

७२१८

सं ॥

સર્વના મુક્તિ માટે પરમાત્માને નમસ્કાર કરીને શીર્ષાત કહ્યું છે.

અધ્યાય ૧ શ્લોક—જેના થઈ જન્મ્યાદી એ એટલે ઉપરી—સ્થિતી—અને સ્વયં થાય છે. જે અન્યને કરીને સર્વને વીશે બાપે છે. એ અર્થમાન, એટલે સર્વ દેવ પ્રપચથી બુદ્ધ પ્રકાશ છે. સ્વયં પ્રકાશ અને સ્વયં સ્વરૂપ છે. આદીકવી બધાના હૃદયમાં એણે વેદને પ્રેર્યા છે. વીકાને પણ જેની જાગૃતમાં મોઢ પામે છે. અને જેની અંદર રહે છે મુજી પડે ઉપત્તિ થનારે આ સર્ગ, એટલે સ્થાવર જંગમ આદી સર્વજં જન્મત બુદ્ધ એટલે મુજે નહીં હોય છતાં, તેજ—પાણી—અને કયાદીક મૃતીકાની પેઠેજ; સાચા સરખું માત્ર દેખવામાં આવે છે. તથા જે પોતે પોતાથીજ માયાને ટાળી નાંખનાર છે. તે સત્ય અને પરમ તત્ત્વનું છે (વેદબ્યાસ) જ્ઞાન કહે છે. ॥ ૧ ॥ મહાયુની નાશપણ રૂથીએ પ્રથમ પ્રકટ કરેલું આ શ્રીમદ ભાગવત વેદ બ્યાસે પાછળથી વીસ્તારથી કરેલું છે. તેમાં રજની ઇચ્છા રૂપી કપટને કદી નાંખીને નીરમત્સરતાના સત્પુરુષોનો પરમ

ધર્મ નીરપણ કર્યો છે, તથા તણે તાપ (અધીન—અધ્યાત્મ—અધીર) ને મુગમાંથી હમેડી નાંખનાર ક- ક્યાણુકારી વારતીક વસ્તુ પરમ આત્મ તત્ત્વનું દર્શન થાય છે. જીન સાચો થઈ તો હથર કાઢે કરીને જો- જાળાય અમર ના પણ જોગખાય. અને આ શ્રીમદ ભાગવત સાંભળવાની ઇચ્છાવાળા સુનીચાન પુરુષોને તો તુર્તજ અને તેજ કણે એ તત્ત્વ જોગખાય છે. ॥ ૨ ॥ વેદરૂપ કપટકાના અધારસમાં બરેલા અને મુ- કના મુગ થઈ પૃથ્વી ઉપર પડેલા આ ભાગવત નામના રસમય રૂપનું, હે રસીક અને બાળીક શ્રેષ્ઠ તમે વારંવાર પાન કરો. ॥ ૩ ॥ વીચુંના નેશીયારૂપ નામના શ્વેતમાં શ્યામકાદીક રૂપીઓએ હમરો વસ્ત્ર સુધી ચાલે એવો સત્ર (એટલે જ્ઞાન ચર્યા કરવાનો યજ્ઞ) આરંભ્યો હતો. ॥ ૪ ॥ એક દીવસે સવારમાં એ મુ- નીઓએ અમીમાં હોમ હવનાદીક કંઈ પછી, આસન ઉપર બેઠેલા અને સત્કાર પામેલા સુને આદર સહીત આ પ્રમાણે પુરુષ. ॥ ૫ ॥—શૈલક—હે પાપ રહીત સુત, તમે ઇતીહાસો સહીત પુરાણો અને ધર્મશાસ્ત્રોનો

શ્રીકૃષ્ણપરમાત્મનેનમઃ ॥ જન્માદ્યસ્યયતોડન્વયાદિતરતશ્રાર્થેષ્વામૈ : સ્વરાટ્ટેનેબ્રહ્મહદાયઆદિકવયેમુદ્ધાંતિયત્સૂરયઃ ॥ તેજોવારિમ્દાંય યાધિનેમયોયત્રત્રિસર્ગોઃ પાધાન્નાસ્વેનસદાનિરસ્તકુદ્દંતઃ ॥ ૧ ॥ ધર્મઃ પ્રોદ્ધિતકૈતવોડત્રપરમોનિર્મત્સરાણાંસતાંવેદ્યંવાસ્તવ મત્રવસ્તુશૈવદંતાપત્રયોન્મૂલ્લહ ॥ શ્રોમદ્ભાગવતેમમુનિતેજાપરરીશ્વરઃ સદ્યોત્થયવરુદ્ધતેડત્રકૃતિભિઃ શુશ્રૂષુભિસ્તત્ક્ષણાત્ ॥ ૨ ॥ નિ ગમકલ્પતરોર્ગલિતંફલંશુકમુસ્વાદમૃતદ્રવસંયુતઃ ॥ પિવતભાગવતેરસમાલયંમુહુરહોરસિકાભુવિભાવુકાઃ ॥ ૩ ॥ નૈમિશેડનિમિષક્ષેત્રેશ્વરયઃ શૌનકાદયઃ ॥ સત્રંસ્વર્ગાયલોકાયસહસ્રસમમાસત ॥ ૪ ॥ તણકદાતુમુનયઃ પ્રાતર્હુતદુતાગ્રયઃ ॥ સત્કૃતંસૂતમાસીનંપપ્રચ્છુરિદમાદરાત્ ॥ ૫ ॥ ઋષયઃ ॥ તયાસ્વલુપુરાણાનિસેતિહાસાનિચાનઘ ॥ આરૂયાતાન્યપ્યધીતાનિધર્મશાસ્ત્રાણિયાન્યુત ॥ ૬ ॥ યાનિવેદવિદાં શ્રેષ્ઠેભગવાન્વાદરાયણઃ ॥ અન્યેચમુનયઃસૂતપરાવરવિદોવિદુઃ ॥ ૭ ॥ વૈત્યત્વંસૌમ્યતત્સર્વતત્ત્વતસ્તદનુગ્રહાત્ ॥ બ્રૂયુઃસ્નિગ્ધસ્યશિષ્ય સ્યગુરવાગુરુદ્વ્યુત ॥ ૮ ॥ તત્રતત્રાંજસાયુષ્મન્ભવત યદ્વિનિશ્ચિતં ॥ પુંસાઃક્રાંતઃશ્રેયસ્તન્નઃશંસિતુમર્હસિ ॥ ૯ ॥ યિણાલ્પાયુષઃ સમ્યક્લાવસ્મિન્યુગેજનાઃ ॥ મંદાઃસુમંદમતયોમંદભાગ્યાત્યુપતાઃ ॥ ૧૦ ॥ ભૂરીણિભૂરિકર્માણિશ્રોતવ્યાનિવિભાગશઃ ॥ અતઃસાધોડ ત્રયત્તાંમુદૃત્યમનીષયા ॥ બ્રૂહિનઃશ્રદ્ધધાનાનાંયેનાત્માસંપ્રસીતિ ॥ ૧૧ ॥ સૂતજાનાસિભદ્રંતેભગવાન્સાત્વતાંપતિઃ ॥ દેવક્યાંવસુદે વસ્યજાતોયસ્યચિકીર્ષયા ॥ ૧૨ ॥ તન્નઃશુશ્રૂષમાણાદાદૃઢ્યંપ્રાપ્તું ॥ યસ્યાવતારોભૂતાનાંક્ષેમાયચભવાયચ ॥ ૧૩ ॥ આપન્નઃ સંસૃતિંધોરંદ્રાદિવશોગૃણ્ ॥ તતઃસદ્યોવિમુચ્યેતયદ્વિમેતિસ્વયંભયં ॥ ૧૪ ॥ યત્પાદશંશ્રયાઃસૂતમુનયઃપ્રશમાયનાઃ ॥ સદ્યઃપુનં ત્યુપસ્પૃષ્ઠાઃસ્વર્ધુન્યાપોડનુસેવયા ॥ ૧૫ ॥ કોવાભગવતસ્તસ્યપુણ્યશ્લોકેડ્યકર્મણઃ ॥ શુદ્ધિકામોનશૃણુયાદ્યશઃકલિમલાપહં ॥ ૧૬ ॥

પણ અબ્યાસ કરેલો છે. અને તેમનાં આખ્યાન પણ કર્યો છે. ॥ ૬ ॥ કે જેઓને વેદને બહુનાસઓમાં એટ ભગવાન વેદ બ્યાસ તથા પર અને અવરને બહુનાસ બીજા મુનીઓ પણ બહે છે. ॥ ૭ ॥ અને હે સૌમ્ય, એ બ્યાસ વીજેરે રૂપીઓના અનુમદથી તમે પણ તે સધાને તત્ત્વ સહીત બહે છે. કેમકે જે જના- માં જાનું હોય તે પણ મુક્તિ પોતાના પ્રીતિવાળા શીષ્યોને કહે છે. ॥ ૮ ॥ તે તે સધામાં શ્રીઆદીકમાંથી મનુષ્યોને એકાંતીક ક્યાણુને ઉત્તરજેજ આપે એવું, આપે જે કાંઈ વીશેરે કરીને નીચપ કરેલ હોય, તે અ- મારી પાસે કહેવાને તમે ચોગ્ય છો. ॥ ૯ ॥ હે સૌમ્ય, આ કલીયુગમાં મનુષ્યો વીશેરે કરીને થોડા આયુષ્ય વાળા,—મંદ એટલે થોડું કામ કરી શકે એવા—ચુદ્ધી વીનાના—ભાગ્ય વીનાના—અને રોગાદીકથી ઉપદ્રવ પામેલા હોય છે. ॥ ૧૦ ॥ હે સાધુસુત, અહીંયાં કાંઈ કરવાનાં ધણાં ધણાં છે. અને બુદ્ધાં બુદ્ધાં સાંભળવા- નાં પણ ધણાં છે. એટલા માટે જેના થઈ મન પ્રસન્ન થાય એવી સાર વસ્તુને તે સધામાંથી ચુદ્ધિપડે શોધી

શોધીને શ્રદ્ધાવાળા એવા અમને તમે કહે. ॥ ૧૧ ॥ હે સુત તમારે ક્યાણુ થાઓ. સાતનોત્તમ પત્ની ભગવાન વસુદેવ થઈ દેવકીને વીશે જન્મીને તેમણે કરેલાં કર્મો આદીકને તમે બહેજો. ॥ ૧૨ ॥ હે અંમ, તે સ- ધણું સેવા કરનારા અમે આજળા વર્ણન કરવાને તમે ચોગ્ય છો. એ ભગવાનનો અવતાર પ્રાણી આદીકનાં ક્યાણુને માટે અને વૃદ્ધોને માટેજ છે. ॥ ૧૩ ॥ જેના થઈ ભય એટલે મૃત્યુ પોતે પણ પીડે છે. એવા ભગવાનનું નામ ભયંકર સંસારને પામેલા મનુષ્યો પરવશ અવરથમાં (એટલે મરણ સમયે) શ્રે, તો તે થ- કી તેઓ તુર્તજ મુક્ત થઈ જાય છે. ॥ ૧૪ ॥ હે સુત શાંતીવાળા અને ભગવાનના ચરણનાજ આશ્રયવાળા મુનીઓ તો માત્ર રસી કરવા થકીજ તુર્ત પરીત કરે છે. પણ મંથાજનું જળ તો ધણા વખત સુધી વારંવાર ચેતન કરીએ ત્યારેજ પરીત કરે છે. ॥ ૧૫ ॥ એટલા માટે પરીત કીર્તિવાળાઓએ વળાણેજ ક્યાણુના ભગવાનના, કલીના મેલને નાશ કરનારા થયેને, શુદ્ધીની કામના થાઓ ક્યો પુરુષ નહીં સાંભળે. ॥ ૧૬ ॥

લીલાવડે કથાએ અવતાર ધરનાર એ ભગવાનનાં હાર કમો ને નારદજી આદીએ માણે છે તે અમે કહી શકીએ તમે કહી સંભળાવો. ॥ ૧૭ ॥ હે ગુદીમાન સુત, હવે દરીઅમવાને પોતાની માયાથી પોતાની છાંટા પ્રમાણે અવતાર ધરીને કરેલી લીલાઓની શુભ કથા અમને કહે. ॥ ૧૮ ॥ રમને જાણનાસઓને જે ભોલે ભોલે સ્વદીષ્ટ થાને છે, એવાં ઉત્તમ સ્થોક ભગવાનનાં પરાક્રમેને સાંભળતાં અમને નુકી થતી નથી. ॥ ૧૯ ॥ માટે છત્રી રીને કપટથી મનુષ્ય થયેલા રાગ સહીત કેશવ ભગવાને, મનુષ્યાદીકથી ન જાતી સહે એવાં જે પરાક્રમે કરેલાં હોય તે સર્વ કહે. ॥ ૨૦ ॥ કલ્પીયુગને આપેલો જાણીને આ ભગવાનનાં ક્ષેત્રમાં અમે લાંબા કાળનો સત્ કરવાવડે દરીઅમવાનનો કથા કરવાનો વખત મેળવીને બેઠેલાહીએ. ॥ ૨૧ ॥ પુરુષોના સત્વને કરનાર દુષ્ટર કરીને તરીઅવાની છત્રજાણા અમેને, મનુષ્યની અંદર વાદાણુ ચલાવનારે મ-

જાતી રહે, તમને અમારી આમળ વીધાતાએ દેખાડેલા છે. ॥ ૨૨ ॥ તેા ધર્મનું રક્ષણ કરનાર—આક્રમોને માનનાર—અને યોગેશ્વર એવા કષ્ટ ભગવાન રવધામ પધાર્યા પછી હાલમાં ધર્મે રોને સરખુ મયો છે. તે પણ કહે. ॥ ૨૩ ॥ છત્રી શ્રીં ૦ ૦ ૦ ૫૦ રકપનો. પેહેનો ૦ સંપુર્ણ. ॥ ૧ ॥

અધ્યાય ૨ એ.—વ્યાસ—એ પ્રમાણેના પ્રશ્નથી રાજ થયેલા રામકરંજુના પુત્ર સુને, તે આક્રમોના વચનને માન આપીને તેમને કતર દેવાનો આરંભ કર્યો. ॥ ૧ ॥ સુત—સમગ્ર પ્રશ્નનાં કમો કરવાથી મુક્ત થયેલા શુક્રમુની એકનાજ આવી ગીતનાં વીરલથી વ્યાકુળ થયેલા વેદવ્યાએ “હે પુત્ર” એમ ઉચ્ચે સ્વરે બ્યારે સાદ કર્યો. ત્યારે શુક્રમય થયેલાં જાડોએ તેમને સામે અસાજ દીધાં દતો. એા સર્વ પ્રાણી પદાર્થ વીગેરેના હૃદયરૂપ શુક્રમુનીને મારા પ્રજ્ઞામ છે. ॥ ૨ ॥ સંસારમાં પડેલાં મનુષ્યોને આ અપકારમય

તસ્ય કર્માણ્યુદારાણિ પરિગીતાનિ સૂરિભિઃ ॥ વ્રૂહિનઃ શ્રદ્ધધાનાનાં લીલાયાદધતઃ કલાઃ ॥ ૧૭ ॥ અથારૂપાહિરેર્ધીમન્નવતારકથાઃ શુભાઃ ॥ લીલાવિદધતઃ સ્વૈરમીશ્વરસ્યાત્મમાયયા ॥ ૧૮ ॥ વયંતુનવિતૃપ્યામઉત્તમશ્લોકવિક્રમે ॥ યચ્છળ્વતારસજ્ઞાનાસ્વાદુત્તાદુપદેપદે ॥ ૧૯ ॥ કૃતવાન્કિલવીર્યાણિસહરામેણકેશવઃ ॥ અતિમર્ત્યાનિભગવાનગુઢઃ કપટાનુષઃ ॥ ૨૦ ॥ કલિમાગતમાજ્ઞાયક્ષેત્રેઽસ્મિન્વેણવેવયં ॥ આસીનાદીર્ઘસત્રેણકથાયાંસક્ષણાહરેઃ ॥ ૨૧ ॥ ત્વંનઃસંદર્શિતોધાવાદુસ્તરંનિસ્તિતીર્ષતાં ॥ કલિંસત્વહરંપુસાંકર્ણધારદ્વાર્ણવં ॥ ૨૨ ॥ વ્રૂહિયોગેશ્વરેકૃષ્ણેબ્રહ્મણ્યેધર્મવર્મણિ ॥ સ્વાંકાષ્ટામધુનોપેતેધર્મઃકંશરંગતઃ ॥ ૨૩ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેપ્રથમસ્કંધેનૈમિષેયો પારુયાનેપ્રથમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧ ॥ ॥ વ્યાસઉવાચ ॥ ઇતિસંપ્રશ્નસંત્દષ્ટોવિપ્રાણારૌમહર્ષણિઃ ॥ પ્રતિપૂજ્યવચસ્તેષાંપ્રવક્તુમુપચક્રમે ॥ ૧ ॥ સૂતઉવાચ ॥ યંપ્રવ્રજંતમનુપેતમપેતકૃત્યંદ્વૈપાયનોવિરહકાતરઆજુહાવ ॥ પુત્રેતિતન્મયતયાતરોઽમિનેદુસ્તંસર્વભૂતત્તદયંમુનિમાનતોઽસ્મિ ॥ ૨ ॥ યઃસ્વાનુભાવમસ્તિશ્રુતિસારમેકમધ્યાત્મદીપમતિતિતીર્ષતાંતમોંધં ॥ સંસારિણાંકરુણાહપુરાણગુહ્યંતંવ્યાસસૂનુમુપયામિ ગુરુમુનીનાં ॥ ૩ ॥ નારાયણંનમસ્ફુત્યનરંચૈવનરોત્તમં ॥ દેવીંસરસ્વતીંચૈવતતોજયમુદીરયેત ॥ ૪ ॥ મુનયઃસાધુષ્ટષ્ટોઽહંભવદ્વિલોકમંગલં ॥ યત્કૃતઃકૃષ્ણસંપ્રશ્નોયેનાત્માસુપ્રસીદતિ ॥ ૫ ॥ સર્વેપુંસાંપરોધર્મોયતોભક્તિરધોક્ષજે ॥ અહૈતુક્યપ્રતિહતાયયાત્માસંપ્રસીદતિ ૬ ॥ વાસુદેવેભગવતિભક્તિયોગઃપ્રયોજિતઃ ॥ જનયત્યાશુવૈરાગ્યંજ્ઞાનંયત્તદહૈતુકં ॥ ૭ ॥ ધર્મઃસ્વનુષ્ઠિતઃપુંસાંવિષ્વક્સેનકથાસુયઃ ॥ નોત્પાદયેદ્યદિરતિશ્રમૈવત્કિંવલં ॥ ૮ ॥ ધર્મસ્યહ્યાપવર્ગ્યસ્યનાર્થોઽર્થાયોપકલ્પતે ॥ નાર્થસ્યધર્મેકાંતસ્યકામોલાભાયહિસ્મૃતઃ ॥ ૯ ॥ કામસ્યનૈદ્વિપ્રીતિર્લાભોજીવેતયાવતા ॥ જીવસ્યતત્ત્વજિજ્ઞાસાનાર્થોયશ્ચેહકર્મભિઃ ॥ ૧૦ ॥ વદંતિતત્ત્વવિદસ્તત્ત્વંયજ્ઞાનમદ્વયં ॥ બ્રહ્મેતિપરમાસ્મેતિભગવાનિતિશબ્દ્યતે ॥ ૧૧ ॥ તચ્છ્રદ્ધધાનામુનયોજ્ઞાનવૈરાગ્યયુક્તયા ॥ પશ્યંત્યાત્મનિચાત્માનંભક્ત્યાશ્રુતગૃહીતયા ॥ ૧૨ ॥

સંસાર તરવાને સાઈ વ્યાસ પુત્ર શુક્રદેવે, પુરાણો મધ્યે શુભ એવું—સર્વ જ્ઞાતીઓના સારસ્વ—જેના સમાન થીજું નથી એવું—પોતાના પ્રભાવે કરીને એકજ અને આત્મ સ્વરૂપને દીવાની પેટે દેખાડનાર, આ ભાગવત પુરાણ દયા કરીને કહેલું છે. તે શ્રેષ્ઠ મુનીને હું સરજી જાઉં છું. ॥ ૩ ॥ નરોમાં ઉત્તમ એવા નરનારામજીને અને દેવી સરસ્વતીને પણ નમસ્કાર કરું છું. કે જેથી જય મળે ॥ ૪ ॥ હે મુનીઓ, તમેએ ધર્મ કષ્ટ સંબંધી પ્રશ્ન, કે જેથી કોઈ માનવું મંમળ થાય છે. એવું મને ધણું સાઈ પુછવું છે. તેથી માઈ મન ધણું પ્રસન્ન થવું છે. ॥ ૫ ॥ જે થકી અધોક્ષજ ભગવાનને વીશે રૂપના અનુસંધાન વીનાની દૃઢગત્તી ઉત્પન્ન થાય, તેજ પુરુષોનો પરમ ધર્મ છે. અને તેનાથીજ મન સારી રીતે પ્રસન્ન થાય છે. ॥ ૬ ॥ વાસુદેવ ભગવાનને વીશે થયેલા કથાના અનુસંધાન વીનાનો ગત્તીયોગ કાવળેજ વૈરાગ્યને અને જ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે.

॥ ૭ ॥ ત્યારે મનુષ્યોએ આ આચરેલો ધર્મ વીશ્વક્સેન ભગવાનની કથાઓને વીશે પ્રીતી ઉત્પન્ન કરી શકતો નથી. ત્યારે તેનો કેવળ શ્રમ માત્ર છે. ॥ ૮ ॥ મોક્ષને આપે એવા ધર્મનું રૂપ ધનાદીક હોવાનું કહેલું નથી. અને એવા ધર્મને માટેજ ઉપયોગી ધનાદીકવડે મેળવવાનું રૂપ કામ ભોગાદીક હોવાનું પણ (મહાત્માઓએ) કહેલું નથી. ॥ ૯ ॥ કામ ભોગાદીક વડે મેળવવાનો લાભ હોતોને પ્રસન્ન કરી એ નથી. પણ માત્ર જીવતું એટલેજ છે. અને જીવવાવડે મેળવવાનો લાભ અહીંયાં કમો કરીને ધનાદીક મેળવવાં એ નથી. પણ તત્કાલ મેળવવાને હચ્છવું એમ છે. ॥ ૧૦ ॥ અને એ જ્ઞાન—પરમાત્મા—અને ભગવાન વીગેરે તમેએ કહેવાતા અદ્ય જ્ઞાનનેજ, તત્ત્વો જાણનારા પુરુષો “તત્ત્વ” કહે છે. ॥ ૧૧ ॥ એ તત્ત્વને શ્રદ્ધાવાળા મુનીઓ શ્રવણવડે મહાજી કરેલી જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય યુક્ત અમી થકી પોતે પોતાનામાંજ જુએ છે. ॥ ૧૨ ॥

હે ઉત્તમ બ્રાહ્મણ, એટલા માટે મનુષ્યોએ વર્ણ અને આશ્રમોના વીજામ સહીત સારી રીતે આચરેલા પર્મનું કડક હરીબંધનને પ્રસન્ન કરવા એજ છે. ॥૧૩॥ એટલા માટે આત્મોના પત્ની ભગવાનનું એક ચીતથી હ મેલનાર અવશ્ય કરો—કીર્તન કરો—ધ્યાન કરો—અને પુજન કરો ॥ ૧૪ ॥ વીવેકી પુરુષો જેના ધ્યાનરૂપ તરવારને પકડીને કમોની આંડો રૂપી બંધનને કાપી નાંખે છે. તે ભગવાનની કથાઓને વીશે પ્રીતી ડાખ ન કરે. ॥ ૧૫ ॥ હે બ્રાહ્મણ, પતિત્ર તીર્થમાં રહેલાથી અને મહાત્મા પુરુષોની સેવા કરવાથી નમ્રતાવાળા અને અદ્વાયન પુરુષોને વાસુદેવ ભગવાનની કથાઓને વીશે રૂચી ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૧૬ ॥ અને તેથીજ સત્પુરુષોના સુહૃદ તથા પતિત્ર અવશ્ય અને કીર્તનવાળા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પોતાની કથાઓ સાંભળનારાઓના હૃદયમાં વસીને તેમની યાપોને ઘોષ નાંખે છે. ॥ ૧૭ ॥ અને એ રીતે હમેશાં ભગવતી એટલે મહાત્માઓની સેવાવડે

તેમનાં પાપો નહીં સરખાં થઈ જઈને તેમને ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનને વીશે નૈષીકા ભક્તી ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૧૮ ॥ અને સારજ રમેયુષ્ય અને તમે યુષ્યથી થનારા કામ અને ભોમ આદી થઈ મન વીધાઈ નહીં જતાં પ્રસન્ન થયું થકું સત્વ યુષ્યને વીશે સ્થીર થાય છે. ॥ ૧૯ ॥ એવી રીતે પ્રસન્ન મન સહીત ભગવાનની ભક્તીના યોગથી સર્વ સંગથી મુક્ત થયેલા પુરુષને ભગવાન તત્વનું વીજાન ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૨૦ ॥ અને એ રીતે આત્મ તત્વ ઇશ્વરનું જ્ઞાન થવાથી તેનાં કમો માત્ર ક્ષીણ થઈ જાય છે. હૃદયની મધીઓ (અહંતા અને મમતા અથવા હું અને મારું) બેદાઈ જાય છે. તથા સર્વ સંયોગો હેદાઈ જાય છે. ॥ ૨૧ ॥ એટલા માટેજ મનને પ્રસન્ન કરનારી વાસુદેવ ભગવાનની પરમ ભક્તી વીદ્યાન પુરુષો હમેશાં આનંદ સહીત કર્યા કરે છે. ॥ ૨૨ ॥ સત્વ—૨૪—અને તમ એ યુક્તો પ્રકૃતીના છે. તેઓ થઈ એકજ પરમ પુરુષ ભગવાન હરી—

અતઃપુંભિર્દ્વિજશ્રેષ્ઠાવર્ણાશ્રમવિભાગશઃ ॥ સ્વનુષ્ઠિતસ્યધર્મસ્યસંસિદ્ધિર્હરિતોષણં ॥ ૧૩ ॥ તસ્માદેકેનમનસાભગવાન્સાત્વતાંપતિઃ ॥ શ્રોતવ્યઃકીર્તિતવ્યશ્ચધ્યેયઃપૂજ્યશ્ચનિત્યદા ॥ ૧૪ ॥ યદનુધ્યાસિનાયુક્તાઃકર્મગ્રંથિનિબંધનં ॥ છિંદંતિકોવિદાસ્તસ્યકોનકુર્યાત્કથારતિં ॥ ૧૫ ॥ શુશ્રૂષોઃશ્રદ્ધધાનસ્યવાસુદેવકથારુચિઃ ॥ સ્યાન્મહત્સેવયાવિપ્રાઃપુણ્યતીર્થનિષેવણાત્ ॥ ૧૬ ॥ શૃણ્વતાંસ્વકથાંકૃષ્ણઃપુણ્યશ્રવણકીર્તનઃ ॥ હૃદ્યંતસ્થોહ્યભદ્રાણિવિધુનોતિસુહૃત્સતાં ॥ ૧૭ ॥ નષ્ટપ્રાયેષ્વભદ્રેષુનિત્તંભાગવતસેવયા ॥ ભગવત્યુત્તમશ્લોકેભક્તિર્ભવતિ નૈષ્ટિકી ॥ ૧૮ ॥ તદારજસ્તમોભાવાઃકામલોભાદયશ્ચયે ॥ ચેતણૈરનાવિદ્વાંસ્થિતંસત્વેપ્રસીદતિ ॥ ૧૯ ॥ એવંપ્રસન્નમનસોભગવદ્ભક્તિયોગતઃ ॥ ભગવત્તત્ત્વવિજ્ઞાનંમુક્તસંગસ્યજાયતે ॥ ૨૦ ॥ મિદ્યતેહૃદયગ્રંથિશ્ચિદ્યંતેસર્વસંશયાઃ ॥ ક્ષાયતેચાસ્યકર્માણિદૃષ્ટૃણવાત્મનીશ્વરે ॥ ૨૧ ॥ અતોવૈકવયોનિત્યંભક્તિંપરમયામુદા ॥ વાસુદેવેભગવતિકુર્વૈત્યાત્મપ્રસાદનીં ॥ ૨૨ ॥ સત્વંરજસ્તમઙ્ગતિપ્રકૃતેર્ગુણાસ્તૈર્યુક્તઃપરઃ પુરુષેકદ્વિહાસ્યધત્તે ॥ સ્થિત્યાદયેહરિવિરિંચિહરેતિસંજ્ઞાઃશ્રેયાંસિતત્રસ્વલુસત્વતનોર્નૃણાંસ્યુઃ ॥ ૨૩ ॥ પાર્થિવાદ્દારુણોધૂમસ્તસ્માદગ્નિસ્ત્રીયમયઃ ॥ તમસસ્તુરજસ્તસ્માત્સત્ત્વંયદ્વદ્વદર્શનં ॥ ૨૪ ॥ ભેજિરેમુનયોડયાગ્રેભગવંતન્ધોક્ષજં ॥ સત્ત્વંવિશુદ્ધંક્ષેમાયકલ્પંતેયેનુતાનિહ ॥ ૨૫ ॥ મુમુક્ષવોધોરૂપાન્નહિત્વાભૂતપતીનય ॥ નારાયણકલાઃશાંતાભજંતિહ્યનસૂત્રવઃ ॥ ૨૬ ॥ રજસ્તમઃપ્રકૃતયઃસમશીલાભજંતિવૈ ॥ પિતૃભૂતપ્રજેઽણાલ્લદ્વશ્રિયૈશ્વર્યપ્રજેપ્સવઃ ॥ ૨૭ ॥ વાસુદેવપરાવેદાવાસુદેવપરામચ્ચાઃ ॥ વાસુદેવપરાયોગાવાસુદેવપરાઃક્રિયાઃ ॥ ૨૮ ॥ વાસુદેવપરંજ્ઞાનંવાસુદેવપરંતપઃ ॥ વાસુદેવપરોધર્મોવાસુદેવપરપ્રપતિઃ ॥ ૨૯ ॥ સપ્તવેદંસસ્ર્જાગ્રેભગવાનાત્મમાયયા ॥ સદસદ્રૂપયાચાસૌ ગુણાઽધ્યાડગુણોવિભુઃ ॥ ૩૦ ॥ તયાવિલરિતેષ્વેષુગુણેષુગુણવાનિવ ॥ અંતઃપ્રવિષ્ટઆભાતિવિજ્ઞાનેનવિજૃંભિતઃ ॥ ૩૧ ॥ યથાહ્યવહિતોવન્હિર્દારુષ્વેકઃસ્વયોનિષુ ॥ નાનેવભાતિવિશ્વાત્માભૂતેષુચતથાપુમાન્ ॥ ૩૨ ॥

વીરોચી—અને હર એ નામોવાળા થઈને જગતની રચીતી—ઉત્પત્તી અને લય કરે છે. તેમાં પણ સત્વ યુક્તી હરી ભગવાનનું સ્વરૂપ મનુષ્યોને મોક્ષ આપનાર છે. ॥ ૨૩ ॥ લોકડાંમાંથી દાઝુ ધુમાડો થાય છે. અને તેમાંથી ત્રણવેદમય અમી ઉત્પન્ન થાય છે. તેવીજ રીતે તમે યુષ્યમાંથી રમેયુષ્ય ઉત્પન્ન થાય છે. અને રમેયુષ્યમાંથી જે થઈ જાય તેનું દર્શન થાય છે એવો, સત્વ યુષ્ય ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૨૪ ॥ અને તેથીજ પુર્વકાળના મુનીઓ અધોક્ષજ ભગવાનના અતી શુદ્ધ અને સત્વયુક્તી સ્વરૂપનેજ કલ્યાણને માટે ભજતા હતા. માટે તેમને અનુસરનારાઓ પણ અહીંયાં કલ્યાણનેજ પામશે. ॥ ૨૫ ॥ મુમુક્ષુ પુરુષો (મોક્ષને ઇચ્છનારાઓ) ધીર રૂપવાળા જુનપતી (સદાશીવ) આદીની નીંદા નહીં કરતાં, અને તેમને નહીં ભજતાં નારાયણ ભગવાનની શાંત કળાને (એટલે સત્વયુક્તી અપનારોને) જ ભજે છે. ॥ ૨૬ ॥ પણ રમેયુક્તી અને તમેયુક્તી

પ્રકૃતીવાળાઓ તો, લક્ષ્મી ઐશ્વર્ય અને પ્રજાની ઇચ્છા રાખીને, તેમના સરખાજ શીખવાળા પીડના અને જુનેના પતીઓને તથા પ્રજાપતીઓનેજ પુજે છે. ॥ ૨૭ ॥ વેદો વાસુદેવ રૂપ છે. યજો વાસુદેવ રૂપ છે. યોગ વાસુદેવ રૂપ છે. અને ક્ષિપ્રાઓ પણ વાસુદેવ રૂપ છે. ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન વાસુદેવ રૂપ છે. તપ વાસુદેવ રૂપ છે. ધર્મ વાસુદેવ રૂપ છે. અને ગતીઓ પણ વાસુદેવ રૂપ છે. ॥ ૨૯ ॥ એજ સમર્થ અને નીચું પણ વાસુદેવ ભગવાને પોતાની યુક્તોભવ તથા સત્વ અને અસત્વ રૂપી માયા વડે આ જગતને પ્રપગ પેટેલું સરખયું છે. ॥ ૩૦ ॥ એ માયાવડે અનેજા સર્વે યુક્તોને વીશે (એટલે દૈન પ્રપંથ માત્રને વીશે) વીજાન એટલે જૈનન્ય સ્વરૂપથી અંદર પેટેલા હોઈને શોભવાથી, એજ વાસુદેવ ભગવાન યુક્તોવાળા હોવાની પેટે દેખાય છે. ॥ ૩૧ ॥ જેમ અમી એકજ જાં તેનાં ઉત્પત્તી સ્થાન લોકડાંઓમાં રહેવાથી અનેક પ્રકારના જોવાયાં આવે છે. તેવીજ

આદ્યો દર્શાવે અવતાર ધારણ કરીને વધી ગયેલા દેવતા રાખતે (હીરણ્ય કશીપુત્રે) કાતીને વીશેથી નખ વડે, સાદરી જ્ઞાનનાર સરકરને ચીરે તેમ ચીરી નાખ્યો. ॥ ૧૮ ॥ પંદરમે અવતારે વાગન સ્વરૂપ કરીને બળી શબ્દના યજ્ઞમાં ગયા અને તથા પદ (પગમાં) ની માગણી કરતા વડે (છંદાદીકને) તથા લોકનું રાજ્ય પાછું લાવી આપ્યું. ॥ ૧૯ ॥ સોલ્લમે અવતારે (પરશુરામ રૂપે થઈ) આલ્મજોનો દ્રોહ કરનારા રાખજોને જોઈ કોષ પામીને એકાદશવાર નક્ષત્રી પૃથ્વી કરી. ॥ ૨૦ ॥ પછી સત્તરમે અવતારે પરશ્વર રૂપી થઈ સત્ત-વતીને વીશે (વેદવ્યાસ રૂપે) જન્મીને અદ્ય યુદ્ધવાળા પુરુષોને દેખી વેદ નામના વૃક્ષની શાખાઓ કરી. ॥ ૨૧ ॥ આદ્યમે અવતારે (રામચંદ્ર રૂપે) રાખપાછું પામીને દેવતાઓનાં કાર્ય કરવાની હથ્થકાથી સમુ-દ્રને નીચક કર્યો, અને જીવન પાછું જોડાં પડાકર્યો કર્યો. ॥ ૨૨ ॥ જોતણીસગા અને વીસમા અવતારે રૂપ્ણી કુળમાં રામ અને કાશ્યુ એ નામોવાળા બગવાને થઈને પૃથ્વીનો બાર કિતર્યો. ॥ ૨૩ ॥ પછી ક-

લીયુગ પ્રવ્રત થયા કેડે દેવતાઓનો દેશ કરનારાઓ (અનુમે) ને મોદ ઉપત્ત કરવાને માટે કીકર એટલે ગયા પ્રદેશમાં અજ્ઞાના પુત્ર બુદ્ધ એવા નામથી બગવાન ઉપત્ત થયો. ॥ ૨૪ ॥ ને પછી યુગની સંધ્યાને વખતે એટલે કળીયુગને અને રાખજો ચીર સરખા થઈ જતાથી કશી નામના જગતપતી બગવાન "વીશ્વપ્રસન્ન" નામના આલ્મજુ થઈ ઉત્પત્ત થયો. ॥ ૨૫ ॥ દે આલ્મજો સર્વ સત્વના નીધી રૂપ એ હરી બગવાન થઈ અસંખ્ય અવતારો, નદી ખુટ એવા મહા સરોવરમાંથી જોમ હામરો નદીઓ પ્રકટ થાય તેમ થયા કરે છે. ॥ ૨૬ ॥ રશીઓ, મનુષ્યો, દેવતાઓ, અને મહા જગવાળા મનુના પુત્રો તથા તેવીજ રીતે પ્રવ્રતનીઓ સહીત સર્વે, હરી બગવાનના કળા અવતારોજ છે. ॥ ૨૭ ॥ એ સધળા અંશ અને કળા અવતારોથી કાશ્યુ એવા પુરુષ બગવાન પોતેજ, અનુરો થઈ વ્યાકુળ થયેલા લોકનું, યુગો યુગને વીશે રક્ષણ કરે છે. ॥ ૨૮ ॥ જે પુરુષ એકાદશીને સવાર સાંજ બગવાનના એ શુભ જન્મોનું બક્તી સહીત પ્રાર્થના કરે છે ને દુઃખોના

ચતુર્દશનારસિંહવિભ્રદૈત્યેન્દ્રમૂર્જિત ॥ દદારકરજૈર્વક્ષસ્યેરકાંકટકૃચ્ચથા ॥ ૧૮ ॥ પંચદશંવામનકંકૃત્વાગાદધ્વરંવલે: ॥ પદત્રયંયાચ માન:પ્રત્યાલ્લિહુતિવિષ્ટપં ॥ ૧૯ ॥ અવતારેષોઢશમેપશ્યન્બ્રહ્મદુહોન્નપાન્ ॥ ત્રિ:સપ્તકૃત્વ:કુપિતોનિ:શ્વત્રામકરોન્મહીં ॥ ૨૦ ॥ તત: સપ્તદશેજાત:સત્યવત્યાંપરાશરાત્ ॥ ચક્રેવેદતરો:શાસ્ત્રાલ્લુપ્તપુંસોઽલ્પમેધસ: ॥ ૨૧ ॥ નરદેવત્વમાપન્ન:સુરકાર્યચિકીર્ષયા ॥ સમુદ્ર નિગ્રહાદીનિચક્રેવીર્યાણ્યત:પરં ॥ ૨૨ ॥ એકોનવિંશેવિંશતિમેટુણિષુપ્રાપ્યજન્મની ॥ રામકૃષ્ણાવિતિભુવોભગવાનહરદ્વરં ॥ ૨૩ ॥ તત:કલૌસંપ્રવૃત્તેસંમોહાયસુરદ્વિષાં ॥ બુદ્ધોનામ્નાઽજનસુત:કીકટેષુભવિણ્યતિ ॥ ૨૪ ॥ અથાસૌયુગસંશ્ચાયાંદસ્યુપ્રાયેષુરાજસુ ॥ જનિ તાવિષ્ણુયશસોનામ્નાકલ્કિર્જગત્પતિ: ॥ ૨૫ ॥ અવતારહ્યસંસ્થેયાહરે:સત્ત્વનિધેર્દ્વિજા: ॥ યથાઽવિદાસિન:કુલ્યા:સરસ:સ્યુ:સહસ્ત્રશ: ॥ ૨૬ ॥ ઋષયોમનવોદેવામનુપુત્રામહૌજસ: ॥ કલા:સર્વેહરેરેવસપ્રજાપતયસ્તથા ॥ ૨૭ ॥ એતેચાંશકલા:પુંસ:કૃષ્ણસ્તુભગવાન્સ્વયં ॥ ઇંદ્રાલિહ્વાકુલંલોકંમૃડયંતિયુગેયુગે ॥ ૨૮ ॥ જન્મગુહ્યંભગવતોયત્તત્પ્રયતોનર: ॥ સાયંપ્રાતર્ગુણન્મક્ત્યાદુ:સ્વગ્રામાદ્વિમુચ્યતે ॥ ૨૯ ॥ એતદુપંભગવતોરૂપસ્થચિદાત્મન: ॥ માયાગુણૈર્વિરચિતંમહદાદિભિરાત્મનિ ॥ ૩૦ ॥ યથાનભસિમેઘૌઘોરેણુર્વાપાર્થિવોઽનિલે ॥ એવં દષ્ટરિદ્દિશ્યત્વમારોપિતમબુદ્ધિભિ: ॥ ૩૧ ॥ અત:પરંયદવ્યક્તમવ્યૂહગુણવ્યૂહિતં ॥ અદૃષ્ટાશ્રુતવસ્તુત્વાત્સર્જીવોયત્પુનર્ભવ: ॥ ૩૨ ॥ યત્રેમે સદસદ્રુપેપ્રષિદ્ધેસ્વસંવિદા ॥ અવિદ્યાત્મનિકૃતેદ્વિતતદ્વહ્યદર્શનં ॥ ૩૩ ॥ યદ્યેષોપરતાદેવીમાયાવૈશારદીમતિ: ॥ સંપન્નએવેતિવિદુર્મહિ મ્નિસ્વેમહીયતે ॥ ૩૪ ॥ એવંજન્માનિકર્માણિહ્યકર્તુરજનસ્યચ ॥ વર્ણયંતિસ્મકવયોવેદગુહ્યાનિહ્વત્પતે: ॥ ૩૫ ॥ સવાઇદંવિશ્વમમો ઘલીલ:સૃજત્યવત્યત્તિનસજ્જતેઽસ્મિન્ ॥ ભૂતેષુચાંતર્હિતઆત્મતંત્ર:પાદ્ધર્ગિકંજિઘ્રતિષ્ઠગુણેશ: ॥ ૩૬ ॥

સમુદાય થઈ મુકદ્દ ગય છે. ॥ ૨૬ ॥ ૨૫ ન્દીન અને ચૈતન્યમય આત્મા બગવાનના મહત્ત્વ આદીના સ્વભાવવાળાં એ સધળાં સ્વરૂપો એટલે રથુગ શરીરો માયાના બુદ્ધિ વડે રચાયલાં છે. ॥ ૩૦ ॥ જેમ બુદ્ધી વીનાના લોકો વાંદળાનેજ આકાશ, અને ઉડતી પૃથ્વીની સ્વભાવ પવન કહે છે. તેવી રીતે દેખવામાં આવતી વસ્તુઓ (એટલે એ રથુગ શરીરો રૂપે) નહીં દેખવામાં આવતા દશરૂપ ચૈતન્ય મય અને રૂપ રહીત આત્મા બગવાન થયેલાનું બુદ્ધી વીનાનાઓએ આરોપીત કયું છે. (એટલે માનેલું છે.) ॥ ૩૧ ॥ વળી એ રથુગ શરીરોથી બુદ્ધ પ્રકારનું દેખાતું તથા એવું અવપચાદીક વીનાનું અને બુદ્ધિ થઈ જતેલું જીવું એક સુક્ષ્મ શરીર છે. જે વસ્તુ રૂપે ન હોવાથી જોવામાં કે સાંભળવામાં પણ નહીં આવવા છતાં, તે થકીજ છાને પુનર્ભવ એટલે ફરી ફરીને જન્મવાનું થાય છે. ॥ ૩૨ ॥ આ અને સન અને અસન

શરીરો (એટલે દેખવામાં આવતું રથુગ શરીર, અને નહીં દેખવામાં આવતું સુક્ષ્મ શરીર) નો નીચેવ, એ જન્મે, અરીયા થઈ આત્માને વીશે, આરોપ કરાવવાનું જણાવા વડે થાય છે. ત્યારે એ છાવને, પરશ્વજ અથવા આત્મતત્ત્વ બગવાન ઓગળાય છે. ॥ ૩૩ ॥ અને ત્યારે એ પકારની માપાદેરી, વૈશારદી એટલે એ આત્મજ્ઞાનની બુદ્ધિ થઈ સંપન્ન થયા વડે ઉપરામ પામી જાય છે. ત્યારેજ એ રીતે જન્મનારો જન વીનાના આત્મા સ્વરૂપના મહીમાને વીશે શોભે છે. ॥ ૩૪ ॥ એ પ્રમાણે અકર્તા અને જન્મ રહીત અંતર્યામી હથ્થર બગવાનનાં વેદને વીશે છાંતાં (એટલે નહીં કહેતાં શુભ રાખેલાં) જન્મો અને કર્મો વીચેરે વીદ્યાન પુરુષોએ અજ્ઞાનીઓનું બહું હથ્થીને વર્ણન કરેલ છે. ॥ ૩૫ ॥ વળી તેજ અનોધ લીલાવાળા છ દેવીઓના હથ્થર સ્વતંત્ર બગવાન આ નીચેને શ્રવે છે—પાથે છે—અને સંકાર કરે છે. તથા સર્વ પ્રાણી આદીના અંતરો

વીશે જીવિને છ દેહોમાં વિસેધોને પશુ પ્રદમ્ય કરે છે. ॥ ૩૨ ॥ નવતી દેહિને અગ્નીએ જોય મળ્યું નથી. તેમ વાણી અને મન થકી નામ અને રૂપને વીસતાર કરવા રૂ. એ ભગવાનની લીલાને તકે આદીક કરવામાં મને તેટલા હુડીવાર પશુ, કષુદીવાળો મનુષ્ય મળ્યો થકોને નથી. ॥ ૩૩ ॥ પશુ જે મનુષ્યો કપટ રહીત અને અનુકૂળ વૃત્તીથી સંસ્કાર એ ભગવાનના ચરણ કમળની સુમંથને સેવનાર છે તેઓજ એ અનંત પ-શુઓ વાળા, અને હાથમાં ચક્ર ધરાવતા, પરમપુરુષ, મુગતત્ત્વ રૂપ આત્મ ભગવાનના પદને મળે છે. ॥ ૩૮ ॥ એટલા માટે જે સોકા અપીત સોકના તાથ અને સર્વના આત્મારૂપ વાસુદેવ ભગવાનને વીશે આ પ્રકારનો મનથકીય જાવ રાખે. તેઓને ધન્ય છે. અને એમકી તેમને જન્મ મરણના ફેર થતા નથી. ॥ ૩૯ ॥ ઉ-ત્તમ સ્થોત્ર ભગવાનના ચરીતવાણી, આ વેદે અને પરચક્ત ભગવાને માન્ય કરેલું ભાગવત નામનું પુરાણ ભગ-

વાળા વેદ બાને કહ્યું છે. ॥ ૪૦ ॥ અને તે અતી મન્ય તથા કદયાણુના મોટા રથાન રૂપ, અને સર્વ વેદ તથા છત્રીદાસગાંથી સાર સાર મહાજ્ઞ કરીને બનાવેલું પુરાણ, તેમણે લેકના કદયાણુને મારે આત્મચાત્રીઓમાં શ્રેષ્ઠ યોગના પુત્ર સુકદેવજીને બાણાધ્યું. ॥ ૪૧ ॥ અને તે સુકદેવજીએ પ્રમાણેને કહ્યું “ અતશન વન ” સે- હને એટલે આન જગનો ત્યાગ કરીને બેઠેલા, તથા મોટા રક્ષાઓથી વીંટાલવા પરીક્ષીત રાખનો સંભાળાધ્યું. ॥ ૪૨ ॥ ધર્મ અને જ્ઞાન આદી સદીન શ્રીકૃષ્ણ બ્રમવાન રવપાયા પધારી પછી કલ્પિયુગમાં દલીહીન થયેલા ભેદોને મારે આ બ્રામવન પુરાણ રૂપી સુર્વ દગણજીન ઉદય પામેલ છે. ॥ ૪૩ ॥ હે બ્રાહ્મજો ધણુ નેત્રાગા બ્રહ્મરશી સુકદેવજીએ કહેતાં મેં પણ ત્યાં બેસીને તેમના અનુમદાવીન સાંભળેલું છે. ને જીવી રીતે હું ત્યાગ્યું. તેનું તથા મારી જુદી પ્રમાણે હું તેમને સંભળાવીશ. ॥૪૪॥ ૬૦ શ્રી બાં ૫૦ ૨૩૦ શ્રી અં ૨૦ ૥૩૩

अ०४

नचास्यकश्चिन्निपुणेनधातुरवैतिजतुःकुमनीपऊनी ॥ नामानिरूपाणिमनोवचोभिःसंतन्वतो नटचर्यामिवाज्ञः ॥ ३७ ॥ सवेदधातुःपद
वीपरस्यदुरंतवीर्यस्यरथांगपाणेः ॥ योमाययासंततयाऽनुवृत्त्याभजेततत्पादसरोजगंधं ॥ ३८ ॥ अथेहधन्याभगवंतइत्थंयद्वासुदेवेऽ
खिललोकनाथे ॥ कुर्वतिसर्वात्मकमात्मभावंनयत्रभूयःपरिवर्तउग्रः ॥ ३९ ॥ इदंभागवतंनामपुराणंब्रह्मसम्मितं ॥ उत्तमश्लोकचरितं
चकारभगवानृषिः ॥ ४० ॥ निःश्रेयसायलोकस्यधन्यंस्वस्त्ययनंमहत ॥ तदिदंग्राहयामाससुतमात्मवतांवरं ॥ सर्ववेदेतिहासानांसारं
सारंसमुत्पृष्टं ॥ ४१ ॥ सतुसंश्रावयामासमहाराजंपरीक्षितं ॥ प्रायोपविष्टंगंगायांपरीतंपरमर्षिभिः ॥ ४२ ॥ कृष्णेस्वधामोपगतेधर्म
ज्ञानादिभिःसह ॥ कलौनष्टदशामेषपुराणार्कोऽधुनोदितः ॥ ४३ ॥ तत्रकीर्तयतोविप्राविप्रर्षेभूरितेजसः ॥ अहंचाध्यगमंतत्रनिविष्ट
स्तदनुग्रहात् ॥ सोऽहंवःश्रावयिष्यामियथाऽधीतंयथामति ॥ ४४ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेप्रथमस्कंधेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ व्यास
उवाच ॥ तिब्रुवाणंसंस्तूयमुनीनांदीर्घसत्रिणाम् ॥ वृद्धःकुलपतिःसूतंवब्रूचःशौनकोऽब्रवीत् ॥ १ ॥ शौनकउवाच ॥ सूतसूतमहा
भागवदनोवदतांवर ॥ कथाभागवतींपुण्यांयदाहभगवान्शुकः ॥ २ ॥ कस्मिन्युगेप्रवृत्तेयंस्थानेवाकेनहेतुना ॥ कुतःसंचोदितःकृष्णः
कृतवान्संहितांमुनिः ॥ ३ ॥ तस्यपुत्रोमहायोगीसमदृढनिर्विकल्पकः ॥ एकांतमतिरुन्निद्रोगूढेऽमृतद्वेष्टे ॥ ४ ॥ दृष्ट्वानुयांतमृषिमा
त्मजमप्यनघं देव्योऽपिपरिदधुर्नसुतस्यचित्रम ॥ तद्दीक्ष्यपृच्छतिमुनौजगदुस्तवास्तिस्त्रीपुंभिदानतुसुतस्यविविक्तदृष्टेः ॥ ५ ॥ कथ
मालक्षितःपौरैःसंप्राप्तःतुरुजांगलान् ॥ उन्मत्तमूकजडवद्विचरन्गजसाव्हये ॥ ६ ॥ कथंवापांडवेयस्यराजर्षेर्मुनिनासह ॥ संवादः
समभूतातपत्रैषासात्वतीश्रुतिः ॥ ७ ॥ सगोदोहनमात्रंहिगृहेषुगृहमेधिनाम् ॥ अवेक्षतेमहाभागस्तीर्थीकुर्वस्तदाश्रमम् ॥ ८ ॥ अ
भिमन्युसुतंसूतप्राहुर्भागवतोत्तम् ॥ तस्यजन्ममहाश्वर्यकर्मणिचगृणीहितः ॥ ९ ॥

અર્થવાચ ૪ થી.—વ્યાસ—એ રીતે બોલતા સુનાનાં વખાણુ કરીને ઘણાં સાંઘા કાળને સત્ર કરનારાએ મુનીઓમાંનાં વૃદ્ધ—અને સર્વમાં મુખ્ય કુવેદી સૌતકરશી બોલ્યા કે. ॥ ૧ ॥—શૈભનક—હે બોલનારાઓમાં એક આખાસાલી સુન, ભગવાન શુકે કલ્યાણુકારી ભાગવતની જે કથા કરી છે. તે અમને કહે. ॥ ૨ ॥ આ સંકીર્તા થા હેતુથી કથા રચાનામાં—અને કથા યુગને વીશે પ્રવૃત્ત થઇ. અને વ્યાસમુનીએ તે કાળી પ્રેરણાથી કરી. ॥ ૩ ॥ તેમના પુત્ર મહાથોમી—સમદટ્ટીવાળા—વીકલ્ય રહીત—એક જાલને વીશે ખુદીવાળા—અને યા-વારથી નીકા નાશ પામવાથી અપ્રકટ અને મુરતી સરખા જળુતા. ॥ ૪ ॥ અને નામી અપ્રસંગોએ, વ્યાસજીને ચોતાના પુત્રની પાછળ આવતા દેખીને વચ્ચે પેદેરવાં, પરંતુ શુકદેવને દેખીને પહેલાં નહીં. એ ન-

વાઘ જેવું દેવાને વ્યાસે કારણ પુત્રનાં તે સ્ત્રીઓએ કહ્યું કે, આ સ્ત્રી અને આ પુરુષ એવો ભેદ તમારા પુત્રની પત્નીવ દૃષ્ટીમાં નથી અને તે તમારામાં છે, એવા. ॥ ૫ ॥ તે ઉન્નત અને જગતી પેટે દુરનારા છતાં કુર અને જંમન્ન દેશમાં થયેને દસ્તીના પુરમાં કેમ આવ્યા. તથા નગરના કોષ્ટ્રએ તેમને કેમ ઓગળ્યા. ॥ ૬ ॥ અને હે તાત, પાંડવોના પુત્ર પરીક્ષીતની સાથે, જો મુનીનો અને તેમનો સંવાદ કે જેમાં આ બા-
ગવતની સંહીના છે. તે કેવે પ્રકારે થયો. કે જે મુની શુદસ્થા ત્રીપીઓને ધેર માથે હોતા જેટલો વખત પશુ, તે સ્થાનને પત્નીવ કરવાના હેતુનીજ થોભે છે તે સર્વ કહો. ॥ ૭ ॥ હે મુન, તેમણે અભીમત્યુના પુત્ર પરી-
ક્ષીતને જે આ કિત્તે બાગવત સંગળાવ્યું. તેનાં આશ્ચર્યકારક જન્મ અને ક્રમે પશુ અમને કહી સંગળાવો. ॥ ૮ ॥

અને પાંચેના માનો વધારનાર એ, ચક્રવર્તીની લક્ષ્મીને આદર કરીને તથા “અનશન” મન ધારણ કરીને ક્યા હેતુથી જંગાને કાંઠે બેસા દતા. અને જેના ચરણ પાંચની આગળ દ્રવ્ય મુકીને શત્રુઓ પોતાના અધાને સાઈ નમતા હતા. એવા એ સુરવીર તથા જીવાન રાજાએ ન તથા શકાય એવી રાજ્યલક્ષ્મીને પોતાના પ્રાણ સહીત, લાગ કરવાની કેમ પ્રત્યક્ષ કરી. ॥ ૧૦-૧૧ ॥ વળી ઉત્તમ સ્થાને બમરાને પરાયણ મનુષ્યો પોતાના રવારને માટે છવતા નથી. પણ પ્રાણીઓના કદાચુને અર્ધ-તેમને ઉત્કર્ષ થવાને માટેજ છેવે છે. તેા જીવજોને આશ્રય આપનાર પોતાનું શરીર હોવાનું જાણવા છતાં, પરીક્ષીને તે શરીરને કેમ છોડી દીધું. ॥ ૧૨ ॥ એ સર્વે અમે જે જે પુછ્યું તે સઘળું આગને તમે કહી સંભળાવો. કારણ વેદ સીધા સમજાં જાઓને વીશે આપ નીચ્છાત હોવાનું અમે માનીયે છીએ. ॥ ૧૩ ॥—સૂત—યુગના ફરવામાં ત્રીજો

એટલે હાપર યુગ એક પછી પરાશરશી થયી વાસવી (સત્યવતી) ને વાંચ કરાખ્યાવત્તા કાળા રૂપે યોગી વ્યાસનો જન્મ થયો હતો. ॥ ૧૪ ॥ એ વ્યાસ મુની કેઠ એક દીવસે સુધોદય થતાં સરસ્વતી નદીને કીનારે એકાંત સ્થળમાં પરીત જળનો સ્પર્શ કરીને બેસા હતા. ॥ ૧૫ ॥ પર અને અવરને એટલે જીવ બનીબને જાણનારા, તે રૂશીએ અમેાષ દટીથી નહીં દેખવામાં આવતા કાળના વેગથી યુને યુને, યુગના ધર્મોમાં થઇ જતા ફેરફારને—સરીસે આદીક ભાતીક પદાર્થોની સક્રીયા તેથી થતા ધરાગને—અને શ્રદ્ધા વીનાનાં—સાચ વીનાનાં,—મંદ બુદ્ધી વાગાં,—ઓછા આ-બુધ્ધવાગાં,—તથા દુર્ભાગી મનુષ્યોને, પોતાની દીવ્ય દટીથી જોઇને, સર્વે વણા અને આશ્રમોના હીનને વીચાર કર્યો. ॥ ૧૬-૧૭-૧૮ ॥ શોકને કરવાનું, વેદમાં કહેલું અને શુદ્ધ કર્મ ચાતુર્દાત્રને જાણીને તે વડે થઇ કરવાનું ચાલું રાખવા સાઈ એક વેદને ચાર પ્રકારનો કર્યો. ॥ ૧૯ ॥ એટલે વેદનો ઉદ્ધાર કરીને રમ-પથ

સસઘાટકસ્યવાહેતો:પાંડૂનાંમાનવર્ધન: ॥ પ્રાયોપવિષ્ટોગંગાયામનાદત્યાધિરાદશ્રિયમ્ ॥ ૧૦ ॥ નમંતિયત્પાદનિકેતમાત્મન:શિવાયહા
મીયધનાનિશત્રવ: ॥ કથંસવીર:શ્રિયમંગદુસ્ત્યજાંયુવૈષતોત્ત્રષ્ટમહોસહાસુભિ: ॥ ૧૧ ॥ શિવાયલોકસ્યભવાયભૂતયેયત્તમશ્લોકપરાયણા
જના: ॥ જીવંતિનાત્માર્થમસૌપરાશ્રયમુમોચનિર્વિદ્યકુત:કલેવરં ॥ ૧૨ ॥ તત્સર્વેન:સમાચક્ષવૃષ્ટોયદિહકિંચન ॥ મન્યેતાંવિષયેવાચાં
તાતમન્યવ્રહ્માંદસાત્ ॥ ૧૩ ॥ સૂતરવા ॥ દ્વાપરેસમનુપ્રાસેતૃતીયેયુગે ॥ જાત:પરાશરાયોર્ગીવાસવ્યાંકલપાહરે: ॥ ૧૪ ॥ સક
દાષિત્સરસ્વત્યાઉપસ્થડ્યજલંશુચિ ॥ વિવિક્તદેશઆસીનઉદિતેરવિમંડલે ॥ ૧૫ ॥ પરાવરજ્ઞ:સઋષિ:કાલેનાવ્યક્તરંહસા ॥ યુગધર્મ
વ્યતિકરંપ્રાસંભુવિયુગેયુગે ॥ ૧૬ ॥ ભૌતિકાનાંચભાવાનાંશક્તિન્હાસંચત્કતં ॥ અશ્રદ્ધધાનાન્નિ:સત્વાન્દુર્મેધાન્હસિતાયુષ: ॥ ૧૭ ॥
દુર્ભગાંશ્રજનાન્વીક્ષ્યમુનિર્દિવ્યેનચક્ષુષા ॥ સર્વવર્ણાશ્રમાણાંયદ્ય્યૌહિતમમોઘદૃક્ ॥ ૧૮ ॥ ચાતુર્જેત્રંકર્મશુદ્ધંપ્રજાનાંવીક્ષ્યવૈદિકં ॥
વ્યદધાદ્યજ્ઞસંતત્યૈવેદમેકંચતુર્વિધં ॥ ૧૯ ॥ ઋગ્યજુ:સામાયર્વારૂપાવેદાશ્ચત્વારઉદ્ધતા: ॥ ઇતિહાસપુરાણાંચપંચમોવેદઉચ્યતે ॥ ૨૦ ॥
તવર્ગવેદધર:પૈલ:સામગોજૈમિનિ:કવિ: ॥ વૈશંપાયનૈવૈકોનિષ્ઠાતોયજુષામુત ॥ ૨૧ ॥ અથર્વાગિરસામારીત્સુ:પ્રતુર્દારુણોમુનિ: ॥ ઇતિહાસ
પુરાણાનાંપિતા:રોમહર્ષણ: ॥ ૨૨ ॥ તત્તત્ક્રુષ્ણયોવદંત્ત્વંદ્રવ્યસ્યન્નનેકધા ॥ શિષ્યૈ:પ્રશિષ્યૈસ્તચ્છિષ્યૈર્વેદાસ્તેશાસ્ત્રિનોઽભવન્ ॥ ૨૩ ॥
તત્તવેદાદુર્મેધૈર્ધાર્યૈતેપુરુષૈર્યથા ॥ એવંચકારભગવાન્ઽવ્યાસ:પુણવત્સલ: ॥ ૨૪ ॥ સ્ત્રીશૂદ્રદ્વિજબંધૂનાંત્રયીનશ્રુતિગોચરા ॥ કર્મશ્રેય
સિઃદાનાંશ્રેયએવંભવેદિહ ॥ ઇતિભારતમાર્યાનાંકૃપયામુનિનાકૃતં ॥ ૨૫ ॥ એવંપ્રવૃત્તસ્યસદાભૂતાનાંશ્રેયસિદ્ધિજા: ॥ સર્વાત્મકેનાપિ
યદાનાતુષ્યદ્દૃદયંતત: ॥ ૨૬ ॥ નાતિપ્રસીદ્ધદય:સરસ્વત્યાસ્તટેશુચૌ ॥ વિતર્કયન્નિવિક્તસ્થદ્દંત્રેષ્ટાધર્મવિત્ ॥ ૨૭ ॥ ધૃતવ્રતે
નહિમયાહંદાંસિગુરવોઽમ્નય: ॥ માનિતાન્નિર્બલ્લેકેનગૃહીત્ચાનુશાસનં ॥ ૨૮ ॥ ભારતવ્યપદેશેનહ્યામ્નાયાર્થશ્ચદર્શિત: ॥ દશ્ય
તેયત્તધર્માદિસ્ત્રીશૂદ્રાદિભિરપ્યુત ॥ ૨૯ ॥

—શામ—અને અધર્મણ એ રીતે ચાર કર્યા—તથા ઇતિહાસ અને પુરાણ એ પાંચમે વેદના કહેવાય છે. ॥ ૨૦ ॥
તેમાં રૂમ વેદને ધરનારા પૈતૃશી થયા. શામ વેદની પાર વીદાન જેમની રૂશી થયા. અને એકલા વૈશં પા-
ન રૂશી ચતુર વેદમાં નીચ્છાત થયા. ॥ ૨૧ ॥ અંગીરસજોમાંથી સુમેનુ નામના અતી તીક્ષ્ણ મુની અ-
ધર્મ વેદમાં, અને મારા પીતા રોમહર્ષણ દલીકાસ અને પુરાણોમાં નીચ્છાત થયા હતા. ॥ ૨૨ ॥ એ
બધા રૂશીઓએ પોત પોતાનો વેદ અનેક પ્રકારથી વીભાગો કરીને શીષ્યો—પ્રશાંઓ—અને તેના શીષ્યોને
શીખવતાં વેદ અનેક શાખાઓ વાગો થયો છે. ॥ ૨૩ ॥ એમ થવાથી થોડી બુદ્ધીવાળા પુરુશોથી પણ
વેદને ધારણ કરી શકાય એવું, સંક જનો ઉપર દયા કરનારા વેદ વ્યાસે કર્યું. ॥ ૨૪ ॥ અને ઓઝો—શુદ્રો

—અને હીન બંધુઓ એમની દટીયો, વેદની મુનીઓમાં પ્રવર્તી શકે એમ ન હોવાથી, એ થોડી બુદ્ધી-
વાળાઓનું કદાચ અહીંયાં આ રીતેજ થશે, એમ તેમના કદાચુનો વીચાર કરીને વ્યાસ મુનીએ તેમની
ઉપર ક્યા કરી આરતનું આખ્યાન કર્યું. ॥ ૨૫ ॥ જે હીને સર્વને વીશે આત્મા બમવાન રહેલા છે. એવાં
પ્રાણીઓ આદીકના કદાચુમાં આ રીતે સર્વ કાળ પ્રવૃત્તિવાળા એ વ્યાસમુની રહેલા છતાં પણ જ્યારે
તેમનું હૃદય સંતોષ પામ્યું નહીં. ત્યારે તે ધર્મને જાણનારાએ, તર્ક વીતર્ક કરતાં, સરસ્વતીના પરીત કીનારા
ઉપર એકાંતમાં બેસીને કવચાવલા મનથી આ રીતે કહ્યું કે ॥ ૨૬-૨૭ ॥ મેં વન ધારી એ વેદને—સુકને
—અને અશ્વિને નીચકપટપણે ગાતા છે. અને તેમની આગાઓને ઉઠાવી છે. ॥ ૨૮ ॥ અને જેમાંથી

અર્થાત્—મુદ્રા—અને તેમના સરખાઈ જીવનને પશુ પેતાના ધર્મને બુદ્ધિ છે. એવું જાણે જાણવા વડે વેદનો અર્થ પશુ દેખાડી દીધેલો, ॥ ૨૮ ॥ પશુ બ્રહ્મ તેજ વાળાઓને દ્રેષ્ટ એવો મારો દેહમાં રહેલો સમર્થ આત્મા પોતે પેતાનીજ આસાન સરખો બન્યો છે. ॥ ૩૦ ॥ પરમદસોને અને અવ્યુત બ્રહ્માને પશુ ને પાંચ છે. એવા બ્રહ્મવત ધર્મ શું મેં વીંધેલો કરીને વર્ણન કરેલા નથી. ॥ ૩૧ ॥ એ પ્રમાણે પેતાનો શુન્ય સરખા માનના અને મેઢ પામના એ કશું મુનીના પ્રથમ વર્ણન કરેલા આશ્રમે વીશે નારદ મુની પવન્યા. ॥ ૩૨ ॥ દેવતાઓને પુરેલા નારદ મુનીને આત્મા બનવીને વેદ વ્યાસે સામાજ્યું આદી સન્માર ક્યા પાડી વીંધી સ્ત્રીને તેમનું પુત્રન કર્યું. ॥ ૩૩ ॥ ૬૦ શ્રી ૦ શા ૦ પ્ર ૦ ૨૬૦ ચો ૦ અ ૦ સં ૦ ૪૨ ॥

અધ્યાય. ૫ મા. —૨૧. —પછી તે સુખથી એટલા—સેવા પામેલા—મોટા વશવાળા અને હાથમાં તોળાવાળા—દેવ રૂપી નારદે હસતા હોય તેમ વીંધે રૂપી વ્યાસજીને કહ્યું કે ॥ ૧ ॥ —નારદ—હે મહાભાગ,

પરાશરના પુત્ર, તમારો શરીરમાં રહેલો આત્મા, મન અને બુદ્ધિ વડે પરીપૂર્ણ સંતોષ પામેલો છે કે કેમ. ॥ ૨ ॥ તમારે જે બ્રહ્મવાનું છે તે થઈ તો તમે સારી રીતે સંપન્ન થયેલા છે. કેમકે સર્વ પ્રકારના અર્થથી પરીપૂર્ણ એવું અદ્ભુત અને મોટું ભારત તમે કર્યું છે. ॥ ૩ ॥ અને હે સમર્થ, જે સનાતન બ્રહ્મ બ્રહ્મવાનું, તેને તો તમે બ્રહ્મું છે. અને અજ્ઞાત પશુ કહ્યો છે. ॥ ૪ ॥ —વ્યાસ—આપે જે જે કહ્યું તે સંપૂર્ણ મારે વીશે છે. તોપણ માફ મન સંતોષ પામવું નથી, મારે તેના તરફ જલ્જલા કરવું વીશે. બ્રહ્માના શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલા અને અગાધ જ્ઞાનવાળા આપનેજ અને પુછીએ છીએ. ॥ ૫ ॥ પર અને અવરના ઇશ્વર (એટલે પ્રકૃતિઓ રૂપ કારણો અને પદાર્થો રૂપ કાર્યોના નીમાત્રક) પુરાણ પુરણ બ્રહ્માન બુદ્ધિ-થકી અસંગ રૂપીને વિષયે શ્રવે છે—પાઞે છે—અને નાશ કરે છે. તેમને તમે ઉપાસેલા હોવાથી સંપૂર્ણ સુખ પાને તો આપ બ્રહ્મું છે. ॥ ૬ ॥ આપ સુવર્ણ પેઠે ત્રીલોકીમાં પ્રાણીઓનાં શરીરોની વધાર કરો.

અથાપિવતમેદૈહ્યોહ્યાત્માચૈવાત્મનાવિભુઃ ॥ અસંપન્નદ્વાભાતિબ્રહ્મવર્ચસ્યસત્તમઃ ॥ ૩૦ ॥ કિંવાભાગવતાધર્માનપ્રાયેણનિરૂપિતાઃ ॥ પ્રિયાઃપરમહંસાનાંતેવહ્યચ્યુતપ્રિયાઃ ॥ ૩૧ ॥ તસ્યેવાંસ્વિલમાત્માનંમન્યમાનસ્યસ્વિલતઃ ॥ કૃષ્ણસ્યનારદોઽધ્યાગાદાશ્રમંપ્રાગુદાહૃતં ॥ ૩૨ ॥ તમભિજ્ઞાયસહસાપ્રત્યુત્થાયાગતંમુનિઃ ॥ પૂજયમાસવિધિવન્નારદંસુરપૂજિતં ॥ ૩૩ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેપ્રથમસ્કંધેચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥ ૪ ॥ ॥ સૂતરવાચ ॥ અતંતંસુખમાસીનપાસીનંબૃહચ્છ્રવાઃ ॥ દેવર્ષિઃપ્રાહવિપ્રર્ષિગોણાણાણિઃસ્મયન્નિવ ॥ ૧ ॥ ॥ નારદવાચ ॥ પારાશર્યમહાભાગભવતઃકશ્ચિદાત્મના ॥ પરિતુષ્ટિશારીરઆત્મામાનસૈવવા ॥ ૨ ॥ જિજ્ઞાસિતંસુસંપન્નમપિતેમહદ્બ્રુતં ॥ કૃતવાન્ભારતંયત્સ્વંસર્વાર્થપરિબૃંહિતં ॥ ૩ ॥ જિજ્ઞાસિતમધીતંચયત્તદ્બ્રહ્મસનાતનં ॥ અથાપિશોક્ત્યાત્માદદદ્દુર્દાર્યપ્રભો ॥ ૪ ॥ વ્યાસવાચ ॥ અસ્ત્યેવમેસર્વમિદંત્વયોક્તંતથાપિનાત્માપરિતુષ્ટિતેમે ॥ તન્મૂલમવ્યક્તમગાધબોધંપૃષ્ઠામહેત્વાત્મભવાત્મભૂતં ॥ ૫ ॥ સર્વેભવાન્વેદસમસ્તગુહ્યમુપાસિતોયત્પુરુષઃપુરાણઃ ॥ પરાવરેશોમનસૈવત્રિશ્વંસૃજતવત્યત્તિગુણૈરસંગઃ ॥ ૬ ॥ ત્વંપર્યટન્નર્કદ્વત્રિલોકીમંતશ્ચરોવાયુરિવાત્મસાક્ષી ॥ પરાવરેબ્રહ્મણિધર્મતોવ્રતેઃસ્નાતસ્યમેન્યૂનમલંવિચક્ષ્વ ॥ ૭ ॥ નારદવાચ ॥ ભવતાઽનુદિતપ્રાયંયશોભગવતોઽમલં ॥ યેનૈવાસૌનતુષ્ટ્યેતમન્યેતદ્દર્શનંસ્વિલં ॥ ૮ ॥ યથાધર્માદયશ્ચાર્યામુનિવર્યાનુકીર્તિતાઃ ॥ નતથાવાસુદેવસ્યમાહિમાહ્યનુવર્ણિતઃ ॥ ૯ ॥ નયદ્વચશ્ચિત્રપદંદરેર્યશોજગત્પવિત્રંપ્રગૃણીતકર્હિચિત્ ॥ તદ્વાયસંતીર્થમુશંતિમાનસાનયત્રહંસાનિરમંત્યુશિક્ષયાઃ ॥ ૧૦ ॥ તદ્વાગ્વિરગોંજનતાઘવિષ્ણવોયસ્મિન્પ્રતિશ્લોકમવદ્ધવત્યપિ ॥ નામાન્યનંતસ્યયશોંઽકિતાનિયચ્છૃણ્વંતિગાયંતિગૃણંતિહિાધવઃ ॥ ૧૧ ॥ નૈવ્કર્મ્યમપ્યચ્યુતભાવવર્જિતંશોભતેજ્ઞાનમલંનિરંજનં ॥ કુતઃપુનઃશશ્વદભદ્રમીશ્વરેનચાર્પિતંકર્મયદપ્યકારણં ॥ ૧૨ ॥ અથોમહાભાગભવાનમોઘદ્કશુચિશ્રવાઃસત્યરતોઘૃતવ્રતઃ ॥ ઉરુકમસ્યાસ્વિલબંધમુક્તયેસમાધિનાઽનુસ્મરતદ્વિચેષ્ટિતં ॥ ૧૩ ॥

અને વાયુની પેઠે તેની અંદર પશુ દરનારા હોવાથી તેમના મનની વૃત્તિઓને બ્રહ્મવાર છે. તેથી ધર્મો એટલે ચોખ્ખાદીક વડે, પર અને અવરને વીશે રહેલા પરબ્રહ્મના પાસે પામેલા, તથા અધ્યયનાદીક વતેવડે વેદના પ્રારને પામેલા કુમાં જે કાંઈ ન્યૂનતા હોય તે આપ કહી સંભળાવો. ॥ ૭ ॥ —નારદ—ધર્મોદીક તથા અર્થોદીકને તમે નેવી રીતે વર્ણવ્યા છે. તેવી રીતે વાસુદેવ બ્રહ્માનના મહીમાને વર્ણવેલ નથી અને બ્રહ્માનના નીર્મળ મશને તો તમે નહીં કહ્યા. સરખોજ કહ્યો છે. (અર્થાત્ મેહેજસાજ કાંઈ કાંઈ દેહોજ તે વીશે બોલ્યા છે.) એથી કરીને તમને સંતોષ તરફ થતાં, તમે શુન્ય સરખા થયેલા દેખાવાનું કું માનું છું. ॥ ૮ ॥ બ્રહ્મને પવીત્ર કરનારા દરી બ્રહ્માનના મશને નહીં જાનારા એવા હરકોઈ વીંધેલ પદવાળા વાક્ય રૂપી, કાંઈ બોલેને પ્રીતી થવાના સ્થાનક રૂપ તે “કાક નીર્થમાં” સત્યશુભી મનાઈ માનસ સરેવરમાં રહેનારા

દરી બ્રહ્માનને વીશે પ્રીતીવાળા બકનો હંસો, પેતાના સ્થાનકનો નાશ થઈ ગયા છતાં પશુ, કહીએ રમનાર નથી. ॥ ૯ ॥ ૧૦ ॥ પશુ માણસોના પાપના દગલાને બાળી નાંખે તેજ વાણીનો યોસર્મ અને વાક્યનું બોલું છે. જેમાં પ્રત્યેક સ્થળે સ્થોક સ્થોકને વીશે બંધ બેસતા આવે એવા શબ્દો નથી હોતા. પશુ અને બ્રહ્માનના વશથી એનું થયેલાં નામોજ હોય છે. તેને સાધુ પુરુષો ગાય છે—ભાંબજે છે—અને સંભળાવે છે. ॥ ૧૧ ॥ નીર્મળ અને ઉપાધી વીનાનું અને નીવૃત્તીપર જાન પશુ, જે અવ્યુત બ્રહ્માનની વાકી રૂપીને હોય તો તે શોભતું નથી. તો પછી હાથને અર્થશુ ક્યા વીનાનાં નીરંતર અ કથાણુ રૂપ કાર્ય અને અ કાર્ય કહ્યો તો ક્યાંથીજ શોભે. ॥ ૧૨ ॥ હે મહા ભાગ એટલા મારે અમોઘ દષ્ટીવાળા—પરીત્ર વચ્ચવાળા—સલામાં પ્રીતીવાળા—અને વતેને ધરણુ કરનારા, તમે કેરું કમ બ્રહ્માનની કીર્તિઓને સમર્પી

વડે વાદ કરીને, સર્વ જગતના બંધનને મટાડીને અર્થે, વર્ણન કરે. ॥ ૧૩ ॥ એ સીવાયની બીજી કાંઈ પણ માનતાનું વર્ણન કરવાને ઇચ્છ્યાસ્તી, એદ દહી વાળા નામે અને રૂપાનું વર્ણન કરવાથી ખરાબ થયેલી હતી, વાક્યથી કીધેલે અરેલા વહાણની પેઠે, કાંઈ પણ ટેકાએ અને કહીએ સ્થિર થતી નથી. ॥ ૧૪ ॥ અમને મારને સાધનારા ભોક્ષ કામ્ય કર્યોને વીશે સ્વભાવથીજ પ્રીતીવાળા છે. તેઓ જેનાં વચનોને મર્મે કરીને મામે છે. તેના આપે મર્મનાં કત્યો તરીકે, તેજ નીહીત કામ્ય કર્યો કરવાને તેમને ઉપદેશ કર્યો છે. એ અપદનો મોક્ષે અભ્યાસ છે. અને તે થકી તેમનું નીવારણ થવાનું મનાતું નથી. ॥ ૧૫ ॥ એટલા માટે સમર્થ—અર્થ—અને અપાર તથા યુક્તોને વીશે પ્રવર્તમાન થવા છતાં તેમને વીશે આશક્તી વીનાના, ભગવાનની વીજાઓને, નીહીતીથી અને સુખે કરીને તમે વીજીશણ હોવાથી બચવાને સમર્થ છો. માટે તેનું આપ વર્ણન કરે. ॥ ૧૬ ॥ સ્વધર્મને લાગ કરીને હરી ભગવાનના ચરણ કમળનું ભજન કરનારો જે કદાચ ચોમ પરી-

પડત થતા પેઢેલાં, ચોમ થકી અટ થાય તોપણ તેનું કાંઈ પ્રકારે અકલ્યાણ થતું નથી. ભારે સ્વધર્મનું ફક્ત આચરણ કરનારાઓને, તે થકી સો લાભ થાય છે. (અર્થાત તેમને કાંઈજ વધુ ફળ નથી.) ॥ ૧૭ ॥ એટલા માટે ઉપર અને હેડે બટકતા અજ્ઞાથી માંડીને સ્વાચર પર્વત સર્વને જે મળી શકતું નથી. એનું હરી ભગવાનના ચરણ કમળનું ભજન કરવાના હેતુને માટેજ કાલા પુરોષાએ પ્રવર્તન કરવા જોઈએ. સુખાદીકતો દુઃખની પેઢેજ મંજીર વેગવાળા કાળથી સર્વત્ર એટલે સર્વ જન્મોમાં મળેછેજ ॥ ૧૮ ॥ હે વ્યાસજી, યુકુંદ ભગવાનને સેવનારો પુરુષ, જેમ બીજાઓ જન્મ મરણ પામે છે, તેમ કહી પણ સંસારને પામતો નથી. કેમકે યુકુંદ ભગવાનના ચરણાર્વોદના રસને સંભારતો, અને તેના રસને અહણ કરતો પુરુષ, હરીથી તેને તત્ત્વજ્ઞને ઈચ્છીતોજ નથી. ॥ ૧૯ ॥ આ વીધે એટલે દૈત માત્ર ભગવાનથી જુદું હોય એમ જણાવા છતાં, જેનામાં એની ઉત્પત્તિ—સ્થિતિ—અને લય છે. એવા ભગવાન રૂપજ તે સમર્થ છે. એમ તમે પોને જાણીઓજ. છતાં

તતોડ્યયાકિંચનયાદિવ નતઃપૃથગ્દશસ્તત્કૃતરૂપનામભિઃ ॥ નકુત્રચિત્કાપિચદુઃસ્થિતામતિર્લભેતવાતાહતનોરિવાસ્પદં ॥ ૧૪ ॥ જુગુપ્સિતં ધનં નેડુશાસતઃસ્વભાવરક્તસ્યમ નાન્વ્યતિક્રમઃ ॥ યદ્વાક્યતોધર્મઈતીતરઃસ્થિતોનમન્યતેતસ્યનિવારણંજનઃ ॥ ૧૫ ॥ વિચક્ષણઃડસ્યાર્હતિવે વિંભિભોરનંતપારસ્યાન નિતિતઃસુખં ॥ પ્રવર્તમાનસ્યગુણૈરનાત્મનસ્તતોમવાન્દર્શયચેષ્ટિતંવિમોઃ ॥ ૧૬ ॥ ત્યક્ત્વાસ્વધર્મચરણાંબુજંહરેર્મજન્ન પક્ષોડ્યપતત્તતો વિ ॥ યત્રક્વાડભદ્રમભૂદમુખ્યકિંકોવાડ્યર્થઆસોભજતાંસ્વધર્મતઃ ॥ ૧૭ ॥ તસ્યૈવહેતોઃપ્રયતેતકોવિદોનલભ્યતેયદ્વમતામુ પર્યધઃ ॥ તલ્લભ્યતેદુઃસ્વદન્યતઃસુખંકાલેનસર્વત્રગભીરરંહસા ॥ ૧૮ ॥ નવૈજનોજાતુકયંચનાવ્રજેન્મુકુંદસેવ્યન્યવદંગસંસૃતિમ્ ॥ ૧૯ ॥ રન્મુકું નાંડુપુડુડુંગુદિંહિતુપિલ્લેહરદદહોદઃ ॥ ૧૯ ॥ ઇદંહિવિશ્વંભગવાનિવેતરોયતોજગત્પ્રાનનિરોધસંભવાઃ ॥ તદ્વિસ્વયંવેદમવાંસ્તયાડપિવૈ પ્રાદેશમાત્રંભવતઃપ્રદર્શિતં ॥ ૨૦ ॥ તમાત્મનાત્માનમવેત્યમોઘટકપરસ્યપુંસઃપરમાત્મનઃકલાં ॥ અજંપ્રજાતંજગતઃશિવાયતન્મહાનુભાવા મ્યુદયોધિગણ્યતાં ॥ ૨૧ ॥ ઇદંહિપુંડરિક્કણઃશ્રુતસ્યવાસ્વિષ્ટસ્યસૂક્તસ્યચબુદ્ધિદત્તયોઃ ॥ અવિચ્યુતોર્થઃકવિમિર્નિરૂપિતોયદુત્તમ ॥ ૨૨ ॥ અહંપુરાડતીતભવેડભવંમુનેદાસ્યાસ્તુકસ્યાશ્રનવેદવાદિનાં ॥ નિરૂપિતોબાલકૈવયોગિનાંશુશ્રૂષણ દાદુ પિનિર્વિવિક્ષતાં ॥ ૨૩ ॥ તેમ પેતાલેલચાપલેડર્મકેદાંતેધૃતક્રિડનકેડુનુવર્તિનિ ॥ ચક્રુઃકૃપાંયદ્યપિતુલ્યદર્શનાઃશુશ્રૂષમાણેમુનયોડલ્પમાપિણિ ॥ ૨૪ ॥ ડિલ્પાનનુ મોદિતોદ્વિજૈઃસકૃત્સ્મભુંજેતદપાસ્તિલિષઃ ॥ એવંપ્રવૃત્તશિશુલ્લચેતસાસ્તદર્શન ॥ ૨૫ ॥ તત્રાન્વહંકૃષ્ણકથાઃપ્રપાદતા ડુદ્ધાણાશૂણવંમનોરાઃ ॥ તાઃશ્રદ્ધયામેડુપદંદિલ્પિષ્ઠાઃપ્રિયશ્રવસ્યંગમમાભવદુચિઃ ॥ ૨૬ ॥ તસ્મિન્સ્તદાલબ્ધરુચેર્મહામુનેપ્રિયશ્રવસ્યસ્સ્વ લિતામતિર્મમ ॥ યયાહમેતત્સદસત્સ્વમાયયાપરંપરિદ્વિહાણિકલ્પિતંપરે ॥ ૨૭ ॥ ઇત્યંશરત્પ્રાવૃષિકાવૃત્તૂરેર્વિશૂણ્વતોમેનુસવંયશોમલં ॥ સંકીર્ત્યમાનંમુનિભિર્મહાત્મભિર્ભક્તિઃપ્રવૃત્તાત્મરજસ્તમોપહા ॥ ૨૮ ॥ તસ્મૈવંમેડુનરક્તસ્યપ્રશ્રિતસ્યહર્તૈનસઃ ॥ શ્રદ્ધધાનસ્યબાલસ્યદાંતસ્યા

પણ એ તમને સેહેજ અંકુર તરીકે કાંઈક કહ્યું છે. ॥ ૨૦ ॥ હે અર્જુન દહીવાળા, તમે તમારા આત્માનેજ, જગતના કલ્યાણને માટે અજ્ઞા અને પરમાત્મા પરમ પુરોષોત્તમ ભગવાનની કળાએ અવતરેલા પોતાની બુદ્ધિથી જાણો. અને એ મોટા પ્રભાવવાળા ભગવાનનાં પરાક્રમેને વર્ણવો. ॥ ૨૧ ॥ હિતમ શ્લોક ભગવાનના યુક્તોનું વર્ણન કરતું. એજ પુરુષને તપનું અને બુદ્ધિએ આપેલા શાસ્ત્ર શ્રવણ તથા મન ગમતાં વાક્યો જોડવા આદીનું નાશ ન પામે એનું ફળ હોવાનું કહીએએ કહેલ છે. ॥ ૨૨ ॥ હે મુની પ્રથમ થઈ મરેશ જન્મમાં હું કાંઈ એક વેદવાદી આજ્ઞાથી દાસીને પુત્ર હતો. ત્યાં જાણક અવસ્થામાંજ મને ચોમાસું માળવાને ઇચ્છતા ચોમાસાની સેવામાં રાખ્યો હતો. ॥ ૨૩ ॥ તે મુનીએ સમર્થ હોવા છતાં પણ, જાણકપણની સર્વ ચપલતા જતી રહેલા—છતેરીય—રમવાનાં સાધનો તજવા—અનુકુળ વર્તનારા—યોડું ભોજનારા—અને શેવા કરનારા, હું ઉપર તેઓ કૃપા રાખતા હતા. ॥ ૨૪ ॥ તે આજ્ઞાએ હા કહેવાથી વાસણોમાં ચોંટી રહે-

લા તેમના કાંડેલા અગ્નને જગવાથી, મારાં સવળાં પાપ જળી ગયાં. અને એવી રીતે અતી શુદ્ધ અંતઃકરણથી તેમની શેવા કરવાથી અને તેમના ધર્મને વીશે (એટલે અમત્ત ભજનમાં) રૂચી ઉત્પન્ન થઈ. ॥ ૨૫ ॥ હે અંજ, ત્યાં દરેકજ કષ્ટ ભગવાનની મનોદર ક્યાંએ મવાતી હતી, તે તેમના અનુગ્રહથી હું સાંભળતો હતો. તે ક્યાંએ શ્રદ્ધા સદીત પડેપડ મેં સાંભળવા થકી મને જેનું શ્રવણ પ્રીય છે એવા ભગવાનને વીશે રૂચી થઈ ॥ ૨૬ ॥ હે મહામુની તેમાં મને રૂચી થવાથી તે વખતેજ પ્રીય શ્રવણજ્ઞા ભગવાનને વીશે મારી દેડ બુદ્ધિ થઈ. કે જેથી પરશદ્ધ ભગવાનને વીશેજ સન અને અસતરૂપ એટલે જેવામાં આવતું અને નથી દેખાતું એનું આ જગત માયાવડેજ કલ્યાણલાનું મને જણાવા લાગ્યું. ॥ ૨૭ ॥ આ રીતે મહામા મુનીએએ મવાતા હરી ભગવાનના નીર્મળ મશને શરદ અને વરશાનુમાં દરેકજ સવારે—જપારે—અને સાંજે એમ ત્રણેમળ સાંભળવા થકી બુદ્ધિના રમેણુ તથા તમે યુક્તને મટાડનારી ભક્તી મને પ્રાપ્ત થઈ. ॥ ૨૮ ॥ એ પ્રકારથી

તેમના પ્રીતી પાત્ર—વીનયવાન—પાપ રહીત—શ્રદ્ધાવાન—જાણક—અને હૃદયી—તથા ચાકર, એવા મને, તે દીન દયાળું અને જનની હૃદયવાળા મુનીએએ દયારૂપીને છાંતમાં છાંતું, અને સાક્ષાત્ ભગવાને પોતે ઉપદેશ કરેલું જ્ઞાન કહી સંભળાવ્યું ॥ ૨૯ ૩૦ ॥ એ પ્રકારે જેથી ભગવાનના પદને પમાય છે. તે સૃષ્ટી કરના વાસુદેવ ભગવાનની માયાના આ રીતના પ્રમાણને ને જાણે ॥ ૩૧ ॥ હે જ્ઞાણજ્ઞ, જ્યેષ્ઠાત્મા (અધીજ્ઞ—અધીદેવ—અને અધ્યાત્મ) ના ઐશ્વર્ય, પરબ્રહ્મ હૃદય ભગવાનને અર્પણ કરાવ્યું મારું એ રીતનું કર્મ ને તમને કહી સંભળાવ્યું ॥ ૩૨ ॥ હે સારાં વ્રતવાળા, પ્રાણીઓને જે પદાર્થોદીકથી રોગ થયો હોય. તેજ પદાર્થોદીક, જે સીદીકા કયા વીનાનાં, એટલે તેની અંદર બીજી વસ્તુની મેગવણી વીગરે કરીને સુદ કરેલ ન હોય તે, એ રોગને મટાડી શકતાં નથી. તેવીજ રીતે મનુષ્યોના મર્વે કીયા થયો (એટલે ૬૯, પુનઃ, આદીક સંખ્યા પ્રકારનાં કર્મો.) જન્મ મરણને આપનાર છે. પણ તેજ કર્મોની વે પરમાત્માને

અર્પણ કરવા ૩૫ શુદ્ધી કરવામાં આવે તો, તે જન્મ મરણનો નાશ કરનારાં થઈ શકે છે. ॥ ૩૩—૩૪ ॥ ભગવાનને પ્રસન્ન કરવાને માટે જે કર્મો અહીંમાં કરવામાં આવે છે. તેઓ થકી ભગવાનને આશીન એવું જ્ઞાન ભક્તી યોગ સહીત ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૩૫ ॥ એટલા માટે ભગવાને ઉપદેશ કર્યા પ્રમાણે (એટલે ભગવાનને અર્પણ કરેલાં) કર્મો, સંપૂર્ણ રીતે કરનારા પુરુષો કૃષ્ણ ભગવાનનાં નામોનું અને મુક્તિનું કીર્તન અને સ્મરણ કર્યા કરે છે. ॥ ૩૬ ॥ વાસુદેવ—પ્રધુમ્ન—અનીરુદ્ધ—અને સંકરણ વીગરે નામો વાળા તમે ભગવાનને શુદ્ધીપુર્વક નમસ્કાર છે. ॥ ૩૭ ॥ મંત્ર મુર્તિ અને આકૃતી વીનાનાં પણ પુરુષ ભગવાનને, એ પ્રમાણેની મુર્તિઓ વાળાં નામોથી જે પુરુષ છે તે પુરુષ, સર્વને જીજ્ઞાસો એટલે ઉત્તમ જ્ઞાનવાન થાય છે. ॥ ૩૮ ॥ હે જ્ઞાણજ્ઞ, કેશવ ભગવાને ઉપદેશ કર્યા પ્રમાણેનું, મારું આ પ્રમાણેનું આચરણ જેવાથી તેમણે મને જ્ઞાન—ઐશ્વર્ય—અને પોતાને વીંચી પ્રીતી, એ સંપણ આપ્યું. ॥ ૩૯ ॥ તમે પણ જુદું શ્રુત અને અજ્ઞાન રહીને છો.

નુચરસ્ય ચ ॥ ૨૯ ॥ જ્ઞાનં ગુત્યતમં યત્તત્સાક્ષાદ્ભગવતોદિતં ॥ અન્વાવોચન્ગામિપ્યંતઃ કૃપયાદીનવત્સલાઃ ॥ ૩૦ ॥ યે નૈવાહં ભગવતો વાસુદેવસ્ય વેધસઃ ॥ માયાનુભાવમવિદં યે ન ગચ્છંતિ તત્પદં ॥ ૩૧ ॥ એતત્ત્વં સૂચિતં વ્રહ્મં સ્તાપત્રયચિકિત્સિતં ॥ યદીશ્વરે ભગવતિકર્મ વ્રહ્મણિ ભાવિતં ॥ ૩૨ ॥ આમયોયશ્ચ ભૂતાનાં જાયતે યે ન સુવ્રત ॥ તદેવત્ત્વામયં દ્રવ્યં ન પુનાતિ ચિકિત્સિતં ॥ ૩૩ ॥ એવં નૃણાં ક્રિયાયોગાઃ સર્વે સંસૃતિહેતવઃ ॥ તત્પ્રવાત્મવિનાશાય કલ્પંતે કલ્પિતાપરે ॥ ૩૪ ॥ યદ્વત્ક્રિયતે કર્મ ભગવત્પરિતોષણં ॥ જ્ઞાનં યત્તદધીનં હિ ભક્તિયોગસમન્વિતં ॥ ૩૫ ॥ કુર્વાણાયત્ત્વકર્માણિ ભગવદ્દિક્ષયા ઽસકૃત ॥ ગૃણંતિ ગુણનામા નિઠુષ્ણાસ્યાનુસ્મરંતિ ચ ॥ ૩૬ ॥ નમો ભગવતે તુભ્યં વાસુદેવાય ધીમહિ ॥ પ્રચુન્નાયા નિરુદ્ધાય નમઃ સંકર્ષણાય ચ ॥ ૩૭ ॥ ઇતિ મૂર્ત્યભિધાને ન મંત્રમૂર્તિમમૂર્તિકં ॥ યજતે યજ્ઞપુરુષં સસમ્મદર્શનઃ પુમાન્ ॥ ૩૮ ॥ ઇમં સ્વનિગમં બ્રહ્મન્ન વેત્ય મદનુષ્ઠિતં ॥ આદાન્મે જ્ઞાનમૈશ્વર્યં સ્વસ્મિન્ ભાવં ચક્રેશવઃ ॥ ૩૯ ॥ ત્વમપ્યદશ્ચ શ્રુતવિશ્રુતં વિભોઃ સમાપ્યતે યે ન વિદાં વુભુક્ષિતં ॥ આસ્થ્યાહિદુઃ સ્વૈર્મુહુરદિતાત્મનાં સંકેશનિર્વાણમુશંતિનાન્યથા ॥ ૪૦ ॥ ઇતિ શ્રી ભાગવતે મહાપુરાણે પ્રથમસ્કંધે વ્યાસનારદસંવાદે પંચમો ઽધ્યાયઃ ॥ ૫ ॥ સૂતરુવાચ ॥ એવં હિ જ્ઞાનં ભગવાન્દેવર્ષેર્જન્મકર્મચ ॥ ભૂયઃ પ્રચ્છતં વ્રહ્મ ન વ્યાસઃ સત્યવતીસુતઃ ॥ ૧ ॥ વ્યાસરુવાચ ॥ ભિક્ષુભિર્વિપ્રવસિતે વિજ્ઞાનાદેષ્ટુભિસ્તવ ॥ વર્તમાનો વયસ્યા વ્યેતતઃ કિમકરોદ્ભવાન્ ॥ ૨ ॥ સ્વાયંભુવકયા વૃત્યાવર્તિતં તે પરં વયં ॥ કથં ચેદમુદસ્રાક્ષીઃ કાલે પ્રાપ્તે કલેવરં ॥ ૩ ॥ પ્રાક્લ્પવિષયમેતાંસ્પૃતિં તે સુરસત્તમ ॥ ન હોપવ્યવધાત્કાલેપસર્વનિરાકૃતિઃ ॥ ૪ ॥ નારદરુવાચ ॥ ભિક્ષુભિર્વિપ્રવસિતે વિજ્ઞાનાદેષ્ટુભિર્મમા ॥ વર્તમાનો વયસ્યા વ્યેતત્પ્રદકારણં ॥ ૫ ॥ એકાત્મજામે જનનીયો પિન્મૂઢાચકિંકરી ॥ મઘ્યાત્મજે ઽનન્યગતૌ ચક્રેસ્તે જ્ઞાનુવંધનં ॥ ૬ ॥ સાઽસ્વત્રંત્રાનકલ્પાસાંયોગદ્દેમં મમેચ્છતી ॥ ઈશસ્ય હિ વશેલોકો યોપાદારમયીયથા ॥ ૭ ॥ અહં ચ તદ્વ્રહ્મકુલકુપિવાંસ્તદવેક્ષયા ॥ દિગ્દેશકાલાવ્યુત્પન્નો બાલકઃ પંચહાયનઃ ॥ ૮ ॥ એકદા નિર્ગતાંગે હાદુહંતી નિશિગાં પથિ ॥ સર્પો ઽદશત્પદાસ્પૃષ્ઠઃ કૃપણાં કાલચોદિતઃ ॥ ૯ ॥ તદા તદહમીશસ્ય ભક્તાનાં શમ

માટે દુઃખથી વારંવાર પીડાતા પુરુષોના કશેશોનો નાશ, જેના વીના બીજા કશાથી થતો નથી. એવા સમર્થ ભગવાનના વીંચાત વશને વળ્યો. કે વીદાન પુરુષોને તે ઉપરાંત બીજું કંઈ હૃદયવાનું રહેતું નથી. ॥ ૪૦ ॥

પ્રતી ધી. મા. પ્ર. ૨૯ થી પાંચમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૫ ॥

અધ્યાય ૬ ઠી.—સૂત—હે જ્ઞાણજ્ઞ, એ રીતે ભગવાન દેવ રૂપીને જન્મ તથા કર્મ સાંભળીને સત્ય વતીના પુત્ર વ્યાસે તેમને રૂપીથી પુછ્યું કે. ॥ ૧ ॥—વ્યાસ—તમને જ્ઞાનનો ઉપદેશ કરનારા સંન્યાસીઓ દુર દેશ ગયા. આરે જાણક અવસ્થાને ભગવતા તમેએ પછીથી શું કહ્યું. ॥ ૨ ॥ હે જ્ઞાણજ્ઞ પુત્ર, તે પછીની અવસ્થામાં તમે કેવી રીતની આજીવીકાવડે મુજરાન ચલાવ્યું. અને કાળ આવ્યો ત્યારે તમારા એ કરીરનો ત્યાગ કેવી રીતે કર્યો. ॥ ૩ ॥ અને હે દેવતાઓ થકી ઉત્તમ આ પુર્વ કર્મના સંબંધી તમારી સ્મૃતી

સર્વનો નાશ કરનારા કાળ થકી કેમ નાશ પામી નથી. ॥ ૪ ॥—નારદ—મને જ્ઞાન આપનારા સંન્યાસીઓ દુર દેશ ગયા પછી, પહેલી એટલે જાણક અવસ્થામાં રહેલા મે પાછળથી નીચે પ્રમાણે કહ્યું હતું. ॥ ૫ ॥ એક પુત્રવાળો—અ—મુદ—દારી—અને બીજા શરણ વીનાની મારી મા, હું દીકરાને વીશેજ રોડના અંધનથી, બંધાઈ માર હતી. ॥ ૬ ॥ કાકડાની પુતળીઓની પેટે લોકો હૃદયને વશ હોવાથી, અસ્વતંત્ર એવી તે પોતે હમ્મશ કરતા છતાં પણ મારું કુશળ ક્ષેત્ર કરી શકતી નહોતી. ॥ ૭ ॥ અને પાંચ વરસનો—જાણક—તથા દીકરાઓ, દેશ, અને કાળ થકી અજાણ્યો એવો હું પણ તેની નજર તળે રહેતો હતો. ॥ ૮ ॥ એક દીવસે રાતની વખતે મારી મા ગાય દોહવાને ઘરમાંથી નીકળી, ત્યાં માર્ગમાં પથથી દયાપત્રો સાથે કાળની પ્રેરણાથી તે બીચારીને કરડ્યો. ॥ ૯ ॥ ત્યારે ભક્ત જનોની શાંતીને હૃદયનાર ભગવાનનો એ મારા ઉપર અ-

નુમ્મદ થયેલો મેં માન્યો. અને હું ઉત્તર દીશા તરફ આવી નીકળ્યો. ॥ ૧૦ ॥ ત્યાં સમુદ્ધીવાળા દેશો—ગામો
વન એટલે તેહડા—આકર એટલે ખાણોવાળાં ગામો, ખેડૂનાં ગામ—પર્વતની તલાટીનાં ગામો—વાડીઓ વન
ઉપવન. ॥ ૧૧ ॥ ચીત્ર વીચીત્ર ધાતુઓવાળા પર્વતો—હાથીઓએ ભાગી નાંખેલી ડાંગોવાળાં ઝાડો—મુંદર પાણી
વાળાં જળાશયો—અને રંગ ભેદંગી પક્ષીઓ અને ભમરાઓએ ગાયન કરતાં તથા દેવતાઓએ શેવેલાં તળા-
વેનો, હું એકસાથે જોઈ ગયો. તે પછી નકુર અને પોલા વાંસથી, તથા ધાસનાં થડીયાં, ડાબ અને પોલા
વાંસ થઈ જેમાં પેસી પશુ ન સકામ એવું, અતી ધાડું અને ભયંકર; સાપ, ધુડ, અને શીયાળીઆં વીગેરેને
રમવાના સ્થાનકરૂપ એક મોઢું અને ધોર વન મેં દીધું. ॥ ૧૨—૧૩ ॥ ૧૪ ॥ હું બુખ્યો તરસ્યો અને શરીર
તથા ઉદીચો થઈ યાકેલો થયો હતો. તેથી નદીના એક યુન્હામાં નાહ્યો અને પાંચી પીધું. ને પાણીના રપ-
સંથી થાક રહીત થયો. ॥ ૧૫ ॥ અને એ નીર્જન વનમાં પીંપળાના થડ પાસે બેસીને યુદ્ધીવડે હૃદયમાં ૨-

હેલા આત્માનું જે રીતે સાંભળેલું હતું, તે રીતે ચિંતન કરવા લાગ્યો, ॥ ૧૬ ॥ ત્યારે પ્રીતીવડે વશ કરેલા
મનમાં હરી ભગવાનના ચરણ કમળનું ધ્યાન કરવાથી ઉત્કંઠાને લીધે આંખોમાં આંસુ આવી ગયેલા મારા
હૃદયને વીશે ધમિથી એ હરી ભગવાન પ્રકટ થયા. ॥ ૧૭ ॥ તેથી હે મુની, પ્રેમના અત્યંત ભારથી શરીરે
રેમાંગીત થયેલા—ધણી નીટતી પામેલા—અને અતી આનંદમાં ડુબેલા મને; જોનાર અને જોવાની વસ્તુ, એ જે
વાનાં જુદાં દેખવામાં આવ્યાં નહીં. (અર્થાત એક પરમાત્મા સીવાય બીજું કંઈદર દેખાયું નહીં.) ॥ ૧૮ ॥
અને મનને ગમે એવું તથા શોકને મરાડનારે ભગવાનનું સ્વરૂપ દેખીને વીકળપણથી ચીત બની અથેલાની
પેટે હું ઉભો થયો. ॥ ૧૯ ॥ પછી ફરીથી જોવાને સાહે મનને હૃદયમાં સ્થીર કરીને મેં જોવા માંડ્યું, પશુ
જ્યારે દેખવા પામ્યો નહીં, ત્યારે તૃપ્તિ નહીં પામેલો હું આતુર સરખો થઈ ગયો. ॥ ૨૦ ॥ એ રીતે મ-
નુષ્ય વીનાના સ્થાનમાં યત્ન કરનારા મને, શોક શમાવવાની પેટે ગંભીર અને મુંદર વચનથી આકાશ વાણીએ

મીપ્સતઃ॥અનુગ્રંમન્યમાનઃપ્રાતિષ્ઠંદિશમુત્તરાં ॥૧૦॥સ્ફીતાઞ્જનપદાંત્ત્વપુરગ્રામવ્રજાકરાન્ ॥ સ્વેટસ્વર્વટવાટીશ્રવનાન્યુપવનાનિચ
॥૧૧॥ચિત્રધાતુવિચિત્રાદીનિભમગ્રભુજદુમાન્ ॥જલાશયાન્શિવજલાન્નલિનીઃસુરસેવિતાઃ॥૧૨॥ચિત્રસ્વનૈઃપત્રરથૈર્વિધ્મમદ્ભ્રમરશ્રિયઃ
નલવેણુશરસ્તંબકુશકીચકગદ્ધરં॥૧૩॥એકવાતિયાતોઽહમદ્રાક્ષંવિપિનંમહત્ ॥ધોરંપ્રતિભયાકારંવ્યાલોલૂકશિવાજિરં ॥૧૪॥પરિશ્રાંતે
દિશાઽઽહંન્દ્રસૂરિતોદુભુક્ષિતઃ॥સ્નાત્વાપીતાન્હ્રદેનદ્યાઉપસ્ટથોગતશ્રમઃ ॥૧૫॥તસ્મિન્નિર્મનુજેઽરણ્યેપિપ્પલોપસ્થઆસ્થિતઃ॥આત્મનાત્મા
નમાત્મસ્થંયથાશ્રુતમર્ચિતયં ॥૧૬॥ઘ્યાયતશ્ચરણાંભોજંભાવનિર્જિતચેતસા ॥ઔત્કંઠ્યાશ્રુકલાક્ષસ્યજ્વ્યાસીલ્લેદ્ધનૈર્હરિઃ ॥૧૭॥પ્રેમાતિ
ભરનિર્ભિન્નપુલકાંગોઽતિનિર્વૃતઃ ॥આનંદસંહ્રવેલીનોનાપદ્યમુભયંમુને ॥૧૮॥રૂપંભગવતોયત્તન્મનઃકાંતંશુચાઽપહં ॥અપશ્યન્સસોતસ્થે
વૈકલ્યાદુર્મનાઈવ ॥૧૯॥દિદ્દક્ષુસ્તદંભૂયઃપ્રણિધાયમનોહદિઃ॥વીક્ષમાણોઽપિનાપશ્યમવિત્તદ્વાતુરઃ ॥૨૦॥સ્વંયતંતંવિજનેમામાહાગો
ચરોગિરાં ॥ગંભીરશ્લક્ષણયાવાચાશુચઃપ્રશમયન્નિવ ॥૨૧॥હંતાસ્મિન્જન્મનિભવાન્નમાંદદ્રુમિહાર્હતિ ॥અવિપક્કકપાયાણાંદર્શોઽહંકુયો
ગિનાં ॥૨૨॥સકૃદ્યદર્શિતંરૂપમેતત્કામાયતેઽનઘ ॥મત્કામઃશનકૈઃસાધુઃસર્વાન્મુંચતિહચ્છયાન્ ॥૨૩॥સત્સેવયાદીર્ઘયાતેજાતામપિદૃઢા
મતિઃ ॥હિત્વાઽવદ્યમિમંલોકંગંતામઞ્જનતામસિ ॥૨૪॥મતિર્મયિનિબદ્ધેયંનવિપદ્યેતર્કિચિત્ ॥પ્રજાસર્ગનિરોધેઽપિસ્મૃતિશ્ચમદઃપ્રહાત
॥૨૫॥એતાવદુત્કોપરરામતન્મહદ્ભૂતંનમોર્લિંગમર્લિંગમીશ્વરં ॥અહંચતસ્મેમહતાંમહીયસેશીર્ણાઽવનામંવિદધેઽનુકંપિતઃ ॥૨૬॥નામાન્ય
નંતસ્યહતવ્રપઃપઠન્નગુહ્યાનિભદ્રાણિકૃતાનિચસ્મરન્ ॥ગાંપર્યટંસ્તુષ્ટમનાગતસ્પૃઃકાલંપ્રતીક્ષ્ણિમદોવિમત્સરઃ ॥૨૭॥એન્દ્રિયપ્રતાર્કિ
ન્નસક્તસ્યામલાત્મનઃ ॥કાલઃપ્રાદુરભૂત્કાલેવિદ્યુત્સોદામનીયથા ॥૨૮॥પ્રયુજ્યમાનેમયિતાંશુદ્ધાંભાગવર્તીતનું ॥આરબ્ધર્મનિર્વાણોન્ય
પતત્પાંચભૌતિકઃ ॥૨૯॥કલ્પાંતદ્વદમાદાયશયાનેંઽભસ્યુદન્વતઃ ॥શિશયિષોરનુગાણંવિવિશેંઽતરહંવિભોઃ ॥૩૦॥સહસ્રયુગપર્યંતઉત્થા

કહ્યું કે. ॥ ૨૧ ॥ આ જન્મમાં તું મને જોવાને યોગ્ય થનાર નથી. કેમકે જોગના કામ કોઈ આદીક કરાય
એટલે એવ નાશ પામ્યા નથી. એવા કાયા યોગીઓને માટે દર્શન થવું અશક્ય છે. હે પાપ રહીત ગાદે આ
સ્વરૂપ મારે વિષે તને પ્રીતી થવા સાહે, મેં તને એકવાર દેખાડ્યું છે. કેમકે હે સાધુ, મારે વીશે પ્રીતી થવાથી
હૃદયના સર્વ દોશો ધીમે ધીમે મટી જાય છે. ॥ ૨૩ ॥ સત્પુરુષોની સેવા થયેા વખત કરવાથી તને મારે
વીશે દૃઢ પુઢી ઉત્પન્ન થઈ છે. તેથીજ તું આ અયોગ્ય શરીર છોડી દીધા પછી મારા પાર્શ્વેપણને પા-
મીશ. ॥ ૨૪ ॥ મારે વીશે બંધાયેલી તારી આ પુઢી કઢી પશુ નાશ પામશે નહીં. અને મારા અનુગ્રહથી તને
જગતની સ્થીતી—ઉત્પત્તિ—અને લય થવા છતાં પશુ કઢી સ્મૃતીનો નાશ નહીં થાય. ॥ ૨૫ ॥ આકૃતી
કે નીશાની વીનાનું ધરતે ભગવાનનું તે મોઢું આકાશ સ્વરૂપ એટલું બોલીને શાંત થયું. અને મેં પશુ તે
મોઢામાં મોઢા સ્વરૂપને પ્રીતી સહીત માથાવડે નમસ્કાર કર્યા. ॥ ૨૬ ॥ તે પછી હું મદ અને મત્સર

વીનાનો—મૃત્યુકાળની વાટ જોતો—સ્પૃહા વીનાનો—અને સંતોસી મનનો થઈને અને લાજ મુકાને એ
અનંત ભગવાનનાં ગુણ અને કલ્યાણકારી નામો તથા કર્મોનું સ્મરણ અને કીર્તન કરતો કરતો પૃથ્વી ઉપર
ચરવા લાગ્યો. ॥ ૨૭ ॥ હે આકાશ એ રીતના શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનમાં ચીતવાળા—આકાશી વીનાના—અને
નીર્મળ મનવાળા મને સમય થયે વીજળીની પેઠે મૃત્યુકાળ પ્રાપ્ત થયો. ॥ ૨૮ ॥ ત્યારે શુદ્ધ ભગવાનના શ-
રીરમાં હું મળી જઈને, આ પ્રારબ્ધ કર્મથી ઉત્પન્ન થયેલ પાંચ ભુતનો દેહ પડી ગયો. ॥ ૨૯ ॥ પછી કે-
રુપને અને ત્રીલોકીને લેખને સમુદ્રના જળમાં શેસનામતા ઉપર સ્થપન કરવાને ઇચ્છતા નાસપણ ભગવાનના
પાછા પેસતા આસની સાથે હું તેમની અંદર પેસી ગયો હતો. ॥ ૩૦ ॥ તે હજારો કુજોને અને, આ વી-
ચને ફરીથી ઉત્પન્ન કરવાની ઇચ્છા થવાથી મરીચી આદી લેખને ફરીથી ઊદીચો થઈ ઉત્પન્ન થયા. તેમની
સાથેજ હું પશુ ઉત્પન્ન થયો. ॥ ૩૧ ॥ અને વીજનું ભગવાનના મોઢા અનુગ્રહવડે હું અખંડિત પ્રકાશર્વ

પન રાણી, ડાહ્યાણુ દેઝણે બની નહોં અરકતાં આ ત્રિલોકાની અંદર અને મહાર કર્યા કરું. ॥ ૩૨ ॥
 અને પરચબના શબ્દથી સચુમાર પામેલી, તથા ભગવાને આપેલી, આ વીણાને વગાડીને હરી ભગવાનની
 કથાઓનું ગાયન કરતો કરતો હું કરતો કરું. ॥ ૩૩ ॥ તેથી પચની અંદર તીથો રહેલા, તથા અવણુ ક-
 રવાને પ્રાંથ ભગવાન, પોતાનાં પરાક્રમેને માનારા, મેં પોતાવેલાની પેઠે ઉતાવળાજ માત્ર હૃદયની અંદર
 આવીને દર્શન આપે છે. ॥ ૩૪ ॥ એટલે આ જગતને વીશે ભોગની ઇચ્છાથી વારંવાર આતુર બીત ચ-
 નાગ મનુષ્યો આદીને આ સંસાર સમુદ્રને વીશે નાવ રૂપ, હરી ભગવાનનાં ચરીત્રોનું વર્ણનજ, દેખવામાં આપે
 છે. ॥ ૩૫ ॥ કામ અને લોભાદીથી વારંવાર હણાઇ જતું મન મુકુંદ ભગવાનની સેવાથી જેવું શાંત થાય
 છે. તેવું લ્લમ નીલમ આદીથી, અને લોભ મદ્યથી પણુ શાંત થતું નથી. ॥ ૩૬ ॥ હે પાપ રહીન, મારા

જન્મ કર્મના રક્ષક વીરો તમે અને જે પુણ્ય હું. તે સ્વયંજન તમને સેનાલ સાથે એવી રીતે મેં કરી દે-
ખાડયું છે. # ૩૭ #—સૂત—એ રીતે ભગવાન નારદમુની બ્યાસને સંભળાવીને તેમની રજ સેધ વીજા
વચાડતા કાઠ પથ્રુ અમુક દેકાણે જન્મની નીશ્ચ વીનાજ ચાલ્યા મયા. # ૩૮ # અહીં દેવ રૂપી નારદજીને
ધન્ય છે. કે જે સારંગ ધનુષ્યને ધરનારા ભગવાનનાં ચરીત્રોનું માન કરતા અને સજી જતા થકા આ બા-
બાતુર જમતને રમાડે છે. # ૩૯ # છત્રીશી ૦ બાં ૫૦ રક્ષકો છડો બાં સંપૂર્ણ # ૬ #

અધ્યાય ૭ મો.—સૌનક—હે સુત નારદજીનો અભીપ્રાય સાંભળ્યા પછી સમર્થ અને બાજશબ્દો
બાદ સમજે તેમના મવા પછી શું કર્યું. ॥ ૧ ॥ —સૂત—બ્રહ્મણેનો આશ્રમ કરેલી સરસ્વતી નદીને પ-
શ્ચીમ કાંઠે, સુત્રતી વહી કરે તેવો તેમનો એક આશ્રમ છે. તેને ડસાંઓ “સમ્યા પ્રાસ” કહેછે. ॥ ૨ ॥

येदंसिसृक्षतः ॥ मरीचिमिश्राक्प्रपयः प्राणेष्वोऽहंचजज्ञिरे ॥३१॥ अंतर्बहिश्चलोकांस्त्रीन्पर्येभ्यस्कंदितव्रतः ॥ अनुग्रहान्मया विष्णोरविघा-
तगतिः क्वचित् ॥३२॥ देवदत्तामिमांवीणांस्वरब्रह्मविभूषितां ॥ मूच्छयित्वा रिक्थांगायः नश्चराम्य ॥३३॥ प्रगायतः स्ववीर्याणितीर्थ-
पादः प्रियश्रवाः ॥ अतद्वचमेशीघ्रं दर्शनं याति चेतसि ॥३४॥ एतज्जगद्विजादां जगतां ह्येवमेषां दुः ॥ भवसिंधुष्वोदष्टो हरिर्चर्याऽनुव-
र्णनं ॥३५॥ यममिदमिदं गपयैः कामलोभहतो मुहुः ॥ मुकुंदसेवया यद्वत्तथात्माऽद्भानशाम्यति ॥३६॥ सर्वतदिदमाख्यातं यत्पृष्ठोऽहं त्वया
नघ ॥ जन्मकर्मरहस्यं मे भवतश्चात्मतोषणं ॥३७॥ सूत उवाच ॥ एवं संभाष्य भगवान् नारदे दद्यात्तु ॥ आमंत्र्य वीणां रणयन्यथैव तच्छि-
को मुनिः ॥३८॥ अहो देवर्षिर्धन्योऽयं यत्कीर्तिं शार्ङ्गधन्वनः ॥ गायत्र्या ह्यिदं जगत्प्राप्तवान् ॥३९॥ इति श्रीभागवते महा-
स्कंधव्यास नारदसंवादेऽष्टोऽध्यायः ॥६॥ शौनक उवाच ॥ निर्गते नारदे सूत भगवान् नारायणः ॥ श्रुतवांस्तदभिप्रेतं ततः किमकरोद्भिभुः ॥१॥
सूत उवाच ॥ ब्रह्म नद्यां सरस्वत्यामाश्रमः पश्चिमे तटे ॥ शम्या प्रासज्जतिप्रोक्तः ऋषीणां सत्त्वर्चनः ॥२॥ तस्मिन् आश्रमे व्यासो बह्वीरः खंडमंडितः ॥
आसीनोऽप उपस्पृश्य प्रणिदध्यामनः स्वयं ॥३॥ भक्तियोगेन मनसि सम्यक् प्रणिहिते मले ॥ अपश्यत्पुरुषं पूज्यं दृष्ट्वा तदा श्रयां ॥४॥ यथा
संमोहितो जीव आत्मानं त्रिगुणात्मकं ॥ परोऽपि मनुतेऽनर्थं तत्कृतं चाभिपद्यते ॥५॥ अनयोपशमं रक्षाद्वक्तियोगमधोक्षजे ॥ लोकस्याजा-
नतो विद्वांश्च केसात्त्वत संतितां ॥६॥ यस्यार्विश्रूयमाणायां ऽण्णे परमपूरुषे ॥ भक्तिरुपपद्यते पुंसः शाकमोहजरापहा ॥७॥ स संतितां भागवतीं कृ-
त्वाऽऽकम्प्य चात्मजं ॥ शुक्रमध्यापयामास निवृत्तिनिरतं मुनिः ॥८॥ शौनक उवाच ॥ सर्वे निवृत्तिनिरतः सर्वत्रोपेक्षको मुनिः ॥ कस्य वदतीति मे
तात्मा ॥ रामः समभ्यसत् ॥९॥ सूत उवाच ॥ आत्मारामाश्च मुनयो निर्ग्रथा अप्युरुक्रमे ॥ कुवत्यहेतुर्भक्तिमित्यं भूतगुणो हरिः ॥१०॥ हरेर्गु-
णाक्षिप्तमतिर्भगवान् बादरायणिः ॥ अध्यगान्महदाख्यानं नित्यं विष्णुजनप्रियः ॥११॥ परीक्षितोऽथ राजर्षेर्जन्मकर्मविलापनं ॥ संस्थां च पां-
दुपुत्राणां वक्ष्ये कृष्णकथोदयं ॥१२॥ यदा मृधे कौरवसंजयानां वीरेष्वथो वीरगातिं गतेषु ॥ वृकोदरा विद्वगदाभिर्मर्शभग्नोरुदंढे धृतराष्ट्रपुत्रे ॥१३॥

પછી જો ચોરડીજોના પનથી શોભીતા પોતાના આશ્રમને વીરે જઈને રાધા કરીને બેઠેલા, વેદવ્યાસે પોતાના મનને એકમ કહ્યું. ॥ ૩ ॥ એટલે ભક્તી ચોમથી સંપૂર્ણ રીતે નીશ્ચય અને નીર્મળ થયેલા મનમાં પ્રથમ પુરુષ ભગવાનને અને પછી તેના આશ્રયે રહેવારી માયાને પશુ જોઈ. ॥ ૪ ॥ કે જે માયાથી મોહ પામવાથી કલ્પ પોતે તે ચક્ર પર છતાં પોતાને શુદ્ધવાજો માને છે. અને તે વડે ઉત્પન્ન થતા અનર્થોને પામે છે. ॥ ૫ ॥ તે પછી જો અનર્થોને રાણી નાખનારા સાક્ષાત અધિષ્ઠન ભગવાનને વીરોના ભક્તી યોગને પશુ જોઈને; એમણે અધ્યાત્મી લોકોનું બહું થવા સારું આ સાતત સંહીતા એટલે પ્રાપ્ત બામવત કહ્યું. ॥ ૬ ॥ કે જેનું શ્રવણ માત્ર થયેથી સાંભળનારા પુરુષને શોક, મોહ, અને જયને મટાડનારી પરમ પુરુષ કમ્બુ ભગવાનને વીરે ભક્તી ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૭ ॥ જે વ્યાસ મુનીએ તે સંહીતા કહ્યાં પછી શો-

ધન કરીને નીવૃત્તીમાં પ્રીતીવાળા પોતાના પુત્ર શુદેવજીને તે બખ્વાવી. ॥ ૮ ॥ —સૈનિક—નીવૃત્તીમાં પ્રી-
તીવાળા—સર્વમાં ઉપેક્ષા કરનારા—અને આત્મારામ—છતાં એવડી મોટી સંહીતાએ અબ્બાસ એ મુનીએ શા
કારણ માટે કહ્યો. ॥ ૯ ॥ —સુત—અહાહર અને મમતા રૂપ પ્રાપ્તિએ પીનાના આત્મારામ મુનીએ પણ
ઉક્તમ ભગવાનને વીશે નીષ્કામભક્તી કરતા આવેલા છેજ. અને હરી ભગવાન પોતે પણ એવજ પ્રણીત-
વાળાજ છે. ॥ ૧૦ ॥ અને વૈશવ એટલે સાધુ તથા ભક્ત જનને કરેશાં પ્રીય એવા આ મોટા આપ્તમાનને
અબ્બાસ ભાગ્યશાળી શુદેવજીએ પણ હરી ભગવાનના ગુણમાં તેમની ખુદી ખંચાવને લીધેજ કહ્યો છે.
॥ ૧૧ ॥ હવે કશું ભગવાનની કથાનો જે રીતે ઉદય માય તે રીતે પરીક્ષીતનો જન્મ, કર્મ અને યત્ન,
તથા પાંડુ રાજાના પુત્રોનું રત્નમાં શેઠશું એ સમજું હું તેમોને કહ્યું. ॥ ૧૨ ॥ બુદ્ધમાં ઉદય અને પાંડવોના

મુખ્ય મોહાઓ મરણ પામ્યા પછી જ્યારે ભામે નાંખેલી મહત્તી દુર્ગાવના સાથે જાગી ગયા.. ॥ ૧૩ ॥ સારે પોતાના સ્થાનથી ધીમ આ રીતે થશે. એમ પારીને દોણ પુત્ર અશ્વથામાએ દ્રૌપદીના સુતેલા પુત્રોનાં ગાથાં કાઢી નાંખ્યાં. એ તેના જુઠા અને નીંદીત કર્મને લોકો પીકારે છે. ॥ ૧૪ ॥ પોતાના જાળક પુત્રોનું મરણ કાળજીને અતીશે તપી મથેલાં જાને આંસુથી બરાબલી આંખોવાયાં તેઓની મા દ્રૌપદી, જ્યારે સદન ન થઈ શકે એનું રેલા સાંભળ્યાં. સારે તેમનું સાંત્વન કરીને અર્જુને કહ્યું કે ॥ ૧૫ ॥ હે કલ્યાણી, હું એ જાળક મંકુ આત તારીનું ગાથું ગાંડીવ થઈ મુકાષલાં જાણેથી હરી લાવું. એટલે તેના ઉપર બેસીને જાણી મથેલા પુત્રો જાણી લું, સ્થાન કરજે. અને તારાં લોકનાં આંસુ હું સારેજ લોકીશ. ॥ ૧૬ ॥ એ પ્રમાણે મનોહર અને વીચીત્ર વચનોથી પ્રીયાનું સાંત્વન કરીને, અન્યુત બચવાન જેના મીત્ર અને સારથી છે એવો કવચ પેહેરેલો—
ઉમ ધનુષ્યવાજો—હનુમાનના ચીન્હવાળી રથની ધનવાજો—તે અર્જુન શર પુત્રની પાછળ રથમાં બેસીને દો-

ડ્યો. ॥ ૧૭ ॥ રથપડે પાછળ દોડ્યા આવના અર્જુનને આધેથી દેખીને જાળકલા કરનારો અને કંપીત હૃદયવાળો, તે અશ્વથામા પ્રાણ ગથાવવાની હમ્જથી પૂરી ઉપર જેટલું દોડી શકાયું તેટલું, જેમ રથનાં બચથી જાણ નાહા હતા. તેમ નાહો. ॥ ૧૮ ॥ જ્યારે તેના લોકો યાદી ગયા. અને પોતાનું રક્ષણ કરનાર કાંઈ નહોતાનું તેને જાણાયું. સારે તે જાણીને પુત્રે પોતાનું રક્ષણ કરનાર જાણીને માન્યું. ॥ ૧૯ ॥ પોતે જે કે તેને પાછું વાળવાનું જાણીને નહોતો તો પણ પ્રાણ સંકટ આવ્યાથી તેણે આચમન લઈ ધ્યાન ધરીને એ જાણીને સાંધ્યું. ॥ ૨૦ ॥ એટલે તે અજ્ઞાતથી સર્વ દીશાઓમાં પ્રકટ થયેલ તીક્ષ્ણ તેજ દેખીને પોતાને પ્રાણ સંકટ આવેલું જાણી છપ્પું એટલે અર્જુને, વીંચું એટલે શ્રી કૃષ્ણને આ પ્રમાણે કહ્યું. ॥ ૨૧ ॥
—અર્જુન—હે કૃષ્ણ, હે કૃષ્ણ, હે મહાભાગ, તમે એકલા જાણીને કલ્યાણ કરનારો અને આ સંસાર થઈ જાળનારોના મોક્ષ રૂપ છો. ॥ ૨૨ ॥ અને તમેજ આદી પુરુષ અને ગાથાથી પર સાક્ષાત હપર

મર્તુઃપ્રિયંદોળિરિતિસ્મપસ્યન્કૃણાસુતાનાંસ્વપતાંશિરાંસિ ॥ ઉપાહરદ્વિપ્રિયમેવતસ્પતજ્જુગુપ્સિતંકર્માવિગર્હયંતિ ॥ ૧૪ ॥ માતાશિ
શનાંનિધનંરતાનાંનિશમ્યધોરંપરિતપ્યમાના ॥ તદાઽરુદ્ધાષ્પકલાકુલાક્ષીતાંસાંતવ્યન્નાહકિરીટમાલી ॥ ૧૫ ॥ તદાશુચસ્તેપ્રમૃજામિભદ્રે
યદ્ગ્રહાંધોઃશિરઆતતાયિનઃ ॥ ગાંડીવમુકૈર્વિંશિસૈરુપારેત્વાક્રમ્યયત્સ્નાસ્યસિદ્ધપુત્રા ॥ ૧૬ ॥ ઇતિપ્રિયાંવલ્ગુવિચિત્રજલ્પૈઃસસાંતવ્યિત્વા
ઽચ્યુતમિત્રસૂતઃ ॥ અન્વાદ્રવહંશિતઉગ્રધમ્વાકપિધ્વજોગુરુપુત્રંરથેન ॥ ૧૭ ॥ તમાપતંતંસવિલક્ષ્યદૂરાત્કુમારહોદ્ધિમનરથેન ॥ પરાદ્રવત્પ્રા
ણપરીપ્સુરુર્ચ્યાયાવદ્ગમંરુદ્ધમયાદયાકઃ ॥ ૧૮ ॥ યદાશરણમાત્માનમૈક્ષતશ્રાંતવાજિનં ॥ અસ્ત્રંબ્રહ્મશિરોમેનઆત્મત્રાણંદ્વિજાત્મજઃ ॥ ૧૯ ॥
અથોપસ્પૃયસલિલંસંદધેતત્સમાહિતઃ ॥ અજાનન્નુપસંહારંપ્રાણકૃચ્છ્રુપસ્થિતે ॥ ૨૦ ॥ તતઃપ્રાદુષ્કૃતંતેજઃપ્રચંદંસર્વતોદિશં ॥ પ્રાણાપદમભિ
પ્રેન્દ્રિયંજાણુલેખ્યુલ્લાહ્ય ॥ ૨૧ ॥ અર્જુનઉવાચ કૃષ્ણકૃષ્ણમહાભાગમક્તાનામભયંકર ॥ ત્વમેકોદહ્યમાનાનામપવર્ગોઽસિસંસૃતેઃ ॥ ૨૨ ॥ ત્વ
માયઃપુરુષઃસાક્ષાદીશ્વરઃપ્રકૃતેઃપરઃ ॥ માયાંવ્યુદસ્યચિચ્છત્તયાર્કૈવલ્યેસ્થિતઆત્મનિ ॥ ૨૩ ॥ સપ્તજીવલોકસ્યમાયામોહિતચેતસઃ ॥ વિ
ધત્સેસ્વેનવીર્યેણશ્રેયોધર્માદિલક્ષણં ॥ ૨૪ ॥ યથાઽયંચાવતારસ્તેભુવોભારજિહીર્ષયા ॥ સ્વાનાંચાનન્યભાવાનામનુધ્યાનાયચાસુત ॥ ૨૫ ॥
કિમિદંત્તદુત્તોદેતિદેવદેવનવેદ્યહમ્ ॥ સર્વતોમુખમાયાતિતેજઃપરમદારુણં ॥ ૨૬ ॥ શ્રીમગવાનુવાચ વેત્યેદંદ્રોણપુત્રસ્યબ્રાહ્મમસ્ત્રંપ્રદર્શિ
તં ॥ નૈવાસૌવેદસંહારંપ્રાણબાધુપસ્થિતે ॥ ૨૭ ॥ નઽસ્થાન્યતમંકિંચિદસ્ત્રંપ્રત્યવકર્શનં ॥ જહ્યસ્તેજઃપુત્રસ્યજ્ઞોહ્યસ્તેજસા ॥ ૨૮ ॥
સૂતઉવાચ શ્રુતામગવતાપ્રોક્તંફાલ્ગુનઃપરવીરહા ॥ સ્પૃષ્ટ્વાઽપસ્તંપરિક્રમ્યબ્રાહ્મંબ્રાહ્માયસંદધે ॥ ૨૯ ॥ સંહત્યાન્યોઽન્યમુભયોસ્તેજસીશરસં
વૃતે ॥ આવૃત્યરોદસીસ્ત્રંચવધાતેઽર્કવન્હિવત્ ॥ ૩૦ ॥ દૃષ્ટ્વાસ્તેજસ્તુતયોત્સ્નાંલોકાન્પ્રદહન્મહત્ ॥ દહ્યમાનાઃપ્રજાઃસર્વાઃસાંવર્તકમમંસત
॥ ૩૧ ॥ પ્રજોપહ્લવમાલક્ષ્યલોકવ્યતિકરંચતં ॥ મતંચવાસુદેવસ્યસંજહારાર્જુનોદ્વયં ॥ ૩૨ ॥ તતઆસાદ્યતરસાદારુણંગૌતમીસુતં ॥ બંધામ

છે. તથા ચીત્ર શક્તીથી માતાનો પરભાવ કરીને આત્માને કેવલ એટલે મોક્ષને વીશે સ્થાપન કરનારો છે. ॥ ૨૩ ॥ અને આ લોકને વીશે માથાપડે મોહ પામેલા ચીત્રવાળા છપોને ધર્મ આદી લક્ષણોવાળું કલ્યાણ પોતાના પ્રભાવથીજ આવનારા પણ તમેજ છે. ॥ ૨૪ ॥ આવનો આ આવનાર પૃથ્વીનો ભાર ઉતારવાને માટે અને અનન્ય ભાવવાળા પોતાના ભક્તોને સંપૂર્ણપણે ધ્યાન કરવાને વારનેજ છે. ॥ ૨૫ ॥ હે દેવના પણ દેવ, આ સારે તરથી આવતું આવી દારણુ તેજ થું છે. અને ક્યાંથી આવે છે. તે હું જાણતો નથી. ॥ ૨૬ ॥ —શ્રી ભગવાન—આ દોણ પુત્રે મુકેલું જાણી છે એમ જાણી, પ્રાણ સંકટ આવ્યાથી એણે તે મુકેલું છે. પણ એને પાછું વાળવાનું તે જાણતો નથી. ॥ ૨૭ ॥ તેને પાછું વાળવાને બીજું કાંઈ પણ અસ્ત્ર છેજ નહીં. માટે અસ્ત્ર વીધાને જાણવાના તમે આવી ઉમરે જાણીને, જાણીને તેજ થઈજ હરી-

શ્યો. ॥ ૨૮ ॥ —સૂત—પારકા લોકોએને મારનારાએ અર્જુને, બચવાને કહેલું સાંભળી લેકેને બચવાનની પરકમા કરીને, જાણતો રથમાં કરી, એ જાણીને સાંભળે જાણીને સાંધ્યું. ॥ ૨૯ ॥ જાણપડે વીંશિયલું એ બેડ અસ્ત્રોનું તેજ પરપર એકું થઈને પૃથ્વી આકાશ અને અંતરીક્ષને પુરીને મુગ્ધ અને અમીની પેટે વધવા લાગ્યું. ॥ ૩૦ ॥ ત્યજે લોકને જાળના એવા તે એક અસ્ત્રોના મોટા તેજને બેઠેને, જાળવા લાગેલી પ્રજાઓએ એને પ્રત્યનો અમી માન્યો. ॥ ૩૧ ॥ પછી લોકો અને પ્રજાઓના નાશ થયો બેઠેને, અને વાસુદેવ ભગવાનનો અભીપ્રાય જાણીને અર્જુને તે બેડ અસ્ત્રોને એથી લીધાં. ॥ ૩૨ ॥ પછી દારણુ અશ્વ-રથામાને રતાં તેજ વાળા અર્જુને પહોંચી જઈને પકડી લઈ કોપથી જેમ પથુને બાંધે તેમ તેને દોરીથી બાંધ્યો. ॥ ૩૩ ॥ શત્રુને દોરીથી બાંધીને પોતાની જાણીમાં લેઈ જવાનાં કોપેલા કમળ તેજ બચવાને અર્જુનને

કહ્યું કે. ॥ ૩૪ ॥ હે પુત્રાપુત્ર ભાણું, એ બ્રહ્મ બંધુને રક્ષણ કરવાને તું યોગ્ય નથી. એણે નીરપરક સુનેઘ બાળકને શરીરમાં મારેલા છે. માટે એને તમે મારી નાંખો. ॥ ૩૫ ॥ નીચે કરવાથી બાળ મરેલા મન-સાવધાન નહોતો તે પ્રવત-ચાપુથી કે બુનાદીકથી મારો થયેલા કન્યા-સુનેઘ-પાગલ-શ્ચી-૪૬-શરણાગત-બુદ્ધમાં રથ બાપી મરેલા વીર-અને પી-૪૭, એવા સુનેઘ; ધર્મને બળુનારાઓ મારતા નથી. ॥ ૩૬ ॥ જે નીચે અને બાળપુરુષ, પીગવના પ્રાણુ લેઈને પોતાના પ્રાણુનું પોષણ કરે છે. તેની એ દોષ કરીને આ-ધીમતી થાય છે. તેથી તેવાઓને વધ કરવો એજ તેમનું કષ્ટાણુ છે. ॥ ૩૭ ॥ વળી મારા સાંમથતાં તમે પાંચાળી આમણ પ્રતીષ્ઠા કરી છે કે “હે માલીની, તમારા પુત્રને મારનારનું માથું હું લેઈ આવીશ.” ॥ ૩૮ ॥ અને હેવીર, એવા કુળમાં એ યુગ સરળા એ પોતાના શાખી દુર્બલતાનું પણ બુદ્ધ કર્યું છે, માટે આતતરથી અને પોતાના બંધુને દણુનાર એ પાછીને મારી નાંખે.” ॥ ૩૯ ॥ એ પ્રમાણે શ્રી કણ્વે અર્જુનને તેની ધર્મ

સંતોષી પરીક્ષા બોલ્યો માટે કહ્યું. પરંતુ પોતાના પુત્રને મારનારો હોવા છતાં પણ તે મહાત્મા સુરનો પુત્ર હોવાથી તેને મારવાની ઇચ્છા અર્જુનને કરી નહીં. ॥ ૪૦ ॥ પછી એવોદ બાળવાન જેવા પ્રીય તથા સારથી છે એવા અર્જુનને તેને બાળપણમાં લેઈ આવીને પોતાના મરી મરેલા પુત્રને શોક કરતી પ્રીયાની પાસે રજુ કર્યો. ॥ ૪૧ ॥ ત્યારે એની રીતે આજુબાજુ પડે દોરીથી પાંચલા-જુડે કામ કરવાથી નીચું મોડું કરેલા-અને અપકાર કરનારા એ સુરકુળને જોઈને, સારા સ્વભાવવાળાં દ્રોણદીકથી તેને પમે લાગ્યાં. ॥ ૪૨ ॥ અને એ રીતે તેને પાંખીને લઈ આવવાનું ન સહન કરી શકતાં એ સતીએ કહ્યું કે “એને મુકીશો, બાહ્યથી તો હમેશાં સુર એટલે માનવા લાગે છે. ॥ ૪૩ ॥ જેના અનુમદથી રહસ્ય સહીત ધનુર્વેદ અને ધનુર્મ આ-જ્ઞા, તેમને મુકવાની અને પાછાં વાળી લેવાની વીધી સહીત તમે શીખ્યા છો. તેજ બાળવાન દ્રોણપુત્ર આ તેમના પુત્ર રૂપે છે. અને આ વીરપુત્રને જન્મ આપનારાં હોવાના કારણથીજ તેમના અરધા દેહરૂપ, તેમનાં

ધર્માશ્રાક્ષ:પશુરશનયાયયા ॥૩૩॥શિવિરાયનિનીષંતંદામ્નાવત્ધ્વારિપુંબલાત્ ॥પ્રાહાર્જુનંપ્રકુપિતોભગવાનંબુજેક્ષણ: ॥૩૪॥મેનંપાર્થાર્હસિ
પ્રાતુંબ્રહ્મવંધુમિમંજરિ ॥યોડસાવનાગસ:સુસાનવધીન્નિશિવાલકાન ॥૩૫॥મતંપ્રમત્તમુન્મત્તંસુસંબાલંસ્ત્રિયંજડં ॥પ્રપન્નવિરયંભીતંનરિપું:
તિધર્મવિત્ ॥૩૬॥સ્વપ્રાણાન્ય:પરપ્રાણૈ:પ્રપુણાત્યઘ્રુણ:સ્વલ: ॥તદ્વધસ્તસ્યહિશ્રેયોયદોપાદ્યાત્યધ:પુમાન ॥૩૭॥પ્રતિશ્રુતંચમવતાપાંચા
લ્પૈશ્શૃણ્વતોમમ ॥આહરિષ્યેશિરસ્તસ્યયસ્તેમાનિનિપુત્રહા ॥૩૮॥તદસૌવધ્યતાંપાપઆતતામ્યાત્મવંધુહા ॥ભર્તુશ્ચવિપ્રિયંવીરકૃતવાન્કુલ
પાંસન: ॥૩૯॥સ્વંપરંકૃતાધર્મપાર્થ:કૃષ્ણોનચોદિત: ॥નૈચ્છદંતુંગુરુસુતંયદ્યપ્યાત્મહનંમહાન ॥૪૦॥અથોપેત્યસ્વશિવિરંગોવિંદપ્રિયસા
રથિ: ॥ન્યવદન્તંદિણાદૈવોચંત્યાઆત્મજાનુહતાન ॥૪૧॥તત્પ્રાણાન્નશુવત્પાશબદ્ધમવાહ્મુલ્કંકર્મજુગુપ્સિતેન ॥નિરીક્ષ્યકૃષ્ણાડપકૃતંગુ
રો:સુતંવામસ્વભાવાન્પયાનનામચ ॥૪૨॥ઉવાચચાસન્ત્યયવંધુહા ॥મુચ્યતાંમુચ્યતામેષબ્રાહ્મણોનિતરાંગુરુ: ॥૪૩॥સરહસ્યો
ધનુર્વેદ:સવિસર્ગોપસંયમ: ॥અસ્ત્રગ્રામશ્ચમવતાશિક્ષિતોયદનુગ્રહાત્ ॥૪૪॥સપ્તમગવાન્દ્રોણ:પ્રજારૂપેણવર્તતે ॥તસ્યાત્મનોર્ધપત્ન્યાસ્તે
માન્વગાદીરસૂ:કૃપી ॥૪૫॥તદ્ધર્મજ્ઞમહામાગમવદ્ધિર્ગૌરવંકુલં ॥વૃજિનંનાર્હતિપ્રાપ્તુંપૂજ્યંવંદમભીક્ષણશ: ॥૪૬॥મારોદાદસ્યજનનીર્ગૌ
તમીપતિદેવતા ॥યથાડન્મૃતવત્સાર્તારોદિમ્યશ્રુમુસ્વીમુહુ: ॥૪૭॥યૈ:કોપિતંબ્રહ્મકુલંરાજન્યૈરકૃતાત્મભિ: ॥તત્કુલંપ્રદહત્યાશુસાનુબંધંશુ
ચાર્પિતં ॥૪૮॥સૂતરુવાચ ધર્મ્યન્યાય્યંસકરુણંનિર્વ્યલીકંસમંમહત્ ॥રાજાધર્મસુતોરાહ્યા:પ્રત્યનંદદ્વચોદ્વિજા: ॥૪૯॥નકુલ:સહદેવશ્ચ
યુધુધાનોધનંજય: ॥ભગવાન્દેવકીપુત્રોયેચાન્યેયાશ્ચયોષિત: ॥૫૦॥તત્રાહામર્ષિતોભીમસ્તસ્યશ્રેયાન્વધ:સ્મૃત: ॥નભર્તુર્નાત્મનશ્ચાર્થેયોડ
હન્ત:સાન્નોશશ્ચૃથા ॥૫૧॥નેરજ્ઞમીમગદિતંદ્રૌપદ્યાશ્ચતુર્ભુજ: ॥આલોક્યવદનંસસ્યુરિદમાહહસન્નિવ ॥૫૨॥શ્રીમગવાનુવાચ ॥
બ્રહ્મન્નંહંતવ્યઆતતાયીવધાર્હણ: ॥મયૈવોભયમાન્નાતંપરિપાન્નુશાસનં ॥૫૩॥કુરુપ્રતિશ્રુતંસત્યંયત્તત્સાંત્રયતાપ્રિયાં ॥પ્રિયચમોમમે
નસ્યર્પાંચાલ્યામહ્યમેવચ ॥૫૪॥સૂતરુવાચ અર્જુન:સહસાજ્ઞાયહરેર્હાર્દમથાસિના ॥મર્ણિજહારમૂર્ધન્યંદ્વિજસ્યસહમૂર્ધજં ॥૫૫॥વિમુચ્ય

શ્રી પુત્રી તેમની પાછળ સતી થયાં નથી. ॥ ૪૪-૪૫ ॥ માટે હે ધર્મને બળુનાર, હેમહામ, કણ્વેક્ષણે પુલ્લ કરવા યોગ્ય અને નમ્રતા યોગ્ય સુરનું કુળ, આપણથી દુ:ખ પામવાને યોગ્ય નથી. ॥ ૪૬ ॥ હોકશાઓ મરી બચાવી આગુર મરેલી હું આસુવાળે મોટે વાદવાર રેડકું તેવી રીતે આવી આ પતીવ્રતા પ્રીતમી રેવાં ન જોઈએ. ॥ ૪૭ ॥ જે રાજાઓ અવીચારથી બાહ્યના કુળને કોપાને છે. તેમનાં કુળો શોકે વ્યાપ થઈને પરીવાર સહીત ઉતાવળાંજ બળી બળ છે. ॥ ૪૮ ॥-સૂત-દુપતીનાં એ વચન, હે બાહ્યો, ધર્મવાળાં-પા-વવાળાં-દયાવાળાં-સાર્યાં-સરળ-અન મહાત્મવાળાં હતાં. તેનાં ધર્મપુત્ર યુધીરીર રાજાએ-નકુલે-સ-હદેને-માર્યાથી-અર્જુને-તથા દેવકીપુત્ર બાળવાને-અને પીગવ પણ સ્ત્રીઓ વીચેર જે લાં દતાં, તે સર્વે એ વખાણ કર્યા. ॥ ૪૯-૫૦ ॥ ત્યારે સુરનો કરીને બીમ બોલ્યા કે “જેણે પોતાના બાપા માટે નહીં, તે-

મજ પોતાના શાખીના બાપા માટે પણ નહીં. એમ સુનેઘ બાળકને નાદક મારી નાંખ્યા છે. તેનો તે વધ કરવો એજ તેનું કષ્ટાણુ કહેવાય છે. ॥ ૫૧ ॥ પછી ચતુર્ભુજ બાળવાન બીમનું અને દ્રોણનું મોઢનું સાંભ-ળીને, તથા પોતાના મીઠા અર્જુનની પ્રતીજ્ઞાનો વીચાર કરીને દસતા હોય તેમ આ રીતે બોલ્યા. ॥ ૫૨ ॥ શ્રી બાળવાન-‘બ્રહ્મ બંધુને રક્ષણ નહીં.’ અને ‘આતનાથી વધ કરવાને યોગ્ય છે’ એ બંને આજ્ઞાઓ સાંભળેને વીશે, મેં પોતેજ કરેલી છે. માટે તે એકનું પ્રતીપાલન કરો. ॥ ૫૩ ॥ પ્રીયાનું સાંત્વન કરતાં તમે જે પ્રતીજ્ઞા કરી છે. તે પણ સત્ય કરો. અને બીમસેન-પાંચાલી-તથા હું એ ત્રણેનું પ્રીય એટલે મન મમતું કરો. ॥ ૫૪ ॥-સૂત-તેથી બાળવાનેના અભીપ્રાય જાણી જઈને, અર્જુને તુરત અધરથામાના માથાનો મણી શીખા સહીત તરવારવડે કાપી લીધો. ॥ ૫૫ ॥ અને શાંતી તથા માથાના મણીથી રહીત થયેલા-તથા પાગલવાથી

શોડશી આતુઃ ચયેકાં ગાંધારી—કુંતી—અને દુપત્તનિ—તથા એ સજ્જાં મરણ પામેલાં સમર્થીઓએ શોકમાં નાંખેલાંને, મુનીઓ સહીન માધવ ભગવાને; પ્રાણીઓને વીરો ફરવી ન શકાય એવી કાળની મતી દેખાડીને તેઓનું સાંત્વન કર્યું. ॥ ૩-૪ ॥ ક્યયપર્શ્વેષી આયુષ્યક્ષય યદ્ય ચયેકા દુષ્ટ રાજ્યોનો નાશ કરાવીને હુતાશ્રમે દુર્ધૈષનાદીક હરી લીધેલું પોતાનું રાજ્ય અગત્ય શત્રુને ભગવાને પાછું અપાવ્યું. ॥ ૫ ॥ અને ઉત્તમ સામર્થ્યે ઓર્ધ્ધી તેમની પાસે ત્રણ અશ્વમેધ યજ્ઞ કરાવીને, તેમનો ઈન્દ્રના સરખો પાવન યજ્ઞ દીશ્યોમાં વીસ્ટાર્યો. ॥ ૬ ॥ હે બ્રહ્મણ્યો પછી પાંડવોની રજા માગીને ઉદ્ધવ અને સાત્વર્થી સહીન ભગવાન વ્યસ આદી વીરોની આમણ સામણ પુનઃ કરી કરાવીને, દ્વારકાં જવાની હચ્છાથી રથમાં બેસે છે. એટલામાં ભયથી વીહ્વળ થયેલી ઉત્તરા દોડતી ત્યાં આવી. ॥ ૭-૮ ॥ અને બોલી કે “ હે દેવનાદેવ, જગતપતી, અને મહાએશ્વરી, ર-

એમણાએ અમોઘ, અને તેની સામે યીજો કુપાયજ થાય નહીં એવું છતાં પણ વૈજયંતી તેજ સુદર્શનને પામીને તે અમ
સમી મરું ॥ ૧૫ ॥ સર્વ આશ્ચર્ય મળઅરુન ભગવાન જે આ જગતને પોતાની માયા દેવીવડે. સજેછે પામેછે. અને લય
પણ કરેછે. તેમની બાજતયાં એ રીતે થવામાં કાંઈ આશ્ચર્ય માનવું નહીં. ॥ ૧૬ ॥ પછી પ્રયાણ કરવાને તૈ
યાર થયેલા કબ્જ ભગવાનને બહાઅથી મુકામલા પોતાના પુત્રો અને કબ્જા સહીત, કુંતાજીએ આ પ્રભાણે
કહ્યું. ॥ ૧૭ ॥—કુંતાજી—આદી પુરુષ—પ્રકૃતીથી પર—સર્વ જીવની અંદર અને બહાર રહેલા દેખાનારા—
ધર્મ—અધોક્ષજ અને અવ્યય ભગવાન આપ માયાથી દંકાવાને લીધે જેવી રીતે નાટક કરનારાઓ નાટ
કના પાત્રમાં ભરારે વેશ લે છે ત્યારે અનુભવજોથી જાણખાતા નથી. તેવીજ રીતે આપ પણ અધ્યાત્મી
જોથી જાણી શકાતા નથી. એવા આપને હં નમું. ॥ ૧૮-૧૯ ॥ મહતી યોગતા વીણાવને અર્થે, નીમળ

મનવાળા અને પરમદેવ મુનીઓ પણ એજ રીતે આપને નહીં જોયથી શકાયથી માત્ર વમર જોયમે પ્ર-
ભાગર કરે છે. તેા જીવનની પે નો વમરે જાણીને જોયથી શકે. ॥ ૨૦ ॥ મારે કમ્બુ—વસુદેવના
પુત્ર—દેવકીના પુત્ર—નંદ નામના જોયના કુવર—અને જોયીદે એવા આપને હું નમુણું. ॥ ૨૧ ॥ કમજ
જેની નાજીમાં છે—કમજની જેને મળ્યા છે—કમજ સરખી આપ્યો છે—અને કમજ જેનાં પમમાં છે.
એવા આપને હું નમુણું. ॥ ૨૨ ॥ દે દુર્ગાકેસ, ખળ કમે, ધણા કાળ સુધી કેદમાં રાખેલાં, અને શોક કરતાં
દેવકીને જેમ આપે છેડાયાં છે તેમજ દે સમર્થતાય પુત્રો સહીત મને પણ ધણી ધણી વીપનોમાંથી તમેજ
છેડાવી છે. ॥ ૨૩ ॥ ઝેરથી—મોટા અર્થથી—રાક્ષસોના મેલાય થઈ—અમત એટલે દમગપ્પણથી જુગાર
રમનારી સમાધકી—વનવાસનાં દુખો થઈ—પ્રત્યેક રજુ સંભામમાં અનેક મહારથીઓનાં અજ્ઞેયકી—અને
અધિરથાના આ અજ્ઞેયકી પણ આપેજ અમારું રક્ષણ કર્યું છે. ॥ ૨૪ ॥ જે થવાથી પુત્રજનનું દર્શન

ન થાય એવું આપનું દર્શન અમને બપોરે જ્યારે વીપદ હોય છે. ત્યારે ત્યારે થાય છે. મારે અમને હમેશાં
વીપદજ હોય. ॥ ૨૫ ॥ અર્કચન પુરુષોનાજ અજ્ઞેયકી આપે. એવા આપનું નામ લેવાને પણ સારા
કુળમાં જન્મ—અર્થ—સાધ્ય—અને લક્ષી એમના મદથી છેડાઓ થાય નથી. ॥ ૨૬ ॥ નીચકામ
બકોના ધનરૂપ—ગુણની જીતીઓથી નીટીવાળા—આભારામ અને શાંત—તથા મોક્ષના પતી—એવા
આપને હું નમુણું. ॥ ૨૭ ॥ હું આપને, કાળ રૂપી સર્વને નીચકામ રાખનારા અથવા રૂઢ્યુર્વ—આરી
અંત વીનાના—સમર્થ—સર્વત્ર સગપણે વર્તનારા—અને પ્રાણીઓનાં જેના થઈ કહી એટલે કહ્યો થાય છે.
તે રૂપ માનુષ્ય. ॥ ૨૮ ॥ જેને કાલ પ્રીતીવાત કીવા દેશ પાત્ર નથી. જનાં જેને વીરો પુરુષોને વીરમ થુદી
થાય છે. એવા આપ ભગવાને મનુષ્ય રૂપથી કરેલું ચરીત્ર, આશ્ચર્ય સરખું અને ભગ ઉત્પત્ત કરનાર હોવાથી
તેને કાલજ અજ્ઞેયકી શકું નથી. ॥ ૨૯ ॥ હે અજ્ઞના—અકર્તા—આત્મા—અને વીધાત્મા એવા આપ ભગ

નામમલાત્મનાં ॥ ભક્તિયોગવિધાનાર્થકયંપશ્યેમહિસ્ત્રિયઃ ॥ ૨૦ ॥ ॥ ૧ ॥ યવાસુદેવાયદેવકોનંદનાય ॥ નંદગોપકુમારાયગોવિંદાયનમો
નમઃ ॥ ૨૧ ॥ નમઃ પંકજનામાયદ્વઃ પંકજમાલિને ॥ નમઃ પંકજનેત્રાયનમસ્તે પંકજાંઘ્રયે ॥ ૨૨ ॥ યથાહષાંકેશસ્વદેવકીકંસેનરુદ્ધાડિતિ
ચેરંશુચાર્પિત ॥ વિમોચિતાડહંચસહાત્મજાવિભોસ્વયેવનાયેનમુહુર્વિપદ્મણાત્ ॥ ૨૩ ॥ વિષાન્મહાગ્નેઃ પુરુષાદદર્શનાદસત્સભાયાવનવાસકૃચ્છ
તઃ ॥ મૃદેન્દ્રેન્દ્રેન્દ્રાત્ ॥ સ્વતોદૌણ્યસ્વતશ્વાસ્મહરેઽભિરક્ષિતાઃ ॥ ૨૪ ॥ વિપદઃ સંતુનઃ શશ્વત્તત્રતત્રજગદુરો ॥ ભવતોદર્શનંયત્સ્યાદપુનર્ભવદ
ર્શનં ॥ ૨૫ ॥ જન્મૈશ્વર્યશ્રુતશ્રીભિરેધમાનમદઃપુમાન્ ॥ નૈવાર્હત્યભિધાતૃત્વામર્કિંચનગાચરં ॥ ૨૬ ॥ નમોઽર્કિંચનવિતાયનિરુપ્પુણદ્વજે
॥ આત્મારામાયશાંતાપકૈવલ્યપત્તયેનમઃ ॥ ૨૭ ॥ મન્યેત્વાંકાલમીશાનમનાદિનિધનંવિભું ॥ સમંચરંતંસર્વત્રભૂતાનાંયાન્મિયઃકલિઃ ॥ ૨૮ ॥
નવેદકશ્ચિદ્ગવંશ્ચિકીર્ષિતંતવેહમાનસ્યનૃણાંવિંદંબનં ॥ નયસ્યકશ્ચિદ્વિદ્યોત્સ્યસ્મિન્વિષમામતિર્નૃણામ્ ॥ ૨૯ ॥ જન્મક
ર્મચવિશ્વાત્મજસ્યાકર્તુરાત્મનઃ ॥ તિર્યહ્નૃષિષુયાદસ્તુત્યંતવિંદંબનં ॥ ૩૦ ॥ ગોપ્યાદદેવકીકૃતાગસિદામતાવદ્યાતેદશાશ્રુકલિલાં
જનસંહારાત્ ॥ વર્કનિનીયમયભાવનયાસ્થિતસ્યસામાવિમોહયતિભીરપિયદિભેતિ ॥ ૩૧ ॥ કેચિદારજંજાતુસ્તુશ્લોકસ્યકીર્તયે ॥ યદોઃ
સ્તિત્વસ્યચ્ચત્તેમસ્યચ્ચેદંદનં ॥ ૩૨ ॥ અપરેવસુદેવસ્યદેવક્યાંચાચિતોઽભ્યગાત્ ॥ અજસ્ત્વમસ્યક્ષેમાયવધાયચસુરદ્વિષાં ॥ ૩૩ ॥ ભારા
ચતરણા ॥ મુધોનાવદ્વોદધૌ ॥ સીદંત્યામૂરિભારેણજાતોદ્ધાત્મભુવાર્ચિતઃ ॥ ૩૪ ॥ ભવેસ્મિન્કિંચમાનાનામવિદ્યાકામકર્મભિઃ ॥ શ્રવણ
સ્મરણાહાણિકરિન્નિતિકેચન ॥ ૩૫ ॥ શૃણ્વંતિગાર્થતિગ્ણાંત્સીક્ષણશઃસ્મરંતિનંદંતિતવેહિતંજનાઃ ॥ તણ્વપશ્યંત્યચિરણાદ્ભવપ્ર
વા ॥ મંપદાંબુજં ॥ ૩૬ ॥ અપ્યયનસ્ત્વંસ્વકૃતેહિતપ્રભોજિહાસસિસ્વિત્સુહદોઽનુજીવિનઃ ॥ યેષાંનચાન્યદ્ભવતઃપદાંબુજાત્પરાયણંરાજસુયોજિ
તં ॥ સાં ॥ ૩૭ ॥ કેવયંનામરૂપાભ્યાંયદુભિઃસહપાંડવાઃ ॥ ભવતોઽદર્શનંયર્હિહપી ॥ ગામિવેશિતુઃ ॥ ૩૮ ॥ નેયંશોભિષ્યતેતત્રયયેદાર્નીગદા

વાના રૂપી—નંદ—પશુ—પક્ષી—અને માંજાં આદીને વીરો જન્મ થયા, અને કમો કરતાં એનો અત્યંત
અજ્ઞેય રૂપ છે. ॥ ૩૦ ॥ જેનાથી ભગ એટલે મુલ્ય પણ ખીલે છે. તેવા આપ માતાનો અપરાધ કરવાથી
એથી મોટાએ જ્યારે આંખવાને મારે દોરડું લીધું. ત્યારે ભગની ભાવના દેખાડીને આંખથી આંખથી ધોવાયલી
અને ભગીત ધમેલી આંખોથી મોઢું નીચું કરી રહ્યા. એ આપની દશા થઈ મને મોડ થાય છે. ॥ ૩૧ ॥
જેમ મનુષ્યને વીરો ચંદન વૃક્ષ પેદા થાય, તેમ પ્રીય અને પુણ્યસ્થાન બકોની કીર્તિને દેશવે કરવા
સાઈ આપ અજ્ઞના ભગવાને યદુના વંશને વીરો જન્મ લીધેલાનું કેટલા એકા કહે છે. ॥ ૩૨ ॥ ખીમઓ
કહે છે કે વસુદેવ અને દેવકીની પુત્ર જન્મની માયનાથી આ જગતનું કલ્યાણ કરવાસાઈ અને દેવનાઓનો
દેશ કરનાર દેવોનો નાશ કરવાસાઈ, આપ અજ્ઞના ભગવાને વસુદેવથી દેવકીને વીરો અવતર્યા છે. ॥ ૩૩ ॥
વધી ખીમઓ કહે છે કે કરીમાને વીરો નાવ રૂપે રહેલી પૃથ્વી ધણા ભારથી દુઃખી થતાં પ્રજાએ પ્રાર્થના

કરવાથી પૃથ્વીનો ભાર ઉતારવાનેસાઈ આપ જન્મ્યાછો. ॥ ૩૪ ॥ કેટલા એકા કહે છે કે અવીધાનો આશ્રય
કરીને કામના સહીત કમો કરવાપડે આ સંસારમાં પડીને કલેશ પામનાસઓએ રમરણ અને શ્રવણ કરવાયો
કમો કરવા સાઈજ આપ ભગવાનો આજન્મ થયેલો છે. ॥ ૩૫ ॥ જે મનુષ્યો તમારી લીલાઓ વારંવાર
સાંભળે છે—ભાય છે—સંભળાવે છે—રમરણ કરે છે અને વખાણે છે—તેઓ સંસારના પ્રવાહને મટાડનારાં આપનાં
સુદર ચરણ કમળને થોડી વારમાં જ પામે છે. ॥ ૩૬ ॥ હે પ્રજા, આપના ચરણકમળ વીના ખીમ આશ્રય
વીનાતાં—અને આપે રચેલો પ્રમાણે કરીને ખીમ રાગઓને વીરો અપરાધ કરવામાં યોગ્ય—તથા સુદૃઢ
અને અનુજીવી, એવાં અમોને શું આપ તજ દેશો. ॥ ૩૭ ॥ આત્મા વીનાતાં જેમ છોડીપાડીકે હોય, તેમ
આપનું અદક્ષન થાય છે ત્યારે, નામો અને રૂપોવાળા પાંડવો સહીત પાંડવો કોણ માનજ છે. ॥ ૩૮ ॥ હે
મદાને ધરનારા ભગવાને આપના વજ્ર—શંખ—અને ચક્રની નીશાનીવાળાં પગલાંથી અંકીત થયેલી પૃથ્વી હાથ

પરં કહોછો એમ અંગીકાર કરીને સ્ત્રી જનોની રાજ સહને પછી પોતાના પુર હારમાં તરફ જવાનું કરતાં રાજા મુખીપીરે પ્રેમવડે પાછા વાળવાથી ભગવાન હસ્તીનાપુરમાં આવ્યા. ॥ ૪૫ ॥ પછી હે વીરો, અલ્હુત કમોવાળા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને તથા વ્યાસાદીક રસીઓએ ધત્તીકાસાદીકથી ભોધ કર્યું છતાં પણ ઇષરની એટાને નહીં ભજન્યારા, શોક વ્યપેસા, અને સ્નેહ અને મોહને વસ થવાથી અરિવેડી મનવાળા, ધર્મપુત્ર મુખીપીરે, સુહૃદોનો વધ થવા જાહનની ચીંતાથથી કશું કે. ॥ ૪૬-૪૭ ॥ અહીં દુષ્ટ એવો હું તેના હૃદયને વીરો હસી મથેલા અગ્નિને તો જુઓ. કે જેણે પારકા એવા આ દેહને અર્થે ધણી અક્ષોદીપ્તી સેનાઓને લણી નાંખી ॥ ૪૮ ॥ જાળકો—આહલેસુ—સમાઓ—મીનો—પીનુઓ—ભાઇઓ—અને મુરઝોનો દોહ કરનારા મારો હ-જરોહજર વરસો મુખી નરકમાંથી છુટકો થનાર નથી. ॥ ૪૯ ॥ પ્રજાનું રક્ષણ કરવા માટે ધર્મ મુદ્ધમાં રાજાએ સત્તુનો વધ કરવો એ પ્રકારનું સાક્ષન વચન મારા ભોધને માટે કહ્યાનું નથી. (અર્થાત પ્રજાનું રક્ષણ કરવા સાર આ મુદ્ધ

યથેચ્છં નથી.) ॥ ૫૦ ॥ મેં જેના પાંધેનો મારી નાંખ્યા છે. એવી સ્ત્રીઓ વીરેરેનો જે આ દ્રોહ થયો છે. તે મટાડવાને મુદ્દસાશ્રમનાં કમોં વડે હું સમર્થ થનાર નથી. ॥ ૫૧ ॥ જેમ મારાવાનું પાણી મારાવડેજ શુદ્ધ થયું નથી. અને મદીરાથી થયેલ દોશ મદીરાવડેજ મટાડી શકતો નથી. તેમ વગર સમજણથી થયેલી પ્રાણીઓની હાંસાના પાપને, જાણી જોઇને પ્રાણીઓની હાંસા કરવાનું જેમાં આવે છે એવા ઘણેવડે પ્રાણીઓની હત્યા કરી-નેજ મટાડવાને યોગ્ય થવાનું નથીજ. ॥ ૫૨ ॥ છત્રીશ્રી ૦ બાં ૫૦ રકંધનો આદરો અધ્યાય સંપૂર્ણ ૮ ॥

અધ્યાય ૯ એ—મૂત—જો પ્રમાણે પ્રમતના દ્રોહવડે બપ પામેલા યુધીષ્ઠર રાજા, પછીથી કુરુક્ષેત્રમાં જ્યાં બીરમણીતામહા પડયા હતા. ત્યાં સર્વે પ્રકારના ધર્મો પુછવા સારે મયા ॥ ૧ ॥ હે બ્રાહ્મણ, તે વખ-તેજ તેની પાછળ તેના માણ્યો તથા વ્યાસ અને વૈશમ્પાદી ર્શીઓ સુવર્ણથી શયનમારેલા અને સારા ઘોડા

જોડેલા રથોમાં બેસીને ત્યાં ગયા. ॥ ૨ ॥ હે વીર રક્ષી, અને ભગવાન કૃષ્ણ પણ ધનંતર્ય સહીત રથમાં બે-
સીને ત્યાં ગયા. ત્યારે યક્ષો ઘટ્ટી કુમેર શોભતાની ખેડે લુપ્તીટર રાગ તે અધાઝ્યેપ્રી શોભવા લાગ્યા. ॥ ૩ ॥
સ્વર્ગમાંથી પડેલા દેવ સરખા એ બીજાને પૃથ્વી ઉપર સુએલા જોઈને ચક્રને ધરનારા કૃષ્ણ ભગવાન, અને
પાછળ આવનારાઓ સહીત પાંડવો તેમને પચે લાગ્યા. ॥ ૪ ॥ હે જ્ઞાનક, તે ઠેકાણે અઢારરશ્મીઓ—દેવરક્ષી—
અને રાજ રક્ષીઓ સર્વે, ભરત કુળમાં શ્રેષ્ઠ બીજાને જોવા સાહે તુર્ગમ ત્યાં આગ્યા. ॥ ૫ ॥ પવન—નારદ
—ધૌમ્ય—વેદવ્યાસ—બૃહદ્વચ—ભરદ્વાજ—શીષ્યે સહીત પરશુરામ ॥ ૬ ॥ વસીષ્ઠ—ઉદ્યમદ—ગ્રીત—ગૃ-
મદ—અસીત—કક્ષીવાન—ગૌતમ—અત્રી—કૌશીક—અને સુરસન ॥ ૭ ॥ નીર્મળ મનવાળા શુક્રદેવ આદી
બીજા મુનીઓ તથા શીષ્યો સહીત કર્કચ અને અદકરપતી ત્રિમેરે રક્ષીઓ ત્યાં એકઠા થયા. ॥ ૮ ॥ તે સ-

પ્રજા મહામંત્રીને મરેલા નેહરો; દેશ—કાળ—અને તેમના વીભાગો આદીને સમજનારા, અને વસ્તુઓમાં મુખ્ય તથા બર્મન, એવા ક્રિષ્ણે તે સર્વની પુનઃ કરી. ॥ ૯ ॥ તેમજ માયાવડે મનુષ્ય દેહ ધરનારા થી કંબુ ભમવાન કે જે હૃદયમાં રજા થતા પામે મેઠા હતા એ જમનના હથરતી પશુ, તેમના પ્રભાવને જાણનારા જીભે પુનઃ કરી. ॥ ૧૦ ॥ પછી વીનય અને સ્નેહથી ભરેલા—તથા પામે મેઠેલા પાંડવોને સ્નેહના આંસુથી આંધળા થયેલી આંખો વાળા નેહરો તે એવા કે. ॥ ૧૧ ॥—જીવન—અરે ધર્મ પુન મુખીકીર, તમે, જાહજો—ધર્મ—અને અમ્બુન ભમવાનના આશ્વવાળા છો. મારે દુઃખ વડે છવવાને યોગ્ય નથી. છતાં દુઃખી થના છો એ એટલે દુઃખના દીવસો કાઢો છો. એ મોટા અન્યાયની અને ખેદની વાત છે. ॥ ૧૨ ॥ અતીરથ પાંડુરાજ મરણ પામ્યા પછી જાહજોવાળી પૃથા વડુ, અને તેમનાં બાળાં જાજો, તમારાં કામોથી વડુ પાંડુનાર ધણા ધણા કૃષ્ણોને પામેલાં છે. ॥ ૧૩ ॥ નમેા સર્વતું જે જે અપ્રીય થયું છે તે વાદળાં જેમ

વાયુને વદ્ય વરને છે. તેમ લોકપાત્રો સહીત નર્મ લોક ગેના વદ્યામાં છે. તેના કાંપકાંચને ચપેલું હું માનું છું.
 ॥ ૧૪ ॥ જે કેડાણે ધર્મ પુત્ર યુધીષ્ઠીર રાજા, ગદાધારી બીમસેન, માંડીત્ર પતુખ અને અજોને ધરનારા
 અનુનું, અને સુહૃદ સાક્ષાત શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન હોય, ત્યાં વીપતી કેમજ હોય. ॥ ૧૫ ॥ હે યુધીષ્ઠીર રાજા,
 આ કૃષ્ણ ભગવાનના કરતવ્યને કોઈ પુરોષે ભણી ચકતા નથી. અને તે ભણવાની દમજા કરવા વાળા વી-
 દ્યોતે પણ મોઢ પામી ગયેલા છે. ॥૧૬॥ એટલા માટે હે ભરતરથજી, હે નાથ હે પ્રભુ, (યુધીષ્ઠીર) આ જગત
 દેવને આધીન છે એવા નીશ્ચયથી તેના કરેલાનેજ અનુસરીને આત્મ એની પ્રજાનું તમે રક્ષણ કરો. ॥ ૧૭ ॥
 અને એજ અઢી પુરણ નારાયણ—સાક્ષાત ભગવાન લોકોને માથા થકી મોઢ ઉપજવતા મજા વાદવોને તીશે
 છાતી રીને વીચરે છે. ॥ ૧૮ ॥ હે રાજા, એમના અતીઠાના પ્રભાવને ભગવાન સહાસીવ, દેવરૂપી નારદ
 અને સક્ષાત ભગવાન કૃષીચ દેવજી ભણે છે. ॥ ૧૯ ॥ જેને તમે મામાના પુત્ર—પ્રીત—મીત—અને કૃતમ

मतां नमः । भागानुपलभ्य वसूतमः ॥ पूजयामास धर्मज्ञो देशकालविभागवित् ॥ ९ ॥ अथाप्युपलभ्य तत्र भावज्ञ आसीनं जगदीश्वरम् ॥ हविस्थं पूजयामास माययोपातविग्रहं ॥ १० ॥ पांडुपुत्रानुपासीनान् प्रश्रयप्रेमसंगतान् ॥ अभ्याचक्ष नुरागास्त्रैरंधीभूतेन चक्षुषा ॥ ११ ॥ अहो कष्टमोऽन्याध्ययं यथैव धर्मनंदनाः ॥ जीवितुं नार्हयच्छिष्टं विप्रधर्माच्युताश्रयाः ॥ १२ ॥ तं स्थितेऽतिरये पांडोऽपृथा बालप्रजावधूः ॥ युष्मत्कृते बहून् ह्ये शान्प्राप्तातो कवतीमुः ॥ १३ ॥ सवकालकृतं मन्ये भवतां च यदप्रियं ॥ सपालो यद्वशेलोको वा योरिव धनावलिः ॥ १४ ॥ यत्र धर्मसुताराजा दापाणि कौदः ॥ कृष्णोऽस्त्रीणां हृदयं गुह्यं ततो विपत् ॥ १५ ॥ न ह्यस्य कश्चिद्वा जन्पुमन्वेद विधित्सितं ॥ यद्विजिज्ञासया युक्तमुह्यं तिकवयोषाः ॥ १६ ॥ तस्मादिदं देवतं ह्येव भवतर्षभ ॥ तस्यानुविहितोऽनाथानाथपाहि प्रजाः प्रभो ॥ १७ ॥ एष वै भगवान् साक्षादाद्यो नाराजः पुमान् ॥ मौलयन्मायया लोकं गूढश्चरति वृष्णिषु ॥ १८ ॥ अस्यानुभावं भगवान्वेदगुह्यतमं शिवः ॥ देवर्षिर्नारदः साक्षाद्भगवान्कपिलोऽपि ॥ १९ ॥ यमन्यः प्रादुलेखं प्रीतिं प्रीतिं दुःखं ॥ अकरोः सचिवं दूतं सौत्तदादथ सारथिं ॥ २० ॥ सर्वात्मनः समदृशो ह्यद्वयस्यानं कृतेः ॥ तत्तत्प्रतिषेधं न्यनिवृत्तं न ह्यचित् ॥ २१ ॥ तस्याऽऽकांतमक्तेषु पश्य भूपानुकंपितं ॥ यन्मेऽसूय जतः साक्षात्कृष्णो दर्शनमागतः ॥ २२ ॥ भक्त्या वैश्यमनोयस्मिन्वाचा यन्नामकीर्तयन् ॥ तज्जन्कलवरं योगीमुच्यते ह्येव ह्यर्षिभिः ॥ २३ ॥ स देवदेवो भगवान्प्रतीक्षतां कले वरयावदिदं नो म्यहं ॥ प्रसन्नः सारुणलोचनो ह्यसन्मुखां दुःखोऽप्यप्यथ श्वतुर्भुजः ॥ २४ ॥ स तद्वद्वत् युधिष्ठिरस्तदाकर्ण्य शपानं ह्येव रे ॥ अस्मिन् विधान् धर्मान् नृपीणां चानुशृण्वतां ॥ २५ ॥ गुह्यं तद्वद्वत् विहितान्यथा वर्णयथाश्रमं ॥ वैराग्यरागोपाधिभ्यामाप्नातो भयलक्षणान् ॥ २६ ॥ दानधर्मान् राजधर्मान् मोक्षधर्मान् विभागशः ॥ स्त्रीधर्मान् भगवत्प्राप्तं प्राप्ताः प्राप्ताः ॥ २७ ॥ धर्मार्थकाममोक्षांश्च सहो यथाऽप्यप्यपुनः ॥ नानारूपानेतिहासेषु वर्णयामास तत्त्ववित् ॥ २८ ॥ धर्मप्रवदतस्तस्य सकालः प्रत्युपस्थितः ॥ यो योगिनश्छंदमृत्योर्वीच्छति

સુલેહ માનો છે. અને જેને સુલુદપણથી મંત્રી—દૂત—અને સારથી પણ કર્યા છે. તે સર્વાંગી—સમદશી—
અદ્વય—અર્હકાર રહીત—સમદેશ વીતાના બગવાનને તો, તે તે કામો વડે ચનારી વીસમ જુદી કદી પણ
જતી નથી. ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ તોપણ હે પુધીક્ષીર રાજા, પોતાના ઐકાંતીક બકનોના કપર તેગની કેટલી બધી
કમા છે, તે જુઓ. અને પ્રાણુ ત્યાગ કરવાના સમયે દર્શન આપવાને સાઈન્ગ, એ સાક્ષાત કબ્જ બમવાન
અર્હાંગી પધારેલા છે. ॥ ૨૨ ॥ ચોટી પુરશે શરીરનો ત્યાગ કરતી વખતે બક્તી ગાયથકી મનને: અને ના-
આદીકનું કીર્તન કરવા વડે વાણુને; જે બગવાનને વીશે પેસાડી દેવાવડે, કામનાઓ અને કર્મોથકી મુકત થઈ
જાય છે. ॥ ૨૩ ॥ એવા, એ ધ્યાન કરવાના વીસમ રૂપ—ચતુર્ભુજ—અને પ્રસન્ન હારમ યુક્ત તથા રાત્રી
આંખોએ વડે શોભતા મુખકમળ પાળા—દેવના દેવ—કબ્જ બગવાન, જ્યાં સુધી આ શરીરને હું છોડી દેજ,

ત્યાં સુધી આ ઠંકણેન થેલબે. ॥ ૨૪ ॥—સૂત—એ પ્રમાણે સાંભળ્યા પછી રૂમીએ વીંધેરના સાંભળતાં
યુધીશ્વરે નાના પ્રકારના ધર્મો વીશેના પ્રશ્નો બાબુસાહેબા કપર સુનેલા બીજા પીતામહને પૂછ્યા. ॥ ૨૫ ॥
અને હે શૌનકયુતી, તત્તને જ્ઞાનુનારા બીજાં પશુ નાના પ્રકારના ઇતીહાસો અને આખ્યાનોગી મનુષ્યોના રવ-
બાવો વડે કરીને નીર્મોષુ થયેલા વણે. તથા આશ્રમોના ધર્મો—વૈરાગ્ય તથા રામ રૂપ કાપાંતીથી જ્ઞાનના
નીરતી અને પ્રવૃત્તીરૂપ લક્ષણોવાળા જ્ઞાન ધર્મ, રાજ ધર્મ, અને વીભાત્રો સહીત મોક્ષ ધર્મ—સ્ત્રી ધર્મ—
ભાગવત ધર્મ એટલે બ્રહ્મ અને સાધુ વીરેરે વૈશ્વત્રોના ધર્મ, એ સધળું તથા કાપાયો સહીત ધર્મ—અર્ધ—
કામ અને મોક્ષ એ સર્વે પશુ જે જે પ્રકારે છે. તે તે પ્રકારે સમાસ એટલે સંક્ષેપથી અને વ્યાસરોગ એ-
ટલે ચીત્રનારથી વણુન કરી બનાવ્યું. ॥ ૨૬-૨૭-૨૮ ॥ એ રીતના ધર્મો કહેતાં કહેતાં “ રવરુદ્ધ જ્ઞત્યુ” યો-

કરનારા—અને અર્ચનના મીત્ર શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનમાં મારી નીકામ પ્રીતી રહેજે. ॥૩૩॥ યુદ્ધને વીશે ધો-
ડાની ખરીજોની રજવડે ભરાયલા, અને ઉડતા વાળથી વીખરાઈ ગયેલા પરજોવાના બાંદુઓથી સોભતા સુ-
ખવાળા—મારા તીલ્લુ બાણોથી ચામડી વીધાઈ ગયેલા, શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને વીશે માફ મન રહેજે. ॥૨૪॥
પોતાના મીત્ર અર્ચનનાં વચ્ચેના સાંભળીને તુર્તજ પોતાના અને શત્રુઓના સૈન્યના મધ્યમાં રચને રાખીને
ઉભા રહેલા—અને જેવા માત્રથીજ શત્રુ સેનાના લડવણ્યાઓના આયુષ્યને ફરીસેનારા—અર્ચનના મીત્ર એ શ્રી
કૃષ્ણ ભગવાનમાંજ મારી પ્રીતી રહેજે. ॥ ૩૫ ॥ તેપર ક્યેલા સેનાના સુખને જેવથી, દોશયુદ્ધથી રત-
નોનો વધ થવાનું સમજીને, તે યકી નીજત ક્યેલા અર્ચનની કુમતીને આત્મવીધાના ઉપદેશવડે કરનારા
શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માના ચરણમાં મારી પ્રીતી થજે. ॥ ૩૬ ॥ પોતાના નીચમતે લાગ કરીને મારી પ્રતી-
દાને અધીક અને ખરી કરવાને અર્થે, રથમાં બેઠા હતા ત્યાંથી ઉતરીને, રથનું ચક્ર દાખમાં ધારણ કરી

(પોતાને વીશે રહેલા ત્રણ જીવનના આસ્થી) પૃથ્વીને યજ્ઞાધિપતિ કરતા થકા, પોતાનું ઉત્તરીય વચ્ચે પડતું નાંખીને, સૌંદર્ય જગ હાથીને આવડાને હોડે તેમ; હાથમાં ધનુષ્યવાણુ લઇને આવડાને ઉઠેલો હતું, તેનાં તીલકા યાજ્ઞોથી હણાયલા—કવચ વીખાઈ ગયેલા—અને જામખોમાંથી નીકળતા લોહીથી ખરડાઈ ગયેલા—એવા જે ભગવાન મને આવડાને સામા દોડી આવ્યા હતા. તે ચુકું ભગવાન મારી મતીરૂપ થયો. ॥ ૩૭-૪૮ ॥ અર્જુનના રથનું રક્ષણ કરનારા—હાથમાં ચાળખો ઝાલેલા—હાથમાં ધોડાની રાસો રાખવાથી શોભતા—અને જેને જોવાથી યુદ્ધમાં મુએલાઓ તેના સરખાજ સ્વરૂપને પામેલા છે. એવા જો ભગવાનને વીશેજ, મરવાને તૈયાર થયેલા હુંતી પ્રીતી હોયો. ॥ ૩૯ ॥ ચુંદર ગતી, વીકાસ, મનોહર હસતું, અને પ્રેમથી જોતું, એવડે ધણુ માનને પામેલી—અને ભગવાને કરેલાં કામોનું અનુકરણ કરવા આદીથી ઉન્નત અને અધ સરખી થયેલી મનની મે:પીઓ તેનાજ સ્વરૂપને પામી ગઈ છે. તે ભગવાનમાંજ મારી પ્રીતી થયો. ॥ ૪૦ ॥ યુ-

ધીટીરના રાજસુયયનમાં મુનીમણે અને ઉત્તમ રાજાઓથી ભરાયલી સભા મંચે મુનીમણેએ, સુંદર । મો મહીમા । એ રીતે આશ્ચર્યપૂર્વક જોઇને કહેવાયજા ને ભગવાન અમરપુજને પામ્યા હતા. તેજ ભગવાન મારી નજર આગળ આવીને ઉભેલા છે. ॥ ૪૧ ॥ જેની ભેદ દષ્ટી એટલે દૈનભાવ અને મોહ દષ્ટી ગયા છે. એવો હું, એ અનન્યા અને સર્વ દેહધારીઓના અંતરને વીશે આત્મારૂપે રહેલા—અને સર્વે જિંદ છતાં જા-ળથી ભરેલાં પાત્રાદીના ભેદથી અનેક રૂપે દેખાય છે તેમ, અનેક રૂપે જણાતા એ ભગવાનને વીશે હું પ્રાપ્ત થાઉં. ॥ ૪૨ ॥ સૂત—એવી રીતે મન—વાણી—અને દષ્ટીની દૃષ્ટીઓથી શ્રી કૃષ્ણભગવાનને વીશે જુદી-વડે ચીતને પેસારીને એ ભીમપીતામહનો છેવટનો શ્વાસ બંધ થયો. (અર્થાત મરણ પામ્યા.) ॥ ૪૩ ॥ ઉપાધી વીનાના પરચ્છદને ભીમ પામેલાનું જાણીને, દીવસ આશ્રમનાં જન્મ પક્ષીઓ ચુપ થઇ જાય છે. તેમ સર્વે કાઇ જોલતા બંધ થઈ ગયા. ॥ ૪૪ ॥ તે ટુંકાણે દેવનાં અને મનુષ્યોનાં નગારાં પામ્યાં. આકાશમાંથી

કુત્યા વરસાદ વરસ્યા. તથા સુત સમ્યક્ આદીએ તેમનાં વખાણ કર્યાં. ॥ ૪૫ ॥ હે શૌનક, એ મરણ પામેલા બીજાનાં દાદકીયા આદી સંસ્કાર કરાવીને યુધીષ્ઠીર રાજ્યએ ઘોડી વાર શોક કર્યો. ॥ ૪૬ ॥ અને પ્રસન્ન થયેલા યુધીષ્ઠીએ શી કશું બગવાનની તેમનાં જનાં નામેથી રતુની કરી. અને તેમનું ધ્યાન કરતા કરતા પોતપોતાના આશ્રમોમાં પાછા ગયા. ॥ ૪૭ ॥ પછી કશું સહીત યુધીષ્ઠીરે હસ્તીનાપુરમાં જઈને પોતાના કાકા ધૃતરાષ્ટ્રનું અને તાપ પામેલાં આધારીનું સંસ્કરણ કર્યું. ॥ ૪૮ ॥ અને તેમની તથા વાસુદેવ બગવાનની સમ્મતીથી આપદાદાયી આશ્રમ આવીશું શબ્દ ધર્મ પ્રમાણે યજ્ઞકર્યું. ॥ ૪૯ ॥ શ્રી ૧૦ ૭૦ પ્ર. ૨૬ થી નવમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૫ ॥

અધ્યાય ૧૦ શ્રી.—શૌનક—વેળા જેને ગમતા નથી—અને ધર્મવાળાઓમાં કૃતમ એવા યુધીષ્ઠીર, પોતાના ધનની રક્ષા કરનારા, તથા હથીઆરે ઉપાડીને સામા મારવાને આવનારાઓને મારીને, પાછલાથી

રાજ્ય યજ્ઞવાને માટે કેમ પ્રવૃત્ત થયા. ॥ ૧ ॥ સુત—કપર હરીબગવાન પોતેજ, યુધીષ્ઠીરે તેમના પોતાના રાજ્ય ઉપર સ્થાપન કરીને અને કુરુને વંશ દાવાખીથી બળી જતો હતો, તેને પાછો અંકુરીત કરીને પ્રસન્ન થયા છે. (અર્થાત્ બગવાનની ઇચ્છા તેની દોષાથીજ એમ બનેલું છે. યુધીષ્ઠીરે કાંઈ કર્યું નથી.) ॥ ૨ ॥ તેથીજ જમ માત્રનો નાશ કરનારા અને વીજાનને વીશે પ્રવૃત્તી કરનારા જે ધર્મો અવ્યુત બગવાને પોતેજ કહેલા છે. તે બીજાનીતામહના મુખથી સાંભળીને પોતાના નાનાભાઈઓએ શોક કરતા, અને અજ્ઞ બગવાનના આશ્રમવાસી એ યુધીષ્ઠીર રાજ્યએ સમુદ્ર પર્વત પૃથ્વીનું શાશન કર્યું છે. ॥ ૩ ॥ તેમના (સમયમાં) રાજ્યમાં વરસાદ બધારે જોઈએ સારે વરસતો. જે જે વસ્તુ જોઈએ તે પૃથ્વી આપતી ને મોટા આકાશથી આથો હર્ષવડે વળને એટલે તેમના સ્થાનકોને દુષવડે બરી દેતી. ॥ ૪ ॥ નદીઓ—સમુદ્રો—અને વનરખની, ઔષધીઓ, તથા વેશે સહીત પર્વતો, એ બધાંજ સર્વવસ્તુને વીશે પોતપોતાનાં ફોમની જ્યારે જ્યારે કોડે

તુ:પુષ્પ-ટય:॥૪૫॥ તસ્યનિર્હરણાદીનિસંપરેતસ્યમાર્ગવ ॥ યુધિષ્ઠિર:કારાયેત્વ:સુદૃઢ:સ્વિતોભવત્ ॥ ૪૬॥ તુષ્ટુમુનયોષ્ટા:કૃષ્ણંતદુ
હ્યનામભિ: ॥ તતસ્તકૃષ્ણ:સ્વાશ્રમાન્પ્રયયુ:પુન: ॥૪૭॥ તતોયુધિષ્ઠિરોગત્સાસહકૃષ્ણોષ્ટાદ્ય:પિતરંસાંતયામાસગાંધારી:સ્વે
ર્ની ॥૪૮॥ પિત્રાચાનુ:તાપદાદાદુદેવાનુમોદિત: ॥ ચકારરાજંધર્મેણપિતૃપૈતામંભિમુ: ॥૪૯॥ ઇતિશ્રીમાગવે:મહાપુરાણેપ્રથમસ્કંધે
યુધિષ્ઠિરરાજ્યપ્રલંભોનામનવમોઽધ્યાય: ॥ ૯ ॥ શૌનકઉવાચ હતાસ્વંરિકથસ્પૃધાતતાયિનોયુધિષ્ઠિરોધર્મમૃતાંવરિષ્ઠ: ॥ સહાનુજૈ:પ્ર
ત્યવરુદ્ધમોજન: કથંપ્રવૃત્ત:કિમકારણીતત: ॥ ૧ ॥ રતઉવાચ વંશંકુરોર્વેશદયાગ્નિનિર્હતંસંરોહયિત્વાભવભાવનોરિ: ॥ નિવેશયિત્વાનિ
જરાજ્ય શ્વરોયુધિષ્ઠિરંપ્રોતમનાવન્વહ ॥૨ ॥ નિર્મ્યમીષ્મોક્તમથાચ્યુતોક્તંપ્રવૃત્તવિજ્ઞાનવિધૂતવિભ્રમ: ॥ શશાસગામિંદ્રજ્વાજિતાશ્રય:
પરિસ્પાંતિ:દુષ્ટાદુષ્ટાદિત: ॥૩ ॥ તપ્તવર્ણાદ્ય:ન્ય:સર્વકામદુધામહી ॥ સિષિચુ:સ્મન્નજામ્ગાવ:પયસોધસ્વતીર્મુદા ॥૪॥ નદ્ય:સમુદ્રાગિ
રય:સવનસ્પૃધીભર: ॥ ફલંત્યોષધય:સર્વા:કામમન્વૃત્તુતસ્યવૈ ॥૫॥ નાધયોવ્યાધય:કેશાદૈવમૃતાત્મહેતવ: ॥ યજ્ઞાદ્યાદ્યાવમવન્જંતૂનાં
રાક્ષીર્જિતિચિત્ ॥૬॥ ડાંપત્વાસ્તિનપુરેમાસાન્કાતિપયાનરિ: ॥ સુદૃઢાંજિવિરોક્તાપસ્વન્શ્રિપ્રિયકામ્પયા ॥૭॥ આમંત્ર્યચાભ્યનુજ્ઞાત:પરિ
ષ્વજ્યાભિવાદ્યતં ॥ આરુરોહરથંકૌશ્વત્યિષ્વક્તોઽભિવાદિત: ॥૮॥ સુમદ્રાદોષીદુષ્ટીદિરાટતનયાતથા ॥ ગાંધારીધૃતરાશ્રયુપ્તસુર્ગૌત
નોત્તર: ॥૯॥ વૃકોદરશ્રધૌમ્પશ્વતિષ્લોઽસ્યસુતાદય: ॥ નસેહિરેવિમુહ્યંતોવિરહંશાઙ્ગધન્વન: ॥૧૦ ॥ સત્સંગાન્મુક્તદુ:સંગોહાતુંનોત્સહ
તેષુધ: ॥ નિર્હરણાદીનિસંપરેતસ્યમાર્ગવ ॥૧૧ ॥ તસ્મિન્નયસ્તધિય:પાર્થા:સહેરન્વિરહંકથમ્ ॥ દર્શનસ્પર્શસંલાપશયનાસનમોજનૈ:
॥૧૨ ॥ સર્વેતેઽભિરિરેતસ્યમનુદ્રુતચેતસ: ॥ વીક્ષંત:સ્નેહસંવદાવિચેતસ્તત્રતત્રહ ॥૧૩ ॥ ન્યરુધન્નુદ્ગલદ્વાષ્પમૌસ્કંઘાવેકીસુત ॥ નિર્ચા
ત્યગારાજોઽમદમિતિસ્યાદ્ધાંધવસ્ત્રિય: ॥૧૪ ॥ મૃદંગશંખભેર્યશ્વપણવાનકમોમુસા: ॥ ધુંધુયાનઘાંત્રાનેદુર્દુદુમયસ્તથા ॥૧૫ ॥ પ્રાસાદ

કશું કરે સારે આપતાં હતાં. ॥ ૫ ॥ એ અજ્ઞ શત્રુના સમયમાં કાંઈ પણ પ્રાણીઓને આધી—બાધી તથા દેવ—સુત અને આત્મા એટલે પોતાનો દેહ, એઓ થઈ યનારા કહેશે થતા નહતા. ॥ ૬ ॥ પોતાના સહરોને શોક મટાડવાને, અને જેન સુભદ્રાનું પ્રીય કરવાને હરીબગવાન કેટલાક મહીના સુધી હસ્તીનાપુરમાંજ રહ્યા. ॥ ૭ ॥ પછી તે સમયને બેરીને, અભીવેદન કરીને, તથા આગા લેખને, અને કાંઈ પ્રથમે આસીવાદ વી-જેરે આપીને, પછી પોતાને કેટલાએક પત્ર લાગે છે. અને કેટલાએક મત્ર છે. એવી રીતે દારકાં જવાને સાદું બગવાન રમ્યાં બેઠા. ॥ ૮ ॥ સારે સુભદ્રા—કુમતી—કુતાળ—ઉત્તરા—ગાંધારી—ધૃતરાષ્ટ્ર—ધૃતસુ—કૃપાચાર્ય—નકુલ—સહદેવ—ભીમ—ધીમ્—અને સત્યવતી આદી સ્ત્રીઓ વીજેરે મોઢ પાગતાં યકાં શારંગ ધનુષ્યને ધ-ર્યાક કશુંબગવાનના વીરહને સહન કરી શક્યાં નહીં. ॥ ૯-૧૦ ॥ કેમકે સત્સંગવડે કુસંગથી મુક્ત થયેલ. યુધીમાન પુરુષો, સત્પુરુષોએ ગાયેલા બગવાનના મનોહર વસને એકવાર પશુ સાંભળ્યા પછી તેને

છોડી શકતા નથી. ॥ ૧૧ ॥ તેા એજ બગવાનને વીશે; જેવું—સ્પર્શ કરતો—બોલતું—સુતું—બેસતું—અને જમતું આદી, સાથે કરવા થઈ, યુધીને ધારણ કરનારા પૃથાના પુત્રો તેા, તેમના વીરહને કેમજ સહન કરી શકે. ॥ ૧૨ ॥ એ બગવાનને વીશેજ રનેડે કરીને બીજા દોડવાથી મટકું મારવા વીનાની આંખોથી જોતા, તે પાંડવો રજન બેઠ આદીક લેખ આવવા પુરતાજ આપા ખસતા હતા. ॥ ૧૩ ॥ અને ભાઈઓ આદીની ઓઓ, ધરમાંથી કશું બગવાન સીધાવનાં ઉત્સાહને લીધે આંખમાંથી ખરી પડનાં આં-સુઓને માત્ર અમંગળ ન થવા દેવાનેજ રોડી રાખતાં હતાં. ॥ ૧૪ ॥ મૃદંગ—શંખ—બેરી—દોલ—નગારાં—ગાયુખ—ધુમરી—આનક—અને ઘંટા આદીક વાજનંઓ અને તોજતો વાગતી હતી. ॥ ૧૫ ॥ અને પ્રેમ, શાજ, અને દારવ સહીત નજરવાળી કુર કુળની સ્ત્રીઓ મેહેલોની આટારીઓ ઉપર ચઢીને બગવાનના ઉપર કુતરો વરસાદ વરમાવતી હતી. ॥ ૧૬ ॥ પ્રીય અર્જુને પોતાને અતી પ્રીય બગવાનના ઉપર મોતીની

તે માયા, નાય અને રૂપ વગરનામાંથી, નામ અને રૂપ વીએરે આપેલ સૃષ્ટી કરવાને માટે પ્રવર્તે છે. ॥ ૨૨ ॥ ઉદ્ભવેને જીતનારા અને પ્રાણને વશ કરનારા સત્પુરુષો બકનીવડે નીમળ ચણેલી યુદ્ધાંથી જેના સ્વરૂપને જાણે છે. તેજ આ શ્રી કૃષ્ણ છે. અને યુદ્ધને પશુ નીમળ કરવાને એજ યોગ્ય છે. ॥ ૨૩ ॥ અને હે સખીઓ, જેની સત્કથાઓને, વેદમાં અને તેનાં રહસ્ય રૂપ સત શાસ્ત્રોમાં, ગાયેલી છે. તથા લીલાથી જગતને જે ઉપજ કરે છે—પાગે છે—અને સંહાર કરે છે. છતાં તેમાં લેપાત્તા નથી. તેજ આ શ્રી કૃષ્ણ છે. ॥ ૨૪ ॥ જ્યારે તમે યુધ્ધી યુદ્ધીવાળા રાજાઓ અર્ધર્થ વડે જીતનારા થાય છે. ત્યારે એ બગવાનનું પ્રભુતા—સત્—રત—દયા—અને યશ, એમની દૃઢી કરવાને સાફ યુગ યુગને વીશે સત્ત્વ યુધ્ધી સ્વરૂપોને પાલખ કરે છે. ॥ ૨૫ ॥ આ પુરુષોમાં ઉત્તમ અને લક્ષ્મીપતી બગવાને પોતાના જગત વડે કરીને મદુના કુળને, અને દરમ્મ વડે કરીને

બાપણ વડે હૃદયને આનંદ આપતા થકા તેમના ધરમાંથી કઢી પણ બહાર જતા નથી, એવી તે સ્ત્રીઓ સ્વતંત્રતા રહીત અને પરીત્રતા પીતાના આપણુને પણ શોભાવે છે. ॥ ૩૦ ॥ એવી રીતની વાણી બોલતી તે શેઠેસી સ્ત્રીઓને હારય સહીત સામે જોવા વડે આનંદ આપતા હરી બમવાન ત્યાં થકી નીકળ્યા. ॥ ૩૧ ॥ ખરકાઓની શંકાથી રક્ષણ કરવાને સાંડે મુખીટીરે સ્નેહથી ચતુરંગીણી સેના સંગાયે મોકલી. ॥ ૩૨ ॥ વીર-હથી આતુર થયેલા અને ધણે દુર મુખી વળાવાને આવેલાએ દૃઢ સ્નેહવાળા પાંડવોને બમવાને પાછા વાળીને, પોતાના પ્રીય ઉદ્ધવ તથા સાલકોની સાથે, પોતે પોતાની નમરી હારકાંમાં પધાર્યા. ॥ ૩૩ ॥ હે સૌનાક, કુર-ગંગલ-પંચાજ-મુનાના કાંડના દેશ શુદ્ધાં મુર શેત-બ્રહ્મા વર્ષ-કુરુક્ષેત્ર-મત્સ્ય-સારસ્વત-મધ્ય-ન-સૌવીર-અને આશીર જે દેશોને ઓલંગીને યોગ્ય યાદેજા યોગ્યથી, જે સમર્થ બમવાન આનંદ

(ઓખામંડળ) દેશમાં પહોંચ્યા. ૧૩૮-૩૫૫ દેશને દેશોથી મોટો બેતા બેતા એ હરી ભગવાન, સુર્ય પશ્ચિમ દીશમાં જતી વખતે એટલે સંધ્યાએ કારકમાં પધાર્યા. ૧૩૯૫ દ્વિતીવીંશતીપ્રકરકથનો દશમે અ.સં. ૧૧૦૧
અધ્યાય ૧૨ મો.—સૂત.—સમુદ્ધિયળા આનને દેશમાં આવી, પોતાના દેશના સેકના બેદ મટાડવાની પેટ ભગવાને પાંચ જન્ય નામનો મોટો શંખ વગાડ્યો. ૧ ૧ તે વખતે ઉદ્ધમ ભગવાનના હસ્ત કમળને વીશે વગાડતો ધોળા પેટાલવાજો, અને તેમના હોટી રનાય વડે રતો જલ્પાતો, એ પાંચ જન્ય શંખ કમ-
ળોના જગમાં બોલતા હસ જેવો શોભતો હતો. ૨ ૨ જમતના ભય મૃત્યુને પણ ભય પમાડનારે તે શંખનાદ સાંભળીને પોતાના રચમીનાં દરજન કરવામાં પીતીચળી સજ્જી પ્રગ્ન સામી મઠ. ૩ ૩ આત્મા-
રામ અને પોતાના રચવના સાભર્યોર કમેશાં પુણ્ય કામ ભગવાનની આગમ, સુર્ય નારાયણની સામે જેમ દીવો કરવામાં આવે તેમ આદર વડે જલ્પીયો. સાતીને જેમનાં મન પ્રસન્ન થયાં એવા તે કોમ્ર, બાળકો

જેમ પોતાનું રક્ષણ કરનાર અને આતી સુકદ એવાં મા જાણીની આગમ બોલે તેમ મગધની વાણીથી બોલ્યા છે. ૪-૫ ૪ હે નાથ, કમ્યાણને ઇચ્છાસંજોનું પરમ કારણ આપનું ચરણ કમળ, કે જેને વીશે પીત્તઓનો પ્રજુ કામ, પોતાની સત્તા ચલાવી શકતો નથી. અને જેને જ્ઞા—તેમના પુત્રો—તથા ઈલાદીક દેવતાઓએ પુજે છે. તેને અમે નમીએ છીએ. ૬ ૬ જેને વીશે અમારી દ્વિતીએ જવાથી અમે કૃતાર્થ થયા છીએ, અને જે વીશને ઉત્પન્ન કરનારા તથા અમારા માતા—સુકદ—પતી—પીતા—ક-
તમ સુર—અને પરમ દેવન છે તેજ અમારે કલ્યાણ કરનારા થાઓ. ૭ ૭ પ્રેમ હાસ્ય અને મધુરતા સ્થિત બેતા મોહા વડે સર્વ અંતેમાં સુંદર તથા જેનું દર્શન દેવતાઓને પણ દુર્લભ છે. એનું આપનું સ્વરૂપ અમને દેખાડવા વડે આપેજ અમને સનાથ કર્યા છે. ૮ ૮ હે કમળ સરણી આંખોવાળા અન્યુન ભગ-
વાન, અમારે સુકદને જોવાની ઇચ્છાથી આપ હસીનાપુર અને મથુરાં વીચેરે ઠેકાણે પધારો છો, તારે જેમ

વીરાભીરયોપરાન્ ॥ આનર્તનાર્ભગવોપાગાચ્છાંતવાહોમનાગ્નિભુઃ ॥૩૫॥ તત્રતત્રતત્રત્યેહરિઃત્યુલ્લસાદ્યઃ ॥ સાયંચેત્યેદંશ્ચાદ્વિ-
ષ્ટોગંગતસ્તત્ ॥૩૬॥ इतिश्रीभागवतेम...पुराणेप्रथमस्कंधेदशमोऽध्यायः ॥१०॥ सूतउवाच आनर्तान्सउपव्रजस्तद्भान्जनपदान्स्व-
कान् ॥अमौदस्वस्तेसंविदादंशमदन्निव ॥१॥सउच्चकाशेधवलोलसेव...ऽप्युरुक्रमस्याधरशोणशोणिमा॥दाध्मायमानःकरकंजसंपुटेयथा-
ऽब्जखंडेकलंरुद्धस्व... ॥२॥तमुपश्रुत्यनिनदंजगद्भयभयावहम् ॥प्रत्युत्पुःप्रजाःसर्वाभर्तुदर्शनलालसाः॥३॥ तत्रोपनांतबलोरवेदी-
पमिवा ताः ॥ आत्मारामंपूर्णकामंनिजलाभेननित्यदा॥४॥ प्रीत्युत्फुल्लमुखाःप्रोचुर्हर्षगद्गदयागिरा ॥ पितरंसर्वसुहृदमवितारमिवार्भकाः-
॥५॥ नताःस्मतनायस ॥घ्रिपंकजंविर्चिचैरिच्यर्रेद्वंदितं ॥परायणंक्षेममिच्छतांपरंनयत्रकालःप्रभवेत्परःप्रभुः ॥६॥भवायनस्त्वंभव-
विभावनत्वमेवमाताय इत्यर्ःपिता ॥ त्वंसद्गुरुनःपरमंचदैवतंयस्यानुवृत्त्याकृतिनोबभूविम ॥७॥अहोसनाथाभवतास्मयद्वयंत्रैविष्टपा-
नामपिदूरदर्शनं ॥ प्रेमस्मितस्निग्धनिरीक्षणाननंपश्येमरूपंतवसर्वसौभगं ॥८॥ यहीवृजाक्षापससारभोभवाकुरुन्मधून्वायसुहृदिदृक्षया-
॥ तत्राब्दकोटिप्रतिमःक्षणोभवद्विविनाऽक्षणोरिवनस्तवाच्युत ॥९॥इतिचोदीरितावाचःप्रजानांभक्तवत्सलः ॥गृण्वानोऽनुग्रहंदृष्ट्यावित-
... ॥१०॥मधुभोजदशार्हाहं...कुरांधकटुष्णिभिः ॥ आत्मतुल्यबलैर्गुप्तानांगैर्भोगवतीमिव ॥११॥ सर्वर्तुसर्वविभवपुण्यवृक्ष-
लताश्रमेः॥उद्यानोपवनारामैर्वृतपद्माकरश्रियं॥१२॥ गोष्ठस्तस्मात्पेष्टुष्टतुष्टतोरणां ॥ चित्र...ग्रेरंतःप्रतिहतातपां ॥१३॥ सं-
मार्जितमहामार्गरथ्यापणकचत्तरां ॥ सिक्तांगंधजलैरुक्तांफलपुष्पाक्षतांकुरैः॥१४॥ द्वारिद्वारिगृहाणांचदध्यक्षतफलेक्षुभिः ॥अलंकृतांपूर्ण-
कुम्भैर्बलिभिर्धूपदीपकैः ॥१५॥न...मनाः॥अक्रूरश्चोद्यसेनश्वरामश्चाद्भुतविक्रमः ॥१६॥ प्रद्युम्नश्चारुदेणश्चसां-
वोगांबवतीः तः ॥ प्रहर्षवेगोच्छ्वसितशयनासनभोजनाः ॥१७॥वारणेंदंपुरस्कृत्यब्राह्मणैःससुमंगलैः ॥ शंखतूर्यनिनादेनब्रह्मघोषेणचाह-
ताः ॥ प्रत्युज्ज्मूर्धैर्हृष्टाःप्रण...साः ॥१८॥वारमुख्याश्च...नोत्सुकाः ॥ल...नेर्भातकपोलवदनश्रियः ॥१९॥

સુર્ય વીના આપનો અમ, તેમ આપ વીનાનો એક ક્ષણ પણ અમને કરોડા વરસો જેટલો યથ જાય છે. ૪-૫ ૪ એ પ્રકારથી જગના લોકમાં બોલાતી વાણીને સાંભળતા ભગવત્સગ ભગવાન આદર વાળી દ્વિતીથી અમુક કરતા કમળ કારકમાં પધાર્યા. ૧૦ ૧૦ જેનું રક્ષણ; ભગવાની નગરીનું રક્ષણ, નાગ લોકોથી ય-
જ્ઞથી પેટ, પોતાના સરખાજ જળવાળા મધુ-ભોજ-કાર્ણ-કુકર-અંધક-વૃષ્ણી-અને અર્હ એ કુળોના યાદને
કરી મૃતુ હતું. ૧૧ ૧૧ જે સર્વે રતુઓમાં, સર્વ જાતનાં દુષ્ટો વીચેરની શોભાવળાં સુંદર જાડો, અને વે-
લીઓના મંડપોવાળાં સ્થાનો-વાડીઓ-મગીયા-અને બાગો થકા ધેરાયલાં તળાવોવડે શોભી રહી હતી. ૧૨ ૧૨
જ્યા દરખાજોનાં અને ધરનાં પારણાઓમાં ઉત્સાદથી તોરણો, અને વચેતા ભાગમાં તડકા મટીને છાયા
ભાગ એવી વીચીત્ર પ્રકારની ધનઓ આગળના બાગે બાંધી દીધી હતી. ૧૩ ૧૩ અને રાજગારો-મગી-

ઓ-અનરો-અને ચોવરાં અથવા ચક્રાંના રસ્તાઓને વાળીને અને ઉપર સુગંધીદાર પાણી છાંટીને, તે ઉ-
પર દુગ્ધ-ફળ-અક્ષત-અને અંકુર વેરી દીધા હતા. ૧૪ ૧૪ તથા ધેરધેર અને પારણાવારણે હર્ષ-અંકેર-
ફળ-અને શેરડીથી તથા દુધ-દીપ-બળીદાન-અને પાણી વારેલા મારીના ધડાઓ મુકી દેખને શોભા કરી
હતી. ૧૫ ૧૫ મોટા બળવાળા વસદેવ-અકુર-ઉમસેન-અદ્યુત પરાક્રમવાળા બળશય-પ્રયુગન-ચારદેવ્ય-
અને જંગવતીના પુત્ર સાંચ, એઓ વીચેરે પ્રીય ભગવાન આવેલાનું સાંભળીને હર્ષેનો વેગ વધી જવાથી
સુવાનું-મેસવાનું-અને ખાવાનું પડતું નાંખીને થાસ ભર્યા ઉતાવળથી હાથધીને સજ્જાસીને આગળ કરી,
શંખ-તુરી-આદી વાજન વગાડવા તથા આશણો પાસે વેદના મત્રોના સુમંગળ શબ્દો કરાવતા, રથમાં બે-
શીને આદર આપતા સામે આવ્યા. ૧૬-૧૭-૧૮ ૧૬-૧૭-૧૮ અને હાવતાં કુડા તથા કપાળવડે શોભતા મોહા-

જોતી હતી. ॥ ૨૪ ॥ શોભાના સ્થાનકરૂપ અમોઘાળા-અતીને વીરો લદ્દમીને રાખનારા-જોનારાઓને પાનપાત્ર મુખવાળા-લોકવાળ રૂપી બુદ્ધઓવાળા-તથા જોના ચરણને વીરો ભક્ત જોનોનો પાસ છે. એના એ અચ્યુત ભગવાનને જોવામાં, હમેશાંના જોનારા હારકાંના લોકો પશ્ચુત્તમી પામતા નહતા. ॥ ૨૫-૨૬ ॥ વરસાદ જેમ સુધં-ચંદ્ર-મેઘ ધનુષ્ય-અને વીજળી થકી શોભે, તેવી રીતે ઉપર ધરાપથા પોલા છત્ર અને ચામરોથી-ર-સ્તામાં વધાવાના કુજોના વરસાદથી અને પીળાં વસ્ત્રો તથા વનમાળા થકી ભગવાન કૃષ્ણ શોભતા હતા. ॥ ૨૭ ॥ પીતાના ધરમાં પ્રવેશ કરતાં દેવકી પ્રમુખ સાતે માતાઓને આનંદથી પથે લાગ્યા. અને ભેટવા. ॥ ૨૮ ॥ અને હરખથી વીઠ્ઠળ શયેશાં મનવાળી તથા સ્તનોમાંથી ઘરતાં દુધવાળી તે માતાઓએ પુત્રને ખોળામાં ખેસારીને આંખોમાંથી પડતાં આંસુઓથી તેમને નવરાંતી દીધા. ॥ ૨૯ ॥ પછી સર્વ ભોમને માટે જોના સરખુ ઉત્તમ ખીજું છેજ નહીં, એવા પોતાની સોલહજર સ્ત્રીઓવાળા પોતાના ધરમાં ભગવાન પધાર્યા.

॥ ૩૦ ॥ લાવે દુર દેશથી આવેલા સ્વામીને ધરમાં આવેલા જોષ, મનને વીરો મોટા ઉત્સાહવાળી તે દેહ અને અંતઃકરણના વનરાણી સ્ત્રીઓ લાજવાળી આંખ અને મોઢાથી તત્કાળ ઉભી થઈઓ. ॥ ૩૧ ॥ દુર છતાં ભાવે કરીને ખુદીથી-દુઃખથી-અને પછી ભાગકાથી એટલે છોકરાંને મોકલીને, એમ ગંભીરનાથી તે સ્ત્રીઓ પત્નીને મળીઓ. અને તેમણે રોકવા છતાં પણ વીકળતાથી તે લાજવાળી સ્ત્રીઓની આંખોમાંથી આંસુનાં ટીપાં પડ્યાં. ॥ ૩૨ ॥ લક્ષ્મી અતી ચંચળ હોવા છતાં પણ જેને કડીએ છોડતી નથી. એવાં વખતોવખત નવીન સરખાં લામનારાં ભગવાનનાં ચરણ કમળની પાસેજ તે સ્ત્રીઓ રાત દીવસ રહેવા છતાં પણ વીરામ પામી શકતી નહોતી. ॥ ૩૩ ॥ જે ભગવાન પોતે દુઃખીયાર ધારણ કર્યા વીનાજ, ધણી અઘોરીથી સેનાઓ સહીન પૃથ્વી ઉપર ભાર રૂપે જન્મેલા અને મોટા પ્રભાવવાળા રાજાઓમાં, વનની અંદર પવનથી ઉત્પન્ન થ-મેલા દાવાવળી પેઠે, માંહે માંહે વૈર ઉત્પન્ન કરાવતા વડે, તે સધળાઓને વધ કરીને વીરામ પામ્યા હતા.

॥ ૩૪ ॥ તેજ કૃષ્ણ ભગવાન આ મનુષ્ય લોકને વીશે પોતાની માયાથી અવતરીને એ ઉત્તમ સ્ત્રીઓમાં
 બીજા પ્રાકૃત માણસોની પેઠે રમતા દેખાતા હતા. ॥ ૩૫ ॥ પરંતુ જે ઉત્તમ સ્ત્રીઓનાં જાન સકીત જે-
 વાથી—અને પોતાના અભિપ્રાયને જાણવનારાં નીમંજ હસતા આદીકથી છતાંય ગેયકા ભગવાન સદાશીવે પણ
 મોઢ પામી સરખાઇ જાહેને, પોતાનું પીનાક પનુષ્ય નાંખી દીધું હતું. તેવી અનેક સ્ત્રીઓ, જેજ પ્રકારના
 હાવભાવ આદી સવળું કરવા છતાં પણ, એ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનની ઈરીયોને ક્ષેમ પમાડવાને સમર્થ થઇ શકી
 નથી. ॥ ૩૬ ॥ એ રીતના શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સંગરહીત છતાં તેમના સર્વ વ્યાપકપણાથી અજાણ્યા કેટલા
 એક અધ્યાની લોકો, તેમને સંગતગણ તથા પોતાના સરખાજ માણસ માનેછે. ॥ ૩૭ ॥ અસન એવા દેહને
 વીશે રહેલો અનુકીલાજો આત્મા (અવીધાયકી યુક્ત અને અનાદી કાળથી જન્મ આત્મા જે જન્મ કહેવાય છે
 તે) જેમ દેહાદીક યુજોના આશ્રયવાજો થાય છે. તેમજ પ્રકૃતી એટલે દેહાદીકને વીશે રહેલા છતાં પણ, તે

દેહાદીના મુલ્યને વીશે આશ્વવચન ન થવું એટલી જાણી (વીધાયકી મુક્ત અનાદી કાળથી મુક્ત સમયે આપ્યા, જેને હથર કહે છે તેની) હથરતા છે. ॥ ૩૮ ॥ એવા હથર ભગવાન કમળના પ્રમાણને એટલે મ-
હીમાને નહીં ભગવાની તે મુદ્ધ અવગા ઓળખે, પોત પોતાની મુદ્ધી પ્રમાણે તેમને, ભંતાર-ઓવશ-અને
ઓંતમાં તેમની હથર મુલ્ય વર્તનાશ માન્યા હતા. ॥ ૩૯ ॥ હથી થી. આ.પ્ર. સ્વપ્ને અગ્રીયારમે. અ. સં. ૧૧૧ ॥
અર્થવા ૧૨ મે. સ્વપ્ન-અથવામાએ મુદ્ધલા તીક્ષ્ણ તેજવાળા બદ્ધાચરી ઉત્તરાને નક્ષ પા-
ત્રેએ મળી ભગવાને ફરીથી જાણે. ॥ ૧ ॥ તે મદા મુદ્ધીયન પરીક્ષીત સળમાં જન્મ તથા કમો વી-
જેરે અમને કહે. અને તેમનું મુલ્ય જે પ્રકારે મુદ્ધી દેવ. તથા જે જાતને તે પામ્યા હોય તે પણ કહે. ॥
૨ ॥ તેમજ મુદ્ધીવશથી તેમને જે જ્ઞાન મળ્યું. તે પણ સાંભળવાને શ્રદ્ધાવાળા અમે હથરીએ છીએ.
માટે આપ મરજ પ્રમાણે તે સમયે અમને કહી સંભળાવો. ॥ ૩ ॥ મુદ્ધ-વી કમ્પભગવાનના ચરણ કમ-

ગતી સેવાથી સર્વ કામનાઓથી નીરપદ થયેલા મુદ્ધીદેર રાજ પીતાની પહે પ્રગ્નને પુત્રી રાખાને, તેનું પા-
લન કરતા હતા. ॥ ૪ ॥ હે બ્રાહ્મણ સંપત્તી-મજો-ઓએ-માધ-ઓ-પ્રતી-ન્યુ દીપનું અપીપતીપણું અને
સ્વર્ગ મુદ્ધી પહેએલે થય, એ સમયે દેવનાઓએ પણ હથરતા થોમ તેને હતું. છતાં પણ જેમ મુદ્ધી મા-
ણસને અમ વીન જીભ માળા, ચંદન, આદી પદાર્થનું પ્રયોગન હોતું નથી. તેમ તેમનું મન મુદ્ધી ભગવાનમાં
લાગેલું હોવાથી તે સર્વ તેને મન નહીં હોવા સરખું હતું. ॥ ૫-૬ ॥ હે શૈલક, માતાના મર્મમાં રહેલા
અને બ્રહ્માના તેજથી જળતા એ વીર પુરુષો; મળકના સોનાનો મુદ્ધ પેટેરેલા-સુદર રૂપવાળા-વીજળી
સરખાં વચોને ધારણ કરેલા-લાંચા અને શોભના ચાર હાથવાળા-ઓળા સોનાનાં કુંડલાવાળા-રાત્રી આં-
ખોવાળા-પોતાની ચારે કોર હાથમાંની મદાને આકાશમાંના ઉગાડીયાની પેટે વારંવાર ફેરવના-સુર્વ જેમ
અકળને ટાળી નાંખે તેમ પોતાની મદાથી બ્રહ્માના તેજને ટાળી નાંખતા નીર્મળ અને અંધુશ જેવજા કાઈ

જંચાનુ તેજઃ ॥ અપ્રમાણવિદો મર્તુરીશ્વરં મતયોયયા ॥ ૩૯ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे प्रथमस्कंधे श्रीकृष्णद्वारकाप्रवेशो नामैकादशोऽध्या-
यः ॥ ૧૧ ॥ શૌનક ઉવાચ ॥ અશ્વત્થામ્નો પસ્ટુષ્ટેન વ્રજીર્ણોક્તિજસા ॥ ઉત્તરાચા તોગર્ભેશો નાજીવિતઃ પુનઃ ॥ ૧ ॥ તસ્ય જન્મ મહા દેઃ કર્મા-
ણિચ શૃણીહિ નઃ ॥ નિધનં ચયયેવાસીત્સપ્રેત્યગરત્વા ॥ ૨ ॥ તદિદં શ્રોતુમિચ્છામિ ગદિતુંયદિમન્યસે ॥ બ્રહ્મિનઃ શ્રદ્ધાધાનાનાંચ જ્ઞાનમદા-
ક્ષુકઃ ॥ ૩ ॥ સૂત ઉવાચ અપીપલદ્ધર્મરાજઃ પિતૃવદં જયન્ત્રજાઃ ॥ નિસ્પૃહઃ સર્વ ધર્મેષુઃ કૃષ્ણપાતઃ જસેવયા ॥ ૪ ॥ સંપદઃ ક્રતવો વિપ્રામિ-
ષો જ્ઞાતરોઃ ॥ જંબુદ્વીપાધિપત્યં ચયશશ્વત્રિદિવંગતં ॥ ૫ ॥ કિંતેકામાઃ સુરસ્યાર્હામુકુંદમનસોદ્વિજાઃ ॥ અધિજન્મુર્મુદં રાજાઃ ક્ષુધિતસ્યયથે-
તરો ॥ ૬ ॥ માતુર્ગર્ભગતો વીરઃ સતવામૃગુનંદન ॥ દર્શપુરુષકંચિદ્દહ્યમાનોઽસ્ત્રતેજસા ॥ ૭ ॥ અંગુષ્ઠમાત્રમમલંસ્ફુરત્પુરટમૌલિનમ્ ॥ અપીચ્ય-
વશનં પાનંતાદિ સ્તસમચ્યુતં ॥ ૮ ॥ શ્રીમદ્વીર્યચતુર્વાહુતપ્તકાંચનકુંડલમ્ ॥ ક્ષતજાક્ષંગદાપાણિમાત્મનઃ સર્વતોવિદ્ ॥ પરિભ્રમંતમુલ્કામાં-
જ્ઞાનયતેંગદાં ॥ ૯ ॥ અસ્ત્રતેજઃ સ્વગદયાનીહારમિવગોપતિઃ ॥ વિધમંતં સન્નિકર્ષેપર્થેક્ષતકશ્ચસૌ ॥ ૧૦ ॥ વિષ્ણુતદમેયાત્માભગવાન્ધર્મગુ-
ણવિમુઃ ॥ મિષતે શમાસ્વસ્યતત્ત્વવાંતર્દેહરિઃ ॥ ૧૧ ॥ તતઃ સ્વપુણેર્કેસાનુકૂલમ્હોદયે ॥ જન્મેવંશધરઃ પાંડોર્ભૂયઃ પાંડુરિવૌજસા ॥ ૧૨ ॥
તસ્ય પ્રીતમનારાજા વિપ્રેર્થોમ્યકૃપાદિભિઃ ॥ જાતકક્ષારયાન્તર વાચયિત્વા ચ મંગલં ॥ ૧૩ ॥ હિરણ્યંગંતર્તિગ્રામાનુહસ્ત્યશ્ચાત્રપતિર્વરાર્ણ ॥ પ્રા-
ત્ત્રિચલં નાભે પ્રેમ્યઃ જાતીર્યેસતીર્યવિત્ ॥ ૧૪ ॥ તમ્ બ્રાહ્મણાત્ત દ્વારાજાનં પ્રશ્રયાન્વિતં ॥ ઇષદાસ્મિન્ પ્રજાતં તૌ રૂણાં પૌરવર્ષમ ॥ ૧૫ ॥ દૈવે-
નામ્ પ્રિયાર્ણવે ॥ સંસ્થાપ્યેયુષિ ॥ રાતોવોદ્યુષ્ટહાણદિષ્ટુદાદિ ॥ ૧૬ ॥ તસ્માન્નાસ્નાવિષ્ણુ રાત્રિતિલોકે બહુચ્છ્રવાઃ ॥ મવિષ્ય-
તિન્તિ ॥ મહામગવતો મહાન ॥ ૧૭ ॥ યુધિષ્ઠિર ઉવાચ અભ્યેષવંશ્યાન્સાર્ણવુષ્ણુ શ્લોકાન્મત્મનઃ ॥ અનુવર્તિતાં યશસા સાધુવાદેન સ-
તમા ॥ ૧૮ ॥ બ્રાહ્મણાઃ સાર્યપ્રજાઽવિતાસાક્ષાદિક્ષવાકુરિવમાનવઃ ॥ પ્રપ્યઃ સત્યસંધશ્ચરામોદાશરયિર્થયા ॥ ૧૯ ॥ ઇષદાસાશરણ્યથયયા

મુદ્ધને નક્ષમાં જોઈને તે કાણ કશે એવો તર્ક થયો. ॥ ૩-૮-૯-૧૦ ॥ પછી એ પ્રમાણમાં ન આવી
કહી એવા અને થઈક રક્ષણ કરનારા સમયે હરી ભગવાન, તે બ્રહ્માએ નાશ કરીને દસ માસનાએ મર્મના
દેહમાં હાં થઈ અંતમાં ન થયા. ॥ ૧૧ ॥ પાછળથી સારાં કષો આપનારા, અને અનુકુળ સર્વ મહેનો
કેળવેલા. ત્યારે, તેમને જીભ પાંડુ રાજા જેવા, પાંડવોના વંશને ધારણ કરનારા પરીક્ષીત રાજા જન્મ્યા.
॥ ૧૨ ॥ પ્રથમ મનવાળા મુદ્ધીદેર સળએ પીચ અને ૧૫ આદી બ્રાહ્મણ વીજેરે સોનું-મણિ-પૃથ્વી
મણિ-આમ હાથી-સેદા-અને હાથ પ્રથમનાં અમ વીજેરેનાં હાન આપ્યાં. ॥ ૧૪ ॥ વીનવાન મુદ્ધીદેરને
તે બ્રાહ્મણે સહ મળે કહ્યું કે, હે પુરવંશમાં એક, આ શુદ્ધ પુરવંશની પ્રગ્નને તેનું, ન ફેરવી સકાય
એવા દેવથી તુમી જાતાં, પાલન કરવાને જો ને રચનાય છે. એવા વીનુભગવાને આપના ઉપર અનુમદ
કરવને માટે આપને આ પુત્ર આપેલો છે. ॥ ૧૫-૧૬ ॥ માટે આ લોકને વીશે તે વીનુ રાજ એવા નામ

વાળો-મેટા પશવાળો-મેટા મુલોવાળો-અને ભગવદ્ ભક્ત થશે. એમાં શંકય નહીં. ॥ ૧૭ ॥ મુદ્ધિષ્ટિ-
હે બ્રાહ્મણ સારી કીર્તીથી અને વાહવાહના પોશાથી અમારા વંશના પુણ્ય શ્લોક મહત્ત્વા રાજશીખા જેમ
વરેલા છે. તેમ વરેને એવો આ પુત્ર થશે કે કમ. ॥ ૧૮ ॥ બ્રાહ્મણ-હે પૃથાપુત્ર, પ્રગ્નનું રક્ષણ કર-
વામાં એ સાક્ષાત મનુના પુત્ર હથરવાડ જેવો થશે. બ્રાહ્મણને માનવાર અને સત્વ પ્રતીગ્રાવાળો હાથથી રા-
ખતા સરખો થશે. હાન આપવામાં અને સરખાંમનનું રક્ષણ કરવામાં ઉચીતર દેશના રાજા શીખીના સરખો
થશે. યજ્ઞ કરનારાઓમાં પોતાના વંશના યજ્ઞને વધારનાર દોષ્યંતી ભરતના સરખો થશે. ધનુષ્ય ધરનારાઓમાં
અમણી બેડ અર્જુને (સહઅર્જુન અને પૃથા પુત્ર અર્જુન) ના સરખો થશે. તથા અમો સરખો દુષર્ષ-સ-
મુદ્ધ સરખો દુસ્તર-સીક સરખો પરાક્રમી-પૃથ્વી સરખો હમાવાન-સેવન કરવાને સાફ હીમાલય પવત સમાન-
પોતાના પીનુઓના જેવો સહન શીખ-બ્રહ્મા સરખો સમદષ્ટી-સદાશીવ જેવો પ્રસન્ન થનાર-સહમીના રચનાક

અમરના વીરુ સરખો સર્વ પ્રાણીઓ આશ્રયતા-સર્વ સદ્યુજો અને મહાત્મ્યા શીશ્ય સરખો-રતી દે-
વતા એવો ઉદાર-ભવાલી એવો પાર્થક-વલીસભ સરખો ચિંપવાન-પ્રકાદ સરખો કષ્ય ભગવાનને વીરો સાચો
આશ્રય સખનાર-અને અથ મેધ યજ્ઞને કરનારો-દેહાતી ઉપાસના કરનારો-સાજીશીઓને જન્મ આપનારો-
જાણે આરજે આશનારઓને શીક્ષા કરનારો-અને પૃથ્વી તથા પર્વના કાર્યને માટે કલીનો નીમક કરનારો, ત-
મારે આ વીર મધો. ॥ ૧૯-૨૦-૨૧-૨૨-૨૩-૨૪-૨૫-૨૬ ॥ અને આશ્રયના પુત્રે મોકલેલા તક્ષક ના-
મક નામ થકી પોતાનું પુત્રુ થવાનું સાંભળીને તે સર્વ સંગો ત્યામ કરીને હરીભગવાનના ચરણનું સેવન
કરે. ॥ ૨૭ ॥ હે સભ આશના પુત્ર શુદેવજી તો આત્મજાન પામીને, આ દેહને યગાજીને કીનારે
ઊઠી દેહ, સાક્ષાત નીમંચકને પામશે. ॥ ૨૮ ॥ જન કર્મને જ્ઞાનારા આજીવો સભ પુષ્પીશીરને એ પ્રમાણે

કહીને, તથા પોતાની છત્રા પ્રમાણે ધનાદીક પામીને, પોતપોતાને ઘેર મથા. ॥ ૨૯ ॥ અને એને મર્મમાં
જોયેલા હતા. તેનું ધ્યાન અર્હોના નરોને વીરો, તે આકર્ષકે નહીં. એમ પરીક્ષાવડે કરવાથી એ સમર્થ રાજપુત
“પરીક્ષિત” એવા નામથી લોકમાં વીખ્યાન થયા છે. ॥ ૩૦ ॥ દીવસે દીવસે કળાઓવડે જેમ અજ્યયળી
પક્ષનો ચંદ્રમા પુરાનો જ્ય તેમ યુધીશીર આદી પીતુઓ થકી એજીકે કળાઓવડે પુરાનો તે રાજરોજ વધવા
લાગ્યો. ॥ ૩૧ ॥ તે પછી જાતી દોહને એટલે પોતાના બંધુઓ વીરે શુદમાં મસથલાનું પાપ મહાકથાને માટે
(શુદ્ર દ્રવ્યથી) અમરેષ થકી કરવાને સાહે કર અને હંડ સીયાયનું દ્રવ્ય પોતાની પાસે ન હોવાથી રાજ પુ-
ષ્પીશીર ચીનામાં પડ્યા. ॥ ૩૨ ॥ તે અભીપ્રાય જાણી લેઇને અમ્યુત ભગવાને પ્રેરણા કરવાથી અમ્યુત અને
શીમ વીરે જાણીને ઉત્તર દીશામાંથી ધણું ધન લેઇ આવ્યા. ॥ ૩૩ ॥ એટલે જાતીદોહ મહાકથાની ખી-

યોશીનર:શિવિ: ॥યશોવિતનિતાસ્વાનાદૌષ્યંતિરિવયજ્વનામ્ ॥૨૦॥ ધન્વિનામગ્રણીરેપતુલ્યશ્ચાર્નયોર્દ્યો: ॥હુતાશદ્વદુર્ધર્ષ:સમુદ્ગ્રહ
વુસ્તર: ॥૨૧॥ મૃગેન્દ્રવિક્રાંતોનિષેવ્યોહિમવાનિવ ॥ તિતિધુર્વસુધેવાસોસહિષ્ણુ:પિતરાવિવ ॥૨૨॥ પિતામહસમ:સામ્યેપ્રસાંગિરિશાપ
મ: ॥આશ્રય:સર્વભૂતાનાંયથાદેવોરમાશ્રય: ॥૨૩॥સર્વસદ્ગુણમાત્મ્યેષકૃષ્ણમનુવ્રત: ॥ રંતિદેવદ્વોદારોયયાતિરિવધાર્મિક: ॥૨૪॥ ધૃત્યા
બલિસમ: ॥અપ્રાદદ્વસદ્ગ્રહ: ॥ આહર્તેષોડશ્વમેધાનાંદ્વાનાંપર્યુપાસક: ॥૨૫॥રાજર્ષીણાંજનયિતા ॥સ્તાચોત્પથગામિનામ્ ॥નિમ્નોતા
ત્તેષમુબોધર્મસ્પકારણાત્ ॥૨૬॥ તક્ષકાદાત્મનોમૃત્યુંદ્વિજપુત્રોપસર્જિતાત્ ॥ પ્રપત્સ્યતઉપશ્રુત્યમુક્તસંગ:પદંહરે: ॥૨૭॥ જિહ્વાસિતા
ત્મયાપાત્મ્યોમુનેર્વ્યાસસુતાદસૌ ॥હિલેદંનૃપગંગાયાંપાસ્યત્યદ્વાડકુતોભયમ્ ॥૨૮॥ ઇતિરાજ્ઞાઉપાદિશ્યવિપ્રાજાતકકોવિદા: ॥ લબ્ધોપચિ
તય:સર્વેપ્રાતિજગ્:સ્વકાનુગ્રહાન્ ॥૨૯॥ સપ્તલોકવિરુયાત:પરીક્ષિદિતિયત્રયુ: ॥ ગર્ભદૃષ્ટમનુધ્યાયન્પરીક્ષેતનરેષ્વિહ ॥૩૦॥રાજપુ
ત્રોવદ્ધેઆશુશુક્રદ્વોદુપ: ॥ આપૂર્યમાણ:પિતૃભિ:કાષ્ઠાભિરિવસોડન્વહમ્ ॥૩૧॥યક્ષ્યમાણોડશ્વમેધેનજ્ઞાતિદો ॥જિહ્વાસયા ॥રાજાડલબ્ધ
ધનોદધ્યાવન્યત્રકરદંડયો: ॥૩૨॥ તદભિપ્રેતમાલક્ષ્યધ્રાતેચ્યુતચોદિતા: ॥ધનંપ્રહીણમાજન્હુરુદીચ્યાંદિશિભૂરિશ: ॥૩૩॥તેનસંશ્રુત
સંભારોધર્મપુત્રોયુધિષ્ઠિર: ॥ વાજિમેધૈસ્ત્રિભિર્ભીતોયજ્ઞૈ:સમયજદરિં ॥૩૪॥ ૬૦ભા૦મ૦પ્ર૦પરીક્ષિજન્માશુત્કર્ષોનાનદ્વદશ ॥ આય: ૧૨
॥ સુતઉવાચ વિદુરસ્તીર્થયાત્રાયાંમૈત્રેયાદાત્મનોગતિં ॥જ્ઞાત્વાડગાદાસ્તિનપુરંતયાવાપ્તવિવિત્સિત: ॥૧॥યાવત:કૃતવાન્પ્રશ્નાન્ક્ષતાદૌ
રવાગ્રત: ॥ જાતૈકમકિર્ગોવિંદેતેભ્યશ્ચોપરરામહ ॥૨॥ તંબંધુમાગતંદૃષ્ટ્વાધર્મપુત્ર:સહાનુજ: ॥ધૃતરાષ્ટ્રોયુયુત્સુશ્ચસૂત:શારદ્વત:પૃથા ॥૩॥ગાં
ધારીદ્રૌપદીબ્રહ્મન્સુમદાચોત્તરાકૃપી ॥ અન્યાશ્વજામય:પાંડોર્જાતય:સસુતા:સ્ત્રિય: ॥ પ્રત્યુજ્જગુ:પ્રહર્ષેણપ્રાણંતન્વદ્વાગતં ॥૪॥અભિસંગમ્ય
વિધિવત્પરિવ્વંગાભિવાદનૈ: ॥મુમુચુ:પ્રેમબાળ્પૌષંવિરહૌત્ ॥લ્યક્ષતરા: ॥૫॥ રાજાતમર્હયાંચક્રેકૃતાસનપરિગ્રહં ॥ તંમુક્તર્વતમાસીનંવિશ્રાંતં
સુખમાસને ॥ પ્રશ્રયાવનતોરાજાપ્રાહતેપાંચગૃણ્વતાં ॥૬॥ યુધિષ્ઠિરઉવાચ અપિસ્મરથનોયુષ્મત્પક્ષચ્છાયાસમેધિતાન્ ॥ વિપદ્વળાદ્વિપામ્યા

હીકથી યુધીશીર રાજાએ એ દ્રવ્ય થકી સર્વ સામગ્રીઓ તૈયાર કરીને ત્રણચાર અથ મેધ થકી કરીને હ-
રીભગવાનનું પુજન કર્યું. ॥ ૩૪ ॥ છતીથી. શા. પ્ર. રક્ષકનો આરજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૧૨ ॥

અધ્યાય ૧૩ ઓ.-સુત-ત્રિવિધ માત્રામાં વીદુરે મૈત્રેય રશીયકી આત્મ જ્ઞાન મેળવ્યા પછી, સંબંધીઓને
જોવાની છત્રાથી તે હસ્તીનાપુરમાં ગયા. ॥ ૧ ॥ અને એ વીદુરે મૈત્રેય સુતીને પુછેલા ધણા પ્રશ્નોમાંથી
થોડાનાજ ઉત્તરો સાંભળવાથી તેમને જોઈને ભગવાનને વીરો દેહ ભક્તો ઉપન થવાથી તેટલા વડેજ,
એટલે જાણીનાઓના ઉત્તર સાંભળ્યા વીનાજ, એ વીદુર સાંભળવાયકી નીટતી પામ્યા. ॥ ૨ ॥ હે આશ્રયો
પોતાના બંધુ વીદુરજીને આવેલા સાંભળીને, પોતાના નાના ભાઈઓ સહીત યુધીશીર-ધૃતરાષ્ટ્ર-યુયુ-સ-સંજય-શ-

પાપા-કુંપ્રજ-ગાંધારી-કુપરી-સાંભરા-ઉત્તર-દ્રોણાચાર્યની આ કૃષી-અને બીજા ભાઈઓ તથા પાંડુ રાજાના
સંબંધીઓ તેમના દીકરા અને બીજા સહીત, પ્રાણ આવવાથી સરીરના અવયવો ઉઘા થવાની પેઠે હર્ષ વડે
તેમની સામે ગયા. ॥ ૩-૪ ॥ અને વીધી સહીત એજો અંગ એડીને તથા અતીવંદન કરવા વીરેથી એક
બીજાને મળીને વીરકથી થયેલી ઉકેલથી પરવશ થઇ તેઓ પ્રેમથી આંસુ પાડવા લાગ્યા. ॥ ૫ ॥ અને યુ-
ધીશીર રાજાએ આસન આપી તેમનું પુજન કર્યા પછી, એ વીદુરજી જમીને સારા આસન ઉપર બેસી વીજાંતી
લેતા હતા. ત્યારે બધાના સાંભળતાં નજ્ર થયેલા યુધીશીરે તેમને પુછ્યું કે ॥ ૬ ॥-યુધિષ્ઠિર-હે વીદુરજી
આપની પાંખો વડે વધેલા અગને નમે સંભારો છો કે નહીં. ઝેર અને અગ્રી આદી વીપત્તીઓમાંથી આવેજ

માતા સહીત અગ્નિ યજ્ઞાયા છે. ॥ ૭ ॥ પૃથ્વી ઉપરનાં ક્યાં ક્યાં મુખ્ય તીર્થો સેવન કરતા આપ આ કુમંડળમાં કરતાં કદ રીતની આશ્ચર્યકારી યજ્ઞરાત્રિ યજ્ઞવલ્કલ ડાળા. ॥ ૮ ॥ હે સમર્થ વીરુદ્ધ, તમારા પોતાના સરખા પરીત્ર થયેલા અમરદ અમોઝ, પોતાના અંતરમાં રહેલા, મદાને ધરતારા અમરના પડે નીચેને પરીત્ર કરે છે. ॥ ૯ ॥ હે તાત, આપારા સુદુઃ-પાંડવ-અને શ્રી કૃષ્ણ અમરનાર જેમના દેવતા છે એવા યાદવો પોતાના નગર દ્વારકાને વીશે સુખમાં છે કે કેમ: ને તમે દીકું અગર સાંભળ્યું કૈય તેમ કહેતા. ॥ ૧૦ ॥ પદમ રાજ્યે એ પ્રમાણે પુણ્યથી, યદુ કુળના નાથ વીના પીતૃ પશુ જેમ બાનું હતું. તેમ અનુક્રમથી તે-મણે હદી સંભળાવ્યું. ॥ ૧૧ ॥ પણ પોતે દયાવાન હોવાથી દુષ્ટી થયેલાઓને પોતે ન જોઈ શકતા કાર-ણથી, એમ દંડથી થયેલ છતાં ન સદન યદુ શકે એવી યદુ કુળના નાથની પાત તેમણે કહી નહીં. ॥ ૧૨ ॥ પછી મોટા અગર પૂતરાઈનું એમ કરવાની દંડથી સર્વેને પ્રાંતી ઉત્તરવાના એ વીરુદ્ધ. દેવતાના સરખા

સુખ અને સત્કાર પામેલો કેટલોક વખત ત્યાંજ રહ્યો. ॥ ૧૩ ॥ ક્યાં ક્યાં (માંડળા રમીત) આપ રડે મમ રાજ્ય સો વરસ સુધીના કુદપશુને પામીને, વીરુદ્ધ રૂપે આપનેલા હતા ત્યાં સુધી પાપીઓને, જેને જેવો ઘટે તેવો દંડ અર્થમાં આપના હતા. ॥ ૧૪ ॥ અને રાજ્ય પામેલા કુધીદીર રાજ્ય, કુળને ધારણ કરનારા પૌત્ર પરીક્ષિતને જોઈને, લોક પામેલી પેટે શોભા પામેલા પોતાના માધ્યમથી સાથે આપની રહેતા હતા. ॥ ૧૫ ॥ એ રીતે ધરને વીશે આશસ્તીવાળા અને ધર સંપત્તી કામેને વીશે ગાદી થયેલા ને પાંડવોના અતી મોટા અને પરમ દુસ્તર કાગ નહીં બળ્યા. તેમ ચાલ્યો ગયો. ॥ ૧૬ ॥ વીરુદ્ધ ને જાણીને પૂતરાઈને કહ્યું કે "હે રાજ્ય હવે ભાગ આવે છે તેને જાણો અને ધરમાંથી ઉતારવા નીકળો. ॥ ૧૭ ॥ હે સમર્થ પૂતરાઈ, અહીંયાં કોઈ પણ દેકણે, અને કદી પણ જેનો સામે ઉત્તમ દંડ નહીં જેવો અમરના કાગ (એટલે જન્મ અગર દુષ્ટનો સમાવ) આપનું સર્વને લખાવું પ્રાપ્ત થયો. ॥ ૧૮ ॥ એને પામીને મળ્યો: પોતાને પ્રીયતમ

દેર્મોચિતાયત્સમાત્કા: ॥ ૭ ॥ કવારુત્યાવર્તિતંવશ્ચરદ્ગિ:ક્ષિતિમંડલં ॥ તીર્થાનિક્ષેવમુસ્યાનિસેવિતાનીહમૂતલે ॥ ૮ ॥ ભવદ્વિધાભાગવતાસ્તી ર્થમૂતા:સ્વયંવિભો ॥ તીર્થાકુર્વેતિતીર્થાનિસ્વાંતસ્થેનગદાધૃતા ॥ ૯ ॥ અપિન:સુહદસ્તાતથાંધવા:કૃષ્ણદેવતા: ॥ દૃષ્ટા:શ્રુતાવાયદવ:સ્વપુર્યાસુસ માસતે ॥ ૧૦ ॥ હત્યુક્તોધર્મરાજેનસર્વતત્સમવર્ણયત્ ॥ યથાડુભૂતંક્રમશોવિનાયદુકુલક્ષયં ॥ ૧૧ ॥ નન્વપ્રિયંદુર્વિષહંનૃણાંસ્વયમુપસ્થિતં ॥ ના વેદયત્સકરુણોદુ:સ્વિતાન્દ્રદ્રુમક્ષમ: ॥ ૧૨ ॥ કંચિત્કાલમથાવાત્સીત્સત્કૃતોદેવવત્સુખં ॥ બ્રાતુર્જેષ્ઠસ્યશ્રેયસ્કૃત્સર્વેપાંપ્રીતિમાવહન્ ॥ ૧૩ ॥ અવિશ્વદર્યમાદંડંયથાવદધકારિણુ ॥ યાવદધારશૂદ્રત્વંશાપાદર્પશતંયમ: ॥ ૧૪ ॥ યુધિષ્ઠિરોલબ્ધરાજ્યોદૃષ્ટ્વાપૌત્રંકુલંધરં ॥ બ્રાતૃભિર્લોકપાલાભૈર્મુમુદેપરયાશ્રિયા ॥ ૧૫ ॥ એવંગૃહેપુસક્તાનાંપ્રમત્તાનાંતદીહયા ॥ અત્યક્રામદવિજ્ઞાત:કાલ:પરમદુસ્તર: ॥ ૧૬ ॥ વિદુરસ્તદભિપ્રેત્યધૃતરાષ્ટ્રમ માષતા ॥ રાજન્નિર્ગમ્યતાંશીઘ્રંપશ્યેદંભયમાગતં ॥ ૧૭ ॥ પ્રતિક્રિયાનયસ્યેહકુતશ્ચિત્કર્હિચિત્પ્રભો ॥ સૅવભગવાન્કાલ:સર્વેપાંન:સમાગત: ॥ ૧૮ ॥ નૈનૈવાભિપત્નોયંપ્રાણે:પ્રિયતમૈરપિ ॥ જન:સદ્યોવિયુજ્યેતકિમુતાન્યૈર્ધનાદિભિ: ॥ ૧૯ ॥ પિતૃબ્રાતૃસુહૃત્પુત્રાહતાસ્તેવિગતંવય: ॥ આ ત્માચજરયાગ્રસ્ત:પરગેહમુપાસસે ॥ ૨૦ ॥ અહોમહીયસીજંતોર્જીવિતાશાયયાભવાન્ ॥ ભીમેનાવર્જિતંપિંડમાદત્તેગૃહપાલવત્ ॥ ૨૧ ॥ અગ્નિર્નિ સૃષ્ટોદત્તશ્વગરોદારાશ્વદૂષિતા: ॥ હતંક્ષેત્રંધનંયેષાંતદત્તૈરસુભિ:કિયત્ ॥ ૨૨ ॥ તસ્યાપિતવદેહોયંકૃપણસ્યજિજીવિષો: ॥ પરૈત્યનિચ્છતોર્જીર્ણો જરયાવાસસી વ ॥ ૨૩ ॥ ગતસ્વાર્થમિમંદેહંવિરક્તોમુક્તબંધન: ॥ અવિજ્ઞાતગતિર્જહ્યાત્સર્વેધીરુદાહત: ॥ ૨૪ ॥ ય:સ્વકાત્પરતોવેહજાતનિર્વે દઆત્મવાન્ ॥ હૃદિહૃત્સહરિંગેહાત્પ્રવ્રજેત્સત્તરોત્તમ: ॥ ૨૫ ॥ અથોદીર્ઘાદિશંયાતુસ્વૈરજ્ઞાતગતિર્ભવાન્ ॥ હતોડ્વાકપ્રાયશ્ચ:કાલ:પુંસાંગુણ વિકર્ષણ: ॥ ૨૬ ॥ એવંરાજાવિદુરેણાનુજેનપ્રજ્ઞાચક્ષુર્બોધિતોહ્યાજમીઢ: ॥ છિત્વાસ્વેષુસ્ત્રેહપાશાન્દદિમ્નો નિશ્ચક્રામબ્રાતૃસંવર્ષિતાધ્વા ॥ ૨૭ ॥ પતિંપ્રપાંતંસુવલ્લસ્યપુત્રીપતિવ્રતાચાનુજગામસાધ્વી ॥ હિમાલયંન્યસ્તદંડપ્રહર્ષમનસ્વિનામિવસત્સંપ્રહાર: ॥ ૨૮ ॥ અજાતશત્રુ:કૃતમૈત્રોહુતા

એવા પ્રાણ થકી પણ તુલ્ય હુદા પડે છે. તે બીજાં ધનાદીક એટલે ધન-ભા-પુત્ર-વર-સેવ-અને પશુ પશિરેનું તે કહેવું છે. ॥ ૧૯ ॥ તમારા પીતૃઓ-આદિઓ-સુદુરો-અને પુત્રો નાથ પામી ગયા છે. તમારું અપુખ્ત બનું રહ્યું છે. અને તમારો દેહ જદુ પશુથી ઘેર્યો છે. તે પણ પારકે ધેર તમે રહેતા છો. ॥ ૨૦ ॥ અહો: પ્રાણીઓને કુવંચાની અહા પશુ બળવાન છે. કે જેથી કરીને બીમસેને આપેલા અગ્નિ તમે કુતરાની પેટે કુલ્લ કરો છો. ॥ ૨૧ ॥ અગ્ની નાંખો-એર આપ્યું-અગ્નિનું અપમાન કર્યું-અને ક્ષેત્ર અને ધન હરી લીધો-એવા પાંડવોથી અપમાન. અગ્ની ટકી રહેલા પ્રાણથી તમારે શું કરવાનું છે. ॥ ૨૨ ॥ રાંડ-છાવવાને કાળમાં અને અગ્નિને નહીં કાળમાં-એવા ને તમે, તેનો આ દેહ જુના લુગડા સરખો, બરા અવસ્થાથી કાળું થઈ ગયો છે. ॥ ૨૩ ॥ વૈરાગ્ય પામેલો-અપનો થકી સુખ થયેલો-અને જેની ગતી જાણવામાં આવતી નથી એવો ને પુરુષ, આ સ્વાર્થ રહીત દેહને તણ દે છે. તેજ પીર કહેવાય છે. ॥ ૨૪ ॥ અહીંયાં પોતાની

મેજે અથવા બીજાના ઉપદેશથી, નીવેદ એટલે વૈરાગ્ય પેદા થયેલી હરી અપમાનને હૃદયમાં ધારણ કરીને ને કામ દેહ ધારી એટલે મનુષ્યાદીક, ધરમાંથી ચાલી નીકળે, તેજ ઉત્તમ પુરુષ કહેવાય છે. ॥ ૨૫ ॥ હવે બીજા કાળને-અગર ન પડે તેવી રીતે તમે ઉત્તર દીશમાં આપ્યા જ્ઞાનો. પાછળથી થકું કરીને કમખાંજ, પુરુષોનાં ધૈર્ય-દયાબાદી સદયુક્તોને નાથ કરનારા કાગ આવે છે. ॥ ૨૬ ॥ એ પ્રમાણે પોતાના નાના બાપ વીરુદ્ધ, એમ કરવાથી યુદ્ધી રૂપી અશુ પાણી એટલે આંખો થકી આંધ, એ પૂતરાઈ પોતાનાંઓને વીશે રોકથી દંડ થયેલા પાશને છેદી નાંખીને, બાપને દેખાડેલા માર્ગને વીશે ચાલી નીકળે. ॥ ૨૭ ॥ જમીનના અને સાધની સુખના રાજની પુત્રી માંધારી પણ, પતી ચાલી નીકળતાં તેમની પાછળજ, અસ્તીઓને કુદને વીશે પડતા પ્રકારે જેમ હર્ષને વધારવા થાય છે. તેમ અસ્ત દંડ એટલે પ્રાણીઓને અગમ આવનારા સં-ન્યારીઓને હર્ષ વધારવાની હીમાલય પર્વતમાં મયાં. ॥ ૨૮ ॥ પછી યુધીદીરે સંધ્યા વંદનઆદી નીત્ય કર્મ

કરી, અગ્નીમાં દોમ કરી, બ્રાહ્મણો, તલ-ગાય-પૃથ્વી-અને સુતરુઆદી આપવા થઈ સત્કાર કર્યા પછી, ગુરુને એટલે વડીલને વંદન કરવા સારું થરમાં પેસતાં ધૃતરાષ્ટ્ર-વીદુર-કે ગંધારીને દીકાં નહીં. ॥ ૨૯ ॥ તેથી કહેમ આપીને તેમણે ત્યાં બેઠેલા સંખ્યને પુછ્યું કે. “આખરો વીતાના અને જુદા મારા કાકા ધૃતરાષ્ટ્ર ક્યાં ગયા. ॥ ૩૦ ॥ અને પુત્રો ગરી જવાથી દુઃખી થયેલાં માતા ગંધારી તથા સુહૃદ વીદુર પણ ક્યાં ગયા. કે-રેણ હિમવતને નહીં બાલુનારા મારાં પાપની આ શંકાથી, એ બંધુઓ ગરી ગયેલા અને દુઃખી થયેલા કાકા ધૃતરાષ્ટ્ર જાણ સહીત મંગાણમાં પડ્યા કે શું. ॥ ૩૧ ॥ અમારા પીતા પાંડુ રાજ મરણ પામ્યા પછી અમે આજ સમયે દુઃખ વેળીને રક્ષણ કરવાને એ અમારા વડીલે અર્ધાંધી ક્યાં જતા રહ્યા. ॥ ૩૨ ॥ આ-ત્યારે દશ અને સ્નેહના વીકળપણથી અતી પીડિત થયેલા સંખ્ય પોતાના પછી ધૃતરાષ્ટ્રને નહીં દેખીને, મળું રોકાઈ જતાં કાંઈ ઉતર આપી શક્યા નહીં. ॥ ૩૩ ॥ પછી યુદ્ધ થઈ મનને ધારણ આપીને અને દાપ-

વડે આસુ લેહી નાંખીને ધૃતરાષ્ટ્રના ચરણનું સ્પર્શ કરતો તે યુધીષ્ઠીર પ્રત્યે બોલ્યો કે. ॥ ૩૪ ॥ -સંજય-હે કુળનંદન, તમારા પીતૃઓના અને માધારીના દુરાગને હું બાલુનો નથી. હે મહા જાહો, તે મહાત્માઓએ મને પણ છેતર્યો છે. ॥ ૩૫ ॥ એટલામાંજ તુંપરશી સહીત બગવાન નારદ સુત્રી ત્યાં આવવાથી પોતાના નાના બાહ્યો સહીત ઉભા થઈને તેમને માન આપી પડે લાગીને તેમણે આ પ્રમાણે પુછ્યું. ॥ ૩૬ ॥ -યુધિષ્ઠિર-હે બગવાન મારા પીતૃ ધૃતરાષ્ટ્ર અને વીદુર તથા પુત્રો ગરી જવાથી આતુર થયેલાં અને તપી ગયેલાં ગંધારી ક્યાં ગયાં, તે હું બાલુનો નથી. આ સંસારથી અપાર સમુદ્રમાં તેના મારને દેખાડવાના કહ્યું માર એટલે વહાણ ચલાવનાર સુકાની અથવા નાતીક આપજ છે. ॥ ૩૭ ॥ સુત્રીઓમાં એક નારદજી બો-લ્યા કે “હે રાજ જગત ધૃષ્ટરને આધીન છે. માટે કાઢને માટે શોક કર્યો નહીં. ॥ ૩૮ ॥ એ બેઠાઓ સુકાં લેકા જળી આપે છે. તેજ ધૃષ્ટર પ્રાણીઓને બેગાં કરનારા અને વૃદ્ધાં પાડનારા પણ છે. ॥ ૩૯ ॥

શિર્વિપ્રાન્નત્વતિલગોભૂમિરુક્મૈઃ ॥ ગૃહંપ્રવિષ્ટોગુરુવંદનાયનચાપશ્યત્પિતરોસૌવર્ણીચ ॥ ૨૯ ॥ તત્રસંજયમાસીનંપપ્રચ્છોક્તિમાનસઃ ॥ ગા-વલ્ગળકનસ્તાતોવૃદ્ધો નિશ્ચનેત્રયોઃ ॥ ૩૦ ॥ અંબાચહતપુત્રાર્તાપિતૃવ્યઃકગતઃસુહૃત્ ॥ અપિમય્યકૃતપ્રજ્ઞેહતબંધુઃસભાર્યયા ॥ આશંસમા-નઃશમલંગંગાયાંદુઃસ્વિતોપતત્ ॥ ૩૧ ॥ પિતર્યુપરતેપાંડૌસર્વાન્નઃસુહૃદઃશિશૂન્ ॥ અરક્ષતાંવ્યસનતઃપિતૃવ્યૌકગતાવિતઃ ॥ ૩૨ ॥ સૂતઃવાચ-કૃપયાસ્ત્રેહવેકૃવ્યાત્સૂતોવિરહકર્શિતઃ ॥ આત્મેશ્વરમચક્ષાણોનપ્રત્યાહાર્તિપીડિતઃ ॥ ૩૩ ॥ ત્રિમૃજ્યાશ્રૂણિપાણિભ્યાંવિષ્ટઃપ્રાત્માનમાત્મના ॥ અજાતશત્રુઃત્યૂચપ્રભોઃપાતુદ્દુઃસ્વરન્ ॥ ૩૪ ॥ સંજયઃવાચ નાહંવેદવ્યવસિતંપિત્રોર્વઃકુલ્લંદ્વ ॥ ગાંધાર્યાવાન્ગાવાહોમુષિતોઽસ્મિમહાત્મ-મિઃ ॥ ૩૫ ॥ અયાજગામમગવાન્નારદઃસહતુંબુકઃ ॥ પ્રત્યુત્થાયાભિવાદ્યાહસાનુજોઽભ્યર્ચયન્નિવા ॥ ૩૬ ॥ યુધિષ્ઠિરઃવાચ નાહંવેદગતિપિત્રોર્ભગ-વન્કગતાવિતઃ ॥ અંબાવાહતપુત્રાર્તાકર્ગતાચતપસ્વિની ॥ કર્ણધારદ્વાપારેભગવાન્પારદર્શકઃ ॥ ૩૭ ॥ અથાવભાષેભગવાન્નારદોમુનિસત્-મઃ ॥ માકંચનશુચોરાજન્નીશ્વરવશંજગત્ ॥ ૩૮ ॥ લોકાઃસપાટાયસ્યેમેવહંતિબલિમીશિતુઃ ॥ સસંયુનક્તિમૃતાનિસપ્તવિયુનક્તિચ ॥ ૩૯ ॥ યાગાવોનસિપ્રોતસ્તંત્યાંબદ્ધાઃસ્વદામભિઃ ॥ વાકંત્યાંદામભિર્વદ્વાવહંતિબલિમીશિતુઃ ॥ ૪૦ ॥ યથાક્રીડેપસ્કરાણાંસંયોગવિગમાવિહ ॥ ઇ-ચ્છ્યાક્રોઢિતઃસ્પાતાંતથૈવેશેચ્છ્યાનૃણાં ॥ ૪૧ ॥ યન્મન્યસેધ્રુવંલોકમધ્રુવંવાનચોભયં ॥ સર્વથાનહિશોચ્યાસ્તેસ્ત્રેઽવન્યત્રમોહજાત્ ॥ ૪૨ ॥ ત-સ્માજ્ઞહંગવૈકૃવ્યમજ્ઞાનકૃતમાત્મનઃ ॥ કથંત્વનાથાઃકૃપણાવર્તેરન્વનમાશ્રિતાઃ ॥ ૪૩ ॥ કાલકર્મગુણાધીનોદેહોઽયંપાંચભૌતિકઃ ॥ કથમન્યાં-સ્તુગોપાયેત્સર્પગ્રસ્તોયથાપરં ॥ ૪૪ ॥ અહસ્તાનિસહસ્તાનામપદાનિચતુષ્પદાં ॥ ફલ્ગૂનિતત્રમહતાંજીવોર્જીવસ્યજીવનં ॥ ૪૫ ॥ તદિદંઃપાવાન્-રાજન્નેકઆત્માત્મનાંસ્વદૃક્ ॥ અંતરોઽનંતરોભાતિપશ્યતંમાયયોરુધા ॥ ૪૬ ॥ સોઽયમયમહારાજમગવાન્મૂતમાવનઃ ॥ કાલરૂપોઽવતીર્ણોઽ-સ્યામભવાયસુરદ્વિષાં ॥ ૪૭ ॥ નિષ્પાદિતંદેવકૃત્યમવશેષંપ્રતીક્ષતે ॥ તાવદ્યુયમવેક્ષધ્વંભવેદ્યાવદિદેશ્વરઃ ॥ ૪૮ ॥ ધૃતરાષ્ટ્રઃસહબ્રત્રાગાંધાર્યાચ-સ્વભાર્યયા ॥ દક્ષિણેનનિમવતઋષીણામાશ્રમંગતઃ ॥ ૪૯ ॥ સ્ત્રોતોભિઃસપ્તભિર્યાવૈસ્વર્ધુનીસપ્તધાવ્યધાત્ ॥ સપ્તાનાંપ્રીત્યેવાહ્વાસત્રોતઃપ્રચ

નાકમાં નાથ નાંખેલા અને નાંખણીના દોરકથી બંધાવવા લોકો ધૃષ્ટરને જળી આપે છે. એટલે તેની (શા-સ્ત્રી) આજ્ઞાએને માને છે. ॥ ૪૦ ॥ રમવાનાં રમકડાંનું બેળું થતું અને જુદું થતું એ રમનારાની ઇચ્છા પ્રમાણે થાય છે. તેમ બગવાનની ઇચ્છાને આધીન માણ્યો છે. ॥ ૪૧ ॥ આ જગતને નીલ-અનીલ-અ-ચર નીલ અને અનીલ બંને, એમ બંને તે રીતે માનીએ, તેપણ શોક થવાનું કારણ શોક થઈ ઉત્પન્ન થ-યેલા શોક સીધા સર્વથા બીજું કાંઈજ છે નહીં. ॥ ૪૨ ॥ હે અમ શંક અને આનાથ એઓ મારા પીતા કહે પ્રકારે આજ્ઞાથી ચલાવી શકશે. એના આજ્ઞાથી થયેલા વીકળપણનો તમે લજ્જ કરો. ॥ ૪૩ ॥ કળા કર્મ-અને કુણને આધીન તથા માંચ જુનથઈ જતેઓ આ દેહ પેતેજી કર્મજીવી સાથે કરકારથી છતાં તે બીજાનું રક્ષણ કેવી રીતે કરી શકનાર છે. ॥ ૪૪ ॥ વગર કાષ્ઠયાગએ હાથવળાઓનું અન્ન છે. વગર પમ-

વાજાઓ ચાર પમવાળાઓનું અન્ન છે. નાના પ્રાણીઓ મોટા પ્રાણીઓનું અન્ન છે. એ રીતે પ્રાણીઓના પ્રા-ણીઓનું જીવન એટલે આત્મનું છે. ॥ ૪૫ ॥ હે રાજ એકજ બગવાન આત્મારૂપથી તથા સાક્ષીરૂપથી આ જગતમાં પ્રાણીઓમાં અને ભોજ્ય પદાર્થોકમાં, તેમની અંદર તથા બહાર રહેલ છતાં માયાથી અનેક પ્ર-કારના જાણાય છે. તે બગવાનને તમે જોળાઓ. ॥ ૪૬ ॥ હે મોટા રાજા; પ્રાણીઓને ઉત્પન્ન કરનારા એજ કળા સ્વરૂપ બગવાન દેવોનો નાશ કરવાને સાદું કાલમાં પૃથ્વી ઉપર અવતરેલા છે. ॥ ૪૭ ॥ તે દેવતાઓનું કાર્ય સંપાદન કરીને અવશેષ (રહેલ પદ્ધતિનો નાશ કરવાનું) આદેશતા સુધી બગવાન રાજ ભેતા અર્ધાંધી રહેલા છે. ત્યાં સુધીમાં જેને થાય તે તમે જુઓ. ॥ ૪૮ ॥ ધૃતરાષ્ટ્રઃ તેમનાં બી ગંધારી અને બાહ વીદુર સહીત હિમાલયની દક્ષિણમાં રૂઝીઓના આશ્રમને વીગે ગયા છે. ॥ ૪૯ ॥ જ્યાં સમ રૂઝીઓને રાજ કરવા

સારું મંગલ સાત બામ રાત્રી સાત પ્રવાહથી વહે છે. તેથી એ આશમનું નામ “સપ્તમ” કેહેવાય છે. ॥ ૪૦ ॥ અને જ્યાં તેઓ અનુસવન તીર્થમાં નાહીને અને વીધી પ્રભાતે અમીનો હોમ કરીને કામનાઓને હોદી દેઈ જાંબ મનથી માન પાશુભિર્ન આજર કરીને રહે છે. ॥ ૪૧ ॥ તથા તે આસન અને આસને છ-તેલા-છ દેવોને વડ કરેલા-અમનને વીશે ભાવવાળા-તથા રત્ન-તમ-અને સત્વ યુક્ત મેલથી રહીત એટલે નિર્મળ થયા છે. ॥ ૪૨ ॥ અને તેમણે પ્રામ કરેલા વીધાને છેવડ આત્મામાં, એટલે દેહમાં રહેલા આત્મામાં નાખીને, તથા તે આત્માને પણ જેમ મહાકાશની અંદર ધટાકાસને નાખી દેવામાં આવે તેમ સર્વના આધાર અને વ્યાપક પરબ્રહ્મ આત્મામાં નાખી દીધો છે. ॥ ૪૩ ॥ જેથી માનના મુક્તિ થઈ કલ્મસનારી વાજનાઓ નાશ પામેલા-દેહીએ અને અંતઃકરણને જીવેલા-અને સર્વ પ્રકારના આજાર થઈ નીરૂત પામેલા એવા તે; સપ્તમાં કમોનો ભાગ કરીને પવન સરખા સ્થિર થઈ એકજ ઠેકાણે બેઠેલા છે. તેમને અ-

તરામ કરનારા તમારે થવું ન જોઈએ. ॥ ૪૪ ॥ કેમકે આત્મા પાંચમે દીવસે તે પોતાનું શરીર છોડી દેશે. અને તે શરીર બળીને રાખોડી થઈ જશે. ॥ ૪૫ ॥ ત્યારે બહાર બેઠેલાં પતીવરા અને સાધવી માંધારી પણ પતીનો દેહ પહોંચી સહીત અમીથી બળતો દેખીને તેમાં પ્રવેશ કરશે. ॥ ૪૬ ॥ હે કુરુતલ એ આ-શ્વં જોઈને હર્ષ તથા શોક પામેલા વીરુદ્ધ પણ તીર્થ કરવાને આજ્ઞા જશે. ॥ ૪૭ ॥ આ રીતે કહીને નારદશ્રુતી તુલર સહીત સ્વર્ગ ભેડમાં આજ્ઞા મળ્યા. પછી તેમનાં વચનને જનમાં રાખીને યુધીષ્ઠીરે શોકનો ભાગ ક્યો. ॥ ૪૮ ॥ છતીથી. બા. પ્ર. રકષ્ણો તેરમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૧૩ ॥

અધ્યાય ૧૪ મો. -સૂત-પતીન કીર્તીવાળા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના ચેષ્ટીતને જનકવાને અને સંબંધીઓને જોયાને સારું અર્જુન દારકાં મળ્યા હતા. ॥ ૧ ॥ કેટલાક માસ વીતી મળ્યા છતાં અર્જુન પાછા આવ્યા નહીં. તે કુરુક્ષેત્રમાં ઉત્તમ યુધીષ્ઠીર બંધકર ઉપાત દેખતા લાગ્યા. ॥ ૨ ॥ રતુના ધૂમો ફરી ગયેથી કાળગી મતી

ક્ષતે ॥૫૦॥ સ્નાતાનુસવનંતસ્મિન્ ત્વાચાન્નાન્યથાવિધિ ॥ અબ્મક્ષુપાશાંતાત્માસાસ્તેવિગતૈષણઃ ॥૫૧॥ જિતાસનોજિતશ્વાસઃપ્રત્યાહ તપદિવિધિઃ ॥ હરિભાવનયાધ્વસ્તરજઃસત્વતમોમલઃ ॥૫૨॥ વિતાનાત્માનિસંયોજ્યક્ષેત્રજ્ઞેપ્રતિલાપ્યતમ ॥ બ્રહ્મણ્યાત્માનમાધારેઘટાંબરમિવાં બરો ॥૫૩॥ ધ્વસ્તમાયાગુણોદકોનિરુદ્ધકરણાશયઃ ॥ નિવર્તિતાસ્થિલાહારઆસ્તેસ્થાણુરિવાચ ॥ તસ્યાંતરાયોમૈવાભૂઃસંન્યસ્તાસ્થિલકર્મણઃ ॥૫૪॥ સવાઅઘતનાદાજન્પરતઃપંચમેહનિ ॥ કલેવરંહાસ્યતિસ્વંતદ્વભસ્મીભવિષ્યતિ ॥૫૫॥ દક્ષમાનેઽગ્નિમિદેહેપત્યુઃપત્નીસહોટજે ॥ બહિઃ સ્થિતાપર્તિસાધ્વીતમગ્નિમનુવેક્ષ્યતિ ॥૫૬॥ વિદુરસ્તુતદાશ્ચર્યનિશમ્યકુરુનંદન ॥ હર્ષશોકયુતસ્તસ્માન્તાતીર્થનિષેવકઃ ॥૫૭॥ હૃત્કાથારુ હસ્ત્વર્ગનારદઃસહતુંબુઃ ॥ યુધિષ્ઠિરોવચસ્તસ્યહદિકૃત્વાઽજહાચ્છુચ ॥૫૮॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેપ્રથમસ્કંધેત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥૧૩॥ સૂતઃપુત્રઃસંપ્રસ્થિતેદ્વારકાયાંજિણૌબંધુદિદક્ષયા ॥ તાતુંચપુણ્યશ્લોકસ્યકૃષ્ણસ્યચવિચેષ્ટિતં ॥૧॥ યત્કાલઃપ્રતિષ્ઠિતઃપ્રાણાસ્તદ્વનાયાત તોર્જુનઃ ॥ વદર્શધોરૂપાણિનિમિતાનિકુરુદ્વહઃ ॥૨॥ કાલસ્યચગતિરૌદાંવિપર્યસ્તર્તુધર્મણઃ ॥ પાપીયસીનૃણાંવાર્તાક્રોધલોભાનૃતાત્મનાં ॥ જિહ્વાપ્રાયંવ્યવહતંશાઘ્યમિશ્રંચસૌહદમ ॥ પિતૃમાતૃસુહૃદ્વાતૃદંપતીનાંચકલ્કનં ॥૪॥ નિમિતાન્યત્યરિષ્ટાનિકાલેત્વનુગતેનૃણાં ॥ લોભાઘ ધર્મપ્રકૃતિદૃષ્ટોવાચાનુજંનૃપઃ ॥૫॥ યુધિષ્ઠિરુવાચ સંપ્રેષિતોદ્વારકાયાંજિણૌર્બંધુદિદક્ષયા ॥ તાતુંચપુણ્યશ્લોકસ્યકૃષ્ણસ્યચવિચેષ્ટિતં ॥૬॥ ગતાઃસસાધુનામાસામીમસેનતવાનુજઃ ॥ નાયાતિકસ્યવાહેતોર્નાહંવેદેદમંજસા ॥૭॥ અપિદેવર્ષિણાદિષ્ટઃસ્વત્ત્વોઽયમુપસ્થિતઃ ॥ યદાત્મનો ઽગમાક્રીઢંભગવાનુત્તિસૃક્ષતિ ॥૮॥ યસ્માન્નઃસંપદોરાજ્યંદારાઃપ્રાણાઃકુલંપ્રજાઃ ॥ આસન્સપત્નવિજયોલોકાશ્રયદનુગ્રહાત્ ॥૯॥ અયો ત્યાજ્યઃસ્વઘ્નિઃપ્રદિવ્યાન્મૌમાન્સદૈહિકાન્ ॥ દારુણાન્શંકાંઽદૂરાદ્યંનોબુદ્ધિમોહનં ॥૧૦॥ ઊર્વક્ષિવાહવોમહાંસ્ફુરંત્યંગપુનઃપુનઃ ॥ વેપથુશ્ચ પિદ્ધયેઆરાહાસ્યંતિવિપ્રિયં ॥૧૧॥ શિવૈષોઘંતમાદિત્યમભિરૌત્યનલાનના ॥ મામંગસારમેયોઽયમાભિરૌતિશ્ચમીરુવત્ ॥૧૨॥ શસ્તાકુર્વતિ માન્સસ્તિલ્લિપ્તપશવોઽપરે ॥ વાહાંશ્ચપુરુષવ્યાઘ્રલક્ષયેરુદતોમમા ॥૧૩॥ મૃત્યુદૂતઃકપોતોઽયમુલૂકઃકંપયન્મનઃ ॥ પ્રત્યુલૂકશ્ચકુઠ્ઠાનૈરનિદ્રૌ

મહા મહા આશુસેની આજીવીકા પાપવાળી તથા ભોજ, જુદ, અને કોષ બરેલી યદ. ॥ ૩ ॥ આપ દેવો અવધાર વીશે કરીને કપટવાળો અને રેલીપણું સહતાથી મીશ્ર થયેલું જણાયું. તથા આપ-મા-સમાં-ભા-છાઓ-અને ધણી ધણીઆણી એમનામાં કણ્યા થયા હાયા. ॥ ૪ ॥ એ રીતનાં અતીશે ખરાબ કાળનાં તીર્થોતે અને જોભ આદીથી અપર્મવાળા થયેલી માણસોની પ્રતીતિ જોઈને, રાગ યુધીષ્ઠીરે પોતાના નાના ભાઈ ભીમસેનને કહ્યું કે. ॥ ૫ ॥ -યુધિષ્ઠિર-હે બ્રહ્મસેન તમારા નાના ભાઈ અર્જુનને બંધુઓને જોયા સારું તથા પતીન કીર્તીવાળા કૃષ્ણ ભગવાનના ચેષ્ટીતને જનકવાને સારું દારકાં મોકલેલા છે તેમને મળ્યાને હમણાં સહત મળ્યા થયા છતાં હજુ યુધી શા કારણથી પાછા આવતા નથી. તે હું સહેલથી જાણી શકતો નથી. ॥ ૬-૭ ॥ જોના અત્યુદયથી આપણને સંપત્તી રાખ-અઓ-પ્રાણ-કળ-હાકરાં-શનુઓયથી વીન્ય-અને

સ્વર્ગીક શોક પણ મળેલ છે. તે કૃષ્ણ ભગવાન ક્રીડા કરવાના સાવનરૂપ મનુષ્ય શરીર છોડી દેવાનો દેવરૂપી નારદે કહેલો કાળ આવ્યો કે શું. ॥ ૮-૯ ॥ હે નરબ્રાહ્મ આકાશના-પૃથ્વીના-અને શરીરના, આપણી યુદ્ધોને મોહ પમાડનારા તથા નજીકનાં જ બેઠાનું સુચનારા દારણ ઉપાતો થાય છે તેને તમે જુઓ. ॥ ૧૦ ॥ મારો સાથળ આંખ અને હાથ વારંવાર ફરકે છે. અને હૃદયને વીશે કંપ થાય છે. તે જલદીજ છું કરશે. ॥ ૧૧ ॥ હે અંગ, મોહામાંથી દેવના ઝરતી શકડી, ઉગતા સુખ સામી રહે છે. વ-ખણાયલાં માપઆદી પ્રાણીઓ મારે ડામે પડમે ઉતરે છે. આ કુતરો જ પમરનો થઈ મારા સાથે આવ્યોને કેમે છે. અને ખીન ગધેડાં આદી પશુઓ જમણે પડમે ઉતરે છે. તથા મારાં ઘોડા જાળદઆદી વાહનનાં જવાવરો પણ રોતાં જણાય છે. ॥ ૧૨-૧૩ ॥ મોતને સુચનારા હોતો અને આ ધુન, એ ઓ મનને ક-

પામે છે. અને નીંદા વગરનું તથા તેની સાથે બોલતું બીજું કુચ પોતાના કંઠે રાખી જગતને શુન્ય કરવાની ઇચ્છા કરે છે. ॥ ૧૪ ॥ દીસાઓ જાંબી યાદ છે. જ્યારે ફરતાં તેઓનાં કુંડાળાં થાય છે. અને વસ્ત્રાદિ વીનાજ કમકામ થઈને વીજળી પડે છે. ॥ ૧૫ ॥ જીભી ધુળથી અંધકાર કરતો કંઠેર વાવુ વાય છે. અને સુ-આપણું લોકી, વાદળાંઓ ચોતરફ વરસાવે છે. ॥ ૧૬ ॥ સૂર્ય તેજ વીનાનો દેખાજ છે. આકાશમાં મહેનું એક બીજા સાથે યુદ્ધ થાય છે. અને જીવ મજાથી બરાબ મચેલાં આકાશ અને પૃથ્વી, સારી પેટે જગતોં હોય એમ જણાય છે. ॥ ૧૭ ॥ નદીઓ ધુન્દાઓ-તળાવો-અને મનુષ્યોનાં મન હોય પામે છે. ધી થઈ અમી પ્રકાશને નથી એવો આ કાળ શું દેખાડે છે. ॥ ૧૮ ॥ વાછરડાં ધાવતાં નથી. અને તેમની માતાઓ દુઃખી નથી. મનને વીશે ગાયો આંખોમાં આંસુ લાવીને રહે છે. અને સાંઢ હરખ પામતા નથી. ॥ ૧૯ ॥ દેવની મુરતીઓ શેતી-પરશેવા વાળી-અને હાલતી જણાય છે. અને આ દેશો-ગામો-શેહેરો-વાડીઓ-ખાલો

અને આશ્રમો શોખા વીનાનાં અને આનંદ રહીત થઈને, આપણને કયા દુઃખને સુચવે છે. ॥ ૨૦ ॥ એ બધા મોટા ઉપાસેથી હું માનું છું કે, શોભાજ્ય હજારો મચેલી પૃથ્વી, બીજાનામાં હોય નહીં એવી શોભાવાળા કમ્બુ ભગવાનના ચરણ કમળથી રહીત થઈ છે. ॥ ૨૧ ॥ મૃત-હે બાકીઓ એ રીતના ઉપાસે દેખવાથી તેમના મનમાં આ રીતની ચીંતાઓ થઈ હતી. એટલામાંજ દારકાંથી અનુન પાછા આવ્યા. ॥ ૨૨ ॥ તેમને આતુર થયેલા-નીચું મોઢું કરેલા-કમળ જેવી આંખોમાંથી આંસુ પાડના-તેજ વીનાના-મેઢુમ્મન મન વાળા-તથા પ્રથમના કરતાં જુદીજ રીતે પથમાં પડેલા, જોઈને, યુધીટીરે નારદજીએ કહેલાં વચનો યાદ કરીને, સંયંધીઓના મધ્યમાં પોતાના નાના બાઈ અનુનને કહ્યું કે. ॥ ૨૩-૨૪ ॥—યુધિષ્ઠિર-દારકાંમાં મધુ-ભો-જ-દાશાહે-અહે-સાત્વત-અંધક-અને વૃષ્ણી વગેરે કુળોના, આપણા સંયંધી યાદવો સુખમાં છે કે કેમ. ॥ ૨૫ ॥ માનને યોગ્ય માના યાપ શુરશેન કુશળ છે, ? અને નાના બાઈઓ સહીન મામા વસુદેવ કુશળ છે. ॥ ૨૬ ॥

શૂન્યમિચ્છતઃ ॥૧૪॥ ધૂમ્રાદિશઃ પરિધયઃ કંપતેભૂઃ સહાદિભિઃ ॥ નિર્ધાતશ્વમહાનાસીત્સાકંચસ્તનયિત્નુભિઃ ॥૧૫॥ વાયુર્વાતિસ્વરસ્પર્શોરજ સાવિસૃજંસ્તમઃ ॥ અતઃ સ્વર્ષતિજલદાર્બીભત્સમિવસર્વતઃ ॥૧૬॥ સૂર્યેહતપ્રમંપશ્યગ્રહમર્દમિથોદિવિ ॥ સસંકુલૈર્ભૂતગણૈર્જ્વલિતેદ્વરોદસી ॥૧૭॥ નયોનદાશ્રધુભિતાઃ સરાંસિ ચમનાંસિચ ॥ નજ્વલત્યગ્નિરાજ્યેનકાલોયંકિંવિધાસ્યતિ ॥૧૮॥ નપિબંતિસ્તંવત્સાનદુહ્યંતિચમાતરઃ ॥ રુદંત્યશ્રુમુશ્વાગાવોનહપ્યંત્યૃષભાવ્રજે ॥૧૯॥ દૈવતાનિરુદંતીવસ્વિચંતિદ્યુચ્ચલંતિચ ॥ ઇમેજનપદાગ્રામાઃ પુરોચાનાકરાશ્રમાઃ ॥ અષ્ટશ્રિયો ચિરાનંતાઃ કિમધંદર્શયંતિનઃ ॥૨૦॥ મન્યંતૈર્મહોત્પાતૈર્નૂનંભગવતઃ પદૈઃ ॥ અનન્યપુરુષશ્રીભિર્હીનાભૂર્હતસૌભગા ॥૨૧॥ ઇતિચિંતયતસ્તસ્યદ્દશરિણેનચેતસા ॥ રાજાઃ પ્રત્યાગમદ્વહ્ન્યદુપુર્યાઃ કપિધ્વજઃ ॥૨૨॥ તંપાદયોર્નિપતિતમયથાપૂર્વમાતુરં ॥ અધોદ્વનમાર્ભેર્મદૂન્મુચંતંનયનાબ્જયોઃ ॥૨૩॥ ત્રિલોક્યોદ્વિગ્નહૃદયોવિચ્છાયમનુજંનૃપઃ ॥ પૃચ્છતિસ્મસુહૃન્મધ્યેસંસ્મરન્નારદેરિતં ॥૨૪॥ યુધિષ્ઠિરુવાચ કશ્ચિદ્વિદ્વં પુયાનઃ સ્વજનાઃ સુહૃન્માસતા ॥ મધુભોજદશાર્હાહસાત્વતાંધકટુષ્ણયઃ ॥૨૫॥ શૂરોમાતામહઃ કશ્ચિત્સ્વસ્ત્યાસ્તેવાડ્યમારિષઃ ॥ માતુલઃ સાનુજઃ કશ્ચિકુશલ્યાનકદુંદુભિઃ ॥૨૬॥ સપ્તસ્વસારસ્તત્પત્ન્યોમાતુશન્યઃ સહાત્મજાઃ ॥ આસતેરત્નદ્રુણઃ ક્ષેમંદેવકીપ્રમુશ્વાઃ સ્વયં ॥૨૭॥ કશ્ચિદ્રાજાકોજીવત્યસત્પુત્રોડ્યસ્યચાનુજઃ ॥ હૃદીકઃ સસુતોઽકૂરોજતંતગદસારણાઃ ॥૨૮॥ આસતેકુશલંકશ્ચિચેચશ્ચુષ્ણિદ્વદયઃ ॥ કશ્ચિદાસ્તેસુશ્રંભોભગવાન્સાત્વતાંપ્રભુઃ ॥૨૯॥ પ્રદ્યુમ્નઃ સર્વવૃષ્ણીનાંસુખમાસ્તેમહારથઃ ॥ ગંભીરરયોડ્નિરુદ્ધોવર્ધતેભગવાનુત ॥૩૦॥ સુષેણશ્ચારુદેણશ્ચ સાંબોજાંબવતીસુતઃ ॥ અન્યેચકાર્ણિપ્રવરાઃ સપુત્રાઋષભાદયઃ ॥૩૧॥ તથૈવાનુચરાઃ શૌરેઃ શ્રુતદેવોદ્વવાદયઃ ॥ સુનંદઃ સર્પિણ્યાયેચાન્યેસાત્વતર્ષભાઃ ॥૩૨॥ અપિસ્વસ્ત્યાસતેરત્નદ્રુણકૃષ્ણભુજાશ્રયાઃ ॥ અપિસ્મરતિકુશલમસ્માકંબસૌહૃદાઃ ॥૩૩॥ ભગવાનપિગોવિદોબ્રહ્મણ્યોભક્તવત્સલઃ ॥ કશ્ચિત્પુરેસુધર્માયાંસુખમાસ્તેસુહૃતઃ ॥૩૪॥ મંગલાયચલોકાનાંક્ષેમાયચમવાયચ ॥ આસ્તેયદુકુલાંભોધાવાદ્યોડ્નંતસસ્વપુમાન્ ॥૩૫॥

માગાની સાત બેઢેનો અને જેમાં દેવડા સુખ્ય છે એવી સ્ત્રીઓ, તેમના પુત્રો તથા વહુઓ સહીત કુશળ છે કે કેમ. ॥ ૨૭ ॥ દુષ્ટ પુત્ર કંસના પીના ઉગસેન, તેમના નાના બાઈ દેવક, પોતાના પુત્ર કૃતવર્મા સહીત હૃદીક-તથા આકુર-અર્ધન-ગદ-અને સારણ એ બધાઓ સુખે જીવે છે કે કેમ. ॥ ૨૮ ॥ એઓ અને બીજા શત્રુ જીવ આદી કુશળ છે. ? અને સાતવેના પ્રભુ જળ રાગ સુખમાં છે કે કેમ. ॥ ૨૯ ॥ સર્વ વૃષ્ણી કુળના મહારથી પ્રદ્યુમ્ન સુખમાં છે. ? અને યુદ્ધમાં મોટા વેગવાળા અનીરુદ પ્રસન્ન છે કે કેમ. ॥ ૩૦ ॥ સુસેણ આર દેખ્યું-જામવતીના પુત્ર સાંબ-અને જેમાં રૂક્ષ સુખ્ય છે એવા બીજા પક્ષ કમ્બુના પુત્રો, તેમના પુત્રો, સહીત કુશળ છે કે કેમ. ॥ ૩૧ ॥ તેમજ શ્રુત દેવ અને ઉદ્ધવ આદી ભગવાનના અનુચરો અને જેમાં સુનંદ તથા નંદ સુખ્ય છે એવા બીજા એટ સાતવેના કુશળ છે. ॥ ૩૨ ॥ રામ અને કમ્બુની જીવજીવો આ-શ્રવ વાળા, અને જેમણે આપણી સાથે રોદ બાંધેલા છે. એવા તેઓ સર્વ કુશળ છે ? તથા આપણું કુશળ

હવે છે કેમ. ॥ ૩૩ ॥ અને રોહીણીએ વાંટાપલા-જાલમેળેને માનનારા, અને બમોતા ઉપર દયા કરનારા ગોવીંદ ભગવાન દારકાંમાં સુધર્મા સભાને વીશે સુખમાં છે ? ॥ ૩૪ ॥ વળી જે ભગવાનના પાદુ દંડથી રક્ષણ કરાવેલી દારકાંપુરીમાં માન પામેલા યાદવો વૈકુંઠ નાથના પાસેની પેટે અતી આનંદથી વસે છે. જે ભગવાનના ચરણ કમળની શેવા રૂપ કમ્બુ કમ્બી સન્યાસીઓ આદી સોળ હજાર સ્ત્રીઓ, યુધને વીશે દેવતાઓને જીતીને લેઈ આવેલા; ઉદાધિની યોગ્ય એવા પારી જીવ આદીકને ભોખે છે. અને જે ભગવાનના પાદુ દંડના પ્રભાવથીજ જીવનારા અને ચારે કોરેથી ભય વીનાના જગવાન યાદવો જગજગદથી એટ કરાવેલી દેવતાઓને યોગ્ય સુધર્મા સભામાં પગવડે ફરે છે. તથા બળદેવજી જેના સહાય છે, એવા આદી પુરુષ કમ્બુ ભગવાન, લોકોનું કલ્યાણ કરવા માટે-રક્ષણ કરવા માટે-અને તેમની વહી કરવા માટે-વડુ કુળ રૂપ સમુદ્રને વીશે સુખમાં વસે છે કે કેમ. ॥ ૩૫-૩૬-૩૭-૩૮ ॥ હે તાત, તમે પોને સારી પેટે છો કે ? અને તમે

તેજ મ્હો. કેમ કામો છે. કેમ ત્યાં કામો વગર રહ્યા. તેથી માન ન મળ્યું કે કામો આપના કરી છે. ૧૧૩ ॥ કે અર્ચને આપવાની પ્રતિજ્ઞા કર્યા છતાં, તેને તે આપી શક્યા નથી. કે અ મંગળ શબ્દોથી અભાવયુક્ત અનાદર થયો છે. ૧૧૪ ॥ અથવા તમે શરણ દાવા છતાં, કરજો આવેલ આશિષ આપા-ક, માય, પ્રદ, રેતી અને સ્ત્રી દીવા પીળા કાષ્ટ પ્રાપ્તી, એમનો ત્યાગ કરેલો છે. ૧૧૫ ॥ અથવા કાષ્ટ અગમ્ય સ્ત્રીની પાસે દીવા ગમ્ય છતાં અસહ્ય કરતારી સ્ત્રીની પાસે ગયા છે. ૧૧૬ ॥ અથવા માર્ગમાં તમારાથી કુતમ નહીં, તેમ અસહ્યનો પણ નહીં એવા યશ પરાક્રમ પામ્યા છે. ૧૧૭ ॥ અથવા પ્રથમ જન્મ-કાળે યોગ્ય વૃદ્ધ અને આગકા આવીને જન્મકાળ પેદેલાં તમે જન્મી લીધું છે. ૧૧૮ ॥ અથવા નીચાનું અને જેની કામ પાછ શરૂ નહીં એવું કાષ્ટ કામ કરેલું છે. ૧૧૯ ॥ અથવા શુ માન આવી પાડાતા અને હૃદય સરખા

આત્મની કૃત્યથી કું દમસ્તને માટે રહીત થયો છું. કે જેલે મને શુન્ય જેવો માનો છે. કે કેમ કે તે પીળા પીળા કાશ થઈ નમને આવી પીઠ થવી થઈ નથી. ૧૧૨ ॥ છતીથી આપનાં પ્રવર્તકોનો મોઢો આ. સં. ૧૧૪ ॥ અથવા ૧૫ મો. સુત-એ રીતે કમ્પના પીત અર્જુનના દુર્ગમ થયેલા ૧૫ પદ્મ રાજ બુધીશર, મી કૃષ્ણ ભગવાનનો વીરોધ થવાની રોશ કપાળકારી નાના પ્રકારની કમ્પનાએ કરી ૧૧૬ ॥ ભારે રોકે ક-રીને હૃદય કમ્પન સુદાઢ મયેલા અને કાંતી રહીત થયેલા નથા કમ્પ ભગવાનનું ધ્યાન કરતા અર્જુન પ્ર-તીકર આપવાને સક્તોમાન થયા નહીં. ૧૧૭ ॥ જલ્પ પડીથી, કમ્પ ભગવાન દૃષ્ટીથી દુર થવાથી વધેલા પ્રેમના કમ્પનાવડે બાકુળ થયેલા અર્જુન દુઃખે કરી શોકને અટકાવીને, પોતાનું હિતચક્રુષલું કરેલાને અને કરેલા કપકારને નથા સુહૃદપણને મંગારીને મગમગી વાળીથી પોતાના મોટા ભાઈ બુધીશર પ્રતે એવા

દ્વાહુદંડગુપ્તાયાંસ્વપુર્યાયદવોર્ચિતાઃ ॥ ક્રીડંતિપરમાનંદંમહાપૌરુષિકાઈવ ॥ ૩૬ ॥ યત્પાદશશ્રૂષણમુરુ કર્મણાસત્યાદયોદ્યષ્ટસહસ્રયોષિતઃ ॥ નિર્જિત્યસંરુચેત્રિદશાંસ્તદાશિપોહરંતિવજ્રાયુધવહ્લભોચિતાઃ ॥ ૩૭ ॥ યુદ્ધાહુદંડામ્યુદયાનુજીવિનોયદુપ્રવીરાહ્યકુતોભયામુહુઃ ॥ અધિક્ર મંત્યંઘ્રિભિરાહતાંબલાત્સમાંસુધર્માસુરસત્તમોચિતાં ॥ ૩૮ ॥ કચ્ચિત્તેડનામયંતાતભ્રષ્ટતેજાવિભાસિમે ॥ અલબ્ધમાનોઽવજ્ઞાતઃકિંવાતવચિરો પિતઃ ॥ ૩૯ ॥ કચ્ચિન્નાભિહતોઽમાવૈઃશબ્દાદિભિરમંગલૈઃ ॥ નદત્પુલ્લઃપિંચ્યઆશયાયતઃતિશ્રુતં ॥ ૪૦ ॥ કચ્ચિત્ત્વંબ્રાહ્મણંબાલંગાંદરોગિણાં સ્ત્રિયં ॥ શરણોપસૃતંસત્વંનાત્યાક્ષીઃશરણપ્રદઃ ॥ ૪૧ ॥ કચ્ચિત્ત્વંનાગમોઽગમ્યાંગમ્યાંવાઽસત્કૃતાંસ્ત્રિયમ્ ॥ પરાજિતોવાથભવાન્નોત્તમૈર્નાસમૈઃ પથિ ॥ ૪૨ ॥ અપિસ્વિતપર્યંભુક્યાસ્ત્વંસંભોજ્યાન્વૃદ્ધબાલકામ્ ॥ જુગુપ્સિતંકર્મકિંચિત્કૃતવાન્નયદક્ષમમ્ ॥ ૪૩ ॥ કચ્ચિત્પ્રેષ્ટતમેનાથહૃદયેના ત્મબંધુના ॥ શૂન્યોઽસ્મિરહિતોનિત્યંમન્યસેતેઽન્યથાનરુક્ ॥ ૪૪ ॥ ઇતિશ્રીમાગવતેમ પુરાણેપ્રથમસ્કંધેયુધિષ્ઠિરવિતકેત્ત્વમ્ચતુર્દશેઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪ ॥ સુતઽવાચ એવંકૃષ્ણસત્કૃષ્ણોઽભ્રાત્રારાજ્ઞાવિકલિપતઃ ॥ નાનાશંકાસ્પદંરૂપંકૃષ્ણવિશ્લેષકર્ષિતઃ ॥ ૧ ॥ શોકેનશુષ્યદ્વદનહત્સ રોજોહતપ્રમઃ ॥ વિમુંતમેવાનુધ્યાયન્નાશક્રોત્પ્રતિભાપિતું ॥ ૨ ॥ કૃચ્છ્રેણસંસ્તમ્યશુચઃપાણિનામૃજ્યનેવયોઃ ॥ પરોક્ષેણઽપુલ્લપ્રણયૌત્કંઠ્ય કાતરઃ ॥ ૩ ॥ સરુપંમેત્રીસૌહદંચસારથ્યાદિષુસંસ્મરન્ ॥ પમયજમિત્યાહવાષ્પગદ્વદયાગિરા ॥ ૪ ॥ અર્જુનઽવાચ વંચિતોહંમહારાજ રિણ વંધુઽપિ ॥ યેનમેઽપહતંતેજોદેવવિસ્માપનંમ ત્ ॥ ૫ ॥ યસ્યક્ષણવિયોગેનલોકોહ્યપ્રિયદર્શનઃ ॥ ડકયેનરહિતોહ્યેષમૃતકઃપ્રોચ્યતેયથા ॥ ૬ ॥ ય ત્સંશ્રયાદ્રુપદગ મુપાગતાનાંરાજ્ઞાંસ્વયંવરમુલ્કેસ્મરદુર્મદાનામ્ ॥ તેજોહતંસ્વલુમયાઽભિહતશ્રમત્સ્યઃસર્જીકૃતેનધનુષાઽધિકૃતાચકૃષ્ણા ॥ ૭ ॥ યત્સન્નિધાવહમુલ્કાંઢવમગ્નયેદામિદં સામરગણંતરસાવિજિત્ય ॥ લબ્ધાસમામયકૃતાન્નુતશિલ્પમાયાદિગ્મ્યોઽહરન્નૃપતયોબલિમધ્વરેતે ॥ ૮ ॥ યત્સન્નિધાવહમુલ્કાંઢવમગ્નયેદામિદં સામરગણંતરસાવિજિત્ય ॥ લબ્ધાસમામયકૃતાન્નુતશિલ્પમાયાદિગ્મ્યોઽહરન્નૃપતયોબલિમધ્વરેતે ॥ ૯ ॥ યત્સન્નિધાવહમુલ્કાંઢવમગ્નયેદામિદં સામરગણંતરસાવિજિત્ય ॥ લબ્ધાસમામયકૃતાન્નુતશિલ્પમાયાદિગ્મ્યોઽહરન્નૃપતયોબલિમધ્વરેતે ॥ ૧૦ ॥ પત્ન્યાસ્તવાધિમસ્વકૃત્તમહાભિષેકશ્લાઘિષ્ટચારુકવરંકિતવૈઃસમાયામ્ ॥ સ્પૃષ્ટંવિકીર્યપદયોઃપતિતાશ્રુમુરુયાયસ્તાત્સ્વિયોઽકૃતહતેશ

કે. ૧૧૩-૧૧૪-અર્જુન-હે મહારાજ, બધું રૂપ કરી ભગવાને મને હેતર્યો છે. અને તેથીજ, દેવતાઓને પણ વીરમય પમાડનારે મારું મોઢું તેજ નાશ પાડ્યું છે. ૧૧૫ ॥ જેમ પ્રાણથી રહીત થયેલા દેહ મડું કહેવાય છે. તેમ એમના એક ક્ષણના વીરોધથી, આ આખું જન્મ મને અપ્રીય લાગે છે. ૧૧૬ ॥ ધ્રુવશબ્દને ઘેર આ-વેલા, કામદેવથી થઈ મયેલા રાજાઓનું તેજ, જે ભગવાનના આશ્રયથી મેં કરી લીધું હતું. અને મગ્નયેલા ધ્રુવથી મત્સ્ય વેષ કરીને દ્રૌપદીને મેળવ્યાં હતાં. ૧૧૭ ॥ અને જેના આશ્રયથી મેં અર્ચીને ખાંડવ વન આપ્યું. અને દેવતાઓ સહીત ઉદને જીતીને મય દાનવે રચેલી અલ્હુન કારીગરીવાળી સભા મેળવી. તથા તમારા રજસુવ થઈમાં સર્વ દીશાઓમાંથી રાજાઓ મેટા લેખને આપ્યા હતા. ૧૧૮ ॥ જેના તેજથી હમરો હાથીના બળવાળા તમારાથી નાના અને મારા મોટા વાઘ બીગસેને, જેના પગમાં રાજાઓ મસ્તક નમા-

વના હતા એવા જશસંધને જીત્યા. કે જેણે મહાભેરવનો થઈ કરવાને પુરી રાખેલા રાજાઓ છુટવાથી, તેઓ આપના રાજસુવ થઈમાં સામગ્રીઓ લેખને આપ્યા હતા. ૧૧૯ ॥ તમારા રાજસુવના મોટા અભીશેકથી આની વખાણવા લાયકે સુંદર, દુષ્ટતાના કેસપાસને સભા વચે દુષ્ટ દુઃશાસ્નાદીકે ઉકેલી નાંખીને ખેંચતાં, સ્મરણ માત્રથી પધારેલા, અને તેમના ચરણમાં આંસુથી ભીંજાયેલા મુખથી દુષ્ટતા નમતાં, તે દુષ્ટતાની સ્ત્રીઓને જેણે કેશ વીનાની એટલે વીધવા કરી હતી. ૧૧૦ ॥ દશ હજાર શીખો સહીત, સર્વથી આગળ જન્મનારા દુર્વાસા મુનીને દુશ્મન દુર્વેષનાદીકે મોહકવાથી વનમાં થયેલ અપાર દુઃખની વખતે જેણે આપીને, બાકી રહેલ શાક ખાધને, આપણું રક્ષણ કર્યું. કે જેથી પાણીમાં નહાતા દુર્વાસા આદી મુનીઓએ તણે લોકને તૃપ્ત થયેલા માન્યા હતા. ૧૧૧ ॥ હે શાક જેના તેજથી યુદ્ધને વીશે આશ્રય પમાડેલા પાર્વતી સહીત ભગ-

અને સહનિ સેનામાં જે બગવાને ગારા સારથી રૂપથી આગળ ચાલનારા થઈને દૃષ્ટિવડેજ તે સેનાના મુખ્યજ્ઞાનાં આયુધ-મન-ગળ-અને શસ્ત્રો આદીનું કુશળપણું ફરી લીધું હતું. ૧૧૨૫ તથા જેમની જુલજ્ઞામાં રહેવાથીજ, દ્રાણુ-ભીષમ-કર્ણ-અશ્વત્થામા-સુશર્મા-જયદ્રથ-અને યાદ્યક આદીએ નાંખેલાં અમોઘ અસ્ત્રો; પ્રહલાદને અસુરોનાં અસ્ત્રો સ્પર્શ ન કરી શકવાની પેટ, મો પણુ યાજ કરી શક્યાં નથી. ૧૧૨૬ એવા એ બગવાનના જે ચરણ કમળને મોક્ષની ઇચ્છાથી ઉત્તમ પુરૂષો શેરે છે. તે મોક્ષને આપનારા ઇશ્વર પાસેથી જે દુષ્ટ જુદીથી સારથીપણું કરાવ્યું છે. અને ઘોડા ચાકી જતાથી રથ ઉપરથી હું બ્યારે હેડે ઉતરથો હતો. ત્યારે શત્રુઓ રથમાં બેઠેલા છતાં પણુ, એ બગવાનના પ્રભાવથીજ મુદ્દ જુદીચળા થઈને મને પ્રદાર કરી શક્યા નથી. ૧૧૨૭ હે નરદેવ, એલીર-સુંદર-તથા દાસવાળાંએ માખત બગવાનનાં પ્રસંગે, પ્રસંગે, હે પાર્થ,

હે અર્જુન, હે સખા, હે કુરુદેવ. ધર્તવાદીક મધુર મનોહર અને મસ્કરીનાં વચ્ચેનાં રમરણ થતાં, તે મારા હૃદયને વ્યથા કરે છે. ૩૧૮૥ મૃત્યું-મેસત્યું-ફરત્યું-વાત કરતી-અને જન્મતું આદી કામોમાં બંને સાથેજ હોવાનું થતાં, કદી તેમ ન અને ત્યારે “ હે વચસ્ય, તમારામાં સમતા થયી છે. ” એમ હું મસ્કરીમાં કહેતો ત્યારે જેમ મીત્ર મીત્રનું, અને પીતા પુત્રનું સહન કરે, તેમ દુષ્ટ યુદ્ધીથી થતા મારા સર્વ અપરાધોને, તે પોતાની મોટાઈથીજ સહન કરતા હતા. ૧. ૧૯ ॥ હે તૃષ્ટ, એવાને સુહૃદ-પ્રીય-મીત્ર,-અને પુરૂષોત્તમ થઈ રહીત થવાથી હું હૃદયથી મુન્યકાર થઈ ગયો છું. અને હે અંગ, જન્મવાનની સ્ત્રીઓ આદીની સંભાળ કરીને લેઈ આવતાં માર્ગમાં દુષ્ટ ગોવાળીઆઓએ પણ વમરની સ્ત્રીની પેઠે મારો પરાજય પણ કરેલો છે. ૩૨૦ ॥ માંડીવ ધનુષ્ય-ગાસો-રથ-ઘોડા-અને હંડરથી કે જેને રાજ્યો તમના હતા. એ સર્વ તેનું તેજ છે. પણ

એક ભગવાન વીના કશું માનમાં તે અધુન, રાજોડીમાં હોમેલા ધીની પેડે, અમત એટલે મીથા થઇ મધું છે. ૧૮૨૧ હે રાજ, તમે પુછોછો તે દારકમાંના આપણા સુકદો બાહ્યજ્ઞતા આપથી મુઠ થઇ જઇને, વા-
શ્ણી નામની મદીરા પીવાથી મહોન્મત અને ચીત્તજન થઇ ગયા હતા. અને પછી એક જીમને જોજાના-
ણજ ન હોય. તેમ જાનો જાન, સામા સામી મુઠીઓ આદીથી લડીને મરી જતાં માત્ર માર પાંચજ અ-
વશેષ રહ્યા છે. ૧૮૨-૨૩૧ વીમેશે કરીને એ કામ હથેર કશું ભગવાનનું કરેલું છે. કેમકે પ્રાણીઓથી
પ્રાણીઓને માઠો માઠે ઉત્પન્ન કરવાનું, અને પ્રાણીઓથીજ પ્રાણીઓને નાશ કરવાનું પણ, એમના થડીજ
યાવ છે. ૧૮૨૪ હે રાજ, જળને વીશે જળચર પ્રાણીઓ, જેમ દુર્બળને જળવાન, અને મોટાઓને -
જળવાન મારે છે. અને નાનાઓને મોટાઓ ખાઇ જાય છે. તેજ રીતે એ સમર્થ ભગવાનેજ પાદેને માઠે-

પ્રશ્ન : શરીરનો સ્થાન કરીને પોતાનું ચીત કાઢ્યું બગવાનમાં નેહી પીતુઓ મરણ પછી પોતાના લોકમાં મક્કા તરફ તેમજ દેશથી પોતાના પત્ની પ્રાંતેવેને અપેક્ષા રહીત અપેક્ષા નબળીને, પોતાથીજ વાસુદેવ બગવાન વીશે એકાંત મતી કરીને, તે શબ્દ બગવાનના પદને પામ્યાં. ૪૫૦૫ જે પુરુષ મક્કા સહીત, આ કથાઓકારી તથા પત્નીજ, બગવાનના પ્રીય પ્રાંતેવેનું સ્વર્ગ દોઢકથનું આપ્તવાન સાંભળશે, તેને હથેર બગવાનમાં ભક્તી ઉત્પન્ન થશે. તથા તે સીદાને પામશે. ૪૫૧૧ હતી શ્રી. બા. પ્ર. રહંમતે પંદરમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૨૫૪

અર્થશાસ્ત્ર ૧૬ મો. - સૂત્ર - પછી લે લે પ્રેમ, જન્મ કાળ સમયે જાત કર્મમાં કુલજા પુરોગાએ કલા પ્રમા-
ણેન્ય મોટા મુલ્યવાળા મહા બગવતી પરીક્ષીત સભ, ઉત્તમ આહારોની સલાહથી પૃથ્વીનું પાલન કરવા બા-
ન્ના, ૧૧૨૧ લેખણે વેરાટના પુત્ર ઉત્તરની કુત્રી ધરાવતીને પશુપતિને તેમાં જન્મેજ્ય આદી ચાર પુત્રો ઉત્પન્ન

કર્તા. ૧૧૨૫ પછીથી તેમણે જેમાં દેવતાઓ પ્રત્યક્ષ દર્શન આપતા હતા. એવા પછી દક્ષીણાવાતા ત્રણ અશ્વ-
મેધ યજ્ઞો એવા ક્રીનારે કપા ચાળને શુદ્ધ કરીને કર્તા. ૧૧૩૫ કોષ્ટ વખતે એ પરીક્ષીત રાજ્ય દીગ્વીજ્ય કર-
વાને નીકળતાં શુદ્ધ-રાજનાં ચીન્હો ધારણ કરેલા, અને આવના જોડાને પગવને માસ્તા કળીયુગને તેમણે
જળે કરીને પકડ્યો હતો. ૧૧૪૫—સૌભક-પરીક્ષીત રાજ્યએ દીગ્વીજ્ય કરતાં કળીયુગને આ હેતુથી પકડ્યો
હતો. અને તે શુદ્ધ છતાં રાજનાં ચીન્હો ધારણ કરનારો, જે માલના જોડાને પગવને માલનો હતો. તે કોણ
હતો. ૧૧૫૫ હે મહા ભાગ સુત, જે યજ્ઞી આયુષ્યનો ખેડી રીતે ઉપયોગ થાય છે એવી નકામી ધીછ વા-
તોનું કાંઈજ પ્રયોજન નથી. મારે ભગવાનના ચરણકમળના રક્ષને ઇચ્છનારા સત્પુરોશો જેને ઇચ્છે એવી કમણ
કયા જેમાં આવતી હોય તેવી એ વાત આપ જામને કહો. ૧૧૬૫ હે અંગ, ચરણ ધર્મવાણાં મનુષ્યોનું આયુષ્ય

असङ्गिर्विषयात्मभिः॥ त्रिधूतकल्मषाःस्थानं विरजेनात्मनैव हि॥४८॥ विदुरोपि परित्यज्य प्रभासे देहमात्मवान्॥ कृष्णावेशेन तच्चित्तः पितृभिः
स्वक्षयं ययौ॥४९॥ द्रौपदी च तदा ज्ञायपतीनामनपेक्षतां॥ वासुदेवे भगवति रेकांतमतिरापतं॥५०॥ यः श्रद्धयैतद्भगवत्प्रियाणां पांडोः सुतानां
प्रित्तिं दद्यात्॥ शृणोत्यलं स्वस्त्ययनं पवित्रं लब्ध्वा हरौ भागिमुपैतिसिद्धिं॥५१॥ इ० भा० म० प्र० पांडवस्वर्गो रोहणं नाम पंचदशोऽध्यायः
॥१५॥ सू० उवाच॥ ततः परीक्षिद्विजवर्यं शिक्षयामर्हीमहाभागवतः शशासह॥ यथा हि सूत्यामभिजातकोविदाः समादिशन्विप्रमहद्गुणस्तथा
॥१॥ उत्तरस्य तनयामुपयेम इरावती॥ जनमेजया दींश्चतुरस्तस्यामुत्पादयन्सुतान्॥२॥ आजहाराश्वमेधास्त्रान्गंगायां मूरिदक्षिणान्॥
शारद्वर्तगुरुं ह्वादेवायत्राक्षगोचराः॥३॥ निजग्राहकं सावीरः कलिं विजयेकचित्॥ नृपलिंगधरं शूद्रं घ्नंतं गोविन्दं पदं॥४॥
शारद्वर्तगुरुं ह्वादेवायत्राक्षगोचराः॥५॥ कस्य हेतोर्निजग्राहकं कलिं दिग्विजयेनृपः॥ नृदेवचिन्हधृक् शूद्रः कोऽसौ गांयः पदाऽहनत्॥६॥ तत्कथ्यतां महा
भागयदिकृष्णकथाश्रयं॥ अथ वाऽस्पपदां भोजमरंदलिहांसतां॥ किमन्यैरसदालापैरायुषोयदसद्भयः॥६॥ क्षुद्रायुषां नृणामंगमर्त्या
नामृतमिच्छतां॥ इहोपहुतो भगवान्स्थित्युःशामिव कर्मणि॥७॥ न कश्चिन्नाघ्रियततावचावदास्तद्वर्तकः॥ एतदर्थं हि भगवानाहूतः पर
मर्षिभिः॥ अहो नृलोके पीयेत हरिलीलाऽमृतं वचः॥८॥ मंदस्य मंदप्रज्ञस्य वयोमंदायुषश्च वै॥ निद्रयान् हियतेन कर्तुं दिवा चार्थकर्मभिः॥९॥ सू
त उवाच॥ यत्प्राप्तं तत्कुरु जांगलेऽप्यलं विष्टं निजं जवत्तिते॥ निशम्य वार्तामनं तिष्ठति॥ ततः शरासनं संयुगशोऽडिराददे॥१०॥ स्वलंकृतं
इन्द्रादुत्तमं योजितं यमगैर्ध्वजमाश्रितः पुरात्॥ वृत्तोरथाश्वद्विपपत्तियुक्तया स्वसेनया दिग्विजयाय निर्गतः॥११॥ भद्राश्वं केतुमालं च भारतं
चोत्तरान्कुरुन्॥ किंपुरुषादीनि वर्षाणि दैजित्वा लब्धवान्॥१२॥ तत्र तत्रोपशृण्वानः स्वपूर्वेषां महात्मनां॥ प्रगीयमानं च यशः कृष्णमाहात्म्य
सूचकं॥१३॥ आत्मानं च परित्रातमश्वत्थाम्नोऽस्त्रतेजसः॥ स्नेहं च वृष्णिपार्थानां तेषां मर्कचकेशवे॥१४॥ तेभ्यः परमसंतुष्टः प्रीत्युज्जृम्भि
तलोचनः॥ महाधनानिवासांसि ददौ शराभ्यामहामनाः॥१५॥ सारथ्यपारपदसेवनसख्यदौत्यवीरासनानुगमनस्तवनप्रणामं॥ स्निग्धेषु पां
दुषु जगत्प्रणतिं च विष्णोर्भक्तिं करोति नृपतिश्चरणारविंदे॥१६॥ तस्यैवं दत्तं प्राप्य पूर्वपातप्रतिपत्त्यां॥ नातिदूरे किलाश्रयं यदासीत् तन्निबोधमे

અહમ છતાં અમૃતને ઇચ્છનારા ભાગ્યશાળી પરમ રક્ષીઓએ અહોવાને માટે એટલે આ તથ્યે જતા સત્રમાં મહેશ્વરા સર્વને માટે, યજ્ઞનો પશુ અરવાળા કામમાંજ સ્તુત્તે રોકેલ છે. જેથી તેમણે રોકેલા એ અતક બળ સુધી એ કામમાં લાગેલો. ત્યાં સુધી (એટલે હજારો વરસનો આ સત્ર પુરો જતા સુધી) આ સ્થાનમાં હરીભગવાનની લીલાની કથાઓ રૂપી અમૃતને પીનારાઓમાંથી પ્રાપ્ત થયું મરી જશે નહીં. ૧૧૭-૮૧ શ્રોત્રાપુષ્પવાળા નમઃ-અને મંદપુહીના પુરસ્કૃત વય, સતીમાં ઉતરી, અને દ્વિવસ્ત્રમાં વર્ષ કામોમાં વહી જાય છે. ૧૧૮-મૂન-પોતાની સેનાથી યતા રક્ષણ નીચેના કુર અને વ્યજળ દેશમાં કહીએ પ્રવેશ કર્યાની, સુદતા સંબંધની પોતાના મનને અતી પ્રીય એવી ત્રાત પરીક્ષીત રાગને સાંભળી ત્યારે તેણે જનુશ્ચ વ્યાણુ ધારણ કર્યા. ૧૧૯-અને રથ-સેના-હાથી તથા પાદદળ વાળી પોતાની સેના સહીત સુશોભીત કાળા શ્રોત્રા એટલા અને સીંહના મીનહરીષ્ણ વાળા

૨૩ ઉપર બેસીને દીગ્ગીજ્ય કરવાને માટે તે રાજા નગરનહાર નીકળ્યા. ૧૧૨૩૩ તથા બદાશ-કે તુમાશ-મા-
રવ-કિતર કુર-અને કી પુરસ,આદી દેશોને જીતીને સાંતા સગજો પાસેથી કર લીધા. ૧૧૨૩૪ અને તે તે કેઠાણે
પોતાના મહાતા પુરંજીનો શ્રીકૃષ્ણ બજવાનના મહાત્મને સુચવનારો વચ મવાતો હતો તે સાંભલ્યો. ૧૧૨૩૫ તથા
અચરશામાના જહાઅજકી પેતાનું ભગવાને રક્ષણ કરવાનું, અને વૃષ્ટી કુલ વાલ્યોનો પાંડવેની સાથેનો રનેહ,
તથા પાંડવેની કેશવ બજવાનને વીશેની ભક્તી વીજેરે સાંભલ્યું. ૧૧૨૩૬ તેથી પરમસંતેશ પામેલા અને પ્રીતીથી
પ્રદુષીત થયેલા નેત્રાવા પરીક્ષીત રાજ્યએ કહાર મનથી ધણું કામગીરીએ તથા હાર તે કોઠેને આપ્યાં. ૧૧૨૩૭
નેને જ્યત નમેછે. તે ભગવાને પોતા ઉપર સ્તીજ્ય ભક્તી સાથે રનેહવાવ વળા પાંડેવાનું સાદથીપણું—સા-
રદપણું—સેવા—સખાપણું—દુષાપણું—તીરાસન, અનુમનન, સ્તવન—અને પ્રજાન વીજેરે પણ કરવાનું સાંભળીને પરી-

સીતા રાવને એ વીર્યુ બચાવનાના ચરણાંતરે તોને બાકી ઉપજ થઈ. ૧૧૨૫ તેવામાં એ કહેતાં પવ-
નેની આજ્ઞાકાંથી નીચાવ કરવાસ પરીક્ષિત રાવની નજીકમાં એક આશ્રય થયું. તે માણ થઈ સાંભળે
૧૧૭૭ એક પત્ની સાથેના ધર્મ રૂપે બાદે, પાસે આવથી, વીજુડી પોલી માની પેઠે આંસુવળા મુખવારી,
તથા નીચેના થયેલી પૃથ્વીથી માવને પુણ્યું કે. ૧૧૮૪ હે કલાકી, તું સરાર કુચળ છે. તારી કાંતી કલાક
વધે. મોં કરમાઈ થયું છે. તેથી અંતરનાં કાંઈ કુખ થયું હોય એમ જણાય છે. અથવા હે મા, દર રહેલા
કાંઈ સંસ્કૃતીને તને શોક થાય છે. ૧૧૮૫ માણ જીવન પમ બાગી જવાથી એક પમથાકાં કું થયે છે તેનો,
તને સુને ભોમવશે તેનો, દેવતાઓને પણ બાજ થયેસે નહીં તેનો, અમર પરમાદ નહીં વસતથી પીડાની
પ્રબળો તું શોક કરે છે કેમર ૧૧૮૬ હે પૃથ્વી, સ્ત્રીઓ અને બાળકોનું રક્ષણ નહીં થયેતો, પીડાયલાઓને

રાશ્ત્રસેનાની પેઠે પીડનામઝિતો, અથવા તદ્દાંત કમો કરનારા બ્રાહ્મણના કલમો રહેલી વેદવાચ્ચીનો, અગર બ્રા-
હ્મણને નહીં માનનારા સભ્ય કુલાદીકમાં નોરર થતા રહેલા ઉચ્ચ કુલના હાંમેનો તું શોક કરે છે કે સું. ? ૩૨૧૫
અથવા કળીપુત્રે ૨૫૨ કરેલા નીચ ક્ષત્રીઓનો, તેમજે ઉચ્ચ પાડેલા દેસોનો, અથવા અહીં તહીં એમ મર્યાદા
તછને અમવાદયજે ખાતું-પીતું-બુમત્રં પેરેરવાં-નહાતું-અને મીથુન કનવુ-આદી કમો કરનારા લોક સમુદયનો તું
શોક કરેછે કે સું. ? ૩૨૨૩ અથવા હે મા, હે પૃથ્વી, તારા ઉપર મથેલા અતીશય બારને કિતારણને અવત-
રેલા કૃષ્ણ બળવાન સ્વધામ જવાથી તેમજે તનેલી તું, મોક્ષથી પખ અતીક એવાં તેમનાં કર્મોનું રમરખ ક-
રેછે કે સું. ? ૩૨૩૩ હે વસુધરા, હે જ્ઞાન, દેવતાઓએ પખ પુનન કરવાને જોગ તારું મુંદરખજું. બળવાનોમાં
બળવાન કાને કેવી રીતે હરી લીધું, કે વેળા તું હાંમે થાં કે. તો તારી મપળી પીધતુ જે કૃષ્ણ હોય

॥१७॥ धर्मःपदैकेनचरन्विच्छायामुपलभ्यगां॥ पृच्छतिस्माश्रुवदनांवित्तामिवमातरं॥१८॥ कच्चिद्देनामयमात्मनस्तेविच्छायासिम्ला
यतेधनुस्तन॥ आलक्षयेभवत्तान्तद्विधिदूरेबंधुशोचसिचंचनांब॥१९॥ गदैर्नूनंशोचसिमैकपादमात्मानंवाट्टलैर्भोक्ष्यमाणं॥ अथोसु
रादीनूहृतयज्ञभागान्प्रजाउत्स्विन्नघवत्यवर्षति॥२०॥ अरक्ष्यमाणास्त्रियउर्विबालाः शोचस्ययोपुरुषादैरिवार्तान्॥ वाचंदेवीब्रह्मकुलेकु
कर्मण्यब्रह्मण्येराजकुलेकुलाग्र्यान्॥२१॥ किंक्षत्रवंधूंलिनोपसृष्टानुराष्ट्राणिद्यादौष्टोष्टिनि॥ इतस्ततोवाऽशनपानवासःस्नानव्यवा
यान्मुखजीवलोकः॥२२॥ यद्वाऽवतेभूरिभरावत्तारस्यहरेर्धरिवि॥ अंतर्हिहास्याऽद्यदिःअन्तर्धाणिनिर्वाणविलंबितानि॥२३॥
इदंममाचक्ष्वतवाधिमूलंवसुंधरेयेनविशिस्तासि॥ कालेनवातेबलिनांबलीयसासुरार्चितंकहतमद्यसौभगम्॥२४॥ धरण्युवाच भवानाहिवे
दत्तत्त्वय्यन्मंत्रांवाङ्मुखादि॥ चतुर्भिर्वर्तसेयेनपादैर्लोकसुखावैः॥२५॥ सत्यंशौचंदयाक्षांतिस्त्वागःसंतोषआर्जवं॥ शमोदमस्तपःसा
न्यंतितिदोपरतिःश्रुतं॥२६॥ इदंदिक्किरैश्वर्यशौर्यतेजोबलंस्मृतिः॥ स्वातंत्र्यंकोशलंकांतिर्धैर्यमार्द्राद्रेड्ड॥२७॥ प्रागल्भ्यंप्रश्रयःशीलंस
हओजोबलंभगः॥ गांभीर्यस्थैर्यसिद्धिर्यद्विर्तिर्मानोऽनहंकृतिः॥२८॥ एतेचान्येचभगवन्नित्यायत्रमहागुणाः॥ प्रार्थ्यामहत्त्वमिच्छाद्भिर्नवि
यंतिसम्मूर्च्छित्॥२९॥ तेनाहंगुणपात्रेणश्रोत्रिणादेनसांप्रतं॥ शोचामिरतिलोकंपापमनाकलिनेक्षितं॥३०॥ आत्मानंचानुशोचामि
भवतं॥ देवानूपितृनृपीन्साधूंस्सर्वांस्त्वर्णीस्तथाश्रमान्॥३१॥ ब्रह्मादयोबहुतिथंयदपांगमोक्षकामास्तपःसमचरन्भगवत्प्रप
न्नाः॥ साश्रीःस्ववासमरविंदवनंचियायत्पादसौभगमलंभजतेऽनुरक्ता॥३२॥ तस्याहमब्जकुलिशांकुशकेतुकेतैःश्रीमत्पदैर्भगवतःसम
लंकृतांगी॥ व्रीनत्यरोचउपलयततोविभूतिलोकान्समांयसृजदुत्समयतीतदंते॥३३॥ योवैममातिभरमासुरवंशराज्ञामक्षौण्डीशतमपानु
त्तारयत्तः॥ लांडुःस्थमूनपदमात्मनिपौरुषेणसंपादयन्पुष्पपुरम्यमभिभ्रदंगं॥३४॥ कावासहेतविरहंपुरुषोत्तमस्यप्रेमावलोकुरुचिरस्मि
तवल्लभुजयैः॥ स्थैर्यसमानमरन्मधुमानिनीनारोमोत्तमोददंघ्रिविटंकितायाः॥३५॥ तयोरेवंकथयतोऽपृथिवीधर्मयोद्भवाः॥ परीक्षिन्ना

તેમને કહીરે. ૩૨૪૩-પુણી-હે ધર્મ,તમે મને જેકાંઈ પુછાછા. તે સુવં ચારપમવડે વર્તનારા અને લોકોને સુખ કરાવરા તમે જાણોછાજ. ૩૨૪૪ સપ-સૌમ-દયા-હમા-ત્યાગ-સંતોષ-આર્જવ-શમ-દમ-તપ-સમદષ્ટી-તીર્થક્ષિ-કૃપરતી-સાઅમ્રવણુ-આમગાન-વૈરાગ્ય-અશ્વર્થ-સૌધ-તેજ-જળ-રમુતી-રવનંત્રતા-કુશળતા-કાંતી-ધર્મ-નમ્રતા-પ્રભાવ-નીત્ય-સુશીલપણું-મનુજળ-ઇડીમેનુમજ-ભાગ્ય-અંબીરતા-સ્થીરતા-આસીકપણું-કૃતી-અને નીરબી-માનપણું. એટલા મુલ્યે તથા બીજાપણુ, જેની ઇચ્છા મેક્ષને ઇચ્છનામુઓ કરે છે તે, બગવાનને વીશે દ-મેશાં રહેલા છે અને ત્યાંથી કદીપણુ દુરથતા નથી, એવા મુણેના પાત્ર, અને લક્ષ્મીતા નીચસ રૂપ બગવાન મારા હમણાં હું રક્ષીત થઈશું, તેના એટલે મારા પોતાના, તથા પાપી કલ્યાણે દષ્ટી કરેલા લોકોના, હું શોક કરું. ૩૨૪૬-૨૫-૨૮-૨૯-૩૦૫ એ રીતે મારા પોતાનો, દેવતાઓમાં ઉત્તમ આપ ધર્મનો-દેવ, પીતુ. રક્ષી.

ઓ, અને સત્યદેશનો-તથા સર્વ વસ્તુ અને અશ્રમેનો, હું શોક કરું. ૧૩૧૪ પોતાની સામું જુએ ઝોતી ૫-
અથવા ૬૫૫ આદી દેવતાઓએ ધણા કાળ સુધી જેવું તપ કર્યું હતું. તે લક્ષ્મીજી પોતાના નિવાસ સ્થાન
કમળના વનને તજીને ભગવાનના જે ચરણની નીર્મળ સોબાને શેવે છે. તે, કમળ-વન-અને અંકુશ-આદી
ચીન્હોવાળા ભગવાનના સુંદર ચરણ કમળથી શોભતી હું તેમના ધકોળ સમૃદ્ધિ પામીને ત્રણે લોકથી અધીક
દીપ્તી હતી. પણ છેવટે અને એ સમયનોતો ગર્વ થવાથી ભગવાને મારો ત્યાગ કરેલો છે. તેથી પણ હું શોક
કરું. ૧૩૨-૩૩૪ મારા ઉપર બાર રૂપ થતારી સો અઢી-હીણી અસુરવંશી સજ્જાઓની સેનાઓએ જે સ્વનેત્ર
ભગવાને નાશ કર્યો છે. નથા ત્રણ ૫૫ બાગી જવાથી દુઃખકષી પીડાતા આપને મારે પડે સંપૂર્ણ કષ્ટને
સાં જેણે વાદવોમાં સુંદર શરીર મારણ કર્યું હતું. અને પ્રેમ સહીત દુઃખી-સુંદર હારથી-તથા વચનોથી

જેથી ગંભીર વાલીથી, એ રાજ્ય ચીન્હ ધારણ કરેલા શુદ્ધ કવીને પુછ્યું કે. ૧૧-૨-૩-૪-૫૧ શોક કરવા લાયક અને વધ થવાને યોગ્ય એવે તું કોણુ છે. ? કે જે, માંડીત ધનુષ્યને ધરનારા અન્નુત સહીત કૃષ્ણ ભગવાન દુર જવાથી આ નીરપરાધીઓને એકાંતમાં મારે છે. ૧૧૫ અને તમે કમળના ફડ સરખા ક્ષેત્રા-અને બીજા પત્ર કષાધ જવાથી એક પત્રે આવતા ખગદ રૂપે દેવ જેવા લાગે છે. તેથી અમને ખેદ થાય છે. ૧૧૬ પુર વંશમાં જન્મેલા રાગજોના ભુજ દંડથી સુરક્ષીત થયેલા આ પૃથ્વી તળ જુવર તમે વીના બીજા કોઇ પક્ષ પ્રાપ્તિને શોકનાં આંસુ પડતાં નહીં હોય. ? ૧૧૮ હે સુસ્તીની પુત્રી (માય), તમે શોક ન કરો. તમને શુદ્ધ થયી થતું ભય દુર થઇ જાયો. હે માતા, તમે રૂએ નહીં. ખજ પુરશોને શીક્ષા કરનારા હું છું. ત્યાં સુધી તો તમારું કષ્ટાચુજ છે. ૧૧૯ હે સાધવી, જેના રાજ્યમાં અસાધુ પુરશો થઇ સર્વ પ્રાણને ત્રાસ થાય છે. તે કેરી વસ્તુઓવડે મન થયેલા રાગનું અ.યુષ્ય-ક્રાંતિ-ભાગ્ય-અને પરલાક નારા પામે છે. ૧૧૧૦

દુષ્ટીઆસઓનાં દુષ્ટો મટાડવાં એજ રાજાઓનો કલ્પન ધર્મ છે. એટલા માટે પ્રાણીઓનો દોષ કરનારા આ દુષ્ટોના કુ દબલ્લુનું વધ કહું છું. ૧૧૧૧ હે સુરભીના પુત્ર, તમે આર પમવાળાના તણુ પગ કોણે કાપી નાંખ્યા. બમવદ બહુ રાજાઓના રાજધામ તમારા સરખા દુષ્ટી દોષ યાઓમાં. ૧૧૨૪ હે જગદ તમારૂં બહુ યાએ. પાંડવોની કીર્તિને દુશ્મણ લગાડનાર અને નીરપરાધીઓનો અપરાધ કરીને તમારૂં રૂપ બેઝાજ કરનાર કોણ છે તેમને કહે. ભોક્તું ભુંકું નહીં કરનારનું ભુંકું કરનારાને મારૂં બાપ સર્વ દીસાઓમાં છેજ. ૧૧૩૩ આ ભોક્તા નીરપરાધી પ્રાણીના નીરંકુશપણે અપરાધ કરનારા દેવના સુધાંતનો, યાચુઅંધ સહીત દાઘ, હું કાપી નાંખુછું. ૧૧૪૪ સ્વધર્મમાં રહેનારાઓનું પાલન કરવું. અને આપતકાજ સીવાયને વખતે સ્વધર્મનો ત્યાગ કરનારાઓનું શાસ્ત્રમાં કલ્પા ક્રમણે શાસન કરવું. એજ રાજાઓનો પરમ ધર્મ કહેવાય છે. ૧૧૫૫-ધર્મ-તમે યાંડવ વંશી રાજાના આ વચએ, દુષ્ટીઓને બમબ દેનારાં, અને મોઝમજ છે અને મગવાન કાએ, પણુ નો-

મના એ ગુણને લીધેજ તેમનું દુતપણું આદી કરેલ છે. ૧૧૬૫। હે પુરુષ રશ્મ, અમને યનારા કવેશનાં બીજ, જેના થડી આપ છે. તે પુરુષને, જહુ સાઓનાં જહુ મત હોવા રૂપ વાક્ય બેઠ્યાં મોઢ થવાને લીધે, અમે જાણતા નથી. ૧૧૭૭ કુટલાક વીકલ્પ એટલે દૈત્યને સત્ય માનનારાઓ કહે છે કે, ' પોતાને દુઃખ થવાનું કારણ પોતેજ છે.' બીજાઓ (જ્યોતીશી વીજેરે) તેનું કારણ દેવને કહે છે. બીજાઓ (શ્રીમાંસક વીજેરે) કહે છે કારણ કહે છે. અને બીજાઓ (ચાર્વાક વીજેરે) સ્વભાવને કારણ માને છે. ૧૧૮૧ અને કુટલા એકાને નીશ્રમ એવો છે કે જે તર્કમાં અને નીર્દેશ કરવામાં પણ આવી શકતું નથી. એવુ તત્વ (પરમાત્મા-પરબ્રહ્મ-અથવા આત્મતત્વ) છે. તેજ તેનું કારણ છે. માટે હે રાજરેશી, તમે તમારી જુદી થડીજ, આ ઠેકાણે જે ખરું કારણ હોય, તેનો વીચાર કરો. ૧૧૯૫-મૃત-હે ઉત્તમ હીજ, આ પ્રમાણે ધર્મે કહેવાથી એ ચક્રમતી પરીશીને જેઠ રહીત થઈને એકાગ્રમનથી વીચાર કરતાં જાળ્યું કે. ૧૨૦૧ જળદનું રૂપ પારણ કરેલા તમે

ધર્મજો. અને ધર્મને જાણનારા કોઈયથી ધર્મ પ્રમાણે જ એવો હો. કેમકે અધર્મ કરનારાને મજવાનુંજ સ્થાન અધર્મ સુચકારને, એટલે ધર્મ રહીને જોઈનારાને પણ મજ છે. ૥૨૧॥ અધર્મ અમવાનની માથાની શીની વીશે, પ્રાણીઓનાં પન અને માથી આદી અશ્વિતજ પદોની સહતાં નથી. એ નીચીત છે ૥૨૨॥ તપ-સૌમ્ય-દયા-અને સત્ય એ રીતના નમારા ચાર ધર્મમાંના પ્રથમના ત્રણ, અધર્મના અંશ, રમય-સંમ અને મદ થઈ આગી મથવાનું કહેવન છે. ૥૨૩॥ અને કે ધર્મ, હમણું તમે જે ચક્રી કાઢી ચાલી શકો છો તે તમારા સત્ય નામના ધર્મને પણ અધર્મ થઈ પડી મથે જાવડે, કાપી લેવાને, કહી દેવા કરે છે. ૥૨૪॥ અમવાને બાર ઉનારેથી તથા પોતાની ચરણકમળની છાપ પડે મથગ કરેલી પૃથ્વી પણ, અમવાન તેનો લાભ કરીને જવાથી એક અશ્વિતજી શીની પેઠે આંખોમાં આંસુ લાગીને પોતાને શુદ્ધ અને અશ્વલક્ય તથા નામનાજ કહેવા-

તા રાજાઓ ભોગવશે એમ બાધી શોક કરે છે. ૥૨૫-૨૬॥ એ રીતે ધર્મ અને પૃથ્વીનું સાત્વન કસપછી મહારથી પરીક્ષીને, અધર્મના હેતુ કહીના ઉપર પોતાની તીખી ખાચળી તરવાર ઉઘાળી. ૥૨૭॥ તેથી તેમ-નો મારી નાંખવાનો અભિપ્રાય બાધવાથી બધથી વીન્દ્ય થઈને કહીએ રાજ્ય ચીન્દો નજ દીધાં. અને પરી-ક્ષીતના ચરણમાં માથું મુકીને શરણ થયો. ૥૨૮॥ કહીને પોતાના ધર્મમાં પડેલો જોઈને-રીતવરસન-શરણે જવાને યોગ્ય-અને મુખ ધરવાળા-એ પરીક્ષીને, તેને માર્યો નહો. અને કહીને બોલ્યો કે ૥૨૯॥-પરીક્ષીત-અર્જુનના મથને ખાચ કરનારાઓની આમગ હાથ જોડનારાઓને લગાર પણ બધ હોવાજ નહો. મારે તું અધર્મના બંધુ કહીએ, મારા રાજ્યમાં કદી પણ, રહેતું નહો. ૥૩૦॥ બધારે રાજ્યના કઠીરમાં તું હોય. ત્યારે હોમ-ચુક-ચોરી-ખગતા-સ્વધર્મનો લાભ-અવકાશ-કપટ-કવલ-અને દંભ-એ વીચેરે અધર્મની સેનાની પણ

પદ્ધત્કા॥ યદધર્મકૃતઃસ્થાનંસૂચકસ્યાપિતદ્ભવેત્ ॥૨૧॥ અથવાદેવમાયાયાનૂનંગતિરગોચરા॥ચેતસોવચસશ્વાપિભૂતાનામિતિનિશ્ચયઃ ૨૨
તપઃશૌચંદયાસત્યમિતિપાદાઃપ્રકીર્તિતાઃ॥અધર્મશૈલ્યોભગ્નાઃસ્મયસંગમદૈસ્તવા॥૨૩॥ इदानींधर्मपादस्तेसत्यंनिर्वर्तयेद्यतः॥तंजिघृक्ष
त्यधर्मोऽयमनृतेनैधितःकलिः॥२४॥ इयंचभूर्भगवतान्यासितोरुमरासती॥श्रीमद्भिस्तत्पदन्यासैःसर्वतःकृतकौतुका॥२५॥ शोचत्यश्रु
कलासाध्वीदुर्गन्धोद्भिस्तधुना॥अब्रह्मण्यनृपव्याजाःशूद्राभोक्ष्यन्तिमामिति॥२६॥ इतिधर्ममहींचैवसांत्वयित्वामारयः॥निशान्माददे
खड्गकलयेऽधर्महेतवे॥२७॥ तंजिघांसुमभिप्रेत्यविहायनृपलांछनं॥तत्पादमूलंशिरसासमगाह्वयविजलः॥२८॥ पतितंपादयोर्वीक्ष्यकृप
यादीनवत्सलः॥शरण्योनावधीत्श्लोक्यआहचेदं.सांनव ॥२९॥ राजोवाच नतेगुडाकेशयशोधराणांबद्वांजलेर्वैभयमस्तिकिंचित्॥न
वर्तितंभवताकथंचनक्षेत्रमदीर्घदधर्मबंधुः॥३०॥ तांवर्तमानंनरदेवदेहेष्वनुप्रवृत्तोऽयमधर्मपूगः॥लोभोऽनृतंचौर्यमनार्यमंोज्येष्ठाच
मायाकलश्चदंभः॥३१॥ नवर्तितव्यंतदधर्मबंधोधर्मेणःस्तद्वद्वर्तित्वे॥ब्रह्मावंतयत्रयजंतिर्यज्ञेश्वरंयज्ञावितानविज्ञाः॥३२॥ यस्मि
न्हरीर्मगवानिज्यमानइज्यावर्तिर्यजतांशंतनोति॥कामानमोघाःस्थिरजंगमानामंतर्बर्वायुरिवेषआत्मा॥३३॥ नृद्वद्वच परीक्षितैवमा
दिष्टःसकजिजातवेपथुः॥तमुद्यतासिमादेदंढपाणिमिवोद्यतम्॥३४॥ नृद्वद्वच नृपसर्वभौमतवा न्या॥लक्षयतवतः॥एत्वामा
तुद्वद्वचनं॥३५॥ तन्मेधर्मभृतांश्रेष्ठस्थानंनिर्देष्टुमर्हसि॥यत्रैवनियतोवत्स्येआतिष्ठंस्तेऽनुशासनं॥३६॥ सूतउवाच अभ्यर्थितस्तदात
स्मेऽप्राप्ताःस्तद्वद्वचनं॥द्युतंपानंस्त्रियःसूनायत्राधर्मश्चतुर्विधः॥३७॥ पुतश्चयाचमानायजातरूपमदात्प्रभुः॥ततोऽनृतंमदंकामंरजोवैरंच
पंचमम्॥३८॥अमूनिपंचस्थानानित्यधर्मप्रभवःकलिः॥औत्तरेयेणदत्तानिन्यवसत्तन्निदेशकृत्॥३९॥अथैतानिनसेवेतबुभूषुःपुरुषःकचि
त्सांविशेषतोधर्मशीलोराजालोकपतिर्गुरुः॥४०॥ वृषस्यनष्टांस्त्रीन्यादांस्तपःशौचंदयामिति॥प्रतिसंदधआश्वास्यमहींचसमवर्धयत्॥४१॥
सएऽप्राप्तर्गह्यस्तेआसनंपार्थिवोचितं॥पितामहेनोपन्यस्तराज्ञारण्यंविक्षिता॥४२॥ आस्तेऽधुनासराजर्षिःकौरवेंद्रश्रियोल्लसन ॥

તેમાં પ્રકૃતી થાય છે. ૥૩૧॥ મારે બધાં વચના વીધીને જાણનારાઓ મજેધર અમવાનનું પુજન મજોવડે કરે. તથા કાલ અને ધર્મ વચે છે. તે પ્રજાવર્તમાં, અધર્મના બંધુ તું કહીએ વસતું નહો. ૥૩૨॥ કે બધાં સ્થાવર અને જંતુઓના અંતરમાં તથા બહાર, વાણી પેઠે આત્મ સ્વરૂપથી રહેલા, અને પુજન કરવા યોગ્ય હરી ભગવાન, તેમનું આરાધન કરનારાઓના મનોર્થને પુરે છે. તથા શાંતી આપે છે. ૥૩૩॥-સૂત-પરીક્ષીને એ રીતે આજ્ઞા કરવાથી કંપી અથવા કંપી, મમની પેઠે તરવાર ઉઘાળીને ઉભેલા તે રાજ્ય પ્રત્યે બોલ્યો કે. ૥૩૪॥ કે સાર્વભૌમ રાજા, તમને કેકે હેઠળે મનુષ્ય પણ ઉઘાળીને ઉભેલા જોતો હું, તમે “ના” કહેવે હેઠળે નહો. રહે. પણ કે ધર્મનું રક્ષણ કરનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ રાજા, તમે મારે રહેવાનું સ્થાન મુકર કરી આપો. કે બધાં હું તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે સ્વીકૃતિ થઈને વસું. ૥૩૫-૩૬॥ કહીના માગવાથી એટલે તેને બધાં ચાર પ્રકારના

અધર્મ જુગાર-મદીરાપાન-સોસંગ-અને પ્રાણી આદીકની હાંસિ-(એટલે અસત્ય-મદ-કામ-અને રજ અથવા રુદાદ) રહેલાં છે એવાં. એ ચાર સ્થાન આપ્યાં. ૥૩૭॥ પછી તેણે શરીયર માગવાથી રાજાએ તેને સેવનું આપ્યું. તેથી કરીને જુદા-ગદ-કામ-રજ-અને પાંચમું વેર એટલાં તેને વીસે રહેલા છે. ૥૩૮॥ આ રીતે પરીક્ષીતે આપેલાં એ પાંચ સ્થાનમાં અધર્મથી ઉત્પન્ન થનારા કહી, તેમની આજ્ઞાથી રહ્યા. ૥૩૯॥ એટલા મારે પોતાની ચક્રીને ધમ્મનાસ પુરોગે એ પાંચ વસ્તુનું સેવન કરતું નહો. અને ધર્મશીલ મનુષ્યોએ-લોકના પતીરાજાએ-અને શુરોએ-એલા વીશેષ કરીને તેમનું સેવન નજરરતું. ૥૪૦॥ પછી એ જાનકે ૩૫ ધર્મના આગી મથેલા ધર્મ, તપ, સૌમ્ય-અને દયા, સાંધી લેઈને, તેની તથા પૃથ્વીની આશ્વાસના કરીને પરી-ક્ષીને તેમને સુખી કર્યાં. ૥૪૧॥ એ મોટા આજવાળા, કોરેવોની લક્ષ્મીથી શોભતા, મોટા વચવાળા, અને

જૂની મહારાજ્ય પરિક્ષીત બપો સુધી પૃથ્વી ઉપર રાજ્ય કરતા હતા. ત્યાં સુધી ક્લીનો પ્રવેશ ગમે થયા છતાં તે પરામર્શ કરી શક્યા નહોતા. ૧૧મા કચ્છ ભગવાને આ પૃથ્વીનો ત્યાગ કર્યો છે. તે વખતે અને તેજ દીવસથી અધર્મથી પેદા થનાર કલ્પી અહીંયાં આવેલા છે. ૧૨મા કલીયુગમાં પુણ્યને ઉત્પન્ન કરનારાં કર્મો ઉતાવળાંજ, એટલે સંકેપ કરવા થકીજ ફળ આપનારાં થાય છે. અને પાપને ઉત્પન્ન કરનારાં કર્મો તો, તે પાપ યુક્ત કર્મ કરવા પછીજ ફળ આપનારાં થાય છે. એટલા માટે ભગવાની પેટે સાર વરતુને અદક્ષ કરનારા એ અકવર્તી રાજ્યે ક્લીનો દેશ કર્યો નથી. ૧૩મા અસાવધાન માણસોને વીશે નહારની પેટે સાવધાનપણે વર્તનારા, અને ધીર પુરુષોથી બીહાનનારા, તથા ધીરજ વીનાનાઓને વીશે મુરસીર એ કલ્પી થકી શું પાપ છે ? ૧૪મા હે રક્ષાઓ તમે મને પુછેલું વાસુદેવ ભગવાનની કપાયણું પરિક્ષીતના સંબંધનું આ પવિત્ર આખ્યાન મેં તમને કહ્યું. ૧૫મા કીર્તન કરવા યોગ્ય અને ધણાં કર્મોવાળા ભગવાનના સુણો અને પ-

રકમો સંબંધી સઘળીજ, કથાઓ, પોતાનું રૂઢું ઇચ્છનારા પુરોહિતોએ સેવન કરવા યોગ્ય છે. ૧૧૦૧-રૌનક-
હે સૌમ્ય, તમારું આયુષ્ય વધે કે અમારા જેવા માણસોના જન્મ મરણને મટાડનાર શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના
નીર્મળ વશ તમે સંભળાવો છો. ૧૧૧૧ જ્યાં કર્મફલોની વ્યાખ્યાનો વીધાસ આવતો નથી. એવા આ વગ્ન-
દીક કર્મોમાં, હુમાણવડે ઝંખા થઈ ગયેલા અગ્નેતો, તમે ગોવીંદ ભગવાનના ચરણ કમળનો મધુર રસ પાઓ
છો. ૧૧૨૧ ભગવદ ભક્તોના એક પળ ચાત્રના સમાગમની જાણર, સ્વર્ગ અને મોક્ષ પશુ, તેણી બોતાં
થતાં નથી. ત્યારે માણસોનાં બીજાં સુખ સ્ત્રી-પુત્ર-ધર-ક્ષેત્ર-અને રાજ્યાદીકની તો ગણતરીજ છાતી હેલ ?
૧૧૩૧ યુક્તોના સંગ રહીત ભગવાનના અનંત યુક્તોના પારને સીવ બ્રહ્માદીક ચોત્રેશ્વરે પણ પામી શકતા
નથી. એવા મહાત્માઓના અસાધારણ આશ્રય રૂપ ભગવાનની કથાઓ થકી તેના રસને જ્ઞાણનારો કયો
પુરૂષ તૂંપી પામે. ૧૧૪૧ હે વીદાન સુત, ભગવદ ભક્તોમાં તમે સુખ્ય છો, માટે મહાન પુરોહિતો એકાંતીક

આશ્રય એવા હરી ભગવાનના શુદ્ધ અને ઉદાર ચરીત્રોને, સાંભળવાને ઇચ્છતારા અમોને, તમે વીતારથી કહેા. ૧૧૧૫ા બ્યામ પુત્ર શુકદેવે, અંતરાષ રહીત જુદીવાળા, અને મોટા ભગવતી પરીક્ષીત રાખને જે શાન કહેવા સહી એ પરીક્ષીત મોક્ષ રૂપ અને મર્યાદાથી ધન્યવાળા ભગવાનનાં ચરણ કમળને પ્રાપ્તિ મળ્યા. એવું ભગવાનના ભક્તોને પ્રીતિ-ભગવાનનાં અનંત ચરીત્રોથી જનેલું-પરમ પતિત્ર-અને ચેમ નીદાનોઅતી અદ્ભુત અર્થ જેમાં સ્વર્ગો ખુલ્લો કર્યો છે. તેવું પરીક્ષીતવાળું આપવાન એટલે શ્રી મદ ભામવન અમને કહી સંભળાવેા. ૧૧૧૬-૧૭ા-સૂત-અહો અમે પ્રતિષ્ઠામળ છતાં પણ, તદ્દ પુરોષોએ આદર કરવા સહી સફળ જન્મ મળ્યા છીએ. મહાત્માઓ સાથે સંભાષણ થવાને પ્રસંગ; નીચા કુળમાં દ્રુપદ થવા સંનંધી મનમાં દ્રુપદ થતી પીડાને મટાકનારો શાશ છે. ૧૧૨૮ા સારે અનંત શક્તિઓવાળા-મોટા મુક્તિવાળા-આદી અંતધીનતા-અને મહાન પુરોષોના એકાંતીક આશ્રય, એવા ભગવાનનાં નામેવું કીર્તન કરવાવડે, એવી મનોવ્યથા મટે,

એમાં કહેવું છે. ૧૧૨૫ એટલે, કદમોટ, પોતાને હચ્છનારા પીળા ફેરા આવીને નહીં, પોતાને નહીં હચ્છનારા જે ભગવાનની ચરણરજાને રોવે છે. તેમના થકી સુવેમાં અધીક અથવા યજ્ઞગર પીવું કાઢવ નથી; એટલું જ કહેવું જાય છે. ૧૧૨૫ વળી જ્યાંએ પુનવતે માટે, જેવા ચરણ ઉપર નાખેલું પાણી (શિખા) સંકર સહીત આપ્યા જમતને પવિત્ર કરે છે. એવા મુકુંદ ભગવાન પીતા ભગવાન પદવા અર્થવાળા આ કોઈમાં પીળે કાણુ દેવ? ૧૧૨૫ જેને વીશે પ્રીતીવાળા પીર પુરુષો, મુદપણથી દેહાદીને વીશે, આંધ્રવા મમતાદીક સંગને સેહેજે નહીં, જેમાં અહીંસા અને ઉપશમ રહેલ છે. એવી પરમહંસની હેવટની દશાને જામે છે. ૧૧૨૫ જે જાણે નમે પુરુષો તેથી, પદ્મીએ જેમ પોતાની કક્ષાના પ્રમાણમાં આકાશમાં રહે છે. તેવી રીતે વીશ્વ ભગવાનની મતીનું વર્ણન કરવામાં હું જેટલે સુધી પદોમાં શકાય, તેટલું તમારી આજ્ઞા કહીશ. ૧૧૨૫ કાલ દીપસે ધનુષ્ય ચરણને વળાં શીકરે ગમેલા પરીક્ષિત ગર્વ, હરણે

આદીકની પાછળ દોડતાં વશુ થકી જઈને જુગ્યા અને તરણ થયા. ૧૧૨૫ તે પાણીનું રચાવ શોધતાં, તે એક આશ્રમમાં પેલા. આંધ્ર અને આંધ્રો મીંચીને એકા-ઉદય, પ્રાણ, મન, અને મુદીનો નીચક કરીને વીશવ પ્રમેશ-જામત આદી ત્રણ અવરથાઓથી પર, એથી સમાધી અવરથાને પામેલા-અશ્વસન અને નીર્વાકર પપેલા-હુદી ગમેલી જટાનાળા-અને રૂપમનું ચામું એકેલા, શમીક મુનીને દીધ. અને પાણી વીતા તપનું સુકાઈ જવાથી, તેજ રથીતીમાં પાણી માગ્યું. ૧૧૨૫-૨૫-૨૭ પશુ ખેસવાને માટે જશે અને આસન, તથા અર્ધ અને પ્રીય વગન આદી થકી પશુ સત્કાર નહીં પાગવાથી, પોતાનું અપમાન થયું માનીને, રાજાને ક્રોધ ક્રોધ થયો. ૧૧૨૮ અને જે રીતક, સુખ અને તરણ આદીથી પીડાવણ રાજાને આજ્ઞા કાલ પશુ વખતે નહીં થયેલા એવા ચુસ્તો અને મત્સર એકાએક એ આશ્રમમાં ઉપર થયો. ૧૧૨૫ એટલે તેથી એક મુવેલા સાપ ધનુષ્યની અગ્નીમાં ઉપાદીને એ શમીક મુનીના ગળામાં

પુનર્જાતોત્તમતસ્યમત્તમેકાંતપરાયણસ્ય૥યોડનંતશક્તિર્મદ્વાદ્વંતોમહદુળભાવમનંતમાહુઃ॥૧૯॥એતાવતાલંનનુસંચિતેનગુર્ણેરાણ્ય૥
નતિશાયનસ્ય ॥ હિત્વેતરાન્પ્રાર્થયતોધિભૂતિર્યસ્યાંધિરેણુંજુષતેડનમીપ્સોઃ॥૨૦॥ અથાપિયત્પાદનસ્વાવસૃષ્ટંજગદ્ધિરંચ્યોપહતાંજાંમઃ॥ સે
પુણ્ડાત્યન્યતમોમુકુંદાત્કોનામલોકેભગવત્પદાર્થઃ ॥૨૧॥ ગ્વાનુરક્તાઃસહસૈવધીરાવ્યપોત્યદેહાદિષુસંગમૂઢાં ॥ વ્રજાંતતત્પારમસ્યમંત્યં
યાસ્મિન્નિસોપશમઃસ્વધર્મઃ ॥૨૨॥ અહંહિષ્ટ્યેડ્યમણોભવદ્ધિરાચક્ષઆત્માવગમોડ્રયાવાન્ ॥નમઃપતંત્યાત્મસમંતપન્નિસ્તથાસમંવિષ્ણુ
ગતિવિપશ્ચિતઃ ॥૨૩॥એકદાધુત્તર્યદેવદ્યુયાંવને ॥મૃગાનનુગતઃશ્રાંતઃક્ષુધિતસ્તપિતોમૃશં ॥૨૪॥ જલાશયમચક્ષાણઃપ્રવિવેશત
માશ્રમં ॥ દદર્શુદેહાદિદંશાંતંમીલિતલોચનં ॥૨૫॥ રતિત્વેદિયપ્રાણમનોબુદ્ધિમુપારતં ॥ સ્યાનવયાત્પરંપ્રાપ્તંબ્રહ્મભૂતમવિક્રિયં ॥૨૬॥
વિઙ્ગીર્ણજટાચ્છંદ્રરૌરવેણાજિનેમચ ॥ વિશુષ્યતાલુરુદકંતથાભૂતમયાચત ॥૨૭॥ અલબ્ધતૃણભૂમ્પાંદદંદાસાર્ધસૂનૃતઃ ॥અવજ્ઞાતામિવા
સ્માનંમન્યમાનશ્ચુકોપહ ॥૨૮॥અમૃતપૂર્વઃસહસાશ્વતૃઢમ્યામર્દિતાત્મનઃ ॥ બ્રાહ્મણંપ્રત્યભૂદ્બ્રહ્મત્તરોડનુરોદ્ધ ॥૨૯॥ સતુબ્રહ્મક્રપેરંસેગ
તાસુમુર્ગરુષા ॥ વિનિર્ગચ્છન્ધનુષ્કોટયાનિધાયપુરમાગમત્ ॥૩૦॥ એષન્નિદિદ્વિદાદ્વિદાપ્તોમીલિતેક્ષણઃ ॥ નિસમાધિરાહોસ્વિત્કિનુ
સ્પાત્સવર્ચધુભિઃ ॥૩૧॥તસ્યપુત્રોડતિતેજસ્વીવિરન્બાલકોડર્ભકૈઃ ॥ રાજાધંપ્રાપિતંતાતંશ્રુતાતત્રેદમબ્રવીત્ ॥૩૨ ॥અહોઅધર્મઃપાલાનાંપી
ગંધર્વપુણ્ડાદિ ॥ સ્વામિન્યધંપદાસાનાંદ્વારપાલાનાંશુનામિવા ॥૩૩॥બ્રાહ્મણૈઃક્ષત્રવંધુર્દિદ્વારપાલોનિરૂપિતઃ ॥ રણ્યંદ્રુદ્ધાસઃસમાંડેમો
કુમર્હતિ ॥૩૪॥ કૃષ્ણોગતેમગવતિશાસ્તર્યુત્પથાગામિનાં ॥ તદ્વિન્નસેત્તચાહંશાસ્મિપશ્યતમેવલં ॥૩૫॥હત્યુત્કારોપતાક્ષીવયસ્યાનૃષિવા
લતાન્ ॥કૌશિક્યાપડપસ્પૃશ્યવાગ્વજ્જવિસસર્જહ ॥૩૬॥ હતિલંઘિતમર્યાદંતક્ષકઃસપ્તમેડહનિ ॥દંક્ષયતિત્કુલંગારંતોદિતોમેતતદુહં ३૭
તતોડ્યેત્યાશ્રમંબાલોગલેસર્પકલેવરં ॥ પિતરંવીક્ષ્યદુઃસ્વાર્તોમુક્તકંઠોરુરોદહ ॥૩૮॥ સવાઆંગિરસોબ્રહ્મનશ્રુત્વાસુતવિલાપનાંડન્મીલ્ય

નાખ્યો. અને પછી પરીક્ષિત રાજા તે આશ્રમમાંથી જાહાર નીકળી પોતાના નગર તરફ ચાલતા થયા. ૧૧૩૦
એ રીતે દરીઓને વશ કરીને તથા આંખો મીંચીને ખરેખરા સમાધીમાં ખેલા છે. કે, આ નીચ ક્ષત્રી સું
કરનાર છે, જેમ ધારીને એકી સમાધી કરેલી છે. તે બાણવાસાં તેણે એ રીતે કયું. ૧૧૩૧ પછી પીળા પા-
ળાં બેળા રમતા એ શમીક રીતના અતી તેજસ્વી જાળક શૃંગીએ પોતાના જાપને રાજા થકી અપકાર
થવેલાનું સંમિશ્રિતે તે ઠેકાણે કયું કે. ૧૧૩૨ આહા પુષ્ટ થયેલ અને કાગડ જેવા રાજાનો અધર્મ આ-
શ્રમમાં રાખેલા કુતરો અમર સસ જેમ પોતાનાજ સ્વામીનું શું કરે તેવા સરખો છે. ૧૧૩૩ નીચ ક્ષત્રીઓને
જાણ્યોએ હારણ નીમેલા છે. તેઓ જાણ્યોના ધરમાં જઈને તેમના શામમાંથી જાપને યોગ્ય રીતે યજ્ઞ કરે.
૧૧૩૪ પોતાનો ધર્મ તથા અવધે મારને ચાલનારાઓને શીક્ષા કરનારા કમ્પ ભગવાન રત્નમય થયા પછી એ પ્ર-
માણે શામ મધેલા તોડનારાઓને શીક્ષા હું કરું. કે જાળકો માંડ જળ શુભો. ૧૧૩૫ એ પગાળે પોતાના સ-

રખા જાળકોને કહીને, તેણે જાણ્યો આંખો કરી કૌસીકી નદીનું પાણી લાપમાં લેઈને તાપીરપ વજ્ર નાંખ્યું.
૧૧૩૬ એટલે બોલ્યો કે “આ રીતે ગમેલાનું ઉવેવન કરનારા-કુળમાં અંધારા સરખો અને મારા પીતાનો
દોષ કરનારો જે છે તેને આજ્ઞા સતતમે દીપસે તક્ષક તમ કરડો. ૧૧૩૭ પછીથી તે જાળક આશ્રમમાં
આવીને પીતાના ગળામાં મુવેલા સાપ દેખીને આતી દુઃખી થઈ મોટે ધોરે રડવા લાગ્યો. ૧૧૩૮ હે સેતક,
પછી અંગીરના પુત્ર શમીક, પુત્રનો વીલાપ સાંભળવાથી ધીમે ધીમે આંખો ઉપાડતાં પોતાના ગળામાં મુ-
વેલા સાપ દીડો. ૧૧૩૯ તેને દેહી દઈને પુત્રને કયું કે હે જાળક તું સા માટે રહેલો. ક્રોધમે તારો અપકાર
કરેલો? તારે તેણે અધું કહી સંગભાનું. ૧૧૪૦ તેથી પ્રાપ્તે યોગ્ય નહીં. “એવા રાજાને આપ દીધેલાનું
જાણ્યો તે જાણ્યો પુત્રને વખાણ્યા નહી” અને કયું કે, “અરે અજાન તે ખરેખર મોઢું કદારી પ્રાપ
કર્યું. યોગ્ય અપકારને માટે થયો મોટો દંડ આપ્યો. ૧૧૪૧ હે ક્ષત્રી શુદીના, જેવા ક્રોધનેથી રક્ષણ

માટે એ ધર્મની રક્ષા કરનારો ચક્રવર્તી-યશસ્વી-સાક્ષાત બ્રમવાનનો મહા શક્ત-અશ્વમેધ યજ્ઞ કરનારો-બુદ્ધ, તરસ, અને શાકથી પીડાયજો-અને દીન પરીક્ષીત સગ્ન આપણા આપનો યોગ્ય નથી. ૧૪૬૫ બ્રમવાનના બકનો (સામે આપ દેવા વીગેરેથી) સમયે હોવા છતાં કાંઈ તેમના તીરકાર કરે, છળ કરે, આપ આપે, સામું કાંઈ ફેકે અથવા માર મારે વીગેરે દુઃખ દે તો પણ સામાનું અનીષ્ટ કરતા નથીજ. એટલા માટે આ કાચી બુદ્ધીવાળા બાળકે તેમના નીચાપ દાસને વીશે જે આ પાપ કર્યું છે. તેની સર્વત્મા બ્રમવાન ક્ષમા કરવાને યોગ્ય છે. ૧૪૭-૪૮૫ એ પ્રકારથી તે મદામુની શમીકે પોતાને વીશે સગ્નએ કરેલા અપરાધનો નહીં સંભારતાં, પોતાના પુત્રે કરેલા પાપને માટે, પરીનાષ કર્યો. ૧૪૬૫ આત્મા, મુખ દુઃખ આદી જ્ઞેતાના પદ-યોગાળા દ્વંદ્વોદ્ધી યજ્ઞોના આશ્રયથી રહીત છે. માટે સંધુ પ્રકૃતિને જીવનમાં દુઃખને વીશે જોડે છે. તે પણ

કરતા હતા. ત્યાંજ મુન્દી પુત્રના કહેલા પ્રમાણે, પોતાનું મૃત્યુ તક્ષક નામથી યવાનું સંભળીને, એ તક્ષકના ઓર રૂપી અમીને, પોતે આચક્તી વાળાને તુર્તજ રૈરામ્ય કિપત કરનાર માનીને, તેમજે એ સાહે ચપેલું માંડું. ૥૬૫૫ પછી કશ્ચ ભગવાનના ચરણની શેવાનેજ અતીક પુરુશાયે રૂપ માનનારા તે રાજા, આ લોક તથા પર-લોકની ઈચ્છાને તણને ભગવત સંમતી વીચાર અને સ્થાપત કરવા સાહે કિતમ શરણ રૂપ ઝંખાછો કીનારે જાછને બેઠા. ૬૬૫૬ જે ઝંખાછ તુમશીની સાથે મીશ્ર થયેથી કશ્ચ ભગવાનના ચરણની રબથી થયેલા સર્વો-ત્તમ અને શોભીતા પાણીને વેડે છે. તથા લોક ખાજો સહીત સર્વ લોકોને પાવન કરે છે. તેનું સેવન, મરવાને તૈયાર એવો કથો પુરુષ ન કરે. ૬૬૫૭ એ રીતનો નીશ્રમ કરીને પરીક્ષીત રાજાએ સર્વ સંગથી મુક્ત થયેને-મુતીવત રાણી-તથા આત્માવત (પાયે: પંચેશ, અથવા આન જગી ન ક્રેવાનો નીચમ) હારણ કરીને,

જેનો વધુ અને આશ્રમ જણાવે નથી-આત્મ સ્વરૂપના લાભથી તૃપ્ત-ઓઝો અને જાળકાથી વીંટાયલા-અ-
વધુત વેણી એટલે વજ્ર સ્પીન-અને અપેક્ષા વીનાના, ભગવાન વ્યાસના પુત્ર શુકદેવજી, પૃથ્વી ઉપર ફરતા
ફરતા સાં વદરજાથી આવ્યા. ૧૨૫૪ સોળ વર્ષના જણાતા-હાથ, પગ, કંધ, જીભ, ખભા, અને કપાળ એ
અંગેથી સુકુમાર-પહેલી આંખ, ઉપડતું નાક, સરખા કાન, સુંદર ભરોવાળું મુખ, અને સંખની પેઠે ત્રણ
રેખાવાળા સુંદર મોંથી શોભતા. ૧૨૫૫ માંસથી છાતીનાં હાડકાં અને હાંસડી પુરઘં ગયેલા-જોળ ડુંદીવા-
ળા-સુંદર વલીઓ પહેલા પેટવાળા-દીસાઓ રૂપી વચ્ચવાળા-છુટા અને વાંકડા વાળવાળા-અને જોંઘણ સુધી
લાંબા હાથવાળા એ શુકદેવની સાથ મુરતી દેવના સરખી લામતી હતી. અને સર્વકાળ સુંદર અવસ્થાવાળી
શરીરની શોભાથી, તથા મધુર મધુર હસવાથી ઓઝોના મનને તેમમતા હતા. એવા ક્રુપા તેજવાળા તેમને

તેમનાં લક્ષણોને જાણનારા મુનીઓએ જોળખીને, સર્વેએ પોતાનાં આસનો ઉપરથી હડી હલા ચક્રને સામા
જઠ માન આપ્યું. ૧૨૭-૨૮ અને પુજનના પદાર્થોએ તેમનું પુજન પરીક્ષીને માયું નમાવીને કહ્યું. એટલે તે
મોટા આસન ઉપર બેઠા. પછી અગાની જાળકા અને ઓઝો ત્યાંથી જતાં રહ્યાં. ૧૨૮ અને અઘરશી-દે-
વશી-અને રાજશીઓના સમુદાયથી વીંટાયલા તે મહાત્મા શુકદેવ; મહા-નક્ષત્ર-અને તારાથી વીંટાયલા
ચંદ્રની પેઠે શોભવા લાગ્યા. ૧૩૦ સાંત-બેઠેલા-અને અકુટિત મતીવાળા શુકદેવને, ભગવદ્ ભક્ત પરીક્ષીને
હાથ બેડી-માયું નમાવી પ્રણામ કરી-પાસે જઈને સાવધાનપણે, સાચા મનથી પુછ્યું કે. ૧૩૧ “હે બ્રા-
હ્મણ, અતીથી રૂપે પધારીને આપે અમને પવીત્ર કરવા. તેથી અમે નીચ ક્ષત્રી છતાં, આજે, સપ્તરશ્મીએ
સેવવા યોગ્ય થયા છીએ. ૧૩૨ જેના સ્મરણથીજ માણસોનાં ધરો પવીત્ર થાય છે. ત્યારે દર્શન-સ્પર્શ-આ-

લક્ષણાદિ વિદ્યાદિદ્ધૂતવેષઃ ॥૨૫॥ તંદ્યષ્ટદશસુકુમારપાદકરોરુવાં સકપોલગાત્રં ॥ ચાર્વાયતાદોભસતુલ્યકર્ણસુધ્રવાનનંકંબુસુજાત
કંઠમ્ ॥૨૬॥ નિગૂઢજન્નુઃ યુતુંગવક્ષસમાવર્તનાભિવલિવલ્ગૂદરંચ ॥ દિગંબરંવક્રવિકીર્ણકેાં પ્રલંબવાઃ સ્વમરોત્તમામં ॥૨૭॥ શ્યામંસદાઽ
પીચ્યવયોઽગલક્ષ્મ્યાસ્ત્રોણાંમનો રુચિરસ્મિતેન ॥ પ્રત્યુત્થિતાસ્તેમુનયઃસ્વાસનેભ્યસ્તલ્લક્ષણજ્ઞા અપિગૂઢવર્ચસમ્ ॥૨૮॥ સવિષ્ણુરાતોતિથય
આગતાયતસ્મેસપયોરિદ્ધિઃસાહજ ॥ તતોનિવૃત્તાહ્યબુધાઃસ્ત્રિયોર્ભકામ ાસનેસોપવિવેશપૂજિતઃ ॥૨૯॥ સસંવૃતસ્તત્રમ
ર્ષિરાજર્ષિદેવર્ષિસંઘેઃ ॥ વ્યરોચતાલંભગવાન્યથેદુર્ગ્રહર્ક્ષતારાનિકરૈપરીતઃ ॥૩૦॥ પ્રશાંતમાસીનમકુંઠમેધસંમુનિનૃપોભાગવતોઽભ્યુપેત્ય ॥ પ્ર
ણમ્યમૂર્ધ્નોઽવહિતઃકૃતાંજલિર્નલાગિરાસૂનૃતયાન્વપૃચ્છત્ ॥૩૧॥ અહોઅદ્યવયંબ્રહ્મન્સત્સેવ્યાઃક્ષત્રબંધવઃ ॥ કૃપયાઽતિથિરૂપેણભવદ્વિસ્તીર્થ
કાઃકૃતાઃ ॥૩૨॥ ગેહાંદંડાદિપાત્રુંસાંસદ્યઃશુદ્યંતિવૈગૃહાઃ ॥ કિંપુનર્દર્શનસ્પર્શપાદશૌચાસનાદિભિઃ ॥૩૩॥ સાન્નિધ્યાત્તેમહાયોગિન્પાતકાનિ
મહાંત્યપિ ॥ સદ્યોનશ્યાંતવૈપું સાંલિષ્ણોરિદ્ધિરુત્તરઃ ॥૩૪॥ અપિમેભગવાન્પ્રીતઃકૃષ્ણઃપંડુરુત્તરિદ્ધિઃ ॥ પૈતૃષ્વસ્ત્રેયપ્રીત્યંતરોત્રસ્પાત્તવાંધવઃ
॥૩૫॥ અન્યથાતેઽવ્યક્તગતેર્દક્ષિણઃકથંનૃણાં ॥ નિતરાં િયમાણાનાંસંસિદ્ધસ્યવનીયસઃ ॥૩૬॥ અતઃ િચ્છામિસાંસેદ્ધિયોગિનાંપરમંગુસાંપુ
રુષસ્યેહયત્કાયંન્નિયમાણસ્યર્દ્ધ ॥૩૭॥ યચ્છ્રોતવ્યમથોજાપ્યંયત્કર્તવ્યંનૃભિઃપ્રભો ॥ સ્મર્તવ્યંભજનીયંવાબ્રૂહિયદ્વાવિપર્યયં ॥૩૮॥ નૂનં
ભગવતોબ્રહ્મન્યદેષુગૃહમેધિનાં ॥ નલક્ષ્યતેહ્યવસ્થાનમપિગોદોહનંકચિત્ ॥૩૯॥ સૂતઽવાચ એવમાભાષિતઃપૃષ્ઠઃસરસ્વત્શ્રદ્ધક્ષણયાગિરા ॥
પ્રત્યભાષતધર્મજ્ઞોભગવાન્વાદરાયણિઃ ॥૪૦॥ ઇતિશ્રીમામ્ અષ્ટાદશસાંસ્ત્ર્યાંપારમહંસસંહિતાયાંપ્રથમસ્કંધે િકાગન્દંદાદૈકોનાવં
શોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૯ ॥ સમાપ્તોયંપ્રથમસ્કંધઃ ॥ ૧ ॥ શ્રીકૃષ્ણાર્પણમસ્તુ ॥

સન-અને પગ ધોઈને આચમન લેવા આદીથી થાય તેમાં તે કહેવુંજ શું? ૧૩૩ હે મોટા યોગી વીંટુની
સન્નીધીથી જેમ દેવો નાચ પામે છે. તેમજ આપની સન્નીધીથી મોટાં પાપો નાચ પામે છે. ૧૩૪ પાં-
ડવો જેને પ્રીય છે, એવા ભગવાનેજ મારા ઉપર કૃપા કરી છે. અને પોતાના દાહના દીકરાઓનું પ્રીય કર-
વા સાફ તેઓના પૌત્ર (હું) પણ બંધુ કાર્ય કર્યું છે. ૧૩૫ જે ભગવાનની કૃપા મારા ઉપર નહોત તો.
તમે સીદ્ધ થયેલા-વનમાં રહેનારા-અવ્યક્ત ગતીવાળા-અને જીભ પુરોગે જેનાં દર્શન થતાં નથી, એવા
આપનાં દર્શન છેક મરવાને ટાણે મને ક્યાંથી થાય? ૧૩૬ મારે યોગીઓના પરમચર એવા આપને હું
પુછું કે, “આ લોકમાં મરી જવાને તૈયાર એવા પુરો, પોતાની સીદ્ધિને અર્થે સર્વથા કયું કાર્ય કરવાનું
છે. એટલે જે કાંઈ કરવાનું-સાંભળવાનું-સ્મરણ કરવાનું-જપ કરવાનું-કે ભજન કરવાનું, એ વીચેરે મનુષ્યોએ

જે જે કરવાનું હોય, અથવા વળ્યં કરવાનું, (એટલે જે જે કરવાને વારેણું) હોય, તે સર્વ; સમર્થ એવા આપ
મને કહો. ૧૩૭-૩૮ ભગવાન એવા આપની રીતી શ્રદ્ધથીઓના ધરોમાં ગાય દોહોવાય એટલીવાર પણ
કવચીતજ એવામાં આવે છે.” ૧૩૯ પરીક્ષીન રાજાએ બ્યારે મધુર વાણીથી આ રીતનું પ્રશ્ન પુછ્યું ત્યારે
ધર્મને જાણનારા, વેદઆસના પુત્ર ભગવાન શુકદેવે તેમને પ્રતીક્રિતાર આપ્યો. (તે જીભ રકંધમાં કહેવાશે.)
૧૪૦ છતી શ્રીમદ્ ભા. પ્ર. ૨૬૫ જોગણીસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૪૧ છતી પ્રથમ રકંધ સમાપ્ત. ૧૪૨

તા. ૬ ઠી એપ્રિલ સને ૧૮૯૮ સંવત ૧૯૫૪ ના ચૈત્ર સુદી ૧૫ ને વાર મંગળ. જે વાગે. મુ. અ-
મદાવાદમાં માંડવીની પોળમાં હરીકસનદાસ શેઠની પોળમાં ધર નંબર. ૫૨૩. કર્તા મહામુની કમ્પુ. ગુજ-
રાતીમાં ભગવત પ્રેરીત જાનાર દાસાવુદાસ ગીરધરલાલ અમરતલાલ ત્યાયા. -શ્રીકૃષ્ણાર્પણ મસ્તુ. ૧-

॥ इति श्रीमद्भागवत प्रथमस्कंध समाप्यते ॥

॥ अथ श्रीमद्भागवते द्वितीयस्कंधे प्रारभ्यते ॥

૨૬૫૨ એ-“શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા જગદ્ગુરુવે નમઃ ॥” અધ્યાય ૧ લો.-શ્રીકૃષ્ણ-હે રાજ તમે કરેલા આ પ્રજા, આત્મજ્ઞાનીઓએ સ્વીકારેલા, લોકોને કલ્યાણકારી, તથા શ્રવણાદીક વીશયોમાં શ્રેષ્ઠ હોવાથી અતી ઉત્તમ છે. ॥ ૧ ॥ હે રાજધીરાજ, આત્મ તત્ત્વને નહીં જાણનારા, અને ધરમાં રહેલા ગૃહસ્થાશ્રમીઓનું આયુષ્ય સતીને વીશે, ઉપ અગર ક્ષીસંગમાં જનું રહે છે. અને દીવસનો વખત ધન મેળવવાના ઉદ્યોગમાં ફીલા કુટુંબનું ભરણપોષણ કરવામાં વહી જાય છે. અને મનુષ્યોએ શ્રવણાદીક કરવાનાં તો હજારો છે. ॥ ૨-૩ ॥ દેહ-સંતાન-અને ક્ષી આદી પોતાનો પરીચાર અસત્ હોઈને તેમનો નાશ થતાં પોતે દેખે છે. તો પણ તેઓને વીશે આશક્તીવાળો તે ચેતનો નથી. ॥ ૪ ॥ એટલા માટે હે ભારત, અભય એટલે મોક્ષને ઇચ્છનારાઓ, સર્વના આત્મા અને ઇશ્વર હરી ભગવાનના ગુણો-કર્મો-અને નામોનું, શ્રવણ, કીર્તન, અને સ્મરણ કરવું જોઈએ. ॥ ૪ ॥ અંતકાળે નારાયણ ભગવાનનું સ્મરણ આવડું, એટલુંજ પુરશે સ્વર્ગમાં

નીટા રાખવાનું-સાંખ્યનું-અને પોતાને મોટામાં મોટું જન્ય પામી મેળવવાનું છે. ॥ ૫ ॥ હે રાજ વીધી અને નીશેધયકી નીવૃત્તી પામેલા અને નીચુંબુમાં આસ્થાવાળા મુનીઓ પણ ધણું કરીને હરી ભગવાનના ગુણોનું કીર્તન કરવામાં આનંદ માને છે. ॥ ૭ ॥ આ વેદે સ્વીકારેલું ભાગવત નામનું પુરાણ હાપરપુમના આ-રંભમાં પીતાછ વેદવ્યાસ પાસેથી હું બળ્યો છું. ॥ ૮ ॥ હે રાજશી હું નીચુંબુ જાણમાં સ્મીતીવાળો હોવા છતાં ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનની લીલાઓને વીશે માફ મન ખેંચાવાથી આ આખ્યાન બળ્યો છું. અને હું ભગવાનનો ભક્ત છે. માટે શ્રદ્ધા રાખવાથી મુકુંદ ભગવાનને વીશે મતી થાય એવું એ ભાગવત હું તને ક-હીશ. ॥ ૯-૧૦ ॥ હે રાજ હરીભગવાનનાં નામોનું કીર્તન કરવું. એજ મોક્ષને ઇચ્છનારા વૈરાગ્ય પામેલા-ઓને તથા યોગીઓને પણ ઇચ્છીત ફળ આપનારું છે. એવો નીચુંબુ થયેલો છે. ॥ ૧૧ ॥ અર્ધમાં નહીં સમજતા ગાર્ગ્ય માણસને ધણું વરસો થકી પણ શું લાભ છે. પણ જેથી કલ્યાણને માટે યત્ન કરી શકાય

નમોભગવતેવાસુદેવાય શ્રીકૃષ્ણકુવાચ વરીયાનેષતેપ્રશ્નઃકૃતોલોકહિતંનૃપ ॥ આત્મવિત્સંમતઃપુંસાંશ્રોતવ્યાદિષુયઃપરઃ ॥ ૧ ॥ શ્રોતવ્યાદિ નિરાજેન્દ્રનૃણાંસંતિસ સ્વશઃ ॥ અપશ્યતામાત્મતત્ત્વંગૃહેષુગૃહમેધિનાં ॥ ૨ ॥ નિદ્રયાદિત્વેદાજ્ઞાનચવાવયઃ ॥ દિવાચાર્યેયારાજન્કુટું વમરણેનવા ॥ ૩ ॥ દેહાપત્યકલત્રાદિષ્વાત્મસૈન્યેષ્વસત્સ્વપિ ॥ તેષાંદૃષ્ટાન્નિધનંપશ્યન્નપિનપશ્યતિ ॥ ૪ ॥ તસ્માદ્ધારતસર્વાત્માભગવાન્હરિરી શ્વરઃ ॥ શ્રોતવ્યઃકીર્તિતવ્યશ્ચસ્તત્ત્વશ્ચેચ્છતાડમયં ॥ ૫ ॥ એતાવાન્સાંસ્કયયોગાભ્યાંસ્વધર્મપરિનિષ્ઠયા ॥ જન્મલાભઃપરઃપુંસામંતેનારાયણસ્મૃતિઃ ॥ ૬ ॥ ગાણપુણ્યોત્તમજન્મિવૃત્તાવિધિષેધતઃ ॥ નૈર્ગુણ્યસ્થારમંતેસ્મગુણાનુકથનેહરેઃ ॥ ૭ ॥ હૃદંભાગવતંનામપુરાણંબ્રહ્મસંમિતં ॥ અધીતવાન્દ્વા પરાદૌપિતુર્દેપાયનાદહં ॥ ૮ ॥ પરિનિષ્ઠિતોપિનૈર્ગુણ્યેઉત્તમશ્લોકલીલયા ॥ ગૃતિતચેતારાજર્વેઆસ્થ્યાનંયદધીતવાન્ ॥ ૯ ॥ તદહંતેડમિધાસ્યા મિમ ાપૌરુષિકોભવાન્ ॥ યસ્યશ્રદ્ધતામાશુસ્થ્યાન્મુકુંદેમતિઃસતી ॥ ૧૦ ॥ યત્તન્નિવિદ્યમાનાનામિચ્છતામકુતોભયં ॥ યોગિનાંનૃપનિર્ણીતંહરે નામાનુકીર્તનં ॥ ૧૧ ॥ ક્ષિપ્રતાપ્યુભિઃપરોક્ષૈર્હાયનેરિહ ॥ વરંમુહૂર્તવિદિતંઘટેતશ્રેયસેયતઃ ॥ ૧૨ ॥ સ્વટાંગોનામરાજર્વિર્જ્ઞાલેયતામિહાયુષઃ ॥ મુહૂર્તાત્તર્કપુલ્કરુષ્યપત્તાદભયંહરિં ॥ ૧૩ ॥ તવાપ્યેતર્હિકૌરવ્યસપ્તાહંજીવિતાવધિઃ ॥ ઉપકલ્પયતત્સર્વતાવદ્યત્સાંપરાયિકં ॥ ૧૪ ॥ અંતકાલે તુપુરુષઆગતેગતસાધ્યસઃ ॥ ઊંચાદસંપ્રાપ્તેણ્દેહેડનુચેતં ૧૫ ॥ ગૃહાત્પ્રવ્રજિતોધીરઃપુણ્યતીર્થસ્થાહુતઃ ॥ શુચૌવિવિક્તઆસીનોવિધિ વત્કલ્પિતાસને ॥ ૧૬ ॥ અભ્યસેન્મનસાશુદ્ધિવિદ્બ્રહ્માક્ષરંપરં ॥ મનોયચ્છેજિતશ્વાસોબ્રહ્મબીજમવિસ્મરન્ ॥ ૧૭ ॥ નિયચ્છેદ્વિષયેષ્યોડક્ષાન્મ નસાબુદ્ધિસારથિઃ ॥ મનઃકર્મભિરાક્ષિપ્તંશુભાર્થેધારયેદ્વિયા ॥ ૧૮ ॥ તત્રૈકાવયવંઘ્યાયેદવ્યુચ્છિન્નેનચેતસા ॥ મનોનિર્વિષયંયુક્ત્કાતતઃકેચનન સ્મરેત્ ॥ પદંતત્પરમંવિષ્ણોર્મનોયત્વપ્રસીદતિ ॥ ૧૯ ॥ રજસ્તમોભ્યામાક્ષિપ્તંવિમૂઢમનઆત્મનઃ ॥ યચ્છેદ્ધારણયાધીરોહંતિયાતત્કૃતંમલં ॥ ૨૦ ॥ યતઃસંધાર્યમાણાયાંયોગિનોભક્તિલક્ષણઃ ॥ આશુસંપદ્યતેયોગઆશ્રયંભદ્રમીક્ષતઃ ॥ ૨૧ ॥ રાજોવાચ યથાસંધાર્યતેબ્રહ્મન્ધારણાયત્રસંમતા ॥

એવો સમજના પછીનો એક મુહૂર્ત એટલે બેપકી પણ અતી ઉત્તમ કહેવાય છે. ॥ ૧૨ ॥ કેમકે અટવાંજ નામનો રાજા આ લોકમાં પોતાના આયુષ્યની વાર્તા જાણ્યા પછી એક મુહૂર્તમાંજ સર્વનો ભાગ કરીને હરી ભગવાનના અભય એટલે મોક્ષપદને પામ્યો હતો. ॥ ૧૩ ॥ માટે હે પરીક્ષિત તારે જીવતાની અવધ હતે સાત દીવસની છે. તેટલામાંજ પરલોકનું સર્વ સાધન હું પણ સંપાદન કરી લે. ॥ ૧૪ ॥ જ્યારે અંતકાળ પાસે આવે, ત્યારે પુરશે ભય રહીત થઈને દેહ અને તેની પાછળ લાગેલાં સ્ત્રીપુત્રાદીકને વીશેની સ્મૃદ્ધાને અસંગ એટલે વૈરાગ્ય શક્તીથી કાપી નાંખવી જોઈએ. ॥ ૧૫ ॥ પછી તે ધીર પુરશે ધરમાંથી નીકળીને પતીત તીર્થમાં નાહી, શુદ્ધ અને એકાંત જગાએ, યોગ્ય આસનની કલ્પના કરીને લાં જઈને બેસવું. ॥ ૧૬ ॥ અને લાં અ-ઉ-તેગ, એ ત્રણ માત્રાવાળા ઓંકારનો જપ કરવો. તથા એ પ્રભુજ એટલે ઓંકારને નહીં વીસારનાં પ્રાણપામથી મનનો નીશેધ કરવો. ॥ ૧૭ ॥ તથા હૃદયોને પાછીવાળીને શુદ્ધીની સદાયથી તેમનો મનને વીશે નીચક કરવો.

અને કર્મચાસનાઓથી ખેંચાપલા મનને પણ શુદ્ધીવડેજ ભગવાનના સ્વરૂપને વીશે ધારણ કરવું. ॥ ૧૮ ॥ અને ભગવાનના સ્વરૂપના એક એક અવયવનું અને તે પછી આખા સ્વરૂપનું મનવડેજ ધ્યાન કરવું. એ રીતે મનને નીર્વિષય કરીને પછી કક્ષાનુંજ સ્મરણ કરવું નહીં. જે સ્વરૂપને વીશે મન પ્રસન્ન થાય છે. તેજ પરમ પુરૂષ વીચુનું પદ એટલે પરમાર્થ સ્વરૂપ છે. ॥ ૧૯ ॥ ધીર પુરશે રૂને શુભ અને તમે શુભથી ખેંચાઈ મ-યેલા પોતાના મનને, એ રીતે ધારણ કરીને વશ કરવું. કે જેથી એ રૂને શુભ અને તમે શુભથી મેળ નાશ પામી જાય છે. ॥ ૨૦ ॥ કલ્યાણને ઇચ્છનારા યોગીનો ભક્તીના લક્ષણવાળો યોગ એવી ધારણાની વૃત્તિ થકી થોડા વખતમાંજ સીદ્ધ થાય છે. ॥ ૨૧ ॥ -પરીક્ષિત-હે બ્રાહ્મણ સીતની ધારણા કેવા પ્રકારની કોના સરખી અને કોના વીશે કરવી? કે જે થકી પુરૂષના મનના મેળોને તે ટાળી નાંખે. ॥ ૨૨ ॥ -શ્રીકૃષ્ણ-આ-સન-શ્વાસ-સંગ-અને હૃદયોને એમને જીતીને શુદ્ધીવડે ભગવાનના સ્થાવર એટલે વૈરાગ્ય સ્વરૂપને વીશેજ મનની

માથાતાળા ને આડી પુરૂતના માથામાં સસ યોગ હોવાનું કહેણું. મરદા છંદ આડી દેવાઓ, તેની જુનઓ છે. દીણાઓ કાનનાં યોગ છે. અને શબ્દ એ કર્ણ દ્વીપ છે તે મદાપુરુષની નારીણ અર્થની કુમાર અને માણુ દ્વીપ ગંધ છે. અને પ્રગ્નવીત અગ્ની એ તેનું મુખ છે. મરદા અંતરીક્ષ તે આંખો છે. ને સુર્ય તે ચક્ષુ દ્વીપ છે. રાત્રી દીવસ એ બગવાનની પાષણ છે. અને એ બગવાનની બમર હલવાને ડેખણે જ્ઞાતાનું સ્થાન છે. તેનું તાળાનું તે જળ છે. અને રસ એ તેની છબ છે. ઠાકા વેદ એ મદાપુરુષનું જ્ઞાનરૂઢ છે. ધમ તેની દાટ છે. સ્નેહ તેના હાંત છે. ચતુષ્પોતે મોઢ કપાળવતારી માથાએ તેનું હસતું છે. અને અપાર સૂટી એ તેનો કટાક્ષ છે. મડગા જાગ એ તેનો ઉપનો હોહ છે. ઓમ એ નીચેનો હોહ છે. ધર્મ તેના સ્તન છે. અધર્મ તેનો વાંસો છે. પ્રગ્નપતી તેની મેદુ દ્વી છે. મીત્રાવશુ તેના રૂપ છે. સમુદ્ર તેનું પેટ છે. અને

પમ છે, અને જુદા જુદા નામો વાળા દેવતાઓના મણા સહીત દ્રવ્યાત્મક યજ્ઞ ક્રીડાઓ તે વીરાટ પુરુષ ભગવાનનું આવશ્યક કર્મ છે. ૩૩૭૫ એ રીતના એ મહા પુરુષ ભગવાનના અવધવાદીક જે ને મહા છે તે તો શક્ત કહેવા માત્ર અને કષ્ટીત છે પણ એ વીરાટ પુરુષ વીતાનું કાંઈ નથી. (એટલે તે સ્વરૂપની બહાર કશું પણ છે નહીં.) એવી રીતની એ મોટામાં મોટા મહા પુરુષ ભગવાનના વીરાટ સ્વરૂપની ધારણા, મન અને યુદ્ધ વડે કરવી જોઈએ. ૩૩૮૫ એટલા માટે સ્વમની ત્રણે અવસ્થાઓના એક જ દૃષ્ટાની પેઠે, સર્વ પ્રાણીઆદીની જુદીની જુદીઓથી સાક્ષી રૂપે જોનાર-આત્મા-સત્-અને આનંદના સમુદ્ર રૂપ એ અંતર્યામી ભગવાનને જ બાળે. કે જેથી દેવને સાચું માનવાપણું થઇને, બીજામાં આકર્ષી થવા વડે થતો, આત્મ પાત્ર (સંસારમાં પડવાનું) થવા પામે નહીં. મઠલા છત્રી થીં ૭૫૦ થીં ૨૬૫નો ૧ ભે. અ. સં ૧૧૩

અધ્યાય ૨ જો. પુર્વે જ્યાંએ એ ધારણા પડે બગવાનને પ્રસન્ન કરીને પોતાની, પ્રસન્ન વખતે નાશ થયેલી રમતીને પાછી મેળવી હતી, અને પછીથી એ અમોઘ દહી વાળા જ્યાંએ એ નીશ્ચયાત્મક કુદીથી પ્રથમના સરખીને વીચની રચના કરી હતી. ૥૧૥ જોએ શબ્દ જ્યાં એટલે વેદમાં જણાવેલાં અર્થ પોતાનાં સ્વર્ગાદીક નામોનું ધ્યાન કરે છે, તેઓ સ્વપ્નમાં વાસના થકી દેખાતા પદાર્થોની પેટે તે તે માયા-મય અર્થોને (એટલે સ્વર્ગાદીકને) નહીં દેખતાં અર્થોમાં સંસારના માર્ગમાં બટક્યા કરે છે. ૥૨૥ એટલા આરે વીદ્યાનું પુરૂષો, એટલા થકી માન પ્રાણ રહે છે, તેટલા જ પદાર્થોની મેળવવા સારે નીશ્ચય વાળી બુદ્ધી અને આજ્ઞા તજીને ચલ કરે છે. તથા તેવા પદાર્થો પણ જે જે બીજી રીતે તૈયાર જણી આવવા જેવું હોય, તેમને મેળવવાની છત્રાથી તેઓ પરીશ્રમ એટલે ચલ કરતા જ નથી. ૥૩૥ (સુવાને માટે) પૃથ્વી તૈયાર મળે છે. તે પથારીને સારે પ્રવાસ શા માટે કરે, (માથા નીચે મુકવાને) પોતાના હાથ તૈયાર છે.

તો પછી ઓશીકાનું શું પ્રયોગ છે. (અભાદીક લેવાને) પોતાનો ખોખો તૈયાર છે. તે અનેક વાસણોનું શું કામ છે, અને (શરીર દાંડવાને) દીશાઓ તથા વટલાદી તૈયાર છે. તે સુતરઆદીનાં વસ્ત્રોનું શું કામ છે. ૥૪૥ માર્ગમાં શું ચીથરાં પડ્યાં નથી? બીજાઓનું પોશાક કરનાર ગ્રાહી શું બીજા નથી આપતાં? નદીઓ શું મુકાદા મઢ છે? અને ગુફાઓ રોકાદા મઢ છે? તેમ જ સરખાંમનનું રક્ષણ અજીત બગવાન શું નથી કરતા? કે ધનના દુષ્ટ મદથી આંખળા થયેલા શ્રીમંતોની ઉપાસના, તે સર્વને માટે વીદ્યાને કરવી પડે છે? ૥૫૥ એટલા માટે સ્વતઃસીદ્ધ-આત્મા-સર્વ અર્થો થકી પ્રીય-અનંત-અને સંસારના હેતુ રૂપ અજ્ઞાનથી બનેલાં લીંગ શરીરો જેને વીશે લય પામે છે એવા, બગવાનના એ સુદમ સ્વરૂપને નીશ્ચય કરીને બગવાનને બળે. અને તેમને વીશે જ પોતાના મનને સ્થીર કરે. ૥૬૥ વૈતરણીમાં એટલે સંસારમાં પડીને પોતાનાં કર્મો થકી ઉત્પન્ન થતા પરીતાપોને ભોગવનારા લોકોને દેખવા છતાં, એ પરમ-આત્માનું ચીતવન કરવાને અનાદર કરીને,

યોનિર્નશ્ચાન્તિપ્રપન્નપુત્ર ॥ તથાસર્જેદમમોઘદૃષ્ટિર્યથાપ્યયાત્રાગ્વ્યવસાયબુદ્ધિઃ ॥ ૧ ॥ શાબ્દસ્યહિવ્રહ્મણષ્વપંચાયત્રાઃ મિધ્યાય તિષ્ઠીરપાર્થે ॥ પરિશ્રમંસ્તત્રનવિંદતેઽર્થાન્માયામયેવાસનયાશયાનઃ ॥ ૨ ॥ અતઃકવિર્નામસુયાવદર્થઃસ્પાદપ્રમત્તોવ્યવસાયબુદ્ધિઃ ॥ સિદ્ધેઽન્યથાઽર્થેનયતેતતવપરિશ્રમંતત્રસમીક્ષમાણઃ ॥ ૩ ॥ સત્યાંક્ષિર્તોર્કિકશિપોઃપ્રયાસૈર્બાહૌસ્વસિત્યુપવર્હણૈઃકિમ્ ॥ સત્યંજલૌર્કેપુરુષાઽસપાત્રાદિગ્લ્લ્લલૌસાતિદેંદુકૂલૈઃ ॥ ૪ ॥ ચીરાણિકિંપયિનસંતિદિશંતિમિક્ષાંનૈવાંઘ્રિપાઃપરશ્ચુતઃસરિતોઽપ્યશુષ્યન્ ॥ રુદ્ધાગુહાઃકિમજિતોઽવતિનોપસન્નાન્કસ્માઃજંતિકવયોધનદુર્મદાંધાન્ ॥ ૫ ॥ એવંસ્વચિત્તસ્વતઃવસિદ્ધઆત્માપ્રિયોઽર્થોઽપ્યજ્ઞાનંતઃ ॥ તન્નિર્વૃત્તોનિયતાર્થોમજેતસંસારહેતુપરમશ્વયત્ર ॥ ૬ ॥ કસ્તાંત્વનાદત્યપરાનુચિંતામૃતેપશૂનસર્તીનામયુંજ્યાત્ ॥ પશ્યન્જનંપતિતંવૈતરણ્યાંસ્વકર્મજાન્પરિતાપાન્જુષાળં ॥ ૭ ॥ કેચિત્ત્વદેહાંતદ્દયાવકાશોપ્રાશમાત્રંપુરુષંવસંતં ॥ ચતુર્મુજંકંજરયાંગશંખગદાધરંધાળયાસ્મરંતિ ॥ ૮ ॥ પ્રસન્નવક્ત્રંનલિનાયતેશ્વરંદંતોત્તરલ્લપિશ્ચાંવાસસં ॥ લસન્મહારત્નાંસ્પુરન્મહારત્નકિરીટકુંડલં ॥ ૯ ॥ ઉન્નિદ્રહત્પંકજકર્ણિકાલયયોગેશ્વરાસ્થાપિતપાદપલ્લવં ॥ શ્રીલક્ષ્મણંકૌસ્તુભરત્નકંધરમમ્લાનલમ્યાવમાલયાચિતં ॥ ૧૦ ॥ વિમૂષિતંમેલ્લયાંગુલંદૈર્મહાધર્મેનૂપુરકંક્ષ્માદેભિઃ ॥ સ્નિગ્ધામલાકુંચિતનીલકુંતલૈર્વિરોચમાનાનનહાસપેશલં ॥ ૧૧ ॥ અદીનલીલાહસિતેક્ષ્ણોલ્લસદ્ભંગસંસૂચિતમૂર્યનુગ્રહં ॥ ર્દેહેત્ત્વંદામયમેનમીશ્વરંયાવન્મનોધારણયાવતિષ્ઠતે ॥ ૧૨ ॥ એકૈકશોઽગાનિધિયાનુભાવયેત્યાદાદિયાવદ્વસિતંગદાશ્ચુતઃ ॥ જિતંજિતંસ્થાનમપોહ્યધારયેત્પરંપરંશુચ્યતિધીર્યથાયથા ॥ ૧૩ ॥ યાવન્નજાયેતપરાવરેઽસ્મિન્વિશ્વેશ્વરેદ્રષ્ટિરિભક્તિયોગઃ ॥ તાવત્સ્થવીયઃપુરુષસ્યરૂપંક્રિયાવસાનેપ્રયતઃસ્મરેત ॥ ૧૪ ॥ સ્થિરંસુસ્ત્રંચાસનમાશ્રિતેષ્ટિદાજિસુરિમમંગલો ॥ કાલેચદેશેચમનોનસજ્જયેત્પ્રાણંનિયચ્છેન્મનસાજિતાસુઃ ॥ ૧૫ ॥ મનઃસ્વબુદ્ધ્યામલયાનિયમ્યક્ષેત્રજ્ઞેતાંનિનયેત્તમાત્મનિ ॥ આત્માનમાત્મન્યવરુદ્ધ્યધીરોલબ્ધોપશાંતિર્વિરમેતકૃત્યાત્ ॥ ૧૬ ॥ નય

અસત્ પદાર્થોની વીશે આશક્તિવાળો થનાર, પશુ વીના બીજો કાણુ હોય? ૥૧૦ (દવે ૭ શ્લોકથી ધારણા કરવાનું સુદમ સ્વરૂપ બતાવે છે.) એટલાએક (વીદ્યાને) ધારણા પડે; પોતાના શરીરમાં જ હૃદયકાશની અંદર વસનારા અંશુકાના દેશ જવડા-ચાર જુલવાળા-કમળ, ચક્ર, સંખ, અને મદાને ધરનારા-પ્રસન્ન મુખ વાળા-કમળ જેવી આંખો વાળા-કંદનના તાંતણા સરખાં પીળાં વસ્ત્રો વાળા-મોટા સ્ત્રોત સહીત સેનરી બાબુબંધથી શોભતા, મોટાં સ્ત્રોત વાળાં મુકુટ અને કુડોથી પ્રકાશતા-ઉપરેલા કમળ સરખા હૃદય રૂપી રચાને વીશે યોગેશ્વરને જેના ચરણ પદ્મવને રજાપન કરેલ છે એવા-લક્ષ્મીના ચીન્હ વાળા-અજ્ઞામાં હૈસતુભ નામના રત્નને ધરેલા-નહીં કર્મભય એવી વનમાળા પેહેલા-વણા મુઘનો કંદોરો, વીંટીઓ, ઝાંઝર અને કાંઈ શણગારવાલા-સુવાળા, નીમળ, અશ્વીયાળા, અને કાળા વાળાના મુઠ્ઠા થકી શોભતા-મુદર રીતે હસવાથી અને ઉદાર હાર્ય સહીત લીલા પડે નજર દેવતાથી શોભતા-તથા પોતાનું ચીતવન કરનારા ભક્તો-

લીલા ઉપર અનુચિત કરવાનું પોતાની હાલતી ભગવે પડે સુચના-એ પુરૂષ બગવાનના સ્વરૂપનું, જ્યાં સુધી એવી ધારણા વીશે મન સ્થીર થાય. ત્યાં સુધી સ્મરણ કરનાર કરે છે. ૥૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨૬ અને એ મદા ધારી બગવાનના સ્વરૂપના એક અંખની ધારણા, જુદીને વીશે શુદ્ધ રીતે બરાબર યદ્ય શકે, સારે બીજા અંખની ધારણા કરવી. એમ પગથી માંડીને હસવા સુધીના દરેક અંગનું ધ્યાન બુદ્ધીની શુદ્ધિને માટે કરવું જોઈએ. ૥૧૩૦ પણ જ્યાં સુધી પર (એટલે મદા જુલો વીચેરે કારણો) અને અવર (એટલે કાર્ય રૂપે બનેલા સર્વ પ્રાણી પદાર્થો) પડે બનેલા આ વીચના ઉપર અને અંતમાં બગવાનને વીશે, ભક્તો યોગ ઉત્પન્ન ન થાય. (એટલે ઉપરના ૮ થી ૧૩ સુધી શ્લોકમાં કહેલા સુદમ સ્વરૂપને વીશે મનને ધારણ ન કરી શકાય) ત્યાં સુધી તો એ મદા પુરૂષ બગવાનના (પ્રથમ કહેલા) દેખવામાં આવતા, મોટામાં મોટા વૈશટ સ્વરૂપનું સ્મરણ, બીજાં કામોમાંથી વખત મેળવીને પ્રયત્ન સહીત કરવાનું છે. ૥૧૪૦ (એ રીતે કાનું

પ્રવાન કમ્બુ ને કદીને દબે દેહ લાગ કરવાને છત્રકનારા યોગીએ દેહ લાગ કરવાની રીતી અને પરમાત્માના પદને પામવાની એ પ્રકારની ગતીઓ કહે છે.) હે રાજા, શરીર અને મુખ યુક્ત આસને બેઠેલા અને ઉપર પ્રગણેલી ધારણા વડે ચલ કરનારા થતીને, ત્યારે આ શોક તત્ત્વવાળી કમ્બુ થાય, ત્યારે તેણે સ્થાન અને કાળ આદિની પરીચયના વીત્રેરેમાં મન તદ્દોં ધાસનાં, પ્રાણ વાયુને નીચક કરવા વડે (એટલે પ્રાણાયામના અભ્યાસથી) ઈંદ્રિયો તથા મનને છત્રવાં તરવા અને એ રીતે નીચમમાં આજેલા મનને પાનેજ નીચળ જુદીથી ક્ષેત્રન આત્માને વીશે (એટલે દેહમાં રહેલા આત્મામાં) નાંખી દેવું. તથા ધીર પુરશે સર્વ પ્રકારનાં કર્મો થઈ વીરાગ પામી, તે દેહમાં રહેતાર આત્માને પશુ પછીથી, પરમ અને સર્વ વ્યાપક આત્મામાં નાંખી દેખે તેમાંજ શાંત થવું. ૥૨૧૫ ॥ જ્યાં દેવતાઓનો અંત આજુબાજુ કાળની પશુ પ્રચુતા નથી તે પછી જન્મ-તતા હજાર દેવતાઓની તે ગણીયોજી શી ? તથા સન્ન-રન્ન અને તમ એ યુક્તો અને તેમનાથી થતા વીકારો તેમજ મહાન (એટલે મહાનતા અથવા મુન) અને પ્રધાન (એટલે પ્રકૃતિ-માયા અથવા શક્તિ) એમની પશુ પ્રચુતા નથી. ૥૨૧૬ ॥ વેદમાં નેતી-નેતી, એમ કહીને સર્વ અનાતમ વસ્તુને લાગ કરી, જેને શેષ રાખે છે.

તથા વૈશ્વતો જોડે બ્રહ્મ અને સાધુ આવી પુરશે, દૈરાત્મને (એટલે સર્વ અનાતમ વસ્તુની આરાધાને) તણ દેખે, અનાતમ સૈદ્ધ થઈ પળે પળે પોતાના હૃદયને વીજે સ્થાપન કરવાને એમ જોતે મારે છે. તેજ એ પરમાત્માનું પદ (એટલે પરમ અને સર્વ વ્યાપક આત્મ તત્ત્વ) છે. ૥ ૧૮ ॥ આ પ્રકારના નીચપ વાળો અને વીરાગ દૃષ્ટીના અગથી વાસનામય ક્રમિકશરીર નાશ પામેલો મુખી, દેહ બાવ થઈ વીરાગ પામી જાય છે. ૥ ૧૮૬ ॥ (કર્તે દેહ ત્યાગનો પ્રકાર કહે છે.) યોગીએ પોતાનું મગદાર (યુદ્ધ) પગની પાનીથી બંધ કરીને, તથા પ્રાણ વાયુને છતીને, તેને છ ચક્રને મારને ઉપર ઉપરના સ્થાનમાં લેઈ જવો. ૥ ૧૮૭ ॥ એટલે નાભીમાં (મણીપુર ચક્રમાં) રહેલા પવનને હૃદયમાં લઈ આવી, ત્યાંથી કહાન (અપાન, વાયુની મતી રોડીને તેને ગળાની નીચેના બાગમાં (વીયુદ્ધી ચક્રમાં) લેઈ આવવો, અને ત્યાંથી એ મનરતી મુખીએ જુદીના અ-નુસંધાનથી ધીમે ધીમે તાગવાના મુખમાં લેઈ આવવો. ૥ ૨૦ ॥ ત્યાંથી એ બમરોની પથે (આગા ચક્રમાં) લેઈ આવવો. અને સાને દાર (એટલે જે કાળનાં છીદ, એ નાકનાં છીદ, એ આંખનાં છીદ, અને એક મોઢું) બંધ રાખીને અપેક્ષા રહીન થઈ, અરપા મુદ્ધને સુખી ત્યાં સ્થીર થવું. અને તે પછી, અઘરખ એટલે

ત્રકાલોડનિમિષાંપર:પ્રભુ:કુતોનુદેવાજગતાંયર્હશિરે॥નયત્રસત્વંનરજ તમશ્વનવૈવિકારોનમહાન્પ્રધાનં॥૧૭॥પરંપદૈવ્ણવમાદ્દાંતિદ્વ
ન્નેતિનેતીત્યતદુત્તિસૃક્ષવ:॥ વિસૃજ્યદૌરાત્મ્યમનેન્યસૌહદાહદોપગુહ્યાર્હપદંપદેપદે ॥૧૮॥ इत्यंमुनिस्तूपरमेद्ववस्थितोविज्ञाद्विज्ञाઈसु
રધિતાશય:॥સ્વપાર્ણિનાર્પાઢ્યગુદંતતોડનિલંસ્થાનેષુપટ્સૂન્નમયેજિતક્રમ:॥૧૯॥ નાભ્યાંસ્થિતંહૃદયધિરોપ્યતસ્માદ્દાનગત્યોરસિતંનયેન્મુ
નિ:॥ તતોડનુસંધાયધિયામનસ્વીસ્વતાલુમૂલંશનકૈર્નયેત ॥૨૦॥ તસ્માદુવોરંતરમુન્નયેતનિરુદ્ધસસાયતનોડનપેક્ષ:॥ સ્થિતામુહૂર્તાર્ધમકું
ઠદાષ્ટિર્નિર્મિચમૂર્ધ્વદ્વિદ્વહેત્વરંગત: ॥૨૧॥ યદિપ્રયાસ્યન્નૃપપરસ્પેષ્યંવૈહાયસાનામુતયદિહારમ્ ॥અષ્ટાધિપત્યંગુણસન્નિવાયેસૈવગચ્છેન્મ
નસેંદિયૈશ્ચ॥૨૨॥યોગેશ્વરાણાંગતિમાહુરંતર્બહિસ્ત્રિલોકયા:પવનાંતરાત્મનામ્ ॥ નકર્મભિસ્તાંગાંતમાપ્નુવંતિવિજ્ઞાતપોયોગસમાધિભાજામ્
॥૨૩॥ વૈશ્વાનંયાતિવિહાયસાગત:સુષુમ્નયાબ્રહ્મપથેનશોચિષા॥ વિધૂતકલ્કોયહરેરુદસ્તાત્રપ્રયાતિચક્રંનૃપશૈશુમારમ્ ॥૨૪॥ તદ્વિશ્વના
ભિત્વતિવર્ત્યવિષ્ણોરણીયસાવિરજેનાત્મનૈક:॥ નમસ્કૃતંબ્રહ્મવિદામુપૈતિકલ્પાયુષોયદ્વિબુધારમંતે॥૨૫॥ અયોઅનંતસ્યમુશ્વાનલેનદંદશ્વમા
નંસનિરીક્ષ્યવિશ્વં ॥ નિર્ગાતિદિદેશ્વરજુષ્ટાધિષ્ણયંદ્વૈપરાધ્યૈતદુપારમેષ્ઠ્યં॥૨૬॥ નયત્રશોભેનજરાનમૃત્યુર્નાર્તિર્નચોદ્દેગશ્ચતેકુતશ્ચિત્ ॥ ય
ચિત્તતોદ:કૃપયાડનિદંવિદાંદુરંતદુ:સ્વપ્રભવાનુદર્શનાત્ ॥૨૭॥ તતોવિશેષંપ્રતિપદ્યનિર્ભયસ્તેનાત્મનાપોડનલમૂર્તિરત્વરનાઃ જ્યોતિર્મયોવા
ગુમુપેત્યકાલેવાચ્ચાત્મનાસ્વંબહદાત્મલિંગં ॥૨૮॥ ઘ્રાણેનગંધંરસતેનવૈરંત્સંતુદ્દૃષ્ટ્યાશ્વસનંલચૈવ ॥ શ્રોત્રેણચોપેત્યનભોગુણત્વંપ્રાણેનચાકૂ
તિમુપેતિયોગી॥૨૯॥સમૂતસૂક્ષ્મેંદ્રિયસન્નિકર્પમનોમયંદેવમયંવિકાર્યં॥સંસાદ્યગત્યાસહતેનયાતિવિજ્ઞાનતત્ત્વંગુણસન્નિરોધં ॥૩૦॥ તેનાસ્મ

તાગનું બેઠીને દેહને લાગ કરી પરમ ગતીને પામવું. ૥ ૨૧ ॥ (એ રીતે એકદમ ગતી થવાનો પ્રકાર કહીને કહે દસ શ્લોકથી, અનુક્રમમાં ગતી થવાનો પ્રકાર કહે છે.) હે રાજા, આ શરીર તમના પછી અઘરાના શોકમાં જવાની અથવા અઘ મહા સીદ્ધીઓ વાળા સીદ્ધ શોધના સ્થાનમાં વીકાર કરવા માટે જવાની ઇચ્છા હોય, તેણે મન અને ઈંદ્રિયો સક્તી (એટલે લીંગ શરીરથી) તે સ્થાનમાં જવું. ૥ ૨૨ ॥ વીચા-નય-યોગ અને સમાધીનું ક્ષેત્ર કરનાર અને પવન સરખા લીંગ શરીર વાળા એ યોગેશ્વરોની ગતી ત્રીકાકાળી અંદર અને બહાર પશુ હોવાનું કહેવાય છે. તેમને મળવાની એ ગતી કર્મો કરવા વડે પમાય એવી નથી. ૥ ૨૩ ॥ હે રાજા, એ રીતે બધા માર્ગથી આકાશમાં પ્રકાશીન શુશુભ્ણા નાકીને માર્ગે મળેલો તે યોગી, પ્રથમ વૈશ્વાનર એટલે અગ્ની સ્વરૂપ, દેવતા રૂપે ચક્રને પછીથી મેલ રહીન થયેલો તે ઉપર હરી અગવાના શીશુગાર ચક્રમાં જાય છે. (એટલે સુર્યથી માંડીને ક્રુન પર્યં યોગના પ્રગણે તારા આદીકના રૂપે થાય છે.) ૥ ૨૪ ॥ પછી એ વીશ્વની નાભી રૂપ વીશ્વના સીસુગાર ચક્રને એળંગીને, બીજાએ એ તમકાર કરેલા-સ્વવાતથીજ નીર્મળ-એકજ-અને જ્યાં કશા જેવડા આયુષ્ય વાળા વીજેશ જુદીગતો (મુખઆવી) આનંદથી રહે છે. એના થકીને

ભાગુનાશઓના સ્થાનક (મહલોક) ને પામે છે. ૥ ૨૫ ॥ પછી અનંત એટલે સંકર્ષણ બમવાના મુખથી નીકળતા અગ્નીથી તે જ્યારે વીચને જાગતું દેખે છે. ત્યારે ત્યાં થઈ ઉપર, સીદ્ધિશરેએ સેવેલા-અને એ પ-રર્થે વરસેલા આયુષ્ય વાળા અઘરા સ્થાનમાં જાય છે. ૥ ૨૬ ॥ ત્યાં શોક નથી-જરા નથી-મૃત્યુ નથી-દુષ્ટો નથી-અને હૃદય પશુ, ક્રમ અગ્નીઓને સંસાર થવા વડે અનંત દુષ્ટો થતાં, જોવાથી મનમાં દયા ઉત્પન્ન થવા વડે જે થાય છે, તે વીના, બીજને કાંઈ રીતનો થતો નથી. ૥ ૨૭ ॥ તે પછી એ યોગી અનુ-ક્રમથી પૃથ્વી-જળ-નેજ-અને વાયુ રૂપ ચક્રને જતા તેના ભોગ ભોગવ્યા પછી ધીમેથી પરમાત્માના સ્વરૂપને જાણવાના આકાશ રૂપે થાય છે. ૥ ૨૮ ॥ અને તે પછી એ યોગી દ્વાણુ ઈંદ્રિય દ્વારથી બંધને-છૂટા ઈંદ્રિય દ્વારથી રસને-દૃષ્ટી વડે રૂપને-તથા વડે સ્પર્શને-એવ ઈંદ્રિયથી સમ્બંધે-અને તે તે કર્મેદ્રીયવડે, કર્મ ઈંદ્રિ-ઓની ક્રીઆઓને પામે છે. એટલે તે તે રૂપે થાય છે. ૥ ૨૯ ॥ ત્યાર પછી તે યોગી સુક્ષ્મ પાંચ મહા જુનો-ના લય સ્થાન તાગમ અદંકારને-મન આદી ઈંદ્રિયોના લય સ્થાન રાજસ અદંકારને-અને ઈંદ્રિયોના દેવતાઓ-ના લય સ્થાન સાતીક અથવા વૈશ્વતીક અદંકારને પામે છે એટલે તે તે રૂપે થાય છે. અને તે પછી એ જણે

અધ્યાય. ૩ એ—શ્રીશુક—મનુષ્યોમાં મરી જવાને તૈયાર એવા કુદીમાન પુરુષોએ જે જે કરવાનું છે. તે જાદલ તમે મને પુછવાથી મે તમને આ રીતે જાણું કહી સંમળાવ્યું. ૧૧૧ મનુષ્યો, જેમને જ્ઞાન તેજની દૃષ્ટા હોયછે તેઓ, વાણીના પતી જ્ઞાનને પુજે છે. હંદીઓની શકતીની કામના વાળાઓ હંદને પુજે છે. અને સંતાનોની કામના વાળાઓ માયા દેવી એટલે શક્તી અથવા દુર્ગાને, તેજની દૃષ્ટા વાળાઓ અમીન—મનની કામના વાળાઓ વસુ દેવતાઓને, અને પરાક્રમની કામના વાળાઓ પરાક્રમી રૂદ્ર દેવતાઓને પુજે છે. ૧૧૩

દેવાની દૃષ્ટિવાળાઓ રાક્ષસોને-ઓગારીકની દૃષ્ટિવાળાઓ! એકમાને-અને વૈશવની દૃષ્ટિવાળાઓ પરમ પુરુષ બગવાનને પુરો છે ॥૬૧॥ તેમજ સર્વ પ્રકારની કામનાઓની દૃષ્ટિ રહેતી, અથવા મોક્ષનીતર કામનાવાળા, મોટા બુદ્ધિમાન પુરુષો, તીવ્ર ભક્તીયોગવડે એ પરમ પુરુષ બગવાનનું પુનરુત્પન્ન કરેછે. ॥૭૦॥ એટલા એટલા દેવતા આદીકનું એ પ્રકારથી પુનરુત્પન્ન કરવાવડે અર્હતિમાં મનુષ્યોને મુખ્ય શ્રેય યાગવાનું એટલું જ છે કે, તેમને બગવદ્ બ્રહ્માનો સમાગમ થઇને બગવાનને વીશે અથવા બાવ એટલે ભક્તી ઉત્પન્ન થાય ॥૭૧॥ ત્યારે એવા હરી બગવાનની શુદ્ધ કથાઓને વીશે પ્રાનીવાળો નહીં થતાં જેને વીશે રમ્યા અને ટેશ વીશેરે દોશોના સમુદાય વીનાનું જ્ઞાન રહેલું છે, મનને પ્રસન્ન કરે એવો વૈરાગ્ય રહેલ છે, અને મુક્ત લોકો જેને સ્વીકાર કરેછે, એવા ભક્તીયોગના માર્ગથકી નીજત કોણજ થાય ? ॥૭૨॥ -શૌનક-એટલું કહેલું સાંભળ્યા પછી ભસ્તવેશમાં શ્રેષ્ઠ પરીક્ષીત રાજાએ વ્યાસમુનીના વીહાત પુત્ર શુકદેવજીને પ્રીવાર પીંજનું શું પુછ્યું ? ॥૭૩॥ હે વીહાત મન, એ સર્વ સાંભગવાની દૃષ્ટિવાળા અમને કહેવાને તમે યોગ્ય છો. કેમકે સત્પુરુષોની

સખાઓમાં દરીબગવાનનો કથાઓના ઉદયવાળી વારતાઓ દર્શાવેલ છે. ૧૧૮૭ મહારથી પરીક્ષીત રાજા પાળકપણમાં રમવાનાં રમકડાંથી પણ, કૃત્ય ભગવાનની લીલાઓની રમવાનાં રમનારાં ભગવદ્ બાળ દત્તા. ૧૧૫૫ અને વ્યસના પુત્ર શુકદેવજી પણ વાસુદેવ ભગવાનને પરાયણ હતા, તેથી એ સત્પુરુષોના સમાન્યમાં ભગવાનના ઉદાર મુખે વારંવાર અવાયેલા દેવા ભેટા, ૧૧૧૫ કેમકે એ ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનની કથાઓમાં દેવોએ કરેલા વખત મિલવાવું મનુષ્યોનું સખું આપુષ, ભગવાન સુધ્વ ઉગવા અને આશ્રમવાડે દરજી કરે છે, ૧૧૭૫ ઝાડો શું નથી છવતાં-ધમજો શું શાસ નથી લેતી-અને માગમાં રહેતાં તથા બીજાં પશુઓ શું આહાર નથી કરતાં? ૧૧૮૭ જેને પોતાના કાનના માર્મથી ગદામજ ભગવાનનું નામ પ્રાપ્ત થતું નથી. તે કુતરાં-ગુડા-વગેરે-ઉદ-અને ગધેરા સરખા “પુરુષપશુ” કહેવાય છે. ૧૧૫૫ હે સુત ઉરકમ ભગ-

વાનનાં પરાક્રમેને જે પુરુષ પોતાના કાગર પડીવાળી વરવાર માન કરતો નથી. તેના કાન દર સમાન છે. અને હુદ છમ ઉરકમ ભગવાનની કથાઓનું વારંવાર માન કરતો નથી. તે છમ દેહકાની છમના સરખા છે. ૧૨૦૫ શુદ્ધ પાણી અને મુકટ આદિયથી શમ્યારેલું માથું મુકદ ભગવાનને નમતું નથી તે તે તે માત્ર આરંભ છે. સોનાનાં કડાં થઈ શમ્યારેલો હાથ જેને દરી ભગવાનની શેવા કરતા નથી. તે તે હાથ મુકદના હાથના સરખા છે. ૧૨૧૫ માથુસની જે આંખો વીંચતુ ભગવાનનાં રવરૂપને (સુધારી અગ્નીવાર પ્રકારનાં છે તેને) નીરખતી નથી તે આંખો મોર પીંછાનાં આંધલા જેવી છે. અને દરીભગવાનનાં હે-ત્રોને વીંચે આંધી જતા નથી, તે મનુષ્યોના પત્ર ઝાડના થડ સમાન છે. ૧૨૨૫ જે માથુસ આખા જન્મા-રમાં ભગવાનની ચરણરજને પ્રાપ્ત થતો નથી, તે છવતાં મુખે છે. અને વીંચતુ ભગવાનનાં ચરણમાં

પ્વસંગઃ॥કૈવલ્યસંમતપથસ્ત્વથમક્તિયોગઃકોનિર્વૃતોહરિકથાસુરતિનકુર્યાત્॥૧૨॥ શૌનકઉવાચ ઇત્યભિવ્યાહતંરાજાનિશમ્યભરતર્ષભઃકિ
મન્યત્પૃષ્ઠવાન્મૂયોવૈયાસકિમૃષિકર્વિં॥૧૩॥ એતચ્છુશ્રૂપતાંવિદ્વન્સૂતનોર્હસિભાષિતું॥કથાહરિકથોદર્કઃસતાંસ્યુઃસદસિધુવં॥૧૪॥ સવે
ભાગવતોરાજાપાંડવેર્યામહારથઃ ॥ બાલક્રીડનકૈઃક્રીડન્કૃષ્ણક્રીડાંયઆદદે॥૧૫॥વૈયાસકિશ્રમગવાન્વાસુદેવપરાયણઃ॥ ઉરુગાયગુણોદા
રાઃસતાંસ્ હિંસમાગમે॥૧૬॥આયુર્હરતિવેપુંસામુચન્નસ્તંચયન્નસૌ॥તસ્યતેયક્ષણોનીતઉત્તમશ્લોકવાર્તયા॥૧૭॥તરવઃકિનજીવંતિભસ્ત્રાઃ
કિનશ્વસંત્યુતાનસ્વાદંતિનમેહંતિકિંગ્રામપશવોડપરે॥૧૮॥ શ્વવિદ્ધરાહોદ્ધૃસ્વરૈઃસંસ્તુતઃપુરુષઃપશુઃ ॥ નયત્કર્ણપથોપેતોજહુદ્ધાગદાગ્રજઃ
॥૧૯॥ બિલેવતોરુક્મવિક્રમાન્યેનશૃણ્વતઃકર્ણપુટેનરસ્ય॥જિહ્વાડસતીદાર્દુરિકેવસૂતનચોપગાયતુરુગાયગાથાઃ॥૨૦॥ ભારઃપરંપદ્ધકિરી
ટજ્જુષ્મપ્યુત્તમાર્ગનનમેન્મુકુંદં॥ શાવૌકરૌનોકુરુતઃસપર્યાં રેલ્સત્કાંચનકંકણૌવા॥૨૧॥ વર્હાયિતેતેનયનેનરાણાંલિંગાનિવિષ્ણોર્નનિરીક્ષ
તોયે॥ પાદૌનૃણાંતૌ મજન્મભાજૌક્ષેત્રાણિનાનુવ્રજતોહરેર્યૌ ॥૨૨॥ જીવઙ્ઙવોભાગવતાંધિરેણુંનજાતુમર્ત્યૌભિલભેતયસ્તુ॥ શ્રીવિષ્ણુ યા
મનુજસ્તુલસ્યાઃશ્વસનૃશવોયસ્તુનવેદગંધં ॥૨૩॥ તદશ્નદારંદ્રદયંવતેદં દ્રહ્યમાણૈર્હરિનામધેયૈઃ॥ નવિક્રિયેતાથયદાકિંકારોનેત્રેજલંગાત્ર
રુદ્ધેપુર્હર્ષઃ॥૨૪॥ અથાભિધેહ્યંગમનોનુલંપ્રભાષસેભાગવતપ્રધાનઃ॥પદાહવૈયાસકિરાત્મવિદ્યાવિશારદોનૃપતિંસાધુપૃષ્ઠઃ ॥૨૫॥ હૃમા
મન્દિ૦તૃતીયોડધ્યાયઃ ॥૩॥ સૂતઉવાચ વૈયાસકેરિતિવચસ્તત્ત્વનિશ્રયમાત્મનઃ॥ઉપધાર્યમતિકૃષ્ણૌઔત્તરેયઃસર્તીવ્યધાત્ ॥૧॥આત્મજા
યાસુતાગારપશુવિણવંધુષુ॥ રાજ્યેચાવિકલેનિત્યંવિરુઢાંમમતાંજહૌ॥૨॥ પપ્રચ્છચેમમેવાર્થયન્માંપૃચ્છયસત્તમાઃ॥ કૃષ્ણાનુભાવશ્રવણેશ્રદ્ધ
ધાનોમહામનાઃ॥૩॥ સંસ્થાંવિજ્ઞાયસંન્યસ્યકર્મત્રૈવર્ગિકંચપત્ ॥વાસુદેવેભગવતિઆત્મભાવંદૃઢંગતઃ॥૪॥રાજોવાચ સમીચીનંવચોબ્રુન્સ
ર્વજ્ઞસ્યતવાનઘાતમોવિશીર્યતેમહાંહરેઃકથયતઃકથાં॥૫॥ મૂયણ્વવિવિત્સામિભગવાનાત્મમાયયા॥પથેદંસૃજતેવિશ્વંદુર્વિભાવ્યમધીશ્વરૈઃ ૬
યાગોપાયતિવિશ્વંયથાસંયચ્છતેપુનઃ ॥ યાંયાંશક્તિમુપાશ્રિત્યપુરુશક્તિઃપરઃપુમાન્ ॥ આત્માનંક્રીડયન્ક્રીડન્કરોતિવિકરોતિચા॥૭॥ નૂનં

રહેલી ગુણસોનાં અંશો જે સુમધ લેતો નથી. તે શાસેશાસ લેતાં છતાં પણ મુકદના સરખા છે. ૧૨૩૫ દરી ભગવાનનાં નમોને ઉચારતા થઈ અને તેમનું ધ્યાન કરતા થઈ જેના શરીરનાં રવાણાં ઉનાં ન થાય. આંખોમાં આંસુ ન આવે, અને હૃદય વીકાર ન પામે અને ગળગળું થાય નહીં. તે પુરુષને પથર સરખા હૃદયનો બળુનો. ૧૨૪૫ હે સુત, તમે અમારાં મનને અતુકુળ લાગે, એવું બાસખ કરોછો. તે ભગવદ્ બા-
ળોમાં મુખ્ય પરીક્ષીત રાજાએ સારા ધર્મ પુણ્યથી આત્મ વીધામાં કુશળ શુકદેવજીએ જે રીતે કહ્યું હોય. તે સખું તમે અમને કહી સંભળાવો. ૧૨૫૫ છતીથી. બા. બી રહ્યો ત્રીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૩૫
અધ્યાય ૪ થી. -સૂત-એ રીતનું શુકદેવજી આત્મ તત્વના નીશ્રયવાળું વચન સાંભળીને પરીક્ષીત રાજાએ કૃષ્ણ ભગવાનને વીશે દૃઢગતી કરી. ૧૧૫૫ અને ધણી કાળની દૃઢ થઈ ગયેલી પોતાના દેહ-ભી-પુ-

ત્ર-ધર-પથ-દત્ત અને બંધુઓ વીંચેની તથા આખા રાજ્યને વીંચેની મમતાને તથા દીધી. ૧૨૫૫ અને હે શૌનક વીંચે મુનીઓ, તમે મને જે પુછો છો, તેવાજ અર્થનું, કૃષ્ણ ભગવાનનો મહીમા સાંભળવામાં બ્રહ્મા યાગા-મોટા મનના-મહું કાળ નહક આપવાનું મજ્જિલા-ધર્મ, અર્થ, અને કામ એ ત્રીયર્થો કમોનો ત્યાગ કરેલા-અને વાસુદેવ ભગવાનને વીશે દૃઢ બાવ થયેલા-પરીક્ષીત રાજાએ પણ પુછ્યું હતું કે, ૧૩-૪૫-પરી-ક્ષીત-હે સર્વ અને નીચપાપ બ્રાહ્મણ, દરી ભગવાનની કથાઓ કહેવા રૂપ આપનાં શોષન કરેલાં વચનોથી મારું અજ્ઞાન નાશ પામી જાય છે. ૧૫૫૫ હવે ધણી શકીઓવાળા પરા પુરુષ ભગવાન પોતાને વીશેજ, કીડ કરવા રૂપ, અને તેનોજ નાશ કરવા રૂપ રમત, મોટા અધીશર (બ્રહ્માદીક) ને બળુવાને પણ અ-રામ, એવી પોતાની માયા વડે, (એટલે કઈ કઈ સમીઓનો આશ્રય કરીને) કેવા પ્રકારથી આ વીંચે

કેવળ કરે છે. કેવા પ્રકારથી પાવન કરે છે. અને પછીથી તેનો કેવા પ્રકારે નાશ કરે છે. એ સપથું જાણવાને હું જાણુ છું. ૧૨-જો હું જાણુ જાણુ કરી કરનારા, હરી ભગવાનનું એ ચેટીત, વીદ્યાનોને પણ સમજાવતે ખબીત અશક્ત કરેનું લાગે છે. ૧૩-જો એ એક જ ભગવાન પ્રકૃતિના તમામ યુગ્મેને એકી વખતે જ પારણ કરીને, કૌંશા બુદ્ધે બુદ્ધે વખતે, એક એક યુગ્મ પારણ કરીને, જન્મો ક્રેષ્ઠ અનેક કરે છે. તે પણ ને રૂપિ કોવ તે રૂપે કહે. ૧૪-જો આપ, સ્વયં જાણ એકે વેદમાં, અને પર જાણ એટલે આત્મ તત્વ વી-આરમાં, પણ પારને પામેલા છે. મારે જેમ હોય તેમ, મારા એ પુછેલાના ઉત્તર, ભગવાન એવા આપ આપો. ૧૫-જો મૂલ-એ પ્રમાણે હરી ભગવાનના યુગ્મેનું વર્ણન કરવાને પરીક્ષીત રાજાએ, પ્રેરણા કર્યાથી, કુશીકે ભગવાનનું સ્મરણ કરીને, કુકેવળએ ઉત્તર આપવાનો આરંભ કર્યો. ૧૬-શ્રીશુક-કેવળ-સ્થિ-તી-અને સંહાર કરનારા થવા રૂપ, પણ પ્રકારની (એટલે સ્વ-સત્-અને તમ) સક્રીઓને પારણ કરનારા-

પ્રાણીઓના અંતરને વીશે રહેને તેમનું પોષણ કરનારા-કર્મો આદીકથી જાણવામાં નહીં આવના-સન-અને પરમ પુરુષ ભગવાનને હું કરી વાર નમસ્કાર કરું છું. ૧૭-સત્પુરુષોનાં દુઃખોને છેદનારા-સત્પુરુષોનાં જન્મ મરણને મટાડનારા-અખીલ જ્ઞાંતના સત્ ૨૫-તથા પરમ હંસના આશ્રમેને વીશે રહેની પામેલા પુરુષોએ વારંવાર સોધન કરવાની વસ્તુ (આત્મ ૨૨૨૫) ને થોડી વારમાં પાછી આપનારા, એ ભગવાનને હું વારંવાર નમસ્કાર કરું છું. ૧૮-જાનોના પાળક-કાયા ચેતીઓને વારંવાર દહીથી પાણી દૂર જતા રહેનારા-તથા જેનાથી અખીલ અને જરાબર કાષ્ટ નહોવાથી પોતાના જ સ્વરૂપમાં રમનારા, ભગવાનને હું વારંવાર નમું છું. ૧૯-જેનું કીર્તન-સ્મરણ-દર્શન-વંદન-જનન-અને પુજન લોકોનાં પાપને તુર્તજ ધોષ નાંખે છે. એવા કલ્યાણ કરી વશવાળા ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૨૦-વી-વેડી પુરુષો જેના ચરણનું સરણ લેવાથી, આ લોક તથા પરલોક બંનેની કામના થવા રૂપ આશીર્વાદને મ-

ભગવત્તમસાન્દરેર તત્કર્મણઃ॥ દુર્વિપ્રાવ્યમિવામાતિકવિમિથ્યાપિચેતિ॥૮॥ યથાગુણાંસ્તુપ્રકૃતેર્યુગપક્રમશોપિવા॥ વિભર્તિમૂરિશસ્ત્વેકઃ
કુન્દમાગિધિમિઃ॥૯॥ વિચિકિત્સતમેતન્મેત્રવીતુમગવાન્ય ॥૧૦॥ શાબ્દેત્તપિજ્ઞાતઃપરાંશ્ચભવત્તુ ॥૧૦॥ સૂત્રુવાચ ક્વયુપા
મેવિતૌરાન્તગુણાન્નુપ્રવૈરેઃ ॥૧૧॥ પ્રીતિપ્રીતિપ્રીતિવક્રપ્રચક્રમે ॥૧૧॥ ઓહુહુહુહુ નમઃપરસ્મેપુરુષાયમૂચસેસ
લયાન્તરુતિતપાપદેહિાપંતર્મદાયાદુષ્ટસ્વર્ત્મને ॥૧૨॥ મૂયોનમઃસદ્ગિજનચ્છિદેસતામસંભવાયાશિલસતમૂર્તયે ॥ પુન્તાંનપા
ત્વજાશ્રમંવ્યવિતાનાનુપ્રવૈરે ॥૧૩॥ નમાનત્તેસ્ત્વપભાયસાત્વતાંવેદૂરકાન્નયમુહુઃકુયોગિનાં ॥ નિરસ્તાસાન્ન્યાતિ યે
નરાયણસાત્વયામનિજાનિરં પતેનમઃ ॥૧૪॥ યત્કાંતેનંયત્સ્મરણંયદીક્ષણંયદં નંયત્ત્વળંયદર્હણં ॥ લોકસ્યસયોવિધુનોતિકલં પંતસ્મેસુ
ભવશ્વેનંદોદય ॥૧૫॥ વિવેકાન્નયદર્શણો સાદનાત્સંગંદુદસંગેદયત્તે ॥ સ્તરાત્મનઃ ॥ વિવંતિહેત્રજાગર્તિગતક્રમાસ્તરે ॥ મદશ્રવસેનમો
નમઃ ॥૧૬॥ તપાન્નદાનપરાયણતિલોમવિલોમદાદિઃ ॥ મુન્દપલ ॥ મેવંવિલંતેવિલોમદાદિપંતરદોદુદશ્રવસેનમોનમઃ ॥૧૭॥ કિરાત
પ્રાપ્તિપુલ્કર આમારકંકા વમાઃસ્વસા યઃ ॥ યેડુન્યેચપાપાય પાશ્રયાશ્રયાઃશુચંતિતત્તેદ્યદિષ્ટવેનમઃ ॥૧૮॥ સપ્ષઆત્માત્મવ
તામધીશ્વરસ્વયામયોધર્મમસ્તપોમયઃ ॥ ગતવ્યલોકૈરજાન્કરામિભિર્વિતર્ક્યલિંગોભગવાન્પ્રસીદતાં ॥૧૯॥ શ્રિયઃપાતિર્યજ્ઞપતિઃપ્રજાપતિ
ધિયાંપતિર્લોકપતિરાપતિઃ ॥ તિર્ગાતેશ્ચાંધકાણિસાત્તાંપ્રસાદત્તનેનજન્મસ્ત્તાંપતિઃ ॥૨૦॥ ચદંદ્રદુષ્ટાનરણ્યિયેતયાધિયાનુપ
શંપતિતિત્ત્વમાત્મનઃ ॥ વદંતિચૈતત્કવંયોયથારુચંસમેમુકુંદોભગવાન્પ્રસીદતાં ॥૨૧॥ પ્રચોદિતાયનપુરાસ્થતીવિતન્વતાજસ્યસર્તીસ્મૃતિ
દદિ ॥ સ્વલક્ષણાપ્રાપ્તશૂત્કિલાસ્પતઃસમેશ્વરીણામૃષભઃપ્રસીદતાં ॥૨૨॥ મૂતૈર્મહઙ્ગિર્યદ્માપુરોવિમુર્નિર્માયશેતેયદમૂષુપૂરુષઃ ॥ મુંકેગુણન્વાં
દશષોડશાત્મકઃસોડલંકૃષીષ્ઠભગવાન્વચાંસિમે ॥૨૩॥ નમસ્તસ્મેભગવાન્નુદેવાદેવદે ॥ પપુર્જાનમયંસૌમ્યાયન્મુસ્વાંબુરુહાસવં ॥૨૪॥

નથી તજી, દોષ રહીત થઈને, પરબલના પદને પામે છે. તે કલ્યાણ કરી વશવાળા ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૫-જો તપસ્વીઓ-દાતાઓ-વશસ્વીઓ-મનસ્વીઓ-મેત્રવીદ એટલે વેદના મંત્રોને જાણનારાઓ-અને સારા આચાર વાળાઓ, પોતાનાં કર્યો જેને અર્પણ કરવા વીના સુખ પામતા નથી. તે કલ્યાણ કરી વશ-વાળા ભગવાનને હું નમું છું. ૧૬-જો કીરાત (ખીલ)-દુષ્ટ-અપ્રિ-પુર્ણ-પુર્ણ (ચાંડાળ)-આભીર (આહર) કંદ-વચન-તથા ખસ, અને ખીજ પાપીઓ પણ જેના આશ્રય કરવા થકી શુદ્ધ થાય છે. તે સમર્થ ભગવાનને હું નમું છું. ૧૭-આત્મતત્વને જાણનારા આત્મા-અધીશ્વર-ત્રણવેદમય-ધર્મમય-તપોમય-તથા જેનું સ્વરૂપ જાણ અને સંકરઆદી નીકડાટ બંનેના પણ જાણવામાં આવતું નથી. તે ભગવાન મને પ્રસન્ન થાશે. ૧૮-જો લક્ષ્મીના પત્ની-વત્સના પત્ની-પ્રજાપતી-યુદ્ધીની રત્નીઓના પત્ની-લેકના પત્ની-પૃથ્વીના પત્ની-અંધક, રૂચી, અને સાતનોના પત્ની અને મતી રૂપ-અને સરપુરોના પત્ની ભગવાન મને પ્રસન્ન થાશે. ૨૦-જો

જેના ચરણ ધ્યાનરૂપ સમાધીથી નીર્મળ થયેલ શુદ્ધ વડે તત્વને જાણનારાઓ પોતાને વીશે જ નેને શુભે છે તથા જ્ઞાનવાન પુરુષો પોત પોતાની રૂપી પ્રમાણે જેના સ્વરૂપને વળું છે. તે શુદ્ધ ભગવાન મને પ્રસન્ન થાશે. ૨૧-જો પુરે જાણના હૃદયમાં સ્થિત કરવાની સારી રચનાને આપનારા-અને જેની પ્રેરણાથી સ-સ્વતી પોતાનાં લક્ષણો સહીત જાણને વીશે કરવા થઈ હતી. તે રૂપીઓમાં કનમ નરનારાયણ ભગવાન મને પ્રસન્ન થાશે. ૨૨-જો સમર્થ પુરુષ ભગવાન, મહા જુનો વડે આ અનેક શરીરોને નીર્માણ કરીને તેમને વીશે રહેલા સોળ યુગ્મેને (એટલે પાંચ મહા જુનો તથા અગીયાર છઠ્ઠો). એમના વીશોને) બોમને છે, તે સોળ કળા વાળા ભગવાન મારી વાણીને સજુનાર વાળી કરાશે. ૨૩-જોના મુખ કમળમાંથી નીક-જેલા જ્ઞાન મય રસને. મહા શુદ્ધ શાળી બ્રહ્મ જોના પીએ છે. તે વાસુદેવ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૨૪-જો હું જ્ઞાન મને પુછે છે તે રૂપે, નારદના પુછવાથી વેદ ગ્રંથ જાણને, પોતાને સાક્ષાત્ હરી ભગવાને

અન્ય પ્રમાણે જે કદી જાતવું હતું તે હું તમને કહેવું જાણી શકીશો. હવે મોઢાં આપને આપણે ૫ મો. નારદ-હે દેવના દેવ, અને પ્રાણી માત્રને ઉત્પન્ન કરનારા, તથા પુર્વજ, હું આપને નમસ્કાર કહું છું. જેથી આત્મતત્ત્વ દર્શન થાય, તે જ્ઞાનને જાણનારા પશુ આપણ છે. ૧૧૧ ॥ હું સમર્થ, આ જગતનું કપ કહું છું તે કાને આશ્રમે રહેવું છે તે જ્ઞાનીથી અભયવું છે તે જ્ઞાની સવ પામે છે તે કાને આધીન છે અને તેનું નત્વ થું છે એ સમજી આપ તત્ત્વ કરીને મને કહે. ૧૧૨ ॥ હાથમાં રામેલા આંગળાની પેઠે આ વીંધને વીંધીને કરીને જાણનારા આપ સમર્થ, જુન-અવીચ્છ-અને વર્તમાન એટલે ઘણું-ઘણું અને ધાય છે એ સ્વર્ગને જાણ છે. ૧૧૩ ॥ આપને જ્ઞાન આપનારા પ્રભુ છે અને આશ્રય કોનો છે તે તથા આપ કોને વશ છે અને આપ કોના સરખા છે તે તથા કરોલીઓ જેમ પોતાનું જીવું જાળવે છે તેમ એ-કલા આપ પોતાની શક્તિથી માય મદા જુનવર, પોતાત્યાગ સવ પ્રાણીઓ આદીને સ્વર્ગ છે. તથા

તેમનો પ્રમાણ તરીકે થયેલો છે. મને પોતાને વશ પશુ ધાક તરીકે કરવામાં, પાત્ર રહી રહીને, તે સમજાવું પાડવા કરે છે. ૧૧૪-૧૧૫ ॥ હું સમર્થ, તમાર-૨૫-અને યુગિયણી, તથા સત્-અસત્, અને સત્ અસત્ થકી અન્ય, એવી કોણપણ વસ્તુ થયેથી આપના થકી પુત્રી, અને આપના કરનાં પ્રેમ, અથવા પરાપર હોય એમ હું જાણું છું નથી. ૧૧૬ ॥ એમ છતાં આપે પશુ એકાગ્ર પુત્રી કરીને આગરેલું કમનગ કાનું રત્ન? તે થકી મને ખેદ અને શંકા થવાથી હું આપને પુછું છું. ૧૧૭ ॥ હું સર્વજ્ઞ અને સર્વના હૃદય, મારા પ્રજનું, આપ એવી રીતે સમાધાન કરે. કે જેથી હું એ સમજી જાન પરાપર રીતે સમજી શકું. ૧૧૮-૧૧૯ ॥ હું પુત્ર, હું સૌમ્ય, સર્વના હૃદય સંપૂર્ણ દયા કરવા માટે આ તારું પુત્રવું છે, કે જેથી ભગવાનના પરાક્રમે જીવવાને હું પ્રેરાયો છું. ૧૨૦ ॥ જેના થકી મારે આટલો પ્રમાણ છે તેને તે જ્યાં સુધી જાણ્યો નથી. જ્યાં સુધી તું મને આ રીતે કહે છે. જે તારા જાણના પ્રમાણે કહે છે, મારે તારું એ કહેવું ખોટું નથી. ૧૨૧ ॥ એમજ પો-

एतदेवात्मभूराजन्नारदायविच्छते॥ वेदगर्भोऽभ्यधात्साक्षाद्यदाहहरिरात्मनः॥२५॥ इ०भा०म०द्वि०चतुर्थोऽध्यायः॥४॥ नारदउवाच
देन्देनमस्तेस्तुभूतभावनपूर्वज॥ तद्विजानीहियज्ज्ञानमात्मरत्नमिच्छेन्न॥१॥ यद्रूपंयदधिष्ठानंयतःसृष्टमिदंप्रभो॥ यत्संस्थंयत्परंयच्चत
तत्त्वंदृष्टव्यः॥२॥ सर्वंजितंइवान्वेदभूतभव्यभवस्त्रभुः॥ तामलकवद्विश्वंविज्ञानं॥३॥ यदिज्ञानोयदाधारोयत्परस्त्वंयदात्मकः
॥ एकः॥ जसिभूतानिभूतैरेवात्ममायया॥४॥ आत्मरत्नमिच्छेत्तानेनपराभावयन्स्वयं॥ आत्मरत्नमिच्छेत्तानिभिरिवाह्वयः॥५॥ नाहं
वेदंरत्नमिच्छामि॥ नामरूपगुणैर्भावंसदसत्किंचिदन्यतः॥६॥ सभवानचरद्द्वोरंयत्तपःसुसमाहितः॥ तेनखेदयसेनस्त्वंपराशं
कांअयं॥७॥ एतन्मेपृच्छतःसर्वंसर्वज्ञसकलेश्वर॥ विजानीहितयैवेदमहंकुर्वेऽनुश्रुतिः॥८॥ ब्रह्मा० सम्यक्कारुणिकस्येदंवत्सतेवि
चिकित्सितं॥ यदहं॥९॥ सौम्यमनसोऽहं॥१०॥ नानृतंतवतश्चापियथामांप्रबवीषिभो॥ अविज्ञायपरमत्तएतावत्स्वंयतोहिमे॥११॥
येनस्वरोचिषाविश्वंरोचितंरोचगम्यहं॥ यथाऽकोर्मिर्यथा दोमोययर्क्षग्रहत्तरकाः॥१२॥ तस्मैनमोभगवतेवासुदेवायधीमहि॥ यन्मायया
कुर्वेऽहं॥१३॥ विलज्जानयायत्तुमीक्षापथेऽमुपा॥ विमोहिताविकथ्यंतेममाहमिति॥१४॥ द्वयंकर्मचकाल
॥१५॥ नारायणपरावेदादेवानारायणांगजाः॥ नारायणपरालोकानारा
णपरामक्षाः॥१६॥ नारायणपरोयोगोनासयणपरंतपः॥ ना त्वयणपरंज्ञानंनारायणपरागतिः॥१७॥ तस्यापिदृष्टीशस्यकूटस्थस्याखिला
त्मनःसृज्यंसृजामिसृष्टोहमीक्षयैवामिचोदितः॥१८॥ सत्त्वंरज तमइतिनेर्गुणस्यगुणास्त्रयः॥ स्थितिसर्गनिरोधेषुगृहीतामाययाविभोः
॥१९॥ कायकारणकर्तृत्वेवज्ज्ञानक्रियाश्रयाः॥ ब्रह्मंतिष्ठेत्तत्तुमायिर्नपुरुषगुणाः॥२०॥ सपञ्चमगवाह्मिर्गैस्त्रिभिरेभिरेवोसजः॥ स्वल
॥२१॥ तिष्ठेत्तत्तुमायिर्नपुरुषगुणाः॥२२॥ कालंकर्मस्वभावंचमायशोलाप्येत्तत्तुमायिर्नपुरुषगुणाः॥२३॥ कालाद्गुण

તમા પ્રમાણે જે સુર્વ-અગ્ની-અંધમા-નક્ષત્રો-મહે અને તારાઓ આદીની પેઠે પ્રકાશીન કરેલા આ વીંધને, હું પાછળથી પ્રકાશ કરનારો છું. ૧૧ ॥ જેની દુર્લભ માયા થકી મોડા અને "જગદ્ગુરુ" કહે છે, એવા વાસુદેવ ભગવાનને હું પુત્રી પુર્વક નમસ્કાર કહું છું. ૧૧૨ ॥ પોતાનું કપટ જાણનારા ભગવાનની સામે, નજરે પડવાને પશુ જે જાણ છે એવી માયા થકી મોઢા પામેલા દુષ્ટ પુત્રીવાળા મનુષ્યોને "હું અને મારું" એમ એમ છે. ૧૧૩ ॥ હું નારદ, દ્રવ્યો એટલે પદાર્થો-કર્મો-કામ-રસમાય-અને જીવ (એટલે દેહમાં રહેલ અતીવા જુન આત્મા) એ સર્વે, તત્ત્વે કરીને વાસુદેવ ભગવાનથી, અન્ય વસ્તુ રૂપે નથી. ૧૧૪ ॥ વેદ નારાયણ સ્વરૂપ છે. દેવતાઓ નારાયણના અંગેથી થયા છે. શોક નારાયણ રૂપ છે. અને યજ્ઞ પશુ નારાયણ રૂપ છે. ૧૧૫ ॥ એમ એ નારાયણ રૂપ છે. તપ નારાયણ રૂપ છે. જ્ઞાન નારાયણ રૂપ છે. અને ગતી એટલે મો-ક્ષાદીક પશુ નારાયણ રૂપ છે. ૧૧૬ ॥ દુષ્ટા હૃદય સર્વના અંતર્યામી અને દુસ્થ ભગવાને અગત્યાગ

જગતને તેનો સરસ્વતો હું કેવળ તેની દૃષ્ટીની પ્રેરણાપરેજ સરસ્વતી, ૧૧૭ ॥ સમર્થ નીમ્નજ્ઞ ભગવાને ઉત્પત્તી સ્થીતી અને સવ કરવાને માટે રજ સત્વ અને તમ એ ત્રણ યુગોને માયાવડે અલગ કરેલા છે. ૧૧૮ ॥ દ્રવ્યો એટલે મદા જુનો વીંધેરે કાપો, જ્ઞાન એટલે ઉદ્ધારો આદી કારણો કરી સાધનો, અને ઉદ્ધારો આદી વડે થતી ક્રિયાઓના કષ્ટો તેને ઉદ્ધારોના દેવતાઓ, એ સર્વને વીંધે; માયાના યુગો, નીલ મુક્ત પુરુષને (દેહમાં રહેલા આત્મા અથવા ક્ષેત્રજને) પોતાપણું એટલે અહંતા મમતા કરાવીને બંધન પમાડે છે. ૧૧૯ ॥ હું બ્રહ્માણ એ ત્રણ યુગોથી બંધન પામનારાઓને ઉગવનારા અને પોતેજ પોતાની ગતીરૂપ જોનારા જે ભગ-વાન છે. તેજ સર્વના અને મારા પશુ હૃદય છે. (એટલે હું તેમને આધીન છું.) ૧૨૦ ॥ એ માયાના પશુ હૃદયને પોતાને ધણું રૂપો વાળા થવાની ઇચ્છા થતાં વદ્યજ્ઞથી પ્રાપ્ત થયેલાં કામ-કર્મ-અને સ્વભાવને, તેમજ પોતાની માયા વડે અલગ કર્યા. ૧૨૧ ॥ એ પુરુષ ભગવાનના આધાર વાળાં તેઓમાંના, કાળ વડે

આકાશનો મુખ્ય “શબ્દ” પણ આવ્યો. ૧૨૬૧ તે વાયુનો પણ કાળ-કર્મ-અને સ્વભાવ ઘટીત વીકાર થઇને તેમાંથી પોતાના “૩૫” મુખ્ય વાળું તેજ ઉત્પન્ન થયું. અને “શબ્દ” તથા “સ્પર્શ” એ મુજો તેમાં આકાશ અને વાયુના આવ્યા. ૧૨૬૧ પછી તેજનો વીકાર થઇને તેમાંથી પોતાના “૨૨” મુખ્ય વાળું પાણી ઉત્પન્ન થયું. અને “૩૫,” “સ્પર્શ,” અને “શબ્દ” એ મુજો તેમાં આકાશ અને વાયુ ના આવ્યા, ૧૨૭૧ પછી તેજનો વીકાર થઇને તેમાંથી પોતાના “૨૨” મુખ્ય વાળું પાણી ઉત્પન્ન થયું. અને “૩૫,” “સ્પર્શ,” અને “શબ્દ” એ મુજો તેજ-વાયુ-અને આકાશના તેમાં આવ્યા. ૧૨૮૧ તે પછી પાણી વીકાર પામીને તેમાંથી પોતાના “૪૫” મુખ્ય વાળું પૃથ્વી ઉત્પન્ન થઇ. અને “૨૨-૩૫-સ્પર્શ-અને શબ્દ” એ મુજો, પાણી-તેજ-વાયુ-અને આકાશના, તેમાં આવ્યા. ૧૨૯૧-તેમજ વૈકારીક અંદકાર ઘટી મન અને ચંદ્ર-દીપ્તિ-ઓ-વાયુ-મુખ-વરુણ-અશ્વીનીકુમાર-અગ્ની-ઉદ-ઉપેન્દ્ર એટલે વીશ્ણુ-અને શીવ, એ દશ ઉદયોના દેવતાઓ

ઉત્પન્ન થયા. ૧૩૦૧ તથા તેજસ એટલે રાજસ અહંકાર વીકાર પામીને તેમાંથી જ્ઞાન શક્તી વાળી દસ દંડીઓ પદ્મઓ. તથા સુદી અને પ્રાણ પશુ એ રાજસ અહંકાર થકીજ થયા. ૧૩૧૧ (એટલી પ્રકૃતિનાં કારણો રૂપ સત્ અથવા કારણ સૃષ્ટી કહેવાય છે. તે કહ્યા પછી અસત્ અથવા કાર્ય સૃષ્ટી એટલે એ કારણો વડે ઉત્પન્ન થનારા પ્રાણી પદાર્થો વીકારોની સૃષ્ટી થતાનો પ્રકાર હવે કહે છે) હે જ્ઞાનગુણોમાં ઉત્તમ નારદ, જ્યારે એ મહા સુનો-દંડીઓ-અને મન તથા દંડીઓના દેવતાઓઆદી (કારણો), આશ્રય (એટલે શરીર) ને નીમાણ કરવાને જુદાં જુદાં શક્તીમાન ન થયાં, ત્યારે બગવાનાની શક્તી (માયા) ની પ્રેરણા પામીને, તેઓએ એક જીવન સાથે મળીને, સત્ (લોભ શરીર, અને અસત્ (રુદ્ધ શરીર) એવું બે પ્રકારો વાળું આશ્રય (એટલે શરીર અથવા દંડુ) પાણીને વીશે ઉત્પન્ન કર્યું. ૧૩૨-૩૩૧ હજારો વસ્તુ સુધી જીવની અંદર તે નીજીવ એટલે મેનન રીતી શરીર અથવા દંડુ, પછી રક્ષા પછી, કાળ-કર્મ-અને સ્વભાવનો આશ્રય કરીનેજ,

આત્મા ભગવાને તેને જીવનું એટલે સચેતન કર્યું. ॥૩૪॥ ત્યારે તે ઉગ્રને ફેડીને તેમાંથી જે, હજારો સાથ-
જો-પગ-હાથ-આંખો-મોઢાં અને માથાં વાળા નીકળ્યા, તેજ આ પુરુષ ભગવાન છે. ॥૩૫॥ જેના અવ-
ધોને વીશે કેડથી નીચેના ભાગમાં સાત પાતાળ આદીક લોકની, અને ઉપરના જ્ઞપન આદી ભાગોમાં
સાત પૃથ્વી આદી લોકની વીદ્યારો કદવના કરે છે. ॥૩૬॥ જે પુરુષ ભગવાનના મુખથી બ્રહ્મજો, હાથથી
હસ્તીઓ, ઉરથી વૈરજો, અને પગ થકી શુદ્ધો જ્ઞાન પામેલા છે. ॥૩૭॥ જે મહાત્મા ભગવાનના પગને વીશે
ભુલોકની, નાભીમાં ભુવર લોકની, હૃદયમાં સ્વર્ગ લોકની, અને છાતીમાં મહાલોકની કદવના થયેલી છે. ॥૩૮॥
તેના અગામાં જન લોકની, બેસતોમાં તપ લોકની, અને માથાને વીશે સત્ત્વ લોક-અર્થ લોક-અને સત્તાનન
એટલે વૈકુંઠ લોકની કદવના થયેલ છે. ॥૩૯॥ તેની ઉપરે વીશે અનન્યની, ઉરમાં વીનનની, જનનું એટલે
ગુરુજીમાં શુદ્ધ સુનનની, જ્ઞાનમાં તજાતજની, ધંડીમાં મહા તજની, ચરણના કણમાં રસાનનની, અને પગના

તળીયામાં પાનાઓની કદના થયેલી છે. એ રીતે એ પુરુષ ભગવાન ચૌદે લોક મળે છે. ૧૮૦-૧૮૧ અથવા તેના પાને વીશે ભુલોક, તાબીને વીશે જુવલોક, અને ગાથાને વીશે સ્વર્ગ લોક એ રીતે (ત્રણે) લોકની કદના થયેલાનું પણ કહેય છે. ૧૮૨ છત્રીશી ૦ બા ૦ ૫૧૦ ૨૬૦ પાંચમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૫૫

અધ્યાય ૬ ઠે. - બ્રહ્મા - એ વીરાટ ભગવાનનું મુખ વાણીનું, તથા વાણીના દેવ અગ્નિનું ઉત્પત્તી સ્થાન છે. તથા આદી સમ પાતુ, આગની વીચેરે હોયનું ઉત્પત્તી સ્થાન છે. દમ્ય (એટલે દેવતાઓનું અગ્ન), કબ્ય (એટલે પીતૃઓનું અગ્ન), અને અમૃત (એટલે દેવ તથા પીતૃઓને આપતાં વર્ષનું અગ્ન) એમનું અને મધુર આદી છ રસોનું ઉત્પત્તી સ્થાન તેની જીભ છે. ૧૧૩ તેની નાસીકા સર્વેના પ્રાણ તથા વાયુનું, અને પ્રાણ હૃદી અધીનીક્રમાનું અને સામાન્ય તથા વીશેષ એની એ પ્રકારની ઉત્તમ મેધનું ઉત્પત્તી સ્થાન છે. ૧૧૪ તેની નેત્ર હૃદીમાંથી સર્વ પ્રકારનાં નેત્ર અને કપની તથા નેત્રની કીડીમાંથી સુષ્ણ અને આકાશની ઉત્પત્તી થઈ છે. કાંતમાંથી દાઝાઓ અને તીર્થોની તથા ક્ષેત્ર હૃદી થઈ આકાશની તન્માત્રા શબ્દની ઉત્પત્તી

થઈ છે. અને તેનું સરીર સર્વ પરતુના સાતની અને સુદરતાની જન્મ ભુમી છે. ૧૧૫ તેની ત્વચામાંથી સ્પર્શ શ્રુત, વાયુ, અને સર્વ મનો થયેલા છે, તેનાં રૂવાડાં થઈ જોણે કરીને વન સીંદ થાય છે એની ઉઘ્ઘીર ભત્તીઓ એટલે ઝોડો આદી થયેલા છે. ૧૧૬ તેના ત્રણ મેધનું-હૃદી વીજળીનું-અને નખ પથરા તથા લેહાનું ઉત્પત્તી સ્થાન છે. અને તેના હાથ વીશે કરીને સર્વનું સાદું કરનારા લોક પાળ દેવતાઓનું ઉત્પત્તી સ્થાન છે. ૧૧૭ એ હરી ભગવાનનું પરાક્રમ, ભુલોક-ભુવલોક-અને સ્વર્ગ લોક એમના કક્ષાઓનું સરણ સ્થાન છે. અને તેના ચરણ સર્વ કામનાઓનું તથા વરદાનોનું સ્થાન છે. ૧૧૮ જળ-વીર્ય-સૂત્રી-મેધ-અને પ્રભાવતીઓ, એમનું ઉત્પત્તી સ્થાન તેનું લીંગ છે. તથા તેમાં રહેલી ઉપરજ હૃદીય એ સંભોગ જન્મ મુખનું સ્થાન છે. ૧૧૯ હે ના-રદ, તેની પાશુ હૃદીય, યમદેવ-મીત્ર દેવ-અને મલોત્સર્ગ એમનું ઉત્પત્તી સ્થાન છે. અને એ હૃદીયને રહેવાની જગા યુદ્ધ, હાંસા-અગ્રદમી-મૃત્યુ-તથા નરકનું સ્થાન છે. ૧૨૦ તેના વાંસો પરાભવ-અધ્યાત્મ-અને અધર્મનું સ્થાન છે. નાડીઓ, નદીઓનું સ્થાન છે. અને હાડકાંનો સમુદ્ર, પર્વતોનું ઉત્પત્તી સ્થાન છે. ૧૨૧ પ્રધાનનું,

વાલોકકલ્પના ॥૪૨॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ દ્વિ ૦ પંચમોઽધ્યાયઃ ॥૫॥ બ્રહ્મા ૦ વાચાવન્હે ૦ સંક્ષેત્રં હંદસાંસત્તઘાતવઃ ॥ હવ્યકવ્યામૃતાન્નાનાંજિહ્વા
સર્વેરસસ્યચ ॥૧॥ સર્વાસૂનાંચવાયોશ્વતન્નાસેપરમાયને ॥ અશ્વિનોતૈરપૃથ્વીતંત્રાણાંતેદ્રવ્યોદયોઃ ॥૨॥ રૂપાણાંતેજસાંચશ્ચુર્ધિવઃસૂયસ્ય
ક્ષિણી ॥ ૧૨૦ ॥ દ્વિ ૦ તીર્થાનાંશ્રોત્રમાકાશશબ્દયોઃ ॥ તદ્વાત્રંવસ્તુસારાણાંસૌભમગસ્યચભાજનં ॥૩॥ ત્વગસ્યસ્પૃહાલોશ્વસર્વમેધસ્યચેવ
હિ ॥ રોમાણ્યુન્નિજ્જાતીનાંયૈર્વાયજ્ઞસ્તુસંધૃતઃ ॥૪॥ કેશશ્મન્નસ્વાન્યસ્યશિલાલોહાન્નવિદ્યુતાં ॥ બાહવોલોકપાલ્ત્રનાંપ્રાયશઃક્ષેમકર્મણાં
વિક્રમોભૂર્ભુવઃસ્વશ્ચક્ષેમસ્યશરણસ્યચ ॥ સર્વકામવરસ્યાપિહરેશ્ચરણઆસ્પદં ॥૬॥ અપાંવીર્યસ્યસગસ્યરજ્જ્વલ્યસ્યપ્રજાપતેઃ ॥ પુંસઃશિશ્રુઃ
પથ્યસ્તુપ્રજાત્યાનંદતિર્દૃતેઃ ॥૭॥ પાયુર્યમસ્યમિત્રસ્યપરિમોક્ષસ્યનારદઃ ॥ હિંસાયાનિર્જ્ઞતેર્મૃત્યોર્નિરયસ્યગુદઃસ્મૃતઃ ॥૮॥ પરાભૂતેરધર્મસ્યત
મસશ્ચાપિપશ્રિમઃ ॥ નાજ્યોન્નદન્તદીનાંતુભાવણાન્નસ્થિસંહતિઃ ॥૯॥ અવ્યક્તરસસિંધુનાંત્તાનાંનિગ્નસ્યચ ॥ ઉદરંવિદિતંપુંસોહૃદયંમનસઃપ
દં ॥૧૦॥ ધર્મસ્યમમતુભ્યંચકુમારાણાંભવસ્યચ ॥ વિજ્ઞાનસ્યચસત્ત્વસ્યપરસ્યાત્માપરાયણં ॥૧૧॥ અહંભવાન્ભવશ્ચૈવતદ્દમેમુનયોઽગ્રજાઃ ॥ સુરા
સુરનરાનાગાઃસ્વગામૃગસરીસૃપા ॥૧૨॥ ગંધવાપ્સરસોયજ્ઞાશ્ચભૂતગણોરગાઃ ॥ પશવઃપિતરઃસિદ્ધાવિદ્યાધ્રાશ્ચારણાદ્રુમાઃ ॥૧૩॥ અન્યેચ
વિવિધાજીવાજલસ્થલનભૌકસઃ ॥ ગ્રહર્ક્ષકેતવસ્તારાન્નક્ષિત્રાન્નજાલેષ્ટ ॥૧૪॥ સર્વપુરુષપેદંભૂતંભવ્યંભવચ્ચયત્ ॥ તેને માતૃતાંવશ્વંવિત
સ્તિમધિતિષ્ઠતિ ॥૧૫॥ સ્વધિષ્ણ્યંપ્રતપન્પ્રાણોબહિશ્ચપ્રતપત્યસૌ ॥ વાંકરાજંપ્રતપંસ્તપત્યંતર્બહિઃપુમાન્ ॥ સોઽતસ્યાભયસ્યેતોમત્યમન્ન
યદત્યગા ॥૧૬॥ મહિમેષતતોબ્રહ્મન્પુરુષસ્યદુરત્યયઃ ॥ પાદેષુસર્વભૂતાનિપુંસઃસ્થિતિપદોવિદુઃ ॥૧૭॥ અમૃતંક્ષેમમમયંત્રિમૂર્ખોધાયિમૂર્ધ
સુ ॥ પાદાસ્ત્રયોર્બિશ્વાસન્નપ્રજાનાંયઆશ્રમાઃ ॥ અંતસ્ત્રિલોક્યાસ્ત્વપરાગૃમેધોઽહૃદ્રતઃ ॥૧૮॥ સૃતીવિચક્રમેવિષ્વદ્સાશનાનશનેઉભો ॥ યદ

આદીઓ રસનું, અને સમુદ્રનું તથા પ્રાણી માત્રના લગનું સ્થાનક તેનું પેટ છે. અને તેનું હૃદય, મનનું સ્થાન છે. એમ વીધેથી કહે છે. ૧૧૦ તેમજ ધર્મનું-માર્ગ-તાઈ-કુમારોનું-શીવનું-વીરાનનું-અને સત્તનું સ્થાનક એ પુરુષ ભગવાનનું ચીત છે. ૧૧૧ હું, તું, શીવ, તેમજ તમારાથી પ્રથમ ઉત્પન્ન થયેલા સનકાદીક, મરીચી આદી રશ્મીઓ, દેવતાઓ, અસુરો, માણસો, નામ, પંખી, યુગો, પેટ ચાલનારા પ્રાણીઓ, મંધરો, અપ્સરાઓ, યક્ષો, ધક્ષો, જુગમણી, ઉરગ એટલે સાપ, પગુઓ, પીતૃઓ, સીંહ, વીધાધરો, ચારણ, ઝાડો, અને બીજાં જુદાં જુદાં પ્રકારના જળ-રચન-અને આકાશને વીશે વીચરનારા પ્રાણીઓ, અક્ષ, નક્ષત્રો, કેતુઓ, તારુઓ, વીજળી અને મેધ, તથા જે થયું છે-થાય છે-અને થવાનું છે તે: એ રીતનું સંપૂર્ણ જન્મ (એટલે જન્મ પ્રપન્ન અગ્ન) એ પુરુષ ભગવાન રૂપ છે એમ જણાવે. અને એનાથીજ આખું વીધ બનાયેલું છે. તથા એ પુરુષ ભગવાન આખા વીધને પ્રકાશ કરતો છે અને વીધરૂપે તે પોતેજ થયેલ છે. ૧૧૨-૧૩-૧૪-૧૫ સર્વ જન્મ પોતાના સ્થાનને, અને બહાર બીજે પણ પ્રકાશે છે. તેમ એ વીરાટ પુરુષ ભગવાન પણ

પોતાને વીશે અને બહાર પ્રકાશ કરે છે. તે અમૃત અને અભયના દાતર છે. અને મૃત્યુ ધર્મવાળા (મૃત્યુઓ)ને ભોમવવાનું ને કર્મજન, તે તેમના થઈ દુર છે. (એટલે કર્મજન તેમને ભોમવવાનું નથી.) ૧૧૬ હે આશ્વત્થ, જેના ચરણ આદી અવયવો, સર્વ જીવ એટલે પ્રાણી પદ્ધતીદીક સર્વ કાંઈનું રહેવાનું સ્થાનક હોવાનું વીધને જણાવે છે. તે પુરુષ ભગવાનના મહીમા, આ પ્રમાણે અપાર અને અંત વીનાનો છે. ૧૧૭ ભુલોક-ભુવલોક-અને સ્વર્ગલોક, એ ત્રીશોડશી ઉપર, એટલે ભગવાનના મરનકને વીશે રહેલા એવા જન્મ-તપ-અને સલ્લોક-કર્મ, જ્યાં અમૃત-ક્ષેમ-અને અભય રહેલ છે, તેમાં બ્રહ્માચારી-વાનપ્રસ્થ-અને સંન્યાસ આશ્રમ વાળાઓ જન્મ છે. અને નૈટીક બ્રહ્માચારી વીચેરે નહીં થતાં જેઓ ગૃહસ્થાશ્રમીજ રહેલા છે, તેઓ તે આ ત્રીશોડશી અંદરજ રહે છે. ૧૧૮ એક પ્રકારના દેહને (એટલે રથન અને સુક્ષ્મ દેહને) અશ્રવ કરનારા પુરુષની, તે અવીધાયુક્ત થઈ કર્મ ફોળને ખાવા થઈ, થવાની એક પ્રકારની; અને વીધાયુક્ત રહીને કર્મ ફોળને નહીં ખાવા થઈ થવાની બીજી પ્રકારની: એમ એ પ્રકારની ગતીઓ છે. (અર્થાત્ એ અવીધાયુક્ત થયેલ, કર્મ

જોને ખાનારો દેહમાં રહેલો આત્મા છવ કહેવાય છે. અને તેની ઉપરના ૧૮ મા શ્લોક પ્રમાણે ગતી થાય છે. તથા બીજો વીધા થઈ મુક્ત રહીને કર્મજોને નહીં ખાનારો દેહમાં રહેલો આત્મા “ધમર” કહેવાય છે. અને તે સર્વ કાળ મુક્ત છે. અને તે પરમાત્માને અંશ અવતાર કહેવાય છે. અને તે અંશ અવતારો યજ્ઞીજ્ઞ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જીવેને થાય છે. જેથી તે ધમર, છવને પણ પોતાના સમાન એટલે ધમર બનાવે છે. અને ભારે જીવેનો મોક્ષ થવાનું કહેવાય છે. અવતાર થઈ મયા પછી પણ, તેમણે પોતે કહેલું જ્ઞાન પરંપરાથી જીવેને પ્રાપ્ત થવાથી તેઓ મુક્ત થાય છે ખસ. પણ ધજો કાળ વહી જવાથી તે જ્ઞાન પ્રયત્નના જેવું નહીં રહેતાં માણસો વીગેરે પોતાના સ્વભાવને મળતો તેનો અર્થ કરીને જગાડી દેતાં, જીવેને મુક્ત થવાનું સાધન રહેતું નથી ત્યારે ફરીથી જ્ઞાન આપવાને માટે અને, બીજાં પણ બંધોનું રક્ષણ અને દુષ્ટોનો નીચક વીગેરે કામો કરવા સારું, ભગવાનનો શરીરથી અવતાર થાય છે. એ રીતે યુગે યુગે થયાં કરે છે. એમ ભગવાન સામારે કરે છે અને દેહમાં રહેલો આત્મા અવીધા મુક્ત થઈને કર્મ જોને ખાનારો શા માટે થાય છે? એ સવાલોના જવાબ; ભગવાન સદી સામારે કરે છે, પાળે છે, અને વળી નાશ કરે છે. એ સવાલના જવાબની

પેઠે; ધમર અને ધમરનાં કૃત્યો અતઃકર્વ હોવાથી માણસોનાં મન-યુદ્ધી-અને વાણી તેમાં પડેલી શકનાં નથી. તેથી જાણવા સગળતા જાહેર હોવાથી આપી શકાય તેવા નથી. (૧૧૮) મહાજુન-છેડીઓ-અને જુ-જોના રચણ જુન, એ દેહમાંથી વીરાટ પુરુશનું શરીર એટલે વીચરણ ઉત્પન્ન થયેલ છે. જે આખા વીચરે વીજે, સુર્ય કીરણોથી પ્રકાશવાની પેઠે, સંપૂર્ણપણે બાપેલ વસ્તુ થઈ સર્વત્ર પ્રકાશ છે. ૧૨૦ ॥ એ મહા-ત્માના નાબી કમળથી, હું બ્યારે ઉત્પન્ન થયો, ત્યારે યતની સામગ્રી, એ પુરુષ ભગવાનના અવતારો વીના, બીજી કાંઈ પણ મને જોવામાં ન આવી. ૧૨૧ ॥ પછી યતના પરુઓ-યજ્ઞરચંબ-અભ-યતુભી-ધણા યુગો વાજો કાળ-પાત આદી વસ્તુઓ-જવ આદીક ઔશધીઓ-ધી વીગેરે ચીકણવાળા પદાર્થ-મધુર વીગેરે ૭ રસ-તોદું વીગેરે ધાતુઓ-માટી-જવ-રૂક, વગુ, અને સામ એ વેદો-હોતા, અધર્વે વીગેરેથી થવાનું આતુહોત વીગેરે કર્મ-બ્યોતીક્રમ વીગેરે યતનાં નામો-સ્વાદા, વશક વીગેરે મંત્રો-દક્ષીણાઓ-મનો-દેવતાઓનો નમ-ગોધ્યાયન વીગેરે એ કહેલ કલ્પ એટલે પદ્ધતીઓ-સંકલ્પ-તંત્ર એટલે કર્મ કરવાના પ્રકારો-વીશુકમાડી મ-તીઓ-દેવતાઓનાં ધ્યાન-પ્રાથઓનો-તથા ધમરપંથુ યુદ્ધીથી કર્મો કરવા ૩૫ સમપંથુ-એ સમળી યતની

વિગાહાવિગાહપુરુષસ્તૂમયાશ્રયઃ ॥૧૯॥ યસ્માદંડવિરાટ્જજ્ઞેભૂતેન્દ્રિયગુણાત્મકઃ ॥ તદ્રૂવ્યમત્યગાદ્વિશ્વંગોભિઃ સૂર્યદ્વાતપન્ ॥૨૦॥ યદાસ્ય નાપ્યાત્માલિનાદ ધ્વાસંજ્ઞાત્મનઃ ॥ નાવિદંયજ્ઞસંભારાન્પુરુષાવયવાદતો ॥૨૧॥ તેષુયજ્ઞસ્યપશવઃ સવનસ્પતયઃ કુશાઃ ॥ દ્વિદંચદેવ્યજ્ઞનંક્રત્ શ્વોરુગુણાન્વિતઃ ॥૨૨॥ વસ્તુન્યોષધયઃ સ્નેહારસલોહમૃદોજલં ॥ ઋચોયજૂંપિસામાનિચાતુર્હોત્રંચસત્તમા ॥૨૩॥ નામધેયાનિમંત્રાશ્વદક્ષિણાશ્વ તાનિચ ॥ દેવતાનુક્રમઃ કલ્પઃ સંકલ્પસ્તંત્રમેવચ ॥૨૪॥ ગતયોમતયશ્ચૈવપ્રાયશ્ચિત્તંસમર્પણં ॥ પુરુષાવયવૈરેતેસંભારાઃ સંપ્રતામયા ॥૨૫॥ ઇતિ સંપ્રુતસંભારઃ પુરુષાવયવૈરહં ॥ તમેવપુરુષંયજ્ઞંતેનૈવાયજર્મીશ્વરં ॥૨૬॥ તતસ્તેઘ્રાતર મેપ્રજાનાંપતયોનવ ॥ અયજન્વ્યક્તમવ્યક્તંપુરુષંસુસમા હિતાઃ ॥૨૭॥ તતશ્ચમનવઃ કાલે જિરેઋપયોડપરે ॥ પિતરેવિબુધાદૈત્યામનુષ્યાઃ ક્રતુભિર્વિમું ॥૨૮॥ ન લલ્લ ભગવતિતદિદંવિશ્વમાહિતં ॥ ગૃહી ત્પારોઽપુણઃ સર્ગાદાવગુણઃ સ્વતઃ ॥૨૯॥ સૃજાન્તિત્રિયુકોડંકુરોરિતિતદ્વશઃ ॥ વિશ્વંપુરુષરૂપેણપરિપાતિત્રિ ક્તિઘૃક્ ॥૩૦॥ ઇતિતેડમિ હિતંતાતયથેત્દુપ્પ્રસિ ॥ નાન્યદ્ભગવતઃ કિંચિદ્ભાવ્યંસદસદાત્મકં ॥૩૧॥ નભારતીમેંગમૃષોપલક્ષ્યતેનવૈકચિન્મેમનસોઽષાગતિઃ ॥ નમે હષાકાણિપંત્યસત્પથેયન્મે દૌત્કંઠ્યવતાઘૃતોહરિઃ ॥૩૨॥ સોડહંસમાન્નાયમયસ્તપોમયઃ ॥ ગ્હાણતોનામભિવંદિતઃ પતિઃ ॥ આસ્થાયયોગં નિપુણંસમાહિતસ્તંનાશ્વગચ્છંયતઆત્મસંભવઃ ॥૩૩॥ નતોસ્મ્યહંતચ્ચરણંસમીયુષાંમવચ્છિદંસ્વસ્ત્વદ્દંડુપંડ્રાં ॥ યોહ્યાત્મમાયાવિભવંસ્મપ યંગાચયાનભઃસ્વાંતમથાપરેકુતઃ ॥૩૪॥ નાહંનયૂંયંયદ્દતાંગતિંવિદુર્નવામદેવઃ કિમુત્ ॥ ૧૨૬ ॥ તન્માયયામોહિતબુદ્ધયસ્ત્વિદંવિનિર્મિતંચાત્મ સમંચિદ્મહે ॥૩૫॥ યસ્યાવતારકર્માણિગાયંતિત્યસ્મદાદયઃ ॥ નયંવિદંતિતત્ત્વેનતસ્મૈભગવતે ॥૩૬॥ સપ્ષઆદ્યઃ પુરુષઃ કલ્પેકલ્પેસૂજ

સામગ્રીઓ, તે પુરુષ ભગવાનના અવતારો યજ્ઞીજ્ઞ મે સંપાદન કરી. ૧૨૨-૨૩-૨૪-૨૫ ॥ અને એ રીતે પુરુષ ભગવાનના અવતારો યજ્ઞી મેગવેલી યતની ને સામગ્રીઓ થઈ, તેજ યજ્ઞ પુરુષ ધમરનું મે પુજન કર્યું હતું. ૧૨૬ ॥ પછી તમારા ભાઈઓ, આ નવ પ્રજા પત્નીઓએ પણ, એકાદ યુદ્ધી વડે, એ બક્ષ (એટલે દેવતાઓ રૂપે દેખવામાં આવતા) અને અવ્યક્ત (એટલે નીચું અને નીચાર હોવાથી નહીં જોવામાં આવતા), પુરુષ ભગવાનનું પુજન કર્યું હતું. ૧૨૭ ॥ અને તે પછી કાંઈક વખત મયા કરે મનુઓએ-બીજા ર-શીઓએ-પીતૃઓએ-દેવોએ-દૈત્યોએ-અને મનુઓએ પણ યજ્ઞ કરીને, એ સમર્થ ભગવાનનું પુજન કર્યું હતું. ૧૨૮ ॥ એ નાસયજ્ઞ ભગવાનને વીજેજ્ઞ આ વીચ બાપીને રહેલું છે. અને તે પોતે નીચું હોવા છતાં, માથાને મઠણ કરવા વડે અનેક યુગો વાળા થઈને, ઉપત્તી-રથીતી-અને લય વીગેરે કરનારા થાય છે. ૧૨૯ ॥ તેની આગળે અનુસરીને હું વીચની ઉત્પત્તી કરું છું. હર એટલે સદાશીવ તેને વશ રહીનેજ એ વીચનો સંહાર કરે છે. અને વીચુ રૂપે તે પોતેજ આ વીચનું પાળન કરે છે. એ રીતે ત્રણ શક્તીઓને પરનારા એ પુરુષ ભગવાનજ છે. ૧૩૦ ॥ એ રીતે સત્ (મહા જુનાદીક) અને અસત્ (દશ માત્ર) રૂપે

જે કાંઈ થયેલ છે તે સમજું એ ભગવાન થઈ જીવું નથી. હે તાત, તમે અને જે જે પુણ્ય કરું તે જાણું, મે તમને એ રીતે કહું. ૧૩૧ ॥ એ ભગવાનને મે ઉદ્દેશ સહીત, મારા હૃદયને વીજે ધારણ કરેલા છે. તેથી મારી વાણી મીથ્યા થતી નથી. (એટલે મારું વચન સીદ થાય છે. અને નહીં થવા સરખું મારી વાણીથી જોવાનુંજ નથી.) મારા મનની મતી પણ મીથ્યા થતી નથી. (એટલે મારો સંકલ્પ સીદ થાય છે.) અને મારી ઉદ્દેશી પણ અપજે મારને પ્રવર્તતી નથી. ૧૩૨ ॥ એરો વેદમય-તપોમય-અને પ્રજા-પત્નીઓએ નમરકાર કરેલો તથા તેઓનો સ્વામી હું પણ, મને જન્મ આપનારાને બ્યારે જાણી શકેલો નહીં. ત્યારે એકાદ યુદ્ધીથી યોગ ધારણ કરીને મે તેજ ભગવાનનું ધ્યાન કર્યું હતું. ૧૩૩ ॥ શરજે આવનારનાં જન્મ મરણને મટાડનારા-કલ્યાણના આશ્રમ રચાવના-મુદર તથા મંગલરૂપ-તથા અનંતપણથી આકાશ પોતાના અંતને નહીં જાણવાની પેઠે પોતાની માથાના વૈભવના અંતને જે પોતે પણ જાણી શકતા નથી-એવા તે ભગવાનના ચરણને વીજે હું નમરકાર કરું. ૧૩૪ ॥ હું, તું, તથા સદાશીવ પણ તેની ખરી મતીને જાણતા નથી. તે આ જન્મમાં નીચાણ થયેલા ભગવાનની માથાથી મોઢ પામેલી યુદ્ધીવાળા, અને પોતાના

સરખેલ તેને ભગવાનના ધીમ દેવતાઓ વીગેરે તો તેને કેમજી જાણી શકે! ૧૩૫૥ ॥ એ રીતે તે તત્વ સહીત જાણી શકતા નથી. આટેલ તેના અવતારોને અને કર્મોને આપણ વીગેરે જાણએ છીએ. તે ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૩૫૭ ॥ એજ અર્થના અને આજ પુરુષ ભગવાન પ્રત્યેક કલ્પને વીશે પોતે પોતાને પોતામાંજ અને પોતાવડેજ સરવેળે પામે છે. અને સંકાર પશુ કરે છે. ૧૩૫૮ ॥ હે નારદ અતી શુદ્ધ-કેવળ-જ્ઞાનમય-સર્વથકી શુદ્ધ પ્રકારના-સર્વમાં વ્યાપી રહેલા-મત્સ્ય-પુષ્પ-આદી અલ્પ સ્કીત-તીર્થુષુ-તીલ-અને અ-દ્ય, એવા ભગવાનને જ્ઞાન થયેલ મન, જુદી, અને દરેકવાળા મુતીઓ જાણે છે. પશુ જ્યારે કુનકંથકી, તેમનાં મન જુદી અને દરેકી, પરંતુ પામે છે. આરે ભગવાન તેમને દેખાતા નથી. ૧૩૬૦-૩૬૧ ॥ કાળરૂપે-સ્વ-આવરૂપે-સત્ એટલે મહાબુદ્ધિ આદીરૂપે-અસત્ એટલે રૂપ પદાર્થોદીરૂપે-મન એટલે આરે પ્રકારના અંતઃકરણરૂપે-દ્રવ્યોરૂપે-વીકારોરૂપે-યુક્તોરૂપે-દરેકોરૂપે-વીકાર એટલે વીકારોરૂપે-સ્વરૂપ એટલે વીકારો પ્રકાશીત કર-

નારા પદાર્થરૂપે-સ્થાવરોરૂપે-અને જંગમોરૂપે પશુ એ મહાત્મા આવીઅવતાર પરમપુરુષને ॥૧૦૧॥ હું (અર્થ) સદાશીવ-યજ્ઞ-આ દેવ આદી પ્રજાપતીઓ-તમે વગેરે મુતીઓ-સ્વર્ગના અધીપતીઓ-અંતરીક્ષ લોકના અધીપતીઓ-મનુષ્ય લોકના અધીપતીઓ-અને પાતાળના અધીપતીઓ-મધર્વ, વીધાધર, અને ચારણોના સ્વામીઓ-યજ્ઞ, રાક્ષસો, સાપ, અને નાગ લોકના અધીપતીઓ-મોટા મોટા રક્ષીઓ-પીતૃ, દૈત્ય, સીદ્ધ, અને જાનવોના અધીપતીઓ-પ્રેત, પીશાચ, બુત, કુખાંડ, જળજંતુ, પશુ, તથા પક્ષીઓના સ્વામીઓ વીગેરે જેને કાંઈ સર્વે લોક માત્રને વીશે અધિપત્યવાળુ-મોટામવાળુ-મનની, સરીરની, અને દરેકોની શક્તિવાળુ-સ્વચાળુ અને રૂપ વીનાનું હોય છે તે સર્વ એ પરમ તત્વ ભગવાનનાંજ સ્વરૂપ છે. (અર્થાત્ સર્વ કાંઈ ભગવાનની વીસુ-તીઓ અથવા ભગવાનનાંજ સ્વરૂપ છે.) ॥ ૪૧-૪૨-૪૩ ॥ એ મહાત્મા પુરુષ ભગવાનના શુંદર લીલા-ઓવાળા અવતારોમાંના જેને જેને રક્ષીઓએ મુખ્ય માનેલા છે, તેવા અને શ્રવણ કરવાયકી જાનવા દેશને

ત્યજઃ ॥ આત્માત્મન્યાત્મનાત્માનંમંયચ્છતિચપાતિચ ॥ ૩૭ ॥ વિશુદ્ધંકેવલંજ્ઞાનંપ્રત્યક્સમ્મગવસ્થિતં ॥ સત્યંપૂર્ણમનાદ્યંતંનિર્ગુણંનિત્યમદ્વયં ॥ ૩૮ ॥ ઋષેવિદંતિમુતયઃ પ્રશાંતાત્મેન્દ્રિયાશયાઃ ॥ યદાતદેવાસતર્કૈસ્તિરોધીયેતવિહુતં ॥ ૩૯ ॥ આદ્યોઽવતારઃ પુરુષઃ પરસ્યકાલઃ સ્વભાવઃ સદસ ન્મનશ્ચ ॥ દ્રવ્યંવિકારોગુણંદ્રિયાણિવિરાટસ્વરાટસ્થાસ્નુવરિણુભૂમ્નઃ ॥ ૪૦ ॥ અહંભવોયજ્ઞાદમેપ્રજેશાદક્ષાદયોયેભવદાદયશ્ચ ॥ સ્વલોકપાલાઃ સ્વગલોકપાલાનૃલોકપાલાસ્તલલોકપાલાઃ ॥ ૪૧ ॥ ગંધર્વવિદ્યાધરચારણેશાયેયક્ષરક્ષોરગનાગનાથાઃ ॥ યેવાન્ પીણામૃષભાઃ પિતૃણાંદેત્યેંદ્રસિદ્ધેશ્વરદાનવેંદ્રાઃ ॥ અન્યેચયેપ્રેતપિશાચમૂતકૂખાંડયાદોમૃગપક્ષ્યધીશાઃ ॥ ૪૨ ॥ યત્કિંચલોકેભગવન્મહસ્વદોજઃ સહસ્વદ્વલવત્ક્ષમાવત્ ॥ શ્રીન્દ્રીવિભૂત્યાન્વદદ્રુતાર્ણતત્ત્વંપરંરૂપવદસ્વરૂપં ॥ ૪૩ ॥ પ્રાધાન્યતોયાનૃષઆમનંતિલીલાવતારાન્પુરુષસ્યભૂમ્નઃ ॥ આપીયતાંકર્ણકપાયશોષાનનુકમિષ્યેતદ્માન્સુપેશાન્ ॥ ૪૪ ॥ હૃમામમદ્વિષ્ણોઽધ્યાયઃ ॥ ૬ ॥ બ્રહ્મોવાચ યત્રોચ્યતઃક્ષિતિતલોદ્ધરણાયવિભ્રત્કૌર્ડીતનુંસકલયજ્ઞમયીમનંતઃ ॥ અંતર્મહાર્ણવઉપાગતમાદિદૈત્યંતંદંષ્ટ્રયાદિઃપિષ્ણધરોદદાર ॥ ૧ ॥ જાતોરુચેરજનત્સુયમાન્સુપજ્ઞાકૂતિસૂનુરમરાનથદક્ષિણાયાં ॥ લોકત્રયસ્યમહતીમહરચદાર્તિસ્વાયંભુવેનમનુનાહરિરિત્યનુક્તઃ ॥ ૨ ॥ જજ્ઞેચકર્દમગૃહેદ્વિજદેવહૂત્યાંસ્ત્રોમિઃસમંનવભિરાત્મગતિસ્વમાત્રે ॥ ઋચેયયાત્મશમલંગુણસંગપંકમસ્મિન્વિધૂયકપિલસ્યગતિંપ્રપેદે ॥ ૩ ॥ અત્રેરપત્યમભિકાંક્ષતઆહતુષ્ટોદત્તોમયાહમિતિયદ્વગવાન્સદસઃ ॥ યત્પાદપંકજપરાગપવિત્રદેહાયોગર્દ્ધિમાપુરુષર્ચીયદુર્હૈહયાદ્યાઃ ॥ ૪ ॥ તત્સંતપોવિવિધલોકસિસૃક્ષયામેઆદૌસનાત્સ્વતપસઃસચતુઃસનોઽભૂત્ ॥ પ્રાક્કલ્પસંપ્લવવિનષ્ટમિહાત્મતત્ત્વંસમ્યગ્જગાદમુનયોયદચક્ષતાત્મન્ ॥ ૫ ॥ ધર્મસ્યદક્ષદુહિતર્યજનિઃસૂત્યાંનારાયણોનરહિતિસ્વતપઃપ્રભાવઃ ॥ દૃષ્ટ્વામનોભગવતોનિયમાવલોપંદેવ્યસ્ત્વનંગપૃતનાઘટિતુંનશેકુઃ ॥ ૬ ॥ કામંદહંતિકૃતિનોનુરોષદૃષ્ટ્યારોપંદહંતમુતતેનદહંત્યસહ્યં ॥ સોઽયંયદંતરમલંનિવિશન્વિભેતિકામઃકથંનુપુનરસ્યમનઃશ્રયેત ॥ ૭ ॥ વિદ્ધઃસપત્ન્યુદિતપતત્રિભિરંતિરાજ્ઞોબાલોપિસન્નુપગ

સંકારનારા અવતારો હું તમને એક પછી એક એમ કરું છું. ૧૪૪૪ ॥ છત્રીથી. શા. પી. ૨૬૦ ૭૦ અ. સં. ૧૨૫ ॥ અર્થ. ૧૬ ૭ ॥ આ-અર્થ-સર્વે વચ્ચે અને અંતે ભગવાન વસાવું શરીર ધારણ કરીને પૃથ્વીના તળેના ઉદાર કરવાને જ્યારે તૈવાર થયા. ત્યારે વચ્ચેથી ઉદ્ધ પર્વતને ચીરી નાંખે તેમ મહા સમુદ્રમાં સામે આપેલા આદી દેવ હીરણ્યાક્ષને તેમજે કાંદોવડે ચીરી નાખ્યો. ૧૧૧ ॥ રમી રક્ષીયકી આકૃતિને વીશે જન્મેલા યજ્ઞ ભગવાને તેમની રક્ષીયા નામની સ્ત્રીમાં સુવચ નામના દેવોને ઉત્પન્ન કરીને, તેઓ સહીત યજ્ઞ ત્રણે લોકનું મોડું દુઃખ મટાડ્યું. ત્યારે સ્વયંભુમનુએ તેમને “દરી” એવા નામથી બોલાવ્યા. ૧૨૨ ॥ હે નારદ કદંબ રક્ષીના ધરમાં દેવદુતીયકી કપીલ દેવ નામથી જન્મીને તેમજે પોતાની નવ બહેનો સહીત માતા દેવદુતીને શુદ્ધ આત્મ જ્ઞાનનો ઉપદેશ કર્યો હતો. કે જે થકી તે પોતાની જુદીના દેશ એટલે મેળરૂપ આશક્તિને ક્ષિપ્ત નાંખીને આ જન્મમાંજ કપીલ દેવની ગતિને એટલે મોક્ષને પામ્યાં હતાં. ૧૩૩ ॥ એ ભગવાનેજ નુસમાન

થઈને પુત્રની કામનાવાળા આત્મી રક્ષીને કર્યું કે “હું પોતેજ તમને આપાવો.” તેથી તેમને શેર જન્મેલા ભગવાનનું “દત્ત” એવું નામ પડ્યું હતું. તેમના ચરણ કમળની રચથી પરીત થયેલા દેવવાળા યજ્ઞ અને હૈલ્ય એટલે સદાચાર્યુન આદી, આ લોક તથા પરલોક બેઠી સીદ્ધીને આપનાર યોગ સંપત્તિને પામ્યા હતા ૧૨૪ ॥ મેં વીધીય પ્રકારની રક્ષી કરવાની ઇચ્છાથી તપ કરવાયકી પ્રકટ થયેલા, આદીમાં “સન” શબ્દવાળા સનતકુમાર-સનક-સનંદન-અને સનાતન એવા ચાર રક્ષીઓને ભગવાને સ્વરૂપ ધારી થઈને પુરં કલ્પના પ્ર-લય વખતે નાશ પામેલ આત્મજ્ઞાન સંપુર્ણ રીતે કર્યું હતું. ૧૨૫ ॥ દક્ષની દીકરી અને ધર્મની સ્ત્રી મુર્તિયકી તપના અસાધારણ પ્રભાવવાળા નર નારાયણ રક્ષીરૂપે ભગવાન આવતયા હતા. તેમજે મન થકી ઉત્પન્ન કરેલી અપ્સરાઓને બેઠીને, કામદેવની સેનારૂપ હંદ્ર મોકલેલી અપ્સરાઓ આદી, ભગવાન નર નારાયણના નીચમનો બંગ કરવાને સર્ગ થઈ શકી નહોતી. ૧૨૬ ॥ કોષવાળી દક્ષીયકી કામને તો ચી રદ વીગેરે જાણી શકે છે.

પણ પોતાને જાણનારા અસલા કોઈને તેઓ જાણી શકતા નથી. એવો કોઈ પણ જેમના નીર્મળ મનમાં વેસવાને બીઠે છે. તે તેમના મનની અંદર કામ નો કેમજ પેલી શકે ? ॥૭॥ ઉતાવળ રાજના દેખતાં, તેમના જાણક પુત્ર મુવળને, ઓરમાન માયે કહેલાં વચનોરૂપી જાણેથી વીધાયલા તે, જાણક હોવા છતાં તપ કરવાને મથા, ત્યાં સુતી કરતાથી સ્વરૂપધારી થઈ પ્રસન્ન થઈને, ભગવાને તેમને દીવ્યમતી આપી. જે મતીની ઉપર રહેલા બૃહ આદી, અને નીચે રહેલા સત્પરશી મુતીઓ પણ વળાય કરેછે ॥૮॥ વેદથી ઉલટ મારે આસેલા, અને જાહજોના આપરૂપી વળથી પરાક્રમ અને જાગ્ય નાશ પામેલા, તેન રાજને નરકમાં પડવા લાગવાને માટે, ભગવાને તેના પુત્રરૂપે પૃથુરાજ અવતરીને પૃથ્વીને દોહી અને, પૃથ્વીથી આત્મીક સર્વ કાંચો ઉરપાત કર્યા હતાં. ॥૯॥ નાભી રાજયથી મુદેની અથવા મેરદેનીના પુત્ર થઈને રાજાદેવજી ભગવાને સમદેવીથી, જડના સરખી ચોમ ચર્ચાનું આચરણ કરીયું હતું. જેને રશીઓ સ્વસ્થ, શાંતી આપનાર અને

સર્વ સમયથી આશ્રયી મટાડનાર તથા પરમ હંસની દશાનું રથાનક માને છે. ॥૧૦॥ મારા યજ્ઞમાં સોના સ-રખી કાંતીયાળા-વેદમુર્તિ-યજ્ઞમુર્તિ-સર્વ દેવતાઓરૂપ અને સાક્ષાત યજ્ઞપુરુષ હયમીવ ભગવાન ઉપન થયા હતા જેના નાકમાંથી શ્વાસ નીકળતાં મનોહર વેદ વાણી પ્રકટ થઈ છે. ॥૧૧॥ પૃથ્વી સ્વરૂપ અને સર્વ જીવ સમુદના આશ્રય મત્ત્ય સ્વરૂપ ભગવાનનાં દર્શન વૈવરવન મનુને પાછલા યુગના અને એટલે પ્રલય વખતે થયાં હતાં. તેમજ પ્રલયના જળમાં, મારા મુખમાંથી બાયપડી નીકળી ગયેલા, વેદો પાછા લઈ આવીને તે પ્રલયના જળ-માંજ વીહાર કર્યો હતો. ॥૧૨॥ અમૃત મેળવવા સાડે દેવ તથા દાનવના અધીપતીઓ ક્ષીર સમુદ્રનું મંથન કરતા હતા. ત્યારે એ આદી દેવ ભગવાને કાચાના શરીરથી મંદરાચળ પર્વતને પોતાની પીઠ ઉપર ધારણ કરીને, તેના ફરવા વડે પોતાને ખંજવાળ મટવાથી નીંદ્રા સેવાનો વખત મળ્યાનું માન્યું હતું. ॥૧૩॥ દેવતા-ઓનું મોઢું બધ નીવારણ કરવાને ચંચળ બધાં-મોટી દાદો-તથા બાવાનક મુખવાળા દર્શોદ ૩૫ ધરનારા

તસ્તપસેવનાનિ ॥ તસ્માઅદાત્પ્રવગતિંગૃણતેપ્રસન્નોદિવ્યાઃસ્તુવંતિમુનયોયદુપર્યધસ્તાત્ ॥૮॥ યદ્વેનમુત્પથગતંદ્વિજવાક્યવજ્રવિષ્ણુષ્ટપૌરુષમગં
નિરયેપતંતં ॥ ત્રાતાઽર્થિતોજગતિપુત્રપદંચલેભેદુર્ધાવસૂનિવસુધાસકલાનિયેન ॥૯॥ નાભેરસાવૃષભાસસુદેવિસૂનુર્યૌવૈચ્ચારસમદૃક્જ
હયોગચર્યા ॥ યત્પારમંસ્યમૃષયઃપદમામનંતિસ્વસ્થઃપ્રશાંતકરણઃપરિમુક્તસંગઃ ॥૧૦॥ સત્રેમમાસભગવાન્હયશીરષાઽથોસાક્ષાત્સયજ્ઞપુરુ
ષસ્તપનીયવર્ણઃ ॥ છંદોમયોમસ્વમયોઽસ્થિલદેવતાત્માવાચોબભૂવુશતીઃશ્વસતોઽસ્યનસ્તઃ ॥૧૧॥ મત્સ્યોયુગાંતસમયેમનુનોપલબ્ધઃક્ષોણીમ
યોનિલિલજીવનિકાયકેતઃ ॥ વિસ્ત્રંસિતાનુરુભયેસલિલેમુસ્વાન્મેઆદાયતત્રવિજહારહવેદમાર્ગાન્ ॥૧૨॥ ક્ષીરોદધાવમરદાનવયૂથપાનામુન્મ
થ્નતામમૃતલબ્ધયઆદિદેવઃ ॥ પૃથેનકચ્છપવપુર્વિદધારગોત્રંનિદ્રાક્ષણોદિપરિવર્તકષાણકંઢૂઃ ॥૧૩॥ ત્રૈવિષ્ટપોરુભયહાસનૃસિંહરૂપંકૃત્વાશ્ર
મકુલિનંપ્રજ્ઞાલ્લહ ॥ દૈત્યેન્દ્રમાશુગદયાઽભિપતંતમારાદૂરોનિપાત્યવિદદારનચ્ચૈઃસ્ફુરંતં ॥૧૪॥ અંતઃસરસ્યુરુબલનપદમૃતીતોગ્રાજેયથપ
તિરંબુજહસ્તઆર્તઃ ॥ આહેદમાદિપુરુષાસ્થિલલોકનાથતીર્થશ્રવઃશ્રવણમંગલનામધેય ॥૧૫॥ શ્રુતાહરિસ્તંશરણાર્થિનમપ્રમેયશ્ચક્રાયુધઃપતંગ
રાજભુજાધિરૂઢઃ ॥ ચક્રેણનક્રવદનંવિનિપાટયતસ્માદ્વસ્તેપ્રગૃહ્યભગવાન્કૃપયોજહાર ॥૧૬॥ જ્યાગન્ગુણૈરવરજોઽપ્યદિતેઃસુતાઃસ્ત્રોહા
ન્વિચક્રમદ્વમાન્યદથાધિયજ્ઞઃ ॥ ક્ષમાંવામનેનજગૃહેત્રિપદચ્છલેનયાજ્વામૃતેપથિચરન્પ્રભુભિર્નચાલ્યઃ ॥૧૭॥ નાર્યૌબલેરયમુરુક્રમપાદશૌ
ચમાપઃશિસ્વાંધૃતવતોવિબુધાધિપત્યં ॥ યૌવૈપ્રતિશ્રુતમૃતેનચિકીર્ષદન્યદાત્માનમંગાશિરસાહરયેઽભિમેને ॥૧૮॥ તુમ્યંચનારદશ્રુશંભગવા
ન્વિવૃદ્ધભાવેનસાધુપરિતુષ્ટવાચયોગં ॥ જ્ઞાનંચમાગત્તદ્દાત્તસતત્ત્વદીપંયદ્વાસુદેવશરણાવિદુરંજસૈવા ॥૧૯॥ ચક્રંચદિક્ષવિહતંદશસુસ્વતે
જોમન્વંતરેષુમનુવંશધરોવિભર્તિ ॥ દુષ્ટેષુરાજસુદમંવ્યદધાત્સ્વકીર્તિસત્યેત્રિપૃષ્ટઽશર્તીપ્રથયંશ્ચરિત્વૈઃ ॥૨૦॥ ધન્વંતરિશ્ચભગવાન્સ્વયમેવકી
ર્તિર્નાસ્નાનૃણાંપુરુજારુજઆશુહંતિ ॥ યજ્ઞેચમાગમમૃતાયુરવાવરંધઆયુશ્ચવેદમનુશાસ્ત્યવતીર્યલોક ॥૨૧॥ ક્ષત્રંક્ષયાયવિધિનોપશ્રુતંમ

ભગવાને, સામે ગદા લેઈને ઉતાવળથી આવતા દૈત્યના રાજ ક્ષીરપ્પ કરીયું પોતાના સાચા ઉપર નાંખીને નખવને ચીરી નાંખ્યા હતા. ॥૧૪॥ એક દેવતાના મુખી દાથીને, કોઈ સગવડને વીશે મહા જાગવાન કુડે, ત્યારે પકડ્યો. ત્યારે ઉંચી કરેલી સુંદમાં કમળ જીવીને એ પીડાયલા દાથીએ “હે આદી પુરુષ, હે સર્વ સૈકના નીવંતા, હે પવિત્ર યજ્ઞવાળા, તથા કાવને આનંદ આપનારાં નામેવાળા હરી ભગવાન” એ રીતે બો-લવાથી, તે વચન સાંજળીને, કળી શકાય નહીં એવા સ્વરૂપ વાળા-મરકના ખભા ઉપર એટલા-અને દાયમાં ચક્ર ધરેલા ભગવાને ત્યાં પધારીને, તે યુગ્મ મોઢું, ચક્રવતે ચીરીને, પોતાનું રક્ષણ થવાને પ્રચ્છતા તે દાથીને, દયા લાવીને સુંદ પકડી, જળની બહાર કાઢ્યો હતો. ॥૧૫-૧૬॥ સમર્થ પુરુષો પણ, ધર્મ ગર્જે ચાલનારા-ઓને “ચાચના” નીના બીજા ઉપવૃત્તી ચક્રાવળાન કરી શકતા નથી એમ જતાવવા સાડે એ યજ્ઞ પુરુષ ભગવાને, અદીનીના રીકરાઓમાં સડથી નાના, પણ યુજ્ઞ કરીને મોટા એવા વામન રૂપે થઈને, ત્રણ પદ

(પગલાં) જમીનની બીજા મામવાનો છળ કરીને, તેટલામાંજ ત્રણે લોકને માપી લેઈને, જળીરાખી સધળી પૃથ્વી લેઈ લીધી હતી. ॥૧૭॥ હે નારદ, જળી રાજાએ, એ ઉશ્કમ ભગવાનના પગ ધોવાનું જળ પોતાના માથા ઉપર ચઢાવ્યું અને પોતાનું બોલું પાળવા સીવાય બીજી રીતે કરવાને નહીં ઇચ્છાથી, ગુરુ શુક્રાચાર્યે તેને વાંચે તથા તેમના કહેવા મુજબ બીજી રીતે ન કરવાથી તેમજે શ્રાપ પણ દીધો. છતાં ભગવાનનું ત્રીજું પગમું પુકે કરવાને માટે, જેણે પોતાનું માનું પણ ભગવાનને અર્પણ કર્યું. તેને ઉદપદ સેવાની મનલગ હોયજ નહીં. ॥૧૮॥ હે નારદ, તમારી વધી પામેલી ભક્તી વડે પ્રસન્ન થયેલા ભગવાને હંસના રૂપથી તમને ચોમનો અને આત્મ તત્વનો પ્રકાશ કરનારા ભાગવત નામના જ્ઞાનનો ઉપદેશ કર્યો હતો. કે જે જ્ઞાન કેવળ ભગવાન-નાજ આશ્રય વાળા બહા લોકોને વગર પરીશ્રમે અને થોડા વખતમાંજ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. ॥૧૯॥ એ ભ-ગવાન સધળા મન્વંતરમાં મનુના વંશને ધારણ કરનારા મનુ રૂપે થઈને દશે દીશાઓમાં અટકે નહીં એવા

શ્રીમદ્ વલ્લભીયમ્ નામ જોવા, અને નીર્મળ, ભગવાનના લોક વૈકુણ્ઠમાં જશે. ॥૩૪-૩૫॥ એક પછી એક જોમ ત્રણ મુદ્રા કાળ વહી જવાથી પાછળ થનારા યોગી આયુષ્યવાળાં અને દુષ્ટી યુદ્ધીવાળાં મનુષ્યોથી અનંત અને આપાર એવા વેદને જાણવાનું જાતી શકવાનું નથી. એમ જાણીને ભગવાન વેદના સત્યવતી થઈ અ-વતરીને વેદશી શક્તિના જુદી જુદી શાખાઓરૂપ વીખાવે કરશે. ॥૩૬॥ પછી વેદ પાળે આજનારા લોકોને મધ દાનને રમી આપેલી અદૃશ્ય અને વેગવાળી ત્રણ પુરીઓમાં રહીને, પીડા કરનારા દૈત્યોની યુદ્ધીને લોક તથા યોદ્ધા ઉત્પન્ન કરે એવો વેશ ધારણ કરીને યુદ્ધાવતાર ભગવાન તેઓને જાહુગહુ ઉપધમોનો એટલે પા-ખંડ ધમોનો ઉપદેશ આપશે. ॥૩૭॥ અને છેવટે જ્યારે સત્પુરુષોના ધરોમાં હરી કથા થશે નહીં, દ્વીપજનો પાખંડ ધર્મી થશે, શુદ્ધો રાજા થશે, અને રાજા રાજા અને વપરદારવાળી વાણી બોલાશે નહીં, સારે કલી-યુગને અંતે સર્વેનું શાસન કરનારા કલકી ભગવાન આવતરશે, ॥૩૮॥ ઉત્પત્તી થવાને સમયે, એટલે સુદ્ધી થવાની

શીરઆતમાં, તપ-હું (અહા) - રશીઓ-અને નવ પ્રત્યક્ષીઓ એટલાં; રથીતી કાળમાં ધર્મ-વીશ્નુ-દેવતાઓ અને રાગઓ એટલાં; તથા સુદ્ધીનો અંત થવા સમયે એટલે પ્રલય કાળે, અધર્મ-હર એટલે ૩૬-સાપ-અને દૈત્યો એટલાં; એ સર્વે, સર્વ રક્તીગાન પુરુષ ભગવાનની ગાયાની વીશ્વતીઓ ૩૫ છે. ॥૩૯॥ પોતાના જ અ-રણ્યના વેગથી કંપેલો સસ લોક તેના રથાનકથરી પડી જતાં જે ત્રીવીક્રમ એટલે વાગના ભગવાને રથીર રા-ખ્યો હતો, તે વીશ્નુ ભગવાનનાં પરાક્રમેની ગણતરી કરવાને કાંઈ પૃથ્વીના રજકણેને મળનારો વીદાન પણ સમર્થ થઈ શકનાર નથી. ॥૪૦॥ જેના યુક્તિનું ગાન હજારો મુખોએ આદી દેવ શેષજી પોતે આજ સુધી કરેલે, છતાં પારને પાગતા નથી. એવા એ પુરુષ ભગવાનના માયાગતના અંતને હું તથા તારા અગ્રણે આ મુનીઓ પણ જાણતા નથી, તો પીગ્નઓ તો અંધારી જ નહીં. ॥૪૧॥ પણ કુતરાં અને શીયાળીઆંનાં બહુ-રૂપ આ શરીરને વીશે "હું અને મારું" એવી યુદ્ધી વીનાના તથા નીચકપટપણે એ અનંત ભગવાનના ચર

દૂરચરુકિમમુચ્યા: ॥૩૪॥ યેવામૃધેસમિતિશાલિનઆત્તચાપા:કાંબોજમત્સ્યકુરુકૈકયસૃંજયાદ્યા: ॥ યાસ્યંત્યદર્શનમલંબલમીમપાર્યવ્યા જાઘ્યેનહરિણાનિલયંતદીયં ॥૩૫॥ કાલેનમીલિતધિયામવન્નૃણાંસ્તોકાયુષાંસ્વનિગમોવતદૂરદાર: ॥ આવિર્હિતસ્તનુયુગંસહિસત્યથ ત્યાવેદદુમાંવટાણોઽભિજિષ્યતિસ્મા ॥૩૬॥ દેવદ્વિષાંનિગમવર્ત્મનિનિષ્ઠિતાનાંપૂર્ભિર્મયેનવિહિતાભિરદૃશ્યતૂર્ભિ: ॥ લોકાન્નૃણાંમતિવિમોહ મતિપ્રલોભંવેપંવિધાયબહુભાષ્યતઔપધર્મ્ય ॥૩૭॥ યદ્યાલયેષ્વપિસતાંનહરે:કથા:સ્યુ:પાલંડિનોદ્વિજજનાતૃષ્ણાનૃદેવા: ॥ સ્વહાસ્વધાવષ ઢિતિસ્મગિરોનયત્રશાસ્તાભવિષ્યતિકલેર્ભગવાન્યુગાંતે ॥૩૮॥ સર્ગેતપોહમૃપયોનવયેપ્રજેશા:સ્થાનેચધર્મમરામન્વમરાવનીશા: ॥ અંતેત્વધ મ્મહરમન્યુવશાસુરાધામાયાવિભૂતયદ્મા:પુરુશકિતિભાજ: ॥૩૯॥ વિષ્ણોર્નુવીર્ગગણનાંકતમોઽર્હતીહય:પાર્થિવાન્યપિકવિર્વિમમેરજાંસિ ॥ ચસ્કંભય:સ્વરહસાસ્વલતાત્રિષ્ટંયસ્માન્નિ સામ્યસદનાદુરુકંપયાનં ॥૪૦॥ નાંતંવિદ્યઃહમમીમુનયોઽસ્તેમાયાબલસ્યપુરુષસ્યકુતો ઽપરેયે ॥ ગાયન્ગુણાન્દરહ્યાત્ત્વઆદિદેવ:શેષોઽધુનાપિસમવસ્યતિનાસ્યપારં ॥૪૧॥ યેષાંસૈવભગવાન્દયયેદનંત:સર્વાત્મનાઽશ્રિતપદોય દિનિર્વ્યલીકં ॥ તેદુસ્તરામતિતરંતિચદેવમાયાંનૈષાંમમાહમિતિધી:શ્વરુપાલ્લક્ષ્યે ॥૪૨॥ વેદાહમંગપરમસ્યહિયોગમાયાંયૂયંભવશ્ચભગવા નથદૈત્યવર્ય: ॥ પત્નીમનો:સચમનુશ્વતદાત્મજાશ્ચપ્રાચીનર્હિઋભુરંગઉત્તમુશ્ચ ॥૪૩॥ દૃક્ષ્વાકુરૈલમુચુકુંદવિદેહગાધીરધ્વંબરીપસગરાગય નાહુષાદ્યા: ॥ માંધાત્રલર્કશતધન્વનુરંતિદેવદેવવ્રતોબલિરમૂર્તરયોદિલીપ: ॥૪૪॥ સૌભર્યુતંકશિબિદેવલપિપ્પલાદસારસ્વતોદ્ધવપરાશરભૂ રિષેણા: ॥ યેઽન્યેભીષણહનૂમદુપેંદ્રદત્તપાર્યાષ્ટિષેણવિદુરશ્રુતદેવવર્યા: ॥૪૫॥ તેવૈવિદંત્યતિતરંતિચદેવમાયાંસ્ત્રીશુદ્રહૂણશબરાઅપિપાપજીવા: ॥ યદ્યદ્રુતક્રમપરાયણશીલશિક્ષાસ્તિર્યગ્જનાઅપિકિમુશુભધારણાયે ॥૪૬॥ શશ્વત્પ્રશાંતમભયંપ્રતિબોધમાત્રંશુદ્ધંસમંસદસત:પરમાત્મ તત્ત્વં ॥ શબ્દોનયત્રપુરુષારકવાન્ક્રિયાઽર્થોમાયાપરૈત્યભિમુલ્લેચવિલક્ષ્ય ॥૪૭॥ તદ્વૈપદંભગવત:પરમસ્યપુંસોબ્રહ્મેતિયદ્વિદુરજસ્રસુલ્લ

જનો આશ્રય સર્વાત્મ આવથી શેનારા એવા પુરુષોના ઉપર એ ભગવાનના જ્યારે દયા કરેલે, સારે તે થઈજ દુસ્તર દેવમાયાને તેઓ તરી જાય છે. ॥૪૨॥ હે નારદ એ પરાગાત્માની યોગ માયાને, હું-અને નમે-શીવ -પ્રહ્લાદ-સ્વાયંભુવનુ-મનુની આ સતરૂપા-તેગનાં છોકરાં (પ્રોથમ-કિતાનપાદ-દેવહુતી-પ્રસુતી અને આક-તી.) પ્રાચીન ગર્હી-ઋણુ-અંગરાજ-ધ્રુવ-ધૃતિવાક-પુરુષ-મુચકુંદ-વીદેહરાજા-ગાધી-રઘુ-અંબરીશ-સગર-મધ-નહુશ વીજેરે-માંધાતા-અસકં-શતધન્વા-અનુ-રંતીદેવ-ભીષ્મ-ગંધીરાજા-અમુર્તરય-દીલીપ-શૌભરીશ્વી-ઉત્તક-શીથી-દેવજ-પીપ્પલાદ-સારસ્વત-ઉદ્ધવ-પરશ્વાર-ભુરીશેષુ-અને પીગ્ન વીભીશેષુ-હનુગાન-શુકદેવ-અર્જુન-આ-ર્ષીશેષુ-નીલ-અને શ્રુતદેવ વીજેરે મહાત્માઓ જાણે છે. ॥૪૩-૪૪॥ સ્ત્રીઓ-શુદ્રો-અને હુણુ તથા રાજા આદી પાપાચરણવાળા જીવો અને તીર્થજ એટલે પણ પક્ષીઓ વીજેરે સર્વે જે અદ્ભુત પરાક્રમવાળા ભગ-વાનનો આશ્રય કરવાનાં શીળવાળા અને સારી ધારણવાળા હોય તો, તેઓ પણ ભગવાનની માયાને જાણે છે.

તથા તેના પારને પણ પામે છે. ॥૪૫॥ જે, સર્વદા શાંત-ભયરહીત-જ્ઞાનધન-શુદ્ધ સમ-અને સતરૂપ પ્રકૃતિનાં મહા જીવો વીજેરે કાંચોથી તથા અસત્ એટલે કાર્ય રૂપ પદાર્થોથી જુદા પ્રકારનું છે. તથા જેને વીશે પાણીની પ્રજ્વળી થતી નથી-તથા જેના સામે કબી રહેવાને માયા પણ જગત છે. એનું એ "આત્મતત્ત્વ" છે. ॥૪૬॥ અને તેજ સર્વ કાળ સુખરૂપ તથા શોક રહીત જેનું પરમ પુરુષ ભગવાનનું પદ અથવા જ્ઞાન કહેવાય છે. જેને વીશે થતી લોકો પોતાના મનને સંપૂર્ણપણે રથીર કરે છે. તથા પક્ષીથી જેમ ખાણમાં ખોદ-નારો મળુર પોતે રાજા થવા પછી ખોદવાનાં સાધનો (કોદાળી વીજેરે) તે છોડી દે તેમ, તેઓ પોતાને અ-ભેદ જ્ઞાન થવાનાં એ સર્વ સાધનોને તથા નાંખે છે. ॥૪૮॥ વળી એજ સમર્થ ભગવાન સર્વ કર્મ રજોના આપનાર છે. કેમકે સવળા પ્રાણી પદાર્થોકને પોતાના રચનાયથી થતાં કર્મો મુકર કરી આપવાનું પણ તેમનાથીજ અગ્રેય હોવાનું પ્રસીદ્ધ છે. અને (પ્રાણી આદીકના) દેહ તેમના મુળતરો એટલે મહા જીવોરૂપ

થયને સાહે જ્યારે વીજાઈ નય છે. ત્યારે જે આકાશના પેટે વીજાતો નથી, તેજ એ અનન્તમા પુરુષ ભગવાન (એટલે અનન્ત) છે. ॥૪૫॥ હે નારદ. એ રીતે દુઃખમાં મેં તમને કહ્યું છે કે વીજને ઉત્પન્ન કરનાર એ હરી ભગવાનથી જુદું એટું સત (મહાસુતાદીક) અને અસત (દુષ્ટ પદાર્થાદીક) કશુંજ છે નહીં. (અર્થ એ સ્વયં હરી ભગવાન મય છે) ॥૪૬॥ ભગવાનની વીજુતીરૂપ આ ભગવાન નામનું પુરુષ ભગવાને પોતેજ મને આ રીતે સંસ્પૃધી કરેલું છે. તે સર્વના આત્મા અને અખીલ બ્રહ્માંડના આધાર એ હરી ભગવાનને વીશે મનુષ્યોને જેથી ભક્તી ઉત્પન્ન થાય. એવો સંકલ્પ રાખીને તમે વીજતાર કરીને તેનું વર્ણન કરવું. ॥૪૭-૫૨॥ કેમકે જે કોઈ એ હૃદયની માલો શ્રદ્ધા સહીત હવેશાં શ્રવણ કરેછે-વર્ણન કરે છે-અને તેમાં સમતી આવે છે. તે પેલે માયાથી મોદ પામતો નથી. ॥૫૩॥ ૬૦થી૭૧ાંથી૭૨કે૭૩ાંઅંસં૭૪ાં અધ્યાય ૮ મો.-પરીશિત-દે બ્રાહ્મણ અને વેદ બ્રહ્મનાશઓમાં એટ સુકટેવછ. નીચુંજ બ્રહ્મના

(માયાને શુદ્ધ કરવાથી લાભ થયેલા) યુગ્મે આદીકનું વર્ણન કરવાને પ્રેરાયલા હેવા સરખા દેખાયવાળા નારદજીએ અદ્ભુત પરાક્રમેવાળા હરીભગવાનની ભોક્ષને મંગળકારી કયાઓ જેવી જેવી પાસે જેવી રીતે કહ્યો હોય તે સર્વ તત્ત્વ સહીત બ્રહ્મવાને હું ઇચ્છું. માટે હે મહા ભાગ તે સર્વ મને કહો. કે જેથી સર્વના આત્મા કષ્ટ ભગવાનને વીશે, સંગ રહીત કરેલા મનને હું લગાડી દેહને, પછી શરીરને તછ દેડે. ॥૧-૨-૩॥ કેમકે પોતાની લીલાઓને શ્રદ્ધા સહીત હવેશાં સાંભળનારા તથા વર્ણન કરનારાઓના હૃદયને વીશે, એ ભગવાન થોડા કાળમાંજ વસે છે. ॥૪॥ અને તે પોતાનાઓના હૃદય કમળને વીશે કાનના છીડમાં ઘસે પેડેલા કષ્ટ ભગવાન શરદ રતુના પાણીની પેટે તેમનાં પાપને ઘોષ નાંખેછે, ॥૫॥ પછી તે પાપથી પોતાપો પુરુષ સર્વ પ્રકારના કષ્ટોથી મુક્ત થઈને, પંથ કરીને આવેલાં માણસ જેમ પોતાના સ્થાનને તજે નહીં તેમ કષ્ટ ભગવાનના ચરણ સુગને તજીને નથી. ॥૬॥ હે બ્રાહ્મણ પાંચ મહાસુતોનાસંનય વીનાના અપર્યાપ્ત,

વિશોકં ॥સદ્યદ્ધનિયમ્યયતયોયમકર્તહેતિજત્યુઃસ્વરાઢિવનિપાનસ્વનિત્રમિંદ્રઃ ॥૪૮॥ સશ્રેયસામપિવિભુર્ભગવાન્યતોડસ્યભાવસ્વભાવવિ
હિતમ્યસતઃપ્રસિદ્ધિઃ ॥દેહેસ્વધાતુવિગમેડનુવિશીર્યમાણેવ્યોમેવતત્રપુરુષોનવિશીર્યતેજઃ ॥૪૯॥ સોડયંતેમિહિતસ્તાતભગવાન્વિશ્વભાવનઃ ॥
સમાસેનહરેર્નાન્યદન્યસ્માત્સદસચ્ચયત્ ॥૫૦॥ इदंभागवतंनामयन्मेभगवतोदितं॥ संग्रहोऽयंविभूतीनांत्वमेतद्विपुलीकुरु ॥५१॥ यथाहरो
भगवतिनृणांभक्तिर्भविष्यति॥ रक्षात्मन्याद्विल्लाधारेइतिसंकल्प्यवर्णया॥५२॥ मायांवर्णयतो मुप्यईश्वरस्यानुमोदतः॥ शृण्वतःश्रद्धयानि
त्यंमाययात्मानमुह्यति ॥५३॥ इ०भा०म०द्वि०ब्रह्मनारदसंवादेऽष्टादशोऽध्यायः ॥७॥ रजोवाच ब्रह्मणाचोदितोब्रह्मन्गुणाख्यानेगुणस्य
चा॥यस्मैयस्मैयथाप्राहनारदोदेवदर्शनः॥१॥ एतद्वेदितुमिच्छामितत्त्वंवेदविदांवर॥ हरेरद्भुतवीर्यस्यकथालोकसुमंगलाः ॥२॥ कथयस्वमहा
भागयथाऽहमखिलात्मनि ॥ कृष्णेनिवेशयनिःसंगंमनस्त्यक्षयेकलेवरं॥३॥ शृण्वतःश्रद्धयानित्यंगुणतश्चस्वचेष्टितं ॥ कालेननातिदीर्घेणभ
गवान्विशतेहदि॥४॥ प्रविष्टःकर्णरंध्रेणस्वानांभावसरोरुहं॥ धुनोतिशमलंकृष्णःसलिलस्ययथाशरत्॥५॥ धौतात्मापुरुषःकृष्णपादमूलंनमुं
चति॥ मुक्तसवपरिच्छेदःपांयःस्वशरणंयथा॥६॥यदधातुमतोब्रह्मन्देहारंभोऽस्यधातुभिः॥यदृच्छयाहेतुनावाभवंतोजानतेयथा ॥७॥आसी
द्यदुदरात्पद्मंलोकसंस्थानलक्षणं॥ यावानयंवैपुरुषइयत्तावयवैःपृथक्॥ तावानसावितिप्रोक्तःसंस्थावयववानिवा॥८॥अजःसृजतिभूतानिभू
तात्मायदनुश्रुता॥ ददृशेयेनतद्रूपंनामिपद्मसमुद्भवः॥९॥ सचापियत्रपुरुषोविश्वस्थित्युद्भवाप्ययः॥ मुक्तात्ममायांमायेशःशेतेसर्वगुहाश
यः॥१०॥ पुरुषाव वैर्लोकःसपालाःपूर्वकल्पिताः॥ लोकैरमुष्पावयवाःसपालैरितिशुश्रुम॥११॥ यावान्कल्पोविकल्पोवायथाकालोऽनुमी
यते॥ भूतभव्यभवच्छब्दआयुर्मानंचयत्सतः ॥१२॥ कालस्यानुगतिर्यातुलक्ष्यतेऽण्वीबृहत्पि॥ यावत्पःकर्मगतयोयादृशीर्द्विजसत्तम १३
यस्मिन्कर्मसमावायोयथायेनोपगृह्यते ॥ गुणानांगुणिनांचैवपरिणाममभीप्सतां ॥१४॥ भूपातालककुब्ज्योमग्रक्षेत्रभूभृतां ॥ सरि

પાંચ મહાસુતોથી થયેલા દેહ સાથેના સંનય, પદ્મચીજ યાગ છે કે કેઈ કારણવડે થાય છે. તે જેવી રીતે તમાસ બ્રહ્મવામાં હોય તે રીતે કહો. ॥૭॥ અને સાધારણ પુરુષોના અવયવોના જેટલાજ જુદા જુદા અવયવોની વચ્ચે વાળું તથા લોક માનના સ્થાનરૂપ કમળ પણ તે પુરુષ ભગવાનના હૃદય થઈજ થયેલાનું કહેવાય છે. ॥૮॥ તથા એ સર્વ પ્રાણી પદાર્થના આત્મા ભગવાનના નાભી કમળથી ઉત્પન્ન થયેલા બ્રહ્મા પણ તેમના અનુમોદનરૂપ એ ભગવાનના સ્વરૂપને બજે છે. અને પ્રાણી પદાર્થોદીકને અજે છે. ॥૯॥ વળી જેને વીશે વિશ્વની સ્થિતી-ઉત્પત્તિ-અને લય પણ થાય છે. તે માયાના હૃદય પુરુષ ભગવાન પોતાની માયાથી મુક્ત રહીને સર્વના અંતરને વીશે રહેલા છે. ॥૧૦॥ પુરુષ ભગવાનના અવયવોથી લોકપાળો સહીત લોકની પુરે કલ્પના થયેલી છે. એમ, તથા લોકપાળો સહીત લોકવડે તે પુરુષ ભગવાનના અવયવોની કલ્પના થયેલી છે. એમ પણ સાંભળવામાં આવે છે. (અર્થ એ સર્વે જાતનાં નીશ્રવ કેવી રીતે છે તે કહો.) ॥૧૧॥ કલ્પ

કેવડો છે. વીકલ્પ કેવડો છે. કાળનું અનુમાન એટલે માપ કેવી રીતે કરેછે. સુત-ભવીરૂપ-અને વર્તમાન કેવી રીતે કહેવાય છે. અને ચૈતન્યવાળાં મનુષ્યો-દેવતાઓ-અને પીતૃઓ વીજેરના આયુષ્યનું પ્રમાણ કેટકેટલું છે. ॥૧૨॥ હે ઉત્તમ હીજ, કાળની સુક્ષ્મ તથા મોટી મતી કેવી રીતે બ્રહ્મવામાં આવેછે. અને કર્મની મતીઓ (એટલે કર્મવડે મળવાના સ્થાનાદી) કેટલી અને કેવી રીતની છે. ॥૧૩॥ યુગ્મે (એટલે કર્મોના પરીણામોને) પામનારા યુગ્મો (એટલે દેહો) કયાં કયાં કર્મોવડે, કયાં કયાં શરીરોને કેવી રીતે પામે છે. તે પણ કહો. ॥૧૪॥ પૃથ્વી-પાતાળ-દીશાઓ-આકાશ પ્રદો-નક્ષત્રો-પર્વતો-નદીઓ-સમુદ્રો અને દ્વીપો એ સંપન્ની તથા તેમની અંદર રહેનારાઓની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થાય છે. ॥૧૫॥ આ બ્રહ્માંડનું પદાર્થો તથા અંકરથી પ્રમાણ-મહાત્માઓનાં ચરીત્રો-વર્ણો અને આશ્રમો-હરીભગવાનના અવતારોનાં જેમાં અત્યંત આશ્ચર્ય હોય તેવાં ચરીત્રો-યુગ્મે અને યુગનાં પ્રમાણો-અને યુગ યુગ વીશેના ધર્મો-એ સર્વે જાણતોમાં જે રીતે ની-

અમ કહેલો હોય તે રીતે કહે. ૧૧૧-૧૭૧ માણસોના સર્વના સાધારણ ધર્મો-જેના તેના વીશેષ ધર્મ સહીત જે રીતે હોય તે રીતે કહે. તેમજ વેપારી વર્મના અને રાજાઓના ધર્મો, તથા આપત કાળને વીશે તે સ્થળાઓની આશુવીકાઓ, એ સર્વ કહે. ૧૧૮૫ તત્ત્વોની સંખ્યા-તેમનાં લક્ષણો-અને એ પ્રમાણેની સંખ્યા કેશનાં કારણો કહે. ભગવાનનાં પુન્યનો વીધી, અને અધ્યાત્મીક યોગનો વીધી પણ કહે. ૧૧૮૫ યોગેશ્વ-રની ઐશ્વર્યની મતીઓ (એટલે તેમને મળવાની સીદ્ધિઓ) કહે, એથીઓ લીંગ શરીરનો નાશ કેવી રીતે કરે છે, તે કહે. અને વેદ-કૃષ્ણ-ધર્મ-છતીકાસ અને પુરાણો વીશે પણ કહે. ૧૧૮૫ સર્વ પ્રાણી આદીની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને નાશ વીશે પણ કહે. ૬૪ (એટલે યજ્ઞાદીક) કર્મોનો, અને પુત્ર (એટલે સદાવત-પ-રમ-ધર્મશાળા-વાચ્ય-કુવા આદી બંધાવવાનાં) કર્મોનો, અને ત્રીયર્થ (એટલે ધર્મ-અર્થ-અને કામ) ના સંમધનાં કામ કર્મોનો વીધી, જે રીતે હોય તે રીતે કહે. ૧૧૨૧ નારાયણ ભગવાનને વીશે પ્રલય વખતે

સુષ મથેલાઓની ફરીથી ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થાય છે તે કહે. પાખંડ ધર્મની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થાય છે તે કહે. આત્માના વારતવીક સ્વરૂપને, તથા તેના બંધ અને મોક્ષની વ્યવસ્થાને કહે. ૧૧૨૨ સ્વતંત્ર ભગવાન પોતાની માયાવડે કીધ કેવી રીતે કરે છે. અને વળી તે માયાને તણ દેખે, એ સમર્થ ભગવાન સાક્ષીની પેઠે અલગ કેવી રીતે રહેછે, તે પણ કહે. ૧૧૨૩ હે મહાયુની મેં પુછેલું એ સર્વ તથા બીજું પણ, સરજ આલેલા મને તત્ત્વ સહીત, અને અનુક્રમે કહી સંભળાવવાને આપ ભગવાન યોગ્ય છે. ૧૧૨૪ આ ભોક્તા અને પરભોક્તા સંબંધમાં આચરણ કરવાની પાતળતામાં પુર્વજ્ઞેના પણ પુર્વજ ભગવાન સ્વયંજીવે જેને કરેલું છે, તેજ પ્રમાણુરૂપ છે. ૧૧૨૫ હે આલણ, હું અચ્યુત ભગવાનની કથારૂપ અચ્યુતનું પાન કર-વાથી, મારી ઉદ્ધૃષ્ટિ આદી, અનસન મતચક્રી, અને કાપેલા આલણના (બપ) થકી પણ, ભગવાન સીદ્ધિ બીજે દેકાણે જીતીજ નથી. ૧૧૨૬ સૂત-પરીક્ષીત રાજાએ, આ રીતે સત્પુરોના પત્ની ભગવાનની કથા

ત્સમુદ્દીપાનાંસંભવશ્વેતદોકસાં॥૧૫॥ પ્રમાણમંડકોશસ્યબાહ્યાભ્યંતરભેદતઃ॥ મહતાંચાનુચરિતંવર્ણાશ્રમવિનિશ્ચયઃ॥૧૬॥ અવતારાનુચરિ
તંયદાશ્ચર્યતમં રેઃ॥ યુગાનિયુગમાનંચધર્મોપશ્ચયુગેયુગે ॥૧૭॥ નૃણાંસાધારણોધર્મઃસવિશેષશ્ચયાદૃશઃ॥ શ્રેણીનાંરાજર્ણાંચધર્મઃકૃચ્છ્રેષ્ઠ
જાંવતાં॥૧૮॥ તત્ત્વાનાંપરિસંરૂપાનંલક્ષણંહેતુલક્ષણં ॥ પુરુષારાધનવિધિર્યોગસ્યાધ્યાત્મિકસ્યચ ॥૧૯॥ યોગેશ્વરેશ્ચર્યગતિર્લિંગમંગસ્તુયો
ગિનાં॥ વેદોપવેદધર્માણામિતિહાસપુરાણયોઃ॥૨૦॥ સંહ્રવઃસર્વભૂતાનાંવિક્રમઃપ્રતિસંક્રમઃ॥ દૃષ્ટાપૂર્તસ્યકામ્યાનાંત્રિવર્ગસ્યચયોવિધિઃ॥૨૧॥
યશ્ચાનુશાપિનાંસર્ગઃપાશ્વંડસ્યચસંભવઃ॥ આત્મનોબંધમોક્ષોચવ્યવસ્થાનંસ્વરૂપતઃ॥૨૨॥ યથાસ્ત્મતંત્રોભગવાન્વિક્રીડત્યાત્મમાયયા॥ વિસ્ત
ર્યવાયથામાયામુદાસ્તેસાક્ષિવદ્ધિભુઃ॥૨૩॥ સર્વમેતદ્વભગવન્પૃચ્છતેમેનુસ્પૂર્વશઃ॥ તત્ત્વતોડ્હસ્યુદાહર્તુપ્રપન્નાયમહામુને॥૨૪॥ અત્રપ્રમાણં
ભગવાન્પરમેષ્ઠીયથાત્મભૂઃ॥ પરેચેહાનુતિષ્ઠંતિપૂર્વેષાંપૂર્વજૈઃકૃતાં॥૨૫॥ નમેસ્સવઃપરાયંતિબ્રહ્મન્નનશનાદમી॥ પિબતોડ્યુતપીયૂષમન્યત્રકુપિ
તદ્વિજાત॥૨૬॥ સૂતઃવાચ સડપામંત્રિતોરાજાકથાયામિતિસત્પતેઃ॥ બ્રહ્મરાતોઘૃશંપ્રીતોવિષ્ણુરાતેનસંસદિ ॥૨૭॥ પ્રાહમાગવતંનામપુરા
ણંબ્રહ્મસંમિતં॥ બ્રહ્મણેભગવત્પ્રોક્તંબ્રહ્મકલ્પઉપાગતે॥૨૮॥ યદ્યત્પરીક્ષિદ્યમ્પાંડુનામનુપૃચ્છતિ ॥ આનુપૂર્વ્યેણતત્સર્વમારૂયાતુમુપચક્રમે
॥૨૯॥ ૬૦મા૦મ૦દ્વિ૦પ્રશ્નવિધિર્નામાષ્ટમોડ્શ્યાયઃ ॥૮॥ શ્રીશુકઃવાચ આત્મમાર્ગઃતેરાજન્પરસ્યાનુભવાત્મનઃ॥ નઘટેતાર્યસંબંધઃસ્વપ્ર
દ્ધુરિવાંજસા ॥૧॥ બહુરૂપવામાતિમાયયાબહુરૂપયા ॥ રમમાણોગુણેષ્વસ્યામમામિતિમન્યતે॥૨॥ યર્હિવાવમહિમ્નિસ્વેપરસ્મિન્કાલમાય
યોઃ ॥ રમતગતસંમોસ્ત્યક્ષોદાસ્તેતદોભયં॥૩॥ આત્મતત્ત્વવિશુદ્ધ્યર્થયદાહભગવાનૃતં ॥ બ્રહ્મણેદર્શય રૂપમવ્યલીકવ્રતાદૃતઃ॥૪॥ સઆદિ
દેવોજગતાંપરોગુરુઃસ્વધિષ્ણ્યમાસ્થાસસિસૃક્ષયૈક્ષત ॥ તાનાધ્યપ્ત્યદ્ધ્રુવ મત્રસંમતાંપ્રપંચનિર્માણવિધિર્યયાભવેત્ ॥૫॥ સંતિદ્ધૃધક્ષરમે
કદાંભસ્યુપાશૃણોદ્વિર્ગદિતંવચોવિભુઃ ॥ સ્પર્શેપુયત્ષોડશમેકર્વિશંનિર્ધિક્ચનાનાંનૃપૃથક્કંવિદુઃ ॥૬॥ નિશમ્યતદ્વકૃદિદક્ષયાદિશોવિલો

કેલવાને મારે પ્રેરણા કરાવવા શુદ્ધેવચ્છે એ પણ પ્રસન્ન થઈને અને પરીક્ષીતનાં વખાણ કરીને, પછી વેદ માન્ય કરેલું અને પરબ્રહ્મને પ્રીય એવું જાગવન નામનું પુરાણ (અનુષ્ટોત્રીક), જે બ્રહ્મકથનાં બ્રહ્મણે, ભગવાને પોતેજ કહ્યું હતું, તે (વીસ્તારથી) કહી સંભળાવ્યું. ૧૧૨૭-૨૮ ॥ અને પછીથી એ પાંડવોના કુળમાં શ્રેષ્ઠ પરીક્ષીતે, જેને પુછેલું છે, તે સર્વનું એક પછી એક વ્યાખ્યાન કરવા લાગ્યા. ૧૧૨૯ છતી શ્રી ૦ બા ૦ બીજા રંધનો આઠમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૮ ॥

અધ્યાય ૯ એ. -શ્રીશુક-હે રાજા, પરમાત્માના સ્વરૂપના અનુભવવાળા (દેહમાં રહેલા) આત્માને અર્થોનો (એટલે દૃશ્ય પદાર્થ દેહાદીકનો) સંબંધ ખર જ્ઞેનાં, સ્વપ્ન જ્ઞેવાની પેઠે થવાનું, ભગવાનની માયા સીવાય બીજી રીતે ઘટતુંજ નથી. ૧૧૧ ॥ એ ધણાં રૂપોવાળી માયાથકી તે આત્મા, ધણાં રૂપોવાળો હોય એમ દેખાય છે. અને માયાના શુભને વીશે રમવાવડે, તે “હું અને મારું” એમ માનેછે. એટલે દેહાદીકને વીશે

અર્ધકાર અને શ્રી પુત્રાદીકને વીશે મળતા કરેછે. ૧૧૨ ॥ પણ જ્યારે “હું અને મારું” એ જોડેના ભાગ ક-રીને, સધળા થકી કાસ સરખો અને મોહ રહીત થઈ, કામ તથા માયાથકી પર એવા પોતાના આત્મ-સ્વરૂપને વીશેજ રમે છે. જ્યારેજ તે આત્મસ્વરૂપના મહીમાવડે મોભેછે. ૧૧૩ ॥ અને બ્રહ્માએ પણ પોતાની વીશુદ્ધિને અર્થે, નીષ્કપટ વ્રતાદીક આદરવડે જ્યારે તપ કર્યું. જ્યારેજ ભગવાને તેમને પોતાનું ખરું સ્વરૂપ એ-ટલે આત્મતત્ત્વ કહી દેખાડ્યું હતું. ૧૧૪ ॥ પોતાના સ્થાનક (એટલે ભોક્ષક કમળ) ઉપર બેઠેલા અને સૂત્રી કરવાની ઇચ્છવાળા, જન્મતાના પરમશુર તથા આદી દેવ બ્રહ્માએ, આ દૃશ્ય પ્રપંચ મોઝ રીતે નીર્માણ કરવાના વીધી એટલે ઉપાયનો વીચાર કરતાં, તે જ્યારે નરડો જ્યારે, બ્રહ્મા ચીંતા કરવા લાગ્યા. તે વખતે હે રાજા, નીષ્કોચિત ભોક્તાના ધનરૂપ કેહેવાતા સમર્થ ભગવાને, પાણીમાંથી કહેલા, સ્પર્શ અક્ષરોમાંના ભોજના (ત) અને એકીસમા (પ) એવા બે અક્ષરોવાળું (તપ), એવું વચન તેમણે એકવાર સાંભળ્યું. ૧૧૫-૧૬ ॥ એ સાંભળ્યા પછી એ ભોજનારાને જાણવાની

પ્રજાપતિ દીકરાઓમાં સ્વેચ્છા છતાં જ્યારે જીવન કોઈને ન હોય ત્યારે પોતાના આશ્રન ઉપર રહીને શક્ય તે વી-
ચર કરતાં એ "તપ" નેજા પોતાના હિતરૂપ ગણાવે, તેને વીશે મન લગાડીને, તે તપ કરવા લાગ્યા. ૥૭૭
અને તે અભોષ દર્શનવાળા એટલે સફળ ગણવાય તથા તપ કરનારોઓમાં શ્રેષ્ઠ, અદ્વાત્તે એકાદ દૃષ્ટીથી
અને મન-પ્રાણ-માનસો તથા કર્મદ્રોણોને છતાં સર્વે કોઈને તપાવનારે તપ, દેવતાઓનાં હૃદયને વરસો
સુધી કહે. ૥૭૮ ત્યારે તેથી પ્રસન્ન થયેલા ભગવાને તેમને; જેના કરતાં જીવે કોઈ પણ સોક ઉત્તમ નથી-
જ્યાં કવેશ, મોહ, અને જાપ નથી-જેના પોતાના સરખાજ દેવતાઓ સ્તુતી કરે છે-જ્યાં રમણીયુષ્, તમોચુષ્
અને તે અનેથી મીઠા થયેલા સત્ત્વયુષ્ પણ નથી-જ્યાં કાળનું પરાક્રમ આવતું નથી-જ્યાં માયા અને તેના
કર્મરૂપ રાગ અને લોભાદીક નથી-જ્યાં ભગવાનના ભક્તોજ વસે છે-જે દેવતાઓ તથા આસુરો થકી પણ
પુનઃએલ છે-અને જ્યાં સ્વરૂઢ, સ્વાગ, કમળ સરખી આંખોવાળા, પીતાંગરધારી, સુંદર, સુકમાર, ચાર હા-

થવાળા, અતી ઉત્તમ અણુથી ઠરેલાં પદક વામનાં ધરેલાં મળામાં ધારેલા, પરવાળાં વીરુવંગલી અને કમ-
ળાદંડ જેવી કાંતીવાળા, અને મળામાં માળાઓ કાનમાં કુડળ અને માથા ઉપર શેઠાના મુકુટવાળા, પા-
શંદો રહેલા છે-ચારેકોર મદાત્માઓનાં પ્રકાશીત વીમાનોની હારેથકી જે શેઠા છે-એવ સહીત વીરુવંગલી
શેઠાના આકાશની પેઠે દેવતાઓની ઉત્તમ આંખોની કાંતીથી જે શેઠા છે-અને જ્યાં સ્વરૂપધારી સદાશીલ
પોતેજ અનેક વૈજનો સહીત ભગવાનના ચરણની શેવા કરતાં, ભગવાનો તેમના ચશ ગાવાથી, પોતે પણ
પ્રીય ભગવાનનાં કાર્યોનું ગાન કરતાં હોય એવાં જગ્યા છે-એવો પોતાનો વૈકુંઠ સોક દેખાડ્યો. ૥૭૯-૧૧-
૧૨-૧૩૦ તે સમયે એ અદ્વાત્તે: સર્વ શક્ય જ્ઞાનોના પત્ની-લક્ષ્મીપત્ની-યજ્ઞપત્ની-અને જગપત્ની-તથા સુંદર,
નંદ, પ્રગળ, અને અર્ધજગ્યાદી પોતાના મુખ્ય પારંદોથકી શેવા કરતા-ભક્તોના ઉપર અનુચ્છ કરવાને ત-
ત્પર-અમૃત સરખી દૃષ્ટીવાળા-મનોહર હાસ્ય તથા શતી આંખોથી શેઠાના મુખકમળવાળા-સુકુટ અને કુ-

ક્યતવાન્યદપશ્યમાનઃ॥સ્વધિષ્ણ્યમાસ્થાયવિમૃશ્યતદ્વિતંતપસ્યુપાદિષ્ટદ્વાદધેમનઃ॥૭૭॥દિવ્યંસહસ્રાબ્દમમોઘદર્શનોજિતાનિલાત્માવિજિ
તોજયેંદ્રિયઃ॥ અતપ્યતસ્માઘિલલોકતાપનંતપસ્તપીયાંસ્તપતાંસમાહિતઃ ॥૮॥ તસ્મૈસ્વલોકંભગવાન્સમાજિતઃસંદર્શયામાસપરંનયત્પરં॥
વ્યપેતસંકેશવિમોહસાધ્વસંસ્વદૃષ્ટવદ્વિર્વિબુધૈરભિષ્ટુતં॥૯॥ પ્રવર્તેતેયત્રનરજસ્તમસ્તયોઃ સત્ત્વંચમિશ્રંનચકાલવિક્રમઃ॥નયત્રમાયાકિમુતા
પરેહરેરનુવ્રતાયત્રસુરાસુરાર્ચિતાઃ॥૧૦॥ શ્યામાવદાતાઃશતપત્રલોચનાઃપિશંગવસ્ત્રાઃસુરુચઃસુપેશસઃ ॥ સર્વેચતુર્વાવડન્મિપન્મણિપ્રવેક
નિષ્કામરણાઃસુવર્ચસઃ ॥ પ્રવાલવૈદૂર્યમૃણાલવર્ચસઃપરિસ્ફુરત્કુંડલમૌલિમાલિનઃ॥૧૧॥ બ્રાજિણુભિર્યઃપરિતોવિરાજતેલસદ્વિમાનાવલિ
ભિર્મહાત્મનાં॥પિગેતમાનઃપ્રમદોત્તમાયુભિઃસવિદ્યુદબ્રાવલિભિર્યથાનમઃ ॥૧૨॥ શ્રીર્યત્રરૂપિણ્યુરુગાયપાદયોઃકરોતિમાનંબહુધાવિભૂતિ
ભિઃ॥ પ્રેક્ષંશ્રિતાયાકુસુમાકરાનુગૈર્વિગીયમાનાપ્રિયકર્મગાયતી ॥૧૩॥ દર્શતત્રાઘિલસાતતાંપતિશ્રિયઃપતિયજ્ઞપતિજગત્પતિં॥ સુનંદ
નંદપ્રબલાર્હણાદિભિઃસ્વપાર્ષદમુર્યૈઃપરિસેવિતંવિભું॥૧૪॥ ધૃત્યપ્રસાદાભિમુલ્કંદગ્ધસવંપ્રસન્નહાસારુણલોચનાનનં ॥ કિરીટિનંકુંડલિનંચ
તુર્ભુજંપીતાંબરંવક્ત્રસિલક્ષિતંશ્રિયા॥૧૫॥ અધ્યર્હણીયાસનમાસ્થિતંપરંવૃતંચતુઃષોડશંપંચશક્તિભિઃ ॥ યુક્તંભગૈઃસ્વૈરિતરત્રચાધ્રવૈઃસ્વૈવધા
મનૂરમમાણમીશ્વરં ॥૧૬॥ તદ્દર્શનાલ્હાદપરિષ્કુતાંતરોહણ્યતનુઃપ્રેમભરાશ્રુલોચનઃ॥ નનામપાદાંબુજમસ્યવિશ્વસૂક્યત્પારમહંસ્યેનપથાઽધિ
ગમ્યતે॥૧૭॥ આતંપ્રીયમાણંસમુપસ્થિતંતદાપ્રજાવિસર્ગેનિજશાસનાર્હણં॥વગ્દાઽહંતદ્વિશોચિષાગિરાપ્રિયઃપ્રિયંપ્રીતમનાઃકરેસ્પૃશન ૧૮
શ્રીભગવાનુવાચ તથાઽહંતોષિતઃસમ્યગ્વેદગર્ભસિસૃક્ષયા॥ ચિરંધૃતેનતપસાદુસ્તોષઃકૂટયોગિનાં ॥૧૯॥ વરંવરયમદંતેવરેશંમાઽભિવાંચ્છિ
તં॥ બ્રહ્મનુશ્રેયઃપરિશ્રામઃપુંસોમદ્દર્શનાવધિઃ॥૨૦॥ મનીષિતાનુભાવોઽયંમમલોકાવલોકનં ॥ યદુપશ્રુત્યરહસિચકર્થપરમંતપઃ ॥૨૧॥ પ્ર
ત્યાવિષ્ટમયાતત્ત્વલયિકર્મવિમોહિતે ॥ તપોમેહદયંસાક્ષાદાત્માઽહંતપસોનધા॥૨૨॥ સૃજામિતપસૈવેદંગ્રસામિતપસાપુનઃ॥ ચિમર્મિતપસાવિ

ધારી-ચાર હાથવાળા-પીતાંગરધારી-હૃદયમાં લક્ષ્મીના ચીન્હવાળા-ઉત્તમ સીદાસન ઉપર બીરાજેલા-ચાર,
સેળ, અને પાંચ મળીને પચીસ સક્તીઓથી વીંટાયેલા-પોતાને વીશે રહેનાર ધ્રુવ ઐશ્વર્ય અને જીવન યે-
મીઓમાં રહેનાર અધ્રુવ ઐશ્વર્ય થકી યુક્ત-અને પોતાના સ્વરૂપને વીશે રમનારા એવા તે હર ભગવા-
નને પ્રલક્ષ હોય. ૥૧૪-૧૫-૧૬૦ ત્યારે દર્શનથી થયેલા આનંદપટે વ્યાપેલા હૃદયવાળા-જ્યાં થયેલાં શ્વાહાં-
વાળા-પ્રેમથી આંખોમાં આસુ આવેલા-અને જગતને સજનારા એ અદ્વા, પરમહંસોના માર્ગીજગ પામી
સકાય એવા ભગવાનના ચરણકમળમાં નચ્યા. ૥૧૭૭ પછીથી પ્રજાની સદી કરવા સારે, પોતાથી ઉપદેશ પા-
મવાને યોગ્ય-રાહ થયેલા-તથા પાસે ઉભેલા પ્રીય અદ્વાને પોતાના હાથોના સ્પર્શ કરીને, પ્રીય ભગવાને પ્રસન્ન
હોઈથી અને નંદ હાસ્ય સહીત શુશોભીત વાણી થકી તેમને કહ્યું કે. ૥૧૮૦-શ્રી ભગવાન-હે વેદગર્ભ,
કાશ્ય મેઘીઓ થકી પ્રસન્ન ન બાઈ એવા મને, તમે સદી કરવાની ઇચ્છાથી લાંબા કાળ સુધી તપ ક-

રીને સંપૂર્ણ પ્રસન્ન ક્યો છે. ૥૧૮૦ હે અદ્વા, વરદાનોના હર કું પાસેથી, તમે મનાંછીત શુભ વરદાનો
માગીઓ. કેમકે પુરુષોને શ્રેયને માટે પરીશ્રમ કરવાનો આવધી આરા દર્શન પર્વતોજ છે. ૥૧૮૦ મેં શ્રમ
રીતે કહેલું સાંભળીને, તમે પરમ તપ કરવા થકીજ, મારા આ વૈકુંઠ સોકનું દર્શન થવા રૂપ તમને ઇચ્છીત
જળ મળ્યું છે. ૥૧૮૧ હે અનધ, કર્મ કરવામાં તમને મોહ થયો. ત્યારે મેંજ તમને એ પ્રભાણે કહ્યું હતું.
તપ એ મારે હૃદય છે. અને સાક્ષાત કું તપનો આત્માહું. ૥૧૮૨ તપવડેજ કું જગતને સજનું. પછી તપ
થકીજ સંદાર કહેલું. તથા એ વીશનું પોશણ પણ તપ થકીજ કહેલું. એ રીતે અતી કડીન તપ એજ મારે
સત્ય છે. ૥૧૮૩-અદ્વા-સર્વ પ્રાણી આદીના અંતરને વીશે અધ્યક્ષપણથી વસેલા આપ ભગવાન, આચરણ
રહીત વીશેજ ગાન વડે, તેમણે (સર્વ પ્રાણી આદીએ) કરવા પારેલાને જાણીએજ. ૥૧૮૪ તોપણ હે નાથ,
યાચના કરનારા મને, આપ એટલું આપવાની કૃપા કરો કે, જેથી પર (મહાશુનાદીક) અને અવર (દશ

પદાર્થાદીક), એવાં સમજાં રૂપોને વીરો રહેલા, રૂપરહીત આપને હું બચાવ રીને બચી શકું. ॥૨૫॥ હે મા-
ધવ, અગ્રેષ્ઠ સંસ્કૃતવાળા આપ પોતાની જ ગાથાના યોગથી નાના પ્રકારની શક્તિઓવાળાં સ્વરૂપો ધારણ ક-
રીને (એટલે સત્ચયુક્તી વીરુ-રૂપે યુક્તી બ્રહ્મા-અને તમે યુક્તી રૂપ થઈને) પોતેજ, પોતાને પાલન
કરવાની-કલ્પન કરવાની-અને નાશ કરવાની ક્રિયાઓ, કરોળીઓ જેમ કરે છે તેમ કરો છો. એ સંબંધની
સુધી મારામાં તમે યુક્ત. ॥૨૬-૨૭॥ કે જેથી આપના અનુમદવડે હું, આપે આપેલા ઉપદેશને અનુસરીને
આગ્રહ રહીત થઈ, પ્રયત્નોની સંપ્તિ આદી કરવા છતાં બંધનને ન પામું. ॥૨૮॥ હે ઇશ, તમેજ કરેલી પ્ર-
યત્નોની સંપ્તિના પ્રાપ્તિ પદાર્થાદીકા (ઉત્તમ-મધ્યમ-અને ક્રીડા આદી) વીજાઓ જ્યાં સુધી હું કરી રહું,
ત્યાં સુધી, આપે મુકર કરી આપેલું, આ કામ કરવામાં મને વીકળતા ન થાય; અને કર્તાપણના અભી-
માનરૂપ જાણે મદ પશુ ન થાય, એટલું મીન મીનને આપે તેમ આપ મને આપો. ॥૨૯॥-શ્રીભગવાન-

મારું પરમ યુક્તિજ્ઞાન, વીજ્ઞાન સહીત, અને તેના સ્વરૂપ તથા અંગે વીરો સુદાં હું કહું છું તે નમે મદલ
કરો. ॥૩૦॥ એટલે તમારા ઉપર મારો અનુમદ થયાથી હું જે પ્રકારનો છું, મારો પ્રભાવ જે રીતનો છે,
અને જેનાં જેવાં રૂપ તથા યુક્તિને હું ધારણ કરનારો અને ક્રમે વીરો કરનારો છું તે તે સધળા પ્રકા-
રોનું તત્ત્વ સહીત વીજ્ઞાન તમને થશે. ॥૩૧॥ (ચતુર્થોટ્ટી જાગવન દને કહે છે.) “અમકાજે જ્યારે બીજું
કાંઈ નહોતું, ત્યારે સન (મહાજુનાદીક) અને અસન (દશ પદાર્થાદીક), થઈ પર એવો હું એકલોજ હતો.
પાછળથી જ્યારે આ જગત છે, ત્યારે પશુ (તે સવળાઓના રૂપથી) હું એકલોજ છું. અને છેવટે જે કાંઈ
શેષ રહેનાર છે, તેમજ હું એકલોજ છું. ॥૩૨॥ આખાસવડે જણાવાની પેટે, અને અંધારામાં લાગે છે તેમ,
વસ્તુ રૂપે અંધ નહીં હોવા છતાં જેની પ્રતીતી થાય છે. (એટલે અંધ માનવામાં આવે છે) અને વસ્તુ રૂપે અંધ
હોવા છતાં જેની પ્રતીતી થતી નથી. (એટલે અંધ મનાતું નથી.) તેનેજ મારી પોતાની માયા બળ્યુએ. ॥૩૩॥

શ્ર્વવીર્યમેદુશ્વરંતપઃ॥૨૩॥ બ્રહ્મોવાચ ભગવન્સર્વભૂતાનામધ્યક્ષોવસ્થિતોગુહાં॥ વેદહ્યપ્રતિરુદ્ધેન પ્રજ્ઞાનેનચિકીર્ષિતં ॥૨૪॥ તથાપિનાથમા
નસ્યનાથનાથયનાથિતં ॥ પરાવરેયથારૂપેજાનીયાંતેસ્વરૂપિણઃ॥૨૫॥ યથાત્મમાયાયોગેનનાનાશક્ત્યુપવૃંહિતં ॥ વિલુપન્વિસૃજનગૃહ્ણન્વિભ્ર
દાત્માનમાત્મના॥૨૬॥ ક્રીડસ્યમોઘસંલ્પઙ્ગર્જનાભિર્યથોર્ણુતો॥ તથાતદ્વિષયાંધેહિમનીષાંમયિમાધવા॥૨૭॥ ભગવચ્છિક્ષિતમહંકરવાણિહ્ય
તંદિતઃ॥ નેહમાનઃ પ્રજાસર્ગેબદ્ધેયંતદનુગ્રહાત્ ॥૨૮॥ યાવત્સસ્વાસ ધૃષ્ટિદેહતેકૃતઃ પ્રજાવિસર્ગેવિભજામિભોજનં ॥ અવિક્લવસ્તેપરિકર્મણિ
સ્થિતોમામેસમુન્નદ્વમદોડ્જમાનિનઃ॥૨૯॥ શ્રીભગવાનુવાચ જ્ઞાનંપરમગુહ્યંમેયદ્વિજ્ઞાનસમન્વિતં ॥ સરહસ્યંતદંગંચગૃહાણગદિતંમયા ॥૩૦
યાવાનહંયથાભાવોયદ્વૂપગુણકર્મકઃ ॥ તથૈવતત્ત્વવિજ્ઞાનમસ્તુતેમદનુગ્રહાત્ ॥૩૧॥ અહમેવાસમેવાગ્રેનાન્યદ્યત્સદસત્પરં ॥ પશ્ચાદહંયદેતશ્ચ
યોડ્વશિષ્યેતસોસ્મ્ય ॥૩૨॥ ઋતેડર્થયત્પ્રતીયેતનપ્રતીયેતચાત્મનિ ॥ તદ્વિદ્યાદાત્મનોમાયાંયથાભાસોયથાતમઃ ॥૩૩॥ યથામહાંતિભૂતાનિ
ભૂતેષૂચ્ચાવચેષ્વનુ ॥ પ્રવિષ્ઠાન્યપ્રવિષ્ઠાનિતથાતેષુનતેષ્વહં ॥૩૪॥ એતાવદેવજિજ્ઞાસ્યંતત્ત્વજિજ્ઞાસુનાત્મનઃ ॥ અન્વયવ્યતિરેકાજ્યાંયત્સ્યાત્સર્વત્ર
સર્વદા ॥૩૫॥ એતન્મતંસમાતિષ્ઠપરમેણસમાધિના ॥ ભવાન્લ્પવિકલ્પેષુનવિમુહ્યતિકર્હિંચિત ॥૩૬॥ શ્રીશુકઽવાચ સંપ્રદિશ્યૈવમજનોજ
નાનાંપરમેષ્ઠિનં ॥ પશ્યતસ્તસ્યતદ્વૂપમાત્મનોન્યરુણદરિઃ ॥૩૭॥ અંતર્હિતૈંદ્રિયાર્થાયહરયેવિહિતાંજલિઃ ॥ સર્વભૂતમયોવિશ્વંસસર્જેદંસપૂર્વવત્
॥૩૮॥ પ્રજાપતિર્ધર્મપતિરેકદાનિયમાન્યમાન્ ॥ ભદ્રંપ્રજાનામન્વિચ્છન્નાતિષ્ઠત્સ્વાર્થકામ્યયા ॥૩૯॥ તંનારદઃ પ્રિયતમોરિક્યાદાનામનુવ્રતઃ
શુશ્રૂણ્ણઃ ॥ શીલેનપ્રશ્રયેણદમેનચા ॥૪૦॥ માયાંવિવિદિષન્વિષ્ણોર્માયેશસ્યમગમતિઃ ॥ મહાભાગવતોરાજન્પિતરંપર્યતોષયત્ ॥૪૧॥ તુષ્ટંનિ
શમ્યપિતરંલોકાનાંપ્રપિતામહં ॥ દેવર્ષિઃ પરિપ્રચ્છભવાન્યન્માડ્નુષ્ટ ॥૪૨॥ તસ્માદ્દંભાગવતંપુરાણંદશલક્ષણં ॥ પ્રોક્તંભગવતાપ્રાહપ્રીતઃ
પુત્રાયભૂતકૃત્ ॥૪૩॥ નારદઃ પ્રાહમુનયેસરસ્વત્યાસ્તટેનૃપ ॥ ધ્યાયતેબ્રહ્મપરમંવ્યાસાયામિતેજસે ॥૪૪॥ યદુતાહંત્વયાપૃષ્ઠોવૈરાજાભુવ્ય ॥ દિ

જેમ હું આ નીચા પ્રાણી પદાર્થાદીક, જુનમાત્રને વીરો, મહાજુનો પાછળથી પેટેમાં નહીં છતાં, પ્રયત્નોની પેટેમાં
છે. તે રીતેજ, એ સધળાઓને વીરો, હું પાછળથી પેટેમાં નહીં છતાં પ્રયત્નોની રહેલો છું. ॥૩૪॥ તત્ત્વજ્ઞાનની
છલાસા રાખનારાઓએ, બળજબાનું એટલુંજ છે કે અન્વય (એટલે સામું આપના જવાબે મારે જે બોલું તે)
અને વ્યતીરેક (એટલે તે જવાબના અંગેને મારે જુદું જુદું પ્રતીકને સાહે જે કહેવું તે.) એ બેક પ્રકારથી આ
વીરો મારે વીચાર કરતાં, તેને વીરો જે સર્વત્ર અને સર્વ કાળ રહેલ છે, તે એક આત્મ તત્ત્વ વીના બીજું
કાંઈજ કાંઈ રથજે અને કદીપણ છેજ નહીં. ॥૩૫॥ મારા આ મતને વીરો, મનની એકાગ્રતા કરીને તમે,
સ્થીર થશો, એટલે કદપ તથા વીકલપને વીરો, કદીએ પશુ તમને મોક થશે નહીં. ॥૩૬॥-શ્રીશુક-મનુષ્યા-
દીક સર્વતા સ્વામી ભગવાને એ અજ્ઞાન બ્રહ્માને આ પ્રમાણે ઉપદેશ આપીને, તેમના દેખાતાંજ એ હરી ભ-
ગવાને પોતાનું સ્વરૂપ અંધારા કહ્યું. ॥૩૭॥ પછી પ્રલક્ષ સ્વરૂપથી અંતર્ધ્યાન થયેલા સર્વ જુનમય હરી ભ-

ગવાને નમસ્કાર કરીને, બ્રહ્માએ આ વીરોને પ્રથમની પેટેને સત્કયું. ॥૩૮॥ સારકે એ પ્રયત્નોના પતી
અને ધર્મના પતી બ્રહ્માજી, પ્રયત્નોનું કલ્પણ કરવાનું હચ્છીને પોતાની એ કામના સીદ કરવાસાહે કેટલાક
કાળ સુધી થમ અને નીચાઓ આદીક પાછળ કરતા હતા. ॥૩૯॥ સારે હે રાજ, પોતાને, બીજા પુત્રોથઈ
અતી પ્રીય, આગ્રાહી, સેવા કરનારા, માયાઓના ઇશર વીરુની માયાને બળજબાનું ઇચ્છવાળા, ધણા બુ-
દ્ધિશાળી, અને મહા ભયવદ્ભક્ત, એવા નારદજીએ પોતાના શીળ-વીરેક-અને હરીપદમન વડે પોતાજીને
(બ્રહ્માને) પ્રસન્ન કર્યા. ॥૪૦-૪૧॥ પછી એ લોક ગાત્રના પ્રતીનામદ અને પોતાના પીતા-બ્રહ્માને પ્રસન્ન થયેલા
બોહને દેવરૂપી નારદજીએ તેમને તું મને હાથ જે પુછેછે. તેજ પુછ્યું હતું. ॥૪૨॥ તેથી પોતાને ભગવાને
કહેલું આ ભાગવત નામનું દસ લક્ષણોવાળું પુરાણ, તેમજ પ્રીતીયથી પોતાના પુત્ર નારદને કહ્યું હતું. ॥૪૩॥ હે
રાજ, પછી નારદજીએ, સુરસ્યની કીનારે પરબ્રહ્મનું ધ્યાન કરતા અને અખીન નેજાવાળા વેદવ્યાસ મુનીને

તે કહી સંભળાવું હતું (અને વેદવ્યાસ પાસેથી તે, હું શીખ્યો છું) ૥૪૪ ૥ વીરાટ પુરુષધરી આ જગત કેવા પ્રકારથી ઉત્પન્ન થયું છે તે, તથા નમે અને પુરુષો અને સ્ત્રીઓ સંવર્ણો પ્રજા પદ્ધતિ તે રીતે છે, તેને રીતે સંપૂર્ણ સંપૂર્ણ પદ્ધતિ હું નમને કહી સંભળાવીશ ૥૪૫ ૥ ઈન્દ્રિયો-આત્મા-સર્વ-સંવર્ણો-અધ્યાત્મ-સંપૂર્ણ. ૫ અધ્યાય ૧૦ મે. - શ્રીશુક-આત્મા (ભગવાનની) અંદર સર્ગ-સંવર્ણો-સંવર્ણો-પોષણ-કૃતી-મન્વંતર-દશાનુકથા-નીરોધ-મુક્તિ-અને આશ્રય. મેં દસ વીસ્યો છે. ૥૪૬ ૥ તેમાં દસમા વીસ્ય "આશ્રય" એટલે પરમાત્માનું, પચાસ ગ્રામ થવા માટે મદદગારી આપનાર વીસ્યોનું (સુત્રી ભાગમાં) વેદની શ્રુતિઓ વડે, અને (આશ્રયના દસમામાં) અર્થના નાનકડાં વસ્તુ કરે છે. ૥૪૭ ૥ (દાદશ સંવર્ણો ૭ મા અધ્યાયમાં આ વીસ્ય ખુલાસેથી સમજાવેલો છે.) પાંચ મદદગાર-તેની નન્માત્રાઓ-ઈન્દ્રિયો-તેમના દેવતાઓ અને ગોપાલ-અને શુદ્ધી (એટલે મન-શુદ્ધી-મીન-અને અદ્વૈત એ ચારે પ્રકારનું અંતઃકરણ) એટલાં વાતાંના એટલે પ્રકૃતિનાં કારણોના જન્મ થવાને "સર્ગ" કહે છે. અને પૂરક ભગવાનથી થયેલા મુક્તિની વીરમનાવાળા, મદદગાર વીરોરે થઈ અને સ્વાધ્યસ જગતમાંથી અજ્ઞા પર્વત સર્વ સુદીને "વીસ્ય" કહે છે. ૥૪૮ ૥ અજ્ઞાના પદાર્થોનો સર્ગ.

દશમાં રાખવા પીગેરના વૈકુંઠ ભગવાનના મહીમાને "સ્વીતી" કહે છે. ભગવાનનો અસાધ્યતા કાર તે અનુચ્છે થાય છે તે "પોષણ" કહેવાય છે. મનુષ્યોના ઉત્પન્ન થવાને તથા તેમના સમયને "મન્વંતર" કહે છે. અને કમ પાસના તે "કૃતી" કહેવાય છે. ૥૪૯ ૥ ઈન્દ્રિયભગવાનના અવતારોનાં અને તેમને અનુસરનાર એટલે અજ્ઞાનીક પુરુષોનાં નાના પ્રકારનાં આશ્રયોનેથી જુદી પામેલાં ચરિત્રોને "દશાનુકથા" કહે છે. ૥૫૦ ૥ ભગવાનનું પોતાનું સર્વ શક્તિઓ સહીત મુદ્ધ જુદું (એટલે વીસ્યો પ્રકૃતિઓ સહીત પ્રથમ થયો, તેને "નીરોધ" અથવા સંસ્થા કહે છે. અને જે પચાસ નથી એવા (માની લીધેલા) રૂપોનાં લાગ કરીને પોતાના અસરકારક વીસ્યે સ્વીતી થી. (એટલે આત્મ સ્વરૂપનું તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું.) તે "મુક્તિ" કહેવાય છે. ૥૫૧ ૥ આ વીસ્યો આ-ભાસ થવાનું, અને નીરોધ થવાનું, જેને વીસ્યે થયું નહીં. તેમ પરમ-અજ્ઞા-અને પરમાત્મા આદી ના-મોથી ભોજનાત્મા "આશ્રય" છે. ૥૫૨ ૥ આશ્રય સ્વરૂપ આ પુરુષ ભગવાનને, જેવડી: કાંઈક વસ્તુ આદી કોવાનું, જણાય છે તે, એટલે સર્વ ઈન્દ્રિયો, "અધ્યાત્મિક" છે. અને તે વસ્તુ આત્મિક અમુક પ્રકારનું અને આવું છે એ જ્ઞાન જે વડે થાય છે તે, એટલે ઈન્દ્રિયોના સર્વ દેવતાઓ, "અધીદેવિક" છે. તથા તેઓને રહેતાનાં જે સ્થળો.

દં ॥ યથાસીત્તદુપાસ્યાસ્યેપ્રશ્નનન્યાંશ્ચ દ્વિત્વ શઃ ॥૪૫॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ દ્વિ ૦ નવમો ૫ ધ્યાયઃ ॥૯॥ શ્રીશુકઽવાચ અત્રસર્ગોવિસર્ગશ્ચસ્થાનંપો
ષણમૂતયઃ ॥ મન્વંતરેશાનુકથાનિરોધોમુક્તિરાશ્રયઃ ॥૧॥ દશમસ્યવિશુદ્ધ્યર્થનવાનામિહલક્ષણં ॥ વર્ણયંતિમહાત્માનઃશ્રુતેનાર્થનચાંજસા ૨
ભૂતમાત્રેંદ્રિયધિયાંજન્મસર્ગઉદાહતઃ ॥ બ્રહ્મણોગુણવૈષ્ણ્યાદ્વિસર્ગઃપૌરુષઃસ્મૃતઃ ॥૩॥ સ્થિતિર્વૈકુંઠવિજયઃપોષણંતદનુગ્રહઃ ॥ મન્વંતરાણિસ
દ્વર્મકૂતયઃકર્મવાસનાઃ ॥૪॥ અવતારાનુચરિતંહરેશ્વાસ્યાનુવર્તિનાં ॥ પુંસામીશકથાઃપ્રોક્તાનાનાસ્યાનોપબંહિતાઃ ॥૫॥ નિરોધોઽસ્યાનુશયન
માત્મનઃસહશક્તિભિઃ ॥ મુક્તિર્હિત્વાઽન્યથારૂપંસ્વરૂપેણજવસ્થિતિઃ ॥૬॥ આભાસશ્ચનિરોધશ્ચયતશ્ચાધ્યવસીયતે ॥ સઆશ્રયઃપરંબ્રહ્મપરમા
ત્મેતિશબ્દયતે ॥૭॥ યોઽધ્યાત્મિકોયંપુરુષઃસોઽસાવેવાધિદૈવિકઃ ॥ યસ્તત્રોભયવિચ્છેદઃસસ્મૃતોહ્યાધિભૌતિકઃ ॥૮॥ એકમેકતરાભાવેયદા
નોઽપ્ત્યગમહે ॥ ત્રિતયંતત્રયોવેદસઆત્માસ્વાશ્રયાશ્રયઃ ॥૯॥ પુરુષોઽવિનિર્ભિચયદાઽસૌસવિનિર્ગતઃ ॥ આત્મનોઽયનમન્વિચ્છન્નપોઽસ્રાક્ષી
ચ્છુચિઃશુચીઃ ॥૧૦॥ તાસ્વવાત્સીત્સ્વસૃષ્ટાસુસહસ્રપરિવત્સરાન્ ॥ તેનનારાયણોનામયદાપઃપુરુષોદ્ભવાઃ ॥૧૧॥ દ્રવ્યંકર્મચકાલશ્ચસ્વભાવો
જીવણ્વચ ॥ યદનુગ્રહતઃસંતિનસંતિયદુપેક્ષયા ॥૧૨॥ એકોનાનાત્મમન્વિચ્છન્નયોગતલ્પાત્સમુત્થિતઃ ॥ વીર્યંહિરણ્મયંદેવોમાયયાવ્યસૃજતિ
ધા ॥૧૩॥ અધિદૈવમથાધ્યાત્મમધિભૂતમિતિપ્રભુઃ ॥ અથૈકંપૌરુષંવીર્યંત્રિધાભિચયતત્ત્વજ્ઞ ॥૧૪॥ અંતઃશરીરઆકાશાત્પુરુષસ્યવિચેષ્ટતઃ ॥
ઓજઃસહોબલંજજ્ઞેતતઃપ્રાણોમહાનસુઃ ॥૧૫॥ અનુપ્રાણંતિયંપ્રાણાઃપ્રાણંતંસર્વજંતુષુ ॥ અપાનંતમપાનંતિનરદેવમિવાનુગાઃ ॥૧૬॥ પ્રાણેનક્ષિ
પતાક્ષુતૃટંતરાજાયતેપ્રભોઃ ॥ પિપાસતોજક્ષતશ્ચપ્રાઙ્મુર્ખંનિરભિચત ॥૧૭॥ મુખતસ્તાલુનિર્ભિન્નંજિહ્વાતત્રોપજાયતે ॥ તતોનાનારસોજજ્ઞોજિ

તે વીસ્યે એ પુરુષ ભગવાનને, એ બંને પ્રકારો વૈષ્ણ કોષ્ટપથ પ્રકારનું જ્ઞાન થયું નથી તે, ઈન્દ્રિયોનાં જોષકોને "અધીદેવિક" કહે છે. ૥૪૬ ૥ એ ત્રણે વાતાં સાથે હોય છે સ્વાદેશ એટલે એક જીવનો આશ્રય પામીનેજ, તેઓ પોત પોતાનું કાર્ય કરવાને શક્તિમાન થાય છે. પણ ત્રણમાં એક ન હોય તે આત્માનાં એ અથવા એક એક જુદું હોયને પણ કાર્ય કરવાને શક્તિમાન થતાં નથી. અને એ ત્રણે જાણનારા અને સર્વના આશ્રય રૂપ પરમાત્મા તે આશ્રય એટલે જીવના આશ્રયની જરૂરીયાત નહીં રાખતાં પોતેજ કાર્ય કરવાને સમર્થ છે. ૥૪૭ ૥ એ વીરાટ પુરુષ ભગવાન જ્યારે ઈન્દ્રિયે ઈન્દ્રિયે જાદાર નીકળ્યા, સારે પોતાને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવા સાથે પવીત્ર એવા તેમણે, પવીત્ર એવું જ જાણ કર્યું. ૥૪૮ ૥ એ પોતે સ્વદેશ જાણી અંદર દગ્ધરો વરસ સુધી રહેવા થઈ તેમનું "નારાયણ" એવું નામ પડે છે. ૥૪૯ ૥ એ ભગવાનના અનુગ્રહ થઈને દ્રવ્ય-કર્મ-કાળ-સ્વભાવ-અને જીવ (એટલે જીવ શરીર) એ સંવર્ણો પોત પોતાનાં કાર્ય કરવાને સમર્થ થાય છે, અને તે પોતે ઉપેક્ષા કરે છે સારે સમર્થ થતાં નથી. ૥૫૦ ૥ એક જ દેવતા એવા એ સમર્થ દેવે, પોતે પાંચ પ્રકારના થવાની ઇચ્છા.

વડે, પોતાની યોગ નીંદ્રામાંથી ઉઠીને, પોતાના તેજોમય સત્ત્વને માયાવડે, અધીદેવ-અધ્યાત્મ-અને અધીભુત એ રીતના ત્રણ પ્રકારવાળું કૃતી રીતે કર્યું તે સાંભળો. ૥૪૭-૪૮ ૥ તે પુરુષ ભગવાનના શરીરની અંદરના આકાશમાં વીરાટ થઈને તેમાંથી એજ (ઈન્દ્રિયોની શક્તી)-સદ્ (મનની શક્તી)-અને ગુણ (શરીરની શક્તી) એ ઉત્પન્ન થયાં. તે તે થઈ તે મદદગાર વીરાટ ભગવાનના પ્રાણ અને ઈન્દ્રિયાદીક એ સર્વ ત્રણ ત્રણ પ્રકારેલાં થયાં. ૥૪૯ ૥ એ વીરાટ ભગવાનની ઈન્દ્રિયાદીકની ક્રિયાઓ થવાની સાથેજ સર્વ કોષ્ટની ઈન્દ્રિયોની ક્રિયાઓ પણ, રાજની પાછળ પાછળ તેના નોકર આકાશની ક્રિયા થાય તે રીતેજ થવા કરે છે. અને એમની ક્રિયાઓ બંધ પડવાની પાછળ, સર્વ પ્રાણીઓની ઈન્દ્રિયાદીકની ક્રિયાઓ પણ બંધ પડી જાય છે. ૥૫૦ ૥ એ રીતે ઈન્દ્રિયાદીકની ક્રિયા થવા વડે તે વીરાટ ભગવાનના અંતરમાં ભુખ અને તરસ ઉત્પન્ન થયાં. પછી આત્મા અને પીવાને ઇચ્છના તે વીરાટ ભગવાનના શરીરને પ્રથમ મોઢું થયું. ૥૫૧ ૥ અને મોઢાને વીસે નાળાં થયું. તેમાં જીવ ઈન્દ્રિય ઉત્પન્ન થયું. તે પછી અનેક પ્રકારના રસ, એ વીસ્યે જાણ.

મ થયો, કે જે એ છાના દેવતા વરણ થકી જાણવામાં આવે છે. ॥૧૮॥ પછી જોવાને હજી તો વીરાટ પુરુષને મોઢાને વીશે વાળી ઉઠી-નેનાં અગ્ની દેવતા-અને બાપજી એ વીશય પણ ઉત્પન્ન થયો, જેને જાની સાથે બધા કાળનો વીરાટ થયેલો છે. ॥૧૯॥ પછી તે વીરાટ પુરુષને આસ લેવાની અને ગંધ જાણવાની હજી થતાં, તેને નાસીકા કુટી. ત્યાં ગંધને વેદનારો વાયુ દેવતા થયો, તે વાયુ ઉઠીય થઈ, તથા ગંધ વીશય થયો. ॥૨૦॥ બ્યારે તેને પોતાને તથા લોકને જોવાની હજી થઈ ત્યારે તેને આંખો થઈ. તેના સુર્ય દેવતા, ચક્ષુ ઉઠીય, અને રૂપ વીશય થયો છે. ॥૨૧॥ તેને વેદ વીજેરો જોષ સાંગવાની હજી થઈ ત્યારે એ કાન થયા. તેમાં દીક્ષ્ઓ દેવતા, શ્રાવ ઉઠીય, અને શબ્દ વીશય થયો. ॥૨૨॥ તેને વસ્તુઓનું કામળ પણ તે કહીણપણું, તથા ભારે-દસકું-અને મરગ હંકું-જાણવાની હજી થઈ, ત્યારે ત્વચા ઉત્પન્ન થઈ. તેમાં રવાડાં ઉઠીય અને વનસ્પતી દેવતા થયા. તેમાં અંદરનો અને બહારનો વાયુ પણ દેવતા કહેવાય છે અને

તેયથી મૃદુલ થનારો રસ ગંધ વીશય છે. ॥૨૪॥ વીરાટને આસવાની હજી થતાં એ પગ થયા. તેમાં વીશુ દેવતા, ચત્રન એ ઉઠીય, અને મેળવવાની વસ્તુ એ વીશય થયો. ॥૨૫॥ તેને પ્રજા ઉત્પન્ન કરવાની અને આનંદ રૂપ અમૃતની હજી થતાં શીખા ઉત્પન્ન થયું. તેમાં ઉપરથી ઉઠીય, કાગ અથવા પ્રજાપતી દેવતા, અને કામીઓને પ્રીય એવો મીથુન વીશય થયો. ॥૨૬॥ પછી બ્યારે અન્નાદિકના મળને તજવાની તેને હજી થઈ ત્યારે શુદ્ધ ઉત્પન્ન થઈ. તેમાં વાયુ ઉઠીય, મીત્ર દેવતા, અને તે એકના આધારવાળો ઉત્સર્ગ એ વીશય થયો. ॥૨૭॥ તેને એક શરીર છોડીને બીજા શરીરમાં જવાની હજી થઈ. ત્યારે તેને કુટી ઉત્પન્ન થઈ ત્યાં આપાન ઉઠીય, મૃત્યુ દેવતા, અને તે જેના આશ્રય વાળું જુદું કરતું એ વીશય થયો. ॥૨૮॥ તેને ખાવા પીવાની હજી થતાં પેટ-આંતરડાં-અને નાડીઓ થઈ. નાડીઓ નાડીયા, અને સમુદ્ર પેટના દેવતા થયા. અને તેમની આશ્રય રૂપ, તુટી અને પુટી એ વીશય થયો. ॥૨૯॥ તેને પોતાની માતાનું ધ્યાન કરવાની હજી થતાં હૃદય ઉત્પન્ન થયું.

વ. યાયોધિગમ્યતે ॥ ૧૮ ॥ વિવક્ષોર્મુલ્લતો ભૂમ્નો વન્હિર્વાગ્મ્યાહતંતયોઃ ॥ જલે વૈતસ્ય સુચિરં નિરોધઃ સમજાયત ॥ ૧૯ ॥ નાસિકે નિરભિચેતાંદો ધૂપતિનમસ્વતિ ॥ તત્રવાયુર્ગંધવહોઽગ્રાણો નસિજિઘૃક્ષતઃ ॥ ૨૦ ॥ યદાત્મનિ નિરાલોકમાત્માનં ચદિદૃક્ષતઃ ॥ નિર્ભિન્નેદ્યક્ષિણીતસ્ય જ્યોતિશ્ચ ક્ષુર્ગુણઃ ॥ ૨૧ ॥ બોધ્યમાનસ્ય ઋષિભિરાત્મનસ્તજિઘૃક્ષતઃ ॥ કર્ણોંચ નિરભિચેતાંદિશઃ શ્રોત્રંગુણઃ ॥ ૨૨ ॥ વસ્તુનો મૃદુકાઠિન્યલઘુગુર્વો ણીતતાં ॥ જિઘૃક્ષતસ્ત્વદ્નિર્ભિન્નાતસ્યાંલોમમહીરુહાઃ ॥ તત્રચાંતર્બહિર્વાતસ્ત્વચાલબ્ધગુણોત્તરઃ ॥ ૨૩ ॥ હસ્તોરુહતુસ્તસ્ય નાનાકર્મચિર્કર્ષયા ॥ તયોસ્તુબલમિદ્રશ્રઆદાનમુભયાશ્રયં ॥ ૨૪ ॥ ગતિં જિગીષતઃ પાદોરુહાતેઽભિકામિકાં ॥ પદ્યાંયજ્ઞઃ સ્વયં હવ્યં કર્મભિઃ ક્રિયતે નૃભિઃ ॥ ૨૫ ॥ નિરભિચતશિશ્રોવૈ પ્રજાનંદામૃતાર્થિનઃ ॥ ઉપસ્ય આસીત્કામાનાં પ્રિયં તદુભયાશ્રયં ॥ ૨૬ ॥ ઉત્તિસૃક્ષોર્ધાતુમલં નિરભિચતવૈ ગુદં ॥ તતઃ પાયુસ્તતોમિત્રઉત્સર્ગઉભયાશ્રયઃ ॥ ૨૭ ॥ આસિસૃપ્સોઃ પુરઃપુર્યાનાભિદ્વારમપાનતઃ ॥ તત્રાપાનસ્તતોમૃત્યુઃ પૃથક્કમુભયાશ્રયં ॥ ૨૮ ॥ આદિત્સોરજ્ઞપાનાનામાસન્કુક્ષ્યંત્રનાડયઃ ॥ નદ્યઃ સમુદ્રાશ્રયતયોસ્તુષ્ટિઃ પુષ્ટિસ્તદાશ્રયે ॥ ૨૯ ॥ નિદિધ્યાસોરાત્મમાયાં હૃદયં નિરભિચત ॥ તતો મનસ્તતશ્ચંદ્રઃ સંકલ્પઃ કામએવચ ॥ ૩૦ ॥ લક્ષ્મર્મમાંસરુધિરમેદોમજ્જાઽસ્થિધાતવઃ ॥ ભૂમ્યસેજોમયાઃ સપ્તપ્રાણોઽવ્યોમાંબુવાયુભિઃ ॥ ૩૧ ॥ ગુણાત્મકાર્ણીદ્રિયાણિભૂતાદિપ્રભવાગુણાઃ ॥ મનઃસર્વવિકારાત્માબુદ્ધિર્વિજ્ઞાનરૂપિણી ॥ ૩૨ ॥ એતદ્ભગવતોરૂપં સ્થૂલં તે વ્યાહતં મયા ॥ મહ્યાદિભિશ્રાવરણૈરષ્ટભિર્બહિરાવૃતં ॥ ૩૩ ॥ અતઃપરં સૂક્ષ્મતમમવ્યક્તં નિર્વિશેષણં ॥ અનાદિમધ્યનિધનં નિત્યં વાઙ્મનસઃ પરં ॥ ૩૪ ॥ અમુનીભગવદ્રૂપેમયા તે અનુવર્ણિતે ॥ ઉમે અપિ ન ગૃહંતિ માયાસૃષ્ટે વિપશ્વિતઃ ॥ ૩૫ ॥ સવાચ્યવાચકતયા ભગવાન બ્રહ્મરૂપઘૃક્ ॥ નામરૂપક્રિયાધતે સર્કર્મકર્મકઃ પરઃ ॥ ૩૬ ॥ પ્રજાપતીન્મનૂદેવાનૃષીન્પિતૃગણાન્પૃથક્ ॥ સિદ્ધચારણગંધર્વાન્વિદ્યાધ્રાસુરગુહ્યકાન્ ॥ ૩૭ ॥ કિન્નરાપ્સરસોનાગાન્સર્પાન્કિપુરુષોરગાન્ ॥ માતૃરક્ષઃપિશાચાંશ્વપ્રેતભૂતવિનાયકાન્ ॥ ૩૮ ॥ કૂર્માંડોન્માદવેતાલાન્યાતુધાનાન્યહાનપિ ॥ સ્વગાન્મૃગાન્પશૂન્વૃક્ષાન્ગિરીન્નૃ

અને તેમાં મન થઈને અંદરના દેવતા, તથા સંકલ્પ અને કામના વીજેરે વીશય થયા. ॥૩૦॥ પછી પૃથ્વી જળ અને તેજ એ ત્રણ થકી થનારી કાન ધાતુઓઃ ત્વચા એટલે રૂપાં, ચામડી, માંસ, લેહી, મેદ એટલે ચરબી, ચક્ષુ એટલે નસો, અને દાડકાં એ થયાં છે. પ્રાણ વાયુ એ, આકાશ જળ અને વાયુ એ ત્રણને આપરે રેડે છે. ઉઠીયો તેના વીશયોમાં પ્રીતીવાળી છે. વીશયો અંદર થકી ઉત્પન્ન થયેલ છે. સર્વ વીશયોનું સ્થાન મન છે. અને પુદ્ધી જેવું જાણાય તેવા નીશ્રય કરનારી છે. ॥૩૧-૩૨॥ એ રીતે પૃથ્વી આદી આઠ આપરણો વડે બહારથી વીશયકું ભગવાનનું મૃત્યુ સ્વરૂપ મેં તમને કહ્યું. ॥૩૩॥ એવાથી જુદા પ્રકારનું-અતીચુક્ષ્મ દેશ-વામાં ન આવે એવું-વીશર રહીત-આદી, ગંધ, તે અલ્પ રહીત-નીલ-અને જેને વીશે વાળી અને મનનો પ્રવેશ થતો નથી-એવું બીજું સ્વરૂપ (સીમ શરીર) છે. ॥૩૪॥ મેં તમારી પાસે વર્ણન કરેલાં ભગવાનનાં આ એ સ્વરૂપ માયા થકી ઉત્પન્ન થયેલાં હોવાથી જાણી પુરુષો, તેમનો સ્વીકાર કરતા નથી

॥૩૫॥ જે પોતે અકર્તા છતાં માયાને મદદ કરવાથી તેવડે કાર્ય કરે છે અને સર્વથી પર છે એવા એ પરશક્તિ ભગવાન પોતેજ, વાચક અને વાચ્ય રૂપે, સર્વનાં મો-રૂપો-અને ક્રીયાઓ આદી સધલાં રૂપે થાય છે. ॥૩૬॥ કે મન, પ્રજાપતીઓ, મનુષ્યો, દેવો, રાક્ષસો, પીતૃઓ, સીદ્ધ, મારણ, ગંધર્વ, વીધાવર, અસુર, યક્ષ, કાલર, અપ્સરઓ, નાગ, સાપ, કીંપુરુષ, કુરુ, માતૃગણ, રક્ષસ, વીશય, પ્રેત, જુન, વીનાયક, કુખાંડ, ઉન્મત્ત, વૈનાય, વાનુષાન, અંદો, પક્ષીઓ, મૃગો, પશુઓ, ઝાડો, પર્વતો, પેટે આસનાય પ્રાણીઓ, તેમજ બીજાં જાતનાં જાતનાં અને આકાશચર પ્રાણીઓ જે સ્થાવર અને જંગમ એવા બે ભેદવાળાં તથા જરણ-અંકર-વેદ-અને ઉદભીજ એવા ચાર ભેદવાળાં છે. તે યજ્ઞના અવનારો પામવા રૂપ જુદી જુદી ગતીઓ પુરુષને, શુભ અશુભ અને તે જાતના મીશ્રપણવાળાં કર્મો કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૩૭-૩૮-૩૯-૪૦॥ સત્યગુણી કર્મો કરનારાઓ દેવતા આદીની ગતીને પામે છે. રમેશુણી કર્મો વાળા મનુષ્ય આદીની ગતીને પામે છે. અને

તમેજીની કમો વાગાઓ તારણ ગતીને પામે છે. તેઓમાં પણ છે રાગ. એક એક પ્રકારની ગતીના (યુક્તોના) કમો જલ્દી પાડાવડે) પણ વળુ કેટલાય છે. અને એક ગુણુ ખીચીને બે ગુણુના કરતાં બળવત્તર થાય છે. ત્યારે બળવત્તર થનારે ગુણુ પાડીના બે ગુણુના રચનાવતો નાશ કરી નાંખે છે. ૥૪૧૥ એ રાગવાતજ ધાતા એટલે જલ્દીના રૂપથી જગતને રચાવત કરે છે. અને ધર્મ એટલે વીરુના રૂપથી પદ્ય-પદ્ધતી-મનુષ્ય- અને દેવતાઓ આદીમાં બળવતરી વીરુનું ચાલુ કરે છે. ૥૪૨૥ પછી વધુથી જેમ વાંદળાનો નાશ થાય છે તેમ, કાલે કરીને એજ આગા રાગવાત પેતે એટલે આ જગતને પ્રવચના અગીના રચપથી તથા રકના

રૂપથી પોતેજ પાણું નાશ કરી નાંખે છે. ૥૪૩૥ ઉત્તમમાં ઉત્તમ અર્થવચના જમવાતનું આ પ્રકારે, મેં વર્ણન કર્યું છે. પણ માનવાન પુરુષો, એ પરમ પુરુષ જમવાતને એ પ્રકારે જલ્દીવાતે યોગ નથી. (અર્થાત આ સ-ધનું માવાતે મદલુ કરીને વર્ણન થાય છે માટે અહીં રચપ તે નથી.) ૥૪૪૥ પરમાત્માને જન્મે અને કમો આદી નર્મ હોવાવતો કહેવામાં આવે છે તે માત્ર, તેને વીરો માવાવડે આરોપ કરેલા કર્તા પણ આદીનો નીશો સીદ કરવાને માટેજ કહેવાય છે. ૥૪૫૥ એ યદ્ય મયેવો કલ્પ જલ્દીકલ્પ કહેવાય છે. અનેએનો વીરુપ પણ એજ ના-મનો છે તેથી એ એકને માટે જલ્દી, અને પછીનો મર્ગ, તથા વીરુતીનો વીરુર્ગ, એ ત્રણેયનાં એનાં એજ છે.

પસરીસૂપાન્ ૥૩૯૥ દ્વિવિધાશ્વતુર્વિધાયેડ્યેજલસ્થલનમૌકસઃ ॥ કુશલાકુશલામિશ્રાઃકર્મણાંગતયસ્ત્વિમાઃ ॥૪૦૥ સત્વંરજસ્તમઙ્ગતિતિ
સ્ત્રઃસુરનૃનારકાઃ ॥ તત્રાપ્યેકૈકશોરાજન્ભિચંતેગતયસ્ત્વિધા ॥યદૈકૈકતરોડ્ય્યાભ્યાંસ્વભાવઉપહન્યતે ॥૪૧૥ સપ્તેવંદંજગદ્વાતાભગવાનૃધર્મ
રૂપધૃક્ ॥ પુણ્નાતિસ્થાપયન્વિશ્વંતિર્યઙ્નરસુરાત્મભિઃ ॥૪૨૥ તતઃકાલાગ્નિરુદ્ધાત્માયત્સૃષ્ટમિદમાત્મનઃ ॥ સન્નિયચ્છતિકાલેનઘનાનીકમિ
વાનિલઃ ॥૪૩૥ ઇત્યંભાવેનકથિતોભગવાનૃભગવત્તમઃ ॥નેત્યંભાવેનહિપંરદ્રપ્તમર્હતિસૂરયઃ ॥૪૪૥ નાસ્યકર્મણિજન્માદૌપરસ્યાનુવિધીયતે ॥
કર્તૃત્વપ્રતિષેધાર્થમાયયારોપિતંહિતત્ ॥૪૫૥ અયંતુવ્રહ્મણઃકલ્પઃસવિકલ્પઉદાહતઃ ॥ વિધિઃસાધારણોયત્સર્ગાઃપ્રાકૃતવૈકૃતાઃ ॥૪૬૥ પ
રિમાણંચકાલસ્યકલ્પલક્ષણવિગ્રહં ॥ યથાપુરસ્તાદ્યાસ્યાસ્યેપાદ્મંકલ્પમયોશૃણુ ॥૪૭૥ શૌનકઉવાચ યદાહનોભવાન્સૂતક્ષતાભાગવતો
ત્તમઃ ॥ ચચારતીર્થાનિભુવસ્ત્યત્કાવંધૂન્સુદુસ્ત્યજાન્ ॥૪૮૥ કુત્રકૌષારવેસ્તસ્યસંવાદોડ્ય્યાત્મસંશ્રિતઃ ॥ યદ્વાસભગવાંસ્તસ્મૈષ્ટૃષ્ટસ્તત્ત્વમુવા
ચહ ॥૪૯૥બ્રૂહિનસ્તદિદંસૌમ્યવિદુરસ્યવિચેષ્ટિતં ॥બંધુત્યાગનિમિત્તંચતથૈવાગતવાન્નુનઃ ॥૫૦૥ સૂતઉવાચ રાજ્ઞાપરીક્ષિતાષ્ટૅયદવોચન્મ
હામુનિઃ ॥ તદ્વોડ્ભિધાસ્યેશૃણુતરાજ્ઞઃપ્રશ્નાનુસારતઃ ॥૫૧૥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદ્વિતીયસ્કંધેડ્ષાદશસાહસ્ર્યાંસંહિતાયાંપુરુષસંસ્થા
નુવર્ણનંનામદશમોડ્ધ્યાયઃ ॥ ૧૦ ॥ ॥ દ્વિતીયસ્કંધઃસમાપ્તઃ ॥

૥૪૬૥ રાગનું પરીમાણુ વીરેર, તથા કલ્પનું લક્ષણ, અને તેના વીજાઓ વીરેર ને રીતે છે તે રીતે હું ત-
મને પાછળથી કહીશ. હવે હમણાં ચાલતા પાદમકલ્પ વીરેર કહ્યું તે સાંભળવો. ૥૪૭૥ —શૌનક—હે સુત,
તમે કહ્યું તેમ, ન તજી સહાય એવા બંધુઓનો ત્યાગ કરીને ભગવદ બધોમાં ઉત્તમ વીરુરુ પૃથ્વી ઉપરનાં
તીર્થોમાં રક્તા રક્તા હતા, ત્યારે તેમની સાથે, ભગવાન મૈત્રેય રશ્મીનો ગ્જાન સંબંધી સંવાદ કરે રથએ
થયો. અને વીરુરે પુછવાથી મૈત્રેયે, તેમને કેવું તત્ત્વ કહી સંભળાવ્યું. ૥૪૮—૪૯૥ હે સૌમ્ય, વીરુરુએ બં-
ધુઓનો ત્યાગ સા માટે કર્યો. અને વળી તે કહીયા પાછા સા સાંઘ આન્યા. એ ગધું વીરુરુને ચરીવ મને

આપ કહેા. ૥૫૦૥ —સૂત—તમે મને ને પુછાછા. તેટલુંજ પરીક્ષીને મહામુની શુક્રદેવજીને પુછવાથી, તે સ-
ગ્વના પ્રત્યેના ઉત્તર અનુક્રમથી, શુક્રદેવજી ને રીતે કહેલ છે. તે રીતે તમે પણ મારાચણી સાંભળો.
૥૫૧૥ દ્વિતીયો ભાગ ખીચી રકધનો દશમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૫૨૥ દ્વિતી ખીચી રકધ સમાપ્ત. ૥૨૥
તા. ૮ મી મેએ સને ૧૮૫૮ સંવત ૧૯૫૪ ના વૈશાક વદી ૨ ને વાર રતી. સાંજે ૭ વાગે. યુ.
અગદાવાદમાં માંડવીની પોળમાં દરીકસ્નદાસ શેઠની પોળમાં બર નંબર. પરક. કર્તો. મહામુની કમ્પ. યુજ-
સતીમાં જમવાત પ્રેરીત લખનાર દાસાનુદાસ ગીરધરલાલ અમરતલાલ ન્યાયા. આ કમ્પ્યુપેશુ મરતુ. ૥૫

॥ इति श्रीसद्भागवते द्वितीयस्कंधे समाप्तः ॥

॥ अथ श्रीभद्रागवते तृतीयस्कंधे प्रारम्भ्यते ॥

કરી લાખના ધરને વીશે ગાળ્યા. ૥૧૫ ॥ આંખોમાંથી પડતાં આંસુઓથી છાતી ઉપરના કુગકુગને ઘોષ નાંખતી યુધીષ્ઠીરની વહુ દુષતીના માથાના વાગ સભા વચ્ચે ખેંચવાનું નીંદા થતા જેનું કર્મ કરનાં પોતાના પુત્ર દુર્યોધનને જ્યારે વાપો નહીં ॥૭૫ ॥ તથા ધુનને વીશે અધર્મ વડે છતાવયા યુધીષ્ઠીરે ઠરાવ પ્રમાણે વનમાં જઈ આવ્યા પછી, કેવળ સત્યનોજ આશ્રય કરીને, પોતાનો ભાગ માગતાં, તમોગુપ્તી બુદ્ધિવાળા ધૃતરાષ્ટ્રે, એ અગ્નિતપ્ત્રને જ્યારે ભાગ ન આપ્યો. ॥૮૦ ॥ તેમજ યુધીષ્ઠીરના મોકલવાથી જગત ગુરૂ કશ્યપે, સભા વચ્ચે સત્પુરોશોને અશૃત સરખાં લાગે એવાં કહેલાં વચનોને, એ બાકી રહેલું પુણ્ય પરવારેલા ધૃતરાષ્ટ્રે, જ્યારે નમાન્યાં. ॥૮૫ ॥ અને મસહન પુછવાને, પોતાના નાના ભાઈ, મંત્ર જાણનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ વીદુરને, જ્યારે પોતાના ધરમાં બોલાવ્યા. ત્યારે વીદુરે ધૃતરાષ્ટ્રને જે વચનો કહ્યાં, તેને મંત્રને જાણનારાઓ “વીદુરાશ્રમ” અથવા “વીદુર નીતી” કહે છે. તે નીચે પ્રમાણે છે. ॥ ૧૦ ॥ “જેને સાર જીમસેનરૂપી સાપ કોપથી પોતાના

નાના બાઈઓ સહીત ઘુંચાડા નાંખ્યા કરે છે, જેથી તમે ધણાજ ખીંડો છો; એવા ન સહન થવા જેવા ત-
જારા અપરાધોને અનનત શત્રુ રાજ્યએ સહન કરેલા છે; માટે તેમને વીનાગ આપો. ॥૧૧॥ પૃથ્વીના તમામ
રાજ્યોએ તથા દેવતાઓએ જેમણે છલા છે એવા માદેવોના દેવ થી કમ્પણ, પ્રાણણ અને દેવતાઓ સહીત
પોતાના નગર દારકોમાં વસે છે; તે મુકુંદ ભગવાને પ્રથાના પુત્રોને પોતાનાજ મણેલા છે. ॥૧૨॥ જેને પુત્ર
જુદીથી તમે પોસો છો તે કમ્પણે દેશ કરનાર અને અવજો ચાલનાર દુર્યોધન તમારા ધરમાં મુર્તિમાન થ-
યેલો દોશ પેડેલો છે. માટે એ પાપ રૂપ અને કલ્યાણ નાશ પામેલાનો, આપ્પા કુળના ભલાને સાંડે તમે
ગુર્તજ સાગ કરો." ॥૧૩॥ સતપુરોએ ઇચ્છવા લાગે આચરણ વાળા વીદુરે એ પ્રમાણે કહેતાં, વંધી ગ-
યેલા કોષથી નીચેનો હોહ ફરકાવતા, કર્ણ-દુશ્શન-અને યકુની સહીત દુર્યોધને તેમનો તીરસ્કાર કર્યો અને
કહ્યું કે. ॥૧૪॥" કપડી-દારીપુત્ર-અને માઈ અન્ન ખાદ્યને પુષ્ટ થવા છતાં મારાથી અવજો ચાલનારા, અને

દુરમનોનું કામ કરી દેનારા, આને અહીંયાં કોણે બોલાવેલો છે. એને જીવનોજ (એટલે પોતાના પ્રાણ સીવાય બીજું કંઈ લેખ જતા ન પામે તેમ) નગરની બહાર ઉત્તાવનોજ કાઢી મુકા. ૫૧૫॥ એવી રીતનાં ગર્ભસ્થા-
નને બેદનારાં પોતાના બાહ્ય ધૃતરાષ્ટ્રની સમીપમાંજ બોલેલાં અતી તીક્ષ્ણ વચનો ૩૫૧ શાસ્ત્રે વીદુસ્તા કાનમાં
સુંસરાં પેંથી ગયાં. ત્યારે એ સર્વ માયાનું મહાત્મ્ય છે એમ માની, પોતાનું ધનુષ્ય, તે બારણા વચેજ નાંખી
દેખને, દુખ રહીત ધણ વીદુર સાંધીજ ચાલતા થયા. ૫૧૬॥ પછી દસ્તીના પુરમાંથી નીકળેલા કૌરવોના પ્રુષ્યેના
ફળ ૩૫ એ વીદુર, જ્યાં અનેક સ્વરૂપથી હરી ભગવાન રહેલા છે એવા હરી ભગવાનનાં તીર્થોમાં પ્રુષ્ય ક-
સ્વાની ઇચ્છાથી પૃથ્વી ઉપર ફરતા લાગ્યા. ૫૧૭॥ અને તે એકલાજ, નગરો-પવિત્ર ઉપવનો-પર્વનો-કુંજ-ની-
મંજા જળવાણી નદીઓ અને તળાવો-તથા બીજાં અનંત ભગવાનનાં સ્વરૂપોથી શોભા પામેલાં સ્થાનોમાં
તીર્થ કરતા માટે ગયા. ૫૧૮॥ પતીત તથા ઉચ્ચિત આજીવિકા વાળા-તીર્થ તીર્થને વીશે નાહેવા-ધરતી ઉપર

સુતાન-નકાનું, પાનું, વગેરે, અને ધરણી આદી સરીકના સજ્જાર પાનના-અને અવધુતના વેશવાળા છેવાળી જેને પોતાનાઓ પશુ જોળણી સકતા નથી એવા, એ વીદુર પૃથ્વી ઉપર રતાં, હરી ભગવાને પ્રસન્ન કરવાને વડો કરતા હતા. ॥૧૯॥ એ રીતે હરતા રરતા જેટલા વખતમાં તે પ્રભાસમાં આવ્યા, તેટલામાં તે અજ્ઞાત ભગવાનના કરમથી, એકલા મુખીટીરના ઉપર જેન ઉપર પરાનું થયું હતું. અને પૃથ્વી ઉપર તેની જે સેના તથા આજુ રરતી હતી. ॥૨૦॥ વાંસથી ઉત્પન્ન થયેલા અગ્નીથી આખું પન બળી જવાની પેટે, માંદા-માંદેની અદેખાધથી સુઢાં ફારવેનો નાશ થવાનું સાંજળીને, શેઠ કરતા વીદુરજી મુને મોદેજ, પશ્ચીમમાં વેદેશી સસ્પતનીને કાંઠે કાંઠે ત્યાં થઈ આવ્યા. મથા. ॥૨૧॥ અને ત્રીત, ઉચ્ચ (શુક્રચાર્ય), મનુ, યજુ, અગ્ની, અરણિ, વાયુ, સુદાસ, માય, કાર્તિક રત્નમી, અને શ્રાદ્ધ દેવ, એ નામોવાળા અગ્નીવાર તીર્થોમાં; અને

ખીનાં વીરુનાં આયુષો ચક્રાદિકથી સજ્જાર પામેલાં વંદીરેવાળાં, જેના દરશનથી જ ધીકાણુ ભગવાનનું રમ-રમ આવે છે એવાં બ્રાહ્મણો અને દેવતાઓએ કરેલાં, અનેક તીર્થોમાં તે હયા. ॥૨૨-૨૩॥ અને તે પછી રીઢીવાળા સોરઠ-સૌન્દર-મત્સ્ય-કુર-અને નાંગળ એ દેશોને જોળંખીને યમુનાછાને કાંઠે આવ્યા. ત્યારે ભગવદ બ્રહ્મા બોલવછું પશુ, તેમણે ત્યાં આવેલા દીકા. ॥૨૪॥ એ વાસુદેવ ભગવાનના પ્રખ્યાત દાસ, પશુ કાંત, અને પુર્વ જન્મના બુદ્ધરપતીના યીષ્ય ઉદવને નખીને તથા બાષમાં ધાલી બેરીને, તેમણે કાણુ ભગવાનના તથા તેમના પુત્ર પુત્રાદિકના કુશળ સમાચાર પુછ્યા કે. ॥ ૨૫ ॥ “ પોતાના નાભી કમળથી થયેલા બ્રહ્માની પ્રાંકનાથી અહીંયાં આવતરેલા પુરાણુ પુરુષ રામ અને કાણુ, પૃથ્વીનું તથા સર્વનું કુશળ કરીને, હવે દુરસદ પામેલા, સુરસેનના ધરમાં કુશળ છે? ॥૨૬॥ હે અંગ, ઉદાર વસુદેવ, જે પોતાની

ગૈ:સમલંકૃતેષુચચારતીર્યાયતનેષ્વનન્ય:॥૧૮॥ ગાંપર્યટનમેધ્યવિવિક્તવૃત્તિ:સદાહ્લુતોઽધ:શયનોઽવધૂત: ॥ અલક્ષિત:સ્વૈરવધૂતવેષોવ્રતા નિચેરેહરિતોષણાનિ ॥૧૯॥ इत्यंत्रजन्मारतमेववर्षकलेदष्टाद्वद्वद्वान्प्रभासं॥તાवच्छशाસક્ષિતિમેकचक्रामેकातपत्रामजितेनपार्य: २૦ તવાયશુશ્રાવસુહૃદ્વિનિષ્ટિવનંયથાવેણુજવન્હિસંશ્રયં ॥ સંસ્પર્ધયાદગ્ધમયાનુશોચન્સરસ્વતીપ્રત્યગિદ્યાયતૂર્ણાં॥૨૧॥ તસ્યાંત્રિતસ્યોશનસો મનોશ્વપૃથોરથાગ્રેરસિતસ્વાયો: ॥ તૈર્યૈસુદાસસ્પલાંપુત્રસ્યૅદેવસ્યસઆસિષેવે॥૨૨॥ અન્યાનિચેહદ્વિજદેવદેવૈ:કૃતાનિનાનાયત નાનિવિષ્ણો:॥ પ્રત્યંગમુર્યાંકિતમંદિરાણિયદર્શનાત્કૃષ્ણમનુસ્મરંતિ॥૨૩॥ તત્તલ્લાલેદૃષ્ટમુરારૂંદ્રૈર્દૌદીપ્ત્યપાન્કુરુજાંગલાંશ્ચ॥ કાલે નતાવદ્દુદ્ધાપુપેત્યતત્રોદ્ધવંભાગવતંદર્શ ॥૨૪॥ સવાસુદેવાનુચરંપ્રશાંતંબૃહસ્પતે:પ્રાક્તનયંપ્રતીતં॥આલિંગ્યગાઢંપ્રણયેનમદંસ્વાનામપૃચ્છ દ્વગવત્પ્રજાનાં॥૨૫॥ કચ્છિત્પુરાણૌપુરુષૌસ્વનાભ્યપાદ્માનુવૃત્ત્યેહકિલાવતીર્ણૌ ॥ આસાતઊર્ચ્યા:કુશલંવિધાયકૃતક્ષણૌકુશલંશૂરગેહે ॥૨૬॥ કચ્છિત્કુરુણાંપરમ:સુહૃનોભામ:સઆસ્તેસુખમંગશૌરિ:॥યોવૈસ્વસૃણાંપિતૃવદ્દાતિવરાન્વદાન્નૌવરતપણેન॥૨૭॥ કચ્છિદ્વચ્ચાધિપતિર્યદૂનાં પ્રવૃન્નઆસ્તેસુખમંગવીર: ॥ યંરુક્મિળીભગવતોમિલેભેઆરાધ્યવિપ્રાન્સ્મરમાદિસર્ગે ॥૨૮॥ કચ્છિત્સુખંસાત્તત્તુષ્ણિભોજદાશાર્હકાણા મધિપ:સઆસ્તે॥ યમશ્ચયપિચ્છતપત્રનેત્રોનૃપાસનાશાંપરિત્હત્યદૂરાત્ ॥૨૯॥કચ્છિદરે:સૌમ્યસુત:સદૃક્ષઆસ્તેઽગ્રણીરથિનાંસાધુસાંબ: ॥ અસૂતયંજાંબવતીવ્રતાઙ્ગાદેવંગુહંયૌંઽવિકયાધૃતોઽગ્રે॥૩૦॥ ક્ષેમંસકચ્છિદ્યુધાનઆસ્તેય:ફાલ્ગુનાલ્લબ્ધધનૂરહસ્ય: ॥ લેભેંઽજસાધોક્ષજસે વયૈવગતિંતદીયાંયતિભિર્દુરાપાં॥૩૧॥ કચ્છિદુધ:સ્વસ્ત્યનમૌવઆસ્તેશ્વફલ્કપુત્રોભગવત્પ્રપન્ન:॥ ય:કૃષ્ણપ્લાત્કિતમાર્ગપાંસુષ્વચેષ્ટતપ્રેમ વિભિન્નધૈર્ય: ॥૩૨॥ કચ્છિચ્છિવંદેવકમોજપુત્ર્યાવિષ્ણુપ્રજાયાદ્વદેવમાતુ:યાવૈસ્વર્ગર્મેણદધારદેવંત્રયીપથાપજ્ઞવિતાનમર્થૌ॥૩૩॥ અપિસ્ત્વિ દાસ્તેભગવાન્સુખંવોય:સાત્વતાંકામદુષોનિરુદ્ધ: ॥ યમામનંતિસ્મહશબ્દયોનિંમનોમયંસત્તુરીયતત્ત્વં॥૩૪॥ અપિસ્ત્વિદન્યેચનિજાત્મદૈવમ નન્ય: સ્યાસમનુવ્રતાયે॥ ત્વદાકસત્યાત્મજચારુદેણગદાદય:સ્વસ્તિચરંતિસૌમ્ય॥૩૫॥ અપિસ્વદોર્ભગીદ્વલ્લપ્ત્યુદ્ધાયાંધર્મેણધર્મ:પરિપા

જેનેજે, તેમના પતીઓને પશુ પ્રસન્ન કરવાની સાથે, પીતાની પેટે ધણું ધન આપેછે, તે અમારા પરમરોક્ષી સુખીછે. ॥૨૭॥ પુર્વે કામદેવના અવતાર અને બ્રાહ્મણેની સેવાથી રૂકમણી જેને ભગવાન થઈ પામ્યાંછે, તે બ્રાહ્મણ સેનાપતી સુરવીર પ્રધુમ્ન સુખીછે? ॥૨૮॥ રાજ્યસનની આસને ધણુ કાળથી તજેલા સાત્વન, રૂપ્યી, ચોળ અને હાથાઈ જોના આધીપતી, જેને ભગવાન કાણેજ અભીરેક કમોછે તે ઉચ્ચેન સુખમાં છે? ॥૨૯॥ હે ધૌમ્ય, તત્તવાળાં જાંબવતીથી જન્મેલા, ભગવાનના પુત્ર અને તેમના જેવાજ દેખાવ વાળા, તથા પુર્વે કાલીજાળથી રૂપે પાર્વતીથી પારણ કરાવેલા, રથીઓમાં અમથી સાધુ સાંજળી થી ખગર છે? ॥૩૦॥ અર્જુન પામેથી મિત્રવીર્યાનું રહસ્ય યીમેલા, અને ભગવાનની શેવા વડે, યેગીઓને પશુ નગજ એવી મતીને પામેલા સત્તથી મહત્ત કુશળ છે? ॥૩૧॥ પ્રેમને લીધે ધૈર્ય જતું રહેતાં જે ભગવાનના અજ્ઞાત મીન્દવાળી મારમની

રજમાં આશેટવા હતા તે, પાપરહીત-જ્ઞાનવાન-અને ભગવાનને સરણ થયેલા-ધર્માટકના પુત્ર આકુર કુશળ છે? ॥૩૨॥ જેમ ત્રણવેલ યજ્ઞના વીસ્તારના અર્થને પારણ કરે છે. તેમ ભગવાનને જેણે ગર્ભમાં પારણ કર્યા હતા એવાં, જેના પુત્ર કાણુભગવાન છે તે અદીતી સરખાં બોજવંરી દેવકાનાં પુત્રી દેવકીજી કુશળ છે? ॥૩૩॥ ભગોના મનોરથોને પુરતારા, અને વેદ મનોમય સત્વ એટલે ચોથા તત્ત્વરૂપ માનેલા, ભગવાન અતીરહ સુખી છે. ॥૩૪॥ અને હે ધૌમ્ય, ધીમજ હદીક, સત્બામાના દીકરાઓ આરદેખ્ય તથા મદ અદીક, પોતાના દેવ શ્રીકાણુને આનન્દ ભાવથી અનુસરીને વર્તનારા કુશળ છે કે? ॥૩૫॥ ભારે વીજળથી મળેલ અકટતીની લક્ષીથી જે મુખીટીરની સભામાં દુર્યોધનને તાપ થયો હતો. તે ધર્મરાજ પોતાની બે જુગ્મ તુલ્ય અર્જુન અને અવધુત ભગવાનના આગ્રમ વડે, ધર્મ મર્યાદામાં રહીને પ્રગતું પાલન કરે છે કે કેમ. ॥૩૬॥ અને

અપ્રમથ કરનાર તરફ અતીશય કોપી તથા સાપની પેઠે દુશામ આનનારા, તેમજ વીંચીવ પ્રકારે મદ્ય ફેરવનારા નીમજીન, જેના પગના પગપાશને રજુશુભી પણ સહન કરી શકતી નહોતી તે સુખી છે. ૧૧૩૭ અને અમાથી કોઈકત ખેલે તથા નદી ઓળખાવવા શીવને જેણે બાણેના સમુદાયથી ઠાંકીદેખે પ્રસન્ન કર્યા હતા, તે રથના મુખપાંતુ રક્ષણ કરનાર-ગાંડીવ ધનુષ્યને ધરનારા-ચરચી અર્જુન પોતાના દુરમનોનો નાશ કરીને હવે શું કરે છે. ૧૧૩૮ પૃથાના મુખીદીર આદી પુત્રોથી, આંખોની પાપણોની પેઠે રક્ષણ કરવા સહદેવ અને નકુલ, મરૂડે ઉદ પાસેથી અશ્વત્થેશવની પેઠે, પોતાના સનુઓ પાસેથી મુકને વીરો, પોતાની શીલકત રૂપીરાવને પાછું મેળવીને ખુશીથી કીડા કરે છે કે કેમ. ૧૧૩૯ જે વીર પુરૂષે ક્રૂર એકોર ધનુષ્ય અને રથ વડે ત્રણ વાર દીગ્વીજ્ય કર્યો હતો. તે મોટા રાજકુળ પાંડુ વીરનાં પૃથા, જે ક્રૂર પુત્રને અર્જુન છુને છે, તે શું કરે છે. ૧૧૪૦ હે સૌમ્ય, જેણે પોતાના મુએલા ભાઈનો, તેના છોકરાઓને દુઃખ

દેખે દ્રોહ કર્યો છે. અને સુહૃદ એવા મને પણ, પોતાના પુત્રને અનુસરીને, નગરમાંથી બહાર કાઢી મુક્યો છે. તે નરકમાં પડતા ધુતરાણો મને શોક થાય છે. ૧૧૪૧ અને પુરૂષોની જતીને મનુષ્ય સરખાં પોતાનાં આચરણથી બમાવતા હરી ભગવાનની કૃપાથી તેમના મહીમાનું ચીતવન કરતો હું, વીરમય રહીત થઈને, મને કાંઈ ન ઓળખે તે રીતે પૃથ્વી ઉપર ફરું છું. ૧૧૪૨ એ વીરો કોરવોના અપરાધની ઉપેક્ષા, સરણમતની પીડને હરવાની ઇચ્છાવાળા ભગવાને જે કરી છે તે માત્ર, વીધા-ધન-અને કુળના મદવડે માટેલા, અને સેનાઓ વડે વારંવાર પૃથ્વીને ચલાવમાન કરતા, અવળે મારને આલનારા સધળા રાજાઓનો નાશ કરવાને મારેજ કરી છે. ૧૧૪૩ એ, યુદ્ધો થઈ પર-અન-મા-અને અકાંતો ધરને દેહનો યોગ (એટલે જન્મ), અને કર્યો કરવા પાછું, અવળે મારે આલનારાઓનો નાશ કરવાને, અને મનુષ્યોને કર્યો કરનાં શીખવવાને મારેજ થયા સીવાય, બીજે કાંઈ પ્રકારે થવાને ધટવું નથી. ૧૧૪૪ હે સખા, પતીત કીર્તિવાળા અને અન-મા છતાં સરણે

તિસેતું ॥ દુર્યોધનોઽતપ્તયત્મભાયાંસામ્રાજ્યલક્ષ્મ્યાવિજયાનુવૃત્યા ॥૩૬॥કિંવાકૃતાઘેષ્વધમત્યમર્ષીભીમોઽહિવહીર્ધતમંવ્યમુંચત્ ॥યસ્યાં
પ્રિપાત્ત્વર્ત્તનેસેમાર્ગમદાયાશ્વરતોવિચિત્રં ॥૩૭॥કચ્ચિયશોધારથયૂથપાનાંગાંડીવન્વોપરતારિરાસ્તે ॥અલક્ષિતોયચ્છરૂપ્યૂતપાપાકિ
રાતોગિરિસ્તુતાષ ॥૩૮॥ગદાદુત્તાહિતનયોપૃથાયાઃપાર્થેર્વૈતૌપક્ષમભિરક્ષિણીવ ॥ રેમાતઽદાયમૃધેસ્વરિકથંપરાત્સુપર્ણાવિવવજિવક્રાત્
॥૩૯॥અોપૃથાઽપિધ્રિયતેઽર્ભકાર્યેરાજર્ષિર્વર્યેણવિનાઽપિતેન ॥ યત્સ્વેકવીરોઽધિરથોવિજિગ્યેધનુર્દ્વિતીયઃકકુભશ્વતસ્ત્રઃ ॥૪૦॥સૌમ્યા
નુશોચેતમધઃપતંતંભ્રાત્રેપરેતાયવિદુદ્રુહેયઃ ॥નિર્યાપિતોયેનસુત્હત્સ્વપુર્યાઅહંસ્વપુત્રાન્સમનુવ્રતેન ॥૪૧॥સોઽહંહરેર્મર્ત્યવિઙ્બનેનદશોનૃણાં
ચાલયતોવિધાતુઃ ॥ નાન્યોપલક્ષ્યઃપદવીંપ્રસાદાચ્ચરામિપશ્યન્ગતવિસ્મયોઽત્ર ॥૪૨॥નૂનંનૃપાણાંત્રિમદોત્પથાનાંમહીંમુદુશ્ચાલયતાંચમૂખિઃ
॥ વધાત્રપન્નાર્તિજિહ્વીર્ષયેશોવ્યુપેક્ષતાઘંભગવાન્કુરૂણાં ॥૪૩॥અજસ્યજન્મોત્પથનાશનાયકર્માણ્યકર્તુર્ગૃહ્ણાયપુંસાં ॥ નન્વન્યથાકોઽર્હે
તિદેહયોગંપરોગુણાનામુતકર્મતંત્રં ॥૪૪॥તસ્યપ્રપન્નાશિલલોકપાનામવસ્થિતાનામનુશાસનેસ્વે ॥ અર્થાયજાતસ્યયદુષ્વજસ્યવાર્તાસસ્વેકી
ર્તયતીર્થકીર્તિઃ ॥૪૫॥૬૦મા૦મ૦ત૦વિદુરોદ્ધવસંવાદેપ્રથમોઽધ્યાયઃ ॥૧॥શ્રીશુકઽવાચ ઇતિભાગવતઃપૃષ્ઠઃક્ષત્રાવાર્તાપ્રિયાશ્રયાં ॥ પ્રતિ
વક્તુનંચોત્સેહૌત્કંઠ્યાત્મારિતેશ્વરઃ ॥૧॥યઃપંચહાયનોમાત્રાપ્રાતરાશાયયાચિતઃ ॥ તન્નૈચ્છદ્રચન્યસ્યસપર્યાચાલલીલયા ॥૨॥સકથં
સેવયાતસ્યકાલેનજરસંગતઃ ॥ પૃષ્ઠોવાર્તાપ્રતિબ્રૂયાદ્ધર્તુઃપાદાવનુસ્મરન્ ॥૩॥સમુદ્ધર્તમભૂતૂર્ણાંકૃષ્ણાંધ્રિસુધયાધૃશં ॥ તીવ્રેણમક્તિયોગેન
નિમગ્નઃસાધુનિર્વૃતઃ ॥૪॥પુલકોદ્ગિન્નસર્વાંગોમુંચન્નીલદૃશાશુચઃ ॥ પૂર્ણાર્યોલક્ષિતસ્તેનસ્નેહપ્રસરસંહૃતઃ ॥૫॥શનકૈર્ભગવલ્લોકાન્નૃલોકંપુ
નરાગતઃ ॥ વિમૃજ્યનેત્રેવિદુરંપ્રત્યાહોદ્ધવઽત્સ્મયન્ ॥૬॥ઽદ્ધવઽવાચ કૃષ્ણયુમણિનિમ્લોચેર્ગીર્ણેષ્વજગરેણહ ॥કિંપુનઃકુશલંબ્રૂયાંગતશ્રીષુ
ગૃહેષ્વહં ॥૭॥દુર્ભગોવતલોકોયંયદવોનિતરામપિ ॥ યેસંવસંતોનવિદુર્હરિંમીનાદ્વોદુપ ॥૮॥હંગિતજ્ઞાઃપુરુષૌદાદકારામાશ્વસાત્વતાઃ ॥ સા

આવેલા લોકપાત્રોને, તથા પોતે કરેલી આગ્રાઓ પ્રમાણે ચાલનારા બીજાઓ (મક્તાદીક) ને, અર્થે યાદવોમાં અવતરેલા કૃષ્ણભગવાન વીરોનેના સમાચાર, મને તમે કહો. ૧૧૪૫ ૬૦શ્રીમાન્વીરકૃષ્ણને પેહેલા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૪૬
અધ્યાય. ૨ એ-શ્રીશુક-એ રીતે પોતાના પ્રીય સંબંધીઓના સમાચાર વીદુરે ભગવદ્ ભક્ત ઉધવજીને પુછતાં, તેમને ઉત્કંઠા સાથે ભગવાનનું સ્મરણ આપવાથી તે ઉત્તરજ આપી શક્યા નહીં ૧૧૪૭ જે ઉધવ પાંચ વરસના બાળક હતા ત્યારે પણ ભગવાનની બાળલીલાનીજ રમત રમતા હતા. અને સવારમાં જમવાને સાઈ મા, તેમને ભોલાવતાં ત્યારે જમવાને પણ જવાની ઇચ્છા કરતા નહોતા. ૧૧૪૮ તે હાલ ભગવાનનીજ સેવામાં કાળ જવાથી રૂદ્ધ થયેલા. તથા એ વીરુભગવાનનાજ ચરણનું સ્મરણ કરતા, ઉધવજી, તેમને પુછાયલી એ વાતોના જવાબ શી રીતે આપી શકે. ૧૧૪૯ તો પણ એક મુકુટે અખોદ્યા રહી, પછીથી તીવ્ર ભક્તી યોગથી શ્રીકૃષ્ણના ચરણાશ્રિમાં નીમમ થઈ જઈને સંપૂર્ણ નિર્વૃત્તી પામ્યા. ૧૧૫૦ તે વખતે તેમનાં

સર્વ અંગોના રૂવાડાં ઉઘાં ધવાં આંખો મીચાઈ જઈને આંસુ વેહેવા લાગ્યાં. અને સ્નેહના પુરમાં ડૂબી જવાથી તે ઉધવ કૃતાર્થે જેવા જણાવા લાગ્યા. ૧૧૫૧ પછી ધીમે ધીમે ભગવાનના લોકમાંથી આ લોકમાં આવીને (એટલે મરી જઈને પાછા જીવતા થયેલાની પેઠે) તેમણે પોતાની આંખો સોઢી નાંખીને વીરમય પામી વીદુરને કહ્યું કે. ૧૧૫૨ -ઉધવ-કાળરૂપ અજગરે ગળવાથી શ્રીકૃષ્ણ નામનો સુર્યા આયમ્યા પછી શોભા રહીત થયેલ અમે યાદવોનાં ઘરોનું કુશળ હું હવે કેવી રીતે કહી શકું ? ૧૧૫૩ આ લોક દુર્ભાગી છે. અને યાદવો તે બીજાઓના કરતાં પણ વધારે દુર્ભાગીયા છે. કારણ સમુદ્રમાં ચંદ્રમાની સાથે વસતાં માંછલાની પેઠે, તેઓ તેમની સાથે રહેલા છતાં પણ ઓળખી શક્યા નથી. ૧૧૫૪ સર્વ જીવને વીરો રહેલા એ ભગવાનને; એક બીજાના મનની વાતને જણનારા અવંત પ્રૌઢ બુદ્ધિવાળા અને એકજ સ્થળે રહેનારા, સર્વ મોટામોટા યાદવોએ પણ તેમને, " પોતાના સરખા તે નથી " એટલુંજ જણવું હતું. (અર્થાત્ પરમાત્મા હોવાનું જણવું નહોતું.) ૧૧૫૫ અસવ એવાં ધર અને

મનહીનને આશ્રય કરવાને તે પાદને, અને પીઠને પશુ; જેમને ભગવાનની માયાએ સ્પર્શ કરેલો હતો. તેવાઓનાં વચનોથી, જેમણે પોતાનું મન ભગવાનમાં જ ભાગીદારી કરી દેવાનું એવા યોગી (કું સરખા) નીજ જુદીને મોઢાં થયેલા નથી. (અર્થેન પશુપાત્ર ભગવાન મોઢાં પાડ્યા હતા.) ૥૧૦૥ મનુષ્યોની આંખોના અનુપમ વીસમ ૩૫ પોતાના સ્વરૂપને, અન્નાર સુધી દેખાડીને, અદ્ય તપ યાગા માયુષોની આંખો નૂમ થતા પેઢેલાં ભગવાને તેને હમણાં અંતર્ધાન કર્યું છે. ૥૧૧૥ પોતાની યોગમાયાનું જળ દેખાડનારા ભગવાને, મનુષ્ય લીલાને માટે યોગ-વીરમય પમાડે એવું-સૌભાગ્યની સીમારૂપ-અને ધરણીએને પણ શોભાવનારૂં તથા સર્વથી પર એવું પોતાનું સ્વરૂપ કરેલું હતું. ૥૧૨૥ એટલે જર્મ રાજના રાજસુય યજ્ઞમાં, આંખોને આનંદ આપનાર એ ૩૫ જોડને, બ્રહ્માની યદી રચનાની સંપૂર્ણ કૃતિમાતા એ સ્વરૂપ કરવામાં વપરાયેલાં આખી ત્રીણીએ માન્યું હતું. ૥૧૩૥ તથા જે (સ્વરૂપ) ના હસને મોઢે પીઠી યુગ નેવા વડે માન પામેલી વચની સીએ, તે-

મની સીત હતીએ ખેંચાવાથી, ધરનાં સર્વ કામકાજ પમાં મુકીને, સામી આવી ઉભી રહીને જોવાં કરતી હતીએ. ૥૧૪૥ એજ, પર (મહાસુતાદીક) અને અવર (દશ પદાર્થદીક) ના હાથર કાશ્યુ ભગવાન, પોને અન્નમા છતાં; પોતાનાં સાંત સ્વરૂપો (દેવાદીક) ને, પોતાનાં પીઠનું સ્વરૂપો (દેવો આદી) થકી પીડા થવાથી દયાળુપણથી, લોકમાંથી આગી પ્રકટ થવાની પેટે, પોતાનાજ મોટા અંતરથી જન્મેલા હતા. ૥૧૫૥ એ અનંત પરકમવાળા અન્નમા ભગવાનને, વસુદેવના ધરમાં જન્મ-વચ્ચે વીશે વાસ-અને દુશ્મનોને ભય લાગવાની પેટે પોતાની પુરી મયુરમાંથી આગી જનું, વીજેરે અમરકારીક ચરીત્રથી મને ખેડ થાય છે. ૥૧૬૥ તથા, “હે પીતા, હે માતા, કંસથી વચ્ચે ભય પામેલા અમે યદી, તમારી શેવા થઈ થઈ નથી, તેની ક્ષમા કરીને પ્રસન્ન થાએ” એ રીતે માયાપના ચરણમાં પડીને કહેવાનું સ્મરણ આવતાં મારું સીત ખેડ પામે છે. ૥૧૭૥ એવા પોતાની કાળ ૩૫ ભગર હાલવાથી પૃથ્વીને બાર ઉતારવાસ ભગવાનની ચરણ

લતામૃષભંસર્વેભૂતાવાસમમંસત૥૧૥ દેવસ્યમાયયાસ્પૃષ્ટાયેચાન્યદસદાશ્રિતાઃ॥ આમ્યતેધીર્નતદ્વાક્યૈરાત્મન્યુતાત્મનોહરૌ॥૧૦॥ પ્રદર્શયા
તસ પસામવિત્તદશાન્તૃણાં॥અદ્યસ્યંતસ્પ્રાદ્યસ્તુસ્વવિંબલોકલોચનં॥૧૧॥યન્મર્ત્યલીલૌપયિકંસ્વયોગમાયાબલંદર્શયતાઘૃહીતં॥વિસ્માપ
નં નસ્યચસૌમગર્દ્ધેઃપરંપદંભૂષણભૂષણાંગં૧૨૥યદ્દર્મસૂનોર્બતરાજસૂયેનિરીક્ષ્યઃસ્વયંત્રિલોકઃ॥કાત્સ્ન્યેનચાદ્યેગતંવિધાતુર્વાક્સુ
તૌકૌશલમિત્યમન્યત૥૧૩॥યસ્યાનુરાગશ્ચુતહાસરાસલીલાઽવલોકપ્રતિલબ્ધમાનાઃ॥વ્રજસ્ત્રિયોદગ્ધિભરનુપ્રવૃત્તધિયોવતસ્થુઃસ્તિલ્લહરો
ષાઃ॥૧૪॥સ્વશાંતરૂપેષ્વિતરૈઃસ્વરૂપૈરભ્યર્ચમાનેષ્વનુકંપિતાત્મા॥પરાવરેશોમહદંશયુકોદ્યજોઽપિજાતોભગવાન્યથામ્નિઃ॥૧૫॥માંસ્વેદયત્યે
તદજસ્યજન્મવિઢંબનંયદ્સુદેવગેહે॥વ્રજેચવાસોઽરિભયાદિવસ્વયંપુરાદ્યવાત્સીયદનંતવીર્યઃ॥૧૬॥દુનોતિચેતઃસ્મરતોમમેતદ્યદાહપાદા
વમિવંચપિવોઃ॥તાતાલ્લંકારાદુઃખાંકિતાલ્લંકારોઽલ્લંકારોઽકૃતનિષ્કૃતીનાં॥૧૭॥કોવાઅમુષ્યાંઘ્રિસરોજરેણુંવિસ્મર્તુમીશીતપુમાન્વિજિઘ્રના
યોવસ્કુરભિટપેભૂમેર્મારંતાંતેનાતેરશ્ચકારા॥૧૮॥દૃષ્ટાભવદ્વિર્નનુરાજસૂરૈચૈદ્યસ્યુજ્જ્વલિષ્તોપિસિદ્ધિઃ॥યાંયોગિનઃસંસ્પૃહ્યંતિસમ્ય
ક્યોગેનકસ્તદિરહંસહેત૥૧૯॥તથેવચાન્યેનરલોકવીરાયઆહવેકૃષ્ણમુશ્વારવિંદં॥નેત્રૈઃપિવંતોનયનાભિરામંપાર્યાસ્રપૂતાઃપદમાપુરસ્ય
॥૨૦॥સ્વયંત્વસામ્યાતિશયક્યધીશઃસ્વારાજ્યલક્ષ્મ્યાતસમસ્તકામઃ॥વલ્લિહૃદ્વિશ્ચિરલોકપાલૈઃકિરીટકોટ્યેઢિતપાદપીઠઃ॥૨૧॥તત્ત
ત્તર્થમલંતાનોવિગ્લાપયત્યંગયદુઃખાંનં॥તિષ્ઠત્રિષણ્ણપરમેષ્ઠિધિષ્ણ્યેન્યબોધયદેવનિધારયેતિ॥૨૨॥અહોબકીયંસ્તનકાલકૂટંજિ
ઘાંસયાઽપાયયદપ્યસાધ્વી॥લેભેગતિધાત્ર્યુચિતાંતતોઽન્યકંવાદયાલુંશરણંવ્રજેમ૥૨૩॥મન્યેઽસુરાન્ભાગવતાંક્યધીશેસંરંભમાર્ગાભિનિવિ
ષ્ટિતાન્મ૥યસંજોઽચક્ષતતાક્ષ્યંત્રમંસસુનાભાયુધમાપતંતં॥૨૪॥વસુદેવસ્યદેવક્યાંજાતોભોજેદ્રબંધને॥ચિકીર્ણુર્ભગવાનસ્ત્રાઃશમજેના
ભિયાચિત્ત૥૨૫॥તતોનંદવ્રજમિતઃપિત્રાકંસાદ્વિચિન્નયતા॥एकादशः॥वगूढार्चिःसबलोऽवसत्॥२६॥परीतोवत्सपैर्वत्सांश्चारयन्

જાને સેવનારો કયો પ્રકાર તેમને જુલો ભય ? ૥૧૮૥ સંપૂર્ણ યોગ કરનારા યોગીએ પશુ ઇચ્છા કરે એવી સીદ્ધિને કાશ્યુને દેશ કરનારા ચેદીને રાજ શીશુપાળ પામી ગયેલાનું તે રાજસુયયજ્ઞમાં તમે પણ જ્ઞેયું છે. એવા ભગવાનના વીરહને કાશ્યુ સહન કરી શકે. ૥૧૯૥ અને તેજ રીતે, અર્જુનનાં અંતરથી નીચાપ થયેને, સર્વથી આંખોને આનંદ આપનારા કાશ્યુના મુખાર્દેલું, પોતાની આંખોથી પાન કરનારા પીઠ વીરપુરુષે પણ ભગવાનના પદનેજ પાડ્યા છે. ૥૨૦૥ અને જેના સમગ્ર અથવા વધુ કોઈ નથી-કેવળ આ-નેજ સ્વરૂપ-પોતાના સ્વરૂપથી સંપત્તિધીજ પુણું કાચ-તથા જુતાકાળથી લોકપાળોએ; જેના પાદપીઠને પોતાના મુકુટથી આપીએવડે સ્પર્શ કરી માયાં નમાવીને કર આપેલ છે એવા ભગવાન, રાજ્યાસન ઉપર બેઠેલાં ઉ-મરેલી પાદે દાસી પેટે ઉભા રહી વીરપી કરે કે, “હે દેવ અમને આજ્ઞા કરો,” આ રીતનું તેમનું દા-સપણું, એ સર્વ અમે તેમના દાસ ભોકેને જાહજ ખેડ ઉપજવે છે. ૥૨૧-૨૨૥ દૃષ્ટ પુનઃનામે તેમને મારવાની

ઇચ્છાથી રતન ઉપર ચોપડેલું ઝેર પાયા છતાં, માને યોગ્ય ગતીને તે પામી ગઇ છે. તે તેમના થકી પીઠન કયા દયાળુને અમે શરણે જઇએ. ૥૨૩૥ અને યુદ્ધને વીશે ગરડના ખબા ઉપર બેસીને, ચક્રને ધરનાજ એ ભગવાનને, જેઓએ પોતાની સામે દોડી આવતા જેવા હતા. તે, વચ્ચે લોકના ઇશ્વર કાશ્યુને વીશે, કોષના માર્ગથી પોતાનાં સીત પેસાડનારા અસુરોને પણ, તેમના બાજો સરખાજ માનવા જોઇએ. ૥૨૪૥ પૃથ્વીનું દુઃખ મટાડવા સાફે બ્રહ્માએ યાચના કરવાથી ભગવાન, વસુદેવની સી દેવકીને વીશે કંસના બંદીપાતામાં જ-ન્મા હતા. ૥૨૫૥ પછી લાંથી, કંસ થકી બીડીનેલા પીતા વસુદેવથી નંદના વચ્ચેનાં લેક જન્માપમા તે, અ-ગીયાર વરસ સુધી છુપા એપરથી જળરાગ સહીત લાંજ રહ્યા હતા. ૥૨૬૥ લાં શબ્દ કરતાં પક્ષીઓથી બરેલાં કાડેવામાં વસુતાના કાંઠા ઉપરનાં વનોમાં; જોવાળીઆઓથી વીરાપલા-વાહકાંચારતા-અને વચ્ચા-સીએને જેવા યોગ્ય સીદ્ધનાં ગયાંની પેટે જેનારા, એ સમર્થ રામ અને કાશ્યુ, યાગકની પેટે શતા હોય

25

ને વીચાર કર્યો કે, જ્યાં સુધી મારા અંત્ર પ્રવુન્નાદીક સહીત યાદવોનું ન સહન થવા જેવું કૈવલ સત્તામત રહેલું છે ત્યાં સુધી, કોણ-શીખ-અર્જુન-અને બીજાનાં નીચીતથી અસહ અદ્વૈતીયી મરાવાડે પૃથ્વીને કા-રેલા બાર કાંઠા મણીમાં નથી. ॥૨૪॥ માટે મારા કરવાથીજ તેઓ મદીરાથીને તેના મદથી રાતી આંખો વળાચક, માંઢા માંઢે લીલાસ કરીને પોતા પોતામાંજ એક બીજા સાથે લડીને મરી જશે. એ લીલા તેમના વધનો બીજો ઉપાય છેજ નહીં. ॥૨૫॥ એવો વીચાર કરી ધર્મ પુત્ર યુધીષ્ઠીરને તેના રાજ્ય ઉપર બેસાડીને સુકશેને આનંદ પમાડ્યો. તથા તે પછી સાધુ પુરુષોના માર્ગ ભગવાને આચરણ કરી દેખાડ્યો. ॥૨૬॥ પછી પુરુષ રાજના વંશને, સાધુ અભીમન્યુ એ ઉત્તરાને વીશે મુક્યો હતો. (એટલે મર્ત્ય રાખ્યો હતો.) તે અશ્વ-રથાગાના અગ્રથી નાચ પાંખનાં ભગવાને તેને ફરીથી છુવનો કરીને જગ્યાડ્યો. ॥૨૭॥ ભગવાને ધર્મ પુત્ર

યુધીષ્ઠીરને પણ અશ્વમેધ યજ્ઞ કરાવ્યા. અને તેમણે કાષ્ઠની આગાને અનુસરીને પોતાના બાહ્યો સહીત પૃથ્વીનું રક્ષણ કરીને સુખો ભોગ્યા. ॥૨૮॥ અને વીષના આત્મા ભગવાને પણ, લોકના અને વેદના મામને અનુસરીને, સાંખ્યની આચારવડે, આશક્તી રહીત થઇને હારકાંને વીશે ભોગ ભોગ્યા. ॥૨૯॥ અને રત્ન-યુક્ત તથા હારયુક્ત જોવાવડે-અમૃત જેવી વાષ્પીથી-અને નીહોશ આચરણોથી એ લક્ષ્મીના રથાન રૂપ સરીવડે આ લોકને, પરલોકને, અને યાદવોને પણ સારી પેટે રમાડ્યા. અને રાત્રીને વીશે અવસર પામીને, ક્ષણ સોઢથી (એટલે આશક્તી રહીત રહીને) ઓંઓની સાથે પણ રમ્યા. ॥૩૦-૩૧॥ એવી રીતે રમતાં ધણું વરસો વીતવાથી, યુદ્ધશાખનાં કામોમાં, તેમને પણ વૈરાગ્ય થયો. ॥૩૨॥ તો પછી એ યોગેશ્વર ભગવાને અનુસરનારો અને પ્રારબ્ધને આધીન, એવો કર્યો પુરુષ, દૈવને સ્વાધીન એવાં સુખ ભોગ્યા

નાંકુમંત્રપાકેનહતશ્રિયાયુષં ॥ સુપોધનંસાનુચરંશયાનંભગોઽનુલ્લુપ્તનિનનંદપદ્યન ॥ ૧૩ ॥ કિયાન્મુવોઽયંક્ષપિતોરુભારોયદ્વોળમીષ્માર્જુનમી
મમૂલેઃ ॥ અષ્ટાદશાક્ષોહિણિકોમદંશૌરાસ્તેવલંદુર્વિષહંયદૂનાં ॥ ૧૪ ॥ મિથોયદૈષાંભવિતાવિવાદોમધ્વામદાતામ્વિલોચનાનાં ॥ નૈષાંવધોપા
યદ્વયાનતોન્યોમય્યુતૈતર્હધતેસ્વયંસ્મ ॥ ૧૫ ॥ એવંસંચિત્યભગવાન્સ્વરાજ્યેસ્થાપ્યધર્મજનંદયામાસસુહૃદઃસાધુનાંવર્મદર્શયન્ ॥ ૧૬ ॥ ઉત્ત
રાયાંધૃતઃપૂરોર્વશઃસાધ્વમિમન્યુના ॥ સંવૈદ્રોણ્યસ્ત્રસંછિન્નઃપુનઃસ્પન્દતાધૃતઃ ॥ ૧૭ ॥ અપાજયદ્ધર્મસુતમશ્વમેધૈસ્ત્રિભિર્વિભુઃ ॥ સોપિક્ષમામનુજૈ
રક્ષનૂરમેકૃષ્ણમનુવ્રતઃ ॥ ૧૮ ॥ ભગવાનપિવિશ્વાત્માલોકવેદપથાનુગઃ ॥ કામાન્સિષેવેદ્વાર્વત્યામસક્તઃસાંસ્વમાર્ણિતઃ ॥ ૧૯ ॥ સ્ત્રિગ્ધસ્મિતા
વચ્ચેદ્દેહદાહાણાણૂદ્દહ્યા ॥ ચરિત્રેણાનવન્નશ્રીનિકેતેનચાત્મના ॥ ૨૦ ॥ હ્રમંલોકમમુંચૈવરમ્ ॥ ૨૧ ॥ રેમેક્ષણદયાદત્તક્ષણસ્ત્રો
ક્ષણસૌહૃદઃ ॥ ૨૨ ॥ તસ્યૈવંરમમણ્ણ્યસંવત્સરગણાન્બહૂન્ ॥ ગૃહમેધેષુયોગેષુવિરાગઃસમજાયત ॥ ૨૩ ॥ દૈવાધીનેષુકામેષુદૈવાધીનઃસ્વયંપુ
માન્ ॥ કોવિસ્ત્રંભેતયોગેનયોગેશ્વરમનુવ્રતઃ ॥ ૨૪ ॥ પુર્યાંકદાચિત્ક્રીડાદ્વિર્યદુભોજકુમારકૈઃ ॥ કોપિતામુનયઃશેષુર્ભગવન્મતકોવિદાઃ ॥ ૨૫ ॥
તતઃકતિપયૈર્માસૈર્દૃષ્ટિભોજાંધકાદયઃ ॥ યયુઃપ્રભાસંસંલ્લપ્તારથૈર્દેવવિમોહિતાઃ ॥ ૨૬ ॥ તત્રસ્ત્રાતાપિતૃન્દેવાનૃપીંશ્ચૈવતદંભસા ॥ તર્પયિત્વાથવિ
પ્રેક્ષ્યોગાવાબહુરજાદદુઃ ॥ ૨૭ ॥ હિરણ્યંરજતંશય્યાંવાસાંસ્યજિનકંબલાન્ ॥ યાનંરયાનિભાન્કન્યાધરાંવૃત્તિકરીમપિ ॥ ૨૮ ॥ અન્નંચૌરુરસંતે
પ્ર્યાવત્વામગવદ્ ॥ ૨૯ ॥ ગોવિપ્રાર્યસવઃશૂરાઃપ્રણેમુર્ભુવિમુર્ધભિઃ ॥ ૩૦ ॥ હ્રમંમામંત્વંવિદુરોદ્ધવસંવાદેતૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૩ ॥ ઉદ્ધવઉવા
અયતેતદનુજ્ઞાતાભુક્કાપીત્વાચવારુણી ॥ તથાવિભ્રંશિતજ્ઞામાદુરુક્તૈર્મર્મપસ્પૃશુઃ ॥ ૪ ॥ તેષાંમેરેયદોષૈણવિષમી ॥ તચેતસાં ॥ નિમ્લોચતિરવા
વાસીં ॥ જૂનામિવમર્દનં ॥ ૫ ॥ ભગવાન્નાત્મમાયાયાગતિંતામવલોક્યસઃ ॥ સરસ્વતીમુપસ્પૃશ્યવૃક્ષમૂલમુપાવિશત્ ॥ ૬ ॥ અહંપ્રોક્તોભગવતાઃ
પન્નાતે રૂપા ॥ ૭ ॥ વદરીત્વંપ્રયાહીતિસ્વકુલંસંજિહીર્ષુણા ॥ ૮ ॥ અથાપિતદભિપ્રેતંજાનન્નહમરિંદમ ॥ ૯ ॥ પૃષ્ઠતોઽન્વગમંભર્તુઃપાદવિશ્લેષણાક્ષમઃ
॥ ૧૦ ॥ અદ્રાક્ષમેકમાસીનંવિચિન્વન્દયિતંપતિં ॥ શ્રીનિકેતંસરસ્વત્યાંકૃતંતમકેતનં ॥ ૧૧ ॥ શ્યામાવદાતંવિરજંપ્રશાંતારુણલોચનં ॥ દૌર્ભિશ્વતુ

આમોમાં વીષાસ થયો. ॥ ૨૩ ॥ પછી હારકાંમાં રમતા યદુ અને ભોજકુળના જાળકોએ કાષ્ઠવાર કાષ્ઠવેશ અને ભગવાનના અભીપ્રાયને જાણનારા આહજોએ તેઓને શ્રાપ દીધો. ॥ ૨૪ ॥ સાર પછી કેટલેક મદીને ભગવાનની આપાથી મોઢ પામેલા એ વૃષ્ણી, કોઝ, અને અંધકઆદી કુળોના યાદવો રથો બેઠી બેઠીને આનંદથી પ્રભાસમાં ગયા. ॥ ૨૫ ॥ ત્યાં જઈ નાહીને પીનુ-રશીઓ-અને દેવતાઓનું તર્પણ કર્યા પછી આહજોને પણ શ્રેણીવાળી ગાયો આપી. ॥ ૨૬ ॥ તથા, ગાયો અને આહજોને અર્ચેજ જેમના પ્રાણ છે એવા શુર-વીર યાદવોએ બીજાઓપણ કરીને સોનું-રૂપું-ચર્ચ્યા-સુગંધ-મુગયર્મ-કામળા-વાહન-રથ-હાથી-કન્યાઓ-અને આહજીમાં આસે એવી ધરતી તથા ધણી રસવાળું અન્ન તે આહજોને આપીને, તેમને ગાયો નમાવી પ્રણામ કર્યો. ॥ ૨૭-૨૮ ॥ છત્રીથી-બાળ ત્રીજા સંપનો વીજે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૩ ॥

અધ્યાય ૪ થો-ઉદ્ધવ-પછીથી તેમણે આહજોની આજ્ઞા લઈ જમીને વારણી નામની મદીસ પી-ધી. તેથી જ્ઞાન નાશ પામેલા તેઓ દુષ્ટ વચનો વડે એક બીજાના મર્મને વીંધતા લાગ્યા. ॥ ૧ ॥ મદીસના દોશથી ભગીચેષાં મનવાળા તેઓ, સુર અસ્ત થવા ઠાણે, વાંસનું વન એક બીજા સાથે અધરી ને જળી-જવાની પેટે, માંઢા માંઢે લડીને મરી ગયા. ॥ ૨ ॥ સારે ભગવાન પોતે, પોતાની માયાના વીલાસ રૂપ, તેમની આવી મતી બેઠીને, સરસ્વતીના જળનું આચમન લેઈને ઝાડને થડે જઈને બેઠા. ॥ ૩ ॥ પોતાના કુળનો નાશ કરવાની હમ્મણવાળા, એ શરણાંગીનો દુઃખને મટાડનાર ભગવાને મને તો જાદરીકામમાં જવાનું પ્રથમજ કહેલું હતું. ॥ ૪ ॥ પણ તેમનો એ અભીપ્રાય જાણ્યો કે, તેમના ચરણોના વીયોગ નહીં સહન કરી શકવાથી પાછળ પાછળજ ગયો હતો. ॥ ૫ ॥ અને એ અતીદયાળુને હું શોધતો હતો, સારે એ બીજાના આશ્રય રહીત

શ્રીકૃષ્ણના સ્થાનકે રૂપ-ધનસ્વામ-રંગને મુખ્ય રહીત-શુદ્ધ સત્ સ્વરૂપ-સાંત-શાંતી આંખોવાળા- ચાર હાથ વડે પ્રખ્યાત અને ખીતાબર મારી ભગવાન, સરસ્વતીને કાઠે એકાંતમાં એકલા જ ઉભેલા અને નહીં કરમાયેલા ભાગ્ય શીખવાને થકે થાંસે દેખે, તથા કાળી સાથળ ઉપર જમણે પગ ચઢાવીને, એકલા જ બેઠેલા જોવામાં આવેલા ॥૧૭-૮-૮॥ એકલામાં જ મહાભગવતી દેવાયન મુનીના સખા અને સુહૃદ-તથા સીદ થયેલા (જોતેય કુળી,) એકને વીશે રસા રસા યદ્યપ્યર્થે ત્યાં આવી ચઢ્યા ॥૯॥ ત્યારે એ, આનંદ અને ભાવ સહીત આજાપડે નમેલા પ્રીતીયાન મુનીના સામળનાંજ, મારોજમ મટાડવાને પ્રેમ અને હાર્ય પુત્ર મારા તરફ એકને સુહૃદ ભગવાન એલા કે ॥૧૦॥ હે વસુ, (ઉદવ પુર્વ જન્મે વસુ હતા.) તમારા મનની અંદરના અજોવાને હું જાણું છું. અને તે જીજ્ઞાસોને તો મળવાને અશક્ય હોવા છતાં; પુર્વે તમે પ્રજ્ઞપતીએ અને વસુઓના સત્તમાં મારી સીદ્ધીનીજ કામનાથી, ચારે પુજન કર્યું છે, મારે હું તમને તે આપું છું ॥૧૧॥ તમે

નીમિત્ત થતીથી મને આ મનુષ્ય શરીર એકાંતમાં છોડી દેનાં જુઓછો તે થવું સાઈ થયું છે. ૭ થકી મારા અનુમદથી તમારો આ અવતાર છેલ્લો જ થશે. (અર્થાત્ હવે તમને જન્મ મરણ નહીં થાય.) ॥ ૧૨ ॥ પુર્વે સુધીની શીર્યાતમાં મારા નાની કમળમાં ઉત્પન્ન થયેલા પ્રજ્ઞાને મેં કહેલું મારા મહીમાના પ્રકાશવાળું “ પરમ જ્ઞાન ” જેને વીદાનો “ ભાગવત ” કહે છે. તે હું તમને આપુ છું. ॥૧૩॥ એ પરમ પુરૂષ ભગવાને એમ આદર સહીત કહેવાથી, તેમના ક્ષણે ક્ષણે અનુમદનું પાત્ર હું હાથ બેડીને, સ્નેહને લીધે રવાણું ઉભાં થઈને આંખોમાંથી આંસુ ચાડ્યાં જતાં, અને વચમાં વચમાં અક્ષરો પડી જતાં જતાં બોલ્યો કે. ॥૧૪॥ “ હે હથર આપના ચરણકમળના આશ્રય વાળાઓને, અહીંયાંના ચારે પ્રકારના અર્થો (ધર્મ-અર્થ-કામ-અને મોક્ષ) માંનો કાષ્ઠપણ થણે દુર્લભ એટલે ન મને તેમ નથી. તોપણ હે મહાત્મા હું, આપના ચરણકમળની સેવાને વીશે જ ઉત્સુકતાવાળો હોવાથી-તે ચારેમાંથી એકને માગતો નથી. ॥૧૫॥ તો-

ર્થિર્વિવિતંતં પીતકૌશંબરેણ ચ ॥૭॥ વામઝરાવધિશ્રિત્યદક્ષિણાંઘ્રિસરોરુહં ॥ અપાશ્રિતાર્થકાશ્વત્યમકૃશંત્યક્તપિપ્પલં ॥૮॥ તસ્મિન્મહાભાગ વતોદ્વિપાયનસુહૃત્સસ્વઃ ॥ લોકાનનુચરન્તિદ્વઆસસાદયદ્દૃષ્ટ્યા ॥૯॥ તસ્યાનુરક્તસ્યમુનેર્મુકુંદઃપ્રમોદભાવાનતકંધરસ્ય ॥ આઠૃણ્વતોમામ રામહાસસમીક્ષયાવિશ્રમયન્નુવાચ ॥૧૦॥ શ્રીભગવાનુવાચ વેદાહમંતર્મનસીપ્સિતંતેદદામિયત્તદુરવાપમન્યૈઃ ॥ સત્ત્વેપુરાવિશ્વસૃજાંવસૂનાંમ સ્તિકામેનવસૌતયેષ્ટઃ ॥૧૧॥ સપ્તભાવશ્ચરમોભવાનામાસાદિતસ્તેમદનુગ્રહોયત્ ॥ યન્માનૃલોકાનુરહઉત્તરજંતંદિદ્યાદદશ્વાન્વિશદાનુ વૃત્ત્યા ॥૧૨॥ પુરામયાપ્રોક્તમજાયનાજ્યેષ્ઠાન્નિષણ્ણાયમમાદિસર્ગે ॥ જ્ઞાનંપરંમન્મહિમાવભાસંયત્તરયોભાગવતંવદંતિ ॥૧૩॥ इत्याह तो कः परमस्य पुंसः प्रतीक्षणानुग्रहभाजनोऽहं ॥ स्नेहोत्थरोमास्खलिताक्षरस्तं मुंचन शुचः प्रांजलिराबभाषे ॥ १४ ॥ कोन्वीश ते पादसरोजभाजां सुदुर्लभो र्थेषु चतुर्ष्वपीह ॥ तथापि नाहं प्रवृणोमि भूमन्भवत्पदां गोहृदिषे णो ऽहं ॥ १५ ॥ कर्माण्यनीहस्य भवोऽभवस्य ते दुर्गाश्रयोऽथारिभया त्पलायनं ॥ गलात्मना यत्प्रमदायुताश्रयः स्वात्मव्रतेः खिद्यति धीर्विदामिह ॥ १६ ॥ मंत्रेषु मां वा उपहूय यत्त्वमकुंठिता खंडसदात्मबोधः ॥ पृच्छेः प्रभो मुग्ध इवा प्रमत्तस्तन्नो मनो मोहयतीव देव ॥ १७ ॥ ज्ञानं परं स्वात्मरहः प्रकाशं प्रोवाच कस्मै भगवान्समग्रं ॥ अपिक्षमं नो ग्रहणाय भर्तृवदां जसापहृजिनंतरं ॥ १८ ॥ इत्यावेदितहार्दाय मह्यं स भगवान्परः ॥ आदिदेशारविंदाक्ष आत्मनः परमां स्थितिं ॥ १९ ॥ स एव माराधितपादती र्थादधीतसत्त्वात्मविबोधमार्गः ॥ प्रणम्य पादोपरि वृत्त्यदैवमिहागतोऽहं विरहातुरात्मा ॥ २० ॥ सोऽहं तद्दर्शनाल्हादवियोगार्तिर्युतः प्रभो ॥ गमि ष्येदयितं तस्य बद्धर्याश्रममंडलं ॥ २१ ॥ यत्न नारायणो देवो नरश्च भगवान्पि ॥ मृदुतीव્રंतपो दीर्घं ते पाते लोकभावनौ ॥ २२ ॥ श्रीशुक उवाच इ त्युद्धवादुपाकर्ण्य सुहृदાંદુઃસહંવધં ॥ જ્ઞાનેનાશમયત્ક્ષતાશોકમુત્પતિતંબુધઃ ॥ ૨૩ ॥ સતંમહાભાગવતંવ્રજંતંકૌરવર્ષભઃ ॥ વિશ્રંભાદભ્યધત્તેદં મુર્યંકૃણ્ણપરિગ્રહે ॥ ૨૪ ॥ વિદુરઉવાચ જ્ઞાનંપરંસ્વાત્મરહઃપ્રકાશંયદાહયોગેશ્વરૈશ્વરસ્તે ॥ વક્તુંભવાન્નોઽર્હતિયદ્ધિવિષ્ણોર્ધૃત્યાઃસ્વશ્રુત્યા

પણ, આપ અજ-માનો જન્મ થયો-આપ કળસરૂપનું દુશ્મનોના ભાથી નાસી જવું અને દુર્ગ (સમુદ્રમાં બાંધેલ હારકો)નો આશ્રય લેવો-અને આપ આત્મસ્વરૂપનાં પ્રીતીવાળાએ હાનરો બીઓનો આશ્રય કરવો. એ વીજેરે અકર્તાનાં ક્રોધેને વીશે, વીદાનોની બુદ્ધી પણ એક પાને છે. ॥૧૬॥ તેમજ આપ સમર્થ ભગવાન, અકુંઠિત-સાચા-અને અખંડિત આત્મજ્ઞાનવાળા હોવા છતાં, મસવદતને વીશે મને બોલાવીને, અજ્ઞાનની પેટે પુછીને, અમારાં મનને મોહ પમાડવાની પેટે સાવધાણી કરતા હતા. ॥૧૭॥ મારે આપ ભગવાને પ્રજ્ઞાને કહેલું પોતાના આત્મ તત્વના રહસ્યને પ્રકાશ કરનારે પરમ જ્ઞાન સવર્ણનું, જે અમે શ્રદ્ધા કરવાને યોગ્ય હોઈએ તો, સ્વામી (અમારે પોશણ કરનારા) એવા આપ ઉતાવળાજ કહો, જેથી અમે સંસારને તરી જઈએ. ॥૧૮॥ એ રીતે અભીપ્રાય જણાવેલા મને, તે કમળોત્તર પરમાત્મા ભગવાને, આત્મસ્વરૂપની પરમ રસીતીને ઉપદેશ કર્યો. ॥૧૯॥ તે પછી ચરણમાં તીર્થોવાળા એ ભગવાનનું આ રીતે આરાધન કરવાવડે, તેમનાથી આત્મ

તત્વનું જ્ઞાન થવાના ઉપાયને જાણીને, તેમના ચરણમાં પ્રણામ અને પરક્રમા કરી, વીરહથી આતુર થયેલા મનવાળો હું અહીંયાં આવેલો છું ॥૨૦॥ હે સમર્થ, આ રીતે તેમના દર્શનના મુખના વીચોમથી પીડીત થયેલો હું, તેમના પ્યાર બદરી આશ્રમના ક્ષેત્રમાં જઈશ. ॥૨૧॥ જ્યાં એકનું પાત્રન કરનારા નર અને નારા-યણ રસી ભગવાન મૃદુ (કાષ્ટને ઈન્ન ન થાય એવું), તીવ્ર (કાષ્ટથી ન થઈ શકે એવું), અને દીર્ઘ (થણે કાળ પહેાએ એવું), તપ આચરે છે. ॥૨૨॥-શ્રીશુક-એ રીતે, ન સકન થઈ શકે એવા સુહૃદોના વધ થવાનું ઉદ્વેગથી સામળવાથી, ઉત્પન્ન થયેલા શોકને બુદ્ધીમાન વીદુરે જ્ઞાનવડેજ ચલાવ્યો. ॥૨૩॥ અને પછી સાંધી ચાલી નીકળતા એ મહા ભગવતી તથા કમ્બુતા બંઓમાં મુખ્ય ઉદવજીને કારેવામાં મુખ્ય વીદુરે વીશ્વાસ લાવીને આ રીતે પુછ્યું કે. ॥૨૪॥-વિદુર-યોજેશ્વરોના હથર ભગવાને તમને કહેલું પોતાના આત્મ તત્વના રહસ્યને પ્રકાશ કરનારે પરમ જ્ઞાન, અમને કહેવાને આપ યોગ્ય છે. કેમકે વીશ્વ ભગવાનના સેવકો (બંઓ)

પોતાના (અગત્યના) ભક્તોના કાંઈ કરવાને સાક્ષર હો છે. ૧૨૫૧-ઉદવ-તમને એ તત્ત્વ જ્ઞાન આપવાને માટે સાક્ષાત્ અગત્યને અનુભવ શરીર તરફની વખતે માત્ર સમક્ષમાંજ મૈત્રેય મુનીને આજ્ઞા કરેલી છે. તેથી તમે તેમનું આરાધન કરવું. ૧૨૫૨-શ્રીશુક-એ રીતે ઉદવચ્ચ વખતેના કાંઈ એક રાત્રી કાળની પેઠે, વીષ્ણુ અગત્યના શુભોત્તી કલાએકાદશ અમૃતવડે મોટા પરીવારને મટાડવામાં વીદુરની સાથે ગાળીને, લાંથી ચાલી નીકળ્યા. ૧૨૫૩-પરીક્ષિત-આજે મોટા રથોએના સરદારોના સરદારમાં પશુ મુખ્ય એવા વૃષ્ણી અને ભોજ કુળના યાદવો જુનુને પામ્યા, તથા ત્રણે લોકના અધીશ્વર હરી અગત્યને પશુ અનુભવ શરીરના સ્વરૂપને તથા દીધું, ત્યારે એ ઉદવચ્ચ કેમ અવગેશ રહ્યા. ૧૨૫૪-શ્રીશુક-અભોધ સંકલ્પવાળા કાળસ્વરૂપ અગત્યને, આ-ભક્તના સ્વપ્નના યદનાથી પોતાના કુળને નાશ કર્યા કરે નહીં વીચાર કર્યો કે, હું આ શરીરને તજીશ ત્યારે મારો આશ્રય કરીને રહેશા (એટલે મારામાંના) જ્ઞાનને પાછળથી ધારણ કરવાને યોગ્ય, બુદ્ધીવાનેમાં શ્રેષ્ઠ

એવા એક ઉદવચ્ચ છે. અને તે, શુભોત્તી પરાભવ નહોં પામનારા સમર્થ ઉદવ, મારાપકી વરાપણ કમી નથી. માટે મારાપકી રક્ત ધમેલા લોકને વીશે, એ માટે જ્ઞાન અનુભવને મહત્ત્વ કરાવવાને સાહે તેમણે તે પાછળ રહેલુંજ. (તેથી અગત્યનાની હઠાઈથીજ તે એકલા જએલા હતા.) ૧૨૫૫-૩૦-૩૧ અને ઉપર કલા પ્રમાણે ત્રણે લોકના શુર અને સમ્પદ (વેદ)ના ઉત્પત્તિસ્થાન અગત્યનાથી ઉપદેશ પામેલા ઉદવચ્ચને પાંડવી આશ્રમમાં જઈને, પછી એકાદશ ચીતથી હરીઅગત્યનું પુજન કર્યું. ૧૨૨૩ અને વીદુર પશુ, એ, કીડાને માટે શરીરને ધારણ કરનારા અને વખાણવા યોગ્ય કર્મો કરનારા કળ્યુ પરમાત્માનો, પીર પુરુષોના પિયને પધારનારા અને જીવન પશુ જેવી વીકળ બુદ્ધિવાળાઓથી નાજ ગની શકે એવો, અનુભવ શરીરનો લાગ, સાંભળીને અને કળ્યુ અગત્યને પોતાને પશુ મનથી યાદ કરેલાનું બાળીને, અગત્યની ઉદવચ્ચના મયા પછી (તે વીદુર) પ્રેમથી વીન્દવ યદને રાઇ પડ્યા. ૧૨૩૩-૩૪-૩૫ હે ભરત રાજા, પછી વમુના કાંઈથી નીકળેલા વીદુરજી ઉદવેક

યૈકૃતશ્વરંતિ॥૨૫॥ઉદવચ્ચાચ નનુતેતત્ત્વસંરાશ્યઋષિઃકૌપારવોઽતિમે॥ સાક્ષાદ્ગવતાદિષ્ટોમર્ત્યલોકંજિહાસતાં॥૨૬॥ શ્રીશુકચાચ હૃતિસહૃદિદુરેણદિશ્વમૂર્તેર્ગુણકથયાસુધયાશ્ચાવિરોહ્યાઃ ॥ ક્ષણમિવપુલિનેયમસ્વસુસ્તાંસમુપિતઔપગવિર્નિશાંતતોઽગાત્॥૨૭॥ રાજોવાનિધનપગતેષુલાષેભોજેષ્વધિરથયૂયપૂથપેષુમુસ્યઃ॥ સતુકથમવશિષ્ઠઉદવોયદરિરપિતત્યજઆકૃતિંત્ર્યધીશઃ ॥ ૨૮॥ શ્રોશુકચાચ વ્રજશાપાપદેશેનકાલેનામોઘવાંચ્છિતઃ॥ સંહત્યસ્વકુલંનૂનંત્યક્ષ્યન્દેહમચિંતયત્॥૨૯॥ અસ્માલ્લોકાદુપરતેમયિજ્ઞાનંમદાશ્રયં॥ અર્હત્યુદવેવાદ્વાસંપ્રત્યાત્મવતાંરઃ॥૩૦॥ નોદવોઽન્વપિમદ્ન્યૂનોયદુર્ગેનાર્દિતઃપ્રભુઃ॥ અતોમદ્વયુનંલોકંગ્રાહ્યન્નિહતિષ્ઠતુ॥૩૧॥ એવંવિલોકગુરુણાસંદિષ્ટઃશઙ્ગયોનિના॥ બદર્યાશ્રમમાસાદ્યહરિમીજેસમાધિના॥૩૨॥ વિદુરોઽપ્યુદવાચ્છુભાગુણસ્યપરમાત્મનઃ ॥ ક્રીડયાપાત્તદેસ્યકર્માણિશ્લાધિતાનિચ॥૩૩॥ દેહન્યાસંચતસ્યેવંધીરાણાંધૈર્યવર્ધનં॥ અન્યેષાંદુષ્કરતરંપશૂનાંવિક્લવાત્મનાં॥૩૪॥ આત્મનંચકુરુશ્રેષ્ઠજ્ઞેનમનસેક્ષિતં॥ ધ્યાયન્તેમાગદ્દેવોલ્લેખઃવિક્લઃ ॥૩૫॥ કાલિંદ્યાઃકતિભિઃસિદ્ધઅહોભિર્ભરતર્ષભઃ॥પ્રાપદ્યતસ્વઃસરિતંયત્રમિત્રાસુતોમુનિઃ ॥૩૬॥ ૬૦મા૦મ૦ત૦વિદુરોદવસંવાદેચતુર્યોઽધ્યાયઃ॥૪॥ શ્રીશુકચાચ દ્વારિચુનદ્યાઋષભઃકુરુણાંમૈત્રેયમાસીનમગાધબોધં॥ ક્ષતોપસૃત્યાચરત્તમાવશુદ્ધપ્રપ્રચ્છસૌશીલ્યગુણાભિત્ત્તઃ॥૧॥ વિદુરચાચ સુલાયકર્માણિકરોતિલોકોનતૈઃસુલ્લવાઽન્યદુપારમંવા॥ વિંદેતભૂયસ્તતૈવદુઃસંયદત્રયુક્તપદ્મદેવઃ॥૨॥ જનસ્યકૃષ્ણાદ્વિમુક્તસ્યદૈવાદધર્મશીલસ્યસુદુઃસ્વિતસ્ય ॥ અમુગ્રહાયેહચરંતિનૂનંભૂતાનિભવ્યાનિજનાર્દનસ્ય ॥૩॥ તત્સાધુવર્યાદિશવર્ત્મશનઃસંરાધિતોભગવાન્યેનપુંસાં॥ તદિત્થિતોયચ્છતિભક્તિપૂતેજ્ઞાનંસતત્વાધિગમંપુરાણં॥૪॥ કરોતિકર્માણિતાવતારાયાન્યાત્મતંત્રોભગવાંસુધીશઃ॥યથાસ્તસજાત્રદ્ધંનિરીહઃસંસ્થાપ્યવૃત્તિંજમતોવિધતે ॥૫॥ યથાપુનઃસ્વસ્થદંતિદેશ્યશેતેગુહ્યાંસનિવૃત્તવૃત્તિઃ॥ યોગેશ્વરાધીશ્વરેકપતદનુપ્રવિષ્ટોબહુધાયથાસીત્॥૬॥ ક્રીડન્વિત્તેદ્વિજગોસુરાણાંક્ષેમાયકર્તૃણ્યવતારમૈદૈઃ ॥

હતા કે આ શ્રીકૃષ્ણ મૈત્રેય મુની હતા. તે ગંગાજીને કાંઈ પહોંચ્યા. ૧૨૩૨ અને શ્રી ૧૦ જાન રહેલો એથી અભ્યાસ સંપૂર્ણ. ૪ ૪

અભ્યાસ ૪ શ્રી-શ્રીશુક-અનુભવ અગત્યના ભક્તીભાવથી શુદ્ધ થયેલા, અને કારણેમાં શ્રેષ્ઠ વીદુર, હરદાસને વીશે રહેલા, અને આગાધ જ્ઞાનવાળા મૈત્રેય મુનીની પાસે જઈને તેમના સુધીયગણાઓથી શુભોત્તી સંતોષ પામીને તેમને પુછ્યું કે. ૧૧૧-વિદુર-સુખની હઠાઈથીજ લોકો કર્મો કરે છે. પણ તેઓ સુખને આશ્રય દુઃખની વીદુરની પામતા નથી. અને શરી હરીને દુઃખનેજ પામ્યા કરે છે. માટે એ બદલ અમારે કલ્યા યોગ્ય હું (કર્મો) છે તે આપ અગત્યને અગત્ય કહેવું બેઠાએ. ૧૨૨ પુર્વ કર્મના યોગથી અધર્મના શીર્ષાણા-કળ્યુ અગત્યનાથી વીમુખ-અને અતીશય દુખ પામનારા લોકોના ઉપર અનુબદ્ધ કરવાને માટેજ, કલ્યુ સુધીમાં થયેલા છે તે, તમા હવે પછી થશે તે, જનાર્દન અગત્યના પુરુષો (ગંગો) આ લોકને વીશે

વીચરે છે. ૧૧૩ હે સાધુવર્ય, શાંતીને આપનારો એવો મારું મને જનારો કે જેવડે આરાધના કરાવતા, પુરુષોના ભક્તીવડે પરીત થયેલા મનમાં રહેલા અગત્યના, જેથી તત્ત્વ સહીત પુરાતન જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય એવી કૃપા કરે. ૧૧૪ આત્મતંત્ર અને ત્રણે લોકના હઠાઈ અગત્યના, અવતારો ધરીને કેવો કેવો કર્મો કરે છે. જેમણે આ જગતને પેહેલ પેહેલું, પોને કાંઈ નહીં કરતા હતાં, ઉત્પત્ત કર્યું છે-રથાપન કર્યું છે-અને લોકોની આજીવીકા પશુ મુકર કરી આપી છે. ૧૧૫ યોગેશ્વરોના પશુ અધીશ્વર એવા એ એકજ અગત્યના, વીધને વીશે પ્રવેશ કરવાથી ધણા પ્રકારના સરખા થયેલા છે. તે પોતાના હઠાઈકાળે વીશે જગતને પાછું પેસારી દેહને, પછી વૃત્તિઓથી નીવૃત્ત થઈને રાખત કેવી રીતે કરે છે. ૧૧૬ આલસ્ય-દેવતાઓ-અને માયોના બાધને માટે શુદ્ધ શુદ્ધ અવતારો ધરીને કીડા કરતા, એ પરીત કીર્તિયાળાઓના મુકર રૂપ અગત્યનાં અમૃત સરખાં ચરીતોને સાંભળતાં આગાં મન તુમ થનાંજ નથી. ૧૧૭ હે શ્રેષ્ઠ આલસ્ય, જેને વીશે

વર્ણન કરવાને હચ્છનારા, આપના ખીત કાણુ મુનીએ બાસ્ત બાળેલું છે. જેમાં માગ્ય સુખેના વર્ણનરૂઝે કરીને મનુષ્યોની મતી, હરી ભગવાનની કથાઓને વીઠે ખેંચેલી છે. ૩૧૨૩ અને અઢાવાળા પુરશની મતીનું હરીભગવાનની કથાઓને વીશેનું ખેંચાણ, વધતુ જતાં, તેને બીજા સર્વ વીઠયોમાં વેરાગ્ય ઉત્પન્ન કરીને, હરી ભગવાનના ચરણનું નીરંતર સ્મરણ થવાને વીશે સ્થીર જે કરે છે તેથી તેનાં સવળાં દુષો કિતાવલેજ નાશ પામે છે. ૧૧૩૩ જે પાપીઓનું આકુષ્ઠ, મીથ્યા વાદનીવાદ કરવામાં, વૃથા જગ્યા આવવામાં, અને વૃથા સ્મરણ કરવામાંજ ભગવાન એવા કણ ક્ષીણ કરી નાંખે છે. એવા હરીકથા થકી વીણુખ, અને શોક કરવાને ચોગ્ય પુરશોએ પણ શોક કરવા લાયક અજ્ઞાનીઓનો મને શોક થાય છે. ૩૧૪૩ મઠે હે દુષીઆશઓનું બહુ કરનારા મૈત્રેય મુની, કુસોમાંથી સાર ખેંચી લેવાની પેઠે, સારી કથાઓમાંથી સાર સાર-અને નેવાઓને શાંતીજ આપનારી-હરી ભગવાનની કથાઓ, અમારે બહુ કરવા સાહે, વીધી કાઢીને, એ તીર્થે ડીર્તી ભગવાનના જ-

સને વહુવો. ૩૧૫—અને તે હાથે ભગવાને, જન્મતી કિપતી-સ્થિતી-અને નાશ કરવાને માટે શક્તી (માયા) ને શ્રદ્ધા કરીને, અવતારો ધરી, પુરોશ થકી ન જતી રહે એવાં જે જે કામો કર્યા હોય તે ગને કહી સંભળાવે. ૩૧૬—શ્રીશુક-તીહરે મનુષ્યેના ભક્તને અર્થે, ભગવાન મૈત્રેય મુનીને એ રીતે પુછું, ત્યારે તે-મણે તેમને ધણ માન આપીને કહ્યું કે. ૩૧૭—મૈત્રેય—હે સાધુ, અષોક્ષજ ભગવાનમાં મનવાળા સાધુ પુરોશના ઉપર અનુગ્રહ કરનારું, અને તમારી પોતાની કીર્તિના લોકમાં પ્રકાશ કરનારું, તમે ઉત્તમ પ્રત્ય પુછ્યું. ૩૧૮—જેણે અનન્ય ભાવથી હરી-ભગવાનને ગ્રહણ કરેલા છે. તે બાદરામણના વીરંધી કૃપાળુ ય-યેશ આપને વીશે તેમાં કાંઈજ નવાઈ જેવું નથી. ૩૧૯—પ્રજ્ઞને નીચમમાં સમતાજ ભગવાન યમ, માંડવ્ય રૂપીના ગ્રાપથી, સસવતીના પુત્ર (વ્યાસ) થકી તેમના ભાઈની આં કરીને રાખેલી દાશીને વીશે જન્મેલાછો. તે આપ, મનુષ્યનને, તેમના પાર્શ્વે સરખા મદા પ્રીય હોવાથી, ભગવાનેજ સ્વધામ પધારતી વખતે, તમને

જ્ઞાન આપવાની, અને આગ્રહ કરેલી છે. ૧૧૨૦-૨૧૧૧ તેથી વીચતી સ્થિતી-ક્રપતી-અને લગ્ન થવાના સંબંધની ભગવાનની યોગમાયાના વીરનાસ્વાણી લીલાઓનું દું એક પછી એક એમ તમારી પાસે પહોંત કરે છું. ૧૧૨૨ સમર્થ ભગવાન પેહેલેવેહેલા પોતે પોતા થકી એકજ હતા તેમણે પોતાની ઈચ્છા પોતાને નાના પ્રકારના થવાની કરી. ૧૧૨૩ જોતી બીજી બધી ચકતીઓ લગ્ન પામી છે પણ એક જોવાની ચકતી લગ્ન પામી નથી. એવા એ દર્જી એકરાટે (સર્વના અધીપતીએ) ભયારે દૃશ્ય પદાર્થ કાંઈ પણ દીઠો નહોતો. ભયારે પોતાને પણ અસદ્ એટલે નહોતો હોવા સરખોજ માન્યો. ૧૧૨૪ હે મહાભાગ (વીરુર) જ્યેઠે સમર્થ ભગવાને આ જગતનું નીર્માણ કર્યું, તે, તેની જોવા વીઝેરેની સત અને અસતના સ્વભાવવાળી ચકતીનું નામ “માયા” છે. ૧૧૨૫ પુરસ્ક ૩૫ થયેલા, પણ પરાક્રમવાળા અધોક્ષજ ભગવાને સુલુભમી માયા (પૃથ્વી)ને વીરો કાળની જતીવો તીર્થ (ચિન્તન) મુક્યું. ૧૧૨૬ તેથી કાળની પ્રેરણાવડે, એ માયામાધી, વીજ્ઞાન સ્વરૂપ-અંધકાર (અજ્ઞાન) નો

નિશ્ચ કરતાઈ-અને પોતાના દેહમાં રહેલા વીષને પ્રકાશ કરતાઈ મહત્ત્વ (સર્વવ્યાપક આત્મતત્ત્વ)કેવળ થયું. ૩૨જા પછી એ અંશ (ચેતન્ય), સુષ્ણુ, અને કાળ થકી બનેલું (એટલે તેઓ, ૩૫) મહત્ત્વ પામ્યું, બગાડાતી નજર થવા-વીજ, પોતામાં રહેલા વીષને સ્વચ્છતાની ઈચ્છાવાળું થઈને, તે પોતે વીકાર પામ્યું. ૩૨જા એટલે એ મહત્ત્વ વીકાર પામવાથી, કાંઈ-કર્યુ-અને કૌતના સ્વચ્છતાવાળું-(એટલે મહાશુન-ઈશ્વરો-અને મન વીગેરે ઈન્દ્રિયોના દેવતાઓ મય) એવું અદકાર કેવળ થયું. ૩૨જા એ વૈકારીક (સાત્વીક), તૈજસ (રાજસ), અને તામસ એમ ત્રણ વીજાઓવાળું અદકાર વીકાર પામીને, વૈકારીક થકી; જેથી ઈન્દ્રિયોના અર્થો એટલે વીસથોનું મૂળ થાય છે એવા, મન તથા ઈન્દ્રિયોના દસ દેવતાઓ કેવળ થયા. ૩૩જા અને તૈજસ થકી (પાંચ) ગાંતરીયો તથા પાંચ ઈન્દ્રિયો કેવળ થઈઓ. તે તામસ થકી પાંચ મહાશુનો અને તેમનાં સુદમરણ એટલે તેમની પાંચ તનમાત્રાઓ પડ્યું થઈઓ. તેઓમાં પ્રથમ આકાશ તેની તનમાત્રા શબ્દ સહીત થયું. ૩૩જા એ કાળ-(માયા)

મુણે, - અને (અંશ) ચૈતન્ય, યાદી ન અને આકાશ, ભગવાતની નજર થયેલી, પોતામાંથી ઉત્પન્ન થયેલા સ્પર્શ મુખને વીકાર પમાડીને વાયુ ઉત્પન્ન કર્યો. ૥૩૨ ॥ અને આકાશ સહીત એ અનંત જગતના વાયુમાં વીકાર થઈને ૩૫ તન્માત્રા ઉત્પન્ન થઈ, જેમાંથી લોક માત્રને પ્રકાશ કરનાર તેજ ઉત્પન્ન થયું. ૥૩૩ ॥ એ પ્રજા (માયા) મુણે, અને (અંશ) ચૈતન્ય એમના યોગવાળા વાયુ સહીત તેજમાં પણ પરમાત્માની નજર થવાથી જ, વીકાર થઈને, રસ મુણવાળું જન્મ ઉત્પન્ન થયું. ૥૩૪ ॥ તેમજ એ પ્રજા-માયા (મુણે, - અને (અંશ) ચૈતન્ય એમના યોગવાળા તેજ સહીત જળમાં પણ પરબ્રહ્માની નજર થવાથી જ વીકાર થઈને, ત્રણ મુણવાળી પૃથ્વી ઉત્પન્ન થઈ. ૥૩૫ ॥ આકાશ વીતરે મહાભુતો એક પછી એક થયેલાંમાં, પ્રથમના મહાભુતોના સંસર્ગ વડે, પ્રથમનાંય મુણે પણ આવેલાંનું જોવામાં આવે છે. (એટલે આકાશમાં શબ્દ; વાયુમાં સ્પર્શ અને શબ્દ; તેજમાં ૩૫, સ્પર્શ અને શબ્દ; જળમાં રસ, ૩૫, સ્પર્શ અને શબ્દ; તથા પૃથ્વીમાં ઍષ, રસ, ૩૫, સ્પર્શ અને શબ્દ એ રીતે મુણે

अ० ५

विभुः॥२५॥ कालवृत्त्यातुं गायत्र्यांगुणमध्यामधोक्षजः॥पुरुषेणात्मभूतेनवीर्यमाघतवीर्यवान्॥२६॥ ततोऽभवन्महत्तत्त्वमव्यक्तात्कालचोदि
तात्॥ विज्ञाद्वाद्यात्मदेहस्थं विश्वं व्यञ्जस्तमोनुदः॥२७॥ सोप्यंशगुणकालात्मा भगवद्दृष्टिगोचरः॥ आत्मानं ध्यकरोदात्मा विश्वस्यास्य सिसृ
क्षया॥२८॥ महत्तत्त्वादिकुर्वाणा दहंतस्त्वं ह्यहं तत्॥ कार्यकारणकर्त्रीत्मा भूतेंद्रियमनोमयः॥२९॥ वैकारिकस्तैजसश्चतामसश्चेत्यहं त्रिधा॥
अहंतत्त्वादिकुर्वाणान् मनोवैकारिकादभूत्॥३०॥ वैकारिकाश्च देवा अर्थभिर्जनयतः॥ तैजसानांन्द्रियाण्येव ज्ञानकर्ममयानि च॥तामसो
भूतसूक्ष्मादिर्यतः संल्लाप्य तावत्तः॥३१॥ कालमायां शयोगेन भगवद्दीक्षितं नमः॥ नमसोऽनुरक्तं स्पश विकुर्वन्निरमे निलां॥३२॥ अनिलोऽपि
विकुर्वाणो न भरौ रबला न्वतः॥ रसजं रूपं द्रव्यं हं ज्योतिर्लोकां प्रत्यलोच्य॥३३॥ अनिलेनाम्बितं ज्योतिर्विकुर्वन् परकीक्षितं॥ आघतां मोरसम
द्यं जलमायां शयोगतः॥३४॥ ज्योतिषां भोनुसंसृष्टं विकुर्वन् ब्रह्म वीक्षितं॥ महीं गंधगुणामाधात्कालमायां शयोगतः॥३५॥ भूतानां नम आवी
र्यं जलमायां शयोगतः॥ तेषां परानुसंसर्गाद्यथा संख्यं गुणान्विदुः॥३६॥ एते देवाः कलाविष्णोः कालमायां शलिङ्गिनः॥ नानात्वात्स्वर्णिषाऽनी
शाः प्रोचुः प्रांजलयो विभुं॥३७॥ देवा उचुः नमामते देवपदारविंदं प्रपन्नतापो पशमातपदां॥ यदूल्लेखिता यतयो जसोरुसंसारदुःखं बहिरुक्ति
पति॥३८॥ घातर्यदस्मिन्मवईशजीवास्तापत्रयेणोपहतान शर्म॥ आत्मनूलभंते भगवंस्तवांघ्रिच्छायां स विद्यामत आश्रयेम॥३९॥ मार्गीति
यत्तेनु ॥ नीडं छन्दः सुपर्णे ऋषयो विविके॥ तस्याधमर्षोदसरि द्वरेणः पदंपदं तीर्थपदः प्रपन्नाः॥४०॥ यच्छब्दयाश्रुतवत्याश्च भक्त्या सं-
ज्यमाने हृदयेऽवधाय॥ ज्ञादेवैरावलेनधीराव्रजे मततेंद्रिसरोजपीठं॥४१॥ विश्वस्य जन्म शितिर्दयं नार्थं हृतावतास्तस्य पदानुजंते॥ ब्र
जेम सर्वेशरणं यदीश स्मृतं प्रयच्छत्यभयं स्वपुंसां॥४२॥ यत्सानुबंधेऽसति देहगेहे ममाहमित्यूढदुराग्रहाणां॥ पुसांसु दूरंवसतोऽग्निपुत्रा लोकेऽपि
ते भगवः पदाब्जां॥४३॥ तान्वा अत्तद्धृतिभिरक्षिभिर्ये परात्तां तर्मनसः परेश॥ अथोन पश्यं त्युरुगायनूनयेत पवन्यासविलासल्लभाः॥४४॥

છે. ૩૩૬૬ પછી વીન્ડુ ભગવાનની કળાઓરૂપ એ સુધળા (એટલે દસ ઉદ્દેશિતા દેવતાઓ-દસઉદીયો-પાંચમકલ-સુતી-પાંચ તન્માત્રાઓ-અને સત્, રજ, તે તમ એ ત્રણ માયાના મુણેતાણુ) અકલંકત્વ મળીને તેત્રીસ. (દેવોઃશળ-ભામા) ધુણો-અને (ગંડા) ચૈતન્ય-એમના સ્વભાવોવાળાં અનેક પ્રકારનાં જુદાં જુદાં કાર્ય કરનારા હોવાથી, જ્યારે પોત પોતાનું કાર્ય કરવાને શક્તિમાન ન થયા, ત્યારે તેઓએ સમર્થ ભગવાનને હાથ જોડીને કહ્યું છે. ૩૩૭૭-દેવેશ-હે ભગવાન, શરણે આવનારાઓના તાપને છત્રી પેટે સમાવતાઈ આપનું ચરણ્વાર્ધ, જેના મુળમાં નિવાસ કરનારા પત્તી ભોકે, અનેક પ્રકારનાં સંસારનાં દુઃખોને સેહેજ્યાંજ દુર કરી નાંખે છે. તેને અમે નમીએ છીએ. ૩૩૮૮ હે પાતા, ઉપર, સંસારનાં ત્રણ તાપ (અધ્યાત્મ-અધી ભુત-અને અધી દેવ) ધટ્ટી પીડાતા પ્રાણીઓ, મનને વીશે શાંતી પામતાજ નથી. તે શાંતી આપ ભગવાનના ચરણકમળની છાયામાં જણાય છે, મારે અમે તેનો આશ્રય કરીએ છીએ. ૩૩૯૯ જેના પગ પાતાનું જળ, પાપને મટાડનારી ઉત્તમ નદી (ગંગાજી) યથેવ છે. તે

તીર્થપાદ ભગવાનના પગને જોતના જોતના વૈરાગ્યવાન રહીએ, આપના યુગ કમળ રૂપ પેદ નામના માગાને વીશે, પક્ષીઓની પેઠે વીરામ પામે છે. એવા આપને અમે સરજુ છીએ. ૪૪૦ના ધીર પુરુષો, જ્ઞાન અને વૈરાગ્યના બળથી, શ્રદ્ધા અને શ્રવણવાળી બક્ષીવડે સુદ કરેલા મનમાં જેતુ ધ્યાન કરે છે. તે આપના ચરણ કમળનું અમે સરજું લેઈએ છીએ. ૪૪૧જે જાંબર પોતાતા ભંડોને રમરણ માવતીજ અણધાર આપે છે અને જે વીંધની ઉત્પત્તિ-અને નાશને અર્થે અવતારો લેછે, તેમના ચરણકમળના સરજુમાં અમે સર્વે જન્મ-એછીએ. ૪૪૨જે દેહ-ધર-અને તેની સાથે લાભેલાં બી-પુત્ર-પનાદીકને વીશે “હું અને મારું” એવો જાઠો દુરામંદ રાખનાસ પુરુષોનાં શરીરોમાંજ આપ હોવા છતાં તેમનાથી ધણા દુર રહેછો. એવાં આપ ભગવાનના ચરણકમળને અમે ભજીએ છીએ. ૪૪૩જે અસત્ વૃત્તોઓવાળી ઉદ્દામિથી બેચાઈ મયેશ મનવાળાઓ તો, જે-મને વીશે આપના ચરણ સ્થાપન થયેલ છે તેવા ભક્તોથી ઉત્કૃષ્ટ રીતે ધણું મવાતા આપ પરમાત્મા ધૃષ્ટરના

માયા શક્તિને વીશે રેત (એટલે ચૈતન રૂપી વીર્ય) મુકેલું છે. માટે અમે સર્વે ભોમ ભોમવાનાં અને અનાદીક ખાતાં છતાં તે સર્વનું આપને અર્પણ કરી શકીએ, તથા લોક (એટલે ગનુષ્ઠાદીક) પણ પોતે ભોમ ભોમવવાની અને અનાદીક ખાવાની સાથે, અમને જલ્પીદાનો આપવા રૂપ અગારી મારફતથી આપને તે સર્વનું અર્પણ કરે. એમ કરીઆપો. ॥૪૮-૪૯॥ એટલા માટે હે ભગવાન, આહતત્વ આદી લગ્નને અમે સર્વે (કારણ રૂપ દેવો) ને કામો કરવાને માટે ઉત્પન્ન થયેલા છેએ. તે આપ પોતે જાણેજાઓ. માટે તે તે કર્મ કરવાની અમને શક્તી આપવાનો આપ અમારા ઉપર અનુગ્રહ કરો. ॥૫૦॥ છત્રીત્રીં ૭૦ ત્રીં ૨૬૦ નો પાંચમો અધ્યાયસંપૂર્ણ. ॥૫૧॥

અધ્યાય ૬ હે. - મૈત્રેય-એ રીતે લોકને ઉત્પન્ન કરવાની પોતાની શક્તિઓ રૂપ એ ત્રેત્રીક તત્વોના (દેવો) ગજોને ઉત્પન્ન થઈને પડી રહ્યા, અને એકઠા નહીં થતા ન્યારે જોવા સારે સર્વના ગતિરૂપ હૃદયે પોતાની કાળ નાગની મોટા પરાક્રમવાળી દીગ્ધ શક્તિને ધારણ કરીને તે સદૃશાં તત્વોમાં એકી વખતેજ પ્રવેશ કર્યો.

પાન-સમાન-ઉદાન-ગ્યાન-નામ, -કુર્મ-કૃક્ષ-દેવદન-અને ધનન્ય) વડે દસ પ્રકારનાં અને એક હ્રદય વડે કરીને એક પ્રકારના થયેલા છે. ૧૧૪૧ પછી તે વીરાટમાં રહેલા અગ્નિશક્તિ ભગવાને વીશ્વને સ્તનનાર (ત્રેત્રીય મણિ અથવા દેવો)ની વીશ્વપત્નિને ધ્યાનમાં લાવીને, તેમની પૃત્તીઓ સીદ્ધ થવા સારું, પોતાના તેજ વડેજ વીચાર કર્યો. ૧૧૦૦૬ને એવો વીચાર કરેલા તે વીરાટમાં, એ દેવતાઓનાં કાષ્યો થવાને માટે જે જે સ્થાનો ઉત્પન્ન થયાં તે મારા કહેવાથી તમે સાંળજો ૧૧૧૧૧ નેને ઉત્પન્ન થયેલા મેઢામાં, લોકપાલ અગ્ની દેવ પોતાની, શાપશ્ચુના વીશ્વને પામવાની શક્તી વાણી ઈન્દ્રીય સહીત અંશ કરીને રહ્યા. ૧૧૨૨ તે વીરાટને થયેલ તાલવામાં લોકપાલ વરણ દેવ પોતાની રસ વીશ્વને પામવાની શક્તી જીભ ઈન્દ્રીય સહીત અંશ વડે રહ્યા. ૧૧૨૩ પછી વીરાટને થયેલાં બે નસકારમાં અપ્પીની કુમાર મૃગ, પોતાની ગંધ વીશ્વને પામવાની શક્તી દ્રાણુ ઈન્દ્રીય સહીત અંશથી રહ્યા. ૧૧૨૪ વીરાટને ઉત્પન્ન થયેલી બી આંખેમાં લોકપાલ સુવં દેવ, પોતાની રૂપ વીશ્વને પામવાની શક્તી ચક્ષુ ઈન્દ્રીય સહીત અંશવડે રહ્યા.

૧૧૫૫ વીરાટને ઉત્પન્ન થયેલી આમલીમાં લોકપાળ વધુ દેવ, પોતાની સ્પર્શીશયને પામવાની શક્તી પ્રાપ્ત (આમોઆસ) ઉદીપ સહીત અંશવડે રહ્યા. ૧૧૫૬ વીરાટને ઉત્પન્ન થયેલા એ કાનમાં લોકપાળ દીશાદેવ, પોતાની શબ્દ વીશયને પામવાની શક્તી જાત ઉદીપ સહીત અંશવડે રહ્યા. ૧૧૫૭ વીરાટને ઉત્પન્ન થયેલા ત્રયામાં લોકપાળ ઔશધી દેવ પોતાની અન્ન વીશયને પામવાની શક્તી જાત ઉદીપ સહીત અંશવડે રહ્યા. ૧૧૫૮ વીરાટને ઉત્પન્ન થયેલામાં, લોકપાળ પ્રજાપતી દેવ, પોતાની આનંદ વીશયને પામવાની શક્તી રેત (વીર્ય) ઉદીપ સહીત અંશવડે રહ્યા. ૧૧૫૯ પછી વીરાટને, ઉત્પન્ન થયેલા મુદ્ગમાં લોકપાળ મીઠા દેવ, પોતાની મગસાગતા વીશયને પામવાની શક્તી પામુ ઉદીપ સહીત અંશ કરીને રહ્યા. ૧૧૬૦ પછી તેને ઉત્પન્ન થયેલા એ કાષ્ઠમાં લોકપાળ ઉદ દેવ, પોતાની આપવું લેવું વીચેરે આછીકા વીશયને પામવાની શક્તી વાતા ઉદીપ સહીત અંશવડે રહ્યા. ૧૧૬૧ તેને ઉત્પન્ન થયેલા એ પગમાં લોકપાળ વીરુદેવ, પોતાની મેળવવાની વસ્તુ મેળવવાના વીશયને પામવાની શક્તી

વાતા ઉદીપ સહીત પોતાના અંશવડે કરીને રહ્યા. ૧૧૬૨ પછી તેને ઉત્પન્ન થયેલા હંડમાં લોકપાળ કંદ-માદેવ, પોતાની વીદ્યા (સંકલ્પ-વીકલ્પ) થવાના વીશયને પામવાની શક્તી મન ઉદીપ સહીત અંશવડે રહ્યા. ૧૧૬૩ પછી તેને ઉત્પન્ન થયેલા પોતાપણની ખુદીને વીશે. લોકપાળ રદ દેવ, પોતાની કનાપણના વી-શયને પામવાની કર્મણુ ઉદીપ સહીત અંશવડે કરીને રહ્યા. ૧૧૬૪ અને છેવટે વીરાટને ઉત્પન્ન થયેલા સત્ય (અનંકરણ) ને વીશે. લોકપાળ મહત્તર દેવ, પોતાની વીજ્ઞાન વીશયને પામવાની શક્તી ચીત ઉદીપ સહીત અંશવડે પેરીને રહ્યા. ૧૧૬૫ (એ રીતે મેદ સ્થોકથી અધ્યાત્માદીક ત્રણ ત્રણ ભેદ કહીને, હવે ત્રણ લોકની ઉત્પત્તિનો પ્રકાર ત્રણ સ્થોકથી કહે છે.) એ વીરાટના મસ્તક થઈ રવરે, પગથઈ પૃથ્વી, અને ના-ભીથઈ આકાશ ઉત્પન્ન થયા કે જેમને વીશે ખુદાની જ્ઞાતિવાળા દેવ આદીક રહેલા જોવામાં આવે છે. ૧૧૬૬ સત્ય યજ્ઞ આત્મન વધારે હોવાવાળા દેવનાઓ સ્વર્ગમાં રહે છે, અને રત્નેયુજ્ઞના સ્વભાવવડે મનુષ્યો

નમંધસ્યપ્રતિપત્તિર્યતોભવેત્ ॥૧૪॥ નિર્મિત્તે અશિષ્ણીત્વમુદ્ગ્રસ્તોદ્ગ્રસ્તો વિશદ્વિમ્ભોઃ ॥ ચક્ષુષાંશ્ચેનરૂપાણાંપ્રતિપત્તિર્યતોભવેત્ ॥૧૫॥ નિર્મિ-
ત્ત્રાન્યસ્યચર્માણિલોકપાલોનિલોવિશત્ ॥ પ્રાણેનાંશ્ચેનસંસ્પર્શયેનાસૌપ્રતિપદ્યતે ॥૧૬॥ કર્ણાવસ્યવિનિર્મિત્તોધિષ્ણ્યસ્વંવિવિશુર્દિશઃ ॥ શ્રોત્રે-
ણાંજ્ઞાણદ્વયસિદ્ધિયેનગ્રહ્યતે ॥૧૭॥ ત્વચમસ્યવિનિર્મિત્તોધિષ્ણ્યમોષનીઃ ॥ અંશેનરોમભિઃકંઠૂયૈરસૌપ્રતિપદ્યતે ॥૧૮॥ મેદૂતસ્ય
ધિનિર્મિત્તોધિષ્ણ્યકંઠપાવિશત્ ॥ રેતસાંશ્ચેનયેનાસાવાનંદંપ્રતિપદ્યતે ॥૧૯॥ ગુલ્ફંસોવિનિર્મિત્તોમિત્રોલોકેશઆવિશત્ ॥ પાયુનાંશ્ચેનયેના
સૌવિસર્ગપ્રતિપદ્યતે ॥૨૦॥ હસ્તાવસ્યવિનિર્મિત્તોધિષ્ણ્યપતિરાવિશત્ ॥ વાર્તેયાંશ્ચેનપુરુષોયયાવૃત્તિપ્રપદ્યતે ॥૨૧॥ પાદાવસ્યવિનિર્મિ-
ત્તોલોકોવિષ્ણુસાદિશત્ ॥ ગત્યાસ્વાંશેનપુરુષોયયાપ્રાપ્ત્યંપ્રપદ્યતે ॥૨૨॥ હૃદયંજ્ઞાણદિર્મિત્તંચંદ્રમાધિષ્ણ્યમાવિશત્ ॥ મનસાંશેનયેનાસૌ
વિક્રિયાંપ્રતિપદ્યતે ॥૨૩॥ આત્માનંચાસ્યનિર્મિત્તમભિમાનોવિશત્પદં ॥ કર્મણાંશ્ચેનયેનાસૌકર્તવ્યંપ્રતિપદ્યતે ॥૨૪॥ સત્ત્વંચાસ્યવિનિર્મિ-
ત્તમંમહાનધિષ્ણ્યમુપાવિશત્ ॥ ચિત્તેનાંશ્ચેનયેનાસૌધિજ્ઞાનંપ્રતિપદ્યતે ॥૨૫॥ શીર્ષાંસ્યધૌર્ધ્વાપચ્ચાંસ્વનાભેરુદપદ્યત ॥ ગુણાનાંજ્ઞાણોદ્ગ્રસ્ત
તીર્થતેસુરાદયઃ ॥૨૬॥ આત્યંતિકેન સ્ત્રેનદિવંદેવાઃપ્રપેદિરે ॥ ધરારંજઃસ્વભાવેન જયોયેચતામનુ ॥૨૭॥ તાર્તીયેનસ્વભાવેનમગવન્નાભિમા-
શ્રિતાઃ ॥ ડમ્બચારંતરંજોમયેરુદપાપદંત્યજ્ઞઃ ॥૨૮॥ મુક્તોઽવર્તતબ્રહ્મપુરુષસ્યકુરુદ્વહ ॥ યસ્તૂન્મુક્ત્યાદ્વર્ણાનાંમુખ્યોઽમૂઢાદ્વર્ણોગુરુઃ ॥૨૯॥
ન ॥ ત્યાવર્તતક્ષત્રંજયેસ્તદનુવ્રતઃ ॥ યોજાતલાદ્વર્ણોલ્લોરુપઃકંટકક્ષતાત્ ॥૩૦॥ વિશેષાર્તિતરણોવોલોનસ્તિકરોર્વિમ્ભોઃ ॥ વૈશ્વસ્ત
વોવાતાનૃણાયઃસમવર્તયત્ ॥૩૧॥ પચ્ચાંમગવતોજેતુશ્રૂપાધર્મસિદ્ધયે ॥ તસ્યાંજાતઃપુરાશૂદ્ધોયદ્વ્યાતુષ્યતે રિઃ ॥૩૨॥ એતેવર્ણાઃસ્વઘ
મણયજાતિરનુસંજીરિ ॥ શ્રદ્ધયાત્મવિજુર્ધ્વયજ્ઞાતાઃસહવૃત્તિમિઃ ॥૩૩॥ એતક્ષતર્ભગવતોદૈવકર્માત્મરૂપિણઃ ॥ કઃશ્રદ્ધશ્ચાદુષાત્તુલ્યોપપાદ
બલોદયઃ ॥૩૪॥ અથાપિતર્તિત્તમ્યંગયથામતિયથાશ્રુતં ॥ કીર્તિહરેઃસ્વાંસત્કર્તુર્ગિરમન્યામિધાઽસતી ॥૩૫॥ એકાંતલાભંવચસોનુપુંસાંસુ

તમા તેમની પાછળ ભાગેલાં પશુ-પક્ષી વીચેરે પૃથ્વી ઉપર રહે છે. ૧૧૭૭ તથા તમેયુક્તી સ્વભાવવડે રહના પાશંદ મળે. વીચેરે, તે મેલી વચેના, ભગવાનની નાભીરૂપ અંતરીક્ષને વીશે રહે છે. ૧૧૮૮ હે કુરુકુળમાં ઉ-ત્પન્ન, એ વીરાટ પુરુષના મુખથી ઉત્પન્ન થયેલા આઠાજી જાતી, પોતાના મુખવડે (એટલે જ્ઞાનનો ઉપદેશ આપવા અને વેદોક્ત કર્યો કરાવવા વડે) આછીકા મેળવનાર હોવાથી સઘળી વર્ણોમાં મુખ્ય અને શ્રેષ્ઠ થઈ છે. ૧૧૮૯ તેના કાષ્ઠથી ઉત્પન્ન થયેલા ક્ષત્રીય અને તેમની પાછળ જીવનારાઓ, બીજા વર્ણોનું ચોર આદી કાંઈ જેવા પુરુષોથી રક્ષણ કરવારૂપ પોતાના બાહુ બળરૂપ આછીકાથી જીવનારા છે. ૧૧૯૦ તે વીરાટ ભગવાનની ઉદરથી ઉત્પન્ન થયેલી, લોકને આછીકાના પદાર્થો ઉત્પન્ન કરી આપનારી વૈશ્વજાતી, પોતાના ઉદરવડે પાતાની (મેડ-માથ આદી કોર પાળવાં-લેવું સારું-અને વ્યાજ આપું, એ ચાર પ્રકારની) આછીકા મેળવીને છે. ૧૧૯૧ તે ભગવાનના પગથી પુર્વે ઉત્પન્ન થયેલી શુદ્ધ જાતીને પોતાની

આછીકા સેવા ધર્મવડે મેળવવાની છે. કે જે જ્ઞાતીને હરી ભગવાન (તેમના ઉપર) પ્રસન્ન થાય છે. ૧૧૯૨ આ રીતની વર્ણો જેના થઈ પોતપોતાની જાતીઓ સહીત પોતે ઉત્પન્ન થયેલા છે એવા પોતાના ગુરુ હરી ભગવાનનું, શ્રદ્ધા સહીત સ્વધર્મ પાળવાં રૂપ પુજન, પોતાની શુદ્ધિને અર્થે કરે છે. ૧૧૯૩ હે વીરુ એ રી-તના દૈવ-કર્મ-અને આત્મ (સ્વભાવ) રૂપી યોગમાયાના બળના કંઠવાળા ભગવાનનું સંપૂર્ણ વર્ણન કર-વાની તો હમણા પશુ કાઢી કરી સકાય એમ નથી. ૧૧૯૪ તો પશુ હે અંમ, બીજું બીજું જોવાના થઈ ભગવાન થયેલી મારી વાણીની શુદ્ધી કરવાને માટે, હું મારી ખુદી પ્રમાણે તથા મેં જેટલું સાંભળ્યું છે તે પ્રમાણે, એ હરી ભગવાનના યજ્ઞનું વર્ણન કરીશ. ૧૧૯૫ કેમકે પત્રીત પ્રીતિવાળાઓના મુકુટરૂપ ભગવાનના ગુણાનુવાદ માવામાં પોતાની વાણીને અર્પણ કરી, અને વીદાને એ માયેલી અમૃત સમાન ભગવત કથાઓમાં પોતાના જ્ઞાનને અર્પણ કરવા એટલે જ મોટામાં મોટો કામ પુરુષને હોવાનું કહેવાય છે. ૧૧૯૬ હે વરુ

(વીદુર), આદી કરી જણાવે પણ, એમને પરીપક્ષ જાણેથી પોતાની યુદ્ધિથી, આત્મ સમાધી હામરે વ-
રણે સુધી કરવા જતાં, ભગવાનના મહીમાને શું પોતાની મેલે જાણી શક્યા હતા ? (અર્થાત તે જાણી શક્યા
નહોતા-તો બીજાને તો જાણીજ નહોતું.) ॥૩૭॥ એ રીતની, માયાવીઓને પણ મોહ પમાડનારી ભગવાનની
પોતાની માયાના આશ્રયને કરીને, પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તણૂક કરનારા ભગવાન પોતે પણ પોતાના
સ્વરૂપને જાણનાર આત્મા છે એમ જાણતા નથી. તો પછી બીજાઓનું તો કહેવું શું ? ॥૩૮॥ એટલા માટે
એને પહેલું બીજાના વાણી-મન-અને અંદકાર તથા આ બીજા દેવતાઓ પણ પાછા વળે છે. તે ભગવા-
નને નમસ્કાર હોય. ॥૩૯॥ છત્રી શ્રીમદ્ભાગવત સંપૂર્ણ ૬૦ અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૧૧॥

અધ્યાય ૭ મો. — શ્રીશુક — એ રીતે બોલેલા મૈત્રેય મુની પ્રત્યે, તેમને પ્રસન્ન કરતા યકા દેવાયના
પુત્ર બુદ્ધિમાન વીદુર બોલ્યા કે. ॥૧૧॥-વીદુર-હે આહાલુ, ચૈતન્ય સ્વરૂપ-અવીકારી-અને નીચું ભગવાનને

બીજે લીલાથી પણ યુક્તિની અને ક્રિયાઓની યોજના કેવી રીતે થઈ શકે ? ॥૨૧॥ એ સ્વસ્વરૂપને વીરેજ તમ-
અસંગ-અને અદીતીય (ભગવાન)ને જાણનારી પેટે બીજાઓ સાથે રમવાની ઇચ્છા, અમર પોતાથીજ રમવાનો
ઉદ્ધમ કેવે પ્રકારે હોય. ॥૩૩॥ જે ભગવાન પોતાની યુક્તિથી માયા થઈ વીજને અંગે છે. તેનાવડેજ વીજની
સ્થિતિ રાખે છે. અને વળી ફરીથી તેણે કરીનેજ વીજનો નાશ પણ કરે છે. એવા, અને દેશવડે (સ્થાન-
સ્થિત), કળવડે (વખતના ફેરફારથી), અને આવસ્થાવડે (સંભાદીક તથા ઉચ નીચણના વીજરેથી), તેમજ
પોતાની મેલે પોતાથીજ અમર બીજાનાથી પણ જેના આત્મજ્ઞાનનો કદી પણ ભોપ થતો નથી. તેવા ભગ-
વાન) કેવી રીતે માયાને વીરેજ યોગ્ય છે. ? ॥૪-૫॥ અને જ્યારે એકજ ભગવાન સ્વરૂપ શરીરોને બીજે
રહેલા છે ત્યારે તેમનેજ, કર્મોવડે થનારા ક્ષેત્રો અને દુર્ભાગ્ય થવાનું કેવી રીતે થાય છે. ? ॥૬॥ હે સમર્થ
વીદાન, એટલી વાતોના જ્ઞાન સંબંધી સંકટથી માઈ મન ખેડ પામે છે. માટે અમારા મનના એ મોટા દોષને આપ મટાડી

શ્લોકમૌલેર્ગુણવાદમા. ॥ શ્રુતેશ્વિદ્વિદ્વિરૂપાકૃતાયાંકથામુધ્યાયામુપસંપ્રયોગાં ॥૩૬॥ આત્મનોવસિતોવત્સમિમાકથિનાદિના ॥ પંચત્સરસ
ત્વાંતધિયાયોગવિપક્વયા ॥૩૭॥ અતોભગવતોમાગમાયિનામપિમોનિની ॥ યત્સ્વયંચાત્મવર્ત્માત્માનવેદકિમુતાપરે ॥૩૮॥ યતો પ્રાપ્ય
નિવર્તેતેવાચશ્રમનસાસ ॥ અહંચાન્યદ્વમેદેવાસ્તસ્મૈભગવતેનમઃ ૩૯૬૦ માંમ૦તૃ૦ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ ॥૬॥ શ્રીશુકઉવાચ એવંબ્રુવાણમૈત્રેયંદ્વે
પાયનસુતો ધઃ ॥ પ્રીણયન્નિવભારત્યાવિદુરઃપ્રત્યભાષત ॥૧॥ વિદુરઉવાચ બ્રહ્મન્કથંભગવતશ્ચિન્માત્રસ્યાવિકારિણઃ ॥ લીલાચાપેયુ
જ્વેરન્નિગુણપુણાઃક્રિયાઃ ॥૨॥ ક્રીડાયામુચમોઽર્ષસ્યકામશ્ચિક્રીડિષાઽન્યતઃ ॥ સ્વતસ્તત્સ્યચકથંમિત્તસ્યસદાન્યતઃ ॥૩॥ અસ્રાક્ષીદ્વ
ગવાન્નિગુણપુણાઃક્રિયાઃ ॥ તયાસંસ્થાપયત્યેતદ્વયઃપ્રત્યભિધાસ્યતિ ॥૪॥ દેશતઃકાલતોયોઽસાવવસ્થાતઃસ્વતોઽન્યતઃ ॥ અવિલુપ્તાવ
બોધાત્માસ્તુજ્યેતાજયાકથં ॥૫॥ ભગવાનેકએવૈકઃસર્વક્ષેત્રેષ્વવસ્થિતઃ ॥ અમુષ્મર્ભગત્વંવાહેતોવાકર્મભિઃકુતઃ ॥૬॥ અસ્મિન્નિદેમનોવિદ્વ
અસ્થિતેજ્ઞાનસંકટે ॥ તન્નઃપરાણુદવિભોકશ્મલંગદ્દાહત ॥૭॥ શ્રીશુકઉવાચ સદ્વ્યંચોદિતઃક્ષત્રાતત્ત્વજિજ્ઞાસુનામુનિઃ ॥ પ્રત્યાહભગ
વચિતઃસ્વલ્પિદ્વિપ્તપ્રત્યક્ષ ॥૮॥ મૈત્રેયઉવાચ સેયંભગવતોમાયાયન્નયેનવિરુદ્ધો ॥ દ્વિષ્ણુરવિમુક્તઃસ્વલ્પાર્પણ્યમુતવંધનં ॥૯॥ યદેવાદિદા
ઽપ્યપુંસઽસ્મવિપર્યયઃ ॥ પ્રતીયતઉપદ્રુઃસ્વશિરશ્ચેદ્દ્વાલિ ॥ ૧૦ યયાજલેચંદ્રઃસઃકંપાદિસ્તદ્વ્યજોપુણઃ ॥ દૃશ્યતેતન્નપિદ્વષ્ટરાત્મનોઽ
નાસ્ત્યોપુણઃ ॥૧૧॥ સર્વૈનિવૃત્તિધર્મેણવાસુદેવાનુકંપયા ॥ ભગવદ્વકિયોગેનતિરોક્તેશનૈરિહ ॥૧૨॥ યદેદ્રિયોપરામોયદ્વત્મનિપરેહરૌ ॥
વિલીયંતેતદાલ્લેશાઃસંસુતસ્યેવત્ત્વશઃ ॥૧૩॥ અશેષસંક્રેશશમંવિધતેગુણાનુદશ્રવણંમુરારેઃ ॥ કુતઃપુનસ્તચ્ચરણારવિંદપરાગસેવારતિરા
ત્મલબ્ધા ॥૧૪॥ વિદુરઉવાચ સંછિન્નઃસંશયોમહ્યંતવસૂક્તાસિનાવિભો ॥ ઉભયવાપિભગવત્તોમેસંપ્રધાવતિ ॥૧૫॥ સાધ્વેતદ્વાહતંવિદ્વન્ના
ત્મમાયાયનંત્રેઃ ॥ આભાત્યપાર્થનિર્મૂલંવિશ્વમૂલંનયદ્વહિઃ ॥૧૬॥ યશ્ચમૂઢતમોલોકેયશ્ચબુદ્ધેઃપરંગતઃ ॥ તાવુભૌસુખમેધેતેહિશ્યત્યંતરિતોજ

દીઓ. ॥૭॥ શ્રીશુક-એ રીતે તત્તમે જાણવાની ઇચ્છાવાળા વીદુરે પુછેલા ભગવાનમાં ચીતવાળા અને મોટાઈ
રહીત મુની મૈત્રેયે, મોટાઈ અતત્તવાળી પેટે ઉત્તર આપ્યા કે. ॥૮॥-મૈત્રેય-તર્કથી વીરદ જનારી (એટલે તર્ક
કરવા વડે અવળું સમજાય એવી) ભગવાનની માયા છે અને તે થકીજ, સમર્થ અને મુક્ત એવા (દેહમાં
રહેલા, આત્માને, સંકપણું અને બંધન થયેલાનું દેખાય છે. ॥૯॥ પુરુષને ખરી રીતે આત્મ પાત (એટલે
જન્મ મરણ થવાનું) ન હોવા છતાં, બેનીશને પોતાનો શીરચ્છેદ આદી થવાનું મનાવાની પેટે, તે પણ
મનાય છે. ॥ ૧૦ ॥ જેમ પાણીમાંના ચંદ્રને વીરે, કંપ આદીક જળના યુક્તે નહીં હોવા છતાં જાણાય છે.
તેમજ દૃશ્ય એવા આત્માને વીરે, અનાત્મ દેહાદીકના યુક્તે પણ નહીં હોવા છતાંજ દેખાય છે. ॥ ૧૧ ॥
તે જાણવાનું, વાસ્તવે ભગવાનની દયા વડે, નીચી ધર્મના આચરણથી અને ભગવાનની ભક્તિના
યોગથી ધીમે ધીમે નાશ પામી જાય છે. ॥૧૨॥ જ્યારે દૃશ્ય અને આત્મા એવા ફરી પરમાત્માને વીરે ઇ-

દ્રીયો ઉપશમ (શાંતી) પામે છે. ત્યારે ઉધી મયેલા માણસની પેટે પુરુષના સ્વરૂપ ક્ષેત્રો નાશ પામી જાય
છે. ॥૧૩॥ મુરારી ભગવાનના યુક્તાનુવાદના અવલુપ્તીજ સ્વરૂપ ક્ષેત્રોની શાંતી થાય છે. ત્યારે તેજ ભગવા-
નના ચરણાર્ચીની રજનું સેવન કરવામાં જેનું મન પ્રીતિવાળું થયેલું હોય તેને માટે તો પુછવાનું શું ?
(અર્થાત તેના ક્ષેત્રો તો મટવા વીના કેમજ રહે.) ॥૧૪॥-વીદુર-હે સમર્થ મૈત્રેય, આપની વાણી ૩૫
તરવારથી મારો સંસય હેદાઈ મથે છે. હવે માઈ મન એક જાતનામાં (એટલે અખંડિત જ્ઞાનવાળા આત્માને
અવીકારો સંબંધ થવાનું અને તે થકી પછીથી નિવૃત્તિ થવાનું કેવી રીતે માનવામાં આવે છે તેમાં) સારી
રીતે પ્રવેશ કરી શકે છે. ॥૧૫॥ હે વીદાન, એ સ્વજનું નીચું અને અર્થ વીનાનું (ખીયા) હોવા છતાં, હ-
રી ભગવાન પોતાની માયાનો આશ્રય કરવા વડેજ, તેનો આભાસ થાય છે. કેમકે વીજનું યુગ તેની જાકાર
નથી. ॥૧૬॥ આ કોઈને વીરે એઓ અતી મુઠ છે, તથા જેની યુદ્ધિમાં પરમાત્મા જણાય છે (એટલે જે

માની છે) તે એક સુખથી છુટે છે. અને યજ્ઞમાંના લોકોજ ક્ષેત્ર પામતા છે. ॥ ૧૭ ॥ અનાતમ (૧૪૩) પદાર્થોદક દેહમાંથી લેતે સર્વનો અર્થ વડે અભાવ, એટલે ખરી રીતે તે નહીં હોવાનો તીવ્રતા તો મને યજ્ઞ મળે છે. પણ તેનું પ્રતીત થવાપણું એટલે તે દેહમાંથી રહેલું છે. તેને પણ હું આપના ચરણની સેવાવડે દૂર કરીશ. ॥ ૧૮ ॥ જે સેવાવડે, દુઃખોનો નાશ કરનારા કુટુંબ-અને મધુ દેવે જેમનો દેશ કહ્યો હોતો એવા ભગવાનના ચરણને વીશે તીવ્ર ભક્તી ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૧૯ ॥ અને જ્યાં દેવતા દેવ જતાદેન ભગવાન દમેશાં મવાયા કરે છે એવા (આપના સરખા) વૈકુંઠ ભગવાનના માર્ગમાં આવનારા ભક્તોની સેવા અર્થ તપચળાઓ (માસ સરખા) ને મળવી પળીજી કહ્યું છે. ॥ ૨૦ ॥ હવે પ્રજા સ્થાપક શ્રી ભૈરવે કહેલું જ કહીને પછી અધ્યાયની સમાપ્તિ મુખી વીદુરજી બીજા પ્રશ્નો પુછે છે. પેકેલ વહેતાં મહત્ત્વ આદિને, તેમના વીરો સહીન અનુક્રમે ઉત્પન્ન કરીને, તેઓ યજ્ઞ વીરો ઉત્પન્ન કરી, તેમાં સમર્થ

ભગવાન પ્રવેશ કરી રહેલા છે. ॥ ૨૧ ॥ જેને વીશે નેહમે તેટલા અવકાશથી આ લોકો સહીત આપુ વીર, રહેલું છે એવા તે આદી પુરુષ, હનરે પગ, ઉર, અને હાથવાળા હોવાનું કહેવાય છે. ॥ ૨૨ ॥ આપે કહેલ, જેને વીશે દશ પ્રકારના પ્રાણ છે. અને ઉદરથીના અર્ધો સહીત ઉદરમાંથી રહેલું વસ્તુ પ્રકારના (અધ્યાત્મ અધીશુત-અને અધીદેવ વડે) છે તથા વર્ણો જેના થઈ થયેલા છે તે (ભગવાનની વીરુત્તિઓ (એટલે વીરુત સુદી) આપ અમને કહે, ॥ ૨૩ ॥ કે જેની વીરુત આકૃતિવાળી પ્રજાઓથી અને તેના પુત્રો, પૌત્રો, પ્રપૌત્રો અને જાતજેથી આ જગત ભરાઈ ગયેલું છે. ॥ ૨૪ ॥ પ્રજાપતીઓના પત્ની (જાણીએ,) કેટલા પ્રજા પ્રતીઓની, સર્ગોની, અનુસર્ગોની, અને મનુઓની તથા મન્વન્તરોના અધીપતીઓની કલ્પના કરેલી છે, તે કહે. ॥ ૨૫ ॥ હે ભૈરવ, એ મનુઓના વંશો, તે વંશોમાં થયેલા રાજાઓનાં ચરીત્રો; અને પૃથ્વીની ઉપર તથા નીચેના લોકોની અને જીવોની જગ્યાઓનાં પ્રમાણુ એ કહે. તથા પશુ પક્ષી-મનુષ્ય-દેવતાઓ-અને પેર

ન: ॥ ૧૭ ॥ અર્થાભાવં વિનિશ્ચિત્ય પ્રતીત ત્યાપિનાત્મન: ॥ તાં ચાપિ યુષ્મદ્ધરણ સેવયા ડહંપરાણુદે ॥ ૧૮ ॥ યત્સેવયા ભગવતઃ કૂટસ્થસ્ય મધુદ્વિષઃ ॥ રતિઃ શોભેત્તીવ્ર: પાદયોર્વ્યસનાર્દનઃ ॥ ૧૯ ॥ દુરાપાહ્યલ્પતપસઃ સેવાવૈકુંઠવર્ત્મસુ ॥ યત્રોપગીયતે નિત્યં દેવદેવો જનાર્દનઃ ॥ ૨૦ ॥ સૃષ્ટાગ્રેમહદાદી નિસવિકારાણ્યનુક્રમાત્ ॥ તેજ્યો વિરાજમુદ્વૃત્ય તમનુપ્રાવિશદ્વિભુઃ ॥ ૨૧ ॥ યમાહુરાયં પુરુષં સહસ્રાંદ્રયૂરુવાહુકં ॥ યત્ર વિશ્વદ્વમેલોકાઃ સવિકાંતસમાસતે ॥ ૨૨ ॥ યસ્મિન્દશવિધઃ પ્રાણઃ સંદ્રિયાર્થે દ્રિયસ્ત્રિવિદ્ ॥ ત્યેરિતોયતો વર્ણાસ્તદ્વિભૂતીર્વદસ્વનઃ ॥ ૨૩ ॥ યત્ર પુત્રૈશ્વર્ષૈર્વૈશ્વનૃભિઃ સહગોત્રજૈઃ ॥ પ્રજાવિચિત્રાકૃતય આસન્યાભિરિદંતં ॥ ૨૪ ॥ પ્રજાપતીનાં સપતિશ્ચક્રપેકાન્ પ્રજાપતીન્ ॥ સર્ગીશ્ચૈવાનુસર્ગીશ્ચ મનૂન્મન્વંતરાધિપાન્ ॥ ૨૫ ॥ एतेषामपि वंशांश्च वंश्यानुचरितानि च ॥ उपर्यधश्च ये लोका भूमेर्मित्रात्मजासते ॥ ૨૬ ॥ તેષાં સંસ્થાં પ્રમાણં ચ ભૂલોકસ્ય ચ વર્ણય ॥ તિર્યન્મુદ્ગુહ્યવાનાં સરીસૃપપતચ્ચિનાં ॥ વદનઃ સર્ગસંવ્યૂહંગાર્મસ્વેદદ્વિજોદ્વિદાં ॥ ૨૭ ॥ ગુણાવતારૈર્વિશ્વસ્ય સર્ગસ્થિત્યપ્પયાશ્રયં ॥ સૃજતઃ શ્રી નિવાસસ્ય ગાચક્ષ્વોદારવિક્રમં ॥ ૨૮ ॥ વર્ણાશ્રમવિભાગાંશ્ચરૂપશીલસ્વભાવતઃ ॥ ઋષીણાં જન્મકર્માદિવેદસ્ત્રચવિકર્ષણં ॥ ૨૯ ॥ યજ્ઞસ્ય ચિત્તના નિયોગસ્ય ચ પથઃ પ્રભો ॥ નેષ્કર્મ્યસ્ય ચ સાંસ્યસ્ય તંત્રં વા ભગવત્સંતં ॥ ૩૦ ॥ પાસ્વંડપથવૈષમ્યં પ્રતિલોમનિવેશનં ॥ જીવસ્ય ગતયો યાશ્ચ્યાવતીર્ગુણકર્મજાઃ ॥ ૩૧ ॥ ધર્માર્થકામમોક્ષાણાં નિમિત્તાન્યવિરોધતઃ ॥ વાર્તાયાદંડિનીતેશ્ચ શ્રુતસ્ય ચ વિધિં પૃથક્ ॥ ૩૨ ॥ શ્રાદ્ધસ્ય ચ વિધિં પ્રહ્લપ્તિર્ણાં સર્ગમેષ ચ ॥ ગ્રહનક્ષત્રતારાણાં કાલાવયવસંસ્થિતિં ॥ ૩૩ ॥ દાનસ્ય તપસો વાપિયશ્ચૈષ્ટાપૂર્તયોફલં ॥ પ્રવાસસ્ય યોધર્મો યશ્ચ પુંસડતપાદે ॥ ૩૪ ॥ યેન વા ભગવાંસ્તુલ્યે દર્મયો નિર્જનાર્દનઃ સંપ્રસીદતિ વાયેષામેતદારૂયાહિચાનઘ ૩૫ ॥ અનુવ્રતાનાં શિષ્યાણાં પુત્રાણાં ચ દ્વિજોત્તમ ॥ અનાતમપિ બ્રૂયુર્ગુરુવોદીનવત્સલાઃ ॥ ૩૬ ॥ તત્ત્વાનાં ભગવંસ્તેષાં કતિધા પ્રતિસંક્રમઃ ॥ સત્રેમંકઽપાસીરન્ત્યાં દમુશેરતે ॥ ૩૭ ॥ પુરુષસ્ય સ્વતો જ્ઞાનં ચતુર્વેદપરસ્ય ચ ॥ જ્ઞાનં ચ નૈગમં યત્તદુરુશિષ્યપ્રયોજનં ॥ નિમિત્તાનિ ચ તસ્યેહ પ્રોક્તાન્યનઘસૂરિભિઃ ॥ ૩૮ ॥ સ્વતો જ્ઞાનં કુતઃ પુંસાં ભ

અમને પ્રાણીઓ વીરોની સુદી, અને તેમના અંકન, સ્વેદન, જરાપુજ, અને ઉદભીજ એ વીરોનો વીશે પણ આપણી ખસે કહે. ॥ ૨૨ ॥ અને વીરની ઉત્પત્તિ સ્ત્રીતી અને સપના આશ્રય રૂપ શુભો વડે (અધ્યાત્મ-અધીદેવ વડે) એવા અવતારો ભરનારા, લક્ષ્મીના રચાતક રૂપ એ ભગવાનનાં ઉદાર પરાક્રમેનું પર્ણનું કહે. ॥ ૨૩ ॥ સ્વભાવ અને આશ્રય વડે થતા વર્ણ અને આશ્રમેના વીરોનો તેમની નીચાંતીઓ સહીત કહે. રૂપીઓના જન્મ અને કર્મો તથા તેમના વીરોનો પણ કહે. ॥ ૨૪ ॥ હે સમર્થ, યજ્ઞના વીરનાર, એકાદ અર્થ, અને ભગવાને કહેલ સાંખ્ય અને નીપકામ કર્મો કરવાનાં શાસ્ત્રો વીશે પણ કહે. ॥ ૨૫ ॥ પાન્દુ સહ યજ્ઞાઓની અવગણ, પ્રતીષ્ઠા ભક્તિઓ થવાના પ્રકાર, અને શુભો તથા કર્મો વડે ઉત્પન્ન થતી જીવોની વેરોની મતીઓ હોય તે સર્વ કહે. ॥ ૨૬ ॥ ધર્મ-અર્થ-કામ-અને મોક્ષ એમનાં એક જીવને વીરોધ વડે એવાં નીચીતો, વાંતો એટલે વૈશ્યની આજીવીકાઓ, અને દંડનીતી એટલે ક્ષત્રીઓની આજીવીકાઓ અને

ધર્મો, તથા શાસ્ત્રઅવજ કરવાનો વીધો, એ સર્વ પ્રયત્ન પ્રયત્ન કહે. ॥ ૨૭ ॥ આપણો વીધો, પીત્તઓની સુદી, યજ્ઞ-નક્ષત્ર-અને તારાઓની કાળગણનાં યોગ્યતા, એ પણ કહે. ॥ ૨૮ ॥ દાનનું-તપનું-છપ્ટ કર્મો કરવાનું-અને પુર્ત એટલે વાવકુવા ધર્મશાળા સદાવન અને પરજ આદી કરાવવાનું પણ કહે. તથા પ્રવાસમાં રહેલાં ઓના અને આપણમાં આવી પડેલા પુરુષોના ધર્મો કહે. ॥ ૨૯ ॥ તેમજ હે આનંદ, ધર્મોની જનાર્દન ભગવાન કેવે પ્રકારે ચાત્રવર્થી અને કેવા પુરુષોના ઉપર પ્રસન્ન થાય છે તે મને કહી સંભળાવો. ॥ ૩૦ ॥ હે ઉત્તમ દીજ, રાંક ઉપર પ્રીતી કરનારા ગુરુઓનો, આજ્ઞાકારી શીષ્યોને અને પુત્રોને વખર પુછેલું પણ કહેલું. માટે દરેક પ્રલય વખતે કેટકેટલાં તત્ત્વો નાશ પામે છે, અને જ્યારે ભગવાન જગતમાં પોદે છે ત્યારે તેઓમાંનાં કેટલાં તત્ત્વો તેમની ઉપાસના કરતાં, તેમની પાસે રહે છે. તે કહે. ॥ ૩૧-૩૭ ॥ તથા પરમાત્માના સારપગાં પુરુષનું (દેહમાં રહેલા આત્માનું) બળી જવું થવા બદલ શાસ્ત્રમાં બતાવેલું જ્ઞાન કહે. અને ગુરુ

તે કમળની કળીમાં એટલા જાણીએ સોડને નહીં દેખાયથી આકાશમાં સર્વ દીપ્તિમાં નમ્ર રૂપનાં દરેક દીપ્તિ તરફ એક, એક તેમને ચાર મુખ થયાં. ૧૧૨૫ પ્રલયના વસુધી, મોટાં મોટાં મેઘજો આપતા તે પાણીમાં, પાણીનાજ આશ્રયવાળા કમળ ઉપર એટલા (જાણી) એ, વીચાર કરવા છતાં પોતાના તેમજ (જે-નાથી) જેને થયા છે તે) આદી દેવતા તત્ત્વને જરાગર નવરૂપું નહીં. ૧૧૭૭ (ત્યારે વીચારું. કે) આ કમળમાં એટલાં દુઃકોણું? જાણીમાં પીછા વસુ વીના આ કમળ કયાંથી થયું? આની નીચે જેમાં આ કમળ થયેલ છે તે સન વસુ, કાષ્ઠ પશુ પચીન દેવી જોઈએ. ૧૧૮ ॥ કે વીર, એવું વીચારીને તે કમળના નાળની માટેના છીડને માટે, તેનું મુળ શોધવાને જાણ નીચે નીચે ગયા. અને પોતે ક્યાંથી કપત્ર થયા તેનો, એ અપાર અંધકારમાં શોધ કરતાં કરતાં તેમને; જેથી દેહ પારી (મનુષ્યો અને દેવો આદી)નાં આયુષ્ય ક્ષીણ થઈ થઈને તેઓને બધાં (એટલે મૃત્યુ) ની પ્રાપ્તિ થાય છે. એટલે (સ્ત્રી વરસનો) થયેા મોટો, અને અનન્ના

અમવાનના કથીયાર (મુદ્દાન થઈ) રૂપ કાળ વીતી મયો. તોપણ તે તેને બધી શક્યા નહીં. ૧૧૯-૨૦૦ ત્યારે પોતાની કપ્પા પાર નહીં પડેલા એ જાણી, સાંધી પાછા ફરીને, પોતાને મુળ ટેકાણે (કમળના ઉપરને બાજે) આવીને શરીરો બેઠા અને ધીમે ધીમે થાસને જીતીને તથા સાંત મન કરીને, સમાધીવડે યોગ કરવા લાગ્યા. ૧૨૧૧ અને પુરુષના આયુષ્ય એટલે કાળ (એટલે સો વરસ) એ જાણીએ યોગ કર્યો ત્યારે તેમને પોતાના હૃદયને વીશે, આગલ જોવામાં નહીં આવેલું એવું અમવાનનું રવરૂપ જોવામાં આવ્યું અને તેનું જ્ઞાન પણ થયું. ૧૨૨૩ (તે રવરૂપ એવું હતું કે.) કમળની નાડી જેવા ધોળા શેષનાગ રૂપી પદ્મ, જે હળસે કણો ઉપરના મણીઓથી, મહા પ્રલયના જળના અંધકારને મટાડીને પ્રકાશ કરતો હતો. અને તેના ઉપર એક પુરુષ સુતેલો હતો. ૧૨૩૩ તે પુરુષ સંધ્યાનાં વાદળાં સરખાં વચ્ચે પેહેરેલાં, નનો-જળપાર-આ-પથીઓ-અને કુચોની વનમાળા ધારણ કરેલો, પાંસ અને જાડો રૂપ હાથ પગવાળો, તથા સોનાના શીખરો-

॥ સ્વસ્તેચિપાતત્સલિલવિશાલંવિદ્યોતયન્નર્કદ્વાત્મયોનિઃ ॥૧૪॥ તલ્લોકપદ્મસર્વવિષ્ણુઃપ્રાવીવિશત્સર્વગુણાવભાસ ॥ તસ્મિન્સ્વયંવેદમ યોવિધાતાસ્વયંભુવંયંસ્મવદંતિસોઽમૂત્ ॥૧૫॥ તસ્યાંસચાંભોરુહકર્ણિકાયામવસ્થિતોલોકમપદ્યમાનઃ ॥ પરિક્રમન્વ્યોમ્નિવિવૃત્તનેત્રશ્ચત્વા રિલેભે દ્વુદ્વિશંમુસ્વાનિ ॥૧૬॥ તસ્માદ્યુગાંતશ્વસનાવર્ણજલોર્મિચક્રાત્સલિલારુદ્ધા ॥ અપાશ્રિતઃકંજમુલોતત્ત્વનાત્માનમદ્વાઽવિદદાદિ દેવઃ ॥૧૭॥ કણ્ણયોઽસાવહમન્નપૃષ્ઠપત્કુતોવાઽન્નમનન્યદપ્સુ ॥ અસ્તિહ્યધસ્તાદિહર્કિંચનૈતદધિષ્ઠિતંપત્રસતાનુભાવ્યં ॥૧૮॥ સદ્વિત્યમુદ્ધી રૂપંતદન્નનાલનાદીભિરંતર્જલમાવિવેશ ॥ નાર્વાગ્ગતસ્તત્સ્વરનાલનાલનાભિવિચિન્વંસ્તદવિંદતાજઃ ॥૧૯॥ તમસ્યપારેવિદુરાત્મસર્ગવિચિન્વ તોઽમૂત્સુમ સ્થિણેમિઃ ॥ યોદેહમાજાંમયમીરયાણઃપરિક્ષિણોત્યાયુરજસ્યહેતિઃ ॥૨૦॥ તતોનિવૃત્તોઽપ્રતિલબ્ધકામઃસ્વધિષ્ણ્યમાસાદ્યપુ નઃસદેવઃ ॥ શનૈર્જિતશ્વાસનિત્તચિત્તોન્યધીદદારુદ્ધસમાધિયોગઃ ॥૨૧॥ કાલેનસોઽજઃપુરુષાયુષાઽભિપ્રવૃત્તયોગેનવિરુદ્ધબોધઃ ॥ સ્વયંતદં તર્હદયેઽવમાતમપશ્યતાપશ્યતયન્નપૂર્વ ॥૨૨॥ મૃણાલગૌરાયતશેષભોગપર્યંકેકંપુરુષંશયાનં ॥ ફળાતપત્રાયુતઃધૃરન્નચુભિર્હતધ્વાંતયુગાં તતોયે ॥૨૩॥ પ્રેક્ષાંક્ષિપંતંરિતોપલાદ્રેઃસંધ્યાઞ્નનીવેરુરુક્મમૂર્ધઃ ॥ રત્નોદધારૈર્દિગ્ધૌમનસ્યવનસ્ત્રજોવેણુભુજાંધ્રિપાંધ્રેઃ ॥૨૪॥ આયામ લોવિસ્તરતઃસ્વપ્નાદેનલોકત્રયસંગ્રહેણ ॥ વિચિત્રદિવ્યાભરણાંશુકાનાંકૃતશ્રિયાઽપાશ્રિતવેષદેહં ॥૨૫॥ પુંસાંસ્વગમાયવિવિક્તમાર્ગૈર યયત્તાંકાનં યાંધ્રિપદ્યં ॥ પ્રદશ્યંતંરુપયાનલેમયસ્વભિન્નાંગુલિચારુપત્રં ॥૨૬॥ સ્વેનલોકાર્તિહરાંસ્મતેનપરિસ્ફુરત્કુંડલંડિતેન ॥ શોણા યિતેનાધરવિંબમાસાપ્રત્યર્હયંતંસુનસેનસુદ્રવા ॥૨૭॥ કંબર્કિંજલકપિશંગવાસસાસ્વલંકૃતંમેલય્યાનિતંબે ॥ હારેણચાનંતધનેનવત્સશ્રીવ લ્લવક્ષસ્થલવલ્લભેન ॥૨૮॥ પરાધ્યંકેયૂરમણિપ્રવેકપર્યસ્તદોર્વંડસત્ત્રશાલં ॥ અત્કમૂલંભુવનાંધ્રિપેદમર્હાદભોગૈરધિવીતવલ્લં ॥૨૯॥ ચરા ચરતોમગવન્મીધમર્હાદિવંસલિલોપગૂઢં ॥ કિરીટસાહસ્રહિરણ્યશૃંગમાવિર્ભવત્કૌસ્તુભરન્નગર્ભ ॥૩૦॥ નિર્વીતમાન્નાયમધુવ્રતશ્રિયા

જાણી મહંત મણીના પદ્મને પણ શોભામાં ધીકારતો હોય એવો જણાતો હતો. ૧૨૪૩ અને ત્રણે લોકના નિવાસ રૂપ, વીચીર પ્રકારનાં દીવ્ય પરેશ્વાં અને વચ્ચેને શોભા આપતો, શણકચરણો, તથા વીરનામાં તે આદ્યોજ એ એક કહી શકાય નહીં એવો તેનો દેહ હતો. ૧૨૪૫ તથા શુદ્ધ ધર્મ માર્ગરે પોતાની કામ-ન્યમોને માટે અર્ચન કરતા પુરુષોને કામરૂપા સમાન, અને નમ્રપદ ચંદ્રમાની કીરણોવાળી સુંદર આંગળીઓરૂપ પાંદડાંવાળા પોતાના અરણ્યકમળનું દર્શન કૃપાવડે તે કરાવતા જણાતા હતા. ૧૨૪૬ તેમજ હાથનાં કુંડલોથી શોભતા, હંસના મુખથી લોકની પીડાને દરી લેતા, ધોલા જેવાં લાલ હોઠથી શોભાપમાન, અને સુંદર નાક તથા સુંદર ભરતોથી, સેવા કરનારાઓને માન આપતા હોય એવો જણાતા હતા. ૧૨૪૭ વળી હે વત્સ, કમળના તાં-તથા જેવાં પીલાંપરથી, કાની નીચેના ભાગમાં રહેલી કદીમેખળાથી, અને જેમાં શ્રીવત્સનું ચીન્હ છે એવી પોતાની જાતીને વીશે રહેલા અત્યંત પ્રીય તથા અમુલ્ય હારથી શોભતા હતા. ૧૨૪૮ અને અમુલ્ય ગાનુ-

અંધ તથા ઉત્તમ મણીઓથી શોભતી ભુજાઓરૂપ હળસે કણોવાળા, તથા શેષનાગની કણાઓથી વી-ટાયલા હળસે અભાઓરૂપ મોટી કાળોવાળા, એ ત્રણે ભુજોનાં દક્ષિણ રાજ (કલ્પકલ્પ) સમાન અમવાન રૂપી જાડનું મુળ અવ્યક્ત હતું, એટલે જોવામાં આવતું નહોતું. ૧૨૪૯ તથા સ્થાવર જંગમ જન્મતે રહેવાના સ્થાનરૂપ, અને પૃથ્વીને ધારણ કરનારા સર્પરાજ અમવાન શેષજીના અંધ તથા જાના રહીને લીલાઓ કરનારા તેમણે, સોનાના શીખરોવાળા હળસે મુકુરો સરખા એક કોરુભમણીને ધારણ કરેલો હતો. ૧૨૫૦ તેમજ વેદરૂપ અમરાઓથી શોભા પામેલી પોતાની જાતીરૂપ વનમાળા જેમણે પેહેરેલી હતી. એવા એ દરીજ-અવાનના પદને વીશે, સુવં-ચંદ્ર-વાયુ-અને અગ્નીઆદીની પણ મતી નહોતી. તથા જેની મતી ત્રણે લોકમાં કાષ્ઠ ટેકાણે આટકતી નથી એવું સુદર્શનચક્ર પણ તેમાં નહીં પેસી શકતાં, તેની બહારજ ત્યારે તરફ આંટા દેતું રહેલું હતું. ૧૨૫૧ (એ રીતનું રવરૂપ દીક્ષા પછી) અમવાનના વીધાતા જાણીએ લોકની મુક્તિ કરવાનો વી-

માટે કરવાને તે વખતે, તેમજ ભગવાનના નાભીરૂપ તળાવથી ઉત્પન્ન થયેલું કમળ-પોતાનો દેહ-પાણી-વાયુ-
અને આકાશ એવાં સીધા જ બીજું કાંઈ જ દીઠું નહીં. ॥૩૨॥ ત્યારે, જ્યોત્સ્વી-કર્મના બીજવાળા અને પ્ર-
ભાવે અભ્યાસી જન્મવાળા બ્રહ્માએ, એટલી વસ્તુ જોઈને, લોકની સુધી કરવાનો ઉપાય પોતાને નહીં જ-
ણાવ્યો, બોલ્યો કરવાને માટે, સ્તુતી કરવાને યોગ એવા ભગવાનમાં સ્થિત લગાડીને તેમની નીચે પ્રભાજે
સ્તુતી કરી. ॥૩૩॥ છતી બી. ૭૦. ત્રીજા સ્કંધનો આઠમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥૮॥

અધ્યાય. ૯ મો—બ્રહ્મા—પણ કાળ ઉપાસના કરવાથી એ આજે આ જ ભગવાનને જાણ્યા છે.
દેહધારીઓ આપના સ્વરૂપને નથી જાણતા એ દેશ છે. જે કાંઈ જોવામાં આવે છે તે (દશમાત્ર) શુદ્ધ એ-
વે સત્ય નથી. પણ માયાથી યુક્તોના ત્રિકાર થવા વડે આપજ ધણું રૂપે દેખાઓ છે. ॥૧॥ જેના નાભી
કમળરૂપ સ્થાનમાંથી હું ઉત્પન્ન થયોહું. તે, સર્વ કાળ તમેજીવ રહીત-કેવળ જ્ઞાનરસના ઉદયવાણું-અને સં-

કરો અવતારોના બીજરૂપ, આ આદીઅવતાર સ્વરૂપ આપે સત્પુરોષોના ઉપર અનુકર કરવાને માટે જ ધ્યા-
રૂપ કરેલું છે. ॥૨॥ આપના અતીવાર્ય તેજવાળા-આનંદમય-વીરૂપ રહીત-જગતને ઉત્પન્ન કરનાર-જગત
જેની અંદર રહેલ છે એવા-અને પાંચ મહાશુન તથા હૃદિયાદીકના કારણરૂપ-એવા આત્મસ્વરૂપથી જુદું બીજું
કાંઈ જ મારા જોવામાં આવતું નથી. માટે હું તેનોજ આશ્રય લઉંહું. ॥૩॥ આપ જગતના લોકનું કલ્યાણ ક-
રનારોજ, ઉપાસના કરનાર એવા હું બહુ કરવાને સારું જ મને ધ્યાનમાં રહેત આપું હું. માટે આજ
ભગવાનને હું ધરતાર નમસ્કાર કરુંહું. જેઓ આપને વીશે આદર કરતા નથી. તેઓ અસતતા પ્રસંગે કરીને
નરકમાં પડનારા છે. ॥૪॥ પરમ ભક્તીયત્રી આપ ભગવાનના ચરણને યદ્યપ કરનારા, અને વેદની શ્રુતિઓ-
રૂપ વાણીએ પાસે લેધ આવેલ આપના ચરણકમળની સુગંધને, કાનના છીદ્રાવડે અનુભવનારા, એવા પોતાના
શરીરના હૃદયકમળમાંથી આપ દુર થતાજ નથી. ॥૫॥ અજાય આપનારા આપના ચરણને, જ્યાં સુધી લોક

સ્વકીર્તિમય્યાવનમાલયા રિં ॥સૂર્યેદુષ્ટાવ્યવસ્થામંત્રિધામભિ:પરિક્રમતપ્રાધનિકૈર્દુરાસદં॥૩૧॥ તર્હ્યેવતન્નાભિસર:સરોજમાત્માનમંભ:શ્વ
નંબિયન્ન ॥ દદર્શ વોજગતોવિધાતાનાત:પરંલોકવિસર્ગદૃષ્ટિ:॥૩૨॥ સકર્મભીજંરુ સોપરક્ત:પ્રજા:સિસૃક્ષન્નિયદ્વદ્વદ્વ ॥ અસ્તૌદ્વિસર્ગા
ભિમુસ્તસ્તમાંઘ્યમન્ કવર્ત્મન્ ભિવેશિતાત્મા॥૩૩॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ તુ ૦ અષ્ટમોઽધ્યાય:॥૮॥ બ્રહ્મોવાચ જ્ઞાતોઽસિમેઽધ્યસુચિહ્નુ નુદેહભાજાં
પયતેભગવતોગતિરિત્યવન્ ॥ નાન્યત્વદસ્તિભગવન્નપિતન્નશુદ્ધંમાયાગુણવ્યાંતકરાચદુર્લભાસિ॥૧॥ રૂપંદેહત્ત્વદ્ધાધરસોદયેનશશ્વન્નિ
વૃત્તતમસ:સદનુગ્રહાય ॥ આદૌગૃહીતમવતારશતૈકભીજંયન્નાભિપદ્યમવનાદહમાવિરાસં॥૨॥ નાત:પરંપરમયદ્વવત:સ્વરૂપમાનંદમાત્રમવિક
લ્પમવિદ્વર્ચ: ॥ પશ્યામિવિશ્વસૃજમેકમવિશ્વમાત્મન્ભૂતેંદ્રિયાત્મકમદસ્તઉપાશ્રિતોસ્મિ॥૩॥ તદ્વાદ્દંભુવનઃગલમંગલાયધ્યાનેસ્મનોદર્શિ
તંતઉપાધકાનાં ॥ તસ્મૈનમોભગવતેઽનુવિધેમતુભ્યંયોનાદ્દતોનરકભાગિભરસત્પ્રસંગૈ:॥૪॥ યેતુલ્લદીપ ચરણાંબુજકોશગંધંજિઘંતિકર્ણવિવ
રે:શ્રુતિવાતનીતં ॥ ભક્ત્યાગૃહીતચરણ:પરયાચતેષાંનાપૈષિનાથહૃદયાંબુરુહાત્સ્વપુંસાં॥૫॥ તાવદ્વ્યંદ્રવિણગેહસુદ્ધન્નિમિત્તંશોક:સ્પૃહાપરિભવો
વિપુલશ્ચલોભ: ॥ તાવન્મમેત્યસદવગ્ર આર્તિમૂલપાવન્નતેંઽધ્મિમભયંપ્રવૃણીતલોક: ॥૬॥ દૈવેનતેહતાધિયોભવત:પ્રસંગાત્સર્વાશુભોપશમના
દ્વિમુલ્લેખિણે ॥ કુર્વતિકામસુખલેશલવાયદીનાલોભાભિભૂતમનસોઽકુશલાનિશશ્વત્ ॥૭॥ શુત્તૃદ્વાત્રિધાતુભિરિમામુહુર્યમાના:શીતોષ્ણ
વાતવર્ષૈરિતરેતરાન્ન ॥ કામાગ્નિનાચ્યુતરૂપાચસુદુર્ભરેણસંપશ્યતોમનઠરુક્રમસીદતેમે ॥૮॥ યાવત્પૃથક્કમિદમાત્મનંદંદ્રિયાર્થમાયાવલંભગ
વતોજનઈશપશ્યેત્ ॥ તાવન્નસંસૃતિરસૌપ્રતિસંક્રમેતવ્યર્થાઽપિદુ:સ્ખનિવહંવહતીક્રિયાર્થા ॥૯॥ અન્હ્યાપૃતાતર્તકરણાનિશિનિ:શન્નાનાનામ
નોરથધિયાક્ષણભગ્નિદ્રા: ॥દૈવાહતાર્યરચનાઋષયોઽપિદેવયુષ્મત્પ્રસંગવિમુક્તાઈહસંસરંતિ॥૧૦॥ ત્વંભાવયોગપરિભાવિતહત્સરોજઆસ્સેશ્રુ
તેક્ષિતપથોનનુનાયપુંસાં ॥ યદ્યદ્વિયાતઠરુગાયવિભાવયંતિતત્તદ્વપુ:પ્રણયસેસદનુગ્રહાય ॥૧૧॥ નાતિપ્રસીદતિતથોપચિતોપચારૈરારાધિત:સુ

પ્રાપ્ત થતા નથી. ત્યાં સુધીજ તેમને, ધર-ધન-અને સંવંધીઓ વીગેરે અસતને વીશે “મારાપણા” નો, હું-
એને ઉત્પન્ન કરનારો અને જુદો આશ્રય બંધાએલો રહીને, તેઓના નીમીત્તે ભય-લોક-કામના-પરાભવ-અને
અત્યંત લોભ એ બધુંજ થયાં કરે છે. ॥૧॥ દૈવથી હલ્યાલથી બુદ્ધિવાળા અને સર્વ અશુભને મટાડનારા આ-
પના પ્રસંગથી વીચુપ્ત હૃદયોવાળા, રાંક અને લોભથી પરાભવ પામેલા મનવાળા એ લોકો, કામનાવાળાં
કીર્તીત સુખને મેળવવા સારું જ હોયેલાં પાપ કર્મો કર્યા કરે છે. ॥૨॥ હે ઉરુકમ ભગવાન, જુખ તરસથી
વાત પીન અને કદ એ ત્રણ ધાતુઓથી, તાંદ-તડકો-વાયુ-અને વરસાદથી, એકબીજા સાથે લદીમરવાથી,
કોષ રીતે શાંત ન થનાર કામાગ્નીથી, નરોકાષ એવા કોષથી, અને કદીએ પૂર્ણ ન થાય એવા લોભથી,
પીડાતી પ્રજાઓને જોઈને માફ મન એવે પામે છે. ॥૩॥ હે ધર, હૃદયોના અર્થરૂપ આ જગતનું, આત્મ-
તત્વ થકી જુદાપણું, આપ ભગવાનની માયાના જળથી જ્યાં સુધી લોકો દોષે છે. ત્યાં સુધી, કર્મ રજા આ-

પનારો અને દુખ દેનારો, સંસાર અંદર જેનાં મીઠા લોભા છતાં પણ, તેમને મટાડે નથી. ॥૪॥ દીવસે હ-
ૃદયોના વીશયોમાં અયજનારા-રાત્રે ઉષમાં નાના પ્રકારના મનોર્થવાળી બુદ્ધીથી પણ પણ જાગી ઉઠનારા-
અને ધનસંપાદન કરવાના ઉદ્દેશની રચનાઓ દૈવે નાશ કરી નાંખેલા-એવા આપના પ્રસંગથી વીચુપ્ત, દે-
વતા અને રક્ષાઓ વીગેરેને પણ અહીં સંસાર થયાંજ કરે છે. ॥૫॥ હે ભગવાન, પુરોષોના ભક્તિ યોગથી
પરીત થયેલાં હૃદય કમળમાં, શ્રવણના માર્ગથી જાણનારા આપ વસો છો. અને સત્પુરોષોના ઉપર અનુકર
કરવાને માટે, આ બધો મક્ક મગાતા ભગવાનના જેવા જેવા સ્વરૂપની તેઓ બુદ્ધિવડે ધારણા કરે છે તેવાં
તેવાં સ્વરૂપો આપ લેઓ. ॥૬॥ આપ સર્વ પ્રાણીઓના અંતરને વીશે આત્મ સ્વરૂપથી રહેનારા ભગવાન,
કામળ અંતઃકરણવાળાઓએ કરેલી સર્વ પ્રાણીઓ ઉપરની દયાથી જેવા અત્યંત પ્રસન્ન થાઓ છો તેવા, કા-
મનાઓથી બંધુમલા હૃદયવાળા કેવતાઓ વીગેરે એ મોટા મોટા અને યોગ ઉપચારો સહીત આરાધન કરવા

સાચી જાણ પ્રમાણે તપ-વીર્યા-અને સમાધિવડે જ્યાં સુધી મન અને વાણી પહેલ્યાં, ત્યાં સુધી જ્યાં સુધી કરીને પછી ખીન જ્યાં થઈને અટકી ગયા. ૥૨૬૥ ત્યાર પછી લોકને સજ્જતાના કામમાં, મનની બહાર બેઠે જાય છે. અજ્ઞાન અધીપતિને નાથીને, પ્રથમનું જળ દેખવાથી બેઠે પામનારા જ્યાં પ્રત્યે મધુસૂદન સ્વરૂપને તેમનું દુઃખ સમાવવાની પેઠે અગાધ (ગંભીર) વચન કહ્યું કે. ૥૨૭-૨૮૥ -શ્રીભગવાન-હે વેદ મૂર્તિ, (જ્યાં), અજ્ઞાન ન થતાં સદી કરવાને ઉદ્ધેશી થાઓ. તમે જેને માટે પ્રાર્થના કરો છો. તેનો મેં પ્રથમથી જ સંપાદન કર્યું છે. ૥૨૯૥ હે જ્યાં, તમે ફરીતાર તપ કરો. એટલે તેથી તમા મારા આશ્રયવાળા સંન્યાસી, તમે તમારા હૃદયની અંદર આચરણ રહીત લોકમાત્રને દેખશો. ૥૩૦૦ પછી એકામ ચીતવાળી બાહ્યથી યુક્ત થયેલા તમે જ્યાં, પોતાને વીશે તેમજ લોકને વીશે મને દેખશો. તેમજ મારા વીશે લોકને અને તમને પોતાને પણ જોશો. ૥૩૧૥ લોકો જ્યારે સર્વ પ્રાણી પદાર્થોને વીશે, લોકકામાં અમી રહેવાની

પેઠે, મને રહેશે જુએ છે. ત્યારે જ તેઓના સર્વ પાપોનો નાશ થાય છે. ૥૩૨૥ જ્યારે લોકો, જુન (પાંચમ-હાલુત), ઉદ્ધેશી-ગુણ (સત્-રજ-તેમ), અને આશયો (ઉદ્ધેશીના વીર્યો, અથવા મન-બુદ્ધી-ચીત-અને અહંકાર) એ સંયોગ થઈ રહી જોડે જુદાજ પ્રકારનું મારા આત્મ સ્વરૂપના તત્વને જાણે છે. ત્યારે જ તેઓ મોક્ષને પામે છે. ૥૩૩૥ નાના પ્રકારનાં કર્મોનાં વીર્યોવાળી યદુ યદુ પ્રજાઓને તમે અજ્ઞાન છતાં પણ મારા અનુમદથી હવે તમારા મનમાં બેઠે નહીં થાય. (અર્થાત્ હવે તમને મોક્ષ નહીં થાય.) ૥૩૪૥ હે આદી રૂપી (જ્યાં), જેનું મન મારે વીશે અધાયકું (લાગેલું) છે. એવા તમને, તમે પ્રજાઓને અજ્ઞાન છતાં પણ, પાપી રજોગુણ અંધન કરશે નહીં. ૥૩૫૥ ખીન દેહ ધારીઓને જાણવાને દુર્લભ એવા મને, તમે જુન-ઉદ્ધેશી-ગુણ-અને આશયો થઈ જુદા પ્રકારનો માનવા વડે, યુક્ત થયેલા હોવાથી આજ મને તમે જાણ્યો છે. ૥૩૬૥ મારે શોધન કરવાને માટે તમે પાણીમાં કમળની નાડીને રસ્તે મુળનો શોધ કર્યા પછી, તમે

જોમદુઃસૂનઃ ॥ વિષણ્ણચેતસંતેનકલ્પત્તિકરાંમસા ॥ ૨૭ ॥ લોકસંસ્થાનવિજ્ઞાનઆત્મનઃપરિચિદ્યતઃ ॥ તમાહાગાધયાવાચાકશ્મલંશમ
ચન્નિવા ॥ ૨૮ ॥ શ્રીભગવાનુવાચ માવેદગર્ભગાસ્તંદ્રીસંગંદમમાવહ ॥ તન્મયાપાદિતંહ્યગ્રેયન્માંપ્રાર્યયતેમવાન ॥ ૨૯ ॥ મૂયસ્ત્વંતપઆતિષ્ઠ
વિદ્યતેવનદામ્નયાં ॥ તામ્યામંતંદિવ્રહ્મ-લોકાનદક્ષ્યસ્યપાવૃતાન ॥ ૩૦ ॥ તતઆત્મનિલોકેચમક્તિયુક્તઃસમાહિતઃ ॥ દષ્ટાસિમાંતર્તબ્રહ્મ
મયિલોકાસ્ત્વમાત્મનઃ ॥ ૩૧ ॥ યદતુસ્તર્વભૂતેષુદારુણાદિવસ્થિતં ॥ પ્રતિચક્ષીતમાંલોકોજહ્યાતર્હ્યેવકશ્મલં ॥ ૩૨ ॥ યદારહિતમાત્માનંમૂ
ર્તેદ્રિય-ગાશયૈઃ ॥ ૩૩ ॥ નાનાકર્મવિતાનેનપ્રજાવહ્નીઃસિસૃક્ષતઃ ॥ નાત્માવસીદત્યસ્મિન્સ્તેવર્ષીયા
ન્મદનુગ્રહઃ ॥ ૩૪ ॥ ઋષિમાચ્યંનવધ્રાતિપાપીયાંસ્ત્વાંરજોગુણઃ ॥ યન્મનોમાયિનિર્બંધંપ્રજાઃસંસૃજતોપિડતે ॥ ૩૫ ॥ જ્ઞાતોઽહંભવતાલ્ચદુર્વિજ્ઞેયો
પિદેહિનાં ॥ ૩૬ ॥ સેયુક્તંભૂતેદિ-પુણાદિભિઃ ॥ ૩૬ ॥ તુભંપ્રતિષ્ઠિત્ત્વાદાદાદાદાદેદર્શિતોવહિઃ ॥ નાલેનસલિલેમૂંડુજ્ઞસ્યવિચિ
ન્વતઃ ॥ ૩૭ ॥ યજ્ઞકયાંગમત્તોત્રંમત્કથાઽપ્યુદયાંકિતં ॥ યદ્વાતપસિતેનિષ્ઠાસપ્તમદનુગ્રહઃ ॥ ૩૮ ॥ પ્રીતોઽહમસ્તુભદંતેલોકાનાંવિજયે
છયા ॥ ૩૯ ॥ યત્તૌષ્ઠિપુષ્પાદિર્પુષ્પાદિર્વર્ણાદિ ॥ ૪૦ ॥ યત્તેનપુમાન્નિત્યંસ્તુત્વાસ્તોત્રેણમાંભજેત ॥ તસ્યાશુસંપ્રસીદેયંસર્વકામવરેશ્વરઃ ૪૦
પૂર્તેનતપસાયૈર્દાનેયોગસમાધિના ॥ રાદંનિઃશ્રેયસંપુસાંમતઃગીતિસ્તત્ત્વવિન્મતં ॥ ૪૧ ॥ અ-માત્માત્મનાંધાતઃપ્રેષ્ઠઃસન્પ્રેયસામપિ ॥ અતોમયિ
રતિકુ-લિહાદિર્લિહોદિયઃ ॥ ૪૨ ॥ સર્વવેદમયેનેદમાત્મનાત્માત્મયોનિના ॥ પ્રજાઃસૃજયથાપૂર્વયાશ્વમય્યનુશેરતે ॥ ૪૩ ॥ મૈત્રેયઽવાચ તસ્મા
એવંજગત્ત્રપ્રેધાનપુરુષેશ્વરઃ ॥ વ્યજ્યેદંસ્વેનરૂપેણકંજનાભસ્તિરોદધે ॥ ૪૪ ॥ હ૦મા૦મ૦ત૦પદ્મોદ્ભવેવિદુરમૈત્રેયસંવાદેનવમોઽધ્યાયઃ ૯
વિ-રઽવાચ અંતર્હિતેભગવતિબ્રહ્માલોકપિતામહઃ ॥ પ્રજાઃસસર્જકતિધાદૈહિકીર્માનસીર્વિભુઃ ॥ ૧ ॥ યેચમેભગવ-પૃષ્ઠાસ્ત્વયર્થાવદ્ભુવિત્તમ ॥
તાન્વદસ્વાનુપૂર્વેણહિનઃસર્વસંશયાન્ ॥ ૨ ॥ સૂતઽવાચ એવંસંવોદિત્ત્વદ્વા-ચકૌષારવોમુનિઃ ॥ પ્રીતઃપ્રત્યાહતાન્પ્રશ્નાન્હદિસ્થાનયમા

મારા અબુદય (પરક્રમે) થી છાપ વાગેલી મારી કથાઓ વડે, મારી સ્તુતી કરી, તેથી જ તમને તપમાં નીકળે જવારખ મારો, એ અનુમદ થયો હતો. અને હવે તો મેં તમને મારે સ્વરૂપ બહાર પણ દેખાડ્યું છે. ૥ ૩૭-૩૮ ॥ તમે લોકને સજ્જતામાં વીજ્ય પામવાની ઇચ્છાથી મારા સચુચુ અને નીચુચુ સ્વરૂપનું વર્ણન કરવારખ સ્તુતી કરવાથી હું તમારા ઉપર પ્રસન્ન થયો છું. તેથી તમારું અહું થશે. ૥ ૩૯ ॥ જે પુરુષ આ સ્તોત્ર (સ્તુતીના શ્લોક) વડે સ્તુતી કરીને હમેશાં મને બજશે. તેના ઉપર, સર્વ ઇચ્છીત વરદાનો આપનારો હથેર હું થોડા કાળમાં જ પ્રસન્ન થઈશ. ૥ ૪૦ ॥ પુત્ર (એટલે વાવ કુવા-પરજ-સદાવન અને ધર્મશાળા આદી કરાવતાં)-તપ-દાન-યોગ-સમાધિ-અને મત વીજેર થઈ પુરુષને મેળવવાનું કરવાયુ. “મને પ્રસન્ન કરવો” એટલું જ હોવાનું, તત્વને જાણવાનો મત છે. ૥ ૪૧ ॥ હે જ્યાં, હું અત્યંત પ્રીયથઈ પણ પ્રીય એવો સર્વ પ્રાણી આદીકનો આત્મા છું. અને તેને લીધે જ દેહાદીક પ્રીય બને છે. માટે મારે વીર્યજ તમે પ્રીતી કરો. ૥ ૪૨ ॥

માટે મારાથઈ ઉત્પન્ન થયેલા હે સર્વ વેદમય જ્યાં, તમે પોતે પોતાથી જ મારામાં સુષ્ઠ મયેલી આ જગતરખ પ્રજાઓને, પેહેલાની પેઠે “ઉત્પન્ન કરો. ૥ ૪૩ ॥ એ રીતે શ્રેષ્ઠ પુરુષ અને હથેર એવા કમળનાબ બમવાન જગતને સજ્જતાનો જ્યાંને ઉપાય બતાવીને, પોતાના એ સ્વરૂપથી અંતર્યામિ થયા. ૥ ૪૪ ॥ છતી શ્રી ૦ બા ૦ ત્રીજા રહેલો નવમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥ ૪૫ ॥

અધ્યાય. ૧૦ એ-વિદુર-ભગવાન અંતર્યામિ થયા પછી લોકના પીતામહ સમર્થ જ્યાંએ, મનયઈ અને શરીર થઈ એમ કેટ કેટલા પ્રકારની પ્રજાઓ ઉત્પન્ન કરી. ૥ ૧ ॥ તે, તમા અહું જાણનારા અપ ભગવાનને મેં જેને જાણતો પુછ્યો છે તે સર્વ, એક પછી એક કહીને મારા સર્વ સંસ્થાને આપ કાપી નાંખો. ૥ ૨ ॥ -સૂત-હે શોનક, વીરુરે એ રીતે પુછેલા મૈત્રેય સુતી પ્રસન્ન થઈને, પોતાના હૃદયમાં રાખેલા તે પ્રશ્નો જાણ ઉત્તર આપવા લાગ્યા કે. ૥ ૩ ॥ -મૈત્રેય-જ્યાંએ પણ, બુદ્ધી વડે મ-

નવી એકમના કરીને, અન્ય-મા બગવાને કલા પ્રમાણે દેવતાઓનાં સો વરસો સુધી હવ કહું. ૥ ૪ ૫ ૫-
બીથી, એ કમળમાં પેદા થયેલા અને તેમાંથી એકલા તેમણે, કાળના પરાક્રમથી થયેલા વાયુ વડે, પાણીને
અને કમળને ડાહ્યાનાં દીકાં. ૥ ૫ ૥ ત્યારે તપ વડે પોતામાં રહેલ જ્ઞાન શક્તી વધવાથી, એ વીરેશ થયેલા
વીરજાનના બગવડે બ્રહ્મા, પાણી સહીત વાયુને પીધ મથા. ૥ ૬ ૥ પછી જેમાં પોને બેઠા હતા તે કમળને
આકાશમાં વ્યપેલું જોઈને, પુરે લીન થયેલા લોકની હું એ વડે કલ્પના કરીશ. એ રીતે તેમણે વીચાર્યું.
૥ ૭ ૥ પછી બગવાને કર્મ કરવાને પ્રેરેલા બ્રહ્માએ તે કમળ કાશમાં પેચીને, પછા પ્રકારે લીધાએ થવા
લાયક તે એક કમળના ત્રણ પ્રકારથી અને ચૌદ પ્રકારથી (એટલે ત્રણ લોકમાં અને ચૌદ લોકમાં) વી-
ભાગે કર્યા. ૥ ૮ ૥ છત્ર લોકને (એટલે સકામ કર્મ કરનારાઓને) કર્મરૂળ ભગવવાની જુમીઓ એટલીજ
હેવાનું કહેવાય છે. અને નીચામ ધર્મવાળાઓની જુમી પરમેશ્વરના લોક (એટલે વૈકુંઠ આદી)

કહેવાય છે. ૥ ૯ ૥—વિદુર—હે સમય બ્રહ્માજી, પછાં રૂપે વાળા અને અદ્ભુત કર્મો કરવાય કરીબગ-
વાનના કાળ નીખના સ્વરૂપનાં લક્ષણો જે રીતે હોય તે રીતે આપ અમને કહે. ૥ ૧૦ ૥—મૈત્રેય—
નીચીશિષ આકાર વાળા (એટલે આકાર સ્તીત), અપ્રતીક્ષીત (એટલે નહીં સ્થાપન કરેલા, અર્થાત આદી
અને અંત વીનાના), તથા મહત્ત્વાદીક ગુણોને વીકાર પમાડનારા, એવા કાળનેજ ઉપદાન (મુળ) કારણ
કરીને પુરુષ ભગવાને લીલા (માયા) થી પોને પોતાને સ્વરૂપ. (અર્થાત કાળવડે કરીને પોને વીચરે થયા)
૥ ૧૧ ૥ એજ વીરજી ભગવાનની માયા થઈ પરબ્રહ્મને વીરેજ (તન્માઓવડે) સુક્ષ્મ રૂપથી વીધ સ્થાપન થયેલું
હતું. તેને નહીં દેખાય એવા સ્વરૂપવાળા હૃદય કાળે દેખવામાં સ્વરૂપ આને એવું કરેલું છે. ૥ ૧૨ ૥ આ
બગત હાલ જેવું છે. તેવુંજ પેઢેલાં પશુ હતું. અને પછી પશુ એવુંજ અને આના સરખુંજ હશે તેવી પ્રા-
કૃત અને વૈકૃત એમ નવ પ્રકારની સૃષ્ટિ એટલે સર્ગ છે. ૥ ૧૩ ૥ અને તેના; કાળથી થતો નીત્ય, દ્રવ્યો (અ-

ર્ગવા. ૩૥ મૈત્રેયઽવાચ વિરિંચોપિતથાચક્રેદિવ્યંવર્ષશતંતપઃ ॥ આત્મન્યાત્માનમાવેશ્યયદાહભગવાનજઃ ॥ ૪ ॥ તદ્વિલોકયાજ્ઞસંભૂતોવાયુના
યદધિષ્ઠિતઃ ॥ પદ્મમંભશ્વતત્કાલકૃતવીર્યેણકંપિતં ॥ ૫ ॥ તપસાહોધમાનેનવિદ્યાચાત્મસંસ્થયા ॥ વિરુદ્ધવિજ્ઞાનબલોન્યપાદ્વાસંહાંભસા ॥ ૬ ॥
તદ્વિલોચ્ય વિવિદ્યાપિપુષ્કરંયદધિષ્ઠિતં ॥ અનેનલોકાનપ્રાગ્લીનાનકલ્પિતાસ્મીત્યર્ચિતયત્ ॥ ૭ ॥ પદ્મકોશંતદાવિશ્યભગવત્કર્મચોદિતઃ
॥ એકંવ્યભાંક્ષીદુરુધાવિધાભાવ્યંદ્વિસપ્તધા ॥ ૮ ॥ એતાવાન્જીવલોકસ્યસંસ્થાભેદઃસમાહતઃ ॥ ધર્મસ્યહાનિમિત્તસ્યવિપાકઃપરમેશ્વસૌ ॥ ૯ ॥
વિદુરઽવાચ યદાત્થબહુરૂપસ્યહરેરદ્રુતકર્મણઃ ॥ કાલારૂયંલક્ષણંબ્રહ્મનૃથાવર્ણયનઃપ્રભો ॥ ૧૦ ॥ મૈત્રેયઽવાચ ગુણવ્યતિકરાકારોનિર્વિશે
ષોઽપ્રતિષ્ઠિતઃ ॥ પુરુષસ્તદુપાદાનમાત્માનંલીલયાઽસૃજત્ ॥ ૧૧ ॥ વિશ્વંવૈબ્રહ્મતન્માત્રંસંસ્થિતંવિષ્ણુમાયયા ॥ ઈશ્વરેણપરિચ્છિન્નંકાલેનાવ્ય
કમૂર્તિના ॥ ૧૨ ॥ યથેદાર્નીતયાઽગ્રેચપશ્ચાદપ્યેતદીદૃશં ॥ સર્ગોનવવિધસ્તસ્યપ્રાકૃતોવૈતસ્તુયઃ ॥ ૧૩ ॥ કાલદ્રવ્યગુણૈરસ્યત્રિવિધઃપ્રતિસં
ક્રમઃ ॥ આનંતુપ્રાપ્તઃસર્ગોગુણવૈષમ્યનાત્મનઃ ॥ ૧૪ ॥ દ્વિગોષ્ટ્યહ્યોષ્ટ્યકૃત્ત્રાવદ્વિષ્ટિદયઃ ॥ ભૂતસર્ગસ્તુતોયસ્તુતગ્ગાદોદ્રવ્યશક્તિમાન્
॥ ૧૫ ॥ ચતુર્થેન્દ્રિયઃસર્ગોયસ્તુજ્ઞાનક્રિયાત્મનઃ ॥ વૈકારિકોદેવસર્ગઃપંચમોયન્નયંમનઃ ॥ ૧૬ ॥ ષષ્ઠસ્તુતમસઃસર્ગોયસ્ત્વબુદ્ધિકૃતઃપ્રભો ॥ ૧૭ ॥
દ્વિમેપ્રાકૃતાઃસર્ગોવૈકૃતાનપિમેશૃણુ ॥ ૧૮ ॥ રજોભાજોભગવતોલીલેયંહરિમેધસઃસપ્તમોમુરુયસર્ગસ્તુષડ્વિધસ્તસ્થુષાંચયઃ ॥ ૧૯ ॥ વનસ્પત્યૌ
ષાંલ્પતાલ્લક્ષ્ણાદીરુધોદુમાઃ ॥ ઉત્ત્રોતસસ્તમઃપ્રાપ્યાઅંતસ્પર્શાવિશેષિણઃ ॥ ૨૦ ॥ તિરશ્ચામષ્ટમઃસર્ગઃસોઽષ્ટાવિંશતિધામતઃ ॥ અવિદોભૂરિ
તમસોઽધાણજ્ઞાહયવેદિનઃ ॥ ૨૧ ॥ ગૌરજોમહિષઃકૃષ્ણઃસૂકરોગવયોરુરુઃ ॥ દ્વિશફાઃપશવશ્ચેમેઅવિરૂપૃથ્વસત્તમ ॥ ૨૨ ॥ સ્વરોઽશ્વોઽશ્વતરોગૌ
રઃશરભશ્વમરીયયા ॥ એતેચૈકશફાઃક્ષતઃશૃણુપંચનસ્વાન્પશૂન ॥ ૨૩ ॥ શ્વાસૃગાલોઽવકોઽપ્રોમાર્જારઃશશશલ્લકૌ ॥ સિંહઃકર્પિર્ગજઃકૂર્મોગો
ધાચમકરાદયઃ ॥ ૨૪ ॥ કંકઠધ્રુવટશ્ચેનભાસભલ્લૂકવર્હિણઃ ॥ હંસસારસચક્રાકાકોલૂકાદયઃસ્વગાઃ ॥ ૨૫ ॥ અર્વાકસ્ત્રોતસ્તુનવમઃક્ષત્તરે

બી આદી) થી થતો નેમીતીક, અને ગુણો (પ્રકૃતીનાં કારણો) થી થતો પ્રાકૃતીક, એ રીતે ત્રણ પ્રકારના
પ્રભો થાય છે. તેની (ભગવાનની) પ્રથમ સૃષ્ટિ (એટલે સર્ગ), ગુણોના વીરજ સ્વભાવવાળું મહત્ત્વ થયેલું છે.
૥ ૧૪ ૥ પછી દ્રવ્ય-ક્રીડા-અને જ્ઞાન શક્તીવાળું અદ્ભુત થયું તે બીજી સર્ગ છે. અને તે પછી દ્રવ્ય શક્તી-
વાળી તન્માનાઓ (દ્રવ્ય-સ્વરૂપ-સ્વરૂપ-સ્વરૂપ-સ્વરૂપ) સહીત મહાભુતો (આકાશ-વાયુ-તેજ-અન્ન-અને પૃથ્વી)
ની સૃષ્ટિ થઈ તે ત્રીજી સર્ગ છે. ૥ ૧૫ ૥ તે પછી જ્ઞાન અને ક્રીડા થવાના સ્વભાવવાળી ઇન્દ્રિયો (પાંચકર્મ-
દ્રીયો અને પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો) ની સૃષ્ટિ થઈ તે ચોથો સર્ગ છે. અને વૈકારીક દેવતાઓ (ઇન્દ્રિયોના દેવતાઓ,
તન્માના ઇન્દ્રિય થયું એ પાંચમો સર્ગ છે. ૥ ૧૬ ૥ હે વીદુર, જે થઈ અબુદ્ધી થાય છે તે હરી તામસ
એટલે પાંચ પ્રકારની અનીલાની (તમ-મોહ-મહામોહ-તામીઅ-અને અંધ તામીઅ) ની સૃષ્ટિ થઈ તે છઠો
સર્ગ છે. એ રીતેના ૭ પ્રાકૃત સર્ગ કલા હવે વૈકૃત સર્ગોને પશુ મારા થઈ સાંભળો. ૥ ૧૭ ૥ કરીને વીરે

જુદીવાળા, રંગેગુણી બ્રહ્માજીની લીલારૂપ, મુખ્ય (એટલે વનસ્પતી આદીની) સૃષ્ટિ ૭ પ્રકારની થઈ, તે
સાતમો સર્ગ છે. ૥ ૧૮ ૥ એ વનસ્પતી-ઘાસપી-લતા-વૃક્ષાર-વીરજ-અને-વૃક્ષ, એજ ૭ પ્રકારવાળી સૃષ્ટી,
ઉપર એટલે ઉંચા આકાર અને સંચારવાળી-ધણે ભાગે જ્ઞાન વીનાની-સ્વરૂપ ચૈતન્ય નહીં જાણી-અંદરથી
સ્વરૂપે જાણનારી-તથા ધણા બેદવાળી છે. ૥ ૧૯ ૥ તીર્થંત્ર એટલે પશુ પક્ષી આદીનો આદેશો સર્ગ છે, અને
તે અણવીસ પ્રકારની કહેવાય છે. તેઓ અગાની-ધણા તમોગુણવાળા-સુંદરતા વડે જાણનારા-અને અંતરજ્ઞાન
વીનાના છે. ૥ ૨૦ ૥ હે સત્તમ, બગદ-ગરો-પાડો-કાળીઆર હરણ-સુવર-રોજ, રૂઝ નામનો મૃગ-ગાડર-
અને ઉંટ એ નવ પ્રકારનાં એ ખરીવાળાં પશુઓ છે. ૥ ૨૧ ૥ ગધેડા-ચોડા-ખચર-ગૌરમૃગ-શરભ-અને ચમરી
એ ૭ પ્રકારનાં એક ખરીવાળાં છે. હે વીદુર, હવે પાંચ નખવાળાં પશુઓ કહું છું, તે સાંભળો. ૥ ૨૨ ૥ કુતરા-
શીયાળ-નહાર-વાધ-ખીસાડો-સસયો-સોડાઈ-સોંદ-વાંદરો-હાથી-કાચળો-તે ગોધા એ રીતે બાર (મળીને

કેમ કાચાથી જ બનેલ ઉપર રહેનાર પ્રાણીઓના પ્રકારો છે. તથા ગમર આદીક (જળચર પ્રાણી મળીને) એક માત્ર જળચર પ્રાણીઓના પ્રકારો છે. ૧૨૩૥ કંકણી-મીઠ-વટ-સોંઘાણો (જાળ-ખાસ (કુકો)-પાણી-ગોર-હંસ-કાચ-ચક્રવાક-કામડો-અને કુવડ આદી પક્ષીઓ છે. ૧૨૩૭ હે વીંદુર, પૃથ્વીના ઉપરના ભાગે તથા સંચાર કરનારી, અધીક રંગેયુક્તી, કમો કરવાના સ્વભાવવાળી, અને દુખને વીશેજ સુખ માનનારી એક જ પ્રકારવાળી, મનુષ્યોની નવમી સ્ત્રી છે. ૧૨૩૮ હે સતત એ રીતની તથા પ્રકારની (વનસ્પતી-લીલ્ય-અને મનુષ્ય) વૈકૃત સ્ત્રીઓ છે. અને પ્રથમ કહેવાયલા વૈકારીક દેવતાઓની, બેકાં એટલે પ્રાકૃત સ્ત્રી વૈકૃત સર્વેશ્વર સ્વભાવવાળી હોવાથી બંનેમાં મળ્યા છે. ૧૨૩૯ એ દેવતાઓની સ્ત્રી આઠ પ્રકારની છે. દેવ-પીતૃ-અમુર-ગાંધર્વ, અને આપ્સરાઓ-સીદ્ધ, ચારણ, ને વીધાવશે-યક્ષ અને રાક્ષસ-જુત, પ્રેત, અને પીશાચો-કીચર-અને કીપુરસાદી-એ રીતે દેવતાઓના સુદાં મળુતાં જાણના કરેલા દસે સર્ગો, એ તમને કહી સંભળાવ્યા. ૧૨૪૦-૨૮૩ હવે હું વંશે તથા મન્વંતરો વીશે કહીશ. એ પ્રમાણે કદપતી શીરઆતમાં, અ-

મેધ સંસ્પર્શવાળા હરીભગવાન રંગેયુક્ત વસ્ત્રો પહેને પોતે, પોતાને, પોતાવડેજ ઉત્પન્ન કરે છે. ૧૨૪૧-૩૦૩ છત્રી મી. બા. નીચ સંધને દસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૨૦૧

અધ્યાય. ૧૨ મો-મૈત્રેય-સત મહી શુદ્ધ વીશેષ એટલે અસન તત્ત્વ, અનેક વીભાગો એકઠા થયેલાનું સર્વદા બેવામાં આવે છે. તેનો નાનામાં નાનો વીભાગ તે પરમાણું કહેવાય છે. જેઓ મળ્યા એમ થયેલામાં એકપણનો માણસોને ભમ થાય છે. ૧૨૧૧ સર્વ પદાર્થોકનાં સ્વરૂપો અને સ્વીતીઓ પરમાણુઓ-થીજ થાય છે. અને આ અવીશેષ-સર્વ કાળનું અને પરમ મોટું જગત પણ તેઓનો એક મોટો સમુદાય છે. ૧૨૧૨ હે વીંદુર, સ્થુળ કે સૂક્ષ્મ પરમાણુવાળો પદાર્થ જેટલો અવકાશ રોકે છે. તેટલા અવકાશમાં સુર્યને ભોમવવાની દેખાતી ગતી ઉપરથી નહીં દેખાતા ભગવાન કાળની છુટીનું (માપનું) અનુમાન કરવામાં આવે છે. ૧૨૧૩ પરમાણું જેટલી જગ્યાને સુર્ય નાસાય એમને તે “પરમાણુકાળ” અને વીશેષ (વધારે વધારે) જગ્યાને ભોમવે તે મહાન કાળ કહેવાય છે. ૧૨૧૪ બે પરમાણુનો એક “અણુ”, અને ત્રણ અણુનો “ત્રસ-

કવિધોમૃગાં॥ રજોઽધિકાઃકર્મપરાદુઃસ્વેચરુ સ્વમાનિનઃ॥૨૫॥ વૈકૃતાસ્ત્રયપૈવેતેદેવસર્ગશ્ચસત્તમા॥વૈકારિકસ્તુયઃપ્રોક્તઃકૌમારસ્તૂમયાત્મકઃ
 ૧૨૬॥ દેવસર્ગશ્ચાષ્ટવિધોવિબુધાઃપિતરોઽસુરાઃ॥ ગંધર્વાઽપ્સરસઃસિદ્ધાયક્ષરક્ષાંસિચારણાઃ॥૨૭॥ મૃતપ્રેતપિશાચાશ્ચવિદ્યાધ્રાઃકિન્નરાદ
 યઃ॥ દશૈતૈર્બહુસ્સ્વભાત્તાઃસર્ગોસ્તેવિશ્વકૃકૃતાઃ॥૨૮॥ અતઃપરંપ્રવક્ષ્યામિવંશાન્મન્વંતરાણિચ॥ પ્વરજઃપ્લુતઃસ્ત્રષ્ટાકલ્પાદિધ્વાત્મભૂર્હરિઃ
 ૧૨૯॥ જત્યમોઘસંકલ્પઆત્મૈવાત્માનગાત્મના॥૩૦॥ હૃન્મામૃતૃદશમોઽધ્યાયઃ॥૧૦॥ મૈત્રેયઽવાચ॥ ચરમઃસંશિષેષાણામનેકા
 સંયુતઃસદા॥ પરમાણુઃસવિજ્ઞેયોનૃણામૈક્યધ્રમોયતઃ॥૧॥ સતપ્તવપદાર્થસ્યસ્વરૂપાવસ્થિતસ્યયત્તા॥ કૈવલ્યંપરમમહાનવિશેષોનેરંતરઃ॥૨॥
 પૂર્ણતલોદ્યુષ્ટાદેતઃસૌહ્યમ્યેસ્થૌલ્યેચરત્ત્વઃ॥ સંસ્થાનભુક્તયામગવાનવ્યકોત્કમભુગ્ધિભુઃ॥૩॥ સકાલઃપરમાણુર્દેવોમુંકેપરમાણુતાં॥ તતો
 વિષેષમુગ્ધાદ્યુષ્ટાદેતઃપરમોમહાન્ ॥૪॥ અણુર્દેવોપરમાણુસ્યાત્રસરેણુસ્ત્રયઃસ્મૃતઃ॥ જાલાર્કરશ્મ્યવગતઃસ્વમેવાનુપતન્નગાત્ ॥૫॥ ત્રસરેણુ
 િષ્ટાદ્યુષ્ટેઃકાલઃ સત્રુટિઃસ્મૃતઃશતમાગસ્તુવેધઃસ્યાતૈસ્ત્રિભિસ્તુલવઃસ્મૃતઃ॥૬॥ નિમેષસ્ત્રિલવોજ્ઞેયઆમ્નાતત્ત્વેષ્ટઃક્ષણઃ॥ ક્ષણાનુપંચવિ
 દુઃકાષ્ઠાલઘુતાદશપંચચ ॥૭॥ લઘૂનિવૈસમામ્નાતાદશપંચચનાડિકા॥ રેત્તેમુર્દુઃપ્રહરઃષડ્યામઃસત્તવાનાં॥૮॥ દ્વાદશાર્ધપલોન્માનંચ
 તુર્મિશ્વતુરંગુલૈઃ॥ સ્વર્ણમાષૈઃકૃતચ્છિદ્રંયાવત્રપ્રસ્થજલપ્લુતં ॥૯॥ યામાશ્ચત્વારશ્ચત્વારોમર્તાનામહનીઽમે॥ પક્ષઃપંદશાહાનેશુક્રઃકૃષ્ણશ્ચમાન
 દા॥૧૦॥ તયોઃસમુચ્ચયોમાસઃપિતૃણાંતદહર્નિશં ॥ દ્વૌતાદ્યતુઃષડ્યનંદક્ષિણંચાતરંદિદિ॥૧૧॥ અયનેચાહનીપ્રાહુર્વત્સરોદ્વાદશસ્મૃતઃ॥ સંવ
 ત્સરશતં ॥પરમાયુર્નિરૂપિતં॥૧૨॥ ગ્રહર્ક્ષતારાચક્રસ્થઃપરમાણ્વાદિનાજગત્ ॥ સંવત્સરાવસાનેનપર્યેત્યનિમિષોવિભુઃ॥૧૩॥ સંવત્સરઃપરિ
 વત્સરહઠાવત્સરૈવચ ॥ અનુવત્સરોવત્સરશ્ચવિદુરૈવંપ્રમાણતો ॥૧૪॥ યઃસૃજ્યશક્તિમુરુધોચ્છ્વસયનસ્વશક્ત્યાપુંસોશ્રમાયદિવિધાવતિભૂતમે

રેણુ” થાય છે. તે ત્રસરેણું, જળીયામાંથી ધરતી ઉપર પ્રકાશ આવતાં કીરણોની દબકાપને લીધે આ-કાશમાં ઉડતો બેવામાં આવે છે. ૧૧૫૧ ત્રણ ત્રસરેણુને ભોગવનારા કાળને “તુડી” કહે છે. સો તુ-ડીનો એક “વેધ” થાય છે. અને ત્રણ વેધનો એક “ધવ” થાય છે. ૧૧૫૨ ત્રણ ધવનો એક “નીમેશ” કહેવાય છે. ત્રણ નીમેશનો એક “ક્ષણ” થાય છે. પાંચ ક્ષણની એક “કાષ્ઠા” થાય છે. ને પંદર કાષ્ઠાનો એક “લઘુ” થાય છે. ૧૧૫૩ પંદર લઘુની એક “નાડી” અથવા “ધડી” થાય છે. બે ધડીનો એક “મુહૂર્ત” અને છ અથવા સાત ધડીનો એક “યામ” અથવા “પહેર” થાય છે. ૧૧૫૪ એક પ્રથમ પાણી ગાય એવડુ, છ પલ વળનું ધાતું વાસણ કરીને તેમાં, ચાર માસા સોનાની ચાર આંગળ લાંબી સરખી કરેલી શણ પતે, તળાએ છીદ્ર પાડવું. અને તે વાસણ પાણીમાં તરતું મુકેથી. તે જેટલી વા-રમાં પાણીથી ભરાઈને ડુબીજાય, તેટલી વારને એક ધડી કહે છે. ૧૧૫૫ માણસોનો દીવસ અને રાત્રી ચાર ચાર પહેરની છે. હે વીંદુર, જળવાળી અને અંધારીકે એવાં બે પંદર પંદર દીવસનાં પંચવાડીયાં છે. ૧૧૦૧

તે બંને પંચવાડીયાં મળીને માસ થાય છે. અને તે પીતૃઓનો દીવસ રાત છે. બે માસની એક રતુ કહેવાય છે. એવી છ રતુના બે અપન, દક્ષીણાપન અને ઉત્તરાપન થાય છે. ૧૧૧૧ ઉત્તરાપન એ દેવતાઓનો દીવસ, અને દક્ષીણાપન તે દેવતાઓની રાત્રી છે. તેટલાનું એટલે ચારમાસ-છ રતુ-અને બે અપનનું વરસ કહેવાય છે. માણસોનું પરમ આયુષ્ય સો વરસનું નીમાણું કરેલું છે. ૧૧૨૧ મહેા, નક્ષત્રો, અને તારાઓના ચક્રમાં રહેલા ભગવાન કાળ (સૂર્ય), સંવત્સર (ચારમાસ) જેટલા વખતમાં પરમાણુથી માંડીને આખા જગતને ફરી રહે છે. ૧૧૩૧ હે વીંદુર, સંવત્સર-પરીવત્સર-ધડાવત્સર-અનુવત્સર-અને વત્સર, એ રીતનાં વરસનાં પાંચ નામો કહેવાય છે. ૧૧૩૨ જળવાની શક્તીઓને બહુ પ્રકારે પ્રેરનારા-પોતાની શક્તીવડે પુરુષોના ભમનો (દે-હાદીકને વીશેષી આશક્તીનો, તેમનાં આયુષ્યને હરવાવડે) નાશ કરનારા-અને સકામ પુરુષોએ કરેલા યજ્ઞ-દીકનાં જળીદાનોને મદ્ય કરનારા કાળ નામથી કહેવાતા પાંચ વત્સર રૂપ ભગવાન સુર્ય, ઉતાવળા વેમથી આકાશમાં ફરે છે. ૧૧૫૫-વિંદુર-પીટ, દેવ, અને મનુષ્યોનું પરમ આયુષ્ય તે તમે એ રીતે કહ્યું હવે ત્રી-

લોકોની બહાર ને જાની લોકો છે તેમનું પરમ આયુષ્ય ને રીતે લેય તે રીતે કહે. ૧૧૨૧ ૬૬ ભગવાન
ચેતેય, ખચીત તમે ભગવાન કરાવી મળીને જાણનારા છો. કારણ યોગથી આવરણ સ્થિત થયેલી દૃષ્ટીથી
ધીરજુરો રીતેને જાણેછે. ૧૧૭૧-મૈત્રેય-અવધાન એટલે સંધ્યા તથા સંધ્યાંશ સહીત, સત-ત્રેતા-દ્વાપર-
અને કળી એ ચારે યુગે મળીને દેવતાઓનાં આરદ્યનર વરસો થવાનું કહેલ છે. ૧૧૮૧ આર-ત્રણ-ને-અને
એક, એમ અનુક્રમથી દેવતાનાં દબાર વરસો સત આદિક યુગોનાં, અને તે તે અંકથી જમણા સંક્રાંતિ
દશાં તેમની સંધ્યા તથા સંધ્યાંશનાં વરસો છે. ૧૧૯૧ એ રીતના સંક્રાંતિ સંધ્યાવાચના સંધ્યા અને સંધ્યા-
શની વચ્ચેના કાળ તે યુગ કહેવાય છે. તે યુગેયુગના ધર્મો જુદા જુદા છે. ૧૨૦૧ મનુષ્યોના ધર્મ સનયુગમાં
ચારે પારે સંપૂર્ણ હોય છે. અને તે પછી પ્રત્યેક યુગે વધતા ગતા અવગતે લીધે ધર્મનો એક એક પાદ (એ-

ટલે ૧) ઝાંઝો થતો જાય છે. ૧૨૧૧ આર યુગની એક ચોક્કડી એવી હબાર ચોક્કડી નેટલે, ત્રીસો કીની
બહાર અઝાતો એક દીવસ થાય છે અને તેવડીજ તેમની રાત્રી પશુ છે. જ્યારે અઘા સુધે જાય છે. ૧૨૨૧
અઘાની રાત્રી થયા પછી ચોક્કડી કલ્પ થીર થાય છે. તે અઘાના દીવસ નેટલે રહે છે. તે તેટલામાં ચૌદ
મનુષ્યો થાય છે. ૧૨૩૧ દસ મનુષ્યોને ચોક્કડી કરનાં કાંઈક અધીક વખત સુધી રહે છે. અને દરેક મ-
ન્યંતરમાં મનુષ્યા વંશજો, રૂશીઓ, અને દેવતાઓ તથા ઇંદ્ર અને તેને અનુચરનરા મંધવાદીક પશુ જુદા જુદા
થાય છે. ૧૨૪૧ ત્રીસો કીનું આવતન થનારી એ અઘાના દીવસ દીવસ (ન્ય કલ્પ) ની સુધી છે. જેમાં
કર્મોવર કરીને પશુ પક્ષી, મનુષ્ય, પીત, અને દેવતાઓની ઉત્પત્તિ થાય છે. ૧૨૫૧ મન્યંતરોને વીસે, ભગવાન મનુ
આદી પોતાનાં સ્વરૂપોને વીસે અત્યારો ધરીને અત્યંત પરાક્રમેવરે આ વીસને પાળે છે. ૧૨૬૧ પછી અઘાનો દીવસ

દઃ ॥ કાલાસ્યયાગુણમયંક્રતુભિર્વિતન્વંસ્તસ્મૈવલિહરતવત્સરપંચકાય ॥ ૧૫ ॥ વિદુરઽવાચ પિતૃદેવમનુષ્યાણામાયુઃપરમિદંસ્મૃતં ॥ પરેષાંગ
તિમાત્રદ્વયેસ્યુઃકલ્પાદ્વિર્વિદઃ ॥ ૧૬ ॥ ભગવાન્વેદકાલસ્યગતિંભગવતોનનુ ॥ વિશ્વંવિચક્ષતેધીરાયોગરાદ્દેનચક્ષુષા ॥ ૧૭ ॥ મૈત્રેયઽવાચ
તંત્રેતાદ્વાપરંચકલિશ્ચેતિચતુર્યુગં ॥ દિવ્યૈર્દ્વાદશભિર્વર્ષેઃસાવધાનંનિરૂપિતં ॥ ૧૮ ॥ ચત્વારિત્રીણિદ્વૈચૈકંકૃતાદિપુયથાક્રમં ॥ સંસ્થ્યાતાનિસ
હસ્ત્રાણિદ્વિગુણાનિશતાનિચ ॥ ૧૯ ॥ સંધ્યાંશયોરંતરેણયઃકાલઃશતસંસ્થયોઃ ॥ તમેવાહુર્યુગંતજ્ઞાયત્રધર્મોવિધીયતે ॥ ૨૦ ॥ ધર્મશ્ચતુષ્પાન્મ
નુજાનુકૃતેસમનુવર્તતે ॥ સપ્તવાન્યેષ્વધર્મેણવ્યેતિપાદેનવર્ધતા ॥ ૨૧ ॥ ત્રિલોકયાયુગસાહસ્રંબહિરાબ્રહ્મણોદિનં ॥ તાવત્યેવનિશાતાતયન્નિમી
લતિવિશ્વસુક ॥ ૨૨ ॥ નિશાંશ્વસાનઆરબ્ધોલોકકલ્પોઽનુવર્તતે ॥ યાવદ્દિનંભગવતોમનૂનભુંજંશ્વતુર્દશ ॥ ૨૩ ॥ સ્વંસ્વંજાલંમનુર્ભુક્તેસાધિકાં
દ્યૈકસક્ષતિ ॥ મન્વંતરેષુમનવસ્તદ્દશાઋપયઃસુરાઃ ॥ મંવંતિચૈવયુગપત્સુરેશાશ્વાનુયેચતાન ॥ ૨૪ ॥ ઇષદૈનંદિનઃસર્ગોબ્રાહ્મણૈલોક્યવર્તનઃ ॥
તિર્યક્તપિતૃદેવાનાંસંભવોયત્રકર્મભિઃ ॥ ૨૫ ॥ મન્વંતરેષુભગવાન્વિશ્વત્સત્ત્વમૂર્તિભિઃ ॥ મન્વાદિભિરિદંવિશ્વમવત્યુદિતપૌરુષઃ ॥ ૨૬ ॥ તમો
માત્રામુપાદાયપ્રતિસંસ્કૃત્વિક્રમઃકાલેનાનુગતાશેષાસ્તેતૂર્ણીતિહિ ॥ ૨૭ ॥ તમેવાન્વપિધીયંતેલોકાભૂરાદયસ્ત્રયઃ ॥ નિશાયામનુવૃત્તા
યાંનિર્મુક્તશશિભાસ્કરં ॥ ૨૮ ॥ વિલોક્યાંદહ્યમાનાયાંશક્તયાસંકર્ષણાગ્નિના ॥ યાંત્યૂષ્મણામહર્લોકાજ્ઞનંભૃગ્વાદયોર્દિતાઃ ॥ ૨૯ ॥ તાવન્નિભુવ
નંસયઃકલ્પાંતૈધિતસિંધવઃ ॥ ગ્રહાંત્યુલ્કટાટોપચંડવાતેરિતોર્મયઃ ॥ ૩૦ ॥ અંતઃસતસ્મિન્સલિલઆસ્તેઽનંતાસનોહરિઃ ॥ યોગનિદ્વાનિમીલા
ક્ષઃસ્તૂયમાનેજનાલયૈઃ ॥ ૩૧ ॥ એવંવિધૈરહોરાવૈઃકાલગત્યોપલક્ષિતૈઃ ॥ અપક્ષિતમિવાસ્યાપિપરમાયુર્વયઃશતં ॥ ૩૨ ॥ યદર્ધમાયુષસ્તસ્યપરા
ધર્મમધીયતે ॥ પૂર્વઃપરાધોઽપક્રાંતોહ્યપરોઽયપ્રવર્તતે ॥ ૩૩ ॥ પૂર્વસ્યાદૌપરાર્ધસ્યબ્રાહ્મોનામમહાનભૂત ॥ કલ્પોયત્રાભવદ્ભ્રાશબ્દબ્રહ્મેતિયંવિ
દુઃ ॥ ૩૪ ॥ તત્તૈવચાંતેકલ્પોઽમૂઘંપાદ્મમભિચક્ષતે ॥ પદ્મેર્નેમિસરસઆસીલ્લોકસરોરુહં ॥ ૩૫ ॥ અયંતુકથિતઃકલ્પોદ્વિતીયસ્યાપિમારતા ॥
વારાહહૃતિવિસ્થાતોયત્રાસીત્સૂકરોહરિઃ ॥ ૩૬ ॥ કાલોયંદ્વિપરાર્ધાસ્યોનિમેષઉપચર્યતે ॥ અવ્યાકૃતસ્યાનંતસ્યઅનાદેઽગ્રહાત્તનઃ ॥ ૩૭ ॥

યુગે ભગવાન સુમારમાં પોતાનું પરાક્રમ પોતાના તમેયુષ્થી સ્વરૂપે (૩૬ અને અસુરો) માં પારખી કરીને, તે પછી
ધર્મનો કાળ એટલે નાશ કરીને પોતે શાંત થઈ રહે છે. ૧૨૭૧ ચારે સુર્ય અને ચંદ્ર વીનાની એ અઘાની
રાત્રીમાં સુર્યો અને પાતાળ તથા સ્વર્ગ કાંઈક દેખાતાં નથી. ૧૨૮૧ અને શંકરજીના અગ્નીની શક્તિથી
ત્રીસો કીનના માંડાં, તેની ગરમીથી દુખી થતા જૂઠા આદી ગદર લોકમાંથી જન લોકમાં જાય છે. ૧૨૯૧
એટલામાં કલ્પને અને વધેલા, અને ઉછળતા પવન અને ઝડપી મોટાં મોજાં આવતા સમુદ્રો રેલીને ત્રીસો કીને
યોગ્ય રહે છે. ૧૩૦૧ એટલે તે પાણીમાં શેષ નામની શબ્દા ઉપર હરી ભગવાન યોગનીશા કરીને પોઢે છે,
અને જન લોક પાણીમાં તેમની સ્થાપી કરે છે. ૧૩૧૧ એ રીતનાજ ભત્તી નહીં જોવામાં આવતા, રાત્રી દી-
વસના કાળથી, એ અઘાનું સો વરસોનું મોઢું આયુષ્ય પશુ પુર થઈ જાય છે. ૧૩૨૧ તેમના અરખા આયુષ્યને

પરાર્ધ કહે છે. પેહેલું પરાર્ધ પુર થયું છે. અને હાલમાં બીજું પરાર્ધ ચાલે છે. ૧૩૩૧ જેમાં શબ્દ અઘા
નામના અઘા થયા હતા તે પેહેલો સીક્રાતમાં થયેલો કલ્પ, અઘાકલ્પ નામથી કહેવાય છે. ૧૩૪૧
અને તે અઘાનો કાળ (એક પરાર્ધનો વીકલ્પ) પુરા થયા પછી, જેમાં હરી ભગવાનના નાભી સરોવરમાંથી
લોકરૂપી કમળ ઉત્પન્ન થયું હતું. તે બીજા અઘાના કલ્પને, પાદમકલ્પ કહે છે. ૧૩૫૧ હે વીદુર, જેમાં હરી
ભગવાને વરાહનું સ્વરૂપ ધર્યું હતું. એવા આ બીજા અઘાના સમયને, (વીકલ્પને) વારાહ નામનો વીખ્યાત
કલ્પ થયેલાનું કહે છે. ૧૩૬ ॥ અવ્યાકૃત-અનંત-અનાદી-અને જગતના આત્મા એવા ભગવાનના એક
નિમેશની પરાખર એ બે પરાર્ધનો કાળ કહેવાય છે. ૧૩૭૧ દેહ અથવા ધરાદીકને વીસે અગ્નીમાન કરનારા-
ઓનો ઇશ્વર એ પરાખરૂપી માંડીને બે પરાર્ધ સુધીનો કાળ, પશુ પ્રજા ભગવાનનો આશ્રય કરનારાઓના ઉપર

અધ્યાય ૧૨ એ. — ત્રેત્રય — હે વીહર, કાળતામના પરમાત્માના મહીમાનું મેં તમારી પાસે વર્ણન કર્યું. હવે બ્રહ્માએ (વૈદ્ય) સહી કરી રીતે કરી, તે મારાથી સાંભળો. મારા આદી કરતા બ્રહ્માએ પેહેલાં અં-

कालोऽयं परमाणादिविपराधीत ईश्वरः ॥ न वे शितुं प्रभुर्भूम्न ईश्वरो धाममानिनां ॥ ३८ ॥ विकारैः सहितो युक्तैर्विशेषादिभिरावृतः ॥ आण्डकोशो
विरियं पंचात्कोटिविस्तृतः ॥ ३९ ॥ दशोत्तराधिकैर्यत्र प्रविष्टः परमाणुवत् ॥ लक्ष्यतेऽतर्गताश्चान्येकोटिशो जंडराशयः ॥ ४० ॥ तदादूरक्षरं
ब्रह्म सर्वकारणकारणं ॥ विष्णोर्धामपरं साक्षात्पुरुषस्य महात्मनः ॥ ४१ ॥ इ० भा० म० तृ० एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ मैत्रेय० इतिते वर्णितः क्षत्तः
कालाऽयः परमात्मनः ॥ महिमा वेदगर्भोऽयं यथाऽस्त्राक्षीन्निबोध मे ॥ १ ॥ स सर्जाग्रं स्रजं तामिस्त्रमथ तामिस्त्रमादिकृत् ॥ महामोहं च मोचत मश्वा
ज्ञानवृत्तयः ॥ २ ॥ दृष्ट्वा पापीयसीं सृष्टिनात्मानं बद्धमन्यत भगवन् ॥ न पूतेन मनसाऽन्यांततोऽसृजत् ॥ ३ ॥ सनकं च सनंदं च सनातनमथात्मभूः
॥ सनत्कुमारं च मुनीन्निष्क्रियानूर्ध्वरेतसः ॥ ४ ॥ तान्बभाषे स्वभूः पुत्रान्प्रजाः सृजत पुत्रकाः ॥ तन्नैच्छन्मोक्षधर्माणो वासुदेव परायणाः ॥ ५ ॥ सो
ऽवध्यातः सुतैरेवं प्रत्याख्यातानुशासनैः ॥ क्रोधं दुर्विषहं जातं नियं पुचक्रमे ॥ ६ ॥ धियानिगृह्णमाणोऽपि भ्रुवोर्मध्यात्प्रजापतेः ॥ सद्योऽजाय
त तस्य न्युः कुमारो नीललोहितः ॥ ७ ॥ स वैरुरोद देवानां पूर्वजोऽल्पवत्प्रवः ॥ नामानिकुरु मेधातः स्थाननिचजगद्गुरो ॥ ८ ॥ इति तस्य दृष्टः पाद्मो
भगवान्परिपालयन् ॥ अभ्यधाद्द्रयावाचामारोदीस्तत्करोमिते ॥ ९ ॥ यदरोदीः सुरश्रेष्ठ सोद्वेग इव बालकः ॥ ततस्त्वामभिधास्यंति नाम्ना रु
द्र इति प्रजाः ॥ १० ॥ हर्दिद्रियाण्यसुव्योमवायुरग्निर्जलं मही ॥ सूर्यश्चंद्रस्तपश्चैव स्थानान्यग्रे कृतानि ते ॥ ११ ॥ मन्युर्मनुर्महिनसो मज्जिबः क्र
तुर्ध्वजः ॥ उग्ररेताभवः कालो वामदेवो धृतव्रतः ॥ १२ ॥ धीवृत्तिरुक्षानो माचनियुत्सर्पिरिलांऽविका ॥ इरावती सुधादीक्षारुद्राण्योरुद्रतेस्त्रियः
॥ १३ ॥ गृहाणैतानि नामानि स्थानानि च स योषणः ॥ एभिः सृज प्रजावर्द्धीः प्रजानामसियत्पतिः ॥ १४ ॥ इत्यादिष्टः स गुरुणाऽगवात्री ललो
तः ॥ सत्वाकृतिस्वभेदेऽऽर्जुनः समाः प्रजाः ॥ १५ ॥ रुद्राणां रुद्रसृष्टानां समंताद्भूतान् जगत् ॥ निशाम्या संख्यशो यूथान् प्रजापतिरशंकत १६
अलं प्रजाभिः सृष्टाभिः सिद्धैः सः सरोत्तम ॥ मया सह दहंतीभिर्दिशश्चक्षुभिरुल्बणैः ॥ १७ ॥ तप आतिष्ठ भद्रं ते सर्वभूत सुखावहं ॥ तपसैव यथा
पूर्वस्वप्ता विश्वमिदं भवान् ॥ १८ ॥ तपसैव परं ज्योतिर्मगवंतमधोक्षजं ॥ सर्वभूतगुहा वासं जसा विंदते पुमान् ॥ १९ ॥ मैत्रेय० एवमात्मभुवादि

બગવાન શુર (અહા)એ આગ્રા કરવાથી તે “નીલ સોહીન” સદાશીવે પોતાની આકૃતી-સ્વભાવ અને સત્ત્વે કરીને પોતાના સરખીજ પ્રગતે ઉત્પન્ન કરી. ૧૧૫૫|| રૂદ્રે (સદાશીવે) ઉત્પન્ન કરેલ અસંખ્ય રૂપમણીયા સમુદાયોને, ચારકોરોથી જગતને ગળી જવાની ઇચ્છા કરતા દેખીને અહાને બપ ઉત્પન્ન થયું. ૧૧૫૬|| (અને તે બોલ્યા કે) હે ઉત્તમ દેવ (શીવ), હું સહીન સર્વ દીશાઓને ઉચ્ચ દૃષ્ટીથી બાળતી આ સરખી પ્રગત્યા ઉત્પન્ન કરવાનું, આટલેથીજ તમે બંધ કરો. ૧૧૭૭|| અને સર્વ પ્રાણીઓને સુખ ઉત્પન્ન કરનારું સુંદર તપ તમે કરો. એટલે એ તપ થકી પણ, આ વીશ્વની અપુર્વ સૃષ્ટી તમે કરી શકશો. ૧૧૮૭|| તથા તપવડે કરીનેજ, પરમ-ન્યોતી સ્વરૂપ તથા સર્વ પ્રાણીમાત્રના અંતરમાં રહેલા અધોક્ષજ ભગવાનને, પુરૂષ ઉતાવળોજ ધામે છે. ૧૧૯૭|| મૈત્રેય-એ રીતે અહાએ કરેલી આગ્રાનો સ્વીકાર કરી, તેમને પરદક્ષણ કરીને તથા રજા લેઇને, શીવ તપ

કરવા સારું વનમાં ગયા. ૧૨૦ ॥ પછી સૂરી કરવાનું પ્લાન કરતા બહાએ, બમવાનની સમીતી થઈ શુક્ર તથા લોકને કિપન કરવાના હેતુરૂપ, મરીચી-અત્રી-અંગીર-પુલસ્ત્ય-પુલહ-ક્રતુ-મૃગ-વસીષ્ઠ-દક્ષ, અને દક્ષના નારદ, એ દશ પુત્રોને કિપન કરવા. ૧૨૧-૨૨ ॥ બહાના પોતામાંથી નારદ થયા. અંગીરથી દક્ષ-પ્રાણથી વસીષ્ઠ-તથાથી મૃગ-દાયથી ક્રતુ-નાથી થઈ પુલહ-કાનથી પુલસ્ત્ય-મુખથી અંગીર-તેજથી અત્રી-અને મન થઈ મરીચી કિપન થયા. ૧૨૩-૨૪ ॥ બમણા રતન થઈ ધન થયા. જેમના થઈ બમવાન નારાયણ પોતે કિપન થયેલ છે. તથા વાંસા થઈ અધર્મ થયો. જેના થઈ લોક માત્રને બચ કરનારો મૃત્યુ કિપન થયેલ છે. ૧૨૫ ॥ તેમના હૃદયથી કામ-ભરોથી ક્રોધ-પીચલા હોયથી લેભ-મુખથી વાણી-કિપન થઈ સમુદ્રો-અને મુદ્રા થઈ પાપનો આશ્રય કરનારો નીચી કિપન થયેલ છે. ૧૨૬ ॥ એ સમયે બહાની છાયાથી દેવદુતીના સ્વામી કર્મમુખી થયેલા છે. આ રીતે વીધને કરનારા (બહા)ના દેવથી અને મન થઈ બમન બન્યેલ છે.

૧૨૭ ॥ હે વીર, અમે એવું સાંભળ્યું છે કે, પોતાની બુવાન અને મનનું હરણ કરનારી દીકરી વાણી (સર-સ્વતી), પોતાને વીશે કામનાવાળી નદી હોવા છતાં, બહાજી તેને વીશે સકામ થયા હતા. ૧૨૮ ॥ ત્યારે મરીચી આદી લેખને મુખી દીકરાઓએ, તેમને અધર્મમાં મતી કરતા જોઈને, ભરોસાથી કહ્યું હતું કે. ૧૨૯ ॥ હે સમર્થ (બહા), પોતાના અંગથી કિપન થયેલી હોવાથી અજાણ, એવી દીકરીની પાસે આપ ગયાહો. એવું કામ પુરું કોઈએ કર્યું નથી. હાલ કામ કરવું નથી. અને હવે પછી બીજાઓ કરશે પણ નહીં. ૩૦ ॥ હે બમતના યુર, જેઓનાં આચરણ પ્રમાણે આચરણ કરવામાં લોકો પોતાનું કરવાનું માને છે તેવા તેજવાન પુરોહિતે પણ આતું કામ સારી કીર્તી કરનારું નથીજ. ૩૧ ॥ એટલા માટે અમે બમવાનને નમસ્કાર કરીએ છીએ, કે જેણે સરીશમાં સ્થાપન થઈને પોતાના પ્રકાશથી આ વીધને પ્રકાશીત કરેલું છે. માટે ધર્મનું રક્ષણ કરવાને તેજ યોગ્ય છે. ૩૨ ॥ પોતાની સામે પુત્રોને એ રીતે બોલતા સાંભળવાથી

૫:પરિક્રમ્યગિરાંપતિં ॥ તાત્પર્યપુમાપંચવિદેશતપસેવનં ॥ ૨૦ ॥ અયામિધ્યાયત:સર્ગદશપુવા:પ્રજહિરે ॥ ભગવચ્છકિયુક્તસ્યલોકસંતા નહેતવ: ॥ ૨૧ ॥ મરીચિરત્ર્યંગિરસૌપુલસ્ત્ય:પુલહ:ક્રતુ: ॥ મૃદુર્વાસિષ્ઠાક્ષરશ્વદશમસ્તપ્રનારદ: ॥ ૨૨ ॥ ઉત્સંગાન્નારદોજજ્ઞેદક્ષોઽગુષ્ઠાત્સ્વયં મુવ: ॥ પ્રાણાદ્વસિષ્ઠ:સંજાતોમૃગુસ્ત્વચિકરાતક્રતુ: ॥ ૨૩ ॥ પુલહોનામિતોજજ્ઞેપુલસ્ત્ય:કર્ણયોઽર્કપિ: ॥ અંગિરામુખતોઽક્ષ્ણોઽત્રિર્મરીચિર્મન સોઽભવત્ ॥ ૨૪ ॥ ધર્મસ્તનાદ્દક્ષિણતોદ્દાશયણ:સ્વયં ॥ અધર્મ:પૃષ્ઠતોયમ્માન્મૃત્યુલોકમયંકર: ॥ ૨૫ ॥ હૃદિકામોઽધ્રુવ:ક્રોધોલોમશ્ચાધર દચ્છદાત્ ॥ આસ્યાદ્વાક્સિંધવોમેદ્વાન્નિર્ઋતિ:પાયોરઘાશ્રય: ॥ ૨૬ ॥ છાયાપા:કર્દમોજજ્ઞેદેવહૂત્યા:પતિ:પ્રમુ: ॥ મનસોદેહતથ્વેદંજજ્ઞેવિશ્વ કૃતાજગત્ ॥ ૨૭ ॥ વાચંદુહિતરંતન્વીસ્વયંમૂર્હરતીમન: ॥ અકામાંચક્રમેક્ષત:સકામઙ્ગિતિન:શ્રુતં ॥ ૨૮ ॥ તમધર્મેકૃતમતિવિલોક્યપિતરંસુ તા: ॥ મરીચિમુસ્યામુનયોવિશ્રંભાત્પ્રત્યબોધયન્ ॥ ૨૯ ॥ નૈતત્પૂર્વે:પ્રાંતલેદ્દદ્વાવિષ્ટિંતિચાપરો ॥ યત્વંદુહિતરંગચ્છેરનિગૃહ્યાંગંપ્રમુ: ॥ ૩૦ ॥ તેજીયસામપિ પ્રેતન્નસુશ્લોકયંજગદુરો ॥ યદૃતમનુતિષ્ઠન્વૈલોક:ક્ષેમાયકલ્પતો ॥ ૩૧ ॥ તસ્મૈનમોભગવતેયદ્દંસ્વેનરોચિષા ॥ આત્મસ્થંવ્યંજયા માસસધર્મંપાતુમર્હતિ ॥ ૩૨ ॥ સદૃત્યંગુણત:પુદ્ગાવુરેદ્ધશ્ચાપ્તીન્દ્ર ॥ પ્રજાપતિપતિસ્તન્વંતત્યાજબ્રીઢિતસ્તદા ॥ ૩૩ ॥ તાંદિશોજગૃહુર્ધો રાંનીહારંયદ્વિદુસ્તમ: ॥ કદાચિત્ધ્યાયત:સ્વપ્તુવેદધ્યાસંશ્વતુમુખા ॥ કયંસ્ત્રક્ષ્યામ્યંલોકાન્સમવેતાન્યથાપુરા ॥ ૩૪ ॥ ચાનુર્ત્રંકર્મત્રમુપવ દનયે:સહ ॥ ધમસ્યપાતશ્ચતારસ્તથૈવાશ્રમવૃત્તય: ॥ ૩૫ ॥ વિદુરઃ સર્વૈવિશ્વસૃજામીશોવેદાદીન્મુખતોઽસૃજત્ ॥ યદ્યચેનારજદેવસ્તન્મઃ હિતપોધન ॥ ૩૬ ॥ મૈત્રેયઃક્રમ્યજુ:રાણાદર્શિણાલ્લેખાદર્શિભિર્મુખૈ: ॥ શસ્ત્રમિજ્યાસ્તુતિસ્તોમંપ્રાયશ્ચિત્તંવ્યધાક્રમાત્ ॥ ૩૭ ॥ આયુર્વેદંધ નુર્વેદંગાંધવૈદંમાત્સન: ॥ સ્થપત્યંચાસૃજદ્વેદંક્રમાત્પૂર્વાદિમિર્નુદૈ: ॥ ૩૮ ॥ ઇતિહાસપુરાણાનિપંચમંવેદમીશ્વર: ॥ સર્વેભ્યંવવક્રેભ્ય:સર્વ જસર્વ દર્શન: ॥ ૩૯ ॥ ષોઢયુકયૌપૂર્વવક્રાત્પુરીપ્યગ્નિષ્ટુતાવથા ॥ આપ્તોર્યામાતિરાત્રૌચવાજપેયંસગોસવં ॥ ૪૦ ॥ વેદ્યાદત્તંતપ:સત્યંધર્મસ્યેતિપદાનિચ

બમણેલા બહાએ પોતાના એ શરીરનો તે વખતેજ સાગ કર્યો. તે ધોર શરીરને દીકરાઓએ લીધું. તે તેથી કાકળ અને અંધાર થયાં. ૩૩ ॥ પ્રથમ હતા તેવા સમસ્ત લોકને હું સી રીતે સ્વયં, એવો કામ વખતે સીધાર કરતા બહાના ચારે મુખમાંથી વેદ કિપન થયા, ૩૩૪ ॥ તેમજ ચાતુર્હોત્ર આદી કર્યો કરવાનું કામ, આવ સહીત ઉપવેદનાં કામો, તથા આશ્રમો અને વધુ આદીની ચાર ચાર પ્રકારની વૃત્તિઓ (આશ્રમીકાઓ) વધો ચાર પાપનો ધર્મ એ બધું તેમના એ મુખો થઈજ થયેલ છે. ૩૩૫ ॥ -વિદુર-હે ત-પરદેવેન્દ્ર, વીધસભ્યોના ધર્મ (બહા)એ વેદ વીજેરેને પોતાના મુખથી સજ્જાની પેડેજ તેમણે બીજી ને ને, જેણે કરીને આશ્રય ને રીતનું સ્વયં હેવ તે રીતનું મને કહો. ૩૩૬ ॥ -મૈત્રેય-બહાએજ, રમ-વ-મુ-કામ-અને અધર્મ એ વેદો તથા કામ (હોતાનું કર્મ)-ક્રમ્યા (અધર્મનું કર્મ)-સ્તુતી (કિદમાતનું કર્મ)-અને શ્લોક તથા અમીત (એ બહાનાં કર્મ) એ સર્વ પોતાના પુણી મુખ થઈજ અનુક્રમે સજ્જા છે. ૩૩૭ ॥

આયુર્વેદ-ધનુર્વેદ-ગાંધર્વવેદ-અને શીશ્વવેદ (એટલે વીધકર્મનું સાત્ર) એ ઉપવેદોને પણ પુણી મુખ થઈજ કામ પ્રમાણે સજ્જા છે. ૩૩૮ ॥ અને છત્રીકાસ તથા પુરાણોના પાંચમે ઉપવેદ પણ એ સર્વજ અને ધર્મર બહાએ પોતાના ચારે મુખ થઈ અજ્ઞો છે. ૩૩૯ ॥ અને તેમજેજ સોડસી અને ક્રોધ-આપોષામ અને અત્રી-રાત્ર-પુરીસી અને અમીશોમ-વાજપેય અને ગોસત્ર, એ યજ્ઞોને પણ પોતાના પુણી મુખોવડેજ અનુક્રમથી સજ્જેલા છે. ૩૪૦ ॥ વીધા (સાન)-દાન (દયા)-તપ-અને સત્ય, એ પ્રકારના ચાર પાપાચરો ચારે આશ્રમોના તેમની વૃત્તિઓ સાધેનો ધર્મ પણ બહાએ પોતાનાં સર્વ મુખો થઈજ કહેલોહો. ૩૪૧ ॥ સાત્રીની (જનોહી દીધા પછી ત્રણ દીવસનું વ્રત)-પ્રાણપ્રત્ય (એક વરસનું વ્રત)-ચાક્ર (બધી રહેતા સુધીનું વ્રત)-અને નૃહત (અથવા પર્વતનું વ્રત, નૈટીક) એ ચાર બહાચરના પ્રકારો છે. તેમજ વાતા (મેડ-હોર પાણી-વેગનું સાટનું-અને બા-જ માતું. એ વડે નીબાવ કરવો)-સચય (બીજા મામીને-બધાનીને-પ્રિય પસાદીક કર્મ કરાવીને મજાલા ધન-

આનાનીક્ષીકા (મોક્ષ ઉપયોગી અને તત્વગાનની) ત્રયી (ધર્મસંપાદન કરવાની અને વ્રજ્યવેદ સંખંધી) - વાર્તા (કામના અને ક્રુષ્ણ ભોગ સંપાદન કરવાની અને લૌકિક તથા શાસ્ત્ર સંખંધીની) - અને દંડનીતી (ધન સંપાદન કરવાની શોધો વીગેરેને વશમાં કેવી રીતે રાખવા એ વીગેરેની લૌકિક તથા શાસ્ત્રોક્ત) આ ચારે પ્રકારની વીચારો તથા ચારે વ્યાહતીઓ (ભુઃ-ભુવઃ-સ્વઃ-મહઃ) તેમજ પ્રજ્વલ એટલે ઝોંકાર, એ સર્વે તેમના હૃદય થકી થયેલ છે. ૩૪૪ ॥ સમર્થ બ્રહ્માના રૂપમાં થકી ઉચ્છ્વીકહંદ-ત્વચાથકી આપતીહંદ-માંસ થકી નીબુપહંદ-સ્નાયુથકી અનુબુપહંદ-અ-સ્તીમાંથી નમતીહંદ-મજ્જા થકી પંક્તીહંદ-તથા પ્રાણથકી પૃહ્લતીહંદ થયેલ છે. ૨૫૧ (ક થી અ સુધીના) અક્ષરો બ્રહ્માનો જીવ, અને સ્વરો (અ, ઇ, યા વીગેરે સોળ) અક્ષરો તેમનો દેહ કહેવાય છે. ૩૪૫-૪૬ ॥ ઉચ્ચ (શ-ધ-સ-હ) અક્ષરો તેમની ઉદ્ગોષો, અને અંતરથ થ-ર-જ-વ) અક્ષરો તેમનું ગળ છે. તથા સાત સ્વર એટલે રાગ, પ્રગ્મપત્રી બ્રહ્મની રમતથી થયેલા છે. ૩૪૭ ॥ હે તાત, ઉપર કહી મયા તે રીતે બ્રહ્માએ છોડી

દીધેલું શરીર નીહાર અને અંતરે યદ્ય ગયું. તે પછી “શબ્દ બ્રહ્મ” રૂપી શરીર ને વ્યક્ત (કેન્દ્રીક રૂપે) અને અવ્યક્ત (પ્રવાન ચક્રોપર હોવાથી જણાતું નથી તે) છે. અને અનેક સક્તીઓથી વૃદ્ધી પામેલું પ્રકાશે છે. તે વડે સૃષ્ટી કરવાનું તેમણે મન કર્યું. ૧૪૮૮૦ પછી હે વીદુર, રૂપીઓ ધણુ વીરવાન હોવા છતાં પણ વીસ્તારવાથી સંતોષ થતી નથી એમ જાણીને બ્રહ્મા મનમાં ફરીથી વીચાર કરવા લાગ્યા કે. ૧૪૮૯૦ અરે હું નીત્ય સૃષ્ટી કરવાના કામમાં મંડબો રહું છું. છતાં પ્રજા વધતી નથી. માટે નહીં એ કામમાં દૈવજ આત્મ આવનારું છે. ૧૪૯૦૦ એવા વીચારથી યુક્ત થઇને તે દૈવની વાટ જોવા લાગ્યા. ત્યારે બ્રહ્માનું શરીર એક હતું તેનાં બે થઇ ગયાં. ને “કાય” એ નામથી કહેવાય છે. ૧૪૯૧૦ તે બે વીભામ થયેલ સરીતનું એક જોડેલું (સ્ત્રી-પુરુષ) થઇ. તેમાં ને પુરુષ હતો તે “સ્વાયંભુ મનુ” ચક્રવર્તી-થયા. ૧૪૯૨૦ અને સ્ત્રી હતી તે એ મહાત્માની સ્તરપા નામની રાણી થઇ, અને ત્યારથી મીથુન ધર્મવંશે પ્રજનો વધારો થયો. ૧૪૯૩૦ હે એટ વીદુર, એ સ્તરપામાં મ-

२३

પસારેલા કતા, એવા વીરને, ભગવાની કથા કહેવાની પ્રેરણા થાયથી શ્વાસં ક્રમાં થયેલા મૈત્રેય મુનીએ આ રીતે કહ્યું કે. ૧૧૫—મૈત્રેય—સ્વયંભુ મનુ પોતાની સ્ત્રી સહીત જનમતાંજ, તેમણે બ્રહ્માને પ્રણામ કરી હાથ જોડીને કહ્યું કે. ૧૧૬—આપ એકજ, પ્રાણી માનના જન્મ આપનારા તથા આશ્ચર્યક આપનારા પીતા છે. તોપણ આપની પ્રજા અમેએ, આપની શેવા કેવે પ્રકારે કરવી. તે આપ કહેવો. હું સ્તુતીને યોગ્ય, અને આપને નમીએ છીએ. અમારી શક્તી મુજબનું અમને કામ પતાવો. કે જે કરવાથી આ લોકમાં યજ્ઞ, અને પરલોકમાં મોક્ષ અમને મળે. ૧૧૭—બ્રહ્મા—હે યજ્ઞવલ્કી રાજા, તમે નીકળ્યો મનથી “અને કામ પતાવો” એમ કહ્યું છે. તેથી હું તમો અનેના ઉપર પ્રસન્ન થયો છું. તમારું શું યજ્ઞ. ૧૧૮—હે વીર, પોતાની શક્તી મુજબ, અને આગમ અને અદેખાદતો ત્યાગ કરીને તથા આદર સહીત યજ્ઞોએ એટલે પીતા આદીની આજ્ઞાને માનવી. એટલેજ તેમણે કરેલા ઉપકારોનો અદ્યો સંતાનોએ વાળવાનો છે. ૧૧૯—માટે તમે, હવે

આ તમારી સતરૂપ શાણીથી તમારા પોતાનાજ યજ્ઞો સરખા યજ્ઞોવાળાં લોકમાં ઉત્પન્ન કરો—પરંતુ પૃથ્વીનું અનુસાસન (સાત્ત્વ) કરો—અને યજ્ઞોવડે પુરુષ ભગવાનનું પુજન કરો. ૧૨૦—હે રાજા, પ્રજાનું રક્ષણ કરવું, એજ મારી મોટી શેવા છે. અને તેથીજ પ્રજાઓનું પોશણ કરનારા હૃદયીકર ભગવાન પાછળથી તમારા ઉપર પ્રસન્ન થશે. ૧૨૧—જેઓના ઉપર યજ્ઞ સ્વરૂપ જ્ઞાનનું ભગવાન તુચ્છમાન થતા નથી, તે પોતે પોતાનોજ અનાદર કરનારાઓના સંપત્તિ શ્રમ ફોફડમાં ભાગ્ય છે. ૧૨૨—મનુ—હે પાપનો નાશ કરનારા ભગવાન, હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે કરીશ. પણ પ્રજાને માટે અને મારે માટે અહીંમાં રથાતને માટે સમર્થ એવા અથવા વીચાર કરો. ૧૨૩—સર્વ પ્રાણીઓના રથાતરૂપ પૃથ્વી તો મહા જગમાં યુક્તી છે. માટે એ પૃથ્વી દેવીને બહાર લાવવાનો યત્ન આપ ભગવાન કરો. ૧૨૪—મૈત્રેય—બ્રહ્માએ પૃથ્વીને એ રીતેજ પ્રાણીમાં ડુબેલી જોઈને, “હું એને કેવી રીતે બહાર લાવું” એમ તેમણે ધણીવાર સુધી યુક્તીવડે વીચાર કર્યો કે. ૧૨૫—

યાસાકંજાતઃસ્વાયંભુવોમનુઃ ॥ પ્રાંજલિઃપ્રણતશ્ચેદંવેદગર્ભમભાષતા॥૬॥ તમેકઃસર્વભૂતાનાંજન્મકૃદ્વૃત્તિદઃપિતા ॥ અથાપિનઃપ્રજાનાંતેશુ શ્રૂપાકેનવાભવેત્॥૭॥ તદ્વિધેહિનમસ્તુભ્યંકર્મસ્વીડ્યાત્મશક્તિષુ॥ યત્કૃતેહયશોવિષ્વગમુત્રચભવેદ્વૃત્તિઃ॥૮॥ બ્રહ્મા૦પ્રીતસ્તુજ્યમહંતાતસ્વ સ્તિસ્તાદ્વાંક્ષિતીશ્વર॥ યન્નિર્વ્યલીકેનહદાશાધિમેત્યાત્મનાર્પિતં॥૯॥ એતાવતાત્મજૈર્વીરકાર્યાહ્યપચિતિર્ગુરૌ॥ શક્ત્યાપ્રમત્તૈર્ગૃહેતસાદરંગત મત્સરૈઃ॥૧૦॥ સત્ત્વમસ્યામપત્યાનિસદૃશાન્યાત્મનોગુણૈઃ॥ ઉત્પાદ્યશાસધર્મેણગાંયજ્ઞૈઃપુરુષંયજા॥૧૧॥ પરંશુશ્રૂષણંમહ્યંસ્યાત્પ્રજારક્ષયાનૃપા॥ ભગવાંસ્તેપ્રજામર્તુર્હૃપીકેશોનુતુષ્પતિઃ॥૧૨॥ યેપાંનતુષ્ઠોભગવાન્યજ્ઞલિંગોજનાર્દનઃ॥ તેપાંશ્રમોહ્યપાર્થાયયદાત્માનાદૃતઃસ્વયં॥૧૩॥ મનુ૦ આદેશેહંભગવતોવર્તેયામીવસૂદન॥ સ્થાનંત્વિહાનુજાનીહિપ્રજાનાંમમચપ્રભો॥૧૪॥ યદોકઃસર્વસત્વાનાંમહીમન્નામહાંભસિ ॥ અસ્યાઉદર ણેયત્નોદ્યદેવ્યવિધીયતાં॥૧૫॥ મૈત્રેય૦પરમેષ્ઠીત્વપાંમધ્યેતથાસન્નામવેક્ષ્યગાં॥ કથમેનાંસમુન્નેપ્યદ્વિતિદ્યૌધિયાચિરં॥૧૬॥ સૃજતોમેક્ષિ તિર્વાર્ષિઃશ્લાઘ્યમાનારસાંગતાં॥ અથાત્રકિમનુષ્ટેયમસ્માભિઃસર્ગયોજિતૈઃ॥૧૭॥ યસ્યાહંહૃદયાદાસંસર્દશોવિદધાતુમે॥ દ્યુત્યભિધ્યાયતોનાસા વિવરાત્સસાડુનયઃ॥ વરાહતોકોનિરગાદંગુષ્ઠપરિમાણકઃ॥૧૮॥ તસ્યાભિપદ્યતઃસ્વસ્થઃક્ષણેનકિલભારતા॥ ગજમાત્રઃપ્રવદ્યધેતદદ્વુતમ મૂન્મહત્॥૧૯॥ મરીચિપ્રમુખેર્વિપ્રૈઃકુમારેર્મનુનાસહ ॥ દૃષ્ટાત્ત્સૌકરંરૂપંતર્કયામાસચિત્રધા॥૨૦॥ કિમેતત્સૌકરવ્યાજંસત્વંદિવ્યમ્બ્રહ્મેત્તં ॥ એવતાશ્ચર્યમિદંતસ્યદ્યમેવિનિઃસૃતં॥૨૧॥ દૃષ્ટોડગુષ્ઠશિરોમાત્રઃક્ષણાદ્વંડશિલાસમઃ॥ અપિસ્ત્વિદ્ભગવાનેષયજ્ઞોમેસ્વેદયન્મનઃ॥૨૨॥ દ્વિતીમીમાંસતસ્તસ્યબ્રહ્મણઃસહસૂનુભિઃ ॥ ભગવાન્યજ્ઞપુરુષોજગર્જાગેંદ્રસન્નિભઃ॥૨૩॥ બ્રહ્માણંહર્ષયામાસહરિસ્તાંશ્વદ્વિજોત્તમાન્નાસ્વગર્જિતે નકકુભઃપ્રતિસ્વનયતાવિભુઃ॥૨૪॥ નિશમ્યતેઘર્ધરિતંસ્વસ્વેદક્ષયિણુમાયામયસૂકરસ્યા ॥ જનસ્તપઃસત્યનિવાસિનસ્તોત્રિભિઃપવિત્રૈર્મુનયોજ ણન્મસા॥૨૫॥ તેષાંસતાંવેદવિતાનમૂર્તિર્બ્રહ્માવધાર્યાત્મગુણાનુવાદં ॥ વિનયભૂયોવિબુધોદયાયગર્જેંદ્રલીલોજલમાવિશેષ ॥૨૬॥ ઉત્ક્લિષ્ઠવાલઃ

પ્રાણીએ બોળી નાંખેલી પૃથ્વી રક્ષાતળમાં ગર છે. તેને બહાર લેધ આવવાને સાર અગો યુક્તીને ઉત્પન્ન કરનારાએ થી રીતે કરવું જોઈએ. ૧૧૭—મારું એ કામ પણ, જેના હૃદયથી હું ઉત્પન્ન થયેલો છું તે ભગવાનજ મારા પાછો,” એમ ચીતવન કરતાંજ, હે અનંત, એક અંબુકાના ટેરવા જેવડું વરાહનું બચું, તેમના નસકોરાઓથી એકાએક બહાર નીકળ્યું. ૧૧૮—હે ભારત, તેઓ સ્વસ્થપણે જોતાં જોતાંમાં તો તે હાથી જેવડું વધી ગયું. એ મોઢું આશ્ચર્ય થયું. ૧૧૯—આરે મરીચી આદી રશ્મીઓ—સત્કુમારો—અને મનુ એ સર્વે જન્મ્યા સહીત બ્રહ્મા પણ, તે વરાહનું રૂપ જોઈને અનેક પ્રકારે તર્ક કરવા લાગ્યા કે. ૧૨૦—અહો, મારા નસકોરાઓથી નીકળેલું વરાહ સ્વરૂપ આ દીવ્ય પ્રાણી કાણુ હશે. આતો ખચીત આશ્ચર્ય કહેવાય. ૧૨૧—તે અંબુકાના ટેરવા જેવડું હતું. તે કણ્ઠવરમાં મોટી લીલા જેવડું દેખાય છે. એથી શું યજ્ઞ ભગવાન મારા મનને ખેદ ઉપજાવતા હશે. ૧૨૨—એ રીતે, પોતાના પુત્રો સહીત બ્રહ્મા વીચાર કરતાંજ, ભગવાન યજ્ઞ પુરુષો મોટા પર્વત જેવડા

દેખાઈને ગર્જના કરી. ૧૨૩—અને એ રીતે, દીશાઓમાંથી સામે પડખા(પડખાદો)બોલવાની સાથે સમર્થ કરી ભગવાને પોતાની મર્જનાથી એ બ્રહ્માને અને ઉત્તમ દીગ્ગેને હર્ષ પમાડ્યો. ૧૨૪—આરે એ જન્મ—તપ—અને સત્ય લોકના યાસી મુનીઓએ પોતાના બેદને મટાડનારી માયામય વરાહ સ્વરૂપની મર્જના સાંભળીને ત્રણે વેદના પવિત્ર મંત્રોવડે તેમની સ્તુતી કરી. ૧૨૫—એટલે એ સત્પુરુષોએ ઉચારેલા વેદના મંત્રોવડે મવાના પોતાના યજ્ઞાનુવાદને સાંભળીને, ભગવાને દેવતાઓના ઉદયને માટે દ્રીથી ગર્જના કરી. અને હાથીના સરખી રમત કરતા કરતા તે જગમાં પેદા. ૧૨૬—તે વખતે, આકાશ તરફ ઉડ્યું પુછડું કરીને ધરતા—કહ્યું અંબેવાળા—કેશ વાળીને ધણધણાવતા—કહ્યું રૂપાંવાળી આમડીવાળા—પોળી ડાહવાળા—ખરીવડે વાહજોને. ખસેડતા અને પ્રકાશીત દક્ષીવાળા—તથા પૃથ્વીને ધારણ કરનારા—એ ભગવાન ધણું શોભતા હતા. ૧૨૭—અને વરાહ સ્વરૂપવાળા તે યજ્ઞ ભગવાન નાકથી સુધીને પૃથ્વીને શોષતા તથા વીકરાળા દાદોવાળા જતાં પ્રેમવાળી વચરથી

સુખી કરનારા આકાશને જોતા, જળની અંદર પેદા. ॥૨૮॥ વજ્રના પર્વત સરખા અંગના વેગસહીત પડવાથી પોતાનું પેદાશી બની પેડે, સમુદ્ર રાડો (જુઓ) પાડીને તથા મેળાઈપ પોતાના હાથ લાંબા કરીને "હે યજ્ઞેશ્વર મારું રક્ષણ કરે" એમ મળેના કરવા લાગ્યો. ॥૨૯॥ પછી અપાર પાણીનો પાર આણીતા યજ્ઞ, ભગવાન સળમા સરખી ધારવાળી પોતાની ખરીથી પાણી કાપતા કાપતા સમુદ્રમાં જતાં રસાનળને વીરો. સર્વે જીવોના આધારરૂપ, તથા પેડેલાં પોતે સુખ જાતી વખતે, પોતેજ જેને ધારણ કરી હતી તે પૃથ્વીને લીધી. ॥૩૦॥ પછી રસાનળમાં યુદ્ધેલી પૃથ્વીને પોતાની હાડકાપર ધારણ કરીને ગહાર લાવતા હતા. તે ટાણે અતી તીવ્ર કોષથી જળિતા શુદ્ધિ જોવા, અને મદા સહીત સામે દોડવા આવતા, તથા સામી મદા રૂકતા અસલ્લ મરજીવવાળા દેવ (હીરણ્યાક્ષ) ને, પાણીની અંદરજ, સંધિ દાથીને મારવાની પેડે લીલા માત્રમાં મારીને, જે-શ્વાળી ધરતી ખોદવાથી મોટા દાથી શોભવાની પેડે, ભગવાન, એ દેવના લોદીથી યજ્ઞેના કાદવવાળા મોદા

અને ગંડરથળથી શોભવા લાગ્યા. ॥૩૧-૩૨॥ હે વીરુ, તમાલ વર્ણન ભગવાને પોતાની લેખી હાડની અ-ણીથી દાથીના જેવી લીલાથી પૃથ્વીને ઉપર લેધ અવાતી દેખીને, જલ્લા આદી લેધને રૂચીએ, હાથ જેવી વેદના મંત્રોવડે ભગવાનની સ્તુતી કરીકે. ॥૩૩॥-અરુચીએ-તણ વેદરૂપ સરીરવાળા, યજ્ઞને ઉત્પન્ન કરનારા, અને પોતાના સરીરને ધણુધણવાનારા, જ્યજ્યકાર પામેલા અજ્ઞ ભગવાનને અને નખીએ છીએ. તથા શ્વાડાંની છીદ્રોમાં યજ્ઞે રહેલા, અને પ્રયોજનને માટે વરાહનું રૂપ ધરનારા ભગવાનને અને નખીએ છીએ. ॥૩૪॥ હે દેવ, દુટ જુદીવાળાએને ન દેખાય એવા આપના યજ્ઞાગર સ્વરૂપની આમડીમાં (માખતી આદી) છંદો, શ્વાડાંમાં કામ, આંખોમાં ધી, અને પગની અંદર આલુહોત કર્મ રહેલ છે. ॥૩૫॥ મોહાના આગલા ભાગમાં જ્ય, જે નસકોરામાં સ્ત્રવ (સરવો), પેટમાં ઇડા (અટલે યજ્ઞો શેષ ભાગ બાકીયું કરવાનું કામ) કાનનાં છીદ્રોમાં અમસ (શોમરસ બરવાનાં પાત્રો), મુખના અંદરના ભાગમાં પ્રાણીત (જલ્લાનો ભાગ મુકવાનું કામ), મુખની

સ્વચરઃકઠોરઃસટાવિધુન્વન્સ્વરરોમશત્વકૃ. સુરાહતાઘ્રઃસિતદંટુર્દક્ષાજ્યોતિર્વભાસેભગવાનુમહીધ્રઃ ॥૨૭॥ ઘ્રાણેનપૃથ્વ્યાઃપદર્વીવિજિઘ્રન્ ક્રોઢાપદેશઃસ્વયમધ્વરાંગઃ॥કરારલદંટુરોડ્યકરારલદુગ્ધ્યામુદ્ધીક્ષ્યવિપ્રાન્નુણતોવિશત્કં॥૨૮॥ સવજ્વકૂટાંગનિપાતવેગવિશીર્ણકુક્ષિસ્તન યન્નુદન્વાન્॥ ઉત્સૃષ્ટદીર્ઘોર્મિભુજૈરિવાર્તશ્ચુક્રોશયજ્ઞેશ્વરપાહિમેતિ॥૨૯॥ સ્વરૈઃશ્ચુરપ્રૈર્દરયંસ્તદાપઉત્પારપારાંત્રિપરૂરસાયાં॥ વદર્શંગાંત્રસુપુ પ્સુરગ્રેયાંજીવધાર્નીસ્વયમભ્યધત્ત॥૩૦॥ સ્વદંટુરોદ્યત્યમહીનિમગ્નાંસઉત્થિતઃસંરુરુચેરસાયાઃ ॥ તત્રાપિદૈત્યંગદયાપતંતરુનાભસંદીપિતતી વ્રમન્યુઃજઘાનરૂઘાનમસહ્યાવિક્રમંત્રીલયેમમૃગરાડિવાંભસિ ॥૩૧॥તદ્રુપંકાંકિતગંડતુંડોયથાગજેંદ્રોજગર્તીવિભિંદન્॥૩૨॥ તમાલનીં સિતદંતકોટ્યાક્ષમામુક્ષિપંતંગજીલયાંડગા॥પ્રજ્ઞાયવદ્વાંજલયોડુવાકૈર્વિરિંચિમુર્યાઉપતસ્થુરીશં॥૩૩॥ ઋષયઃ જિતંજિતંતેડજિતયજ્ઞ માવનત્રયીતનૂંસ્વાંપરિધુન્વતેનમઃ॥ યદ્રોમગર્તેષુનિલિલ્યુરધ્વરાસ્તસ્મેનમઃકારણસૂકરાયતે॥૩૪॥રૂપંતવૈતન્નુદુસ્કૃતાત્મનાંદુર્દર્શનંદેવયદ ધ્વરાત્મકં॥ છંદાંસિયસ્યત્વચિર્વિરોમસ્વાજ્યદ્વાંશિત્વાંધ્રિષુચાતુર્દિવં ॥૩૫॥ સ્તુકૂતુંડઆસીત્સ્તુવર્દશનાસયોરિડોદરેચમસાઃકર્ણરંધ્રે॥ પ્રાશિ ત્રમાસ્યેગ્રસનેગ્રહાસ્તુતેયજ્ઞર્વણંતેભગવન્નગ્નિહોત્રં ॥૩૬॥ દીક્ષાડુનુજન્મોપસદઃશિરોધરંત્વંપ્રાયણીયોદયનીયદંટુઃ॥ જિહ્વાપ્રવર્ગ્યસ્તવશીર્ષિ કંક્રતોઃસમ્યાવસથ્યંચિતયોડસવોહિતે॥૩૭॥ સોમસ્તુરેતઃસવનાન્યવસ્થિતિઃસંસ્થાવિભેદાસ્તવદેવધાતવઃ॥ સત્રાણિસર્વાણિશરીરસંધિસ્ત્વં સર્વયજ્ઞકતુરિષ્ટિવંધનઃ ॥૩૮॥ મનોનમસ્તેડસ્થિલમંત્રદેવતાદ્રુગાદૃદ્દત્તવેક્રિયાત્મને॥ વૈરાગ્યમત્યાત્મજયાનુભાવિતજ્ઞાનાયવિદ્યાગુરવે નમોનમઃ॥૩૯॥ દંટાગ્રકોટ્યાભગવંસ્ત્વયાઘૃતાવિરાજતેભૂધરભૂઃસમૂધરા॥ યથાવનાન્નિઃસરતોદતાઘૃતામતંગજેંદ્રસ્યસપત્રપદ્મિની ॥૪૦॥ ત્રયીમયંરૂપમિદંચસૌકરંભૂમંડલેનાથદતાઘૃતેનતે॥ ચકાસ્તિશંગોદધનેનમૂયસાકુલાચલેંદ્રસ્યયથૈવવિભ્રમઃ॥૪૧॥ સંસ્થાપયૈનાંજગતાંસ તસ્થુષાંલોનાયપત્નીમસિમાતરંપિતા॥ વિધેમચાસ્યૈનમસાસહત્યાયસ્યાંસ્વતેજોડગ્નિમિવારણાવધાઃ ॥૪૨॥ કઃશ્રદ્ધધીતાન્યતમસ્તવપ્રભો

ગાંહેના છીદ્રોમાં મહા નાગનાં શોમરસનાં પાત્રો છે. અને આપ ભગવાનનું ચાત્રનું એ અમીહિત છે. ॥૩૬॥ આપનો વા-રંવાર થતો જન્મ એ દીક્ષા નામની ઇષ્ટી છે. ઉપસદ નામની ઇષ્ટી કંડ છે. પ્રાણણીય અને ઉડપાણીય એ બે ઇષ્ટી દાદો છે. મહાવીર ઇષ્ટી જન્મ છે. સમ્ય (હોમ વીનાનો) અને અવસથ્ય (ઉપાસનાવાળો) એ પ્રકારના કૃતુ આપનું ગાયુ છે. અને ચીત્ત (ઇષ્ટકાયતો) એ આપના પ્રાણ છે. ॥૩૭॥ શોમરસ આપનું વીર્ય છે. સવનો એ અવસ્થાઓ છે. યજ્ઞોના સાન ભેદ તે આપની સાન ધાતુઓ છે. સર્વ સત્રો આપના સરીરના સાં-ધા છે. સર્વ યજ્ઞો-કૃતુઓ-અને ઇષ્ટીઓ એ ગંધનો છે. ॥૩૮॥ સગયમંત્ર દેવતા અને દ્રવ્યોરૂપ, સર્વ કૃતુ-ઓરૂપ, અને દીધાઓરૂપ, આપને અને નખીએ છીએ. તથા વૈરાગ્ય-અક્રો-અને ચીત્તની એકાગ્રતાથી અનુભ-વમાં આવતા જ્ઞાનસ્વરૂપ, અને આત્માજ્ઞાન આપનાર ગુરુ એવા આપને અને નમરકાર કરીએ છીએ. ॥૩૯॥ હે ભુધર (પૃથ્વીને ધારણ કરનારા), હે ભગવાન, પાણીમાંથી નીકળનાં આપે હાડના અમ્મભામની અણી ઉપર

ધારણ કરેલી પર્વતો સહીત પૃથ્વી, જેમ પાણીમાંથી નીકળતા યદોન્મત દાથીએ, હાંતમાં ધારણ કરેલી પાં-દડે સહીત કમળીની નીપેડે શોભતી હતી. ॥ ૪૦ ॥ આપે હાંતવડે ધારણ કરેલ પૃથ્વીમંડળ થકી, આ તણ વેદરૂપ આપનું વરાહસ્વરૂપ જેમ શીખર ઉપર રહેલા મોટા મેઘથી કુદાચલ પર્વતનો વીલાસ શોભે તેમ શોભે છે. ॥૪૧॥ હે પીતા, લોકપાળ સહીત જન્મતે રહેવાના સ્થાનસાહે તેઓની માતા અને આપની પત્નીરૂપ પૃથ્વીને સ્થાપન કરો. અરણીમાં અમો રહેવાની પેડે આપે પોતાનુંજ તેજ (વીર્ય અથવા ધારણશક્તિ) તેમાં નાખેલ છે. તેથી આપ સહીત તેને અને નખીએ છીએ. ॥૪૨॥ હે પ્રભુ, આપ વીનાઃ રસાનળમાં અથેલી પૃથ્વીને ઉપર લેધ આવવાનું કામ કરવાની ઇચ્છાપણુ ધીને કોણ કરી શકે એમ છે, પણ આપ વીર્યને વીરમય પમાડનારા, માથાનો આશ્રવ કરીને આ અતી વીરમયવાળા જન્મતે ઉત્પન્ન કરોએ તેમના વીરો, આ કાંઈ વીરમય કહેવા સરખું નથીજ. ॥૪૩॥ હે, ઇશ્વર એવા આપે પોતાનું વેદરૂપ સરીર હુણાવીને કેલ્યાણી

હરકાથી હરકેલા પતીન પાણીના છંટાઓથી છંટાવાડે અને જન-તપ-અને સહ લોકવાસીઓ ધણજ પાવન થયેલા છે. ૧૪૪૧ આપર કમોવાળા આપનાં કમોની મજૂરી કરવાને જે હજી કરે. તેની પુઠી ખરોખર અટકાયે જીવજીવી જોઈએ. એવા જે ભગવાનની યોગમતાના મુલેના યોગથી આખું વીશ મોક પામેલું છે. તે ભગવાન અમને અને સર્વને શાંતી આપે. ૧૪૪૨—મેત્રેય—વેદવાદી મુનીઓએ જે રીતે મુની કરતાં, પૃથ્વીના રક્ષક ભગવાને, જેના ઉપર પોતાની ખરીઓ હતી તે જવ ઉપર પૃથ્વીને મુકી. ૧૪૪૩ જે રીતે વીશકસેન હરી ભગવાને, અહાને, રસાનગમાં મયેવ પૃથ્વી લીલા માત્રમાં લાવી આપીને, પાણી ઉપર સ્થાપન કરીને, પોતે ત્યાંથી પધારી ગયા. ૧૪૪૪ માવાથી રવરપ ધરેલા જે યજ રવરપ હરી ભગવાનની, વધુન કરવા યોગ્ય થયાઓનું, જે કાષ્ટ બહાં સહીત અવજ કરશે અગર સંગળાવશે, તેના ઉપર જ-

નાદેન ભગવાન પ્રસન્ન થશે. અને તુરંત તેના હૃદયમાં વાસ કરશે. ૧૪૪૫ અને સર્વ હજીઓ પરીપૂર્ણ કરવાને જે હરી ભગવાન પ્રસન્ન થયેથી તેમને કાષ્ટ વસ્તુ મળવી દુર્લભ રહેતી નથી. વીશવાદીક શણીક સુખની જેઓ હજીજ કરતા નથી, તેના એ અનન્ય ભાવથી અંતરમાં ભગવાનને ભગવાનને તે ભગવાન પોતાની પરમ મતીજ આપે છે. ૧૪૪૬ એવા ભગવાનને, તેમની જન્મ મરણને ટાળવારી પુત્ર કાળી કથાઓરપ અમૃતને કાનરપ પડીઆવડે, પીધા પછી પુરુષાર્થના સાધને જીવજીવાને જે પશુ જેવો હોય તે વીનને ખીંચે આ લોકને કયા પુરુષ તજી શકે ? ૧૪૪૭ છતીથી જીવજીવી રહેતોરમે અં સંપુર્ણ. ૧૪૪૮ અધ્યાય. ૧૪ મે. —શ્રીશુક—અરજ સાહે પરાહનું રપ ધરુપરા હરીભગવાનની મૈત્રેય રીતીએ વ-લું કરેલી કથા સાંભળવાથી આતી તમ નહીં થયેલા જનમારી વીદુરે હાથ જોડીને હરીથી પુછ્યું કે. ૧૪૪૯

રસાંગતાયાભુવડદ્વિવર્હણં ॥ નવિસ્મયોઽસૌત્વયિવિશ્વવિસ્મયેયોમાયયેદંસમૃજેતિવિસ્મયં ॥ ૪૩ ॥ વિઘ્નુન્વતાવેદમયંનિજંવપુર્જનસ્તપઃસત્યનિવાસિનોવયં ॥ સટાશિલ્લોદ્ભૂતશિવાંબુવિંદુભિર્વિમૃજ્યમાનાશ્વશમીશપાવિતા ॥ ૪૪ ॥ સર્વૈવતઞ્ચૈષ્ટમતિસ્તવૈષ્ટતેયઃકર્મણાંપારમપારકર્મણઃ ॥ યોગમાયાગુણયોગમોહિતંવિશ્વંસમસ્તંભગવન્વિધેહિશં ॥ ૪૫ ॥ મૈત્રેય ૦ ઇત્યુપસ્થાયમાનસ્તૈર્મુનિભિર્બ્રહ્મવાદિભિઃ ॥ સલિલેસ્વચ્ચુરાક્રાંતઉપાધસાવિતાઽવર્તિ ॥ ૪૬ ॥ સદ્વિત્યંભગવાનુર્વીવિષ્વરુદ્ધેઃપ્રજાપતિઃ ॥ રસાયાલીલયોગ્રીતામપ્સુન્યસ્યયયૌહરિઃ ॥ ૪૭ ॥ યેવમેતાંહરિમેધસોહરેઃકથાંસુમદાંકથનીયમાયિનઃ ॥ શૃણ્વીતભક્ત્યાશ્રવયેતવોશર્તીજનાર્દનોઽસ્યાશુદિપ્રસીદતિ ॥ ૪૮ ॥ તસ્મિન્પ્રસન્નેસકલાશિષાંપ્રભૌર્કિંદુર્લભંતાભિરલેખ્યાત્મામે ॥ અનન્યદૃષ્ટ્યામજતાંગુહાશયઃસ્વયંવિધતેસ્વગતિંપરઃપરાં ॥ ૪૯ ॥ કોનામલોકેપુરુષાર્થસારવિત્પુરાકથાનાંભગવત્કથાસુધાં ॥ આપીયકર્ણજલિભિર્ભવાપહામહોવિરજ્યેતવિનાનરેતરં ॥ ૫૦ ॥ ઇ ૦ મા ૦ મ ૦ ત ૦ ર કરરૂપાનુવર્ગનત્રયોદ્દેશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩ ॥ શ્રીશુક ૦ નિશમ્યકૌષારવિણોપવર્ણિતાંહરેઃકથાંકારણસૂકરાત્મનઃપુનઃસપ્રચ્છતમુચ્ચતાંજલિર્નચાતિત્ત્વોવિદુરોદ્ધૃતવ્રતઃ ॥ ૧ ॥ વિદુર ૦ તેનૈવતુમુનિશ્રેષ્ઠરિણાયજ્ઞમૂર્તિના ॥ આદિદૈત્યોહિરણ્યાક્ષોતત્ત્વનુશુશ્રુમા ॥ ૨ ॥ તસ્યચોદરતઃક્ષોણીસ્વદંત્રિણલીલયા ॥ દૈત્યરાજસ્યચબ્રહ્મન્કસ્માદ્દેતોરભૂમ્મધઃ ॥ ૩ ॥ મૈત્રેય ૦ સાધુવીરત્વયાપૃષ્ઠમવતારકથાંહરેઃ ॥ યત્વંપૃષ્ઠસિમર્ત્યાનાંમૃત્યુપાશવિશાતર્તી ॥ ૪ ॥ યયોત્તાનપદઃપુત્રોમુનિનાર્ગતિયાઽર્મકઃ ॥ મૃત્યોઃકૃત્વૈવમૂર્ધ્યગ્નિમારુરોહરેઃપદં ॥ ૫ ॥ અથાત્રાપીતિહાસોઽયંશ્રુતોમેવર્ણિતઃપુરાબ્રહ્મણ્ણદેવદેવેનદેવાનામનુષ્ટુતાં ॥ ૬ ॥ દિતિર્દાક્ષાયણીક્ષતર્મારીચંકચપંપતિં ॥ અપત્યકામાચક્રમેસંધ્યાયાંહચ્છયાદિતા ॥ ૭ ॥ દૃષ્ટ્વાઽમિજિહ્વંપયસાપુરુષંયજુષાંપતિં ॥ નિમ્લોચત્યર્કંઆસીનમગ્ન્યાગારેસમાહિતં ॥ ૮ ॥ દિતિ ૦ ણ્ણાંત્વત્ત્વેવિદ્નકામઆત્તશરાસનઃ ॥ દુનોતિદીનાંવિક્રમ્યરંભામિવમતંગજઃ ॥ ૯ ॥ તદ્વાન્દત્તમાનાયાંસપ્તાનાંસમૃદ્ધિભિઃ ॥ પ્રજાવતીનાંમદંતેમય્યાયુકામનુગ્રહં ॥ ૧૦ ॥ ભર્તર્યાપ્તોરુમાનાનાંલોકાનાવિશતેયશઃ ॥ પતિર્ભવદ્વિધોયાસાંપ્રજયાનનુજાયતે ॥ ૧૧ ॥ પુરાપિતાનોભગવાન્દક્ષોદુહિતૃવત્સલઃ ॥ કંઠુણીતવરંવત્સાદિત્યપૃષ્ઠતનઃપૃથક્ ॥ ૧૨ ॥ સવિદિત્વાત્મજાનાં

—વિદુર—હે મુની શ્રેષ્ઠ, યજ મુર્તિ હરીભગવાનથી આદી દૈત્ય હીરણ્યાક્ષ મુનેશ્વરું અને સાંભળ્યું છે. ૧૪૪૯ તે હે બ્રહ્મણ, લીલાથી પોતાની દાહની અણી ઉપર પૃથ્વીને ધારણ કરીને, તેને ગદાર લેખ અવતાં, દૈત્યોના સભા હીરણ્યાક્ષ સાથે તેમને મુઠ થા મારે થયું તે કહા. ૧૪૫૦—મેત્રેય—હે વીર, મનુષ્યોને મૃત્યુના પાશ થકી ઝાડાપાટાર હરીભગવાનના અવતારની કથા સંબંધી તમારું આ પ્રશ્ન ઉત્તર છે. ૧૪૫૧ જે કથાનું અમને નારદમુનીએ ઉતાનપદ રાજાના યાજક પુત્ર મુરુની આગળ કરવાથી, તે મુરુ, મૃત્યુના માથા ઉપર યજ મુરુને ઉપર ઉપર હે હરીભગવાનના પદમાં મથા છે. ૧૪૫૨ તમે પુછોછો તે જ્યોતનોજ, દેવતાઓના પુ-કથાથી દેવતાઓના દેવ બ્રહ્માએ પુરું વધુન કરેલો, છતીદાસ મારા સાંભળવામાં આ રીતે આવેલો છે કે. ૧૪૫૩ હે વીર, સંતાનની હજીજામાં અને કામ થકી પીડામાં દહતી પુત્રી દીતીએ; સંધ્યાકાએ સર્વ અગર

યતી જેના, અમો રાખવાના ધરમાં દુષ્ટાને યજ પુરુષ ભગવાનનો હોય અમીમાં કરીને એકાગ્રચીત્તથી એકલા પોતાના પતી (કરુણ મુની) ને જોઈને તેમને કહ્યું કે. ૧૪૫૪ હે તીહાન હાથમાં આજી લીધેલો આ કામ-દેવ મદોનમત કામી કળને પીડવાની પેડે, રાંક હુંને તમારે સાહે જળાત્કરથી પીડે છે. ૧૪૫૫ સંતાનો વાથી શોઓની સમૃદ્ધિથી જળાતી-અને અનુમદ કરવાને યોગ્ય એવી હુંનું આપ કહ્યાણ કરો. ૧૪૫૬ આપના સ-રખા પતી થકી, પતીના જેનીજ પ્રજા જેને ઉત્પન્ન થાય છે. તે ભર્તારથકી થયું માન પામેલી કીમો થય, લોકને વીશે વીસ્તરે છે. ૧૪૫૭ જેમને પુત્રીઓ વહાલી છે એવા અમારા પીતા ભગવાન દહે પુરું અમોને દરેકને શુદ્ધ શુદ્ધ પુછ્યું હતું કે. “તમે કયા વરને વરવાને હજીજોછો. ૧૪૫૮ ત્યારે અમો સંતાનોને ઉત્પન્ન કરવાને હજીજારીઓનો અભીપ્રાય અણીને, જેમનાં શીબ અને આચાર મળતાં આપ્યાં એવી તેર કથાઓ

સેદૈજમાં રક્ષણ થવાની પેઠે, અમે (ભીના આશ્રયવાળાઓ) જીની સતીએ છીએ. ૧૧૧૯ સિતી વરખ પૂજા પછી, તું જેનીના ઉપકારોનો બદલો તો, આખા આયુષ્યે કરીને પણ હું અથવા ભીનજીએ, જેઓ મુજને જાણનારા છે તેઓ વાળી શકે એમ નથીજ. ૧૨૦૧ તોપણ તું એક મુકુર્ત જેટલો વખત માત્ર જાળવી જા. કે જેથી લોકો મારી નિંદા ન કરે. અને પ્રજા ઉત્પન્ન કરવાનો તારો મનોધર્મ હું સંપૂર્ણ રીતે પૂરા કરીશ ૧૨૧૧ ભવં-કર દેખાવવાળા જીતોના ઇશ્વર મહાદેવના ભવંકર જીન મણિને ફરવાની આ આતી ભવંકર વેળા છે. ૧૨૨૧ હે સાધવી, આ સંધ્યાકાળના સમયે, પ્રાણીઓને ઉત્પન્ન કરનાર અને જીતોના ઇશ્વર મહાદેવ, જીનમણિથી વીંટાઇને બજાડ ઉપર બેસી રહ્યાં કરે છે. ૧૨૩૧ રમસાનમાં વંદોળીયા વાયુથી ડરેલી ધુળથી ધુસર જેવો થઇ ગયેલો-નીખરાઇ ગયેલો-અને તેજસ્વી જેનો માથાના વાળનો સમુદ છે. અને ગીર્મજા અને સોના સરખો જે-મનો દેહ રાખેાડી ઓળેલો છે. એવા તમારા જેઠ (સ્વામીના મોટા ભાઇ.) મહાદેવ પોતાનાં તણ (સુર્ય-ચંદ્ર-

ને અગતી એ) નેત્રચક્રી જુએ છે. ૧૨૪૫ જેમને કોઈ; પારકું પોતાનું, અથવા અતી આદર કરવા લાયક કે નીંદા કરવાને લાયક નથીજ. તથા જેમણે જોમ જોગવીને પોતાના ચરણથી દૂર કરેલી વીજુતીઓ (નણીઆ આદી સીદીઓ)ને અમે, વ્રતાદીકું આચરણ કરીને ઇચ્છીએ છીએ. ૧૨૪૬ તથા પોતાનો અવીધાર પી અંધાર પછેડો (પડો) ભેદવાની ઇચ્છાવાળા વીદાન પુરશે, જેનાં શુદ્ધ આચરણોની સ્તુતી કરે છે. અને જેની જયજય અથવા અધીક કોઈજ નથી. એવા સત્પુરશોની મતીરૂપ મહાદેવજી પીછાચના જેવું આચરણ રાખે છે. ૧૨૪૭ એ પોતાના આત્મ આનંદમાં પ્રીતિવાળાં મહાદેવજીના નીચીન અભીપ્રાયને નહીં જાણનારા આભાગીયા લોકો જેઓ, કુતરાં આદીના ભણરૂપ પોતાના દેહને, વસ્ત્ર-માળા-પરેણાં-અને ચંદનાદીકચક્રી લગાવવું છે. તેઓજ એ મહાદેવના આચરણને હસે છે. ૧૨૪૮ યજ્ઞ આદી જેની કરેલી ધર્મ મંદાદાને પામે છે. અને જગતના કારણરૂપ માયા તથા જગત જેની આશામાં વરને છે. એવા મહાદેવનું આચરણ પીછાચ જેવું દેખ-

વામાં આવે છે. એ જોતાં ખરેખર મહાન પુરુષોનાં આચરણો આશ્ચર્યકારક છે." ૩૨૮માં પત્રીએ એ રીતે સમજાવવા જતાં, કામથી વ્યાકુળ થયેલ ઇત્રીઓવાળાં દીત્રીએ, લાજ તજીને વેશ્વાની પેડે એ બહારથી કસ્યપનું વસ્ત્ર પકડ્યું. ૩૨૯માં ત્યારે કસ્યપ મુનીએ તે જોતાં ખોટા કામમાં આવડ બળ્થી, દેવને (બાવીને) નમસ્કાર કરીને, તેની સાથે એકાંતમાં જઈ તેની ઇચ્છા પૂર્ણ કરી. ૩૩૦માં પછી તેમણે જળનો સ્પર્શ કરીને, પ્રાણુ વાણ તથા ષાણીને નીચમીત કરીને, સનાતન-શુદ્ધ-અને જ્યોતીર્ણ પરબ્રહ્મનો ન્યાસ કરીને ભગવાનનું પૂજન કર્યું. ૩૩૧માં ત્યારે હે બ્રહ્મરત, પોતાના એ નીંદા થવા લાયક કામથી શરમગ્રસ્ત મથેલાં દીત્રી, વીપ્રરથી કસ્યપ પાસે આવીને નીચું મોઢું કરીને બોલ્યાં કે. ૩૩૨માં "હે બ્રાહ્મણ મેં જોતો અપસ્રથ કર્યો છે. તે કદમજોના સ્પર્શથી, જેને પ્રાણી માનવા ક્ષમ્ય એટલે ચઢા જળવાન, સીવ મારા મળેના વધ કરશોમાં. ૩૩૩માં એ મહા-દેવને કહ્યું-હવે-હવે-શીવસને-શીવને-સાધુ પુરુષોને મારે દંડનો લાગ કરેલાને-દુષ્ટ પુરુષોને મારે દંડ ધારીને-

મરકાર કરીએ છીએ. ૧૮૮૧ હે મહાત્મા, અંધકારથી લેવાઈ ગયેલ કમોવાળા, અમે હવે નીચળ અને
 દેવાવાળી નજરથી જોઈને આપને સાંતી આપવાને આપ યોગ્ય છે. ૧૮૮૧ હે દેવ, કમ્પેરે મુકેલા નીચં રૂપ
 આ મર્મ, લોકપ્રગ્માં અમી વધવાની પેઠે સર્વ દીશાઓમાં અંધકાર ફેલાવેને વધેને જાણ છે. ૧૧૦૦-મૈત્રેય-
 ત્યારે હે મોટા હાથવાળા વીડુર, જ્યેષ્ઠ ગોચર ભગવાન બ્રહ્માએ હસીને, દેવતાઓને રાજ કરવાને સુંદર વાણી
 કહી કે. ૧૧૧૧-બ્રહ્મા-મારા માનસ પ્રેમ, તમારા મોટા બાઈઓ સનકદીક, લોકા લોકને વીશે રચ્યા વી-
 નાના થઈને આકાશ માર્ગે ફરે છે. ૧૧૨૧ તેઓ એક વખતે શુદ્ધ આત્મ સ્વરૂપ, વૈકુંઠ ભગવાનના સ્થાન
 સર્વ લોકે નમસ્કાર કરેલા વૈકુંઠ લોકમાં ગયા. ૧૧૩૧ જ્યાં નીચકામ ધર્મ વડે ભગવાનનું આશ્રયન કરનારા અને
 ભગવાનના સરખાજ સ્વરૂપવાળા સર્વ પુરુષો વસે છે. ૧૧૪૧ જ્યાં જ્યાં વેદ રૂપી સ્વરૂપમાં જીવોની પ્ર-
 વૃત્તી થઈ શકે છે. એવા આદી પુરુષ ભગવાન, શુદ્ધ સત્ત્વ ગુણી શરીર ધરી રહીને પોતાનાંઓનું રક્ષણ કરે

છે. ૧૧૫૧ ન્યાં સર્વે રતુઓના રાગ તથા કુઓની સમૃદ્ધીવાળાં, તથા સર્વે ધ્વજાઓને પુણ્ય કરનારાં વૃક્ષોની
 રણીઆમણું, અને મુર્તિમાન મોક્ષ સુખના જોવા આનંદ આપનારૂં “નૈત્રેયપદ” નામનું વન છે. ૧૧૬૧ પાપીયાં
 ખીલતી વંસંતરતુમાં થનારી “વાસંતી” નામની રસવાળી વૈળના, મતેવૃત્તીને ખચનારા પવનને પશુ અનાદર
 કરનારાં વીંમનોનાં બેશી કરનારાં સ્ત્રી પુરુશનાં જોડાં ત્યાં, લોકનાં પાપને દાખનારા વીંચંબર ભગવાનનાં
 ચરીત્રોને ગાથા કરે છે. ૧૧૭૧ ન્યાં ઉંચે રહે ભગવાનની કથાઓના જેવું ભગરાઓ ગામન કરે છે. તારે
 પારેવાં-કાયલ-સારસ-ચક્રાક-અપૈષા-હંસ-તેતર-અને મોર આદી પંખીઓના કથાલેખ (શોરખકાવ) લખ
 માત્ર સાંત થઈ જાય છે. ૧૧૮૧ ન્યાં શયમાર તરીકે ભગવાને અંબીકાર કરેલી તુળસીના તપને, સૂગંધીદાર
 કુલોવાળાં મંદાર-પારીખતક-કોલર-ચંદન વૃક્ષ-રાત્રીએ તથા દીવસે ખીલનાર કમળો-ચંપો-અર્ધું-અને નામ
 કેસર આદી ઝાડો, શ્રેષ્ઠ માને છે. ૧૧૯૧ એ વૈદ્ય લોકનાં ખંચિખંચ ભરાયલાં, વૈદ્યમણી અને મંત્રમણીની

જરૂરથી સુચર્યુમય લીખાનો છે. તથા જેને માત્ર ભગવાનના પદને પામનારોએ જ જોઈ શકે છે. અને જ્યાં કે-
હેડની પાછળના મોટા બાગવાળી તથા ખીમેજ મનોહર હસતા મુખવાળી સ્ત્રીઓ, તેમજ તેઓ હાંસીનાં વચનોથી
પણ, કમ્પ્યુ ભગવાનમાં ચીતરાજાઓને કાચ કિત્તન કરી શકતીઓ નથી શરૂઆત અને જ્યાં જેના અનુચ્છની
ખીજન શ્રદ્ધાઆદી દેવતાઓ પણ ધ્રુવ કરે છે તે લક્ષ્મીજી પોતાના ચંચળતા વીરે દોશનો ત્યાગ કરીને,
એ હરી ભગવાનના મંદીરની રચીક મથૂં જરૂરી સુચર્યુની ભાંતોને લીલાથી કમળ વને વાસીદું વાળનાં જે
જોવામાં આવે છે. ૧૧૨૫ તથા લક્ષ્મી વનમાં સખીઓથી વૈદ્યાવધાં લક્ષ્મી, તુલસી વડે ભગવાનની પુજા
કરે છે. તે સમયે પરવાણાના કાંઠાવાળી અને નીમક પાણી બરેલી-વાઓમાં, સુંદર વાળ તથા ઉપડતા નાક
વાળાં તે પોતાના મુખનો પાછળો પડે છે જેને ભગવાને પોતાના મુખનું ચુંગન કરેલાનું માને છે. ૧૧૨૬
એવા વૈકુંઠ લોકમાં; ભગવાનની લીલા આદી ઠાણોને તરુને સાર વગરની-મુદીને ખટ કરનારી-અને સાં-

અગત્યને અસરથી નરકમાં નાંખતારી કામ સંભરીતીય વાને સાંભળનાર જીવાસ નીચીની લોકો જઈ જા-
કના નથી. ૥૨૩૥ તેમજ જેની અમે પશુ પ્રજા કરીએ છીએ, તેવો, તથા ધર્મે સહીત અને તત્ત્વ સહીત
અભ્યાસને મેળવી શકાય એવા મનુષ્ય જન્મ પામીને, જેઓ અગત્યની ખાવાથી મોદમાં પડીને, અગત્ય-
નું આરાધન નથી કરતા. તેવા લોકો પશુ એ વૈકુંઠ લોકમાં જઈ શકતા નથી. ૥૨૪૥ પશુ જેઓનું શીત
પ્રજ્વળ થોડું છે-જેઓ એકલા યજ્ઞને માંડેલાંદે પ્રીતીવડે અગત્યના યજ્ઞની કથાઓ કરવામાં આકુળ વ્યાકુળ
થઈને, જેઓને આંખોમાં આંસુ આવી જઈને રવાડાં કલા થઈ જાય છે, તેવા અને શ્રેષ્ઠ દેવ અગત્યની
સેવામાં મનવળાઓ, કે જેમનાથી વમરાજ અને તેમના દુતો પશુ દૂર રહે છે. તેવા અગત્યનોજ એ વૈકુંઠ
લોકમાં જાય છે. ૥૨૫૥ એ રીતના લોક માટે વંદન કરવા થોડા-દીન-અને જ્યાં જમનાના યુર હરી અગત્ય
વસે છે. તે અલૅકાક અને વીચીત પ્રકારના દેવતાઓનાં વીમાનોની શાભાવાળા અપુર વૈકુંઠ લોકને, પોતાની થોડ

શક્તિના અગત્ય, પામીને સનકાદીક મુનીઓ પશુ આનંદ પામ્યા. ૥૨૬૥ પશુ તેની થોડા જોવામાં આશન
નહી થયેલા તે મુનીઓ તેની છ દોહીઓ ઓલખીને સાતથી દોહીએ ગયા. ત્યાં મે સરખી અપરચાવળા-
દાશમાં મદ્યો પારણ કરેલા-કનમ આગુત્ત, કુંડળ, તથા મુકુટવડે સુર વેશવાળા-આર જુગમેની
વચમાં રાખેલી મન અગત્યોવળી આગાઓની શુશીલીન-અને વાંકી જમર, એકલાં નરકોમાં તથા રાગ
નેચવડે મુખ ઉપર કાંક કોષી નીચાળી જમના-મે દેવોને તેમજે લીકા. ૥ ૨૭-૨૮ ॥ સર્વત જ-
મની મતીને કોષજ રોકું નથી. એવા તે અવીસમ દશીવાળા મુનીઓ સંગ રહી યજ્ઞે વીધમાં
રસતા હતા. તેથી અલૅકાં પશુ પ્રથમની છ દોહીઓની પેઠેજ, તે બંને દારવાળોના દેખતાં, અને તેમને
પુકયા વીનાજ, વળતાં કમાડે વાળી સાતથી દોહીમાં પેઠા. ૥૨૯૥ ત્યારે અતી દુઃખ છતાં પાંચ વરમના
જમના-આત્મ તત્ત્વને જાણનારા-અને નમ તથા શેકવાને થોડા નહીં-એવા ચારે કુમારોને; અગત્યના

॥૨૨॥ યજ્ઞવ્રજંત્યધમિદોરચનાનુવાદાચ્છવંતિયેડન્યવિષયાઃકુકથામતિઘ્નીઃ ॥ યાસ્તુશ્રુતાહતભર્ગૈર્નૈભિરાત્તસારાસ્તાંસ્તા- ક્ષિપંત્યશરણેષુ
તમઃસુહંતા ॥૨૩॥ યેડન્યર્થિતામપિચનો- ગતિપ્રપન્નાજ્ઞાનંચતત્ત્વવિષયંસહધર્મયત્ર ॥ નારાધનંભગવતોવિતરંત્યમુખ્યસંમોહિતાવિતતયાબત
માયયાતે ॥૨૪॥ યજ્ઞવ્રજંત્યનિમિષામૃષમાનુષ્ટાપૂર્ણપરિનઃસ્પૃહણીયશીલાઃ ॥ મર્તુર્મિથઃમુયશસઃકથનાનુરાગવૈકલ્યવાપ્પકલ
યાપુલકીકૃતાંગાઃ ॥૨૫॥ તદ્વિશ્વગુર્વધિકૃતંભુવનૈકવંચંદિવ્યંત્રિચિત્રવિબુધાદ્યવિમાનશોચિઃ ॥ આપુઃપરાંમુદમપૂર્વમુપેત્યયોગમાયાબલેન
મુનયસ્તદયોવિકુંઠ ॥૨૬॥ તસ્મિન્નતીત્યમુનયઃષડસજ્જમાનાઃકક્ષાઃસમાનવયસાવયસપ્તમાયાંદેવાવચક્ષતગૃહીતગદૌપરાર્ધ્યકેયૂરકુંડલ
કિરીટવિટંકવેષો ॥૨૭॥ મતદિરેફવનમાલિકયાનિવીતૌવિન્ય તયાડસિતચતુષ્ટયબાહુમધ્યે ॥ વક્ત્રંધ્રુવાકુટિલયાસ્ફુટનિર્ગમાખ્યાંરક્ષણે
નચમનાઃ મસંદધાનો ॥૨૮॥ દ્વાયેંતયોર્નિવિવિશુર્મિષતોર ઝુપૂર્ણપથાપુરટવજ્રકપાટિકાયાઃ ॥ સર્વત્રતે વિષમયામુનયઃસ્વદૃષ્ટ્યાવિશ્વંચ
રંત્યવિહતાવિગતામિશંકાઃ ॥૨૯॥ તાન્વીક્ષ્યવાતરશનાંશ્વતુરઃકુમારાન્નૃદ્વાન્- શાર્ધવયસોવિદિતાત્મતત્ત્વાન્ ॥ વેવેણચાસ્થલયતામતદ
ણાંસ્તોતેજોવિહસ્યભગવત્પ્રતિકૂલશીલૌ ॥૩૦॥ તાખ્યાંમિષત્સ્વનિમિષેષુનિષિદ્યમાનાઃસ્વર્હત્તમાદ્યપિહરેઃપ્રતિ તારપાખ્યાં ॥ ઊચુઃસુહત્તમદિ
દક્ષિતમંગર્ગપત્કામાનુજેનસહસાતઉપહુતાક્ષાઃ ॥૩૧॥ મુનયઃકોવામિહૈત્યભગવત્પરિચર્યયોજ્ઞેસ્તદ્દર્મિણાંનિવસતાંવિષમઃસ્વભાવઃ ॥ ત
સ્મિન્ન-ાંતપુરુષેગતવિગ્રહેવાંકોવાત્મવત્કુહકયોઃપરિશંકનીયઃ ॥૩૨॥ નત્યંતરંભગવતીહસમસ્તકુક્ષાવાત્માનમાત્મનિનિભોનમર્સવિધીરાઃ
॥ પશ્યંતિયવયુવયોઃસુરલિંગિનોઃકિંવ્યુત્પાદિતંત્યુદરભેદિમયંપતોડસ્ય ॥૩૩॥ ત્વપુણ્યમસ્થવિકુંઠમર્તુઃકર્તુપ્રકૃષ્ટમિહધીમહિમંદધી
ખ્યાં ॥ લોકાનિતોવ્રજતમંતરભાવદૃષ્ટ્યાપાપીયસસ્ત્રયદ્મેરિપવોડસ્યયત્ર ॥૩૪॥ તેષામિરિતમુભાવવધાર્યધોરંતંત્ર દંડમનિવારણમશ્વપૂર્ગેઃ
॥ સયોહર-વરુવિખ્યતસ્તત્પાદગ્રહાવપતતામતિકાતરે ॥૩૫॥ મ્યાદઘોનિભગવદ્ગિરકારિદંઢોયોનોહરેતસુરેલનમપ્યશેષં ॥ માવોડ

શીજથી વીરદ શીજવાળા એ બે જમ્યાએ પોતાની છડી વને શેકીને તેમના તેજની દાંસી કરી. ૥૩૦॥ ઉ-
ત્તમ પુનર્મને થોડા તે મુનીઓને, અગત્યના આ બે દારવાળોએ, દેવતાઓના દેખતાં અટકાવવાથી, અતી
સુહ અગત્યને જોવાની તેમની કામતા બંધ થઈને, કામતા અનુજ (નદાનાભાઈ) કોષ થઈ તેમની આં-
ખોમાં (હડી નહીં થયેલ એવો) વીકાર (દેવની પ્રેરણાથી) થયો. અને તેઓ બોલ્યા કે. ૥૩૧॥-કુમારે-
અગત્યની હાતમ સેવા કરવાવડે આ વૈકુંઠલોકમાં વસનારા, અગત્યના સરખાજ સ્વભાવવાળાઓમાં, એ
પશુ-ચાંત-અને દોહને તજેલા-પુરુષ અગત્યના સ્વભાવથી હસતા સ્વભાવવાળા-પોતા જોવાજ જીમ્મઓને
પશુ કપડી જોવાની સંકા કરનારા-અને અવજે મારજે આલનારા-એવા અલૅકાં તમે કોણ છો. ૥૩૨॥ ધીર
અગત્યનીઓ, આજુ જમત અગત્યના ઉદરમાં; મહાકાશમાં પટાકાશ રહેવાની પેઠે, રહેજી જાય છે. અને
તેથી પોતાને એ થઈ શુદ્ધ દેખતા નથી. ત્યારે અલૅકાં રહેલા, અને અગત્યનો વેશ પારણ કરેલા, તમે

એ જમ્યા, જેનાથી અગત્યની કૃપતી થાય છે એવી (અમે અગત્યના ઉદરની ગહાર જુદા જોવાની) બેદ દહી
કેમ કરેજો. ૥૩૩॥ મારે પરમપુરુષ અગત્યના તમે એક મંદજુદી વાળા અનુચરો, અલૅકા સારે કેમ
થાય તેનો વીચાર કરવો જોઈએ. (એમ હડી વીચાર કરીને તેઓ બોલ્યા કે) તમે બેદ દહીવાળા પાપીઓ,
આ વૈકુંઠ લોકમાંની નીકળીને, જ્યાં બેદ દહીથી ઉત્પન્ન થનારા તથા જમ્યા કાગ-કોષ-અને ભોભ છે, એ-
વા મૃત્યુ લોકમાં જમ્યા. ૥૩૪॥ અજોના સમુદાય થઈ પશુ જેનું નીવારણ ન થાય, એવા અલૅકાંરૂપ, તે-
ઓનું એ પ્રકારનું ભયંકર બોલનું સાંભળીને, દરીઅગત્યના તે બંને અનુચરો પશુ બીન્દા. અને અતી રોક
પણથી તે મુનીઓના અરણ્યમાં પડી, તેમના પગ પડીને બોલ્યાકે. ૥૩૫॥ અમે અપરાધીઓ, અગત્ય અ-
કતોનો અપરાધ દરીથી ન કરીએ એવો, તથા અગત્યની આજા બંધ થવાના પાપને પુરેપુર મટાડનારો
એવો આ હંડ, આપ અમેને બલે આપો. પશુ અગત્યે થતા આ કીમીત પસ્તાવાને લીધે, અમે જેજે અ-

ધિશીમાં જ્યાં લાં લાં ભગવાનના સ્મરણને નાશ કરનારો મોહ અમને ન થાય એવો અનુભવ કરો. ૧૩૬૫ તેજ સમયે પોતાના અનુચરોએ સત્પુરોશનું અતીક્રમણ કરેલાનું જાણીને, આર્થ પુરોશના હૃદયમાં વસનારા કમળનાથ ભગવાન, પરમદસ મુનીઓએ શોધેલા પોતાના એ ચરણોથી ચાલીને લક્ષ્મીજી સુદાં, મુનીઓ શોધ્યા હતા તે સ્થળે પધાર્યા. ૧૩૭૭ હંસ સરખા ધોળા પંખાઓના સુખ આપનારા પવનથી ઝુલતી, અને ધોળા કમરૂપ ચંદને દરતી, મોતીની શેરોરૂપ કીરણોમાંથી જેની ઉપર પાણી નીંડા પડે છે, પોતાના હારપાત્રો તથા સનકાદીક મુનીઓ ઉપર કપા કરવામાં જેનું સુખ પ્રસન્ન છે, જે ઇચ્છ્યા યોગ યુક્તિનું સ્થાન છે. પ્રેમવાળી દૃષ્ટીથી ભક્તોને જે સુખ આપે છે. પોતાની સ્વાગ તથા પડોળી છાતીમાં શોભતાં લક્ષ્મીજીને જુઓ-કથી તપલોક સુધીના સાત લોકની ઉપર શીરોમણીની પેઠે રહેલા પોતાના ધામ વૈકુંઠ ચોકને જે શોભાવે છે. મોટા નીલેંડ ઉપર શોભતા કદારાવડે તથા ભગરાઓથી સજ્જતી વનમાળાવડે જે શોભે છે, સુંદર કાંડાંઓમાં

જેને કડાં શોભે છે, ખરડના અગા ઉપર જેણે એક દાઢ્ય યુક્તિ છે, અને બીજે દાઢ્યે કમળ ફરે છે. પોતાની કાંતીથી વીળળીને પણ હૃદયનારાં કુંડળોને પણ શોભાવનારા માલવાળું તથા ઉપડના નાકવાળું જેનું મુખ છે. મણી જડીન જેનો મુકુટ છે, જુલમોની વચમાં રહેલા અમુલ્ય હાર તથા કંડમાં ગહેલો કૌસ્તુભમણી જેને શોભે છે, અને જેને વીશે ભક્તોએ “ભગવાનના રૂપ આગળ લક્ષ્મીનો મર્વ ગળી ગયો” એવો મનમાં તક ક્યો છે, જેના સૌંદર્યનો પાર નથી, જે મારે માટે-સદાશીવને માટે-અને તમે દેવતાઓને માટે પોતાની મુર્તિ પ્રકટ કરે છે. તથા પોતાના સેવકોએ આલવામાં ઉપયોગી પાતડીઓ અને હવ આદી સામાન જેને અર્પણ કરેલ છે, એવા સમાધીમાં ધ્યાન કરતા યોગ્ય પ્રલક્ષ પધારેલા ભગવાનનાં મુનીઓએ દર્શન કર્યા, તથા દર્શનથી તુમી ન થયથી આનંદવડે માથાથી પ્રણામ પણ કર્યા. ૧૩૮૮-૩૯-૪૦-૪૧-૪૨૧ તે કમળજેવી આંખોવાળા ભગવાનના ચરણકમળના નામના કીરણો સાથે મળેલા તુળશીના અંધતાળા વાણે, નાકનાં છીદ-

નુતાપકલયાભગવત્સ્મૃતિધ્રોમોહોભવેદિહતુનોવ્રજતોરધોઽધઃ ॥૩૬॥ એવંતદેવભગવાનરવિંદનામઃસ્વાનાંવિબુધ્યસદતિક્રમમાર્યહયઃ ॥ તસ્મિન્યયૌપરમહંસમહામુનીનામન્વેષણીયચરણૌચલયઃ સહશ્રીઃ ॥૩૭॥ તંત્રાગતંપ્રતિહતૌપયિકંસ્વપુંભિસ્તેઽચક્ષતાક્ષવિષયંસ્વસમાધિભાગ્યં ॥ હંસશ્રિયોર્વ્યજનયોઃશિવવાયુલોલચ્છુદ્રાતપત્રશશિકેસરશીકરાબું ॥૩૮॥ તત્ત્વપ્રસાદસુમુખંસ્પૃહણીયધામસ્નેહાવલોકકલયાદિસંસ્પૃશંતાં ॥ ઇયામેષ્ઠયાવુરસિશોભિતયાશ્રિયાસ્વશ્વડામર્ણિસુભગયંતમિવાત્મધિષ્ણ્યં ॥૩૯॥ પીતાંશુકેષ્ઠયુનિતંબિનિવિસ્ફુરંત્રાકાંચ્યાઽલિભિર્વિરુતયાવનમાલયાચ ॥ વલ્ગુપ્રકોષ્ઠવલયંવિનતાસુતાંસેવિસ્વસ્તહસ્તમિતરેણધુનાનમજ્જં ॥૪૦॥ વિદ્યુલ્ક્ષિપન્મકરકુંડલમંડનાર્હગંડસ્થલોન્નસમુખંમણિમત્કિરીટં ॥ દોર્દંડસ્કંડવિવરે ॥ રતાપરાર્ધ્યહારેણકંધરગતેનચકૌસ્તુભેન ॥૪૧॥ અત્રોપસૃષ્ટમિતિચોત્સ્મિતમિંદિરાયાઃસ્વાનાંધિયાવિરૈચિતંબહુસૌષ્ઠવાઙ્યં ॥ મહ્યંભવસ્યભવતાંચમજંતમંગંનેમુર્નિરીક્ષ્યનવિત્તસદશોમુદાકૈઃ ॥૪૨॥ તસ્યારવિંદનયનસ્યપદારવિંદકિંજલકમિશ્રતુલસીમકરંદવાયુઃ ॥ અંતર્ગતઃસ્વવિવરેણચકારતેષાંસંશ્લોભમક્ષરજુષામપિચિત્તતન્વોઃ ॥૪૩॥ તેવાઅમુષ્યવદનાસિતપદ્મકોશમુદ્વીક્ષ્યસુંદરતરાધરકુંદહાસં ॥ લબ્ધાશિપઃપુનરવેક્ષ્યતદીયમાંધ્રિદ્વંદ્વંનવારુણમણિશ્રયણંનિદધ્યુઃ ॥૪૪॥ પુંસાંગતિમૃગયતામિહયોગમાર્ગેર્ચાનાસ્પદંબહુમતંનયનાભિરામં ॥ પૌંસ્ત્રવપુર્દર્શનમનન્યસિદ્ધૈરોત્પત્તિકૈઃસમગૃણ્યુતમષ્ટભોગૈઃ ॥૪૫॥ કુમારાંયોઽતર્હિતોદિગતોપિદુસ્તન્નાત્વંસોઽદ્યૈવનોનયનમૂલમનંતરાદઃ ॥ યદ્યૈવકર્ણવિવરેણગુહાંગતોનઃપિવાનુવર્ણિતરહાભવદુદ્ભવેન ॥૪૬॥ તંત્રાંત્રિદામભગવન્પરમાત્મતત્ત્વંસત્ત્વેનસંપ્રતિરતિરચયંતમેષાં ॥ યતેઽનુતાપવિદિતૈર્દૃઢભક્તિયોગૈરુદ્ધૈયયોદિવિદુર્મુનયોવિરાગાઃ ॥૪૭॥ નાત્યંતિકંવિગળયંત્યપિતેપ્રસાદંકિંત્વન્યદર્પિતમયંભ્રુવડન્નયૈસ્તે ॥ યેઽગત્વદંધ્રિરણાભવતઃકયાયાઃકીર્તન્યતીર્થયશસઃકુશલારસજ્ઞાઃ ॥૪૮॥ કામંભવઃસ્વવૃજિનૈર્નિરયેષુનઃસ્તાન્નેતોઽલિવચ્ચદિનુતેપદયોરમેતા ॥ વાચશ્ચનસ્તુલસિવચ્ચદિતેઽધિશોભાઃપૂર્યેતતેગુણગર્ણૈર્યદિકર્ણરંધ્રઃ ॥૪૯॥ પ્રાદુશ્ચકર્થયદિદંપુહૂતરૂપં

વાટે અંતરમાં પ્રવેશ કરવાથી, તે મુનીઓ દ્વિતીય મુખને ભગવાનના નહીં હોવા છતાં પણ, તેમનાં શરીર અને મન અતી આનંદથી વીકારવાળાં થઈને શરીરમાં રવાડાં ઉભાં થઈ ગયાં. ૧૪૪૩-૪૪૪ યોગ માર્ગવડે અત્મ સ્વરૂપને શોધનારા પુરોશોની ગતીરૂપ તથા ધ્યાનના વીશયરૂપ, યદુ માન પામેલ, આંખોને આનંદ આપનાર તથા આઠ પ્રકારની ઉત્પત્તિક અને અનન્ય સીદ્ધીઓવાળું આ પુરુશ શરીર જોઈને તે મુનીઓ સ્તુતી કરવા લાગ્યા કે. ૧૪૫૫ -કુમારો-હે અનંત, દુષ્ટ યુદ્ધીઓઓના અંતરમાં પેસીને છુપાઈ રહેલા અપરુ વર્ણન, જ્યારે આપના ચકીર ઉત્પન્ન થયેલ અમારા પીના ક્રબ્દાએ અમારી આગળ કબુ હતું. સારથી અમારા અંતરમાં તો આપ રહેલા છે. પણ હમણાં અમારી આંખોની આગળ આવેલા છે. ૧૪૬૫ શ્રેયથી મળેલા દૃઢ ભક્તિયોગથી હૃદયની માંડો છુટી જઈને, વીશ્વપાદિકમાં પ્રીતીસ્વીન થયેલા મુનીઓના જન્યુવામાં આપનારા તથા પ્રતીક્ષણે શુદ્ધ સત્ત્વગુણી શરીરથી ભક્તોના ઉપર પ્રસન્ન થનાર, પરમ આત્મ તત્ત્વ રૂપ, આપ ભગ-

વાનને અમે જાણ્યા છે. ૧૪૭૭ હે ભગવાન, શીર્વન કરાવે યોગ્ય અને પરીત્ર થયવાળા આપના ચરણ કમળને આશ્રય કરનારા ભક્તોમાં ગવાની કથાઓના રચને સમજનારા મહાત્માઓ; આપના મોક્ષરૂપ પ્રસાદને પણ મણીમાં જેખા નથી, તો આપની ભમર કરડી થયથી ભય ઉત્પન્ન થનારા ઉદ્ધાદીક પદને તો તેઓ લેખનેજ યાતા. ૧૪૮૫ આપના ચરણમાં તુળસી આદીના અંધથી રમતા ભમરાઓની પેઠે અમારું ચીત રમે, અને તુળશીની પેઠે અમારી વાણી આપના ચરણમાંજ શોભે, તથા અમારા કાનનાં છીદ્રો આપના મુઠ્ઠાવડે પુરાય એમ થાય તો પછી અમે અમારાં પાપ કબોવડે નીચ ચોનીને વીશે બલે જન્મ પામીએ. ૧૪૯૫ અહર્તેરૂપ કોકાની આગળ પ્રકટ નહીં થનારા અને વીધુલ પથરાળા આપ ભગવાને પોતાનું સ્વરૂપ આ રીતે અમેને પ્રલક્ષ કર્યું છે. જેથી અમારી દૃષ્ટીને અત્યંત નીટળી મળી છે. એટલામાટે આપ ભગવાનની આ સ્વરૂપને અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ. ૧૫૦૫ છત્રીથી. જા. ત્રીજી રક. ૧૫ અં. સંપૂર્ણ. ૧૧૫૫

(સત-વેત્તા-ને હાપર) યુગને વીશે, પેતાના ત્રણ પગ તપ-સૌચ-અને જ્ઞાન અથવા દયાવડે આ ચરાચર જગતનું પાત્રન કરેા છે. તેથી એ ત્રણ પગનો ધ્યાન કરનારા, અમારા રાગે ગુણ તથા તમેા મુખ્યો, ઉત્તમ દયાના સ્વરૂપવાળા સત્ગુણવડેજ આપ નાશ કરી નાંખેા. ૩૨૨માં મોટા પુરશોનાં આચરણને, પ્રમાણ તરીકે માનીને, તેનાં આચરણોનેજ લોકો ચક્રણ કરેછે. માટે આપેજ રક્ષણ કરવાને યોગ્ય ઉત્તમ બ્રાહ્મણના કુળનું રક્ષણ જ્ને આપ સાચી અને મીઠી વાણીથી, અને પુજન આદીકથકી કરેા નહીં તેા આપનોજ પ્રવર્તીનેવેા વેદ માર્ગ અચીતજ નાશ પામી જાય. ૩૨૩માં પણ વેદ માર્ગનો નાશ થયામાં આપનો મત નહોતાયીજ આપ, પેતાની શક્તી એટલે માયાને મૃદુલ્ય કરીને અવતારાદીક ધરવાવડે, ધર્મના શત્રુઓને ઉમેરી નાંખીને, લોકનું રક્ષણ અને ધર્મનું સ્થાપન કરેાછેા. એવા સર્વ સત્વોવાળા-વીશ્વનું પોષણ કરનારા-અને સર્વના અધીષ્ઠી-આપે બ્રાહ્મણો તરફ નમ્રપણું દેખાડવાથી આપના તેજમાં ન્યુનતા થતી નથી. પણ એવેા વીનોદ

કરવાવડે આપે એ પ્રકારથી ગાવ ધર્મનું રક્ષણુજ કરેલું છે. ૧૨૪૧ અને ૧૨૪૨ એવા આપ ને એ દારપા-
એને બીજે દંડ આપવા ધારતા હો, અથવા તેમના ઉપર કાંઈક અધીક રહેમ કરવા હચ્છતા હો, તો અમે
નીષ્કપટ ભાવથી તેમ કરવામાં અનુમતી આપીએ છીએ. અથવા તેઓ નીરપરાધી હોવા છતાં પણ કુદીથી
અમે તેમને દંડ આપેલાનું આપ ધારો. તો અમારે ચાટે પણ આપને જેમ ઉચીત લાગે તેમ આપ વીચાર
કરો. ૧૨૪૫-શ્રી ભગવાન-હે વંદિયા, તમારા નીમીત્તથી, મેંજ તેઓને આ શ્રાપ આપેલો છે એમ તમે
જાણો. અને એ એક જગ્યાએ હમણાં અસુરગતીને પામીને તથા સંપૂર્ણ કોપધુક્ત સમાધીયેન દંડ કરીને કિતાવ-
ળાજ ભારી પાસે પાછા આવશે. (અર્થાત તમારો આગાં જરા પણ દોષ નથી. એમ જાણો.) ૧૨૪૬-
શ્રીકૃષ્ણ-પછી સનકદીક સુતીઓ, એ નેત્રોને આનંદ આપનારા સ્વપ્નપ્રકાશ વૈકુંઠેશને જોઈને, અને ભગવાનનાં
દર્શન, પ્રણામ, અને પરજાગા કરીને તેમની રજા લેઈ, તે વૈશ્રતી વૈશ્વવર્તાં વખાણુ કરતા કરતા લાંચી આજ્યા

ગયા. ૩૨૭-૨૮ ॥ તે પછી પોતાના એ અનુચરો જ્ય વીજળ્યને જાગવાને કહ્યું કે, તમે બપ પામશો નહીં. તમારું બહું ઘસો. બ્રાહ્મણોના આપ મીથ્યા કરવાને હું અમર્ય છતાં પણ મેં તેગ કહું નથી. કારણ મારી ઇચ્છા એવીજ હતી. ૩૨૯ ॥ મારે વંશી વૈદજાવસુકા કોષથી યોગ કરવારો, બ્રાહ્મણોનું હેતન (અવમથ્વના) કરવાના પાપને મટાડીને, યોગા કાળમાંજ તમે ફરીથી ગારા સમીપમાં પાછા આવશો. ૩૩૦ ॥ એ રીતે હારપાણેને સમજાવી કરીને, વીમાનેના ગુપ્તથી રાજગરાયલા, અને સર્વ જાતના અતીરાય વૈભવથી શોભતા પોતાના મંદીર (સ્થાન) માં જાગવાને પ્રવેશ કર્યો. ૩૩૧ ॥ અને એ જેક શ્રેષ્ઠ દેવતાઓ જ્ય-વીજળ્ય, અગ્ની-વાર્ય બ્રાહ્મણના આપથી ગર્વરહીન અને શોભા વીનાના થઇને વૈકુંઠ શેઠમાંથી પજા. ૩૩૨ ॥ હે પુત્રો, તે એ જગ્યાને તૈકુંઠમાંથી વીમાનેની આગળ થઇને પડતાં મોટે હાહાકાર થયે. ૩૩૩ ॥ હરી જાગવાના એ બંને સુખ પ્રાપ્તિ, દમણું ટીંપના જાહેરે વીશે (ગર્ભમાં) કરવાપ્રતીએ સુરેલા ઉભેજરપે પ્રાપ્ત થયેલા. ૩૩૪ ॥

એ રીતે ભગવાનના કરવાથીજ, એ જે અસુરોના તેજવડે હાલમાં તમારે તેજ ક્ષીણ થઇ ગયું છે. ૥૩૫૥
માટે વીજની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને લયના કારણરૂપ, તથા જેની યોગમાયાના પારને યોજેશ્વરો પણ પામી શ-
કતા નથી એવા આદીપુરુષ ભગવાન તમારે ભક્ત કરવાનો વીચાર કરોજ. એ ત્રણે સોકના ઇશ્વર જે કાંઈ
કરવાને થાયું હશે. તે આપતયાં આપણે કાંઈ પણ કરવું તે અર્થ વીતાવું અને તકામુજ છે. ૥૩૬૥ ઇતી
શ્રી ૦૦ ત્રીજી રહેલો મોગમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૧૬૥

અધ્યાય ૧૭ મો.-મૈત્રેય-બ્રહ્માના કહેવાથી સંકાતું કારણ મટાડીને સર્વ દેવતાઓ લાંબી પાછા ફરી
સ્વર્ગલોકમાં થયા. ૥૧૭૥ પછી પોતાના રત્નમીના કહેવાયડે સંતાનો થઈ શંકા પામેલાં, સાધવી દીતીએ, પુ-
રેપુરાં સો વરસે એ પુત્રોને જન્મ્યા. ૥૧૮૦ તેમના જન્મ વખતે પૃથ્વી-આકાશ-અને અંતરીક્ષમાં, શોકને ધણે

ભય ઉર્જન કરે, એવા ધણા ઉપજીને થયા. ૥૧૮૦ પવનો સહીત પૃથ્વી ચલ્યામાન થઈ. સર્વ દીશાઓ બ-
ળવા લાગી. ઉદકા સહીત વજ્રપાત થયા. અને દુખને સુખનારા પુત્રકેતુઓ ઉપા. ૥૧૮૦ વરોણીયાર્થી સે-
નાવાળો અને પુત્રાર્થી ધન્યાગ્રો-મેટા જ્યેષ્ઠને મુગસહીત ઉમેડી નાંખનારો-અને નખમીસકાવ એવા રપરી-
વાળો વાયુ વારંવાર વાવા લાગ્યો. ૥૧૮૦ હસતી હોય એવી વીજળીઓવાળાં વાદળાંની ધટાધી, આકાશમાં
અપકાર થવાથી, મહેા અને તારાઓનાં રથાન પણ ન સમજવ એવું થઈ જઈને તેઓ દેખાતા બંધ થયા.
૥૧૮૦ અને સમુદ્રપણ અંદરથી વીકારવાળો થઈને, ઉદાસ સરખો તથા ઉછળા અને હુમે મારતો દેખાયો.
તેમજ સુકાઈ એવે કગલોવાળાં જળાસયો અને નદીઓ પણ ઉછળા મારતાં જણાયાં. ૥૧૮૦ શકુ સહીત
સુર્ય ચંદ્રને ફરતાં વારંવાર કુંડાળાં થવા લાગ્યાં. વાદળાં વીનાજ ગર્જનાઓ થવા લાગી. અને પવનની મશ-

દિતેર્જનરનિર્વિઠંકાર્યપંતેજાલ્બણં ॥૩૪॥ તયોરસુરયોરચતેજસાયમયોર્હિવઃ ॥ આક્ષિતંતેજતર્હિ મગવાંસ્તદ્વિધિત્સતિ ॥૩૫॥ વિશ્વસ્યયઃ
સ્થિતિલપોદ્ભવહેતુરાયોયોગેશ્વરૈરપિદુરત્યયયોગમાયઃ ॥ ક્ષેમંવિધાસ્યતિસનોમગ્દાંત્ય ધ્રીશસ્ત્રાસ્મદીયવિમૃદોનકિયાનિહાર્યઃ ॥૩૬॥
૬૦ મા. મ. ત. ષોડશોઽધ્યાયઃ ॥૧૬॥ મૈત્રેય ૦ નિશ્ચ્યાત્મભુવાગીતંકારણંશંકયોજ્ઞિતાઃ ॥ તતઃસર્વેન્યવર્તેતત્ત્રિદિવાયદિવૌકસઃ ॥૧॥
વિતિસ્તુમર્તુરાદેશાદપત્યપરિશંકિની ॥ પૂર્ણેવર્ષે દ્વેદ્વાધ્વીપુત્રોપ્રસુપુવેયમૌ ॥૨॥ ઉત્પાતાબહવસ્તત્રનિપેતુર્જાયમાનયોઃ ॥ દિવિભુવ્યંતરિક્ષેચ
લોકસ્યોરુમયાવહાઃ ॥૩॥ સહસ્ત્રલ્લભુવશ્ચેલુર્દિશઃસર્વાઃ પ્રજજ્વલુઃ ॥ સોલ્કાશ્ચાશનયઃ પેતુઃ કેતવશ્ચાર્તિહેતવઃ ૪ વૌવાયુઃ સુદુઃ સ્પર્શઃ ફૂત્કારા
નીરયન્મુહુઃ ॥ ઝન્મૂલયન્નગપતીન્વાત્યાનીકોરજોધ્વજઃ ॥૫॥ ઉદ્ભસત્તદિદંભોદઘટયાનષ્ટમાગણે ॥ વ્યોમ્નિપ્રવિષ્ટતમસાનસ્મવ્યાદ્યતેપદં
॥૬॥ ચુક્રોશવિઃ નાવાર્ધિરૂદૂર્મિઃ ક્ષુભિતોદરઃ ॥ સોદપાનાશ્વસરિતશ્ચુક્તુઃ શુષ્કપંકજાઃ ॥૭॥ મુહુઃ પરિધયોઽભૂવન્સરાઢ્ઢોઃ શશિસૂર્યયોઃ ॥ નિ
ર્ધાતારથનિર્હાદાવિવરેજ્યઃ પ્રજ્જજિરે ॥૮॥ અંતર્ગામેષુમુખતોવમંત્યોવન્હિમુલ્બણં ॥ સુગાલોલૂકટંકારૈઃ પ્રણેદુરશિવંશિવાઃ ॥૯॥ સંગીતવદ્રો
દનવદુન્નમય્યશિરોધરાં ॥ વ્યમુંચન્વિવિધાવાચોગ્રામસિંહાસ્તતસ્તતઃ ॥૧૦॥ સ્વરાશ્ચકર્કશૈઃ ક્ષત્તઃ સ્વરૈર્ધૈતોધરાતલં ॥ સ્વાર્કારરમસામત્તાઃ પ
ર્થવાવન્વરુચશઃ ॥૧૧॥ રુદંતોરાસમત્રસ્તાનીઢાદુદપતનસ્વગાઃ ॥ ઘોપેડરણે ચપશવઃ શકૃન્મૂત્રમકુર્વતા ॥૧૨॥ ગાવોઽત્રસન્નસૃગ્દોહાસ્તોયદાઃ
પૂયર્વાર્ષિણઃ ॥ વ્યરુદન્દેવલિંગાનિદ્રુમાઃ પેતુર્વિનાઽનિલં ॥૧૩॥ ગ્રહાન્પુણ્યતમાનન્યેભગનાંશ્વાપિદીપિતાઃ ॥ અતિચેરુર્વક્રગત્યાયુયુધુશ્ચપરસ્પ
રી ॥૧૪॥ દૃષ્ટ્વાઽન્યાંશ્વમોત્પાતાન્નતત્ત્વવિદઃ પ્રજાઃ ॥ બ્રહ્મપુત્રાન્તેમીતામેનિરેવિશ્વસંહ્રવં ॥૧૫॥ તત્ત્વાદિદૈત્યૌસહસાવ્યજ્યમાનાત્મપૌરુષૌ ॥
વદ્ધધાતેઽશ્મસારેણકાયેનાદિપતીઢ્ઢવ ॥૧૬॥ દિવિસ્પૃશોહેમકિરીટકોટિભિર્નિરુદ્ધકાષ્ઠૌસ્ફુરદંગદામુજૌ ॥ ગાંકંપયંતૌચરણૈઃ પદેપદેકલ્યા
સુકાંચ્યાડર્કમતીત્યતસ્થતુઃ ॥૧૭॥ પ્રજાપતિર્નામતયોરકાર્ષીઘઃ પ્રાક્સ્વદેહાદ્યમયોરજાયત ॥ તંવૈહિરણ્યકશિપુંવિદુઃ પ્રજાયંતંહિરણ્યાક્ષમ
સૂતસાઃ તઃ ॥૧૮॥ ચક્રેહિરણ્યકશિપુર્દોર્ધ્વાંબ્રહ્મવરેણચ ॥ વશેસપાલાલ્લોકાંસ્ત્રીનકુતોમૃત્યુરુદ્ધતઃ ॥૧૯॥ હિરણ્યાક્ષોઽનુજસ્તસ્યપ્રિયઃ પ્રીતિ

ઓમાંથી રથ માથવાના સરખો અવાજ થતો જણાયો. ૥૧૮૦ વળી તે વખતે ગામડાંઓમાં, મોડામાંથી અળતા
અમીની જ્વાળાઓ કાઢતી ફાડડીઓ, ધીયાળ અને હુડના ચાદ સાથે અમંગળ સાદ કાઢતી હતી. ૥૧૮૦
આં લાં ડોક ઉઘી કરીને ગાતાં હોય એવી રીતે કુતરાં વીવીધ પ્રકારે ભસતાં હતાં. ૥૧૮૦ હે વીદુર પોતાની
અતી ક્રોધર ખરીને પૃથ્વી ઉપર પછાડતાં ઉન્મત્ત ગયેલાં, ભુંકતાં ભુંકતાં રેળાબંધ આમનેમ દોડતાં હતાં ૥૧૮૦
અધિગ્ના રેવાથી ત્રાસ પામેલાં પક્ષીઓ માળામાંથી પડી જતાં હતાં. તથા વગડામાં અને નેસડામાં પશુઓને
ખૂણુ અને મુન થઈ જતાં હતાં. ૥૧૮૦ ત્રાસને લીધે ગાયોને દોડતાં ભોહી નીકળતું હતું. વાદળાંઓ પડેને
વરસાવતાં હતાં. દેવતાઓની મુરતીઓ રોતી દેખાતી હતી. અને પવન વીનાજ ઝાડો પડી જતાં હતાં. ૥૧૮૦
પુણ્ય મહેા (યુર-યુક-યુધ-અને ચંદ્ર) એમને દુષ્ટ મહેા (મંગળ-શની-રવી આદી) ઓલંગતા હતા. અને તેઓ

અવળી ગતીથી ચાલતા હતા તથા પરપરમાં યુદ્ધ કરતા હતા. ૥૧૮૦ એ અને જીભ મોટા કરવાનેને ને-
હને, તેના તત્વને નહીં જાણતી પ્રજાઓએ બીબાને વીચનો પ્રથમ થવાનુંજ માન્યું. ૥૧૮૦ પછી પોતાના પરા-
ક્રમને દેખાડ ૥ ને બંને આદી દેવો, ઘુનજ પથર જેવા કઠણ શરીરોથી પવનની પેટે વધવા લાગ્યા. ૥૧૮૦ સો-
નાના મુક્ટો અણીઓથી આકાશને સ્પર્શ કરતા-દીશાઓનો રાધ કરતા-હાથે પેઢેરેલાં ધરણીથી શોભતા-પમથે
પમથે પમથડે પૃથ્વીને કંપાવતા-અને સારી કઠીમેખળાઓવાળી કંમરોવાળા તે ભેડ દેવો, સુર્ય નારાયણને પણ
ઓળંગીને આગળ જઈ તે રથને ધોબ્યા. ૥૧૮૦ પ્રજાપતી કશ્વપે તેઓનાં નામો પાડ્યાં. તે જ્વેડામાંનો જે પોતાના
શરીરથી પ્રથમ ઉત્પન્ન થયો તે “હીરણ્યકશીપુ”, અને જન્મતી વખતે જે આગળ નીકળ્યો તે હીરણ્યાક્ષ, એ નામોથી
તેઓ શોકને વીશે જણાવ્યા છે. ૥૧૮૦ પછી ડોક પાગો સહીત ત્રીમોડીમાં કાઢયઈ મૃત્યુ નહીં થવાનું બ્રહ્માધર્મી

પરમાત્મા આમીને હાથ જોડીને દીક્ષાપાત્રીપુત્રે પોતાની સુખશાન્તિ તેમજ (લોકપાત્રી સહીત સર્વ લોકોને) પોતાના વચ્ચેમાં આપ્યા. ૧૨૫૫ અને ૨૧૦૨ શેર તેનું હીત અને પ્રાય કરનારો તેનો નાનો બાઈ દીક્ષાપાત્રી હાથમાં મદા લેખને પુણી ઇચ્છાથી સ્વર્ગમાં ગયો. ૧૨૦૩ ભારે તે આસક્ષ વેગવાળા-સેનાનાં ઝાંઝરોને ખણ ખણાવતા-વેળાની આળા પેહેરેલા-અમા ઉપર મોટી મદા રાખવાથી શોભતા-શૌર્ય, વીર્ય એટલે બળ, અને બહાનું વરદાનથી અર્ધેશ, નીરંકુશ, અને નીર્ભય થયેલા- એવાને જોઈને બધા પામી, મરડના ત્રાસથી સાપો સંતાઈ જવાની પેટે, દેવતાઓ સંતાઈ ગયા. ૧૨૧-૨૨૩ એટલે તે દેવોના રાજ્યે, પોતાના મોટા પરાક્રમવડે, ઉદ સહીત દેવતાઓના મણીને નપુંસકની પેટે સંતાઈ ગયેલા જોઈને મોટી મળના કરી. ૧૨૩૩ પછી લાંબી પાછો પાછો, મળીર તથા મોટા અવાજ કરનારા સમુદ્રની અંદર ઉત્તમ હાથીની પેટે, એ મદા બળવાળો ત્રીજા કરવા સાઈ પેટે. ૧૨૪૩ તેમાં તેના પેસવાથી વરજીના સૈનીકો મોટા બળયર મગરમચ્છ વીગેરે યાદો મણી

તેણે નહીં માંમાં છતાં પણ, તેના તેજથીજ પરાણ પામીને, તેની સન્નીધીથીજ બધા પામી જઈને થણે દુર આધા દોડી ગયા. ૧૨૫૫ પવનથી ઉડેલા જોળાઓને પોતાની લોકમય મદાથી વારંવાર કાપતો તે મદા બળીઓ થણું વરસો મુઠી સમુદ્રમાં ફેંચે. અને પછીથી હે વીદુર, તે, વરજીની પુરી વીળાવરીમાં ગયો. ૧૨૬૫ લાં પાતાળ લોકને પાલન કરનારા બળયરોના સ્વામી વરજી દેવને મળીને, નીચની પેટે નમી જરા મોટું મલકાવીને મરકરીમાં બોલ્યો કે, “હે અધીરાજ, મને આપ થુદ આપો.” ૧૨૭૩ આપતો મોટી કોર્તિવાળા લોકપાળોના અધીપતી, અને દુર્મદ તથા પોતાને શુરવીર માનનારાઓના પરાક્રમને નાશ કરનારા છે. વળી તમે, દેવ અને દાનવો સહીત તમામ લોકને જીતીને, પુર્વ રાજસુય નામનો યજ્ઞ કરી ભગવાનનું યજ્ઞન પણ કરેલ છે. ૧૨૮૩ મદોન્મત થયેલા શત્રુએ, એ રીતે પધ્વી મરકરી કરી, ભારે ભગવાન વરજી પોતાને ઉત્તમ થયેલા કોપને પોતાની થુદી થકીજ સમાવીને જ્યાં જ્યાં આપ્યો કે, પરડા થવાથી અમારાં અંગો તો હવે

કૃદન્વહં॥ ગદાપાણિદિવંયાતોયુયુત્ મૃગયનરણં॥૨૦॥ તંવીક્ષ્યદુઃસહજવંરણત્ત્વંચનનુપુરં॥વૈજયંત્યાસ્રજાજુષ્ટમંસન્યસ્તમહાગદં॥૨૧॥ મનોવીર્યવરોત્તિસ્ત્રક્તમસૃષ્યમકુતોમયં॥ મીતાનિલિલિ રેદેવાસ્તાર્ધ્યંત્રસ્તાદ્વાહયઃ॥૨૨॥ સવૈતિરોહિતાન્દૃષ્ટ્વામહસાસ્વેનદૈત્યરાટ્ ॥ સેંદ્રાન્દેવગણાન્ક્ષીબાનપશ્યન્વ્યનદદ્રુઃ॥૨૩॥ તતોનિવૃત્તઃક્રીડિષ્યન્નગંભીરંભીમનિઃસ્વર્નં॥વિજગાહેમહાસત્તોવાર્ધિમત્તદ્વદ્વિપઃ॥૨૪॥ ॥તસ્મિન્પ્રવિષ્ટેવરુણસ્યસૈનિકાયાદોગણાઃસન્નધિયઃસસાધ્વસાઃ॥ અહન્યમાનાઅપિતસ્યવર્ચઃપ્રદર્શિતાદૂરતરંપ્રદુદુવઃ ॥૨૫॥ સર્વર્પૂગાનુદઘૌ મહાબલશ્ચરન્મહોર્મીન્શ્વસનેરિતાન્ગુહુઃ॥ મૌર્યાઽભિજઘ્નેગદયાવિભાવરીમાસેદિવાંસ્તાતપુરીપ્રચેતસઃ॥૨૬॥ તત્ત્રોપલભ્યાદુરલોકપાલકં યાદોગણાનામૃષમંપ્રચેતસં ॥ સ્મયન્પ્રલબ્ધુંપ્રણિપત્યનીચવજ્રગાદમેદેહ્યધિરાજસંયુગં॥૨૭॥ ત્વંલોકપાલોઽધિપતિર્વૃહચ્છ્રવાવીર્યાપહોદુર્મદવીરમાનિનાં ॥ વિજિત્યલોકેઽસ્થિલદૈત્યદાનવાઽપ્ત્વસૂયનપુરાયજત્પ્રભો ॥૨૮॥ સપ્તમુત્તિસ્ત્રક્તમદેન્દ્રિયોદ્ધાદૃઢંપ્રલબ્ધોભગવાનપાંપતિઃ ॥ રોષંસમુત્થંશમયન્સ્વયાધિવાવ્યવોચદંગોપશઙ્ગતાવયં॥૨૯॥ પશ્યામિનાન્યંપુરુષાતપુરાતનાદ્યઃસંયુગેત્વારણમાર્ગકોવિદં ॥ આરાધયિષ્યત્યસુરર્ષભેહિતંમનસ્વિનોયંઘ્રણતેજવાદૃશઃ॥૩૦॥ તંવીરમારાદભિપદ્યવિસ્મયઃશયિષ્યસેવીરશયેશ્વભિર્વૃતઃ ॥ યસ્ત્વદ્વિધાનામસતાં પ્રશંસિત્વૃણાપિ ધત્તેસદનુગ્રહેચ્છયા ॥૩૧॥ હૃંમામંતૃહિરણ્યાક્ષાદિગ્વિજયેસત્તદશોઽશ્વાયઃ॥૧૭॥ મૈત્રેયૃતદેવમાકર્ણ્યજલેશભાષિતંમહામનાસ્તદ્વિગણ્યદુર્મદઃ ॥ હરેર્વિદિત્વાગતિમંગનારદાદ્રસાતલંનિર્વિવિશેત્વરાન્વિતઃ ॥૧॥ દદર્શતત્રાભિજિતંધરાધર્મોદ્ધામાનાવનિમગ્નદંષ્ટયા ॥ મુષ્ણંતમક્ષ્ણાસ્તદ્ધૃક્ક્રુશ્રિયાજહાસચાહોવપ્રોહ્યોદ્ધૃઃ ॥૨॥ આહૈનમેવજ્ઞમહાવિમુંચનોરસૌકસાંવિશ્વસૃજેયમર્ષિતા ॥ નસ્વસ્તિયાસ્પનયામમેક્ષતઃસુરાધમાસાદિતસૂકરાકૃતે ॥૩॥ તંનઃસપત્નૈરભવાયકિંભૃતોયોમાયયાહંત્યસુરાન્પરોક્ષજિત્ ॥ લાંયોગમાયાબલમલ્પપૌરુષંસંસ્થાપ્યમૂઢપ્રમૃજેસુહચ્છુચઃ ॥૪॥ ત્વયિસંસ્થિતિગદયાશીર્ણશીર્ષણ્દહુજચ્યુતયાયેચતુર્થ્યં ॥ વર્ણિત્વંદૃષ્ટોયેચદેવાઃ

ઉપશમને પામેલાં છે. ૧૨૫૫ માટે હે દેવોના રાજા, થુદના પ્રકારમાં કુશળ એવા તમને, હું પુણી તમારી ઇચ્છાને પુર્ણ કરનાર: પુરુષ ભગવાન, જેમનું તમારા સરખા મનસ્વી પુરુષો, પોતાની ઇચ્છા પુર્ણ કરવા માટે આરાધન અને સ્તુતી કરે છે. તે વીના વીળ કોઈને હું હવડાં દેખતો નથી. ૧૩૦૩ જે વીર પુરુષોને પામીને તુર્તજ તમે મર્વ રહીત થઈને તથા કુનાંઓથી વીંટાઈને વીરમુદ્રામાં (રજુશીમાં) સુઈ જશો. કે જે ભગવાન સત્પુરુષોના ઉપર અનુમદ કરવાની અને તમારા સરખા અસન પુરુષોનો નાશ કરવાની ઇચ્છાથીજ દેવ-લીધન-અને નર આપીકને વીશે અવતારો લેવા વડે સ્વરૂપને ધારણ કરે છે. ૧૩૧૧ છતી શ્રી ૦ બા ૦ ત્રીજા સ્કંધને સપરમો અધ્યાય સંપુર્ણ. ૧૩૧૧

અધ્યાય ૧૮ મો.-મૈત્રેય-આ પ્રમાણે વરજી કહેલું સાંભળ્યા છતાં, અતી ઉડેલા અને મોટા મનવાળા તેણે, તે નહીં મણીકરતાં નારદજી મહી ભગવાનની મતી બધીને ત્વરા સહીત રસાતલમાં પ્રવેશ કર્યો. ૧૩૧૧

લાં રતાશની શોભાવાળી આંખથી પોતાને ઝાંખો પાડતા-જ્યાં પામેલા-પૃથ્વીને ધારણ કરનારા-અને આગલી દાઢી અણીયકા પૃથ્વીને ઉપર લેઈ આવતા વરાહ ભગવાનને દેખીને તે મરકરીમાં બોલ્યો કે, “આતો પવનમાં નહીં રતનારો મુગ છે. ૧૩૨૩ હે અશ્વ, વીધને સજ્જતારા બહાએ રસાતલમાં રહેનારાઓને આપેલી પૃથ્વીને તું છેડી દે. હે વરજીની આકૃતિ ધરનાશ અધમ દેવ, તું મારા દેખતાં પૃથ્વી સહીત કુશળ જાત છે એમ નથી. ૧૩૩૩ હે મુદ, તું જે માયાના બળવાળો અને અસ્પ પુરુષાધેવાળો છતાં, કપટ થકીજ અમુરોનો પ-રોક્ષ નાશ કરનારો છે, તેને અમારા શત્રુઓએ જાણે મરવાને માટેજ ઉછેર્યો હોય તેમ, તને મારીને હું મારા સંમંધીઓના શોકને મટાડીશ. ૧૩૪૩ અને મારા હાથથી છુટેલી મદાથી મારું પુરુષ જઈને તું મુતો, એટલે તને બળીદાન આપનારા દેવતાઓ તથા રશીઓ પોતાની મેજેજ મુગ વીનાના થઈ જશે.” ૧૩૫૩ એ રીતનાં શત્રુનાં વચનથી બાણેથી દુષ્પ પામેલા વરાહ ભગવાન, પોતાની દાઢ ઉપર રહેલી પૃથ્વીને બધા પામેલી જો-

કને, યુધ્ધથી પીડાયેલા દાથી દાધણી સહીત તપાવમાંથી બહાર નીકળવાની પેટે, પાણીની અંદરથી બહાર નીકળ્યા. ૥૧૫ ૥ સારે દાથીની પાછળ મગદમચ્છ દોડવાની પેટે, પાણીમાંથી નીકળતા વરાહ ભગવાનની પાછળ દોડીને તે, સોના સરખા પીંગા વાળવાળો-અર્થેક દાદેવાળો-અને વચ્ચે ગરજના કરતો હીરણ્યકશ્વેષે કો, “ભાગ્ય નગ્નેશ અસત પુરુષોને નીકળે યથા યોગ્ય કયું કામ હશે.” ૥૧૬ ૥ એટલી વારમાં બ્રહ્માએ સુત્રી કરાતા અને દેવતાઓએ ધુલથી વધાવાતા વરાહ ભગવાને, હીરણ્યકશ્વેષના દેખનાંજ પાણીની સપાટી ઉપર પૃથ્વીને મુકીને તેમાં પોતાનું સત્ત્વ એટલે આધાર રાક્ષી મુકી. ૥૧૭ ૥ પછી પોતાની પાછળ ભાગેલા સોનાનાં ખરેણાંવાળા-મેટી મદાવાળા-સોનાના નકશીદાર કવચવાળા-અને નકારાં વચ્ચેથી વારંવાર મમસ્થાનોને ભેદના, એ હીરણ્યકશ્વેષ પ્રત્યે, વરાહ ભગવાન અત્યંત કાંઈને હસવાની પેટે બોલ્યા કે. ૥૧૮ ૥-શ્રીભગવાન-હે અબદ,

તારું કહેલું અર્થ છે. અમે વનમાં નહીં કરનારા યુધ્ધ છે. અને તારા સરખા માખ્ય સોંઢ (કુતરા)ને શોધીએ છીએ. ચતુરતા પાછ મુકા વીરપુરુષો, તારા સરખાના આવા બહુમુકારને મણકારતાજ નથી. ૥૧૯ ૥ રસાતળમાં રહેનારાઓની માપણું હરણ કરનારા અમે, ભાગ્ય વીનાના અને તારી મદાએ નકારેલા છતાં પણ તારી સામે ઉભેલા છીએ. કેમકે તું બળવાનની સાથે વેર ઉત્પન્ન કરીને, ખીન્ને કાલ દેકાએ જાહેરે ઉભા રહેવાની જાએ અમે જોતા નથી. ૥૨૦ ૥ તું પાપદળ તથા રથોના યુધ્ધોના પતીઓના પણ પતી છે. માટે ઉતાવળો અમારો પરાભવ કરવાનો વત્ત કરમ. અને અમને મારીને તારા પોતાનાઓના શોકને મટાડ, કેમકે પોતે કરેલી પ્રતીજ્ઞાને અસબ્ય પુરુષોજ પરીપુર્ય કરતા નથી. ૥૨૧ ૥-મૈત્રેય-એવી રીતે વરાહ ભગવાને ધણો તીર-સ્કાર અને મરકરી કરવાથી, મોટા સાપ રમાડવાથી કોપ પામવાની પેટે, હીરણ્યકશ્વેષ અતીશય કોપ ઉત્પન્ન

સ્વયંસર્વેનભવિષ્યંત્યમૂલાઃ ॥૫॥ સતુચમાનોઽરિદુરુક્તોમરેર્દૈપ્તાઃ ગાંગામુપલક્ષ્યમીતાં ॥ તોદંન્નપન્નિરગાદંબુમશ્યાદ્રાહાહતઃસકરેણુર્યથેભઃ ॥૬॥ તંનિઃસરંતંસલિલાદનુદ્રુતોહિરણ્યકેશોદ્વિરદંન્થાક્ષષઃ ॥ ત્રાલદંટ્રોઽશનિનિઃસ્વનોઽબ્રવીદ્વતહિયાકિંત્વસતાંવિગર્જિતં ॥૭॥ સગા મુદસ્તત્સલિલસ્પ્ષ્પોચરેલ્લિસ્વતસ્યામદધાત્સ્વસત્વં ॥ અભિષ્ઠુતોવિશ્વસૃજાપ્રસૂનૈરાપૂર્યમાણોવિબુધૈઃપદ્યતોરેઃ ॥૮॥ પરાનુષક્તંતપનીગો પકલ્પંમગદંકાંચનચિત્રદંશં ॥ મર્માણ્યમીક્ષણંપ્રતુદંતંદુરુક્તૈઃચંડમન્યુઃપ્રહસંસ્તંભમાષે ॥૯॥ શ્રીભગ૦સત્યંવયંભોવનગોચરામૃગાયુષ્મ દ્વિધાન્મૃગયેગ્રામસિંહાનુ ॥ નમૃત્યુપાશૈઃપ્રતિમુક્તસ્યવીરાવિત્તત્યનંતવગૃહ્ણંત્યમદ્ર ॥૧૦॥ એતેવયંન્યાસહારસૌકરાંઽતહિયોગદયાદાવિ તાસ્તે ॥ તિષ્ઠામહેઽથાપિકથંચિદાજૌસ્થેયંકયામોબલિનોત્પાદ્યવૈરં ॥૧૧॥ તંપદયાનાંકિલયૂથપાધિપોઘટસ્વનોઽસ્વસ્તયઆશ્વનૂહઃ ॥ સંસ્થા પ્યચાસ્માદ્દદ્દદ્દાદ્દાદ્દાનાંયઃસ્વાંપ્રતિજ્ઞાંઽપિપર્ત્યસજ્જપઃ ॥૧૨॥ મૈત્રેય૦સોઽધિક્ષિતોભગવતાપ્રલબ્ધશ્વરૂપાશ્ચરં ॥ આજહારોલ્બળં ક્રોધંક્રીડ્યમાનોઽહિરાદિવ ॥૧૩॥ સૃજન્નમર્પિતઃશ્વાસાન્મન્યુઃચલિતૈર્દ્રિયઃ ॥ આસાદ્યતરસાદૈત્યોગદયાઽભ્યહનદરિં ॥૧૪॥ ભગવાંસ્તુગ દાવેગંવિંસૃષ્ટંરિપુણોરસિ ॥ અવંચયતિરશ્વીનોયોગારૂઢૈવાંતકં ॥૧૫॥ પુનર્ગદાંસ્વામાદાયબ્રામયંતમમીક્ષણશઃ ॥ અભ્યધાવદરિઃક્રુદ્ધઃસંરંભા હષ્ટદચ્છદં ॥૧૬॥ તતશ્ચગદયારાતિંદક્ષિણસ્યાંશ્ચુવિપ્રભુઃ ॥ આજગ્રેસતુતાંસૌમ્યગદયાકોવિદોઽહનત્ ॥૧૭॥ એવંગદાઽયાંગુર્વીઽયાંહર્યક્ષોહ રિરેવચ ॥ જિગીષયાસુસંરબ્ધાવન્યોઽન્યમભિજન્નતુઃ ॥૧૮॥ તયોઃસૃષ્ટોસ્તિગ્મગદાહતાંમયઃક્ષતાસ્ત્રવધ્રાણવિદ્વદ્મન્યવોઃ ॥ વિચિત્રમાર્ગીશ્ચર તોર્જિગીષયાવ્યભાદિલાયામિવશુષ્મિનોર્મૃધઃ ॥૧૯॥ દૈત્યસ્યયજ્ઞાવયવસ્યમાયાગૃહીતવારાહતનોર્મહાત્મનઃ ॥ કૌરવ્યમત્યાંદિષતોર્વિમર્દનં દિદ્દુરાગાદૃષિભિર્વૃતઃસ્વરાટ્ ॥૨૦॥ આસન્નશૌંડીરમપેતસાધ્યસંકૃતપ્રતીકારમહાર્યવિક્રમં ॥ વિલક્ષ્યદૈત્યંભગવાન્સહસ્રણીર્જગાદનારાય ણમાદિસૂકરં ॥૨૧॥ બ્રહ્મા૦ષ્ટતેદેવદેવાનામંધ્રિમૂલમુપેયુષાં ॥ વિપ્રાણાંસૌરભેયીણાંભૂતાનામપ્યનાગસાં ॥૨૨॥ આગસ્કૃદ્રયકૃદ્દુષ્કૃદસ્મ દ્રાહવરોઽસુરઃ ॥ અન્વેષન્નપ્રતિરથોલોકાનટતિકંટકઃ ॥૨૩॥ મૈનંમાયાવિનંદતંનિરંકુશમસત્તમં ॥ આક્રીડબાલવદેવયથાશીવિષમુત્થિતં

યથે. ૥૧૩ ૥ અને તે અત્યંત કોપી-જોરથી શાસોશાસ લેતા-અને કોપવડે ચંચળ થયેલ હરીયોવાળા-હીર-ણ્યકશ્વેષે વેમ સહીત પહેંચી જાહેર હરીભગવાનને મદાનો પ્રદાર કર્યો. ૥૧૪ ૥ વૈરીએ છતીમાં તાણીને મારેલી મદા થકી ભગવાન આકાતરી જાહેર, યોગને વીશે સ્થીર થયેલ પુરુષ યુધ્ધથી જાતી જવાની પેટે, પોતે જાતીયા. ૥૧૫ ૥ અને કોપથી હોહ કરડતા, તથા પોતાની મદાને વારંવાર ફેરવતા હરીભગવાન રીસ કરીને દોડ્યા. ૥૧૬ ૥ સારે હે વીર, પોતાની જાણી ભયર ઉપર આવી પડતી પ્રજાની મદાને, યુદ્ધમાં કુશળ હીરણ્યકશ્વેષે પોતાની મદાવડે ભાગી નાંખી. ૥૧૭ ૥ રીતે મોટી મદાઓથી વરાહ ભગવાન અને હીરણ્યકશ્વેષ એક બીજાને છતવાની છત્તાથી કોપ કરી-ને પ્રદાર કરતા હતા. ૥૧૮ ૥ સારે તેઓ સ્પૃધાવાળા-તીક્ષ્ણ મદાઓ વાળવાથી હણાયલાં અંગોવાળા અને જ-ખરો થયેલ જાઓમાંથી નીકળતા લોહીની ગંધથી વધેલા કોપવાળાઓ, જાતી આશાથી મદાઓ ફેરવાયાં

અનેક પ્રકારની યુક્તિઓ વાપરતાયકા, એક ગાયને માટે વડતા, એ માટેલા સાંઢની પેટે શોભતા હતા. ૥૧૯ ૥ તે વખતે હે વીર, પૃથ્વીને માટે દેશ કરતા એ દૈત્યનું અને ગાયાથી વરાહનું શરીર ધરેલા, યજુના અવય-વોવાળા મદાતમા ભગવાનનું યુદ્ધ જોવાને પ્રીતીવડે, રૂઝીઓથી વીંટાયલા બ્રહ્મા આવ્યા. ૥૨૦ ૥ અને એ દૈત્યને; શુરવીર-નીર્ભય-વૈર યુદ્ધીવાળો-અને અસબ્ય પરાક્રમી દેખીને તે (બ્રહ્મા), હળવો મુખ-કાન-પગ અને આંખોવાળા એ નારાયણ ભગવાનઆદી વરાહ પ્રત્યે બોલ્યા કે. ૥૨૧ ૥-બ્રહ્મા-હે દેવ, ગારાધકી વરાહાન પા-મેલો આ દૈત્ય, પોતાના સરખા સામા લદનારને શોધતો-આપના ચરણ મુળને પ્રાપ્ત થયેલા બ્રાહ્મણો, ગાયો, ખીન્ને અપકાર નહીં કરનારા પ્રાણીઓ, અને દેવતાઓનો અપરાધ કરતો-તેમને ભય ઉત્પન્નતો-તેમનું આતીશ્ કરતો-અને તેમનાં ધન, માલ, અંગો, દત્તી, તથા ક્ષેત્રઆદીનું હરણ વીગેરે કરતો થકા, ત્રીલોકીની અંદર

માંડા એવો થઈને રહે છે. ॥૨૨-૨૩॥ માટે હે દેવ, જોભ પામેલા સાપને જેમ બાળક રમાડે તેમ, એ માયાથી-અહારી-નીરંકુશ-અને-દુહને આપ રમાડો નહીં. ॥૨૪॥ અને હે અમ્યુન, એ ભયંકર દેવ, બધાં સુધી પોતાની વેળા સંધ્યાકાળને પામીને, જહી પામ્યો નથી ત્યાં સુધીમાંજ પોતાની દેવ માયાનો આશ્રય કરીને આપ એ પામીને મારો. ॥૨૫॥ લોકોનો અંત આણે એવો અતી ધીર સંધ્યાકાળનો વખત નજીક આવેનો જાય છે, માટે હે સર્વભા પ્રભુ, હાલજ દેવતાઓના જન્મને સંપાદન કરો. ॥૨૬॥ અભીજીત નામનો મુહુર્તક્રિયોમ (પણે ભાગે) વહી જતાં હજુ પણ રહેલો છે. તેટલામાંજ સુદુહ એવા અમે દેવતાઓનું કલ્યાણ કરવાને માટે ન-જીતાય એવા એ દેવનો ઉતાવળેજ નાશ કરો. ॥૨૭॥ તેના નીમણુ થયેલા મૃત્યુ રૂપ આપને, એ હીરણ્યાક્ષ પોતાની મેળેજ પ્રાપ્ત થયો છે. તે સાર્જન થયું છે. માટે હવે આપ યુદ્ધમાં પરાક્રમ કરીને તેને મારીને લોકને સાંતી આપો. ॥૨૮॥ ઇતીશ્રી ૦ બા ૦ ત્રીજા રક્ષકનો અહારનો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૧૮॥

અધ્યાય ૧૯ મો.-ત્રૈવેદ-ભગવાને, બ્રહ્માના કપટ રહીત અને અશ્રુત સરખાં વચનને સાંભળીને, પ્રેમ ભરેલી નજરથી સામુ જોઇ દસીને તે વચનનો સ્વીકાર કર્યો. ॥૧॥ પછી બ્રહ્માના નાક થકી ઉત્પન્ન થયેલા વરાહ ભગવાને હેક મારીને, પોતાની સામે નિર્ભયપણે ધરતા શત્રુની દાડી ઉપર મદાનો પ્રહાર કર્યો. ॥૨॥ તે ગદા ઉપર દેવે પોતાની ગદાનો પ્રહાર કરવાથી ભગવાનના હાથમાંથી વચકીને ગદા હેડે પડી ગઇ. તેથી દેસનું પરાક્રમ પ્રકાશ પામીને અદ્ભુત થયું. ॥૩॥ તે વખતે એ દેવને અવકાશ મળ્યા છતાં, આયુષ્ય વીનાના વીશ્વકસેન ભગવાનને કોપાવતાં તેણે, યુદ્ધના ધર્મને માન આપીને, ભગવાનને યાદ કર્યો નહીં. ॥૪॥ ભગવાને ફેરવાતી ગદા પડી જવાથી હાહાકાર થયો. અને ભગવાને તે દેસના ધર્મને માન આપીને પોતાના સુદર્શન ચક્રને સંભાર્યું. ॥૫॥ ત્યારે, એ પોતાના પાર્શ્વદોર્ધાના મુખ્ય, એવા અધમ દીતીપુત્રની સામે લડતાં, ચક્રને પણ બ્યઝ જેવું દેખીને, ભગવાનના પ્રભાવને નહીં જાણનારા દેવતાઓ વીચીત્ર પ્રકારે વચન બોલ્યા કે,

॥૨૪॥ નવાવદેષવર્ધેતસ્વાંબલાંપ્રાપ્યદારુણઃ ॥ સ્વાંદેવમાયામાસ્થાયતાવજ્જ પ્રથમચ્યુત ॥૨૫॥ ણ્ણાધોરતમાસંધ્યાલો-~~સ્વાંદેવમાયામાસ્થાયતાવજ્જ~~ મો ॥
 ઉપસર્પતિસર્વાત્મન્સુરાણાંજયમાવહ ॥૨૬॥ અધુનૈષોઽભિજિન્નામયોગોમૌહૂર્તિકોદ્યગાત્ ॥ શિવાયનસ્ત્વંસુહદામાશુનિસ્તરદુસ્તરં ॥૨૭॥
 દિષ્ટાતાંવાંહતંમૃત્યુન્નપ્તમાદિતઃસ્વયં ॥ વિક્રમ્યૈનં-ધેહત્વાલોકાનાધેહિશર્મણિ ॥૨૮॥ ઇ ૦ મા ૦ મ ૦ ત ૦ હિરણ્યાક્ષવધેઅષ્ટાદશોઽધ્યા-
 યઃ ॥૧૮॥ મૈત્રેય ૦ અવધાર્યવાિરંચસ્યનિર્લીકામૃતંવચઃ ॥ પ્રહસ્યપ્રેમગર્ભેણતદપાંગેનસોગ્રહીત ॥૧॥ તતઃસપત્નંમુખતશ્ચરંતમકુતોભયં ॥
 જધાનોત્પત્યગદયાહનાવસુરમક્ષજઃ ॥૨॥ સાહતાતેનગદયાવિહતાભગવત્કરાત્ ॥ વિઘૂર્ણિતાઽપતદ્રેજેતદદ્રુતમિવાભવત્ ॥૩॥ સતદાલબ્ધ-
 તીર્થોપિનબબાધેનિરાયુધં ॥ માનયન્સમૃધેધર્મેવિષ્વક્સેનંપ્રકોપયન્ ॥૪॥ ગદાયામપવિદ્વાયાંહાહાકારેવિનિર્ગતે ॥ માનયામાસતદ્ધર્મસુનાર્મ-
 ચાસ્મરદ્વિભુઃ ॥૫॥ તંવ્યગ્રચક્રંદિતિપુત્રાધેનસ્વપાર્ષદમુરુચ્યેનવિપ્રજ્ઞમાનં ॥ ચિત્રાવાચોઽતદ્વિદાંસ્વેચરાણાંતત્રાસ્માસન્સ્વસ્તિતેમુંજહીતિ ૬
 સતંનિશામ્યાતરયાંગમગ્રતોવ્યવસ્થિતંપદ્મપલાશલોચનં ॥ વિલોક-ચામર્ષપરિહુતેંદિયોરુપાસ્વદંતચ્છદમાદશચ્છસન્ ॥૭॥ કરાલદંટૂંચ-
 ક્ષુર્મ્યોસંચક્ષાણોદહન્નિબા ॥ અભિહુત્યસ્વગદયાહતોઽસીત્યાહનદરિં ॥૮॥ પદાસવ્યેનતાંસાધોભગવાનયજ્ઞસૂકરઃ ॥ લીલયામિષતઃશત્રોઃપ્રા-
 રુદ્ધતરંસં ॥૯॥ આ-ચાયુધમાદત્સ્વઘટસ્વતંજિગીષસિ ॥ હત્યુક્તઃસતદાભૂયસ્તાડયન્વ્યનદદ્રૂશં ॥૧૦॥ તાંસઆપતર્તીવીક્ષ્યભગવાન્સમ-
 વસ્થિતઃ ॥ જગ્રાહલીલયાપ્રાપ્તાંગરુત્માનિવપન્નર્ગી ॥૧૧॥ સ્વપૌરુષેપ્રતિ-રુદ્ધમાનોમાસુરઃ ॥ નૈચ્છદ્વદાંદીયમાનાંહરિણાવિગતપ્રભઃ ॥૧૨॥
 જગ્રાહત્રિશિલ્લંશૂલંજ્વલજ્વલનલોલુપં ॥ યજ્ઞાયધૃતરૂપાયવિપ્રાયામિચરન્યથા ॥૧૩॥ તદોજસાદૈત્યમહામટાર્પિતંચકાસદંતઃસ્વડદીર્ણ-
 દીધિતિ ॥ ચક્રેણચિચ્છેદનિશાતનેમિનાહરિર્યથાતાદ્યપતત્રમુદ્ગિજ્ઞતાં ॥૧૪॥ તુલકેસ્વશૂલેબહુધારિણાહરેઃપ્રત્યેત્યવિસ્તીર્ણમુરોવિભૂતિમત્ ॥
 પ્રવૃદ્ધરોષઃસકઠોરમુષ્ટિનાનદન્પ્રહત્યાંતરધીયતાસુરઃ ॥૧૫॥ તેનૈત્યમાહતઃક્ષતર્મભગવાનાદિસૂકરઃ ॥ નાકંપતમનાકૂક્રાંપત્રજા-તત્ત્વદ્વિ

“આપ ભગવાનનું કુશળ થાઓ, અને એ દેવને મારો.” ॥૧૮॥ ત્યારે કમળ જેવી આંખોવાળા ભગવાનને શક સહીત પાસે ઉભેલા દેખી, કોપથી વ્યાકુળ દેશીયો થયેલો તે દેવ રીસથી પોતાના હાંત વડે હોડને કરીને, કુંદાડા મારતો ભગવાન સામું જોવા લાગ્યો. ॥૧૯॥ અને ભયંકર દાહવાળા અને બાળી નાંખતો દેવ એવી આંખોથી જોતા એ દેવે કહીને “તને માર્યો” એમ કહીને હરી ભગવાનને પોતાની ગદા મારી. ॥૨૦॥ ત્યારે થત સ્વરૂપ વરાહ ભગવાને, તે શત્રુએ મારેલી, વાયુનેજે આવતી ગદાને જોતાંજ લીધાથી કામે પગે દુર ફેંકી દીધી, અને બોલ્યા કે “હે શાસા માણસ, હજુ તું જીતવાને છમ્મછે છે, માટે આ આયુષને ગ્રહણ કરીને ધરતો પ્ર-યત્ન કર. એ પ્રમાણે કહેવાયલા તેણે હરીથી તે વખતેજ પ્રહાર કર્યો, અને મોટી ગર્જના કરી. ॥૨૦-૧૦॥ ત્યારે સ્વરથતાથી ઉભેલા ભગવાને તેને આવતી દેખીને, નાગણીને ગરડે પકડવાની પેટે, લીધાથી પોતાની પાસે આવતાંજ તેને પકડી લીધી. ॥૧૧॥ એટલે પોતાના પરાક્રમનો નાશ થતાં માનભંગ થયેલા અને શોભા રહીત થ-

નેલા એ મોટા દેવે, હરીભગવાને આપવા માંડેલી ગદાને લેવાની ફરીવાર ઇચ્છા ન કરી. ॥૨૨॥ અને ત્રણ રણવાંચું બળતા અગ્નીની પેટે બાળી નાંખવાને તૈયાર ત્રીશુળ, વરાહરૂપ ધરનારા હરી ભગવાનને મારવાને, આલ્લસુના ઉપર અભીચાર મંત્રનો પ્રયોગ કરવાની પેટે, તેણે હાથમાં લીધું. ॥૨૩॥ ત્યારે એ મહા યોદ્ધાએ ફેંકેલા ધણીકાંતીવાળા તથા આકાશમાં પ્રકાશ કરનારા તે ત્રીશુળને; ગરડે તજેલા પોંછાને છેડે કાપી નાંખવાની પેટે, હરીભગવાને તીલકુશારવાળા ચક્રથી કાપી નાંખ્યું. ॥૨૪॥ ત્યારે પોતાના ત્રીશુળના ધણી કડકા થવાથી કોપેલા તે અસુરે પાસે આવીને, ભગવાનની પહોલી અને શોભતી છાતીમાં પોતાની કઠોરમુઠીઓવડે પ્રહાર કર્યો. અને ગર્જના કરીને, અંતર્ધ્યાન થયો. ॥૨૫॥ ત્યારે હે વીરુર, આદીચુકર ભગવાન, તેણે એ રીતે મારવાથી, કુલની માળા વાગવાથી કાચી નહીં કંપવાની પેટે, જરાપણ ચળાવમાન થયા નહીં. ॥૨૬॥ એટલે દેવે, યોગ માયાના ઇશ્વર હરીભગવાનના ઉપર ધણી પ્રકારની માયાઓ રચી, જેને જોઈને, પ્રભુએજે ભયથી લોકોને પ્રલય

યવાનુગ માન્યું. ૧૧૭૫ યુગથી અંધારું કરી દેને પ્રયત્નવાળું થવા લાગ્યો. તે ગોદધુમાંથી દેશવસાની પેઠી-
સાએમાંથી પથરા પડવા લાગ્યા. ૧૧૮૦ થયાં વાદમાં થઈને આકાશમાં તારા આદીક દેખાતા બધા પક્ષા-
ઓ વીરળી સહીત કડાકાઓ થઈને, પર-વાળ-વીર-મુવ-તથા હાડકાં વરસાદ થયો. ૧૧૮૫ હે વીરુર,
નમ-ધુરા દેશ મુદેવી-અને વીરુગ ધારી રાક્ષસીઓ તથા પર્વતો; તાના પ્રકારનાં અયુધોને રેકતાં જાણ્યાં.
૧૧૮૭ અને હાથમાં શસ્ત્રો કમળેલા પક્ષ અને રાક્ષસોના પક્ષ પાળા-સવાર-રથ-અને હાથીઓ ઉપર
બેસનારાઓ હાંસિને મુગવનારી વાળી બોલવા લાગ્યા. ૧૧૮૮ ભારે વર મુરતી ભગવાને, તે દેવની આશુરી
માયાનો નાથ કરવાની, પ્રીય મુદ્રાને ચક્રને આજ્ઞા કરી. ૧૧૮૯ તે વખતે દીતીને પોતાના સ્વામીનું
કહેલું સાંભરવાથી એકાએક હસ દેવા પડેને સ્તનમાંથી શોભી કરવા લાગ્યું. ૧૧૯૦ અને પોતાની

બધી માયા નાશ પામેલો દેલ, સામે કબેલા કેમ ભગવાનની પાસે આવીને, કોપથી તેમને પોતાની છાતી
વધે દાખતો દેખાયો. ૧૧૯૧ તે વખતે વજ્ર જેવી કઠોર મુડીઓ મારતા એ દેલને અધોક્ષ ભગવાને
તેના જાનના યુગમાં, દહે જગાસરને મારવાની પેઠે પ્રહાર કર્યો. ૧૧૯૨ તેથી, એ વીરુને છતનારો દેલ,
તેની આંખો નીકળી પડીને, અને હાથ પગ તથા માથામાં કંપ થઈને; જ્યે શરીરે ફેર આવી જઈને; એ
અવસ્થા સહીતના મારથી, જયને કબેલી નાંખેલા મોટા જક્ષની પેઠે, પડી ગયો. ૧૧૯૩ ભારે એ બંધકર દા-
હોવાળા-તેજ કમી નહીં થયેલા-અને હેઠ ડસેલા-દેલને બોંધ ઉપર મુક મયેલો (મુલેલો) બોધને; ત્યાં આ-
વેલા બ્રહ્મા આદી તેને વખાણીને બોલ્યા કે, આવી ગતી કોને મજે ? ૧૧૯૪ યોગીઓ, અસત લોગ શરી-
રથી મુક્ત થવાને, એકાંતમાં યોગ સમાધીવડે જેનું ધ્યાન કરે છે. તે ભગવાનના ચરણથીજ હજાયલો આ

પ: ૧૬ ॥ અથોરુધાઽસૃજન્માયાંયોગમાયેશ્વરેહરો ॥યાંવિલોક્યપ્રજાસ્ત્રસ્તામેનિરેઽસ્યોપસંયમં ॥૧૭ ॥ પ્રવર્તુર્વાયવશ્ચંડાસ્તમ:પાંસવમૈરયન્
॥ દિગ્ધ્યોનિપેતુર્ગ્રાવાણ:ક્ષેપણૈ:પ્રહિતાઙ્ગ ॥૧૮ ॥ ધ્યોર્નષ્ટમગ્નાશ્રૌઘૈ:સવિદ્યુત્તનાયેત્નુભિ: ॥ વર્ષદ્વિ:પૂપકેશાસૃગ્વિષ્ણુમૂત્રાસ્થાનિચાસકૃત
॥૧૯ ॥ ગિરય:પ્રત્યદૃશંતનાનાયુધમુચોઽનઘ ॥ દિગ્વાસસોયાતુધાન્ય:શૂલિન્યોમુક્તમૂર્ધજા: ॥૨૦ ॥ બહુભિર્યક્ષરક્ષોભિ:પત્યશ્વરથકુંજરૈ: ॥
આતતાપિભિરુત્સૃષ્ટાર્હિસ્ત્રાવાચોતિવૈશસા: ॥૨૧ ॥ પ્રાદુષ્કૃતાનાંમાગાદાદાદુર્ગાંદિદાદાદ ॥ સુદર્શનાસ્ત્રંભગવા:દાદુંદાદાદિતંદિદાદ
॥૨૨ ॥ તદાદિતે:સમભવત્સહસાહદિવેપથુ: ॥ સ્મરંત્યામર્તુરાદેશંસ્તનાદ્વારં ક્ષપ્રસુત્રુવે ॥૨૩ ॥ વિનષ્ટાસુસ્વમાયાસુભૂયશ્ચાત્રજ્યકેશવં ॥ રુપો
પગૂહમાનોમુંદદૃશેવસ્થિતંબહિ: ॥૨૪ ॥ તંમુષ્ટિભિર્વિનિષ્ઠંદંદાદાદેલોક્ષજ: ॥ કરેણદ્વાર્ણમૂલેઽહન્યથાત્પાદ્મંમરુપતિ: ॥૨૫ ॥ સઆહતોવિ
શ્વજિતાહ્યવજ્ઞયાપરિશ્રમદ્વાત્રુદસ્તલોચન: ॥ વિશીર્ણવાઙ્ગિશિરોરુહોઽપતદ્ધ્યાનગેંદ્રોલુલિતોનભસ્વતા ॥૨૬ ॥ ક્ષિતૌશયાનંતમકુંઠવર્ચ
સંકરાલવંદ્રંપરિદૃષ્ટદ્ચ્છદં ॥ અજાદયોવીક્ષ્યશશંસુરાગતાઅહોદ્દમાંકોઽનુલભેતસંસ્થિતિં ॥૨૭ ॥ યંયોગિન્નેલોચ્છાદાધિનારહોધ્યાયંતિલિ
ગાદસતોમુમુક્ષયા ॥ તસ્યૈષદૈત્યાપસદ:પદાહતોમુખંપ્રપશ્યંસ્તનુમુત્સર્જહ ॥૨૮ ॥ એતૌતૌપાર્ષદાવસ્યશાપાદ્યાતાવસદ્ગતિં ॥ પુન:કતિપયૈ:
સ્થાનંપ્રપત્યેતેહજન્મભિ: ॥૨૯ ॥ દેવાઽનમોનમસ્તેઽશ્વિલપજ્ઞતંતવેસ્થિતૌગૃહીતામલસત્ત્વમૂર્તયે ॥ દિષ્ટાહતો યંજગતામરુંતુદસ્વત્પાદભ
ક્ત્યાવયમીશનિર્વૃતા: ॥૩૦ ॥ મૈત્રેયઽંવંહિરણ્યાક્ષમસદ્યવિક્રમંસસાદયિત્વાહરિરાદિસુકર: ॥ જગામલોકંસ્વમસ્વંદિતોત્સવંસમીડિત:પુષ્ક
રવિષ્ટરાદિભિ: ॥૩૧ ॥ મયાયથાનૂઽક્તમવાદિતેહરે:જ્ઞાદ્વારેઽસુમિદ્વિજેષ્ઠિં ॥ યથાહિરણ્યાક્ષઉદારવિક્રમોમતમૃધેક્રીડનવન્નિરાકૃત:૩૨
સૂતઽઈતિૌષારવાસ્ત્યાતામાશ્રુત્યભગવત્કથાં ॥ ક્ષત્તાનંદંપરંલેભેમહાભાગવતોદ્વિજ ॥૩૩ ॥ અન્યેષાંપુણ્યશ્લોત્તદાપુણ્યદાદાદાંદતાં ॥
ઉપશ્રુત્યભવેન્મોદ:શ્રીવત્સાંકસ્યકિંપુન: ॥૩૪ ॥ યોગજેંદંશપથસ્તંધ્યાયંતંચણાંદુહંદેશંતીનાંકરેણૂનાંકૃચ્છૃતોઽમોચયદૃતં ॥૩૫ ॥ તંસુખા
રાધ્યજુભિરનન્યશરણૈર્નૃભિ: ॥ કૃતજ્ઞ:કોનસેવેતદુરારાધ્યમસાધુભિ: ॥૩૬ ॥ યૌવૈહિરણ્યાક્ષવધેમહાદ્રુતંવિક્રીડિંદંતણ્યસૂકરાત્મન: ॥

દેલ દેલ, તેમના મુખને જેનો જેનો પોતાના શરીરનો લાગ કરે છે. ૧૧૮૯ ભગવાનના એ બે પારંદો
આપવડે અસહ્યતી પામેલો છે તે એ રીતેજ કટલાક જન્મે કરીને પાછા પોતાના સ્થાનને પામશે. ૧૧૯૦
-એવો-હે સર્વ વજ્રોના કારણ તથા જગતની રથીતીને માટે સાતીક સ્વરૂપ ધારણ કરનારા, આપને અને
પારંવાર નમીએ છીએ. જમતને પીડ કરનારો દેલ આ રીતે મુલો એ સાઈ થયું. અને આપના ચરણની
બડતીથીજ નીકળીને પાળ્યા છીએ. ૧૧૯૧-એવેય-પછી બ્રહ્મા આદીએ સ્તુતી કરાવતા આદી વરાહ હરી
ભગવાન એ અસહ્ય પરાક્રમવાળા હીરણ્યાક્ષને મારીને અખંડીત ઉત્સવવાળા પોતાના વૈકુંઠ લોકમાં પધાર્યા.
૧૧૯૨ હે વીરુર, ઉદાર પરાક્રમવાળા હીરણ્યાક્ષનો, મહા મુકમાં રમતની પેઠે નાચ કરવા રૂપ, વરાહનો દેહ
પરનારા હરીભગવાન આ એહીત, જે તમને સુર મુખે સાંભળ્યા પ્રમાણે કહ્યું છે. ૧૧૯૩-સુત-હે સૌનક,

મૈત્રેય મુની થઈ ભગવાનની કથા એ પ્રકારે સાંભળવાથી, મહા ભગવતી વીરુરને પ્રજા આનંદ થયો. ૧૧૩૩
ઉત્તમ વશવાળા અને પરીત્ર કીર્તિવાળા બીજા સત્પુરુષોની કથાઓ પણ સાંભળવાથી આનંદ થાય છે. તે
પછી શ્રીવત્સના ચીન્હવાળા ભગવાનની આગળમાં તે કહેલું શું ? ૧૧૩૪ જે ભગવાને પોતાના ચરણવંદિનું
ધ્યાન કરનારો ગર્જે, જે મુડે પકડાયેલો અને હાથથીઓ સહીત દુ:ખ પામીને બુધો પાડતો હતો, તેને એ-
કાએક હતો. ૧૧૩૫ અસાધુ પુરુષોએ આરાધન કરવાને અશક્ત, તથા સીધે મારને ચાલનારાઓને અને બી-
જા શરણ વીનાના પુરુષોને પણ સુખથી પ્રાપ્ત થાય એવા ભગવાનને કાણ ફૂલ પુરુષ ન સેવે. ૧૧૩૬ હે
બ્રાહ્મણો, કારણ માટે વરાહ રૂપ ધરેલા ભગવાને હીરણ્યાક્ષના વધના પ્રસંગે કરેલી આ અદ્ભુત લીલાને જે
ગાય-સાંભળે-અગર અનુભવે આને તે બ્રહ્મા હતાઆદી પામે થઈ પણ કંઈવળજ છુટી જાય છે. ૧૧૩૭

વાદમાં શ્વેલી હરી ભગવાનના ચરણ કમળના આશ્રય વાળી; નીર્મળ કથાઓ, મંગાના જન્મની પેટે પાપને નાશ કરનારીજ હશે. ૥૫૥ માટે એ મોટાં કામો કરનારા ભગવાનની કથાઓ આપ અમને સંભળાવો; આપનું ભક્તિ થાઓ. રસને જાણનારો કોણ પુરુષ હરી ભગવાનની લીલા રૂપ અમૃતનું પાન કરતાં ધરાધ્રુવ. ૥૬૥ —શ્રીશુક—એ પ્રમાણે નીમીસારણમાં રહેલા રથીઓએ, ભગવાનમાંજ મન અર્પણ કરેલા સુને પુજ્યાં, તેમણે કહ્યું કે સાંભળો. ૥૭૥—સૂત—ગાથા વડી વરાહ કથેત હરી ભગવાને રમાનગમાંથી પૃથ્વીને ઉપર લેઈ આવતાં હિરણ્યાક્ષને અવગ્રા સહીન લીલા માત્રમાં માર્યાનું સાંભળી હર્ષ પામેલા વીદુરે ત્રેવેષ મુનીને પુ-છ્યું કે. ૬૮૥—વિદુર—હે અમણી વાતોને જાણનારા જ્ઞાનજી, જ્ઞાનાણે પ્રજ્ઞપતીઓને ઉત્પન્ન કર્યા પછી પ્રજ્ઞાઓને સંજ્ઞાવો આરંભ કેવી રીતે કર્યો તે મને કહો. ૬૯૬૥ મરીચીઆદી રથીઓ અને રવાણજી મનુ જે મણે ઉત્પન્ન થયેને જ્ઞાનાની મુચના પ્રમાણે આ સ્થાવર જંગમ જગતની ઉત્પત્તિ કેવે પ્રકારે કરી. ૭૦૬૥ તે-

સુવંના પ્રકાશવાળું, અને સર્વ પ્રાણીઓના સ્થાનરૂપ કમળ કપળ થયું. જેમાં સર્વના અધીપતી બગવાન પોતેજ (અહાના રૂપથી) ઉત્પન્ન થયા. ૩૧૧૬ અને તે જગના આશ્રયથી મુનેલા તથા છાયામાં જેએ પ્રવેશ કર્યો હતો તેજ બમવાને (અહાએ) પોતામાં રહેલા લોક કમને પુર્વ પ્રમાણેજ નીચાંણુ કર્યા. ૩૧૭૭ તેમણે પોતાની છાયાવડે પેહેલાં તામીઅ-અંધતામીઅ-તમ-મોહ-અને મહાતમ એ પાંચ પ્રકારની અવીધા સટ્ટીને સજી. ૩૧૮૪ પછી તે અગ્રાન મય ચરીર પોતાને પ્રીય ન લાગવથી અહાએ તેજ દીધું. તે જુખ તરફને ઉત્પન્ન કરનારી રાત્રીરૂપ યજ ગયું. તેને વક્ષ તથા શક્ષસોએ મૂઠણુ કર્યું. ૩૧૯૯ તે ઉત્પન્ન થયેલાઓ જુખ અને તરજ વડે, અહાને ખાદ્ય જગા સાફ તેમની પાછળ દેખા. અને જુખ તરજથી પીડાઈને બોલ્યા કે, "એનું રક્ષણ કરોમાં!" "એને ખાદ્ય જગો." ૩૨૦૧ સ્વારે ઉદેખ પામેલા અહાએ કહ્યું કે મને ખાદ્ય જગો નહીં. મારું રક્ષણ કરો. તમે ખાદ્ય જગાનું કહેવારા "યજો" અને રક્ષણ નહીં કરવાનું કહેવારા "શક્ષસો".

મારા થકી ઉત્પન્ન થયેલ મારાં હોદ્દાઓ છે. ૧૨૧૧ પછીથી જે દીવ્ય શરીરથી પ્રકાશીત મુખવડે દેવતાઓને સંજ્ઞા, તે શરીરને જાણાએ તદ્દ દેતાં તેને, દેવતાઓએ રમવાને સાહેલીધું. ૧૨૨૧ પછી જાણાએ પોતાની જગ્યા એટલે કેડતી નીચેના જાગૃતી સ્થિતિને સંજ્ઞા. એટલે તેઓ એ પ્રકારની જ સંલુપતાથી જાણાની પાછળ દેડ્યા. ૧૨૩૧ તેથી પ્રથમ તે બગવાન જાણા દત્તા. પશુ તે નીચેને તેમની પાછળ લાગ્યા રહેવાથી જાણાજ ક્રોધ અને બપ પામીને ઉતાવળા નાસી ગયા. ૧૨૪૧ પછી વરદાન આપનારા-શરણાંતોના દુઃખને મટાડનારા-અને અનુમદ કરવાને માટે બડોતી હનુજ પ્રમાણે પોતાનું ૩૫ દેખાડનારા એવા દરી બગવાનની પાસે વરદને તેમણે કહ્યું કે, હે પરમાત્મા-પ્રભુ, મારે રક્ષણ કરે. તમારી પ્રેરણાથી જ અમલથી આ પાપી પ્રજા, મીચુતી હનુજથી મારું અતી કમજુ કરે. ૧૨૫-૨૬૧ સર્વે જોડામાં કલેશ પામનારાઓના

કલેશને મટાડનારા આપ એકજ છો. અને તમારા ચરણો આજમ નહીં કરનારાઓને કલેશ આજનારા પશુ તમેજ છે. ૧૨૭૧ ત્યારે સર્વની મનોહૃતીને જાણનારા બગવાને, જાણાનું રોકપણ જેવું તેમને તે શેર શરીરો લાગ કરવાનું કહેવાથી, જાણાએ તે શરીર છોડી દીધું. ૧૨૮૧ એટલે હે પર્મપુત્ર લીડર, એ મદળી વીચળ તેજવાળી-ચરણ કમજમાં જાંઝર જમગવતી-કડીમેખલાથી શોભતા દીરામળ વચ્ચી કેડ દાંડિલી-અન્યો અન્ય પસાતા, ક્રિયા, અને વચમાં અંતર વીનાતા રતનોવાળી-સુદર દાંત તથા નાકવાળી-રોડ સહીત હમવા લીડરે લીલાથી જોતી. લાજથી પોતાના શરીરને દાંડતી-તથા કળા વાળતા સમુદવાળી સ્ત્રીને જોઈને એ સર્વે અસુરો મોહ પામ્યા. ૧૨૯-૩૦-૩૧૧ (અને બોલ્યા કે) આપણુ કામનાવાળાઓની વચમાં, કામના વીનાતી હોય તેમ આલી આવનારીનું, કેડું પેવ-કેડું ૩૫-અને કેરી નરી વ્યુવાની છે. ૧૩૨૧ અને સ્ત્રીની

ક્ષરક્ષાંસિરાત્રિક્ષુત્તૃદ્સમુદ્રવાં ॥૧૯॥ ક્ષુત્તૃદ્ભ્યામુપસૃષ્ટાસ્તેતંજગ્ધુમભિદુદ્રુવુઃ॥ મારક્ષતૈનંજક્ષધ્વમિત્યુચુઃક્ષુત્તૃદ્વિતાઃ॥૨૦॥ દેવસ્તાનાહ સંવિમ્નોમામાંજક્ષતરક્ષતઃ॥ અહોમેયક્ષરક્ષાંસિપ્રજાયૂયંબભૂવિયા॥૨૧॥ દેવતાઃપ્રભયાયાયાદીવ્યન્પ્રમુશ્વતોઽસૃજત્ ॥ તેઅહાર્ષુર્દેવયંતોવિસૃષ્ટાંતાંપ્રભામહઃ॥૨૨॥ દેવોઽદેવાન્જઘનતઃસૃજતિસ્માતિલોલુપાન્ ॥તપ્નંલોલુપતયામૈથુનાયાભિપેદિરે॥૨૩॥ તતોહસન્સભગવાનસુરેર્નિરપત્રપૈઃ॥ અન્વીયમાનસ્તરસાક્રુદ્ધોભીતઃપરાઽપતત્ ॥૨૪॥ સપત્રજ્યવરદંપ્રપન્નાર્તિહરંહરિં॥ અનુગ્રહાયમક્તાનામનુરૂપાત્મદર્શનં॥૨૫॥ પાહિમાંપરમાત્મંસ્તેપ્રેષણેનાસૃજંપ્રજાઃ॥ તાદ્માયમિતુંપાપાપક્રામંતિમાંપ્રભો॥૨૬॥ તમેકઃકિલ્લોકાનાંક્રિષ્ટાનાંક્રેશનાશનઃ॥ત્વમેકઃક્રેશદસ્તેષામનાસન્નપદાંતવ ॥૨૭॥ સોઽવધાર્યાસ્યકાર્પણ્યંવિવિક્ષાધ્યાત્મદર્શનઃ॥ વિમુંચાત્મતનુંધોરામિત્યુકોવિમુમોચહ॥૨૮॥ તાંક્રગ્ધ્રાંભોજાંમદવિક્કલલોચનાં॥ કાંચીકલાપવિલસદુકૂલચ્છન્નરોધસં॥૨૯॥ અન્યોન્યાશ્લેષયોતુંગનિરંતરપયોધરાં॥ સુનાસાંસુદ્વિજાંસ્ત્રિગ્ધ્રાંહાસલીલાવલોચનાં॥૩૦॥ ગૂહંતીંત્રિદયાત્માનંનીલાલકવરૂથિનીં॥ ઉપલભ્યાસુરાધર્મસર્વેસંમુદુઃસ્થિયં ॥૩૧॥ અહોરૂપમહોર્ધેર્યમહોઅસ્યાનવંવયઃમધ્યેજામયમાનાનામકામેવવિસર્પતિ ॥૩૨॥ વિતર્કયંતોબહુધાતાંસંધ્યાંપ્રમદાકૃતિં॥ અભિસંભાવ્યવિશ્રંભાત્પર્યપ્તચ્છન્કુમેધસઃ ॥૩૩॥ કાસિકસ્યાસિરંભોરુકોવાઽર્થસ્તેઽપ્રભામિનિ ॥ રૂપદવિણપણ્યેનદુર્ભગાન્નોવિબાધસે॥૩૪॥ યાવાકાચિત્ત્વમબલેદિષ્ટ્યાસંદર્શનંતવ ॥ ઉત્સુનોપીક્ષમાણાનાંકંદુકક્રીડયામનઃ ॥૩૫॥ નૈકત્રતેજયતિશાલિનિપાદપદ્મંત્યામુદુઃકરતલેનપતત્પતંગં ॥ મધ્યંવિષીદતિબ્રૂહસ્તનભારભીતંશાંતેવદૃષ્ટિરમલાસુશિશ્વાસમૂહઃ॥૩૬॥ ઇતિસાયંતર્નીસંધ્યામસુરાઃપ્રમદાયતીં ॥ પ્રલોભયંતીંજગૃહુર્મત્વામૂઢધિયઃસ્થિયં ॥૩૭॥ પ્રહસ્યભાવગંભીરંજિઘ્રંત્યાત્માનમાત્મના ॥ કાંત્યાસસર્જમગવાનુંગંધર્વાપ્સરસાંગણાન્ ॥૩૮॥ વિસસર્જતનુંતાંવૈજ્યોત્સ્નાંકાંતિમર્તીંપ્રિયાં॥તપ્વચાદદુઃપ્રીત્ ॥વિશ્વાવસુપુરોગમાઃ॥૩૯॥ સૃષ્ટ્વાભૂતપિશાચાંશ્વભગવાનાત્મતંદ્રિણાં ॥ દિગ્જ્વાલસ્તેમુક્તકેશાન્વીક્ષ્યચામીલયદૃશૌ॥૪૦॥ જગૃહસ્તદ્વિસૃષ્ટાંતાંજંભણાસ્ત્યાંતનુંપ્રભોઃ ॥ નિદામિંદ્રિયવિક્લેદોયયાભૂતેષુદૃશ્યતે ॥ યેનોચ્છિષ્ટાન્ધર્ષયંતિતમુન્માદંપ્રચક્ષતે॥૪૧॥ ઊર્જસ્વંતંમન્ય

આવૃત્તિવાળી તે સંજ્ઞા બદલ અનેક રીતે તર્ક કરીને, તેને માત આપી વીરેકથી પુછતા લાગ્યા કે. ૧૩૩૧ હે કેજ સરખા ઉરવાળી સ્ત્રી, તું કાણુ છે-કોની છે-તારાશ્વ નામના કવ્યના વ્યાપારવડે અમે નીભંગીઓને તું પીડા કરનારી છે. ૧૩૪૧ હે અગળા તું દડાતી રમતથી, જોનારા અમે સર્વનાં મનને, મધા નાંખનારી કાષ્ઠ પશુ રીતની હોવા છતાં, તારું અમને દર્શન થયું એજ અહુ છે. ૧૩૫૧ હે વખાણુને યોગ્ય સ્ત્રી, લાચના તમાથી પડી જતા દડાને વારંવાર ઉછાળતાં ચરણકમળ એક રથને નહીં યોજાવતી-સ્તનના પશુ મારથી અને થાક તથા બપવડે નમેલી કેડવાળી-અને ચોટલાના વાળના સુદર જ્યા સહીત નીમંગ અને શાંત દહીયાળી તું બપ પામે છે. ૧૩૬૧ એ રીતે જોઈ ઉપજાવતી અને સ્ત્રીના સરખું આચરણ કરતી સાયં-કાળના સ્વરૂપવાળી સંજ્ઞાને, એ મુદ્દ બુદ્ધિવાળા અસુરોએ સ્ત્રી માનીને મદાય કરી. ૧૩૭૧ પછી ગંભીર અ-

બીપ્રાપ્તી હતીને પોતે પોતાનેજ સુધતી, એવી કાંતીથી જાણાએ, ગાંધર્વ તથા અપ્સરાઓના ગણોની પ્રજાને સજ્જ. ૧૩૮૧ પછી એ કાંતીવાળું જોતીરૂપ પ્રીય શરીર જાણાએ તદ્દ દેવાથી, તેને વીશ્વાવસુ આદી અંધ વૈષ્ણે પીતીથી મદાય કર્યું. ૧૩૯૧ પછીથી જાણાએ પોતાના આજસ થકી જુત અને પીશાચ આદીને સજ્જ, તેઓને નમ અને કુટા વાળવાળા જોઈને પોતે આંખો મીચી ગયા. ૧૪૦૧ તેથી તે આજસરૂપ શરીરને જુત પીશાચાદીકે મદાય કર્યું. નીંદા આદીને વીશે પ્રાણીઓની ઉદ્દીયો લીડરે પોત પોતાનુંજ કામ કરવાને અસમર્થ થાય છે, એવી અવસ્થામાં ઉદ્દીયો લીડરેની ત્રીયા રહીત થયેલા શરીરમાં એ જુત પીશાચાદીકે પ્રવેશ કરે છે અને કાંતી ઉપજાવે છે. તેને ઉન્માદ કહે. ૧૪૧૧ પછી પોતાના આત્માને જાગવાન માનતા જાણાએ સાધ્ય તથા પીડા ગણીને પોતાના અદસ્ય સ્વરૂપથી સંજ્ઞા. ૧૪૨૧ પોતાને ઉત્પન્ન

કરનારા તે અદૃશ સ્વરૂપને પીતૃમણે મેષ ગયા. જેથી સાધ્ય તથા પીતૃઓને કર્મ કરવામાં કુશળ લોકો શ્રીહાદીકમાં હવે તથા હવે આપે છે. ॥૪૩॥ તે પછી સીદ અને વીધાધરોને બ્રહ્માએ પોતાના તીરોધાન રૂપથી અન્ન આપ્યું. અને એ અંતર્ધ્યાન નામનું પોતાનું અદ્ભુત શરીર બ્રહ્માએ તેમને આપી દીધું. ॥૪૪॥ પછી પોતાની યુદ્ધી થકી શરીરના આભાસને બેધને, બ્રહ્માએ તે થકી કીચર તથા કીપુરને અન્ન આપ્યું. ॥૪૫॥ એ શરીરને બ્રહ્માએ તત્ત્વતાં તેને, બ્રહ્માના એ કર્મને, એ પુરુષનાં બેડાં થઈને ગાનારાં તે કીપુર અને કીચરોએ અહમ્ કહ્યું. ॥૪૬॥ પછી બહુ ચીંતા થવાથી પોતાના શરીરને લાંબું કરીને સુનેલા બ્રહ્માએ સુદીની રૂદી ન થવાથી ઉત્પન્ન થયેલા કોધવડે તે શરીરનો ત્યાગ કર્યો. ॥૪૭॥ એટલે હે વીદુર, તે શરીરમાંથી ખરી પડેલા વાળના અહીં જ્વલતા સાપ થયા. અને લાંબું હુંકું કરવા રૂપ દાસવાથી અતી કુર એવા બીજા સાપો અને

મોટી ડોક તથા રૂણાઓ વાળા નામ ઉત્પન્ન થયા. ॥૪૮॥ પછી છેવટે બ્રહ્માએ, લોકને ઉત્પન્ન કરનારા મનુને (એટલે સ્વાયંભુવન અને શનરૂપ નામની તેમની બીને) ઉત્પન્ન કરીને પોતાના આત્માને કૌતાર્ય થયેલો માન્યો. ॥૪૯॥ અને પોતાનો પુરુષ દેહ તેમને આપ્યો. ત્યારે તેમને બેધને પ્રથમ સ્થાવરાઓએ બ્રહ્માને વખાણ્યા કે. ॥૫૦॥ “હે ભગવનને ઉત્પન્ન કરનારા, આપે આ કામ બધુંજ સારું કર્યું. તેમના થકી થતી કીવાઓમાં, સાથે રહીને અમે અજાદીકના ભાગ ખાઈશું. ॥૫૧॥ અને તપ ઉપાસના-યોગ-સમાધી એ સર્વ થકી યુક્ત અને ઉદીયજ્ઞ એવી પોતાને પ્રીય રૂશીની પ્રજા તો બ્રહ્માએ (પ્રથમજ) અજેલી હતી. ॥૫૨॥ તેમને દરેકને પોતાના શરીરના સમાધી-યોગ-તપ-અર્ચન-ઉપાસના-અને વૈરાગ્ય, સુદાંતા સધળા અંશો પશ્ય બ્રહ્માએ આપી દીધા. ॥૫૩॥ છતી શ્રી ૦ ૭૧૦ ત્રીજા રકંધનો વીશનો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૨૦॥

માનઆત્માનંભગવાનજઃ॥ સાધ્યાનૂગણાનૃપિતૃગણાનૃપરોક્ષેણાસૃજત્પ્રભુઃ॥૪૨॥ તમાત્મસર્ગતત્કાયંપિતરઃપ્રતિપેદિરે॥ સાધ્યેભ્યશ્ચપિતૃ
ભ્યશ્ચકવપોયદ્વિતન્વતે ॥૪૩॥ સિદ્ધાન્વિદ્યાધરાંશ્રૈવતિરોધાનેનસોડસૃજત્॥ તેભ્યોડદાત્તમાત્માનમંતર્ધાનાસ્યમદ્ભુતં॥૪૪॥ સકિન્નરાન
કિંપુત્ત્વાદ્દાત્મ્યેનાસૃજત્પ્રભુઃ ॥ માનયન્નાત્મનાત્માનમાત્માભાસંવિલોકયન્ ॥૪૫॥ તેનુતજ્જગદ્ધૂરૂપંત્યક્તંયત્પરમેષ્ઠિના ॥ મિથુનીભૂય
ગાયંતસ્તમેવોષસિકર્મભિઃ ॥૪૬॥ દેહેનવૈભોગવતાશયાનોબહુચિંતયા ॥ સર્ગેડુનુપચિતેક્રોધાદુત્સર્જહતદ્વપુઃ ॥૪૭॥ યેડહીયંતામુતઃકે
શાઅહ્યસ્તેડગજશિરે ॥ સર્પાઃપ્રસર્પતઃકૂરાનાગાભોગોરુકંધરાઃ ॥૪૮॥ સઆત્માનંમન્યમાનઃકૃતકૃત્યમિવાત્મભૂઃ ॥ તદામનૂનસસર્જીતેમન
સાલોકભાવનાન્ ॥૪૯॥ તેભ્યઃસોડત્યસૃજત્સ્વીયંપુરંપુરુષમાત્મવાન્ ॥ તાનદૃષ્ટ્વાયેપુરાસૃષ્ટાઃપ્રશશંસુઃપ્રજાપતિં ॥૫૦॥ અહોત્તજ્જગત્સૃષ્ટઃસુ
કૃતંબતતેકૃતં ॥ પ્રતિષ્ઠિતાઃક્રિયાયસ્મિન્સાકમન્નમદામહે ॥૫૧॥ તપસાવિદ્યાયાયુક્તોયોગેનસુસમાધિના ॥ ઋષીન્ઋષિર્હેષીકેશઃસસર્જાભિ
મતાઃપ્રજાઃ ॥૫૨॥ તેભ્યશ્ચકૈકશઃસ્વસ્યદેડસ્યાંશમદાદજઃ ॥ યત્તત્સમાધિયોગદિતપોવિદ્યાવિરક્તિમત્ ॥૫૩॥ હૃ ૦ મા ૦ મ ૦ ત ૦ વિંશતિત
મોડધ્યાયઃ ॥૨૦॥ વિદુર ૦ સ્વાયંભુવસ્યચમનોર્વેશઃપરમસંમતઃ ॥ કથ્યતાંભગવાન્યત્રમૈથુનેનૈધિરેપ્રજાઃ ॥૧॥ પ્રિયવ્રતાત્તાનપાદૈડ્ઢુતૌસ્વાયંભુ
વસ્યવૈ ॥ યથાધર્મેજુગુપતુઃસસદ્વીપવર્તીમર્હી ॥૨॥ તસ્યવૈદુહિતાબ્રહ્મન્દેવહૂતીતિવિશ્રુતા ॥ પત્નીપ્રજાપતેરુક્તાકર્દમસ્યતયાનધા ॥૩॥ તસ્યાં
સવૈમહાયોગીયુક્તાયાંયોગલક્ષણૈઃ ॥ સસર્જકતિધારીર્યંતન્મેશુશ્રૂષવેવદા ॥૪॥ રુચિર્યૌભગવાન્બ્રહ્મન્દક્ષોવાબ્રહ્મણઃસુતઃ ॥ યથાસસર્જમૂતાનિ
લબ્ધ્વામાર્યાચમાનર્વી ॥૫॥ મૈત્રેય ૦ પ્રજાઃસૃજેતિભગવાન્કર્દમોબ્રહ્મણોદિતઃ ॥ સરસ્વત્યાંતપસ્તેપેસહસ્રાણાંસમ્પદશ ॥૬॥ તતઃસમાધિયુ
ક્તેનક્રિયાયોગેનકર્દમઃ ॥ સંપ્રપેદેહરિંભક્ત્યાપ્રપન્નવરદાશુષં ॥૭॥ તાવત્પ્રસન્નોભગવાન્પુષ્કરાક્ષઃકૃતેયુગો ॥ દર્શનાદ્દાસત્વંકૃતઃશાબ્દંબ્રહ્મદ
ધદ્વપુઃ ॥૮॥ સતંવિરજમર્કાભંસિતપદ્મોત્પલસ્ત્રજં ॥ સ્નિગ્ધનીલાલક્રાતવક્રાઙ્ગંવિરજોંબરં ॥૯॥ કિરીટંનકુંડલિનંશંખચં ॥ ગદાધરં ॥ શ્વેતોત્પ
લક્રીડનકંમનઃસ્પર્શસ્મિતેક્ષણં ॥૧૦॥ વિન્યસ્તચરણાંભોજમંસદેશોગરુત્મતઃ ॥ દૃષ્ટ્વાસ્વેડવસ્થિતંવક્ષઃશ્રિયંકૌસ્તુભકંધરં ॥૧૧॥ જાતહર્ષોડ

અધ્યાય ૨૨ મો.-વિદુર-હે ભગવાન મૈત્રેય, સ્વાયંભુ મનુનો અત્યંત વખાણવા યોગ્ય વંશ, કે જેમાં મીથુન ધર્મથી પ્રજ્ઞની રૂદી થઈ છે. તે કહે. ॥૧॥ સ્વાયંભુ મનુના પુત્રો પ્રીય વ્રત-અને ઉત્તાનપાદે સાને દીપવાળી પૃથ્વીનું કેવા ધર્મથી રક્ષણ કર્યું. તે કહે. ॥૨॥ હે પાપ રહીત બ્રાહ્મણ, સ્વાયંભુમનુની વીખ્યાત દીકરી દેવકીની હર્દમ મુનીને આપેલાનું તમે કહ્યું છે. ॥૩॥ તે તે યોગનાં લક્ષણોવાળીમાં, એ મદ્દા યોગી હર્દમે, કેટલાં સંતાન ઉત્પન્ન કર્યા તે મને કહી સંભળાવો. ॥૪॥ તથા બ્રહ્માના પુત્રો રૂચીક મુનીએ અને દક્ષ પ્રજ્ઞપતીએ પશ્ય મનુની દીકરીઓને પરણીને પ્રાણીઓની સુદી કરી રીતે કરી તે કહે. ॥૫॥ મૈત્રેય-ભગવાન બ્રહ્માએ “પ્રજ્ઞને ઉત્પન્ન કરો” એમ હર્દમ મુનીને કહેવાથી તેમણે સરસ્વતીને કહે દક્ષ હવે વરસો સુધી તપ કર્યું. ॥૬॥ અને શરણાગતોને કૌતવણીજ શાંતી ગયે એવાં વરદાનો આપનારા હરી ભગવાનનું. એ હર્દમ મુનીએ સમાધી

રહીત કીવા યોગથી ભક્તી બાવ સહીત, સારી રીતે સેવન કર્યું. ॥૭॥ ત્યારે હે વીદુર, સતયુગમાં, એટલા તપથી પ્રસન્ન થયેલા શબ્દ બ્રહ્મા (એટલે વેદ સ્વરૂપ) અને કમળ જેવી આંખોવાળા ભગવાને શરીર ધારી થઈને તેમને દર્શન આપ્યું. ॥૮॥ તે વખતે, એ ધોળા કમળની માળા પહેરેલ મુખ કમળ ઉપર ચળકતા અને સ્વામ વાળના સમુદાયવાળું-સ્વચ્છ વસ્ત્રો, કીરીટ, કુંડળ, શંખ, ચક્ર અને ગદાને ધારણ કરેલું ધોળા કમળ વડે કીડા ફેરવું-મનને આનંદ આપનાર બેચ તથા હસવાવાળું-વક્ષ સ્થળમાં લક્ષ્મી અને મળામાં કૌસ્તુભ ધારણ કરેલું-અને ગરૂડના ખભા ઉપર ચરણકમળ ધરેલું, સ્વરૂપ આકાશમાં ઉભેલું સુધં સરખા પ્રકાશથી શોભતું હતું. ॥૯-૧૦-૧૧-॥ તે દેખીને મનોહર સીદ થયેલા હર્દમ મુનીએ હર્ષ પામી પૃથ્વી ઉપર પડીને નમસ્કાર કર્યો. તથા બાવવાળા મનથી દાય બેડીને, પ્રીતી યુક્ત વાણી વડે સ્તુતી કરી કે. ॥૧૨॥ હર્દમ-

યોગને સીદ કરવા યોગીઓ અને સત્પુરુષો, ધન્ય ધન્ય જન્મો વડે સ્તુતીઆદી કરીને જેના હસનને હાથે છે. તે સર્વ પ્રાણીઆદી રૂપ આપનું દર્શન થવાથી આજ આમાં તેઓની સાક્ષ્યતા થઈ છે. ૧૩૩ ॥ સંસારરૂપ સમુદ્રને તારનારા આપના ચરણાર્થીની ઉપાસના જેઓ ક્ષણિક કામ-આગેને માટે કરે છે. તેઓ તો માથા વડે હથોડી મથેલી બુદ્ધિવાળા છે. કેમકે તેમાં વીર્ય સુઆદીકની કામનાઓની પ્રાપ્તિ તો તેમને નરકમાં પણ થાય છે. ૧૩૪ ॥ જતાં પશુ, કપટસી પેડે સર્વ હનુઓ પુણ્ય કરનાર અને પુરુષાર્થના મુળ રૂપ આપને સરણે આપીને હું, સમાન સીધાગી અને શુદ્ધ આત્મને (ધર્મ-અર્થ-અને કામને) આપનારી સ્ત્રી મળવાની, હુદ્દ પાસનાવાળી કામનાની જ પ્રાપ્તિ કરું (અર્થાત્ હું પણ તેમના સરણે છું.) ૧૩૫ ॥ હે ધર્મ મુર્તિ અને પ્રભાવનીઓના પશુ હથેર, કામનાઓથી મુત્તેલા તમામ લોક, આપના (વેદ) વાણી રૂપ તાંતણાઓથી પથુઓની પેડે બંધાઈ ગયેલા છે. તેથી હું પણ લોક પરંપરાને અનુસરીને, આપ કાળસ્વરૂપ ભગવાનને જા-

ળીઓ આપવને (એટલે જાણીક કરવા વડે દેવરૂપ, વેદાધ્યયન કરવા વડે રક્ષારૂપ, અને પુત્ર ક્રિયા કરવા વડે પીતૃરૂપ, એમ ત્રણે પ્રકારનાં કર્મ થઈ હુટવાને) હનુહું. ૧૩૬ ॥ પણ પશુ સરખા એ લોકોને અને (હું સરખા) તેમને અનુસરનારાઓને તરુને; આપના ચરણરૂપી જગનો આશ્રય લેનારા, અને પરસ્પરમાં આપના યુક્તિની કથાઓ રૂપી આસવનું પાન કરનારા, જેઓના જુખ-તરફ આદી શરીર ધર્મો નાશ પામેલા છે. તેમના અ.યુધ્ધને; પરબ્રહ્મરૂપ ધરીમાં ફરતું-અર્થકર વેગથી સર્વ જગતને ખેંચીને દોડતું જતું-નેર (માત્ર) આશવાળું-ત્રણે સાડ (દીવસો) અણીઓવાળું-છ (રતુ) પાશવાળું-અનંત (ધીપજ) પાશાઓવાળું-ત્રણ (શીઆળો-કનાળો-ને ચોમાસું) કુંડાઓવાળું; આપનું કાળચક્ર, નાશ કરી શકતું નથી. ૧૩૭-૧૮ ॥ હે ભગવાન આપ એક જ જતાં, જગતને સજવા સાડે પોતે મદ્ય કરેલી માપાવડે કરોળીઆની પેડે પોતાથી જ જગતને ઉત્પન્ન કરે છે-પાળે છે-અને મળી પશુ જાઓછા. ૧૩૯ ॥ હે અધીશ, એના આપના પદની હનુ

પતન્મૂર્ધાક્ષિતૌલઘ્નમનોરથઃ ॥ ગીર્ભિસ્ત્વમ્યગૃણાદિસ્વમાવાત્માકૃતાંજલિઃ ॥ ૧૨ ॥ ઋષિઃ ॥ જુષ્ટંબતાચાશ્વિલસત્વરાશેઃ સાંસિત્થ્યમક્ષ્ણો સ્તવદર્શનાન્નઃ ॥ યદર્શનંજન્મભિરીઘ્યસદ્ધિરાશ્વલેહોગિનોરુદ્ધોગ્મઃ ॥ ૧૩ ॥ યેમાયયાતેહતમેધસસ્ત્વત્પાદારવિદંભવસિંધુપોતં ॥ ઉપાસતે કામલવાયતેષાંરાસીશકામાન્નિરયેડપિયેસ્યુઃ ॥ ૧૪ ॥ તયાસચાહંરિવોદુકામઃ સમાનશીલાંગૃહમેધધેનું ॥ ઉપેયિવાન્મૂલમશેષમૂલંદુરાશયઃ કામદુષાંઘ્રિપસ્ય ॥ ૧૫ ॥ પ્રજાપતેસ્તેવચસાડધીશતંત્યાલોકઃ કિલાયંકામહતોનુબદ્ધઃ ॥ અહંલોકાનુગતોવહામિબલિંચશુઞ્ચાનિમિષાયતુ ક્ષયં ॥ ૧૬ ॥ લોકાંશ્ચલોકાનુગતાન્પશૂંશ્ચહિત્વાશ્રિતાસ્તેલ્લપ્તાલ્લપ્ત ॥ પરસ્પરંતદ્ગુણવાદસીધુપીયૂષનિર્યપિતદેહધર્માઃ ॥ ૧૭ ॥ નતેજરાક્ષ્મ મિરાયુરેષાંત્રયોદશારંવિશતંષષ્ટિપર્વ ॥ પળેમ્યનંતચ્છદિયચ્ચિનાભિકરલ્લટોલોહપ્લ્લાલ્લેહ્યાલ્લ ॥ ૧૮ ॥ એકઃસ્વયંસન્જગતઃસિસૃક્ષયા િતીયયાત્મન્નધિયોગમાયયા ॥ સૃજસ્યદઃપાસિપુનર્થસિષ્યસેયથોર્ણનાભિર્ભગવાન્સ્વશક્તિભિઃ ॥ ૧૯ ॥ નૈતદ્વતાધોશપદંતવેપિરત્ત્વન્માય યાનસ્તનુષેમૂતસૂક્ષ્મં ॥ અનુગ્રહાયાસ્ત્વપિયર્હિમાયયાલસતુલસ્યાતનુવાવિલક્ષિતઃ ॥ ૨૦ ॥ તંત્વાડનુમૂત્યોપરતક્રિયાર્થેત્ત્વલ્લપ્તલ્લપ્તિતલોક તંત્રં ॥ નમામ્યમીક્ષ્ણંનમનીયપાલ્લઃપ્રોહલ્લપ્તિલ્લપ્તવર્ષ ॥ ૨૧ ॥ ઋષિઃ ॥ ઇત્યવ્યલીકંપ્રણુતોડ્ઞનાભસ્તમાબભાષેવચસાડમૃતેન ॥ સુપર્ણ પક્ષોપરિરોચમાનઃપ્રેમસ્મિતોદ્દીક્ષણવિભ્રમદ્રૂઃ ॥ ૨૨ ॥ શ્રીમગ્ ॥ વિદિત્વાતવચૈત્યંમેપુરેવમમયોજિતત્ ॥ યદર્થમાત્મનિયમેસ્ત્વયૈવાહંસમર્ચિ તઃ ॥ ૨૩ ॥ નૈવજાતુમૃત્ત્વલ્લપ્તપ્રજાધ્યક્ષમદર્હણ ॥ ભવદ્વિધેષ્વતિતરાંમયિસંગૃહિતાત્મનાં ॥ ૨૪ ॥ પ્રજાપાતેસુતઃસન્નામુનિર્વિરુયાતમંગલઃ ॥ બ્રહ્માવર્તયોડધિવસન્શાસ્તિસપ્તાર્ણવાંમહીં ॥ ૨૫ ॥ સચેહવિપ્રરાજર્ષિર્મહિષ્યાશતરૂપયા ॥ આયાસ્યતિદિઃ કુસ્ત્વાંપરશ્વોધર્મકોવિદઃ ॥ ૨૬ ॥ આત્મજામારેતાર્ણગીવયઃશીલગુણાન્વિતાં ॥ મૃગયંતીપતિદાસ્યત્યનુરૂપાયતેપ્રભો ॥ ૨૭ ॥ સમાહિતંતેહદયંત્રેમાન્પરિવત્સરાન્ ॥ સાત્વાંત્ર હનૃપવધૂઃકામમાશુભજિણ્યતિ ॥ ૨૮ ॥ યાતઆત્મમૃતંવીર્યનવધાઃ સવિવ્યતિ ॥ વીર્યેત્વદીયેઋષયઆધાસ્યંત્યંજસાત્ત્વનઃ ॥ ૨૯ ॥ ત્વંચસમ્ય

નહીં કરતાં આપની માથાના વીરતાથી ને જ્યારે વીર્ય સુખને જ મળ્યું છે. ત્યારે આપે જો મને, આપના માથાવાળા જુગથીથી શોભતા સ્વરૂપનું દર્શન આપ્યું છે. તો મારા ઉપર આપે એ અનુચક પણ કરવા પડીત છે. ૧૨૦ ॥ આપ, માથાથી લોક રચનાનું આવર્તન કરનારા-જાનવડે કર્મ રજો થઈ ઉપરતીને પામેલા-નમ્રવા યોગ્ય ચરણકચળવાળા-અને થોડું કરનારાઓને (સકામ લોકોને કર્મરજોરૂપે-અને નીકામ લોકોને ભક્તી અને સત્સંગરૂપે) પાછળ, એટલે તેમની હનુ પ્રમાણે આપનારા, એવાને હું ફરી ફરીને નમસ્કાર કરું. ૧૨૧ ॥ શ્રીશુક-ત્યારે એ પ્રમાણે નીકપટ આવથી સ્તુતી કરાવવા-અને ગરજની પાંખો ઉપર શોભતા કમળનામ ભગવાને પ્રેમ સહીત હાલતી ભમરો સહીત સાચું બોલેને અમૃત સરણી વાણીથી હૃદય મુતીને કહ્યું કે. ૧૨૨ ॥ શ્રીભગવાન-જેને માટે તમે શરીરસીદકના નીચળો પાળીને માંડે સારી રીતે અર્ચન કર્યું છે. તે તમારા હ-મુતીને હું બાંધું છું. માટે મેં પ્રથમથી જ તેની યોજના કરી રાખી છે. ૧૨૩ ॥ હે હૃદય પ્રભાવતી, તમારા

સરખાઓએ જોકાચથીતથી, અને પુણ્ય રીતે માંડે પુજન કરેલું મીથ્યા થાયજ નહીં. ૧૨૪ ॥ તીર્થાત કીર્તિ-વાળા ચક્રવર્તી બ્રહ્માના પુત્ર સ્વાયંભુવન બ્રહ્માવર્તમાં વસીને સાતે સમુદ્રથી વીંટાવલી પૃથ્વીનું પાલન કરે છે. ૧૨૫ ॥ તે ધર્મને જાળુનારા રાજા તેમની સ્ત્રી સતરૂપા સહીત તમને જોવાને પરમદહાડે અહીંઆં આવશે. ૧૨૬ ॥ અને હે પ્રભો, નીલકમળ સરખાં અંજોવાળી-શીંગ, યુષ્મ, અને વડે કરીને બરપુર-તથા પતીને શોધતી એવી પોતાની દીકરી, તેના સરખાજ એના આપને તે આપશે. ૧૨૭ ॥ તથા જેને વીશે આજલાં વડે સુધી તમારું ચીત લાગેલું છે તે તમારી કામનાને, હે બ્રાહ્મણ, તે રાજકુંવરી ઉતાવળે જ પુરી કરશે. ૧૨૮ ॥ તે તમારા વીર્ય થઈ નવ કન્યાઓને જન્મશે. અને એ તમારી કન્યાઓને વીશે પણ બીજા રક્ષીઓ ઉતાવળાજ સંતાનોને ઉત્પન્ન કરશે. ૧૨૯ ॥ અને તમે પણ મારી આજ્ઞાને સંપૂર્ણ રીતે પુણ્ય કરીને, તથા સર્વ કર્મોનાં પ્રયોગે તીર્થાંજિત કરીને (એટલે મને અર્પણ કરીને), મને જ પામશો. ૧૩૦ ॥ તથા પ્રાણી માત્રા ઉપર દયા કરીને અને

તેમને અમલ દાન આપીને આત્મજ્ઞાન પામેલા તમે તમારા પોતાના સહીત આખા જગતને મારામાં દેખશો. તેમજ તમારા વીરથી પણ મને દેખશો. ॥૩૧॥ હે મહામુની તમારી સ્ત્રી, દેવકુતીમાં, તમારા વીરથી પોતાના અંશ અથવા કળાસહીત હું અવતરીને સાંખ્ય શાસ્ત્રની સંહિતાનું વર્ણન કરીશ. ॥૩૨॥-મૈત્રેય-એ પ્રમાણે કહેમુનીને કહીને પ્રતક્ષ દેખાતા ભગવાન, સરસ્વતીએ આંટી લીધેલા બીંદુસરમાંથી તે કહેમુનીના દેખતાં અને પોતેજ પ્રમાણ કરેલા માર્ગથી સધળા સીધેચરોએ સ્તુતી કરાતા, તથા ગરુડની પાંખોથી ઉચાર થતા સ્વામવેદના મંત્રોને સાંભળતા સાંભળતા, ત્યાંથી પધારી મયા. ॥૩૩-૩૪॥ પછી કહેમ રૂંધી, ભગવાનના ગયા કેડે, ભગવાને કહેલા સમયની વાટ જોવા લાગ્યા. ॥૩૫॥ હે વીરુર, તારે સારા ધનુષ્યવાળા મનુ, સોનાના સરસામાન વાળા રથમાં બેસીને, પોતાની દીકરીને તથા અને પણ તેમાં બેસારીને, પૃથ્વી ઉપર ફરતા ફરતા, ભગવાને

સુચના કરેલા દીવસેજ, શાંત જતી વાળા કહેમ મુનીના આશ્રમમાં આવ્યા. ॥૩૬-૩૭॥ કે જે ઠેકાણે સરખુ થયેલા કહેમ મુનીના ઉપર ધણીજ કૃપા થવાને લીધે આંમુનાં બીંદુઓ (ટીપાં) પડ્યાં હતાં. ॥૩૮॥ એ બીંદુઓ નામનું સ્થળ પતીત્ર-કલ્યાણધરી-અને મીઠા જળ વાળી નદી સરસ્વતીથી વીંટાયલું અને મોટા મોટા રૂંધીઓના ગણોએ સેવેલું છે. ॥૩૯॥ તે સ્થળે પતીત્ર ઝડી અને વેલાઓના જથ્થાઓમાં સારાં પડ્યો અને પક્ષીઓ શબ્દ કરે છે. અને તે સર્વ રુનુઓના કુશોથી તથા વનની સંપત્તીથી ભરપૂર છેવાથી મોટાઇ પામેલું છે. ॥૪૦॥ ત્યાં ઉન્નત થઇને પક્ષીઓના ગણો ટોકારા કરે છે. મદોન્નત ભગસઓ ફરવા કરે છે. મદોન્નત મોર નટની પેટે નાચે છે. અને કોયલો બેલાવવાની પેટે ટોકા કરી રહી છે. ॥૪૧॥ કદંબ-ચંપો-અશોક(આ-સોપાલવ)-કદંબ-બેલસરી-અસન-મોગરો-મંદાર-કાંટા અશોરીઆ-અને બીજાં નાના આંગા આદી ઝાડોથી

ગનુષ્ટાયનિદેશમ્પ્રશન્નમઃ॥મયિતીર્થીકૃતાશેષક્રિયાર્થોમાંપ્રપત્સ્યસે॥૩૦॥ કૃત્વાદયાંચર્જીવેષુદત્વાચાભયમાત્મવાન્॥મય્યાત્માનંસહજગદ્દ્યસ્યાસ્પદિષ્ટાદિષ્ટાં॥૩૧॥ સહાહંસ્વાંશકલયાત્વદ્વીર્યણમહામુને॥ તવક્ષેત્રેદેવદૂત્યાંપ્રણેષ્યેતત્ત્વસંહિતાં॥૩૨॥ મૈત્રે ૦ એવંતમનુભાષ્યાથમગવાન્પ્રત્યગદ્જઃ॥ જગામાર્બંદુરસ્રસ્રઃસરસ્વત્યાપરિશ્રિતાત્॥૩૩॥ નિરોક્ષતસ્તસ્યયવાવશેષસિદ્ધેશ્વરાભિષ્ટુતસિદ્ધમાર્ગઃ ॥ આકર્ણયન્પત્રરથે પક્ષૈરુચ્ચારિતંસ્તોમમુર્દીર્ણસામ॥૩૪॥ અથસંપ્રસ્થિતેશુક્લેકર્દમોભગવાન્પિઃ॥ આસ્તેસ્મર્વિંદુસરસિતંકાલંપ્રતિપાલયન્॥૩૫॥ મનુઃસ્યંદનમાસ્થાયશાતકૌમપરિચ્છદં॥ આરોપ્યસ્વાંદુહિતરંસમાર્યઃપર્યટન્મહીં॥૩૬॥ તસ્મિન્સુધન્વન્નહનિભગવાન્યત્સમાદિશત ॥ ઉપાયાદશ્રમપદંમુનેઃશાંતવ્રતસ્યતત્ ॥૩૭॥ યસ્મિન્નભગવતોનેત્રાન્ન્યપતન્નશ્રુવિંદવઃ॥ કૃપયાસંપરીતસ્યપ્રપન્નેર્પિતયાશ્રુશં ॥૩૮॥ તદ્વિંદુસરોનામસરસ્વત્યાપરિહૃતં॥ પુણ્યંશિવામૃતજલંમર્ષિગણસેવિતં॥૩૯॥ પુણ્યદુર્લભાલૈઃકૂજત્પુણ્યમૃગદ્વિજૈઃ॥સર્વર્તુફલપુષ્પાદ્યંવનરાજિશ્રિયાન્વિતં॥૪૦॥ મત્તદ્વિજગણૈર્ધુષ્ટંમત્તશ્રમરવિધ્રમં॥મત્તર્હિનટાટોપમાઢ્યન્મત્તકોકિલં॥૪૧॥ કદંબચંપકાશોકકરંજબકુલાસનૈઃ॥કુંદમંદલ્લુપ્તૈશ્ચૂતપોતૈરલંકૃતં॥૪૨॥ કારંડવૈઃશ્લવૈર્હસૈઃકુરરૈર્જલકુક્કુટૈઃ॥ સારસૈશ્ચક્રવાકૈશ્ચચકોરૈર્વલ્ગુકૂજિતં॥૪૩॥ તથૈવહરિણૈઃક્રોડૈઃશ્વાવિદ્ભવયકુજરૈઃ॥ ગોપુચ્છૈર્હરિભિર્મર્કૈર્નકુલૈર્નાભિભિર્વૃતં॥૪૪॥ પ્રવિશ્યતતીર્યવરમાદિરાજઃસહાત્મજઃ ॥ દદર્શમુનિમાસીનંતસ્મિન્હુતહુતાશનં ॥૪૫॥ વિદ્યોતમાનંવપુષાતપસ્યુગ્રયુજાચિરં॥ નાતિક્ષામંભગવતઃસ્તિગ્ધાપાંગાવલોકનાત્॥૪૬॥ તદ્વાહતામૃતકલાપીયૂષશ્રવણેનચ॥પ્રાંશુપદ્મપલાશાક્ષંજટિલંચીરવાસસં ॥ ઉપસંસૃત્યમલિનંયથાઽર્હણમસંસ્કૃતં॥૪૭॥ અથોટાનુપાયાતંનૃદેવંપ્રણતપુરઃ॥ સપર્યયાપર્યગૃહાત્પ્રતિનંદ્યાનુરૂપયા॥૪૮॥ ગૃહીતાર્હણમાસીનંસંયતંપ્રીણયન્મુનિઃ॥ સ્મરન્નભગવદાદેશમિત્યાહશ્લક્ષણયાગિરા॥૪૯॥ નૂનંચંક્રમણંદેવસતાંસંરક્ષણાયતે॥ વધાયચાસતાંયત્વંહરેઃશક્તિર્હિપાલિની॥૫૦॥યોર્કેદ્વર્ત્તીદ્રવાયૂનાંયમધર્મપ્રચેતસાં॥રૂપાણિસ્થાનઆધત્સેતસ્મૈશુક્લાયતેનમઃ ૫૧ નયદારથમાસ્થાયજૈત્રંમણિગણાર્પિતં॥ વિસ્ફૂર્જચ્ચંડકોટંડોરથેનત્રાસયન્નધાન્ ॥૫૨॥ સ્વસૈન્યચરણક્ષુણ્ણંવેપયન્મંડલંભુવઃ॥વિકર્ષન્નૃહતી

તે સોભીતું છે. ॥૪૨॥ કારંડવ-શ્લવ-હસ-વીરોહ-જલકુકી-સારસ-ચક્રવાક-અને ચકોર વગેરે પક્ષીઓ સુંદર શબ્દ કરે છે. ॥૪૩॥ તેમજ હરણ-વરાહ (સુવર) સૈંદાઇ-રોઝ-હાથી-સીંહ-ગોપુષ્પ-વાંદરાં-માંકડાં-નોલીયા-અને કરતુરીઆ મુજો વીરેથી તે બરેલું છે. ॥૪૪॥ તે મોટા તીર્થમાં આદી રાજસ્વાયંશુ મનુએ પોતાની દીકરી દેવકુતી સહીત પ્રવેશ કરીને, અગ્નીમાં હોમ કરીને બેઠેલા કહેમ મુનીને જોવા. ॥૪૫॥ અને, એ, ધણુ વખત સુધી ઉચ્ચત કરવાથી ભગવાને રનેહથી જોવાવડે, અને ભગવાને ઉચારેલા અમૃતરસ સરખા બાષ્પણે સાંભળવાથી, અતી દુર્લભ નહીં થયેલા શરીરથી શોભીતા-કમલ જેવી આંખો વાળા-જટાધારી-જુનાં લુગડાં વાળા-તથા વગર સુદ કરેલા મણીની પેટે મેઝા દેખાતા-કહેમ મુનીની પાસે તે ગયા. ॥૪૬-૪૭॥ એ રીતે પોતાના આશ્રમમાં આવેલા, અને પમમાં પડેલા સ્વાયંશુ મનુ રાજને આસીર્વાદ આપીને તથા ધરીત પુન

આદી સાહીત્યથી, કહેમ મુનીએ તેમનો સત્કાર કર્યો. ॥૪૮॥ પછીથી, પુનઃતે રીકાર કરીને બેઠેલા સાવધાન મનુને ખુસી ઉપજાવતા કહેમ મુનીએ, ભગવાને કરેલી સુચનાનું સ્મરણ કરીને સુંદર વાણીથી તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું. ॥૪૯॥ હે દેવ (મનુ), હરી ભગવાનની પાલન કરનારી શક્તી રૂપ તમે, ખચીતજ સત્પુરુષોના સંરક્ષણને માટે, અને દુષ્ટ પુરુષોના નાશ કરવાને માટેજ ફરો છો. ॥૫૦॥ જે, સુર્ય-ચંદ્ર-અગ્ની-ઉદ-વાયુ-યમ-ધર્મ-અને વશુનાં સ્વરૂપોને પ્રસંગોપાત ધારણ કરે છે. તે ભગવાનની શક્તી રૂપ આપને હું નમસ્કાર ક-રું છું. ॥૫૧॥ હે રાજા, જે તમે ધણુ મણીઓથી જડેલા વીજળ રથમાં બેસીને મોટી સેના સહીત, સેનાઓના પમથી મોટાઇ જતા લુમંડળને કપાવતા, બંધકર ધનુષના ટંકારથી, દુષ્ટ લોકને ત્રાસ ઉત્પન્ન થાય તેમ સુર્યની પેટે રથ ઉપર બેસીને રશે નહીં, તો તુર્તજ વર્ણુ અને આશ્રમોના બંધન રૂપ ભગવાને રચેલી ધર્મ મર્યાદાઓના,

ચોર વીંધેરે લોક નાચ કરી નાંખે. ૥૫૨-૫૩-૫૪ ॥ અને નમે રામ નામની ભગવાનની પાસન કરનારી શક્તિ મુર્ચ્છાવળે નીરંદ્રુસ અને લાલચ મનુષ્યોથી અધર્મ વધી જાયને, તથા ચોર આદીકથી પીડાયુક્ત થઈને આલોક નાચ પામી જાય. ૥૫૫ ॥ તોપણ હે વીર, આપનું અહીંયાં પધારનું કયા અર્થને માટે થયું છે તે હું પુછું. અને તે અર્થનો અમે તીવ્રકપટ મનથી સ્વીકાર કરીશું. ૥૫૬ ॥ છતી શ્રીમદભગવતે ત્રીવરકંઠ એકવીસમે અ.સં. ૥૨૧ ॥ અધ્યાય. ૨૨ મો. — મૈત્રેય — એ રીતે પોતાના તમામ યુજ્ઞ તથા કર્મોના ઉદ્ધવનો પ્રકાશ કરનારા એ વૈશંપયવાન મુની કદંબની પાસે, ચક્રવર્તી રત્નાવલુ મનુ સમવાના હેય તેમ બોલ્યા કે. ૥૨૧ ॥ મનુ — તમે વેદ-મધ્ય-નપ, વીયા, (ગાન) અને યે મથી યુક્ત-તથા છત્રેશી, એવા આલોકોને બ્રહ્માએ વેદને પ્રવર્તાવવાને મા- ૨૨ પોતાના મુખ થઈ જગ્યા છે. ૥૨૨ ॥ અને તમારું રક્ષણ કરવાને સાહે, પોતાના દમરો દાઢ થઈ અમે

ક્ષત્રીઓને ઉત્પન્ન કરેલા છે. એટલા માટે આલોકો તેમનું હૃદય અને ક્ષત્રીઓ તેનું મુખ અંધ (દાઢ) કહેવાય છે. ૥૨૩ ॥ તેથી તે બેડ જાતીઓ અન્યો અન્યનું તથા પોતાનું રક્ષણ કરે છે. અને અવીનાશી તથા સત (જંગમ) અને અસત (સ્થાયી) અને રૂપી જગતના આત્મા ભગવાન, એ બંને જાતીઓનું રક્ષણ કરે છે. ૥૨૪ ॥ હે ભગવાન કદંબમુની તમે પોતેજ રક્ષણ કરનાર (ક્ષત્રી) ના ધર્મને પ્રીતીથી કહ્યા એવા તમારા દર્શન યકીજ, મારા સર્વ શંકયો કપાઈ ગયા છે. ૥૨૫ ॥ અછતેશીય પુરુષોને ન થાય એવું તમારું દર્શન મને થયું અને તમારા ચરણથી પવિત્ર થયેલી રજ મારા માથાને અડી, તે ધણું સાહે થયું છે. ૥૨૬ ॥ તમારાથી મને શીખામણ મળી, એ મોટે અનુગ્રહ થયો છે, તેમજ ખુલા કાનથી તમારી મનોહર વાણી મેં સાંભળી તેપણ ધણું સાહે થયું. ૥૨૭ ॥ તોપણ હે મુની, રંક અને દીકરીના રોડથી, મનથી દુઃખી થતા (મારી) દુની

સેનાંપર્યટસ્યંશુમાનિવા ॥૫૩ ॥ તદૈવસેતવઃસર્વેવર્ણાશ્રમનિબંધનાઃ ॥ ભગવદ્વચિતારાજનુંભિદેરન્વતદસ્યુમિઃ ॥૫૪ ॥ અધર્મશ્રસમેધેતલોલુપૈર્વ્યકુશેર્નૃભિઃ ॥ શયાનેત્વયિલોકોયંદસ્યુગ્રસ્તોવિનંક્ષ્યતિ ॥૫૫ ॥ અથાપિ પૃથ્વેસ્ત્વાંધીર્યદર્થેત્વમિહાગતઃ ॥ તદ્વ્યંનિર્વ્યલીકેનપ્રતિપદ્યામહેહ ॥૫૬ ॥ ૬૦ મા. ૦ મ. ૦ તુ. ૦ એકવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥૨૧ ॥ મૈત્રે. ૦ એવમાવિષ્કૃતાશેષગુણકર્મોદયોમુનિઃ ॥ સત્રીઢદ્વતંસમ્પ્રાડપારતમુવાચહ ॥૧ ॥ મનુ. ૦ બ્રહ્માઽસૃજત્સ્વમુખતોયુષ્માનાત્મપરીપ્સયા ॥ હંદોમયસ્તપોવિદ્યાયોગયુક્તાનલંપટાન્ ॥૨ ॥ તત્રાણાયાસૃજન્નાસ્માન્દોઃસહસ્રાત્સહસ્રપાત્ ॥ હૃદયંતસ્યહિવ્રહ્મક્ષત્રમંગંપ્રચક્ષતે ॥૩ ॥ અતોહ્યન્યોઽન્યમાત્માનંબ્રહ્મક્ષત્રંચરક્ષતઃ ॥ રક્ષતિસ્માવ્યયોદેવઃસયઃસદસદાત્મકઃ ॥૪ ॥ તવસંદર્શનાદેવછિન્નામેસર્વસંશયાઃ ॥ યસ્ત્વયંભગવાન્પ્રીત્યાધર્મમાહરિરક્ષિણોઃ ॥૫ ॥ દિષ્ટ્યામેભગવાન્દૃષ્ટોદુર્દશોયોઽકૃતાત્મનાં ॥ દિષ્ટ્યાપાદરજઃસ્પૃષ્ટશીર્ષામેભવતઃશિવં ॥૬ ॥ દિષ્ટ્યાત્વયાઽનુશસ્તોહંકૃતશ્વાનુગ્રહોમહાન્ ॥ અપારૃતૈઃકર્ણરંધ્રૈર્જુષ્ટાદિષ્ટ્યોશતીર્ગિરઃ ॥૭ ॥ સમવાન્દુહિત્સ્નેહપરિક્ષિષ્ટાત્મનોમમા ॥ શ્રોતુર્મહસિદીનસ્યશ્રાવિતંકૃપયામુને ॥૮ ॥ પ્રિયવ્રતોત્તાનપદોઃસ્વસેયંદુહિતામમ ॥ અન્વિચ્છતિપતિંયુક્તંવયઃશીલગુણાદિમિઃ ॥૯ ॥ યદાતુભવતઃશીલશ્રુતરૂપવયોગુણાન્ ॥ અશૃણોન્નારદાદેષાત્વયાસીત્કૃતનિશ્ચયા ॥૧૦ ॥ તત્પ્રતીચ્છદ્વિજાગ્ર્યેમાંશ્રદ્ધયોપહતાંમયા ॥ સર્વાત્મનાઽનુરૂપાંતેગૃહમેધિષુકર્મસુ ॥૧૧ ॥ ઉદ્યતસ્યહિકામસ્યપ્રતિવાદોનશસ્યતે ॥ અપિનિર્મુક્તસંગસ્યકામરક્તસ્પર્કિંપુનઃ ॥૧૨ ॥ યઉદ્યતમનાદત્યકીનાશમભિયાચતે ॥ ક્ષીયતેતદ્યશઃસ્ફીતંમાનશ્ચાવજ્ઞયાહતઃ ॥૧૩ ॥ અહંત્વાઽશૃણવંવિદ્વન્વિવાહાર્થસમુતં ॥ અતસ્ત્વમુપકુર્વાણઃપ્રતાંપ્રતિગૃહાણમે ॥૧૪ ॥ ઋષિ. ૦ બાઢમુદ્વોદુકામોઽહન્દૃષ્ટાત્તવાત્મજા ॥ આવયોરનુરૂપોસાવાયોવૈવાહિકોવિધિઃ ॥૧૫ ॥ કામઃસમૂયાન્નરદેવતસ્યાઃપુત્ર્યાઃસમાન્નાયવિધૌપ્રતીતઃ ॥ કણ્વતેતનયાનાંદ્રિયેતસ્વયૈવકાંત્યાક્ષિપતીમિવશ્રિયં ॥૧૬ ॥ યાંહર્મ્યપૃષ્ઠેક્રણદંઘ્રિશોભાંવિક્રીડર્તીકંદુકવિઙ્હલાક્ષીં ॥ વિશ્વાવસુર્ન્યપતત્સ્વાદ્વિમાનાદ્વિલોક્યસંમોહવિમૂઢચેતાઃ ॥૧૭ ॥ તાંપ્રાર્યયંતીંલલનાલ્લામમસેવિતશ્રીચરણૈરદૃષ્ટાં ॥ વત્સાંમનોરુચ્ચપદઃસ્વસારંકોનાનુમન્યેનબુધોઽભિયાતાં ॥૧૮ ॥ અતોમજિપ્યરઽપ્યેદ્દાઽર્ચીયાવત્તેજોબિભ્રુયાદાત્મનોમે ॥ અ

પ્રાર્થના સાંભળવાની કૃપા કરવાને આપ યોગ્ય છે. ૥૨૮ ॥ પ્રીયવ્રત અને ઉત્તાનપાદની બેડેન અને મારી દી-કરી આ દેવહુતી, વય-શીળ-અને યુજ્ઞવડે યુક્ત એવા પતીને શોધે છે. ૥૨૯ ॥ બ્યારથી નારદના કહેવાથી આપનાં શીળ-શ્રુત (શાસ્ત્રાદીકરી કુશળતા)-રૂપ-વય-અને યુજ્ઞ વીશે સાંભળ્યું છે. સારથી તેણે તમારે માટે નીશ્ચય કરેલો છે. ૥૨૦ ॥ માટે હે ઉત્તમ આલોક, ગૃહસ્થાશ્રમના કર્મોમાં તમને સર્વ પ્રકારે અનુકુળ વર્તનારી તેનો, પ્રકા સહીત મારા આપવાથી આજ સ્વીકાર કરો. ૥૨૧ ॥ સંગથી નીમુંકા થયેલાઓને પણ પોતાની પ્રેક્ષે પ્રાપ્ત થતી વસ્તુની ના પાડતી, એ વખાણવા યોગ્ય નથી. તોપણી કદમની ઇચ્છાવાળાને માટે તો પુત્ર-વાર્તુજ શું? (અર્થાત તેવાએ એમ કરવું, એ તો નીંદાપાત્ર અને દુઃખદાયક નીવડે છે) ૥૨૨ ॥ જે કાષ્ઠ આપવા આવેલાનો અનાદર કરે, અને પછી કાપણી પાસે ગામવા જાય. તેનો વધેલો યદ્ય પણ ક્ષીણ થઈ

જાય છે. અને અવગાથી તેનું માન પણ નાશ પામે છે. ૥૨૩ ॥ હે વીદ્યાન મેં સાંભળ્યું છે કે, વીવાહને માટે તમે ઉચોગવાળા થયેલા છો. માટે દાસ સુધી અલગ્યર્થ પાળેલા તમે મારી આપેલી કન્યાનું ચક્રવર્ત કરો. ૥૨૪ ॥ કદંબ-હું પદ્મવાની ઇચ્છાવાળો છું એ ખરી વાત છે. અને તમારી દીકરી બીજાને અપાયા વીનાતી છે માટે અમારો બેડનો આ પ્રથમ વીવાહનો વીધી, બેડએ તેવોજ છે. ૥૨૫ ॥ હે રાજ, શાસ્ત્રીથી પ્રમાણે અપાતી તમારી એ પુત્રીની કા-મના પુણ્ય થાઓ, જે પોતાની કાંતીથી બરેણાં આદીની શોભાને દહાવે છે. એવી તમારી પુત્રીને અનાદર કાણ કરે. ૥૨૬ ॥ જે વીવહન આંખોવાળીને અગાથી ઉપર દડાની રમત રમતાં પગમાંનાં ઝાંઝર અગાધતી બેડને, વીશા-વસુ ગંધર્વ મોહ પામવાથી, તે પોતાના વીમાનમાંથી પડી ગયો હતો. ૥૨૭ ॥ એવીઉત્તમ શ્રી, અને લક્ષ્મીના ચરણ નહીં સેવનારાઓની દૃષ્ટિએ ન પડનારી મનુની દીકરી અને ઉત્તાનપાદની બેડેન પોતેજ પ્રાર્થના કરતી

નખાં આપ્યાં. ૧૨૩૫ યોગ્ય વરને દીકરી આપીને વ્યથા રહીત થયેલા તે ચક્રવર્તી મનુ ઉર્દકાંથી પરવશ થઇ ગયા. અને દીકરીનું હાથ વતે આર્ક્ષાગત કરીને, તેના વીરહ નહીં ખમી શકતાથી, હે દીકરી-હે આજા એમ બોલના આંખોમાંથી વારંવાર આંસુ પાડીને તે થકી દેવદુતીનો ચોટલો ઊઠાવી નાંખ્યો. ૧૨૪-૨૫૫ પછી તે મનુરાજ્ય કર્મમુનીની રજા લેખને, તેમની સલાહથી ઓ સહીત રથમાં બેશીને પરિવાર સુદાં, રૂશીઓને આનંદ આપનારી સરસ્વતી નદીના બંને કાંઠા કિપરના અતી ક્ષાંત આશ્રમેની સંપત્તીને જોતા જોતા પોતાના દેશ બ્રહ્માવર્તમાં ગયા. ૧૨૬-૧૩૭ પોતાના રાજ્યને આવતા સાંભળીને બ્રહ્માવર્તની પ્રજાએ હર્ષ પાળીને મીન-રતુની-અને વાજીંત્ર સહીત સામી આવી. ૧૩૮૧૧ ત્યાં સર્વ સંપત્તીથી બરપુર ખડાગમતી નામની નગરી છે. જ્યાં યજ્ઞ (વરાહ) ભગવાને પોતાનું શરીર ધણુધણુવાત્ ખરી પડેલાં રવાડાંના સર્વદા કીલા કાગે એવા ડાબ અને કાંસડા થયેલા છે. જે વડે, રૂશીઓએ, યજ્ઞમાં વીધન કરનારા (રાક્ષસે આદી) નો પરાભવ કરીને યજ્ઞ પુરૂષ

ભગવાનનું પુજન કર્યું હતું. ॥૨૯-૩॥ અને તેજ ડાઘ અને કાંસડાનું ઘાસ પાથરીને, પોતાને જેના થકી પૃથ્વીરૂપી સ્થાન મળ્યું છે તે યગ્ન પુરશ્ન ભગવાનનું પુજન મનુષ્યે પણ કર્યું છે. ॥૩૧॥ પછી એ મનુષ્યે બહોળી ભત્તી નગરીમાં પ્રવેશ કરીને, ત્રણે તાપ (અધ્યાત્મ-અધીભુત-અને અધી દૈવ)ને મટાડનાર પોતાના ઘરમાં સ્ત્રી તથા સંતાનો સહીત રહીને, ધર્મ-અર્થ-અને પ્રેક્ષા એ ત્રણને વીરૂદ્ધ ન આવે એવી રીતે કામને (સંસારીક સુખોને) ધણી વરસો સુધી ભોગવ્યાં. ॥૩૨॥ એ, મનુ રોજરોજ સવારમાં, દેવના ગવહઆઓએ તેમની આંખો સહીત થઈને ગત્તાતી, હરી ભગવાનની સહીરવીવાળી ક્યાઓ, એકાગ્રચીતે સાંભળતા હતા. ॥૩૩॥ તે પછી એ ભગવાનમાંજ ચીતવાળા અને ભગવાનની માયાના પારને પામેલા સ્વાયંભુ મનુ મુનીને, એ સર્વ ભોમ, ભગવાનના પદ થકી પાડી નાંખવાને શક્તીમાન થયા નહોં. ॥૩૪॥ અને તેમના મન્વંતરના કાળમાંને કાંઈ પણ પહોર વીશ્ણુ ભગવાનની ક્યાઓ, સાંભળવા વીનાનો-ધ્યાન કરવા વીનાનો-તેની રચના કરવા વીનાનો-

અને તેનું મોઢેથી ઉચારણ કરવા વીનાનો અર્થજ નથી. ૥૩૫૫ તેમણે પોતાનો મનવંતર (ચારે યુગની ચોકડી એવી દષ્ટાંતર ચોકડી) એ રીતે વાસુદેવ ભગવાનના પ્રસંગવડેજ ત્રણ ગુણો (સત્ય-રજ-તમ) ની મતીનો પરાભવ કરીને ગાળ્યો છે. ૥૩૬૧ હે વીહર, હરી ભગવાનનો આશ્રય કરનારાઓને (એ મનુ સરખાઓને), સરીર-મન-દેવ-મનુષ્યો-અને પ્રાણીઓ થકી યનારાં દુષો બાધ કરવાને સમર્થ થઈ શકેજ નહીં. ૥૩૭૧ એ સ્વાયંશુ મનુએ મુનીઓના પુહવાથી સર્વે પ્રાણી માત્રનું સર્વકાળ બહુ ધાય એવા, વર્ણ-આશ્રમ-અને પુરુષોના નાના પ્રકારના શુભ ધર્મો (મનુરમ્ની વડે) કહેલા છે. ૥૪૮૧ આ રીતે મેં આદી રાજ સ્વાયંશુ મનુના અદશ્યન ચરીત્રનું વર્ણન કર્યું. હવે તેમના સંતાનોના પ્રભાવને પણ સાંભળો. ૥૪૯૧ ૬૦ બાં ૧૦ ૨૬૦૨૨ મો અવંસંબાર ૧૧ અધ્યાય ૨૩ મો. -મૈત્રેય-માના પીતા વીદ્યથ થયા પછી, પતીના મનની વાતને જાણી જનારી સાધવી દેવકીની, પાર્વતીએ શંકરની ઉપાસના કરવાની પેડે, તેમની નીલ તીલ પ્રીતી સહીત શેવા કરવા

લાગી. ૧૧૧-અને તેણે, કામ-કપટ-દેશ-દુશ્મણ-અને મદનો ત્યાગ કરીને, વીશ્વાસથી-મનની નીમંજતાથી-માનથી-શત્રુદ્વેષભ્રાણી-સેવકથી-અને મધુર વાણીથી અપ્રમતપણે હમેશાં ક્ષમાથી ચાલે, આવી તેજસ્વી કદંમ મુનીને પ્રસન્ન કર્યા. ૧૧૨-આ સારે દૈવને પણ ફેરવી શકે એવા સ્વામી પાસેથી મોટા મનોર્થને ઇચ્છતી-સીધી રીતે અનુચરનારી-અને ત્રતોઆદી ધણે કાળ થયાં કરવાથી સરીરે દુષ્ણી થયેલી, તે મનુ પુત્રી દેવ-હુતીને, તેના ઉપર ઉત્પન્ન થયેલી દવાથી પીડાઈને કચકાવતા કદંમ મુનીએ પ્રેમને લીધે ગળમળી વાણીથી કહ્યું કે. ૧૧૩-પણ હું માન આપનારી મનુની કુચરી, તીશેષ બહાની સહીન ધણી શેવથી, હમણાં હું તારા ઉપર પ્રસન્ન થયો છું. પ્રાણીએને અર્ચન વદાશે અને સુખ જોમવચાને યોગ્ય એવા પોતાના દેહને પણ મારે માટે આવી રીતે આતીશય લીધું કરી નાંખવામાં તે પાછું વાળી નેત્રું નથી. ૧૧૪-સ્વધર્મમાં પ્રીતીવાળા

મે, તપ-સમાધી-આત્મદાન-અને યોગ વડે, જેથી અભય (મેક્ષ) અને અજોડની પ્રાપ્તિ થાય એવા ભય-વાનના પ્રસૂદો (દીવ્ય ભોગાદીક) મેળવેલા છે. અને તે સર્વ માની એવા વડે, તમને પણ સ્વાધીનજ છે. માટે તે સર્વને તમે દૃષ્ટી વડે જુઓ. ॥૭૭॥ કાળ સ્વરૂપ કૃષ્કમ બગવાનની ભયર હાલવાથી જેમના અર્થનો અને રચનાનો નાશ થઈ જાય છે. એવા ભોગ થકી શું રંગ છે ? તમે સીદ થયેલ છો. માટે પોતાના ધર્મ થકી દોહન કરેલા-અને રાખપણા આદીનું અભીમાન રાખનારા પુરોનોને કહીએ ત મને, એવા આ દીવ્ય વૈભવોને તમે ભોગવો. ॥૮૮॥ એ પ્રમાણે ભોલતા પતીને સર્વ યોગ-સર્વ પ્રકારની માયા-અને સર્વ પ્રકારની વીધાને વીશે વીચક્ષણ જોઈને, તે દેવકુતી પીડાઓ રહીત થઈ ગયાં. અને તે સાજ સહીત હસતા અને ખીતેલા મોઢાથી જોઈને, વીનય તથા પ્રેમ સહીત વીઠ્ઠળ વાણી બોલ્યાં કે. ॥ ૯ ॥-દેવહૂતી-હૈ કૃતમ

अ० २३

दपत्योदयंशृणु॥३९॥ इ० भा० म० तृ० द्वाविंशतितमोऽध्यायः॥२२॥ मैत्रेय० पितृभ्यांप्रस्थितेसाध्वीपतिमिंगितकोविदा॥ नित्यंपर्यचर
त्प्रीत्याभवानीवभवंप्रभुं॥१॥ विश्रंभेणात्मशौचेनगौरवेणदमेनच ॥ शुश्रूषयासौहृदेनवाचामधुरयाचभो॥२॥ विसृज्यकामंदंभंचद्वेपंलोभ
मधंमदं॥ अप्रमत्तोद्यतानित्यंतेजीयांसमतोषयत् ॥३॥ सर्वेदेवर्षिवर्यस्तांमानवींसमनुव्रतां॥ दैवाद्गरीयसःपत्युराशासानांमहाशिषः ॥४॥
कालेनभूयसाक्षामांर्क्षितांव्रतचर्यया ॥ प्रेमगद्गदयावाचापीडितःकृपयाऽब्रवीत्॥५॥ तुष्टोऽहमद्यतवमानविमानदायाःशुश्रूषयापरमयाप
रयाचभक्त्या॥ योदेहिनामयमतीवसुहृत्स्वदेहोनावेक्षितःसमुचितःक्षपितुंमदर्थे॥६॥ येमेस्वधर्मनिरतस्यतपःसमाधिविद्यात्मयोगविजिता
भगवत्प्रसादाः॥ तानेवतेमदनुसेवनयाऽवरुद्धान्दृष्टिंप्रपश्यवितराम्यभयानशोकान् ॥७॥ अन्येपुनर्भगवतोभ्रुवउद्विजृंभविभ्रंशितार्थरच
नाः ॥८॥ सिद्धाऽसिभुंक्ष्वविभवात्रिजधर्मदोहान्दिव्यान्नरैर्दुरधिगान्त्पट्टिक्रियाभिः॥९॥ एवंब्रुवाणःबलाऽखिलयोगमायावि
द्याविचक्षणमवेक्ष्यगताधिरासीत्॥ संप्रश्रयप्रणयविङ्गलयागिरेषद्वीडाऽवलोकविलसद्भसिताननाह॥१०॥ देवहूति० राद्वंबतद्विजट्टैतदमो
घयोगमायाधिपेत्वयिविभोतद्वैमिभर्तः ॥ यस्तेऽभ्यधायिसमयःसकृदंगसंगोभूयाद्गरीयसिगुणःप्रसवःसतीनां ॥१०॥ तत्रेतिकृत्यमुपशि
क्षयथोपदेशंयेनैषमेर्क्षितोऽतिरिरंसयात्मा॥ सिद्ध्येततेकृतमनोभवधर्षितायादीनस्तदीशभवनंसदृशंविचक्ष्व॥११॥ मैत्रेय० प्रियायाःप्रि
यमस्मिन्महर्षिः॥१२॥ योगमास्थितः ॥ विमानंकामगंक्षतस्तर्ह्येवाविरचीकरत्॥१२॥ सर्वकामदुष्टंदिव्यंसर्वरत्नसमन्वितं ॥ सर्वर्ष्युपचयो
दकर्मणिस्तंभैरुपस्कृतं॥१३॥ दिव्योपकरणोपेतंसर्वकालसुखाग्रहं॥ पट्टिकाभिःपताकाभिर्विचित्राभिरलंकृतं॥१४॥ स्रग्भिर्विचित्रमाल्या
भिर्भजुसिंजत्पङ्कग्रीभिः॥दुकूलक्षौमकौशेयैर्नानावस्त्रैर्विराजितं १५उपर्युपरिविन्ध्यस्तनिलयेषुपृथक्पृथक्॥ क्षिप्तैःकशिपुभिःकांतंपर्यकव्य
जनासनैः॥१६॥ तत्रतत्रविनिक्षिप्तनानाशिल्पोपशोभितं॥महामरकतस्थल्याजुष्टंविद्रुमवेदिभिः॥१७॥ द्वास्सुविद्रुमदेहल्याभातंवज्रकपा
टमत्॥ शिखरोष्णिवदनीलेषुहेमकुंभैरधिश्रितं॥१८॥ चक्षुष्मत्पद्मरागाग्न्यैर्वज्रभित्तिषुनिर्मितैः॥ जुष्टंविचित्रवैतानैर्महाहैर्हंमतोरणैः ॥१९॥

જાણી, તમે અમોઘ યોગમાયાના અધીપતી હોવાથી એ બધું તમારી પાસે છે. તો પણ હે સમર્થ, તમે કરેલી પ્રતીજ્ઞાને હું ગ્વાલુંધું. માટે સારી રીતે અંગ સંગ થવો જોઈએ. સતી સ્ત્રીઓને પતી યજ્ઞ પ્રસવ થાય. એજ મોટે સામ કહેવાય છે. ॥૧૦॥ હે મુનિ, તમારા યજ્ઞ ઉત્પન્ન થયેલા કામધર્મી પરાભવ પામેલી હું રાંકડીના દેહ, રમણ કરવાની ઇચ્છાથી અતી દુઃખો થયેલો છે. તે કામ સાથે આદીમાં કલા પ્રમાણે, એ કામ કરવાને માટે જોઈએ તેવો સીદ્ધ થાય તેમ કરવાનો, તથા તેને સદૃશ થર આદી કરવાનો વીચાર આપ કરો. ॥૧૧॥ -મૈત્રેય-સારે હે વીદુર, પ્રીયાનું પ્રીય કરવાને ઇચ્છતા કૌંમ મુનીએ યોગનો આશ્રય કરીને જ્યાં પારે ત્યાં જનારે એક વીમાન બનાવી દીધું. ॥૧૨॥ તે વીમાન સર્વ પ્રીયને પુરનારે-દીવ્ય-સર્વ સ્ત્રોતથી ભરપુર-સર્વ રીકીએના સંયતને વધારનારે-મણી આદી જડેલા સાંભ-

લાઓથી શેઠનું-દીવ્ય સર સાગનવાળું-સર્વ કાળમાં સુખ આપનારૂં-વીંમીત્ર પનાકાઓ અને પડીઓ આ-
દીથી સમુદાયરહું-અને ભમરાઓથી યુગ્મરવ થતી વીંમીત્ર ડુસોની માળાઓથી તથા નાના પ્રકારનાં રેસમી
અને ખીનું વસ્ત્રોવડે શેઠાપમાન હતું. ૥૧૩-૧૪-૧૫૥ તેમાં ઉપરા ઉપરી માળામાં જુદી જુદી જ્વનનાં
તળાઈઓ-પદ્મ-વીંજણા અને આસતો નાંખેલાં હતાં. ૥૧૬૥ અને દરેક સ્થળે નોખ નોખી કારીગરીઓ
કરેલી હોવાથી તે શેઠનું હતું. ઇંદનીશ મણીની જુમીઓ, અને પરવાળાંની ઓટલીઓ થકી તે સમુદાયરહું
હતું. ૥૧૭૥ દરવાજાઓને વીશે પરવાળાંના ઉમરા અને હીરાનાં કમાડ હતાં. અને શીખરા ઇંદનીશ મણી-
ઓથી તથા સાનાના કણસોથી શેઠીનાં હતાં. ૥૧૮૥ તે તેની હીરાવાળી બીંતોમાં આમળના ભાગમાં આં-
ખ્યોની પેડે માણીક જરડેલાં હતાં. અને તેને વીંમીત્ર પ્રકારના અમુલ્ય સોનેરી ચંદરવા તથા તોરણો લાગી

એકાં હતાં. ૧૧૨૯ તમા પોતાના સરખાજ કુચીએને, પોતાના જેવાં માળીને, હંસ અને પારેયાંનાં ટોચેટોચાં, તેઓના ઉપર ચડી ચડીને બોલ્યા કરતાં હતાં. ૧૧૨૦ આને વીહાર કરવાની જગ્યાઓ સુતાનાં ક્યાં, આસપાસ લેવાની જગ્યાઓ, આંખમાં અને તેની ગદારની જગ્યાઓ જેની નેહએ તેની રચાયલી હતી. તેથી તે વીમાન કઈમને પેતાને પણ વીરમય પગાડે એવું હતું. ૧૧૨૧ આ રીતના તે વીમાનને દેવદુતીએ, શેષા શાશ્વતીએ એવા માંડ્યું, સારે સર્વના મનની વાતને જાણનારા કઈમરથી બોલ્યા કે, ૧૧૨૨ મનુષ્યોની ક્યાં અને પુણું કરનાર આ તીર્થ બમવાને કરેલું છે. માટે હે પ્રીયા, આ પુનઃવાને વીજે સ્નાન કરીને પછી એ વીમાન ઉપર ચડે. ૧૧૨૩ આ પ્રમાણેના રચામીના વચનને શ્રદ્ધા કરીને, એ કમળ જેની આંખોવાળાં, દેવદુતી, રજથી મેલાં થઈ મયેલાં લુગડાં-વાટે વણાઈ મયેલા વાળ-મેલથી ઢંકાઈ મયેલું શરીર-અને ભેરય

બની મયેલાં પોતાનાં રતન સહીત, પતીત જગ્યાળી સરસ્વતી નદીથી થયેલા પાંદિસરમાં પેડાં. ૧૧૨૪-૨૫ આરે એ તળાવની અંદરના મકાનમાં એડેથી, કીશોર વયવાળી-અને કમળ જેવા સુંદરવાળી એકદમ ર ક્યાંઓ તેણે દીડી. ૧૧૨૫ અને તેને નેહને, તે સ્ત્રીઓ એકદમ ક્ષી થઈ હાથ નેડીને બોલીઓ કે, અને તમારી કાસીઓ છેએ. ને શું કામ કરીએ ને આજ્ઞા કરો. ૧૧૨૬ હે વીહાર, પછી નહાવાની અમુક વસ્તુ-ઓથી તેમણે દેવદુતીને નવરાતી. અને તેને તીર્થગ અને નવાં વસ્ત્રો અમુક અને પ્રીય લાગે એવાં ચળકતાં ધરેણાં-સર્વ યુગ્મવાળાં અન્ન-તથા અમૃત સરખા પીવાના પદાર્થો આપ્યા. ૧૧૨૮-૨૯ પછી તેણે અરીસામાં નેતાં, પોતાના શરીરને સ્વચ્છ-માળા પેહેરેલું-રત્ન વસ્ત્રનાં વસ્ત્રોવાળું-ક્યાંઓએ ધણું માન આપેલું-માથા સુઢાં સ્નાન કરેલું-સવળાં ધરેણાંથી શોભતું, અને ગળામાં પદક તથા હાર, હાથે કંકણ, પગે સોનાનાં ઝાંઝર

હંસપારાવતવ્રાતૈસ્તત્રતત્રનિકૂજિતં॥ કૃત્રિમાન્મન્યમાનૈઃસ્વાનધિરુદ્યાધિરુદ્યાચ॥૨૦॥ વિહારસ્થાનવિશ્રામસંવેશપ્રાંગણાજિરેઃ ॥ યથોપજો ધંરચિતૈર્વિસ્માપનમિવાત્નનઃ ॥૨૧॥ ર્દદગ્ગ્હંતત્પશ્યંતીનાતિપ્રીતેનચેતસા॥ સર્વમૂતાશયાભિજ્ઞઃપ્રોવોચત્કર્દ્દમઃસ્વયં॥૨૨॥ નિમજ્યાસ્મિ ન્દુલ્લેખીરુદિગ્દિદમારુહ ॥ ર્દશુક્રુતંતીર્થમાશિષાંયાપકંનૃણાં॥૨૩॥ સાતદ્વર્તુઃસમાદાયવચઃકુવલયેક્ષણા ॥ સરજંવિશ્રતીવાસોવે ણીમૂતાંશ્વમૂર્ધજાનૃ॥૨૪॥ અંગંચમલપંકેનસંઘનંશવલસ્તનં॥ આવિવેશસરસ્વત્યાઃસરઃશિવજલાશયં॥૨૫॥ સાંસ્તઃસરસિવેશમસ્થાઃશતા નિદશકન્યકાઃ॥ સર્વાઃકિશોરવયસોદદર્શોત્પલગંધયઃ ॥૨૬॥ તાંદૃષ્ટ્વાસહસોત્યાયપ્રોચુઃપ્રાંજલયઃસ્ત્રિયઃ॥ વયંકર્મકરીસ્તુઃપંચાધિનઃક રવામર્કિં॥૨૭॥ સ્નાનેનતાંમહાર્હેણસ્નાપયિત્વામનસ્વિનીં॥ દુકૂલેનિર્મલેનૂત્નેદદુરસ્યૈચમાનદા॥૨૮॥ ભૂષણાનિપરાર્થાંનિવરીયાંસિદ્યુમંતિચ ॥અન્નંસર્વગુણોપેતંપાનંચૈવામૃતાસવં॥૨૯॥ અથાદર્શેસ્વપ્નાત્તાંનંસ્ત્રગ્વિર્ણવિરજાંબરં॥ વિરજંકૃતસ્ત્યયનંકન્યાભિર્બહુમાનિતં॥૩૦॥ સ્નાતંકૃ તશિરઃસ્નાનંસર્ભરણભૂષિતં ॥ નિષ્કર્મીવંવલયિનંકૂજત્કાંચનનૂપુરં॥૩૧॥ શ્રોણ્યોરધ્યસ્તયાકાંચ્યાકાંચન્યાબહુરત્નયા॥ હારેણચમહાર્હે ણરુચકેનચભૂષિતં ॥૩૨॥ સુદતાસુશ્રુવાશ્લક્ષણસ્ત્રિગ્ધાપાંગેનચક્ષુષા॥ પદ્મકોશસ્પૃધાનીલૈરલકૈશ્વલસન્મુખં॥૩૩॥ યદાસસ્મારઋષમમૃ ધીણાંદયિતંપતિં॥ તત્રચાસ્તેસહસ્ત્રીભિર્યત્રાસ્તેસપ્રજાપતિઃ॥૩૪॥ મર્તુઃપુરસ્તાદાત્માનંસ્ત્રીસહસ્ત્રવૃતંતદા॥ નિશામ્યતયોગગતિંસંશયંપ્રત્ય યદ્યત ॥૩૫॥ સતાંકૃતમલસ્નાનાંવિશ્રાંજંતીમપૂર્વવત્ ॥ આત્મનોવિશ્રતીરૂપંસંવીતરુચિરસ્તનીં ॥૩૬॥ વિદ્યાધરીસહસ્રેણસેવ્યમાનાંસુવાસ સં॥જાતભાવોવિમાનંતદારોહયદમિત્રહનૃ॥૩૭॥ તસ્મિન્નલુપ્તમહિમાપ્રિયયાનુરક્તોવિદ્યાધરીભિરુપચીર્ણવપુર્વિમાને॥ વશ્રાજડત્કચકુમુદ્ર ણવાનપીચ્યસ્તારાભિરાવૃતદ્વોડુપતિર્નમસ્થઃ ॥૩૮॥ તેનાઠલોકપવિહારકુલાચલેંદ્રોણીપ્વનંગસખમારુતસૌભગાસુ॥ સિદ્ધૈર્નુતોદ્યુધુનિપા તશિવસ્વનાસુરેમેચિરંધનદવલ્લલનાવરૂચી॥૩૯॥ વૈશ્રંભકેમુરસનેનંદનેપુષ્પમદ્રકે॥ માનસેચૈત્રરધ્યેચસરેમેરામયારતઃ ॥૪૦॥ આજિણ્ણ નાવિમાનેનકામગેનમહીયસા॥ વૈમાનિકાનત્યશેતચરનૂલોકાન્યથાનિલઃ॥૪૧॥ કિંદુરાપાદનંતેપાંપુંસામુદ્દામચેતસાં ॥ યૈરાશ્રિતસ્તીર્થ

કેડ ઉપર ધણાં રત્નોવાળી સોનાની કડીમેખળા પેહેરેલું-અને શરીર ઉપર કેસરનું લેપન, તથા કપાળમાં કુ-મકુમનો ચાંદલો આદી સૌભાગ્ય વસ્તુઓથી સજ્જારેલું દીડું. ૧૧૩૦-૩૧-૩૨ આરે સુંદર દાંત-સુંદર બગેરા-રત્ન સહીત અણ્ણીવાળી આંખથી નેત્રું-અને કમળના તંતુઓને હાથે એવા કાળા વળગતા મુન્છ વીંચેરથી તેનું મુખ શોભતું હતું. ૧૧૩૩ પછી પોતાના પ્યારા પતી કમળ મુની કઈમને તેણે સંભારતાં, ત્યાં કઈમ મુની હતા, ત્યાં એ હજાર સ્ત્રીઓ સહીત પોતે પણ આવી પડેએલી નેહ. ૧૧૩૪ તે વખતે હજાર સ્ત્રી-ઓથી વીંટાવતા પોતાના દેહને બતારની પાસે આવેલો નેહને, તેમની યોગ ગતીથી તે વીરમય પામી ગઈ. ૧૧૩૫-નીદુર,-પછી કઈમ મુનીએ એ નહાવાથી તીર્થગ થયેલી-પ્રથમના સરખાજ પોતાના રૂપને પારણ કરીને શોભતી-સુંદર રત્નોને ઢાંકી-અને હજાર વીધાધરીઓએ સારાં વસ્ત્રો આદીથી શેવા કરાતી, દેવદુ-

તીને પ્રેમથી વીમાન ઉપર ચડતી. ૧૧૩૬-૩૭ આરે એ કઈમ મુની, પ્રીયાને વીજે પ્રીતીવાળા થઈને હજારો વીધાધરીઓથી શરીર શેવાને પ્રાપ્ત થયેલા-ને સ્ત્રીઓની આંખો રૂપ ઉવડેલા કમળોવાળા અને સ્ત્રીઓર તારાઓથી વીંટાવતા અતી સુંદર ચંદ્રમા સરખા; આશ્ચર્યમાં રહેલા, પોતાના મહીમાને નાશ નહીં થતા દેતાં, શોભતા લાગ્યા. ૧૧૩૮ પછી સીદ્ધ લોકોએ વળાણ કરાતા અને સ્ત્રીઓના ટોળાવાળા કઈમ મુની, એ વીમાનવડે, અઢે લોકપાળોનાં રમતાનાં સ્થાન રૂપ મેર પવનની,-કામદેવને વધારનારા પવનથી પ્રીય લાગતી, અને ગંગાજન્ય ધોધના કલ્યાણકારી ધોધાટવાળી,-સુશ્રાઓમાં કુમેરતી પેડે ધણા કાળ-મુઠી રમ્યા. ૧૧૩૯ વૈ-શ્રંક-સુરસેન-નંદન-અને પુષ્પમદ્રક તથા ચૈત્રરધ નામના દેવતાઓના પાંચે જગીયાઓમાં તથા માનસ સરોવરમાં પછી તે સ્ત્રીમાં પ્રીતીવાળા થઈને રમવા લાગ્યા. ૧૧૪૦ અને એ પ્રકાશીત-વારે સાં જનારા-અને

મધુસૂદન ભગવાન કેટલોક વખત જીને, સમય પ્રાપ્ત થયેથી (નવ માસે) કાષ્ઠમાંથી અગ્ની ઉત્પન્ન થવાની ખેડે દેવદુતીના ઉદર થકી જન્મ્યા ॥૬॥ તે વખતે આકાશમાં વાજ્ર વાગ્યાં, મેઘની વૃષ્ટિ થઈ ગાંધર્વો આવ્યા કાશ્યા અને અપ્સરાઓ આનંદથી નાચવા લાગી. ॥૭॥ દેવતાઓએ વરસાવેલાં દીવ્ય દ્રુવનો વરસાદ થયો. તે સર્વ દીશાઓ-જગ્યાઓ અને માણસોનાં મન સ્વચ્છ જણાયાં. ॥૮॥ અને સરસ્વતી નદીએ આંશિ લીધેલા કદંબ મુનીના આશ્રમ સ્થાનમાં મરીચીઆદી રશ્મીઓ સુધાં પ્રદાશ્ય આપ્યા. ॥૯॥ પછી હે વીહર, સાંખ્ય શાસ્ત્રનું જ્ઞાન આપવાને સત્વ યુષ્ઠી વીરુના અંશથી પદપ્રહ્લ ભગવાન અવતરવાનું જાણ્યું-તથા ભગવાને કરચ બારેલાને અતી શુદ્ધ ચીત્તથી જ્ઞાન આપતા, પ્રહ્લાએ પોતાની સર્વ કદંબો દર્શન પામતાં, કદંબ મુનીને આ રીતે કહ્યું. ॥૧૦-૧૧॥—પ્રહ્લા—હે જ્ઞાન આપનારા પુત્ર કદંબ, તમે મારે જ્ઞાન રાખીને, નીષ્કપટપણે

મારી આજ્ઞા સ્વીકારી; મને તમારે આપવાનો ગદગો, આપ્યો છે. ॥૧૨॥ મુર એટલે વડીલોનાં વચનેનો, જ્ઞાન પુરેક હા કહીને સ્વીકાર કર્યો. એટલીજ વડીલોની શેષ પુત્રાદીકે (શીષ્યો-પુત્રીઓ-અને પૌત્ર તથા પર પૌત્રાદીકોના પણ આદી શબ્દમાં સમાસ કરેલો છે.) કરવાની છે. ॥૧૩॥ હે સત્પુત્ર, સુંદર અંગેવાળી આ તારી દીકરીઓ પોત પોતાના પ્રભાવ વડે કરીને અનેક પ્રકારે મુછીનો વધારો કરશે. ॥૧૪॥ એટલા માટે જેની જેમાં રૂચી થાય, તથા જેનું શીળ જેની સાથે મળતું આવે, તેમ, આ મરીચી આદી ગોટા રશ્મીઓને, હમણાજ તું તારી દીકરીઓ આપીને પૃથ્વીમાં પથ્થો વીસાર કવે. ॥૧૫॥ હે કદંબ મુની પ્રાણી માનને હચ્છીત પદાર્થ (અભય અથવા મોક્ષ) આપવાને સાં આદી પુરુષ ભગવાને પોતાની માયાથી કપીલોને દેહ ધારણ કરેલાનું હું જાણું છું. ॥૧૬॥ હે મનુની પુત્રી, એ સોના જેવા વાળની જરાવાળા-ચરણમાં કમળના

અવાદયંસ્તદાવ્યોમ્નિવાદિત્રાણિઘનાઘનાઃ ॥ ગાયંતિતંસ્મગંધર્વાનૃત્યંત્યપ્સરસોમુદા ॥૭॥ પેતુઃસુમનસોદિવ્યાઃસ્વેચૈરપવર્જિતાઃ ॥ પ્રસેદુ શ્રદિશઃસર્વાઅંભાંસિચમનાંસિચા ॥૮॥ તત્કર્દમાશ્રમપદંસરસ્વત્યાપરિશ્રિતં ॥ સ્વયંભૂઃસાકમૃષિભિર્મરીચ્યાદિભિરજ્યયાત ॥૯॥ મગવંતંપ રંબ્રહ્મસત્વેનાંશેનશત્રુહ ॥ તત્સંસ્થ્યાનવિજ્ઞપ્ત્યૈજાતંવિદ્વાનજઃસ્વરાટ ॥૧૦॥ સમાજયન્વિશુદ્ધેનચેતસાતિર્કીર્ષિતં ॥ પ્રહૃષ્યમાણૈરુદિઃકર્દમંચેદમજ્યધાત ॥૧૧॥ બ્રહ્મા૦ત્યાયાડપચિતિસ્તાતકલ્પિતાનિર્વલીકતઃ ॥ યન્મેસંજગૃહેવાક્યંભવાન્માનદમાનયન્ ॥૧૨॥ એનાદ્યદ્ય શુશ્રૂષાકાર્યાપિતરિપુત્રકૈઃ ॥ વાઢમિત્યનુમન્યેતગૌરવેણગુરોર્વચઃ ॥૧૩॥ इमादुहितरःसभ्यतववत्ससुमध्यमाः ॥ सर्गमेतंप्रभावैःस्वैर्हृदयि प्यंत्यनेकधा ॥૧૪॥ અતસ્ત્વમૃષિમુર્યેભ્યોયથાશીલંયથારુચિ ॥ આત્મજાઃપરિદેહ્યવિસ્તૃણીહિયશોભુવિ ॥૧૫॥ વેદાહમાદ્યંપુરુષમવતીર્ણસ્વમાયયા ॥ ભૂતાનાંશેવર્ધિદેહંવિશ્રાણંકપિલંમુને ॥૧૬॥ જ્ઞાનવિજ્ઞાનયોગેનકર્મણામુદરન્જટાઃ ॥ હિરણ્યકેશઃપદ્માક્ષઃપદ્મમુદ્રાપદાંબુજઃ ॥૧૭॥ એપમાનવિતેગર્ભપ્રવિષ્ટઃકૈટભાર્દનઃ ॥ અવિદ્યાસંશયગ્રંથિંછિત્વાગંધિચરિષ્યતિ ॥૧૮॥ અયંસિદ્ધગણાધીશઃસાંસ્થ્યાચાર્યૈઃસુસંમતઃ ॥ લોકેકપિલદ્વિત્યાસ્યાંગંતાતેકીર્તિર્વર્ધનઃ ॥૧૯॥ મૈત્રેય૦તાવાશ્વાસ્યજગત્સ્રષ્ટાકુમારૈઃમહનારદઃ ॥ હંસોહંસેનયાનેનત્રિધામપરમંયયૌ ૨૦ ગતેશતઘૃતૌક્ષત્તઃકર્દમસ્તેનચોદિતઃ ॥ યથોદિતંસ્વદુહિતુઃપ્રાદાદિશ્વસૃજાંતતઃ ॥૨૧॥ મરીચયેકલાંપ્રાદાદનસૂયામયાવયે ॥ શ્રદ્ધામંગિર સેયચ્છત્પુલસ્ત્યાયહવિર્ભુવં ॥૨૨॥ પુલહાયગતિંયુક્તાંક્રતવેચક્રિયાંસર્તી ॥ સ્થ્યાતિંચમૃગવેયચ્છદ્વસિષ્ઠ્યાપ્યરંધર્તી ॥૨૩॥ અથર્વણેડદદા ચ્છાંતિંયયાયજ્ઞોવિતન્યતે ॥ વિપ્રર્પમાન્કૃતોદ્વાહાન્સદારાન્સમલાલયત ॥૨૪॥ તતસ્તત્ક્રપયઃક્ષત્તઃકૃતદારાનિમંત્ર્યતં ॥ પ્રાતિષ્ઠન્નંદિમાપન્નાઃ સ્વંસ્વમાશ્રમમંડલં ॥૨૫॥ સચાવતીર્ણંત્રિયુગાનાજ્ઞાયવિવુધર્પમં ॥ વિવિક્તઉપસંગમ્યપ્રણમ્યસમભાષતા ॥૨૬॥ અહોપાપચ્યમાનાનાંનિરયે સ્વૈરમંગલૈઃ ॥ કાલેનભૂયસાનૂનંપ્રસીદંતીહદેવતાઃ ॥૨૭॥ વહુજન્મવિપકેનસમ્યગ્યોગસમાધિના ॥ દ્રષ્ટુંયતંતેયતયઃશૂન્યાગારેષુયત્પદં ૨૮ સપ્તભગવાનદ્યહેલનંનગણ્યનઃ ॥ ગૃહેષુજાતોગ્રામ્યાણાંયઃસ્વાનાંપક્ષપોષણઃ ॥૨૯॥ સ્વીયંવાક્યમૃતંકર્તુમવતીર્ણોડસિમેગૃહે ॥ ચિકીર્ષુર્મ

ચીન્દનાળા-કમળ જેવી આંખોવાળા-અને કેટલા દેવને મારવાના, તારા ગર્ભમાં રહેલા કપીલ ભગવાન, જ્ઞાન અને વીજ્ઞાનના ગોગધો, કદંબને જડ મુળમાંથી કપેડી નાખીને, તથા અવિદ્યા અને યેનયરૂપ ગાંધર્વો કાપી નાખીને પૃથ્વી ઉપર વીચરશે. ॥૧૦-૧૨॥ આ સાંખ્ય શાસ્ત્રના આચાર્યોએ જ્ઞાન કરેલા સીદ્ધ પુરુષોના અધીપતી-અને તારી રીતની વર્ણનારા ભગવાન, કોહને વીશે કપીલ એનું નામ પામશે. ॥૧૩॥—મૈત્રેય-એ રીતે કદંબ અને દેવદુતીની આધારણ કરીને અને સનતકુમાર તથા વારહને સાથે લેઈને હંસના પાદન વાળા પ્રહ્લા, ત્રિશીક્રી થકી ઉત્તમ પોતાના સહલોકમાં ગયા. ॥૧૪॥ હે વીહર, ત્યાંથી પ્રહ્લા ગયા પછી પુરુ તેજ, તેમતથા સુચના પામેલા કદંબ મુનીએ, પ્રહ્લાએ કલા પ્રમાણે પોતાની દીકરીઓ, એ પ્રમતીઓને આપી. ॥૧૫॥ મરીચીને કલા-અર્થને આનુસાર-અર્થીને શ્રદ્ધા-પુત્રવત્તને હરીશુ-પુત્રવત્તને મતી-કુતને કીયા-

મુતને ખ્યાતી-વસીલને અર્ધવતી-અને અથર્વણને કાંતી, એ રીતે આપી. કે જેઓના થકી યજ્ઞ કરી સકાય છે. એ પ્રકારે ગોટા રશ્મીઓના વીવાહ કરીને કદંબે ઓઝા સહીત તેમને સારી રીતે સત્કાર કયો. ॥૧૨-૨૩-૨૪॥ હે વીહર, પછી ઓઝા વાળા થયેલા, અને આનંદ પામેલા તે રશ્મીઓ કદંબ પાસે રત્ન માગીને પોત-પોતાના આશ્રમેમાં ગયા. ॥૨૫॥ પછી ઉત્તમ દેવ ભગવાનને અવતરેલા જાણી, કદંબમુની તેમને એકાંતમાં મ-ગીને, પ્રણામ કરી ગોદલા કે. ॥૨૬॥—કદંબ—પોતાનાં દુષ્ટ કર્મો વડે નરકોને વીશે રંધાઈ જતા આ લો-કના ઉપર ખાલી પડેલા કાળ વીતે ત્યારે ભગવાન પ્રસન્ન થાય છે. ॥૨૭॥ ગદુ જન્મો વડે પરીપકવ થયેલા સંપૂર્ણ યોગ તથા સમાધી થકી થતી કોહ, એકાંત સ્થળોમાં બેસીને, જતા પડેને જોવાને થત કરે છે. તે ભગવાન પોતાની દલકાઈ નહીં ગણીને, અમે માત્ર સુખની હચ્છા વાળાના ધરને વીશે જનમ્યા છે. તે

ઉદ્ધિઓ તુમ થતી નથી. ૩૨૩ માટે એ સર્વ શક્તીમાન ભગવાને પોતાની માયાથી દેહ ધરીને જે જે કાર્યન કરવા લાગે છે એ કરવા હોય. તે તે હું અદ્વાયનાની પાસે આપ વર્ણન કરો. ૩૨૩—સૂત—એ પ્રમાણે અને તમારી પેઠેજ ભગવાન દેખાવના મીત્ર મૈત્રેય મુનીને વીદુરજીએ પણ આત્મ તત્ત્વનું જ્ઞાન થવાના વી- જ્ઞાનમાં પુણ્યથી તેમણે નીચે પ્રમાણે કહ્યું હતું. ૩૨૪—મૈત્રેય—પીતા (દેહ) વનમાં ગયા પછી માતા (દે- વહુતી)નું પ્રીય કરવાની ઇચ્છાથી કપીલ ભગવાન, તે જીવસરમાંજ વાસ કરીને રહ્યા. ૩૨૫ પછી કમોદિત તથા તત્ત્વાનના માર્ગની શુદ્ધિમાં શુદ્ધી વરતુને દેખાડનારા, તે પોતાના પુત્ર કપીલ ભગવાનને બેઠેલા બેઠેને, બધાનું વચન થાદ કરીને દેવહુતી તેમના પ્રત્યે બોલ્યા કે. ૩૨૬—દેવહુતી—કે મહાત્મા, દુષ્ટ ઉદ્ધિઓની કામ- નાથી, બીજા કશાને નહીં જાણનારી—અને ઉદ્ધિઓની લાલચોને પુરી કરતાં અધાર નરકમાં પડતી—એવી હું આપ ભગવાનનું શરણ લેઉં છું. ૩૨૭ અને ઉત્તર વચમાં આપ ભગવાનને અનુમ્મદ થવાથી, જેના પાસે પામી

શકાતું નથી એવા અધાર નરકમાંથી બહાર કાઢનાર સાચી આંખરૂપ આપ પ્રાપ્ત થયા છે. ૩૨૮ અંધકારથી આંધળા થયેલાઓને માટે સુખનો ઉદય થવાની પેઠે, તમેયુક્તી વીર્યોની વાસનાથી આંધળા થયેલા ભો- કાને માટે ચક્ષુ રૂપ આપ આદી પુરુષ ભગવાન ઇશ્વર પ્રકટ થયેલા છે. ૩૨૯ માટે હે દેવ, અસત પદાર્થોને વીર્યે “હું અને માઈ” એવો ખોટો આમ્રદ થવા રૂપ મોહ જે આપની માયાથીજ મને થયેલો છે. તેને મટાડવાને આપજ્ઞ થોડો છો. ૩૩૦ પ્રકૃતી અને પુરુષનાં સ્વરૂપોને જાણવાની ઇચ્છાથી હું, આપ, પોતાના વાક્તજ- નોતા સંસારરૂપી દૃશ્યને કાપનારા કુદાડા સરળા—સર્વનાં શરણરૂપ—અને શુદ્ધ ધર્મને જાણનારાનું શરણ લેઉં છું. અને નગરકાર કહેવું. ૩૩૧—મૈત્રેય—એ રીતના પોતાની માતાના, પુરુષોના સર્વ સુખને વધારનાર નીલોંશ ઇચ્છીતને જાણીને, આત્મજ્ઞાનવાળા સત્ પુરુષોના ગતીરૂપ કપીલ ભગવાન, મનથી તેમની પ્રશંસા કરીને દસવા સહીત જેવા વડે શોભતા મુખથી બોલ્યા કે. ૩૩૨—શ્રીભગવાન—પુરુષોને કલ્યાણકારી “અધ્યા-

નિમશ્રદ્ધધાનસ્ત્રીજાણ્ય નુકીર્તય ॥૩॥ સૂત ૦ દ્વેપાયનસસ્વસ્ત્વેવમૈત્રેયોભગવાંસ્તથા ॥ પ્રાહેદંવિદુરંપ્રીતઆન્વીક્ષિક્યાંપ્રચોદિતઃ ॥૪॥ મૈત્રેય ૦ પિતરિપ્રસ્થિતેરણ્યંમાતુઃપ્રિયચિકીર્ષિ ॥ તસ્મિન્નિદુસરેવાત્સીદ્ધ ૦ દાહ્યતિલઃકિલા ॥૫॥ તમાસીનમકર્માણંતત્ત્વમાર્ગાગ્રદર્શનં ॥ સ્વસુતંદેવહૂત્યાહધાતુઃસંસ્મરતીવચઃ ॥૬॥ દેવહૂતિ ૦ નિર્વિંણાનિતરાંભૂમન્નસદિંદ્રિયતર્ષણાત ॥ યેનસંભાવ્યમાનેનપ્રપન્નાંધંતમઃપ્રમો ॥૭॥ તસ્યત્વંતમસોંધસ્યદુષ્પારસ્યાદ્યપારગં ॥ સન્નજુર્જન્મનામંતેલબ્ધંમેત્વદનુજ્ઞાત્ ॥૮॥ યઆદ્યોભગવાનુંસામીશ્વરોવૈભવાન્કિલા ॥ લોકસ્ય તમસાંધસ્યચક્ષુઃસૂર્યદ્વોદિતઃ ॥૯॥ અથમેદેવસંમોહમપાક્રુષ્ટંત્વમર્હસિ ॥ યોઽવગ્રહોઽહંમમેતીત્યેતસ્મિન્યોજિતસ્ત્વયા ॥૧૦॥ તંતાગતાઽહંશ રણંશરણ્યંસ્વશ્રુત્યસંસારતરોઃકુઠારં ॥ જિજ્ઞાસયાઽહંપ્રકૃતેઃપૂરુષસ્યનમામિસદ્ધર્મવિદાંવરિષ્ઠાં ॥૧૧॥ મૈત્રેય ૦ ઇતિસ્વમાતુર્નિરવચમીપ્સિતં નિશમ્યપુંસામવર્ગવર્ધનં ॥ ધિયાઽભિનંદ્યાત્મવતાંસતાંગતિર્વગાર્હસ્થિઃશોભિતાનનઃ ॥૧૨॥ શ્રીભગ ૦ યોગઅધ્યાત્મિકઃપુંસામતોનિઃશ્રે યસાયમે ॥ અત્યંતોપરતિર્યવદુઃસ્વસ્યચસુખસ્યચ ॥૧૩॥ તમિમંતેપ્રવક્ષ્યામિયમવોચંપુરાંનધે ॥ ઋષીણાંશ્રોતુકામાનાંયોગંસર્વાંગનૈપુણં ॥૧૪॥ ચેતઃસ્વલ્વસ્યબંધાયમુક્તયેચાત્નોમતં ॥ ગુણેષુસક્તંબંધાયરતંવાપુંસિમુક્તયે ॥૧૫॥ અહંમાભિમાનોત્યૈઃકામલોભાદિભિર્મલૈઃ ॥ વી તંયદામનઃશુદ્ધમદુઃસ્વમસુખંસમં ॥૧૬॥ તદાપુરુષઆત્માનંકેવલંપ્રકૃતેઃપરં ॥ નિરંતરંસ્વયંજ્યોતિરણિમાનમસ્ખંડિતં ॥૧૭॥ જ્ઞાનવૈરાગ્યયુક્તે નાત્કિયુક્તેનચાત્મના ॥ પરિપશ્યત્યુદાસીનંપ્રકૃતિંચહતૌજસં ॥૧૮॥ નયુજ્યમાનયામક્તયાભગવત્યસ્થિલાત્મનિ ॥ સદૃશોઽસ્તિશિવઃપંથાયો ગિનાંબ્રહ્મસિદ્ધયે ॥૧૯॥ પ્રસંગમજરંપાશમાત્મનઃકવયોવિદુઃ ॥ સપ્તસાધુષુદ્ધોદોક્ષદ્વારમપાદતં ॥૨૦॥ તિતિક્ષવઃકારુણિકાઃમુહુદઃસ વેદેહિનાં ॥ અજાતશત્રવઃશાંતાઃસાધવઃસાધુભૂષણાઃ ॥૨૧॥ મય્યનન્યેનભાવેનભક્તિકુર્વતિયેદદાં ॥ મત્કૃતેત્યક્તકર્માણસ્ત્યક્તસ્વજનબાંધ વાઃ ॥૨૨॥ મદાશ્રયાઃકથામૃષ્ટાઃશૃણ્વંતિકથયંતિચ ॥ તપંતિવિવિધાંસ્તાપાનૈતાન્મદ્રતચેતસઃ ॥૨૩॥ તપ્તેસાધવઃસાધ્વિસર્વસંગવિવર્જિ

ત્મીકથોગ” એ છે કે. જેને વીર્ય સુખ તથા દુઃખ બેઠતી આત્મન ઉપરની એટલે નીચપણું થાય છે. એ મારો મત છે. ૩૩૩ હે પાપ રહીત દેવહુતી, સાંભળવાની ઇચ્છાવાળા રૂશીઓએ પુણ્યથી, એ સર્વ અંગો- વડે પરીપુર્ણ થયા એ પુર્વે તેમને કહ્યો હતો. તેજ તમને પણ હું કહું છું. ૩૩૪ અચીત, મનજ, પુરુષને બધ અને મોક્ષનું કારણ છે. એવો મારો મત છે. જે તે વીર્યવાદીકમાં આશક્તીવાળું હોય, તે પુરુષને બધન કરે છે. અને આશક્તી રહીત હોય તે મોક્ષ આપે છે. ૩૩૫ જ્યારે અભીમાનથી ઉત્પન્ન થયેલ “હું અને માઈ,” તથા કામ-લોભ આદી દોષ મટી જાય છે. અને મન, સુખ દુઃખથી રહીત-શુદ્ધ—અને સમ થાય છે. ત્યારે, કેવળ-પ્રકૃતીથીપર-સ્વયંપ્રકાશ-શુદ્ધિમાંઉણું-ઉદાસીન અને અખંડીત, એવા આત્મસ્વરૂપને, બક્તી-જ્ઞાન—અને વૈરાગ્યથી યુક્ત કરેલા મનવડે, પુરુષ નીરંતર દેખે છે. તથા પ્રકૃતી એટલે માયા તેને નીર્ભંગ થયેલી જણાય છે. ૩૩૬-૧૭-૧૮ ॥ અખીત જગતના આત્મા ભગવાનમાં બક્તી થકી જોડાતું, એના સરખો,

ચોગીઓને આત્મન-વના જ્ઞાનની સીદ્ધી થવાનો માર્ગ બીજો છેજ નહીં. ૩૩૭ સંગ એ તુરિ ન શકે એવા પાસ (ગજપુત દેરી) હોવાનું, અને તેજ સંગ જે સાધુ પુરુષોનો કયો હોય તે, તે, ઉચ્ચી ગયેલું મોક્ષનું આરણ્ય હોવાનું; સર્વન પુરુષો કહે છે. ૩૩૮ સુ. ૦ દુખને સદન કરનારા—દયાળુ—સર્વ પ્રાણીના મુદ્દ-કાષ સાથે શત્રુવત નહીં કરનારા—શાંત—સારાં શીળને ધરણીરૂપ માનનારા—અનન્ય આવથી મારી દેઢ બક્તી કર- નારા—સર્વ કર્મો મને અર્પણ કરનારા—સ્વચ્છ અને પાંધેવાને તજ્ઞેલા—મારા આશ્રયવાળી મધુરકથાઓનું શ્રવણ અને કાર્તન કરનારા—અને મારે વીર્યજ મન રાખનારા એવા શુભોવાળા સાધુ પુરુષો વીરીય પ્રકારના તાપો થકી પણ બળને પામતા નથી. ૩૩૯-૨૨-૨૩ ॥ એવી રીતે સર્વ સંગોના ત્યાગ કરનારા સાધુ પુરુષો હોય છે. એવા સંગના દોષને દરનારા સાધુ પુરુષોના સંગ તે પ્રાર્થના કરીને પણ કરવા થોડો છે. ૩૪૦ એવા સત્પુરુષોના સંગમાં મારાં પરાક્રમેને સુચવનારી, જ્ઞાન અને હૃદયના રસાવન (જ્ઞાનવાન આશયી) રૂપ કથાઓ

થવાં કરે છે. અને તે કથાઓના સેવનથી મોક્ષના માર્ગરૂપ ભગવાનને વીશે ઉનાવળીજ શ્રદ્ધા-પ્રીતી-અને બક્ષીએ અનુકરે કૃપણ થાય છે. ૧૨૫૥ ॥ મારી કરેલી સ્ત્રી આદીની રચનાને જોઈને તેનું ચીનવન કરતાથી દટ એટલે આ લોક-અને (આદ્ય) શ્રુત એટલે પરલોકનો, વીશય સુખો થઈ પુરુષને વૈરાગ્ય કૃપણ થાય છે. અને પછી તેનું ચીન બાક્ષી કરવામાં પડાઈ જઈને, એ બક્ષીય યોગના મેલેલા માર્ગથી, યોગ યુક્ત થવામાં બંધન કરવા લાગે છે. ૧૨૫૭ ॥ અને પછી વૈરાગ્યથી વીશયોના સેવનમાં સુખ પામીને, વીશયોનું સેવન નહીં કરવાથી-જાનથી-અને મારે વીશે કંઈ અર્થજી કરવાથી, વીશે પ્રકારની બક્ષી કરવાયડે આ જન્મમાંજ આત્મનિવૃત્તિ પ્રવૃત્તિ જાનવી પામે છે. ૧૨૫૮ ॥—દેવદુતી—જે વડે તમારા નીવૃત્તિપદને હું મેલેલાઈથી પાછી શકુ એવી, અને હું સ્ત્રી જાતી પાછી પાલી શકુ એવી, કેવળ સરખી અને કેવળ પ્રકારની બક્ષી, મારે કરવા

યોગ્ય છે તે કહે. ૧૨૫૯ ॥ તેમજ આપ કહી ગયા, તે ભગવાને કહેલો નીવૃત્તિ સ્વરૂપ અને જેથી તત્તોનું જ્ઞાન થાય એવો યોગ, કેટલાં અંગેવાળો અને કેવા સરખો છે. ૧૨૬૦ ॥ હે હરી ભગવાન, એક થવાને બાળી કહ્યું એવી એ સર્વ પાતને, જે પ્રકારથી સ્ત્રી જાનવી અને મેંદ બુદ્ધિવાળી હું તમારા અનુપ્રવચ્ચી, સુખે કરીને સમજી શકું, એવા પ્રકારથી મને સમજાવો. ૧૨૬૧ ॥—મૈત્રેય—કપીલ ભગવાને જાનતા હજીતને એ રીતે બાળીને, જેવા શરીરથી પેતે જન્મેલા છે. તેના ઉપર સ્તેદ કૃપણ થવાથી તેને, તત્તોનો કમ સહીત વીવેક આપનારું સાંખ્ય-બાક્ષીના પ્રકારે-અને યોગ, એ વચ્ચે પાતાં કહ્યાં. ૧૨૬૨ ॥—શ્રીભગવાન—વીશયોને બાળનાર કહીએ અને મનઃ એ સત્વયુક્ત સ્વરૂપ, અને એક એવા હરીભગવાનને વીશે, વગર પ્રયાસે જતી સમજાવો થઈને માત્ર વૈદીક ક્રમોજ કરે. એવી ભગવાનની સીદ્ધી કરતાં પણ શ્રેષ્ઠ નીવૃત્તિ બાક્ષી, આપેલા

તાઃ ॥ સંગસ્તેષ્વથનેપ્રાર્થ્યઃસંગદોષહરાહિતે ॥૨૪॥ સતાંપ્રસંગાન્મમવૌર્યસંવિદોભવંતિહત્કર્ણરસાયનાઃકથાઃ ॥ તજ્ઞોપણાદાશ્વપવર્ગવર્ત્મ નિશ્રદ્ધારતિર્ભક્તિરનુક્રમિષ્યતિ ॥૨૫॥ ભક્તયાપુમાન્જાતવિગગેન્દ્રિયાદૃષ્ટશ્રુતાન્મદ્ચનાનુચિંતયા ॥ ચિત્તસ્યયત્નોગ્રહણેયોગયુક્તોયતિષ્ઠ્ય તેજ્ઞજુભિર્યોગમાર્ગેઃ ॥૨૬॥ અસેવયાડ્યંપ્રકૃતેર્ગુણાનાંજ્ઞાનેનવૈરાગ્યવિજૃંભિતેન ॥ યોગેનમધ્યર્પિતયાચભક્તયામાંપ્રત્યગાત્માનમિહાવરુંધે ॥૨૭॥ દેવહૃતિઃકાચિત્વચ્યુંચિતાભક્તિઃકીદૃશીમમગોચરા ॥ યયાપદંતેનિર્જાનમંજસાડન્વશ્નવાઅહં ॥૨૮॥ યોયોગોભગવદ્વાણોનિર્વાણા ત્મસ્ત્વયોદિતઃ ॥ કીદૃશઃકતિચાંગાનિયતસ્તત્ત્વાવબોધનં ॥૨૯॥ તદેતન્મેવિજાનીહિયથાડહંમંદધીર્હરે ॥ મુખંબુદ્ધેયદુર્બોધંયોષાભવદનુગ્રહા ત્ ॥૩૦॥ મૈત્રેયઃવિદિત્વાડર્થકપિલોમાતુરિત્યંજાતસ્ત્રેહોયત્તત્ત્વાડભિજાતઃ ॥ તત્ત્વામ્નાયંયત્પ્રવદંતિસાંસ્યંપ્રોવાચવૈભક્તિવિતાનયોગં ૩૧ શ્રીભગદેવાનાંગુણર્લિંગાનામાનુશ્રવિકકર્મણાં ॥ સત્ત્વર્ણૈકમનસોવૃત્તિઃસ્વાભાવિકીતુયા ॥૩૨॥ અનિમિતાભાગવતીભક્તિઃસિદ્ધેર્ગરીય સી ॥ જરયત્યાશુયાકોશંનિર્ગીર્ણમનલોચયા ॥૩૩॥ નૈકાત્મતાંમેસ્પૃહ્યંતિકેચિન્મત્પાદસેવાડભિરતામદીહાઃ ॥ યેડન્યોડન્યતોભાગવતાઃપ્ર સજ્યસભાજયંતેમમપૌરુષાણિ ॥૩૪॥ પડ્યંતિતેમેરુચિરાણ્યંવસંતઃપ્રસન્નવક્ત્રારુણલોચનાનિ ॥ રૂપાણિદિવ્યાનિવરપ્રદાનિસાકંવાચંસ્પૃહણી યાંવદંતિ ॥૩૫॥ તૈર્દર્શનીયાવયવૈરુદારવિલાસહાસેક્ષિતવામસૂકેઃ ॥ હતાત્મનોહતપ્રાણાંશ્રમભક્તિરનિચ્છતોમેગતિમર્ણીપ્રયુકે ॥૩૬॥ અથો વિભૂતિમમમાયાવિનસ્તામૈશ્વર્યમષ્ટાંગમનુપ્રવૃત્તં ॥ શ્રિયંભાગવતીવાડસ્પૃહ્યંતિભદ્રાંપરસ્યમેતેડશ્રુવતેતુલોકે ॥૩૭॥ નકર્હિચિન્મત્પરાઃશાં તરુપેન્દ્ર્યંતિનોનિનિમિપોલેદિહેતિઃ ॥ યેષામહંપ્રિયઆત્માસુતશ્રસલાગુરુઃસુહૃદોદૈવમિષ્ટં ॥૩૮॥ ઇમંલોકંતથૈવામુમાત્માનમુભયાયિનં ॥ આત્માનમનુયેચેહયેરાયઃપશવોગૃહાઃ ॥૩૯॥ વિસૃજ્યસર્વાનન્યાંશ્રમામેવંત્રિશ્વતોમુખં ॥ મજંત્યનન્યયાભક્તયાતાન્મૃત્યોરતિપારયે ॥૪૦॥ ના ન્યત્રમદ્ભગવતઃપ્રધાનપુરુષેશ્વરાત્ ॥ આત્મનઃસર્વભૂતાનાંભયંતીવ્રંનિવતતે ॥૪૧॥ મદ્ભયાદ્વાતિવાતોડ્યંસૂર્યસ્તપતિમદ્ભયાત્ ॥ વર્વતીંદ્રોદહત્ય મિર્મૃત્યુશ્ચરતિમદ્ભયાત્ ॥૪૨॥ જ્ઞાનવૈરાગ્યયુક્તેનભક્તિયોગેનયોગિનઃ ॥ ક્ષેમાયપાદમૂલંમેપ્રવિશંત્યકુતોભયં ॥૪૩॥ એતાવાનેવલોકેમ્મિન્પું

અમને, બહુશક્તી પાળીને ભરમ કરે છે તેમ, લીંગ શરીરને ઉનાવળીજ આળી નાંખનારી છે. ૧૨૭૨-૩૩ ॥ મારા ચરણની શેવાને વીશે પ્રીતિવાળા અને મારે અર્થજી કર્મો કરનારા કેટલાએક ભગવતીઓ, સાધુગણ સુક્તીની પણ ઇચ્છા નહીં કરતાં, માંહેમાંહે એકલા મળીને, મારાં પરાક્રમોનું કીર્તન કર્યાં કરે છે. ૧૨૭૪ ॥ હું માતા, એવા સંતો; પ્રસન્ન મુખવાળા-શક્તી આંખોવાળા-દીવ્ય વરદાન આપનાર અને મનઃગતાં એવાં મારાં સ્વરૂપોને દેખે છે. અને તેઓની સાથે મનોહર વાતો કરે છે. ૧૨૭૫ ॥ એ સંતોનાં મન અને કંઈયો; એ સ્વરૂપોના એવા લાલક અવયવો-ઉદાર વીલાસ-હસને મોઢે અને સુંદર વેવાને વીશે બક્ષીયડે હરણ થાય છે. અને તેવાઓની ઇચ્છા નહીં છતાં પણ સુદૃઢમાં સુદૃઢ એવી ગતી (મોક્ષ) હું તેમને આપું છું. ૧૨૭૬ ॥ અને વળી મારી માયા નાશ પામેલા તે પુણ્યવાનોને તેમની ઇચ્છા નહીં છતાં, અદાંપોગતી પાછળ આવ-

નારી આદ સીદ્ધીઓરૂપ નીચુતીઓ, અને મારો વૈદુર્યલોક અને એ લોકમાં ભોગવવાની કૃતમ સંગતીઓ પણ હું આપું છું. ૧૨૭૭ ॥ એવાઓને હું પેતાના દેહ અને સંતાનોના જેવો-મીત્રો જેવો-સુદૃઢો-સુદૃઢો-અને હૃદયજેવો, પ્રીય છું. તેમજ મારા વીશે ચીત્ત રાખનારા તેવા લોકો કહીપણ મારા વૈદુર્યલોક થઈ બંધ થતા નથી. અને મારા સુદૃશન ચક્રરૂપ કાળ પણ તેમને કાપતો નથી. ૧૨૭૮ ॥ તથા આ લોક-પરલોક-અને બીજાં જન્મોના દેહ-દેહની પછાડે લાગેલાં સ્ત્રી પુત્રાદીક સર્વ એમને અને જીવંતો પણ તથા દેહને, સર્વ વ્યાપક એવા મને અનન્ય બક્ષીથી જો બંધ છે. તેઓને હું મૃત્યુ થઈ તાંડું છું. ૧૨૭૯-૪૦ ॥ પ્રધાન અને પુરુ-શના ઇશ્વર અને સર્વ પ્રાણી આદીના આત્મા હું ભગવાનનીતા બીજે કોઇ ઠેકાણે, એ મૃત્યુ અથવા સંસારરૂપ તીવ્ર ભયની નીચુતી થતીજ નથી. ૧૨૮૦ ॥ આ વાયુ મારી (હું કાળરૂપની) બીજી વાય છે. સુખ મારી બીજી

તપે છે-૧૬ વરસે છે-અગ્ની બાળે છે-અને મૃત્યુ ફરે છે-તે સર્વ મારી બીકથીજ થાય છે. ॥૪૨॥ જ્ઞાન અને વૈશાખી મુક્ત યોગીઓ, કલ્યાણને માટે બકતીયોગવડે, અકુતોભય એવા મારા ચરણ મુખને વીશેજ પ્રવેશ કરે છે. ॥૪૩॥ તીવ્ર બકતીયોગવડે મનને મારા વીશે અર્પણ કરીને, પછી તે મારે વીશેજ સ્થીર કરવું. એટલેજ આ લોકને વીશે પુરુષને કલ્યાણનો ઉદય છે. ॥૪૪॥ ઇતીથી ૦ બા ૦ ની ૦ રકંબનો પચીસમો અ ૦ સં ૦ ૧૧૨ ૫ ॥

અધ્યાય ૨૬ મો.—શ્રી ભગવાન-હવે હું તમને તત્ત્વોનાં શુદ્ધાં શુદ્ધાં લક્ષણો કહું છું. કે જે જન-જુગથી પુરુષ, પ્રકૃતિના શુભોચકી મુખ્ય છે. ॥૧॥ અને જેના થકી હૃદયની ગંડા બેઠાઈ જાય, એવું પુ-રુષોને કલ્યાણ આપનારાં આત્મ તત્ત્વનું દર્શન કરાવનાર જ્ઞાન પશ્યું હું તમને કહું છું. ॥૨॥ પ્રકૃતી થકી પર-નીર્મુલ્ય-પ્રત્યેકને વીશે રહેશે-સ્વયંપ્રકાશ-અને જેનાથી આ વીચ બાપેલું છે એવો અનાદી આત્મા છે. અને વીશ્વભગવાનની શુભોગ્ય જે સુક્ષ્મ વીજુતી છે. તે પ્રકૃતી છે. તે પ્રકૃતી અથવા માયા યદ્વજાથી લીલા

કરતી કરતી પાસે આવતાં એ સમર્થ તેનો સ્વીકાર કરે છે. ॥૪॥ અને જ્ઞાનને ઢાંકી દેનારી તે પ્રકૃતિને, શુભોચકે તેના સરખાંજ સ્વરૂપોવાળી વીચીજ પ્રભાઓને ઉત્પન્ન કરતી જોઈને પુરુષ તુરંત તેનાથી મોઢ પામે છે. ॥૫॥ એ પ્રમાણે જીવને વીશે પોતાપણું માનવાથી પ્રકૃતિના શુભોએ (એટલે પ્રકૃતિથી થયેલા પદ્ધતિ ઈરીયાદીકે) કરતાં કમોને વીશે પોતાનું કત્તોપણું, પુરુષ માને છે. ॥૬॥ અને તેથી તે પોતે અકર્તા છતાં કમોના જંબોનો-સ્થર છતાં કમંદુલો આદી ભોગવવાની પરતંત્રતા-અને સાક્ષીપણાથી સુખસ્વરૂપ હોવા છતાં સંસાર થવો-આદી દુઃખો તેને થાય છે. ॥૭॥ આ રીતે કાર્ય (એટલે ઈરીયાદીકનાં વીશયોરૂપી કમો) કારણ (એટલે જે વડે કમો, થાય છે તે સાધનો રૂપ ઈરીયાદીક) અને કર્તા (એટલે તેને કમો કરનારા ઇ-રીયાદીકના દેવતાઓ). એ સર્વ પ્રકૃતી થકી થયેલાં હોવાનું અને પ્રકૃતિથી પર એવો પુરુષ (આત્મા) મુખ્ય દુઃખાદીકનો ભોક્તા થવાનું, તમે જાણો. ॥૮॥ -દેવહુતિ-હે પુરુષોત્તમ, હવે પ્રકૃતિનાં અને પુરુષનાં (શુદ્ધાં

સાંનિ:શ્રેયસોદય: ॥ ત્રિવેણમક્તિયોગેનમનોમય્યર્પિતંસ્થિરં ॥૪૪॥ ઇ ૦ મા ૦ મ ૦ ત્ ૦ કાપિલેયોપાસ્યાનેપંચવિંશતિતમોઽધ્યાય: ॥૨૫॥

શ્રીભગ ૦ અથતેસંપ્રવક્ષ્યામિતત્ત્વાનાંલક્ષણંપૃથક્ ॥ યદ્વિદિત્વાવિમુચ્યેતપુરુષ:પ્રાકૃતૈર્ગુણૈ: ॥૧॥ જ્ઞાનંનિ:શ્રેયસાર્થાયપુરુષસ્યાત્મદર્શનં ॥ યદા

હુર્વર્ણયેતત્તેહદયગ્રંથિભેદનં ॥૨॥ અનાદિરાત્માપુરુષોનિર્ગુણ:પ્રકૃતે:પર: ॥ પ્રત્યક્ધ્રામાસ્વયંજ્યોતિર્વિશ્વંયેનસમન્વિતં ॥૩॥ સર્વપ્રકૃતિસૂ

ક્ષ્માર્દૈર્વીગુણમર્્યાવિભુ: ॥ યદ્વચ્છયેવોપગતામશ્વપચતલીલયા ॥૪॥ ગુણૈર્વીચિત્રા:સૃજર્તીસરૂપા:પ્રકૃતિંપ્રજા: ॥ વિલોક્યમુમુહેસય:સદ્

હજ્ઞાનગૂહયા ॥૫॥ એવંપરામિધ્યાનેનકર્તૃત્વંપ્રકૃતે:પુમાન્ ॥ કર્મસુક્રિયમાણેપુગુણૈરાત્મનિમન્યતે ॥૬॥ તદસ્યસંસૃતિર્વિધ:પારતંત્ર્યંચતત્કૃતં ॥

ભવત્યકર્તુરીશસ્યસાક્ષિણોનિર્વૃતાત્મન: ॥૭॥ કાર્યકારણકર્તૃત્વેકારણંપ્રકૃતિર્વિદુ: ॥ ભોક્તૃત્વેસુખદુ:ખાનાંપુરુષંપ્રકૃતે:પરં ॥૮॥ દેવહૂતિ ૦

પ્રકૃતે:પુરુષસ્યાપિલક્ષણંપુરુષોત્તમ ॥ બ્રૂહિકારણયોરસ્યસદસચ્ચયદાત્મકં ॥૯॥ શ્રીભગ ૦ યત્તત્ત્રિગુણમવ્યક્તંનિત્યંસદસદાત્મકં ॥ પ્રધાનંપ્ર

કૃતિંપ્રાહુરવિશેષંવિશેષવત્ ॥૧૦॥ પંચભિ:પંચભિર્બ્રહ્મચતુર્ભિર્દશભિસ્તથા ॥ એતચ્ચતુર્વિંશતિકંગણંપ્રાધાનિકંવિદુ: ॥૧૧॥ મહાભૂતાનિપંચૈ

વભૂરાપોઽગ્નિર્મરુદ્રભ: ॥ તન્માત્રાણિચતાવંતિગંધાદીનિમતાનિમે ॥૧૨॥ ઇન્દ્રિયાણિદશશ્રોત્રંલગ્દ્યસનનાસિકા: ॥ વાક્કરૌચરણૌમેદૂંપાયુ

ર્દશમઉચ્યતે ॥૧૩॥ મનોબુદ્ધિરહંકારશ્ચિત્તમિત્યંતરાત્મકં ॥ ચતુર્ધાલક્ષ્યતેભેદોઽત્યાલક્ષણરૂપયા ॥૧૪॥ એતાવાનેવસંસ્થાતોબ્રહ્મણ:સગુ

ણસ્યહ ॥ સન્નિવેશોમયાપ્રોક્તોય:કાલ:પંચવિંશક: ॥૧૫॥ પ્રભાવંપૌરુષંપ્રાહુ:કાલમેકેયતોમયં ॥ અહંકારવિમૂઢસ્યકર્તુ:પ્રકૃતિર્મીયુષ:

॥૧૬॥ પ્રકૃતૈર્ગુણસામ્યસ્યનિર્વિશેષસ્યમાનવિ ॥ ચેષ્ટાયત:સભગવાન્કાલઙ્ક્યુપલક્ષિત: ॥૧૭॥ અંત:પુરુષરૂપેણકાલરૂપેણયોબહિ: ॥ સમ

ન્વેત્યેષસત્ત્વાનાંભગવાનાત્મમાયયા ॥૧૮॥ દૈવાત્મુભિતધર્મિણ્યાંસ્વસ્થ્યાંયોનોપર:પુમાન્ ॥ આધત્તવીયસીંઽસૂતમહત્ત્વંહિરખમયં ॥૧૯॥ વિ

શ્વમાત્મગતંવ્યજનકૂટસ્થોજગદંકુર: ॥ સ્વતેજસાઽપિવત્તીવ્રમાત્મપ્રસ્થાપનંતમ: ॥૨૦॥ યત્તત્સત્ત્વગુણંસ્વચ્છંશાંતંભગવત:પદં ॥ યદાહુર્વાસુ

શુદ્ધાં) લક્ષણો કહેા. કે જેઓનાં સ્વરૂપોવાળાં કારણોથી આ સત અને અસત (૩૫ી જગત) બનેલ છે. ॥૪૪॥ -શ્રી ભગવાન-જે ત્રણ શુભોનું એકત્ર સ્વરૂપ છે, જેવા જાણવામાં ન આવે એવી છે, મીલ છે. અને સત (મહાશુનોઆદી કારણ સહી) અને અસત (દસ્યપદાર્થોદીક), રૂપ છે, તથા અવીશેષ કરતાં વી-શેષના સરૂપી જાણાણ છે. તે પ્રધાન અથવા પ્રકૃતી કહેવાય છે. ॥૧॥ પાંચ-પાંચ-ચાર અને દશ, એ રીતે ચોતીસ ગણ પ્રકૃતિના છે. એટલે મુખ્ય કાર્ય કરવાના સ્વભાવવાળાં પરબ્રહ્મનાંજ સ્વરૂપો છે એમ જાણો. ॥૧૧॥ મારા મત પ્રમાણે પૃથ્વી-જળ-અગ્ની-વાયુ-ને આકાશ એ પાંચ મહાશુનો; અને તેટલીજ-ધીમ-રસ-રૂપ-સ્પર્શ-અને શબ્દ એ પાંચ તન્માત્રાઓ; તથા જ્ઞાન-આગડી-આંખો-જીભ નાક-વાણી-દાઘ-પગ-હાથ અને શુદ્ધાએ દશ ઈરીયાદી; અને વૃત્તીઓનાં લક્ષણોથકી જેવામાં આવતાં મન-બુદ્ધી-અહંકાર-અને ચીત એ ચાર પ્રકારોવાળું અંત:કરણ; એટલી (ચોતીસ) સજીવ બ્રહ્મના (એટલે શુભો સહીત થયેલા પરમાત્મા

રૂપ પ્રકૃતિનાં) તત્ત્વોના સમુદાયની સંખ્યા એ કહેલી છે. અને કાળ એ પચીસનું તત્ત્વ હોવાનું કેટલાએકો કહે છે. ॥૧૨-૧૩-૧૪-૧૫॥ અને પ્રકૃતિના શુભોએ કરેલાં કમોદીકને વીશે કત્તોપણાનું અભીમાન કરનાર મુઢ લોકોને જેના થકી ભય (મૃત્યુ) થાય છે, એવા તે કાળને; કેટલાએકો ભગવાનનો પ્રભાવ પશ્ય કહે છે. ॥૧૬॥ હે મનુની પુત્રી, નીર્વિશેષ અને ત્રણે શુભોનું સામાન્યરૂપ એવી પ્રકૃતિમાં, એ સમર્થ કાળ થકીજ વીકાર થતો જોવામાં આવે છે. ॥૧૭॥ અને એ ભગવાન પોતાની માયાથી સર્વ પ્રાણી આદીકની, અંદર પુરુષ (આત્મા) રૂપથી અને બહાર કાળ સ્વરૂપથી વ્યાપીને રહેલા છતાં વીકાર રહીત વરતે છે. ॥૧૮॥ એ દેવથકી વીકાર પામવાના સ્વભાવવાળાં તત્ત્વોરૂપ ચોતી એટલે પ્રકૃતિને વીશે, તે થકીપર એવા પુરુષો એટલે આત્માએ વીર્વ મુકવાથી, પ્રકૃતિએ સુવર્ણમય મહતત્ત્વને જાણ્યું. ॥૧૯॥ એ કુટસ્થ એટલે એકરૂપ અને જગતના પેઢેલા અંકુરરૂપ મહતત્ત્વ; જેમાં પોતાનો લય થયેલા હોતો તે તીવ્ર અંધકારને, પોતામાં રહેલા વીચનો પ્રકાશ કરવા

સાહે, પોતાનાજ તેજસને પીધ મળું. ૧૨૦૧ ॥ જેથી તે સત્વગુણી-સ્વચ્છ-શાંત-અને ભગવાનનું પદ, એનું મ-
હત્વ સ્વરૂપ બીજાનું નામ “વાસુદેવ” કહેવાય છે. ૧૨૧ ॥ શીશુ-તરંગ-અને માટી વીંચેરનો એજ થવા વ-
ગરના પ્રાણીની પેઠે, જીવોને કરીને સ્વચ્છપાણું-અતીકારીપણું-અને શાંતપણું એ તેનાં લક્ષણો હોવાનું કહેવ
છે. ૧૨૨ ॥ ભગવાનના નીચેથી ઉત્પન્ન થયેલ મહત્ત્વ વીકાર પામીને તેમાંથી વસ્તુ પ્રકારનો ક્રીયા શક્તિવાળો
“અહંકાર” ઉત્પન્ન થયો. ૧૨૩ ॥ એ વૈકારીક-વૈચર્ય-અને તામસ, અહંકારથી મન વીંચેરે ઉદ્ભવેલા દેવ-
તાઓ-ઉદ્ભવો-અને મહાશુભે ઉત્પન્ન થયાં. ૧૨૪ ॥ એ જુન-ઉદ્ભવ-અને મન (ઉદ્ભવેલા દેવતાઓ) એઓમય
દેવતા ગાયાંવાળો અહંકાર, સાક્ષાત્ પ્રગટ ભગવાનનું “અનન” અને “સંકર્શણ” નામવાળું સ્વરૂપ કહેવાય છે.
૧૨૫ ॥ કંતાપણું અને શાંતપણું, કરુણપણું અને ધીરપણું, કર્વપણું અને મુદપણું, એ પ્રકારનાં લક્ષણો અ-
હંકારનાં છે. ૧૨૬ ॥ વૈકારીક અહંકાર વીકાર પામીને તેમાંથી “મન” નામનું તત્વ ઉત્પન્ન થયું જેને વીશે

અમનાઓને ઉત્પન્ન કરનારા સંકર્ષ અને વીકર થાય છે. ૧૨૭ ॥ એ, ઉદ્ભવેલું અધીપતી-યોગીઓએ
ધીમે ધીમે વશમાં લાવવા સરખું-અને સરઘ રતુના કમળ સરખું સ્થામ રંગનું મન “અનીરૂદ્ધ” નામથી
જાણાય છે. ૧૨૮ ॥ હે સતી તૈજસ અહંકાર વીકાર પામીને તેમાંથી “યુદ્ધી” તત્વ ઉત્પન્ન થયું છે.
પદાર્થોદીકનું સ્વરૂપ થયું-તેમનું જ્ઞાન થયું-ઉદ્ભવેલો સદાય આપવી-સંસાર થયો-જોડું સમગતવનું-
નીશ્ચય કરવો-સ્મરણ થયું-અને નીંદા થવી, એ રીતનાં યુદ્ધીનાં લક્ષણો તેની જુદી જુદી જતીએ કરીને
કહેલાં છે. ૧૨૯-૩૦ ॥ તૈજસ અહંકારથી, ક્રીયા અને જ્ઞાનના વીશ્વાસોવાળી ઉદ્ભવો. (એટલે પાંચ ક્રમે દીધો
અને પાંચ જ્ઞાનેદીયો)-ક્રીયા શક્તિવાળો પ્રાણ તથા વીજ્ઞાન શક્તિવાળી મુદ્ધી, એ સર્વ ઉત્પન્ન થયેલ છે.
૩૧ ॥ ભગવાનના પરાક્રમ (કાળ) ની પ્રેરણાથી તામસ અહંકાર વીકાર પામીને તેમાંથી સ્પષ્ટ તન્માત્રાવાળું
આકાશ ઉત્પન્ન થયું, અને સ્પષ્ટને વડન કરનારી શ્રેષ્ઠ ઉદ્ભવ પશુ થઈ. ૩૨ ॥ આકાશની તન્માત્રા સ્પષ્ટતા

દેવાસ્યંચિત્તંતન્મહદાત્મકં ॥૨૧॥ સ્વચ્છત્વમવિકારિત્વંશાંતલ્લપિતલ્લેહસઃ ॥ વૃત્તિભિર્લક્ષણંપ્રોક્તંયથાઽપાંપ્રકૃતિઃપરા ॥૨૨॥ મહત્ત્વા
દ્વિકુર્વાણાદ્ભગવદ્ધીર્યસંભવાત્ ॥ ક્રિયાશક્તિરહંકારાસ્ત્રિવિધઃસમપદ્યતા ॥૨૩॥ વૈકારિકસ્તૈજસશ્રતામસશ્રયતોભવઃ ॥ મનસશ્રેંદ્રિયાણાંચમૂ
તાનાંમહતામપિ ॥૨૪॥ સહસ્રશિરસંસાક્ષાદ્યમનંતંપ્રચક્ષતે ॥ સંકર્ષણારૂપંપુરુષંમૂર્તેંદ્રિયમનોમયં ॥૨૫॥ કર્તૃત્વંકરણત્વંચકાર્યત્વંચેતિલક્ષ
ણં ॥ શાંતધોરવિમૂઢત્વમિતિવાસ્યાદહંકૃતેઃ ॥૨૬॥ વૈકારિકાદ્વિકુર્વાણાન્મનઃસ્રજ્જાયતા ॥ યત્સંકલ્પવિકલ્પાભ્યાંવર્તેતેકામસંભવઃ ૨૭
યદ્વિહર્ષનિરુદ્ધાસ્યંત્લષાંકાણામધીશ્વરં ॥ શારદેંદીચરક્રિયામંસંસારાધ્યંયોગિભિઃશનૈઃ ॥૨૮॥ તૈજસાતુવિકુર્વાણાદ્વિદિતત્ત્વમભૂત્સતિ ॥ દ્રવ્યસ્ફુ
રણવિજ્ઞાનમિંદ્રિયાણામનુગ્રહઃ ॥૨૯॥ સંકાયોઽયવિપર્યાસોનિશ્ચયઃસ્મૃતિરેવચા ॥ સ્વાપદ્યત્યુચ્યતેબુદ્ધેર્લક્ષણંવૃત્તિતઃપૃથક્ ॥૩૦॥ તૈજસાનીં
દ્રિયાણ્યેવક્રિયાજ્ઞાનવિભાગશઃ ॥ પ્રાણસ્યહિક્રિયાશક્તિર્બુદ્ધેર્વિજ્ઞાનશક્તિતા ॥૩૧॥ તામસાત્ત્રિકુર્વાણાદ્ભગવદ્ધીર્યચોદિતાત્ ॥ શબ્દમાત્રમ
ભૂતસ્માન્નમઃશ્રોત્રંચશબ્દગં ॥૩૨॥ અર્થાશ્રયત્વંશબ્દસ્યદ્દુર્લિંગત્વમેવચા ॥ તન્માત્રત્વંચનમસોલક્ષણંકવયોવિદુઃ ॥૩૩॥ ભૂતાનાંછિદ્રદા
ત્વંબહિરંતરમેવચા ॥ પ્રાણેંદ્રિયાત્મધિષ્ણ્યત્વંનમસોલક્ષણં ॥૩૪॥ મમસઃશબ્દતન્માત્રાત્કાલગત્યાવિકુર્વતઃ ॥ સ્પર્શોઽભવત્તતોવાયુસ્ત્વ
કૃસ્પર્શસ્યચસંગ્રહઃ ॥૩૫॥ મૃદુત્વંકઠિનત્વંચશૈત્યમુષ્ણત્વમેવચા ॥ એતસ્પર્શસ્યસ્પર્શત્વંતન્માત્રત્વંનમસ્વતઃ ॥૩૬॥ ચાલનંબ્યૂહનંપ્રાપ્તિર્નેત
ત્વંચાપ્તિર્લોઃ સર્વેંદ્રિયાણામાત્મત્વંવાયોઃકર્માભિલક્ષણં ॥૩૭॥ વાયોશ્ચસ્પર્શતન્માત્રાદ્રૂપંદૈવેરિતાદભૂત ॥ સમુત્થિતંતતસ્તૈજશ્રશ્કરૂપોપ
લંમનં ॥૩૮॥ દ્રવ્યાકૃતિત્વંગુણતાવ્યક્તિસંસ્થાત્વમેવચા ॥ તેજસ્વંતૈજસઃસાધ્ધિરૂપમાત્રસ્પૃત્તયઃ ॥૩૯॥ દ્યોતનંપચનંપાનમદનંહિમમર્દનં ॥
તૈજસાત્તપસ્ત્વેતાઃશોષણંશુતૃઢેવચ ॥૪૦॥ રૂપમાત્રાદ્વિકુર્વાણાતૈજસોદૈવચોદિતાત્ ॥ રસમાત્રમભૂતસ્માદંભોજિહ્વારસગ્રહઃ ॥૪૧॥ ક
ષાયોમધુરસ્તિક્તઃકટુમ્લહતિર્નૈકધ્રા ॥ ભૌતિકાનાંવિકારેણરસૅકોવિભિચતે ॥૪૨॥ હ્રેદનંપિંડનંતૃપ્તિઃપ્રાણનાપ્યાયનોદનં ॥ તાપાપનોદોભૂ

લક્ષણોઃ અર્થોઃ આશ્રયપણું-અને દેમેલા પદાર્થોદીકની નીચાની જાણવાપણું હોવાનું વીકારો જાણે છે.
૩૩ ॥ પ્રાણી પદાર્થોદીકને જાણ તથા અંદર છીડ આપવાપણું-અને પ્રાણ, ઉદ્ભવ તથા દેહ, એમને
સ્થાન આપવાપણું, એ જતી ઉપરથી થયેલાં આકાશનાં લક્ષણો છે. ૩૪ ॥ આકાશની સ્પષ્ટ તન્માત્રા કાળની
અતીથી વીકાર પામીને સ્પર્શ ઉત્પન્ન થયો. અને તે થઈ વાયુ, અને સ્પર્શને ગ્રહણ કરનાર તથા ઉદ્ભવ ઉ-
ત્પન્ન થઈ. ૩૫ ॥ કામળપણું-કઠીણપણું-શીતળપણું-અને તરળપણું એ વાયુની તન્માત્રા સ્પર્શનાં લક્ષણો
છે. ૩૬ ॥ હલાવવા અથવા જુદા કરવાપણું-એકડું કરવાપણું-પદાર્થોદીકને તથા સ્પષ્ટને પાસે લેઈ આપવાપ-
ણું-અને દૂર લેઈ જવાપણું-અને સર્વ ઉદ્ભવોને જાળ આપવાપણું એ વાયુનાં ક્રમે વડે કરીને લક્ષણો છે.
૩૭ ॥ દૈવ (કાળ) ની પ્રેરણાથી વાયુની સ્પર્શ તન્માત્રા વીકાર પામીને તેમાંથી તેજ ઉત્પન્ન થયું. અને રૂપને
ગ્રહણ કરનારી અણુ ઉદ્ભવ થઈ. ૩૮ ॥ હે સાધવી, પદાર્થોદીકને આકાર આપવાપણું-પદાર્થોદીકની રચીતી

હોવાપણું-એકપણું-અને સમુદાયપણું એટલાં તેજની રૂપ તન્માત્રાનાં જતીએ કરીને લક્ષણો છે. ૩૯ ॥ પ્રકા-
શનું-પચાવનું-પીડનું-આનું-ટાક મટાડવી-શોષણ કરવું-જુલ લાગવી-અને તરસ લાગવી-એટલાં જતીએ કરીને
તેજનાં લક્ષણો છે. ૪૦ ॥ દૈવ (કાળ) ની પ્રેરણાથી તેજની રૂપ તન્માત્રા વીકાર પામીને તેમાંથી રસ માત્રા
ઉત્પન્ન થઈ. તથા તે થઈ પાણી અને રસને ગ્રહણ કરનારી “જમ” ઉદ્ભવ ઉત્પન્ન થઈ છે. ૪૧ ॥ એકજ
રસ, પૃથ્વીના પદાર્થોદીક વડે વીકાર પામવાથી તુરો-મીઠો-તીખો-ખાટો-ખારો-અને કડવો એજ અનેક પ્ર-
કારનો થયેલ છે. ૪૨ ॥ પલાલનું-પીડા કરવો-તુમી આપવી-જુલાડનું-તરસ મટાડવી-કુણું કરવું-જરી કરીને
નીકળવું-એટલી જાળની જતીએ છે. ૪૩ ॥ જાળની રસ માત્રાના દૈવની (કાળની) પ્રેરણાથી વીકાર થવાથી
તેમાંથી ગંધ માત્રા ઉત્પન્ન થઈ. અને તેમાંથી પૃથ્વી, તથા ગંધને ગ્રહણ કરનારી ધાણુ ઉદ્ભવ ઉત્પન્ન થઈ
છે. ૪૪ ॥ એકજ ગંધના, દ્રવ્યોના અપચેતના વીશમપણુ વડે કરીને, શુદ્ધ-દુર્ગંધ-સંગંધ-શાંત-અને ક્રોધ

વીશેર શુદ્ધ શુદ્ધ બેઠ થયેલા છે. ૪૪૫૫ પોશય કરવાપણું-અમણ કરવાપણું-સ્થાન આપવાપણું-મારણ કરવાપણું-સર્વો એટલે પ્રાણીઆદીકનું વીશેષપણું કહેતાં સ્ત્રી પુરુષો બેઠ પનાવવાપણું-એટલાં જતીએ કરીને પૃથ્વીનાં લક્ષણો છે. ૪૪૫૬ આકાશનો વીશેષ યુગ્મ (ચન્દ્ર) તે શ્રાવ ઇંદ્રીનો વીશય કહેવાય છે અને વાયુનો વીશેષ યુગ્મ (સ્પર્શ) તે ત્વચા ઇંદ્રીનો વીશય બનેલો. ૪૪૫૭ તેજનો વીશેષ યુગ્મ (રૂપ) તે ચક્ષુ ઇંદ્રીનો વીશય કહેવાય છે. અને જળનો વીશેષ યુગ્મ (રસ) તે જીભ ઇંદ્રીનો વીશય બનેલો તથા પૃથ્વીનો વીશેષ યુગ્મ (ગંધ) તે શ્રાવ ઇંદ્રીનો વીશય કહેવાય છે. ૪૪૫૮ તેથી તેથી ઉત્પન્ન થયેલાઓમાં પ્રથમનાં મુગ કારણના રૂપભાવે (યુગ્મે) પરંપરાની રીતે આવેલા નેવામાં આવવાના કારણથી, પૃથ્વીમાં ચન્દ્ર-સ્પર્શ-રૂપ-અને રસ એ ચારે યુગ્મે, પોતાના વીશેષ યુગ્મ ગંધની સાથેજ આવેલા હોવાનું નેવામાં આવે છે. ૪૪૫૯

જ્યારે એટલાં મહત્ત્વ આદી સાત (એટલે મહત્ત્વ-અહંકાર-આકાશ-વાયુ-તેજ-જળ-અને પૃથ્વી) એકાં ન થયાં, સારે કર્મ અને યુગ્મે સહીત થયેલા કાળે તેમનામાં (જગતની શીરઆતમાં) પ્રવેશ કર્યો. ૪૪૬૦ એટલે તેઓ સધળાં એકાં થઈને વીકાર પામવાથી અચેતન ઉત્તુ ઉત્પન્ન થયું અને તેમાં, આ વીસટ પુરુષ ઉત્પન્ન થયેલ છે. ૪૪૬૧ “વીશેષ” એવા નામથી કહેવાતું તે ઉત્તુ કે જેમાં આ ભેક (ચાદ) નો વીસટાર રહેલ છે તે, હરી ભગવાનના સ્વરૂપને ફરતાં કર્મે કરીને પાણીઆદીક સાને તત્ત્વે દશ દશ મણાં વીંટાયેલાં છે. (એટલે પૃથ્વી રૂપ તે ઉગાની પાછળ પૃથ્વીથી દશગણું પાણી, તેની પાછળ પાણીથી દસગણું તેજ, તેની પાછળ તેજથી દસ ગણો વાયુ, તેની પાછળ વાયુથી દશગણું આકાશ, તેની પાછળ આકાશથી દસ ગણું અહંકાર અને તેની પાછળ એટલે ફરતું અહંકારથી દસગણું. મહત્ત્વ વીંટાયેલું છે.) તથા તે બહારથી એટલે એ

યસ્ત્વમંભરોઽવ્યસ્તિમાઃ॥૪૩॥ રસમાત્રાદિકુર્વાણાદંભસોદૈવચોદિતાત્ ॥ ગંધમાત્રમભૂતસ્માત્પૃથ્વીઘ્રાણસ્તુગંધગઃ॥૪૪॥ કરંભપૂતિસૌ રમ્યશાંતોદગ્રાદિભિઃપૃથક્ ॥ દ્રવ્યાવયવૈષમ્યાદ્ગંધએકોવિભિદ્યતે॥૪૫॥ ભાવનંબ્રહ્મણઃસ્થાનંધારણંદ્વિશેષણં ॥ સર્વસત્ત્વગુણોદ્ગેદઃપૃથિ વીરૂત્તિલક્ષણં ॥૪૬॥ નમોગુણવિશેષોઽર્થોયસ્યતચ્છ્રોવમુચ્યતે ॥ વાયોર્ગુણવિશેષોઽર્થોયસ્યતત્સ્પર્શનંવિદુઃ॥૪૭॥ તેજોગુણવિશેષોઽર્થોયસ્ય તચ્ચક્ષુરુચ્યતે ॥ અંમોગુણવિશેષોઽર્થોયસ્યતદ્ગંધનંવિદુઃ ॥ ભૂમેર્ગુણવિશેષોઽર્થોયસ્યસઘ્રાણુચ્યતે ॥૪૮॥ પરસ્યદૃશ્યતેધર્મોહ્યપરસ્મિન્સમન્વ યાત્ ॥ અતોવિશેષોભાવાનાંભૂમાવેવોપલક્ષ્યતે॥૪૯॥ એતાન્યસંહત્યદામહદાદીનિસતત્ત્વે ॥ કાલકર્મગુણોપેતોજગદાદિરૂપાવિશત્ ૫૦ તતસ્તેનાનુવિદેભ્યોયુક્તેજ્યોઽડમચેતનં ॥ ઉત્થિતંપુરુષોયસ્મદુદ્ભૂતિદસૌવિરાટ્ ॥૫૧॥ એતદંડંવિશેષાસ્થંક્રમવૃદ્ધેદેશોત્તરૈઃ ॥ તોયાદિભિઃ પરિવૃતંપ્રધાનેનાવૃતૈર્બહિઃ ॥ યત્રલોકવિતાનોઽયંરૂપંભગવતોહરેઃ ॥૫૨॥ હિરણ્મયાદંડકોશાદુત્થાયસલિલેશયાત્ ॥ તમાવિશ્યમહાદેવોબહુ ધાનિર્વિભેદસ્વં ॥૫૩॥ નિરભિદ્યતાસ્યપ્રથમંમુખંવાણીતતોઽભવત્ ॥ વાળ્યાવન્હિરથોનાસેપ્રાણોતોઘ્રાણેતયોઃ ॥૫૪॥ ટ્રાણાદ્વાયુરભિદ્યેતામ ક્ષિણીચક્ષુરેતયોઃ ॥ તસ્માત્સૂર્યોન્યભિદ્યેતાંકર્ણોશ્રોત્રંતતોદિશઃ ॥૫૫॥ નિર્વિભેદવિરાજસ્વગ્રોમશ્મશ્વ્રાદયસ્તતઃ ॥ તતઔપધયશ્વાસન્શિ શ્રંનિર્વિભિદેતતઃ ॥૫૬॥ રેતસ્તસ્માદાપઆસન્નિરભિદ્યતૈર્ગુદં ॥ ગુદાદપાનોઽપાનાચ્ચમૃત્યુર્લોકમયંકરઃ ॥૫૭॥ હસ્તૌચનિરભિદ્યેતાંવલંતા જ્યાંતતઃસ્વરાટ્ ॥ પાદૌચનિરભિદ્યેતાંગતિસ્તાજ્યાંતતોહરિઃ ॥૫૮॥ નાભ્યોસ્તનિરભિદ્યંતતામ્બ્યોલોહિતમાધૃતં ॥ નદ્યસ્તતઃસમભવન્નુદરં નિરભિદ્યત ॥ ક્ષુત્પિપાસેતતઃસ્યાતાંસમુદસ્સ્વેતયોરભૂત ॥૫૯॥ અથાસ્યહૃદયંભિન્નંહૃદયાન્મનઃઉત્થિતં ॥ મનસશ્વંદમાજાતોબુદ્ધિર્બુદ્ધેર્ગિરાંપ તિઃ ॥ અહંકારસ્તતોરુદ્રશ્ચિત્તંચૈત્યસ્તતોઽભવત્ ॥ ૬૦ ॥ એતેહ્યજ્યુતિયાદેવાનૈવાસ્યોત્થાપનેઽશકન્ ॥ પુણ્યાદિવિશુઃસ્વાનિતમુ ત્થાપયિતુંક્રમાત્ ॥ વન્હિર્વાચામુખંમેજેનોદતિષ્ઠત્તદાવિરાટ્ ॥ ૬૧ ॥ ઘ્રાણેનનાસિકેવાયુનોદતિષ્ઠત્તદાવિરાટ્ ॥ અક્ષિણીચક્ષુષાદિ ત્યોનોદતિષ્ઠત્તદાવિરાટ્ ॥ ૬૨ ॥ શ્રોત્રેણકર્ણોચદિશોલોહિતમ્બ્યોલોહિટ્ ॥ ત્વચંરોમભિરોષધ્યોનોદતિષ્ઠત્તદાવિરાટ્ ॥ ૬૩ ॥

બધાંને ફરતા, મહત્ત્વથી દશગણાં પ્રધાનથી એટલે માયા અથવા અજ્ઞાનથી વીંટાયેલું છે. ૪૪૬૨ અને એ પાણીમાં પછી રહેલા સોનામય ઇંદ્રામાં ઉત્પન્ન થયેલા તે મોટા દેવે (પુરુષ ભગવાને) તેમાં પ્રવેશ કર્યો પછી તેને ધણાં પ્રકારનાં છીદ્રો કર્યા છે. ૪૪૬૩ તેને પ્રથમ મુખ થયું તેમાં વાણી ઇંદ્રીય અને અગ્ની દેવતા રહેલ છે. પછી નાક થયું તેમાં શ્રાવ ઇંદ્રીય અને વાયુ દેવતા રહેલ છે. તે પછી આંખો થઈ તેમાં ચક્ષુ ઇંદ્રીય અને સૂર્ય દેવતા રહેલ છે. પછી કાન થયા તેમાં શ્રાવ ઇંદ્રીય અને દીક્ષાઓ દેવતા રહેલ છે. ૪૪૬૪-૫૫ પછી એ વીસટ શરીરમાં ત્વચા ઉત્પન્ન થઈ તેમાં રૂપાં અને મોવળા ઇંદ્રીય તથા ઔષધી દેવતા રહેલ છે. પછી શીસ્ન ઉત્પન્ન થયું તેમાં રેત ઇંદ્રીય અને જળ (વરુણ) દેવતા રહેલ છે. પછી શુદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ તેમાં અપાન ઇંદ્રીય અને શેકાને ભય આપનાર મૃત્યુ દેવતા રહેલ છે. ૪૪૬૫-૫૭ પછી તે વીસટ

શરીરને કાચ ઉત્પન્ન થયા. તેમાં જળ ઇંદ્રીય અને ઇંદ્ર દેવતા રહેલ છે. પછી પગ થયા. તેમાં અગ્ની ઇંદ્રીય અને હરી એટલે વીશ્ણુ દેવતા રહેલ છે. ૪૪૬૮ પછી નાડીઓ થઈ તેમાં શેકી ઇંદ્રીય અને નદીઓ દેવતા રહેલ છે. પછી પેટ થયું. તેમાં કુખ-તરસ ઇંદ્રીય અને સમુદ્ર દેવતા રહેલ છે. ૪૪૬૯ પછી હૃદય ઉત્પન્ન થયું તેમાં મન ઇંદ્રીય અને ચંદ્રમા દેવતા રહેલ છે. વળી તેમાંજ શુદ્ધી ઇંદ્રીય અને ઊર દેવતા, તથા સ્તીત ઇંદ્રીય અને ચેલ (શેતર) દેવતા, એઓ પણ ઉત્પન્ન થયેલા છે. ૪૪૭૦ એ રીતે દેવતાઓ ઉત્પન્ન થયા છતાં તે વીસટ શરીરને તેઓ હાલવાને શક્તીમાન ન થયા સારે તેઓએ તેને ઉત્તુ કરવાને માટે કર્મે કરીને પોત પોતાનાં સ્થાનકોમાં ફરીવાર પ્રવેશ કર્યો. ૪૪૭૧ વાણી સહીત અગ્નીએ મુખમાં પ્રવેશ કર્યો પણ વીસટ ઉત્તુ નહીં અને શ્રાવ સહીત વાયુએ નાકમાં પ્રવેશ કર્યો સારે પણ વીસટ ઉત્તુ નહીં. ૪૪૭૨ ચક્ષુ સહીત

મુખ આંખોમાં પ્રવેશ કર્યો પણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં અને શ્રેષ્ઠ સહીત દીક્ષાઓએ જનમાં પ્રવેશ કર્યો તોપણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. ૥૨૩૥ દ્વાદશ સહીત ઐશ્વર્યોએ ત્વચામાં પ્રવેશ કર્યો પણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. અને રેત સહીત વરણે શીશ્માં પ્રવેશ કર્યો તોપણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. ૥૨૪૥ અપાત સહીત મૃત્યુએ યુગમાં પ્રવેશ કર્યો પણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. અને જળ સહીત દેવે વાદમાં પ્રવેશ કર્યો તોપણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. ૥૨૫૥ ગતી સહીત વીરત્વે પદમાં પ્રવેશ કર્યો પણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. અને સેવી સહીત નદીઓએ ના-દીઓમાં પ્રવેશ કર્યો તોપણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. ૥૨૬૥ જુગ તરંગ સહીત સમુદ્રે પેટમાં પ્રવેશ કર્યો પણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. અને મન સહીત યંદમાં દુઃખમાં પ્રવેશ કર્યો તોપણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. ૥૨૭૥ બુદ્ધી સહીત જલમાં પ્રવેશ કર્યો પણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. અને અદકર સહીત દેવે દુઃખમાં પ્રવેશ કર્યો તોપણ વીરાટ ઉઠ્યું નહીં. ૥૨૮૥ પણ જ્યારે ચીત સહીત હૃદયમાં પ્રવેશ કર્યો ત્યારે તે વીરાટ

પુરુષ પાણીમાંથી ઉભો થયો. ૥૨૯૥ જેમકે સુદ્ધ મહેલા પુરુષને પ્રાણ-હૃદયો-મન-અને બુદ્ધી એ બધાં ક્ષે-ત્ર (આત્મા) વીના પોતાના નિરંધી હાડી શકતાં નથી. ૥૩૦૥ એટલા માટે યોગમાં પ્રવૃત્ત થયેલી જુ-દીથી જણાય એવા આત્માને, ગાત્રી-મન-અને વૈરાગ્ય વડે, દેહાદીક થકી જુદો બનવો, તે આત્માનું જ તમે ચીતવનું કરો. ૥૩૧૥ છત્રીથી ૦ બા ૦ ત્રીજા રૂપને છત્રીસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૨૯૥

અધ્યાય ૨૭ મા. — શ્રીભગવાન — પાણીમાં રહેલા સૂર્ય (ના પ્રતીર્થા) ની પેટે, પ્રકૃતિને વીશે પુરુષ રહેશે છતાં પણ, અસીકારી-અકર્તા-અને નીચું જોવાને લીધે પ્રકૃતિના મુજબથી તે લેવાનો નથી. ૥૩૨૥ પણ જ્યારે તે હું કરું એમ માનીને અદકારથી મુદ્દ બની, પ્રકૃતિના મુજબમાં આસક્તિવાળો થાય છે. ત્યારે તેમના સંગવાળાં કર્મોના દોષથી પરવશ થઈને સત્ (દેવ આદીક), અસત્ (પશુ પક્ષી આદી અને ભુત પીશાચ વીગેરે), અને મીઠા (માણસ આદીક)ની યોનાઓમાં જન્મ પામવારૂપ સંસારની પદવીને પામે છે, અને તે (સંસાર) થકી નીકળ

રેતસાશિશ્રમાપસ્તુનોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ ગુદંમૃત્યુરપાનેનનોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ ૬૪ ॥ હસ્તાવિંદોબલેનૈવનોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ વિ-
ષ્ણુર્મત્યૈવચરણોનોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ ૬૫ ॥ નાડીર્નચોલોહિતેનનોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ ક્ષુત્તૃષ્યામુદરંસિંધુર્નોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ ૬૬ ॥ ત્હ-
દયંમનસાચંદ્રોનોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ બુદ્ધ્યાબ્રહ્માપિત્હદયંનોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ રુદોભિમત્યાત્હદયંનોદતિષ્ઠતદાવિરાટ ॥ ૬૭ ॥ ચિત્તેતત્હદ-
યંચૈત્યઃક્ષેત્રજઃપ્રાવિશદદા ॥ વિરાટતદૈવપુરુષઃસલિલાદુદતિષ્ઠત ॥ ૬૮ ॥ યથાપ્રસુસંપુરુષંપ્રાણેન્દ્રિયમનોધિયઃ ॥ પ્રભવંતિવિનાયેનનોત્યાપ-
યિતુમોજસા ॥ ૬૯ ॥ તમસ્મિન્પ્રત્યગાત્માનાંધિયાયોગપ્રવૃત્તયા ॥ ભક્ત્યાવિરક્ત્યાજ્ઞાનેનવિવિચ્યાત્મનિચિંતયેત્ ॥ ૭૦ ॥ ઇ ૦ બા ૦ મ ૦ ત્ ૦ કાપિ-
લેયેતત્ત્વસમામ્નાયેપદ્મિંશતિતમોધ્યાયઃ ॥ ૨૬ ॥ શ્રીભગ ૦ પ્રકૃતિસ્થોપિપુરુષોનાજ્યતેપ્રાકૃતૈર્ગુણૈઃ ॥ અવિકારાદકર્તૃત્વાન્નિર્ગુણત્વાજ્જલાર્કવ-
ત્ ॥ ૧ ॥ સપ્તયર્હિપ્રકૃતૈર્ગુણેષ્વભિવિપજ્જતે ॥ અહંક્રિયાવિમૂઢાત્માકર્તાસ્મીત્યભિમન્યતે ॥ ૨ ॥ તેનસંસારપદવીમવશોઽયેત્યનિર્વૃત્તઃ ॥ પ્રાસંગિ-
કૈઃકર્મદોષૈઃસદસન્મિશ્રયોનિપુ ॥ ૩ ॥ અર્થેહ્યવિદ્યમાનેઽપિસંસૃતિર્નનિવર્તતે ॥ ધ્યાયતોવિષયાનસ્યસ્વપ્નેઽનર્થાગમોયથા ॥ ૪ ॥ અનૅવશનૈશ્ચિ-
તંપ્રસક્તમસતાંપયિ ॥ ભક્તિયોગેનતીવ્રેણવિરક્ત્યાચનયેદ્વશં ॥ ૫ ॥ યમાદિભિયોગપથૈરશ્યસન્શ્રદ્ધયાઽન્વિતઃ ॥ મયિભાવેનસત્યેનમત્કથાશ્ર-
વણેનચ ॥ ૬ ॥ સર્વમૂતસમત્વેનનિર્વૈરેણાપ્રસંગતઃ ॥ બ્રહ્મચર્યેણમૌનેનસ્વધર્મેણ્વૃત્તીયસા ॥ ૭ ॥ યદ્દચ્છયોપલબ્ધેનસંતુષ્ટોમિતમુદ્મુનિઃ ॥ વિવિ-
ક્તશરણઃશાંતોમૈત્રઃકરુણાત્મવાન્ ॥ ૮ ॥ સાનુબંધેચદેહેઽસ્મિન્નકુર્વન્નસદાગ્રહં ॥ જ્ઞાનેનદૃષ્ટતત્ત્વેનપ્રકૃતેઃપુરુષસ્યચ ॥ ૯ ॥ નિવૃત્તબુદ્ધવસ્થા-
નોદૂરીભૂતાન્યદર્શનઃ ॥ ઉપલબ્ધ્યાત્મનાત્માનંચક્ષુષેવાર્કમાત્મદૃક્ ॥ ૧૦ ॥ મુક્તલિંગંસદાભાસમસતિપ્રતિપદ્યતે ॥ સતીબંધુમસન્નિધુઃસર્વાનુસ્યૂ-
તમદ્વયં ॥ ૧૧ ॥ યથાજલસ્યઆભાસઃસ્થલસ્યેનાવદૃશ્યતે ॥ સ્વાભાસેનતથાસૂર્યોજલસ્યેનદિવિસ્થિતઃ ॥ ૧૨ ॥ એવંત્રિવદહંકારોભૂતૈન્દ્રિયમનો-
મયૈઃ ॥ સ્વાભાસૈર્લક્ષિતોઽનેનસદાભાસેનસત્યદૃક્ ॥ ૧૩ ॥ ભૂતસૂક્ષ્મેન્દ્રિયમનોબુદ્ધ્યાદિષ્વિહનિદ્રયા ॥ લીનેષ્વસતિયસ્તત્રવિનિદ્રોનિરહંક્રિયઃ ૧૪

થવા પામતો નથી. ૥૨-૩૥ વીશયોનું ધ્યાન કરનારા પુરુષને સ્વપ્ન જુદું હોવા છતાં પણ, તેના અનર્થે મરતા નથી. તેમજ સંસાર ખરી રીતે જોતાં વીશયાનજ નથી, તોપણ એવા પુરુષોને તે (સંસાર)ના અનર્થે મ-ટલાજ નથી. ૥૨૪૥ એટલા માટે અસત્ હૃદયોના માર્ગરૂપ વીશયાદીકમાં આસક્ત થનારા મનને, વૈરાગ્ય સહીત ત્રીજા બહીનીના યોગથી તમે ધીમે ધીમે વશમાં લાવો. ૥૨૫૥ યમ-નીતિયમ વીગેરે યોગના માર્ગથી અને મારી કથાઓનાં અવજી આદીક થકી-તથા મારામાં શ્રદ્ધા સહીત સાચો બાપ રાખી મનને લગાડવાનો અભ્યાસ કરવાથી. ૥૨૬૥ તેમજ સર્વ ભુતને વીશે સમતા-નીર્વૈર-અને આસંગ રાખવાથી-અહ્યર્થ પાળવાથી-મૌન રાખવાથી-અને હૃદયને અર્પણ કરીને કર્મો કરવારૂપ સ્વધર્મનું આચરણ કરવાથી. ૥૨૭૥ દેવ દમ્બાથી મજે તેટલામાંજ સંતોષ રાખવાથી-અને નીચમીતપણે ખાવા પીવાથી; તે એકાંત રહેનારા-શાંત-સર્વેના મીઠા-દયાળુ-અને ધીરજવાન, મુનીઃ ૥૨૮૥ આ દેહ અને તેની પાછળ લાગેલાં સ્ત્રી-પુત્ર-ધન-અને ક્ષેત્રા-

દીકને વીશે અસત આશ્રય કરવા થકી બંધ પડે છે. અને બુદ્ધીની અવસ્થાઓથી નીકળ થઈને દેવના દર્શનને દુર કરી, પ્રકૃતિ અને પુરુષના તત્ત્વને જાણવારૂપ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાથી પોતે પોતાથીજ; અજ્ઞુ વડે સૂર્યને જોવાની પેટે, આત્મ સ્વરૂપને જુદો છે. ૥૨-૧૦૥ એટલે નીશાની આદી વીનાના-અસત્ પદાર્થોદીકને વીશે સત્ રૂપે જાણવાન થનારા-સતના બંધુ-અને અસતના અજ્ઞુરૂપ-સર્વે વ્યાપક-અને અદ્ય, એવા આત્મ તત્ત્વને જાણે છે. ૥૨૧૥ જેમ જળમાં પડેલા સૂર્યનો આભાસ, તેના થકી સ્થળ ઉપર (જીત વીગેરે ઉપર) પડેલા આભાસ થકી જાણવામાં આવે છે, અને તે જળમાં પડેલા આભાસ થકી આકાશમાં રહેલ સૂર્ય જાણવામાં આવે છે. તેવી રીતેજ ભુત-હૃદય-અને મન રૂપ થનારા પણ પ્રકારના અદકાર થકી, સત વસ્તુ ક્ષેત્રજ આત્મા જાણવામાં આવે, તેના થકી સત્ સ્વરૂપ અને સર્વ વ્યાપક પરમ આત્મ તત્ત્વ જાણવામાં આવે છે. ૥૨૨-૧૩૥ પાંચ મહાભુત-તેમનાં સૂક્ષ્મ સ્વરૂપો; શબ્દ, રસ, રૂપ, સ્પર્શ, તે બધાં, હૃદયો-અને મન-

પુદ્ગલો-સર્વે સર્વ અસત્ એટલે જડ સ્વભાવવાળાઓ, નીચાને વીશે જ્યારે લીન થઈ જાય છે; સારે નીચા પીનાનો અને ઠીયા તથા અહંકાર રહીત જે રહે છે, તથા દક્ષ છે, અને તેના અહંકાર નાશ થવાથી, પોતાનું ધન નાશ પામેલાની પેઠે આતુર બનીને, જે પોતે નાશ નહીં પામેલ છતાં નાશ પામેલાનું શુદ્ધ ગાત્રી છે, તેજ આત્મા (ક્ષેત્રજ) છે. ॥૧૪-૧૫॥ એ રીતે વીચાર કરીને જોવાથી આત્મા (ક્ષેત્રજ) બરાબર રીતે જાણવામાં આવે છે. અને અહંકાર તથા દ્રવ્યો સહીતની જે અવસ્થાઓ દેખાય છે તે તે એ આત્માના અનુભવ વડે જ થનારીઓ છે. ॥૧૬॥ -દેવહૂતી-હે સમર્થ બ્રાહ્મણ, પ્રકૃતી અને પુરુશ (આત્મા) એક એક બીજાના અન્યોઅન્ય આશ્રયવાળા હોવાથી અને તીલ હોવાથી, પ્રકૃતી કદી પણ પુરુશને મુક્તીજ નથી. ॥૧૭॥ જેમ પૃથ્વી થકી બંધને-જાળથકી રસને-તેજથકી રૂપને-વાયુથકી સ્પર્શને-અને આકાશથકી સંપદને, શુદ્ધ કરી શકાતાં નથી. તેમજ પુરુશ થકી પ્રકૃતી પણ શુદ્ધી નહીં થવી જોઈએ. ॥૧૮॥ મારે આકર્ષા એવા

પુરુશ, જેના આશ્રયથકી કર્મનાં બંધનોને પામે છે. તે પ્રકૃતી તથા પ્રકૃતીના યુક્તો જ્યાં સુધી વીધમાન છે, ત્યાં સુધી પુરુશને કેવલપણું (મોક્ષ) કેમ થાય? ॥૧૯॥ એટલે તત્ત્વ વીચારવડે કરીને કાંઈ સમયે ઉત્પન્ન એવા બધા (મરણ અથવા સંસાર થવો. તે)ની નીવૃત્તી થાય અરી. પણ તેનાં નીમીત્તો (પ્રકૃતી તથા પ્રકૃતીના યુક્તો) નીવૃત્ત ન થવાને લીધે, પાછો ફરીથી સંસાર ઉત્પન્ન થવો જ જોઈએ. ॥૨૦॥ -શ્રીભગવાન-તીર્થ મનથી અને નીષ્કામપણે સ્વધર્મનું આચરણ કરવાવડે-વારંવાર મારી કથા આદી સાંભળવાવડે-મારે વીશેની પુદ્ગલ થયેલ તીવ બકતોવડે-તત્ત્વજ્ઞાને કરીને થયેલા વીજ્ઞાન સહીત જળવાન વૈરાગ્યવડે-અને તીવ મનની સમાધી તથા તપ યુક્ત યોગવડે; રાત દીવસ જાગ્યા કરતી, એ; પુરુશની પ્રકૃતી, અમીના ઉત્પત્તી સ્થાન અરણીની પેઠે, અહીંયાંજ ધીમે ધીમે પોતાથીજ નહીં સરખી (જોવામાં ન આવે એવી) થઈ જાય છે. ॥ ૨૧-૨૨-૨૩ ॥ અને જેના ભોગ ભોગવી લીધા છે તથા રોજ રોજ દોષ જોઈને જેનો ભોગ

મન્યમાનસ્તદાત્માનમનષ્ટોનષ્ટવન્મૃષા ॥ નષ્ટેહંકરણેદ્રશ્ચાનષ્ટવિત્તદ્વાતુરઃ ॥૧૫॥ એવંપ્રત્યવમૃશ્યાસાવાત્માનંપ્રતિપચતે ॥ સાહંકારસ્યદ્રવ્ય સ્વયોઽવસ્થાનમનુગ્રહઃ ॥૧૬॥ દેવહૂતિ ० પુરુષં પ્રકૃતિર્બ્રહ્મન્નવિમંચતિકર્હિચિત્ ॥ અન્યોઽન્યાપાશ્રયત્વાદ્વનિત્યત્વાદનયોઃ પ્રમો ॥૧૭॥ યથા ગંધસ્યભૂમેશ્વનભાવોવ્યતિરેકતઃ ॥ અપારસસ્યચયથાતથાવુદ્ધેઃ પરસ્યચ ॥૧૮॥ અકર્તુઃ કર્મવંધોયંપુરુષસ્યયદાશ્રયઃ ॥ ગુણેષુસત્સુપ્રકૃતેઃ કૈવલ્યંતેષ્વતઃ કથં ॥૧૯॥ ક્વચિત્તત્ત્વાવમર્શોનનિવૃત્તંભયમુલ્લવણં ॥ અનિવૃત્તનિમિત્તત્વાત્પુનઃ પ્રત્યવતિષ્ઠતે ॥૨૦॥ શ્રીભગ ० અનિમિત્તનિમિત્તેન સ્વધર્મેણામલાત્મના ॥ તીવ્રયામયિભક્તયાચશ્રુતસંશ્રુતયાચિરં ॥૨૧॥ જ્ઞાનેનદૃષ્ટતત્ત્વેનવૈરાગ્યેણબલીયસા ॥ તપોયુક્તેનયોગેનતીવ્રેણાત્મસ માધિના ॥૨૨॥ પ્રકૃતિઃ પુરુષસ્યેહદદ્યમાનાત્વહર્નિશં ॥ તિરોભવિત્રીશનકૈરમેયોનિરિવારણિઃ ॥૨૩॥ ભુક્તભોગાપરિત્યક્તાદૃષ્ટદોષાચનિત્ય શઃ ॥ નેશ્વરસ્યાશુભંધતેસ્વેમહિમ્નિસ્થિતસ્યચ ॥૨૪॥ યથાહ્યપ્રતિબુદ્ધસ્યપ્રસ્વાપોવદ્ધનર્થભૃત્ ॥ સપ્તપ્રતિબુદ્ધસ્યનવૈમોહાયકલ્પતે ॥૨૫॥ એવંવિદિતતત્ત્વસ્યપ્રકૃતિર્મયિમાનસં ॥ યુંજતોનાપકુરુતઆત્મારામસ્યકર્હિચિત્ ॥૨૬॥ યદેવમધ્યાત્મરતઃ કાલૈનબહુજન્મના ॥ સર્વત્રજાતવૈરાગ્યઆબ્રહ્મભવનાન્મુનિઃ ॥૨૭॥ મદ્ભક્તઃ પ્રતિબુદ્ધાર્થોમત્પ્રસાદેનભયસા ॥ નિઃશ્રેયસંસ્વસંસ્થાનંકૈવલ્યાસ્યંમદાશ્રયં ॥૨૮॥ પ્રાપ્નોતીહાંજસાધીરઃ સ્વદશાહિન્નસંશયઃ ॥ યદ્ભક્તિનિવર્તેતયોગીલિંગાદિનિર્ગમે ॥૨૯॥ યદાનયોગોપચિતાસુચેતોમાયાસુસિદ્ધસ્યવિપજ્જતેઽગ ॥ અનન્ય હેતુષ્વથમેગતિઃ સ્યાદાત્યંતિકીયત્રનમૃત્યુહાસઃ ॥૩૦॥ ઇ ० બ્રા ० મ ० ત ० સપ્તવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥૨૭॥ શ્રીભગ ० યોગસ્યલક્ષણંવક્ષ્યેસવી જસ્યનૃપાત્મજે ॥ મનોયેનૈવવિધિનાપ્રસન્નંયાતિસત્પથં ॥૧॥ સ્વધર્માચરણંશક્ત્યાવિધર્માન્નિવર્તનં ॥ દૈવાલ્લબ્ધેનસંતોષાત્મવિચ્છરણાર્ચનં ૨ ગ્રામ્યધર્મનિવૃત્તિશ્ચમોક્ષધર્મરતિસ્તથા ॥ મિતમેધ્યાદનંશશ્વદ્વિવિક્તક્ષેમસેવનં ॥૩॥ અહિંસાસત્યમસ્તેયંવાવદર્થપરિગ્રહઃ ॥ બ્રહ્મચર્યંતપઃશૌચં સ્વાધ્યાયઃ પુરુષાર્ચનં ॥૪॥ મૌનંસદાસનજયઃ સ્થૈર્યંપ્રાણજયઃશનૈઃ ॥ પ્રત્યાહારશ્ચૈન્દ્રિયાણાંવિપયાન્મનસાહદિ ॥૫॥ સ્વધિષ્ણ્યાનામેકદેશેમન

કરેલો છે. એવી તે પ્રકૃતી વીધમાન હોય તો પણ; પોતાના આત્મ સ્વરૂપના મહીમાને વીશે સ્તીર થયેલા, અને હથ્થર એટલે અપરંતર (વીશવાદીકના સુખોની ઇચ્છાને આધીન નહીં થનારા) એવા પુરુશનું કાંઈ પણ અશુભ તે કરી શકતીજ નથી. ॥૨૪॥ જેમ નદી જાણેલાને સ્વપ્ન જહુ જહુ અર્થ ઉત્પન્ન કરે છે. પણ જાણેલાને મોદ ઉત્પન્ન કરી શકતું નથી. તે રીતેજ તત્ત્વને જાણનારા-મારે વીશે અને સ-ખનારા-અને આત્મ સ્વરૂપમાં આનંદ પામનારા-પુરુશને; પ્રકૃતી કાંઈ પણ કાંઈ અપકાર કરી શકતીજ નથી. ॥૨૫-૨૬॥ આ પ્રમાણે ધણા જન્મો વડે અને ધણા કાળ સુધી અધ્યાત્મ જ્ઞાનને વીશે પ્રીતી વાળો મુની, સર્વત્ર જલ્લોક સુધી થકી વૈરાગ્ય પામે છે, અને ધીર તથા આત્મદર્શી થાય છે, તથા તેના સર્વ સંસારો છેલ્લ જાય છે. અને તેના લીંગ શરીરનો પણ નાશ થઈ જાય છે, વળી તે મારો બકત, મારા પ્રસાદવડે, ઉનાવજો અને આ જન્મમાંજ, યથાર્થપણે મારા સ્વરૂપને જાણે છે. તથા મારા આશ્રય વાળા-મારામાંજ

રહેલા-અને કેવલ એટલે મોક્ષ નામથી કહેવાતા-મારા કલ્યાણકારી પદને પામે છે. કે જ્યાં મરેલા યોગીઓને ત્યાંથી પાછા ફરતું પડતુંજ નથી. ॥૨૭-૨૮-૨૯॥ વળી હે માતા, જ્યારે તે સીદ્ધ થયેલા યોગીનું મન યોગ વડે પ્રાપ્ત થનારી સીદ્ધીઓ આવીને વીશે આશ્ચર્ય નહીં થતાં, અનન્ય હેતુથી મારામાંજ લાગેલું રહે છે ત્યારે તે, મારી આત્મીક ગતિને એટલે મારા પદને પામે છે. કે જ્યાં મૃત્યુનો પણ મર્ગ આવતો નથી ॥૩૦॥ છત્રીશ્રી ० બ્રા ० ત્રીજા સ્કંધનો સપ્તાવીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૨૭॥

અધ્યાય-૨૮ મો.-શ્રીભગવાન-હે રાજપુત્રી, હવે “સખીજ યોગ” વીશે કહું છું કે જે વીધી સહીત કરત્રાથી મન પ્રશ્ન થઈને, સત માર્ગને વીશેજ પ્રવર્તે છે. ॥૧॥ ઇત્તી પ્રમાણે સ્વધર્મનું આચરણ-અધર્મનો ભ્રમ, -દૈવધર્મથી મળેલામાંજ સંતોષ-આત્મજાગીઓના ચરણનું સેવન ॥૨॥ આત્મ ધર્મો થકી નીવૃત્તી-મેક્ષ ધર્મમાં પ્રીતી-મીત અને મેધ્ય અભાદીકનું ખાતું પીતું-અને સર્વકાળ એકાંત અને નીર્ભય સ્થા-

નનું સેવનઃ એટલું કરવાવડે. ૧૩૩ તથા અર્દાસા-સત્ય-અનેય (એટલે જીવનનું કાંઈ ન બેઠું બેસું)-અર્થ ને-
ટી સંમદ-અર્થસર્વ-નય-શીય-સાધ્ય-ધ્યન-અને ભગવાનનાં સ્વરૂપ (સુખ, અમી, આશ્ચ, મામ, હૃદય, વાયુ,
જ્વા, પૃથ્વી સત્પુરુષ, આત્મા, સર્વ પ્રાણી માત્ર) નું પુજન કરવું-૧૩૪-મનન-સારી રીતનું આસન છત-
પણ-સ્થાપના-પ્રાણવાયુનો જ્વા-અને મન સદીન દ્રવ્યોને, તેમજ વીશ્યો થકી ધીરે ધીરે સંશય કરીને
તેમને હરવને વીશે નીચક કરવો. ૧૩૫ એ સર્વ કરવાવડેઃ પ્રાણવાયુની તેનાં સ્થાનો (મુખાધર-નાભી-હૃદય-
કંઠ-અને તાળું) તેમજા દેહપદ્મ એક સ્થાનમાં મનરે ધારણ કરવી, તથા વૈકુંઠ ભગવાનની લીલાઓનું
ધ્યાન, અને તેનું જીવન અને સ્થાન મનને વીશે કરવું. ૧૩૬ એટલે આગસ રહીત થઈને એ ઉપાયો
કરવાથી અને પ્રાણવાયુ આદીવડે પ્રાણવાયુને ઠંડાવવી, દુષ્ટ અને અવજે માટે જરૂર મન. પુદ્ગલો
ધીમે ધીમે વચ થાય છે. ૧૩૭ અને તે કરવાને સાઈ, પત્રીત સ્થાનમાં આસનની સ્થાપના કરી, તે ઉ-

પર સ્વસ્તીક આસનથી શરીરને સુખ થાય તેમ બેસીને, આસનછત થક અગ્રાસ કરવા બેસવો. ૧૩૮
પ્રથમ પુરક-કુંભક-અને રેચક, અથવા રેચક-કુંભક-અને પુરકથી, પ્રાણના માર્ગને શુદ્ધ કરવો. કે જેથી મન
સ્થીર થઈને, પાછું ચંચળ થાય નહીં. ૧૩૯ વાયુ અને અગ્નીથી ધમવાવડે જેમ કોઈ આદી પ્રાણો મેલને
તણને સુદ થાય છે. તેમ આસને છતનાર થોડીનું મન થોડા કાળમાંજ, રમેયુષ્ય આદી મેલથી રહીત એટલે
નીચક અને શાંત થાય છે. ૧૪૦ પ્રાણવાયુથી શરીરના દેહ, પાત-પીત- અને કંઈને પાળી નાંખવા અને
પુદ્ગલો કીચીશ કોન-લોન-અરીયા આદીને, ધારણા વડે પાળી નાંખવા. તથા સંગથી થનાર દેહ, આ-
સન આદીને, દ્રવ્યો અને મનનો, હરવને વીશે નીચક કરવા વડે મટાડવા. તેમજ અગ્નીધર યુક્તો રાગ-
દેશ-કામના-મોહ-મુદપણ-અને આગસ, વીચેરને ધ્યાન વડે પાળી નાંખવા-(પાણ વાયુ સદીન મનની સ્થા-
ના થવાને ધારણા કહે છે. કેટલોક વખત સુધી ધારણા સતત રહેને ધ્યાન કહેવાય છે. અને એવી રીતે સા-

સાપ્રાણધારણાં વૈકુંઠલીલામિધ્યાનંસમાધ્યાનંતથાત્મનઃ ॥૬॥ પૃતૈરન્યૈશ્વપાયિભિર્મનોદુષ્ટમસત્પયં ॥ બુદ્ધ્યાયુંજીતશનકૈર્જિતપ્રાણોહ્યતંદ્રિતઃ
॥૭॥ શુચૌદેશેપ્રતિષ્ઠાપ્યવિજિતાસનઆસનં ॥ તસ્મિન્સ્વસ્તિસમાસીનઃ, જુકાયઃસમમ્યસેત્ ॥૮॥ પ્રાણસ્યશોધયેન્માર્ગપૂરકુંભકરેચકૈઃ ॥
પ્રતિકૂલેનવાચિતંયથાસ્થિરમચંચલં ॥૯॥ મનોઽચિરાત્સ્યાદ્વિરજંજિતશ્વાસસ્યયોગિનઃ ॥ વાચ્યમ્મિધ્યાંયથાલોહંધમાતંત્યજતિવૈમલં ॥૧૦॥
પ્રાણાયામૈર્દેહોષાન્ધારણામિશ્ચકિલ્બિષાન્ ॥ પ્રત્યાહારેણસંસર્ગાન્ધ્યાનેનાનીશ્વરાન્ગુણાન્ ॥૧૧॥ યદામનઃસ્વંવિરજંયોગેનસુસમાહિતં
કાષ્ટાંભગવતોધ્યાયેત્સ્વનાસાગ્રાવલોકનઃ ॥૧૨॥ પ્રસન્નવદનાંભોજંપદ્મગર્ભારુણેક્ષણં ॥ નીલોત્પલદલશ્યામંશંખચક્રગદાધરં ॥૧૩॥ લસ-
ત્પંકજર્કિજલકપીતકૌશેયવાસસં ॥ શ્રીવત્સવક્ષસંભ્રાજત્કોસ્તુભામુક્તકંધરં ॥૧૪॥ મત્તદ્વિરેફકલયાપરીતંવનમાલયા ॥ પરાધ્યાહારવલય-
કિરીટાંગદનૂપુરં ॥૧૫॥ કાંચીગુણોલ્લસચ્છોણિહૃદયાંભોજવિષ્ટરં ॥ દર્શનીયતમંશાંતંમનોનયનવર્ધનં ॥૧૬॥ અપીચ્યદર્શનંશશ્વત્સર્વલોકનમ-
સ્કૃતં ॥ સંતંવયસિકૈશોરંધૃત્યાનુગ્રહકાતરં ॥૧૭॥ કીર્તિન્યતીર્થયશસંપુણ્યશ્લોકયશસ્કરં ॥ ધ્યાયેદેવંસમગ્રાંગ્યાવન્નચ્યવતેજનઃ ॥૧૮॥ સ્થિ-
તંબ્રજંતમાસીનંશ્યાનંવાગુહાશયં ॥ પ્રેક્ષણીયેહિતંધ્યાયેચ્છુદ્ધભાવેનચેતસા ॥૧૯॥ તસ્મિન્નુલ્લઘ્વપદંચિતંસર્વાવયવસંસ્થિતં ॥ વિલક્ષ્યૈકવસં-
યુજ્યાદંગેભગવતોમુનિઃ ॥૨૦॥ સંચિંતયેદ્ભગવતશ્ચરણારવિદંવજ્રાંકુશધ્વજસરોરુહલાંછનાઢ્યં ॥ ઉતુંગરક્તવિલસન્નચક્રવાલજ્યોત્સ્નામિ-
રાહતમહદ્દયાધકારં ॥૨૧॥ યચ્છૌચનિઃસૃતસરિત્પ્રવરોદકેનતીર્થેનમૂર્ધ્ન્યધિકૃતેનશિવઃશિવોઽભૂત ॥ ધ્યાતુર્મનઃશમલશૈલનિરઘ્વજંધ્યા-
યેચ્ચિરંભગવતશ્ચરણારવિદં ॥૨૨॥ જાનુદ્વયંજલજલોચનયાજનન્યાલક્ષ્મ્યાઽખિલસ્યસુરવંદિતયાવિધાતુઃ ॥ ઊર્વોર્નિધાયકરપદ્મવરોચિષાય-
ત્સંલલિતંહૃદિવિભોરભવસ્યકુર્યાત્ ॥૨૩॥ ઊરુસુપર્ણમુજયોરધિશોભમાનાવોજોનિધીઅતસિકાકુસુમાવભાસૌ ॥ વ્યાલંબિપીતવરવાસસિ-
વર્તમાનકાંચીકલાપપરિરંભિનિતંબંધિવં ॥૨૪॥ નામિહ્નદંભુવનકોશગુહોદરસ્યંયત્રાત્મયોનિધિષણાંસ્વલલોકપત્રં ॥ વ્યૂઠંહરિન્મણિ-ષ

ના વખત સુધી રહેને સમાધી કહેવાય છે. ૧૧૧ એ રીતે યોગ થકી બપોરે સારી રીતે વચ કરેલું મન નીચક થા-
વ, ત્યારે પોતાના નાકની અણી સામી નજર રાખીને (નીચે પ્રમાણેના) ભગવાનના સ્વરૂપનું, ધ્યાન, કરવું. ૧૧૨ ॥
પ્રસન્ન મુખ કમળા છે, કમળના ગર્ભ સરળી લલ આંખો છે. નીલકમળના પાંદડા જેવો શ્યામ રંગ છે,
અને શંખ-ચક્ર-ને ગદા ધારણ કરેલ છે. ૧૧૩ ॥ કમળના કેસરા સરળાં શોભતાં પીળાં વસ્ત્રો ધર્યાં છે.
વક્ષસ્થળમાં ધીવત્સનું ચીન્હ તથા કંઠમાં ધારણ કરેલો કૌરુભમણી શોભી રહ્યા છે. ૧૧૪ ॥ મહાન્મત ભ-
મસાંધેથી અમુચ્છાદ કરાતી વનમાળા પેહેરેલી છે. તથા અમુચ્છ દાર-કંકણ-કીરીટ-ગાણુબંધ-અને જાંઝર
ધારણ કરેલ છે. એવું તથા. ૧૧૫ ॥ કીર્તિમંજારથી શોભતા નીલંગ વાળું-હૃદય કમળના વીરનાર વાળું-અતી
ઉત્તમ જેવા જેવું-શાંત-મન અને આંખોને આનંદ આપનાર-મન્દાદીકને સર્વ કાળ સુદર દર્શન આપનાર-
સર્વ કોઈ નમસ્કાર કરેલું-કૃતી જીવાની વાળું-દાસલોકો ઉપર અનુમદ કરવાને વ્યય થયેલું-કીર્તન ક-
રવા યોગ્ય તીર્થંશ પદ્મમણી-અને પુણ્યશ્લોક (જળીરાગ-મુધીકીર-બીખાદીક) પુરોહી કીર્તીને વધારનાર-

એવાં સમગ્ર અંગોવાળું ભગવાનનું સ્વરૂપ, કોલેલાનું-મેઠેલાનું-આલતાનું-સુનેલાનું અથવા અંતરમાં રહેલાનું,
બધાં સુધી મન તેમાંથી ખસી ન જાય, સાં સુધી એ જેવા યોગ લીલાઓ કરનારાનું ધ્યાન, શુદ્ધ બાવથી
કરવું. ૧૧૬-૧૭-૧૮-૧૯ ॥ અને તે મુનીનું ચીત ભગવાનનાં એ સર્વ અંગોને વીશે એકત્રપણે બપોરે સ્થીર
થયેલું અને બપોરે લાગેલું જણાય, ત્યારે પછીથી તેણે તેને ભગવાનના એક એક અંગને વીશે જોડવું. ૧૨૦ ॥
પ્રથમ ભગવાનના ચરણાર્ધ, કે જે વજ્ર-અંકુશ-હસ્ત-અને કમળનાં ચીન્હોથી શોભતા; લાલ, ઉપડના, અને
શોભતા નખમંડળના પ્રકાશથી મદાના પુરોહીના હૃદયના અંધારને દણી નાંખનાર છે. અને જેને પોતાથી
ઉત્પન્ન થયેલ ગંગાના જળરૂપ તીર્થને માથા ઉપર ધારણ કરવાથી સદાશીવ પણ સુખી થયા છે. એવા;
અને ધ્યાન કરનારાઓના મનનાં પાપોરૂપ પવન ઉપર, પડતા વજ્ર સમાન છે. એવા સ્વરૂપનું ધ્યાન ધણીવારસુધી
કરવું. ૧૨૧-૨૨ ॥ પછી અખીલ બ્રહ્માંડની માતા-અને દેવતાઓ તથા બ્રહ્મા પણ જેને નમે છે. એવાં કમળોત્ત-
ભદ્રમીજીએ પોતાની સાથળ ઉપર ધારણ કરીને શુશોભીત હસ્તકમળથી લગાવેલા એ અજન્માના એ જોડણું હૃદય-

માં ધ્યાન કરવું. ॥૨૩॥ પછી મરડના ખભાઉપર શોભતા-અળતાબંડારૂપ-અને અગશીના પુલકોવા પ્રકાશતા ભગવા-
નના સાક્ષીઓનું ધ્યાન કરવું અને તે પછી, ઘુમી સુધી પહોંચેલા લાંબા પીનાં પર ઉપર રહેલી કડીએ અગાના ઘેરાવા સાથે
અગ્ની રહેલ ભગવાનના નીતંગનું ધ્યાન કરવું ॥૨૪॥ પછી ભગવાનના હૃદયમાં રહેલ, સર્વ ભગવાનના સ્થાનકરૂપ
નાભી હૃદ, કે જેમાં પ્રજ્ઞાના સ્થાન રૂપ લોકાત્મક કમળ ઉગ્યું હતું. તે ભગવાનની નાભીનું ધ્યાન કરવું. અને
તે પછી સ્વચ્છ હારના કીરણોથી સ્વેત લાગતા, ભગવાનના નીળમણી જેવા બે સ્તનનું ધ્યાન કરવું. ॥૨૫॥
પછી બાકોના મનને અને નેત્રને સુખ આપનારા, તથા લક્ષ્મીજીના નીલાસ સ્થાનરૂપ ભગવાનના વક્ષસ્થાનનું
ધ્યાન કરવું. અને તે પછી કૈશુભમણીને શોભાનારા અને સર્વ લોકોએ નમસ્કાર કરેલા ભગવાનના કંઠનું
ધ્યાન કરવું. ॥૨૬॥ પછી સમુદ્રનું મંથન કરતી વેળા મહારાજા દેવનાથી ધસાઈને ઉઠ્યા થયેલાં કંકણવાળા
તથા લોકવાળા દેવતાઓના નીલાસસ્થાનરૂપ ભગવાનના હાથનું ધ્યાન કરવું. અને તે પછી હૃદયને આશાવાળા

અને અસલ તેજવાળા ચક્રનું, અને ભગવાનના હૃદયકમળમાં રાગદંડની પેઠે શોભતા, સંખનું ધ્યાન કરવું.
॥૨૭॥ પછી ભગવાનને વહાલી તથા રાગુઓના લોહીના ગારાથી ખરડાયેલી કૌમુદીને મદાનું, અને ધણી ભમ-
રાઓ મુંઝવે કરતી ભગવાનની વનગાળાનું, ધ્યાન કરવું. અને તે પછી ચૈતન્યના નીર્મળ તત્ત્વરૂપ ભગવાનના
કંઠમાં રહેલા ગણ્ડીનું ધ્યાન કરવું. ॥૨૮॥ પછી ચળકતા મકરાકૃતી કુડોથી શોભતા ગાલવાળા-ચુંદર નાક અને
નીર્મળ ભગવે સાથેના કપાળવાળા-અને ગમરાઓએ શેવાતાં કમળ સરખાં માંછલાંની બેડી જેવાં કુડોનો;
પાતાની સોભાથી, પોતા ઉપરના વાંકા વાળના સમુદાયથી, અને ચુંદર આંખોથી તીરસ્કાર કરનારા-અને દાસ
બગડે પર દયાળુ સુધીથી આ લોકને વીશે સ્વરૂપ ધારણ કરનારા ભગવાનના મુખાર્દનું, આગસ તથા મગથી
ધ્યાન કરવું. ॥૨૯-૩૦॥ તે પછી ભયંકર ત્રણ તાપને સમાવવાને, અધીક કપાથી નેત્રો થકી મુકેલો કટાક્ષ,
કે જે મંદ હાસ્ય યુક્ત અને ધણી પ્રસાદવાળો છે. તેનું અતીથ્ય બાવથી ધણીવાર સુધી હૃદયમાં ધ્યાન કરવું.

સ્તનયોરમુખ્યધ્યાયેદ્વયંવિશદહારમયૂર્વગૌરં ॥૨૫॥ વક્ષોઽધિવાસમૃષભસ્યમહાવિભૂતે:પુંસાંમનોનયનનિર્વૃત્તિમાદધાનં ॥ કંઠંચકૌસ્તુભમ
ળેરધિભૂષણાર્થંકુર્યાન્મનસ્યચિલ્લોકનમસ્કૃતસ્ય ॥૨૬॥ વાહૂશ્વમંદરગિરે:પરિવર્તનેનનિર્ણિક્તવાહુવલયાનધિલોકપાલાન ॥ સંચિંતયેદશ
શતારમસહ્યતેજ:શંખંચતત્કરસરોરુહરાજહંસં ॥૨૭॥ કૌમોદકીંભગવતોદયિતાંસ્મરેતદિગ્ધામરાતિમટશોણિતકર્દમેન ॥ માલાંમધુવ્રત
વરૂથગિરોપધુષ્ટાંચૈત્યસ્યતત્ત્વમમલંમણિમસ્યકંઠે ॥૨૮॥ ધૃત્યાનુકંપિતધિયેહગૃહીતમૂર્તે:સંચિંતયેદ્ભગવતોવદનારવિદં ॥ યદ્વિસ્ફુરન્મકર
કુંડલવલ્ગિતેનવિદ્યોતિતામલકપોલમુદારનાસં ॥૨૯॥ યચ્છ્રીનિકેતમલિભિ:પરિસેવ્યમાનંભૂત્યાસ્વયાકુટિલકુંતલ્લટ્ટંદ્રુષ્ટં ॥ મીનદ્વયાશ્રય
મધિક્ષિપદજ્જનેત્રંધ્યાયેન્મનોમયમતંદિતઊલ્લસદ્ધ ॥૩૦॥ તસ્યાવલોકમધિકંકૃપયાઽતિધોરતાપત્રયોપશમનાયનિસૃષ્ટમક્ષ્ણો: ॥ સ્નિગ્ધસ્મિ
તાનુગુણિતંવિપુલપ્રસાદંધ્યાયેચ્ચિરંવિપુલભાવનયાગુહાયાં ॥૩૧॥ હાસંહરેરવનતાચિલ્લોકતીવ્રશોકાશ્રુસાગરવિશોપણમત્યુદારં ॥ સંમોહ
નાયરચિતંનિજમાયયાસ્યભ્રૂમંડલંમુનિકૃતેમકરધ્વજસ્ય ॥૩૨॥ ધ્યાનાયનંપ્રહસિતંબહુલાધરોષ્ટ્રમાસારુણાયિતતનુદ્વિજકુંદપાંતિ ॥ ધ્યાયે
ત્સ્વદેહકુહરેઽવસિતસ્યવિષ્ણોર્ભક્ત્યાર્દયાઽર્પિતમનાનપૃથગ્દિદૃક્ષેત્ ॥૩૩॥ એવંહરૌભગવતિપ્રતિલબ્ધમાવોભક્ત્યાદ્રવદૃદયઉત્પુલક:પ્રમો
દાત્ ॥ ઔત્કંઠ્યબાઘ્પકલયામુહુર્યમાનસ્તન્નાપિચિત્તવડિશંશનકૈર્વિયુકે ॥૩૪॥ મુક્તાશ્રયંયર્હિનિર્વિષયંવિરક્તંનિર્વાણમૃચ્છતિમન:સહસા
યથાઽર્ચિ: ॥ આત્માનમત્રપુરુષોઽવ્યવધાનમેકમન્વીક્ષતેપ્રતિનિવૃત્તગુણપ્રવાહ: ॥૩૫॥ સોપ્યેતયાચરમયામનસોનિવૃત્યાતસ્મિન્મહિમ્ન્યવ
સિત:સુખદુ:ખવાહ્યે ॥ હેતુત્વમપ્યસતિકર્તારિદુ:ખયોર્યત્સ્વાત્મનિવિધત્તપલબ્ધપરાત્મકાષ્ઠ: ॥૩૬॥ દેહંચતંનચરમ:સ્થિતમુત્થિતંવાસિદ્ધો
વિપર્યતિયતોઽધ્યગમત્સ્વરૂપં ॥ દેવાદુપેતમથદૈવવશાદપેતંવાસોયથાપરિકૃતંમદિરામદાંધ: ॥૩૭॥ દેહોપિદૈવવશગ:ખલુકર્મયાવત્સ્વારંભ
કંપ્રતિસમીક્ષતએવસાસુ: ॥ તંસપ્રપંચમધિરૂઢસમાધિયોગ:સ્વાપ્નપુનર્નભજતેપ્રતિબુદ્ધવસ્તુ: ॥૩૮॥ યથાપુત્રાચ્ચવિત્તાચ્ચપૃથક્કૃમર્ત્ય:પ્રતીયતે

॥૩૧॥ પછી પ્રણામ કરનારા સર્વ લોકોના ધણી શોભાથી થયેલા આંસુઓના સમુદ્રને સુકતી નાંખનારા, ભગ-
વાનના અતી ચુંદર મંદહારનું, ધ્યાન કરવું. અને તે પછી, મુલોએને મોદ કરવાને પ્રવૃત્તિ કરાવેલો પશુ
મેહ કપવનવતસારૂં પોતાની માથાથી સ્વયંવક્ષા ભગવાનની બાગેલા મંડળનું, ધ્યાન કરવું. ॥૩૨॥ પછી ની-
ચલા હોઠની ઝાંઝ પડાથી, ડાઘા અને મોગરાની કળીઓ સરળા દોતળી પંકતીને રાતી દેખાડનારા, ભગવા-
નના અતી ચુંદર અને આનાયારે રહેલ થતા મંદહારનું પોતાના હૃદયકમળમાં ધ્યાન કરવું. અને એવું ધ્યાન
કરતાં પ્રેમસંપાળી બક્ષોથી તેમાંથી ચીત રાખીને તે નીના, બીજું કંઈ પણ જોવાની હચ્છા કરતી નહીં.
॥ ૩૩ ॥ એ પ્રકારે પ્રવૃત્ત કરવાથી, હૃદય વારંવાર પીગળી જઈને રોમાંચીત થાય છે, ઉકડેલી આંધળો
આંસુ આવે છે, અને માછલાની કુડીની પેઠે મન ભગવાનમાં જોડાઈ જાય છે, તેમને વીશે બક્ષીતાવ ઉત્પન્ન
થાય છે. ॥ ૩૪ ॥ મન જ્યારે વીશવાદીકથી વીરુદ્ધ, અને ધ્યાન કરવાના વીરુદ્ધ રહીને એકલે બીજા આ-

શ્રય વીતનું થાય છે. ત્યારે દીવાની બેઠેલી પેઠે તે એક એક નીકળીને પામે છે. અને સુષેના પ્રવાહ
(સુખ દુઃખાદીક) ની નીકળી થઈને, ધ્યાન કરનાર અને ધ્યાન કરવાની વચ્ચેના નીચાણોથી રહીને, એકાદ
આત્મસ્વરૂપ પુરુષ ભગવાનને, તે જોવા કરે છે. ॥૩૫॥ મનની એવી કૃતી થવાથી, સુખ અને દુઃખ અને થકી
રહીને એવા આત્મસ્વરૂપમાં નીચાવાન થયેલો-અને પરમાત્માના સ્વરૂપને પામેલો થેતો, સુખ દુઃખાદીકનું બા-
કતાપણું પોતાનામાં જુદું માનેલાનું બંધીનથી પછી તેઓ થકી નીચીત થાય છે. ॥ ૩૬ ॥ અને એ રીતે
આત્મસ્વરૂપને પામેલો તે સીદ પુરુષ, પોતાનો દેહ, એડવાનું-કેડવાનું-કોંઈ દૈવચંદ્રાથી બીજો કેડાણે ગયે-
લાનું, કે ફરીથી તેજ કેડાણે પાછો આવેલાનું, પણ મદીરાના મદથી આંધળો થયેલો પુરુષ પોતાનાં પગાદી-
કને નહીં જાણતી પેઠે, જાણી શકતો નથી. ॥૩૭॥ પ્રારબ્ધ આંધીન તેનો દેહ પ્રારબ્ધ કામે પડેલોનામુધી
કડીયો સંકીર્ત થયે છે. પણ સમાધીવાળો-એકનેવીશે સ્થીર થયેલ અને આત્મસ્વરૂપને પામેલો થોભી, આ

દેવ પ્રવચને વીશે; હૃદયમાંથી જન્મેલો પુરુષ સ્વભાવે વીર્યયોગમાં ફરીથી આશ્રય નહીં થવાની પેટેજ, આશ્રયની વાતો થતો નથી. ૥૨૮૥ દીકરા અને પત્નીની યજ્ઞ કરીને જુદો હોવાની આત્મીયતા છે. તેજ રીતે પોતાને અતી વાકાલ્ય અને પોતાના મનના દેવ થઈ પશુ તે જુદોજ છે. ૥૨૯૥ જેમ અતીરૂપ મનનાં યજ્ઞનાં લાક્ષણિકતાઓ અને પુરુષો, એમાંથી કૃત્ય થવાને આત્મીયતા, તેઓના થઈ જુદોજ છે. તે રીતેજ જુન-દેવો-અંતરજ-પ્રધાન-અને જુનની સંસ્કૃતિનું સંમિશ્રિત એમના થઈ દેવઆત્મા (સેવક) જુદો છે. અને તેનાંજ ભગવાન અને બ્રહ્મ એ નામો છે. ૥૩૦-૩૧૥ સર્વ પ્રાણી પદાર્થોની વીશે આત્મા રહેતો છે. અને સર્વ પ્રાણી પદાર્થોની આત્માને વીશેજ છે. એમ અનન્ય જાણથી, સર્વ પ્રાણી પદાર્થોની વીશે મારા આત્મા-પશુનેજ રહેતું. ૥૩૨૥ ગેયત્રી (એટલે તેજ અથવા અર્ચી) પોતે જોઈને હોવા છતાં, તે જેમાંથી કૃત્ય થાય છે તે લાક્ષણિકતાઓ વીશે, જેમ અનેક પ્રકારના થયેલા સરખા ભેદમાં આવે છે. તેમજ પ્રકૃતી

(સર્વો) ને વીશે રહેતો આત્મા, યુક્તોની વીશમનાના કારણથી અનેક પ્રકારના થયેલા સરખા ભેદમાં આવે છે. ૥૩૩૥ એટલામાટે આ સન (મહાજુતાદીક કારણ સદી) અને અસન (દૈવ પદાર્થોની) સ્વરૂપવાળી, અને તામે કરવાને માટે અતી કઠીન એવી, ભગવાન થઈને થયેલી પ્રકૃતિના પગભર કરીને તમે આત્મસ્વરૂપને વીશેજ સ્વીકાર થાઓ. ૥૩૪૥ છત્રીશ્રી ભગવાન શ્રીમદ્ભગવાન અઢવીસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૨૮૥

અધ્યાય. ૨૮ મો-દેવહૂતિ-મહાત્મવ આદી લેખને પ્રકૃતિઓનાં લક્ષણો સાંખ્યની રીતી પ્રમાણે આપે કહ્યાં. કે જેથી પુરુષ ભગવાનનું પરમાર્થ સ્વરૂપ જાણવામાં આવે છે. પશુ તેનું મુળ કારણ બ્રહ્મપોષક હોવાનું આપે કહ્યું છે. તો તે શક્તિયોગનો માર્ગ, આપ મને વીરનાર સહીત કહી સંભળાવો. ૥૧-૨૥ વળી હે ભગવાન, પ્રાણીમાત્રની નાના પ્રકારની સંસ્કૃતી લોકોને વીશે કેવા પ્રકારથી થાય છે. તે પશુ કહો. જેથી સર્વ વીરવાદીક થઈ પુરુષને પેરાજ્ય કૃત્ય થાય છે. ૥૩૫૥ તથા જેના કારણથી માણસો શુભ કર્મો કરે છે તે બ્રહ્મદીક હૃદયના કષ્ટ હૃદય

॥ અપ્યાત્મત્વેનાભિમતાદેહાદે:પુરુષસ્તથા॥૩૯॥પથોલ્મુકાદ્વિસ્ફુલિંગાદૂમાદ્વાપિસ્વસંભવાત્ ॥ અપ્યાત્મત્વેનાભિમતાત્તદગ્નિ:પૃથગુલ્મુકા
ત્ ॥૪૦॥ ભૂતેંદ્રિયાંત:કરણાત્પ્રધાનાજીવસંજિતાત્ ॥ આત્માતથાપૃથગ્દષ્ટાભગવાનબ્રહ્મસંજિત:॥૪૧॥ સર્વભૂતેષુચાત્માનંસર્વભૂતાનિચાત્મ
નિ ॥ ર્દક્ષેતાનન્યભાવેનભૂતેષ્વિવતદાત્મતાં ॥૪૨॥ સ્વયોનિપુયથાજ્યોતિરેકંનાનાપ્રતીયતે ॥ યોનીનાંગુણવૈષમ્યાત્તથાત્માપ્રકૃતૌસ્થિત: ૪૩
તસ્માદિમાંસ્વાંપ્રકૃતિંદેવીસદસદાત્મિકાં ॥ દુર્વિભાવ્યાપરાભાવ્યસ્વરૂપેણાવતિષ્ઠતે ॥૪૪॥ ઇ૦ખા૦મ૦તુ૦કાપિલેયેસાધનાનુષ્ઠાનંનામાષ્ટા
વિંશતિતમોઽધ્યાય: ॥૨૮॥ દેવહૂતિ૦લક્ષણંમહદાર્દનાંપ્રકૃતે:પુરુષસ્યચ ॥ સ્વરૂપંલક્ષ્યતેઽમીષાંયેનતત્પારમાર્થિકં ॥૧॥ યથાસાંખ્યેષુક
થિતંયન્મૂલંતત્પ્રચક્ષતે ॥ ભક્તિયોગસ્યમેમાર્ગંબ્રહ્મિવિસ્તરશ:પ્રમો ॥૨॥ વિરાગોયેનપુરુષોભગવાનસર્વતોભવેત્ ॥ આચક્ષ્વજીવલોકસ્યવિવિધા
લોન્સંસ્મૃતો: ॥૩॥ કાલસ્યેશ્વરરૂપસ્યપરેષાંચપરસ્યતે ॥ સ્વરૂપંવતકુર્વૈતિયદ્વેતો:કુશલંજના: ॥૪॥ લોકસ્યમિથ્યાભિમતેરચક્ષુષશ્ચિરંપ્રસુ
પ્તસ્યતમસ્યનાશ્રયે ॥ શ્રાંતસ્યકર્મસ્વનુવિદ્યાધિયાત્મમાવિરાસી:કિલયોગભાસ્કર: ॥૫॥ મૈત્રેય૦ઇતિમાતુર્વચ:શ્લક્ષણંપ્રતિનંદ્યમહામુનિ:
॥ આબભાવેકુરુશ્રેષ્ઠપ્રીતસ્તાંકરુણાઽર્દિત: ॥૬॥ શ્રીમગ૦ભક્તિયોગોબહુવિધોમાર્ગૈર્ભામિનિમાવ્યતે ॥ સ્વભાવગુણમાર્ગેણપુંસાંભાવોવિભિચ્યતે
॥૭॥ અભિસંધાયયદ્દિંસાંદંભંમાત્સર્યમેવવા ॥ સંરંભીભિન્નદ્વગ્ભાવંમયિકુર્યાત્સતામસ: ॥૮॥ વિષયાનભિસંધાયયશૈશ્વર્યમેવવા ॥ અર્ચાદાવ
ર્ચયેદ્યોમાંપૃથક્ભાવ:સરાજસ: ॥૯॥ કર્મનિર્હારમુદિશ્યપરસ્મિન્વાતદર્પણં ॥ યજેદ્યદ્યમિતિવાપૃથગ્ભાવ:સસાલિક: ॥૧૦॥ મદ્રુણશ્રુતિમા
ત્રેણમપિસર્વગુહાશયે ॥ મનોગતિરવિચ્છિન્નાયથાગંગાંઽમસૌંબુધૌ ॥૧૧॥ લક્ષણંભક્તિયોગસ્યનિર્ગુણસ્યત્યુદાહતં ॥ અહૈતુક્યવ્યવહિતાયા
ભક્તિ:પુરુષોત્તમે ॥૧૨॥ સાલોક્યસાષ્ટિસામીપ્યસારૂપ્યેકત્વમપ્યુત ॥ દીયમાનંનગૃણંતિવિનામત્સેવનંજના: ॥૧૩॥ સપ્તભક્તિયોગાસ્ય
આત્યંતિકુદાહત: ॥ યેનાતિવ્રજ્યત્રિગુણંમદ્રાવાયોપપદ્યતે ॥૧૪॥ નિષેવિતેનાનિમિત્તેનસ્વધર્મેણમહીયસા ॥ ક્રિયાયોગેનશસ્ત્રેનનાતિહિંસ્રે

આપના કાળ સ્વરૂપ વીશે પશુ કહો. ૥૪૫૥ કર્મોને વીશે જરૂર ગયેલી યુદ્ધથી થઈ ગયેલા-અને આ આશ્રય રહીત અંધકાર (દેહાદીકને પોતાના માનવાપણું) માં ખોટા અભિમાનથી થયો કાળ થયાં સુધ રહેલા લોકોને, યોગરૂપ પ્રકાર કરવાને માટે આપ પારખાર સુધ રૂપ પ્રકાર થયેલા છે. ૥ ૫ ॥-મૈત્રેય-ત્યારે હે વીર, માતાનાં એ સુંદર વચનોનો સત્કાર કરીને, દયાથી શેરપણા મહામુની કપીત દેવ, પ્રીતી સહીત બોલ્યા કે, ૥૬૥-શ્રી ભગવાન-હે માતા, પુરુષોના સ્વભાવ-શુભો-અને ભાવનાઓને બેદ પામવાથી ભક્તિયોગ થવા પ્રકારેવાળો થયો છે. ૥૭૥ રૂપનું અનુસંધાન ગળીને-દેવથી-અદેવથી-અથવા દેવથી, બેદ દટી સહીત ક્રોધને દુઃખ કરવાને માટે મારે વીશે જે ભક્તિયોગ કરવામાં આવે છે. તે તામસ ભક્તિયોગ છે. ૥૮૥ ની-સંયોગી-પ્રકૃતી-દેવથી-અથવા-દેવથી-અથવા-અનુસંધાનથી બેદ દટીસહીત અર્ચા (મુર્તિ) આદીકને વીશે જે ક્રોધ મારે અર્ચા આદીક ભક્તિયોગ કરે છે. તે રાજસ ભક્તિયોગ છે. ૥૯૥ કર્મોના નાશ કરવાના ઉદ્દેશથી

-પરમેશ્વરો અર્ચે-અગર પરમેશ્વરને અર્પણ કરીને, તથા મારે યજ્ઞ કરવુંજ નોંધએ, એમ સમજીને બીજ દટી સહીતજ જે મારે યજ્ઞ કરવારૂ ભક્તિયોગ કરે છે તે સાતીક ભક્તિયોગ છે. ૥૧૦૥ જેમ ગંગાજના જળની આવીછીન ગતી સમુદ્રને વીશે થયા કરે છે. તેમ મારા શુભના શ્રવણ માનથીજ, સર્વના અંતરમાં રહેનારા મારે વીશે મનની આવીછીન ગતી થયા કરે. ૥૧૧૥ એવી પુરુષોત્તમને વીશે હેતુ રહીત અને અવધીત એટલે બેદદટી નીતાની ભક્તી થાય. તે નીચુંજ ભક્તિયોગનું લક્ષણ કહેવાય છે. ૥૧૨૥ એ નીચુંજ ભક્તિયોગ કરનારા મનુષ્યોને હું મારી. “મારા લોકમાં રહેવાની”-“મારા સરખું અર્થે મળવાની”-“મારી સાથેજ રહેવાની”-“મારા સરખું સ્વરૂપ થવાની” અને “મારી સાથે મળીને એકરૂપ થવાની” ગતીઓ આપવા માંડુછું. પશુ મારી સેવા સીધા જીવન કરાગે તેઓ લેતાજ નથી. ૥૧૩૥ જેનાથકી ત્રણ શુભોને તજીને મારા પદને પગાય છે. તેજ મારો આત્મીક ભક્તિયોગ કહેવ છે. ૥૧૪૥ અદા આદી સહીત નીષ્કામ ધર્મનું સેવન કરવાથી-નીત્ય

નીત્ય, પ્રાણી દ્વિસા વીનાના અને જ્ઞાતા અનુસંધાનરહીત ક્રિયાયોગ કરવાથી-૥૧૫૥-મારાં સ્વરૂપો (અગ્નિ-સૂર્ય પ્રકારનાં)નું દર્શન, સ્પર્શ, પુળ, સ્તુતી, અને વંદન આદી કરવાથી-પ્રાણી પદાર્થ સર્વને વીશે મારી આવના રાખવાથી-ધીરજ અને અસંગ રાખવાથી. ૥૧૬૥ મોટાઓને ધણું માન આપવાથી-દીન કિપર દયા રાખવાથી-અને સમાન સાથે મીત્ર ભાવ રાખવાથી-વમનીયતાદીક પાળવાથી-૥૧૭૥-અધ્યાત્મ જ્ઞાનવાળાં જ્ઞાતુ અવજ્ઞાદીક કરવાથી-મારાં નામો વીગેરેનું ધ્યાન આદી કરવાથી-આર્જવ સહીત આર્થ જોડે સત્ય-કૃષોનો સંગ કરવાથી-અને અદ્વંદ્ય રહીત યજ્ઞને વતેવાથી. ૥૧૮૥ ઇત્યાદી યુજ્ઞોયથી પુરશનું અનુકરણ સારી રીતે શુદ્ધ યજ્ઞને, મારા યુજ્ઞો વીગેરેના અવજ્ઞ માત્રથીજ, મન મારા સ્વરૂપને વીશે લાગે છે. ૥૧૯૥ અંધને સેધ જનાર વાયુવડે અંધ જેમ પોતાથીજ ધ્રાણ દહીને પામેછે. તેમ ભક્તિયોગને વીશે આ રીતે પ્રીતી વાળું થયેલું, અને વીકાર રહીત મન પોતાની મેજેજ આત્મ તત્ત્વને પ્રાપ્ત થાયછે. ૥૨૦૥ અને અનંદયામી

હું સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદીકને વીશે સર્વકાળ રહેલો છું. તેની અવગણના કરીને મનુષ્યો મુર્તિમાંજ માઈ પુનઃ નાદીક કરેછે. તેનો માત્ર ચાળાં યુથવા જેવુંજ છે. ૥૨૧૥ સર્વ પ્રાણી માત્રને વીશે આત્મા અને ઇશ્વર-પથી રહેલા અને તજીને, મુદપણથી મુર્તિનું પુજન કરનારાંઓ તો રાખોડીમાંજ હોમનારાં છે. ૥૨૨૥ પારકા શરીરને વીશે રહેલ મારોજ, બીજ દહીથી અને અબીમાનથી, દેશ કરનારા તથા પ્રાણીઓ સાથે વૈર જાં-ધનારા એ પુરોહિતા મનને શાંતી મળતીજ નથી. ૥૨૩૥ હે પાપ રહીત માત્ર, પ્રાણીઓની અવગણના કરનારાંઓ, અનેક પ્રકારના નાના મોટા પદાર્થોવડે, ક્રીયાઓ (યજ્ઞોદીક) કરીને મુર્તિ આદીનું પુજન વીગેરે કરવાથી હું પ્રસન્ન થતો નથીજ. ૥૨૪૥ જ્યાં સુધી પોતાના હૃદયમાં સર્વ પ્રાણીને વીશે રહેલા હું ઇશ્વરને ન જાણે, ત્યાં સુધીજ પોતાનું સ્વધર્માચરણ કરવાની સાથે, અર્ચા (મુર્તિ) આદીનું પુજન કરવાનું છે. ૥૨૫૥ જે કાષ્ઠ પોતાને અને પરાધાને વીશે જરા પશુ બેદ રાખેછે. તેના બીજ દહીવાળાઓનેજ મૃત્યુયજ્ઞ અતી

જનિત્યશઃ॥૧૫॥ મદ્વિષ્ણ્વદર્શનસ્પર્શપૂજાસ્તુત્યભિવંદનૈઃ ॥ ભૂતેષુમદ્ભાવનયાસત્ત્વેનાસંગમેનચ॥૧૬॥ મહતાંબહુમાનેનદીનાનામનુકંપયા ॥ મૈત્ર્યાચૈવાત્મતુલ્યેષુયમેનનિયમેનચ॥૧૭॥ આધ્યાત્મિકાનુશ્રવણાન્નામસંકીર્તનાન્નમે॥ આર્જવેનાર્યસંગેનનિરહંક્રિયયાતથા ॥૧૮॥ મદ્દર્મણોગુણૈરતૈઃપરિસંશુદ્ધઆશયઃ॥ પુરુષાણાંહ્રુસાઽશ્ચેતિશ્રુતમાત્રગુણંહિમાં॥૧૯॥ યથાવાતરથોઘ્રાણમાતૃકેગંધઆશયાત્ ॥ એવંયોગરતંચેત આત્માનમવિકારિયત્ ॥૨૦॥ અહંસર્વેષુભૂતેષુભૂતાત્માવસ્થિતઃસદા॥ તમવજ્ઞાયમાંમર્ત્યઃકુરુતેર્ચાવિડંબનં॥૨૧॥ યોમાંસર્વેષુભૂતેષુસંતમાત્મા નમીશ્વરં॥ હિત્વાર્ચીભજતેમૌહ્યાદ્ગ્ધ્રસ્મન્યેવજુહોતિસઃ॥૨૨॥ દ્વિષતઃપરકાયેમાંમાનિનોભિન્નદર્શિનઃ॥ ભૂતેષુબદ્ધવૈરસ્યનમનઃશાંતિમૃચ્છતિ ॥૨૩॥ અહમુચ્ચાવચૈર્દ્વ્યૈઃક્રિયયોત્પન્નયાઽનઘે ॥ નૈવતુષ્યેઽર્ચિતોઽર્ચાયાંભૂતગ્રામાવમાનિનઃ॥૨૪॥ અર્ચાદાવર્ચયેતાવદીશ્વરંમાંસ્વકર્મકૃત્ ॥ યાવન્નવેદસ્વહૃદિસર્વભૂતેષ્વવસ્થિતં ॥૨૫॥ આત્મનશ્ચપરસ્થાપિયઃકરોત્યંતરોદરં॥ તસ્યભિન્નદૃશોઽત્યુર્વિદધેભયમુલ્બળં॥૨૬॥ અથમાં સર્વભૂતેષુભૂતાત્માનંકૃતાલયં॥ અર્હયેહાનમાનાઽધ્યાંમૈત્ર્યાઽભિન્નેનચક્ષુષા॥૨૭॥ જીવાઃશ્રેષ્ઠાહ્યજીવાનાંતતઃપ્રાણઘૃતઃશુભે ॥ તતઃસચિત્તાઃ પ્રવરાસ્તતશ્રેંદ્રિયવૃત્તયઃ॥૨૮॥ તત્રાપિસ્પર્શવેદિશ્ચઃપ્રવરારસવેદિનઃ॥ તેજ્યોગંધવિદઃશ્રેષ્ઠાસ્તતઃશબ્દવિદોવરાઃ॥૨૯॥ રૂપભેદવિદસ્તત્ર તતશ્ચોભયતોદતઃ॥ તેષાંબહુપદાશ્રેષ્ઠાશ્ચતુષ્પાદસ્તતોદ્વિપાત્ ॥૩૦॥ તતોવર્ણાશ્ચચત્વારસ્તેષાંબ્રાહ્મણઉત્તમઃ ॥ બ્રાહ્મણેષ્વપિવેદજ્ઞોહ્યર્થજ્ઞોમ્યધિકસ્તતઃ॥૩૧॥ અર્થજ્ઞાત્સંસયચ્છેતાતતઃશ્રેયાન્સ્વકર્મકૃત્ ॥ મુક્તસંગસ્તતોભૂયાનદોઘાધર્મમાત્મનઃ ॥૩૨॥ તસ્માન્મય્યર્પિતાશોષક્રિયાર્થાત્માનિરંતરઃ॥ મય્યર્પિતાત્મનઃપુંસોમયિસંન્યસ્તકર્મણઃ॥૩૩॥ નપશ્યામિપરંભૂતમકર્તુઃસમદર્શનાત્ ॥ મનસૈતાનિભૂતાનિપ્રણમેદ્દહુમાનયન્ ॥ ઈશ્વરોજીવકલ્યાપ્રવિષ્ઠોભગવાનિતિ ॥૩૪॥ ભક્તિયોગશ્ચયોગશ્ચમયામાનવ્યુદારિતઃ॥ યયોરેકતરેણૈવપુરુષઃપુરુષંવ્રજેત્ ॥૩૫॥ એતદ્ભગવતોરૂપંબ્રહ્મણઃપરમાત્મનઃ॥ પરંપ્રધાનંપુરુષંદૈવંકર્મવિવેષિતં॥૩૬॥ રૂપભેદાસ્પદંદિવ્યંકાલૈત્યભિધીયતે॥ ભૂતાનાંમહદાદીનાંયતો

કરણથી ભયની પ્રાપ્તી થયા કરેછે. ૥૨૬૥ એટલા માટે સર્વ પ્રાણી માત્રના આત્મા, અને પ્રાણી માત્રને વીશે રહેલા હુંનું (અર્થાત સર્વ પ્રાણી માત્રનું) બીજ દહી તજીને, મીત્ર ભાવથી, દાન તથા માન આદીવડે પુજન કરો. ૥૨૭૥ હે માત્ર, અચેતન પ્રાણી (પદાર્થ) કરતાં સચેતન શ્રેષ્ઠ છે. તેમનાયથી પ્રાણ વાયુની વૃત્તિવાળાઓ-તેમનાયથી ચીતની વૃત્તિવાળાઓ-અને તેમનાયથી દહીઓની વૃત્તિવાળાઓ શ્રેષ્ઠ છે. ૥૨૮૥ તેઓયથી સ્પર્શને જાણનારા, તેઓયથી રસને જાણનારા, તેઓયથી ગંધને જાણનારા-અને તેઓયથી શબ્દને જાણનારાઓ શ્રેષ્ઠ છે. ૥૨૯૥ તેઓયથી રૂપ અને બેદને જાણનારા-તેઓયથી એક તરફ દાનવાળા-તેઓયથી બહુ પગવાળા-તેઓયથી ચાર પગવાળા-અને તેઓયથી એ પગવાળા એટલે મનુષ્યો શ્રેષ્ઠ છે. ૥૩૦૥ તેઓમાં ચાર વર્ણવાળા-અને તેઓમાં બ્રાહ્મણ ઉત્તમ છે. બ્રાહ્મણમાં પણ વેદને જાણનારા-અને તેઓમાં પણ અર્થને જાણનારા અધીક શ્રેષ્ઠ છે. ૥૩૧૥ તે અર્થ જાણનારાઓમાં પણ શંકાને કાપનારાઓ શ્રેષ્ઠ છે. તેઓયથી

સંગને તજીલાઓ એટલે કર્મજાળની છત્રા રહીત સ્વધર્માચરણ કરનારાઓ શ્રેષ્ઠ છે. ૥૩૨૥ અને સર્વકર્મો-કર્મોનાં ક્ષો-અને પોતાનો દેહાદીક-એ સર્વ મને અર્પણ કરનાઓ, તેમનાથી પણ શ્રેષ્ઠ છે. એવા મારે વીશે સર્વ કર્મોને નાંખી દેનાર-સમદર્શીવાળા-અને અકર્તા પુરુષ કરતાં બીજ કોઈનેજ હું કનમ જાણતો નથી. માટે સર્વના નીધામક અને અનંદયામી ભગવાનને સર્વ પ્રાણી માત્રમાં રહેલા જાણીને, પ્રાણી માત્રને એ પ્રકારે (એટલે એક એકથી એકીક કિપર કલા પ્રમાણે) બહુ બહુ માન આપીને મન સહીત પ્રણામ કરો. ૥૩૩-૩૪૥ હે મનુષી પુત્રી, ભક્તિયોગ અને આશંગ યોગ, આ રીતે જેક મેં તમને કહ્યું. જેમાંના એકવક્રે પણ પુરુષ ભગવાન પરમાત્માને પગાય છે. ૥૩૫૥ પદાર્થોનાં રૂપ અને બેદ થવાના કારણરૂપ-પદ્ધતિય-કી પર પરમાત્મા પુરુષ ભગવાનનું રક્ષો કરતું સ્વરૂપ જે દૈવ કહેવાય છે તથા કર્મોની એક કરનાર છે. તે જોગ્ય સ્વરૂપનેજ કાળ નામથી પણ કહે છે. કે જેના થથી મહત્ત્વ આદી સર્વ, બીજ દહીવાળાઓને

ભય (પ્રત્ય) કાળ થય છે. ૥૩૬-૩૭૦ સર્વના આશ્રય થય-તીરુ અને અધીપત્યનું રક્ષણ કરવાનો સમર્થ કાળ, સર્વના દેશાર કરનાર છે. સર્વ પ્રાણી પદાર્થોને વીશે પ્રવેશ કરીને પ્રાણીઓ યજ્ઞોત્ર પ્રાણીઓનો નાશ કરે છે. ૥૩૮૦ તેને કાંઈ પ્રાણ-કાંઈ દેશ કરતાં વેળા નથી-ને કાંઈ યજ્ઞોત્ર પશુ નથી. તથા એ અપ્રમત પશુ, પ્રમત (મદ્ય) મનુષ્યોને વીશે પ્રવેશ કરીને તેમનાં આત્મ આજ્ઞાને પશુ છે. ૥૩૯૦ એવી બીજી વાત થાય છે. સર્વ જીવોને વાંચતાં તે છે. હૃદય એવી વાંચી વચ્ચે છે. અને નાશનો આદીક એવી બીજી પ્રકાર છે. ૥૪૦૦ એવી બીજી વાંચી વચ્ચે અને બીજી વાંચી સુદાં વનસ્પતીઓ પાત પેતાને સમયે દુઃખ તથા દેશને પાતુ કરે છે. ૥૪૧૦ નવી એ બીજી વચ્ચે કરે છે. અને સમુદ્ર મધ્યમાં એવી અપ્રમત વચ્ચે નથી. આવી પ્રકાર થાય છે. આ વચ્ચે નવી વચ્ચે એવી બીજી વચ્ચે નથી. ૥૪૨૦ એવી આદ્ય માર્ગને આદ્ય સર્વ પ્રાણીઓને રચના આત છે અને સર્વ આત્મજીવો રીશવદુ મદતવ પેતાના

દેહને વીશે (યોદ) લોકને પાતુ કરે છે. ૥૪૩ ૥ અને જેમને વચ આ ચર અચર જગત છે તે પુણ્યના અધીમાની બ્રહ્મા-વીરુ-અને રૂદ, દેવનાઓ દેવક પુણ્ય વીશે સર્વ આદીને, એ કાળની બીજી વચ્ચે કરે છે. ૥૪૪ ૥ એવો તે અન વીનાનો-બીજીઓનો અન આત્મનાર-અનાદી-બીજીઓનો આદી અન કરનાર-અને અન્ય એટલે દેશાર થરી રહીત-એવો તે કાળ પ્રાણીઓ વચ્ચે પ્રાણીઓના જન્મને કરતા વાંચો-અને પ્રાણીઓ યજ્ઞોત્ર પ્રાણીઓના મુદ્ય રૂપ અંતને કરતા વાંચો. ૥૪૫ ૥ ૬૦ માં ૧૦ માં ૧૦ રૂંડ-એવો સર્વોત્તમ અન-૧૦. ૥૪૬ ૥ અધ્યાય ૩૦ માં. — શ્રી ભગવાન — સર્વને ચળાવમાન કરનાર, એ કાળના પરાક્રમને, પાપના પરા-ક્રમને નહીં જાણનાર વાંચીઓની પેટ, કાંઈ લોક જાણના નથી. ૬૧ ૥ સુગ મેઘવતને માટે માણસો દુઃખ વેડીને જેને અર્થ મેળવે છે, તે તે અર્થને ભગવાન કાળ નાશ કરી નાંખે છે. જેને માટે પ્રકારે શોક કરે છે. ૬૨ ૥ અને આ દેહ તથા તેની પાછળ જાણનાં આ, પુત્ર, પત્ન, ક્ષેત્ર અને પાલીક જે અનુભવ એટલે

ભિન્નદશાંમયં ॥૩૭॥ યોંડતઃ પ્રવિદ્યમૂતાનિભૂતેરચ્ચિલાશ્રયઃ ॥ સવિષ્ણ્વારુયોઽધિયજ્ઞોઽસૌકાલઃ કલપતાં પ્રભુઃ ॥૩૮॥ નચાસ્ય કશ્ચિદ્ યિતો નદ્વેષ્યો નચવાંધવઃ ॥ આવિશત્ય પ્રમત્તો સૌ પ્રમત્તં જનમંતકૃત્ ॥૩૯॥ યદ્વયાદ્વાતિવાતો યં સૂર્યસ્તપતિયદ્વયાત્ ॥ યદ્વયાદ્વર્પતે દેવો ભગનો ભાતિયદ્વયાત્ ॥૪૦॥ યદ્વનસ્પતયો ભીતાલતાશ્ચૌષધિભિઃ સહ ॥ સ્વેસ્વેકાલે ઽભિગૃહ્ણંતિ પુષ્પાણિ ચ ફલાનિ ચ ॥૪૧॥ સ્વંતિ સરિતો ભીતાનો ત્સ્પર્પત્યુદધિર્યતઃ ॥ અગ્નિરિંધે સગિરિભિર્ભૂર્નમજ્જતિયદ્વયાત્ ॥૪૨॥ નભોદદાતિશ્વસતાં પદં યન્નિયમાદદઃ ॥ લોકં સ્વદેહં તનુતે મહાન્સપ્તભિ રાવૃતં ॥૪૩॥ ગુણાભિમાનિ નોદેવાઃ સર્ગાદિષ્વસ્ય યદ્વયાત્ ॥ વર્તંતે ઽનુયુગં યેષાં વશ એતચ્ચરાચરં ॥૪૪॥ સો ઽનંતો ઽતકરઃ કાલો ઽનાદિરાદિકૃદ વ્યયઃ ॥ જનં જનેન જનયન્મારયન્મૃત્યું નાંતકં ॥૪૫॥ ૬૦ માં ૧૦ માં ૧૦ એકો નિર્વિશત્તમો ઽધ્યાયઃ ॥૨૯॥ કપિલઃ સ્વૈતસ્ય જનો નૂનનાયં વેદોરુ વિક્રમં ॥ કાલ્યમાનો ઽપિ વલિનો વાયોરિવ ઘનાવલિઃ ॥૧॥ યં યમર્થમુપાદત્તે દુઃસ્વેન સુખહેતવે ॥ તં તં ધુનોતિ ભગવાન્પુમાન્શોચતિયત્કૃતે ॥૨॥ યદધ્રુવસ્ય દેહસ્ય સાનુબંધસ્ય દુર્મતિઃ ॥ ધ્રુવાણિ મન્યતે મોહાદ્રહક્ષેત્રવસૂનિ ચ ॥૩॥ જંતુર્વૈ ભવેતસ્મિન્યાં યાં યો નિમનુવ્રજેત્ ॥ તસ્યાં તસ્યાં સલભ તે નિર્વૃત્તિં ન વિરજ્યતે ॥૪॥ નરકસ્થો ઽપિ દેહં વૈન પુમાંસ્ય કુમિચ્છતિ ॥ નારક્યાં નિર્વૃત્તૌ સત્યાં દેવમાયા વિમોહિતઃ ॥૫॥ આત્મજાયા સુતાગારપ શુદ્રવિણંધુષુ ॥ નિગૂઢમૂલહૃદય આત્મા નંબહુમન્યતે ॥૬॥ સંદહ્ય માનસર્વાંગેષામુદ્વહનાધિના ॥ કરોત્યવિરતં મૂઢો દુરિતાનિ દુરાશયઃ ॥૭॥ આક્ષિપાત્મેન્દ્રિયઃ સ્ત્રીણામસતીનાં ચ માયયા ॥ રહોરચિતયાલાપૈઃ શિશૂનાં કલાભાષિણાં ॥૮॥ ગૃહેષુ કૂટધર્મેષુ દુઃસ્વતંત્રેષ્વતંદ્રિતઃ ॥ કુર્વન્દુઃસ્વપ્રતીકારં સુખવન્મન્યતે ગૃહી ॥૯॥ અર્થે રાપાદિતૈર્ગુર્વ્યાહિંસયેતસ્તતશ્ચતાન્ ॥ પુષ્ણાતિયેષાં પોષેણ શેષભુગ્યાત્યધઃસ્વયં ॥૧૦॥ વાર્તાયાં લુપ્તમાનાયામારબ્ધાયાં પુનઃ પુનઃ ॥ લોભાભિભૂતાનિઃ સત્ત્વઃ પરાર્થે કુરુતે સ્પૃહાં ॥૧૧॥ કુટુંબરણાકલ્પો મંદભાગ્યો વૃથોદયમઃ ॥ શ્રિયાવિહીનઃ કૃપજો ધ્યાયન્શ્વસતિમૂઢધીઃ ॥૧૨॥ એવં સ્વભરણાકલ્પં તત્કલત્રાદયસ્તદા ॥ નાદિયંતે યથા પૂર્વે કીનાશાઙ્ગગોજરં ॥૧૩॥ તત્રાપ્યજાતિર્વેદોઽભિ

જા છે. તેમને એ દુષ્ટ બુદ્ધી વાળાઓ મોહ વડે ધ્રુવ એટલે અચળ માને છે. ૥૩ ૥ જંતુ (પ્રાણી) જન્મ પામતાં જે જે ચેતનીને વીશે જાય છે. ત્યાં ત્યાં એ સર્વ તે તેને મળે છે. અને તેથી તે નીજની એટલે વૈશ્યને પામતો નથી. ૥૪૦ ૥ નરકને વીશે પડેલો પુરુષ પશુ ભગવાનની આપણી મોહ પામીને, તે નરકનાં શુભો થઈ નીજત નહીં થતાં, તેના દેહને પશુ તરવાને હચ્છોતો નથી. ૥૪૧ ૥ અને તેનું મન, દેહ-બી-પુત્ર-પત્ન-પશુ-પત્ર અને અંધુઓ આદીમાં દેહ પશુ અંધુ જવાથી તે પેતાને જ દુનર્થ માને છે. ૥૪૨ ૥ તથા તેઓના બરણ પોશણની ચીંતા વડે સર્વ જીવોમાં અજ્ઞા કરતો એ દુષ્ટ બુદ્ધી વાળો મુઢ, દુષ્ટ કર્મો કરતા થઈ નીજત થતો નથી. ૥૪૩ ૥ કાંઈ કાંઈ અને મધુર ભોલનારો જાણકોમાં-અને એકાંતને વીશે કપટ સ-હીત રમ્યા કરેલી વાણી ભોલની અસતી જીવોમાં-તેનું મન તથા દેહો બેચાળ જાળે, એ મુદરથ આજ્ઞાપાળો-કપટના સ્વભાવ વાળા અને જેમાં વીશેથી કરીને દુઃખ રહે છે એવા ધરમાં રહીને આગસ

તણ દુઃખને મરાડવાના કાળો કરવામાં સુખની પેટ માની લે છે. ૥૪૪ ૥ એમ બીજીઓને મોટામોટી પીડાઓ કરીને જ્યાં ત્યાં સંપાદન કરવા થન વડે તેઓનું પોશણ કરનારો અને તેઓના ખાતાં જે કાંઈ શેષ રહે તેને જ ખાનારો તે પછીથી નરકને વીશે જાય છે. ૥૪૫ ૥ અને મેળવેલી આજ્ઞાથી કરતો રીશરીને નાશ થઈ જાયથી સત્વ રહીત થયેલો તે લોક વડે કરીને બીજીઓના ધનને લેવાની હચ્છ (એટલે મોટી આદીક) કરે છે. ૥૪૬ ૥ તથા એ બાગ્ય હીન-કુટુંબનું પોશણ કરવામાં અશક્ત થયેલો-હથેલો થયા પછ મેળવેલો-શીમા રહી-રોક-અને મુઢ બુદ્ધી વાળો પછી લાંબા લાંબા નીરાસા મુકે છે. ૥૪૭ ૥ એ પ્રકારે પેતાનાં (કુટુંબ) નું પોશણ કરવામાં અસમર્થ થયેલો તેના, તેનાં આ પુત્રાદીક નીચ મેળુનોએ પરજા બળાને કરવાની પેટ, પુર્વ કાળની માફક આદર કરતાં નથી, એટલે માન નહીં આપતાં તીરકાર કરે છે. ૥૪૮ ૥ ધરકપાળ થઈ કદરો થયેલો-જેઓનું પોશણ પેતે કરતો તેઓનાથી જ પોશણ પામતો-રોમાદીકથી જાણના મદ પડી જાળે આદર

માર્ગમાં લઇ જાય છે. ૧૧૨૦૧ ત્યારે તે દુનોએ તીરસ્કારાદી કરવાથી બેઠાઇ મચેલા હૃદય વાજો-શરધર પ્રુ-
જનો-અને રસનામાં કુતરાંઓથી કરડાનો-તે અતી દુઃખી થઇને પોતાનાં પાપને સંભારે છે. ૧૧૨૧૧ વીસામની
જગે અગર પાણી પીનાના, અને મુર્ચ-દાવાનળ-તથા પવનથી તપેલી રેતીવાળા માર્ગમાં, બુખા અને તરસા
તેને લઇ જતાં તે અસક્તીને લીધે ચાલી શકતો નથી ત્યારે જરડામાં ચાલકા મારીને દુનો ચલાવે છે. એમ
દુઃખથી તપાઇ જઇને પરાણે પરાણે ચાલનાં થાપી જવાથી જ્યાં ત્યાં મુરઝા આવીને તે પડી જાય છે અને
પાત્રો ફરીથી હડીને ચાલેછે. એ રીતે તેને પાપી ભેડાને લઇજવાના અષ્ટકારવાળા માર્ગમાં થઇને વનચોકમાં
લઇ જવામાં આવે છે. ૧૧૨૨-૨૩૧ એ નવાણું હમર ચોળનનો માર્ગ, એ અગર ત્રણ સુકુંતમાં કાપીને લઇ
જવાયકો તે, પછીથી પાનના (ખેરાં) કાગના ફળો તરીકે દુઃખ ભોગવે છે. ૧૧૨૪૧ એટલે તેનાં અંગ્રોને
બળતણ આદીથી વીડીને સળગાવી દેવાની-પોતે કાપેલા અગર બીજાએ કાપી આપેલા પોતાનાજ માંસને

ખાવાની-કુનરા અને ગરને આદી પણે આંનરડાઓ ખેંચી કઠાવવાની-સાપ, વીંછી આદી ઉપ મારનારા જીવોને કરડવવાની-અંગે: અંગના દુકડા કરી નાંખવાની-દાંથી આદી કો કચરી નાંખવાની-દુંગર આદીનાં શીખરે ઉપરથી પાડી નાંખવાની-પાણી અને ખાડાઓમાં જીંગળાવવાની-પ્રસાદી સંગ થકી નીમાંણુ થતારી યાનનાઓ; તામીજ-અંધ તામીજ અને દૈરવ આદી નરકોને વીશે, નરને, નારીને, અથવા બંનેને સાથે પણ, ભોગવાવે છે. ૧૨૫-૨૬-૨૭-૨૮॥ હે માતા, નરકોની આ જો યાનનાઓ કહી છે. તે અહીં આ લોકમાં પણ જોવામાં આવે છે. એટલે એ રીતનાં નરકો તથા સ્વર્ગ પણ અહીંયાંજ હોવાનું કહેવાય છે. ૧૨૫॥ એ રીતે પોતાના દેહનુ તથા કુટુંબનુંજ પોષણ કરનારા પ્રાણી તે એકતે એટલે દેહને તથા કુટુંબને અહીંયાંજ પક્ષાં મુકીને, મુલા પછી આ રીતનાં તે કર્મોનાં રજોને ભોગવે છે. ૧૩૦॥ અને પ્રાણીઓના દોહ કરીને અગર સારા કે નારા માર્ગે વડે પોષણ કરેલા પોતાના શરીરને પણ અહીંયાંજ પડ્યું મુકીને તેને એકલાનેજ ન-

રકોની યાતનાઓ ભોગવતી પડે છે. ૥૩૧॥ ત્યાં, ધન નાશ પામેલા આતુરની પેટ, કુટુંબનું પોષણ કરનાર તે પુરુષ, દેવ થકી પ્રાપ્ત થયેલાં, પોતાનાંજ પાપોને નરકોને વીરો ભોગવી છુટે છે. ૥૩૨॥ અને કેવળ અર્ચન વડેજ કુટુંબનું બરણ પોષણ કરવાના ઉત્સાહવાળો પુરુષ, કેવળ અંબકારના અંબનામીજ નામના નરકમાંજ જાય છે. ૥૩૩॥ એમ તમામ જ્ઞાતી યાતનાઓ કંમે કરીને, એક, પછી એક ભોગવ્યા પછી મુક્ત થઈને અંબો લોક થકી ફરીથી નર લોકમાં આવે છે. ૥૩૪॥ છત્રીશ્રી ૦ બાં ૩૧૦ રક્ષિતો ત્રીસમે અધ્યાય સં ૥૩૦॥

અધ્યાય ૩૧ એ.—શ્રી ભગવાન—પછી કમો પ્રમાણેનો દેવ પામવાને આઈ દેવની પ્રેરણાથી તે જંતુ, પુરુષના (હરેક જ્ઞાતના પ્રાણીના નરના) વીર્યના કણનો આશ્રય કરીને (તે જ્ઞાતી) જીના ઉદરમાં પ્રવેશ કરે છે. ૥૩૧॥ એક રાત થયે ડાહ્યા થાય છે. પાંચ રાતે પરચોટા થાય છે. દસ દીવસે (મનુષ્ય જાતીમાં) ડાહ્યા થઈ જાય છે અને (ખીજ પછી આદીકની જાતીઓમાં) ઇંડું થાય છે. તે પછી, એક મહીનો થયે

માયું, એ મહીને હાથ પગ વગેરે અવયવો રૂપ અંગો, અને ત્રણ મહીને નખ, રવાણાં, હાડકાં, મર્મસ્થળ, ક્ષીન તથા બીજાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૥૨-૩૩ ॥ આર મહીને સાન ધાતુઓ થાય છે. પાંચ મહીને બુદ્ધિ તરંગ હાથે છે. અને છ મહીને જ્યોત્સ્ના યજ્ઞ વૈદ્યને જન્મણી કુખમાં ફરતો ચાલે છે. ૥૩૪ ॥ અને ગામે આ-ધર્મ, પોતાને અનુકૂળ નહીં એવાં અન્ન પાન આદી થઈ રથતા જતા ધાતુઓ વાજો ને, જંતુઓ ઉત્પન્ન થ-મેલા વીણ અને મુચના ખાલમાં પડ્યો રહે છે. ૥૩૫ ॥ ત્યાં મુખ્યા થયેલા કાઠાઓ વીજેરે ગણા અંગેએ ક-રવાથી તે અતી સુકુમાર જંતુ, પ્રતીક્ષણે ધણું દુષ્ણ પામી પામીને વર્દવાર મુચ્છ પામે છે. ૥૩૬ ॥ અને કડવા-તીખા-કના-આરા-બુખા-નથા આદી માંએ ખાધેલા કષ્ટ પદાર્થોને સ્પર્શ થવાથી, સર્વે અંગોને વીણે તેને વેદના થાય છે. ૥૩૭ ॥ એટલાં અને તેની ગદાર આંતરગાંથી વૈદ્યવેશ ને માથાને ધારણ કરી રા-ખનાર ગરુડને વાંકા વાળોને, પડખમાં માયું રાખી ત્યાંજ પડી રહે છે. ૥૩૮ ॥ અને પાંચગાંમાં પડીની

પેડે, પોતાનાં અંગોને હવાવવા અથવાવમાં અસમર્થ એવા તેને, પાછલા સો જન્મોનાં કરેલાં કર્મોનું સ્મરણ દેવની હજીયાથી થાય છે, ને તેથી તેને કાંઈ રીતે શાંતી નહીં મળતાં ને મોટા મોટા નીધાસ (નીસાસા) મુકે છે. ૥૩૯ ॥ તાતમે માસ બેસતાંજ તેને આંતું જાન થાય છે. પરંતુ પ્રસવ કરાવનારા પતન વડે આમ તેમ લેઈ જવાનો-અને વીણના કાઠાના સરખો, ને માના ઉદરને વીણે એક રથને સ્વી સકો નથી. ૥૪૦ ॥ ત્યારે સાન ધાતુઓથી વૈદ્યવેશ અને બીજાં ને (જાન થયેલ છે માટે) રૂપી, હાથ બેડીને વીણ નહીં, પોતાને એ ઉદરને વીણે નાંખનારા ભગવાનની રતુની અને યાચના કરે છે કે. ૥૪૧ ॥ -જનુ-શરણાંગોનું રક્ષણ કરવાની હજીયાથી જન્મને વીણે આવનારો ધનનાશ ને છે. અને જેનાથી હું દુઃખીતીન પામીને મોચ આ મતી મજેલી છે. ને ભગવાનના નીર્ભય અને પુણીને વીણે યાચના સરજાવીતું હું રક્ષણ લેઉં. ૥૪૨ ॥ અર્ધાંધાં હું જેવી, પાંચ મહા જનુ-દેવીઓ-અને અંતઃકરણથી માયા (ચિત્તે પ્રકૃતી અથવા દેહ) ને પામીને

કર્મણાદેવનેવેણજંતુર્દેહોપપતયે ॥ સ્ત્રિયાઃપ્રવિષ્ટઉદરંપુંસોરેતઃકળાશ્રયઃ॥૧॥ કલલંત્વેકરાત્રેણપંચરાત્રેણબુદ્ધુદં॥દશાહેનતુકર્કંધૂઃપેશ્યં
હંવાતતઃપરં॥૨॥ માસેનતુશિરોદ્વાખ્યાંવાઠ્ઠંદ્ર્યાચંગવિગ્રહઃ॥ નલ્લોમાસ્થિમર્માણિલિંગચ્છિદ્રોદ્રવસ્ત્રિભિઃ ॥૩॥ ચતુર્ભિર્ધાતવઃસપ્તપંચભિઃ
ક્ષુત્તૃદુઃખવઃ॥ પહ્નિર્જરાયુણાવીતઃકુક્ષોઽભ્રામ્યતિદક્ષિણે॥૪॥ માતુર્જંઘાન્નપાનાચૈરેધદ્વાતુરસંમતે॥ શેતેવિષ્ણૂવયોર્ગર્તેસજંતુર્જંતુસંભવે ॥૫॥
કૃમિભિઃક્ષતસર્વાંગસૌકૂમાર્યાત્પ્રતિક્ષણં ॥ મૂર્છામાપ્રોત્યુરુક્લેશસ્તત્રત્યૈઃક્ષુધિતૈર્મુહુઃ॥૬॥ કટુતીક્ષ્ણોષ્ણલવણરુક્ષામ્લાદિભિરુલ્બળેઃ॥મા
તૃભુક્તૈરુપસ્પૃષ્ટઃસર્વાંગોત્યિતવેદનઃ ॥૭॥ ઉલ્બેનસંવૃતસ્તસ્મિન્નંત્રૈશ્વરહિરાવૃતઃ॥ આસ્તેકૃત્વાશિરઃકુક્ષોઽભ્રમ્પૃષ્ઠશિરોધરઃ ॥૮॥ અકલ્પઃ
સ્વાંગચેષ્ટાયાંશકુંતલ્લવપંજરે॥તત્રલબ્ધસ્મૃતિર્દેવાત્કર્મજન્મશતોદ્રવં॥ સ્મરનુદીર્ઘમનુચ્છ્વાસંશર્મકિંનામવિંદતે॥૯॥ આરભ્યસપ્તમાન્માસા
લ્લબ્ધબોધોઽપિવેપિતઃ॥નેકવાસ્તેસૂતિવાતેર્વિષ્ટાભૂરિવસોદરઃ॥૧૦॥ નાથમાનત્રઋષિર્ભીતઃસપ્તવધિઃકૃતાંજલિઃ ॥ સ્તુવીતતંવિહ્વવાચાચાયે
નોદરેઽર્પિતઃ ॥૧૧॥ જંતુઃતસ્યોપસન્નમવિતુંજગદિચ્છ્યાત્તનાનાતનોર્ભુવિચલચ્ચરણારવિંદં॥સોઽહંબ્રજામિશરણંહ્યકૃતોભયંમેયેનેદૃશીગતિર
દર્શ્યસતોઽનુરૂપા ॥૧૨॥ યસ્ત્વત્રબદ્ધૈવકર્મભિરાવૃતાત્માભૂતેંદ્રિયાશયમયીમવલંબ્યમાયાં ॥ આસ્તેવિશુદ્ધમવિકારમસ્વંબોધમાતપ્યમાન
હૃદયેઽવસિતંનમામિ ॥૧૩॥ યઃપંચભૂતરચિતેરહિતઃશરીરેષ્ઠનોયથૈંદેગુણાર્થચિદાત્મકોઽહં ॥ તેનાવિકુંઠમહિમાનમૃષિતમેનંવંદેપરંપ્રકૃ
તિપૂરુષયોઃપુમાંસં॥૧૪॥ યન્માયયોરુગુણકર્મનિબંધનેઽસ્મિન્સાંસારિકેપથિચરંસ્તદભિશ્રમેણ ॥ નષ્ટસ્મૃતિઃપુનરયંપ્રવૃત્તીતલોકંયુક્ત્યાક
યામહદનુગ્રહમંતરેણ॥૧૫॥ જ્ઞાનંયદેતદદધાત્કતમઃસદેવસ્ત્રૈકાલિકંસ્થિરચરેષ્વનુવર્તિતાંશઃ ॥ તંજીવકર્મપદવીમનુવર્તમાનાસ્તાપત્રયોપશ
મનાયવયંબ્રજેમ ॥૧૬॥ દેહાન્યદેહવિવરેજઠરાગ્નિનાઽસ્મૃગ્વિષ્ણૂત્રકૂપપતિતોઽશ્વત્તદેહઃ ॥ હચ્છન્નિતોવિવસિતુંગણયન્સ્યમાસાન્નિર્વાસ્ય
તપ્યધીર્ભગવન્કદાનુ ॥૧૭॥ યેનેદૃશીંગતિમસૌદશમાસ્યૈશસંગ્રાહિતઃપુરુદયેનભવાદૃશેન ॥ સ્વંનૈવતુષ્યતુજ્ઞેનસદીનનાથઃકોનામત

કર્મ થઈ શેષાયે અંધાઈ ગયેલાની પેડે રહ્યા હું, તે શુદ્ધ-નીર્વાકાર-અખંડ જ્ઞાન સ્વરૂપ-અને આ તપી ગયેલા હૃદયમાં દેખાતા-આપ (ભગવાન) ને હું નમસ્કાર કરું. ૥૧૩ ॥ ઉદરો-યુગ્મ (અર્થ) -અંતઃકરણ-અને પાંચ મહા જનુ એ સપ્તગાંઓથી હું અલગ છતાં, તેઓનાથી અનેલા શરીરને વીણે, ને રૂપ થવાની પેડે હાથ ગયો હું, એવા હું-ને અખંડિત જ્ઞાનવાનનો મહીમા, એ શરીરના રહેલા વડે અંડિત થતો નથી તે પ્રકૃતીથીપર પુરોહિત ભગવાનને હું નમું. ૥૧૪ ॥ જેની ગાયાથી, ધણાં કર્મો અને યુગો વડે અંધાઈને તમા રમૂતિનો નાશ થઈને, આ સંસારના માર્ગમાં ફરતા વડે હું ધજોજ થાકી ગયે. તે, આપ મહાત્મા ભગવાનના અનુમત્ત સીવાય બીજા કયા ઉપાય થઈ પાછો મુગ સ્ત્રીતીને પાગી શકું? ૥૧૫ ॥ માટે જેના થઈ આ રીતનું અને ત્રણે કળનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે, તે સ્વાચર જંગમતા અંતરયાથી ભગવાનોજ, કર્મો કર્મો અને જંતુનું સ્વરૂપ પામેલો હું, ત્રણ તાપને ટાળવાને માટે અજી. ૥૧૬ ॥ બીજા (માના) દેહ રૂપ

યુગને વીણે, લેહી-વીણ-અને મુત્રાદીકના કુખમાં પડેલો, તથા જઠરાગ્ની આદીથઈ અખંડ તપી ગયેલા શરીરવાળો, અને કંઠાળ યુદ્ધવાળો, હું ગદાર નીકળવાની હજીયાથી પોતાના મહીનાઓને ગણા કરું, તેને (મને) હે ભગવાન હવે ગદાર ક્યારે કાઠશે? ૥૧૭ ॥ હે હજર, દશ મહીનાના અને આંતું જાન, ને મહા દયાળુએ આપ્યું છે. ને દીનનાનાથ પોતેજ પોતાના એ કૃત્યથી સંતોષ પામ્યો. કેમકે આપના ઉપકારોના બદલામાં આપની સામે હાથ બેડવા સીવાય બીજું કાંઈ પણ કાઠનાથી કરી શકાય તેમ નથી. ૥૧૮ ॥ સાન ધાતુથી વૈદ્યવેશ બીજાં (પશુ આદીનાં) શરીરો તો, માત્ર, પોતાના શરીરને થતાં સુખ દુઃખાદીકોજ જાણનાર છે. અને આ, દમ આદીકથી યુક્ત (ગતુ) શરીરવાળો હું તો, આપ ભગવાને આપેલી શુદ્ધ વી-વેક કુદીથી, આપને મારા પોતાના અને બીજાઓના શરીરોની અંદર હૃદયમાં રહેલા-ક્ષેત્ર (ચેલ) સ્વરૂપથી પ્રતીત થતા, અને ગદાર પુરાણ પુરુષ (કાળ) રૂપથી રહેલાનું જાણું. ૥૧૯ ॥ હે સમર્થ ભગવાન,

પેટે દાસે છે. અને જ્ઞાન જનુ રહીને વીપરીત ગતી પાગવાથી રેયાં કરેછે. ॥૨૪॥ અને બીજાનાં મનની વાત નહીં જાણનારાં માણસોથી, પોષણ થતાં, તેને નહીં જ્ઞેહલી વસ્તુ આતી મળવાથી ના કહેવાને તે શકતીતન થતા નથી. ॥૨૫॥ તથા માણી આદી છત્રાં, અને માકણુ વીગેરેથી જગડેલા અગુદ પાટલામાં સુવાડેસે તે, પોતાનાં અંગેને ખંજવાણવાને-મેજવાને-કાઢવાને-અને બીજી કીટ ચાલ કરવાને માટે પશુ અશક્ત હોયછે. ॥૨૬॥ તે એક કીડાને જીવન કીડાઓ કરડવાની પેટે, તે કુળી ચામડીવાળાને માંખો અને માંકણુ વીગેરે ગટકાં બઢવાથી દુખી થઇ જ્ઞાન રહીન થયેસે તે માત્ર રેયાજ કરેછે. એમ આગક તથા પૌંડ અવસ્થાનાં દુખેને તે ભોગવે છે. ॥૨૭॥ તે પછી દેહ વધવાની સાથેજ, તેને માન અને ક્રોધ વધવાને લીધે ઇચ્છીન પદાર્થોડીકી પ્રાપ્તી નથી થતી, સારે અજ્ઞાન વડે ક્રોધ ઉત્પન્ન થઇને, તે કામના વાજો પુરૂશ શોકાતુર થઇને, જીવન કામના વાજો પુરૂશની સાથે, પોતાના નાશ થતા સુધી લઢાઇઓ કરેછે. ॥૨૮॥ તે વખતે પો-

તાના પાંચ મહા ભુતથી ઉત્પન્ન થયેલા દેહને વીશે, તે અત્માની અને દુષ્ટ બુદ્ધી વાળો પ્રાણી “હું અને મા-
 ડું” એવી અસત બુદ્ધીને સંપૂર્ણ પણે મદબ્ધ કરે છે. ॥૨૯॥ અને તે દેહાદીકને અર્થે કર્મો કરતો એ પ્રાણી
 તે કર્મોથી બંધાઈને સંસારને પામેછે. કે જેની પાછળ આવતાં, અવીધામાયાથી ઉત્પન્ન થનારા કલેશો વાળાં
 કર્મ બંધનો પણ તેને લાગુ થાયછે. ॥૩૦॥ ત્યાં (એટલે તે કર્મ ફળો બોગવવાને થયેલા અવતારોમાં) પણ
 જો તે, દુષ્ટ (એટલે ફક્ત શીશ્ન અને ઉદરને માટેજ ઉદ્ભવ કરનારાએના) માર્ગમાંજ ચાલે છે તો પછી
 ફરીવાર પણ પુર્વની પેઠેજ, તે વંતુ (પ્રાણી) નરકનેજ પામેછે. ॥ ૩૧ ॥ જેમના સંગ થઈ સચ્ચ-શૌચ-
 દયા-મૈત્ર-બુદ્ધી-શોભા-લજ્જા-વશ-ક્ષમા-શમ-દમ-અને આગ્ય વીરેરેનો નાશ થાય છે. એવા અશાંત-મુઠ-
 -ખંડિત બુદ્ધીવાળા-અસાધુ-શ્રીઓની પાસે મહારીના વાંદરા સરખા-તથા શોક કરવાને યોગ્ય એ કોકોનો સંગ
 નહીજ કરવો નોંદરે. ॥૩૨-૩૩॥ કેમકે શ્રીઓના સંગથી તથા શ્રી સંગીઓના સંગથી પુરૂષને જેવા મો-

હ અને બંધન થાયછે. તેવો મોહ અને બંધન ધીમન કોઈ સંગ થકી થતો નથી. ॥૩૪॥ મટ્ટીને ઉત્પલ કરનારા બ્રહ્મા પણ પોતાની દીકરી સરસ્વતીને દેખી તેના રૂપથી કામાતુર પાતી, તે હસતી થઈને નાટલીની પાછળ લાજ મુકીને કાળીયારનું રૂપ ધરીને દોડ્યા હતા. ॥૩૫॥ ત્યારે બ્રહ્માએ સ્વરેત્રાથી સ્તનબાહા, અને તેઓ થકી પણ સ્તનબાહા એવા પુરુષોમાં, જેની મુઠ્ઠી, એ સ્ત્રી રૂપી માયાથી ખંડીત ન થાય એવો, તર નારાયણ રૂપી શિવાય બીજો કોણજ હોય. ॥૩૬॥ સ્ત્રી રૂપી મારી માયાનું બળતો બુદ્ધો. કે જે દીગવીજ્ય કરનારાઓને પણ કુત્ર બમર હલાવવા વડેજ પળતી નીચે દગાવી દેછે. ॥૩૭॥ એટલા માટે એ નરકનું દાર કહેવાતી સ્ત્રીનો સંગ, યોગના પારને પામવાની હઠબળવાળાએ, તથા મારી શેવા વડે આત્મરૂપની પ્રાપ્તિને હિંજનારાઓ, કરવો નજ જોઈએ. ॥૩૮॥ અને ધીમે ધીમે પોતાના તરફ આવતી, બમવાને નીર્માણ કરેલી સ્ત્રી સ્ત્રી રૂપ માયાને, ધાસ્યથી દેકાવણા કલા સમાન પોતાના મૃત્યુ રૂપ બાણથી. ॥૩૯॥ તેમજ સ્ત્રીએ

અમર જમીને કામ કરનાર અને પુરોમાં એક જાણ, તથા મનન દુગાર વીગેરે સીદ પુરો અને પ્રોપોરે પશુ જેઓ નીચમ કમો કરનાર અને હમર ભગવાનની ઉપાસના કરનાર હોવા છતાં, એક દરી નહીં મરેલા અને દેહબીગાનવાળા છે તેઓ પોત પોતાનાં ઔશ્વને ભોગ્યા પછી મહા પ્રવચ થવા ટાણે, મરુત્ત હપરમાંજ એ રીતે મળી બેઠે; હપર સ્વરૂપ કાળની મલીથી પાછી ફરીથી સ્ત્રી થતી વખતે, ફરી ફરીને પ્રથમના જેવાજ ઔશ્વ સહીત જન્મ પામ્યા કરે છે. ॥૧૨-૧૩-૧૪-૧૫॥ અને આ લોકમાં આશરો પુણ્ય મનવાળા-કમો કરવામાં શ્રદ્ધાવાળા-નીચ કમો સહીત સધળાં સકામ કમો કરનારા-રમેયુષ્ય-થી ભમડેલાં મનવાળા-વીશ્ય સુખમાં લાગેલા-અહતેલીપ-દરેજ પીતુઆદીને પુજનારા-અને ધરમાંજ એડી મેડેલા, એવા પુરોશ તો; મહુ દેલે દેશ કરેલા, અને ધણું વણું કરવા લાયક પરાક્રમેવાળા ફરી ભગવાનની કાઓ વીગેરેથી વીમુખ થઈને, ધર્મ-અર્થ-અને કામને વીશેજ લાગેલા રહે છે. ॥૧૬-૧૭-૧૮॥ અને

તેઓ, નહીં દેવળીજ અરાગ થયેલાઓ, અમ્યુન ભગવાનની કાઓ રૂપ અમ્યુને તણી, ભુંડાં આદી વીણ-નેજ પાચાની પેડે, અસત વારનાઓનેજ આંગળા કરે છે. ॥૧૯॥ એ ગર્ભાધાનથી માંડીને મરણ પર્વનની સવળી કીલા-ઓ કરનારા અને પોતાના વંશમાંજ પ્રવન રૂપે મરુને અવતરનારા સુવં થરી દહીયુ તરફના માર્ગે થઈને પીતુ લોકમાં જાય છે. ॥૨૦॥ હે મા, ત્યાં તેમનાં પુરોનો ક્ષય થયેથી, દેવનાઓએ તેમના ઔશ્વમાંથીને નાશ કરી નાં-ખ્યાથી તુર્તજ પરવશ થઈને, તેઓ પાછા આ (મ્યુ) લોકમાં પડે છે. ॥૨૧॥ એટલા માટે ભગવા યોગ્ય મરણ કમગ વાળા પરમેશ્વરનેજ, તેમના ગુણે આદીકના આશ્રય વાળી બક્ટી વડે તમે સર્વ ભાવ વડે બન્ને. ॥૨૨॥ કેમકે વાસુદેવ ભગવાને વીશે કરેશે બક્ટીયોગ, વૈરાગ્યને અને જેથી આત્મ સ્વરૂપનું દર્શન થાય છે એવા જ્ઞાનને, દેતાવજેજ ઉત્પન્ન કરે છે. ॥૨૩॥ એવા પુરુષનું ચીત જ્યારે વીશવાદીકને વીશે, હંદી-આદીકની વૃત્તીઓવડે, આપ્રીય અને આ અપ્રીય એવા વીશમ પશુને નહીં ચડણ કરતું થઈને, સમ થાય છે,

યતંસર્વભૂતાનાંહૃત્પદ્મેષુજાલયં ॥ શ્રુતાનુભાવંશરણંવ્રજભાવેનભામિનિ॥૧૧॥ આદ્યઃસ્થિરચરાણાંયોવેદગર્ભઃસહર્ષિભિઃ ॥ યોગેશ્વરૈઃકુમા-
રાદ્યૈઃસિદ્ધેયોગપ્રવર્તકૈઃ॥૧૨॥ મેદદૃષ્ટ્યાઽભિમાનેનનિઃસંગેનાપિકર્મણા ॥ કર્તૃત્વાત્સગુણંબ્રહ્મપુરુષેપુરુષર્ષભઃ॥૧૩॥ સસંસૃત્યપુનઃકાલેકા-
લેનેશ્વરમૂર્તિના ॥ જાતગુણઽતિકરેયથાપૂર્વપ્રજાયતે॥૧૪॥ ऐश्वर्यपारमेष्ठ्यंचतेपिधर्मविनिर्मितं ॥ निषेव्यपुनरायांतिगुणव्यतिकरेसति ॥
॥૧૫॥ येत्विहासक्तमनसःकर्मसुश्रद्धयान्विताः ॥ कुर्वत्यप्रतिषिद्धानिनित्यान्यपिचकृत्स्नशः॥૧૬॥ रजसाकुंठमनसःकामात्मानोजितेंद्रियाः
॥ पितृन्यजंत्यनदिनंगृहेष्वभिरताशयाः ॥૧૭॥ त्रैवर्गिकास्तेपुरुषाविमुखाहरिमेधसः ॥ कथायांकथनीयोरुविक्रमस्यमधुद्विषः॥૧૮॥ न
नदैवेनविहतायेचाच्युतकथासुधां ॥ हित्वाशृण्वत्यसद्वायाःपुरीषमिवविड्भुजः॥૧૯॥ दक्षिणेनपथार्यम्णःपितृलोकंव्रजंतिते ॥ प्रजामनुप्र-
जायंतेऽमशानांतक्रियाकृतः॥૨૦॥ ततस्तेक्षीणसुकृताःपुनलोकमिमंसति ॥ पतंतिविवशादेवैःसद्योविभ्रंशितोदयाः॥૨૧॥ तस्मात्त्वंसर्वभा-
वेनभजस्वपरमेष्ठिनं ॥ तद्गुणाश्रययाभक्त्याभजनीयपदांबुजं॥૨૨॥ वासुदेवेभगवतिभक्तियोगःप्रयोजितः ॥ जनयत्याशुवैराग्यंज्ञानंयद्ब्रह्म-
दर्शनं॥૨૩॥ यदाऽस्यचित्तमर्थेषुसमेष्ट्विन्द्रियवृत्तिभिः ॥ नविगृण्हातिवैषम्यंप्रियमप्रियमित्युत॥૨૪॥ सतदैवात्मनात्मानंनिःસંગંસમદર્શનં
॥ हेयोपादेयरहितमारूढंपदमीक्षते॥૨૫॥ જ્ઞાનમાત્રંપરંબ્રહ્મપરમાત્મેશ્વરઃપુમાન્ ॥ દૃશ્યાદિભિઃપૃથગ્ભાવૈર્મગવાનેકર્દયતે॥૨૬॥ एतावानेव
योगેનસમગ્રેણેહયોગિનઃ ॥ યુજ્યતેભિમતોહ્યર્થોયદસંગસ્તુકૃત્સ્નશઃ॥૨૭॥ જ્ઞાનમેકંપરાર્ચીનૈરિન્દ્રિયૈર્બ્રહ્મનિર્ગુણં ॥ અવભાત્યર્થરૂપેણધ્રાંત્યા
શબ્દાદિધર્મિણા ॥૨૮॥ यथामहानंरूपस्त्रिरुत्पंचविधःस्वराट् ॥ एकादशविधस्तस्यवपुर्दंडजगद्यतः॥૨૯॥ एतद्वैશ्रद्ध्याभक्त्यायोगाभ्यासे
નનિત્યશઃ ॥ સમાહિતાત્માનિઃસંગોવિરક્ત્યાપરિપશ્યતિ ॥૩૦॥ इत्येतत्कथितंगुर्विज्ञानंतद्ब्रह्मसर्वं ॥ येनानुब्रह्मतेनत्वंप्रकृतेःपुरुषस्यच३१
જ્ઞાનયોગશ્ચમન્નિષ્ઠોનૈર્ગુણ્યોભક્તિલક્ષણઃ ॥ દ્વયોરપ્યેકેવ્યાર્યોભગવચ્છબ્દલક્ષણઃ ॥૩૨॥ यथेंद्रियैःपृथक्द्वारैरर्थोबहुगुणाश्रयः ॥ एकोनानेय

સારે તેને પોતાથીજ આત્મસ્વરૂપનું દર્શન થાય છે તથા તે (ભગવાનના પદ) માં તેની રચીતી પણ થાય છે. ॥૨૪-૨૫॥ જ્ઞાનમાત્ર-પરપુરુષ-પરમાત્મા-બ્રહ્મ-હપર-પુરુષ-અને એકજ એવા ભગવાનજ દૃષ્ય આદીરૂપે (આ વીશમાં જે કંઈ જોવામાં આવે છે તે પ્રાણી-પદાર્થ-વીશ્યો-હંદીયો-દેવનાઓ-મહાલુતો-અંતઃકરણો-અને મહત્ત્વ વીગેરે સર્વે દૈતપ્રપચમાત્ર રૂપે) નાના પ્રકારના સ્વરૂપોવાળા થયેલા જોવામાં આવે છે. ॥૨૬॥ યો-ગીઓને સમગ્રયોગ કરવાવડે મેળવવાનું, અને વીહાનેએ માન્ય કરેલું રૂપ એટલુંજ છે કે, આ સર્વે દૈતપ્રપચ માત્રનો સંગ છુટી જાય. ॥૨૭॥ એકજ-નીચુંજ અને જ્ઞાન સ્વરૂપ પરબ્રહ્મ, બહીરુંજ છંદીયોથી જ્ઞાતીવડે શબ્દાદીક ધર્મવાળા જુદાજુદા પદાર્થોદીક રૂપે થયેલાનું જણાય છે. ॥૨૮॥ જેમકે ભગવાનજ, મહત્ત્વ રૂપથી એક પ્રકારના, અહંકારરૂપથી ત્રણ પ્રકારોવાળા, મહાલુતો રૂપે પાંચ પ્રકારે વાળા, અને છંદીયો તથા મન રૂપે અગીયાર પ્રકારના પણ થયેલા છે. અને તેનાજ છંદારૂપ શરીરથી આ જગત થયેલું છે. ॥૨૯॥ એ સર્વ વાતને,

શ્રદ્ધાવાન-બક્ટીવાન-નીચ યોગીને અભ્યાસ કરનાર-સંગરહીત થયેલ-વીરક્ટી પામેલ-અને હંદીયો તથા મનને વશ કરનાર પુરોશજ અરાગર રીતે જાણે છે. ॥૩૦॥ હે માતા, જેવાયથી પ્રકૃતીના તથા પુરુષ (આત્મા) ના તત્ત્વોને જાણવાનું બને છે. અને જેથી પરબ્રહ્મ ઓળખાય છે, એવું જ્ઞાન મે તમને આ રીતે કહ્યું. ॥૩૧॥ મારા વીશે નીચવાળો નીચુંજ જ્ઞાન યોગ, અને બક્ટીના લક્ષણવાળો બક્ટી યોગ એ બેકે એકજ અર્થવાળા (એટલે ભગવાનને પ્રાપ્ત કરવાના એકજ પ્રયોજનવાળા) હોવાનું મે ભગવાને જાતેજ, (વેદ અને શાસ્ત્ર આદી હારોથી) કહેલ છે. ॥૩૨॥ પણ જેમ એકજ પદાર્થે હંદીયોનાં જુદાં જુદાં હારે કરીને જુદા જુદા પશુ યુ-જોના આશ્રયવાળો જણાય છે તેમ એકજ ભગવાન જુદા જુદા અશ્રીપ્રાયથી બનેલાં જુદાં જુદાં શાસ્ત્રોવડે અનેક પ્રકારના ભીન ભીન રીતે સમજવામાં આવે છે. ॥૩૩॥ કીયાઓ, અને પુત્ર (વાળા કુલ આદી કરાવ-વાનાં કામો.) કહ્યો-દાન-તપ-શાસ્ત્રાધ્યયન-તેમનો અર્થ સાથે વીચાર કરવો-હંદીયો અને મનને છત્તમાં-કર્મ-

જોનાના ત્યાગ રૂપ સંસ્કાર-અર્થાત્ મોગ-તિવીષ પ્રકારનો બક્તી યોગ-પ્રદાતી અને નીકળીના લક્ષ્યોવાળો સકામ અને નીકામ ધર્મ-અને દૃઢ વૈરાગ્ય સહીત આત્મ તત્ત્વનું જ્ઞાન, દલ્લાદીક માર્ગો વડે કરીને સ્વયં પ્રકાશ બનવાન નીચુંનું તથા મધ્યનું ઉપેક્ષ્યવૃત્તમાં આવે છે. ૥૩૪-૩૫-૩૬૥ આરે પ્રકાશના બક્તીયોગનું સ્વરૂપ તથા તદ્દર્ી બળવૃત્તમાં આવે એવી મન્યીયી પ્રાણી આદીની અંદર વીચરનારા કાણનું સ્વરૂપ મેં ત-મારી પાસે દર્શાવે છે. ૥૩૭૥ હે માતા અવોહા યુક્ત કર્મો થઈ નીમીનું થનારી અદ્ભુત પ્રકારની, દેહી એટલે જાંતુની સંચરિશ્ચિ, કે જેમાં પ્રવેશ કરવા થઈ પાને પોનાતા સ્વરૂપનેજ ક્તવ્યનો નથી તેવાનું મેં તમને કહ્યું છે. ૥૩૮૥ આ સર્વેના, ખજા પુરજાને-નક્ષત્ર સ્ત્રીનને-સ્ત્રાવ્ય અને અશ્વીયાનીને-બીજ દુષ્ટી વાળાને-ધર્મના દોષ લગ એટલાને-સીંચવાદીના જાલનુંને-વરદિશ્યા આશરત થયેલા મનાશવાને-અગમને-અને

મારા બજાડીકોને દેશ કરનારાને, તમે કહીપણ કિપદેશ કરશે નહીં. ॥૩૯-૪૦॥ અને અર્ધવાતને-ભજાને-તજવા વાતને-ગુણમાં હોશને આરોપ નહીં કરનારાને-પ્રાણી માત્રની સાથે મીત જાવ રાખનારાને-બીજાઓની સેવા આદીક કરવામાં પ્રીતી વાળાને-દસ્ય પદ્યોને ત્રીશે વૈરાગ્ય પામેલાને-શાંત મીતવાળાને અને જેને પ્રીય થકી પણ પ્રીય હુંજું, તેવાઓને તમે આનો કિપદેશ આપવો. ॥૪૧-૪૨॥ હે માતા, જે પુરૂષ અદા સહીત, મારામાં મીત રાખીને આ કિપદેશને પુરેપુરે સાંભળશે અથવા વર્ણન કરશે, તે મારા પદનેજ અવતર્ય કરીને પામશે. ॥૪૩॥ ક્તીર્તી ૦ બાદ ત્રીજા મંદ્યને બીજીશમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૪૪॥

અધ્યાય. ૩૩ મો—મૈત્રેય—ઈર્ષમયુતીની ખાસી સ્ત્રી અને કપીલ દેવની માતા દેવયુતીનાં મોહરૂપી પડોષો, એ પ્રમખેનાં તેમના વચનો સાંભળવાથી નાશ પામવાથી એ દેવયુતીએ, એ સાંખ્ય શાસ્ત્રનો તત્ત્વો

ततद्वद्भगवान्शास्त्रवर्मभिः॥३३॥ क्रिययाक्रतुभिर्दानैस्तपःस्वाध्यायमर्शनैः॥ आत्मैन्द्रियजयेनापिसंन्यासेनचकर्मणां ॥३४॥ योगेनविवि
धांगेनभक्तियोगेनचैवहि ॥ धर्मेणोभयचिन्हेनयःप्रवृत्तिनिवृत्तिमात्र॥३५॥ आत्मतत्त्वावबोधेनवैराग्येणदृढेनच ॥ ईयतेभगवानेभिःसगु
णोनिर्गुणैःस्वदृक् ॥३६॥ प्रावोचंभक्तियोगस्यस्वरूपंतेचतुर्विधं॥कालस्यचाव्यक्तगतेर्योऽतर्धावतिजंतुषु ॥३७॥ जीवस्यसंसृतीर्वह्नीरवि
द्याकर्मनिर्मिताः ॥ यास्वंगप्रविशन्नात्मानवेदगतिमात्मनः॥३८॥ नैतत्स्वलायोपदिशेन्नाविनीतायकर्हिचित् ॥नस्तब्धायनभिन्नायनैव
धर्मध्वजायच॥३९॥ नलोलुपायोपदिशेन्नगृह्यारूढचेतसे॥नाभक्तायचमेजातुदमद्भक्तद्विषामपि ॥४०॥ श्रद्धधानायभक्तायविनीतायान
सूयवे॥ भूतेषुकृतमैत्रायशुश्रूषाऽभिरतायच॥४१॥ बहिर्जातविरागायशांतचित्तायदीयतां॥ निर्मत्सरायशुचयेयस्याहंप्रेयसांप्रियः॥४२॥
यद्ददंशृणुयादंबश्रद्धयापुरुषःसकृत् ॥ योवाऽभिधत्तेमच्चित्तःसह्येतिपदवींचमे॥४३॥ इ०भा०म०तु०द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥३२॥ मैत्रेय०एवं
द्विष्य कपिलस्यवचोजनित्रीसाकर्हमस्यदयिताकिलदेवहूतिः॥ विस्त्रस्तमोहपटलातमभिप्रणम्यतुष्टावतत्त्वविषयांकितसिद्धिभूमिं॥१॥
देवहूति०अथाप्यजोऽतःसलिलेशयानंभूतैन्द्रियार्थात्ममयंवपुस्ते ॥ गुणप्रवाहंसदशेषबीजंदभ्योस्वयंयज्जठराब्जजातः॥२॥ सएवविश्वस्यभ
वान्विधत्तेगुणप्रवाहेणविभक्तवीर्यः ॥ सर्गाद्यनीहोवितथाभिसंधिरात्मेश्वरोऽतर्क्यसहस्रशक्तिः ॥३॥ सत्वंभृतोमेजठरेणनायकथंनुयस्यो
दरएतदासीत् ॥ विश्वंयुगातिवटपत्रएकःशेतेस्ममायाशिगुरंघ्रिपानः॥४॥ तंदेहतंवःप्रशमायपाप्मनानिदेशभाजांचविभोविभूतये॥ यथा
वतारास्तवसूकरादयस्तथायमप्यात्मपथोपलब्धये॥५॥ यन्नामधेयश्रवणानुकीर्तनाद्यत्प्रवृणायत्स्मरणादपिक्वचित्॥ श्वादोऽपिसद्यःस
वनायकल्पतेकुतःपुनस्तेभगवन्नदर्शनात् ॥६॥ अहोबतश्वपचोऽतोगरीयान्यज्जिह्वाऽग्रेवर्ततेनामतुभ्यं ॥ तेपुस्तपस्तेजुहुवुःसस्नुरार्याब्र
ह्मानुबुर्नामगृणंतियेते ॥७॥ तंतामहंब्रह्मपरंपुमांसंप्रत्यक्स्त्रोतस्यात्मनिसंविभाव्यं॥स्वतेजसाध्वस्तगुणप्रवाहंवंदेविष्णुंकपिलंवदेगर्भं ८
मैत्रेय०ईडितोभगवानेवंकपिलारूयःपरःपुमान् ॥ वाचाविह्वलयेत्याहमातरंमातृवत्सलः॥९॥ कपिल०मार्गेणानेनमातस्तेसुसेव्येनोदिते

અર્થપીની ક્ષીણતા કરનાર (કપીલા) અંગવાનને નમસ્કાર કરીને તેમની નીચે પ્રમાણે મુખી કરી. ૧૧૧૧ દેવદૂત-
આપ અજ્ઞાના થઈ ઉત્પન્ન થયેલા બ્રહ્માએ પણ, આપના મુખેના પ્રવાહરૂપ-સર્વના બીજ રૂપ-અને જગમા
મોહના-તાથા પાંચમહાશુન, ઉદ્ધિમા, વીશ્વમે અને અંતઃકરણે, એ સર્વમય સ્વરૂપનું, ધ્યાનગર કરશેું હતું.
૧૧૨૧ એજ જગ સંકરૂપ-કૃપા રહીત-આત્મા-પર-અને તર્કમાં ન આવે એવી દગ્ધરો સકતીએ વાળા
આપ, મુખેના પ્રવાહ વડે પોતાની સકતીઓના વીજાગ કરીને સુટીના આદી કાળે વીશ્વરૂપને પારખુ કરાણે.
૧૧૩૧ જેના કિરમમાં આ સધળું વીશ્વ રહેલું છે. અને પ્રલયને વખતે જે એકલાજ વડતા પાદડામાં સુનેલા
આમથી જાગરૂ બનીને પોતાના અંધારને પારતા દતા. હે તાથ, એવા આપને જે મારા જ્ઞરમાં કેવે પ્ર-
કાર પારખુ કર્યા હશે. ૧૧૪૧ પરંતુ હે પ્રભુ, જે રીને આપના બીજન અવતારો પણ પાપીઓના નાશને મારે

અને તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે (સત્યમે) ચાલનારાઓના હૃદયને માટે થયેલા છે. તે રીતેજ આત્મ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરાવવાને સારંગ આપતું આ શરીર પણ થયેલું છે. ૧૧૫૥ તમારા નાભાદીકનું શ્રવણ-કીર્તન-પ્રજ્ઞાન-અથવા સમરણ, કોઇ વખતેજ કોઇ સંજ્ઞા આદીક પણ કરેતા તે તુર્તજ યત્ન કરવાને યોગ્ય (હીનેના સરખો) થાય છે તો પછી આપનાં દર્શન વરેતા શુંજ ન થાય. ૥-૧૬૦ એવા આપ પરબ્રહ્મ-પરમ પુરુષ-મનની અંદર ધ્યાન કરવાને યોગ્ય-યોગતાના સ્વરૂપના પ્રકાશ વડે સંસારનાં બંધનાને તોડનારા-અને મળમાં વેદ રહેલા વીરનું કપીલ બગવાનને હું પંદન કરુંછું. ૥૮૦—**મૈત્રેય**—હારે એ પ્રમાણેની સ્તુતી સાંભળીને માતા ઉપરના રમેકથી વીકળ થયેલ વાણ્ણીથી એ કપીલ નામવાળા પરમપુરુષ બગવાને દેવહુતીને કહ્યું કે. ૥૯૫—**શ્રી બગવાન**—હે માતા, સેવન કરવાને માટે મેહેલા આ મારા કહેલા માર્ગમાં ચાલવથી તમે યોગ્ય વખતમાંજ

પરમ પદને પામશે. ॥૧૦॥ બ્રહ્મવાદીઓએ સ્વીકારેલા આ માર્ગ સીદ્ધાન્તને વીશે પ્રદા રાખીને આલચથી તમારે જન્મ મરણ ચક્રનું મટી જશે અને તમે મનેજ પામસો. જેઓ આ સીદ્ધાન્તને જાણતા નથી તેઓજ પશુઓની પાખ્યા કરે છે. ॥૧૧॥-મૈત્રેય-એ પ્રમાણે મતી અને બ્રહ્મવાદી એવી પોતાની માને (બ્રહ્મવીચારો) આત્મસ્વરૂપનો ઉપદેશ આપી તેમની રૂબ લેકને, કપીલ ભગવાન ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યા. ॥૧૨॥ અને દેવહુતી, પોતાના દીકરાએ ખતાવેલ યોગની રીતીથી સમાધી કરીને, સરસ્વતીને કાંડે પોતાના આશ્રમમાંજ ચેત્ત કરવા લાગ્યાં. ॥૧૩॥ તેથી તેમના વાંકા કેસ વારંવાર નહાવા આદીથી જટા સરખા અને પીંગળા થઇ ગયા. અને ઉમ્મ તપ કરવાથી તેનો દેહ દુર્બળ અને ફાટેલ પડ્યો. ॥૧૪॥ કર્દમ પ્રજ્ઞપતીના તપથી અને યોગથી થયેલું મૃદસ્થાશ્રમ સંબંધનું પોતાનું સુખ, કે જેની દેવતાઓ પણ ડરેકા કરતા હતા. ॥૧૫॥ જેમાં દુષ્ટતા શીજી સરખી અને સોનાના સામાન વાળી દાંતની શબ્દાઓ હતી. તથા મુકા-

ગળ સ્પર્શતાળાં ચાતરે સહીત સોનાનાં આસનો હતાં. ॥૧૬॥ મોટા મરકત મણીથી જડેલી સ્વચ્છ સ્ટીક મણીની બીંતોમાં, કમળ આંખોના હાથમાંના રત્નના દીવાઓ શોભી રહેલા હતા. ॥૧૭॥ અને ધરતી પાસેના વાગીયામાં ધણું અને દેવતાઓનાં દુકો પીલેલાં શોભીતાં શ્રેણીમાં પક્ષીઓનાં જોડાંઓ ભોલતાં હતાં. અને મદોનમત ભમરાઓ ગાયન કરી રહ્યા હતા. ॥૧૮॥ અને એવાં રથજોની કમજોથી યુગ્મથી વાન થયેલી વાગ્યોમાં કર્દમમુની પોતાને લગવતાં, દેવતાના અનુચરો ગાયન કરવા લાગતા હતા. ॥૧૯॥ એવાં ઉદાદીકની આંખોએ પણ ઇચ્છવા યોગ્ય સર્વ સુખોનો, ત્યાગ કરીને ખેસતાં; બેકે તેને તત્વચ્છાન પ્રાપ્ત થયું હતું; તે પણ; પોતાના પત્ની (કર્દમ) વનમાં જવાની પાછળજ પુત્રનો પણ વીયોગ થવાથી, વાહરડું ખોવાઇ મથેલ ગાયની પેડે દીકરાના વોરવને લીધે, પુત્રવત્સલપણથી દુઃખ લાગવા વડે; તેનું મોઢું લગારેક શોકયુક્ત દેખાતું હતું. ॥૨૦-૨૧॥ હે વીહર, તે પણ પોતાના પુત્ર કપીલ ભગવાનના ધ્યાનથીજ, એ પ્રકારના ધરચરી

નમે॥ આસ્થિતેનપરાંકાષ્ટામચિરાદવરોત્સ્યસિ ॥૧૦॥ શ્રદ્ધસ્વૈતન્મતંમહ્યંજુષ્ટંયદ્રહ્યવાદિભિઃ॥ ચેનમામભવંયાયામૃત્યુમૃચ્છંત્યતદ્વિદઃ ૧૧
મૈત્રેય૦ ઇતિપ્રદર્શ્યભગવાન્સર્તીતામાત્મનોગતિં ॥ સ્વમાત્રાબ્રહ્મવાદિન્યાકપિલોડુનુમતોયયૌ॥૧૨॥ સાચાપિતનયોક્તેનયોગાદેશેનયોગયુ
કૃ॥ તસ્મિન્નાશ્રમઆપીડેસરસ્વત્યાઃસમાહિતા ॥૧૩॥ અમીક્ષણાવગાહકપિશાનૃજટિલાન્કુટિલાલકાનૃ॥ આત્માનંચોગ્રતપસાવિશ્રતીચી
રિણંકૃશં॥૧૪॥ પ્રજાપતેઃકર્દમસ્યતપોયોગવિજૃંભિતં॥સ્વગાર્હસ્થ્યમનોપમ્યંપ્રાર્થ્યવૈમાનિકૈરપિ ॥૧૫॥ પયઃકેનનિભાઃશય્યાદાંતારુન્મપ
રિચ્છદાઃ॥ આસનાનિચહેમાનિમુસ્પર્શાસ્તરણાનિચ॥૧૬॥ સ્વચ્છસ્ફટિકકુઙ્ક્યપુમહામારકતેષુચ॥રત્નપ્રદીપાઆમાંતિલલનારત્નસંયુતાઃ
॥૧૭॥ ગૃહોદ્યાનંકુસુમિતૈરમ્યંબ્રહ્મમરદુમૈઃ॥ કૂજદ્વિહંગમિથુનંગાયન્મત્તમધુવ્રતં॥૧૮॥યત્રપ્રતિષ્ઠમાત્માનંવિબુધાનુચરાજગુઃ॥વાપ્યામુત્પલ
ગંધિન્યાંકર્દમેનોપલાલિતં॥૧૯॥ હિતાતદીપ્સિતતમમપ્યાસ્વંડલયોપિતાં॥કિંચિચ્ચકારવદનંપુત્રવિશ્લેષણાતુરા॥૨૦॥વનંપ્રવ્રજિતેપત્યા
વપત્યવિરહાતુરા॥જ્ઞાતતત્ત્વાડપ્યભૂત્રષ્ટેવત્સેગૌરિવવત્સલા॥૨૧॥તમેવશ્યાયતીદેવમપત્યંકપિલંહરિં॥વમ્ભૂવાચિરતોવત્સનિસ્પૃહાતાદૃશેગૃહે
॥૨૨॥ધ્યાયતીભગવદ્રૂપંયદાહધ્યાનગોચરં॥સુતઃપ્રસન્નવદનંસમસ્તવ્યસ્તચિંતયા॥૨૩॥ભક્તિપ્રવાહયોગેનવૈરાગ્યેણબલીયસા॥યુક્તાનુષ્ઠા
નજાતેનજ્ઞાનેનબ્રહ્મહેતુના॥૨૪॥વિશુદ્ધેનતદાત્માનમાત્મનાવિશ્વતોમુખં॥સ્વાનુભૂત્યાતિરોભૂતમાયાગુણવિશેષણં ॥૨૫॥બ્રહ્મણ્યવસ્થિતમ
તિર્ભગવત્યાત્મસંશ્રયે॥નિવૃત્તજીવાપતિતાત્ક્ષીણક્રેશાસનિર્વૃત્તિઃ ॥૨૬॥નિત્યારૂઢસમાધિત્વાત્પરાવૃત્તગુણભ્રમાનસસ્મારતદાત્માનંસ્વપ્રેદૃષ્ટ
મિવોત્થિતઃ ॥૨૭॥તદ્દેહઃપરતઃપોષોડપ્યકૃશશ્ચાશ્વસંભવાત્ ॥વમ્ભૌમલૈરવચ્છન્નઃસધૂમદ્વપાવકઃ ॥૨૮॥સ્વાંગંતપોયોગમયંમુક્તકેશંગતાં
વરં ॥દૈવગુપ્તંનવુબુધેવાસુદેવપ્રવિષ્ટધીઃ ॥૨૯॥એવંસાકપિલોક્તેનમાર્ગેનાચિરતઃપરં ॥આત્માનંબ્રહ્મનિર્વાણંભગવંતમવાપહ ॥૩૦॥તદ્વીરાસી
ત્પુણ્યાતમંક્ષેત્રત્રૈલોક્યવિશ્રુતં ॥નામ્નાસિદ્ધપદંયત્રસાસંસિદ્ધિમુપેયુષી ॥૩૧॥તસ્યાસ્તદ્યોગવિધુતમાર્ત્યમર્ત્યમભૂત્સરિત્ ॥સ્ત્રોતસાંપ્રવરાસૌ

નીપુદ અને વાસના રહીત યોગ કાળમાંજ તે થઇ ગયાં. ॥૨૨॥ યુક્ત કર્મો કરવાની સાથે જાળાવન દૈગ્ધ્ય સહીત ભક્તી યોગના પ્રવાહ વડે ઉત્પન્ન થતા, પરબ્રહ્મની પ્રાપ્તિના કારણરૂપ સુદ્ધ જ્ઞાને કરીને, આત્મસ્વરૂપ-વીશુદ્ધ-સ્વયંપ્રકાસ-માયા યુગ્મ યકી રહીત-અવ્યક્ત-અને સર્વતા આશ્રય રૂપ પરબ્રહ્મ ભગવાનમાંજ તેમણે પોતાની મતી જોડવાથી, તેમનો લીમટેવ (જીવપણું) નાશ પામી જઇને તેમના સર્વે ક્લેશ માત્ર મટી ગયા. અને સર્વ પ્રકારની ચીંતાઓને તરેલાં તે દેવહુતી, પોતાના પુત્ર કપીલ ભગવાને કહેલા પ્રસન્ન મુખવાળા, તથા દંડીઓ આદી થકી જાણી શકાય એવા ભગવાનના સ્વરૂપનુંજ ધ્યાન કરવા લાગ્યાં. ॥૨૩-૨૪-૨૫-૨૬॥ અને ની-રંતરજ સમાધીમાં સ્થીર થવા વડે, વીશ્યાદીક સુખોના સંબંધનો તેમનો શ્રમ મટી ગયો. અને ઉપમાંથી જાગેલ માલુસ રામના પદાધીકનું સ્મરણ નહીં કરવાની પેટે, તેમણે પણ દેહાદીકનું સ્મરણ શરીરથી કર્યુંજ નહી. ॥૨૭॥ અને બીજાઓ યકી પોશ્ય થયો તેનો દેહ, તેને મનની પીડા આદીક નહીં થવાને લીધે, દુ-

ખજો નહીં થયેલો તથા મેલથી દેકાયલો, ધુમાડા વાળા અગ્નીના સરખો થઇ ગયો. ॥૨૮॥ તથા તે વાળ છુટા થઇ ગયેલા-વજ્રો છુટી ગયેલા-અને દૈવચરી રક્ષણ થતા, તપ અને યોગમય પોતાના દેહને, તેણે વા-સુદેવ ભગવાનમાંજ યુક્તી પ્રવચ કરેલી હોવાથી તેમણે જાણ્યો પણ નહીં. ॥૨૯॥ એ પ્રકારે કપીલ ભગવાને કહેલા માર્ગ વડે, તે દેવહુતી યોગ કાળમાંજ પરબ્રહ્મ-આત્મા-અને નીચાણુ બ્રહ્મ એવા ભગવાનના સ્વરૂપને પામી ગયાં. ॥૩૦॥ જે કહેણે એ દેવહુતી વીરાસન લગાવીને સીદ્ધિને પાખ્યાં છે. તે, ત્રણે લોકમાં અતી વીખ્યાન થયેલું પવિત્ર ક્ષેત્ર, “સીદ્ધપદ” (સીદ્ધપુર) એ નામથી કહેવાય છે. ॥૩૧॥ અને યોગ વડે ધાતુઓના સવળા મેલ નાશ પામેલું એ દેવહુતીનું મનુષ્ય શરીર; સીદ્ધિને આપનાર અને સીદ્ધ પુરુષોએ સેવન કરેલ જગત્કોષમાં ઉત્તમ સરસ્વતી નદીરૂપ થઇ ગયું. (અર્થાત્ સરસ્વતીમાં ગળી ગયું.) ॥૩૨॥ તથા માતાની આજ્ઞા લઇને પી-તાના આશ્રમમાંથી નીકળેલા યોગી કપીલ ભગવાન પણ હજાન ક્રમની દીશમાં ચાલ્યા જતાં, તે સં-

ખમના આચાર્યોમાં વખણાયલાને, સમુદ્ર પુલન અને રથાત આપવાથી. સીદ્ધ-ચારણ ગાંધર્વ મુની અને અપ્સરાઓ આદીથી સ્તુતી કરાતા તે, દ્વિતીયદીકને પણ કરીને, ત્રણે બોકને શાંતી આપે એવો યોગ કરવાની સમાધી કરીને લાંચ બેઠા. ॥૩૪-૩૫॥ હે પાપરહીત વીરુર તમારા પુલકારથી કપીલ ભગવાન અને દેવદુ-

તીનો પવીત્ર સંવાદ મેં તમને આ રીતે કહી સંભળાવ્યો. ॥૩૬॥ આ આભરણવર્ણી પ્રાપ્તો થવાના ચેતમરૂપ કપીલમુનીનો અતીકાને મન, કે જેથી ભગવાનમાં મની યાચ છે તે જે કાંઈ સંભળશે, અથવા કહી સંભળાવશે તેને, મરડની ધમના સીદ્ધ વાળા ભગવાનના ચરણોપરિહીતી પ્રાપ્તી થશે. ॥૩૭॥ છતીશો. ખા.૦

મ્યસિદ્ધિદાસિદ્ધસેવિતા ॥૩૨॥ કપિલોઽપિમહાયોગીભગવાનપિતુરાશ્રમાત્ ॥ માતરંસમનુજ્ઞાપ્યપ્રાગુદીર્ઘદિશંયયૌ ॥૩૩॥ સિદ્ધચારણગં
ધર્વૈર્મુનિભિશ્વાપ્સરોગર્ણઃ ॥ સ્તૂયમાનઃસમુદ્રેણદત્તાર્હણનિકેતનઃ ॥૩૪॥ આસ્તેયોગંસમાસ્થાયસાંસ્થ્યાચાર્યૈરભિપ્રુતઃ ॥ ત્રયાણામપિલોકાના
મુપશાંત્યૈસમાહિતઃ ॥૩૫॥ એતન્નિગદિતંતાનયત્પટ્ટાહંતવાનથ ॥ કપિલસ્યચસંવાદંદેવહૂત્યાશ્રપાવનઃ ॥૩૬॥ યદ્દમનુશૃણોતિયોઽભિ
ધત્તેકપિલમુનેર્મતમાત્મયોગગુત્યં ॥ ભગવતિકૃતધીઃસુપર્ણકેતાવુપલભતેભગવત્પદારવિદં ॥૩૭॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેતૃતીયસ્કંધે
કાપિલેયોપાસ્યાનેત્રયસ્ત્રિંશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૩ ॥

ત્રીમ સ્કંધનો તેતરીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩૩॥ છતી ત્રીજો સ્કંધ સમાપ્ત. ॥૩૩॥
તા. ૩ છ આગસ્ટ અને ૧૮૬૭ સંવત ૧૮૫૪ ના શ્રાવણ વદી ૧ ને પુલવાર બપોરે બારવારે.

મુ. અમદાવાદમાં માંડીની પોળમાં દરીદ્રનાદાસ શેડી પોળમાં થર નગર પર ૩. કરતા મહામુનીકામુ. મુજ-
રાતીમાં ભગવાન પ્રેરીત લખનાર હાસાનુદાસ. ગીરધરસાલ અમરતરાવ નાયા. શ્રીકાશ્યપભરતુ. ॥

॥ इति श्रीमद्भागवतं पुनीयस्कंध समाप्यत ॥

॥ अथ श्रीमद्भागवते चतुर्थस्कंधे प्रारभ्यते ॥

વીશે પોતે પ્રસન્ન થઈને બાર દીકરાઓ ઉપજ કર્યા. ॥૬॥ તોપ-પ્રતોપ-સંતોપ-બદ્-સાંતી-હડરતી-હડમ-કરી-વીજી-સ્વ-હ-સુદેવ-અને રોચન એ રીતે બાર છે. ॥૭॥ સ્વાયંજી મનુના મન્વંતરમાં; એ તૃપીત નામના દેવતાઓ કહેવાય છે, મરીચી વીજેરે સાત રશ્મીઓ થયા છે. અને ઉદ્ધ-વી પદ્મી એ યુગ ભગવાને પોતેજ ભોગવેલી છે. ॥૮॥ તથા એ સ્વાયંજી મનુના પ્રીયવત અને ઉત્તાનપાદ નામના એ મહા તેજસ્વી પુત્રોએ અને તેઓના વંશજોએ એ મન્વંતરનું પાલન કરેલું છે. ॥૯॥ હે તાત, મનુએ પોતાની દીકરી દેવકુંતી કઈમને આપી હતી. તેની આગતમાતે મારા કજ્ઞાથી તમે ધણું ખર્ચે સાંભળી ચુક્યા છો. ॥૧૦॥ ભગવાન મનુએ જહાના પુત્ર દક્ષને પ્રસૂતી આપી હતી. તેનાથી ઉપજ થયેલી પ્રજાને ધણે મોટા વીસ્તાર ત્રણલોકમાં થયેલો છે. ॥૧૧॥ હવે મરીચી આદીનવ જહ્નરશ્મીની ઊંચો કહેવાયલી કઈમની દીકરીઓનાં વંશોના વીસતાર

મારચકી સાંભળો. ૧૧૨૥ કદમની દીકરી અને ગરીબીની સ્ત્રી કલાને કશ્ચપ અને પુર્ણિમાં જે પુત્રો થયા; કે જેમનાથી જગત ભરપુર થઇ ગયું છે. ૧૧૩૥ હે વીદુર, પુર્ણિમાને વીરજ અને વીધગ નામના જે પુત્ર થયા અને હરીભગવાનના પગ પચાળવા આદી વડે દેવ નદી (ગંગા કહેવાય છે તે) દેવ કુળના નામની કન્યા થઇ. ૧૧૪૥ અત્રીની સ્ત્રી અનસુયાએ વીશ્વુ શીવ-અને બ્રહ્માના અંશ, દત્ત, દુર્વાસા-અને ચંદ્ર જે ત્રણ મોટી કીર્ત્તિ વાળા પુત્રો જન્મ્યા. ૧૧૫૬-વિદુર-હે યુર, અત્રીને ધેર ઉપતી-સ્થીતી અને અંતના કારણે ત્રણ ત્રણે ઉત્તમ દેવ થું થું કરવાને આટે જન્મ્યા હતા તે મને કહે. ૧૧૬૬-ઐત્રેય-બ્રહ્માએ પ્રથમ ઉત્પન્ન કરવાનું કહેવાથી, બ્રહ્મવેત્તાઓમાં શ્રેષ્ઠ અત્રીરૂપી પોતાની સ્ત્રી સડીત પર્વતમાં જઇને તપ કરવા લાગ્યા. ૧૧૭૬ આસોપાલ્લવ અને આમરનાં ફુલો આવેલાં જડો વાળા વનમાં જ્યાં નીર્વીધ્યા નદીનાં પાણીના વેડેવાથી ચા-

રેતર રોધાટ ચમ રહેલ છે એવા તે પર્વનાં પ્રાણુધામથી મનને વશ કરીને, દૂંડ રહીને, ચમ માત્ર વા-
ચું જોજન કરીને તે મુની સો વરસ મુઠ્ઠી એક પમે કમા રહ્યા. ૧૧૮-૧૫૫ અને ચાંચન કરવા લાગ્યા કે
“ જો જમતનો ઇશ્વર છે તેને હું ઇશ્વરજી, તે મને પોતાના સરખો પુત્ર આપે. ૧૨૦૫ ત્યારે એ મુનીના
માથામાંથી, પ્રાણુધામથી પ્રદીપ્ત થઇને નીકળ્યા અગ્નીથી ત્રણે લોકને તાપ પામેલા જોઇને ત્રણે ભેટા દેવા,
અપ્સરાઓ-મુનીઓ-અંબવૈ-સીદ્ધ-વીધાધર અને નાગ લોકોથી વશ થવાના થવાના, રચીના આશ્રમમાં આ-
વ્યા. ૧૨૧-૨૨૫ તેમના પ્રકટ થવાથી પ્રકાશીત થયેલ મનવાળા થયેલા તે એક પમે કહેલા મુનીરચીએ તે
હામ દેવાને દીડા. ૧૨૩૫ ત્યારે, એ બળદ-હંસ અને ગરૂડ ઉપર બેઠેલા, પોત પોતાનાં ચીન્હો વડે જોજ-
ખાતા દેવાની સામે લાકડીની પેઠે જમીન ઉપર પડીને તેમણે પ્રણામ તથા પુર્જન કર્યું. પછી હાથ જોડીને

કલ્પન કરી. ૧૪૭૩ છે વીહર, તેમાંની તેર ધર્મને-એક અમીને એક સમસ્ત પીતૃઓને અને એક, જન્મ
પરથી રૂપ સંસારને છેદી નાંખનારા ભવ એટલે સદાશીવને આપી હતી ૧૪૮૩ શ્રદ્ધા-મૈત્રી-દયા-શાંતી-તુષ્ટી
પુષ્ટી-કૌશલ-ઉત્તમી-બુદ્ધિ-મેધા-તીર્તીક્ષ્ણ-હી (લક્ષ્મ) અને મુર્તિ. એ તેર ધર્મની સ્ત્રીઓ છે. ૧૪૯૩ શ્ર-
દ્ધાને મુખ, મૈત્રીને પ્રસાદ, દયાને અભય, શાંતીને સુખ, તુષ્ટીને મોદ, પુષ્ટીને રમય, કૌશલને યોગ, ઉત્તમીને
દર્પ, બુદ્ધીને અર્થ, મેધાને રમૂતી, તીર્તીક્ષ્ણને દ્વેષ, ને હીને પ્રશ્ન, એ રીતે દીકરાઓ થયા ૧૫૦ ૫૧૧ અને
મુર્તિને સર્વ શુભોના ઉત્પત્તિ સ્થાન નર નારાયણ રૂપીઓ થયા. કે જેમના જન્મ સમયે સર્વ જગતને આ-
નંદ અને નીવૃત્તી સુખ થયું. ૧૫૨૩ મન-દીશાઓ-વાયુ-નદીઓ-અને પર્વતો સ્વસ્થ થઇ ગયાં. આકાશમાં
પાંખાં અને તુરિઓ વાગી. તથા ધુધના વરસાદ થયા. ૧૫૩૩ રાજ ધર્મેશ્વર મુનીઓએ સ્તુતી કરી. મધર્વ

અને કીમશેએ માયન કર્યું. અને અપ્સરાઓ નાચવા લાગી ને મોડું મંગળ વરસાયું. તથા બ્રહ્મા આદી સર્વ
દેવતાઓ પણ સ્તુતી કરવા લાગ્યા કે ૧૫૪-દેવતાઓ-આકાશ સરખા પોતાના સ્વરૂપને વીંચી માયાથી રચાવળા
વીંધને, રૂપ અને ભેદ સહીત દેખાડવાને માટે. ધર્મના ધરમાં મુરતી થઇ આદી રૂપી નરનારાયણ પુરુષ ભગવાન
પ્રકટ થયા છે. તે પરમાત્માને અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ. ૧૫૫૩ જેના તત્વનુમાન અનુમાનજ અષ્ટ શકે છે
એવા, તથા સૃષ્ટીની ઉત્પત્તિ-રચીતી-અને નાશ કરનાર હૃદયીના નીવાસ સ્થાન અને નીર્મળ કમળને પણ
તીરસ્કાર કરનારા એ, ભગવાન અને સત્ત્વ મુખી દયાળુ દૃષ્ટીથી, અમે દેવતાઓ થકી સ્તુતી અને પુજન
કરાયલા ને અન્ને, દેવતાઓ વીંચેરેને દર્શન આપીને મંદિરમાં પર્વતમાં ગયા ૧૫૬૩ એ જેઝર, હરીભગવા-
નના અંશ. પૃથ્વીનો આર ઉતારવા માટે કુર તથા યદુનાં કુળમાં બે કાશ્ય (વાસુદેવ અને અર્જુન) થઇને

યઃક્ષત્તર્લોકાન્સર્ગૈરભાવયન૥ એકર્દમદૌહિત્રસંતાનઃકથિતસ્તવ૥ શૃણ્વતઃશ્રદ્ધધાનસ્યસદ્યઃપાપહરઃપરઃ॥૪૬॥પ્રસૂતિમાનવીંદક્ષપયે
જેજાત્મજઃ॥તસ્યાંસરર્જદુહિતૃઃપોડશામલલોચનાઃ॥૪૭॥ત્રયોદશાલ્લહૃદાયતથેકામગ્રયેવિભુઃ॥પિતૃભ્યેકાંયુક્તેભ્યોભવાયૈકાંભવ
ચ્છિવે॥૪૮॥શ્રદ્ધામૈત્રીદયાશાંતિસ્તુષ્ટિઃપુષ્ટિઃક્રિયોન્નતિઃ॥બુદ્ધિર્મેધાતિતિક્ષ્ણહીર્મૂર્તિર્ધર્મસ્યપત્નયઃ॥૪૯॥શ્રદ્ધાઽસૂતશુભંમેત્રીપ્રસાદમભ
યંદયા॥શાંતિઃસુસ્વંમુદંતુષ્ટિઃસ્મયંપુષ્ટિરસૂયતા॥૫૦॥યોગંક્રિયોન્નતિર્ધર્મર્થબુદ્ધિરસૂયતા॥મેધાસ્મૃતિંતિતિક્ષ્ણાતુક્ષેમંહીઃપ્રશ્રયંસુતં॥૫૧॥
મૂર્તિઃસર્વગુણોત્પત્તિર્નરનારાયણાવૃષી॥યયોર્જન્મન્યદોવિશ્વમભ્યનંદત્સુનિર્વૃતં॥૫૨॥મનાંસિકકુભોવાતાઃપ્રસેદુઃસરિતોદ્વયઃ॥દિવ્યવાદ્યં
તતૂર્યાણિપેતુઃકુસુમવૃષ્ટયઃ॥૫૩॥મુનયસ્તુષ્ટુવસ્તુષ્ટાજગુર્ગધર્વકિન્નરાઃ॥નૃત્યંતિસ્મસ્ત્રિયોદેવ્યઆસીત્પરમમંગલં॥દેવાબ્રહ્માદયઃસર્વેઉપત
સ્થુરભિષ્ટવઃ॥૫૪॥દેવાંયોમાયયાવિરચિતંનિજયાત્મનાંદંસ્વેરૂપભેદમિવતત્પ્રતિચક્ષણાય॥એતેનધર્મસદનેષ્ણિમૂર્તિનાદ્યપ્રાદુશ્ચકારપુરુષા
યનમઃપરસ્મૈ॥૫૫॥સોઽયંસ્થિતિવ્યતિકરોપશમાયસૃષ્ટાન્સત્ત્વેનનઃસુરગણાનનુમેયતત્ત્વઃ॥દૃશ્યાદદશ્રુકરુણેનવિલોકેનનયચ્છ્રીન્નિવેક્ત
મમલંક્ષિપતારવિદં॥૫૬॥એવંસુરગણેસ્તાતભગવંતાવભિષ્ટૌ૥લઘ્વાવલોકૈર્યયતુરર્ચિતૌગંધમાદનં॥૫૭॥તાવિમૌવૈભગવતોહરેરંશાવિ
હાગતૌ૥ભારવ્યયાયચમુવઃકૃષ્ણૌયદુકુરુદ્વૌ૥૫૮॥સ્વાહાઽભિમાનિનશ્રાગ્નેરાત્મજાંસ્ત્રીનજીજનતૃ૥પાવકંત્રમાનંચશુચિંચહુતભોજનં
॥૫૯॥તેભ્યોઽગ્નયઃસમભવંશ્વત્વારિંશ્ચપંચચ૥તએવૈકોનપંચાશત્સાકંપિતૃપિતામહેઃ॥૬૦॥વૈતાનિકેકર્મણિયન્નામભિર્બ્રહ્મવાદિભિઃ॥
આગ્નેય્યદૃષ્ટયોયજ્ઞેનિરૂપ્યંતેઽગ્નયસ્તુતે॥૬૧॥અગ્નિષ્વાત્તાવર્હિપદઃસૌમ્યાઃપિતરઆજ્યપાઃ॥સાગ્નયોઽનગ્નયસ્તેપાંપત્નીદાક્ષાયણીસ્વધા॥
॥૬૨॥તેભ્યોદધારકન્યેદ્વેવયુનાંધારિણીંસ્વધા॥ઉમેતેબ્રહ્મવાદિન્યૌજ્ઞાનવિજ્ઞાનપારગે॥૬૩॥ભવન્પત્નીતુસતીભવંદેવમનુવ્રતા॥આત્મનઃસ
દશંપુત્રંનલેભેગુણશીલતઃ॥૬૪॥પિતર્યપ્રતિરૂપેસ્વેભવાયાનાગસેરુષા॥અપ્રૌઢેવાત્મનાત્માનમજહાદ્યોગસંયુતા॥૬૫॥ઈંમાંમંચંવિ
દુરમેત્રેયસંવાદેપ્રથમોઽધ્યાયઃ॥૧॥વિદુરંભવેશીલવતાંશ્રેષ્ઠેદક્ષોદુહિતૃવત્સલઃ॥વિદ્વેષમકરોત્કસ્માદનાદૃત્યાત્મજાંસર્તીં॥૧॥કસ્તંચ

અવતર્યા છે. ૧૫૮૩ અમીની સ્ત્રી રવાદાએ અમીનું અમીમાન ધરાવનારા પાવક પવગાન અને શુભી એ ના-
મોવાળા આકૃતિને ખાતારા વણ પુત્રને જન્મ્યા. ૧૫૯૩ તેમના થકી પીસતાલીસ અમીઓ થયા જેઓ તે-
મના પીતા અને પીતામહ સહાં ગણનાં ઓગણપચાસ છે. ૧૬૦૩ યત સંબંધી કર્મો કરાવનારા બ્રહ્મવાદીઓ
જેમનાં નામો લેખને “આગ્નેયી” એ નામની દૃષ્ટીએ કરે છે. તે સંધ્યાઓ અમી કહેવાય છે. ૧૬૧૩
અમીશ્વત-અર્હિપદ-સૌમ્ય-અને આજ્યપ-એ નામના ચાર પીતૃઓ છે, તે સામય (જેમને અગ્ને કહ્યું થાય
છે તે), અને અનસય એક પ્રકારે વાળા ચારેની વચે એકજ દક્ષીણ પુત્રી સ્વધા સ્ત્રી છે. ૧૬૨૩ તેમણે એ
સ્વધામાં, વયુનાં અને ધારીણી નામની બે, બ્રહ્મવાદી અને જ્ઞાન વીજ્ઞાનના પારને પામેલી કન્યાઓ ઉપજ
કરી હતી ૧૬૩૩ અને દક્ષીણ પુત્રી સતી, પોતાના સરખાજ શીંગ તથા શુભાચળા પત્ની સદાશીવને ભજવ-

તી હતી. તેને પુત્રજ થયો નથી. ૧૬૪૩ સદાશીવનો અપરાધ નહોં છતાં, તેમના વીરૂદ્ધ આચરણ કરનાર
પોતાના પીતા દક્ષ ઉપર ક્રોધ કરીને એ સતીએ નાની વયમાંજ પોતે પોતાની ભેળે યોગ કરીને પોતાનો
દેહ છોડી દીધો હતો. ૧૬૫૩ છત્રી શ્રીં આં મોં રકષેનો પદેશે અધ્યાય સંકુલ્ય ૧૧૩

અધ્યાય-૨ એ.-વિદુર-દીકરીઓમાં પ્રીતિવાળા દક્ષે પોતાની સતી દીકરીનો અનાદર કરીને
ઉત્તર શીંગ વાળા સદાશીવનો દેશ શા કારણથી કર્યો? ૧૧૩ ચરાચર જગતના ગુર-વંરસહીત-બુદ્ધાદીકથી શાં-
ત રૂપેશ-આત્માશમ-અને જગતના મોટા દેવત-એવા સદાશીવનો દક્ષે દેશ શા કારણે કર્યો. ૧૧૨૬ દે આભ-
ણ, ન તજ શકાય એવા પ્રાણનો ભાગ સતીએ જે કારણ માટે કર્યો તે સંસાર જમાઈ વચેના દેશ બદલ
સંસ્કૃત આપ મને કહી સંભળાવે ૧૧૩-અત્રેય-પેદેશાં યથેશ પ્રજાપતીઓના સત્રમાં મોટા મોટા રૂપીઓ

જન્મે. ॥૨૯॥ પુરૂષોત્તમ ધર્મના સેતુને પારણ કરનારા વેદની, અને બ્રાહ્મણોની, નીંદા કરનારા તમે પાખંડોજી આશ્રય કરનારા થવ્ને. ॥૩૦॥ જ્ઞાનદાન બચવાને પ્રમાણ કરેલો એ વેદ માર્ગજ લોકોને કષ્ટાણુ આપનારો-અને સનાતન છે. તથા પુર્વના સત્પુરૂષો પણ તે માર્ગજ ચાલેલા છે. ॥૩૧॥ એવા અત્યંત શુદ્ધ, સનાતન-અને સત્પુરૂષોએ આચરેલા વેદ ધર્મને દુષ્ટાણુ આપનારા તમે, જ્યાં તમારું દેવનું (એટલે દેવ) જુત પ્રેતાદીકનેા સ્વામી (મદાદન) છે, તે પાખંડ માર્ગમાં જન્મો. ” ॥૩૨॥-ઐત્રેય-ભૃગુ રૂઢીએ તેમને એ રીતે માપ દેતાથી, મનથી જાણક કૃત્યાચક્ષા જેવા થયેને, બચવાન સદાશીવ, પોતાના અનુચરો મુકાં ત્યાંથી ચાલી ની-કર્યા. ॥૩૩॥ અને હે વીરુર, પછી પ્રજ્ઞપતીઓ પણ, તે હજાર વરસ સુધીનો, હરી બચવાનું બચન કર-વાનો સત્ર પુરો કરીને, ગંગા ગુપ્તવાતાં સંગમમાં અવબૃથ સ્નાન કરી, શુદ્ધ થઇને, પોત પોતાને ઠેકાણે ગયા.

॥३४-३५॥ ઇતીથીં બા. ચો. રૂંચતો શ્રીજી અઘ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૨॥

સતી દેવીએ પોતાના પીતાને શ્રેય યજ્ઞને મોટા સમારંભ થવાનું સાંભળ્યું. અને પછી પોતાના સ્વામી બુનોના અધીપતી મહાદેવ (સદાશીવ) ને ઉત્કંઠાથી કહ્યું કે. ॥૫-૬-૭॥-સતી-તમારા સસરા દક્ષ પ્રજાપતીને ત્યાં હમણાં થતા યજ્ઞના મોટા સમારંભમાં આ દેવતાઓ જાય છે. મારે હે વામદેવ. તમારી મરજી થાય તો, આપણે પણ તે સ્થળે જઈએ. ॥૮॥ ત્યાં મારી બેનો, તેમના સ્વામીઓ સહીત, મુઢકોને જોયા સાડ નહીં આવશેજ, અને હું પણ તમ સહીત ત્યાં જઈને માતાપત્ની આપેલી પેદેરામણી લેવાને ઇચ્છુંકું. ॥૯॥ હે મૃડ, ભંતારો થકી માન પામેલી મારી બેનોને, માશીને, અને ક્રેમળ અંતઃકરજીવાળી માતાને, તથા મોટા રૂશિયાએ ચલાવતા અતી ઉત્તમ યજ્ઞને હું પણ દીવસની ઉત્કંઠાવાળા મન થકી ત્યાં જઈને જોઈશ. ॥૧૦॥ હે અજન્મા, આ ત્રણ ગુણોમય તથા આશ્વર્ય રૂપ આપતી માયાએ નીમળ્યુ કરેલું જમન, આપને નીજેજ દે-

આવ છે (અર્થાત આપને આમાં કંઈ જોવા જેવું ન લાગે) તેપણ, ત્યારે તદ્દાં બલુનદરી અને સ્ત્રી જાનની શંકા એવી મને તો મારી જન્મજુમી જોવાની હજી થાયજી. ॥૧૧॥ હે જન્મગરુડને મરાડનારા, આ બીજી સ્ત્રીઓ સજ્જાર ધરીને તેમના રાણી તથા મીત્રાની સાથે રોજે રોજાં જાય છે તેમને જુઓ, અને હે નીલકંઠ, તેઓનાં જિભાં હસ જેવાં લીલાનોતા જલથી અકલ્પ શોભે છે તેને પણ જુઓ. ॥૧૨॥ મુદુદ-રવામી-ચુર-અને માળાપ, એટલાને ઘેર વગર બોલાવે પણ જવાય, માટે હે મોટા દેવ, પીતાને ઘેર સમારણ થતો સાંભળીને દીકરીને દેહ, અજાયમાન થવા લીના કેમ રહે. ॥૧૩॥ માટે હે બગવાન, આપ ક્યાયુ છો, તેથી પ્રસન્ન થઈને મારી હજી પરીપૂર્ણ કરો, આપ નીમળ નેત્રવાળાએ પોતાના અર્ધા દેહને વીશે અને રાખવાનો અનુચ્છ હરેલો છેવર, માટે હું વાચના કરું છું. ॥૧૪॥ મૈત્રેય-આ રીતે પ્રીયજ્ઞે કહેવાથી, શુદ્ધ અનાદરજીવાળાએ પ્રીય સદા શરિ દર્શાવે, અને દક્ષે પ્રગલ્ભીઓના દેવનાં કહેવા મને મેલો વચનોને મંગારીને ઉત્તર આપો કે. ॥૧૫॥ સ-

દર્શિય-હે સુંદરી, જ્યાં સુધી અંધુઓની દક્ષી દેહાભીમાન અને કોષના જળવાન મદવડે દુષ્ક્રિયાથી ધમેલી ન હોય, ત્યાં સુધીજ તેમને ઘેર વગર બોલાવે પણ જવાનું હોય, કહેવાય છે. ॥૧૬॥ વીધા-તપ-ધન-દેહ-વન-અને કુળ એ છ વાનાં સત્યુરોને સુષુરૂપ હોવા છતાં, અસત્ય પુરોને દોષ રૂપજી થાય છે. અને તે થકી અભીમાન વધીને જુદી નાચ પામેલા અને આપણા જેવા થયેલા તે દુષ્ટ લોકો મહાત્માઓના તેજને પણ દેખતા નથી, ॥૧૭॥ તેઓના જેવા અધીર જુદીવાળાઓને સ્વજન સમજીને, તે પોતાને ઘેર આવનારાઓના સામું કેષવાળી આંખોથી ભરેલો અડાકીને દુષ્ટ જુદીથી જોનારાઓને ઘેર જવું જોઈતું નથી. ॥૧૮॥ એવા કુટીલ જુદીવાળા સ્વજનોનાં દુષ્ટ વચનો મગને વીશે લાગીને હૃદયમાં રાત દીવસ તપ્યા કરીને જેવું દુઃખ કરે છે. તેવું દુઃખ શત્રુઓએ મારેલાં અંગોને ભેદી નાંખનારાં તીક્ષ્ણ બાહ્યોયથી પણ થતું નથી. ॥૧૯॥ હે સારી ભરેલાવાલી, એવો ઉધાડું છે કે, ઉઝી રથીતીવાળા દક્ષ પ્રગલ્ભીને દીકરીઓમાં તમે વદલાં અને

ત્રયાત્મકં ॥ તથાપ્યહંયોપિદતત્ત્વવિચ્છેદનાદિદક્ષેભવમેભવક્ષિતિં ॥૧૧॥ પશ્યપ્રયાંતીરભવાન્યયોષિતોડપ્યલંકૃતાઃકાંતસસ્વાવરૂપશઃ ॥
યાસાંવ્રજદ્વિઃશિતિકંઠમંડિતંભોવિમાનૈઃકલહંસપાંડુભિઃ ॥૧૨॥ કથંસુતાયઃપિતૃગેહકૌતુકંનિશમ્યદેહઃસુરવર્ચનંગતે ॥ અનાહુતાઅપ્ય
મિયંતિસૌહદંભર્તુર્ગુરોર્દેહકૃતશ્ચકેતનં ॥૧૩॥ તન્મેપ્રસીદેદમમર્ત્યવાંછિતંકર્તુમવાન્જારુણિકોવતાર્હતિ ॥ ત્વાત્મનોડર્ધેડહમદબ્રચક્ષુષાનિ
રૂપિતામાડનુગૃહાણયાચિતઃ ॥૧૪॥ ઋપિ૦ પવંગિરિત્રઃપ્રિયયાડભિભાષિતઃપ્રત્યજ્યધત્તપ્રહસન્સુહૃત્પ્રિયઃ ॥ સંસ્મારિતોમર્મભિદઃકુવાગિષ્
ન્યાનાહકોવિશ્વસૃજાંસમક્ષતઃ ॥૧૫॥ શ્રીભગ૦ ત્યોદિતંશોભનમેવશોભનેઅનાહુતાઅપ્યમિયંતિવંધુપુ ॥ તેપદ નુત્પાદિતદોષદૃષ્ટયોવલીય
સાડનાત્મ્યમદેનમન્યુના ॥૧૬॥ વિદ્યાતપોવિત્તવપુર્વયઃકુલૈઃસતાંગુણૈઃપદ્મિરસત્તમેતરૈઃ ॥ સ્મૃતૌહતાયાંશ્રુતમાનદુર્દશસ્તબ્ધાનપશ્યંતિહિધા
મભૂયસાં ॥૧૭॥ નૈતાદૃશાનાંત્ત્વદ્વલ્લપેક્ષયાગૃહાન્પ્રતીયાદનવસ્થિતાત્મનાં ॥ યોડન્યાગતાન્વક્રધિયાડમિચક્ષતેઆરોપિતશ્રૂભિરમર્ષણાક્ષિ
મિઃ ॥૧૮॥ તથાડરિભિર્નવ્યયતેશિલીમુલ્લૈઃશેતેર્દિતાંગોહૃદયેનદૂયતા ॥ સ્વાનાંયથાવક્રધિયાંદુરુક્તિભિર્દિવાનિશંતપ્યતિમર્મતાડિતઃ ॥૧૯॥
વ્યક્ત્ત્વમુત્કૃષ્ટગતેઃપ્રજાપતેઃપ્રિયાત્મજાનામસિસુશ્રુસંમતા ॥ અથાપિમાનંનપિતુઃપ્રપત્યસેમદાશ્રયાત્કઃપરિતપ્યતેયતઃ ॥૨૦॥ પાપચ્યમા
નેનહૃદાતુરેન્દ્રિયઃસમૃદ્ધિભિઃપૂરુષબુદ્ધિસાક્ષિણાં ॥ અકલ્પણામધિરોદુમંજસાપદંપરંદોષ્ટિયથાડસુરાહરિં ॥૨૧॥ પ્રત્યુદ્ગમપ્રશ્રયણાભિવાદનંવિ
ધીયતેસાધુમિયઃસુમધ્યમે ॥ પ્રાજ્ઞૈઃપરસ્મેપુરુષાયચેતસાગુહાશયાયૈવનદેહમાનિને ॥૨૨॥ સત્ત્વંવિશુદ્ધંવસુદેવશબ્દિતંયદીયતેતત્રપુમાનપાતૃ
તઃ ॥ સત્ત્વેચતસ્મિન્ભગવાન્વાસુદેવોહ્યધોડક્ષજોમેનમસાવિધીયતે ॥૨૩॥ તત્તેનિરીક્ષ્યોનપિતાડપિદેહકૃદક્ષોમમદ્વિટ્તદનુવ્રતાશ્ચયે ॥ યોવિ
શ્વન્ન્યજ્ઞગતંવરોરુમામનાગસંદુર્વચસાડકરોત્તિરઃ ॥૨૪॥ યદિવ્રજિષ્યસ્યતિહાયમદ્વચોભદ્રંભવત્યાનતતોભવિષ્યતિ ॥ સંભાવિતસ્યસ્વજ
નાત્પરાભવોયદાસસચોમરણાયકલ્પતે ॥૨૫॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ચ ૦ ઉમારુદ્રસંવાદેતૃતીયોડધ્યાયઃ ॥૩॥ મૈત્રેય૦ એતાવદુક્તાવિરરામશંકરઃપ

માન્ય હોવા છતાં પણ, જેનાથી એ દક્ષને પરીતાપ થાય છે, એવા મારા સંબંધને લઈ, તમને પીતામહી માન મળશે નહીં. ॥૨૦॥ આક્ષી સ્વરૂપ અને પુરુષ બગવાનમાં જુદીવાળાઓની સમૃદ્ધિઓ દેખીને, મન તથા ઇન્દ્રિયો દુષ્ટી થઈને બળતશ પામનારાઓ, તે બગવાનમાં જુદીવાળાઓના ઉત્તમ પદને નહીં પહોંચી શકતાં; અશુરો હરી બગવાનનો દેશ કરવાની પેડે, માત્ર તેમનો દેશજી કર્યા કરે છે. ॥૨૧॥ હે મારા મધ્યમાયવાળાં, જ્ઞાનવાન સાધુ પુરુષોમાં એક બીજીની સાથે કિશા થઈને જવાની-પ્રણામ કરવાની-અને આશીર્વાદનાં વચનો બોલવા આદી રીતભાત, જે છે તે, પરમાત્મા અંતર્યામી બગવાન સર્વના ચીનમાં રહેલા છે, તેમને લેઈને છે પણ તે દેહાભીમાનને માટે નથીજ. ॥૨૨॥ વાસુદેવ નાગથી કહેવાતું શુદ્ધ સત્ત્વ, કે જેને વીશે પરમાત્મા રહેલાનું સ્પષ્ટ જોવામાં આવે છે. તેજ સત્ત્વને વીશે, (મનમાં,) અધોક્ષજ બગવાન વાસુદેવને મેં નમસ્કાર કરેલા છે. (અર્થાત હું અંતર્યામી બગવાનને સર્વકાળ નમસ્કાર કરનારો છું તેને, કાષ્ઠ આવે ત્યારે નમસ્કાર

કરવાપણું રહેતુંજ નથી.) ॥૨૩॥ એટલા માટે હે સુંદર ઉરવાળાં, હું નીરપરાધ છતાં પ્રગલ્ભીઓના મરુમાં દુષ્ટ વચનોથી મારો તીરસ્કાર કરનાર, અને મારો દેશ કરનાર દક્ષ, કે જે તમારા દેહને ઉત્પન્ન કરનાર છે, તે અને તેને અનુસરનારાઓને તમારે જોવાં પણ ન જોઈએ. ॥૨૪॥ મારા આ વચનનું ઉલ્લંઘન કરીને તમે જરો તો, તેથી તમારું બહુ ઘરો નહીં. કેમકે સંભાવીતને બ્યારે સ્વજનોથકી પરાભવ અને અપમાન થાય છે, ત્યારે તે થકી જટ મરવાનુંજ પરીણામ નીપજે છે. ॥૨૫॥ હાતીથી. ભા. ૦ એ. રકંધનો ત્રીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩॥ અધ્યાય ૪ થો. -મૈત્રેય-એટલું બોલીને આ પ્રસંગે બેઠ પ્રકારથી પતીના દેહનો નાચ ચવાતું જન-ણીને સદાશીવ બોલતા બંધ રહ્યા. અને સતીની રથીતી, સુહૃદોને જોવાની હજીથી ધરમાંથી બહાર જવાની, અને સ્વામીને ગમતું નથી. માટે ધરની અંદર પાછા જવાની, એમ બેઠ પ્રકારની એટલે નહીંઆ કે તે, એવી થઈ. ॥૧॥ સુહૃદોને જોવાનીપોતાની હજીમાં અડચણ થવાથી કચવાઈને રોવાઈ જતાં, આંસુનાં ટીપાઓથી વીક્ષ્ય થઈ મર

યર મૂળતાં સતી, જેના સરખો ખીજો પુરુષ નથી એવા સદાશીવને જાણી નાંખવાની પેટે, કોપથી જ્વેવા લાગ્યાં. ॥૨॥ પછી શોક અને ક્રોધ વડે પીડાયલા મનથી નીસાસા મુકતાં સતી, સત્પુરુષોને પ્રીય મહાદેવ, જે મણે પ્રેમથી પોતાનું અર્ધુ શરીર આપેલ છે તેમના ધરતો ત્યાગ મુદ્દપણા વાળા સ્ત્રી સ્વભાવથી કરીને, પીતાને ઘેર જ્વળાવેલાલી નીકળ્યાં. ॥૩॥ સતીએ એકલાંજ ઉનાચળે પગલે ચાલવા માંડ્યું જેથી ખેદ પામીને, ત્રણનેત્રવાળા મહાદેવના હજારો અનુચરોએ, પારંદો અને યજ્ઞો સહીત નંદીકેશ્વર, મહાભીમાન, તથા ગદ, આદીને આગળ કરીને, તેઓ પશુ ઉતાવળાજ ગયા, ॥૪॥ તેમણે સતીને નંદી ઉપર બેસાડ્યાં. અને મેના, -દડો-દપેણુ-કમળ ધોળુંછત્ર-આમર-અને માળાઆદી સહીત ગાન કરતા, અને શંખ-દુદુભી તથા વેણું વગાડતા તેઓ ચાલ્યા. ॥૫॥ પછી, માટી-લાકડાં-સોદું-સોનું-ડાબ-અને ચામડાં આદીનાં જનાવેલાં વાસણો વાળા અને આલસોએ તથા દેવતાઓએ ચારે તરફ બેસી જઈને વેદના ઉચ્ચારોની ગર્જના થવાની સાથે યજુનું કામ ચાલતાં શોભ-

તા યજુમાં તેઓ આવ્યા. ॥૬॥ ત્યાં પહોચતાં સતીની બેહેનોએ અને માએ પણ આનંદ પામીને, પ્રેમથી આસું આવીને ગળગળા થયેલા કંઈથી, આદર સહીત બેટીને સતીનો સત્કાર કર્યો. પરંતુ એટલાં જણાં સ્ત્રીવાય ખીજા કોઈએ, યજુ કરનાર દક્ષની ખીકથી, અને દક્ષેમાન નહીં આપવાથી તેમનો આદર સત્કાર કંઈ નહીં ॥૭॥ ભારે પીતા થકી અપમાન પામેલાં સતીએ, મા અને બેહેનોએ આદર સહીત આપવા માંડેલી પુ-જનો-ઉત્તમ આસનો-તથા તેમણે સહોદર પણાથી પુછેલી ખજાર અંતર બદલના પ્રશ્નોનો પણ સ્વીકાર કર્યો નહીં ॥૮॥ હે વીદુર, પછી યજુના સભા સદાથી અનાદર થયેલાં સતીદેવીએ પીતા થકી, સમર્થ સદા-શીવની અવગણના થયેલાનું જ્વેધને, અને તે યજુ રૂદ્રના ભાગ પીનાનો દેખીને, લોક માત્રને જાણી નાંખવા જેવો તેમણે ક્રોધ કર્યો. ॥૯॥ તથા એ સદાશીવનો દેશ કરનારા અને કર્મમાર્ગમાં ધણે શ્રમ લઈને અભીમાની બનેલા એવા દક્ષને મારવા સારું ઉભા થયેલા રૂદ્રના ગણોને, સતીએ પોતાના તેજથી રાજીને,

ત્યંગનાશંકુમયત્રચિંતયન ॥ સુહૃદિદક્ષુઃ પરિશંકિતાભવાન્નિષ્કામતીનિર્વિશતીદ્વિધાસસા ॥ ૧ ॥ સુહૃદિદક્ષાપ્રતિઘાતદુર્મનાઃ સ્નેહાદુદંત્યશ્રુક
લાડુતિવિદ્વલા ॥ ભવંભવાન્યપ્રતિપૂરુષરૂપાપ્રધક્ષ્યતીર્વેક્ષતજાતવેપથુઃ ॥ ૨ ॥ તતોવિનિશ્વસ્યસતીવિહાયતંશોકેનરોષેણચદૂયતાદા ॥ પિત્રો
રગાત્ત્વેણવિમૂઢધીર્ઘૃહાન્પ્રેમ્ણાત્મનોયોડ્ઢ્વમદાત્સતાંપ્રિયઃ ॥ ૩ ॥ તામન્વગચ્છન્દુતવિક્રમાંસતીમેકાંવિનેત્રાનુચરાઃસહસ્રશઃ ॥ સપાર્ષદયક્ષા
મણિમન્મદાદયઃપુરોઽર્ષેદ્રાસ્તરસાગતવ્યથાઃ ॥ ૪ ॥ તાંસારિકાકંદુકદર્પણાંબુજશ્વેતાતપત્રવ્યજનસ્રગાદિભિઃ ॥ ગીતાયનૈર્દુદુભિશંસ્વેણુભિ
ર્ઘેપેદમારોપ્યવિટંકિતાયયુઃ ॥ ૫ ॥ આન્નહ્યધોષોર્જિતયજ્ઞવૈશસંવિપ્રર્ષિજુષ્ટંવિબુધૈશ્ચસર્વશઃ ॥ મૃદાર્વયઃકાંચનદર્ભચર્મભિર્નિસૃષ્ટમાંડ્યજનંસ
માવિશત્ ॥ ૬ ॥ તામાગતાંતત્રનકશ્વનાદ્રિયદ્વિમાનિતાંયજ્ઞકૃતોભયાજ્ઞનઃ ॥ ઋતેસ્વસૃર્વેજનર્નોચસાદરાઃપ્રેમાશ્રુકંઘ્યઃપરિષ્વજુર્મુદા ॥ ૭ ॥
સોદર્યસંપ્રશ્નસમર્થવાર્તયામાત્રાચમાતૃપ્ત્વસૃભિશ્ચસાદરં ॥ દતાંસપર્યાવરમાસનંચસાનાદત્તપિત્રાડ્પ્રતિનંદિતાસતી ॥ ૮ ॥ અરુદ્રભાગંતમવેક્ષ્ય
ચાધ્વરંપિત્રાચદેવેકૃતહેલનંવિભૌ ॥ અનાદૃતાયજ્ઞસદસ્યધીશ્વરીચુકોપલોગાનિવધક્ષ્યતીરુપા ॥ ૯ ॥ જગર્હસાડમર્ષવિપન્નયાગિરાશિવદ્વિષંધૂ
મપથશ્રમસ્મયં ॥ સ્વતેજસાભૂતગણાન્ત્સમુત્થિતાન્નિગૃહ્યદેવીજગતોડ્ભિશૃણ્વતઃ ॥ ૧૦ ॥ શ્રીદેવ્યુનયસ્યલોકેડ્સ્યતિશાયનઃપ્રિયસ્તથાડ્
પ્રિયોદેહધૃતાંપ્રિયાત્મનઃ ॥ તસ્મિન્સમસ્તાત્મનિમુક્તવૈરકેઋતેભવંતંકતમઃપ્રતીપયેત્ ॥ ૧૧ ॥ દોષાન્પરેષાંહિગુણેષ્વસાધવોગૃણ્હંતિકેચિન્ન
ભવાદૃશાદ્વિજા ॥ ગુણાંશ્વફલગૂન્વહુલીકરિષ્ણવોમહત્તમાસ્તેષ્વવિદ્ભવાનઘં ॥ ૧૨ ॥ નાશ્ચર્યમેતદ્યદસત્સુસર્વદામહાદ્વિનિંદાકુળપાત્મવાદિષુ ॥
સેર્ષ્યમહાપૂરુષપાદપાંસુભિર્નિરસ્તતેજસ્સુતદેવશોભનં ॥ ૧૩ ॥ યવ્યક્ષરંનામગિરરિતંનૃણાંસંગાદધમાશુહંતિતત્ ॥ પવિત્રકીર્તિંતમલં
ઘ્યશાસનંભવાનહોદ્વેષિશિવંશિવેતરઃ ॥ ૧૪ ॥ યત્પાદપદ્મંમહતાંમનોડ્લિભિર્નિષેવિતંબ્રહ્મરસાસવાર્થિભિઃ ॥ લોકસ્યયદ્વર્ષતિચાશિષોડ્થિન
સ્તસ્મેભવાન્દુહ્યતિવિશ્વવંધવે ॥ ૧૫ ॥ કિંવાશિવાસ્ત્યમશિવંનવિદુસ્ત્વદન્યેબ્રહ્માદયસ્તમવકીર્યજટાઃશ્મશાને ॥ તન્માલ્યમસ્મનૃકપાલ્યવસ

પછી સર્વ સાંભળતાં તે, તીક્ષ્ણપણથી તથા ક્રોધથી દક્ષનો ધીક્કાર કરવા લાગ્યાં કે. ॥૧૦॥ -સતી-સર્વ પ્રાણી માત્રને જે પ્રીય છે, જેને ક્રોધ પ્રીય અથવા અપ્રીય નથી, અને જેનાથી એટ ત્રણે લોકમાં ક્રોધ છેજ નહીં એવા દેવ રહીત તથા સર્વેના આત્મા સદાશીવથી વીરૂદ્ધ અચ્ચન્નુતાર પીના બાળે કાણુ છે. ॥૧૧॥ હે હીન, કેટલાક (તું સરખા) અસુ પુરુષો, ખીજાઓના શુભેમાંથી પશુ દોશને અલક્ષ કરેછે. પણ મહાત્માઓ તો ખીજાઓના યોગ શુભોને પણ ધણા મનિછે. તેવા મહાત્માને નહીં જોળખાને તે તેમનો અપરાધ કર્યો છે. ॥૧૨॥ મહાત્મા પુરુષોની ચરણુ રવથી તેજહીન થયેલા-અને શરીરનેજ આત્મા માનનારા અસત પુરુષો હમેશાંજ હરશ્યાથી મહાપુરુષોની નીંદા કરે, તેમાં ક્રોધ આશ્ચર્ય નથી, અને એજ તેવાઓને યોગ્ય છે. ॥૧૩॥ જેનું ગત્ર બે અક્ષરનું નામજ પ્રસંગોપાત ક્રોધ માણસ હિયારે તો, તેટલાથીજ તેનાં સ-ધનાં પાપ જુન નાશ પામેછે. એવા પવિત્ર કીર્તિવાળા, અને જેની આરા ક્રોધ તોડતું નથી, એવા સદાશી-

વનો, અભેગળ રૂપ તું એકલોજ દેશ કરનારો છે. ॥૧૪॥ જલ્મસરૂપ મહારૂને દમ્બનારા મહાત્મા પુરુષોનાં મન રૂપી ભમરાઓ જે સકામ લોકોના જોગોને પુણું કરનારા સદાશીવના ચરણારીંદને કોવે છે. તે જ્વળનપશુ સદાશીવનો તું દ્રોહ કરે છે. ॥૧૫॥ રમશાનમાં જટા છુટી મુકીને તથા ત્યાનાં હાડકા-ગાંધી-અને આપ-રીઓ ધારણુ કરીને પાંદોઓની સાથે વસનારાએ સદાશીવના પગથી પડેલા નીંમોડવને જલ્મ આદીક તેા માયા ઉપર ચઢાવે છે. એટલે એ શીવ રહેવાતા અશીવને જાણનારો તું પીના ખીજો ક્રોધજ નથી. ॥૧૬॥ જ્યાં ધર્મનું પ્રાક્ષણુ કરનારા હૃષ્ટરની નીરુદ્ધ માણસો નીંદા કરતા હોય, ત્યાં જે શક્તીવાન (મારવા મરતાથી નહીં ખીહીનાર) હોય તેજોતો આવું ખરાબ બોલનારની દુષ્ટ જુબનેજ બળાતકારે કાપીનાંખવી જાણીએ. અને તેમ કરવાનાં પોતાના પ્રાણુ જાપતો જવાદેવા ઘટે છે. તથા જે અદક્ષ (એટલે તેમ ન કરી સકે એવા) હોય, તેમણે પોતાના કાન બંધ કરીને સાંધી જતા રહેવું જોઈએ એવો ધર્મ છે. ॥૧૭॥ વળી અગ્નિશુ પણાથી

અવાજ મેલેલા અપત્તિત્ત્વ અજ નદવની શુદ્ધી, તે અજ જોડી નાંખવાથી થવનું કહેવાય છે. માટે શીતીકંઠ સદાશીવની નીંદા કરનાર તું થકી ઉત્પન્ન થયેલા આ શરીરને હવે હું સંખ્યા નહીં. ૧૧૮૦૥ જેમ દેવતાઓની અને મનુષ્યોની મતીઓ વધુ વધુ પ્રકારની હોય છે, (દેવતાઓ આકાશમાં અને મનુષ્યો જમીન ઉપરજા ચાલનારા છે.) તે રીતેજ પોતાના સ્વરૂપાનંદમાં રમતા મદદાત્માઓની મતી પેદાનાં વચનોને અનુસરીનેજ વર્તનારી હોતી નથી. તે સારૂ પરમાત્માને તકી રચીની પામેલા, અને સ્વધર્મનુજ આચરણ કરનારા મદદાત્માઓની નીંદા નહીં કરવી જોઈએ. ૧૧૮૦૭ બેઠપ્રકારનાં એકદમ ગમ વાળા અને વૈરાગ્ય વાળાઓને માટે વેદે વીધેલ કહેવ પટ્ટની કર્મ અને નીકની કર્મ અને સત્ય છે. આને તે એક એકી વખતે એકજ કર્મને કરવામાં વીરુદ્ધ છે એટલે તે સારું થઈ શકનાં નથી. પણ એ રીતનાં બેઠ પ્રકારનાં ક્રમો બ્રહ્મજ્ઞાનીઓને (સદાશીવ સરખાને) તે સુજેલ કરવાનો નથી. ૧૧૮૦૮ હે પીરા, જેનાં કારણ અથવા હેતુઓ જોવામાં આવતાં

નથી એવી, તથા આત્મ જ્ઞાનીઓએ શેવાતી અમારી પદવીઓ; કુમ માર્ગવાળી ને પદવીઓ ચરણમાર્ગ હોય છે. અને ચરણમાં મળતા અગતી તુમ થનારા ભોક્ષ જેને વખાણે છે. તે પદવીઓને પારણ કરનારા તમ જેવાઓનેતો હોયજ નહીં. ૧૧૮૧૦ સદાશીવનો અપરાધ કરનારા તારા દેહ થકી ઉત્પન્ન થયેલા આ, અસમ જન્મવાળા, (મારા) દેહ થકી હવે એટલાથીજ શક્ત છે. મદદાત્માની અવગણના કરનાર કેવળ, તુના પ્રસન્નથકી થયેલા જન્મ, જેને માટે મને શુભ આવે છે, તેને (તે જન્મને) પીસાર છે. ૧૧૮૧૧ બચારે જુવન્ય જન્મવાન મને, તારા જોવના નામથી શક્તિથી કહીને બોલે, તારે હસવું-બોલવુંઆદી સ્વર્ણુ તુમ પડીને મારા મનને પહોંચ એક થાય. તેસારૂ તારા અંગથી ઉત્પન્ન થયેલા શરીરને હું તજી દેઉં છું. ૧૧૮૧૨-એત્રેય-કે વીરુદ્ધ, ચરણાંજ દક્ષને એ રીતે કહીને સતી, પીઠાં વજો પહેરી ઉત્તર દીક્ષામાં મુખ રાખીને મેં તથા વાધીના નીમદ કરી જગનો સ્પર્શ કરીને આંખો ભીંચી યોગ કરવા લાગ્યાં. ૧૧૮૧૩ પછી તે અતીંદ્રી સતીએ

ત્પિશાચેયંમૂર્ધમિદંધતિત્ત્વરણાવસૃષ્ટં ॥૧૬॥ કર્ણોપિધાયનિરયાદ્યદકલ્પર્ષદેશર્માવિતર્યસૃણિભિર્નૃભિરસ્યમાને ॥ ઊંચાત્પ્રમહ્યરુશતીમ સર્તીપ્રમુશ્વેજિઙ્ગામસૂનપિતતોવિસૃજેત્સધર્મઃ ॥૧૭॥ અતસ્તવોત્પન્નમિદંકલેવરંનધારયિષ્યેશિતિકંઠગર્હિણઃ ॥ જગ્ધસ્યમોહાદિવિશુદ્ધિ મંધસોજુગુપ્સિતસ્યોદ્ધરણંપ્રચક્ષતે ॥૧૮॥ નવેદવાદાનનુવર્તતેમતિઃસ્વણલોકેરમતોમહામનેઃ ॥ યથાગતિર્દેવમનુષ્યયોઃપૃથક્સ્વણવધર્મેન પરંક્ષેપેત્થિતઃ ॥૧૯॥ કર્મપ્રવૃત્તંચનિવૃત્તમપ્યૃતંવેદેવિવિચ્યોમયલિંગમાશ્રિતં ॥ વિરોધિતયોગપદૈકકર્તરિદ્વયંતથાબ્રહ્મણિકર્મનચ્છતિ ॥૨૦॥ માવઃપદવ્યઃપિતરસ્મદાસ્થિતાયાયયજ્ઞશાલાસુનધૂમવર્ત્તમિઃ ॥ તદન્નતૃષ્ણૈરસુષ્ટુદ્ધિરોડિતાઅવ્યક્તલિંગાઅવધૂતસેવિતાઃ ॥૨૧॥ નૈતે નદેહેનહરેકૃતાગસોદેશેદ્ભવેનાલમલંકુજન્ના ॥ વ્રીઢામમાભૂત્કુજનપ્રસંગતસ્તજન્મધિગ્યોમહતામવચકૃત્ ॥૨૨॥ ગોત્રંત્વદોયંભગવાન નૃપધ્વજોદાક્ષાયણીત્યાહ્યદાસુદુર્મનાઃ ॥ વ્યપેતનમસ્મિતમાશુતચ્ચંચુત્સ્રક્ષ્યેતત્કુણપંત્વદંગજાં ॥૨૩॥ મૈત્રેયઃ ० ॥ હૃત્યધ્વરેદક્ષમનૂચશત્રુહ ન્હિતાવુદીર્ચીનિષસાદશાંતવાક્ ॥ સ્પૃષ્ટાજલંપીતદુકૂલસંવૃતાનિમીલ્યદ્વ્યોગપથંસમાવિશત્ ॥૨૪॥ કૃત્વાસમાનાવનિલોજિતાસનાસો દાનમુત્યાપ્યચનામિચક્રતઃ શનેર્હદિસ્થાપ્યધિયોરસિસ્થિતંકંઠાદ્વોર્મધ્યમનિંદિતાઽનયત્ ॥૨૫॥ એવંસ્વદેહંમહતાંમહીયસામુહુઃસમા રોપિતમંકમાદરાત્ ॥ જિહાસતીદક્ષરુપામનસ્વિનીદધારગાત્રેષ્વનિલાગ્નિધારણાં ॥૨૬॥ તતઃસ્વર્ભર્તુશ્ચરણાંબુજાસવંજગદુરોધિતયતીનચાપ રં ॥ દદર્શદેહોહતકલ્મષાસતીસદ્યઃપ્રજજ્વાલસમાધિજાગ્નિના ॥૨૭॥ તત્પ્રજ્વલતાંસ્વેભુવિજાદ્દુત્તમહદ્વાહતિવાદઃસુમહાનજાયત ॥ હંતાપ્રિયાદૈ વતમસ્યદેવીજહાવસન્કેનસતીપ્રકોપિતા ॥૨૮॥ અહોત્વનાત્મ્યંમદસ્યપ્રજ્વલતપ્રજાપતેર્યસ્યચરાચરંપ્રજાઃ ॥ જહાવસૂન્યમિતાત્મજાસતી મનસ્વિનીમાનમમીક્ષ્ણમર્હતિ ॥૨૯॥ સોઽયંદુર્મર્ષત્વદયોબ્રહ્મધ્રુવલોકેઽપકીર્તિમહર્તામવાપ્સ્યતિ ॥ યદંગજાંસ્વાંપુરુષદ્વિદુચતાંનપ્રત્યષેધન્મૃ તયેઽપરાધતઃ ॥૩૦॥ વદત્યેવંજનેસત્યાદૃષ્ટાઽસુત્યાગમદ્ધુતં ॥ દક્ષંતત્પાર્ષદાહંતુમુદતિષ્ઠન્નુદાયુધાઃ ॥૩૧॥ તેષામાપતતાંવેગંનિશમ્યભગવાન્મૃ

આસન છૂત થઈને પ્રાણ તથા અપાન બંને વાયુને નાખી ચક્રમાં એક કરવા પછી, ત્યાંથી ઉદાત વાયુને હૃદયની, બુદ્ધી વડે હૃદયમાં લાગ્યાં, અને ત્યાંથી છાતીમાં લાવીને પછી ગળામાં લાવી અમરના ગળ્યામાં લઈ મયાં. ૧૧૮૧૪ મોઢાઓમાં પણ મોઢા સદાશીવે વારંવાર આદર સહીત જોવામાં બેસાડેલા પોતાના દેહને દેશ ઉપરના જેમ સારૂ તજી દેવાને માટે તે મનસ્વીની સતીએ એ પ્રમાણે પોતાનાં અંગોમાં વાયુ અને અગ્નીની પારણા કરી. ૧૧૮૧૫ પછી જન્મના શુર અને પોતાના ગર્ભાર સદાશીવના ચરણ કમળના મકરંદના ચીતવન સંધ્યામ આંખુ ઠોકજ તેને નહીં દેખાતાં, જેનાં પાપ માત્ર નાશ પામેલ છે એવો સતીનો દેહ તુલ્ય સામાથી થકી ઉત્પન્ન થયેલા અગ્ની વડે ગળી જતો દેખાયો. ૧૧૮૧૬ તે અદ્ભુત જોવાથી આકાશમાં તથા પૃથ્વી ઉપર મોઢા લાકાર થયો. ને લોકો બોલવા લાગ્યા કે, પરમ દેવતરૂપ સદાશીવની પ્રીયા સતી દેવીએ, દક્ષે કમવધથી પ્રાણ તજ્યાં. ૧૧૮૧૭ આ સ્થાવર જન્મ સર્ણુ જગત જેની પ્રજા (હોકરા) છે, એવા આ દક્ષ પ્ર-

જાપતીની મોટી બુઝાણ વુઓ કે જેથી નીરંતર માન પામવાને યોગ્ય એવી મનસ્વીની સતી દીકરીની અવગણના થવાથી તેણે પ્રાણ તજ્યાં. ૧૧૮૧૮ એ રીતે હૃદયની અસહનતા વાળા અને બ્રહ્મદોષી એ દક્ષની મોટી અપકારી પ્રસરી. જેણે મદદેવને દેશ કરવા રૂપ, પોતાના અપરાધને માટે મરવાને તૈયાર થયેલી, પોતાના શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલા દીકરીને પણ રોડી નહીં. ૧૧૮૧૯ એ રીતનો સતીનો અદ્ભુત પ્રાણ ત્યાગ જોઈને લોકો આ પ્રમાણે વાતો કરવા લાગ્યાં. એટલામાં રૂદના પાર્શ્વે દક્ષીઆરો કવાડીને દક્ષને મારવાને કહેવા. ૧૧૮૨૦ આવી પડતા પાર્શ્વેનો વેગ જોઈને બચવાન બુધશીએ યજ્ઞમાં વીધ કરનારાઓને દક્ષી નાંખવાસ વચ્ચુંવેદના મંત્રથી દક્ષાજ્ઞાનીમાં લેખ કર્યો. ૧૧૮૨૧ અધ્યયું (બુધ) એ લેખ કરવાથી તપ થકી શોખાનને પામેલા ઋણ નામના દબરો દેવતાઓ યજ્ઞના અગ્નીમાંથી મોટા જોરથી ઉઠ્યા. ૧૧૮૨૨ અને બ્રહ્મ તેજથી પ્રમાણતા એ રજુદેવતાઓએ, બુન, પ્રેત, અને યજ્ઞ વીજેરે મદદેવના પાસેદોને બળતાં લોકો આદીથી મા-

આ માંડતાં તેઓ આરકરે દીશાઓમાં ગાળી ગયા. ૧૩૪૥ ઇતીવી બાં યોથા રકંવનો યોથો અં સંવાળા
 અપમાન પ મો-મોથે-દશે અપમાન કરવાથી સતીનું મરણ થવાની અને તેના યજ્ઞના ઋણુ દેવતા-
 ઓએ પોતાના પાસેદોનું સેવ બચાવી દીધાની વાત નારદજી થઈ જાણીને સદાશીવને અપાર ક્રોધ ઉપજ્યો.
 ૧૧૧૥ ક્રોધે બસાઈને આતંત હોઈને ડોશ્યા સદાશીવે વીરજીની જગ્યાએ જેવી બંધકર કાંતીવાળી પોતાની જટા
 ઉપેડી નાંખીને, તુલેજા ઉપા થઈ અટકાસ સદીન મંબીર મળતા કરીને તે જટા પાતલી ઉપર પાડી. ૧૨૨૥
 એટલે તેમાંથી આકાશને સ્પર્શ કરતા મોટા શરીરવાળા-મેઘના સરખી કાંતીવાળા-નખનુમે જેવી આંખોવાળા-
 પીકરાળા ગદગે વાળા-બળતા અગ્ની જેવા વાળ વાળા-પોષરીઓની માળા પેદેલા-અને અનેક પ્રકારનાં
 દથીઆરો ઉપાડેલા એવા “અતીકાથ” અથવા “વીરબદ” ઉત્પન્ન થયા. ૧૩૩૥ તેમણે “હું શું કરું” એમ હા-

થ જોડીને કહેવાથી, બગવાન સદાશીવે આગા કરી કે હે મારા અગ્નિ કદ, તું મારા વેધાઓમાં અમણી પ-
 ધને દક્ષને તેના યજ્ઞ સદીત હણી નાંખ્ય. ૧૪૩૥ હે વીરુર, કાગ કરીને સદાશીવે એવી આગા કરવાથી, એ
 વીરબદે મદાદેવને પરદક્ષણ કરી, અને કાલથી પશુ અટકાવવા નહીં એવા વેગથી-પોતાનામાં બીજા મદા-
 વળવાળાઓને પશુ મારી પાડવાની શક્તી મળી. ૧૫૩૥ પછી અત્યંત મળેલા કરતા પાસંદો, જેની પછવાડે
 ચાલે છે, એવા એ વીરબદે બંધકર મળેલા કરી. આગા જગતને મારી નાંખનારને પશુ મારી નાંખે એવું
 ત્રીશુળ કપાડીને પગનાં ઝાંઝર ખુબ ખડખડે, એવી દોટ મુરી. ૧૬૩૥ હવે રતીને, બીજા બ્રાહ્મણે, દક્ષ
 પોતે, સમામદો, અને બ્રાહ્મણે આદીની સ્ત્રીઓ, ઉત્તર દીશામાં ધુળ કડતી બેઠો “આ અંધારું કેમ અગ્નિ
 મયું અને આ ધુળ કાંથી ઉત્પન્ન થઈ એમ વીચાર કરતા લાગ્યાં અને મોટાં કે ૧૭૩૥ વાયુ વાતા નથી;

મુઃ॥ પજ્ઞમ્નેનયજુષાદદિનાગ્નૌજુહાવહ॥૩૨॥ અધ્યયુનાહ્યમાનેદેવાઉત્પેતુરોજસા॥ ઋગ્વોનામતપસાસોમંપ્રાપ્તાઃસહસ્રશઃ॥૩૩॥ તૈર
 લાતાયુધૈઃસર્વેપ્રમથાઃસહગુહ્યકાઃ ॥ હન્યમાનાદિશોભેજુરુશદ્ધિર્બ્રહ્મતેજસા॥૩૪॥ ઇ૦ખા૦મ૦ચ૦સતીદેહોત્સર્ગોનામચતુર્થોઽધ્યાયઃ ૪
 મૈત્રેય૦ મથોમવાન્યાનિધનંપ્રજાપતેરસત્કૃતાયાઅવગમ્યનારદાત્સ્વપાર્ષદસૈન્યંચતદધ્વરભુર્વિદ્રાવિતંક્રોધમપારમાદધે॥૧॥ ક્રુદ્ઃસુદષ્ટોષ્ઠ
 પુટઃસધૂર્જટિર્જટાંતડિદ્વન્હિસટોઘ્રોચિષં ॥ ઉત્કૃલ્લ રુદઃસહસોત્યિતોહસન્ગમીર-ત્તોદિરદ્ધર્જતાંમુવિ॥૨॥ તતોઽતિકાયસ્તનુવાસ્પશન્દિ
 વંસહસ્રબાહુર્ધનરૂક્વિસૂર્યટક્ ॥ કરાલદંષ્ટ્રોજ્જ્વલદગ્નિમૂર્ધજઃકપાલમાલીવિવિધોદ્યતાયુધઃ॥૩॥તંકિંકરોમીતિગૃણંતમાહ્વદ્વાંજલિંભગવા
 ન્મૂતનાથઃ॥દક્ષંસયજ્ઞંજહિમદ્ગટાનાંતમગ્રણીરુદ્ધમટાંશકોમે॥૪॥આજ્ઞાપ્તએવંકુપિતેનમન્યુનાસદેવદેવંપરિચ-મેવિભું॥મેનેતદાત્માનમસંગ
 રંહસામહીયસાંતાતસહઃસહિષ્ણુ॥૫॥ અન્વીયમાનઃસહરુદ્રપાર્ષદૈર્ધ્વશંનદદ્વિવ્યંનદત્સુમૈરવં॥ઉદ્યમ્યશૂલંજગદંતકાંતકંસંપ્રાદવદ્વોપણમૂપ
 ણાંધ્રિઃ ॥૬॥ અયર્ત્વિજોયજમાનઃસદસ્યાઃકકુબ્યુદીચ્યાંપ્રસર્માક્ષ્યરેણું ॥ તમઃકિમેતત્કુતપતદ્વજોઽમૃદિતિદ્વિજાદિજપત્ન્યશ્વદધ્યુઃ॥૭॥વા
 તાનવાંતિનિસંતિદસ્યવઃપ્રાચીનર્હિર્જીવતિહોગ્રદંડઃ॥ ગાવોનકલ્યંતદ્વદંકુતોરજોલોકોઽધુનાકિંપ્રલયાયકલ્પતે॥૮॥ પ્રસૂતિમિશ્રાઃસ્ત્રિ
 યઽદિમ્નચિત્તાઽચુર્વિપાકોઽજિનસ્યૈપતસ્ય ॥ યત્પશ્યંતીનાંદુહિત્પાંશ્વદેહઃસુતાંસતીમવદધ્યાવનાગાં॥૯॥ ચત્સ્વંતકાલેવ્યુત્પટાકલાપઃસ્વ
 શૂલસૂચ્યર્પિતદિગ્ગજેન્દ્રઃ ॥ વિતત્યત્યત્યુદિતાસ્ત્રદોર્ધ્વજાનુચ્છાદ્દહાસસ્તનયિત્લુભિન્નદિક્ ॥૧૦॥ અમર્ષયિત્વાતમસહ્યનેજસંમન્યુહુતંદુર્ધિષ
 હંબ્રુકુવ્યા ॥ કરાલદંષ્ટ્રાભિરુદ્ધસ્તમાગાંસાત્સ્વસ્તિકિંકોપયતોવિધાતુઃ॥૧૧॥ બહેવમુદ્વિગ્નદૃશોચ્યમાનેજનેનદક્ષસ્યમલ્લેમહાત્મનઃ॥ઉ
 ત્પેતુરુત્પાતતમાઃસહસ્રશોભયાવહાદિવિભૂમૌચપર્ક ॥૧૨॥ તાવત્સરુદ્ધાનુચરૈર્મલોમહાન્નાનાયુધૈર્વામનકૈરુદાયુધૈઃ ॥ પિંગૈઃપિશંગૈર્મકરોદ
 રાનૈઃપર્યાદ્રવદ્વિર્વિદુરાન્વરુત્થ્યત ॥૧૩॥ કેચિદ્બંજુઃપ્રાગ્વંશંપત્નીશાલાંતથાપરે ॥ સદઆર્મીધ્રશાલાંચતદ્વિહારંમહાનસં ॥૧૪॥ રુરુજુર્ય
 જાપાત્રાણિતથૈકેઽગ્નીનનાશયન્ ॥કુંડેપ્વમૂત્રયન્કેચિન્નિમિદુર્વેદિમેસ્વલાઃ॥૧૫॥ અવાધંતમુનીનન્યપ્કેપત્નીરતર્જયન્ ॥ અપરેજગૃહુર્દેવાન્પ્ર

અને ઉચ્છેદ દેનારો પ્રાચીન બદાશિખ નો જીવે છે તેથી ચોરનો કોઈ ગાયોનું દરણુ થવાનો પશુ સંભવ નથી.
 તે પછી હમણાંજ લોકનો પ્રલય કરી નાંખે એવી આ રજ ક્યાંથી ઉડે છે ૧૮૩૥ પ્રસૂતી સદીન સ્ત્રીઓએ
 ઉદ્ભવ પામીને કહ્યું કે, પ્રજાપતી હો, બીજી દીકરીઓના દેખતાં નીરપરાધ સતી દીકરીનું અપમાન કર્યું છે
 તેના રણ રૂપે આ દુઃખ છે. ૧૯૩૥ જે મદાદેવ પ્રલય કાળમાં જટાજુટ છુટી મુકીને પોતાના ત્રીશુળની
 અણીઓમાં મોટા હાથીઓને પરાંવી હથીઆર ધરેલા હાથ રૂપ ધન્યોએ ઉચ્છેદ કરી, અને અટકાસરૂપ ક-
 ડાકાઓથી દીશાઓને ફેડી નાંખી, નાચ કરે છે. ૨૦૩૦ એ ન અગ્ની રાકાય એવા તેજ વાળા, ક્રોધ બ્યાપેલી
 બમરોથી અસહ્ય, અને પીકરાળ દાદોથી તારા મણોને પશુ વીળી નાખનાર સદાશીવને ક્રોધ ઉપજાવીને,
 તેનું કામ કર્યા પછી થઈ પશુ કેવી રીતે મુખે રહે. ૨૧૩૦ એ રીતે ઉદ્ભવ પામીને લોકો ગદુ ગદુ વાતો

કરતાં-દક્ષના એ યજ્ઞમાં, આકાશ અને પૃથ્વીના દગરો બંધકર કાપીને, આરકર કડવા લાગ્યા. ૨૨૩૦ હે
 વીરુર, એટલી વારમાંજ અનેક દથીઆરો વાળા-કંચા આયુધ ધરનારા-ડીંગણા-પીંખા-મગર સરખાં
 પેટ અને મોટાંવાળા-અને આરે કોર દોડતા-મદાદેવના અનુચરોથી એ મોટા યજ્ઞ ઘેરાઈ ગયા. ૨૩૩૦ કેટ-
 લાએક પાસંદોએ યજ્ઞશાળાના પુર્વ પશ્ચીમના રથેશ ઉપરનાં લાકડાં-કેટલાકે સ્ત્રીઓનીશાળા-કેટલાકે સભા
 મંડપ-કેટલાકે હવીધાંત-કેટલાકે અગ્નિપ્રિયાળા-કેટલાકે દક્ષનું ઘર-અને કેટલાકે રસોડાં બાંધી નાંખ્યાં.
 ૨૪૩૦ કેટલાકે યજ્ઞનાં પાસે બાંધી નાંખ્યાં કેટલાકે અગ્નીનો તાથ કપો, કેટલાએક અગ્નીના કુંડોમાં મુ-
 તરયા. અને કેટલાએકે વેદોએ તથા મેખલાએ તોડી નાંખી. ૨૫૩૦ કેટલાએક સ્ત્રીઓનો તીરકાર કરવા
 લાગ્યા. અને આજનો કપરથી કડીને નાશી જતા દેવતાઓને બીજાઓએ પકડી લીધા, તથા બીજાઓએ

અને બીજા પક્ષીઓ સખ્દ કરે છે. ૧૧૨૧ તે ઇચ્છીત પદાર્થને આપનારાં ઝાડો ૩૫ લાંબા હાથ ૫૩, પ-
ક્ષીઓને બહે બેઠાવે છે-હાથીઓ થઈ બહે આવે છે-અને ઝરણાં થઈ બહે બેઠે છે. (એને તે કે-
લાસ દેખાય છે.) ૧૧૩૧ મેંદાર-પારીખત-દેવદાર-તમાલ-શાલ-તાડ-કાવીદાર-અસન-આનખીયા. ૧૧૪૧
આંખા-કૈમ-નીપ-નામ-પુનામ-ચપો-પાટલ-આસોપાલવ-બેલસરી-મોગરો-કુરમક. ૧૧૫૧ મેનેરી રંગનાં
કમળ-ઉત્તમ ભવેનાં વાંસ-કુમ્ભક-માલીકા-માધવી-ફુલ-ઉખરા-પીપળા-પીપર-૧૩ અને દોઝેરીઆ વી-
ઝેરી શબ્દમશબને તે (કેલાસ) શોભતો હતો. ૧૧૬૧ વળી બુલ્-આશધીઓ-સોપારી અને વાંકડી સોપારી-
ભંજુ-મજુરી-આતક-આત્ર-રાપણ-મહુડા-ચુરી-પોલાવાંસ અને બીજાં પશુ વૃક્ષનાં અનેક જાતો થઈ ને
શોભે છે, તથા તથાવો આદીમાં કુમ્ભક-ઉત્પલ અને કદદાર આદી જાતોનાં ખીલેલાં કમળોમાં પક્ષીઓનાં ટોળાં

શબ્દ કરવાથી તે કેલાસ શોભાયમાન છે. ૧૧૭-૧૮-૧૯૧ હરીણ-વાંદરા-સુવર-સીંહ-સીંહ-સેના-સેના-ક-
સ્તુરીઆમૃગ-વાન-અને પાડા વીઝેરી ને શોભે છે. ૧૨૦૧ કેળના વનથી વીંટાલવા કીનારાઓ વાળાં જ-
ળાશયોથી શોભતા, અને સતીએ નહાવાથી સુગંધી યુક્ત થયેલ જળ વાળી નદીએ આંટો લીધેલા, તે જુને-
શગીરીને બેઠેને દેવતાઓને વીરમય થયો. ૧૨૧૧ ત્યાં સુગંધીક નામનું વન છે. કે જેમાં એજ નામ વાળાં
કમળો થાય છે. તેને તથા શુદ્ધ અલકાપુરીને તેઓએ બેઠા. ૧૨૨૧ અને તે પુરીની ગદાર ભગવાન સ-
દાશીવના ચરણ કમળની રમથી અતી પવીત્ર થયેલી નદા અને અલકાનંદા નામની બે નદીઓ છે. ૧૨૩૧
જેમાં હે વીહર, રતીથી વ્યાકુળ થયેલી દેવતાઓની સ્ત્રીઓ, પોતાનાં વીખતોમાંથી ઉતરીને ક્રોડ કરે છે.
અને પુરોશને પાણીથી ભોગવે છે. તથા નાચે છે. ૧૨૪૧ તેમના નહાવા વડે ધિવાયલાં નવીન કુમ્ભક અને

નાનાડમલપ્રસ્ત્રવર્ણેનાનાકંદરસાનુભિઃ॥ રમણંવિરંતીનાંરમણેઃસિદ્ધયોપિતાં॥ ૧૧॥ મયૂરકેકાધિરૂતંમદાંધાલિ
રિપ્તિંશ્રીં॥ શ્રાવિતૈરક્કંઠાનાંકૂજિતૈશ્વપતચિણાં॥ ૧૨॥ આદ્યંતમિવોદ્ધસ્તૈર્દ્વિજાન્કામદુર્ધ્વદુર્ધ્વમેઃ॥ વ્રજંતમિવમાતંગેર્મૃગંતમિવનિર્દેશૈઃ॥ ૧૩॥
મંદારૈઃપારિજાતૈશ્વસરલૈશ્વોપશોભિતં ॥ તમાલૈઃશાલતાલૈશ્વકોવિદારાસનાર્જુનૈઃ॥ ૧૪॥ ચૂતૈઃકદંબૈર્નિપેશ્વનાગપુત્રાગચંપકૈઃ॥ પાટલાશોક
વકુલૈઃકુંવૈઃકુરવકૈરપિ॥ ૧૫॥ સ્વર્ણાર્ણશતપત્રૈશ્વરવેણુકજાતિભિઃ॥ કુલ્લકૈર્મલ્લિકામિશ્વમાધવીમિશ્વમંડિતં ॥ ૧૬॥ પનસોદુંબરાશ્વત્યપ્લક્ષ
ન્યગ્રોધર્દિંગુભિઃ॥ ભૂર્જેરોષધિભિઃપૂર્ગૈરાજપૂર્ગૈશ્વજંબુભિઃ॥ ૧૭॥ સ્વર્જૂરામ્રાત-ગાઘાદ્યૈઃપ્રિયાલમધુકેંગુદૈઃ॥ દ્રુમજાતિભિરન્યૈશ્વરાઙિદંદેણુદૈઃ
ચકૈઃ॥ ૧૮॥ કુમુદોત્પલકલ્હારશતપત્રવનર્દિભિઃ ॥ નલિનીષુકલંકૂજત્વગટંદોપશોભિત ॥ ૧૯॥ મૃગૈઃશાસ્વામૃગૈઃજોહૈર્ધ્યૈર્દૈર્ઋક્ષશલ્ય
કૈઃ॥ ગવયૈર્નાભિભિર્વ્યાઘ્રૈર્નિર્જુષ્ટમહિષાદિભિઃ ॥ ૨૦॥ કદલીસ્વંડસંરુદ્ધનલિનીપુલિનશ્રિયં ॥ પર્યસ્તંનંદયાસત્યાઃસ્નાનપુણ્યતરોદયા॥ વિલો
ક્યમ્ભૂતેશગિરિવિબુધાવિસ્મયંયયુઃ ॥ ૨૧॥ દદૃશુસ્તત્રતેરમ્યામલકાંનામવૈપુરીં ॥ વનંસૌગંધિકંચાપિયત્રતન્નામપંકજં॥ ૨૨॥ નંદાચાલક
નંદાચસરિતૌવા-પ્રતઃપુરં॥ તીર્થપાદપદાંભોજરજસાડતીવપાવને ॥ ૨૩॥ યયોઃસુરસ્ત્રિયઃક્ષતરવરુદ્ધસ્વધિષ્ણયતઃ॥ ક્રીડંતિપુંસઃસિંચંત્યોવિગાહ્ય
રતિકર્ષિતાઃ॥ ૨૪॥ યયોસ્તત્સ્નાનવિભ્રષ્ટનવકુંકુમર્પિજરં ॥ વિતૃષોડપિપિવંત્યંભઃપાયયંતોગજાગજીઃ॥ ૨૫॥ તસ્મિન્મહારજાવિમાનશતસં
કુલાંજુષ્ટપુણ્ણનસ્ત્રીભિર્યથાસ્વંસતડિદ્ધનં ॥ ૨૬॥ હિલાયક્ષેશ્વરપુરીવનંસૌગંધિકંચત ॥ દુર્મૈઃકામદુર્ધ્વદંદ્યંચિત્રમાલ્યફલચ્છદૈઃ ॥ ૨૭॥
રક્તકંઠસ્વગાનીકસ્વરમંડિતપટ્પદં ॥ કલહંસકુલપ્રેષ્ટસ્વરદંડજલાશયં ॥ ૨૮॥ વનકુંજરસંઘટ્ટહરિચંદનવાયુના ॥ અધિપુણ્યજનસ્ત્રીણાંમુદ્ધરુ
ન્મથયન્મનઃ ॥ ૨૯॥ વૈદૂર્યકૃતસોપાનાવાપ્યઉત્પલમાલિનીઃ ॥ પ્રાપ્તંકિંપુરુષૈર્દૃષ્ટાતઆરાદ્દદૃશુર્વટં ॥ ૩૦॥ સયોજનશતોત્સેધઃપાદોનવિટપાય
તઃ ॥ પર્યક્કૃતાચલન્નાયોનિર્નીડસ્તાપવર્જિતઃ ॥ ૩૧॥ તસ્મિન્મહાયોગમયેમુમુક્ષુશરણંસુરાઃ ॥ દદૃશુઃશિવમાસીનંત્યક્તામર્ષમિવાંતકં ॥ ૩૨॥
સનંદનાદૈર્મહાસિદ્ધૈઃશાંતૈઃસંશાંતવિગ્રં ॥ ઉપાસ્યમાનંસસ્યાચમર્ત્રાગુહ્ય-રક્ષસાં ॥ ૩૩॥ વિદ્યાતપોયોગપથમાસ્થિતંતમઘીશ્વરં ॥ ચરંદિ

કેસરી રંગાવલા પાણીને, હાથીઓ તરસા નદી હોવા છતાં પણ પીએ છે. અને હાથણીઓને પાપ છે. ૧૧૨૫
વીજળી સહીત વરસાદ વાળા આકાશની પેઠે રંગનાં-સેનાનાં- અને મોટાં રતોનાં વીખાનાથી અને યક્ષોની
સ્ત્રીઓથી શોભતી તે અલકાપુરીને મુકાને, અને વીચીત્ર પ્રકારનાં ફળ-ફુલ-અને પાંદડાં વાળાં તથા મ-
નની ઇચ્છા પુર્ણ કરનારાં ઝાડો વાળાં થાયલા આદી પક્ષીઓનાં ટોળાં તથા ભગવાનોના સદૃશી શોભતા-
ધોળા હસોને પ્રીય એવાં કમળો વાળાં જળાશયો વાળા-અને જ્યાં વનના હાથીઓએ ધસેલા હરીચંદન વ-
સ્ત્રોના પવનથી યક્ષોની સ્ત્રીઓનાં મન વારંવાર ચક્રવર્તી કામાતુર થાય છે એવા-અને જ્યાં વૈદુર્વ મધુનીનાં પ-
મળીઆં વાળી અને કમળની પંકડીઓ વાળી વાળ્યા છે એવા-કીપુરુશો આદીએ શયેલા, એ સુગંધીક વનને
મુખી આગળ જતાં થોડે દુર એક વડનું ઝાડ તે દેવતાઓ આદીએ દીડું ૧૧૨૬-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦ ॥ એ

૧૩ મેંદાર ઉચો-પુણેસો યોજનમાં તેની શાખાઓ પ્રસરેલા-નેટલામાં અચળ હાથા કરનારા-અને
તાપ રહીત તથા પક્ષી આદીના ગાળાઓ લીનાનો છે. ૧૩૧૧ તેમાં મુમુક્ષુઓના ચરણ ૩૫ સદાશીવને, કોપ
તજીને બેઠેલા કાળ સરખા, તથા મોટી યોગચર્યા કરવાને બેઠેલા, તે દેવતાઓએ બેઠેલા. ૧૩૨૧ શાંતી
વાળા સદંદન આદી મોટા સીંધો થઈ, તથા તેમના સખા, અને યક્ષ તથા રક્ષસોના રત્નાની, કુમેર થઈ
ઉપાસના થવાની સાથે, એ જગતના બંધુ મોટા હથેર (સદાશીવ) દયાગુપ્તથી લોકોના કલ્યાણ સાર;
વીણા-૧૫-અને યોગના માર્ગ નીચે એક ચીત થઈને તપ કરતા હતા. ૧૩૩-૩૪ ॥ અને એ જાશ્મ-દંડ-જટા-
મૃગચર્મ વીઝેર સંપુર્ણ તપસ્વીનાં સ્ત્રી-હોને તથા ચંદની નીશાનીને પણ ધારણ કરનાર સંધ્યાકાળના વાદળો જેવાં
પ્રકાશીત અંગો વાળા સદાશીવ, પોતાના જમણા સાથળ ઉપર કાપો પમ, અને કાળા પમ ઉપર હાથ રાખી

કર્યાથી અંતરના ભગવાનની સામે દાથ જોડીને અને માથા નમાવીને હિમા રહી પ્રણામ કર્યા. ૧૨૩૩ ॥ એટલે અનુચ્છ ૩૨ અને માટે સ્વરૂપ શરીર થયેલા એ ભગવાનના મહીમાને, જહા આદીની જ્ઞાતિઓ પહેંચી ન સકવા છતાં પણ, તેઓ પોત પોતાની શક્તી પ્રમાણે સ્તુતી કરવા લાગ્યા. ૧૨૪ ॥ પ્રથમ, પુત્ર આદી સામાન્ય હિતમાં પાત્ર લેઈને દક્ષ પ્રજાપતીએ આનંદ વડે આગમ્ય આવીને, એ સુનંદ અને નંદ આદી અનુચ્છોથી વી-રાયણ-ગરબને અગતીસા જહા આદીના પણ પરમશુર-અને યજ્ઞના ઉપરથી, સાવધાનપણે દાથ જો-ડીને સ્તુતી કરી કે. ૧૨૫ ॥ દક્ષ-આપ, કેવળ શુદ્ધ અને સ્વનંદ-માયાનો પરમવ કરેલા-ગુદીની (સ-કળા) અવસ્થાઓ વીનાના-ચીકણામ ૩૫-એક ૩૫ અને મોક્ષ સ્વરૂપ ભગવાન, પોતાના અતી શુદ્ધ ધામ (૫૮) ને વીશે રહેલા છે. છતાં પણ માયાનો આશય કરતા વડે પુરુષ (આત્મ) સ્વરૂપથી માથાને વીશે રહેલા જણાવે છે, ૧૨૬ ॥ રૂઢિચઢ-દે ઉપાધી રહીને ભગવાન ૩૬ (નંદી) ના શ્રાપવડે, કમોને વીશે આ-

મદ વાળી યુદ્ધીથી અમે આપના તત્ત્વને જાણતા નથી. પણ માત્ર ધર્મના ઉપવક્ષા ૩૫, જેને જાણવેલા અંધર કહેવાતા, દેવતાઓ આદીની અવસ્થા વાળા આપના સ્વરૂપનેજ અમે જાણીએ છીએ. ૧૨૭ ॥ સંજ્ઞાસદે-હે સરજી આપનારા ભગવાન, આ, ધણા કહેશે ૩૫ વીસમ જગાએ વાળા-વીજામની જગા વીનાના-દેહે ૩૫ આડાઓવાળા-પગ પુરુષો ૩૫ પાતકી પ્રાણીઓની પાત્તી વાળા-અને શોક ૩૫ દાવાનળથી જગ્યા કરતા, એવા સંસારના માર્ગમાં પડેલા, લીસળો ૩૫ કોંજવાના જગાની તુષ્ટા વાળા-અને દેહ અને પક્ષી કોમળાઓના પક્ષો મોળે ઉડારોને ચાલેતા, આ અજ્ઞાનીઓનો સંપ, આપના ચરજી ૩૫ મોક્ષને ક્યારે પામશે ૧૨૮ ॥ ૩૬-હે પરદાનો દેનારા ભગવાન, વૈરાગ્યવાન મુનીઓ પણ, આપના જે હિતમ ચરજીને સર્વ અર્થની સી-દીને માટે આદર સહીત પુજે છે. તેમાં ચીત રાખનારા અને, અજ્ઞાનીઓ કોઈકારથી અટકેલાનું રહે છે. પણ આપના હિતમ અનુચ્છોના હું, તેમને ગણકારતા નથી. ૧૨૯ ॥ જ્યુ-જેની મદન માયાથી, આ-

શ્રિતવધૂર્વનમાલ્યુદારહાસાવલોકકલયારમયંશ્વવિશ્વં ॥ પાર્શ્વમન્દ્યજનચામરરાજહંસઃશ્વેતાતપત્રશશિનોપરિરજ્યમાનઃ ॥૨૧॥ તમુપા
ગતમાલક્યસર્વેસુરગણાદયઃ ॥ પ્રણેમુઃસહસોત્યાયબ્રહ્મેન્દ્રત્ર્યક્ષનાયકાઃ ॥૨૨॥ તત્તેજસાહતરુચઃસન્નજિહ્વાઃસસાધ્વતાઃમૂર્ધાધ્વાન્દાલિપ્ત
ઉપતસ્થુરધોક્ષજાં ॥૨૩॥ અપ્યર્વાગ્તત્તયોયસ્યમહિતાત્મભુવાદયઃ ॥ યથામતિગૃણંતિસ્મકૃતાનુગ્રહવિગ્રહં ॥૨૪॥ દક્ષોગૃહીતાર્હણસાદનોત્ત
મંયજ્ઞેશ્વરંવિશ્વસૃજાંપરંગુરં ॥ મુનંદનંદાદ્યનુગેર્ઘંતંમુદાગૃણન્પ્રપેદપ્રયતઃકૃતાંજલિઃ ॥૨૫॥ દક્ષ૦ શુદંસ્વધામ્ન્યુપરતાશ્વિલબુદ્ધવસ્થાંચિન્મા
ત્રમેકમભયંપ્રતિષિદ્યમાયાં ॥ તિષ્ઠંસ્તયેવપુરુષત્તમુપેત્યતસ્યામાસ્તેભવાનપરિશુદ્ધૈવાત્મતંત્રઃ ॥૨૬॥ ઋત્વિજ૦ તત્ત્વંનતેવયમનંજનરુદ્રશાપા
ત્કમંજ્યવગ્રધિયોભગવન્વિદામઃ ॥ ધર્મોપલક્ષણમિદંત્રિદધ્વરાસ્યંજ્ઞાતંયદર્થમધિદૈવમદોવ્યવસ્થાઃ ॥૨૭॥ સદસ્યા૦ ઉત્પત્યધ્વન્યશરણ
ઉરુકેશદુર્ગેસ્તકોગ્રવ્યાલાન્વિષ્ટેવિષયમૃગતૃણાત્મગેહોરુમારઃ ॥ દ્વંદ્વશ્વધ્વેસ્વલમૃગભયેશોકદાવેઽજ્ઞાસાર્થઃ પાદૌકસ્તેશરણદકદાયાતિકા
મોપસૃષ્ટઃ ॥૨૮॥ રુદ૦ તવવરદવરાંઘ્રાવાશિપેહાશ્વિલાર્થેહ્યપિમુનિભિરસક્તૈરાદરેણાર્હણીયે ॥ યદિરચિતધિયંમાવિદ્યલોકોપવિદંજપતિનગ
ળયેતત્ત્વત્પરાનુગ્રહેણ ॥૨૯॥ ધૃગુ૦ યન્માયયાગહનયાસ્પત્હતાત્મબોધાબ્રહ્માદયસ્તનુષ્ટૃતસ્તમસિસ્વપંતઃ ॥ નાત્મન્શ્રિતંતવવિદંત્યધુનાડપિ
તત્ત્વંસોયંપ્રસીદતુમવાન્પ્રણતાત્મબંધુઃ ॥૩૦॥ બ્રહ્મા૦ નૈતત્સ્વરૂપંભવતોડસૌપદાર્થભેદગ્રહૈઃપુરુષોયાવદીક્ષેત્ ॥ જ્ઞાનસ્યચાર્થસ્યગુણસ્યચાશ્ર
યોઃપ્રામયાદ્યતિરિક્તોયતસ્ત્વં ॥૩૧॥ દંદ૦ દ્વદમપ્યચ્યુતવિશ્વમાવનંવપુરાનંદકરંમનોદશાં ॥ સુરવિદ્વિદ્દક્ષપણૈરુદાયુધૈર્ભુજદૈર્ઘ્યપ્તમષ્ટ
ભિઃ ॥૩૨॥ પત્ન્ય૦ યજ્ઞોડ્યંતવયજનાયકેનસૃષ્ટોવિધ્વસ્તઃપશુપતિનાદ્યદક્ષકોપાત્ ॥ તંસ્ત્વંશવાયનાભશાંતમેધંયજ્ઞાત્મન્નલિનરુચાદશા
પુર્નીહિ ॥૩૩॥ ઋષય૦ અનન્વિતંતેભગવન્વિચેષ્ટિતંપદાત્મનાચરસિહિકર્મનાજ્યસે ॥ વિભૂતયેયતપસેદુરીશ્વરીનમન્યતેસ્વયમનુવર્તર્તીભ
વાન ॥૩૪॥ સિદ્ધા૦ અયંત્વત્કથામૃષ્ટપીયૂષનદ્યાંમનોવારણઃકેશદાવાગ્નિદગ્ધઃ ॥ તૃપાર્તોડવગાદોનસસ્મારદાવંનનિષ્કામતિબ્રહ્મસંપન્નવન્નઃ

તમ જ્ઞાનપાત્રીને, જહા આદી કામને સર્વ દેહ શરીરો, આ સંસાર ૩૫ અંધકારને વીશે, ઉપના (એટલે જ્ઞાન રહીત) પડેલા છે. અને પોતાના વીશેજ રહેલા આત્મ તત્ત્વને દશ્ય સુધી જાણતા નથી. તે પ્રણામ કરેલાઓના આત્મા અને યંત્ર આપ અમારા ઉપર પ્રસન્ન થને, ૧૩૦ ॥ બ્રહ્મા-ઉદ્રીયો, ઉદ્રીયોના અર્થો, અને ઉદ્રીયોથી થતું જ્ઞાન, એ સર્વ પ્રકૃતીથી થયેલ હોવાથી, અને આપ તે સર્વ થકી અજમા (જુદા અકલ્પ) હોવાથી; એ દહીંવાલા પુરુષોના જોવામાં ઉદ્રીયાદીક વડે જે કાંઈ સરીશે વીજેરે આવે છે. તે ધણું આપનું સ્વરૂપ હોતું નથી. (યાદ રાખતું જોઈએ કે ઉદ્રીયાદીકથી જે જોવામાં આવે છે તે સરીશે વીજેરે જડ, અને પ્રકૃતીક છે. આત્મા ઉદ્રીયાદીકથી જોવામાં આવતો નથી. અને બીજે ટેકણે પ્રાણી પદ્મથીક સમને ભગવાનનું સ્વરૂપ જાણીને તેમનો, દાન અને માનાદીક વડે સંપૂર્ણ સત્કાર કરવાનું વીશેરે કરીને પ્રમાણ કરેલું છે. તેનો આત્માને ઉદ્રીયાનેજ છે. માટે અર્ધ આ શ્લોકમાં આપ સરીશોને ઉદ્રીયાને જે

આ કહેલું છે, તે એકબીજાને જાણ કરતા થાય એમ નથી. ૧૩૧ ॥ હે અચ્યુત, જગતનું પાત્રન કરનાર-મન અને સરીરને આનંદ આપનાર-અને દેવતાઓના દેશ કરનારા દેવોના નાશ કરવાને માટે આ દાથમાં ઉ-ગામેલાં દહીંઆરોવાળું, આપનું આ સ્વરૂપ જોવામાં આવે છે. ૧૩૨ ॥ બ્રહ્મા-હે યજ્ઞ પુરુષ, આપના પુજ-નને માટે દક્ષ પ્રજાપતીએ કરવા માટેલા આ યજ્ઞનો, સદાચીવે દક્ષ ઉપરના કોપવડે નાશ કરીનાંપચાથી તે, હિતવ વીનાનો અને મસાણ સરખો થયેલો છે. તેને કમલીની જેવી પ્રકારીત દહીંથી આપ પત્રીત કરો. ૧૩૩ ॥ ઋષિઓ-સંપત્તી આદીને માટે બીજાઓ જેની ઉપાસના કરે છે તે, ધણી (લક્ષ્મી) વળાતી આ-વવા છતાં આપ તેને આદર આપતા નથી. એવા અને કમોના લેપન રહીત લીલાઓ કરનારા આપ ભગ-વાનની કતી ન કળી શકાય એવી છે. ૧૩૪ ॥ સિદ્ધા-કહેશે ૩૫ દાવાનળથી જળતા-અને તૃણાઓ ૩૫ દુઃખોથી પીડાયેલા, અમારાં મન ૩૫ આ દાથી, આપની ક્યાઓ ૩૫ ગોંધા અશ્વનની નદીમાં પડીને, જહા-

પનાતીજ ધરેલી અને આત્મ સ્વરૂપને વીશે બેઠે ઉત્પન્ન કરનારી (પુખ્તી) માયા થકી જુદા પ્રકારના જીવ-
આપ બગવાનને અને નમસ્કાર કરીએ છીએ. ૩૩૯૫—~~આદ્યા~~—સત્ત્વ (પ્રાણી પદાર્થોદીક) માત્રના આશ્રય-
ધર્મોદીકતા ઉત્પત્તિસ્થાન-નીચુંજી-અને જેના તત્વને હું તથા બીજાઓ પણ જાણુતા નથી. એવા આપ બગ-
વાનને નમસ્કાર કરું છું. ૩૪૦૧—અમિ—જેના તેજની પ્રદીપ થયેલ હું સારા યજ્ઞોમાં ધીવી બીજાપણું દવી
દેવતાઓ આદીને પહેલાડું છું. તે પાંચ પ્રકારના (અમી લેવ-દર્શપુર્ણમાસ-ચાતુર્માસ-પશુ-અને શોય)
અને પાંચ મંત્રો (યોઃ શ્રાવય-અસ્તુ શ્રોષ્ટ-યજ-યેવજમઘે-અને વપઃ) થકી પુળતા યજ્ઞ બગવાન ને પ્ર-
ણામ કરું છું. ૩૪૧૧—દેવો—જે આત્મ પદને સીદ લોકો પોતાના હૃદયને વીશે શોધે છે. અને પુરું કર્યને
અંતે, પોતાની કરેલી વીકૃત સ્ત્રીને પોતાના પેટમાં લેખને, જગમાં જોડના કપર જે શયન કરે છે. તે, બધો
ની રક્ષા કરનારા આદી પુરુષજ અમારી આંખો આગળ પ્રકટ થયા છે. ૩૪૨૧—ગંધર્વો—હે મહાત્મા,

હે નામ, ઘણા-૩૨ અને હિંદુઆદી દેવતાઓ અને મરીચી આદી રશ્મીઓ જેના અંશના અંશ છે. અને આ જગત જેના રમકડા સરખું છે. ને બગવાનને અમે નીંતરનમસ્કાર કરીએ છીએ. ૧૧૪૩૧—વિદ્યાધરે—
આ પુત્રાદિક થકી પોતાનો તીરકાર થવા છતાં પાત્ર, બુદ્ધીને મોહ કરનારા અસન વીશ્વેશ્વરી લાલચથી અ-
વળે મારે આલનારો હુદ બુદ્ધીવાળો પુરુષ, આપની માયા વડેજ, આ દેહાદીકને વીશે હું અને મારું કરવા
૧૫ અર્થબુદ્ધીને (એટલે તેમને સાચાં માનવાની બુદ્ધીને) પામે છે. તે જ્યારે આપની કૃપાઓ રૂપી અમૃતનું
મેવન કરશે. ત્યારેજ તેનાં એ મોહ મટશે. ૧૧૪૪૧—આશીષો—જનુ રૂપે-હતી રૂપે-અઝી રૂપે-મંત્ર રૂપે-સ-
મીધ રૂપે-દર્શ રૂપે-પાત્રો રૂપે-સજ્જાસદા રૂપે-શ્વેતીને રૂપે-પજ્જમાન અને તેની સ્ત્રી રૂપે-દેવતાઓ રૂપે-અઝી
હોત્ર રૂપે-સ્વધા રૂપે-સોમરસ રૂપે-ધી રૂપે-અને પશુ રૂપે-એમ સર્વ રૂપે તમે અને તમે પોતેજ છો. ૧૧૪૫૧
તથા વેદ ૧૫ શરીરવાળા-પન્ન અને જનુ ૧૫ આપજ, જેમ મોટો હાથી કમળીનીને લેખ આવે, તેમ મોટા

પરહનું રૂપ ધરીને, નાદ કરતા અને યોગીઓથી સ્તુતી કરતા, પુર્વે રસાનજમાંથી પૃથ્વીને દાઢ ઉપર ધારણ કરીને લેઈ આઆઠો. ૥૪૫૫ હે યગ્નના ઇશ્વર, આપના નામનો માત્ર ઉચાર કરવાથીજ યગ્નનાં વીધોના નાશ પામેછે. તે આપના દર્શનને ઇચ્છનારા અને સકર્મો થકી બ્રહ્મ થયેલા અમ લોકો ઉપર આપ પ્રસન્ન થાને. ૥૪૫૬ ઐત્રેય-હે વીદુર, યગ્નનું રક્ષણ કરવાસ હથીકેશ ભગવાનની એ પ્રમાણે સ્તુતી કરતાં, દક્ષ પ્રજાપતીએ, યદાદાંતે નાશ કરેલા યગ્ને ફરીથી યાચનો કીધો. ૥૪૫૭ ભારે હે પાપરહીત વીદુર, સર્વોત્તમા અને સર્વ ભોક્તા ભગવાન પેતાના ભાગથી પ્રસન્ન થાને દક્ષને સંમોધન આપીને ભોલ્યા કે ૥૪૫૮ ઓશ્વગવાન-આત્મા-ઇશ્વર-ઉપદેશ-સ્વયં પ્રકાશ-અને ઉપાધિ રહીત એવા-હું, અહ્યા, અને સદાશીવ ત્રણે જણા, જનતાના પરમ કારણરૂપ હૈએ. ૥૪૫૯ હે હીન, હું મોતેજ પેતાના ધી યજ્ઞેવાયી માયાનો આશ્રય કરીને જનમને અજ્ઞતાની-પાળત કરવાની-અને નાશ કરવાની કીધા કરવાને ધરે તેવી સંજ્ઞા (અહ્યા-વીચુ-ને રહ્યો) ધારણ કરુંછું. ૥૪૬૦ કેવળ-અહીનીય-પરમાત્મા અને જ્ઞાન

મેતે કુંજ, અથા-૩૬-અને પ્રાણી માવડે છે. છતાં, અગ્નિની એ તેમાં બેઠેલો વડે જુએ છે. ૧૫૨૧ ૨૨મ કોષ પશુ મનુષ્ય, હાથ અને આંખ આદી પેતાનાં અંગોને વીણે પારકા પશુની જુદી કરતું નથી. તેમજ મારા બંને આદી સ્વપુરુષો, પ્રાણી પદાર્થો સર્વે વીણે પારકા પશુની જુદી કરતા નથી. ૧૫૩૩ હે અ-
ભય, સર્વ પ્રાણીઓના આત્મારૂપ અને એક સરખાજ અંગે: ત્રણે (અથા-૧૦૨-અને ૩૬)માં જે પુરુષ બેઠેલો બેઠેલો નથી, તે શાંતી એટલે મારા પદને પામે છે. ૧૫૪૩-એત્રેય-એ રીને બગવાને શીખામણ દી-
ધેલા છે. દેવતાઓને અને દેવતાઓના રચાઈ દરી બગવાનનું, તેમના પોત પોતાના યજ્ઞ બાજો આપીને
બંને પ્રકારથી પુજન કર્યું. તથા સદાશીવ (૩૬)નું પશુ તેમને તેમને (શેષ રહેલ) બાગ આપીને સાવધાન
ચીત્તથી પુજન કર્યું. તે તે પછી કદાચી સમાપ્તી કરીને આદી સદીના અવબૃથ રનાત કરીને કરી. ૧૫૪૩

સારે છે. પોતાના પ્રધાનવડે સીદીઓને મહેલી, હોવાથી તેને ધર્મમાં મની રહેવાનું વરદાન આપીને
દેવતાઓ રત્નમાં મયા. ૧૫૫૩ એ રીને પુર્વ પોતાના શરીરને તજેલાં, એ દક્ષીણ પુત્રી સતીએ. પાછળથી
હીમાલય પર્વતની સ્ત્રી બેઠાને વીણે જન્મ લીધાનું સાંભળવામાં છે. ૧૫૮૩ અને સુમ મહેલી સતી, પુરુષ
બગવાનને પામવાની રહે, તે અંતીકા (પાવંતી) અનન્ય ભાવવાળાઓના ગતીરૂપ એકજ, પોતાના પ્યારા
પત્ની સદાશીવને, શ્રીથી પશુ પામેલાં છે. ૧૫૯૩ દક્ષના યજ્ઞનો નાશ કરનાર, બગવાન સદાશીવનું એ કામ
એ બુદ્ધસ્તીના શીખ કહેવડ પાસેથી સાંભળેલું છે. ૧૬૦૩ હે કૌરવ, પતીવ-કૃત્ય-યજ્ઞ આપનાર-આકુષ્ઠ
વધારનાર-અને પાપના સમુદનો નાશ કરનાર-બગવાન સદાશીવનું આ ચરીત, જે આજુસ બગીચાવડી નીલ
માવ અથવા સંભજે, તેનાં સર્વે પાપ મરી જાય છે. ૧૬૧૩ છત્રીરી. બા.અ. ૨૬. સાતમે અધ્યાય સં. ૧૩૩

શ્યસોઽહંગુણમર્થીદ્વિજા॥ સૃજન્નક્ષન્દરન્વિશ્વંદધ્રેસંજ્ઞાંક્રિયોચિતાં ॥૫૧॥ તસ્મિન્બ્રહ્મણ્યદ્વિતીયેકેવલેપરમાત્મનિ॥ બ્રહ્મરુદ્રોચમૂતાનિભેદેના
હોઽનુપશ્યતિ॥૫૨॥ યથાપુમાન્સ્વાંગેપુશિરઃપાણ્યાદિષુકચિત્ ॥ પારક્યબુદ્ધિકુરુતેએવંભૂતેષુમત્તરઃ ॥૫૩॥ ત્રયાણામેકભાવાનાંયોનપશ્ય
તિવેભિદાં॥સર્વમૂતાત્મનાંબ્રહ્મજ્ઞાંતિમધિગચ્છતિ॥૫૪॥ મૈત્રેય૦ એવંભગવતાદિષ્ટઃપ્રજાપતિપતિર્હરિં॥ અર્ચિત્વાક્રતુનાસ્વેનદેવાનુભયતોઽય
જત્ ૫૫ રુદ્રંચત્તેનભાગેનત્યુપાધાવત્સમાહિતઃ॥કર્મણોદવસાનેનસોમપાનિતરાનપિ॥ ઉદવસ્પસહર્તિગિભઃસસ્ત્રાવવશ્ચયંતતઃ॥૫૬॥ તસ્મા
અપ્યનુભાવેનસ્વેનૈવાવાપ્તરાધસે ॥ ધર્મૈવમર્તિદત્વાત્રિદશાસ્તેદિવંયયુઃ॥૫૭॥ એવંદાક્ષાયણીહિલાસતીપૂર્વકલેવરં॥ જજ્ઞોહિમવતઃક્ષેવેમેના
યામિતિશુશ્રુમા॥૫૮॥ તમેવદયિતંભૂયઆવૃંકેપાતિમંબિકા અનન્યભાવૈકગતિઃશક્તિઃસુષ્ટેવપૂરુષં॥૫૯॥ એતદ્બ્રહ્મજ્ઞઃશંભોઃકર્મદક્ષાધ્વરુહઃ
શ્રુતંભાગવતાચ્છિપ્યાદુદ્ધવાન્મેરુહસ્પતેઃ ॥૬૦॥ હંદંપવિત્રંપરમોનાચેષ્ટિતંયશસ્યમાયુઃ મઘોધમર્પણં ॥ યોનિત્યદાકર્ણ્યનરોઽનુકીર્તયેદુનો
ત્યઘંકોરવમક્તિભાવતઃ ॥૬૧॥ ૬૦. મા. ૦. મ. ૦. ચ. ૦. દક્ષયજ્ઞસંધાનોનામસપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥૭॥ મૈત્રેય૦ સનકાચાનારદશ્ચક્રુઃપુર્ણસોઽરુણિર્યતિઃ
॥ નૈતેગૃહાન્વૃત્સુતાહ્યાવસન્નૃત્તેરેતસઃ॥૧॥ મૃષાધર્મસ્યભાર્યાસીદંભંમાયાંચશત્રુહનૃ ॥ અસૂતમિથુનંતતુનિર્ઋતિર્જગદ્દેવપ્રજઃ॥૨॥ તયોઃસ
મમવલ્લોભોનિકૃતિશ્ચમહામતે॥તાભ્યાંક્રોધશ્ચહિંસાચયદુરુક્તિઃસ્વસાકલિઃ॥૩॥ દુરુક્તૌકલિરાધત્તમયંમૃત્યુંચસત્તમ ॥ તયોશ્ચમિથુનંજજ્ઞે
યાતનાનિરપત્તયા॥૪॥ સંગ્રહેણમયારુયાતઃપ્રતિસર્ગસ્તવાનઘાત્રિઃશ્રુતૈતત્પુમાન્પુણ્યંવિધુનોત્યાત્મનોમલં॥૫॥ અથાતઃકીર્તયેવંશંપુણ્યકી
ર્તૈઃકુરુત ॥ સ્વાયંભુવસ્યાપિમનોર્હેરેરંશંશજન્મનઃ॥૬॥ પ્રિયવ્રતોત્તાનપાદૌશતરૂપાપતેઃસુતૌ ॥ વાસુદેવસ્યકલયારક્ષાયાંજગતઃસ્થિતૌ ૭
જાયેત્તત્પ્રત્યક્તુનીતિઃસુરુચિસ્તયોઃ ॥ સુરુચિઃપ્રેયસીપત્યુર્નેતરાયત્સુતોધ્રુવઃ॥૮॥ એકદાસુરુઃપુત્રમંકમારોપ્યલાલયન્ ॥ ઉત્તમંનારુ
ક્ષતંધ્રુવરાજાઽધ્યનંદત્ ॥૯॥ તથાચિકીર્પમાણંતંસપત્ન્યાસ્તનયંધ્રુવં ॥ સુરુચિઃશૃણ્વતોરાજઃસંહ્યમાહાતિગર્વિતા ॥૧૦॥ નવત્સનૃપતેર્ધિષ્ણ્યં
મવાનારોદુમર્હતિ ॥ નગૃહીતોનયાયત્ત્વંકુક્ષાવપિનૃપાત્મજઃ ॥૧૧॥ બાલોઽસિવતનાત્માનમન્યસ્ત્રીર્ગર્ભસંધૃતં ॥ નૂનંવેદમવાન્યસ્પદુર્લભેઽર્થેમ

અધ્યાય ૮ મા. મૈત્રેય-સનકાદિક, નારદ, ઋષિ, હંચ, અને અરુણી, એટલા બ્રહ્માના પુત્રો મુ-
દરમાલ્ય નહીં કરતાં નૈલીક બ્રહ્મચારીજ રહ્યા. ૧૧૩ હે શત્રુને મારનાર વીરુર, અધર્મની સ્ત્રી મૃષાને (મુ-
દને) હંચ અને માયા (૧૫૮) જેનું બેઠેલું આયુ. અને સંતાન લીલાના નીતીએ તેમને રાખ્યાં. ૧૨૩
હે મહામતી એ બેઠના થઈ શોભ અને શક્તા કૃપણ ધર્મા. અને તે બે થઈ ક્રોધ અને હિંસા કૃપ-
ણ થયાં. અને તેમનાથથી સ્ત્રી (કુરુઓ) અને તેની બેન તથા સ્ત્રી દુરુક્તી કૃપણ થયાં. ૧૩૩ હે સ-
ત્તમ, સ્ત્રીએ દુરુક્તીમાં ભય અને મૃત્યુને કૃપણ કર્યાં. અને તે બંનેથી ચાલના (તીવરેદના) અને નરક એ
થયાં. ૧૪૩ હે પાપ રહીત વીરુર, આ અધર્મનો વંશ જે તમને સંસ્થિતી કરે, તેને ત્રણવાર સાંભળવાના
કુરુઓ પુરુષ પોતાનાં પાપથી સુદ થાય છે. ૧૫૪ હે કૌરવ, હવે હરી બગવાનના અશ્વના અંશથી

જન્મેલા પતીત કીર્તિવાળા રચાણુ મનુનો વંશ કર્યું. ૧૬૩ પછી મનુના પુત્રો બગવાન વાસુદેવની કૃપાથી
પ્રીયવત અને ઉતાનપાદ એમજે જન્મનું રક્ષણ કર્યું (અર્થાત આદીપતી થયાં). ૧૭ ૩ કતાનપાદ રાજની
બે સ્ત્રીઓ સુરુચી અને સુનીતી હતી. તેમાં સુરુચી પતીને પ્યારી હતી. તથા જેના પુત્ર મુવ હતા તે બીજી
સુનીતી વધારી નહતી. ૧૮૩ એક દીવસે સુરુચીના પુત્ર ઉત્તમને પોતાના બેગામાં બેસાડીને રાજ્ય રચાડના
હતા, સારે મુવ બેગામાં બેસવાને જતાં રાજ્યએ તેમને સ્ત્રીકાર કર્યો નહીં. ૧૯૩ એ પ્રમાણે થયેલું બે-
ઠ, પોતાની શોકના દીકરા મુવને, રાજ્યના સાંભળતાં સુરુચીએ અતી મર્યાદા અને હર્ષથી કર્યું કે. ૧૧૦૩
-સુરુચી-હે બાળક, તું રાજ્યનો પુત્ર છે, પશુ મારી કુખમાં પાસજી દરાવતો નથી. મારે રાજ્યના આસન ઉપર
(બેગામાં) બેસવાને યોગ્ય નથી. ૧૧૧૩ તું બાળક છે તેથી પોતાને બીજી સ્ત્રીના અંશમાં પાસજી કરાવ-

ભાગી તને ખબર નથી. અને તેથીજ દુઃખ પદાર્થની ઇચ્છા કરેછે. ૥૧૨૥ ॥ એ તને સમજના આસનની ઇચ્છા હોય તો, તપસથી પુરુષ ભગવાનનું આરાધન કરીને, ભગવાનના અનુચ્છદથી મારા મનમાં આવ્ય. (એટલે અપમાન થે.) ૥૧૩૥ ॥ મૈત્રેય-માની શોકનાં દુષ્ટ વચનોથી વીંધાઈ મથેલા અને લાકડીએ મારેલા સાવની પેટ કાપથી દુઃખી મારવો, તે મુન, નહીં બોલી શકતાં, જેવા કરતા પીતાને પડ્યો મુશીને, રોતોરોતો પોતાની માની કરે મથો. ૥૧૪ ॥ દુઃખી મારના અને હોહ કરવા ને જાળકને સુનીતીએ બેળામા લેખે, પછી મામના માણસોએથી શોકના બોલેલા ભોલ સાંભળ્યા, તેથી તેને જાદુ દુખ થયું. ૥૧૫ ॥ આર દાવા નથી બળતી વેલની મારક શોકથી અમોથી મોઢાની શોભા કરમાઈ મથેલી, અને શોકના બોલને વાર-ખાર સંભારીને આંધ્રાં નીમાળતી એ સુનીતી પીરજ મુશીને વીધાપ કરવા લાગી. ૥૧૬ ॥ અને કહતા પા-

રને નહીં દેખીને તેણે લાંબા નીસાસા મુકતાં પોતાના જાળક પુત્ર મુનને કહ્યું કે “હે તાન, બીજાઓનું ખોદું મનમાં લાવીશ નહીં. બીજાને દુઃખ દેનારાં પોતેજ તે દુખોને ભોગવેછે. (અર્થાત આપણે બીજાને દુઃખ દીધું હશે મારે દુખી છીએ.) ૥૧૭ ॥ હું અભાગીની પેટમાં તું ધારણ કરાવવાની વાન સુચીએ સાચી કહીછે. તું મારા દુષ્ટથી ઉછર્યો છે. અને સમ મને જીતો શું, પણ હારી નરીકે સ્વીકારવાને પણ લગ્યછે. ૥૧૮ ॥ મારે હે તાન, જે તું કામગીરી પેટે ઉંચા આસનને ઇચ્છતો હોઈ, તો મોરમાન માએ કહેલી પણ સાચી વાતને માનીને, અને અદેખાઈ વીતાનો થઈને, અવેક્ષણ ભગવાનના ચરણ કમળનું આરાધન કર. ૥૧૯ ॥ મન તથા પ્રાણ વાયુને વશ કરનારા મોગીએ જેને વંદન કરેછે એવા, અને જગનનું પાલન કરવાને સત્યશુભી શરીરને ધારણ કરનારા એ ભગવાનના ચરણકમળનું સેવન કરીનેજ, જહા પણ પરમેશ્વરના ઉંચા

નોરથ: ॥૧૨॥ તપસારાધ્યપુરુષંતસ્યેવાનુગ્રહેણમે ॥ ગર્ભેત્વંસાધયાત્માનંયદીચ્છસિનૃપાસનં ॥૧૩॥ મૈત્રેય ० માતુ: સપન્યા: ॥ ૧૪ ॥ વિદ્વ: શ્વસ
ત્રુષાદંદહતોયથાહિ: ॥ હિત્વામિષંતંપિતરંસન્નવાચંજગામમાતુ: પ્રરુદન્સકાશં ॥૧૪ ॥ તંનિ: શ્વસંતંસ્ફુરિતાધરોષ્ટંસુનીતિરુત્સંગડૂહ્યવાલં ॥
નિશમ્યતત્પૌરમુસ્થાન્નિતાંતંસાવિવ્યથેયદ્વદિતંસપત્ન્યા: ॥૧૫ ॥ સોત્સૃજ્યધૈર્યંવિલલાપશોકદાવાગ્નિનાદાવલતેવબાલા ॥ વાક્યંસપત્ન્યા: સ્મ
રતીસરોજશ્રિયાદ્દશાબાષ્પકલામુવા: ॥૧૬ ॥ દીર્ઘશ્વસંતીવૃજિનસ્યપારમપદ્યતીવાલકમાહબાલા ॥ મામંગલંતાતપરેષ્વમંસ્થાભુંક્તેજનો
ગત્યસ્તુ: સ્વદસ્તત્ ॥૧૭ ॥ સત્યંસુરુચ્યામિહિતંભવાન્મેયહુર્ભગાયાઉદરેગૃહીત: ॥ સ્તન્યેનવૃદ્ધશ્ચવિલજ્જતેયાંમાયેતિવાવોદુમિહસ્પતિર્મામ
॥૧૮ ॥ આતિષ્ઠતતાતવિમત્સરસ્ત્વમુકંસમાત્રાપિયદવ્યલીકંઆરાધયાધોઽક્ષજપાદપદ્મંયદીચ્છસેઽધ્યાસનમુત્તમોયથા ॥૧૯ ॥ યસ્યાંઘ્રિપદ્મં
પરિચર્યવિશ્વવિભાવનાયાત્તગુણાભિપત્તે: ॥ અજોઽધ્યતિષ્ઠત્વલુપારમેષ્ઠ્યંપદંજિતાત્મશ્વસનાભિવંદ્યં ॥૨૦ ॥ તથામનુર્વોભગવાન્પિતામહોયમે
કમત્યાપુરુદક્ષિણૈર્મૈસૈ: ॥ ઇષ્ટામિપેદેદુરવાપમન્યતોભૌમંસુખંદિવ્યમથાપવર્ગ્યં ॥૨૧ ॥ તમેવવત્સાશ્રયઘૃત્યવત્સલંમુમુક્ષુભિર્મૃગ્યપદાન્નપદ્મ
તિં ॥ અનન્યભાવેનિજધર્મભાવિતેમનસ્યવસ્થાપ્યજસ્વપૂરુષં ॥૨૨ ॥ નાન્યંતત: પદ્મપલાશલોચનાદુ: સ્વચ્છિદંતેમૃગયામિકંચન ॥ યોમૃગ્યતે
હસ્તગૃહીતપદ્મયાશ્રિયેતરૈરંગવિમૃગ્યમાણયા ॥૨૩ ॥ મૈત્રેય ० એવંસંજલ્પિતંમાતુરાકર્ણ્યાર્થાગમંવચ: ॥ સંનિયમ્યાત્મનાત્માનંનિશ્ચક્રામપિતુ:
પુરાત્ ॥૨૪ ॥ નારદસ્તદુપાકર્ણ્યજ્ઞાત્વાતસ્યચિકીર્ષિતં ॥ સ્પૃષ્ટ્વામૂર્ધન્યઘઘ્રેનપાણિનાપ્રાહવિસ્મિત: ॥૨૫ ॥ અહોતેજ: ક્ષત્રિયાણાંમાનમંગમમૃ
પ્યતાં ॥ બાલોઽપ્યયંહદાધત્તેયત્સમાતુરસદ્વચ: ॥૨૬ ॥ નારદ ० નાધુનાઽપ્યવમાનંતેસન્માનંવાપિપુત્રક ॥ લક્ષ્યામ: કુમારસ્યસકસ્યક્રીડના
દિષુ ॥૨૭ ॥ વિકલ્પેવિદ્યમાનેઽપિનહ્યસંતોષદેતવ: ॥ પુંસોમોહમૃતેભિન્નાયલ્લોકેનિજકર્મભિ: ॥૨૮ ॥ પરિતુષ્યેતતસ્તાતતાવન્માત્રેણપૂરુષ: ॥
દૈવોપસાદિતંયાવદ્વીક્ષ્યેશ્વરગતિંબુધ: ॥૨૯ ॥ અથમાત્રોપદિષ્ટેનયોગેનાવરુત્સસિ ॥ યત્રસાદંસવૈપુંસાંદુરારાધ્યોમતોમમ ॥૩૦ ॥ મુનય: પદ
ર્વીયસ્યનિ: સંગેનોરુજન્મભિ: ॥ નવિદુર્મૃગ્યંતોઽપિતીવ્રયોગસમાધિના ॥૩૧ ॥ અતોનિવર્તતામેષનિર્વૈધસ્તવનિષ્ફલ: ॥ યતિષ્યતિભવાન્કાલે

પદને ખામેલા છે. ૥૧૨ ॥ તેમજ નમારા દાદા ભગવાન મનુએ પણ એક નીકાથી ઘણી દક્ષીણાઓવાળા થયો કરવા વડેજ, બીજા કશા ઉપાયથી ન મળે એવાં પૃથ્વીનાં અને રવર્જનાં દીવ્ય સુખો મેળવેલાં છે. ૥૧૩ ॥ હે વત્સ, મોક્ષને ઇચ્છનારાઓ જેના ચરણ કમળને શોધેછે. તે ભક્ત વત્સલ ભગવાનના માર્ગનોજ તું આશ્રય લે. અને અનન્ય ભાવથી સ્વધર્મનું આચરણ કરી શુદ્ધ કરેલા મનમાં તે પુરુષ ભગવાનને સ્થાપન કરીને તેમજ ભજન કર. ૥૧૪ ॥ હે અંગ, જેને બીજાઓ શોધેછે, એવાં લક્ષ્મીજ પણ હાથમાં કમળ લેખને જેને શોધે છે. તે ઉપરલાં કમળ સરખી આંખોવાળા ભગવાન વીના, બીજા કોઈને તારે દુઃખ મટાડનારો હું જોતી નથી. ૥૧૫ ॥ મૈત્રેય-માયે કહેલું એ રીતનું અર્થની પ્રાપ્તિવાળું વચન સાંભળીને જુદી વડે મનને વશ કરી, તે મુન પોતાના પીતાના નમરમાંથી જહાર નીકળ્યો. ૥૧૬ ॥ નારદજ તે સર્વ સાંભળીને અને તેણે કરવા ધારેલાને જાણીને વીરમય પામ્યા, કે માન ભંગને નહીં ખમી ક્રનારા દાસીઓનો પ્રભાવ

કેવો મોટો છે. આ જાળક પણ સાવજીમાનાં દુષ્ટ વચનોને હૃદયમાં રાખે છે. પછી તેમણે સર્વ પાપોનો નાશ કરનારો પોતાનો હાથ તેના માથા ઉપર મુશીને તેને કહ્યું કે. ૥૧૭-૨૬ ॥ નારદ-હે પુત્ર, હમણાં કુમાર અવરજાવાળા અને રમતઆદીમાં લાગેલા, તારે વીરો સન્માનને તેમજ અપમાનને પણ અમે જીતતા નથી. ૥૧૮ ॥ તેપણુ જે માન અપમાન જણાવું હોય તો, તેથી પણ અસંતોષ થવાનું કારણ મનુજેને મોઢ (અગાન) સીધાજ બીજું નથીજ. કેમકે આ લોકમાં (સુખી થવું અને દુખી થવું આદી) બીજા બીજાણું પોત પોતાનાં કર્મો થઈજ થયેલું છે. ૥૧૯ ॥ એટલા મારે હે તાન, જુદીમાન માણસે હાથની ગતીને જાણીને, દૈવ પ્રાપ્ત કરવાથી જે કાંઈ મળે તેટલાથીજ સંતોષ રાખવો ઘટે છે. ૥૨૦ ॥ અને માયે ઉપદેશ કરેલા એમના આર્મવડે જેની કાષા મેળવવાને તું ઇચ્છે છે. તે રીતે થવાનું માશ ધારવા પ્રમાણે તો દુરાસધ્ય એટલે નહીં જનવા જેવુંજ હોતો માનુષ્ય. ૥૨૧ ॥ કારણ, વૈરાગ્યવાળા સુનીઓ પણ ધણા ધણા જન્મો વડે તીવ્ર યોગ

કરતા વડે તેના પદને શોધવા હતાં, તેના એ પદને પાંચી સકના નથી. ૥૩૧॥ માટે આ તારા નીચા ની-
પૂજા છે. એટલે તે થકી તું હવડાંજ નીજા થા. અને બ્યારે (એ કરતા જોયો) કાળ પ્રાપ્ત થાય. તારે તું
શ્રેય થાય એવા વળ કરજે. ૥૩૨॥ જે કાલ દેવે આપેલા સુખ દુઃખથી પેનાના મનમાં સંતોષ રાખે છે.
તે આ અંધકાર રૂપ સંસારના પારને પામી જાય છે. ૥૩૩॥ પેનાના થકી અધીક મુજોવાળાને જોઈને આ-
નંદ પામનાર-એકા મુજોવાળાને જોઈને દયા લાવનાર-અને બરાબરીનાને જોઈને મીઠતાને હચ્ચારે પુરુષ
અધ્યાત્મીક તાપો થકી પરાજય પામતો નથી. ૥૩૪॥-ધ્રુવ-અમારા સરખા, સુખ દુઃખથી નાશ પામેલી
સુદીવાળા પુરુષોને ન મળે એવો આ સાંતીનો માર્ગ આપ બગવાને કળા કરીને મને દેખાડો છે. ૥૩૫॥
તોપણ ઘેર કાઠી ધર્મમાં રહેલા-વીનયવાન-અને સરખીના દુષ્ટ વચનો રૂપી જાણીથી નેકાઈ ગયેલા-એવા

માત્ર હૃદયમાં તે પેસતો નથી. ૥૩૬॥ માટે હે બ્રાહ્મણ, અમારા પીતા આદીક તથા મીન્યએ પણ પામેલ
નથી. એવા તરૂં, સુવનમાં ઉત્કૃષ્ટ આસન (૫૬) ની ઇચ્છા કરનારા મને, તે જોળવાનો સહેલો માર્ગ આપ
ખતાવો. ૥૩૭॥ કેમકે ભગવાન બ્રહ્માના અંત થકી ઉત્પન્ન થયેલા તમે નહી, ભગતના હોતને બદલે વીજીને
વગાડતા વગાડતું સૂર્યની માફક પ્રેરો છો. ૥૩૮॥-મૈત્રેય-એ પ્રકારનું તેનું સંધ્યું મોલતું સંભળવાથી ના-
રદછોને દયા આપવાથી, તેમણે તેને પ્રીતી સહીત સદ્વચનનો ઉપદેશ કર્યો કે. ૥૩૯॥-નારદ-(તારી)
માથે કહેલો માર્ગજ અરેખર કલ્યાણ આપનારો છે. માટે ભગવાન વાસુદેવનું જ તું એકાંત મીત કરીને
જનન કરજ. ૥૪૦॥ ધર્મ-આર્થ-કામ-અને મોક્ષ એ તારેથી મોક્ષતા પેતાના કલ્યાણની હચ્ચા પુરું થ-
વામાં, એક દરી ભગવાનના ચરણનું સેવન કરતું, એટલો માત્રજ ઉપાય છે. ૥૪૧॥ માટે હે તાત, બધાં દરી

શ્રેયસાંસમુપસ્થિતે ॥૩૨॥ यस्यયદેવવિहितંસતેનસુખદુઃખયોઃ ॥ આત્માનંતોપયન્દેહીતમસઃપારમૃચ્છતિ ॥૩૩॥ ગુણાધિકાન્મુદંલિપ્સેદનુ
ક્રોશંગુણાધમાત ॥ મૈત્રીસમાનાદન્વિચ્છેન્નતાપૈરભિભૂયતે ॥૩૪॥ ધ્રુવ ૦ સોડ્યંશમોભગવતાસુખદુઃખહતાત્મનાં ॥ દર્શિતઃકૃપયાપુંસાંદુર્દર્શો
ડસ્મદ્વિધૈસ્તુયઃ ॥૩૫॥ અથાપિમેવિનીતસ્યક્ષાત્તંધોરમુપેયુષઃ ॥ સુરુચ્યાદુર્વચોવાણૈર્નભિન્નેશ્રયતેહદિ ॥૩૬॥ પદંત્રિભુવનોત્કૃષ્ટંજિગીષોઃસાધુ
વર્તમે ॥ બ્રહ્મસ્મત્પિતૃભિર્બ્રહ્મન્નયૈરપ્યનધિષ્ઠિતં ॥૩૭॥ નૂનંભવાન્ભગવતોયોડગજઃપરમેષ્ઠિનઃ ॥ વિતુદન્નટતેવીણાંહિતાર્થજગતોડર્કવત ૩૮
મૈત્રેય ૦ હ્યુદાહૃતમાકર્ણ્યભગવાન્નારદસ્તથા ॥ પ્રીતઃપ્રત્યાહૃતંબાલંસદ્વાક્યમનુકંપયા ॥૩૯॥ નારદ ૦ જનન્યાભિહિતઃપંથાઃસર્વૈનિઃશ્રેયમ
સ્યતે ॥ ભગવાન્વાસુદેવસ્તંભજતસ્ત્રવણાત્મના ॥૪૦॥ ધર્માર્થકામમોક્ષારૂપંયદ્દેષ્યેદ્યેઆત્મનઃ ॥ એકમેવહરેસ્તત્રકારણંપાદસેવનં ॥૪૧॥ ત
તાતગચ્છમદંતેયમુનાયાસ્તટંશુચિ ॥ પુણ્યંમધુવનંયત્રસાન્નિશ્ચંનિત્યદાહરે ॥૪૨॥ સ્નાત્વાનુસવનંતસ્મિન્કાલિન્ધ્યાઃરલિલેશિવે ॥ કૃત્વોચિતા
લેલિલસદ્દાહ્ય નઃકલ્પિતાસનઃ ॥૪૩॥ પ્રાણાયામેનત્રિવૃતાપ્રાણેન્દ્રિયમનોમલં ॥ શનેર્વ્યુદસ્યાભિધ્યાયેન્મનસાગુરુણાગુરું ॥૪૪॥ પ્રસાદાભિ
મુલ્કશશ્વત્પ્રસન્નવદનેક્ષણં ॥ સુનાસંસુપ્તવંચારુકપોલંસુરસુંદરં ॥૪૫॥ તરુણંરમણીયાંગમરુણોષ્ઠેક્ષણાધરં ॥ પ્રણતાશ્રયણંનૃમ્ણંશરણ્યંકરુણા
ર્ણવં ॥૪૬॥ શ્રીવત્સાંકંઘનંડ્યામંપુરુષંવનમાલિનં ॥ રંચક્રગદાપદ્મૈરભિવ્યક્તચતુર્ભુજં ॥૪૭॥ કિરીટિનંકુંડલિનંકેયૂરવનમાલિનં ॥ કૌસ્તુ
ભામરણપ્રીવંપીતકૌશેયવાસસં ॥૪૮॥ કાંચીકલાપર્પયસ્તંલસત્કાંચનનૂપુરં ॥ દર્શનીયતમંશાંતંમનોનયનવર્ધનં ॥૪૯॥ પદાંનસ્વમણિશ્રે
ણ્યાંવિલસદ્યાંસમર્ચતાં ॥ હૃત્પદ્મકર્ણિકાધિષ્ણમાક્રમ્યાત્મન્યવસ્થિતં ॥૫૦॥ સ્મયમાનમભિધ્યાયેત્સાનુરાગાવલોકનં ॥ નિયતેનૈકભૂતેન
મનસાવરદર્પમં ॥૫૧॥ એવંભગવતોરૂપંસુભદ્રંધ્યાયતોમનઃ ॥ નિવૃત્યાપરયાતૂર્ણસંપન્નનિવર્તતે ॥૫૨॥ જપ્યશ્વપરમોગુહ્યઃશ્રૂયતાંમેનૃપાત્મ
જા ॥ પંસત્તરાત્રંપ્રપઠન્પુમાન્પશ્યતિલેચરાન્ ॥૫૩॥ ઓંનમોભગવતેવાસુદેવાયમંત્રેણાનેનદેવસ્યકુર્યાદ્રૂપ્યમર્યાબુધઃ ॥ સપર્યાંવિવિધૈર્દેવ્યૈર્દેશકા
લવિભાગવિત્ ॥૫૪॥ સલિલૈઃશુચિભિર્માલ્યૈર્વન્યૈર્મૂલફલાદિભિઃ ॥ શસ્તાંકુરાંશુકૈશ્વાર્ચૈતુલસ્યાપ્રિયયાપ્રમું ॥૫૫॥ લઘ્વાદ્રવ્યમયીમર્ચા

ભગવાન સર્વ કાળ પાસેજ છે એવા યશુનાના કીનાના દિપરના શુદ્ધ અને પવીત્ર મધુવનમાં તમે જાઓ. ૥૪૨॥
અને જ્યાં યશુનાના પવીત્ર જળમાં વખતે વખત નાહી, તથા આશન રથોર કરી ઉચ્ચિત કર્યો કરીને રહેા.
૥૪૩॥ તથા તરૂં પ્રકારના પ્રાણાયામથી પ્રાણ, હૃદયો, અને મન એમના મેલારૂપ કામ, ક્રોધ, લોભ, હંરયા
આદિને, ધીરે ધીરે તરૂંને; પ્રસન્ન સુખયાળા-સર્વ કાળ કષ્ટ કરવાને તત્પર નરદવાળા-સુંદર નાક, ભમરો,
અને કપાળયાળા-દેવતાઓમાં શ્રેષ્ઠ-ગુવાન-સુંદર અંગેવાળા-સતા હોડ અને આંખેવાળા-તમરદાર કરનારા-
ઓના આશન રૂપ-સુખ કરનારા-સરણ રૂપ-દયાળા સુમુદ્ર-થી વસના મીન્દવાળા-મેઘના જેવા શ્યામ-વન-
મામાં પેહેરેલા-સૂત્ર, ચક્ર, મદા, અને કમળને ધરેલા ચાર હાથવાળા-સુકૃત અને કુંડળો પેહેરેલા-જાણુમંથ
અને જનમાળા તથા કંઠમાં કૌરુજમણીને ધારણ કરેલા-પીળાં રેશમી વસ્ત્ર પેહેરેલા-કરીમેખળા અને જાંઝર
સાળા-જોડાને દક્ષિણ હાથમાં-સાંત-અને મન તથા આંખેવાળા આનંદને પમારનારા-અને નખ રૂપ મણિઓની

હારેથી શોભતા ચરણોર્ધ્વ વડે બાજોના હૃદય કમળની દાંડીના મધ્ય ભાગને દયાપીને ત્યાં રહેનારા-દક્ષ-
તા-પ્રેમ સહીત જોતા-અને વરદાન દેનારાઓમાં મુખ્ય-એવાએ શરૂ થકી પશ્ચ શરૂ, પુરુષ ભગવાનનું ધ્યાન
મનની એકાગ્રતી કરીને કરેા. ૥૪૪-૪૫-૪૬-૪૭-૪૮-૪૯-૫૦-૫૧॥ એટલે એ સુંદર રવરૂપના ધ્યાન
વડે મનને વીશે પદમ નીજી પેદા થશે. અને એ મન તેમાંથી ખસીને નહીં ૥૫૨॥ યળી હે રાજપુત્ર,
જોના સાત રાતો સુધી પાઠ કરવાથી માણસ દેવતાઓને જોઈ શકે છે. તે અતી હાંગો જાપ, મારા થકી
સાંભળો. ૥૫૩॥-ઔ નમો ભગવતે વાસુદેવાય. ૥૫૪॥ મંત્રવડે, દેશકાળના વીજાઓને જાણુનારા અને જુ-
હીમાન થઈને, ભગવાનની દ્રવ્યમયી પુજા, પવીત્ર જળ-પુલની માળાઓ-મુળા અને રૂપો આદી વનના પદાર્થો-
ધરો, અંકુર, અને ભગવાનને વહાલી તુળાશી-એ આદીક મળી આવતી વસ્તુઓથી કરજો. ૥૫૪-૫૫॥ અને
વનના પદાર્થોને પણ નીચમીતપણે ખાનારા તથા વાથુને નીચમીત રાખનારા થવા વડે, શાંત અને મૌનવ્રત

વાળા મહાને, તેમજ મનને પણ શાપીને, જે મળી આવે તે દ્રવ્યથી, મુગ્ધી અથવા પૃથ્વી કીચ પાણી આદીને
પીધે, ભગવાનનું અર્ચન કરવું, ॥૫૬॥ તથા ઉત્તમ સ્થોક ભગવાને સ્વપ્નઅર્થ પોતાની અર્ચાયા ગયા વડે
અર્ચતરો પરીને કરેલાં મરીતને હૃદયમાં રાખીને, તેનું ધ્યાન કરવું. ॥૫૭॥ અને પુર્વકાળથી થતી આવેલ
સર્વ પાપની એ મંત્ર મુર્તી ભગવાનની પુજાએ, એ (ઉપર કહેલા) મંત્ર બોલીનેજ તમે કરવું. ॥૫૮॥ એ
પ્રમાણે નીચકપદપણે ભગવાના પુરશોના બાવને વધારનારા અને મનને વીશે રહેલા ભગવાન, તેમની શરીર-
મન-અને પાણી વડે સેવા કરવાની સાથેની ભક્તી કરવા થકી, તેવી ભક્તી કરનારાઓને, ધર્મ-અર્થ-કામ-
અને મોક્ષ રૂપ હૃદયીત કહેવાય, પરીપુણ્યપણે આપે છે. ॥૫૯-૬૦॥ માટે ઉદ્ધિયોને જેમાં પ્રીતી થાય છે એવા
વીરશાહીકથી વીરકત થઇને, એવા ભક્તી યોગ વડે વારંવાર અને નીરંતર એ ભગવાનનુંજ ભજન, મુક્તિને અર્થે સંપુર્ણ

ભાવ સહીત કરવું. ॥૬૧॥-મૈત્રેય-એ પ્રમાણે ઉપદેશ પામેલા તે રાજકુમાર નારદજીને પરકમા અને પ્રણામ કરીને, હરી
ભગવાનના ચરણથી શોભતા પવીત્ર મધુપનમાં ગયા. ॥૬૨॥ અને એ મુવ તપો વનમાં ગયા પછી નારદમુનીએ ઉતાન
પાદરાજના અંતઃપુરમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યારે રાજાએ તેમનું પુજન આદી કરીને સુખથી બેસાડેલા તે મુની બોલ્યા કે
॥૬૩॥-નારદ-હે રાજા, સુકાધ ગયેલા મોઢાથી લાંબો લાંબો શો વીચાર કરેલો. શું અર્થ સહીત ધર્મની અ-
થવા કાગળી કાંઈ દાની થઇ છે કે કેમ? ॥૬૪॥-રાજા-હે બ્રાહ્મણ, મેં અંજીત અને નંદી, મારા મહાત્મા
અને મારી પાંચવરસના પુત્રને તેની માસહીત આનાદર કરીને, તેને વનમાં કાઢી મેલ્યો છે. ॥૬૫॥ હે બ્રા-
હ્મણ, એ આનાય અને સુખથી કરમાઈ ગયેલા મુખકમળ વાળા તથા યાજ્ઞને સુદ ગયેલા જાળકને, વનમાં
નહારો આઇ જશોમાં. ॥૬૬॥ વળી મારા દુષ્ટપણને સાંભળો કે, તે પ્રેમસહીત બોળામાં બેસવાને આવતાં, અ-

ક્ષિત્યંબાદિપુચાર્ચયેત્ ॥ આશ્રુતાત્મામુનિઃશાંતોયતવાહ્મિતવન્યમુક્ ॥૫૬॥ સ્વેચ્છાવતારચરિતૈરર્ચિત્યનિજમાયયા ॥ કરિપ્યત્યુત્તમશ્લો
કસ્તત્યાયેદ્વદયંગતં ॥૫૭॥ પરિચર્યાભગવતોયાવત્યઃપૂર્વસેવિતાઃ ॥ તામંત્રહદયેનૈવપ્રયુજ્યાન્મંત્રમૂર્તયે ॥૫૮॥ એવંકાપેનમનસાવચસાચ
મનોગતં ॥ પરિચર્યમાણોભગવાન્મક્તિમત્પરિચર્યયા ॥૫૯॥ પુંસામમાયિનાંસમ્યગ્ભજતાંભાવવર્ધનઃ ॥ શ્રેયોદિશત્યભિમતંયદ્ધર્માદિપુદેહિનાં
॥૬૦॥ વિરક્તશ્ચેદ્રિયરતૌભક્તિયોગેનભૂયસા ॥ તંનિરંતરભાવેનભજેતાદ્વાવિમુક્તયે ॥૬૧॥ હત્યુક્તસં પરિક્રમ્યપ્રણમ્યચનૃપાર્મકઃ ॥ યયૌમધુ
વનંપુણ્યંહરેશ્ચરણચર્ચિતં ॥૬૨॥ તપોવનંગતેતસ્મિન્પ્રવિષ્ટોડતઃપુરંમુનિઃ ॥ અર્હિંતાર્હણકોરાજાસુખાસીનઽવાચતં ॥૬૩॥ નારદ૦રાજન્કિ
ધ્યાયસેદીર્ઘમુખેનપરિશુષ્યતા ॥ કિંવાનરિપ્યતેકામોધર્મોવાડ્યેનસંયુતઃ ॥૬૪॥ રાજો૦સુતોમેવાલકોબ્રહ્મન્સ્ત્રેણેનાઽરુણાત્મના ॥ નિર્વાસિ
તઃ૦ચવષઃસહમાત્રામહાન્કવિઃ ॥૬૫॥ અપ્યનાયંવનેબ્રહ્મન્માસ્માદંત્યર્મકંતૃકાઃ ॥ શ્રાંતંશયાનંક્ષુધિતંપરિમ્લ્હાનમુખાંબુજં ॥૬૬॥ અહોમેવત
દૌરાત્મ્યંસ્ત્રીજિતસ્યોપધારયા ॥ યોડન્પ્રેમ્ણારુક્ષંતંનાભ્યનંદમસત્તમઃ ॥૬૭॥ નારદ૦મામાશુચઃસ્વતનયંદેવગુપ્તંવિશાંપતે ॥ તત્પ્રભાવમવિ
જ્ઞાયપ્રાવુંકેયથશોજગત્ ॥૬૮॥ સદુષ્કરંકર્મકૃત્વાલોકપાલૈરપિપ્રભુઃ ॥ એપ્યત્યચિરતોરાજન્યશોવિપુલયંસ્તવા ॥૬૯॥ મૈત્રેય૦હિતિદેવર્ષિણા
પ્રોક્તંવિશ્રુત્યજગતીપતિઃ ॥ રાજલક્ષ્મીમનાદૃત્યપુત્રમેવાન્વર્ચિતયત્ ॥૭૦॥ તત્રાભિપિક્તઃપ્રયતસ્તામુપોષ્યવિભાવરી ॥ સમાહિતઃપર્યચરદૃ
પ્યાદેશેનપૂરુષં ॥૭૧॥ ત્રિરાત્રાંતેત્રિરાત્રાંતેકપિત્યબદરાશનઃ ॥ આમૃત્યનુસારેણમાસંનિન્યેડર્ચયન્હરિં ॥૭૨॥ દ્વિતીયંચતથામાસંપષ્ટેપષ્ટે
ડર્મકોદિને ॥ તૃણપર્ણાદિભિઃશીર્ણેઃકૃતાન્નોડધ્યર્ચયદ્વિમું ॥૭૩॥ તૃતીયંચાનયન્માસંનવમેનવમેડહનિ ॥ અબ્ધક્ષઉત્તમશ્લોકમુપાધાવત્સમા
ધિના ॥૭૪॥ ચતુર્થમપિવૈમાસંદ્વાદશેદ્વાદશેડહનિ ॥ વાયુમક્ષોજિતશ્વાસોધ્યાયન્દેવમધારયત્ ॥૭૫॥ પંચમેમાસ્યનુપ્રાપ્તેજિતશ્વાસોનૃપાત્મ
જઃ ॥ ધ્યાયન્બ્રહ્મપદૈકેનતસ્થૌસ્થાણુરિવાચલઃ ॥૭૬॥ સર્વતોમનઆકૃપ્યદૃદિભૂતેંદ્રિયાશયં ॥ ધ્યાયનભગવતોરૂપંનાદ્રાક્ષીર્તિક્ચનાપરં ७૭
આધારંમહદાદીનાંપ્રધાનપુરુષેશ્વરં ॥ બ્રહ્મધારયમાણસ્યત્રયોલોકાશ્ચકંપિરે ॥૭૮॥ યદૈકપાદેનસપાર્થિવાર્મકસ્તસ્થૌતદંગુઠનિપીડિતામ

તી દુષ્ટ અને અંજીત એવા મે, તેને અભીનંદન આપ્યું નહીં. ॥૬૭॥-નારદ-હે રાજા, જેનો યશ જગતમાં
વિસ્તરશે એવા, અને ભગવાને વદાયુ કરેલા, એ પોતાના પુત્રને પ્રભાવ નહીં જણીને, તમે તેને માટે શોક
કરશો નહીં. ॥૬૮॥ હે રાજા, સમર્થ લોકપાલેથી પણ ન થઇ શકે એવું મોટું કામ કરીને, તે તમારા યશનો
વીસ્તાર કરતો થોડા કાળમાંજ પાછો આવશે. ॥૬૯॥-મૈત્રેય-એ પ્રમાણે નારદજીનું કહેવું સાંભળીને તે રાજા પો-
તાની રાજ્ય લક્ષ્મીને આનાદર કરીને, પછીથી એ પુત્રનું સ્તીત્યન કરવા લાગ્યો. ૭૦॥ અને આ તરફ મુવ
મધુપનમાં જઈને નહીં, તે રાજાના અપવાસ કરીને, અને મન તથા ઉદ્ધિયોના નીચક કરીને સાવધાનપણે, નાનક-
છએ બતાવ્યા પ્રમાણે પુરશ ભગવાનનું પુજન આદી કરવા માંડ્યું. ૭૧॥ તથા પેહેલા મહાનામાં, ત્રણ ત્રણ
રાત વીતેથી, શરીરનું પોશણ થવા પુર્વાં ભાર તથા કેદ પાડીને, હરીભગવાનનું અર્ચન આદી કર્યું. ૭૨॥ વળીજ
મહાનામાં છઠે છઠે દીવસે તે જાળકે સુકાદને ખરીપટેલાં ખડ અને પાંદડાંનેજ આપીને, સમર્થ ભગવાનનું પુજન

કર્યું. ૭૩॥ ત્રીજો મહાને નવમે નવમે દીવસે માત્ર પાણી પીનેજ સમાધી કરીને, ઉત્તમ સ્થોક ભગવાનનું ધ્યાન
કર્યું. ૭૪॥ એથે માસે બારમે બારમે દીવસે માત્ર વાયુનો અહાર કરી રવાસને હતીને, ભગવાનની ધારણા
કરી. ૭૫॥ અને પાંચમે તથા તેની પછીનો છઠો માસ આવ્યો ત્યારે તે રાજકુમાર આસને હતીને, એક પગ
ઉપર પર્થવની પેઠે સ્થાવર હોયો રહીને પરબ્રહ્મનું ધ્યાન કરવા લાગ્યો. ૭૬॥ અને સર્વે પ્રાણી પદાર્થોદીક-ઉદ્ધિયો-
તથા ઉદ્ધિયોના અર્થે એટલે વીરશાહીક થકી, મનનો સંકોચ કરી મનને હૃદયને વીશે રોકી, ભગવાનના સ્વરૂપનું
ધ્યાન કરવા લાગ્યાથી, તેણે એક ભગવાન રીવાય બીજા કશા (દૈત માત્ર)ને દીકુંજ નહીં. ૭૭॥ તથા
મહત્તવ આદી પ્રિયુતીઓના આધાર અને ઉપર, એવા પુરશ બ્રહ્મનું તેણે ધ્યાન કરવા વડે, તણે લોક કંઈ
ઉદ્યા. ૭૮॥ અને બ્યારે તે રાજા પુત્ર એક પગેજ હોયો રહ્યો, ત્યારે તેના પગના અંજીકથી દવાપલી પૃથ્વીનું
ઉર્ણ અને જમણું પડયું (અર્થ) પદાણુમાં ચડાવેલા હાથી થકી પદાણુ પગલે પગલે નમવાની પેઠે, કણે

કાળે નમ્યા શાસ્ત્રુ યાગ્ય તથા તે કુને જનન્ય પુત્રીયા ઉત્તિવાદીકાં સરે દાર અને આજગેષ કરીને વીજાતમા બચવાનું ધ્યાન કરવાથી, કાકાઓ સદીત સર્વે શેકનાં જાસ રેકાઈ મયા; એટલે પીઠ પામેલા તેઓ સર્વે દરી બચવાને શક્તિ મયા ૥૮૦૦-૨૬૦-૨૬ બચવાન આ રીતે જાસ નેવ થઈ જવાનું કરણ નહીં જાણવાથી, સ્થાપર જગમ સર્વે જનનતા યજ્ઞ તથા શરણ રૂપ આપને અમે શરણે આવેલા છીએ, માટે આ દુઃખપદી અમારુ કુટુંબકારને આપ કાપ કરો. ૥૮૧૦-૩૦ બચવાન-તમે કરશે નહીં, કાલવાદનો દી-કરો કુવ, માત્ર વીજાદને વીજે એકતને પામેછે, તે જાણકને હું એ મેટા તવ થઈ નમ્યા કરે છું. માટે હવે તમે સર્વ પેત પેતને રચાવે જનજાતરો હતી યીઆં ૦ આં મંડનો આદ્યો અધ્યાય સંપુર્ણ. ૥૮૨ ॥ અધ્યાય. ૬ આ. - એવેય-એ રીતે બચ મરી મયેલા દેવતાઓ ઉત્ક્રમ બચવાને નમરકાર કરીને

મયા પછી, બચવાન પણ મરક કાપર બેરીને કુવને જોયા માટે મધુવનમાં મયા. ૥૮૩૦ એટલે મેમવડે ૬૬ થયેલી તીમ જુકી વડે તેના હુત્રમાં પ્રકાશનુ વીજાથી સરખું પ્રકાશીત રચરપ. તેમાંથી અંતર ધ્યાન થઈ જાતને, તે કબેલો હતો તેની પાસેજ પદાર આવીને કબુ રહેલું દેખાયું. ૥૮૪૦ ત્યારે તેમના દશનથી સંજમ પામેલો આજક કુવ પીછજવાની પેટે નજરથી જોતો-ચુગન કરવાની પેટે મુખ કરતો અને બેરવાની પેટે હાથ કરતો જમજાતો, પોતાના શરીરને કાકડીની પેટે ધરતી કાપર પાડીને બચવાને પમે લાગ્યો. ૥૮૫૦ અને તે સ્તુતી કરવાને કચ્છવા છતાં કરી શકતો નથી જોમ, સર્વના તથા એના પણ હૃદયમાં રહેલા બચવાને જાણી જાતને. હાથ જોડીને કબેલા તે જાણકના કયાળ કાપર પોતાનો બ્રહ્મચર શંખ અગરકો. ૥૮૬૦ એટલે દેવી વાપ્તીને પામેલો તે, આતમ તત્વનો અને તે સીતપનાનો પણ નીર્ણય જાણીને, વળાં વળાં મ-

હી ॥ નનામતત્રાર્ધમિમેદધિષ્ઠિતાતરીવસવ્યેતરતઃપદેપદે ॥ ૭૯ ॥ તસ્મિન્નમિધ્યાયતિવિશ્વમાત્મનોદ્વારંનિરુદ્ધાસુમનન્યયાધિયા ॥ લોકાનિરુદ્ધાસનિર્પીડિતાશ્ચંસલોકપાલાઃશરણંયયુર્હરિં ॥ ૮૦ ॥ દેવાઃ નૈવંવિદામોભગવન્પ્રાણરોધંચરાચરસ્યાસ્થિલસત્ત્વધામ્નઃ ॥ વિધેહિતન્નોત્તજિનાદ્દિમોક્ષંપ્રાપ્તાવયંત્વાંશરણંશરણ્યં ॥ ૮૧ ॥ શ્રીભગ૦ મામેષ્ટવાલંતપસોદુરત્યપાન્નિવર્તયિષ્યેપ્રતિયાતસ્વધામ ॥ યતોહિવઃપ્રાણાનિરોધઆસીદોત્તાનપાદિર્મયિસંગતાત્મા ॥ ૮૨ ॥ હ૦ મા૦ મ૦ ચ૦ ધ્રુવચરિતેઅષ્ટમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮ ॥ મૈત્રેય૦ તણ્વમુચ્છિન્નમયાઝરુકમેજાતાવનામાઃપ્રયયુસ્ત્રિવિષ્ટપં ॥ સહસ્ત્રશીર્ષાઽપિતતોગરુત્મતામધોર્વનંધ્રત્યદિદૃક્ષ્યાગતઃ ॥ ૧ ॥ સર્વૈધિયાયોગવિપાકતીવ્રયાત્ત્વદ્વકોશેસ્ફુરિતંતડિત્રમં ॥ તિરોહિતંસહસૈવોપલક્ષ્યબ્રહ્મિઃસ્થિતંતદવસ્થંદદર્શ ॥ ૨ ॥ તદ્દર્શનેનામતસાધ્વસઃક્ષિતાવવંદતાંગંવિનમય્યદંડવત્ ॥ દૃગ્ધ્યાંપ્રપશ્યન્પ્રપિબન્નિવાર્ભકશ્ચંબ્રન્નિવાસ્યેનભુજેરિવાશ્લિષન્ ॥ ૩ ॥ સતંવિવક્ષંતમતદ્વિદંહરિર્જાત્વાઽસ્યસર્વસ્યચત્ત્વયસ્થિતઃ ॥ કૃતાંજલિંબ્રહ્મમયેનકંબુનાપસ્પર્શવાલંકૃપયાકપોલે ॥ ૪ ॥ સર્વેતદૈવપ્રતિપાદિતાંગિરંદૈર્વીપરિજ્ઞાતપરાત્મનિર્ણયઃ ॥ તંમક્તિભાવોઽધ્યગૃણાદસત્ત્વરંપરિશ્રુતોરુશ્રવસંધ્રુવક્ષિતિઃ ॥ ૫ ॥ ધ્રુવ૦ યોંઽતઃપ્રવિશ્યમમવાચમિમાંપ્રસુપ્તાંપંજીવયત્યસ્થિલશક્તિધરઃસ્વધામ્ના ॥ અન્યાંશ્વહસ્તચરણશ્રવણત્વગાર્દભ્રાણાન્નમોભગવતેપુરુષાયતુભ્યં ॥ ૬ ॥ એકસ્ત્વમેવમગવન્નિદમાત્મશક્ત્યામાયાસ્યયોરુગુણયામહદાદ્યશેષં ॥ સૃષ્ટ્વા નુવિશ્યપુરુષસ્તદસદ્ગુણેષુનાનેવદારુષુવિભાવસુવદ્ધિમાસિ ॥ ૭ ॥ ત્વહત્યાવયુનયેદમચષ્ટવિશ્વંસુત્તપ્રવુદ્ધિવનાયભવત્પન્નઃ ॥ તસ્યાપવર્ગ્યશરણંતવપાદમૂલંવિસ્મર્યતેકૃતવિદાકથમાર્તંબંધો ॥ ૮ ॥ નૂનંવિમૂઠમતયસ્તવમાયયાતેયેત્વાંમવાપ્યયવિમોક્ષણમન્યહેત્તેઃ ॥ અર્ચંતિકલ્પતરુકુળપોપભોગ્યમિચ્છંતિયત્સ્પર્શંજનિરયેઽપિનૃણાં ૯ યાનિર્દૃતિસ્તનુશ્રુતાંતવપાદપદ્મધ્યાનાદ્ભવજ્જનકથાશ્રવણેનવાસ્યાત્ ॥ સાન્નહ્યણિસ્વમહિમન્યપિનાથમાભૂત્કિત્વંતકાસિલુલિતાત્પતતાંવિમાનાત્ ॥ ૧૦ ॥ મક્તિમુહુઃપ્રવહતાંત્વયિમેપ્રસંગોભૂયાદનંતમહતામમલાશયાનાં ॥ યેનાંજસોલ્બણમુરુચ્યસનંમવાઢિંધનેષ્યેમવદુણદૃષ્ટા ઽમૃતપાનમત્તઃ ॥ ૧૧ ॥ તેનસ્મરંત્યતિતરાંપ્રિયમીશમર્ત્યંયેચાન્વદઃસુતસુહૃદ્બ્રહ્મવિત્તદારાઃ ॥ યેત્વજ્ઞનામ્મમવદીયપદારવિંદસૌગંધ્યલુબ્ધત્ત્વદયેષુક

બને યોગ અને પ્રખ્યાત કીર્તિવિજ્યા બચવાની સ્તુતી, ધામે ધામે કરવા લાગ્યો કે. ૥૮૫-ધ્રુવ-સર્વ શક્તિઓને ધરનાર જે અંતર્યામી બચવાને મારી અંધ પડેલી વાળીને, તથા પીછ હાથ-પગ કાન-અને ત્વચા વીજેરે ઉઠીઓને સજ્જન કરેલી છે; તે આપ પુરુષ બચવાને હું નમરકાર કરે છું. ૥૮૬ હે બચવાન, તમારી માયા નામથી મોહાતી મજા યુજોવાળી શક્તીયકી, મહતત્વ આદીસર્વ જનતરૂપ અસત્ પદાર્થોને વીશેરહેલા, કાક-કાકાં રહેલા આંત્રીની પેટે નાના પ્રકારના જાણનારા આપ એકજાણો. ૥૮૭ હેનાથ, તમારે શરણે આવવાથી તમે અપેલા જાન પડેજ, બ્રહ્માને પણ ઉંચમાંથી જનજાતી પેટે આવીશ જોવામાં આવ્યુંહતું. માટે હે દીન દયાળ, મુજા મોકાના શરણરૂપ આપના ચરણાર્ચીને, કરો કપકારને જાણનારો પુરુષ કેવી રીતે બુદ્ધિજાવ? (અર્થાતનજીવે) ૥૮૮ જન્ય મરણ થઈ છેડાવનારા અને કપકારક જેવા આપ બચવાનું પુજનાદીક, જેઓ, માત્ર શરી-રથી ભોજનમનાજ અને નરકાદીકમાં પણ મજે છે એવા, વીજવાદીક સુખની ઇચ્છાથી કરે છે; તેમની બુદ્ધિને

આપની માયાએજ અચીન ચોરી લીધી છે. ૥૮૯ હેદધારીઓને જે શાંતી તમારા ચરણ કમળના ધ્યાનથી અથવા તમારા જ્ઞાનોમાં થતી કથાઓ સાંભળવા થકી થાયછે. તે. પોતાનાજ મદીમા વડે જોખના પરમજનતા રચરપમાં પણ મળતી નથી, તો પછી કાળે અજાણમાન કરવાથી પડી જનારા દેવતાઓ આદીના રચાનખોતો મજેજ શાંતી? ૥૯૦ હે અનંત; મહાત્મા, અને નીર્મળ અંતઃકરણવાળા તથા આપની વારંવાર બખીકરનારા સાધુ પુરોહીની સોજત અને ફરીફરીને થયાં કરજો. કે જેથી કૃતાવજેજ, તમારા યુજોની કથારૂપ અમૃત પીને મ-ત થયેલો હું, ધણા દુઃખવાળા ગર્વકર સંસાર સમુદ્રનો નાશ કરીશ. ૥૯૧ હે પ્રીય હૃદય, તમારા ચરણ-કમળના સુંગેષમાં લલચાઈ ગયેલાં મનવાળા સાધુ પુરોહીની સોજત કરનારાઓ તો, દેહ અને દેહની પાછળ લાગેલાં સ્ત્રી-પુત્ર-સંબંધીઓ-ધર-અને ધન આદીકનું રમરણ પણ કરતા નથી. ૥૯૨ હે અજ્ઞાના બચવાન એતો તીર્તિવાદ છે કે, મહતત્વ આદી એકને અનેક પરુઓ-પક્ષીઓ-ઝડ-પર્વત-પેટે ચાલનારા પ્રાણીઓ-રે-

૧-૬૯ અને મનુષ્યો આદી યજ્ઞ જનતા આપના મોટામાં મોટા સ્વરૂપ (વૈરાટ રૂપ) તેજ હું બાણીકું. પણ તે યજ્ઞ આપના આપના પરમ સ્વરૂપને બાણીકું નથીજ. ૥૧૩૥ કદને અને આપના જનનને પેટમાં લેઈને, સેવના મીઠા અને પોતાને વીશે જોતા, જે પુરૂષ ભગવાન; એ સેવના જોવામાં પોદયા દતા. અને જેની નાભી રૂપ ધરામાંથી થયેલા સોના જેવા પ્રકાશીત લોકમય કમળની દોડીમાં જલ્લા પ્રકટ થયેલા છે. તે ભગવાનને હું પ્રણામ કરું. ૥૧૪૥ જે પોતાની આખેડીન દડી યજ્ઞ યુક્તીની અવસ્થાઓને બાણીકું દર્શા છે. તેજ તમે મહસ્વરૂપ-ત્રણ લોકના સ્વામી-આદી પુરૂષ-કુટરથ-આત્મસ્વરૂપ-જ્ઞાનરૂપ-પરમ શુદ્ધ-અને નીત્ય સુખ એવા તથા એ સીવાય બીજી રીતના પણ આપ ભગવાનજો. ૥૧૫૥ જેના યજ્ઞ વીધા અને અતી-ધા આદી એક બીજીથી વીરક મતીઓવાળી ધણી શક્તીઓ પરંતરપણીથી અનુક્રમે ઉત્પન્ન થયા કરે છે.

તે, જનનને ઉત્પન્ન કરનારા-એકજ-અનંત-આનંદગાત્ર-અને નીર્વીકાર આદી જલ્લાને હું સરજીકું. ૥૧૬૥ હે પુરૂષાર્થ મુર્તિ ભગવાન, તમારા ચરણ કમળની હસ્થાથી બાજન કરનારાઓને, તમારે ચરણ કમળ એજ અરેખરો હસ્થીન પદાર્થ છે. તેપણુ હે આર્ય (મદાત્મા), જેમ તુને બીજાઓથી માય પોતાના વાકરણનું ર-ક્ષણ કરે છે. તેમ દયાથી વીકળ થઈને આપ, અમે દીન લોકોનું રક્ષણ કરોજો. ૥૧૭૥-મૈત્રેય-એ પ્રમાણે યુક્તીમાન ધ્રુવ યજ્ઞ સાચા સંકલ્પવડે સ્તુતી કરાવતા, અને દાસજનો ઉપર દયા કરનાર ભગવાન, ધ્રુવનો સ-ત્કાર કરીને બોલ્યા કે ૥૧૮૥-શ્રી ભગવાન-હે સારાં વ્રતોને પાળનારા રાજકુમાર, તે જે હૃદયમાં ધારેલું છે, તે મારા બાણીકામાં છે. અને તે જીવનજોને તો મળવાને દુર્લભ છતાં, તારે સાફ કરવાને માટે હું તને તે આપું. ૥૧૯૥ હે ભગવાન ધ્રુવ, જીવનજોએ નહીં પમાવકું-પ્રકાશીત-અને અતીયગ સ્તીતીવાળું સ્થાનક,

તપ્રસંગા: ॥૧૨॥ તિર્યઙ્નગદ્વિજસરીસૃપદેવદૈત્યમર્ત્યાદિભિ:પરિચિતંસદસદ્વિશેષં॥ રૂપંસ્થવિષ્ઠમજતેમહદાદ્યનેકંનાત:પરંપરમવેદિનય
ત્રવાદ:॥૧૩॥ કલ્પાંતેતદલિલંજઠરેણગૃહ્ણન્શેતેપુમાન્સ્વદ્ગનંતસલ્લસ્તદંકે ॥ યન્નાભિસિંધુરુહકાંચનલોકપદ્મગર્ભેયુમાન્ભગંવતેપ્રણ
તોડસ્મિતસ્મૈ॥૧૪॥ તંનિત્યમુક્તપરિશુદ્ધવિબુદ્ધઆત્માકૂટસ્થઆદિપુરુષોભગવાંરુપધીશ: ॥ યદ્બુદ્ધવસ્થિતિમલ્લંકિતયાસ્વદ્દષ્ટાદષ્ટાસ્થિતાવ
ધિમલ્લોતિરિક્તઆસ્મે ॥૧૫॥ યસ્મિન્વિરુદ્ધગતયોદ્ધાનિશંપતંતિવિદ્યાદયોવિવિધશક્તયઆનુપૂર્વ્યાત્ ॥ તદ્વદ્વિશ્વભવમેકમનંતમાદ્યમાનં
દમાત્રમવિકારમં:પ્રપદ્યે ॥૧૬॥ સત્યાશિષોહિભગવંસ્તવપાદપદ્મમાશીસ્તથાડનુભજત:પુરુષાર્થમૂર્તે: ॥ અપ્યેવમાર્યભગવાન્પરિપાતિદીના
ન્વાશ્રેવવત્સકમનુગ્રહકાતરોડસ્માત્ ॥૧૭॥ મૈત્રેય૦ અથાભિષ્ટુતૈવંવૈસત્સંકલ્પેનધીમતા॥ ધૃત્યાનુરક્તોભગવાન્પ્રતિનંદ્યેદમવ્રવીત્ ॥૧૮॥
શ્રીભગ૦વેદાહંતેવ્યવસિતલ્લદિરાજન્યબાલક ॥ તત્પ્રપચ્છામિભદંતેદુરાપમપિસુવ્રત ॥૧૯॥ નાન્યૈરધિષ્ઠિતંભદયદ્વાજિણુધ્રુવક્ષિતિ ॥યત્રય
હક્ષંતારાણાંજ્યોતિષાંચક્ર: ॥હિતં॥૨૦॥ મેઘ્યાંગોચક્રવત્સ્યાસ્નુપરસ્તાત્કલ્પવાસિનાં ॥ ધર્મોન્નિ:કશ્યપ:શુક્રોમુનયોપેવનો૦કસ: ॥ ચરંતિદ
ક્ષિણીકૃત્યશ્રમંતોયત્સતારકા: ॥૨૧॥ પ્રસ્થિતેનુવનંપિત્રાદત્તાગાંધર્મસંશ્રય: ॥ પટ્ટિશદ્વર્ષસાહસ્રંરક્ષિતામંડલંભુવ: ॥૨૨॥ તદ્વાતર્યુત્તમેનટે
મૃગયાયાંતુતન્મના: ॥ અન્વેષંતીવનંયાતાદાવાગ્નિસાપ્રવેક્ષ્યતિ ॥૨૩॥ ઇષ્ટામાંયજ્ઞલ્લદયંયજ્ઞૈ:પુષ્કલદક્ષિણૈ: ॥ મુક્તાચેહાશિપ:સત્યા અંતેમાં
સંસ્મરિષ્યસિ ॥૨૪॥ તતોગંતાસિમત્સ્થાનંસર્વલોકનમસ્કૃતં ॥ ઉપરિષ્ઠાદ્વિભ્યસ્ત્વંયતોનાવર્તતેગત: ॥૨૫॥ મૈત્રેય૦ હ્યર્ચિત:સભગવાન
તિદિશ્યાત્મન:પદં ॥બાલસ્યપશ્યતોધામસ્વમગાદ્ગુહધ્વજ: ॥૨૬॥ સોપિસંકલ્પજંવિષ્ણો:પાદસેવોપસાદિતં ॥ પ્રાપ્યસંકલ્પનિર્વાણંનાતિપ્રી
તોજ્યગાત્પુરં ॥૨૭॥ વિદુર૦ સુદુર્લભંયત્પરમંપદંહરેર્માયાવિનસ્તચ્ચરણાર્ચનાર્જિતં ॥ લઙ્ઘ્યાપ્યસિદ્ધાર્થમિવૈકજન્મનાકથંસ્વમાત્માનમમન્ય
તાર્થવિત્ ॥૨૮॥ મૈત્રેય૦ માતુ:સપત્ન્યાવાગ્વાળૈર્હદિવિદ્વસ્તુતાન્સ્મરન્ ॥ નૈચ્છન્મુક્તિપતેર્મુક્તિતસ્માત્પાપમુપેયિવાન્ ॥૨૯॥ ધ્રુવ૦ સમાધિનાને
કભવેનયત્પદંવિદુ:સનંદાદયઊર્ધ્વરેતસ: ॥ માસૈરહંપદ્મિરમુષ્યપાદયોશ્ચાયામુપેત્યાપગત:પૃથક્મતિ: ॥૩૦॥ અહોવતમમાનાત્મ્યંમંદભાગ્ય

કે જેને વીશે યજ્ઞ-નક્ષત્રો-અને તારાઓનું ચક્ર, કાલરામાંના જગદેવી પેટે બંધાય રહ્યું છે. અને ધર્મ-અતી કશ્યપ-શુક્ર-અને સમરથી મુર્તિઓ, તારાઓ રૂપ થઈને જેની પ્રદક્ષીણા કરે છે; તથા જે કલ્પને અને પ-ણ નાશ પામતું નથીતે (માફે ધ્રુવપદ) હું તને આપું. ૥૨૦-૨૧૦ વળી તારા પીતા તને રાજ્ય આપીને વનમાં ગયા યજ્ઞી છત્રીશ હજાર વરસો સુધી તું પૃથ્વીનું પાલન કરીશ. ૥૨૨૦ અને તારા બાહ્ય ઉત્તમનો મૃગયાયાં નાશ થવાથી, તેનામાં મનવાળી તારી સાવકી મા સુરથી, તેને શોધવાને વનમાં જવાથી તે દાસનામાં જ-ળી જશે. ૥૨૩૦ તથા તું ધણી દક્ષીણાઓવાળા યજ્ઞ કરીને, હું યજ્ઞદયનું પુનર્ન કરાવડે આ લોકમાં લેવાનો સાચો લાભ લીધા પછી, ઉપર સુધી માફેજ સમરણ કરીશ. ૥૨૪૦ અને અને સર્વ લોકોએ નમ-સ્કાર કરેલા તથા સમરથીઓથી પણ ઉપર રહેલા મારા સ્થાનને પામીશ, કે જ્યાં યજ્ઞ પાકું કરતું પડતું ન-થી. ૥૨૫૦-મૈત્રેય-એ રીતે પુનર્ન પામેલા ભગવાન તે જાગરને પોતાનું પદ આપીને, તે જોઈ રહેતાંજ

પોતાના ધામમાં બેસી ગયા, ૥૨૬૦ અને તે ધ્રુવ પણ, સંકલ્પ માત્રના નીર્વાણ રૂપ સીન્ન ભગવાનના ચ-રણથી શેવાવડે, તે ભગવાનને પામ્યા છતાં, માય સંકલ્પ કરેલુંજ (કેવળમાં ઉચ્ચ સ્થાન) મેળવીને, જાદુ પ્રસ-ન્ન નહીં થતાં, પોતાના પીતાના નમર તરફ ગયો. ૥૨૭૦-વિદુર-સદાય પુરૂષોને આવી દુર્લભ એવું દરી ભ-ગવાનનું પરમપદ, તેમના ચરણનું પુજન આદી કરાવડે, એક જન્મમાંજ મેળવ્યા છતાં, અર્થને બાણીકું ધ્રુવે, પોતાનો મનોર્થ પરીપુર્યું નહીં થયેલાનું કેમ માન્યું. ૥૨૮૦-મૈત્રેય-માની શેકનાં વચન રૂપી જાણ-થી વીધાઈ ગયેલું, અને તેનુંજ સમરણ કરતા ધ્રુવે, મુક્તીના અધીપતી ભગવાન પાસેથી, મુક્તીની હસ્થ ન કરી; માટે તેને આ રીતનો પરીનાપ થયો. ૥૨૯૦-ધ્રુવ-સનદનાદીક નેટીક જલ્લાચારીઓ પણ સમાધીવ-ડે, એક જન્મથી જેના પદને પામી શકતા નથી. તે ભગવાનના ચરણને જ માસમાંજ હું પામ્યા છતાં, બેદ દડી વડે, તેની છાયામાં હું રહી શક્યો નહીં. ૥૩૦૦ અરે હું મંદભાગવાળાના દુષ્ટપણને તો જુઓ, કે જન્મ

મરણને કાળનાર ભગવાનના ચરણ મુખને પામ્યા છતાં, જે આત્માની વસ્તુની માયના કીધી ॥૩૩॥ અને નીચે રહી જનારા અસહનતાવાળા દેવતાઓએ મારી પુદીને બદલ કરી નાંખવાથી દુઃખ, નારદજીના કીતકારી વચનને પણ પ્રદણ કર્યું નહીં. ॥૩૨॥ દેવ માત્ર મીથ્યા હોવા છતાં, ભગવાનની માયાથી મોહ પામી, કંઈ મોક્ષાતી પેટે ભેદ દુટીયાં; ભાઈને બાઈપણથી રહીત જાણ્યા કેવ, મનના રોમથી દુઃખને પામ્યો ॥૩૩॥ તપ વડે પ્રસન્ન એવેશમાં ન થાય એવા, અને જનન મરણને મરાડનારા વીશાળા ભગવાનને પ્રસન્ન કરીને, આજ રહીત એવા જે સંસારનીજ માગણી કરી છે. તેથી જે કરેલા સર્વે વત્ત, આયુષ્ય પુર થઈ રહેલાની આશીસ્તા કરવાની પેટેજ અર્થ મેળવે ॥૩૪॥ કૈા નીચેન મનુષ્ય ચક્રવર્તી રાજા પાસે આનાજનાં દેવતાની માગણી કરે, તેવી રીતે એકા પુણ્યવાળા જે, મેકરને આપનારા ભગવાન પાસેથી માત્ર, આત્માનાજ

માગેલું છે. ॥૩૫॥ મૈત્રેય-હે તાત, મુકુંદ ભગવાનના ચરણની રજને સેવનારા અને યદનહાથી મળે તેટલા-થીજ મનને સમુદ્ધીયત માનનારા તમજેલા પુરૂષો તો, ભગવાનના દાસપણા સીતામ જીજ્ઞા કરવાને પોતા સાથે માગેજ નહીં. ॥૩૬॥ મરી જઈને જન્મ પાછો આવે તેમ રાજાએ પુત્રને આવતો સાંભળીને “દુઃખાપીનું બહુ ક્યાંથી થાય.” એમ કહીને તે સાચું માન્યું નહીં. ॥૩૭॥ પણ પાછળથી નારદના વચન કિપર થઈ શા-પીને આનંદ પામેલા રાજાએ વધામણીઆને પ્રીતીથી ધણી કીમતનો દાર આપ્યો. ॥૩૮॥ અને પુત્રને જોવાને ક-ત્તુક જોવા રાજા, સેનાના સરસામાનવાળા, અને સારા ઘેડા જોડેલા રથમાં બેસી, સાંભળે, કુળના જદ પુરૂષો અને અંધુઓ સહીત, રાંખ-દુંદુબી-અને વેણુના સપ્ટેથી માગને વાળને અને આસજીને વેદ મેલવને, તુરંજ મા-મગાંથી બહાર નીકળ્યા ॥૩૯-૪૦॥ તથા તેની મુતીની અને મુદ્ગી બેડે આંખો પણ, સેનાનાં વરેણું પેટેડીને, કતમ-

સ્યપશ્યત ॥ ભવચ્છિદઃપાદમૂલંગલાયાચેયદંતવત્ ॥૩૧॥ મતિર્વિદૂપિતાદેવૈઃપતદ્ગિરસહિષ્ણુભિઃ ॥ યોનારદવચસ્તથ્યનાગ્રાહિષમસત્તમઃ ॥૩૨॥ દૈર્વીમાયામુપાશ્રિત્યપ્રમુક્તઃપ્રમુક્તઃ ॥ તપ્યેદ્વિતીયેપ્યસતિભ્રાત્રાત્વ્યત્દ્રુજા ॥૩૩॥ મયેતત્પ્રાર્થિતંવ્યર્થેચિકિત્સેવગતાયુષિઃ ॥ પ્રસાદ્યજગદાત્માનંતપસાદુઃપ્રસાદનં ॥ ભવચ્છિદમયાચેહંભવંભાગ્યવિવર્જિતઃ ॥૩૪॥ સ્વારાજ્યંચછતોમૌહ્યાન્માનોમેભિક્ષિતોવત ॥ ર્શ્વરાત્ક્ષીણપુણ્યેનફલીકારાનિવાધનઃ ॥૩૫॥ મૈત્રેય ૦ નવૈમુકુંદસ્યપદારવિંદયોરજોજુપસ્તાતભવાદશાજનાઃ ॥ વાંછંતિતદાસ્યમૃતેડ્યમાત્મનેપદ્મચ્છદ્મલઘ્વમનઃસમૃદ્ધયઃ ॥૩૬॥ આકર્ણ્યાત્મજમાયાંતંસંપરેત્યયયાગતં ॥ રાજાનશ્રદ્ધધેમદ્રમભદ્રસ્યકુતોમમ ॥૩૭॥ શ્રદ્ધાયવાક્યંદેવર્ષેર્હર્ષવેગેનધર્પિતઃ ॥ વાર્તાહતુરતિપ્રીતોહારંપ્રાદાન્મહાધનં ॥૩૮॥ સદશ્વરથમારુહ્યકાર્તસ્વરપરિષ્કૃતં ॥ વ્રાહ્મણૈઃકુલવૃદ્ધૈશ્વર્પ્યસ્તોડમાત્યવંધુભિઃ ॥૩૯॥ શંખદુંદુભિનોદિનબ્રહ્મધોષેણવેણુભિઃ ॥ નિશ્ચક્રામપુરાતૂર્ણમાત્મજામીક્ષણોત્સુકઃ ॥૪૦॥ સુનીતિઃસુરુચિશ્રાસ્યમહિષ્યૌરુક્મભૂપિતે ॥ આરુહ્યશિવિકાંસાર્ધમુત્તમેનાભિજગ્મતુઃ ॥૪૧॥ તંદૃષ્ટ્વાપવનાભ્યાશઆયાંતંતરસારથાત્ ॥ અવરુહ્યન્ત્વૃક્ષ્ણમાસાદ્યપ્રેમવિહ્વલઃ ૪૨ પરિરેભેઽગજંદોષ્યૌર્દીર્ઘોત્કંઠમનાઃશ્વસન્ ॥ વિષ્ણુક્ષેનાંધ્રિસંસ્પર્શહતાશેષાઘવંધનં ॥૪૩॥ અયાજિઘ્રન્મુહુર્મૂર્ધ્નિશીતૈર્નયનવારિભિઃ ॥ સ્નાપયામાસતનયંજાતોદ્દામમનોરથઃ ॥૪૪॥ અભિવંચપિતુઃપાદાવાશીર્મિશ્વાભિમંત્રિતઃ ॥ નનામમાતરંશીર્ણાસત્કૃતઃસજ્જનાગ્રણીઃ ॥૪૫॥ સુરુચિસ્તેસમુત્થાપ્યપાદાવનતમર્મકં ॥ પરિપ્વજ્યાહર્જીવેતિનાહ્યગદ્વયાગિરા ॥૪૬॥ યસ્યપ્રસન્નોભગવાન્ગુણૈર્મૈત્ર્યાદિભિર્હરિઃ ॥ તસ્મૈનમંતિભૂતાનિનિમ્નમાપદ્વસ્વયં ॥૪૭॥ ઉત્તમશ્રદ્ધુવશ્રોભાવન્યોડ્યંપ્રેમવિહ્વલો ॥ અંગસંગાદુત્પુલકાવસ્ત્રોઘંમુહુરુહતુઃ ॥૪૮॥ સુનોતિરસ્યજનનીપ્રાણેભ્યોડપિપ્રિયંસુતં ॥ ઉપગુહ્યજહાવાધિંતદંગસ્પર્શનિર્વૃતા ॥૪૯॥ પયસ્તનાભ્યાંસુસ્ત્રાવનેત્રજૈઃસલિલૈઃશિવૈઃ ॥ તદાભિષિચ્યમાનાભ્યાંવીરવીરસુવોમુહુઃ ॥૫૦॥ તાંશશંસુનરારાજીંદિધ્યાતેપુત્રાર્તિહા ॥ પ્રતિલબ્ધશ્ચિરંનષ્ટોરક્ષિતામંડલંભુવઃ ॥૫૧॥ અશ્વર્ચિતસ્ત્વયાનૂનંભગવાન્પ્રણતાર્તિહા ॥ યદનુદ્યાયિનોવીરામૃત્યુંજિગ્યુઃસુદુર્જયં ॥૫૨॥ લાલ્યમાનંજનૈરેવંધ્રુવંસમ્રાતરંનૃપઃ ॥ આરોપ્યકરિણીંહૃષ્ટઃસ્તૂયમાનોવિશત્પુ

નાસહીત પાલખીમાં બેસી સામી મઠએ ॥૪૧॥ પછી ગામની બહાર એક વાડીની પાસે ધ્રુવને આવતો જોઈ, પ્રેમથી વીન્દ્યા થયેલા, અને લાંબા દીવસની કલંકાવાળા રાજાએ, તુલે રથમાંની હેડે કરીને દારતાં દારતાં પાસે જઈ, તેને પોતાના જે દાસવડે જાય જીડી. અને મોટા મનોર્થ કલ્પલ થયેલા તે રાજાએ, ભગવાનના ચરણ સ્પર્શથી સર્વ પા-ધાષ્ટ્રી મુક્ત થયેલા ધ્રુવનું માથું વારંવાર સુંઘ્યું. અને ટાઢાં આંસુથી તેનું માથું ભરી મુક્યું. ॥૪૨-૪૩-૪૪॥ સત્કાર પામેલો અને સન્નિયોતમાં મુખ્ય ધ્રુવ, પોતાના ચરણમાં પડી, તેમને આશીર્વાદ લેખને તથા વાતચીત કરીને પછી ધ્રુવનકવડે માતા સુશ્વિતે નચ્યો. ॥૪૫॥ ત્યારે સુશ્વિતે પગમાં પડેલા તે આપકને કહાડીને તથા બે-ડીને, અદમ્ય વાણીથી “આરંભ” એમ કહ્યું. ॥૪૬॥ મૈત્રેય વીજેરે મુક્યેથી જોને દરી ભગવાન પ્રસન્ન હોય, તેને નીચી જગમાં પાણી જવાની પેટે, પ્રાણી માત્ર પોતાની મેજેજ નમેલે ॥૪૭॥ ઉત્તમ અને ધ્રુવ બેડે પ્રેમથી વીન્દ્યા થઈને, તેમનાં રૂપાડાં કલાં થઈ ગયાં, અને વારંવાર તેમને આસુની ધારાઓ વેહેવા લાગી.

॥૪૮॥ તે પછી ધ્રુવની માતા સુનતી પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ પપાસા પુત્રને છાતી સન્ને દેખાતીને, તેના અંગના સ્પર્શથી દુઃખ માગને મટાડી દેખને નીજીતીને પામ્યાં. ॥૪૯॥ અને તેવના ટાઢાં આંસુમયી બીજીની દેતી, એ વીર પુત્રને જજીનારી ધ્રુવની માતા રતનમાંથી, વારંવાર દુઃખ કરવા લાગ્યું. ॥૫૦॥ ત્યારે એકે તે રાણીને કહેવા લાગ્યા કે, પછા દલાડ થયા અંધેશ તમારો પુત્ર, પીડાને મટાડીને થઈ પાછો આવ્યો; એ સાથે થયું. એજ જુમડગનું રાજ્ય કરશે. ॥૫૧॥ જેનું ધ્યાન કરનારા વારલા પુરૂષો દુર્લભ યુગને પણ જો-તેછે. તે પ્રણામ કરનારાઓનાં દુઃખોને મટાડનારા ભગવાનને, તમે આજીવ પુત્રના દશેજ. ॥૫૨॥ એવી રીતે લોકાયથી લાડ લાડાવાતા બાઈ સહીત ધ્રુવને દાસપણી કાપ બેસારીને, રાજ થતા તથા મુતી કરતા રાજા, ઉનાળાપાદ પોતાના નગરમાં પધાર્યા. ॥૫૩॥ ત્યારે નગરમાં ચારે કોર મરહતમણીવાળાં નેરણા આંધીને તથા ગાંજર સહીત કેળા રથમાં અને સોપારીનાં તથા તેવાંજ જીવન નાનાં નાનાં ઝાડો રાખી દેખને જોવા કરી

હતી ૧૫૫૫ આંખનાં પાદાં-વજો-પુલ્લી માળાઓ-વીજેરથી શબ્દગારેલા અને જળથી બારેલા તથા ઉપર દીવા મુલેશ મારીના ધાઓ, પ્રત્યેક ગારખામાં મુરી દીવા હતા. ૧૫૫૫ થી ખરો સહીત વીમાનોની પેટે શોભતાં અને સોનાના સાહીતવાળાં ધરો-દરવાજા-અને પદ વીજેરે થકી ચારે તરફ બારે શોભા બની રહી હતી ૧૫૫૫ તેડેથી ડાંગર-અક્ષત-પુલ-ફળ-ચોખા-અને બળીકાનો મુલેશ, તથા સ્વચ્છ કરેલાં ચોખટાં-ગલીઓ-અને રાજ મારગી તથા હમી કરી રાખેલી જગાઓ, ઉપર ચંદનના છાંટા નાંખીને શોભા કરી હતી. ૧૫૫૫ રથજે રથજે મારમમાં નમરની સ્ત્રીઓ મુવને જોઈને સશંક-અક્ષત-દર્દી-જળ-દ્રા-પુલ-અને ફળ અર્પણ કરીને પ્રેમથી આસીવાદ દેવા લાગી. અને તે સ્ત્રીઓનું સુંદર ગાયન સાંભળતાં મુવે પીતાના ધરમાં પ્રવેશ કર્યો. ૧૫૫૮-૫૫૫૯ અને બીજાથી ન બની શકે એવી રીતે પીતાપદી લાડ લગાવતા મુવ, અનેક મોટા મણીઓ જરેલા તે

ઉત્તમ ધરમાં સ્વર્ગમાં રહેતા દેવતાની પેટે રહ્યા. ૧૫૬૦૧ આં દુધના શીશુ જેવી અને સોનાના સાગાનવાળી દારીદાંતની શબ્દાઓ, તથા સોનાના સાહીતવાળાં ધણાં ડીંગલી આસારો હતાં. ૧૫૬૧૧ અને મોટા મરકત મણીથી જરેલી રક્ષાટીક મણીની બીંતોમાં ઉત્તમ સ્ત્રીઓનાં ચીત્રો તથા મણીના દીવાઓ શોભી રહ્યા હતા. ૧૫૬૨૧ તથા રમણ બળીયાઓમાં વીચીત્ર પ્રકારનાં દેવતાષ્ટ ઝાડો. ઉપર પક્ષીઓનાં નેંડાં શબ્દ કરતાં હતાં. અને મોહનમત બગરોઓ ગાયન કરતા હતા. ૧૫૬૩૧ વૈદ્યમણીનાં પગથીઆંવાળી અને ઉપલ-કુમુદ-વીજેરે જા-તોનાં કમળોવાળી વાળોમાં, હંસ-કારંડ-ચક્રવાક-અને સારસ પક્ષીઓ આનંદ કરી રહ્યાં હતાં. ૧૫૬૪૧ પક્ષી એ પુત્રનો અદ્ભુત પ્રભાવ જોવામાં તથા સાંભળવામાં આવવાથી ઉતાવળાદ રાજાને મોટો વીરમય ઉપલ થયો. ૧૫૬૫૧ અને મુવને ઉમર લાપક જુવાન થયેલા જોઈને, તથા તેના ઉપર પ્રગ્ભી અને પ્રધાનો

રૃ. ૫૩. તત્રતવોપસંપ્રાસૈર્લસન્મરકતોરણૈઃ ॥ સરુંદૈઃ કદલીસ્તંભૈઃ પૂગપોતૈશ્ચ તદ્વિધૈઃ ॥ ૫૪ ॥ ચૂતપલ્લવવાસસ્ત્રઙ્મુક્તાદામવિલંબિભિઃ ॥ ઉપસ્કૃતં પ્રતિદ્વારમપાંકુંભૈઃ સર્દીપર્કૈઃ ॥ ૫૫ ॥ પ્રાકારૈર્ગોપુરાગારૈઃ શાતકુંભપરિચ્છદૈઃ ॥ સર્વતોડલંકૃતં શ્રીમદ્દિમાનશિશ્વરદ્યુભિઃ ॥ ૫૬ ॥ મૃદચત્વરરથ્યાદ્દમાર્ગચંદનચર્ચિતં ॥ લાજાક્ષતૈઃ પુષ્પફલૈસ્તંદુલૈર્વલિભિર્યુતં ॥ ૫૭ ॥ ધ્રુવાય પથિદૃષ્ટાય તત્રત્રપુરસ્થિયઃ ॥ સિદ્ધાર્થાક્ષતદધ્યંબુદૂર્વાપુષ્પફલાનિચ ॥ ૫૮ ॥ ઉપજન્નુઃ પ્રયુજાનાવાત્સલ્યાદાશિષઃ સતીઃ ॥ શૃણ્વંસ્તદ્વલ્ગુગીતાનિ પ્રાવિશદ્ભવનં પિતુઃ ॥ ૫૯ ॥ મહામણિવ્રાતમયે સતસ્મિન્મવનોત્તમે ॥ લાલિતો નિતરાંપિત્રાન્યવસહિવિદેવવત્ ॥ ૬૦ ॥ પયઃફેનનિભાઃ શય્યાદાંતારુક્મપરિચ્છદાઃ ॥ આસનાનિ મહાર્હાણિયત્રરોક્માઉપસ્કરાઃ ॥ ૬૧ ॥ યત્ર સ્ફટિકકુહ્યેષુ મહામારકતેષુ ચ ॥ મણિપ્રદીપા આભાંતિલલનારત્નસંયુતાઃ ॥ ૬૨ ॥ ઉદ્યાનાનિ ચરમ્યાણિ વિચિત્રૈરમરદુમૈઃ કૂજદ્વિહંગમિથુનેર્ગાયન્મત્તમધુવ્રતૈઃ ॥ ૬૩ ॥ વાપ્યો વૈદૂર્યસોપાનાઃ પદ્મોત્પલકુમુદ્વતીઃ ॥ હંસકારંડવકુલૈર્જુષ્ઠાશ્વકાઙ્કસારસૈઃ ॥ ૬૪ ॥ ઉત્તાતપાદોરાજર્ષિઃ પ્રભાવંતનયસ્યતં ॥ શ્રુત્વાદૃષ્ટ્વાદ્રુતતમં પ્રપેદે વિસ્મયં પરં ॥ ૬૫ ॥ વીક્ષ્યોઢવયસંતંચ પ્રકૃતીનાં ચ સંમતં અનુરક્તપ્રજં રાજા ધૃવં ચક્રે મુવઃ પતિં ॥ ૬૬ ॥ આત્માનંચ પ્રવયસમાકલય્ય વિશાં પતિઃ ॥ વનં વિરક્તઃ પ્રાતિષ્ઠદ્વિમૃશન્નાત્મનોગતિં ॥ ૬૭ ॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ચ ૦ નવમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧ ॥ મૈત્રેય ૦ પ્રજાપતેર્દુહિતરં શિશુમારસ્ય વૈધૃવઃ ॥ ઉપયે મંભ્રમિનામતત્સુતૌ કલ્પવત્સરૌ ॥ ૧ ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥ ૧૦૧ ॥ ૧૦૨ ॥ ૧૦૩ ॥ ૧૦૪ ॥ ૧૦૫ ॥ ૧૦૬ ॥ ૧૦૭ ॥ ૧૦૮ ॥ ૧૦૯ ॥ ૧૧૦ ॥ ૧૧૧ ॥ ૧૧૨ ॥ ૧૧૩ ॥ ૧૧૪ ॥ ૧૧૫ ॥ ૧૧૬ ॥ ૧૧૭ ॥ ૧૧૮ ॥ ૧૧૯ ॥ ૧૨૦ ॥ ૧૨૧ ॥ ૧૨૨ ॥ ૧૨૩ ॥ ૧૨૪ ॥ ૧૨૫ ॥ ૧૨૬ ॥ ૧૨૭ ॥ ૧૨૮ ॥ ૧૨૯ ॥ ૧૩૦ ॥ ૧૩૧ ॥ ૧૩૨ ॥ ૧૩૩ ॥ ૧૩૪ ॥ ૧૩૫ ॥ ૧૩૬ ॥ ૧૩૭ ॥ ૧૩૮ ॥ ૧૩૯ ॥ ૧૪૦ ॥ ૧૪૧ ॥ ૧૪૨ ॥ ૧૪૩ ॥ ૧૪૪ ॥ ૧૪૫ ॥ ૧૪૬ ॥ ૧૪૭ ॥ ૧૪૮ ॥ ૧૪૯ ॥ ૧૫૦ ॥ ૧૫૧ ॥ ૧૫૨ ॥ ૧૫૩ ॥ ૧૫૪ ॥ ૧૫૫ ॥ ૧૫૬ ॥ ૧૫૭ ॥ ૧૫૮ ॥ ૧૫૯ ॥ ૧૬૦ ॥ ૧૬૧ ॥ ૧૬૨ ॥ ૧૬૩ ॥ ૧૬૪ ॥ ૧૬૫ ॥ ૧૬૬ ॥ ૧૬૭ ॥ ૧૬૮ ॥ ૧૬૯ ॥ ૧૭૦ ॥ ૧૭૧ ॥ ૧૭૨ ॥ ૧૭૩ ॥ ૧૭૪ ॥ ૧૭૫ ॥ ૧૭૬ ॥ ૧૭૭ ॥ ૧૭૮ ॥ ૧૭૯ ॥ ૧૮૦ ॥ ૧૮૧ ॥ ૧૮૨ ॥ ૧૮૩ ॥ ૧૮૪ ॥ ૧૮૫ ॥ ૧૮૬ ॥ ૧૮૭ ॥ ૧૮૮ ॥ ૧૮૯ ॥ ૧૯૦ ॥ ૧૯૧ ॥ ૧૯૨ ॥ ૧૯૩ ॥ ૧૯૪ ॥ ૧૯૫ ॥ ૧૯૬ ॥ ૧૯૭ ॥ ૧૯૮ ॥ ૧૯૯ ॥ ૨૦૦ ॥ ૨૦૧ ॥ ૨૦૨ ॥ ૨૦૩ ॥ ૨૦૪ ॥ ૨૦૫ ॥ ૨૦૬ ॥ ૨૦૭ ॥ ૨૦૮ ॥ ૨૦૯ ॥ ૨૧૦ ॥ ૨૧૧ ॥ ૨૧૨ ॥ ૨૧૩ ॥ ૨૧૪ ॥ ૨૧૫ ॥ ૨૧૬ ॥ ૨૧૭ ॥ ૨૧૮ ॥ ૨૧૯ ॥ ૨૨૦ ॥ ૨૨૧ ॥ ૨૨૨ ॥ ૨૨૩ ॥ ૨૨૪ ॥ ૨૨૫ ॥ ૨૨૬ ॥ ૨૨૭ ॥ ૨૨૮ ॥ ૨૨૯ ॥ ૨૩૦ ॥ ૨૩૧ ॥ ૨૩૨ ॥ ૨૩૩ ॥ ૨૩૪ ॥ ૨૩૫ ॥ ૨૩૬ ॥ ૨૩૭ ॥ ૨૩૮ ॥ ૨૩૯ ॥ ૨૪૦ ॥ ૨૪૧ ॥ ૨૪૨ ॥ ૨૪૩ ॥ ૨૪૪ ॥ ૨૪૫ ॥ ૨૪૬ ॥ ૨૪૭ ॥ ૨૪૮ ॥ ૨૪૯ ॥ ૨૫૦ ॥ ૨૫૧ ॥ ૨૫૨ ॥ ૨૫૩ ॥ ૨૫૪ ॥ ૨૫૫ ॥ ૨૫૬ ॥ ૨૫૭ ॥ ૨૫૮ ॥ ૨૫૯ ॥ ૨૬૦ ॥ ૨૬૧ ॥ ૨૬૨ ॥ ૨૬૩ ॥ ૨૬૪ ॥ ૨૬૫ ॥ ૨૬૬ ॥ ૨૬૭ ॥ ૨૬૮ ॥ ૨૬૯ ॥ ૨૭૦ ॥ ૨૭૧ ॥ ૨૭૨ ॥ ૨૭૩ ॥ ૨૭૪ ॥ ૨૭૫ ॥ ૨૭૬ ॥ ૨૭૭ ॥ ૨૭૮ ॥ ૨૭૯ ॥ ૨૮૦ ॥ ૨૮૧ ॥ ૨૮૨ ॥ ૨૮૩ ॥ ૨૮૪ ॥ ૨૮૫ ॥ ૨૮૬ ॥ ૨૮૭ ॥ ૨૮૮ ॥ ૨૮૯ ॥ ૨૯૦ ॥ ૨૯૧ ॥ ૨૯૨ ॥ ૨૯૩ ॥ ૨૯૪ ॥ ૨૯૫ ॥ ૨૯૬ ॥ ૨૯૭ ॥ ૨૯૮ ॥ ૨૯૯ ॥ ૩૦૦ ॥ ૩૦૧ ॥ ૩૦૨ ॥ ૩૦૩ ॥ ૩૦૪ ॥ ૩૦૫ ॥ ૩૦૬ ॥ ૩૦૭ ॥ ૩૦૮ ॥ ૩૦૯ ॥ ૩૧૦ ॥ ૩૧૧ ॥ ૩૧૨ ॥ ૩૧૩ ॥ ૩૧૪ ॥ ૩૧૫ ॥ ૩૧૬ ॥ ૩૧૭ ॥ ૩૧૮ ॥ ૩૧૯ ॥ ૩૨૦ ॥ ૩૨૧ ॥ ૩૨૨ ॥ ૩૨૩ ॥ ૩૨૪ ॥ ૩૨૫ ॥ ૩૨૬ ॥ ૩૨૭ ॥ ૩૨૮ ॥ ૩૨૯ ॥ ૩૩૦ ॥ ૩૩૧ ॥ ૩૩૨ ॥ ૩૩૩ ॥ ૩૩૪ ॥ ૩૩૫ ॥ ૩૩૬ ॥ ૩૩૭ ॥ ૩૩૮ ॥ ૩૩૯ ॥ ૩૪૦ ॥ ૩૪૧ ॥ ૩૪૨ ॥ ૩૪૩ ॥ ૩૪૪ ॥ ૩૪૫ ॥ ૩૪૬ ॥ ૩૪૭ ॥ ૩૪૮ ॥ ૩૪૯ ॥ ૩૫૦ ॥ ૩૫૧ ॥ ૩૫૨ ॥ ૩૫૩ ॥ ૩૫૪ ॥ ૩૫૫ ॥ ૩૫૬ ॥ ૩૫૭ ॥ ૩૫૮ ॥ ૩૫૯ ॥ ૩૬૦ ॥ ૩૬૧ ॥ ૩૬૨ ॥ ૩૬૩ ॥ ૩૬૪ ॥ ૩૬૫ ॥ ૩૬૬ ॥ ૩૬૭ ॥ ૩૬૮ ॥ ૩૬૯ ॥ ૩૭૦ ॥ ૩૭૧ ॥ ૩૭૨ ॥ ૩૭૩ ॥ ૩૭૪ ॥ ૩૭૫ ॥ ૩૭૬ ॥ ૩૭૭ ॥ ૩૭૮ ॥ ૩૭૯ ॥ ૩૮૦ ॥ ૩૮૧ ॥ ૩૮૨ ॥ ૩૮૩ ॥ ૩૮૪ ॥ ૩૮૫ ॥ ૩૮૬ ॥ ૩૮૭ ॥ ૩૮૮ ॥ ૩૮૯ ॥ ૩૯૦ ॥ ૩૯૧ ॥ ૩૯૨ ॥ ૩૯૩ ॥ ૩૯૪ ॥ ૩૯૫ ॥ ૩૯૬ ॥ ૩૯૭ ॥ ૩૯૮ ॥ ૩૯૯ ॥ ૪૦૦ ॥ ૪૦૧ ॥ ૪૦૨ ॥ ૪૦૩ ॥ ૪૦૪ ॥ ૪૦૫ ॥ ૪૦૬ ॥ ૪૦૭ ॥ ૪૦૮ ॥ ૪૦૯ ॥ ૪૧૦ ॥ ૪૧૧ ॥ ૪૧૨ ॥ ૪૧૩ ॥ ૪૧૪ ॥ ૪૧૫ ॥ ૪૧૬ ॥ ૪૧૭ ॥ ૪૧૮ ॥ ૪૧૯ ॥ ૪૨૦ ॥ ૪૨૧ ॥ ૪૨૨ ॥ ૪૨૩ ॥ ૪૨૪ ॥ ૪૨૫ ॥ ૪૨૬ ॥ ૪૨૭ ॥ ૪૨૮ ॥ ૪૨૯ ॥ ૪૩૦ ॥ ૪૩૧ ॥ ૪૩૨ ॥ ૪૩૩ ॥ ૪૩૪ ॥ ૪૩૫ ॥ ૪૩૬ ॥ ૪૩૭ ॥ ૪૩૮ ॥ ૪૩૯ ॥ ૪૪૦ ॥ ૪૪૧ ॥ ૪૪૨ ॥ ૪૪૩ ॥ ૪૪૪ ॥ ૪૪૫ ॥ ૪૪૬ ॥ ૪૪૭ ॥ ૪૪૮ ॥ ૪૪૯ ॥ ૪૫૦ ॥ ૪૫૧ ॥ ૪૫૨ ॥ ૪૫૩ ॥ ૪૫૪ ॥ ૪૫૫ ॥ ૪૫૬ ॥ ૪૫૭ ॥ ૪૫૮ ॥ ૪૫૯ ॥ ૪૬૦ ॥ ૪૬૧ ॥ ૪૬૨ ॥ ૪૬૩ ॥ ૪૬૪ ॥ ૪૬૫ ॥ ૪૬૬ ॥ ૪૬૭ ॥ ૪૬૮ ॥ ૪૬૯ ॥ ૪૭૦ ॥ ૪૭૧ ॥ ૪૭૨ ॥ ૪૭૩ ॥ ૪૭૪ ॥ ૪૭૫ ॥ ૪૭૬ ॥ ૪૭૭ ॥ ૪૭૮ ॥ ૪૭૯ ॥ ૪૮૦ ॥ ૪૮૧ ॥ ૪૮૨ ॥ ૪૮૩ ॥ ૪૮૪ ॥ ૪૮૫ ॥ ૪૮૬ ॥ ૪૮૭ ॥ ૪૮૮ ॥ ૪૮૯ ॥ ૪૯૦ ॥ ૪૯૧ ॥ ૪૯૨ ॥ ૪૯૩ ॥ ૪૯૪ ॥ ૪૯૫ ॥ ૪૯૬ ॥ ૪૯૭ ॥ ૪૯૮ ॥ ૪૯૯ ॥ ૫૦૦ ॥ ૫૦૧ ॥ ૫૦૨ ॥ ૫૦૩ ॥ ૫૦૪ ॥ ૫૦૫ ॥ ૫૦૬ ॥ ૫૦૭ ॥ ૫૦૮ ॥ ૫૦૯ ॥ ૫૧૦ ॥ ૫૧૧ ॥ ૫૧૨ ॥ ૫૧૩ ॥ ૫૧૪ ॥ ૫૧૫ ॥ ૫૧૬ ॥ ૫૧૭ ॥ ૫૧૮ ॥ ૫૧૯ ॥ ૫૨૦ ॥ ૫૨૧ ॥ ૫૨૨ ॥ ૫૨૩ ॥ ૫૨૪ ॥ ૫૨૫ ॥ ૫૨૬ ॥ ૫૨૭ ॥ ૫૨૮ ॥ ૫૨૯ ॥ ૫૩૦ ॥ ૫૩૧ ॥ ૫૩૨ ॥ ૫૩૩ ॥ ૫૩૪ ॥ ૫૩૫ ॥ ૫૩૬ ॥ ૫૩૭ ॥ ૫૩૮ ॥ ૫૩૯ ॥ ૫૪૦ ॥ ૫૪૧ ॥ ૫૪૨ ॥ ૫૪૩ ॥ ૫૪૪ ॥ ૫૪૫ ॥ ૫૪૬ ॥ ૫૪૭ ॥ ૫૪૮ ॥ ૫૪૯ ॥ ૫૫૦ ॥ ૫૫૧ ॥ ૫૫૨ ॥ ૫૫૩ ॥ ૫૫૪ ॥ ૫૫૫ ॥ ૫૫૬ ॥ ૫૫૭ ॥ ૫૫૮ ॥ ૫૫૯ ॥ ૫૬૦ ॥ ૫૬૧ ॥ ૫૬૨ ॥ ૫૬૩ ॥ ૫૬૪ ॥ ૫૬૫ ॥ ૫૬૬ ॥ ૫૬૭ ॥ ૫૬૮ ॥ ૫૬૯ ॥ ૫૭૦ ॥ ૫૭૧ ॥ ૫૭૨ ॥ ૫૭૩ ॥ ૫૭૪ ॥ ૫૭૫ ॥ ૫૭૬ ॥ ૫૭૭ ॥ ૫૭૮ ॥ ૫૭૯ ॥ ૫૮૦ ॥ ૫૮૧ ॥ ૫૮૨ ॥ ૫૮૩ ॥ ૫૮૪ ॥ ૫૮૫ ॥ ૫૮૬ ॥ ૫૮૭ ॥ ૫૮૮ ॥ ૫૮૯ ॥ ૫૯૦ ॥ ૫૯૧ ॥ ૫૯૨ ॥ ૫૯૩ ॥ ૫૯૪ ॥ ૫૯૫ ॥ ૫૯૬ ॥ ૫૯૭ ॥ ૫૯૮ ॥ ૫૯૯ ॥ ૬૦૦ ॥ ૬૦૧ ॥ ૬૦૨ ॥ ૬૦૩ ॥ ૬૦૪ ॥ ૬૦૫ ॥ ૬૦૬ ॥ ૬૦૭ ॥ ૬૦૮ ॥ ૬૦૯ ॥ ૬૧૦ ॥ ૬૧૧ ॥ ૬૧૨ ॥ ૬૧૩ ॥ ૬૧૪ ॥ ૬૧૫ ॥ ૬૧૬ ॥ ૬૧૭ ॥ ૬૧૮ ॥ ૬૧૯ ॥ ૬૨૦ ॥ ૬૨૧ ॥ ૬૨૨ ॥ ૬૨૩ ॥ ૬૨૪ ॥ ૬૨૫ ॥ ૬૨૬ ॥ ૬૨૭ ॥ ૬૨૮ ॥ ૬૨૯ ॥ ૬૩૦ ॥ ૬૩૧ ॥ ૬૩૨ ॥ ૬૩૩ ॥ ૬૩૪ ॥ ૬૩૫ ॥ ૬૩૬ ॥ ૬૩૭ ॥ ૬૩૮ ॥ ૬૩૯ ॥ ૬૪૦ ॥ ૬૪૧ ॥ ૬૪૨ ॥ ૬૪૩ ॥ ૬૪૪ ॥ ૬૪૫ ॥ ૬૪૬ ॥ ૬૪૭ ॥ ૬૪૮ ॥ ૬૪૯ ॥ ૬૫૦ ॥ ૬૫૧ ॥ ૬૫૨ ॥ ૬૫૩ ॥ ૬૫૪ ॥ ૬૫૫ ॥ ૬૫૬ ॥ ૬૫૭ ॥ ૬૫૮ ॥ ૬૫૯ ॥ ૬૬૦ ॥ ૬૬૧ ॥ ૬૬૨ ॥ ૬૬૩ ॥ ૬૬૪ ॥ ૬૬૫ ॥ ૬૬૬ ॥ ૬૬૭ ॥ ૬૬૮ ॥ ૬૬૯ ॥ ૬૭૦ ॥ ૬૭૧ ॥ ૬૭૨ ॥ ૬૭૩ ॥ ૬૭૪ ॥ ૬૭૫ ॥ ૬૭૬ ॥ ૬૭૭ ॥ ૬૭૮ ॥ ૬૭૯ ॥ ૬૮૦ ॥ ૬૮૧ ॥ ૬૮૨ ॥ ૬૮૩ ॥ ૬૮૪ ॥ ૬૮૫ ॥ ૬૮૬ ॥ ૬૮૭ ॥ ૬૮૮ ॥ ૬૮૯ ॥ ૬૯૦ ॥ ૬૯૧ ॥ ૬૯૨ ॥ ૬૯૩ ॥ ૬૯૪ ॥ ૬૯૫ ॥ ૬૯૬ ॥ ૬૯૭ ॥ ૬૯૮ ॥ ૬૯૯ ॥ ૭૦૦ ॥ ૭૦૧ ॥ ૭૦૨ ॥ ૭૦૩ ॥ ૭૦૪ ॥ ૭૦૫ ॥ ૭૦૬ ॥ ૭૦૭ ॥ ૭૦૮ ॥ ૭૦૯ ॥ ૭૧૦ ॥ ૭૧૧ ॥ ૭૧૨ ॥ ૭૧૩ ॥ ૭૧૪ ॥ ૭૧૫ ॥ ૭૧૬ ॥ ૭૧૭ ॥ ૭૧૮ ॥ ૭૧૯ ॥ ૭૨૦ ॥ ૭૨૧ ॥ ૭૨૨ ॥ ૭૨૩ ॥ ૭૨૪ ॥ ૭૨૫ ॥ ૭૨૬ ॥ ૭૨૭ ॥ ૭૨૮ ॥ ૭૨૯ ॥ ૭૩૦ ॥ ૭૩૧ ॥ ૭૩૨ ॥ ૭૩૩ ॥ ૭૩૪ ॥ ૭૩૫ ॥ ૭૩૬ ॥ ૭૩૭ ॥ ૭૩૮ ॥ ૭૩૯ ॥ ૭૪૦ ॥ ૭૪૧ ॥ ૭૪૨ ॥ ૭૪૩ ॥ ૭૪૪ ॥ ૭૪૫ ॥ ૭૪૬ ॥ ૭૪૭ ॥ ૭૪૮ ॥ ૭૪૯ ॥ ૭૫૦ ॥ ૭૫૧ ॥ ૭૫૨ ॥ ૭૫૩ ॥ ૭૫૪ ॥ ૭૫૫ ॥ ૭૫૬ ॥ ૭૫૭ ॥ ૭૫૮ ॥ ૭૫૯ ॥ ૭૬૦ ॥ ૭૬૧ ॥ ૭૬૨ ॥ ૭૬૩ ॥ ૭૬૪ ॥ ૭૬૫ ॥ ૭૬૬ ॥ ૭૬૭ ॥ ૭૬૮ ॥ ૭૬૯ ॥ ૭૭૦ ॥ ૭૭૧ ॥ ૭૭૨ ॥ ૭૭૩ ॥ ૭૭૪ ॥ ૭૭૫ ॥ ૭૭૬ ॥ ૭૭૭ ॥ ૭૭૮ ॥ ૭૭૯ ॥ ૭૮૦ ॥ ૭૮૧ ॥ ૭૮૨ ॥ ૭૮૩ ॥ ૭૮૪ ॥ ૭૮૫ ॥ ૭૮૬ ॥ ૭૮૭ ॥ ૭૮૮ ॥ ૭૮૯ ॥ ૭૯૦ ॥ ૭૯૧ ॥ ૭૯૨ ॥ ૭૯૩ ॥ ૭૯૪ ॥ ૭૯૫ ॥ ૭૯૬ ॥ ૭૯૭ ॥ ૭૯૮ ॥ ૭૯૯ ॥ ૮૦૦ ॥ ૮૦૧ ॥ ૮૦૨ ॥ ૮૦૩ ॥ ૮૦૪ ॥ ૮૦૫ ॥ ૮૦૬ ॥ ૮૦૭ ॥ ૮૦૮ ॥ ૮૦૯ ॥ ૮૧૦ ॥ ૮૧૧ ॥ ૮૧૨ ॥ ૮૧૩ ॥ ૮૧૪ ॥ ૮૧૫ ॥ ૮૧૬ ॥ ૮૧૭ ॥ ૮૧૮ ॥ ૮૧૯ ॥ ૮૨૦ ॥ ૮૨૧ ॥ ૮૨૨ ॥ ૮૨૩ ॥ ૮૨૪ ॥ ૮૨૫ ॥ ૮૨૬ ॥ ૮૨૭ ॥ ૮૨૮ ॥ ૮૨૯ ॥ ૮૩૦ ॥ ૮૩૧ ॥ ૮૩૨ ॥ ૮૩૩ ॥ ૮૩૪ ॥ ૮૩૫ ॥ ૮૩૬ ॥ ૮૩૭ ॥ ૮૩૮ ॥ ૮૩૯ ॥ ૮૪૦ ॥ ૮૪૧ ॥ ૮૪૨ ॥ ૮૪૩ ॥ ૮૪૪ ॥ ૮૪૫ ॥ ૮૪૬ ॥ ૮૪૭ ॥ ૮૪૮ ॥ ૮૪૯ ॥ ૮૫૦ ॥ ૮૫૧ ॥ ૮૫૨ ॥ ૮૫૩ ॥ ૮૫૪ ॥ ૮૫૫ ॥ ૮૫૬ ॥ ૮૫૭ ॥ ૮૫૮ ॥ ૮૫૯ ॥ ૮૬૦ ॥ ૮૬૧ ॥ ૮૬૨ ॥ ૮૬૩ ॥ ૮૬૪ ॥ ૮૬૫ ॥ ૮૬૬ ॥ ૮૬૭ ॥ ૮૬૮ ॥ ૮૬૯ ॥ ૮૭૦ ॥ ૮૭૧ ॥ ૮૭૨ ॥ ૮૭૩ ॥ ૮૭૪ ॥ ૮૭૫ ॥ ૮૭૬ ॥ ૮૭૭ ॥ ૮૭૮ ॥ ૮૭૯ ॥ ૮૮૦ ॥ ૮૮૧ ॥ ૮૮૨ ॥ ૮૮૩ ॥ ૮૮૪ ॥ ૮૮૫ ॥ ૮૮૬ ॥ ૮૮૭ ॥ ૮૮૮ ॥ ૮૮૯ ॥ ૮૯૦ ॥ ૮૯૧ ॥ ૮૯૨ ॥ ૮૯૩ ॥ ૮૯૪ ॥ ૮૯૫ ॥ ૮૯૬ ॥ ૮૯૭ ॥ ૮૯૮ ॥ ૮૯૯ ॥ ૯૦૦ ॥ ૯૦૧ ॥ ૯૦૨ ॥ ૯૦૩ ॥ ૯૦૪ ॥ ૯૦૫ ॥ ૯૦૬ ॥ ૯૦૭ ॥ ૯૦૮ ॥ ૯૦૯ ॥ ૯૧૦ ॥ ૯૧૧ ॥ ૯૧૨ ॥ ૯૧૩ ॥ ૯૧૪ ॥ ૯૧૫ ॥ ૯૧૬ ॥ ૯૧૭ ॥ ૯૧૮ ॥ ૯૧૯ ॥ ૯૨૦ ॥ ૯૨૧ ॥ ૯૨૨ ॥ ૯૨૩ ॥ ૯૨૪ ॥ ૯૨૫ ॥ ૯૨૬ ॥ ૯૨૭ ॥ ૯૨૮ ॥ ૯૨૯ ॥ ૯૩૦ ॥ ૯૩૧ ॥ ૯૩૨ ॥ ૯૩૩ ॥ ૯૩૪ ॥ ૯૩૫ ॥ ૯૩૬ ॥ ૯૩૭ ॥ ૯૩૮ ॥ ૯૩૯ ॥ ૯૪૦ ॥ ૯૪૧ ॥ ૯૪૨ ॥ ૯૪૩ ॥ ૯૪૪ ॥ ૯૪૫ ॥ ૯૪૬ ॥ ૯૪૭ ॥ ૯૪૮ ॥ ૯૪૯ ॥ ૯૫૦ ॥ ૯૫૧ ॥ ૯૫૨ ॥ ૯૫૩ ॥ ૯૫૪ ॥ ૯૫૫ ॥ ૯૫૬ ॥ ૯૫૭ ॥ ૯૫૮ ॥ ૯૫૯ ॥ ૯૬૦ ॥ ૯૬૧ ॥ ૯૬૨ ॥ ૯૬૩ ॥ ૯૬૪ ॥ ૯૬૫ ॥ ૯૬૬ ॥ ૯૬૭ ॥ ૯૬૮ ॥ ૯૬૯ ॥ ૯૭૦ ॥ ૯૭૧ ॥ ૯૭૨ ॥ ૯૭૩ ॥ ૯૭૪ ॥ ૯૭૫ ॥ ૯૭૬ ॥ ૯૭૭ ॥ ૯૭૮ ॥ ૯૭૯ ॥ ૯૮૦ ॥ ૯૮૧ ॥ ૯૮૨ ॥ ૯૮૩ ॥ ૯૮૪ ॥ ૯૮૫ ॥ ૯૮૬ ॥ ૯૮૭ ॥ ૯૮૮ ॥ ૯૮૯ ॥ ૯૯૦ ॥ ૯૯૧ ॥ ૯૯૨ ॥ ૯૯૩ ॥ ૯૯૪ ॥ ૯૯૫ ॥ ૯૯૬ ॥ ૯૯૭ ॥ ૯૯૮ ॥ ૯૯૯ ॥ ૧૦૦૦ ॥

આદીની પ્રીતી જોઈને, રાજાએ તેને પૂછી પત્ની કર્યો. (અર્થતઃ ગાદી ઉપર બેસાડ્યો.) ૧૫૬૧૧ તથા પોતાને રૂઢ અપરથા આવેલી જોઈને વૈરાગ્ય પામી, આત્મતત્ત્વનું શોધન કરવા સારું એ ઉતાવળાદ રાજા વનમાં ગયા. ૧૫૬૨૧ હતીથી ૦ જા ૦ ચો ૦ રહેલો નવમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૫૬૩

અધ્યાય ૧૦ એ-મૈત્રેય-પ્રજાપતી શિશુમારની દીકરી જગમી મુવ પન્થ્યા. તેને કૃષ્ણ અને વસર નામના બે પુત્રો થયા. તેની બીજી સ્ત્રી મદાગજવાન વાપુરી પુત્રી દલમે ઉત્તરને તથા રત્ન જેવી એક કન્યાને જન્મ આપ્યો હતો. ૧૧-૨૧ ઉત્તરનું લગ્ન થતા પહેલાંજ, તેને મુગમાને વીજે પર્વતની અંદર એક બળવાન યક્ષે મારી નાંખ્યો. અને તેની પાછળ તેની મા પણ મરણ પામી. ૧૩૧ બાકીને મારી નાંખ્યાનું સાંભળીને ક્રોધ-અસહના અને શોકે બરાપલા મુવે, વીજ્ય રથમાં બેસીને યક્ષની અલકાપુરી ઉપર ચઢી

કરી. ૧૧૪૧ અને ઉત્તર દીશમાં જતાં હીમાચળ પર્વતની બીજામાં, કદોના અનુચરો યક્ષેથી બરાપલી, અને તેમને રહેવાની તે નગરને જોઈ. ૧૧૫

તથા આથી સદા કૃપા કરવે એ એક સાધનો ત્રીસદશ પદ્યોએ કહેવ કરીને જુગલ-ખડ-પાસ-ત્રીશુ-
ળ-કમી-સાંજ-સોડા-સુરોડી-અને વીચીત્ર પુષ્પાવાળાં જાણીને વરસાદ વરસાવ્યો. ॥૧૧-૧૨॥ તેથી,
વરસાદથી હુંયર દેખાતો બંધ પડવાની પેઠે, તે કિતાવણી રાજાને દીકરો તે વખતે દેખવામાં ન આવ્યો.
॥૧૩॥ એટલે તે વખતે આકાશમાં દુબા પડેને વેનનારા સંદેહ લીધેમાં, આ મનુના વંશનો સુવં (ધ્રુવ), યક્ષોના
સમુદ્રમાં પડેને નાશ પામતો જાણવાથી મોટા દવાસાર થયો. ॥૧૪॥ અને યુદ્ધમાં પોતાના જાતે પ્રસાદ કરતા
યક્ષો, નાશ કરવા લાગ્યા. એટલામાં તે જાણવાથી સુવં નીકળવાની પેઠે, એ કૃતિનો રથ હવે નીકળી આવ્યો. ॥૧૫॥
પછી કૃત દીવ્ય ધનુષ્યનો દંડાર કરીને ધનુષ્યને બેઠ પમાડતાં, વાદળોના ન્યથાને વાયુએ વીધી નાંખવાની પેઠે,
તેણે યક્ષોના અગ્નિના સમુદાયને પોતાના જાણીવડે વાંચી નાખ્યો. ॥૧૬॥ તથા તેના ધનુષ્યથી છુટેલા તીલકાઓ,

યક્ષોનાં જાળને બેઠેને પડવામાં વજ્ર પેસવાની પેઠે, તેઓનાં શરીરોમાં પેસી ગયાં. ॥૧૭॥ તેથી જાણીએથી
કપાઈ જતા યક્ષોનાં શુદ્ધ કુડોવાળાં માથાં-સોનાના તાડસરખા સાથો-કંઠોથી જોવાના દાઢ અને દાર-
જાણુબંધ-મુગટ-અને ઘણા મુલની પાંખડીઓ આદીથી દંડાર મહેલી, તથા શુભપુરોને પ્રીય લાગે એવી ચ-
મેલી, તે યુદ્ધભૂમી જોવા લાગી. ॥૧૮-૧૯॥ ત્યારે કૃપાના જાણીએથી અગ્નિ કપાઈ જતો એ યક્ષો માથા
મથા, તે સીવાવના જાડી મહેલામાંના ઘણા ખરાજો, સંદિના પરાક્રમથી જાણી જતા મોટા દાયાળીની પેઠે,
તે યુદ્ધભૂમી દોડીને આવ્યા ગયા. ॥૨૦॥ પછી જ્યારે એ મહા સંગ્રામમાં, કથાનાર સહીત સામે મારવાને
આવતો કહેને કૃપે ન જાયો. ત્યારે તેને તેઓની નમરી અલકાપુરીને જોવાની હવેલા થઈ પડ્યું, જનુઓ-
નીપુરીમાં નગરો. અને સામેવાળોના સામા ઉધાગની આશંકથી, તેણે પોતાના સારથી સીવરથને કહ્યું કે,

ળંપ્રચિકીર્ણવઃ ॥૧૦॥ તતઃપરિઘનિશ્ચિંશંઃપ્રાસશૂલપરશ્વધૈઃ ॥ શક્ત્યૃષ્ટિભિર્મુશુંડીભિશ્ચિત્રવાજૈઃશરૈરપિ ॥૧૧॥ અભ્યવર્પન્પ્રકુપિતાઃસરથંસ
હસારથિં ॥ ઇચ્છંતસ્તત્પ્રતીકર્તુમયુતાનિત્રયોદશ ॥૧૨॥ ઔત્તાનપાદિઃસતદાશસ્ત્રવર્ષેણભૂરિણા ॥ નઉપાદૃશ્યતચ્છન્નઆસરેણયથાગિરિઃ ૧૩
હાહાકારસ્તદૈવાસીત્સિદ્ધાનાંદિવિપશ્યતાં ॥ હતોડ્યંમાનવઃસૂર્યોમન્નઃપુણ્યજનાર્ણવે ॥૧૪॥ નદત્સુયાતુધાનેપુજયકાશિષ્વયોમૃદ્ધે ॥ ઉદતિષ્ઠ
દ્રથસ્તસ્યનીહારાદિવભાસ્કરઃ ॥૧૫॥ ધનુર્વિસ્ફૂર્જયન્દિવ્યંદ્વિપતાંલેદ્ધુદ્ધન ॥ અસ્ત્રોઘંવ્યધમદ્વાળેર્થનાનીકમિવાનિલઃ ॥૧૬॥ તસ્યતેચાપ
નિર્મુક્તાભિલાવર્માણિરક્ષસાં ॥ કાયાનાવિવિશુસ્તિગ્માગિરીનશનયોયથા ॥૧૭॥ મલ્લૈઃસંચ્છિદ્યમાનાનાંશિરોભિશ્ચારુકુંડલૈઃ ॥ ઊરુભિર્હેમતા
લાભૈર્દોર્ભિર્વલયવલ્ગુભિઃ ॥૧૮॥ હારકેયૂરમુકુટૈરુણીપૈશ્વમહાધનૈઃ ॥ આસ્તૃતાસ્તારણભુવોરેજુર્વીરમનોહરાઃ ॥૧૯॥ હતાવશિષ્ટાઇતરેરણા
જિરાદક્ષોગણાઃક્ષત્રિયવર્ચસાયકૈઃ ॥ પ્રાયોવિવૃક્ષણાવપવાવિદુદ્ધુર્મર્મેદ્રવિક્રીડિતયૂથપાદ્વા ॥૨૦॥ અપડ્યમાનઃસતદાતતાયિનંમહામૃદ્ધેકં
ચનમાનવોત્તમઃ ॥ પુરોદિદૃક્ષન્નપિનાવિશદ્વિપાંનમાયિનાંવેદચિકીર્ષિતંજનઃ ॥૨૧॥ ઇતિબ્રુવંશ્ચિત્રરથઃસ્વસારથિયતઃપરેષાંપ્રતિયોગશંકિતઃ
શુશ્રાવશબ્દંજલધેરિવેરિતંનભસ્વતોદિક્ષુરજાંડ્વન્દૃશ્યત ॥૨૨॥ ક્ષણેનાચ્છાદિતંવ્યોમઘનાનીકેનસર્વતઃ ॥ વિસ્ફુરત્તડિતાદિક્ષુવાસયસ્ત
નયિત્નુના ॥૨૩॥ વટપૂરુધિરૌઘાસૃકપૂયવિષ્મૂત્રમેદસઃ ॥ નિપેતુર્ગગનાદસ્યકબંધાન્યગ્રતોડનઘ ॥૨૪॥ તતઃસ્વેડૃશ્યતગિરિર્નિપેતુઃસર્વતો
દિશં ॥ ગદાપરિઘનિશ્ચિંશમુશલાઃસાશ્મવર્ષિણઃ ॥૨૫॥ અહયોડ્શનિનિઃશ્વાસાવમંતોડ્ગ્નિરુપાડક્ષિભિઃ ॥ અભિધાવન્ગજામતાઃસિંહવ્યાગ્રાશ્ચ
યૂથશઃ ॥૨૬॥ સમુદઙ્મિર્મિર્મીમઃપ્લાવયન્સર્વતોભુવં ॥ આસસાદમહાન્હાદઃકલ્પાંતદ્વભીષણઃ ॥૨૭॥ એવંવિધાન્યનેકાનિવાસનાન્યમન
સ્વિનાં ॥ સસૃજુસ્તિગ્મગતયઆસુર્યામાયયાડ્સુરાઃ ॥૨૮॥ ધૃવેપ્રયુક્તામસુરૈસ્તાંમાયામાતિદુસ્તરાં ॥ નિશમ્યતસ્યમુનયઃશમાશંસન્સમાગતાઃ
॥૨૯॥ મુનયઃ ॥ ઔત્તાનપાદેભગવાંસ્તવશર્દુઃધન્વાદેવઃક્ષિણોત્વવનતાર્તિહરોવિપક્ષાન્ ॥ યન્નામધેયમભિધાયનિશમ્યચાદ્વાલોકોડ્ગજસાતર
તિદુસ્તરમંગમૃત્યું ॥૩૦॥ ઇંભાંમંચંદશમોડ્ધ્યાયઃ ॥૧૦॥ મૈત્રેયંનિશમ્યગદતામેવમૃત્વીનાંધનુષિધૃવઃ ॥ સંદધેડ્સ્ત્રમુપસ્પૃશ્યેન્ના

“ એ કપડીઓના કરતબની કાંઈ ખબર પડતી નથી.” એટલામાંજ સમુદ્રમાં વાયુડે થતા શબ્દ સરખો
શબ્દ કૃપેને સંભળાયો, અને દીક્ષાઓમાં રજા હોતી જોવામાં આવી. ॥૨૧-૨૨॥ અને ક્ષણ વારમાં વાદળો-
ઓના અથાથી આકાશ ધરાઈ ગયું, વીજળીઓ થવા લાગી અને દીક્ષાઓમાં પ્રાસને દેવાવાળા કડાકાઓ થવા
લાગ્યા. ॥૨૩॥ લોહી-કા-વીણ-મુત્ર-પર-અને મેદ આદીકના જથ્થા વરસવા લાગ્યા. અને આકાશમાંથી મા-
થા વીતાનાં ધડ, તેની નટકમાં ધડવા લાગ્યાં. ॥૨૪॥ તથા તે પછી ગદા-લોગણ-જાડા-મુશળ-અને પથરા-
ઓને વરસાવતા સર્વ દીક્ષાઓથી પડતા પર્વતો આકાશમાં દેખવામાં આવ્યા. ॥૨૫॥ અને કોપવાળી આ-
ંઓમાંથી આશીની જવાળાઓ કાઢતા તથા વજ્રતા જેવાકુદારા મારતા, સાપ-મદોન્મત દાયાળો-સંદ-અને
નાથ શેખામુંબ દોડતા જણાયા. ॥૨૬॥ કદવતા અંતની પેઠે જ્યારે સમુદ્ર મોટા મોટા મોગાઓથી સર્વ તર-

ફથી પૃથ્વીને ડુબાડતો, અને મોટા શબ્દ કરતો ચડી આવ્યો. ॥૨૭॥ એવી, બીજી પુરોને ત્રાસ ઉપજાવ-
નારી અનેક વાતો, એ કુર ભુદી વાળા યક્ષોએ આશુરી માથાથી ઉત્પન્ન કરી. ॥૨૮॥ ત્યારે કૃપના ઉપર એ
યક્ષોએ ચલાવેલી અતી દુરંતર માથાને જોઈને, ત્યાં આવેલા મુની ભોદે બોલ્યા કે. ॥૨૯॥-મુનિઓ-હે કૃપ,
જેવું નાગ ગાય બોલવાથી અથવા સાંભળવાથી ભોદે કિતાવણી દુરંતર મૃત્યુને તરી જાય છે. એવા પ્રણામ
કરનારાઓનાં દુખને મટાડનારા, સારંગ ધનુષ્યને ધરનારા-ભગવાન તમારા સનુઓનો નાશ કરવો. ॥૩૦॥
છતી શ્રીં ભાં મોથા રકષોનો દશમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૧૦॥

અધ્યાય. ૧૧ મા. -મૈત્રેય-એ રીતે દીક્ષા બોલતાંજ કૃપે આવ્યેન ભોદેને પોતાના ધનુષ્યમાં
નારાયણજીને સાંધ્યું. ॥૧॥ એટલે જાન ઉદય થવાથી કલેશ નાસ પામવાની પેઠે, યક્ષોએ ઉત્પન્ન કરેલી સ-

પણ માયા ક્રિયાઓના નાશ પામી ગઈ. ૧૨૧ અને તે નાશપણ રૂપી ઉત્પત્તિ થયેલ આજ ધનુષ્યમાં બેડ-
વાળી તિબાળી નીકળતા સેનાના હેઠવાળા-અને હંસ સમાન ધોળા યુગલની પુગોવાળા પાણી, બંધેર થ-
ઈ કરતા; વનમાં મોર પેસવાની પેડે, શયુઓના સેન્યમાં પેસીજવા લાગ્યા. ૧૨૨ ત્યારે યુદ્ધમાં તીણી ધાર વાળાં
બાણોથી પીડાતા એ મણે, સાપ જેમ રૂણે ઉઘીકરીને અડક ઉપર દોડે તેમ, કાપકરી ચારેતરફથી દરીયારો
કેસાડીને કુવળા ઉપર દોડ્યા. ૧૨૩ એટલે યુદ્ધમાં ચડી આવેલા તેઓને, ધ્રુવે પોતાનાં બાણોથી તેમના હાથ
સાથે-ડોક-અને પેટ કાપી નાંખ્યા, પરંતુકમાં મોકલી દીધા. કે બધા નેટીક જાણવારીઓ મુઘ મંડળને
બેડીને બંધાવે. ૧૨૪ એમ વીજ્ય રથમાં બેઠેલા ધ્રુવચક્રી, અપરાધ વીનાના ધણા યક્ષો મરાતા જોઈને, ધ્રુ-
વના હાથ દવામંજુમતું રૂપીઓ સહીત ત્યાં આવ્યા, અને દવાપડે બોલ્યા કે. ૧૨૫-મનુ-હે પુત્ર. નરકના દાર

રૂપ અતી કોષથી પાપ યુદ્ધપડે, તમે આટલાગણા નીરપરાધ યક્ષોને મારી નાંખ્યા; એ ધ્રુવે જણું છે. ૧૨૬
હે તાત, સત્પુરુષોએ ધીરારેકું-અપરાધ વીનાના યક્ષોને મારવાનું આ રીતનું કર્મ, કૃત્ય કરવું; તે આપણા
કુળને ઉચીત નથી. ૧૨૭ હે અંગ, બાઈ ઉપરના પ્રેમને લીધે, બાહ્યો વધ થયાનું સાંભળવાથી તપી જઈને
ફક્ત એકના અપરાધ માટે તમે ધણાઓને મારીનાંખ્યા છે. ૧૨૮ દેદને આત્મા માતાને પશુની પેટ પ્રાણી-
ઓનો સંકાર કરવો, એ રૂપીકેશ ભગવાનને અનુસરનારા સાધુ પુરુષોનો માર્ગ નથી, ૧૨૯ પ્રાણી માત્રને
વીશે રહેલા તથા આરાધન કરવાને અતી કડીણ, એવા દરી ભગવાનનું, સર્વ પ્રાણીમાત્રને આત્મરૂપ અણ્યા
વડે આરાધન કરીને, વીંશુ ભગવાનના પરમપદને તમે પામેલાછો. ૧૩૦ તથા દરીભગવાનનું ધ્યાન કરોછો.
અને તેમના પુરુષો (સાધુઓ) એ માન્ય કરેલા છે. વળી સત્પુરુષોએ આચરવાનાં આચરણ આચર્યું

રાયણનિર્મિતં. ૧૧ સંધીયમાનં તસ્મિન્માયાગુહ્યકનિર્મિતઃ. ૧૨ ક્ષિપ્રં વિનેશુર્વિદુરક્રેશાજ્ઞાનોદયેયથા. ૧૩ તસ્યાર્ધાસ્ત્રંધનુષિપ્રયુજતઃ સુવર્ણ
પુંજાઃ કલહં સવાસસઃ. ૧૪ વિનિઃસૃતાનિર્વિદિધિર્દિદ્વલંયથાવનં મીમરવાઃ શિશ્વંડિનઃ. ૧૫ તૈસ્તિગ્મધારૈઃ પ્રધનેશિલીમુર્ચેરિતસ્તતઃ પુણ્યજના
ઉપદ્રુતાઃ. ૧૬ તમભ્યધાવન્કુપિતાઉદાયુધાઃ સુપર્ણમુન્નદ્વફળાઙ્ગાહયઃ. ૧૭ સતાન્પટ્તકૈરભિધાવતોમૃધેનિકૃત્તવાદૂરશિરાધરોદરાન્. ૧૮ નિના
પલોકં પરમર્કમંડલં વ્રજંતિ નિર્મિદ્યમૂર્ધ્વરેતસઃ. ૧૯ તાન્હન્યમાનાનભિર્વીક્ષ્યગુહ્યકાનનાગસશ્ચિત્રરથેનભૂરિઃ. ૨૦ ઔતાનપાદિકૃપયાપિ
તામહોમનુર્જગાદોપગતઃ સહર્ષિભિઃ. ૨૧ મનુ. ૦ અલંવત્સાતિરોષેણતમોદ્ધારેણપાપ્મના. ૨૨ યેનપુણ્યજનાનેતાનવધીસ્ત્વમનાગસઃ. ૨૩ નાસ્મ
ત્કુલોન્તિંતાતકર્મેતત્સદ્વિગર્હિતં. ૨૪ વધોયદુપદેવાનામારબ્ધસ્તેકૃતૈર્નસાં. ૨૫ નન્વેકસ્યાપરાધેનપ્રસંગાદ્દહ્યોહતાઃ. ૨૬ ભ્રાતુર્વધામિતસેન
ત્વયાંગભ્રાતૃવત્સલ. ૨૭ નાયંમાર્ગોહિસાધૂનાંહવીકેશાનુવર્તિનાં. ૨૮ યદાત્માનંપરાગ્મૃદ્વપશુવદ્ભૂતવૈશસં. ૨૯ સર્વભૂતાત્મભાવેનભૂતાશસં
હરિંભવાન્. ૩૦ આરાધ્યાપતુરાધ્યવિષ્ણોસ્તત્પરમંપદં. ૩૧ સત્ત્વંહરેરનુચ્યાતસ્તત્પુંસામપિસંમતઃ. ૩૨ કથંત્વવદ્યંકૃતવાનનુશિક્ષન્સતાંવ્રતં. ૩૩
તિતિક્ષયાકરુણયામૈત્ર્યાચાશ્ચિલજંતુષુ. ૩૪ સમત્વેનચસર્વાત્માભગવાન્સંપ્રસીદતિ. ૩૫ સંપ્રસન્નેભગવતિપુરુષઃપ્રાકૃતૈર્ગુણૈઃ. ૩૬ વિમુક્તોજીવનિ
ર્મુક્તોબ્રહ્મનિર્વાણમૃચ્છતિ. ૩૭ ભૂતૈઃપંચભિરાબ્ધૈર્યોષિત્પુરુષેવહિ. ૩૮ તયોર્વ્યવાયાત્સંભૂતિર્યોષિત્પુરુષયોરિહ. ૩૯ એવંપ્રવર્તેતેસર્ગઃસ્થિ
તિઃસંયમએવચ. ૪૦ ગુણલ્પતિદ્વિત્ત્વલ્પત્તયયાપરમાત્મનઃ. ૪૧ નિમિત્તમાત્રંતવાસીન્નિર્ગુણઃપુરુષર્ષભઃ. ૪૨ વ્યક્તાવ્યકતમિદંવિશ્વંયત્રધ્રમતિલો
હવત. ૪૩ સસ્ત્વિદંભગવાન્કાલશક્ત્યાગુણપ્રવાહેણવિભક્તવીર્યઃ. ૪૪ કરોત્યકર્તૈર્વનિહંત્યહંતાચેષ્ટાવિભૂન્નઃસ્વલુદુર્વિભાવ્યા. ૪૫ સોડનં
તોતકરઃકાલોડનાદિરાદિકૃદવ્યયઃ. ૪૬ જનંજનેનજનયન્મારયન્મૃત્યુનાંતકં. ૪૭ નવૈસ્વપક્ષોડમ્યવિપક્ષએવવાપરસ્યમૃત્યોર્વિશતઃસમંપ્રજાઃ
તંધાવમાનમનુધાવંત્યર્મીશાયથારજાંસ્યનિલંભૂતસંઘાઃ. ૪૮ આયુષોડપચયંજંતોસ્તથૈવોપચયંવિભુઃ. ૪૯ ઉમાખ્યાંરહિતઃસ્વસ્થોદુઃસ્થસ્યવિ
દધાત્યસૌ. ૫૦ કેચિત્કર્મવદંત્યેનંસ્વભાવમપરેનૃપ. ૫૧ એકેકાલંપરેદૈવંપુંસઃકામમુતાપરે. ૫૨ અવ્યક્તસ્યાપ્રનેયસ્યનાનાશક્ત્યુદયસ્યચ

કરીને પાછળ થનારાઓને સત્પુરુષોનો માર્ગ અનાવનારા પણ તમેજોડો. છતાં આ નીકા થવાજેવું કમ નમે કેમ
કરોછો. ૧૨૨ આખા જગતના પ્રાણીઓ સાથે તીર્થીજા-દયા-અને નૈત્રી આદી રાખીને સમદૃષ્ટીથી વરત-
વાળીજ, સર્વને વીશે આત્મારૂપે રહેલા ભગવાન પ્રસન્ન થાયછે. ૧૨૩ અને ભગવાન પ્રસન્ન થાય, ત્યારે પુરુ-
ષ, પ્રકૃતિના સુજા (વીશ્વાદીક) થી અને હવપણા યકી (લોગ ચરીર અથવા દેહાબીમાન યકી) રહીત
થાયછે; અને નીવાણુ જાણને પામે છે. ૧૨૪ પાંચ મહાશુનોજ એકઠાં થઈને પરીણમ પામવાથી જી અને
પુરુષ થાયછે, અને વળી તેઓ યકી મૈથુન વડે ખીળાં જીઓ અને પુરુષો આલેકમાં કૃત્ય થાયછે. ૧૨૫
અનેએવીરીતે પરમાત્માની માયાના સુજોનો વીશર થવાથીજ, ઉત્પત્તિ-રૂપીની-અને પ્રલય વારંવાર થયાં કરેછે.
૧૨૬ હે પુરુષરથમ, જેને વીશે આ વ્યક્ત (દશમાવ) અને અવ્યક્ત (મહાશુનો-દરીયો-દરીયોના દેવ-
તાઓ આદી કારણ સદી) રૂપ આખું જગત લોહયુગકતી પેડે ભમ્યા કરેછે. તે નીર્ગુણ ભગવાનજ, સર્વમાં

નીમીત રૂપે છે. ૧૨૭ જેની (કીના) કૃતી બળવાને માટે, નક્કી અશક્ત છે. એવા તે મહાત્મા ભગવાન,
અકર્તા અને નર્તી મારનારા સરખા રહીને, સુજોના પ્રવાહે કરીને થતી યુદ્ધ યુદ્ધ પ્રકારોવાળી પોતાની માયા
શક્તીવડે, આ જગતને કૃત્ય કરેછે અને નાશ પણ કરેછે. ૧૨૮ અને તે વીશર રહીત અને અંતઃ અથવા
મૃત્યુરૂપ કાળજ, પોતે અનંત હોઈને ખીળાઓનો અંત આણુનાર તથા પોતેઅનાદી છતાં ખીળાઓને આદી કર-
નારછે;તેમજ પ્રાણીઓને પ્રાણીઓયકી ઉત્પત્તિજાવવાનું, અને પ્રાણીઓ યકીજ પ્રાણીઓને મરાવી નાંખવાનું,કરનાર
પણ તેમજ. ૧૨૯ પ્રાણીઓમાં સમાનપણે વીશરનારા, અને જેને કોઈ પારકું પોતાનુંતથી એવા સર્વથકી પર તથા
દેહાવરતા મૃત્યુરૂપ કાળની પાછળ,પવનની અંદર જેમ રજ હડીને જાતપડેછે તે રીતે,જયથંત્ર અસમર્થ પ્રાણીઓ
(પોતપોતાનાં કર્મોને વશ થઈને) દોડીને જાત પડેછે. ૧૩૦ તેમજ કર્મોધીન પ્રાણીઓના આયુષ્યની લંબાઈ
અને કુક્ષ, એ બંને વાતોથી રહીત અને રચ્ય એવો, એ સમર્થ કાળજ કરેછે. ૧૩૧ હે રાજ (ધ્રુવ), કેટ-

હતી ભગવાનનાં અપીયણ રજૂતી રહેવાનું વરદાન આપ્યું, કે જેથી, ન તરી શકાય એવા સંસારને વગર મરે તરી જાય છે. ૥૮૥ ॥ પછી કૃપને પ્રીતિવાળા મનથી તે વરદાન આપીને ઇકવીડા સુત કુબેર, ત્યાં થઈ મુખનાં જોતાં જોતાંનાં એતર્યાન ધણ ગયા. અને કૃપ પશુ પોતાના નગરમાં પાછા ગયા. ૥૮૭ ॥ અને પાછળનાં વેચણે થઈ દક્ષીણાવાળા વસોથી, દેવો-સીધાઓ-દેવતાઓ-અને કર્મોદય, તથા કર્મોનાં ફળો આપનારા, મહેશ્વર ભગવાનનું પુજન કર્યું. ૥૮૮ ॥ તથા તેમને, એ ઉપાધી રહીત અચ્યુત ભગવાનની તીવ્ર બકતીથી, પોતાનામાં અને સર્વ પ્રાણીઓમાં પણ સર્વાત્મા અને સમગ્ર ભગવાનજ દેખાવા લાગ્યા. ૥૮૯ ॥ અને એ રીતનો સારો શીલવાળા-આદ્યોને માનનારા-સંકળા ઉપર દયા કરનારા-અને ધર્મે મર્યાદાનું રક્ષણ કરનારા કૃપને, પ્રભુએ પીતા સમાન માંન્યો. ૥૯૦ ॥ અને તેણે એ રીતે, ભોમ ભોગવવા થકી પુન્યોનો નાશ કરીને,

અને ભોમ નહીં ભોગવવા થકી અશુભ (પાપ) નો નાશ કરીને, છત્રીસ હજાર વરસ સુધી પૃથ્વીનું શાસન (રાજ્ય) કર્યું. ૥૯૧ ॥ એ રીતે ધણું વરસો તે મહાત્માએ, ઇદોયોને ચલાવમાન ન થવા દેતાં ત્રીવર્ગ (ધર્મ-અર્થ-અને કામ) ના ઉપયોગમાં લગાડીને, પછી રાજ્યાદી પુત્રને આપી દીધી. ૥૯૨ ॥ અને આ વીધને, આત્મ સ્વરૂપની અંદર અવીધા માયાએ, સ્વપ્ન અને મધર્વ નગરની પેઠે રચેલાનું માનીને, તથા પોતાનો દેહ-સ્ત્રી-સંતાન-સંબંધીઓ-સેન્ય-રીદી-બંધાર-અંતઃપુર-અને રમત મમતની રમણ જગ્યાઓ-તથા સમુદ્રથી વી-ટાવણું પૃથ્વીનું રાજ્ય, એસર્વ કાળેજ ઉત્પન્ન કરેલાનું જાણીને, તેપોતે ગદરીકાશ્રમમાં આસ્થાગયા. ૥૯૩-૯૪ ॥ અને ત્યાં જઈ પત્ની જળપટ્ટે શરીરના અવયવો અને ઉદરો આદીને શુદ્ધ કરી, આસન લગાવીને પ્રાણવાયુને જીવ્યો. અને ઉદીયાદીકનો મનમાં સંકોચ કરીને ભગવાનના સ્થળ એકમે વેશટ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરવા લાગ્યા. અને પાછળથી તેનો

વપર્મગશુશ્રુમા ॥ ૭ ॥ મૈત્રેય ૦ સરાજરાજેનવરા ચોદિતોદુષ્કેમહાભાગવતોમહામતિઃ ॥ હરૌસવત્રેઽચલિતાંસ્મૃતિયયાતરત્યયત્તેનદુરત્યયંત મઃ ॥ ૮ ॥ તસ્યપ્રીતેનમનસાતાંદત્વેડવિડાસુતઃ ॥ પશ્યતોંઽતર્દધેસોઽપિસ્વપુરંપ્રત્યપદ્યતા ॥ ૯ ॥ અથાયજતયજ્ઞેશંક્રતુભિર્ભૂરિદક્ષિણેઃ ॥ દ્રવ્યક્રિયાદેવતાનાંકર્મકર્મફલપ્રદં ॥ ૧૦ ॥ સર્વાત્મન્યચ્યુતેઽસર્વેત્રીઘ્રોઽભક્તિમુદ્દહન્ ॥ દદર્શાત્મનિભૂતેષુતમેવાવસ્થિતંવિભું ॥ ૧૧ ॥ તમેવંશોલસંપન્નંબ્ર ૨ પ્યંદીનવત્સલં ॥ ગોસારંધર્મસેતૂનાંમેનિરોપિતરંપ્રજાઃ ॥ ૧૨ ॥ ષટ્ત્રિંશદ્વર્ષસાહસ્રંશશાસક્ષિતિમંડલં ॥ ભોગૈઃપુણ્યક્ષયંકુર્વન્નભોગૈરશુભક્ષયં ॥ ૧૩ ॥ એવંબહુસવંકાલંમહાત્માવિચલેંદ્રિયઃ ॥ ત્રિવર્ગોપાયિકંનીત્વાપુત્રાયાદાનૃપાસનં ॥ ૧૪ ॥ મન્યમાનદ્વંવિશ્વંમાયારચિતમાત્મનિ ॥ અવિગારચિતંસ્વપ્નગંધર્વનગરોપમં ॥ ૧૫ ॥ આત્મરૂપત્યસુહૃદોવલમૃદ્વકોશમંતઃપુરંપરિવિહારભુવશ્ચરમ્યાઃ ॥ ભૂમંડલંજલધિમેશ્વલમાકલ્યકાલોપસૃષ્ટમિતિસપ્રયયૌવિશાલં ॥ ૧૬ ॥ તસ્યાંવિશુદ્ધકરણઃશિવવાર્વિંગાહ્યવધ્વાસનંજિતમરુન્મનસાહતાક્ષઃ ॥ સ્થૂલેદધારભગવત્પ્રતિરૂપેતદ્યાયંસ્તદવ્યવિતોવ્યસૃજત્સમાધૌ ॥ ૧૭ ॥ મર્કિંહરૌભગવતિપ્રવહન્નજસ્રમાનંદવાપ્પકલયામુહુર્ચમાનઃ ॥ વિહિચમાનત્તદયઃપુલકાચિતાંગોનાત્માનમસ્મરદસાવિતિમુક્તલિંગઃ ॥ ૧૮ ॥ સદદર્શવિમાનાગ્ર્યંનમસોઽવતરત્ધ્રુવઃ ॥ વિભ્રાજયદ્વશદિશોરાકાપતિમિવોદિતં ॥ ૧૯ ॥ તત્રાનુદેહદ્વૈચતુર્ભુજૌશ્યામૌકિશોરાવરુણાંબુજેક્ષ્ણૌ ॥ સ્થિતાવવષ્ટમ્યગદાંસુવાસસૌકિરીટહારાંગદચારુકુંડલૌ ॥ ૨૦ ॥ વિજ્ઞાયતાવુત્તમગાયર્કિંકરાવભ્યુત્થિતઃસાધ્વસવિસ્મૃતક્રમઃ ॥ નનામનામાનિગૃણન્મધુદ્વિપઃપાર્ષત્રધાનાવિતિસંહતાંજલિઃ ॥ ૨૧ ॥ તંદ્રુણાદામિનિવિષ્ટેત્સંદ્રવ્યંજલિપ્રશ્રયનઘકંધરં ॥ સુનંદનંદાવુપસૃત્યસસ્મિતંપ્રત્યૂચતુઃપુષ્કરનામસંમતૌ ॥ ૨૨ ॥ સુનંદનંદાવૂચતુઃભોભોરાજન્સુભદ્રંતેવાચંનોઽવહિતઃશૃણુ ॥ યઃપંચવર્ષસ્તપસાભવાન્દેવમતીત્પત્ ॥ ૨૩ ॥ તસ્યાશ્વિલજગદ્વાતુરાવાંદેવસ્યશાર્દૂળઃ ॥ પાર્ષદાવિહસંપ્રાપ્તૌનેતુંલાંમગવત્પદં ॥ ૨૪ ॥ સુદુર્જયંવિષ્ણુપદંજિતંત્વયાયત્સૂરયોઽપ્રાપ્યવિચક્ષતેપરં ॥ આતિષ્ઠતચ્ચંદ્રદિવાકરાદયોગ્રહર્ક્ષેતારાઃપરિયંતિદક્ષિણં ॥ ૨૫ ॥ અનાસ્થિતંતેપિત્તભિરન્યૈરપ્યંગકર્હિચિત્ ॥ આતિષ્ઠજગતાંવંદ્યંતદ્વિષ્ણોઃપરમંપદં ॥ ૨૬ ॥ એતદ્વિમાનઃવરઉત્તમશ્લોકમૌલિના ॥ ઉપસ્થાપિતમા

પશુ લાગ કરીને સમાધી કરી ૥૯૭ ॥ એમ સર્વ કાળ હરીભગવાનની બકતી કરવાપે તેમને વારંવાર વ્યાકૃતતાથી આનંદનાં આંસુ આવીને હૃદય ભીંજીજી જતું તથા ક્ષણે ક્ષણે થતાં. અમે તે લીંગ શરીરથી મુક્ત થયેલાને, પોતાનો દેહ હોવાનું સ્મરણ પણ મરી જતું હતું. ૥૯૮ ॥ પછી તે કૃપે, ઉગતા ચંદ્રમાની પેઠે દશે દીશાઓને પ્રકાશીત કરતું એ-ક ઉત્તમ વીમાન આકાશમાંથી ઉતરી આવતું દીધું. ૥૯૯ ॥ અને તે પછી એ ઉત્તમ દેવતાઓ, ચાર ભુજવાળા-શ્યામ વર્ણના-પુટ્ટતી જુવાનીવાળા-કમળ જેવી અને રાત્રી આખોવાળા-ગદાનો ટેકો દેહને હોલેલા-સારાં વસ્ત્રોવાળા અને સુંદર સુકૃત, કાર, પાનુબેષ, અને કુંડળા પેહેરેલાઓને પણ જોયા. ૧૦૦ ॥ એટલે તેમને ભગવાનના દાસ અને ઉત્તમ પાર્શદો જાણીને, હાથ જોડીને હજાર રહેલા કૃપ, મહેશ્વરના ધણ જવાથી પુજન આદીના કર્મને ભુલી જઈને, માત્ર નમસ્કાર કરી મધુદૃશ ભગવાનનાં નામોજી બોલવા લાગ્યા. ૧૦૧ ॥ ત્યારે પુષ્કર નાભ ભગવાનના પ્રીય એ બે નંદ અને સુનંદ પાર્શદોએ, તે ભગવાનમાંજ સ્થિતવાળા

અને ડોક નમાવીને હાથ જોડી હોલેલા કૃપની પાસે જઈને, તેને હસને મોટે કહ્યું કે. ૧૦૨ ॥ -પાર્શદો-કે રાજ્ય, તમારું બહું થાઓ. તમે સાવધાન થઈને અમારું વચન સાંભળો કે, પાંચ વરસની ઉંમરમાંજ તમે તપ કરીને જે ભગવાનને પ્રસન્ન કરેલા છે, તે આખા જગતને અને સારંગ ધનુષ્યને ધારણ કરનારા દેવતા, અમે પાર્શદો હોએ. અને તમને એ ભગવાનના પદમાં લેઈ જવાને સાઈ અર્ધી આવેલા છીએ. ૧૦૩-૧૦૪ ॥ મેઘવવાને માટે અતી કડીણ એવું વીંચનુંપદ, કે જેને સમરથીઓ પણ ન મેળવીશકવાથી માત્ર નીચે સ્ત્રીનેજ જોવા કરેછે. તથા સુયે-ચંદ્ર-અહો-નાક્ષત્રો-અને તારાઓ જેને દરતી પરદેશીયુ કરેછે. તે વીંચનુપદને તમે જીતી લીધું છે. ૧૦૫ ॥ માટે હે અંગ, જેને તમારા પિતૃઓ તથા બીજાઓ પણ કદી પામેલા નથી; એવા જગતે વંદન કરેલા વીંચુના પરમ પદને વીશે તમે રહો. ૧૦૬ ॥ અને ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનના પાર્શદોએ લેઈ આવેલા આ ઉત્તમ વીમાન ઉપર તમે મોટા આબુધવાળા ચઢો. ૧૦૭ ॥ મૈત્રેય-તે ઉચ્ચ ભગવાનના પ્રીય

પાશંદાની મહુર પાણી સાંભળવાથી ધ્રુવે નારી લેહને તીવ્રકર્મ કર્યું. અને પછી મુનીઓને પ્રણામ કરીને તે-
મના આશીર્વાદ લીધા. ૥૧૮૥૥ પછી વીમાનની પરિક્ષણ તથા પુનઃન કરીને અને પાશંદાને નમસ્કાર કરીને,
વીમાનમાં બેસવાની હજીજા કરતાં તેનું સ્વરૂપ સુવર્ણમય થઈ ગયું. ૥૧૮૭૥ ત્યારે તે ઉત્તાનપાદનો પુત્રે અંતરને
આવેલો દેહોઝીરલે એ મુનુને પણ આંખે દયાન આપીને (અર્થાત તેનો માર્ગ ઉપર સ્વીકાર કરીને) અન્-
નુત વીમાન ઉપર ચઢ્યા. ૥૧૮૮૥ ત્યારે દુરુબી-મુદગ-અને પદ્મવ આદી વાગ્યાં. મુખ્ય મંથનો નાચવા લા-
ગ્યા-અને ધ્રુવનો વરસાદ થયો. ૥૧૮૯૥ ત્યારે ધ્રુવને યજ્ઞે કેલમાં જતાં પેતાની મા મુનીની સાંભરી. અને
વીમાન થયો કે હું તે સંકેતને તજીને હુએમ સ્વર્ગમાં જઈશું. ૥૧૯૦૥ તેના બેલા હજીજીને પાશંદાએ જા-
ણીને, તેમજ ધ્રુવને, આજના જતા વીમાનમાં બેસીને જતી, તેણીને તેને દેખાડી. ૥૧૯૧૥ સ્થળે સ્થળે માર્ગમાં

વીમાનેમાં બેઠેલા દેવતાઓથી તેની સ્તુતી થતી હતી-અને ધ્રુવેથી વધવાતો હતો. એ રીતે જતાં તેણે અનુ-
ક્રમે મેહોને જોયા, ૥૧૯૨૥ તે બગવાનના વાદન (વૈગાન) વડે ત્રિશીરો અને મુનીઓ (સમગ્રથી) તે પણ
પાછળ નાંખીને, તે થઈ ઉપર ને પોતાના તેજવડે પ્રકાશીત હોઈને ત્રિશીરોને અને તેના ચકાર પણ પ્રકાશ
કરે છે: અને જોતાં, પ્રાણીઓ ઉપર દયા નહીં કરનારાઓ જઈ શકતા નથી, પણ પ્રાણી માત્રનું હોનેમાં બહુ
હજીજીનાઓ જાય છે: તે વીરુના પદમાં ધ્રુવ ગયા. ૥૧૯૩-૩૬૥ એ વીરુ બગવાનના પદમાં, જેમને આ-
ન્યુત બગવાન પ્રીય અને જાંવવરૂપ છે, એવા શાંત-સમદટીવાળા-મુદ-અને પ્રાણી માત્રને આનંદ પમાડ-
નારાઓને વલકે છે. ૥૧૯૪૥ એ રીતે તે બગવાન પદપણ ઉત્તાનપાદનો પુત્ર, ત્રણેયેકના માર્ગ ઉપરના
વીરુના મુદગમણી સરખો થઈને રહ્યો. ૥૧૯૫૥ હે વીરુ, ને જસવાર પણ બધ થતું નથી એવું બેસીર વેગ-

યુષ્મન્નધિરોદુંતમર્હસિ ॥ ૨૭ ॥ મૈત્રેય ० નિશમ્યવૈકુંઠનિયોજ્યમુસ્યયોર્નધુચ્યુતાંવાચમુરુક્ર પ્રિય ॥ કૃતાભિષેકઃ કૃતનિત્યમંગલો મુનીન્પ્રણ
મ્યાશિપમભ્યવાદયત્ ॥ ૨૮ ॥ પરીત્યાજ્યર્ચ્યધિષ્ણ્યાગ્ર્યંપાર્થદાવભિવંચચ ॥ હ્યેષતદધિષ્ઠાનુંવિભ્રદૂપંહિરમ્યં ॥ ૨૯ ॥ તદોત્તાનપદઃ પુત્રોદદ
શીતકમાગતં ॥ મૃત્યૌર્મૂર્ધિપદંદત્વા આરુરોહાદ્રુતંગ્હં ॥ ૩૦ ॥ તદાદુંદુભયોનેદુર્મદંગપણવાદયઃ ॥ ગંધર્વમુરુયાઃ પ્રજગુપેતુઃ કુસુમવૃષ્ટયઃ ૩૧
સચસ્વર્લોકમારોક્ષ્યન્મુનીતિજનનીધ્રુવઃ ॥ અન્વસ્મરદગંહિત્વાદીનાંયાસ્યત્રિવિષ્ટપાં ॥ ૩૨ ॥ ઇતિવ્યવસિતંતસ્યવ્યવસીયસુરોત્તમૌ ॥ દર્શયામા
સતુર્દેવીપુરોયાનેનગચ્છતી ॥ ૩૩ ॥ તત્રતત્રવપ્રશંસદ્ગિઃ પથિવૈમાનિકૈઃ સુરૈઃ ॥ અવકાર્યમાણોદદશોકુસુમૈઃ ક્રમશઃ પ્રાન્ ॥ ૩૪ ॥ ત્રિલોકીદેવયા
નેનસોઽતિવ્રજ્યમુનીનપિ ॥ પરસ્તાદ્યધ્રુવગતિર્વિષ્ણોઃ પદમથાભ્યાગાત્ ॥ ૩૫ ॥ યદ્વાજમાનંસ્વરુચૈવસર્વતોલોકાસ્ત્રયોહ્યનુવિભ્રાજંતે ॥ યન્ના
વ્રજન્જંતુપુયેઽનનુગ્રહાવ્રજંતિભદ્રાણિચરંતિયેઽનિશં ॥ ૩૬ ॥ શાંતાઃ સમદશઃ શુદ્ધાઃ સર્વભૂતાનુરંજનાઃ ॥ યાંત્યંજસાઽચ્યુતપદમચ્યુતપ્રિયવાંધ
વાઃ ॥ ૩૭ ॥ હત્યુત્તાનપદઃ પુત્રોધ્રુવઃ કૃષ્ણપરાયણઃ ॥ અભૂત્રયાણાંલોકાનાંચૂડામણિરિવામલઃ ॥ ૩૮ ॥ ગંભીરવેગોનિમિષંજ્યોતિષાંચક્રમાહિતં
॥ યસ્મિન્નમતિકૌરવ્યમેઢ્યામિવગવાંગણઃ ॥ ૩૯ ॥ મહિમાનંવિલોક્યાસ્યનારદોભગવાનુપિઃ ॥ આતોચંવિતુદન્શ્લોકાન્સત્રેઽગાયત્રચેતસાં
॥ ૪૦ ॥ નારદ ० નૂનંસુર્નતિઃ પતિદેવતાયાસ્તપઃ પ્રભાવસ્યસુતસ્યતાંગતિ ॥ દૃષ્ટ્વાઽભ્યુપાયાનપિવેદવાદિનોનવાધિગંતું પ્રભવંતિકિંનૃપાઃ ॥ ૪૧ ॥
યઃ પંચવર્ષોગુરુદારવાવશરૈર્ભિન્નેનયાતોલ્લદયેનદૂયતા ॥ વનંમદાદેશકરોઽજિતં પ્રભુંજિગાયતદ્ભક્તગુણૈઃ પરાજિતં ॥ ૪૨ ॥ યઃ ક્ષત્ર્વંધુર્ભુવિતસ્યા
ધિરુદમન્વારુરુક્ષેદપિવર્ષપૂગૈઃ ॥ ષટ્પંચવર્ષોયદહોભિરલ્પૈઃ પ્રસાદ્યવૈકુંઠમવાપતત્ ॥ ૪૩ ॥ મૈત્રેય ० એતત્તેઽભિહિતં સર્વયત્પૃષ્ઠોઽહમિહત્વયા ॥
ધ્રુવસ્યોદ્દામયશસશ્ચરિતંસંમતંસતાં ॥ ૪૪ ॥ ધન્યંયશસ્યમાયુષ્યંપુણ્યંસ્વસ્ત્યયનંમહત્ ॥ સ્વર્ગ્યંધ્રૌવ્યંસૌમનસ્યંપ્રશસ્યમઘમર્ષણં ॥ ૪૫ ॥ શ્રુત્વે
તચ્છ્રદ્યાઽભીક્ષ્ણમચ્યુતપ્રિયચેષ્ટિતં ॥ ભવેદ્ભક્તિર્ભગવતિયયાસ્યાત્કેશસંક્ષયઃ ॥ ૪૬ ॥ મહત્વમિચ્છતાંતીર્થશ્રોતુઃ શીલાદયોગુણાઃ ॥ યત્રતેજ
સ્તદિચ્છાંદાદોદ્દમનસ્વિનાં ॥ ૪૭ ॥ પ્રયતઃ કીર્તયેત્પ્રાતઃ સમવાયેદ્વિજન્મનાં ॥ સાયંચપુણ્યશ્લોકસ્યધ્રુવસ્યચરિતંમહત્ ॥ ૪૮ ॥ પૌર્ણમા

વાણું જોતીપથક (સુર્વ-ચંદ-અને તારાઓ આદીનું પ્રકાશીત મંડળ જેને કાળચક્ર પણ કહે છે તે) એ ધ્રુવના
આધારથીજ દાસશમાંના બળદોની ખેડે કર્યા કરે છે. ૥૪૭૫૥ એ ધ્રુવના મહીમાને આનુનારા બગવાન નાર-
દશીએ, પ્રજેનાઓના સત્રમાં તે જાગદ ગાયેલા શ્લોક નીચે પ્રમાણે છે. ૥૪૭૬૥ નારદ-પતીને બગવાન જા-
ણનારી મુનીતીને, પુત્રના તપના પ્રજાવતી ને ગતી મળી છે, તે ગતી વેદવાદી શાસ્ત્રો પણ, તેઓ અનેક ઉપા-
યોને જાણવા છતાં પણ પામી શકતા નથી, તેા બીજા રાગઓ વીચેરે તેા પામેજી ક્યાંથી. ૥૪૭૭૥ જેણે
પ્રાંચ વરસની ઉંમરેજ સાવકીમાંનાં વચનો રૂપી જાણેથી વીધાયલા હૃદયથી વનમાં જઈને મારા ઉપદેશ પ્ર-
માણે આચરણ કરી, બકોના મુજોથી પરાજ્ય પામનારા અજીત બગવાનને વશ કર્યા હતા. ૥૪૭૮૥ એ
પ્રાંચ વરસની ઉમરનાએ છ માસના થોડા કાળમાંજ વૈકુંઠ બગવાનને પ્રસન્ન કરીને તેમનાપદને મેળવ્યું હતું.
તેથી સ્થીતીને મનવડે પહેંચવાને પણ બીજા ક્ષત્રીઓને થયું વરસો લાગે. ૥૪૭૯૥ મૈત્રેય-સત્પુરુષોને ગમે

એવું, મેડી કીર્તીવાળા ધ્રુવનું ચરીત મેં તમને આ રીતે સંપણું કર્યું. ૥૪૮૦૥ ધન-વશ-આયુષ્ય-પુણ્ય-સ્વર્ગ
આતીયજ પદ-અને આનંદને આપનારું, પાપ માત્રનો નાશ કરનારું, તથા વળાણને ચોગ્ય-મેહડું કરવાજારી, એવા
આ અન્યુત બગવાનના પ્રીય ધ્રુવના ચરીતને ને વારંવાર શ્રદ્ધાસહીત સાંભળજે, તેને સર્વ કંઠેશને મટાડ-
નારી બગવાનમાં બકી ઉપજ થશે. ૥૪૮૧૥ અને એને સાંભળનારાઓને શીવ આદી મુજો-મેટાકા હજીજ-
નારાઓને મેટાકા-પ્રજાવતી હજીજવાળાઓને પ્રજાવ-અને મેટાકાન વાળાઓને માન મળશે. ૥૪૮૨૥ હોજી
એકા મળીને સવારે તથા સાંજે, પતીત કીર્તીવાળા ધ્રુવના આ મેટા ચરીતનું સાવધાન પઞ્જે કીર્તન કરશે
અથવા શ્રદ્ધાવાળાઓને, પુત્રને-અગાવાર્યાએ-પારશે-શ્રવણ નક્ષત્રમાં-ક્ષયદીપમે-વતીપાને-સંકુતી ગદલા-
વાને દીપમે-અથવા સ્ત્રીવારે નીકામપણે બગવાનના ચરણો આશ્રય લેઈને સંભળાવશે, તે પોતે આત્મસ્વ-
રૂપમાં સંતોષ વાળો થઈને શીદીને પામશે. ૥૪૮૩-૪૪-૫૦૦ ને કોઈ સત્પુરુષોના માર્ગનું અનુત સરખું આ

જ્ઞાન અજ્ઞાનીઓને આપે છે. તે દયાળુ અને મરીમોનું ભક્ત કરનારાનાં કપર ભગવાન દયા કરે છે. ૧૧૧૩ ॥ હે વીરુર, વીરમાત અને અતી શુદ્ધ કર્મ કરનારા મુનિનું ચરીત મેં તમને આ રીતે કહ્યું કે જે મુવ આગક છતાં રમવાનાં પદાર્થ અને માનું પર તજીને વીરુરભગવાનને શરણે ગયા હતા. ૧૧૧૪ ॥ ૦૩ ॥ ૦૪ ॥ ૦૫ ॥ ૦૬ ॥ ૦૭ ॥ ૦૮ ॥ ૦૯ ॥ ૧૦ ॥ ૧૧ ॥ ૧૨ ॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ ૨૮ ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ ૪૦ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ ૪૫ ॥ ૪૬ ॥ ૪૭ ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ ૫૧ ॥ ૫૨ ॥ ૫૩ ॥ ૫૪ ॥ ૫૫ ॥ ૫૬ ॥ ૫૭ ॥ ૫૮ ॥ ૫૯ ॥ ૬૦ ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥

દશતા ઉપર પ્રમાણે મગધુર ભગવાનનું પુત્રન વીરે કહ્યું હશે. ૧૧૧૪ ॥ તે હે આદ્ય, જે અથો નારદને જે જે ભગવન કથાઓનું વર્ણન તેમની પાસે કર્યું હોય, તે તે સવળું સાંભળવાની કૃતિઓના મને તમે કહે. ૧૧૧૫ ॥ મૈત્રેય-પુત્રના પુત્ર ઉત્તરે. આપ વનમાં ગયા ત્યારે રાજ્યાસનની અને ચક્રવર્તિપણાની પી-તાની લક્ષ્મીની ધરણ કરી નહીં. ૧૧૧૬ ॥ કારણુ તે, જન્મ થયે જ શાંત-સમદર્શી-સંગ રહીને-અને સર્વને વી-શે અંતરમાં રહેલા આત્માને તેમજ આત્માને વીરે સર્વ શ્રેષ્ઠ રહેલાને વેળવાયો હતો. ૧૧૧૭ ॥ તથા અ-વીરોત્તર ગોવિંદવારૂપ અમીતરે કર્મનાંધરૂપ તેની સવળી વાસનાઓ યાજી જઈને, તે પોતાને વીરે, જ્ઞાનમય-એક-આત્મા-સર્વદાઆનંદરૂપ-અને વીરદને તરેલા નીચાણુ જાહને પ્રાપ્ત કરી રાખવાથી, આત્મા સીવાય બીજું કશું દેખતો નહોતો. ૧૧૧૮ ॥ તેથી, ગાંધર્વ જતાં અજ્ઞાનીઓના ભેલામાં, તેમના તરફ નજર

સ્વાંસિનીવાલ્યાંદ્વાદશ્યાંશ્રવણેઽથવા ॥ દિનક્ષયેવ્યતીપાતેસંક્રમેર્કદિનેઽપિવા ॥ ૪૯ ॥ શ્રાવયેચ્છદ્ધાનાનાંતીર્થપાદપદાશ્રયઃ ॥ નેચ્છંસ્તત્રા-ત્મનાત્માનંસંતુષ્ટહતિસિદ્ધતિ ॥ ૫૦ ॥ જ્ઞાનમજ્ઞાનતત્વાયયોદ્યાત્સત્પથેઽમૃતં ॥ કૃપાલોર્દીનનાથસ્પદેવાસ્તસ્યાનુગૃહ્ણતે ॥ ૫૧ ॥ હૃદંમયાતેઽ-ભિહિતંકુરુદ્ધહધ્રુવસ્પવિરુપાતવિશુદ્ધકર્મણઃ ॥ હિત્વાઽર્ભકઃક્રીડનકાનિમાતુર્ગૃહંચવિષ્ણુંશરણંયોજગમા ॥ ૫૨ ॥ ૬૦ ॥ ૦૫ ॥ ૦૬ ॥ ૦૭ ॥ ૦૮ ॥ ૦૯ ॥ ૧૦ ॥ ૧૧ ॥ ૧૨ ॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ ૨૮ ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ ૪૦ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ ૪૫ ॥ ૪૬ ॥ ૪૭ ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ ૫૧ ॥ ૫૨ ॥ ૫૩ ॥ ૫૪ ॥ ૫૫ ॥ ૫૬ ॥ ૫૭ ॥ ૫૮ ॥ ૫૯ ॥ ૬૦ ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥

નહી કરનારો તે: જડ-અંધ-અધેર-કન્ન-મુગ્ધ-અને યજ્ઞનું એવગાદ મેલેલા અક્ષી સરમે જણાતો હતો. ૧૧૧૯ ॥ અને કુમારા શુદ્ધ પુરુષો તથા પ્રધાનેને વધુ તે જડ સરમે અને ગાંધર્વો સાચકથી, તેમજ, તેના થકી નાના, જમીના દીકરા વસરો રાજા પાતાઓ. ૧૧૨૦ ॥ પણ તે વસરોની પ્રીત સ્ત્રી સ્વર્ગથીએ પુણ્યાર્ણ-તીર્થમંદુ-દર્શ-વસુ-અને જળ એ છ પુત્રોને જણા. ૧૧૨૧ ॥ એ પુણ્યાર્ણને પ્રગા અને દોષા એ એ સ્ત્રીઓ હતી. તેમાંની પ્રથા થકી પ્રાન્તકાળ-મધ્વાન્દ-અને સાવકાળ એ ત્રણ પુત્રો થયા. ૧૧૨૨ ॥ અને દોષાને પણ પ્રદોશ-વીર્ય-અને જ્યુષ્ટ એ ત્રણ પુત્રો થયા. અને જ્યુષ્ટે પુષ્કરીણી-મતી સ્ત્રીમાં સર્વ તેના નામે પુત્ર થયો. ૧૧૨૩ ॥ એ સર્વેનાએ આકૃતી નામની સ્ત્રીમાં ઉત્પન્ન કરેલા પુત્ર ચક્રએ મનુષ્યું મે-ળવેલું છે. ૧૧૨૪ ॥ એ ચક્રની સ્ત્રી નડવગાને, પુર-કુલ-સીત-ધુમ-સત્પાત-ધુનદન-અન્નીશ્રવ-અનીશવ-

પ્રધુમ્ન-સીતી-અને ઉદમુક નામના અગ્નીગાર નીર્મળ પુત્રો થયા હતા. ૧૧૨૫ ॥ ઉદમુકને તેની સ્ત્રી પુષ્કરી-ણીમાં, અંગ-સુમના-અન્ની-કનુ-અન્ની-અને ન્યાય એ નામના છ કિતમ પુત્રો થયા હતા. ૧૧૨૬ ॥ અન્ન-ની સ્ત્રી સુતીયાએ કમ વેનને જન્મ આપ્યો હતો, કે જેની દુષ્ટતાથી દેશવ્ય પામેલા અંગરાજ પોતાના નગર થકી ગાળી ગયા હતા. ૧૧૨૭ ॥ અને હે અંગ, તે વેનને, વાણીકા વચ્ચેયળા મુનીઓએ કાપ કરીને આપ દેવાથી તેના પ્રીય નીકળી જતાં, પાછળથી તેના જન્મજા કાથનું મંથન કરતાથકી ઉત્પન્ન થયેલા, નારાય-ણના અંશરૂપ પેદાશ રાજ્ય પૃથુને; તે કાળે રાજવીનીની અને ચોરો આદીથકી પીડાતી પ્રવર્તતા પૃથીપતિ કર્યો હતો. ૧૧૨૮ ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ ૨૮ ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ ૪૦ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ ૪૫ ॥ ૪૬ ॥ ૪૭ ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ ૫૧ ॥ ૫૨ ॥ ૫૩ ॥ ૫૪ ॥ ૫૫ ॥ ૫૬ ॥ ૫૭ ॥ ૫૮ ॥ ૫૯ ॥ ૬૦ ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥

જાણનારા મુનીઓને દુષ્ટ દેહકાને દંડ આપવાના મનને ધારણ કરનારા રામના ઉપર, તેના કયા અપરાધને માટે, અહાદેહ(શ્રાપ)નો કપષેત કરવો પડ્યો, તે દેહાગરના પ્રાથમિક પાતક(રામના) દેવને દુઃખ દેતા હોય તેવા પુત્ર દેવતથા મારી નાંખવાને યોગ્ય થતા નથી, કેમકે તેઓ પોતાના તેજસ્વર સાક્ષીઓ દેવતાઓની સક્તિઓને ધારણ કરે છે. ૧૨૩૥ દેહાગર, તમે પર નયા અવર. (એટલે પરમાત્મા અને માયા)ના તત્વને જાણનારાઓમાં શ્રેષ્ઠો. માટે દુઃશ્રદ્ધાવાન તથા બહાને, એ મુનીયાના દીકરાનું સંપૂર્ણ ચરીત્ર કહી સંભળાવો. ૧૨૪૥-મૈત્રેય-અંગ રામએ એક મોટો અપરાધ યજ કર્યો હતો. તેનાં વેદવાદી બ્રાહ્મણોએ એકાદવા છતાં દેવતાઓ બચાવે આપ્યા નહીં. ૧૨૫૥-ત્યારે બ્રાહ્મણોએ વાનવ્ય પામીને મનને કહ્યું કે, આપ શ્રદ્ધાવાને આપેલા યજના પદાર્થમાં કાંઈ દેશ નથી, અને યજમારી અમે યજા બાબત; વેદનિયમે વીરો પશુ દેવતાઓનો અગારે

આપરાધ થયેલાનું અપારા નેવામાં આવતું નથી. છતાં પશુ કર્મના સાક્ષી દેવતાઓ, પોત પોતાના ભાગને લેતા નથી. ૧૨૬-૨૭-૨૮-મૈત્રેય-એ રીતનું બ્રાહ્મણનું વચન સાંભળવાથી કચવાયલા યજમાન અપરાધને, બ્રાહ્મણની આગથી મૌનવ્રત તરુને અભાષરોને પુછ્યું કે, મોલાભ્યા છતાં દેવતાઓ આવતા નથી અને ભાગ પશુ લેતા નથી, તો હે અભાસરો, એનું નીંદા પુછા કામ મે થું કરેલ છે તે જણાવો. ૧૨૭-૨૮-મૈત્રેય-સભાસરો-હે ગમ તમારે આ જન્મનું તો પાપ કેમ પશુ પ્રકારનું નેવામાં આવતું નથી. પશુ કદાચ પૂર્વ જન્મનું પાપ ફાલ કે જેથી તમે પ્રગટીત છો. ૧૨૯૥-એટલા માટે હે રામ, તમે પોતે પુત્રવાન થવા-રૂપ કલ્યાણનું સાધન કર્યા માટે પુત્રની કામનાથી કદી છડો; એટલે યજ એકના ભગવાન તમને પૂત્ર આપશે. ૧૩૦૥-ત્યારે તમે સાક્ષાત્ યજ પુરશ કરી ભગવાનના મનને પુત્રની કામનાથી ધારણ કરશો, ત્યારે

ગ્વજામુનયઃ કિલ ॥ ગતાસોમ્તસ્ય ભૂયસ્તે મમંધુર્દક્ષિણં કરં ॥ ૧૯ ॥ અરાજકે તદાલોકે દમ્યુભિઃ પેઢિતાઃ પ્રજાઃ ॥ જાતો નારાયણાં શેનઠ્ઠુરા
દ્યઃ ક્ષિતીશ્વરઃ ॥ ૨૦ ॥ વિદુરઃ ૦ તસ્ય શીલનિધે સાધોર્વ્રહ્મણ્યસ્ય મહાત્મનઃ ॥ રાજઃ કથમભૂદુષ્ટપ્રજાયદ્વિમનાયયો ॥ ૨૧ ॥ કિંવાં હોવેન મુદ્દિશ્ય
બ્રહ્મદંડમયુયુજન ॥ દંડવ્રતધરે રાજિમુનયો ધર્મકો વિદાઃ ॥ ૨૨ ॥ નાવધ્યેયઃ પ્રજાપાલઃ પ્રજાભિરધવાનપિ ॥ યદસૌલોકપાલાનાં વિમત્યોં જઃ સ્વ
તેજસા ॥ ૨૩ ॥ એતદાસ્થાહિમે વ્રહ્મન્સુનીયાત્મજચેષ્ટિતં ॥ શ્રદ્ધધાનાય ભક્તાય ત્વં પરાવરવિત્તમઃ ॥ ૨૪ ॥ મૈત્રેયઃ ૦ અંગોઽશ્વમેધં રાજર્ષિરાજહાર
મહાક્રતું ॥ નાજગ્મુર્દેવતાસ્તસ્મિન્નાદ્દુતાબ્રહ્મવાદિભિઃ ॥ ૨૫ ॥ તમૂચુર્વિસ્મિતાસ્તત્રયજમાનમથર્ત્વિજેઃ ॥ હર્વીષિહૂયમાનાનિ નતે ગૃણંતિ દેવતાઃ
॥ ૨૬ ॥ રાજન્હર્વીષ્યદુષ્ટાનિ શ્રદ્ધયા સાદિતાનિ ॥ હંદાંસ્યયાતયામાનિ યોજિતાનિ ધૃતવ્રતૈઃ ॥ ૨૭ ॥ નવિદામેહદેવાનાં હિલનં વયમવપિ ॥ યન્ન
ગૃણંતિ ભાગાન્સ્વાન્યે દેવાઃ કર્મસાક્ષિણઃ ॥ ૨૮ ॥ મૈત્રેયઃ ૦ અંગોઽદ્વિજવચઃ શ્રુત્વા યજમાનઃ સુદુર્મનાઃ ॥ તત્પ્રપ્ત્યં સૃજદ્વાચંસદસ્યાંસ્તદનુજ્ઞયા ૨૯
નાગચ્છંત્યાદ્દુતાદેવાનગૃણંતિ ગ્રહાનિહા ॥ સદસસ્પતયો વ્રૂત દિઃ પૃથ્વિઃ ॥ યાકૃતં ॥ ૩૦ ॥ સદસસ્પતઃ ૦ નરદેવેહ ભવતો નાઘંતાવન્મનાકૃત્યિતં ॥ અ
સ્ત્યેકે પ્રાક્તનમર્થયદિદેદૃક્ત્વમપ્રજઃ ॥ ૩૧ ॥ તથા સાધયમ્ભંતે આત્માનં સુપ્રજન્તપ ॥ ઇષ્ટે પુત્રકામસ્ય પુત્રં હ્યસ્ય તિયજ્ય ભુક્ ॥ ૩૨ ॥ તથા સ્વભા
ગધેયાનિ ગ્રહીણ્યંતિ દિવોક્સઃ ॥ યચ્છપુરુષઃ સાક્ષાદપત્યાયહરિર્વૃતઃ ॥ ૩૩ ॥ તાંસ્તાન્કામાન્હરિર્દયાદ્યાન્યાન્કામયતે જનઃ ॥ આરાધિતો ય
યૈવૈષાંતથા પુંસાં ફલોદયઃ ॥ ૩૪ ॥ ઇતિ વ્યવસિતા વિપ્રાસ્તસ્ય રાજઃ પ્રજાતયે ॥ પુરોડાશં નિરવપન્શિપિ વિષ્ટાય વિષ્ણવે ॥ ૩૫ ॥ તસ્માત્પુરુષઉત્તસ્થૌ
હેમમાલ્યમલાંબરઃ ॥ હિરણ્મયેન પાત્રેણ સિદ્ધમાદાય પાયસં ॥ ૩૬ ॥ સવિપ્રાનુમતો રાજા ગૃહીત્વાંઽજલિનોદનં ॥ અવગ્રાયમુદાયુક્તઃ પ્રાદાત્પત્યા
ઉદારધીઃ ॥ ૩૭ ॥ સાતત્પુંસવનં રાજીપ્રાશ્યતૌ પત્યુરાદધે ॥ ગર્ભકાલઉપાવૃત્તે કુમારં સુપુત્રેઽપ્રજા ॥ ૩૮ ॥ સર્વાલેપપરુષો માતામહમનુવ્રતઃ ॥
અધર્મી શોદ્ધવં મૃત્યુંતેના ભવદધાર્મિકઃ ॥ ૩૯ ॥ સશરાસ્ત્રપુણ્યપ્રગયુર્વનગોચરઃ ॥ હંતિ સાધૂન્મૃગાન્દીનાન્વેનોઽસાવિત્યરૌજનઃ ॥ ૪૦ ॥ આક્રી
ડક્રીડતો બાલાન્વયસ્યાનતિદારુણઃ ॥ પ્રસહ્યનિરનુક્રોશઃ પશુમારમમારયત ॥ ૪૧ ॥ તં વિચક્ષ્ય સ્વલંપુવં શાસનૈર્વિવિધૈર્નૃપઃ ॥ યદાનશાસિતુંક

એ પ્રકારે કરવાથી દેવતાઓ પશુ પોત પોતાના ભાગોને લેશે. ૧૩૩૥ કેમકે માણસો જેવી જેવી કામનાથી કરી ભગવાનનું આરાધન કરે છે, તેવી તેવી કામનાઓ કરી ભગવાન તેમને આપે છે. એટલે પુત્રોની પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે જ જાણો ઉદય થાય છે. ૧૩૪૥-મૈત્રેય-પછી એ પ્રકારના નીશ્ચયવાળા બ્રાહ્મણોએ, એ રામને પુત્ર થવા માટે વીંધેલા નામ લેઈને અગ્નીમાં પુરોડાશ દેરાયું. ૧૩૫૥-એટલે તેમાંથી સોનાની માળા, અને નીમળ વચ્ચે પેઢેરો પુરશ સોનાના પાત્રમાં દુધપાક લેઈને નીકળ્યો. ૧૩૬૥-ત્યારે બ્રાહ્મણોની સલાહથી, એ મોટી પુદ્ગલો રામએ, તે દુધપાક પોતાના હાથમાં લેઈ મુકીને, આનંદ સહીત પોતાની રાણીને આપ્યો. ૧૩૭૥-અને પોતાના સ્વમીના સમક્ષ એ પુત્ર આપનારો દુધપાક તે રાણીએ ખાવાથી, તેને રતુ કાગે ગર્ભ રહીને, દીવસ પુરા થયે દીકરો અવતર્યો. ૧૩૮૥-અને તે પુત્ર, જાણકપણથીજ, તેની માનો પાપ શુદ્ધ કે જે અ-

ધર્મના અંશથી થયેલો છે, તેને અનુસરવાથી (એટલે મોક્ષાળ પક્ષઉપર પડવાથી) અતીકુર અને અધર્મનું આચરણ કરનારો થયો. ૧૩૯૥-અને તે ધનુષ્ય ઉપાડીને વનમાં જઈ શ્રીયા કરતાં સાધુઓને-શ્રીઓને-અને દીન લોકોને મારવા લાગતાં લોકોમાં પેકાર કર્યો કે, આતો "વેન" છે. ૧૪૦૥-તથા તે નીર્દય-અતીક્રમ-અને સદન થઈ શકે નહીં એવો; રમત રમતાં, પોતાના સરખી ઉમરના આગકાને પશુ આટકીની પેઢે મારી નાંખવા લાગ્યો. ૧૪૧૥-એ જાળ પુત્રને ધણે પ્રકારે શીખાવણ આપવા છતાં, જ્યારે તેને સમગ્રવવામાં પોતે અશક્ત હોવાનું અંગ રામએ જોયું, ત્યારે તેમનું મન ધણુંજ કચવાઈ ગયું. ૧૪૨૥ (અને મોલ્યા કે) "જે મૃદરથાશ્રમીઓ સંતાન લીનાના છે, તેમણે વીરોશ કરીને ભગવાનને પુજેલા હશે; કારણ દુષ્ટ છોકરાંથી ઉત્પન્ન થનારાં અસહ્ય દુઃખો તેમના નેવામાં આવતાં નથી. ૧૪૩૥-માટે આપકીર્તી-મોટો અધર્મ-સર્વેની સાથે વીરોધ-અને એન લીનાની

પીઠાઓ, પુરોહિતોને નેનાયથી ચાપછે; તથા જેને લીધેજ ધર કેવળ દુઃખરૂપ થઈ પડેછે; એવાં છોકરાં ના-
મથી કહેવાતા, પોતાના મોદરૂપ બંધનને ક્યો યાનવાન પુરુષ સારૂ માને. ॥૪૪-૪૫॥ તોપણ નેનાયથી
મનુષ્યોને ધરથી વૈરાગ્ય કેવળ થાયછે એવાં ધરને, કેવળ દુઃખરૂપ કરી નાંખનારાં “દુષ્ટ છોકરાંઓને; શોકને
ઉત્પન્ન થવાના કારણરૂપ “સારાં છોકરાં” એના કરતાં હું ઉત્તમ માનુંછું. ॥૪૬॥ એ રીતે વૈરાગ્ય પામેલા
અંતરાત્મની હ્રમ હડી મઠ. પછી એ વેનની માને અરથી રાતને સમયે સુનેલીજ મુકાને, અને મોટી સમ-
ઘીવાળા ધરને પણ તરુને, લોકોના બાલુવામાં ન આવે તેમ અંતરાત્મ હડીને ચાલ્યા ગયા. ॥૪૭॥ પછી
પુરોહિત (ગોર)-પ્રધાનો-અને સર્વાં સંનથીઓએ તથા પ્રજાએ, પોતાના રાજાને વૈરાગ્યવાળા મનથી ચાલી
નીકળેલાનું સાંભળીને, ધણે શોક કરી વીંહળ થઇને; કાચા થોમીઓએ, છુપાઇ ગયેલા પુરુષમગવાને શો-

ધવાની પેઠે, પૃથ્વીને વીશે તેમનો શોષ કર્યો. ॥૪૮॥ પણ હે વીરુર, જ્યારે રાજાનો પત્તો ન લાગવાથી તે-
મનો ઉદ્ધોગ વ્યર્થ ગયો, ત્યારે તેમણે શહેરમાં પાછા આવીને, અંતરાત્મને મોટે, સાં એકઠા થયેલા રશીઓને
નમસ્કાર કરીને, રાજાનો નાશ થવાની વાત જણાવી. ॥૪૯॥ છત્રીથી ૦ બા ૦ ચો ૦ રક. તેરમે અ. સં. ॥૧૩॥
અધ્યાય ૧૪ મે -વૈરેય.-સારે લોકોના કટ્યાણુ તરફ જોતારા મૃગ આદી મુનીઓએ રક્ષણ કરનારા
(રાજા) વીના મનુષ્યોની પશુ સરખી સ્થિતી થયેલી જોઇને, તે વીર પુત્રની મા સુનીયાને બોલાવીને, પ્રધા-
નોને નહીં મમતા વેનનો, તે બ્રહ્મવાદી બ્રાહ્મણોએ અભીશોક કરીને તેને પૃથ્વીપતી (રાજા) કર્યો. ॥૧-૨॥
એટલે અત્યંત ભયંકર શીક્ષા કરનારા વેનને રાજાવાદી ઉપર એટલે સાંભળીને, સાપના ત્રાસથી ઉદ્ભવે ભ-
રાઇ જવાની પેઠે, સર્વે ચોરાદીક સંતાઇ ગયા. ॥૩॥ પછી તે, રાજાના આસન ઉપર એટલે-આડે પ્રકારની

લ્પોઘ્નશમાસીત્સુદુર્મનાઃ॥૪૨॥પ્રાયેણાભ્યર્ચિતોદેવોયેપ્રજાગૃહમેધિનઃ॥ કદપત્યઘૃતંદુઃસ્વંયેનવિંદંતિદુર્ભરં॥૪૩॥યતઃપાપીયસીર્કોર્તિરધ
ર્મશ્ચમહાદૃણાં॥યતોવિરોધઃસર્વેપાંયતઆધિરનંતકઃ॥૪૪॥કસ્તંપ્રજાપદેશંવૈમોહબંધનમાત્મનઃ॥પંડિતોવહુમન્યેતયદર્થાઃક્રેશદાગૃહાઃ
॥૪૫॥કદપત્યંવરંમન્યેસદપત્યાચ્છુચાંપદાત્॥નિર્વિદ્યેતગૃહાન્મર્ત્યોપત્કેશનિવહાગૃહાઃ॥૪૬॥એવંસનિર્વિણ્ણમનાનૃપોગૃહાન્નિશીથઉત્થા
યમહોદયોદયાત્અલબ્ધનિદ્રોડુનુપલક્ષિતોનૃભિર્હિત્વાગતેદેવસુદંદ્રસુદંદ્રાં॥૪૭॥વિજ્ઞાયનિર્વિદ્યગતંપર્તિપ્રજાઃપુરોહિતામાત્યસુતદ્વજાદયઃ
॥વિચિક્વ્યુર્વ્યામતિશોકકાતરાયથાનિગૂંધપુરુષંકુરોધિનઃ॥૪૮॥અલક્ષ્યંતઃપદવીંપ્રજાપતેર્હતોદ્યમાઃપ્રત્યુપસૃત્યતેપુરીં॥ઋષીન્સમેતાન
ભિવંદ્યસાશ્રવોન્યવેદયન્પૌરવમર્ત્યવિષ્ણવં॥૪૯॥ઇ૦મા૦મ૦ચ૦ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ॥૧૩॥મૈત્રેય૦ઘૃગ્વાદયસ્તેમુનયોલોકાનાંક્ષેમદર્શિ
નઃ॥ગોમ્તર્યસતિવૈનૃણાંપશ્યંતઃપશુસામ્યતાં॥૧॥વીરમાતરમાદ્યસુનીયાંબ્રહ્મવાદિનઃ॥પ્રકૃત્યસંમતંવેનમભ્યર્ષિચન્પર્તિભુવઃ॥૨॥શ્રુતાનૃપા
સનગતંવેનમત્યુગ્રશાસનં॥નિલિલ્યુર્દસ્યવઃસર્વેસર્પત્રસ્તાઙ્ગવાલ્લવઃ॥૩॥સઆરુઢનૃપ્યાનઉન્નદ્વોઽષ્ટવિભૂતિભિઃ॥અવમેનેમહાભાગાંસ્ત
બ્ધઃસંભાવિતઃસ્વતઃ॥૪॥એવંમદાંધઉત્તિક્તોનિરંકુશઙ્ગવદ્વિપઃ॥પર્યટન્નથમાસ્થાયકંપયન્નિવરોદસી॥૫॥નયપૃથ્વ્યંનદાતવ્યંનહોતવ્યંદ્વિજાઃ
ઘટિતાઙ્ગિતિન્યવારયદ્ધર્મમેરીઘોષેણસર્વશઃ॥૬॥વેનસ્યાવેક્ષ્યમુનયોદુઃસ્વવિચેષ્ટિતં॥વિન્દ્યલોકવ્યરંદંદુઃસ્વચુઃસ્મસન્નિઃ॥૭॥અ
હોઽભયતઃગાંધર્ભોદ્યવ્યદનંમહત્॥દારુણ્યુભયતોદીપ્તેઙ્ગવત્સ્કરપાલયોઃ॥૮॥અરાજકભયાદેષકૃતોરાજાઽતદર્હણઃ॥તતોઽપ્યાસીદ્ધ
યંલઘ્યકથંસ્યાત્સ્વસ્તિદેહિનાં॥૯॥અહેરિવપયઃપોષઃપોષકસ્તપ્યનર્થઘૃત્ત્વેનઃપ્રકૃત્યૈવલ્લઃસુનીયાગર્ભસંભવઃ॥૧૦॥નિરુપિતઃપ્રજા
પાલઃસહિષ્ણંસતિવૈપ્રજાઃ॥તથાપિસાંત્વયેન્મુનાસ્માન્તત્કંસ્પૃશેત્ત્વં॥૧૧॥તદ્વિદ્વદ્વિદ્વદ્વેનોઽસ્માભિઃપુતોનૃપઃસાંભિતોયદિનો
વાચંનગ્રહીણ્યત્યધર્મકૃત્ત્વં॥૧૨॥લોકધિક્કારસંદગ્ધંદહિણ્યામઃસ્વતેજસાં॥એવમશ્વવસાયૈનંમુનયોગૂઢમન્યવઃ॥ઉપવ્રજ્યાબ્રુવન્વેનંસાંત્વયિ
ત્વાચસામભિઃ॥૧૩॥મુનય૦નૃપવર્યનિબોધૈતદ્યત્તેવિજ્ઞાપયામમોઃ॥આયુઃશ્રીબલકીર્તિનાંતવતાતવિવર્દનં॥૧૪॥ધર્મઆચરિતઃપુંસાંવાહ

વીશુતીઓથી હડેલે-અને પોતાનીજ પોતાને ઉત્તમ માનનારા વેન, અકડ જાનીને મહાત્માઓનું પણ અપમાન
કરવા લાગ્યો. ॥૪૪॥ અને એ રીતે મઠથી હડેલો તે, અંકુશ વીનાના દાયાની પેઠે, રથમાં બેસીને આકાશ
તથા પૃથ્વીને ધ્રુવવતો ફરવા લાગ્યો. ॥૪૫॥ તથા તેણે દરેક પીઠાવીને, કાષ્ટ દીઠેએ કહીપણ થઈ કરવા
નહીં-દાન આપવાં નહીં-અને હોમ પણ કરવા નહીં, એમ કરીને સર્વ પ્રકારથી ધર્મ બંધ કરી નાંખ્યો. ॥૪૬॥
ત્યારે એ રીતની દુષ્ટ વેનની વર્ણવું, અને લોકને તેથી થતું દુઃખ જોઇને, સર્વ મુનીઓએ એકઠા થઈ દયા
થઈ વીચાર કરીને તેઓ બોલ્યા કે. ॥૪૭॥ “અરે આતો એક તરફથી જાગવા લાગેલા લોકડાની પેઠે, એરો
તથા રાજા તરફથી લોકોને મોડું દુઃખ આવી પડ્યું છે. ॥૪૮॥ રાજા ન હોવાથી બધા થવાનું જાણી રાજ્યપ-
દને ન લાયકને રાજા બનાવેલા વેનથી દાસમાં લોકને બધ થાયછે, તો હવે પ્રજાનું બહું કવે પ્રકારે થાય?
॥૪૯॥ દુઃખ પાછને ઉછેરેલો-સાપ ઉછેરનારોજ દુઃખ આપનારો થાયછે, એ રીતે સુનીયાના ગર્ભમાં કેવળ થવાથી

પ્રકૃતી થકીજ ખળ, વેનને પ્રજાએ રાજા કરવાથી, તે વેનજ પ્રજાનો નાશ કરવાનું કરેછે. તોપણ આપણને તેનું
પાપ રપક ન કરે તે સારૂ, આપણે તેને સમજાવવો જોઈએ. ॥૧૦-૧૧॥ દુષ્ટ આચરણવાળા વેનને, બાલુવા
છતાં આપણે તેને રાજા કરેલો છે. તો અધર્મ કરનારો તે જ્યારે આપણાં શીખામણનાં વચનને નહીં માને,
ત્યારે લોકોના ધીકારથી બળી રહેલા તેને આપણે પોતાના તેજવડેજ બાળી નાંખીશું. ॥૧૨॥ એ પ્રમાણે
નિશ્ચય કરેલા-મુનીઓ, કાષ્ટને છાનો રાખીને વેનની પાસે ગયા. અને (શામનો) નીતીનાં વચનોવડે તેનું સાં-
ત્વન કરવાને બોલ્યા કે. ॥૧૩॥ -મુનીઓ-હે મહારાજ, તમારું આયુષ્ય-જળ-લક્ષ્મી-અને કાર્તી વધે એવી
આમારી વીનંતી સાંભળો. ॥૧૪॥ સંગરહીત પુરોહિત વાણી-મન-શરીર-અને બુદ્ધીથી આચરેલો ધર્મ, શોક-
રહીત પરલોકને અને એકાંતે આપનારો થાયછે. ॥૧૫॥ માટે હે વીર, પ્રજાઓનું કલ્યાણ કરવારૂપ તમારો એ
ધર્મ નાશ પામવો ન જોઈએ. કે જેનો નાશ થવાથી રાજા ઐશ્વર્ય થકી બદ થાયછે. ॥૧૬॥ હે રાજા, પ્રજા

વાપો-નાકની આખીથી ઘીઓ-રાંતી આંખો અને રાતા વાગવડો એવા પુરૂષ કિતબ થયાં. ૥૮૩-૪૪૫ છે
વીહાર, તેણે સંકપ્તમાં પ્રભુ કે મારે શું કામ કર્યું, ત્યારે દશીઆએ હત્યું કે "લીલાદ" એટલે બેળા નન,
તેથી તે નીસાદ કહેવાયો. ૥૪૫-૫૧૦ ના ચંચા બાજ આદી હુમરા અને વનોમાં રહેવારા લોકો થયેલા છે, અને એ
ફથીજ એ વેનતા શરીરમાંનું કિચકાવવાદાર વીકળેયું છે. ૥૪૬૫ છત્રીશ્રીઆંબાંચેઠકેધમેદમાઅવનવા૪૫

અધ્યાય ૨૫ મા.—મૈત્રેય—પછી તે અપુત્ર મળતા શરીરના એ કાયનું, જાત્તોએએ ફરીવા મયન
કરવાથી, તેમાંથી એક પુરૂષ અને એક સ્ત્રી કિતબ થયાં. ૥૪૭૯ ત્યારે તે કિતબ થયેલાં તે ભગવાન્ની કળા
૨૫ જાન્યવાથી પરમ સંતોશ પામેલા, એ જાત્તવાદી દશીઆ એટલા કે. ૥૪૮૦-~~૪૮૫~~૪૮૫આ—આ પુરૂષ છે તે
જગતનું પાલન કરનાર વીંમ્નુ ભગવાન્ની કળા છે. અને આ સ્ત્રી છે તે ભગવાન્ની પાસેથી નર્દા ખસનાર

લક્ષ્મીનેતો અંશછે. ॥૩૩॥ આ પુરુષ મોટી શીર્ષીવાળો-રાત્રજોતી કર્મની વધારાવાળો-અને આત્મી રાત્ર-પછીને
પૃથુ નામથી કહેવાશે. ॥૩૪॥ અંત આ સાસ કાંતવાળી-ચુલુ તથા વરેણાંને પશુ શોભાવતારી-અને કિતમ
સ્વરૂપાળી-અર્થાં નામની કન્યા, એ પૃથુરાત્રનંતર પરણશે. ॥૩૫॥ એ પૃથુ જગતનું રક્ષણ કરવાને માટે સા-
ક્ષાત હરી ભગવાનના અંશવડે અવતરેલા છે. અને આ અર્થાં, તેમનામાંજ તપસ અને તેમના થકી દુર ન રહે એવાં
લક્ષ્મીનોત્તર અવતાર છે. ॥૩૬॥ નૈરેય-પછી તે પૃથુરાત્રની બ્રાહ્મણ પ્રેમશા કરવા લાગ્યા. મોટા બંધમાં ગાવા લાગ્યા.
સીદ્ધ સાકોએ (તેમના કિવર) દુલભો વરસાદ વરસાવ્યો. અને આસરજોએ નાચ કર્યો. ॥૩૭॥ તેમજ તે રથએ
આકારમાં દંબ-તુરી-મૃદંગ-અને કુંદલી વાગ્યાં. તથા સૂર્ય દેવતાજો-રશ્મિઆ-અને પીત્તજો તેમના ગણો
સહીત ત્યાં આયા. ॥૩૮॥ પછી જગત સુર બ્રહ્મા ત્યાં પધાયો; તેમણે એ ભગવાનના અંશ, ઘદાને પતારા
વેનપુત્ર પૃથુના જમણા હાથમાં સ્પર્શ નજાતું ચક્રનું ચીંડ અને વાગ્યાં કમળનું ચીંડ નોકોને, તેમને હરી

ભગવાનની કૃપા માન્ય: ૧૫-૧૦૧૧થી વેદોન્મયનરા શ્રાવણોએ તેમના અભીષેકનો આદેશ કરા: ૧૧, કેદાર ચારે કોરથી અભીષેકનો માખન લેઇ આવ્યા: ૧૧૧૧ નરીઆ-સમુદ્રા-પર્વતો-રાદો-માયો-પદ્મીઆ-અનો-મુગો-એમણે તથા આકાશ-પૃથ્વી-અને સર્વ પ્રાણિઓએ બેઠા આપી: ૧૧૨૧ હારે અભીષેક થયેલા અને સારાં વજ્રો તથા ધરેણાં ધરેરેલા મહાસજ્જ પુત્ર, ધરેણાં આદી પદ્ધેરોનાં અર્ચાં લખીની સાથે ખીન અન્ના જેવા શોભવા લાગ્યા: ૧૧૩૧ હે ત્રીહુર, તેમને મારે, કુમેરે, સોતાનું મુંદર આસન, અને વડે ચંદ્રમા સમુત્તું પ્રકાશીત પાણી ઝરતું હવ અનુ: ૧૧૪૧ વાયુએ એ ચામર, ધર્મે કીર્તીગય માળા-કેદરતમ મુગર, અને યમે શીલા કરદત્તો દસ તારી આપ્યો ૧૧૫૧ બ્રહ્મણે વેદમય અખ્તર, સરસ્વતીએ કિતમ દાર, હરી ભગ-વને મુદ્દશન ચક્ર, અને તેમનાં રત્નો લક્ષ્મીએ અનીતાથી સંપત્તી આપી: ૧૧૬૧ સદાશીવે ચંદ્રમા સરખી દસ કુદરીઓવાળી તરવાર, અને પાર્વતીએ સો કુદરીઓવાળી કાત આપી: ચંદ્રમાએ અમૃતમય ઘોડા; અને ત્રવંક-

અથવા યમના ગુણને પણ ધારણ કરે છે. ૧૧૧૩ા અને માનસાચળ પંચમી માંડિને જ્યાં મુઘી ભગવાન સુધે નારાયણના કીરણો પ્રકાશ કરે છે ત્યાં મુઘી એ પૃથુરાજની આજુ તથા સેના, વગર અટકાવે ફરશે. ૧૧૧૪ા તથા પોતાનાં મનોરંજક કામોથી લોક માત્રને એ રાજી કરશે. તેથી લોકો તેમને “ રાજા ” કહેશે. ૧૧૧૫ા એ પૃથુરાજ, દ્વંદ્વ મનોવાળા-સાચું ભોજનારા-જાલજોને માનનાર-ટુકોની સેવા કરનારા-સર્વ પ્રાણીને અશ્વ આપનારા-ખીજાઓને માન આપનારા-અને રાંકના કિષર દવાવાન-૧૧૧૬ા-પરશ્મીને વીશે માનો બાંધ રાખનારા-પોતાની પત્નીને અરંધા શરીર પ્રમાણે મણનારા-પ્રજાના કિષર પીનાજેવા રોદાળ-જાલવાદીઓના દાસ-૧૧૧૭ા-પ્રાણીઓને પોતાના આત્મા પ્રમાણેજ પ્રીય મણનારા-મુકોને આનંદ વંદારનારા-સંપ રકીત જોડાની સોગત કરનારા-અને અસાધુ પુરોશોને યમ સરખાં (શિક્ષા આપનારા) થશે. ૧૧૧૮ા જેવા વીશે,

અગીલાવડે રક્ષાયથો આ નીરવડે દેન પ્રપંચ જુડો છતાં બાસમાન થાયછે. તેજ સાક્ષાત-કુટરચ-આત્મા-અને તલેજોકના અધીશ્વર ભગવાન કળા રૂપે અવતરેલા, એ છે. ૥૨૧૫૥ આ રાગ પીરાગ અને વીર પુરશ પથુ. હાથમાં ધનુષ્ય લેઈ વીજ્ય રથમાં બેસીને સુવંતી પેટે ભુમંજીને પ્રદક્ષણ કરતા, ઉદયાચળ પર્વત પૃથ્વીનું રક્ષણ કરશે. ૥૨૧૬૥ તેને ટેકડાણે રાગઓ તથા લોકપાયો કર્યાદીક આપશે. અને તે રાગઓ આદીકની ઓઝો, આ આદીરાગને વીરુ માતીને તેના યજ્ઞને માશે. ૥૨૧૭૥ આ અધીરાગ, પ્રભઓને આજીવીકા કરી આપવાને સાઈ પ્રગ્નના પતી થકને પૃથ્વીને ગાય કરીને દોહશે. અને ઉદ્ધના સરખા લીલાથી પોતાના ધનુષ્યની અક્ષીથી ચર્વતોને બાંગીનાંખીને પૃથ્વીને સરખી બનાવશે. ૥૨૨૦૥ તથા સીંદ પુંજું ઉચું કરીને ફરવાળી પેટે, બકરા અને બળદના બળેલા બધંકર ધનુષ્યને ટંકાર કરતા આ રાગ, મુઢને વીશે રરવાથી, દુહ લોક પૂરવામાં આરેકોર સંતાઈ જશે. ૥૨૨૩૥ જ્યાં સરસ્વતી નદી પ્રકટ થયેલ છે ત્યાં એ રાગ સો અશ્વમેધ

આ. ૦ ચો. ૨૦ સોળમો અધ્યાય સુષુ. ૧૧૨૧।
અધ્યાય ૧૭-મો.—ચૈત્રેય.—એ પ્રમાણે ગુપ્ત તથા કમો કહેવાયેલા પૃથ્વિરાજએ, પછી તે સોડને
સાકાર કરીને તેમને દુષ્કીત પદાર્થો વીગેરે આપ્યા. ૧૧૨૧ અને બ્રાહ્મણ આદી શેષને સર્વે વસ્તુ—ચાકરી-પ્ર-

શ્રી યોગીશ્વરિ, તે ખાસ નહીં આપના વડે તું મારી અવગણના કરેલો. ૧૨૪૫ ને સાઈ મારા ગાણુથી કમવધી તું ના મેદવથી, આણુથી પીડાયલાઓના રેવાને હું સમાવીશ. ૧૨૪૬ ને દુષ્ટ પોતાને મોટા માનનાર, અને પ્રાણીઓના ઉપર દયા નહીં કરનાર, પુરુષ-સ્ત્રી-નપુસક અમર મને હોય તે પશુ, તેવાને રાજાઓએ મારી નાંખ્યાં, તે નહીં મારવા સમાનજ છે. ૧૨૪૭ કષ્ટથી માય અનેલી-અનન્ન અને મેદ-મન એવીતુંના, ગાણુવડે તમ તમ જેવા કડક કરીને મારા પોતાનાજ યોગ ગળથી હું આ પ્રજાઓને ધારણ કરીશ ૧૨૪૮-મેત્રેય ભારે એ પ્રમાણે કોષમય અને કાળના જેવું રૂપ ધરેલા પૃથુરાજને યર ધર મુન્તી પૃથરીએ દાય જોડી પ્ર-ણામ કરીને કહ્યું કે ૧૨૪૯-પૃથવી-પોતાના સ્વરૂપના અનુભવવડે ડબો-કીયા-અનેકરનાર (એટલે મહાભુતો-ઉદાસિ-અને મન તથા ધરીયોના દેવાઓ)ના બેદરેષ દેન માત્રના નાશ કરીનાંખનારા છતાં ગાણુવડે નાના પ્ર-

કારનાં સચળ સ્વરૂપોને (અવતારોને) ધરનાર, આપ પરમ પુરુષને હું નમસ્કાર કરું છું ૧૨૪૯ સર્વ પ્રાણી માત્ર આદીને ધારણ કરનાર શરીર ને પ્રભુએ નાંખ્યું કરેલું છે. એજ સ્વતંત્ર અમવાન દર્શનાર ઉપાડીને મને મારવાને કલા થયાઓ, તે પછી મારે ધીજી અને શરણ જરૂર? ૧૨૫૦ જેણે પોતાની અત્યંત માયાને આશ્રય કરીને, આદીકાએ આ ચરાચર જગતને સ્વચ્છું છે. તે પોને સર્વના રક્ષણને માટે દયાગવાળા છતાં, અને ધર્મવાળા છતાં, મને મારીનાંખવાને કેમ ઇચ્છેછે. ૧૨૫૧ દે હથ, કરનાર-કરનારના-અનેક-રૂપોવાળા-એક રૂપવાળા-અને સર્વથી પર એવા આપ હથેરે કદવા ધારેલાને. આપની દુર્ભા માયાથી ગમડેલી જુદી વાળા મનુષ્યો આદીથી અરેખર જાણી શકાતું નથીજ. ૧૨૫૨ ને અમવાન પોતાની સહતીવડે પાંચભુત-ઉદાસિ-ઉદાસિના દેતાઓ-જુદી-અને અહંકાર આદીથી, સદી કરવાની વખતે જગતને અજોડે. અને તેના વધારે થયેથી, પોતાની

યમંદર્ધી: ૧૨૪૫ અમૂષાંક્ષુત્પરીતાનામાર્તાનાંપરિદેવિતં ॥ શમયિષ્યામિમદ્વાળૈર્ભિન્નાયાસ્તવમેદસા ॥ ૨૫ ॥ પુમાન્યોપિદુતઙ્કીબઆત્મસંભાવનો
ધમ: ॥ ભૂતેષુનિદુદ્ધાતોનૃપાણાંતદ્વધોઽવધ: ॥ ૨૬ ॥ તાંસ્તવ્ધાંદુર્મદાનીલામાયાગાંતિલશ:શરૈ: ॥ આત્મયોગવલેનેમાધારયિષ્યામ્યહંપ્ર
જા: ॥ ૨૭ ॥ એવમન્યુમર્યામૂર્તિકૃતાંતમિવવિશ્રતં ॥ પ્રણતાપ્રાંજલિ:પ્રાહમહીસંજાતવેપથુ: ॥ ૨૮ ॥ ધરોનમ:પરસ્મૈપુરુષાયમાયદાવિન્યસ્તના
નાતનવેગુણાત્મને ॥ નમ:સ્વરૂપાનુભવેનનિર્ધુતદવ્યક્રિયાકારકવિશ્રમોર્મયે ॥ ૨૯ ॥ યેનાહમાત્માયતનંવિનિર્મિતાધાત્રાયતોયંગુણસર્ગસંગ્રહ:
॥ સર્વમાંહંતુમુદાયુધ:સ્વરાડુપસ્થિતોઽન્યંશરણંકમાશ્રયે ॥ ૩૦ ॥ યતદાદાવસૃજચ્ચરાચરંસ્વમાયયાત્માશ્રયયાવિતર્કયથા ॥ તયૈવસોઽયં
કિલગોસુમુદત:કથંનુમાંધર્મપરોજિધાંસતિ ॥ ૩૧ ॥ નૂનંવતેશસ્યસમીહિતંજનૈસ્તન્માયયાદુર્જયયાઽકૃતાત્મભિ: ॥ નલક્ષ્યતેયસ્ત્વકરોદ
કારયદ્યોઽનેકેક:પરતશ્ચર્હશ્વર: ॥ ૩૨ ॥ સર્ગાદિયોઽસ્યાનુરુણદ્વિશક્તિર્ભિર્દવ્યક્રિયાકારકચેતનાત્મભિ: ॥ તસ્મૈસમુન્નદનિરુદ્ધશક્ત્યેનમ:
પરસ્મૈપુરુષાયવેદસે ॥ ૩૩ ॥ સર્વેભવાનાત્મવિનિર્મિતંજગદ્ભૂતેંદ્રિયાંત:કરણાત્મકંવિભો ॥ સંસ્થાપયિષ્યન્નજમાંરસાતલાદમ્યુજ્જહારાંભસઆદિ
સૂકર: ॥ ૩૪ ॥ અપામુપસ્થેમયિનાવ્યવસ્થિતા:પ્રજાભવાનદ્યરિરક્ષિષુ:કિલ ॥ સર્વારમૂર્તિ:સમભૂદ્ધરાધરોયોમાંપયસ્યુગ્રશરોજિધાંસસિ ૩૫
નૂનંજનેરીહિતમીશ્વરાણામસ્મદ્વિધૈસ્તદ્ગુણસર્ગમાયયા ॥ નજ્ઞાયતેમોહિતચિત્તવર્ત્મભિસ્તેભ્યોનમોવીરયશસ્કરેભ્ય: ॥ ૩૬ ॥ હૃમામચ
પૃથુવિજયેધરિત્રીનિગ્રહોનામસત્તદશોઽધ્યાય: ૧૭ મૈત્રેય૦ ઇત્થંપૃથુમભિપ્તૃયરૂપાપ્રસ્ફુરિતાધરાં ॥ પુનરાહાવનિર્ભીતાસંસ્તભ્યાત્માનમાત્મના
॥ ૧ ॥ સન્નિયચ્છામિભોમન્યુંનિબોધશ્રાવિતંચમે ॥ સર્વત:સારમાદત્તેયયામધુકરોબ્ધ: ॥ ૨ ॥ અસ્મિન્લોકેઽયવાઽમુષ્મિન્મુનિભિસ્ત્વદર્શિ
ભિ: ॥ દૃષ્ટાયોગા:પ્રયુક્તાશ્વપુંસાંશ્રેય:પ્રસિદ્ધયે ॥ ૩ ॥ તાનાતિષ્ઠતિય:સમ્યગુપાયાન્પર્વદર્શિતાના ॥ અવર:શ્રદ્ધયોપેતઉપાયાન્વિદતેંઽજસા ॥ ૪ ॥
તાનનાદૃત્યયોવિદ્વાનર્થાનારભતેસ્વયં ॥ તસ્યવ્યભિચરંત્યર્થાઆરબ્ધાશ્વપુન:પુન: ॥ ૫ ॥ પુરાસૃષ્ટાઘ્રૌપધયોબ્રહ્મણાયાવિશાંપતે ॥ ભુજ્યમાનામ
યાદૃષ્ટાભવદ્ધિરધૃતવ્રતૈ: ॥ ૬ ॥ અપાલિતાઽનાદૃતાચભવદ્ધિર્લોકપાલકૈ: ॥ ચૌરીભૂતેઽયલોકેઽહંયજ્ઞાર્યેઽગ્રસમૌપધી: ॥ ૭ ॥ નૂનંતાવીરુધ:ક્ષીણા

શક્તીથીજ નાશ કરેલો. તે પરમ પુરુષને હું નમસ્કાર કરું છું ૧૨૪૫ ને અનન્ન-મા અને સમર્થ આદી સુકર(વરાહ) અમવાને મને રસાતળમાંથી પાણીના ઉપર લાવી નાખી પેટે રથાપન કરીને; પોને નાંખ્યું કરેલા ભુત-ઉદાસિ-અને અંત:કરણોવાળા આ જગતને મારા ઉપર સ્થાપન કર્યું છે. તે પૃથ્વીને ધારણ કરનારા અમવાનજ વીર મુન્તી પૃથુરાજ રૂપે યજ્ઞ, પ્રજાઓનું રક્ષણ કરવાને સાઈ, મારામાંથી દુષ્ટ લેવાને, કિય જાણોવડે હવડાં મને મારવાને ઇચ્છેછે, ૧૨૪૮-૩૫૫ આપના બકતાદીક લોકોનાં કર્તવ્યોને પણ, યુજીને ઉત્પન્ન કરનારી આ-પની માયાથી મોઢ પામેલી જુદીવડે કમો કરનારાં, હું સરખાંઓ જાણી શકતાં નથી. (તો આપના કરતવ્યને તો ક્યાંથીજ જાણું.) માટે તે આપના વશને વધારનારા જીવેદાંય પુરુષોને પણ હું (આપની પેઠેજ) નમ-સ્કાર કરું છું. ૧૨૪૯ ૬૫૦ બા૦ ચૌ૦ ર્દ. સત્તરમા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૭૫

અધ્યાય ૧૮ મો-મેત્રેય-એ રીતે રતુતી કયાં પછી, ધી-દેલી પૃથ્વીએ જુદીવડે મનને સ્થીર કરીને,

કોષથી ફરકતા હોવાવાળા પૃથુરાજને રીયી કહ્યું કે. ૧૧૫૫ તમે કોષને સમાવીને સાઈ કહેવું આંખો. કા-રણ અમરાની પેટે, સમગ્ર પુરુષો સર્વ ઉદાસિથી સાર વસ્તુનેજ શ્રદ્ધ કરે છે. ૧૧૫૬ પુરુષોનું આ લોકમાં તથા પરલોકમાં બહુ થવાના ઉપાયો, તત્તને જાણનારા મુનીઓએ જાણેલા છે, અને યોગેલા પણ છે. ૧૧૫૭ એ પુરુષના રીયીઓ આદીએ બતાવેલા ઉપાયોને જે પુરુષ સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા સહીત કરે લગાડે છે, તે કિનાવજોજ પ-ળને પામે છે. અને વીડાનો અમર ધીજીઓ પણ જેઓ તે ઉપાયોનો અનાદર કરીને, પોને પોતાની મેજેજ અર્થ એટલે કમોના આદંબ કરનારા છે; તેઓનાં થયેલાં કામો પણ વારંવાર બગડી જાય છે. ૧૧૫૮ દે રાજ, બ્રહ્માએ પ્રથમથી અજોડી ઔશધીઓને; આપના સરખાં મને નહીં ધારણ કરનારાઓથી-પ્રજાઓનું પાલન અને આદર મોઢો કરનારાઓથી-તથા લોકને વીશે ચોર સમાન થયેલા રાજાઓથી, બ્રહ્મવાની બોધને; ય-ગના અર્થને માટેજ હું તે સ્વર્ણી ઔશધીઓને ગળી ગઈ છું. ૧૧૫૯-૧૦ અને થયેલા કાળ વીતવાથી તે મારા-

માં પણ અચીત્તર હોયુ થઈ મધ છે. માટે દેખાડેલા (પુર્વતા રૂપીઓએ કહેલા) ઉપાયોથી તે મેળવવાને તમારો યોગ્ય છે. ૧૧૮ માટે હે મોટા દાસવળા વીર પુરુષ, પ્રાણીઓનું પાલન કરવાની હચ્છાની જે આપ બાંધવાતને, પણ આપનાર અને હચ્છીત અત્તની પ્રજા હોયનો, દેવનાર-દેવતાનાં પાત્રો-અને વાછરણની આપ હવતા કરો. કે જેથી પ્રસન્ન થઈને હું તમને, મારાથડી, હચ્છા પ્રમાણેનું દુધ આપું. ૧૧૯-૧૨૦ અને હે સમર્થ રાજા નમાઈ અહુ યાઓ, આપ મને સપાટ એટલે ખાડા ટેકરા પીતાની નવાંતર, કે જેથી વરસાદ-થી પડેલા પાણીથી, આપાનું પીણા પછી મળુ હું તીલી શરૂ. ૧૨૧ માં એ રીતનું પૃથ્વીનું રીપ અને હીન-કરક વચ્ચે સાંભળાને પૃથુરાનએ મળુને (માખુસને) વાછરડો કરીને વધારી અંદર સર્વ ઓછાથીએને દોહી લીધી. ૧૨૨ માં અને તે પછી જીવનઓએ પણ પૃથુરાનએ રહાયુ દોહી પૃથ્વીને પાન પોતાની કામના પ્રમા-ણે દોહી લીધી. કારણ એ રીતે જ પૃથ્વીના અધે દેકરેથી સાર સાર થેલ. ૧૨૩ માં રૂપીઓએ બૃહસ્પતીને

વાછડો કરીને પોતાની દંડીયોરૂપ વાસણમાં વેદરૂપ પત્રીત દુધ દોહી લીધું. ૧૨૪ માં દેવતાઓએ દંડને વાછડો કરીને સોનામાં વીર્ય-ઓન્-અને બાંધે એટલે મન-દંડીયો-અને દેહની શક્તિને વધારનાર શોભરસરૂપ દુધ દોહી લીધું. ૧૨૫ માં દેવ અને દાનવોએ મુખ્ય અસુર પ્રદક્ષાને વાછડો કરીને લોહના વાસણમાં સુરા (દાર) અને આસવ (જીવ દેહી રસ) રૂપ દુધ દોહી લીધું. ૧૨૬ માં ગંધર્વ અને આંમરાઓએ વીશ્વાવસુને વાછડો કરીને કમળ રૂપ પાત્રમાં મધુરતા અને સુંદરપણા રૂપ દુધ દોહ્યું. ૧૨૭ માં શ્રાવના અષીટના પીતૃવેદોએ અર્ધ-માતે વાછડો કરીને કાચીમાટીના કામમાં કન્યરૂપ દુધ દોહી લીધું. ૧૨૮ માં સીદ લેડાએ કપીલ સુત્રીને વા-છડો કરીને આકાશરૂપ પાત્રમાં ગાંધર્વાઓની સીદઓને દોહી લીધી. તથા વીધાધરેએ તેનેજ વાછડો કરીને અને તેજ પાત્રમાં વીધાઓને દોહી લીધા. ૧૨૯ માં પછી જીવ ગાવાની પુરુષોએ મધદાનને વાછડો કરીને, સંદરૂપીન્ અને એવી અર્ધધાન થનું આવી અદ્ભુત ગાવાઓને દોહી લીધી. ૧૩૦ માં વક્ષ-વક્ષસ-જન-અને

મયિકાલેનભૂયસા ॥ તત્રયોગેનદૃષ્ટેનભવાનાદાતુમર્હતિ ॥૮॥ વત્સંકલ્પયમેવીરયેનાહંવત્સલાતવા ॥ ધોક્ષ્યંક્ષીરમયાન્કામાનનુરૂપંચદોહનં ॥૯॥ દોગ્ધારંચમહાવાહોભૂતાનાંભૂતભાવના ॥ અન્નમીપ્સિતમૂર્જસ્વદ્ગવાન્વાંછતેયદિ ॥ ૧૦ ॥ સમાંચકુરુમાંરાજન્દેવદૃષ્ટંયથાપયઃ ॥ અપર્તાવ પિમદંતેઉપાવર્તેતમેવિભો ॥ ૧૧ ॥ ઇતિપ્રિયંહિતંવાક્યંભુવઆદાયમૂપતિઃ ॥ વત્સંકૃત્વામનુંપાણાવદુહત્સકલૌષધીઃ ॥ ૧૨ ॥ તથાપરેચસર્વત્રસાર માદદતેબુધાઃ ॥ તતોડન્યેચયથાકામંદુદુહુઃપૃથુભાવિતાં ॥ ૧૩ ॥ ઋષયોદુદુહુર્દેવીમિદ્રિયેવ્યથસત્તમ ॥ વત્સંબહસ્પતિંકૃત્વાપયચ્છંદોમયંશુચિ ॥ ૧૪ ॥ કૃત્વાવત્સંસુરગણાંદંસોમમદૂદુહન્ ॥ હિરણ્યમયેનપાત્રેણવીર્યમોજોબલંપયઃ ॥ ૧૫ ॥ દૈતેયાદાનવાવત્સંપ્રન્હાદમસુરર્ષભં ॥ વિધાયાદૂ દુહન્ક્ષીરમયઃપાત્રેસુરાડસવં ॥ ૧૬ ॥ ગંધર્વાપ્સરસોડ્યુક્ષન્પાત્રેપદ્મમયેપયઃ ॥ વત્સંવિશ્વાવસુંકૃત્વાગાંધર્વમધુસૌભગં ॥ ૧૭ ॥ વત્સેનપિતરોડ્ય મ્ણાકવ્યંક્ષીરમધુક્ષત ॥ આમપાત્રેમહાભાગાઃશ્રદ્ધયાશ્રાદ્ધદેવતાઃ ॥ ૧૮ ॥ પ્રકલ્પ્યવત્સંકપિલંસિદ્ધાઃસંકલ્પનામર્યાં ॥ સિદ્ધિંનભસિવિદ્યાંચ યેચવિદ્યાધરાદયઃ ॥ ૧૯ ॥ અન્યેચમાયિનોમાયામંતર્ધાનાદ્રુતાત્મનાં ॥ મયંપ્રકલ્પ્યવત્સંતેદુદુહુર્ધારણામર્યાં ॥ ૨૦ ॥ યક્ષરક્ષાંસિભૂતાનિપિશા ચાઃપિશિતાશનાઃ ॥ ભૂતેશવત્સાદુદુહુઃકપાલેક્ષતજાસવં ॥ ૨૧ ॥ તથાડહ્યોદંદશૂકાઃસર્પાનાગાશ્વતક્ષકં ॥ વિધાયવત્સંદુદુહુર્વિલપાત્રેવિપંપ યઃ ॥ ૨૨ ॥ પશવોયવસંક્ષીરંવત્સંકૃત્વાચગોવૃષં ॥ અરણ્યપાત્રેચાધુક્ષન્મૃગેંદ્રેણચદંષ્ટ્રિણઃ ॥ ૨૩ ॥ ક્રવ્યાદાઃપ્રાણિનઃક્રવ્યંદુદુહુઃસ્વેકલેવરે ॥ સુપ ણંવત્સાવિહગાશ્વરંવાડચરમેવચ ॥ ૨૪ ॥ વટવત્સાવનસ્પતયઃપૃથગ્રસમયંપયઃ ॥ ગિરયોહિમવદ્વત્સાનાનાધાતૂન્સ્વસાનુષુ ॥ ૨૫ ॥ સર્વેસ્વમુર્યવ ત્સેનસ્વેસ્વેપાત્રેપૃથક્પયઃ ॥ સર્વકામદુઘાંપૃથ્વીંદુદુહુઃપૃથુભાવિતાં ॥ ૨૬ ॥ એવંપૃથ્વાદયઃપૃથ્વીમન્નાદાઃસ્વન્નમાત્મનઃ ॥ દોહવત્સાદિભેદેનક્ષીરભે દંકુરુદ્ધ ॥ ૨૭ ॥ તતોમહીપતિઃપ્રીતઃસર્વકામદુઘાંપૃથુઃ ॥ દુહિતૃત્વેચકારેમાંપ્રેમ્ણાદુહિતૃવત્સલઃ ॥ ૨૮ ॥ ચૂર્ણયન્સ્વધનુઃકોટ્યાગિરિકૂટા નિરાજરાટ્ ॥ ભૂમંડલમિદંવૈન્યઃપ્રાયશ્ચક્રેસમંવિભુઃ ॥ ૨૯ ॥ અથાસ્મિન્ભગવાન્વૈન્યઃપ્રજાનાંવૃત્તિદઃપિતા ॥ નિવાસાન્કલ્પયાંચક્રેતત્રતત્રય

પીણાં વીરે માંસ આનારોએ રૂડને વાછડો કરીને અપરની અંદર દોહીરૂપ દુધ દોહ્યું. ૧૨૧ માં અને એવ રીતે અહીં એટલે હોયુ વીનાના સાપ, સર્પ એટલે રૂણેવાળા સાપ, દંડુશક એટલે કાળા સાપ, અને નામ એટલે કદના દીકરાઓ; એમણે તક્ષક નામને વાછડો કરીને પોતાના મુખરૂપ પાત્રમાં ગરૂરૂપ દુધને દોહી લી-ધું. ૧૨૨ માં પશુઓએ સાંદને વાછડો કરીને વનરૂપ પાત્રમાં ખડરૂપ દુધ દોહ્યું. તથા માંસને આનાર દાદવળાં પ્રા-ણીઓએ સીદને વાછડો કરીને માંસરૂપ દુધને અરૂપરૂપ પાત્રમાં દોહ્યું-અને પક્ષીઓએ ગરૂડને વાછડો કરીને પોતાના શરીર રૂપી પાત્રમાં, કાકા અને હાથ આદી બૃહ વૈતન્ય રૂપ દુધ દોહી લીધું. ૧૨૩-૨૪ માં વન-રૂપીઓએ વડને વાછડો કરીને જુદા જુદા પ્રકારના રસો રૂપ દુધ; તથા પર્વતોએ દીમાચળને વાછડો કરી-ને નાના પ્રકારની ધાતુઓ રૂપ દુધ; પોતપોતાનાં અંગો રૂપ વાસણમાં દોહ્યાં. ૧૨૫ માં એ રીતે સર્વ કોઈએ પોતાનામાંના મુખ્યને વાછડો કરીને, સર્વનીકામના પુરી પાડનારી તથા પૃથુરાનએ પાલન કરેલી પૃથ્વીનું પો-

તપોતાનાં પાત્રમાં, જુદી જુદી જાતનું દુધ, દોહી લીધું. ૧૨૬ માં હે વીર, એ પ્રમાણે પૃથુરાન આદી લેષ-ને સર્વેએ, અગ્રાદીને આપનારી પૃથ્વીથી, દોહનાર-વાછડો-અને પાત્ર વીરેના ભેદ વડે કરીને, જુદા જુદા પ્રકારનું પોતપોતાના અન્ન રૂપી દુધ, દોહી લીધું. ૧૨૭ માં તે પછી દીકરી ઉપર પ્રેમ રાખનારા પૃથુરા-નએ, સર્વની કામનાઓને પ્રસન્ન થઈને પુરી પાડનારી પૃથ્વીના ઉપર દીકરીના ભાવ રાખીને પ્રેમ રાખ્યો. ૧૨૮ માં અને એ સમર્થ ચક્રવર્તી પૃથુરાનએ પોતાના ધનુષ્યની અણીથી દુગરા અને ટેકરા આદીને બાંધી જુડા કરી નાંખીને આખી પૃથ્વીને ધણે ભાગે સપાટ બનાવી. ૧૨૯ માં તથા તે પછી એ પ્રગ્નઓને આજી-વીકા મેળવી આપનારા તથા પીના સમાન પૃથુરાનએ, આખા જુમડળમાં જ્યાં જેમ વટે તેમ નીવાસનાં રચાતા આદીની રૂપના કરી. (એટલે નદી આદીનું પાણી મળવાનું અને જીવન સુખોવાળી જગ્યાએ શહેર-તેથી થોડાં મુખનાં સાધનો વાળી જગ્યાએ મોટાં ગામો એટલે કર્યા-અને તેથી કમી સાધનોવાળી જગ્યાએ

મનનાં મામે વીગેરેની યોજના કરી.) ૩૦૩ અને જુદા જુદા પ્રકારનાં મામે-કર્યાઓ-શેઢેરા-ડીકાઓ-આયર અને રખારીનાં મામે-નહેડા (મામેને રહેવાની જગ્યાઓ)-છાવણીઓ (ભરકરના મુકામનાં મામે. જે હાલ કામ કહેવાય છે)-ખાણનાં મામે-ખેડાં (ફક્ત ખેતી કરનારાઓનાં મામે)-ખવેટ (ડુંગરની તળાવીનાં મામે)-એ વીગેરે બનાવ્યાં. ૩૦૪ એ પૃથુરાગ્નના સમય પહેલાં આ પૃથ્વી ઉપર, મામે અને નખરા વીગેરેની કાંઈ જોડતણ હતી નહીં. જેમ જેને સુખ થાય તેમ લોકો નીર્ભયપણથી ઠેકાણે ઠેકાણે વસતા હતા. ૩૦૫ છતી શ્રી ૦ માં ૩૦૦ વર્ષનો અસરનો અધ્યાય સંપૂર્ણ ૩૦૬

અધ્યાય. ૧૬ મા. — મૈત્રેય — તે પછી પૃથુરાગ્નએ, જ્યાં સરસ્વતી ઉગમણી વહે છે તે મનુ ક્ષેત્ર એટલે બ્રહ્માવર્તમાં સૌ અધ્યયેષ વસ કરવાની દીક્ષા લીધી. ૩૦૭ તે બળુવાથી, પૃથુરાગ્ન પોતાના કરનાં અધીક કર્મોવાળા થવાની અદેખાઈ ભગવાન દેવને આવવાથી, તેમના યજ્ઞના મહેત્સવને દર સદન કરી શક્યા

નહીં. ૩૦૮ તે યજ્ઞમાં, બ્રહ્મા-સદાશીવ-અને લોકપાળોથી વીંટાયલા તથા ગંધર્વો-મુનીઓ-અને અપ્સરાઓથી મનાતા; સર્વના આત્મા-સર્વ લોક માત્રના ગુરુ-પ્રભુ-ઇશ્વર-અને યજ્ઞપતી એવા સાક્ષાત્ દરી ભગવાન પોતાના પાર્શ્વે વીગેરે સહીત પ્રત્યક્ષ પધાર્યા હતા. ૩૦૯-૩૧૦ અને ત્યાં સીદ્ધ લોકો-વીંધાધરા-દૈત્યો-દાનવો-અથવા વીગેરે-નંદ અને હનુદ્યાદી લેદને દરી ભગવાનના મોટા પાર્શ્વે-૩૧૧-૩૧૨, નારદ, અને ગુરુ દત્તાત્રય વીગેરે યોગેશ્વરો-સનકાદીકો-તથા ધીમ્મઓ જેઓ ભગવાનની શેવામાં હતાકાવાળા હતા, તે સાધુ અને બક્તાદીક સર્વે પશુ ભગવાનની સાથેજ આવેલા હતા. ૩૧૩-૩૧૪ હે બ્રહ્મ જ્યાં, ધર્મવરો દોહેલી અને સર્વ કામનાઓને પુરી પાડનારી પૃથ્વી, યજ્ઞમાન પૃથુરાગ્નને તેના ઇચ્છીત પદાર્થો આપતી હતી. ૩૧૫ નદીઓ દુધ-દહી-અન્ન-ધી-છાશ વીગેરે ગેરસને અને સર્વ પ્રકારના ધીમ્મ રસોને એટલે અનેક પ્રકારનાં તેજ તથા શેરડી આદીના રસોને વહેતી હતી. તથા ઝાડો મીઠા મીઠા રસ અને ઘણાં તથા સુંદર ફુલ શ્યામ વીગેરે આપતાં હતાં. ૩૧૬

થાહૃતઃ ૩૦૩ ગ્રામાન્પુરઃપત્તનાનિદુર્ગાણિવિવિધાનિચ ॥ ઘોપાન્વ્રજાન્સશિબિરાનાકરાન્સ્વેટસ્વર્વટાન્ ॥ ૩૧ ॥ પ્રાકૃથોરિહનૈવૈષાપુરગ્રામાદિકલ્પનાં । યથાસુખંવસંતિસ્મતત્રતત્રાકુતોભયાઃ ॥ ૩૨ ॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ચ ૦ પૃથુવિજયે ૬૪૮ શો ૬ અધ્યાયઃ ॥ ૧૮ ॥ મૈત્રેય ૦ અથાદીક્ષિતરાજાતુહયમેધશતેનસઃ ॥ બ્રહ્માવર્તેમનોઃક્ષેત્રેયત્રપ્રાચીસરસ્વતી ॥ ૧ ॥ તદભિપ્રેત્યભગવાન્કર્માતિશયમાત્મનઃ ॥ શતક્રતુર્નમમૃપેપૃથોર્યજ્ઞમહોત્સવં ૨ યત્રયજ્ઞપતિઃસાક્ષાદ્ભગવાન્હરિરીશ્વરઃ ॥ અન્વભૂયતસર્વાત્માસર્વલોકગુરુઃપ્રભુઃ ॥ ૩ ॥ અન્વિતોબ્રહ્મશર્વાભ્યાંલોકપાલૈઃસહાનુગૈઃ ॥ ઉપર્ગીયમાનોગંધર્વૈર્મુનિભિશ્ચાપ્સરોગણૈઃ ॥ ૪ ॥ સિદ્ધવિદ્યાધરાદૈત્યાદાનવાગુહ્યકાદયઃ ॥ સુનંદનંદપ્રમુખાઃપાર્ષદપ્રવરાહરેઃ ॥ ૫ ॥ કપિલોનારદોદતોયોગેશઃસનકાદયઃ ॥ તમન્વીયુર્ભાગવતાયેચતત્સેવનોત્સુકાઃ ॥ ૬ ॥ યત્રધર્મદુષ્ટાભૂમિઃસર્વકામદુષ્ટાસતી ॥ દોગ્ધિસ્માભીપ્સિતાનર્થાન્યજમાનસ્યભારત ॥ ૭ ॥ ઝહુઃસર્વરસાન્નદ્યઃક્ષીરદશ્યન્નગોરસાન્ ॥ તરવોભૂરિવર્ષ્માણઃપ્રાસૂયંતમધુચ્યુતઃ ॥ ૮ ॥ સિંધવોરત્નનિકરાન્ગિરયોન્નંચતુર્વિધં ॥ ઉપાયનમુપાજર્હુઃસર્વેલોકાઃસપાલકાઃ ॥ ૯ ॥ ઇતિચાધોક્ષજેશસ્યપૃથોસ્તુપરમોદયં ॥ અસૂયન્ભગવાનિદ્રઃપ્રતિઘાતમર્ચીકરત્ ॥ ૧૦ ॥ ચરન્નેષાશ્વમેધેનયજમાનેયજુષ્પતિં ॥ વૈન્યેયજ્ઞપશુંસ્પર્ધન્નપોવાહતિરોહિતઃ ॥ ૧૧ ॥ તમત્રિર્ભગવાનૈક્ષત્વરમાણંવિહાયસા ॥ આમુક્તમિવપાશ્વં હંયોધર્મેધર્મવિભ્રમઃ ॥ ૧૨ ॥ અત્રિણાચોદિતોહંતુંપૃથુપુત્રોમહારથઃ ॥ અન્વધાવતસંક્રુદ્ધસ્તિષ્ઠતિષ્ઠેતિચાત્રવીત્ ॥ ૧૩ ॥ તંતાદશાકૃતિંવીક્ષ્યમેનેધર્મશશરીરિણં ॥ જટિલંભસ્મનાચ્છન્નંતસ્મૈવાણંનમુંચતિ ॥ ૧૪ ॥ વધાન્નિવૃત્તંતંભૂયોહંતવેત્રિરચોદયત્ ॥ જહિયજ્ઞહંતાતમદ્દેંદ્રવિબુધાધમં ॥ ૧૫ ॥ એવંવૈન્યસુતઃપ્રોક્તસ્ત્વરમાણંવિહાયસા ॥ અન્વદ્રવદભિક્રદ્ધોરાવણંઘૃધ્રાડિવા ॥ ૧૬ ॥ સોઽશ્વંરૂપંચતદ્વિલાતસ્માઅંતર્હિતઃસ્વરાટ્ ॥ વીરઃસ્વપશુમાદાયપિતુર્યજ્ઞમુપેવિવાન્ ॥ ૧૭ ॥ તત્તસ્યચાદ્રુતંકર્મવિચક્ષ્યપરમર્ષયઃ ॥ નામધેયંદદુસ્તસ્મૈવિજિતાશ્વઇતિપ્રભો ॥ ૧૮ ॥ ઉપસૃજ્યતમસ્તીવ્રંજહારાશ્વંપુનર્હરિઃ ॥ ચપાલયૂપતસ્છન્નોહિરણ્યરશનંવિમુઃ ॥ ૧૯ ॥ અત્રિઃસંદર્શયામાસત્વરમાણંવિહાયસા ॥ કપાલસ્વદ્ગંધ

સમુદ્રો રત્નોના સમુદાય અને પર્વતો, ચાર પ્રકારનાં (એટલે કરડીને ખાવાનાં-રંધીને ખાવાનાં-ચારીને ખાવાનાં-અને ચુરડીને ખાવાનાં) અન્ન આપના હતા. એ રીતે લોકપાળો સહીત સર્વે લોકો (તેમને સાદું) જુદા જુદા પ્રકારની ભોજી લાવતા હતા. ૩૦૭ ત્યારે, એ અધિકાર ભગવાનના આશ્રયવાળા પૃથુરાગ્નનો એ પ્રકારનો મોટો ઉદય બેઠો, જ્યાં થવાથી દેવે તેમાં ભંજ કર્યો. ૩૦૮ અને પૃથુરાગ્નએ ક્રેલા યજ્ઞથી યજ્ઞપતી ભગવાનનું પુનઃ કરવા માંડતાં, અદેખાઈ દેવ, યજ્ઞના પશુનું હરણુ કરીને અંતર્ધ્યાન થઈ ગયો. ૩૦૯ તેને કતાવણથી આકાશ માર્ગે જતાં ભગવાન અત્રી રૂપીએ જોયો. એટલે તે, પાખંડ (એટલે અધર્મ છતાં ધર્મ હોવાનો જુદો ભ્રમ થાય છે તેનો) આશ્રય કરીને નાશી ગયો. ૩૧૦ એટલે અત્રીના પ્રેરણથી પૃથુરાગ્નનો મદારથી પુત્ર કોષ કરીને, કબો રહે કબો રહે એમ બોલતો તેની પાછળ મારવાને માટે દોડ્યો. ૩૧૧ પશુ તેને જરાયોગો અને અસગથી દકાયો બેઠો, એને તાદશ ધર્મ સ્વરૂપ માનીને, તેણે તેના ઉપર બાણનો

ધા કર્યો નહીં. ૩૧૨ એમ મારી નાંખવાથી અટકેલા તેને, રૂપીથી અત્રી રૂપીએ દેવને મારી નાંખવાની પ્રેરણા કરી અને કહ્યું કે હે તાત, યજ્ઞનો ઘાત કરનારા અને દેવતાઓમાં અધમ આ દેવને તું માર્ય. ૩૧૩ એમ કહેવાથી, પૃથુરાગ્નનો તે પુત્ર, આકાશ માર્ગે કતાવણથી જતા દેવનીપાછળ, જેમ રાવણની પાછળ જતા પક્ષી દોડ્યો હતો તેમ કોષ કરીને દોડ્યો. ૩૧૪ એટલે દેવ, યજ્ઞના ઘોડાને અને પોતે લીધેલા પાખંડ સ્વરૂપને તદને અંતર્ધ્યાન થયો. ત્યારે પૃથુરાગ્નનો પુત્ર પોતાના યજ્ઞના ઘોડાને લેદને પીતાના યજ્ઞ સ્થાનમાં આવ્યો. ૩૧૫ હે વીર, એ કુંવરનું આ અદ્ભુત કામ બેઠો, મોટા રૂપીઓએ તેને “વીંટનાશ” નામ આપ્યું. ૩૧૬ પછી સમર્થ દેવે બંધકર અંધાર ઉત્પન્ન કરીને, તેમાં ગુપ્ત રહી, પીલેથી એનાની રૂપી સહીત ઘોડાને છોડ્યો ને રૂપીથી લેઈ ગયો. ૩૧૭ ત્યારે પશુ કતાવણથી આકાશ માર્ગે જતાં તેને, અત્રી રૂપીએ ગતાવ્યો. પશુ એ વખતે તેણે માણસના માથાની યોપરી અને ખાટલાનાં દંડો ઉપણાં મારણુ કરેલાં હોવાથી પૃથુરાગ્નના

વીર પુત્રે તેને જાણ કર્યો તરફી. ॥૨૧॥ અને અગતી પ્રેરણાથી ન્યારે તેણે ક્રોધ કરીને તેણે તરફ જાણ
સાધ્યો. ત્યારે પણ યોગતાત એ પાખંડી રૂપને અને ધોવાને પરમેશ્વરને દંડ અંતર્યામિ થયો ॥૨૧॥ તે પુત્રનો
વિરપુત્ર ધોવાને હંધને પીનાના યગ્નમાં પછો આવ્યો. તે પછી દંડનો એ તરફ થવા લાગ્યો પાખંડી રૂપને
એણે જનવાપામોએ શરૂ કર્યો છે. ॥૨૨॥ એમ દંડે ધોવાને તરી જવા માટે જોડે જોડે ૩૫ દિવાં છે તેને
સખવાં “પાખંડ” કહેવાય છે. એમને પાંચે જોડે પાંચ, અને પાંચે જોડે તેની ત્રણી, એવે. તેનો સંખ્યા-
ચક્ર છે. ॥૨૩॥ એ રીતે પશુમનના યગ્નમાં જોડે કાપા માટે ધોવાનું કાળ કરતાં દંડે જોડે પાખંડ ૩૫
લેખ હંધને મુકા દિવાં તે તે “પાખંડ” જોડે તમા તમા હલ હમગાવણા આવી પધો, કે જે ઉપધમે એ-
ટમે અધમે હોવા છતાં ધર્મની અંતી કરનાર-અને ઉપધ્યા દેખાતા સાર-તથા હેતુ અનાવધામાં ચતુરાઈ
દેખાતા-અને તેને વંશે ધણું કરીને ગાલેસાળી છુદી લલચાલ જન્ય એવા છે. ॥૨૪-૨૫॥ આ વાત જન-

હાલે કોષ પામેલા પૃથુરાજને દંદને મારવા સારું થનુપ હાપાડીને હાથમાં બાજુ લીધું. ૧૧૨૬॥ અસહ્ય વેગ વળ્યા અને સામું ન બેઠા સહના પૃથુરાજને, દંદને મારવાને માટે તૈયાર થયેલા બેઠાને યમના બ્રાહ્મણે તેમને વાર્તા કે. હે મહાશુદ્ધાનન, યજ્ઞમા વધ કરવાને નહી કરેલા વધુ સીવાય બીજા કોઈનો પણ વધ તમારાથી અર્હીયો કરી શકાય નહીં. ૧૧૨૭॥ પણ અમેજ તમારા યજ્ઞથી જંબા થયેલા, અને આ યજ્ઞો થન કરનારા દંદને, શક્તીવાળા મંત્રોના જોડથી અહીયાં જોલાવંતે, તમારા એ શત્રુને અગંગામાં દેવા દેએ છીએ. ૧૧૨૮॥ હે વીહુર, એ પ્રમદ્ગુની યજ્ઞમાનની સંમતી મેઠને રત્નીએ દાસમાં સુચ મેઠને કોષથી હોમ કરવા લાગ્યા. સારે બ્રાહ્મણે સાં આપીને તેમને અટકાવ્યા. ૧૧૨૯॥ અને કહ્યું કે, દંદ એ યજ્ઞવતાર બમવાનનું સ્વરૂપ છે. અને યજ્ઞવડે પુનઃન થવા દેવાનોએ પણ તેનાજ શરીરો છે. માટે તમે જેને મારી નાખવાની ઇચ્છા કરોછો. તેનો તમારાથી વધ થઈ શકે એમ નથી. ૧૧૩૦॥ હે હીન્ને, પૃથુરાજને કરવામાંડેલા કર્મનો નાશ કરવા માટે

अ० १९

रवीरोनैनमवाधत॥२०॥ अत्रिणाचादितस्तस्मैसंदधेविशिखंरुषा॥ सोश्वंरूपंचतद्वितातस्थावंतर्हितःस्वराट्॥२१॥ वीरश्चाश्वमुपादायपि
तयज्ञमथात्रजत् ॥तदवद्यंहरेरूपंजगृहृज्ञानदुर्वलाः॥२२॥ यानिरूपाणिजगृहेडंद्रोहयजिहीर्षया ॥ तानिपापस्यखंडानिलिंगंखंडमिहोच्यते
॥२३॥ एवमिदंरूपंश्वंवेन्ययज्ञजिघांसया॥ तद्रुहीतविसृष्टेषुपाखंडेषुमतिर्नृणां॥२४॥ धर्मइत्युपधर्मेषुनशरक्तपटादिषु ॥ प्रायेणसज्जतेऽं
त्यापेशलेषुचवाग्मिषु॥२५॥ तदभिज्ञायभगवान्पृथुःपृथुपराक्रमः॥ इंद्रायकुपितोबाणमादत्तोद्यतकार्मुकः ॥२६॥ तस्मत्विजःशक्रवधाभि
संधितंविचक्ष्यदुःप्रेक्ष्यमसह्यरंहसं ॥ निवारयामासुरहोमहामतेनयुज्यतेत्रान्यवधःप्रचोदितात् ॥२७॥ वयंमरुत्वंतमिहार्थनाशनंङ्कयाम
हेत्वच्छ्रवसाहतत्विपं ॥ अयातयामोपहवैरनंतरंप्रसह्यराजन्जुहवामतेऽहितं॥२८॥ इत्यामंत्र्यक्रतुपतिंविदुरास्यत्विजोरुषा॥ स्रुग्धस्तान्जु
ह्वतोऽभ्येत्यस्वयंभूःप्रत्यषेधत॥२९॥ नवभ्योभवतामिंद्रोयद्यज्ञोभगवत्तनुः॥ यंजिघांसथयज्ञेनयस्येष्टास्तनवःसुराः॥३०॥ तदिदंपश्यतम
हद्वर्मव्यतिकरंद्विजाः॥ इंद्रेणानुष्ठितंराइःकर्मैतद्विजिघांसता॥३१॥ पृथुकीर्तेःपृथोर्भूयात्तर्ह्येकोनशतक्रतुः॥ अलंतेक्रतुभिःस्विष्टैर्यद्ववान्मो
क्षधर्मवित्॥३२॥ नैवात्मनेमहेंद्रायरोपमाहर्तुमर्हसि ॥ उभावपिहिभद्रंतेउत्तमश्लोकविग्रहौ ॥३३॥ मास्मिन्महाराजकृथाःस्मर्चितांनिशा
मयास्मद्वचआहृतात्मा॥ यद्धायतोदैवहतंनुकर्तुमनोतिरुष्टंविशतेतमांऽधं॥३४॥ क्रतुर्विरमतामेषदेवेषुदुरवग्रहः ॥ धर्मव्यतिकरोयत्रपाखंडै
र्विघ्ननिर्मितैः॥३५॥ एभिरिंद्रोपसंसृष्टैःपाखंडैर्हरिभिर्जनं॥ न्हियमाणंविचक्ष्वैनंयस्तेयज्ञध्रुगश्वमुट् ॥३६॥ भवान्परित्रातुमिहावतीर्णोऽधर्मंज
नानांसमयानुरूपं॥ वेनापचारादवलुप्तमद्यतद्देहतोविष्णुकलासिवैन्य ॥३७॥ सत्त्वंविमृश्यास्यभवंप्रजापतेसंकल्पनंविश्वसृजांपिपीपृहि ॥
ऐर्द्रीचमायामुपधर्ममातरंप्रचंडपाखंडपथंजहिप्रभो॥३८॥ मैत्रेय० इत्थंसलोकगुरुणासमादिष्टोविशांपतिः॥ तथाचकृत्वावात्सल्यंमघोना
पिचसंदधे॥३९॥ कृतावधृत्यस्नानायपृथवेभूरिकर्मणे ॥ वरान्ददुस्तेवरदायेतद्वर्हिषितर्पिताः ॥४०॥ विप्राःसत्याशिषस्तुष्टाःश्रद्धयाऽब्धद

છંદે કરેલા આ મોટા ધર્મના વીરોધને તો તમે જુઓ. ॥૩૧॥ (પછી પૃથુરાજને બ્રહ્મા કહે છે કે) હે મોટી કૌરવીયાળા પૃથુરાજ, તમે નવાણુ વડ કરનારા થયા. તો તેટલા યજ્ઞોથીજ, તમે મોક્ષ ધર્મને જાગ્રોજો મારે, તમારે હવે સંતોષ પામવો પડીત છે. ॥૩૨॥ તમે બને(છંદ અને પૃથુ)કિત્તમ શ્લોક ભગવાનનાં સ્વર્ગોતું બહુ બાંધો. એટલે હે પૃથુરાજ તમે પોતાનાજ સ્વરૂપ મહેંદના ઉપર ક્રોધ કરવાને યોગ્ય નથી. ॥૩૩॥ હે મહારાજ તમે ખીતા કરસો નહીં. પણ અમારાં વચનને આદરનાળી બુદ્ધિથી સાંભજો, કે દૈવ ચક્રી નાશ કરાતા કર્મો કરનારા, તે કર્મનું ધ્યાન કરવાથી, તેનું મન અતીક્રોધ વાળું થઇને તે અપકારમય નરકમાં પડે છે. ॥૩૪॥ એટલા મારે જેમાં દૈવ (ભગવાન) નો દુઃખ છે. તથા જેને લીધેજ ધર્મનો ખી- માંડ કરનારાં પાપકો છંદે નીચીણુ કર્યાં છે. એવા તમારો આ વડ કરવાનું હવે તમે બંધ રાખો. ॥૩૫॥ અને તમારા એ વચનો દ્રોહ કરનારાં રાજાં છંદે ઉપજ કરેલા પાપંડના માર્ગોમાં ભેડા તથાતાં જાય છે.

તેને તમે જુઓ. ॥૩૬॥ હે પૃથુરાજ, સમયને અનુકુળ જોવો. લોકોનો ધર્મ વેનના દુરાચરણ પર નાસ પામી ગયો હતો, તેનો ઉદ્ધાર કરવાને માટેજ, તે વેનના શરીર થકી, વીશ્નુભગવાનની કળાએ, દ્વાજમાં તમે અહીં આવતરેલાછો. ॥ ૩૭ ॥ માટે હે સગર્થ પૃથુરાજ, તમે જગતના બધાનો વીચાર કરીને વીશ્વને સ્મરનારા ભગવાનના ધારેલા પ્રમાણજ કરો; અને ઉપધર્મ (પાપંડ)ની માતા રૂપ દંડની માયાથી, પ્રગટ થયેલા ધણા જ્ઞેરવાળા પાપંડ માણોનો નાશ કરો. ॥૩૮॥ એટલેસર્વ લોકના ગુરુ બ્રહ્માએ એ રીતે સગજુતી કરેલા પૃથુરાજએ પણ તે રીતેજ કરીને, દંડની સાથે સમાધન કરી સ્નેહભાવ રાખ્યો. ॥૩૯॥ પછી ધણાંડમાં કરનારા, તથા અવશ્ય સ્નાન કરેલા પૃથુરાજને વરદાન દેનારા દેવતાઓએ, તેના ધસોમાં બામ આદીપામીને તૃપ્ત થઈ વરદાનો આપ્યાં. ॥૪૦॥ અને હે વીરુર, શકા સહીત દક્ષીણા અને સહાર પામેલા તથા સાચી આવીશો આપનારા બ્રાહ્મણોએ પ્રસન્ન થઈને તે આદીરાજ પૃથુને આશીર્વાદ આપ્યા અને કહ્યું કે. ॥૪૧॥

હે મોઢા કાઢવાળા, તમારા મોઢાવધી અડીયાં બેળા થયેલા સર્વ કોઈ, પીતૃઓ-દેવતાઓ-સ્ત્રીઓ-અને
મનુષ્યો વીરેરૂઢ: કાન તથા માનવડે, યથાયોગ પુજન થયેલું છે. ॥૪૨॥ ઇ.સ. ૨૬: ઓગણીસમે અધ્યાય. ॥૧૬॥
અધ્યાય. ૨૦ ઓ-મૈત્રેય-પછી યજ્ઞના પતિ-પર મોકલતા-અને યજ્ઞવડે પ્રસન્ન થનારા સમર્થ વૈકુંઠ
ભગવાને પણ ઉદને સાથે રાખીને પૃથુરાજને કહ્યું કે. ॥૧૭॥ શ્રી ભગવાન-તમારા સોમા યજ્ઞને ભગ કરનારો
આ ઉદ, તમારી પાસે ક્ષમા માગે છે, મારે ક્ષમા કરવાને તમે યોગ્ય છો. ॥૨૦॥ હે નરદેવ, શરીર એ આ-
ત્મા નથી, મારે સાચીચુકી વાળાઓ-સાંધુઓ-અને ઉત્તમ પુરુષો પ્રાણીઓનો દ્રોહ કરતા નથી. ॥૩૩॥ અને
તમારા સરખા પુરુષો પણ જે ભગવાનની માયાથી મોહ પામેલો; લાંબા કાળ સુધી દુઃખની સેવા કરવાની મેહેનતનું
૫૭, માત્ર અમરૂપે જ થયેલાનું ભણતું ભેદ્ય છે. ॥૪૪॥ એટલા મારે અવીધા-કામના-અને કમો થકી આ શરીરને

બનેલાનું ભણનારા પુરુષોનો પુરુષો નો દેહને વીરો આશ્રય થતાજ નથી. ॥૫૫॥ તે પછી આ દેહને વીરો
આશ્રય વીનાનો કયો સમગ્ર પુરુષ, દેહથકી ઉપમ થયેલાં ધર-સંતાન અને ધન વીરેરૂઢ: મમતા
કરે. ॥૫૬॥ આત્મા, એકજ-શુદ્ધ-સ્વયંપ્રકાશ-નીર્ગુણ-ગુણોનો આશ્રય-સર્વવ્યાપક-નહીં દેહપત્રો-અને સાક્ષી,
તથા રતત:સીદ્ધ હોવાથી તે દેહથકી પર એટલે જુદા પ્રકારનો છે. ॥૫૭॥ મારે મારા વીરો સ્ત્રીતી પામેલો,
અને દેહમાં રહેલા આત્માને સર્વદા એ પ્રકારનો ભણનારો પુરુષ, પ્રકૃતીની અંદર રહેલા છતાં પ્રકૃતીના ગુણો
થકી લેપાતો નથી. ॥૮૮॥ અને હે રાજ, જે પુરુષ હમેશાં અહા રાખીને નીચકામ પજે અને બજે છે. તેનું
મન ધીરે ધીરે પ્રસન્ન થકને શાંતીને પામે છે. ॥૯૮॥ તથા તે ગુણોથકી હુરેલો-સંપૂર્ણ દેખનારો-અને શાં-
ત થયેલા નીર્મળ મનવાળો પુરુષ સમ અવસ્થા વાળા મારા કેવલ્ય અક્ષરવરૂપને પામે છે. ॥૧૦॥ વળી,

ક્ષિણા: ॥ આશિષોયુયુજુ:ક્ષત્તરાદિરાજાયસત્કૃતા: ॥૪૧॥ ત્વયાહૂતામહાબાહોસર્વેવસમાગતા: ॥ પૂજિતાદાનમાનાભ્યાંપિતૃદેવર્ષિમાનવા:
॥૪૨॥ ઇંમાંમંચંપૃથુવિજયેકોનવિંશોઽધ્યાય ॥૧૧॥ ઋષિંભગવાનપિવૈકુંઠ:સાકંમધવતાવિભુ: ॥ યજ્ઞૈર્યજ્ઞપતિસ્તુષ્ટોયજ્ઞમુક્ત
મમાષતા ॥૧॥ શ્રીમગંણતેઽકારપોદ્ભંગંયમેધશતસ્યહ ॥ ક્ષમાપયતઽત્ત્વાદમમુખ્યક્ષંતુમર્હસિ ॥૨॥ સુધિય:સાધવોલોકેનરદેવનરોત્ત
મા: ॥ નામિદ્રુહંતિભૂતેભ્યોયર્હિનાત્માકલેવરં ॥૩॥ પુરુષાયદિમુહ્યંતિત્વાદશાદેવમાયયા ॥ શ્રમએવપરંજાતોદીર્ઘયાદૃઢસેવયા ॥૪॥ અત:કાય
મિમંવિદ્વાનવિદ્યાકામકર્મભિ: ॥ આરબ્ધહૃતિનૈવાસ્મિન્પ્રતિબુદ્ધોઽનુષજ્જતે ॥૫॥ અસંસક્ત:શરીરેઽસ્મિન્નમુનોત્પાદિતેગૃહે ॥ અપત્યેદ્રવિણેવાઽ
પિક:કુર્યાન્મમતાંબુધ: ॥૬॥ એક:શુદ્ધ:સ્વયંજ્યોતિર્નિર્ગુણોસૌગુણાશ્રય: ॥ સર્વગોઽનાદૃત:સાક્ષીનિરાત્માત્માત્મન:પર: ॥૭॥ યએવંસંતમાત્મા
ન્નાદ્યસ્થંવેદપૂરુષ: ॥ નાજ્યતેપ્રકૃતિસ્થોઽપિતદ્રુણે:સમયિસ્થિત: ॥૮॥ ય:સ્વધર્મેણમાનિત્યંનિરાશી:શ્રદ્ધયાઽન્વિત: ॥ મજતેશદ્વૈતસ્યમ
નોરાજન્પ્રસીદતિ ॥૯॥ પરિત્યક્તગુણ:સમ્યગ્દર્શનોવિશદાશય: ॥ શાંતિમેસમવસ્થાનંબ્રહ્મકૈવલ્યમશ્રુતે ॥૧૦॥ ઉદાસીનમિવાધ્યક્ષંદ્રવ્યજ્ઞા
નક્રિયાત્મનાં ॥ કૂટસ્થમિમમાત્માનંયોવેદાપ્રોતિશોભનં ॥૧૧॥ ભિન્નસ્યલિંગસ્યગુણપ્રવાહોદ્રવ્યક્રિયાકારકચેતનાત્મન: ॥ દૃષ્ટાસુસંપત્સુ
પિત્સુસૂરગાદિદિગ્યંતેમયિબદ્ધસૌહદા: ॥૧૨॥ સમ:સમાનોત્તમમધ્યમાધમ:સુખેચદુ:ખેચજિતેન્દ્રિયાશય: ॥ મયેષ્વસ્ત્વિલલોકસંયુતો
વિધત્સ્વવીરાશ્વિલલોકરંજનં ॥૧૩॥ શ્રેય:પ્રજાપાલનમેવરાજ્ઞોયત્સાંપરોપરાયેસુકૃતાત્ષઠમંશં ॥ હર્તાઽન્યથાહતપુણ્ય:પ્રજાનામરક્ષિતાક
રહારોઘમતિ ॥૧૪॥ એવંદ્વિજાગ્યાનુમતાનુવૃત્તધર્મપ્રધાનોઽન્યતમોઽવિતાઽસ્યા: ॥ ન્હસ્વેનકાલેનગૃહોપયાતાન્દ્રષ્ટાસિસિદ્ધાનનુરક્તલોક:
॥૧૫॥ વરંચમત્કંચનમાનવેન્દ્રવૃણીષ્વતેઽહંગુણશીલયંત્રિત: ॥ નાહંમલ્લૈર્વૈસુલભસ્તપોભિર્યોગેનવાયત્સમચિત્તવર્તી ॥૧૬॥ મૈત્રેયંસદૃત્યંલો
કગુરુણાવિષ્વક્સેનેનવિશ્વજિત્ ॥ અનુશાસિતઆદેશંશિરસાજગૃહેહરે: ॥૧૭॥ સ્પૃશંતંપાદયો:પ્રેમ્ણાઘ્રીડિતંસ્વેનકર્મણા ॥ શતક્રતુંપરિષ્વજ્ય
વિદ્વેપંવિસસર્જહા ॥૧૮॥ ભગવાનથવિશ્વાત્માપૃથુનોપહતાર્હણ: ॥ સમુજ્જિહાનયામક્તયાગૃહીતચરણાંબુજ: ॥૧૯॥ પ્રસ્થાનાભિમુખોપ્યેનમનુ

દ્રવ્યો-જ્ઞાન-અને ક્રીયા-તથા આત્મ; એટલે મહાશુનો-ઉદ્દીપો-ઉદ્દીપોના દેવતાઓ-તથા અંત:કરણ(ચારેપ્રકારનું)
એકને વીરો અવીનાશી આત્માને ઉદાસીન એટલે કોઈ જાતના સંબંધ વીનાનો દૃષ્ટા રૂપ જે જુઓ
છે અને ભણે છે તેજ મોકલને પામે છે. ॥૧૧॥ એટલે દ્રવ્યો-ક્રીયા-કારક-અને ચેતનાના (એટલે મહાશુનો
ઉદ્દીપો-ઉદ્દીપોના દેવતાઓ-અને અંત:કરણના) સ્વભાવવાળા તથા જન્ય ગરણના પ્રવાહને યથાવતારા લીંગ
શરીરનો જેમને નાશ થયેલો છે. તેવા મારે વીરોજ પ્રીતીવાળા જ્ઞાનવાન પુરુષો, સંપત અને વીપત દેખવાટાણે વી-
કાર પામતા નથી ॥૨૨॥ મારે હે વીર, ઉદ્દીપો તથા અંત:કરણને વશ કરીને, મેં ઉપમ કરેલ આખા જગતના
શક સાથે, સુખ દુષ્કી જાળતમાં, પોતાનાથી ઉત્તમ-સમાન-મધ્યમ-અને અધમ તરફ પણ સમદૃષ્ટીવાળા થકને
ભેદાદ, અખીત જગતનું તમે રક્ષણ કરો. ॥૧૩॥ પ્રજાનું પાલન કરવામાં જ રાજનું કલ્યાણ છે. કારણ તે
થકીજ પ્રજાના સુકૃતોનો છડો જામ તેને પરચેકમાં મજે છે. પણ પ્રજાનું પાલન નહીં કરવાથી, પોતાના પુ-

ન્યનો પણ નાશ કરનારો રાજ, પ્રજા પાસેથી કર આદીક સેવાના કારણ મારે, તેઓનાં પાપોનોજ મોકલના
વાય છે. ॥૧૪॥ એટલા મારે ધર્મને મુખ્ય રાખીને, અને અર્થ તથા કામને જોણપજે રાખીને, આજ્ઞાઓની
સંમતીથી તમે આચરણ કરો. એટલે થોડા કાળમાંજ દ્રોહ માવતી તમારા ઉપર પ્રીતી થશે અને સીદ્ધપુરુષો
સનકાદીકને પણ તમારે ધેર આવેલા તમે ભેજો. ॥૧૫॥ હે રાજ, હું સમદૃષ્ટીથી વર્તનારને મળવાને જેવો મુલક
છું, તેવા મુલક, યોગ-તપ-અને યજ્ઞો આદી થકી પણ નથી. મારે તમારા ગુણો તથા શીળ થકી વશ થયેલ
હું પાસેથી તમે કોઈ પણ વરદાન માગો. ॥૧૬॥ મૈત્રેય-એ પ્રમાણે જન્ય ગુરુ વીચકસેન ભગવાને શીખા-
મણુ આપ્યાથી, એ જગતને છતનારા પૃથુરાજએ, ભગવાનની આજ્ઞા માથે ચઢાવીને, પગમાં પડેલા અને
લગ્નવસ્ત્રા ઉદ્ધ દિપરનો દેશ છોડી દેહને તે તેને એટલા. ॥૧૭-૧૮॥ અને વધેલી ભક્તી સહીત ચરણમાં પડેલા
પૃથુરાજથકી પુજન થયેલા સતપુરુષોના શુદ્ધ વીશ્વાત્મા ભગવાન, પધારી જવાને તેવાર થવા છતાં, અધિવા

કમળ જેવી આંખો વડે, પૃથ્વરાજના સમુદ્રને તેના ઉપર અનુમત કરાવતી હરણથી વાર લગાડતા કમા રક્ષા. ૧૧૬-૨૦૫ સારે એ આદીરાજને આંખોમાં આંધું બરાબ જવાથી તે કાંઈ ભોલી થકા નહીં અને સમુદ્ર પશુ નેહ શક્યા નહીં. તેથી હાથ નેડીને પોતાના વીરજ થયેલા મનમાં ભગવાનનું ધ્યાન કરવા લાગ્યા. ૧૨૧૫ અને પછીથી આંધું લેડી નાંખીને, પોતાની તમ ન થયેલી નજરથી સમુદ્ર નેહને, પૃથ્વીને પગ નહીં આડકાડતાં મરડતા બતાવે તેડા લેહને કબજા ભગવાનને તેમણે કહ્યું કે ૧૨૨૫-પૃથ્વરાજ-વરદા-નેને આપનારા આપ કેવલના પત્ની અને સમર્થ પ્રથમ પામેથી, યુગોયથી વીર પામવાના સ્વભાવ વાળાં અને નારકી પ્રાણીઓને નરકમાં પશુ મળે એવાં, વરદાને બુદ્ધિમાન પૃથ્વરા કેમ માજેરે (અર્થાત નજમા-ને) માટે હું પશુ વરદાન માગતો નથી. ૧૨૩૫ તે પશુ હે નાથ, મનેદીવીત માત્ર આપો તે એજ કે, મહા.

તમાઓના દુષ્ટમાંથી, તેમના મુખવાટે નીકળતા આપના ચરણ કમળના મરદં ૨૫ કથારસને મારણરવાને માટે મને દસ હજાર કાન કરી આપો. ૧૨૪૫ કનમ ત્રેકે ભગવાનના (બહાદીક) મહામાઓના મુખમાંથી નીકળતી, આપના ચરણોપદીની કથારપ અમતની કણીઓવાળો પવન પશુ, વીરમતી થયેલા કાયા યેથી-એને ફરીથી આત્મતત્વના જનની રમતી લાવે છે, એટલે અમારે ખીજ વરદાન નવેદ્ય. ૧૨૫૫ યુગોના સંયદની હરણથી લદની પશુ જેને પર્યાં છે એવા કથારણી અને સાંભળવા પેઝ આપના સરપુરોના સમાગમમાં ગણતા થરાને ફક્ત એકવાર પશુ વરદાથી સાંભળનારા, જે પશુ જેને ન દેહને યુગને બાજુ-નામે હોય તેવા કથો પુરક, તે સાંભળવાયથી અટકી જાય. ૧૨૬૫ માટે સર્વ પુરુષોમાં કનમ અને યુગોના રચાનરૂપ આપને, લક્ષ્મીજીની પેડેજ ઉત્સાદથી હું બજીશ. અને આપના ચરણમાં એકઅમીત રાખવાથી

ગ્રહવિલંબિતઃ ॥ પશ્ચન્નપલ્લાશાક્ષોનપ્રતસ્થેસુહૃત્સતાં ॥ ૨૦ ॥ સઆદિરાજોરજિહ્વાલિર્હરિંવિલોકિતુંનાશકદશ્રુલોચનઃ ॥ નર્કિચનોવા
ચસંવાપ્પવિવોહદોપગુહ્યામુમધાદવસ્થિતઃ ॥ ૨૧ ॥ અથાવમૃત્યાશ્રુકલાવિલોકયન્નત્તદ્ગ્ગોચરમાહપૂરુષં ॥ પદાસ્પૃશંતંક્ષિતિમંસઊન્નતે
વિન્યસ્તહસ્તાગ્રમુરંગવિદ્વિષઃ ॥ ૨૨ ॥ પૃથુવરાન્વિભોલ્લહરદેશ્વરાદુઃકથંવૃણીતેગુણવિક્રિયાત્મનાં ॥ યેનારકાણામપિસંતિદેહિનાંતાનીશકૈ
વલ્યપતેવૃણેનચ ॥ ૨૩ ॥ નકામયેનાથતદપ્યહંકચિન્નયત્રયુષ્મચ્ચરણાંબુજાસવઃ ॥ મહત્તમાંતર્હદયાન્મુખચ્યુતોવિધત્સ્વકર્ણાયુતમેષમેવરઃ ૨૪
સઊત્તમશ્લોકમહન્મુખચ્યુતોભવત્પદાંભોજસુધાકણાનિલઃ ॥ સ્મૃતિંપુનર્વિસ્મૃતતત્ત્વવર્ત્મનાંકુયોગિનાંનોવિતરત્યલંવરૈઃ ॥ ૨૫ ॥ યશઃશિવંસુ
શ્રવઆર્યસંગમેયદૃષ્ટ્યાચોપશૃણોતિતેસકૃત્ ॥ કથંગુણજોવિરમેદ્વિનાપશુંશ્રીર્યત્પ્રવત્રેગુણસંગ્રહેષ્ટયા ॥ ૨૬ ॥ અથામજેત્વાઽસ્થિલપૂરુષોત્ત
મંગુણાલયંપદ્મકરેવલાલસઃ ॥ અપ્પાવયોરેકપતિસ્પૃધોઃકલિર્નસ્યાત્કૃતલચ્ચરણેકતાનયોઃ ॥ ૨૭ ॥ જગજ્જનન્યાંજગદીશવૈશસંસ્યાદેવયત્ક
ર્મણિનઃસમીહિતં ॥ કરોતિફલ્ગ્વપ્યુરુદીનવત્સલઃસ્વપ્નવધિપ્ણ્યેભિરતસ્યકિંતયા ॥ ૨૮ ॥ મજંત્યથત્વામતપ્સાધવોવ્યુદસ્તમાયાગુણવિભ્રમો
દયં ॥ ભવત્પદાનુસ્મરણાદૃતેસતાંનિમિત્તમન્યદ્ભગવન્નવિદ્મહે ॥ ૨૯ ॥ મન્યેગિરંતેજગતાંવિમોહિનીંવરંવૃણીપ્વેતિમજંતમાત્યયત્ ॥ વાચાનુનં
ત્યાયદિતેજનોઽસિતઃકથંપુનઃકર્મકરોતિમોહિતઃ ॥ ૩૦ ॥ ત્વન્માયયાદ્વાજનર્દશશ્વંડિતોપદન્યદાશાસ્ત્રઋતાત્મનોઽબુધઃ ॥ યથાચરેદ્વાલહિતં
પિતાસ્વયંતથાત્વમેવાર્હસિનઃસમીહિતું ॥ ૩૧ ॥ મૈત્રેયઽત્યાદિરાજેનનુતઃસવિશ્વદક્તમાહરાજન્મયિભક્તિરસ્તુતે ॥ વિષ્ણેદૃશીધીર્મયિતેકૃતાય
યામાયાંમદીયાંતરતિસ્મદુસ્ત્યજાં ॥ ૩૨ ॥ તત્ત્વંકુરુમયાદિષ્ટમપ્રમત્તઃપ્રજાપતે ॥ મદાદેશકરોલોકઃસર્વપ્રાપ્નોતિશોભનં ॥ ૩૩ ॥ મૈત્રેયઽતિવૈ
ન્યસ્યરાજર્ષેઃપ્રતિનંદ્યાર્થવદ્વચઃ ॥ પૂજિતોઽનુગૃહીતૈનંગંતુંચક્રેઽચ્યુતોમતિં ॥ ૩૪ ॥ દેવર્ષિપિતૃગંધર્વસિદ્ધચારણપન્નગાઃ ॥ કિન્નરાપ્સરસોમ
ત્યાઃસ્વભૂતાન્યનેકશઃ ॥ ૩૫ ॥ યજ્ઞેશ્વરધિયારાજ્ઞાવાગ્વિતાંજલિભક્તિઃ ॥ સમાજિતાયયુઃસર્વેવૈકુંઠાનુગતાસ્તતઃ ॥ ૩૬ ॥ ભગવાનપિરાજ
ર્ષેઃસોપાધ્યાયસ્યચાચ્યુતઃ ॥ હરન્નિવમનોઽમુખ્યસ્વધામપ્રત્યપદ્યત ॥ ૩૭ ॥ અદૃષ્ટાયનમસ્કૃત્યનૃપઃસંદર્શિતાત્મને ॥ અવ્યક્તાયચદેવાનાંદેવા

અમો બને (હું તથા લક્ષ્મીજી)ને એકજ રવામીતે બજવામાં અદેખાઈથી મને કહ્યો નહીં થાય. ૧૨૭૫ હે ભગદીશ, એજ છતાં પશુ લક્ષ્મીજીના કામમાં અમે બાગ પડાવવાને લીધે, કદાચ એ જગત જોના (લક્ષ્મીજી) તરફ કરે તો, આપ પોતાના સ્વરૂપાનંદમાં પ્રીતિવાળા, અને દીનવત્સળા છે, માટે અમસરણાઓની થોડી કૈવાને ધણી માનવાને લીધે, આપને તેમની શી દરકાર છે. ૧૨૮૫ તેમજ, માવાના યુગોથી થતા વીજમ રહીત સાધુ પુરુષો આપને બળ્યા કરે છે તેમાં તેમને આપના પદનું સ્મરણ થતા સ્તિવાળ ખીજનું નીખીત હોવાનું અમે અજાણતા નથી. ૧૨૯૫ આપનું બંદન કરે, તેને વરદાન માગવાનું કહેવું, એ આપની વાણી, પ્રાણી ઓને મોહ કરનારી હું માનું છું. કેમકે આપની (વંદ) વાણીરૂપ દોરડીઓથી તો લોકો બંધાયલાજ છે; એ બંધાયલા તોલેપતોમોહ પામી રી રીને કર્મો કેમકરે. ૧૩૦૫ હે હરજ, આપની માયાથી બુદ્ધી ખંડીત થવાવડે અજાની સોજી આત્મ સ્વરૂપ શીવાયની બીજી બીજી આશાઓ રાખે છે. માટે આપ જેમ પોને પોતાથીજ બાળકનું

હીત આચરે છે, તેમ આપ અચરે બંધુ કરો. ૧૩૧૫-મૈત્રેય-એ પ્રમાણે તે આદી રાજાએ રતુતી કરવાથી આખા વીજના મનની વાતને બજવાના ભગવાને કહ્યું કે “ હે રાજા, તમને મારી બક્તી હોજો; જેનાવડે દુસ્તર માવાને નરાય છે, જેવી તમારી આ રીતની મારે વીશે બુદ્ધી થકા છે તે બધું સાઈ થયું છે. ૧૩૨૫ માટે હે પ્રજાપતિ (રાજા), હવે તમે સાવધાનપણે મારા કહેલા પ્રમાણેજ ચાલવો. મારી આગાઓ પ્રમાણે ચાલનારા લોકો સર્વે સ્થળે કથારણે પામેછે. ૧૩૩૫ એ રીને પૃથ્વરાજનાં અર્થવાળાં વચનોનો સત્કાર કરીને, અને તેના ઉપર અનુમત કરીને અચ્યુત ભગવાને સાંથી જવાની ઇચ્છા કરી. ૧૩૪૫ અને પછીથી, રાજા-એ, યજ્ઞેશ્વર ભગવાનરૂપ માનાને, વાણીવડે-ધનાદીક આપવાવડે-અને હાથ નેડવા આદીમયી પશુ માત્ર સહીત પુરુષો દેવ-રશી-પીતૃ-ગંધર્વ-સીદ્ધ-ચારણ-નાગ-કીન્નર-અપ્સરાઓ-ગતુઓ-પક્ષીઓ-અને ખીજ અનેક અ-નેક પ્રાણીઓ તથા ભગવાનના પાસંદો આદી સર્વે સાંથી ગયા. ૧૩૫-૩૬૫ અને અચ્યુત ભગવાન પશુ

પૃથુરાજનું અને હાથાધાર આઠજોનું મન હરી જવાની પેટે ત્યાંથી પધારી ગયા. ૧૧૭૫ લાગે એ આત્મ કવચનું જ્ઞાન આપનારા-અન્યકા-અને દેવનાદેવ બગવાન દેખાતા બંધ થયા પછી પૃથુરાજ પોતાના નગરમાં ગયા. ૧૧૮૧ા ઇતીહાસ ૭૦ બા. એવા રહ્યો વીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૮૦ા

અધ્યાય ૨૧ બા.—મૈત્રેય—તારે તે નગરમાં, મોતી-પુલની માળાઓ-વસ્ત્રો-સોનાનાં તોરણો-અને સારી સુગંધીવાળા ધુપ વીગેરેથી ડેકાણે ડેકાણે શોભા કરી હતી. ૧૧૧ા અને મહીઓ-ઘોડા-તથા મોટા રસ્તાઓમાં ચંદન અને અમરનાં પાણી છાંટીને, તથા ધુપ-અક્ષત-શગ-જવાર-શાળ-અને દીવાઓ વગેરેથી શોભા કરી હતી. ૧૧૨ા અને મોટા સહીત કેળના ચંચ તથા નાનાં સોપારીનાં ઝાડો રોપીને, અને તેમને ફરતી, ઝાડનાં પાંદડાંની માળાઓ વીરાળીને સર્વે તરફથી શય્યાગારેલું હતું. ૧૧૩ા ત્યાં સ્વચ્છ કુંડોથી શોભતી અંબીઓ અને કન્યાઓ હાથમાં આરતીઓ તથા સધળા મંગળ પદાર્થો ભેષ ભેષને સાગી આવીઓ. ૧૧૪ા

યસ્વપુરંયયો ॥૩૮॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ચ ૦ વિંશોઽધ્યાય ॥૨૦॥ મૈત્રેય ૦ મૌકિકૈઃ કુસુમસ્ત્રગ્ભિર્દુકૂલૈઃ સ્વર્ણતોરણૈઃ ॥ મહાસુરભિભિધૂપૈર્મંડિતં તત્ર તત્ર વૈ ॥૧॥ ચંદનાગુરુતોયાદરથ્યાચત્વરમાર્ગવત્ ॥ પુષ્પાક્ષતફલેસ્તોક્મૈલાજૈરર્ચિભિર્ચિતં ॥૨॥ સત્ત્વદૈઃ કદલીસ્તંભૈઃ પૂગપોતૈઃ પરિષ્કૃતં ॥ તરુપલ્લવમાલાભિઃ સર્વતઃ સમલંકૃતં ॥૩॥ સ્ત્રિયસ્તંદીપબલિભિઃ સંપ્રતાશેષમંગલૈઃ ॥ અન્વીયુર્મૃષ્ટકન્યાશ્રમૃષ્ટકુંડલમંડિતાઃ ॥૪॥ શંખદુંદુભિ ઘોષેણ બ્રહ્મઘોષેણ ચર્તિજાં ॥ વિવેશ ભવનં વીરઃ સ્તૂયમાનો ગતસ્મયઃ ॥૫॥ પૂજિતઃ પૂજયામાસ તત્ર તત્ર મહાયશઃ ॥ પૌરાન્જાનપદાંસ્તાંસ્તાન્પ્રીતઃ પ્રિયવર પ્રદઃ ॥૬॥ સર્વમાર્દાન્યનવદ્ ચેષ્ટિતઃ કર્માણિભૂયાંસિમહાન્મહત્તમઃ ॥ કુર્વન્શશાસાવનિમંડલં યશઃ સ્ફોતં નિધાયારુરુહે પરં પદં ૭ સૂત ૦ શ્રુત્વા દિરાજસ્ય યશો વિજૃંભિતં ગુણેરશેષેર્ગુણવત્સભાજિતં ॥ ક્ષત્તામહાભાગવતઃ સદસ્પતે કૌષારવિપ્રાહ્ન ગૃણંત મર્ચયન્ ॥૮॥ વિદુર ૦ સોઽભિષિક્તઃ પૃથુર્વિપ્રેલંબ્યા શેષસુરાર્હણઃ ॥ વિશ્રઙ્ગૈર્વૈષ્ણવંતે જોવાદ્યોર્યાજ્યાંદુદોહગાં ॥૯॥ કોન્વસ્યકીર્તિર્નશૃણોત્યભિજ્ઞો યદ્વિક્રમોઽષ્ટમશેષભૂપાઃ ॥ લોકાઃ સપાલા ઉપજીવંતિકામમદ્યાપિતન્મેવદકર્મશુદ્ધં ॥૧૦॥ મૈત્રેય ૦ ગંગાયમુનયોર્નયોરંતરાક્ષેત્રમાવસન્ ॥ આરબ્ધાનેવ વુમુજેભો ગાન્પુણ્યજિહાસયા ॥૧૧॥ સર્વત્રાસ્થલિતાદેશઃ સપ્તદ્વીપૈકદંડધૃક્ ॥ અન્યત્રાત્મણકુલાદન્યત્રાચ્યુતગોત્રતઃ ॥૧૨॥ એકદા સીન્મહાસત્રદીક્ષાતત્રદિવૌકસાં ॥ સમાજોત્રહ્મર્ષીણાં ચરાજર્ષીણાં ચ સત્તમ ॥૧૩॥ તસ્મિન્નર્હત્સુ સર્વે પુસ્વર્ચિતે પુયયાઽહંતઃ ॥ ઉત્થિતઃ સદસોમથેતારાણામુદુરાહિવા ॥૧૪॥ પ્રાંશુઃ પીનાયતભુજોગૌરઃ કંજારુણેક્ષણઃ ॥ સુનાસઃ સુમુખઃ સૌમ્યઃ પીનાંસઃ સુદ્વિજસ્મિતઃ ॥૧૫॥ વ્યૂઠ્ઠવક્ષાઽબહુચ્છ્રોણિર્વલિવલ્ગુદલોદરઃ ॥ આવર્તનાભિરોજસ્વીકાંચનોરુદગ્રપાત્ ॥૧૬॥ સૂક્ષ્મવક્રાસિતસ્ત્રિગ્ધમૂર્ધજઃ કંબુકંધરઃ ॥ મહાધનેદુકૂલાદ્યે પરિધાયોપવીયચ ॥૧૭॥ વ્યંજિતાશેષગાત્રશ્રીર્નિયમેન્યસ્તભૂષણઃ ॥ કૃષ્ણાજિનધરઃ શ્રીમાન્કુશપાણિઃ કૃતોચિતઃ ॥૧૮॥ શિશિરસ્ત્રિગ્ધતારાક્ષઃ સમૈક્ષતસમંતતઃ ઋચિવાનિદમુર્વીશઃ સદઃ સંહર્ષયન્નિવ ॥ ચારુચિત્રપદં શ્લક્ષ્ણમૃષ્ટગૂઢમવિક્લવં ॥૧૯॥ રાજો ૦ સમ્યાઃ શૃણુત મદ્રં વઃ સાધવો યદ્દહાગતાઃ ॥ સત્સુ

૧૧૪૫ અને જેના પગકમળા છાંડેલાયકી, પછી થયેલા સર્વે રાજાઓ અને સેકપાલો સહીત લોકો હાલ સુધી પોતાના હસ્તીત પદાર્થો મેળવીને આજીવીકા ચલાવે છે. તેમની કીર્તીને કાણુ સમગ્ર પુરશ ન સાંભળે. ૧ માટે આપ તેનાં પતીત કામો મારી આગળ કહો. ૧૧૫-૧૦૦-મૈત્રેય-પછી એ પૃથુરાજ ગંગા અને જુગતા વચ્ચેના દેશમાં રહીને, પોતાને પારખપછી મળતા સુખ ભોગદીકને, પોતાનાં પુણ્યોને પાર લાવવાને સાંઝે ભોગવવા લાગ્યા. ૧૧૧૧ા એ સાને દીપના એક દેવદારી એટલે ચક્રવર્તી રાજાની આજ્ઞા, આઠજો અને અન્યુન બગવાનના લોકો (એટલે સાધુ અને બક્ષા) સીવાપ કરીને, સર્વે તરફ અટકવે મનાતી હતી. ૧૧૨૨ા હે સત્તમ, એકવાર તેણે એક મોટા સત્તમી દીક્ષા લેવાથી, ત્યાં દેવતાઓ-અક્ષરશીઓ-અને રાજશીઓનો મોટો સમાજ ભરાયો હતો. ૧૧૩૩ા ત્યાં પુજન કરવા લાયક સર્વે પુરુષોનું પુજન કર્યા પછી, સમાસદોના અધ્યમાં, તારાઓમાંના ચંદ્રમાંની પેટે તે પૃથુરાજ ઉભા થયા. ૧૧૪૪ા ઉભા-ઘાંઘા અને પુષ્ટ હાથવાળા-મોટા-

એવી રીતે શંખ અને દુંદુભીના નાદ થતાં, અને આઠજોના વેદોચાર થતાં, તથા મોટા ચારણાદીકથી સ્તુતી કરાતા, એ અદંકાર વીનાના પૃથુરાજ પોતાના ધરમાં પેદા. ૧૧૫૫ લાગે એ સત્કાર પામેલા-મોટી કીર્તીવાળા-પ્રસન્ન થયેલા-અને પ્રીય વસ્તુઓ આપનારા પૃથુરાજને પણ ડેકાણે ડેકાણે નગરના લોકોનો અને દેશના લોકોનો સારી રીતે સત્કાર કર્યો. ૧૧૬૫ા એ પૃથુરાજને, જેનું વર્ણન યદ્ય શકે નહીં એવાં આ આદી લેખને, ખીલ્લં થયું અને મોટાં કામો કરવાની સાથે પૃથ્વીનું રાજ્ય કર્યું, અને પોતાનો મોટો યશ અહીંયાં ફેલાવીને છેવટે પરમપદને પામ્યા. ૧૧૭૫-અનુ-હે સમાસદોમાં મુખ્ય સૈનિક મુની, સધળા મુણેવાળી તથા અધ્યુક્તો-એ વખાણેલી પૃથુરાજની વીરનાર પામેલી કીર્તી સાંભળીને, મહા બગવતી વીરુર, મૈત્રેય મુનીનાં વખાણુ અને પુજન કરીને બોલ્યા કે. ૧૧૮૦ા-વિદુર-આઠજોએ અભીશેક કરેલા, અને વીરુના અંશને ધારણુ કરનારા પૃથુરાજ, જે સર્વ દેવતાઓ વીગેરેયકી એટા પામ્યા હતા. તથા જેણે પોતાના બાહુગળથી પૃથ્વીને ડેહી.

કમળ જેવી રાતી આંખોવાળા-શોભીતા નાક અને મોટાવાળા-સૌમ્ય-પુષ્ટ ખભાવાળા-મુંદર હાંત અને મુંદર હસવાવાળા-પહેાળી છાતી અને પહેાળી કમરવાળા-પીંપળાના પાત સરખા અને ત્રણ વડીઓ પડવાથી શોભતા પેટવાળા-ઉડી ફરીવાળા-મળવાન-સોના જેવા સાથોવાળા-પગના ઉંચા ફૂળાવાળા-૧૧૨૫-૧૧૩૫-છ-છા, વાંકા, શ્યામ, અને સુંવાળા વાળવાળા-શંખ જેવા મળાવાળા-અને યંજની દીક્ષા લેવાથી પ્રવેશું કનારી ને મુકવાથી જેનાં સર્વ અંગોની સ્વભાવીક શોભા દેખાતી હતી એવા-વચ્ચા મુશ્વતું એક વચ્ચ પેડેલેલા અને એક વચ્ચ એડેલા-ખમ્મા ઉપર કલીયાર મુગનું ચામડું રાખેલા-અને હાથમાં દર્ભ રાખેલા, તથા જેણે સર્વ પ્રકારની ઉચીત કી-યાઓ કરી હતી એવા પૃથુરાજ, શીતળ અને રોડાળા આંખોથી ચારે તરફ નજર કરીને સમાસદોને આવેદ આપવાની પેટે, તથા વીકળપણુ રહીત થઈને, મુંદર-સારા શરૂવાળું-મધુર-ક્રમળ-અને મંદીર અથવાળું-માસણુ કરવા લાગ્યા કે. ૧૧૭-૧૮-૧૯૫-પૃથુરાજ-હે અહીં આવેલા સાધુ સમાસદો, સાંભળો. તમારે કલ્યાણુ થાઓ.

ધર્મને જાણવાની હિચકાયાઓએ સત્પુરુષોની આગળ પોતાના વીરોએ જાણવા બેઠાં. ૧૨૦૧ પ્રજાઓનું સ્વસ્થ કરવાને, તેમને આશ્ચર્ય આપવાને, અને તેમને પોતપોતાના સ્વધર્મમાં ચલાવવા સારું, તથા તે પ્રજાએ નહીં ચાલનારાઓને શિક્ષા કરવાને માટે: હંડ પારણ કરેલા અને પ્રજાઓએ, અહીંયાં રાજ કરેલા છે. ૧૨૧૧ તે એ કમો ને રીને વેદને જાણનારા બ્રાહ્મણોએ કહેલા છે ને રીને કરવાથી: પુરુષ કમોને જાણનારા ભગવાન પ્રમુખ થઈને, મને પણ, એ વડે ભગવાના શોક આપશે. ૧૨૨૧ ને રાજ, પ્રજાઓને ધર્મ માટે આવવાનું નહીં શીખવનાં, નેમની પાસેથી કરવાદીક લે છે: ને પોતાનાં પુણ્યને ખોટા નાખનારા થઈને, પ્રજાઓનાં પાપોને ભોક્તા થાય છે. ૧૨૩૧ પ્રજાઓ, તમે તમારા પોતાનાજ ભલાને માટે, તથા તમારા સ્વામી રાજાના ભલાને માટે, અદેખાઈ તઈને અધિકાર ભગવાનમાં જુદી રાખીને એટલે હથરપણ કરીનેજ સ્વધર્મનું આચરણ કરો: એટલે તેથી તમારા મારા ઉપર અનુચ્છ થવાનું હું માનીશ. ૧૨૪૧ અને હે પીતૃઓ-દેવતાઓ તથા દેવીઓ, તમે પણ નીચેનાપણથી આ પાત્રમાં સંમતી આપો, કેમકે કરનારને-શીખનારને-અને સંમતી આપનારને પણ, તે ને કર્મ અદ્ય પરલોકમાં સરખુંજ ફળ મળે છે. ૧૨૫૧ કેટલાએક

નીચીધરવાદીઓ કમની વીચીતતાનુંજ પ્રાધાન્ય હોવાનું કહે છે પણ, પરંતુ નામાંકીત મહાત્માઓ તે જાણતા નામનો કોઈ એક જ્યોતી સ્વરૂપ ભગવાન, આ લોકના સંપર્કથી નેમજ પરલોકના સંપર્કથી પણ, લક્ષમાં આવે, હોવાનું, અને કચ્છીત કચ્છીત પૃથ્વી ઉપર અવતારાદીકથી પ્રાપ્ત થયો હોવાનું પણ કહે છે. ૧૨૬૧ સ્વાયંભુ મનુ-કતાનપાદ રાજા-દુવ-પ્રીય વ્રત-અમારા આપના આપ અંજ રાજ-બ્રહ્મા-સદાશીવ-પ્રલ્હાદ-અવીરાજ-અને એવાજ બીજા નામધારી મહાત્માઓએ તે, મહાને ધરનારા ભગવાન હોવાનુંજ અંચીકર કરેલું છે, ૧૨૭-૨૮૧ ત્રી વર્ગ એટલે ધર્મ-અર્ચક-અને કામ-આપવામાં, સ્વર્ગ એટલે કર્મનાં ફળો આપવામાં, અને અપવર્ગ એટલે મોક્ષ આપવામાં, સમર્થપણના વીશેષ કરીને હેતુ રૂપ એકજ હથર ભગવાન હોવાનું ના કહેનારા તે; શોક કરવાને યોગ્ય અને ધર્મથી વીશેષ મોહ પામેલા, મનુષ્ય દોષીજ

૧. પરલોકનાં મુખાદીકની હિચકાયા કરતાં, વેદે મના નહીં કરેલાં કર્મો કરવાવડે ભગવાનું ફળ. ૨. આશ્ચર્ય વીશેષ ધનાદીક સંપાદન કરવાની હિચકાયા કરતાં, વેદે મના નહીં કરેલાં કર્મો કરવાવડે ભગવાનું ફળ. ૩. આ લોકનાં મુખાદીકની હિચકાયા કરતાં, વેદે મના નહીં કરેલાં કર્મો કરવાવડે ભગવાનું ફળ.

જિજ્ઞાસુભિર્ધર્મમાવેદ્યંસ્વમનીષિતં ॥૨૦॥ અહંદંઢધરોરાજાઃ જાનામિહયોજિતઃ ॥ રક્ષિતાવૃત્તિદઃ સ્વેષુસેતુષુસ્થાપિત ઇથક્ ॥૨૧॥ તસ્યમેતદનુષ્ઠાનાં નાહુર્બ્રહ્મવાદિનઃ ॥ લોકાઃ સ્યુઃ કામસંદોહાયસ્યતુષ્યતિદિષ્ટક ॥૨૨॥ યડદરેત્તરં રાજાઃ જાધર્મેષ્વશિક્ષયન્ ॥ પ્રજાનાંશમલં મુંકેમગંચસ્વંજહાતિસઃ ॥૨૩॥ તત્પ્રજામર્તૃપિંઢાર્થસ્વાર્થમેવાનસૂયવઃ ॥ કુરુતાધોક્ષજધિયસ્તર્હિમેડનુગ્રહઃ કૃતઃ ॥૨૪॥ યૂયંતદનુઃોદધ્વંપિત્વદેવર્ષયોમલાઃ ॥ કર્તુઃ શસ્તુરનુજ્ઞાતુસ્તુલ્યંયત્રેત્યતત્કલં ॥૨૫॥ અસ્તિયજ્ઞપતિર્નામકેષાંચિદર્હસત્તમાઃ ॥ હ્રામુવચલક્ષ્યંતેજ્યોત્સ્નાવત્યઃ કચિદ્ભુવઃ ॥૨૬॥ મનોરુત્તાનપાદસ્યુવસ્પાપિમહીપતેઃ ॥ પ્રિયવ્રતસ્યરાજર્રંગસ્યાસ્માત્પિતુઃ પિતુઃ ॥૨૭॥ હૃદશાનામયાન્યવાઃ હ્રાસ્ય ભવસ્યચ ॥ પ્રન્હાદસ્યબલેશ્વાપિકૃત્યમસ્તિગદાધૃતા ॥૨૮॥ દૌહિત્રાદીનૃતેમૃત્યોઃ શોચ્યાન્ધર્મવિમોહિતાન્ ॥ વર્ગસ્વર્ગાપવર્ગાણાંપ્રાપેળે કાત્મ્યહેતુના ॥૨૯॥ યત્પાદસેવામિરુચિસ્તપસ્વિનામશેષજન્મોપચિતંમલંધિયઃ ॥ સઘઃ ક્ષિણોત્યન્ હમેધતીસતી યાપદાંગુલિવિનિઃ સૃતાસરિત્ ॥૩૦॥ વિનિર્નુત્તરોધારનોમલઃ પુમાનસંગવિજ્ઞાનવિશેષવીર્યવાન્ ॥ યદંધ્રિમૂલેકૃતકેતનઃ પુનર્નસંસૃતિઃ શેશવહાંપ્રપચતે ॥૩૧॥ તમેવયૂયંમજતાત્મતિભિર્મનોવચઃ કાયગુણૈઃ સ્વકર્મભિઃ ॥ અમાયિનઃ કામદુઘાંધ્રિપંકજંપથાધિકારાવસિતાર્થસિદ્ધયઃ ॥૩૨॥ અસાવિત્તદ્દેવ્યુણે ડગુણોડધ્વરઃ પૃથગ્વિધદ્રવ્યગુણક્રિયોક્તિભિઃ ॥ સંપચતેડર્થાશયલિંગનામભિર્વિશુદ્ધવિજ્ઞાનઘનઃ સ્વરૂપતઃ ॥૩૩॥ પ્રધાનકાશયધર્મસંગ્રહેશરીરપ્ષપ્રતિપદ્યચેતનાં ॥ ક્રિયાફલત્વેનવિભુર્વિભાવ્યતેયથાનલોદારુષ્ટતદુણાત્મઃ ॥૩૪॥ અહોમમામીવિતરંત્યનુગ્રહં રિંગુરંયઃ મુજામધીશ્વરં ॥ સ્વધર્મયોગેનયજંતિમામકાનિરંતરંક્ષોણિતલે દ્વવ્રતાઃ ॥૩૫॥ ગાહાતુલેહઃ પ્રભવેન્મહર્દિભિસ્તિતિક્ષયાતપરવિચ્ચયાચ ॥ દેદીપ્ય

નારીકે વેન, અને તેના સરખાઓ કોઈકજ દશે. ૧૨૬૧ એ ભગવાનના ચરણની શેવામાં રોજરોજ વધતીજતી પ્રીતિથી; અનેક જન્મોવડે ઉત્પન્ન કરેલાં પાપોથી તાપ પામેલી, પુરુષની જુદાના મેલ; ગંગાહથથી શરીરના મળ નાશ પામવાની પેડે, ધીમે ધીમે ક્ષીણ થઈ જઈને ઉતાવળાજ સંપૂર્ણપણે પણ નાશ પામી જાય છે. ૧૨૭૧ અને એ રીતે જુદાના સઘના મેલ નાશ પામેલા, તથા અસંમતે વીજાન પામીને વીશેષ ભગવાન થયેલા પુરુષ, એ ભગવાનના ચરણ મુજાનાજ વાસ કરે છે. કે જ્યાંથી, કહેશોને આપનારા સંસારમાં તેને દરીથી પડવાનું મનુજ નથી. ૧૨૮૧ એટલા માટે તમે સર્વે પ્રજાઓ, મન-વાણી-શરીર-અને હૃદયાદીકવડે પોતપોતાની આશ્ચર્યનાં ધારણ રાખીને એટલે જેની જેની આવક આદી હોય તે પ્રજાએ, પોતપોતાના અધીકાર

૪. વધુ પ્રધરના અધીકારી મનુષ્યો હોવાનું એકાદય રક્ષના વીસમા અધ્યાયમાં કહ્યું છે. જેઓને જ્ઞાન અથવા ભક્તિની પ્રાપ્તિ થઈ નથી એવા, અજ્ઞાનીઓ વેદમાં નહીં મના કરેલાં કર્મો કરવાનાજ અધીકારી છે. અને તેથી કર્મો કરવાથી તેમને માફ જવાથી અથવા હુ:ખો જોવાથી કર્મો કરવાથી વૈરાગ્ય થાય છે. અને પછી તેઓ અધીકારી હોયને વીશેષ એટલે ભક્તી ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા જ્ઞાન થાય છે. એવા જ્ઞાન થયેલાને,

મુજાનાં કર્મો કરીને, એ હિચકીત પદાર્થને આપનારા ભગવાનને નીચકપટબાવથી બળે; એટલે અર્ચની સીદ્ધિને પામશે. ૧૨૨૧ એ ભગવાનનું સ્વરૂપ, શુદ્ધ-જ્ઞાનઘન-અને નીચુંજ હોવા છતાં, યજ્ઞમાં અનેક ગુણ તથા નામોવાળું થાય છે. એટલે જુદા જુદા પદાર્થો-ગુણો-ક્રિયાઓ-મંત્રો-અર્ચ-હેતુઓ-સંકલ્પ-શ્રીમ અને નામો વીજેરવાનું પણ તેજ થાય છે. ૧૨૩૧ વળી પ્રધાન-કાળ-વાસના-અને અદ્ય એઓવડે બનેલા શરીરમાં, એ સમર્થ ભગવાનજ આત્મ (ચૈતન્ય) રૂપે રહેલા છતાં, લોકોઓમાં રહેલા અજ્ઞીની પેડે, જીવા કરવાના અને જોવા ભગવાનના શરીરના સ્વભાવવાળા પણ જણાય છે. ૧૨૪૧ માટે આ પૃથ્વી ઉપરની મારી ને પ્રજાઓ, દદપણે સ્વધર્મચરણ કરવાના નીચમે પાળીને દમેશાં એ યજ્ઞના ભોક્તા-અધીશ્વર-તથા સર્વના ગુરુ દરીભગવાનનું પુજન કરે છે; તેઓ નક્કી મારા ઉપર અનુચ્છ કરનારા છે. ૧૨૫૧ તેમજ એ અજ્ઞન ભગવાનના જ્ઞાન યોગ, એટલે અજ્ઞાન યોગનો માર્ગ; સીદ્ધી આપનારા કહેલા છે. અને ભક્તિની પ્રાપ્તિ થયેલાને ભક્તિયોગ સીદ્ધી આપનારા કહેલા છે. અને એ બંનેએ કરવાનાં કર્મો, નીચકામ એટલે હથરપણ કરીનેજ કરવાનાં કહેલાં છે; એટલે તે કર્મો અંધન કરતા થતાં નથી, ને મોક્ષપયોગી થાય છે.

પરમહંસોના માર્ગથી જળાય એવા એ અનંત બગવાન; યશુતા દેનાઓ આદીનાં નામ લેખેને શ્રદ્ધા સહીત તત્વને જળવાનારા પુરૂષોએ, એ બગવાનના આહુતિરૂપી મુખમાં હોમેલાને; જેની રીતે બગવાન ખાયછે, તેની રીતે અચેતન અમ્માં હોમેલાને તે ખાતા નથી. ॥૪૦॥ એટલા માટે હું આર્યપુરૂષો, સનાતન, નીર્મળ-નીલ-તથા અરીસામાં જળાવાની પેઠે આખુ જગત જેમાં જળાય છે, એવા વેદને; શ્રદ્ધા-તપ-શુભકર્મ-માન-સંયમ-અને સમાધી આદીયે ધરી રહેનારા, તથા તેના અર્થને જળવાનારા, એ આહુતિના ચરણકમળની રત્ન, કે જેથી સર્વ પાપોનેના નાશ થઈને કલ્યાણની પ્રાપ્તિ થાયછે. તેને (તેરજને) હું માટે આયુષ્ય પુરે થતાં સુધી મુ-કુટ કિપરજ ધારણ કરીશ. ॥૪૧-૪૨॥ ગુણોના રથાન-સારા ગુણોનેજ ધનરૂપે માનનારા-કરેલા ગુણને જ-જ્ઞાનારા-અને શ્રદ્ધાની શેવા કરનારા-પુરૂષોને, સંપત્તિઓ પોતાની મેજેજ વરેછે. માટે આહુતિનાં કુળ-માથે અને જનાર્દન બગવાન તેમના અનુચરો સહીત; મને પ્રસન્ન થવે. ॥૪૩॥ -ભૈરવ-સારે એ પ્રમાણે ભો-

લેલા પૃથ્વરાજનાં વખાણ કરીને પીતૃઓ-દેવતાઓ-અને આત્મજો તમા સન્નિદેશી વંશિને રાજ યાદને બોધ્યા છે. “ પુત્ર થકી લોકને હતાય છે. ” એવું ક્ષુતીનું વચન આથકી સારું પથું કારણ આત્મજોના આપથી મુનેસો પાપી નેન, આપના વડે નરકમાંથી નીકળી ગયો. ॥૪૪-૪૫॥ તેમજ ભગવાનની નિંદા કરવાવડે નરકમાં પડેલો હીરણ્યકશીપુ પણ તેના પુત્ર પ્રહલાદના પ્રભાવથીજ નરકને તરી ગયો હતો. ॥૪૬॥ હે મોટા પીર પુરશ પૃથ્વીના પીતા, તમે ધણું વરસા હવો-કે જોને સર્વસેવકતા સ્વામી જોકે અરચુત ભગવાનનાં આવી ભક્તી છે. ॥૪૭॥ ઉત્તમ કીર્તી વાળા આત્મજ દેવ વીરુત ભગવાનની કથાઓ અમને સંભળાવનારા અને પવીત્ર કીર્તિવાળા આપ અમારા સ્વામી થકીજ, મુકુંદ ભગવાન પણ આજ અમારા સ્વામી થયેલા છે. ॥૪૮॥ હે નાથ તમે પ્રભુઓને ઉપદેશ આપોછો તેમાં મોડું આશ્ચર્ય નથી. કેમકે દયાળુ મહાત્માઓનો સ્વભાવ પ્રભુઓ ઉપર પ્રીતી રાખવાનોજ હોયછે. ॥૪૯॥ હે સમર્થ રાજ, દૈવતામયી બોલાતાં કમો વડે, સંસારમાં

અધ્યાય—૨૨ મો.—ઐતેય—એ રીતે મોટાં પરાક્રમોવાળા પૃથુરાજનાં લોકો વખાણ કરતા હતા. ક્રોધવાળાં લાંબુ સમાન પ્રકાશતા ચાર મુનીઓ આવ્યા. ૧૧૧૧ લોકોને તીવ્રપાપ કરતા અને પ્રકાશવાળા એ સંક્રિષ્ટરો. અનુચરો સહીત આકાશમાંથી ઉતરી આવતા રાજના નેત્રાગાં આવ્યા. ૧૧૧૨ તેમના દ્રોનથી ખેંચાયલા મનવાળા પૃથુરાજ, મન જ્યેમ હંદ્રિયાદીક સહીત ઉડે, તેમ સભાસભો અને અનુચરો સહીત ઉડીને તે મહાઆજોર્ન સમા ગયા. ૧૧૧૩ હે સમ્ય. પછી તેમની મોટાપથી અમર ધ્યેસા પૃથુરાજને, વીનવ સહીત

માયુ' નમાવીને તેમને આસન અને આર્ય આપી, તેમનું વીધી પ્રમાણે પુજન કર્યું. ૥૪૪ ॥ અને તેમના પત્ર ધોવાનું પાણી પોતાને માથે ચઢાવ્યું. અને એ રીતે કરી તેણે સારાં ધીજ વાળાઓની રીતીને માન આપ્યું. ૥૪૫ ॥ પછી યજ્ઞ કુંડમાં બીજાજતા અમી સરખા, પોતાનાં આસનો ઉપર બેઠેલા એ સદાસીવના મોટા બા-
હ્યોને, શ્રદ્ધાવાન અને હૃદયીય પૃથુરાજને પ્રીતી સહીત કર્યું કે. ૥૪૬ ॥-પૃથુરાજ-હે કલ્યાણના સ્થાનક રૂપ, મેં શું શુભ કર્મ આચર્યું હશે કે જેથી, યોગીયોને પણ દુર્લભ એવાં આપનાં દર્શન મળે અને થયાં છે. ૥૪૭ ॥ અનુચરો સુદાં વીધી અને સદાસીવ તથા બાહ્યો જેના ઉપર પ્રસન્ન હોય તેને આશોક તથા પરશોકમાં ન-
મગવા લાયક શું હોય. ? (અર્થાત્ બધું જ મળે છે.) ૥૪૮ ॥ જગતના સર્વ પ્રાણીઓ આદીમાં કારણ રૂપે રહેલા આત્માને સર્વ કલ્યાણેનારા તમે, સર્વેના ચનની પાત બાજુની સાથે કોઈને વીશે દુઃખ કરો છે. છતાં કોઈ તમને નેદ શકતા નથી. ૥૪૯ ॥ જેઓના ધરનાં વર્ણ-અડ-સુખી-અને આકર તોરસદી તથા ધરમણી વીજે-

રેતો સ્વીકાર મહાત્માઓ કરે છે; તે બધા યુદ્ધશાસ્ત્રીઓ નીચેન હોય તો પણ ધન્ય છે. ૥૫૦ ॥ અને જે યજ્ઞ, તીર્થપદ ભગવાનના બકાદીકના ચરણવડે તીર્થ રૂપ થવાયકી રહીત હોય, તે સર્વ સંપત્તીઓથી ભરેલું હોય તો પણ, સાપને રહેવાના જાડના બળેલ જેવું જ બળતું બેઠ્યું. ૥૫૧ ॥ હે ઉત્તમ બાહ્યો તમે ભલે પદા-
સ્યા કે જેમનાં આચરણે બેઠેને, મુમુક્ષુઓ-ધીરપુરુષો-આજકા-અને મોટાઓ પણ શ્રદ્ધા વડે તે પ્રમા-
ણે જ આચરણે કરે છે. ૥૫૨ ॥ હે નાય, ઉદ્યોગના અર્થનેજ અર્થરૂપે બાજુનારા, તથા પોતાનાં કર્મવડે આ સંસારમાં પડીને દુઃખી થનારા, અમલોકાનું કુશળતા કયાંથી જ હોય. ? અને જેમને કુશળ તથા અકુશળ પ-
ણી બુદ્ધિવાળી વૃત્તિ જ નથી, એવા આત્મારાગ આપ સરખાઓને મારે તો; કુશળ પ્રશ્ન પુછવા ધરીત જ નથી. (અર્થાત્ તેથી હું કુશળ પ્રશ્ન પુછતો નથી.) ૥૫૩-૫૪ ॥ પરંતુ આ સંસાર થકી તાપ પામેલાઓના સુદૃઢ આપને વીધાસ વડે પુછું કે. " શાના થકી આ જન્મમાંજ કલ્યાણની પ્રાપ્તિ થાય. ૥૫૫ ॥ કેમકે

વા ૩ ॥ ગૌરવાદ્યંત્રિતઃ સજ્યઃ પ્રશ્રયાનતકંધરઃ ॥ વિધિવત્પૂજ્યાંચક્રેઘ્રીતાધ્યર્હણાસનાન ॥ ૪ ॥ તત્પાદશૌચસલિલૈર્માર્જિતાલકબંધનઃ ॥ તત્રશીલવતાંતૃત્તમાચરન્માનયન્નિવ ॥ ૫ ॥ હાટકાસન આસીનાન્સ્વધિષ્ણ્યેષ્વિવપાવકાન્શ્રદ્ધાસંયમસંયુક્તઃ પ્રીતઃ પ્રાહમવાગ્રજાન ॥ ૬ ॥ પૃથુ ૦ અહો આચરિતંકિંમેમંગલમંગલાયનાઃ ॥ યસ્યવોદર્શનંદ્યાસીદુર્દર્શનાંચયોગિભિઃ ॥ ૭ ॥ કિંતસ્યદુર્લભતરમિહલોકેપરત્રચ ॥ યસ્યવિપ્રાઃ પ્રસીદંતિશિવોવિષ્ણુશ્રસાનુગઃ ॥ ૮ ॥ નૈવલક્ષ્યતેલોકોલોકાન્પર્યટતોપિયાન ॥ યયાસર્વદૃશંસર્વેઆત્માનંયેઽસ્યહેતવઃ ૯ ॥ અધનાઅપિતેધન્યાઃ સાધવોઘ્રહમેધિનઃ ॥ યદ્રહાદ્યર્હવર્યાંબુતૃણભૂમીશ્વરાવરાઃ ॥ ૧૦ ॥ વ્યાલાલયદુર્માવેતેઽપ્યરિક્તાલિલરંપદઃ ॥ પદ્મહાસ્તીર્થપાદીયપાદતીર્થવિવર્જિતાઃ ॥ ૧૧ ॥ સ્વાગતંવોદ્વિજશ્રેષ્ઠાયદ્વતાનિમુમુક્ષવઃ ॥ ચરંતિશ્રદ્ધયાધીરાવાલાણ્વદ્ધંતિચ ॥ ૧૨ ॥ કચ્ચિન્નઃકુશલંનાયાદ્દિયાર્થાર્થવેદિનાં ॥ વ્યસનાવાપેતસ્મિન્પતિતાનાંસ્વકર્મભિઃ ॥ ૧૩ ॥ મત્સ્યુદ્ધુલપ્રશ્નઆત્મારામેષુનેષ્યતે ॥ કુશલાકુશલાયત્રનસંતિમતિવૃત્તયઃ ॥ ૧૪ ॥ તદ્દહંકૃતવિશ્રંભઃસુહૃદોવસ્તપસ્વિનાં ॥ સંપૃચ્છેભવેતસ્મિન્ક્ષેમઃકેનાંજસાભવેત ॥ ૧૫ ॥ વ્યકમાત્મવતામાત્માભગવાનાત્મભાવનઃ ॥ સ્વાનામનુગ્રહાપેમાંસિદ્ધરૂપીચરત્યજઃ ॥ ૧૬ ॥ મૈત્રેય ૦ પૃથોસ્તત્સૂકમાકર્ણ્યસારંસુપ્તમિતંમધુ ॥ સ્મયમાનઙ્વપ્રીત્યાકુમારઃ પ્રત્યુવાચહ ॥ ૧૭ ॥ સનત્કુ ૦ સાધુપૃષ્ઠમહારાજસર્વભૂતહિતાત્મના ॥ ભવતાવિદુષાચાપિસાધૂનાંમતિરીદશી ॥ ૧૮ ॥ સંગમઃસ્વલુસાધૂનામુભયેષાંચસંમતઃ ॥ યત્સંભાષણસંપ્રશ્નઃસર્વેષાંવિતનોતિશં ॥ ૧૯ ॥ અસ્ત્યેવરાજન્ભવતોમધુહિષઃપાદારવિંદસ્યગુણાનુવાદને ॥ રતિર્દુરાપાવિધુનોતિનૈષ્ટિકીકામંકષાયમલમંતરાત્મનઃ ॥ ૨૦ ॥ શાસ્ત્રેષ્વિયાનેવસુનિશ્ચિતોનૃણાંક્ષેમસ્યસધ્યગ્વિમૃદોપુહેતુઃ ॥ અસંગઆત્મવ્યતિરિક્તઆત્મનિદ્ધારતિર્બ્રહ્માણિનિર્મુળેચયા ॥ ૨૧ ॥ સાશ્રદ્ધયાભગવદ્ધર્મચર્યયાજિજ્ઞાસયાધ્યાત્મિકયોગાનિષ્ઠયા ॥ યોગેશ્વરોપાસનયાચનિત્યંપુણ્યશ્રવઃકથયાપુણ્યયાચ ॥ ૨૨ ॥ અર્થેદ્રિયારામસગોષ્ઠયતૃણયાતત્સંમતાનામપરિગ્રહેણ ॥ વિવિક્તરુચ્યાપરિતોષઆત્મન્વિનાહરેર્ગુણપીયૂષપાનાત્ ॥ ૨૩ ॥ અહિંસયાપારમહંસ્યચર્યયા

આત્મ શાનીઓના આત્મા અને તેમનું પોશણ કરનારા ભગવાન પોતેજ પોતાનાઓ (બકાદીક) ઉપર અનુમંદ કરવાને મારે સીદ પુરુષોના સ્વરૂપથી પૃથ્વી ઉપર વીધાયે છે. " ૥૪૬ ॥-મૈત્રેય-એ પ્રમાણેનું સાર રૂપ-સરળ-સુદૃઢ-અને યોદ્ધા શબ્દોવાળું તથા મધુર પૃથુરાજનું બોલતું સાંભળીને હસતા હોય તેમ પ્રીતી સહીત સનત્કુમારો બોલ્યા કે. ૥૪૭ ॥-સનત્કુમાર-હે સર્વ પ્રાણી માનવું હીત કરવાના સ્વભાવવાળા મહા-
રાજા, તમે પણ સાઈ પુછ્યું. તમેતો શાની છેજ; તોપણ સાધુ પુરુષોની મતી એ પ્રશસ્તીજ હોય છે. ૥૪૮ ॥ સાધુ પુરુષોનો સમગ્ર ભેદપક્ષને લાભકારી છે. અને તેમનામાં ચતાં પ્રવેશ અને ઉત્તરો થકી સર્વ કોઈને શાંતી મળે છે. ૥૪૯ ॥ હે રાજા, મધુદેવે જેનો દેશ કર્યો હતો. તે ભગવાનના ચરણવડેના ગુણોનું કીર્તન કરવામાં વેદીથી મતી થતી દુર્લભ છે ; કે જે થકી કામનાઓ રૂપી દોશનો નાશ થઈ જાય છે. તેવી મતીનો તમને છેજ. ૥૫૦ ॥ આદ્ય તત્ત્વ સીવાયના (દૈત્યાના) થકી અસંગ થતું, તથા નીચુંજ અને બ્રહ્મરૂપ આત્મ

તત્ત્વને વીશે દૃઢ પ્રીતી બેઠી. એટલેજ પુરુષોના કલ્યાણનો ઉપાય, શયણાં શાઆદીકનું શોધન કરી કરીને નીચીત કરેલા છે. ૥૫૧ ॥ શ્રદ્ધા સહીત ભગવાન ધર્મોનું આચરણ કરવાથી-અધ્યાત્મીક યોગને બાજુ-
વાની ઇચ્છા સહીત તેમાં નીચા સંપ્રવાર્થી-અને દશેશં યોગેશ્વરોની ઉપાસના કરવાની સાથે ભગવાનની ક-
યાઓ સાંભળવા થકી. - ૥૫૨ ॥ વીજય સુખોમાં લાગેલાઓના સમાગમની ઇચ્છા વીજય સુખો અને ધનાદી-
કનો ત્યાગ કરવા વડે તત્ત્વવાથી-અને એકાંત સ્થળે રહેવાની રૂચી રાખી કરી ભગવાનના ગુણો રૂપ આશ્રુતને પીવા સીવાય પીજન કલ્યાણી રૂચી નહીં કરતાં સ્વરૂપાનંદમાંજ સંતોષ પામવાથી- ૥૫૩ ॥-તથા પરમ દંડના આચરણે રાખી કોઈને પણ દુઃખ નહીં કરવાથી-સદૃષી પહેલાં મુકુંદ ભગવાનના ચરીતનું સ્મરણ કરવાથી-
કોઈની નીંદા નહીં કરતાં નીચકામ પણે થમ નીચકાદીક પાળવા રૂપ સ્વધર્મનું આચરણ કરવાથી- ૬૬ ॥ એટલે બેટાના પદાર્થોને વીશે તીર્થીક્ષા રાખીને સુખને મેળવવાના અને દુઃખને મટાડવાના ઉદ્દેશને તત્ત્વવાથી- ૥૫૪ ॥

અને હરી ભગવાનના મુખે તથા નાભીવડે વારંવાર કાનને ભરવા ચક્રો:-અકતી વધી વધીને, નીચુંજી બહારપ આત્મ તત્ત્વમાં ક્રિતાવર્તે પ્રીતી થાય છે. અને તે વીનાના જડ ચૈતન્ય આદી સર્વ દેત થકી અસંગ થવાય છે. ॥૨૫॥ અને બપોરે બહારે વીશે એ રીતની નેહીકી પ્રીતી થાય છે ત્યારે, એ જ્ઞાન અને વૈરાગ્યનું આચરણ કરનારા પુરુષનું પાંચ ઉદ્દેશો અને છઠા મન થકી બનેલું લીમ શરીર; ફરીથી કાંટા નકુટે એ રીતે, અરણ્યથી ઉત્પન્ન થયેલા અગ્નિવડે અરણ્ય બળી જવાની પેડે; ઉતાવળું જળી જાય છે. ॥૨૬॥ અને એ રીતે લીમ શરીર નાશ પામે છે-તથા તેના સધળા મુખે થકી મુક્ત થયેલા-દષ્ટા રૂપ આત્મા, જેવી રીતે પુર્વે ભેદાભેદ (દેત) તે દેખતો હતો તેમ, પોતાની માંકી અને બહાર થનારાં સુખદુઃખાદીકને અને પદાર્થોને; સ્વપ્નમાંથી જાગેલા પુરુષ સ્વપ્નના પદાર્થાદીકને નહીં દેખવાની પેડે, દેખતો જ નથી. ॥૨૭॥ આશય (એટલે અદ્વૈત, લીમ શરીર અથવા મન) ની ઉપાધી પુરુષને થાય છે ત્યારે જ પુરુષ; આત્મા, અને ઉદ્દેશિતા અર્થરૂપ દેત,

એ બેકને જુદાં જાણે છે. અને એ ઉપાધી નથી હોતી ત્યારે જુદાં દેખતો નથી. ॥૨૮॥ જેમકે જળ અને દર્પણ આદીની ઉપાધી જ્યાં સુધી હોય છે ત્યાં સુધી જ માણસ પોતાને અને પોતાના પ્રતીબિંબને જુદાં બે રૂપે જુએ છે. અને તે વીના બે રૂપે જોતો નથી ॥૨૯॥ વીસપોતે વીશે ખેંચાયથી ઉદ્દેશિતાનાનું મન પણ વીસપોતમાં ખેંચાઈ જાયને તે વીસપોતનું ધ્યાન કરવું થાય છે. અને તે થકી; જળાશયને કડિ ઉગેલા થાસના યુગપ્રાપ્તી જળાશયનું પાણી ખેંચાઈ જવાની પેડે, તેની બુદ્ધી વીસાર શકતી સહીત નાશ પાળી જાય છે. ॥૩૦॥ અને તે થકી ચીતની સ્મરણશક્તી નાશ પામે છે. તથા સ્મૃતીનો નાશ થવાથી જ્ઞાન નાશ પામે છે. અને વીદાનો આ રીતે થવાને જ “પોતાના આત્માનું પડી જવું” કહે છે. ॥૩૧॥ એ રીતે જેના સંયમથી જ ખીલું સર્વ પ્રીય લાગે છે, તે પોતાના આત્માનો જ ધાત થયો, તેના કરતાં વધારે સ્વાર્થની કાંતી પુરુષને આ લોકમાં ખીજ છે જ નહીં. ॥૩૨॥ મનુષ્યોને, અર્થ અને કામનું ધ્યાન થવાવડે સર્વ સ્વાર્થની કાંતી થા-

સ્મૃત્યામુકુંદાચરિતાશ્ચસીધુના॥ યમૈરકામૈર્નિયમૈશ્ચાપ્યનિંદયાનિરીહ્યાદ્વંદ્વતિતિક્ષયાચ ॥૨૪॥ હરેર્મુહુસ્તત્પરકર્ણપૂરગુણાભિધાનેનવિજૃંભમાણ ॥ મત્ત્યાહ્યસંગઃસદસત્પનાત્મનિસ્યાન્નિર્ગુણેબ્રહ્મણિચાંજસારતિઃ ॥૨૫॥ યદારતિર્બ્રહ્મણિનૌષ્ટિકીપુમાનાચાર્યવાન્જ્ઞાનવિરાગરંહસા॥ દહત્યવીર્યેત્દયંજીવકોશંપંચાત્મકંયોનિમિવોત્થિતોઽગ્નિઃ ॥૨૬॥ દગ્ધાશયોમુક્તસમસ્તતદ્ગુણોનિવાત્મનોબહિરંતર્વિચષ્ટે॥ પરાત્મનોયદ્યવધાનંપુરસ્તાત્સ્વપ્નેયથાપુરુષસ્તદ્વિનાશે ॥૨૭॥ આત્માનામિંદ્રિયાર્થચપરંયદુભયોરપિ॥ સત્યાશયુપાધૌવૈપુમાન્પદ્યતિનાન્યદા॥૨૮॥ નિમિત્તેસતિસર્વત્રજલદલાદિપૂરુષઃ॥ આત્મનશ્ચપરસ્યાપિભિદાંપદ્યતિનાન્યદા॥૨૯॥ ઇંદ્રિયૈર્વિષયાકૃષ્ટૈરાક્ષિપ્તંધ્યાયતાંમનઃ॥ ચેતનાંહરતેબુદ્ધેઃસ્તંબસ્તોયમિવન્હદાત્ ॥૩૦॥ અશયત્યનુસ્મૃતિશ્ચિત્તંજ્ઞાનભ્રંશઃસ્મૃતિક્ષયે॥ તદ્વોધંકવયઃપ્રાહુરાત્માપહ્નવમાત્મનઃ ॥૩૧॥ નાતઃપરતરોલોકેપુંસઃસ્વાર્થવ્યતિક્રમઃ॥ યદધ્યન્યસ્યપ્રેયસ્ત્વમાત્મનઃસ્વવ્યતિક્રમાત્ ॥૩૨॥ અર્થેંદ્રિયાર્થાભિધ્યાનંસર્વાર્થાપન્હવોનૃણાં ॥ ભ્રંશિતોજ્ઞાનવિજ્ઞાનાયેનાવિશતિમુરુપતાં ॥૩૩॥ નકુર્યાત્કર્હિંચિત્સંગંતમસ્તીવ્રંતિતીરિષુઃ ॥ ધર્માર્થકામમોક્ષાણાંયદત્યંતવિઘાતકં ॥૩૪॥ તત્રાપિમોક્ષણાર્થઆત્યંતિકતયેષ્યતે ॥ ત્રૈવર્ગ્યોર્યોયતોનિત્યંકૃતાંતમયસંયુતઃ ॥૩૫॥ પરેઽવરેચયેભાવગુણવ્યતિરાદનુ ॥ નતેષાંવિદ્યતેક્ષેમમીશવિધ્વાંસિતાશિષાં ॥૩૬॥ તત્ત્વંનરેંદ્રજગતામયતસ્થુષાંચદેહેંદ્રિયાસુધિષણાત્મભિરાટૃતાનાંયઃક્ષેત્રવિત્તપતયાત્હદિવિષ્વગાવિઃપ્રત્યક્ચકાસ્તિભગવાંસ્તમવેહિસોઽસ્મિ ॥૩૭॥ યસ્મિન્નિર્દસદસદાત્મતયાવિભાતિમાયાવિવેકવિધુતિસ્ત્રાજિવાઽહિવુદ્ધિઃ ॥ તન્નિત્યમુક્તપરિશુદ્ધવિવુદ્ધતત્ત્વપ્રત્યુદ્ધકર્મકલિલપ્રકૃતિંપ્રપદ્યે ॥૩૮॥ યત્પાદપંકજપલાશવિલાસમત્ત્યાકર્માશયંગ્રથિતમુદ્ગ્રયંતિસંતઃ ॥ તદ્વન્નરિક્રમતયોયતયોઽપિરુદ્ધસ્ત્રોતોગણાસ્તમરણંભજવાસુદેવં ॥૩૯॥ કૃચ્છ્રોમહાનિહમભાર્ણવમહ્લવેશાંપદ્મર્ગનક્રમસુખેનતિતીરપંતિ ॥ તત્ત્વંહરેર્ભગવતોભજનીયમંદ્રિકૃત્વોદુપંવ્યસનમુત્તરદુસ્તરાર્ણ ॥૪૦॥ મૈત્રેય૦ સર્વંબ્રહ્મ પુત્રેણકુમારેણાત્મમેધસા ॥ દર્શિતાત્મગતિઃસમ્યક્પ્રશસ્યોવાચતંત્રપઃ ॥૪૧॥ રાજા૦ કૃતોમેનુગ્રહઃપૂર્વ

ય છે. અને તેથી જ તેઓ જ્ઞાન અને વીજ્ઞાન થકી રીતે થકી સ્થાવરના અવતાર પામે છે. ॥૩૩॥ વળી ત્રીજ સંસારને તરવાને દાગળારાગે તે કહી પણ સંગત કરતો ન જોડાયે; કે જે, ધર્મ-અર્થ-કામ-અને મોક્ષનો અર્થ ત ધાત કરનારો છે. ॥૩૪॥ અને એ તારેમાં પણ ત્રીયર્થ (એટલે ધર્મ-અર્થ-અને કામ) નો હમેશાં કાળના બાધવાળા છે. માટે એકલા મોક્ષને માટે જ અત્યંત ધન કરવા જોઈએ. ॥૩૫॥ સ્થાવરથી તે બ્રહ્માર્પણ જે કાંઈ પ્રાણી પદાર્થાદીક છે તે સધળાંઓનું ક્ષેમકૃણપણું એટલે સદાશય રીતીની; વારંવાર યુક્તોને વીસાર પ-માડનારા દાશર (કાળ) થકી તેમનાં કુળાદીકનો નાશ થઈ જવા વડે, નવીન. ॥૩૬॥ હે રાજ સ્થાવરને વીશે; અને દેહ-દંદ્રીય-પ્રાણ-બુદ્ધી-અને અદ્વૈતવાળા, તથા ક્ષેત્ર અને ધનના પ્રાણી એવા જંગમ પ્રાણીઓને વીશે, એમ આત્મા વીધમાં, તેમજ તમારા હૃદયને વીશે; પણ જે, બહાર અને અંદર તત્ત્વરૂપે પ્રકાશે છે તેનો એ બાધવાળા જાણે. ॥૩૭॥ દોરડીને સાપ ચનાવાની બુદ્ધી, વીતેક થયાપછી મરી જવાની પેડે, આ-

ત્મ વીતેક એટલે જ્ઞાન થવાવડે, જેના વીશે, માયાથી થયેલું આ મન (એટલે મદા બુનો આદી કાણે) અને અસત (એટલે કયોરૂપ દેત માત્ર) એવું જાસમાન થતું; જગત રળી જવાથી, પછીથી જે પોતાના આત્મ સ્વરૂપે જોખતા રહે છે; તે, નીત્ય-મુક્ત-શુદ્ધ-જાતસ્વરૂપ-અને કમોથી અરણ્ય થયેલી પ્રકૃતિથી પરાભવ નહીં પામનારા, સર્વોપરી તત્ત્વને જ તમે શરણ થાઓ. ॥૩૮॥ જેના ચરણ કમળની પાંખડીઓના વીસારની બકતીવડે સંતો (એટલે સાધુ પુરુષો), કમોચકી યુગપત્તા લીમ શરીરનો નાશ કરી નાંખે છે. કે જે રીતનો નાશ, ખીજ ઉદ્દેશિતે વશમાં રાખનારા અને બુદ્ધિને વીસારેથકી પાછી વાગનારા વતીઓ પ-ણ કરી શકતા નથી. એવા શરણ રૂપ વાસુદેવ ભગવાનને જ તમે જાણો. ॥૩૯॥ પદાણુ રૂપ આશય વીના આ સંસાર સમુદ્રને તરવાનું દુઃખ રૂપ છે. અને વળી તેમાં રહેલા છ ડુડ (એટલે મન સહીત ઉદ્દેશો) થકી તેા તેને તરવાનું અત્યંત કષ્ટ રૂપ થઈ પડેલું છે. તેથી હે પુરુષાન, જાગવાને થોડા દરી ભગવાનના અરણ્ય-

તે આત્મ કરવા રૂપ વદાણ કરીને તમે, એ ન નરી શકાય એવા અસન (એટલે સંસાર) ને પાર ઉતરી જાઓ. ૥૪૦૥-મૈત્રેય-એ રીતે જાણના આત્મજાની પુત્રો સનાતનગારેએ, સંપૂર્ણ રીતે આત્મ રચરપને દેખાડી દેવાથી, એ રાત્રએ તેમનાં વળાણ કરીને કહ્યું. ૥૪૧૥-પૃથુરાજ-હે અહ્યો, દુષ્ટિઓના ઉપર દયા કરનારા ભગવાને પૂર્વે મારા ઉપર અનુગ્રહ કર્યો હતો. તેની પુનરા કરવાને મારેજ આપ આવેલાઓ. ૥૪૨૥ આપ દયાળુઓએ મને સમજાવું મેગણ આપું છે. તો મારી પામે મારા શરીર સુકાં ને કાંઈ છે તે સાધુ પુરુષોનું કથીર (એટલે સાધુ પુરુષોએ પાપરેનું તેમનું આપેનું) છે તેથી હું શું આપી શકું. ૥૪૩૥ એટલે હે અહ્યો, મારા પ્રાણ-ઓએ-સનાતો-મરસાગનસહીત ધરો-શરણ-સરકર-પૃથ્વી-અને ખમ્બાઓ, એ સર્વે (નગારું) તમને આપું કહ્યું. ૥૪૪૥ કેમકે વેદ અને સાંજને જાણનાઓ, સેનાપતીપણને-રાજવને-વાયાધીનપણને-અને સર્વે ક્રેકના અર્ધાપતીપણને પશુ યેજ છે. ૥૪૫૥ આહ-

જો તો પોતાનુંજ આપણે-પોતાનુંજ પેઢેરે-અને પોતાનુંજ આપણે. અને કાચીઆરી જીવન તોફો તો તેમના અનુગ્રહ વડેજ અત્ર પાનારા છે. ૥૪૬૥ એટલામાટે હે આત્મશાળીઓ, વેદ આદી સેધને શાસ્ત્રોપદી ની-શ્રોત ધ્યેય, આ પ્રકારનું એકાંતિક આત્મ તત્ત્વનું જ્ઞાન મને આપનારા આપ પશુ દયાવાનોના ઉપકારનો બદલો આપવાનું ને પારે, તે તો માત્ર મરકરીનુંજ પાત્ર થાય છે. તેથી તમે તમારા પોતાનાજ કરેલા એ-કાચી પ્રસન્ન થવો. ૥૪૭૥ મૈત્રેય-પછી ને આદીરાત્રએ પુરુષો, એ આત્મ જ્ઞાનની પુઢી વાળાઓ, તેનાં આ પ્રકારનાં શીક્ષણાં વળાણ કરીને, કોકોના દેખતાંજ આકાશમાર્ગે આસ્થા ગયા. ૥૪૮૥ અને મહાત્મા-ઓમાં મુખ્ય પૃથુરાજ, એ શીખેલા અધ્યાત્મ જ્ઞાનને વીશે પોતાનું મન સ્થીર કરીને, પછી પોતાને કૃતાર્થ ધ્યેયજાની પેઢે માનવા લાગ્યા. ૥૪૯૥ અને પછીથી જેવો કાળ-જેવું સ્થાન-જેવું યજ્ઞ-તથા જેવું ધન, એ સમજાના વીચાર રાખીને, કરવાને ધરીત તેવાંજ કર્યો, અહ્યાર્થ કરીને તેમજી કહ્યાં. ૥૫૦૥ એટલે પ્રકૃતી

હરિણાર્તાનુકંપિના ॥ તમાપાદયિતુંબ્રહ્મન્ભગવન્યૂયમાગતાઃ ॥ ૪૨ ॥ નિષ્પાદિતંચકાત્સ્યેનભગવદ્વિઘ્નૃણાલુભિઃ ॥ સાધૂચ્છિષ્ટંહિસર્વમેઆત્મના સહર્કિદદે ॥ ૪૩ ॥ પ્રાણાદારાઃસુતાવ્રહ્મનૃહાશ્રસપરિચ્છદાઃ ॥ રાજ્યંવલંમહીકોશઙ્ગિતિસર્વેનિવેદિતં ॥ ૪૪ ॥ સૈનાપત્યંચરાજ્યંચંદંડનેતૃત્વમે વચ ॥ સર્વલોકાધિપત્યંચવેદશસ્ત્રવિદર્હતિ ॥ ૪૫ ॥ સ્વમેવબ્રાહ્મણોમુંકેસ્વંસ્તેસ્વંદદાતિચ ॥ તસ્યૈવાનુગ્રહેણાન્નમુંજતેક્ષત્રિયાદયઃ ॥ ૪૬ ॥ યે રીટશીભગવતોગતિરાત્મવાદેષ્કાંતતોનિગમિભિઃપ્રતિપાદિતાનઃ ॥ તુષ્યંત્વદભ્રકરુણાઃસ્વકૃતેનનિત્યંકોનામતત્પ્રતિકરોતિવિનોદપાત્રં ૪૭ તઆત્મયોગમતયઆદિરાજેનપૂજિતાઃ ॥ શીલંતદીયંશંસંતઃસ્વેડ્ભૂવન્મિપતાંનૃણાં ॥ ૪૮ ॥ ત્રૈવ્યસ્તુધુર્પોમહતાંસંસ્થિત્યાઽધ્યાત્મશિશ્નયા ॥ આ ત્તકામમિવાત્માનંમેનેઆત્મન્યવસ્થિતઃ ॥ ૪૯ ॥ કર્માણિચયથાકાલંયથાદેશંયથાબલં ॥ યથોચિતંયથાવિત્તમકરોદ્બ્રહ્મસાત્કૃતં ॥ ૫૦ ॥ ફલંબ્રહ્મણિવિન્યસ્યનિર્વિષંગઃસમાહિતઃ ॥ કર્માધ્યક્ષંચમન્વાનઆત્માનંપ્રકૃતેઃપરં ॥ ૫૧ ॥ ગૃહેષુવર્તમાનોડ્પિસસામ્રાજ્યશ્રિયાન્વિતઃ ॥ નાસજ્જતેંદ્રિયાર્થેષુનિરહંમતિરર્કવત્ ॥ ૫૨ ॥ એવમધ્યાત્મયોગેનકર્માણ્યનુસમાચરન્ ॥ પુતાનુત્પાદયામાસપંચાર્ચિષ્યાત્મસંજ્ઞતાન્ ॥ ૫૩ ॥ વિજિતાશ્વંધૂઘકેશંહર્યક્ષંબ્રવિણંટકાં ॥ સર્વેપાંલોકપાલાનાંદધારૈકઃપૃથુર્ગુણાન્ ॥ ૫૪ ॥ ગોપીયાયજગત્સૃષ્ટેઃકાલેસ્વેસ્વેઽચ્યુતાત્મકઃ ॥ મનોવાગ્દૃતિભિઃસૌજ્ઞેર્ગુણેઃસંરંજયન્પ્રજાઃ ॥ ૫૫ ॥ રાજેત્યધાન્નામધેયંસોમરાજઙ્ગવાપરઃ ॥ સૂર્યવદ્વિસૃજન્ગૃહન્પ્રતપંશ્વભુવોવસુ ॥ ૫૬ ॥ દુર્ધર્ષસ્તેજસેવાગ્નિર્મહેંદ્રઙ્ગવદુર્જયઃ ॥ તિતિક્ષયાધરિત્રીવદ્યૌરિવામીષ્ટદોનૃણાં ॥ ૫૭ ॥ વર્ષતિસ્મયથાકામંપર્જન્યઙ્ગવતર્પયન્ ॥ સમુદ્રઙ્ગવદુર્બોધઃસત્વેનાચલરાહિવા ॥ ૫૮ ॥ ધર્મરાહિવશિક્ષાયામાશ્રયેંહિમવાનિવ ॥ કુબેરઙ્ગવકોશાઙ્ગોગુપ્તાર્યોવરુણોયથા ॥ ૫૯ ॥ માતરિશ્વેવસર્વાત્માબલેનસહસૌજસા ॥ અવિપદ્યતયાદેવોમમવાન્મૂતરાહિવા ॥ ૬૦ ॥ કંદર્પઙ્ગવસૌંદર્યેમનસ્વીમૃગરાહિવા ॥ વાત્સલ્યેમનુવન્નૃણાંપ્રભુત્વેભગવાનજઃ ॥ ૬૧ ॥ બૃહસ્પતિર્બ્રહ્મવાદેઆત્મવસ્વેસ્વયંહરિઃ ॥ ભક્તયાગોગુરુવિપ્રેષુવિષ્વક્ષ્મેનાનુવર્તિષુ ॥ નિહ્યાપ્રશ્રયશીલાધ્યામાત્મતુલ્યઃપરોચમે ॥ ૬૨ ॥ કીર્ત્યોર્ધ્વગીતયાપુંભિસ્ત્રેલોક્યે

માથી પર એવા આત્માનેજ કમોના અધ્યક્ષ માનીને સાવધાનપણે સંગરહીત થઈ, કર્મક્રોધને પરજાણાંજ નાખી દીધાં. ૥૫૧૥ અને ચક્રવર્તીની લક્ષ્મીવાળા તે રાજા ધરમાં રહીને એ રીતે કમો કરવા છતાં, સુર્વની પેઢે અદકાર સ્વીત પુઢી રાખવાથી વીરપાદીકને વીશે આશક્ત થયા નથી. ૥૫૨૥ તથા એ રીતે અધ્યાત્મ યોગ સ્વીત સારી રીતે કમોનું આચરણ કર્યા પછી, અર્થો રાણીને વીશે પોતાના સરખાજ પાંચ પુત્રો તેમજી ઉત્પન્ન કર્યા. ૥૫૩૥ વીજ્ઞતાય-કુશ્વકેશ-દર્પક્ષ-દ્રવીણ-અને રૂક, એઓ દરેક પૃથુરાજનાજ શુણેને અને સમજા મોક પાણીની શક્તીઓને પારણ કરનારા હતા. ૥૫૪૥ અને તે અચ્યુત ભગવાનમાં પુઢી વાળાઓ, પોતપોતાના સમયે પૃથ્વીનું રક્ષણ કરવા લાગતાં, વાણીની વૃત્તિઓવાળા સુંદર શુણે વડે પ્રભને સંકુ કરનારા થયા હતા. ૥૫૫૥ અને રાજા એવાં નામનું મહાત્મ જીવન ચંદ્રમા પેઢે તેમજી રાખ્યું હતું. અને સુર્વના જેવા પૃથ્વી થકી ધનને (પથાકાલે) લેનારા અને પાણુ આપનારા તેઓ પ્રતાપવાન થયા હતા. ૥૫૬૥

તેજવડે અગ્ની સરખા અલી ન શકાનારા-ઉદના જેવા નજાનારા-પૃથ્વી જેવા સદનતાવાળા-અને આકાશની પેઢે અનુપ્યોને દબ્ધીત પદાર્થો આપનારા તેઓ હતા. ૥૫૭૥ બ્રહ્મતા પદાર્થોના વરસાદ વરસાતીને મેધાનીપેઢે તૃમકરનારા-સમુદ્રસરખા ન કળીશકાનારા-અને પવનના સરખા સત્વવાન (મનની સ્થીરતાવાળા) હતા. ૥૫૮૥ ધર્મરાજજેવા શીક્ષા આપનારા-આશ્રમોની યાગતમાં દીમાયળ સરખા-કુમેરના સરખા મોટા ખમ્બાના વાળા-અને વરણના જેવા અર્ધને (ધનને) શુભ રાખનારા હતા. ૥૫૯૥ સર્વનાં મનને જાણવાની યાગતમાં અને સર્વ પ્રકારનાં યજ્ઞોની યાગતમાં વાયુ સરખા હતા, તથા અસંખ્યપણામાં ભગવાન રૂદના જેવા હતા. ૥૬૦૥ રૂપમાં કામદેવ સરખા-દમિતમાં સંદિસરખા-માખસે આદી ઉપર પ્રીતી રાખવામાં અનુ જેવા-અને સમર્થ પણામાં ભગવાન જહાના સરખા હતા. ૥૬૧૥ અહ્યવાદીઓમાં બુદ્ધવૃત્તી જેવા-અને હૃત્તેદ્રીય પણામાં હરી-ભગવાનના પોતાના સરખાજ હતા. તથા માયો-ગુર (એટલે જ્ઞાનવડે, ઉમરે, ધનવડે, અને આગરવડે જેઓ

મોક્ષ મળવા કૌણ તેઓ-માયા-સાધુ સસરો-અને વીણા, જ્ઞાન, તથા મોક્ષ કૌણ આજીવીકા આપના-
 શેષ, એટલાઓ કૌણ અમલ વડીલ કહેવાય છે.)-આજીવો-અને ભગવાનને અનુસરનારો (ભક્તાદીક) એ-
 અને વીણો ભક્ત, નમ્રતા, અને સારાશીળ રાજવામાં તથા પરોપકાર કરવામાં; તેઓ તેમના પોતાના સર-
 આ હતા. ૫૬૨૩ અને સતપુરુષોમાં સમવદ્ધના સરખા, કે જેમની ઉત્તમ કીર્તી મવાતાં ત્રણે ભેદમાંના પુરુષો
 અને ત્રીઓના કામના થામે પેટેલી હતી, એવા તેઓ હતા. ૫૬૩૪ ઇ. સા. એ. ૨૬૦ થાવીસમે આ સંપુર્ણ. ૫૬૨૩
 અધ્યાય ૩૬ મો.-મૈત્રેય-પછી એક વખતે, એ જુદાગાન પૃથુરાજ્યએ પોતાના શરીરને શુદ્ધ બ-
 વેશ્યાનું; પોતાનાં સંતાનો સંપુર્ણ રીતે શુદ્ધ પામેલાનું; અને જેને માટે પોતે અહીંમાં જન્મ્યા હતા તે સત્પુ-
 રુષોને ધર્મ શીખવવાનું તથા સ્થાવર જંગમોને આજીવીકા સંપાદન કરી આપવાનું કામ હથેરી આગા
 પ્રમાણે પુર્ણ કરી રહેલાનું; જેનું. ૫૬૨૩ ત્યારે વીરહથરી રહતી સરખી પુત્રીને (એટલે પૃથ્વીને) અને

મનમાં ક્યવાતી પ્રજાને, પુત્રોના સ્વધીનમાં સોંપાને, પોતાની એકલ ઓ (ગર્ભ) સહીત એ પૃથુરાજ્ય
 તપોવનમાં ગયા. ૫૬૩૪ અને લાં જઈને વાનપ્રસ્થોએ સ્વીકારેલા થમ નીમમે પાલીને ઉગ્રપત્ને આરંભ, તેમણે
 પુર્વે કરેલા પોતાના દીગ્વીજ્યની પેટેજ કયો. ૫૬૩૪ લાં કંદ-મુગ-અને ફળો આહાર કરીને તથા કાંઈક વ-
 ખત સુકાં પાંદડાં ખાઈનેજ રહ્યા. પછી કેટલાંક પખવાડીયાં સુધી પાણી પીનેજ રહ્યા-અને તે પછી વાસુ
 ભરપીનેજ રહેવા લાગ્યા, ૫૬૩૪ તથા જમીન ઉપરજ સુવાની સાથે તે વીર પુરુષો મૈત્રેયત ધારણ કરીને,
 ઉનાળામાં પંચ અમી તાપ્પા-ઓમાંમાં ઉષાઝામાં રહી વરસાદ સદન કયો-ને શીવાળામાં ગળા મુંધી પા-
 લીમાં રહ્યા. ૫૬૩૪ એમ તે સદનતાવાન-મૈત્રેય-જાણી-અભયવંશવાળા અને પ્રાણવાય વડે પ્રાણવાયુને
 છતનારા થવારૂપ ઉત્તમ તપનું આચરણ કરવા વડે કમ્પુ ભગવાનનું આરાધન કરવા લાગ્યા. ૫૬૩૪ એમ
 અનુક્રમ વડે પ્રાણવાયમથી અને મન અને ઉદરો મલી છાન વર્ગનું રૂપન કરવાથી કમોના મેલ પોતપો જઈને

તત્રતવ્રહ્મ ॥ પ્રવિષ્ટઃ કર્ણરંધ્રેષુ સ્ત્રીનાં રામઃ સતામિવ ॥ ૬૩ ॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ચ ૦ પૃથુચરિતે દ્વાવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૨ ॥ મૈત્રેય ૦ દૃષ્ટ્વાત્માનં પ્રવયસ
 મેકદાવૈન્ય આત્મવાન ॥ આત્મનાવદિતા શેષસ્વાનુસર્ગઃ પ્રજાપતિઃ ॥ ૧ ॥ જગતસ્તસ્થુષશ્રાપિવૃત્તિદોધર્મઘૃત્સતાં ॥ નિષ્પાદિતેશ્વરાદેશોયદર્થ
 મિહજજિવાન ॥ ૨ ॥ આત્મજેષ્વાત્મજાન્યસ્યવિરહાદુદતીમિવ ॥ : છાદુદિમનાસ્વેકઃ સદારોઽગાત્તપોવનં ॥ ૩ ॥ તત્રાપ્યદામ્યનિયમોવૈશ્વાન
 સસુસંમતે ॥ આરબ્ધઉગ્રતપસિયથાસ્વવિજયેપુરા ॥ ૪ ॥ કંદમૂલફલાહારઃ શુષ્કપર્ણાશનઃ ક્વચિત્ ॥ અબ્ધક્ષઃ કતિચિત્પક્ષાન્વાયુમક્ષસ્તતઃ પ
 રાં ॥ ૫ ॥ ગ્રીષ્મે પંચતપાવીરોવર્ષાસ્વાસારણમુનિઃ ॥ આકંઠમગ્નઃ શિશિરુદકેસ્થંડિલેશયઃ ॥ ૬ ॥ તિતિક્ષુર્યતવાકદાંતઉધ્વરેતાજિતાનિલઃ ॥
 આરિરાધયિષુઃ કૃષ્ણમચરત્તપઉત્તમં ॥ ૭ ॥ તેનક્રમાનુસિદ્ધેનધ્વસ્તર્કમામલાશયઃ ॥ પ્રાણાયામૈઃ સન્નિરુદ્ધપદ્ધર્ગશ્ચિન્નવંધનઃ ॥ ૮ ॥ સનત્કુમારો
 ભગવાન્યદાહાધ્યાત્મિકંપરં ॥ યોગંતેનૈવપુરુષમભજત્પુરુષર્ષભઃ ॥ ૯ ॥ ભગવદ્ધર્મિણઃ સાધોઃ શ્રદ્ધયાયતતઃ સદા ॥ ભક્તિર્ભગવતિબ્રહ્મણ્યનન્યવિષ
 યાઽભવત્ ॥ ૧૦ ॥ તસ્યાનયાભગવતઃ પરિકર્મશુદ્ધસત્વાત્મનસ્તદનુસંસ્મરણાનુપૂર્ત્યા ॥ જ્ઞાનંવિરક્તિમદભૂત્તિશિતેનયેનચિચ્છેદસંશયપદંનિજ
 જીવકોશં ॥ ૧૧ ॥ છિન્નાન્યધીરધિગતાત્મગતિર્નિરીહસ્તતત્યજેઽછિનદિદંવયુનેનયેન ॥ તાવન્નયોગગતિભિર્યતિરપ્રમત્તોયાવદ્ગદાગ્રજકથાસુર
 તિંનકુર્પાત્ ॥ ૧૨ ॥ ગ્વંસવારપ્રવરઃ સંયોજ્યાત્માનમાત્મનિ ॥ બ્રહ્મભૂતોદૃઢકાલેતત્ ॥ ૧૩ ॥ સંપીઢ્યપાયુંપાર્ણિભ્યાંવાયુમુત્સાર
 યન્શનૈઃ ॥ નાભ્યાંકોષ્ટેષ્વવસ્થાપ્યહૃદુરઃકંઠશીર્ષણિ ॥ ૧૪ ॥ ઉત્સર્પયંસ્તુતંમૂર્ધ્નિક્રમેણાવેશ્યનિસ્પૃહઃ ॥ વાયુંવાયૌક્ષિતૌકાયંતેજસ્તેજસ્યયુયુ
 જત્ ॥ ૧૫ ॥ સ્વાન્યાકાશેદવંતોયેયથાસ્થાનંવિભાગશઃ ॥ ક્ષિતિમંભસિતત્તેજસ્યદોવાયુંનભસ્યમું ॥ ૧૬ ॥ ઇન્દ્રિયેષુમનસ્તાનિતન્માત્રેષુયથોદ્ભવં
 ભૂતાદિનાઽમૂન્યુત્ક્ષિપ્યમહત્યાત્મનિસંદધે ॥ ૧૭ ॥ તંસર્વગુણવિન્યાસંજીવેમાયામયેન્યધાત્ ॥ તંચાનુશયમાત્મસ્થમસાવનુશયીપુમાન્ ॥ જ્ઞાન
 વૈરાગ્યવીર્યેણસ્વરૂપસ્થોઽજહાત્પ્રભુઃ ॥ ૧૮ ॥ અર્ચિર્નામમહારાજીતત્પત્ન્યનુગતિવનં ॥ સુકુમાર્યતદર્હાચયત્પદ્યાંસ્પર્શનંભુવઃ ॥ ૧૯ ॥ અતીવભ

તેમનું મન શુદ્ધ થયું. તથા સર્વ બંધનો છેદાઈ ગયાં. ૫૬૩૪ તે પછી, ભગવાન સનત્કુમારોએ જે પરમ અધ્યા-
 ત્મ યોગ કહ્યો હતો. તે વડેજ પુરુષોમાં ઉત્તમ પુરુષ ભગવાનને ભજવા લાગ્યા. ૫૬૩૪ તેથી એ ભગવાનના
 ધર્મો પાળનારા સાધુ પૃથુરાજ્યને, સર્વ કાળ અદ્વા સદાત યત્ન કરવા વડે, અહમ્મય ભગવાનમાં અનન્ય વીશ-
 યા ભક્તી ઉત્પન્ન થઈ. ૫૬૩૪ અને ભગવાનની સેવા તથા સ્મરણ થઈ તેનું અંતઃકરણ શુદ્ધ થઈને, તેથી
 ઉત્પન્ન થયેલા જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય થઈ તીક્ષ્ણ થયેલી એ ભક્તી વડે; તેનું સઘળા શંસયોના સ્થાન રૂપ લીંગ સ-
 રીર નાશ પામી ગયું. ૫૬૩૪ તથા દૈન જુદી મટેલા અને આત્મ સ્વરૂપને પામેલા એ પૃથુરાજ્યએ પછીથી ઉષામ
 રહીત થઈને યોગથી ગળનારી સીદ્ધીઓની છત્તને કાપી નાંખીને તેમનો પલ્લુ ત્યાગ કર્યો. કેમકે જ્યાં સુધી મદામજ
 ભગવાનની કથાઓમાં પ્રીતી થતી નથી ત્યાં સુધીજ યોગ કરનારાઓને સીદ્ધીઓની લાલચ છુટતી નથી. ૫૬૨૩
 આ રીતે તે મહાવીર પૃથુરાજ્યએ જુદી વડે મનને સ્થીર કરી હૃદ પછે અજસુત થઈને કાળ પ્રાપ્ત થયો

ત્યારે પોતાના કંઠવરને તજ દીધું. ૫૬૩૪ એટલે તેમણે પેનીઓ વડે શુદ્ધને દયાવી મુળાધારથી પીમે પીમે
 વાયુને ઉડ્યા ચઢાવી, નાભીમાં-અને ત્યાંથી હૃદય-વક્ષસ્થળ-અને કંઠમાં થઈને અનુક્રમથી ભગવાનના મધમાં
 લેઈ જઈને, તેને માથામાં એટલે અહરંત્રમાં ચઢાવ્યો. તથા નીરપૃદ થઈને પોતાના દેહમાંના વાયુને મદાન વાયુમાં-
 કાપા (એટલે માસ-દાડાં આદી પૃથ્વીના ભાગો) ને પૃથ્વીમાં-તેજના ભાગો આખરો અને જટરામી આ-
 દીને મદાન તેજમાં-શરીરની માંહેના છીદ્ર ભાગોને આકાશમાં-અને રસભાગ લેહી, તીર્થ, મુત્ર, અને પર
 આદીને જળમાં-એમ જેના તેના વીજાગોને જેમાં તેમાં મેળવી દીધા. ૫૬૩૪-૧૫૩૪ પછી પૃથ્વીને જળમાં-જ-
 ણને તેજમાં-તેજને વાયુમાં-અને વાયુને આકાશમાં-તેમજ ઉદીયો ઉદીયોના દેવતા તથા મન, અને ઉદીયોના
 વીશ્વો, તથા પાંચ મહાશુનો, એ સર્વને અહંકારમાં નાંખીદિધ-અહંકારને મહત્ત્વમાં તથા મહત્ત્વને તેના
 ઉત્પત્તી સ્થાન માથામાં (પ્રકૃતીમાં) નાંખીદીધું. ૫૬૩૪-૧૭૩૪ અને પછી સર્વ શુભોની ઉત્પત્તી સ્થાન; અને

દેવતાદ વાન્નં વામય સાયે મનોહર માયન સાંભળવાથી તે રાજપુત્રો વીરગય પામ્યા. ॥૨૩॥ એટલામાં તે દેવતાદ મવદ્યા અંધારોથી માયન થતા મોટા દેવ સદાશીવને એ તળાવમાંથી નીકળતા તેમણે દીધા. ॥૨૪॥ તે તળાવેલા સોનાના દમણ જેવા-ત્રણ નેત્રવાળા-અને પ્રસન્ન મુખવાળા સદાશીવને જોઈ આશ્ચર્ય પામેલા તેઓ તેમને પામે લાગ્યા. ॥૨૫॥ ત્યારે ધર્મવત્સલ અને શરણાગતી પીકાતો નાચ કરનારા ભગવાન સદાશીવ, એ સારા શીંગવાળા-ધર્મને જાણનારા અને પ્રીતિવળા પ્રયેતાઓને પ્રસન્નતાથી કહ્યું કે. ॥૨૬॥-શ્રી-રૂદ્ર-હે વેદીસદના પુત્રો, તમે કર્યા ધારવાને હું જાણું છું. અને તમારા ઉપર અનુમદ કરીને તમારે બધું કરવા સારું છે તમને મારે દ્યૌન આપેલું છે. ॥૨૭॥ ત્રણ મુઠ્ઠાવાળી અને છવ્ર એટલે લીંમ શરીર નામથી જોલાતી પ્રકૃતી ધરી પર, જેવા સાક્ષાત વાસુદેવ ભગવાનને જે દરણુ હોય, તે મને પણ પ્રીય છે. ॥૨૮॥ રવધર્મને વીશે નીશાવળા પુરશે, સો જન્મ વડે બ્રહ્માના પદને પામે છે; અને તે કરતાં પણ વધારે જન્મવડે મારા પદને પામે છે; પરંતુ નીર્વીકાર વીશ્વના પદને તો હું અને બીજા દેવોની પેટા, ભગવાનીઓ પણ, લીંમ દેહનો નાશ થયા પછીજ પામી શકે છે. ॥૨૯॥ એટલા માટે હે ભગવાનીઓ તમે મને અમયાન જેવાજ વાદાલા છે, અને મને તથા ભગવાનીઓને એ ભગવાન વીના બીજું કંઈ પ્રીય હોતુંજ નથી. ॥૩૦॥ આ પરામ પવીત્ર-મેળા રૂપ-મેક્ષ આપનાર-અને શુદ્ધ-તથા જ્ઞાન કરવાને યોગ્ય સ્તોત્ર હું તમને કહું છું, તે સાંભળો. ॥૩૧॥-મૈત્રેય-એ રીતે જોલીને ક્ષણુ હૃદયવાળા ભગવાન સદાશીવે, તેઓ હાથ જોડીને કહેલા રાજ પુત્રોને " નાસયણ સ્તોત્ર " એટલે નાસયણ ભગવાન સંબંધી ઉપદેશક વચનો કહ્યાં. ॥૩૨॥-શ્રી-રૂદ્ર-આત્મ સ્વરૂપમાં આનંદ પામનારા આપ, સર્વને વીશે રહેલા છતાં, મોટા આત્મ ચાલીઓના કલ્યાણ સારે તેમનાથી છતાજ જાઓ છે. અને મારે પણ કલ્યાણ કરનારા છે તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૩૩॥ નાભીમાંથી લોક રૂપી કમળ થયેલા-અને જે પાંચ ગદાશુભો રૂપે, ઉદ્ધીયો રૂપે, તથા અંતઃકરણ રૂપે થયેલા

ત્રાસ્તેમૃદંગપણવાદ્યનુ ॥૨૩॥ તર્હૈવસરસસ્તસ્માન્નિષ્ક્રામંતંસાનુગાં ॥ ઉપગીયમાનમમરપ્રવરંવિવુધાનુગૈઃ ॥૨૪॥ તત્તહેમનિકાયામંશિતિ કંઠંત્રિલોચનં ॥ પ્રસાદસુમુખંવીક્ષ્યપ્રણેમુર્જાતકૌતુકાઃ ॥૨૫॥ સતાન્પ્રપન્નાર્તિહરોભગવાન્ધર્મદ્વસત્ ॥ ધર્મજ્ઞાન્શીલસંપન્નાન્પ્રીતઃપ્રીતા નુવાચહ ॥૨૬॥ શ્રીરૂદ્ર ० યૂયંવેદિપદઃપુત્રાવિદિતંવશ્ચિકીર્ષિતં ॥ અનુગ્રહાયમદ્રંવણ્વંમેદર્શનંકૃતં ॥૨૭॥ યઃપરંરંહસઃસાક્ષાચ્ચિગુણાજીવસં જ્ઞિતાત્ ॥ ભગવંતંવાસુદેવંપ્રપન્નઃસપ્રિયોહિમે ॥૨૮॥ સ્વધર્મનિષ્ઠઃશતજન્મભિઃપુમાન્વિરિંચતામેતિતતઃપરંહિમાં ॥ અવ્યાકૃતંભાગવતોડયવૈ ણવંપદંયથાહંવિવુધાઃકલાડ્યયે ॥૨૯॥ અથભાગવતાયૂયંપ્રિયાઃસ્થભગવાન્યથા ॥ નમેભાગવતાનાંચપ્રેયાનન્યોડસ્તિકર્હિંચિત્ ॥૩૦॥ રૂદ્રંદ્વિલિંગ્યાઃલ્લપવિનંમંગલંપરં ॥ નિઃશ્રેયસકરંચાપિશ્રૂયતાંતદ્વદામિવઃ ॥૩૧॥ મૈત્રેય ० ઇત્યનુકોશહૃદયોભગવાના તાન્શિવઃ ॥ બદ્ધાંજ લીન્રાજપુત્રાન્નારાયણપરોવચઃ ॥૩૨॥ શ્રીરૂદ્ર ० જિતંતેઆત્મવિદ્યુર્ચસ્વસ્તયેત્તસ્તિરસ્તુમે ॥ ભવતારાધસારાદ્વંસર્વસ્માઆત્મનેનમઃ ॥૩૩॥ ન મઃપંકજનાભાયભૂતસૂક્ષ્મેન્દ્રિયાત્મને ॥ વાસુદેવાયશાંતાયકૂટસ્થાયસ્વરોચિષે ॥૩૪॥ સંકર્ષણાયસૂક્ષ્માયદુરંતાયાંતકાયચ ॥ નમોવિશ્વપ્રબોધાયપ્રયુષ્મ્નાયાંતરાત્મને ॥૩૫॥ નમોનમોડનિરુદ્ધાયહૃષીકેશેન્દ્રિયાત્મને ॥ નમઃપરમહંસાયપૂર્ણાયનિષ્ઠતાત્મને ॥૩૬॥ સ્વર્ગાપવર્ગદ્વારાયનિ ત્યંશુચિપદે મઃ ॥ નમોહિરણ્યવીર્યાયચાતુર્હોત્રાયતંતવે ॥૩૭॥ નમઃકર્જ્જપેત્રવ્યાઃપતયેયજ્જરેતસે ॥ ત્સિદાયચજીવાનાંનમઃસર્વરસાત્મને ॥૩૮॥ સર્વસત્ત્વાત્મદેહાયવિશેષાયસ્થવીયસે ॥ નમસ્ત્રૈલોક્યપાલાયસ આજોબ ાત્મને ॥૩૯॥ અર્ધલિંગાયનમસેનમોડતર્વહિરાત્મને ॥ ન મઃપુણ્યાયલાકાયઅમુર્ત્યૈભૂરિવર્ચસે ॥૪૦॥ પ્રવૃત્તાયનિઃતાયાપૃથ્વદેવકર્મણે ॥ નમોધર્મવિપાકાયમૃત્યવેદુઃસ્વદાયચ ॥૪૧॥ નમસ્તેઆ ાલિંગાયત્તદેકારણાત્મને ॥ નમોધર્માયદ્વૈતેકૃણાયકુંઠમેધસે ॥ પુરુષાયપુરાણાયસાંસ્વયોગેશ્વરાયચ ॥૪૨॥ શક્તિત્રયસમેતાયમીદુષે હંકૃતાત્મને ॥ ચેતઆકૃતિરૂપાયનમોવાચોવિભૂતયે ॥૪૩॥ દર્શનંનોદિદક્ષુણાંદેહિભાગવતાર્ચિતં ॥ રૂપંપ્રિયતમંસ્વાનાંસર્વેન્દ્રિયગુણાંજનં ॥૪૪

છે; તે અભીનાથી અને રવધર્મ પ્રકાશ વાસુદેવ ભગવાનને હું નમું છું. ॥૩૪॥ શુદ્ધ રૂપ, અનંત, અને કાળ રવ-રૂપ જેવા આપ અહંકારમય સંકરણુ સ્વરૂપને; અને વીધને સજીવન કરનારા, અંતર્યામી, તથા બુદ્ધિમય આપ પ્રભુન સ્વરૂપને હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૩૫॥ હૃદયિકા એટલે ઉદ્ધીયાદીકને વચમાં રાખનારા, ઉદ્ધીયો રૂપ, પદમ હંસ રૂપ, પરીપુર્ણ અને પ્રાણી માત્રને પોશણ આપનારા જેવા મનોમય આપના અગીરૂદ સ્વરૂપને હું વાદનાર નમું છું. ॥૩૬॥ રવધર્મ અને મોક્ષના દાર રૂપ-સર્વ કાલ શુદ્ધ સ્વરૂપ-સોનું અને અગ્ની જેનું વીર્ય છે જેવા-આત્મદેહનાદી યજ્ઞો રૂપ-અને તે યજ્ઞોના વીર્યના અનેક પદાર્થો અને મંત્રોનાદી રૂપ આપને નમસ્કાર કરું છું. ॥૩૭॥ ત્રણ વેદના પતી-પીતૃઓના અગ્નિ રૂપ-દેવતાઓના અગ્નિ રૂપ-અને શોભ રસ રૂપ આપને નમું છું. તથા સર્વ પ્રાણીઓને તૃપ્તિ આપનારા રસમય ચંદ્રમા સ્વરૂપ આપને હું નમું છું. ॥૩૮॥ સર્વ પ્રા-ણી પદાર્થોના તથા વીર્યદ દેહના પણ આત્મા અને દેહ સ્વરૂપ-તથા મન, ઉદ્ધીયો, અને સરીલા જળ

સહીત ત્રીશીકીનું પાલન કરનારા આપને હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૩૯॥ અર્ધને જાણવાના " શબ્દ " ગુણવાળા આકાશ સ્વરૂપથી સર્વ કોષ્ટના અંદર અને બહાર રહેનારા આપને હું નમસ્કાર કરું છું. અને ધણ પ્રકાશીત તથા પવીત્ર રવધર્મ લોક રૂપ આપને નમું છું. ॥૪૦॥ પ્રવૃત્તી કર્મ વડે પીનું લોક આપનારા-લીટી કર્મ થકી ભ-ગવાનના પદને ધમાડનારા-અને અધર્મ કરવા વડે દુઃખદાયક મૃત્યુ અને જન્મને આપનારા, આપને હું નમ-સ્કાર કરું છું. ॥૪૧॥ સર્વને ઇચ્છીત આપનારા-સર્વજ-સર્વનું કારણ-પરમ ધર્મ સ્વરૂપ-આત્મા સ્વરૂપ-અખંડીત ચાનવાળા-પુરાણ પુરૂષ-અને સાંખ્ય તથા યોગના ઇશ્વર જેવા આપને હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૪૨॥ અધ્યાત્મા-દિક ત્રણે એકી થનાર શક્તીઓ રૂપ-અહંકાર રૂપ-રૂદ રૂપ-લીટ રૂપ-કીમ્બ સ્વરૂપ-અને વાણીના વીલાસ રૂપ આપને હું નમું છું. ॥૪૩॥ આપના દક્ષિણી ઇન્દ્રિયવાળા અમને; આપના બકોને અતીસય પ્રીય-નેમણે પુનેજ-તથા સર્વ ઉદ્ધીયોને રાજ કરનાર; આપનું સ્વરૂપ દેખાડો. ॥૪૪॥ યોગાસાના ઘેરા મેષ જેનું સ્થાપ-સ-

ને મુદરતા એકમ થયેલું-શુશ્રીત સાંખા ચાર દાથવાળું-પરીત વીભામેવાળા મુખવાળું ॥૪૫॥ ઉપડેલાં કમળ
જેની આંખોવાળું-સારી ભમરો અને નાકવાળું-સુંદર ફાંત, કપાળ, અને મુખપ્રવાળું-સાસ શણગારેલા અને
સમાન કાનવાળું ॥૪૬॥ પ્રીતી સહીત હસીને નીમેળ જોવાવાળું-શુશ્રીત વાળવાળું-કમળના કેસરા સરખાં
શોભતાં વજ્રોવાળું-સ્વચ્છ કુંજોવાળું-જાજા-ચળકતાં મુકટ, કંકણ, દાર, કાંઢરો, અને કંદોરાવાળું-શંખ,
અન્ન, ગદા, કમળ, માળા, તથા મણીવડે ઉત્તમ રીતે શોભતું ॥૪૮॥ સંદિના સરખા જાખાઓથી પ્રકાશતું-
મળામાં ફેરતુમ મણી ધરવાથી શોભાયમાન-અવીચળ લક્ષ્મીયશ્રી વદનચળ ઉપર સોનાવડે કમોડી ઉપર લી-
ટા ખેંચાવાની પેઠે શોભતું ॥૪૯॥ આસોપાસ લેવાથી દ્વાલતી વણ વલીઓયશ્રી ચનોદર લાગતા પીપળાના
પાન સરખા પેટવાળું-જનમને પાછું પેસાડી દેતી દોષ એની કુંડળાં વજેલી ચંબીર નાભી વાળું-૥૫-૥-સ્થામ

વર્ણના કડીપ્રધાદ બાગ ઉપર પીનાંગર અને સોનાની કડીમેખાળા પેડેરેલું-સરખા અને સુંદર પમ, પી-
ડીઓ, સાયળ, અને નમેલા ગોદણુવડે સારા દેખાવવાળું ॥૫૦॥ અને સરદ રતુનાં ઉપડેલાં પ્રકાશીત કમળોના
સ્થાન રૂપ નખની કાંતીવાળું-તથા અંતરનાં પાપોને ધોષ નાંખનારૂં આપનું મોઢું ૫૬ (એટલે ૨૪૫) કે જે
આપના બક્તાદીકના બચને મટાડનારૂં છે; તે દેખાડવાવડે અમે આત્મ તમેયુચ્ચવાળાઓને આપના મોટા
એટલે શુદ્ધ અને સારા માર્ગે ચલાવે ॥૫૨॥ આવા સ્વરૂપનું ધ્યાન, મનની શુદ્ધિને ઇચ્છનારાઓએ સ્વર્ગ-
ચરણ કરીને કરવું જોઈએ. કે જેથી અભય (મોક્ષ)ને આપનારા બક્તયોગની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૫૩॥
સ્વર્ગદીકના અધીપતીઓએ ઇચ્છેલા, સર્વ દેહ ધારીઓને મળવાને અલબ્ધ-અને એકાંતિક આત્મ જ્ઞાનીઓના ગ-
તીરૂપ આપ; બક્તી કરનારાઓને તો અલબ્ધ છે. ॥૫૪॥ સત્યુદ્દેશોએ પણ આરાધન કરીને પ્રસન્ન કરવા-

સ્તિગ્ધપ્રાવૃદ્ધનશ્યામંસર્વસૌંદર્યસંગ્રહં ॥ ચાર્વાયતચતુર્વાહુંસુજાતરુચિરાનનં ॥૪૫॥ પદ્મકોશપલાશાક્ષંસુંદરભ્રુવનાસિકં ॥ સુદ્વિજંસુકપો
લાસ્યંસમર્ણવિભૂષણં ॥૪૬॥ પ્રીતિપ્રહસિતાપાંગમલકૈરુપશોભિતં ॥ લસત્પંકજકિંજલકદુકૂલંમૃદુકુંડલં ॥૪૭॥ સ્ફુરત્કિરીટવલયહા
રનૂપરમેશ્વલં ॥ શંખચક્રગદાપદ્મમાલામણ્યુત્તમર્દિમત્ ॥૪૮॥ સિંહસ્કંધત્રિપોવિશ્રત્સૌભગગ્રીવકૌસ્તુભં ॥ શ્રિયાડનપાયિન્યાક્ષિપ્તનિક
પાશ્મોરસોલ્લસત્ ॥૪૯॥ પૂરેચકસંવિભ્રવલિવલ્ગુદલોદરં ॥ પ્રતિસંક્રામયદ્વિશ્વનાશ્યાવર્તગમીરયા ॥૫૦॥ શ્યામશ્રોણ્યાધિરોચિષ્ણુકૂલ
સ્વર્ણમેશ્વલં ॥ સમચાર્વૈઘ્નિજંઘોરુનિમ્નજાનુસુદર્શનં ॥૫૧॥ પદાશરત્પદપલાશરોચિષાનશ્વચુભિર્નોંડતરખંધિધ્રુવતા ॥ પ્રદર્શયસ્વીયમપાસ્ત
સાધ્વસંપદંગુરોમાર્ગગુસ્તમોજુષાં ॥૫૨॥ એતદ્રૂપમનુશ્ચેયમાત્મશુદ્ધિમભીપ્સતાં ॥ યદ્વક્તિયોગોડમયદઃસ્વધર્મમનુતિષ્ઠતા ॥૫૩॥ ભવાન્મ
ક્તિમતાલ્ભયોદુર્લભઃસર્વદેહિનાં ॥ સ્વારાજ્યસ્યાપ્યભિમતેકાંતેનાત્મવિદ્ભતિઃ ॥૫૪॥ તંદુરારાશ્યમાગધ્યસતામપિદુરાપયા ॥ એકાંતમક્તયા
કોવાંછેત્પાદમૂલંવિનાબહિઃ ॥૫૫॥ યદ્વનિર્વિષ્ટમરણંકૃતાંતોનાભિમન્યતે ॥ વિશ્વંવિધ્યંસયન્વીર્યશૌર્યવિસ્ફૂર્જિતશ્રવા ॥૫૬॥ ક્ષણાર્દેનાપિતુલ
યેનસ્વર્ગનાપુનર્ભવં ॥ ભગવત્સંગિસંગસ્યમર્ત્યાનાંકિમુતાશિષઃ ॥૫૭॥ અથાનઘાંઘ્રેસ્તવકીર્તિર્તીર્થયોરંતર્વહિઃસ્નાનવિધૂનપાપ્મનાં ॥ મૂતેષ્વનુ
જ્ઞેહ્યુઃસૂક્ષ્મશીલિનાંસ્યાત્સંગમોડનુગ્રહણનસ્તવ ॥૫૮॥ નયસ્યચિત્તંબહિરર્થવિભ્રમંતમોગુહાયાંચવિશુદ્ધમાવિશન્ ॥ યદ્વક્તિયોગાનુગૃહીત
મંજસામુનિર્વિષ્ટેનનુતત્રતેગતિં ॥૫૯॥ યત્તેદંવ્યજ્યતેવિશ્વંવિશ્વસ્મિન્નવમાતિયત્ ॥ તત્ત્વંબ્રહ્મપરંજ્યોતિરાકાશમિવવિસ્તૃતં ॥૬૦॥ યોમાયયે
દંપુરુરૂપયાડસૃજદ્વિભર્તિભૂયઃક્ષપયત્યવિક્રિયઃ ॥ યદ્જેદ્બુદ્ધિઃસદિવાત્મદુસ્થયાતમાત્મતંત્રંભગવન્પ્રતીમહિ ॥૬૧॥ ક્રિયાકલાપૈરિદમેવયો
ગિનઃશ્રદ્ધાન્વિતાઃસાધુયજંતિસિદ્ધિયે ॥ મૂર્તેંદ્રિયાંતઃકરણોપલક્ષિતંવેદેચતંત્રેચતણ્વકોવિદઃ ॥૬૨॥ ત્વમેકઆદ્યઃપુરુષઃસુપ્તશક્તિસ્તયાર
જઃસત્ત્વતમોવિભિચતે ॥ મહાનહંસ્વમરુદ્ધિવાર્ધરાઃસુરર્પયોભૂતગણાઈદંયતઃ ॥૬૩॥ સૃષ્ટંસ્વશક્ત્યેદમનુપ્રવિષ્ટશ્વતુર્વિધંપુરમાત્માશકેન ॥ અ
થોવિદુસ્તંપુરુષંસંતમંતર્મુક્તેષ્ટપીકૈર્મધુમારઘંયઃ ॥૬૪॥ સળ્પલોકાનતિચંડવેગોવિકર્પસિત્તંસ્વલુકાલયાનઃ ॥ મૃતાનિમૂર્તૈરનુમેયતસ્વોઘના

ને સુરેશ એવા આપનું એકાંતિક બક્તાવડે આરાધન કર્યા પછી, આપના ચરણ કમળ વીના શ્રીમ્ન
વીશવ સુખાદીકની ઇચ્છા ને કાણ કરે? ॥૫૫॥ કે જેનું ચરણ લેનારના ઉપર ખીજ સર્વેનો પોતાના
પરાક્રમ અને શોભવડે, માત્ર ભગવત્કાવચથીજ નાશ કરી નાંખનારા કમળનું અભીમાન પણ આણતું નથી.
॥૫૬॥ મનુષ્યોને ભગવાનના સંગીઓ (બક્તાદીક) નો સંગ, અર્ચકાણુ માત્રનો થવાની બરાબર તુલના કર-
તાં, સ્વર્ગ અગર મોક્ષ પણ થઈ શકતાં નથી. તો આ મૃત્યુદોષનાં ખીજ સુખાદીકની તે ગણતીજ શાની
હોય. ॥૫૭॥ એટલા માટે પાપને મટાડનાર ચરણવિંદ વાળા આપનાં કીર્તન રૂપી તીર્થ વડે અંદર અને
બહારથી નીપપાય થયેલા આપનાઓ (બક્તાદીક) નો સમાગમ અમને થાય; તેટલોજ અનુગ્રહ આપ અમારા
ઉપર કરો. ॥૫૮॥ હે પ્રવેતાઓ ભયારે મુનીનુચીત તમેયુષ્ણી થઈને બહારના વીશયા દીકમાં નહોં પેસતાં આપનો
બક્તી યોગ કરવાના અનુમદને પામે છે. ત્યારે તે ઉતાવળોજ પરમ પદને પામે છે. ॥૫૯॥ જેના વીશે આ

જનમ જામમાન થાય છે, અને જે નીચને વીશે પ્રકાશે છે; તે પરમ જ્ઞાન અને જ્યોતી રૂપ તત્ત્વજ આ-
કાશની પેઠે સઘળે વીરતાર પામેલું છે. ॥૬૦॥ જે ધણા રૂપ ધરતરી છે-જેના થઈ જોઈ પુદ્ગલ થાય છે-
અને જે આત્મ સ્વરૂપને વીશે કાંચર કરી શકતી નથી. એની માથાવડે પોતે નીર્વાહર રહીને આ જગતને
જે સરોજે-પાણે-અને ફરીથી નાશ પણ કરે છે. તે સ્વચ્છાણી વર્તનારાનેજ ભગવાન જાણે. ॥૬૧॥ અને
જે પાંચ મદાલુનો-દંડીયાદીક-અને અનઃકરણોને વીશે જલ્પાય છે. એવા ભગવાનને જે સાધુઓ નથા યોગી-
ઓ સીદ્ધી પામવાની ઇચ્છાથી શ્રદ્ધાવડે અનેક પ્રકારની ક્રિયાઓ (એટલે યજ્ઞદીક) કરીને પુરે છે. તેઓજ
વેદને અને શાસ્ત્રોને પણ જ્ઞાનુતાર છે. ॥૬૨॥ એ રીતના આદી પુરુષ એવા ભગવાનની રૂઝ ગણેલી શકતી (મા-
યા) સત્ત્વ-રજઃ-અને તમસે પેદા પામીને; તે થઈ આ મહાત્મ-આકાશ-વાયુ-તેજઃ-જળ-પૃથ્વી દેવતાઓ
રૂઢીઓ અને સર્વ પ્રાણીપ્રદાયાદીક સહીત આખું જગત થયેલું છે. ॥૬૩॥ તેમજ પોતાની શકતી વડે અનંદનાં

आ जगन्नाथं चार प्रकाशनां इरीशेभां आत्म अंश यदी रहेला हेतासी आप पुश्च उहेवाजेला अने इरी-
यादी वडे साता नरता वीरयादीकने जेभयनास पक्ष नवपल्लो ॥१५॥ तथा वाइजने जेभी जता वायुनी
पडे कडन न घई दडे जेवा मेठा वेगथी, केला जल्युवाभां डे समजवाभां न आवे जेवा स्वप्न रडीत,
आप कण नाग्या भोजनारका प्राप्तिजिने प्राप्तिजि यदी यज्यायगत करिने, तेकभावेने जेभी जनागळे.
॥१६॥ अने यदीका जेभी वीरयादीकनी सावय राणीने नेगां भाइव जनी, मेडी मेडी आशामे आधीने,
तेनीज सीता कन्याम केउने, गदेरा आठने साप केउरने जेका जेक पडडी देवानी पडे, अप्रभत पळे
जेका जेक पडडी देवता पक्ष आपवळो ॥१७॥ जेवा आपनी अवयवतायने, शरीर नीर्यकपजिने धसा-
छ जयतुं छे, जे याने जल्युवाभां क्यो समजु नाजु आपणा रज्जुजगती त्याम करी, डे जे वरज
जगतीने अभाडा (सदशीयता) गुर कलाजे तथा येदेगनुमेजे पक्ष जे प्रशयदेव पुनेहु छे, ॥१८॥ डे

आजिजे, इदना भय यदी त्रास पावता आपा वीथ यदी अहार-अने ज्मां केउने पक्ष भय नथी-तथा तग-
सथा परज्जने जल्युवानी उरज्यावाजाजेने जे यामवानुं छे-जेवुं जे वीरु भगवानुं पडे ॥१९॥ डे शुद्ध
आयज्जो वाणा शब्दुभावे, तमे भगवानां सीत राणीने स्वधर्मावरजु करवानी साथे आ स्तोत्रने जय
करो तो तगाईं भल्लु यथे ॥२०॥ अने जे रीते, सर्व प्राणा आदीभां तथा तमारा पोताभां पक्ष आत्म
स्वप्नयदी रहेला इरी जगवानुं पुन-धीतेन-अने ध्यान तमे अपुर्ण पळे करिने ॥२१॥ तथा तमे सर्व
जल्यु जेकाय पुढीसी मुनीपत राणीने आ योगादेशने जरापर शीभी तेना आगस करिने ॥२२॥ पुर्वे
प्रम कल्पन करवने इच्छता भुज आरी प्रमपतीजिने अने भने पक्ष, प्रमपतीजिना पती कलाजे आ
“स्तोत्र” कहुं इतुं ॥२३॥ अने प्रम कल्पन करवानी कलाजे आजा करेला अने सर्व प्रमपतीजिने जे
पदेर अज्ञानता नाश करिने शुद्ध शुद्ध प्रकाशने प्रमको कल्पन करी इती ॥२४॥ तेना जे पुश्च वाइदेव जग

वलीर्वायुरिवाऽविषहः ॥६५॥ प्रमनमुच्चैरितिकृत्यचितयाप्रवृद्धलोभंविषयेषुलालसं॥ त्वमप्रमत्तःसहसाऽभिपद्यसेक्षुल्लिलिहानोऽहिरिवाखु
मंतकः ॥६६॥ कस्त्वत्पदाब्जंविजहातिपंडितोयस्तेऽवमानव्यपमानकेतनः ॥ विशंकयाऽस्मद्गुरुरर्चतिस्मयद्विनोपपत्तिमनवश्चतुर्दश ६७
अथत्वमसिनोब्रह्मन्परमात्मन्विपश्चितां ॥ विश्वंरुद्रमयध्वस्तमकुतश्चिद्भयागतिः॥६८॥ इदंजपतभद्रंवोविशुद्धानृपनंदनाः॥ स्वधर्ममनुतिष्ठं
तोभगवत्यर्पिताशयाः॥६९॥ तमेवात्मानमात्मस्थं सर्वभूतेष्ववस्थितं॥ पूजयध्वंगुणंतश्चध्यायंतश्वासकृद्धरिं॥७०॥ योगादेशमुपासाद्यधा
रयंतोमुनिव्रताः ॥ समाहितधियःसर्वेणतदभ्यसनादृताः॥७१॥ इदमाहपुराऽस्माकंभगवान्विश्वसृक्पतिः॥ भृग्वदीनामात्मजानांसिसृक्षुः
संसिसृक्षतां॥७२॥ तेवयंनोदिताःसर्वेप्रजासर्गेप्रजेश्वराः ॥ अनेनध्वस्ततमसःसिसृक्षमोविविधाःप्रजाः॥७३॥ अथेदंनित्यदायुक्तोजपन्नव
हितःपुमान्॥ अचिराच्छ्रेयआप्नोतिवासुदेवपरायणः ॥७४॥ श्रेयसामिहसर्वेपांज्ञानंनिःश्रेयसंपरं ॥ सुखंतरतिदुष्पारंज्ञाननौर्व्यसनार्णवं
॥७५॥ यद्वमंश्रद्धयायुक्तोमर्द्दीतंभगवत्स्तवं॥ अधीयानोदुराराभ्यंहरिमाराधयत्यसौ ॥७६॥ विंदतेपुरुषोऽमुष्माद्यद्यदिच्छत्यसत्वरन्॥मर्द्दी
तगीतात्सुप्रीताच्छ्रेयसामेकवल्लभात्॥७७॥ इदंयःकल्यउत्थायप्रांजलिःश्रद्धयाऽन्वितः ॥ शृणुयाच्छ्रावयेन्मर्त्योमुच्यतेकर्मबंधनैः ॥७८॥
गीतंमयेदंनरदेवनंदनाःपरस्यपुंसःपरमात्मनस्तवं ॥ जपंतएकाग्रधियस्तपोमहच्चरध्वमंतेततआप्स्यथेप्सितं॥७९॥ इ०भा०म०च०रुद्र
गीतंनामचतुर्विंशोऽध्यायः॥२४॥ मैत्रेय० इतिसंदिश्यभगवान्बार्हिषदेरभिपूजितः॥ पश्यताराजपुत्राणांतत्रैवांतर्दधेहरः ॥१॥ रुद्रगीतंभ
गवतःस्तोत्रंसर्वेप्रचेतसःजपंतस्तेतपस्तेपूर्वपीणामयुतंजले ॥२॥ प्राचीनबर्हिषंक्षतःकर्मस्वासक्तमानसं॥ नारदोऽभ्यात्मतत्त्वज्ञःकृपालुःप्र
त्यबोधयत्॥३॥ श्रेयस्त्वंकतमद्राजन्कर्मणात्मनईहसे ॥ दुःखहानिःसुखावाप्तिःश्रेयस्तन्नेहचेप्यते॥४॥ राजा० नजानामिमहाभागपरंक
र्मापविद्धधीः॥ ब्रूहिमेविमलंज्ञानंयेनमुच्येयकर्मभिः ॥५॥ गृहेषुकूटधर्मेपुपुत्रदारधनार्थधीः ॥ नपरंविंदतेमूढोभ्राम्यत्संसारवर्त्मसु ॥ ६ ॥

याने पशयणु रडी नील सावधानपक्षे जेकाय सीतथी आ स्तोत्रने जय करी, ते योश कथाभां कथाय
पावरी ॥७५॥ आदीना सर्व प्रकाशनां कथायिभां उताम कथाय ३५ तथा ज्ञान ३५ जे स्तोत्रके डे जेथी,
अथर दुषेना सपुत्र ३५ संसारने सुजेथी तरी जगय छे ॥७६॥ भासा आ सीत वडे जे पुश्च श्रद्धा स-
दीत भगवाननी स्तुती करी, तेना उपर, आशयन करवानी प्रसन्न यवाने आनी इरीयु जेवा इरी भगवान
प्रसन्न यथे ॥७७॥ तथा भासा आ गीत वडे स्तुती करिने प्रसन्न करेला सधया कथायिना स्वगी भगवान
पसथी ते जेनी जेनी छगछा करी, ते ते तेने जतावजेर रागथे ॥७८॥ जे पुश्च सगारभां इरीने, दाथ
जेडी, श्रद्धा राणीने आ स्तोत्रने सावधाने अग्न संभगावरी, ते कर्मां यथेना यदी मुक्त यथे ॥७९॥ अने डे रा-
जुभावे, तमे पक्ष, आ भासा आयेला परम पुश्च भगवानां स्तवनने जेकायमुद्धीत जयकरवावे मोहुं
तथ आयरशी तो ते यदी छेवटे छच्छीत पदार्थने पावरी ॥८०॥ छ.भा.आ.र.क.योनीसमेवाध्याय संपुर्ण ॥२४॥

अध्याय २५ भा.—मैत्रेय—जे रीते प्रयेताजिने उपदेश करीने, तेजाजे पुनेला सदशीय भगवान,
तेगना हेपनांर लीथी अंतर्धान यध गया ॥१॥ अने सर्व प्रयेताजिने दस हजार परसे सुधी त्यां भग-
वानां स्तोत्र इद सीतने जय करीने तथ करयुं ॥२॥ अने आदीभां कर्मां करवाभां आशयन सीतयाणा
प्राचीन गदी रागने, दयावान अने आत्मजानी नारदज्जिने जेथ आयेला डे ॥३॥ “डे कर्मां
करवानी स्वभाव वाणा राग, कथा प्रकाशनुं कथायु भेजववाने भाटे तमे आ विद्या करेला, दुषेनाही दानी
अगर सुजेनी प्रभी, जे जेभांनुं तो जेके प्रकाशनुं कथायु तमने जे यदी मजे तेग नथी ॥४॥—राज—डे
गदाभाज, कर्मां वडे जेद पावेथी युद्धी, कर्मां करवा शीवाय थीज कशांने हुं जल्युने नथी, भाटे जेथी हुं
कर्मां यदी मुक्क, जेवुं तीर्थां ज्ञान आप भने कहे ॥५॥ डेगडे कजाकुटीयी नरेला घरभां रहेला-अने पुन,
सी तथा धनादीकनेर पुश्चार्थ ३५ ज्ञानावे मुद्र पुश्च, परमात्माने नदी जल्युनां संसारना भांभांर भ-

આ કહે છે. ૥૧૫॥-નારદ-હે પ્રભુઓના સ્વામી રાજ, તારા યજ્ઞોને વીશે તે નીંદે મારેલા પ્રાણીઓના સમુદાય રૂપ
આ હનરો પશુઓને તુ બે. ૥૧૭॥ એ બદાં, તે કહેલા પોતાના નાશને સ્મરણ કરી, તું મરી ગયેથી, કોષ કરીને શો-
હામાં રથી આરોગ્યે તારાં આગેને કાપવાની હઠ્ઠાથી, તું મરી જવાની વાટને આ કહે છે. ૥૧૮॥ આ સંપ્રધમાં પુરંજનના
ચરીત્રો એક બુદ્ધો ઇતીહાસ કહેવાય છે. તે મારા કહેવાથી તમે સાંભળો. ૥૧૯॥ રાજ, પુરંજન નામનો એક મોટી
કીર્તીવાળો રાજા હતો. અને તેનો નામ તથા કરતવ્ય નહીં જણાવ્યું એવો એક મીત્ર હતો. ૥૨૦॥ એ પુરંજન પોતાને
રહેવાનું સ્થાન શોધતો આખી પૃથ્વીમાં ફર્યો. પશુ પોતાને યોગ્ય સ્થાન જ્યારે તેણે ન દીધું ત્યારે મનથી કચ-
વાયલા જેવો થયો. ૥૨૧॥ સુખો ભોગવવાને હચ્છા તેણે, પૃથ્વી ઉપરનાં સુધમાં નગરોમાં એકને પશુ સર્વ
સુખો આપનારે માન્યું નહીં. ૥૨૨॥ પછાથી એક વખતે, હીમાલય પર્વતનાં દક્ષીણ તરફનાં શીખરોમાં એક

નવ દરવાજાવાળું નગર પોતે ઇચ્છેલાં સર્વ લક્ષણોવાળું તેણે બોલ્યું. ૥૨૩॥ એ નગર કીલા-ગમીયા-અમાથી-
ઓ-આહ્યો-ગોખ-અને તોરણોવાળું, તથા સોના-રૂપા-અને લોહનાં શીખરોવાળાં ધરેથી સર્વ તરફ બર-
પુર હતું. ૥૨૪॥ અને નીલગમ્પી-રક્તીકમ્પી-વૈદ્યમ્પી-મોતી-અને માણેક વીગેરેથી બનેલા મોટા મહેલોની
જગાઓવાળું, નામ લોકોની ભોમવતી નગરીના સરખું શોભીતું હતું. ૥૨૫॥ સખા બરવાની જગાઓ મેળ-
દાં-મોટા રસ્તા-રમત ગમતની જગાઓ-ગંગરો-અને ધન તથા પત્રાકાઓવાળાં દેવાલયોવાળું હતું. અને
તેમાં પરવાળાંની એટલીઓ હતી. ૥૨૬॥ તે નગરની બહારના, દેવતાષ્ટ ઝાડો તથા વેદાઓવાળા એક ગ-
મીયાળાંના જગાઓમાં પક્ષીઓના સમૂહ અને બગરોઓના મણ્યચાટનો કોલાહલ ધમ રહ્યો હતો. ૥૨૭॥
કુવતા સમુદાયોમાં થઇને આવતા અને થંડા ઝરણાંઓના જળના કણોને ઉડાડતા, પવનથી હાલતી ઝાડોની

નારદ ० ભોમો પ્રજાપતેરાજન્પશૂન્પડ્યતયા ડધ્વરે ॥ સંજ્ઞાપિતાન્જીવસંઘાન્નિર્ઘૃણેનસહસ્રશઃ ॥ ૭ ॥ એતેલાંસંપ્રતીક્ષંતેસ્મરંતોવૈશસંતવા ॥ સંપરેત
મયઃકૂટસ્થિંદંત્યુત્થિતમન્યવઃ ॥ ૮ ॥ અત્રતેકથયિષ્યેડુમિતિહાસંપુરાતનં ॥ પુરંજનસ્યચરિતંનિબોધગદતોમમ ॥ ૯ ॥ આસીત્પુરંજનોનામરા
જારાજન્મહુલ્લુહાઃ ॥ તસ્યાવિજ્ઞાતનામાસીત્સલાડિજ્ઞાતચેષ્ટિતઃ ॥ ૧૦ ॥ સોડન્વેષમાણઃશરણંબ્રામપૃથિર્વીપ્રભુઃ ॥ નાનુરૂપંયદાડવિંદદમૂ
ત્સવિમનાદ્વા ॥ ૧૧ ॥ નસાધુમેનેતાઃસર્વાભૂતલેયાવતીઃપુરઃ ॥ કામાન્કામયમાનોસૌતસ્યતસ્યોપપતત્યે ॥ ૧૨ ॥ સપ્કદાહિમવતોદક્ષિણેપ્વ
થસાનુષુ ॥ દર્શનવભિર્દ્વાર્ભિઃપુરીલક્ષિતલક્ષણાં ॥ ૧૩ ॥ પ્રાકારોપવનાદ્વાલપરિલેક્ષતોરણેઃ ॥ સ્વર્ણરોપ્યાયસૈઃશૃંગૈઃ સંકુલાંસર્વતોગૃહૈઃ
॥ ૧૪ ॥ નીલરૂપટિકવૈદૂર્યમુક્તામરકતારુણેઃ ॥ ક્લત્તહર્મ્યસ્થર્લીંદીપ્તાશ્રિયાભોગવતીમિવ ॥ ૧૫ ॥ સમાચત્વરરથ્યાભિરાક્રીડાયતનાપણેઃ ॥
ચૈત્યધ્વજપતાકાભિર્યુક્તાંવિદ્રુમવેદિભિઃ ॥ ૧૬ ॥ પુર્યાસ્તુવાહ્યોપવનેદિવ્યદ્રુમલતાકુલે ॥ નદદ્વિહંગાલિકુલકોલાહલજલાશયે ॥ ૧૭ ॥ હિમ
નિર્ઝરવિપ્રુષ્મન્કુસુમાકરવાયુના ॥ ચલત્પ્રવાલવિટપનલિનીતટસંપદિ ॥ ૧૮ ॥ નાનાડરણ્યમૃગવ્રાતૈરનાબાધેમુનિવ્રતૈઃ ॥ આહૂતંમન્યતેપાંથોય
ત્વકોકિલકૂજિતૈઃ ॥ ૧૯ ॥ યદ્દયગતાંતત્તદર્શપ્રમદોત્તમાં ॥ ધૃત્યૈર્દશભિરાયાંતીમેકૈકશતનાયકૈઃ ॥ ૨૦ ॥ પંચશીર્ષાહિનાગુપ્તાંપ્રતીહા
રેણસર્વતઃ ॥ અન્વેષમાણામૃષમપ્રૌઢાંકામરૂપિણીં ॥ ૨૧ ॥ સુનાસાંસુદર્તીવાલાંસુકપોલાંબરાનનાં ॥ સમવિન્ધ્યસ્તર્કણાભ્યાંવિશ્રતીંકુંડલશ્રિ
યં ॥ ૨૨ ॥ પિશંગનીર્વીસુશ્રોણીંશ્યામાંકનકમેશ્વલાં ॥ પદ્યાંકણદ્યાંચલતીંનૂપુરૈર્દેવતામિવ ॥ ૨૩ ॥ સ્તનોઽવ્યંજિતકૈશોરોસમવૃત્તોનિરંતરો ॥
વસ્ત્રાંતેનિગૂહંતીંબ્રીડયાગજગામિનીં ॥ ૨૪ ॥ તામાહલાલિતંવીરઃસબ્રીડસ્મિતશોભનાં ॥ સ્નિગ્ધેનાપાંગપુંખેનસ્પૃષ્ટઃપ્રેમોદ્રમદ્ધ્રુવા ॥ ૨૫ ॥ કા
લંકંજપલાશાક્ષિકસ્યાસીહકુતઃસતિ ॥ ઇમામુપપુરીંભીરુકિંચિકીર્ષસિશંસમે ॥ ૨૬ ॥ કપ્તેડનુપથાત્તપ્કાદશમહામટાઃ ॥ એતાવાલલનાઃ
સુભ્રૂઃકોડયંતેહિપુરઃસરઃ ॥ ૨૭ ॥ લંઘ્નીર્ભવાન્યસ્યથવાગ્રમાપતિંવિચિન્વતીર્કિંમુનિવદ્રહોવને ॥ ત્વદંધ્રિકામાત્સસમસ્તકામંકપદ્મકોશઃપતિ
તઃકરાગ્રાત્ ॥ ૨૮ ॥ નાસાંવરોર્વન્યતમાભુવિસ્પૃક્પુરીમિમાંવીરવરેણસાકં ॥ અર્હસ્યલંકર્તુમદ્બ્રકર્મણાલોકંપરંશ્રીરિવયજ્ઞપુંસા ॥ ૨૯ ॥ યદેષ

ડાળીઓથી તથા પાંદડાંથી એ તળાવના કુંડાઓ શોભતા હતા. ૥૨૮॥ અનેક જનના મૃગો વનધારી થઇને
એક બીજાને હરકત કરવા ન હતા. અને કોમલોના ટ્રૈકારને વેગમાન્યો પોતાને ભેટાવવાનું માનતા હ-
તા. ૥૨૯॥ ત્યાં, એકેકની સાથે સો સો આકરડીઓ હતી એવા પોતાના ઇસ આકરો સહીત એક ઉત્તમ આંતે
તે રથજો આવેલી ચંદ્રચાંદી તે પુરંજને દીધી. ૥૩૦॥ પાંચ ગાયાંવાળા નાજો સર્વે તરફથી ઘોડી કરીને ર-
ક્ષણ કરાવેલી તે નગરીમાં, એ બાલતી બુવાનીવાળી અને મચ્છ પ્રગણે રૂપેને ધરતારી સ્ત્રી, પતીને શો-
ધતી હતી. ૥૩૧॥ સુંદર નાક-ધન-કષણ-અને મુખગાયાળી તે સ્ત્રી એક કાળમાં સગાન રાજેલાં કુલોત્તરી
શોભાને ધારણ કરતી હતી. ૥૩૨॥ અને તે સ્વાગ વર્ણુની-પોતાની સુંદર કમ્પર ઉપર પીંચું વેશની વજ્ર
અને સેત્તની કટિભેળજા પેદરેશી-પગવડે અંજરનો ઝમકાર કરતી સ્ત્રી દેવાંગનાની પેઠે ચાલતી હતી. ૥૩૩॥
અને હાથથીના સરખી ચાલવાળી તે, પોતાનાં શુભાતીથી ઉપડતાં આવતાં-સરખાં-ગોળ અને એક બીજાને

આડેઆડ એવાં એ સ્ત્રીને લાલચી વજ્રવડે હાંકતી હતી. ૥૩૪॥ ત્યારે લાલ્લવડે મંદમંદ હસવાથી શોભતી
તે સ્ત્રીને તેની પ્રેમ સહીત હાલતી બમરેથી છુટકા, સ્તેદ સહીત બેવા રૂપ જાણીને રથમાં થયેલા વીર
પુરુષ પુરંજને, સુંદર વાણીથી કહ્યું કે. ૥૩૫॥ "હે બીવેલા કમળ જેવી આંખોવાળી, તું કાણુ છે. કોતી છે-અને
આદિવા આંધી આતી છે. હે બીજે આદિવાં તું શું કરવાને ઇચ્છે છે તે મને કહે. ૥૩૬॥ તારી પાછળ ચાલનારો આ અ-
બીવાર મોઝી યોદ્ધાઓ કહ્યું છે. અને હે સુંદરી આ બીજી આંખો કાણુ છે. અને તારી આગળ ચાલનારો આ સાગ કા-
ણુ છે. તું સ્વર્ગ-સરસ્વતી-બગવતી અગર લક્ષ્મી જેમાંની કહ્યું છે. તારા હાથના આંગણા બાગમાંથી કમળોના પોટો
આં પડી પાડે છે. અને તારા ચરણની કામનાથી જેના સર્વ મનોધે પુર્યું થાય છે. એવા કયા પતીને, તું
મુનીની પેઠે આ એકાંત વનમાં શોધે છે. ૥૩૭॥ ઉપર કહી તે અમર બીજ દેવાંગના તે તું નથીજ, કારણ
પૃથ્વીનું સ્વયં કરનારી છે. માટે વૈકુંઠ લોકમાં યદ પુરુષની સાથે રહેલાં લક્ષ્મીજીની પેઠે; આ નગરમાં મહા-

વીર અને પ્રખ્યાત કર્મચાળા હું સાથે રહીને, તેને શોભાવવાને તું મેળવે છે. ૧૨૪૫ તારા સુંદર નેત્ર સહીત થયેલ ઉદ્ધીયવાળા હું, કે જેને તારી દાસી બાવરીથી સાજ સહીત અને આવ યુગ દસવા વડે તે ઉત્પન્ન કરેલા કામ થઈ આવે થાય છે, માટે હું સુંદરી તું, તેના ઉપર દયા કર્ય. ૧૩૦૧ હું નીર્મળ દસની સ્ત્રી, સુંદર ક્રીડાઓવાળી આપને વાળું-અને લાંબા તથા કળાવાળા સમુદાયથી પીઠાવયું-તથા પ્રીય ભોલનારે તારે મુખરૂં, કે જે વડે સાગરને લીધે તું સામું જિંદગી નથી. તે ઉપર કરીને મને દેખાવ. ૧૩૧૧ ત્યારે જો રીતે અધીરની પેઠે માગણી કરતા એ વીર પુરુષ પુરંજનનાં વળાણ કરીને, વીર પુરુષોને મોઢ પમાડતારી તે સ્ત્રી દસની દસની થોલી કે. ૧૩૨૧ " હું એટ પુરુષ, મારા પોતાના અને આ બીજાઓનાં નામ તથા ગાત્ર જ્યાં, અને તે કરનાર કોણ, એ કશું અને જાણના નથી. ૧૩૩૧ હું વીર, હમણાં મારો દેહ આ ટેકાણે છે. તે સીવાય બીજું અને કરી અચર નથી. તેમજ એ દેહને રહેવાનું આ નગર કોણે નીમણું કર્યું છે તે પણ

હું જાણતી નથી. ૧૩૪૧ હું મન આપનારા, આ પુરુષો મારા સોજતીઓ છે. અને આ જાણી મારી સખીઓ છે. તથા આ નામ જ્યારે હું સુધ રહેલું ત્યારે પણ જનમો રહીને આ નગરનું રક્ષણ કરનારો છે. ૧૩૫૧ હું અરીદમ, તમે અહીં બંધે આપ્યા. તમારે બહુચાઓ સંસારીક જે જે સુખોને તમે છોડ્યા છે. તે સર્વ હું તમને આ મારા બંધુ વર્ગ સહીત થઈને આપીશ. ૧૩૬૧ હું સમર્થ, આ નગરવાળાવાળા નગરમાં તમે અધીરપતિ થઈને રહો. અને મારાથી મળતાં કામુ ભોગાદીક સુખોને મો વરસ સુધીમાં ભોગવો. ૧૩૭૧ હું તમારા પીતા પીત્ર; રતી સુખને નહીં સમજનારા (નૈટીક યજ્ઞચારી)-સુદ મન પીતાના (શસ્ત્રમાં મતા નહીં કરેલ સુખાદીકો પણ ત્યાગ કરનારા)-પરલોકની ચીંતા પીતાના (અતી કામી અસુરારીક)-આ લોકની ચીંતા પીતાના (જાગૃદ બજા-વૈજ્ઞાનીક)-અને પણ જેવા (કેવળ મુખ) -એવાઓમાંના કોને રમાડુ. (અર્થાત તમેજ મને પસંદ પડતા રવામી થવાને યોગ્ય છે.) ૧૩૮૧ આ ગુરુશાસ્ત્રથીજ, ધર્મ-અર્થ-કામ-સંતાનો-આનંદથી અમૃત-પશુ-અ-

તેડપાંગવિલંબિતેતિદિયંસત્રીડભાવસ્મિતવિશ્રમદ્વા ॥ ત્વયોપસૃષ્ટોભગવાન્મનોભવઃપ્રબોધતેડયાનુગૃહાણશોભને ॥૩૦॥ તદાનનંસુશ્રુસુતાર
લોચનંવ્યાલંબિનીલાલકવંદસંવૃત્ત ॥ ઉત્ત્રીયમેદર્શયવલ્ગુવાચકંયદ્વીડયાનાભિમુલંચુચિસ્મિતે ॥૩૧॥ નારદ૦હૃત્યંપુરંજનંનારીયાચમાન
મધીરવત્ ॥ અભ્યનંદતતંવીરહસંતીવીરમોહિતા ॥૩૨॥ નવિદામવયંસ્વસ્ત્યસ્ત્રીરંપુરુષર્ષભ ॥ આત્મનશ્વપરસ્યાપિગોત્રંનામચયત્કૃતં ॥૩૩॥
દ્વહાદ્યસંતમાત્માનંનવિદામતતઃપરં ॥ યેનેયંનિર્મિતાર્વારપુરીશરણમાત્મનઃ ॥૩૪॥ એતેસસ્વાયઃસરુપોમેનરાનાર્યશ્રમાનદ ॥ સુસાયાંમયિજાગ
ર્તિનાગોડયંપાલયન્પુરી ॥૩૫॥ દિધ્યાગતોડસિમદંતેગ્રામ્યાન્કામાનમીપ્સસે ॥ ઉદ્વહિપ્યામિતાંસ્તેડહંસ્વંધુભિરરિંદમ ॥૩૬॥ હમાંત્વમધિ
તિષ્ઠસ્વપુરીંનવમુર્લીવિભો ॥ મયોપનીતાન્ગૃહાનઃકામભોગાન્શતંસમાઃ ॥૩૭॥ કંનુત્વદન્યંરમયેહ્યરતિજ્ઞમકોવિદં ॥ અસંપરાયાભિમુલમ
શ્વસ્તનવિદંપશું ॥૩૮॥ ધર્મોહ્યત્રાર્યકામૌચપ્રજાનંદોડમૃતંયશઃ ॥ લોકાવિશોકાવિરજાયાન્નકેવલિનોવિદુઃ ॥૩૯॥ પિતૃદેવર્ષિમર્ત્યાનાંભૂ
તાનામાત્મનશ્રહ ॥ ક્ષેમંવદંતિશરણંભવેડસ્મિન્યદ્વહાશ્રમઃ ॥૪૦॥ કાનામવીરવિરુયાતંવદાન્યંપ્રિયદર્શનં ॥ નવૃણીતપ્રિયંપ્રાપ્તંમાદૃશીત્વાદ
શંપતિં ॥૪૧॥ કસ્યામનસ્તેભુવિભોગિભોગયોઃસ્ત્રિયાનસજેદ્વજયોર્મહાભૂજ ॥ યોડનાથવર્ગાધિમલંઘૃણોદ્વતસ્મિતાવલોકેનચરત્યપોહિતું
॥૪૨॥ નારદ૦ હૃતિતોદંપતીતત્રસમુચસમયંમિથઃ ॥ તાંપ્રવિશ્યપુર્વિચ્છિન્નમુદાતેશતંસમાઃ ॥૪૩॥ ઉપગીયમાનોલલિતંતત્રતત્રચગાયકૈઃ
॥ ક્રીડન્પરિવૃતઃસ્ત્રીભિર્હાદિનીમાવિશચ્છુચૌ ॥૪૪॥ સપ્તોપરિકૃતાદ્વારઃપુરસ્તસ્યાસ્તુદ્વેઅધઃ ॥ પૃથગ્વિષયગત્યર્થતસ્યાંયઃકશ્ચનેશ્વરઃ ॥૪૫॥
પંચદ્વારસ્તુપૌરસ્ત્યાદક્ષિણેકાતથોત્તરા ॥ પશ્ચિમેદ્વેઅમૂપાંતેનામાનિનૃપવર્ણયે ॥૪૬॥ સ્વયોતાવિર્મુલ્લીચપ્રાક્દ્વારાવેકત્રનિર્મિતે ॥ વિશ્રાજિતં
જનપદંયાતિતાભ્યાંચુમત્સસ્ત્રઃ ॥૪૭॥ નલિનીનાલિનીચપ્રાક્દ્વારાવેકત્રનિર્મિતે ॥ અવધૂતસસ્ત્રાભ્યાંવિષયંયાતિસૌરભં ॥૪૮॥ મુરુયાનામ
પુરસ્તાદ્વાસ્તયાપણવહૂદનો ॥ વિષયૌયાતિપુરરાડ્સજ્ઞાવિષ્ણાન્વિતઃ ॥૪૯॥ પિતૃહૂર્નપપુર્યાદ્વાદક્ષિણેનપુરંજનઃ ॥ રાષ્ટ્રંદક્ષિણપંચાલંયાતિશ્રુ

ને શોધ રહીત નીર્મળ સ્વાર્મીક લોકની પ્રાપ્તિ થાય. કે જેને કેવલીઓ જાણના નથી. ૧૩૫૧ આ સં-
સાર સમુદ્રમાં, પીતૃઓને-દેવતાઓને-રક્ષીઓને-મનુષ્યોને અને બીજા પ્રાણીઓને-તથા પોતાને પણ કલ્યા-
ણકરી આશ્રય, એટલે તારનાર વહાણરૂપ એક ગુરુશાસ્ત્રમજ કહેલ છે. ૧૩૬૧ હું વીર, મારા જેવી કેઇ
સ્ત્રી; તમ સર આ વીર્યાત-ઉદાર-સુંદર દેખાવવાળા-અને પ્રીયપતિને પામીને પરણે નહીં (અર્થાત પરજેજ.)
૧૩૭૧ હું મોટા કાચવાળા. તમે કેજે દયાથી વૃદ્ધી પામેલા મંદદાસ્યવડે જેહને અનાથ લોકની પીડાઓ મટાડવાને
સાથે સર્વસ્થળે રતનારો, તેમના સાથ જેવા લાંબા હાથની વચમાં રહેવાને કંઈ સ્ત્રીનું મન લક્ષ્યાય નહીં. ૧૩૮૧
નારદ-હું જર્હાશદ સજ્જ, એ પ્રમાણે તે બંને સ્ત્રી પુરુષે વર વહુના આવથી એકલાં રહેવાનો કાર કરીને
તે નગરમાં રહી સો વરસો સુધી આનંદ ભોગવ્યો. ૧૩૯૧ ત્યારે ગવહ્યાઓ ટેકડેકોણે તેમના સંબંધી ગાયન
કરતા હતા. અને ઉપજામાં તે પુરંજન સ્ત્રીઓથી પીઠાકને કીડા કરવાને તળાવમાં પેસતો હતો. ૧૪૦૧ એ

નગરને જુદા જુદા દેશોમાં જવાસાથે સાત દરવાજા ઉપરની તરફ અને એ દરવાજા નીચેની તરફ હતા તથા
તેનો માલિક જેવામાં આવતો નહતો. ૧૪૧૧ એ નગરના પાંચ દરવાજા પુર્વ તરફ, એક દક્ષીણ તરફ, એક
ઉત્તર તરફ અને એ પશ્ચીમ તરફ હતા. હું રાજા તેમનાં નામો હું હવે તમને કહું છું. ૧૪૨૧ અધેતા અને
આવિર્મુખ એ બે ઉગમથી તરફના દરવાજા, એકજ ટેકાણે જોડા જોડ હતા તે એક દરવાજાને રસ્તે, પુરં-
જન પોતાના મિત્ર યુમાનને સાથે લેઈને વિશ્રાજીત દેશમાં જતો હતો. ૧૪૩૧ બીજા એ નવીની અને નાલીની
નામના દરવાજા પણ ઉગમથી તરફ અને એકજાજ યનાવેલા હતા. તેમાં થઈને પુરંજન, પોતાના મિત્ર આ-
વધૂનને સાથે રાષ્ટ્રીને સૌરભ્ય દેશમાં જતો હતો. ૧૪૪૧ અને એક મુખ્યા નામનો ઉગમથી તરફ યનાવેલા
દરવાજા હતો. તેમાં થઈને એ પુરંજન આપણ (બોલયું) અને અહુદન (બાવું) નામવાળા બે દેશોમાં, પો-
તાના બે મિત્રો વિષય એટલે વાણી અને રસમ એટલે જીજ (કિશો)ને સાથે રાષ્ટ્રીને અનુકથથી જતો હતો.

અધ્યાય ૨૬ એ નમરને દક્ષિણ તરફ ખિન્ન નામનો એક દરવાજો હતો. તેમાં યજ્ઞને પુરંજન દક્ષિણ પશ્ચાતી (પશ્ચિમ) દેશમાં અનિધર નામના મિત્રને સાથે રાખીને જતો હતો. ૧૧૫૦ ॥ અને તે નમરને પશ્ચિમ તરફ દેવકુ (કામો કાન) નામનો એક દરવાજો હતો. તેમાં યજ્ઞને એ પુરંજન ઉત્તર પશ્ચાતી (નિવૃત્તિ સામનાં શાસ્ત્રિક) દેશમાં અનિધરને સાથે રાખીને જતો હતો. ૧૧૫૧ ॥ વળી તેને પશ્ચિમ તરફ એક દરવાજો અનિધર (સીમદાર) નામનો હતો. તેમાં યજ્ઞને પુરંજન ગ્રામક (વીશ્ય સુખ) નામના દેશમાં પોતાના દુર્ભેદ નામના મિત્રને સાથે લેઈને જતો હતો. ૧૧૫૨ ॥ અને તેને પશ્ચિમ તરફ બીજો એક દરવાજો નિરૂતી (મગ્ન-દાર) નામનો હતો. તેમાં યજ્ઞને પુરંજન પોતાના મિત્ર હુન્નકને સાથે લેઈને વૈશ્ય (મગ્ન-ગ્રામ) નામના દેશમાં જતો હતો. ૧૧૫૩ ॥ તે નમરને નિર્વાક-અને પેશરકુન (એટલે હાથ અને પગ) એ નામોવાળા એ બીડેલા કમ્પોડવાળા દરવાજા હતા. તે બેડેવડે પુરંજન આજવાનું તથા આપવા લેવાનું કામ અનુક્રમથી કરતો હતો. ૧૧૫૪ ॥ અને પુરંજન જ્યારે જ્યારે જનનાં પાતામાં જતો ત્યારે વિશુચી (ગન) નામના નામરને સાથે લેઈને જતો હતો. પછી તેને એ સ્ત્રીઓ (યુદ્ધિઓ), મોદ-પ્રસાદ-અને હર્ષ એ નામોવાળા પુત્રો થયા. ૧૧૫૫ ॥ એ

રીને તે પુરંજન (શરીરમાં રહેલો અતિધાનુષ્ઠ આત્મા), કામી-ક્રમણ્યો અને અગ્નિ જાળીને, તથા કમો કરવામાં જોડાઈને, તેની સ્ત્રી, (યુદ્ધિ) જે જે રીતે જે કાંઈ કરતી હતી. તેને સર્વ તેના પ્રમાણે કરવા લાગ્યો. ૧૧૫૬ ॥ કોઈવાર તે મદિરા પીતી ત્યારે પુરંજન પણ મદિરા પીને વિદ્વળ થતો હતો. અને તે જમતી ત્યારે જમતો તથા ખાતી ત્યારે ખાતો હતો. ૧૧૫૭ ॥ કોઈવાર તે માતી ત્યારે પાને માતો. રેતી ત્યારે રેતો. હ-સતી ત્યારે હસતો. અને જ્યારે બોલતી ત્યારેજ તે બોલતો હતો. ૧૧૫૮ ॥ કોઈ વખતે તે દોડતી ત્યારે દોડતો હતો. હસી રહેતી ત્યારે હસી રહેતો. સુષ્ણ જતી ત્યારે સુષ્ણ જતો. અને જોતી ત્યારેજ જોતો હતો. ૧૧૫૯ ॥ ક્યારેક સાંભળતી ત્યારે તે સાંભળતો. જોતી ત્યારે જોતો. સુંઘતી ત્યારે સુંઘતો. અને સ્પર્શ કરતી ત્યારે સ્પર્શ કરતો હતો. ૧૧૬૦ ॥ કોઈવાર તે શોક કરતી ત્યારે શોકની પેઠે તે શોક કરતો. રાજી થતી ત્યારે રાજી થતો. અને આનંદ કરતી ત્યારે આનંદ કરતો હતો. ૧૧૬૧ ॥ એ પ્રકારે પોતાની સ્ત્રીઓ સર્વ પ્રકારે ક્રમણ મ-યેલો તે પુરંજન પોતાના સ્વભાવને વિસરી જઈને તથા અગ્નિ જાળીને સ્ત્રીશબ્દથી મદારીના માંકડાંની પેઠે પોતાની ઇચ્છા વિનામાં એ અંધાં કામો કરતો હતો. ૧૧૬૨ ॥ ઇતીચી ॥ આ. ચો. રકં. પચી. અ. સં. ૧૧૨૫ ॥

તિધરાન્વિતઃ ॥૫૦॥ દેવહૂર્નામપુર્યાદ્વાઉત્તરેણપુરંજનઃ ॥ રાટ્ટમુતરપં નાલંયાતિશ્રુતિધરાન્વિતઃ ॥૫૧॥ આસુરીનામપશ્ચાદ્વાસ્તયાયાતિપુરંજનઃ ॥ ગ્રામકંનામવિષયંદુર્મદેનસમન્વિતઃ ॥૫૨॥ નિર્ઋતિર્નામપશ્ચાદ્વાસ્તયાયાતિપુરંજનઃ ॥ વૈશસંનામવિષયંલુબ્ધકેનસમન્વિતઃ ॥૫૩॥ અંધાવમીષાંપૌરાણાંનિર્વાકપેશસ્કૃતાવુભૌ ॥ અક્ષણ્વતામધિપતિસ્તાભ્યાંયાતિકરોતિચ ॥૫૪॥ સયદ્યંતઃપુરગતોવિષૂચીનસમન્વિતઃ ॥ મોહંપ્રસાદંહર્ષવાયાતિજાયાત્મજોઙ્ગવં ॥૫૫॥ એવંકર્મસુસંયુક્તઃકામાત્માવંચિતોબુધઃ ॥ મહિર્પાયદ્દીહેતતતદેવાન્વવર્તત ॥૫૬॥ ક્વચિત્પિવંત્યાંપિવતિમદિરાંમદવિહ્વલઃ ॥ અશ્રંત્યાંકચિદશ્નાતિજક્ષંત્યાંસહજક્ષતિ ॥૫૭॥ ક્વચિદ્વાયતિગાયંત્યાંરુદંત્યાંરુદતિક્વચિત્ ॥ ક્વચિદ્વસંત્યાંહસંતિજલપંત્યામનુજલપતિ ॥૫૮॥ ક્વચિદ્વાવતિથાવંત્યાંતિષ્ઠંત્યામનુતિષ્ઠતિ ॥ અનુશેતેશયાનાયામન્વાસ્તેક્વચિદાસતી ॥૫૯॥ ક્વચિચ્છળોતિશૃણ્વંત્યાંપશ્યંત્યામનુપશ્યતિ ॥ ક્વચિજિઘ્રતિજિઘ્રંત્યાંસ્પૃશંત્યાંસ્પૃશતિક્વચિત્ ॥૬૦॥ ક્વચિચ્ચશોચતીંજાયામનુશોચતિદીપિવત્ ॥ અનુહૃણ્યતિહૃણ્યંત્યાંમુદિતામનુમોદતે ॥૬૧॥ વિપ્રલબ્ધોમહિષ્યૈવંસર્વપ્રકૃતિવંચિતઃ ॥ નેચ્છન્નુકરોત્યજ્ઞઃ ॥ વ્યાક્રીડામૃગોયયા ॥૬૨॥ ઇ ० મા ० મ ० ચ ० પંચવિંશોઽધ્યાયઃ ॥૨૫॥ નારદ ० સૈકદામહેષ્વાસોરથંપંચાશ્વમાશુગં ॥ દ્વીપંદ્વિચક્રમેકાક્ષંત્રિવેણંપંચબંધુરં ॥૧॥ એકરશ્મ્યેકદમનમેકનીંડંદિકૂવરં ॥ પંચપ્રહરણંસપ્તવરૂથંપંચવિક્રમં ॥૨॥ હૈમોપસ્કરમારુહસ્વર્ણવર્માક્ષયેષુધિઃ ॥ એકાદશચમૂનાયઃપંચપ્રસ્થમગાદ્વનં ॥૩॥ ચચારમૃગયાંત્રદૃષ્ટાતેષુકાર્મુકઃ ॥ વિહાયજાયામતદર્હામૃગવ્યસનલ્હલસઃ ॥૪॥ આસુરીંવૃત્તિમાશ્રિત્યધોરાત્માનિરનુગ્રહઃ ॥ ન્યહનન્નિશિતૈર્બાળૈર્વનેષુવનગોચરાન્ ॥૫॥ તીર્થેષુપ્રતિદૃષ્ટેપુરાજામેધ્યાન્પશૂન્વને ॥ યાવદર્થમલંલુબ્ધોહન્યાદિતિનિયમ્યતે ॥૬॥ યએવંકર્મનિયતંવિદ્વાન્કુર્વીતમાન

અધ્યાય ૨૬ એ—નારદ—એક દિવસે તે પુરંજન પોતાનું અપ્તર (સ્નેહુષ્ણ) પહેરી સોનેરી સા-માનવાળા રથ (શરીર)માં બેઠી આખુટ જાણી બરેલા બાયા (અનંત વાસનાઓવાળો અહંકાર) સાથે લેઈને પંચપ્રથ (પાંચ વિશેષો) નામના વનમાં ગયો. તે ઉતાવળા ચાલનારા રથને પાંચ ઘોડા (સનેદ્રિયો), એ દાંડીઓ (અહંતા મગતા), એ પહાડાં (કુન્ધ પાપ), એક ધરી (માયા), ત્રણ ધન્યો (યુક્તો) અને પાંચ દોર-ડીઓ (પ્રાણ) હતી. ૧૧૧ ॥ એક રાશ (મન), એક સારથી (સારસાર વિચાર), બેસવાની એક જગા (હૃદય), અને પેસરી આંધવાની જે જગાઓ (શોક અને મોદ) હતી. પાંચ પ્રકારનો સર સામાન (શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, તે ગંધ), સાત પડદા (સાત ધાતુઓ) હતા. અને તે પાંચ પ્રકારથી (કર્મેન્દ્રિયોથી) ચાલતો હતો. ૧૧૨ ॥ એ પ્રકારના સોનેરી સરસામાનવાળા રથમાં સોનેરી કવચ પેહેરીને બેઠી ધનુષ્ય આણુ લેઈને તે પંચપ્રથ વનમાં અગિયાર સેનાપતિઓ (મનસદિન દંદ્રિયો)ને સાથે લેઈને ગયો. ૧૧૩ ॥ લાગ કરવાને અયોગ્ય એવી પોતાની સ્ત્રી (યુદ્ધિ)નો લાગ કરીને શિકારના વ્યસનનો લાગ્યો, અને અભિમાની પુરંજન ધનુષ્ય ઉપર જાણી ચઢીને ઠેકાણે ઠેકાણે મૃગોનો શિકાર કરવા લાગ્યો. (વિશયોને ભોગવવા લાગ્યો.) ૧૧૪ ॥ કૂર અંતઃકરણવાળો

અને નિર્દય તથા નિંદીત વૃત્તિવાળો યજ્ઞને, સજેલાં જાણી (કામ કોષાદિક) વડે, એ વનના મૃગોને મારવા લાગ્યો. ૧૧૫ ॥ જે કોઈ માંસાદિક ખાવાને માટે ધણુજ લાલચુ હોય તેમણે પણ રોજ રોજ અનિયમિતપણે પ્રાણીઓની દિસા નહીં કરતાં; માત્ર પશુના હોય તેણેજ—શ્રાદ્ધ અને યજ્ઞાદિક પવિત્ર કામોને માટેજ—એ શ્રાદ્ધ અને યજ્ઞાદિક પણ ધણું મોટાં એટલે પ્રખ્યાત હોય ત્યારેજ—અને મધ્ય એટલે શાસ્ત્રોમાં પવિત્ર ગણેલાં છે તે પશુઓજ—તથા પતે શ્રાદ્ધ અમર યજ્ઞાદિકને માટે ઉપયોગ પુરતાંજ, મારવા બદલ વેદ અને શાસ્ત્રકારોએ લખાવડે, પ્રાણીઓની દિસા કરવાની આગ્રા કરેલાં જાનવાનું નથી. પણ એ પાંચ પ્રકારના સૂકાય નાંખીને, પ્રથમથી થતી દિસાનો ધણુ ભાગે અટકાવ કરેલો છે. વેદ એટલે ઉપર પોતે અને બીજા શાસ્ત્રકાર સત્પુરોશ પણ દિસા કરવાની આગ્રા કરેજ નહીં એ નિશ્ચય પૂર્વક લખેલ શાસ્ત્રોને જોઈએ ૧૧૬ ॥ અને એ રીતેજ બીજા સર્વે કમો (દાર પીવા-સીસંગ કરવા-હત્યાદિક) ને સારે પણ એવાજ પ્રતિ-બંધો નાંખી નાંખીને, તે તે કમો નિયમિતપણેજ થાય એમ કરેલું છે. તેને જાણીને જે પુરોશ એ રીતના નિયમિતપણેજ કમો કરનારા છે. તેમને તે કરેલાં કમોનું લેપન થતું નથી. ૧૧૭ ॥ અને બીજી રીતે અનિય-

મિત્રવે કમો કરનારા પુરુષો અભિમાની થઈને તે કમો થઈ બંધનને પામે છે. અને તે થઈ તેની બુદ્ધિ નાશ પામી જઈને, તેઓ સંસારમાં પડીને અક્રિય થઈ પામે છે. ૧૮૮ પછી તે વનમાં વિવિધ પુષ્પોવાળાં બાણોથી કરવાનાં એવો થઈ દુષ્પ્રીયતા પ્રાપ્તિઓનાં દ્વાર મનરાગોથી સદન ન થઈ શકે એવો નાશ થવા લાગ્યો. ૧૮૯ અસલા-પરાદ-પાડા-રોજ-રૂ-રોલા-અને બીજાં અનેક જાતનાં પવિત્ર પશુઓને મારતાં માણસાં પુરંજન થઈ ગયો. ૧૯૦ પછી થાકેલો અને બુઝ્યો થઈને તે, વનમાંથી પાછો ઘેર આવ્યો. અને તેણે નાદી, ક્ષેત્ર અદાર કરીને પછીથી ઉત્તર ક્ષેત્ર થાકે ઉતાર્યો. ૧૯૧ તે પછી વૃષ-ચંદન-અને પુલના દાર-વિગેરે ઘણું કરી તથા સર્વ અંગેમાં ઘરેખાં પેદેરી પોતાની સ્ત્રીની પાસે જવાનું તેણે મન કર્યું. ૧૯૨ ત્યારે એ તૃપ્ત થયેલા-પ્રસન્ન-આદુશરી-અને કમલેવર્ણી બેઠાવલા મનરાગોએ, પોતાની શુદ્ધશ્રમ

અનુભવે સારો સ્વમાનવાળી સ્ત્રીને દીધી નહીં. ૧૯૩ તેથી કચવાયલા મનથી તેણે દાસીઓને પુણ્ય કે. "તમારી ધણીઆણી સહિત તમે પ્રથમની પેઠે કુશળતા છે. ૧૯૪ થઈને વિશે માતા અગર પતિને ભગવાન રૂપ ભણુ તરી પતિવ્રતા સ્ત્રી ન હોય, ત્યારે પછડાં વચરના રથ સરખા ધરમાં, જેની સંપત્તિઓ પ્રથમના રૂપી શોભતી નથી. એવા ધરમાં સંક સરખો થઈને કમો બુદ્ધિમાન પુરુષ બેસી રહે. ૧૯૫ મને ડાહ્યે ડાહ્યે સારા સલાહ આપીને દુઃખ રૂપી સમુદમાં બુદ્ધિ જવાથી અચાવતી હતી તે મારી પ્યારી ક્યાં છે. અને શું કરે છે. ૧૯૬ સ્ત્રીઓ-હે અરિંદમ, તમારી પ્રિયાતા નિશ્ચયને અમે ભણુતાં નથી, પણ તે વચર પીછારે પૂરી ઉપર પડેલી છે, તેને તમે જુઓ. ૧૯૭-નારદ-ત્યારે પોતાની સ્ત્રીને નાહ્યા વિનાની અને ખરાબ અવાળી જેમ તેમ પૂરી ઉપર પડેલી દેખીને, તેના સંગ થઈ જાન નાશ પામેલો એ પુરંજન ધણેજ નિ-

વઃકર્મણાતેનરાજેન્દ્રજ્ઞાનેનનસલિપ્યતે॥૭॥ અન્યથાકર્મકુર્વાણોમાનારુદોનિવશ્યતે॥ ગુણપ્રવાહેપતિતોનપ્રજ્ઞોવ્રજત્યધઃ॥૮॥ તત્રનિર્મિત્ર ગાવાણાંચિત્રવાજેઃશિલીમુલ્લૈઃ ॥ વિષ્ણવોભૂદુઃસ્વિતાનાંદુઃસહઃકરુણાત્મના॥૯॥ શશાન્વરાહાન્મહિષાન્ગવયાન્કુશલ્યકાન્ ॥ મેધ્યાનન્યાંશ્ચ વિવિધાન્વિનિઘ્નશ્રમમધ્યગાત્ ॥૧૦॥ તતઃશુત્તૃપરિશ્રાંતોનિવૃત્તોગૃહમેયિવાન્ ॥ કૃતસ્નાનોચિતાહારઃસંવિવેશગતક્લમઃ ॥૧૧॥ આત્માન મર્હયાંચક્રેધૂપલેપસ્ત્રગાદિભિઃ ॥ સાધ્વલંકૃતસર્વાંગોમહિપ્યામાદધેમનઃ॥૧૨॥ તૃતોત્કૃષ્ટઃસુદૃઢશ્રકંદર્પાકૃષ્ટમાનસઃ ॥ નવ્યચષ્ટવરારોહાંગૃ હિર્ણીગૃહમેધિર્ની ॥૧૩॥ અંતઃપુરસ્થિયોઽપ્ચ્છદ્ધિમનાદ્વવેદિષત્ ॥ અપિવઃકુશલંરામાઃસેશ્વરીણાંયથાપુરા ॥૧૪॥ નતથૈતર્હિરોચંતેગૃહેપુગૃહ સંપદઃ ॥ યદિનસ્યાદ્ગૃહેમાતાપત્નીવાપતિદેવતા ॥ વ્યંગેરથદ્વપ્રાજ્ઞઃકોનામાસીતદીનવત્ ॥૧૫॥ કવર્તતેસાલલનામજંતંવ્યસનાર્ણવે ॥ યામા મુદ્ધરતેપ્રજ્ઞાંદીપયંતીપદેપદે ॥૧૬॥ રામાનરનાથનજાનીમસ્ત્વત્રિયાયદ્યવસ્યતિ ॥ મૃતલેનિરવસ્તરેશયનાંપશ્યશત્રુહન્ ॥૧૭॥ નારદઃ પુરંજનઃસ્વમહિર્ષીનિરીક્ષ્યાવધુતાંભુવિ ॥ તત્સંગોન્મથિતજ્ઞાનોવૈકલ્યંપરમંયયૌ ॥૧૮॥ સાંત્વયન્શુક્ષ્ણયાવાચાહદયેનાવિદૂયતા ॥ પ્રેયસ્યાઃસ્ત્રે હસંરંભલિંગમાત્મનિનાભ્યગાત્ ॥૧૯॥ અનુનિન્યેયશનકૈર્વીરોઽનુનયકોવિદઃ ॥ પસ્પર્શપાદયુગલમાહચોત્સંગલાલિતાં ॥૨૦॥ પુરંજનઃનૂનં ત્વકૃતપુણ્યાસ્તેષ્ટુત્યાયેષ્વીશ્વરાઃશુભે ॥ કૃતાગઃસ્વાત્મસાત્કૃતાશિક્ષાદંડનયુંજતે ॥૨૧॥ પરમોઽનુગ્રહોદંડોઽધૃત્યેષુપ્રભુણાઽર્પિતઃ ॥ ચાલોનવેદત તન્વિબંધુકૃત્યમમર્ષણઃ ॥૨૨॥ સાતંમુખંસુદતિસુભ્રનુરાગભારત્રીડાવિલંબવિલસદ્વસિતાવલોકં ॥ નીલાલકાલિભિરુપસ્કૃતમુત્રસંનઃસ્વાનાં પ્રદર્શયમનસ્વિનિવલ્ગુવાક્યં ॥૨૩॥ તસ્મિન્દધેદમમહંતવવીરપત્નિયોન્યત્રભૂસુરકુલાત્કૃતકિલ્બિષસ્તં ॥ પશ્યેનવીતભયમુન્મુદિતંત્રિલો કયામન્યત્રવૈમુરરિપોરિતરત્રદાસાત્ ॥૨૪॥ વક્ત્રંનતેવિતિલકંમલિનંવિહર્ષસંરંભમીમમવિમૃષ્ટમપેતરાગં ॥ પશ્યેસ્તનાવપિશુચોપહૃતૌસુજા તૌર્બિંબાધરંવિગતકુંકુમપંકરાગં ॥૨૫॥ તન્મેપ્રસીદસુહૃદઃકૃતકિલ્બિષસ્યસ્વૈરંગતસ્યમૃગયાંવ્યસનાતુરસ્ય ॥ કાદેવરંવશગતંકુસુમાસ્ત્રવેગવિ સ્તસ્તર્પૌસ્ત્વમુશતીનભજેતકૃત્યે ॥૨૬॥ ૬૦મા.૦મ.૦ચ.૦પુરંજનોપાશ્વર્યનેષદ્વિંશોઽધ્યાયઃ ॥૨૬॥ નારદઃ ॥ ૬૦મ.૦ચ.૦પુરંજનંસધ્યક્વશમાનીયવિશ્વ

વળ શ્રદ્ધ મયો ૧૨૮ અને પોતાની પ્રિયો સ્ત્રી વડે કાપ કરેલાની કાંઈ નિશાનીઓ તેને ન જણાયા-થી, કચવાયલા મનથી શુંદર વચનો બોલીને તેણે તેનું સાંત્વન કરવા માંડ્યું. ૧૨૯ પછી સમજીતી કરવામાં ચતુર તે; પોતાના બોણા ઉપર તેને લેહને તેના એ પગ ચાંપતો બોલ્યો કે. ૧૩૦-પુરંજન-હે શુંદરી, અપરાધમાં આવેલા આકરોને, પોતાના ધણીને, તેમના સ્વામીઓ, શીખાગણની પાતર તેઓને દંડ ન આપે તો, ખચીતુ તેવા આકરોને બોલ્ય નરીયવાળા ભણુવા બેઠો. ૧૩૧ હે તન્ની સ્વામીએ આપેલા દંડ, એજ આકરોના ઉપર મોટો અનુબંધ કહેવાય છે. અને તેવા દંડને વગર છૂપેથી દિતેમણુતા કાર્ય રૂપે નહીં સમજનારો આકર અજાણી છે. ૧૩૨ માટે હે ઉત્તમ રૂપવાળી અને મોટા મનવાળી, તારૂં મુખડું, કે જેનું હસતું અને બોલતું સ્ત્રોતના આરથી અને લાગથી વિલેગ લાગવાવડે બહુજ શોભે છે. જેમાં નાક ઉચું અને મનો-હર છે. અને કાળા રંગના વાળથી ભમરાઓથી જે અત્યંત શુંદર લાગે છે. તે, તારા પોતાનાજ એવા મ-

ને તું દેખાડય. ૧૩૩ હે વીર પુરુષની ધણીઆણી, તારો અપરાધ કરનારો, ભગવાનનો ભક્ત અથવા આ-લ્લખ શિવાયનો જે કાંઈ હશે તેને હું શિક્ષા આપી શકું. કેમકે તેઓ વિના ત્રિલોકની અંદર તથા ગદાર પણ મારી પીક નહીં રાખીને આનંદમાં રહેનારો એવો કાંઈ મારા ભેવામાં આવતો નથી, ૧૩૪ તારૂં મુખ તીક્ષ્ણ વિનાનું-મલીન-દર્પ વિનાનું-કોષથી ભયંકર-સાર નહીં કરેલું-અને સ્ત્રોત વિનાનું મેં કદી જોયું નથી તથા તારાં શુંદર સ્તનો આંસુથી ખરડાયલાં-અને યોગા સરખા લાલ હોઈ કુમકુમ જેવા રંગ વિનાના મેં જો-યેલાજ નથી. ૧૩૫ એટલા માટે તારી રમ લીધા વિના વ્યસની થઈને શિકારે જવાવડે તારો અપરાધ કરનારો હું ઉપર તું પ્રસન્ન થા. કામના વેગથી પરતવ જાનાને તામેદાર થઈ રહેલા પતિને કામનાવાળી કમ સ્ત્રી યોગ્ય કામ થઈ રાજી ન કરે. ૧૩૬ હતી શ્રી બા.૦ ચા.૦ રંધેનો છત્રીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૩૭ ૬૦મા.૦ચ.૦પુરંજનોપાશ્વર્યનેષદ્વિંશોઽધ્યાયઃ ॥૨૬॥ નારદઃ ॥ ૬૦મ.૦ચ.૦પુરંજનંસધ્યક્વશમાનીયવિશ્વ

પણ કરીને, પછી પુરંજની પતિને રમાડીને રમવા લાગી. ॥ ૧ ॥ અને સારી રીતે નાહેલી-રૂઝ મુખવાળી-
જાણી-અને તમ થયેલી એ રાણી પોતાની પાસે આવતાં, પુરંજને તેને ધણું માન આપ્યું. ॥૨॥ તેણે
આદિગત કરેલા, તેણીને ગાયમાં લેતા-એકાનમાં તેનાં અનુકૂળ વચનોથી ચીત ખેંચાવવા-અને તેણીને
સર્વ સાધનરૂપ માનતા, એ પુરંજને રાત અને દહાડા રૂપે વધી જતા, ન અટકાવાય એવા કાળના વેગને
ભરપૂર નહીં. ॥૩॥ મોટા મૂલની પથારીમાં આના કાચનું આશીર્ક કરીને સુષ રહેતા અને તેનેજ પુરુષાર્થ
માનતા તે યોદ્ધા-મોટા મનન-અને માર્ગી ઉન્નત થયેલા પુરંજને તમેગુણથી પરાભવ પામીને તેથી પો-
તાને તથા પરમાત્માને પણ ગિજકુલજ વિસારી દીધા. ॥૪॥ અને હે રાગેદ, કામ રૂપી પાપથી ભગદેવ: ચિ-
ત્તવાળા પુરંજની જીવાની એમ રમવામાં અરધા ક્ષણની પેડે જતી રહી. ॥૫॥ પુરંજને તે પુરંજનીમાં અગિ-
યારસો દીકરા. (ઉદ્ધિયોના પરિણામો) ઉત્પન્ન કર્યા. અને તેટલામાંજ તેના મોટા આયુષ્યનો અરધો ભાગ જ-

તો રહ્યો. ॥૬॥ પછી તેને એ પુરંજની રાણીમાં માતા પિતાના યજ્ઞને વધારનારી અને શ્રેષ્ઠ શીલ મુજેલ્લી
એકસોને દસ દીકરીઓ (યુદ્ધિની વૃત્તિઓ) પણ થઈ. ॥૭॥ એ પંચાળ દેશના અધિપતિ પુરંજને, પોતાનો
વંશ વધારનારા પુત્રોને યોગ્ય વડુઓ સાથે (દિન અદિનની ચિંતાઓ સાથે), અને દીકરીઓને યોગ્ય વરો
સાથે (વિશય ભોગ સાથે) પરણાવ્યાં. ॥૮॥ પછી એ દીકરાઓને દરેકને સોભે પુત્રો (અનેક પ્રકારનાં કર્મો)
થયાં. તે તેથી એ પંચાળના રાજનો વંશ ધણે વધ્યો. ॥૯॥ એટલે તેના ધરના ખજાનામાંથી આશ્ચરિકા
પામનારા અને દ્રવ્યનું દરજી કરનારા તે સંધનાઓને વિશે દૃઢ મનના થવાથી પુરંજન તેની અંદર બંધાઈ
ગયો. ॥૧૦॥ અને તેણે પણ તમારી મારફત પશુઓની હિસાબના યજ્ઞોની શેર દીધાઓ લેખને નાના પ્રકા-
રની કામનાઓથી દેવતાઓ-પિતૃઓ-અને જીવનિઓનું યજ્ઞોવડે પુજન કર્યું. ॥૧૧॥ એટલામાં તે યુક્ત (ક-
શરપણ કરીને નિષ્કામપણે કરવાનાં) કર્મો કરવામાં ગાદિવ અને કુંડુંગને વિશે આશક્ત ચીતજાણે; અ-

મૈ: ॥ પુરંજની મહારાજરેમેરમયતીપતિં ॥ ૧ ॥ સરાજમહિર્ષીરાજન્સુસ્ત્રાતાંરુચિરાનનાં ॥ કૃતસ્વસ્ત્યયનાંતૃપ્તામભ્યનંદદુપાગતાં ॥ ૨ ॥ તયોપગૂઢ:પ
રિરબ્ધકંધરોરહોડનુમંદૈરપકૃષ્ટચેતન: ॥ નકાલરંહોવુબુધેદુરત્યયંદિવાનિશેતિપ્રમદાપરિગ્રહ: ॥ ૩ ॥ શ્વેતદ્વિદ્યમદોમહામનામહાર્હતલ્પેમ
હિષીમુજોપધિ: ॥ તમેવવીરોમનુતેપરંયતસ્તમોભિભૂતોનનિજંપરંચયત્ ॥ ૪ ॥ તયૈવંરમમાણસ્યકામકશ્મલચેતસ: ॥ ક્ષણાર્ધમિવરાજેંદ્રવ્યતિક્રાં
તંનવંવય: ॥ ૫ ॥ તસ્યામજનયત્પુત્રાનુપુરંજન: ॥ શતાન્યેકાદશવિરાડાયુષોઽર્ધમથાત્યગાત્ ॥ ૬ ॥ દુહિતૃદશોત્તરશતંપિતૃમાતૃયશસ્ક
રી: ॥ શીલૈદાર્યગુણોપેતા:પૌરંજન્ય:પ્રજાપતે ॥ ૭ ॥ સપંચાલપતિ:પુત્રાન્પિતૃવંશવિવર્દનાન્ ॥ દારૈ:સંયોજયામાસદુહિતૃ:સદૃશૈર્વરૈ: ॥ ૮ ॥ પુત્રા
ણાંચાભવનુપ્તૈકૈકસ્યશતંશતં ॥ યૈર્વૈપૌરંજનોવંશ:પંચાલેષુસમેધિત: ॥ ૯ ॥ તેષુતદ્રિક્યહોરેષુગૃહકોશાનુજીવિષુ ॥ નિરૂઢેનમમત્વેનવિષયેષ્વ
નુબલ્ધયત ॥ ૧૦ ॥ ર્જેચક્રતુભિર્ધૌરૈર્દીક્ષિત:પશુમારકૈ: ॥ દેવાન્પિતૃન્મૂતપતીન્નાનાકામોયથાભવાન્ ॥ ૧૧ ॥ યુક્તેષ્વેવંપ્રમત્તસ્યકુટુંબાસક્તચેત
સ: ॥ આસસાદસવૈકાલોયોઽપ્રિય:પ્રિયયોપિતાં ॥ ૧૨ ॥ ચંડવેગઙ્ગિતિસ્ત્યાતોગંધર્વાધિપતિર્નૃપ ॥ ગંધર્વાસ્તસ્યવલિન:પશ્યુત્તરશતત્રયં ॥ ૧૩ ॥ ગંધ
ર્વાસ્તાશીઃપૃથ્વીથુન્યશ્ચસિતાસિતા: પરિવૃત્ત્યાવિલુંપંતિસર્વકામવિનિર્મિતાં ॥ ૧૪ ॥ તેનંડવેગાનુચરા:પુરંજનપુરંયદા ॥ હર્તુમારેભિરેતત્રપ્રત્યષે
ધત્પ્રજાગર: ॥ ૧૫ ॥ સસપ્તભિ:શતૈરેકોવિંશત્યાચશતંસમા: ॥ પુરંજનપુરાધ્યક્ષોગંધર્વૈર્યુધેબલી ॥ ૧૬ ॥ ક્ષીયમાણેસ્વસંબંધેકસ્મિન્બહુભિર્યુ
ધા ॥ ચિંતાંપરાંજગામાર્ત:સરાષ્ટ્રપુરબાંધવ: ॥ ૧૭ ॥ સપ્તપુર્યામધુમુક્ષપંચાલેષુસ્વપાર્ષદૈ: ॥ ઉપનીતંબલિંગ્મહન્ત્રીજિતોનાવિદઙ્ગયં ॥ ૧૮ ॥ કા
લસ્યદુહિતાકાચિચિલોર્કીવરમિચ્છતી ॥ પર્યટંતીનર્હિષ્મન્પ્રત્યનંદતકશ્વન ॥ ૧૯ ॥ દૌર્ભાગ્યેનાત્મનોલોકેવિશ્રુતાદુર્ભગેતિસા ॥ યાતુષ્ટારા
ર્જયેતુવૃતાડદાત્પૂરવેવરં ॥ ૨૦ ॥ કદાચિદટમાનાસાબ્રહ્મલોકાન્મર્હીગતં ॥ વરેવૃહદ્રતમાંતુજાનતીકામમોહિતા ॥ ૨૧ ॥ મયિસંરમ્યવિપુલ
મદાચ્છાપંસુદુ:સહં ॥ સ્થાતુમર્હસિનૈકત્રમદ્યાંઞ્ચાવિમુખોમુને ॥ ૨૨ ॥ તતોવિહતસંકલ્પાકન્યકાયવનેશ્વરં ॥ મયોપદિષ્ટમાસાદ્યવરેનામ્ના

ઓ ઉપર પ્યાર રાખનારાઓને અપ્રિય એવો (વરડપણનો) કાળ પામ થયો. ॥૧૨॥ હે રાજ, ચંડવેગ નામનો
એક ગંધર્વોનો રાજા (વરસ) છે જેની પાસે ત્રણસોને સાઠ જળવાન ગંધર્વો (દિવસો) છે. ॥૧૩॥ અને તેમના
સરખી તથા નેટલીજ કાળી અને ઘેળી ગંધર્વો (રાતો) છે. તેઓ નગરોમાં ચારે તરફ ફરી વળીને
તેમાંનાં સુખોને છુટી લે છે. ॥૧૪॥ જ્યારે એ ચંડવેગના અનુચરોએ પુરંજનના નગરમાં છુટવા માંડ્યું, ત્યારે દુગેશાં
જામતો રહેનારો પાંચ માથાંયો નાગ તેમના સામે થયો. ॥૧૫॥ અને પુરંજનના નગરનો એ જળવાન રક્ષક એક-
સોજ એ સાનસેને વીસ ગંધર્વો સાથે સો વરસ સુધી લડ્યો. ॥૧૬॥ પણ અને ધણીઓની સાથે એકસોજ લડવા-
થી તેનું જળ ક્ષીણ થઈ ગયું ત્યારે પુરંજન રાજા પોતાના દેશ-નગર-અને અંધુવર્ગ સહિત દુગેશી થઈને નેટી ચિંતામાં
પડ્યો. ॥૧૭॥ એ રીતે અહિંત પુરંજને, પોતાના પંચાળદેશ અને નગરનાં સુખોને તથા તોફર વર્ગ સંપાદન કરી
આપેલ ભોગદિકને ભોગવવામાં, ત્યાં સુધી પણ એ આવેલા બનને ભરપૂર નહીં. ॥૧૮॥ હે ગાદિશઃ રાજ,

એવામાં વળી કાળની કોઈ એક જગ નામની દીકરી ત્રિલોચીની અંદર વરને શોધતી ફરતી હતી જ્યાં તેના કોઈ
સ્વીકાર કરતું નહતું. ॥૧૯॥ તે પોતે ખરાય નસીળ વાળી હોવાથી લોકો તેને “દુર્ભા” નામથી ઓળખે. પૂર્વે
પુરાણ તેને વચ્ચા હતો. અને તેણે પ્રસન્ન થઈને તેમને રાજ અપાવ્યું હતું. ॥૨૦॥ એક વખતે અલ્પ-
કર્મથી પૃથ્વી ઉપર આવેલા અને ફરતી ફરતી તેણે મારી પાસે આવી કામચડી મોહિત થઈને તેને વર-
વાનું કહ્યું ત્યારે મે તેને કહ્યું કે “હું તો નૈટિક અભ્યાસી છું તે તું જાણતી નથી” તેથી તેણે કોષ કરીને,
મને અસહ્ય થઈ દીધો. કે “મારી માગણીને નહીં સ્વીકારનારો તું સુનિ જ્યાં કોઈ એક સ્થળે રહી શકશે
નહીં” ॥૨૧-૨૨॥ પછી પોતાનો સંકલ્પ ભાંગી ગયેલી તે મારા કહેવાથીજ, વચનોના રાજ ભવ (ચુલુ)
ની પાસે પોતે પતિ કરવાને સારું ગઈ. ॥૨૩॥ અને તેને કહ્યું કે “હે શુભીર તું વચનોનો રાજ છે. અને
પ્રાણીઓ મારે વિશે જે જે સંકલ્પ કર્યા હતાં કરે છે તે મિથ્યા થતી નથી. માટે હું તને ઇચ્છાવર

વૃંધુ. ૥૨૭૫ શેક રૂંધી અથવા શાઆતથી જે કામ કરવા સરખું શુદ્ધિ પછે તેનું કામ કરવા માટે; આ-
પચા લાપક વસ્તુ પોતા પાસે હોવા છતાં જે આપતો નથી. અથવા લેવા લાપક વસ્તુ આપવાને કોઈ પો-
તાની પુરોથી કહે છે છતાં જે લેતો નથી. તે અને જગ્યા અજ્ઞાતિ-મોટા આશ્રદ વાગત-અને શેક માટે
શેક કરવાને યોગ્ય થાય છે. ૥૨૭૫ એટલા માટે હે બહા માણસ તને બગતી જીતી હું કપર દયા કરીને
તું પણ મને બચાવ. પુરુષાર્થ વાગતો જીતે એટલા છે કે, દુષ્ટીઓના કપર તેમજ દયા કરી. ૥૨૭૫
ત્યારે જગ્યા કરવા માટેલાને દેવતાઓ પણ જાણવા નથી એવા તે વચનોનો રાગ, એ કાળ કન્યાએ કહેલાં
વચનો સાંભળીને તેની સાથે હસીને જાય છે. ૥૨૭૫ તું અમંગલ રૂપ અને અપ્રિય દેવતાથી કાઢ આરીને
નાચે રસીકાર કરતા નથી. માટે મેં મારા પોતાના વિચારથીજ નારે માટે પતિની ગેરવધ કરી રાખી છે.
૥૨૮૫ તે એકે, કમો થઈ ગિર્મણુ થયેલા સર્વે લોકોને, તું કપાથી અને કેવા પ્રકારે આતી તેની ખબર

નહી પડ્યા હતાં સર્વેનેજ બગાડારે બોમવ. અને (અનેક રોગો રૂપ) મારી સેવાને સાથે લેઈ જઈને પ્રજા-
ઓનો નાશ કરવા માંજ. ૥૨૮૫ તું મારી મેન થા અને આ પ્રજાર (તાર) મારો બાઈ છે. તેને સાથે
રાખીને તો. અને મોટા સૈન્ય સાથે લોકોને વિશે રશે. ૥૩૦૫ ભા. ચો. રૂંધનો સત્તાવીશમે અધ્યાય સંપૂર્ણ ૥૨૭૫
અધ્યાય ૨૮ ચો. — ૥૨૮૬ — હે અર્હશદ રાગ, પછી એ બધા નામના વચનોના રાગના સરદારે
પ્રજાર અર્થે કાળ કન્યાની સાથે પૂછી કપર કરવા લાગ્યા. ૥૩૧ અને એક દિવસે તેમજ મોટા વેત્ર સાથે
આવીને, એ પરિપુર્ણ વૈશ્યથી ગરેલા તથા ખુદા નામે રક્ષણ કરેલા પુરંજનના નગરને ઘેરી લીધું. ૥૩૨
અને કાળ કન્યા પણ બગાડારથી એ પુરંજનના નગરને બોમવવા લાગી. કે જેનાથી પડકારે પુરુષ, તુ-
તંત્ર સાર સંદિત થઈ જાય છે. ૥૩૩ અને કાળ કન્યાએ બોમવાના તે નગરમાં સર્વ તરફથી દરજાબોમાં
થઈને પેટેલા વચનોએ અત્યંત પીડા કરવા માંડી. ૥૩૪ ત્યારે એ નગરને પીડાતું જોવાથી તેનો અભિમાની

ભયંપતિ ॥૨૩॥ ઋપભંયવનાનાંત્વાંત્વળેર્વરેપ્સિતંપતિ ॥ સંકલ્પસ્ત્વયિભૂતાનાંકૃતઃકિલનરિપ્યતિ ॥૨૪॥ દ્વાવિમાવનુશોચંતિવાલાવસદવય
હૌ ॥ યલ્લોકશાસ્ત્રોપનતંનરાતિનતદિચ્છતિ ॥૨૫॥ અથોભજસ્વમાંમદ્રમજર્તીમેદયાંકુરુ ॥ એતાવાન્પૌરુષોધર્મોયદાર્તાનનુકંપતે ॥૨૬॥ કાલક
ન્યોદિતવચોનિશમ્યવવનેશ્વરઃ ॥ ચિકીપુંદેવગુહ્યંસસસ્મિતાંતામભાષત ॥૨૭॥ મયાનિરૂપિતસ્તુભ્યંપતિરાત્મસમાધિના ॥ નાભિનંદતિલો
કોડ્યંત્વામભદ્રામસંમતાં ॥ ત્વમહાક્ષતિર્મુદ્ધવલોકંકર્મવિનિર્મિતં ॥૨૮॥ યાહિમેષ્ટનાયુક્તાપ્રજાનાશંપ્રણેપ્યસિ ॥૨૯॥ પ્રજ્વારોડ્યંમમમ્રા
તાત્વંચમેભગિનીભવા ॥ ચરામ્યુભાષ્યાંલોકેડસ્મિન્નગ્ કોમીમસૈનિકઃ ॥૩૦॥ ઇંમાંમંચંપુરંજનોપારુયાનેસપ્તવિંશોડધ્યાયઃ ॥૨૭॥
નારદંસૈનિકામયનામ્નોયેર્હિમન્દિષ્ટકારિણઃ ॥ પ્રજ્વારકાલકન્યાષ્યાંવિચેરુરવનીમિમાં ॥૧॥ તપકદાતુરમસાપુરંજનપુરીનૃપા ॥ રુદુર્ધુર્મૌ
મમોગાઢ્યાંજરત્પન્નગપાલિતાં ॥૨॥ કાલકન્યાપિબુભુજેપુરંજનપુરંબલાત્ ॥ યયાડમિભૂતઃપુરુષઃસચોનિઃસારતામિયાત્ ॥૩॥ તયોપમુજ્યમાનાં
વૈયવનાઃસર્વતોદિશં ॥ દ્વાર્મિઃપ્રવિશ્યસુધ્રુશંપ્રાર્દયન્સકલાંપુરીં ॥૪॥ તસ્યાંપ્રપીઢ્યમાનાયામભિમાનીપુરંજનઃ ॥ અવાપોરુવિધાંસ્તાપાન્કુટુંબી
મમતાકુલઃ ॥૫॥ કન્યોપગૂઢોનષ્ટ્રીઃકૃપણોવિષયાત્મકઃ ॥ નષ્ટપ્રજ્ઞોત્તૈશ્વર્યોગંધર્વયવનૈર્બલાત્ ॥૬॥ વિશીર્ણીસ્વપુરીંવીક્ષ્યપ્રતિકૂળનનાદતા
ન્ ॥ પુત્રાન્પૌત્રાનુગામાત્યાન્જાયાંચગતસૌત્તદાં ॥૭॥ આત્માનંજન્યયાગ્રસ્તંપંચાલાનરિદૂષિતાન્ ॥ દુરંતચિંતાગણ્દોષલેભેતસ્પ્રતિક્રિયાં ॥૮॥
કામાનભિલષન્દીનોયાતયામાશ્ચકન્યયા ॥ વિગતાત્મગતિસ્તેહઃપુવદ્દાંશ્ચલાલયન્ ॥૯॥ ગંધર્વયવનાક્રાંતાંકાલકન્યોપમર્હિતાં ॥ હાતુંપ્રચક્ર
મેરાજાતાંપુરીમનિકામતઃ ॥૧૦॥ મયનામ્નોડગ્રજોષ્ઠાતાપ્રજ્વારઃપ્રત્યુપસ્થિતઃ ॥ દદાહતાંપુરીંકૃત્સ્ત્રાંભ્રાતુઃપ્રિયચિકીર્ષયા ॥૧૧॥ તસ્યાંસંદહ્ય
માનઃપાંસપૌરઃસપરિચ્છદઃ ॥ કૌટુંબિકઃકુટુંબિન્યાડપતપ્યતરાન્વયઃ ॥૧૨॥ યવનોપરુદ્ધાયતનોગ્રસ્તાયાંકાલકન્યયા ॥ પુર્યાપ્રજ્વારસંરુષ્ટઃપુર
પાલોડન્વતપ્યત ॥૧૩॥ નશોકેસોડવિતુંત્રપુરુકૃચ્છોરુવેપથુઃ ॥ ગંતુમેક્ષ્તતોક્ષકોટરાદિવસાનલાત્ ॥૧૪॥ શિથિલાવયવોયર્હિગંધર્વૈર્હત

પુરંજન, કુટુંબની મમતાથી બાકુળ થઈને અનેક પ્રકારે તાપ પામ્યો. ૥૧૫ અને કાળ કન્યાએ બાથમાં લી-
ધેલા-શાભાસંકિત થયેલા-કમ્બલ-વિસયોમાં આશક્તિવાળા-પ્રુદ્ધ વિનાના-અને ઔર્ધ્વ નાશ પામેલા-તથા
પુત્ર, પૌત્ર, મોકર આકર, કારંજારીઓ, અને સ્ત્રીઓ પણ રોડ સંદિત થઈને કલ્પાં ચાલતા વડે અનાદર ક-
રાતા-તે પુરંજને પોતાના નગરને વચનો તથા માંધવોએ બગાડારથી વીળી નંખાતું જોયું. અને પોતાને તથા
ધંયાળુ દેહને કાળ કન્યાએ પકડેલાનું તથા દુરમનોથી પાપગાલ કરી નંખાવાનું જોયું. એટલે તે ધણી
મોટી ચિંતામાં પડ્યો. પણ તેમના સાથે કરવાનો કાઠ પણ કપાસ તેને જડયા નહીં. ૥૧૬-૭૫ અને કાળ-
કન્યાના પ્રતાપથી નિરસાર થયા છતાં પણ કામ બોમતી હજી કરવાથી શંક અનેલા અને પોતાનામાં રોડ
નહીં રાખવામાં આ પુત્રાદિકને લાગતો, એ પુરંજન રાગ, માંધવો અને વચનોએ દગાવી દીધેલા અને કાળ
કન્યાએ બાથમાં કરીનાંબેલા પોતાના નગરને, પોતાની હજી નહીં છતાં પણ છોડી જવાને તૈયાર થયો.

૥૧૦૫ એટલામાં મયના બાઈ પ્રજારે આવીને ગાઈતું બહું કરવા માટે તે નગરને બાળી નાંખ્યું. ૥૧૧૫
ત્યારે તે નગરને સરસાગાન અને વસ્તી સુંદાં બળતું જોઈને પુરંજન પોતાનાં આ અને પુત્ર વિગેરે પરિવાર
સંદિત ધણી પરિતાપ પામ્યો. ૥૧૨૫ અને વચનોએ સર્વ ઠેકાણેથી રોકેલા-કાળ કન્યાએ પકડેલા-અને પ્ર-
જારે બાળેલા-એવા એ નગરમાં રહેનારો નગર રક્ષક નામ પણ તાપ પામ્યો. ૥૧૩૫ પછી તે મુજનો નામ
નગરનું રક્ષણ કરવાને આશક્ત થયો ત્યારે સળગતા જાડની કોતરાડમાંથી નિકળી જવાની હજી કરવાની
પેટે તે નામ તેમાંથી નિકળી ગયો. ૥૧૪૫ અને પછી ગંધર્વોએ પરાક્રમ દરી લેવાથી-અવયવો સિથીજ થઈ
જવાથી-અને દુશ્મન વચનોએ સર્વ તરફથી રોડી લેવાથી પુરંજન રોવા લાગ્યો. ૥૧૫૫ તથા, દીકરીઓ-વ-
હુઓ-પુત્રો-પૌત્રો-જગાઈઓ-નોકર આકરો-ખર-બંડાર-તથા સરસાગાન વિગેરેને વિશે, માત્ર તે પોતાનાં હો-
વાતું માનવા શિવાય બીજો સંબંધ રહેલો હતો નહીં. છતાં પણ તેઓનાથી જુદા પડવામાં (મસ્તી વખતે)

તે સ્વરૂપ પુરંજન તેમને વિશે "હું અને માઈ" એવી દૃષ્ટિ બુદ્ધિનો સ્વીકાર કરીને પ્રગટથી શંકા બન્યો. અને વિચાર કર્યા સાચો કે. ૧૧૯-૧૭૫ "હું ભાગ્યંતરમાં જન્મ્યા. (મરીશ) ત્યારે આ મારી અનાથ-કુટુંબ-વાળી અને બાળકોને માટે શોક કરતી સ્ત્રી, ગુજરાત કેમ ચલાવી શકશે. ૧૧૮૫ મારા બાપા પહેલાં નહીં બામારી-મને પરાયણ-મને નહવરાતને નહાનારી-મારા કોપથી ગણુ ત્રાસ પામનારી-અને હું ધમકાવું ત્યારે બીકથી કંઈજ નહીં બોલનારી-૧૧૮૫-હું અજ્ઞાનીને સમજાવનારી-હું પ્રદેશમાં હોઉં ત્યારે શોકથી દુઃખી બનારી-અને દીકરાને જન્મ આપનારી હોવાથી મારી પાછળ સતી નહીં થનારી-એવી તે સ્ત્રી શુદ્ધ આશ્ર-મના માંમેમાં કેવી રીતે રહી શકશે ૧૨૦૫ અને આ અનાથ દીકરાઓનો તથા પાડકે ઘેર જનારી દીકરીઓનો, સમુ-દ્રમાં પડાણ બાંધી જવાની પેટે હું મરી મથા કેડે કેવી રીતે નિબાળ કરી શકશે. ૧૨૧૫ એ પ્રમાણે નહીં શોક કરવા એજ તેમનો એ પુરંજન કુબુદ્ધિથી શોક કરતો હતો. એટલામાં તેને પકડવાને વિચાર કરીને બપ નામનો યવન

રાજા ત્યાં આવી પહોંચ્યો ૧૨૨૫ અને તેણે તે અતિ આનુર થયેલા તથા શોક કરતા પુરંજનને, પોતાના યવનોની પાસે પડ્યો પેટે બંધાવીને પોતાના સ્થાન તરફ લેઈ જતા માંડાં, પુરંજનની સાથે રહેનારાં (દીવાદિક) સર્વ તુર્તજ દોડી ગયાં ૧૨૩૫ તથા તેનું નમર, તેમાં રૂંધાયેલા નાથ નિકળી મથા પછી નરનજ વિગાઈ જઈને તેના બાગો પાત પોતાની પ્રથમની રચનિ (મદા જૂનો આદિ) રૂપ થઈ ગયા. ૧૨૪૫ છતાં તે વખતે પણ, જળવાન યવનોએ જળાકારથી ખેંચી જવાના અને અજ્ઞાનથી ઘેરાયેલા પુરંજનને, પોતાનો પ્રથમનો સુહૃદ અને સખા (દુશ્મન) સાંબરેલો નહીં. ૧૨૫૫ પછી યજ્ઞદિકમાં તે નિર્દય પુરંજને મારેલાં યજ્ઞમાં પ-શુઓ, પોતાને મારેલાં રમરણ કરીને કોષ સહિત કહેવાડાવને તેનાં અંગેને કાપવા લાગ્યાં. ૧૨૬૫ એ રીતે સ્ત્રીના સંગથી અશય થયેલ અત રમરણ નાશ પામેલા પુરંજને ઘણું વરસો સુધી નરકમાં પડીને તેના અનંત અને અપાર દુઃખોને બોગ્યાં. ૧૨૭૫ અને મનથી સ્ત્રીનું ધ્યાન કરવા થઈ તે, નિર્દલ (શાસ્ત્રોક્ત)

પૌરુષ: ॥યવનૈરરિમીરાજન્નુપરુદ્ધોરુદોદહા॥૧૫॥ દુહિત: પુત્રપૌત્રાંશ્રજામિજામાતૃપાર્ષદાન્ ॥ સ્વત્વાવશિષ્ટંયત્કિચિદ્દૃહકોશપરિચ્છદં॥૧૬॥ અહંમમેતિસ્વીકૃત્યગૃહેષુકુમતિર્ગૃહી॥ દધ્યૌપ્રમદયાદીનોવિપ્રયોગઉપસ્થિતે॥૧૭॥ લોકાંતરંગતવતિમય્યનાથાકુટુંબિની ॥ વર્તિષ્યતેકયં સ્વેષાબાલકાનનુશોચતી॥૧૮॥ નમય્યનાશિતેમુંકેનાસ્નાતેસ્નાતિમત્પરા॥ મયિરુષ્ટેસુસંત્રસ્તાભર્તિસતેયતવાગ્મયાત્॥૧૯॥ પ્રવોધયતિમામ જ્ઞંબુષિતેશોકકાર્શિતા ॥ વર્તેતદ્દૃહમેધીયંવીરસૂરપિનેષ્યતિ॥૨૦॥ કથંનુદારકાદીનાદારકીર્વાપરાયણા: ॥વર્તિષ્યતેમયિગતેભિન્નનાવદ્વો દધૌ॥૨૧॥ એવંકૃપણયાબુદ્ધ્યાશોચંતમતદર્હણં ॥ ગ્રહીતુંકૃતધીરેનંભયનામાભ્યપદ્યતા॥૨૨॥ પશુવચવનૈરેપનીયમાન:સ્વકંક્ષયં ॥ અન્વદ્રવન્ન નુપથા:શોચંતોઘૃશમાતુરા: ॥૨૩॥ પુરીંવિહાયોપગતઉપરુદ્ધોમુજંગમ:યદાતમેવાનુપુરીવિશીર્ણાપ્રકૃતિંગતા ॥૨૪॥ વિકૃષ્યમાણ:પ્રસમંય વનેનબલીયસા ॥ નાવિંદત્તમસાવિષ્ટ:સસ્વાયંસુહૃદંપુર: ॥૨૫॥ તંયજ્ઞપશવોડેનસંજ્ઞતાયેદયાલુના ॥કુઠારૈશ્ચિદ્ધિદુ:ક્રુદ્ધા:સ્મરંતોડમીવમસ્ય તત્ ॥૨૬॥ અનંતપારેતમસિમગ્નોનષ્ટસ્મૃતિ:સમા: ॥ શાશ્વતીરનુભૂયાર્તિપ્રમદાસંગદૂષિત: ॥૨૭॥ તામેવમનસાગૃહ્ણન્વભૂવપ્રમદોત્તમા ॥ અ નંતરંવિદર્ભસ્યરાજસિંહસ્યવેશ્મનિ ॥૨૮॥ ઉપયેમેવીર્યપણાંવૈદર્ભીમલયધ્વજ: ॥યુધિનિર્જિત્યરાજન્યાન્પાંહ્ય:પરપુરંજય: ॥૨૯॥ તસ્યાંસજન યાંચક્રેઆત્મજામસિતેક્ષણાં ॥ યવીયસ:સપ્તસુતાન્સપ્તદ્રવિડમૂઘૃત: ॥૩૦॥ એકૈકસ્યાભવતેશાંરાજાન્વર્બુદમર્બુદં ॥ મોક્ષયતેયદ્વંશધરૈર્મહીમ ન્વંતરંપરં ॥૩૧॥ અગસ્ત્ય:પ્રાક્દુહિતરમુપયેમેઘૃતવ્રતાં ॥ યસ્યાંદૃઢચ્યુતોજાતદ્વિધમવાહાત્મજોમુનિ: ॥૩૨॥ વિભજ્યતનયેજ્ય:ક્ષમાંરાજર્પિર્મ લયધ્વજ: ॥ આરિરાધયિષુ:કૃષ્ણંસજગામકુલાચલં ॥૩૩॥ હિત્વાગૃહાન્સુતાન્ભોગાન્વૈદર્ભીમદિરેક્ષણા ॥ અન્વધાવતપાંહ્યેશંજ્યોત્સ્નેવરજની કરં ॥૩૪॥ તત્રચંદ્રમસાનામતામ્રપર્ણીવટોદકા ॥તત્પુણ્યસલિલૈર્નિત્યમુભયત્રાત્મનોમૃજન્ ॥૩૫॥ કંદાષિભિર્મૂલફલૈ:પુષ્પપર્ણૈસ્તૃણોદકૈ: વર્તમાન:શનૈર્ગાત્રકર્ષણંતપઆસ્થિત: ॥૩૬॥ શીતોષ્ણવાતવર્ષાણિશુત્પિપાસેપ્રિયાપ્રિયે ॥ સુખદુ:સ્વેદતિદ્વંદ્વાન્યજયત્સમદર્શન: ॥૩૭॥ તપ

કર્મો કરનારા) નામના કોષ મોટા રાજાને ઘેર ઉત્તમ સ્ત્રી (દીકરી) થવાનો ખીજો આવનાર પામ્યો. ૧૨૮૫ પછી તેને દક્ષિણ દેશના રાજાઓમાં એક અને શત્રુઓના નગરોને હતનારા પાંચ રાજા (બગવાનની બકિત કરવામાં બુદ્ધિવાળા), યુદ્ધમાં ખીજા રાજાઓને હતી પરાક્રમ રૂપી પરજી આપીને પરજ્યા ૧૨૯૫ પછી તે પાંચ રાજાઓ તે સ્ત્રીમાં એક સ્થાગ નેત્રવાળી કન્યા (બગવત સેવામાં રૂપી) અને તેથી નાના, દ્રવીડ દેશ-નું રક્ષણ કરનારા સાત દીકરાઓ (શ્રવણ-કાર્તિક-રમરણ-ચરણસેવન-પુણ્ય-વંદન-ને દક્ષત્વ) ને ઉત્પન્ન કર્યા. ૧૩૦૫ અને તેઓ દરેકને અર્ચુદ અર્ચુદ એટલે લાખો લાખ પુત્રો (બકિતના શુભેના કમી બારથી પચાસથી થતા અનેક પ્રકારો) થયા. તેઓએ તથા તેમના પુત્ર પૌત્રાદિકે એક આખા મન્વંતર સુધી આ પ-થીનું રક્ષણ કરેલું છે. ૧૩૧૫ તથા પાંચ રાજાની પ્રથમ જન્મેલી કુતોને ધરનારી દીકરી (રૂપી)ને અમ-સા મુનિએ (મતે) પરણીને તેમાં દૃઢયુત (વૈરાગ્ય) નામના પુત્રને ઉત્પન્ન કર્યો. એ દૃઢયુતનો દીકરો

દંદમચ્છદ (આગનાની શરૂનું રાજ્ય) નામનો મુનિ થયેલ છે. ૧૩૨૫ તે મલ્લપદ્મ (પાંચ) રાજા, પછી-થી મુત્રાને પૃથ્વીની લેહેચણુ કરી આપીને બગવાનનું આરાધન કરવા સાદું એક મોટા પવનમાં ગયા. ૧૩૩૫ આરે પતિવ્રતા વૈદર્ભી (પુરું જન્મનો પુરંજન) પણ ઘર-કોકરો-અને વૈભવોનો લાભ કરીને ચંદની પાછ-ળા રાત્રીની ચાંદની જવાની પેટે, પાંચ રાજાની પાછળ ચાલી ગઈ. ૧૩૪૫ પછી તે રમણે અદ્રમસા-નાસ-પણી અને વરોદકા નામની નદીઓના પ્રવિત્ર જળમાં તે અને જણાં નિલ નાની પોતાના મેલ (પાંચ)ને મટાડતાં હતાં. ૧૩૫૫ તથા કંડ-ગીજ-મુળ-ફળ-પાંદડાં-ખડ-અને પાણી વડે નિર્વાહ ચલાવીને શરી-રને સુકવી નાંખ્યાં તપ કરતાં હતાં. ૧૩૬૫ એમ કરીને તેમણે સમદર્શી થઈ, તાદ તડકા-વાયુ વરસાદ-દુષ્પ તરસ-પ્રિય અપ્રિય-અને સુખ દુષ્પ વિગેરે દ્વંદ્વો (બાગના પદાર્થો) ઉપર છત મેળવી. ૧૩૭૫ તથા યમ-નિયમ-તપ-અને ઉપાસનાથી વાસનાઓને આળી નાંખીને તથા હિંદ્રિયો-પ્રાણ વાયુ-અને અંતઃકરણોને

વસ કરીને, પોતાના મનને પરમાત્માના અક્ષર સ્વરૂપમાં જોડી દીધું. ૧૩૮૮ અને દેવતાઓમાં સૌ વરસો સુધી એક સ્થળે પર્વતની પેઠે સ્થિર હોવા રહીને, વાસુદેવ ભગવાનમાં પ્રીતિ રાખવા વડે, ભગવાન શિ- વાય જીન કશને તેણે જાણ્યું નહીં. ૧૩૮૯ અને એ રીતે આત્મસ્વરૂપ શિવાયના જીન સર્વ દેવ થઈ વિરામ પામી જવાથી, સ્વપ્નમાંથી જાગેલાની પેઠે, સર્વ આપક અને સારી સ્વરૂપ આત્મ તત્વને જાણ્યો. ૧૩૯૦ હે રાજા બલિશદ, એમ સાક્ષાત્ સુર દરિ ભગવાને કહેલા કેવળ શુદ્ધ જ્ઞાન રૂપ દીવાવડે, આ દેવરૂપ વસ્તુના આપા જગત થઈ વિરામ પામીને, વિષમાં ચારે તરફ દેખાતા અક્ષરસ્વરૂપ હૃદયના આત્મ તત્વને (પિતે), સર્વ પ્રાણી માનવો શરીરો રહેલાનું, અને તે સર્વ શરીરોને વિશે પરચક્ષ હૃદયનું આ- ત્મ સ્વરૂપ રહેલાનું તે જાણ્યો. ૧૩૯૧-૧૩૯૨ અને એ ધર્મને જાણ્યું તર મનપ્રવચન (પાંચ) રાજા-પો- તાના પતિની સેવા પતિવ્રતા વૈદર્ભી સર્વ ભોગનો ત્યાગ કરીને ધેમ સદિત કર્યા કરતી હતી. ૧૩૯૩ એ

કારેલ વજ્રોવળી-મનો કરતાથી દુગળી થયેલી-માથાના વાળની વડે વજ્રાઈ ગયેલી-તથા જળનું બળી રહ્યા પછી જાંત થયેલા અગ્નિના સરખી, પોતાના પતિની પાસે એડેલીએ પોતાના અતિપ્રિય પતિને વિરામ પામી ગયેલાનું (મરી ગયાનું) નહીં જાણવાથી આગળની પેઠેજ સારી રીતે સ્થિર થઈને આસન લગાવી પતિનો સેવા કરવાનું બરી રાખેલું હતું. ૧૩૯૪-૧૩૯૫ પણ જ્યારે પોતાના પતિના પગમાં તેને સમુગમી મરમી મા- લમ ન પડી. ત્યારે તે, યોગમાંથી વજ્રી પડેલી હરણીના જેવી ઉદ્દેમ પામેલા મનવાળી થઈ. ૧૩૯૬ આ ને રાંધે તથા ખંધુઓ વિનાની તે, પોતાનો શોક કરતી-અને વિવદન થઈને આંસુવડે પોતાના સ્તનને જીભની નાંખતી એ જંગલમાં લાંબા સ્વરે સેવા લાગી કે. ૧૩૯૭ " હે મોટા રાજા, ઉઠો ઉઠો, આ સમુદ્ર સુધી વિ- સ્તાર પામેલી પૃથ્વી ચોરાદિટ્ટી તથા નીચ કાંત્રિઓથી ખીરે છે તેનું રક્ષણ કરો. " ૧૩૯૮ એ પ્રમાણે વિશાપ કરીને વનમાં રોતી એ વૈદર્ભી પતિને અનુસરીને તેના પગમાં પડી આંસુમાં ખેંચા લાગી. ૧૩૯૯

સાવિદ્યયાપકકષાયોનિયમયેમૈઃ ॥ યુયુજેબ્રહ્મણ્યાત્માનંવિજિતાક્ષાનિલાશયઃ ॥ ૩૮ ॥ આસ્તેસ્થાનુરિવૈકલ્યદિવ્યંવર્ષશતંસ્થિરઃ ॥ વાસુદેવેભગ- વતિનાન્યદ્વેદોદ્વહનરતિ ॥ ૩૯ ॥ સવ્યાપકતયાત્માનંવ્યતિરિક્તતયાત્મનિ ॥ વિદ્વાન્સ્વપ્નહવામર્શસાક્ષિણંવિરરામહ ॥ ૪૦ ॥ સાક્ષાદ્ભગવતોક્તેનગુ- રુણાહરિણાનૃપ ॥ વિશુદ્ધજ્ઞાનદીપેનસ્ફુરતાવિશ્વતોમુખં ॥ ૪૧ ॥ પરેબ્રહ્મણિચાત્માનંપરંબ્રહ્મતયાત્મનિ ॥ વીક્ષમાણોવિહાયેક્ષામસ્માદુપરરામહ ॥ ૪૨ ॥ પતિંપરમધર્મજ્ઞંવેદર્મીમલયધ્વજં ॥ પ્રેમ્ણાપર્યચરદ્વિત્વાભોગાન્સાપતિદેવતા ॥ ૪૩ ॥ ચીરવાસાવ્રતક્ષામાવેણીભૂતશિરોરુહા ॥ બભાવુપપતિં- શાંતાશિશ્વાશાંતમિવાનલં ॥ ૪૪ ॥ અજાનતીપ્રિયતમંયદોપરતમંગના ॥ સુસ્થિરાસનમાસાદ્યયથાપૂર્વમુપાચરત્ ॥ ૪૫ ॥ યદાનોપાલમેતાંઘ્રાવૂ- પ્માણંપત્યુરર્ચતી ॥ આસીત્સંવિમ્નત્તદયાયૂથશ્રદ્ધામૃગીયથા ॥ ૪૬ ॥ આત્માનંશોચતીદીનમબંધુવિક્લવાશ્રુભિઃ ॥ સ્તનાવાસિચ્યવિપિનેસુસ્વરં- પ્રરુદસા ॥ ૪૭ ॥ ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠરાજપેંદ્રમામુદધિમેશ્વરં ॥ દસ્યુખ્યઃશ્વત્રંબંધુભ્યોવિભ્યતીપાતુમર્હસિ ॥ ૪૮ ॥ એવંવિલપતીબાલાવિપિનેનુગતા- તિ ॥ પતિતાપાવપોર્મર્તુરુદંત્યશ્રૂણ્યવર્તયત્ ॥ ૪૯ ॥ ચિતિંદારુમર્યાંચિત્વાતસ્યાંપત્યુઃકલેવરં ॥ આદીપ્યચાનુમરણેવિલપંતીમનોદધે ॥ ૫૦ ॥ તત્ર- પૂર્વતરઃકશ્ચિત્સસ્વાજાહ્મણઆત્મવાન્ ॥ સાંત્વયન્વલ્ગુનાસામ્નાતામાહરુદતીપ્રભો ॥ ૫૧ ॥ બ્રાહ્મણંકાત્વંજ્ઞાતિ કોવાડપંશયાનોયસ્યશો- ચસિ ॥ જાનાસિકિંસસ્વાયંમાયેનાગ્રેવિચર્ચયત્ ॥ ૫૨ ॥ અપિસ્મરસિચાત્માનમવિજ્ઞાતસસ્વંસસ્વે ॥ હિત્વામાંપદમન્વિચ્છન્મૌમભોગરતોગતઃ ॥ ૫૩ ॥ હંસાવહંચત્વંચાર્યસસ્વાયૌમાનસાયનો ॥ અભૂતામંતરાવોકઃસહસ્રપરિવત્સરાન્ ॥ ૫૪ ॥ સત્ત્વંવિહાયમાંબંધોગતોગ્રામ્યમતિર્મહી ॥ વિ- ચરન્મ્પદમદ્રાક્ષીઃકયાચિન્નિર્મિતંસ્ત્રિયાઃ ॥ ૫૫ ॥ પંચારામંનવદ્વારમેકપાલંત્રિકોષ્ટકં ॥ ષટ્કુલંપંચવિપણંપંચપ્રકૃતિસ્ત્રીધવં ॥ ૫૬ ॥ પંચેન્દ્રિયાર્થા- આરામાદ્વારઃપ્રાણાનવપ્રભો ॥ તેજોડ્વન્નાનિકોષ્ઠાનિકુલમિન્દ્રિયસંગ્રહઃ ॥ ૫૭ ॥ વિપણસ્તુક્રિયાશક્તિર્ભૂતપ્રકૃતિરવ્યયા ॥ શક્તયધીશઃપુમાંસ્ત્વ- વધિષ્ઠોનાવબુદ્ધયતે ॥ ૫૮ ॥ તસ્મિંસ્ત્વંરામયાષ્ટદોરમમાણોડશ્રુતસ્મૃતિઃ ॥ તત્સંગાદીદૃશીપ્રાપ્તોદશાંપાપીયસીંપ્રભો ॥ ૫૯ ॥ નત્વંવિદર્ભદુહિતાના

જેવી રીતે વિશાપ કરીને તે વૈદર્ભીએ લાકડાની એકે ખડકોને, તે ઉપર પતિના શરીરનો મુદ્રા સળગાવ્યા પછી સેમાં પડીને બળી મરવાનું પોતે મન કર્યું. ૧૩૯૦ હે બલિશદ રાજા, તે સમયે તેના, કોઈ પણ જુ- નો જાણના સખાએ (હથેર) આગળની આજ્ઞાના રૂપથી આવીને તે રોતી જીને પ્રિય અને શાંતીનાં વચનો કહીને તેની સાંતવના કરી કે ૧૩૯૧-૧૩૯૨-તું કાણુ છે-કાળી છે-અને આ સુતેશ કાણુ છે-જેનો તું શોક કરે છે. હું તારો મિત્ર છું, તેને તું જાણે છે. ? આગળ જેની સાથે રહીને તે સુખ ભોગવું છે. ૧૩૯૩ હે મિત્ર, તારા એક, નામ-દામ-અને કરતવ્ય નહીં જણાતા જુના મિત્રનું સ્મરણ તને દરજી પણ થ- તું નથી કે કેમ ? જેને તજીને તું પૃથ્વીનાં સુખ ભોગવેલું ભોગવવાની છત્રછાથી પોતાને મારે રચાવ (શરીર) શોધ- કારે મારે પૃથ્વી (ભોગથી લાભ યોનિયાઓ સંસાર) ને વિશે ગમેલો. ૧૩૯૪ હે આર્થ તું અને હું મને જાનસ (હૃદય) સરોવરમાં રહેવાશ હંસ (આત્મા રૂપે શુદ્ધ) હૈએ. આપણુ હજારો

વરસો સુધી પર વિનાનાજ (પ્રથમ પછી અભરાત્રિયા) હતા. ૧૩૯૫ હે બંધુ તું વિશવ સુખો- ની પ્રાપ્તિથી, અને તજીને પૃથ્વી ઉપર ગમેલો. ત્યાં કોઈ જીએ (માયાએ) નિર્માણ કરેલું એક નગર (મનુષ્ય શરીર) તે દીધું. ૧૩૯૬ એ નગરમાં પાંચ બગીચા-નાવ દરવાજા-એક ચોટી કરનારો-ત્રણ કક્ષા-છ વેપારી-પાંચ દુકાનો-અને પાંચ મુળકારણો હતાં અને તેની માલેક એક જી હતી ૧૩૯૭ હિંદ્રોના પાંચ વિશવ એ બગીચા, અને શરીરનાં નવ દાર તે દરવાજા, ચોટી કરનારો તે પ્રાણુવાયુ, અને અજ કીવા પૃથ્વી-જળ-અને અગ્નિ એ ત્રણ કક્ષા, તથા પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો અને છું ગાન એ છ વેપારીઓ હતા. ૧૩૯૮ પાંચ કર્મેન્દ્રિયો તે પાંચ દુકાનો, પાંચ મહાજન તે પાંચ મુળ કારણો, અને શક્તિ એટલે બુદ્ધિ તે નગરની માલેકજી હતી. એવા તે નગરમાં પેરેસો પુરુષ (તું) રાજા રહિત થઈ ગયો. ૧૩૯૯ એ જીનો સમાગમ થવાથી તું એ નગરમાં તેની સાથે રમતાં, આગરવરપના રમણને યાદ કરી શક્યો નહીં. અને હે સમર્થ, એ જી

મા સંબંધીનું તું આવી નહીં દેશને પામેલો છે. ॥૫૯॥ તું વિદ્યે સંબંધી દીકરી નથી. અને આ વીર પુ-
રુષ તારો સંબંધી (પતિ) નથી. તથા જેણે તને નવ દરવાજા વાળા નગરમાં રોકી રાખ્યો હતો તે પુરુષની-
નો પતિ પણ તું નથી. ॥૬૦॥ જે વડે સતીપણાવાળું સ્ત્રીપણું અને પુરુષપણું ઉત્પન્ન થાય છે તે તો
મારી કરેલી માયા છે. પણ આપણું એકતો હંસ (આત્મા કપથી શુદ્ધ) છે-અને એ દેખાતી એક ગતિ એ
સ્ત્રીપણું અને પુરુષપણું) આપણને છે નહીં. ॥૬૧॥ હું છું તે તારા ચક્રા જુદા બીજા નથી. હું અને તું
એક કપડા છીએ તે તું તપસી જો. વિદ્યાનો આપણું એકતા કરાવણ તદ્વાત કાંઈ પ્રકારે યોગવાળું જોતા
નથી. ॥૬૨॥ પુરુષ જેમ પોતાને જ દર્શણ અને આંખ આદિમાં જોવાથી (પ્રતિબિંબ જોવાથી) એ પ્રકારે
દેખે છે. તે રીતે જ ઉપાધિના (સંનિશ્ચયીના) કારણથી યોગે તદ્વાત આપણમાં પણ જણાય છે. ॥૬૩॥
નારદ-ત્યારે જેની સ્મૃતિ અભિચારવડે (એટલે દેવને વિશે બુદ્ધિ થવાથી) નાશ પામી હતી એવા તે હંસને,

એ રીતે પેલા માનસસરોવરના હંસે બોધ કરવાથી તેને ફરીથી સ્મૃતિ આવી. ॥૬૪॥ બહિષ્કાર રાખ, એ તમને
અધ્યાત્મ જ્ઞાન (એટલે આત્મતત્ત્વ જ્ઞાન) આ રીતે પરોક્ષપણે, પુરુષનના કૃતિદાસના મીઠાથી દેખાડેલું છે કે જે
રીતે પરોક્ષ બોલવું, વિષય પોશ્ય કરનારા વિશ્વબ્રહ્માને પ્રિય છે. ॥૬૫॥ જા. ચો. ૨૬૬: અઘાવીસમો અ. સં. ૧૨૮: ૧
અધ્યાય ૨૯ મો. — રાજા — હે નારદજી તમારાં વિદ્યાનોથીજ સમજી શકાય એવાં વચનોને કર્મોમાં
મોહ પામેલા મારા સરખાઓની નજર નહીં પહોંચવાથી હું સંપૂર્ણ રીતે સગજી શકતા નથી (માટે તે બુ-
દ્ધાસેથી સમજાવો.) ॥૬૬॥ નારદ-પુરુષને પુરુષ જાણી જોને, એક-એ-તણ-અને ચાર પગવાળાં તથા ચક્ર
પગવાળાં અને પગ વગરનાં શરીરા પોતાને રહેવાને માટે જોવામાં આવે છે. ॥૬૭॥ એ અવિજ્ઞાન સખા કહે
તે એ પુરુષનો મિત્ર હૃદય સમજવો. કેળે, નામોવડે-ક્રિયાવડે-અથવા ગુણોવડે પુરુષના જાણવામાં આવતો
નથી. ॥૬૮॥ જ્યારે પ્રકૃતિના ગુણોને એટલે વિશ્યાદિકનાં સુખોને સંપૂર્ણપણે ભોગવવાની તોને હૃદય યદ ત્યારે

યંવીર: સુહૃત્તવ ॥ નપતિસ્ત્વંપુરંજન્યારુદ્ધોનવમુખેયયા ॥૬૦॥ માયાહોષામયાસૃષ્ટાયત્પુમાંસંસ્થિયંસર્તી ॥ મન્યમેનોભયંયદ્વેહંસૈભ્યશ્ચાલ્પોર્ષતિ
॥૬૧॥ અહંભવાન્નચાન્યસ્ત્વંત્વમેવાહંવિચક્ષ્વમો ॥ નનોપશ્યંતિકવયશ્ચિદ્રંજાનુમનાગપિ ॥૬૨॥ યથાપુરુષઆત્માનમેકમાદર્શચક્ષુષો: ॥ દ્વિ
ધાભૂતમવેક્ષેતતથૈવાંતરમાવયો: ॥૬૩॥ એવંસમાનસોહંસોહંસેનપ્રતિબોધિત: ॥ સ્વસ્થસ્તદ્યભિચારેણનષ્ટામાપપુન:સ્મૃતિ ॥૬૪॥ બર્હિષ્મન્નેત
વધ્યાત્મંપારોક્ષ્યેણપ્રદર્શિતં ॥ યત્પરોક્ષપ્રિયોદેવોભગવાન્વિશ્વમાવન: ॥૬૫॥ હૃંમા૦મ૦ચ૦પુરંજનોપાસ્યાનેઅષ્ટાવિંશતિતમોઽધ્યાય: ॥૨૮॥
પ્રાચીનબર્હિંભગવસ્તેદ્વોઽસ્માભિર્નરમ્યગવગમ્યતે ॥ કવયસ્તદ્વિજાનંતિનવયંકર્મમોહિતા: ॥૧॥ નારદ૦પુરુષંપુરંજનંવિદ્યાચ્છાનત્તયાત્મ
ન:પુર: ॥ એકદ્વિત્રિચતુષ્પાદંબહુપાદમપાદકં ॥૨॥ યોઽવિજ્ઞાતાહતસ્તસ્યપુરુષસ્યસસ્વેશ્વર: ॥ યન્નવિજ્ઞાયતેપુંભિર્નામભિર્વાક્રિયાગુણૈ: ॥૩॥ ય
દાજિઘૃક્ષુ:પુરુષ:કાતર્ન્યનપ્રતેર્ગુણાન્ ॥ નવદ્વારંદ્વિહસ્તાંઘ્રિતવામનુતસાધ્યતિ ॥૪॥ બુદ્ધિતુપ્રમદાંવિદ્યાન્મમાહમિતિયત્કૃતં ॥ યામધિષ્ઠાય
દેહેદ્વિષ્ટુપાન્મુંકેઽક્ષભિર્ગુણાન્ ॥૫॥ સઘાયંદ્રિયગણાજ્ઞાનંકર્મચયત્કૃતં ॥ સસ્યસ્તદ્વૃત્તય:પ્રાણ:પંચવૃત્તિર્યથોરગ: ॥૬॥ ચ્હદ્વલંમનોવિદ્યા
દુભયોદ્રેષાદ્વં ॥ પંચાલા:પંચવિષયાયન્મધ્યેનવસ્તંપુરં ॥૭॥ અક્ષિણીનાસિકેકર્ણોમુખંશિશ્રગુદાવિતિ ॥ દ્વેદ્વેદ્વારૌબહિર્યાતિયસ્તદિંદ્રિયસંયુ
ત: ॥૮॥ અક્ષિણીનાસિકેઆસ્યમિતિપંચપુર:કૃતા: ॥ દક્ષિણાદક્ષિણ:કર્ણઉત્તરાચોતર:સ્મૃત: ॥૯॥ પાંશ્વમેહૃદયોદ્વારૌગુદંશિશ્રમિહોચ્યતે ॥
સ્વદ્યોતાવિર્મુક્ષીચાત્રનેત્રેએકત્રનિર્મિતે ॥ રૂપંવિદ્વાજિતંતાભ્યાંવિચષ્ટેચક્ષુષેશ્વર: ॥૧૦॥ નલિનીનાલિનીનાસેગંધ:સૌરભઉચ્યતે ॥ ઘ્રાણોઽવ
ધૂતોમુર્યાસ્પંવિપળોવાગ્રસવિદસ: ॥૧૧॥ આપળોઽવ્યવહારોત્રચિત્રમંધોબહૂદનં ॥ પિતૃહૃદાક્ષિણ:કર્ણઉત્તરોદેવહૂ:સ્મૃત: ॥૧૨॥ પ્રવૃત્તંચનિવૃત્તં
ચશાસ્ત્રંપંચાલસંજિતં ॥ પિતૃયાનંદેવયાનંશ્રોત્રાચ્છુતધરાદ્વજેત્ ॥૧૩॥ આસુરીમેદ્રમર્વાગ્દ્વાર્વયાગ્રામિણારતિ: ॥ ઉપસ્થોદુર્મદ:પ્રોક્તોનિર્ઋ
તિર્ગુદઉચ્યતે ॥૧૪॥ વેશસંનરકંપાયુર્લુબ્ધકોંધૌતુમેશૃણુ ॥ હસ્તપાદૌપુમાંસ્તાભ્યાંયુક્તોયાતિકરોતિચ ॥૧૫॥ અંત:પુરંચહૃદયંવિષૂચીર્મનઉચ્ય

સપ્તમાં શરીર જોતાં જોતાં તેણે નવ દાર વાળા અને એ હાથ તથા પગવાળા મનુષ્ય શરીરને સાદું માન્યું.
॥૨૪॥ એ કહી તે બુદ્ધિ જણાવે. “ હું અને મારું ” એ તેણે કર્યું છે. તથા તેના સહિત શરીરમાં રહેતો પુ-
રુષ દિવ્યદિકવડે વિશ્યાદિક સુખોને ભોગવે છે. ॥૨૫॥ બુદ્ધિના સખા કહે તે દિવ્યો કે જેઓ વડે કર્મો તથા
જ્ઞાન થાય છે, સખાઓ તે દિવ્યોની કૃતિઓ અને નાશ કહે તે પાંચ કૃતિ વાળા પ્રાણને જાણે ॥૨૬॥ એક
પ્રકારની દિવ્યોનો નાયક જુદાજુદા તે મન જાણે. પંચાણ દેશ તે પાંચ વિશ્યો જોને વિશે નવ દાર વાળું
નગર (મનુષ્ય શરીર) રહેલું છે. ॥૨૭॥ અને એ આંખો-એ નાકનાં છીદ્ર-એ કાન-મોઢું-શીશન અને ગુદાએ
દરવાજાઓમાં થઈને, જે તે દિવ્યને સાથે રાખીને પુરુષ જદાર પંચાણ દેશમાં જાય છે એટલે પાંચ વિશ-
્યોને ભોગવે છે. ॥૨૮॥ એ આંખો-એ નાકનાં છીદ્ર-અને મોઢું એ પાંચ, તે નગરની પૂર્વતરફ એટલે આ-
ગમ્ય જાણે કાન દક્ષિણે એટલે જમણી તરફ અને કાન ઉત્તરે એટલે કાળી તરફના દરવાજા કહેલા

છે. ॥૨૯॥ ગુદા અને શીશન એ એ પશ્ચિમે એટલે તીર્થેના દરવાજા છે. ખદોતા તે કાળી આંખ-અને આંખ-
સુખી તે જમણી આંખ, એ એક એક ટેકણે નિર્માણ થયેલ દરવાજામાં થઈને પુરુષ ચક્ર દિવ્યની સદાપ-
તાથી વિશ્રાન્ત દેશમાં જાય છે એટલે એ વિશ્યને જાણે છે. ॥૩૦॥ નલીની અને નાલીની તે એક નાકનાં
છીદ્રો, સૌરભ દેશ કહે તે ગંધ વિશ્ય, અને અવધૂન તે પ્રાણ દિવ્ય સમજે. તથા મુખના દરવાજાને તે
મોઢું, વિપણ તે વાણી, અને રસગ તે જીહ્વાદિ સમજે. ॥૩૧॥ આપણ તે બોલવું, જાણવું તે અનેક પ્રકાર
રતું આજ ખાતું, પિતૃક તે જમણો કાન, અને દેવકુ તે કાન કહેલ છે. ॥૩૨॥ દક્ષિણ અને ઉત્તર
પંચાણ દેશકહે તે પ્રકૃતિ અને નિવૃત્તિ શાસ્ત્રો, અને શ્રુતપર તે શ્રાવદિવ્ય જેની મદદથી તે પિતૃલોકમાં
અને ભગવાનના લોકમાં જાય છે. ॥૩૩॥ તીર્થેના દરવાજા આસુરી તે શીશન છે. સાં થઈને દુર્મદની એટલે
ઉપસ્થ દિવ્યની મદદથી પાગર પુરુષ અવધૂન દેશમાં જાય છે એટલે રતી અથવા મૈથુન કહે છે. અને નિર્ઋ

તે યુદ્ધ કહેલ છે. ૧૧૨૪ વૈશાખ ને નરક અને બુધ્ધિ પાવુ દિવસને કહેલ છે. અંધ કરેલા દરવાજા તે દાણ અને પમ, કે જેઓ વડે પુરુષ કામ કરેલ અને આવેલ છે. ૧૧૨૫ અંત:પુર એટલે જતાનો કક્ષા તે હૃદય, વિશુદ્ધિ નામર કક્ષા તે મન; અને બુદ્ધિને વિશે પૂરો, તેના ત્રણ મુખો સત્ય-રજ-અને તમવડે, પ્રસાદ-દર્શ-અને મોહ ઉપમ થાયછે. ૧૧૨૬ મુખો વળી બુદ્ધિ જે જે પ્રકારે કામો કરે છે અથવા નથી કરતી, તે તે પ્રકારે પુરુષ, જે કે પોતે દશ એટલે સાક્ષી કેપેર માત્ર ગહેનતો હતાં, તે તે જુલિવાજો થઈને પોતે પણ કામો કરેલ અને નથી પણ કરતા. ૧૧૨૭ રથ તે દેહ, ઘેરા તે દરિયા, સંવત્સરનો વેગ તે મન, પાપ અને પુરુષ એ પ્રકારનાં કામો તે પદ્મ, ત્રણ મુખો તે ધન્યતા, અને પાંચ પ્રાણ પાપ તે તેનાં અંધતા (દોરડીઓ) સમજાવી. ૧૧૨૮ રાજા તે મન, સારસાર વિચાર તે સારથી, એમવાની જગીયા તે હૃદય, હૃદ તે ધેનુરી, પાંચ વિશ્વો તે સરસામાન, ને પદ્મ તે સાન પાતુઓ બજાયા. આદતી તે ઝંઝવાનાં પાશુની જેવા ગદારના પદ્મચાદિક તરફ દોડવું, અગિયાર દરિયા તે સેના, પાંચ જાતેથીયે વિશ્વોનું સેવન

તે શિકાર,સંવત્સર ને સંવેગ, કે જેથી કામનું માપ બજાયામાં આવે છે. ૧૨૦ તેના દિવસો અને શરીરોને અર્ધીયાં અંધતાં તથા અંધતાં કહેલ છે. જે ત્રણસેને સાદ દોહને પોતાના કરવાયડે આપુઓ દરે છે. ૧૨૧ કળા કળા તે સાક્ષાત જરા અવસ્થા કે જેને દોહો આદર આપના નથી. તેને યવ-તેના રામને એટલે મુલ્યુએ લેકાનો કામ કરવાને સાદ પોતાની મોદેન કરી રાખી ૧૨૨ કામુના કરના સીપાઈ યવનો તે આધિ અને આધિ એટલે રોગો, અને યજ્ઞા વેગથી પેસનારો એ પ્રકારનો તાપ તે પ્રજ્વલ છે. ૧૨૩ એ પ્રકારે દેવતા યનારાં-પ્રાણીઓથી યનારાં-અને પોતાના શરીરથી યનારાં અનેક પ્ર-કારનાં દુ:ખાયકો કલેશ પામતા-તમા સુખચકી ઘેરાયો-અને પોતે નિર્મુખ હતાં પ્રાણ-દરિયા-અને મનના ધર્મેને પોતાના માનનો-અને ક્રુદ્ધ કામનાઓનું ક્યાન કરતો-તથા હું અને મારું કરીને કામો કરતો, ને દેહી એટલે પુરુષ સો વરસ સુધી તે મનુષ્ય શરીરમાં રહેલ છે. ૧૨૪-૨૫ અને પુરુષ પોતે આત્મા રાજાને બજાવતો હતાં; જ્યારે પરમ યુદ્ધ બગવાનને અને પોતાને પણ બુદ્ધી જ્યા રૂપ વિશ્વરૂપિતા થઈને પ્રકૃતિના

તે॥તત્રમોહંપ્રસાદંવાહર્ષપ્રાપ્નોતિતદ્ગુણૈ:॥૧૬॥ યયાયથાવિચ્છિન્નતેપુણાક્તોવિકરોતિવા॥ તથાતથોપદ્રષ્ટાત્માતદ્વૃત્તીરનુકાર્યતે ॥૧૭॥ દેહોરથ સ્તિવદ્રિયાશ્વ:સંવત્સરરયોગતિ:॥ દ્વિકર્મચક્રસ્ત્રિગુણધ્વજ:પંચાસુબંધુર:॥૧૮॥ મનોરશિમંબુદ્ધિસૂતોહૃદ્ગ્રીહોદ્દંદ્રકૂવર:॥પંચેન્દ્રિયાર્થપ્રક્ષેપ:સપ્તધા તુવરૂથક:॥૧૯॥ આકૂતિર્વિન્નમોવાહ્યોમૃતતૃષ્ણાંપ્રધાવતિ॥ એકાદશેન્દ્રિયચમૂ:પંચસૂનાવિનોદકૃત્ ॥ સંવત્સરશ્ચંડવેગ:કાલોયેનોપલક્ષિત: ॥૨૦॥ તસ્યાહાનીહગંધર્વાગંધવ્યોરાત્રય:સ્મૃતા:॥હરંત્યાયુ:પરિકાંત્યાપષ્ટુતરશતત્રયં ॥૨૧॥ કાલકન્યાજરાસાક્ષાલ્લોકસ્તાંનાભિનંદતિ ॥ સ્વસારંજગૃહેમૃત્યુ:ક્ષયાયયવનેશ્વર:॥૨૨॥ આધયોવ્યાધયસ્તસ્યસૈનિકાયવનાશ્વરા:॥ ભૂતોપમર્ગોશુરય:પ્રજ્વારોદ્ધિવિધોજ્વર: ॥૨૩॥ એવંબ હુવિધેર્દુ:સ્વદેવભૂતાત્મસંભવૈ:॥ ક્લિશ્યમાન:શતંવર્ષદેહેદેહીતમોવૃત: ॥૨૪॥ પ્રાણેન્દ્રિયમનોધર્માનાત્મન્યધ્યસ્યનિર્ગુણ: ॥ શેતેકામલવાન્ધ્યાય ન્યમાહમિતિકર્મકૃતા॥૨૫॥ યદાત્માનમવિજ્ઞાયભગવંતંપરંગુરં॥પુરુષસ્તુવિષજેતગુણેષુપ્રવૃત્તે:સ્વદૃક્ ॥૨૬॥ ગુણાભિમાનીસતદાકર્માણિકુરુતે વશ:॥ શુક્લંજ્વલોહિતંવાયથાકર્માભિજાયતે॥૨૭॥ શુક્લાન્પ્રકાશભૂયિષ્ઠાન્લોકાનાપ્રોતિકર્હિંચિત્ ॥ દુ:સ્વેદર્કાન્ક્રિયાયાસાંસ્તમ:શોકો ત્કટાન્કચિત્॥૨૮॥ કચિત્પુમાન્કચિચ્ચસ્ત્રીકચિન્નોભયમંધધી:॥દેવોમનુષ્યસ્તિર્યગ્વાયથાકર્મગુણંભવ:॥૨૯॥શુત્પરીતોયથાદીન:સારમેયો ગૃહંગૃહં॥ ચરન્વિદતિયદિષ્ટંદંડમોદનમેવવા ॥૩૦॥ તથાકામાશયોજીવડાવચપથાશ્રમનૃ ॥ ઉપર્યધોવામશ્ચેવાયાતિદિષ્ટંપ્રિયાપ્રિયં ૩૧ દુ:સ્વેકેતરેણાપિદૈવભૂતાત્મહેતુષુ॥ર્જીવસ્યનજ્વલ્લેદ:સ્યાચ્ચેતત્તત્પ્રતિક્રિયા॥૩૨॥ યથાહિપુરુષોભારંશિરસાગુરુમુદ્રહન્ ॥ તંસ્કંધેનસઆ ધત્તેતયાસર્વા:પ્રતિક્રિયા:॥૩૩॥નૈકાંતત:પ્રતીકાર:કર્મણાંકર્મકેવલં॥દ્વયંદ્વિચોપસૃતંસ્વપ્નેસ્વપ્નદ્વિવાનઘ ॥૩૪॥ અર્થેદ્વિચિન્નમાનેડપિસંસૃ તિર્નનિવર્તેતે॥ મનસાલિંગરૂપેણસ્વપ્નેવિચરતોયથા॥૩૫॥ અથાત્મનોડર્થભૂતસ્યયતોનર્થપરંપરા ॥ સંસૃતિસ્તવ્યવચ્છેદોભક્ત્યાપરમયાગુરો

મુખો રૂપ વિશ્વપાદિકમાં આશ્રિતવાજો થાય છે. ૧૨૨૯ સારે મુખોનો અભિમાની થઈને એટલે દરિયા વડે હૃદયેના દેવતાઓએ કશતાં કામોને પોતે કરેલાં તે માને છે; સારે તે ધાળાં-સાતાં-અને કાળાં કામોના અનુસારથી તેને પ્રકારના જન્મોને પામે છે. ૧૨૩૦ અને ને કાષ્ઠ વખતે ધાળાં એટલે સાત્ત્વિક કામોવડે કલ્પ-મ અને પ્રકારવાન દેવ આદિના લોકને પામેછે. સાતાં એટલે રાજસ કામોવડે, જેમાં ગહેનત કરવાની વધુ છે અને પરિણામે દુ:ખથી ભરેલા છે એવા મનુષ્યાદિકના લોકને પામે છે. અને કાળાં એટલે તામસ કામોવડે અપ્રાણ વાળા અને શેકથી ભરેલા એવા જીવજંતુ-નરકના કીડા આદિ તથા ભૂત પ્રેત વિગેરેના લોકને પા-મેછે. ૧૨૩૧ અને જે તે કામો અને મુખોના અનુસારથી તે મંદ બુદ્ધિ વાળો કાષ્ઠ વાર પુરુષ નો કાષ્ઠ વાર ક્ષી અને કઠીક તપુસક પણ થઈને દેવ-મનુષ્ય-અને પશુ પક્ષી આદિના અવતારોને પામે છે. ૧૨૩૨ ત-થા રાક અને બુધ્ધિ ધયેલો કુતરો ધેર ધેર બટકતાં, કાષ્ઠ દેશલેથી રોટલીનો દુકડો અને કાષ્ઠ દેશલે લા-કડીને માર નહીય પ્રમાણે પ્રામવાની પેઠે, તે વિશ્વોની તૃષ્ણાવાજો દેહી પણ, ઉઘા, નીચા અને અધમ

અવતારોમાં જમતાં, દેશાધિન પણ પ્રિય અથવા અપ્રિયને એટલે મુખો અગર દુ:ખોને ભોગવે છે. ૧૩૦-૩૨ એ વિશ્વોની તૃષ્ણાવાજો દેહીને, દેવથી યનારાં-પ્રાણીઓથી યનારાં-અને પોતાના શરીર થકા યનારાં એ રીતે ત્રણ પ્રકારનાં દુ:ખો થકા હુટવાનો અંશ ઉપાય તો છેજ નહીં. અને જે કાંઈ (માની લીધા સરખો જ-પાય) છે તે તો કામોથી હુટવાને માટે, વળી જીવન પ્રાપ્તિનાદિક કામો કરવાં એજ છે. ૧૩૩ ને ઉપાય તરીકે કરવાનાં સર્વ પ્રાપ્તિનાદિક કામો; જેમ કાષ્ઠ પુરુષ ધણી ખાર માથા ઉપર ઉપાડીને ચાલનાં થાકી જવાથી તે ખાર ખના ઉપર રાખીને ચાલવાનાં સરખાંજ છે. ૧૩૪ એટલા માટે હું પાપ નિવર્તન પાદિશ્વર રાજા, કેલ્યાં કામોના પરંપરા " પ્રતિકાર " (એટલે તેમને મટાડવાનો અરેખરો ઉપાય) કેવળ (પ્રાપ-તિનાદિક) કામો કરવાથી તો નથીજ થતો. કેમકે કરેલાં કામો તથા તેમને મટાડવાને માટે પરી કરેલાં પ્રાપ્તિનાદિક કામો એ બંને વાનાં એક રચમને વિશે થતા જીવન રચનાના સરખાં, એટલે અવિદ્યા (અજ્ઞાન) થકીજ યનારાં છે. ૧૩૫ મારું જ્ઞેતાં જન્મ મરણ રૂપ સંસાર પુરુષને (આત્માને) થતોજ નથી. પરંતુ તેને મન એટલે લીંમ શરીર

૩૫ ક્રિયાથી વડે; સ્વમઅવસ્થાની પણ કેટલીક ક્રિયાઓ ખરી થયો, તેનાં મુખ દુષ્ઠ ભોગવવાં વડે, એ રી-
તે પુરુષ (આત્મા) સંસાર સંબંધનાં દુષ્ઠો થકી નિવૃત્ત થઈ શકતો નથી. ॥૩૫॥ પણ પરમ પુરુષાર્થ ૩૫
આત્મા અથવા પુરુષને, વારંવાર અનર્થને આપનારા સંસાર થકી નિવૃત્ત થવાનો અરેખરો ઉપાય તો, પર-
માત્મા અને મહાન એવા ભગવાનની ભક્તિ કરવી, એ એક જ છે. ॥૩૬॥ અને એકાગ્ર ચીત વડે તથા સર્વ
ઉપાયોથી વ્યવસ્થિત ભગવાનની ભક્તિ કરવાથી વૈરાગ્ય અને જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૩૭ ॥ હે અર્હિશદ
રાજા, એવો ભક્તિયોગ અમૃત ભગવાનની કથાઓ નિત્ય નિત્ય સાંભળવાથી-તેમાં શ્રદ્ધા રાખવાથી અને
તેનું જ મનન કરવાથી તથા તેના જ આશ્રય કરવાથી યોગ વખતમાં જ પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૩૮॥ અને જે રથજો
ભગવાનના મુખેનું કથન-તથા શ્રવણ થવાવડે વિવેક થયેલા ચીત વાળા-નિર્ભય અંતઃકરણવાળા-સાધુ-ભગ-
વાની-અને મહાત્માઓના મુખ થકી નિકળતી ભગવાનનાં અરિતો ૩૫ અમૃતની નદીઓ ચારેકર વહ્યા કરે

છે, તેનું પાન તરસ નહીં હોવા છતાં પણ જે લોકો આવવાન કાનવડે કરનારા છે; તેઓને ભુખ-તરસ-ભય-
શોક-અને મોહ, એટલાં તો સ્પર્શ પણ કરી શકતાં નથી. ॥૩૯-૪૦॥ આ છવ લોકો, એ ભુખ તરસાદિકથી જ,
પોતાના સ્વભાવે કરીને હમેશાં ઉપદ્રવ પામવા વડે; હરિ ભગવાનની કથાઓ ૩૫ અમૃતના સમુદ્રમાં ધીંત
કરી શકતા નથી. ॥૪૧॥ પશ્વપતિઓના પણ સ્વામી એવા સાક્ષાત્-સદાશિવ-મનુ-દક્ષ આદિ પ્રગ્વપતિઓ
સનકાદિક વિગેરે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીઓ-મરીચી, અત્રી, અગિરા, પુલસ્ત્ય, પુલહ, ક્રતુ, બૃહુ, અને વસિષ્ઠ એટલા તથા
છેવટે હું વીગેરે સર્વ વેદને જાણનારાઓ પણ, તપ-વિદ્યા-અને સમાધિ વડે, એ વેદવાણીના અધિષ્ઠિત અને સર્વજ્ઞ
ભગવાનને શોધ્યા કર્યા છતાં અધાપિ સુધી જાણી શક્યા નથી. ॥૪૨-૪૩-૪૪॥ એટલે તે સજ્જાઓ, અનંત અને
અપાર શબ્દશ્રવણ એટલે વેદમાંના મંત્રોમાં બતાવેલી નિશાનીઓ વાળા (સાકાર ભગવાન) ને જ ભગવાથી, પર-
માત્માના ખરા નિર્ગુણ સ્વરૂપને જાણી શકતા નથી. ॥ ૪૫ ॥ પણ ભગવાન પોતે જ બ્યારે પ્રસન્ન થઈને

॥૩૬॥ વાસુદેવે ભગવતિ ભક્તિયોગઃ સમાહિતઃ ॥ સઘ્રીચીને નવૈરાગ્યં જ્ઞાનં ચ જનયિષ્યતિ ॥૩૭॥ સોઽચિરાદેવ રાજર્ષે સ્યાદચ્યુત કથાશ્રયઃ ॥ શૃ-
પ્વતઃ શ્રદ્ધાધાનસ્ય નિત્યદાસ્યાદધીયતઃ ॥૩૮॥ યત્ર ભાગવતારાજન્સાધવો વિશદાશયાઃ ॥ ભગવદ્ગુણાનુકથનશ્રવણવ્યગ્રચેતસઃ ॥૩૯॥ તસ્મિન્મ-
હન્મુસ્થરિતામધુભિશ્ચરિત્રપીયૂષશેષસરિતઃ પરિતઃ સ્રવંતિ ॥ તાયેપિ બંધ્યવિતૃષ્ણો નૃપગાઢકર્ણે સ્તાન્નસ્પૃશંત્યશનતટ્મયશોકમોહાઃ ॥૪૦॥ એતે રુ-
પદ્મતો નિત્યં જીવન્તે કઃ સ્વભાવજૈઃ ॥ નકરોતિ હરેર્નૂનં કથાઽમૃતનિધૌરતિ ॥૪૧॥ પ્રજાપતિપતિઃ સાક્ષાદ્ભગવાન્ગિરિશોમનુઃ ॥ દક્ષાદયઃ પ્રજાધ્ય-
ક્ષાનૈષ્ઠિકાઃ સનકાદયઃ ॥૪૨॥ મરીચિરત્ર્યંગિરસૌ પુલસ્ત્યઃ પુલહઃ ક્રતુઃ ॥ ભુગુર્વસિષ્ઠાદિત્યેતે મદંતાબ્રહ્મવાદિનઃ ॥૪૩॥ અથાપિવાચસ્પતયસ્તપો-
વિદ્યાસમાધિમિઃ ॥ દ્વંતોઽપિ ન પશ્યંતિ પશ્યંતં પરમેશ્વરં ॥૪૪॥ શબ્દબ્રહ્મણિ દુષ્પારે ચરંતં રુચિસ્તરે ॥ મંત્રલિંગૈર્વ્યવસ્થિત્ત્વં મજંતો ન વિદુઃ પરં-
॥૪૫॥ યદાયમનુગૃહ્ણાતિ ભગવાનાત્મભાવિતઃ ॥ સજહાતિ મતિલોકે વેદે ચ પરિનિષ્ઠિતાં ॥૪૬॥ તસ્માત્કર્મસુબર્હિષ્મન્ન જ્ઞાનાદર્યકાશિષુ ॥ માર્થ-
દૃષ્ટિકથાઃ શ્રોત્રસ્પર્શિષ્વાસ્થવસ્તુષુ ॥૪૭॥ સ્વલોકં ન વિદુસ્તે વૈયત્રદેવો જનાર્દનઃ ॥ આહુર્ધૂમ્પ્રિયોદેલંઃ કર્મકમતદ્વિદઃ ॥૪૮॥ આસ્તીર્યદ-
ર્ભેઃ પ્રાગગ્રૈઃ કાત્સર્ન્યે નક્ષિતિ મંડલં ॥ સ્તબ્ધો બૃહદ્ધ્યાન્માનો કર્મના વૈષિયત્પરં ॥ તત્કર્મહરિતોષંયત્સાવિદ્યાતન્મતિર્યયા ॥૪૯॥ હરિર્દેહમૃતામા-
ત્માસ્વયં પ્રગતિરીસ્વરઃ ॥ તત્પાદમૂલં શરણં યતઃ ક્ષેમો નૃણામિહ ॥૫૦॥ સર્વૈ પ્રિયતમશ્ચાત્માયતો ન ભયમણ્વપિ ॥ ઇતિવેદસર્વે વિદ્વાન્યો વિદ્વાન્સગુ-
રુર્હરિઃ ॥૫૧॥ નારદઃ પ્રશ્નૈર્વંહિ સંછિન્નો ભવતઃ પુરુષર્ષભ ॥ અત્રમેવ દતો ગુહ્યં નિશામયસુ નિશ્ચિતં ॥૫૨॥ શુદ્ધં ચરં સુમનસાં શરણં મિથિત્વા રક્તં પદં-
ધ્રિગ્ગણસામસુલુબ્ધકર્ણં ॥ અગ્રેષ્ઠકાનસુતૃપોઽવિગ્નચ્ચયાંતં ॥ ૫૩ ॥ મૃગં મૃગયલુબ્ધકબાણભિન્નં ॥૫૪॥ સુમનસઃ સમધર્માણાં સ્ત્રીણાં શરણાશ્ર-
મે પુષ્પમધુગંધવત્ક્ષુદ્રતમં કામ્યકર્મવિપાકજં કામસુખલવં જૈઙ્ઘ્યોપસ્થાદિવિચિન્વંતં મિથુનીભૂયતદભિનિવેશિતમ ન સંપદં ધ્રિગ્ગણસામગીત-
વદતિ મનોહરવનિતાદિજનાલાપેષ્વતિતરામતિપ્રલોભિતકર્ણમગ્રેષ્ઠકયૂથવદાત્મન આયુર્હરતોઽહોરાત્રાંતાન્કાલલવવિશેષાનવિગ્નચ્ચગૃહે

અનુક્રમ કરે છે. ત્યારે જ આ લોક અને પરલોકની તથા વેદને વિશેની નિશ્ચય આશ્રદયાળી બુદ્ધિને પુરુષ
તણ દે છે. ॥૪૬॥ એટલા માટે હે અર્હિશદ રાજા, અજ્ઞાન વડે જ પુરુષાર્થ સરખાં જાણનાં, અને ખરી વ-
સ્તુ રૂપે નહીં છતાં માત્ર કાનને જ સારાં લાગનારાં, એટલે જ્ઞાન નહીં પણ પુષ્પ સમાન કમો કરવામાં
તમે પુરુષાર્થ હોવાની બુદ્ધિ કરોમાં. ॥૪૭॥ વેદને જરાયર નહીં જાણનારાઓ, જેઓ વેદને કમો કરાવવાના
અભિપ્રાયવાળો હોવાનું કહે છે. તેઓની બુદ્ધિ યશાદિકના ધુમાડા વડે મલિન થઈ ગયેલી તમે જાણો. અને
ભગવાન જનાર્દનને રહેવાના વૈકુંઠ લોકને તેઓ પામી શકતા નથી. ॥૪૮॥ માટે અનેક પ્રાણીઓને મારી નાં-
ખવાવડે અક્રૂર અને અભિમાની બનેલા તે, ઉગમણી તરફ અણીવાળા દહોથી આખી પૃથ્વીને ઢાંકી દેધને
પણ યશાદિક કમો કરવામાં, તે કમો આદિક થકી પર, એવા પુરુષ ભગવાનને તો જાણના નહીં;
કારણ જે થકી હરિ ભગવાન પ્રસન્ન થાય તે જ અર્થ; અને જેથી હરિ ભગવાનમાં ગતિ થાય તે જ જ્ઞાન

કહેવાય છે. એવો વિદ્વાનોનો મત છે. ॥૪૯॥ એટલા માટે જે હરિ ભગવાન સર્વ દેહ ધારીઓના આત્મા
રૂપે છે-માથા એટલે આખા જગત રૂપે દેખાતા હૈત માત્ર રૂપે છે-અને હૃદય એટલે સર્વતા નિયંત્રા રૂપે પણ
છે. તેમના જ ચરણ મૂળનું ચરણ તમે જ્યો. કે જેથી લોકમાં પુરુષો પરમ કલ્યાણને પામે છે. ॥૫૦॥ એ
આત્મ પ્રિય આત્મ સ્વરૂપ ભગવાનને વિશે અણું માત્ર પણ ભય ન રહી શકવાનું જે જાણે છે; તે જ વિદ્વાન
છે. અને સર્વથા હરિભગવાનને ઓળખનારો પણ તે જ છે. ॥૫૧॥ હે રાજા, તે પુણેલા પ્રશ્ન જાહેરનો
ખુલાસો મેં હૃદયે કહ્યો. હવે આ જાણનામાં સારી રીતે નિશ્ચય કરેલી અતિ છાની પાન કહ્યું તે સાંભળ.
॥ ૫૨ ॥ શુદ્ધ પદાર્થોને ચરતરો-દૂધવાડીમાં સીની સાથે મળી તેનામાં જ આશ્રય થઈ રહેલો-ભયરાઓનાં
ચુંબરવમાં કાન લલચાઈ ગયેલો-આમળ ઉભેલા ફાડી ખાનારા નહારને નહીં મણકારતાં ચાલ્યો જનારો-
અને પાછળથી પારખીના બાણથી વીંધાઈ ગયેલો-એવા મૃગને તું સોધી કાઢ્ય. ॥૫૩॥ હે અર્હિશદ રાજા

ને કહેતા આ મુજ તે તું પોતજાહે. વિચારી જો, કે કૃષ્ણની પેઠે પરિણામે જીવિતાના સ્ત્રીવાળા ધરમાં, કૃષ્ણના મધુર સુમધની પેઠે, શ્રી અને ઉપરચનાં આદ્ય સુખાદિક, કે જે સકામ પુરુષોને રજા તરીકે મળનારાં છે; તેમને તું શોધ્યા કરે છે. સ્ત્રીની સાથે મળીને તેમાંજ મન રાખે છે. બમરાઓના મુંઝવણી પેઠે સ્ત્રી પુત્રાદિકનાં મનોહર આયુષ્યોમાં તારા કાલ લક્ષ્યાઈ મળા છે. આગળ નાહારના રોજની પેઠે તારા આયુષ્યને દરનારા દિવસ-રાત્રી-અને કાળના નાના મોટા વિચારો આપ્યા કરે છે તેમને નહીં મણકારતાં તું ધરમાં રમ્યા કરે છે. અને પછ્યોથી પરોક્ષ રીતે પાર્શ્વની પેઠે પાછળ આજ્ઞાને કાળ (મૃત્યુ) અંદર ઢાંચી રાખેલા આયુષી તને વાંધી નાંખે છે. એ રીતે હૃદય બેદર મયેલા એવા તું પોતાનોજ નારે વિચાર કરતાં વરે છે. ॥ ૫૪ ॥ એ પ્રમાણે તારે પોતાનું આયુષ્ય એ મૃગના મરણુજ હોવાનું જાણીને, તું પોતાનીજ તારા મનને નિમગ્ન કર્યા-અદારની સવળી વૃત્તિઓને મનમાં રોક્યા-આ તથા આંસુથી અસત પુરુષોની વાતોને તજ-અને સતપુરુષોના શરણ હરિ અગવાનોજ આશ્રય લે. એ સવળું એક પડી એક એ રીતે કર્યું. ॥ ૫૫ ॥-રાજા-લે જાગૃતાળી જાણજી (નારદજી), આપે કહેલોને મેં સાંભળ્યું અને તે ગદ્ય મેં વિચાર પણ કર્યો. એ વાત મારા ઉપદેશો અને પુરોહિતો જાણનાર નહીં હોય; જો જાણના હોય તો તેઓજ મને શામાટે ન કહે ?

ધ્રુવિહરંતંષ્ટતવપરોક્ષમનુવૃત્તોલુબ્ધકઃ કૃતાંતોંડતઃશરણયમિહપરાવિત્ત્યતિતમિમમાત્માનમહોરાજન્મિન્નહદયંદૃષ્ટમર્હસીતિ ॥૫૪॥ સત્ત્વં વિચિન્નમૃગચેષ્ટિતમાત્મનોંડતશ્ચિત્તંનિયચ્છદ્ધિકર્ણધુર્નીચચિત્તે ॥ જહંગનાશ્રમમસત્તમયૂથગાથંપ્રીણીહિંસશરણંવિરમક્રમેણ ॥૫૫॥ રાજાશ્રુતમન્વીક્ષિતંબ્રહ્મણ્ પદાભ્યુપગત ॥ નૈતજ્ઞાનંત્યુપાધ્યાયાઃકિંનબ્રૂયુર્વિદુર્યદિ ॥૫૬॥ સંશયોડત્રતુમેવિપ્રાંછિદ્ધાન્તનોમહાન્ ॥ ઋષયોડપિહિમુહ્યંતિયત્રનૈવિયવૃત્તયઃ ॥૫૭॥ કર્માણ્યારમતેયેનપુમાનિહવિહાયતં ॥ અમુત્રાન્યેનદેહેનજુષ્ઠાનિસયદશ્રુતે ॥૫૮॥ હતિવેદવિદાંવાદઃ શ્રૂયતેતત્રતત્રહ ॥ કર્મયત્ક્રિયતેપ્રોક્તંપરોક્ષંનપ્રકાશતે ॥૫૯॥ નારદ૦યેનૈવારમતેકર્મતેનૈવામુવ્રતત્પુમાન્ ॥ મુંતેજીવ્યવધાનેનલિંગેનમનસા સ્વયં ॥૬૦॥ શ્યાનમિમમુત્સૃજ્યશ્વસંતંપુરુષોયયા ॥ કર્માત્મન્યાહિતંમુંકેતાદૃશેનેતરેણવા ॥૬૧॥ મમેતેમનસાયદસાવહમિતિબ્રુવન્ ॥ ગૃણ્હીતાત્માદૃષ્ટાંતેદૃષ્ટુનર્ભવઃ ॥૬૨॥ યથાડનુમીયતેચિત્તમુખૈરિંદ્રિયેહિતૈઃ ॥ એવંપ્રાગ્દેજંકર્મલક્ષ્યતેચિત્તવૃત્તિભિઃ ॥૬૩॥ નાનુભૂતંકચા નેમદેહેનાદૃષ્ટમશ્રુતં ॥ કદાચિદુપલભ્યેતયદૂપમાદૃગાત્માનિ ॥૬૪॥ તેનાસ્યતાશંરાજન્લિંગિનોદેહસંભવં ॥ શ્રદ્ધસ્વાનનુભૂતોડર્યોનમનઃસ્પૃષ્ટમ હૈતિ ॥૬૫॥ મનૈવમનુષ્યસ્યપૂર્વરૂપાણિશંસતિ ॥ ભવિષ્યતશ્ચમદંતેતયૈવનભવિષ્યતઃ ॥૬૬॥ અદૃષ્ટમશ્રુતંચાત્રકચિન્મનસિદૃશ્યતે ॥ યથાતથા ડનુમંતવ્યંદેશકાલક્રિયાશ્રયા ॥૬૭॥ સર્વેક્રમાનુરોધેનમનસીંદ્રિયગોચરાઃ ॥ આયાંતિવર્ગશોયાંતિસર્વેસમનસોજનાઃ ॥૬૮॥ સત્ત્વેકનિષ્ઠેમન નિમગ્નવત્પાર્શ્વવર્તિનિ ॥ તમશ્ચંદ્રમસીવેદમુપરજ્યાવમાસતે ॥૬૯॥ નાહંમમેતિભાવોડયંપુરુષેવ્યવધીયતે ॥ યાવદ્બુદ્ધિમનોક્ષાર્થગુણવ્યૂત્તેજાનાદિ

લિંગ દેહવડે કરે છે. અને તેથી એ લિંગ દેહ વડેજ પુનર્જન્મને પામે છે. ॥ ૫૨ ॥ કહેલો અને જાને-લિંગો મનેવડે મયેલાં કર્મોનું અનુમાન જેવી રીતે, તે પુરુષની સ્ત્રીની જીતિઓ ઉપરથી થઈ શકે છે. તે રીતેજ પુરુષની મનોવૃત્તિઓ થઈ જાય; તેણે પૂર્વ દેહ વડે ક્રિયા કરેલાં કર્મો (ભોગવવાનાં કર્મો) રહેલાં હોવાનું પણ જાણી આવે છે. (અર્થાત્ અનુભવી જુદા જન્મથીજ અથવા પહેલેથીજ સારાં અગર નરસાં કર્મો કરવાને પ્રેરાવાનું જે થાય છે તે પૂર્વ કર્મોના અનુસારથીજ થાય છે.) ॥ ૫૩ ॥ વળી હે રાજા, આગળ કહી પણ ન જોયેલ-નહીં સાંભળેલ-અને નહીં અનુભવ કરેલ એવાં રૂપ અથવા સ્વભાવ વાળી વસ્તુ આદિ કાંઈ કાંઈ વખતે (સ્વપ્નાદિકમાં) કાલના દેહ થઈ જોવામાં આવવાનું બને છે. તેથી પણ સર્વ પ્રકારે કાલના દેહના સરખા અથવા દાહ છે તેનેતેજ લિંગ દેહ પ્રથમ પણ હોવાની જાણતમાં શ્રદ્ધા એવે છે. કારણ, વગર અનુભવ કરેલ પદાર્થનું ધ્યાન મનની અંદર થતું નથી. ॥ ૫૪-૫૫ ॥ એવ (એટલે ૫૩ માં મોક્ષમાં કલા મુજબ) મનુષ્યના પૂર્વજન્મને મનજી જાણવે છે. (અર્થાત્ તેના મનની જીતિઓ ઉપરથી તે સાચે જ નહારો હોવાનું અનુમાન થઈ શકે છે.) અને તે રીતેજ તે પાછળ થવાના સારા કિંમ નહારા જા-

॥ ૫૬ ॥ હે વિપ્ર, આપના કહેવામાં મને એક મોટો શંકા ઉત્પન્ન થયેલો છે. કે જેમાં ઉદ્ધિયોની જીતિઓ આવતી નથી અને રૂપો પણ મોટા પામે છે. ॥ ૫૭ ॥ પુરુષ જે દેહથી આ લોકમાં કર્મો કરે છે તે દેહને તે: અહીંજ પડ્યા મૂકીને, તે આસ્થાજીવ છે. સારે પરોક્ષને વિશે જીવ દેહવડે, આ પ્રથમના દેહથી કરેલાં કર્મોને તે કેવી રીતે ભોગવતા હશે ? ॥ ૫૮ ॥ એ જાણતમાં વેદને જાણનારાઓએ કેમકે કેમકે વાદ વિવાદ કરેલાં સંભળાય છે. વળી પ્રથમ કહેલાં કર્મોના પરોક્ષ થઈ જાય છે એટલે તે પાછળથી રીતે જોવામાં કેવી રીતે આવી શકે ? ॥ ૫૯ ॥-નારદ-પુરુષ જે લિંગ દેહથી આ લોકમાં કર્મો કરે છે, તેજ લિંગ દેહથી જીવ લોકમાં, એ કરેલાં કર્મોનાં જોને ભોગવે છે. (અર્થાત્ જન્મ થવાથી મગવાના અને મરું થવાથી છૂટી જવાના સ્થળ શરીરને કંતાપણા અને ભોક્તાપણાને સંબંધ બીજકુલ નથી.) ॥ ૬૦ ॥ જેમ સ્વપ્ન અવસ્થાના દેહનો-અને જાગૃત અવસ્થાના દેહનો-કંતા અને ભોક્તા પુરુષ એકનો એકજ હોવા છતાં જુદા જુદા હોવાનું જાણે છે. તે રીતેજ એક દેહથી કરેલાં કર્મોનાં જો, તેના જોવાજીવ જીવ દેહ વડે ભોગવવાનું પણ મોટું સંભળાય છે. ॥ ૬૧ ॥ હું (આજીવ્ય-કુળવાન વિપ્રે) અમુક પ્રકારનો છું અને અમુક (સ્ત્રી-પુત્રાદિક) તે મારાં છે, એમ આદંતા મમતાથી ભોલીને કરેલાં કર્મોનું અભિમાન, પુરુષ મન એટલે

વિષ્ણુ જન્મને પણ તે (મન)જ જાણવે છે. ॥ ૬૨ ॥ (અને મન વડે તો સર્વને સર્વ કાંઈનો અનુભવ થયેલો હોવાથી, વગર અનુભવેજ તે કાંઈને કાંઈ જોઈ નહીં; એમ બતાવવાને કહેલો કે.) સર્વ અનુભવ મન વાળા છે. માટે જેની અંદર ઉદ્ધિયોના પ્રવેશ થઈ શકે તેવા, એટલે સુધાના વિષયો, એક જીવને જાણ નહીં કરે તેમ એક પડી એક સર્વ કાંઈના મનમાં આવી શકે છે. અને ભાગવત તત્ત્વજ્ઞ એક સત્ત્વમાં નિષ્ઠા રાખનારા ભગવતીઓના મનમાં તો, તે વિષયો જાણપંથ સામટા પણ આવે છે; એટલે દેખાય છે. (વૈરાટ પુરુષ રૂપ ભગવાનની ધારણા કરનારા યોગીઓને તો આજીવિય જાણવાનું પ્રસિદ્ધ છે.) જેમકે રાહુ પોતે ન દેખાય એવા હોવા છતાં ચંદ્રમાના સંબંધમાં આવેથી તે પણ દેખાય છે. ॥ ૬૩ ॥ અને અહીંયાં મનની અંદર કદી કદી વગર જોયેલ અને વગર સાંભળેલ, જે હોયજ નહીં; એવા પદાર્થોદિકનું (સ્વપ્નાદિકમાં) દર્શન થાય છે. તે સ્થળ-કાળ-અને ક્રિયાના બેદના કારણથી થવાનું, જ્યાં જેમ થયે તેમ અનુમાન કરવાનું છે. ॥ ૬૪-૬૫ ॥ જ્યાં સુધી જુદા-મન-ઉદ્ધિયો અને વિષયો આદિથી બનેલું અનાદિકાળનું લિંગ શરીર હોય છે ત્યાં સુધી, "હું અને મારું" એવા જાવ પુરુષને મળતો નથી. ॥ ૬૬ ॥ ઉપ-મૂરછાં-મહાદુપ-અને પ્રજ્ઞાર તથા મૃત્યુને વ-

ખતે, અહં (હું) પશ્ચાત્તુ જ્ઞાન નાથ પામવાથી, લિંગ શરીર કામ કરી શકતું નથી. ॥ ૭૧ ॥ અને ગર્ભમાં તથા જાગૃત અવસ્થામાં પણ અગિયાર ઉદ્રિયાદીકની અપૂર્ણતાને લીધે અભાવરમાના ચંદ્રમાની પેટે, જુવાનીના સરખું તે લિંગ શરીર જોવામાં આવતું નથી. ॥૭૨॥ વિષયોનું ધ્યાન કરનારો, સ્વપ્નના આશયો નહીં મટવાની પેટેજ; તેને સંસાર થવાનું ખરી રીતે જોતાં મૂળેજ નહીં હોવા છતાં પણ, એ (સંસાર)ના અનર્થોયથી તે નિવૃત્ત થઈ શકતોજ નથી. ॥૭૩॥ એ પાંચ (મહા જૂનોનાં મુદ્ધમ રૂપો) પ્રકારવાળું-ત્રણ મુજો (સત્-રજ-અને તમ) થકી વિટાવણું-તથા સોળ (પાંચ મહા જૂનો-દસ ક્ષેત્રો)ને મન જા વિસ્તારવાળું, તે લિંગ શરીર જ્યારે ચેતન થકી યુક્ત થાય છે; ત્યારે જીવ કહેવાય છે. ॥૭૪॥ અને પુરુષ એ લિંગ શરીર વડેજ સ્થૂળ દેહને ધારણ કરેછે, અને મુઠી પણ દેહે. તથા હૃદય-શા-કને-ખીલીકને-દુઝને-અને સુખને પણ તેને વડેજ જાણે છે. ॥૭૫॥ હે રાજા, બીજા ખડને પકડતા મુઠી

પ્રથમના પકડેલા ખડને, જેમ ખડ માંકડી છોડતી નથી; તેમજ મરી જનારો પ્રાણી પણ બીજા સ્થૂળ દેહને પામતા મુઠી, પ્રથમના સ્થૂળ દેહના અભિમાનને છોડતો નથી. આ રીતે કર્મોના સંબંધથી મન એટલે લિંગ શરીરજ, પ્રાણીઓને જન્મ મરણ આપનાર છે. ॥૭૬-૭૭॥ એટલે ઉદ્રિયો વડે અને ઉદ્રિયોના દેવતાઓએ કરેલાં સત્રજાં કર્મોને પોતે કરેલાં માનીને, તે કર્મોને વિશે જ્યારે પોતે અભિમાન કરે છે ત્યારે જુદાં રહિત થયેલાં તે, આજ્ઞા થકી કર્મચંદનને પામે છે. ॥૭૮॥ એટલા માટે એ કર્મચંદન ન થવા દેવાને સાહે, આ-આ વિષયને ભગવાન રૂપ જોઈને, રિયિ-કેતિ-અને લય જેમાં થાય છે, એવા દરિ ભગવાનને સર્વ બાવ વડે બંને. ॥૭૯॥-એત્રેય-ભગવતીઓમાં મુખ્ય નારદ મુનિ, પ્રાચીનપદ્ધિ રાજાને, એ રીતે જીવ અને ધર્મર બેઠતી ગતિઓ દેખાડીને, પછી તેની રમ લેખ સિદ્ધ લોકમાં ગયા. ॥૮૦॥ અને પ્રાચીનપદ્ધિ રમ પણ, તેના પુત્રો આવેથી તેમને રાજ્ય સોંપવાની આજ્ઞા આપીને, પોતે તપ કરવાને કપિજના આશ્રમમાં (સા-

માન્ ॥૭૦॥ સુન્નિમુર્છોપતાપેષુપ્રાણાયનવિઘાતતઃ ॥ નેહતેહમિતિજ્ઞાનંત્યુપ્રજ્વારયોરપિ ॥૭૧॥ ગર્ભેબાલ્યેડપ્યપૌષ્કલ્યાદેકાદશવિધંયદા ॥ લિંગેનદૃશ્યતેયૂનઃકુહાંચંદમસોયયા ॥૭૨॥ અર્થેહ્યવિદ્યમાનેડપિસંસૃતિર્નનિવર્તતે ॥ ધ્યાયતોવિષયાનસ્યસ્વપ્નેનર્થપાપોયથા ॥૭૩॥ એવંપંચ વિધેલિંગંવિવૃત્ત્યોદશવિસ્તૃતં ॥ એષચેતનયાયુક્તોજીવદ્વિત્યાભિધીયતે ॥૭૪॥ અનેનપુરુષોદેહાનુપાદતેદિદુંદ્વિતિ ॥ હર્ષેશ્ચોક્ત્યમયંદુઃસ્વંસુખંચાનેન વિંદતિ ॥૭૫॥ યથાતૃણજલૂકેયંનાપયાત્યપયાતિચ ॥ નત્યજેન્મિયમાણોપિપ્રાગ્દેહામિતિજનઃ ॥૭૬॥ યાવદન્યંનવિંદેતવ્યવધાનેનકર્મણાં ॥ મનએવમનુષ્યેંદ્રમૂતાનાંભવમાવનં ॥૭૭॥ યદાડક્ષેશ્વરિતાન્ધ્યાયન્કર્માણ્યાચિનુતેડસકૃતા ॥ સતિકર્મણ્યવિદ્યાયાંબંધઃકર્મણ્યનાત્મનઃ ॥૭૮॥ અતસ્તદ્દાહર્ષાદ્જસર્વાત્મનાહરિ ॥ પશ્યંસ્તદ્દાહર્ષઃવિશ્વંસ્થિત્યુત્પત્યપ્યયાયતઃ ॥૭૯॥ મૈત્રેય ૦ ભાગવતમુસ્યોભગવાન્નારદોહંસયોર્ગતિ ॥ પ્ર દશ્યહ્યઃ મામંત્ર્યસિદ્ધલોકંતતોડગમત્ ॥૮૦॥ પ્રાચીનબર્હીરાજર્ષિઃપ્રજાસર્ગાભિરક્ષણે ॥ આદિશ્યપુત્રાનગમત્તપસેકપિલાશ્રમં ॥૮૧॥ તત્તૈકા ગ્રમનાધીરાગોવિંદ ॥ પાંચુજં ॥ વિમુક્તસંગોડનુભજન્મત્તયાતત્સામ્યતામગાત્ ॥૮૨॥ એતદધ્યાત્મપારોડક્ષ્યંગીતંદેવર્ષિણાડનઘ ॥ યઃશ્રાવયેદ્યઃ નૃપુણાહ્વાલેનવિનુચ્યતે ॥૮૩॥ એતન્મુકુંદયર ॥ આહુદનંપુનાનંદેવર્ષિર્વર્યમુખનિઃસૃતમાત્મશૌચં ॥ યઃ ॥ િત્યમાનમધિગચ્છતિપારમેષ્ઠ્યંનાસ્મિ ન્મવેશ્રમતિમુક્તસમસ્તબંધઃ ॥૮૪॥ અધ્યાત્મપારોક્ષ્યમિદંમયાડધિગતમુતં ॥ એવંસ્ત્રિયાશ્રમઃપુંસચ્છિન્નોડમુત્રચસંશયઃ ॥૮૫॥ હ ૦ મા ૦ મ ૦ ચ ૦ વિદુરમૈત્રેયસંવાદેપ્રાચીનબર્હીનારદસંવાદોનામણોનવિંશોડધ્યાયઃ ॥૨૯॥ વિદુર ૦ યેત્વયાડમિહિતાન્નહ્યન્મુતાઃપ્રાચીનબર્હિષઃ ॥ તેરુદ ગીતેનહરિસિદ્ધિમાપુઃપ્રતોષ્યકાં ॥૧॥ કિંબાર્હસ્પત્યેહપરત્રવાથકૈવલ્યનાથપ્રિયપાર્શ્વવર્તિનઃ ॥ આસાદ્યદેવંગિરિશંયદ્દૃષ્ટ્યાપ્રાપુઃપરંનૂનમયપ્ર ચેતસઃ ॥૨॥ મૈત્રેય ૦ પ્રચેતસોંડતરુદધૌપિતુરાદેશકારિણઃ ॥ જ ૦ યજ્ઞેનતપસાપુરંજનમતોષયન્ ॥૩॥ દશવર્ષસહસ્રાંતેપુરુષસ્તુસનાતનઃ ॥ તેષામાવિરભૂત્કર્ણશાંતેનશમયન્રુચા ॥૪॥ રુ ૦ પૂર્ણાંદ્રધમારૂઢોમેરુશૃંગમિવાંબુદઃ ॥ પીતવાસામણિગ્રીવઃકુર્વન્વિતિમિરાદિશઃ ॥૫॥ કાશિષ્ણુ

મર કિનારે) ગયો. ॥૮૧॥ ત્યાં જઈને તે વીર પુરુષ, એકાદ મનથી સંગ રહિત થઈને, બહિત સદિત વાર-વાર જોવિંદ ભગવાનના ચરણ કમળનું જાળ કરવા વડે, ભગવાનના સમાનપણને પામી ગયો. ॥૮૨॥ હે પાપ રહિત વિદુર, દેવરૂપિ નારદે માણેલું આ પરોક્ષ અધ્યાત્મજ્ઞાન જે કોઈ સંભળાવશે અગર સાંભળશે તે લિંગ દેહ થકી યુક્ત થઈ જશે. ॥૮૩॥ આ દેવરૂપિ નારદના મુખમાંથી નીકળેલા-અંતઃકરણને પવિત્ર કરનારા-અને મુકુંદ ભગવાનના યશ થકી જન્મને પણ પવિત્ર કરનારા આધ્યાત્મનું જે કોઈ જાતન કરશે, તે સર્વ પ્રકારના બંધનો થકી મુક્તિને, આ સંસારને વિશે નહીં ભટકતાં, પરમાત્માના પદને પામશે. ॥૮૪॥ નેથી પુરુષપણ અને બીજાં થવા સંબંધીતો તથા પરોક્ષ સંબંધનો, શંકા છોડાવ જાય છે; એનું અદ્ભૂત અધ્યાત્મ જ્ઞાન, આ રીતે મારાથકી તમે પરોક્ષ વાદી તથા સીધાઓ. ॥૮૫॥ હનિ ૦ શ્રી ૦ બા ૦ ચો ૦ રંક ૦ ઓ ૦ અ ૦ સં ૦ ॥૨૬॥ અધ્યાય ૩૦ મા - વિદુર - હે, આજ્ઞા, પ્રાચીનપદ્ધિના પુત્ર પ્રયેતાઓ રૂદ્ર બીજવડે દરિ ભગવા-

નને પ્રસન્ન કરીને ઇચ્છિત સિદ્ધિને પામેલાનું તો તમે કહી ગયા છોજ. ॥૧॥ એટલે વદઅર્થથી ભગવાનના પ્રિય અને સખા સદાશિવને મજેલા પ્રયેતાઓ પરંપદને તો પામ્યા હશેજ. પરંતુ તેમને આ લોકમાં અને પરલોકમાં મળવાની કઈ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ હતી તે કહો. ॥૨॥-એત્રેય-એ પિતાની આજ્ઞા પ્રમાણે પર્વતના પ્રયેતાઓએ, જળની અંદર પેસીને જપ થઈ વડે તપ કરીને પુરંજન ભગવાનને પ્રસન્ન કર્યા. ॥૩॥ એ-ટલે દસ હજાર વરસને અને એ સનાતન પુરુષ ભગવાને તેમની આમળ પ્રકાશિત જ્ઞાન સ્વરૂપથી પ્રકટ થઈને તેમનાં હૃદય સમાધાન. ॥૪॥ મેર પર્વતની ઉપરના મેઘની પેટે, ગરડના ખજા ઉપર બેઠેલા-પીળાં વ-જ અને ગળામાં મણિ પહેરેલા-દિશાઓને અંધકાર વિનાની કરતા-પાપ-સોનાનાં ચળકતાં આલુસણેથી શોભતા કપડા અને મુખવાળા-કીરટ થકી શોભતા-આઠ આયુધ ધરેલા-પાસંદો, મુનિઓ, અને દેવતાઓ-થી જોવા કરતા-ગરડથી અને કિરોથી કીર્તિ મળતા-૧૬૧-પુદ્ધ અને લાંબી આઠ શુભજ્ઞાની મધ્યમાં ર-

દેવ લક્ષ્મી તથા વનમાળા આદિથી વિદ્યાદેવે શોભતા-એ રીતના તે પુરુષ બગવાને, સરખુ આવેલા બદ્ધિસદના પુત્ર પ્રવેશાએને દયા બરેલી તરફથી જોઈને મેઘનાદ સરખી બંધાર વાળી થઈ કહ્યું કે. ૧૭૩-શ્રીભગવાન-હે સરખુ કુમારો, એક બીજા ઉપર રહેલ રાખનારા, અને સરખી રીતે સ્વધર્મ ધાળનારા, તમે ઉપર હું તમારા સુદૃઢ બાવ થઈજ પ્રસન્ન થયેલો છું તમારું બહુ થશે, તમે મારી ખસેથી વરદાન માગો. ૧૮૧ રોજ સવારે તથા સાંજે જે પુરુષ તમારું સ્મરણ કરશે, તે બ્રાહ્મણને વિશે તમારા સરખાજ, એક બાવ રાખનારો અને પ્રાણી માત્રના ઉપર પ્રીતિ રાખનારો થશે. ૧૮૨ અને એકામ આત્મી સવારે તથા સાંજે ૩૬ ખીતવડે જે કોષ્ટ મારી રત્નિ કરશે. તેને હું સારી ખુદિ તથા ઇન્દ્રિય વરદાને આપીશ. ૧૮૩ તમેએ પિતાની આજ્ઞાને યુક્તી યજ્ઞને કડાવી છે. તેથી તમારી ક્ષાતિ ત્રણે લોકમાં વિસ્તરશે. ૧૮૪ અને યુક્તમાં બ્રહ્મા કરતાં કમી નહીં એવા એક વિષ્ણુ પુત્ર તમને થશે. કે જે પોતાનાં સંતાનો થઈ આખી ત્રિલોકીને બ-

રી નાંખશે. ૧૮૫ હે રાજ પુત્રો, કોડો રૂપિ થઈ પ્રવેશના નામની અપ્સરાને, એક કમળ સરખી આંખોવાળી રીડરી થઈ હતી. તેને પ્રવેશના તથા જ્યાંથી દુષ્ટોએ રાખેલી છે. ૧૮૬ આખી દુષ્ટાની મરને રેતી તે કન્યા ઉપર ચરણાએ દયા લાવીને, તેણીના મુખમાં અમૃત ચરતી પોતાની તરફની આંખની આપી હતી. ૧૮૭ મારે, તમારા પિતાએ સંતાન ઉપજ કરવાની આજ્ઞા કરેલા, અને મને અનુસરનારા તમે. તે કન્યાને વિલગ નહીં કરતાં પરણો. ૧૮૮ એકજ સ્વભાવ અને શીળવાળા તમે બધાએ વચે તે એકજ સ્ત્રી થશે. અને તેનું પણ શીળ અને ધર્મ તમારા સરખાજ થશે. તથા તે તમારે વિશેજ મન રાખનારી થશે. ૧૮૯ અને મારે અનુમતિ પામેલા તમે દેવતાઓનાં હજાર વરસો સુધી અચળ સામર્થ્યની સાથે પૃથ્વીના દિવ્ય ભોમ ભોમવશે. ૧૯૦ તથા હેરટે મારી અનન્ય ભક્તિથી હૃદયો અને અંતઃકરણાદિક શુદ્ધ થઈને તમે, આ નરક સમાન સંસાર થઈ વૈરાગ્ય પામી, મારા પરમધામને પામશો. ૧૯૧ કેમકે પરમાં રહીને

નાકનકવર્ણવિભૂષણેનમ્રાજત્કપોલવદનોવિલસત્કિરીટઃ ॥ અષ્ટાયુધૈરનુચરૈર્મુનિભિઃસુરૈર્દૈરાસેવિતોગરુડાકિન્નરગીતકીર્તિઃ ॥૬॥ પીનાય તાદ્રમુજમંડલમધ્યલક્ષ્મ્યાસ્પર્ધચ્છ્રિયાપરિવૃતોવનમાલયાદ્યઃ ॥ વર્હિષ્મતઃપુરુષઆહસુતાન્મપન્નાન્પર્જન્યનાદરુતયાસઘૃણાવલોકઃ॥૭॥ શ્રી ભગવંરંછુણીધંમદંવોયૂયંમેપનંદનાઃ ॥ સૌહાર્દેનાપૃથક્ધર્મસ્તુષ્ટોઽહંસૌહૃદેનવઃ॥૮॥ યોઽનુસ્મરતિસંશ્યાયાંયુષ્માનનુદિનંનરઃ॥તસ્યમ્રાતૃ પ્વાત્મસામ્યંતયાભૂતેષુસૌહૃદં ॥૯॥ યેતુમાંરુદ્રગીતેનસાયંપ્રાતઃસમાહિતાઃ॥ સ્તુવંત્યહંકામવરાન્દાસ્યેપ્રજ્ઞાંચશોભનાં॥૧૦॥ યદ્યૂયંપિતુરાદેશ મગ્રહીષુર્મુદાન્વિતાઃ॥ અથોવડશતીકીર્તિલોકાનનુભવિષ્યતિ॥૧૧॥ ભવિતાવિશ્રુતઃપુત્રોઽનવમોબ્રહ્મણાર્ગુણેઃ॥ ગપ્તાઃપ્રાત્મવાયેણવિલોકીં પૂરયિષ્યતિ॥૧૨॥ કંઠોઃપ્રન્ચોચ્યાલબ્ધાકન્યાકમલલોચનાઃ॥તાંચાપવિદ્વાંજગદ્ગુર્મૂરુઃપ્રાનૃપનંદનાઃ ॥૧૩॥ ક્ષુક્ષામાયામુસ્વેરાજાસોમઃપીયૂષાદિર્ણીદેશિનીરાદઃપ્રાણાદિદેહસદયાઽન્વિતઃ॥૧૪॥ ગદ્ધાંદ સર્ગઆદિષ્ટાઃપિન્નામામનુવતતાઃ॥ તત્રકન્યાંવરારોહાંતામુદ્ગહતમાચિરં૧૫ અપ્સરાશ્ચલીલાનાંસર્વેષાંવઃસુમધ્યમાંઃ॥ અપૃથક્ધર્મશીલેયંભૂયાત્પત્યર્પિતાશયા ॥૧૬॥ દિવ્યવર્ષસહસ્રાણાંસહસ્રમતૌજસઃ॥મૌમાન્મો દ્યયમોગાન્વૈદિવ્યાંશ્વાનુગ્રહાન્મમ॥૧૭॥ અથમચ્ચનપાયિન્યામત્યાપકગુણાઃપ્રાયાઃ॥ ઉપગાદ્યપદ્મમનિર્વિચનિરયાદતઃ॥૧૮॥ ગૃહેષ્વા વિગદાંદાદ્યેર્ણુસાંદુષ્ટાલ્લર્ષણાં ॥ રૂદ્રર્ણુસાંદુષ્ટાલ્લર્ષણાં ॥૧૯॥ નરવદ્દયેયજ્ઞોબ્રહ્મૈતદ્બ્રહ્મવાદિભિઃ॥ નમુહ્યંતિનશોચંતિ નહૃષ્યંતિયતોગતાઃ ॥૨૦॥ મૈત્રેય૦ર્ણુવાર્ણુરુર્થમાજનંજનાર્દનંપ્રાંજલયઃપ્રચેતસઃ ॥ તદર્શનસ્તતમોરજોમગિરાઽગૃણન્ગદ્ગદા સુતમ ॥૨૧॥ પ્રચેતસ૦ નમોનમઃક્રેશવિનાશનાયનિરૂપિતોદારગુણાદ્યાય ॥ ન્દોદ્દોદેગપુરોહિતાર્ણવોદ્ધમાર્ગૈરગતાધ્વનેનમઃ ॥૨૨॥ ગુણાદ્યાંતાયનમઃસ્વનિષ્ઠયામનસ્યપાર્થવિલમદ્યાય ॥ નમોજગત્સ્થાનલયોદયેષુગૃહીતમાયાગુણવિગ્રહાયા ॥૨૩॥ નમોવિશુદ્ધસત્વાયહરયેહ રિપિસોઽસુદેવપુણ્યપદ્મદેવઃસાત્વતાં ॥૨૪॥ નમઃકમલનાભાયનમઃકમલમાલિને ॥ નમઃકમલપાદાયનમસ્તેકમલેક્ષણા ॥૨૫॥ નમઃ

પણ કુશળ એટલે નિષ્કામપણે ઇચ્છાર્થે કરેલાં કર્મો કરનારા-અને મારી કથા આદિકમાં સપજો વખત રોકનારા પુરુષ પદ્મકી બધાને પામતો નથી એવું મારું મત છે. ૧૯૦ વળી સર્વે અને બ્રહ્મ સ્વરૂપ હું, બ્રહ્મવાદ (એટલે ભગવત કથાઓ) કરનારાઓના હૃદયમાં પજો પજો નવા નવાની પેટ પ્રકટ થાઉં છું. તેથી તેઓ મારા પામતા નથી, શોક કરતા નથી. અને હરખ પણ પામતા નથી. ૧૯૦-મેત્રેય-પુરુષાર્થને આપનારા-અને સુહૃદસર જનાર્દન ભગવાનને આ પ્રમાણે બોલતા સાંજળીને, તેમના દર્શન થઈ રજોયુજ અને તન્ને-મુખના મેલ નાશ પામેલા પ્રવેશાઓ, દાય જોડીને મદમદ વાળીથી ભગવાનની રત્નિ કરવા લાગ્યા કે. ૧૨૧-પ્રવેશાઓ-એના ઉદાર મુખો પેટ મારેલા છે-જે કલેશ માત્રને મટાડનારા છે-એનો વેગ વાળી અને મન થઈ પણ અધિક છે-એના માર્ગની કાઢને અગર પડતી નથી. તથા એના વિશે સર્વ હૃદયાદિક પ્રવેશ કરી શકતાં નથી. એવા આપને અમે નમીએ છીએ. ૧૨૨ શુદ્ધ-શાંત-પોતાના સ્વરૂપમાં નિષ્કાવાળા, અને જેને

વિશે આ જગત જોડી રીતે મન થઈજ જણાય છે; તથા જે માયાના મુલોને ધારણ કરીને (એટલે બ્રહ્મા-વિષ્ણુ-અને ૩૬ રૂપ થઈને) જગતની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ અને લય કરેછે; તે આપ ભગવાનને અમે નમીએ છીએ. ૧૨૩ શુદ્ધ સત્સ્વરૂપ-પોતે પોતાના જ્ઞાનથીજ સંસારને મટાડનારા-સર્વે આપક-અને સર્વે ભક્તોના સ્વામી-વા-સુદેવ અને કમ્પ સ્વરૂપ આપ ભગવાનને અમે નમીએ છીએ. ૧૨૪ કમળ ઉમેલી નાભી વાળા-કમળની માળાવાળા-કમળ જેવા પગવાળા-અને કમળ સમાન આંખો વાળા આપને નમીએ છીએ. ૧૨૫ કમળના તંતુ જેવાં પીળાં નિર્મલ વર્ણ વાળા-સર્વે પ્રાણી પદાર્થોદિકના સ્થાન રૂપ-સર્વને ઉત્પન્ન કરનારા-અને સાક્ષી સ્વરૂપ આપને નમીએ છીએ. ૧૨૬ હે ભગવાન આપે આપનું સર્વ દુખોને મટાડનારું સ્વરૂપ અમે દુઃખી થનારાઓને દેખાડ્યું છે. તો પછી તે ઉપરાંત બીજી દયા શી જોઈએ ? ૧૨૭ અમંમળને મટાડનારા અને દીનદયાળ સમર્થ પુરુષોએ કરવાનું એટલુંજ છે કે, પોતાની મેજેજ તે દીન લોકોને એજ સમયે શાદ કરવા.

અન્ય મરણને પામતું વિશે, હરિ ભગવાનમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે; અને કાળે કરીને પાછું હરિ ભગવાનમાં જ સમાઈ જાય છે. ॥૧૫॥ ભક્ત અને ઉપની અવસ્થાઓમાં, ઉદ્ધિવાદિક શક્તિનો પ્રભુ થવાની પેઠે, દબ (મહા-ભૂતો), મિયા (ઉદ્ધિઓ), અને જ્ઞાન (ઉદ્ધિઓનાં દેવતાઓ) એ સધળાં હોવાનો, ભેદ જણાવતા રૂપે જે ભ-ગવાન છે, તે થકી સ્થિત એવું, અને સધળા ભાસમાન થતા પદાર્થોદિક થકીપર એવું; પ્રભાથકી ન્યાસે સ્વયં હોવા સરખું જગતના આત્મા ભગવાનનું, પદ છે. ॥૧૬॥ હે રાજાઓ, જેમ આકાશમાં વાદળો-અપાક-અને પ્રકાશ, એ અનુભવથી કોના જોવામાં આવે છે; અને મટીપણુ જોતા જણાય છે; તેમજ પરસ્પર આત્મ સ્વરૂપમાં; કહિને એટલે માથાના મુજો, રજ-સત્વ-અને તમ એઓથકી ઉત્પત્તિ-રિધતિ-અને લય થયો, અને મટી જોતા, જણાય છે. ॥૧૭॥ કાળ એટલે માથાથીપર એવા તે પરમ પુરુષ હજાર ભગવાન; કે જે એકજ, પ્રાણી માન-ને વિશે આત્મ સ્વરૂપથી રહેલા છે. અને મુજોનો પ્રવાહ એટલે સંસાર જેના પોતાના તેજથીજ મટી જાય છે; તે ભગવાનને પોતાનાથી જુદા નહીં લેખીને, તેમને પૂર્ણ રીતે બળે. ॥૧૮॥ પોતાને જે કાંઈ મળી

આવે, અથવા બીજકુલ ન મળે તોપણ, તેથી સંતોષ રાખીને સર્વ પ્રાણી ઉપર દયા રાખવાથી, તથા સર્વ ઉ-દ્ધિવાદિકનું શમન કરવાથી એટલે તેઓને તેમના વિષયોથકી પાછી વાળવાથી, જનાદન ભગવાન ઉતાવળોજ પ્રસન્ન થાય છે. ॥૧૯॥ અને સર્વ પ્રકારની ઇચ્છાઓ મટી ગયેલા નિર્ભય મનમાં નિરંતર વધતા જતા ભાવ-થી બોલાવેલા ભગવાન, પોતાના ભક્તોના હૃદયમાંથી; છીદ થકી પ્રવાહી પદાર્થ નીકળી જવાની પેઠે, પોતાનું ભક્તોને આધીનપણું જાણીનેજ નીકળી જતા નથી. ॥૨૦॥ નિર્ધનોના આત્મા અને ધનરૂપ, હરિ ભગવાન જેમને પ્રિય છે. એવા રસને જાણનારા અને અકિંચન એવા સત્પુરુષોનો; સામાન્ય-ધન-કુળ-અને કમો વડે ઉત્પન્ન થયેલા અભિમાનથી અપરાધ કરનારા, દુષ્ટ બુદ્ધિવાળાઓની પૂજા આદિનો પણ, તે ભગવાન સ્વી-કાર કરતા નથી. ॥૨૧॥ પોતાના ઘસ વર્ગને વશ રહેનારા અને પૂર્ણ કામ ભગવાન, પોતાને અનુસરનારી લક્ષ્મીનો, અને લક્ષ્મીની ઇચ્છા કરનારા રાજા આદિ તથા દેવતાઓનો પણ સ્વીકાર કરતા નથી; તેમનો; કરે-લા ઉપકારને જાણનારા પુરુષ, કેવી રીતે ત્યાગ કરી શકે. ॥૨૨॥-મૈત્રેય-એ રીતની આ તથા બીજી પણ

મઃપ્રકાશાભવંતિભૂપાનભવંત્યનુક્રમાત્તા૥ એવંપરેબ્રહ્મણિશક્તયસ્ત્વમૂરજસ્તમઃસત્ત્વમિતિપ્રવાહઃ॥૧૭॥તેનૈકમાત્માનમશેષદેહિનાંકાલંપ્રધા-
નંપુરુષંપેદ્યં॥ સ્વતેજસાધ્વસ્તગુણપ્રવાહમાત્મૈકભાવેનભજધ્વમદ્વા ॥૧૮॥ દયયાસર્વભૂતેપુસંતુષ્ટાયેનકેનવા ॥ સર્વેદ્રિયોપશાંત્યાચતુષ્-
ત્યાશુજનાર્દનઃ॥૧૯॥ અપહૃતસકલૈષણામલાત્મન્યવિરતમેધિતભાવનોપહૂતઃ ॥ નિજજનવશગત્વમાત્મનોડયન્નસરતિછિદ્રવદક્ષરઃસતાંહિ
॥૨૦॥ નભજતિકુમનીપિણાંસદ્વિજ્યાંહરિરધનાત્મધનપ્રિયોરસજ્ઞઃ ॥ શ્રુતધનકુલકર્મણાંમદૈર્યંવિદધતિપાપમકિંચનેષુસત્સુ॥૨૧॥શ્રિયમનુચ-
રતીંતદર્શિનશ્ચદ્વિપદપતીન્વિબુધાંશ્ચયત્સ્વપૂર્ણઃ ॥ નભજતિનિજશ્રુત્યવર્ગતંત્રઃકથમમુમુદ્ધિસૃજેત્પુમાન્કૃતજ્ઞઃ ॥૨૨॥ મૈત્રેય૦ ઇતિપ્રચેતસોરા-
જન્ન્યાશ્ચભગવત્કથાઃ ॥ શ્રાવયિત્વાબ્રહ્મલોકંયયૌસ્વાયંભુવોમુનિઃ ॥૨૩॥ તેડપિતન્મુચ્ચનિર્યાતંયશોલોકમલાપહં ॥ હરેર્નિશમ્યતત્પાદંધ્યા-
યંતસ્તદ્વર્તિયયુઃ॥૨૪॥ એતત્તેભિહિતંક્ષત્તર્યન્માત્વંપરિષ્ટવાન્ ॥ પ્રચેતસાંનારદસ્યસંવાદંહરિકીર્તનં॥૨૫॥ શ્રીશુક૦યણ્ણઉત્તાનપદોમાનવ-
સ્યાનુવર્ણિતઃ ॥ વંશઃપ્રિયવ્રતસ્યાપિનિબોધનૃપસત્તમ ॥૨૬॥ યોનારદાદાત્મવિદ્યામધિગમ્યપુનર્મહીં ॥ મુક્તાવિમજ્યપુત્રેજ્યેશ્વરંસમગાત્પદં
॥૨૭॥ હિમાંતુકૌષારવિણોપવર્ણિતાંક્ષત્તાનિશમ્યાજિતવાદસત્કથાં ॥ પ્રવૃદ્ધભાવોડશ્રુકલાકુલોમુનેર્દધારમૂર્ધ્નાચરણંહદાહરેઃ ॥૨૮॥ વિદુર૦
સોડયમધ્યમહાયોગિન્ભવતાકરુણાત્મના ॥ દર્શિતસ્તમસઃપારોયત્ત્રાકિંચનગોહરિઃ ॥૨૯॥ શ્રીશુક૦હિત્યાનમ્યતમામંત્ર્યવિદુરોગજસાક્કયં
॥ સ્વાનાંદિદ્દક્ષુઃપ્રયયૌજ્ઞાતીનાંનિર્વૃતાશયઃ ॥૩૦॥એતદ્યઃશૃણુયાદ્રાજન્રાજ્ઞાંહર્યર્પિતાત્મનાં ॥ આયુર્ધનંયશઃસ્વત્તિપ્રાપ્તિઃશ્ચર્યમાપ્નુયાત્ ॥૩૧॥
इतिश्रीभागवतेमहापुराणेचतुर्थस्कंधेऽष्टादशसाहस्र्यांसंहितायांप्राचेतसोपाख्यानं नाम एकत्रिंशोऽध्यायः ॥૩૧॥ સ્કંધચતુર્થઃસમાપ્તઃ ॥

ભગવાન કયાઓ પ્રવેશાઓને સંભળાવીને, બ્રહ્માના પુત્ર નારદ મુનિ બ્રહ્મ લોકમાં ગયા. ॥૨૩॥ અને એ પ્ર-વેશાઓ પણ, નારદજીના મુખમાંથી નીકળેલ જગતનાં પાપોનો નાશ કરનાર હરિ ભગવાનના પદને પામી ગયા. ॥૨૪॥ હે વિદુર, તમે પૂછેલ પ્ર-વેશાઓ અને નારદના સંવાદ રૂપ, હરિ ભગવાનની કથાનું આખ્યાન, મેં તમને આ પ્રકારે કહ્યું. ॥૨૫॥ -શ્રી શુક-હે એટલે રાજા પરીક્ષિત, એ પ્રમાણે અનુના પુત્ર ઉતાવળપાદ રાજાનો વંશ મેં તમારી પાસે વર્ણન કર્યો. હવે પ્રિય વ્રત રાજાના વંશને પણ સાંભળો. ॥૨૬॥ જે પ્રિયવ્રત નારદજી થકી આત્મ તત્ત્વનું જ્ઞાન પ્રથમ પામ્યા હતા. તે પછી પૃથ્વીનું રાજ્ય તેમજે ભોગવ્યું. અને તે પછી પૃથ્વીનું રાજ્ય છોડ્યાઓને વેહેલી આપી સારી રીતે હજારને બહુને, ભગવાનના પદને પામ્યા છે. ॥૨૭॥ પછી આ રીતની મૈત્રેય મુનિએ વર્ણન કરેલી બહુ ભગવાનની સુંદર કથાઓ સાંભળવાથી, વધેલા ભાવ વડે આંખમાં આંસુનાં ડીપાં આવેલા, અને બા-કુળ થયેલા વિદુર, એ મુનિને માથાપડે નમસ્કાર કરીને, તે કથાઓને અને હરિ ભગવાનના ચરણાર્પિદને

પોતાના હૃદયને વિશે ધારણ કર્યાં. ॥૨૮॥-વિદુર-હે મહાયોગી મૈત્રેય, દયા કરવાના સ્વભાવ વાળા આપે આ રીતે મને, આજે, અંધકારમય સંસારના પારને દેખાડ્યો. કે જ્યાં વિરક્ત પુરુષોને જવાના સ્થાનરૂપ હરિભગવાન છે. ॥૨૯॥-શ્રીશુક-એ રીતે મન એટલે દ્વિગ દેહ થકી મુક્ત થયેલા વિદુરજી, મૈત્રેય મુનિને નમસ્કાર કરીને તથા તેમની રજા લેખને, પોતાના સગા સંબંધિઓને અને નાતિલાઓને જોવાને સાઈં હરિત-ના પુરમાં ગયા. ॥૩૦॥ હે રાજા, હરિભગવાનમાં મન રાખનારા રાજાઓનાં આ ચરિત્રને જે કાંઈ સાંભળશે, તેને આયુષ્ય-ધન-યશ-અને કલ્યાણ તથા અંશર્ય સહિત ઉત્તમ મતિ એટલે પરમ પદની પણ પ્રાપ્તિ થશે. ॥૩૧॥ ઇતિ શ્રીમદભાગવતે યોગ્યા રકંધનો એકત્રીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩૧॥ ઇતિશ્રી યોગ્યો રકંધ સમાપ્ત.

તા. ૨૮ મી સપ્ટેમ્બર સને ૧૮૯૮ મીતી સવંત ૧૯૫૪ ના આસો સુદી ૧૪ ને ગુરુવાર સાંજના ૭ વાગે મુ. અમદાવાદમાં માંડવીની પોળમાં હરિકૃષ્ણદાસ શેઠની પોળમાં ધર નંબર ૫૨૩-કર્તા મહામુનિ કૃષ્ણ-ભ-ગવત પ્રેરિત લખનાર દાસાનુદાસ ચિરંમયલાલ અમરતલાલ ન્યાયા-શ્રી કૃષ્ણચંદ્રમસ્તુ-ના.

॥ इति श्रीमद्भागवतं चतुर्थस्कंधं समाप्यते ॥

॥ अथ श्रीमद्भागवतं पञ्चमस्कंधं प्राग्व्यते ॥

કથાઓના માર્ગને; વણું કરીને તેઓ છોડી દેતા નથીજ. ૥૫૥ એ મોટા ભગવતી રાજપુતપ્રિયત્રન એકામત્રી-
તથી સપળી ઉદ્વિપાદિકી ક્રિયા ભગવાનમાં અર્પણ કરીને, નારદજીના ચરણની સેવાથી ભગવાનના પરમાર્થ
તત્ત્વને સેહેજમાંજ જાણી ચુક્યા હતા. ને તેમણે અલ્પસત્ર કરવાની દીક્ષા લીધીહતી. ત્યારે તેમના પિતા રાજ-
ધંજીમનુએ રાજ્ય ચલાવવાને લાયક સપળા યુદ્ધો તેમનામાં જોવાથી તેમને રાજ્ય થવાની આજ્ઞા કરી. પણ
આત્મ સ્વરૂપ શિવાય બીજી અસત વસ્તુઓ થકી, પરાભવ એટલે આત્મ સ્વરૂપનું વિરમરણ થવાનું, પોને જા-
ણુતા હતા. તેથી, જો કે પિતાની આજ્ઞા નમાનવાનું પણ ન બની શકે તેનું તેમના મનજ્ઞામાં હતું, તે
પણ રાજ્યને સ્વીકાર તેમણે કર્યો નહીં. ૥૬૥ ત્યારે સત્રગા જામનના, મનના અગ્નિપ્રાપ્તને જાણુતારા,
અને સુદ્ધિનો વધારો કરવાની હ્રમઝાવાળા, આદિ દેવ અને આત્માયોને બ્રહ્મા; સપળા વેદ અને મરીચી
આદિ પોતાના સત્રગા મણેને સાથે લેધને, સત્ત્વ શોકમાંથી ત્યાં આવ્યા. ૥૭૥ આકાશ માર્ગે આવતાં, ઠેક

દેશજી વિમાનોમાં બેઠેલા દેવતાઓ આદિ યજ્ઞી, તેમનું સર્વ તરફ પૂજન થતું હતું. અને યેજ્ઞે યોગો યજ્ઞને સિદ્ધ-મંધર્વ-સાધ્ય-ચારણ્ય-અને સુનિઓ, તેમની સ્તુતિ કરતા હતા. એમ મંથમાદન પવનની પીયૂષમાં, ચંદ્ર સરખા પ્રકાશતા તે પધારથા. ॥૮૧॥ ત્યારે હંમના વાદન યજ્ઞી. દેવ રૂપિ નારદે તેમને પોતાના પિતા જહ્ન્યા હોવાનું જ્ઞાપીને, સ્વાયંભૂમનુ અને પ્રિય વ્રત સહિત, પોતે એક દમ કબા થઈ હાથ જોડીને, પૂજન કરવાને નારે સામા કબા રહ્યા. ॥૮૨॥ હે જારત, ભગવાન આદિ દેવ જહ્ન્યાએ પણ, તેમજે કરેલી પોતાના અનેક યુજ્ઞ-પરક્રમે અને અવતાર સંબંધીની શુંદર વચનો વાળી સ્તુતિ, અને પૂજનનો સ્વીકાર કર્યા પછી, હસીને હયા બરેલી નહરથી જોમ પ્રિયવ્રતને આ રીતે કહ્યુંકે-॥ ૧૦ ॥-જહ્ન્યા-હે તાત, હું સાચી ચાત કહું- ખું સાંભળ, અને તેમાં અવળું માનતો નહીં. જેની અગ્રાને હું. સદાશિવ, વાગ્દેવ, અને આ મહર્ષિ નારદ પણ, પરંત્ર પશુપાથી મારે યદાવીએ છીએ. એવા એ અપ્રમેય ભગવાને કરવા પારેલામાં, ફરકાર કરવાને

કાષ્ટ પશુ શરીર ધારી; તપથી-વિદ્યાથી-યોગથી-બુદ્ધિથી-તેમજ ધનથી અને ધર્મથી-તથા પોતાથીજ કિંવા બીજા કાષ્ટના આશ્રયથી પણ, સમર્થ થાય એમ નથીજ. ૥૧૧-૧૨૥ હે અંગ, પ્રાણી આદિકેને જન્મ-મરણ-અને કર્મો, તથા શરીરાદિકનાં સુખ-દુઃખ-શોક-મોહ-અથ વિગેરે સર્વે, અવ્યક્ત એટલે અદૃશ્ય જે રીતે આપે છે તેજ સર્વદા ભોગવવાં પડે છે. ૥ ૧૩૬ હે વક્ત્ર દુરનર સંસારમાં નિર્બાધતા-ગુણ અને કર્મો રૂપી અછોડા (દોરડાં) થી અંધાવતા-અને વેદ વચનો રૂપી નાકમાં નાથ ધાવેલા (નાથેલા) એવા જગદો સરખા આપણુ મનુષ્યાદિક સર્વે, તે ઇશ્વરની આજ્ઞાઓને કહારીએ છીએ. ૥૧૪૬ હે અંગ, એ ઇશ્વરજ્ઞ જેનાં તેનાં કર્મોના અનુસાર સુખજ, જે જે સુખ અગર દુઃખ આપણુને સરજી આપે છે; તે તે, આપણુને અનુકૂળ હોય અગર ના હોયતો પણ, આંખો વાળા થકી દોરી જવાતા આંધળાઓની પેઠે, તે કમૂલ રાખીને આપણે ભોગવવાંજ પડે છે. ૥૧૫૥ મુક્ત પુરેયોને પણ જ્યાં સુધી તેમનાં પ્રારબ્ધ કર્મો પૂરાં થઈ રહે ત્યાં

ભાદિ-કુશ-કૌ-શક-અને પુષ્કર, એ નામોવાળા એક યજ્ઞી બીજને ખમણે એમ વિસ્તાર વાળા અને તે દરેક પોતાના જેવડાજ સમુદ્રથી બહારથી વિંટાવણા છે. ઠરઠા ખાસ પાણીનો-ચેરડીના રસ જેવા પાણીનો-મદિરા જેવા પાણીનો-ધી જેવા પાણીનો-દુધ જેવા પાણીનો-દહી જેવા પાણીનો-અને શુદ્ધ મીઠાં પાણીનો, એ રીતના સાત સમુદ્રો, માંહેના દ્વીપના જેવડાજ, તે સાતે દ્વીપોને ધરતા ખાબએ સરખા છે. જ્યેથી એક એક દ્વીપ અને તેને ધરતો સમુદ્ર, એ રીતે જુદા જુદા પૃથ્વીના ભાગોને વિશે તેમની રચના થયેલી છે. તે જંથુ આદિ સાતે દ્વીપનાં રાજ્યો, પોતાના આગ્રહારી પુત્રો આમિષ-ઇશ્વરાદ-યજુગાદુ-દિરવ્યરેતા-જૂનપૃથ્-મેધાતિથિ-અને વિનિહોવ એમને અનુક્રમથી આપીને તેમણે તે દરેકને અકેડા દ્વીપના રાજા બનાવેલા છે. ઠરઠા અને ઉર્જંર્યત કન્યા, શુક્રાચાર્યને આપી હતી. તેના યજ્ઞ શુક્રાચાર્યને દેવતાની નામની એક દીકરી

મણે પુત્રોને પૃથ્વીનું રાજ્ય ભાગ પાડીને આપીને તથા જેના ભાગ ભોગથી લીધા છે એવી અર્હિખતિ સ-
જ્જીનો તથા મોટી સમૃદ્ધિનો ત્યાગ ચૂલેલા શરીરની પેટે કરી દેખે, તે રાગ, દુઃખભગવાનનાં ચરિત્રોના ધ્યા-
નના પ્રભાવથી હૃદયમાં પેદા થયેલા વૈરાગ્યે કરીને તથા પરમાત્માની કૃપાથી મળેલા આત્મજ્ઞાન વડે પાછા,
નારદજીએ કહેલા માર્ગનેજ અનુસર્યા. ॥ ૩૮ ॥ જે પ્રિયવ્રતના સંબંધમાં નીચે પ્રમાણેના શ્લોક બોધાય છે.
“ પુરૂષ ભગવાનના બકતો આદિના ઉપર પ્રીતિ રાખનારા પ્રિયવ્રતે કરેલા સરખું કામ ધરૂર વિના બીજો કાળ
કરી શકે? જેણે અંધારૂં મટાડતાં રથનાં પદ્મડાંની ધારથી જોનાયલા સાત સમુદ્રો જતાવેલા છે. અને લોકોની
નિશ્ચિતિને માટે વિભાગ પ્રમાણે નદીઓ-પર્વતો-અને વનો આદિકથી સીમાડા કરેલ દ્વીપદીપતી રચનાવાળું બૂ-
મંડળ કરી દીધું છે. અને કમો થકી ઉત્પન્ન થયેલાં પૃથ્વીનાં-દેવતાષ્ટ-તથા મનુષ્યોનાં, મોટાકાંને સ્વયંનારાં

સહિતના વધારો કરવાને ઇચ્છનારા અલ્લાહએજ પ્રસન્ન થઈને, મારી સાથે રહી તપ કરવાને, તમને યેઝ
ધારીને, મારે સાહેબ અહીં મોકલ્યા છે કે તું ૧૧૯૧ જેમાં ચાઈ ચીત અને આંખો ચાંટી રહેલ છે
એવા, અલ્લાએ મોકલેલા તમને હું હવે છોડવાનોજ નથી. હે સુંદર શિખાંસાળા, તમને આપ્તીન એક
મને, તમારી ઇચ્છા થાય ત્યાં લઇ જાઓ. મને દરજ્જાં જમણી તરફ ઉતારે છે. ૧૧૯૭ આ રીતે, આંખોને
અનુસરવામાં ચતુર આંત્રિકપ્રાણએ, વિષયી પુરશેની અસજ અથેલ જુદિવાળી મોલકાની દબાયા, તે દેવાંગ-
નાને, દેવ જાણીને ધણું માન આપ્યું. ૧૧૯૮ અને તે અપ્સરાએ પણ, સુહિ-શીળ-રૂપ-ભુવાની-લક્ષ્મી-અને
ઉદારતા વાળા, એ આંત્રિકપ્રાણ થઈ પોતાનું મન હરાવાથી, તે જંમુદીપના રાજાના ઘરમાં રહીને દગ્ગરો
વરસ સૂધી પૃથ્વી અને સ્વર્ગના વૈભવોને ભોગવ્યા. ૧૧૯૯ અને છેવટે તે પૂર્વચીતી અપ્સરા, પ્રતિ વરસે એક

એમ નવ વરસમાં નવઃ નાભિ-કિંપુરૂપ-દરિવાર-હવાદુત-રમ્યક-દિરદમય-કુરૂ-બદાશ્વ-અને કેતુગાલ, એમને આગ્નિધ્રરાજ્ય થકી જણાવે, પછી તે રાજના ધરને તજીને, પાછી જાલા પાસે જઈને ઉભી રહી. ૧૨૦૧ આ-ગ્નિધ્રરાજના એ નવ પુત્રો, મા (પૂર્વથીતો) થકી જન્મવાના કારણથી જન્મથીજ ગણવાન અને દર એમો વાળા હતા. તેમને પિતાએ એ જંબુદ્વીપના નવ ખંડો પાડીને, પ્રત્યેકને એકેકા ખંડ વેંદ્યો આપવાથી, જે-આ એ પોત પોતાના નામોવાળા ખંડોમાં રાજ્ય કરેલ છે. ૧૨૧ આ અને કામ જોમથી તુમિ નહીં પામતો અને દિવસે દિવસે તે અપ્સરાનેજ અધિક માનતો આગ્નિધ્રરાજ, વેદોક્ત કર્મો કરીને તે વડે અપ્સરાઓના લોકનેજ પદ્મો. કે ક્યાં પિતૃઓ આનંદ કરે છે. ૧૨૨ પિતા મરણ પામ્યા પછી એ નવે બાહ્યએ, મેદ પર્વતની નવ દીકરીઓ, મેરૂદેવી-પ્રતિરૂપા-કમ્બદિ-લતા-રમ્યા-સ્વામા-ન્યારી-બદા-અને દેવવતિ એમને એક એકને એક એક પરણ્યા. ૧૨૩ ઈતિથીતો બાં પાં રૂંધનો બીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૨૪

અર્થઘાય ૩ જો—શ્રીશુક—પ્રજ્ઞ રહિત નાભિરાગજો સંતાનની કામનાથી ખેર દેવી સદિન સાવધાન
મનથી બગવાન થતુ પુરુષનું યજ્ઞન કર્યું. ૩૨૩ જો રાજાજો શ્રદ્ધા અને શુદ્ધ બાવવડે થતુ કરવાથી અને તેમાં
અનુકંમ પ્રમાણે જ્યાયાંધ કમો ચાલુ થવાથી; બીજાજોને દ્રવ્ય-દેશ-કાળ-મંત્ર-રતિના અને દક્ષિણા વિજેરે-થી
પુસ્કળતા હોવા છતાં પશુ નમતે જેવું પોતાનું દર્શન; સ્વતંત્ર બજવાને મન ખેંચાવાથી અને કષાણું પશુથી
બકોતોના મનોર્થ પૂરા કરવાને સાકું; મન અને આંખોને આનંદ આપે જેવા મુખકારી અવયવો પશુ રમ-
વન સ્વરૂપ બારણુ કરીને આપ્યું. ૩૨૪ જો પુરુષોત્તમ સ્વરૂપ, ચાર ભુજવાણું-સોતાસરમું-પીળાં રેશીય વસ્ત્ર પે-
હેરેહું-વક્ષસ્થળમાં શોભતા લટગીના ઘિ-હવાણું-અને શંખ-કમળ, વનમાળા, ચક્ર, કૌરુભમણિ તથા ગદા વિજેરે-
ને બારણુ કરેલ પ્રમટ પથેહું દેખાતુ હતું. ૩૨૫ જો તે અગ્રહતા મણિજોવાળા મુકુટ-કુંડળ-કાંઠા-પટિમેષળા-હાર-
ખાણુબંધ-અને ઝાંઝર, વિજેરે શરીરનાં ધરણ્યોથી સજ્જમારેહું હતું. નિંધનોને-ઉત્તમ ધન પ્રાપ્ત થવાની પેઠે, તે વર

રૂપને જોઈ રૂપિયને-સભાસદો-અને યજ્ઞમાન નાભિરજાળ પુરત કરવાને ઉભા થઈ ગયાં નમાવી બહુ ગાન આપી-
ને બોલ્યાં. ॥૨૮॥ રૂપિયા-આપ પ્રકૃતિથી પર એક હથેર અને પુરુષ બગવાન, કે જે સર્વ પ્રાણી માત્રના દુઃખ-
નો નાશ કરનાર-અતિદયાળુકરી અને મોટા મુજોના બંધાર છે; તેમના એક દેહી કથન કેપસંત, રાત્રપનું
નિદ્રપણ કરવાને તો પ્રકૃતિની પાછળ કલ્પન થયેલ નામ-૨૫-અને આપ્તિવડે, જેના માયાના મુજો થકી
વિહાર પામેલી બુદ્ધિવાળા કૃષ્ણ પરતેર પુરુષ થાય છે. (અર્થાત કાલથી થઈ શકે એમ નથી) તોપણ આ-
પના દાસીનાદાસ અને સત્પુરુષ થકી જેટલું શીખવડીએ, તેટલુંજ માત્ર આપને વારંવાર નમસ્કાર કરવા પુ-
રતુંજ પુરત દરીએકીએ; તેના રતિકાર કરવાને આપ થાય છે. ૥૫-૬૩ ॥ હે પરમ પુરુષ, આપના બકાદિ-
કે અગમ્યા કૃષ્ણી ઉચ્ચારથી પ્રાનિયાળી વાણીથી, માત્ર પાપી-પાંડરા-નુગથી-દુર્વા-અને અકર આદિની
સુદ્ધ આમઓવાળી પુરતપકી પણ આપ પ્રસન્ન થાઓ છે. ॥ ૭ ॥ એ તેમ નહોત તે પણ અંગેવાળા, અને

પણી આમઓવાળા યજ્ઞવડે પણ આ લોકમાં થોડા અર્ધની પ્રતિ થાયજ નહીં. ॥ ૮ ॥ હે નાપ, આપને
અર્ધા, સાક્ષાત સર્વ પુરુષાર્થ રચક છે, તેમને તો તે યજ્ઞાદિકથી કાંઈજ નથી. પણ કામનાઓવાળા જેટલે
અમ સરખાએને તો તે યજ્ઞ, આપનું આરાધન કરવાને માત્ર કપયોગી થયોજ પડે છે. ॥ ૯ ॥ અને તેજ
રીતે આગની તથા પોતે પોતાના કથ્યાણને નહીં જાણનારાઓ (અમે) ઉપર ધણીજ દયા કરીને તમે મહાન
થકી પણ મહાન પુરુષ બગવાન પોતાનો મદિમા જેટલે (આપનું મોક્ષ રચક), અને પરલોકને આપનાર
અમારું દિવિષ્ટ (જેટલે પુત્રની પ્રાપ્તિ) આપવાને સારું, પોતે પૂજનાદિકની કમજા કરનારા નહીં હોવા છતાં,
કમજા કરનારાની પેઠે, પ્રકટ થયેલા છે. ॥ ૧૦ ॥ હે અત્યંત યોગ્યતાવાળા આ નાભિરજાળના પગમાં, વરદાન
દેનારાઓમાં જેટ આપ પુરુષ બગવાને પોતાનાઓને (જેટલે બ્રાહ્મણો અને સભાસદો વિગેરે અમે આપની બ-
કી કરનારાઓને) દર્શન દીધું છે એજ વરદાન છે. ॥ ૧૧ ॥ અસંગવડે તીક્ષ્ણ થયેલા જ્ઞાન આગ્રિ થકી કામ

લામંદરવરવનરુહવનમાલાડહ્યમૃતમણિગદાદિભિરુપલાક્ષિતં ॥૩॥ સ્ફુટકિરણપ્રવરમુકુટકુંડલકટકકટિસૂત્રહારકેયૂરનૂપરાદ્યંગભૂષણ
વિભૂષિતગુહિલતદસ્યગૃહપતયોડધનાદ્વોત્તમધનમુપલભ્યસબહુમાનમર્હણેનાવનતર્શીર્ષાણઉપતસ્થુઃ ॥૪॥ ઋષયઃ અર્હસિમહુરર્હતમાર્હણ
મસ્માકમનુપયાનાંનમોનમહ્યેતાવત્સદુપશિક્ષિતંકોડર્હતિપુમાન્પ્રકૃતિગુણવ્યતિકરમતિરનીશ હૈશ્વરસ્યપરસ્યપ્રકૃતિપુરુષયાર્વાક્તનાભિ
ર્નામરૂપાકૃતિર્ભારૂપનિરૂપણં ॥૫॥ સકલજનનિકાયવૃજિનનિરસનશિવતમપ્રવરગુણગણેકદેશકથનાદૃતે ॥૬॥ પરિજનાનુરાગવિરચિતશ
બલસંશબ્દસલિલસિતકિસલયતુલસિકાદૂર્વાકુરૈરપિસંભ્રુતયાસપર્યયાકિલપરમપરિતુષ્પસિ ॥૭॥ અથાનયાડપિનભવનદ્વિજ્યયોરુમારમર
યાસમુચિતમર્થગિદ્ધેલભામહે ॥૮॥ આત્મનૃવાનુસવનમંજસાબોભૂયમાનાશેષપુરુષાર્થસ્વરૂપસ્યાંઘ્રુજાણશિષઆશાસાનાનામેતદભિસં
રાધનમાત્રંમવિતુમર્હતિ ॥૯॥ તદ્યથાબાલિશાનાંસ્વયમાત્મનઃશ્રેયઃપરમવિદુષાંપરમપરમપુરુષપ્રકર્ષકરુણયાસ્વમહિમાનં ચાપવર્ગારૂપમુપક
લ્પયિષ્યન્સ્વયંનાપચિતએવેતરવદિદ્દોપલાક્ષિતઃ ॥૧૦॥ અથાયમેવવરોદ્ધર્હતમયર્હિર્બર્હિપિરાજર્ષેવરર્ધભોમગવાઃ ॥૧૧॥ ઘણુજેઘ્ણવિવયઆસીત્
॥૧૨॥ અસંગનિશિતજ્ઞાનાનલવિદ્યુતાશેષમલ્લનાંમવત્સ્વભાવાનામાત્મા રામાણાંમુનીનામનવરતપરિગુણિતગુણગણપરમમંગલાયનગુણ
ગણેત્તોદ્ધિ ॥૧૩॥ અયકથંતિસ્ત્વલનક્ષુત્પતનજૃંભણદુરવસ્થાનાદિષુવિવશાનાંનઃસ્મરણાયજ્વરમરણદશાયામપિસકલકશ્મલનિરસ
નાનિતવગુણકૃતનામધેયાનિવચનગોચરાણિમવંતુ ॥૧૪॥ િચાર્યંરાજર્ષિરપત્યકામઃપ્રજાંગવાદ્દશીમાશાઃ ૩૧૧૬૧૭૧૮૧૯૨૦૨૧૨૨૨૩૨૪૨૫૨૬૨૭૨૮૨૯૩૦૩૧૩૨૩૩૩૪૩૫૩૬૩૭૩૮૩૯૪૦૪૧૪૨૪૩૪૪૪૫૪૬૪૭૪૮૪૯૫૦૫૧૫૨૫૩૫૪૫૫૫૬૫૭૫૮૫૯૬૦૬૧૬૨૬૩૬૪૬૫૬૬૬૬૭૬૮૬૯૭૦૭૧૭૨૭૩૭૪૭૫૭૬૭૭૭૮૭૯૮૦૮૧૮૨૮૩૮૪૮૫૮૬૮૭૮૮૮૯૯૦૯૧૯૨૯૩૯૪૯૫૯૬૯૭૯૮૯૯૧૦૦૧૦૧૧૦૨૧૦૩૧૦૪૧૦૫૧૦૬૧૦૭૧૦૮૧૦૯૧૧૦૧૧૧૧૨૧૧૩૧૧૪૧૧૫૧૧૬૧૧૭૧૧૮૧૧૯૧૨૦૧૨૧૨૨૧૨૩૧૨૪૧૨૫૧૨૬૧૨૭૧૨૮૧૨૯૧૩૦૧૩૧૩૨૧૩૩૧૩૪૧૩૫૧૩૬૧૩૭૧૩૮૧૩૯૧૪૦૧૪૧૪૨૧૪૩૧૪૪૧૪૫૧૪૬૧૪૭૧૪૮૧૪૯૧૫૦૧૫૧૫૨૧૫૩૧૫૪૧૫૫૧૫૬૧૫૭૧૫૮૧૫૯૧૬૦૧૬૧૬૨૧૬૩૧૬૪૧૬૫૧૬૬૧૬૭૧૬૮૧૬૯૧૭૦૧૭૧૭૨૧૭૩૧૭૪૧૭૫૧૭૬૧૭૭૧૭૮૧૭૯૧૮૦૧૮૧૮૨૧૮૩૧૮૪૧૮૫૧૮૬૧૮૭૧૮૮૧૮૯૧૯૦૧૯૧૯૨૧૯૩૧૯૪૧૯૫૧૯૬૧૯૭૧૯૮૧૯૯૧૯૦૦૧૯૦૧૯૦૨૧૯૦૩૧૯૦૪૧૯૦૫૧૯૦૬૧૯૦૭૧૯૦૮૧૯૦૯૧૯૧૦૧૯૧૧૧૯૧૨૧૯૧૩૧૯૧૪૧૯૧૫૧૯૧૬૧૯૧૭૧૯૧૮૧૯૧૯૧૯૨૦૧૯૨૧૧૯૨૨૧૯૨૩૧૯૨૪૧૯૨૫૧૯૨૬૧૯૨૭૧૯૨૮૧૯૨૯૧૯૩૦૧૯૩૧૧૯૩૨૧૯૩૩૧૯૩૪૧૯૩૫૧૯૩૬૧૯૩૭૧૯૩૮૧૯૩૯૧૯૪૦૧૯૪૧૧૯૪૨૧૯૪૩૧૯૪૪૧૯૪૫૧૯૪૬૧૯૪૭૧૯૪૮૧૯૪૯૧૯૫૦૧૯૫૧૧૯૫૨૧૯૫૩૧૯૫૪૧૯૫૫૧૯૫૬૧૯૫૭૧૯૫૮૧૯૫૯૧૯૬૦૧૯૬૧૧૯૬૨૧૯૬૩૧૯૬૪૧૯૬૫૧૯૬૬૧૯૬૭૧૯૬૮૧૯૬૯૧૯૭૦૧૯૭૧૧૯૭૨૧૯૭૩૧૯૭૪૧૯૭૫૧૯૭૬૧૯૭૭૧૯૭૮૧૯૭૯૧૯૮૦૧૯૮૧૧૯૮૨૧૯૮૩૧૯૮૪૧૯૮૫૧૯૮૬૧૯૮૭૧૯૮૮૧૯૮૯૧૯૯૦૧૯૯૧૧૯૯૨૧૯૯૩૧૯૯૪૧૯૯૫૧૯૯૬૧૯૯૭૧૯૯૮૧૯૯૯૧૯૯૦૦૧૯૯૦૧૯૯૦૨૧૯૯૦૩૧૯૯૦૪૧૯૯૦૫૧૯૯૦૬૧૯૯૦૭૧૯૯૦૮૧૯૯૦૯૧૯૯૧૦૧૯૯૧૧૧૯૯૧૨૧૯૯૧૩૧૯૯૧૪૧૯૯૧૫૧૯૯૧૬૧૯૯૧૭૧૯૯૧૮૧૯૯૧૯૧૯૯૨૦૧૯૯૨૧૧૯૯૨૨૧૯૯૨૩૧૯૯૨૪૧૯૯૨૫૧૯૯૨૬૧૯૯૨૭૧૯૯૨૮૧૯૯૨૯૧૯૯૩૦૧૯૯૩૧૧૯૯૩૨૧૯૯૩૩૧૯૯૩૪૧૯૯૩૫૧૯૯૩૬૧૯૯૩૭૧૯૯૩૮૧૯૯૩૯૧૯૯૪૦૧૯૯૪૧૧૯૯૪૨૧૯૯૪૩૧૯૯૪૪૧૯૯૪૫૧૯૯૪૬૧૯૯૪૭૧૯૯૪૮૧૯૯૪૯૧૯૯૫૦૧૯૯૫૧૧૯૯૫૨૧૯૯૫૩૧૯૯૫૪૧૯૯૫૫૧૯૯૫૬૧૯૯૫૭૧૯૯૫૮૧૯૯૫૯૧૯૯૬૦૧૯૯૬૧૧૯૯૬૨૧૯૯૬૩૧૯૯૬૪૧૯૯૬૫૧૯૯૬૬૧૯૯૬૭૧૯૯૬૮૧૯૯૬૯૧૯૯૭૦૧૯૯૭૧૧૯૯૭૨૧૯૯૭૩૧૯૯૭૪૧૯૯૭૫૧૯૯૭૬૧૯૯૭૭૧૯૯૭૮૧૯૯૭૯૧૯૯૮૦૧૯૯૮૧૧૯૯૮૨૧૯૯૮૩૧૯૯૮૪૧૯૯૮૫૧૯૯૮૬૧૯૯૮૭૧૯૯૮૮૧૯૯૮૯૧૯૯૯૦૧૯૯૯૧૧૯૯૯૨૧૯૯૯૩૧૯૯૯૪૧૯૯૯૫૧૯૯૯૬૧૯૯૯૭૧૯૯૯૮૧૯૯૯૯૧૯૯૯૦૦૧૯૯૯૦૧૯૯૯૦૨૧૯૯૯૦૩૧૯૯૯૦૪૧૯૯૯૦૫૧૯૯૯૦૬૧૯૯૯૦૭૧૯૯૯૦૮૧૯૯૯૦૯૧૯૯૯૧૦૧૯૯૯૧૧૧૯૯૯૧૨૧૯૯૯૧૩૧૯૯૯૧૪૧૯૯૯૧૫૧૯૯૯૧૬૧૯૯૯૧૭૧૯૯૯૧૮૧૯૯૯૧૯૧૯૯૨૦૧૯૯૨૧૧૯૯૨૨૧૯૯૨૩૧૯૯૨૪૧૯૯૨૫૧૯૯૨૬૧૯૯૨૭૧૯૯૨૮૧૯૯૨૯૧૯૯૩૦૧૯૯૩૧૧૯૯૩૨૧૯૯૩૩૧૯૯૩૪૧૯૯૩૫૧૯૯૩૬૧૯૯૩૭૧૯૯૩૮૧૯૯૩૯૧૯૯૪૦૧૯૯૪૧૧૯૯૪૨૧૯૯૪૩૧૯૯૪૪૧૯૯૪૫૧૯૯૪૬૧૯૯૪૭૧૯૯૪૮૧૯૯૪૯૧૯૯૫૦૧૯૯૫૧૧૯૯૫૨૧૯૯૫૩૧૯૯૫૪૧૯૯૫૫૧૯૯૫૬૧૯૯૫૭૧૯૯૫૮૧૯૯૫૯૧૯૯૬૦૧૯૯૬૧૧૯૯૬૨૧૯૯૬૩૧૯૯૬૪૧૯૯૬૫૧૯૯૬૬૧૯૯૬૭૧૯૯૬૮૧૯૯૬૯૧૯૯૭૦૧૯૯૭૧૧૯૯૭૨૧૯૯૭૩૧૯૯૭૪૧૯૯૭૫૧૯૯૭૬૧૯૯૭૭૧૯૯૭૮૧૯૯૭૯૧૯૯૮૦૧૯૯૮૧૧૯૯૮૨૧૯૯૮૩૧૯૯૮૪૧૯૯૮૫૧૯૯૮૬૧૯૯૮૭૧૯૯૮૮૧૯૯૮૯૧૯૯૯૦૧૯૯૯૧૧૯૯૯૨૧૯૯૯૩૧૯૯૯૪૧૯૯૯૫૧૯૯૯૬૧૯૯૯૭૧૯૯૯૮૧૯૯૯૯૧૯૯૯૦૦૧૯૯૯૦૧૯૯૯૦૨૧૯૯૯૦૩૧૯૯૯૦૪૧૯૯૯૦૫૧૯૯૯૦૬૧૯૯૯૦૭૧૯૯૯૦૮૧૯૯૯૦૯૧૯૯૯૧૦૧૯૯૯૧૧૧૯૯૯૧૨૧૯૯૯૧૩૧૯૯૯૧૪૧૯૯૯૧૫૧૯૯૯૧૬૧૯૯૯૧૭૧૯૯૯૧૮૧૯૯૯૧૯૧૯૯૨૦૧૯૯૨૧૧૯૯૨૨૧૯૯૨૩૧૯૯૨૪૧૯૯૨૫૧૯૯૨૬૧૯૯૨૭૧૯૯૨૮૧૯૯૨૯૧૯૯૩૦૧૯૯૩૧૧૯૯૩૨૧૯૯૩૩૧૯૯૩૪૧૯૯૩૫૧૯૯૩૬૧૯૯૩૭૧૯૯૩૮૧૯૯૩૯૧૯૯૪૦૧૯૯૪૧૧૯૯૪૨૧૯૯૪૩૧૯૯૪૪૧૯૯૪૫૧૯૯૪૬૧૯૯૪૭૧૯૯૪૮૧૯૯૪૯૧૯૯૫૦૧૯૯૫૧૧૯૯૫૨૧૯૯૫૩૧૯૯૫૪૧૯૯૫૫૧૯૯૫૬૧૯૯૫૭૧૯૯૫૮૧૯૯૫૯૧૯૯૬૦૧૯૯૬૧૧૯૯૬૨૧૯૯૬૩૧૯૯૬૪૧૯૯૬૫૧૯૯૬૬૧૯૯૬૭૧૯૯૬૮૧૯૯૬૯૧૯૯૭૦૧૯૯૭૧૧૯૯૭૨૧૯૯૭૩૧૯૯૭૪૧૯૯૭૫૧૯૯૭૬૧૯૯૭૭૧૯૯૭૮૧૯૯૭૯૧૯૯૮૦૧૯૯૮૧૧૯૯૮૨૧૯૯૮૩૧૯૯૮૪૧૯૯૮૫૧૯૯૮૬૧૯૯૮૭૧૯૯૮૮૧૯૯૮૯૧૯૯૯૦૧૯૯૯૧૧૯૯૯૨૧૯૯૯૩૧૯૯૯૪૧૯૯૯૫૧૯૯૯૬૧૯૯૯૭૧૯૯૯૮૧૯૯૯૯૧૯૯૯૦૦૧૯૯૯૦૧૯૯૯૦૨૧૯૯૯૦૩૧૯૯૯૦૪૧૯૯૯૦૫૧૯૯૯૦૬૧૯૯૯૦૭૧૯૯૯૦૮૧૯૯૯૦૯૧૯૯૯૧૦૧૯૯૯૧૧૧૯૯૯૧૨૧૯૯૯૧૩૧૯૯૯૧૪૧૯૯૯૧૫૧૯૯૯૧૬૧૯૯૯૧૭૧૯૯૯૧૮૧૯૯૯૧૯૧૯૯૨૦૧૯૯૨૧૧૯૯૨૨૧૯૯૨૩૧૯૯૨૪૧૯૯૨૫૧૯૯૨૬૧૯૯૨૭૧૯૯૨૮૧૯૯૨૯૧૯૯૩૦૧૯૯૩૧૧૯૯૩૨૧૯૯૩૩૧૯૯૩૪૧૯૯૩૫૧૯૯૩૬૧૯૯૩૭૧૯૯૩૮૧૯૯૩૯૧૯૯૪૦૧૯૯૪૧૧૯૯૪૨૧૯૯૪૩૧૯૯૪૪૧૯૯૪૫૧૯૯૪૬૧૯૯૪૭૧૯૯૪૮૧૯૯૪૯૧૯૯૫૦૧૯૯૫૧૧૯૯૫૨૧૯૯૫૩૧૯૯૫૪૧૯૯૫૫૧૯૯૫૬૧૯૯૫૭૧૯૯૫૮૧૯૯૫૯૧૯૯૬૦૧૯૯૬૧૧૯૯૬૨૧૯૯૬૩૧૯૯૬૪૧૯૯૬૫૧૯૯૬૬૧૯૯૬૭૧૯૯૬૮૧૯૯૬૯૧૯૯૭૦૧૯૯૭૧૧૯૯૭૨૧૯૯૭૩૧૯૯૭૪૧૯૯૭૫૧૯૯૭૬૧૯૯૭૭૧૯૯૭૮૧૯૯૭૯૧૯૯૮૦૧૯૯૮૧૧૯૯૮૨૧૯૯૮૩૧૯૯૮૪૧૯૯૮૫૧૯૯૮૬૧૯૯૮૭૧૯૯૮૮૧૯૯૮૯૧૯૯૯૦૧૯૯૯૧૧૯૯૯૨૧૯૯૯૩૧૯૯૯૪૧૯૯૯૫૧૯૯૯૬૧૯૯૯૭૧૯૯૯૮૧૯૯૯૯૧૯૯૯૦૦૧૯૯૯૦૧૯૯૯૦૨૧૯૯૯૦૩૧૯૯૯૦૪૧૯૯૯૦૫૧૯૯૯૦૬૧૯૯૯૦૭૧૯૯૯૦૮૧૯૯૯૦૯૧૯૯૯૧૦૧૯૯૯૧૧૧૯૯૯૧૨૧૯૯૯૧૩૧૯૯૯૧૪૧૯૯૯૧૫૧૯૯૯૧૬૧૯૯૯૧૭૧૯૯૯૧૮૧૯૯૯૧૯૧૯૯૨૦૧૯૯૨૧૧૯૯૨૨૧૯૯૨૩૧૯૯૨૪૧૯૯૨૫૧૯૯૨૬૧૯૯૨૭૧૯૯૨૮૧૯૯૨૯૧૯૯૩૦૧૯૯૩૧૧૯૯૩૨૧૯૯૩૩૧૯૯૩૪૧૯૯૩૫૧૯૯૩૬૧૯૯૩૭૧૯૯૩૮૧૯૯૩૯૧૯૯૪૦૧૯૯૪૧૧૯૯૪૨૧૯૯૪૩૧૯૯૪૪૧૯૯૪૫૧૯૯૪૬૧૯૯૪૭૧૯૯૪૮૧૯૯૪૯૧૯૯૫૦૧૯૯૫૧૧૯૯૫૨૧૯૯૫૩૧૯૯૫૪૧૯૯૫૫૧૯૯૫૬૧૯૯૫૭૧૯૯૫૮૧૯૯૫૯૧૯૯૬૦૧૯૯૬૧૧૯૯૬૨૧૯૯૬૩૧૯૯૬૪૧૯૯૬૫૧૯૯૬૬૧૯૯૬૭૧૯૯૬૮૧૯૯૬૯૧૯૯૭૦૧૯૯૭૧૧૯૯૭૨૧૯૯૭૩૧૯૯૭૪૧૯૯૭૫૧૯૯૭૬૧૯૯૭૭૧૯૯૭૮૧૯૯૭૯૧૯૯૮૦૧૯૯૮૧૧૯૯૮૨૧૯૯૮૩૧૯૯૮૪૧૯૯૮૫૧૯૯૮૬૧૯૯૮૭૧૯૯૮૮૧૯૯૮૯૧૯૯૯૦૧૯૯૯૧૧૯૯૯૨૧૯૯૯૩૧૯૯૯૪૧૯૯૯૫૧૯૯૯૬૧૯૯૯૭૧૯૯૯૮૧૯૯૯૯૧૯૯૯૦૦૧૯૯૯૦૧૯૯૯૦૨૧૯૯૯૦૩૧૯૯૯૦૪૧૯૯૯૦૫૧૯૯૯૦૬૧૯૯૯૦૭૧૯૯૯૦૮૧૯૯૯૦૯૧૯૯૯૧૦૧૯૯૯૧૧૧૯૯૯૧૨૧૯૯૯૧૩૧૯૯૯૧૪૧૯૯૯૧૫૧૯૯૯૧૬૧૯૯૯૧૭૧૯૯૯૧૮૧૯૯૯૧૯૧૯૯૨૦૧૯૯૨૧૧૯૯૨૨૧૯૯૨૩૧૯૯૨૪૧૯૯૨૫૧૯૯૨૬૧૯૯૨૭૧૯૯૨૮૧૯૯૨૯૧૯૯૩૦૧૯૯૩૧૧૯૯૩૨૧૯૯૩૩૧૯૯૩૪૧૯૯૩૫૧૯૯૩૬૧૯૯૩૭૧૯૯૩૮૧૯૯૩૯૧૯૯૪૦૧૯૯૪૧૧૯૯૪૨૧૯૯૪૩૧૯૯૪૪૧૯૯૪૫૧૯૯૪૬૧૯૯૪૭૧૯૯૪૮૧૯૯૪૯૧૯૯૫૦૧૯૯૫૧૧૯૯૫૨૧૯૯૫૩૧૯૯૫૪૧૯૯૫૫૧૯૯૫૬૧૯૯૫૭૧૯૯૫૮૧૯૯૫૯૧૯૯૬૦૧૯૯૬૧૧૯૯૬૨૧૯૯૬૩૧૯૯૬૪૧૯૯૬૫૧૯૯૬૬૧૯૯૬૭૧૯૯૬૮૧૯૯૬૯૧૯૯૭૦૧૯૯૭૧૧૯૯૭૨૧૯૯૭૩૧૯૯૭૪૧૯૯૭૫૧૯૯૭૬૧૯૯૭૭૧૯૯૭૮૧૯૯૭૯૧૯૯૮૦૧૯૯૮૧૧૯૯૮૨૧૯૯૮૩૧૯૯૮૪૧૯૯૮૫૧૯૯૮૬૧૯૯૮૭૧૯૯૮૮૧૯૯૮૯૧૯૯૯૦૧૯૯૯૧૧૯૯૯૨૧૯૯૯૩૧૯૯૯૪૧૯૯૯૫૧૯૯૯૬૧૯૯૯૭૧૯૯૯૮૧૯૯૯૯૧૯૯૯૦૦૧૯૯૯૦૧૯૯૯૦૨૧૯૯૯૦૩૧૯૯૯૦૪૧૯૯૯૦૫૧૯૯૯૦૬૧૯૯૯૦૭૧૯૯૯૦૮૧૯૯૯૦૯૧૯૯૯૧૦૧૯૯૯૧૧૧૯૯૯૧૨૧૯૯૯૧૩૧૯૯૯૧૪૧૯૯૯૧૫૧૯૯૯૧૬૧૯૯૯૧૭૧૯૯૯૧૮૧૯૯૯૧૯૧૯૯૨૦૧૯૯૨૧૧૯૯૨૨૧૯૯૨૩૧૯૯૨૪૧૯૯૨૫૧૯૯૨૬૧૯૯૨૭૧૯૯૨૮૧૯૯૨૯૧૯૯૩૦૧૯૯૩૧૧૯૯૩૨૧૯૯૩૩૧૯૯૩૪૧૯૯૩૫૧૯૯૩૬૧૯૯૩૭૧૯૯૩૮૧૯૯૩૯૧૯૯૪૦૧૯૯૪૧૧૯૯૪૨૧૯૯૪૩૧૯૯૪૪૧૯૯૪૫૧૯૯૪૬૧૯૯૪૭૧૯૯૪૮૧૯૯૪૯૧૯૯૫૦૧૯૯૫૧૧૯૯૫૨૧૯૯૫૩૧૯૯૫૪૧૯૯૫૫૧૯૯૫૬૧૯૯૫૭૧૯૯૫૮૧૯૯૫૯૧૯૯૬૦૧૯૯૬૧૧૯૯૬૨૧૯૯૬૩૧૯૯૬૪૧૯૯૬૫૧૯૯૬૬૧૯૯૬૭૧૯૯૬૮૧૯૯૬૯૧૯૯૭૦૧૯૯૭૧૧૯૯૭૨૧૯૯૭૩૧૯૯૭૪૧૯૯૭૫૧૯૯૭૬૧૯૯૭૭૧૯૯૭૮૧૯૯૭૯૧૯૯૮૦૧૯૯૮૧૧૯૯૮૨૧૯૯૮૩૧૯૯૮૪૧૯૯૮૫૧૯૯૮૬૧૯૯૮૭૧૯૯૮૮૧૯૯૮૯૧૯૯૯૦૧૯૯૯૧૧૯૯૯૨૧૯૯૯૩૧૯૯૯૪૧૯૯૯૫૧૯૯૯૬૧૯૯૯૭૧૯૯૯૮૧૯૯૯૯૧૯૯૯૦૦૧૯૯૯૦૧૯૯૯૦૨૧૯૯૯૦૩૧૯૯૯૦૪૧૯૯૯૦૫૧૯૯૯૦૬૧૯૯૯૦૭૧૯૯૯૦૮૧૯૯૯૦૯૧૯૯૯૧૦૧૯૯૯૧૧૧૯૯૯૧૨૧૯૯૯૧૩૧૯૯૯૧૪૧૯૯૯૧૫૧૯૯૯૧૬૧૯૯૯૧૭૧૯૯૯૧૮૧૯૯૯૧૯૧૯૯૨૦૧૯૯૨૧૧૯૯૨૨૧૯૯૨૩૧૯૯૨૪૧૯૯૨૫૧૯૯૨૬૧૯૯૨૭૧૯૯૨૮૧૯૯૨૯૧૯૯૩૦૧૯૯૩૧૧૯૯૩૨૧૯૯૩૩૧૯૯૩૪૧૯૯૩૫૧૯૯૩૬૧૯૯૩૭૧૯૯૩૮૧૯૯૩૯૧૯૯૪૦૧૯૯૪૧૧૯૯૪૨૧૯૯૪૩૧૯૯૪૪૧૯૯૪૫૧૯૯૪૬૧૯૯૪૭૧૯૯૪૮૧૯૯૪૯૧૯૯૫૦૧૯૯૫૧૧૯૯૫૨૧૯૯૫૩૧૯૯૫૪૧૯૯૫૫૧૯૯૫૬૧૯૯૫૭૧૯૯૫૮૧૯૯૫૯૧૯૯૬૦૧૯૯૬૧૧૯૯૬૨૧૯૯૬૩૧૯૯૬૪૧૯૯૬૫૧૯૯૬૬૧૯૯૬૭૧૯૯૬૮૧૯૯૬૯૧૯૯૭૦૧૯૯૭૧૧૯૯૭૨૧૯૯૭૩૧૯૯૭૪૧૯૯૭૫૧૯૯૭૬૧૯૯૭૭૧૯૯૭૮૧૯૯૭૯૧૯૯૮૦૧૯૯૮૧૧૯૯૮૨૧૯૯૮૩૧૯૯૮૪૧૯૯૮૫૧૯૯૮૬૧૯૯૮૭૧૯૯૮૮૧૯૯૮૯૧૯૯૯૦૧૯૯૯૧૧૯૯૯૨૧૯૯૯૩૧૯૯૯૪૧૯૯૯

તે માટે કુળ છે. માટે તમારે બોલેલું મિત્રા થશે નહીં. ॥ ૧૮ ॥ તેથી હું સરખો બીજો કાંઈ ન હોવાથી હું
 મોટેભાગે આપ્રિયતાની રાશીને વિશે અવતરીશ. ॥ ૧૯ ॥ એ રીતે મેરૂદેવીના સાંભળતાં
 તેનાં મિત્રાઓને કહીને ભગવાન અંતર્યામી થયા. ॥ ૨૦ ॥ અને હે પરીક્ષિત, એ યજ્ઞમાં મોટા રૂપિયાઓ પ્ર-
 સન્ન કરેલા ભગવાન નાભિરાજનું પ્રિય કરવા સાથે તેના અંતઃપુરમાં મેરૂદેવી થઈ શુદ્ધ સત્યશુભી શરીર ધા-
 રણ કરીને, નાભિ રેહેનારા તપસ્વીઓ-શાળી અને યજ્ઞ કરનારા રૂપિયા-તથા નૈદિક બ્રહ્મચારીઓ, એમના
 ધર્મ દેખાડવાને માટે અવતર્યા. ॥ ૨૧ ॥ ૪૦ બા. પાંચમા રક. ૦ ગ્રંથે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૩ ॥

અધ્યાય ૪ થો. — શ્રીશુક — ભગવાનનાં એમના વિશે, એ ભગવાન હોવાનાં લક્ષણો, અને સમ-
 તાલપદ્ય-વૈરાગ્ય-એકચર-તથા સર્વ સંપત્તિઓ સંદિત રાજરાજ વધનો જોતો પ્રભાવ દેખાવાથી; રાજ્યની સર્વ

પ્રકૃતિઓ, પ્રજા, બ્રાહ્મણો-અને દેવતાઓ વિગેરે સાદાવા લાગ્યા કે, હવે એ શબ્દ કરે તે હીક. ॥ ૧ ॥ તે-
 મનુ તેજ-ભગ-શોભા-યશ-પરકમ-શૌર્ય-અને ગદાનપણ તથા વખાણવા એમ આચરણ બંધને, પિતાએ
 તેમનું નામ " રૂપણ " પાડ્યું હતું. ॥ ૨ ॥ પછી બ્યારે દંદ્રે દરશ્યાથી તેમના અંગમાં વરસાદ ન કર્યો ત્યારે તે
 વાત જાણી ગયેલા એજેશ્વર દેવદેવ ભગવાને દરેકને પોતાની યોગમાયાવડે પોતાના એ અવતારના નામના
 અંગમાં વરસાદ વરસાવ્યો હતો. ॥ ૩ ॥ અને ગાયામાં લાગેલી બુદ્ધિવાળા એ નાભિરાજ પોતાની દુઃખ પ્ર-
 માણેના પુત્રને પામીને, આનંદના બાંધી અતિવિદ્વદ્ધ થઈને, એ રવદેવથી મનુષ્યનું શરીર ધરનારા પુરાણ
 પુરૂષ ભગવાનને હે વરસ, હે તાત વિગેરે કહીને બોલાવતાં તથા લાડલાવતાં પરમ સુખ પામ્યા. ॥ ૪ ॥ પછી
 નાભિરાજ, એ પુત્રના ઉપર શરણારીઓ-શેઠરી અને દેશના લોકો-તથા સર્વનો પ્રેમ જણાવે, ધર્મનું રક્ષણ

દમાહ ॥ ૧૭ ॥ શ્રીભગ. અહોવતાહમૃષયોભગવદ્ધિરવિતથગીર્ભિર્વરમમુલભમામિયાચિતોયદમુખ્યઆત્મજોમયાસદ્દશોભૂયાદિતિમમાહમેવા
 મિરુપઃકૈવલ્યાદયાપિબ્રહ્મવાદોનમૃષાભવિતુર્હૃદિત્તિમૈવહિમુખ્યત્ત્વિજદેવકુલં ॥ ૧૮ ॥ તતઆપ્રીધીયેંડશકલયાત્તિરિષ્ટાદિઆત્મતુલ્યમ
 નુપલભમાનઃ ॥ ૧૯ ॥ ઇતિનિશમયંત્યામેરુદેવ્યાઃપતિમભિધાયંતર્દધ્રેભગવાન્ ॥ ૨૦ ॥ બર્હિષિતસ્મિન્નેવવિષ્ણુદત્તમગવાન્પરમર્ષિભિઃપ્રસાદિ
 તોનાભિઃપ્રયચિકીર્ણાતદવરોધાયનેમેરુદેવ્યાંધર્માન્દર્શયિતુકામોવાતરશનાનાંશ્રમણાનામૃત્ત્વમંથિનાંશુક્લયાતનુવાડવતતારા ॥ ૨૧ ॥
 ૬૦ મા. ૦ મ. ૦ પં. ૦ તૃતીયોડધ્યાયઃ ॥ ૩ ॥ શ્રીશુક. અથતમુત્પત્યૈવાભિવ્યજ્યમાનભગવલ્લક્ષણંસામ્યોપશમવૈરાગ્યૈશ્વર્યમહાવિમૂતિમિરનુ દિનમે
 ધમાનાનુભાવંપ્રકૃતયઃ પ્રજાબ્રાહ્મણાદેવતાશ્ચાવનિતલસમવનાયાતિતરાંજગદ્ધુઃ ॥ ૧ ॥ તસ્યહવાદ્વિત્યંતર્ધર્મણાવરીયસાદ્દહચ્છોકેનચઓજસાબ
 લેનશ્રિયાપશસાવીર્યશૌર્યાભ્યાંચપિતારૂપમહતીદંનામચકાર ॥ ૨ ॥ તસ્યહીંદ્રઃસ્પર્દમાનોભગવાન્વર્ષેનવવપતદવધાર્ભગવા. વમદેવોયોર્ગેશ્વ
 રઃપ્રહસ્યાત્મયોગમાયયાસ્વર્ષમજનામંનામાભ્યવર્ષત્ ॥ ૩ ॥ નાંભસ્તુદ્યાદિમિલપિતંસુપ્રજસ્ત્વમવસ્તુતિપ્રમોદમરવિહ્લોગદ્વદાક્ષરયાગિ
 રાસ્વૈરગૃહીતનરલોકસધર્મભગવંતંપુરાણ પુરુષંમાયાવિલાસિતમાર્તિર્વત્સતાતેતિસાનુરાગમુપલાઘ્યન્પરાંનિર્વૃતિમુપગતઃ ॥ ૪ ॥ વિદિતાનુરાગમા
 પારપ્રકૃતિજનપદેદ્યાદ્યાભિરાત્મજંસમયસેતુરક્ષાયામભિષિચ્યબ્રાહ્મણેષૂપનિધાયસહમેરુદેવ્યા વિશાલ્યાદિદિપુણેતપસાસમાધિયો
 ગેનનરનારાયણાસ્ત્વભગવંતંવાસુદેવમુપાસીનઃકાલેનતન્મહિમાનમવાપા ॥ ૫ ॥ યસ્યહપાંડવેયશ્લોકાવુદાહરંતિ ॥ કોનુતત્કર્ણરાજર્ષેર્નામેરન્વાચ
 રેત્પુમાન્ ॥ અપ્તદ્યાદ્યાદ્યસ્ય િરઃશુદ્ધેનકર્મણા ॥ ૬ ॥ બ્રહ્મણ્યોડન્યઃકુતોનામેર્વિપ્રામંગલપૂજિતાઃ ॥ યસ્યર્ષોર્ગેશ્વરેદંદશદ્યાદ્યાદ્યુદ્યોદ્યા
 ॥ ૭ ॥ અથહભગવાનૃષભદેવઃસ્વર્ષકર્મક્ષેત્રમનુમન્યમાનઃપ્રદર્શિતગુરુકુલવાસોલબ્ધવૈર્ગુરુભિરનુજ્ઞાતોગૃહમેધિનાં ધર્માનનુશિક્ષમાણોજયં
 ત્યામિદ્વદતાયામુભયલક્ષણંકર્મસમાસ્નાયાસ્નાતમાભિયુંજન્નાત્મજાનામાત્મસમાનાનાંશતંજનયામાસ ॥ ૮ ॥ યેષાંચલુમહાયોગીભરતોજ્યેષ્ઠઃ
 શ્રેષ્ઠગુણાસીત્યેનેદંવર્ષભારતમિતિવ્યપદિશંતિ ॥ ૯ ॥ તમનુકુશાવર્તેદલાવર્તોબ્રહ્માવર્તોમલયઃકેતુર્દક્ષેદ્દંદ્રસદિદિદ્દર્શઃ કીકટહિતિનવન

કરવા સાથે બ્રાહ્મણો પાસે પુત્રનો અભિષેક કરાવીને, તથા મેરૂદેવી રાણી શુદ્ધાં સર્વ પુત્રને, સોંપીને, પોતે ચાલી
 નીકળ્યા. પછી નરનારાયણ નાગથી કહેવાતા વાસુદેવ ભગવાનની ઉપાસના સંપૂર્ણ તપ અને સમાધિયોગ વડે
 કરીને, તે રાજા કાશ્યપની ભગવત પદને પામ્યા. ॥ ૧૫ ॥ હે પરીક્ષિત, એ નાભિરાજના સંપ્રધામાં નીચેના એ
 શ્લોક બોલાય છે. " નાભિરાજને કરેલા શુદ્ધ દર્મવડે પ્રસન્ન થયેલા દરિભગવાને તેના પુત્રપણને રવીશર
 કર્યો હતો. તેનું કર્મ પાછળથી આચરે એવો કર્યો પુરૂષ છે. ॥ ૧૬ ॥ જેના યજ્ઞમાં સારી રીતે દક્ષિણા
 આપીથી પૂજેલા બ્રાહ્મણના મેત્રવળથી યજ્ઞના દરમિયાન ભગવાને તુર્તે પ્રદત્ત થઈને દર્શન આપ્યું હતું.
 તેવો નાભિરાજ સરખો બ્રાહ્મણને માનનાર બીજો કોણ છે. " ॥ ૧૭ ॥ તે પછી એ પોતાના અવ-
 તારમાં મોટે કર્મ કરવાનું જોત પોતે યજ્ઞ માનેવાનું પાઠ્ય જનારાઓને દેખાડવા માટે ભગવાન રૂપણ-

દેવે સુરના કુળમાં વાસ કરીને પછી સુર દક્ષિણા આપી રાજ લીધા કેડે, ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મો લીખવવા
 સાથે દંદ્રે આપેલી તેની કન્યા બંધતીને પરણીને તે સંદિત થઈ બંને પ્રકારનાં લક્ષણોવાળાં કર્યો (શ્રુતિ અને
 સ્મૃતિનાં) આચર્યા. અને તે રાણીમાં પોતાના સરખાજ સો પુત્રો ઉપજાઈ ઈયા. ॥ ૨ ॥ તે સપ્તગાઓમાં ૧૫
 થઈ મોટા અને બુદ્ધિવાળાં ૫૫ થઈ મહાબોગી બનત હતા. કે જેનાં નામ ઉપરથી આ અંગ " ભરતખંડ "
 કહેવાય છે. ॥ ૩ ॥ તેના પછીના કુશાવર્ત-દલાવર્ત-બ્રહ્માવર્ત-મલય-કેતુ-બદસેન, -દક્ષપ્રદ-વદર્ભ-અને ક્રાટક
 એ રીતના નવ ભાડીના (નેતુ) કરતાં મોટા હતા. ॥ ૪ ॥ દક્ષિ-દક્ષિ-અંતરિક્ષ-પ્રપુદ-વૃષ-પલાયન-આવહોત
 -દૂર્ભિલ-અમસ-અને દરબાકન એ રીતનાં નવ, ભગવત ધર્મને બાંધનારા અને ગદા ભગવતી થયા.
 તેમનું ભગવાનના મહિમાયજી શોભા પામેલું, અને શાંતિના સ્થાનરૂપ સુંદર ચરિત્ર, વાસુદેવ અને નારદના

એમ માણે થઈને જાય છે નથી. ત્યારે એ રમૂન નાશ થયે એ તે અગ્ની મૈત્રુના સ્થાનરૂપ થઈને પાપીને, તેમાંથી દુષ્ટોને ભેગાં કરે. ક્રમ પુરો અને સ્ત્રીઓનાં ભેડાં થઈને તેઓને પરસ્પર એકબીજાને વિશે ને પોતાપણને અણપડે. તેજ હવની માંડ કહેવાય છે. કે ને થઈ થર-થોર-પુત્ર-સગાં અને ધનાદિકને વિશે "આ હું અને આ માંડ" એ પ્રકારનો મોઢ માણસોને થાય છે. ૥૮૥ માણસની કમોવડે ૬૬ બંધાવણી, એ મન અથવા લિંગ શરીરથી હવની માંડ, કપાલ બંધાયે; ત્યારે ને, એ સવળાં થઈ પાછો ફરે, અને એમ જન્મ મરણના હેતુરૂપ એ લિંગ શરીરનો નાશ થયેથી ને મુક્ત થઈને પરમાત્માને પામે છે. ૥૮૭ ૧. હંસ એટલે મુદ અને મુર એટલે પિતારૂપ હું પરમાત્મા બળવાનની ભક્તિમાં તત્પરતા રાખતી-૨. તુષ્ટાને તત્પરી-૩. સુખ દુઃખાદિક દ્વંદ્વને સહન કરવા-૪. સર્વ સ્થળે પ્રાણી માત્રને દુઃખ છે એમ ભણવું-૫. આત્મ-જ્ઞાન પામવાની ઇચ્છા રાખતી-૬. તપ કરવું-૭. નિવૃત્તિવાળાં કમો કરવાં-૮. હમેશાં મારે અર્થે કમો ક-

રવાં-૯. હમેશાં મારી કથાઓ કરવી-૧૦. મારા બધો આદિનો સંગ કરવો-૧૧. મારા જીવનું કીર્તન કરવું-૧૨. સર્વ પ્રાણી સાથે નિર્વૈરપણું રાખવું-૧૩. પ્રાણી માત્રમાં સમદૃષ્ટિ રાખતી-૧૪. દેહ અને ધરાદિકમાં પોતાના પશુની બુદ્ધિ થઈ વિરામ પામવું-૧૫. આત્મજ્ઞાન મેળવવાને યત્ન કરવું-૧૬. એકાંત વસવું-૧૭. પ્રાણીઓ ઉદ્ધરો, અને મનને સંપૂર્ણપણે છૂટવાં-૧૮. પરમાત્માને વિશે નેમજ સત્કર્મ અને સત્કર્મને વિશે શ્રદ્ધા રાખવી-૧૯. હમેશાં આગસ રહીને રહેવું-૨૦. અહર્યં પાળવું-૨૧. વાણીને નિષમમાં રાખતી (મૌનવન રાખવું)-૨૨. સર્વને વિશે મારી બાવનાથી ભેળવું-૨૩. જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનનો નિશ્ચય કરવો-૨૪. અજ્ઞાન યોગ કરવો-અને ૨૫. વિવેક તથા ધીરજ રાખીને કથાન કરવો. એટલાં પચીસ સાધનો થઈ બુદ્ધિમાન મનુષ્યો, પોતાના મનાતા લિંગ શરીરનો નાશ કરવો ભેદ છે. ૥૧૦-૧૧-૧૨-૧૩ અને સાવધાન થવું આ રીતના પતાવેલા ઉપાયોથી; એ અજ્ઞાન થઈ ઉત્પન્ન થયેલ હવની માંડથી બંધન, લિંગ શરીર (કર્માણ) નો, સં-

પ્રમત્ત:સ સાંવપશિત્ ॥ ગતરન્તિર્દિંદતિતત્રતાગનાસાદૃષ્ટુરુપાદૃષ્ટ: ॥ ૭ ॥ પુંસ:સ્ત્રિયામિથુનીભાવમેનંતયોર્મિથોહૃદયગ્રંથિમાહુ: ॥ અતોગૃહક્ષેત્ર: તાસાંવતૈર્જનસ્યમોહોડ્યમહંમમેતિ ॥ ૮ ॥ યદામ્લોહ્યપિરસ્યકર્માનુબદ્ધોદ્દાશ્લયેત ॥ તદાજન:સંપરિવર્તેતેડસ્માન્મુક્ત:પરંયાત્યતિદ્વાયદ્દેતુ ॥ ૯ ॥ હંસેગુરૌમયિભક્ત્યાડનુરુત્યાવિત્ ॥ યાદ્વંદ્વતિતિક્ષ્યાચ ॥ સર્વત્રજંતોર્વ્યસનાવગત્યાજિજ્ઞાસયાતપસેહાનિરુત્યા ॥ ૧૦ ॥ મત્કર્મભિર્મત્કથયાચનિત્યંમદેવસંગાદુળકીર્તનાન્મે ॥ નિર્વૈરસામ્યોપશમેનપુત્રાજિજ્ઞાસયાદેહગેહાત્મબુદ્ધે: ॥ ૧૧ ॥ અધ્યાત્મયોગેનવિવિક્ત: ॥ ૧૨ ॥ સર્વત્રમદ્ભાવવિચક્ષણેનજ્ઞાનેનવિજ્ઞાનવિરાજિતેના ॥ યોગેનત્યુદ્યમસત્ત્વયુક્તોલિંગવ્યપોહેત્કુશલોડ્દમાસ્વ્યં ॥ ૧૩ ॥ કર્માશયંહૃદયગ્રંથિબંધમવિદ્યાસાદિતમપ્રમત્ત: ॥ અનેનયોગેનપથોપદેશંસમ્પગ્વ્યપોહ્યોપરમેતયોગાત્ ॥ ૧૪ ॥ પુત્રાંશ્વશિષ્યાંશ્વનૃપોગુરુર્વામલ્લોકકામોમદનુગ્રહાર્થ: ॥ ઇત્યંવિમન્યુરનુશિષ્યાદતજ્ઞાન્નયોજયેત્કર્મસુકર્મમૂઢાન્ ॥ કંયે જયન્મનુજોડર્થેલમેતનિપાતયન્નૃષ્ટદર્શંહિગર્તે ॥ ૧૫ ॥ લોક:સ્વયંશ્રેયસિનૃષ્ટદૃષ્ટિર્યોડર્થાન્સમીહેતનિકામકામ: અન્યોડન્યવેર:સુખલેશહેતોરનંતદુ:સ્વંચનવેદમૂઢ: ॥ ૧૬ ॥ કસ્તંસ્વયંતદભિજ્ઞોવિપશ્ચિદ્દિષ્ટાદાદંતદ્વર્તમાનં ॥ દૃષ્ટ્વાપુનસ્તંસઘૃણ:કુબુદ્ધિપ્રયોજયેદુત્પથગંયથાંધં ॥ ૧૭ ॥ ગુરુર્નસસ્યાત્સ્વજનોનસસ્યાત્પિતાનસસ્યાજ્જનનાનસાસ્યાત્ ॥ દૈવંનતત્સ્યાન્નપતિશ્ચસસ્યાન્નમોચયેદ્ય:સમુપેતમૃત્યું ॥ ૧૮ ॥ હંદંશરીરંમમદુર્વિભાવ્યંતત્ત્વંહિમેહૃદયંયત્રધર્મ: ॥ પૃષ્ઠેકૃતાંમેયદધર્મઆરાદતોહિમામૃષમંપ્રાહુરાર્યા: ॥ ૧૯ ॥ તસ્માદ્ભવંતોહૃદયેનજાતા:સર્વેમહીયાંસમમુંસનામૃં ॥ અક્ષિષ્ટબુદ્ધ્યામરતંમજધ્વંશુશ્રૂષણંતદ્ગરણંપ્રજાનાં ॥ ૨૦ ॥ ભૂતેષુવીરુદ્ધાદુત્તમાયેસરીસૃપાસ્તેષુસબોધનિષ્ઠા: ॥ તતોમનુષ્યા:પ્રમથાસ્તતોડપિગંધર્વસિદ્ધાવિબુધાનુગાયે ॥ ૨૧ ॥ દેવાસુરેભ્યોમયત્પ્રધાનાદક્ષાદયોબ્રહ્મસુતાસ્તુતેષાં ॥ ભવ:પર:સોડ્યવિરિંચવીર્ય:સમત્પરોડહંદ્વિજદેવદેવ: ॥ ૨૨ ॥ નત્રાહ્મણૈસ્તુલયેભૂતમન્યત્પશ્યામિવિપ્રા:કિમત:પરંતુ ॥ યાસ્મિન્નૃભિ:પ્રહુતંશ્રદ્ધયાડ્દમશ્ચામિકામંનતથાડમિહોત્રે

પૂર્ણપણે નાશ કર્યાપર, યોગ થઈ (એટલે એ સાધનો કરવા થઈ) પણ વિરામ પામવું. ૥૧૪ ૥ મારા લોકની, અમર મારી દ્વાની ઇચ્છાવાળા; આપે પુત્રાદિકને, શુરુએ શિષ્યોને, અને રાત્રીએ પ્રજાઓને, કોષ રહિત થઈને આ પ્રકારની શીખામણ આપવી ભેદ છે. પણ કમો થઈ મૂઢ અનેકા અજ્ઞાનીઓને કમો કરવાનું કહેવું ન ભેદ છે. કેમકે આંધળાઓને આંધળામાં નાંખવાની પેટે, તેમ કરવા થઈ માણસોને કમો પુરુષાર્થ મળે એમ છે. ૥૧૫ ૥ પોતાના કથાણી બાળતમાં આંધળા અનેકા કોષો ધણી ધણી કામનાઓથી મૂરખનીને ધનદિક સુખને મારેજ ઉદ્યોગ કરે છે. પણ તેઓ જરાએક સુખ મેળવવાને જતાં અન્યેઅન્ય વૈર કરીને, તેથી ઉત્પન્ન થતાં, અનંત દુષ્ટોને ભણતા નથી. ૥૧૬ ૥ આ વાતને ભણતો હોય એવો કાણ દવાળું પુરૂષ, અજ્ઞાન બુદ્ધિ થઈ અવળે મારે જતા કુબુદ્ધિ મનુષ્યોને દેખીને, થઈ અવળે મારે જતા આંધળાને તેજ મારે મોકલવાની પેટે; તેમ તેજ મારે જતાનું કહે. ૥ ૧૭ ૥ મૃત્યુ (એટલે જન્મમરણરૂપ સંસાર)

થઈ હોડાવવાનું ભેતાથી ન બની શકે. તેવાએ શિષ્યોના શુરુ ન થવું ભેદ છે. (પુત્રોના) પિતા ન થવું ભેદ છે. (સંતાનોની) માતા ન થવું ભેદ છે. (અંધુઓના) રત્નજન ન થવું ભેદ છે. (મકોના) દેવતા ન થવું ભેદ છે. અને (જી તથા પ્રજાના) પતિ પણ ન થવું ભેદ છે. ૥૧૮ ૥ મળવાને દુર્લભ એવા આ મનુષ્ય શરીરના તત્ત્વરૂપ ધર્મને મેં મારા હૃદયમાં રાખેલો છે; અને અધર્મને પાછળ કરેલો છે. તેથી આર્ય પુરુષો અને રૂઝમ કહે છે. ૥૧૯ ૥ તમે સર્વ એ (મારા) હૃદય થઈ જન્મેલા છો. મારે તમારા સહોદર વડિલ બાઈ બરતને, તેમના થઈ પ્રજાનું પાલન થવા આદિમાં, તમે અદેખાઈ તજીને બુદ્ધિપૂર્વક તેમને અનુસરો. ૥૨૦ ૥ જડ પદાર્થો કરતાં વનરપતિ શ્રેષ્ઠ છે. તે થઈ પેટે ચાલનારા સર્પાદિક; તેઓ થઈ પશુ પક્ષી આદિક; તેમના થઈ મનુષ્યો; તે થઈ પ્રમથ એટલે જૂન પ્રેતાદિક; તેમનાથી બંધવો; તેઓના થઈ સિદ્ધલોકો; અને તેઓ થઈ દેવતાઓના અનુચરો કિતરાદિક શ્રેષ્ઠ છે. ૥૨૧ ૥ કિતરાદિકથી અસુરો; અસુરોથી ઉદારાદિક દેવતાઓ; તે-

એ પ્રમાણે જાણ-કરણ-અને કામદાની પેઠે; ચાલતા-ક્રમ રહેતા-મેસતા-અને સુતા હતા. અને કા-
મદ-જાણ-તથા કરણની પેઠે પીવાનું-ખાવાનું-અને સ્વપ્નવાનું પણ કરતા હતા. ૩૩૪ ॥ એ પ્રમાણે નાના
પ્રજાની જેમ ચર્ચાનું આત્મરૂપ કરતા તે અખંડિત અને પરમ આનંદવા અનુભવરૂપ-મોક્ષના પતિ-આત્મરૂ-
પ-સ્વપ્નરૂપી પદાર્થાદિકને વિશે આત્મરૂપરૂપી રહેલા-અને દેહાદિકના અનુસંધાન રહિત આત્મરૂપરૂપને વિશે
આપવાના-તથા સર્વ અર્થ પરિપૂર્ણ સિદ્ધ થયેલા-એવા ભગવતી વાસુદેવ રૂપરૂપે ભગવાનની પાસે: આકાશ
અમન-મનના સરખા સરીરનો વેગ-અને દૂરના પદાર્થાદિકને જાણવું-અનંધવાન થઈ જવું-પારછી કાયામાં પ્ર-
વેશ કરવો; વિગેરે યોગવડે ઉત્પન્ન થનાર ઐશ્વર્યો (સિદ્ધિઓ) યદ્યપ્યપી આવવા છતાં; હે રાજા તેમજ તેમનો
સેવકોનાં અસ્વીકાર કર્યો. (અર્થાત્ યોગે તેમાં મન ન ધાવ્યું). ૩૩૫ ॥ ૪૦ ॥ ૭૦ ॥ પાંચમા રૂકોમાં ૦ અંક-૩૩૫ ॥

અર્થાત્. ૬ ઠે. -પરોક્ષિત. -હે ભગવાન (શુક), યોગથી સમગ્રતા અગ્રિથી જ્યાં ગયેલ કર્મ બીજ
વાળા આત્માના પુરુષોને પણ, યદ્યપ્યપી આવેલી સિદ્ધિઓ શરીરની કલેશોને આપનારી થઈ શકે છે કે
કેમ? ૩૩૫ ॥ -શ્રીશુક-તમારે કહેવું ખરું છે. પરંતુ અરિસર-સડ-અને કિરાત સરખા મનની સાથે કામ પડવા
છતાં પણ, બુદ્ધિવાન પુરુષો તેનો કદી પણ સંપૂર્ણ વિશ્વાસ કરતા જ નથી. ૩૩૫ ॥ અને એ રીતે જ કહેવત પણ
છે કે, "યજ્ઞો કાળ તપ કરીને મેળવેલું ઐશ્વર્ય સદાશિવે પણ જેનો વિશ્વાસ કરવાથી ખોટા નાખ્યું હતું; એવા
અરિસર મનની દોસ્તી; કાષ્ટએ કદી પણ કરવા જેવું નથી જ." ૩૩૫ ॥ કેમકે તેનો વિશ્વાસ કરનારા યોગીના દુ-
સ્મનો, કામ તથા ક્રોધાદિકને; તે, છીનાળાની જેમ તેના પતિના શત્રુ જરૂર પુરુષને, અવસર મેળવી આપે છે;
તેમ નિત્ય નિત્ય અવસર મેળવી આપનાર છે. ૩૩૫ ॥ અને કામ-ક્રોધ-મદ-ભ્રમ-મોહ-અને બીજા આદિ

સૌગંધ્યાયુસ્તદેશંદશયોજનંસમંતાત્મુરભિંચકાર ॥૩૩॥ એવંગોમૃગકાકચર્યયાત્રજંસ્તિષ્ઠાસીનઃ શયાનઃકાકગોગચરિતઃપિબતિસ્વા
દત્યન્તેતિસ્મ ॥૩૪॥ इतिनानायोगचर्याचरणोभगवान्केवल्पपतिर्ऋषभोऽविरतपरममहानंदानुभवआत्मनिसर्वेषांभूतानामात्मभूतेभग
वतिहादुदेवआत्मनोऽव्यवधानानंतरोदरभावेनसिद्धसमस्तार्थ परिपूर्णोयोगैश्वर्याणिवैहायसमनोजवांतर्धानपरकायप्रवेशदूरग्रहणादीनिय
च्छयोपगतानिनांजसा-पहदयेनाभ्यनंदत् ॥३५॥ इ०भा०म०पं०ऋषभदेवानुचरितेपंचमोऽध्यायः ॥५॥ राजा०ननूनंभगवआत्मारामा
णांयोगसमीरितज्ञानावभर्जितकर्मबीजानामैश्वर्याणिपुनःक्लेशदानिभवितुमर्हंतियदृच्छयोपगतानि॥१॥ऋषि०सत्यमुक्तंकिंत्विहवाएकेनम
नसोऽद्विभ्रंभमनवस्थानस्पशठकिरातद्वसंगच्छते॥२॥तथाचोक्तं॥नकुर्यात्कर्हिहृत्तः॥३॥सिद्धानवस्थिते॥यद्विभ्रंभाच्चराणीर्णच
स्कंदतपऐश्वरं॥३॥नित्यंददातिकामस्यच्छिदंतमनुयेऽरयः॥योगिनःकृतमैत्रस्यपत्युर्जायेवपुंश्चली॥४॥कामोमन्युमेदोल्लेखःशोकमोहभ
यादयः॥कर्मबंधश्चयन्मूःस्वीकुर्यात्कोनुतदुधः॥५॥अथैवमखिललोकपालललामोविलक्षणैर्जडवदवधूतवेषभाषाचरितैरविलक्षित भगव
त्प्रभावोयोगिनांसांपरायविधिमनुशिक्षयन्स्वकलेवरं जिहासुरात्मन्यात्मानमसंव्यवहितमनर्थीतरभावेनान्वीक्षमाणउपरतानुवृत्तिरुपरराम
॥६॥तस्यहवाएवमुक्तलिङ्गस्यभगवत्ऋषभस्ययोगमायावासनयादेहइमांजगतीमभिमानामासेनचक्रममाणः॥७॥कोंकवेंककुटकान्दक्षिण
कर्णाटकान्देशान्यदृच्छयोपगतःकुटकाचलोपवनआस्यकृताश्मकवलउन्मादइवमुक्तमूर्धजोसंवीतएवविचचार॥८॥अथसमीरवेगविधूतवे
णुविकर्षणजातोग्रदावानलस्तद्वनमालेलिहानःसहतेनददाह॥९॥यस्याकिलानुचरितमुपाकर्ण्यकोंकवेंककुटकानांराजाऽहंब्रामोपशिक्ष्य
कलावधर्मउत्कृष्यमाणेभवितव्येनाविमोहितःस्वधर्मपथमकुतोभयमपहायकुपथपाषंडमसमंजसंनिजमनीषयामंदःप्रवर्तयिष्यते॥१०॥ये
नहवावकलोमनुजापसदादेवमायामोहिताःस्वविधिनियोगशौचचारित्रविहीनादेवहेलनान्यपत्रतानिनिजेच्छयागृह्णानाअस्त्रानानाचम
नाशौचकेशोल्लुंचनादीनिकलिनाऽधर्मबहुलेनोपहतधियोब्रह्मब्राह्मणयज्ञपुरुषलोकविदूषकाःप्रायेणभविष्यन्ति॥११॥तेचप्रवाक्तव्यानि

કર્મ બંધનો, તે મન થકી જ થાય છે; મારે એવા મનને, કયો બુદ્ધિમાન પુરુષ યોગનું સમજે? ૩૩૫ ॥ પછી
યોગીઓને દેહવાસ કરવાનો વિધિ શીખવવાની ઇચ્છાથી યોગીને શરીર છોડી દેવાને મારે, એ વિધિજ્ઞ અને
જગતી પેઠે; અવધૂત સરખા વેશ-આયા-અને આચરણ કરવાવડે નહીં દેખાતા પ્રભાવવાળા; સર્વ લોકપાજોના
શીરોમણી, રૂપબદ્ધ ભગવાન, પરમાત્માને વિશે યોગે હોવાનું નિશ્ચયાત્મક જાણીને; વચ્ચેના વખતમાં, જે અન-
ધો ઉદિવાદિકની વૃત્તિઓની ભાવ્યો વિગેરેથી જાણાતા હતા; તે સર્વે થકી વિરામ પામી મથા. ૩૩૫ ॥ છતાં જે-
પ કુભારનો ચાક તેને ફરવવાનું બંધ કર્યા પછી પણ, દેહલોક વખત સુધી રૂંધા કરે છે; તેની પેઠે જ એ મા-
માની વાસનાઓ રૂપ બિંમ દેહપટ્ટી મુકા થયેલા, રૂપબદ્ધ ભગવાનનો રચુગદેહ, તેના પૂર્વ સંસ્કાર થકી, અ-
ભિમાનતા આભાસવડે, પછીથી કેટલોક વખત સુધી આ પૃથ્વી ઉપર રજા કરતો હતો. ૩૩૫ ॥ અને તે કોક-
વેંક-કૂટક-અને દક્ષિણ કર્નાટક દેશમાં યદ્યપ્યપી ગયો હતો. ત્યાં દૃઢાચરના વનમાં, મોદમાં કેળિયાની મા-

ફક પથરો રાખીને, છૂટાવાળા મૂકેલો, અને જોડ વળવેલા જેવો, તે દેહ, વગર હાડકો જ રહેતો હતો. ૩૩૫ ॥
પછી વેગવાળા વાયુવડી વાંસ વસાઈને તેમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો કમ દાવાનળ ચારેકાર વાળાં; તે વનની સા-
થે જ તેમનો રચુગ દેહપણ, જળી ગયો. ૩૩૫ ॥ તેમના એ અરિતને સાંભળીને તથા તે ઉપરથી શીખામણ લેઈને,
કોક-વેંક-અને કૂટક દેશનો, અર્હત નામનો મેદ બુદ્ધિવાળો રાજા, કેળિયાગતો વધારો થવા ટાલે, મોદપામીને,
યોગીનો નિર્ભય સ્વધર્મ, વેદમાર્ગ છોડી દેઈને, યોગીની બુદ્ધિ થકી જ પાખંડ માર્ગ ચલાવશે. ૩૩૫ ॥ તથા કે-
ળિયાગમાં ભગવાનની માયાથી મોદપામેશા દુષ્ટ માણસો, વેદશાસ્ત્રમાં કહેલ પવિત્રતા અને સદાચારને છોડી
દેઈને; નહાવું નહીં-આચમન લેવું નહીં-મલિનતા રાખવી-માથા વિગેરેનાવાળા કેળેડી નાંખવા; વિગેરે દેવતા-
ઓનું અપમાન થવા સરખા નિયમોને યોગીની મરજી થકી જ રાખશે; તેમજ કેળિયાગમાં થકુ વધેલા અધર્મથી
બુદ્ધિનો નાશ થઈને તેઓ; વેદ-બ્રાહ્મણ-યજ્ઞો-પુરુષ ભગવાન વિષ્ણુ-અને તેમના બંધો આદિક સંબંધોની

રહેવાની થોડી, મહાપુરુષ રૂપથી કાનરાપણ રહેવાથી; તે અનિવૃત્ત શોભિતા સ્વરૂપમાં, તેમને રાજરોજ વધુ વધુ જાકિત થયા કરતી હતી. કુળા એ પ્રમાણે દળરો અને સામે વરસ રાજ્ય ક્યાં પછી ક્યાં થતી વિગમ પ્રાપ્તવાનો સમય થયો ત્યારે જાપણદાદી આશુ આલેક્ષ રાજ્યાદિક વિભાગ પ્રમાણે પુત્રોને વહેંચી આપીને, તથા તરૂં સંપત્તિઓના સ્થાનરૂપ ધરાદિનો ત્યાગ કરીને; પોતે હરિભગવાનના સ્થાન, પુત્રદાત્રમ એટલે દરિદ્રારમાં આસ્થા મળી. જ્યાં આવેલા પોતાના ભક્તજનોને ભગવાન, દયાગુપ્તાથી જેવી જેની છાન્ડા તેવા સ્વરૂપથી પ્રત્યક્ષ થઈને દર્શન આપે છે. ૥૮૮ એ પુત્રદાના આશ્રમને, એઉ તરૂંથી નાભિવાળાં ચક્રો દેખાડનારી ઉત્તમ નદી, જેનું નામ “ચક્ર નદી” અથવા “ગંડકા” છે; તે સર્વે તરફ પવિત્ર કરે છે. ૬૮૯ એ પુત્રદ રૂપિતા

આશ્રમના ઉપવનમાં ભરતી એકઠાજ રહીને, અનેક પ્રકારનાં દુઃખ-અનુભવો-નુભવો-અનુ-કંડ-મૂળ-વિચેરવડે પૂજન કરી, ભગવાનનું એકાંતિક આગ્રાહન કરવાથી વિવશદિકની હઝાએ થકા વિરામ પામીને; ઉપશમવાળા થઈ પરમ મુખ પામ્યા. ॥૧૦॥ ત્યાં સર્વકાળ એ રીતે ભગવાનનું પૂજન કરવાથી, વધેશ્વરા રોદ વડે તેમનું હૃદય પીંગળી જઈને શિથિલ થઈ જતું હતું આનંદના વેશથી સરીરનાં ફેવાડાં ઉભાં થતાં. અને વારંવાર કિંક્રાથી આંખોમાં રોદનાં આંસુ આવેને જ્ઞેતાની શક્તિ રોકાઈ જતી. એમ પોતાને પ્રીતિ આપનારા ભગવાનનાં સત્તાં ચરણાર્ચિના ધ્યાનથી; વધેશ્વરા ભક્તિયોગવડે ચારેકરે ફેલાતા આનંદના ઉડા ધરામાં બુદ્ધિ બુદ્ધી જવાથી તેમને થતું હતું અને પોતાને કરવાની ભગવાનની પૂજનનું સ્મરણ પણ રહેતું નહતું.

पुविरचितांगक्रियेष्वपूर्वपरत्क्रियाफलधर्माख्यं परे ब्रह्मणियज्ञपुरुषे सर्वदेवतालिङ्गानां मंत्राणामर्थनियामकतया साक्षात्कर्तरि परदेवतायां भगवति वास्तुने च एव भावयमान आत्मनै पुणमृदितकषायो हविष्वध्वर्युभिर्गृह्यमाणेषु सयजमानो यज्ञभाजो देवास्तान्पुरुषान् यवेष्वभ्यध्यायत् ६ एवं कर्मो बभूव विशुद्धसत्त्वस्यांतर्हृदया क ह्यह्यहिरै ब्रह्मणि भगवति वासुदेवे महापुरुषरूपोऽपलक्षणे श्रीवत्सकौस्तुभवनमालाऽरिदरगदादिभिरुपलक्षिते निजपुरुषहल्लिखितेनात्मनि पुरुषरूपेण विरोचमान उच्चैस्तरांभक्तिरनुदिनमेधमानरयाऽजायत ॥ ७ ॥ एवं वर्षायुतसहस्रपर्यं तावत्सिद्धार्थं दिर्घाणावसरोऽधिभुज्यमानं स्वतनयेभ्योरिदं पितृपैतामहं यथादायं विभज्य स्वयं सकलसंपन्निकेतात्स्वनिकेतात्पुलहाश्रमं प्रवव्राजयत् तत्र वाव भगवान् रिरिद्यापितत्रत्यानां निजजनानां वात्सल्येन संनिधाप्यते इच्छारूपेण ॥ ८ ॥ यत्राश्रमोऽहं गच्छाम्यतो नाभिभिर्दृष्टं चैश्वर्यं नदीनामसरित्स्वरासः तः पवित्रीकरोति ॥ ९ ॥ तस्मिन्वावकिलस एकलः पुलहाश्रमोपवने विविधकुसुमकिसलयतुलसिकांऽनुभिः कंदमूलफलोऽपि रैश्च समीहमानो भगवत आराधनं विविक्तउपरतविषयांभलाष उपेतो पशमः परां निर्दृतिमवाप ॥ १० ॥ तयेत्यमविरतपुरुषपरिचर्यं या भगवति प्रवर्धमानानुरागभरद्भुतहृदयशैथिल्यः प्रहर्षवेगेनात्मन्युद्विद्यमानरोमपुलककुलक औत्कण्ठ्यप्रवृत्तप्रणयबाष्पनिरुद्धावलोकनयन एवं निजरमणारुणचरणारविंदानुश्रानपरिचितभक्तियोगेन परिष्कृतपरमाल्हादगंभीरहृदयहृदावगाढधिषणस्तामपि क्रियमाणां भगवत्सपर्यायसंस्मार ॥ ११ ॥ इत्थं धृतभगवद्गतयेणेयाजिनवाससाऽनुसवनाभिषेकार्द्रकपिशकुटिलजटाकलापेन च विरोचमानः सूर्यर्चाभगवंतं हिरण्मयं पुरुषमुज्जिहाने सूर्यमंडलेऽभ्युपतिष्ठन्नेतदुहोवाच ॥ १२ ॥ परोरजः सवितुर्जातवेदो देवस्य भर्गो मनसे दंज जान ॥ सुरेतसादः पुनराविश्य चष्टे संगृध्राणं नृषदिंगिरामिमः ॥ १३ ॥ इ० भा० म० पं० भरतचरित्रे भगवत्परिचर्यायां सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ श्रीशुक० एकदा तु महानद्यां कृताभिषेकनैयमिकावश्यको ब्रह्माक्षरमभिगृणानो मुहूर्तत्रयमुदकांत उपविवेश तत्र तदाराजन्हस्तिणीपिपासया जलाशयाभ्याशमेकैवोपजगाम तया पेपीयमान उदकेतावदेवा विदूरेण नदतो मृगपते रुद्रादेलोकभयंकर उदपतत् ॥ १ ॥ तमुपश्रुत्य सामृगवधूः प्रकृतिविक्रवाचकितनिरीक्षणा सुतरामपि हरिभयाभिनिवेशव्यग्रहृदया पारिप्लवट्टिरगततृपाभयात्सहसैवोच्चक्राम ॥ २ ॥ तस्याउत्पतंत्या अंतर्वन्या उरुभयावगलितो यो

૧૧૧૩ ત્યારે એ ભગવાનના પ્રાને ખારણુ કરેલા અને મૃગચર્યથી તથા પ્રત્યેક સમયે નદાવાને લીધે જાંબી-પંચિણી-અને વાંકી જટાથી શોભતા ભરતજી, પ્રાતઃકાળમાં સૂર્ય મંદ્રણ કપર નીકળી આવતાં, તેની સામે કબા સ્થીને, તેમાં રહેલા સોના સરખા તેજાવાળા નારાયણ ભગવાનની આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરતા હતા કે.
 ૧૧૨૩ “પ્રકૃતિથી ષટ-કર્મોનાં ફળ આપનાર-શુદ્ધિને ગતિ આપનાર-ગન ધરીજ જગતને સ્વજનાર-અને અલેલા જગતનાં વ્યવસ્થાથી રૂપથી પ્રવેશ કરીને તૃપ્તિવાળા હોયોને ચૈતન્ય શક્તિથી પાળનાર, જે સર્વદેવ આત્મારૂપ ભગવાન છે; તેમજુલું હું સરણ લેઉંછું. ૧૧૩૩ છતિથી-બ્રાહ્મણાંસકું સાતમેા અધ્યાય સંપૂર્ણાગ્નિ
 અધ્યાય ૮ મેા. શ્રીશુક-એક દિવસે ભરતજીએ મહા નદીમાં નાહીને આપસ્યક ગિયમિત કર્યું

કરના પછી ૭ થી ૨૫ પાણીમાં બેશાને અક્ષર અક્ષરના વગ કરના હતા. ત્યારે હું ગળ, તરશી થયેલી એક હરણી નદીની નજીક આવીને તેનું પાણી પીવા લાગી. તેજ દાણે લોકને બચાવવા આવેલી નજીક માંજ, એક સિંહે મળના કરી. ૩૩૩ તે સાંભળવાથી, ચિન્દણ સ્વભાવની અને ચારે તરફ જોતી તે હરણીના હાથમાં, સિંહની બીક પેસી ગઇ; અને તે થડી તે દુખી થયેલીની દૃષ્ટિ બચી ગઇ. અને તેથી તરસ છોડ્યા પેઢેલાંજ તેણીએ બીકને લીધે નદીના સામા કીનારા તરફ ઠેક આરી. ૩૩૩ ત્યારે તે માબણી હોવાથી કુદકે મારતાં ધણી બીકથી તેના ગાબ જગાડવામાં થઇને એની દારથી નીકળીને વેડેતા પાણીમાં પડ્યો. ને તે દારીથી, મળવાન-ટેકન-બીકથી થયેલી પીડા-અને પેતાના યોગથી વચ્ચી પડી હતી; એ સર્વે કારણે એમાં

બાળક, રૂપિના છાંદસની પેઠે, પોતાની રમત તુરત અંધકરીને, નિશ્ચય થઈને બેસી જતો હતો. ॥૧૪॥ અરે આ બાળકાદી પૃથ્વીએ ક્યું તપ કર્યું હશે. કે જે નમ્રતાવાળા એ કાળિયારના પુત્રની હૃદય-ચુંદર-સુખદા-થી-અને કુણી અરિઓવાળા પગનાં પગલાંની હારથથી, ચારે કોર શોભી રહીને; હું કે જે એ મૃતના યાગક રૂપ મિલકતથી રહિત, અને દુઃખીહું તેને, તેની એ મિલકતનો માર્ગ ખતાવે છે. અને પોતે સ્વયંતથા મોક્ષને ઇચ્છનારાદિને લોકોને યજ્ઞ કરવાના રથાનકરૂપ થઈ છે. ॥૨૦॥ કદાચિત અનાથ ઉપર પ્રાંતિરાખનારા ચંદ્રમા; એ મારા આશ્રમથી બૂલા પડેલા, અને મુદ્ધમાના દીકરા દરીશુ યાગમૃત; દયા લાવીને, સિંદના બચથથી ર-સણ કરતા હશે શું. ॥૨૧॥ અને પુત્રવિયોગના સંતાપ રૂપી દાવાનળની ઝાળથી તપેલા મારા હૃદય કમળને, એ હરણીપુત્ર પાછો આવીને, પોતાના થુંકના સીતળ-શાંત-અને રોહથી બરેલા અમૃત જેવા છાંટાઓથી, દંડક

આપશે શું. ॥૨૨॥ આવી રીતના અધર્મિત મનોર્થથી વ્યાકુળ થયેલા હૃદયવાળા, એ યોગી અને તપસ્વી બ-રતજીને, હરણના બચાગે જન્મતા પોતાના પ્રારબ્ધેજ, યોગયથી અને ભગવાનના પૂજન થકી પણ, બંધ કરી નાંખ્યા. નહીંતો જે ભરતરાગ; જેમનો ત્યાગ ન થઈ શકે, એવા પોતાથીજ ઉત્પન્ન થયેલા પુત્રાદિકને પણ, મોક્ષના શત્રુ રૂપ સમજીને તજી આપ્યા હતા; તેમને હરણના બચાગાં આશક્તિ થાયજ કેમ. પછી એ રીતે હરણના બચાગું પોપણુ-પાલન-પ્રણયન-અને લાલન કરવામાં લાગી રહેલા બરતજીને; ઉદરના દર ઉપર સાપ આવવાના સરખો-ટાલ્યો ન ટળે એવો-અને વિકરાળ વેગવાળો કાળ, આવી પડેલ્યો. ॥૨૩॥ અને ગરણુ સમયે પણ, એ હરણુનું બચ્ચું પડખામાં બેસીને, દીકરાની પેઠે દલગીર થતું હતું; તેને જોયા કરના, બરત-જીનું મન તેમાંજ રહ્યું. તેથી પોતાનું શરીર, અને એ હરણુના બચ્ચા સાથેનો પોતાનો એવો સંબંધ. છૂટી

॥૧૭॥ કે. જે. જ્ઞાયામાંમૃષાસમાધિના આર્મીલિતદશંપ્રેમસંરંભેણ ચકિતચકિત આદૃત્યષ્ટપદપરુષાવિષાણાઃ પેળલુઠતિ ॥૧૮॥ આસાદિતહવિ
 વિવર્હિવિદૂષિતેમયોપાલબ્ધોભીતભીતઃ સપદ્યુપરતરાસઋષિકુમારવદવહિતકરણકલાપઆસ્તે ॥૧૯॥ કિંવા અરે આચરિતંતપસ્તપસ્વિન્યા
 ડનપાર્યા પમવનિઃ સવિનયઃ આસારતનયતનુતરસુભગશિવતમાસ્તરસ્તુરપદપંક્તિભિર્દ્રવિણવિધુરાતુરસ્યકૃપણસ્યમમદ્રવિણપદર્વીસૂચયંત્યા
 ત્માનંચસર્વતઃકૃતકૌતુકંદ્વિજાનાંસ્વર્ગાપવર્ગકામાનાં દેવયજનંકરોતિ ॥૨૦॥ અપિસ્વિદસૌભગવાનુદુપતિરેનંમૃગપતિભયાન્મૃતમાતરંમૃગ
 બાલકંસ્વાશ્રમપરિશ્રમનુકંપયાકૃપણજનવત્સલઃ પરિપાતિ ॥૨૧॥ કિંવાત્મજવિશ્લેષજ્વરદવદન શિશ્વામિરુપતપ્યમાનઃ ક્ષણશ્ચલ્લિ
 ત્તીકંમામુપસૃતમૃગીતનયંશિશિરશાંતાનુરાગગુણિતનિજવદનસલિલામૃતમયગમસ્તિમિઃસ્વધયતીતિચ ॥૨૨॥ એવમઘટમાનમનોરથાકુલહ
 વપન્નદારસ્ત્રાપાસેનસ્વારબ્ધકર્મણાયોગારંભણતોવિશ્નંશિતઃ સયોગતાપસોભગવદારાધનલક્ષણાચ્ચકથમિતરથાજાત્યંતરણકુળકાસં
 ગઃસાક્ષાન્નિઃશ્રેયસપ્રતિપક્ષતયા પ્રાકપરિત્યક્તદુસ્ત્યજહદયાભિજાનસ્યતસ્થૈવમંતરાં વિહૃતયોગારંભણસ્યરાજર્વેર્ભરતસ્યતાવન્ગાર્મકપો
 ષણપાલનપ્રીયનલાલનાનુષંગેણાવિગણયત આત્માનમહિરિવાસ્તુવિલંદુરતિક્રિમઃકાલઃકરાલરમસઆપદ્યત ॥૨૩॥ તદાનીમપિપાર્શ્વવર્તિન
 માત્મજમિવાનુશોચંતમભિવીક્ષ્યમાણો મૃગેવાભિનિવેશિતમનાવિસૃજ્યલોકમિમંસહમૃગેણકલેવરંમૃતમનુનમૃતજન્માનુસ્મૃતિરિતરવન્મૃગ
 શરીરમવાપા ॥૨૪॥ તત્રાપિહવાઆત્મનોમૃગત્વકારણંભગવદ્ગ્રાધનસમીહાનુભાવેનાનુસ્મૃત્યશ્ચુશમતપ્યમાનઆહ ॥૨૫॥ અહોકષ્ટંભ્રષ્ટોઽ
 હમાત્મવતામનુપયાદ્યદ્વિમુક્તસમસ્તમંગસ્યવિવિક્તપુણ્યારણ્યશરણસ્યાત્મવતઆત્મનિસર્વેષામાત્મનાં ભગવતિવાસુદેવેતદનુશ્રવણમનનસંકી
 ર્તનારાધનાનુસ્મરણાભિયોગેનાશૂન્યરકલયામેનસમાવેશિતંમમાહિતંકાત્સ્ન્યેનમનસ્તત્પુનર્મમાબુધસ્યારાન્મૃગસુતમનુપરિસુસ્ત્રાવ ॥ ૨૬ ॥
 હત્યેવંનિગૂઢનિર્વેદોવિસૃજ્યમૃગીમાતરંપુનર્ભગવલ્લેખમુપશમશીલમુનિગણદયિતંશાલગ્રામંપુલ્લહુલ્લાશ્રમંકાલંજરાત્પત્યાજગામ ॥૨૭॥
 તસ્મિન્નપિકાલંપ્રતીક્ષમાણઃ સંગાચ્ચશ્ચમુદ્વિગ્નઆત્મસહચરઃ શુષ્કપર્ણતૃણવીરુધાવર્તમાનોમૃગત્વનિમિતાવસાનમેવગણયન્મૃગશરીરંતીર્થો

ગયા પછી પણ, પામર માણસની પેઠે તેમનો હરણનોજ અવતાર થયો; પરંતુ તેમને પૂર્વ જન્મનું સ્મરણ નાશ પામ્યું નહીં. ॥૨૪॥ એટલે ભગવાનનું આરાધન કરવાના પ્રબાવથી, તેમને એ જન્મમાં પણ, પોતાને હરણનું શરીર મળવાના કારણેજ, સ્મરણ રહીને, તેમણે ધણેજ પ્રતાપે કરીને કહ્યું કે ॥૨૫॥ “ અરે શુંકું થયું, હું આત્મજ્ઞાનીઓના માર્ગે થકી પડી ગયો; સઘળા સંગેતો ત્યાગ કરીને એકાંત અને પવિત્ર અરણ્યમાં રહી, હું સર્વ પ્રાણી માત્રના આત્મા, વાસુદેવ ભગવાનનું શરણ લેઈને, તેમનું શ્રવણ-મનન-કીર્તન-આરાધન-અને સ્મરણમાં લાગી રહેવાપડે: સાવધાનપણથી મારા સઘળા પડોર ભગવાનમાં મન રાખવામાંજ જતા. પણ મારું એ સઘળુંજ મુખપણથી હરણના બચાવડે, વહ્યું ગયું છે.” ॥૨૬॥ આ રીતના છાંટા વૈરાગ્યથી, પોતાની મા હરણીને એ કાલેજર પવનમાં પડી ચૂકીને, પોતે ફરીવાર; સાંતિષ્પ શીંગવાળા મુનિઓને પ્યારાએ

પુલત્ય અને પુલહ રૂપિઓના આશ્રમેવાળા, “સાલગ્રામ” નામનાં ભગવાનના ક્ષેત્રમાં આવ્યા. ॥૨૭॥ અને ત્યાં પણ કોઈને સંગ થઈ જતા થકી, ઘણા બીકીના અને ક્રોધે પામતા તે એકલાજ ફરવા લાગીને, સૂકાં પાદડાં-વાસ-અને વેળા આદિ બાંધને ગેદેલા લાગ્યા. તથા એ હરણુના શરીરનો કાળ કપારે આવે, તેની વાટ જોતા દિવસાદિકને મણનાં મણનાં; તે શરીરને એ (તીર્થ ચક્રનદી)ના પ્રવાહમાં વચે ઉભા રહીનેજ તજી દીધું. ॥૨૮॥ કિતિશીઠ ભા. પાં. ૨૬૦ આદ્યો અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥૨૮॥

અધ્યાય. ૯ ભા. - શ્રીશુક - પછી, કોઈ અંશિકુળના શમ-દમ-નય-વેદાધ્યયન-દાન-સંતોષ-સદ-નતા-નિંતા-જ્ઞાન તથા દૃષ્ટિ રહિત પણ, આદિ શુભોવાળો, અને આત્મજ્ઞાનના આનંદને પામેલો, કિતમ આ-લણ; જેને પ્રથમની વ્યાપકીમાં પોતાના સરખાજ શીંગ-રૂપ-અને ઉદારતા તથા આચરણ અને અધ્યયનવા-

જા, નવ દીકર થયેલા હતા; તેને નવી અછરીમાં આવેલા બેઠામાં, પુત્રરૂપે. એ ધરમ ભગવતી અને શબ્દ
ઓમાં શ્રેષ્ઠ તથા હરીજના સરીરને છોડી દેનારા ભરતજી: આજણુ પછાને પામીને આવતયા. ॥૨-૨૩ ॥ અને
જાં પછુ પોતાના સંબંધીઓ આદિના સમ થયા થકી કુટુંબ પામીને, જીવનજો થકી કરીધી પછુ, પોતાનો
ધાન થયાની આજ્ઞાથી: અને ભગવાનના અનુકરણે, પોતાના પૂર્વજનોનું સ્મરણ રહેવાથી તે, પોતાનું સ્વ-
રૂપ ભેડાને, ૧૨-૬-મત-આપજી-અને ભેડે-દેખાડીને, કમનાં બંધનોને મટાડનાર સ્મરણ અને કીર્તનવાળા,
હરિભગવાનનાં બેઠામાં પડેનું અને તેમનાં મુજી આદિકનુજ, મનવડે ધ્યાન કરવા લાગ્યા. ॥૩૩ ॥ પિતાએ પુ-
ત્રને શીખવવું જોઈએ, એવા આજ્ઞાથી: પુત્ર ઉપરના સ્નેહવાળા મનથી, તેને સમાવતેન સ્વીના સંસ્કારો સા-

અ વિધિ પ્રમાણે આપવાને હસારે: તે આજ્ઞાએ, પોતાના આવા ડીકરને પછુ, જનોન દેખે: તે પછી સૌથ
અને આચરન વિગેરે, તેને નહીં મમતા કર્મોના નિયમો પછુ શીખવ્યા. ॥૪ ॥ પરંતુ તે નિયમાદિકની
મરતડ મરતડ, પિતાની સમજામાં નહીં શીખેલાની પેરે તે કરતો હતો: તથા વેદ શીખવાની શરૂઆતમાં
શીખવાની ત્રિપદી એટલે બ્યાહનિ-પ્રણવ-અને સીર સહિત, માયત્રી: વસંત અને મીઝમ બે રતુના ચાર
માસમાં થયો પછુ, તે આજણુ તેને પરાયર સ્વરહિકના શુદ્ધ કચાર સાથે, શીખવી શયો નહીં. ॥ ૫ ॥
તો પછુ પુત્ર ઉપરના સ્નેહ વાળા મનથી, પોતાનો પુત્ર આવો હોવા છતાં પછુ: તેને સૌથ અધ્યયન-વત-નિ-
યમ-અને ગુરૂ તથા અગ્નિની સેવા આદિ ઉપકૃતિઓ અજાચરીના નિયમોના અસુખ શીખવાનું જોઈએ: એવા

દકલ્લિન્નમુત્સર્જ ॥૨૮ ॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ પ ૦ મરતચરિતે અષ્ટમોઽધ્યાય: ॥૮ ॥ શ્રીશુક ૦ અથકસ્યચિદ્વિજવરસ્યાંગિર: પ્રવરસ્યશમદમતપ:સ્વા
ધ્યાયાધ્યયનત્યાગસંતોષતિતિક્ષાપ્રશ્રય વિદ્યાઽનસૂયાત્મજ્ઞાનાનંદયુક્તસ્યાત્મસદૃશશ્રુતશીલાચારરૂપો દાર્યગુણાનવસોદર્યા અંગજાબભૂર્મિ
થુનંચયવાંયસ્યાં ગર્યાયાં ॥૧ ॥ યસ્તુતત્રપુમાંસ્તંપરમભાગવતંરાજર્પિપ્રવરંભરતમુત્સર્જ્યપ્રાણાદિંચરમશરીરેણવિપત્વંગતમાહુ: ॥૨ ॥ તત્રાપિસ્વ
જનસંગાજ્ઞપ્તશમુદ્વિજમાનોભગવત: કર્મબંધવિધ્વંસનશ્ચ વળસ્મરણગુણવિવળ્લપ્તપ્રાણદિંદ્યુપાલંડ્રજ્ઞાવિદધદાત્મન: પ્રતિધાતમાશંકમા
નોભગવદનુગ્રહેણાનુસ્મૃતસ્વપૂર્વજન્માવલિરાત્મા નમુન્મત્તજડાંધવધિરસ્વરૂપેણદર્શયામાસલોકસ્યા ॥૩ ॥ તસ્યાપિહવાઆત્મજસ્યવિપ્ર: પુત્રસ્તે
હાનુબદ્ધમનાઆસમાવર્તનાત્સંસ્કારાન્યયોપદેશં વિદધાનઉપનીતસ્યચપુન: શૌચાચમનાદીન્કર્મ નિયમાનનભિપ્રેતાનપિસમાશિક્ષયત્અનુ
શિષ્ટનહિભાવ્યંપિતુ: પુત્રેણેતિ ॥૪ ॥ સચાપિતદુહપિતૃસન્નિધાવેવાસધીર્ચીનમિવસ્મકરોતિહંદાંસ્યધ્યાપયિષ્યન્સહવ્યાહતિભિ: સપ્રણવશિર
શ્ચિપદીસાવિત્રીગ્રેષ્મવાસંતિકાન્માસાનધીયાનમપ્યસમવેતરૂપંગ્રાહયામાસ ॥૫ ॥ એવંસ્વતનુજઆત્મન્યનુરાગાવેશિતચિત્ત: શૌચાધ્યયનત્ર
તનિયમગુર્વનશુશ્રૂષણાદ્યોપકુર્વાણકર્મોપ્યનાભિયુક્તાન્યપિસમનુશિષ્ટેનભાવ્યમિત્યસદાગ્રહ: પુત્રમનુશાસ્યસ્વયંતાવદનધિગતમનોરથ:
કાલેનાપ્રમત્તેનસ્વયંગૃહૈવપ્રમત્તઉપસંહત: ॥૬ ॥ અથયવીયસીદ્વિજસતીસ્વર્ગર્મજાતંમિથુનં સપત્ન્યાઉપન્યસ્યત્પ્રાણાદિંદ્યુપાલંડ્રજ્ઞાપતિલોક
મગાત્પિતર્યુપરતેઆતરણમતત્પ્રભાવવિદસ્ત્રય્યાં વિદ્યાયામેવપર્યવસિતમતયોનપરવિદ્યાયાંજડમતિરિતિ આતુરનુશાસનનિર્બંધાદ્યવૃત્સત
॥૭ ॥ સચપ્રાકૃતેર્દ્વિપદપશુભિરુન્મત્તજડબધિરેત્યભિમાપ્યમાણોયદાતદનુરૂપાણિપ્રભાષતેકર્માણિસચકાર્યમાણ: પરેચ્છ્યાકરોતિવિષ્ટિતોવે
તનતાવાયાઞ્ચર્ચીયસ્તુયાવો પસાદિતમલ્પંબહુમિષ્ટંકદન્ત્રવાઽભ્યવહરતિપરંનેંદ્રિયપ્રીતિનિમિત્તં ॥૮ ॥ નિત્યનિવૃત્તનિમિત્તસ્વસિદ્ધવિશુદ્ધાનુ
મવાનંદસ્વાત્મલાભાધિગમ: સુખદુ:સ્વયોર્દ્વિનિમિત્તયોરસંભાવિતદેહાભિમાન: ॥૯ ॥ શીતોષ્ણવાતવેષેષુદ્યુષ્માદ્યાનાવૃતાંગ: પીન: સંહનનાંગ: સ્થં
ઢિલ: વેશનાનુન્મર્દનામજનરજસામહામણિરિવાનભિવ્યક્તબ્રહ્મવર્ચસ: કુપટાત્તકટિરુપવીતેનોરુમણિણાદ્વિજાતિરિતિબ્રહ્મબંધુરિતિસંજ્ઞયા
અતજ્ઞજનાવમતોવિચચાર ॥૧૦ ॥ યદાતુપરતઆહારંકર્મવેતનતર્હિમાન:સ્વભ્રાતૃભિરપિકેદારકર્માણિનિરૂપિતસ્તદપિકરોતિકિંતુનસમ

આજ્ઞાથી, તે તેને શીખવવામાં મડયો રહ્યો. પછુ ધરમાં ગાદી રહેલા તે આજણુને એ મનોરથ પૂરો થતા
રહેલાં અપ્રમત્ત હોય, તેને આટાથી નાંખ્યો. (અર્થાત તેનું મોત થયું) ॥૧૦ ॥ પછી એ આજણુની નાની
ઓ પોતે જોયા બેઠામાં બસામણ પોતાની શોકને કરીને, પોતે પતિની પાછળ સતી થયને પતિના સા-
કેને પામી. અને પિતાના મરણ પછી, જડભરતના પ્રભાવને નહીં જાણનારા, અને આત્મ જ્ઞાની વિદ્યાથી
અભ્યાસ, તથા વેદ ગ્રંથોમાં ખતાવેલ કર્મ કાંડની વિદ્યામાં લાગેલી શુદ્ધવાળા, તેના બાહ્યોએ: એતો જડછે,
એમ સમજીને, એને મણ્ડવવાને આજ્ઞા છોડી દીધી. ॥૭ ॥ પછુ સરખા માણસો એ જડ ભરતને વેલો-૧૨૩-
બેઠો-વિગેરે કહેતા: ત્યારે તે પછુ તેમને સાચું એ રીતે જ કહેતા હતા. અને પારકી છત્રાથી, મૂલથી, અ-
થવા વેલથી, પછુ તે, કામ કરતા હતા. અને એમ મૂલના બદલા થકી-શીખ માગવાથી-અથવા ચદ્મજથી

મુજેલું: થોડું-ધાડું મીઠું અથવા ખરાબ અત: જે કાંઈ મળી આવે તેને, હરિઓને શરૂ કરવાના કારણ પિ-
તાના કૃતમ જાણીને: તે બાદ જતા હતા. ॥૮ ॥ અને કાંઈ પછુ કારણ પિતાના પદ્મજાથી પ્રાપ્ત થયેલા, તથા
દમેશને માટેના પોતાના આત્મ સ્વરૂપના આનંદના શુદ્ધ અનુભવ વડે: તે, હરોના કારણથી અને દેહાદિકને
વિશેષા અભિમાન થકી સહિત થયા હતા. ॥૯ ॥ તથા: તાડ, તડકો, વાધુ, અને વસ્ત્રાદિમાં: ખુરે શરીરે જા-
ગદની પેરે કરતા-પુટ અને મળતૂન અંગોવાળા-ધરતી ઉપર સૂવાથી, મરદન ન કરવાથી, અને ન નહાવાથી
લાગેલી ધુજાથી, વગર સાર કરેલા મળિની પેરે, નહીં પકામતા જાડ તેજવાળા- ખરાબ થયેલું લૂપડું તથા
જનોનું કમરે વિટાવેલા-અને તેમને નહીં જાણનારા માણસો થકી અપમાન સહિત જાડ બંધુ અને નામનો
આજણુ વિગેરે નામેથી બોલાતા:-ને, કરવા કરતા હતા. ॥૧૦ ॥ પછી તેમને કામ કરવાના બદલામાં આવતું

ભેના દેખાને, તેમના બાધઓએ તેમને, ડાંગેરના કપારકાનું રક્ષણ કરવાને શખ્યા. ત્યાં પણ તે સમ કે વિષ-
મ, અને કમી ભાસતી, થઈ જવાનું ન બાળીને, કામજ કરવા લાગ્યા. અને જોખાની કણકા-જોખા-જોતરાં-
સહેલા અડદ, અને બજેલાં અમ વિગેરે જે કાંઈ મળે, તેને અમૃતની પેઠે ખાઈ જવા લાગ્યા. ॥૧૧॥ પછી
એક એક ચોર લોકના રાજાએ પુત્રની કામનાથી બદકાળી માતાને પુરૂષ પશુ-ચક્રાવવાને માનેલો હતો. ॥૧૨॥
તેનો (પુરૂષ) પશુ દેવયોગથી નાસી જતાં, તેના નોકરો અંધારી રાતમાં મધ્ય રાતે તેના શોધ માટે ચારે ત-
રફ દોડા દોડ કરતાં, તે હાથ લાગ્યો નહીં; અને આ અગિરા કુળના મુખ્ય પુત્ર (જડભરત) ડાંગેરના કપાર-
કાનું, હરણ અને વસક આદિ થકી રક્ષણ કરવાને માટે ખડી ચોકી કરતા, દેવ યોગથી અકસ્માત તેમના
જોવામાં આવ્યા. ॥૧૩॥ ત્યારે તેનાં નિર્દોષ લક્ષણો જોઈને, એવડે પોતાના પ્રાણીનું કામ થશે એમ માનીને,
તેને દોરડાવતે બાંધી, રાજ થતા હસતે મોઢે ચંડીકાના મંદિરમાં લેઈ ગયા. ॥૧૪॥ પછી તે ચોર લોકોએ

તેમની રીતી પ્રમાણે, તેમને નવરાત્રી-નવાં વજ્ર પેઢેરાત્રી-પરેણાં, ચંદન, માળા, અને નિલક વગેરેથી રાજમારી
તથા જમાડીને; ધૂપ-દીપ-ફૂલ-શાળ-કુપલીયાં-જવારા-શળ-અને નૈવેદ્ય સહિત, દિસા કરવાને માટે; માથા-
રુતિ-મુદંગ-અને કોલના મોટા અવાજ કરતા કરતા, એ પુરૂષ પશુને (જડભરતને) બદકાલી સાથે લેઈ
જઈને, મેસાડયા. ॥૧૫॥ પછી એ ચોર લોકના રાજાએ, પુરૂષ પશુના ભેદી રૂપ આસવથી, બદકાળી દેવીને
તમ કરવા સારું, દેવીના મંત્ર થકી મંત્રણી, મહા વિકરાળ અને ધાર વાળી, તરવાર ઉપાડી. ॥૧૬॥ આ રીતે
રજો યુધ્ધ વાળા સ્વભાવના, અને પોતાની મેળે આવળે મારેને ચાલી રમતની પેઠે દિસા કરવાના, એ ચોર
લોકો; આહાજુના કુળને તુચ્છ ગણીને; સર્વ પ્રાણી માત્રના સુંદર-વૈર રહિત-ભગવાનની સાક્ષાત્ કળા રૂપ-અને
પરબ્રહ્મ સ્વરૂપ-એવા તે બ્રહ્મ રૂપિના પુત્રની દિસા, કે જેને માટે દિસક શાસ્ત્રોમાં પણ; સંમતિ આપેલી
નથી; તે થતી જોવાથી, તથા ન સહન થાય એવા તેના અત્યંત બ્રહ્મ તેજથી, પોતાનું શરીર બળવા લાગ્યાં

વિષમન્યૂનમાર્થકમિતિવેદકળાપિણ્યાકફલીકરણકુલ્નાશ્ચાલીપુરીષાદીન્યપ્યમૃતવદમ્યવહરતિ ॥૧૧॥ અથકદાચિત્કાશ્ચિદ્વૃષલપતિર્ભદ્ર
કાલ્યૈપુરુષપશુમાલમતાપત્યકામઃ ॥૧૨॥ તસ્યહૃદૈવમુક્તસ્યા શોઃપદવીતદનુચરાઃપરિધાવંતોનિશિનિશીયસમયેતમસાવૃતાયામનધિગતપ
શવઆકસ્મિકેનવિધિનાકેદારાન્વીરાસનેનમૃગવરાદિભ્યઃસંરક્ષમાણમંગિરઃપ્રવરસુતમપશ્યન્ ॥૧૩॥ અથતણમનવચલક્ષણમવમૃદ્યમ
તૃકર્મતિજ્યાતેપત્યપાતાલજાશનયાચંડિકાગૃહમુપનિન્યુર્મુદાવિકસિતવદનાઃ ॥૧૪॥ અથપણયસ્તંસ્વવિધિનામિષિષ્યાહતવાસસાચ્છાદ્ય
મૂષણાલેપત્રવિતલકાદિભિરુપસ્કૃતંભુક્તવંતંધૂપદીપમાલ્પલાજકિસલયાંકુરફલોપહારોપેતયા વૈશસસંસ્થયામહતાગીતસ્તુતિમૃદંગપણવ
ઘોષેણચરુષપશુમદકાલ્યાઃપુરતઉપવેશયામાસુઃ ॥૧૫॥ અથવૃષલરાજપણિઃ પુરુષ શોરત્ત્રાસવેનદેવીભદ્રકાર્ણીયક્ષમાણસ્તદભિર્મંત્રિ
તમસિમતિકરાલનિશિતગુણાદદે ॥૧૬॥ इतितेपावृषलानांरजस्तमःप्रकृतीनांधनमदरजउत्सिक्तमनसांभगवतकलावीरकुलंकदर्थीकृत्यो
त्यथेनस्वैरविहरतां हिंसां वृद्धाराणां कर्मातिदारुणं यद्ब्रह्मभूतस्य साक्षाद्ब्रह्मर्षिसुतस्य निर्वैरस्य सर्वभूतसुहृदः सूनायामप्यननुमतमालंभनंतदुप
लभ्य ब्रह्मलक्ष्मा अतिदुःखहेणद्वंद्वहमानेनवपुषासहसोच्चचाटसैवदेवीभद्रकाञ्ची ॥१७॥ भृशममर्षरोषावेशरभसविलसितभ्रुकुटिविटपकु
टिलदंष्ट्राशूरेक्षणाटोपातिभयानखद्वद्वहंतुकामेवेदंमहाद्वहासमतिसंरंभेणविमुंचंतीततउत्पत्यपापीयसंदुष्टादितैदासिनाविवृक्कणशीर्ष्णा
गलात्त्रवंतमसृगासवमत्युष्णंसहगणेननिपीयातिपानमदविद्वलोच्चैस्तरांस्वपार्षदैःसहजगौननर्तचविजहारचशिरःकंदुकलीलया ॥१८॥
एवमेवखलुमर्दाभचारतिक्रमःकात्स्न्येनात्मनेफलति ॥१९॥ नवाएतद्विष्णुदत्तमहद्द्रुतंयदसंभ्रमःस्वशिरश्छेदनआपतितेऽपिविमुक्तदे
हाद्यात्मभावसुहृदहृदयग्रंथीनांसर्वसत्वसुहृदात्मनानिर्वैराणां साक्षाद्भगवता अनिमिषारिवरायुधेनाप्रमतेनतैस्तैर्भावैः परिरक्ष्यमाणानांत
त्पादमूलमकुतश्चिद्भयमुपसृतानांभागवतपरमहंसानां ॥२०॥ इ०भा०म०पं०जडभरतचरितंनामनवमोऽध्यायः ॥१॥ श्रीशुक०अथासिंधु

બદકાળી દેવી; પોતાની મૂર્તિને પડી ચૂકાને એકા એક તેમાંથી બહાર નીકળી પડ્યાં. ॥૧૭॥ અને પ્રાણી રીસ
તથા ક્રોધનો આવેશ થવાથી, કાડની કાળોની પેઠે, હેક ઉંચી ચઢી મથેલી ભગવેથી-વિકરાળ દાદોથી-અને
રાત્રી ચપલી આંખોથી; તે, અતિ ભયંકર આડંબરવાળા મોઢા વાળાં, દેખાવા લાગ્યાં. અને આખા ભગતનો
નાશ કરવાને ઇચ્છતાં હોય તેમ, અતિશય ક્રોધ કરીને, મોટા કડાકા થવાની પેઠે, અડખડા હસ્યાં. અને તરવાર
કુટી લેઈને, એ તરવાર વડેજ; એ દુષ્ટ પ્રાણીઓનાં માથાં કાપી નાંખી, તેમાંથી નીકળતો અત્યંત ઉંચા લો-
હી રૂપ શરત, પોતાના પાર્શ્વો સહિત માતાજીએ પીધા. અને તેના મદ થકી વિબહળ થઈને, પોતાના પા-
સંદોની સાથે ઉચ્ચસ્વરથી મારું-નામ્યાં; અને તેમનાં માથાંને ફડા કરીને રમ્યાં. ॥૧૮॥ એવી રીતે મહાત્મા
પુરૂષનું અતિ ક્રમણ કરવા રૂપ, કરેલો અભિચાર, સંપૂર્ણ રીતે પોતાનું જ બૂડું કરે છે; એવો નિશ્ચય છે.
॥૧૯॥ હે પ્રીક્ષિત, એવા દેહાદિક જડ પદાર્થોને, આત્મરૂપ માનવાની મન્યૂતબંધાઈ મથેલી હૃદયની ગાંઠને

છેદી નાંખેલા-સર્વ પ્રાણી આદિના સુંદર-વૈર રહિત-સાક્ષાત્ ભગવતી-અને ભગવાનના નિર્ભય ચરણાદિમાં
પસનારા-પરમ ભગવતી પરમદંસા; કે જેઓનું ભગવાન પોતાના (કાળરૂપ) સુદૃઢન ચક્રવડે, અને વખતો વ-
ખત બીજાં જરૂર પડતાં સાધનોથી પણ સંરક્ષણ કરે છે; તેવાઓને પોતાનું મારું કપાવાનો સમય આવે છે,
સારે પણ સંભગ થતો નથીજ. એ કાંઈ આશ્ચર્યની અમર મોટી વાત નથી. ॥૨૦॥ છત્રીશી ભાગવત ૧૦ પાં
રક ૦ નવમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૧૯॥

અધ્યાય ૧૦ શ્રી-શ્રીશુક-પછી સિંધુ અને સૌત્રીર દેહનો રાકુમણ રાજા, આલ્યો જતાં છક
મતિ નહીને કાંઠે, પાછળી ઉપાડવાને, ભોળનો શોધ, તે લોકના જમાદારે કરતાં, દેવના કરવાથી આ કલમ
આહાજુજ, તેના હાથમાં આવી ગયા. અને પુષ્ટ-ગુવાન અને મન્યૂત અજોવાળા દેવાથી; પ્રથમથી વેડે
પડેલાઓની સાથે, બાર ઉપાડવામાં, બળદ અને મધ્યાની પેઠે લાપક છે, એમ બાળીને તે જમાદારે, તેમને

પણ પદ્મ. ત્યારે એ કામ કરવાને પોતે યોગ્ય નહીં હતાં પણ, એ મહાભાગ્યે, રાદુમણી પાલખી ઉપાડીને આગળ માંડ્યું. ૥૨૥ પછી તે ઉત્તમ આદ્યજીની, એક એક બાજુ જોડલી ગતિ, જ્યારે બીજી આલનાશઓની સાથે મળતી ન આવી, ત્યારે વાંકી ઝુકી થઈ જતી પાલખી દેખીને રાદુમણી રાગ્યે, ઉપાડનારઓને કહ્યું કે: "હે ભાઈઓ: સારી રીતે ચાલો. પાલખી વાંકી થઈ ગય છે, એમ કેમ ચાલે છે? ૥૨૭ આ રીતનું રાગનું હપડાવાળું વચન આંખગચથી શિક્ષા થવાની બીકથી, બોલ્યોએ અચર કરી કે. ૥૨૮ હે નરદેવ, અમે મારફત નથી; અને તમારી આગા પ્રમાણેજ સારી રીતે પાલખી ઉપાડીને ચાલીએ છીએ; પણ આ, જેને હમણેજ કામમાં લીધો છે તે ગણતર ચાલતો નથી, તેથી એવી સાથે રહીને પાલખી ઉપાડીને ચાલવામાં અમે પણ નિબી શકીએ તેમ નથી, ૥૨૯ ત્યારે રાદુમણી રાગ્યે તે કંમલાનું બોલવું આંખગચે,

નકી કહ્યું કે: ધણાએ એમ મળીને કરવાના કામમાં, એક જણનો વાંક હોય તોપણ તેનો દોષ સર્વ સંખ્યાઓના કપર આવે છે, એ ખરું છે. પછી જુદા પુરોની સેવા કરનારો તે રાગ હોવા છતાં પણ; રાગ્યા-દિકના સંખ્યા થયેલી, રાગ્યુણી બુદ્ધિથી કોષ કરીને, અને બળ દેખાડીને; એ રાગ્યા બરાબર આગિતી પેટે, અહીંજ રપટ નહીં દેખાતા, જડ ભરતને મરકરીમાં કહેવા લાગ્યો કે. ૥૩૦ "અરે આનો મોટું દુઃખ: તું ધણેજ થાડેજ જાણે છે: લાંબા માર્ગમાં ધણીવાર થતાં તે એકલાએજ પાલખી ઉપાડી છે? તું જાણે તો તેમજ મળ્યાનું અંગેવાળો પણ નથી! અને ધરડપણથી દુઃખી થયેલો પણ છે. હે મિત્ર, તું આ બીજાઓના જેવા તો નથીજ! એ રીતે ધણી મરકરી કરીને સપડાવવા છતાં પણ; તે અહીં રચપ થયેલા અને રાગ્ય-ગુણ-કર્મ-તથા આશય, એટલે મહા ભૂતો-હિંચો-હિંચોના દેવતા-અને ચાર પ્રકારનું અંતઃકર્મ,

સૌવીરપતેરહૂગણસ્યવ્રજતદ્વશુમત્યાસ્તટેતત્કુલપતિનાશિવિકાવાહપુરુષાન્વેષણસમયેદૈવેનોપસાદિત: સદ્વિજવરઉપલબ્ધવૃષ્ણવાયુવાસંહ નનાંગોગોસ્વરવહુરંવોદુમલમિતિપૂર્વવિષ્ટિગૃહીતૈ:સહગૃહીત:પ્રસમમતદર્હુવાહશિવિકાંસહમહાનુભાવ:॥૧॥યદાહિદ્વિજવરસ્યેપુમાત્રાવલો કાનુગતેર્નસમાહિતાપુરુષગતિસ્તદાવિપમગતાંશિવિકાંરહૂગણઉપધાર્યપુરુષાનધિવહતઆહહેવોદાર:સાધ્યતિક્રમતકિમિતિવિપમમુહ્યતેયા નમિતિ॥૨॥ અથતર્હશ્વરવચ:સોપાલંભકમુપાકર્ણોપાયતુરીયાચ્છંકિતમનસસ્તંવિજ્ઞાપયાંબભૂવુ:॥૩॥ નવયંનરદેવપ્રમતાભવત્રિયમાનુ થા: સાધ્યેવવહામ:અયમધુનેવનિયુક્તોડપિનદ્રુતંવ્રજતિનાનેનસહવોદુમહવયંપારયામહિતિ ॥૪॥ સાંસર્ગિકોદ્દેષાદ્દુઃખકસ્યાપિસર્વેષાંસાંસર્ગિ કાળાંભવિતુમર્હતીતિનિશ્ચિત્યનિશ્ચિત્યકૃપણવચોરાજારહૂગણઉપાસિતદ્વોડપિનિસર્ગેણવલાત્કૃતર્હપદુત્થિતમન્યુરવિસ્પષ્ટત્ર પ્રતેજસંજાતવે દસમિવરજા:પદ્મમતિરાહ ॥૫॥ અહોકષ્ટંધ્રાતર્વ્યક્તમુરુપરિશ્રાંતોદીર્ઘમધ્યાનમેકાવકાહિવાન્સુચિરંપ્રાપ્તિપીવાનસંહનનાંગોરજસાચોપદ્રુ તોભવાન્સસ્રેનો એવાપરણેસંપ્રાપ્તિનિતિબહુવિપલબ્ધોડન્યવિદ્યાયા વિહિતદવ્યગુણકર્માશયસ્વચરમકલેવરેડવસ્તુનિસંસ્થાન વિશેષેડહંમમે ત્યનધ્યારોપિતમિથ્યાપ્રત્યયોત્રહ્યભૂતસ્તૂર્ણાંશિવિકાંપૂર્વવદુવાહ ॥૬॥ અથપુન:સ્વશિવિકાયાંવિપમગતાયાંપ્રકુપિતઉવાચરહૂગણ:કિમિદમ રેત્વંજીવન્મૃતોમાંકદર્થોકૃત્યભર્તૃશાસનમતિચરસિપ્રમતસ્યચતેકરોમિચિકિત્સાંદંડપાણિરિવજનતાયાયયાપ્રાપ્તિસ્વાંભજિગ્યસહિતિ ॥૭॥ એવંચ વદમપિમાપમાણં નરદેવાભિમાનંરજસાતમસાડુવિદ્દેનમદેનતિરસ્કૃતાશેષ: ગવત્પ્રિયનિકેતંપંડિતમાનિનંસમગવાન્પ્રાહ્મણોન્ન પ્રભૂ ત:સર્વભૂતસુહૃદ્ભ્રાંતેગેશ્વરચર્યાયામતિવ્યુત્પન્નમતિ:સ્મયમાનહવવિગતસ્મયહદમાહ ॥૮॥પ્રાહ્મણંત્વયોદિતંવ્યક્તમવિપલબ્ધંભર્તુ:સમેસ્યા ચદિવીરમાર:॥ ગંતુર્યદિસ્યાદધિગમ્યમધ્વાપીવેતિરાશૌનવિદાંપ્રવાદ:॥૯॥ સ્થૌલ્યંતદર્શ્યવ્યાધયઆધયશ્વસુતૃટ્મયંકલિરિચ્છાજરાચ ॥ નિ રુદ્ધિ:પુરહંમદ:શુચોદેહેનજાતસ્યહિમેનસંતિ ॥૧૦॥ જીવન્મૃતત્વંનિયમેનરાજત્રાદ્યંતવચદ્વિકૃતસ્યદૃષ્ટં ॥ સ્વસ્વામ્યભાવોધ્રુવર્હચ્યયત ત્યુચ્યતેડસૌવિધિકૃત્યયોગ: ॥૧૧॥ વિશેષબુદ્ધેર્વિવરંમનાકચપશ્યામિયન્નવ્યવહારતોડન્યત્ ॥ કર્હશ્વરસ્તત્રકિમીશિતવ્યંતથાપિરાજન્કરવા

એ વડે આચારી રચાયેલા જુદા શરીરને વિશે "હું અને મારું" ની મિથ્યા પ્રતિભાને તજેલા; એવા તે જડ ભક્તો, કાંઈ પણ ન બોલતાં પ્રયત્નથી પેટેજ પાલખી ઉપાડીને ચાલ્યા કહ્યું. ૥૨૯ ત્યારે પોતાની પાલખી ફરીથી વાંકી ઝુકી થવાથી, રાદુમણી રાગ્યે કોષ કરીને બોલ્યો કે: "કેમરે તું છતાં મૂંઝવણના અરેખો, હું, રચાણીનું વચન નહીં માળીને, મારું અપમાન કરે છે. તેથી તું મરકત કરનારને હું, પ્રાણીઓને યમ રાગ્યે આપવાની પેટે, શિક્ષા આપીશ; કે જ્યાં તું પોતાના અરા રચપમાં આવી જશે. (અર્થાત પાલખી ચાલશે.) ૥૩૦ એ રીતે યજ્ઞપથના અભિગમવાળા-રાગ્ય મદથી હકેલા-અને રાગ્યુણી તથા તમે ગુણથી પરાભવ પામેલા-એ રાદુમણી: આ ભગવાનના પ્રિય સ્વરૂપ, આદ્યજીનો પુરુષ તિરકાર કરીને, ધણું અધરિત બેસવા છતાં પણ; એ સર્વ પ્રાણી માનતા સુદૃઢ-અને આત્મ સ્વરૂપને જાણીને અહીં સ્વરૂપ થયેલા-તથા યોગેશ્વરનાં આમરજીનાં અતિ પહોંતી મયેલી બુદ્ધિવાળા-આચારાણી અહીં, મોઢ રૂઢિત થઈને દસવાની પેટે તેને કહ્યું

કે. ૥૩૧-આદ્યજી-તમારું કહેવું ખરું, અને મરકરી વિનાનું છે. હે વીર, જે જાર હોય, તોજ તે બારને ઉપાડનારો; હું પણ હોઈ શકું: તેમજ જે આવી જવાનો માર્ગ હોય, તોજ તે માર્ગમાં ચાલનારો હોઈ શકે; અને જડો તથા પાતળો એ બોલવું વિદ્વાનોનું નથી. ૥૩૨ આ પછું અને દુગળાપણું-આધિ અને આધિ-ઓ-જૂળ અને તરણ-અને ભણ, કહ્યો, ધરડપણું, ઉંચ, મિથુન, કોષ, અહંકાર, મદ, તથા શોક; સર્વણું એ પણ મને તો નથી થતું. ૥૩૩ હે રાગ, જાણના અને મરી જવાના નિયમ વડે કરીનેજ, આ દૃશ્ય પદાર્થ માત્ર રૂપ આપું જગત, પિકાર પામતું થકું, આદિ અને અંતવાળું છેજ, પોતાને સ્વામીપણું મળતું, અથવા ન મળતું, એ જ્યારે અવિચળ હોય, ત્યારે તો તું હમણાં જગ કહે છે તેમ ખરું કહેવાય; પણ તેનો દેવતા કરવા પ્રમાણેજ બને છે. ૥૩૪ વિશેષ બુદ્ધિથી વાસ્તવિક વિચાર કરી જોતાં માત્ર વ્યવહાર દૃષ્ટિ શિવાય, સ્વામી એટલે રાગ ને શું? અને તેજ આગા કરવાની તે શું? એનો કશો પતોજ લીધતો નથી. તોપણ

હે રાજા, તમારે શું કરાવવું છે ? ॥૧૨॥ હે વીર, હડેલા-ધેલા-૪૮૩-અને મરણ પામેલા સરખા-તથા રત-
ખ-માફક-અને દળાઈ મથેલા મને, ફરીથી દળવા રૂપ શિક્ષા કરવા થકી, તમને શો લાભ થવાનો છે.
॥૧૩॥ શ્રીશુક-એ પ્રમાણે બોલવા વડે રાહુગણ રાગને કહેલ પદોક્તિના પ્રત્યુત્તરે આપીને તે શાંતિના
સીંગત્રાણ-દેહના નિમિત્ત થકી વિરાગ પામેલા-અને મુખદુઃખાદિક ભોગવવા વડે, પ્રારબ્ધ કર્મને મટાડતા,
મોટા મુનિ જરૂર જાણે, રાગની પાલખી પ્રથમની પેઠે ઉપાડીનેજ ચાલવા લાગ્યા. ॥૧૪॥ હે પરીક્ષિત ત્યારે
સિંધુ અને સૌવીરનો રાગ, જેણે શ્રદ્ધા સહિત તત્ત્વ જાણવાની ઇચ્છા વડે, આત્મ તત્ત્વનું જ્ઞાન પામવાનો,
સંપૂર્ણ અધિકાર મેળવ્યો હતો; તે જ્ઞાનની ગાંઠને તોડનારે. આ આઠાજનું યોગના ધણી ધણા ગ્રંથોએ માન્ય
રહેલું, વચન સાંભળીને ઉતાવળજ, પાલખીમાંથી હેડે ઉતર્યો. અને રાજપણનું અભિમાન તછડે, માથાવતે
તેમના ચરણ ચૂળમાં, નમસ્કાર કરીને ક્ષમા માગી, બોલ્યો કે. ॥૧૫॥ “તમે છાની રીતે રૂરનારા, કયા આઠાજનું

છો ? કે જે જનોહને ધરી રહ્યા છો. તમે કયા અવધૂન છો ? કોના પુત્ર છો ? અને અર્દાયાં કયાંથી આવ્યા
છો ? અમ સરખાઓનું કદયાણું કરવાને માટે, તમે શુકલ એટલે કપિલદેવ ભગવાન તો આવેલા નથી કે
શું ? ॥૧૬॥ ઉદના વજ્ર થકી-મહાદેવના ત્રિશલ થકી-યમના દંડ થકી-અને અગ્નિ, ચંદ્રગા, વાયુ, તથા
કુબેર એમનાં અક્ષો થકી પણ હું બીદોતો નથી. પરંતુ આઠાજનના કુળનું અપમાન થવા થકી જહુજ બીદું છું. ॥
૧૭॥ હે માનના પ્રભાવવાળા-અપાર મદિમાવાળા-અને સંગરહિત, જરૂરી પેઠે છાની રીતે રૂરનારા, સત્પુરુષ
આપનાં યોગ થકી ગુંથાયલાં વચનો, જીણી નજરવાળા વિદ્વાનોથી પણ સમજી શકાય એવાં નથી. માટે ને
સર્વ તમે પોતેજ, મને સમજાવો. ॥૧૮॥ હું પણ, આત્મતત્ત્વને જાણનારા મુનિઓના પરમશુર-અને યોગે-
શ્વર એવા, પોતાની જ્ઞાન કળાથી અવતરેલા, સાક્ષાત્ દરિ ભગવાન કપિલદેવજીને; અર્દાયાં ખડે સરણ શું
છે; તે પૂછવાને માટેજ જાઉં છું. ॥૧૯॥ કદાચિત્ આપ કપિલ ભગવાનજ હશે અને લોકોને જાણવાને માટે

મર્કિતે ॥૧૨॥ ઉન્મત્તમત્તજડવત્સ્વસંસ્થાંગતસ્યમેવીરચિકિત્સિતેન ॥ અર્થ: કિયાન્મવતાશિક્ષિતેનસ્તબ્ધપ્રમત્તસ્યચપિષ્ટપેષ: ॥૧૩ શ્રીશુક ૦
एतावदनुवादपरिभाषयाप्रत्युदीर्यमुनिवरउपशमशीलउपरतानात्म्यनिमित्तउपभोगेनकर्मारब्धंव्यपनयनराजयानमपितथोवाह ॥१४॥
सचापिपांडवेयसिंधुसौवीरपतिस्तत्त्वजिज्ञासायांसम्यक्श्रद्धयाऽधिकृताधिकारस्तत्तद्दयग्रंथिमोचनं द्विजवचआश्रुत्यबहुयोगग्रंथसंमतंत्वं
रयाऽवरुह्यशिरसापादमूलमुपसृत:क्षमापयन्विगतनृपदेवस्मयउवाच ॥१५॥ कस्त्वंनिगूढश्चरसिद्धिजानांविभर्षिसूत्रकतमोऽवधूत: ॥कस्या
सिकुत्रत्यइहापिकस्मात्क्षेमायतश्चेदसिनोतशुक्ल: ॥१६॥ नाहंविशंकेशुरराजवज्राब्जक्षशूलात्रयमस्यदंडात् ॥ नाभ्यर्कसोमानिलवितपा
स्त्राच्छकेभृशंब्रह्मकुलावमानात् ॥१७॥ तद्ब्रह्मसंगोजडवन्निगूढविज्ञानवीर्योविचरस्यपार: ॥ वचांसियोगग्रथितानिसाधोनन:क्षमंतेमनसा
ऽपिभेत्तु ॥१८॥ अचयोगश्चरमात्मतत्त्वविदामुनीनांपरमंगुरुवै ॥ प्रष्टुंप्रवृत्त:किमिहारणंतत्साक्षाद्वारंज्ञानलावतीर्ण ॥१९॥ सर्वैर्भवौल्लो
कनिरीक्षणार्थव्यक्तलिङ्गोविचरत्यपिस्वित् ॥ योगेश्वराणांगतिमंधबुद्धि:कथंविचक्षातगृहानुबंध: ॥२०॥ दृष्ट:श्रम:कर्मतआत्मनोमेभर्तुर्ग
तुर्भवतश्चानुमन्ये ॥ यथाऽसतोदानयनाद्यभावात्समूलदृष्टोव्यवहारमार्ग: ॥२१॥ स्थाल्यग्नितापात्पयसोऽभितापस्तत्तापतस्तंडुलगर्भरंधि: ॥
देहेंद्रियास्वाशयसान्नकर्षात्तत्संगृहि:पुरुषस्यानुरोधात् ॥२२॥ शास्ताऽभिगोप्तानृपति:प्रजानांय:किंकरोवैनपिनष्टिपिष्टं ॥ स्वधर्ममाराधनम
च्युतस्ययदीहमानोनिजहात्यघौघं ॥२३॥ तन्मेभवान्नरदेवाभिमानमदेनतुच्छीकृतसत्तमस्य ॥ कृषीष्टमैत्रीदृशमार्तबंधोयथातरेसदवध्यानमं
ह: ॥२४॥ नविक्रियाविश्वसुहृत्सखस्यसाम्येनवीताभिमतस्तवापि ॥ महद्विमानात्स्वकृतादिमादृङ्मक्ष्यत्यदूराद्विहूलपाणि: ॥२५॥ इ०
भा०म०पं०दशमोऽध्याय: ॥१०॥ ब्राह्मण०अकोविद:कोविदवादवादान्वदस्यथोनातिविदांवरिष्ठ: ॥ नसूरयोहिव्यवहारमेतंतत्त्वावमर्शनस
हामनंति ॥१॥ तथैवराजन्नुरुगार्हमेधवितानविद्योरुविजृम्भितेषु ॥ नवेदवादेषुहितत्ववाद:प्रायेणशुद्धोनुचकास्तिसाधु: ॥२॥ नतस्यतत्त्वज्ञान

જાનારૂપથી ફરતા હશે. ધરનાં ગંધનોથી આંધળી થયેલી બુદ્ધિવાળો પુરુષ, યોગેશ્વરની મનિને કયે પ્રકારે જાણી-
શકે. ॥૨૦॥ કર્મ કરવામાં શ્રમ થવાનું તો મારા પોતાના આણવામાં પણ છે; તેથી જાર ઉપાડવામાં અને
ચાલવામાં તમને પણ થાક લાગવાનું હું અનુમાન કરું છું. જેમ અમત ધરો, તે મૂળેજ નહોવાથી તેના વ-
ડે પાણી લાવવાનું કાર્ય થતું નથી. તે રીતે મેં થવાથી, એટલે આ થકી તો જહુ કાર્ય થાય છે માટે, વ્યવ-
હારનો માર્ગ, મૂળવાળો એટલે સાચો, જ્ઞેવામાં આવે છે. ॥૨૧॥ જેમ તમેથી નાંચે કરેલો, તાપ તમેથીમાંના
દૂધને લાગે છે, અને તે તાપથીજ તેમાં રહેલા યોગ્યા રંધાઈ જાય છે; તેવી રીતે દેહ-દંદિયો-પ્રાણ-અને
અંતઃકરણો, એમના સંબંધ વડે કરીને, ઉપાધીના કારણથી પુરુષને સંસાર થાય છે. ॥૨૨॥ પ્રજાઓનું
અને મોટર ચાકરોનું સાશન કરવારૂપ, તથા રક્ષણ કરવારૂપ, પોતાના સ્વધર્મથી પર્મતાવડે અચ્યુત ભગવા-
નનું આશરણ કરનારો રાગ, પોતાનાં પાપોના સમુદાયનો નાશ કરી નાંચે છે. ત્યારે એરીને કયું ને, દળે-

જાતેજ દળવાનું, ફેરીરીતે થઈ શકે છે. ॥૨૩॥ તો પણ રાગ પણાના અભિમાનના મદયથી મહાત્માઓને
નહીં જાણકારનારા મારા ઉપર; હું, જે પ્રકારથી, સત્પુરુષોની અવગણના કરવાના પાપથકી છૂટી જાઉં; એ
રીતે આપ દુષ્ટીઓના બંધુ, મારા ઉપર રોદવાળી નજર કરો. ॥૨૪॥ આખા વિશ્વના સુહૃદ-સખા
અને સંગરહિત એ અભિમાન તજેલા-એવા આપનામાં તો કાંઈજ વિદ્યાર થતો નથી, પણ મહાત્માઓનું
અપમાન કરનારો મારાસરપોતો; પોતે, સદાશિવ જેવો સમર્થ હોયતોએ, તુર્તજ નાશ પામી જાય
॥૨૫॥ દત્તિશ્રી ૦ બા ૦ પં ૦ રકં ૦ દશમો અં ૦ સં ૦ ॥૧૦॥

અધ્યાય ૧૧ મા. — આઠાજન — તું વિદ્વાન નહીં છતાં, વિદ્વાનના જેવો વાદ કરીને બોલે છે; તેથી
જેટલું વિદ્વાન જાણવાનો નથીજ. અને આ સઘળો વ્યવહાર, તત્ત્વ કરીને જોતાં, સાચો નથીજ; એમ જ્ઞાન-
વાન પુરુષો કહે છે. ॥૧॥ અને હે રાગ, એ રીતેજ, વિશેષ કરીને દિવસ રહિત, અને રાત્ર કોપાદિક વિનાનું,

માનના કરવારૂપ, અશ્વરૂપે તમે નાશ કરી નાંખો. ૧૧૭૫ા ક્રિત્રી. ભા. પાં. રકં. અ. અ. સપ્તમું. ૧૧૧૧ા. અશ્વરૂપ રૂ. મેઠ. -૨૬૬ અશ્વરૂપ-અતરૂપ દેવ પ્રપંચના કારણરૂપ-સ્વરૂપના અનુભવથી જ્યમતરૂપ દેવ પ્રપંચને ઉત્તર અશ્વરૂપ-અને અવધૂત સરખા અશ્વરૂપના રૂપથી સ્વરૂપના અનુભવને ક્રમેશાં મુદ રાખનારા, એવા અશ્વરૂપે હું વારંવાર નમસ્કાર કરું છું ૧૧૭૬ હે બ્રાહ્મણ, અત્રિથી જળનારાઓને હું પાણી, અને તાવ તથા રેખાદિથી પીડાનારાઓને ઓસડ, હોવાની પેઠે; દેહાભિમાન રૂપ સાથે કરકવાથી દિલ નાશ પામેલા અને; આપનાં આ વચનો, ઓસડ અને અશ્વત સમાન છે. ૧૧૭૭ તેથી મારા સંશયના ખુલાસાને માટે તેમ હું પાશ્વથી આપને પૂછીશ. પણ કાલમાં આપે કહેલી અશ્વતમ યોગથી મુંગાવલી આ વાતને, હું જેમ સુશભ રીતે સમજું; તેમ આપ કહો. મારા મતમાં તે એ આશ્ચર્ય જેવું છે. ૧૧૭૮ હે યોગેશ્વર, આપે કહ્યું કે, કિયાઓ એટલે ભાર ઉપારો અને ચાલવું આદિ, તથા શક સામયો આદિ,નાં ફોલો તેા, રક્ત બ્વવકાર

ध्यमनैत ॥ ३ ॥ वार्यमुपेक्षयाऽध्येधितमप्रमत्तः ॥ गुरोर्हरेश्वरणोपासनास्त्रोजहिष्यलीकंस्वयमात्ममोषं ॥ १७ ॥ इ० भा० म० पं० रहूगणसंवादे ए
 षाऽध्यायः ॥ ११ ॥ रूगण० नमोनमः ॥ गणावेग्रहायस्वरूपतुच्छीकृतविग्रहाय ॥ नमोऽवधूतद्विजबं लिंगनिगूढानित्यानुभवायतुभ्यं
 ॥ १॥ ज्वरामयातस्ययथागदं ऋद्धिघदग्धस्ययथ हिमांभः ॥ कुदेहमाना विदष्टदृष्टेर्बन्धवचस्तेऽमृतमौषधंमो ॥ २ ॥ तस्मान्नवंतंममसंशयार्थं
 प्रक्ष्यामिपश्चादधुनासुबोधं ॥ अध्यात्मये गग्रथितंतवोक्तमास्याहिकौतूहलचेतसोमे ॥ ३ ॥ यदाहयोगेश्वरदृश्यमानां क्रियाफलसंघवत्तारमूलं ॥
 नह्यंजसातत्त्वविमर्शनायभवानमुष्मिन्भ्रमतेमनोमे ॥ ४ ॥ ब्राह्मण० अयंजनोनामचलन्त्यां व्यांः पार्थिवः पार्थिवकस्येतोः ॥ तस्यापिचां
 ध्योरां पुत्रां चंष्टां च दूष्टां ध्योरशिरोधरांसाः ॥ ५ ॥ अंसेऽधिदार्वां शिविकाचयस्यांसौवीरराजेत्य देशास्ते ॥ यत्किंचिद्व्याप्तं तदे जाभिमा
 नोरक्षां सिंघुष्वितिदुर्मदांधः ॥ ६ ॥ शोच्यानिमां स्त्र्यां देवदंष्ट्रां निवृत्त्यानिगृह्यन्निरनुगृह्यते ॥ जनस्यगा नाऽस्मिविकल्पमानोनशो
 भसेवबलमारुह्यते ॥ ७ ॥ यदाक्षतावेवचक्षतेऽविदामनिष्ठांप्रभवंचनित्यं ॥ तन्नामतोऽन्यद्व्यवहारं लंनिरुप्यतांसक्रिययाऽनुमेयं ॥ ८ ॥
 एवंनिरुक्तंक्षितिशब्दं सन्निधानात्परमाणवो ॥ अविद्ययामनसाकल्पिता स्तेऽष्टां संपूहेदृष्टोद्विष्टोः ॥ ९ ॥ एवंकृशंस्थूलमणुर्बुद्ध्यदस
 च्चसजीवमजीवमन्यत् ॥ द्रव्यस्वभावाशयकालकर्मनाम्नाऽजयावेहिकृतं द्वितीयं ॥ १० ॥ ज्ञानंविशुद्धं परमार्थमेकमनंतरंत्वबहिर्ब्रह्मसत्यं ॥ प्र
 त्यक्प्रशांतंभगवच्छब्दं देवंकवयोवदंति ॥ ११ ॥ रहूगणैतत्तपसानयातिनचेज्यय निर्वपणाद्गृहाद्वा ॥ नच्छंदसानैवजलाग्निसूर्यैर्वि
 नामहत्यादरजोऽभिषेकं ॥ १२ ॥ यत्रोत्तमश्लोकगुणानुवादः प्रस्तूयतेग्राम्यकथाविधातः ॥ निषेव्यमाणोऽनुदिनमुमुक्षोर्मतिसतीयच्छतिवासुदे
 वो ॥ १३ ॥ अहंपुराभरतोनामराजाविमुक्तदृष्टश्रुतसंगबंधः ॥ आराधनंभगवतर्ह्यहमानोमृगोऽभवं गसंगाद्वतार्थः ॥ १४ ॥ सामांस्मृतिर्मृगदेहेऽ
 पिवीरणां च न प्रभवानोजहाति ॥ अथो अंजनसंगादसंगोविशंकमानोऽविवृतश्चरामि ॥ १५ ॥ तस्मान्नरोऽसंगसुसंगजातज्ञानासिनेहैव

૧૧૧ હે રાદુમજુરાજ, એ આત્મ સ્વરૂપનું તત્ત્વજ્ઞાન, મહાત્માઓના ચરણની રજનું સેવન કરવા શિવાજીની ઉપાધોત્તપ-ચામ-પરોપકાર-સંવાસ-અને વેદાધ્યયન આદિ કરવાથી, તેમજ, જ્ઞા-અગ્નિ-અને સૂર્ય આદિકની ઉપસના કરવાથી પણ, શત્રુ નથીજ. ૧૧૨મ્ કે જ્યાં, (મહાત્માઓના સમાયમમાં) વિષપાદિકની વાતોનો ઘાત કરનારી ઉત્તમ શ્લેષ્ઠ ભગવાનના અણાનુવાદની કથાઓજ, સ્થાં કરેછે, અને જે કથાઓ આદિનું સેવન શૈભ્યજી થવાવડે, મોક્ષને ઇચ્છનારા પુરુષોની ક્ષુદ્ધિ; વાસુદેવ ભગવાનમાંજ હાથી નળયછે. ૧૧૩મ્ હું પણ પૂર્વે જાત નાખતો રાજ્ય હતો, અને આ શ્લેષ્ઠ અને પરશ્વેકના બંધનવશી મુકા થઈને ભગવાનનું આરાધન કરતો હતો. છતાં હ્યાં હરજીનો સંમ થવાથી સ્વપ્ના પુરુષાર્થની હાનિ થઈને હું હરજીનો જન્મ પામ્યો હતો. ૧૧૪મ્ અને હે વીર, હરજીના દેહમાં આત્મા છતાં પણ, ભગવાનના પૂજનના પ્રભાવવશી મારી તે રમ્ભિતો નાગ થયો નહોતો; તેથીજ હાલમાં એટલે આ જન્મમાં પણ મોક્ષનો સંમ થવાની ઝીકથી સંયત-

દિત યદને દું, જાનોમાનોવ ૧૩૫. ૧૧૫૫ માટે ને પુરો, બીજા સર્વોત્તમ અસંખ્ય, અને સત્પુરોત્તમ સંગ, કરવાયે થયેલ જાનવથી તરવારથી; પોતાના મોઢને કાપી નાંખે છે, તેમને હરિભવવાનાં સ્મરણ અને કીર્તન કરવાયે આદ્યમરણની સ્મૃતિ પ્રાપ્ત થાય છે; અને આ અપાર સંસાર સમુદ્રનો છેડા પશ્ચ તેમને, તે થકીજ આવી જાય છે. ૧૧૬૫ હિત મીં બાં પાંચમા રકમનો ગારમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૨૧

અધ્યાય ૧૩ મી.—આઠમું—સાવ—૨૭—અને તમેયુક્તથી વિભાગ પામેલાં ક્રમોને જાણનારા, અને માયાએ દુસ્તર સંસારમાં નાંખેલાં, એ દેહાદિકને પોતારૂપ જાણી, તેમાં અદ્વતા મમતા કરનારાઓનાં (જીવોનાં) શબ્દ, લાભ મેળવવાની ઇચ્છાથી, સંસાર નામના વગડાના માર્ગમાં, આંટા મારે છે; પશ્ચ કોઈ ટેકાએ સુખ પામતો નથી. ૧૧૬૬ હે રાજ, એ અરાધ નાથક (મુદ્દ) વાળા શંકને, છ મોગે (ગન અને ગાનેદ્રિયો) ગ-જાનવાથી ભૂટે છે; અને તે શંકમાંના મારફલ રેહેનારાઓની પાસે આવીને, શિયાળિયાં (જી પુત્રાદિક) ધુસી જઈને; નહાર થેટાને ખેંચી જાય તેમ, તેમના પનાદિકને લેઈ સેછે. ૧૧૬૭ તથા પશ્ચી લતા—ખડ—અને જન-

અરાંવાળી પાડી જગમાં (ચુદરશઆશ્રમમાં); તેમને કટોર માંખો અને ડાંસથી (દુર્લભતાથી), પીઠ થાય છે; તથા કોઈ વખતે અપવનગરને (દેહાદિકનાં જુદાં સુખાદિકને) તે દેખે છે; અને કોઈ કોઈ વાર મોટા વેગ-વાળા હિંમતિવાને (સોનું વિચરે પનને) લેવાની તે ઇચ્છા કરે છે. ૧૧૬૮ તેમજ થર અને પનાદિકને પોતાનાં કરવાની ઇચ્છાવાળી બુદ્ધિથી, વગડામાં તે આપથી તેમ રોડે છે; ને કોઈ કોઈ જગાએ આંખોમાં ધૂળ (રમેયુક્ત) ભરાઈ જવાથી; વટોળીયા વા થકી (જીથી), ઉડેલી રજવડે (રામાદિકવડે) દંડાઈ મચેલી દિ-શાઓને (કર્મસાક્ષી દેવતાઓને) પશ્ચ તે દુખી થકતો નથી. ૧૧૬૯ અને ન દેખવામાં આવે એવાં, તમરો-ઓના (જુલજા વાંકુ મોલનારના) અવાજથી તેના કાનમાં પીઠ થાય છે; તથા કોઈવાર તો ધુડ્યા (પ્રલસ વાંકુ મોલનારના) સખ્તો થકી, મનમાંજ તેને દુઃખ થાય છે; પછી જુગથી દુખી થકને પાપી ઝડેતો (પ-રાપકાર નહીં કરનારાઓને) આશ્રય લેવાને તે જાય છે, અને કોઈ વાર તો ઝાંઝળ્યા પાણી ઉપર (વિ-પય સુખો મેળવવાને) પશ્ચ તે રોડે છે. ૧૧૭૦ કોઈ વાર પાણી વિનાની નદીઓમાં (પાખંડ પચેમાં) તે જાય

વિષ્ણુવળમોહઃ॥ હરિતદીહાકથનસ્મૃતિભ્યાંલબ્ધસ્તિર્યાત્યતિપારમધ્વનઃ॥૧૬॥૬૦મા૦મ૦પં૦બ્રાહ્મણરહમણસંવાદેદ્વાદશોઽધ્યાયઃ૧૨
 બ્રાહ્મણ૦ દુરત્યયેઽધ્વન્યજયાનિવેશિતોરજસ્તમઃસ્ત્વાવિભક્તકર્મદૃક્૥ સપ્તઽર્થોથપરઃપરિભ્રમન્મવાટર્વીયાતિનશર્મર્વિદતિ॥૧॥ યસ્યા
 મિમેષણ્ણરદેવદસ્યવઃસાર્થવિલુંપંતિદુક્ષાલદંબલાત્ ॥ ગોમાયવોયવહરંતિસાર્થિકંપ્રમત્તમાવિદ્વદ્દોરણંલુકાઃ॥૨॥ પ્રભૂતવીરુત્તૃણગુલ્મ
 ગરેકઠોરદંશૈર્મશકૈરુપદ્રુતઃ॥કચિત્તુગંધર્વપુરંપ્રવિદ્યતિચિત્કચિચ્છાશુરયોલ્મુકઞ્ચ॥૩॥ નિવાસતોયદવિનાત્મબુદ્ધિસ્તતસ્તતોધાવતિ
 મોજટઃ॥૪॥ નચિચ્છવાલ્યોત્થિતપાંસુધૂમ્રાદિશોનજાનાતિરજસ્વલાક્ષઃ॥૫॥ અદૃશ્યાંશ્ચહ્લીસ્વનકર્ણશૂલઝલૂવાગ્મિર્ચિતાંતરત્મા ॥ અપુ
 ણ્યપ્તજ્ઞાન્શ્ચલેતેહુદ્ધૃત્તિર્દિતોમરીચિતોગાન્યામેધાવતિકચિત્ ॥૬॥ કચિદ્વિતોયાઃસરિતોઽભિયાતિપરસ્પરંચાલષતેનિરંધઃ॥ આસાદ્યદાવંક
 ચિદમિતસોનિર્વિચયતેકચક્ષેર્દતાસુઃ ॥૬॥ શૂરેર્દતસ્વઃકચનિર્વિણ્ણચેતાઃશોચન્વિમુખ્નપયાતિકશ્મલં ॥ કચિચ્છગંધર્વપુરંપ્રવિદ્યઃપ્રમોદતેનિ
 ર્દતવન્મુદુર્ત ॥૭॥ ચલન્કચિત્કંટકશર્કરાંઽગ્નિર્નગારુક્ષુર્વિમનાઈવાસ્તે ॥ પદેપદેઽપંતરવન્હિનાઽર્દિતઃકૌટુંબિકઃકુચ્ચતિવૈજનાય ॥૮॥ ક
 ચિર્નિર્મલોઽજગરાનિજાનનાવૈતિકિંચિદ્વિપિનેઽપવિદ્ઃ ॥ દૃષ્ટઃસ્મશેતેકચદંદશ્કૈરંધ્રોઽધકૂપેપતિતસ્તમિસ્ત્રે ॥૯॥ કસ્મિંચિત્તુદરસાન્વિ
 ચન્વંસ્તન્મિકામિર્ચયિતોવિમાનઃ ॥ તત્રાતિકૃચ્છંપ્રતિલબ્ધમાનોબલાદ્વિલુંપંત્યયતંતતોઽન્યે ॥૧૦॥ કચિચ્છશીતાતપઘાતવર્ષપ્રતિક્રિયાંક
 તુમનીશઆસ્તે ॥કચિન્મિયોવિપણન્યતંકચિદ્વિદેષમૃચ્છત્યુતવિત્તશાઘ્યાત્ ॥૧૧॥કચિત્કચિત્ક્ષીણધનસ્તુતસ્મિન્ન્યાસનસ્થાનવિગ્રહી
 નઃ ॥ પાચન્નરાત્નતિલબ્ધકામઃપારક્યદૃષ્ટિર્લભતેઽવમાનં ॥૧૨॥ અન્યોન્યવિત્તવ્યાતિપંગ્નઃકવેરાનુબંધોવિવહન્મિયથ ॥ અધ્વન્યમુખ્મિ
 કુરુતિતથામેષ્વરોર્વિહરન્વિપન્નઃ ॥૧૩॥ તાંસ્તાન્વિપન્નાન્સહિતત્રતત્રવિહાયજાતંપરિગૃહ્યસાર્થઃ ॥ આવર્તેતેઽગ્નિદ્વિગંધવદ્લીલાન્નપાર

છે. કોઈવાર અભાદિક વિનાનો તે, એકબીજાની (પુત્ર અને માધ્યાદિકની) પાસે અભાદિક માત્રે છે; અને કોઈવાર કાવાનગને (ધરને) પામીને તે, તેના અગ્નિથી (શોકથી) તપી જઈને; તથા કોઈવાર પશ્ચો (રાજા આદિ) થકી પ્રાપ્ત (પન) લેઈ લેવાયું થતાં; તે વેરામને પામે છે. ૧૧૬૭ કદી કદી બીજાઓ તેના પનને લેઈ લેવાથી તે પનમાં મુગ્ધાઈ છે, અને શોકવડે મોઢ પામીને મૂર્છા પામે છે; અને કોઈ વખતે અપવંપુરમાં (ખાપ-દીકરા આદિ આદિના સુખાદિમાં) પેસીને મોઢા વખત સુખ પામીને આનંદ માને છે, ૧૧૭૦ કોઈ ટેકાએ ચાલતાં મોઢા અને કાઠરીઓ (વિષ્ણુઓ) વગમાં નડે છે, ને તેથી પવંત ઉપર ચઢવાનું (મોઢું કામ કરવાની ઇચ્છા) નહીં પાર મળતાં, તે પનમાં કચવાઈ જાય છે; અને ક્ષણે ક્ષણે અંદરના અગ્નિથી (જૂળ તરસાદિથી) પી-કાળે તે કુદુંબવાળો પોતાનાં જ મનુષ્યોની ઉપર રીસ કરે છે. ૧૧૭૧ કોઈ વખતે અજગર સાપ (ઉધ) તેને મળી જવાથી, વગડામાં ફેંકી દેવાયવાની પેટે, તે કોઈ માણસને જાણતો નથી. અને કોઈ ટેકાએ દંદરૂક સા-પી એ (દંદ મનુષ્યોએ) કરડવાથી આંધળો થઈને, એટલે વિવેક રહિત થઈને તે, મોઢ રૂપ, અપારાધવા

સરખા નરકમાં પડીને, ત્યાંજ સજ રહે છે. ૧૧૭૨ કોઈ ટેકાએ ગધ (પરજી) ને શોધવા જતાં, તેની માંખીઓ (તેના માંસેકો) કરડવા થકી અપમાન પામીને જ્યા પામે છે; અને વખતે પશ્ચ દુઃખથી તે તેને મેળવે છે તે; તેની પાસેથી બીજાઓ ગજાકારે જુદી લે છે, અને તેમની પાસેથી વળી લીજાઓ લેઈ જાય છે. ૧૧૭૩ કોઈ વખતે તાદ-તડકો વાયુ અને વરસાદથી જમવાનો કપાય નહીં જતી શક્તિ, તે મેલીજ રહે છે; ને કોઈવાર પશ્ચી લેવ દેવ કરતાં પનની જાણતમાં કોઈ કરવાથી, દેવનું પાત થાય છે. ૧૧૭૪ કોઈ કોઈ ટેકાએ પન જુદી જતાં, એ વગડામાંજ તે, પથારી-આસન-સ્થાન-અને વિહાર વિનાનો થાય છે, ત્યારે પારકાની પાસે માત્રે છે; પશ્ચ તે નહીં મળવાથી, પારકી, વસ્તુ લેઈ લેવાની નજર કરતાં, અપમાન પામે છે. ૧૧૭૫ અન્યો અન્ય એક બીજાને પનાદિક આપવા લેવાનો બચકાર કરતાં, એક બીજા સાથે વેર વધે છે, માંદો માંદો વિવાદ આદિક સંબંધ કરે છે; અને એ રીતે, એ સંસાર રૂપી વગડામાં અનેક પ્રકારનાં દુઃખો વડે મેળવેલ પનને; બીજાઓ લેઈ જવાથી, તે મરી જાય છે. ૧૧૭૬ એ વગડાના માર્ગમાં સંપમાંના મરી મ-

મેલાએને ઊડી દેવામાં આવે છે, અને નવા જન્મેલાને સાથે લેઈ જાય છે; એમ કરતાં તે વગડાના માર્ગનો પાર પામીને, નીકળેલે ડેકાણે (પરબ્રહ્મના સ્વરૂપમાં), હાથ સંધીમાં તે કાંઈ પણે અપ્પી પહોંચતોજ નથી. ૧૧૧૪ ॥ તે એ વેર સહિત અને દંડો લામ કરનારા પરમહંસ મહાત્માઓને પામવાના તે નીકળેલાં ડેકાણાં કેવું સ્થાપી તે કારવીર અને આખી પૃથ્વીને છુટનારા, તથા પૃથ્વીને પોતાની હોવાનું માનીને વેર કરનારા, જેઓ લઈને રણભૂમિમાં મુકી જાય છે. તેઓ પણ પામતાજ નથી. ૧૧૧૫ ॥ વળી કદીક લતાઓની શાખાઓનો (જીના હાથનો) આશ્રય કરવાને તે લક્ષ્યાય છે; અને તેમના સંબંધીની વાતો કરનારાઓના સંગમાં રહેવાને હચે છે. તથા કાંઈ વાર હરિ ભગવાનના ચક્રરૂપ કાળથી ત્રાસ પામીને, બચાવ-કામડા અને ગીધ, જેમની (પાંખેડ પંથ વાળાની) દોરતી કરે છે. ૧૧૧૬ ॥ અને એ બચાવ વિગેરે ઠગી લેવાથી, હંસોના (વે-કાર્ય વાળા બ્રાહ્મણોના) ડેકાણાં તે પેસે છે. પણ તેમનું શીળ અને વ્રત, પોતાને નહીં રચવાથી, ચાંદરાઓના

(માર્ગી વિગેરે આચાર બદલા) ડેકાણાં જાય છે; ને તેઓની રમત મમત તથા એક બીજાં, સ્ત્રી પુરુષનાં મોહાં ભોવાં, વિગેરે થકી પોતાના આયુષ્યના અવધીને, પણ જીવી જાય છે. ૧૧૧૭ ॥ તથા સ્ત્રી અને પુરુષ ઉપર પ્રેમ રાખીને કદી કદી જુલોમાં (પરેમાં) રમવાની ઇચ્છા કરતાં મૈથુનના મુખથી રાંક જનીને; પોતાના બંધ-નને વિશે, પરવશ થઈ જાય છે, કાંઈ વખતે પ્રમાદથી પવંતની ઝુલ (મહારોમ)માં પડી જાય છે, અને તે ઝુલના દાથી (મરણ) થી ભય પામીને, એક લતા (નરીજ) ને પકડીને તે ઉભો રહે છે. ૧૧૧૮ ॥ હે અરિંદમ એમ કરતાં કરતાં કદાચિત, એ સંપત્તિ આપદઓમાંથી કાંઈક છૂટે છે તો; તે પાછો એ સંપત્તિ જીવ ને મળે છે. એ રીતે એ સંસારના માર્ગમાં માયાએ નાખી દીધેલ, ભ્રમ્ય કરતો કાંઈ પ્રાણી, હાથ સંધી કાંઈ પણ જાણતોજ નથી. ૧૧૧૯ ॥ મારે હે રાહુમણસ, તું પણ એ સંપત્તિઓને એકધું; તેથી દંડો લામ કરીને, અને સર્વ પ્રાણી સાથે મિત્રતા રાખીને; તથા દેહ અને વિષય આદિક અસત વસ્તુમાં, આશ્રિત વિનાનો જ-

મુપેતિયોગ ॥ ૧૪ ॥ મનસ્વિનોનિર્જિતદિગ્ગજેન્દ્રામમેતિસર્વેભુવિહૃદૈ ॥ મૃદેશયીરન્નતુતર્જતિયન્યસ્તદંડોગતવૈરોઽભિયાતિ ॥ ૧૫ ॥ પ્રસ-
જાતિ-પિલતામુજાશ્રયસ્તદાશ્રયાવ્યક્તપદસ્તિહૃદઃ ॥ કચિત્કદાચિદ્દરિચક્રતલ્લસન્સ-યંવિધતેબકકંકગૃધૈઃ ॥ ૧૬ ॥ તૈર્વચિતોહંસકુલં
સમાર્જિતો-પ્રાણીલુપ્તૈતિવાનરાના ॥ તજ્જાતિરાસેનસુનિર્વૃત્તેન્દ્રિયઃપરસ્પરો-ક્ષણવિસ્મૃતાવધિઃ ॥ ૧૭ ॥ દ્રુમેષુરંસ્યન્તદારવત્સલોવ્યવા-
યદીનોવિવ-સ્ત્વર્થધને ॥ અન્તરમ્માદ્વિરિન્દ્રેરેપત્તિ-ગૃત્વાગજમીતઆસ્થિતઃ ॥ ૧૮ ॥ અતઃકયંચિત્સવિમુક્તઆપદઃપુનશ્ચસાર્થપ્રવિશ-
ત્યરિંદમ ॥ અધ્વન્યમુષ્મિન્નજયાનિવેશિતોઽમ્રજ્જનોઽધ્યાપિનવેદકશ્વન ॥ ૧૯ ॥ ર-ગણત્વમાપેદ્ધાધ્વનોઽસ્યસંન્યસ્તદંડઃકૃતભૂતમેત્રઃ ॥ અસ-
જિતાત્મા-રિસેવયાતિજ્ઞાનાસિમાદાયતરાતિપારં ॥ ૨૦ ॥ રાજા-અહોનૃજન્માશ્વિલજન્મશોભનંકિંજન્મભિસ્ત્વપરરણ્ય-ધ્મિન્ ॥ નયદૃષી-
કેશયશઃકૃતાત્મનાંમહાત્મનાવઃપ્રચુરઃસમાગમઃ ॥ ૨૧ ॥ નદ્યદ્રુતંત્વચ્ચરણાન્નરેણુભિર્હતાંહસોભક્તિરધોક્ષજેઽમલા ॥ મૌ-ર્તિકાચ્ચસ્પસમામ-
માશ્ચમેદુસ્તર્કમુલોઽપહતોઽવેવે- ॥ ૨૨ ॥ નમોમહ-ગો-નમઃશિશુભ્યોનમોયુવ-ધ્યોનમઆબદુભ્યઃ ॥ યેબ્રાહ્મણાગામવધૂતર્લિંગાશ્ચરંતિતે-
ભ્યઃ- ॥ ૨૩ ॥ શ્રીશુક-ઇત્યેવમુત્તરામાતઃસર્વેબ્રહ્મર્ષિસુતઃસિંધુપતયઆત્મસતત્ત્વવિગણયતઃપરાનુભાવઃપરમકારુણિક્તયોપદિ-
શ્ચરદ્રુગણેનસકરુણમભિવંદિતચરણઆપૂર્ણર્ણવદ્વનિભૂતકરણાર્મ્યાશયોધરાણિમિમંચિચ્ચાર ॥ ૨૪ ॥ સૌવીરપતિરપિસુજનસમવગતપર-
માત્મસતત્ત્વઆત્મન્યવિગ-ધ્યારોપિતાંદે-ત્મમાર્તિં વિસસર્જેવાંહિનૃપમગવદાશ્રિતાશ્રિતાનુભાવઃ ॥ ૨૫ ॥ રાજા-યોહવાહૃવ-વિદામહામા-
ગવતત્વયાઽભિહિતઃપારોક્ષ્યેણવચસાર્જીવલોકમવાધ્વાસહાર્યમનીપિકયાકલ્પિતવિષયોનાંજસાઽવ્યુત્પન્નલોકસમાધિગમઃ ॥ અથતદેવૈતદુ-
રવગમંસમવેતાનુકલ્પેનનિર્દિશ્યતામિતિ ॥ ૨૬ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેપંચમસ્કંધેત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩ ॥
સહો-યષ્ઠદેહાત્મમાનિનાંસત્વાદિગુણવિશેષવિકલ્પિતકુશલાકુશલસમવા-રવિનિર્મિતવિવિધદે-વાલિભિર્વિયોગસંગેગાદ્યનાદિ સંસા-

ધને, હરિભગવાનની સેવા વડે, પારવાળી કરેલી જ્ઞાન રૂપી તરવાર પકડી; દુસ્તર એવા આ સંસાર રૂપ, વચ-
ડાના માર્ગને તરીજ. ૧૨૦ ॥ -રાજા-અરે સર્વે જન્મોમાં, મનુષ્ય જન્મ સર્વોત્તમ છે. બીજા અવતારોમાં
હથીકેસ ભગવાનના ચક્રથી ચીતને શુદ્ધ કરનારા મહાત્માઓનો પણ સમાગમ થતો નથી. તેથી તેવા જ-
નો તો કાંઈજ નથી. ૧૨૧ ॥ આપના ચરણ કમળની રજાથી પાપોનો નાશ થયેલાઓને અધિક્ષણ ભગ-
વાનમાં નિર્મળ ભક્તિ થાય; તે કાંઈ નવાઈ નથી. કેમકે આપના માત્ર એ ધડીના સમાગમથીજ, મારા નહારા
તરોંધથી ઉત્પન્ન થયેલો અવિવેક નાશ પામી ગયો છે. ૧૨૨ ॥ હું મોટાઓને નમું, જાણકોને નમું, જુવાનોને
નમું, અને બ્રહ્મચારી બહુકોને પણ નમું; જે બ્રાહ્મણો અવધૂત સરખા થઈને પૃથ્વીમાં ફરતા ફરે છે,
તેમના થકી રાજાઓને કષ્ટાણુ થશે. ૧૨૩ ॥ શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત, એ રીતે બ્રહ્મરૂપિના દીકરા જડભરતે,
પણી દયા કરીને, પોતાનું અપમાન કરનારા સિંધુ દેસના રાજા રાહુમણને; અનુભવ સહિત આત્મ તત્ત્વનો

ઉપદેશ આપ્યો. તેથી તે રાજાએ ધણી દીનતાથી ચરણમાં પ્રણામ કરેલા અને જેનાં મન તથા ઈન્દ્રિયો સમુદ્રની
પેઠે ભરપૂર થઈને શાંત થયેલ છે. એવા; તે જડભરત આ પૃથ્વી ઉપર પાછા ફરવા લાગ્યા. ૧૨૪ ॥ અને એ
સૌવીરપતિ રાહુમણે પણ સુખ જડભરત પાસેથી તત્ત્વ સહિત પરમાત્માને જાણવાથી, દેહાદિને વિશે અ-
વિદ્યા થકી થયેલ પોતાપણની બુદ્ધિને છોડી દીધી. હે રાજા ભગવાનનો આશ્રય કરનારાઓનો પ્રભાવ તો
એવોજ હોય છે. ૧૨૫ ॥ પરીક્ષિત-હે મહા ભગવતી અને ધણું જાણનારા, આપે પરોક્ષ વચનોથી પ્રાણી-
ઓના સંસાર રૂપ વગડાના માર્ગ વિશે કહ્યું; તે, મહાત્માઓની બુદ્ધિથી કષ્ટાવશે. વિષય લેવાથી સાધારણ
બુદ્ધિ વાળા લોકથી ઉતાવળે સમજી શકાય તેમ નથી. મારે સમજવાને અતિ કઠિણ એવી એ વાતને સુમતા-
થી અને જેમ સમજી શકીયે, તે રીતે આપ તેનો ખુલાસો કરો. ૧૨૬ ॥ ૬૦ શ્લોકો ૫૦ ૨૬. તે. અ. સ. ૧૩ ॥
અધ્યાય ૧૪ શ્લોક-આ દેહાદિને પોતા રૂપ માનનારાઓનાં સત્ત્વ આદિક યુગોથી વેદ્યાયલાં

સારાં-નરનાં-અને મિત્ર કમો થકી જાનતા, જુદા જુદા પ્રકારનાં શરીરોને સંયોગ અને વિયોગ થવા રૂપ આ અનાદિ સંસારનો અનુભવ થવામાં હારરૂપ છે. ઉદ્ધિયોના વર્ગથી, ભગવાન વિમુક્તા વચ્ચેનાં ચાલનારી મુલાકાતો, આ વચ્ચે સરખા સંસારના અસુખમ માર્ગમાં નાંખી દીધેલ આ પ્રાણીઓ (જીવો) નો સમુદાય; વાણિજ્યોના સંબંધી પેટ, પુરપાક મેળવવાને માટે, પોતાના દેહથી ઉત્પન્ન કરેલાં કમોને ભોગવનાં, મસાણા જેવા અમમળ આ સંસાર રૂપ વચ્ચેનાં ચાલેલાં જતાં; તેના પશ્ચાત્તે ઉદ્ધિયોના પશ્ચાત્તે પશ્ચાત્તે વિયોગ નડીને ભય થઈ જાય છે. અને અપાપિ પવેત આ લોકમાં સવેના પરિતાપને સમાવનાર સવેના સુર હરિભગવાનના ચરણારવિન્દનું પદ કે જ્યાં તેમના ભક્તોના રહે છે; તેને પાછો પામતો નથી. એ વચ્ચેનાં માર્ગમાં છે ઉદ્ધિયો મોટું કામ કરે છે. ૧૧૨ પુરુષ પશ્ચાત્તે કમો કરીને મેળવેલું થોડું એક જતાં પશ્ચાત્તે પશ્ચાત્તે માટે ઉપયોગી રહેવાતું, અને આ લોકને માટે પશ્ચાત્તે કામ સામનાઈ, સાક્ષાત્તે પરમ સુરૂપ ભગવાનનું પૂજન આદિ કરવા રૂપ

જે વર્ગ રૂપી થયે છે, તેને, એ છે સ્વયં (મોરો) દર્શન-રૂપ-અવધ-વચ્ચે-અને સંબંધ વિચેરના સંકરો. કમોને; થર સંબંધી વિષયોનાં સુખો ભોગવવા વડે; થન વચ્ચે નહીં રાખનારા સંકરો થાયા સંપના લોકો ને મોર લોકો હુંદવાની પેટ; હુંદી લે છે. ૧૧૩ અને આ રચે કમો વડે નહાર અને સિવાગિયાં સરખાં, જી અને હોડાઓ એ હુંદવાના કમો સંકરો રાખેલા થયે; તેના દેખતાં અને તેની કમો નહીં જતાં, નહાર અને સિવાગિયાં, થેટાને મેંથી જવાની પેટ, જાગરીથી લે છે. ૧૧૪ વચ્ચે વચ્ચે મેંથી જતાં પશ્ચાત્તે તેની અંદરનાં જીવ જાણી નાંખવા વિનાનું મેંતર વાવવા હાલે રૂપીથી, જાણી-અ-અને વેલા આદિયાં, અગોચર જેવું થઈ જાય છે, તેમ કામનાઓના કરડિયા રૂપ, અને કમોના લેવ રૂપ. આ જુદામને વિશે, કમો ઉત્પન્ન થવાનું કરે છે. ૧૧૫ જેવા પ્રાણી એટલે થન જાગર લેવ છે, એવો તે જુદામમાં પડેલો પુરુષ, કામ-માંખો-ટીક-પંખી-મોરો-અને હારડા વિચેર સરખા, દુધ મનુષ્યો થકી ઉપદ્રવ પામીને કાંઈ કાંઈ વખતે, પો-

રાનુભવસ્યદ્વારમૂતેનપર્થિવિયવર્ગેણતત્ત્વદુર્ગાઘ્નદુર્ગમે ધ્વન્યાપતિતર્હશ્વસ્યપ્રવૃત્તિ વિષ્ણોર્વશવર્તિન્યામાયયાજીવલોકોડયંયથાવ
ણિકસાર્યોડયંપરઃસ્વદેહનિષ્પાદિતકર્માનુભવઃકર્માદિદેહવશતમાયાસંસારાટ્કાંતોનાયાપિવિફલબહુપ્રતિયોગેહસ્તપ્રોશમર્નીહરિ
ગુરુચરણારવિંદમધુકરાનુપદવીમવરુધે ॥ યસ્યામુહવાપ્તેષર્થિવિયનામાનઃકર્મણાદસ્યવર્ણવતે ॥૧॥ તથાપુરુષસ્યધનંયત્કિંચિત્સાક્ષાદ્ધ
ર્મોપયિકંબહુકૃચ્છ્રાધિગતંસાક્ષાત્પરમપુરુષારાધનલક્ષણોયોડસૌધર્મસ્તંતુસાંપરાયડદાહરંતિ ॥તદર્થ્યધનંદર્શનસ્પર્શનશ્રવણાસ્વાદનાવગ્રા
ણસંકલ્પ વ્યવસાયઃ પ્રામ્યોપભોગેનકુનાય પાજિતાત્મનોયથાસાર્થસ્યતથાડજિતાત્મનોવિલૂપંતિ ॥૨॥ અથચયત્રકૌટુંબિકાદારાપત્યા
દયોનામ્ના મણાકઃ ગાલાએવઅનિચ્છતોડપિકદર્થસ્યકુટુંબિનડરણકવત્સંરમાણંમિપતોડપહરંતિ ॥૩॥ યથાજનુવત્સરં જ્યમાણ
મપ્યદગ્ધવીજંક્ષેત્રં પુનરેવાવપનકાલેગુલ્મતૃણવીરુઙ્ગિર્ગઢરમિવમવતિએવમેવગૃહાશ્રમઃ કર્મક્ષેત્રંપસ્મિન્નહિકર્માણ્યુત્સીદંતિયદયંકામક
રંદષ્યઆવસથઃ ॥૪॥ તત્રગતાદંશમકરપ્રાણદેર્મનુજૈઃશલભશકુંતતસ્કરવકાદિભિરુપરુચ્ચમાનોબિઃપ્રાણઃકચિત્પરિવર્તમાનોડસ્મિ
ન્નધ્વન્યાવેચાકામ મેંદાદાદાદાનુપપન્નાર્થનરલોકંગંધર્વનગરમુપપન્નામિરિમિધ્યાદાદિરપશ્યતિ ॥૫॥ કચિદાતપોદકનિશ્ચાન્ધિપ
યાનુપધાવતિપાનમોજનવ્યવાયાદિવ્યસનલોલુપઃ ॥૬॥ કાંચચાેવદેહાદિદેહપુરુષલિલેપંતદ્વર્ણગુણનિર્મિતમતિઃ સુવર્ણમુપાદિત્સત્યમિ
કામકાતરદ્વેષોલકપિશાચં ॥૭॥ અથકદાચિન્નિવાસપાનીયવિનાયનકાત્મોહીદાભિનિવેશતસ્યાસંસારાટ્કામિતસ્તતઃપરિધાવતિ
॥૮॥ કચિદ્વાત્યોપમ્યયામમદયારોહમારોપિતસ્તત્કાલરજસારજનાંમૂતદ્વાસામર્યારજસ્વલાક્ષોપિદિગ્દેવતાઅતિરજસ્વલમતિર્નવિ
જનાતિ ॥૯॥ કાંચત્સવગતવિષયવૈતથ્યઃ સ્વયંપરામિધ્યાનેનહિર્મંશિતસ્મૃતિસ્તયૈવમરીચિતોયમાણાંસ્તાનેવામિગવતિ ॥૧૦॥ કચિ
વુલૂકશિહીસ્વનવદતિપરુષરમસાટોપંપ્રત્યક્ષંપરોક્ષંવારિપુરાજકુલનિર્મત્સિતેનાતિવ્યથિતકળલહ્રદયઃ ॥૧૧॥ સયદાદુગ્ધપૂર્વસુકૃતસ્ત

તાના; અગામ-વચ્ચેનાઓ-અને કમોથી રંમણના મનથી બહાર, આ મનુષ્ય લોકના સુખાદિક અર્થોને, ઉત્પન્ન થયેલાં કમોને નમરની પેટ મિથ્યા દૃષ્ટિના જુએ છે. ૧૧૨ તથા કાંઈ કાંઈ વખતે આવું-પીવું-અને મેળુ કરવું આદિ વચ્ચેનાં લાલચુ પડે, જાંઘનાં પાણી સરખા વિષયોના મેળવવાને રોડ છે. ૧૧૩ જેમ અગામી કામના થાજે આતુર પુરુષ, જાતના ભક્તોને લેવાને રોડ, તેમ અગામી થકી ઉત્પન્ન થયેલ અને સંપના લોકોના સ્વલ રૂપ લેવાને મેળવવાને, તેના રંગ અને યુગે થકી જુદા લોકોના જાહેર, તે રોડ છે. ૧૧૪ વચ્ચે કાંઈકાર પોતાના જીવનનાં સાધન રૂપ થર-કમ-અને પાણી આદિ અનેક સાધનો મેળવવાને હાઈ, તે એ સંસાર રૂપ વચ્ચેનાં, અગામી તરીકે ચારે કાર રોડ છે. ૧૧૫ કદીક વંદોળિયા સરખી જીને મળીને, રુનેજી રૂપી રજ આંખમાં પડવાથી આંખો થઈને, સારી મંદાઈને તણ રહે. અને અતિસય રુને જીવ જાણી જુદા થતા દિશાઓના (કર્મસાક્ષી) દેવતાઓને પશ્ચાત્તે તે દેખતો નથી. ૧૧૬ કાંઈ વખતે વિ-

વચ્ચેનાં મિથ્યાપણું તે, સંપણું રીતે જાણે છે, તે પશ્ચાત્તે અભિમાન વડે (એટલે હિંદવાદિકથી થતા કમોના પોતે કાંઈ હોવાનું માનવા વડે) પોતાની રચિતો નાહ થઈ જાય, તે પાછો જાંઘના પાણી સરખાં વિષયોના ઉપર, શરીરાર રોડ છે. ૧૧૭ કદીક થુડ અને તમરાની પેટ રાજુગા અને રાજુઓ, પોતાની સમજમાં અથવા પરાજી મેલેલાં અતિહાર અને કોર તથા તિરકારનાં વચ્ચેનાં, કામમાં અને મનમાં પીડા પામે છે. ૧૧૮ અને જ્યારે તે પોતાના પ્રથમના પુરુષને ખાઈ રહે છે, ત્યારે જીવનાં મૂલેલા સરખો તે, જીવ જાણનાં મૂલેલાઓની પાસે (એટલે કારકર અને કાકતુંડ જેવી વેલા, અને કુરના કુલાઓ; સરખા આ લોક અને પરલોકના દિનની કમો વિનાના દ્રવ્યવાતોની પાસે) થાવના કરવાને જાય છે. ૧૧૯ કાંઈ વખતે નીચ લોકોની કામને, એક પ્રકારે દુઃખ આપનાર પાણી વિનાની નદીમાં સરખા પાંખડા પંથોમાં તે, જાય છે. ૧૨૦ અને જ્યારે જીવોને અજાયુ કરવા જતાં પશ્ચાત્તે પોતાને જોઈ અનાદિક મ-

ઉપપૌત્રી-મિત્રા-અને દેવપાત્રા મતઃ છે:-તથા તત્ત્વજ્ઞાન યથા પક્ષી તુર્તજ, એ સર્વ ન કૌતુકનુ સમગ્રય છે. એ વાતમાં મારું મન બગેલે. ૪૪૩-આજીવ્યુ-હૈ રાગ્નઃ આ, માણસ નામનો પૃથ્વીનો કાંઈ એક પદાર્થ, કાંઈ એક કારણથી, પૃથ્વી ઉપર આવેલો; તેના પશુ પક્ષી ઉપર બુદ્ધી છે, બુદ્ધી ઉપર પંડિતિયા છે, પંડિતિયા ઉપર મોંઘણ છે, મોંઘણ ઉપર સાધ્ય છે, સાધ્ય ઉપર કેડલો. કેડ ઉપર છાતી છે, છાતી ઉપર ડોક છે, ડોકના ઉપર અંગા છે; ૪૪૪ ને અંગાઓના ઉપર લાકડાની પાછળી છે; જેમાં સૌનીર દેશનો રાજા, એ નામનું કાંઈ એક (મેડેક) છે. જેને વિશે " હું સિદ્ધ દેશનો રાજા છું. " એ પ્રકારના દુષ્ટ પદ્ધતી આંધળા ક્યોથે તું, તેને પોતારૂપ માનીને, અજિજાન કરે છે. ૪૪૫ અને અધિક દુઃખવશા-મરીજાનાં-થા-શોક કરવાને બાપક એવા આ લોકોને તું વેઠે પકડે છે; તેથી તું દયા વિનાનો છે, છતાં પશુ લોકોનું સ્થાપ કરનારો હોવાનું, તું બોલે છે; મારે વિનય વિનાનો તું, મહાત્માઓની સભામાં શોભે, એજ નથી. ૪૪૬ આ ચર અને અચર એટલે

૧૧૧ હે શકુમણ્ણસાળ, જે આત્મ સ્વરૂપનું તત્વગાન, મહાત્માઓના અરણ્યની રજતુ સેવન કરવા સિવાય પીળા ઉષાધોત્પન્ન-વૃક્ષ-પરોષકાર-સંપ્રાસ-અને વેદાધ્યયન આદિ કરવાથી, નેમજ, જાન-અગ્નિ-અને સૂર્ય ગ્રાહકની ઉષાધના કરવાથી પણ, ચતુર્નથીજ. ૧૧૨૩ હે ભ્રાં, (મહાત્માઓના સમાગમમાં) વિષવાદિઠની વાતોનો જ્ઞાત કરનારી ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનનાં સુસુપ્તુચરદની કયાઓજ, થયાં કરેછે, અને જે કષાઓ આદિનું સેવન શેનશેન થવાવડે, મોક્ષને ઇચ્છાત પુરુષોની જુદિ; વાસુદેવ ભગવાનમાંજ ધ્યયી જાયછે. ૧૧૩૩ હે પણ પૂર્વે ભરત ન્યમનો ગાન હતો, અને આ શ્લોક અને પરશ્વેકના વ્યવનથથી મુક્ત થઈને ભગવાનનું આરાધન કર્યો હતો. છતાં હાં હરણ્ણો સંગ થવાથી સથળા પુરવાઈની દાનિ થઈને હું હરણ્ણો જન્ય પાત્રો હતો. ૧૧૪૪ અને હે સીર, હરણ્ણ-રેઠમાં આવ્યા છતાં પણ, ભગવાનના પૂજનના પ્રભાવથી મારી તે રજ્જીનો નાક થયો નહોતો; તેથીજ કાલમાં એટલે આ જન્યમાં પણ શ્લોકનો સંગ થવાની બીકથી સંગર-

દિન અમને દે, છાનોમાનો ૬૩૬. ૧૧૫૫ માટે ને પુરુષ, બીજા અર્પનો અર્ચન, અને સત્યુરનો સંગ, કરચવે થયેલ ગુણથી નરવારથી, પેતાના મોઢેને કાપી નાખે છે, તેમને દક્ષિણયત્નનાં સ્મરણ અને જા-
નેત કરવાવડે આમરવરથી રૂપિત પ્રાપ્ત થાય છે; અને આ અપાર સંસાર સમુદ્રનો છેડો પહોં તેમને, તે
યજ્ઞી આવી જાય છે. ૧૧૫૫ દતિ બીજા બાંધ પાંચમા રૂપિતો પારમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૨૫

અધ્યાય ૧૩ બા. — આકાશ — સત્વ-રજ-અને તમોગુણથી વિભાગ પામેલાં કમોને જ્ઞાતારો, અને
પાયાએ દુરતર સંસારમાં નાખેલાં, એ દેહાદિકને પોતારૂપ જાણી, તેમાં અહંતા મમતા કરનારાઓનાં (છોકોનો)
શેષ, લાજ મેળવવાની હચ્છાથી, સંસાર નામના વગરના માર્ગમાં, આરા મારે છે; પણ કોઈ કેકાએ સુખ
પામતો નથી. ૧૧૫૫ દે મળ, એ અગળ નયક (કુદ) વાળા શેષને, છ મોરો (મળ અને મુનેદિને) જા-
ળાદારથી લૂટે છે; અને તે શેષમાંના શક્ય રહેતાઓનાં પાસે આવીને, શિયાળિયાં (શ્ચી પુત્રાદિક) ધુમી
ગરબો; તદ્વાર પેટાને ખેંચી જાય તેમ, તેમના ધનાદિકને લેઈ લે છે. ૧૧૨૫ તથા ધમ્મી સતા-પડ-અને જ્ઞા-
તારો

પરાંવાળી ધારી જગમાં (ચક્રરજ્યાત્રમમાં); તેમને કોર માંખો અને ડાંસથી (દુર્જનોથી), પીડા થાય છે;
તથા કોઈ જખને અંધવંતરને (દેહાદિકનાં જુદાં સુખાદિકને) તે રૂપે છે; અને કોઈ કોઈ વાર મોરા લેખ
વાળા ઉપાદિયાને (સાનું વિચેરે ધનને) લેવાની તે હચ્છા કરે છે. ૧૧૩૫ તેમજ પર અને ધનાદિકને પોતાનાં
કરવાની હચ્છાવાળી જુદીથી, વગરમાં તે આમથી તેમ રહે છે; ને કોઈ કોઈ જગાએ આંખોમાં ધુળ
(રજેયુષ) ભરાઈ જવાથી; વરોળીયા વા ઘણી (જીથી), હડેલી રજવડે (રામાદિકવડે) દંકાઈ મચેલી દિ-
શાઓને (કર્મસાક્ષી દેવતાઓને) પહોં તે રૂપી શકતો નથી. તથા અને ન દેખવામાં આવે એવાં, તમરાં-
ઓના (પાછળ વાંકું બોલનારના) અવાજથી તેના કાનમાં પીડા થાય છે; તથા કોઈવાર તે ધુડના (પ્રચ્છ
વાંકું બોલનારના) સગદો ઘણી. મનમાં તેને દુઃખ થાય છે; પછી જુખથી દુખી થઈને પાછી જાય છે; (પ-
રોષકાર નહીં કરનારાઓને) આશ્રય લેવાને તે જાય છે, અને કોઈ વાર તે જાંજલાના પાછી વપર (વિ-
પવ સુખો મેળવવાને) પહોં તે રહે છે. ૧૧૫૫ કોઈ વાર પાછી વિનાની નહીંઓમાં (પાછાંડ વગેરેમાં) તે જાય

વિવૃક્ષણમોહઃ ॥ હરિતદીઠાકયનસ્મૃતિભ્યાંલઘ્વસ્મૃતિર્યાત્યતિપારમધ્વનઃ ॥ ૧૬ ॥ ૬૦ ॥ ૫૦ ॥ ૫૦ ॥ બ્રાહ્મણરહૂગણસંવાદેદ્વાદશોઽધ્યાયઃ ૧૨
બ્રાહ્મણ ૦ દુરત્યયેઽધ્વન્યજયાનિવેશિતોરજસ્તમઃ સત્ત્વવિભક્તકર્મદૃક ॥ સપ્પસાઽર્થોથપરઃ પરિભ્રમન્ભવાદર્વીયાતિનશર્મવિદતિ ॥ ૧ ॥ યસ્યા
મિમેષપ્પનરદેવદસ્યવઃ સાર્થવિલુંપંતિકુનાયકંબલાત્ ॥ ગોમાયવોયત્રહરંતિસાર્થિકં પ્રમત્તમાવિશ્યયથોરણંટુકાઃ ॥ ૨ ॥ પ્રભૂતવીરુત્તૃણગુલ્મ
ગઢરેકઠોરદંશૈર્મશકૈરુપદ્રુતઃ ॥ કચિત્તુગંધર્વપુરંપ્રપદ્યતિકચિત્કચિચ્ચાશુરયોલ્મુકગ્રહં ॥ ૩ ॥ નિવાસતોયદ્રવિણાત્મવુદ્ધિસ્તતસ્તતોધાવતિ
મોઽટવ્યાં ॥ કચિચ્ચવાત્યોત્થિતપાંસુધૂમ્રાદિશોનજાનાતિરજસ્વલાક્ષઃ ॥ ૪ ॥ અદૃશ્યદ્વિહ્લીસ્વનકર્ણશૂલડલૂ જ્વાગ્નિર્વ્યથિતાંતરાત્મા ॥ અપુ
ણ્યવૃક્ષાન્શ્રયતેક્ષુધાઽર્દિતોમરીચિતોયાન્યભિધાવતિકચિત્ ॥ ૫ ॥ કચિદ્વિતોયાઃ સરિતોઽભિયાતિપરસ્પરંચાલપતેનિરંધઃ ॥ આસાદ્યદાવંક
ચિદગ્નિતસોનિર્વિદ્યતેકચપક્ષૈર્હતાસુઃ ॥ ૬ ॥ શૂરંહંતસ્વઃ કચનિર્વિણ્ણચંતાઃ શોચન્વિમુહ્યન્નુપયાતિકશ્મલં ॥ કચિચ્ચગંધર્વપુરંપ્રવિષ્ઠઃ પ્રમોદતેનિ
ર્વૃત્તવન્મુહૂર્ત ॥ ૭ ॥ ચલન્કચિત્કંટકશર્કરાંઽઘ્નિર્નગારુકશુર્વિમનાદ્વાસ્તે ॥ પદેપદેઽપ્યંતરવન્હિનાઽર્દિતઃ કૌટુંબિકઃ કુચ્યતિવૈજનાય ॥ ૮ ॥ ક
ચિન્નિગીર્ણોઽજગરાહિનાજનોનાવૈતિકિંચિદ્વિપિનેઽપવિદ્ધઃ ॥ દૃષ્ટઃ સ્મશેતેકચદંશૂર્કેરંધ્રોઽધકૂપેપતિતસ્તમિસ્ત્રે ॥ ૯ ॥ કહિંસ્મચિત્શુદ્રસાન્વિ
ચિન્વસ્તન્માક્ષિકાભિર્વ્યથિતોવિમાનઃ ॥ તત્રાતિકૃચ્છંપ્રતિલબ્ધમાનોબલાદ્વિલુંપંત્યથતંતતોઽન્યે ॥ ૧૦ ॥ કચિચ્ચશીતાતપવાતવર્ષપ્રતિક્રિયાંક
ર્તુમનીશાસ્તે ॥ કચિન્મિથોવિપણન્યચ્ચકિંચિદ્વિદ્વેષમૃચ્છત્યુતવિત્તશાઢ્યાત્ ॥ ૧૧ ॥ કચિત્કચિત્ક્ષીણધનસ્તુતસ્મિન્શય્યાસનસ્થાનવિહારહી
નઃ ॥ યાચન્પરાદપ્રતિલબ્ધકામઃ પારક્યદૃષ્ટિર્લભતેઽવમાનં ॥ ૧૨ ॥ અન્યોન્યવિત્તવ્યતિપંગવૃદ્ધૈરા બંધોવિવહન્મિથશ્ચ ॥ અધ્વન્યમુષ્મિન્નુરુ
કૃચ્છુવિત્તબાધોપસર્ગૈર્વિહરન્વિપન્નઃ ॥ ૧૩ ॥ તાંસ્તાન્વિપન્નાન્સહિતત્રતત્રવિહાયજાતંપરિગૃહ્યસાર્થઃ ॥ આવર્તતેઽપિનકશ્ચિદત્રવીરાધ્વનઃ પાર

છે; કોઈવાર અગાદિક વિનાનો તે, એકબીજાની (પુત્ર અને બાહ્યાદિક) પાસે અગાદિક મારે છે; અને કોઈવાર
કાચાનળને (પરને) પાળીને તે, તેના અગ્નિથી (જોડથી) તપી જઈને; તથા કોઈવાર પક્ષો (રાજા આદિ) ઘણી
પ્રાણી (ધન) લેઈ લેવાનું થતાં; ને વૈશ્યને પાસે છે. ૧૧૫૫ કદી કદી બીજાઓ તેના ધનને લેઈ લેવાથી તે
મનમાં મુઝાય છે, અને જોડવડે મોઢ પાળીને મરડાં પામે છે; અને કોઈ વખતે અંધવંતરમાં (જાપ-દીકરા
આદિ આદિના સમાજમાં) પેશીને થોડો વખત સુખ પામીને આનંદ માને છે, ૧૧૫૫ કોઈ કેકાએ આજ્ઞાતાં
કોઠા અને કાકરીઓ (વિષગો) વગમાં નડે છે, ને તેથી પવન ઉપર ચઢવાનું (મોઢું કામ કરવાની હચ્છા)
નહીં પાર પડતાં, તે મનમાં કચવાઈ જાય છે; અને કાજી કાજી અંદરના અગ્નિથી (જુખ તરસાદિથી) પી-
કાઈને તે કુડુંબવાળા પોતાનાં જ મનુષ્યોની ઉપર રીસ કરે છે. ૧૧૨૫ કોઈ વખતે અજગર સાપ (કુચ) તેને
મળી જાયથી, વગરમાં દૃષ્ટ દેવાયવાની પેડે, તે કોઈ માણસને જાણતો નથી. અને કોઈ કેકાએ દંડયુક સા-
મે એ (દૃષ્ટ મનુષ્યોએ) કરડવાથી આંખોના ધણે, એટલે વિવેક રહિત થઈને તે, મોઢ ઉપ, આધારકુના

સરખા નરકમાં પડીને, ત્યાંજ મૂક રહે છે. ૧૧૨૫ કોઈ કેકાએ મપ (પરજી) ને શોધવા જતાં, તેની માંખીઓ
(તેના માલિકો) કરડવા થઈ અપમાન પામીને જ્યા પાસે છે; અને વખતે ધણી દુઃખથી ને તેને મેળવે છે
તે; તેની પાસેથી બીજાઓ ગળાકારે જુડી લે છે, અને તેમની પાસેથી વળી નીચાંઓ લેઈ જાય છે. ૧૧૨૫
કોઈ વખતે નાદ-તડકો વાયુ અને વરસાદથી અચાનો ઉપાય નહીં જાની શકતાં, તે બેસીજ રહે છે; ને
કોઈવાર ધણી લેવ દેવ કરતાં ધનની જાગતમાં દગાઈ કરવાથી, દેવાનું પાત્ર થાય છે. ૧૧૨૫ કોઈ કોઈ કેકાએ
ધન જુડી જતાં, એ વગરમાંજ ને, પધારી-આસન-રથાન-અને વિહાર વિનાનો થાય છે, ત્યારે પારકાની
પાસે મારે છે; પણ ને નહીં મળવાથી, પારકી, વરુ લેઈ લેવાની નજર કરતાં, અપમાન પામે છે. ૧૧૨૫
અન્યો અન્ય એક બીજાને ધનાદિક આપવા લેવાનો અવધાર કરતાં, એક બીજા સાથે વૈર વધે છે, માલિકો
માલિકો વિવાદ આદિક સંબંધ કરે છે; અને એ રીતે, એ સંસાર રૂપી વગરમાં અનેક પ્રકારનાં દુઃખો વડે
મેળવેલ ધનને; બીજાઓ લેઈ જવાથી, તે મરી જાય છે. ૧૧૨૫ એ વગરના માર્ગમાં સુખમાંના મરી ગ

ચેલાએને છોડી દેવામાં આવે છે, અને તત્તા જન્મેલાને સાથે શેષ ભય છે; એમ કરતાં ને વગડાના માર્ગનો પાર પામીને, નીકળેલે ઠેકાણે (પરબ્રહ્મના સ્વરૂપમાં), હાલ સ્થિતમાં તે કોઈ પાછો આવી પડેાંચતોજ નથી ॥૧૪॥ તે એ વેર રહિત અને દંડનો ત્યાગ કરનારા પરમદંડ મહાત્માઓને પામવાના ને નીકળેલાં ઠેકાણા રૂપ સ્થાનને તે સ્વરૂપ અને આપી પૃથ્વીને છૂતનારા, તથા પૃથ્વીને પોતાની હોવાનું માનીને વેર કરનારા, જેઓ હંદીને રણભૂમિમાં સુષ્ણુ ભય છે. તેઓ પણ પામતાજ નથી. ॥૧૫॥ વળી કદીક લતાઓની સામા-ઓને (ક્રીના હાલો) આશ્રય કરવાને તે લક્ષ્યાય છે; અને તેમના સંપર્ષથી વાતો કરનારાઓના સંગમાં રહેવાને હચે છે. તથા કોઈ પાર હરિ ભગવાનના ચક્રરૂપ કાળથી ત્રાસ પામીને, ગમલા-કામડા અને ચીપ, એમની (પાખંડ પંથ વાળાની) દોસ્તી કરે છે. ॥૧૬॥ અને એ બધાં વિષેએ હમી સેવાથી, હંસોના (વે-રમાર્ગ વાળા આહ્વાનો) ટોળામાં તે પેસે છે. પણ તેમનું શીળ અને વન, પોતાને નહીં રચવાથી, વાંદરાઓના

(માર્ગી વિષે આચાર બ્રહ્મા) ટોળામાં ભય છે; ને તેઓની રમત મમત તથા એક જીવન, સ્ત્રી પુરુષનાં મોહાં જેવાં, વિષેએ થકી પોતાના આયુષ્યના અવધીને, પણ જીવી ભય છે. ॥૧૭॥ તથા સ્ત્રી અને પુરો ઉપર પ્રેમ રાખીને કદી કદી ટૂંકોમાં (પરોમાં) રમવાની હંચ કરતાં મૈથુનના સુખથી રોક જાનીને; પોતાના બંધ-નને વિશે, પરવશ થઈ ભય છે, કોઈ વખતે પ્રમાદથી પવેતની શુશ (મહારોગ)માં પડી ભય છે, અને તે શુશના હાથી (મરુ) થી ભય પામીને, એક લતા (નસીય) ને પકડીને તે ઉભો રહે છે. ॥૧૮॥ હે અરિદમ એમ કરતાં કરતાં કદાચિત, એ સપળી આપદાઓમાંથી કોઈક છૂટે છે તે; તે પાછો એ સંપમાંજ જઈ ને મળે છે. એ રીતે એ સંસારના માર્ગમાં આપાએ નાંખી દીધેલ, અમ્યા કરતા કોઈ પ્રાણી, હાલ સ્થિ કોઈ પણ જાણીજ નથી. ॥૧૯॥ માટે હે શુદ્ધગુણ, તું પણ એ સંપમાંજ એકધું; તેથી દંડનો ત્યાગ કરીને, અને સર્વ પ્રાણી સાથે મિત્રતા રાખીને; તથા દેહ અને વિષય આદિક અસત વસ્તુમાં, આશંકા વિનાનો થ-

મુપૈતિયોગ ॥૧૪॥ મનસ્વિનોનિર્જિતદિગ્ગજેન્દ્રામમેતિસર્વેભુવિબદ્ધવૈરાઃ ॥ મૃદેશધીરન્નતુત-જંતિયશ્ચસ્તદંડોગતવૈરોઽભિયાતિ ॥૧૫॥ પ્રસ-
પિલતામુજાશ્રયસ્તદાશ્રયાવ્યક્તપદદ્વિજસ્પૃહઃ ॥ કચિત્કદાચિદરિચક્રતસ્ત્રસન્સસ્યંવિધત્તેષકકંકગૃધૈઃ ॥૧૬॥ તૈર્વચિતોહંસકુલં
સમાવિશન્નોચયન્શીલમુપૈતિવાનરાન્ ॥ તજ્ઞાતિરાસેનસુનિર્વૃત્તેન્દ્રિયઃપરસ્પરોદ્વીક્ષણવિસ્મૃતાવધિઃ ॥૧૭॥ દ્રુમેપુરંસ્યન્મુતદારવત્સલોવ્યવા-
યદીનોવિષયઃસ્વબંધને ॥ કલ્પિત્વાલ્લદ્વિરિકંદરેપતન્વહ્લીગૃહીત્વાગજમીતઆસ્થિતઃ ॥૧૮॥ અતઃકથંચિત્સવિમુક્તઆપદઃપુનશ્ચસાર્થપ્રવિશ-
ત્પરિંદમ ॥ અધ્વન્યમુષ્મિન્નજયાનિવેશિતોભ્રમજ્જનોઽધ્યાપિનવેદકશ્વન ॥૧૯॥ રહૂગણત્વમપિહ્યધ્વનોઽસ્યસંન્યસ્તદંડઃકૃતભૂતમેત્રઃ ॥ અસ-
જિતાત્માહરિસવયતિશિત્તજ્ઞનાસિમાદાયતરાતિપારં ॥૨૦॥ રાજાઽઅહોનૃજન્માશ્વિલજન્મશોભનંકિંજન્મમિસ્ત્વપરેરપ્યમુષ્મિન ॥ નયદૃષી-
કેશયશઃકૃતાત્મનામહાત્મનાવઃપ્રચુરઃસમાગમઃ ॥૨૧॥ નરહુલંત્ર-પ્રણાલેખેભિર્હતાંહસોભાક્તેરધોદ્ગેઽમલા ॥ મૌહૂર્તિદ્વાલસ્યસમાગ-
મામ્મેદુસ્તર્કમુલોઽપહતોઽવિવેકઃ ॥૨૨॥ નમોમહાશ્વોસ્તુનમઃશિશુભ્યોનમોયુવજ્ઞ્યોનમઆબટુભ્યઃ ॥ યેત્રાહ્મણાગામવધૂસલિંગાશ્ચરંતિતે-
ભ્યઃશિવમસ્તુરાજાં ॥૨૩॥ શ્રીશુકઽઈત્યેવમુત્તરામાતઃસવૈબ્રહ્મર્ષિસુતઃસિંધુપતયઆત્મસતત્ત્વવિગણયતઃપરાનુભાવઃપરમકારુણિકતયોપદિ-
શ્યરહૂગણેઽલ્લ-ગ્નમભિવેદિતચરણઆપૂર્ણર્ણવદ્વનિભ્રુતકરણોર્મ્યાશયોધરણિચિન્તાંચિન્તા ॥૨૪॥ રૌદ્રીદ્વાલિપિમુજનસમવગતપર-
ગાલ્લ-તત્ત્વઆત્મન્યવિદ્યાધ્યારોપિતાદેહાત્મમાતિં વિસમર્જેવંહિનૃપભગવદાશ્રિતાશ્રિતાનુભાવઃ ॥૨૫॥ રાજાઽયોહવાદ્દહબહુવિદામહામા-
ગવત્તત્ત્વાધિહિતઃપારોક્ષ્યેણવચસાર્જીવલોકમવાધ્વાસહ્યાર્યમનીષિકયાકલ્પિતવિષયોનાંજસાઽવ્યુત્પન્નલોકસમાધિગમઃ ॥ અથતદેવૈતદુ-
રવગમંસમપ્રેતાનુકલ્પેનનિર્દિશ્યતામિતિ ॥૨૬॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેપંચમસ્કંધેત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥૨૩॥

સહોઽયણ્ણદેહાત્મમાનિનાંસત્તાદિગુણવિશેષવિકલ્પિતકુશલાકુશલસમવહારવિનિર્મિતવિવિધદેહાવલિભિર્વિયોગસંયોગાદ્યાનાદિસંસા

ધને, હરિભગવાનની સેવા વડે, પારવાળી કરેલી જ્ઞાન કૃપી તરવાર પકડી; દુરંતર એવા આ સંસાર રૂપ, વગ-ડાના માર્ગને તરીજા. ॥૨૦॥ -રાજા-અરે સર્વ જન્મોમાં, મનુષ્ય જન્મ સર્વોત્તમ છે. જીવન અવતારમાં હૃષીકેશ ભગવાનના પક્ષથી ચીતને શુદ્ધ કરવાના મહાત્માઓને ધણે સમાજમ થતા નથી. તેથી તેવા જન્મો તો કોઈજ નથી. ॥૨૧॥ આપના ચરણ કમળની રચયકા પાપોનો નાશ થયેલાઓને અધોક્ષજ ભગ-વાનમાં નિર્મળ શક્તિ થાય; ને કોઈ નવાઈ નથી. કેમકે આપના માત્ર એ ધડીના સમાગમથીજ, મારા નારા તરોક્ષથી કલ્પત થયેલા અવિવેક નાશ પામી ગયો છે. ॥૨૨॥ હું મોટાઓને નમુંછું, યાજ્ઞોને નમુંછું, યુવાનોને નમુંછું, અને બ્રહ્મચારી બદુકોને પણ નમુંછું; જે આહ્વાજો અવધન સરખા થઈને પૃથ્વીમાં ફરતા ફરે છે, તેમના થકી રાજાઓનું કલ્યાણ થયે. ॥૨૩॥-શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત, એ રીતે બ્રહ્મરૂપિતા દીકરા જડબરને, ધણી દત્તા કરીને, પોતાનું આગામ કરનારા સિંધુ દેશના રાજા શુદ્ધગુણને; અનુભવ સહિત આત્મ તત્ત્વો

ઉપદેશ આપ્યો. તેથી તે રાજાએ ધણી દીનતાથી ચરણમાં પ્રણામ કરેલા અને જેનાં મન તથા ઈન્દ્રિયો સમુદ્ધની પેટે બારપૂર થઈને શાંત થયેલ છે. એવા; ને જન્મરત આ પૃથ્વી ઉપર પાછા જરવા લાગ્યા. ॥૨૪॥ અને એ સૌવીરપતિ શુદ્ધગુણે પણ સુગત જડબરને પાસેથી તત્ત્વ સહિત પરમાત્માને જાણવાથી, દેહાદિકને વિશે અ-વિદ્યા થકી થયેલ પોતાપણની બુદ્ધિને છોડી દીધી. હે રાજા ભગવાનને આશ્રય કરનારાઓને પ્રભાવ તો એવોજ હોય છે. ॥૨૫॥-પરીક્ષિત-હે મહા ભગવતી અને ધણું જાણનારા, આપે પરીક્ષ વચનોથી પ્રાણી-ઓના સંસાર રૂપ વગડાના માર્ગ વિશે કહ્યું; તે, મહાત્માઓની બુદ્ધિથી કલ્યાણના વિષય હોવાથી સાધારણ બુદ્ધિ વાળા લોકથી ઉતાવળે સમજી શકાય તેમ નથી. માટે સમજવાને આતિ કડિણુ એવી એ વાતને સુગમતા-થી આગે જેમ સમજી શકાયે, તે રીતે આપ તેનો ખુલાસો કરો. ॥૨૬॥ છંદો મીઠાનાં પાંચ રકષ. તે. અ. સ. ॥૧૩॥ અધ્યાય ૧૪ મી. -શ્રીશુક-આ દેહાદિકને પોતા રૂપ માનનારાઓનાં સત્ત્વ આદિક યુગોથી વેદેચાયનાં

સારા-નરજા-અને મિત્ર કર્મો થઈ પતતા, જુદા જુદા પ્રકારના શરીરોના સંયોગ અને વિયોગ થતા રૂપ આ અનાદિ સંસારનો અનુભવ થવામાં હારણ છે. ઉદ્યોગના વર્ગમાં, ભગવાન વિષ્ણુના વશમાં આસનારી માયાએ, આ વગર સરખા સંસારના અસુખમ આર્મમાં નાંખી દીધેલ આ પ્રાણીઓ (જીવો) નો સમુદાય; વાંચીઓના સખતી પેટે, પુરુષોએ મેળવવાને માટે, પોતાના દેહમાં કૃપણ કરેલાં કર્મોને ભોમવતે, મશાણુ જેવા અનુભવ આ સંસાર રૂપ વગડામાં ચાલ્યો જતાં; તેના પશુ એક કોણમતે પશુ પશુ વિષયો નહીંને ભવ્ય થઈ જાય છે. અને અવાપિ પર્યં આ લોકમાં સર્વેના પરિતાપને શમાવનાર સર્વતા યુગ દરિભગવાનના ચરણરવિન્દુ પદ કે જ્યાં તેમના ભકતોજ રહે છે; તેને પાછો પામતોજ નથી, એ વગડામાં આર્મમાં છે હરિયો મોરનું કામ કરે છે. ૧૧૧ પુરુષે પશુ દુઃખે કરીને મેળવેલું યોગુ' એક છતાં પણ પરજાકને માટે ઉપયોગી કહેવાતું, અને આ જાકને માટે પણ કામે લાગનારે, સાક્ષાત પરમ પુરુષ ભગવાનનું પૂજન આદિ કરવા રૂપ

ને ધર્મ રૂપી ધન છે; તેને, એ છ લક્ષ્યો (સારો) દર્શન-રસ-શ્રવણ-સ્વાદ-અને સુખનું વિગેરેના સંકરો કશીને: થર સંખંધી વિષયવિક્ષાનાં સુખો ભોમવતા વડે; મન વજ્ર નહીં રાખનારા સંખંધી યાગના સંખંધી ભોમો ને ચોર થોડા હુટવાની પેટે; હુટી લેછે. ૧૨૧ અને આ રમણ કર્મો વડે નહાર અને શિયાળિયાં સરખાં, જી અને છેકરાંઓ એ કુટુંબવાળા કુટુંબ સંચારી રાખેલા થતો; તેના દેખતાંજ અને તેની હમણ નહીં છતાં, નહાર અને શિયાળિયાં. થેટાંને ખેંચી જવાની પેટે, જાગરીથી લેક લે છે. ૧૩૧ વરસે વરસ ખેડવા છતાં પણ તેની અંદરનાં ખીજ જાણી નાંખ્યા વિનાનું ખેતર વાવવા રાણે ફરીથી, જાગતાં-ખડ-અને વેલા આદિથી, અજોચર જેવું થઈ જાય છે, તેમ કામનાઓના કર્મો રૂપ, અને કર્મોના ફેવ રૂપ. આ મુલાશ્રમને નિશ્ચે, કર્મો ઉત્પલ થવાનું કરે છે. ૧૪૧ જેના પ્રાણુ એટલે ધન નહાર હોય છે, એવો તે મુલાશ્રમના પડેલા પુરુષ, કામ-માંખો-ડીડ-પંખી-મોરો-અને ઉદરડા વિગેરે સરખા, દુષ્કાનુખો થઈ ઉપદ્રવ પામીને પ્રાદ કાદ થાને, પો-

રાનુભવસ્યદ્વારભૂતે-પ્રાલિલિપ્તે-ગેણતસ્મિન્દુર્ગાધ્વવદસુગમે ધ્વન્યાપતિતર્કશ્વરસ્યભગવતો વિષ્ણોર્વશવર્તિન્યામાયયાજીવલોકોડયંયથાવ
ણિકસાર્થોડર્યપરઃસ્વદેહનિષ્પાદિતકર્માનુભવઃશ્મશાનવદશિવતમાયાંસંસારાદ્યગંગતોનાચાગિવિફલબહુપ્રતિયોગેહસ્તતાપોપશમનીહરિ
ગુરુચરણારવિન્દમધુકરાનુપદર્વીમવરુંધે ॥ યસ્યામુહવાપ્તેષાર્દિદિયનામાનઃકર્મણાદસ્યવપ્વતે ॥૧॥ તદયથાપુરુષસ્યધનંયત્કિંચિત્સાક્ષાદ્ધ
ર્મોપયિકંબહુકૃચ્છાધિગતંસાક્ષાત્તરમપુરુષારાધનલક્ષણોયોડસૌધર્મસ્તંતુસાંપરાયડદાહરંતિ॥તદ્ધર્મ્યધનંદર્શનસ્પર્શનશ્રવણાસ્વાદનાવઘ્રા
ણસંકલ્પ રૂપસાદ્યહુપાસ્યોપરોગેનકુનાથસ્યાજિતાત્મનોયથાસાર્થસ્યતથાડજિતાત્મનોવિલૂપંતિ ॥૨॥ અથચયત્રકોટુંબિકાદારાપત્યા
દયોનામ્નાકર્મણાત્કમ્ભૃગાલાણ્વઅનિચ્છતોડપિકદર્યસ્યકુટુંબિનરણકવત્સંરક્ષ્યમાણંમિપતોડપહરંતિ ॥૩॥ યથાહનુવત્સરંજ્યમાણ
મખ્યદગ્ધવીર્જક્ષેત્રં પુનરેવાવપનકાલેગુલ્મતૃણીડદિગૈફરમિવભવતિ૯વમેવગૃહાશ્રમઃ કર્મક્ષેત્રંયસ્મિન્નહિકર્માણુડીલિંડાદ્યકામક
રંડ૯ષઆવસયઃ॥૪॥ તડપ્તોલ્લપ્તકસમાપસદૈર્મનુજૈઃશલભશકુંતતસ્કરમૂષકાદિભિરુપરુદ્ધમાનોવિઃપ્રાણઃકચિત્પરિવર્તમાનોડસ્મિ
ન્નખ્યપવિદ્યાકામકર્મભિરુપરક્તમનસાડનુપપન્નાર્થનરલોકંગંધર્વનગરમુપપન્નામિતિમિથ્યાદૃષ્ટિરનુપશ્યતિ ॥૫॥ કચિદાતપોદકનિમાન્વિષ
યાનુપધાયતિગડોલ્લપ્તપાણાલિલ્લપ્તલોલુપઃ ॥૬॥ કચિચ્છાશેષદોષનિષદનંપુરિષવિશેષંતદ્વર્ણગુણનિર્મિતમતિઃ સુવર્ણપાદિત્સત્યગ્રિ
કામકાતરંબોલ્મુકપિશાચં॥૭॥અથકદાચિત્રિવાસપાનીયદવિણાદ્ય-દેતવ્યોપજીવનાભિનિવેશ૯તસ્યાંસંસારટવ્યામિતસ્તતઃપરિધાવતિ
॥૮॥ કચિચ્છવાત્યોપમ્યયાપ્રમદયારોહમારોપિતસ્તત્કાલરજસારજનીભૂતહવાસાધુમર્યાદોરજસ્વલાક્ષોપિદિગ્દેવતાઅતિરજસ્વલમતિર્નવિ
જ્ઞાતિ ॥૯॥ કચિત્સકૃદવગતવિષયવૈતથ્યઃ સ્વયંપરાભિધ્યાનેનહિઞ્નંશિતસ્મૃતિસ્તયૈવમરીચિતોયપ્રાણાંસ્તાનેવાભિધાવતિ ॥૧૦॥ કચિ
તુલૂકક્ષિત્તીસ્થમવદતિપરુપરમસાટોપંપ્રત્યક્ષપરોક્ષંવારિપુરાજકુલનિર્ભર્તિતેનાતિવ્યથિતકર્ણમૂલહ્રદયઃ ॥૧૧॥ સયદાદુગ્ધપૂર્વસુકૃતસ્ત

તાના; અજાન-પાસનાઓ-અને કર્મોથી રંગાયતા મનથી ભટકતો, આ ગાનુખ જોડના સુખાદિક અર્થોને, ક-
પણ થયેલાનું અર્થવે નજરની પેટે મિથ્યા દૃષ્ટિનાં જુએ છે. ૧૧૧ તથા કાદ કાદ વખતે ખાનું-પીનું-અને
ધેનું કરવું આદિ વ્યસનોનો લાલચું થઈને, જાંજાનાં પાણી સરખા વિષયવિક્ષાને મેળવવાને દોડે છે. ૧૨૧
જેમ અગ્નિની કામના પાળો આતુર પુરુષ, જૂતના ભટકતો લેવાને દોડે, તેમ અગ્નિ થઈ ઉત્પલ થયેલ અને
સંખ્યા દેવોના રજાન રૂપ સોનાને મેળવવાને, તેના રંગ અને યુજો થઈ ખુદ સોનાઇ જઈને, તે દોડે છે.
જાણ વળી કાદવાર પોતાના છવનનાં સાધન રૂપ થર-દ્રવ્ય-અને પાણી આદિ અનેક સાધનો મેળવવાને
દોડે, તે એ સંસાર રૂપ વગડામાં, અદોષી તરફ ચારે કોર દોડે છે. ૧૩૧ કદીક વંદોગિયા સરખી જીને
મળીને, રમણુ રૂપી રજ આંખમાં પડવાથી આંખો થઈને, સારી મર્યાદાને તણ દેછે. અને અતિસમ
રમો સુખ પાળી શ્રુદિ થતાં દિશાઓના (કર્મસાક્ષી) દેવતાઓને પણ તે દેખતો નથી. ૧૪૧ કાદ વખતે વિ-

પચાદિનું મિથ્યાપણું તે, સંપૂર્ણ રીતે જાણે છે, તે: પણ પરના અભિમાન વડે (એટલે દૃઢપ્રાદિથી થતા
કર્મોને પોતે કર્તા હોવાનું માનવા વડે) પોતાની રચનાનો નાશ થઈ જઈને, તે પાછો જાંજાના પાણી સરખાં
વિષયવિક્ષાના ઉપરજ, ફરીવાર દોડે છે. ૧૧૦૧ કદીક સુવડ અને તમરાતી પેટે રાજકુળ અને શત્રુઓએ, પો-
તાની સમક્ષમાં અથવા થરોક્ષ બોલેલાં અનિહર અને કોર તથા નિરરકારનાં વચનોથી, કાનમાં અને મ-
નમાં પીડા પામે છે. ૧૧૧૧ અને જ્યારે તે પોતાના પ્રથમના પુણ્યને ખાદ રહે છે, સારે છવનાં મૂવેલા
સરખો તે, ખીજા છવનાંજ મૂવેલાઓની પાસે (એટલે કારકર અને કાકુડ જેવી વેલા, અને ગ્રેના
કુવાઓ; સરખા આ શ્રોક અને પરશોકના કિતલી હમણ વિનાના દ્રવ્યવતીની પાસે) વાચતા કરવાને જાય છે.
૧૧૨૧ કાદ વખતે નીચ કોડાની કાઢાને, મેક કારે દુઃખ આપનાર પાણી પિતાની નદીયો સરખા પાંખોના
પંથોમાં તે, જાય છે. ૧૧૩૧ અને જ્યારે ખીજાઓને અડચણ કરવા છતાં પણ પોતાને જોઈતું અખાદિક મ-

ભાર યોજન ઉંચા અને અનુક્રમે એ દબાર-અશદસે-અને સોથસે યોજન પહોળા છે. ૥૫૥ તેમજ એ ઇલા-
હન ખંડની પશ્ચિમના અને પૂર્વ તરફના ભાગોમાં ગામવાન અને ગંધગાદન નામના એ પર્વતો, કનરમાં નીલ
પર્વત અને દક્ષિણમાં નિપથ પર્વતને અડતા સુધી લાંબા, અને નબેદબાર યોજન પહોળા: (અને દશ દશ દ-
બાર યોજન ઉંચા) કેતુમાળા અને બાકાથ ખંડના સિમાડા ઉપર આવેલા મયોદાના પર્વતો છે. ૥૧૦-૧૧૥
અને મંદર-મેરુમંદર-સુપાર્થ-અને કુમુદ, એ નામોવાળા ચાર પર્વતો મેરુની ચારે દિશાએ, દસદસ દબાર
યોજન ઉંચાઈના અને તેટલાજ વિસ્તાર એટલે પહોળાજ વાળા, મેરુને ટેકા રૂપ કલ્યાણલા છે. ૥૧૨૥ એ
પર્વતોની ઉપર ધ્વજાઓ સરખાં, સો સો યોજન યડના વિસ્તારવાળાં અને એટલાંજ ઉંચા આંગા-નંદ્યુ-ક-
દગ-અને વડનાં ઝાડા, અનુક્રમે એક એક પર્વત ઉપર આવે છે. ૥૧૩૥ કે પરીક્ષિત, તે પર્વતો ઉપર અનુ-

ક્રમે દૂધનો-મધનો-શેરડીના રસનો-અને શુદ્ધ મીઠાપાણીનો એક ચાર ધરા છે. તેમનો રસ કરનાર ઉપદેવ
લોકો રવાબાવિક યોગનાં ઐશ્વર્યોને એટલે શિદ્ધિઓને પૂરી રહેલા છે. ૥૧૪૥ અને એ પર્વતોના ઉપર અનુ-
ક્રમે નંદન-ચૈત્રરથ-વૈભાવ-અને સર્વેભાવ: એ નામોવાળા-ચાર દેવતાઓના ગચીયાં પણ છે. ૥૧૫૥ તે-
ઓમાં દેવતાઓથી વિદાયલી કનચ દેવગંધાઓ, તેમના પતિઓ સાથે વિદાર કરે છે. અને તેમના ગાદિમાને
રેખાલેખ ગંધર્વો આદિ ગાય છે. ૥૧૬૥ મેરુ પર્વત ઉપરના દેવતાજી આંગામાંથી અગિયારસે યોજન ઉંચાઈ
થકી પર્વતના શિખર જેવડાં મોટાં અને આમૃત જેવા રસવાળાં થતા પડે છે. ૥૧૭૥ એ ફૂલો ફૂટકાથી તેના
અતિ મધુર, અને ગાદુ સરસ સુગંધીવાળા થતા રસ રૂપ પાણીવાળી આઝોદા નામની નદી, મંદર પર્વતના
શિખરોમાંથી નીકળીને પૂર્વ તરફ દલાહન ખંડમાં વહે છે. ૥૧૮૥ તેનો ઉપયોગ કરનારી યક્ષલોકોની ઓઝો,

યુતયોજનોત્સેધાહરિવર્ષકિંપુરુષભારતાનાંયથાસંસ્થાં॥૧॥ તથૈવેલાવૃતમપરેણપૂર્વેણચમાલ્યવદ્ધંધમાદનાવાનીલનિષધાયતૌદ્વિસહસ્ત્રંપમથુ:
॥૧૦॥ કેતુમાલભદ્રાશ્વયો:સીમાનંવિદધાતે॥૧૧॥ મંદરોમેરુમંદર:સુપાર્થ: કુમુદઈતિઅયુતયોજનવિસ્તારોન્નાહામેરોશ્ચતુર્દિશમવદ્ધંભગિર
યઉપક્લૃતા:॥૧૨॥ ચતુર્ષ્વેતેષુચૂતજંબૂકદંબન્યગ્રોધાશ્ચત્વાર:પાદપમવરા:પર્વતકેતવદ્વાધિસહસ્ત્રયોજનોન્નાહાસ્તાવદ્વિટપવિતતય:શતયો
જનપરિણાત:॥૧૩॥ ન્હદાશ્ચત્વાર:પયોમધ્વિશ્વરસમૃષ્ટજલાયદુપસ્પર્શિનઉપદેવગણાયોગૈશ્વર્યાણિસ્વાભાવિકાનિભરતર્ષમધારયંતિ ૧૪॥
દેવોદ્યાનાનિચમ્બંતિચત્વારિનંદનંચૈત્રરથંવૈભ્રાજકંસર્વતોભદ્રમિતિ ॥૧૫॥ યેષ્વમરપરિવૃદ્ધા:સહસુરલલનાલલામયૂથપતયઉપદેવગણૈરુપ
ગીયમાનમહિમાન:કિલવિહરંતિ॥૧૬॥ મંદરોત્સંગેકાદશશતયોજનોતુંગદેવચૂતશિરસોગિરિશિખરસ્થૂલાનિફલાન્યમૃતકલ્પાનિપતંતિ
॥૧૭॥ તેષાંવિશીર્ષમાણાનામતિમધુરસુરભિસુગંધિબહુલારુણરસોદેનારુણોદાનામનદીમંદર ગિરિશિખરાન્નિપતંતી પૂર્વેણેલાવૃતમુપહ્લાવયતિ
॥૧૮॥ યદુપજોષણાદ્રવાન્યાઅનુચરીણાંપુણ્યજનવધૂનામવય:સ્પર્શસુગંધવાતોદશયોજનસમંતાદનુવાસયતિ ॥૧૯॥ એવંજંબૂફલાનામત્યુચ્ચ
નિપાતવિશીર્ણાનામનસ્થિપ્રાયાણામિભકાયનિમાનાંજંબૂનામનદીમેરુમંદરશિખરાદયુતયોજનાદવનિતલેનિપતંતી દક્ષિણેનાત્માનંયા
વદિલાવૃતમુપસ્યંદયતિ॥૨૦॥ તાવદુભયોરપિરોધસોર્યામૃતિકાતદ્રસેનાનુવિદ્યમાનાવાય્યર્કસંયોગવિપાકેનસદાઽમરલોકાભરણંજાબૂન
દંનામસુવર્ણંભવતિ ॥૨૧॥ યદુહવાવવિબુધાદય:સહયુવતિભિર્મુકુટકટકટિસૂત્રાદ્યાભરણરૂપેણસ્વલુધારયંતિ॥૨૨॥ યસ્તુમહાકદંબ:સુપા
ર્થનિરુદ્ધોપાસ્તસ્યકોટરેભ્યોવિનિ:સૃતા:પંચાયામપરિણાદ્યાપંચમધુધારા સુપાર્થશિખરાત્પતંત્યોઽપરેણાત્માનમિલાવૃતમનુમોદયંતિ॥૨૩॥
યાત્યુપયંજાનાનાંમુખનિર્વાસિતોવાયુ:સમંતાચ્છતયોજનમનુવાસયતિ ॥૨૪॥ એવંકુમુદનિરુદ્ધોય:શતવલ્શોનામવટસ્તસ્યસ્કંધેભ્યોનીર્ચી
ના:પયોદધિમધુઘૃતગુડાન્નાદંબરશઘ્યાસનાભરણાદય:સર્વેવકામદુધાનદ:કુમુદાગ્રાત્પતંતસ્તમુત્તરેણેલાવૃતમુપયોજયંતિ ॥૨૫॥ યાનુપ
જુષાણાનાંનકદાચિદપિપજાનાંવલીપલિતક્લમસ્વેદદોર્ગંધ્યજરામયમૃત્યુશીતોષ્ણવૈવર્ણ્યોપસર્ગોદયસ્તાપવિશેષાભવંતિયાવજ્જીવંમુખંનિગતિ
શયમેવા॥૨૬॥ કુરંગકુરરકુસુંભવૈકંકત્રિકૂટશિશિરપતંગરુચકનિષધશિનીવાસકપિલશંખવૈદૂર્યજારુધિહંસર્ષભનાગકાલંજરનારદાદયો

એટલે પાર્વતીની દાસીઓના અવયવોથી સુગંધીવાન ધણેજ વાયુ: ચારે કાર દશ દશ યોજન સુધી વાયા
કરે છે. ૥૧૯૫ એ રીતેજ ધણા નાના દગિયાવાળાં અને દાથી જેવડા કદનાં નંદ્યુ બધે ઉંચેયાં પડીને, શા-
દી જવાથી તેના રસથી ધણેલી, જંચુ નામની નદી, દસદબાર યોજન ઉંચા મેરુમંદર પર્વતના શિખરોમાંથી
પૂર્વની ઉપર પડીને દક્ષિણ તરફ વહેતી આગા દલાહન ખંડમાં ફેલાઈ જાય છે. ૥૨૦૥ એ નદીના બંને કાં-
દાની ચાટી તે રસની સાથે ગળીને, વાયુ અને સૂર્યના સંયોગથી પાકવાથી, તેનું નંદ્યુનદ "નામનું સોલું થાય
છે. તેનાં દેવલોકો હમેશાં ધણેજ જવાય છે. ૥૨૧૥ અને દેવ વિગેરે લોકો તેનાંજ પોતાની ઓઝો સુધાને
માટે મુકુટ-કડાં-અને કટિએખાળા વિગેરે ધણેજ કરીને પહેરે છે. ૥૨૨ ॥ સુપાર્થ પર્વત ઉપર ઉગેલા મોટા

કદંબના ઝાડની કોતરડોમાંથી પાંચ પાંચ વાગ પહોળા એવી પાંચ ગંધની ધારાઓ નીકળીને, એ સુપાર્થ પ-
ર્વતના શિખરોમાંથી દલાહન ખંડના પશ્ચિમ ભાગમાં વહીને આનંદ ઉપજાવે છે. ॥ ૨૩ ॥ તેનો ઉપયોગ
કરનારઓનાં મોઢામાંથી શ્વાસ રૂપે નીકળતો વાયુ ચારે કાર સો સો યોજન સુધી સુગંધી કરી મૂકે છે. ૥૨૪૥
એ રીતેજ કુમુદ પર્વત ઉપર ઉગેલા "શતવલ્શ" નામના યડના ઝાડની ડાળીઓમાંથી નીકળતી દૂધ-દહી-મધ-
ધી-ઝોળ-અનાદિક-ભૂગડાં-પથારીઓ-આસનો-અને ધણેજ આદિક સર્વ ધંધાઓ પૂરી કરનારી નદીઓ એ
કુમુદ પર્વતના શિખરોમાંથી પડીને દલાહન ખંડની ઉતર દિશામાં વહેવાથી ત્યાં ઉપયોગમાં આવે છે. ૥૨૫૥
તેનો ઉપયોગ કરનારી પ્રજાઓને, પગિઆં-ધાગાવાળ-ચાક-પસીનો-દુર્ગંધપાણું-ધરડપણુ-રોગ-આકાશ મૃત્યુ-

૨૧૬-નાથ-રંગના ફેરફાર અને બીજાં વિધાં વિષે સર્વ પ્રકારનાં કૃતિ થતાં નથી. અને તેથી જીવતાં સુધી સુખમાં રહે છે. ૧૨૫-તેમજ કુરંગ-કુરંગ-કુરંગ-ભવે-ક-નિરુ-સિશિર-પતન-રચ-નિપિધ-સિનિવાસ-કપિલ-ગંધ-વૈદુર્ય-ગંધ-ક-સ-૩૫-નાથ-કાલજ-અને નારદ, વિષે વીર પવનો ડાડીના કેસરોની પેટ, મેરુપવનના મૂળ ભાગમાં યરતા કરવાયલા છે. ૧૨૬-મેરુપવનની ક્ષણ કાળમાં અશદ હનર ચોજન કંચા અને બમે હનર ચોજન પહેળા હનર અને દેવદૂત નામના બે પવનો છે. તેજ રીતે વાચ્ય કાળમાં નેટવાજ વિસ્તાર વાળા, પવન અને પરિવાર નામના બે પવનો છે. અને નેટલ કાળમાં નેવાજ વિસ્તાર વાળા દેવાસ અને કશિર નામના બે પવનો છે. તથા અગ્નિકાળમાં ત્રિશ્રમ અને મકર નામના બે પવનો પણ તે પ્રમાણે વિસ્તાર વાળા છે. અને એ આ પવનોથી વેગવચે કંચનચિરી (મેર) અગ્નિના સરખા પ્રકારે છે. ૧૨૮-મે

મેરુપવનને મધ્યે મધ્ય ભાગમાં ચારે વાજીએ દશ હનર ચોજન લાંબી શ્વ સોતલી જાણતી નગરી ક-કાવલી હોવાનું કહેવાય છે. ૧૨૯-એ જાણતી નગરીને યરતા એના કરતાં કમી એવા ભાગના વિસ્તાર વાળી આડે લોકપાત્ર દેવતાઓની નગરીઓ જેના તેના વર્ણ સરખા રંગની તેની દિશામાં કરવાયલી છે. ૧૩૦-ઈતિ શ્રી ૦ ભા ૦ પાં ૦ ૨૪૫૦ મેળામે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૬

અધ્યાય ૧૭ મો.—શ્રીશુક-સાક્ષાત વિષ્ણુ ભગવાન વામનજીએ બસિરાજના યજ્ઞમાં પૃથ્વી માપી લેતાં ડાયા પગના અંચુલાત નખથી જ્યાં કૂટી જવાથી તે હિડમાં થઈને અંદર પડેલી બદારી જળ પારાથી ભગવાનનું એ ચરણ પીવાવાને લીધે, ચરણ કપરતા રાતા કેસરના મારાથી, તે પારા રંગાદ મદ હતી. તેથી તેનું નામ સાક્ષાત ભગવતપદી કહેવાય છે. અને તેના રપસ કરવાથી જગતનાં તમામ પાપ પીવાઈ જઈને

વિંશતિગિરયોમેરોઃકર્ણિકાયાદ્વકેસરભૂતામૂલદેશેપરિતપકૃષ્ણાઃ ॥ ૨૭ ॥ જટરદેવકૂટોમેરુપૂર્વેણાષ્ટાદશયોજનસહસ્રમુદગાયતોદ્વિસહ સ્તંપ્થુતુંગોભવતઃ૯વમપરેણપવનપારિયાત્રો દક્ષિણેનકૈલાસકરવીરૌપ્રાગાયતાવેવમુત્તરતાસ્ત્રિશૃંગમકરાવઘ્નિરેતૈઃ પરિસ્તૃતોઽગ્નિરિવપરિત શ્વકાસ્તિકાંચનગિરિઃ॥૨૮॥ મેરોર્મૂર્દનિભગવતઆત્મયોનેર્મધ્યતપવલ્લતાંપુરીમયૂતયોજનસાહસ્રીસમચતુરસ્ત્રાંશાતકૌર્ભીવદંતિ ॥૨૯॥ તામનુપરિતોલોકપાલાનામઘાનાંયથાદિશંયથારૂપંતુરીયભાગેનપુરોઽષ્ટાવુપવલ્લતાઃ ॥૩૦॥ ૬૦મા૦મ૦પં૦ષોડશોઽધ્યાયઃ ॥૧૬॥ શ્રીશુક૦તત્રભગવતઃસાક્ષાદ્જ્ઞલિંગસ્યવિષ્ણોર્વિક્રમતોવામપાદાંગુષ્ઠનખનિર્ભિન્નોર્ધ્વાડકટાહવિવેરેણાંતઃ પ્રવિષ્ઠાયાબાહ્યજલધારાતચ્ચરણપં કજાવનેજનારુણકિંજલકો પરંજિતાશિલજગદ્ધમલાપોપસ્પર્શનાઽમલાસાક્ષાદ્ભગવત્પદીત્યનુપલક્ષિતવચોઽભિધીયમાનાઽતિમહતાકા લેનયુગસહસ્રોપલક્ષણેનદિવોર્મૂર્દન વ્રતતારા॥૧॥યત્તદ્વિષ્ણુપદમાહુઃયત્રહવાવવીરવ્રતઔત્તાનપાદિઃપરમભાગવતોઽસ્મત્કુલદેવતાચરણારવિં દોદકમિતિયામનુસવનમુત્કૃપ્યમાણભગવદ્ભક્તિયોગેનહૃદંક્લિધમાનાંતર્હૃદયઔત્કંઠ્યવિવશાર્માલિતલોચનયુગલકુડ્મલવિગલિતામલબા પ્પકલયાઽભિવ્યજ્યમાનરોમપુલકોઽધુનાપિપરમાદરેણશિરસાભિભર્તિ॥૨॥ તતઋપયસ્તત્પ્રભાવાભિજ્ઞાયાંનનુતપસઆત્યંતિકીસિદ્ધિરેતાવતી ભગવતિસર્વાત્મનિવાસુદેવેઽનુપરતભક્તિયોગલાભેનૈવોપેક્ષિતાન્યાર્યાત્મગતયોમુક્તિમિવાગતાંમુમુક્ષવદ્વસબહુમાનમયાપિજટાજૂટૈરુદ્ધંતિ૩॥ તતોઽનેકસહસ્રકોટિવિમાનાનીકસંકુલદેવયાનેનાવતરંતીંદુમંડલમાવાર્યબ્રહ્મસદનેનિપતતિ ॥૪॥ તત્રચતુર્દાભિધમાનાચતુર્ભિર્નામભિશ્ચ તુલ્લિષ્ઠાભિસ્પંદંતીનદનદીપતિમેવાભિનિવિશતિ ॥૫॥ સીતાઽલકનંદાચક્ષુર્ભદ્રેતિ ॥ સીતાતુબ્રહ્મસદનાત્કેસરાચલાદિગિરિશિખરેભ્યોઽધો ઽધઃપ્રસ્ત્રવંતીગંધમાદનમૂર્દસુપતિવાઅંતરેણમદ્રાશ્વવર્ષપ્રાચ્યાંદિશિશારસમુદ્રમાભિપ્રવિશતિ ॥૬॥ એવંમાલ્યવચ્છિરરાત્રિપ્પતંતીતતોઽનુપર તવેગાકેતુમાલમભિચક્ષુઃપ્રતીચ્યાંદિશિસરિપતિંપ્રવિશતિ ॥ ૭ ॥ મદ્રાચોત્તરતોમેરુશિરસોનિપતિતા ગિરિશિખરાદ્ગિરિશિખરમતિહાય શૃંગવતઃશૃંગાદવસ્પંદમાનહૃદયપાંડુહૃદય મિતરુદીચ્યાંદિશિજલધિમભિપ્રવિશતિ ॥૮॥ તથૈવાલકનંદાદક્ષિણેનબ્રહ્મસદનાદ્દૂહૂનિગિરિકૂ

તે નિર્ભય થાય છે. હનર કુરંગો મોટા કાળ ગયેથી તે પારા રંગના માથા ઉપર એટલે ધ્રુવપદમાં કતરી હતી. ૧૨૧-તે વિષ્ણુપદ (ધ્રુવપદ) માં પરમ ભગવતી અને દૃઢ સંકલ્પ વાળા ધ્રુવજી, તે પારાના જળને પીતાના કુળ દેવત ભગવાનના ચરણાર્ધનું ચરણામૃત જાણી, હનુ સુધી મોટા આદરથી પીતાને માથે ચ-કાવે છે. અને જડી ધડી ભગવાનની ભક્તિનો વધારો થવાના ચોગરી તેમનું હૃદય પિગળી જઈને, કંકાથી પરવશ થઈ જતાં, ગિંચાયલી તેમની અને આંખોમાંથી આંસુનાં ટીંપાં પડે છે. તથા દેવગં કળાં થાય છે. ૧૨૨-આંથી નીચે આવતાં તેના પ્રભાવને જાણનારા સમગ્રવિષ્ણુ જેઓ સર્વેત્ત વાસુદેવ ભગવાનની ભક્તિને જ, તપ આદિક કરીને મેળવવાની સિદ્ધિ રૂપે માની, તેમાંજ પ્રીતિવાળા થઈ, સર્વ જીવન પુરુષાર્થોની અને મોક્ષની પણ ઉપેક્ષા કરતારા છે. એવા તેમની પાસે, મુમુક્ષુઓની પાસે મુક્તિ ચાહી આવવાની પેટ, એ ભગવન પદીને આવેલી દેખવાથી તેઓ, તેને ધણું માન આપીને; પીતાની જગ્યાએને વિશે તેમને (ગંગાને)

પાસજી રહે છે. ૧૨૩-આં થરી તે હનરો અને કરોડો વિમાનો વાળા દેવતાઓના માર્ગમાં થઈને અંદર ગંડળને ગિંજવાને, તે પછી જાણના રથાન (મેર) કપરની તેમની નગરી) માં પડે છે. ૧૨૪-આંથી ચારે દિ-શામાં ચાર બાજુ થઈને ચાલતાં ચારનામો પામી, ચાર નદીઓ રૂપે થઈને સમુદ્રમાં જાય છે. ૧૨૫-સિતા-અલકનંદા-ચક્ષુ-અને બદ્રા; એમાંની “સિતા” જાણના રથાનમાંથી કેસરાચળ વિષે પવનોનાં શિખરો ઉપર ઉપર થઈને નીચે નીચે વડેનાં ગંધમાદન પવનના માથા ઉપર પડીને, બદ્રાચ અંડની વચમાં થઈ, પૂર્વ દિ-શામાં આગ સમુદ્રમાં જાય છે. ૧૨૬-એ રીતેજ માલ્યવાન પવનના શિખરોમાં થઈને કેતુમાલ અંડમાં પડનારી “ચક્ષુ” પશ્ચિમ દિશામાં વડીને આગ સમુદ્રમાં જાયછે. ૧૨૭-મેરને માથેથી કતર નરર પડતી “બદ્રા” પવનોનાં શિખરો ઉપરથી પવનોનાં શિખરો ઉપર પડીને છેવટે શૃંગવાન પવનનાં શિખરોમાં થઈને કતર, કુરંગમાં વડીને કતરદિશામાં સમુદ્રમાં જાયછે. ૧૨૮-તે રીતેજ જાણના રથાન થઈ દક્ષિણમાં જતારી “અલકનંદા” યજ્ઞ પવનોનાં શિખરોને ઓ-

લગીને હેમકૂટપર્વતમાંથી તેનાં શિખરોને પોતાના પ્રગળ વેગથી તાણી જતી બરતખંડમાં પડીને દક્ષિણ દિશામાં ખાસાસમુદ્રમાં ગય છે. ૧૧૭૥ એના સ્નાનને અર્થે આવનાર પુરુષને ડગલે ડગલે અથમેષ અને રાજસુચનનું ફળ પણ દર્શન નથી. તેમજ ખીલ ગધા ખંડોમાં મેર આદિ પર્વતોયકા ઉત્પત્ત યનારી ધણી અને સેંકડો નદીઓ તથા નદો છે. ૧૧૦૦ સપળા ખંડોમાં બરતખંડ એકલોજ કમંક્ષેત્ર ગણાય છે. અને ખીલ આડ ખંડોતો, સ્વર્ગના વાસીઓને શેષ રહેલાં પુણ્યોનો ઉપભોગ લેવાનાં સ્થાન તરિકે પૃથ્વી ઉપરનાં સ્વર્ગ કહેવાય છે. ૧૧૧૦૦ લાં રહેનારાં મનુષ્યોનું આયુષ્ય દસહજાર વરસોનું છે. તેઓ દેવતાઓના જેવા અને દસહજાર હાથીના બળવાળા છે. અને બળ-અવસ્થા-તથા સુખે થકી આનંદ પામતાં તેઓ વજ્ર જેવાં શરીરવાળાં આપુરુષનાં બેડાં ભારે મિથુન કરે છે. અને જ્યારે આયુષ્યનું છેવટનું એક વરસ પાકી રહે છે, સારે તેમની

ઓળોને દરેકને અકેકોજ ગર્ભ રહે છે અને ત્યાં અર્ધાના ત્રેતાયુગના જેવો સમય વરતે છે. ૧૧૨૦૦ પોતપોતાના મુખ્ય સેવકોએ પૂજેલા મોટા મોટા દેવતાઓ, તેનાં શુદ્ધ વનો-આશ્રમો-પર્વતોની મુદ્રાઓ-અને નિમંગ જગાશોમાં વિચિત્ર પ્રકારની કિડાઓથી મનગમતી રીતે રમે છે. અર્ધ રતુઓમાં કૃત-ગુરુ-ફાલ-અને નવાં ફુગિઆં આદિની સમૃદ્ધિથી ગદ્ગદ નથી રહેલી કાળીઓ અને વેલીઓવાળાં જાડોથી તે વનો ગદ્ગદ શોભે છે, તથા ઉંચેલાં અને નવાં અનેક પ્રકારનાં કમળોની મુગંધીથી રાજ્યથેલા રાજદંસ-જગદંકી-કારં-ડવ-સારસ-અને ચક્રવાક વગેરે પક્ષીઓ તથા જનનનના બગરાઓ જગાશોમાં શબ્દ કરે છે. અને અત્યંત રૂપાળી દેવાંગનાઓનાં કામદેવથી શોભતાં વિલાસ-દાસ્ય-અને લીલાપૂર્વક જેવાથી લાં વિદાર કરનારા દેવકોકોનાં મન અને આંખો તેમના તરફ ખેંચાઈ રહે છે. ૧૧૩૦૦ એ નવે ખંડોમાં મદાપુરુષ નારાયણ-અ-

ટાન્યતિક્રમ્યહેમકૂટાદેમકૂટાન્ તિરમસતરંરંહસાલુઠયંતીભારતમભિવર્ષદક્ષિણસ્યાંદિશિજલધિમમિપ્રવિશતિ॥૯॥યસ્યાંસ્નાનાર્થંચાગચ્છત:પુંસ:પદેષદેડશ્વમેધરાજસૂયાદીનાંફલંનદુર્લભમિતિઅન્યેચનદાનદ્યશ્વર્વર્ષેવર્ષેસંતિવહુશોમેર્વાદિગિરિદુહિતર:શતશ: ૧૦ તત્રાપિભારતમેવર્ષકર્મક્ષેત્રમન્યાન્યષ્ટવર્ષાણિસ્વાર્ગિણાંપુણ્યશેષોપભોગસ્થાનાનિભૌમાનિસ્વર્ગપદાનિવ્યપદિશંતિ॥૧૧॥ एषुपुरुषाणामयुतंपुरुषायुर्वर्षाणां देवकल्पानांनागायुतप्राणानांवज्रसंहननबलवयोमोदप्रमुदितमहासौरतमिथुनव्यवायापवर्गवर्षधृतैकगर्भकलत्राणांतत्रतुत्रेतायुगसम:कालोवर्तते॥१२॥ यत्रहदेवपतय:स्वै:स्वैर्गणनायकैर्विहितमहार्हणा:सर्वर्तुकुसुमस्तबकफलकिसलयश्रियानम मानविटपलताविटपिभिरुपशुं भमानरुचिरकाननाश्रमायतनवर्षगिरिदोणीषुतथाचामलजलाशयेषुविकचविविधनवनरुहामोदमुदितराजहंसजङ्कुकुटकारंडवसारसचक्रवाकादिभिर्मधुकरनिकराकृतिभिरुपकूजितेषुजलक्रीडादिभिर्विचित्रविनोदै: सुललितसुरसुंदरीणांकामकलिलविलासहासलीलाऽवल्लोकाकृष्टमनोदृष्टय:स्वैरंविहरंति॥ १३॥ नवस्वपिवर्षेषुभगवान्नारायणोमहापुरुष:पुरुषाणांत्स्नुषुत्सुष्यात्स्वतस्त्वयूहेनात्मनाऽद्यापिसन्निधीयते॥१४॥इलावृतेतुभगवान्भवएकएवपुमाब्रह्मन्यस्तत्रापरेनिर्विशतिभवान्या:शापनिमित्तजोयत्प्रवेक्षत:स्त्रीभावस्तत्पश्चाद्वक्ष्यामि॥१५॥भवानीनाथै: स्त्रीगणार्बुदसहस्रैरवरुद्धमानोभगवतश्चतुर्मूर्तेर्महापुरुषस्यतुरीयांतामसींमूर्तिंप્રकृतिमात्मन:संकर्षणसंज्ञामात्मसमाधिरूपेण सन्निधाप्यैतदभिगृणन्भवउपधावति॥१६॥ श्रीभग०ॐनमोभगवतेमहापुरुषायसर्वगुणसंख्यानायानंतायाव्यक्तायनमइति॥१७॥भजेभजन्यारणपादपंकजंभगस्यकृत्स्नस्यपरंपरायणं ॥ भक्तेष्वलंभावितभूतभावनंभवापहंताभवभावमीश्वरं ॥१८॥ नयस्यमायागुणचित्तवृत्तिभिर्निरीक्षतोह्यण्वपिदृष्टिरज्यते॥ ईशेयथानोजितमन्युरंहसांकस्तंनमन्येतजिगीषुरात्मन: ॥१९॥ असदृशोय:प्रतिभातिमाययाक्षीबिवमध्वासवताम्रलोचन:॥ ननागवधोर्हणईशिरेहियायत्पादयो:स्पर्शनधर्षितेंद्रिया: ॥२०॥ यमाहुरस्यस्थितिजन्मसंयमंત્રિभिर्विहीनंयमनंतमृषय:॥ नवेदसिद्धार्थमिवक्वचित्स्थितंभूमंडलंमूर्द्धसहस्रधामसु ॥२१॥ यस्याद्यआसीद्गुणविग्रहामहान्विज्ञानधिष्ण्योभगवानज:किल॥ यत्संभ

ગયાન, પોતાના બાકો ઉપર અનુગ્રહ કરવાને પોતાના આત્મનત્વના વ્યુહવાળાં સ્વરૂપોથી હમણાંપણ નહકજ રહેલા છે. ૧૧૪૦૦ દલાવનખંડમાં તેા સાક્ષાત સદાશિવ એકલોજ પુરુષ છે. લાં ખીલે કોઇ પુરુષ જઇ શકતો નથી. અને જે જાય છે તે સ્ત્રીપણું પામી જાય છે. એ બદલ હું પાછળ નવમારકંઈમાં કહીશ. ૧૧૫૦૦ લાં દસહજાર ઓંઓથી વિટાયલા ભવાનીનાથ (સદાશિવ). પોતે જેના થકી ઉત્પત્ત થયેલ છે, તે મદાપુરુષ ભગવાનનું ચોથું નામસરવરૂપ જે રોકપણું નામથી કહેવાય છે. અને જે પોતાની પાસેજ છે. છતાં તેનુંજ સમાધિવડે ધ્યાન કરીને નીચે પ્રમાણે જાય કરે છે. ૧૧૬૦૦-સદાશિવ-મદાપુરુષ-સર્વ યુગોના પ્રકટ કરનારા-અનંત-અને અવ્યક્ત, એવા ઓંકારસરૂપ ભગવાનને હું નમું છું. ૧૧૭૦૦ સર્વ પ્રકારનાં ઔષધના પરમસ્થાનરૂપ-બજનારાઓના સરજૂરૂપ ચરજૂકમળવાળા-સંસારને મટાડનારા-પ્રાણીમાત્રનું પાલન કરનારા-જગતને સજનારા-અને જાઓના ઉપર સેહેજમાં પ્રસન્ન થનારા-એવા હજારો હું બનું છું. ૧૧૮૦૦ જે માયાના યુગોને,

મન તથા ઈન્દ્રિયાદિકરો જેવા કરે છે. છતાં કોપના વેગને નહીં છતનારાઓની પેરે, જેની દૃષ્ટિ તેમાં જરા પણ વિકાર પામતી નથી. તેવા હજાર ભગવાનને, આત્મસરૂપને જાણવાની હચ્છાવાળો કોણ ન જાણે ૧૧૯૦૦ જેના ચરજૂના સ્વરૂપથી કામાતુર થયેલી નામવેકની ઓંઓ લાગને લીધે પૂરે પૂર્ણ પણ કરી શકતી નથી. તેવા આપને; દેહાદિક અસત વસ્તુઓને સાચી જાનનારાઓ, મધુ અને આસવથી રાતી થયેલ આંખોવાળા, અને મર્યાદરૂં હંપટ જેવા દેમે છે. ૧૨૦૦૦ છતાં મહાત્માઓ અને વેદ તેા આપને; સ્થિતિ-જ-મ-અને ભય થકી રહિત તપ્પ અનંત કહે છે. એવા આપ પોતાનાં હજારો ગાથાંમાંના કોઇ એક માથા ઉપર રહેલા આ ભૂમંડળને સિદ્ધાર્થે સરખા હોવાથી જાણુતા પણ નથી. ૧૨૧૦૦ એ અજ-મા ભગવાનનો પ્રથમ સગુણ અવતાર વિતાવનું સ્થાન મદતત્ત છે. જેના થકી તૈજસ-વૈકારિક-અને તામસ એ ત્રણ પ્રકારનો અદંકાર ઉત્પત્ત થયો છે. અને તે થકી ઈન્દ્રિયાદિક સ્ત્રાવ્ય છે. ૧૨૨૦૦ હે મહાત્મા, એ મદતત્ત અને વૈકારિક-તામસ-તથા

નવર છત્રીસ હજાર તેઓ છે. જેમના ગર્ભમાં વરસને અને મદા પુરૂષ અગવાનના અસ્ત્ર એટલે કાળીચક્રના તે-
જથી હુદૂમ પામીને પ્રાણુ રહિત ચક્રને પડી જાય છે. ૩૧૨૫ આયન શુદ્ધર મતિ અને વિસાસથી શોખતા
મનોહર મંદ હસવાની સાથે જ્વેવાની લીલાને લીધે કાંઈક ઉઠી કરેલી જમરથી વધેલા મોઢાની શોખા થઈ
કામદેવ અગવાન, પોતાની દીકરીઓને તદ્દો રચાડતાં લક્ષ્મીજીને રંગાડે છે. ૩૧૨૬ અગવાનના એ માયામય રૂ-
પનું લક્ષ્મીજી દેવી પોતે વરસની રાત્રીઓમાં પ્રજ્ઞપતિના દીકરીઓને સાથે લેખે, અને દિવસોમાં તેમના પતિ
એટલે પ્રજ્ઞપતિના દીકરાઓને સાથે લેખે, નીચેના મંત્ર મૌલીને અગવાનનું ધ્યાન કરે છે ૩૧૩૦ “હૃદિયોના
રચામી-સર્વ પ્રાણી પદાર્થને વિશે આત્મ સ્વરૂપથી જણાતા-ક્રિયાઓ, જ્ઞાન, અને સંકલ્પ વિજેરેના રચામી-સોજ
કળાઓ (મનસુખાં આગિયાર હૃદિયો અને પાંચ વિષયો) વાગા-હોદોમય, અજમય, અજનમય, અને સર્વંગય,

એવા-શરીરના યાગ, દિવ્યોત્પાના યાગ, અને મનના યાગ, રૂપ-તથા ઝોં, દ્વા, હ્રીં, કું, ઓમ, એ સ્વરૂપ-એવા આપ અમારા સ્વામી કામદેવ ભગવાનને નમસ્કાર છે.” ૩૧૮૥ પોતેજ હિંદ્રોત્પાના સ્વામી છે. તેમનું વ્રતોવડે આરાધન કરીને આ લોકના સ્ત્રીઓ પીંગલ સ્વામીએને માગી લે છે. પશુ તેઓ અરવત્ર દોવાથી, તે સ્ત્રીઓનાં સંતાનોનું-પ્રિય વસ્તુઓનું-ધનનું-અને આયુષ્યનું રક્ષણ કરી શકતા નથી. ૩૧૮૭ જે પોતે સર્વ તરફથી નિર્ભય હોય. અને ભય થકી આતુર ધર્મેશ્વરોનું જે રક્ષણ કરી શકે, તેવાએજ સ્વામી થયું યોગ્ય છે. જે પોતાના સ્વરૂપના લાભ કરવાં પીંગલ કથાને અધિક ગણ્યતા નથી એવા તે પ્રકારના તેમના સ્વામીનો આપ એકલાજ અને જુદા પ્રકારના છે. પીંગલએતો બધા પરસ્પરથી ભય પામનારાજ છે. ૩૧૮૮ જે સ્ત્રીઓ નિષ્કામ-પણે આપના ચરણ કમળને પૂજે છે. તેઓ સર્વ દુષ્કિતને વગર માએ પામે છે. અને કામના સ્ફુટિત પૂજન કરનારીઓ તો ગાત્ર ઇચ્છેલી કામનાનેજ પામે છે. અને તેનો પશુ ભગવાન કાગ થકી બપેરે નાથ થઈ

59

તેમના પાલકો સંક્રિતમાં તથા બહાર બાપેલા છે. છતાં આપના સ્વરૂપને કદાચ જાણતું નથી. એવા આપ હવે, આપણું જેમ સાકારની પૂજાની વચમાં રાખે તેમ, ધણી ધણી પ્રકારની વેદ વાણી થઈ આપા વિષ્ણુને પદમાં રાખનારા છે. ૧૧૨૫ પ્રથમ થયે હતો ત્યારે સર્વ લોકપણ દેવતાઓ એક બીજાની અદખાલે તજીને એક એક જુદા જુદા, તથા એક જ થઈને પણ આ જગતમાં દેખાય છે તે એ પદમાંનાં-ચાર પદ-વાળાં-પેટે આસનારાં-અને રથાવરો; એમને ઉત્પન્ન કરવાને મન કરવા છતાં પણ, ઉત્પન્ન કરી શક્યા નહોતા. ૧૧૨૬ પ્રથમ કાળ વખતે મોટા મોટા ઉછળતા મેળવાળા સમુદ્રમાં; મારા સદિત અત્યાદિક અને વનરપતિ આદિકથી બરેસ પૃથ્વી રૂપી વદાજુને લેઈને ધણીજાળ અને પરાક્રમથી રતનારા, અને આ જગતના પ્રાણી માવના આત્મ સ્વરૂપ આપને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૧૨૭ દિગ્ગમ્ય ખંડમાં પણ, ત્યાં વસનારા પિતૃમણોના અધિપતિ અર્ચના, તે ખંડના પુરોહતી સાથે થઈને નિચેના મંચનો જગ કરીને, કાચખાનું શરીર ધારણ કરનારા, ભગવાનના અતિ પ્રિય સ્વરૂપનું ધ્યાન કરે છે. ૧૧૨૮ “સર્વ સત્ત્વો અને યુક્તો રૂપ-જેનું સ્થાન જ-જાણતું નથી એવા- સર્વથી શ્રેષ્ઠ-સર્વ વ્યાપક-સર્વના આધાર રૂપ- તથા ઝોંકાર સ્વરૂપ, આપ કદાચ ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું.” ૧૧૨૯ તમારે આવાવડે અપાયેલું આ જગત અથવા દૈવ માત્ર રૂપે દેખાતું ધણી ધણી નામો અને રૂપોથી નિરૂપણ કરાયેલું સ્વરૂપ, આપને વિશે જોવા માત્ર જ હોવાથી, તે દેટલું છે એમ તેની સંખ્યા અથવા માપ થતું નથી. એ રીતના હોવાતા સ્વરૂપવાળા આપ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું, ૧૧૩૦ જરાયુજ-ધેનુ-અંડ-અને ઉદભવ, એ ચાર પ્રકારનાં રથાવર-જગમ-દેવ-રૂપોના પિતૃઓ અને પાંચમઠા જૂત-દશ ઉદિયો-ચાર પ્રકારનાં અંતઃકરણ-અંતરિક્ષ-આકાશ-પૃથ્વી-પર્વતો-નદીઓ-સમુદ્રો-હાંધો-મૃદો-અને નક્ષત્રો વિગેરે સર્વેનાં નામોથી આપ એક જ હોવાનો છે. (અર્થાત આપ એકલા જ તે સર્વ રૂપો થઈ છો) ૧૧૩૧ અસંખ્ય નામ-રૂપ-અને આકૃતિ વાળા આપના સ્વરૂપને વિશે, એ રીતનાં નામ-રૂપ-અને આકૃતિની

રતનારા, ભગવાનના અતિ પ્રિય સ્વરૂપનું ધ્યાન કરે છે. ૧૧૨૮ “સર્વ સત્ત્વો અને યુક્તો રૂપ-જેનું સ્થાન જ-જાણતું નથી એવા- સર્વથી શ્રેષ્ઠ-સર્વ વ્યાપક-સર્વના આધાર રૂપ- તથા ઝોંકાર સ્વરૂપ, આપ કદાચ ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું.” ૧૧૨૯ તમારે આવાવડે અપાયેલું આ જગત અથવા દૈવ માત્ર રૂપે દેખાતું ધણી ધણી નામો અને રૂપોથી નિરૂપણ કરાયેલું સ્વરૂપ, આપને વિશે જોવા માત્ર જ હોવાથી, તે દેટલું છે એમ તેની સંખ્યા અથવા માપ થતું નથી. એ રીતના હોવાતા સ્વરૂપવાળા આપ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું, ૧૧૩૦ જરાયુજ-ધેનુ-અંડ-અને ઉદભવ, એ ચાર પ્રકારનાં રથાવર-જગમ-દેવ-રૂપોના પિતૃઓ અને પાંચમઠા જૂત-દશ ઉદિયો-ચાર પ્રકારનાં અંતઃકરણ-અંતરિક્ષ-આકાશ-પૃથ્વી-પર્વતો-નદીઓ-સમુદ્રો-હાંધો-મૃદો-અને નક્ષત્રો વિગેરે સર્વેનાં નામોથી આપ એક જ હોવાનો છે. (અર્થાત આપ એકલા જ તે સર્વ રૂપો થઈ છો) ૧૧૩૧ અસંખ્ય નામ-રૂપ-અને આકૃતિ વાળા આપના સ્વરૂપને વિશે, એ રીતનાં નામ-રૂપ-અને આકૃતિની

માલિનિક્ષોળીમિમામોપધિવીરુધાંનિધિ ॥મયાસહોરુક્રમતેજઑજસાતસ્મૈજગત્પ્રાણગણાત્મનેનમહતિ ॥૨૮॥ હિરણ્મયેપિભગવાન્નિવસતિ
કુર્મતનુંવિશ્રાણસ્તસ્યતત્ત્વિયતમાંતનુમર્યમાસહવર્ષપુરુષૈઃ પિતૃગણાધિપતિરુપધાવતિમંત્રમિમંચાનુજપતિ ॥૨૯॥ ઐનમોભગવતેઅકૂપારાય
સર્વસત્ત્વગુણવિશેષણાયનોપલક્ષિત સ્થાનાયનમોવર્ષમેભૂમ્નેનમોનમોડવસ્થાનાયનમસ્તે ॥૩૦॥ યદ્રૂપમેતન્નિજમાયયાપિતમર્થસ્વરૂપંબહુ
રૂપરૂપિતં ॥સંસ્થાનયસ્યાસ્ત્યયથોપલંભનાતસ્મૈનમસ્તેડ્યપદેશરૂપિણે ॥૩૧॥ જરાયુજંસ્વેદજમંડજોદ્વિદંચરાચરંદેવર્ષિપિતૃભૂતમૈદ્રિયાં ॥
યૌઃસંક્ષિતિઃશૌલસરિત્સમુદ્રદ્વિપ્રહર્ષેત્યભિધેયૈકઃ ॥૩૨॥ યસ્મિન્નસંસ્થેયવિશેષનામરૂપાકૃતૌકવિભિઃકલ્પિતેયાં ॥સંસ્થાયાયાતત્ત્વદ-
ડપનીષતેતસ્મૈનમઃસાંસ્થ્યનિદર્શનાયતદ્વિતિ ॥૩૩॥ ઉત્તરેષુચકુરુષુઃ ગવાંન્યજ્ઞપુરુષઃકૃતવરાહરૂપઆસ્તેતંતુદેવીહૈષામૂઃસહકુરુભિરસ્ત્વલિતમ
ક્તિયોગેનોપધાવતિદ્વિમાંચપરમામુપનિષદમાવર્તયતિ ॥૩૪॥ ઐનમોભગવતેમંત્રતત્ત્વલિંગાયયજ્ઞકૃતવેમહા-રાવયવાયમપુરુષાયનમઃ ક
ર્મશુદ્ધાયત્રિયુગાયનમસ્તે ॥૩૫॥ યસ્યસ્વરૂપંકવયોવિપશ્ચિતોગુણેષુદારુષ્વિવજાતવેદસં ॥ મથ્નંદિગ્દાદસાદિદક્ષવોગૂઢંક્રિયાર્થેર્નમર્હિરિ
તાત્મને ॥૩૬॥ દ્રવ્યક્રિયાહેત્વયનેશકર્તૃભિર્માયાગુણૈર્વસ્તુનિરીક્ષિતાત્મને ॥ અન્વીક્ષયાંડગાતિર્યાત્મબુદ્ધિભિર્નિરસ્તમાયાકૃતયેનમોનમઃ ૩૭
કરોતિવિશ્વસ્થિતિસંયમોદયંયસ્યેપ્સિતંપ્સિતમીક્ષિતુર્ગુણૈઃ ॥મયાયથાડ્યોઘ્રમતેતદાશ્રયંગ્રાવ્ણોનમસ્તેગુણ-ર્મસાક્ષિણે ૩૮ પ્રમથ્યદૈત્યંપ્ર
તિવારણઃ ધેયોમારસાયાજગદ્દિદ્ધૂરઃકૃત્વાડ્યદંટ્રેનિરગાદુદન્વતઃક્રીડન્નિવેભઃપ્રણતાસ્મિતંવિભુમિતિ ૩૯ ઇ.મા.પં.અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ ૧૮
શ્રીશુક ૦ કિંપુરુષેવર્ષેભગવંતમાદિપુરુષંલક્ષ્મણાગ્રજંસીતાડભિરામંતચ્ચરણસન્નિકર્પાભિરતઃ પરમભાગવતોહનુમાન્સહકિંપુરુષૈરવિરતભક્તિ
સ્પન્નરે ॥૧॥ આર્ષિપેણેનસહગંધર્વૈરનુગીયમાનાંપરમકલ્યાણીંભર્તૃભગવત્કથાંસમુપશૃણોતિસ્વયંચેદંગાયતિ ॥૨॥ ઐનમોભગવતેઉત્તમશ્લો
કાયનમઆર્યલક્ષણ ॥લવ્રતાયનમ ઉપશિક્ષિતાત્મનેઉપાસિતલોકાયનમઃસાધુવાદનિકષણાયનમોન્ન-દેવાયમહાપુરુષાયમહારાજાય

સંખ્યાની કદાચ વિદ્યાનોએ કરેલી છે તેની પણ, તત્ત્વજ્ઞાનનું દર્શન થવાયડે તુલ્ય નાશ થઈ જાય છે. તેવા આપણું એટલે તત્ત્વજ્ઞાનનું દર્શન કરાવનારા આપ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૧૩૩ કિતર કુર ખંડમાં પણ પુરૂષ ભગવાન વચ્ચેનું રૂપ કરીને રહેલા છે, તેમનું પૃથ્વી દેવી તે ખંડના લોકોની સાથે થઈને અવિચ્છિન્ન બક્તિ શોભા નીચેનાં મુખ્ય ઉપનિષદ વચનોનો જાણ કરીને ધ્યાન કરે છે. ૧૧૩૪ “મહાપુરૂષ-મોટા યજ્ઞો રૂપ અ-વધવો વાળા-શુદ્ધ કર્મો વાળા-ત્રણે યુગોમાં દેખાનારા-મંત્રના તત્ત્વરૂપ-અને ઝોંકાર સ્વરૂપ, આપ યજ્ઞ અને આર્ય રૂપે વસાઈ ભગવાનને; હું વારંવાર નમસ્કાર કરું છું. ૧૧૩૫ કિયાઓ અને તેનાં રૂપો આદિથી ગૂઢ એ-ટલે ન જાણીએ એવા આપ, સાકારીઓ મથીને અગ્નિ કાઢવાની પેટે, સેવન કરતા વિદ્વાનોએ મનવડે રહેલોનું મંથન કરવાથી તેમને પોતાનું સ્વરૂપ દેખાડે છે, એવા આપ ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું. ૧૧૩૬ પદ નિમજો-અને શોધન કરવા વડે આત્મા તત્ત્વને જાણનારી યુદ્ધથી માયાને મટાડી દેનારાઓ; માયાના

યુક્તો એટલે વિષયો-દ્રવિયોના વ્યાપાર-ઉદિયોના દેવતાઓ-દેહ-કાળ-અને આકાર એટલા વાનાં ઉપરથી; જેના ખરા સ્વરૂપને જાણે છે; તે ભગવાનને વારંવાર નમસ્કાર છે. ૧૧૩૭ જેમ લોક યુગકલા પથરના આશ્રયથી લોદું જામે છે. તેમ આપના આશ્રયથી માયા, આપ ઉદિયાદિક યુક્તોથી થતાં કાંઈના સાક્ષી રૂપની હજીને, અને નહીં હજીને, અનુસરીને; વિશ્વના ક્રિયાતિ-ક્રપતિ-અને લય કરે છે; તેવા આપ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૧૩૮ જગતના આદિ જે સૂકર (સર) ભગવાન, વસાઈના રૂપથી આગલી દાદ ઉપર મને ધારણ કરીને, સ્થાનજાળથી દાયાની પેટે રમત કરતા કરતા સમુદ્રની ઉપર લેઈ આપના હ-તા. અને સામે આવનારા દાથી જોવાઈ દૈવ દિગ્દેશાક્ષિને યુદ્ધમાં માર્યા હતા; તે સમયે ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૧૩૯ હતિથી. ૧૧૦ પાં ૨૬૫૦ આરકોમો અધ્યા. સંપૂર્ણ. ૧૧૪૦

અધ્યાય ૧૮ મા. શ્રીશુક-કિપુરૂષ ખંડમાં પરમ ભગવતી અને ભગવાનના ચરણની સ્તુતિ રહેવામાં

પ્રીતિ વાળા દનુભાનજી, તે ખંડના લોકો સહિત યદને, સીતાપતિ-લક્ષ્મણાનુભ-આદિ પુરુષ-ભગવાન રામચં-
દ્રજીને; અખંડિત ભક્તિ વડે ભજે છે. ॥૧૧॥ અને આદિભક્તની સાથે ગંધર્વોએ મથાલી, પરમ કલ્યાણકારી
પ્રેતાના સ્વામી ભગવાનની કથાઓને સાંભળે છે; અને પોતે નીચે પ્રમાણે ગાય છે. ॥૨૨॥ “ઉત્તમ કાર્તિ વાળા
આર્ય પુરુષનાં લક્ષણ, મત, અને શીળવાળા-મનને છતનારા-લોક રીતિને અનુસરનારા-સતપુરુષપણની ક-
સોટીરૂપ-અઘણપદેવ-મહાપુરુષ-અને મહારાજ, એવા જોહાર સ્વરૂપ ભગવાનને વારંવાર નમસ્કાર કરું.”
॥૩૩॥ જે કેવળ શુદ્ધ છે-અનુભવ રૂપે એક છે-પોતાના તેજવડે યુજોની વ્યવસ્થાથી રહિત છે-દશ પદાર્થ
માત્ર થઈ શકે પ્રકારના છે-ચાંત છે-પુરુષોને સારી ખુદીથી જણાય એવા છે-નામ રૂપથી રહિત અને અ-
લંકાર વિનાના છે-એવા આપ ભગવાનને હું શરણુ. ॥૪૪॥ પોતાના સ્વરૂપને વિશે રમનાર આપ સમર્થ બ-

ગવાનનો આ મનુષ્ય (રામચંદ્રનો) અવતાર કેવળ રાક્ષસોનો વધ કરવાને માટે જ હતો; એમ નથી; પણ આ
જગતનાં મનુષ્યોએ આચરવાનાં આચરણો, આચરી જતાવવાને માટે પણ હતો; જે તેમ નહોત તો, ઇશ્વર
એવા આપને સીતાના કારણથી દુઃખો થવાનું કેમ સંભવે ॥૫૫॥ વળી આત્મજ્ઞાનીઓના આત્મા અને પરમ
સુલ્લેખ વાસુદેવ ભગવાન આપ, આ વિશેષોના કાષ્ઠ પદાર્થમાં આશ્રય ન હોવાથી, સ્ત્રીના કારણથી થતાં દુખોને
ભોગવનારા, અને લક્ષ્મણનો પણ ભાગ કરનારા, કેમ થઈ શકે. ॥૬૬॥ સારા કુળમાં જન્મ-સુંદરતા-સારી
વાણી-સારી ખુદી-અને સાદે સ્વરૂપ વિગેરે કશાથી, જે પ્રસન્ન થતા નથી; એવા લક્ષ્મણના મોટા ભાઈ રામ-
ચંદ્ર ભગવાને; એ સધળા સારા યુજોથી રહિત અને વનમાં રહેનારા અમે વાનરાઓની સાથે, મિત્રતા કરી
હતો. ॥૭૭॥ દેવતાઓ-અસુરો-મનુષ્યો-અને જીવનજો પણ સર્વ કાષ્ઠ; એ સર્વના આત્મા-ઉત્તમ પ્રકારની કૃતજ્ઞતા

નમઃસ્તુતિ ॥૩॥ યત્તદ્વિશુદ્ધાનુભવમાત્રમેકંસ્વતેજસાધ્વસ્તગુણજ્વલસ્થં ॥ પ્રત્યક્ષપ્રજ્ઞાંતંસુધિયોપલંભનંહ્યનામરૂપંનિરહંપ્રપચ્યે ॥૪॥ મર્ત્યાવતાર
સ્વિહંમર્ત્યશિક્ષણંરક્ષોવધાયૈવનકેવલંવિમોઃ ॥ કુતોડન્યથાસ્યૂરમતઃસ્વઆત્મનઃસીતાકૃતાનિવ્યસનાનીશ્વરસ્યા ॥૫॥ નવૈસઆત્માત્મવતાંસુ
હત્તમઃસક્તિલોક્યાંભગવાન્વાસુદેવઃ ॥ નસ્ત્રીકૃતંકશ્મલમશ્રુવીતનલક્ષણંચાપિવિહાતુમર્હતિ ॥૬॥ નજન્મનૂનંમહતોનસૌભર્ગનશાઙ્ગનબુદ્ધિ
નીકૃતિસ્તોષહેતુઃ ॥ તૈર્યદ્વિસૃષ્ટાનપિનોવનોકસશ્રકારસરુચેવતલક્ષ્મણાગ્રજઃ ॥૭॥ સુરો સુરોવાડપ્યથવાનરોનરઃસર્વાત્મનાયઃસુકૃતજ્ઞમુત
મં ॥ મજેતરામંમનુજાકૃતિંહરિંયત્તરણનયત્કોસલાન્દિવમિતિ ॥૮॥ ભારતેડપિવર્ષેભગવાનરનારાયણાવ્યઆલ્પાંતમુપચિતધર્મ જ્ઞાનવૈરા
ગ્યૈર્ચોપશમોપરમાત્માપલંભન મનુગ્રહાયાત્મવતામનુકંપયાતપોડવ્યક્તગતિશ્વરતિ ॥૯॥ તંભગવાન્નારદોવર્ણાશ્રમવર્તીભિર્ભારતીભિઃપ્રજાભિ
ર્ભગવત્પ્રોક્તાશ્ચાંસાંવ્યયોગાશ્ચાંભગવદનુભાવોપવર્ણનં સાવર્ણેરુપદેક્ષ્યમાણઃપરમભક્તિભાવેનોપસરતિદ્વંચાભિગૃણાતિ ॥૧૦॥ ઔનમોભગ
વતેઉપશમશીલાગોરતાનાત્મ્યાયનમોડકિંચનવિત્તાયઋષિઋષભાયનરનારાયણાય પરમહંસપરમગુરવેઆત્મારામાધિપતયેનમાનમહતિ
॥૧૧॥ ગાયંતિચેદંકર્તાડસ્યસર્ગાદિષુયોનબહ્યતેનહન્યતેદેહગતોડપિદૈહિકૈઃ ॥ ઋષુર્દેવસ્યગુણૈર્વિદૂષ્યતેતસ્મેનમોડસ્યવિવેકસાક્ષિણે
॥૧૨॥ દ્વંદ્વિયોગેશ્વરયોગનૈપુણંહિરણ્યગર્ભોભગવાન્જગદયત્ ॥ યદંતકાલેત્વચિનિર્ગુણેમનોભક્ત્યાદધીતોદ્વિજત્ ॥૧૩॥ યથૈહિ
કામુષ્મિકકામલંપટઃસુતેષુદારેષુધનેષુચિંતયન્ ॥ શંકેતવિદ્વાન્કુકલેવરાત્યયાદ્યસ્તસ્યયત્નઃશ્રમએવકેવલં ॥૧૪॥ તત્રઃપ્રમોત્વંકુકલેવરા
પિતાંત્વન્માયયાહંમમતામધોક્ષજા ॥ મિદ્યામયેનાશુવયંસુદુર્ભિદાંવિધેહિયોગંત્વયિનઃસ્વભાવજમિતિ ॥૧૫॥ ભારતેપ્યસ્મિન્વર્ષેસરિચ્છૈલાઃસંતિ
બહવોમચ્છોડાપ્રસ્થોમૈનાકલ્પિકૂટઋષભઃકૂટકઃકોલ્લકઃસહોદેવગિરિર્ઋષ્યમૂકઃશ્રીશૈલોવેંકટોમહેન્દ્રોવારિધારોર્વિધ્યઃશુક્તિમાક્ષગિ
રિઃપારિયાત્રોદ્રોણશ્ચિત્રકૂટોગોવર્દનોરૈવતકઃકકુભોનીલોગોકામુલ્લેખકીલઃકામગિરિરિતિચાન્યેચશતસહસ્રશઃશૈલાસ્તેષાંનિતંબપ્રભવા
નદાનદ્યશ્વસંત્યસંસ્થાતાઃ ॥૧૬॥ એતાસામપોભારત્યઃપ્રજાનામાભિરેવપુનંતીનામાત્મનાચોપસ્ટૃશંતિ ॥૧૭॥ ચંદ્રવશાતામ્રપર્ણીઅવટોદાકૃત

વાળા-તથા અધ્યાત્મનાં સગળાં પ્રાણીઓને સ્વર્ગમાં લેઈ જનારા-મનુષ્યની આકૃતિવાળા હરિભગવાન રામચં-
દ્રજીને ભજે.” ॥૮૮॥ અને ભરતખંડમાં, નરનારાયણ નામથી કહેવાતા ભગવાન આત્મજ્ઞાનીઓના ઉપર અનુગ્રહ
કરવા માટે; કદાચ પૂરા થયા સુધીનું ધર્મ-જ્ઞાન-વૈરાગ્ય-એકવચ-શાંતિ-અને પરમાત્માનું દર્શન; એ સર્વને મેળવી
આપે, એવું તપ; દયા ભાવો, કાષ્ઠના જાણવામાં ન આવે, તે રીતે કરે છે. ॥૯૯॥ એ ભરત ખંડની વચ્ચે
અને આશ્રમવાળી પ્રજાઓની સાથે યદને, ભગવાન નારદ મુનિ; પરમ ભક્તિ ભાવથી, સાવર્ણી નામના મ-
નુને; સાંખ્ય તથા યોગનાં શાસ્ત્રો વડે ભગવાનના પ્રભાવનો ઉપદેશ કરતા, એ અને તર નારાયણ ભગવાનને;
નીચેના મૂર્ત મોહીને ભજે છે. ॥૧૦૦॥ “શાંતિ વાળી શૈલા કરનારા-અનાત્મ વસ્તુ થઈ અલગ રહેલા-અકિં-
ચન પુરુષોના ધન રૂપ-રૂપિઓનાં અતિ ઉત્તમ-પરમ હંસના પરમગુરુ-આત્મસ્વરૂપમાંજ રાજ્ય રહેનારા પુર-
ષોના સ્વામી-અને જોહાર સ્વરૂપ નરનારાયણ ભગવાનને; હું વારંવાર નમસ્કાર કરું.” ॥૧૧૧॥ અને આ પ્ર-

માણે ગાય છે. “સૃષ્ટિ આદિના કર્તા છતાં, જે બંધાતા નથી; દેહધારી છતાં દેહના ધર્મો બૂખ તરશાદિક
થઈ, પરાભવ પામતા નથી; દશા છતાં, તેની નજર યુજો વડે વિકાર પામતી નથી; એવા આશક્તિ રહિત-
શુદ્ધ-અને સર્વના સાક્ષી નારાયણ ભગવાનને, નમસ્કાર છે. ॥૧૨૨॥ હે યોગેશ્વર ભગવાન આ દુષ્ટ કલેવરને ત-
જ્ઞતી વળતે, અંતકાળે આપના નિર્ગુણ સ્વરૂપમાં મનને ભક્તિ વડે પેસાડવું; એજ ભગવાન બ્રહ્માએ કહેલી યોગ
સંબંધી નિપુણતા, અને ગ્રાહ્યપણ છે. ॥૧૩૩॥ પુત્ર-સ્ત્રી-અને ધનનું ચિંતન કરનારા, અને આ લોકનાં તથા
પરલોકનાં સુખોનો લાલસુ પુરુષ; જેમ આ દુષ્ટ કલેવરનો ભાગ કરવાને માટે ખાંડે છે, તેમજ જે વિદ્વાન
પુરુષ પણ જાહે; તે તેણે કરેલા યત્ન કેવળ શ્રમસ્વરૂપ (એટલે ફળ રહિત) થયેલાનુંજ જાણવું જોઈએ. ॥૧૪૪॥
હૈ પ્રભુ, તમે અધોક્ષજ ભગવાનમાં અમને સ્વાભાવિક પ્રીતિ થવા રૂપ યોગ, આપજ આપો; કે જે થઈ
અમને આ ખજાજા દેહમાં, તમારી ભાષાએ કરાવેલી અહંતા મમતા, જે મટાડી મટે નહીં એવી છે; તેને અમે

જાલો, તેથી નાંખીએ.” ૧૧૫૩ આ ભરત ખંડમાં પણ પવેનો અને નદીઓ ધણી છે. મધ્ય-મંજણ-
સ્થ-મૈનાક-ત્રિફલ-૨૫૫-૬૨૩-કોલક-સહ-દેવગિરિ-૩૫૫૩-ધૈયા-વેકટ-મદેદ-વારિધાર-વધ-શુકિત-
માન-૩૬૬૬૬-પદ્મવિજય (૧૨૩૧)-કોણ-ચિત્રકૂટ-ગોવર્ધન-૨૧૨૬ (મિરનાર)-કુકુભ-નીલ-ગોકામુખ-કેડકિલ-કા-
મગિરિ-અને પીળ સેકેડો તથા હવેનો પવેનો, અને તેમનાં નિર્ભયમાંથી નીકળનારી અસંખ્ય નદીઓ, અને
નદો પણ છે. ૧૧૬૫ માથ નામ લેવાથીજ શુદ્ધ કરનારી એ નદીઓના જગનો રણ ભરતખંડની પ્રભાઓ
શરીર પડે છે. ૧૧૬૭ ચંદ્રવંશ-નાગવર્ષિ-અવરોહા-કુતગા-વૈદાયસિ-કાવરી-વૈષ્ણી-પથરિવની-શકુંરાયત્ત-
તુંગભદ્રા-કૃષ્ણા-વેંકયા-બીમરથી-ગોદાવરી-નિર્વિધા-પથેશ્વરી-તાપી-રેવા-સુરસા-નમદા-ચર્મણ્યવતિ-સિંધુ-મ-
હાનદી-વેદરજ્ઞિ-૩૫૬૬૬-ત્રિસામ-કૌશિકી-મંથકિનિ-(ગાં)-ચમુનાં-સરસ્વતિ-દેવદત્તિ-ગોમતી-સરયુ-રેષ-
સ્વતિ-સર્વવતિ-શુભા-સતલજ-ચંદ્રામ-મરુ દહા-વિનસ્તા-અસિકિનિ-અને વિશ્વા એ મોટી નદીઓ તથા

અથ અને શેષ એ બે નદ છે. ૧૧૮૫ આ ભરતખંડમાં જન્મ પામેલા સઘણા પુરો. પોતાનાં સારિય
રાજસ-અને તાગસ કમોના સંચયથી, અને પોત પોતાના વર્ણ અને આકર્ષનાં વિવિ સદિત કમો કરવા-
થી: દેવતાની-મનુષ્યોની-અને નારડી મતિઓને; એક પછી એક પામ્યા કરે છે. અને મોક્ષને પણ પામી
શકે છે. ૧૧૮૫ બ્યારે મહા પુરુષ ભગવાનના બકનોનો સમાયમ પુરુષને થાય છે, અને તે થકી; સર્વ
પ્રાણી માત્રના આત્મા-દેહાદિકમાં પ્રીતિ વિનાના-વણી થકી અમોચર-અને પોતાનાજ આત્મપરે રહેલા
એવા પરમાત્મા વાસુદેવ ભગવાનમાં; તેને આનન્દ અને નિષ્કામ ભક્તિયોગ ઉત્પન્ન થાય; અને તેણે કરીને;
અનેક જ્ઞાતના અવતારો થવાના નિમિત્ત રૂપ અવિધાની માંડ; (હું અને માંડે કરવા રૂપી) છૂટી જાય છે.
સારેજ અને એ એકજ હારથી પુરુષને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. ૧૧૮૫ દેવતાઓ પણ આ રીતેજ ગાય છે કે:
“શુકુંદ ભગવાનની સેવામાં ઉપયોગી થાય, એવા દેવતાઓએ પણ હજીવા લાયક; ભરતખંડમાં મનુષ્ય જન્મ,

માલાવેહાયસીકાવેરીવેણીપયસ્વિનીશર્કરાવર્તાતુંગમદ્રાકૃષ્ણા વેણ્યામીમરથીગોદાવરી નિર્વિધ્યાપયોષ્ણીતાપીરેવા સુરસાનર્મદા મંજવતી
સિંધુ:અંધ:શોણશ્વનદૌ મહાનદીવેદસ્મૃતીઋષિકુલ્યાત્રિસામાકૌશિકીમંદાકિનીયમુનાસરસ્વતીદૃષદ્વતીગોમતીસરયૂરોધસ્વતીસપ્તવતીસુ
ષોમારુદ્ધ્રશ્ચંદ્રમાગમરુદ્ધ્રાવિતસ્તાઅસિકીવિશ્વેતિમહાનદ્ય: ॥૧૮॥ અસ્મિન્નેવવર્ષેપુરુષૈર્લબ્ધજન્મભિ:શુક્લોહિતકૃષ્ણવર્ણેનસ્વારબ્ધેનક
મેણાદિવ્યમાનુષનારકગતયોબદ્ધ્યઆત્મનઆનુપૂર્વ્યેણસર્વાહોવસર્વેષાંવિધીયંતેયથાવર્ણવિધાનમપવર્ગશ્વાપિભવતિ ॥૧૯॥ યોડસૌભગવતિ
સર્વભૂતાત્મન્યનાત્મ્યેડનિરુક્તેડનિલયનેપરમાત્મનિવાસુદેવેડનન્યનિમિત્ત:હિત્યોગ્યલ્લહ્ણોનાનાગતિનિમિત્તાડવિદ્યાગ્રંથિરંધનદ્વારેણયદાહિમ
હાપુરુષપુરુષપ્રસંગ: ॥૨૦॥ એતદેવહિદેવાગાયંતિઅહોઅમીષાંકિમકારિશોભનંપ્રસન્નૅષાંસ્વિદુતસ્વયંહરિ: ॥ યૈર્જલબ્ધંનૃષુભારતાજિરેમુ
કુંદસેવૌપયિકંસ્પૃહાહિન: ॥૨૧॥ કિંદુષ્કરૈર્ન:ક્રતુમિસ્તપોત્રતૈર્દાનાદિભિર્વાયુજયેનફલ્ગુના ॥નયવનારાયણપાદપંકજસ્તિ:પ્રમૃષ્ટાડતિ
શયેંદ્રિયોત્સવાત્ ॥૨૨॥ કલ્પાયુષાંસ્થાનજયાત્પુનર્મવાક્ષણાયુષાંભારતભૂજયોવરં ॥ ક્ષણેનમર્ત્યેનકૃતંમનસ્વિન:સંન્યસ્યસંયાંત્યમયંપદંહરે:
॥૨૩॥ નયત્રવૈકુંઠકયાસુધાપગાનસાધવોભાગવતાસ્તદાશ્રયા: ॥ નયત્રયજ્ઞેશમસ્વામહોત્સવા:સુરેશલોકોડપિનવૈસસેવ્યતાં ॥૨૪॥ પ્રાપ્તા
વૃજાતિરિ:યેચજંતવોજ્ઞાનક્રિયાદ્રવ્યકલાપસંપ્રુતાં ॥ નવૈયેસ્તુપુરુષાદ્યદે:પૂયોવનોકાઙ્ગવ્યાંતિબંધનં ॥૨૫॥ યૈ:શ્રદ્ધયાબર્હિષિભાગશોહ
વિર્નિરુક્તમિષ્ટંવિધિમંત્રવસ્તુત: ॥૧૬॥ યથદ્દનામભિરાહુતોમુદાગૃહ્ણાતિપૂર્ણ:સ્વયમ્પ્રાપ્તિષાંપ્રભુ: ॥૨૬॥ સત્યંદિશત્યર્થિતમર્થિતોનૃણાંનૈવાર્થદો
યત્પુનરર્થિતાયત: ॥ સ્વયંવિધત્તેમજતામનિચ્છતામિચ્છાપિધાનંનિજપાદપલ્લવં ॥૨૭॥ યદ્યત્રન:સ્વર્ગસુખાવશેષિતંસ્વિષ્ણુસ્મૃત્સૂક્તસ્ય:તસ્યશો
ભનં ॥ તેનાજનામેસ્મૃતિમજ્જન્મન:સ્પાદર્ષેહરિર્યદ્જતાંશંતનોતિ ॥૨૮॥ શ્રીશુક ૦ જંબૂદ્વીપસ્યચરાજન્નુપદ્વીપાનઘૌર્હેકઉપદિશંતિસગરાત્મ
જૈરશ્વાન્વૈષણ્ઠમામહીંપરિતોનિસ્વનદ્ધિરુપકલ્પિતાન્ ॥૨૯॥ તદ્યથાસ્વર્ણપ્રસ્થશ્રંદશુક્લઆવર્તનોરમણકોમંદરહરિણ:પાંચજન્ય:સિંહલોલં

જે પુરુષને હરિભગવાન પોતેજ પ્રસન્ન થઈને આપે છે; તેમણે કયાં સારાં કમો આચર્યાં હશે. ૧૨૧૫ બ્યાં ઉ-
દિપાદિક સુખોની અતિશયતા થકી, નારાયણ ભગવાનના ચરણ કમળાં રંગરણ થતું નથી; એવો બીજાઓથી ન
મળ શકે એવા મણે-તપ-વ્રતો અને દાનો કરવા પડે મેળવેલા: આ તુરંત રવર્ગ લોક, મેળવવા થકી શું કમા-
ણા (અર્થાત્ અમ નહીં થતાં હાલિ કરી લીધી: ॥૨૨॥ ફરીથી જન્મ લેવાજ પડે, એવા આખા કલ્પ નેવડા
આપુખવાળા રચાને મેળવવા કરતાં, ક્ષણ નેટલાં આપુખવાળો મનુષ્ય દેહ; કે જેથી ધીરપુરુષા; એટલા અલ્પ
કાળમાં પણ સર્વનો સામ કરીને હરિભગવાનના નિર્ભયપદને પામી શકે છે; તે આતિ ઉત્તમ છે. ૧૨૩ ॥
બ્યાં ભગવાનની ક્યાઓ રૂપ અમૃતને લેહેનારી નદીઓ નથી, બ્યાં ભગવાનમાંજ આત્મ રાજનારા એવા
શાશ્વ પુરુષો નથી, અને બ્યાં થયતા હથ્થર ભગવાનના, ચર્ચાદિક મોટા ઉત્સાહો થતા નથી; એવા ઉદ્દનો લોક
પણ સેવવાને લાયક નથી. ૧૨૪ ॥ જે લોકો, જ્ઞાન-ક્રિયાઓ-અને દ્રવ્યો આદિક પડે બરેલા આ ભરતખંડમાં

મનુષ્યાવતાર પામ્યા છતાં; ફરીથી જન્મ મરણ ન થવાને સાફે યત્ન કરતા નથી; તેઓ પક્ષીઓની પેઠે, પો-
તાની મેળેજ પાછા ફરીથી બંધનમાં પડનારા છે. ૧૨૫ ॥ એ ભરતખંડના લોકોએ શ્રદ્ધા-વિધિ-મંત્ર-અને વ-
સ્તુઓ સદિત બૃદ્ધ બૃદ્ધ નામો વાળા પોતાના હૃદયોના નામથી બોલાવીને; તેમને અપેણ કરી; અર્ચનામાં
હોમેલા દલિપ્ત રૂપ પાર્દેશના બાંઓને પણ ભગવાન પોતેજ, કે જે એકજ; પરિપૂર્ણ-અને સર્વ હિંદીન
પદાર્થો આપવાને સમર્થ છે; અને સર્વ દેવ રૂપ છે, તે આનંદપરે રવીકાર કરેછેજ. ૧૨૬ ॥ કાંઈ એકની
માગણી કરવાથી, તે પછી તે સખસ બીજું પણ માગશે; એવો સંભવ હોવાથી; ભગવાન, મનુષ્યોને તેમની
હૃદયેલી વસ્તુનીજ, પ્રાપ્તિ કરે છે; પણ નિષ્કામપણે કરાળી પણ હજી નહીં કરનારાઓને, વગર મા-
ગેજ; સર્વ પ્રકરના પુરુષાર્થ અને મોક્ષને આપનાર; પોતાનું ચરણકમળજ, જેથી રીતે ભગવાન આપી દેહે,
તેમ કામનાવાળાઓને, તે આપી શકતા નથી. ૧૨૭ ॥ આ રવર્ગ લોકમાં, અમે ભોગવી લીધેલા શિવાયાનાં

દીપ્તિ મંત્રાના ધ્રુવપર-વિષ્ણુ-વસુધેવ-અને હરિપદ, એ નામોવાળા વર્ણના શેઠા, વેદમય ચંદ્રમાના રવ-
રૂપ વાળા ભગવાનનું, વેદવડે તથા નીચેનો મંત્ર બોલીને યજ્ઞ કરે છે. ૧૧૧૫ "વેદાના કિરણથી અધા-
રિયા પાપકાંડિયામાં પિતૃઓને, અને અન્યાયિયા પાપકાંડિયામાં દેવતાઓને, અન્ન વેદેથી આપનાર સર્વ પ્રજા-
ઓના શબ્દ મદમારૂપ ભગવાન અમને; સન્મુખ રહેવો." ૧૧૨૪ એ રીતેજ ગદિયાના સમુદ્રની બહાર તેના
યજ્ઞી વાળા માપનો કુશદીપ છે, તે રીતેજ તેને પ્રદતો પણ તેરવાળ આપનો ધીમે સમુદ્ર વિંટાયેલો છે;
એ દીપમાં વચ્ચેવચ્ચમાં ભગવાને દેવળ કરેલું જીભ અગ્નિ સરખું ચક્રચક્રિત દર્ભનું ધુન્નું છે; કે જેની
છાંદીઓના પ્રકાશથી દિશાઓ શોભાયમાન થઈ રહે છે. ૧૧૩૩ એ દીપનો અધિપતિ પ્રિયવ્રતનો દીકરો દિ-
વ્યપરેત, પોતાના સાત દીકરાઓને બાંહેધી વેહેંચણ કરી આપીને; પોતે તપ કરવાને ગયો છે. ૧૧૪૪ વસુ-

વસુદાન-દૃઢચી-નાભિશુભ-સત્યવત-વિવિક્ત-અને વામદેવ; એ નામો વાળા સાતેને, તેજ નામો વાળા ખંડો
એક એક મંગલ છે, તેઓમાં મુખ્ય પર્વતો તથા નદિઓ સાત સાત છે-ચક્ર-ચતુષ્કુમ-કપિલ-ચિત્રકૂટ-
દેવનક-કર્ધ રોમા-અને દ્રવિણ એ સાત પર્વતો છે. ૧૧૫૪ રસકુલ્યા-ધુકુલ-મિત્રવિંદા-શ્રુતવિંદા-દેવ-
મર્જા-ધ્રુતચ્ચુ-અને મંત્રમાલા; એ નદીઓના જળ વડે પુણ્ય કર્યો કરીને અને નીચેનો મંત્ર બોલીને; કુશળ
કોવિદ-અભિયુક્ત-અને કુલક; એ નામો વાળી ચાર વર્ણો વાળા કુશદીપના શેઠા, અગ્નિ રવરૂપ ભગવાનનું
યજ્ઞ કરે છે. ૧૧૬૪ "હે દેવને જન્મનારા અગ્નિ, તમે સાક્ષાત પરમાત્મા પરમહંસનું સ્વરૂપ છો, તે ને શ-
રીર પુરૂષ ભગવાનનાં અંગો રૂપ દેવતાઓનાં નામોથી, યજ્ઞદિક કરીને પુરૂષ ભગવાનનું યજ્ઞ કરવામાં આવે છે." ૧૧૭૪ કુશદીપ જેમ ધીના સમુદ્રથી વિંટાયેલ છે, તેમ તેની બહાર તેથી બમણા વિસ્તારનો કૃતદીપ પણ,

કરોજ્વલનદ્વાપરઃસ્વશણ્પરોચિષાદિશોવિરાજયતિ ॥૧૩॥ તદ્વીપપતિઃપ્રેયવ્રતોરાજાહિરણ્યરેતોનામસ્વંદ્વીપંસપ્તમ્યઃ સ્વપુત્રેભ્યોયથાભાગં
વિભજ્યસ્વયંતપઆતિષ્ઠત ॥૧૪॥ વસુવમુદાનદ્વદરુચિનાભિગુતસ્તુત્યવ્રતવિવિક્તવામદેવનામશ્વસ્તેવાંવર્ષેષુસીમાગિરયોનશ્ચાભિજ્ઞાતાઃસ
તવચઃશ્વતુઃશૂંગઃકપિલશ્ચિત્રકૂટોદેવાનીકઋધ્વરોમાદ્રવિણદ્વિતિ ॥૧૫॥ રસકુલ્યાઃધુકુલ-મિત્રવિંદાશ્રુતવિંદાદેવગર્ભાઘૃતચ્યુતામંત્રમા
લેતિપારાણ્દોભિઃકુશદીપૌકસઃકુશલકોવિદાભિયુક્તકુલકસંજ્ઞાભગવંતંજાતવેદસરૂપિણંકર્મકારણેષ્વર્યજે ॥૧૬॥ પરસ્પ્રજ્ઞહણઃસા
ક્ષાજ્ઞાતવેદોડસિહચ્ચવાટ ॥ દેવાનાંપુરુષાંગાનાંયજ્ઞેનપુરુષયજેતિ ॥૧૭॥ તથાબહિઃક્રૌંચદ્વીપોદ્વિગુણઃસ્વમાનેમક્ષીરોદેનપરિતઃસોઽવૃતો
યથાકુશદ્વીપોઘૃતોદેનગાર્હિષ્ઠીચોનામપર્વતરાજોદ્વીપનામનિર્વર્તકઆસ્તે ॥૧૮॥ યોડસૌગુહપ્રહરણેન્મયિતનિતંબકુંજોડપિક્ષીરોદેનાસિ
ચ્યમાનોમગતાવરુણનાભિગુતોવિમયોષ્ઠમૂવ ॥૧૯॥ તસ્મિન્નપિપ્રેયવ્રતોઘૃતપૃષ્ઠોનામાધિપતિઃસ્વેદીપેવર્ષાણિસપ્તવિભજ્યતેષુપુત્રનામસુસ
તરિક્યાદાન્વર્ષપાન્નિવેશ્ય-દ્વંદ્વગવાન્મગધતઃપરમકલ્યાણયશસઆત્મભૂતસ્પહરેશ્વરણારવિંદમુપજગામ ॥૨૦॥ આમોમધુરુહોમેઘપૃષ્ઠોસુ
ધામાબ્રાજિષ્ઠોલોહિતાર્ણવનસ્પતિરિતિઘૃતપૃષ્ઠમુતાસ્તેષાંવર્ષગિરયઃસપ્તસપ્તેવનશ્ચાભિસ્થાતાઃશુભ્રવંમાનોમોજનપરિહિણોનંદોનંદનઃ
સર્વતોમદ્રતિ ॥૨૧॥ અમયાઅમૃતૌઘાઆર્યકાતીર્યવતીવૃત્તિરૂપવતીપવિત્રવતીશુક્રેતિયાસામંભઃપવિત્રમમલમુપયંજાનાઃપુરુષશ્રુષ્ઠમદધિ
પદ્મેષ્વર્યજે-દ્વંદ્વગુરુષાઆપોમયંદેવમપાંપૂર્ણેનાંજલિનાયજંતે ॥૨૨॥ આપઃપુરુષર્ચાર્યાસ્થપુનંતીર્ભૂર્ભુવઃસુવઃ ॥ તાનઃપુનીતામીવગ્રીઃસ્પૃશતા
માત્મનાભુવદ્વિતિ ॥૨૩॥ એવંપુરસ્તાત્ક્ષીરોદાત્પરિતપવોશિતઃશાકદ્વીપોદ્વાવિંશલ્લક્ષયોજનાયામઃસમાનેનચદધિર્મંદોદેનપરિતોયસ્મિન્શા
કાનામમીરુહઃસ્વક્ષેત્રવ્યપદેશકોયસ્યહમહામુરભિર્ગંધસ્તંદ્વીપમનુવાસયતિ ॥૨૪॥ તસ્યાપિપ્રેયવ્રતનાધિપતિર્નામ્નામેધાતિથિઃસોડપિ
વિમજ્યસપ્તવર્ષાણિપુત્રનામાનિતેષુસ્વાત્મજાન્પુરોજવમનોજવપવમાનધૂમ્રાનીકચિત્તરેફવહુરૂપવિશ્વધારસંજ્ઞાન્નિધાવ્યાધિપતીન્સ્વયંભગવ
ત્યનતિઆનેદાન્નતિસ્તપોવર્નપવિવેશ ॥૨૫॥ એતેષાંવર્ષમયંદાગિરયોનચશ્વસપ્તસપ્તેર્વજ્ઞાનરુશૂંગોબલમદ્રઃશતકેસરઃસહસ્રસ્રોતોદેવ

તેના નેટલાજ વિસ્તારના દૂધના સમુદ્રથી વિંટાયેલો છે. એ દીપની વચ્ચેવચ્ચમાં નામોના શેઠા પર્વત છે.
અને તેના નામ ઉપરથીજ એ દીપનું નામ કૃત્તેય કહેવાય છે. ૧૧૨૪ શાંતિક સ્વામીએ દધિવાર વડે, તેના
કિર્તિય અને કુલ આંખી નાંખવા છતાં; દૂધના સમુદ્ર થકી સિંચાવાને લીધે; તથા ભગવાન વરણે તેનું રક્ષણ
કરવાથી તે નિર્ભય થયેલો છે. ૧૧૩૩ એ દીપનો અધિપતિ પ્રિયવ્રતનો દીકરો ધ્રુવપદ, પણ પોતાના દીપના સાત
ખંડ કરી, દીકરાઓના નામો પ્રમાણેજ તેઓનાં નામ પાડી, તેઓમાં દીકરાઓને રાજ્ય આપ્યા પછી; અત્યંત
કલ્યાણ રૂપ શરીર વાળા સર્વાત્મા ભગવાનના ચરણને પામી ગયો છે. ૧૧૪૪ આમ-મધુકૃદ-મેઘપદ-સુધામા
આદિ-મેહિતાર્ણ-અને વનસ્પતિ; એ નામના ધ્રુવપદના દીકરાઓના ખંડોમાં પર્વતો તથા નદીઓ સાત સા-
ત છે. શુક્ર-વર્ષમાન-જોજન-કપ ધર્મિણ-નંદ-નંદન-અને સર્વતોમદ્ર એ પર્વતો છે. ૧૧૫૪ અબયા-અ-
શુતેયા-આર્ય-તીર્થવન-રૂપિ રૂપાતિ-પવિત્ર વનિ-અને શુક્રા, એ નદીઓનાં પવિત્ર અને નિર્ભય પાણી

ધીનારા પુરૂષ-રૂપ-દ્રવિણ-અને દેવક નામોવાળા ચાર વર્ણોના એ ખંડોના ચતુષ્કો, જળથી ભરેલી અન્ન-
ગીથી, જળમય ભગવાનનું નીચેનો મંત્ર બોલીને, યજ્ઞ કરે છે. ૧૧૨૪ "હે પુરૂષ ભગવાન સ્વરૂપ- તથા ને-
મના પરકમ રૂપ, જળરૂપી ભગવાન; તમે, સ્વર્ગ-ધ્રુ-અને પાતાળ તથા અંતરિક્ષને, પવિત્ર કરનાર છો, તે
તમારો સ્પર્શ કરનારા અમકોટાનાં, શરીરથી થયેલાં પાપોને, મટાડીને; અમને પવિત્ર કરો." ૧૧૩૩ આ રીત
નોજ તે પછી દૂધના સમુદ્રને ફરેલા તેથી ગમગી; (પવિત્રસ્રાવ્ય યોજન વિસ્તારનો) શાકદીપ તેના નેટ-
લાજ માપના દર્દીના સમુદ્રથી વિંટાયેલો છે. તેમાં "શક" નામનું એક મોટું જડ પૃથ્વીમાંથી ઉગેલું છે, જેના
થકી એ દીપ "શક" નામથી કહેવાય છે; અને તે પોતાની સુગંધથી આપના દીપમાં સુગંધીને ફેલાવે છે.
૧૧૪૪ એ દીપનો અધિપતિ પ્રિયવ્રતનો દીકરો મેધાતિથિ પોતાના દીપમાં, પોતાના પુત્રો; પુરોજન-ગનોજન-
પવમાન-ધુમ્રાનિક-વિતરેદ-ગદુરૂપ-અને વિશ્વધાર; એમને તેજ નામોવાળા સાત ખંડોના અધિપતિ કરીને;

ના સમુદ્રથી વિંટાળયો છે. તેમાં અગ્નિની જ્વાળાઓ સમાન કરોડો સોના જેવાં પાકડાંઓથી પ્રકાશતું, ભગવાન શ્રદ્ધાના રથાન રૂપ કમળ, વયોવશમાં કલ્પાયદું છે; એ દ્વીપની વચ્ચે, પૂર્વ તરફના અને પશ્ચિમ તરફના એવા બે ખંડોના સિમાકા રૂપ “ગાનસોતર” નામનો એક પર્વત દસદશર યોગ્ય ઉચ્ચાઈના વિસ્તાર પાળે છે, તેમાં ચારે દિશાએ ચાર દૈર્ઘદિક શેકપાળેની નગરીઓ છે; અને તેના ઉપરજ મેર પર્વતની આશપાસ શરનારા સંવત્સર રૂપી રથનાં; ઉત્તરાયન અને દક્ષિણાયન રૂપી પદકાં; શ્રદ્ધા કરે છે. ૥૩૦ ॥ એ દ્વીપનો અધિપતિ પ્રિયવ્રતનો દીકરો વિંતેહોત્ર, પોતાના રમણુક અને ધાતકિ નામના બે પુત્રોને એ ખંડોના અધિપતિ કરીને, પોતે પોતાના મોટા ભાઈઓની પેઠેજ, ભગવન કર્મ કરવાના રીણવાતો જાયો છે. (અર્થાત્ તપકરવા ગયો છે) ૥૩૧ ॥ એ ખંડોના લોકો અશ્વરૂપ ભગવાનનું આરાધન સકામ કર્યોવડે કરે છે; અને નીચેનો મંત્ર જોલે છે. ૥૩૨ ॥ જેને વિશે કર્મ

કે, ત્રિલોકીની અંદર પ્રકાશ કરનારા સૂર્યચંદ્ર આદિ-ધ્રુવ-સપ્ત રશ્મિઓ-મહો-અને તારાઓ, વિગેરે પ્રકાશિત પદાર્થોનો પ્રકાશ, પૈલી તરફ જઈ શકે નહીં; અને તે સાદું જ્નેષ્ઠ એ તેરલીંગ, તેની ઉચ્ચાઈ અને પહોળાઈ પણ, કરેલી છે. ૩૩૭૮ એ પ્રમાણેનાં માપ-લક્ષણો-અને સ્થિતિ સહિત, લોકચર્યાત્મકી કથના વિહાનોએ ક-રેલી છે; અને આ લોકલોક પર્વત, તે સધળી પંચાસકોટી પૃથ્વીના ચોથા ભાગે છે. ૩૩૮૮ એ પર્વતની ઉપર ચારે દિશાઓમાં અમિત જગતના યુગ, આત્મપેલિ જગતને, સર્વ લોકોની સ્થિતિ રાખવાને સાદું, સ્વપ્ન-પુષ્કરચૂડ-વામન-અને અપરાજિત; નામના ચાર દિગ્ભગ્ને (દિશાઓનાદાર્થી) સ્થાપન કરેલા છે. ૩૩૮૯ એ દિશાઓના હૃદયોઓની, તથા ઉદ્દાદિક લોકપાળ અને પોતાની બીજી સર્વ વિભૂતિઓની, વિવિધ પ્રકારની સ-ક્રિયોને, અંજાદ રાખવા સાદું; પરંતુ મહાપુરૂષ અને મોટી વિભૂતિઓના સ્વામી-અંતઃકામિ-તથા શુદ્ધ સ-તરૂષ જાગવાનું; ધર્મ-જ્ઞાન-વેરાગ્ય-અને ઐશ્વર્ય વિગેરે; આઠ મહાસિદ્ધિઓ રૂપ લક્ષણો સહિત; તથા વિષક-

સેન વિષે પોતાના મુખ્ય પાર્શ્વદેશી વિરોધતા, અને પોતાના જુનુંદને વિશે પોતાનાં કનન માયુષ્યને ધારણ કરવાપડે, જોખના; પોતે; સર્વેશક માનવ કષ્ટાણ કરવાને માટે, એ મોટા પર્વતમાં રહેલા છે. ૧૪૦૧ અમવાન પોતાની યોગ માલાવડે ધારણ કરેલા આ પ્રકારના રાશવર્તીજ; કષ્ટપૂરે થતા સુધી જુદા જુદા ભેદ માથના વ્યવહારે પરા ચલાવ, તેઓનું રક્ષણ કરવા સારૂ ત્યાં રહે છે. ૧૪૧૧ એ લોકાલોક પર્વતની મહેલ જાગના વિરોધીના વિરનાર નેરસેજ, તેની મહારાજા અલોકનો પશુ વિરનાર હોવાનું, કહેવાય છે અને તેની પશુ પેલી તરફ ચોક્ષેશરની કેવળ શુદ્ધ અતિ હોવાનું કહે છે. ૧૪૨૧ ને જાહાંગી વચમાં પૃથ્વી-અંતરિક્ષ અને સર્વ આવેશ છે, તે જોગના મધ્ય જાગે સર્વ છે; કે જ્યાંથી ચારે તરફ પર્વતો કરોડનું છેલું રહે છે. ૧૪૩૧ અચેતન હિમ (૨૪ સહસ્ર)માં એ પોતે ઉત્પન્ન થયા છે, તેથી તેમનું "માર્તંડ" એવું નામ

પડેલું છે; અને સોના જેવું આંડ નેગના થકી ઉત્પન્ન થયું છે, મારે તેમને દિરણ્યમર્મ પન્ન રહે છે. ૧૪૪૧ દિશાઓ-આકાશ-અંતરિક્ષ-પૃથ્વી-સ્વર્ગ-ઉપરના પ્રજ્વલિત ભોજા-નર્ક-અને પાતાળો આદિ સર્વ પ્રકારના (ત્ર-ભ-જો), એ માર્તંડ નારાયણ થકીજ થાય છે. ૧૪૫૧ દેવતાઓ-મનુષ્યો-પશુપક્ષીઓ-પેટે માલનારા પ્રાણીઓ-અને વનરપતિઓ વિષે સર્વ દેહમારીઓના આત્મા તથા દશરવરૂપ એ હથેર માર્તંડ વચવાળા છે. ૧૪૬૧ હ્રદયીં ૧૦૦ પાંચમા રૂંધળો નીશ્વરો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૨૦૧

અધ્ય. ૨૧ મા. — શ્રીશુક — એ જુઓગના નેરસેજ પ્રમાણ અને લક્ષણો સદિન ખગોળનો પશુ વિસ્તાર હોવાનું, એ વિષયને જાણનારાઓ કહે છે. ૧૧૧૧ પાંચ વિષયે અનાજના શાળાનાં એ રૂઝિયાં હોય, તેની પેઠે તે ભેદ જુઓગ અને ખગોળની વચેનું અંતર અંતરિક્ષ થકી સંધાયેલું છે. ૧૨૧૧ એના મધ્યમાં સ્વેલા

રિવારિતોનિજવરાયુધોપશોભિતૈર્નિજભુજદંડૈઃ સંધારયમાણસ્તસ્મિન્નિરિવેરસમંતાત્સકલલોકસ્વસ્તયઆસ્તે ॥૪૦॥ આકલ્પમેવંવેપંગતણ
મગવાનાત્મયોગમાયય વિરચિતવિવિધલોકયાત્રાગોપીયાયેતિ ॥૪૧॥ યોંડતર્વિસ્તારણેતેનહ્યલોકપરિમાણંચવ્યાख्याતંયદ્દહિર્લોકાલોકાચ
ત્રાત્તતઃપરસ્તાયોગેશ્વરગતિવિશુદ્ધામુદારંતિ ॥૪૨॥ અંડમધ્યગતઃસૂર્યોદ્યાવાભૂમ્યોર્યદંતરં ॥ સૂર્યોદગોલયોર્મધ્યેજોત્યઃસ્યુઃપંચવિંશતિઃ
॥૪૩॥ જુઓગપ્તસ્મિન્પદમૂત્તતોમાર્તંડહિતિવ્યપદેશઃ ॥ હિરણ્યગર્ભ તિયદિરણ્યાંડસમુદ્રવઃ ॥૪૪॥ સૂર્યગિવિભજ્યંતેદિશઃસ્થંધોર્મહીભિ
દાસ્વર્ગોપવર્ગોનરકારસૌકાંસિચસર્વશઃ ॥૪૫॥ દેવતિર્યંમનુષ્યાણાંસરીસૃપસર્વીરુધાં ॥ સર્વજીવનિકાયાનાંસૂર્યઆત્માદૃગીશ્વરઃ ॥૪૬॥
હિતિશ્રીભાગવતમ તપુરાણે પંચમસ્કંધેભુવનકોશવર્ણને સમુદદ્વીપવર્ષસન્નિવેશપરિમાણલક્ષણોવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥૨૦॥
શ્રીશુક ૦ એતાવાનેવમૂવલપસ્યસન્નિવેશઃપ્રમાણલક્ષણતોવ્યાख्याતએતેનહિદિવોમંડલમાનંતદ્વિદુપવિશંતિ ॥૧॥ યથાદ્વિદલયોર્નિષ્પાશાદી
નાંતેઅંતરેણાંતરિહંતુદ્યયસંધિતં ॥૨॥ તન્મધ્યગતોભગવાંસ્તપતાંપતિસ્તપનઆતપેનત્રિલોકીંપ્રતપત્યવભાસયત્યાત્મભાસાસણુદગય
નદક્ષિણાયનવૈષુવતસંજ્ઞાભિર્માદ્યશૈઘ્યરુદાનાભિર્ગતિભિરારોહણાવરોહણસમાનસ્થાનેષુ યથાસવનમભિપદ્યમાનોમકરાદિષુત્રિષ્વહોરાત્રા
ણિદીર્ઘન્દ્રસ્વસમાનાનિવિધતે ॥૩॥ યદામેષતુલયોર્વર્તેતેતદાહોરાત્રાણિસમાનાનિભવંતિયદાવૃષભાદિષુપંચસુચરાશિષુચરતિતદાહાન્યેવ
વર્ધેતેન્દ્રસતિચમાસિમાસ્યેકૈકાઘટિકારાત્રિષુ ॥૪॥ યદાવૃશ્ચિકાદિષુપંચસુવર્તેતદાહોરાત્રાણિવિપર્યયાણિભવંતિ ॥૫॥ યાવદ્દક્ષિણાયન
મહાનિવર્ધેતેયાવદુદયમંરાત્રયઃ ॥૬॥ એવંનવકોટયેકપંચાશલ્લક્ષાણિયોજનાનાંમાનસોત્તરગિરિપરિવર્તનસ્થોપદિશંતિતસ્મિન્નૈત્રીપુરિપૂર્વ
સ્માન્મરોર્દેયધર્મી નામદક્ષિણતોયામ્યાંસંયમર્ની નામપશ્ચાદ્ધારુણીંતિલ્લેચનોનામઉત્તરતઃ સૌમ્યાધિમાવરીનામતાસૂદ્યમધ્યાન્હાસ્તમય
વિશીયાનીતિમૂતાનાંત્રતિનિમિત્તાનિસમયવિશેષેણમેરોશ્વતુર્દિશં ॥૭॥ તત્રત્યાનાંદિવસમધ્યગતએવસદાદિત્યસ્તપતિરુદ્યજાચલંદક્ષિણે
મકરોતિ ॥૮॥ યત્રોદેતિતદ્યજુદ્યજાનસૂત્રનિપાતેનિમ્લોચતિયત્ર ચનસ્યદેનામિતપતિતસ્વહેષસમાનસૂત્રનિપાતેપ્રસ્વાપયતિત્વગતંનપ

અમવાન સર્વ, પોતાના દિશ્વેશી વિરોધીને તપાવે છે; તથા પ્રકાશથી પ્રકાશ છે. અને એજ ઉત્તરપશુ-દક્ષિ-
ણપશુ-અને વિશુવત નામની મંદ-સિદ્ધ-અને સમાન અતિથી ઉચે ચક્રવાના-નીચે જતરવાના-અને સમાન રહે-
વાના, સ્થળમાં સમય પ્રમાણે આવેને; મકર પક્ષે રાશીઓમાં, રાતો અને દિવસોની લંબાઈ-ટુંકાઈ-અને
સમાનતા રહે છે. ૧૪૩૧ જ્યારે મેષ અને જુળારાશીમાં હોય છે. સારે રાતો અને દિવસો સમાન થાય છે; અને
જ્યારે જ્યેષ્ઠા આદિ પાંચ (એટલે વરુણ-મિથુન-કર્ક-સિંહ અને કન્યા) રાશીમાં રહે છે, સારે દિવસો વધુવધુ
મોટા થતા જાય, રાત્રિઓમાં મહિને મહિને એક એક થકી ઓછી થતી જાય છે. ૧૪૪૧ જ્યારે વૃશ્ચિક
આદિ પાંચ (એટલે વૃશ્ચિક-ધન-મકર-કુંભ અને મીન) રાશીઓમાં રહે છે, સારે દિવસ અને રાત્રિઓનું માપ;
એ થકી ઉચ્ચી રીતનું થાય છે. ૧૪૫૧ તે જ્યાં સુધી દક્ષિણપશુમાં હોય છે, ત્યાં સુધી દિવસો, અને ઉત્તરપશુ-
માં હોય છે, ત્યાં સુધી રાત્રિઓ; મોટી મોટી થતી જાય છે. ૧૪૬૧ એવી રીતે એ માનસેતર પર્વતને કરતાં

નવકરોડને એકાવન લાખ ચોખ્ખા કરવાનું, કહેવાય છે; મેરથી પૂર્વ તરફ એ માનસેતર પર્વતમાં દેવતાનિ-
નામની ઉદ્ધિતીપુરી-દક્ષિણ તરફ સંયમનિ નામની યમનીપુરી-પશ્ચિમ તરફ નિષેઠાચનિ નામની વરુણીપુરી-
અને ઉત્તર તરફ વિજાતરિ નામની ચંદ્રમાનીપુરી છે. તેઓમાં સમય પ્રમાણે સૂર્યનારાયણ મેરથી ચારે તરફ
આવવાથી, પ્રાણીઓને પ્રવૃત્તિ થવાના કારણરૂપ સૂર્યોદય-મધ્યાન્હ-સ્પર્શસ્ત-અને મધ્યરાત્રિ આદિક અનુક્રમે થ
માં કરે છે. ૧૪૭૧ મેર પર્વત ઉપરનાઓને સર્વકાળ મધ્યાન્હકાળનાજ સૂર્યતરે છે. સૂર્યનારાયણ મેરથી ડાબી ત-
રફ જવાથી, મેર થકી, સૂર્યનારાયણ જમણી તરફ રહે છે. ૧૪૮૧ જ્યાં ઉદય થાય છે. ત્યાંથી સામી દોરી પડે,
તે જગો ઉપર આસ્ત થાય છે; અને જે જે ઠેકાણે નેરશા નેરશા ઉચે ચડે છે, તેની તેની સામે દોરી
પડવાને ઠેકાણે; તેટલી તેટલી રાત જાય છે; અને નેરશા વખત સામી દોરી પડવાના ઠેકાણાં યાગ્યાઓ,
સૂર્યને નથી દેખતા, તેટલો વખતજ તેની સામેના અરધા જુઓગના ભોડા, સૂર્યને દેખે છે. ૧૪૯૧ સર્વ હદની

પુરીથી ચાલીને, પદર પડીએ પમતી પુરીમાં આવે છે, તેટલામાં તે સવા એ કરોડને સાડાપ્પાર સાખ મેળન કરતાં મંદક વધારે (પચીસ હજારને સુધારે) આવે છે. ૧૧૦૦ અને તે પછી એની રીતેજ લાંબી વરણી પુરીમાં, ચંદ્રમાની પુરીમાં, અને પાછા ફરીથી ઇંદ્રની પુરીમાં, ખીન મઢો ચંદ્રઆદિ કાળો અને બેદનિયક સુદાં; ફરીને વખતે વખતે ઉગે છે, અને આથમે છે. ૧૧૧ ॥ એ રીતે ચારે દિશાની પુરીઓમાં ફરતો ત્રણ વેદમય સૂર્યનો રથ, એક સુદૃત્તમાં એવીજ સાખ અને આહસે ચોળન કરે છે. ૧૧૨ ॥ તેને એકજ (સંવત્સર) પદકું-પાર આરા (મહિના) વળું. ૭ પાટા (રતુઓ) વળું, તે ત્રણ કુંડળિઓ (સિઆળાદિક) વળું હોવાનું, કહેવાય છે; તે રથની પરીના એક છેડા, મેર પવંતને મથાએ લગાડેલા હોયને; ખીન છેડામાં તે રથનું પદકું પરાવાયકું છે; જે માનસોત્તર પવંતની ઉપર; પાંચીની પા-

છીના બળદના ફરવાની પેઠે, રથાં કરે છે. ૧૧૩ ॥ આ પરીના એથા બામની વધારે લગાડાં વાળી, એક ખીંટ પરી, આ પરીની અંદરજ; એક છેડેથી (માનસોત્તર વાળા છેડેથી) બેસાડેલી છે; અને તેનો બીજો છેડો ઉપર, પાંચીની પાંછીની પેઠેજ, ફરતો ધ્રુવમાં બેસાડેલો છે. ૧૧૪ ॥ એ સૂર્યનારાયણના રથની અંદર, બેસવાની બગિચા છત્રીસ સાખ ચોળન સાંખી, અને તેના એથા બામ નેટલી પડેલી કરેલી છે; અને તેના નેટલીની લાંબી તે રથની ધ્રુસરી છે. તેમાં અરણ્યે નેડેલા છેડાનાં નામો વાળા, સાત ચોડાઓ, એ આદિત્ય દેવને વહન કરે છે. ૧૧૫ ॥ પ્રથમથી સૂર્યનારાયણ બેઠા પછી, દાંડ્યાનું કામ કરવારો અરણ્ય બેસે છે. ૧૧૬ ॥ તે રીતેજ અંશુકાના દેવના બેવડા વાલમિથ્ય નામના સાહજનર રથિઓ સારાં વચ્ચેથી સૂર્યની રતુનિ કરવાના કામમાં લાગેલા હોવાથી, તેઓ (રથની અંદરજ) સામે કબા રહીને, રતુનિ કરે છે. ૧૧૭ ॥ તેમજ ખીન બૂદા

ઈર્ષતિયેતંસમનુપડયેરન્ ॥૯॥ યદાચૈંદ્રયા:પુર્યા:પ્રચલતેપંચદશઘટિકાભિર્યામ્યાંસપાદકોટિદિયંયોજનાનાંસાર્દદ્વાદશલક્ષાણિસાધિકાનિ
ચોપયાતિ ॥૧૦॥ એવંતોવારુણીસૌમ્યામૈર્દીંચપુનસ્તથાડન્યેચગ્રહા:સોમાદયોનક્ષત્રે:સહજ્યોતિશ્ચક્રેસમયુદ્યંતિસહવાનિન્નોચંતિ ॥૧૧
એન્દ્રુતેનચતુશ્ચિશલ્લક્ષયોજનાન્યષ્ટશતાધિકાનિસોરોરથસ્ત્રયીમયોડસૌચતસ્રુપરિવર્તેતેપુરીષુ ॥૧૨॥ યસ્યૈકંચન્દ્રાદશારંષણેમિત્રિણા
મિસંવત્સરાત્મકંસમામનંતિતસ્પાક્ષોમેરોમૂર્દનિકૃતેતરભાગોયત્રપ્રોતંરવિરથચક્રંતૈલયંત્રચક્રવદ્ધમન્માનસોત્તરગિરૌપરિભ્રમતિ ॥૧૩॥ ત
સ્મિન્નક્ષેકૃતમૂલોદ્વિતીયોડક્ષસ્તુર્યમાનેનરાંડિદ્વાસ્તૈલયંદ્વાક્ષવધ્રુવકૃતોપરિભાગ: ॥૧૪॥ રથનીડસ્તુષટ્ત્રિશલ્લક્ષયોજનાયતસ્તતુરીયમાગ
વિશાલસ્તાવાન્વિરથયુગોયત્રહયાશ્ચદોનામાન:સનારુણયોજિતાવંતિદેવમાદિત્યં ॥૧૫॥ પુરસ્તાત્સવિતુરરુણ:પશ્ચાન્નિયુક્ત:સૌત્યેકર્મ
ણિકિલાસ્તે ॥૧૬॥ તથાવાલખિલ્યાઋપયોંડગુપ્તપ્રવંચ્છા:પષ્ટિસહસ્ત્રાણિપુરત:સૂર્યસૂક્તવાકાયનિયુક્તા:સંસ્તુવંતિ ॥૧૭॥ તથાન્યેચઋષ
યોમંધર્વાપ્સરસોનાગાગ્રામણ્યોયાનુધાનાદેવાદિત્યેકૈકશોગણા: સપ્તચતુર્દશમાસિમાસિભગવંતંસૂર્યમાત્માનંનાનાન માનંપૃથક્નાનાનામા
ન: પૃથક્કર્મભિદ્વંશઝપાસતે ॥૧૮॥ લક્ષોત્તરંસાર્દનવકોટિયોજનપરિમંડલં ભૂવલયસ્યક્ષણેનસગવ્યુત્પુત્તરંદ્વિસહસ્ત્રયોજનાનિસમુંકે ॥૧૯
इतिश्री भा०म०पं०ज्योतिश्चक्रसूर्यरथमंडलवर्णनंनामૈકવિंશતિતમોડધ્યાય: ॥૨૧॥ રાજોંયદેતદ્ભગવતઆદિત્યસ્યમેરુંધ્રુવંચપ્રદક્ષિણેન
પરિક્રામતોરાશીનામભિમુખંચપ્રચલિતંચાપ્રદક્ષિણં ભગવતોપવર્ણિતમગુણવયંકયમનુમિમીમહીતિ ॥૧॥ સહોંયથાકુલાલચક્રેણભ્રમતા
સહભ્રમતાંતદાશ્રયાણાંપિપીલિકાનીનાંગતિરિવ્યેદપ્લેક્ષાંતોડેપ્યુપ્પાલ્યમાનતાત્પવંનક્ષત્રરાશિમિરુપલાક્ષિતે નકાલચક્રેણધ્રુવંમેરુંચપ્રદક્ષિ
ણેનપરિધાવતાસપરિધાવમાનાનાંતદાશ્રયાણાં સુર્યાદીનાંગ્રહાણાંગતિરન્યૈવનક્ષત્રાંતરેરાશ્યંતરેચોપલભ્યમાનત્વાત્ ॥૨॥ સપ્ષભગવાના
દિપુરુષૈવસાક્ષાનારાયણોલોકાનાંસ્વસ્તયઆત્માનંત્રયોમયંકર્મવિશુદ્ધિનિમિત્તંકવિમિરપિચવેદેનવિજિજ્ઞાસ્યમાનો દ્વાદશધાવિભજ્યષટ્સુ
વસંતાદિષુદ્વતુષુયથોપજોષમૃતગુણાન્વિદધાતિ ॥૩॥ તમેતમિહપુરુષાસ્ત્રવ્યાવિદ્યયાવર્ણાશ્રમાચારાનુપથાઉચ્ચાવચૈ: કર્મભિરામ્નાતૈર્યોગ

બૂદા નામો વાળા રથિઓ-મંધર્વો-અપ્સરાઓ-નાગો-વધ્વો-રાક્ષસો-અને દેવતાઓ; એક જાતનો એકઠો એમ સાત સાતના બધા થયે, એક એક મહિનો; તે તે માસના બૂદા બૂદા નામો વાળા સૂર્યસ્વરૂપ ભગવાનની; બૂદાં બૂદાં કામો કરીને: ઉપાસના કરે છે. ૧૧૮ ॥ સાડાનવ કરોડને એક સાખ ચોળનના બૂમડળ ઉપરના રોળના ફેરામાં, એ સૂર્ય એક ક્ષણે બે હજાર ચોળન અને બે ગાડોના માર્ગે કાપે છે. ૧૧૯ ॥ इति श्री० भा०म०पं०ज्योतिश्चक्रसूर्यरथमंडलवर्णनंनामૈકવિंશતિતમોડધ્યાય: ॥૨૧॥

અધ્યાય ૨૨ મા.-પરીક્ષિત-ભગવાન આદિત્યનું મેરની અને ધ્રુવની પાછળ પરકમા રથ ફરતું, અને સશી આદિને વિશે ફરતું; એ બે પ્રકારનું રથનું થવા વિશે આપે વર્ણન કર્યું; તેનું અનુમાન અમે કરી રીતે કરી સજીવે. ૧૧૧-શ્રી શુક-જેમ કુંભારના ફરતા ચાક ઉપર રહેલાં કીડીઆદિને, તેમની પોતાની બૂદી ગતિ થઈ તે ચાક ઉપરજ બૂદી બૂદી બગિચાએ, તેમને ગયેલાનું; આપણે દેખીએ છીએ; તેમજ ધ્રુવ અને

મેર પવંતની પ્રદક્ષણા કરનાર આ કાળચક્ર, તેના આશ્રયથી રહેલા (સ્થાં આદિ) મઢો સહિત ફરે છે; જતાં પોતાની બૂદી ગતિને લીધે, તે અદ્વાદિક નક્ષત્રો અને રાશીઓના નામો વાળા; તેના ઉપરજ થયેલા ભાગો ઉપર પણ; એક ખીન થઈ અંતર ઉપર ગયેલાનું જોવામાં આવે છે. ૧૨ ॥ અને વિદ્વાનોએ વેદ થકી જાણવાની ઇચ્છા કરેલા એજ સાક્ષાત આદિ પુરૂષ ભગવાન સૂર્યનારાયણ, પ્રાણી માત્રના બલારે સાઈ, પોતાના ત્રણ વેદમય, તથા લોકોના કર્મોની શુદ્ધિ કરવાના કરણ બૂત સ્વરૂપને; જાર પ્રકારથી વિભાજન પમાડીને, વ. સંતાદિક છ રતુઓમાં (તેમનાં પૂર્વ કર્મોને અનુસરીને) રતુના શુભેને પ્રકટ કરે છે. ૧૩ ॥ વળું અને આશ્રય વાળાઓ સ્વધર્મોચરણ કરીને, તથા ઉચ્ચાં નીચાં વેદમાં આરા કરેલાં કર્મો અદ્વા સહિત, તેમના વિસ્તાર સાર્યે કરીને; એ ત્રણ વેદસ્વરૂપ સૂર્યનારાયણ પુરૂષ ભગવાનનું, યજ્ઞન કરવાથી; આ લોકમાં ઉતાવળાજ કલ્યાણને, પામે છે. ૧૪ ॥ સ્વર્ગ અને પૃથ્વીની વચમાંના આકાશની અંદરના, કાળચક્રમાં રહેલા લોકોના આત્મા સ્વ-

૨૫, જે સુર્ય નારાયણ ભગવાનને, રાશીચિહ્નાં નામેવાળા; અને વરુણના અવધારે ૨૫; એવા બારે મહિના-
અને એકાદશ માસ છે; જે પચાસીમાંની દિવસ રાત્રિ મળીને, અષ્ટાંશ સવાળે નક્ષત્રોને સુર્ય ભોગવે; તે મહિના ક-
હેવાય છે. અને આખા ચક્રનો છેડો ભાગ સુર્ય ભોગવે, તે ૩૦ નામના, સંવતભરના અવધારે; કહેવાય છે. ૧૧૫
અને આકાશના અરધા ભાગને સુર્ય દેવતા કાગળમાં ફરી રહે છે, તે અવધારે કહેવાય છે. ૧૧૬ અને સ્વર્ગ તથા
પૃથ્વી આદિના મેડાગ સહ, આખા આકાશના મેડાગને; સુર્ય પૂરેપૂરે ફરી રહે; તેટલા કાગળને; તેની ધીમી-ઉતારણી-
અને સમાન થતી ગતિ ઉપરથી; પહેલાં નામે; સંવત્સર-પરિવત્સર-ઉપવત્સર-અનુવત્સર અને વત્સર; એવા પાંચ
પ્રકારનાં વરસો કહે છે. ૧૧૭ એ રીતના સુર્યના સ્થાનથી ઉપર સાબ ચોળત કહે રહેશે મંદગા જે ઉતારણી

માલવાનો ચોને દોડતો જતાર છે; તે, એક વરસમાં ચૂંચતા ચાલવા જેટલુંજ; એ પખવાડિયામાં ચાલે છે. અને મહિના જેટલું, સવાને દિવસમાં ચાલે છે; તથા પખવાડિયા જેટલું, એક દિવસમાં ચાલે છે. ૧૮૧૧ એ ચંદ્રમા કળાઓથી પૂર્ણ થતો જાય છે. તે અજવાળિયું પખવાડિયું, અથવા દેવતાઓ અને પિતૃઓનો દિવસ; અને કળાઓ ઓછી થતી જાય છે, તે અંધારિયું પખવાડિયું, અથવા દેવતાઓ અને પિતૃઓની રાત્રિ કહેવાય છે; એમ તે પખવાડિયાને જનાવતો અને પ્રાણી માત્રને પોષણ આપતો, એ પ્રાકૃત ચંદ્રમા; સાદ સાદ ઈંડીએ એક એક નક્ષત્રને ફરે છે. ૧૮૧૨ અને એજ સોજ કળા વાળા-મનોમય-અનમય અને અ-મનમય-પુરષ જગવાન રૂપ ચંદ્રમા; દેવ-પિતૃ-મનુષ્ય-જૂત-પશુ-પક્ષી-પેડે ચાલનારા પ્રાણી અને વનરખન

अ० २३

वितानैश्च श्रद्धया यजंतोऽजसा श्रेयः समधिगच्छंति ॥४॥ अथ स एष आत्मा लोकानां द्यावापृथिव्यो रंतरेण न भो वलयस्य कालचक्रगतो द्वादशमासा
भुंक्ते राशिसंज्ञान्संवत्सरावयवान्मासः पक्षद्वयं दिवानक्तं चोत्ति सपादक्षद्वयमुपदिशंति यावता षष्ठमंशं भुंजीत स वै ऋतुरित्युपदिश्यते संवत्सराव
यवः ॥५॥ अथ च यावता ऽर्द्धेन न भो वीथ्यां प्रचरति तं कालमयनमाचक्षते ॥६॥ अथ च यावन्नभो मंडलं सह द्यावापृथिव्योर्मंडलाभ्यां कात्स्न्येन सह भुं
जीत तं कालं संवत्सरं परिवत्सरमिडावत्सरमनुवत्सरं वत्सरमिति भानोर्माद्यं शैष्ट्यसमगतिभिः समामनंति ७ एवं चंद्रमा अर्कगभस्तिभ्य उपरिष्ठा
ह्रक्षयोजनत उपलभ्यमानो ऽर्कस्य संवत्सरभुक्तिं पक्षाभ्यां मासभुक्तिं सपादक्षाभ्यां दिने नैव पक्षभुक्तिमुग्रचारी द्रुततरगमनो भुंक्ते ॥८॥ अथ वा पू
र्यमाणाभिश्च कलाभिरमरणां स्वीयमाणाभिश्च कलाभिः पितृणामहोरात्राणि पूर्वपक्षापरपक्षाभ्यां वितन्वानः सर्वजीवनिवहप्राणो जीवश्च एकमे
कं नक्षत्रं द्विंशत्तापुर्तेन भुंक्ते ॥९॥ य एष षोडशकलः पुरुषो भगवान्मनोमयोऽन्नमयोऽमृतमयो देवपितृमनुष्यभूतपशुपाक्षिसरीसृपवीरुधांप्राण
प्यायनशीलत्वात्सर्वमय इति वर्णयंति ॥१०॥ तत उपरिष्ठाद्विलक्षयोजनतो नक्षत्राणि मेरुदक्षिणे नैव कालाय न ईश्वरयोजितानि सहाभिजिताऽष्टा
विंशतिः ॥११॥ तत उपरिष्ठादुशनाद्विलक्षयोजनत उपलभ्यते पुरतः पश्चात्सहैव वा ऽर्कस्य शैष्ट्यमाद्यसाम्याभिर्गतिभिर्कवच्चरति लब्धत्वां
नित्यदाऽनुकूल एव प्रायेण वर्षयंश्चारेणानुमीयते सद्यष्टिविष्टं भग्रहोपशमनः ॥१२॥ उशनसा बुधोऽप्यार्यात्तत्तद्वरिष्ठाद्विलक्षयोजनतो
बुधः सोममुत उपलभ्यमानः प्रायेण शुभकृद्यदाऽर्काद्व्यतिरिच्येत तदाऽतिचरताऽभ्रप्रायानावृष्ट्यादिभयमाशंसते ॥१३॥ अत ऊर्ध्वमंगार
कोऽपि योजनलक्षद्वितय उपलभ्यमानस्त्रिभिस्त्रिभिः पक्षैरेकैकशो राशीन्द्वादशानुभुंक्ते यदि नवक्रेणाभिवर्तते प्रायेणाशुभग्रहोऽघशंसः ॥१४॥
तत उपरिष्ठाद्विलक्षयोजनांतरगतो भगवान्बृहस्पतिरेकैकस्मिन् राशौ परिवत्सरं चरति यदि नवक्रः स्यात्प्रायेणानुकूलो ब्राह्मणकुलस्य ॥१५॥
तत उपरिष्ठाद्योजनलक्षद्वयात्प्रतीयमानः शनैश्चर एकैकस्मिन् राशौ विंशन्मासान्विलंबमानः सर्वानेवानुपर्येति तावद्भिरनुवत्सरैः प्रायेण हि सर्वेषां
महातिकरः ॥१६॥ तत उत्तरस्मादृषय एकादशलक्षयोजनांतर उपलक्ष्यंते ॥ य एव लोकानां शमनुभावयंतो भगवतो विष्णोर्यत्परमं पदं प्रद
क्षिपं प्रक्रमंति ॥१७॥ इ० भा० म० पं० ज्योतिश्चक्रवर्णने द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२॥ श्रीशुक० अथ तस्मात्परतस्त्रयोदशलक्षयोजनांतरतो यत्

વિગેરે, સર્વને પ્રાણ અને અનાદિક આપવાના શીળવાળા હોવાથી, સર્વમય કહેવાય છે. ૧૧૦૥ ચંદ્રમાની ઉપર ત્રણભાગ યોગ્ય છે, ૫૫રે કાળ ચક્રમાં જોડેલાં અગ્નિજન મુખાં આદિવિષ નક્ષત્રો છે. તેઓ પશુ મેરુપર્વતને પરદક્ષણા કરે છે. ૧૧૧૧ તેમના થકી ઉપર ભેલામ યોગ્ય છે. શુક્ર દેખાય છે, તે શુક્ર સૂર્યની આમળ-પાણી અને સાથે પશુ; ઉતાવળી-ધીમી-અને સમાન ગનિથી, ધણું કરીને સૂર્યની આકર્ષ કરે છે; સૂર્ય તેની ચર્ચની આસ ઉપરથી જણાય છે, શુક્ર એ હમેશાં ભોકને અનુકૂળ મદ છે. અને વરસાદને મેકનારા બીજા દુષ્ટ મંદોનું ભેરે તોડનાર પશુ તેજ છે. ૧૧૨૧ શુક્રથકી ઉપર ભેલામ યોગ્ય છે, ચંદ્રનો દીકરો 'પુદ્' દેખાય છે, તે પશુ ધણું કરીને શુક્રની પેઠેજ ભોકાનું મનું કરનારો છે; પશુ જ્યારે તે સૂર્યથી જૂદો પડીને અવળી ગનિથી થાસે છે, ત્યારે તે પાણીવિનાનાં વાદળાં થવાનું અને વરસાદ વિના દુષ્કાળ પડવાનું વિગેરે

બાપને મુચનનારો છે. ૧૧૩૥] એ બુધથી ઉપર બે લાખ યોગન છે મંગળ દેખાય છે, તે ત્રણ ત્રણ પખ-
વાડિએ એક એક રાશી શરૂ છે; અને આવળી ગતિમાં નથી હોતો, ત્યારે; ધાણું કરીને ભોકાનું અશુભ કર-
નારો છે; અને દુખનો પખ મુચનનારો છે. ૧૧૪૪] મંગળથી ઉપર બે લાખ યોગન છે ભગવાત બુદ્ધરપતિ
આવેલા છે. તે એક એક રાશી એકેક વરશે શરૂ છે. અને બ્યારે તે વક્ર (અવળી) ગતિમાં નથી હોતો,
ત્યારે ધાણું કરીને બ્રાહ્મણોને અનુકૂળ છે. ૧૧૫૫] બુદ્ધરપતિની ઉપર બે લાખ યોગન છે શનિશ્વર વજ્રાય છે,
તે એક એક રાશી ભોગવવામાં ત્રીસ ત્રીસ માસ બેટલા વિશ્વંજ કરે છે. અને સપ્તમા ગ્રહોની ઉપર ચાલેછે;
તથા તેટલાં ત્રીસ વરસેમાં ધાણું કરીને તે સર્વને અશાન્તિ આપે છે. ૧૧૬૫] શનિશ્વરની ઉપર અગિયાર લાખ
યોગનને છે સમ્રાટિજો દેખાય છે; તેઓ ભોકોને શાન્તિ આપનારા છે. અને તેઓ ભગવાન વિશ્વના પદને
(બ્રવના સ્થાનને) પ્રદક્ષિણા કરે છે. ૧૧૭૫] ૯૦ શ્રી ૦ બા ૦ પાં. રકં ૦ નો બાવીસમા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૨૪]

અધ્યાય ૨૩ માં.-શ્રીશુક-એ સમર્પિઓના ઉપર તેરલાખ યોજન છે, વિશ્વ ભગવાનનું પદ, એ-
ટમે મુવનું સ્થાન હોવાનું, કહેવાય છે; જ્યાં કલ્પસુધી જીવનારાઓનો પશુ, આધાર જીવ; અને જેનો પ્રભાવ
અદૃશ્ય થોડા સંખ્યામાં વર્ણન થયેલ છે; તે ઉત્તાનપાદનો દીકરો મુવ છે. તેને ફરતા અગ્નિ-પ્રભાવનિ-ક-
રમ્પ-અને ધર્મ; એ સર્વ સરખા વેગથી ફરનારાઓ; બહુ માન આપના યજ્ઞ પ્રદક્ષિણા ફરે છે. ૧૧૧ ॥ જરા
પશુ અટકે નહીં એવા, અને ન દેખાતા વેગવાળા, ભગવાન કાળના ફેરવવાથી ફરનારા; મહેા-નક્ષત્રો-અને
સર્વ જ્યોતિષભો, એટલે તારાઓ વિગેરેને માટે ફરવાનો એક સ્થિર રથબ ઇશ્વરે નિર્માણ કર્યો હોય, તેને એ
ફુવ; સર્વ કાળ (સાંજ) પ્રકાશે છે; જેમ દાસરાના ધાંબલાની સાથે ફેરવવાને પાંચેલા ત્રણ ત્રણ બળદો, પો-
તાના સ્થાન ઉપરજ, કુંડાળામાં તે ધાંબલાની આશપાસ, ર્યા કરે છે; તેમજ કાળચક્રની માંહે અને બ-

દાર રહેલા તારાઓ અને મહેા આદિ, ફુવને ધાંબલા પ્રમાણે વચમાં રાખીને; વાધુ વડે ઠેલાવાથી, કદા પૂરો
થતાં સુધી પરદક્ષિણા ફરવા કરે છે. ૧૧૨ ॥ જેમ વરસાદનાં વાહાં, અને જાળ વિગેરે પક્ષીઓ, વાયુને વશ
રહીને, આકાશમાં પોત પોતાના કર્મની સહાયતાથી ફરે છે; તેમજ પ્રકૃતિને પુરવણો સયોમ થવાથી અનુચલ
પામેલા, જ્યોતિગણો પોતાના કર્મો વડે નિર્માણ થયેલી ગતિઓથી, ફર્યા કરે છે; અને પૃથ્વી ઉપર પડી જતા
નથી. ૧૧૩ ॥ કેટલાક વિદ્વાનો, એ બળદના આકારમાં ગોઠવાયેલા જ્યોતિગણોના સમુદાયને; વાસુદેવ ભગવાને
કરેલી યોગ ધારણા ને રૂપે, નીચે પ્રમાણે વર્ણવે છે. ૧૧૪ ॥ માથું આડું કરી જગત્પી તરફ કુંડાળું વધીને એ-
ટલા, તેના દેહમાં (જ્યોતિ ચક્રરૂપ બળદના દેહમાં) પુંછડાની અણિમાં ફુવની કલ્પના થયેલી છે; અણી શિ-
વાયના તેના બાજીના પુંછડામાં, પ્રભાવનિ-અભિઓ-ઉદ-અને ધર્મ રહેલાનું કહે છે; પુંછડાના મૂળમાં ધાના

દ્વિષ્ણોઃ પરમંપદમભિવદંતિયત્રહમહાભાગવતોધ્રુવઔતાનપાદિરગ્નિનેદ્રેણપ્રજાપતિનાકશ્યપેનધર્મેણચસમકાલયુગ્મિઃસબહુમાનંદાક્ષિણતઃ
ક્રિયમાણહ્વાદાનીમપિકલ્પજીવિનામાજીવ્યુપાસ્તે તસ્યેહાનુભાવઉપવર્ણિતઃ ॥૧॥ સહિસર્વેષાંજ્યોતિર્ગણાનાંગ્રહનક્ષત્રાદીનામાનિમિષેણા
વ્યક્તરંહસાભગવતા કાલેનધ્રામ્યમાણાનાંસ્થાણુરિવાવષ્ઠંભદ્વશ્વરેણવિહિતઃશશ્વદવભાસતે યથામેઢીસ્તંભઆક્રમણપશવઃ સંયોજિતાસ્ત્રિભિ
સ્ત્રિભિઃ સવનૈર્યથાસ્થાનંમંડલાનિચરંતિ ॥ એવંભગણાગ્રહાદયેતસ્મિન્નંતર્બહિર્યોગેનકાલચક્રઆયોજિતાધ્રુવમેવાવલંબ્યવાયુનોદીર્યમાણા
આકલ્પાંતંપરિચરંતિ ॥૨॥ નભસિયથામેઘાઃશ્યેનાદયોવાયુવશાઃકર્મસારથયઃપરિવર્તેતેએવંજ્યોતિર્ગણાઃપ્રકૃતિપુરુષસંયોગાનુગૃહીતાઃકર્મ
નિર્મિતગતયોભુવિનગંતંતિ ॥૩॥ કેચનૈતજ્યોતિરનીકંશિશુમારસંસ્થાનેનભગવતોવાસુદેવસ્યયોગધારણાયામનુવર્ણયંતિ ॥૪॥ યસ્યપુ
ચ્છાગ્રેડવાક્શિરસઃકુંડલીભૂતદેહસ્યધ્રુવઉપકલ્પિતઃતસ્યલાંગૂલેપ્રજાપતિરગ્નિરિદ્રોધર્મઙ્ગિતિ પુચ્છમૂલેધાતાવિધાતાચક્રદ્વાંસત્તર્ણપસ્તસ્યદ
ક્ષિણાવર્તેકુંડલીભૂતશરીરસ્યયાન્યુદગયનાનિદક્ષિણપાર્શ્વેતુનક્ષત્રાણ્યુપકલ્પયંતિ દક્ષિણાયનાનિતુસવ્યેયથાશિશુમારસ્યકુંડલાભોગસાન્નિ
વેશસ્યપાર્શ્વયોરુભયોરપ્યવયત્રાઃસમસંસ્થ્યાભવંતિપૃષ્ઠેત્વજીવીથીઆકાશગંગાચોદરતઃ ॥૫॥ પુનર્વસુપુણ્યૌદક્ષિણવામયોઃશ્રોણ્યોરાદ્રીશ્લેષે
ચદક્ષિણવામયોઃપશ્ચિમયોઃ પાદયોરમિજિદુત્તરાષાઢેદક્ષિણવામયોર્નાસિકયોર્યથાસંસ્થ્યં શ્રવણપૂર્વાષાઢેદક્ષિણવામયોર્લોચનયોર્ધનિષ્ઠામૂલં
ચદક્ષિણવામયોઃ કર્ણયોર્મધ્યાદીન્યષ્ટનક્ષત્રાણિદક્ષિણાયનાનિવામપાર્શ્વવંક્રિષુયુંજીતતથૈવમૃગશીર્ષાદીન્યુદગયનાનિદક્ષિણપાર્શ્વવંક્રિષુ મા
તિલોમ્યેનપ્રયુંજીતશતભિષાજ્યેષ્ઠસ્કંધયોર્દક્ષિણવામયોર્ન્યસેત્ ॥૬॥ ઉત્તરાનાવગસ્તિરધરાહૈયમોમુલ્હેષુચાંગારકઃ શનૈશ્વરઉપસ્થેવહ
સ્પતિઃ કકુદિવક્ષસ્યાદિત્યોહદયેનારાયણોમનસિચંદ્રોનાખ્યામુશનાસ્તનયોરશ્વિનોબુધઃ ગાણાપાનયોરાહુર્ગલેકેતવઃ સર્વાંગેષુરોમસુસર્વેતા
રાગણાઃ ॥૭॥ એતદુહૈવભગવતોવિષ્ણોઃસર્વદેવતામયંરૂપમહરહઃ સંધ્યાયાંપ્રયતોવાગ્યતોનિરીક્ષમાણઉપતિષ્ઠેતનમોજ્યોતિર્લોકાયકાલા
યનાયાનિમિષાંપતયેમહાપુરુષાયધર્મિહીતિ ॥૮॥ ગ્રહર્ક્ષતારામયમાધિદૈવિકંપાપાપહંમંવકૃતાંત્રિકાલં ॥ નમસ્યતઃસ્મરતોવાત્રિકાલં

અને વિધાતા, કેડમાં સમર્પિઓ, જમણી તરફના પડખામાં અભિજીતથી પુનર્વસુ સુધીનાં ચૌદ નક્ષત્રો, કે
જેઓ ઉત્તર તરફ ચાલનારાં છે; તેઓ; અને ડાબા પડખામાં પુણ્યથી તે ઉત્તરપાદા સુધીનાં દક્ષિણ તરફ
ચાલનારાં ચૌદ નક્ષત્રો; પૃથ્વિ બામ એટલે પીઠ ઉપર અભિવિધિ; અને પેટમાં આકાશ ગંગા હોવાની, કલ્પના
થયેલી છે. ૧૧૫ ॥ જમણી કમરમાં પુનર્વસુ, ડાબી કમરમાં પુણ્ય, જમણા પાછળના પગમાં આરદ્રા, ડાબા પા-
છળના પગમાં અસ્લેષા, જમણા નાકમાં અભિજીત, ડાબા નસકેશમાં ઉત્તરાષાઢા, જમણી આંખમાં શ્રવણ,
ડાબી આંખમાં પૂર્વાષાઢા, જમણા કાનમાં ધનેષ્ટા, અને ડાબા કાનમાં મૂળ-મધ્યા વિગેરે તથા આઠ દક્ષિણ તરફ
ચાલનારાં નક્ષત્રો; ડાબા પડખાના વાંકમાં ગોઠવાયેલાનું કહે છે; તેમજ મૃગશિરૃષ વગેરે ઉત્તર તરફ ચાલનારાં
નક્ષત્રો, જમણા પડખાના વાંકમાં આવેલાં એટલે સામેની જાણુથી ગોઠવાયેલાં કહે છે; અને શતભિષા જ-
મણા ખજામાં તથા જેઠા ડાબા ખજામાં, ગોઠવાયેલાની કલ્પના છે. ૧૧૬ ॥ કલ્પના હોઈમાં અગસ્તિ-નીચેના

હોઈમાં ધમ, ગોઠામાં મંગળ, ઉપરયામાં શનિશ્વર, કાંધમાં જુહરપતિ, વક્ષરજળમાં સુર્ય, હૃદયમાં તારાવણ, મનમાં
ચંદ્રમા, ડુંડીમાં શુક્ર, એક સ્તનમાં એ અશ્વિનિકુમારો, પ્રાણ અને અપાનમાં બુધ, ગળામાં શુક્ર, સર્વ અંગોમાં
કેતુઓ, અને ર્યાડાઓમાં તારાઓના ગણો, હોવાની કલ્પના થયેલી છે. ૧૧૭ ॥ એ પ્રમાણેની વિશ્વ ભગવાનના
સર્વ દેવતામય સ્વરૂપનું, દરેક સંધ્યાકાલે સાવધાન પણે, માન વત રાખીને; નીચે પ્રમાણેનો મંત્ર બોલીને,
દર્શન કરવું, “ કાળના આશ્રય રૂપ જ્યોતિ ગણોના તથા દેવતાઓના સ્વામી; મહાપુરુષ ભગવાને હું નમુંહું,
અને તેમનું ધ્યાન કરું છું. ” ૧૧૮ ॥ મહેા-નક્ષત્રો-અને તારાઓ આદિથી બનેલું, આ પરમાત્માનું શરીર, જે
ત્રણકાળે; એટલે; સવારે-બપોરે-અને સાંજે; ઉપર કહેલા મંત્ર વડે જા કરનારાઓના પાપોને, મટાડનાર છે;
અને તેનું સ્મરણ અથવા તેને નમસ્કાર ત્રણે કાળે જો કાઢ કરે; તેનાં તે તે કાળમાં ઉત્પન્ન થતાં, પાપોનો
ઉત્તાવજેજ નાશ કરી નાંખનાર છે. ૧૧૯ ॥ દિનમાં જામવત પાંચમો રહેતો સમયો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૨૦ ॥

છે. ૧૧૨૩ અને ત્યાં વસનારાઓને, દિવ્ય એવાં ઔષધિ રસ-રસાયન-અન્ન-પાન-અને રત્નાન વિગેરે થઈ, આપિ-આપિ-વર્ણિ-ધોષા વાળા-અને ધરકપલ-તથા શરીરદિકાના રંગ બદલાઈ જવો-દુર્ગંધવાતું-પારિતો-થાક કે આની; એ સર્વેપણ થતાં નથી. ૧૧૩૩ એ બામ્બવાનનું અગવાનનાં તેજ રૂપી ચક્ર સિવાય, બીજા કશાથી મરણ પણ થતું નથી. ૧૧૪૩ પાનાઓમાં ચક્રનાં આવવાથી દૈત્ય આદિની આંત્રિયા ગર્ભા. કાચ વડે ચાર મારા સ્પર્શના અવી જાય છે; અને તેથી મોટા ડોલ છે તે પડી જાય છે. ૧૧૫૩ અનળમાં ગય દાનવનો દી-કરો "અક્ષ" રહે છે, જેણે આદીયાં જનાવેલી છત્ર પ્રકારની માયામાંની કેટલીકને દળ્યું સૂંચી કેટલાક માયાનીઓ, ધારણ કરી રહ્યા છે; એ જલાસુરને જમાણું આવતાં, તેના મુખમાંથી ત્રણ પ્રકારની આંત્રિયા ટેળ્યાં; ઉપજ થયેલાં છે. (૧) સ્વૈરિણિ, એટલે પોતાની વર્ણના પુરૂષને વિશેષ કામના વાળી-(૨) કામિનિ, એટલે હરકાઈ વર્ણના પુરૂષમાં કામના વાળી અને (૩) પુંચ્ચી, એટલે કાંઈ જાતનો પ્રતિબંધ ન રાખતાં, અત્યંત કામના

વાળી; એ રીતની છે. તેમણે પાનાઓમાં આવેલા પુરૂષને, કાટક નામના સોનાનો રસ પાટનો; તેને સમર્થ જનાવીને, પછી સુદર નેતાં-રોહ સદિત મંદ મંદ દસવાં-વિલાસ-આપણું-અને આશિષન વિગેરેનાં માન-મતી રીતે તેની સાથે તેજો રમે છે, અને રંગાડે છે. ત્યારે એ રસ પીધેલાં માણસ, દસ દાનવ મોટા દા-યાઓના જળ વાળો થઈને, મદ્ય આપેલાં યજ્ઞનાની પેઠે અભિમાનથી કહે છે કે "દુર્ગંધરસું; તથા દુર્ગંધ સિદ્ધ પુરૂષણું. ૧૧૬૩ તેની નીચેના વિનળમાં જમવાન દારકેશ્વર સદાશિવ પોતાના પાંદડે બૂત ચળેલાં વિદ્યાપદા જાવાની સદિત જોઈું થઈને રહેલા છે. તેમની પ્રતિમ થઈ સદાશિવના વીરવી દારકી નામની માંડી નદી આવે છે; ત્યાં પવને વેગ આવેલાં આજ વેગ સદિત તે વીરવી પીજાઈને, પછી પાછું કાઢી નાખવાય; તેનું કાટક નામનું સોનું જામે છે જેના મોટા મોટા દેત્યોના અધિપતિઓના રથાનોના પુરૂષા અને આંત્રિયા વ-રેણાં કરીને પેઢેરે છે. ૧૧૭૩ અને તેની નીચેના સુતળમાં થણી અને પવિત્ર કાંઈ ગાળેને વિરોધનો પુત્ર

સ્થાશ્વભવેતિ ॥૧૩॥ નહિતેષાંકલ્યાણાનાંપ્રભવતિકુતશ્વનમૃત્યુર્વિનાભગવત્તેજશ્ચક્રાપદેશાત્ ॥૧૪॥ યસ્મિન્પ્રવિષ્ટેડસુરવધૂનાંપ્રાયઃપુંસવ નાનિભયાદેવસ્ત્રવંતિપતંતિ ॥૧૫॥ અથાતલેમયપુત્રોડસુરોચ્છલોનિવસતિયેનહવાદ્દહસૃષ્ટાઃષણ્ણવતિર્માયાઃ કાશ્વનાદ્યાપિમાયાવિનોધારયં તિયસ્પચજુંમમાણસ્યમુખતસ્ત્રયસ્ત્રીગણાઉદપદ્યંતસ્વૈરિણ્યઃકામિન્યઃપુંશ્વલ્પઈતિયાવૈવિલાયનં પ્રવિષ્ટંપુરુષંરસેનહાટકારુચ્યેનસાધયિત્વાસ્વ તિસાવલોકનાનુરાગસ્મિતસંલાપોપગૂહનાદિભિઃસ્વૈરંકિલરમયંતિયસ્મિન્નુપયુક્તે પુરુષઈશ્વરોડહંસિદ્ધોડહમિતિઅયુતમહાગજબલઆત્મા નમભિમન્યમાનઃકત્યતેમદાંધૈવ ॥૧૬॥ તતોધડસ્તાદ્વિતલેહરોભગવાન્હાટકેશ્વરઃસ્વપાર્ષદઃશૂત્તગ્ન્યાવૃતઃ પ્રજાપતિસર્ગોપહં.ણાયમવોમ વાન્યાસહમિથુનીભૂતઆસ્તેયતઃ ગૃહ્ણાદ્દક્ષિણરાજાટકીનામભવયોર્વીર્યેણયત્રાચિત્રભાનુર્માતરિશ્વનાસમિધ્યમાન ઓજસાપિબતિતન્નિષ્ઠયૂ તંહાટકારુચ્યંસુવર્ણંભૂષણેનાસુરેન્દ્રાવરોધેષુપુરુષાઃસહપુરુષીભિર્ધારયંતિ ॥૧૭॥ તતોડધસ્તાત્સુતલઉદારશ્રવાઃપુણ્યશ્લોકોવિરોચનાત્મજોબ લિર્ભગવતામહેન્દસ્યપ્રિયંચિકીર્ષઃપાણેદ્યાદિતેલંબકાયોભૂત્વાબટુવામનરૂપેણપરાક્ષિતસ્વલોકત્રયો ભગવદનુકંપયૈવપુનઃ પ્રવેશિતદ્વંદ્વાદિધ્વ વિદ્યમાનયાસુસમૃદ્ધયાશ્રિયાડભિજુષ્ટઃ સ્વધર્મેણારાધ્યંસ્તમેવભગવંતમારાધનીયમપગતસાધ્વસઆસ્તેડધુનાપિ ॥૧૮॥ નોંવૈત્સાક્ષાત્કારોભૂમિદાનસ્યય યદ્યદ્દાદ્યોષ્ઠીવિદિદ્યાદ્યાદ્યાંજીવભૂતાત્મભૂતેપરમાત્મનિવાસુદેવેતીર્થતમેસર્વજાંદિદ્યંતર્ણાત્પારામેપાત્રઉપપન્નેપરયાશ્રદયા પરમાદરસમાહિતમનસાસંપ્રતિપાદિતસ્ય સાક્ષાદ્દર્શનમ્પ્રાપ્ત્યદિલનિલયૈશ્વર્યં ॥૧૯॥ યસ્યહવાવક્ષુતપતનપ્રસ્થલનાદિષુવિવશઃસકૃન્ના માભિગૃણ્ણપુરુષઃકર્મબંધનમંજસાવિધુનોતિયસ્યહૈવપ્રતિવાધનંમુમુક્ષવોડન્યર્થેવોપલભંતે ॥૨૦॥ તદ્ભગવતામાત્મવતાંસર્વેષામાત્મન્યાત્મદ આત્મતમેચ ॥૨૧॥ નવૈભગવાન્નૂતમમુખ્યાનુજગ્રાહ યદુતપુનરાત્માનુસ્પૃદ્ધિઃપ્રોષ્ણંદાદ્યામયમોગૈશ્વર્યમેવાતનુતેતિ ॥૨૨॥ યતદ્ગ્રહતાડન ધિગતાન્યોપાયેનયાઞ્ચાછલેનાપહતસ્વશરીરાવશેષિતલોકત્રયોવરુણપાશૈશ્વસંપ્રતિમુક્તોગિદ્ધિર્ણાદ્યવિદ્વદ્વાતેહોવાચ ॥૨૩॥ નૂનંવતાયં

અભિરામ, કે જેને તેની પાસેથી; ઉદનું બહુ કરવાને, જમવાને આદિનથી જન્મી, વામન બટુક રૂપે થઈને; તેનું ત્રણ લોકનું રાજ્ય લેઈ લીધા પછી, ક્યા વડે ત્યાં મોકલીને, ઇંદ્ર પાસે પણ જે નથી, એવી સારી સમૃદ્ધિથી, ભક્તીપાન કરેલા છે. તે ત્યાં રહીને નિર્ભય પણ આરાધન કરવાને યોગ્ય જમવાનનું સ્વધર્મોચરણ વડે હાથ સૂધી આરાધન કર્યા કરે છે. ૧૧૮૩ સર્વ પ્રાણિ આદિના નિષ્ઠા-આત્મારામ-એટ તીર્થ રૂપ-સર્વને વિશે આ-ત્મ સ્વરૂપથી રહેનારા-અને દાન લેવાને પાત્ર રૂપે, પોતાની મેજેજ આવેલા સાક્ષાત મોક્ષના આરણ્ય રૂપ પર-માત્મા વાસુદેવ જમવાન, વામનજીને પામીને, અભિરામજી પરમ શ્રદ્ધા તથા આદર સહિત બ્રહ્મિનું(એટલે ત્રણે લોકનું રાજ્ય તથા પોતાના શરીર સુદા સરવસ્વનું) દાન આપ્યું હતું. તેને, બદલામાં જમવાને એકહું એશ્વર્ય સહિત સુતળ પાતાળજી આપેલું છે, એમ નથી. ૧૧૯૩ પણ, જેના નામનો સંપૂર્ણ ઉચ્ચારજ માત્ર, કાંઈ મ-નુષ્ય, હિંક આવતાં-પડી જવાતાં-કેજ વાગતાં-અને એવીજ રીતની બીજી પરવજા અવરથાઓમાં, કરે છે; તે

તેટલાજ વડે તેનાં કર્મ જંબો થઈ તે મુક્ત થાય છે, કે જેને સાઈ મોક્ષને હમ્મનારા બીજાઓને, અનેક આ નેક સાધનો દુઃખો વેડી વેડીને, કરવાં પડે છે; તથા આત્મ સ્વરૂપને જાણવાની હમ્મજ વાળા પોતાના જમવા-તીઓ, જેને પોતાના શરીર કરતાં પણ અધિક વદાલા છે, એવા હરિભગવાનનો, પોતાના બક્ષેને હમ્મશાં પોતાનું સ્વરૂપ આપી દે છે. (અર્થાત કુવ અને પ્રહાદની પેઠેજ, બલિને, પણ પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન આ-પવાની સાથેજ એ વૈભવ પણ આપેા દતો.) ૧૨૦-૨૧૧ વળી જે થઈ પુરૂષને શરીર રીતે આત્મસ્વરૂપનું વિરમરણ થાય છે, એવા માધામય સુખભોગ અને ઐશ્વર્ય; કે જે પોતાના અનુગ્રહને યોગ્ય બાનાદિકની આસેથીતો, જમવાન પ્રથમજ લેઈ લે છે; તે એકલુંજ, અભિરામ જેવા મહા બક્ષતે, કેમ આપે ? ૧૨૨૩ જે બલિ રાજાને યથાવચાન કરવાનો બીજો ઉપાય જમવાનને ન જડવાથી, માથા કરવાના છજવડે; તેમણે તેનું વિરોધનું રાજ્ય લેઈ લીધું; અને વળી વરણ પાસથી બાંધી લીધી; તથા જ્યારે તેને છાડયો, ત્યારે પવનની

સુદા જેવા પાતાળમાં નાંખ્યો; એટલું થતાં પણ જ્યે, તે વખતે આટલુંજ કહ્યું હતું કે મરગા "જેની પાસે કુમ મલાલ આપનારા પુરુષોત્તિ, પોતેજ સચિવ ધરને રહેલા છે, એવા હદે, સુખની ઇચ્છાથી, ઉપેક્ષ (વાચનક) ભગવાનનેજ, મારી લેવાનું પકડ્યું" મુકીને; જેને ભગવાનના હાસલેકો કથી મણીમાં લેખતા નથી; એવા તથા જેનો મંત્રીર વેગવાળા કાળ થઈ નાશ થઈ જાય છે; એવા; એક મન્વંતર સુધીના ત્રિલોકીના રાજ્યની યાચના, મારી પાસે કરવાને મારે, તેમનેજ મોકલ્યા છે; તેથી એ દેહ ખસીત, પોતાના સ્વાધને વિશે કાંઈજ સમજેલા નથી. મરગા એ વાતમાં બરાબર સમજેલા તે આમારા વગવા પ્રહાદજીજી હતા; કે જેમણે, તેમના પિતા હિરણ્યકશિપુ મુલા પછી; ભગવાને તેમને તેમના પિતાનું નિષ્કટક રાજ્ય આપવા માંડ્યું; ત્યારે તે ભગવાનથી જુદું અને અનિત્ય હોવાનું જાણી જાણે, તે એટલુંજ નહીં લેતાં ભગવાનના

દાસત્વને પણ મામી લીધું હતું. ૧૨૫૫ તેથી ભગવાનની ઝોછી કપા વાળો, અને રાગદ્વેષ નાશ નહોં પામેલો
માસ સરખો પુરૂષ, એ મોટા પ્રભાવવાળા પ્રહ્લાદજીના માર્ગને, છતી લેવાની (અર્થાત તેમના પ્રમાણે કરવાની)
જન્યાપણ કેવે પ્રકારે કરી શકે?" ૧૨૬૬ એ બળિસાળના ચરીત્રનો વિસ્તાર આગળ આદ્ય રૂપમાં આવશે, જેનું
દરવાજામાં અખિલ જન્મતના ગુરૂ નારાયણ ભગવાન પોતેજ, પોતાના ભક્તો ઉપરની દયાને લીધે, પિંગ્લેલા હૃદયથી
દાશમાં મદા લેદને, હમેશાં ડિમા રહેછે; અને દશમામાં વાળો રાવણ દિર્ઘવ્યય કરતો કરતો ભ્યારે એ સુતળમાં આ-
બ્યો હતો; ભ્યારે તેને પોતાના પગના અંગુઠા વડે હજારે હજાર ચોળન દૂર તેમણે ફેંચી દીધો હતો. ૧૨૭૫ એ સુતળની
નીચેના તળાવમાં ત્રણ પુરોના અધિપતિ મય નામનો દાનવનો રાજા; જેમાધાવીએનો આચાર્ય છે; તેને ભગવાન
સદાશિવે ત્રણે પેઢકને સુખ કરવા સારે, તેનાં ત્રણપુર જાણી નાંખવા પછી, એના ઉપર કપા કરીને આ, રચાત

अ० २५

भगवानर्थे पुननिष्णातो योऽसाविंदोयस्य सचिवो मंवायवृत एकं ततो ह्यहं तस्मिन्मतिहाय स्वयमुपेदेणात्मानमया च त आत्मनश्चाशिषो नो एव
तद्वास्यमातेगंभीरवयसः ॥ २४ ॥ तस्य मन्वंतरपरिवृतं किं यल्लोकत्रयमिदं ॥ २४ ॥ यस्यानुदास्यमेवास्मत्पितामहः किल वनेन तु स्वपित्र्यं पदुताकुतो
भगवन्तुल्यः परमिति भगवतो परते खलु स्वपितरि ॥ २५ ॥ तस्य महानुभावस्यानुपयममृजितकषायः को वाऽस्माद्विधः परिहीणम
गवदनुग्रह उपजिगमिषतीति ॥ २६ ॥ अथ तस्यानुचरितमुत्तरस्माद्विस्तरिष्यते यस्यः ॥ २७ ॥ ततोऽधस्तात् तलातले मयोनामदानवैर्ब्रह्मि
ष्ठते निजजनानुकंपितहृदयो येनांगुष्ठेन पदादशकंधरो यो जनायुतायुतं दिग्विजय उच्चाटितः ॥ २७ ॥ ततोऽधस्तात् तलातले मयोनामदानवैर्ब्रह्मि
पुराधिपतिर्भगवता पुरारिणः ॥ २८ ॥ ततोऽधस्तात् तलातले मयोनामदानवैर्ब्रह्मि
र्षेण भयो महीयते ॥ २८ ॥ ततोऽधस्तात् तलातले मयोनामदानवैर्ब्रह्मि
ह्यभोगवन्तः पतत्रिराजाधिपतेः पुरुषवाहा दनवरतमुद्विजमानाः स्वकलवापत्य सुहृत्कुटुंबसंगेन क्वचित्प्रमत्ता विहरन्ति ॥ २९ ॥ ततोऽधस्तात् तलातले
लेदेते यादानवाः पणयो नाम निवातकवचाः कालेया हिरण्यपुरवासिन इति विबुधप्रत्यनीका उत्पत्त्यामहौजसो महासाहासिनो भगवतः सकललो
कानुभावस्य हरेरेव ते जसा प्रतिहतबला बलेषां बिलेशया इव वसन्ति ये वै सरमयेन्द्रदूत्या वाग्भिर्मैत्रवर्णाभिरिद्राद्विभ्यति ॥ ३० ॥ ततोऽधस्तात् तलातले
नागलोकपतयो वासुकिः सुखाः शंखकुलिकमहाशंखश्चेतधनं जयधृतराष्ट्रशंखः कंबला ॥ ३१ ॥ ततोऽधस्तात् तलातले
चामु वैपंचस सदशशतसहस्रशीर्षाणां फणा सुविरचिता महामणयोरोचिष्णवः पातालविवरतिमिरनिकरं स्वरोचिषा विधमन्ति ॥ ३१ ॥ इति
श्रीभागवते महापुराणे पंचमस्कंधे चतुर्विंशतितमोऽध्यायः ॥ २४ ॥

श्रीशुक० तस्य मूलदेशे त्रिंशद्योजनसहस्रांतरास्ते यावैकलाभगवतस्तामसीसमारूपाताऽनंतइतिसात्वतीयाद्रष्टृदृश्ययोः संकर्षणमहमि
त्यभिमानलक्षणं संकर्षणमित्याचक्षते॥३॥ यस्येदं क्षितिमंडलं भगवतोऽनंतमूर्तेः सहस्रशिरस एकस्मिन्नेव शीर्षे णिघ्नियमाणं सिद्धार्थ इव लक्ष्य

આપેલ છે. તેથી તે, મહાદેવ યદી રક્ષણ થવાથી, સુદર્શન ચક્રનાભય નિવૃત્ત થઈને ત્યાં રહે છે. ॥૨૮॥
જોની નીચે મહાત્મજમાં કદુના દીકરાઓ ક્રોધવશ, નામના ધણાં માથાંવાળા કાળા સાપોનું ડેળું, જેમાં ક-
ક-તક્ક-ક્રિય-અને સુષેણ વિગેરે સુખ્ય છે; તેઓ રહે છે. મોટી કાપાવાળા તે સાપો બગવાનના વાદન
મરહુથી હમેશાં હંમેગ પામ્યા કરે છે, તેપણ કહી કહી પોતાનાં સ્ત્રી-સંતાન-સંમંથીઓ-અને કુટુંબાદિકના
પ્રસન્નથી, ગાર્શ જનીને; તેઓ વિદાર કરે છે. ॥૨૯॥ તેની નીચેના રસાતળમાં “પપ્પી” નામથી કહેવાતા,
દેવતાઓના શત્રુ, અને જેઓ જન્મથીજ મોટા પરાક્રમી તથા સાહસિક છે, એવા નિવાનકવચ-કાદેય-અને
દિશ્વપ્તર વાસી; એ નામોવાળા દૈત્યો અને દાનવો રહે છે; સર્વ લોકમાં આખંડ પ્રતાપવાળા બગવાનના સુક-
સંય મરહુ, તેઓના જળનું આનિમાન, નાશ પામી જઈને, રાહડગાં રહેલા સાપોની પેરે; રસાતળમાં રહેલાં
લેખને; ઉઠ્ઠી મોકલેલી ફૂતી, કે જે એક કુતરી છે, તે પોતાની મંત્રરૂપ વાષ્પથી, દંદ્યથી (તેમને) પીઠીવરાને

છે. ૧૩૦૧ તે થકી પશ્ચીમીએ છેલ્લું પાતાળ છે ત્યાં; જેઓમાં વામકી મુખ્ય છે, એવા મોટાં સરીસૌરાષ્ટ્ર અને બારે કોઠી, શંખ-કુલિક-મહાશંખ-જેત-ધનન્ય-ધૃતશટ્ટ-શંખચૂડ-કંબળ-અશ્વતર-આને દેવદત્ત, વિગેરે નામ સંક્રાન્તા અધિપતિઓ રહે છે; તેઓ પાંચ-સાત-દશ-સો-અને હજાર માથાં વાળાઓની ક્ષો કપર રહેલા, મોટા પ્રકાશવળા, હત્તમ ગણિઓ પેતાની કાંતિથી, એ પાતાળમાંના ઘટા અંધારાને, મટાડી દે છે ૧૩૦૨

અધ્યાય. ૨૫ મો.—ઔશુક—એ માતાગાની નામી ત્રીસ દગ્ગર પેતાગને છેડે, સાવન બગવાનની તમેગુણી કળા, અનંત બગવાન રહેલા છે; એ થકી દહને, દરપ પદાર્થાદિકને પિશે અદ્ભુતું થાયછે. તેમા એ અભિમાન થવાના લક્ષણુરે તેમને સંકર્ષણુ પશુ કરે છે. ૥૧૥ એ અનંત સ્વરૂપ બગવાન પેતાનાં દગ્ગરો માયાં માંહેના એક માયા ઉપરજ આ પૂર્ણતા મંડળને ધારણુ કરેલા સિદ્ધાંત સરળા બજુવા છે ૥૨૥

મધ્યમકે લોકો સંસાર કરવાને હચમચા, એ ભગવાનની કોપથી વાંકી થયેલી અને ફરકતી ભગવાના મધ્ય-
માંથી, ત્રણ ત્રણ આંખોવાળા, અને ત્રણ ત્રણ શ્વેત વાળાં ત્રિશુલો ઉપાડેલા અગિયાર રૂદ્રો ઉત્પન્ન થાય છે.
૧૨મું ક્ષેત્ર ભગવતીએ સહિત આપના એ ચરણે ભગવાના શતા-૨૪૨૭-અને મણિઓ સરખા નખના મં-
ડળો, નામ લોકના અધિપતિઓ, એકાંતિક ભક્તિયોગ કરીને, નગરકાર કરે છે; તથા આનંદવાળા મનથી તે-
ની આંદર અતિચળકરવાળાં કુડોની કાંતિથી શોભતા મલવાળાં, પોતાનાં સુંદર મોઢાંઓને નિરમે છે. ૧૩મું
અને આપના કંઠજોથી શોભતા-૨૪૨૭-મોઢા-ધોળા-અને અત્યંત સુંદર રૂપાના ધાંધલા જેવા દાઢો, અગર
મોઢા-અને કેસર-લેપન; સંસાર સુખોની હાજીવાળી નામ કન્યાઓ, કરતાં તેમને તેના રપડ થવાથી, હૃદય
માં વિકાર થઈને, કામ ઉત્પન્ન થવાથી, તેઓ અતિમનોહર મંદહાર્ય કરવા લાગે છે; અને રોડ તથા મઠથી

આનંદિત-સતી-અને ધુમતી છતાં, કરજીવાળી આંખોવાળા, આપના મુખાવિદને લગતી લગતી જુદે છે.
૧૪મું એવા આદિ દેવ અને અનેક ગુણોના ભંડાર અનંત ભગવાન પોતાના કોપ અને શેષના વેગને બંધ પા-
ડીને, હમણાં લોકોનું કલ્યાણ કરતાં લાંબે રહેલા છે. ૧૫મું અને સુર-અસુર-નામ-સિદ્ધ-વિદ્યાધર-અને મુનિ
લોકો; તેમનું ધ્યાન કરે છે. તેમનાં નેત્ર હમેશાં મદથી વિવહળ થયેલ, અને આનંદી છે; સુંદર ભાષણરૂપ અ-
શ્રુતથી પોતાના મોઢા પારંદોને, અને દેવતાઓના અધિપતિઓને, આનંદ આપે છે, નીલાં વસ્ત્ર પહેરનારા-
એક કુંડળવાળા-અને હળને માથે અતિસુંદર હાથ રાખીને એડેલા, એ ભગવાન ઉદ્ધતો હાથી મોનાના નાકાને
ધરી રહેવાની પેઠે; વૈશ્યનિમાળાને લીલાથી ધરી રહેલા છે. જેની શોભા કદીપણ કમી થતી નથી, એવી
નવી તુલસીના સુગંધથી મદિરાની પેઠે મદોન્મત થયેલા અનેક ભગવાનો; એ વનમાળામાં મધુર માવના ક-

તે ૥૨૥૥ પસ્યહવાદ્દંકાલેનોપસંજિહીર્ષતોડમર્ષવિરચિતરુચિરભ્રમકુવેરંતરેણસાંકર્ષણોનામરુદ્દેકાદશવ્યૂહરૂપક્ષત્રિશિશ્વંશૂલમુતંભયન્નુ
દસિષ્ઠત્૩ યસ્પાંઘ્રિકમલયુગલારુણવિશદનસ્વમણિસ્વંડમંડલેષ્વહિપતયઃસહસાત્વતર્ષભૈરેકાંતભક્તિયોગેનાવનમંતઃસ્વવદનાનિપરિસ્ફુરત્કું
હલપ્રમાન્તલઃઃઙિતગંઙસ્થલાન્યતિમનોહરાણિપ્રમુદિતમનસઃસ્વલુવિલોકયંતિ૪ ઋષ્યૈન્દ્રહિનાગરાજકુમાર્યઆશિપઆશાસાનાશ્વાર્વંગવલય
વિલસિતવિશદવિપુલધવલસુભગરુચિરભુજરજતસ્તંભેષ્વગુરુચંદનકુંકુમપંકાનુલેપેનાવલિંપમાનાસ્તદભિમર્શનોન્મથિતહૃદયમકરધ્વજાવે
શરુચિરલલિતસ્મિતાસ્તદનુરાગમદમુદિતમદવિધૂર્ણિતારુણકરુણાડવલોકનયનવન્દનાર્દિંદંસબ્રાહ્મંકિલવિલોકયંતિ ૥૫૥૥ સૈવભગવાનનં
તોડનંતગુણાણદિદેવઉપસંહતામર્ષરોષવેગોલોકાનાં સ્વસ્તયઆસ્તે૥૬૥૥ ધ્યાયમાનઃસુરાસુરોરગસિદ્ધગંધર્વવિદ્યાધરમુનિગણૈરનવરત
મદમુદિતવિન્હલલોચનઃસુલલિતમુસ્વરિગમૃતેનાપ્યાયમાનઃ સ્વપાર્ષદવિબુધયૂથપતીનપરિમ્લાનરાગનવતુલસિકામોદમધ્વાસવેનમાચન્મ
ધુકરત્રાતમધુરગીતશ્રિયંવૈજયંતીંસ્વાંવનમાલાંનીલવાસાણકુંડલો હલકકુદિકૃતસુભગસુંદરભુજોભગવાન્મહેન્દ્રોવારણેન્દ્ર ઇવકાંચર્નીકક્ષામુ
દારલીલોભિભર્તિ ૭ યણ્ણવમનુશ્રુતોધ્યાયમાનોમુમુક્ષુણામનાદિકાલકર્મવાસનાગ્રથિતમવિદ્યામયંત્તદયગ્રંથિસત્ત્વજસ્તમોમયમંતરંદ યાત્ર
આશુનિર્ભિનતિતસ્યાનુભવાન્ભગવાન્સ્વાયંભુવોનારદઃ સહતુંબુરુણારભાયાંબ્રહ્મણઃસંશ્લોકયામાસ૥૮૥૥ ઉત્પત્તિસ્થિતિલયહેતવોત્ત્યકલ્પાઃ
સત્વાદ્યાઃપ્રકૃતિગુણાયદીક્ષયાસન્ ૥ યદ્દૂંધ્રુવમકૃતંયદેકમાત્મન્નાનાધાત્કથમુહેવેદતસ્યવર્ત્ત ૥૯૥૥ મૂર્તિનઃપુરુષપયાબભારસત્ત્વંસંશુદ્ધંસદ
સદિદંવિભાતિયત્ર ૥ યહ્લીલાંગપતિરાદદેડનવચ્યામાદાતુંસ્વજનમનાંસ્યુદારવીર્યઃ ૥૧૦૥૥ યન્નામશ્રુતમનુકીર્તયેદ્દક્ષાલ્લોવાયદિપતિતઃ
પ્રલંભનાદ્વા ૥ હંત્યંહઃસપદિનૃણામશેષમન્યંકંશેષાદ્ગવતઆશ્રયેન્મુમુક્ષુઃ૥૧૧૥૥ મૂર્દન્યર્પિતમણુવત્સ સ્ત્રમૂઘોભૂગોલંસગિરિસરિત્સમુદસત્તં
૥ આનંત્યાદનિમિતવિક્રમસ્યમૂઘનઃકોવીર્યાણ્યધિગણયેન્સહસ્રજિહ્વઃ૥૧૨૥૥ એવંપ્રભાવોભગવાનંતોદુરંતવીર્યોરુગુણાનુભાવઃ૥ મૂલેરસાયાઃ
સ્થિતઆત્મતંત્રોયોલીલયાક્ષમાંસ્થિતયેભિભર્તિ ૧૩ એતાહોવેહન્મિરુપગંતવ્યાગતયોયથાકર્મવિનિર્મિતાયથોપદેશમનુવર્ણિતાઃકામાન્કા

રીતે, શોભા આપે છે. ૧૭મું એ અનંત ભગવાન, ત્રણ ત્રણ આંખોવાળા અને ધ્યાન કરવારૂ, મુમુક્ષુઓના અંતઃકરણમાં અપ-
વીને; સત્-૨૪-અને તમે ગુણથી ગતેલી, અવિદ્યામય, અને અત્યાદિકાળની, તેમની કર્મવાસનાઓ વાળી;
હૃદયની આંદોનો ઉતાવળો નાશ કરે છે. તેમના પ્રજાવના નીચે પ્રજાઓના શ્લોક, બ્રહ્માના પુત્ર સાક્ષાત ના-
રદ્ધએ, તુલસી માંધવની સાથે, બ્રહ્માની સભામાં ગાયેલા છે. ૧૮મું ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને લયના કારણે રૂપ
સત્વાદિક ગુણો, એટલે બ્રહ્મા-વિન્મુ-અને રૂદ્ર, જેની નજર ધવાથીજ પોતપોતાનાં કામો કરવાને ચક્રિતમાન
પાય છે, એવા અવિચળ-૨૪૨૭-સિદ્ધ-એકજ છતાં નાના પ્રકારનાં રૂપોવાળા થયેલા-એ અનંત ભગવાનનાં કર્મો
કેવી રીતે ભણી શકાય. ૧૯મું ભક્તજનોના મનમાં રાખવા સાફ આપે કરેલી શુદ્ધ અને ઉદાર પરાક્રમેવાળી
લીલાને; સિદ્ધપણુ પારણ કરે છે, એવા સત્ત્વ અસત્ત્વ સર્વને વિશે જણાતા આપ અનંત ભગવાને, ધણીજ
કમા કરીને, આશુદ્ધ સત્ત્વને પારણ કરેલું છે. ૧૧૦મું જે કાષ્ઠ મહાપાણી (પતિન) હોય, તેપણુ દુખની વેળા-

એ, અગર અરકરીમાં પણુ, અકરમાત રીતે, આપના નામનું કીર્તન અગર શ્રવણ, કરવાથીજ; પોતાનાં સપ-
ળાં પાપો થઈ, અને પોતાના અહંકાર થઈ, તુલંજ મુક્ત થાય છે. એવા આપ શેષ ભગવાન વિના બીજા
કોનો આશ્રય મુમુક્ષુ પુરશે લે. ૧૧૧મું અનંતપણુથી, આંકા વચરનાં પરીક્રમેવાળા આપ મહાત્મા; પવેનો
નદીઓ અને સમુદ્રો સહિત આપના ભૂગોળને, પોતાનાં હજારો માથાઓમાંના એક માથા ઉપર, એક અણુ-
ની પેઠે, ધરી રહેલા છે; તેમનાં પરાક્રમેની મજબૂતી, હજારો છબો વડે કરીને પણુ, કાણુ કરી શકે. ૧૧૨મું
એવા પ્રભાવવાળા-આત્મતંત્ર-અપાર બળવાળા-અને પ્રતાપવાન પણુ ગુણોવાળા, એ અનંત ભગવાન રસા-
તળના મૂળમાં, રહેને; લીલાવડે જન્મતની સ્થિતિને રાખવા સાફ પૃથ્વીને પારણ કરી રહેલા છે. ૧૧૩મું સં-
સાર સંયંધી સુખોની હાજીવાળા લોકોને, કામના વાળાં કર્મો કરવારૂ ભગવાના લોક; અથવા યનિઓ; એટ-
લીજ છે. મેં સાંભળેલા પ્રમાણે, તેઓનું તમારી પાસે વર્ણન કરેલું છે. ૧૧૪મું જે રાજા પુરોને પ્રતિ રૂપ ધ-

મંથી મળવાની અને એક એકથી જૂદા પ્રકારની કપર કપરની મતિઓ, એટલીજ છે. તે તમારા પંડિતથી મેં તેમનું જખું કરેલું છે. હને બીજી શી કથા કહું. ૧૧૫૫ા ઇનિષીઠ ૭ાં પાં ૨૬૦ પચ્ચિત્તે અં સં. ૧૧૫૫ અપ્ર્યાય, ૨૬૩. પરીક્ષિત—હે મોટા રૂપિ એ રીતનું ભોકને વિચિત્રપણું ક્યાં કારણે થકી થાય છે. પાર. ૧૩૩—મીશુક—સર્વ કાઠને, જૂદા જૂદા પ્રકારની ત્રણ મુજોવાળી મદાઓ વડે, કમો કરવા થકી, વિવિધ પ્રકારની મતિઓ થાય છે. ૧૧૨૧ અને તે રીતેજ નિષિદ કરેલાં લક્ષણેવાળા અષમંનું આચરણ કરનારોએનાં પશુ, અદાઓને લેકને તેનાં તેનાં કમંક્રો રૂપ, મતિઓ થાય છે; તે એ અનાદિની અવિદ્યા વાળાઓએ કરતાં, પ્રજ્ઞિતવાળાં કમોના પરીજ્ઞાન રૂપ મતિઓ (નરકો) નો દબનગો છે. પશુ તેમાંનાં મુખ્ય મુખ્યનું

કે વર્ણન કરે છે. ૩૨૩—પરિક્ષિત—હે ભગવાન (શુકદેવજી) જે “નરક” નામથી કહેવાય છે; તે ત્રિકાળની અંદર અથવા બહાર કેાંઈ વિશેષ પ્રકારના દેશ અથવા જગ્યાઓ છે કે કેમ ? ૩૨૪—શ્રીશુક—એ નરકો આ ત્રિલોકીની અંદરના દક્ષિણ દિશામાં પૃથ્વીની નીચે અને જમીનની ઉપર છે; જ્યાં અભિમાન વિગેરે વિ તુલ્યોના મણે રહીને પોતાના વંશગ્નેને પણ અંતઃકરણથી આશ્ચર્ય અપે છે, તથા વિતુલ્યોના અધિપતિ વૈવસ્વત એટલે થમ અથવા ધર્મસમ્પત પદ્મ; પોતાના મણે સદિન રહીને, ભગવાને કરી આપેલ ધોરણની અર્ચામાં રહીને, મરી ગયેલા જીવોનાં પાપ ક્ષમાને, પોતાના દ્વો વિગેરેથી મનથી; તેને ક્રોધ પ્રયા-
ણે તેમને દંડ આપે છે. ૩૨૫—કેટલાએકે હાં એકવિંસ નરકો હોવાની મણી કહે છે. હે રાજા, નામો—૩૫—

अ०२६

मयमानैः ॥ १४ ॥ एतावतीर्हि राजन्पुंसः प्रवृत्तिलक्षणस्य धर्मस्य विपाकगतय उच्चावचाविसदृशायथाप्रश्नं व्याचरन्त्येकमन्यत्कथयामइति ॥ १५ ॥ इ० भा० म० पं० भूविवरविध्युपवर्णनं नाम पंचविंशतितमोऽध्यायः ॥ २५ ॥ राजा० महर्षे एतद्वैचित्र्यं लोकस्य कथमिति ऋषि० त्रिगुणत्वात्कर्तुः श्रद्धया कर्मगतयः पृथग्विधाः सर्वा एव सर्वस्य तारतम्येन भवंति ॥ १ ॥ अथेदानीं प्रतिपिद्वलक्षणस्या धर्मस्य तथैव कर्तुः श्रद्धया वैसादृश्यात्कर्मफलं विसदृशं भवति याह्यनाद्यविद्यया कृतकामानां तत्परिणामलक्षणाः सृतयः सहस्रशः प्रवृत्तास्तासां प्राचुर्येणानुवर्णयिष्यामः ॥ २ ॥ राजा० नरकानामभगवन्किं देशविशेषा अथवा बहिस्त्रिलोक्या आहोस्विदं तरालइति ॥ ३ ॥ ऋषि० अंतराल ए विजगत्यास्तुदिशिदक्षिणरयामधस्ताद्भूमेरुपरिष्ठाच्च जलाद्यस्यामग्निष्वात्तादयः पितृगणादिशि स्वानां गोत्राणां परमेण समाधिना सत्या एवाशिष आशासानानिवसन्ति ॥ ४ ॥ यत्र हवावभगवान्पितृराजो वैवस्वतः स्वविषयं प्रापिते स्वपुरुषैर्जनुषु संपरेतेषु यथा कर्मावयं दोषमेवानुल्लंघित भगवच्छासनः स गणोदमं धारयति ॥ ५ ॥ तत्र ह्येके नरकानेकविंशतिं गणयन्ति अथ तांस्ते राजन्नामरूपलक्षणतोऽनुक्रमिष्यामस्तामिस्त्रोऽधतामिस्त्रोरौरवो महारौरवः कुंभीपाकः कालसूत्रमसिपत्रवनंसूकरमंधकूपः कृमिभोजनः संदंशस्तप्तसूर्मिर्वज्रकंटकशाल्मलीवैतरणीपूयोदः प्राणरोधो विशसनंला लाभक्षः सारमेयादनमर्वाचिरयः पानमिति किंच क्षारकर्दमोरक्षोगणभोजनः शूलप्रोतोदंशूकोऽवटनिरोधनः पर्यावर्तनः सूचीमुखमित्यष्टाविंशतिनरकाविविधया तनाभूमयः ॥ ६ ॥ तत्र यस्तु परवित्तापत्यकलत्राण्यपहरति सहिकालपाशबोयमपुरुषैरतिभयानकैस्तमिस्त्रेनरके बलाग्निपात्यते अनशनानुदपानदंडताडनसंतर्जनादि भिर्यातनाभिर्यात्यमानो जंर्यत्र कश्मलमासादित एकदैवमूर्छामुपयाति तामिस्त्रप्राये ॥ ७ ॥ एवमेवाधतामिस्त्रे यस्तु वंचयित्वा पुरुषंदारादीनुपयुंक्ते यत्र शरीरीनिपात्यमानो यातनास्थो वेदनयानष्टमतिर्नष्टदृष्टिश्च भवति यथा वनस्पतिर्नृश्यमानमूलस्तस्मादधतामिस्त्रं तमुपदिशन्ति ॥ ८ ॥ यस्त्विहवा एतदहमिति ममेदमिति भूतद्रोहेण केवलं स्वकुटुंबमेवानुदिनं प्रपुष्णाति स तविद्वन्निहाय स्वयमेव तदशुभेन रौरवे निपतति ॥ ९ ॥ येलिहयथैवामुनाविहिंसिता जंतवः परव्रयमयातनामुपगतं त एव रुरवो भूत्वा तथा तमेव विहिंसन्ति तस्मादौरवमित्याहः रुरुशितिसर्पादतिकूरसत्त्वापदेशः ॥ १० ॥ एवमेव महारौरवो यन्न निपतितं पुरुषं कव्यादानामरुरवस्तं कव्येण घात

અને કાશ્યપે સ્થિત તે સર્વગદ્ય અનુક્રમથી (હું તમને) કહું છું. તામિઝ, -અંધતામિઝ-રૌરવ, -મદારૌરવ, -
કુમિષક, -કાળકાન, -અસિપત્તવન, -સુકરમુખ, -અંધકુપ, -કુમિભોજન, -સંદંચ-તમસુરમિ, -વજ્રકંટકાભ્યાસિ-વૈતરન્ધ્રિ-
-પૂર્વોદ-યાજ્ઞરેષ-વૃષણન-લાલાભક્ષ-સારમેયાદન-અવિચિ-અમરપાન-એ રીતે છે; અને ખીન્નઓ ક્ષારકર્દમ
રહે; યાજ્ઞ-ભોજન-શ્વષ્ણોત-દંદમુક-અવતરિરોધન-પર્યાર્તન-અને શ્ચિમુખ, એ સાતને ઉમેરીને અઠાવસ યા-
નતા ભોગવવાની મુખ્ય જ્ઞમિઓ, એટલે નરકો હોવાનું કહે છે. ૪૬મ જોડે પારકું પન-સંતાન-અગર ઓનું
કરણ કહું હોય છે; ને પ્રાણી, જ્યાં ખાવાનું અને પીવાનું નથી. તથા ઉપરથી ગાર પડે છે, અને તિરસ્કાર
પામે છે; એ ત્રિમેરે દુષ્ટો કાયા “તામિઝ” નરકમાં અતિ ભયાનક યમદૂતોથી, જલાકારવડે કાળ પાશયકી
વૃષ્ટિથી નંખાય છે. અને તે અંધકારમય નરકમાં પોતાનાં કરેલાં પાપોને ભોગવતાં, તેને એકદમ મુઝાં આ-

વેછે. ૧૧૭૥ એ રીતેજ દ્રાહ્ય કરીને પુરૂષ અગર સ્ત્રીનો ક્ષયોગ કરનારાને “ અંધનાગિચ્છ ” નામકો નાંખેછે, ત્યાં યાતના બોગવનાને નાંખવાના પ્રાણીની પુદ્ધિ અને દૃષ્ટિ; આડ આદિનું મૂળ કાપી નાંખવાથી જાડને યવાની પેઠે, નાશ પામી જાયછે. અને તેથીજ તે અંધનાગિચ્છ કહેવાયછે ૧૧૮૧ જે દ્રાહ્ય સરીકેને હું, અને આ પુત્ર ધનાદિકને, મારાં; માનીને, પ્રાણીઓનો દ્રાહ્ય કરી કરીને કેવળ તેમનું, અદૃશ્ય કુટુંબાદિકનુંજ, પોષણ કરનારા છે; તેઓ તે અધ્યાત્મને, અર્દ્યાત્મ મૂળને પોતે એકલાજ, એ પાપ કર્મોવાડે “ રૈશ્ય ” નામકો પામેછે. ૧૧૮૫ જેણે અર્દ્યાં પ્રાણીઓને જેજે રીતનું દુઃખ દીધું હોયછે, તેને રીતનું દુઃખ, તેને પ્રાણીઓ રૂઝ નામના સાપ કરતાં પણ વધારે કુર જાતના પ્રાણી મળે; તે યાતના બોગવનારાને, કરે છે; મારે તે નરકનું નામ રૈશ્ય કહેવાય છે. ૧૧૯૦ અને જેણે પોતાના દેહનુંજ એકલાનું પોષણ કર્યું હોયછે. તે “ મહારૈશ્ય ” નામના

ચાલુકાનો માર મારે છે; તેથી ચારે તરફ દોડતાં, એ તાલ વનનાં એકતરફ પાસપાસી પાંદડાંથી તેનાં શ્વેત અંગે, કપાઇ બહાર નીકળે; તે 'હાથ ખૂલે' 'હાથ ખૂલે' એવી અસી પાડે છે; અને બારે વેદનાથી મુગ્ધ થઈ પીતે, કમલે કમલે પડી બસે છે; એમ સ્વપ્નમાં તણે પાંદડાંમાં મળવાનું કામ, ભોગવેનું થયે છે. ૪૧૬ ॥ એવીમાં રાજા અથવા રાજ્યના અંગના મનુષ્યો; વગર મુદ્દેમારને શિક્ષા કરે છે, અથવા બાહ્યને દેહાંત શિક્ષા કરે છે, તેઓ મૂલા પછી "ચક્ર મુખ" નામના નરકમાં પડે છે. ત્યાં મોટા મળવાળા વળદૂતો, તેના શરીરના અવયવોને, વિચોડામાં નાખીને, શેરડીના સાંઠાની પેડે, પીલી નાંખતથી તે બહો પીડા પામીને, અગ્નિ પાડે છે; અને મુગ્ધ પામે છે. અને તેજ રૂપી મુદ્દેમાર નિરપરાધ લોકોને દીધું હોય છે એટલું મુગ્ધ તે ભોગવે છે. ૪૧૭ ॥ જે પુરુષ પોતે; પારકાં કુળોને બળ્યુનાસ પુરુષ ભયમને, પોતે જ કરી આપેલી પ્રાણીઓની

લેણે, તેને મૂવા પછી ચમકૂનો “ સંદેશ ” નામના નરકમાં નાંખીને તપાવેલા કોદાના વિધિવિધિથી, તેની આમડી તોડી નાખેછે. ૧૧૨૮માં અહીંયાં જે પુરૂષ, અમમ્મ સ્ત્રીમાં; અથવા સ્ત્રી, અમમ્મ પુરૂષમાં મમન કરેછે, તેને મૂવા પછી “ નમ સુરમી ” નામના નરકમાં નાંખીને, ઉપરથી ચાલવાના ચાર મારી, કોદાનાં તપાવેલા સ્ત્રી અગર પુરૂષ સાથે બાથ લીડાવેછે. ૧૧૨૯માં અને જે પુરૂષ અહીંયાં સર્વમાં મમન કરેછે, તેને મૂવા પછી “ વજ્ર કંટક શાસ્ત્રમિ ” નામના નરકમાં નાંખીને ખેંચે છે. ૧૧૩૦માં પાખંડ શિવતત્ત્વના ધર્મોની મર્યાદાને જે શબ્દ અથવા તેના પ્રાણમાં તોડી નાખે છે, તેઓ મૂવા પછી “ વૈનસ્ત્રિયુ ” નામના નરકમાં પડે છે. એ નરકની ખાદ્ય રૂપ નદીમાં પડેલા, તે ધર્મમર્યાદા તોડનારાઓને, પાણીના છતો ચારેફરથી ખાયછે, અને પ્રાણ નહીં જતાં ચારેફર તણાઈ જતાં તે, પોતાનાં પ્રાણેને સંભારેછે. તે બહુ ખરિતાપ પામેછે. તથા એ વિદ્યા-ધર્મ-પદ-લોહી-મોતાળા-નખ-હાડકાં-મેદ-માંસ-અને ચરણીની નદીમાં, ગરુ બહુ દુઃખ પામે છે. ૧૧૩૧માં જેઓ

અર્થેનાં વર્ણનાવિષયે કલિંગ-રાણાં, ધારા-નદી; વનિય-આશર-અને નિયોગોનાં નામ. ૩૧, પશુઓનાં જેવું અપરણ કરે છે; તેઓ મૂત્ર પછી પડ-પિટા-મૂત્ર-સિંટ-ગડખા-અને મેલથી ભરેલાં હરિયા સરખા "પુષ્પ" નામના નરકમાં પડે, એ અતિ સુખામણ પદાર્થનેજ, ખાય છે. ૧૨૨૧ કુતરાં અને મધિયાં વિગેરે ને ખગવાળાં આકાશ વિગેરે જે કોઠાં થયે અને પ્રાણદિકનાં પ્રક્રમ વિનાજ સિદ્ધ કરવાને જઈને, દરજી-ગરબે મારે છે; તેઓનો મૂત્ર પછી, યમના દુતે "નિધાન" નામની નિધી નામે છે. ૧૨૨૨ જે દંભવાળાં પુરુષો અદીયાં ક્ષત્રિય મંત્રેમાં મમુકાની મારે છે, તેઓ મૂત્ર પછી "વિપશન" નરકમાં પડે છે. અને ત્યાં મમુકાને તેઓ કાપી નામે છે. ૧૨૨૩ જે દિગ્વચ્છાતો પુરુષ, અદીયાં પિતાની સુવર્ણની બાળેને, પડી મ-રતો, કામળાં મેદિત યદ્ય આદિ સ્ત્રીઆદિનાં મેદિત્વ કરીને પડે છે; તેને મૂત્ર પછી, એ પાપ કર્મ મારે,

તીર્થની નદીમાં નાંખીને, "સાથા બસ નરકમાં" વીરે પાપ છે. ૧૨૨૪ જે મોર-રાત્ર-આગર સંવત્તા બસ જુઓ; અગ્નિ મૂકે છે, ઝેર દેહે, અથવા મામ કે શંખે લુટે છે. તેઓને મૂત્ર પછી વજ્ર સરખી ઘંટોવાળાં સાતસોને વીંચ કુતરાઓ, મોટા વેમથી શકી આવે છે. ૧૨૨૫ જે પુરુષ, અદીયાં સાક્ષી પૂરવાને સમયે-પદ્મોની આપને કરવામાં-દાન આપવામાં-અને બીજાં દરેક પ્રસંગે, ભૂંડું મોઢે છે. તે "અધિય" નામના નરકમાં પડે છે. અને પાણી નેત્રી દેખાતી પથરાયતી જગ્યામાં સો મેળવે ઉઘા પવેના સિખર ઉપરથી; ઉધે માથે નીચે પાડી નાંખવાથી શરીરના નલ તલ જેવડા કડકા થતા છતાં; તે નદી મરતાં, તેને ફરી ફરીને, ચઢાવીને પાડે છે. ૧૨૨૬ જે કોઈ આકાશ-કાચી અથવા વૈશ્વતી અથવા વન પાશુ કરનાર, અગ્નિ, અથવા પુરુષો, મરણથી પણ, દારૂ વિગેરે પીએ છે; તેઓ "અપાપન" નામના નરકમાં નામે છે, અને તે

દોગળેરિતસ્તતોભક્ષ્યમાણા આત્મનાનવિયુજ્યમાનાશ્વાસુભિરુહ્યમાનાઃ સ્વાધેનકર્મપાકમનુસ્મરંતુપતપ્યંતેત્રિષ્મૂત્રપૂયશોણિતકેશન
સ્વાસ્થિમેદોમાંસવસ્ત્રાવાહિન્યામુપતપ્યંતે ॥૨૧॥ યેત્વિહૈવેત્પલીપતયોનષ્ટશૌચાચારનિયમામ્ત્યક્તલજ્ઞાઃ પશુચર્યાંચરંતિતેચાપિપ્રેત્યપૂય
ત્રિષ્મૂત્રશ્લેષ્મમલાપૂર્ણાર્ણવેનિપતંતિતદેવાતિર્વીભત્સિતમશ્રંતિ ॥૨૨॥ યેત્વિહૈવેશ્વગર્દભપતયોન્નાહ્યનાદયોમૃગયાવિહારાઅર્તીર્થેચમૃગાન્નિ
મ્રંતિતાનપિસંપરેતોલ્લક્ષ્યભૂતાન્યમપુરુષાદ્ધુભિર્વિત્થ્યંતિ ॥૨૩॥ યેત્વિહૈવેદાંભિકાદંભયજ્ઞેષુપશૂન્વિશસંતિતાનમુષ્મિંલ્લોકેવૈશસેનરકેપાનિતા
ન્નિરયપતયોઘાતયિત્વાવિશસંતિ ॥૨૪॥ યસ્ત્વિહૈવેસવર્ણાંભાર્યાંદ્વિજોરેતઃ પાતયતિકામમોહિતસ્તંપાપકૃતમમુત્રરેતઃકુલ્યાયાંપાતયિત્વારેતઃ
રંદ્રાપ્યંતિ ॥૨૫॥ યેત્વિહૈવેલ્લહ્લહોમિદાગરદાગ્રામાન્સાર્થાન્નાવિલુંપંતિરાજાનોઽજમટાસ્તાંશ્વાપિહિપરેત્યયમદૂતાવજ્રદંષ્ટ્રાઃ શ્વાનઃસપ્તશ
તાનિવિંશતિશ્વસરભસંસ્વાદંતિ ॥૨૬॥ યસ્ત્વિહૈવાનનૃતંવદતિસાક્ષેભ્યલિલિલિલે દાનેવાકયંચિત્સવૈપ્રેત્યનરકેઽવીચિમ-અધઃશિરાનિરવ
કાશેયોજનશતોચ્છ્રાયાદ્ધિરિમૂર્ધઃ સંપાત્યતેયત્રજલમિવસ્થલમડમપૃષ્ઠમવભાસતેતદવાંચિમતિલશોવિશીર્યમાણશરીરોનાધિયમાણઃપુનરા
રોપિતોનિપતતિ ॥૨૭॥ યસ્ત્વિહૈવૈવિપ્રોરાજન્યોવૈશ્યોવાસોમપીયસ્તત્કલત્રંવાસુરાંવ્રતસ્થોઽપિવાપિબતિપ્રમાદતસ્તેષાંનિરયમીતાનામુરસિ
પદાક્રમ્યાસ્પેવાન્નાદ્રાણાંકાર્ણાયસંનિપિંચંતિ ॥૨૮॥ અથચયસ્ત્વિહૈવાઆત્મસંભાવેનસ્વયમધમોજન્મતપોવિદ્યાચારવર્ણાશ્રમવતો
ચરીપસોન-પુણ્યેતસાદત-અવમૃત્વાક્ષારકર્દમેનિરયેઽવાકશિરાનિપાતિતોદુરંતાયાતનાહ્યશ્રુતે ॥૨૯॥ યેત્વિહૈવૈપુરુષાઃપુરુષમેધેનયજંતે
યાશ્ચસ્રિયોનૃપશૂન્સ્વાદંતિતાંશ્રુતે પશવદ્વાનિહતાયમસદનેયાતયંતોરક્ષોગણાઃ સૌનિકાદૈવસ્વધિતિનાઽવદાયાસુ-કિપંતિનૃત્યંતિચગાંયંતિ
ચદ્રપ્યમાણાયથેહપુરુષાદાઃ ॥૩૦॥ યેત્વિહૈવાનાગસોઽરણ્યેગ્રામેવાવૈશ્રંભિકૈરુપસૃતાનુપવિશ્રંભ્યજિર્જીવિષૂન્મૂલસૂત્રાદિષૂપપ્રોતાન્ક્રીડન
કતત્રાપાતયંતિતેઽપિચપ્રેત્યયમયાતનામુશૂલાદિષુપ્રોતાત્માનઃશ્રુતૃદ્ધ્યાંવાઽમિહતાઃકંકવટાદિભિશ્ચેતસ્તતસ્તિગ્મતુંઢૈરાહન્યમાનાઆત્મ
મમમસ્મસંજિ ॥૩૧॥ યેત્વિહૈવૈભૂતાન્યુદ્દેજયંતિનરાઉલ્બળસ્વભાવાયથાદંદશૂકાસ્તેઽપિપ્રેત્યનરકેદંશશૂકાસ્યેનિપતંતિપત્રનૃપદંદશૂકાઃપંચ

નરકમાં બીજાઓની જાતી ઉપર ચડી મેરતીને, પગથી દગાવીને; અગ્નિથી નિગળાવેલાં કોદાનો રસ, તેમનાં મોઢામાં રેડે છે. ૧૨૨૮ જે કોઈ અદીયાં પોતેજ પોતાને કલમ માનનારે અધમ પુરુષ; વિદ્યા-આચાર-જન્મ-તર્ક-પશુ-અને આશ્રમ વડે, અદતપણુ પામેલાઓને; મોટા ગણતો નથી, તેને મૂત્ર પછી "ક્ષાર કદંબ" નામના નરકમાં ઉધે માથે નાંખીને, તેને અંતપિનાની પાતનાઓ ભોગવાવે છે. ૧૨૨૯ જે પુરુષો આગર સ્ત્રીઓ અદીયાં, પુરુષોના નામની પદ્મ કરીને, તે યમના નર પશુને ખાય છે, તેઓને, યમરાજના રથના "રક્ષો-મણી ભોજન" નામના નરકમાં, તેમણે મારેલાઓ, રાખચસ સરખા મમુકાને ૩૫ મળે, તેમને દરિયાઓ વડે કાપીને, દુઃખ આપતા તેમનું કોઠી પીએ-નામે છે-ને માય છે; તથા જેમ તેઓ અદીયાં રાજ થતા હતા તેમ (ગદ્ય-પાલ છે) ૧૨૩૦ જેઓ અદીયાં છવવાને કર્મનાં નિરપરાધી પ્રાણીઓને ગામમાં અથવા યગડમાં

વિધાસ ઉપજાવીને, પછી રગત વિગેરે સાઈ તેમને થળ આગર દોરા વિગેરેમાં પરીવીને હુણ દેહે. તેઓનો મૂત્ર પછી "શ્લેષ્મ" નરકમાં નાખીને યમના દુતે છળા વિગેરેમાં પરીવી દેહે. ત્યાં જુએ તરણી પીડાઈને અને કામડા-વટ-વિગેરે તીક્ષ્ણ આંચવાળાં પક્ષીઓ, આલુઆલુથી દોલા મારે છે, તેથી; તે પોતે કરેલાં પાપોને સંજારે છે. ૧૨૩૧ જેઓ અદીયાં સર્પ આદિની પેટે, કુરચઆવથી પ્રાણીઓને ઉઢેમ પમાડે છે; તેઓ મૂત્ર પછી "દંદશુક" નામના નરકમાં પડે છે; હે રાજ, ત્યાં પાંચ અને સાત મોઢાંવાળાં દંદશુક, ઝંડપ મારીને, તેને ઉઢેરની પેટે મળી વધે છે. ૧૨૩૨ જે કોઈ અદી અધારા અને ઉઘાખાડા-કોઠીઓ-નથોશુકાઓ વિગેરેમાં, પ્રાણીઓને ઉધે છે; તેઓને મૂત્રપછી "અવટ નિરપન" નરકમાં તેઓ ખાડા આદિમાં નાંખીને ઝેરવાળા અગ્નિના ધમાડાથી ઉધી રાખે છે. ૧૨૩૩ જે શૂદ્રચામળીઓ પોતાને ઘેર આવેલા અર્ધાંધ આગર

અન્યથા તેમના સાથ કોષ સહિત પાલી નાંખવા સરખી આંખોથી જોઈને, અચત્કાર કરે છે; તેને "પર્યાવર્તન" નરકમાં નાંખીને ત્યાં તેમની આંખોને; વળ જોવી ચાંચોવાળા ગરબ-કંક-કામડા-અને વટ વિ-
ગેરે પછીઓ, ન સહન થાય તેમ થણુ બળ કરીને, હમેડી નાંખે છે. ૩૩૪૫ ને પુરુષ ધનના અભિમાન
પાશો-કું મોટા હું એવા અભિમાન વાળો-વાંકી આંખથી જોનાર-સર્વના તરફથી શંકા રાખનારો-અને ધનનો
નાશ થઈ જવાની મિતાથી સુશતા મોદવાઓ-અને વગર નિવૃત્તિએ ધનને ધરમાં સંચી મૂકનારો હોય છે;
તેને મુલા પછી "શુચિમુખ" નામના નરકમાં નાંખીને, તેના પાપને માટે યમદૂતો દરજી પેડે, દારાઓ વતે

સધળા અંગોમાં તેને ચિવી નાંખે છે. ૩૨૫૪ આદી રીતનાં સેકડો અને હામરો નરકો યમના સ્થાનમાં છે,
તેમાંના કાંઈકનું વર્ણન મેં કર્યું છે; ને ધણાકનું નથી પણ કર્યું. તેઓમાં સધળા અધર્મ કરનારા ભોકા જોને
જો ધરિત તેમાં તે પડે છે. એજ રીતે ધર્મનું સારી રીતે વર્તન કરનારાઓ સ્વર્ગાદિક સારા ભોકને પામે છે.
અને નિવૃત્તિ માર્ગનું આચરણ કરનારાઓનું તો પ્રથમ જીવન રકંધમાં વ્યાખ્યાન કરેલું છે. એ રીતના એના એ ધર્મ-
ડનીજ, પુરાણોમાં ચોક્કસ રૂપે વિભાજીતી, કલ્પના થયેલાનું પણ કહેવાય છે. આ પ્રમાણે સાક્ષાત-મહાપુરુષ-
નારાયણ ભગવાનના મોટામાં મોટા, અને પોતાની માયાવડે ધારણ કરેલા, શુભોભય સ્વરૂપના કરેલા વર્ણનને;

મુક્તાઃસપ્તમુખાઉપસૃત્યગ્રસંતિયથાબિલેશયાના॥૩૨॥ યેત્વિહવાઅંધાવટકુસૂલગુદિષુભૂતાનિ નિરૂંધંતિતથાઽમુત્રતેષ્વેવોપવેશ્યતઃપરેણ
ન્હિનામેનનિરૂંધંતિ॥૩૩॥ યસ્તિહવાઅતિધીનમ્યાગતાન્વાગૃહપતિરસકૃપગતમન્યુર્દિધક્ષુગિહાપ્તલુષનિરીક્ષત સ્થવાઽપિનિરયે
પાપહૃદ્દેરક્ષિણીવજ્રતુંડાગૃધાઃ કંકાકવટાદયઃપ્રસહ્યોરુબલાદુત્પાટયંતિ ॥૩૪॥ યસ્તિહવાઆઢ્યાભિમતિરહંકૃતિસ્તિર્યક્પ્રેક્ષણઃસર્વતોઽ
મિવિશંકીઅર્થયનાશચિંતયાપરિશુષ્યમાણહૃદયવ્રદનો નિવૃત્તિમનવગતોગ્રહૃદ્વાર્થમભિરક્ષતિસચાપિ પ્રેત્યતદુત્પાદનોત્કર્ષણશમલગ્રહઃ
સૂચોસ્તેનરકેનિપતતિયત્રહવિત્તગ્રહં પાપપુરુષધર્મપુરુષાવાયકાહૃવસર્વતોઽંગેષુસૂત્રૈઃપ્રસ્સૃંધિ ॥૩૫॥ એવંવિનારકાયમાલપેસંતિશતશઃ
સહસ્રાર્ણેષુસર્વેષુસર્વેષુવાધર્મવર્તિનોયેકેચિદિહોદિતા અનુદિતાશ્વાવનિપતેર્પાપેણવિશંતિતથૈવધર્માનુવર્તિન इतरत्रइहतुपुनर्भवेतउ
भयशेषाभ्यांविशंति ॥ નિવૃત્તિલક્ષણમાર્ગઆદાવેવવ્યાख्याતઃપ્રત્યક્ષોદ્યોત્તુર્દશધાપુરાણેષુ વિકલ્પિતઉપગીયતેયત્ત ગવતો
નારાયણસ્ય સાક્ષાન્મહાપુરુષસ્ય સ્થવિષ્ઠરૂપમાત્મનાયાગુણમયમનુવર્ણિતમાદૃતઃપઠતિજ્ઞોતિશ્રાવયતિસઉપગેયંભગવતઃ પ માત્મનોઽગ્રા
હ્યમપિશ્રદ્ધામકિવિશુદ્ધબુદ્ધિર્વેદ ॥૩૬॥ શ્રુત્વાસ્થૂલંતયાસૂક્ષ્મંરૂપેભગવતોયતિઃ સ્થૂલેનિર્જિતમાત્માનં નૈઃસૂક્ષ્મંધિયાનયેદિતિ ॥૩૭॥ મૂઢી
પવપસરિદક્ષિમઃસમુદપાતાલદિદ્વનરકભાગણલોકસંસ્થા ॥ ગીતામયાતવનૃપાદ્રુતમીશ્વરસ્યસ્થૂલંવપુઃકલ્પજાવનિકાયધામ ॥ ૩૮ ॥ इ
तिश्रीमद्वेदेषुपुराणेषुસ્પ્યાंसंतितायांपंचमस्कंधे नरकानुवर्णनोनामषड्विंशतितमोऽध्यायः ॥ ૨૬ ॥

જે ઇંધ આદર સહિત પાઠ કરે-સાંભળે-અથવા સંભળાવે; તેની બુદ્ધિ; શ્રદ્ધા અને ભક્તિવડે, અતિશુદ્ધ થઈને;
તે, શ્રદ્ધ થવાને અતિક્રમ્ય એવા. પરમાત્મા ભગવાનના સાચા સ્વરૂપને જાણે. ૩૩૫૪ ભગવાનના આ સ્થૂળ
સ્વરૂપને, તેમજ સૂક્ષ્મ સ્વરૂપને સાંભળીને, ચત્ત કરનારાઓએ, પ્રથમ તો આ સ્થૂળ સ્વરૂપમાંજ, મનને નિયમિત
કરવું; અને તે પછી ધીમે ધીમે બુદ્ધિવડે સૂક્ષ્મ સ્વરૂપમાં ભેદ જવું. ૩૩૭૫ હે રાજા, પૃથ્વી-દીપ-અંડ-નદીઓ
પ્રવંનો-આકાશ-સમુદ્ર-પ્રતાળ-દિશાઓ-નરકો-અને જ્યોતિશ્ચક્ર વિગેરે ભોક માત્રની રિશ્તિ અને સર્વ પ્રા-
ણી પ્રજાવૃદ્ધિના સ્થાન રૂપ, હવે ભગવાનના આ આદ્યત સ્થૂળ શરીરનું; મેં તમારી પાસે આ

રીતે વર્ણન કર્યું છે. ૩૩૮૪ ઇતિ શ્રીમ ભાગ પાંચ રકંડ ઇવિસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૩૨૬૪ ઇતિ પાંચમો
રકંધ સમાપ્ત. ૩૫૪

તા. ૮ મી. નવેમ્બર સને ૧૮૯૮ મીતી સંવત ૧૯૫૪ ના આસો વદી ૯ ના સાંજે ૭ થામે શુ. અ-
મદાવાદમાં માંડવીની પોળમાં હરિકૃષ્ણદાસ શેઠની પોળમાં ધર નંબર. ૫૨૩. કચ્છ મહાશુનિ કાશ્યુ-ભગવત
પ્રેરિત લખનારદાસાનુદાસ ગિરધરલાલ અમરતલાલ ન્યાયા-શ્રી કાશ્યુપંશુમરતુ ॥

॥ इति श्रीमद्भागवतं पंचमस्कंधं समाप्तं ॥

॥ अथ श्रीमद्भागवतं पष्ठमस्कंधं प्रारभ्यते ॥

અર્થઘાટ ૧ લો. મરીફિત—હે જમવાન, (શુદ્ધેવલ) જેથી કમે કરીને પરચલની પ્રાપ્તિ થતાં જન્ય મરણ મરીને જોઈ શકે છે, એવાં નિવૃત્તિ માર્ગ વિશે તો આપે પ્રથમ (લીમ્બ રકંબમાં) કહેવું છે. જ્ઞાન અને એ મરી, મરીના મુલ્યોમાં આશ્વસન થનારઓ દરી કરીને જન્મે છે; એવો વચ્ચે યુગોના વિવિધવાળો પ્રવૃત્તિ માર્ગ પણ આપે કહ્યો છે. જ્ઞાન તથા અધર્મથી મળવાનાં અનેક નરકોનું પણ વર્ણન કર્યું છે; તેમજ સ્વા-લેખ્ય મનુષી થયેલે મન્યનર પણ કહી ગયા. કે જેમાં, ઉત્તાનપાદ અને પ્રિયમ્વતના વંશો અને તેમનાં સરિશો દતાં. ૧૩-૩૬૪ અને દીપ-ખંડ-સમુદ્ર-પર્વનો—નદીઓ—દેવતાઈ મળીઆઓ—વનસ્પતિઓ. તેમજ જૂ-મંડળની સ્થિતિ અને લક્ષણો, તથા માપ સંદિત તેના વિશ્વો; તથા ભ્યેતિયક અને પાતાળો વિગેરે સ-થળું વિશ્વ, જમવાને જે રીતે અન્યે છે; તે તમામ આપે વર્ણન કર્યું છે. ૪૪-૫૫૫ તો દે મદાભાવ, નાના પ્રમાણની ઉચ્ચતાનાઓનાં નરકોમાં, જેથી પુરુષને ન પડવું પડે; એવો ઉપાધ દેવે મને કહેવાને આપજ્ઞ યોગ્ય

છો. ૧૧૫॥ **ક્રીશુક**—અહીંમાં મન-વાણી-અને શરીર અદિયે કરેલાં પાપોનું, જેને અહીંમાંજ પ્રાયશ્ચિત્ત કરેલું નથી; તેઓ મૂવા પછી અચીતનર, મેં વર્ણન કરેલાં નરકોમાં પડીને, તેમની લીક્ષ્મણ યાનનાઓ ભોગવે છે. ૧૧૭॥ એટલા માટે, પુરુષને બ્યાંસધી વિગતિઓ અગર મોત નથી આવતું, ત્યાં સુધીમાં ક્રિનાવગેજ અહીંમાં, પાપોના દોષનું અધિકપણું અને કમીપણું જોઈને; કપાપોને મળ્યુનારા જેને કરેલાં પાપશ્રિનો શા-મની ચિકિત્સા કરવાની પેટે, પેહેલેથીજ કરવાનો વતન કરવો જોઈએ. ૧૧૮॥ **પરીક્ષિત**—નગરે જોવાયી અને સાંભળવાયી પણ, પાપને પોતાનું અદિત કરનારું જલ્પા છતાં; પરવશ થઈને પુરુષ ફરી ફરીને પાપ કરે છે; તે પછી તેને માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કેવી રીતનું હોઈ શકે. ૧૧૯॥ પુરુષ કોઈવાર પાપવશી નિટત થાયછે, અને ફરીથી પાછો પાપ કરવા લાગે છે; તે તેથી કરેલાં પ્રાયશ્ચિત્તો ને નો દુઃ, હાથીના નહાવાની પેટે, નિષ્ક્રમજ માનુંધું. ૧૨૦॥ **ક્રીશુક**—હે રાજ, પથ્ય અન્ન ખાનારાને વ્યાધિઓ પરાજય કરી શકતા નથી. તેમ નિયમિત કમો

श्रीगणेशायनमः राजा० निःस्तिमार्गः कथित आदौ भगवता यथा ॥ १॥ पवृत्तिलक्षणश्चैवैगुण्यवि
षयो मुने ॥ योऽज्ञात्तीनप्रवृत्तेषु पुनः पुनः ॥ २॥ अधर्मलक्षणानानानरकाश्चानुवर्णिताः ॥ मन्वंतरश्च व्याख्यात आद्यः स्वायंभुवो यतः ३
प्रियव्रतोत्तानपदोर्विशस्तश्चरितानि च ॥ द्वीपवर्षसमुद्राद्रिनद्युद्यानवनस्पतीन् ॥ ४॥ धरामंडलसंस्थानं भागलक्षणमानतः ॥ ज्योतिषां विवरा
णां च यथेदमसृजद्विभुः ॥ ५॥ अधुनेह महाभाग यथैव नरकान्नरः ॥ नानोग्रयातनानेयात्तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ॥ ६॥ श्रीशुक० न चेदिहैवापचि
तितथाऽहसः ॥ नृणां पुनः पुनः ॥ ध्रुवं सर्वैरेत्यनरकानुपैतियेकीर्तिता मे भवतस्तिग्मयातनाः ॥ ७॥ तस्मात्पुरैवाश्विहपापतिष्कृतौ
यते तमृत्योरविपद्यतात्मना ॥ दोषस्य दृष्ट्वा गुरुलाघवं यथाभिषक् चित्सेतरुजां निदानवित् ॥ ८॥ राजा० दृष्टश्रुताभ्यां यत्पां जानन्नप्यात्म
नोऽहितं ॥ करोति भूयो विवशः प्रायश्चित्तमथोक्तं ॥ ९॥ कचिन्निवर्ततेऽभद्रात्कचिच्चरतितत्पुनः ॥ प्रायश्चित्तमतोऽपार्थमन्ये कुंजरः ॥ १०
श्रीशुक० कर्णपादः निःशेषोऽहं तिक इष्यते ॥ अत्रिद्वदधिकारित्वात्प्रायश्चित्तं विमर्शनं ॥ ११॥ नाश्रुतः पथ्यमेवात्र व्याधयोऽभिभवन्ति हि ॥
एवं नियमकृद्वाजन्शनेः क्षेमाय कल्पते ॥ १२॥ तपसा ब्रह्मचर्येण शमेन च दमेन च ॥ त्यागेन सत्यशौचाभ्यां यमेन नियमेन च ॥ १३॥ देवाग्बुद्धि
जंधीराधर्मज्ञाः श्रद्धयान्विताः ॥ क्षिपंत्यघमं हृदपिवेणुगुल्ममिवानलः ॥ १४॥ केचित्केवलयाभक्त्या वा सुदेवपरायणाः ॥ अयं ध्रुवं तिष्ठतः
न नीहारमिव भास्करः ॥ १५॥ न तथा ह्यघवान् राजन्पूयेत तप आदिभिः ॥ यथा कृष्णार्पितप्राणस्तत्पूरुषनिषेवया ॥ १६॥ सध्रीचीनो ह्ययं लोके
पंथाः क्षेमो कुतो भयः ॥ सुशीलाः साधवो यत्र नारायणपरायणाः ॥ १७॥ प्रायश्चित्तं चिर्णानि नारायणपराङ्मुखं ॥ न निःपुनं तिर्यग्योऽप्युच्यते
मिवाप्स्यः ॥ १८॥ सन्मनः कृष्णपदारविंदयोर्निवेशितं तद्रूपं विरहितं ॥ न ते यमं पाशभृतश्च तद्वत्प्रेष्यंति हि चीर्णनिष्कृताः १९
अत्र चोदाहरंती ममिति हासं पुरातनं ॥ दूतानां विष्णुयमयोः संवादस्तं निबोध मे ॥ २०॥ कान्यकुब्जे द्विजः कश्चिद्दासीपतिरजामिलः ॥ नाम्नान

કરનાસ પુરો, ધીમે ધીમે મુક્ત થાય છે. ૧૧૧૧ પ્રાયશ્ચિત્તનાં કર્મો કરવાના અધિકારી તો અમુનીઓજ છે. અને તે (પ્રાયશ્ચિત્તનાં) કર્મો પણ, બંધનકારક કર્મોનો સંપૂર્ણપણે નાશનો કરી શકતાં નથીજ; માટે ખરૂં પ્રાયશ્ચિત્તે “પરમાત્માનું જ્ઞાન થતું;” એજ છે. ૧૧૨૪ માટે ધર્મને જાણનારા અને શ્રદ્ધાવાન ધીર પુરો; સ-રીર-ચાણી અને જીવિ થઈ ઉત્તમ થયેલ, મોટાં મોટાં પાપોને પણ; વાંસનું યુમરું અગ્નિથી જળી જવાની પેઠે; તપ-શ્રદ્ધચર્ચ-શમ-દમ-લામ-સલ-અને સાથનું આચરણ, યમ અને નિયમો પાળીને કરવાવડે; મટાડી દે છે. ૧૧૩-૧૪૪ અને કેટલાક વાસુદેવ ભગવાનને પસવણ લોકોનો, ભગવાનની કેવળ એટલે અનન્ય ભક્તિ વડેજ; સ્વંથી આકળેને નાશ થવાની પેઠે, પાપોનો સંપૂર્ણ પણે નાશ કરી નાંખે છે. ૧૧૫૪ વળી હે રાજ, કમણ ભગવાનમાંજ અને અર્પણ કરવાથી, અને તેમના ભક્તાદિકની સેવા કરવાથી, પાપી પુરૂષ, જેવો પવિત્ર થાય છે; તેનો (ઉપર કહેલા) તપ આદિ થઈ પવિત્ર થતો નથી. ૧૧૬૫ તથા સારી રીતે શોધન કરેલો; અ-

મયને આપનારો,—અને કર્યાણુ કારી માર્ગ પણુ; એજ છે. અને નારાયણુ ભગવાનને પરાયણુ, એવા સાધુઓ અને સારા શીશુ વાળા પુરુષો પણુ તે માર્ગમાંજ હોય છે. ૩૧૭૭ હે પરિક્ષિત, નારાયણુ ભગવાન થકી પરાંગ મુખ પુરુષને મણ્વાં પ્રાપ્તિશ્રીનો પણુ; દાર્થી ભરેલો લોકો, નદી વડે પવિત્ર નદી થવાની પેડે; પવિત્ર કરી શકતાં નથી. ૩૧૮૮ા જ્ઞાનેએ કર્મણુ ભગવાનના ચરણુ કમળને વિશે; તેમના મુણ્વામાં પ્રીતિવાળા મયેલા મનને, એકસર પણુ પેસાડેલું હોય છે; તેઓ (એ રીતનું પ્રાપ્તિન કરેલાઓ) અર્હાવાં; થમને; અમર પાછને પારણુ કરેલા થમદૂતોને; સ્વભાગમાં પણુ દેખતા નથી. ૩૧૯૭ા એ બાળકમાં, વિષ્ણુના અને થમના દૂતો વચ્ચે મયેલા સંવાદ રૂપે, એક જૂનો ઇતિહાસ આ પ્રમાણે કહેવાય છે; તે તમે માત્ર થકી સાંભળો. ૩૨૦૭ા કને-જ્યાં કોઈ એક દાસીનો પતિ અને દાસીના સંગથી અસાધ્ય મયેલો, તથા સહાચાર નાજા પામયો, અન્નમિત્ર નામનો બાલકજુ હતો. ૩૨૧૭ા તે બાળ પકડવાની—જુમાર રમવાની—અને કમાઈ તથા મેરિ કરવા વિગેરેની

પ્રાણીઓને દુઃખ આપતા રૂપ અશુદ્ધ અને નિહિત આશ્ચર્યકારી પોતાના કુટુંબનું પોષણ કરતો હતો. ૨૨૨ ॥ હે રાજા, એવી રીતે વસ્તુઓ, અને તેઓનાં સંતાનો ને લગાવતાં; તેના આયુષ્યનો અદ્દારી વરસતો, મોટા કાળ ચાલ્યો મર્યો. ૨૨૩ ॥ તે ધરડિયાને થયેલા દુઃખ પુત્રોમાં, સંસ્કૃતી નાનો નારાયણ નામનો જાણક, માયા-પતે પછો પડાલો હતો. ૨૨૪ ॥ કાલું કાલું બોલનારા તે બાલકમાં; હૃદય બંધાઈ જવાથી; તે ધરડો, તેની ર-મન જોતા થકા; થકો ખુશી થતો હતો. ૨૨૫ ॥ જાણકના રોદમાં બંધાયેલા એ મહે; જમણું-ખાણું-પીણું, અને ખવડાવણું પીવડાવણું-એમાં પોતાના આવી પોદોચિત્ત મરણને પછુ જાણું નહીં. ૨૨૬ ॥ એવી રીતે વર્તનારા ને અજાણીના મૃત્યુનો કાળ થયો ત્યારે; જાણક દિકરા નારાયણને "સદ કરવાની" (બોલાવવાની) તેણે ખુદ કરી (એટલે તેણે તેને હાથ કરી.) ૨૨૭ ॥ એટલે; પોતાને લેઈ જવાને માટે આવેલા-વાંકાં મોટા વાળા-ક-

વાં થયેલ રૂપાડાંવાળા-દાઢમાં પાસ રાખેલા-અને અત્યંત દારૂ જણાતા-વસ્તુ પુરોને જોઈને, તે બાળક થયેલ ઉદ્ધિઓ વાળાએ; વેગને રમવામાં લાગેલા; પુત્ર નારાયણને; લાંબો અને મોટો ઘાટો (અવાજ) કાઢીને હાથ કરી. ૨૨૮-૨૨૯ ॥ હે પરિક્ષિત, ત્યારે તે મરવા પડેલાએ બોલેલું પોતાના સ્વામી (અમવાન) નું નામ રૂપ, દરિ કીર્તન સાંભળવાથી, અમવાનના પાર્શ્વે લાંબાએ એકાએક આવી પડ્યા. ૨૩૦ ॥ અને તે વિશ્વ દુનોએ; દારૂપતિ અભિમનને તેના હૃદયમાંથી ખેંચતા થમદુનોને; ઉતાવળા જોર કરીને અટકાવ્યા. ૨૩૧ ॥ ત્યારે તે-મણે અટકાવેલાં થમદુનોએ કહ્યું કે: "ધર્મ રાજની આગતી આડે આવનારા, તમે કોણ છો?" ૨૩૨ ॥ કોના છો? ક્યાંથી આવ્યા છો. અને આને લેઈ જવાની મના શા માટે કરો છો? તમે કોણ દેવ છો? ઉપદેવ છો? અથવા ઉત્તમ સિદ્ધ પુરો છો કે શું. ૨૩૩ ॥ તમે સધળાઓ; ઉપડેલાં કમળ જેવી આંખો વાળા-પીળાં

ષ્ટસદાચારોદાસ્યા:સંસર્ગદૂપિત:॥૨૧॥ બંધક્ષકૈતવૈશ્વૈર્યેર્ગર્હિતાંવૃત્તિમાસ્થિત:॥ વિશ્રત્કુટુંબમશુચિર્યાતયામાસદેહિન:॥૨૨॥ એવંનિવસત સ્તસ્યલ્લાયનસ્યતત્સુતાન્ ॥ કાલોડ્યગાન્મહાન્રાજત્રષ્ટાશીત્યાયુષ:સમા:॥૨૩॥ તસ્યપ્રવયસ:પુત્રાદશતેષાંતુયોડવમ: ॥ બાલોનારાય ણોનામ્નાપિત્રોશ્વદયિતોષ્ટશમ્ ॥૨૪॥ સવદ્દહદયસ્તસ્મિન્નર્ભકેકલભાષિણિ॥નિરિક્ષમાણસ્નહ્લીલાંમુમુદેજરઠોષ્ટશમ્ ॥૨૫॥ મુંજાન:પ્ર પિવન્સ્વાદન્બાલકસ્ત્રેહયંત્રિત: ॥ ભોજયન્પાયયન્મૂઢોનવેદાગતમંતકમ્ ॥૨૬॥ સએવંવર્તમાનોડજોમૃત્યુકાલુપસ્થિતે ॥ મર્તિચકારનનયે નાલેનારાયણાઘ્રયે ॥૨૭॥ સપાશહસ્તાંસ્ત્રીન્દૃષ્ટ્વાપુરુષાન્નૃશદારુણાન્ ॥ વક્તુંડાનૂર્ધ્વરોમાનાત્માનંનેતુમાગતાન્ ॥૨૮॥ દૂરેક્રીડનકાસકં પુત્રંનારાયણા યમ્ ॥ છાવિતેનસ્વરેણોચ્ચૈરાજુહાવાકુલેન્દ્રિય: ॥૨૯॥ નિશમ્યશ્રિયમાણસ્યબ્રુવતોહરિકીર્તનમ્ ॥મર્તુર્નામમહત્ત્વજપાર્ષદા:સ હસાડપતન્ ॥૩૦॥ વિકર્ષતોડતર્હદયાદાસીપતિમજામિલમ્ ॥યમપ્રેણ્યાન્વિષ્ણુદૂતાવારયામાસુરોજસા ॥૩૧॥ ડચુર્નિષેધિતાસ્તાંસ્તેવૈવ સ્વતપુર:સરા: ॥કેયૂયંપ્રતિષેદ્ધારોધર્મરાજસ્યશાસનમ્ ॥૩૨॥ કસ્યવાકુતઆયાતા:કસ્માદસ્યનિષેધથા ॥કિંદેવાઉપદેવાવાયૂયંકિંસિદ્ધત્ત્વ મા: ॥૩૩॥ સર્વેપદ્મપલાશાક્ષા:પીતકૌશેયવાસસ: ॥કિરીટિન:કુંડલિનોલસત્પુષ્કરમાલિન: ॥૩૪॥ સર્વેચનૂત્નવયસ:સર્વેચારુચ્ચતુર્મુંજા: ॥ ધનુર્નિપંગાસિગદાશંખચક્રાંબુજશ્રિય: ॥૩૫॥ દિશોવિતિમિરાલોકા:કુર્વંત:સ્વેનરોચિષા ॥ કિમર્થધર્મપાલસ્યકિંકરાન્નોનિષેધથ ॥૩૬॥ શ્રીશુક ० ૬ત્યુકેયમદૂતૈસ્તૈર્વાસુદેવોક્તકારિણ: ॥ત્વઙ્ગ્યુચુ:પ્રહસ્યેદંમેઘનિર્હાદયાગિરા ॥૩૭॥ વિષ્ણુદૂતાડચુ:યૂયંવૈધર્મરાજસ્યયદિનિર્દેશ કારિણ: ॥બૂતધર્મસ્યનસ્તત્ત્વંચઘર્મસ્યલક્ષણમ્ ॥૩૮॥ કથંસ્વિધિયતેદંડ:કિંવાસ્યસ્થાનમીપ્સિતમ્ ॥ દંડ્યા:કિંકારિણ:સર્વેઆહોસ્વિ ત્કતિચિન્નમ્ ॥૩૯॥ યમદૂતાડચુ:વેદપ્રણિહિતોધર્મોદ્ધર્મસ્તદ્વિપર્યય: ॥વેદોનારાયણ:સાક્ષાત્સ્વયંભૂરિતિશુશ્રુમ ॥૪૦॥ યેનસ્વધામ્ન્ય મીમાવારજ:સત્ત્વતમોમયા: ॥ગુણનામક્રિયારૂપૈર્વિભાવ્યંતેયથાતથમ્ ॥૪૧॥ સૂયાંઘ્નિ:સ્વંમરુદ્ધાવ:સોમ:સંધ્યાડહનીદિશ: ॥કંકુ:કાલોધર્મઙ્ગ તિરોતેદૈવસ્યસાક્ષિણ: ॥૪૨॥ એતૈરધર્મોવિજ્ઞાત:સ્થાનંદંડસ્યયુજ્યતે ॥સર્વેકર્માનુરોધેનદંડમર્હતિકારિણ: ॥૪૩॥ સંભવંતિહિભદ્રાણિવિપરી

રેશમી વસ્ત્ર પહેરેલા-પુખટ અને કુંડળો વાળા- કમળની માળાઓથી શોભતા-ચુવાન-શુંદર ચાર ચાર હાથ વાળા-અને મનુષ્ય, બાધા, તરવાર, મદા, શંખ, ચક્ર, અને કમળની શોભા વાળા છો; ને પોતાના તેજથી દિશાઓને, અંધાર રહિત કરો છો. ને; અમે ધર્મરાજના એવકાને કેમ અટકાવો છો. ૨૩૪-૩૫-૩૬ ॥ -શ્રીશુક- ૦ એ વાસુદેવ અમવાનના આજ્ઞાકારીઓને; યમદુનોએ આ રીતે કહેવાથી, તેમણે મેઘની ગર્જના સરખી વાણીથી; હસીને તેઓને ઉત્તર આપ્યો કે. ૨૩૭ ॥ -વિષ્ણુ દુનો- નમે ધર્મ રાજના આજ્ઞા કરી છો, તે ધર્મનું તત્ત્વ, તથા ધર્મનાં લક્ષણો, કહો. ૨૩૮ ॥ શિક્ષા કેવા પ્રકારથી કરાય છે? શિક્ષાનું રચાન કયું મ-ત્ત્વ છે? કેમ કરનારા સર્વ પ્રાણીઓ ક્યાં મનુષ્યોન્, શિક્ષા પામવાને યોગ્ય છે? તેમાંનાં અમુક શિક્ષાને પામે છે? ૨૩૯ ॥ -યમદુનો- વેદમાં આજ્ઞા કરેલાં કમો કરવાં; ને ધર્મ છે; અને તેથી આવળું ચાલવું ને અધર્મ છે; કેમકે સાક્ષાત નારાયણ અમવાન પોતેજ વેદ રૂપે, થયેલાનું સાંભળેલું છે. ૨૪૦ ॥ અને તેથીજ તેમાં; સત્ત્વ

૨૪૦-અને તમે શુભમય, સધળી વસ્તુ આદિને, શુભ-નામ-ક્રિયા-અને રૂપવિશેષથી; જેને જેને જેમ ધટે તેમ, તથા ને રીતે; જતાવેલાનું જણાય છે. ૨૪૧ ॥ સૂર્ય-અગ્નિ-આકાશ-વાયુ-માયો-અંદ્ર-સંધ્યા-રાત્રિ-દિવસ-દિશાઓ-જળ-પૃથ્વી-કાળ-અને ધર્મ, એટલાં વાનાં દેહીએ કરેલાંના સાક્ષીઓ છે. ૨૪૨ ॥ એટલાં થકા જન-જુવાનાં આવતો અધર્મ, એજ શિક્ષાનું રચાન છે; અને કર્મ કરનારા સર્વ પ્રાણીઓ; તેમણે કરેલાં કમો થકા, અંધન પામવાને લીધે, શિક્ષા પામવાને યોગ્ય છે. ૨૪૩ ॥ હે પાપ રહિત પુરો, કોઈ પછુ દેહી, કર્મ કરવા વગર રહેતો નથી, તેથી; સર્વે કર્મ કરનારાઓને, શુભોનો સંગ થઈને; તેમનાથી શુભ તથા અશુભ અને પ્રકારનાં કમો, મવાનો સંગવહેર. ૨૪૪ ॥ માટે જેણે, જેટલો તથા જે પ્રકારનો ધર્મ, ક્યાં અધર્મ, અ-હીમાં સંચિત કર્યો હોય છે; તેટલું, અને તે પ્રકારનું, ને કમોનું કરા, મવા પછી તેમને જોમવાનું હોય. ૨૪૫ ॥ હે મોટા દેવો, શુભોની વિચિત્રતાને લીધે, જેમ અહીંનાં પ્રાણીઓને વિશે, તથા પ્રકારો દેખાય છે; તેમજ

બાપ અને બીજાં દુઃખો પ્રાપ્ત કરનાર છે. ૥૫૧૥ અને તે વડેજ એ અજ્ઞાની, અને મન તથા હિંમિદાદિને નહીં જીતનારો; દેહી, પોતાની હિંમત નહીં જતાં પણ, હિંમિદાદિક વડે કમી કરે છે; અને કોરોટાના કીડાની પેઠે, એ કમી વડે; પોતાનેજ ઢાંકી દેખે, પછીથી મોઢ પામે છે. ૥૫૨૥ જન્મ પામેલો કેાઇ પણ દેહી, એક ક્ષણવાર પણ કમી કર્યા વિનાનો રહી શકતો નથી; કારણ ગુણોએ તેને પરવશ કરીને. અજ્ઞાતકારે કસાયવાથી; તથા સ્વાભાવિક રીતેજ પોતાની મેળે પણ; તે કમી કરેજ છે. ૥૫૩૥ તેથી એ રીતે અદૃષ્ટ એટલે પૂર્વ કર્મના નિમિત્ત વડે, તેને અજ્ઞાત વાસનાઓ થકી; સૂક્ષ્મ શરીરની, અને માતા પિતાના શરીર સરખા સ્થૂળ શરીરની પણ, પ્રાપ્તિ થાય છે. ૥૫૪૥ એ રીતે, પુરુષને પ્રકૃતિના સંમ થકી વિપરિતપણું થાય છે; અને, હૃદયના સંગ થકી તેના એ શરીરોના યોગ કાળમાંજ નાશ થઇ જાય છે. ૥૫૫૥ આ અજ્ઞાનિવ પણ શાસ્ત્ર બાંહેધર-તથા સારાંસીંગ, સારાં આચરણ, અને સારા ગુણો વાળો હતો; તથા વ્રતોને પારખ

પાવેલા પોતાના મનને, તે વસ્તુમાં રાખી છડ્યો નહીં. ૥૬૨॥ અને તેનામાં કામરૂપી પોતાને દેવત્રય થયેલા ઝોડે, પડકારથી; બુદ્ધિચિન્તાનો યથ જાહેર; મનયત્રી તે રાંડનુંજ ધ્યાન કરતો, એ અન્નમિત્ર, પોતાના ધર્મોત્તુ આચરણ કરવા થકી; વિરામ પામી ગયો. ૥૬૩॥ તથા કામભોગના અને મનને આનંદ આપે એવા પદાર્થો, કે જેથી તે રાંડ રાજી થાય; તે સર્વે; પિતાનું ધન પોદ્યોત્તુ લાં સૂધી, તે ધનયત્રી લાવી આપીને; તે રાંડનેજ રાજી કરવા લાગ્યો. ૥૬૪॥ એ પાપિ અન્નમિલની બુદ્ધિ, આ છીનાજ રાંડની આંખની અણીઓથી વિષદષ જવાથી પછી તેણે બ્રાહ્મણ મનની—શુભાન ઉગરની—અને મોટા કુળમાં કલત્ર ઘયલી પોતાની સ્ત્રીના; ધોડા વખતમાંજ લાગ કરી દીધા. ૥૬૫॥ અને પછીથી આ મંદ બુદ્ધિ વાળાએ, ન્યાયથી અને અન્યાયથી; તથા અહીંથી અને ત્યાંથી; એમ સર્વ રીતે ધન આણીને, આરાંડનું અને તેના કુંડાનુંજ પોપણ કરેલું છે. ૥૬૬॥ એ રીતે આ, શાસ્ત્રોત્તુ કલંકન કરનારો, આર્થ પુર્યોએ નિંદા કરેલ આચરણ રૂઢવ્યમાંથી કરનારો, અને ધણા

કાળ સુધી પાપરૂપ-અપવિત્ર-અને મેઘરૂપ આકૃતિકા અભાવનારો છે. ૪૨૭ આ એટલા માટે, એ કરેલા પાપ કર્મોનું પ્રાપ્તિન કયાં વિનાના, એને; અને હાથમાં દંડને ધારણ કરનારા, વમરાગ્રની પાસે લેખ બદલું; કે કયાં શિક્ષા પાપવાથી, તે શુદ્ધ થશે. ૪૨૮ હિતથી ૦ જા ૦ હા રહેલો પેઢેલો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૪૨૯

અધ્યાય ૨ એ-શ્રીશુક-સાર, હે રાજા, ન્યાયમાં કુશળ વિદ્યુ દ્વિતીએ; વમદ્વિતીને એ રીતનું બોલતું સાંભળીને, તેમને ઉત્તર આપ્યો કે. ૪૨૯-વિષ્ણુ દ્વિતી-જ્યાં, શિક્ષા નહીં પાપવા લાયક નિષ્ક્રમ પુરુષોને; જ્યાં શિક્ષા આપવાનું થાય છે; એમ મર્મ સમાને અધર્મનો સ્પર્શ થાય છે; એ મોટા કષ્ટની પાન છે. ૪૨૯ પ્રભાને શિક્ષા આપનારાઓ તો, સાધુ-સમદષ્ટિ વાળા-અને માત્ર પિતા સરખા હોય એવે; જ્યારે તેઓ નામાં પણ વિષમપણું હોય, ત્યારે પ્રભાઓએ કોને શરણે જવું. ૪૩૦ મોટા પુરુષો જેવું આચરણ કરે, તેવું આચરણ, બીજાઓ કરે છે; અને મોટા લોક જે જે વાતને પ્રમાણ કરે છે, તે વાતને; પ્રમાણ તરીકે મ-

ણીને, બીજા લોકો, પણ તેમને અનુસરે છે. ૪૨૯ જેના ખોળામાં માથું મૂકીને લોકો નિરાંતવા થઈને, સહ રહે છે; તેઓજ પણ જેવા થઈને, ધર્મ અથવા અધર્મ, પોતે પણ જાણતા નથી. ૪૩૦ મિત્ર પશુથી, પોતાનાં શરીરોને બરોસાથી સોંપી દેઈને નિરાંતે બેસનારા પ્રાણીઓનો; જે તેઓ દ્વારણ હોય તો; દોષ કેમ કરે. ૪૩૧ આ અન્નમિત્રે તો, અનંકાળ સમયે, પરચ પશુમાં; સર્વ કલ્યાણના સ્થાનક રૂપ, હરિ બ્રમવા-નનું નામ બોલીને; તેનાં કરોડો જન્મનાં પાપોનું, પ્રાપ્તિ કરેલું છે. ૪૩૧ કેમકે તે "નારાયણ" એટલું ચાર અક્ષરનું નામ, જ્યારે બોલ્યો; ત્યારેજ તેણે કરેલાં પાપોનું પ્રાપ્તિની, તે કરી ચૂક્યો છે. ૪૩૨ જે થઈ શુદ્ધ બ્રમવાને વિશે થાય છે, એવું વિદ્યુ બ્રમવાનના નામનું; આ પ્રકારનું કલ્યાણ થાય, તેજ; મોર-હર-પીનાર-મિત્રો દેવ કરનાર-અથા કરનાર-સુરજીનો સમ કરનાર-સી, રાજા, પિતા, અને માઓના નામ કરનાર-અને અનેક પ્રકારનાં પાપો કરનારા-સર્વ પાપીઓને માટે પણ સાક્ષમાં સાક પ્રાપ્તિન છે. ૪૩૨-૧-૪

મંદધીરયાં ॥ ૬૬ ॥ યદસૌ ॥ ૬૬ ॥ રચાર્પયંગર્હિતઃ ॥ અવર્તતચિરકાલમધાયુરશુચિર્મલાત્ ॥ ૬૭ ॥ આતતનંદંડપાણેઃ સકાશંકૃતકિલ્બિ
પાનેપ્યામોઽકૃતનિર્વેશંયવદંડેનશુચિતિ ॥ ૬૮ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणेषष्ठस्कंधे अजामिलोपाख्याने प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

શ્રીશુક ૦ એવંતે ભગવદ્દૂતાય મદૂતાભિમાપિતં ॥ ઉપધાર્યાયતાન્રાજન્પત્યાહુર્નયકોવિદાઃ ॥ ૧ ॥ વિષ્ણુદૂતા ૦ અહોકષ્ટધર્મદશામધર્મઃ સ્પૃશતે
સમા ॥ યદાદંડેણાદેષુદંડેણિયતેવૃથા ॥ ૨ ॥ પ્રજાનાં પિતરોયેચશાસ્તારઃ સાધવઃ સમાઃ ॥ ગદ્દિદંડેણુવૈષમ્યંકંયાંતિશરણંપ્રજાઃ ॥ ૩ ॥ ય
દ્દંડેણાદેશ્રેયાનિતરસ્તતદાહતે ॥ ૪ ॥ પત્નમાણંકુરુતેલોકસ્તદનુવર્તતે ॥ ૫ ॥ યસ્પાંકેશિરઆધાયલોકઃ સ્વપિતિનિર્વૃતઃ ॥ સ્વયંધર્મમધર્મૈવા
નવિદપથાપશુઃ ॥ ૬ ॥ સકર્યંન્યર્પિતાત્માનંકૃતમૈત્રમચતનં ॥ વિશ્રંભણીયોમૂલાદાંસધૃણોદ્ગેધુમર્હતિ ॥ ૭ ॥ અયંહિકૃતનિર્વેશોજન્મકોઢ્યં
હંસામપિ ॥ યદ્યાજહારવિવશઃ ॥ ૮ ॥ યનંહરે ॥ ૯ ॥ એતેનૈવ ॥ ૧૦ ॥ તંસ્થાદયનિષ્કૃતં ॥ યદાનારાયણાતિજગાદ ॥ ૧૧ ॥ સ્તે
નઃ સુરાપોમન્ત્ર ॥ ૧૨ ॥ પુલ્લગઃ ॥ ૧૩ ॥ સ્ત્રારાજપિત્રગોહંતાયેચપાતકિનોઽપરે ॥ ૧૪ ॥ સર્વેષામપ્યધવતામિદમેવસુનિષ્કૃતં ॥ નામવ્યાહરણંવિષ્ણો
ર્પતસ્તત્પિયામતિઃ ॥ ૧૫ ॥ નનિષ્કૃતૈરુદિતૈર્બ્રહ્મવાદિભિસ્તથાવિશુ ॥ ૧૬ ॥ તદિભિઃ ॥ યથાહરેર્નામપદૈરુદાહતૈસ્તદુત્તમશ્લોકગુણોપલં
ભકં ॥ ૧૭ ॥ નૈકાંતિકંતદ્વિકૃતેઽપિનિ ॥ ૧૮ ॥ તંમનઃ પુનર્ધાવતિચેદસત્યયો ॥ ૧૯ ॥ તત્કર્મનિર્હારમભીપ્સતાંહરેર્ગુણાનુવાદઃ ॥ ૨૦ ॥ અયેનં
માઽપનયત ॥ ૨૧ ॥ શેષાધનિષ્કૃતં ॥ યદસૌ ભગવન્નામપ્રિયમાણઃ સમગ્રહીત ॥ ૨૨ ॥ સાંકેત્યંપારિહાસ્યંવાસ્ત્વોર્મહેલનમેવવા ॥ વૈકુંઠનામગ્રહણમશે
ષાઘરંત ॥ ૨૩ ॥ પતિતઃ સ્થલિતોમગ્નઃ સંદષ્ટસ્તપ્તઆહતઃ ॥ ૨૪ ॥ હરિરિત્યવશેનાહપુમાન્નાર્હતિયાતનાં ॥ ૨૫ ॥ ગુરુણાંચલઘૂનાંચગુરુણિચલઘૂ
નિચ ॥ પ્રાર્યાશ્વતઃ ॥ ૨૬ ॥ પાનાંજ્ઞાત્કોકાનિમહર્ષિભિઃ ॥ ૨૭ ॥ તૈસ્તાન્યધાનિપૂર્યતેતપોદાનજપાદિભિઃ ॥ નાધર્મજંતદ્વદયંતદપીશાંપ્રિસેવયા ૧૭
અજ્ઞાનાવર્યયાજ્ઞાના ॥ ૨૮ ॥ ત્તમશ્ચકનામયત્ ॥ સંકીર્તિત મધંપુંસોદહેદેધોયયાઽનલઃ ॥ ૨૯ ॥ યથાઽગદંવીર્યતમમુપયુક્તંયદ્દૃષ્ટયા ॥ અજાનતોઽપ્યા

અને ઉભય શ્લોક બ્રમવાનના શુદ્ધિને જણાવનારાં હરિ બ્રમવાનનાં નામોના, અક્ષરો બોલવાથી; જેની રીતનું પ્રાપ્તિન થઈને, પાપી પુરુષોની શુદ્ધિ થાય છે; તેવી રીતની શુદ્ધિ; અક્ષરવાદીઓએ કહેલાં વનાદિક પ્રાપ્તિની કરવા થઈ, થતી નથી. ૪૨૯ કેમકે એ પ્રાપ્તિનો, અત્યંત શુદ્ધ કરનારાં થતાં નથી; જેથી એ પ્રાપ્તિનો કયાં પાપી પણ, તે કરનારનું મન, પાપી હરીથી, પાપના માર્ગમાંજ દોડે છે; માટે પાપ કર્મનો નાશ કરવાની કળા જાણીને તો, જે થઈ મન પૂર્ણ પણે શુદ્ધ થાય છે; એવું હરિ બ્રમવાનના શુદ્ધિ આપીને કહેવા રૂપ પ્રાપ્તિન કરવાનું છે. ૪૨૯ આ એટલા માટે, જેણે મરણ સમયે બ્રમવાનનું નામ, એક-વાર પણ બોલ્યું છે; એવા સપ્તમા પાપોનું પ્રાપ્તિન કરેલા, આ અન્નમિત્રે; હવે તમારે લેખ જવાનો નથી. ૪૩૦ આ પ્રકારે (એટલે મરણ દાણે) સંકેતથી-મરણથી-આપ વિગેરેના આસાપ પૂરવાથી-અથવા પ્રકારે અન્નમિત્રે કરવા સાક પણ; વૈકુંઠ બ્રમવાનનું નામ બોલાય; તો; તેથી સપ્તમા પાપોનો નાશ, તે ક-

રીજ નાંખે છે; એમ તમે જાણો. ૪૩૧ જતાં-કેશવાગતાં-હાડકાં બાગતાં-સાપ વિગેરે કરનાં-અને તાપ આવ્યો હોય, અગર મગ્ન મારતું હોય, ત્યારે પણ; જે પુરુષ પરચ અવરણમાં, હરિબ્રમવાનનું નામ બોલે છે; તે, વાતના બ્રમવાને ચોખ થતો નથી. ૪૩૨ મોટાં અને નાનાં પાપોને લેખ લેઈને; મદારપિઓએ, મોટાં તથા નાનાં પ્રાપ્તિનો કહેવા છે. ૪૩૩ અને તે પ્રમાણેનાં પાપોની શુદ્ધિ; તે મદારપિઓએ કહેલાં પ્રાપ્તિન, તપ-દાન-અને જપ વિગેરે થઈ થાય છે ખરી; પણ તે પાપોને જન્મ આપનાર કલ્યાણી શુદ્ધિ તે-ગના થઈ થઈ શકતી નથી; એ હૃદયની શુદ્ધિનો, બ્રમવાનના ચરણનું સેવન કરવા થઈજ, માત્ર થાય છે. ૪૩૪ જાણીને અથવા અન્નમિત્રે લેવાયું, ઉત્તમ શ્લોક બ્રમવાનનું નામ; પુરુષનાં પાપોને; સાકાંતના દગ-લામાં પડેલા અગ્નિની પેઢે; જાળી નાંખવાનું છે. ૪૩૫ જેમ કોઈ જોરાતું ઓસડ, અન્નમિત્રે અમર પદ્મથી ખવાઈ જાય; તો પણ, તે પોતાનો શુદ્ધિ જતાવ્યા વિના રહેતું નથી; તેમ બ્રમવાનના નામ રૂપ મંથનો ઉચાર

કરવાનું ક્ષણ થયું, એ રીતે જ યથાવિના રહેતું નથી. ॥૧૯॥-શ્રીશુક-હે રાજા, એ રીતે ને વિસ્તૃત જુઓ, આમયત ધર્મનો સારી રીતે અને વિશેષ પણે નિર્ણય કરીને, એ આશ્ચર્ય અનભિષેકને યમજ્ઞોના પાસે થઈ, જુદા કરવાથી, તે યમુ થઈ પણ છૂટી ગયો. ॥૨૦॥ અને હે પરીક્ષિત, આ રીતે પાછા કાઢી મૂકાયલા યમજ્ઞ-તેજો; યમરાજા પાસે જઈને, સર્વ હકિકત કહી. ॥૨૧॥ પછી પાસમાંથી છૂટેલો અને ભયજનું રહેવાથી સ્વરમતા યમજેઃ આશ્ચર્ય અનભિષેક, વિશ્વના પાસંદોને; તેમના દર્શનથી આનંદ પામીને, માયું નગાવીને પડે લાગ્યો. ॥૨૨॥ અને તે કાંઈ જોશવા નહોતો હતો; તે જાણી જઈને, ભગવાનના પાસેથી તેના જોતાં જોતાંમાં, અંત-ધ્યાન થઈ ગયા. ॥૨૩॥ અને એ વિશ્વજ્ઞો થઈ, શુદ્ધ ભાગવત ધર્મ; અને યમના જુદો થઈ, શુદ્ધોના આ-શ્ચર્ય વાળો પણ વેદમાં કહેલો ધર્મ; અનભિષેક સાંભળ્યો. ॥૨૪॥ તેથી હરિભગવાનના મહાત્મ્યનું શ્રવણ ક-

રવા થઈ, તુલંજ નેને ભગવાનમાં ભક્તિ ઉત્પન્ન થઈ; અને પોતે કરેલાં પાપોનું સ્મરણ થવાથી, તેને મોટા પરિતાપ થયો કે. ॥૨૫॥ અરે, મેં મન અને ઈંદ્રિયાદિકને નહીં છુતનારાએ; જાહુ જુદું; જેણે છીનાંગ સ્ત્રીમાં સંતાનો ઉત્પન્ન કરીને, પોતાના આશ્ચર્ય પશુનો નાશ કરી નાંખ્યો છે. ॥૨૬॥ કુળમાં અન્યથા મેં, મારી નાની ઉગ્મરની અને સતી સ્ત્રીનો લ્યાગ કરીને; મદિરા પીનારી વ્યભિચારિણી સ્ત્રીમાં ગમન કરવાવડે, સત્પુરુષોએ પિઃકારેલું દુષ્ટ કામ કર્યું છે; એવા મને પિઃકાર છે. ॥૨૭॥ અરે કરેલા ઉપકારને નહીં જાણનારા મેં, વૃદ્ધ-અનાથ-અને બીજા બંધુઓ વિનાનાં-તથા દુષ્ટી થયેલાં-મારાં માયાપને નીચ-ની પેડે, દમણી સંધી તથા દીધાં છે. ॥૨૮॥ મારે ધર્મનો નાશ કરનારા કામી પુરુષો, યમરાજાની શિક્ષાસ્થ યાતનાઓને જ્યાં જોમને છે; તેવા અતિ દારૂણ નરકને વિશે, હું જરૂર પડીશ. ॥૨૯॥ આને શું સમ હું, કે આ સાક્ષાત અદ્ભુત

ત્મગુણંકુર્નમંત્રોડપ્યુદાહતઃ ॥૧૯॥ શ્રીશુક૦ તત્ત્વમુવિનિર્ણયધર્મભાગવતંનૃપાતંયામ્યપાશાન્નિર્મુચ્યવિપ્રમૃત્યોરમૂમુચન્ ॥૨૦॥ ઇતિપ
ત્યુદિતાયામ્યાદૂતાયાત્વાયગંતિકે ॥યમરાજોયથાસર્વમાચચક્ષુરરિદમ ॥૨૧॥ દ્વિજઃપાશાદ્વિનિર્મુક્તોગતમીઃપ્રકૃતિગતઃ ॥વવંદેશિરસાવિષ્ણોઃ
કિક્રરાન્દર્શનોત્સવઃ ॥૨૨॥ તંવિવક્ષુમભિપ્રેત્યમહાપુરુષકિક્રરાઃ ॥સહસાપશ્યતસ્તસ્યતત્રાંતર્દધિરેડનઘ ॥૨૩॥ અજામિલોપ્યયાત્તર્ણ્યદૂ
તાનાંયમઃ ॥જ્ઞયોઃ ॥ધર્મભાગવતંશુદ્ધૈત્રિવિદ્યંચગુણાશ્રયં ॥૨૪॥ ભક્તિમાન્ભગવત્યાશુમાહાત્મ્યશ્રવણાદ્ધરેઃ ॥અનુતપ્તોઽપ્યહુનાસાંત્સ્મરતોડશુ
ભઃ ॥ત્મનઃ ॥૨૫॥ અહોમેપરમંકષ્ટમભૂદવિજિતાત્મનઃ ॥યેનવિશ્લાવિતંબ્રહ્મવૃષ્ટ્યાંજાયતાત્મના ॥૨૬॥ ધિદ્માંવિગર્હિતંસદ્ધિર્દુષ્કૃતંકુલક
જ્જલં ॥હિતાબાલાંસર્તીયોડહંસુરાપામસર્તીમગાં ॥૨૭॥ વૃદ્ધાવનાયૌપિતરૌનાન્યબંધૂતપસ્વિનૌ ॥અહોમયાડશુનાત્યક્તાવતજ્ઞેનનીચવત્ ॥૨૮॥
સોડહંવ્યક્તંપતિષ્યામિનરકેશ્વરશારુણે ॥ધર્મઘ્નાઃકામિનોયત્રવિંદંતિયમયાતનાઃ ॥૨૯॥ કિમિદંસ્વપ્નઆહોસ્વિત્સાક્ષાદૃષ્ટમિહાદ્રુતં ॥કયા
તાઅવતેયેમાંવ્યકર્ષન્પાશપાણયઃ ॥૩૦॥ અથતેકગતાઃસિદ્ધાશ્વત્વારશ્ચાત્ક્રુદાઃ ॥વ્યમોચયત્રીયમાનંબધ્વાપાશૌરધોભુવઃ ॥૩૧॥ અથાપિ
મેદુર્ભગસ્યવિબુધોત્તમદર્શને ॥ભવિતવ્યંમંગલેનયેનાત્મામેપસીદતિ ॥૩૨॥ અન્યથાશ્રિયમાણસ્યનાશુચેર્ણલીપતેઃ ॥વૈકુંઠનામગ્રહણંજિઘ્રાવ
ક્તુમિહાર્હતિ ॥૩૩॥ ક્ષાત્કિતવઃપાપોબ્રહ્મઘ્નોનિરપત્રપઃ ॥કચનારાયણેત્યેતદ્ભગવન્નામમંગલં ॥૩૪॥ સોડહંતથાચતિષ્યામિયતચિત્તેંદ્રિયા
નિલઃ ॥યયાનુભૂયઆત્માનમંધેતમસિમજ્જયે ॥૩૫॥ વિમુચ્યતમિમંબંધમવિદ્યાકામકર્મજં ॥સર્વભૂતસુહૃદ્છાંતોમૈત્રઃકરુણઆત્મવાન્ ॥૩૬॥
મોચયેગ્રસ્તમાત્માનંયોપિન્મય્યાત્મમાયયા ॥વિક્રાંડિતોયયૈવહુંજોહ્યદ્ગદ્ગદ્ધમઃ ॥૩૭॥ મમાહમિતિદેહાદૌહિતાડમિધ્યાડર્થધીર્મતિં ॥ધા
સ્યેમનોભગવતિશુદ્ધંતત્કીર્તનાદિભિઃ ॥૩૮॥ શ્રીશુક૦ ઇતિજાતસુનિર્વેદઃક્ષણસંગેનસાધુષુ ॥ગંગાદ્વારમુપેયાયમુક્તસર્વાનુબંધનઃ ॥૩૯॥ સ
તસ્મિન્દેવસદનઆસીનાંણોગ્દાશ્રિતઃ ॥પ્રત્યાહતેંદ્રિયગ્રામોયુયોજમનઆત્મનિ ॥૪૦॥ તતોગુણેજ્યઆત્માનંવિયુજ્યાત્મસમાધિના ॥યુયોજમ
ગવદ્દામ્નિબ્રહ્મણ્યનુભવાત્મનિ ॥૪૧॥ યત્યુપારતધીસ્તસ્મિન્નદ્રાક્ષીત્પુરુષાન્પુરઃ ॥ઉપલબ્ધોપલબ્ધાન્પ્રાગ્વવંદેશિરસાદ્વિજઃ ॥૪૨॥ હિતાકલે

વાત મેં નજરે નજર દીડી! હવડાંજ દાપમાં પાસ રાખેલાઓ અને તેથી આંધીને, ખંચતા હતા; તેઓ ક્યાં મયા. ॥૩૦॥ અને સારા દેખાવ વાળા આર સિદ્ધ પુરુષો જગજ્ઞે મને; પાસથી આંધીને, પૃથ્વીની નીચે લેઈ જતાં; જોડાણે છે; તેઓ પણ ક્યાં ગયા. ॥૩૧॥ તથાપિ, પૂર્વના કોઈ એક મોટા પુરુષ વડે કરીને હું નિર્ભા-ગીને ઉત્તમ દેવતાઓનું દર્શન થયું છે; કે જેથી મારું અંતઃકરણ નિર્ભંગ થયું. ॥૩૨॥ નહોતો અપવિત્ર અને વૃષલોના ખતિ, હું સરખાલી છું; મરવા તાણે; વૈકુંઠ ભગવાનનું નામ લેવાને; યોગ્ય કેમ થાય. ॥૩૩॥ જુગારી-પાપી-બ્રહ્મવતો નાશ કરનાર-અને નિર્વેજ એવો હું ક્યાં! અને ભગવાનનું “નારાયણ” એવું મંગલ-રૂપ નામ ક્યાં. ॥૩૪॥ મારે હવે તો હું, મન-ઈંદ્રિયો-તથા પ્રાણને છુતીને એવો યત્ન કરીશ કે, જે થઈ મારે હવે પછી અંધકાર રૂપ નરકને વિશે પડવાનો અનુભવ કરવો ન પડે. ॥૩૫॥ અને હું, અવિધા(અજ્ઞાન) કામનાઓ-તથા કામો-થઈ ઉત્પન્ન થનારા બંધનો થઈ મુક્ત થઈને; સર્વ પ્રાણીઓનો સુહૃદ-સાંત-મિત્ર-દવા-

વાન-અને ધૈર્યવાન થઈશ; તથા ભગવાનની માયા રૂપ સ્ત્રીમાં પકડાઈને, તેની સાથે મદારીના માંકડાની પેડે, અધગપણે ક્રિડા કરવા થઈ પણ છૂટીશ. ॥૩૬-૩૭॥ તેમજ દેહાદિક મિથ્યા પદાર્થોને વિશેની, તેઓ મિથ્યા ન હોવા રૂપ; હું અને મારા પશુની બુદ્ધિને, તથા દેહશ, તથા ભગવાનના શુદ્ધ સ્વરૂપ વિશે, અને તેમના કોર્તનાદિકને વિશેજ મન રાખીશ. ॥૩૮॥-શ્રીશુક-એ રીતે સાધુ પુરુષો (વિસ્તૃત જુદો) ના, ક્ષણ મા-ત્રના સમાગમે કરીને, ઉત્પન્ન થયેલા ઉત્તમ વૈરાગ્ય વડે, સર્વ પ્રકારનાં બંધનો થઈ તે છૂટા થઈને; મંમા હારમાં ગયો. ॥૩૯॥ અને તે દેવતાઓના સ્થાનમાં બેસીને, તેણે યોગનો આશ્રય કરી; ઈંદ્રિયાદિકને વિષયો થઈ પાછી વાળીને; મનને આત્મ સ્વરૂપ પરમાત્મામાં જોડી દીધું. ॥૪૦॥ અને પછી શુદ્ધ થઈ આત્માને બૂદ્ધી જાણીને, સમાધિ વડે તેની; પરબ્રહ્માના અનુભવ સ્વરૂપ ભગવાનના પદ સાથે; એકતા કરી દીધી. ॥૪૧॥ એ રીતે, તે આશ્ચર્યની બુદ્ધિ બ્યારે સધળા દર્શક પદાર્થો થઈ વિરામ પામી, સારે તેણે પ્રથમ જોયેલા

પુરુષોને આવેલા જોયા; તથા તેઓ પ્રથમ દીઠલા હોવા થકી જોળખીને, તેણે તેમને માથા વડે પ્રણામ કર્યો. ॥૪૨॥ તેમનું દર્શન થયા પછી તુરંત, તેણે અંગાજીના તીર્થમાં દેહને તથા દીપા; એટલે તેનું ભગવાનના પાસેથી જન્મ સ્વરૂપ થયું. ॥૪૩॥ પછી તે આદ્યજ્ઞ સોનાના વિમાનમાં બેસીને, ભગવાનના પાસેથી સાથે આદ્યજ્ઞ માર્ગે; જ્યાં લક્ષ્મીપતિ ભગવાન રહ્યા છે, ત્યાં (વૈકુંઠમાં) ગયો. ॥૪૪॥ આ રીતે સંધ્યા પૂર્ણાનો નાશ કરનારા-દાસીનો પતિ-અને નિહિત કર્યો કરનારા-અને મનેનો ભંગ કરવા થકી પતિત થયેલા-એવા તે નરકમાં પડતાં પડતાં, ભગવાનનું નામ લેવા વડે જ એકા એક છૂટી ગયો. ॥૪૫॥ એટલા માટે, સુશ્રુણુઓનાં કર્મ બંધનને કાપી નાખનારું પ્રાયશ્ચિત્ત, તીર્થપદ ભગવાનનું કીર્તન કરવા ઉપરાંત; શીલું કાઢી પશુ હવે નહીં કે જ્યેષ્ઠી, જીવન પ્રાયશ્ચિત્તની પેઠે, રત્નેશુભી અને તમેશુભી પાપ કર્યો કરવામાં, ફરી ફરીને મન જતું નથી. ॥૪૬॥ એવી રીતે આ આતિ સુખ, અને પાપનો નાશ કરનારા દિવસ; જે કાઢ

મદા અને બકિત સહિત સાંભળે, અથવા સંભળાવે; તે માયુષ્ય પાપી હોય તોપણ, યમદૂતો તેના તરફ જોતા નથી; તે તે નરકમાં જતો નથી; પણ વિમ્બુના લોકમાં રહીને શોભે છે. ॥૪૭-૪૮॥ પુત્રનું નામ પા-કરતાં, મરણ સમયે હરિભગવાનનું નામ લેવાથી, અભગિલ પણ ભગવત ધામને પામી ગયો. તે પછી અદ્વા સહિત ભગવાનનું નામ પરવશ અવસ્થામાં લેવાય; તેને માટે તો ફરી ફરીને કહેવું જોઈએ. ॥૪૯॥ દતિથી ભાગવત છતાં રક્ષનો જીવે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૪૯॥

અધ્યાય ૩૭.-પરીક્ષિત-જેના વશમાં આ સર્વ લોક રહે છે એવા તે દેવ, ધર્મ રાજાએ; વિમ્બુનોએ આ રીતે પોતાની આગાનો ભંગ કરીને, મારીને કાઢી ચૂક્યા; પોતાના દૂતો થકી વર્ણન કરાવ્યો, આ સ-ધલી વાત સાંભળ્યા પછી; પોતાના દૂતોને શું કહ્યું. ॥૧॥ હે મુનિ, યમદેવે કરેલી શિક્ષાનો ભંગ, આગળ કાઢ પણ રથને થયેલાનું અગારા સાંભળવામાં નથી, માટે આ ભાગવતમાં લોકને ઉપદેશ થતા સંધ્યને કા-

વરંતીર્યંગંગાયાંદર્શનાદનુ||સદ્યઃસ્વરૂપંજગૃહેભગવત્પાર્શ્વવર્તિનાં||૪૩|| સાકંવિગયસાવિપ્રોમહાપુરુષકેંકરૈઃ|| હૈમંવિમાનમારુહ્યયયોયત્ર શ્રિયઃપતિઃ||૪૪|| એવંસવિદ્યવિતસર્વધર્માદાસ્યાઃપતિઃ||તિતોગર્દ્ધકમણા||નિપાત્યમાનોનિરયેહતવ્રતઃસચોવિમુક્તોભગવન્નામગૃણ્||૪૫|| નાતઃપરંકર્મનિબંધકૃતનંમુમુશ્તાંતો||પ્રણદુર્વર્તનાત્|| નયત્પુનઃકર્મસુસજ્જેદ્દોરુસ્તમોન્યાંકલિલંતતોડન્યથા||૪૬|| યણ્વંપરમંગુલમિતિહાસમઘાપહં||શૃષ્ટ્યાચ્છદ્યાયુક્તોયશ્ચમત્ત્યાનુકીર્તયેત્||૪૭|| નવેસનરત્યાતિનેક્ષિતોયમકેંકરૈઃ|| યદ્યપ્યમંગલોમર્ત્યોવિષ્ણુલોકેમહીયતે||૪૮|| શ્રિયમાણોહરેર્નામગૃણ્ણપુત્રોપચારિતં||અજામિલોડપ્યગાદ્વામકિંપુનઃશ્રદ્ધયાગૃણ્ણ||૪૯|| ઇ.મા.૫.દ્વિતિયોડધ્યાયઃ||૨|| રાજાઽનિશમ્યદેવઃસ્વમટોપવર્ણિતંપ્રત્યાહકિંતાનપ્રતિધર્મરાજઃ|| એવંહતાજ્ઞોવિહતાનુમુરારેર્નૈદેશિકૈર્યસ્યવશેજનોડયં||૧|| યમસ્યદેવસ્યનવંડભંગઃકુતશ્ચમર્ષેશ્રુતપૂર્વઆસીત્|| એતન્મુનેવશ્રુતિલોકસંશયંનહિત્વદન્યોદ્વિતિમેવિનિશ્ચિતં||૨|| શ્રીશુકઃ|| ભગવત્પુરુષૈરાજન્યામ્યાઃપ્રતિહતોચમાઃ||પતિંવિજ્ઞાપયામાસુર્યમંસંયમિનીપતિં||૩|| યમદૂતાઽકતિસંતીહશાસ્તારોર્જિવલોકસ્યવૈપ્રભો||ત્રૈવિધ્યંકુર્વતઃકર્મફલાભિવ્યક્તિહેતવઃ||૪|| યદિસ્યુર્વહ્વલોકેશાસ્તારોદંડધારિણઃ|| કસ્યસ્યાતાંનવાકસ્યમૃત્યુશ્ચામૃતમેવવા||૫|| કિંતુશાસ્ત્રવહુત્વેસ્યાદ્વહૂન||મિહકર્મિણાં|| શાસ્ત્રત્વગુણોહિયથામંડલવર્તિનાં||૬|| અતસ્ત્વમેકોભૂતાનાંસેશ્વરાણામધીશ્વરઃ|| શાસ્ત્રાદંડધરોનૃણાંશુભાશુભવિવેચનઃ||૭|| તસ્યતેવિહિતોવંડોનલોકેવર્તતેડધુના|| ચતુર્ભિરદ્રુતૈઃસિદ્ધૈરાજ્ઞાતેવિપ્રલંભિતા||૮|| નીપમાનંતવાંદેશાદસ્માભિર્પાતનાગૃહાન્|| વ્યમોચયન્પાતકિનંછિત્વાગ્નિદાહ્યતે||૯|| તાંસ્તેવેદિતુમિચ્છામોયદિનોમન્યસેક્ષમં||નારાયણેત્યભિહિતેમાભૈરિત્યાયયુર્દુતં||૧૦|| શ્રીશુકઃ|| ઇતિદેવઃસઆપુષ્ટઃપ્રજારંભમનોયમઃ|| પ્રીતઃસ્વદૂતાન્પ્રત્યાહસ્મરન્પાદાંબુજંહરેઃ||૧૧|| યમઃ|| પરોમદન્ગોહ્યતસ્તસ્થુષશ્ચઓતંપ્રોતંપટવચત્રવિશ્વં|| યદંશતોડસ્યસ્થિતિજન્નનાશાનસ્યોતવચસ્યવશેચલોકઃ||૧૨|| યોનામભિર્વાચિજનાન્નિજાયાંબધ્રાતિતંત્યામિવદામમિર્ગાઃ||યસ્મૈવલિંતહમેના

પનારો, આપના સરખો જીવે કાઢ નહીં હોય; એવો મારો નિશ્ચય છે. ॥૨॥-શ્રીશુક-હે રાજા, ભગવાનના પાસેથી, પોતાના ઉદ્ધોગનો નાશ કરી નાંખેલા યમદૂતોએ; ઉતાવળા સંયમી નગરીના પતિ અને પોતાના સ્વામી; યમરાજા પાસે જઈને વિનંતિ કરી કે. ॥૩॥-યમદૂતો-હે પ્રભુ, આ જીવસાક્ષી ત્રિશે ત્રણ પ્રદારનાં કરેલાં કર્મોનાં ફળો આપનાર, શાસન કરનારાઓ (ન્યાયાધિશે) કેટલાક છે. ॥૪॥ એ લોકમાં જે શિક્ષા ભગવાનના ન્યાયાધિશે અનેક હોયતો, (કર્મશૂળ મળવા તરીકે) સુખ દુખ કાઢી કાઢીને થાય, અને કાઢી કાઢીને ન પણ થાય. ॥૫॥ કેમકે કર્મો કરનારા ધણી લોકોને માટે જુદા જુદા ન્યાય કરનારો પણ, ધણી ધણી હોયતો; અંકુશિત રાજાઓની પેઠે, ન્યાય કરનારપણું પણ માત્ર નામનું જ રહે. ॥૬॥ તેમ ન થયા માટે આપ એ-કલાલ; પ્રાણી માવના અને તે લોકના રાજાઓ સુદાનાં; સ્વામી-આજ્ઞા કરનારા-શિક્ષા કરનારા-અને મનુષ્યોના અધુન તથા શુભ કર્મોનું વિવેચન કરનારા છે. ॥૭॥ જ્યાં જ્યાં આપે મુકર કરેલી શિક્ષા, દાસમાં જગતમાં

ગતાની નથી; કેમકે આદ્યજ્ઞ એવા ચાર સિદ્ધ પુરુષોએ; તમે કરેલી આજ્ઞાને તેડી નાંખી છે. ॥૮॥ નગરી આજ્ઞા પ્રગણે પાળીને, યાતના ભોગવવાના રથાતમાં; અમે ભેદ આવતાં; તેઓએ જળા કરીને; અગારા પા-શને કાપી નાંખી તે પાપોને છૂટા કર્યો છે. ॥૯॥ “નારાયણ” એટલું જ તે પાપી બોલતાં; “જીહીશ નદી” એમ કહેતા, દોડી આવનારા; તેઓ કાણુ દશે; તે જાણવાની અમને હજી છે; માટે જો આપને તે કહેવું થોડા લાગેતો, આપ અમને કહો. ॥૧૦॥-શ્રીશુક-ત્યારે, પ્રવ્રજાને નિયમમાં રાખનારા દેવ, તે યમરાજાએ; પ્રીતિ સહિત હરિ ભગવાનના ચરણ કમળનું સ્મરણ કરીને, પોતાના દૂતોને; તેમણે પૂછેલાનો, પ્રતિજ્ઞા આપ્યો કે. ॥૧૧॥-યમ-જેના અંશે થકી, આ જગતની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને લય થાય છે; તથા નાકમાં તાયેલાઓની પેઠે, આલોક જેના વશમાં છે; અને આજ્ઞા રથાતર જંગમ વિશ્વમાં જે લુગડાના તંતુઓની પેઠે, એવો પ્રાંત થઈ રહેલ છે; તે પરમાત્માનો મારો થકી જુદા જીવન છે. ॥૧૨॥ જેણે પોતાની વેદ

જાણી રૂપ દેવદીઓથી, નામો અને કર્મો અદિ વડે બંધાયેલા ભોક્ષા, દાગડાં અને નાથ ધારેલા બળદોની પેઠે, આધીન રહેને; તેને આપણે બળીદાનો આપવા રૂપ, તેની આજ્ઞાઓને ઉઠાવીએ છીએ. ॥૧૩॥ હું, હેઠ-નિ-હિત-વશ-અશ્વ-અગ્નિ-શિવ-વાયુ-સર્પ-બ્રહ્મા-આદિતા પુત્રો-વશદેવ-વસુઓ-સાધ્યગણો-મરતગણો-રદ-ગણો-અને સિદ્ધિ તથા બીજા બૃહુ આદિ પ્રભુપતિઓ-અને દેવતાઓના અધિ પતિઓ, જે રંગેશુ અને તમેશુ સ્થિત અને કેવળ સત્ય શુભી છે; તેઓ સર્વે પણ માયાના રૂપો વાળા હોવાથી; તેણે કર્યા ધારેલાને, બાળી શકતા નથી; તો તેઓ શિવાયના બીજાઓને, ક્યાંથીજ નહીં. ॥૧૪-૧૫॥ અને સર્વે પ્રાણી માનના હૃદયમાં, આત્મ સ્વરૂપથી રહેલા છતાં જેને; ચક્ષુને, આકૃતિઓ નહીં બાળી શકવાની પેઠે; પ્રાણીઓ વિગેરે; ઇન્દ્રિયો-મન-પ્રાણ-હૃદય-કે વાળી વડે; બાળી શકતાં નથી; તે ભગવાન, હું સુદાં સ-

વેના થકી બૃહાજ છે. ॥૧૬॥ તે મહાત્મા-માયાના અધિપતિ-સર્વના હૃદય-અને સ્વતંત્ર પરમાત્મા હરિભગ-વાનના; દ્વિતો, ધણું કરીને તેમના સરખાજ રૂપ-શુભ-સ્વભાવ-અને મનોહર દેખાવ વાળાઓ; આલોકને વિશે કર્યા કરે છે. ॥૧૭॥ તેઓ, ચિન્હો વડે બાળવાને, અસક્ય-ગદા અદ્ભૂત-અને દેવતાઓએ પણ પૂજ્યા ભ-ગવાનના શક્તોત્તુ; અને તેમનામાં પ્રીતિ રાખનારાઓત્તુ; તેમના શત્રુઓથી- મારાથી-અને બીજા સર્વ થકી પણ, રક્ષણ કરે છે. ॥૧૮॥ એ ભગવાને કહેલા સાક્ષાત ધર્મને; મોટા મોટા સિદ્ધ પુરૂષો-દેવતાઓ-અને ર-ધિઓ વિગેરે પણ, બાળતા નથી; તો અસુરો, મનુષ્યો, વિદ્યાધરો, અને ચારણો આદિકો ક્યાંથી નહીં. ॥૧૯॥ હે દ્વિતો, એ શુભ-સુદ-અને સમજવાને અતિકર્ષણ, ભાગવત ધર્મને તો; બ્રહ્મા-નારદ-સદાશિવ-સન-કુમારો-કપિલમુનિ-સ્વામ્યજીવન-પ્રહ્લાદ-વરુદ-શિષ્ય-ગણિરાજ-શુકદેવજી-અને હું યમ પોતે, એટલા બાર જ-

મકર્મનિબંધવદ્વાશ્વકિતાવહંતિ ॥૧૩॥ અહંમહેદોનિર્ઋતિઃપ્રચેતાઃસોમોઽગ્નિરીશઃપવનોઽર્કોવિરિંચઃ ॥ આદિત્યવિશ્વેવસવોઽથસાધ્યામરુદ્રણા
રુદ્રગણાઃસારેણ ॥૧૪॥ અન્યેચયેવિશ્વસૃજોઽમરેશાશ્રુગ્વાદયોઽસ્પૃષ્ઠરજસ્તમસ્કાઃ ॥ યસ્યેહિતંનવિદુઃસ્પૃષ્ઠમાયાઃસત્ત્વપ્રધાનાઅપિકિંતતોઽ
ન્યો ॥૧૫॥ યં દ્યોભિર્મનસાઽસુભિર્વાહદાગિરાવાઽસુભૃતોવિચક્ષતે ॥ આત્માનમંતર્હદિસંતમાત્મનાંચક્ષુર્યથૈવાકૃતયસ્તતઃપરં ॥૧૬॥ તસ્યાત્મતં
મ્રત્નમરધીશિતુઃપ્રત્યક્ષાઽધિપતેર્મહાત્મનઃ ॥ પ્રાયેણદૂતાહૃદૈવમનોહરાશ્વરંતિતદ્રૂપગુણસ્વભાવાઃ ॥૧૭॥ મૃતાનિવિષ્ણોઃસુરપૂજિતાનિ
દુર્વેશલિંગાનિમહાદ્રુતાનિ ॥ રક્ષંતિતદ્ભક્તિમતઃપરેભ્યોમતશ્ચમર્ત્યાનયસર્વતશ્ચ ॥૧૮॥ ધર્મૈતુસાક્ષાદ્ભગવત્પણીતંનવૈવિદુઃકરુણાપિદેવાઃ ॥ ન
સિદ્ધમુશ્યાઅસુરામનુષ્યાઃકુતશ્ચવિદ્યાધરચારણાદયઃ ॥૧૯॥ સ્વયંભૂર્નારદઃશંભુઃકુમારઃકપિલોમનુઃ ॥ પ્રહ્લાદોજનકોમીષ્મોબલિર્વૈયાસકિ
ર્ષયઃ ॥૨૦॥ દ્વાદશૈતેવિજાનીમોધર્મભાગવતંમટાઃ ॥ ગુહ્યંવિશુદ્ધંદુર્બોધંયજ્ઞાત્વાઽમૃતમશ્નુતે ॥૨૧॥ એતાવાનેવલોકેઽસ્મિન્પુંસાંધર્મઃપરઃસ્મૃતઃ
॥ મૃત્યોપોદ્ગવતિતન્નામગ્રહણાદિભિઃ ॥૨૨॥ નામોચ્ચારણમાહાત્મ્યંહરેઃપશ્યતપુત્રકાઃ ॥ અજામિલોઽપિયેનૈવમૃત્યુપાશાદમુચ્યત ॥૨૩॥
એતાવતાઽલમધનિર્હરણાયપુંસાંસંકીર્તનંભગવતોગુણકર્મનામ્નાં ॥ વિકુશ્યપુત્રમધવાન્યદજામિલોઽપિનારાયણેતિમ્રિયમાણહયાયમુક્તિં ૨૪
પ્રાયેણવેદતદિદંનમહાજનોઽપંદેવ્યાવિમોહિતમતિર્બતમાયયાઽલં ॥ ત્રય્યાંજડીકૃતમતિર્મધુપુષ્પિતાયાંવૈતાનિકેમહતિકર્મણિયુજ્યમાનઃ ૨૫
એવંવિમૃશ્યસુધિયોભગવત્પ્રનંતેસર્વાત્મનાવિદધતેલ્હભાવયોગાં ॥ તેમેનદંડમર્હત્યયયત્ત્ર મીષાંસ્યાત્પાત્કંતદાહિંત્યુત્પાપવાદઃ ॥૨૬॥ તેદેવાસિ
દ્વપરિગીતપવિત્રગાથાયેસાધવઃસમદૃશોભગવત્પ્રપન્નાઃ ॥ તાન્નોપસીદતહરેર્મદયાઽભિગુપ્તાન્નૈષાંવયંનચવયઃપ્રમવામદંડે ॥૨૭॥ તાનાનયધ્વમ
સતોવિમુશ્વાન્મુકુંદપાદારવિંદમકરંદરસાદંજસ્રં ॥ નિષ્કિંચનૈઃપરમહંસકુલૈરસજ્ઞૈર્જુષ્ટાદૃઢેનિરયત્તર્મનિવદ્ધતૃણાન્ ॥૨૮॥ જિહ્વાનવક્તિભગ
વદ્રુણનામધેયંચેતશ્ચનસ્મરતિતચ્ચરણારવિંદં ॥ કૃષ્ણાયનોનમતિયચ્છિરેકદાઽપિતાનાનયધ્વમસતોઽકૃતવિષ્ણુકૃત્યાન્ ॥૨૯॥ તત્ક્ષમ્યતાં
સમગવાન્નુરુપઃપુરાણોનારાયણઃસ્વપુરુષેર્યદસત્કૃતંનઃ ॥ સ્વાનામહોનવિદુષાંરચિતાંજલીનાંક્ષાંતિર્ગરીયસિનમઃપુરુષાયમૂર્ને ॥૩૦॥ તસ્મા

જાણ નહીં છે. કે જે ધર્મને બાળવાથી અમૃત એટલે ભગવત પદની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૨૦-૨૧॥ આલોકને વિશે પુરૂષનો પરમ ધર્મ એટલેજ કહેવાય છે કે, ભગવાનનાં નામો ભવા વિગેરેથી; ભગવાનનો ભક્તિ યોગ કરવો. ॥૨૨॥ હે પુત્રો, હરિભગવાનના નામનું ઉચ્ચારણ કરવાનું મહાત્મ્ય તો, તમે જોયુંજ; કે જેથી અ-ભગિલ સરખો પાપી પણ મનુના પાશ થકી છૂટી ગયો છે. ॥૨૩॥ “નાસપણ” એમ કહીને અંતકાળે પુત્રને બોલાવવાથીજ, અભગિલ જેવો પાપી પણ, મુક્તિને પામી ગયો છે; તો એ રીતે એટલે અંતકાળે, પરવશ અવસ્થામાં; ભગવાનના શુભો અને કર્મોને જણાવનારાં નામોનું કીર્તન કરવું; એટલુંજ પ્રાયશ્ચિત પુરૂષોનાં પાપોનો નાશ કરવાને માટે, પરિપૂર્ણ છે. ॥૨૪॥ મોટા રૂપોની બુદ્ધિ પણ, ધણું કરીને માયાના મોહ પામવાને લીધે; તેઓ આ વાતને નહીં બાળી શકવાથી; અથવા કૂસની પેઠે, ઉપરથી મધુર ભાગતાં, વેદનાં જ્ઞાદેશનાં વચનોમાં, તેમની બુદ્ધિ આમલ વાળી થવાથી; તેમણે મોટાં મોટાં યજ્ઞદિક કર્મો; અને તેના વિ-

સ્તારો; પ્રાયશ્ચિતને અર્થે, કરવાની યોજના કરેલ છે. ॥૨૫॥ આ રીતેના વિચાર રાખીને, સારા બુદ્ધિવાન પુરૂષો; સર્વત્રગા અનેત ભગવાનમાં, ભાવ રાખીને; ભક્તિ રૂપ ઉપાસજ કરે છે; કે જેથી ભગવાનના કીર્તના-દિક કરવા વડે, પાપનો નાશ થઈ જાય; તેઓ મારા થકી શિક્ષા પામવાને યોગ્ય થતા નથી. ॥૨૬॥ શિક્ષા પામવાને યોગ્ય નહીં એવા, અને જેમની પવિત્ર કષ્ટાઓને દેવતાઓ તથા સિદ્ધિ પણ ગાય છે, તેવા; ભગ-વાનનું શરણ લેનારા, અને સમદષ્ટિવાળા, સાધુ પુરૂષોની પાસે, તમે હવેથી જશેજ નહીં; કેમકે એ હરિભગ-વાનની ગદાથી રક્ષણ પામેલાઓનું અતિક્રમણ કરવાનેતો; આપણે, તેમજ મહા જગવાન કાળ પણ, સમર્થ નથી. ॥૨૭॥ પણ જે ભોક્ષા, નરકના માર્ગરૂપ; ધરને વિશે, તૃષ્ણા થકી બંધાય ગયેલાં; અને રસને બાળ-નારા, નિષ્કિંચન તથા પરમહંસ, ભોક્ષાએ સેવાતા; મુકુંદ ભગવાનના ચરણ કમળના મકરંદ રસ થકી, વિમુખ અસત્ પુરૂષો હોય; તેમનેજ અહીંયાં લેઈ આવજો. ॥૨૮॥ તથા, જેમની જીભ, ભગવાનના શુભો અને નામો

એકાદી ન હોય; ચીત તેના અસ્થાનનું સ્થાન કરતું ન હોય; અને માથું એકવાર પણ બચવાને નમતું નહોત; તેના વિનુ બચવાન સંસ્કાર કમો નહોત કરનારા, અસત્ પુરુષોને; અર્ધાં શેષ આવળે. ॥૨૪॥ આપ પુરુષ પુરુષ નારાયણ બચવાનો, માથા હોયને અસત્કાર કમો છે; નો પણ, આપ અભયપ્રાપ્તો; અને આપની આમે હાથ જોડીને કમા રહેવાઓને; આપની પોતાની મોટાઈના કારણથી; કમા કરતા આવેલા છે; માટે અમને પણ કમા કરવો. હું આપ મહાત્મા પુરુષ બચવાને નમસ્કાર કરું. ॥ ૩૦ ॥ -શ્રીશુક-એટલા મારે, કે પ્રીક્ષિત, જગતનું કથાણ કરનારા વિનુ બચવાનું કીર્તન કરતું, એને; મોટામાં મોટા પાપોનું, એકાંતિક પ્રાપ્તિનું હોવાનું; તમે જાણો. ॥૩૧॥ દરિયાચલાનાં ઉત્તમ પરાક્રમોનું શ્રવણ અને કીર્તન કરતા વડે, સારી રીતની ભક્તિ કરવા પછને; તેથી જેવો પુરુષ શુદ્ધ થાય છે; તેવો; પ્રતો આદિક થકી થતો નથી. ॥૩૨॥ અને કમનાઓથી પરાબલ પામેલા બીજા કોડા, પોતાનાં પાપોને મોટાઈવાને

માટે, જેમ; પ્રાપ્તિનાં કમો કરે છે, કે જેથી ફરીથી પણ એ રીતનાં પાપનું કલ્પન થાય છે; તેથી રીતનાં; દુષ્ટોને આપનારાં અને એકવાર છોડી દીધેલાં; માથાનાં મુક્તિ રૂપ કમો કરવામાં; એ કમ્પ્યુબચવાનાં સરણુ કમળના મધુર રસને પીનારાઓ; ફરીથી રમવાન નથી. ॥૩૩॥ કે રાગ, પોતાના સ્વામી, ધર્મ રાગને કહેવો; એ રીતનો બચવાનો અધિગ સાંભળવાથી, તે ચમત્ક્રો આશ્ચર્ય પામ્યા; અને તે પછી અન્યુત બચવાના બંધો અદિ થકી, પોતેજ કાંઈ વિપતિમાં આવી પડવાની સંકાપી; તેઓ તેમના તરફ જોતા પણ નથી. ॥૩૪॥ શાગ્ય શાગી અગત્ય મુનિએ; તેઓ જ્યારે મલયાચળ પર્વતમાં દરિ બચવાનું પૂજન કરવાને એટલા હતા; ત્યારે આ શુદ્ધ હિતકાંક્ષ કહેવો છે. ॥૩૫॥ હિતી-શા-જ્ઞા રહેતો રીતને અધ્યાપ સંપૂર્ણ. ॥૩૬॥ અધ્યાપ ૪ થો.-પરિક્ષિત-સ્વાચ્છર મન્વંતરમાં દેવ-અસુર-નાગ-મૃગ-પક્ષી-એમની સૃષ્ટિ થ-વેલાનું, આપે સંક્ષેપથી કહેવું છે; તેના વિસ્તાર તથા તેના પાછળ બીજી સૃષ્ટિ કેવી રીતે થઈ, અને તે સર્વ

ત્સંકીર્તનવિષ્ણોર્જગન્મંગલમંહસાં ॥ મહતામપિકૌરવ્યવિદ્યેકાંતિકનિષ્કૃતં ॥૩૧॥ શૃણ્વતાંમૃગતાંવીર્યાપ્યુદામાનિહરેર્મુહુઃ ॥ યથાસુજાત યામક્ત્યાશુચેન્નાત્માવ્રતાદિભિઃ ॥૩૨॥ ગુણાંધ્રપદ્મમધુલિપ્તપુનર્વિસૃષ્ટમાયાગુણેષુરમતેઽજિનાવહેષુ ॥ અન્યસ્તુકામહતઆત્મરજઃપ્રમાર્દુ મીતેતકર્મયત્તવરજઃપુનઃસ્યાત્ ॥૩૩॥ इत्यंस्त्वमर्तुगदितंभगवन्मत्तंसंस्मृत्यविस्मिताधयोयमिंકરાस्ते ॥ નૈવાચ્યુતાશ્રયજનંપતિશંક માનાદ્રુંચવિભ્યતિતતઃપ્રમુતિસ્સાહ ॥૩૪॥ इतिहासमिमंगुह्यंभगवान्કુંભસંभवः ॥ કથયામાસમલયઆસીનોહરિમર્ચયન્ ॥૩૫॥ इ तिश्रीभागवतेमहापुराणेषष्ठस्कंधेद्वितीयोऽध्यायः ॥ ૩ ॥ રાજોઽદેવાસુરનૃણાંસર્ગોનાગાનાંમૃગપક્ષિણાં ॥ સામારિષ્ટસ્ત્યાપ્રોક્તોયસ્તુસ્વાયંભુવંઽતરે ॥૧॥ તસ્યૈવવ્યાસમિચ્છામિજ્ઞાતુંતેભગવન્પથા ॥ અ નુસર્ગયયાત્ક્યાસસર્જભગવાન્પરઃ ॥૨॥ સૂતઃ ॥ इतिसंप्रश्नमाकर्ण्यराजर्षेर्बादरायणिः ॥ પ્રતિનંદ્યમહાદ્યોષોઽપ્યુદિસત્તમઃ ॥૩॥ શ્રીશુકઃ ॥ यदाप्रचेतसःपुत्रादशप्राचीनबर्हिषः ॥ અંતઃસમુદ્રાદુન્મન્નાદદશુર્ગાદુર્મૈર્વૈતાં ॥૪॥ दुर्नेभ्यःक्रुद्धमानास्तेतपोदीपितमन्पवः ॥ મુસ્વતોવાયુમાર્ગેચ સસૃજુસ્તદ્વિધક્ષયા ॥૫॥ ताभ्यानिर्दह्यमानास्तानुपलभ्यकुरुद्वह ॥ રાજોવાચમહાન્સોમોમન્યુંપ્રશમયન્નિવ ॥૬॥ मादुमेभ्योमहाभागादीने भ्योदोऽमर्हय ॥ વિવર્ધયિષવોયૂંપ્રજાનાંપતયઃસ્મૃતાઃ ॥૭॥ अहोप्रजापतिपतिर्भगवान्हरिरव्ययः ॥ વનસ્પતીનોષધીશ્વસસર્જોર્જમિષંવિભુઃ ॥૮॥ अन्नचराणामचराःपदःपादचारिणां ॥ અહસ્તાહસ્તયુક્તાનાંદ્વિપદાંચચતુષ્પદઃ ॥૯॥ यूयंचपित्राऽन्वादिष्टादेवदेवेनचानघाः ॥ પ્રજાસ ગૌયદિકયંરુક્ષાન્નિર્દમ્ધુમર્હય ॥૧૦॥ आतिष्ठतसतांमार्गंकोयंच्छत्तदपितं ॥ પિત્રાપિતામહેનાપિજુષ્ટંવઃપ્રપિતામહેઃ ॥૧૧॥ तोकानांपितरौ बंधुर्दशःपक्ष्मस्त्रियाःपतिः ॥ પતિઃપ્રજાનાંમિષૂણાંમૃગજ્ઞાનાંબુધઃસુહૃતા ॥૧૨॥ अंतर्देहेषुभूतानामात्मास्तेहरिरीश्वरः ॥ સર્વતદ્વિષ્ણ્યમીક્ષધ્વ નેવંસ્તોપેતોહ્યસૌ ॥૧૩॥ यःसमुत्पतितंदेहआकाशान्मन्युमुल्बणं ॥ આત્મજિજ્ઞાસયાયચ્છેત્સગુણાનતિવર્तते ॥૧૪॥ अलंदग्धैर्दुर्मैर्दीनैः

પરમાત્મા બચવાને ૪૪ શક્તિ વડે સરણ છે; તે જાણવાને હું છત્તું. ॥૨-૨॥-સૂત-રાગનું આ રીતનું પ્રશ્ન સાંભળીને, મોટા મુનિ અને શ્રેષ્ઠ યોગી શુકદેવજી, રાગનો સત્કાર કરીને બોલ્યા કે. ॥ ૩ ॥ -શ્રીશુક- પ્રશ્નિત નહીં રાગના દસ પુત્રો પ્રચેતાઓ, સમુદ્રમાંથી બહાર નીકળ્યા; ત્યારે તેમણે પૃથ્વીને ઝાડોથી બરાબ ઓળેથી ટીકી. ॥૪॥ તેથી તપ વડે પ્રકાશના તેઓને ઝાડોના ઉપર કોષ ચડ્યો, તેથી કાપ કરીને ઝાડોને જાળી નાંખ્યા સાફ, મોઢામાંથી તેમણે વાણ અને અંજિ કલ્પન કર્યા. ॥૫॥ ત્યારે કે પ્રીક્ષિત, ઝાડોને જાળનાં જો-કને બસપતિના મોટા શુભ અંદાજો, કોષને સમાવવાની પેઠે; તેમને કહ્યું કે. ॥૬॥ "કે જાગ્યશાળીઓ; તમે પ્રભુઓનો વધારો કરવાની ઇચ્છા રાખનારા પ્રભુપતિઓ કહેવાઓ છો, માટે સંક ઝાડોના દોડ કરવાને યોગ્ય નથી. ॥૭॥ પ્રભુપતિઓના સ્વામી, સમર્થ, અને અભય દરિયાચલાને; પ્રભુઓનું અન્ન પૂરું પાડવા સાફ, બસપતિઓને અને ઔશધિઓને સરજેથી છે. ॥૮॥ સ્વામી, જગતોનું અન્ન છે; અને પગવડે આ-

લનારાઓનું, વગર પગ વાળાઓ; હાથ વાળાઓનું, વગર હાથ વાળાઓ; અને જે પગવાળાઓનું, ચાર પગ-વાળાઓ; અન્ન છે. ॥૯॥ કે અનધો; દેવતાદેવ બચવાની આજ્ઞાને અનુસરીને, પિતાએ પ્રજા કલ્પન કરવાની આજ્ઞા કરેલા; તમે ઝાડોને જાળી નાંખવાને કેવી રીતે યોગ્ય થઈ શકો છો. ॥૧૦॥ મારે વધી મયેલા કોષને વશમાં રાખો, અને તમારા પિતા-વડાવા-અને પરદાદા; એમણે સેવેલ, સત્પુરુષોના આર્મમાં આજો. ॥૧૧॥ જાણકોનાં બંધુ, માતાપિતા છે; આખોની બંધુ, પાંપણ છે; અંજો બંધુ, તેનો સ્વામી છે; પ્રભુઓનો બંધુ, રાગ છે; બિહુકોનો બંધુ, મૃદસ્થાશ્રમી છે; તેમજ અજાનીઓનો બંધુ. વિદ્વાન છે. ॥૧૨॥ અને પ્રાણી મા-નનાં શરીરોની અંદર, આત્મા સ્વરૂપથી હૃદય દરિયાચલાન રહેલા છે; માટે એ પ્રકારથી સર્વને બચવાના રવાનક રૂપ જોવા વડે, તમે બચવાને પ્રસન્ન કરી શકશો. ॥૧૩॥ કોડે દેહ રૂપી આકાશમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા, બંધક કોષને; જે, આત્મ વિચારથી સમાવી રહે; તે માવાને છતે છે. ॥૧૪॥ સંક ઝાડો આઠમાં જાળી મળ્યાં છે,

અને જે હંસમુખ નામનું સ્તોત્ર જોતીને અધીક્ષત્ર ભગવાનનું નપ કરવાયે; દક્ષિના કૃપર દરિભગવાન પ્રસન્ન થયા હતા. તે સ્તોત્ર હું તમને કહું છું. ૥૨૨॥—**બ્રહ્મપતિ**—સર્વપ્રાણી માત્રની અંદર ચિત્ત સક્તિથી રહેલા-માયાનાનિવંતા—નહીં જણાતા રાહુપવાળા—અને જેને જળદાવિનાજ, મન-બુદ્ધિ—અને દિક્રિયો પાછાં વચે છે; એવા પોતાથીજ પોતે પ્રકટ થનાર, આપ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૥૨૩॥ ૨૫ આદિતિયરો, ગમ્ભ આદિ દિક્રિયને નહીં જણવાની પેટે; જે મિત્રની સદાપતાથી પોતે આ શરીરની અંદર વસેલો છે, તે મિત્રતાને પશ્ચ પુરૂષ જાણી શકતો નથી; એવા અંતર્યામિ મોટા ઇશ્વર, આપને હું નમસ્કાર કરુંછું ૥૨૪॥ દેહ—દિક્રિયો અંતઃકરણ—મહાબૂતો—અને તન્માત્રાઓ, એ સર્વ પોતેપોતાને અને એક બીજાને નહીં જાણવા છતાં, પુરૂષ તે સર્વને જાણે છે; છતાં પોતા સુઠાં એ સર્વને જાણનારા, જે સર્વસ અને અનંત પરમાત્મા છે; તેમને તે જાણતો નથી. તે પરમાત્માની હું જક્તિ કરુંછું. ૥૨૫॥ જ્યારે દશ પદાર્થ માત્રનું રમરમ, નહીં કરતું મન; તાજે:

અને રૂપો આદિયથી વિરમ પામે છે, સારંગ કેવળ શુદ્ધ સ્વરૂપે રહેલા ભગવાન તેના જોવામાં આવે છે; એવા મનને વિશે જણાતા, શુદ્ધ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૨૬॥ જેમ “સામિધે-ની” નામના પંદર મંત્રોથી પ્રકાશ થતા, અગ્નિને લાકડાંમાંથી ખેંચી કાઢે છે; તેમજ જુદિયાન પુરૂષો પોતાની જુદિવડે; સત્તાવિશ તત્ત્વોની અંદર મુદપણે રહેલા; આત્મતત્ત્વને શોધી કાઢે છે. ॥૨૭॥ તે સર્વ પ્રકારની માયાનો નિષેધ થયેથી, કેવળ સુખરૂપે અનુભવમાં આવતા; સર્વે નામો વાળા, અને જેની સક્રિય ક્રિયા માયાનું, કાષ્ટ રીતે નિરૂપણ થઇ શકતું નથી; એવા વિશ્વરૂપ ભગવાન, મને પ્રસન્ન થજે. ॥૨૮॥ જે; પચન વડે કહેલામાં આવતું નથી; અને જુદિ-મન-અથવા ઇન્દ્રિયો થકી; તે આવું છે, એમ નિરૂપણ કરી શકાતું નથી; તથા જે યુક્તો થકી રહિત છે; અને સૃષ્ટિ તથા પ્રલય થવા વડેજ, જણવામાં આવે છે; એવું, અને યુક્તોના સ્વરૂપ તથા યુક્તો થકી રચા-દિક પામેજ, દ્વૈત પ્રપંચ માત્રથી જૂઠું; પરમ આત્મ તત્ત્વ છે. ॥૨૯॥ જેના વિશે, જગત રહ્યું છે; જેમાંથી,

જમત ઉત્પન્ન થાય છે; જેના વડે, જમત થાય છે; જેનું જમન પાને છે; જેને માટે, જમન થાય છે; જેની ઇચ્છાથી, જે જમનને કરે છે; અને જે, જમનને કરાવે છે; તે, એકજ—સર્વથી પેદાશું—પ્રસિદ્ધ—ખીજા જાથા દરમ પદાર્થથી અજાણ્ય—અને એ સર્વના કારણુ રૂપ, તથા જેના સરખું ખીજું કંઈ છેજ નહીં એવું; એ પરમ જ્ઞાન આત્મસ્વરૂપ છે. ॥૩૦॥ અને જે પોતા સંબંધી ભોલવામાં વાદ કરનારાઓને વિવાદ અને સંવાદ કરવાના સ્થાન રૂપ યદ્યપે, પોતાની માયા વડે તેમને વારંવાર મોહ ઉપજાવે છે; એવા અનંત યુક્તે વાળા આપ, પર-માત્મા ભગવાનને હું નમસ્કાર કરુંછું. ॥૩૧॥ એકજ જાગતમાં છે “ અને નથી” એ વિગેરે એક ખીજાથી વિરૂદ્ધ જુદીજુદી રીતે કહેનારાં; યોગ અને સાંખ્ય, અને શાસ્ત્રોમાં ક્રોધ પશુ કેમણે વસ્તુતાએ (એટલે જ-રજ્જા) ન હોવાનું તો, કહેલુંજ નથી; (એટલે એ એકખીજાથી વિરૂદ્ધ ભોલનારાં બેડ શાસ્ત્રોમાં, છે અને નથી; એમ પરજ્ઞાના અવધયે આદિ, અંગની આખો વિશે ભોલવાથી; તેઓએ પરજ્ઞાન હોવાનું સીકારીનેજ; અં-

મળી જાળનો બદલ કહેવાનું હોય તેમજ કહેવાનો સ્વીકાર કર્યા વિના, તેના આંગળી જાળનો વિશે તેમનાથી બોલી શકાય નહીં. (૧) માટે તે એક જાળોમાં કહેવાને, જે સમાન અને અનુકૂળ આવે છે; તેમજ, જે એક જાળોએ કહેલી, જે જાળનો ધડી; અર્થ મોટું, પરમ આત્મ તત્વ (પરબ્રહ્મ) છે. ॥૩૨॥ નામ અને રૂપ વિતાવના, જે અનંત ભગવાન; પોતાના ચરણ મુળને ભગવાનના કૃપર, અનુકૂળ કર્યા માટે; નામ-રૂપ-અને જાળોને ધારણ કરીને; કૃષ્ણને પશુ કરનારા થાય છે; તે પરમાત્મા ભગવાન, મારા કૃપર પ્રસન્ન થયે. ॥૩૩॥ તથા પ્રાકૃતિક એટલે નિરૂપિત મારા શિવાયના જ્ઞાનના માર્ગથી; પુણ્યના સંયોગ વાળા બંધેલા, વાયુની પેઠે; જેવા જેવા રહેલો વિશે રહેવાથી, તેવા તેવા અંતઃકરણના યુગોના સંયોગવાળા થયેલાનું દેખવામાં આવે છે; તે કૃપર ભગવાન મારા મનોબંને પૂર્ણ કરવે. ॥૩૪॥ શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત: દહે એ પ્ર-

માએ રતુનિ કરવાથી, ભક્તવત્સલ ભગવાન; જે અધર્મવત્સુ તીર્થમાં પ્રકટ થયા. ॥૩૫॥ ત્યારે તે, સાંધી અને મોટી આડુ જુગલો વાળા-ગરના ખભા ઉપર પમ મૂકેલા-અને ચક્ર, શંખ, મદા, તરવાર, કાષ, ધનુષ્ય અને પાશને ધારણ કરેલા હતા. ॥૩૬॥ તે પીળાં વસ્ત્ર પેહેરેલા-મેધના સરખા સ્થાન-મોટું અને આંખો વડે પ્રસન્ન જણાતા-અંતઃ કૃપર વનમાળા વિટેલા-અને શ્રીવત્સ તથા કૌતુભ ધડી શોભતા હતા. ॥૩૭॥ મોટા મુકટ અને કડાં પેહેરેલા-ચળકનાં મકરાકૃતિ કુંડાવાળા-અને કટિમેખલાં, પટીઓ, વિંછિયા, ઝાંઝર, તથા જાણુમંથ પહેર્યાં હતા. ॥૩૮॥ અને નારદ આદિ પાર્શદોથી તથા મોટા દેવતાઓથી વિરામલા, એ ન-જુશ્વનના ધરે તથા મોટા કૃપાવત્સલ સ્વરૂપ, ધારણ કર્યું હતું. ॥૩૯॥ એ રીતનું તેમનું મોટા આ-ર્થ સરખું; અને સિદ્ધ, ગંધર્વ, ચારણ અને માનસાઓ વિગેરે અનુચરોથી રતુનિ કરાવું; સ્વરૂપ જોઈને, દહા

જન્મકર્મભિર્ભેજેસમહાંપરમ:પ્રસીદતુ ॥૩૩॥ ય:પ્રાકૃતૈર્જાનપથૈર્જનનાનાંયથાશયંદેહગતોવિભાતિ ॥ યથાનિલ:પાર્થિવમાશ્રિતોગુણંસર્વશ્વરો મેકુરુતાન્મનોરમં ॥૩૪॥ શ્રીશુક ૦ ઇતિસ્તુત:સંસ્તુવત:સતસ્મિન્નધમર્પણે ॥ આવિરાસીત્કુરુશ્રેષ્ઠમગવાન્મક્તવત્સલ: ॥૩૫॥ કૃતપાદ:સુપર્ણી સેપ્રલંબાશ્ચમદ્મુજ: ॥ ચક્રશંખાસિચર્મેષુધનુ:પાશગદાધર: ॥૩૬॥ પીતવાસાધનશ્યામ:પ્રસન્નવદનેક્ષણ: ॥ વનમાલાનિર્વીતાંગોલસચ્છ્રીવ ત્સકોસ્તુમ: ॥૩૭॥ મહાકિરીટકટક:સ્ફુરન્મકરકુંડલ: ॥ તાંચંચંગુલીયવલ્લભાંદમૂષિત: ॥૩૮॥ વૈલોક્યમોહનરૂપંવિશ્વચિમ્બુવનેશ્વ ર: ॥ છતોનારદનંદાદ્યૈ:પાર્શદૈ:સુરયૂથપૈ: ॥૩૯॥ સ્તૂયમાનોડનુગાયાદ્ધિ:સિદ્ધગંધર્વચારણૈ: ॥ રૂપંતન્મહદાદ્યૈ:દિવ્યગતસાધવસ: ॥૪૦॥ ન નામદંડવદ્ભૂતોપચરત્પ્રજાપતિ: ॥ નર્કિંચનોઞ્ચારયિતુમશક્તીવ્રયામુદા ॥૪૧॥ આપૂરિતમનોદ્વારૈર્હૃદિન્યૈશ્વનિર્દેરૈ: ॥ તંતથાડવનતંભક્તં જ્ઞાત્વંપ્રજાપતિ: ॥ ચિત્તજ્ઞ:સર્વભૂતાનામિદમાહજનાર્દન: ॥૪૨॥ શ્રીમગ ૦ પ્રાચેતસમહાભાગસંસિદ્ધસ્તપસાભવાન્ ॥ યચ્છ્રૂદ્યામત્તરયામ િદ્વાંરંગત: ॥૪૩॥ પ્રીતોડ્તેપ્રજાનાથયત્તેડ્સ્યોદ્દંહણંતપ: ॥ મમૈષકામોભૂતાનાંયદ્વ્યાસુર્વિભૂતય: ॥૪૪॥ બ્રહ્માભવોભવંતશ્ચમનવોવિબુધે શ્વરા: ॥ વિમૂલ્લોદ્દ્યોતામૂતાનાંભૂતિહેતવ: ॥૪૫॥ તપોમેહદયંબ્રહ્મંસ્તનુર્વિદ્યાક્રિયાકૃતિ: ॥ અંગાનિક્રતવોજાતાધર્મઆત્માડસવ:સુરા: ૪૬ અમેવાસમેવાગ્રેનાન્યાત્કેર્ચાતરંબહિ: ॥ સંજ્ઞાનમાત્રમવ્યક્તંપ્રસુતમિવવિશ્વત: ॥૪૭॥ મય્યનંતગુણેડનંતેગુણતોગુણવિગ્રહ: ॥ યદાસીત્તતેવા ય:સ્વર્ધમૂ:સમભૂદજ: ॥૪૮॥ સવૈયદામહાદેવોદ્દ્યોતોપવંહિત: ॥ મેનેશ્વિલમિવાત્માનમુદયત:સર્ગકર્મણિ ॥૪૯॥ અથમેડ્મિહિતોદેવસ્તપો સપ્યતદારુણ: ॥ નવવિશ્વસૃજોયુષ્માન્યેનાદાવસૃજદ્વિભુ: ॥૫૦॥ ઇષાપંચજનસ્યાંગ્ હિતાવૈપ્રજાપતે: ॥ અસિક્તીના પત્નીલેપ્રજેશપતિગૃહ્યતાં ॥૫૧॥ મિથુનવ્યવાયધર્મસ્વંપ્રજાસર્ગમિમંપુન: ॥ મિથુનવ્યવાયધર્મિણ્યાંમૂરિશોભાદિપ્યસિ ॥૫૨॥ ત્વત્તોડધસ્તાત્પ્રજા:સર્વામિથુનીમ્યમા યચ્ચામદીપ્યામકિષ્યંતિહરિષ્યંતિચમેબલિં ॥૫૩॥ શ્રીશુક ૦ ઇત્યુર: ॥ મિષતસ્તસ્પમગવાન્વિશ્વભાવન: ॥ સ્વપ્નોપલબ્ધાર્થૈશ્વતત્રૈવાંતર્દેહેહરિ: ॥૫૪॥ ઇતિશ્રીમાયવતેમહાપુરાણેષષ્ટસ્કંધેચતુર્થોડધ્યાય: ॥ ૪ ॥

કૃષ્ણ સ્થિત થયા. ॥૩૦॥ અને તે પ્રજાપતિ રોમાંચિત થયે, લાકડીની પેઠે ધરતી ઉપર પડીને, તે પથે જાય; અને જરૂરોએથી ધરો ભરાઈ જવાની પેઠે, છદ્વિશે દારથી, હૃદય ભરાઈ જવાથી; તે આત્મ દર્પ પ્રમવાથી, કાંઈ પણ બોલી શક્યા નહીં; તેથી એ રીતે નમેલા અને પ્રજાની કામના વાળા, પોતાના ભક્ત કૃષ્ણને; સર્વના મળી પાતને જાણનારા, જનાર્દન ભગવાને કહ્યું કે. ॥૩૧-૪૨॥ શ્રીભગવાન-હે પ્રયેતાઓના આશ્રયથી પુત્ર તમે તપ કરવાથી સિદ્ધ થયા છો; જેથી હું પરમાત્માને વિશે તમને શ્રદ્ધા અને જાણ સહિત પડેમ સ્થિત કરવાનું થયું છે. ॥૪૩॥ હે પ્રજાપતિ, પ્રજાનો વધારો કરવાની ઇચ્છાથી તમે કરેલા તપથી, હું પ્રસન્ન થયો છું; અને મારી ઇચ્છા પણ પ્રજાનો વધારો કરવાની જ છે. ॥૪૪॥ હે આજ્ઞ, અદ્ધા-સદાશિવ-તમે-પૂર્ણ-અને દેવતાઓના અધિપતિઓ સર્વ કાંઈ; પ્રાણીઓની કૃપા કરવાના કારણ માટે; મારી જ વિ-પ્રતિભા છે. ॥૪૫॥ તપ માટે હૃદય છે; ને વિદ્યા (જ્ઞાન) માટે શરીર છે; વિદ્યાઓ આકૃતિઓ છે; યજ્ઞો

અંગો છે; પમ મન છે; અને દેવતાઓ મારા પ્રાણ છે. ॥૪૬॥ જ્યારે સધળું વિષ સ્પર્શ ગયેલું હતું, ને ગાંધી અગર બહાર બીજું કંઈ જ નહતું; ત્યારે પ્રથમ પેહેલા અવ્યકત એવો જૈન-પ રચ્ય હું. એક જ હતો. ॥૪૭॥ એ અનંત અને અનંત યુગો વાળા મારા સ્વરૂપ મધી, માયાવડે મદતત્વ કૃત્તલ થયું; અને તેમાંથી સર્વના આદિ અજન્મા સ્વયંમ (અભ્યા) કૃત્તલ થયા. ॥૪૮॥ અને મારી શક્તિથી વચેલા, તે મોટા દેવે જ્યારે સૃષ્ટિ કરવામાં પોતાને અસમર્થ માન્યા. ॥૪૯॥ ત્યારે મારી આજ્ઞાથી જ તેમણે દારણ તપ કર્યું; અને પછી તમે નવ પ્રજાપતિઓને તેમણે કૃત્તલ કર્યા ॥૫૦॥ હે અગ્ર (દક્ષ); અસિક્તી નામવાળી પંચગત પ્રજા-પતિની દીકરીને તમે આ રૂપે અલ્પ કરો. ॥૫૧॥ એટલે મિથુન ધર્મવાળી તેમાં મિથુન ધર્મવાળા તમે; ધણી ધણી પ્રજાઓને ફરીફરીને કૃત્તલ કરો. ॥૫૨॥ તમારા પછીની સપ્તમી પ્રજાઓ મારી માયા વડે, મિથુન ધર્મવાળી થશે; અને મને અસિદ્ધાનો આપવા રૂપ મારી ઇચ્છાનુસાર વર્તશે. ॥૫૩॥ શ્રીશુક-વિષ્ણુ એટલે

આશ્વિન પૂર્ણિમા શુક્ર.—પછી જમવાની માથાથી શદ્ધિ પામેલા દેહે તે પંચાંગીમાં હવંશ નામના કસ દબ્બર સમર્થ મુખને ઉત્પન્ન કર્યા. ૧૧૨૧ હે રાગ, એ એકજ ધર્મ અને એકજ આચાર વાળા, જ્ઞાના સમળા પુને; જાપે પ્રભાકરપત્ત કરવાનું કહેવાથી, પશ્ચિમ દિશા બંધી ગયા. ૧૧૨૨ ત્યાં જે સ્થળે સિંધુ નદી સમુદ્રને મળે છે, તે; મોટા મોટા મુનિ અને સિદ્ધ પુરુષોએ સેવેલું, નાશવળ્ય સરનામનું ઉત્તમ તીર્થ છે. ૧૧૨૩ તેના જળનો સ્પર્શ કરવાયડે, તેમજ મનના સર્વમેષ ધોવાઈ જઈને; તેઓ પરમદયના ધર્મોમાં મતિવાળા થયા. ૧૧૨૪ અને પ્રજ્ઞની શદ્ધિ કરવાની, જાપની આગા પામેલા તેમજ; તે સાર, ઉચ્ચત્ત કર્યું; તેથી દેવરૂપિ નારદજીએ, તેમને દર્શન આપ્યું. ૧૧૨૫ અને તેમને કહ્યું કે—હે હવંશ; તમે આગાનીઓ, પૃથ્વી-

કર્મો કરવાયકી શું ફળ થશે ? ૧૧૧૫૥ સહિને કરનારી અને વળી પ્રલયને પશ્ચુ કરનારી એમ સ્વત્રી તથા ઉલટી, એમ બંને તરફ વેહેનારી નદીરૂપ, માવાના પ્રવાહમાં ષડ્ભા માફક પુરખોને, તે વેગ સહિત ખેંચી લય છે; એવી તે માયા નદીને જ્યેષ્ઠા પિતા; અસત્ કર્મો કરવાયકી શું ફળ થશે. ૧૧૧૬૧ પચીસ ધીંગ્ન તત્ત્વોની સાથે હ્રિવસમા, તે સપ્તગાંના આશ્રય રૂપે રહેલ; અતંત્યામિ આઃમાવાળું શરીર, તે આદ્યજન ધર છે; એમ અધ્યાત્મ વિચારથી નહીં જાણનારાને; અસત્ કર્મો કરવા યકી શું ફળ થનાર છે. ૧૧૧૭૩ અંધ તથા મોક્ષને જાણનારા, અને ઇશ્વરનું પ્રતિપાદન કરનારાં; એવાં શુદ્ધ પરમાત્માના પદને પદોચાડનારાં, હૃદયીશ્ચારૂપ; ત્રિચિત્ર પ્રકાશની વાણી બોલનારા હંસને નહીં જાણનાં; અસત્ એવાં કર્મો કરવાયકી શું ફળ થશે. ૧૧૧૮૧ કર્યા કરતું-તીક્ષ્ણ ધારવાળું-સ્વતંત્ર-અને સર્વ જનને ખેંચીનહું-કાળયક છે; તેને નહીં જાણનારાને; અહીંયાં અસત્ કર્મો કરવાયકી, શું ફળ થવાનું છે. ? ૧૧૧૯૧ અને સત્ શાસ્ત્ર રૂપ પોતાનાપિતાની આજ્ઞા, નિ-

તેમજ સર્વના આશ્રય-સર્વથી પર-અને ચોથી અવસ્થા વાળા-સર્વના સાક્ષી-તથા દૃષ્ટ; એવા એકજ હ'શ્વરભગ-વાન; જે, પુરુષને સંસાર થકી મુક્ત કરવાના છે; તેમને (એ એકજ પુરુષવાળા દેશને) જ્ઞાપ્યા વિના; અસત્ એવાં કંઈ કરવાથકી શું ફળ થશે. ? ૧૧૨૩ જગ પાતાળ રૂપ ગુહમાં ગયેલો પાછો આવે નહીં; તેમજ જે સ્વયંપ્રકાશ પરમાત્માને વિશે ગયેલો પુરુષ પણ, આ જન્મ મરણ રૂપ સંસારમાં, પાછો આવતો નથી; તે (પાછા નીકળવાનો માર્ગ નહીં જણાતી યુકારૂપ) પરમાત્માને, જાણ્યા વિના; અસત્ એવાં કંઈ કરવા થકી શું ફળ થનાર છે. ? ૧૧૨૩ા યજ્ઞોવાણી તથા પોતાની હઝળ પ્રમાણે વર્તનારી, પોતાની બુદ્ધિરૂપ, અ- નેક નિહાજોવાળી સ્ત્રીના, ખરા સ્વરૂપને જાણ્યાવિના; અસત્ એવાં કંઈ કરવાથકી શું ફળ થશે. ૧૧૨૩ા અને નહારી સ્ત્રીની પંઠે, તેના સંમથકીજ પોતાના સૈશ્યપંથકી બ્રહ્મ થયેલો પુરુષ, જન્મ મરણ પામ્યા કરે છે, માટે, તે વ્યભિચારિણી સ્ત્રી રૂપ બુદ્ધિના સ્વામી, પુરુષના સ્વરૂપને જાણ્યાવિના; અર્હતિયાં અસત્ એવાં

કર્મો કરવાયકી શું ફળ થશે ? ૥૧૫૥૥ સહિને કરનારી અને વળી પ્રલયને પશ્ય કરનારી એમ સ્વતી તથા ઉલટી, એમ બન્ને તંત્રે વેદનારી નદીરૂપ, માવાના પ્રવાહમાં પડેલા આફ્રૂ પુરુષોને, તે વેગ સહિત ખેંચી નાખ છે; એવી તે માયા નદીને જળવા વિના; અસત્ કર્મો કરવાયકી શું ફળ થશે. ૥૧૬૥૥ પચીસ બીજાં તત્ત્વોની સાથે હ્રવિસમાં, તે સજ્જાનાં આશ્રય રૂપે રહેલ; અંતર્યામિ આત્માવાળું શરીર, તે અદ્ભુત ધર છે; એમ અધ્યાત્મ વિચારથી નહીં જાણનારાને; અસત્ કર્મો કરવા યકી શું ફળ થનાર છે. ૥૧૭૥૥ અંધ તથા મોક્ષને જાણવાનારા, અને ઈશ્વરનું પ્રતિપાદન કરનારાં; એવાં શુદ્ધ પરમાત્માના પદને પહોંચાડનારાં, હૃદયીશાસ્ત્રપ; વિચિત્ર પ્રકાશની વાણી બોલનારા હંસને નહીં જાણનાં; અસત્ એવાં કર્મો કરવાયકી શું ફળ થશે. ૥૧૮૥૥ ફરયા કરતું-તીક્ષ્ણ ધાર્તાળું-સ્વતંત્ર-અને સર્વ જગતને ખેંચીજતું-કાળયત્રુ છે; તેને નહીં જાણનારાને; અહીંયાં અસત્ કર્મો કરવાયકી, શું ફળ થવાનું છે. ૥૧૯૥૥ અને સત્ શાસ્ત્રપ પોતાનાપિતાની આજ્ઞા, નિ-

તે સહન કર્યું હતું; છતાં; અગારો વેશ કદાડી નાંખવા જેવું; જુદું કામ તે જીજીવારનું પણ કર્યું છે; માટે હે મુદ્. લોકને વિશે અમતાં અમતાં, તું કાષ્ટ પણ સ્થળે રિયર થવા પામીશ નહીં. ॥૪૨-૪૩॥-શ્રીશુક-ભારે, સાધુ પુરુષોએ માનેલા નારદજીએ, "ગદુસાર્" એમ કહીને, તે આપનો સ્વીકાર કર્યો; કેમકે સાધુ પુરુષોએ કરવાનું એટલું જ છે કે, પોતે સકિતમાન હોવા છતાં પણ, જીજીઓનું સહન કરી લેવું. ॥૪૪॥ છત્રી આગવત હમ રકષનો પાંચમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૫॥

અધ્યાય ૬ ઠો. -શ્રીશુક-પછી બ્રહ્માએ સમજાવવાથી દક્ષે, અસિકનીને વિશે પિતા કપર પ્રેમ રાખનારી, સાદ દીકરીઓ ઉપજા કરી. ॥૧॥ તેમાંની દસ ધર્મને બાર (જીજી દેકાએ તેર લખેલ છે) કર્યપને-સત્યાનિશ અંદગાને-એ જૂનરૂપિને-એ અગિરા રૂપિને-એ કુશાશ્વરૂપિને-એ આજીની તાર્ક્ય રૂપિને આપી. ॥૨॥ જેઓના પુત્ર અને પૌત્રાદિકથી, ત્રણે લોકે ભરાઈ ગયેલ છે; તે એ દક્ષની દીકરીઓનાં તથા તેઓનાં સંતા-

નોના નામે મારા થકી સાંભળો. ॥૩॥ બાનુ-સંગા-કુમ-અમિ-વિશા-સાધ્યા-મરતવિત-વસુ-મુદુતા-અને સંકર્યા; એ ધર્મની સ્ત્રીઓ છે; તેમના પુત્રોનાં નામે હવે સાંભળો. ॥૪॥ હે રાજ, બાનુનો દેવરૂપ, અને તેનો દરસેન થયો; સંગાનો વિદ્યોત થયો, અને તેનાથી સ્તનચિત્ત નામના પુત્રો થયા. ॥૫॥ કુકબનો સંકટ તેનો ક્રીકટ-અને તેના પુત્રી ઉપરના કિક્ષાઓ થયા; અમિનો સ્વર્ગ-અને તેનો નંદી થયો. ૧૬॥ વિશાના વિશ્વદેવા નામના પુત્રો થયા, તેઓ પ્રગ્ન રહિત હોવાનું કહેવાય છે, સાધ્યાના સાધ્ય ગણે થયા, અને તેઓ થકી અર્થસિદ્ધિ નામે પુત્ર થયો. ૧૭॥ મરતવિતે મરતવાન અને, જયંત એ વાસુદેવ અમવાનનો અંશ હતો; તેને લોકો કપેદનામથી પણ જાણે છે. ૧૮॥ મુદુતાને મૌહૂતિક નામના દેવો જન્મ્યા, જેઓ પ્રાણીઓને પોત પોતાના કાળનું ફળ આપનારા છે. ૧૯॥ સંકર્યાનો પુત્ર સંકર્ય થયો, અને તે સંકર્ય થકી કામ (એટલે કામના અથવા ઇચ્છા) ઉત્પન્ન થયેલાનું કહેવાય છે; તથા વસુના આઠ વસુઓ થયા, તેમના નામે મારાથી

તતઃપ્રાચેતસોઽસિક્વ્યામનુનીતઃસ્વયંભુવા॥ ષષ્ઠિસંજનયામાસદુહિતૃઃપિતૃવત્સલાઃ॥ ૧॥ દશધર્માયકાર્યેદોર્દ્વિષટ્ટ્રિણવદ્વદાન્ ॥ મૂતાંગિરઃકૃશાશ્વેભ્યોદ્વેદેતાર્ક્યાયચાપરાઃ ॥ ૨॥ નામધેયાન્યમૂષાંતંસાપત્યાનાંચમેશૃણુ॥ યાસાંપ્રસૂતિપ્રસવૈર્લોકાઆપૂરિતાસ્ત્રયઃ ॥ ૩॥ માનુર્લંબાકુબ્જામિર્વિશ્વાસાધ્યામરુત્વતી॥ વસુર્મુહૂર્તાસંકલ્પાધર્મપત્ન્યઃસુતાન્દ્વણુ ॥ ૪॥ માનોસ્તુદેવઋષભદ્રંદ્રસેનસ્તતોનૃપ ॥ વિદ્યોતઆસીલ્લંબાયાસ્તતશ્વસ્ત્રાણિલ્લઃ ॥ ૫॥ કકુભઃસંકટસ્તસ્યકીકટસ્તનયોયતઃ ॥ ભુવોદુર્ગાણિજામેયઃસ્વર્ગાંનંદિસ્તતોઽભવત્ ॥ ૬॥ વિશ્વેદેવાસ્તુવિશ્વાયાઅપ્રજાંસ્તાન્પ્રચક્ષતે ॥ સાધ્યોગણસ્તુસાધ્યાયાઅર્થસિદ્ધિસ્તુતત્સુતઃ ॥ ૭॥ અમરુત્વાંશ્વજયંતશ્ચમરુત્વત્યાંબભૂવતુઃ ॥ જયંતોવાસુદેવાંશઉપેદ્વદ્વિતિયંવિદુઃ ॥ ૮॥ મૌહૂર્તિકાદેવગણામુહૂર્તાયાશ્વજજિરે ॥ યૈવૈફલંપ્રયચ્છંતિમૂતાનાંસ્વસ્વકાલજં ॥ ૯॥ સંકલ્પાયાશ્વસંકલ્પઃકામઃસંકલ્પજઃસ્મૃતઃ ॥ વસવોષ્ટૌવસોઃપુત્રાસ્તેષાંનામાનિમેશૃણુ ॥ ૧૦ ॥ દ્રોણઃપ્રાણોધ્રુવોઽર્કોઽગ્નિર્દોષોવસુર્વિભાવસુઃ ॥ દ્રોણસ્યાભિમતેઃપત્ન્યાહર્ષશોકભયાદયઃ ॥ ૧૧ ॥ પ્રાણસ્યોર્જસ્વતીભાર્યાસહઆયુઃપુરોજવઃ ॥ ધ્રુવસ્યભાર્યાધરણિરસૂતવિવિધાઃપુરઃ ॥ ૧૨ ॥ અર્કસ્યવાસનાભાર્યાપુત્રાસ્તર્ષાદયઃસ્મૃતાઃ ॥ અગ્નેર્ભાર્યાવસોર્ધારાપુત્રાદવિણકાદયઃ ॥ ૧૩ ॥ સ્કંદશ્વકૃતિકાપુત્રોયેવિશાસ્વાદયસ્તતઃ ॥ દોષસ્યશર્વરીપુત્રઃશિશુમારોહરેઃકલા ૧૪ ॥ વસોરાંગરર્ગીણુદ્વોદિશ્વકર્માકૃતીપતિઃ ॥ તતોમનુશ્વાશુષોમૃદ્વિશ્વેસાધ્યામનોઃસુતાઃ ॥ ૧૫ ॥ વિભાવસોરસૂતોષાવ્યુષ્ટરોચિષમાતપં ॥ પંચયામોઽથમૂતાનિયેનજાગ્રતિકર્મસુ ॥ ૧૬ ॥ સરૂપાસૂતમૂતસ્યભાર્યારુદ્રાંશ્વકોટિશઃ ॥ રૈવતોઽજોભવોભીમોવામઽગ્રોઽવૃષાકપિઃ ॥ ૧૭ ॥ અજૈકપાદહિર્બુઘ્ન્યોબહુરૂપોમહાનિતિ ॥ રુદ્રસ્યપાર્ષદાશ્વાન્યેઘોરામૂતવિનાયકાઃ ॥ ૧૮ ॥ પ્રજાપતેરંગિરસઃસ્વધાપત્નીપિતૃનય ॥ અથર્વાગિરસંવેદંપુત્રત્વેચાકરોત્સતી ॥ ૧૯ ॥ કૃશાશ્વોઽર્ચિષિભાર્યાયાંધૂમ્રકેશમજીજનત્ ॥ ધિષણાયાંવેદશિરાદેવલંવયુનંમનું ॥ ૨૦ ॥ તાર્ક્યસ્યવિનતાકદ્રૂઃપતંગીયામિનીઙ્ગિતિ ॥ પતંગ્યસૂતપતંગાન્યામિનીશલમાનથ ॥ ૨૧ ॥ સુપર્ણાસૂતગરુડંસાક્ષાદ્યજેશવાહનં ॥ સૂર્યસૂતમનૂરંચકદુર્નાગાનનેકશઃ ॥ ૨૨ ॥ કૃ

સાંભળો. ૧૧૦॥ દ્રોણ-પ્રાણુ-ધ્રુવ-અર્ક-અગ્નિ-દોષ-વસુ-અને વિભાવસુ એ આઠ છે; તેઓમાં દોષને તેની સ્ત્રી, અગિરગિનાં, હર્ષ-શોક-અને ભય વિશેરે થયા છે. ૧૧૧॥ પ્રાણને ઉર્ગ્યવતિ સ્ત્રીમાં, સહ-આયુ અને પુરોજન થયા છે; તે ધ્રુવની સ્ત્રી ધરણીએ, અનેક પ્રકારનાં પુત્રો એટલે નગરોને જન્મ આપેલા છે. ૧૧૨॥ અર્કને તેની સ્ત્રી વાસનામાં, તર્પ એટલે તૃષ્ણા આદિ પુત્રો થયેલાનું કહેવાય છે; અગ્નિને તેની વસોર્ધારા નામની સ્ત્રીમાં, દ્રવિષુ વિશેરે પુત્રો થયેલા છે. ૧૧૩॥ અને કૃતિશના પુત્ર રકષ પણ, અગ્નિ થકીજ થયેલા છે; રકષ થકી વિશાખા વિશેરે થયા છે; દોષને પોતાની સ્ત્રી શર્વરિમાં હરિગગવાનની કળા શિશુમાર ઉત્પન્ન થયેલ છે. ૧૧૪॥ વસુને તેની આગિરસી નામની સ્ત્રીમાં, શિષ્ય કળાનો અધિપતિ વિશ્વકર્મા થયો; અને તેના થકી ચા. હુમ નામનો ગનુ થયોછે, તે તે આહુસ મનુના વિષ્વ તથા સાધ્ય નામના પુત્રો થયા હતા. ૧૧૫॥ વિભાવસુને તેની ઉષા નામની સ્ત્રીમાં, વ્યુષ્ટ-રોચિશ-અને આતપનામે વાળા પુત્રો થયા; તે આતપનો પંચયામ નામે પુત્ર થયેલો, જે

થકી પ્રાણીઓ પોતપોતાના કર્મો કરવાને સારું જાણત થાય છે. ૧૧૬॥ દક્ષના જમાઈ જૂનરૂપિની એક સરૂપા નામની સ્ત્રીએ, દૈવત-અન્ન-મવ-ભીમ-વામ-કુચ-કૃષાકપિ-અનેકપાદ-અર્કિયુદન્ય-ગદુરૂપ-અને ગદવાન એ અગિયાર કુટુંબો, તથા તેમના રૂદ્ર નામથીજ કહેવાતા કરોડો પાર્શ્વદેવો; જન્મ આપેલા અને તેની જીજીધારા નામની સ્ત્રીએ જૂનો, અને વિનાયકોને જન્મ્યા. ૧૧૭-૧૮॥ દક્ષના જમાઈ અગિરા પ્રગ્નપતિની સ્ત્રીને, સ્વધા અને પિતૃઓ થયા; અને એમની જીજી સ્ત્રી સતીએ અર્થવેદને પોતાનો પુત્ર કર્યો હતો. ૧૧૮॥ કૃષાને અર્ચિનામની એક સ્ત્રીમાં ધુમ્રકેશ નામના પુત્રને; અને જીજી ધિષણમાં, વેદશિરા-દેવજ-વયુન-અને મનુ, એ ચાર પુત્રોને, ઉત્પન્ન કર્યા હતા. ૧૨૦॥ તાર્ક્યની વિનતા-કદ્રુ-પતંગી-અને વામિની એ ચાર સ્ત્રીઓ-માંની પતંગીએ પક્ષીઓને; અને વામિનીએ તીડોને જન્મ્યા. ૧૨૧॥ તથા સુપર્ણા એટલે વિનતાએ સાક્ષાત પદ્મેશ જમવાનના વંદન મરડને; અને સૂર્યના સારથી અરજુને; તેમજ કદુએ ધણુ એક નામને જન્મ્યા હતા.

૧૨૨૥ હે પરિક્ષિત, કૃતિકા આદિ સતતવિદ્ય નક્ષત્ર ચંદ્રની સ્ત્રીઓ હતી; ચંદ્રમા દક્ષના આપથી ક્ષય થયેલ-
વાળા થઈને પ્રજા રક્ષિત રહેલ છે, પણ તેણે પછીથી દક્ષને પ્રસન્ન કરવાથી પાછળથી, તેને નાશ થયેલી
કળાઓની પ્રાપ્તિ થયેલી છે. ૧૨૨૭ હવે જ્યેષ્ઠાથી આ જગત થયું છે, તે કોઈ માનવી ગાતાઓ; અને
કોઈને શુભ આપવાની કામ એવા નામવળા કરવાની સ્ત્રીઓનાં નામો સાંભળો. ૧૨૨૮ અદિતિ-દિતિ-
દ્યુમતિ-અરિષ્ટા-સુરસા-હસા-મુનિ-ઓષધવા-તામ્રા-સુરભી-સરમા-અને નિમિ-એ રીતે નેરછે. ૧૨૨૯ નિમિ
થઈ, જળના છોડા થયા; સરમાના પુત્રો આપદ એટલે કાંડીખાનારો જનાવરો થયા; અને સુરભીના પાદ-ગામ
જળદો અને ધીમ્ એ ખેડવાનાં જનાવરો થયાં. ૧૨૩૦ તામ્રાનાં, તામ્ર અને ગરબ વગેરે થયાં; મુનિની
અપસરઓ થઈ; અને ઓષધવાના પુત્રો, દરશુક વગેરે આપ થયાં. ૧૨૩૧ હસાની સર્વ પ્રકારની વનસ્પતિ

થઈઓ; સુરસાના રાક્ષસો થયા; અરિષ્ટાના ગંધર્વો થયા; અને કાંડાનાં ખેડવાનાં વિનાનાં ખીન પશુઓ થયાં.
૧૨૩૨ દ્યુમતિ પુત્ર એકસદ દાનવો થયા; તેમાંના મુખ્યનાં નામો સાંભળો: દ્યુમતિ-શંખર-અરિષ્ટ-દ્યુમતિ-
વિશ્વવસુ-૧૨૩૩-અયોમુખ, -શંકુશિરા-સ્વર્ભાનુ -કપિલ-આરણ્ય-પુલોમા-વૃષપર્વા-એકચક્ર, -અનુતાપન ૧૨૩૪
દ્યુમતિ-વિશ્વવસુ-વિપ્રચિત્તિ-અને દુર્ભય વિગેરે છે. સ્વર્ભાનુની દીકરી સુપ્રભાતે, નયુચિ પરણ્યો હતો; તથા
વૃષપર્વાની દીકરી શર્મિષ્ઠાને, જળવાન નદુપનો દીકરો થયાતિ રાગ પરણ્યો હતો. ૧૨૩૫ વિશ્વનરને ઉપદા-
નવી-દ્યુમતિ-પુલોમા અને કાલકા એ રીતની આર શુંદર દેખાવવાળી છોકરીઓ હતી. ૧૨૩૬ તેમાંની
ઉપદાનવીને દિરઘ્યાક્ષ; અને દ્યુમતિને ઋતુ પરણ્યો હતો. અને પુલોમા તથા કાલકાને, પ્રહાની આગ્રાથી;
જમવાન કશ્યપ રૂપિ પરણ્યા હતા. ૧૨૩૭ હે પરિક્ષિત એ પુલોમા અને કાલકાની ઉત્પત્તિ થયેલા મોટું

તિકાદીનિનક્ષત્રાણીદો:પત્ન્યસ્તુભારત૥ દક્ષશાપાત્સોડનપત્યસ્તાસુયક્ષમગ્રહાર્દિત:॥પુન:પ્રસાદ્યતંસોમ:કલ્યાલેભેક્ષયેર્દિતા:॥૨૩॥ શૃણુના
માનિલોકાનાંમાતૃણાંશંકરાણિચ ॥ અથકશ્યપપત્નીનાંયત્રસૂતમિદંજગત્ ॥૨૪॥ અદિતિર્દિતિર્દનુ:કાષ્ઠાઅરિષ્ટાસુરસાહસ્ર ॥ મુનિક્રોધવ
શાતામ્રાસુરભિ:સરમાતિમિ: ॥૨૫॥ તિમેર્યાદોગણાઆસન્વાપદા:સરમાસુતા:॥ સુરભેર્મહિષાગાવોયેચાન્યેદિશફાનૃપ॥૨૬॥ તામ્રાયા:રૂપે
નગૃધ્રાદામુનેરપ્સરસાંપ્રણા:॥ વંદશૂકાદય:સર્પારાજન્ક્રોધવશાત્મજા:॥૨૭॥ ઇલાયામૂરુહા:સર્વેયાતુધાનાશ્વસૌરરા:॥અરિષ્ટાયાશ્રગંધર્વા:
કાષ્ઠાયાદિશફેતરા: ॥૨૮॥ સુતાદનોરેકષષ્ટિસ્તેપાંપ્રાધાનિકાન્શૃણુ॥ દ્વિમૂર્ધાશંબરોડરિષ્ટોહયગ્રીવોવિભાવસુ: ॥૨૯॥ અયોમુલ:શંકુશિરા:
સ્વર્ભાનુ:કપિલોડરુણ:॥ પુલોમાવૃષપર્વાચણકચક્રોડનુતાપન:॥૩૦॥ ધૂમકેશોવિરૂપાક્ષોવિપ્રચિત્તિશ્વદુર્જય: ॥ સ્વર્ભાનો:સુપ્રભાંકન્યામુવા
હનમુચિ:કિલ્લા ॥ તુષ્ટર્ધ્વણસ્તુશર્મિષ્ઠાંયયાતિર્નાહુષોવલી ॥૩૧॥ વૈશ્વનારસુતાયાશ્વચતસ્રશ્વારુદર્શના: ॥ ઉપદાનવીહયશિરાપુલોમાકાલકા
તથા॥૩૨॥ ઉપદાનવીંહિરણ્યાક્ષ:ઋતુર્હયશિરાંનૃપા ॥ પુલોમાંકાલકાંચદ્વૈવૈશ્વનારસુતેતુક:॥ ઉપયમેડથમગવાન્કશ્યપોબ્રહ્મચોદિત: ॥૩૩॥
પૌલોમા:કાલકેયાશ્વદાનવાયુદ્ધશાલિન:॥તયો:ષષ્ટિસહસ્રાણિયજ્ઞઘ્નાંસ્તેપિતુ:પિતા॥ જધાનસ્વર્ગતોરાજન્નેકદંદ્રપ્રિયંકર:॥૩૪॥ વિપ્રચિત્તિ:
સિંહિકાયાંશતંચૈકમજીજનત્ ॥ રાહુજ્યેષ્ઠંકેતુશતંગ્રહત્વંયઉપાગત:॥૩૫॥ અથાત:શ્રૂયતાંવંશોયોડદિતેરનુપૂર્વશ:॥ યત્રનારાયણોદેવ:સ્વાં
શેનાવતરદ્વિભુ:॥૩૬॥ વિવસ્વાનર્થમાપૂષાત્વષ્ઠાડથસવિતાભગ: ॥ ધાતાવિધાતાવરુણોમિત્ર:શક્રઋક્રમ:॥૩૭॥ વિવસ્વત:શ્રાદ્ધદેવંસંજ્ઞાસૂ
યત્વૈમનું॥મિથુનંચમહાભાગાયમંદેવંયર્મીતથા॥ સાવૈભૂત્વાડથવડવાનાસત્યોસુષુવેમુવિ॥૩૮॥ છાયાશનૈશ્વરંલેભેસાવર્ણિંચમનુંતત:॥કન્યાંચ
તપતીંયવૈવરેસંવરણપતિં ॥૩૯॥ અર્યમ્ણોમાતૃકાપત્નીતયોશ્રર્ષણય:સુતા:॥ યત્રવૈમાનુષીજાતિર્બ્રહ્મણાચોપકલ્પિતા: ॥૪૦॥ પૂષાડનપત્ય:
પિષ્ટાદોમગ્નદંતોડમવત્પુરા॥ યોડસૌંદશાયકુપિતંજહાસવિવૃતદ્વિજ: ॥૪૧॥ ત્વષ્ટુર્દેત્યાનુજાભાર્યારચનાનામકન્યકા ॥ સંનિવેશસ્તયોર્જંજો
વિશ્વરૂપશ્વધીર્યવાન્ ॥૪૨॥ તંત્રિરેસુરગણાદૌહિત્વંદ્વિષતામપિ॥ વિમતેનપરિત્યક્તાગુરુણાંગિરસેનયત્ ॥૪૩॥ ઇ.મા.મ.પ.ષષ્ઠોડભ્યાય: ॥૬॥

૧૨૬ કરનારા અને યજ્ઞોનો નાશકરનારા સાદૃશ્યર દાનવોનો; તમારા વડવા અર્જુને એક વેળાએજ; જ્યારે તે
સ્વર્ભાનાં મયા હતા ત્યારે, ઉદ્ભવ પ્રિય કરવાસાઈ નાશ કર્યો હતો. ૧૨૩૪ વિપ્રચિત્તિએ સિદ્ધિકાને વિશે,
એકરીને એક પુત્રો ઉપમ કર્યા; તેમાંનો સડથી મોટો રાહુ મદપણને પામેલો છે; અને જાડાના સે કુનુ-
ઓ કહેવાય છે. ૧૨૩૫ હવે અનુક્રમથી અદિતિનો વંશ કહેવા માંડુ પડે; કે જે વંશમાં સમર્થ દેવ નારા-
યણ જમવાન પોતાના આશરે આવતરેલા હતા. ૧૨૩૬ વિશ્વનાર-અર્ધમા-પુષા-ત્વષ્ઠા-સવિતા-ભગ-
ધાતા-વિધાતા-વરુણ-મિત્ર-શક્ર(ઉદ)અને ઈશ્વર (વાગ્દેવ તેજ ઉપદે) એ રીતે જાર પુત્રો થયા હતા. ૧૨૩૭
વિવસ્વાને સંજ્ઞા નામની તેની સ્ત્રીમાં શ્રાદ્ધદેવ મનુ; અને યમ તથા યમી (એટલે જમવાની)નું જોડેલું આ-
વું હતું. અને તે સંજ્ઞાએ પૃથ્વી ઉપર થોડીના રૂપથી એ અર્ધિત કુમારને જન્મ આપ્યો હતો. ૧૨૩૮
તથા તેને બીજી સ્ત્રી છાયામાં શનિશ્વર-સાવર્ણીનામનો મનુ-અને તપતી (તાપીનદી) નામની કન્યા થઈ

હતી; એ કન્યા સંવરણ નામના રાગને વરી હતી. ૧૨૩૯ પુષાને સંતાન નથી થયું; અને પૂર્વે દક્ષ ઉપર સદા-
શિવે ક્રોધ કર્યો ત્યારે એના દાંત; એ પ્રથમ દાંત દેખાડીને દર્શ્યો હતો. મારે પાડી નાંખવાથી તે કોટ શાપીને;
રહેલો. ૧૨૪૦ અર્ધમાની સ્ત્રી ગાત્રકાને ચર્મણી નામના પુત્રો થયા; તેમને આત્મ વિચાર ચંચળી જ્ઞાન કો-
વાથી પ્રદાએ મનુજ્ય જ્ઞાતિના ગણેલા છે. ૧૨૪૧ દેવોની નાની એક રચના નામની ત્વષ્ઠાની સ્ત્રીએ, અ-
ગ્નિનેશને તથા પરાક્રમી વિશ્વરૂપને જન્મ આપ્યો હતો. ૧૨૪૨ એ વિશ્વરૂપ દેવતાઓનો દેવ કરનારા દેવોનો
ગાજેજ હતો; તોપણ જ્યારે અપમાન પામવાથી બ્રહ્મરૂપિએ દેવતાઓનો ત્યાગ કર્યો હતો; ત્યારે દેવતા-
ઓએ તે વિશ્વરૂપને પોતાનો શુર કરાવ્યો હતો. ૧૨૪૩ દિતિ શ્રી ૦ વા ૦ છઠા રકબનો છઠો અધ્યાય સંપૂર્ણ ૧૬

અધ્યાય ૭ મા. પરિક્ષિત-હે શુકદેવજી, પોતાના શિષ્ય દેવતાઓએ અદરશિનો કર્યો અપરાધ ક-
રવાથી તથા ક્યા હેતુને મારે તેમણે દેવતાઓને તજ્યા હતા; તે કહે. ૧૧ મા. ઋશુક-હે પરિક્ષિત કે

દિવસે દેવતાઓના રાજ્ય હૃદય; મરતમણો-વસુઓ-રૂદ્રો-આદિત્યો-રૂઘુઓ-વિશ્વદેવતાઓ-સાધ્ય દેવો-અને અ-
ગ્નિ કુમારો વિગેરેથી વિરાધને; સિદ્ધ-આરણ્ય-ગંધર્વો-વેદપાઠી મુનિઓ-વિદ્યાધરો-આપ્સરઓ-કિન્નરો-પ-
ક્ષીઓ-અને નામ યોગ વિગેરેથી સેવા અને રતુન કરાતા; તથા શુંદર ગાયન સાંભળતા; પોતાના શુંદર સિ-
દ્ધાસન ઉપર બેઠા હતા. અંદ મેડળ જેવું શુંદર પોષુ' છત્ર ધરેલું હતું, અને પીળાં આમર તથા પંખા વિ-
ગેરે ચતુષ્પર્ણનાં ચિન્હો સહિત અર્ધા આસન ઉપર બેઠેલાં હૃદયપ્રીતી સાથે વિરાજમાન થઈને; આર્ચન શો-
ભતા હતા; ત્યાં પોતાના અને દેવતાઓના મોટા આચાર્ય, બૃહસ્પતિ આવી મદનાં; હૃદિને સાગા જવાનો
અને આસન આપવા વિગેરેનો, તેમનો સત્કાર ત્રણ ભુવનના ઐશ્વર્યના મદ્યકી સત્પુરુષોના માર્ગની મર્યાદા
જેવું ઉલ્લેખ કરીને; હૃદ કરચો નહીં. ॥૨-૩-૪-૫-૬-૭॥ અને દેવ તથા દેવોએ નમસ્કાર કરેલા મોટા

મુનિ બૃહસ્પતિને સભામાં આવેલા નું જોયા છતાં; હૃદ પોતાના આસન ઉપરથી જરાપણ ચલાવમાન થયા
નહીં. ॥૮॥ ત્યારે વિદ્વાન બૃહસ્પતિ, એ લક્ષ્મીના મદનો વિકાર છે, એમ જાણી કાંઈ પણ જોડ્યા વિના એક-
દમ સભામાંથી નીકળીને પોતાને ઘેર ગયા. ॥૯॥ પછી પોતાયકી ગુરુનો અપરાધ થયેલાનું, જાણીને હૃદ
સભાની વચ્ચે પોતેજ પોતાની નિંદા કરવા લાગ્યો કે. ॥૧૦॥ અરે મેં, ઐશ્વર્યના મદથી માફલ થઈને તેથી
બગડેલી બુદ્ધિથી સભા વચ્ચે ગુરુનો અસત્કાર કર્યો; એ ખચીત જુલું થયું. ॥૧૧॥ હું દેવતાઓનો અને
ત્રણે લોકોનો અધિપતિ છતાં પણ જોણે મારામાં અસુરનો સ્વભાવ આપ્યો છે; એવી લક્ષ્મીને ક્યો પડિત
પુરુષ રાખે. ॥૧૨॥ ચતુષ્પર્ણનાં ચિન્હાસન ઉપર બેઠેલા રાજાએ કાંઈની સામે હૃદિને હોમ થતું નહીં; એમ
કહેનારાઓ; પરમ ધર્મને જાણતાજ નથી. ॥૧૩॥ તે અધિકાર મય નરકમાં પડનારા, અને ખરાય માર્ગ દેખા-

રાજા ॥ કસ્યહેતો: પરિત્યક્તા આચાર્યેનાત્મન: સુરા: ॥ ૧ ॥ ૧૧ ॥ શ્રીશુક ॥ હૃદસ્ત્રિભુવનૈશ્વર્યમદોહ્લંઘિતસ
ત્પથ: ॥ મરુદ્ધિર્વસુમીરુદૈરાદિત્યૈર્ઋભુમિર્નૃપ ॥ ૨ ॥ ૧૨ ॥ વિશ્વેદર્વેશ્વસાધ્યૈશ્વનાસત્યાભ્યાંપરિશ્રિત: ॥ સિદ્ધચારણગંધર્વૈર્મુનિભિર્બ્રહ્મવાદિભિ: ॥ ૩ ॥
વિદ્યાધરા: ॥ ૪ ॥ ભિશ્વકિન્નરૈ: પતંગોરગૈ: ॥ નિષેવ્યમાણોમઘવાન્સ્તૂયમાનશ્ચમારત ॥ ૫ ॥ ૫ ॥ ઉપગીયમાનોલલિતમાસ્થાનાધ્યાસનાશ્રિત: ॥ પાંડુરેણા
તપત્રેણચંદ્રમંડલચારુણા ॥ ૬ ॥ ૬ ॥ યુક્તશ્વાન્યૈ: પારમેષ્ઠ્યૈશ્ચામરવ્યજનાદિભિ: ॥ વિરાજમાન: પૌલોમ્યાસહાર્ધાસનયાશ્રુશં ॥ ૭ ॥ ૭ ॥ સયદાપરમાચાર્ય
દેવાનામાત્મનશ્ચહ ॥ નાજ્યનંદતરંગામંપ્રત્યુત્થાનાસનાદિભિ: ॥ ૮ ॥ ૮ ॥ વાચસ્પતિમુનિવરંસૂરાસુરનમસ્કૃતં ॥ નોચ્ચચાલાસનાદિદ્ર: પશ્યન્નાપિસમા
ગતં ॥ ૯ ॥ ૯ ॥ તતોનિર્ગત્યસહસાકવિરાંગિરસ: પ્રભુ: ॥ આયયૌસ્વગૃહંતૂર્ણીન્નિદ્રાદવિક્રિયાં ॥ ૧૦ ॥ ૧૦ ॥ તર્હ્યવપ્રતિબુદ્ધોદોગુરુહેલનમાત્મન: ॥ ગ
ર્હ્યામાસસદસિસ્વયમાત્માનમાત્મના ॥ ૧૧ ॥ ૧૧ ॥ અહોબતમમાસાધુકૃતંવૈદ્ બુદ્ધિના ॥ યન્મયૈશ્વર્યમત્તેનગુરુ: સદસિકાત્કૃત: ॥ ૧૨ ॥ ૧૨ ॥ કોઘ્ય
ત્પંહિતોલક્ષ્મીંત્રિવિષ્ટપપતેરપિ ॥ યયાઽહમાસુરંભાવંનીતોદ્યવિબુધેશ્વર: ॥ ૧૩ ॥ ૧૩ ॥ યેપારમેષ્ઠ્યાધિષ્ઠમધિતિષ્ઠન્નકંચન ॥ પ્રત્યુત્તિષ્ઠેદિતિબૃધુર્ધર્મતે
નપરંવિદુ: ॥ ૧૪ ॥ ૧૪ ॥ તેષાંકુપથદેષ્ટુણાંપતતાંતમસિહ્વધ: ॥ યેશ્રદ્ધુર્દ્ધ્વજ્ઞૈર્વૈમજંત્યશ્મણ્ણવાદ્વ ॥ ૧૫ ॥ ૧૫ ॥ અથાહમમરાચાર્યમગાધધિષ્ઠાંદિજં
॥ પ્રસાદયિષ્યેનિશઠ: શીર્ણાંતચ્ચરણંસ્પૃશન્ ॥ ૧૬ ॥ ૧૬ ॥ એવંચિંતયતસ્તસ્પમયો: ॥ ૧૭ ॥ ૧૭ ॥ ગવાન્ગૃહાત્ ॥ બૃહસ્પતિર્ગતોઽદૃષ્ટાંગતિમધ્યાત્મમાયયા ॥
૧૮ ॥ ૧૮ ॥ ગુરોર્નાધિગત: સંજ્ઞાંપરીક્ષન્ભગવાન્સ્વરાટ્ ॥ ધ્યાયન્ધ્યાસુરૈર્યુક્ત: શર્મનાલભતાત્મન: ॥ ૧૯ ॥ ૧૯ ॥ તચ્છુલૈવાસુરા: સર્વેઆશ્રિત્યૌશનસંમતં ॥
દેવાન્પ્રત્યુદ્યમંચક્રુર્દુર્મદાઆતતાયિન: ॥ ૨૦ ॥ ૨૦ ॥ તૈર્વિસૃષ્ટેષુભિસ્તીક્ષ્ણૈર્નિર્મિત્રાંગો બ્રાહ્મવ: ॥ બ્રહ્માણંશરણંજગ્મુ: સર્હેદાનતકંધરા: ॥ ૨૧ ॥ ૨૧ ॥ તાં
સ્તથાઽજ્યર્દિતાન્વીક્ષ્યભગવાનાત્મભૂરજ: ॥ નૃપયાપરયાદેવઽવાચપરિસાંત્વયન્ ॥ ૨૨ ॥ ૨૨ ॥ બ્રહ્મા ॥ અહોબતમુરશ્રેષ્ઠાહ્યભદ્રંવ: કૃતંમહત્ ॥ બ્રહ્મિષ્ઠં
બ્રાહ્મણંદાંતમૈશ્વર્યાન્નાજ્યનંદત ॥ ૨૩ ॥ ૨૩ ॥ તસ્યાયમનયસ્યાસીત્પરેભ્યોવ: પરાભવ: ॥ પ્રક્ષીણેભ્યસ્વૈરિભ્ય: સમૃદ્ધાનાંચયત્સુરા: ॥ ૨૪ ॥ ૨૪ ॥ મઘવન્દિ
ષ્ઠત: પશ્યપ્રક્ષીણાન્ગુર્વતિક્રમાત્ ॥ સંપ્રત્યુપચિતાન્ભૂય: કાવ્યમારાધ્યમક્તિ: ॥ આદદીરન્નિલયનંમમાપિભૃગુદેવતા: ॥ ૨૫ ॥ ૨૫ ॥ ત્રિવિષ્ટપંકિંગળ

કનારાઓના, પચનો ઉપર શ્રદ્ધા રાખનારા લોકો; પરધરના નાવમાં બેઠેલાઓની પેટ, બૂડી જાય છે. ॥૧૪॥
એટલા માટે; હવે હું શરતા છોડીને, તેમના પગમાં પડી, મસ્તક પતે નમસ્કાર કરી; એ મોટી બુદ્ધિ વાળા
ગુરુને પ્રસન્ન કરીશ. ॥૧૫॥ એ રીતે હૃદે વિચાર કરતાંમાંનો, બગવાન બૃહસ્પતિ પોતાની ગાયના પ્રભા-
વથી; તેમના ધરમાંથી પણ અદર્શ થઈ ગયા. ॥૧૬॥ પછી દેવતાઓ સહિત થઈને હૃદે તેમનો તપાસ
કરતાં છતાં; જ્યારે ગુરુનો પતો નજ લાગ્યો; ત્યારે તેઓને મનમાં જરાપણ કળ વળી નહીં; અને તેઓ બુ-
દ્ધિવડે ગુરુનું ધ્યાન કરવા લાગ્યા. ॥૧૭॥ એ સાંભળી શુકાચાર્યના મતથી સર્વે અસુરો મદોનન થઈ હ-
ધિઆરો ઉપાડીને, દેવતાઓના ઉપર ચડાઈ કરીને આવ્યા. ॥૧૮॥ ત્યારે દેવોએ નાંખેલાં તીક્ષ્ણ બાણેથી,
માંમાં-સાથળ-અને હાથ કપાઈ ગયેલા, હૃદ સહિત દેવતાઓ; બ્રહ્માને શરણે ગયા; અને સર્વેએ તેમને નમ-
સ્કાર કર્યા. ॥૧૯॥ એટલે આત્માથી થયેલા અજ્ઞાને, તેમને માર આપેલા જોઈને, મોટી દયાથી

તેમની આસના વાજના કરીને; કહ્યું કે. ॥૨૦॥ બ્રહ્મા-હે મોટા દેવતાઓ; તમેજો બ્રહ્મવેતા અને જીતે-
દિવ બ્રહ્મજુનો, ઐશ્વર્યના મદથી અસત્કાર કર્યો; એ કહ્યું ખરાય કામ થયું છે. ॥૨૧॥ હે સમૃદ્ધિવાળા
દેવો, તમારા થકી વધુ ક્ષીણ થઈ ગયેલા, તમારા વૈરીઓથી; તમારો આ પરાભવ થયો છે; એ તમારી
અનીતિનુંજ ફળ છે. ॥૨૨॥ હે હૃદ, જુઓ કે ગુરુનું અતિક્રમણ કરવાથી, ક્ષીણ થઈ ગયેલા તમારા જનુઓ
હમણાં શુકાચાર્યની બક્તિ પૂરક સેવા કરવાથી, પાછા ફરીથી વૃદ્ધિ પામ્યા છે; અને શુકાચાર્યને દેવન રૂપ
માનનારાઓ; હમણાં તો મારું સ્થાન પણ લેઈ લે, એમ છે. ॥૨૩॥ શુકાચાર્યે ઉપદેશ આપેલા અને
જોઓના શ્રમ વિચાર ફૂટી જતા નથી; એવા એ દેવો, સ્વર્ગને તો કશા હિસાબમાંજ ગણતા નથી; કેમકે
બ્રહ્મજો-માયો-અને ભગવાન; એમનો જન્મના ઉપર, ઉપર હાથ હોવા; તેવા રાજ્ય આદિનું જુલું થતુંજ ન-
થી. ॥૨૪॥ તો હવે તપસ્વી અને આત્મજ્ઞાની બ્રહ્મજુ, તપશ્ચાના દીકરા વિશ્વરૂપને, તમે કનાવગાજ અનુસ-

શ્રી: તે તમે એના સત્કાર કરશે, અને એના કામને સદન કરશે તે: ને નગર સ્વયં કામ કરી દેશે. ॥૨૫॥-શ્રીશુક-હે રાજા, જ્યાંએ એ રીતે કહેલા દેવતાઓ, ત્યાં સદિન યજ્ઞને વિષય રૂપિની પાસે બેસે; તેને બેસીને, પછી આ પ્રમાણે બોલ્યા ॥૨૬॥-દેવતાઓ-નારા મુખવાળા આશ્રમમાં, અમે અનિધિ રૂપે આવેલા હોઈએ; હે શાપ, સમયને અનુસરીને, નારા વડિલો એવા અમેનું, કાર્યનું સંપાદન કર્યું. ॥૨૭॥ હે જ્ઞાનજ્ય, જોડવાના શાપ થયેલા સનુષેનો પશુ, પરમધર્મ વડિલોની મેલા કરી, એવું છે; તેપછી જ્ઞાનચારી-એનો તેા એ ધર્મ હોય, તેમાં પુણ્યનું છે. ॥૨૮॥ આચાર્ય એટલે શુક, એ પરબ્રહ્મ બગવાનનું સ્વરૂપ છે; પિતા, એ પ્રભુપતિ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ છે; બાહ્ય, એ ગરવેતા સ્વામી હોયનું સ્વરૂપ છે; અને મા, એ સાક્ષાત પુત્રીનું સ્વરૂપ છે. ॥૨૯॥ એકેને, એ હયાનું સ્વરૂપ છે; અનિધિ, એ ધર્મનું સ્વરૂપ છે; અવ્યાયન; એ અ-મિત્રું સ્વરૂપ છે; અને સર્વ પ્રાણી ગાયમાં આગ સ્વરૂપથી બગવાન રહેલા છે. ॥૩૦॥ એટલા માટે હે બાહ્ય,

દુષ્ટી થયેલા અમે, નારા વડિલોના; દુઃસ્મરોથી પરાભવ થવા રૂપ દુષ્ટોના; તું નારા તપસી, નારા કરવા; અને તેમ કરવા વડે; એ નારા વડિલોની (કાકાઓની) એટલી આગ માન્ય. ॥૩૧॥ અમે તારી પાસે એટલું મા-ગીએછીએ કે, તું જ્ઞાનને આપણે, અમારો પુરોહિત થા; કે જેથી તારા તેજસી, અમે દુઃસ્મરોને ઉનાવવાનું છતી લેઈએ. ॥૩૨॥ હે જ્ઞાનજ્ય, વેદાધ્યયન અને શીજી એવીજ મહત્ત્વની આગતોમાં, કમર થકી મોટાઈ મ-થાતી નથી; માટે કાર્ય પ્રસન્ને, નાની કમરનાને મોટાઓએ પગે લાગતું, એ નિંદા કરવાને થોડું થતું નથી. ॥૩૩॥-શ્રીશુક-સાર, એ રીતે દેવતાઓએ પુરોહિત થવાની માગણી કરેલા, મહા તપસી વિશ્વરૂપે; પ્રસન્ન-તાથી તેમને શુંદર વાણી કહી કે, ॥૩૪॥-વિશ્વરૂપ-તમે, લોકના હથેર અને સ્વામીઓએ; ધર્મનાસીમાવાળા-ઓએ જેની નિંદા કરેલી છે, નથા જેનાથી જ્ઞાનને અપી જાય છે, એનું પુરોહિત પાણું, કચૂર કરવાની મારી પાસે માગણી કરી છે; તે કામ, એનું હોવા છતાં પશુ; હું તમારો સિમ્ધ (પુત્ર) હોવાથી; તમારી એ

યંત્યમેધમંત્રાશ્રુગૂણામનુશિક્ષિતાર્યા: ॥ નવિપ્રગોવિંદગવીશ્વરાણાંભવંત્યભદ્રાણિનરેશ્વરાણાં ॥૨૪॥ તદ્વિશ્વરૂપંભજતાશુવિપ્રંતપસ્વિનંત્વાષ્ટ્ર-મથાત્મવંતં ॥ સમાજિતોઽર્થાન્સવિધાસ્યતેવોપદિક્ષમિપ્યધ્વમુતાસ્યકર્મ ॥૨૫॥ શ્રીશુક૦તણ્વમુદિત્વાહુન્ન્રહ્મણાવિગતજ્વરા: ॥ ઋષિંતાષ્ટ્રમુ-પવ્રજ્યપરિષ્વન્યેદમબુવન્ ॥૨૬॥ દેવા૦વર્ધંતેઽતિથય: પ્રાપ્તાઆશ્રમંભદ્રમસ્તુતે ॥ કામ: સંપાદ્યતાંતાતપિતૃણાં ॥૨૭॥ પુત્રાણાં-હિપરોધર્મ: પિતૃશુશ્રૂષણંસતાં ॥ અપિપુત્રવતાંબ્રહ્મન્કિમુતબ્રહ્મચારિણાં ॥૨૮॥ આચાર્યોબ્રહ્મણોમૂર્તિ: પિતામૂર્તિ: પ્રજાપતે: ॥ આતામરુત્યતેમૂર્તિ-ર્માતાસાક્ષાત્ક્ષિતેસ્તનુ: ॥૨૯॥ દયાયામગિનીમૂર્તિર્ધર્મસ્યાત્માતિથિ: સ્વયં ॥ અગ્રેરજ્યાગતોમૂર્તિ: સર્વભૂતાનિચાત્મન: ॥૩૦॥ તસ્માત્પિતૃણા-માર્તાનામાર્તિપરપરાભવાં ॥ તપસાપનયંસ્તાતસંદેશંકર્તુમર્હસિ ॥૩૧॥ ટુળીમહેલોપાધ્યાયંબ્રહ્મિષ્ઠંબ્રાહ્મણંગુહં ॥ યથાઽજસાવિજેપ્યામ: સપત્નાં-સ્તવતેજસા ॥૩૨॥ નગર્હયંતિહ્યર્થેષુપવિષ્ઠાંઘ્ર્યભિવાદનં ॥ હંદોમ્બ્યોઽન્યત્રનબ્રહ્મન્વયોજ્યૈષ્ઠ્યસ્યકારણં ॥૩૩॥ ઋષિ૦અભ્યર્ચિત: સુરગણૈ: પૌરોહિત્યેમહાતપા: સવિશ્વરૂપસ્તાનાહપ્રસન્ન: શ્લક્ષ્યાગિરા ॥૩૪॥ વિશ્વરૂપ૦વિગર્હિતંધર્મશીલૈર્બ્રહ્મવર્ચુપવ્યયં ॥ કથંનુમદ્વિધોનાથાલો-કેશૌરભિયાચિતં ॥ પ્રત્યારૂપ્યાસ્યતિતચ્છિષ્ય: સણ્વસ્વાર્થુચ્યતે ॥૩૫॥ અર્કિંચનાનાંહિધનંશિલૈર્હંતંતેનેહનિર્વર્તિતસાધુસત્ક્રિય: ॥ કથંવિ-ગર્હીનુકરોમ્યધીશ્વરા: પૌરોધસંહૃષ્યતિયેનદુર્મતિ: ॥૩૬॥ તથાપિનપ્રતિબ્રૂયાંગુરુભિ: પ્રાર્થિતંકિયત્ ॥ ભવતાંપ્રાર્થિતંસર્વપ્રાણૈરર્થેશ્વસાધયે ॥ ॥૩૭॥ શ્રીશુક૦તેમ્યેવંપ્રતિશ્રુત્યવિશ્વરૂપોમહાતપા: ॥ પૌરોહિત્યંવૃતશ્વક્રેપરમેણસમાધિના ॥૩૮॥ સુરદ્વિપાંશ્રિયંગુપ્તામૌશનસ્યાપિવિદ્ય-યા ॥ આચ્છદ્યાદન્મહેંદાયવૈષ્ણવ્યાવિદ્યાયાવિભુ: ॥૩૯॥ યયાગુપ્ત: સહસ્રાક્ષોજિગ્યેઽસુરચમૂર્વિભુ: ॥ તાંપ્રાહસમહેંદાયવિશ્વરૂપુદારધી: ૪૦-૬૦-મા૦મ૦૫૦સપ્તમોઽધ્યાય: ॥ ૭૧ ॥ રાજા૦યયાગુપ્ત: સહસ્રાક્ષ: સવાહાન્રિપુસૌનિકાન્ ॥ ક્રીડન્નિવવિનિર્જિત્યત્રિલોક્યાબુભુજેશ્રિયં ॥ ૧ ॥ ભગવંસ્તન્મમારૂપ્યાહિવર્મનારાયણાત્મકં ॥ યથાતતાયિન: શત્રૂન્યેનગુપ્તોઽજયન્મધે ॥ ૨ ॥ શ્રીશુક૦વૃત: પુરોહિતસ્વાષ્ટ્રોમહેંદાયાનુષ્ટુતે ॥

માગણીની કી રીતે ના કહી શકું? (અર્થાત તમે મારા કાકા એટલે મુરખીઓ હોવાથી, હું તમારા વચનનું માન રાખીને, તે કચૂર કરું) અને તેમ કરતું એવું પોતાના કદમાણી વાત કહેવાય છે. ॥૨૫॥ શીજ અને ઉછળી આકૃષ્ટિ એવું; અર્કિયન પુરોહિત ધન કહેવાય છે. અને આ લોકમાં સાધુ પુરોહિતે શીજ અને ઉછળી, મહેલા વડે; પોતાને કરવાની સત્ ક્રિયાઓ આદિ કરવાની સાથે; પોતાનો નિર્વાહપણ ચલાવવાનું છે. તેમજ અધિષ્ઠા (દેવો); દુષ્ટ બુદ્ધિવાળાઓ જેનાથી હર્ષ પામે છે, એનું અને નિંદા થવાને થોડું, એનું પુરો-હિતપણું, હું જાને માટે કું? ॥૨૬॥ તેપણ તમે વડિલોએ તે મારી પાસે માગવાથી; હું તેની ના નહીં કે હોતાં, તમારું માગેલું સર્વ; મારા પ્રાણી; તથા સ્વધર્માચરણ રૂપી ધનથી, સંપાદન કરી આપીશ. ॥૨૭॥-શ્રી-શુક-આ રીતે તેમને કલા પછી, એ મહાતપસી વિશ્વરૂપ, મોટી અને એકાદ બુદ્ધિથી, તેમના પુરોહિત પાણું કામ કરવા લાગ્યો ॥૨૮॥ અને તે સમયે વિશ્વાવી વિદ્યા (એટલે નારાયણ કવચ) વડે; દૈત્યની લક્ષ્મી,

કે જે શુકાચાર્યની વિદ્યાવડે રક્ષણ કરાવેલી હતી. તે જોડી લેઈને, હૃદયે આપી. ॥૨૯॥ અને તે "નારાયણ ક-વચ" ની વિદ્યા, એ ઉદાર બુદ્ધિવાળા વિશ્વરૂપે, હૃદયે શિખવવાથી; તે વડે રક્ષણ થયેલા સર્ગ્ય હોઈ; અસુરોની સેનાને છતી. ॥૩૦॥ દંતિથી ગાયવત છાં રક્ષણ સાતમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩૧॥

અધ્યાય ૮મો.-પરીક્ષિત-હે બગવાન શુક, સર્વસ્વનું દરણ કરનારા, અને હથિઆરો કપાડીને મા-રવાને સામા આવેલા શત્રુઓ વાળા; સૈન્યના મુખીઓને, વાહનો સદિન રમત કરવાની પે? બુદ્ધિમાં; જેના થકી રક્ષણ થવા વડે કરાવીને હૃદયે છત મેળવી; તથા ત્રિલોકની લક્ષ્મીને, બોગથી; તે નારાયણ સ્વરૂપી જ અતર, (નારાયણ કવચ) આપગને કરે. ॥૨-૨૧॥-શ્રીશુક-હૃદયે પ્રશ્ન કરવાથી, પુરોહિત પાણું કરનારા વિશ્વરૂપે; તેને, "નારાયણ" નામથી બોલાવું કવચ કહેલું છે; માટે તે તમે એક મનથી સાંભળો. ॥૩૨॥-વિશ્વરૂપ-કોઈ પ્રકારનું બધ આવેલું હોય, સારે; હાથપગ ધોઈને, આચમન લેઈ, પવિત્રિઓ પેહેરી ઉત્તર દિશામાં મોઢું રા-

ખીને મેઝવું; અને પછી વાણીને નિમગ્નમાં શાખી, હાથના અને શરીરના અંગોના, ન્યાસ કરી શુદ્ધ થઈને; આ નારાયણમ કવચને, પેઢેરી ભેળું. ॥૨૪॥ ૩૦ નમો નારાયણાય. એ પ્રકારના અક્ષરોનાં, ઓંકારથી આદિ લે-
ઈને; અનુક્રમથી; અથવા વ કારથી આદિ ભેળને, અથવા અનુક્રમથી; મેઝવગ, મેઝવોઈય. મેઝવાયગ, પેટ,
હૃદય, રક્ષણ, મુખ, અને માથામાં; ન્યાસ કરવે. ॥૨૫॥ પછી ૩૦ નમો ભગવતે વાચુદેવાય. એનાર
અક્ષરો વાળા મંત્રનો, ઓંકારથી અનુક્રમે; મેઝ હાથની આંગળીઓના છેડાઓમાં, અને મેઝ હાથના અંગુલીની
ઉપરના છેડાઓમાં, તથા તળેના છેડાઓમાં, ન્યાસ કરવે. ॥૨૬॥ પછી ૩૦ વિષ્ણુવે નમઃ એ મંત્રના; ઓં-
કારનો હૃદયમાં, વિકારને માથામાં, 'પ'કારનો ભગવોના મધ્યમાં, 'લુ'કારનો ચોટલીમાં, 'વે'કારનો આંખો-
માં, અને 'ન'કારનો સર્વ સંધિઓમાં; ન્યાસ કરવે; પછી 'મ'કારને આશ્રય રૂઠ એમ કહીને, તથા વિસર્જને
સર્વ દિશાઓમાં બેઠીને; બુદ્ધિમાન પ્રરૂપે, મંત્ર મૂર્તિ થવું. ॥૨૭-૮॥ તે પછી ધ્યાન કરવાને યોગ્ય-છ શક્તિ-

ઓ વાળા-અને વિદ્યા, નેજ તથા તપના સ્વરૂપ વાળા પરમાત્માનું ધ્યાન કરીને, ત્રીજે પ્રમાણેના "નારાયણ
કવચના" મંત્રો બોલવા. ॥૨૮॥ "ઓં કાર સ્વરૂપ હરિ ભગવાન, જે ગરુડની પીઠ ઉપર સ્થિત કમળ મુકેલા
અને શંખ, ચક્ર, હાલ, તરવાર, ગદા, બાણ, ધનુષ્ય અને પાશ, એ આઠ વાનાં આઠ હાથમાં ધારણ કરેલા છે
તે આઠે સિદ્ધિઓવાળા-ભગવાન. માર્ગે સર્વ પ્રકારે રક્ષણ કરજો. ॥૨૯॥ જળની અંદર વસવાટના પાશથી,
અને જળના પ્રાણીઓ થકી, મત્સ્યાવગર ભગવાન; માર્ગે રક્ષણ કરજો. સ્થળને વિશે, અને અંતરિક્ષમાં, મા-
યાથી બહુક બનેલા વિપ્લવ અને ત્રિવિક્રમ વાગનજી ભગવાન; માર્ગે રક્ષણ કરજો. ॥૩૦॥ વનમાં, અને
સંભ્રામનાં મુખ વિષે સંકટના સ્થળોમાં; મોટા દૈત્યોના શત્રુ યજ્ઞિંદ્ર ભગવાન, કે જેમની મોટી ગર્જના થ-
કી દિશાઓ ગાજી ઉઠીને, એમાં પડી ગયા હતા; તે માર્ગે રક્ષણ કરજો. ॥૩૧॥ પોતાની દાઢ વને પૃથ્વીને,
ઉપર લેહ આવનારા, યગસ્વરૂપ વરાહ ભગવાન; માર્ગે રક્ષણ કરજો; પવનોનાં શિખરો આદિ-

નારાયણાસ્ત્યંધર્માહતદિદ્દેકમનાઃશૃણુ ॥૩॥ વિશ્વરૂપ•ધૌતાંઘ્રિપાણિરાચમ્યસપવિત્રતદદ્ધમુખઃ॥ કૃતસ્વાંગકરન્યાસોમંત્રાધ્યાવાગ્યતઃશુ-
ચિઃ॥નારાયણમયંવર્તેદ્દત્તદ્ધઆગતે ॥૪॥ પાદયોર્જાનુનોરૂર્વૌરુદરેહૃદયથોરસિ॥મુલ્લોચૈરસ્યાનુર્વ્યાદોંકારાદીનિવિન્યસેત્ ॥ ઓંનમોના-
રાયણાયેતિવિપર્યયમથાપિવા ॥૫॥ કરન્યાસંતતઃકુર્યાદ્વાદશાક્ષરવિદ્યયા ॥ પ્રણવાદિયકારાંતમંગુલ્યંગુષ્ઠપર્વસુ ॥૬॥ ન્યસેદ્દૃઢયમોંકારંવિકા-
રમનુમૂર્ધનિ ॥ ષકારંતુશ્રુવોર્મધ્યેનકારંશિલ્પયાદિશેત્ ॥ વેકારંનેત્રયોયુંજ્યાન્નત્તરંસંધિષુ ॥૭॥ મકારમસ્રમુદિશ્યમંત્રમૂર્તિર્ભવેદ્બુધઃ ॥ સ-
વિસર્ગફલંતત્સર્વદિક્ષુવિનિર્દિશેત્ ॥ ઓં-વિદ્દેત્તમહતિ ॥૮॥ આત્માનંપરમંધ્યાયેદ્યેયંષટ્શક્તિભિર્યુતં ॥ વિદ્યાતેજસ્તપોમૂર્તિર્મિમંત્રમુદાહ-
રેત્ ॥૯॥ ઓંહરિર્વિદધ્યાન્મમસર્વરક્ષાંન્યસ્તાંઘ્રિપદ્મઃપતંગેદપટ્ટે ॥દરારિચર્માસિગદેષુચાપપાશાન્દધાનોઽષ્ટગુણોઽષ્ટબાહુઃ ॥૧૦॥ જલેષુમાંરક્ષ-
તુમત્સ્યમૂર્તિર્યાદોગણેભ્યોવરુણસ્યપાશાત્ ॥ સ્થલેષુમાયાબટુવામનોઽવ્યાત્રિવિક્રમઃસ્વેઽવતુવિશ્વરૂપઃ ॥૧૧॥ દુર્ગેષ્વટઽવ્યાજિમુખાદિષુપ્રમુઃપા-
યાન્નૃસિંહોઽસુરયૂથપારિઃ ॥વિમુંચતોયસ્યમમુદ્દત્તસંદિશોવિનેદુર્ન્યપત્તશ્વર્ગર્ભાઃ ॥૧૨॥રક્ષત્વસૌમાઽધ્વનિયજ્ઞકલ્પઃસ્વદંટ્ર્યોત્રીતધરોવરાહઃ ॥
રામોઽદ્રિકૂટેષ્વથવિપ્રવાસેસલક્ષ્મણોઽવ્યાઢ્ઢરતાગ્રજોઽસ્માન્ ॥૩૩મામુગ્રધર્માદસ્થિલાત્પમાદાન્નારાયણઃપાતુનરશ્વહાસાત્ ॥ દત્તસ્ત્વયોગાદય-
યોગનાથઃપાપાદ્રુણેશઃકપિલઃકર્મબંધાત્ ॥૧૪॥ સનત્કુમારોઽવતુકામદેવાદ્યપશીર્ષામાંપથિદેવહેલનાત્ ॥દેવર્ષિવર્યઃપુરુષાર્ચનાંતરાત્કૂર્મોહ-
રિર્માનિરયાદશેષાત્ ॥૧૫॥ ધન્વંતરિર્ભગવામ્પાત્વપથ્યાદ્વૈત્તદ્ધાત્પમેનિર્જિતાત્મા ॥ યજ્ઞશ્વલોકાદવતાજનાંતાદ્વલોગણાત્ક્રોધવશાદર્હી-
દઃ ॥૧૬॥ દ્વૈપાયનોભગવાનપ્રબોધાદુદ્ધસ્તુપાસ્વંડગણાત્પ્રમાદાત્ ॥ કલ્કિઃકલેઃકાલઃત્ત્વત્પાતુધમાવનાયોરુકૃતાવતારઃ ॥૧૭॥ માંકે-
શ્વોગદયાપ્રાતરવ્યાદ્ધોવિંદઆસંગવમાત્તવેણુઃ ॥નારાયણઃપ્રાણહૃદાત્તશક્તિર્મધ્યંદિનવિષ્ણુર્દ્રિપાણિઃ ॥૧૮॥ દેવોપરાણ્હેમધુહોગ્રધન્વાસા-
યેત્રિધામાઽવતુમાધવોમાં ॥દોષેહૃષીકેશઃપાર્થિવકોઽવતુપદ્મનાભઃ ॥૧૯॥ શ્રીવત્સધામાઽપરરાત્રર્દેશઃપ્રત્યૂષર્દેશોઽસિધરોજના

વિકટ જગાઓમાં, પરશુરામ ભગવાન; માર્ગે રક્ષણ કરજો; અને પ્રવાસ આદિને વિશે, ભરતના મોટા ભાઈ
રામચંદ્ર ભગવાન, લક્ષ્મણ સ્થિત થઈને માર્ગે રક્ષણ કરજો. ॥૨૦॥ સઘના ઉચ્છ ધર્મે એટલે પ્રમાદ, આજાસ,
અને અભિચાર વિષે થકી, નારાયણ ભગવાન; અને ગર્વ થકી નર ભગવાન; માર્ગે રક્ષણ કરજો; યોગના
સ્વામી દત્તાત્રય ભગવાન, યોગાદિકમાં થતાં વિદ્યા થકી; અને બુદ્ધિ એટલે ઉદ્ધિવાદિકના હૃદયર કપિલ ભગવાન,
કર્મ બંધના થકી; માર્ગે રક્ષણ કરજો, ॥૨૪॥ સનતકુમારો, માર્ગે કામ થકી રક્ષણ કરજો; અને માર્ગાદિકને
વિશે દેવતાઓ આદિનો અપરાધ થવા થકી, હયગ્રીવ ભગવાન; માર્ગે રક્ષણ કરજો; પુરુષ ભગવાનનું પૂજન
આદિ કરવામાં થતા દોષો થકી મોટા દેવર્ષિ નારદજી; અને સર્વ પ્રકારનાં નરકો થકી, કૂર્મ અવતાર હ-
રિભગવાન; માર્ગે રક્ષણ કરજો. ॥૨૫॥ કુપથ્ય આશ્વ થકી, ધન્વંતરી ભગવાન રક્ષણ કરજો; દ્વૈપાદી, છત્તે-
દ્રિય રૂપભદ્રે ભગવાન, રક્ષણ કરજો; લોકાપવાદથી થત અવતાર ભગવાન, રક્ષણ કરજો; પ્રાણીઓ, આ-

દિથી દુષ્ઠ થવા થકી, જળમય ભગવાન, રક્ષણ કરજો; અને કોઈ વસ્તુ પ્રાણીઓ, સાપ આદિ થકી શેષ ભ-
ગવાન, માર્ગે રક્ષણ કરજો. ॥૨૬॥ અગ્નિ થકી, વેદ વ્યાસ ભગવાન, રક્ષણ કરજો; પાખંડ મણ્ડેથી, અને
પ્રમાદ થકી, બુદ્ધિવાતાર ભગવાન, રક્ષણ કરજો; અને ધર્મેના રક્ષણ સાથે અવતાર ભરતના, હૃદય ભગવાન;
કાળના મેલ રૂપ કલિ, (એટલે કલ્યાણ થવા) થકી માર્ગે રક્ષણ કરજો. ॥૨૭॥ કેશવ ભગવાન ગદા વડે,
પ્રાતઃકાળમાં માર્ગે રક્ષણ કરજો; વેળું ધરેલા જોતિંદ્ર ભગવાન, સંગવ કાળમાં રક્ષણ કરજો; સાંધે ધરેલા
નારાયણ ભગવાન, પેઢેલા પહોરમાં રક્ષણ કરજો; અને મધ્યાહ્ન કાળમાં, હાથમાં ચક્ર ધરેલા વિષ્ણુ ભગ-
વાન; રક્ષણ કરજો. ॥૨૮॥ ઉચ્છ ધનુષ્ય ધરેલા મધુકા ભગવાન, ત્રીજા પહોરમાં રક્ષણ કરજો; અને શ્વેતા
પહોરમાં ત્રિપાળા માધવ ભગવાન, રક્ષણ કરજો; હૃદયકેશ ભગવાન, રાત્રના પેઢેલા પહોરમાં, (પ્રદેશ કાળ-
માં) રક્ષણ કરજો; ને રાતના બીજા પહોરમાં પરમશય ભગવાન; રક્ષણ કરજો. ॥૨૯॥ શ્રી વત્સને ધરેલા

ક્રમશઃ ભગવાન, પાછલી રહે; (ત્રીજી પહેરમાં;) અને તરવાર ધરી શ્રીનારે ભગવાન, પરીકીએ; (ઉદ્ધવા પહેરમાં) તમા હમેશર ભગવાન પ્રભાતમાં; અને કાળ મૂર્તિ વિશ્વેશ્વર ભગવાન, સપત્તી સંધિઓમાં; આરંભે રક્ષણ કરજો. ૥૨૦૭ હે પ્રથમ કાળના અગ્નિ જેવી તીક્ષ્ણ પારવળા ભગવાને મૂકેલા ચક્ર તું ચારે કોર કરીને, વાયુ સહિત ચક્ર; અગ્નિ જેમ આડે બાજે; તેમ શત્રુ સૈન્યને તું બાળી નાખ્યો. ૥૨૧૧ હે અગ્નિ ભગવાનને પ્યારી અને વળ સરખા સ્પર્શ વાળા તજુળા વાળી મદા, કુમ્ભાંડ-વૈનાયક-પક્ષ-સાક્ષ-શૂન-અને મહેનો, બ્રહ્મા કરી નાખ્યો; અને શત્રુઓનું ચૂર્ણ કર્યો. ૥૨૨૧ હે કૃષ્ણ ભગવાને વમાડવાથી ભયંકર શબ્દ કરનારા કૃતમ સંખ; તું મોરે આપણ કરીને, સાક્ષો-પ્રમથ-પ્રેત-માતૃગણ-પરિણય-અભરાક્ષસો-અને બીજા ધોર દ્રષ્ટિ વાળા શત્રુઓનાં હૃદયોને ધૂમ્કરીનાં બીને તેમને નસાડી મૂક્યો. ૥૨૩૧ હે ઇશ્વર ભગવાને પ્રેરાયલા ત્રીજી

પારવળા કૃતમ ખરખર; તું મારા શત્રુ સૈન્યને, કાપી નાખ્યો; અને હે ચંદ્રમાના જેવાં સો મંડળા વાળી દામ; તું હુણ અને પાણી શત્રુઓની આંખોને ઢાંકીરે. ૥૨૪૧ મહેનો-કેતુઓથી-મનુષ્યોથી-પેટે ચાલનાર પ્રાણીઓથી-દાર વાળા પ્રાણીઓથી-અને બીજાં જે પાપો થકી અમને બપ ઉત્પન્ન થાય છે; તે સધળાં, અમારા કલ્યાણમાં પ્રતિ ફળ રહેનારાં; આ ભગવાનનાં નામો રૂપ અક્ષરોનાં, કિર્તન થકી; તું તેમ ચામળો. ૥૨૫૧-૨૬૧ વેદના સ્તોત્ર-સ્તોત્ર-અને હોરા થયે અરડ ભગવાન; સર્વ દુષ્ટો થકી અમારે રક્ષણ કરજો; વિશ્વકસેન ભગવાન, પોતાનાં નામ લેવા પડે, સર્વ આપદાઓમાંથી; અમારે રક્ષણ કરજો. ૥૨૭૧ દરિ-ભગવાનનાં નામો-રૂપો-વાહનો-આશુધો-અને બૂણો-તથા પારો; અમારાં મન-અર્થ-ઈર્ષ્યા-અને પ્રાણનું રક્ષણ કરજો. ૥૨૮૧ સત્ અને અસત સર્વને વિશે વસ્તુતાએ ભગવાનજ રહેલા છે, એ વાતની સત્યતાએ

દેનઃ॥દામોદરોડવાદનુસંધ્યંપ્રભાતેવિશ્વેશ્વરોભગવાન્કાલમૂર્તિઃ॥૨૦॥ ચક્રંયુગાંતાનલતિગ્મનેમિભ્રમત્સમંતાદ્ગત્યુલ્લં ॥ દંદગ્ધિદંદગ્ધ્ય રિસૈન્યમાશુકક્ષંયથાવાતસસ્વોહુતાશઃ ॥૨૧॥ ગદેડશનિસ્પર્શનવિસ્ફુલિંગેનિષ્પિઢિનિષ્પિઢ્યજિતપિયાડસિકૂઢમાંડવૈનાયકયક્ષરક્ષો ભૂતગ્ર હાંશ્વૂર્ણયચૂર્ણઃ ॥૨૨॥ ત્વંયાતુધાનપ્રમથપ્રેતમાતૃપિશાચવિપ્રગ્રહધોરદૃષ્ટીના॥દરેંદવિદ્રાવયકૃષ્ણપૂરિતોભીમસ્વનોડરેંદયાનિકંપયન્ ॥૨૩॥ તંતિગ્મધારાડસિવરારિસૈન્યમીશપ્રયુક્તોમમલિધિલિધિ॥ચક્ષૂંષિર્ચર્મન્શતચંદ્રછાદયદ્વિષામધોનાંહરપાપચક્ષુષાં ॥૨૪॥ યન્નોમયંગ્ર હેજ્યોડભૂકેતુજ્યોન્મજ્યેવચ॥સરીસૃપેભ્યોદંટ્રિજ્યસ્તથાઅંહોમ્યેવવા ॥૨૫॥ સર્વાણ્યેતાનિભગવન્નામરૂપાસ્ત્રકીર્તનાત્ ॥પ્રયાંતુસંક્ષયંસ યોપેનઃશ્રેયઃપ્રતીપકાઃ ॥૨૬॥ ગરુડોભગવાન્સ્તોત્રસ્તોમશ્ચંદોમયઃપ્રભુઃ॥રક્ષત્વશેષાંચ્છ્રમ્યોવિશ્વક્સેનઃસ્વનામભિઃ ॥૨૭॥ સર્વાપદ્યાંહ રેર્નામરૂપયાનાયુધાનિનઃ॥બુદ્ધીંદ્રિયમનઃપ્રાણાન્તાંતુપાર્ષદભૂષણાઃ ॥૨૮॥ યથાહિભગવાનેવવસ્તુતઃમદસચ્ચયત્ ॥સત્યેનાનેનનઃસર્વેયાંતુના શમુપદ્રવાઃ ॥૨૯॥ યથૈકાત્મ્યાનુભવાનાંવિકલ્પરહિતઃસ્વયં॥ભૂષણાયુધલિંગારૂપાધત્તેશક્તીઃસ્વમાયયા ॥૩૦॥ તેનૈવસત્યમાનેનસર્વજ્ઞોમ ગવાન્હરિઃ॥પાતુસર્વેઃસ્વરૂપૈર્નઃસદાસર્વત્રસર્વગઃ ॥૩૧॥ વિદિશ્નુદિક્ષુર્ધ્વમધઃસમંતાદંતર્બહિર્ભગવાન્નારસિંહઃ॥પ્રહાપયૈલ્લોકમયંસ્વનેનસ્વતેજ સાગ્રસ્તસમસ્તતેજાઃ ॥૩૨॥ મઘવન્નિદમાસ્ત્યાતંવર્મનારાયણાત્મકં॥ વિજેષ્યસ્યંજસાયેનદંશિતોડમુરયૂથપાન્ ॥૩૩॥ એતદ્દારયમાણસ્તુયંયં પશ્યતિચક્ષુષા ॥પદાવાસંસ્પૃશેત્સદ્યઃસાધ્વસાત્સવિમુચ્યતે॥૩૪॥ નકુતશ્ચિદ્ગ્રંથંતસ્યવિદ્યાધારયતોભેવત્ ॥રાજદસ્યુગ્રહાદિભ્યોઽવ્યાગ્રાદિભ્ય શ્વકર્હિચિત્ ॥૩૫॥ ઇમાંવિદ્યાંપુરાકશ્ચિત્કૌશિકોધારયન્દ્વિજઃ ॥ યોગધારણયાસ્વાંગંજહૌસમરુધન્વનિ ॥૩૬॥ તસ્યોપરિવિમાનેનગંધર્વપતિરે કદા॥યયૌચિત્રરથઃસ્ત્રીભિર્વૃતોયત્રદ્વિજક્ષયઃ ૩૭ ગગનાન્ન્યપતત્સદ્યઃસવિમાનોહ્રવાકૂશિરાઃ॥સવાલલિલ્યવચનાદસ્ત્રીન્યાદાયવિસ્મિતઃ ॥ પ્રાસ્યપ્રાચીસરસ્વત્યાંસ્ત્રાત્વાધામસ્વમન્વગાત્ ॥૩૮॥ શ્રીશુકઃ ॥યદ્દંશૃણુયાત્કાલેયોધારયતિચાદૃતઃ॥તંનમસ્યંતિભૂતાનિમુચ્યતેસર્વતો મપાત્ ॥૩૯॥ એતાંવિદ્યામધિગતોવિશ્વરૂપાચ્છતક્રતુઃ॥ત્રૈલોક્યલક્ષ્મીંબુભુજેવિનિર્જિત્યમૃદ્ધેડસુરાન્ ॥૪૦॥ ૬૦ ॥ ૭૦ ॥ ૮૦ ॥ ૯૦ ॥ ૧૦૦ ॥ ૧૦૫ ॥ ૧૦૮ ॥ ૧૧૦ ॥ ૧૧૫ ॥ ૧૧૮ ॥ ૧૨૦ ॥ ૧૨૫ ॥ ૧૨૮ ॥ ૧૩૦ ॥ ૧૩૫ ॥ ૧૩૮ ॥ ૧૪૦ ॥ ૧૪૫ ॥ ૧૪૮ ॥ ૧૫૦ ॥ ૧૫૫ ॥ ૧૫૮ ॥ ૧૬૦ ॥ ૧૬૫ ॥ ૧૬૮ ॥ ૧૭૦ ॥ ૧૭૫ ॥ ૧૭૮ ॥ ૧૮૦ ॥ ૧૮૫ ॥ ૧૮૮ ॥ ૧૯૦ ॥ ૧૯૫ ॥ ૧૯૮ ॥ ૨૦૦ ॥ ૨૦૫ ॥ ૨૦૮ ॥ ૨૧૦ ॥ ૨૧૫ ॥ ૨૧૮ ॥ ૨૨૦ ॥ ૨૨૫ ॥ ૨૨૮ ॥ ૨૩૦ ॥ ૨૩૫ ॥ ૨૩૮ ॥ ૨૪૦ ॥ ૨૪૫ ॥ ૨૪૮ ॥ ૨૫૦ ॥ ૨૫૫ ॥ ૨૫૮ ॥ ૨૬૦ ॥ ૨૬૫ ॥ ૨૬૮ ॥ ૨૭૦ ॥ ૨૭૫ ॥ ૨૭૮ ॥ ૨૮૦ ॥ ૨૮૫ ॥ ૨૮૮ ॥ ૨૯૦ ॥ ૨૯૫ ॥ ૨૯૮ ॥ ૩૦૦ ॥ ૩૦૫ ॥ ૩૦૮ ॥ ૩૧૦ ॥ ૩૧૫ ॥ ૩૧૮ ॥ ૩૨૦ ॥ ૩૨૫ ॥ ૩૨૮ ॥ ૩૩૦ ॥ ૩૩૫ ॥ ૩૩૮ ॥ ૩૪૦ ॥ ૩૪૫ ॥ ૩૪૮ ॥ ૩૫૦ ॥ ૩૫૫ ॥ ૩૫૮ ॥ ૩૬૦ ॥ ૩૬૫ ॥ ૩૬૮ ॥ ૩૭૦ ॥ ૩૭૫ ॥ ૩૭૮ ॥ ૩૮૦ ॥ ૩૮૫ ॥ ૩૮૮ ॥ ૩૯૦ ॥ ૩૯૫ ॥ ૩૯૮ ॥ ૪૦૦ ॥ ૪૦૫ ॥ ૪૦૮ ॥ ૪૧૦ ॥ ૪૧૫ ॥ ૪૧૮ ॥ ૪૨૦ ॥ ૪૨૫ ॥ ૪૨૮ ॥ ૪૩૦ ॥ ૪૩૫ ॥ ૪૩૮ ॥ ૪૪૦ ॥ ૪૪૫ ॥ ૪૪૮ ॥ ૪૫૦ ॥ ૪૫૫ ॥ ૪૫૮ ॥ ૪૬૦ ॥ ૪૬૫ ॥ ૪૬૮ ॥ ૪૭૦ ॥ ૪૭૫ ॥ ૪૭૮ ॥ ૪૮૦ ॥ ૪૮૫ ॥ ૪૮૮ ॥ ૪૯૦ ॥ ૪૯૫ ॥ ૪૯૮ ॥ ૫૦૦ ॥ ૫૦૫ ॥ ૫૦૮ ॥ ૫૧૦ ॥ ૫૧૫ ॥ ૫૧૮ ॥ ૫૨૦ ॥ ૫૨૫ ॥ ૫૨૮ ॥ ૫૩૦ ॥ ૫૩૫ ॥ ૫૩૮ ॥ ૫૪૦ ॥ ૫૪૫ ॥ ૫૪૮ ॥ ૫૫૦ ॥ ૫૫૫ ॥ ૫૫૮ ॥ ૫૬૦ ॥ ૫૬૫ ॥ ૫૬૮ ॥ ૫૭૦ ॥ ૫૭૫ ॥ ૫૭૮ ॥ ૫૮૦ ॥ ૫૮૫ ॥ ૫૮૮ ॥ ૫૯૦ ॥ ૫૯૫ ॥ ૫૯૮ ॥ ૬૦૦ ॥ ૬૦૫ ॥ ૬૦૮ ॥ ૬૧૦ ॥ ૬૧૫ ॥ ૬૧૮ ॥ ૬૨૦ ॥ ૬૨૫ ॥ ૬૨૮ ॥ ૬૩૦ ॥ ૬૩૫ ॥ ૬૩૮ ॥ ૬૪૦ ॥ ૬૪૫ ॥ ૬૪૮ ॥ ૬૫૦ ॥ ૬૫૫ ॥ ૬૫૮ ॥ ૬૬૦ ॥ ૬૬૫ ॥ ૬૬૮ ॥ ૬૭૦ ॥ ૬૭૫ ॥ ૬૭૮ ॥ ૬૮૦ ॥ ૬૮૫ ॥ ૬૮૮ ॥ ૬૯૦ ॥ ૬૯૫ ॥ ૬૯૮ ॥ ૭૦૦ ॥ ૭૦૫ ॥ ૭૦૮ ॥ ૭૧૦ ॥ ૭૧૫ ॥ ૭૧૮ ॥ ૭૨૦ ॥ ૭૨૫ ॥ ૭૨૮ ॥ ૭૩૦ ॥ ૭૩૫ ॥ ૭૩૮ ॥ ૭૪૦ ॥ ૭૪૫ ॥ ૭૪૮ ॥ ૭૫૦ ॥ ૭૫૫ ॥ ૭૫૮ ॥ ૭૬૦ ॥ ૭૬૫ ॥ ૭૬૮ ॥ ૭૭૦ ॥ ૭૭૫ ॥ ૭૭૮ ॥ ૭૮૦ ॥ ૭૮૫ ॥ ૭૮૮ ॥ ૭૯૦ ॥ ૭૯૫ ॥ ૭૯૮ ॥ ૮૦૦ ॥ ૮૦૫ ॥ ૮૦૮ ॥ ૮૧૦ ॥ ૮૧૫ ॥ ૮૧૮ ॥ ૮૨૦ ॥ ૮૨૫ ॥ ૮૨૮ ॥ ૮૩૦ ॥ ૮૩૫ ॥ ૮૩૮ ॥ ૮૪૦ ॥ ૮૪૫ ॥ ૮૪૮ ॥ ૮૫૦ ॥ ૮૫૫ ॥ ૮૫૮ ॥ ૮૬૦ ॥ ૮૬૫ ॥ ૮૬૮ ॥ ૮૭૦ ॥ ૮૭૫ ॥ ૮૭૮ ॥ ૮૮૦ ॥ ૮૮૫ ॥ ૮૮૮ ॥ ૮૯૦ ॥ ૮૯૫ ॥ ૮૯૮ ॥ ૯૦૦ ॥ ૯૦૫ ॥ ૯૦૮ ॥ ૯૧૦ ॥ ૯૧૫ ॥ ૯૧૮ ॥ ૯૨૦ ॥ ૯૨૫ ॥ ૯૨૮ ॥ ૯૩૦ ॥ ૯૩૫ ॥ ૯૩૮ ॥ ૯૪૦ ॥ ૯૪૫ ॥ ૯૪૮ ॥ ૯૫૦ ॥ ૯૫૫ ॥ ૯૫૮ ॥ ૯૬૦ ॥ ૯૬૫ ॥ ૯૬૮ ॥ ૯૭૦ ॥ ૯૭૫ ॥ ૯૭૮ ॥ ૯૮૦ ॥ ૯૮૫ ॥ ૯૮૮ ॥ ૯૯૦ ॥ ૯૯૫ ॥ ૯૯૮ ॥ ૧૦૦૦ ॥

કરીને; અમેને ચતા સપળા ઉપદેશો નાથ પામળે. ૥૨૪૧ અને એકજ આત્મ સ્વરૂપ ભગવાન પોતે વિ-કલ્પ સહિત હેરાતો અનુભવ આત્મચારીઓને યનારા, સર્વત્ર હરે ભગવાન પોતાની માયા શક્તિ પડે; આશુષ્યો-આશુષ્યો-અને બીજાં ચિ-દો વિજે નામો વાળા થાય છે; એ વાતની સત્યતાએ કરીને, એ સર્વ-અપદા ભગવાન; સર્વ રક્ષણ-સર્વ સ્વરૂપોથી-અને હમેશાં; સધળાઓ થકી, અમારે રક્ષણ કરજો. ૥૨૦૧-૩૧૧ દિશાઓમાં-પ્રજ્ઞાઓમાં-ઉપર-નીચે-અંદર-બહાર-અને ચારે કોર; ગળતા કરવા પડે ભોક્ષ માત્રના બા-કો મટાભાસ; અને પોતાના તેજથી સર્વતા તેજને ગળી જનારા; યશિંદ ભગવાન; અમારે રક્ષણ કરજો. ૥૨૨૧ હે ઈશ્વર, આ રીતે મ તમને નારાયણ સ્વરૂપ કલ્પે હેલું છે; જેને પારણ કરવાથી, તમે અસુરોના મુખીઓને, ભેડેલાં છતશો ૥૨૩૧ આ નારાયણ કલ્પ પારણ કરનારાને, જે કોઈ આપ્તથી જુલે; અથવા તેના પત્નિ સ્પર્શ કરે, તે પશુ પુનઃજ બપ થકી મુક્ત થાય છે. ૥૨૪૧ આ વિદ્યાને પારણ કરનારાને, રાગ

ચોર-મહો-તથા વાધ આદિ જનારો થકી પણ; કોઈ રથજો, અને કડીએ, બપ ઉત્પન્ન થતું નથી. ૥૨૫૧ પૂર્વે આ વિદ્યાને પારણ કરનારા મહા કૌશિક ગોત્રનાં બ્રાહ્મણે, યોગ પારણ કરીને; પોતાનું શરીર પારવાડ દેશમાં છોડીદીધું હતું. ૥૨૬૧ એકવાર સ્ત્રીઓથી વિદાયજો મંથરોનો અધિપતિ વિમાનમાં બેસી એ બ્રાહ્મ-ણનો દેહ પડેલી જગા ઉપર યજ્ઞને જતાં, આકાશમાંથી ઉઠે માથે વિમાન સુધાં એકાએક ત્યાં પડી ગયે હતા; અને પછીથી વાઙ્મનિષ્ઠ રૂપિઓના કહેવાથી, વિરમય પામેલા તેણે એ બ્રાહ્મણનાં હાકાં ત્યાં થકી ઉપાડી લેધને, પ્રાચીસરસ્વતીમાં નાંખી; તેમાં સ્નાન કરવાથી, પાછો પોતાના સ્થાનકે જવાને પામ્યો હતો. ૥૨૭૩ ૩૮૧-શ્રીશુક-જે કોઈ આદર સહિત આ કલ્પને, સવાર-સાંજ અગર મધ્યાહ્ને સાંજજો; અગર પારણ કરે; તેને પ્રાણીમાત્ર નમે; તથા તે સર્વ બપ થકી મુક્ત. ૥૨૮૧ વિષ્ણુ પાસેથી, આ વિદ્યા પામીને છે; જુદા-માં દેવોને હરાવીને, મહાકર્મી લક્ષ્મીને બોગી હતી ૥૨૯૧ ધી. જા. છતાં રક્ષણ આપેલો આ સંપૂર્ણ ૥૩૦

અર્થાત્ હ મિ.—શ્રીશુક્ર—હે પરિક્ષિત, એ વિશ્વરૂપને ત્રણ ભાગાં હતાં; એક શોભાવાન કરવાનું, બીજું શુભાવાન કરવાનું, અને ત્રીજું અજાણવાનું; એમ સાંભળેલ છે. ૥૧૧ ॥ હે રાજા, એ વિશ્વરૂપ, યજ્ઞમાં તેજસ્વિત્વેને વિનમસકિત ઉચ્ચસ્વરથી બોલીને પ્રત્યક્ષ ભાગ આપતો હતો; અને માતા સ્નેહને લીધે, યજ્ઞમાનમાંથી કાઢી લીધેલા ભાગ; હાંનીરીતે દેવોને આપતો હતો. ૥૨-૩૩ તેનું ધર્મકાર્યમાં આ રીતનું કપટ, અને દેવોની અવગણના બોલાવી ભયપામેલા ઈદ્રે; કેલકરીને ઉતાવળે તેનાં ભાગાં કાપી નાંખ્યાં. ૥૪ ॥ ત્યારે સોમદસ પીવાના માથાથી કપિલગપક્ષી થયો, સુરાવાનવાળા માથા થઈ કલવિક પક્ષી થયો, અને અજાણવાના માથા થઈ તેતરપક્ષી થયો. ૥૫ ॥ એ ઈદ્રસમયે હતા, તો પશુ એ બ્રહ્મહત્યાનો તેમજ એક વરસ સુધી સ્વીકાર કર્યા પછી, એ પાપથી શુદ્ધ થતા માટે; તેના ચાર ભાગ કરીને; બ્રુમિ-જળ-ગાડ-અને બી

એમને અકેશ ભાગ વહેવી આપ્યો. ૥૬ ॥ બ્રુમિએ પોતામાં ખાડ પડે, તે પૂરાઈજવાની બોલીથી; બોલે ભાગ લીધો; પૃથ્વીને વિશે, ખારી જમીન દેખાય છે; તે એ બ્રહ્મહત્યાનું સ્વરૂપ છે. ૥૭ ॥ જીએ પોતાને કાપ્યા હતાં, ફરીથી પૃથ્વીની બોલીથી; બોલે ભાગ લીધો; તેમનામાંથી, યુંદર ઝરે છે, તે, બ્રહ્મહત્યાનો ભાગ છે. ૥૮ ॥ બીએ, સર્વકાળ મૈથુન કરી શકવાની બોલીથી; બોલે ભાગ લીધો; અને મહિને મહિને શુ આને છે; તે એ બ્રહ્મહત્યાનું સ્વરૂપ છે. ૬૯ ॥ જળે પોતાને વાગ્ય કૂવા આદિમાંથી કાઢીલીધા હતાં, પ્રથમ પ્રમાણે જ ભરાઈજવાની બોલીથી; બોલે ભાગ લીધો. પાણીમાં પરપોટા અને શીલુ પાપ છે; તે, એ બ્રહ્મહત્યાનું સ્વરૂપ છે; તેથી એ પરપોટા અને શીલુ પાણીમાંથી જે કાઢીનાં છે; તે બ્રહ્મહત્યાને મટાડે છે. ૭૦ ॥ પછી પોતાનો પુત્ર વિશ્વરૂપ મરણ પામેલા તપ્ત્યાએ, ઈદ્રનો શત્રુ ઉત્પન્ન કરવા સારું; હે ઈદ્રસુત્ર, પૃથ્વી પામ્ય; અને જમીન

શ્રીશુક્ર-તસ્યાસન્વિશ્વરૂપસ્યશિરાંસિત્રીણિભારતા ॥ સોમપીથંસુરાર્પિયમન્નાદમિતિશુશ્રુમ ૧ સર્વૈર્હિષિદેવેભ્યોભાગંપ્રત્યક્ષમુચ્ચકૈઃ ॥ અવદ્યસ્ય પિતરોદેવઃ સપ્તશ્રયંનૃપ ૨ સપ્તહિદદૌભાગંપરોક્ષમસુરાન્પ્રતિ ॥ યજમાનોવહદ્ભાગંમાતૃસ્નેહવશાનુગઃ ૩ તદેવહેલનંતસ્યધર્મલ્લહંસુરેશ્વરઃ ॥ આલક્ષ્યતરસામીતસ્તચ્છીર્ષાણ્યચ્છિન્નદુગ્ધા ॥ ૪ ॥ સોમપીથંતુયત્તસ્યશિરઆસીત્કપિંજલઃ ॥ કલવિકઃસુરાર્પિયમન્નાદયત્સતિતિરિઃ ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મહત્યામંજલિનાજગ્રહયદપીશ્વરઃ ॥ સંવત્સરાંતેતદધંભૂતાનાંસવિશુદ્ધયે ॥ ભૂમ્યંબુદ્ધમયોષિઙ્ગશ્વતુર્ધાવ્યભજદરિ ॥ ૬ ॥ ભૂમિસ્તુરીયંજગ્રાહ સ્વાતપૂરવરેણૈવ ॥ ઈરણંબ્રહ્મહત્યાયારૂપંભૂમૌપ્રદશ્યતે ॥ ૭ ॥ તુર્યછેદવિરોહેણવરેણજગૃહુર્માઃ ॥ તેષાંનિર્યાસરૂપેણબ્રહ્મહત્યાપ્રદશ્યતે ॥ ૮ ॥ શશ્વત્કામવરેણાંહસ્તૂરીયંજગૃહુઃસ્ત્રિયઃ ॥ રજોરૂપેણતાસ્વંહોમાસિમાસિપ્રદશ્યતે ॥ ૯ ॥ દ્રવ્યભૂયોવરેણાપસ્તૂરીયંજગૃહુર્મલં ॥ તાસુબુદ્ધફેના િયાંદૃષ્ટંતદ્વરતિશિપિં ॥ ૧૦ ॥ હતપુત્રસ્તતસ્ત્વષ્ટાજુહાવેંદ્રાયશત્રવે ॥ ઇન્દ્રદ્યૌલ્લેલ્લેસ્વમાચિરંજહિવિદ્વિષં ॥ ૧૧ ॥ અથાન્વાહાર્યપચનાત્થિતો ધોરદર્શનઃ ॥ કૃતાંતદ્વલોકાનંદુષ્ટાંસમયેયથા ॥ ૧૨ ॥ વિષ્વગ્વિવર્ધમાનંતમિષુમાત્રંદિનેદિને ॥ દગ્ધશૈલપ્રતીકાશંસંધ્યાડાનીકવર્ચસં ॥ ૧૩ ॥ તપ્તાપ્રશિશ્વાશ્મશ્રુંમધ્યાન્હાર્કોગ્રલોચનં ॥ ૧૪ ॥ દેદીપ્યમાનેત્રિશિશ્વેશૂલઆરોપ્યરોદસી ॥ નૃત્યંતમુન્નદંતંચચાચ્યંતંપદામર્હી ૧૫ દરીગંભીરવક્રેણપિબતાચનમસ્તલં ॥ લિહતાજિઘ્ર્યર્ક્ષાણિયસતાભુવનત્રયં ॥ ૧૬ ॥ મહતારોદદંષ્ટ્રેણજૃંભમાણંમુદુર્મુહુઃ ॥ વિત્રસ્તાદુદુર્લોકાવી ક્ષ્યસર્વેંદિશોદશ ॥ ૧૭ ॥ યેનાવૃતાઈમેલોકાસ્તમસાત્વાઘ્રમૂર્તિના ॥ સર્વૈરુવદ્વિતિપ્રોક્તઃપાપઃપરમદારુણઃ ॥ ૧૮ ॥ તંનિજઘ્નુરિત્યુલ્લસઃપાણાદે બુધર્ષભાઃ ॥ સ્વૈસ્વૈર્દિવ્યાસ્ત્રશસ્ત્રૌઘૈઃસોડ્યસતાનિકૃત્સ્ત્રશઃ ॥ ૧૯ ॥ તતસ્તેલિપ્તિઃતાઃસર્વેવિષણ્ણાગ્રસ્તતેજસઃ ॥ પ્રત્યંચમાદિપુરુષમુપતસ્થુઃસ માહિતાઃ ॥ ૨૦ ॥ દેવાવાય્વંચરાગ્ન્યપક્ષિતયસ્ત્રિલોકાબ્રહ્માદયોયેવયમુદ્વિજંતઃ ॥ હરામયસ્મૈંબલિમંતકોડસૌંબિમેતિયસ્માદરણંતતોડસ્તુનઃ ૨૧ અવિસ્મિતંપરિપૂર્ણકામંસ્વેનૈવલાભેનસમંપ્રશાંતં ॥ વિનોપસર્પત્યપરંહિબાલિશઃશ્વલાંગુલેનાતિતિતર્તિસિંધુઃ ॥ ૨૨ ॥ યસ્યોરુગંજગર્તીસ્વના વંમનુર્યથાબદ્યતતારદુર્ગ ॥ સપ્તવસ્ત્રાપ્ત્યાદુરંતાત્રાતાશ્રિતાન્વારિચરોડપિનૂનં ॥ ૨૩ ॥ પુણ્યલ્લંભૂરપિસંયમાંભસ્યુદીર્ણવાતોર્મિરવૈઃકરાલે ॥

શત્રુને ગાસ્વ. “ એવા અર્થનો મંત્ર બોલીને, અગ્નિમાં હોમ કર્યો. ૥૧૧ ॥ તેથી દક્ષિણાગ્નિમાંથી, એક અર્ધ-કર સ્વરૂપનો અને યુગના અંતે લોકનો અંત આણનાર પ્રકટ થયેલા કાળસરખો; એક પુરુષ નીકળ્યો. ૥૧૨ ॥ તે રોજ રોજ ત્યારે તરફ એક એક તીરવા વધતો હતો; તથા સંધ્યાકાળના સરખો તેજસ્વી, અને યજ્ઞી ગયેલા પવંત સરખો કાળો હતો. ૥૧૩ ॥ તેનાં દાર્દ-મૂઠ-અને ચોટીના વાળ, તપાવેલા તાંબા જેવા હતા; અને ગધાન્હના સૂર્યજેવી ઉમ આંખો હતી. ૥૧૪ ॥ અને તેણે અલંકૃત પ્રકાશિત ત્રણ ફળાં વાળા ત્રિશુળમાં, પૃથ્વી તથા અંતરિક્ષને પરાંબાની પેઠે; તે નાચતો-ગરજતો-અને પગપડે ધરતીને ધ્રુમવતો હતો. ૥૧૫ ॥ મોટા અને ઉડામોહાથી આકાશને જાણે, તે પીજતો હતો; નક્ષત્રોને જાણે, છબીથી ચારતો હતો; અને ત્રણે ભાગને જાણે, જળી જતો હતો. ૥૧૬ ॥ તથા મોટી અને ભયંકર દાદોથી, વારંવાર જગાસાં ખાતો હતો; તેથી સર્વે લોક ત્રાસ પામીને, તેને બેતાથી; દશે દિશાઓમાં જાગી ગયા. ૥૧૭ ॥ એ તપ્ત્યાના પુત્રના અંધકાર-

મય શરીરથી, આ સપળા લોક ધેરાઈ જવાથી; એ પાપી અને પરમ દારૂણ પુરુષનું નામ, “ દુન, ” કહેવાયું. ૥૧૮ ॥ પછી મોટા મોટા દેવતાઓએ, પોતાનાં સૈન્યો સહિત તેના ઉપર દોડીને, પોતાનાં દિવ્યઅજો અને શસ્ત્રોના સમુદાયથી; તેને ગારવા લાગ્યાં; તે તેમનાં સપળાં દહિઆરોને પશુ જળીજવા લાગ્યો. ૥૧૯ ॥ તેથી વિસ્મય અને ખેદ પામેલા, તથા નિસ્તેજ થયેલા, સર્વ દેવતાઓ; આદિપુરુષ અંતર્યામિ ભગવાન થયે જઈને, એક ચીત થઈ; સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કે. ૥૨૦ ॥ દેવો-વાયુ-આકાશ-અગ્નિ-જળ-પૃથ્વી-ત્રણે લોક-બ્રહ્મદિક-અને અમે પશુ; કાપ પામીને જેની આગ્રા પ્રમાણે આગ્રીએ છીએ; તેનો કાળ પશુ, જેનાયડી બીજે છે; તે પરમેશ્વર આગ્રા રક્ષક થયે. ૥૨૧ ॥ અહંકાર વિનાના-અમદર્શિ-અને જ્ઞાન તથા આત્મ સ્વરૂપના લાભથીજ પૂર્ણકામ; આપ પરમાત્માને તજીને, જે કાષ્ઠ જીવનું સરખું છે; તે આગ્રાની, કુતરાનું પુછું બોલીને, સમુદ્ર તરવાને કહે છે. ૥૨૨ ॥ જેના મોટા શિંકડા થાયે મનુએ પૃથ્વીરૂપ પોતાના નાવને; જાંબીનેદુર્ગમ

માર્ગ રક્ષણ કરે છે. ૧૧૨૧૧૥ એવાને પ્રધાન રૂપ, તથા વિશ્વરૂપ, અને વિશ્વ થકી અન્ય પશુ; તથા પ્રધાન થકી પર, એવા પુરુષ રૂપ; અને અમારા આત્મ દેવત બમવાન; કે જે સર્વ કોઈએ સરણ જવાને યોગ્ય છે; તેમના સરણમાં અમે બધા દેવો બંધીએ છીએ; જેથી એ મહાત્મા, પોતાના એવા અમોને; નિબંધ કરીને. ૧૧૨૩૧-શ્રીકૃષ્ણ-હે પરમહિત, એ પ્રમાણે દેવતાઓએ શ્રુતિ કરવાથી, પશ્ચિમ દિશા તરફથી, સંખ-અ-ક-અને ગદાને ધરનારા; તથા સરદ શત્રુનાં ઉપરથી કમળ સરખી આંખોવાળા બમવાન; પોતાના સરખાન, પશુ માત્ર કૌરવબળિ સિવાયના; સોળ પાર્શ્વોથકી સેવા થતા; ભાં પ્રકૃત થયા. ૧૧૨૮-૨૨૧૧ તેમને દેવપાને જોવાના આનંદથી વિન્દ્ય ધમેલા; સર્વ દેવો, લાકડીની પેઠે, ધરતી ઉપર પડીને; તેમને ૫મે લાગ્યા; અને પછીથી ધીમે ધીમે શ્રુતિ કર્ય લાગ્યા કે ૧૧૩૦-દેવતાઓ-વ્યર્ણ પરાક્રમવાળા-કાળ સ્વરૂપ-હાથમાં અ-ક ધરેલા-તથા પશુનાં અને સુંદર નામેવાળા આપને અમે વારંવાર નમસ્કાર કરીએ છીએ. ૧૧૩૧૧૧ તથા યુ-

શ્રીમાદ્વાયકોશમાં આપના પરમપરિપૂર્ણ સ્વરૂપને જાણવાને માટે તો; બ્રહ્માએ કરેલી હાલતી સ્થિતિ કાષ્ટ પુરૂષ, ચેતન નથી. ॥૩૩-૧॥ આંકાર સ્વરૂપ-નાશયજ્ઞ-ગમ્યદેવ-આદિ પુરૂષ-મહા પુરૂષ-મહાતુભાવ-પરમ મંમગરૂપ-પરમ કમ્પાભરૂપ-અનૈત દેવાજ્ઞ-કેવળ-જન્મના આધારસ્તોક આત્મા અધિષ્ઠિત-સર્વેના ધર્મ-લક્ષ્મીનાપતિ-અને પર મહત્તેને સમાધાના સ્થાનરૂપ-આપ જગત્તાનુ; કે જે, પરમહંસોના ધર્મથી; તેઓએ સ્વરૂપના પ્થાન રૂપ સમાધિ પદે સ્થરી રીતે અભ્યાસ કરેલ સુદ્ધ જાગૃતથી; અસ્થાનરૂપી કમાડ ઉપડીને, ચિત્તામાં પ્રત્યક્ષ જણાઇને; આત્મ સ્વરૂપને અનુભવ થયાના સુખને આપનાર છે; તેમને અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ. ॥૩૩-૧॥ આપ, સરીર રહિત-ખી-જ્યાં આત્મ વિનાશ અને નિર્નુલ્ય સ્વરૂપ હોવા જ્ઞાન, પોતે ચિત્ત રહિત સ્થીત, અમારા સરખાઓની ગરજ નહીં સંભાળે, આ સમુલ્ય સ્વરૂપ જન્મતને જન્મેછે-પાછેછે-અને સંહાર કરેછે; માટે આપના લીલાનો આ પુરુષ, કમળ કમાડ તેવો નથી. ॥૩૩-૨॥ દેવદત્ત નામનો પ્રાકૃત પુરૂષ, જેમ યુગોના વિસર્ગમાં પડી-

ને; પરંતુ વપ્સાથી પોતે કરેલાં શુભ અને અશુભ કર્મોનાં ફળોને ભોગવે છે; તેમ આત્મારામ-કાશ્યપના શી-
ળવાળા-અને સર્વથા કૃદાસિન સરખા રહી; સર્વને બાણનારા, એવા આપને શા માટે શત્રુ નથી; તે અને
બાણના નથી. ॥૩૫-૩૭॥ અનંત શુભોવાળા અને અતિ મંદીર મહિમાવાળા, તથા માયાના સવળા પદાર્થો
થઈ, ઉપરામ પામેલા; આપના કેવળ સ્વરૂપમાં; સંસય અને ઉલટા વિચારોવાળાં, તથા કલિપત પ્રમાણો
અને તેઓને ટેકા આપનારા કુતરોવાળાં; શાસ્ત્રોથઈ, મન બમડીને, તેની અંદર દુરાચાર બંધાવતા; સંકોતે
વાદવિવાદ કરવાળા, અવસર મળે છે ખરે; પણ આપના એ સ્વરૂપમાં દેવનો અભાવ હોવાથી, અને માયા-
નો પડદો વચમાં પડવાને લીધે; કોઈ પણ રીતનો અર્થ કરવાનું અસંભવિત નથી. તેથી એ બંને રીતે ધ-
વામાં, કોઈ રીતનો વિશેષ આદર એવું નથી. ॥૩૬-૪૭॥ એટલે એ સારી અમર નરસી ખુદિવાળાઓના
મતને; જેમ દોરડીનો કડકો, સાથ વિગેરે માનનારની ખુદિના મતનેજ, અનુસરે છે; તેમ આપનું સ્વરૂપ પણ

અર્થે અનુસરે છે. ॥૩૭-૫॥ એવી રીતે જુદી જુદી બુદ્ધિવાળાઓને, જુદા જુદા રૂપે જળના આપ સર્વ પ્રકારે અત્રને વિશે તત્ત્વરૂપે છે-સર્વના ઇશ્વર છે. આખા જગતનાં કારણના પશુ કારણ છે-અને સર્વને વિશે અનર્થ વિપણી રહેલા છતાં, સર્વને પ્રકાશ કરવા વડે જ જળાઓ છે; એવા; માયાને વચ્ચેથી કાઢી નાંખવા પછી, જમીન અવશેષ આપ એક જ રહે છે. ॥૩૮-૬॥ એટલા માટે આપના મહિમા રૂપ અમૃત રસના સ-ધુરૂં પાન કરેલા, મનને વિશે; ગ્રસ્તા કરતાં અખંડિત સુખવડે; આ શોક તથા પરશોકનાં તુચ્છ સુખોને વિ-સરી ગયેલા, પરમભગવતી એકાંતિક શક્તિ; જેઓ પોતાનું કલ્યાણ સમગ્રતામાં કુશળ, અને આપને જ પો-તાના પ્રિય બંધુરૂપ માનનારા સાધુ પુરુષો છે; તેઓનાં મન ધીજન સર્વથા નિરત થઈને; સર્વ પ્રાણી માત્રને પ્રિય-બંધુરૂપ તથા સર્વના આત્મારૂપ, આપને વિશે જ નિરંતર રહેવાથી, તેઓ પરમ સુખી થયેલા હોય છે; તેઓ આપના ચરણાર્વિદની સેવા, કે જેથી આ સંસારમાં વારંવાર આવવાનું મટે છે; તેને કેમ જાણે.

॥૩૯-૭॥ હે ત્રણે શોકના આત્મા અને પાશન કરનારા-ત્રિવિક્રમ-ત્રિનયન-ત્રણે શોકમાં મનોહર પ્રભાવવાળા-અને હંડને ધારણ કરનારા-એવા આપે; દેહ અને દાનવો પશુ આપની જ વિશ્વનિઓ હોવા છતાં, તેમના કથમનો આસપાસ નથી; એમ જાણી, પોતાની માયાથી, દેવ-મનુષ્ય-પશુ-મિશ્રિત-અને જળાચર વિગેરેના સ્વરૂપોવાળા થઈને; તેમને જેનો જેવો અપરાધ, તે પ્રમાણે દંડ આપેલો છે. તે રીતે જ આપ ભગવાનને જો મોઝ લાગે તો, આ ઘટાસુરને પશુ આપ મારો. ॥૪૦-૮॥ અને હે પિતા તથા પિતામહ, અને જેઓ આ-પના જ, આપને નગરકાર કરનારા-હૃદયમાં આપના ચરણાર્વિદના ધ્યાન રૂપ સાંકળથી બંધાયેલા-અને આપે પોતાનું સ્વરૂપ જળાનીને આપના કરેલા-એવાઓના તાપને દયા સહિત તથા સ્વચ્છ અને શુદ્ધ રીતે જા-સને મોટે જોવાથી, અને સુખમાંથી નીકળતા મધુર રસવાળી અમૃતની કળા રૂપ વાણીથી, શમાવે; અને શાંત કરો. ॥૪૧-૯॥ આપ આખા જગતની ઉત્પત્તિ-રક્ષિતિ-અને લયનું નિમિત્ત થનારી દિવ્ય માયાળી,

જામૂતઃ સર્વમત્યગાત્મત્વાત્સર્વગુણાભાસોપલક્ષિતેકવપર્યવશેષિતઃ ॥૩૮॥ ॥૬॥ અથહવાવતવમહિમામૃતરસસમુદ્રવિપ્રુષાસકૃદવલીદયા
સ્વમનસિનિષ્પંદમાનાનવરતસુખેનવિસ્મારિતદૃષ્ટશ્રુતવિષયસુખલેશાભાસાઃ પરમભાગવતાપ્રકાંતિનો ભગવતિસર્વભૂતપ્રિયસુ
નિતરાંનિરંતરંનિર્વૃત્તમનસઃ કથમુહવાપ્તેમધુમયનપુનઃસ્વાર્થકુશલાઃસ્વાત્મપ્રિયસુહૃદઃસાધવસ્ત્વચ્ચરણાંબુજાનુસેવાંવિસ્રજંતિનયત્રપુનરયંસં
સારપર્યાવર્તઃ ॥૩૯॥ ॥૭॥ વિભુવનાત્મભવનત્રિવિક્રમત્રિનયનત્રિલોકમનોહરાનુભાવતવૈવિભૂતયોદિતિજદનુજાદયશ્વાપિ તેષામનુપક્રમસ
મયોડયમિતિસ્વાત્મમાયયાસુરનરમૃગમિશ્રિતજલચરાકૃતિભિર્યથા પરાધંદંડંડધરદધર્થેવમેનમપિભગવન્જહિત્વાષ્ટ્રમુતયદિમન્યસે ॥૪૦
॥૮॥ અસ્માકંતાવકાનાંતવનતાનાંતતતતામહતવચરણનલિનયુગલધ્યાનાનુબદ્ધહૃદય નિગડાનાંસ્વલિંગવિવરણેનાત્મસાત્કૃતાનામનુકંપાડ
નુરંજિતવિશદરુચિરશિશિરસ્મિતાવલોકેન વિગલિતમધુરમુખરસામૃતકલયાચાંતસ્તાપમનઘાહસિશમયિતું ॥૪૧॥ ॥૯॥ અથહમગવંસ્તવા
સ્માભિ સ્વિલજગદુત્પત્તિસ્થિતિલયનિમિત્તાયમાનદિવ્યમાયયા વિનોદસ્યસત્ત્વજીવનિકાપાનામંતર્દયેષુવહિરપિચન્નપત્યગાત્મસ્વરૂપેણ
પ્રધાનરૂપેણચયથાદેશકાલદેહાવસ્થાન વિશેષંતદુપાદાનોપલંભકતયાડનુભવતઃ સર્વમત્યયસાક્ષિણ આકાશશરીરસ્પર્શક્ષાત્પરબ્રહ્મણઃપર
માત્મનઃકિયાનિહવાઅર્થવિશેષોવિજ્ઞાપનીયઃ સ્યાદ્વિસ્ફુલિંગાદિભિરિવાહિરણ્યરેતસઃ ॥૪૨॥ ॥૧૦॥ અતેવસ્વયંતદુપકલ્પયાસ્માકંભગવતઃ
પરમગુરોસ્તવચરણશતપલાશચ્છાયાંવિવિધવૃજિનસંસાર પરિશ્રમોપશમનીમુપસૃતાનાં વયંયત્કામેનોપસાદિતાઃ ॥૪૩॥ ॥૧૧॥ અથોઈશજ
હિત્વાષ્ટ્રંપ્રસંતંભુવનત્રયં ॥ ગ્રસ્તાનિયેનનઃકૃષ્ણતેજાંસ્યસ્ત્રાયુધાનિચ ॥૪૪॥ હંસાયદ્દહનિલયાયનિરીક્ષકાયજ્ઞાયમૃષ્ટયશસેનિરુપક્રમા
યાસત્સંગ્રહાયભવપાંથનિજાશ્રમાપ્તાવંતેપરીઘગતયેહરયેનમસ્તે ॥૪૫॥ શ્રીશુકઃ ॥ અથૈવમીદિતોરાજન્સાદરંત્રિદશૈર્હરિઃ ॥ સ્વમુપસ્થાનમાક
ર્ણ્યપ્રાહતાનમિનંદિતઃ ॥૪૬॥ શ્રીભગઃ પ્રીતોહંવઃસુરશ્રેષ્ઠામદુપસ્થાનવિદ્યયા ॥ આત્મેશ્વર્યસ્મૃતિઃપુંસાંમક્તિશ્ચૈવયયામયિ ॥૪૭॥ કિંદુરાપં

વિનોદ કરનારા, અને સર્વ પ્રાણીના હૃદયમાં અંતર્યામિ આત્મા સ્વરૂપથી, તથા જકાર પ્રકૃતિઓને વિશે અ-લ્પ સ્વરૂપથી, રહેલા છે; અને જેવો દેશ-કાળ-દેહ-અને અવસ્થા હોય છે, તેવા તેવા નિર્વિશેષ રીતે, તેમ-ના મૂળ કારણ રૂપ હોવાથી જળાઓ છે; તે સર્વ બુદ્ધિ વિગેરે તથા પદાર્થદિકના, સાક્ષી-નિર્દોષ સ્વરૂપ-સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ-અને પરમાત્માની આગળ; અમિતી પાસે જેમ અમિતા તજુખાઓ પ્રકાશ કરે, તેમ અ-મારા સ્વાર્થની વિશેષ યાતેની વિદ્યાપના, ક્ષીણી કરતી પડે. (અર્થાત આપ જાણોજાણો.) ॥૪૨-૧૦॥ એ-ટલા માટે, શરણાંગનેને થતા, અનેક પ્રકારનાં દુષ્ટતાઓ સંસાર થતા રૂપ પરિશ્રમને મટાડનારા, આપ પરમ ગુરુના ચરણાર્વિદની છાયામાં, જે કાર્યની ઇચ્છાથી અને આવેલા છીએ; તે કાર્ય આપ ભગવાન પોતે પોતા-થી જ નજીક કરી આપો. ॥૪૩-૧૧॥ હે હસ, હે કમલ, ત્રણે શોકને મળી જળનારા, અને જેણે અમારાં તેજ-અઓ-અને આયુષોને પશુ મળ્યાં છે; એવા આ ઘટાસુરને આપ હવે મારો. ॥૪૪-૧૨॥ હંસ-હૃદય-

માં રહેલા-સાક્ષીપણે જોનારા-સત્ત્વ અને આનંદ સ્વરૂપ-મનોહર કીર્તિવાળા-અનાદિ-અતુલ્યરૂપે એક જ ક-રેલા-અને સંસારરૂપ માર્ગમાં આવનાર પુરુષ, શરણે આવનાં તેને છેવટના કૃતમ પ્રાણ રૂપ થનારા; આપ હરિ ભગવાનને અમારા નમસ્કાર છે. ॥૪૫-૧૩॥ શ્રીશુક-હે સગ્ન, દેવતાઓએ એ રીતે આદર સહિત સ્તુતિ કરેલા હરિ ભગવાન તેઓનો સત્કાર કરીને એટલા કે. ॥૪૬॥ શ્રી ભગવાન-હે કૃતમ દેવતાઓ, જેથી પુરુષને પોતાના આત્મ સ્વરૂપના અર્થર્થનું સ્મરણ થાય છે. અને મારે વિશે જેથી ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે; એવી તમોએ કરેલી સ્તુતિથી હું પ્રસન્ન થયો છું. ॥૪૭॥ મારે વિશે એકાંત મતિવાળાઓ-અને તત્ત્વજ્ઞાનીઓ-મારા સિવાય ધીજન કશાની ઇચ્છા કરતાજ નથી, તોપણ હે દેવો, હું પ્રસન્ન થયા પછી ન મળી શકે, એવું કાંઈજ નથી. ॥૪૮॥ તો પશુ વિષય સુખાદિકને સાંચા જાણનારા, અને પોતાના ખરા કલ્યાણને નહીં જાણનારા, અજ્ઞાનીઓને; તેઓની ઇચ્છા મુજબ આપનારા પશુ તેમના જેવોજ હોવો ઇચ્છે.

ભાગ્ય લાગ્યા. ૧૧૩-૧૧૪ અને ૧૬ જેમ; મૃત્યુની પાછળ દોડ્યા હતા; તેમ, મોટા મોટા દેવોથી વિરાયણા જમણસના ઉપર, તેને ખાસવાને જોઈથી દોડ્યા. ૧૧૫માં તેથી નમદાને કાંઠે, પ્રથમ ચોકડીનો ત્રેતાયુગ શિર કાઢી; દેવતાઓને અને દેવોને પરમ દારૂથી મુદ્દ થયું. ૧૧૬માં હે રાજા તે વખતે રૂદ્ર-વસુઓ-આદિત્યો-અગ્નિનિ કુમારો-પિતૃઓ-અગ્નિઓ-વાયુઓ-રજુઓ-સાધ્યો-અને વિશ્વદેવતાઓ; એઓ સહિત વજ્રધારી હૃદને પીતાળી માખાથી શામલો જોઈને; વૃત્તાસર આદિ દેવો; તેમને સહન કરી શક્યા નહીં. ૧૧૭-૧૮માં નમુચિ-કેમર-અનર્વા-દિગ્ધર્મા-રૂપા-અગર-દયશીવ-સંકુશિરા-વિપ્રચિતિ-અગ્રમુખ-પુશોમા-વૃષપર્વા-પ્રચેતિ-રૂતિ-કલ્ક-અનેમાલિ સુમાલિ વિગેરે બીજા પશુ, હનરો દેવો, દાનવો, યક્ષો, અને રક્ષસો; સોનાનાં જખનરો પેહેરીને, અને સોનેરી સર સામાન લેઈને; મૃત્યુથી પશુ ન પહેંચી શક્યા, એવી ઇંદની સેનાને રાક્ષા દેઈને; તેઓ તેને

પીડતા લાગ્યા; અને જરાપશુ નહીં મળરાતાં, મહાન્મત જાળીને; અને સિંહનાદ કરીને, દેવતાઓની સેના-ઉપર ચારે કારથી, મહા-પરિવ-ખાણ-પ્રાસ-મુદ્ગર-નોખર-છળ-દરશી-ખડ્ગ-સાક્ષી અને ભુશંડી વિગેરે શસ્ત્રો તથા અઓનો, વરસાદ કરવા લાગ્યા. ૧૧૯-૨૦-૨૧-૨૨-૨૩ તેઓનાં ચારે તરફથી પડતાં લગ્ન જાણેના સમુદાયોથી, વાદળોમાંથી ઢંકાઇ ગયેલા તારાઓની પેઠે; દેવતાઓ દેશ છોડીને, દેખાતા નહતા. ૧૨૪માં પરંતુ તેમના અઓ અને શસ્ત્રોના સમુદાયના; આકાશમાંજ દેવતાઓએ આલાપીથી, હનરો કડકા કરી નાંખવાથી; તેઓ દેવતાઓની સેનામાં પહેંચી શકતાંજ નહોતાં. ૧૨૫માં પછી શસ્ત્રો અને અઓ ખુદી જવાથી, તેમણે પવંતનાં શિખરો-ઝાડો અને પથરાઓના વરસાદ; દેવતાઓના સૈન્ય ઉપર વરસાવ્યો; ત્યારે તેને પશુ પ્રથમની પેઠેજ દેવતાઓ કાપી નાંખવા લાગ્યા. ૧૨૬માં એટલે શસ્ત્રો-અઓ-ઝાડો-પથરા-અને

કયૂથપે: ૥ પર્યસ્તમો જરા રાજા રૂદ્ર રૂદ્રવાંતકં ॥ ૧૫ ॥ તત: સુરાણામસુરૈરણ: પરમદારુણ: ॥ ત્રેતામુખેનર્મદાયામભવત્રયમેયુગે ॥ ૧૬ ॥ રૂદ્રૈર્વસુભિ
૥ રશિવિષ્ણ્વિતૃવન્હિમિ: ॥ મરુદ્ગિર્ઋભુમિ: સાધ્યૈર્વિશ્વેદૈર્વૈર્મરુત્પતિં ॥ ૧૭ ॥ દૃષ્ટ્વાવજ્રધરં શક્રોચમાનં સ્વમાયયા ॥ નામૃષ્યન્નસુરા રાજન્મ
ધેરુત્તપુર: સરા: ॥ ૧૮ ॥ નમુચિ: શંબરોઽનર્વાદ્વિમૂર્ધાઋષભૌંબર: ॥ હયગ્રીવ: શંકુશિરાવિપ્રચિત્તિરયોમુખ: ॥ ૧૯ ॥ પુલોમાતૃષર્પર્વાચપ્રહેતિર્હૈ
તિરુત્કલ: ॥ દૈતેયાદાનવાયક્ષારક્ષાંસિચસહસ્રશ: ॥ ૨૦ ॥ સુમાલિમાલિપ્રમુખા: કાર્ત્તસ્વરપરિચ્છદા: ॥ પ્રતિષિદ્યૈર્દ્રસેનાદ્રયંમૃત્યોરપિદુરસદૈ
૥ ૨૧ ॥ અભ્યર્દયન્નસંઘ્રાંતા: સિંહનાદેનદુર્મદા: ॥ ગદાભિ: પરિઘૈર્બાણૈ: પ્રાસમુદ્ગરતોમરૈ: ॥ ૨૨ ॥ શૂલૈ: પરશ્વધૈ: સ્વઢૈ: શતગ્રીભિર્મુશુંડિભિ: ॥ સ
ર્વતોઽવાકિરચ્છસ્ત્રૈસ્ત્રૈશ્ચવિબુધર્ષમાન્ ॥ ૨૩ ॥ નતેઽદૃશ્યંતસંછન્ના: શરજાલૈ: સમંતત: ॥ પુંખાનુંપુંખપતિતૈર્જ્યૌર્તીર્ષીવનમોઘનૈ: ॥ ૨૪ ॥ નતેશસ્ત્રા
સ્ત્રવર્ષૌઘાહ્યાસેદુ: રસૈનિકાન્ ॥ છિન્ના: સિદ્ધપથેદેવેર્લઘુહસ્તૈ: સહસ્રથા ॥ ૨૫ ॥ અથક્ષીણાસ્ત્રશસ્ત્રૌઘાગિરિશૃંગદુમોપલૈ: અભ્યવબન્સુર
ચિચ્છિદુસ્તાંશ્વર્પૂર્વવત્ ॥ ૨૬ ॥ તાનક્ષતાન્સ્વસ્તિ: તોનિશમ્યશસ્ત્રાસ્ત્રપૂર્ગૈરયતૃત્વનાથા: વ્રુમેર્દૃષદ્વિર્વિવિધાદિશૃંગૈરવિક્ષતાંસ્તવસુરૈર્દસૈનિકાન્
૥ ૨૭ ॥ સર્વેપ્રયાસાઅભવન્વિમોઘા: કૃતા: કૃતાદેવગણેષુદૈત્યૈ: કૃષ્ણાનુકૂલેપુયથામહત્સુશુદ્રૈ: પ્રયુક્તારુશતીરૂક્ષવાષ્પ: ॥ ૨૮ ॥ તેસ્વપ્રયાસંવિ
તથંનિરોક્ષ્ય રાવમક્તાહતયુદ્ધર્પા: ॥ પલાયનાયાજિમુલેવિસૃજ્યપતિંમનસ્તેદધુરાત્તસારા: ॥ ૨૯ ॥ વૃત્રોઽસુરાંસ્તાનનુગાન્મનસ્વીપ્રધાવત: પ્રે
ક્ષ્યબભાષણતત ॥ પલાયિતંપ્રેક્ષ્યબલંચમમ્નંમયેનતીવ્રેણવિહસ્યવીર: ॥ ૩૦ ॥ કાલાપપન્નાંરુચિરાં: નસ્તિનામુવાચવાચંપુરુષપ્રવીર: ॥ હેવિપ્રચિ
તેનમુચેપુલોમન્મયાનર્વન્શંબરમેઘાણ્ધવં ॥ ૩૧ ॥ જાતસ્યમૃત્યુર્દુષ્ટઃ સર્વદ: પ્રતિક્રિયાયસ્યનચેદ્દહ્નૃતા ॥ લોકોયશશ્ચાથતતોયદિહ્યમુંમૃત્યુંવ
રંકોનવૃણીતયુક્તં ॥ ૩૨ ॥ દ્વૌસંમતાવિહમૃત્યુદુરાપૌંયદ્દહ્નસંધારણયાજિતાસુ: ॥ કલેવરંયોગરતોવિજહ્યાદ્યદગ્રણીર્વીરશયેઽનિવૃત્ત: ॥ ૩૩ ॥ ૬૦
મા૦ પ૦ દશમોઽધ્યાય: ॥ ૧૦ ॥ શ્રીશુક૦ તત્ત્વશંસતોધર્મવચ: પ્રત્યુરચેતસ: ॥ નૈવાગૃહ્નન્મયત્રસ્તા: પલાયનપરાનૃપ ॥ ૧ ॥ વિશીર્યમાણાંપૃતના
માસુરીમસુરર્પભ: ॥ કાલાનુકૂલૈસ્ત્રિદશૈ: કાલ્યમાનામનાથવત્ ॥ ૨ ॥ દૃષ્ટ્વાસ્તપ્યતસંક્રુદ્ધઈંદશત્રુરમર્ષિત: ॥ તાન્નિવાર્યૌજસારાજન્નિર્ભત્સ્યેદમુ

પવંતોનાં શિખરો આદિથી નહીં ધવાયલા અને સુખી, હૃદની સેના વાળાઓને જોઈને, વૃત્તાસરની સેનાવા-જાઓ ત્રાસ પામ્યા. ૧૨૭માં એ રીતે, જેમને ગગવાન અનુકૂળ હોય, એવા મહાત્માઓના ઉપર; નીચ પુરૂષોએ જોલેલી, દુષ્ટ અને કડખ વાણી નિષ્ફળ થવાની પેઠે; દેવતાઓના ઉપર દેવોએ કરેલા સખળા દાખડા; બ્યારે વ્યર્થ થઇ ગયા. ૧૨૮માં ત્યારે મુદ્દનો ગર્વ દહ્યાઇ ગયેલા હરિશ્ચંદ્રનાની ભક્તિ નહીં કરનારા-અને ધીરજ સહિત થયેલા તેઓએ પોતાનો સખળો પરિશ્રમ વ્યર્થ જતો દેખી, પોતાના સ્વામી વૃત્તાસરને, લડાઈના મે-દાનમાં પડ્યો મુકીને નાસી જવાનું ગન કયું. ૧૨૯માં ત્યારે તિવ્ર બચથી પોતાના સાર્થકોએ દોડી જતા જો-ઈને, અને સખળું સૈન્ય નાસતું દેખીને; એ મનસ્વી તથા મહાવીર વૃત્તાસરે, તેઓને હસી કાઢીને, મનસ્વી (શ્રી) પુરૂષોને પસંદ પડે એવું; તે સમયને યોગ્ય વચન કહ્યું કે; હે વિપ્રચિતિ-નમુચિ-પુશોમા-મય-અનર્વા અને રાગર; તમે સાંભળો. ૧૩૦-૩૧માં જન્મેલાઓને મરી જવાનું તો સર્વ પ્રકારે ખતીત છે; અને જેથી

મરી જવાનું મરે, એવો ઉપાસનો મૂળ છેજ નહીં; ત્યારે આ લોકમાં યજ્ઞ અને પરલોકમાં સ્વર્ગ જે થકી મળે; એવા યોગ્ય અને ઉત્તમ મરણનો સ્વીકાર, કાણુ નકરે. ૧૩૨માં આ લોકમાં જે પ્રકારનું મરણ પસંદ કરવા લાયક હોવાનું, કહેવાય છે; પેહેલું, ઇન્દ્રિયાદિકને છતીને અણંગ યોગ કરી, પરશ્વજની પારણા કરી શરીરને છોડી દેવું; અને બીજું, યુદ્ધ ભૂમિમાં સૌથી આગળ ચાલનારા થઈને વીરશયમાં સ્થળ જવું. એ બંને મળવાં અતિ કઠિણ છે. ૧૩૩માં ક્ષતિથી શામવત છતાં રક્ષિતો દશમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૦

અધ્યાય. ૧૧ મા. — શ્રીશુક — પશુ હે પરીક્ષિત, બચથી ત્રાસ પામેલા અને દોડવાને આતુર થયેલા, એ મૂર્ખ લોકોએ; વૃત્તાસરના એ ધર્મવાળા વચનનો, સ્વીકાર કર્યો નહીં. ૧૧૧ અને દેવની અનુકૂળતાવાળા દેવતાઓએ, અનાયની પેઠે; નાશ કરાતી તથા વિખાઇ જતી દેવસેનાને, એ ઉત્તમ અસુર વૃત્તાસરે દીધી. ૧૨માં તેથી તે પરિતાપ પાળીને કોયે બારાઇ, દેવતાઓને જોશવરીથી રાક્ષાને; અને તેમનો નિરસકાર કરીને. બોલ્યો

કે. ૧૩૦ શરીર પશુનું અભિગમન શખનારાઓએ, જીવિલાઓને માનવા; એ વખાણવા મોત્ય નથી; તેમજ રત્ન-
મને પમાડનાર પશુ નથી. આરે આ માળીવિદ્યારૂપ, દોડીજનારાઓને; પાછળથી મારવામાં, તમને શું હાંકલ
છે. ૧૩૧ હે નીચ પુરુષો, તમને એ બુદ્ધમાં શ્રદ્ધા હોય, અને હૃદયમાં ધીરજ હોય, તથા આખ્ય સુખોની તુ-
ખ્યા નવેલ, તે: એવજ દાન્ય, મારી સામા કિમ્બા રહે. ૧૩૨ એ રીતે કોષ પામેલા અને મદાવગવાન જના-
સુરે પેતાના શત્રુ દેવતાઓને ખીવરાળીને, મરજના કરવાય; ભોક્ષને મૂરછા થઈ. ૧૩૩ અને તેની મરજનાથી
મૂરછા પામેલા દેવતાઓ, વળ પાવવાની પેટે, ધરતી ઉપર પડી મથા. ૧૩૪ તથા અતિ મરો-મત થયેલો તે;
વિશ્વ કમાળીને, ધરતીને ધુમનપતે, હરેલોવળેલા કાથી અડને કચરી નાંખવાની પેટે, બુદ્ધ બુધિમાં આંખો
મિચી મથેલા અને આતુર થયેલા, દેવસેન્યને; જોર કરીને પગને કચરી નાંખવા લાગ્યો. ૧૩૫ આરે એ રીતે
કરતાં દોડવા આવતા, પોતાના એ શત્રુની ઉપર, અત્યંત કોષ પામેલા, વળધારી ઈટે; મોટી મદાઈકી. અને,

તે નસદન થાય, એવી મદા પડોયનાંજ તેણે રમતની પેટે, ડાળા દાલથી તેને પકડી લીધી. ૧૩૬ પડી એ
અત્યંત કોષેલા અને બંધકર પરાક્રમવાળા જનાસુરે; તેજ મદા ઈડના વાદન, એવાવના કુપરપામમાં મારીને,
મરજના કરી; એ તેના કામને સર્વે જાણીએ વખાણ્યું. ૧૩૭ આરે એ મદાવામવાથી એવાવન, વળધારેલા
પવંતની પેટે, કુમરી આંધને: મોઢુ બાંગી ગયેલો, અને લોડી ઓકનો, દુખી થઈને; ઈંમકિન, સાત ધુનુ-
વા પાછો દહી ગયો. ૧૩૮ તે સમયે અભરાવના મનવાળા, અને વાદન દુખ પામેલા ઈડના ઉપર; તે મ-
હાત્મા જનાસુરે, હરીવાર મદાઈકી નહીં. એટલી વારમાં પોતાના અમૃત ઝરતા દાધના સ્પર્શવડે, ધવાયલા
કાથીને પીડા રહિત કરીને, ઈડ તેની સામે આવીને, ઉભા રહ્યા. ૧૩૯ આરે હે પરીક્ષિત, પોતાના ભાઈ
વિશ્વરૂપને મારનાર શત્રુ વળધારી ઈડને; બુદ્ધની ઇચ્છાથી પોતાની સામે, કબેલો જોઈને; શોક તથા મોઢથી
થેરાવલા જનાસુરે, તેનાં અત્યંત પાપકામ સંભારી આપીને, તેને હસતાં હસતાં આ રીતે કહ્યું કે. ૧૪૦ આહાનુ-

વાચહ ૥૩૥ કિંવઉચ્ચરિતૈર્માનુર્ધાવદ્ધિઃપૃષ્ઠતોહૈતૈઃ ॥ નહિમીતવધઃશ્લાઘ્યોનસ્વર્ગ્યઃશૂરમાનિનાં ॥૪॥ યદિવઃપ્રધનેશ્ચાસ્તારંવાક્ષુકાહદિ ॥
અગ્રેતિષ્ઠતમાત્રમેનચેદ્રામ્યસુખેસ્પૃહા ॥૫॥ એવંસુરગણાન્કુહોભોપયન્વપુપારિપુન્ન ॥વ્યનદત્સુમહાપ્રાણોયેનલોકાવિચેતસઃ ॥૬॥ તેનદેવગ
ણાઃસર્વેવૃત્રવિસ્ફોટનેનવૈ ॥નિપેતુર્મૂર્છિતાભૂમૌપથૈવાશનિનાહતાઃ ૭ મમર્દપદ્યાંસુરસૈન્યમાતુરંનિમીલિતાક્ષરણરંગદુર્મદઃ ॥ગાંઘ્રપ્પદ્યુત
શૂલ઒જસાનાલંબનંયૃથપતિર્યથોન્મદઃ ॥૮॥ વિલોક્યતંવજ્રધરોડત્યમર્ષિતઃસ્વશત્રવેડમિદ્રવતેમહાગદાં ॥ચિક્ષેપતામાપતર્તીસુદુઃસહાંજગ્રા
હવામેનકરેણલીલયા ॥૯॥ સઙ્ગદશત્રુઃકુપિતોઘૃશંતયામહેંદ્રવાહંગદયોગ્રવિક્રમઃ ॥ જઘાનકુંભસ્થલઉન્નદન્મૃધેતત્કર્મસર્વેસમપૂજયન્નૃપ ॥
૧૦॥ એરાવતોઽવગદાડમિમૃષ્ટોવિઘૂર્ણિતોડિઃકુલિશાહતોયથા ॥ ઝણાઝણાઝણાઝણાઃસહેંદ્રોવમન્નસૃક્સતધનુર્મુશાર્તઃ ॥૧૧॥ નસન્નવાહા
ચવિષણ્ણચેતરેણાણુંહ્રૂયઃસગદાંમહાત્મા ॥ ઇંદ્રોડમૃતસ્યંદિકરામિમર્શવીતવ્યથઃક્ષતવાહોડવતેસ્થે ॥૧૨॥ સતંત્રપેંદ્રાહવકામ્યયારિપુંવજ્ઞા
યુધંધ્રાતૃહણંવિલોક્ય ॥સ્મરંશ્વતત્કર્મનૃશંસમંહઃશોકેનમોહેનહસન્નજગાદ ॥૧૩॥ વૃત્રંદિશ્ચાભવાન્મેસમવસ્થિતોરિપુર્યોન્નહાગુરુહાઘ્રા
તૃહાચ ॥વિશ્વાડનૃણોડ્યાહમસત્તમત્વયાઞ્છૂલનિર્મિત્રદૃષદ્વાચિરાત્ ॥૧૪॥ યોનોડઃજસ્યાત્મવિદોદ્વિજાતેર્ગુરોરપાપસ્યચ્ચદીક્ષિતસ્ય ॥વિ
શ્રમ્યસ્વહેનશિરાંસ્પૃશ્વત્પશોરિવાડકરુણઃસ્વર્ગકામઃ ॥૧૫॥ હ્રીશ્રીદયાકીર્તિભિરુદ્ધિતંત્વાંસ્વકર્મણાપુરુષાદૈશ્વર્ગહી ॥ ઞ્છૂલેણમચ્છૂલવિ
ભિન્નદેહમસ્પૃષ્ટવર્હિસમદંતિગૃધ્રાઃ ॥૧૬॥ અન્યેડનુયેત્વેહન્દ્રસંસ્પન્નજાયેત્યુત્તાસ્ત્રાઃપ્રહરંતિમહાં ॥તેભૂતનાથહ્રસ્વણાદિદ્વાતત્રિશૂલનિર્મિ
ત્તગલૈર્યજામિ ॥૧૭॥ અયોહરેમેકુલિશેનવીરહર્તાપ્રમથ્યૈવશિરોયદીહ ॥ તત્રાનૃણોભૂતબલિંવિધાયમનસ્વિનાંપાદરજઃપ્રપત્સ્યે ॥૧૮॥ સુરેશક
સ્માન્નહિનોષિવજંપુરઃસ્થિતેવૈરિણિમય્યમોઘં ॥ માસંશયિષ્ઠાનગદેવવજ્રંસ્યાન્નિષ્ફલંકૃપણાર્યૈવયાજ્ઞા ॥૧૯॥ નન્વેષવજ્રસ્તવશક્રતેજસાહ
રેદ્યૌષેસ્તપસાચ્ચતેજિતઃ ॥ તેનૈવશત્રુંજહિવિષ્ણુયંત્રિતોયતોહરિર્વિજયઃશ્રીર્ગુણાસ્તતઃ ॥૨૦॥ અહંસમાધાયમનોપથાહસંકર્ષણસ્તચ્ચરણાર

ને-શુરને-અને મારા ભાઈને, મારનારા; તું શત્રુ મારી સામા કિમ્બા છે, એ ધણું સાહે થયું. અને હે અસત-
ન, આજ હું મારા ત્રિશૂળથી, તારી પથર જેવી જાતી બેઠી નાંખીને; થોડીવારમાંજ ભાઈના રણ થઈ છૂટીશ,
એ પણ સાહેજ થયું છે. ૧૧૨ તું અમારા મોટા ભાઈ-આત્માશાલી-આહાનુ-શુર-નિષ્પાપ-અને દીક્ષા લી-
ધેલા, તથા વિશ્વરૂપથી રહેલા, વિશ્વરૂપનાં ગાથાં; સ્વર્ગની કામનાવાળો નિર્દય પુરુષ, યજ્ઞના પશુનાં ગાથાં કાપી
નાખે; તેમ, કાપી નાખેલાં છે. ૧૧૩ આરે વળધાર-શોભા-દયા-અને કાર્તિક; એઓ યજ્ઞ રહિત થયેલા-તથા
પોતાના કામને માટે શક્ષેઓ પણ વિક્રમેલા, અને મારા ત્રિશૂળથી તોડી નાખેલા, આ તારા દેહને; અગ્નિ-
નો રૂપો નહીં મળતાં, શીષ પશુઓ ભાઈ જશે. ૧૧૪ અને તું પાપીને અનુમરીને અર્દાવાં દધિઆગે
હમાડીને મારા ઉપર થા કરનારા આ મૂર્ખ થોડાનાં ગળાં, હું સમવેલા ત્રિશૂળથી આજ કાપી નાંખીને; તેનું
કેરવને તેમના પાર્શ્વે પ્રહિત જાગિદાન આપીશ. ૧૧૫ અથવા હે ઈંદ્ર, તું જોર કરીને વળધારી અર્દાવાં

મારું ગાયું કાપી નાંખીશ તો પણ; કમ બંધનામાંથી હું છૂટીને, તથા પ્રાણીઓને મારા દેહનું જાગિદાન આ-
પીને, ધીરશેકોના રથાને પામીશ. ૧૧૬ હે ઈંદ્ર, સામે કિમેલા હું શત્રુના ઉપર, અભોધવળને, તું સામારે
નાંખતો નથી; તારી મદાની પેટે વળધારે; કપળની આગળ કરેલી પાચનાની પેટે, બચ્ચે જવાની શંકા, તારે
રાખતી નહીં. ૧૧૭ આ તારું વજ્ર બગવાના તોળથી, અને દમીચિ મુનિના તપથી અચીત તીક્ષ્ણ થયેલછે;
તેથી વિષ્ણુની પ્રેરણા પાળીને, હું શત્રુને તું મારી નાંખ; જે તરફમાં દરિઅગવાન હોય, તે તરફમાં વિ-
જય-લક્ષ્મી-અને શુભો પણ રહે છે. ૧૧૮ સંકર્ષણ અગવાને અને ઉપદેશ કરેલો છે તે પ્રમાણે, તેમના અરણ્ય-
વિંદ્યામાં મન રાખીને, તારા વળધાર વેગથી; વિષય સુખદિકની ઇચ્છાથી પણ તૂટી જઈને દેહલામ કરનારા
હું થોડીઓની મનિને પામીશ. ૧૧૯ અગવાન પોતામાં અનન્ય ભક્તિવાળા બડોને, જે યજ્ઞ દેવ-કુદ્યે-
આધિ-મદ-કલિ (કલ્યાણ) અને બસને (બીનુ-શુભારનુ-દારનુ-અને દિસાનુ એ માર)-તથા પરિશ્રમ એટલાં

આના ઉત્પત્તિ થાય છે; એથી સ્વર્ગ-શુભેક-કે પાતાળભેક, એમની સંપત્તિઓ આપતા નથી. ॥૨૨॥ હે ઉદ્ધ, આપણે સ્વર્ગથી શુભેક ભગવાન તો, જેથી ત્રણ પ્રકારનો (ધર્મ-અર્થ-અને કામ સંબંધનો) પરિશ્રમ કરવાનું જ મારી બંધ, એ રીતે કરે છે; અને એમ થાય ત્યારે જ ભગવાનની પ્રસન્નતા થયેલાનું માનવું જોઈએ; પણ એનો અભિપ્રાય પ્રસન્ન તો અકિંચન પુરુષોને જ મળે છે. અને બીજાઓને માટે તો, તે દુર્લભ છે. ॥૨૩॥ (દેવે ભગવાનની પાસેના કરે છે) હે હરિભગવાન તમારા ચરણોવિદના મૂળમાં વસનારા દાસોને પણ દાસ હું, ફરી ફરીને માઉં, અને માફ મન, આપ પ્રાણ આધારના યજ્ઞોનું સ્વરૂપ કરે; તથા મારી વાણી આપના યજ્ઞો અને કર્મોને માપ; તેમજ શરીર, આપના સંબંધીજી કર્મો કરે; તેમ કરે. ॥૨૪॥ હે સર્વ સૌભાગ્યના બંધાર; હું આપને તજીને; સ્વર્ગે ભોકને-શ્વેતભોકને-ચક્રવર્તી સંબંધને-પાતાળના રાજ્યને-અગ્નિમા વિગેરે સિદ્ધિઓને-અને શોભાને પામવાની પણ હચ્છા કરતો નથી. ॥૨૫॥ પણ હે કમળનેત્ર ભગવાન; જેમ પાંખો આવ્યા

વિનાનાં પક્ષીનાં પાંખો મારે હચ્છે-બૂખથી પીડાયલાં વાહરડાં ધાવવાને હચ્છે-અને મુઝાવણી આ પરદેશમાં ગયેલા પતિને હચ્છે. તેમ મારૂં મન આપનાં દર્શનને હચ્છે છે. ॥૨૬॥ એટલા માટે, આ સંસારરૂપી ચક્રમાં પોતાનાં કર્મોવડે ભગતા-અને આપની માયાવડે, દેવ-પુત્ર-સ્ત્રી-અને ધનદિકને વિશે આસક્ત થીતવાળા, મને; ફરીવાર એમ નહીં થનાં, માત્ર આપ ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનના બકોનીજ મૈત્રી સંવેદા થવે. ॥૨૭॥ દત્તિ-શ્રીં બાં છદ્ધારકધનો અગિયારમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૧૧॥

અધ્યાય. ૧૨ મો. — શ્રીશુક — હે પરીક્ષિત, એ રીતે જીતવા કરતાં મરવાને અધિક મારીને દેહ છોડી દેવાને હચ્છો. જગસુર ત્રિશુળ ઉપાડીને; પ્રસન્નતાજીમાં ભગવાનના ઉપર કેટલા દૈવ દેહવાળી પેટે; ઉદ્ધના ઉપર દેહાયો. ॥૧॥ અને પ્રલયકાળના અગ્નિ જેવી ભયંકર જ્વાળાઓવાળું ત્રિશુળ વેગસહિત દંદના તરફ ફેંકાને; તે વીરપુરુષે મર્ચના કરતાં, તેને કોષ સહિત કહ્યું કે, “હે પાપી દેવે તું મૂઓજ છે.” ॥૨॥ મહા અને

વિદે ॥ ત્વદ્વજરંજોલુલિતગ્રામ્યપાશોગતિમુનેર્યામ્યપવિદ્લોકઃ ॥૨૧ પુંસાંકિલૈકાંતધિપાંસ્વકાનાંયાઃસંપદોદિવિભૂમૌરસાયાં ॥ નરાતિયદ્વંષ ઉદ્વેગઆધિર્મદઃકલિર્વ્યસનંસંપ્રયાસઃ ॥૨૨॥ ત્રૈવર્ગિકાયાસવિઘાતમસ્મત્પતિર્વિધ્રત્તેપુરુષસ્યશક્ર ॥ તતોડનુમેયોભગવત્પસાદોયોદુર્લભોડ કિંચનગોચરોડન્યૈઃ ॥૨૩॥ અહંહરેતવપાદૈકમૂલદાસાનુદાસોભવિતાસ્મિભૂયઃ ॥ મનઃસ્મરેતાસુપતેર્ગુણાંસ્તેઘ્નીતવાક્રમકરોતુકાયઃ ॥૨૪॥ નનાકપૃષ્ઠનચપારમેજંનસાર્વભૌમંનરસાડધિપત્યં ॥ નયોગસિદ્ધીરપુનર્ભવંવાસમંજસત્વાવિરહ્યકાંક્ષે ॥૨૫॥ અજાતપક્ષાદ્વમાતરંસ્વગાઃ સ્તન્યંયથાવત્સતરાઃક્ષુધાર્તાઃ ॥ પ્રિયંપ્રિયેવવ્યુપિતંવિષણ્ણામનોરવિંદાક્ષદિદક્ષતેત્વાં ॥૨૬॥ મમોત્તમશ્લોકજનેષુસંસંસારચક્રેન્નમતઃસ્વ કર્મભિઃ ॥ તન્માર્ણ્યાલ્લાલ્લજદારંગેજ્વાસક્તચિત્તસ્યનનાથમૂયાત્ ॥૨૭॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેષષ્ઠસ્કંધેએકાદશોડધ્યાયઃ ॥૧૩॥

અષ્ટિ૦ એવંજિહાસુર્નપદેહમાજૌમૃત્યુવરંવિજયાન્મન્યમાનઃ ॥ શૂલંપ્રગૃહ્યાધ્યપતત્સુરેંદ્રંયથામહાપુરુષંકૈટભોડપ્સુ ॥૧॥ તતોયુગાંતામ્નિકઠોર જિહ્વામાવિભ્યશૂલંતરસાસુરેંદ્રઃ ॥ ક્ષિપ્તવામહેંદ્રાયવિનયવીરોહતોડસિપાપેતિરુષાજગાદ ॥૨॥ સ્વઆપતત્તદ્વિચલદ્રૂહોલકવન્નિરીક્ષ્યદુષ્પેક્ષ્ય મજાતવિક્રુવઃ ॥ વજ્રેણવર્જીશતપર્વણાડચ્છિનદ્રુજંચતસ્યોરગરાજભોગં ॥૩॥ છિન્નૈકવાહુઃપરિઘેણવૃત્તઃસંરબ્ધઆસાચગૃહીતવજ્રં ॥ હનીતતા હેંદ્રમયામરેમંવજ્રંચહસ્તાન્ન્યપતન્મધોનઃ ॥૪॥ વૃત્રસ્યકર્માતિમહાદ્રુતંતત્સુરાસુરાશ્ચારણાંસદરંધાઃ ॥ અપૂજયંસ્તત્પુરુહૂતસંકટંનિરીક્ષ્યહા હેતિવિચુક્રુશુર્ધ્વશં ॥૫॥ ઇંદ્રોનવજ્રજગૃહેવિલજિતશ્ચ્યુતંસ્વહસ્તાદરિસન્નિધૌપુનઃ ॥ તમાહવૃત્રોહરેઆત્તવજ્રોજહિસ્વશત્રુનંવિષાદકાલઃ ॥૬॥ યુયુત્સતાંકુત્રચિદાતતાયિનાંજયઃસદૈકત્રનવૈપરાત્મનાં ॥ વિનૈકમુત્પત્તિલયસ્થિતીશ્વરંસર્વજ્ઞમાયંપુરુષંસનાતનં ॥૭॥ લોકાઃસપાલાયસ્યે મેશ્વસંતિવિવશાવશે ॥ દ્વિજાઈવશિચાબદ્ધાઃસકાલદ્વિહકારણં ॥૮॥ ઓજઃસહોબલંપ્રાણમમૃતંમૃત્યુમેવચ ॥ તમજ્ઞાયજનોતુમાત્માનંમન્યતેજ હં ॥૯॥ યથાદારુમયીનારીયથાયંત્રમયોમૃગઃ ॥ એવંભૂતાનિમઘવન્ત્રીશત્રંત્રાણિવિદ્ધિભોઃ ॥૧૦॥ પુરુષઃપ્રકૃતિર્વ્યક્તમાત્માભૂતેંદ્રિયાશયાઃ ॥ શ

ઉદ્ધની પેટે સામું જોવાય નહીં એવા, તે ત્રિશુળને આકાશમાં આવવું દેખીને, જરાપણ ત્રાસ નહીં પામેલા ઉદ્ધે; પોતાના, સોધારવાળા વજ્રવડે; તેના સાપ જેવા હાથ સહિત, તે ત્રિશુળને કાપી નાંખ્યું. ॥૩॥ ત્યારે એક હાથ કપાઈ ગયેલા જગસુરે, પાસે આવીને કોષ સહિત વજ્રધારી ઉદ્ધના લગણમાં ઘુમળ મારી; અને તેના હાથોને પણ પ્રહાર કર્યો. તેથી ઉદ્ધના હાથમાંથી વજ્ર પડી ગયું. ॥૪॥ ત્યારે દેવતાઓ-દેવો-સિદ્ધ લોકો-અને ચારણો વિગેરેનાં ટોળાં, જગસુરનું એ અતિ મોટું અદ્ભૂત કામ જોઈને, તેનાં વખાણ કરવા લાગ્યાં; તથા ઉદ્ધનું સંકટ જોઈને, અત્યંત દાહાકાર કરવા લાગ્યાં. ॥૫॥ પછી પોતાના હાથમાંથી શત્રુના સમક્ષ પડી ગયે-લું વજ્ર, લાજને લીધે બ્યારે ઉદ્ધે ફરીથી લેવાનું ન હચ્છ્યું, ત્યારે જગસુરે તેને કહ્યું કે. — જગસુર-હે ઉદ્ધ આસમય બહારવાનો નથી; માટે વજ્ર લે, અને પોતાના શત્રુને તું તેવડે માર. ॥૬॥ કેમકે, હથિયાર ઉપાડીને એક બીજાને મારવાને ઉભેલા, સામ સાથી યુદ્ધ કરનારો; જેનો હમેશાં. એક સરખી રીતે બંધ

થાય; એવાનો, જેનાથી ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને લય થાય છે, તે સર્વને બાંધનારા, આદિ પુરુષ, અને સનાતન પરમાત્મા એક ઈશ્વરજ છે; પણ બીજાઓને તેમ થવું નથીજ. ॥૭॥ અને જગમાં પકડાયેલા પક્ષીઓની પેટે, પરવચ થયેલા લોકકાળો સહિત આ સર્વ લોકો; જેના વશમાં રહીનેજ જીવે છે; તે કાળજી, જય અને પરાજય થવાનું કારણ તો છે. ॥૮॥ એમ શરીરની શક્તિ-મનની શક્તિ-ઇંદ્રિયોની શક્તિ-પ્રાણ-જીવન-અને મરણ; એ સર્વે પોતાને થવાનું કારણ, કાળ હોવા છતાં; તેને નહીં બાંધવાથી; લોકો, જડ દેહનેજ તે સર્વનું કારણ માને છે. ॥૯॥ હે ઉદ્ધ, લોકકાળી પૂતળી અને વંતરો મૂમ, જેમ નમાવનારની હચ્છા પ્રમાણેજ કરતા-રાં છે; તેમ સધળાં પ્રાણીઓ હચ્છરની મરણ પ્રમાણેજ કરનારાં હોવાનું, તમે જાણો. ॥૧૦॥ અને સહિષ્ણુ આદિ કાળે પ્રકૃતિ-મહત્ત્વ-અહંકાર-મહા ભૂતો-ઇંદ્રિયો-અને અંતઃકરણો વિગેરે (દેવતાઓ) પણ, એ પુ-રુષ ભગવાનના અનુમતિ વિના સૃષ્ટિ કરવાને સમર્થ થઈ શક્યાં નહોતાં. ॥૧૧॥ એ રીતે એ ભગવાન (કાળ)

પાતેજ પ્રાણીઓ પછી પ્રાણીઓને ઉપજ કરે છે; તથા પ્રાણીઓથીજ પ્રાણીઓને નાશ પશ્ય કરે છે; તેને નહીં અણીને, કોંકા પોતાનેજ; પોતે કરતા કરાવવાને સમર્થ નહીં હોવા છતાં, સમર્થ હોવાનું જાણે છે. ૧૧૨૥ અને તે કાળના પ્રભાવથીજ, આયુષ્ય-લક્ષ્મી-કીર્તિ-એકર્ષ-અને બીજાં સુખે પશ્ય વખતે વખત પોતાની મેલેજ, નહીં હાથેલાં કુખે આપવાની પેટેજ, આવીને ઉભાં રહે છે. ૧૧૩૩ એટલા માટે પુરુષે; કીર્તિ, યશ અને અપયશ, પરાક્રમ અને પરાક્રમે નાશ, જ્ય અને પરાજય, સુખ અને દુઃખ, મરતું અને જીવતું, એ વિગેરે થવાને યાજે; સમ એટલે દરજ્જા શોક વિનાના સ્થિતિજ, વર્તતું થતે છે. ૧૧૪૦ અને સત્-૨૦૦ -તથા તમ, એ સુજ્ઞા પ્રકૃતિના છે; પશ્ય આત્માના નથી; તથા આત્મા તે માત્ર આક્ષી રૂપે છે, એમ જ્ઞે જ્ઞે; તે અંધનને ન પામે. ૧૧૫૫ હે ઉદ્ધ, તું જ્ઞે; કે, આ યુદ્ધમાં હાથ અને આયુધો કપાઈ જવાથી હું દારેશ સરખો થયો છું; તેપણ તારા પ્રાણુ દેવાની હજીજી, યથાસ્થિત પ્રવૃત્ત કર્યા કરી છું. ૧૧૬૧ આ યુ-

દરથી જુગારમાં જાણે એ પાસા-અને વાહનોથી સંગ્રહાથી, પ્રાણુથી હાથ મંડાય છે; તેમાં આનો જ્ય અને આનો પરાજય થશે, તે જ્ઞેવામાં આવતું નથીજ. ૧૧૭૪-શ્રીશુક-વૃત્તાસુરનાં એ વચનો સાંભળીને, ઉદ્ધને ગર્વ ગળી ગયો; અને તે હાથમાં વજ્ર પકડીને, નિષ્કપટ બાવથી; તેનાં વખાણ કરીને, અને હસીને બોલ્યો કે. ૧૧૮૫-ઉદ્ધ-હે દાનવ, સર્વના આત્મા-સર્વના સુહૃદ-અને જગતના હજાર-આમ સ્વરૂપ ભગવાનમાં, તારી આવી રીતની ખુદિ છે; તેથી તું ભક્ત અને સિદ્ધ પુરુષ છે. ૧૧૯૪ અને પ્રાણીઓને મોઢ પમાડનારી ભગવ્યનની માયાને, તું તરી ગયેશો છે; કે નેથી તું અસુર બાવ મૂઠી દેહને, મહાપુરુષધ્યાને પામેશો છે. ૧૨૦૫ તું રજ્જે સુશી સ્વભાવવાળાની, સત્ સુશ્રુત્ય વસ્તુદેવ ભગવાનમાં, આવી દૃઢ મતિ થયેલ છે; એ નક્કી મોઢું આશ્ચર્ય છે. ૧૨૧૫ જે અમૃતથી ભરેલા સમુદ્રમાં કિડા કરતો હોય, તેને ખાડ ખા-ભોમિયાનું શું કામ હેય; તેમ મોઢાકિડના સ્વામી, દારભગવાનને વિશે જ્ઞેને બાકિની પ્રાપ્તિ થાય; તેને બી-

કનુવંત્યસ્યસર્ગાદૌનવિનાયદનુગ્રહાત્ ॥૧૧॥ અવિદ્વાનેવમાત્માનંમન્યતેડનીશમીશ્વરં॥ભૂતૈઃસૃજતિભૂતાનિગ્રસતેતાનિતૈઃસ્વયં ॥૧૨॥ આયુઃશ્રીઃકીર્તિરૈશ્વર્યમાશિષઃપુરુષસ્યયાઃ॥ભવંત્યેવહિતક્કાલેયથાડનિચ્છોર્વિપર્યયાઃ॥૧૩॥ તસ્માદકીર્તિયશસોર્જયપાપજયોરપિ॥ સમઃસ્યાત્સુખદુઃસ્વાધ્યામૃત્યુર્જીવિતયોસ્તથા ॥૧૪॥ સત્વંરજસ્તમઙ્ગિતિપ્રકૃતેર્નાત્મનોગુણાઃ॥ તત્રસાક્ષિણમાત્માનંયોવેદનસબદ્યતે ॥૧૫॥ પદ્યમાનિર્જિતંશક્રવૃક્ષાયાધુમ્ભુજંમૃધે ॥ ઘટમાનંયથાશક્તિતવપ્રાણજિહ્વીર્ધયા ॥૧૬॥ પ્રાણગ્લહોપંસમરહૃષ્વક્ષોવાહનાસનઃ॥ અત્રનજ્ઞાયતેમુખ્યજયોમુખ્યપરાજયઃ ॥૧૭॥ શ્રીશુકઃ૦દ્વંદ્રોત્ત્વવચઃશ્રુત્વાગતાલીકમપૂજયત્ ॥ ગૃહીતવજ્રઃપ્રહસંસ્તમાહગતવિસ્મયઃ ॥૧૮॥ અહોવાનવસિદ્ધોસિયસ્પતેમતિરીદશી ॥ ભક્તઃસર્વાત્મનાત્માનંસુહૃદંજગદીશ્વરં ॥૧૯॥ ભવાનતાર્પીન્માયાવૈવૈષ્ણર્વીજનમોહિનીં ॥ યદ્વિહ્યાયાસુરંભાવંમહાપુરુષતાંગતઃ ॥૨૦॥ સ્વલ્વિદંમહદાશ્ચર્યંયદ્રજઃપ્રકૃતેસ્તવાવાસુદેવેભગવતિસત્ત્વાત્માનિદૃઢામતિઃ ॥૨૧॥ યસ્યભક્તિર્ભગવતિહરોર્નેશ્રેયસેશ્વરે ॥ વિક્રીડતોડ્મૃતાંભોધૌકિંશુદૈઃસ્વાતકોદકૈઃ ॥૨૨॥ શ્રીશુકઃ૦ઇતિબ્રુવાણાવન્યોડન્યંધર્મજિજ્ઞાસયાનૃપ ॥ યુયુધાતેમહાવીર્યાવિદ્વત્રૌયુધાંપતી ॥૨૩॥ અઃવિધ્યપરિધંવત્રઃકાર્ખ્યાપ્તમરિંદમઃ ॥ ઇંદ્રાયપ્રાહિણોદોરંવામહસ્તેનમારિપ ॥૨૪॥ સતુત્ત્વસ્યપરિધંકરંચકરભોપમં ॥ ચિચ્છેદયુગપહેવોવજેણશતપર્વણા ॥૨૫॥ દોષ્યામુત્કૃતમૂલાભ્યાંબભૌરક્તસ્ત્રવોડ્સુરઃ ॥ છિન્નપક્ષોયથાગોત્રઃસ્વાદ્વષ્ટોવજ્જિણાહતઃ ॥૨૬॥ કૃત્વાડધરાંહનુંભૂમૈદૈત્યોવિવ્યુત્તરાંહનું ॥ નભોગંભીરવક્રેણલોલિહોલ્બળજિહ્વયા ॥૨૭॥ દંષ્ટ્રાભિઃકાલકલ્પાભિર્ઘસન્નિવજગચ્યં ॥ અતિમાત્રમહાકાયઆક્ષિપંસ્તરસાગિરી ॥૨૮॥ ગિરિરાટ્પાદચારીવપદ્યાનિર્જરયન્મહી ॥ જગ્રાસસસમાસાયવજ્જિણંસહવાહનં ॥૨૯॥ મહાપ્રાણોમહાવીર્યોમહાસર્પદ્વિધિપં ॥ વૃત્રમસ્તંતમાલચસપજાપતયઃસુરાઃ ॥૩૦॥ હાકષ્ટમિતિનિર્વિણ્ણાશ્ચુક્રશુઃસમહર્ષયઃ ॥ નિગીર્ણોડપ્યસુરેંદ્રેણનમમારોદરંગતઃ ॥ મહાપુરુષસપ્તયોગમાયાબદ્ધેનચ ॥૩૧॥ મિત્વાવજ્જેણતત્કુક્ષિનિષ્કમ્યવલભિદ્વિમુઃ ॥ ઉચ્ચકર્તેશિરઃશત્રોર્ગિરિશુંગમિવોજસા ॥૩૨॥ વજ્રસ્તુતત્કંધરમા

જ્ઞે સ્વમોહિનાં હૃદ સુખોની હજીજી શા આરે યાય ? ૧૧૨૫-શ્રીશુક-હે રાજ, એ પ્રમાણે બોલેલા, ધર્મ અણુવાની હજીજીજી, ઉદ્ધ અને વૃત્તાસુર અને મોટા પરાક્રમી અને યુદ્ધના સ્વામીઓ; પછીથી એક બીજા સામે યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. ૧૧૩૩ પછી યુયુધાને મારનારા વૃત્તાસુરે, હાથે હાથે લોહાની ભોંગળા બાંધકર રીતે ફેરવેને; ઉદ્ધના ઉપર નાંખી; ત્યારે ઉદ્ધે પોતાના સો પારવાળા વજ્રથી, તે ભોંગળા તેના શોભિતા હાથ સહિત, એક સપાટેજ કાપી નાંખી. ૧૧૪૪-૨૫૫ એટલે મૂળથકી કપાઈ ગયેલા એવ હાથમાંથી લોહી વેહેતો ગયેલો, તેદેલ; આકાશમાંથી ઉદ્ધે પાંખો કાપી નાંખવાથી પડતા, પર્વત સરખો યદ્ધ ગયો. ૧૧૬૫ તે પછી તે દેહ, પોતાનો હથેલો લોક આકાશમાં અને નીચેનો દેહ પર્વત ઉપર રાખી; આકાશ જેવા ઉડા મોઢાથી, અને સમ જ્ઞેની બાંધકર જીભથી, તથા કાળના જેવી દાદોથી, ત્રણે લોકને ત્રણે ગળી જતો હોય તેમ; પડે માથાના પર્વત જેવો -પડેથી પડેથીનું ચૂલું કરી નાંખતો-અને મોટા શરીરના વેગથી પર્વતને ફર ઉડાડી

દેતો, ઉદ્ધને પહોંચી ગયો; અને તેને તેના વાહન ઐરાવત સહિત ગળી ગયો. ૧૧૭૪-૨૮-૨૯૫ ત્યારે મોટા અજગરે હાથીને ગજેલાની પેડે, મહા બળવાન અને મોટા પ્રભાવવાળા વૃત્તાસુરે ઉદ્ધને ગજેલો દેખાને, પ્રભવતિઓ અને મોટા રૂપિઓ સુધાં દેવતાઓ; ખેદ પામ્યા. અને આરે જુડુ થયું “ એમ બીસો પાડતા લા-આ ॥ પશ્ય એ વૃત્તાસુરે ગળી જવાથી તેના પેટમાં ગજેલો ઉદ્ધ, મહાપુરુષ ભગવાનના સાંભળ્યો, અને ભગવાનની યોગ માયાના બળથી; મૂલો નહીં. ૧૧૭૫-૩૧૫ ને તે સમયે ઉદ્ધ, વજ્રવડે બળથી તેનું પડખું ચી-રીને; બહાર નીકળ્યો; તથા પર્વતના શિખર સરખું તેનું માથું, તેણે જોર કરીને કાપીનાંખ્યું. ૧૧૮૨ તેપણ તેના ગળાની ચારે તરફ કાપ્યાં કરતા એ મોટા વેગવાળા વજ્રથી, ત્રણેને સાઠ દિવસે એ વૃત્તાસુરનું માથું કપા-ઇને દેડે પડ્યું. ૧૧૭૩ તે વખતે આકાશમાં હુંદળી વાગ્યાં, અને અંધધો-સિધ્ધો-અને મોટા રૂપિઓનાં ટા-ળાંઓએ, આનંદથી વૃત્તાસુરના નાશ સંગથી મંત્રાવડે; રત્નિ કરીને, પુલ્કનો વરસાદ કર્યો. ૧૧૭૪ અને હે

પરીક્ષિત, જે જનાસુરના હરીશંખી નીકળેલ, આભાશી તેજ, સર્વેશ દેખતાં " અભોક " એટલે પરમાત્મા-
માં મળી મરું. ૩૪૫૩ હિતશ્રી ૦ આ ૦ હા રકંધનો આરમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૩૪૨૩

અધ્યાય ૧૩ મો-શ્રીશુક-જનાસુર મરી જવાથી, એક ઉદ વિના, ત્રણે લોકો તેમના પાલકો સહિત
સંતાપ પડી જઈને, પરમ સુખ થયું. ૩૪૧૩ અને પછીથી બ્રહ્મા-સદાશિવ-ઉદ આદિ દેવતાઓ-૩૫૧૩-પિતૃઓ-પ્રા-
ણીઓ-અને દેવો તથા તેઓના અનુચરો; સર્વે પોતાપોતાનારથાનકે મયા ૩૪૨૩-પરીક્ષિત-હે મુનિ, હું હવે ઉદને આ;
શ્રીત થવાનું મરણ સાંભળવાને ઇચ્છું છું. કેમકે જ્યેથી, સર્વ દેવો આદિને સુખ થયું તેમજીવ ઉદને દુખ, શામાટે થયું.
૩૪૩૩-શ્રીશુક-જના સુરના પરાક્રમથી ઉદને પામેલા સધળા દેવતાઓ અને ૩૫૧૩-૦ચારે તેને મારવાની ઇચ્છાની
માર્ગના કરી; ત્યારે મોટાનો વધવધાવડે લાગતી બ્રહ્માની બીજીતેલા ઇદ્રે તેમ કરવાની ઇચ્છા ન કરી અને

તેમને કહ્યું કે. ૩૪૪૩ ઇદ્ર-વિચરણનો વધ કરેલા પાપને તો, સ્ત્રી-જળ-શ્રમિ અને ઝાડો; એમણે મારા
ઉપર અનુમત કરીને વેહેલી લીધું છે; પણ આજની હત્યાને મારે કમે પ્રકારે મટાડવી. ૩૪૫૩ શ્રીશુક-
ત્યારે તેનું એ બોલવું સાંભળીને, ૩૫૧૩-૦ચારે તેને અશ્વમેધ યજ્ઞ કરાવી શું, તેથી તમારું
બાહ્ય થશે; તમે બીજીશો નહીં. ૩૪૬૩ કેમકે અશ્વમેધ યજ્ઞવડે, પરમાત્મા નારાયણ ઇશ્વર ભગવાનનું યજ્ઞન
કરવાથી પુરૂષ આપ્તા જગતનો વધ કરવાના પાપ થકી પણ મુક્ત થાય છે. ૩૪૭૩ જેના કીર્તન થકીજ
બ્રહ્મણને મારનારો-પિતૃને મારનારો-આયોને મારનારો-માને મારનારો-આચાર્યને મારનારો અને અપચ્ચ એ-
ટલે કુલરોને આનારો યોગીજી તથા પુરૂષ એવા પાપીઓ પણ મુક્ત થાય છે; તેવા ભગવાનનું અશ્વમેધ યજ્ઞ-
મના મોટાપણ વડે; અમે કરાવેલું યજ્ઞન શ્રદ્ધા પૂર્વક કરવાથી તમને બ્રાહ્મણો સહિત આપ્તા યજ્ઞચર જગતને

શુભેગઃકૃતન્સમંતાત્પરિવર્તમાનઃ ॥ ન્યપાતયતાવદર્હણેનયોજ્યોતિષામયનેવાર્ત્રહત્યે ॥૩૩॥ તદાચસ્વેદુંદુભયોવિનેદુર્ગધર્વસિદ્ધાઃસમહર્ષિસં
ધાઃ ॥ વાર્ત્રઘ્નલિંગેસ્તમભિષુવાનામંત્રૈર્મુદાકુસુમૈરભ્યવર્ષન ॥૩૪॥ વૃત્રસ્યદેહાન્નિષ્ક્રાંતમાત્મજ્યોતિરરિંદમ ॥ પશ્યતાંસઘર્લોકાનામલોકંસ
મપચત ॥૩૫॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેષષ્ટસ્કંધેવૃત્રવધોનામદ્વાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨ ॥
શ્રીશુક ૦વૃત્રેહતેત્રયોલોકાવિનાશક્રેણભૂરિદ ॥ સપાલાહ્મભવન્સચોવિજ્વરાનિર્વૃત્તેન્દ્રિયાઃ ॥૧॥ દેવર્ષિપિતૃમૂતાનિદૈત્યાદેવાનુગાઃસ્વયં ॥ પ્ર
તિજગ્મુઃસ્વધિષ્ણ્યાનિબ્રહ્મેશ્વેન્દ્રાદયસ્તતઃ ॥૨॥ રાજા ૦ઈંદ્રસ્યાનિર્વૃત્તેહેતુંશ્રોતુમિચ્છામિભોમુને ॥ યેનાસન્સુખિનોદેવાહરેદુંઃસ્વંકુતોમવત ૩
શ્રીશુક ૦વૃત્રવિક્રમસંવિદ્માઃસર્વેદેવાઃસહર્ષિભિઃ ॥ તદ્વધાયાર્થયન્નિદ્રનૈચ્છદ્રીતોઽહદ્વધાત્ ॥૪॥ ઇંદ્ર ૦ સ્ત્રીભૂજલદ્રુમેરેનોવિશ્વરૂપવધોઽર્જવં ॥
વિમક્તમનુગૃહ્ણદ્વિર્વૃત્રહત્યાંકમાર્જ્યહં ॥૫॥ શ્રીશુક ૦ઋષયસ્તદુષાકર્ણ્યમહેદમિદમબ્રુવન્ ॥ યાજયિષ્ણામભદ્રંતેહયમેધેનમાસ્મભૈઃ ॥૬॥ હ
યમેધેનપુરુષંપરઃ ॥ આત્માનમીશ્વરં ॥ ઇષ્ટાસાસાયણંદેવમોક્ષયસે ૫પિજગદ્વધાત્ ॥૭॥ બ્રહ્મહાપિતૃજ્ઞાપોઽપ્રાપ્ત ॥ તદ્વાચાર્યહા ૫ઘવાન્ ॥ શ્વાદઃપુલ્કસકો
વા ૫પિશુભ્યેરન્યસ્યકીર્તનાત્ ॥૮॥ તમશ્વમેધેનમહામસ્તેનશ્રદ્ધાન્વિતોસ્માભિરનુષ્ટિતેન ॥ હતાપિસબ્રહ્મચરાચરંસંનલિપ્યસેકિંસ્વલનિગ્રહેણ
॥૯॥ શ્રીશુક ૦એવંસંચોદિતોવિપ્રૈર્મેરુત્વાનહનદ્રિપું ॥ બ્રહ્મહત્યાહતેતસ્મિન્નાસસાદવૃષાકર્ષિ ॥૧૦॥ તયેંદ્રઃસ્માસ ૫તાપંનિર્વૃત્તિર્નામુમાવિશત્ ॥
ઠ્ઠામંતંવાચ્યતાંપ્રાપ્તંસુસ્વયંત્યપિનોગુણાઃ ॥૧૧॥ તાંદદર્શાનુધાવંતીંચાંડાલીમિવરૂપિણી ॥ જરયાવેપમાનાંગીયક્ષ્મગ્રસ્તામસૃષ્પટાં ॥૧૨॥ વિ
કીર્યપલિતાન્કેશાંસ્તિષ્ઠતિષ્ઠતિમાષિણી ॥ મીનગંધ્યસુગંધેનકુર્વતીમાર્ગદૂષણં ॥૧૩॥ નભોગતોદિશઃસર્વાઃસહસ્રાક્ષોવિશાંપતે ॥ પ્રાગુદીર્ઘી
દિશંતૂર્ણપ્રવિષ્ટોનૃપમાનસં ॥૧૪॥ સઆવસત્પુષ્કરનાલતંતૂનલબ્ધભોગોયદિહાગ્નિદૂતઃ ॥ વર્ષાણિસાહસ્રમલક્ષિતોંડતઃસર્ચિતયન્ન્રહ્મવધાદ્વિ
મોક્ષં ॥૧૫॥ તાવચ્ચિનાકંનહુષઃશશાસવિદ્યાતપોયોગબલ્લાનુભાવઃ ॥ સસંપદૈશ્વર્યમદાંધબુદ્ધિર્નીતસ્તિરશ્વાંગતિમિદ્રપત્યા ॥૧૬॥ તતોગતોબ્ર
હ્મગિરોપહૂતઋતંભરધ્યાનનિવારિતાઘઃ ॥ પાપસ્તુદિગ્દેવતયાહતૌજાસ્તંનાભ્યમૂદવિતંવિષ્ણુ પત્યા ॥૧૭॥ તંચબ્રહ્મર્ષયોઽભ્યેત્યહયમેધેનમા

મારવાનું પાપ પણ લાગે નહીં; તો આખળ પુરૂષનો નિષ્કલ કરવાનું પાપતો તમને લાગેજ કેમ. ૩૪૮-૪૫૩
એવી રીતે બ્રાહ્મણોની પ્રેરણાથી ઇદ્રે જના સુરને માર્યા; અને તે મૂવાપછી બ્રહ્મા હત્યા ઇદ્રની પાછળ પડી.
૩૪૯-૫૦૩ એટલે તે થકી ઇદ્ર સંતાપ પામીને સુખ પામી શક્યા નહીં; કેમકે લાજ્યાજો પુરૂષ નિંદાને પાત્ર
થાય છે ત્યારે બીજા શુભો (સાધનો) તેને સુખ આપી શકતાં નથી. ૩૪૧-૩૫૧ ટી જેવા ૩૫૧-૫૩૫થી
મુનિ-સપ્તરશ્મી લેવાઈ અયેલી-અને લોકી વાળાં લૂગડાં વાળી તે પાછળ દોડી આવતી દેખાવા લાગી. ૩૪૨-૩૫૩
તે ધોળાવાળા છૂટામુઠ્ઠી-હોઠો રહે હોઠો રહે એમ બોલતી અને માંછલાના સરખા મધથી; માર્ગને ખરાબ
કરતી, બેવામાં આવતી હતી. ૩૪૩-૩૫૩ હે પરીક્ષિત, ઇદ્રે આકાશ અને સધળી દિશાઓમાં ફરી આપ્તા પછી
ધ્યાન કેળવી દિશામાં જઈને, ઘૂંટ માનસરોવરમાં પ્રવેશ કર્યો. ૩૪૪-૩૫૩ અને ત્યાં દળપર વરસો
સધી યુમરીને કમળના નાળના તંતુઓમાં, જ્યાં અગ્નિ ન જઈ શકવાથી જળીના ગામ પણ મળી

શકતા નથી; એવી જગ્યામાં બ્રહ્મા હત્યા થકી છૂટવાનું ચિંતવન કરતા ઇદ્ર પેસી રહ્યા. ૩૪૫-૩૫૩ તથા
ત્યાં સધી વિદ્યા-તપ-યોગ અને જળના પ્રભાવ વડે નદીય રાજ્યને સ્વર્ગનું રાજ્ય કર્યું; તે પછી સંપત્તિ
અને ઔશ્વર્યના મદથી જ્યારે તે અષ્ટ બુદ્ધિ વાળો થયો; ત્યારે ઇદ્રાણીએ તેને અજગરની અતિ પમાડ્યો.
૩૪૬-૫૩૫ પછીથી ભગવાનના ધ્યાનથી પાપનું નિવારણ કરેલો તે ઇદ્ર બ્રાહ્મણોએ બોલાવવાથી પાછો સ્વર્ગમાં
ગયો; એટલા વખત સધી ઇશાન દિશાના દેવે અને લક્ષ્મીએ રક્ષણ કરવાથી; ક્ષીણ જળ થયેલ, બ્રહ્મા
હત્યાનું પાપ તેને પરાજય પમાડી શક્યું નહીં. ૩૪૭-૫૩૫ તથા બ્રાહ્મણોએ પછીથી તેની પાસે આવીને, અશ્વ-
મેધ યજ્ઞવડે પુરૂષ ભગવાનનું આરાધન કરાવવાની વિધિ સહિત તેને દીક્ષા લેવડાવી. ૩૪૮-૫૩૫ હે રાજા, બ્રહ્મા-
વાદી બ્રાહ્મણોએ કરાવેલા તે અશ્વમેધથી સર્વ દેવમધ અને આત્મ સ્વરૂપ યજ્ઞ પુરૂષ ભગવાનનું યજ્ઞન
ઇદ્રે કરવાથી એ જના વધના પાપનો મોટો ઇગ્નો સર્વથી અધાર નાશ પાગવાની પેઠે; સધળો નાશપામી

મથા ૧૧૫-૨૦૧ અને મર્યાદિય વિગેરે રૂપિઓએ વિધિ સહિત કરાવેલા અશ્વમેધ યજ્ઞથી યજ્ઞના રવામી પુરાણ પુરૂષ બ્રમવાનનું પૂજન થાય છે અને પાપગણી જન્મે તે પછે મહાત્મા થયો. ૧૧૨૧૧ હંદ્રોના જન્મ અને પાપ થઈ તેના પૂરકારણ આ મોડું આખ્યાન પાપોને મહાકાર-બ્રમવાનના-કીર્તનવાળું-અભિનેત્ર વધારનાર ને બહુ જનના વહુન વાળું-છંદોને સ્મિત આપનાર-શુભોને પરાજય કરનાર-તથા ધન, યશ, કલ્યાણ, અને આયુષ્યને આપનાર છે, પાપોના નાશ કરનાર આ આખ્યાનો, સમગ્ર માણસોએ હંમેશાં પ્રત્યેક પર્વણને દિવસે પાઠ કરવો અમર અવળ કરવું જોઈએ. ૧૧૨-૨૩૩ હનિશ્રી-૦ આ-૦ હંદ્રા રકષાનો તે-૦ આ-૦ ૧૧૩૩

અશ્વમેધ ૧૬ મે. પરીક્ષિત-૬ આશ્વમેધ રત્નેશુ અને તમે મુખી રત્નાવ યાગ એ પાપી દુષ્ટા સારી નિરાશ પાપવાનમાં ૬૬ મનિ દેવા કરજીથી થઈ હતી. ૧૧૧૧ કેમકે શુદ્ધ સત્યશુભી દેવતાઓ અને

નિર્ભય અતઃકરણવાળા રૂપિઓને પણ મુકુંદ બ્રમવાનના ચરણને વિશે, સેહેજ રત્નાને કરજી વિના બહિષ્કરણ થતી નથી. આ પૃથ્વીના રત્નકલ્પેના જેટલી પ્રાણીઓની સંખ્યા છે, (એટલે અસંખ્ય છે.) તેઓમાંથી મનુષ્યો આદિ યોગ્યજન કલ્યાણને માટે હિંમત કરી શકે એવા છે. ૧૧૩૩ અને તેઓમાં પણ કેટલાક ઉત્તમ દિગ્ગેજ મોક્ષની હન્ટા રાખનારા હોય છે; તથા એવા હન્ટા મોક્ષની હન્ટા રાખનારાઓમાંથી કેટલાક એકજ મુક્ત થઈને સિદ્ધ થઈ શકે છે. ૧૧૪૧ કે શુદ્ધેવળ એ મુક્ત થઈને સિદ્ધ થનારા પણ કરોડોમાંથી નારા-યણ બ્રમવાનને પરાયણ અને શાંત થયેલા મનવાળા પુરૂષ તો, મળવા હર્ષભ છે. ૧૧૫૧ એમ છતાં પાપરૂપ અને સર્વ લોકોને પરિતાપ આપનારા દુષ્ટાસુરની પુદ્ગિ આવા બંધકર સંભાગને સમયે પણ કલ્પ બ્રમવાનને વિશે દરપણે રહી હતી; તેનું કરજી શું. ૧૧૬૧ પોતાના પરાક્રમથી હંદ્રો પણ સંતોષ પમાડનારા એ દુષ્ટા

રતા ॥ યથાવદ્દીક્ષ્યાંચક્રુઃપુરુષારાધનેનહ ॥૧૮॥ અથેજ્યમાનેપુરુષેસર્વદેવમયાત્મનિ ॥ અશ્વમેધમેહેન્દ્રેણવિતતેબ્રહ્મવાદિભિઃ ॥૧૯॥ સર્વેત્વાપ્ત વધોમૂયાનપિપાપચયોનૃપ ॥ નીતસ્તેનૈવશૂન્યાયનીહારદ્વિભાનુના ॥૨૦॥ સવાજિમેધેનયથોદિતેનવિતાયમાનેનમરીચિમિશ્રેઃ ॥ દૃષ્ટાધિયજ્ઞં પુરુષંપુરાણમિદ્રોમહાનાસવિધૂતપાપઃ ॥૨૧॥ હંદ્રમહાસ્વાનમશેષપાપ્મનાંપ્રક્ષાલનંતીર્થપદાનુકીર્તનં ॥ ભક્તયુચ્છ્રયંભક્તજનાનુવર્ણનંમહેન્દ્રમોક્ષં વિજયંમરુત્વતઃ ॥૨૨॥ પઠેયુરાસ્વાનમિદંસદાબ્રુધાઃશૃણ્વંત્યથોપર્વણિપર્વણીંદ્રિયં ॥ ધન્યંયશસ્યંનિશ્ચિલાધમોચનંરિપુંજયંસ્વસ્ત્યનંતયાડ્યુ ષં ॥૨૩॥ ૬૦મા૦મ૦૫૦હંદ્રવિજયોનામત્રયોદશોડધ્યાયઃ ॥૧૩॥ પરીક્ષિ૦રજસ્તમઃસ્વભાવસ્યબ્રહ્મન્વૃત્રસ્યપાપ્મનઃ ॥ નારાયણેભગવતિકથ માસીહૃદામતિઃ ॥૧॥ દેવાનાંશુદ્ધસત્ત્વાનામૃષીણાંચામલાત્મનાં ॥ ભક્તિર્મુકુંદચરણેનપ્રાયેણોપજાયતે ॥૨॥ રજોભિઃસમસંચાતાઃપાર્થિવૈરિહ જતવઃ ॥ તેષયિકેચનેહતેશ્રેયોવૈમનુજાદયઃ ॥૩॥ પ્રાયોમુમુક્ષવસ્તેષાંકેચનૈવદ્વિજોત્તમાઃ ॥ મુમુક્ષુણાંસહસ્રેષુકશ્ચિન્મુચ્યેતસિત્યતિ ॥૪॥ મુક્તાનામપિસિદ્ધાનાંનારાયણપરાયણઃ ॥ સુદુર્લભઃપ્રજ્ઞાતાત્માકોટિષ્વપિમહામુને ॥૫॥ વૃત્તસ્તુસકથંપાપઃસર્વલોકોપદાનઃ ॥ ૬૦ત્થંદૃઢમતિઃ કૃષ્ણઆસીત્સંગ્રામઉલ્બળે ॥૬॥ અવનઃસંશયોભૂયાન્શ્રોતુંકૌતૂહલંપ્રભો ॥ યઃપૌરુષેણસમરેસહસ્રાક્ષમતોષયત્ ॥૭॥ સૂત૦ પરીક્ષિતોડયસં પ્રશ્નંભગવાન્બાદરાયણિઃ ॥ દ્રોણાશ્ચ શ્રદ્ધધાનસ્યપ્રતિનંદ્યવચોડબ્રવીત્ ॥૮॥ શ્રીશુક૦ શૃણુશ્વાવહિતોરાજન્નિતિહાસમિમંયયા ॥ શ્રુતંદ્વેપાયનમુ સ્વાજ્ઞારદૈવલાદપિ ॥૯॥ આસીદ્રાજાસાર્વભૌમઃશૂરસેનેષુવૈનૃપા ॥ ચિત્રકેતુરિતિસ્ત્યાતોયસ્યાસીત્કામધુઢમહી ॥૧૦॥ તસ્યભાર્યાસહસ્રાણાં સહસ્રાણિદશાભવન્ ॥ સાંતાનિકશ્રાપિનૃપોનલેભેતાસુસંતર્તિ ॥૧૧॥ રૂપૌદાર્યવયોજન્મવિદ્યૈશ્વર્યશ્રિયાદિભિઃ ॥ સંપન્નસ્પગુણૈઃસર્વૈશ્ચિતાવં ધ્યાપતેરમૂત્ ॥૧૨॥ નતસ્યસંપદઃસર્વામહિષ્યોવામલોચનાઃ ॥ સાર્વભૌમસ્યભૂશ્ચયમભવન્પ્રીતિહેતવઃ ॥૧૩॥ તસ્યૈકદાતુભવનમંગિરાભગવા નૃપિઃ ॥ લોકાનનુચરત્રેતાનુપાગચ્છદ્યદ્દચ્છયા ॥૧૪॥ તંપૂજયિત્વાવિધિવત્રત્યુત્થાનાર્હણાદિભિઃ ॥ કૃતાતિથ્યમુપાસીદત્સુખાસીનંસમાહિતઃ ॥૧૫॥ મહર્ષિસ્તમુપાસીનંપ્રશ્રયાવનતંક્ષિતૌ ॥ પ્રતિપૂજ્યમહારાજસમાભાષ્યેદમબ્રવીત્ ॥૧૬॥ અંગિરા૦ અપિતેડનામયંસ્વસ્તિપ્રકૃતીનાંતથા

સુરની પાપગણાં અમને આ મોટો સંશય છે; અને તે સાંભળવાનો અમને હિંસાદ પણ છે. ૧૧૭૧ સુત-એ રીતનો પરીક્ષિતનો અશ્વમેધ પ્રશ્ન સાંભળીને તેનો સત્કાર કરી બ્રમવાન શુદ્ધેવળ બોલ્યા કે. ૧૧૮૧ શ્રીશુક-૬ પરીક્ષિત; વેદવ્યાસ-૧૧૨૬-અને દેવજ મુનિના મુખથી મેં જેવી રીતે સાંભળેલું છે; તેવી રીતનો આ હનિદાસ તમે સાવધાન થઈને સાંભળો. ૧૧૯૧ સુરશેન દેશનો ચિત્રકેતુ નામનો પ્રખ્યાત ચક્રવર્તી રાજા હોય; અને તેની સપ્તમી હન્ટાએ પૃથ્વી પૂરી પાડતી હતી. ૧૧૯૧ તે શરીરાદિક વગેરે સમર્થરાજને હન્ટાએ હન્ટા (કરોડો) આપ્યા હોવા છતાં; તેમને સંતાન થતું નહોતું. ૧૧૯૧ ૩૫-૬૬૨૧-૫૫-૫૫-વિદ્યા-એ. ૧૧૯૧-અને ભક્ષી આદિકથી સર્વ ગુણ સંપન્ન હોવા છતાં; વાંઝાએ કહેવાવાથી તેને ચિંતા થતી હતી. ૧૧૯૨ તેને એ ક્રમથી સંપત્તિથી-સારાં નેત્રવાળી આંખોથી-ચક્રવર્તી રાજ્યથી-અને આ પ્રકારની પૃથ્વી થઈ પણ આનંદ થતો નહોતો. ૧૧૯૩ ત્યારે બ્રમવાન અંગિરા રૂપિ લોકને વિશે શ્રુતા કરતા, એક દિવસે મદ્યજાથી

તે રાજાને ઘેર આવી ચઢ્યા. ૧૧૯૪ રાજાએ સામા હાથ થઈને અને વિધિ સહિત પૂજન તથા આતિથ્ય કરીને તેમનો સત્કાર કર્યો. અને તેક સુખથી બેઠા પછી રાજા સાવધાન પછે તેમના સામે બેઠો. ૧૧૯૫ ત્યારે પોતા પાસે વિનય સહિત નગરકાર કરીને જમીન ઉપર બેઠેલા રાજાને અંગિરા રૂપિએ પણ સત્કાર કર્યો; અને તેને આ પ્રમાણે કહ્યું. ૧૧૯૬-અંગિરા-જેમ સાને પ્રકારની પ્રકૃતિથી રક્ષણ થયેલો આત્મા સુખથી રહે છે; તેમજ રાજા પણ પોતાની સાને પ્રકૃતિઓ (૧ સામંતો એટલે તાગાના મંદચિક રાજાઓ, ૨ આંખો અને પુત્રાદિક, ૩ પ્રધાન, ૪ મંત્રિઓ એટલે સલાહકારો, ૫ ભરજર અને તેના સરદારો) ૬ પ્રજાઓ એટલે દેશના અને શેહેરના વેલેવારી વિગેરે મુખ્ય તથા શ્રીમંત લોકો, ૭ કિશ્કિઓ અને તેમનું રક્ષણ કરનારા કિલ્લેકારો, એ રીતે સાને પ્રકારો) થઈ રોગ રહિત હોય, તેજ સુખ પામે છે; માટે તમે તેઓ થઈ સુખી તો છોક. ૧૧૯૭ જેમ પ્રકૃતિઓ સારી રીતે અનુકૂળ હોવાથી, રાજા સુખ પામે છે; તેમ

જા રાજની આનુકૂળતા હોય, તેજ પ્રકૃતિઓ પણ સુખી રહે શકે છે. ૧૧૮૦ તમારી ઋણો-પ્રત્યઋણો-કામ-દારો-નોશરો-જેઠેપારીઓ-સલાહકારો-રહેઠેરીઓ-આમેના મુખ્યો-તાળાના રાજ્યો-અને પુત્રો; એ સર્વ ત-મારી આનુકૂળતામાં આવે છે કે કેમ ? ૧૧૮૧ પોતાનું મન વશ રાખનારા રાજાને, એ સધળાઓ વશ રહે છે; અને એક તથા મૈત્રિક રાજ્યો, આગસ તજને તેને કર આપે છે. ૧૧૮૨ તમારું મન, તમારા પો-તાના અગર બીજા કાંઈના પણ કારણ વડે; પ્રસન્ન દેખાતું નથી; અને તમારા ચિંતાનુર મોઢા ઉપરથી, ત-મારે કાંઈ પાનની તુષ્ટા હોવાનું જણાઈ આવે છે. ૧૧૮૩-શ્રીશુક-અર્થેના મનની વાત જાણનારા એ મુનિ-એ, આ રીતે વિશ્લેષ વડે રાજાને પૂછવાથી; પુત્રની કામનાવાળા તે રાજાએ, મુનિને વિનય સદિન નમીને, કહ્યું કે. ૧૧૮૪-ચિત્રકેતુ-હે જાણનારો અગિરા મુનિ, આપ સરખા પાપ સદિન થયેલા યોગીઓથી તપ

-જ્ઞાન-અને સમાધિના પ્રભાવવડે; પ્રાણીઓની ગદારની અને અંતરની કાંઈ પણ વાત અનુકૂળી હોતી નથી. ૧૧૮૫ એટલે હે જાણનાર, આપ સધળું જાણો છો; તથાપી આપ મારા મનની ચિંતા જલ પૂછોજો, તો આપની આજ્ઞાને હું માથે ચઢાવું. ૧૧૮૬ બુદ્ધિ અને તરક્કા માણસને (અતઃજ્ઞા શિવાયની), બીજા વસ્તુઓ પ્રાપ્ત થવાની પેઠે; સંતાન વિનાનો હું લોક યાજોએ પણ છત્તલા જેવી આ ચતુર્વર્તી રાજા-ની લક્ષ્મી અને ઐશ્વર્ય થકી; આનંદ પામતો નથી. ૧૧૮૭ તેથી હે મહા બાગ, આપ અને પૂર્વને સદિન નરકમાં પડવાયકી ગયાઓ; અને ન તરી શકાય એવા નરકાદિકને હું પ્રગવડે તરી જઈ, એવો ઉપાય કરો. ૧૧૮૮-શ્રીશુક-એ રીતે પ્રાર્થના કરાવતા, તે સમયે-જ્ઞાના પુત્ર-દયાળું-અગિરા રૂપિએ; તપઃદ્રા દેવનો મરં સંધીને, તેવડે તપઃદ્રા દેવનું યજ્ઞન કર્યું. ૧૧૮૯ પછી હે રાજા, તેનું શેષ રહેલું અન્ન, ચિત્રકેતુની

ત્મનઃ॥યથાપ્રકૃતિમિર્ગુતઃપુમાન્રાજાપિસપ્તભિઃ॥૧૭॥ આત્માનંપ્રકૃતિષ્વદ્વાનિધાયશ્રેયઆપ્રુયાત્॥રાજ્ઞાતયાપ્રકૃતયોનરદેવાહિતાધયઃ॥
 ૧૮॥ અપિદારાઃપ્રજામાત્યાઃપ્રુત્યાઃશ્રેણ્યોધમંત્રિણઃ॥પૌરાજાનપદાભૂપાઆત્મજાવશવર્તિનઃ॥૧૯॥યસ્યાત્માડનુવશશ્વેત્સ્યાત્સર્વેતદ્વશગાહ
 મે॥લોકાઃસપાલાયચ્છંતિસર્વેબલિમતંદિતાઃ॥૨૦॥ આત્મનઃપ્રીયતેનાત્માપરતઃસ્વતઃ૫વવા॥લક્ષયેલબ્ધકામંત્વાંચિંતયાશબલંમુખં॥૨૧॥
 ૨૨॥ એવંબિકલ્પિતોરાજન્વિદુષામુનિનાપિસઃ॥ પ્રશ્રયાવનતોડમ્યાહપ્રજાકામસ્તતોમુનિં॥૨૨॥ ચિત્રકેતુઃ ભગવન્નિકનવિદિતંતપોજ્ઞાનસમા
 ધિભિઃ॥ યોગિનાંધ્વસ્તપાપાનાંબહિરંતઃશરીરિષુ॥૨૩॥ અથાપિષ્ટચ્છતોબ્રૂયાંબ્રહ્મત્મનિચિંતિતં॥ ભવતોવિદુષશ્વાપિચોદિતસ્ત્વદનુજ્ઞયા
 ૨૪॥ લોકપાલૈરપિપ્રાર્થ્યાઃસામ્રાજ્યૈશ્વર્યસંપદઃ॥ નનંદયંત્યપ્રજંમાંહુતૃટ્કામમિવાપરો॥૨૫॥ તતઃપાહિમહાભાગપૂર્વેઃસહગતંતમઃ॥યથાત
 રેમદુસ્તારંપ્રજયાતદ્વિધેહિનઃ॥૨૬॥ શ્રીશુકઃ૦ ઇત્યર્થિતઃસમગવાન્કૃપાલુર્બ્રહ્મણઃસુતઃ॥ શ્રપયિત્વાચરંત્વાપ્રૃત્વઘારમયજદ્વિભુઃ॥૨૭॥ જ્યે
 ષ્ઠાશ્રેષ્ઠાચચારાજ્ઞોમહિષોણાંચભારત॥ નામ્નાકૃતદ્યુતિસ્તસ્યૈયજ્ઞોચ્છિષ્ટમદાદ્વિજઃ॥૨૮॥ અથાહનૃપતિરાજન્મવિતૈકસ્તવાત્મજઃ॥ હર્ષશોક
 પ્રદસ્તુભ્યમિતિર્બ્રહ્મમુતોયયૌ॥૨૯॥ સાપિતપ્રાશનાદેવચિત્રકેતોરધારયત્॥ ગર્ભકૃત દ્યુતિર્દેવીકૃત્તિકાડમેરિવાત્મજં॥૩૦॥ તસ્યાઅનુદિ
 નંગર્ભઃશુક્લપક્ષ્ઢવોદુપઃ॥ વૃદ્ધેશૂરસેનેશતેજસાશનકૈર્નૃપ॥૩૧॥ અથકાલઉપાવૃત્તેકુમારઃસમજાયત॥ જનયન્શૂરસેનાનાંશૃષ્વતાંપરમાંમુ
 દં॥૩૨॥ હૃષોરાજાકુમારસ્યસ્નાતઃશુચિરલંકૃતઃ॥ વાચયિત્વાડશિષોવિપ્રૈઃકારયામાસજાતકં॥૩૩॥ તેજ્યોહિરણ્યંરજતંવાસાંસ્યાભરણા
 નિચ॥ ગ્રામાન્હયાન્ગજાન્પ્રદાદેનૂનામર્બુદાનિષટ્॥૩૪॥ વવર્ષકામમન્યેપાંપર્જન્યઢવદેહિનાં॥ધન્યંયશસ્યમાયુલ્યંકુમારસ્યમહામનાઃ॥૩૫॥
 ૩૬॥ કૃચ્છ્રલબ્ધેડયરાજર્ષેસ્તનયેડનુદિનંપિતુઃ॥ યથાનિઃસ્વસ્યકૃચ્છ્રાતેધનેસ્ત્રેહોડન્વવર્ધત॥૩૬॥ માતુસ્સ્વતિતરાંપુત્રેસ્ત્રેહોમોહસમુદ્ભવઃ॥કૃતદ્યુતેઃ
 સપત્નીનાંપ્રજાકામજ્વરોડમવત્॥૩૭॥ ચિત્રકેતોરતિપ્રીતિર્યથાદારેપ્રજાવતિ॥ નતયાડન્યેપુસંજજ્ઞેવાલંલાલયતોડન્વહં॥૩૮॥તાઃપર્યંતપ્ય
 ત્રાત્માનંગર્હયંત્યોડમ્યસૂયય॥ આનપત્યેનદુઃસ્વેનરાજ્ઞોડનાદરણેનચ॥૩૯॥ ધિગપ્રજાંસ્ત્રિયંપાપાંપત્યુશ્ચાગૃહસંમતાં॥ સુપ્રજાભિઃસપત્નીભિર્દા

મોટી અને માનિતી રાણી કૃતદ્યુતિને, ખવરાવ્યું. ૧૧૮૦ અને તેને એ પછી દરજી અને શેક આપનારો, એક પુત્ર થવાનું કહીને; અન્નપુત્ર અગિરાશ્વિ, ચાલ્યા ગયા. ૧૧૮૧ પછી એ ચૌર ખાતાના પ્ર-તાપથી, કૃતદ્યુતિ રાણીને નુતર ચિત્રકેતુ થકી; કૃતિકાને વિશે અગિરાશ્વિ રહેવાની પેઠે, મર્ભ રહ્યો. ૧૧૮૨ અને હે પરીક્ષિત, એ ચિત્રકેતુથી રહેલો મર્ભ, રોજ રોજ અન્નવાળી પક્ષતા ચંદ્રમાની માણક; વધવા લાગ્યો. ૧૧૮૩ તથા માસ પૂરા થવાથી, તેને કુવર જન્મ્યો; જે સાંભળવાથી સરશેન દેસના લોકોને ધણે આનંદ થયો. ૧૧૮૪ પછી દરજી પામેલા રાજાએ, નાહી ધોઈ અલંકાર પેઢેરીને, જાહજો પાસે તેનું રસતી વાચ-ન અને જાત કર્મ કરાવ્યું. ૧૧૮૫ અને જાહજોને સેતુ-રૂપ-વજો-તથા ધરેલું અને ગામે-લોડા હાથી-અને છ અર્ધુઃ માથેનાં દાન આપ્યાં. ૧૧૮૬ તથા એ ઉદાર મનના રાજાએ, કુવરનાં આયુષ્ય-વજ-અને ધનની વૃદ્ધિ થવા માટે, બીજાઓ ઉપર પણ હમિત પદાર્થોનો, વરસાદ વરસાવ્યો. ૧૧૮૭ તથા એ રા-

જાને ધણું પદ્મિશ્રગથી મજેલા એ પુત્રના ઉપરને રોડ રોજ રોજ, નિર્વન માણસને માંડ માંડ મજેલા પ-નની પેઠે; વધતો ગયો. ૧૧૮૮ અને તેની મા કૃતદ્યુતિને તે તે પુત્રનાં, પાતાને મોઢા ઉપર કરવાગેજ રોડ થયો; તથા તેની શેઠોને પુત્રની કામનાથી પરિતાપ થયો. ૧૧૮૯ તે પછી, રોજરોજ એ જાણકને રમાડ્યા કરતા ચિત્રકેતુની, જેની પ્રીતિ એ છોકરાની મા કુચુનિમાં રહેલી હતી; તેની બીજા ઋણોના ઉપર, રહેવા ન લાગી. ૧૧૯૦ તેથી વાંઝણીપણાના અને રાજાને અનાદર થવાના દુઃખથી, તે ઋણો પરિતાપ અને અ-દેખાઈ વાળી થઈને; પોતાના દેહને વિહારવા લાગીઓ કે. ૧૧૯૧ "પાપશૂ અને ધરમાં ધણીને નહીં મળતી, તથા સંતાનવાળી શેઠોથી, દાસીની પેઠે નિરક્ષર કરાવી; સંતાન વિનાની ઋણોને વિહાર છે. ૧૧૯૨ અજાણશૂ અને દાસીઓની પણ દાસીઓ અમે કરનાં તો, રવામીતી સેવા કરવામાં વારંવાર માન પામતી; દાસીઓને પણ કાંઈ પ્રકારનો સંતાપ હોતો નથી." ૧૧૯૩ એમ શેઠને દીકરા આવવાથી એ રીતે જાણી રહેલી,

अने शब्दाते अक्षरानिधी अथेयी, ते अक्षरे मोठा देव उचल यो. ॥४२॥ पक्षी हावु मतवणी, अने देवने दीये खुदि नाश पासेयी, ते अक्षरे; दण उचरणी असदनतायी, कुचने जेर दीयु. ॥४३॥ अने शोभेना जे मोठा पापने नदी अक्षरेयी हुनहुनि, कुचने अक्षर गयेथे देवी उधी अथेयानु गालीने, धरती आदर रती दती, ॥४४॥ पक्षी आणकने अक्षर गयेथे पक्षीवार यवानु विचारिने ते खुदिवान अक्षरे, पा-
वने अक्षर के हे अक्षरेयी, पुनने देव आण्य. ॥४५॥ जेथे अक्षरे अक्षरे कुचपासे पाव्य वता, तेथे तेने प्राण-
दित्ये-अने चेतनाविनाशे तथा आक्षरेयी मोठा अक्षरे पडेथे गेहने: "दाय मोठ" अक्षर अक्षर पा-
डीने, ते धरती उचर पक्षी गह. ॥४६॥ जेग अक्षर उचरणी अक्षरे पाव्यने आनुर शब्द सांगणी, हुनहुनि
उनापणी कुचर पासे गह; अने आणकने गेथे, ते पुनने अक्षरे अक्षरे. ॥४७॥ तेथी अक्षर वधीने व-

भीन उचर पक्षी गह: अने माथाना वाग अने वृषां सगर वधर यक्ष गवा: तथा ते भूचळी पासी. ॥४८॥
तेभुं रजुं सांगणीने, राजना ज्वान आनानी अक्षरे विजेरे शोक, त्यां आक्षरे सरणी रीनेर दुष्पी य-
धने, शेषा लाय्या: ते जेणी पाप करनारी राजनी श्रीछ राजीको पक्ष अक्षर शेषा लायीको. ॥४९॥ अ-
आनक पुननुं अक्षर सांगणीने अक्षर गयेथे, गयेथे अक्षरे आने पक्षी वता, तथा शोदयधनवाणी
खुदिवी भूचळी पासीने, वक्षे शोक करतो: यिचकेतु पक्ष, पोताना अनुयशे-प्रभुतिअने-अने आक्षरेयी
विशेषा: ते स्थने आक्षरे. ॥५०॥ त्यारे माथाना वाग अने पडेथे वक्षे छूरी गयेथे ते, भूचळी पा-
जकना पगनी पासे पासी: अने आक्षरेयी विपक्षी गयुं गयक्ष ज्वानी, मोठा गीआसा नांपने ते मोठी
पक्ष शक्षे नदी. ॥५१॥ त्यारे अक्षरे अक्षर दीक्षे भरी ज्वानी, तथा पोताना रयानी वक्षे शोक करी

सीमिवतिरस्कृतां ॥४०॥ दासीनांकोनुसंतापःस्वामिनःपरिचर्यया॥ अभीक्ष्णंलब्धमानानांदास्यादासीवदुर्भगाः ॥४१॥ एवंसंदह्यमानानां
सपत्न्याःपुत्रसंपदा॥ राज्ञोऽसंमतवृत्तीनांविद्वेषोबलवानभूत् ॥४२॥ विद्वेषनष्टमतयस्त्रियोदारुणचेतसः॥गरंददुःकुमारायदुर्मर्षानृपतिंप्रति
॥४३॥ कृतद्युतिरजानंतीसपत्नीनामघंमहत् ॥ सुप्तएवेतिसंचित्यनिरीक्ष्यव्यचरद्गृहे॥४४॥ शयानंमुचिरंबालमुपधार्यमनीषिणी॥पुत्रमान
यमेभद्रेइतिधात्रीमचोदयत् ॥४५॥ साशयानमुपव्रज्यदृष्ट्वाचोत्तारलोचनं॥ प्राणेंद्रियात्मभिस्त्यक्तंहताऽस्मीत्यपतद्भुवि ॥४६॥ तस्यास्तदा
कर्ण्यभृशतुरंस्वरंघ्नत्याःकराभ्यामुरउच्चकैरपि ॥ प्रविश्यराज्ञीत्वरयात्मजांतिकंददर्शबालंसहसामृतंमुतं ॥४७॥ पपातभूमौपरिवृद्धयाशुचा
मुमोहविभ्रष्टशिरोरुहांवरः॥४८॥ ततोऽनृपांतःपुरवर्तिनोजनानराश्चनार्यश्चनिशम्यरोदनं॥ आगत्यतुल्यव्यसनाःसुदुःखितास्ताश्चव्यलीकंरु
रुदुःकृतागसंः॥४९॥ श्रुत्वामृतंपुत्रमलक्षितांतकंविनष्टदृष्टिःप्रपत्स्खलन्पथि ॥ स्नेहानुबंधैधितयाशुचाभृशंविमूर्छितोऽनुप्रकृतिर्द्विजैर्तृतः
॥५०॥ पपातबालस्यसपादमूलेमृतस्यविस्त्रस्तशिरोरुहांवरः॥ दीर्घश्वसन्बाष्पकलोपरोधतो निरुद्धकंठानशशाकभापितुं ५१ पतिनिरीक्ष्यो
रुशुचाऽर्पितंतदामृतंचबालंसुतमेकसंततिं॥ जनस्यराज्ञीप्रपुतेश्चहृद्रुजंसतीदधानाविललापचित्रधा॥५२॥ स्तनद्वयंकंकुमगंधमंडितंनिषिं
चतीसांजनबाष्पबिंदुभिः॥ विकीर्यकेशान्विगलत्त्रजःसुतंशुशोचचित्रंकुरीवसुस्वरं॥५३॥ अहोविधातस्त्वमतीवबालिशोयस्त्वात्मसृष्ट्यप्र
तिरूपमोहसे॥ परेऽनुजीवत्यपरस्ययामृतिर्विपर्ययश्चेत्वमसिध्रुवःपरः॥५४॥ नहिकमश्चेदिहमृत्युजन्मनोःशरीरिणामस्तुतदात्मकर्मभिः॥यः
स्नेहपाशोर्नजसर्ग-द्वयेस्वयंकृतस्तेतमिमंविदुश्चसि॥५५॥ त्वंतातनार्हमिचमांकृपणामनाथांत्यक्तुंविचक्ष्वपितरंतवशोकतप्तं ॥अंजस्तरेम
भवताऽप्रजदुस्तरंयत्त्वांतनयाह्यकरुणेनयमेनदूरं॥५६॥ उत्तिष्ठताततइमेशिशवोवयस्यास्त्वामाह्वयंतिनृपनंदनसंविहर्तुं॥सुप्तश्चिरंह्यशन
याचभवान्परीतोभुंक्ष्वस्तनंपिबशुचोहरनःस्यकानां ॥ ५७ ॥ नाहंतनूजददृशेहतमंगलातेमुग्धस्मितंमुदितवीक्षणमाननाब्जं ॥ किंवाग
तोऽस्यपुण्ड्रस्त्वमन्यलोकंनीतोऽघृणेननशृणोमिकलागिरस्ते ॥५८॥ श्रीशुक०विलपंत्यामृतंपुत्रमितिचित्रविलापनैः॥चित्रकेतुर्भृशंतप्तो

देवीने; हुनहुनि, शोकां अने प्रभुतिअने काज्जं शरे, अथे अनेक तरेदना विनाय करवा लागी. ॥५२॥
अने आक्षरेयी आक्षरे, यक्ष अने सुभंधी लागेथे अक्षरे रतनेने घाघ नांपती ते राजी; अरीपक्षी
हसनी गाणाको वायो, मोठे छूटे भुजने, दीडेणी पेडे, अक्षरे सादे पुनने शोक करवा लागी के.
अक्षरे अने देव तु तारी पोतानी करेयी सुष्टिने आदे आने, अक्षरे काम; मोठांजोने छपाडीने तेभनी पा-
ज्ज अक्षरेअक्षरे; गारी नांपवाये करे छे. तेथी तु अनिश अक्षरी ज्वाय छे; तु जे अक्षरे अने अक्षरे
अक्षर परमात्मा होतात, आक्षर नदी करतां आक्षरी वक्षरी रीनेर करत ॥५४॥ वक्षरी; प्राक्षरीअने जेनां तेनां क-
मोवनेर आ लोकां तेने ज्वानने अने गयने काम, गरागर न रेडेनां डायने; आक्षरे करेयी आ सक्षिने
वक्षरी यवाने गाटे, जे शोदपाक्ष आपनेर करेथे छे; तेनु छेद करनारा पक्ष; आ प्रक्षरपडे आपनेर
आक्षरे. ॥५५॥ हे शाध, शोक अने अनाथ जेनी गने नयने तेनु योय नथी; शोक्षी तपेना तारा पा-

पने तु जे; निर्दय यम; तने हरे न लेश ज्वानी, के जेणी वाजिआपक्षरी न तशय जे ॥ ५६ ॥ अने
तारावेडे उनापणी तरी ज्वानी. ॥५७॥ हे राज पुत्र, छे, आ सरणी उचरना आणक तने रयाने मोक्ष-
वेडे; अक्षरेअक्षरी अक्षरे छे. तने अक्षर अक्षर लागी वक्षे, गाटे पाव्य; अने पोतानांजोने शोक भटाड्या. ॥५८॥
हे पुत्र, हे अक्षरेअक्षरी, तारा आण येथाना दसवाने, अने आनंदी मुण कभगणी ज्वाने, ज्वेती नथी; अने
तारी काळी काळी वाष्पी सांगणी पक्ष नथी; निर्दय यम ज्वानी पाक्ष आपनु नथी, ते परलोकां तने लेश
गये के शं. ॥५९॥ जे रीने राजीअे विचित्र प्रकारे भरी गयेथे पुनने विनाय करवाणी, अक्षर तपी गये-
थे यिचकेतु पक्ष गयुं छेद भुजने शेषा लाय्ये. ॥६०॥ त्यारे ते अने अक्षरे पुनने जे रीने विनाय करवां
ज्वेथे, तेभने अनुसरनार सर्वेअक्षर, दुष्ण पापीने शेषा लाय्या; तथा तेभने पक्ष भूचळी आनी. ॥६१॥ जे
रीने दुष्ण पासेना-भूचळी पासेना-अने अनाथ जनेना यिचकेतुने ज्वानी; अक्षरे अक्षरे नारद अक्षर

આ આભા. ૥૧૧૧ પ્રતિષ્ઠા ભા. છઠા રક્ષકો યોદ્ધા આ. સં. ૥૧૧૧.

આધ્યાય ૧૫ શ્લોક—શ્રીશુક—અને મરી મયેલાની પાસે, મયેલા સરખો પડેલા તથા શોકથી પરા-
ભવ પામેલા ચિત્તકેતુને, તેઓ સારા વચનોવડે બોધ કરવા લાગ્યા કે. ૥૧૧૧ ॥ હે મોટા રાજા, તમે જેનો
શોક કરો છો, તે હાલની સૃષ્ટિમાં તમારો શો સજો થાય છે; અને તમે તેના શા સગા થાઓ છો; પ્રથમની
સૃષ્ટિમાં તમે કેવી રીતના સંબંધી હતા; તથા હવે પછીની યવાની સૃષ્ટિમાં તમે કેવી રીતના સંબંધી થના-
રા છો. ૥૧૨૧ ॥ જેમ પ્રવાહનાં વેગથી રેતી એકઠી થાય છે, અને જૂદી પથ્થ પડે છે; તે રીતેજ કાળના વેગથી
પ્રાણીઓ ભેગાં થાય છે; અને જૂદાં પથ્થ પડે છે. ૥૧૩૧ ॥ જે રીતે આનાજ થકી આનાજ થાય છે; અને નથી
પથ્થ થતાં; તે રીતેજ ભગવાનની માયાની પ્રેરણાથી, પ્રાણીઓથકી પ્રાણીઓ થાય છે; અને નથી પથ્થ થતાં.

૥૧૪૧ ॥ હું—તમે અને આ સમાન એટલે વર્તમાનકાળના, અથા સ્થાવર જંગમો; જન્મની પહેલાં, અને મરણ પછી;
જેની રીતે “નથી;” તેજ રીતે હે રાજા; હમણાં પથ્થ નથીજ, એમ બનેલો પ્રાણી માત્રના ઇશ્વર અજન્મના
ભગવાન પોતેજ, બીજાની સદાય વગર, તથા જાગકની પેડે; પોતાના અજેલા અને પરત્ર પ્રાણીઓવડેજ,
પ્રાણીઓને અજેલે—પાણે છે—અને નાશ પથ્થ કરે છે. ૥૧૫૧ ॥ હે રાજા બીજાથકી—બીજા ઉપન થયેલાની પેડે,
પ્રાણીના એક શરીરથકી બીજું શરીર ઉત્પન્ન થયેલું હોવાથી, તેમાં હમેશની વસ્તુ રૂપે તો, એકથો દેહી એ-
ટલે છેત્ર આત્માજ છે. ૥૧૬૧ ॥ જેમ વસ્તુઓને વિશે જાતિ અને બ્યક્તિના વિભાગોની કલ્પના થાય છે;
તેમજ દેહ અને દેહીની કલ્પનાના વિભાગો પથ્થ પૂર્વકાળથીજ; અજાનવડે થતા આવેલા છે; છતાં વસ્તુ-
તાએતો એકથો દેહીજ, સર્વરૂપે છે. ૥૧૮૧ ॥ શ્રીશુક—એ રીતે એ મુનિઓના કહેવાથી, આધાસન કરાયેલો

મુક્તકંઠોરુરોદસઃ ॥૫૧॥ તયોર્વિલપતોઃ સર્વેદંપત્યોસ્તદનુવ્રતાઃ ॥ રુદુઃ સ્મનરાનાર્યઃ સર્વમાસીદચેતનં ॥૬૦॥ એવંકશ્મલમાપન્નનષ્ટસંજ્ઞમના
યકં ॥ જ્ઞાત્વાંડગિરાનામમુનિરાજગામસનારદઃ ॥૬૧॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેષષ્ટસ્કંધેચતુર્દશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪ ॥
શ્રીશુક ૦ ઊચતુર્મૃતકોપાંતેપતિતંમૃતકોપમં ॥ શોકાભિભૂતંરાજાનંબોધયંતૌસદુક્તિભિઃ ॥૧॥ કોઽયંસ્યાત્તવરાજેંદ્રભવાન્યમનુશોચતિ ॥ ત્વંચા
સ્પકતમઃ સૃષ્ટૌપુરેદાનીમતઃપરં ॥૨॥ યથાપ્રયાંતિસંયાંતિસ્ત્રોતોવેગેનવાલુકાઃ સંયુજ્યંતેવિયુજ્યંતેતથાકાલેનદેહિનઃ ॥૩॥ યથાધાનાસુવૈધા
નાભવંતિનભવંતિચ ॥ એવંભૂતેષુભૂતાનિચોદિતાનીશમાયયા ॥૪॥ વયંચત્વંચયેચેમેતુલ્યકાલાશ્વરાચરાઃ ॥ જન્મમૃત્યોર્યથાપશ્વાત્પ્રાદ્નૈવમધુ
નાઽપિભોઃ ॥૫॥ ભૂતૈર્ભૂતાનિભૂતેશઃ સૃજત્યવતિહંત્યજઃ ॥ આત્મસૃષ્ટૈસ્વતંત્રૈરનપેક્ષોઽપિવાલવત ॥૬॥ દેહેનદેહિનોરાજન્દેહાદેહોઽભિજાયતે ॥
વીજાદેવયથાવીજંદેહ્યર્થઙ્ગવશાશ્વતઃ ॥૭॥ દેહદેહિવિભાગોઽયમવિવેકકૃતઃ પુરા ॥ જાતિવ્યકિતિવિભાગોઽયંયથાવસ્તુનિકલ્પિતઃ ॥૮॥ શ્રીશુક ૦
એવમાશ્વાસિતોરાજાચિત્રકેતુર્દ્વિજોક્તિભિઃ ॥ પ્રમૃજ્યપાણિનાવક્રમાધિમ્લ્હાનમભાષત ॥૯॥ રાજા ૦ કૌયુત્રાંજ્ઞાનરંપન્નોમહિષ્ઠૌચમહીયસાં ॥
અવધૂતેનવૈષેણગૂઢાવિહસમાગતૌ ॥૧૦॥ ચરંતિહ્યવનોકામંબ્રાહ્મણાભગવત્પિયાઃ ॥ માદૃશાંગ્રામ્યબુદ્ધીનાંબોધાયોજ તલિંગિનઃ ॥૧૧॥ કુમા
રોનારદઃક્રુરુભુરંગિરોદેવલોઽસિતઃ અપાંતરતમોઽસોમાર્કંડેયોથગૌતમઃ ॥૧૨॥ વસિષ્ઠોભગવાન્રામઃ કપિલોબાદરાયણઃ ॥ દુર્વાસાપાત્નવલ્ક્ય
શ્વજાતૂકર્ણ્યસ્તથાઽરુણિઃ ॥૧૩॥ રોમશશ્ર્ચવનોદત્તઆસુરિઃ સપતંજલિઃ ॥ ઋષિર્વેદશિરાબોધ્યોમુનિઃ પંચશિરાસ્તથા ॥૧૪॥ હિરણ્યનાભઃ
કૌશલ્યઃ શ્રુતદેવઋતધ્વજઃ ॥ એતેપરેચસિદ્ધેશાશ્વરંતિજ્ઞાનહેતવઃ ॥૧૫॥ તસ્માદ્યુવાંગ્રામ્યપશોર્મમમૂઢધિયઃ પ્રભૂ ॥ અંધેતમસિમગ્નસ્યજ્ઞાનદી
પડદીર્યતાં ॥૧૬॥ અંગિરા ૦ અહંતેપુત્રકામસ્યપુત્રદોઽસ્મ્યંગિરાનૃપા ॥ એષબ્રહ્મસુતઃ સાક્ષાન્નારદોભગવાનૃષિઃ ॥૧૭॥ ઇત્યંત્વાંપુત્રશોકેનમગ્નંત
મસિદુસ્તરે ॥ અતદર્હમનુસ્મૃત્યમહાપુરુષગોચરં ॥૧૮॥ અનુગ્રહાયભવતઃ પ્રાપ્તાવાવામિહપ્રભો ॥ બ્રહ્મણ્યોભગવદ્બ્રહ્મકોનાવસીદિતુમર્હતિ ॥૧૯॥
તદૈવતેપરંજ્ઞાનંદદામિગૃહમાગતઃ ॥ જ્ઞાત્વાઽન્યાભિનિવેશંતેપુત્રમેવદદાવહં ॥૨૦॥ અધુનાપુત્રિણાંતાપોભવતૈવાનુભૂયતે ॥ એવંદારાગૃહારાયોવિ

ચિત્રકેતુ રાજા; પુત્ર શોકરૂપી આધિપતિ કરમાયલું, પોતાનું મોંદું પોતાના હાથે સાફ કરીને, બોલ્યો કે ૥૧૧૧
ચિત્રકેતુ—મોટા થકી મોટા અને જાનથી પરિપૂર્ણ એવા તમે બેજાણ, અહીંયાં અવધૂતના વેશથી આવેલા;
કાણુ છો. ૥૧૨૧ ॥ જેઓ ભગવાનને પ્રિય છે એવા બ્રાહ્મણો, ઉન્મત્ત સરખા વેશથી આ પૃથ્વી ઉપર; મારા
જેવા આમ્ય બુદ્ધિવાળાઓને, બોધ આપવાને મારેજ; મરહ પ્રયાણે કરવા કરે છે. ૥૧૩૧ ॥ સનકુમારો—ના-
રદ—રુદ્ર—અંગિરા—દેવજ—અસિત—અપાંતરતમ—અસ—માર્કંડેય—અને ગૌતમ—૥૧૪૧ ॥ વસિષ્ઠ—પરશુરામ—કપિલ—શુ-
કદેવજ—દુર્વાસા—યામ્ય—અનુકલ્પ—અને અરુણિ—૥૧૫૧ ॥ રોમશ—અયન—દત્ત—આસુરી—પતંજલિ—વેદ-
શિરા—મોદ્ય—અને પંચશિરા—૥૧૬૧ ॥ હિરણ્યનાભ—કૌશલ્ય—શ્રુતદેવ—રુતધ્વજ—એટલાએ તથા બીજાઓ પણ
મોટા સિદ્ધ પુરુષો, જાન આપવાના હેતુથીજ; પૃથ્વી ઉપર ફરવા કરે છે. ૥૧૭૧ ॥ એટલા મારે હે સમર્થ,
મરહ પ્રયાણે—અને આમ્ય બુદ્ધિવાળા—તથા નરકમાં પડતા હું, આંખાળી આમણ; જાનરૂપી દીવાનો

પ્રકાશ કરો. ૥૧૯૧ ॥ અંગિરા—હે રાજા, તું પુત્રની કામના વાળાને, પુત્ર આપનારો હું અંગિરાધું; અને આ
બ્રહ્માના પુત્ર, સાક્ષાત્ ભગવાન નારદમુનિ છે. ૥૧૧૭ ॥ મહાપુરુષ ભગવાનમાં જન રાખનારા તને, આ રીતના
પુત્ર શોકરૂપી દુસ્તર મોહમાં, ડુબતો બેઠાને; તેમ થતું તું જેવાને યોગ્ય ન હોવાથી; તારા ઉપર અનુબ્રહ્
કરવાની ઇચ્છાથીજ અમે બેજાણ અહીંયાં આવેલા છીએ; કેમકે બ્રાહ્મણોને માનનાર ભગવાનના બકતો
હુખ પામવાને યોગ્ય નથી. ૥૧૮૮—૧૮૯ ॥ હું તારે ઘેર પ્રથમ આવેલો હતો, તારેજ તને પરમ જ્ઞાન આપ-
વાનો હતો, પરંતુ તે વખતે તને બીજાં સુખોમાં આશક્તિવાળો બળ્યવથી, મેં તને પુત્રજ આપ્યો હતો.
૥૧૨૦ ॥ પુત્ર વાળાઓને થતો પરિતાપ, તે હમણાંજ અનુભવ્યો છે; અને એ રીતેજ ઓઝો—ધન—અને અનેક
પ્રકારનું ઔષધ તથા સંપત્તિઓને મારે પથ્થ થાય છે. ૥૧૨૧ ॥ હે રાજા, પૃથ્વી—રાજ્ય—સૈન્ય—અંડર—નોકરો—પ્રધા-
નો—અને સગાં સંબંધી લોકો—તથા શબ્દાદિકપિયો અને રાજ્યની વિશૂતિઓ, એ સર્વ ચંચળ છે. ૥૧૨૨ ॥ અને

તે સર્વ ગ્રંથને નગર સરખા—સ્વમતા મનોર્થ જોવાં—અને માયા યજી કૃપાન થયેલાં કહેવને, શોક-મોહ બપ-
અને દુઃખોનેજ આપનારા છે. ૧૧૩૩ ॥ એ સપ્તમાં તત્ત્વરૂપે નહીં હોવા છતાં, માત્ર દેખવામાં આવવા પૂર-
તાંજ છે; અને વળી તે યોડી વારમાંજ, નથી પણ દેખાતાં; એટલા માટે તેઓ સર્વે મનયજીજ કૃપાન થ-
યેલાં અથવા કલ્પિતજ છે; અને તેઓ પૂર્વ કર્મોની વાસનાઓથી ધ્યાન થવાથી, તે કર્મોરૂપે નાનાપ્રકારે
મનવડેજ કૃપાન થાય છે. ૧૧૩૪ ॥ કન્ય એટલે મદાબૂતો, માન એટલે હિંમતિક, અને કિયા એટલે હિંમત-
દિવા દેવતાઓ; એઓ થઈ કૃપાન થનારા આ દેહજ, દેહને વિવિધપ્રકારના ક્લેશ, અને સંતાપોને કૃપાન
કરનારા હોવાનું કહેવાય છે. ૧૧૩૫ ॥ એટલા માટે તમે સ્વસ્થ મનથી આત્મ સ્વરૂપની મનિતો વિચાર કરી-
ને, દૈન્યદાર્થિકમાં, સંચાનુ હોવાના રિક્તમને તજો; અને કાશમને પામે. ૧૧૩૬ ॥ નારદ-આ હું આપું
છું તે કૃપાનરૂપ મેં વિદ્યા, ગાથાથી સાવધાનપણે તમે મદબૂ કરો; કે જેને ધારણ કરવાથી, સાન દિ-

વસમાંજ સંકર્ષણ ગમવાનાં દર્શન થશે. ૧૧૩૭ ॥ હે નરેંદ્ર, જેની જાગૃત કાષ નથી, તેા અધિક તેા હોવાજ
જાયી; એવા મદિમાવાળા, એ સંકર્ષણના ચરણ મળને પામવાથી, પૂર્વે સદાશિવ વિગેરે પવ; આ દૈન્ય
અમને તજને, એ પરમાત્માના સ્વરૂપને પામેલા છે. માટે તમે પણ યોડીવારમાંજ, તેમને પામશો. ૧૧૩૮ ॥
હિંમતી જા ૭ ૨૬૦ પંદરમો અ ૦ સં ૧૧૩૫ ॥

અધ્યાય. ૧૬ મા. — શ્રીશુક — હે પરીક્ષિત, યજી દેવરૂપિ નારદે, ચિત્રકેતુના મૂલેસા પુત્રને જીવ-
નો કરીને, તેનો શોક કરતાં સર્ગા સંબંધીઓને દેખાડી; તેને કહ્યું કે. ૧૧૩૯ ॥ નારદ-હે અમા છવાતા, તારે
માટે થયો શોક કરતાં, અને પરિતપ પામેલાં; તારાં માયાપ-સુહૃદો-અને ગાંધિવોને, તું જો. ૧૧૪૦ ॥ અને આ
સરીરમાં તું પેરિતો, પિતાએ અપાના સંજ્ઞાસન ઉપર બેસી, સુહૃદો થઈ વિદ્યાર્થને; તારૂં યજી રહેલું આશુપ્ત એ-
ગ્ય. ૧૧૪૧ ॥ છવાતા-પોતાનાંજ કર્મોરૂપે, દેવ-પદ-પક્ષી-અને મનુષ્યાદિકની યેનિઓમાં બટકતા, હું ના

વિધેશ્વર્યસંપદઃ ॥૨૧॥ શબ્દાદયશ્ચવિષયાશ્ચલારાજવિભૂતયઃ ॥ મહીરાજ્યંબલંકોશાશ્રુત્યામાત્યાઃસુહજના ॥૨૨॥ સર્વેડપિશૂરસેનેમંશોક
મોહમયાર્તિદાઃ ॥ ગંધર્વનગરપ્રસ્થાઃસ્વપ્રમાયામનોરથાઃ ॥૨૩॥ દૃશ્યમાનાવિનાડ્યેનનદૃશ્યંતેમનોભવાઃકર્મભિધ્યાયતોનાનાકર્માણિમનસો
ડભવન્ ॥૨૪॥ અર્પેદેહિનોદેહોદવ્યજ્ઞાનક્રિયાત્મકઃ ॥ દેહિનોવિવિધક્રેશસંતાપકૃદુદાહતઃ ॥૨૫॥ તસ્માત્સ્વચ્છેનમનસાવિમૃશ્યગતિમા
ત્મનઃ ॥ દ્વૈતેધ્રુવાર્થવિશ્રંભંત્યજોપશમમાવિશ ॥૨૬॥ નારદ ૦ ૧ ॥ એતાંમંત્રોપનિષદંપ્રતીચ્છપ્રયતોમમ ॥ યાંધારયન્સપ્તરાત્રાદૃષ્ટાસંકર્ષણંપ્રમું ॥૨૭॥
યત્પાદમૂલમુપસૃત્યનરેંદ્રપૂર્વેશર્વાદયોશ્રમમિમંદિતયંવિસૃજ્યા ॥ સદ્યસ્તદીયમતુલાનધિકંમહિલંપ્રાપુર્ભવાનપિપરંનચિરાદુપૈતિ ॥૨૮॥ ૬૦
જા ૦ મ ૦ પૃષ્ઠસ્કંધેપંચદશોડશ્યાયઃ ॥૨૯॥ શ્રીશુક ૦ અથદેવઋષીરાજન્સંપેરેતંનૃપાલ્લ્યાં ॥ દર્શયિતેતિહોનાહ્વાતાતીનામનુશોચતાં ॥૧॥ ના
રદ ૦ ૧ ॥ જીવાત્મન્યપ્યમદૈતેમાતરંપિતરંચતે ॥ સુહૃદોબાંધવાંસ્તતાન્શુચાલત્કૃતયાશ્રુશં ॥૨॥ કલેવરંસ્વમાવિશ્યશેષમાયુઃસુહૃદૃતઃ ॥ મુંક્ષ્વભોગા
ન્પિતૃપ્રતાનધિતિષ્ઠનૃપાસનં ॥૩॥ જીવ ૦ કસ્મિન્જન્મન્યમીમહ્યપિતરોમાતરોડભવન્ ॥ કર્મભિર્મ્રામ્યમાણસ્યદેવતિર્યકૃન્ધ્યાનિષુ ॥૪॥ બંધુ
જ્ઞાત્યરિમશ્યસ્થમિત્વોદાસીનવિદ્વિષઃ ॥ સર્વેવહિસર્વેષાંભવંતિઋણોમિથઃ ॥૫॥ યથાવસ્તૂનિપણ્યાનિહેમાદીનિતતસ્તતઃ ॥ પર્યંતિનરેષ્વેવં
જીવોયોનિષુકર્તૃષુ ॥૬॥ નિત્યસ્યાર્થસ્યસંબંધોહ્યનિત્યોદૃશ્યતેનૃષુ ॥ યાવદ્યસ્યહિસંબંધોમમત્વંતાવદેવહિ ॥૭॥ એવંયોનિગતોજીવઃસનિત્યોનિર
હંકૃતઃ ॥ યાવદ્ત્રોપલગ્નેત્તદાદ્યત્ત્વંહિતસ્યતત્ ॥૮॥ એનિત્યોડવ્યયઃસૂક્ષ્મણ્સર્વાશ્રયઃસ્વદૃક્ ॥ આત્મમાયાગુણૈર્વિશ્વમાત્માનંરુજતેપ્ર
મું ॥૯॥ નહ્યસ્યાતિપ્રિયઃકશ્ચિન્નાપ્રિયઃસ્વઃપરોડપિવા ॥ એકઃસર્વધિયાંદ્રષ્ટાકર્તૃણાંગુણદોષયોઃ ॥૧૦॥ નાદત્તઆત્માહિગુણંનદોષંનક્રિયાફલં
॥૧૧॥ ૬૦ ॥ દાસીનઃપરાવરહગીશ્વરઃ ॥૧૨॥ શ્રીશુક ૦ ૬ ॥ ઇત્યુદીર્યગતોજીવોજ્ઞાતયસ્તસ્યતેતદા ॥ વિસ્મિતામમુચુઃશોકંછિત્વાત્મસ્નેહશંખલાં
॥૧૩॥ નિર્દેત્યજ્ઞાતયોદેહંતયાત્ત્વોચિતાઃક્રિયાઃ ॥ તત્પજુર્દુસ્ત્યજંસ્નેહંશોકમોહમયાર્તિદં ॥૧૪॥ બાલદ્યોત્રીડિતાસ્તત્રબાલહત્યાહતપ્રમાઃ ॥

માતા અને પિતા; એઓ ક્રમ ૭-મોમાં થયાં દશે ૧૧૪૨ ॥ અંધુ-સર્ગા-શત્રુ-મધ્યસ્થ-મિત્ર-ઉદાસિન
અને દેહી; સર્વેનાં, સર્વે કાષ વારા કરતી પરસ્પરજ થયાં કરે છે. ૧૧૪૩ ॥ જેમ સેનું વિગેરે વેચવાની વસ્તુઓ અ-
દિથીજ મનુષ્યોમાં રહે છે. તેમજ છવાતા પણ, અનેક યેનિઓમાં રચ્યા કરે છે. ૧૧૪૪ ॥ નિલ એવા આત્માને
દેહાદિકો સંબંધ અનિલ એટલે અણ કાળને માટેનાજ, વેચવામાં આવે છે; અને પુરૂષને જ્યાં સુધી એ
દેહાદિકો સંબંધ હોય છે, ત્યાં સુધીજ; તેને વિશે ગમત્વ રહે છે. ૧૧૪૫ ॥ એ પકારે જુદી જુદી અનેક યો-
ગિઓને પામીને, નિત્ય અને આદના ગમતા વિનાનો આત્મા; જ્યાં સુધી જે યેનિમાં હોય છે, ત્યાં સુધીજ;
તે એને વિશે પોતાનાપણું માને છે. ૧૧૪૬ ॥ અને એજ આત્મા સર્ગર્થપણથી, માયાના યુગ્મથી વિશ્વને
આત્માનો-નિલ-અણ-સૂક્ષ્મ-સર્વશ્રય-અને સ્વદૃક્ પણ છે. ૧૧૪૭ ॥ તેને કાષ અતિ પ્રિય નથી, કાષ અપ્રિય
નથી, અને કાષ પારકો કિયા પોતાનો પણ નથી; એવો તે યુગ્મ અને દોષોને વેદા કરનારી,

સર્વે હિંમતો, અને અંતઃકરણો, દૃશ્યરૂપે એકજ છે. ૧૧૪૮ ॥ વળી એ આત્મા, યુગ્મને અને દોષોને, અ-
ને કર્મ જોને આનારા નથી; પણ તે સર્વને વિશે ઉદાસિનપણે રહેનારા, અને પર તથા આર, એટલે
પ્રકૃતિનાં કારણો અને મદા બૂતો આદિકને; તથા તેમનાં કાર્યરૂપ દૃશ્ય પ્રર્થય માત્રને; ગમવાનો, સર્ગર્થ હાથર છે.
૧૧૪૯ ॥ શ્રીશુક-એ પ્રમાણે બોલીને, છવાતા આદ્યો ગયો; ત્યારે તેનાં સર્ગા સંબંધીઓએ વિચાર્ય પામી-
ને, રોહ રૂપ સાંકળ નોડી નાંખી; તથા શોક કરવાનું હોડી દીધું. ૧૧૫૦ ॥ પછી તે સંબંધીઓએ, તેને કાષ
દેહને ઉચિત ક્રિયાઓ કરી, તથા ન તજ શકાય એવા શોક-મોહ-અથ તથા દુઃખ આપનારા, રોહને તજ્યો.
૧૧૫૧ ॥ હે પરીક્ષિત, ગાળ દલ્યા કરનારી, અને એ પાપરૂડે નિસ્તેજ વચેલી, બીજી રાણીઓએ પણ, નારદ
અને અંગિરાનું બોલવું સાંભળીને; યમુનાજીને કહી, આહજોના કહેવા પ્રમાણે એ જાણહવાના પાપનું પ્રા-
યશ્રિત કર્યું. ૧૧૫૨ ॥ એ ચિત્રકેતુ રાજાને આ રીતે આહજોના ઉપદેશથી, આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન થવાથી; તે,

તમામના આશયથી હાથી નીકળવાની પેઠે, અંધારા કૃપા સરખા ધરમાંથી નીકળીને; છૂટા થયો ॥૧૫॥ પછી
 યમુનાજીમાં વિધિ પ્રમાણે સ્નાન કરીને, અને તેના પવિત્ર જળથી તર્પણ વિગેરે ક્રિયાઓ કરીને; મૌનરાખી
 ઉદિયદિકને છૂટીને, નારદ અને અગ્નિશને તે પગે લાગ્યો. ॥૧૬॥ તેથી શરણે આવેલા-ભક્ત-અને છૂટેદિય
 તે ચિત્રકેતુને, ભગવાન નારદજીએ પ્રીતથી, આ પ્રકારે વિદ્યા કહી સંભળાવી. ॥૧૭॥ "વાસુદેવ-પ્રદ્યુમ્ન-અ-
 નિરુદ્ધ-અને સંકર્ષણ; નામોવાળા ભગવાન આપને, વારંવાર યુદ્ધિ પૂર્વક નમસ્કાર છે. ॥૧૮॥ વિદ્યાન સ્વરૂપ
 નમસ્કાર આનંદની મૂર્તિ-આત્મારામ-શાંત-અને દૈત દૃષ્ટિવિનાના, આપને નમસ્કાર છે. ॥૧૯॥ આત્મ સ્વ-
 રૂપના અનુભવથી થતા આનંદથી, માયા શક્તિની કૃતિઓ રૂપ રામ દેવાદિક નારા પામેલા, આપને નમસ્કાર
 છે; હૃદયિક-મહાત્મા-અને વિશ્વરૂપ; આપને નમસ્કાર છે. ॥૨૦॥ મન અને વાણી સહિત સમગ્રી ઉદિયો
 જેને નહીં પહોંચી શકતાં પાછી વળે છે; એવા નામરૂપ વિનાના-ચૈતન્યવાળા તથા ચૈતન્ય વિનાનાઓ થકી

પર, એવા જે એકજ ભગવાન છે; તે આમાં રક્ષણ કર્યો. ॥૨૧॥ જેનામાં આ જન્મ રહેલું છે, જેમાંથી
 થયું છે; જેમાં લય પામે છે, જેનાથી ઉત્પન્ન થાય છે, અને ઘટાદિક માટીનાં વાસણોને વિશે તત્ત્વ રૂપે માટી
 રહેવાની પેઠે; સર્વને વિશે રહેલા છે; એવા આપ પરબ્રહ્મને, નમસ્કાર કરું છું. ॥૨૨॥ મન-યુદ્ધિ-ઉદિયો-અને પ્રા-
 ણ્ય એ સર્વ જેને સ્પર્શ કરી શકતાં નથી, તથા જાણી શકતાં નથી; તે બદાર અને અંદર આકાશની પેઠે,
 વ્યાપીને રહેલા આપને; હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૨૩॥ દેહ-ઉદિયો-પ્રાણ-મન અને યુદ્ધિ એ સમગ્રાં, શરીરમાં
 રહેલા દૃષ્ટ નામવાળા, ભગવાનના અંશ (આત્મા) થકી, બ્યારે વ્યાપેલાં હોય છે; ત્યારેજ પોત પોતાનાં કા-
 મો કરી શકે છે; અને બ્યારે તે થકી વ્યાપ્ત થયેલાં, નથી હોતાં; ત્યારે, અગ્નિએ પ્રવેશ કર્યા વિનાનું લોહું
 નહીં જાળી શકવાની પેઠે; પોતપોતાનાં કામો કરવાને શક્તિવાન થતાં નથી. ॥૨૪॥ એવા, મહા પુરુષ-મોટા પ્ર-
 ભાવવાળા-મોટી વિશ્વતિઓના સ્વામી-અને સર્વ મોટા ભક્તોના મંડળોએ, હસ્ત કમળોથી લગાવતા ચરણ-

ચાલહત્યાવ્રતંચેરુર્બ્રાહ્મણૈર્યન્નિરૂપિતં॥ યમુનાયામહારજસ્મરંત્યોદ્વિજભાષિતં॥ ૧૪॥ સદ્વ્યંત્રપ્રતિબુદ્ધાત્માચિત્રકેતુર્દ્વિજોક્તિભિઃ॥ ગૃહાંધકૂપા
 ભિષ્કાંતઃસરઃપંકાદિવદ્વિપઃ॥ ૧૫॥ કાર્લિયાંવિધિવત્ત્રાત્વાકૃતપુણ્યજલાક્રિયઃ॥ મૌનેનસંયતપ્રાણોબ્રહ્મપુત્રાવવંદત ॥ ૧૬॥ અથતસ્મૈપ્રપન્ના
 યમક્તાયપ્રયતાત્મને॥ ભગવાન્નારદઃપ્રીતોવિદ્યામેતામુવાચહ ॥ ૧૭॥ નમસ્તુભ્યંભગવતેવાસુદેવાયધીમહિ॥ પ્રદ્યુમ્નાયાનિરુદ્ધાયનમઃસંકર્ષણા
 યચ્ચ॥ ૧૮॥ નમોવિજ્ઞાનમાત્રાયપરમાનંદમૂર્તયે ॥ આત્મારામયશાંતાયનિવૃત્તદ્વૈતદૃષ્ટયે॥ ૧૯॥ આત્માનંદાનુભૂત્યૈવન્યસ્તશક્ત્યૂર્મયંનમઃ॥ હ
 ષીકેશાયમહતેનમસ્તેવિશ્વમૂર્તયે॥ ૨૦॥ વચસ્યુપરતેપ્રાપ્યયણકોમનસાસહ॥ અનામરૂપશ્ચિન્માત્રઃસોડ્યાન્નઃસદસત્પરઃ॥ ૨૧॥ યસ્મિન્નિદં
 યતશ્રેદંતિષ્ટત્યપ્યેતિજાયતે॥ મૃન્મયેષ્વિવમૃજ્ઞાતિસ્તસ્મૈતેબ્રહ્મણેનમઃ॥ ૨૨॥ યંનસ્પૃશંતિનવિદુર્મનોબુદ્ધીંદિયાસવઃ॥ અંતર્બહિશ્ચવિતતંવ્યોમવ
 ત્તેનતોડસ્મ્યહં॥ ૨૩॥ દેહેન્દ્રિયપ્રાણમનોધિયોડમીયદંશવિદ્વાઃપ્રચરંતિકર્મસુ॥ નૈવાન્યદાલોહમિવાપ્રતપ્તંસ્થાનેષુતત્તદ્દૃષ્ટપદેશમેતિ ॥ ૨૪॥ ઓં
 નમોભગવતેમહાપુરુષાયમહાનુમાવાયમહાવિભૂતિપતયે સકલસાત્વતપરિગૃહનિકરકરકમલકુહ્મલોગ્લાઘિતચરણારવિંદ યુગલપરમપર
 મેષ્ટિન્નમસ્તે ॥ ૨૫॥ શ્રીશુકઃ૦ મક્તાયૈતાંપ્રપન્નાયવિદ્યામાદિશ્યનારદઃ॥ યયાવંગિરસાસાન્ધામસ્વાયંભુવંપ્રમો ॥ ૨૬॥ ચિત્રકેતુસ્તુવિદ્યાંતાં
 યથાનારદભાષિતાં ॥ ધારયામાસસપ્તાહમબ્ધક્ષઃસુસમાહિતઃ ॥ ૨૭॥ તતશ્ચસપ્તરાત્રાંતેવિદ્યાધ્યાર્યમાણયા॥ વિદ્યાધરાધિપત્યંસલેભેડ્પ્રતિહ
 તંનૃપ ॥ ૨૮ ॥ તતઃકતિપયાહોભિર્વિદ્યયેદ્ધમનોગતિઃ॥ જગામદેવદેવસ્યશેષસ્યચરણાંતિકં ॥ ૨૯॥ મૃણાલગૌરંશિતિવાસસંસ્ફુરત્કિરીટ
 કેયૂરકટિત્રકંકણં॥ પ્રસન્નવક્રારુણલોચનંતંદદર્શસિદ્ધેશ્વરમંડલૈઃપ્રભું ॥ ૩૦॥ તદ્દર્શનધ્વસ્તસમસ્તકિલ્બિપઃસ્વચ્છામલાંતઃકરણોડમ્યયા
 ન્મુનિઃ॥ પ્રવૃદ્ધમક્ત્યાપ્રણયાશ્રુલોચનઃપ્રહૃષ્ટોમાડનમદાદિપુરુષં ॥ ૩૧॥ સંતત્તમશ્લોકપદાન્નવિષ્ટરંપ્રેમાશ્રુલેશૌરુપમેહયન્મુદુઃ॥ પ્રેમોપરુદ્ધાસ્તિ
 લવર્ણનિર્ગમોનૈવાશકતંપ્રસમીડિતુંચિરં ॥ ૩૨॥ તતઃસમાધાયમનોમનીપયાબમાષણતત્પ્રતિલબ્ધવાગસૌ॥ નિયમ્યસર્વેન્દ્રિયબાહ્યવર્તનંજગદ્વુ

વિદ્યાવાળા; આપ પરમાત્મા-પરમેશ્વર-અને ઓંકાર સ્વરૂપ ભગવાનને; હું વારંવાર નમસ્કાર કરું છું. ॥૨૧॥
 -શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત, એ શરણ થયેલા ભક્ત ચિત્રકેતુને, એ રીતે વિદ્યાના ઉપદેશ આપીને; બ્રહ્માના પુત્ર
 નારદ, અગ્નિ સહિત, બ્રહ્મ લોકમાં ગયા. ॥૨૨॥ પછી એ ચિત્રકેતુ રાજાએ, સારી રીતે ઉદિયાદિકને નિય-
 મમાં રાખીને, અને હજી વાણીનાજ અંકાર કરીને, સાત દિવસ સુધી, નારદજીએ કહેલી રીતિથી, એ વિદ્યાને
 ધારણ કરી. ॥૨૩॥ ત્યારે એ વિદ્યા ધારણ કરવાના પ્રભાવથી, સાત રાતોને અંતે; બીજનઓથી પરાજય ન
 થાય, એવું વિદ્યાધરાનું અધિપતિપણું; એ ચિત્રકેતુ પામ્યો. ॥૨૪॥ પછી કેટલોક વખત જતાં, બ્યાં મન
 જાય, લાં શરીરવડે જવાની મતિ; એ વિદ્યાના પ્રભાવથી, તેને મળી; એટલે તે દેવના દેવ શેષ ભગવાનના,
 ચરણની પાસે ગયે. ॥૨૫॥ લાં કમળના નાળ જેવા ગોરા-તીલ વજ્ર પેડેરેલા-પ્રસન્ન મુખવાળા-સાતાં નેત્ર
 વાળા-અને મોટા સિદ્ધ લોકોના મંડળોથી વિદાયલા-તથા મુગટ, જાણુબંધ, કંઠોરા, અને કંકણોથી શોભતા

શેષ ભગવાનનાં તેને દર્શન થયાં ॥૩૦॥ એ દર્શન થવાપે, પાપ સહિત થયેલા ચિત્રકેતુ, સ્વચ્છ અંતઃકરણ
 વાળો, મુનિ થયો; અને પછી વધેલી શક્તિથી આનંદનાં આંસુ આવેલાં, તથા રોમાંચિત થયેલાં તે, આદિ
 પુરુષ શેષજીને, પગે લાગ્યો. ॥૩૧॥ અને એ ઉત્તમ શ્લોકનાં લાંબા કરેલા ચરણકમળને, પ્રેમનાં આંસુથી
 નવચી દેતો તે; પોતાની વાણી રોકાઈ જવાથી, પ્રેમવડે ધણીવાર મૂર્છા સ્તુતિ કરી શક્યો નહીં. ॥૩૨॥ પ-
 ણ્ય પછીથી બોલવાની શક્તિ પામેલા તેણે, બદિર વૃત્તિવાળી પોતાની ઉદિયોને વશ કરીને, અને યુદ્ધિવડે
 મનને સ્થિર કરીને, ભગવતી શાઓમાં વર્ણન કરેલા, એ જગત યુગ ભગવાનની સ્તુતિ કરી કે. ॥૩૩॥-
 ચિત્રકેતુ-આપ અચિંત્ય છતાં, સમદૃષ્ટિવાળા અને છૂટેદિય ભક્તો થકી, છતાઈ જાઓ છો; તેમજ નિષ્કામ-
 પણે આપને ભજનારાઓને, દયાળુપણથી પોતાનું સ્વરૂપ આપનારા આપ થકી, તે ભક્તો પણ છતાઈ મ-
 થેલાજ છે. ॥૩૪॥ હે ભગવાન આ જન્મની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને લય, એ સર્વ આપની લીલા હોવા છતાં;

બુદ્ધિપણી અભિમાન રાખનારા આપના અંશના પશુ અંશે, પ્રવૃત્તિઓ; તે બદલ ખોરી રૂપમાં કરે છે. ૧૩૫૧ પરમાણ્વી માંડીને, પરમમહાન મહત્ત્વ સુધી; સર્વમાં અદિશા અંત સુધી રહેલા; આદિ, મધ્ય, અ-
ને અંત વિનાના, આપના છે; એટલે પદાર્થોના આદિમાં અને અંતમાં, જે અચળપણે રહેનાર સત્ છે; તે-
જ સત્સ્વરૂપ આપ, વચમાંના કાળમાં પશુ, તેમને વિશે રહેલા છે. ૧૩૫૨ પૃથ્વી આદિ એક એકથી દસ
મહાં, સાત આવરણોથી; વિરાટને શરેણું, અને કોટાન કોટિ અંતરથી બરેણું આ આપું અંકોશ; પશુ જે-
ને વિશે, એક પરમાણ્વી આપના કદમાં છે; તેથી એવા આપ અંતન છે. ૧૩૫૩ જે નર પશુઓ વિષયોની
નૃપ્તિથી, આપ પરમાત્માને નહીં ઉપાસતાં, આપની વિભૂતિઓરૂપ દેવતાઓ આદિને ઉપાસે છે; તેવાઓને
મળતાં સુઆદિક તો; રાજકુળનો નાશ થવાની સાથે, તેમના અનુચરોનો પશુ નાશ થવાની પેડે; તેમના રવા-
ની દેવતાઓનો નાશ થવાની સાથેજ, નાશ પામી જાય છે. ૧૩૫૪ હે પરમાત્મા, કામનાવાળી બુદ્ધિથી કરા-

તાં કર્યો પશુ, જો, જાન રચપ અને નિર્મલ્ય એવા આપને, અર્પણ કરેલ હોય તો; શેરડું બીજ નહીં ઉત્પ-
વાની પેડે; વગર અર્પણ કરેલ કામનાવાળાં કર્મોથી ઉત્પન્ન થતાં સુખ દુઃખાદિક દેહોના સમુદાય રૂપ કર્મો
નાં જન્માને; તેઓ ઉત્પન્ન કરી શકતાં નથી. ૧૩૫૫ નિષ્ક્રિય અને આત્મારામ સનકાદિક યુનિઓ, મોક્ષને માટે
જેને સેવે છે; એવો આપણું રહિત ભાગવત ધર્મજ્ઞ ભારે, આપે, તેમને કહેવો છે; ત્યારે તેથીજ, આપ અદ્યત્ત ભ-
ગવાનની સંવંધથી શ્રેયતા છે. ૧૩૫૬ બીજા વિષય બુદ્ધિ થઈ રચાવવા-રામ દેખાદિકથી અશુદ્ધ થયેલા-નાશ પામ-
નારા-અને અધર્મના મોટા ભાગવાળા, ધર્મમાં; પુરોષને, હું અને તું; તથા મારું અને તારું; એ પ્રકારની વિષય બુ-
દ્ધિ, જેની રીતે રહે છે; તેની રીતની વિષય બુદ્ધિ આ ભાગવતી ધર્મમાં, રહેતી નથી. ૧૩૫૭ બીજી, પારકા અમર પોતાનો
દોષ થાય; એવો ધર્મ પાળવાથી પોતાનું નેમજ બીજાનું પશુ, કદવાણું શું થવાનું છે; અને કયું પ્રયોજન સિદ્ધ થવાનું છે;
ઉચ્ચ પોતાનો દોષ થવાથી તો આપ આત્મ રચપ ભગવાનનો કોપ થવાનો છે; અને પારકાને પીધ પમાડવા પડે તો;

રૂંસાત્વતઃ સ્ત્રવિગ્રહં ॥૩૩॥ ચિત્રકેતુઃ અજિતજિતઃ સમમતિર્ભિદ્વાહિતાલ્ભિર્ભવતા ॥ વિજિતાસ્તેપિચમજતામ-ગમાત્મનાંય આત્મ
દોષતિકરુણઃ ॥૩૪॥ તવવિભવઃ સ્વલુભગવન્જગદુદયસ્થિતિલયાદીનિ ॥ વિશ્વ-જસ્તેન્દ્રશાંશાસ્ત્રમૃષાસ્પર્ધતેષ્ઠયગભિમત્યા ॥૩૫॥ પરમાણુ
પરમમહતોસ્ત્વમાનંતાંતરવર્તીત્રયવિધુરઃ ॥ આદાવંતેપિચસત્વાનાંયત્ત્વંતદેવાંતરાલપિ ॥૩૬॥ ક્ષિત્યાદિભિરેષકિલાવૃતઃ સપ્તભિર્દશગુણો
તૈરેરાંકો-૧ ॥ યત્રપતત્યણુકલ્પઃ સહાંકોટિકોટિભિસ્તદનંતઃ ॥૩૭॥ વિષયત્ત્વોનરપ-વોયુપાસતેવિભૂર્તીર્નપરંત્વા ॥ તેષામાશિષર્દશતદ
નુવિનિર્યંતિથયારાજકુલં ॥૩૮॥ કમપિણ્ણાણ્ણિતાણ્ણરમરોહંતિયથાકરંભવીજાનિ ॥ જ્ઞાનાત્મન્યગુણમયેગુણગણતોડસ્યદ્વંદ્વજાલાનિ ॥
॥૩૯॥ જિતમજ્જિતતદાભવતાયદાહભાગવતંધર્મમનવદ્યં ॥ નિષ્કિંચનાયેમુનય આત્મારામાયુપાસતેડપવર્ગાય ॥૪૦॥ વિષમમતિર્નયત્રનૃણાં
ત્વમહમિતિમમતત્રેતિચયદન્યત્ર ॥ વિષમધિયારચિતોયઃ સદ્યવિશુદ્ધઃ ક્ષયિણુરધર્મબહુલઃ ॥૪૧॥ કઃ ક્ષેમો નિજપરયોઃ કિયાનર્થઃ સ્વપરદુહાધ
મેણ ॥ સ્વદ્રોહાત્તવકોપઃ પરસંપીડયાચ-થાડધર્મઃ ॥૪૨॥ નવ્યભિચરતિતવેક્ષાયયાદ્યભિહિતોભાગવતોધર્મઃ ॥ સ્થિરચરસત્ત્વકદંબેષ્વપૃથગ્ધિ
યોયમુપાસતેત્વાર્યાઃ ॥૪૩॥ નહિભગવન્નઘટિતમિદંત્વદર્શનાનૃણામસ્થિલપાપક્ષયઃ ॥ યન્નામસકલ-વળાત્પુલ્કસકોડપિવિમુચ્યતેસંસારાત્
॥૪૪॥ અથભગવન્વચમધુનાત્વદલોકપરિમૃષ્ટાશયમલાઃ ॥ સુર-વિષ્ણાયદુદિતંતાવકેનકથમન્યથાભવતિ ॥૪૫॥ વિદિતમનંતસમસ્તં
તવજગદાત્મનોજનૈરિદ્ધાચરિતં ॥ વિજ્ઞાપ્યંપરમગુરોઃ કિયદિવસવિતુરિવસ્વદ્યોતૈઃ ॥૪૬॥ નમસ્તુભ્યંભગવતેસકલજગત્સ્થિતિલયોદયેશાય
॥ સ્વસિતાત્મગતયકુયોગિનાંભિદાપરમહંસાયા ॥૪૭॥ યંવૈશ્વસંતમનુવિશ્વસૃજઃ શ્વસંતિયંચે-તિતાનમનુચિત્તયુચ્ચકંતિ ॥ ભૂમંડલંસર્ષપાયતિ
યસ્યમુર્ધ્નિતસ્મેનમોભગ-તેડસ્તુસહસ્રમૂર્ધ્નૈ ॥૪૮॥ શ્રીશુક ૦ સંસ્તુતોભગવાનેવમનંતસ્તમભાષત ॥ વિદ્યાધરપતિર્પીતશ્ચિત્રકેતુંકુ-હ ॥૪૯॥
શ્રીભગ ૦ યન્નારદાંગિરોમ્યાંતેવ્યાલ્લટંમેડનુશાસનં ॥ સંસિદ્ધોડસિતયારાજન્વિદ્યયાદર્શનાદ્દમે ॥૫૦॥ અહંવૈસર્વભૂતાનિભૂતાત્માભૂતભાવનઃ ॥

આપનો કોપ અને અધર્મ અને વાનાં થાય છે. ૧૪૨૨ આપની નજર થઈ ઉત્પન્ન થયેલા ભાગવતી ધર્મ કે,
જેને સ્વાપર તથા જગત્ સહિત આપના જગતને વિશે દેન બુદ્ધિ નહીં રાખનારા આપે પુરોષને પાળે છે;
તેણે (ભાગવતધર્મ) તો પરમાર્થને ઓળખે નથી. ૧૪૨૩ હે ભગવાન જેના નામનું સંપૂર્ણપણે, અવશ્ય માત્ર
કરવાથી; માંડાળ પશુ સંસાર થઈ શુભ થાય છે; તો પછી આપના દર્શનપડે પાપોનો ક્ષય થાય, એ કોઈ
રીતે અધિકૃત નથી. ૧૪૨૪ હે ભગવાન આપનાં દર્શનથી, મારું અંતઃકરણ હમણાં ધોવાઈને નિર્મળ થયું
છે; આપના ભક્ત નારદજીએ કહેલું મિથ્યા કેમ થાય. ૧૪૨૫ હે અંતઃ અને વિદ્યાત્મા ભગવાન જગતમાં
લોકોને કરે છે; તે તે સધણુંજ આપ જાણો; મારે હે પરમ ગુરુ જેમ સુધી પાસે પતંગિયાઓએ
પ્રભાવ કરવાનું કામજ હોતું નથી; તેમજ આપની આગળ ભોક્ષાએ પશુ, કાંઈ જાણવાનું પડે નહીં. ૧૪૨૬
સર્વ જગત્માં ઉચ્ચ-સ્થિતિ-અને લગના રચાવી, અને જેના આત્મ તત્વને; એ દૃષ્ટિવાળા કાચા પોતી-

ઓ પશુ જાણી શકતા નથી; એવા પરમ શુદ્ધ સ્વરૂપ આપને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૪૨૭ જેના આસ લે-
વાની પાછળ પ્રવૃત્તિઓ આસ લે છે; જેના જાણના પછીજ, જાને ક્રિયા જાણી શકે છે; અને જેના માથાના
ઉપર આ જૂમડાં એક સંવંતનાદણા સમાન છે; એવાં હલારે માથાવાળા આપ ભગવાનને હું નમસ્કાર
કરું છું. ૧૪૨૮ શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત આ પ્રભાણે સ્તુતિ કરાવતા અંતઃ ભગવાને; ત્યારે પ્રીતિપડે, એ વિદ્યા
ધરોના અધિપતિને કહ્યું કે. ૧૪૨૯ શ્રીભગવાન-નારદ અને અગિયારે મારાથી સાંભળેલી વિદ્યા તને
કહેલી છે; તે વિદ્યાથી તથા મારા દર્શનથી, તું સિદ્ધાર્થ થયો છે. ૧૪૩૦ દુન સર્વે પ્રાણી આદિ જૂન માત્રને
ઉત્પન્ન કરનાર-સર્વ જૂન માત્રનો આત્મા-અને સર્વ જૂન માત્ર સ્વરૂપ છું; તથા શબ્દ બ્રહ્મ એટલે વેદ અને
પરબ્રહ્મ એટલે પરમાત્માનું શુદ્ધ નિર્મલ્ય સ્વરૂપ, એ બંને મારાંજ નિત્ય સ્વરૂપ છે. ૧૪૩૧ મોકમાને વિશે
મારું આત્મ સ્વરૂપ બાપેલું છે, અને તે આત્મ સ્વરૂપમાંજ લોક માત્ર રહેલા છે; અને મારાથી બાપેલાં, એ

નતે શાસી સ્વરૂપો; મેંજ કરેલાં છે. ॥૫૨॥ જેમ ઉંઘી ગયેલો પુરુષ આખા વિશ્વને પોતામાં ભૂટે; પણ સ્વપ્નમાંથી જાગ્યા પછી, તે પોતાને એક સ્વપ્નમાં જોવાનું માને છે. ॥૫૩॥ તે રીતેજ બુદ્ધિની ભ્રમત આદિ અવસ્થાઓ, કેવળ માયા માત્ર એટલે, નિથ્યા અને માતી લીધેલી હોવાનું ભણીને; તેમના યજ્ઞ ભૂદા દક્ષિણે, તમે ભણો. ॥૫૪॥ ઉંઘી ગયેલો પુરુષ તે ઉંઘના વખતમાં પણ પોતાને ઉંઘ આવેલાનું અને નિર્જી-
વ સુખ એટલે કાંઈ પણ ભૂતની ઉપાધિ વિનાની નિરાંત વળવાનું; જેના યજ્ઞ ભણે છે; તેજ આત્મા અ-
શ્વય પરાશ્રમ, એવું માંડે સ્વરૂપ છે; એમ ભણો. ॥૫૫॥ એક પ્રકારની ઉંઘ એટલે સ્વપ્ન અને સુષુપ્તિમાં જ-
વેલા, તથા ભ્રમતમાં પણ જવેલા, અનુભવનું સ્વપ્ન પુરુષને ભ્રમત અવસ્થામાં થાય છે; તેથી અન્યથા અને
અતિરેક ન્યાયથી ભેતાં, તથા કાળમાં પ્રકાશકપણથી અનુરૂપ અને તથા યજ્ઞ ભૂદા જેવાનું; તેજ હું
આત્મા અશ્વય પરાશ્રમ છું. ॥૫૬॥ પુરુષને એ સર્વને વિશે, હું હોવાના ભાવનું; બ્યારે વિસ્મરણ થાય છે;

ત્યારેજ તે ગાશ યજ્ઞ ભૂદા પડનારાને; એક દેહ પછી બીજો દેહ પારણ કરવાનું અને જોડી દેવાનું, થવા
રૂપ સંસાર થવા કરે છે. ॥૫૭॥ જે યજ્ઞ શાન અને વિદ્યાન મેળવી શકાય છે. એવું આ મનુષ્ય શરીર આ
લોકમાં પામ્યા પછી જે આત્મ સ્વરૂપને ન ભણે, તે કદી પણ શાંતિને પામતો નથી. ॥૫૮॥ પ્રજ્ઞિત રા-
ખવામાં કહેલો અને ઉલટાં ફેળા થાય છે, તેનું; તથા નિશ્ચિત રાખવામાં તે કશું થતું નથી, અને અભય એ-
ટલે મોક્ષ મળે છે, તેનું સ્વપ્ન રાખીનેજ સમગ્ર પુરુષો સંકલ્પે કરવા યજ્ઞ વિરામ પામે છે. ॥૫૯॥ સ્ત્રી પુરુ-
ષનાં ભેદાંજો સુખ મેળવવાને અને દુઃખથી છૂટવાને માટે ક્રિયાઓ કરે છે ખરાં; પણ તે વડે દુખો યજ્ઞ,
છૂટી શકતાં નથી; અને સુખને મેળવી પણ શકતાં નથીજ. ॥૬૦॥ પોતે શાની હોવાનું અભિમાન રાખનારા
પુરુષોને પણ એ રીતનાં કલ્પાં પરિણામોજ થાય છે; માટે તથા અવસ્થાઓથી વિવક્ષણ એવી આત્મ સ્વ-
રૂપની સદ્ધર્મ ગતિને ભણીને; આ લોક અને પરલોકના વિપ્લવની છત્રી યજ્ઞ, પોતાનીજ વિવેક બુદ્ધિ વડે

શબ્દબ્રહ્મપરબ્રહ્મમમોભેશશ્વતીતનૂ ॥૫૧॥ લોકેવિતતમાત્માનંલો- : ચાત્મનિસંતતે ॥ ઉભયંચમયાવ્યાપ્તંમયિચૈવોભયંકૃતં ॥૫૨॥ યથાસુષુ-
પ્તઃપુરુષોવિશ્વંપશ્યતિચાત્મનિ ॥ આત્માનમેકદેશસ્યંમન્યતેસ્વપ્નઉત્થિતઃ ॥૫૩॥ એવંજાગરણાદીનિજીવસ્થાનાનિચાત્મનઃ ॥ માયામાત્રાણિવિ-
જ્ઞાપતદ્રુષ્ટારંપરંસ્મરેત્ ॥૫૪॥ યેનપ્રસુપ્તઃપુરુષઃસ્વાપંવેદાત્મનસ્તદ્ ॥ સુખંચનિર્ગુણંબ્રહ્મતમાત્માનમવેદિમાં ॥૫૫॥ ઉભયંસ્મરતઃપુંસઃપસ્વાપ-
પ્રતિબોધયોઃ ॥ અન્નેતિલ્પચિરિચ્છેતતજ્ઞાનંબ્રહ્મતત્પરં ॥૫૬॥ યદેતદ્વિસ્મૃતંપું શોભત્ત્વંદિદ્વિદ્વાત્મનઃ ॥ તતઃસંસારણતસ્યદેહાદિહોમૃતેમૃતિઃ
॥૫૭॥ લબ્ધ્વહમાનુર્ગોપિજ્ઞાદિદ્વિજ્ઞા- સંભવાં ॥ આત્માનંયોનબુ-ગેતલલ્લિલ્લપ્સાદુદ્ધાત્ ॥૫૮॥ સ્મૃત્વેદાયાંપરિક્લેશંતતઃફલવિપર્યયં ॥ અ-
ભયંચાપ્યનીહાયાંસંકલ્પાદ્વિરમેત્કવિઃ ॥૫૯॥ સુ-ચાયદુઃસ્વમોક્ષાયકુર્વતોદંપતીક્રિયાઃ ॥ તતોનિચ્છતિરમાસિર્દુઃસ્વસ્યચ-સ્વસ્યચ ॥૬૦॥ એવં
વિપર્યયંબુતધ્વાનૃણાંવિજ્ઞાભિમાનિનાં ॥ આત્મનશ્વગતિંસૂક્ષ્માંસ્થાનત્રયવિલક્ષણાં ॥૬૧॥ દૃષ્ટશ્રુતાભિર્માત્રાભિર્નિર્મુક્તઃસ્વેનતેજસા ॥ જ્ઞાનવિજ્ઞા-
નસંતુષ્ટોમદ્રક્તઃપુરુષોભવેત્ ॥૬૨॥ એતાવાનેવમનુજૈર્ગેગનૈપુણબુદ્ધિભિઃ ॥ સ્વાર્થઃસર્વાત્મનાજ્ઞેયોયત્પરાત્મેક- ર્શનં ॥૬૩॥ ત્વમત-ચ-દ્યારાજત્ર
પ્રમતોવચોમમ ॥ જ્ઞાનવિજ્ઞાનસંપન્નોધારયત્રાશુસિદ્ધસિ ॥૬૪॥ શ્રીશુકઃ ॥ આશ્વાસ્યભગવાનિત્યંચિત્રકેતુંજગદ્ગુરુઃ ॥ પશ્યતસ્તસ્યવિશ્વાત્મા
તતશ્વાંતર્દધેહરિઃ ॥૬૫॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેષ્ટસ્કંધેષોડશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૬ ॥
શ્રીશુકઃ ॥ યતશ્વાંતર્હિતોનંતસ્તસ્યૈકલાદિશેનમઃ ॥ વિદ્યાધરશ્ચિત્રકેતુશ્ચચારગગનેચરઃ ॥૧॥ સલક્ષંવર્ષલક્ષાણામવ્યાહતબલંદ્રિયઃ ॥ સ્તૂય-
માનોમહાયોગીમુનિભિઃસિદ્ધિચારણૈઃ ॥૨॥ કુલાચલેન્દ્રદ્રોણીષુનાનાસંકલ્પનિદ્ધિષુ ॥૩॥ વિજ્ઞાનરસ્ત્રીભિર્ગોપયન્હરિમીશ્વરં ॥૪॥ એકદારાદિજ્ઞાન-
નવિષ્ણુદત્તેનમાસ્વતા ॥ ગિરિશંદદ્દશોગચ્છન્પરીતંસિદ્ધચારણૈઃ ॥૪॥ આલિંગ્યાંકાકૃતાંદેવીંબાહુનામુનિસંસદિ ॥ ઉવાચદેવ્યાઃશૃણ્વંત્યાજહા-
સોઽચૈસ્તદંતિકે ॥૫॥ ચિત્રકેતુઃ ॥ એષલોકગુરુઃસાક્ષાદર્મવક્તાશરીરિણાં ॥ આસ્તેમુરુચ્યઃસમાયાંવૈમિથુનીભૂયભાર્યયા ॥૬॥ જટાધરસ્તીવ્રતપા

મુક્ત જવેલા ગાશ ભક્તો; શાન અને વિદ્યાનમાંજ સંતોષવાળા યજ્ઞને વરતે છે. ॥૫૧-૫૨॥ વળી સર્વને વિ-
શે રહેલા આત્માને અને પરાત્માને; બંનેને એક રૂપે ભેળા, એટલેજ ખરો સ્વાર્થ યોગમાં નિપુણ બુદ્ધિ-
વાળા મનુષ્યોએ ભણવાનો છે. ॥૫૩॥ માટે હે ચિત્રકેતુ, તમે સાવધાન રહીને અને શાન તથા વિદ્યાનથી
સંપન્ન થઈને; મારાં આ વચનોને, શ્રદ્ધા સહિત પારણ કરશો તો; ઉતાવળીજ સિદ્ધિને પામશો. ॥૫૪॥
શ્રીશુકઃ—ચિત્રકેતુની એ પ્રમાણે આશ્વાસના કરીને ભગતચર—વિશ્વાત્મા—હરિ ભગવાન તેના દેખતાંજ
તાંથી અંતર્યામન થઈ ગયા. ॥૫૫॥ છત્રીનાં ભાગ છાંયકંધને સોળમેઠા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૧૬॥

અધ્યાય ૧૭ જો. શ્રીશુકઃ—જે દિશા તરફ અનંત ભગવાન અંતર્યામન થયા, તે તરફ પ્રજ્ઞામ કરી
ને; પછી ચિત્રકેતુ આકાશમાં ફરવા લાગ્યો. ॥૧॥ એમ તે મહાસેત્રી પોતાનું ઈન્દ્રિયકેન્દ્ર બળ ઓછું નહીં
થતાં લાખો વરસો સુધી સિદ્ધ, મુનિઓ, અને ચારણોથી સ્તુતિ કરાતો, અને વિદ્યાધરીઓની પાસે હરિ ભગ-

વાનનું ગાયન કરાવતો; મોટા અને સંકલ્પને સિદ્ધ કરનારા, અનેક પવંતોની શુદ્ધિઓમાં રમ્યો. ॥૨-૩॥ એક
વાર તે વિષ્ણુ ભગવાને આપેલા કિંમ્બ વિમાનમાં બેસીને, અને સિદ્ધ તથા ચારણોથી વિદ્યાધરને જોતો હતો.
ત્યાં રસ્તે જતાં તેણે મુનિઓની સભામાં હાથવડે પાર્વતીને આશ્વિનન કરીને બેઠેલા સદાશિવને ભેળા;
તેથી તેમની પાસે જઈ પાર્વતીના સાંભળતાં મોટા ધારો કાઢીને, તે હસ્યો; અને બોલ્યો કે. ॥૪-૫॥ ચિત્ર-
કેતુ—આ સાક્ષાત્ ધર્મના વક્તા—લોક માનના ગુરુ—અને પ્રાણીઓમાં શેષ; સદાશિવ, સભાવચે બીને
સાથે લઈને બેઠા છે. ॥૬॥ તે જટાધારી—તીવ્ર તપસ્વિતરા—પરાશ્રમ સંપન્ન બાપ્યાન કરનારા—અને સ-
ભાના અધ્યક્ષ થઈને પ્રાકૃત પુરુષની પેઠે; શાન તથાને બીને જોળામાં લેઈને બેઠેલા છે. ॥૭॥ પ્રાકૃત પુ-
રુષો પણ થઈને બીને એકાંતમાંજ, ખોળામાં લેઈ; પણ આ મોટા મનધારી સદાશિવે તો, બીને સભા-
વચેજ, જોળામાં લીધી છે. ॥૮॥ શ્રીશુકઃ—હે પરીક્ષિત, એ સાંભળીને અપાધ બુદ્ધિવાળા સદાશિવને કહીને

શૂંપજ દહીં, અને ઝીંઝ સમાસરો પણ કાંઈજ એવ્યા નહીં. ૧૧૮૧ પણ એ જીનેડિંવપણાનું અગિમાન રાખનારા શહે, સદાશિવના પ્રભાવને નહીં વ્તથ્પીને એ રીતનાં અધરિત વચનો કહેવાથી પાર્વતીને ક્રોધ થયો; અને તે એવ્યાં કે. ૧૧૯૦૧ પાર્વતી—સોઠને રિજો અમ સરખાં દુષ્ટ અને નિર્લભને શીખામણ આપનારો—પ્રતિકૂળ વિચાર કરનારો—અને દંડ દેનારો; હમણું આ ચિત્રકેતુજ સમર્થ થયેનો છે, કે શું? ૧૧૧૧૧ બ્રહ્મા—બ્રહ્માના પુત્રો પ્રભાવતિઓ—નારદાદિક ક્ષિપ્રો—સતતક્રમારો—કષિત—અને મનુ; એઓને તો, ધર્મની ખગર નથીજ; કે જેઓ અવલે મારું ચાલનારા સદાશિવને, નિષેધ કરતા નથી. ૧૧૨૧૧ પરમકલ્યાણ સ્વરૂપ બ્રહ્માજી પણ, જેના ચરણ હમણનું ધ્યાન કરે છે; એના મહાગુપ્તી સદાશિવનું, આ નીચ કાચી અનિકમણ કરીને, તેમને શીખામણ આપવાનું કેળ કરે છે; મારે એ શરૂ, દંડને થોગ છે. ૧૧૩૧૧અને એટલા માટેજ, પોતાને શ્રેષ્ઠ માનનારો, આ

અક્ષય ચિત્રકેતુઃ સંપુ ધુરશ્વેએ સેવેલા વૈકુંઠ ભગવાનના ચરણ પાસે જવાને; ચોખ નથી. ૥૧૪૫ તેથી હે દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા ચિત્રકેતુઃ તું, ખાખી એવી અસુરની યોનિમાં જન્મ; કે જેથી શરીવાર, તું મહાધુરશ્વેએ વિશે, આવી દુષ્ટ બુદ્ધિ કરે નહીં. ૥૧૪૫—શ્રીશુક—હે પરીક્ષિત, પછીથી આ રીતે આપ દેવાયશે ચિત્રકેતુ, વિમાનમાંથી હોંડે ઉતર્યો; અને પાર્વતીને માથા વડે, નમસ્કાર કરીને; તેમને પ્રસન્ન કરેના, આ રીતે બોલ્યો કે. ૥૧૪૬—ચિત્રકેતુ—હે માતાજી, તમારા આપને; હું અંગિકાર કરું છું; કેમકે દેવતાઓ, મનુષ્યોને જે વચન કહે; તે, તેના પ્રારબ્ધ થઈજ, જાને છે. ૥૧૪૭ આ સંસાર ચક્રમાં, અગ્નાતથી મોહ પામીને ભટકેના જવું; હમેશાં અને સર્વ રથએ, સુખ દુખને પામ્યાજ કરે છે. ૥૧૪૮ એ સુખ અથવા દુખને ક્રિપણ કરનારા, પોતે અમર ખીજઓ નહીં હોવા છતાં; અગ્નાતીઓ, તેના કરતાં; પોતાને, અથવા ખીજઓનેજ, માને છે. ૥૧૪૯

ब्रह्मवादीसभापतिः॥ अंकीकृत्यस्त्रियचास्तेगतर्हीः प्राकृतोयथा॥७॥ प्रायशः प्राकृताश्चापिस्त्रियंरहसिब्रिभ्रति॥ अयं महाव्रतधरोबिभर्तिस
दसिस्त्रिया॥८॥ श्रीशुक० भगवानपितच्छ्रुत्वाप्रहस्यागाधधीर्नृप॥ तूष्णीं बभूवसदसिसभ्याश्चतदनुव्रताः॥९॥ इत्यतद्वीर्यविदुषिब्रुवाणेब
शोभनं॥ रुषाहदेवीधृष्टायनिर्जितात्माभिमानीने॥१०॥ पार्वती० अयं किमधुनालोकेशास्तादंडधरः प्रभुः॥ अस्मद्विधानांदुष्टानिर्लज्जानां
चविप्रकृत्॥११॥ नवेदधर्मकिलपद्मयोनिर्नब्रह्मपुत्रानतुनारदाद्याः॥ नवैकुमारः कपिलोमनुश्रयेनोनिषेधंत्यतिवर्तिनंहरं॥१२॥ एषामनुध्येय
पदाब्जयुग्मंजगद्गुरुमंगलमंगलंस्वयं॥ यः क्षत्रबंधुः परिभूयसूरीन्प्रशास्तिधृष्टस्तदयंहिदंभ्यः॥१३॥ नायमर्हतिवैकुण्ठपादमूलोपसर्पणं॥ सं
भावितमतिःस्तब्धः साधुभिः पर्युपासितं॥१४॥ अतः पापीयसीं योनिमासुरींयाहिदुर्मते॥ यथेहभूयोमहतांनकर्तापुत्रकिल्बिषं॥१५॥ श्रीशुक०
एवंशतश्चित्रकेतुर्विमानादवरुह्यसः॥ प्रसादयामाससतींमूर्ध्ना नम्रेणभारत॥१६॥ चित्रकेतु० प्रतिगृण्णामितेशापमात्मनोऽजलिनांबिके॥ देवै
र्मते॥ ययत्प्रोक्तंपूर्वदिष्टंहितस्यतत्॥१७॥ संसारचक्रएतस्मिन्जंतुरज्ञानमोहितः॥ भ्राम्यन्सुखंचदुःखंचभुंक्तेसर्वत्रसर्वदा॥१८॥ नैवात्मान
परश्चापिकर्तास्यात्सुखदुःखयोः॥ कर्तारमन्यतेप्राज्ञात्मानं परमेवच॥१९॥ गुणप्रवाहएतस्मिन्कःशापःकोऽन्वनुग्रहः॥ यःस्वर्गोनरकःको
वाह्यदुःखदुःखमेववा॥२०॥ एकःसृजतिभूतानिभगवानात्ममायया॥ एषांबंधंचमोक्षंचसुखंचदुःखंचनिष्कलः॥२१॥ नतस्यकश्चिद्व्ययितःप्र
तीपोनज्ञातिबंधुर्नृपानचस्वः॥ समस्यसर्वत्रनिर्जराऽऽनुवेदरागःकुतएवरोषः॥२२॥ तथापितच्छक्तिविसर्गेषांसुखायदुःखायहिताहि
ताया॥ बंधायमोक्षायचमृत्युजः॥ दोःशरीरिणांसंसृतयेऽवकल्पते॥२३॥ अथप्रसादं दत्त्वां शापमोक्षायभामिनि॥ यन्मन्यसेअसाधूक्तंमम
तत्क्षम्यतांसति॥२४॥ श्रीशुक० इतिप्रसाद्यगिरिशौचित्रदेवदुःखं॥ जगामस्वविमानेनपश्यतोऽस्मयतोस्तयोः॥२५॥ ततस्तुभगवान्क
दोरुद्राणीमिदमब्रवीत्॥ देवर्षिदैत्यसिद्धानांपार्षदानांचशृण्वतां॥२६॥ श्रीरुद्र० दृष्टवत्यसिरुश्रोणिहरेद्रुतकर्मणः॥ माहात्म्यंभृत्यसिद्धानां
निरुष्टाणांमहात्मनां॥२७॥ नारायणपराःसर्वेनकुतश्चनविभ्यति॥ स्वर्गापवर्गनरकेष्वपितुल्यार्थदर्शिनः॥२८॥ देहिनांदेहसंयोगाद्बुद्धानी

આ મુશ્કેલીના પ્રવાહ રૂપ સંસારમાં, આપ તે શું છે? અને અનુમદ પશુ શું છે? તેમજ સ્વર્ગ અને નરક, અ-
લ્લખા સુખ અને દુઃખ પશુ, શું છે? (અર્થાત એ બધાં કહેવા માત્રજ છે.) ૥૨૦૥ પ્રાણીઓના બંધ અને મો-
હનો, અલ્લખા સુખ અને દુઃખનો; એ બંધ આદિકૃષી સ્થિત, એક ભગવાનજ, પોતાની માયાપરે સ્થિત છે.
૥૨૧૥ ભગવાનને કોઈ ધ્યારે નથી; અને સામાન્યો પશુ નથી; જ્ઞાન નથી, તે બંધુ નથી; તેમજ પારકો,
અને પોતાનો પશુ નથી; અને સર્વને વિશે સમદષ્ટિવાળા, એ નિર્દયજ ભગવાનને, સુખાદિકને વિશે પ્રીતિ
નથી; તેા પૈષનો દોષજ ક્યાંથી. ૥૨૨૥ તથાપિ તેની, માયા શક્તિના વિસર્જન પશુજ; પ્રાણીઓને સુખ
અને દુઃખ આપવાને, તથા હિત અહિત અને બંધ મોક્ષ યનાર; જન્મ મરણ આપવાને; સમર્થ થાય છે.
૥૨૩૥ એટલા માટે કે ભાગિનિ, હું તમને આપ થકી મુક્ત થવાને માટે, પ્રસન્ન કરેના નથી; પશુ મારા
મોક્ષવાને, તમે ભ્યારે અયોગ માન્યું છે; ભ્યારે મારા ઉપર કયા કરીને, સતી એવાં તમે; એટલું સહન કરી લે-

જ્ઞે. ૧૧૨૪૧—શ્રીશુક—હે પરીક્ષિત, એ રીતે પાર્વતીને, અને સદાશિવને, પ્રસન્ન કરીને; તેઓ ત્રિરમ્ય પૂ-
વંક જોઈ રહેતાં, તે પોતાના વિગાનમાં બેસીને; ત્યાંથી આવ્યો મયો. ૧૧૨૪૧ પછી ભગવાન સદાશિવે, દેવ-
તાઓ—૩૫૧—દેવો—૩૧—અને પાર્શ્વદેવતા સાંભળતાં, પાર્વતીને કહ્યું કે. ૧૧૨૪૧—સદાશિવ—હે શુંકરી, હરિ-
ભગવાનના; આદ્યુત કર્મોવાળા—નિરપૂર્વ—મહાત્મા—અને સિદ્ધ શ્યેષ્ઠા—ભૂતોનાં મહાત્મ્ય; તમે જ્ઞેયું. ૧૧૨૪૧
નારાયણ ભગવાનના આશ્રયવાળાઓ, સર્વે; કે જોઓ સ્વર્ગ—નર્ક—અને મોક્ષમાં પણ, એક સરખા પ્રયોજન
દેખે છે; તેઓ કોઈપણ ઠેકાણે, અને કશાથી પણ, ખીકીતા નથી. ૧૧૨૪૧ આત્મીઓને હૃદયની લીધારણ, સ-
ખ—દુઃખ—ગરબ—જન્ય—આપ—અનુમદ—અને ખીજપણ દૂંદા; શરીરનો સંયોગ થવાથીજ થાય છે. ૧૧૨૪૧ એ
પ્રમાણે સારાનરસાનો વિકલ્પ થવા ૩૫, જુદાઈ; માળામાં થતી, સાપની ભ્રાંતિની પેઠે; પુરપને, પો-
તામાંજ, અંધિવેંક થકી, થાય છે. ૧૧૨૪૧ માટે જ્ઞાન અને વૈરાગ્યના બળવાળા, અને વાસુદેવ ભગવા-

નથી બહિષ્કરણ કરાવે તે; આ લોકમાં કોઈ પણ પદાર્થ વાસુદેવ ભગવાનના આશ્રય વિનાનો; નથી. ॥૩૧॥ એ ભગવાનના અંશના પણ અંશ; અને જુદી ધર્મરતાનું અભિગાન રાખનારા; હું-સનતકુમાર-નારદ-જ્ઞાના પુત્ર પ્રબળશક્તિઓ-મુનિઓ-અને દેવતાઓ; એ સર્વ જન્મા; ભગવાને કર્યા પારેલાને, અને તેના સ્વરૂપને પણ, જાણતા નથી. ॥૩૨॥ એ સર્વ પ્રાણી માત્ર, જેને પ્રિય છે; એવા સર્વાત્મા દરિ ભગવાનને, કોઈ પ્રિય અને અપ્રિય નથી; તથા ધરકો પોતાનો પણ નથી. ॥૩૩॥ એ ભગવાનનો જ, આ મહા ભાગ-સમદક્ષિણા-અને શાંત, ચિત્તરૂપ પ્રિય અનુચર છે; અને હું પણ એજ અમુત ભગવાનનો, પ્રિય છું. ॥૩૪॥ એટલા મારે, એ મહા પુરુષ ભગવાનના, બંધ; શાંત-સમદક્ષિણા-અને મહાત્મા પુરુષોની યાગતમાં, વિરમ કરવા જેવું નથી ॥૩૫॥ -શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત, એ રીતનું સદાશિવનું ગોણું સાંભળવાથી; ઉમાદેવી

શાંત બુદ્ધિવાળાં, અને વિરમ સદિત થયાં. ॥૩૬॥ અને આ ભગવાનનો ભક્ત ચિત્તરૂપ, પાર્વતીને સામે આપ દેવાને, સમર્થ છતાં પણ; તેણે તેમના આપને, માથે ચઢાવી લીધે; સાધુગણનું લક્ષણ, એટલુંજ કહેવાય છે. ॥૩૭॥ તે ચિત્તરૂપ, તપશ્ચાના દક્ષિણામિમાંથી ઉત્પન્ન થયેને દાનવની યેનિને પામ્યો હતો. અને શાંત વિદ્યાનથી યુક્ત તે દ્વાસુર નામથી વિખ્યાન હતો. ॥૩૮॥ અસુર નતિવાળા દ્વાસુરની મતિ, ભગવાનમાં રહેવાના કાન્ધુ ગદ્ય, તમે મને પૂછેલું સર્વ; આ રીતે મેં તમને કહ્યું છે. ॥૩૯॥ આ વિશ્વ, બંધોના મહાઅવરૂપ, મહાત્મા ચિત્તરૂપનો પવિત્ર દતિદાસ, જે સાંભળશે; તે બંધન થઈ મુક્ત થશે. ॥૪૦॥ અને જે કોઈ સચારમાં હોય, દરિ ભગવાનનું સ્મરણ કરી; વાણીને નિયમમાં રાખીને, આ દતિદાસનો શ્રદ્ધા સદિત પાઠ કરશે; તે પરમાત્માની મતિને પામશે. છતિ ૦ બા ૦ છા રકંધનો સનરમે અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥૧૭॥

ન ॥૧૮॥ સુખંદુઃસ્વસ્મૃતિર્જન્મશાપોડનુગ્રહૈવચા ॥૨૯॥ અવિવેકકૃતઃપુંસોદ્યર્થભેદૈવાત્માનિ ॥ ગુણદોષવિકલ્પશ્ચલ્લેખાત્તજિવત્કૃતઃ ॥ ॥૩૦॥ વાસુદેવેભગવતિભક્તિમુદ્ગહતાનૃણાંજ્ઞાનવૈરાગ્યવીર્યાણાનેહકશ્ચિદ્વિપાશ્રયઃ ॥૩૧॥ નાહંવિરિંચોનકુમારનારદૌનબ્રહ્મપુત્રામુનયઃ સુરેશાઃ ॥ વિદામયસ્યેહિતમંશકાંશ્ચાત્તદ્વચ્ચાંપ્રયુષીશમાનિનઃ ॥૩૨॥ નહાસ્યાસ્તિપ્રિયઃકશ્ચિન્નાપ્રિયઃસ્વઃપરોડપિવા ॥ આત્મતાત્સર્વભૂતાનાં સર્વભૂતપ્રિયોહરિઃ ॥૩૩॥ તસ્ય નાયમહાભાગશ્ચિત્રકેતુઃપ્રિયોડનુગઃ ॥ સર્વત્રસમદૃકશાંતોદ્યહંચૈવાચ્યુતપ્રિયઃ ॥૩૪॥ તસ્માન્નવિસ્મયઃકાર્યઃ પુત્રોડુપાહુત્સુ ॥ મહા રુષભકેષુશાંતેષુસમદર્શિષુ ॥૩૫॥ શ્રીશુક ૦ ઇતિશ્રુત્વાભગવતઃ ॥ વિવસ્યોમાડમિભાષિતં ॥ બભૂવશાંતધીરસન્નદ્વિદિગતવિસ્મયા ॥૩૬॥ ઇતિભાગવતોદેવ્યાઃપ્રતિશક્તુમલંતમઃ ॥ મૂર્ધ્નાસંજગૃદેશાપમેતાવત્સાધુલક્ષણં ॥૩૭॥ ઝલ્લેત્વપ્તુદક્ષિણાઘૌદાનવીંયોનિમાશ્રિતઃ ॥ ત્વત્ત્યભિવિસ્થાતોજ્ઞાનવિજ્ઞાનસંયુતઃ ॥૩૮॥ એતત્તેસર્વમારૂપાતંયન્માત્વંપરિપૃચ્છસિ ॥ ત્વત્સ્યાસુરજાતેશ્ચકારણંભગવન્મતેઃ ॥૩૯॥ ઇતિહાસમિમંપુણ્યંચિત્રકેતોર્મહાત્મનઃ ॥ માહાત્મ્યંવિષ્ણુભક્તાનાંશ્રુત્વાબંધાદ્વિમુચ્યતે ॥૪૦॥ યએતત્પ્રાતરુત્થાયશ્રદ્ધયાવાગ્યતઃપઠેત્ ॥ ઇતિહાસંહરિંસ્મૃત્વાસયાતિપરમાંગતિં ॥૪૧॥ ૬૦ ॥ મા ૦ મ ૦ ૪ ૦ સપ્તદશોડધ્યાયઃ ॥૧૭॥ શ્રીશુક ૦ ઇતિશ્રુત્વાપત્નીસવિતુઃસાવિત્રીંવ્યાહતિંત્રયીં ॥ અગ્નિહોત્રંપશુંસોમંચાતુર્માસ્યંમહામસ્વાન ॥૧॥ સિદ્ધિર્ભગસ્યભાર્યીડગમહિમાનંવિભુંપ્રમું ॥ આશિષંચવરારોહાંકન્યાંપ્રાસૂતસુવ્રતાં ॥૨॥ ધાતુઃકુહૂઃરિદ્ધિલાલોપકાચાનુમતિસ્તથા ॥ સાયંદર્શમથપ્રાતઃપૂર્ણમાસમનુક્રમાત્ ॥ અગ્નીન્પુરીષ્યાનાધત્તક્રિયાયાંસમનંતરઃ ॥૩॥ ચર્વણીવજ્ઞસ્યાસીદિસ્યાંજાતોધૃગુઃપુનઃ ॥ વાલ્મીકિશ્ચમહાયોગીવલ્મીકાદભવત્કિલ ॥૪॥ અગસ્ત્યશ્ચવસિષ્ઠશ્ચમિત્રાવરુણયોઋષી ॥ રેતઃસિષેચતુકુંભેર્વશ્યાઃસન્નિધૌદ્રુતં ॥૫॥ રેવત્યાંમિત્રઉત્સર્ગમરિષ્ટંપિપ્પલંવ્યધાત્ ॥૬॥ પૌલોમ્યામિદ્રાધત્તત્રીન્પુત્રાનિતિનઃશ્રુતં ॥ જયંતમૃષમંતાતતૃતીયંનૃકુંભપ્રનુઃ ॥૭॥ ઉરુક્રમસ્યદેવસ્યમાયાવામનરૂપિણઃ ॥ કીર્તૈપત્ન્યાંબૃહત્શ્લોકસ્તસ્યાસન્સૌભગાદયઃ ॥૮॥ તત્કર્મગુણવીર્યાણિકશ્યપસ્યમહાત્મનઃ ॥ પશ્ચાદ્દક્ષ્યામહેડદિત્યાંયથૈવાવતતારહ ॥૯॥ અથકશ્યપદાયાદાન્દૈતેયાન્કીર્તયામિતે ॥ યત્રભાગવતઃશ્રીમાન્પ્રહ્લાદોબલિરેવચ ૧૦

અધ્યાય, ૧૮ એ. -શ્રીશુક-અદિતિના પુત્ર સવિતાની સ્ત્રી પૃથ્વીએ ગાયત્રી-આહુતિ-ત્રણ વેદ-અગ્નિ હોત્ર-પશુયાગ-સોમયાગ-ચાતુર્માસ્ય-અને પંચ મહાયજ્ઞ; એમના દેવતાઓને ઉત્પન્ન કર્યા. ॥૧॥ બગની સ્ત્રી સિદ્ધિએ, મદિમા-વિષુ-અને પ્રભુ-એ ત્રણ પુત્રોને અને સારાં વ્રતોવાળી આશિષ નામની એક શુંદર કન્યાને, જન્મ આપ્યો. ॥૨॥ ધાતાની સ્ત્રી કુહુએ, સાયને; સિનિવાસીએ દર્શને; રાક્ષાએ, પ્રાતરને; અને અનુમતિએ, પૂર્ણ માસને; એ રીતે પુત્રો ઉત્પન્ન કર્યા. અને વિધાતાએ, ક્રિયા નામની સ્ત્રીમાં; પુરિષ નામના અગ્નિઓને, ઉત્પન્ન કર્યા. ॥૩॥ વરુણની ચર્વણી નામની સ્ત્રીમાં, બૃહસ્પતિ શ્રીધી જન્મ પામ્યા; તથા જે રાક્ષસમાંથી ઉત્પન્ન થયાનું કહેવાય છે, તે મહાયોગી વાલ્મીક પણ, થયા ॥૪॥ અને, ઉર્વશી અપ્સરાના સનિદ્ધ થઈ, મિત્રાવરુણ શિષ્યોનું વીર્ય સ્ખલિત થયેલું ધડમાં રાખી મૂકવા થઈ, તેમાંથી અગસ્ત્ય અને અંબે વસિષ્ઠ શિષ્ય ઉત્પન્ન થયા. ॥૫॥ ગિરે રેવતી નામની સ્ત્રીમાં, ઉત્સર્ગ-આરિષ્ટ-અરે પિપ્પળ-નામોવાળા પુત્રોને, ઉત્પન્ન કર્યા. ॥૬॥

ર્યા. ॥૬॥ અને સમર્થ હોઈ, પોતાની પૌત્રોથી નામની સ્ત્રીમાં, જન્મ-રૂપ-અને મિદુપ નામના, ત્રણ પુત્રો ઉત્પન્ન કર્યા છે; એમ અને સાંભળેલ છે. ॥૭॥ ગાયાશ્વરી વામન રૂપે થનારા, ભગવાન ઉરુકમને, શક્તિ નામની સ્ત્રીમાં, બૃહત્શ્લોક નામે પુત્ર થયો; અને તેના સોમન વિષેરે પુત્રો થયેલા છે. ॥૮॥ એ મહાત્મા વાનમજીએ, કશ્યપ થઈ અદિતિમાં, કેરી રીતે અવતાર લીધો; તે બદલ, અને તેમનાં કર્મો-મુક્તિ અને પરાક્રમે બદલ, પાછળ આઠમા રકંધમાં કહીશું. ॥૯॥ હવે કશ્યપના દીકરાઓ દેવો વિશેજ, નમને કહું છું; કે જેમાં શ્રીમાન પ્રહ્લાદ અને અગ્નિ એ ભગવદ્ ભક્તો થયા હતા. ॥૧૦॥ દેવો અને દાનવોએ, વંદન કરાવ્યા દિતિના બે દીકરા; દિરણ્યાક્ષ અને દિરણ્યકશિપુ વિશે તે, આગળ કહી ગયા છીએ. ॥૧૧॥ દિરણ્ય કશિપુની સ્ત્રી અને જન્મ દાનવની દીકરી કયાણીએ, સં-હાદ-અનુ-હાદ-હાદ-અને પ્ર-હાદ; એ નામે વાળા ચાર દીકરા જન્મ્યા હતા; અને તેમની બેહેન સિદ્ધિકાને વિશ્વચિત્તિ દાનવ પરણ્યો હતો; તેનો પુત્ર રાકુ

યથેવો છે. ૧૧૨-૧૧૩ ને શકુંત્તુ માણુ અશ્વત્થા પીતાં દરિ જામવાને ચક્રવર્તી કાપી નાંખ્યું હતું; સંહારને કાળી નામની ઓમાં પંચજન નામે પુત્ર થયો હતો. ૧૧૪-૧૧૫ નામની નામની ઓએ વાતાપિ અને હવેલને જળવા; જેમને શેર અમત્ય રૂપિ અતિથિ થયા હતા; ત્યારે હવેલે વાતાપિને સંધી નાંખ્યો હતો. ૧૧૬-૧૧૭ અનુ-હારને તેની સૂર્યા નામની ઓમાં આરકળ અને મદિય નામના એ પુત્રો થયા હતા; પ્ર-હારકી વિરોચન થયો, અને તે વિરોચનને પોતાની સપ્તીમાં યજ્ઞ કરવા થયો. ૧૧૮-૧૧૯ યજ્ઞને તેની અશ્વત્થા નામની સપ્તીમાં શો પુત્રો થયા; તેઓમાં બાણ મોટો હતો; તેમને વખાણવા લાયક પ્રભાવ પાટળ કહીયું. ૧૨૦-૧૨૧ ગાણુસુરે સદાશિવનું આરાધન કરીને તેમના મંત્રોમાં મુખી પછું મેળવેલું છે; તથા હમણાં સુધી અગત્યન સદાશિવ, તેના નગરના રક્ષણ કરનાર થઈને તેને પદમે રહે છે. ૧૨૨-૧૨૩ અને ઓમણ પચાસ મરત એટલે

વાયુઓ પછુ હિતિનાજ દીકરા છે; જેઓ પ્રભુ રહિત છે, અને તેમને હરે દેવ બનાવેલા છે. ૧૨૪-૧૨૫ પરી-ક્ષિત—હે શુર એ મરતોએ કહું સાદે કર્મ કરવાથી, તેમના જન્મ વડે થયેલા અસુર બાવને છેકતીને; હરે તેમને દેવ બનાવ્યા છે; તે કહે. ૧૨૬-૧૨૭ હે બાણણ એ બાણવામાં આ રૂપિઓ પછુ મારી પેઠે, અદાવાળા છે; આપ તેનું વ્યાખ્યાન અમારા આમળ કરો. ૧૨૮-૧૨૯ સૂત—હે શોનક આદર બરેલું ધોણ અક્ષ-રાતુ—અને ધણુ અર્થ વાળુ—પરીક્ષિતનું એ વચન સાંભળીને, મનમાં આનંદ પામેલા સર્વેશ શુદેવજી તેમને સત્કાર કરીને; બોલ્યા કે. ૧૨૯-૧૩૦ શ્રીશુક—હરેના પક્ષ કરનારા વિશ્વુષ્ટી મરી મેલેલા પુત્રોવામાં દિનિ, શોકથી સસરેલા કોપથી બળ્યા કરતાં ચિતવન કરતાં હતાં કે, બાણઓને માનનારા—હરિયા દિકનાં સુખોમાં આશ્રમ —કણુ હરવાળા—પાપી અને કુર હરને મરતીને ક્યારે સુખે થવાનું હું પાપીશ. ૧૩૧-૧૩૨ શુભ

દિતેદ્વાવેવદાયાદૌર્વેત્યદાનવવંદિતૌ ॥ હિરણ્યકશિપુર્નામહિરણ્યાક્ષશ્ચકીર્તિતૌ ॥ ૧૧ ॥ હિરણ્યકશિપોર્ભાર્યાકયાધુર્નામદાનવી ॥ જંભસ્પતન
યાદતાસુપુત્રેચતુરઃસુતાન્ ॥ ૧૨ ॥ સંહારદંપ્રાગનુહારદંહારદંપ્રહારદમેવચ ॥ તત્સ્વસાંસિંહિકાનામરાહુંવિપ્રચિતોઽગ્રહીત્ ॥ ૧૩ ॥ શિરોઽહરન્સ્ય
હરિશ્ચેષ્ટાપિતોઽમૃતં ॥ સંહારદસ્પૃકૃતિર્ભાર્યાઽસૂતપંચજનંતતઃ ॥ ૧૪ ॥ હારદસ્યધમનિર્ભાર્યાઽસૂતવાતાપિમિલ્વલં ॥ યોઽગસ્ત્યાપત્વતિથયેપેચે
વાતાપિમિલ્વલં ॥ ૧૫ ॥ અનુહારદસ્યસૂર્યાયાંબાહ્લકલોમહિષસ્તથા ॥ વિરોચનસ્તુપ્રાહારદિર્દેવ્યાસ્તસ્યાભવદ્વલિઃ ॥ ૧૬ ॥ વાળજ્યેષ્ઠપુત્રશતમ
શનાયાંતતોઽભવત્ ॥ તસ્યાનુભાવઃસુશ્લોકયઃપશ્ચાદેવાભિધાસ્યતે ॥ ૧૭ ॥ વાળઆરાધ્યગિરિશંભેતદ્ગણમુસ્યતાં ॥ તત્પાર્થેભગવાનાસ્તેહ્ય
યાપિપુરપાલકઃ ॥ ૧૮ ॥ મરુતશ્ચદિતેઃપુત્રાશ્ચત્વારિંશન્નવાધિકાઃ ॥ તઆસન્નપ્રજાઃસર્વેનીતાંદંદેણસાત્મતાં ॥ ૧૯ ॥ રાજાઃ કથંતઆસુરંભાવમપો
હ્યૌત્પત્તિકંગુરો ॥ દંદેણપ્રાપિતાઃસાત્મ્યંકિંતત્સાધુકૃતંહિતૈઃ ॥ ૨૦ ॥ હમેશ્રદ્ધધતેન્નહ્યન્નૃષયોહિમયાસહ ॥ પરિજ્ઞાનાયઃપ્રવંક્ત્રોવ્યાસ્ત્યાતુમર્હ
સિ ॥ ૨૧ ॥ સૂતઃતદ્વિષ્ણુરાતસ્યસવાદરાયણિર્વચોનિશમ્યાદૃતમલ્પમર્થવત્ ॥ સભાજયન્સંનિષ્ઠૃતેનચેતસાજગાદમત્રાયણસર્વદર્શનઃ ॥ ૨૨ ॥
શ્રીશુકઃહતપુત્રાદિતિઃશકપાર્ણિગ્રાહેણવિષ્ણુના ॥ મન્યુનાશોકદીપ્તેનજ્વલંતીપર્યચિંતયત્ ॥ ૨૩ ॥ કદાનુશ્રાત્તહંતારામેદ્રિયારામમુલ્બર્ણ
॥ આંકુરદઃયંપાપંધાતયિતાશયેસુલ્લં ॥ ૨૪ ॥ કૃમિવિદ્ભસ્મસંજ્ઞાસીચસ્યેશાભિહિતસ્યચ ॥ ભૂતધ્રુક્તત્કૃતેસ્વાર્થકિંવેદનિરયોયતઃ ॥ ૨૫ ॥ આ
શાસાનસ્યતસ્યેર્ધ્રુવમુન્નદ્વચેતસઃ ॥ મદશોષકદંદ્રસ્યભૂયાદ્યેનસુતોહિમે ॥ ૨૬ ॥ હિતિભાવેનસામર્તુરાચચારાસકૃત્પ્રિય ॥ શુશ્રૂષ્યાઽનુરામે
ળપશ્રયેણદમેનચ ॥ ૨૭ ॥ ભક્ત્યાપરમયારાજન્મનોજૈર્વલ્ગુભાપિતૈઃ ॥ મનોજગ્રાહભાવજ્ઞાસુસ્મિતાપાંગવીક્ષણૈઃ ॥ ૨૮ ॥ એવંસ્ત્રિયાજડીભૂતોવિ
દ્વાનપિવિદમ્ધયા ॥ વાદમિત્યાહવિવશોનતચ્ચિત્તંહિયોપિતિ ॥ ૨૯ ॥ વિલોક્યૈકાંતભૂતાનિભૂતાન્યાદૌપ્રજાપતિઃ ॥ સ્ત્રિયંચક્રેસ્વદેહાર્થયયાપુંસાં
મતિર્દેતા ॥ ૩૦ ॥ એવંશુશ્રૂષિતસ્તાતભગવાન્કશ્યપઃસ્ત્રિયા ॥ પ્રહસ્યપરમપ્રીતોદિતિમાહાભિનંદ્યચ ॥ ૩૧ ॥ કશ્યપઃ વરંવરયવામોરુપ્રીતસ્તેઽહ
મનિર્દિતે ॥ સ્ત્રિયામર્તરિસુપ્રીતેકઃકામહૃદચાગમઃ ॥ ૩૨ ॥ પતિરેવાહિનારીણાંદેવતંપરમસ્મૃતં ॥ માનસઃસર્વભૂતાનાંવાસુદેવઃશ્રિયઃપતિઃ ॥ ૩૩ ॥

કહેવાતા હતાં પછુ જે દેહ છેલીવારે શોક વિદ્યા કે સમોડી એ નામે વાલો થાય છે, તેને માટે જે યજ્ઞ ન-
રકમાં પડ્યું પડે, એવા પ્રાણીઓના દ્રોહને કરનારો પુરુષ; પોતાના સ્વાર્થમાં, કંઈક સગવડો નથી. ૧૨૪-૧૨૫
માટે અર્ધાંશના સુખોના સાધન રૂપ, પદાર્થોદિકને નિષ્ઠ માનનારા અને કંઈક જિત્ત વાળા હરના ગદ-
નો નાશ કરે; એવો પુત્રજ ગને થયો જોઈએ. ૧૨૬-૧૨૭ એવી હવેલની તે પોતાના બંને દેવ મુનિને
સમજે પ્રકારે પ્રિય લાગે એવું, આચરણ કરવા લાગ્યાં; અને સેવા-રોદ-નમ્રતા-હરિદયપણું-કેવળ ભક્તિ
ક્રમમાં અને મરજી બાળીને બોલવું, અને સારીરીને હસવા સહિત આખોની અબ્બીઓથી જોવું-એ નિગેરે
કરી, મનની હવેલોને બાળનારાં દિનિએ; કશ્યપ મુનિનું મન વશ કરી લીધું. ૧૨૮-૧૨૯ અને કશ્યપ
મુનિ વિદ્યાન હોવા છતાં પછુ, એ બળીઓ થયેલી સીના સંગ્રહમાં જડ સરખા થઈ ગયા; અને તેમણે પર-
વશ થઈને, તે જે માટે તે આપવાનું; વચન આપ્યું. ઓઝોની આગતમાં એમ બન્યું, એ કંઈ નવાજ બરેલું

નથી. ૧૨૮-૧૨૯ કેમકે પ્રાણીઓને પ્રથમ કાળે એકંત પજે રહેતા જોઈને, જેવા થકી પુરુષની બુદ્ધિ હરવા
થાય છે; એવી ઓઝો, પ્રભાવની બાજાએ પોતાના અર્થ દેવપણ, કિત્ત કરી છે. ૧૨૯-૧૩૦ હે પરીક્ષિત, એ
પ્રકારની ઓઝો, સેવા કરેલા કશ્યપ મુનિ, પડીયા દિનિને સત્કાર કરીને; પ્રીતિ સહિત હસને માટે, બોલ્યા કે
૧૩૧-૧૩૨-કશ્યપ-હે શુંકરી અને બલી ઓ, વરદાન માગ્યું; હું તને પ્રભાવ થયેલું; સ્વામી પ્રભાવ થયા પડી
ઓઝો આ લોકમાં કંઈ પછુ કાળનાનો પ્રાપ્તિ ન થાય, એમ થયુંજ નથી. ૧૩૩-૧૩૪ કેમકે સર્વ પ્રાણીઓના
આંતરણમાં રહેલા, વાસુદેવ ભગવાન અને હરમી પતિનું સ્વરૂપ, સ્વામી; એજ એવું પરમ દેવન કહેવાય છે.
૧૩૫-૧૩૬ અને પુરુષો, જુદા જુદા દેવતાઓનાં ચિન્હ-નામે-અને રૂપોની કલ્પના પડે; જે ભગવાનનું પૂજન
કરે છે. તેજ ભગવાન; સ્વામી અથવા પતિના રૂપથી, ઓઝો થકી પૂજાય છે. ૧૩૭-૧૩૮ એટલા માટે હે શું-
કરી, પતિવ્રતા ઓઝો, પોતાના કલ્પાણી હરણથી; હરણ અને આત્મા સ્વરૂપ, પોતાના પતિને; અનન્ય

આવથી પુને છે. ॥૩૫૫॥ હે કશ્યાપી, એ પ્રકારના આવથી, ભક્તિ સહિત તે મારી સેવા કરી છે; માટે અ-
સતી ઓઝોને દુર્લભ, એવી તારી જે કામના હશે; તે હું પૂર્ણ કરીશ. ॥૩૫૬॥ દિતિ-હે બ્રાહ્મણ, જે તમે
મને વરદાન આપો છો; તો, મરી મયેલા પુત્રોવાળી હુંને મારા પુત્રોને મરણનારા દેવને મારે એવો; અને;
પુત્ર યજ્ઞ સહિત હોય; એવો, પુત્ર મને આપો. ॥૩૫૭॥ શ્રીશુક-દિતિનું એ વચન સાંભળનાર, કશ્યપ મુનિ
યજ્ઞો પરિતાપ પામ્યા કે; અરે આજ મને મોટો અધર્મ પ્રાપ્ત થયો. ॥૩૫૮॥ દેવિવાદિકનાં સુયોગ્યાં આશન,
અને કંઠામ, હું; ઓ રૂપ માયાએ, મન છતી લેવાથી; ખચીત દમજાન નરકમાં પડીશ. ॥૩૫૯॥ ઓઝો-
નો તો એવો સ્વભાવ હોય છે, માટે તે તેના સ્વભાવ પ્રમાણે પર્તી છે; તેમાં એવો વાંક, સાગરે કાઢ-
શે બેઠાએ; પણ અછતેદ્રિય અને પોતાના અર્થને નહીં સંગનનારા, મને પોતાને પિતાર છે. ॥૩૬૦॥ શરદ

રૂપના ઉપદેશ કમળ સરખા મોહાવાળી-સાંભળવાથી અમૃત જેવાં મીઠાં ભાગનારાં વચનો. બોલનારી-અને
અસતીની પાર જેવા હૃદય વાળી-ઓઝોનાં કરતવ્યોને; કાષ્ટ જાણી શકે, એમ નથી. ॥૩૫૧॥ પોતાનાં
શુભાદિકને ઇચ્છનારી ઓઝોને, કાષ્ટ પાડે નથી; કેમકે તેમના સ્વાર્થમાં આડે આવનારા, પતિનો-અથવા પુત્રનો
અથવા ભાઈનો પણ; તે તુને નાશ કરી નાંખાવે છે. ॥૩૫૨॥ તોપણ આપવાની પ્રતિજ્ઞા કરેલું, માટે વચન મિથ્યા
થાય નહીં; અને ઉદ્ધનો વધ થાય, તે પણ અપ્રતિત થાય; માટે એ બંને વાતમાં નહ ન આવે, એમ કશ્યપ કરી
બેઠાએ. ॥૩૫૩॥ હે પરીક્ષિત એવો વિચાર કરી, પોતાની નિંદા કરતા, ભગવાન કશ્યપ મુનિ, જરા એક
ગુરસો કરીને, બોલ્યા કે. ॥૩૫૪॥-કશ્યપ-હે કશ્યાપી; જે તું; એક વરસ સુધી આ વ્રતને બરાબર રીતે,
ધારણ કરીશ; તો તને, ઉદ્ધને મારે એવો, પુત્ર થશે; પણ જે તે પ્રમાણે નહીં કરી શકે, તને મનાશે.

સપ્તદેવતાલિંગૈર્નામરૂપવિકલ્પિતૈઃ ॥ રૂપ્યતેભગવાનપુંભિઃસ્ત્રિભિશ્વપતિરૂપધૃક્ ॥૩૪॥ તસ્માત્પતિવ્રતાનાર્યઃશ્રેયસ્કામાઃસુમધ્યમે ॥ યજંતે
ડનન્યમાવેનપતિમાત્માનમીશ્વરં ॥૩૫॥ સોહંતયાડર્ચિતાંભદ્રેઈદ્રગ્માવેનભક્તિઃ ॥તત્સંપાદયેકામમસતીનાંસુદુર્લભં ॥૩૬॥ દિતિ૦વરદોય
વિમેત્રહ્મનપુત્રમિદંહણંતુણે ॥અમૃત્યુંમૃતપુત્રાડહંયનમેઘાતિતૌસુતૌ ॥૩૭॥ નિશમ્યતદ્વચોવિપ્રોવિમનાઃપર્યતપ્યત ॥ અહોઅધર્મઃસુમહાનથ
મેસમુપસ્થિતઃ ॥૩૮॥ અહોઅર્ચેદિયારામોયોષિન્મય્યેહમાયયા ॥ગૃહીતચેતાઃકૃપણઃપતિપ્યેનરકેધ્રુવં ॥૩૯॥ કોડતિક્રમોડનુવર્તિત્યાઃસ્વમા
વમિદ્યોપિતઃ ॥ધિક્ક્રમાંઘતાબુધંસ્વાર્ચેયદહંત્વજિતેંદ્રિયઃ ॥૪૦॥ શરત્પદ્મોત્સવંવક્રંવચશ્વશ્રવણામૃતં ॥હૃદયંક્ષુરધારામંસ્ત્રીણાંકોવેદચેષ્ટિતં ॥
॥૪૧॥ નહિકશ્ચિત્પ્રિયઃસ્ત્રીણામંજસાસ્વાશિષાત્મનાં ॥ પતિપુત્રંઘ્રાતરંવાઘ્રંત્યથેંઘાતયંતિચ ॥૪૨॥ પ્રતિશ્રુતંતદામીતિવચસ્તન્નમૃપાભવેત્ ॥
વધંનાર્હતિચેંદ્રોડગિત્તેદુપુષ્ટત્ત્વતે ॥૪૩॥ ઇતિસંચિંત્યભગવાન્મારીચઃકુરુનંદના ॥ઉવાચકિંચિત્કુપિતઆત્માનંચવિગર્હયન્ ॥૪૪॥ કશ્ય
પ૦ ॥વસ્તેભવિતામદેઈદ્રહાદેવબાંધવઃ ॥ સંવત્સરંવ્રતમિદંયદ્યંજોધારયિષ્યસિ ॥૪૫॥ દિતિ૦ધારયિષ્યેવ્રતંબ્રહ્મન્બ્રૂહિકાર્યાણિયાનિમે ॥યાનિ
ચેહનિષિદ્ધાનિનવ્રતંઘ્રંતિયાનિતુ ॥૪૬॥ કશ્યપ૦નહિંસ્યાદ્રૂતજાતાનિનશપેન્નાન્તંવદેત્ ॥ નહિંચાન્નશ્વરોમાણિનસ્પૃશેદમંગલં ॥૪૭॥ ના
પ્સુસ્ત્રાયાન્નકુપ્યેતનસંમાષેતદુર્જનૈઃ ॥ નવસીતાધૌતવાસઃસ્ત્રજંચવિધૃતાંકચિત્ ॥૪૮॥ નોહિંષ્ટંચંડિકાન્નંચસામિષં ॥પલાદતં ॥ મુંજીતોદ
ક્યયાદૃષ્ટંપિવેદંજલિનાલપઃ ॥૪૯॥ નોહિંષ્ટાડસ્પૃષ્ટસલિલાસંધ્યાયાંમુક્તમૂર્ધજા ॥ અનર્ચિતાડસંયતવાગસંવીતાબહિશ્ચરેત્ ॥૫૦॥ નાધૌતપા
દાપ્રયતાનાર્દ્રપાન્નોડદક્ષિણાઃ ॥શયીતનાપરાહ્નન્યૈર્નનન્નાનચસંધ્યયોઃ ॥૫૧॥ ધૌતવાસાઃશુચિર્નિત્યંસર્વમંગલસંયુતા ॥ ॥હૃદયેદ્યાદ્દરાશા
ત્પ્રાગ્ગોવિપ્રાન્શ્રિયમચ્યુતં ॥૫૨॥ સ્ત્રિયોવીરવતીશ્વાચેંત્ત્રગંધબલિમંડનૈઃ ॥ પતિંચાચ્યૌપતિષ્ઠેતધ્યાયેત્કોષ્ટગતંચતં ॥૫૩॥ સાંવત્સરંપુંસવનં
વ્રતમેતદવિહુતં ॥ધારયિષ્યસિચેતુભ્યંશક્રહાભવિતાસુતઃ ॥૫૪॥ બાદમિત્યભિપ્રેત્યાથદિતીરાજન્મહામનાઃ ॥કાશ્યપંગર્ભમાધતવ્રતંચાંજોદધા
રસા ॥૫૫॥ માતૃષ્વસુરભિપ્રાયમિદ્રાજ્ઞાતમાનદ ॥ શુશ્રૂષણેનાશ્રમસ્થાંદિતિર્પર્યચરત્કવિઃ ॥૫૬॥ નિત્યંવનાત્સુમનસઃફલમૂલસમિત્કુશા

પુત્ર. દેવતાઓનો બાંધવ થશે. ॥૩૫૫॥-દિતિ-હે બ્રાહ્મણ; હું એ વ્રતને ધારણ કરીશ; માટે એ વ્રતનો નાશ
ન થયા માટે, જે જે કામો કરવાનાં હોય; તથા જેનો જેનો નિષેધ કરવાનો હોય; તે સર્વ મને કહે. ॥૩૫૬॥
-કશ્યપ-કાષ્ટ પ્રાણીની હિંસા ન કરવી-આપ દેવો નહીં-જુહું ન બોલવું-તપ અને ઇલાડાં કાપવાં નહીં-
અર્ચન પદાર્થોને અડવું નહીં-૧૪૭૭-પાણીમાં પેશીને નહાવું નહીં-કોષ કરવો નહીં-દુષ્ટ માણસની સાથે વાત
કરવી નહીં-વગર ધોણે પૂજા પહેરવું નહીં-પહેરેલા કૂતરો દાર ફરીથી પહેરવો નહીં. ॥૩૫૮॥ છોડવું, મા-
તાના નેવેઘનું, માંસપાત્રું, ચંદન અડકેલું, અને રત્નવળાએ બેઠેલું; એવું અલ ખાવું નહીં-બોળાવડે પા-
ણી પીવું નહીં ॥૩૫૯॥ અહો મોઢે, પાણીનું આહવાન લીધા વિના, સંધ્યાકાળે, માથાના વામ છૂટા હોય
ત્યારે, શજાગાર ધર્યાં નહોય સારે, અને વાણીને નિયમમાં રાખ્યા વિના; તથા વસ્ત્રો પહેર્યા વિના; બહાર
જવું નહીં. ॥૩૬૦॥ પગધોવા વિના, સાવધાનપણું રાખ્યા વિના, જિંતા પગે, ઉતર તરફ માથું રાખીને; પ-

શ્રિમ તરફ માથું રાખીને, ખીબ કોણની સાથે, નાગા શરીરે, અને સંધ્યા વખતે; સૂઈ જવું નહીં. ॥૩૫૧॥
અને ધોઝોલાં લગડાં પેહેરી, નિરંતર પવિત્ર રહી, અને સવળા મેળ પદાર્થો ધારણ કરીને; સવારમાં જ-
મતા અગાઉ; ગાયોનું-બ્રહ્મજ્યોનું-લક્ષ્મીનું-અને અચ્યુત ભગવાનનું; પૂજન કરવું. ॥૩૫૨॥ તથા માળાઓ,
ચંદન, ખાવાના પદાર્થો, અને ધરણું આદિથી; સૌભાગ્યવતી ઓઝોનું પૂજન કરવું; અને હૃદયને વિશે રહેલા
પતિનું ધ્યાન ધરવા વડે, તેમનું પૂજન કરવું. ॥૩૫૩॥ આ પ્રમાણેનું, પુંસવન નામનું વ્રત; એક વરસ પૂરું
થતાં સુધી, કાંઈ પણ જામી પડ્યા વિના તમે ધારણ કરશો તો, ઉદ્ધને મારે એવો પુત્ર, તમને આપશે.
॥૩૫૪॥-શ્રીશુક-હે રાજા મોટા મનની દિતિએ, એ સવળું કરવાની દા કહ્યાથી; કશ્યપ રૂપે યજ્ઞ, તેણે મ-
ને ધારણ કરીને; એ વ્રતને બરાબર રીતે, ધારણ કરવા માંડ્યું. ॥૩૫૫॥ ત્યારે બુદ્ધિમાન ઉદ પોતાની અસતીના
અભિપ્રાયને જાણી જાણે; તેના સ્થાનમાં આવી રહ્યા; અને દિતિને માન આપીને, તેની સેવા કરવા લાગ્યા.

૧૫૫૧ તે નિત્ય સમયે જાય, વનગાંથી ફળ-ફળ-મૂલ-સમિધ-દર્ભ-પતંગ-આકુર-માટી અને પાણી વિગેરે લાવી-
ને, તેને આપતો હતો. ૧૫૫૨ હે પરિશિષ્ટ એમ; પાશ્વરી કરજના રૂપથી રહેવાની પેટે, તે મત પાશ્વરી કરજીના
હિરને બેવાની હતી; ૧૫૫૩, ૧૫૫૪ તેની સેવા કરવા બાંધ્યો હતો. ૧૫૫૫ પશુ મતનું હિર બેવાને ત-
ત્પર, હિરના બેવામાં, બપોરે હિર નવ આપ્યું; ત્યારે તેને તીવ્રચિતા થઈ કે, હવે આવીશો ક્યા ઉપાયવડે,
માફ બહુ થાય? ૧૫૫૬ તથાપિ દેવ બેગે, એક દિવસ, મત કરવાથી દુગળી મચેલી તે, અદૃશ્ય થઈ પા-
મીને; સંપ્રાપ્ત વખતે-અહીં મોટે-પાણીનું આચમન લીધાવિના-અને પગ ધોયા વિનાજ, સ્વપ્ન મધ. ૧૫૦૧
એટલે એ રીતે વખત મળી જવાથી, ઉપથી બેવાને મચેલી દિનિય પેટમાં; મેગેશ્વર હ્રદ, પોતાની મ-
યાના ચોમથી પેટે. ૧૫૧૧ અને સોના જેવા પ્રકાશતા, તેના મર્મના દેહે, વજ્રવડે સાત કડકા કયા; અને

તે બધા; રૂપા લાગ્યાથી; મોરે મોરે, એમ કહીને, ફરીવાર તે હરેકના સાત સાત કડકા કયા. ૧૫૨૧
ત્યારે કાંથી નખાતા એ સપ્તભાગો, હાથ બેગીને બોલ્યા કે; હે હ્રદ અમે મરતો તારા બાંધ્યો છીએ, તેમને
તું સામારે મારવાને હજી છે. ૧૫૩૧ પછી એ રીતે પોતાને વિશે અનન્ય ભાવવાળા, પાશ્વરી સરખા એ
મરતોને; હ્રદે કહ્યું કે; તમે મારા બાંધ્યો છો, તો બીહીસો નહીં. ૧૫૪૧ આ પ્રમાણે વજ્રથી થયે પ્રકારે
કપાયા છતાં; જેમ દોષ પુરુષ અમ્મ થઈ, તમારે રક્ષણ થયું હતું; તેમ મનિવલ્લ ભગવાનની કપાથી, એ
દિનિય મર્મ મૂલે નહીં. ૧૫૫૧ આદિ પુરુષ ભગવાનનું પૂજન એકવાર પશુ કરવા વડે, પુરુષ તેમના સ-
માન સ્વરૂપને પામે છે; તે દિનિયેતો હરિભગવાનનું અર્ચન, એક વરસમાં થોડાક જાણી દિવસે થઈ, કહું
હતું, તેનું રૂપ કેમ મિથ્યા થાય. ૧૫૬૧ તેથી હ્રદ સુધા, તે પચાસ મરતો થયા; કે જેમને માતાનું સંભે-

ના ॥ પત્રાંકુરમૃદોડપશ્વકાલેકાલુપાહરત્ ॥ ૫૭ ॥ એવંતસ્યાવ્રતસ્થાયાવ્રતચ્છિદંહરિર્નૃપા ॥ પ્રેપ્સુઃ પર્યચરજિહ્વોમૃગહેવમૃગાકૃતિ ॥ ૫૮ ॥ નાધ્ય
ગચ્છત્તચ્છિદંતત્પરોડયમહીપતે ॥ ચિંતાંતીત્રાંગતઃશક્રઃકેનમેસ્યાચ્છિવંત્વિહ ॥ ૫૯ ॥ એકદાસાતુસંધ્યાયાઃચ્છિષ્ટાવ્રતકર્ષિતા ॥ અસ્પૃષ્ઠવા
ર્યધૌતાંધ્રિઃસ્વાપવિધિમોહિતા ॥ ૬૦ ॥ લબ્ધ્વાતદંતરંશક્રોનિદાડપહતચેતસઃ ॥ દિતેઃપ્રવિષ્ટદરંયોગે ॥ યોગમાયયા ॥ ૬૧ ॥ ચકર્તસસ
ધાગર્ભવજ્રેણકનકપ્રભં ॥ રુદંતંસસર્થકૈકંમારોદીરિતિતાનુપુનઃ ॥ ૬૨ ॥ તેતમૃચુઃપાત્યમાનાઃસર્વેપ્રાંજલયોનૃપ ॥ નોજિધાંસસિકિંદ્રંદ્રાતરોમ
સ્તસ્તવ ॥ ૬૩ ॥ મામેષ્ઠાતરોમહાંયૂયમિત્યાહકૌશિકઃ ॥ અનન્યભાવાન્પાદાત્સદ્ગોષ્ઠાંગણાન્ ॥ ૬૪ ॥ નમમારદિતેર્ગર્ભઃશ્રીનિવાસા
નુ ॥ ૬૫ ॥ બહુધાકુલિશક્ષુણ્ણોદૌણ્યસ્ત્રેણયથાભવાન્ ॥ ૬૬ ॥ સકૃદિષ્ટાદિપુરુષંપુરુષોયાતિસામ્યતાં ॥ સંવત્સરંકિંચિદૂનંદિત્યાયદરિર્ચિતઃ ॥ ૬૭ ॥
સર્ગરિદેણપંચાદિવાસ્તેમરુતોડભવન્ ॥ વ્યપોરમાતૃવોષંતેહરિણાસોમપાઃકૃતાઃ ॥ ૬૮ ॥ દિતિરુત્યાયદદૃશૈમારાનનલપ્રમાન્ ॥ ઇંદ્રેણસહિ
તાન્દેવીપર્યતુષ્પદનિંદિતા ॥ ૬૯ ॥ અયંદ્રમાહતાતાહમાદિત્યાનાંભયાવહં ॥ અપત્યમિચ્છંત્ ચરંતમેતત્સુદુષ્કરં ॥ ૭૦ ॥ એકઃસંકલ્પિતઃ
પુત્રઃસસસપ્તાભવન્કથં ॥ યદિતેવિવિતંપુત્રસત્યંકથયમામૃષા ॥ ૭૧ ॥ ઇંદ્રઃસંવતેહંવ્યવસિતમુપધાર્યાગતોડતિકં ॥ લબ્ધ્વાંતરોડચ્છિદંગર્ભમ
ર્યબુર્નિર્ધર્મવિત્ ॥ ૭૨ ॥ ત્તોમેસસધાગર્ભઆસન્સસકુમારકાઃ ॥ તેડપિચૈકૈકશોતૃક્ષ્ણાઃસસધાનાપિમશ્ચિરે ॥ ૭૩ ॥ તતસ્તત્પરમાશ્ચર્યવીક્ષ્યા
ધ્યવસિતંમયા ॥ મહાપુરુષપૂજાયાઃસિદ્ધિઃકાપ્યાનુપંગિણી ॥ ૭૪ ॥ આરાધનંભગવતર્હમાનાનિરાગિણિઃ ॥ યેતુનેચ્છંત્યપિપરંતેસ્વાર્થકુશલાઃસ્મૃ
તાઃ ॥ ૭૫ ॥ આરાધ્યાત્મપદંદેવંસ્વાત્માનંજગદીશ્વરં ॥ કોટૃણીતેગુણસ્પર્શબુધઃસ્યાન્નરકેડપિયત્ ॥ ૭૬ ॥ તદિદંમમદૌજન્યંબાલિશસ્યમહીયસિ
૥ ૭૭ ॥ મહંસિમાતસ્ત્વંદિષ્ટાગર્ભોમૃતોત્થિતઃ ॥ ૭૮ ॥ શ્રીશુકઃ ॥ ઇંદ્રસ્તયાડમ્યનુજ્ઞાતઃશુદ્ધભાવેનતુષ્ટયા ॥ મરુદ્ધિઃસહતાંનત્વાજગામત્રિદિવંપ્રભુઃ
॥ ૭૯ ॥ એવંતેસર્વમાસ્થ્યાતંયન્માતંપરિપૃચ્છસિ ॥ મંગલંમરુતાંજન્મકિંભૂયઃકથયમિતે ॥ ૮૦ ॥ ઇંમામંષષ્ટસ્કંધેઅષ્ટાદશોડધ્યાયઃ ॥ ૮૧ ॥
રાજા ॥ વ્રતંપુંસવનંબ્રહ્મન્ભવતાયદુદીરિતં ॥ તસ્યવેદિતુમિચ્છામિયેનવિષ્ણુઃપ્રસીદતિ ॥ ૯૧ ॥ શ્રીશુકઃ ॥ શુક્રેમાર્ગેશિરેપક્ષેયોપિદ્વર્તુરનુજ્ઞયા ॥

પંતો દોષ મરડીને, હ્રદે શોમપાન કરનારા દેવતાઓ, બનાવેલાં છે. ૧૫૬૧ દિનિયે વનગી હીને બેતાં હ્રદ-
રહિત; અમ્મ સરખા પ્રકાશતા, પચાસ કુમારોને બેવા; અને તે બધી એ પ્રસન્ન થઈ. ૧૫૬૨ પછી હ્રદને
પૂજ્યું કે, હે પુત્ર; અદિનિયા દીકરાઓને ભય આપનારો, પુત્ર થવાની હતી; આ ન બની શકે એવું
મત, મેં કર્યું છે. ૧૫૬૩ હે દીકરા, મારો સંકલ્પનો, એક પુત્રને મારે હતો; છતાં આ ઓગણપચાસ કેમ
થયો; તે તું જો બાંધ્યો દોષ, તો સાચું કરે; બહુ બેલતો નહીં. ૧૫૭૦-૬૪-૬૬ ગા, ધર્મને નહીં જા-
ણીને; હું સ્વાર્થ બુદ્ધિવાળાએ, તમારો અગિપ્રાય જાણવાથી, તમારી પાસે આવી રહીને; તમારે હિર મળી
જતાં, તમારો મર્મના, મેં કડકા કરેલા છે. ૧૫૭૧ મેં મર્મના સાત કડકા કરવાથી, સાત કુમારો થયા; તે-
મના પશુ એક એકના સાત સાત કડકા કરવા છતાં, તેઓ મૂલ નહીં. ૧૫૭૨ ત્યારે એ મોટું આશ્ચર્ય જો-
ઈને, મેં નિશ્ચય કર્યો કે, મહાપુરુષ ભગવાનની પૂજના પ્રસન્ન થઈ; આ કોઈ એક સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે.

૧૫૭૩ પરંતુ જેઓ કોઈ પશુ પ્રકારની હતી રાખ્યા વિના અને મોક્ષની પશુ હતી કરતાં, ભગવા-
નનું આરાધન કરે છે; તેઓજ પોતાના સ્વાર્થમાં કુસળ દોવાનું કહેવાય છે. ૧૫૭૪ નરકને વિશે પશુ મળી
શકે છે, એવાં બુદ્ધિના રાજાવાળા વિપયાદિકનાં મુખોનેજ; પોતાનું સ્વરૂપ પશુ; આપી દેવારા જગદિશ્વર
ભગવાનનું આરાધન કરીને, કોણ સમજી મનુષ્ય; હતું. ૧૫૭૫ મારે હે મોટા મન વાળીયા, આ પ્રકારના
દુર્ગત અને અકલ વિનાના હું થઈ, થયેલા કામની ક્ષમા કરવાને તમે મોગ્ય છો; અને મર્મ મરજી થઈ
ગયો, એ થયું સાચું થયું છે. ૧૫૭૬-શ્રીશુક-તેનો એનો શુદ્ધ ભાવ બેવાથી, દિનિ પ્રસન્ન થયાં; પછી
તેમની રૂપ લેઈને, તમા નમસ્કાર કરીને, સમર્થ હ્રદ મરતો સદિત, સ્વર્ગમાં ગયો. ૧૫૭૭ તમારા પૂજવાથી
મંમળ રૂપ મરતોના જન્મ વિશે, મેં તમને સર્વ કહ્યું; હવે તમને બીજું શું કહું. ૧૫૭૮ દિનિયી ભાગવત
હી રહ્યો અરાદ્યો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૫૮૧

સરખાં લક્ષણો વાળી-મઠા ભાગે-અને એક માત્રની ગાતા-તમને હું નમસ્કાર કરું છું; નેથી તમે પ્રસન્ન થજો. ॥૨૧॥ “ઝોંકાર સ્વરૂપ-મઠાપુરૂપ-મઠાનુગ્રાવ-અને મોટી વિઝૂનિઓના પતિ, એવા જે ભગવાન; મોટી વિઝૂનિઓ સહિત, બિંદિદાનોને દ્યો છો; તેમને નમસ્કાર કરું છું.” એવી રીતે મંત્ર બોલીને, દરેકજ વિઝૂનુ ભગવાનનું, આવાહન કરું; અને તેમને અર્ધ-પાદ્ય-આયમન-સ્નાન-ચરણ-જનોહ-ધરેણાં-ચંદન-દૂધ-ફૂલ-દીવો-અને નૈવેદ્ય વિગેરે, ઉપચારે સાવધાનપણથી, અર્પણ કરવાં; અને “ઝોંનમેભગવતે મઠાપુરૂપાય, મઠા વિઝૂનિપતયે સ્વાહાઃ” આ મંત્રથી; બાકી રહેલા દ્વિવ પદાર્થની, બાર આહુતિઓ, અગ્નિમાં હોમવી; તથા જો સર્વ સંપત્તિઓની ઇચ્છા હોયતો, વરદાન આપનાર અને સર્વ મનોર્થ પૂર્ણ કરનાર; વિઝૂનુ ભગવાનની, અને લક્ષ્મીજીની; નિત્ય ભક્તિ સહિત, પૂજા કરવી. ॥૭-૮॥ અને ભક્તિ સહિત પ્રીતિવાળા મનથી, ધરતી ઉપર ભાકડીની પેઠે, પડીને; એ મંત્ર બોલીને, દસવાર જપ તથા નમસ્કાર કર્યા પછી; નીચે પ્રમાણેનું, સ્તોત્ર

એલવું. ૧૧૬૧ “તમે એક જાણમાં; આપ જગવાન, વિશ્વના સ્વામી, અને જગતના પરમ કારણ છો; અને આ લક્ષ્મીજી, સદૃશ સ્વરૂપ—પૃથ્વી-અથા—અને ટાળી નટજે, એવી સક્તિ છે. ૧૧૭૧ તેણીના સ્વામી અને ઇશ્વર તમે સાક્ષાત પરમ પુરૂષ છો; તમે સર્વ યજ્ઞરૂપ; અને એ લક્ષ્મી, યજ્ઞની જ્વાલના ઇશ્વર રૂપ છે; એ, ત્રિશૂલ રૂપ છે; અને તમે, રૂઢા બોક્તા છો. ૧૧૭૨ એ લક્ષ્મીદેવી, યુક્તોની પ્રકટતા રૂપ છે; અને તમે, યુક્તોને પ્રકટ કરનારા, તથા યુક્તોના બોક્તા છો; તમે, સર્વ દેહધારીઓના આત્મા છો; અને એ (લક્ષ્મી) સરીર-હિંદિયાદિક તથા અંતઃકરણો રૂપ છે; એ, સર્વ નામો અને રૂપો રૂપ છે; અને તમે, તે સર્વનો પ્રકાશ કરનારા, તથા આધાર રૂપ છો. ૧૧૭૩ હે મોટી કીર્તિવાળાં, તમે બંનેજાણું; તમે લોકોને વરદાન આપનાર, તથા તેમનાં પરમેશ્વરીરૂપ છો; એ સત્ય વડે કરીને, મારા સર્વજ્ઞ મોટા મનોરથ પૂર્ણ થશે.” ૧૧૭૪ એ પ્રકરથી વરદાન આપનારા લક્ષ્મીના નિવાસ રૂપ જગવાનવું; લક્ષ્મીજી સદિત; સ્તવન તથા અર્ચન કરીને, પછી

५३

દિક આપવા વડે; પૂજન કરવું. ૧૧૮૥ પછી છેવટે ભગવાનને, પોતાના સ્વધામમાં પધરાવીને; તેમને ધરા-
વેણું નેવેણ, પોતાના અંતઃકરણની શુદ્ધિને સારું; અને સર્વે કામનાઓ ફળીભૂત થવાને માટે, સર્વના પેહેલાં;
પોતે ખાતું. ૧૧૮૭ આવી રીતે વિધિ સહિત પૂજન, જ્યારે માસના દિવસો, એટલે એક વરસ પૂર થતા
છે, કરીને; પછી છેલ્લે દિવસે, એટલે કારતકી આઘાવારણને દિવસે, ઉપવાસ કરવો. ૧૧૮૮ અને બીજા
દિવસે સવાર થતાં, જાનું આયમન સેષ, તથા પ્રથમ પ્રભાતે ભગવાનનું પૂજન કરીને; “પાર્વણ સ્થાનિક
પાઠ” ની રીતિ પ્રમાણે, દૂધમાં શંધેલા ચર્યા; પતિએ ધી સહિત; જ્યારે આદુતિઓ હોમતી. ૧૧૮૯ તે પછી

આકાશોએ શેષ થઈને આપેલા અશિર્વાદ, માથે ચઢાવીને; તેમને ભક્તિપૂર્વક પગે ભાગી, તેમની આશા
ભેદ, જમવું. ૧૧૯૦ અને આચાર્યને આમણ કરીને, પોતે મીન રાખી, બંધુ વર્ગને સાથે રાખીને; એ સારી
પ્રભા ઉત્પન્ન કરનારા, તથા સૌભાગ્યને વધારનારા, ચરિતો શેષ ભાગ, એ વત કરનારી સ્ત્રીને, ખવરાવવો.
૧૧૯૧ આ વ્રત વિધિ સહિત કરવાથી પુરુષ; આશોકમાં ભગવાન પાસેથી, હચિત પદાર્થને પામે છે; અને
સ્ત્રી, સૌભાગ્ય-લક્ષ્મી-સંતાન-યશ-ધન-અને સ્વામીનું ચિરંજીવીપણું; પામે છે. ૧૧૯૨ કન્યા હોયતો, તે સ-
ખણા શુભ યજ્ઞ વાગે વર પામે; વિધવાને તેનાં પાપ મટી જઈને, ઉત્તમ અનિગળે; છેકરું મરી જતાં હોય,

ત્સાધ્વીકાર્તિકેચરમેઽહનિ ॥૨૦॥ શ્વોભૂતેઽપઽપસ્પૃશ્યકૃષ્ણમભ્યર્ચ્યપૂર્વવત્ ॥ પયઃશૃતેનજુહુયાચ્ચરુણાસહસર્પિષા ॥ પાકયજ્ઞવિધાનેનદ્વાદશૌ
વાહુતીઃપતિઃ ॥૨૧॥ આશિષઃશિરસાદાયજિજૈઃપ્રીતૈઃસમીરિતાઃ ॥ પ્રણમ્યશિરસામક્ત્યામુંજીતતદનુજયા ॥૨૨॥ આચાર્યમગ્રતઃકૃત્વાવા
ગ્યતઃસહબંધુભિઃ ॥ દયાત્પત્ન્યૈચરોઃશેષંસુપ્રજાસ્ત્વંસુસૌભગં ॥૨૩॥ એતચ્ચરિત્વાવિધિવદ્રતંવિભોરમીપ્સિતાર્થલભતેપુમાનિહ ॥ સ્ત્રીસેતદાસ્થાય
લભેતસૌભગંશ્રિયંપ્રજાંજીવપતિંયશોગૃહં ॥૨૪॥ કન્યાચવિદેતસમગ્રલક્ષણંવરંત્વવીરાહતકિલ્બિષાગતિં ॥ મૃતપ્રજાંજીવસુતાધનેશ્વરીસુદુર્ભ
ગાસુભગારૂપમદ્ર્યં ॥૨૫॥ વિદેદ્વિરૂપાવિરુજાવિમુચ્યતેયઆમયાવાંદ્રિયકલ્પદે ॥ એતત્પઠન્નામ્યુદયેચકર્મણ્યનંતતૃપ્તિઃપિતૃદેવતાનાં ॥૨૬॥
તુષ્ટાઃપ્રયચ્છંતિસમસ્તકામાન્હોમાવસાનેહુતમુક્શ્રીર્હરિશ્ચ ॥ રાજન્મન્મરુતાંજન્મપુણ્યંદિતેર્વ્રતંચાભિહિતંમહત્ ॥૨૭॥ ઇતિશ્રીમાગવતેમ
હાપુરાણેષષ્ઠસ્કંધેપુંસવનવ્રતકથનંનામૅકોનવિંશોઽધ્યાયઃ ॥૧૯॥ સમાપ્તોઽયંષષ્ઠઃસ્કંધઃ ॥

તે સ્ત્રીને છેકરું છેવટે; નિર્ધન હોય, તે ધનવાન થાય; નિર્ભાગી, ભાગવાન થાય; અને કદરૂપું હોય, તે તે
સ્વપત્ન થાય. ૧૧૯૩ શેષી હોય, તે શેષ થઈ શુભ થઈને, શરીરે હૃદય થાય; અને શુભ કામમાં આ
આખ્યાનનો પાઠ કરવાથી તેના પિતૃઓ અને દેવતાઓ; આર્થન તૃપ્ત થાય. ૧૧૯૪ અને હોમ પૂરા થાય,
ત્યારે, અગ્નિ-લક્ષ્મી-અને ભગવાન-પ્રસન્ન થઈને, તેના સર્વ મનોર્થ પૂરા કરે; હે પરીક્ષિત, આ મનોના જ-
ન્મનું મોડું, અને પવિત્ર આખ્યાન, તથા દિવિએ કરેલું મોડું વ્રત; મેં તમારી પાસે આ રીતે કહી સંભળાવ્યું.

૧૧૯૫ ઇતિશ્રી ભાગવત છઠા સ્કંધનો અંતઃખંડનો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૯૬ ઇતિ છઠો સ્કંધ સમાપ્ત. ૧૧૯૭

તા. ૫ મી ડિસેમ્બર સને ૧૮૯૮ ગિનિ સંવત ૧૯૫૫ ના કારતક વદી ૭ ને સોમવાર સાંજે છવાયે
સુ. અમદાવાદમાં માંડવીની પોળમાં દરિક્ષનદાસ શેઠની પોળમાં ધર નેશર ૫૨૩, કંતા મહામુનિ કમળા-
વત પ્રેરિત લખનાર દાસાનુદાસ ગિરધરલાલ અગરવલ્લભ ન્યાયા-શ્રી કચાર્યજીગરુ. ૧

॥ श्रीगङ्गागवते पद्मसूक्तं समाख्यते ॥

॥ अथ श्रीमद्भगवत् सप्तमस्कंध प्रारभ्यते ॥

અધ્યાય ૧ લો.—પરીક્ષિત—હે બ્રાહ્મણ, સાક્ષાત કલ્યાણ સ્વરૂપ અને શુભો થકી રહિત ભગવાન પોતે, સર્વ પ્રાણી માત્રને સમદૃષ્ટિથી જોનારા-પ્રિય-અને સુહૃદ છે તથા તેમને દેવતાઓને વિશે કંઈ સ્વાર્થ નથી, અને અસુરો ઉપર તેમને દ્રેષ નથી, તેમજ તેઓના થકી પોતાને હિંદેય થવા સરખું પણ નથી; તો થકી તેમણે વિષમ શુદ્ધિવાળાની પેઠે, હિંદેય અર્થે દેવોને કેમ માયા. ૧૧-૨૧ હે મહાભાગ, નારાયણ ભગવાનના મોટા શુભોની બાબતમાં; અમને આ રીતનો ધણો મોટો સંશય ઉત્પન્ન થયો છે. માટે તે કાપી નાંખવાને આપ યોગ્ય છે. ૨૨-૩૩-શ્રીશુક-હે મોટારાજ, હરિભગવાનના અદ્ભૂત ચરિત્રોના સંબંધમાં તમે પણ સારું પૂછ્યું. કે જેના જ્ઞાતમાં, ભગવાનની ભક્તિમાં વધારો કરે એવું ભગવતી પુરુષોનું પરમ પવિત્ર મહાત્મ નારદ વિગેરે રૂપિઓએ માયેલું છે; તે હરિભગવાનની કથા હું વેદ-વાસ મુનિને પ્રખ્યાત કરીને, દેવે કહ્યું છે. ૩૪-૫૪ પ્રકૃતિથી પર-અનન્ત-અવ્યક્ત-અને નિર્ગુણ ભગવાન પોતેજ, પોતાની માયાવડે શુભોને વિશે પ્રવેશ કરીને; મારનાર અને મરનાર રૂપે થાય છે. ૫૫-૨૨-અને તમ એ શુભો આત્માના નથી,

પણ પ્રકૃતિના છે; અને તે ત્રણે શુભોની ચડતી અગર પડતી, એકી વખતેજ થતી નથી; પણ કાળને અનુસરીને વારાફરતી થાય છે. ૨૩-૩૩ એટલે કાળને અનુસરીને, સત્વગુણની ચઢતીને સમયે દેવતાઓ અને રૂપિઓને; રજ્જેગુણની ચઢતીને સમયે, અસુરોને; અને તમે શુભોની ચઢતીને સમયે, વક્ષો તથા રાક્ષસોને; ભગવાન પોતે પણ, અનુકૂળ થતા જણાય છે. ૩૪-૩૫ જેમ અગ્નિ, લાકડાં પ્રમાણેજ, લાંબો ડુંકો વિગેરે હોવાનું; પાણી, રંગ અને મેલ વિગેરે પ્રમાણેજ, લીલું, પીળું, મેલું, વિગેરે હોવાનું; અને આકાશ, ધર અને ધર વિગેરે પ્રમાણેજ, ધટાકાશ, અને ગ્રહાકાશ, વિગેરે વાળું; એકવામાં આવે છે, પણ તે સંભવાળા પદાર્થો પિનાનાં, એ જુદી રીતે બોલાતાં નથી. એ રીતેજ ભગવાન, દેવતાઓ અને દેવો આદિના શરીર વાળા, થયેલાનું બોલાય છે; અને એ રીતનાં શરીરોમાં રહેલા, આત્મસ્વરૂપ ભગવાનને; મંથન કરવા વડે, (એટલે તત્ત્વચિત્તાર અને સત્પુરુષોની સેવા કરવી આદિ પરિશ્રમ થકી) શુદ્ધિમાન વિદ્વાનો સંપૂર્ણ રીતે જાણી શકે છે. ૩૬-૩૭ જ્યારે સૃષ્ટિ કરવાનો, અને તેને વધારવાનો, સમય હોય છે; ત્યારે પરમાત્મા હથ્થર પોતાની માયાવડે,

ૐ ગણશાયનમઃ ॥ રાજા ૦ સમઃ પ્રિયઃ સુહૃદ્ ભગવાન્ ભૂતાનાં ભગવાન્ સ્વયં ॥ ઇન્દ્રસ્યાર્યે કથં દેત્યાન વધી દ્વિષમોયથા ॥ ૧ ॥ નહ્યસ્યાર્યઃ સુરગણેઃ સાક્ષાન્નિઃ શ્રેયસાત્મનઃ ॥ નૈવાસુરેભ્યો વિદ્વેષો નોદ્વેગશ્રાગુણસ્ય ॥ ૨ ॥ ઇતિ નઃ સુમહાભાગનારાયણગુણાન્ પ્રતિ ॥ સંશયઃ સુપ્રહૃન્નાત્તરતદ્વાચ્છેતુમર્હતિ ॥ ૩ ॥ શ્રીશુક ૦ સાધુષ્ટદં મહારાજ હરેશ્વરિતમદ્રુતં ॥ યત્ર માગવતમાત્મ્યં ભગવદ્ભક્તિવર્ધનં ॥ ૪ ॥ ગોપાલેષ્વરં પુણ્યમૃષિભિર્નારદાદિભિઃ ॥ નત્તાત્મા યમુનયેકથયિષ્યે હરેઃ કથાં ॥ ૫ ॥ નિર્ગુણોઽપિ હ્યજોવ્યક્તો ભગવાન્ પ્રતે પરઃ ॥ સ્વમાયાગુણમાવિશ્ય બાધ્યબાધકતાંગતઃ ॥ ૬ ॥ સત્ત્વં રજસ્તમઃ્વિતિ પ્રતેનાત્મનોગુણાઃ ॥ નતેષાં યુગપદ્વાજન્ હાસઃ ઉહાસઃ સર્વવા ॥ ૭ ॥ જયકાલેનુસત્ત્વસ્ય દેવર્ષીન્ રજસોઽસુરાન્ ॥ તમસોયક્ષરક્ષાંસિતત્કાલાનુગુણોઽમજત્ ॥ ૮ ॥ જ્યોતિરાદિરિવાભાતિ સંઘાતાન્નવિવિચ્છતે ॥ વિદંત્યાત્માનાત્મસ્થં મથિત્વા કવયોઽતતઃ ॥ ૯ ॥ યદાસિ સ્મૃધુઃ પુરઆત્મનઃ પરીરજઃ ॥ જત્યેષ્ઠયસ્ત્વમાયયા ॥ સત્ત્વં વિચિત્રાસુરિરંસુરીશ્વરઃ શયિષ્યમાણસ્તમર્હત્યુદયઃ ॥ ૧૦ ॥ કાચ્છરં તં દુષ્ટતીઠાશ્રયપ્રધાનપુંઃ ॥ ૧૧ ॥ યદ્દેવરાજન્નપિકાલર્હશિતાસત્ત્વં સુરાનીકમિવૈધયત્યજઃ ॥ તત્પત્તનીકાનસુરાન્સુરાપિયોરજસ્તમસ્કાન્પ્રમિણોત્યુરુશ્રવાઃ ॥ ૧૨ ॥ અત્રૈવોદાહતઃ પૂર્વમિતિહાસઃ સુરર્ષિણા ॥ પ્રીત્યામહાકર્તૌ રાજન્પ્રચ્છતેઽજાતશત્રવે ॥ ૧૩ ॥ દૃષ્ટ્વામહાદ્રુતં રાજારાજસ્યમહાકર્તૌ ॥ વાસુદેવે ભગવતિસાયુજ્યંચેદિભૂભુજઃ ॥ ૧૪ ॥ તત્રાસીનં સુરઋષિરાજાપાંડુસુતઃ કર્તૌ ॥ પપચ્છવિસ્મિતમનામુનીનાં શૃણ્વતામિદં ॥ ૧૫ ॥ યુધિષ્ઠિર ૦ અહો અત્યદ્રુતં હેતદુર્લભૈકાંતિનામપિ ॥ વાસુદેવે પરેતત્ત્વે પ્રાપ્તિશ્ચૈવ સ્યવિદ્વિષઃ ॥ ૧૬ ॥ એતદ્દેવિતુમિચ્છામઃ સર્વેવવયં મુને ॥ ભગવન્નિદયાવેનોઽજિસ્તમસિપાતિતઃ ॥ ૧૭ ॥ દમધોષસુતઃ પાપઆરમ્બકલભાષણાત્ ॥ સંપ્રત્યર્ષીગોવિદેદંતવક્ત્રશ્ચદુર્મતિઃ ॥ ૧૮ ॥ અશપતોરસકૃદ્દિષ્ણુન્ યદ્ભ્રમપરમવ્યયં ॥ શ્વિત્રો ન તો જિઙ્ઘાયાં નાંધં વિવિરતુરુદ્ધમઃ ॥ ૧૯ ॥ કથં તસ્મિન્ ભગવાતિદુરવગ્રાહધામનિ ॥ પશ્યતાં સર્વલોકાનાં લયમીયતુરંજસા ૧૯

રજ્જેગુણી શરીર વાળા પ્રભવર્ષિઓ-દેવો-અને દાનવોને વિશે પોતાને અજ્ઞ છે; એટલે પોતાનું જાળ અને એશ્વર્ય વિગેરે તેમના વિશે મૂકે છે. અને જ્યારે વિચિત્ર પ્રકારનાં શરીરોનું રક્ષણ કરવાનો, સમય હોય છે; ત્યારે સત્વગુણી શરીર વાળા દેવતાઓ અને રૂપિઓ વિગેરેને વિશે; સંહાર કરવાનો સમય થાય છે, ત્યારે તમેગુણી શરીરવાળા રક્ષો, વક્ષો, અને રાક્ષસોને વિશે; તે પોતાનેજ, પોતાની માયા વડે; અજ્ઞ છે. (એટલે પોતાનાં જાળ અને એશ્વર્ય વિગેરે તેમનામાં મૂકે છે.) જેમ જુદા જુદા કાળે જુદી જુદી રીતે થાય છે. ૧૧-૧૦ હે પરીક્ષિત એ રીતે, પ્રધાન અને પુરુષના આશ્રય, કાળની અનુકૂળતા પ્રમાણેજ, સસ સંકલ્પ હથ્થર ભગવાનના કરવાયકી, સંપૂર્ણ થાય છે. તેથી આ સમય સત્વ ગુણની ચઢતીનો હોવાથી; હિંદ્રશ્વ અનન્ત ભગવાનજ, જાણે દેવતાઓ ઉપર પ્રીતિને લીધે, તેઓને વધારતા હોય; અને તેમના વૈરી રજ્જેગુણ અને તમે ગુણવાળા અસુરો આદિનો, નાશ કરતા હોય; એમ લાગે છે. ૧૧-૧૧ હે રાજા, પૂર્વે અજ્ઞાતશત્રુ યુધિષ્ઠિર રાજાએ રાજસ્ય યજ્ઞમાં પૂઠવાથી, દેવરૂપિ નારદજીએ પ્રીતિવડે; આ જાણતમાં

એક દિનિદાસ કહેલો છે. ૧૧-૨૨ રાજસ્ય નામના મોટા યજ્ઞમાં શિશુપાળને વાસુદેવ ભગવાનની સામુખ્ય યુક્તિ પામેલાનું અદ્ભૂત જોવાથી, વિરમય પામેલા યુધિષ્ઠિરે; ત્યાં બેઠેલા બીજા મુનિઓના સાંભળતાં; દેવરૂપિ નારદજીને, નીચે પ્રમાણે પૂછ્યું હતું. ૧૧-૨૩-૨૪-શુદ્ધિષ્ઠિર-અહો મરા એકાંતિક ભક્તોને ભગવાને પણ દુર્લભ, એવી વાસુદેવ પરમાત્માના તત્ત્વની પ્રાપ્તિ ભગવાનનો દ્રેષ કરનારા, આ ચેદી રાજાને મળી છે; એ તો અત્યંત અદ્ભૂત કહેવાય. ૧૧-૨૫ ભગવાનની નિંદા કરનારા વેનરાજાને, બ્રાહ્મણોએ નરકમાં પાડ્યો હતો; છતાં હે મુનિ આ દગધોષનો દીકરો શિશુપાળ અને દુષ્ટ શુદ્ધિ દંતવક્ત્ર એ બેજાણોને બોલવાને શીખ્યા, ત્યારથીજ પરબ્રહ્મ-અવ્યય-અને વિશ્વુ-જોવિદ ભગવાનના ઉપર, ક્રોધ અને મત્સરવડે; તેમને માગો દેતા, અને અસહાર કરતાજ આવેલા છે; તેથી તેમની છબા ઉપર ધોળો કાંડ નીકળતો જોઈએ, તેમ થયું નથી; અને તે અપકારમય નરકમાં પણ પડ્યો નથી; એટલુંજ નહીં પણ સર્વ લોકના જોતાં; બીજાઓને ભગવાને અનિ કહિયું, એવા ભગવાનના સ્વરૂપ ને તે એકા એક પામી ગયો છે; એમ શાથી થયું, એ વિષયમાં મારી

પ્રથમ, ચામુ થઈ કેલી ન્તી, દીવાની બોલતી પેડે; બમી મહ છે; મારે હે નારદજી. એવું અતિઆદરૂત ચ-
વામાં ને કાંઈ મરણ થયું હોય, તે આપ મને કહો; એ સંગમમાં સધળી વાન જાણવાની મને ઇચ્છા છે.
૥૧૧-૧૭-૧૮-૧૯-૨૦||શ્રીશુક||—એ રીતનું યુધિષ્ઠિરનું વચન સાંભળવાથી પ્રસન્ન થયેલા, નારદરૂપિએ સભા
સંદેના સાંભળતાં; તેમને નીચે પ્રમાણેની સત્ કથા કહી સંભળાવી. ૥૨૧||નારદ||—હે રાજા, નિંદા અને સ્તુ-
તિ, તથા સહાર અને અસહાર એ સર્વે કેવળ સરીરદિકને જ થાય છે. છતાં અરિવેક વડે, તે સર્વ પ્રધાન
થઈ પર. એવા આત્માને થયેલાનું, લોકો ગાને છે. ૥૨૨|| અહીંયાં, દેહાદિકને વિશે હું અને માઈ એ રીતની
વિષય બુદ્ધિ, ને રીતે પ્રણીએને થાય છે; તે રીતે જ મારવા અને કડવાં વચનો મોક્ષવા આદિથઈ થતું,
દુખ પશુ; તેઓને દેહાદિકને વિશે, પોતાપણનું અભિમાન ધરવા થઈ જાય છે. ૥૨૩|| અને એવું અ-
ભિમાન બંધાવાથી જ, દેહાદિકને વધ થયેથી; પ્રાણીએ પોતાનો વધ થવાનું, માને છે; છતાં આખા વિશ્વના

આત્મા અને સર્વને વશ રાખનારા પરમાત્મા ભગવાનને તો; તેનું અભિમાન પોતાના કેવળપણ વડે, ન-
ધાતું જ નથી; એટલે જીવ થઈ તેમને પીડા થવાની તો, કલ્પના થવા સરખું જ નથી. ૥૨૪|| એટલા મારે
દેવ ૩૫ જીવ કશાને નહીં હેમતાં; વૈર-ભક્તિ-ભય-રોહ-અથવા કામના; એ પાંચ પૈકી, કોઈ જન્મ કલ્પાયવડે;
એ એક જ એવા, ભગવાનના સ્વરૂપમાં; મનને જોડેલું જોડેલું ૥૨૫|| વળી જે મારી બુદ્ધિથી એવો પશુ નિશ્ચય કરેલો
છે કે, માણસ જેવો ભગવત સ્વરૂપમાં વૈરભાવથી, તન્મય થઈ જાય છે; તેવો, ભક્તિઆદિક થઈ, તન્મય થતો નથી.
૥૨૬|| ભગરીએ દસી અંદર રોકી રાખેલો કોડો; કોષ અને ભખના યોગવડે, જેમ ભગરીના સ્વરૂપને પા-
મે છે; તેમ જ માયાથી મનુષ્ય રૂપે થયેલા ઇશ્વર ભગવાન કશ્ચને વિશે, વૈરભાવ રાખવા વડે; તેમનું હમેશ
ચિંતન કરવા થઈ, પોતાનાં પાપોને ધોઈ નાખનાર, શિશુપાળાદિક પશુ; ભગવાનના સ્વરૂપને પામી થયે-
લા છે. ૥૨૭-૨૮|| અને એ રીતે જ, ભક્તિથી ઇશ્વર ભગવાનમાં મન રાખવાની પેઠે; કામના-દેવ-ભય

एतद्वात्म्यतिमेबुद्धिर्दृष्टाद्विरिववायुना॥ब्रूह्येतदद्भुततमंभगवांस्तत्रकारणं॥२०॥ श्रीशुक० राज्ञस्तद्वचआकर्ण्यनारदोभगवानृषिः॥ तुष्टः
प्राह तमाभाष्यशृण्वंत्यास्तत्सदः कथाः॥२१॥ नारद० निंदनस्तव रज्ज्वारन्यकारार्थं त्वेह रं॥ प्रधानपर गच्छाद्विद्वेकेन कल्पितं॥२२॥
सातदाभेमानेन दंडपारुष्ययोर्यथा॥वैषम्यमिह भूतानांममाहमिति पार्थिव॥२३॥ यन्निबद्धोऽभिमानोयंतद्वधात्माणि नावधः॥ तथानयस्य कैव
लाद्विप्राप्तोऽखिलात्मनः॥ परस्य दमकर्तुर्हि हिंसा नैनास्य कल्प्यते॥२४॥ तस्माद्वैरानुबंधेन निर्वैरेण भयेन वा॥ स्नेहात्कामेन वायुं ज्यात्कथं
चित्रेक्षते पृथक्॥२५॥ यथावैरानुबंधेन मर्त्यस्तन्मयतामियात्॥ न तथा भाक्तेये प्रेक्षातिमे निश्चितामतिः॥२६॥ कीटः पशून्तारुद्धः कुड्या
यांतमनुस्मरन्॥ संरंभमययोगेन विदते तत्स्वरूपतां॥२७॥ एवं ज्ञो भगवति मायामनुजईश्वरे॥ वैरेण पूतपाप्मानस्तमीयुरनुचितया २८
गच्छाद्विद्वेकेन कल्पितं॥२९॥ कतमो पिनवेनः स्यात्पं नानां पुरुषं प्रति॥ तस्मात् न
प्युपायेन मनः कृष्णे निवेशयेत्॥३०॥ मातृष्वस्त्रे यो वधैद्यो दंतवक्रश्च पांडव॥ पार्षदप्रवरौ विष्णोर्विप्रश्चापात्पदाभ्युतौ॥३१॥ युधिष्ठिर० की
दृशः कस्य वाशापो हरिदासाभिर्मर्शनः॥ अश्रद्धेय इवाभाति हरिरेकांतिनां भवः॥३२॥ देहं द्रिया सुहीनानां वैकुण्ठपुरवासिनां॥ देहसंबंधसंबद्धमे
तदा स्यात्तुमर्हसि॥३३॥ नारद० एकदा ब्रह्मणः पुत्रा विष्णोर्लोकं यदृच्छया॥ स नंदनादयोजग्मुश्चरंतो भुवनत्रयं॥३४॥ पंचषट्कायनार्भाभाः पू
वेषामग्नि पूर्वजाः॥ तस्मात्तस्मात् शिशून्मत्वा द्वास्त्यौ तान्प्रत्यवेधतां॥३५॥ अशपन्कुपिता एवं युवां वासं न चार्हयः॥ रजस्तमोभ्यां रहिते पादमूले मधु
द्विषः॥ पापि तामासुरां यो मित्रालि शोयात माश्वतः॥३६॥ एवं शस्त्रौ स्वभवं नात्पतंतौ तैः कृपालुभिः॥ प्रोक्तौ पुनर्जन्मभिर्वीत्रिभिर्लोकय कल्पतां
॥३७॥ जज्ञाते तौ दिनेः पुत्रौ दैत द्वा द्वा देतौ॥ हिरण्यकशिपुर्ह्येव हिरण्याक्षोऽनुजस्ततः॥३८॥ हतो हिरण्यकशिपुर्हरिणा सिंह रूपिणा॥
हिरण्याक्षो धरोदारे बिभ्रता सौकरं वपुः॥३९॥ हिरण्यकशिपुः पुत्रं प्रह्लादं केशवपियं॥ जिघांसुरकरो जनायातनामृत्युहेतवे॥४०॥ सर्वभूता

અને રોકે વડે પશુ; ઇશ્વરમાં મન રાખવાવડે, પોતાનાં પાપોનો નાશ કરનારા, ધણાજન; ભગવાનની
ગતિને પામી થયેલા છે. ૥૨૧|| અને પુરૂષ ભગવાનને વિશે, મન સમાડવાનો; આ પાંચેમાંનો એક પ્રકાર,
વેનમાં ન હોવાથી, તે નરકમાં પડ્યો હતો; મારે એમાંના કોઈ પશુ, એક પ્રકારના કલ્પાય વડે; કાંઈ ભ-
ગવાનને વિશે, મનને સમાડતું જોડેલું. ૥૨૦|| હે યુધિષ્ઠિર, તમારા માસીના દીકરાઓ, શિશુપાળ અને દંત-
વક અને વિષ્ણુ ભગવાનના મોટા પારંદો હોવા છતાં, બ્રાહ્મણના આપથી, પોતાના રયાન થઈ, બદ થયા
હતા. ૥૨૧|| યુધિષ્ઠિર-દરિ ભગવાનના દાસોને પશુ, પરાભવ પમાડનારો એ આપ, કોનો, અને કેવી રીતે
થયો હતો; અને દરિ ભગવાનના એકાંતિક બાળોને, સંસાર થાય; એ વાતનો શ્રદ્ધા નહીં એસવા જેવી ભાવે છે.
૥૨૨|| એટલા મારે; એ દેહ-દ્રવિયો-અને પ્રાણ એ સધળા થઈ રહિત વૈકુંઠ વાસીઓને; દેહાદિકને સંજય થવાની
બધી વાત અમને કહેવાને આપ થોડા છે. ૥૨૩||-નારદ-એકવાર ત્રણે લોકમાં રરતા, બ્રહ્માના પુત્રો સનંદનાદિક;

પદ્મજાથી વિષ્ણુ લોક (વૈકુંઠ)માં ગયા. ૥૨૪|| ત્યારે તે દિશાઓ રૂપી વસ્ત્રવાળા, એટલે નાગા; અને પૂર્વજેના પશુ
પૂર્વજ, દેવા છતાં; પાંચ છ વરસના જેવા દેખાતાઓને, યાગકો બળીને; દરવાજામાં ઉભા રહેનારા, એ દારપાળો-
એ; તેમને અંદર જતા અટકાવ્યા. ૥૨૫|| તેથી કોષ કરીને તે દારપાળો, તેમણે આપ આપ્યો કે, “રજસ્તમ્ય
અને તમે યુધિષ્ઠી રહિત, ભગવાનના ચરણ મૂળમાં વસવાને, તમે મોજ નથી; મારે અક્ષત વિનાના તમે,
પાપી એવી અસુરની યોનામાં તુલન જાઓ. ૥૨૬|| એ રીતે આપ પામેલા તેઓ; વૈકુંઠ લોકમાંથી નીચે પડતાં;
તે મહાકાળાણીએ કહ્યું કે; તમ્જ નજો પછી તમે પાછા આ વૈકુંઠ લોકમાં આવશો. ૥૨૭|| તેથી એ એકજણ
દિનના પુત્રો થયા હતા, અને દૈત્ય તથા દાનવોએ નમસ્કાર કરાવેલા, તેઓમાં; મોટો દિરવ્યકશિપુ, અને
નાનો દિરવ્યાક્ષ હતો. ૥૨૮|| દિરવ્યકશિપુને, તસિદરવવાળા; દરિભગવાને મારેલો; અને એ જ ભગવાને,
વરાહનું રૂપ ધરીને, પૃથ્વીનો ઉદ્ધાર કરતાં, દિરવ્યાક્ષને પશુ મારેલો છે. ૥૨૯|| દિરવ્યકશિપુએ પોતાના મ-

વિનુના પાસેથી બગવાનનું સ્વરૂપ પાછું પામીને, શરીયાર હરિ બગવાનના સમિપમાં જવાના છે. ॥૪૫॥
 યુધિષ્ઠિર-હે નારદજી અચુત બગવાન વિશે, એ પ્રહાદની ગતિ કેવા કારણથી થઈ હતી; તથા એ પ્યારા અને
 મહાત્મા પુત્રનો દ્રેપ, હિરણ્યકશિપુએ કેવા કારણ માટે કરેલા હતો, તે કહો. ॥૪૬॥ ॥૫૧॥
 અધ્યાય ૨ જી. નારદ-હે રાજા, વરાહ સ્વરૂપ ધરેલા હરિ બગવાનથી પોતાનો બાધ હિરણ્વાસ
 મરાવાયકી; હિરણ્યકશિપુ, શોક અને પરિતાપ પામીને રીંસે બાગ્યો. ॥૫૧॥ અને કૃષ્ણ વ્યાપેલા દાંતવડે પોતાના હો-
 દને કરડતો, અને કોપથી બળતી, અને ધુમાડા નીકળતી, આંખો વડે આકાશ તરફ જોવા લાગ્યો; તથા
 તેની મોટી દાઢો-ઉઘડિદિ-અને ચહેલી બમરોને લીધે ક્રોધથી તેના સામું નોવાય એવો (વિકરાળ) થઈ સભાપયે
 ત્રિશુળ કગામીને દાનવાને કહેવા લાગ્યો કે ॥૨૧॥ હૈમર્હા-સંચર-સતળાહુ-હયગીવ-નમુચિ-પાક-હવળ વિપ્રચિતિ
 પુત્રોમા અને શકુનિ-આદિદૈત્ય અને દાનવા; તમે મારાં વચન સાંભળો; અને ચાર નહીં લગાડતાં, ચારે જળ્યુ.

કિતાવળાજ, તે પ્રગાણે કરેા. ૪૪-૫૫૥ દરિઅગવાન સર્વેને સમત હોવા છતાં, આપણા નીચ શત્રુ દેવતાઓએ; ખુશામતગડે, તેને પોતાના પક્ષમાં લેહેને, તેની પાસે મારા સુહદ અને પ્રિયબાઈ દિરણપાક્ષનો; તેઓએ ઘાત કરાવેલો છે. ૫૬૥ મારે એ પોતાના સમગ્રણના રતબાવને છોડી દેનારા-મરે તેને અનુસરનારા-અને જાગ-કની પેટે અશ્વિન તથા કામળ સીતલાળી, માતામયી વરદ જનતાશનું; અર્જુ મારાત્રિશયવડે કાપીને; તેના પશ્ચા સોહાવડે; જંગે સોહા ધણું પ્રિય છે; એવા મારા બાહનું હું તપશ્ચ કરીશ; ત્યારેજ મારે દુઃખ મટશે. ૫૭-૬૧૥ અને એ કપટી, મરવાધી; મૂળનાશ પામેલ વનરપતિ, અને તેની શાખાઓ, સૂકાઈ જવાની પેટે; એ વિષ્ણુનેજ પ્રાશ્નરૂપ માનનારા, દેવતાઓ આદિ; પોતાની મેજેજ નાશ પામી જશે. ૬૨૥ તથા ત્યાં સૂધી-માં, તપ-મત-દાન-યગ-અને અધ્યયન વિગેરે કરનારા જ્ઞાહણુ અને ક્ષત્રીઓ વિગેરે, વધી અથેલી પૃથ્વી ઉપર તમે જાઓ; અને તેઓના નાશ કરે. ૬૩૦૥ કેમકે એ ધર્મમય યગપુરૂષ વિષ્ણુનું મૂળ, દ્વિનેની ક્રિયા-

ઓજ છે; અને દેવતાઓ-રૂપિઓ-પિતૃઓ-પ્રાણીઓ-અને ધર્મ; એમનો મુખ્ય આશ્રય એ વિષ્ણુજ છે. ૧૧૧૩
માટે જ્યાં જ્યાં ગાયો-દિર્ગ્-વેદ-વર્ણો-આશ્રમો-અને ક્રિયાઓ હોય; તેને સ્થાનોમાં જઈને વસ્તુ માવને, ત-
મે સજગ્રાવી ધો; અને જાડો વિચેરને કાપી નાંખો. ૧૧૨૩ તૈથી તેઓ એ રીતની પોતાના સ્વામીની અપ્રાને,
આદર સહિત માયે ચઢાવીને; જેમને નાશ કરવાનુંજ પ્રિય છે, એવા તે દૈવો વિચેર; પ્રજ્ઞઓનો નાશ કરવા
મંડી પડયા. ૧૧૩૩ અને શેહેરો-ગાયો-નેહજ-જમીયા-ખેતરો-વાડીઓ-અશ્રમો-ખાણો-ખેડુનાં ગામો-
પહાડી મામો-આદેરનાં ગામો-તથા મોટાં નગરો વચેરને પશુ, જાળી નાંખવા લાગ્યા. ૧૧૪૩ કેટલા એકે
પૂત્ર-કિશ્કા-અને દરવાજાઓને, હથિઆરો વડે લાંગી તાંખ્યા; કેટલાકે લાથમા ડેંગાડા લેકને, આજીવિકા
આપનારાં જાડોને, કાપી નાંખ્યા; અને બીજાઓએ જળતાં ઉપાડીઆં વડે, પ્રજ્ઞઓનાં શરણુ સ્થાન ધરો
વિચેર; જાળ્યાં. ૧૧૫૩ એ રીતે હિરણ્યકશિપુના અનુચરોએ, વારંવાર લોકનો નાશ કરવાથી; દેવતાઓ

સ્વર્ગને તદ્દને, ન જોઈએ તેમ પૃથ્વી ઉપર જાના, ૧૨૫ લાખા. ૧૧૬ અને દિશ્ય કશિપુએ; પોતાના મૃત્યુના બાદની ઉત્તર ક્રિયા કરવા કહે; તેના દુષ્ટી મૃત્યુના પુત્રોની આશામના કરી. ૧૧૭ તથા દેશકાળને બાધનારા, એ દિશ્યકશિપુએ; ભાઈના પુત્રો: શકુનિ-શંભર-મૃદ-જ્ઞ સંતાપન-૪૩-અસનાભ-મદાનાભ-૬-રિ-૨મથુ-અને કિશ્કિન્દે; તેમજ તેમની મા કૃષ્ણાનુને; અને પોતાની મા સિતિને પણ; શુંદર વાણીથી કહ્યું. ૧૧૮-૧૯૧-દિશ્યકશિપુ-૬, માતા: હે, વદ્યુ: અને હે, દીકરાઓ: તમે, એ વીરપુરુષો શોક કરો નહીં; કેમકે દુર્ગમની સાથે સામે મોટે લડતાં, મરણ થાય; તેનો શૂરા પુરુષોએ ઇચ્છવા યોગ્ય, અને કીર્તિને વધારતો છે. ૧૨૦ હે સારાં વ્રતોવાળી, પોત પોતાનાં કર્મોવડે, દેવચક્રી એકઠાં થતાં; અને વળી, પાછાં જોઈ પડી જતાં, પ્રાર્થનાઓ આ લોક મહેનો સમાપ્ત, તો માત્ર: વાચ્ય અમર પરમ ઉપર, પાણી પીવાને, એકઠાં થવારાંઓના સરણોર છે; ૧૨૧ કેમકે આત્મા પોતે તે, નિલ-શુદ્ધ-સર્વ આપક-સર્વ જ્ઞ-

જ્ઞનારો-અને સર્વશક્તિ પર, હોવા છતાં; માયા વડે ઉપમ થયેલા, દેહાદિક કુણોને વિશે; અહંતા મમતા કરવાવડે, તે સિમિ દેહને પામે છે; અને તે જીવો, તેને જ્ઞ-મરણ થાય છે. ૧૨૨ જ્ઞ ક્રિયા ઉપર નો રિશ્વર જોડોતો પડછાયો, હાલતા પાણીમાં પડવાથી; તેઓ, હાલતાં જીવ્યા છે; અને ફેર ફેરડી કરવારોની ભગી મયેલી આંખથી, પૃથ્વી ફરતી દેખાય છે. ૧૨૩ તેમજ ગુણો વડે ભગ્યા કરતા, મન એટલે સિમિ સરીરના ઉચા નીચા જન્માદિક થવા ૩૫, સંસારના ધર્મો; પોતાના નહીં હોવા છતાં; અને પોતાને તે કશું ન થવા છતાં; આત્મા, એ ગધુંજ પોતાને થયેલાનું, માનવા વડે; એ સિમિ સરીરની સાથેના સમાન પશુને, પોતે પામે છે. ૧૨૪ અને એ રીતે થતું: તેનેજ આત્માનો ખાત થયેલાનું, કહેવાય છે; તથા આ રીતે, આત્મ સ્વરૂપનો અવિરેક થવા વડેજ; જન્મ-મરણ-અનેક પ્રકરના શોક થવા-પ્રિય અને અ-પ્રિયનું ભેદનું થતું-તથા ધર્મો અને સંસાર એ સર્વ થવા ૩૫ ચિંતાઓ ઉપમ થાય છે; તેમજ જ્ઞારે આ-

સુરલક્ષિતા: ૧૬. ૧૧. હિરણ્યકશિપુર્ષાતુ: સંપરેતસ્યદુ: સ્વિત: ॥ ૧૭. ૧૧. શકુનિશંબરંધ્રુષ્ઠંભૂતસંતાપનં
ત્વકં ॥ કાલનાનં ૧૮. ૧૧. હરિશ્મશ્રુમયોત્કચં ॥ ૧૯. ૧૧. તત્ત્વાદ રૂપામાનુંવિતિં ॥ ૨૦. ૧૧. છક્ષણયાદેશકાલજ્ઞદમાહજનેશ્વર ॥ ૨૧. ૧૧. હિર
ણ્યકશિપુ ૦ અંબાનેશ્વર: પૂર્વાવોરંમાર્થશોચિતું ॥ રિપોરમિમુક્ષેશ્ચાધ્ય: શૂરાણાંવધર્ષિત: ॥ ૨૨. ૧૧. ભૂતાનામિહસંવાસ: પ્રપાયામિવસુવ્રતે
૧૧. ૨૩. ૧૧. વૈવેનૈકત્રનીતાનામુત્રીતાનાંસ્વકર્મભિ: ॥ ૨૪. ૧૧. નિત્યઆત્માડ્યય: શુદ્ધ: સર્વગ: સર્વવિત્પર: ॥ ધતેડસાવાત્મનોલિંગમાયયાવિસૃજન્ગુણાન૨૨
યથાંડનપ્રચલતાતરવોડપિચલાદિવા ॥ ચક્ષુષા ૧૨. ૨૩. ૧૧. અમ્યમાણેનદુરદેવદ્વાલોવમૂ: ॥ ૨૪. ૧૧. એવંગુણેશ્ચામ્યમાણેમનસ્યવિકલ: પુમાન ॥ યાતિતત્સા
મ્યતાંભદ્રેહાલિંગોલિંગવાનિવા ॥ ૨૫. ૧૧. એપઆત્મવિપર્યાસોહાલિંગોલિંગભાવના ॥ એપ્રિયાપ્રિયૈર્યોગોવિયોગ: કર્મસંસૃતિ: ॥ ૨૬. ૧૧. સંભવશ્ચવિના
શશ્વશોકશ્ચવિવિધ: સ્મૃત: ॥ અવિવેકશ્ચિંતાચવિવેકાસ્મૃતિરેવચ ॥ ૨૭. ૧૧. અત્રાપ્યુદાહરંતીમમિતિહાસંપુરાતન ॥ યમસ્યપ્રેતબંધૂનાંસંવાદંતં
નિબોધત ॥ ૨૮. ૧૧. ઉશીનરેશ્વમૂદ્રાજાસુયજ્ઞદિતિવિશ્રુત: ॥ સપત્નૈર્નિહતોયુદ્ધેજ્ઞાતયસ્તમુપાસત ॥ ૨૯. ૧૧. વિશીર્ણરત્નકવચંવિશ્રદ્ધાભરણસ્ત્ર
જ ॥ શરમિર્મિત્રદયંશયાનમસૃગાવિલં ॥ ૩૦. ૧૧. પ્રકીર્ણકેશંધ્વસ્તાક્ષરંભસાદૃષ્ટદ્વંદ્વં ॥ રજ: કુંડુકુલ્યંનેજંછિન્નાયુધમુજંમૃધે ॥ ૩૧. ૧૧. ઉશીન
રેંવંવિધિનાતયાકૃતંપર્તિમાહિણ્ય: પ્રસમીક્ષ્યદુ: સ્વિતા: ॥ હતા: સ્મનાથેતિકરૈરુરોઘ્રશંખંત્યોમુહુસ્તત્પદ્યોરુપાડપતન્ ॥ ૩૨. ૧૧. રુદંત્યુચ્ચૈર્દયિતાં
ધ્રિપંકજંસિંચંત્યઅસ્ત્રૈ: કુચકુંકુમારુણૈ: ॥ વિસ્ત્રસ્તકેશાભરણા: શુચંનૃણાંસૃજંત્યઆક્રંદનયાવિલેપિરે ॥ ૩૩. ૧૧. અહંવિધાત્રાડકરુણેનન: પ્રમો
મવાન્પ્રણીતોદગમોચરાંદશાં ॥ ઉશીનરાણામસિદ્ધિદ: પુરાકૃતોડધુનાયેનશુચાંવિવર્ધન: ॥ ૩૪. ૧૧. ત્યાકૃતજ્ઞેનવયંમહીપતેકથંવિનાસ ॥ મસુહ
તમેનતે ॥ તત્ત્વાદુદ્વાલોવમૂ: શુશ્રૂપતીનાંદિશયત્રયાસ્યસિ ॥ ૩૫. ૧૧. એવંવિલપતીનાંવૈપરિગ્રહ્યમૃતંપતિં ॥ અનિચ્છતીનાંનિર્હારમર્કોડસ્તં
સંન્યવર્તત ॥ ૩૬. ૧૧. તત્રહેપ્રેતબંધૂનામાશ્રુત્યપરિદેવિતં ॥ આહતાન્વાલકોભૂત્યાયમ: સ્વયમુપાગત: ॥ ૩૭. ૧૧. યમ ૦ અહોઅમીષાંવયસાડધિકાનાંવિ

ત્મ સ્વરૂપનો વિવેક પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે સ્વરૂપની સ્મૃતિ રહીને: એ કાંઈજ થતું નથી; એમ પણ કહેવાય છે. ૧૨૧ જે આત્મનાં એક જૂનો દુનિદાસ કાંઈ એક મૃતેલાનાં બંધુઓ અને યગરાજની વચે થયેલા, સંવાદ રૂપે; કહેવામાં આવે છે તે તમે મારાચક્રી સાંભળો. ૧૨૨ ઉચિતર દેશનો સુવ્રત નામે એક પ્રખ્યાત રાજા હતો, તેને કુદરતી શક્તિ મારી નાંખવાથી; તેને ચારેકાર વિદ્યાર્થને સંબંધીઓ બેસાડ્યા હતા. ૧૨૩ જે તુડી મૃતેલા રત્નના અપ્તરવાળા-પરેણાં અને દાર નીકળી પડેલા-ગાણેથી હૃદય બેસાડ્યા-મેહીથી અ-રક્તધર્મી મૃતેલા-માથાના વાળ છૂટા થઈ મૃતેલા-આંખો નીકળી પડેલા-કોધથી હૈડ ઉડેલા-મેહું રમથી બસાઈ મૃતેલા-અને કુદરતી હાથ અને આયુધો કપાવેલા, ઉચિતરના રાજા (પોતાના પતિને) દેવે એ રી-તે કરેલા બોધને, તેની બીજી, દુષ્ટી ધરતી, " હે નાથ અમે મૃત: " એમ બોલીને; વારંવાર હાથ વડે છાતી ફડતી, તેના પગ પાસે પડીઓ. ૧૨૪-૩૦-૩૧ અને ઉચા સ્વરથી રાતી-સ્તનાના રાત્રા કેસરવડે પતિ-

ના પગને જિંદગતી-વાગ અને ધરેણાં વિજયમયી-અને દીનતા બરેલા આંકડેથી મનુષ્યોને શોક ઉપજાવતી; તે રાણીઓ વિલાપ કરવા લાગી કે. ૧૨૫ હે રવાળી, નિદ્રા વિધાનાએ તમને, ન જ્ઞેયપ એવી આ કલા-માં આજેલા છે; જેણે પ્રથમ તમને ઉચિતર દેશનો શોકને આજીવિકા આપનારા, (રાજા) કરવા હતા; તેણે હાલમાં તમને તેઓના શોકને વધારનારા, કરેલા છે. ૧૨૬ હે મહીપતિ, અતિ સુદઃ અને કુદરત એ વા આપ વિના, અમો કેવી રીતે રહી શકીશું; મારે હે વીર પુરુષ, નમે જાઓ છો; ત્યાં તમારા ચરણની સેવા કરવાને મારે, અમને આવવાની પણ; આજ્ઞા કરો. ૧૨૭ જે રીતે મૃતેલા પતિને ભોળે વિલાપ કરવામાં, તેને તેઓએ અમિ સંસ્કાર કરવાની ઇચ્છા નહીં કરતાં; સંપારત થયો. ૧૨૮ ત્યારે યગરાજએ પો-તે, તે મૃતેલાના બંધુઓનું રસનું સાંભળીને, બાળક થઈ; ત્યાં આવીને, તેમને કહ્યું. ૧૨૯-૪૦-૪૧-અને તમે અમારાથી મોટી ઉમ્મરના લોકો, લોક વિધિને; એટલે તમે પોતે પણ તેના જેવાજ, મરી જાવો છો; અ-

ને તે આથી આગે હતો ત્યાં પાછો મેલો છે; એમ હમેશાં જુઓ છો. છતાં પણ મોઢ પામીને, મહત્ત-
તો શોક કેમ કરે છે. ૥૩૭૥ અહીં, ત્યારે તો અમને જ ધન્ય છે, કે, માત્ર પિતાએ તનેલા છતાં, અમે
કશી ચિંતા કરતા નથી; અને નિર્ભય છતાં, નદાર આદિ અમને આપ જતા પણ નથી; કેમકે જેણે અમને
વિશે રક્ષણ કર્યું હતું, તેનાથી જ હાલ પણ રક્ષણ થાય છે; ૥૩૮૮ જે અવિનાશી ધર્મ પોતાની રચનાથી
આ જગતને અજે છે, તેજ રક્ષણ કરે છે; અને નાશ પણ કરનારો તેજ છે; હે અહીં આ ચરાચર
જગત ધર્મનું રમકડું કહેવાય છે; તથા મારનારો અને રક્ષણ કરનારો પણ એજ પ્રભુ છે. ૥૩૮૯
દેવે રક્ષણ કરેલું, માનવા પડેલું પણ, અમે છે; અને ધરને વિશે જહુ યત્નથી રાખેલું પણ, નાશ પામી
જાય છે; માટે ભગવાનની જિના ઉપર નજર છે, તે અનાથ હોય; અને વળી વનમાં હોય તોય-
પણ છુપે છે. પણ, ભગવાને મારેલો તો; પરાદિકને વિશે, રક્ષણ કરવા થઈ પણ છુપેનો ન-

થીજ. ૥૪૦૦ પ્રાણીઓ પોતાનાં કર્મો વડે, તે કર્મો પ્રમાણનાં દેહોને પામે છે; અને કાળ પ્રાપ્ત
થયેથી, તેનો નાશ પણ થાય છે; છતાં આ દેહાદિક પ્રકૃતિને વિશે રહેલો, અને પ્રકૃતિના યુગ્મે થઈ
કેવળ જુદો આત્મા; તે થઈ બંધન પામતો નથી. ૥૪૧૦ જેમ માટી આદિકથી બનેલા ધરને જોનારો, તે
થઈ જુદો હોય છે; તેમજ, માટીના ધડા આદિક-પાણીના પરપોટા વિગેરે-અને તેજ એટલે સુવચ્છિકાનાં
કુડોળો વિગેરે; કાળે કરીને કુપ્રજ થઈને, કાળે કરીનેજ નાશ પણ પામે છે; તેમ થનાર દેહાદિક પ્રકૃતિને
જોનારો, આત્મા અમર પુરુષ પણ જુદોજ હોવા છતાં; મોઢ પામવા વડેજ, તે તેમને પોતારૂપ માને છે.
૥૪૨૦ જેમ જુદાં જુદાં લોકોમાં એકજ અગ્નિ જુદો જુદો જણાય છે, તે શરીરોને વિશે રહેલ એકજ વાયુ,
અને, એકજ આકાશ પણ જુદાં જુદાં દેખાય છે; તે રીતેજ સર્વ યુગ્મે એટલે દેહાદિકનો આશ્રય કરનારો,
એકજ આત્મા અમર પુરુષ; જુદો જુદો હોવા સુરખો જણાવા છતાં, તે સર્વે થકાં પર; એટલે જુદી તર-

પરપતાલોકવિધિમો : ॥ યત્રાગતસ્તવગતંમમુષ્યંસ્વયંસધર્માઅપિશોચંત્યપાર્યં ॥૩૭॥ અહોવયંધન્યતમાય-લ્યત્યક્તા:પિતૃમ્યાંનવિચિંતયા
મ: ॥ અમદ્યમાણાઅવલાટૃકાદિભિ:સરક્ષિતારક્ષતિયોહિર્ગર્ભે ॥૩૮॥ યદ્વચ્છપશ:સૃજતીતમમ્યયોપવરક્ષત્યવલુંપતેચય: ॥ તસ્યાબલ્લા:ક્રી
ડનમાહુરીશિતુશ્વરાચરંનિગ્રહસંગ્રહેપ્રભુ: ॥૩૯॥ પથિચ્યુતંતિષ્ઠિતિવિષ્ટરક્ષિતંઘ્રેસ્થિતંતદ્વિહતંવિનશ્યતિ ॥ જીવત્પનાયોડપિતદીક્ષિતોવનેઘ્રે
પિપ્પુતોજ્જ્વાલત્ત્વજીવતિ ॥૪૦॥ મૂતાનિતૈસ્તૈર્નિજયોનિકર્મભિર્મવંતિકાલેનમવંતિસર્વશ: ॥ નતવ્રહ્માત્માપ્રકૃતાવપિસ્થિતસ્તસ્યાગુણૈરન્યત
માનિવૃત્તે ॥૪૧॥ દંશરીરંપુરુષસ્યમોહજયથાપૃથગ્મૌતિકમીયતેઘ્ર: ॥ યયૌવકૈ:પાથિવતૈર્જરૈર્હૃદ:કાલેનજાતોવિજ્ઞતોવિનશ્યતિ ॥૪૨॥
થયાનલાદત્તુભિર્નિપતેયથાડનેલોદે,ગત:પૃથક્સ્થિત: ॥ યથાનમ:સવગતંનસજ્જતેતથાપુમાન્નવગુણાશ્રય:પર: ॥૪૩॥ સુયજ્ઞોનન્વયંશેતે
મૂઢાયમનુજોડયા ॥ ય:શ્રોતાયોડનુવક્તૃસ્તદ્દશ્યેતર્હિચિત્ ॥૪૪॥ નશ્રોતાનાનુવક્તાડયંમુસ્યોડપ્વત્રમહાનસુ: ॥ યસ્તિહંદ્રિયવાનાત્માસચાન્ધ:
પ્રાણદેહયો: ॥૪૫॥ મૂર્તેદ્રિયમનોલિંગાન્દેહાનુચાવચાન્વિભુ: ॥ મજત્યુત્સૃજતિહન્યસ્તન્નાપિસ્થેનતેજસા ॥૪૬॥ યાવલ્લિંગાન્વિતોહ્યાત્માતાવ
ત્કર્મનિબંધન ॥ તતોવિપર્યય:શોમાયાયોગોનુવર્તતે ॥૪૭॥ વિતથાડાંમનિવેશોગંદુષ્ટેષ્વર્થદગ્ધવચ: ॥ યથામનોરથ:સ્વપ્ન:સર્વમેંદ્રિયકંમૃષા
॥૪૮॥ અથનિત્યમનિત્યંવાને,શોચંતિતદ્વિદ: ॥ નાન્યથાશક્યતેર્કર્તુસ્વભાવ:શોચતામિતિ ॥૪૯॥ લુબ્ધકાંવિપિનેકશ્ચિત્પક્ષિણાંનિર્મિતોં
ડતક: ॥ વિતલ્લાલંવિદધેતત્રતત્રપ્રલોભયન્ ॥૫૦॥ કુલિંગાંમયુનંતવ્યચરત્સમદશ્યત ॥ તયો:કુલિંગીસ,સાલુબ્ધકેનપ્રલોભિતા ॥૫૧॥
સાડસજ્જતશિચસ્તંત્યાંમહિષીકાલયંત્રિતા ॥ કુલિંગસ્તાંતથાપત્રાંનિરીક્ષ્યધ્રુશદુ:સ્વિત: ॥ સ્નેહાદકલ્પ:કૃપણ:કૃપણાંપર્યદેવયત્ ॥૫૨॥
અહોઅકરુણોદેવ:સ્ત્રિયાડકરુણયાવિભુ: ॥ કૃપણંમાડનુશોચંત્યાદીનયાર્કિકરિષ્યતિ ॥૫૩॥ કામંનયતુમાંદેવ:કિમર્ધેનાત્મનોહિમે ॥ દીનેન
જીવતાદુ:સ્વમનેનવિધુરાયુષા ॥૫૪॥ કયંત્વજાતપક્ષાંસ્તાન્માતૃહીનાન્વિષ્મ્યહં ॥ મંદમાગ્યા:પ્રતીક્ષંતેનીડેમેમાતરંપ્રજા: ॥૫૫॥ એવંકુલિંગં

હતો છે; અને તેજાને વિશે, તે લેખાતો નથી. ૥૪૩૦ હે યદ્ ગાણુસો, તમે જેનો શોક કરો છો; તે સુપત
રમતું શરીર તો; આરીને અહીં સુતેલ છે; અને જે સાંભળતો હતો, તથા બોલતો હતો તે, આત્માને
તો; તમે કદી જોયો નથી અને જોનાર પણ નથી. ૥૪૪૦ દેહને વિશે પ્રાણ એ મુખ્ય છતાં તે પણ આ રીતેજ
સાંભળનાર કે બોલનાર નથી; અને દેહમાંની ઈદ્રિયો વડે સાંભળનારો અને બોલનારો એ આત્મા. તે પ્રાણ
અને દેહ એકતા થઈ. જુદોજ હતો. ૥૪૫૦ આ સંબંધ આત્મા પોતાનાજ પ્રભાવ વડે સર્વ થકાં અળગો હોવા છતાં;
મહાબૂત-ઈદ્રિયો-અને મનથી બનેલા, જિગ દેહવડે; તે; જિયાનીયા શરીરોને, ધારણ કરે છે; અને ઊડી પણ
રહે. ૥૪૬૦ આત્માને જિગદેહનો સંબંધ, જ્યાં સુધી રહે છે, ત્યાં સુધીજ તેને માયાનો યોગ થઈને; તે કર્મ
બંધનોને પામતો થકા જન્મ મરણને પામ્યા કરે છે. ૥૪૭૦ ઈદ્રિયાદિકના વિષયોરૂપ સર્વ પદાર્થાદિક (યુક્તો),
મનોર્થ અને રવમ સરખા, મિથ્યા હોવા છતાં; તેમને સત્ય હોવાનું, જાણવું; અને જોણવું; એજ ખોટો આ

પ્રદ છે. ૥૪૮૦ એટલા મારે, નિલ આત્માનો; અને અનિલ શરીરદિકનો; પણ શોક; તે એકને જાણનારો
કરતાજ નથી; તથા જોએ તેમનો શોક કરનાર છે, તેઓ પણ; તે બંનેના સ્વભાવને તો, ફેરતી સકતા ન-
થીજ, ૥૪૯૦ પક્ષીઓના કાળ રૂપે કૃત્તલ થયેલો, કાષ એક પારથી; વનમાં અહીં તહીં જળ પાથરીને, પ-
ક્ષીઓને લલચાવતો હતો. ૥૫૦૦ ત્યાં કુલિંગ પક્ષીનું એક જોડું, તેણે ફરતું દીકું; પછી તે પારથીના લલચા-
વવાથી, તે જોડામાંની કુર્ચામિષ્ટી. કાળની પ્રેરણાથી, એકાએક તેમાં પકડાઈને જળની દોરીઓમા બંધાય મઠ;
ત્યારે તે રાંકડીને, અતિદુ:ખી થયેલી જોઈને, રાંક અને જોડાની શકવાને અસક્ત, તે કુર્ચામ પક્ષી; રનેદને લીધે
વિલાપ કરવા લાગ્યો કે. ૥૫૧-૫૨૦ "અરે કંગાલ એવા હુંનો શોક કરનારી-રાંકડી-અને સર્વેએ દયા કરવાને
મોજ; અવી આ મારી આનું; નિંદ્ય દેવને, શું કામ પડ્યું હશે. ૥૫૩૦ હવે મારે મારા આ રાંક-
રાંકલા-અને દુ:ખી જીવનવાળા, અરધા શરીરવડે, શું કરવાનું છે? માટે ભગવાનની તેવીજ મરણ હોય

તે, અને પશુ બંને કંઈ કે. જગ્યા મા વિનાનાં; અને પાંચે નદી આવેલાં; મેંદ બાવળાં, ગારાં બ-
વ્યાં; માળામાં તેમની ગાની ચાટ નેતાં દશે; તેમનું પોષણ હું કરે કરી રીતે કરી સજીવ. ॥૧૫૫
એવી રીતની વિશાળ કન્યા; અને અવિચારથી આતુર થઈને મળામાં આસું બરાહ મેલ્યા; તે કુર્ભા પક્ષો
તે પશુ, યુગલમાં પાંચીએ, કાળની પ્રેરણાથી; પાણુ વડે વિધી નાંખે. ॥૧૫૬ એ રીતે યુદ્ધિ વગરની
તેમ; પાંચના મળ્યાં નદી બાવળે, દશરો વરસો સુધી રહેશે; તેપણુ એ પાંચને નો પામનાર નથી. ॥૧૫૭
દિવસ કશિપુ-એ પાળે આ પ્રમાણે કહેવાયો, મળમાં વિરમ્ય પામેલાં, સર્વે સંજાથીએ મા-
ન્ય કે; આ સર્વે ઉત્પત્તિ થયેલું, અનિત્ય અને મિથ્યા છે. ॥૧૫૮ અને એ પ્રમાણે કહીને, મળમાં ત્યાં
અનરૂપાન થઈ ગયા; તથા સંજાથીએ સુપ્ત સ્થાની ઉપર કિયાં કરી. ॥૧૫૯ એટલા માટે બીજાનો

તેમજ પોતાનો પશુ, શોક કરશે નદી; પ્રાણીઓને, અહાંમાં પોતે-બીજાને; અને પારકું તથા પોતાનું. કાંઈ
જ નદી હોવા છતાં ॥ આ હું અને આ બીજાં એમ તેઓને માત્ર મન વડેજ મનાવે. ॥૧૬૦ નારદ-
આ રીતનું દિવસ કશિપુનું વચન પોતાના દીકરાની વધુ સુદાં દિતિએ, સાંજાળીને, એક પક્ષ વારમાંજ
પુત્ર શોક તરફે પરમાત્માના તત્વને વિશે, ચિત્ત રાખ્યું ॥૧૬૧ દિતિથી બાળ સાં રહેલો બીજો અં. સં. ॥૨૪
અધ્યાય કર્યો. નારદ- હે યુધિષ્ઠિર રાજા, પછી દિવસ કશિપુએ, પોતે અનરૂપ-અમર-અન્ય અને
સત્ રહિત તથા અકર્ત્તા થવાની ઇચ્છા કરી. ॥૧૬૨ ને તેથી તેણે મદરામળની યુક્તિમાં જઈને પરમ દરજી
તપને આદર; કંઈ કાચ અને આકાશ સતી દદિ રાખીને, અને મળના અંશુક વડે પતરી ઉપર ઉભો રહી-
ને; તપ કરવા લાગતાં પ્રજ્વળ કાળને સર્વ પોતાના કિરણ વડે, શોભાવાની પેડે, પોતાની જગ્યાના વાળપણી

વિલપંતમારાત્મિયાવિયોગાતુરમશ્રુકંઠં ॥ સપ્તતંશાકુનિકઃશરેણવિવ્યાધકાલપ્રહિતોવિલીનઃ ॥૫૬ ॥ એવંયૂયમપશ્યંત્યઆત્માપાયમબુદ્ધયઃ
॥ નૈનપ્રાપ્સ્યયશોહંત્યઃપતિર્વર્ષશતૈરપિ ॥૫૭ ॥ હિરણ્યકશિપુઃબાલણંપ્રવદતિસર્વેવિસ્મિતચેતસઃ ॥ જ્ઞાતયોમેનિરેસર્વમનિત્યમયથોત્થિતં
॥૫૮ ॥ યમપ્તદુપાસ્વ્યાયતત્રૈવાંતરધીયત ॥ જ્ઞાતયોડપિસુયજ્ઞસ્યચકુર્યત્સાંપરાયિકં ॥૫૯ ॥ તતઃશોચતમાયંપરંચાત્માનમેવચ ॥ કઆત્મા
કઃપરોવાડ્રસ્ત્રીયઃપારક્યેવવા ॥ સ્વપરાભિનિવેશેનવિનાજ્ઞાનેનદેહિનાં ॥૬૦ ॥ નારદઃ ॥ ઇતિદૈત્યપતેર્વાક્યંદિતિરાકર્ણ્યસસ્તુષા ॥ પુત્રશોકંક્ષ
ણાત્યક્ત્વાતસ્ત્રેચિતમધારયત્ ॥૬૧ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેસપ્તમસ્કંધેદિતિશોકાપનયનંનામદ્વિતીયોડશ્યાયઃ ॥ ૨ ॥
નારદઃ ॥ હિરણ્યકશિપુરાજન્નજેયમજરાગરાં ॥ આત્માનમપ્રતિદ્વંદ્વમેકરાજંવ્યધિત્સત ॥૧ ॥ સતેપેમંદરદ્રોણ્યાંતપઃપરમદારુણં ॥ ઊર્ધ્વચાહુર્નમોહ
ષ્ટિઃપાદાંગુષ્ઠાશ્રિતાવનિઃ ॥૨ ॥ જટાદીધિતિભારેજેસંવર્તાર્કવાંશુભિઃ ॥ તસ્મિંસ્તપસ્તપ્તમાનેદેવાઃસ્થાનાનિગેજિરે ॥૩ ॥ તસ્યમૂર્ધ્નઃસમુદ્ભૂતઃ
સધૂમોઃપ્રેક્ષ્યોદ્ભૂતઃ ॥ તિર્યગૂર્ધ્વમધોલોકાનતપદ્વિષ્વગીરિતઃ ॥૪ ॥ ચુક્ષુમુર્નધુદન્વંતઃસદ્વીપાદિશ્ચચાલભૂઃ ॥ નિપેતુઃસગ્રહાસ્તારાજજ્વલુશ્વદિ
શોદશ ॥૫ ॥ તેનતપ્તાદિવંત્યક્ત્વાબ્રહ્મલોકંચયુઃસુરાઃ ॥ ધાત્રેવિજ્ઞાપયામાસુર્દેવદેવજગત્પતે ॥૬ ॥ દૈત્યેંદ્રતપસાતપ્તાદિવિસ્થાતુંનશક્નુમઃ ॥ તસ્ય
વોપશમંભૂમન્વિધેહિયદિમન્યસે ॥ લોકાનયાવંદ્યંતિબલિહારાસ્તવાભિમો ॥૭ ॥ તસ્યાયંકિલસંકલ્પશ્વરતોદુશ્વરંતપઃ ॥ શ્રૂયતાંકિનવિદિત
સ્તવાયાપિનિવેદિતં ॥૮ ॥ સૃષ્ટાચરાચરમિદંતપોયોગસમાધિના ॥ અધ્યાસ્તેસર્વધિષ્ણ્યેજ્યઃપરમેષ્ઠીનિજાસનં ॥૯ ॥ તદહંવર્ધમાનેનતપોયોગસ
માધિના ॥ ૧૦ ॥ અત્મનોગદિત્યત્ત્યાગ્યિષ્યેચાત્મનઃ ॥૧૦ ॥ અન્યથેદંવિધાસ્તેડહમયથાપૂર્વમોજસા ॥ કિમન્યેઃકાલનિર્ધૂતૈઃકલ્પાંતૈવૈષ્ણ
વાદિભિઃ ॥૧૧ ॥ ઇતિશ્રુમર્નિર્વિધંતપઃપરમન્નાસ્થિઃ ॥ વિધત્સ્વાનંતરંયુક્તંસ્વયંત્રિભુવનેશ્વર ॥૧૨ ॥ તવાસનંદ્વિજગવાંપારમેષ્ઠ્યંજગત્પતે ॥ મ
વાયશ્રેયસેભૂત્યેક્ષેમાપવિજયાયચ ॥૧૩ ॥ ઇતિવિજ્ઞાપિતોદેવઃ ॥ ૧૪ ॥ ભૂર્નૃપ ॥ પરીતોષ્ઠુગુદક્ષાર્યૈર્યૈૌદૈત્યેશ્વરાશ્રમં ॥૧૫ ॥ નદર્શપ્રતિચ્છ
જ્વલ્મકંજાકીચકૈઃ ॥ પિપીલિકાભિરાચીર્ણમેદસ્તદ્દ્વાંસશોણિતં ॥૧૬ ॥ તપંતંતપસાલોકાન્યયાપિહિતંરવિં ॥ વિલક્ષ્યવિસ્મિતઃપ્રાહપ્ર

તે શોભા લાગ્યો, અને એ રીતે તપ કરવાને જતાં; દેવતાઓ પોતાના સ્થાનકોને વિશે પાછા ગયા. ॥૨-૩ ॥
પછી તેના માથામાંથી ઉત્પન્ન થયેલ પુગાડાવાળો તપોમય અગ્નિ; આડો ઉભો અને નીચે દેશાદને શોક
માત્રને તથાવવા લાગ્યો. ॥૪ ॥ નદીઓ અને સમુદ્રોએ પાંચ્યા; હીપ અને પવનો સહિત પૃથ્વી કંપવા
લાગી. મહેા અને તારાઓ પડવા લાગ્યા; અને દશે દિશાઓ અળવા લાગી. ॥૫ ॥ તેથી તાપ પામેલા દેવતા
ઓ, સ્વર્ગને તરફ, બ્રહ્મલોકમાં ગયા, અને તેમણે બ્રહ્માને વિનંતિ કરી કે; હે દેવતાદેવ જગત્પતિ, અમે
દિવસ કશિપુના તપ થઈ, તાપ પામવાથી, સ્વર્ગમાં રહી શકતા નથી, માટે તમે આપની કૃપા હોય તો,
આપનું પુણ્ય કહનારા અમે શોક, ભ્યાં સુધી નાશ પાડ્યા નથી; ત્યાં સુધીમાંજ, તપ થઈ એ વિરામ પામે,
એવો ઉપાય કરો. ॥૬-૭ ॥ આપના થઈ કાંઈજ અનુપયુ નથી, તો પશુ એણે કેવા સંકલ્પથી આ દુશ્વર તપ
કરવા માંડેલું છે; તે અમે જાણીએ છીએ, માટે સાંભળો. ॥૮ ॥ ॥ પરમેષ્ઠી (બ્રહ્મા) આ મરાચર જગતને,

તપ અને યોગની નિષ્ઠા વડે સરજીને; સર્વ સ્થાનકોથી ઉપર, પોતાના આસને બેઠેલા છે; તે રીતેજ તપ યોગ
અને સમાધિ, વધુ વધુ કરીને; કાળ તથા આત્મા નિત્ય હોવા વડે, (એટલે પશુ જન્મે કરીને પશુ) ગારા
આત્માનું; હું સાધન કરીશ. ॥૯-૧૦ ॥ કલ્પને અને કાળથી નાશ પામનારાં, વૈશ્વ (ધ્રુવ) પદ (વિગેરે, બીજાં)
સ્થાનકોનું, ગારે કામજ નથી; અને આ જગત પૂર્વકાળથી, જે રીતે થતું આવે છે; તેથી બીજી રીતેજ, હું
મારા સામર્થ્ય વડે, કરીશ. ॥ ૧૧ ॥ આવી રીતના નિશ્ચયથી તેણે આ મોકું તપ આદરેલાનું અમે સાં-
ભળેલું છે; માટે હે તપ જૂનનાતાપ; પછીથી કરવાનું તે, આપને જેમ ઠીક લાગે તેમ આપ કરો. ॥૧૨ ॥
હે જગતના પતિ, અને પરમેષ્ઠી, આપનું સ્થાનકો; બ્રહ્મલોક અને ગાયો તથા પ્રાણીઓના પાંચને માટે-
સુખને માટે-અને એશ્વર તથા સદાતીને માટેજ છે. ॥૧૩ ॥ નારદ-હે યુધિષ્ઠિર, પછી એ પ્રમાણે દેવતાઓ-
એ વિનંતી કરેલા બ્રહ્મા; ભૂય અને દશ વિગેરે થઈ વિદાહને, દિવસ કશિપુના આશ્રમમાં આવ્યા. ॥૧૪ ॥

મગ્નનો શરદા-અને વાંસનાં જાગાં થકી દંકાઈ જવાથી, અને ધણે વખત યાં તેનાં-મેઢ-તપા-માંસ-
અને કોઢીને; કાડીઓ વિગેરે ખાઈ જવાથી; તે દેખવામાં પણ આવે. નહીં. ૧૧૫૫ પશુ પછીથી, એ
લોક માનને તપ વડે તપાવનારાને, વાઢાંમાંથી દંકાઈવા શરૂની પેઠે, જોવાથી; વિરમણ પામેલા, બ્રહ્મા હ-
સીને જોવા ક. ૧૧૬૫-૧૧૭૫-હે કસપના પુત્ર, હે હે, તારું બહુ થશે; તું તપ થકી સિદ્ધ થયો છે; માટે
વરદાનો આપનારા, અને પામીને; તું, તારાં ઇચ્છિત વરદાન માગીશ. ૧૧૭૫ તારા મનની આ મોટી અને
અદ્ભૂત દૃઢતા હું જોઉં છું, તારા દેહને માંથી આદિએ ખાઈ જવા છતાં; માત્ર હાડકાંમાંજ પ્રાણ રહેલા છે.
૧૧૮૫ દેવતાઓનાં સૌ વરસો સુધી પાણી નિત, પ્રાણને ધારણ કરનાર, તું વિના જીવે કાણ છે? માટે આ
પ્રકારનું તપ, આગળના રૂપિએ આદિ કાઢએ, કરેલું નથી; અને હવે પછીના કરશે પણ નહીં. ૧૧૯૫ માટે
હે દિવિયા દીકરા, જીવથી ન થઈ શકે એવા, અને તપની નિશ્ચયતા, તું દિવનવાનના, આ નિશ્ચય થકી;

હું છતાં મરો છું. ૧૨૦૫ તેથી હું એટલ અસુર, તારી સર્વ ઇચ્છાને હું પરિપૂર્ણ કરીશ; તું મરણ ધરમવાળાને, હું
મરણ સંદેહનું દર્શન આપી પરી નહીં. ૧૨૧૫-૧૨૨૫-એમ બોલીને આદિ દેવ બ્રહ્માએ, દિવ્ય અને અમેષ શક્તિ-
વાળું; પોતાના કમંડળનું જળ, કાડીઓથી ખાવાઈ ગયેલાં; તેનાં અંતો ઉપર છાંટ્યું. ૧૨૨૫ તેથી સર્વ અવયવોથી સં-
પન્ન-વજ્રજેનો મન્યુત-શુદ્ધાન-તથા સરીર, ઉદ્ધિયો, અને મનના અગ્રણ્યો થઈને; તપાવેલા સૌના સરખો દેખા
તો;ને વાંસ અને શરદામાંથી; હાડકાંમાંથી અમિ નીકળવાની પેઠે, નીકળીને ઉભો થયો. ૧૨૩૫ અને તેજે આકા-
શની અંદર હંસના વાહન ઉપર બેઠેલા, બ્રહ્માનું દર્શન કરવાથી; અતિ આનંદ પામીને; ધરતી ઉપર પડી, ગાથાપઠે
તેમને નમસ્કાર કર્યા. ૧૨૪૫ તથા હર્ષનાં આસુ આવેલાં, અને રોમાચિત થયેલાં, તે; ઉભો થઈ હાથ જો-
ડીને; નમ્રતાથી બ્રહ્માના સામું જોઈ, ગળાગળી વાણીથી, તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો ક. ૧૨૫૫ કરવાને અને
કાળના કરવાથી, અંધકારથી વિંદાઈને; અંધકારમય થઈ ગયેલા જનને; જે સ્વયંપ્રકાશે, પોતાના પ્રકાશથી

હસન્નનાન: ॥૧૬॥ ब्रह्मा० उत्तिष्ठोत्तिष्ठभदन्तेतपःसिद्धोऽसिकाश्यपावरदोऽमनुमाप्तोत्रियतामीप्सितोवरः॥१७॥ अद्राक्षमहमेतत्तेह
त्सारं० इह० ॥दंशभक्षितदेहस्यप्राणाह्यस्थिषुशरते१८॥नैतत्पूर्वर्षयश्चक्रुर्नकरिष्यन्तिचापरे॥निरंबुर्धारयेत्प्राणान्कोवैदिव्यसमाःशतं॥१९॥
व्यवसायेनतेऽनेनदुष्करेणमनास्विनां॥तपोनिष्ठेनभवताजितोऽहंदिनंदन॥२०॥ततस्तआशिषःसर्वादहास्यसुरपुंगवा॥मर्त्यस्यतेअम
र्त्यस्यदर्शनंनाफलंमम॥२१॥नारद०इत्युक्त्वादिभवेदेवोभक्षितांगंपिपीलिकैः॥कमंडलुजलेनौक्षदिव्येनामोघराधसा॥२२॥सतत्कीचक
कल्मीकात्सहओजोबलं॥सर्वावयवसंपन्नोवज्रसंहननोयुवा॥उत्थितस्तप्तहेमाभोविभावसुरिवैधसः॥२३॥सनिरीक्ष्यांबरेदेवं॥सवा
हमवस्थितं॥ननामशिरसाभूमौतदर्दमहोत्सवः॥२४॥उत्थायप्रांलिःप्रहृईक्षमाणोदृशाविभुं॥हर्षाश्रुपुलकोद्भेदोगिरागद्गदयाऽगृणात्॥
॥२५॥हिरण्यकशिपु०कल्पांतिकालसृष्टेनयोंऽधेनतमसावृतं॥अभिव्यनकजगदिदंस्वयंज्योतिःस्वरोचिषा॥२६॥आत्मनाविचृताचेदंसृज
त्यवतिलुंपति॥रजःसत्त्वतमोधास्नेपरायम॥तेनमः॥२७॥नमआ०।यबीजायज्ञानविज्ञानमूर्तये॥प्राणेंद्रियमनोबुद्धिविकारैर्व्यक्तिमीयुषे॥
॥२८॥त्वमीशिषेजगतस्तस्थुषश्चप्राणेनमुख्येनपतिःप्रजानां॥चित्तस्यचित्तेर्मनइंद्रियाणांपतिर्महान्भूतगुणाशयेशः॥२९॥त्वंसप्ततंतून्वि
तनोपितन्वात्रय्याचातुर्होत्रकविद्ययाचा॥त्वमेकआत्मात्मवतामनादिरनंतपारःकविरंतरात्मा॥३०॥त्वमेवकालोनिमिषोजनानामायुर्लवाद्या
वयवैःक्षिणोपि॥कूटस्थआत्मापरमेष्ठ्यजोमहांस्त्वंजीवलोकस्यचजीवआत्मा॥३१॥त्वत्तःपरंनापरमप्यनेजदेजच्चकिंचिद्व्यतिरिक्तमस्ति॥वि
द्याकलास्तेतनवश्चसर्वाहिरण्यगर्भोऽसिबृहच्चिष्टः॥३२॥व्यक्तविभोस्थूलमिदंशरीरंयेनेंद्रियप्राणमनोगुणांस्त्वं॥भुंक्षेस्थितोधामनिपारमे
ष्ठ्यअव्यक्तआत्मापुरुषःपुराणः॥३३॥अनंताव्यक्तरूपेणयेनेदमखिलंततं॥चिदचिच्छक्तियुक्तायतस्मैभगवतेनमः॥३४॥यदिदास्यस्यभिम
तान्वरान्मेवरदोत्तम॥भूतेभ्यस्त्वद्विसृष्टेभ्योमृत्युर्माभून्ममप्रभो॥३५॥नांतर्बहिर्दिवानक्तमन्यस्मादपिचायुधैः॥नभूमौनद्वेष्ट्युर्नरैरपिमृगै

દેખાતું કહ્યું છે. ૧૨૬૫ તથા જે પોતાના ત્રિશુભાત્મક સ્વરૂપથી; આ જનને, સજ છે-પાલે છે-અને નાશ
કરે છે; તે રત્નોચુપ્પી-સત્વચુપ્પી-અને તમેચુપ્પી, સ્વરૂપવાળા; આપ પરમાત્માને, હું નમું છું. ૧૨૭ ॥
સર્વના આદિ-સર્વના જીવજ-જ્ઞાન અને વિજ્ઞાન સ્વરૂપ-અને પ્રાણ, ઉદ્ધિય, મન તથા શુદ્ધિરૂપ વિગેરેથી,
દેહાદિક કાંઈ રૂપે વિકાર પામનારા આપને; હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૨૮ ॥ હે પ્રભુઓના પતિ, આપજ મુ-
ખ્ય પ્રાણરૂપ થઈને, સ્થાવર તથા જંગમેને નિયમમાં રાખો છો; અને ચીત, મન, ઉદ્ધિયો, મહાજૂત, શુદ્ધો,
અને આશયો, એ સર્વના ઇશ્વર, એટલે સજનાર અને નિયમમાં રાખનાર, હોવાથી; સર્વના સ્વામી અને
મહાન છો. ૧૨૯ ॥ તેમજ, તથાવંદ અને ચાતુર્હોત્રાદિક વિદ્યાઓમાં કહેલ, અગ્નિષ્ટોમ આદિ સાત પ્રકારનાં
યજ્ઞોનાં રૂપો ધરનારા છો; તથા તમે એજ સર્વ પ્રાણીઓના અંતર આત્મા-અનાદિ-અનંત-અપાર અને
સર્વત્ર છો. ૧૩૦ ॥ તેમજ અવિનાશી-આત્મા-પરમેષ્ઠી-અજન્મા-મહાન-અને શ્રવ શ્રેયકના શ્રવન રૂપે છો છો;

જેનો વેગ કદી અટકતો નથી, એવા કાળ સ્વરૂપ થઈ; લવ અને કાણુ આદિ વિભાજો વડે, શોકાના આ-
યુષ્યને ક્ષીણ કરનારા પણ છો. ૧૩૧ ॥ કાર્ય અને કારણ તથા સ્થાવર અને જંગમ, કાંઈ આપના થકી જૂ-
દું નથી; વિદ્યાઓ અને કળાઓ સર્વે, આપનાંજ સરીકે છે; અને જેને વિશે તમે શોક રહેલ છો, એવા
મોટા હિરણ્ય ગર્ભ; આપજ છો. ૧૩૨ ॥ હે સમર્થ એવો આપનું જનનરૂપે જણાતું સૂચી સ્વરૂપ છે, પણ
જેના વડે આપ; ઉદ્ધિય-પ્રાણ-મન-અને શુદ્ધિને; તે સરીરદિકમાં રહીને જોવાયો છો; એવું આપ પુરાણ
પુરુષ પરમેષ્ઠીનું, ન દેખાય એવું; સદ્ગત આત્મ સ્વરૂપ તો, બીજુંજ છે. ૧૩૩ ॥ એ રીતે અનંત અને અ-
વ્યક્ત એવાં અને રૂપે થકી; આપ, ચૈતન્ય વાળી અને ચૈતન્ય વિનાની શક્તિવાળા થઈને; આ આત્મા
જનનમાં વ્યાપીને રહેનારા; ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૩૪ ॥ વરદાન આપનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ, આપ જો
અને મારી છત્રજ પ્રમાણે, વરદાન આપના છો; તો હે પ્રભુ, તમારા અજેલા પ્રાણીઓ થકી, મારું સ્તુત;

અંદર ન થાય-પદાર ન થાય-દિવસે ન થાય-શત્રુએ ન થાય-અને હિંમતારથી ન થાય; તેમજ પ્રાણી-
ઓથી અને પ્રાણીઓ વિનાના બીજા કોઈથી પણ, (એટલે તમે સજેલા કોઈ પ્રાણી અને નિહલે પદાર્થ
આદિ થઈ પણ,) ન થાય; જમીનમાં ન થાય-આકાશમાં ન થાય-મનુષ્યોથી ન થાય-મન થઈ ન થાય-
પ્રાણીવાળાઓથી ન થાય-પ્રાણ વિનાનાઓથી ન થાય-દેવતાઓથી ન થાય-અસુરોથી ન થાય-અને મોટા સાપ
અને નામ વિગેરેથી પણ, ન થાય; એમ કહે. મુદગમાં મારી મારે કોઈ સ્ત્રી સ્તનનાર મોઢીને મળે નહીં,
એવો મને કહે; તથા સર્વે પ્રાણીઓને હું એકજ રચાઈ થાઉં, તેમ કહે; અને સર્વ લોકપાળોના મદિયા,
તથા તપ અને યોગના પ્રભાવ રૂપ મિદિઓ, કદી પણ નાશ ન પામે; એ રીતે જેમ આપને વિશે છે, તે-
મજ મારા વિશે પણ થાય; તેમ કહે. ૧૩૫-૩૬-૩૭-૩૮ ૬૧૦ શ્રી ૦ બા ૦ સા ૦ રક ૦ ત્રીને ૦ સંપૂર્ણ. ૩૩૩
અર્થાથ હ થા-નારદ-પછી, દિવસ કસિપુને, તેના તપથી પ્રસન્ન થયેલા બ્રહ્માએ; તેણે મારેલાં

અતિ દુર્લભ વસ્તુઓ, આપ્યાં; અને કહ્યું કે; "હે તાત, પુરુષોને અતિ દુર્લભ એવાં વસ્તુઓ તું મારી પાસે
માને છે; પણ હું તને તે સર્વ આપું છું." ૧૧-૨૩ પછી અગ્રોપ અનુમદવાળા, તે સમર્થ બ્રહ્મા; હિસ્સ
કસિપુના પૂજનને સ્વીકાર કરીને; ત્યાંથી ગયા. ૨૩૩ તે કહે એવાં વસ્તુઓ પામેણે, અને સુવર્ણમય શરીર
થાઓ તે દેવ; પોતાના બાદના મરણને સંભારીને, ભગવાનને દેવ કરવા લાગ્યો. ૨૪૩ તથા તે મોટા અ-
સુરે, સપ્તળી દિશાઓ-ત્રણ લોક-દેવતાઓ, અસુરો, અને મનુષ્યોના રાજાઓ-અને અંધર્વ, મરુ, સાપ, સિંહ,
ચારણ, વિદ્યાધર, રાષિ, પિતૃ, મનુ, વક્ત્ર, રાક્ષસ, તે પિશાઓ-એમના અધિપતિઓને; તથા તે શિવાય પીંચ
સર્વ પ્રાણીઓ વિગેરેના અધિપતિઓને; પણ છતીને, પોતાના વક્ત્રમાં આપ્યા; અને એ જગતને છતનારાઓ,
સમગ્રા લોક પાળોનાં રચાતકા, અને તેજ, લેખ લીધાં. ૨૫-૬-૭૩ વળી તે દેવતાદ અગ્રીયાઓ વાળા, રત્ન-
મંડાં; સાક્ષાત વિષ્ણુઓએ જનાવેલા, અને ત્રેલોકીના સદ્ગુણોના રચાત રૂપ, સર્વ સમૃદ્ધિવાળા, ઉદના મરમાં

રપિ ૧૩૬. વ્યસુમિર્વાસુમદ્વિર્વાસુરાસુરમહોરગે. ૧૩૭. સર્વેષાંલોકપાલાનાંમહિમાનંયથાત્મનઃ. ૧૩૮. પોયોગમમાવાણાંપન્નરિષ્યતિકર્હિચિત્ ૧૩૯. ૬૦. મા. મ. સત્તમસ્કંધેહિન્યકશિપોર્વરપદાનંનામત્તતીયોધ્યાયઃ. ૧૪૦. નારદ. ૦. એવંતૃતઃશત
ધૃતિર્નિર્યકશિપોરથા. ૧૪૧. પ્રાદાત્તતપસાર્પિતોવરાંસ્તસ્યસુદુર્લભાન્ ૧૪૨. બ્રહ્મા. ૦. તાતેમેદુર્લભાઃપુંસાંયાન્તૃણીષેવરાન્મમ. ૧૪૩. તથા. ૧૪૪. પિવિતરામ્યંગ
વરાન્યદપિદુર્લભાન્ ૧૪૫. તતોજગામભગવાનમોધાનુગ્રહોવિભુઃ. ૧૪૬. પૂજિતો. ૧૪૭. સુરવર્યેણસ્તૂયમાનઃપ્રજેશ્વરૈઃ. ૧૪૮. એવંલબ્ધવરોદૈત્યોવિભ્રદ્દેમમયં
વપુઃ. ૧૪૯. ભગવત્યકરોદ્ધૃષ્ણાનુર્વધમનુસ્મરન્ ૧૫૦. સવિજિત્યદિશઃસર્વાલોકાંશ્વત્રીન્મહાસુરઃ. ૧૫૧. દેવાસુરમનુષ્યેંદ્રાન્ગંધર્વગરુડોરગાન્. ૧૫૨. સિદ્ધ
ચારણવિદ્યાધ્રાન્તૃણીન્પિતૃપતીન્મનૂન્. ૧૫૩. યક્ષરક્ષઃપિશાચેશાન્પેતભૂતપતીનથા. ૧૫૪. સર્વસત્ત્વપતીન્જિત્વાવશમાનીયવિશ્વજિત્. ૧૫૫. જહારલોકપાલા
નાંસ્થાનાનિસહતેજસા. ૧૫૬. દેવોદ્યાનશ્રિયાજુષ્ટમધ્યાસ્તેસ્મત્રિવિષ્ટપાં. ૧૫૭. મહેંદભવનંસાક્ષાન્નિર્મિતંવિશ્વકર્મણા. ૧૫૮. ત્રેલોક્યલક્ષ્મ્યાયતનમધ્યુવા
સાંસ્થિલર્ચિમત્. ૧૫૯. યત્રવિદુમસોપાનામહામારકતાભુવઃયત્રસ્ફાટિકકુહ્યાનિવૈદૂર્યસ્તંભપંક્તયઃ. ૧૬૦. યત્રચિત્રવિતાનાનિપદ્યારાગાસનાનિચ. ૧૬૧. પયઃફેનનિમાઃશમ્યામુક્તાનપરિચ્છિદાઃ. ૧૬૨. કૂજદ્વિનૂપુરંદેવ્યઃશબ્દયંત્યદ્વતસ્તતઃ. ૧૬૩. રત્નસ્થલીષુપશ્યંતિસુદતીઃસુંદરંમુખં. ૧૬૪. તસ્મિ
ન્મહેંદભવનેમહાબલોમહામનાનિર્જિતલોકેકરદ્. ૧૬૫. રેમે. ૧૬૬. ભિવંચાંઘ્રિયુગઃસુરાદિભિઃપ્રતાપિતૈરુર્જિતચંડશાસનઃ. ૧૬૭. તમેંગમતંમધુનોરુ
ગંધિના. ૧૬૮. મશેષાધિષ્ઠ્યાપાઃ. ૧૬૯. ઉપાસતોપાયનપાણિભિર્વિનાત્રિભિસ્તપોયે. ૧૭૦. જસાંપદં. ૧૭૧. જગુર્મહેંદાસનમોજસાસ્થિતંવિ
શ્વાવસુસ્તંબુરુસ્મદાદયઃ. ૧૭૨. ગંધર્વસિદ્ધાઋપયો. ૧૭૩. સ્તુત્વન્મહુર્વિદ્યાધરાઅપ્સરસશ્વપાંડવ. ૧૭૪. સપ્તવર્ણાશ્રમિભિઃકતુભિર્ભૂરિદક્ષિણૈઃ. ૧૭૫. જ્યમા
નોહવિર્ભાગાનત્ર. ૧૭૬. રત્નત્વનતેજસા. ૧૭૭. અકૃષ્ટપચ્યાતસ્પાસીત્સસદ્ધીપવતીમહી. ૧૭૮. તથાકામદુધાદ્યૌસ્તુનાનાશ્ચર્યપદંનભઃ. ૧૭૯. રત્નાકરાશ્ચર
ત્નોર્ધાસ્તસ્યશ્ચોદુર્મિભિઃ. ૧૮૦. ક્ષારસીધુધૃતક્ષોદ્રદધિક્ષીરામૃતોદકઃ. ૧૮૧. શૈલાદાંતીભિરાક્રીડંસર્વતુષુગુણાન્દુમાઃ. ૧૮૨. દધારલોકપાલાના

સ્ત્રીને; સજ્જ કરવા લાગ્યો. ૨૪૩ બાં વિદુમ મહિતાં પમયાંઆવાળી, અને મોટા મરુત મહિથી બાંધેલી
ભૂમિકાઓ હતી; રસીક મહિની બિતો હતી, અને વૈદ્ય મહિવાળા યાંબસાઓની દારો શોભતી હતી. ૨૪૪
અને વિચિત્ર પ્રકારના ઉલ્કાઓ; પ્રથમ રાગ મહિનાં આસનો; તથા દૃષ્ટતા શીલ જેવા અને મોટીની માળાના
સરસામાન લાળાં ગિલાનાં; હતી. ૨૪૫ તથા લાં અષ્ટપચુટ કરતાં ઝાંઝરેથી ચારેકાર રમકડમ કરતી,
સાક્ષાત્તત્ત્વળી દેવાંગનાઓ; રત્નોવાળી જગાઓમાં; પોતાનાં સુંદર મુખડાને ભેળી હતી. ૨૪૬ એવા મહેંદ-
ના મરમાં, એ મોટા ભગવાનો-મોટા મનવાળા-લોક માત્રને છતનારા-વધી ગયેલી ભયંકર આઘાતો-અને
દેવતાઓ વિગેરેથી પમયાં પદાર-દિવસકસિપુ; સુખ ભોગવવા લાગ્યો. ૨૪૭ હે મુદિદિર, તે વખતે
એ હમ અંધવાળી મદિસ પીને મત્ત રહેનારા-ધુમતી અને રાત્રી આંખોવાળા-અને તપ, યોગ, બળ, તથા
સામર્થ્યથી ભરેલા દેવને; બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, અને શિવ શિવાયાળા બીજા સર્વ; દાસ્યામાં ભેરા લેઈ આવીને, તમતા

હતા; તથા તેની સેવા કરતા હતા. ૨૪૮ અને એ જગ વડે મહેંદના આસન ઉપર બેઠેલાની પાસે, વિ-
શ્વાવસુ-ગુર્જ-અને હું, આદિ માતા હતા; અંધર્વો, સિંધો, રાષિઓ, અને વિદ્યાધરો, રત્નિ કરતા હતા; તથા
અપ્સરઓ નાચ કરતી હતી. ૨૪૯ તેમજ વક્ત્ર અને આશ્રગ વાળા લોકાએ કરતા, પછી દક્ષિણવાળા
મોટા હવિષ્યના બાજોને પણ; પોતાના જગવડે, તે દેવજ સેના હતા. ૨૫૦ અને તેના રાજ્યમાં સામે દીપ
વાળી પૃથ્વી, વમર ખેડે પાકતી હતી; અને નાના પ્રકારનાં આશ્રયોના ભંડારરૂપ, અંતરિક્ષ સદિત આકાશ; તેની કામ-
નાઓને પૂર્ણ કરતું હતું. ૨૫૧ તથા આરા પાણીના-મદિસનો-ધીના-મધનો-દદીનો-દુધનો અને મીઠા પાણીનો;
એ સમુદ્ર તથા તેમની ઓઝો એટલે નદીઓ; પોતપોતાની છેલ્લી વડે, રત્નોના દગલા આપતાં હતા. ૨૫૨
પદને પોતાની શુશ્કાઓ વડે, રમવાની જગાઓ કરી દેતા હતા; અને સર્વે કતુઓમાં ઝોડા, રૂપ અને કુશ-
દિક આપતાં હતા; એ રીતે લોકપાળોના શુભને, તે એકબીજા પારણ કરતો હતો. ૨૫૩ આ રીતે તે

શ્રેયોઃ મારા દર્શન વડે, સર્વેનું ઠાકુંબ ધામ છે. ॥૨૫॥ અને એ અખંડ દેવનું દુષ્ટપણું, માત્ર અવ્યયમાં છે; માટે હું એની શાંતિ કરું, ત્યાં સુધી તમે સમુદ્રી પહોંચો. ॥૨૬॥ બ્યારે તે, વેદનો-દેવતાઓનો-માયેનો-આ-હ્યોનો-સાધુઓનો-ધર્મનો-અને મારો પશ્વ દેવ કરશે; ત્યારે તુર્તજ નાશ પામશે. ॥૨૭॥ તથા વરદાનેથી પધી મળેલા એને: બ્યારે તે; શાંત-નિર્વૈર-અને મહાત્મા-એવા પેલાના પુત્ર પ્રહ્લાદનો દેવ કરશે, ત્યારે હું, મારીશ. ” ॥૨૮॥ એ રીતે કહેવાયા; અને ઉદય સહિત જાયેલા, દેવતાઓ; પછી એ અસુરને, મૃતેસોબ સમજીને; અને જમત સુર જમવાનને, પ્રજ્ઞાન કરીને; પાછા મથા. ॥૨૯॥ એ દેવોના રાજાને ચાર, પદમ અદ્ભુત પુત્રો હતા; તેઓમાં મહાત્માઓએ સેવાતા શુભો વડે; પ્રહ્લાદ સર્વથી અધિક હતો. ॥૩૦॥ અને તે આહ્યોને માનનારા-સારાં શીળ વાળો-સાચું બોધનારો-છત્તંદ્રિય-અને સર્વ પ્રાપ્તી માત્રને, પોતા સમાન પ્રિય અને સુહૃદ માનનારો હતો. ॥૩૧॥ તથા તે વસિષ્ઠના અને એટલા ચરણમાં, ઘસની પેડે તમનારા-

પોતાના સગાનની સાથે બાઇના જેવો રોહ રાખનારો-અને પોતાથી કનરનાઓ (મરીઓ) ના ઉપર, મા-ખાપના જેવો દયાબાવ રાખનારો-અને મુશ્કે વેગે, હૃશ્વરની ભાવના રાખનારો હતો; તથા તે વિદ્યા-ધન-રૂપ-દુઃખ-અને મોટાપ: એ સર્વેના અભિગાન અને અકરકાપ્તુ વિનાનો હતો. ૥૩૨૥ વળીને દુખો થઈ નિ-રપ્ત, અને મનમાં કોઈ વિનાનો-આ લોક અને પરલોકનાં સુખોને જ્ઞાં ગાનનારો-હૃદય, પ્રાણ, સરીર, અને કુદિની બાળતોમાં, જહુ હઠાપણ વાળો-સર્વદા કામના સંહિત-અને જ્ઞતિયજી અસુર હોવા છતાં; અસુરોના મુણે વિનાનો; હતો. ૥૩૩૥ હે મુષિષ્ટિર, એટલા માટે; ભગવાન હશ્વરના સરખા એના મહાન મુણે, કે જે હોય સુધી જ્ઞાતા નથી; તેમને પછીના વિદ્વાન પુરો, વારંવાર બંદલુ કરવાનું કરે છે. ૥૩૪૬ અને દેવતા-ઓ એના શત્રુ હોવા છતાં પણ; બર સભામાં, સારી વાતના પ્રસંગે; એને પ્રમાણ રૂપ કરે છે; તો પછી જીનજો તેમ કરે, એમાં શું કહેવું. ૥૩૫૥ તથા વામુદેવ ભગવાને વિજે, નિષ્કામ અને સ્વભાવિક પ્રીતિ

વાળા એ પ્રકાશના મહાત્મ્યને સ્વીકારનારા પ્રજા, અસંખ્ય હોવાથી; તે આટલાજ છે, એમ કહી શકાય તેનું નથી. ૩૩૬૪ તે બાળક અવસ્થામાંજ ભગવાનમાં મન લાગવાથી, જડસરખો થઈ ગયો હતો; ને તેણે રમતનો ત્યાગ કર્યો હતો; તથા તેનું મન કષ્ટી ભગવાન રૂપી ઝોડથી પકાઈ જવાને લીધે, તે આ જગત કેવું છે; તેને જાણતોજ નહોતો. ૩૩૭૩ અને બેસતાં-ફરતાં-ખાતાં-સૂતાં-પીતાં-અને બોલતાં; તેનું મન ઝોવિંદ ભગવાનમાં, ઝોકામ થઈ જવાથી; એ સર્વનું અનુસંધાન તેને રહેતું નહોતું. ૩૩૮૧ તથા વૈકુંઠે ભગવાનના ચિંતનમાં, તેનું મન ભાગી જમ્મે; ક્યારેક તે રોતો હતો; ક્યારેક રાષ્ટ્ર થતો; ક્યારેક ધ્યાનના અધર્મથી હસતો હતો; અને ક્યારેક ઉંચે રહેતો ગાતો પડ્યો હતો. ૩૩૮૩ કદિક ઉર્લકથી મળના કરતો; કદિક બાજ મૂળીને નાચતો; અને કોઈ વખતે ભગવાનની ભાવનામાં તન્મય થઈ જઈને, ભગવાનના સરખું આચરણ પાળ્યું, કરતો હતો. ૩૪૦૧ કોઈ વખતે ભગવાનની ભાવનાનું પરમ સુખ મળવાથી, રોમાંચિત થયેલો તે;

જુવ મેલી રહેતો હતો; અને અપિતાથી રહેતો આનંદથી, કદી કદી આંખોમાં આસુ ભરતો જાયથી, તે પોતાની આંખો વિચી દેતો હતો. ૪૪૧ અને તે, નિષિઠ્ઠન પુરુષોના સંસ્કૃતિ મેલી ભગવાનના ચરણની સેવા વડે, પોતાના મનો; તેમજ કુસંગ થઈ રીત ગમેલા, બીજા કોઈના મનો પણ; પરમ શાંતિ આપતો હતો. ૪૪૨ હે યુધિષ્ઠિર રાજા, આ રીતના મદ્ય ભગવાન-મદ્યભાગ-અને મદ્યભાગ-પોતાના પુત્ર પ્રહ્લાદનો એ દિવસ્ય કથિયુએ કોઈ કથો. ૪૪૩-યુધિષ્ઠિર-હે સારાં મનો વાળા નારદ મુનિ, એ સાધુ અને શુદ્ધ જ્યેષ્ઠ પોતાના પુત્રનો કોઈ; તેના પિતાએ કદી રીતે કથો, તે આપનાથી જાણવાની મને હજી છે. ૪૪૪ પુત્ર કવર પ્રતિવચન માગ્યો; પ્રતિકુળ આચરણ વાળા પુત્રાદિકને શીખાવણ સાઈં ધમકાવે તો ખરા, પણ પારકાઓની પેટ, તેમનો દોષનો નજરે. ૪૪૫ તો પછી ભગવાન રવિચંદ્ર યુર, અને તેમના સરખાઓ

(એટલે માનવિતા અને વધ-વિધા-જ્ઞાન-અને પનાદિક વડે, પોતાયથી અધિક; તથા એમાંના કોઈ વડે, પોતાનું રક્ષણ અને પોષણ કરનારાઓ) એમને અનુકૂળ વર્તનારા, સાધુ પુત્રનો દેવ; તેના આપેલ, કરવાની આજ્ઞામાં; અમને કોણે ભાગે છે; આટે આપ તેનું નિવારણ કરો. વળી પુત્રનો દેવ પિતા કરે તો, તે તો તેના પોતાના મરણનું કારણ થાય છે. ૪૪૬ છત્રીથી શાં સાતમા રકમનો એવો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૪૪૭ અધ્યાય ૫ શ્રી-નારદ-મદ્યભાગ શુભાચાર્યને, દેવોએ પુરોહિત કરેલા હતા; અને તેમના સંગ તથા અમક નામના જે પુત્રો દિવસ્યકથિયુને ઘર, તેની પાસે રહેતા હતા. ૪૪૮ અને તેઓ, દિવસ્યકથિયુએ મોડલેલા, આજક-નત્ર-અને જાની; પ્રહ્લાદનો, તથા બીજા ભણવાને આવનાર અસુરોના છેકરોએ; ભણવા ભણક વિષયો ભણાવતા હતા. ૪૪૯ પણ એ પ્રહ્લાદને યુર, જે કોઈ કહેતા હતા; તે સાંભળવાનું, અને

વિલજોનૃત્યતિક્કચિત્ ॥ કચિત્તદ્વાવનાયુક્તસ્તન્મયોઽનુચકારહ ॥ ૪૦ ॥ કચિદુત્પુલકસ્તૂળીમાસ્તેસંસ્પર્શનિર્વૃતઃ ॥ અસ્પંદપ્રણયાનંદસલિ
લામીલિતેક્ષણઃ ॥ ૪૧ ॥ સત્તમઃ પોદ્યપ્ત્યદિલ્લોર્દિવેવયાઽકિંચનસંગલબ્ધયા ॥ તન્વમ્પરાંનિર્વૃતિમાત્મનોમુહુર્દુઃસંગદીનાન્યમનઃશમંભયધા
ત્ ॥ ૪૨ ॥ તસ્મિન્મહાભાગવતેમહાભાગેમહાત્મનિ ॥ હિરણ્યકિશપૂરાજન્નકરોદ્ધાત્તજે ॥ ૪૩ ॥ યુધિષ્ઠિરઽદેવર્ષેતદિચ્છામોવેદિતુંતવસુવ્રતા ॥
યદાત્મજાયશુદ્ધાયપિતાઽવાત્સાધવેત્થયં ॥ ૪૪ ॥ પુત્રાન્વિપ્રતિકૂલાન્સ્વાન્પિતરઃપુત્રવત્સલાઃ ॥ ઉપાલમંતેશિક્ષાર્થેનૈવાધમપરોયથા ॥ ૪૫ ॥
કિમુતાનુવશાન્સાધૂંસ્તાદશાન્ગુરુદેવતાન્ ॥ એત્કૌતૂહલંબ્રહ્મત્રસ્માકંવિધમપ્રભો ॥ પિતુઃપુત્રાયયદ્વેષોમરણાયપયોજિતઃ ॥ ૪૬ ॥ ઇતિશ્રી
માગવતેમહાપુરાણેસપ્તમસ્કંધેપ્રહ્લાદચરિત્વેચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥ ૪ ॥
નારદઽપૌરોહિત્યાયભગવાન્નૃતઃકાવ્યઃકિલાસુરૈઃ ॥ શંકામકૌંસુતૌતસ્યદૈત્યરાજગૃહાંતિકે ॥ ૧ ॥ તૌરાજ્ઞાપ્રાપિતંબાલંપ્રજાદંનયકોવિદં ॥ પા
ઠ્યામાસતુઃપાઠ્યાનન્યાંશ્વાસુરબાલકાન્ ॥ ૨ ॥ યત્તત્રગુરુણાપ્રોક્તંશુશ્રુવેઽનુપપાઠચ ॥ નસાધુમનસામેનેસ્વપરાસદ્રહાશ્રયં ॥ ૩ ॥ એકવાઽસુરરાટ્
પુત્રમંકમારોપ્યપાંડવ ॥ પપ્ચકચ્ચતાંવત્સમન્યતેસાધુપદ્મ ॥ ૪ ॥ પ્રહ્લાદઽત્સાધુમન્યેઽસુરવર્યદેહિનાંસદાસમુદ્ધિમાધ્યામસહાત્ ॥
હિલાત્મપાતંગૃહમંધકૂંપંવનંમતોયદરિમાશ્રયેત ॥ ૫ ॥ નારદઽશુત્વાપુત્રગિરોદૈત્યઃપરપક્ષસમાહિતાઃ ॥ જહાસબુદ્ધિર્બાલ્યાનાંભિચતેપરબુદ્ધિભિઃ
॥ ૬ ॥ સ્ત્યાંશ્વધાર્યતાંબાલોગુરુગેહેદ્વિજાતિભિઃ ॥ વિષ્ણુપક્ષેઃપ્રતિચ્છન્નૈર્નભિચેતાસ્પધીર્યથા ॥ ૭ ॥ ગૃહમાનીતમાહૂયમ્પ્રજાદંત્યયાજકાઃ ॥ પ્રશ
સ્પશ્ચક્ષણયાવાચાસમપૃચ્છંતસામાભિઃ ॥ ૮ ॥ વત્સપ્રહ્લાદમદ્રંતેસત્યંકથયમામૃષા ॥ બાલાનતિકુતસ્તુભ્યમેષબુદ્ધિવિપર્યયઃ ॥ ૯ ॥ બુદ્ધિમેદઃપર
કૃત્તતાહોતેસ્વતોઽમવત્ ॥ મપ્યતાંશ્રોતુકામાનાંગુરૂણાંકુલનંદન ॥ ૧૦ ॥ પ્રહ્લાદઽસ્વઃપરશ્વેત્યસદ્રાહઃપુંસાંયન્માપયાકૃતઃ ॥ વિમોહિતધિયાં
દૃષ્ટસ્તસ્મેભગવનેનમઃ ॥ ૧૧ ॥ સયદાઽનુવ્રતઃપુંસાંપશુબુદ્ધિર્વિભિચતે ॥ અન્યષ્પતથાઽન્યોહમિતિભેદગતાસતી ॥ ૧૨ ॥ સષ્પઆત્માસ્વપરેત્યબુદ્ધિ
ભિન્નૈર્વાનુક્રમણોનિરૂપ્યતે ॥ મુહ્યંતિયદ્વર્ત્મનિવંદવાદિનોબ્રહ્માદયોક્ષેષમિનત્તિમેમર્તિ ॥ ૧૩ ॥ યથાશ્રામ્યત્યયોબ્રહ્મસ્વયમાર્કર્ષસન્નિધૌ ॥

નારદ રાજાનું; તે પોતાના મનોમાં સાઈ, માનતો ન હોતો; કેમકે તે સધળું, “પોતે અને પરાયો.” એ પ્રહ્લાદનો ખોટો આશય બંધાવાના કારણરૂપ, હતું. ૪૪૧ હે યુધિષ્ઠિર, એક દિવસે, તે અસુરોના રાજાએ, પોતાના પુત્ર પ્રહ્લાદને, જોવામાં મેલારીને, પુછ્યું કે “હે દીકરા, તને જે સાઈ ભાગે, તે મને કદી સંગળાવ્ય.” ૪૪૨ -પ્રહ્લાદ-હે કોઈ અસુર, “હું અને મારું.” એવા ખોટા આશયથી, સર્વદા કદેમ પામતી બુદ્ધિવાળા પ્રાણીઓને; સાઈ માનવાનું તો, એટલું જ છે કે; આપના પાત કરનારા આપના કૃપા સરખા, ધરને તજીને; વનમાં જવું; કે જોઈ દરિયામંથનનો આશય થાય. ૪૪૩-નારદ-સામા પક્ષને અનુકૂળ, પુત્રની વાણી સાંભળીને; દિવસ્યકથિયુ હસ્યો; અને એમને કે; “જાણકોની બુદ્ધિ પરાયા વિચારોથી ફરી જાય છે.” ૪૪૪ તેથી એ વિમુક્ત બ્રહ્મજ્ઞાનો, જાતા આવીને; આની બુદ્ધિને, ફેરવી શકે નહીં; એ રીતે બ્રહ્મજ્ઞ યુરોના ધરમાં, આ બ્રહ્મજ્ઞને સારી રીતે સખ્યો ભોળા. ૪૪૫ તેથી એ દેવોના પુરોહિતો, પ્રહ્લાદને; પોતાને ધેર લેઈ મયા; અને

તેને વખાણ કરવાની સાથે, બોલાવીને સામ ઉપાસથી, બીજી વાણી વડે, પુછ્યું કે. ૪૪૬ “હે પુત્ર પ્રહ્લાદ, તારું બધું યાજો; સાધું બોલજે, જુદું બોલતો નહીં; આ બીજા જાણકોના કરતાં તારી બુદ્ધિમાં આ રીતનું ધણું ઉલટાપણું, થાયી થયું છે. ૪૪૭ હે કુળનંદન, સાંભળવાની ધમ્મજાણા તારા યુરોને તું કહે, કે તારી બુદ્ધિનું ઉલટાપણું, બીજા કોઈના કરવાથી થયેલ છે, કે પોતાની મેળેજ થયેલ છે.” ૪૪૮-પ્રહ્લાદ-જેની માયા શક્તિ વડે, મોઢ પામેલી બુદ્ધિવાળા પુરુષોને વિશે; “આ હું અને આ પરાયો.” એવો જુદો આશય બંધાઈ ગયેલાનું; જ્ઞેવામાં આવે છે; તે ભગવાનને, હું નમસ્કાર કરું. ૪૪૯ અને એ ભગવાનજી, બપોરે અનુકૂળ થાય છે; ત્યારે એ પશુઓના સરખી, ભેદ દર્શિવાળી, પુરુષોને, “હું જુદો અને આ બીજાઓ જુદા.” એવી બુદ્ધિ મરી જાય છે. ૪૫૦ પોતે અને પરાયો; હોવાની; કુબુદ્ધિવાળા પુરુષો થઈ, જેનું વધારિયત નિરૂપણ થઈ શકતું નથી, તથા જેના માર્ગને વિષે, બ્રહ્મા આદિ વેદને જાણનારાઓ પણ; મોઢ પામેલા છે;

તે આગ્રહથી ભગવાનજી, મારી છુદ્ધિ ફેરવનારા છે. ૧૧૩૧ ॥ હે આજ્ઞા જેમ ભોદયુંકના સમિપ થઈ
ભોદ, પેતાની મેળે જ હૃદય છે; તેમ એ અકપાલિ ભગવાનના સમિપ પશ્યતી; મારે મન વચ્ચાથીજ પ્રેર્યું
છે. ૧૧૩૨-નારદ-આજ્ઞાએને એટલું કહીને, તે મારી છુદ્ધિવાળો પ્રદાદ, ચૂપ રહ્યો; ત્યારે તે કંગાલ, અને
શૂન્યના તોફાર આજ્ઞાએ; ચૂસે થઈને તેનો તિસ્કાર કર્યો. ૧૧૩૩ ॥ આને ભોલ્યો કે: " મારે સોટી લાવો, આ
દુષ્ટ છુદ્ધિવાળો-આપણે અપયશ કરનારા-અને કુળમાં અમારા સરખા, ને તો; શિક્ષાજી આપતી થતે છે." ૧૧૩૪
અંદનના વૃક્ષોના પત્ર જેવા, દેવોના કુળમાં; એ જાવળીવાના ગ્રાહ સરખો, જનમેલો છે; કે જે દેવોનું
શૂન્ય કાથી નાંખવાના કામમાં, વિસ્તરે, કહોવાડના કાયાની પેડે: કામ આવે એવો છે. ૧૧૩૫ ॥ એ રીતે
તિસ્કાર કર્યો પછી, તે આજ્ઞાજી પશ્ય પશ્ય ઉપાવો થઈ; પ્રદાદને બીજીવરાતીને; તેને ધર્મ-અર્થ-અને કા-
મના વિષયો સંબંધી, શીખવતો હતો. ૧૧૩૬ ॥ પછીથી જ્યારે શીખવાને જરૂરી સામ-દાન-ભેદ-અને દંડ:

એ મારે જાગતોમાં; તે પાવરથી થયેલાનું, જણાયું; ત્યારે શુર, પ્રદાદને તેની મા ખાસે, લેધ મગો; અને ન-
વરાવીને તથા સારા લગણાં ધરેલાં પેદેરાવીને, ત્યાંથી પછી દિરણકશિપુ પાસે, તેડી મગે. ૧૧૩૭ ॥ ત્યારે જ-
મમાં પડેલા તે જાગકનો, સંકાર કરીને; અને તેને, આશિર્વાદ આપીને; તથા ધણીવાર સૂધી એક કથ વને,
તેને ભેડીને; તે અસુર પરમ સુખ પાડ્યો. ૧૧૩૮ ॥ તે પછી તેને બેળામાં બેસારી માથું સૂધીને આંસુનાં ટિં-
પાઓથી તેને નવરાવી દેતાં; હસને મોઢે પૂજા લાગ્યો કે. ૧૧૩૯ ॥ "હે પુત્ર પ્રદાદ, તને તારા સુરગોએ,
આટલા વખતમાં જે શીખવ્યું હોય; અને તેમાં જે વસ્તુ હોય, તે તું મને કહી દેખાડ્યે ૧૧૪૦-પ્રદાદ-અવ-
લ-કીર્તન-સ્મરણ-પાદસેવન-અર્ચન-વંદન-દાસત્વ-મિત્રપણું-અને આત્મનિવેદન; એ નવ લક્ષણો વાળી વિ-
સ્તુભગવાનની ભક્તિ, પુરોએ; સર્વ કર્મદિક, પ્રથમથીજ તેમને અર્પણ કરીને; કરી બેધએ; એનેજ હું
બહેલામાં, ઉત્તમ માનું છું. ૧૧૪૧-૨૪૦-નારદ-આ પ્રમાણેનું પુત્રનું વચન સાંભળીને, દિરણકશિપુએ; કોષ-

સંયામો મે-લેતે અક્રપાણેર્યદ્દુચ્ચયા ॥ ૧૪ ॥ એતાવદ્રાહ્મણાયોત્કાવિરરામમહામતિ: ॥ તંનિર્ભસ્થાયકુપિત: સર્દાનોરજસવન: ॥ ૧૫ ॥ આની
પતામેરેવેષ્મમસમાકમયશસ્કર: ॥ કુલાંગારસ્યદુર્બુદ્ધેશ્વતુર્યોડ્યોદિતોદમ: ॥ ૧૬ ॥ દેતેયચંદ્રમવનેજાતોડ્યંકંટકદ્રુમ: ॥ યન્મૂલોન્મૂલપરશો
વિષ્ણોર્નાલાયિતોડ્યંક: ॥ ૧૭ ॥ इतितंविधिधोपायैर्भीषयंस्तर्जनादिभि: ॥ प्रन्हादंग्राहयामाराद्विषण्णोऽपिप्रदानं ॥ ૧૮ ॥ તતપ્રનંગુરુક્ષાત્વા
જ્ઞાતજેયસ્ત્વં ॥ દેત્યેવંદર્શયામાસમાર મુદ્ધમલંકૃતં ॥ ૧૯ ॥ પાદયો: પતિતંબાં પ્રતિનં ॥ શિષ્યાડમુર: ॥ પરિષ્વજ્યચિરંદોભ્યાં પરમામાપનિ-
તિ: ॥ ૨૦ ॥ આરાપ્યાંકમવગ્રાયમૂર્ધન્યશ્રુકલાંબુમિ: ॥ આસિંચન્વિકર દ્વક્રમિદમાહયુધિષ્ઠિરા ॥ ૨૧ ॥ હિરણ્યકશિપુ ० પ્રન્હાદાનૂચ્યતાંતાતસ્વ
ધીતંકિંચદુર્ભ: ॥ કાલેનેતાવતાડ્યુષ્મન્યદશિશ્વરોર્મવાન ॥ ૨૨ ॥ પ્રન્હાદ ० શ્રવણંકીર્તનંવિષ્ણો: સ્મરણંપાદસેવનં ॥ અર્ચનંવંદનંદાસ્યસ વ્ય
માત્મનિવેદનં ॥ ૨૩ ॥ इतिपुंसाऽर्पिताविष्णौभक्तिश्चेन्नवलक्षणा ॥ क्रियतेभगवत्यङ्गात: ॥ ન્યેડધીતમુત્તમં ॥ ૨૪ ॥ નિશમ્યેતસ્મુતવચોહિરણ્યક
શિપુસ્તદા ॥ ગુરુપુત્રમુવાચેદંરુદ્રાદ્યુરિતાધર: ॥ ૨૫ ॥ બ્રહ્મબંધોકિમેતત્તેવિપશંશ્રયતાસતા ॥ અસારંગ્રાહિતોબાલોમામનાદ્યદુર્મતો ॥ ૨૬ ॥
સંતિહસાધવોલોકેદુર્મેત્રાશ્ચઘ્નવેષિણ: ॥ તેજાદુર્લભદંદાદેરોગ: પાતકિનામિવા ॥ ૨૭ ॥ ગુરુપુત્ર ० નમત્પણીતંનપરપ્રણીતંસુતોવદત્યેષતર્વેદશ
ત્રો ॥ નૈસર્ગિકીયંમતિરસ્યરાજિયચ્છમન્યુંકદદા: સ્મમાન: ॥ ૨૮ ॥ નારદ ० ગુરુણેવંપ્રતિપ્રોક્તોભૂયઆહામુર: સુતં ॥ નચેદુરુમુખીયંતેકુતોડમ
દદ્યદાતીજાતે: ॥ ૨૯ ॥ પ્રન્હાદ ० મતિર્નિષ્ણોપરત: સ્વતોવામિયોડમિપચેતગૃહવ્રતામાં ॥ અદાંતગોભિર્વિશતાંતમિત્રંપુન: પુનશ્ચર્વિતચર્વણાનાં
॥ ૩૦ ॥ નતેવિદુ: સ્વાર્થગતિંહિવિષ્ણુંદુરાસયાયેબહિરર્થમાનિન: ॥ અંધાયથાંડધૈરુપનીયમાનાવાગીશતંત્યામુરુદામ્નિવદ્વા: ॥ ૩૧ ॥ નૈષાંમતિસ્તા
વદુરુક્રમાંંધ્રંસ્પૃત્યનર્થાપગમોયદર્થ: ॥ મહીયસાંપાદરજોમિષેકંનિષ્કિંચનાનાંન-પ્રાતિહાસ ॥ ૩૨ ॥ इत्युक्त्वोपरतंपुत्रंहिरण्यकशिपु
સ્વા ॥ અંધીકૃતાત્માસ્વોત્સંગાત્રિરસ્યતમહીતલે ॥ ૩૩ ॥ આહામર્ષરુષાવિષ્ટ: કષાયીભૂતલોચન: ॥ ઘણ્યતામાશ્વયંવધ્યોનિ: સા રાદૃતૈર્જ્ઞતા:

વડે ફરકતા હોયતી, શુરપુત્રને કહ્યું કે. ૧૧૩૫ ॥-દિરણકશિપુ-હે દુષ્ટ છુદ્ધિવાળા આજ્ઞાજી, તમેએ મારો
અનાદર કરીને; સાર વિનાની અને શત્રુના પક્ષનો આશ્રય કરનારી; આ વાત જાગકને, કેમ શીખતી. ૧૧૩૬ ॥
આ જગતમાં કષ્ટ વડે વેપ કરનારા, અને બૂઝી મિત્રના દેખાડનારા દુષ્ટ પુરોના અપરાધો; પાપીઓના
રોગની પેડે, કાગે કરીનેજ, ઉપાડા થાય છે. ૧૧૩૭ ॥-શુરપુત્ર-હે દુરલભ, આ તમારો પુત્ર મારે શીખવેલું
બોલતો નથી; અને બીજાનું શિખવેલું પણ, બોલતો નથી; પણ પેતાની સ્વાભાવિક છુદ્ધિથીજ બોલે છે; મારે
હે રાજા, કોષ શગાવો; અને અમારા ઉપર દોષ નમડો. ૧૧૩૮ ॥-નારદ-શુર પુત્રએ એ રીતે કહ્યું, ત્યારે તે
અસુરે પ્રીતી, પુત્રને કહ્યું: " હે અમર, શુરના જણાવવાથી, તારી છુદ્ધિ દુષ્ટ નથી થઈ; તો પછી તારા
થઈ થઈ છે?" ૧૧૩૯ ॥-પ્રદાદ-ધરમાં વંધાય થયેલા-નારવાર ચાલેલાનેજ ચાવનારા-અને દિવ્યાદિકને નહીં
છતવાથી, જનમ મરણને પાડ્યા કરના-પુરોના છુદ્ધિ પેતા થઈ-બીજાથઈ-અથવા પેતા અને બીજાને બં-

ને થઈ-પણ; કશું ભગવાન વિશે, પ્રામ થતી નથીજ. ૧૧૪૦ ॥ ભગવાનની વેદ વાણી રૂપ, તાંતણાનાં જ-
નેલ; ધણું દોરડાં થઈ બંધાયેલા-દુષ્ટ વાસનાઓ વાળા-અને દૈત્યે સત્ત્વ માનનારા એવા લોક; આધિજાતો
એ દોરી જવાતા, આંધળાઓની પેડે; વિસ્તુભગવાનની મતિ રૂપ, પેતાના ખરા સ્વામીને, જણાવતી નથી.
॥ ૩૧ ॥ જ્યાં સૂધી મહાત્મા અને નિષ્કલિપ્ત પુરોના ચરણની રજતું, તેઓ સેવન કરે નહીં. ત્યાંસૂધી
તેમની છુદ્ધિ ઉચ્ચ ભગવાનના ચરણનો સ્પર્શ પામતી નથી; અને તેથીજ તેમને થતો, સંસાર રૂપ અનર્થ;
મટનો નથી. ૧૧૪૨ ॥-નારદ-એટલું બોલીને ચૂપ રહેલા પુત્રને, દિરણકશિપુએ કેળાંધ છુદ્ધિથી, પેતાના બો-
ળામાંથી ધરતી ઉપર પછાડ્યો. ૧૧૪૩ ॥ પછી અસદનતાથી કોષે બસાઈને, રાત્રી થયેલ આંખોથી બેઠેને;
તે બોલ્યો કે: " હે રાક્ષસો, વધ કરવાને ચોગ્ય, એવા આને; અહીંયાંથી લેધ જઈને, કિતાવળાજી મારી નાંખો.
૧૧૪૪ ॥ પેતાના સુહૃદોને તથા દેનારા, આ અપમનો; મારા ભાઈ અને તેના કાકા દિરણકશને મારનાર, વિ-

મોડાપ્રીત્ત; તેનામાં મન અને નભર રાખીને; બધા તેની પાસે બેસતા હતા. ત્યારે મહા ભગવતી-દયાળુ-અને સર્વ-
નો મિત્ર પ્રદાદ, તેમને આ પ્રમાણે કહેતો હતો. ૧૫૭ પ્રતિષ્ઠા ૦ બા ૦ સા ૦ રક ૦ પાચમે ૦ સ ૦ ૧૫૭
અધ્યાય ૬ ઠા:-પ્રસ્તાવ-અર્દાવા દુર્લભ અને અદ્રુવ છતાં, પુરુષાર્થ આપનારો; મનુષ્ય ૦-૧૫૭ પા-
ચમે, બુદ્ધિવાન પ્રાણીઓ; જાણક અવસ્થા થઈને ભગવતી થઈને આચરણ કરતું બેઠા. ૧૫૭ કેમકે
સર્વ પ્રાણી માનના આત્મા, પ્રિય, સુહૃદ અને હૃદય; વિષ્ણુ ભગવાનના, ચરણનું શરણ, પુરુષોએ અર્દામાં
વેળાનું છે. ૧૫૭ હે દેવો પ્રાણીઓને દેવો યોગ થવાથી, દરિયાદિકનાં સુખોનો; વગર પત્ત કરે, દુખો-
ની પેઠે, સર્વ સ્થળે દેવથી પ્રાપ્ત થાયછે. ૧૫૭ અને જે થઈ આ ઉત્તમ મનુષ્ય ૦-૧૫૭, આયુષ્ય અર-
બાધ બચ છે; એવો, તેઓને મારેનો તો પ્રયાસ કરવો ધરિતર નથી; કેમકે ભગવાનના ચરણ કમળની સેવા

કરવાની પેઠે, તેઓ થઈ કલ્યાણ થતું નથી. ૧૫૭ એટલા માટે કુશળ પુરુષોએ, પોતાના શરીર તથા સાધ-
ર્થને; જ્યાં સુધી અત્યંત વિપતિ આવી નથી, ત્યાં સુધીમાં; ભગવાનને, કલ્યાણની પ્રાપ્તિને માટે પત્ત કર-
વો બેઠા. ૧૫૭ પુરુષનું આયુષ્ય, સો વરસ સુધીનું કહેવાય છે; તેનો અરધો ભાગનો અજ-
તેદિય પુરુષોને, રતોને વિશે; મહા મોહ પામીને, સુધ સહેવામાં; અને ઉપમા નિષ્ણ બને રહે છે. ૧૫૭
મુગ્ધપણ-જાણક અવસ્થા-અને કુશર અવસ્થાની; રમતમાં વિસ વરસો બચે; તેમજ વરસ અવસ્થા થઈ
પડકારને, અસમર્થ થયેલા દેહ વડે; વીસ વરસો બચે. ૧૫૭ તથા એ ધરને વિશે આશક્તિવાળા મહેલ મનુ-
ષ્યનો; જાડી રહેલ આયુષ્યનો જુલ્મ ભાગ; જળવાન મોહવડે, કદી પણ પૂર્ણ ન થાય એવી કામનાઓને પૂર્ણ
કરવામાં; વલો બચ છે. ૧૫૭ માટે અજતેદિય અને ધરને વિશે આશક્તિવાળા કવો પુરુષ; એ રોહણક-

પચાત્ર સાન્નિવા ૫૫૫ તત્તુલ્લૌસ્વત્સર્વેત્યક્ત્રીડાપરિચ્છદા: ॥ બાલાનદૂષિતધિયોદ્ધારામેરિતેહિતૈ: ॥ ૫૬ ॥ પર્યુપાસતરાજેદતત્ત્વસ્તત્ત્વદયેક્ષ
ના: ॥ તાનાહકરુણોમહાભાગવતોડસુર: ॥ ૫૭ ॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ સ ૦ પંચમો ડધ્યાય: ॥ ૫ ॥ પ્રન્હાદ ૦ કૌમાર આચરત્મા જોષ્ઠાન્માગવતાનિહ
॥ ૬૧ ॥ તુર્લ ૦ દાદુદ્ધાદ: ૬૨ ૦ દપ્યધ્રુવમર્થદં ॥ ૧ ॥ યથાહિપુરુષસ્યેહવિષ્ણો: પાદોપસર્પણં ॥ યદેષસર્વભૂતાનાં પ્રિય આત્મેશ્વર: સુત્ત ॥ ૨ ॥ સુસ્વર્મેદિયકં
દૈત્યાદેહયોગેનદેહિનાં ॥ સર્વત્રલભ્યતેદૈવાદ્યથાદુ: સ્વમયત્નત: ॥ ૩ ॥ તત્પ્રયાસોનકર્તવ્યોયત આયુર્વ્યય: પરં ॥ નતથાવિદતેક્ષેમંમુકુંદચરણાંબુ
જં ॥ ૪ ॥ તતોયતેતકુશલ: ક્ષેમાયભયમાશ્રિત: ॥ શરીરંપૌરુષ્યાવન્નવિપદ્યેતપુષ્કલં ॥ ૫ ॥ પુંસોવર્ષશતંત્યાયુસ્તદર્ધંચાજિતાત્મન: ॥ નિષ્ફલં
યદસૌરાત્ર્યાંશેતે ડધંપ્રાપિતસ્તમ: ॥ ૬ ॥ મુગ્ધસ્યબાલ્યેકૌમારેક્રીડતોયાતિવિંશતિ: ॥ જરયાગ્રસ્તદે: સ્વયાત્પકલ્પસ્યાવિંશતિ: ॥ ૭ ॥ દુરાપૂરેણ
કામેનમો: નચબલોયરા ॥ શેષંગ્રહેપુર ક્તસ્યપ્રમત્તસ્યાપયાતિહિ ॥ ૮ ॥ કોગ્રહેષુપુમાન્સક્તમાત્માનમજિતેંદિય: ॥ સ્ત્રેહપાશૈર્દૈર્બદ્ધમુત્સહેતવિમો
ચિતું ॥ ૯ ॥ કોન્વર્ષતૃણાંવિસૃજેત્પ્રાણેભ્યો ડપિયડંપિસત: ॥ યંક્રીણાત્યસુભિ: પ્રેક્ષેત્તદ્વત્ત: રેદ્વત્તેદાણેદ્વ ૧૦ ॥ કથંપ્રિયાયા અનુકંપિતાયા: સં
ગર: સ્યંરુચિરાંશ્વમંત્રા: ॥ સુત્તસુચસ્ત્રેહસિત: શિશૂનાંકલાક્ષરાણામનુરક્તચિત્ત: ॥ ૧૧ ॥ પુત્રાન્સ્મરંસ્તાદુહિતૃત્તદગ્યા તત્સ્વસર્વાપિતરૌ
ચદીનો ॥ ગ્રહાન્મનોજ્ઞોરુપરિચ્છદાંશ્વૃત્તીસ્તુકુલ્યા: પશુમૃત્યવર્ગાન્ ॥ ૧૨ ॥ ત્યજેતકોશસ્કુદિવે માન: કર્માણિલોભાદવિતૃપ્તકામ: ॥ ઔપ
સ્થ્યજે ૦ ૧૩ ॥ માન: કથંવિરજ્યેતદુરંત: ગેહ: ॥ ૧૩ ॥ કુટુંબપોષાયવિયન્નિજાયુર્નુ ધ્યતે ડર્થેવિહતંપ્રમત્ત: ॥ સર્વત્રતાપત્રયદુ: સ્વિતાત્માનિર્વિચ
૦ ૧૪ ॥ રામ: ॥ ૧૪ ॥ વિત્તેષુનિત્યામિનિવિષ્ણેતાદિ: શ્વદોષંપરવિત્ત: ૦ ૧૫ ॥ પ્રેત્યે: ચાથાપ્યજિતેંદિયસ્તદશાંતકામો: રતેકુટુંબો ॥ ૧૫ ॥ વિ
દ્વાનપીત્યંદનુજા: કુટુંબં પુણ્યત્વલ્લપ્તપન્નત્તલ્પતેદૈ: ॥ ય: સ્વીયપારક્યવિભિન્નમાવસ્તમ: પ્રવન્ તથાવિમૂઢ: ॥ ૧૬ ॥ યતોનકશ્ચિત્ત: ચકુષ્ચિદ્વા
દીન: સ્વમાત્માનમલંસમર્થ: ॥ વિમોચિતુંકામદશાંવિ ૦ ૧૭ ॥ તતોવિદૂરાત્પરિત્તદૈત્યાદૈત્યેપુસંગંવિષયાત્મ
કેષુ ॥ ઉપેતનારાયણમાદિદેવંવિમુક્તસંગૈરિપિતો ડપવર્ગ: ॥ ૧૮ ॥ નત્યચ્યુતંપ્રીણયતાબજાયાસો ડસુરાત્મજા: ॥ આત્મતાત્સર્વભૂતાનાંસિદ્ધત્વાદિ

થી મનુષ્ય બધામાં મળેલા, પોતાના આત્માને, હોડાવવાનો ઉત્સાહ રાખી શકે છે. ૧૫૭ અને જેને
પોતાના પ્રાણને સારે પણ; મોશ-નોકરો-અને વેપારીઓ મેળવે છે; તેવા પ્રાણથી પણ વધુ પ્રિય બનવી
તુષ્ણાને તણ શકે; એવો કાણ છે. ૧૫૭ દવાને પાત પ્યારીના રક્ત સંગને-તેના શુંદર વિચારોને-અ-
ને સંખ્યાઓના રોહને-કાણ કાણ બોલનારાં જાણકોમાં આશક્તિ પામેલા મનવાલો, તે; કેવી રીતે છોડી
શકે. ૧૫૭ પુત્રોને-હૃદયમાં લાગેલી દીકરીઓને-બાધ અને બેહેનોને-રાંક મા જાપને-મળને મળના અને
પણ સરસાગાન વાળા ધરને-વંશ પરંપરાની આજીવિકાને-અને પશુઓ તથા ચાકરોના વર્ગોને; તેમનું વાર-
વાર સ્મરણ કરતો, તે; કેવી રીતે તણ શકે. ૧ અને લોખને લીધે કામનાઓ થઈ તુમ નહીં થયેલો, તથા
ઉપર અને હજારા રસને, અધિક માનનારો; તે, કોશીના જીવડાની પેઠે; કમો કરવા રૂપ અત્યંત મોહ
થઈ, કેવી રીતે છોડી શકે. ૧ ૧૨-૧૩ ॥ તેથી તે મારણ પુરુષ, કુટુંબ પોષણ કરવામાં પોતાના

આયુષ્યના અને પુરુષાર્થના, થઈ જતા નાશને બચાવે નથી; અને તે કુટુંબમાં આશક્તિવાળો; સર્વનું તથા
પ્રકારનાં (અધિભૂત-અધિદેવ-અને અધ્યાત્મા) થઈ દુખી થવા છતાં; વેશ અને પામનો નથી. ૧૫૭ અ-
દેશરતું પત્ત કરનારને અર્દામાં તથા પરલોકમાંથી દુ:ખો થઈ, પોતે બચીતો છતાં; તે અજતેદિય
અને મનમાં લાગેલા ચિત્ત વાળો, તથા તુષ્ણાઓ સાંત નહીં થયેલો કુટુંબી; પારકા પત્ત કરે છે. ૧૫૭
વળી હે દુનુને, કુટુંબનું પોષણ કરનારો, આ વાતને બચાવનારો પુરુષ પણ; “આ મારું અને આ પરાધાનું” એવી
બેદ દૃષ્ટિવાળા મૂઢ પુરુષોની પેઠે પરમાત્માના પદને નહીં પામતાં, નરકને જ પામે છે. ૧૫૭ એટલા માટે કામનાઓને
ધમ્મનારો-વિદાર અને કિડા વિશે, માંકડા સરખો થયેલો-અને કુટુંબની બેડીથી બંધાયેલો, કાષ્ઠ પણ પુરુષ,
પોતાના રાંક આત્માને; કાષ્ઠ કાઢે અને કાષ્ઠ પણ રચે, તેઓ થઈ, હોડાવવાને; શક્તિમાન થતો નથી.
૧૫૭ માટે હે દેવોના પુત્રો, તમે વિષયોને વિશે લાચી રહેલા, બીજા દેવોના સંગને; તુમજ છોડી દેખે,

આદિ દેવ નાચણજીવન કરતુ થયે; કેમકે સંગયથી મુક્ત થયેલાઓએ, મોક્ષને માર્ગે એ રીતે જ કરેલ છે. ૧૧૮૦ વળી કે અમુક જાગૃત, અહોનાં સર્વ પ્રાણી આદિને વિષે આત્મચરણથી રહેલા અત્યુત ભક્ત્યન સર્વ પ્રકારે શિક્ષા દેવાથી; તેમને પ્રસન્ન કરવામાં બળી મેદેન કરતી પડે, તેમ પણ નથી. ૧૧૮૫ અને સ્થાવરથી માંડીને હેઠ અહીં સ્થિત સર્વ પ્રાણીઓમાં-૧૮૩માં-ચૈતન્યમાં-પાંચ મહાભૂતોમાં-પાંચ મહાભૂતોથી બનેલા સર્વ પ્રાણી પદાર્થોમાં-તેમના વિચારોમાં-મદતત્વમાં-ત્રણ બુદ્ધિમાં-પ્રકૃતિમાં અને પ્રકૃતિના બુદ્ધિને વિચાર કરવાથી થયેલાં સર્વેમાં; એ સર્વે થઈ પર એવા, આત્મચરણ-અભ્યસ-અને એકલ, એવા ઉપર ભગવાન રહેલા છે. ૧૧૮૦-૨૧૧ વળી જેની કલ્પના, તે આ પ્રકારે છે; એમ થઈ શકતી નથી; અને આ રીતે છે એમ બોલવા વિચારેથી, બહુની શકતા નથી; એવા; તથા ન બહુમાં આવે એવા; સર્વે બાપ, અને આત્મચરણ ભગવાનના, દશ અને આપ્ય રૂપે થયેલા છે; એમ જાણે. ૧૧૨૨ એટલે કેવળ આત્મના અ-

નુભવ રચય, એ પરમેશ્વર બુદ્ધિને ઉપજા કરવાથી પોતાની માથા વડે, પોતાના એકરૂપે કુપાદિને; એ સર્વે રૂપે થયેલાનું; એવામાં આવે છે. ૧૧૨૩ એટલા મારે, તમે સર્વે અમુક રચનાને મૂકી દેજો, સર્વે પ્રાણી માત્રના ઉપર દશ અને સુદૃઢ ભાવ રાખો; કે જેથી અવિશ્વજ ભક્ત્યન તમારા ઉપર પ્રસન્ન થશે. ૧૧૨૪ અને એ અનંત અને આદિ પુરુષ ભગવાન, પ્રસન્ન થયા કે; તમને એવી વસ્તુ કાંઈક દેવાની નથી; છતાં ભગવાનના ચરણ રૂપી સાર વસ્તુનું સેવન કરનારા, અને તેમનું કીર્તન કરનારા, આપણુ લો-કાને; એ પોતાની એકે જ પ્રાપ્ત થનાર, અને કાળે કરીને નાક પામી જનાર; પરમેશ્વર-અને કામ સં-નંધી પદાર્થોમાં, તથા મોક્ષની પશુ; હજી કરવાનું, કશું કામજ નથી. ૧૧૨૫ અને પરમેશ્વર અને કામ એ ત્રિવર્ગ-નથા વેદમાં નિરૂપણ કરેલ આત્મવિદ્યા-કર્મકાંડની વિદ્યા-નકે સાત-કેળી-અને બી-બી અનેક પ્રકારની આત્મવિદ્યા સંબંધીનાં સાતે આદિક; પણ જે પુરુષને, પોતાના અસુદ અને પર-

સર્વતઃ ૧૧૯ ॥ પરાવરેષુ મૂલેષુ હૃદયેષુ તસ્થાવરાદિષુ ॥ મૌતિકેષુ વિકારેષુ મૂલેષ્વયમહત્સુ ચા ૨૦ ॥ ગુણેષુ ગુણસામ્યે ચ ગુણવ્યતિકરેતયા ॥ એક
એવપરોહ્યાત્મા મગત્રાનીશ્વરોઽવ્યયઃ ૨૧ પ્રત્યગાત્મસ્વરૂપેણ દૃશ્યરૂપેણ ચ સ્વયં ॥ વ્યાપ્ય વ્યાપકનિર્દેશ્યોક્ષનિર્દેશ્યોઽવિકલ્પિતઃ ૨૨ કેવલા
નુભવાનંદસ્વરૂપઃ પરમેશ્વરઃ ॥ માયયાંતરિતૈશ્વર્યં ર્દયતે ગુણસર્ગયા ૨૩ તસ્માત્ત્વેષુ મૂલેષુ હૃદયેષુ તસૌહદં ॥ આસુરંભાવમુન્મુચ્યયપાતુષ્યત
ધોક્ષજઃ ૧૨૪ ॥ તુષ્ટેચતત્રકિમલભ્યમનંત આદ્યેકિતૈર્ગુણવ્યતિકરાદિહયેસ્વસિદ્ધાઃ ॥ ધર્માદયઃ કિમગુણેન ચ કાંક્ષિતેન સારંજુષાંચરણયોરુપ
ગાયતાંનઃ ૧૨૫ ॥ ધર્માર્થકામદૃતિયોઽમિહિતાંસ્ત્રવર્ગે ક્ષાત્રપીનયદમૌત્રિવિધાચવાર્તા ॥ મન્યેતદેતદાસ્તિલંનિગમસ્યસત્યંસ્વાસ્માર્પણંસ્વસુહદઃ
૧૨૬ ॥ જ્ઞાનંતદેતદમલંદુરવાપમા નારાયણો નરસત્ત્વઃ કિલ નારદાય ॥ એકાંતિનાં ભગવતસ્તદકિંચનાનાં પાદારવિંદરજસાક્ષુતદેહિ
નાસ્યા ૧૨૭ ॥ શ્રુતમેતન્મયા પૂર્વજ્ઞાનં વિજ્ઞાનસંયુતં ॥ ધર્મભાગવતં શુદ્ધં નારદાદેવદર્શનાત ૧૨૮ ॥ દૈત્યપુત્રાઃ પ્રહાદત્વં વયં ચાપિ નર્તેઽન્યં વિદ્યહે
ગુરં ॥ એતાભ્યાં ગુરુપૂત્રાભ્યાં તાલ્લાલ્લાપિત્રીશ્વરૌ ૧૨૯ ॥ બાલસ્પાંતઃ પુરસ્થસ્ય મહત્સંગો દુરયઃ ॥ છિધિનઃ સંશયંસાંન્યસ્પાં દ્વિશ્રંભકારણં ૩૦
હિતિ શ્રીમાગવતે મહાપુરાણે સત્તમસ્કંધે પ્રહ્લાદાનુચરિતેષ્ઠોઽધ્યાયઃ ॥ ૬ ॥
નારદ ૦ ૧ ॥ ત્યસુ નૈઃ પૃથ્થમહાભાગવતોઽમુરઃ ॥ ઉવાચ સ્મયમાનાંસ્તાન્મરન્મદનુભાષિતં ૧ ॥ પ્રહ્લાદ ૦ પિતરિ પ્રસ્થિતેઽસ્માકંતપતેમંદરાચલં
॥ યુદ્ધાય મંપરં ચ ॥ ત્રિવિધાદાનવાન્પ્રતિ ૧૨ ॥ પિપીલિકૈરહિરિવાદિષ્ટાલોકોપતાપનઃ ॥ ગણેષ્વરપાઽભશ્ચીતિવાદિનોવાસવાદયઃ ૧૩ ॥ તેષામતિ
વલોચોગં નિશમ્યા સુરયૂથપાઃ ॥ વધ્યમાનાઃ સુરેર્ભીતાદુદ્રુવુઃ સર્વતોદિશં ૧૪ ॥ કલત્રપુઃ મિત્રાસ્તાન્ગૃ ॥ ન્પશુપરિચ્છદાન્ ॥ નાવેક્ષમાણાસ્ત્વરિતાઃ
૧૫ ॥ વૈપ્રાણપરોપ્સવઃ ૧૫ ॥ વ્યલુંપન્નાજશિવિરમમરાજયકાંક્ષિણઃ ॥ ઇંદ્રસ્તુરાજમહિર્ધીમાતરં મમચાગ્રહીત ॥ ૬ ॥ નીયમાનાં મયોદ્વિગ્નાં રુદ્રીકુર
રીમિવા ॥ પટ્છયાગતસ્તત્રદેવર્ષિર્દદ્દશોપથિ ૧૭ ॥ પ્રાહ્મૈનાં સુરપતેનેતુમર્હસ્યનાગસં ॥ મુંચમુંચમહાભાગસર્તીપરસ્પરિગ્રહં ૧૮ ॥ ઇંદ્ર ૦ આસ્તેઽસ્પા

મેશ્વર ભગવાનને પિથે, પોતાનો આત્મા (પત અને શરીર બંને) અર્પણ કરી દેવાને મારે; સાધન રૂપ થાય; તેના કરણ એક સત્ય માનવાં જોઈએ ૧૧૨૫ ભગવાને અસકલ એવું આ નિર્મળ જ્ઞાન, નરના સખા ના-કરણ રૂપિએ નારદજીને કહ્યું હતું. અને તે જ્ઞાન, ભગવાનના એકાંતિક અને નિષ્કલેષ જાણના ચરણ કમ-ભરી રત્નોનાં નદાનાં જોઈએ, એટલે બધીની સેવા કરનાર જોઈએ; પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. ૧૧૨૭ તથા તે દેવના સુરના દર્શન થાળા નારદજી થઈએ, એ પૂર્વકાળમાં આ શુદ્ધ ભગવાન પરમે, તથા વિજ્ઞાન સદિત જ્ઞાન, સાં-ભળ્યું છે. ૧૧૨૮-દૈત્ય પુત્રો-દે પ્રહ્લાદ તમે અને અમે બધાઓ; આ એ શુર પુત્રોના તાતામાં જાળપણ-થી છે; તેથી એ એ સિંચાળ બીજા કોઈ પણ શુરને આપણે ભયુતા નથી. ૧૧૨૯ વળી કે સારા રત-આપ થાળા પ્રહ્લાદ, તમે જનાનખાનામાં રહેનારા જાળકને, મહાત્માઓનો સમાગમ થવાનું પણ, નહીં બની શકે એવું છે; મારે એ જાળકમાં વિશ્વાસ આવવા સરખું, જે કાંઈ કારણ હોય, તે કહીને તમે આપારો

સંચય મટાડો. ૧૧૩૦ છતીથી ૦ ૧૧૦ સાતમા રકંબનો હોય અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૩૧

અધ્યાય ૭ એ. -નારદ-તારે એ પ્રમાણે દૈત્ય જાળકોએ પૂછાયા, મહાભગવાની પ્રહ્લાદે, મારો કહેલાને સંગારીને; તેમને હસાને કહ્યું કે. ૧૧૩૧-પ્રહ્લાદ-મારા બાપ મંદરાચળમાં તપ કરવાને મથા દતા, સારે દેવતાઓએ દાનનોની સામે મોટું યુદ્ધ કરવાને આદર કર્યો. ૧૧૩૨ અને ઉદવિચેરે તેઓ બોલ્યા લા-આ કે, કાંડીએ સાપને બાંધ જવાની પેટે, લોક માનને પરિતાપ પમાડનારા. એને એવું પાપજ બાંધ મથું; એ થઈ સાં રથું. ૧૧૩૩ અને દેવતાઓનું થઈ બળ અને ઉદયોજ જોઈએ, દેવતાઓથી મારી ન-આવાથી બીડીનેલા; મોટા મોટા અમુકે ચારકાર દિશાઓમાં ભાગી ગયા. ૧૧૩૪ તથા તેઓ પોતાની બીજી પુત્રો-મિત્રો-સગાં-પરા-પણ્યો-અને સરસામાન વિચેરે તર, નજર નહીં કરતાં; પોતાના પ્રાણ ભગવાનું રક્ષણ કરવાની હજીથી, ઉતાવળા થયા. ૧૧૩૫ તેમજ જનની હજીયાળા દેવતાઓએ, સંગવાની એટલે મારા વિ-

સાન; સ્થાનને છૂટું; અને ઉંદ્રે મારીમને પકડી લીધી. ૧૧૧ તેથી બધ વડે ઉદ્ભવ પામીને ડિઝાડીની પેઠે ફાટી, તેને માર્ગમાં લેઈ જવામાં લાંબા સમયમાં આવી અટકા, નારદ મુનિએ જોઈ. ૧૧૨ જારે તે જોયા કે; હે મહાશય દેવતાઓના સભા, અપરાધવિનાશી એને લેઈ જવાને, તું યોગ્ય નથી; એ સતી અને ચારડી એને, તું છોડી દે. ૧૧૩-૧૧૪-તેણીના બદરમાં દેવતાઓનો દેવ કરનારાનું અસહ્ય વીર્ય છે; માટે તેને પ્રસવ થતાં સુધી સખી; જાળકનો જન્મ થયા પછી, મારે કરવાનું કામ કરીને; (અર્થાત જાળકનો નાશ કરીને;) હું તેને છોડી દેશ. ૧૧૫-૧૧૬-એ તો સાક્ષાત મહાશયવતી અને નિષ્પાપ મહાત્મા છે, માટે એને, તું મારી શકાયો નથી; કેમકે અનંત જગતના અનુચરો ધણી જગવાન હોય છે. ૧૧૭-૧૧૮-૧૧૯ એ પ્રમાણે નારદએ કહેવાથી, તેમનું મોલનું સાચું માનીને; મારી માને ઉંદ્રે છોડી દીધી; અને અનંત જગતના પ્રિય બહો ગધેની એક તેને પશુ માનીને, ઉંદ્ર તેણીની પરકમા કરીને; ને પોતાના સ્વર્ગમાં ગયા. ૧૨૦ પછી મારી માને, નારદ પોતાના આશ્રમમાં લેઈ ગયા; અને તેની આશ્વાસના કરીને જોયા કે,

“ હે હીકરી તારા સ્વામીના આવના સુધી તું અહીંવાં રહે. ” ૧૨૧ અને મારીમા પશુ, એ વાન કન્યુ કરીને, દેવોનો સભા, ધીર તપકરીને પાછો આવનાં સુધી; ત્યાં જ નિર્ભયપણથી, નારદ રૂપિની પાસે, વાસ કરીને રહી. ૧૨૩ ત્યાં એ સતી અને અભવંતીએ. પોતાના અભંતી સહામતીને માટે, પોતાની કન્યા પ્રમાણે, એટલે સ્વામી પાછો આવ્યા પછી, પ્રસવ થયા માટે; એ રૂપિની પરમ બાંધ વડે સેવા કરી. ૧૨૪ અને સમર્થ મહાદેવનું નારદએ; તેણીને, સાચે મને પશુ ઉદ્દેશીને; ધર્મનું નત્વ અને નિર્મળ જ્ઞાન; બંને વાનાં ઉપદેશ કર્યો. ૧૨૫ કાલ સુધી ધણે કાળ વિતવાથી, અને આપણને લીધે; મારી માને, તેનું વિરમરણ થયું છે; પશુ એ નારદના અનુમદથી, મારી રૂપિનો હાલ સુધી નાશ થયો નથી, ૧૨૬ મારી પેટને, જાળકની અને સ્ત્રીઓની બુદ્ધિ પશુ, શ્રદ્ધા રાખવા વડે, આત્મ જ્ઞાન પામી શકે છે; માટે જો તમે મારા વચનો ઉપર શ્રદ્ધા રાખો તો; તમને પશુ એ જ્ઞાન થશે. ૧૨૭ ૧૨૮ ૧૨૯ કાળકથી, અરો આદિને થતાં, ૪જો વિગેરેની પેઠે; જન્મ આદિ ઉપકારો (જન્મવનો-હોતુ-વધનું-રૂપાંતરનું-ઓપુષનું-

જઠરેવીર્યમવિષત્વં રદ્ધિષઃ॥ આસ્યતાંયાવતઃ સવંમોક્ષ્યેડર્થપદર્વીગતઃ॥૯॥ નારદ ૦ અયંનિષ્કલિષ્ઠઃ સાક્ષાન્મહાભાગવતોમહાન્ ॥ ત્વયાનપ્રાપ્સ્યતે સંસ્થામનંતાનુચરોચલી ॥૧૦॥ इत्युक्तास्तांविहायेंद्रोदेवर्षेर्मानयन्वचः॥ अनंतप्रियमक्तयैनांपरिक्रम्यदिवंययौ॥११॥ ततो नोमातरमृषिः समानीय निजाश्रमं॥ आश्वास्येहोप्यतां वत्सेयावत्तेभर्तुरागमः ॥१२॥ तथेत्यवात्सीहैवर्षेर्तिसाऽप्यकुतोभया॥ यावद्वैत्यपतिर्घोरात्तपसो नन्यवर्तत ॥१३॥ ऋषिर्पर्यचरत्तत्र भक्त्या परमया सती॥ अंतर्वत्नी स्वगर्भस्य क्षेमायेच्छा प्रसूतये ॥१४॥ ऋषिः कारुणिकस्तस्याः प्रादादुभयमीश्वरः॥ धर्मस्य तत्त्वं ज्ञानं च मामप्युद्दिश्य निर्मलं ॥१५॥ तत्तु कालस्य दीर्घत्वात् स्त्रीत्वात् સ્ત્રીત્વાન્માતુસ્તિરોદધે ॥ ऋषिणाऽनुगृहीतं मानाधुनाप्यजहात्सृतिः ॥१६॥ भवतामपि भूयान्मेदिश्रद्दधतेवचः॥ वैशारदीधीः श्रद्धातः स्त्रीबालानां च मे यथा ॥१७॥ जन्माद्याः षड्विमेभावाद्दृष्टादेहस्य नात्मनः॥ फलानामिव क्षस्य कालेनेश्वरमूर्तिना ॥१८॥ आत्मानित्योऽव्ययः शुद्ध एकः क्षेत्रज्ञ आश्रयः॥ अविक्रियः स्वदृग्धेतुर्व्यापकोऽसंग्य नावृतः १९ एतद्वादशभिर्विद्वानात्मनोलक्षणैः परैः॥ अहंममेत्यसद्भावं देदाहौमोहजंत्यजेत् ॥२०॥ स्वर्णं यथा ग्रावसु हेमकारः क्षेत्रेषु योगैस्तदभिज्ञ आश्रुयात् ॥ क्षेत्रेषु देहेषु तथात्मयोगैरभ्यात्मा विद्वद्भगतिं लभेत् ॥२१॥ अष्टौ प्रकृतयः प्रोक्तास्त्रय एव हितद्रुणाः॥ विकाराः षोडशाचार्यैः पुमानेकः समन्वयात् ॥२२॥ देहस्तु सर्वसंघातो जगत्स्थुरिति द्विधा ॥ अत्रैव मृग्यः पुरुषो नेति नेतीत्यतस्त्यजन् ॥२३॥ अन्वयव्यतिरेकेण विवेकेनो शतात्मना ॥ सर्गस्थानसमाप्नायैर्विमृशस्त्रिद्वैतैः ॥२४॥ बुद्धेर्जागरणं स्वप्नः सुषुप्तिरिति त्रयः॥ तायेनैवानुभूयंते सोऽध्यक्षः पुरुषः परः ॥२५॥ एभिस्त्रिवर्णैः पर्यस्तैर्बुद्धिभेदैः क्रियोद्भवैः ॥ स्वरूपमात्मनो बुध्येद्ब्रह्मैवायुमिवान्वयात् ॥२६॥ एतद्धारो हि संसारो गुणकर्मनिबंधनः॥ अज्ञानमूलोऽपार्थोऽपि पुंसः स्वप्न इवेष्यते ॥२७॥ तस्माद्ब्रह्मैव कर्तव्यं कर्मणां तिष्ठुणां ॥ बीजमिरणं योगः प्रवाहो परमो धियः ॥२८॥ तत्रोपायसहस्राणाम

ને નાશ થયો;) દેહાદિકને જ થતા, જોવામાં આવે છે; પશુ આત્માને તે થતા નથી. ૧૧૮ આત્માનો નિત્ય-અવ્યય-શુદ્ધ-એક-સ્વરૂપ-આશ્રય-અવિક્રિય-સ્વદૃગ્-હેતુ-વ્યાપક-અસંગ-અને અનાટન છે, (અર્થાત દેહાદિકનો એ મારે લક્ષણો વડે, આત્માથી વિદ્વ પ્રકારનો છે) ૧૧૯ એ નાર લક્ષણો વડે; બીજાં બધાં થકી, આત્માને અલગ જોવાથી કાઢીને; મોહથી ઉત્પન્ન થયેલ, દેહાદિકને વિશેના “ હું અને મારું ” એવા અસત્ ભાવને તજવો. ૧૨૦ “ સોનું ” કાદનારો જન્મ, તેની કિમીને બાંધીને; તેવડે, પથરાઓની જગતમાંથી સોનું પામે છે; તેમ દેહથી ક્ષેત્રમાંથી; અધ્યાત્મને જાણનારો; આત્મ યોગવડે, પરમાત્માની ગતિને જામે છે. ૧૨૧ આ પ્રકૃતિઓ (પ્રધાન-મહત્તા-અકાર-શબ્દ-રસ-સ્પર્શ-રૂપ-ગંધ), ત્રણ ગુણો (સત-રજ-તમ), અને સોળ વિકારો; (ગન-દશદ્રવ્યો-ને પાંચ મહાશૂનો;) એ રીતનાં સર્વમાં, પુરુષ એટલે આત્મા; એક જ બાંધીને રહેવાનું, (અર્થાત વિગેરે) આચાર્યોએ કહેલું છે. ૧૨૨ અને એ સર્વના એક જ થવા થકી, સ્વાધર જન્મ સંધ્યાં સરીકે બનેલ છે; માટે આ, તે આત્મા નથી; અને આ બીજું પશુ, આત્મા નથી;

એમ સર્વનો, લાગ કરવા વડે; આત્માને શોધી લેવો જોઈએ. ૧૨૩ એમ, ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને લય પામતા, જગતના થકી; અન્ન અને બાંધીરેકના પ્રકારો જાણા શુદ્ધ વિવેક વડે, ધીર પુરુષો આત્માને શોધી કાઢે છે. ૧૨૪ જન્મ-રજ-અને સુષુપ્તિ, એ ત્રણ બુદ્ધિની અવસ્થાઓનો; એ દૃષ્ટ રહીને અનુભવ કરનારો છે; તેમ, એ સર્વ થકી પર એવો, આત્મા અલગ પુરુષ છે. ૧૨૫ કિયાઓના તજવાન ઉપરથી ઉત્પન્ન થતી બુદ્ધિની એ ત્રણ અવસ્થાઓ થકી, અવ્યયની રીતી વડે; અંધ થકી વાનુને બાંધવાનું થઈ શકે છે; તેમ જ આત્માના સ્વરૂપને બાંધી લેવાનું છે. ૧૨૬ આત્મ દર્શી મુગધાઓ-અને સત્ નહીં કરતાં પુરુષો સ્વપ્નની પેઠે દેખનારો, ગુણો અને કર્મો વડે બાંધનારો, સંસાર જવાનું પારણું; મારી રીતે જોતાં તો બુદ્ધિ (મન) જ છે. ૧૨૭ એટલા માટે, ત્રણ ગુણોવાળાં કર્મ બીજાનો નાશ કરનારો, અને બુદ્ધિ (મન)ના પ્રવાહને મટાડી દેનારો યોગ; તમને કરવો જોઈએ છીએ. ૧૨૮ એવો યોગ કરવાને માટેના; જગતે ઉપાયોમાં અમવાને પોતે કહેવો, શ્રેષ્ઠ ઉપાયનો; આ એક જ છે, કે જે થકી ધર્મ અમવાને વિશે,

કેનાવળીને પ્રીતિ થાય છે. ૧૨૫૫ પુરુ (કેટલે કય-વિદ્યા-પત-ગુન-અને આગર વિગેરેમાં પોતા થકી અ-
ધિક; તથા તેઓ વડે; આપણું રક્ષણ અને પાપથી કરનારાઓની સેવા, પોતાને મળેલા સર્વ પદાર્થોનું
તેમને ભક્તિપૂર્વક અર્પણ કરવા વડે; અને સાધુ પુરુષોના તથા ભક્તજનોના સમાગમ કરી, ઇશ્વર ભગવા-
નના શુભો અને કૃપાનું કીર્તન કરવાના, તેમની કષ્ટાઓમાં શ્રદ્ધા રાખવાના, અને ભગવાનના ચરણ કમ-
લનું ધ્યાન કરવાના, સાધનો વડે; ભગવાનનાં સ્વરૂપો (સ્વરૂ, અક્ષિ, જળ, પૃથ્વી, આકાશ, ગાય, વાણ, દુઃ-
સાક્ષ, વિપ્રનૃતા ભક્ત, પ્રાણીમાત્ર, અને જાતમા, એ અભિમાર:) નું દેહન, અને પૂજન આદિ કરીને; આ-
શયન કરવું એવું છે. ૧૩૦-૩૧૧ તેમજ ઇશ્વર હરિભગવાન સર્વે પ્રાણીમાત્રને વિશે રહેલા છે; એ વાન મ-
નમાં રાખીને, પ્રાણી માત્રની તેમને જોડતા પદાર્થોનું આપવા વડે, અને માન માન થકી, સારી રીતે સ-
ત્કાર કરવો એવું છે. ૧૩૨૧ આ રીતની; મન અને પાંચ યમોદિયો મળી પડવર્તને છતીને; ઇશ્વર ભગવા-

નની ભક્તિ કરવા થકી, પુરુષને વાસુદેવ ભગવાન વિશે પ્રીતિ ઉત્પન્ન થાય છે. ૧૩૩૧ ભગવાને લીલાધી ક-
રેલાં કરીશ વડે કરેલાં, અગુલ્ય પગડો વાળાં, તેમનાં કમો; અને શુભોને સાંભળવાથી, અતિઆનંદ પા-
મીને; પુરુષનાં બધારે રૂપાં ઉભાં થાય, એટલે મને રેવાય જવાય, ને મોટે સાદે માથ, નાચે અને ઝાડ વળ-
જેલાની જેડે કાઠ વાર હસે, ચીસોપાડે, મૂંઝો મેસે, પચેલાને, અને વારંવાર થાસ નાંખીને; હરિ-ભગવતપતિ
અને નાસમણ વિગેરે નામે; કરીશનું; આન જુલાઈને અને લાજશુભીને, મોલ્યા કરે. ૧૩૪-૩૫૧ ત્યારે
પુરુષ સર્વે અંધનો થકી છીડીને-અને કરીર તથા મન, ભગવાનના આવમય થઈને, તથા મન અને કરીરની
વસ્તુઓને, અને કમોનાં બીજને બાળીનાંખીને, એ મહાન ભક્તિ ચેતના થવાય વડે, અધોક્ષ્ય ભગવા-
નના પદને તે પામે છે. ૧૩૫૧ અને અધોક્ષ્ય ભગવાનના પદની પ્રાપ્તિથી, એજ; અમુલ મન વાળા પ્રા-
ણીઓને જન્મ મરણનો નાશ કરનાર, તથા નિર્વાણ મહાનું સુખ આપનાર, હોવાનું; જુદામાન પુરુષે જાણે

યંમગવતોદિતઃ॥ યદોશ્વરેભગવતિયથાયૈરંજસારતિઃ॥૨૧॥ ગુરુશુશ્રૂષયામક્ત્યાસર્વલબ્ધાર્પણેનચ ॥ સંગેનસાધુમક્તાનામીશ્વરારાધનેનચ
॥૩૦॥ શ્રયાતત્કયાયાંચર્કાર્તનેર્ગુણકર્મણાં ॥ તત્પાદાંબુરુહધ્યાનાત્તલ્લિંગેક્ષાર્હણાદિભિઃ॥૩૧॥ હરિઃસર્વેષુભૂતેષુભગવાનાસ્તર્હશ્વરઃ॥હતિ
૬તાનિમનસાકામૈસ્તૈઃસાધુમાનયેત્॥૩૨॥ એવંનિર્જિતપદ્મર્ગેઃક્રિયતેમક્તિરીશ્વરે॥વાસુદેવેભગવતિઃવાસંલભતેરતિઃ॥૩૩॥ નિશમ્યકર્માણિગુ
ણાંતુલ્યાઽર્યાણિલીલાતનુભિઃકૃતાનિ ॥ યદાઽતિહર્ષોત્પુલકાશ્રુગદ્ગદંપ્રોત્કંઠઽદ્રાપતિરોતિનૃત્યતિ ॥૩૪॥ યદાગ્રહ્યસ્તદ્વક્રચિદ્દસ
ત્યાક્રંદતેધ્યાપતિવંદતેજનં ॥ મુદુઃશ્વસન્વક્તિહરેજગત્પતેનારાયણેત્યાત્મગતિર્ગતવપઃ॥૩૫॥ તદાપુમાન્મુક્તસમસ્તબંધનસ્તદ્ભાવભાવાનુકૃતા
શયાકૃતિઃ॥ નિર્વંધવીજાનુશયોમહીયસામક્તિપ્રયોગેણસમેત્યધોક્ષજં॥૩૬॥ અધોક્ષજાલંમમિહાશુભાત્મનઃશરીરિણઃસંસૃતિચક્રશાતનં॥
તદ્ગ્હનિર્વાણસુખંવિદુર્બુધાસ્તતોમજધ્વંત્તદયેત્તદીશ્વરં॥૩૭॥ કોઽતિપ્રયાસોઽસુરબાલકાહરેરુપાસનેસ્વેત્તદિચ્છિદ્રવત્સતઃ॥ સ્વસ્યાત્મનઃસ
ચ્ચુદ્ધાદ્દેહિનાંસામાન્યતઃકિંવિષયોપપાદનૈઃ ॥૩૮॥ રાયઃકલત્વંપાવઃસુતાદયોગૃહામહીકુંજરકોશમૂતયઃ સર્વેઽર્યકામાઃક્ષણમંગુરાયુષઃ
કુર્વંતિમર્ત્યસ્યકિયત્પિયંચલાઃ ॥૩૯॥ એવંહિલોકાઃક્રતુભિઃકૃતાઅમીક્ષયિષ્ણવઃસાતિશયાનનિર્મલાઃ॥તસ્માદદૃષ્ટશ્રુતદૂષણંપરંમક્ત્યૈકયેશં
મજતાત્મલબ્ધયે ॥૪૦॥ યદધ્યર્થ્યેહકર્માણિવિદ્વન્માન્યસકૃન્નરઃ॥કરોત્યતોવિષયાસમમોર્ધવિંદતેફલં ॥૪૧॥ સુસ્વાયદુઃસ્વમોક્ષાયસંકલ્પ
દ્વહકર્મિણઃ॥સદાપ્રોત્તાહયાદુઃસ્વમનીહાયાઃસુસ્વાદૃતઃ ॥૪૨॥ કામાન્કામયતેકલ્પેર્ણ્યમિહપૂરુષઃ॥સર્વેદેહસ્તુપારક્યોમંગુરોપાત્યુપૈતિચ
॥૪૩॥ કિમુચ્ચવહિતાપત્યદારાગારધનાદયઃ ॥ રાજ્યંકોશગજામાત્યશૃત્યાપ્તામમતાસ્પદાઃ॥૪૪॥કિમેતૈરાત્મનસ્તુચ્છૈઃસહવેહેનનશ્વરૈઃ॥અ
નર્થૈરર્થંદૃષ્ટ્વૈનિત્યાનંદમહોદધેઃ॥૪૫॥નિરુપ્પતામિહસ્વાર્યઃકિયાન્દેહદૃષ્ટોઽસુરાઃ॥નિષેકાદિષ્વવસ્યાસુહૃદ્યમાનસ્યકર્મભિઃ ॥૪૬॥
કર્મોપ્યારમ્તેદેહીદેહેનાત્માનુવર્તિના॥કર્મભિસ્તનુતેદેહમુમયંત્વવિવેકતઃ ॥૪૭॥ તત્તદર્થાશ્ચકામાશ્ચધર્માશ્ચયદપાશ્રયાઃ॥મજતાનીહયા

છે. એટલા માટે હૃદયમાં રહેલા ઇશ્વર ભગવાનનાં મન સમાડીને, તમે સર્વે તેમને બજો. ૧૩૭૧ હે અસુર
પુત્ર, તમે એ પોતાના જાતમા-પ્રાણી માત્રના સહૃદ-અને સર્વના હૃદયને વિશે ધિદની જેડે રહેનારા, હરિ
ભગવાનની ઉપાસના કરવામાં; બીજાં વિષયોનું સુખો મેળવવાના જેવો, ખરો પ્રયાસ પણ કરવો પડતો
નથી. ૧૩૮૧ તથા એ પત-કીઓ-પશુઓ-પુત્રાદિક-પર-પૃથ્વી-દાથી-બંડાર-વેળવ-અને તે જિવાયના સપ-
કા અર્થ, અને કામનાઓ; અસ્થિર અને ક્ષણભંગુર આયુષ્યનું શું અર્થ કરી શકે એવાં છે. ૧૩૯૧ તેમજ
કૃષ્ણા આદિક દેવતાના-સુખોના કમી બસીપણા પ્રમાણે વધુ ધડુ સુખો વાળા-અને હવે નાશ પામી
જવાના, સ્વર્ગાદિક લોકોનું પણ, એ રીતેજ છે; માટે જનામાં કોઈ પણ જાતનું દુષ્ણ દેખવામાં, કે સાંભ-
ળવામાં આવતું નથી; એવા એક ઇશ્વર ભગવાનનેજ આત્મ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિને અર્થે, તમે સર્વે પરમ ભક્તિ
થકી બાળો. ૧૪૦૧ પોતે વિદ્વાન હોવાનું સંપૂર્ણ અભિમાન રાખનારા પુરુષોને પણ, જ્ઞાની ઇચ્છા સહિત

અર્થમાં કમો કરવા થકી; તેમજે પારવા કરતાં ઉચ્ચતાં, અને નાશવાન જોનાનીજ, શાંતિ થાય છે. ૧૪૧૧ અને
અહીંયાં કમો કરનારાઓના સંકરો; સુખ મેળવવાના, અને દુઃખ થકી મુક્ત થવાનાજ, લેખ છે; છતાં તેઓને
તે કમો કરવા વડે, હમેશાં દુઃખ જ મળ્યા કરે છે; માટે (જ્ઞાની ઇચ્છાથી) કમો નહીં કરનારા, નિર્મુક્ત
વાળા પુરુષોજ; સુખી છે. ૧૪૨૧ વળી, પુરુષ જેને માટે, કાંઈ કમો કરે છે; તે દેહનો પારકો છે, ક્ષણ
ભંગુર છે, અને વળી તે આવે છે અને જાય છે પણ ખરો; એવો છે. ૧૪૩૧ તે પછી ગમતાના રથના
રૂપ, સંતાનો-કીઓ-નારો-સંપંદીઓ-શરણારીઓ-પરો-પનાદિક-રાજ્ય-બંડાર-અને દાથી પોતા વિગેરે
માટે તો; નિશ્ચય કરવાનોજ સાતો. (અર્થાત તેઓતો તેવાં છેજ.) ૧૪૪૧ એટલા માટે, નિશ્ચય અને આનં-
દના સમુદ્ર રાશિ, આત્માને; એ સર્વે દેહની સાથેજ નાશ પામી જવાના; અને તુચ્છ છતાં, પુરુષાર્થ સરખા
દેખાનારાં, અનર્થોનું; કહીને પ્રયોજન નથી. ૧૪૫૧ હે અસુર જાણકો, કપારથી બુદ્ધ વડે છે; સારથી માડીને

વળાણું-રૂપિપણું-મત-વિદ્વાન-દાન-તપ-યજ્ઞ-સૌથ-અને સદાચાર આદિ; એક એક અમર સ્વર્ગનાં એકાંત મળીને પશુ; સમર્થ થતાં નથી. ॥૫૧-૫૨॥ એટલા, માટે તમે સ્વર્ગનાં; સર્વ પ્રાણી માત્રને પોતા સમાન ગણીને; સર્વના આત્મા અને હૃદય દરિભગવાનનીજ ભક્તિ કરો. ॥૫૩॥ અને એવી ભક્તિ કરવાથીજ; દૈત્યો-પક્ષો-રાક્ષસો-સ્રીઓ-શ્દ્રો-મનુષ્ય લોકો-પક્ષીઓ-પશુઓ-અને પાપી જીવો પશુ, અપ્યુત ભગવાનના પદને વિશે; ગમેલા છે. ॥૫૪॥ માટે એ એતિદ ભગવાનને વિશે એકાંતિક ભક્તિ કરીને; તેવી ભક્તિના ભાવથી, સર્વ સ્થળે એટલે જડ ચૈતન્ય સર્વમાં, એ ભગવાનનેજ દેખવા; એટલેજ આ લોકમાં પુરુષનો પરમ સ્વાર્થ, કહેવાય છે. ॥૫૫॥ ધૃતિ ૦ શ્રી ૦ બા ૦ સાતમા સ્કંન્દો સાતમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૫૬॥

અધ્યાય ૮ એ.-નારદ-પણીથી દૈત્યોના એ સ્વર્ગના જોરસએએ, તેનું કહેલું સાંભળવાથી અને મહાશુ કરવાથી, નિવેંડ પામીને; સુરઓનું શીખવેલું, મહાશુ કરું નહીં. ॥૧॥ તેથી તેમની એ રીતની એકાંત

મતિ થયાનું જાણીને, ગુરુ પુત્રો ખીલીયા; અને ઉતાવળાજ તેમણે રાજ્ય પાસે જઈને, જાનેલી વાત જાણ્યારી દીધી. ૩૨૥ આ રીતનું અપ્રિય અને ન સહન થાય એવું, દીકરાનું અનીતિનું આચરણ સાંભળવાથી, કોપના આવેશથી પ્રજ્વતા શરીરવાળા તે દેવે; દીકરાને મારી નાંખવાનું, (શરીરાર) મન કર્યું. ૩૩૩ પછી તે-ણે, તિરસ્કાર ન કરવા લાયક પ્રદેહારો, કહિણ વચ્ચેથી તિરસ્કાર કરીને; અને પાછી તથા આડી, નજરથી જોતાં; એ નમ્રતાથી નમેલા-શાણ-અને હાથ જોડીને ઉભેલા પ્રદેહારને; પમથી મારેલા દારણ પ્રકૃતિવાળા સાપની પેઠે; કુપાસા મારતાં કહ્યું કે. ૩૩૪ હે વિનય વિનાના-મંદ જુદિ-કુળનો ભેદ કરનારા-અધમ-મૂઢ-અને મારી આઘા તોડનારા-તને હું હમણાંજ યમલોકમાં મોકલું છું. ૩૩૫ જેન્ય કોપ કરવાથી તણે ભોક ભોકવાળો સંકિત કર્યો છે; એવા હૂંની, આઘાનું તું મૂઢ નિભંચતી પેઠે, ઉલ્લેખ કરના જળવડે કરે છે. ૩૩૬-પ્રદેહાર-હે રાજા, કેવળ મારે અને તમારેજ નહીં; પણ ખીજ પણ જળવાળાઓને પણ; જેણે પૂર્વનાં અને પછીનાં,

સ્થાવર જંગમો સહિત, અક્ષાદિકને, પોતાને વશમાં રાખેલા છે; તેનુંજ બળ છે. ૧૮૩ એ વધુ પડકારો-
વાળા ઇશ્વર કાળજ, પ્રાણી માનવ શરીરની સક્રિય-મનની સક્રિય-અને ઉદ્વિગ્ન સક્રિય રૂપે; તથા આત્મા
રૂપે છે; અને એ ત્રણ ગુણોના ઇશ્વર ભગવાનજ, પોતાની મોટી સક્રિય (માયા) શક્તિ, વિશ્વને સજ્જે છે-
પામે છે-અને નાશ પણ કરે છે. ૧૮૪ માટે અવલે મારને આજનારા, અને ન જતાવ જોવા, મન શિવાય
બીજો કાંઈ દેખતો કરનારા, છેજ નહીં, એમ બધી તમે, પોતાનો અસુર બાવ છોડી દેખે; મનને વિશે
સમતા રાખો. અને તેમ કરવું, એજ અનંત ભગવાનનું મોટામાં મોટું પૂબન સમજો. ૧૮૫ છું કરનારા
જ ઉદ્વિગ્નરૂપી ચોરાને પ્રથમથી જીવ્ય વિના, પોતે રૂઝે દિશાઓને જીવેલાનું કેટલાએક માને છે; પણ મનને
જીતનારા, અને પ્રાણી માનવને વિશે સમદૃષ્ટિવાળા સાધુ તથા જ્ઞાનવાન પુરુષોને તો; પોતાનાજ મોઢવડે ઉપ-
ન વનારા, પરાયાઓ એટલે જગત્તે હોતાજ નથી. ૧૮૬-હિરણ્યકશિપુ-નું આ વધુ વધુ બાં છે;

તેથી મરવાની જીવન ધન્યતા છે. એમ ખુદે જીવે છે. હે મંદ પુલિવાળા, મરવાને તેષાર થયેલાઓની વાણી, તેને ટાણે તારી પેટે, અનિવર્તિત યજ્ઞ જીવ છે. ૧૧૨૧ ॥ હે મંદ આચારી, તે જે કહે, તે જનનનો ઇશ્વર; મારા વિના જીવે કરે ઉઠાણે છે; એ તે સર્વ સ્થળે જીવે તો, આ યાજ્ઞમાં શા માટે દેખાતો નથી. ૧૧૩૩ ॥ માટે નું અવનું બોલનારાનું માયું, શરીર ઉપરથી, હું હમણાં જીવી લેકું છું; તે જે નું શરણુ હજી છે, તે દહિ; નાં બંને રક્ષણ કરે ૧૧૪૧-૧૧૪૬-એ પ્રમાણે પોતાના મહા ભગવતી પુત્રને, દુષ્ટ વચનથી વરવાર પીડા કરતાં; એ મોટા અસુરે કોષથી તરવાર લીધી; અને પોતાના મોટા આસન ઉપરથી, દુષ્ટ મારીને, ધણી બળથી એ તરવારની મુઠ ધાંભલામાં મારી. ૧૧૫૫ ॥ ત્યારે હે બુધિહિ, તે ધાંભલામાંથી અતિ ભયંકર મરજના યજ્ઞ; જેથી આખું ઘડાં એકેર મારી ગયું; અને તે મરજના બ્રહ્મા-દેહ પોતાનાં સ્થાનકમાં સાંભળતાં; પોતાનાં પામેલો નાશ થવાનું માન્યું. ૧૧૬૩ ॥ બળ કરીને પુત્રને મારી

નાંખવાની ઇચ્છાથી, પરાક્રમ કરતા એ દેવે; આજળ કહી નહીં સાંભળેથી, અદ્ભુત મરજના સાંભળે; કે જેથી તેની સખામાંના મોટા મોટા દેવો, ત્રાસ પામ્યા. જ્યાં; તે મરજના કરનારો પામે તેને લાખો નહીં. ૧૧૭૫ ॥ એટલામાં, પોતાના જુલ્મ એટલે ભક્તોએ કહેવાને; તથા સર્વ જીવને વિશે પોતાનું વ્યાપકપણું લેવાની વાતને; સત્ત કરવા માટે; તે આત્મ સ્વરૂપ ભગવાન, મુખ પશુ નહો; અને મનુષ્ય પશુ નહો; એનું અતિ અદ્ભુત રૂપ ધારણ કરીને, તે સખાના ધાંભલાઓની વચમાંથી, નીકળતા દેખાયા. ૧૧૮૩ ॥ ત્યારે તે ધાંભલાઓની વચમાંથી નીકળતા અદ્ભુત સ્વરૂપને જોઈને, તેણે વિચાર્યું કે; આ મુખ નથી, અને નર પશુ નથી; તો નર અને સિંહના મિશ્રિત રૂપવાળું, વિચિત્ર પ્રકારનું શું હશે. ૧૧૯૧ ॥ એવો વિચાર કરતામાં તે; તપાનેલા સોના જેવી ભયંકર આંખોવાળું-શરણી કેસવાળી અને વિકાસેલા મોઢાવાળું-વિકરાળ દાઢોવાળું-સજીઆની ધાર જેવી અને હાલતી છબાવાળું-કમ ભયરો અને દેખાવવાળું-અકડ અને ઉમા કાનવાળું-પવેતની ગુફા જેવા શહે-

વૈવ્રકત્ત્વાદ્ભ્રમં મેનદશ્યતે ૧૩ સોઽહં વિકલ્પમાનસ્ય શિરઃ કાયાદ્ધરામિતે ॥ ગોપાયેતહરિસ્ત્વાદ્યપસ્તેશરણમીપ્સિતં ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ ૨૮ ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ ૪૦ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ ૪૫ ॥ ૪૬ ॥ ૪૭ ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ ૫૧ ॥ ૫૨ ॥ ૫૩ ॥ ૫૪ ॥ ૫૫ ॥ ૫૬ ॥ ૫૭ ॥ ૫૮ ॥ ૫૯ ॥ ૬૦ ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥ ૧૦૧ ॥ ૧૦૨ ॥ ૧૦૩ ॥ ૧૦૪ ॥ ૧૦૫ ॥ ૧૦૬ ॥ ૧૦૭ ॥ ૧૦૮ ॥ ૧૦૯ ॥ ૧૧૦ ॥ ૧૧૧ ॥ ૧૧૨ ॥ ૧૧૩ ॥ ૧૧૪ ॥ ૧૧૫ ॥ ૧૧૬ ॥ ૧૧૭ ॥ ૧૧૮ ॥ ૧૧૯ ॥ ૧૨૦ ॥ ૧૨૧ ॥ ૧૨૨ ॥ ૧૨૩ ॥ ૧૨૪ ॥ ૧૨૫ ॥ ૧૨૬ ॥ ૧૨૭ ॥ ૧૨૮ ॥ ૧૨૯ ॥ ૧૩૦ ॥ ૧૩૧ ॥ ૧૩૨ ॥ ૧૩૩ ॥ ૧૩૪ ॥ ૧૩૫ ॥ ૧૩૬ ॥ ૧૩૭ ॥ ૧૩૮ ॥ ૧૩૯ ॥ ૧૪૦ ॥ ૧૪૧ ॥ ૧૪૨ ॥ ૧૪૩ ॥ ૧૪૪ ॥ ૧૪૫ ॥ ૧૪૬ ॥ ૧૪૭ ॥ ૧૪૮ ॥ ૧૪૯ ॥ ૧૫૦ ॥ ૧૫૧ ॥ ૧૫૨ ॥ ૧૫૩ ॥ ૧૫૪ ॥ ૧૫૫ ॥ ૧૫૬ ॥ ૧૫૭ ॥ ૧૫૮ ॥ ૧૫૯ ॥ ૧૬૦ ॥ ૧૬૧ ॥ ૧૬૨ ॥ ૧૬૩ ॥ ૧૬૪ ॥ ૧૬૫ ॥ ૧૬૬ ॥ ૧૬૭ ॥ ૧૬૮ ॥ ૧૬૯ ॥ ૧૭૦ ॥ ૧૭૧ ॥ ૧૭૨ ॥ ૧૭૩ ॥ ૧૭૪ ॥ ૧૭૫ ॥ ૧૭૬ ॥ ૧૭૭ ॥ ૧૭૮ ॥ ૧૭૯ ॥ ૧૮૦ ॥ ૧૮૧ ॥ ૧૮૨ ॥ ૧૮૩ ॥ ૧૮૪ ॥ ૧૮૫ ॥ ૧૮૬ ॥ ૧૮૭ ॥ ૧૮૮ ॥ ૧૮૯ ॥ ૧૯૦ ॥ ૧૯૧ ॥ ૧૯૨ ॥ ૧૯૩ ॥ ૧૯૪ ॥ ૧૯૫ ॥ ૧૯૬ ॥ ૧૯૭ ॥ ૧૯૮ ॥ ૧૯૯ ॥ ૨૦૦ ॥ ૨૦૧ ॥ ૨૦૨ ॥ ૨૦૩ ॥ ૨૦૪ ॥ ૨૦૫ ॥ ૨૦૬ ॥ ૨૦૭ ॥ ૨૦૮ ॥ ૨૦૯ ॥ ૨૧૦ ॥ ૨૧૧ ॥ ૨૧૨ ॥ ૨૧૩ ॥ ૨૧૪ ॥ ૨૧૫ ॥ ૨૧૬ ॥ ૨૧૭ ॥ ૨૧૮ ॥ ૨૧૯ ॥ ૨૨૦ ॥ ૨૨૧ ॥ ૨૨૨ ॥ ૨૨૩ ॥ ૨૨૪ ॥ ૨૨૫ ॥ ૨૨૬ ॥ ૨૨૭ ॥ ૨૨૮ ॥ ૨૨૯ ॥ ૨૩૦ ॥ ૨૩૧ ॥ ૨૩૨ ॥ ૨૩૩ ॥ ૨૩૪ ॥ ૨૩૫ ॥ ૨૩૬ ॥ ૨૩૭ ॥ ૨૩૮ ॥ ૨૩૯ ॥ ૨૪૦ ॥ ૨૪૧ ॥ ૨૪૨ ॥ ૨૪૩ ॥ ૨૪૪ ॥ ૨૪૫ ॥ ૨૪૬ ॥ ૨૪૭ ॥ ૨૪૮ ॥ ૨૪૯ ॥ ૨૫૦ ॥ ૨૫૧ ॥ ૨૫૨ ॥ ૨૫૩ ॥ ૨૫૪ ॥ ૨૫૫ ॥ ૨૫૬ ॥ ૨૫૭ ॥ ૨૫૮ ॥ ૨૫૯ ॥ ૨૬૦ ॥ ૨૬૧ ॥ ૨૬૨ ॥ ૨૬૩ ॥ ૨૬૪ ॥ ૨૬૫ ॥ ૨૬૬ ॥ ૨૬૭ ॥ ૨૬૮ ॥ ૨૬૯ ॥ ૨૭૦ ॥ ૨૭૧ ॥ ૨૭૨ ॥ ૨૭૩ ॥ ૨૭૪ ॥ ૨૭૫ ॥ ૨૭૬ ॥ ૨૭૭ ॥ ૨૭૮ ॥ ૨૭૯ ॥ ૨૮૦ ॥ ૨૮૧ ॥ ૨૮૨ ॥ ૨૮૩ ॥ ૨૮૪ ॥ ૨૮૫ ॥ ૨૮૬ ॥ ૨૮૭ ॥ ૨૮૮ ॥ ૨૮૯ ॥ ૨૯૦ ॥ ૨૯૧ ॥ ૨૯૨ ॥ ૨૯૩ ॥ ૨૯૪ ॥ ૨૯૫ ॥ ૨૯૬ ॥ ૨૯૭ ॥ ૨૯૮ ॥ ૨૯૯ ॥ ૩૦૦ ॥ ૩૦૧ ॥ ૩૦૨ ॥ ૩૦૩ ॥ ૩૦૪ ॥ ૩૦૫ ॥ ૩૦૬ ॥ ૩૦૭ ॥ ૩૦૮ ॥ ૩૦૯ ॥ ૩૧૦ ॥ ૩૧૧ ॥ ૩૧૨ ॥ ૩૧૩ ॥ ૩૧૪ ॥ ૩૧૫ ॥ ૩૧૬ ॥ ૩૧૭ ॥ ૩૧૮ ॥ ૩૧૯ ॥ ૩૨૦ ॥ ૩૨૧ ॥ ૩૨૨ ॥ ૩૨૩ ॥ ૩૨૪ ॥ ૩૨૫ ॥ ૩૨૬ ॥ ૩૨૭ ॥ ૩૨૮ ॥ ૩૨૯ ॥ ૩૩૦ ॥ ૩૩૧ ॥ ૩૩૨ ॥ ૩૩૩ ॥ ૩૩૪ ॥ ૩૩૫ ॥ ૩૩૬ ॥ ૩૩૭ ॥ ૩૩૮ ॥ ૩૩૯ ॥ ૩૪૦ ॥ ૩૪૧ ॥ ૩૪૨ ॥ ૩૪૩ ॥ ૩૪૪ ॥ ૩૪૫ ॥ ૩૪૬ ॥ ૩૪૭ ॥ ૩૪૮ ॥ ૩૪૯ ॥ ૩૫૦ ॥ ૩૫૧ ॥ ૩૫૨ ॥ ૩૫૩ ॥ ૩૫૪ ॥ ૩૫૫ ॥ ૩૫૬ ॥ ૩૫૭ ॥ ૩૫૮ ॥ ૩૫૯ ॥ ૩૬૦ ॥ ૩૬૧ ॥ ૩૬૨ ॥ ૩૬૩ ॥ ૩૬૪ ॥ ૩૬૫ ॥ ૩૬૬ ॥ ૩૬૭ ॥ ૩૬૮ ॥ ૩૬૯ ॥ ૩૭૦ ॥ ૩૭૧ ॥ ૩૭૨ ॥ ૩૭૩ ॥ ૩૭૪ ॥ ૩૭૫ ॥ ૩૭૬ ॥ ૩૭૭ ॥ ૩૭૮ ॥ ૩૭૯ ॥ ૩૮૦ ॥ ૩૮૧ ॥ ૩૮૨ ॥ ૩૮૩ ॥ ૩૮૪ ॥ ૩૮૫ ॥ ૩૮૬ ॥ ૩૮૭ ॥ ૩૮૮ ॥ ૩૮૯ ॥ ૩૯૦ ॥ ૩૯૧ ॥ ૩૯૨ ॥ ૩૯૩ ॥ ૩૯૪ ॥ ૩૯૫ ॥ ૩૯૬ ॥ ૩૯૭ ॥ ૩૯૮ ॥ ૩૯૯ ॥ ૪૦૦ ॥ ૪૦૧ ॥ ૪૦૨ ॥ ૪૦૩ ॥ ૪૦૪ ॥ ૪૦૫ ॥ ૪૦૬ ॥ ૪૦૭ ॥ ૪૦૮ ॥ ૪૦૯ ॥ ૪૧૦ ॥ ૪૧૧ ॥ ૪૧૨ ॥ ૪૧૩ ॥ ૪૧૪ ॥ ૪૧૫ ॥ ૪૧૬ ॥ ૪૧૭ ॥ ૪૧૮ ॥ ૪૧૯ ॥ ૪૨૦ ॥ ૪૨૧ ॥ ૪૨૨ ॥ ૪૨૩ ॥ ૪૨૪ ॥ ૪૨૫ ॥ ૪૨૬ ॥ ૪૨૭ ॥ ૪૨૮ ॥ ૪૨૯ ॥ ૪૩૦ ॥ ૪૩૧ ॥ ૪૩૨ ॥ ૪૩૩ ॥ ૪૩૪ ॥ ૪૩૫ ॥ ૪૩૬ ॥ ૪૩૭ ॥ ૪૩૮ ॥ ૪૩૯ ॥ ૪૪૦ ॥ ૪૪૧ ॥ ૪૪૨ ॥ ૪૪૩ ॥ ૪૪૪ ॥ ૪૪૫ ॥ ૪૪૬ ॥ ૪૪૭ ॥ ૪૪૮ ॥ ૪૪૯ ॥ ૪૫૦ ॥ ૪૫૧ ॥ ૪૫૨ ॥ ૪૫૩ ॥ ૪૫૪ ॥ ૪૫૫ ॥ ૪૫૬ ॥ ૪૫૭ ॥ ૪૫૮ ॥ ૪૫૯ ॥ ૪૬૦ ॥ ૪૬૧ ॥ ૪૬૨ ॥ ૪૬૩ ॥ ૪૬૪ ॥ ૪૬૫ ॥ ૪૬૬ ॥ ૪૬૭ ॥ ૪૬૮ ॥ ૪૬૯ ॥ ૪૭૦ ॥ ૪૭૧ ॥ ૪૭૨ ॥ ૪૭૩ ॥ ૪૭૪ ॥ ૪૭૫ ॥ ૪૭૬ ॥ ૪૭૭ ॥ ૪૭૮ ॥ ૪૭૯ ॥ ૪૮૦ ॥ ૪૮૧ ॥ ૪૮૨ ॥ ૪૮૩ ॥ ૪૮૪ ॥ ૪૮૫ ॥ ૪૮૬ ॥ ૪૮૭ ॥ ૪૮૮ ॥ ૪૮૯ ॥ ૪૯૦ ॥ ૪૯૧ ॥ ૪૯૨ ॥ ૪૯૩ ॥ ૪૯૪ ॥ ૪૯૫ ॥ ૪૯૬ ॥ ૪૯૭ ॥ ૪૯૮ ॥ ૪૯૯ ॥ ૫૦૦ ॥ ૫૦૧ ॥ ૫૦૨ ॥ ૫૦૩ ॥ ૫૦૪ ॥ ૫૦૫ ॥ ૫૦૬ ॥ ૫૦૭ ॥ ૫૦૮ ॥ ૫૦૯ ॥ ૫૧૦ ॥ ૫૧૧ ॥ ૫૧૨ ॥ ૫૧૩ ॥ ૫૧૪ ॥ ૫૧૫ ॥ ૫૧૬ ॥ ૫૧૭ ॥ ૫૧૮ ॥ ૫૧૯ ॥ ૫૨૦ ॥ ૫૨૧ ॥ ૫૨૨ ॥ ૫૨૩ ॥ ૫૨૪ ॥ ૫૨૫ ॥ ૫૨૬ ॥ ૫૨૭ ॥ ૫૨૮ ॥ ૫૨૯ ॥ ૫૩૦ ॥ ૫૩૧ ॥ ૫૩૨ ॥ ૫૩૩ ॥ ૫૩૪ ॥ ૫૩૫ ॥ ૫૩૬ ॥ ૫૩૭ ॥ ૫૩૮ ॥ ૫૩૯ ॥ ૫૪૦ ॥ ૫૪૧ ॥ ૫૪૨ ॥ ૫૪૩ ॥ ૫૪૪ ॥ ૫૪૫ ॥ ૫૪૬ ॥ ૫૪૭ ॥ ૫૪૮ ॥ ૫૪૯ ॥ ૫૫૦ ॥ ૫૫૧ ॥ ૫૫૨ ॥ ૫૫૩ ॥ ૫૫૪ ॥ ૫૫૫ ॥ ૫૫૬ ॥ ૫૫૭ ॥ ૫૫૮ ॥ ૫૫૯ ॥ ૫૬૦ ॥ ૫૬૧ ॥ ૫૬૨ ॥ ૫૬૩ ॥ ૫૬૪ ॥ ૫૬૫ ॥ ૫૬૬ ॥ ૫૬૭ ॥ ૫૬૮ ॥ ૫૬૯ ॥ ૫૭૦ ॥ ૫૭૧ ॥ ૫૭૨ ॥ ૫૭૩ ॥ ૫૭૪ ॥ ૫૭૫ ॥ ૫૭૬ ॥ ૫૭૭ ॥ ૫૭૮ ॥ ૫૭૯ ॥ ૫૮૦ ॥ ૫૮૧ ॥ ૫૮૨ ॥ ૫૮૩ ॥ ૫૮૪ ॥ ૫૮૫ ॥ ૫૮૬ ॥ ૫૮૭ ॥ ૫૮૮ ॥ ૫૮૯ ॥ ૫૯૦ ॥ ૫૯૧ ॥ ૫૯૨ ॥ ૫૯૩ ॥ ૫૯૪ ॥ ૫૯૫ ॥ ૫૯૬ ॥ ૫૯૭ ॥ ૫૯૮ ॥ ૫૯૯ ॥ ૬૦૦ ॥ ૬૦૧ ॥ ૬૦૨ ॥ ૬૦૩ ॥ ૬૦૪ ॥ ૬૦૫ ॥ ૬૦૬ ॥ ૬૦૭ ॥ ૬૦૮ ॥ ૬૦૯ ॥ ૬૧૦ ॥ ૬૧૧ ॥ ૬૧૨ ॥ ૬૧૩ ॥ ૬૧૪ ॥ ૬૧૫ ॥ ૬૧૬ ॥ ૬૧૭ ॥ ૬૧૮ ॥ ૬૧૯ ॥ ૬૨૦ ॥ ૬૨૧ ॥ ૬૨૨ ॥ ૬૨૩ ॥ ૬૨૪ ॥ ૬૨૫ ॥ ૬૨૬ ॥ ૬૨૭ ॥ ૬૨૮ ॥ ૬૨૯ ॥ ૬૩૦ ॥ ૬૩૧ ॥ ૬૩૨ ॥ ૬૩૩ ॥ ૬૩૪ ॥ ૬૩૫ ॥ ૬૩૬ ॥ ૬૩૭ ॥ ૬૩૮ ॥ ૬૩૯ ॥ ૬૪૦ ॥ ૬૪૧ ॥ ૬૪૨ ॥ ૬૪૩ ॥ ૬૪૪ ॥ ૬૪૫ ॥ ૬૪૬ ॥ ૬૪૭ ॥ ૬૪૮ ॥ ૬૪૯ ॥ ૬૫૦ ॥ ૬૫૧ ॥ ૬૫૨ ॥ ૬૫૩ ॥ ૬૫૪ ॥ ૬૫૫ ॥ ૬૫૬ ॥ ૬૫૭ ॥ ૬૫૮ ॥ ૬૫૯ ॥ ૬૬૦ ॥ ૬૬૧ ॥ ૬૬૨ ॥ ૬૬૩ ॥ ૬૬૪ ॥ ૬૬૫ ॥ ૬૬૬ ॥ ૬૬૭ ॥ ૬૬૮ ॥ ૬૬૯ ॥ ૬૭૦ ॥ ૬૭૧ ॥ ૬૭૨ ॥ ૬૭૩ ॥ ૬૭૪ ॥ ૬૭૫ ॥ ૬૭૬ ॥ ૬૭૭ ॥ ૬૭૮ ॥ ૬૭૯ ॥ ૬૮૦ ॥ ૬૮૧ ॥ ૬૮૨ ॥ ૬૮૩ ॥ ૬૮૪ ॥ ૬૮૫ ॥ ૬૮૬ ॥ ૬૮૭ ॥ ૬૮૮ ॥ ૬૮૯ ॥ ૬૯૦ ॥ ૬૯૧ ॥ ૬૯૨ ॥ ૬૯૩ ॥ ૬૯૪ ॥ ૬૯૫ ॥ ૬૯૬ ॥ ૬૯૭ ॥ ૬૯૮ ॥ ૬૯૯ ॥ ૭૦૦ ॥ ૭૦૧ ॥ ૭૦૨ ॥ ૭૦૩ ॥ ૭૦૪ ॥ ૭૦૫ ॥ ૭૦૬ ॥ ૭૦૭ ॥ ૭૦૮ ॥ ૭૦૯ ॥ ૭૧૦ ॥ ૭૧૧ ॥ ૭૧૨ ॥ ૭૧૩ ॥ ૭૧૪ ॥ ૭૧૫ ॥ ૭૧૬ ॥ ૭૧૭ ॥ ૭૧૮ ॥ ૭૧૯ ॥ ૭૨૦ ॥ ૭૨૧ ॥ ૭૨૨ ॥ ૭૨૩ ॥ ૭૨૪ ॥ ૭૨૫ ॥ ૭૨૬ ॥ ૭૨૭ ॥ ૭૨૮ ॥ ૭૨૯ ॥ ૭૩૦ ॥ ૭૩૧ ॥ ૭૩૨ ॥ ૭૩૩ ॥ ૭૩૪ ॥ ૭૩૫ ॥ ૭૩૬ ॥ ૭૩૭ ॥ ૭૩૮ ॥ ૭૩૯ ॥ ૭૪૦ ॥ ૭૪૧ ॥ ૭૪૨ ॥ ૭૪૩ ॥ ૭૪૪ ॥ ૭૪૫ ॥ ૭૪૬ ॥ ૭૪૭ ॥ ૭૪૮ ॥ ૭૪૯ ॥ ૭૫૦ ॥ ૭૫૧ ॥ ૭૫૨ ॥ ૭૫૩ ॥ ૭૫૪ ॥ ૭૫૫ ॥ ૭૫૬ ॥ ૭૫૭ ॥ ૭૫૮ ॥ ૭૫૯ ॥ ૭૬૦ ॥ ૭૬૧ ॥ ૭૬૨ ॥ ૭૬૩ ॥ ૭૬૪ ॥ ૭૬૫ ॥ ૭૬૬ ॥ ૭૬૭ ॥ ૭૬૮ ॥ ૭૬૯ ॥ ૭૭૦ ॥ ૭૭૧ ॥ ૭૭૨ ॥ ૭૭૩ ॥ ૭૭૪ ॥ ૭૭૫ ॥ ૭૭૬ ॥ ૭૭૭ ॥ ૭૭૮ ॥ ૭૭૯ ॥ ૭૮૦ ॥ ૭૮૧ ॥ ૭૮૨ ॥ ૭૮૩ ॥ ૭૮૪ ॥ ૭૮૫ ॥ ૭૮૬ ॥ ૭૮૭ ॥ ૭૮૮ ॥ ૭૮૯ ॥ ૭૯૦ ॥ ૭૯૧ ॥ ૭૯૨ ॥ ૭૯૩ ॥ ૭૯૪ ॥ ૭૯૫ ॥ ૭૯૬ ॥ ૭૯૭ ॥ ૭૯૮ ॥ ૭૯૯ ॥ ૮૦૦ ॥ ૮૦૧ ॥ ૮૦૨ ॥ ૮૦૩ ॥ ૮૦૪ ॥ ૮૦૫ ॥ ૮૦૬ ॥ ૮૦૭ ॥ ૮૦૮ ॥ ૮૦૯ ॥ ૮૧૦ ॥ ૮૧૧ ॥ ૮૧૨ ॥ ૮૧૩ ॥ ૮૧૪ ॥ ૮૧૫ ॥ ૮૧૬ ॥ ૮૧૭ ॥ ૮૧૮ ॥ ૮૧૯ ॥ ૮૨૦ ॥ ૮૨૧ ॥ ૮૨૨ ॥ ૮૨૩ ॥ ૮૨૪ ॥ ૮૨૫ ॥ ૮૨૬ ॥ ૮૨૭ ॥ ૮૨૮ ॥ ૮૨૯ ॥ ૮૩૦ ॥ ૮૩૧ ॥ ૮૩૨ ॥ ૮૩૩ ॥ ૮૩૪ ॥ ૮૩૫ ॥ ૮૩૬ ॥ ૮૩૭ ॥ ૮૩૮ ॥ ૮૩૯ ॥ ૮૪૦ ॥ ૮૪૧ ॥ ૮૪૨ ॥ ૮૪૩ ॥ ૮૪૪ ॥ ૮૪૫ ॥ ૮૪૬ ॥ ૮૪૭ ॥ ૮૪૮ ॥ ૮૪૯ ॥ ૮૫૦ ॥ ૮૫૧ ॥ ૮૫૨ ॥ ૮૫૩ ॥ ૮૫૪ ॥ ૮૫૫ ॥ ૮૫૬ ॥ ૮૫૭ ॥ ૮૫૮ ॥ ૮૫૯ ॥ ૮૬૦ ॥ ૮૬૧ ॥ ૮૬૨ ॥ ૮૬૩ ॥ ૮૬૪ ॥ ૮૬૫ ॥ ૮૬૬ ॥ ૮૬૭ ॥ ૮૬૮ ॥ ૮૬૯ ॥ ૮૭૦ ॥ ૮૭૧ ॥ ૮૭૨ ॥ ૮૭૩ ॥ ૮૭૪ ॥ ૮૭૫ ॥ ૮૭૬ ॥ ૮૭૭ ॥ ૮૭૮ ॥ ૮૭૯ ॥ ૮૮૦ ॥ ૮૮૧ ॥ ૮૮૨ ॥ ૮૮૩ ॥ ૮૮૪ ॥ ૮૮૫ ॥ ૮૮૬ ॥ ૮૮૭ ॥ ૮૮૮ ॥ ૮૮૯ ॥ ૮૯૦ ॥ ૮૯૧ ॥ ૮૯૨ ॥ ૮૯૩ ॥ ૮૯૪ ॥ ૮૯૫ ॥ ૮૯૬ ॥ ૮૯૭ ॥ ૮૯૮ ॥ ૮૯૯ ॥ ૯૦૦ ॥ ૯૦૧ ॥ ૯૦૨ ॥ ૯૦૩ ॥ ૯૦૪ ॥ ૯૦૫ ॥ ૯૦૬ ॥ ૯૦૭ ॥ ૯૦૮ ॥ ૯૦૯ ॥ ૯૧૦ ॥ ૯૧૧ ॥ ૯૧૨ ॥ ૯૧૩ ॥ ૯૧૪ ॥ ૯૧૫ ॥ ૯૧૬ ॥ ૯૧૭ ॥ ૯૧૮ ॥ ૯૧૯ ॥ ૯૨૦ ॥ ૯૨૧ ॥ ૯૨૨ ॥ ૯૨૩ ॥ ૯૨૪ ॥ ૯૨૫ ॥ ૯૨૬ ॥ ૯૨૭ ॥ ૯૨૮ ॥ ૯૨૯ ॥ ૯૩૦ ॥ ૯૩૧ ॥ ૯૩૨ ॥ ૯૩૩ ॥ ૯૩૪ ॥ ૯૩૫ ॥ ૯૩૬ ॥ ૯૩૭ ॥ ૯૩૮ ॥ ૯૩૯ ॥ ૯૪૦ ॥ ૯૪૧ ॥ ૯૪૨ ॥ ૯૪૩ ॥ ૯૪૪ ॥ ૯૪૫ ॥ ૯૪૬ ॥ ૯૪૭ ॥ ૯૪૮ ॥ ૯૪૯ ॥ ૯૫૦ ॥ ૯૫૧ ॥ ૯૫૨ ॥ ૯૫૩ ॥ ૯૫૪ ॥ ૯૫૫ ॥ ૯૫૬ ॥ ૯૫૭ ॥ ૯૫૮ ॥ ૯૫૯ ॥ ૯૬૦ ॥ ૯૬૧ ॥ ૯૬૨ ॥ ૯૬૩ ॥ ૯૬૪ ॥ ૯૬૫ ॥ ૯૬૬ ॥ ૯૬૭ ॥ ૯૬૮ ॥ ૯૬૯ ॥ ૯૭૦ ॥ ૯૭૧ ॥ ૯૭૨ ॥ ૯૭૩ ॥ ૯૭૪ ॥ ૯૭૫ ॥ ૯૭૬ ॥ ૯૭૭ ॥ ૯૭૮ ॥ ૯૭૯ ॥ ૯૮૦ ॥ ૯૮૧ ॥ ૯૮૨ ॥ ૯૮૩ ॥ ૯૮૪ ॥ ૯૮૫ ॥ ૯૮૬ ॥ ૯૮૭ ॥ ૯૮૮ ॥ ૯૮૯ ॥ ૯૯૦ ॥ ૯૯૧ ॥ ૯૯૨ ॥ ૯૯૩ ॥ ૯૯૪ ॥ ૯૯૫ ॥ ૯૯૬ ॥ ૯૯૭ ॥ ૯૯૮ ॥ ૯૯૯ ॥ ૧૦૦૦ ॥

આ મોટા અને નાકવાળું-કાન સુધી શહેલા પ્રશેષવાળું-સ્વર્ગને અડતા શરીરવાળું-દુષ્ટ અને બની ડોકવાળું-મોટી છાતી અને ખાતળા પેટવાળું-ચંદ્રમાની કિરણો જેવાં ધોળાં રૂપાંથી બરેલા શરીરવાળું-ત્યારે તરફ ફરતા સેકડો હાથ સરખા નખરથી આધુષીના સમુદાયવાળું-કોષથી મદબ ન થાય એવું-અને પોતાનાં તથા જીવ દેવોનાં આધુષી ધારણ કરેલું; તથા દેવો અને દાનવોને તસાડી દેવું; સંપૂર્ણ ભયાનક વસિંહ રૂપ, પોતાની સામે આવીને ઉભેલું જોઈને, તેણે ધાર્યું કે; ધણી માયાઓવાળા દરિએજ, ધણું કરીને આ રૂપ ધરીને, મને મારવાનો ઉદ્દેશ કરેલા હશે. ૧૧૨૦-૨૧-૨૨-૨૩ ॥ પછી એ રીતે બેસતો તે મોટા દેહ, મરજના કરતો વસિંહના ઉપર શેડો; પશુ તે વખતે વસિંહના તેજની આંદર એ અસુરનો, અગ્નિમાં આવી પડના પતંગિઆની પેઠે; દેખવામાં આખો નહો. ૧૧૨૪ ॥ કેમકે પૂર્વકથી પોતાના તેજથી, મહા અંધકારને પી બતાવ્યા; એ સર્વ જીવ આજના સ્થાન, ભગવાનમાં આ દેહ ન દેખાય; તેમાં કાંઈજ ન થાય નથી. પછી તે મોટા અસુરે પાસે જઈને, પોતાની

મોટી મહા કોષવડે વસિંહને મારી. ૧૧૨૫ ॥ ત્યારે મોટા નામને મહે પકડવાની પેઠે; એ મહાને ધરેલા અને પરાક્રમ કરતા દેવને; મહા સહિત વસિંહ ભગવાને પકડી લીધો; પશુ રગત કરતાં મરજના દાહમાંથી, સાથ સટકી જાય; તેમ ભગવાનના હાથમાંથી, તે અસુર છૂટી ગયો. ૧૧૨૬ ॥ ત્યારે વાદળાં આડે રહીને જનનારા જેમનાં સ્થાનોનું દરજી થયું હતું; તે દેવતાઓ અને લોક પાત્રો સર્વે, જુડું થયેલાનું માનવા લાગ્યા, અને તે યુદ્ધના પરિણામને સદન કરનારો દેવ પોતે, વહરિના હાથમાંથી છૂટીજવાથી, તેમને મોતના પરાક્રમથી બીહીનેલા માનીને; શરીરવાર હાથ તરવાર લેઈને લેગ સહિત તેમના ઉપર ગયો. ૧૧૨૭ ॥ ત્યારે એ જાજના જેવા વેગવાળા, અને હાથ તરવારના પેટમાંથી, સામાનો લાગ ન શકે, એવી રીતે ઉપર નીચે તરવાર ફેરવતા, હિરણ્ય ઠસિયું; ભયંકર શબ્દ વાળા તીમ અટકાસથી, આખો વિચારી દેઈને મોટા વેગવાળા વસિંહ ભગવાને; શરીરથી પકડી લીધો. ૧૧૨૮ ॥ પછી સામે પકડેલા ઉદરની પેઠે, વહરિ ભ-

અમને પાંચાથી આનુર સધને; ચારેકાર તરફડતા, અને વળી પચ નહીં કપાયલી માગડી વાળા, એ દેવને તેમણે બારણા વચેના ઉંચરા ઉપર, પોતાના સાથળ ઉપર નાંખીને, સંધ્યાકાળ સમયે, રમતની પેટે, નખવડે મોઢાં ઝેરી સાપને મરડે ચીરવાની માફક ચીરી નાંખેલા. ૥૨૯૫ અને તે પછી દેવવડે સમું ન જોવાય એવા-વિકરણ આંખોવાળા-શરેલા અને જીભવડે ચાટતા મોઢાવાળા-દાંથીને મારનારા સિંદની પેટે, કોઢીનાં ટિપાંથી ખરડામલા અને કેશવાળી, મોઢું અને ગજામાંની, આંતરડાંની માળાવડે, લાલ ધવેલા; એ વૃસિંદ બગવાને, પોતાના નખથી ચીરી નાંખેલા દેવને, પડનો નાંખીને, તેના દમરો નાના અને મોટા, આયુરો ધરેલા અને અવળા ચાલનારા અનુચર દેવોને; પોતાનાં હાથ પગના નખથી આયુરોથી, અને પેનીઓથી મારી નાખ્યા. ૥૩૦-૩૧૧ તેમની કેશવાળીથી વાદળાં વિખરાઈ ગયાં, દૃષ્ટિથી મરડેની કાંતિ જાંખી પડી, શ્વાસથી સમુદ્રમાં તોશન લેકું, અને ગર્જનાથી બીનેલા દિગ્ગળે ભુગે પાડવા આવ્યા. ૥૩૨૫ કેશવાળીના કપાટાથી

આકાશમાં દેવતાઓનાં વિખારો ઉડવા લાગ્યાં, પગના બારથી પીડાવતી પૃથ્વી કંપવા લાગી, વેગથી પર્વતો ઉડીજવા લાગ્યા, અને એ બગવાનાના તેજની દિશાએ અને આકાશ જાંખાં દેખાયાં. ૥૩૩૫ પછી એ બર્ષકર મોઢાવાળા-અતિ કોપિલા-વૈરિવિનાના-અને કોપ નહીં શમવાથી, પાસે કાઠ જમ સંકું નથી ગેવા, સગથે વૃસિંદ બગવાને; સગાની અંદર રાગના કાગ આસન ઉપર બર્ષ બેઠા. ૥૩૪૫ ત્યારે એ ત્રણેકેકના મળાગત નાવરૂપ આદિ દેવને હરિ બગવાને મારેલાનું જાણવાથી, હર્ષ પામેલી આનંદિત મુખવાળી દેવતાઓની આ-ઓએ; તેમના ઉપર વડવાર કુચની વૃષ્ટિ કરી. ૥૩૫૫ અને ત્યાં જોવા આવેલા દેવતાઓનાં વિખારોથી, આકાશમાં સાંકડ થઈ, તથા દેવતાઓએ, ડોલ અને નગારાં વગાડ્યાં; મોટા ગંધર્વો ગાવા લાગ્યા; અને અપ્સરાઓએ નાચ કર્યો. ૥૩૬૫ તથા શ્રદ્ધા-દંડ-સદાશિવ વિગેરે દેવતાઓ-રૂપિઓ-પિતૃઓ-સિદ્ધિ-વિ-ધાધરે-મોટાનામ-ગનુઓ-પ્રભવપતિઓ-ગંધર્વો-અપ્સરાઓ-ચારજો-પક્ષે-દિ પુરુષો-વૈનાજો-કિનરો-અને સુ-

કારલીલપાનસૈયયાહિંગરુહોમહાવિષં ॥૨૯॥ સંરંભદુપ્રેક્ષ્યકરાલોચનોવ્યાત્તાનનાંતંવિલિહન્સ્વજિહ્વા ॥ અસૂગ્લવાક્તારુણકેસરાન
નાણાંડ્વમાલીદ્વિપહૃત્યયાહરિઃ ॥૩૦॥ નચાંકુરોત્પાટિતહૃત્સરોરુહંવિસૃજ્યતસ્પાનુચરાનુદાયુધાન્ ॥ અહન્સમંતાબ્રહ્મશસ્ત્રપાર્ણિભિર્દોર્દ
દ્યુયોડ્નુપથાન્સહસ્રશઃ ॥૩૧॥ સટાડ્વધૂતાજલદાઃપરાપતન્ન્યાશ્વતદૃષ્ટિવિમુષ્ટરોચિષઃ ॥ અંબોધયઃશ્વાસહતાવિચુક્તુભુર્નિર્હાદમીતાદિગિ
ભાવિચુક્તુઃ ॥૩૨॥ ઘૌસ્તત્સટોલ્ક્ષિત્તવિમાનસંકુલાપ્રોત્સર્પતક્ષમાચપદાડતિપીઢિતા ॥ શૈલાઃસમુત્પેતુરમુષ્યરંહસાતતેજસાચ્ચંકુભોનરેજિ
રે ॥૩૩॥ તતઃસમાયામુપવિષ્ટમુતમેનૃપાસનેસંહતતેજસંવિભું ॥ અલક્ષિતદ્વૈરયમત્યમર્ષણંપ્રચંડવક્રંનબભાજકશ્વન ॥૩૪॥ નિશમ્યલોકત્રયમ
સ્તકજ્વરંતમાદિદૈત્યંહરિણાહતંમૃદ્યે ॥ પ્રહર્ષવેગોત્કલિતાનનામુહુઃપ્રસૂનવર્ષેર્વૃષ્ટુઃસુરસ્થિયઃ ॥૩૫॥ તદાવિમાનાવલિભિર્નમસ્તલંદિદક્ષતાંસં
કુલમાસનાકિનાં ॥ સુરાનકાદુંદુભયોડ્યજઘ્નિરેગંધર્વમુર્યાનનૃતુર્જગુઃસ્થિયઃ ॥૩૬॥ તત્રોપબ્રજ્યવિબુધાબ્રહ્મેદગિરિશાદયઃ ॥ ઋષયઃપિતરઃસિ
દ્ધાવિદ્યાધરમહોરગાઃ ॥૩૭॥ મનવઃપ્રજાનાંપતયોગંધર્વાપ્સરચારણાઃ ॥ યક્ષાઃકિંપુરુષાસ્તાતૈતાલાઃસિદ્ધકિન્નરાઃ ॥૩૮॥ તેવિષ્ણુપાર્ષદાઃસ
ર્વેસુનંદકુમુદાદયઃ ॥ મૂર્ઠિંબદ્ધાંજલિપુટાઆસીનંતીવ્રતેજસં ॥ ઈંદિરેનરશાદૂલંનાતિદૂરચરાઃપૃથક્ ॥૩૯॥ બ્રહ્મા ૦ નતોડ્મ્યનંતાયદુરંતશક્ત
યેવિચિત્રવીર્યાયપવિત્રકર્મણે ॥ વિશ્વસ્યસર્ગસ્થિતિસંયમાન્ગુણેઃસ્વલીલયાસંદધતેડ્યયાત્મને ૪૦ શ્રીરુદ્ર ૦ કોપકાલોયુગાંતસ્તેહતોડ્યમસુ
રોડ્લપકઃ ॥ તત્સુતંપાત્યુપસૃતંમક્તંતેમક્તવત્સલા ॥૪૧॥ ઇંદ્ર ૦ પ્રત્યાનીતાઃપરમભવતાત્રાયતાનઃસ્વભાગાદૈત્યાક્રાંતંહૃદયકમલંત્વદ્રૂંપ્રત્યબોધિ ॥
કાલગ્રસ્તં કિયદિદમહોનાથશુશ્રૂષતાંતે મુક્તિસ્તેષાંનહિબહુમતાનારસિંહાપરૈઃકિં ॥૪૨॥ ઋષય ૦ તંનસ્તપઃપરમમાત્યયદાત્મતેજોપેનેદમા
દિપુરુષાત્મગતંસર્જ ॥ તદ્વિપ્રલુપ્તમમુનાડ્યશરણ્યપાલરક્ષાગ્રહીતવપુષાપુનરન્વમંસ્થાઃ ॥૪૩॥ પિતર ૦ શ્રાદ્ધાનિનોડધિવુભુજેપ્રસમંતનૂજૈર્દત્તા
નિતીર્થસમયેપિતિલાંબ્વસમ્યઃ ॥ તસ્યોદરાબ્રહ્મવિદીર્ણવપાદ્યઆર્ચ્યતસ્મૈનમોનૃહરયેડ્વિલધર્મગોસ્ત્રે ॥૪૪॥ સિદ્ધા ૦ યોનોગતિયોગસિદ્ધામ

નંદ તથા કુમુદ વિગેરે વિષ્ણુના પાર્શ્વે; એ સધળાએ ત્યાં આવી, જરા દૂર ઉભારીને; એ તીવ્ર તેજવાળા અને સગામાં બેઠેલા, વૃસિંદ બગવાની સામે હાથ ભેડી, માંચા નમાવીને, પૃથક પૃથક સ્તુતિ કરી કે. ૥૩૭-૩૮-૩૯૫ શ્રદ્ધા-આપ અનંત-અપાર શક્તિઓ વાળા-વિચિત્ર પરઃક્રમોવાળા-પવિત્ર કર્મોવાળા-અને લીલાચક્રી યુક્ષેવડે વિષની ઉત્પતિ-સ્થિતિ-તથા લય કરનારા; અને અવિકારી સ્વરૂપ વાળા; ને હું નમ-સ્કાર કરું છું. ૥૪૦૫ શ્રી ૩૬-આપના કોપનો સમયનો, યુગના અંત વખતે છે, તેપણ આ અદ્ય અસુ-રને આપે મારવાથી; તેનો દીકરો જે આપનો ભક્ત, અને આપને શરણે આવનાર છે; તેનું ભક્ત વસ્ત્ર આપ રક્ષણ કરો. ૥૪૧૫ ઈંદ્ર-હે વૃસિંદ બગવાને, આપે દેવ પાસેથી અમને અમારા ભાગ પાછા અપા-વીને; તથા આપના ધ્યાન કરવાના સ્થાન રૂપ, હૃદયને, ભય રહિત કરીને; અમારું રક્ષણ કર્યું છે; આપની સેવાની આમળ; કાળચક્રી નાશ થનાર આ નિષેધીય સંબંધને, અને મુક્તિને પણ; અમે વધુ માનતા નથી

તે બીજાં આમ સુખોનો તો દિસાજ સોનો હોય. ૩ ॥૪૨॥ ઋષિઓ-હે આદિ પુરુષ, જેનાચક્ર આપે પોતાનામાં રહેલા જગતને સરળ છે, તે આપના પ્રભાવ રૂપ પરમતત્ત્વ તપ; આપેજ અમને દેખાડેલું છે; તેનો લેખ સધળતાં; શરણાંગીનેનું રક્ષણ કરનારા આપે, આસ્તરૂપ ધરીને; તેનું રક્ષણ કરી, ફરીથી સ્થાપન કરેલ છે. ૥૪૩૫ પિતૃઓ-આ અસંખ્ય દેવ અમને અમારા પુત્રે આદિ યજ્ઞ અપાતાં આધીને; અને તીર્થ કાળે અપાતાં તલ અને જળને; જળાકારથી લેધેલો હતો, તેનું પેટ નખવડે ચીરી નાંખીને, સ-ધળું આપે અમને અપાતું કર્યું છે; એવા સર્વે ધર્મોનું રક્ષણ કરનારા, નરહરિ બગવાને અમારા નમસ્કાર છે. ૥૪૪૫ સિદ્ધિ-ધણ ગર્વવાળો એ દેવ; યોગથી પ્રાપ્ત થયેલ અમારી સિદ્ધિઓને; તપના જળ થકી, લેધ ગયો હતો; તેને નખવડે ચીરી નાંખનારા, આપ વૃસિંદ બગવાને, અમારા પ્રણામ છે. ૥૪૫૫ વિદ્યાધરે-અમારી જૂદી જૂદી ધારણાઓ અને વિદ્યાઓને; જળ અને પરાક્રમથી અભિમાની બનેલા; એ

આવાનીએ, શરી હતી; તેને માયાથી નિસિદ્ધ રૂપ ધરીને, પછાતી પેઠે આપે મારી નાંખ્યો છે; તેમને હમેશાં આમારા નમસ્કાર છે. ૧૪૫૧ નાગ-એ પાપીએ આમારાં રત્નો અને સ્ત્રીઓ સેધ લીધી હતી; તેની છાતી ચીરી નાંખીને, અમને આનંદ આપનારા; આપને અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ. ૧૪૫૨ મનુષ્યો-તમારી આગ પ્રમાણે આજનારા અમે મનુષ્યોની સઘળી મર્યાદાઓને; આ દિતિ પુત્રે તેડી નાંખી હતી, તે અજાને તે આપે માર્યો છે; હવે હે પ્રભુ, આપના ક્રિકર અમે, શું કામ કરીએ; તે આગા હતો. ૧૪૫૩ પ્રજા-પતિઓ-હે પરમેશ્વર પ્રજાની સૃષ્ટિ કરવાને માટે આપે પ્રેરણા કરેલા અમે; એણે નિશ્ચય કરવાપડે સૃષ્ટિને કરી શકતા નહોતા; માટેજ આપે જગતનું શરૂ કરવા સાફ, આ સત્ચરણી અવતાર પાસે કરીને; એની છાતી ચીરી નાંખીને, એને માર્યો છે. ૧૪૫૪ ગંધર્વો-આપની પાસે નાચનાર અને ગાનારા અમે શોકાને

એણે પોતાના પરાક્રમ અને જળતા પ્રભાવ વડે; એના સ્વાધીનમાં કરી લીધા હતા; તેની આપે આ દશા આંખી છે. અવશે ગાંધે આજનારાનું બહુ માંધી થાય. ૧૪૫૫ ચારણો-સાધુઓને ત્રાસ આપનાર આ અસુરનો આપે નાશ કર્યો છે, તે સંસારને મટાડનાર ચારણાવિદ વાળા અમવાનને અમે ઘરણું છીએ. ૧૪૫૬ યક્ષો-હે પચીસમા તત્વ, આત્મા સ્વરૂપ અમવાન; સારાં કામો કરવાપડે, આપની સેવા કરનારા અમને આ દિતિ પુત્રે, એક જનાંબા હતા, માટે એને; શોકને પરિતાપ પમાડનારા જાણીનેજ, આપે માર્યો છે. ૧૪૫૭ કિપુરુષો-અમેનો કુપુરુષો હોએ અને આપ મહા પુરુષ છો. અને આ હુદ પુરુષ તો સાધુ પુરુષોએ અચર્યા, તેનો ધિકાર કર્યો હતો ત્યારથીજ, તે મૂરેએ હતો ૧૪૫૮ વૈતાલી-આપની નિર્મળ પ્રાપ્તિ ગાવાપડે; સજાઓમાં અને યજ્ઞોમાં અમને મળતી મોટી પેરામણીઓને, શેષ સેના આ હુલનને, રા-

સાધુરહારષીયોગતપોબલેન ॥ નાનાદર્પતન્નસ્વેર્નિર્દદારતસ્મેતુમ્યંપ્રણતાઃસ્મોન્નસિંહ ॥ ૪૫ ॥ વિદ્યાધરા ० વિદ્યાપ્રથમધારણયાડનુગદ્વાન્યપેધદ્વો
વલધીર્યદ્વસઃ ॥ સયેનસંસ્થેપશુવદ્વતસ્તંમાયાન્નસિંહંપ્રણતાઃસ્મનિત્યં ॥ ૪૬ ॥ નાગા ० યેનપાપેનરત્નાનિસ્ત્રીરત્ ॥ નિહતાનિનઃતદ્વક્ષઃપાટનેના
સાંદત્તાનંદનમોડસ્તુતે ॥ ૪૭ ॥ મનવ ० મનવોવયંતવનિદેશકારિણોદિતિજેનદેવપરિભૂતસેતવઃ ॥ ભવતાસ્વઃસઉપસંહતઃપ્રમોકરનાદ્દેકિ
મનુશાધિકિકરાન્ ॥ ૪૮ ॥ પ્રજાપતય ० પ્રજેશાવયંતેપરેશાભિમૃદ્ધાનયેનપ્રજાવૈસૃજામોનિષિદ્ધાઃ ॥ સપ્તત્વયાભિન્નવક્ષાનુશંતેજગન્મંગલંસ
ત્વમૂર્તેડવતારઃ ॥ ૪૯ ॥ ગંધર્વા ० વયંવિમોતેનટનાઢ્યગાયકાયેનાત્મસાદ્વીર્યવલૈજસાક્રુતાઃ ॥ સપ્તત્વિતોભવતાદશામિમાંકિમુત્પથસ્યઃકુશ
લાયંકલ્પતે ॥ ૫૦ ॥ ચારણા ० હરેતવાંઘ્રિપંકજંભવાદ્વર્ણાશ્રિતાઃ ॥ યદેષસાધુચ્ચત્ત્વયાડસુરઃસમાપિતઃ ॥ ૫૧ ॥ યક્ષા ० વયમનુચરમુરુયાઃ
કર્મભિસ્તેમનોઙ્ઙૈસ્તદ્વહદિતિસુતેનપ્રાપિતાવાહકત્વં ॥ સતુજનપરિતાપંતત્કૃતંજાનતાતેનરહરુપનીતઃપંચતાંપંચવિંશ ॥ ૫૨ ॥ કિપુરુષા ० વયં
કિપુરુષાસ્ત્વંતુમહાપુરુષૈશ્વરઃ ॥ અયંકુપુરુષોનષ્ટોધિકૃતઃસાધુભિર્યદા ॥ ૫૩ ॥ વૈતાલિકા ० સમાસુસત્રેપુતવામલંચશોર્ગીત્વામપર્યામહર્તોલિ
ભામહે ॥ યસ્તાંવ્યનૈપીઢ્ઢશમેપદુર્જનોદિદ્યાહતસ્તેભગવન્યથામયઃ ॥ ૫૪ ॥ કિન્નરા ० વયમીશકિન્નરગણસ્તવાનુગાદિતિજેનવિષ્ટિમમુનાડનુ
કારિતાઃ ॥ ભવતાહરેસૃજિનોવસાદિતોનરસિંહનાથવિભવાયનોભવા ॥ ૫૫ ॥ વિષ્ણુપાર્ષદા ० અચૈતદ્ધરિનરરૂપમદ્રુતંતેદ્દષ્ટનઃશરણદસર્વલો
કશર્મા ॥ સોડ્યંતેવિધિકરૈશવિપ્રશસ્તસ્તસ્યેદંનિધનમનુગ્રહાયવિદ્યઃ ॥ ૫૬ ॥ ઇ ० ભા ० મ ० સ ० અષ્ટમોડધ્યાયઃ ॥ ૮ ॥
નારદ ० એવંસુરાદયઃસર્વેબ્રહ્મરુદ્રપુરઃસરાઃ ॥ નોપેતુમશકન્મન્યુસંરંભંસુદુરાસદં ॥ ૧ ॥ સાક્ષાચ્છીઃપ્રેષિતાદેવૈર્દૃષ્ટાતન્મહદ્દ્રુતં ॥ અદૃષ્ટાશ્રુતપૂર્વ
ત્વાત્સાનોપેયાપશંકિતા ॥ ૨ ॥ પ્રન્હાદંપ્રેષયામાસબ્રહ્માડવસ્થિતમંતિકે ॥ તાતપ્રશમયોપેહિસ્વપિત્રેકુપિતંપ્રભું ॥ ૩ ॥ તથેતિશનકૈરાજન્મહાભાગ
વતોર્મકઃઉપેત્યમુવિકાયેનનનામવિધૃતાંજલિઃ ॥ ૪ ॥ સ્વપાદમૂલેપતિતંતમર્મકંવિલોક્યદેવઃકૃપયાપરિહૃતઃ ॥ ઉત્થાપ્યતચ્છીર્ણ્યદધાત્કરાંબુ
જંકાલાહિવિવ્રસ્તધિયાકૃતાભયં ॥ ૫ ॥ સતત્કરસ્પર્શધૃતઃખિલાશુભઃસપદ્યભિવ્યક્તપરાત્મદર્શનઃ ॥ તત્પાદપદ્મેહદિનિર્વૃતોદધૌહપ્યત્તનુઃક્લિ

મની પેઠે, આપે હણી નાંખ્યો, તે સાફ થયું છે. ૧૪૫૪ કિન્નરો-આપની સેવા કરનારા અમે કિન્નરો પાસે એ દેવ પેઠે કરાવતા હતા, તે હુદને તો, આપે માર્યો છે; તો હે નાથ; હવે આપ નિસિદ્ધ અમવાન અમને સંસાર થઈ જોડાવો. ૧૪૫૫ વિષ્ણુપાર્ષદો-સર્વ શોકને શાંતિ અને શરણ આપનારા, આપનું આ અદ્ભુત નરહરિ સ્વરૂપ તો, અમે આજજ જોયું છે; હે હૃદય પ્રારથ્યે કરીને બ્રહ્મણોના શ્રાપ પામેલા, એને મારવા રૂપ, આપે અનુમત્ત કરેલાનું અમે જાણીનેજ છીએ. ૧૪૫૬ ઇતિશી-આસાતમા રકંપનો આદ્યો અં સંપૂર્ણ તટા
અધ્યાય ૮ શ્રી. -નારદ-એ રીતે કોષથી ઉચ્ચ થયેલા અને વિદ્યાર નિસિદ્ધ અમવાનની પાસે, હુદ
હવા રહીને સ્તુતિ કરનારા બ્રહ્મા અને રૂદ્ર વિગેરે દેવતાઓ, તથા બીજાઓ પ્રાણ પાણ, જલ શક્યા નહીં ૧૧૧
મારે દેવતાઓ વિગેરે એ, સાક્ષાત લક્ષ્મીહરે કહેતા; તેમણે પાણ; આગળ કહી નહીં દીધે, અને નહીં માં-
બજેલ, આ અદ્ભુત સ્વરૂપ જોઈને; પાસે જવાની દિવંત કરી નહીં. ૧૧૨૧ તેથી પાસેજ ઉભરા પ્રવેશને

બ્રહ્માએ કહ્યું કે; હે બ્રાહ્મ તારા આપને માટેજ કોષે બસાવતા, પ્રભુની પાસે, તું જા; અને તેમને સાંત કરવા.
૧૧૩૧ હે બુદ્ધિદર, એ વાતનો સ્વીકાર કરીને; તે મહા અમવાતી ગાળકે, ધીમે ધીમે પાસે જઈ; શરીરથી
ધરતી ઉપર પડી, હાથ જોડીને; નિસિદ્ધને નમસ્કાર કરવા ૧૧૩૨ તારે પોતાના પગ પાસે તે આજકો પડેલો
જેલ; દયા લાગીને અમવાને તેને ઉઠાડ્યો; અને કાળ રૂપ સાપ થકી ત્રાસ પામેલાઓને અભાવ આપનાઈ;
પોતાનું હરતકમળ તેના માથા ઉપર મૂક્યું. ૧૧૩૩ એટલે એ હાથના સ્પર્શથી તેનાં સપળાં પાપ નાશ પામી
જઈને; તેને આપરોક્ષ બ્રહ્મગત પ્રાપ્ત થયું; તથા તેની આખ્યોમાં આંસુ આવીજઈને, રૂંવાડાં કલાં થઈ, હુદય
ખીગળી ગયું; અને મનને વિશે નિર્વૃત્તિ પ્રાપ્ત થઈને, તે અમવાનના ચરણનું ધ્યાન કરવા લાગ્યો. ૧૧૩૪ અને
એકામ મનથી તથા સારી રીતે સાવધાન પડે, અમવાનમાંજ પોતાનું મન તથા દૃષ્ટિ રાખીને, પ્રેમ સદિત
મદગદવાણીથી તેણે હરિ અમવાનની સ્તુતિ કરી કે. ૧૧૩૫ સત્ચરણી બુદ્ધિવાળા બ્રહ્માઆદિ દેવતાઓ-મુનિ.

સત્કાર પામવાને ઈચ્છનારા નહીં છતાં; માત્ર અજ્ઞાન માણસોના કપર દયા કરવાને માટેજ, તેને સ્તીકાર કરાછો; અને તે સત્કાર કરનારો મનુષ્યજ; પોતાના મોઢા કપર કરેલી સધળી શોભા પ્રતિબિંબને મળવાની પેઠે; તે સધળા સત્કારને પામનારો થાય છે. ૥૧૩૩ ॥ એટલા માટે નીચ અને માથાના યુજ્જ્વાના વિસર્ગમાં ભાગેલો કું; જેનું વર્ણન કરવા વડે પુરુષ પવિત્ર થાય છે, તે આપ સર્વાત્મા ઇશ્વર ભગવાનના મહિમાનું વ-
ર્ણન; મારી યુદ્ધ પ્રમાણે વિકળતા તજીને કઈકું; ૥૧૨૩ ॥ હે સત્ત્વ યુજ્જ્વાના બંડાર, આપ ઇશ્વર ભગવાનના શુંદર અવતારોની ક્રિડા; અમારી માફકજ આપની આશાઓને ફકાવનારા, બ્રહ્મા પર્યંત સર્વ લોકના; કલ્યાણ ઐશ્વર્ય-અને સુખની હિપતિને માટેજ થતી જોઇએ, પણ જે થકી તેમને કલ્પે થાય એમ ન થતું જોઇએ. ૥૧૩૩ ॥ સર્વે લોક માત્ર, આપના આ વૃત્તિંદ્ર સ્વરૂપનું સ્મરણ કરવા વડે. સુખી થવાની; અને બધ થકી મુ-

કત શવાની; દૃષ્ટા રાખેછે; અને સાપ તથા વિંછી આદિકો, મારી નાંખવાથી; સાધુ પુરો પશુ આનંદ પામે છે; તે સાર્વજ આપે હમણું આ આસુરને માર્યો છે; મારે હવે આપ કેવળે શમાવો. ૧૧૪૫ આપના અતિ ભયાનક મોઢાથી તથા જીભથી-અર્થ સરખી આંખોથી-બચ્ચકર ભમરોથી-ઉઝ દાદોથી-ગળામાં નાંખેલી આંતરડાંની માળાથી-બોહીથી ખરેલી કેશવાળીથી-ઉઝા, અકકડ, અને ખીત્રા જેવા કાનથી-શબુને શરી નાખનાર નખની અણીઓથી-અને દિશાના હાથીઓ ખીહીગળ, એવી ગરજનાથી પશુ હું ખીહીતો નથી. ૧૧૪૬ પશુ આપ દીન દયાળના સુદર્શન ચક્ર ૩૫ કાળના સપાટામાં આવીને કપાઈ જતા, અને નસહન થાય એવાં ઉઝ દુખોવાળા સંસારમાં; પોતાનાં કમો વડે બંધાઈને નેખાવવા થકી, ધણીજ ત્રાસ પામુંછું; મારે ચરણ ૩૫ અને મોક્ષના સ્થાન, આપના ચરણ ભૂજમાં; મને આપ હવે ક્યારે મોલાવી દ્યો:છો! ૧૧૪૭ (તે હું બચુનો નથી.) એટલા મારે, પ્રિય અને અપ્રિય પદાર્થાદિકના સંયોગ અને વિયોગથી ઉત્પન્ન થયેલા શોકમિત્રી ગળતા-અને

દુઃખ મટાડવાના ઉપાયો પણ દુઃખ રૂપ હોવાનું જાણ્યા છતાં, અનેક આવતારોમાં ભટકતા; હુંને, આપ મહા-
ત્માએ; પોતાનો ભક્તિ યોગ આપવો જોઈએ. કે જોથી, આપ આતિ સુહૃદ-પ્રિય-અને પરમદેવત ત્રિસંદ ભગ-
વાનની; જહાદ્દાએ ગાયેલી લીલાઓ રૂપ કથાનું, આપના એ ચરણોનો આશ્રય કરનારા ભક્તોના સમાગમમાં
રહી, કીર્તન કરવા વડે, ગુણો થકી મુક્ત થઈને; આ મહાદુઃખ રૂપ સંસાર સમુદ્રને. હું સેહેજમાં તરી જાઉં.
૧૧૮૫ હે ત્રિસંદ, આપે ઉપેક્ષા કરેલા પ્રાણી; બાળકને માતપિતા-રોગીને ઔષધ-અને સમુદ્રમાં ડુબતાને
વડાણ પણ શરણ રૂપ થતાં નથી; અને એ રીતેજ બીજા સર્વે દુઃખ મટાડવાના ઉપાયો, જ્યાં સુધી આપ
પ્રભુ, તે દુઃખ પામનારાઓને અનુકૂળ હો; ત્યાં સુધીજ ઉપયોગી થઈ શકેછે. ૧૧૮૬ જે કામે-જેમાંથી-જેમાં
જેણે કરીને-જેનું-જેનેસારું-જે રીતે-અને જેની પ્રેરણાથી; પ્રથમના સૃષ્ટિ કરતાં જહાદ્દાદિ, તથા પાછળના સૃષ્ટિ
કર્તા પ્રજાપતિઓ આદિકે; જહાદ્દા જહાદ્દા સ્વભાવે વાળા પ્રાણી પદાર્થોદિકને ઉત્પન્ન કરે છે, અને રૂપાંતરો

પમાટે છે; તે સર્વે આપનું સ્વરૂપ છે. ૧૨૩૫ એનામાં યુક્તિનો ઉદય નથી, એવા પુરુષની નજરથી, અને કાળની પ્રેક્ષાથી; જગતના માથા; વૈદિક કાળ કરવાના સ્વભાવ વાળા, સિંગ હરીરો અછ આપે છે; માટે એ માથાએ આપના તે સોળ આરાવાળા (મન-દશ ઉદ્વિયો-અને પાંચ મહાચૂતની વનમાનાઓ વાળા સિંગ હરીર ૩૫) સંસાર ચક્રથી; અવન્યા એવા આપ વિના, બીજો કોણ તારી શકે એમ છે. (અર્થાત બીજો કોણ નથી) ૧૨૩૬ હું, એ માથાથી જોતા સોળ આરા વાળા સંસાર ચક્રમાં નંખાઈને, પીઠાઈ પીઠાઈને નાચ પાળી જતાં; આત્મ સ્વરૂપમાં રહેલા, માથાના યુક્તિને જીવનના, અને ઉત્પત્તિ થનારી તથા ઉત્પત્તિ કરનારી શક્તિઓને, કાળ સ્વરૂપથી વશમાં રાખનારા; આપ સર્વવ્યુત્કર સ્વરૂપ હોઈશું; માટે આપ મને પોતાનું સ્થિતિ પાલુ આપો. ૧૨૩૭ કોડા જેવી હચ્છા કરે છે તે; મારા પિતાની કોથવાળી બગર હાથવાળીના નાચ પાળી જતાં; સર્વે ભાકાવાળ દેવતાઓમાં આયુધ્ય-વૈજય-અને લક્ષ્મીને તે; આપ પ્રજાએ મારા એ

પિતાને મારવા થઈશ; મેં જોઈ લીધાં છે. ૧૨૩૮ માટે હે કાળ સ્વરૂપ, આપના મોઢા પરકથી નાચ પામનાર, અહ્યાપત સર્વનાં આયુધ્ય-લક્ષ્મી-અને વૈજય આદિ, ઉદ્વિયો થઈ ભાગવાનાં સુખોને તે; હું તેઓના પરિણામને જાણુનારો, હચ્છાતો નથી; તેથી મને તે આપના હાસોના સમાગમમાં રાજો. ૧૨૩૯ માત્ર આજગવાને સારાં ભાગનારો, અંજનામાં પાણી સરખાં સુખાદિકને; અને રોમોના બંદર રૂપ શરીરને, જાણનાં છતાં; પૂરી થવાને કહ્યું એવી કાળનાએ રૂપી આગને, થોડાં થોડાં મળી આવતાં સુખો રૂપ પાણીથી, યુગ્મવતારા બોડો; તેઓ થઈ વૈરાગ્યને પામના નથી. ૧૨૪૦ હે હથેર, રત્નેયુક્ત અને તમેયુક્ત અધિકપણ વાળા, અસુરોના કુળમાં ઉત્પત્તિ થનારા દુનામાયા ઉપર; અહ્યા-સદાશિવ-અને લક્ષ્મીના માથા ઉપર પણ નહીં થરાયું, હસ્તકમળ થરાવના પ્રસાદ થવારૂપ, આપની દયા ક્યાંથી થાય ? ૧૨૪૧ પણ આપ સર્વ જગતના આત્મા અને સુહરને વિશે; પીંગળોના સરખી, " આ પોતાનો અને આપણો, " એવી યુદ્ધિ ખચીત ન હોયથી; કલ્પ વૃક્ષની પેડે, સેવન

૧૨૧॥ સત્વનિહત્યવિજિતાત્મગુણઃ સ્વધામ્નાકાલોવશીકૃતવિસૃજ્યવિસર્ગશક્તિઃ॥ ચક્રેવિસૃષ્ટમજયેશ્વરષોઢશારેનિષ્પીઢ્યમાનમુપકર્ષવિભોપ્રપન્ન॥૨૨॥ દૃષ્ટામયાદિવિવિભોઽસ્થિલધિષ્ણ્યપાનામાયુઃશ્રિયોવિભવદ્વચ્છતિયાન્જનોઽપ્યાંયેઽસ્મત્પિતુઃકુપિતહાસવિજૃંભિતશ્રૂવિસ્ફૂર્જિતેનલુલિતાઃસતુતેનિરસ્તઃ ॥૨૩॥ તસ્માદમૂસ્તનુધૃતામહમાશિષોજ્ઞઆયુઃશ્રિયંવિભવમૈન્દ્રિયમાવિરિંચાત્ ॥ નેચ્છામિતેવિલુલિતાનુરુવિક્રમેણકાલાત્મનોપનયમાંનિજમૃત્યુપાર્શ્વ૥૨૪॥ કુત્રાશિષઃશ્રુતિસુખામૃગતૃષ્ણિરૂપાઃકેદંકલેવરમશેષરૂજાંવિરોહઃ॥ નિર્વિચયતેનતુજનોયદર્પીતિવિદ્વાન્કામાનલંમધુલવૈઃશમયન્દુરાપૈઃ॥૨૫॥ ક્લાહંરજઃપ્રભવદ્વિશતમોઽધિકેસ્મિન્જાતઃસુરેતરકુલેકૃતવાનુકંપા ॥ નબ્રહ્મણોનતુભવસ્યનૈવમાપાયન્મેઽર્પિતઃશિરસિપદ્મકરઃપ્રસાદઃ ॥૨૬॥ નૈવાપરાવરમતિર્ભવતોનનુસ્યાજંતોર્યથાત્મસુહૃદોજગતસ્તથાપિ ॥ સંસેવયાસુરતરોરિવિતેપ્રસાદઃસેવાનુભુદુયોનપરાવરત્વં ॥૨૭॥ એવંજનંનિપતિતંપ્રભવાહિકૂપેકામાભિકામમનુયઃપ્રપતન્પ્રસંગાત્ ॥ કૃત્વાત્મસાત્સુરર્પિણાભગવન્ગૃહીતઃસોઽહંકથંનુવિસૃજેતવધૃત્યસેવાં ॥૨૮॥ ગૃહ્યાણ્ણરક્ષણમનંતપિતુર્વધ્ધશ્મન્યેસ્વધૃત્યઋષિવાક્યમૃતંવિધાતું ॥ સદ્ગુપ્રગૃહ્યપદવોચદસદ્વિધિત્સુસ્વામીશ્વરોમદપરોઽવતુકંહરામિ ॥૨૯॥ એકસ્ત્વમેવજગદેતદમુખ્યયત્ત્વમાદ્યંતયોઃપથગવસ્યસિમધ્યતશ્ચ ॥ સૃષ્ટાગુણવ્યતિકરંનિજમાયયેદંનાનેવતૈરવસિતસ્તદનુપ્રવિષ્ટઃ ॥૩૦॥ ત્વંવાહંદંસદસદીશભવાંસ્તતોઽન્યોમાપાયદાત્મપરબુદ્ધિરિયંહ્યપાર્થા ॥ યદ્યસ્યજન્મનિધનંસ્થિતિરીક્ષણંચતદ્વૈતદેવવસુકાલવદષ્ટિતર્વોઃ ॥૩૧॥ ન્યસ્યેદમાત્મનિજગદ્વિલયાંબુમધ્યેશેપેત્મનાનિજસુખાનુભવોનિરીહઃ ॥ યોગેનમીલિતદ્વમાત્મનિપીતનિદસ્તુર્યેસ્થિતોનતુતમોનગુણાંશ્વયુંક્ષે ॥૩૨॥ તસ્યૈવતેવપુરિદંનિજકાલશક્ત્યાસંચોદિતપ્રકૃતિધર્મણઆત્મગૃહં ॥ અંભસ્યનંતશયનાદ્ધિરમત્સમાધેર્નાભેરભૂત્સ્વકાણિકાવટવન્મહાજં ॥૩૩॥ તત્સંભવઃકવિરતોઽન્યદપશ્યમાનસ્ત્વાંવીજમાત્મનિતતંસ્યબહિર્ધિચિંત્ય ॥ નાત્રિવદષ્ટશતગદ્ગુહૈલ્લમાનોજાતેઽકુરેકથમુહોપલભેતવીજં ॥૩૪॥ સત્વાત્મયોનિરતિવિસ્મિતઆસ્થિતોઽજંકાલેનતીવ્રતપસાપરિશુદ્ધભાવઃ ॥ તમાત્મ

કરવાથી જેવી જેવી સેવા; તેથી તેનો ઉદય થવા રૂપ, આપનો પ્રસાદ મળે છે; અને તેમ થવાથી તેમાં મારકા પોતાના પણ, પણ થતું નથી. ૧૨૩૮ હે જગવાન, કામનાઓ વડે, સંસાર રૂપી સાંધો વાળા, કુમાર્માં પડેલા કોડોના સમાગમથી; તેમની પાછળ તેજ કુલામાં પડતાં મને; દેવ રૂપી નારદજીએ પોતાનો ગણીને, હાથ પકડ્યો છે; માટે હું આપના હાસોની સેવાને, કેમ છોડી શકું ? ૧૨૩૯ એવું કામ કરવાની હચ્છાથી આપે મારો આપ બોલ્યો હતો કે; " તારું રક્ષણ કરનારે મારા શિવાય બીજો હોયતો, હમણાંજ હું તારું માથું કાપી નાંખીશું; " તે વખતે પોતાના હાસના વચનને સત્ત કરવા; અને મારા પ્રાણનું રક્ષણ કરવા; તેમજ તેનો લય કરવાને માટે; આપ અનંત જગવાન ત્યાં પ્રકટ થયેલાનું હું માનું છું. ૧૨૪૦ આપ, આ જગતના આદિ અને અંતમાં અવશેષ રહેનારા જગવાન પોતેજ, પોતાની માથાના યુક્તિ વિકાર પાળી જગત રૂપે ઉત્પત્તિ થનારા, અનેક પ્રાણી પદાર્થ આદિને વિશે, ગમ્મ કાળમાં પણ પ્રવેશ કરેલા; જુદે જુદે રૂપે જ

જાનારા છે. ૧૨૪૧ આ સ્થાવર જંમ જગતના સઘળા પ્રાણીઓને વિશે રહેનારા, તે સર્વથી અન્ય; આપની માથાના આશ્રય થઈશ; તેઓને " આ હું અને આ પારકો, " એવી ગિથ્યા બેદ યુદ્ધિ થતો; કે જે થઈ તેમને જન્મ-મરણ-રિચિતિ-અને પ્રકાશ, એ સઘળું; પશુ-કર્મ-પૃથ્વી-જળ-અને ગરમી.) અને કાળ-એ એનો યોગ થવાથી, બીજામાંથી કાઢ થવાની પેડે; વારંવાર થયાં કરે છે. ૧૨૪૨ જ્યારે પ્રલયના જગમાં, જગતને પોતા વિશે ધારણ કરેલા, અને કિયા રહિત થયેલા આપ; આત્મ સ્વરૂપના સુખને અનુભવ કરતા, પોટોછો; ત્યારે યોગ વડે નિદ્રાનો પરભવ કરેલા આપ, આંખો બિચીને, અજાનને કે જાગ્રત સ્વપ્ન નાવિયો રૂપ, યુક્તિને; નહીં વંતો; વ્યગ્ર-સ્વપ્ન-અને સુશુપ્તિ શિવાયની, એથી અવસ્થાને વિશેજ રહેલો. ૧૨૪૩ અને હે અનંત જગવાન, જગતે વિશે પોદવા થઈ, વિરાગ પામવા રૂપ, આપની સમાધિ પૂરી થતાં; આપ નામાં યુક્ત રહેલું, પ્રકૃતિના સ્વભાવ વાળું જમત; આપની કાળ શક્તિની પ્રેક્ષાવડે, આપની નાચ થઈ;

જાના કાળા બીંધાથી, વડ કાળા થવાની પેઠે; મોટા કાળા રૂપે થયેલું છે; તે પણ આપનું શરીર છે. ૩૩૩૩ તે કાળામાં કાળા થયેલા, અને તે શિવાય બીજું નહીં દેખાતા, જાણ્યો; પોતાના બીજા આપને, પોતા થકી બહાર બહાર; જાણી અંદર અંદર પેરીને, એ વચ્ચે સૂંધી શોધવા છતાં આપને, અંકુર કૂટવા પછી બીજા નહીં માલમ પડવાની પેઠે; જોવાને માટે તે સમયે થયા ન હતા; ૩૩૪૪ પછી અતિ વિરમય પામેલા જાણ્યો, પાછા કાળા ઉપર અપ્પી બેસીને, અતિ શુદ્ધ જાણથી, બપોરે પછા કાળા સૂંધી તીવ્ર તપ ક-રકું ભરેજ, પૃથ્વીને ત્રિજો અતિ સુદૃઢ બંધ રહેવાની પેઠે; પાંચ મહાજૂત-દ્રિયો-અને અંતઃકરણીય પોતાના શરીરને વિશે, બાપીને રહેલા; આપ હાથરને, તે જોવા પામ્યા હતા. ૩૩૫૫ અને એ રીતે આપ મહા પુરુષ ભગવાનનું સાચું, તથા માયાવડે દળારો મોઢાં-પગ-ગાયા-દાથ-સાયળ-નાક-કાન-ને આંખો તથા ધરેણી અને હથિઆરોથી ભરેલું, રાશ્વ જોવાથી; જાણા આનંદ પામ્યા હતા. ૩૩૬૬ આપનાં સત્ત્વ ગુણી શરીરો, આપને અતિ પ્રિય કહેતાય છે, માટેજ આપે હયર્થી આનંદારથી, વેદનો દ્રોહ કરનાર મહાજ-

ગવાન અને રજોગુણી, તથા તમેગુણી, મધુ અને કૈટભ-નામના દેવોને મારી; વેદ પાછા મેદ આપીને જાણીને આપ્યા હતા. ૩૩૭૭ તેમજ અનુષ્ઠ-પશુ-પક્ષી-રૂપ-દેવ-અને જાણ્યર આદિ અનંતારથી; લોકનું ર-ક્ષણ, તેમના શત્રુઓને મારીને, કરેલા; તથા મુગેયુગના ધર્મનું પણ રક્ષણ કરેલો; છતાં આપ હિંસ્રયુગમાં પ્રકટ નહીં થતાં, યુગ રહ્યો છે; માટેજ આપનું નામ "ત્રિયુગ" કહેવાય છે. ૩૩૮૮ હે વેદકુંતાય, પાપો થકી જમડેલું-તીવ્ર કામનાઓથી આતુર થયેલું-અને હર્ષ શોક; બાથ, તથા તૃષ્ણ થકી પીડાયેલું-અસાધુ મન, કે જે આપની કયાજાને વિશે પ્રીતિ વાચું થતુંજ નથી; એવા મન વડે, રોક બનેલા હું આપની ગતિને, એટલે આત્મ તત્ત્વના જ્ઞાનને, કેવી રીતે વિચારી શકું ? ૩૩૯૯ હે અપ્યુત ભગવાન, નહીં તૂમ થતી જીભ, મને એક તરફ ખેંચે છે; બીજી તરફથી શિખા ખેંચે છે; અને ત્રયા-પેટ-તથા કાન બીજી તરફ ખેંચે છે; નાક ત્રીજી તરફ અને ચંચળ આંખો વળી જુદીજ તરફ ખેંચે છે; અને ઘણી શોકો એકજ ધર્મજીને જુદી જુદી તરફ ખેંચવાની પેઠે; મને કંઈ શક્તિઓ વળી, બીજી તરફ ખેંચે છે. ૩૪૦૦ આવી રીતેજ

નીશમુવિગંધમિવાતિસૂક્ષ્મંભૂતેંદ્રિયાશયમયેવિતતંદર્શી ॥૩૫॥ એવંસહસ્રવદનાંધ્રિશિરઃકરોરુનાસાસ્યકર્ણનયનાભરણાયુધાઢ્યં ॥માયામયં સદુપલક્ષિતસન્નિવેશંદૃષ્ટામહાપુરુષમાપમુદંચિરિંચઃ ॥૩૬॥ તસ્મૈભવાન્હયશિરસ્તનુવંચવિશ્રદ્ધેદદ્રુહાવતિબલૌમધુકૈટમારૂપૌ ॥હવાડનયચ્છુ તિગણાંસ્તુરજસ્તમશ્વસત્વંતવપ્રિયતમાંતનુમામનંતિ ॥૩૭॥ इत्यंनृतिर्यगृपिदेवज्ञषावतारैर्લોકान्वિभावयसिहंसिजगत्प्रतीपान् ॥ ધર્મમહા પુરુષપાસિયુગાનુ-તંછન્નઃકલૌપદમ્ભસ્ત્રિયુગોડયસત્વં ॥૩૮॥ નૈતન્મનસ્તવકથાસુવિકુંઠનાથસંપ્રીયતેદુરિતદુષ્ટમસાધુતીવ્રં ॥કામાતુરંહર્ષશો કમ્ભયેષણાર્તેતસ્મિન્કથંતવગતિંવિમૃશામિદીનઃ ૩૯ જિઢ્ઠેકતોચ્યુતવિકર્ષતિમાડવિતૃપ્તાશિશ્વોડન્યતસ્ત્વગુદરંશ્રવણંકુતશ્ચિત્ ॥ ઘ્રાણોડન્ય તશ્વપલટ્કચકર્મશક્તિર્વઢ્યઃસપત્ન્યઈવગેહપતિલુનંતિ ॥૪૦॥ એવંજનંનિપતિતંભવવૈતરણ્યામન્યોડન્યજન્મમરણાશનમીતમીતં ॥પડ્યન્ જનંસ્વપરવિગ્રહૈરમૈત્રંહંતેતિપારચરપિષ્ટિહિમૂઢમય ॥૪૧॥ કોન્વત્રતેડસ્થિલગુરોભગવન્પ્રયાસઉત્તારણેડસ્યમ્ભવસંભવલોપહેતો ॥ મૂઢેષુવૈમહ દન્નગ્રહાર્તેબંધોકિંતેનતેપ્રિયજનાનનુસેવતાંનઃ ॥૪૨॥ નૈવોદ્વિજેપરદુરત્યયૈતરણ્યાસ્વદ્ધીર્યગાયનમહામૃતમન્નચિત્ ॥ શોચેતતોવિમુક્ષ ચેતસંદ્રિયાર્થમાયાસુસ્વાયમરમુદ્રહતોવિમૂઢાન્ ॥૪૩॥ પ્રાયેણદેવમુનયઃસ્વવિમુક્તિકામામૌનંચરંતિવિજનેનપરાર્થનિષ્ઠાઃ ॥ નૈતાન્વિહાયકૃપ ણાંડુડુક્ષ્ણકો-ન્યંત્વદસ્યશરણંભ્રમતોડનુપશ્યે ॥૪૪॥ યન્મૈથુનાદિગ્રહમેધિસુખંહિતુચ્છંકંડૂપનેનકરયોરિવદુઃસ્વદુઃસ્વં ॥ તપ્યંતિનેહકૃપ ણાબહુદુઃસ્વભાજઃકંડૂતિવન્મનસિજંવિષહેતધીરઃ ॥૪૫॥ મૌનવ્રતશ્રુતતપોડશ્યયનસ્વધર્મવ્યારૂપારહોજપસમાધયઆપવર્ગ્યાઃ ॥ પ્રાયઃપરંપુરુ ષતેત્વજિતેંદ્રિયાણાંવાર્તાભવંત્યુતનવાડવ્રતુદાંભિકાનાં ॥૪૬॥ રૂપેઈમેસદસતીતવવેદસૃષ્ટેવીજાંકુરાવિવનચાન્યદરૂપકસ્ય ॥ યુક્તાઃસમક્ષમુ ભયત્રવિચિન્વતેલાંયોગેનવન્હિમિવદારુપુનાન્યતઃસ્પાત્ ॥૪૭॥ ત્વંવાયુરગ્નિરવનિર્વિયદંબુમાત્રાઃપ્રાણેંદ્રિયાણિહૃદયંચિદનુગ્રહશ્ચ ॥ સર્વૈત્વમેવ

એક બીજા થકી, જાળા મરણ-અને બાકાલ થયા, આદિ થકી બીજીતા-અને પોતાના તથા પાસાઓને વિશે, વૈર-મિત્રી-લઢાઈ-અને મારી નાંખવું; આદિને જોતા, મહ પ્રાણીઓનું; એ સર્વે જાજોતોને વિશે, તેમને પ્રત-તાવનરા અપ; તેમનું સંસાર રૂપી વૈતરણીમાં પડવું થવા થકી; રક્ષણ કરે. ૩૪૮૮ હે અપિત્ર જાણાંડના યુર. ઉત્પત્તિ-અને લગ્ન અરણ્ય રૂપ આપને; તેઓને ઉદાર કરવામાં ઘણા પ્રયાસ કરે પડે, તેમ નથીજ; આપના પ્રિય અને ભક્તિ કરનારાઓનું; અપ કયાલ કરે, તેમાં તે પાડ શો કરેછે; પણ હે આતં બંધુ, ખરી દયા તો એજ છે કે, મહ લોકના ઉપર પણ, અનુમદ કરવો. ૩૪૯૯ કમકે આપનાં મોટાં પરાક્રમેના ગાયન રૂપી, અશ્વવર્ગાં જુડેલા મનવાળા પુરોહો, આ અપાર સંસાર રૂપી વૈતરણીથી, હોદગ પામતા નથી-જ; પણ જેઓ એ થકી વિમુખ મનવાળા, અને હૃદયોના વિષયોનાં મિથ્યા સુખો મેળવવાને માટેનો, ભાર ઉપાડનારા મહ લોકો છે; તેમનોજ મને શોક થાય છે. ૩૫૦૦ હે ભગવાન, ઘણા ખરા મુનિયોકો પણ, પોતાનીજ મુક્તિ થવાની કામનાથી, જંગલમાં જઈ મૌન રાખીને, જોડે છે; તેથી આ ભટકતા લોકોને માટે,

આપ શિવાય બીજું શરણ હું દેખતો નથી; એટલે હું પણ પરાપકાર દરિયો લાગ કરી, એ મરીયોને પક-તા નાંખીને; મારી એકલાનીજ મુક્તિની હજી કેવી રીતે કરી શકું ? ૩૫૦૦ પણજ મટાડવાને માટે, હાથ વડે ખજવાળવાથી; એક થકી બીજું, અને બીજા થકી ત્રીજું; દુષ કલ્પન થવાની પેઠે; શુદ્ધશાસ્ત્ર-મનાં તુચ્છ મૈથુનાદિક સુખો, અનેક દુખોનેજ ઉત્પન્ન કરનારાં છે. માટે એ સુખો મેળવવામાં તૂમ નહીં પામતાં લોકો રોક જાનીને; ઘણાં ઘણાં દુખોને પામે છે; છતાં ધીર પુરોહો, એ પણજ સરખા કામના વેમને; સહન કરી શકે છે. ૩૫૦૦ આપ પરગ પુરુષના પદને એટલે મોક્ષને પમાડનાર, મૌન-મત-તપ-શાસ્ત્ર અવશ્ય-અધ્યયન-સ્વધર્મનું આચરણ-વ્યાખ્યાન-એકાંત વાસ-જપ-અને સમાધિ; એ દસ સાધનો, અછતેદિય પુરુષોને તો ઘણું કરીને આજીવિકાનાં સાધનોજ થઈ પડેછે; અને દાંભિક લોકોને તો, તેવાં સા-ધનરૂપ પણ થાય કિંવા ન પણ થાય. ૩૫૦૦ બીજામાંથી અંકુર થવાની પેઠે, રૂપ રહિત એવા આપ થ-કી થયેલાં વેદમાં જણાવેલાં આપના સત્ત્વ અને અસત્ત્વ રસો; આપનાથકી જુદાં અને બીજા થકી થયેલાં

નથી. અને તેથી જ હિંદુ પુરુષો, અર્ધાંશ પ્રભુ દેખાતાં; એ અને પ્રકારનાં સ્વરૂપોમાંથી, યોગના સાધન-
વડે; સાકંઠી અંદર રહેલા અભિની પેઠે, આપને વનવૃક્ષે. ૧૮૭૧ હે મહાત્મા, આપ નિમિત્ત બગવાનને;
વાયુ-અગ્નિ-પૃથ્વી-અકાશ-જળ-મહા ભૂતોની માતાઓ-પ્રાણ-ઈન્દ્રિયો-ગત-ચિત-અને અહંકાર વિગેરે સંખ્યા
દેવતાઓ રૂપે; અને જેનો મન અને વાણીયથી નિશ્ચય થઈ શકે, તેવા સર્વ પદાર્થોદિક રૂપે; સંખ્યા સ્વરૂપે
થયેલા હોવાથી; તે બધું આપના થઈ બહુ નથી. ૧૮૮૧ આપ ધણી કૃતિવળા નિમિત્ત બગવાનના, યજ્ઞો
ને; આદિ અને અનવાળા તથા મનને ધારણ કરનારા દેવતાઓ; અને મનુષ્યો વિગેરે; મહાત્મન પર્વત સર્વ
કેષ; બાધી શકતા નથી. એટલા માટે જ પુલિવાન પુરુષો અપના સંબંધમાં ભોલવાથી વિરામ પામે છે.
૧૮૯૧ હે આત્મ પુરુષ; આપની, નગરકાર-રત્ન-વસ્ત્ર-રૂપે કરીને કેમ કરવા-પૂજન-ચરણ સ્મરણ-અને
કયા અવધ-એ અસંખ્યની, સેવા વિના; પરમદેવોની અવિરૂપ, આપના વિરોધી બક્તિ; ગાણુસોને કેવી રી-

તે મને. ૧ ૧૧૫૦-નારદ-એ પ્રમાણ-નિમિત્ત બગવાનના યજ્ઞો, બક્ત પ્રદાદે; બક્ત સહિત વર્ણન કરવાથી,
વસિષ્ઠએ કોય સમાવીને; એ નમો પ્રદાદને કહ્યું કે. ૧૧૫૧-શ્રીભગવાન-હે એટ અસુર બલા પ્રદા-
દ, તારું બહુ થાઓ; હું તને પ્રસન્ન થયો છું. પુરુષોની કામનાઓ પૂર્ણ કરનાર હું થઈ તું કવિજ્ઞ વરદાને
માગી લે. ૧૧૫૨ હે ભાગ્યા આયુષ્યવાળા; મને નહીં પ્રસન્ન કરનારાઓને, મારું હૃદય દુર્લભ છે; અને મારું
હૃદય પદ્મનરે પ્રાણી, ફરીવાર તપ પામવાને યોગ થતો નથી. ૧૧૫૩ અને એટલા માટે જ; કયાણની
કન્યાવાળા બામરાણી પીર અને સાધુ પુરુષો, હું સંખ્યા વરદાનેના સ્વામીને; સર્વ જીવ વડે પ્રસન્ન કરે
છે, ૧૧૫૪-નારદ-આ રીતે, જેથી ભોકો લલચાઈ જાય, એવાં વરદાને આપવાનું કહીને, લોભાવવા છતાં
પણ; એ બગવાનને વિશે એકાંતિક શાવવાળા, એટ અસુર પ્રદાદે; વરદાને માગવાની કન્યા કરી નહીં.
૧૧૫૫ દતિ ૧૦ ૧૦૦ સાતમા રકબો નવમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૫૬

સગુણોવિગુણશ્વભૂમન્નાન્યત્વદસ્યપિમનોવચસાનિરુક્ત ॥૪૮॥ નૈતેગુણાનગુણિનોમહદાદયોયેસર્વેમનઃપ્રભુતયઃસહદેવમર્ત્યાઃ ॥ આદ્યંતવંત
ઉરુગાયવિદંતિહિત્વામેવંવિમૃશ્યમુધિયોવિરમંતિશબ્દાત્ ॥૪૯॥ તત્તેહંતમનમઃસ્તુતિકર્મપૂજાઃકર્મસ્મૃતિશ્ચરણયોઃશ્રવણંકથાયાં ॥ સંસેવ
યાત્વિવિનેતિષડંગયાકિંમર્કિજનઃપરમહંસગતૌલભેત ॥૫૦॥ નારદ ૦ એતાવદ્વર્ણિતગુણોભક્ત્યાભક્તેનનિર્ગુણઃ ॥ પ્રહ્લાદંપ્રણતંપ્રીતોયતમન્યુ
રમાષતા ॥૫૧॥ શ્રીભગ ૦ પ્રહ્લાદમદ્રમદંતેપ્રીતોહંતેસુરોત્તમ ॥ વરંવૃણીષ્વાભિમતંકામપૂરોડસ્મ્યહંનૃણાં ॥૫૨॥ મામપ્રીણતઆયુષ્મન્દર્શનંદુ
ર્લર્મહિમે ॥ દૃષ્ટ્વામાનપુનર્જંતુરાન્માનંતત્તુમર્હતિ ॥૫૩॥ પ્રીણંતિત્યથમાંધીરાઃસર્વભાવેનસાધવઃ ॥ શ્રેયસ્કામામહાભાગાઃસર્વાસામાશિપાંપાર્તિ
॥૫૪॥ એવંપ્રલોભ્યમાનોડપિવરેલોંકપ્રલોભનૈઃ ॥ એકાંતિવાદ્ભગવતિનૈચ્છતાનસુરોત્તમઃ ॥૫૫॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ સ ૦ નવમો ડધ્યાય ૦ ॥ ૯ ॥
નારદ ૦ મક્તિયોગસ્યતત્સર્વમંતરાયતયાડર્ભકઃ ॥ મન્યમાનોલ્હવીકેશંસ્મયમાનઠવાચહ ॥૧॥ પ્રહ્લાદ ૦ મામાંપ્રલોભયોત્પત્યાસક્તંકામેષુતૈર્વ
રેઃ ॥ તત્સંગમીતોનિર્વિણ્ણોમુમુક્ષુસ્વામુપાશ્રિતઃ ॥૨॥ ભૃત્યલક્ષણજિજ્ઞાસુર્ભક્તંકામેષ્વચોદયત ॥ ભવાન્સંસારવીજેષુતૃદયગ્રંથિપુપ્રમો ॥ નાન્ય
થાતેડાદૃષ્ટુર્જેષ્ટેતકરુણાત્મનઃ ॥૩॥ યસ્તઆશિષઆશાસ્તેનસંભૃત્યઃસર્વૈવણિક્ ॥ આશાસાનોનવૈભૃત્યઃસ્વામિન્યાશિષઆત્મનઃ ॥ નસ્વા
મીમૃસ્યતઃસ્વામ્યમિચ્છન્યોરાતિચાશિષઃ ॥૪॥ અહંત્વકામસ્ત્વદ્ભક્તસ્ત્વંચસ્વામ્યનપાશ્રયઃ ॥ નાન્યથેહાવયોરથોરાજસેવકયોરિવ ॥૫॥ યદિરા
સીશમેકામાન્વરાંસ્ત્વંવરદર્પમા ॥ કામાનાંહૃદયસંરોહંભવતસ્તુવૃણેવરં ॥૬॥ હિંદિયાણિમનઃપ્રાણઆત્માધર્મોધૃતિર્મતિઃ ॥ હીઃશ્રીસ્તેજઃસ્મૃતિઃસત્યં
યસ્યનશ્યંતિજન્મના ॥ ૭ ॥ વિમુંચતિયદાકામાન્માનવોમનસિસ્થિતાન્ ॥ તર્હ્યેવપુંડરીકાક્ષભગવત્વાયકલ્પતે ॥૮॥ નમોભગવતેતુભ્યંપુરુષાયમ
હાત્મને ॥ હરયેદ્ભુતસિંહાયબ્રહ્મણેપરમાત્મને ॥૯॥ નૃસિંહ ૦ નૈકાંતિનોમેમયિજાતિહાશિષઆશાસતેડમુત્રચયેભવદ્વિધાઃ ॥ અયાડપિમન્વંતરમે
તઃત્રદસ્યેશ્વરાણામનુભુંક્ષ્વભોગાન્ ॥૧૦॥ કથામદીયાજુપમાણઃપ્રિયાસ્ત્વમાવેશ્યમામાત્મનિસંતમેકં ॥ સર્વેષુભૂતેષ્વધિયજ્ઞમીશંયજસ્વયોગેન

અધ્યાય ૧૦ મા. - નારદ-અને એ સર્વ વરદાનદિકને બક્તિ યોગમાં અંતરાય કરનાર માનનારા, એ
માનક; હાથકેસ બગવાનને હસીને કહ્યું કે; ૧ ૧ પ્રહ્લાદ-૬-૭-મ થઈને વિપ્રાદિકનાં સુખોમાં આશક,
અને તેમના સંજયથી બીહીનીને વૈરાગ્ય પામી મોક્ષની કન્યાથી આપને સરણે આવેલા મને; આપ વરદાને
વડે સંખ્યાઓ નહીં. ૧૨૧ હે પ્રભુ હાસનાં લક્ષણોની પરીક્ષા કરવા માટે, હૃદયની ગોઠવણ, અને સંસારના
બીજરૂપ, વિપ્રાદિકનાં સુખો, માગવાની; હું બક્તને આપે પ્રેરણા કરેલાનું, માનું છું. નહીં તો બીજી રીતે આ-
પ દયાળુ અને અભિજ્ઞ લક્ષણના સ્વરૂપ, એમ થતું થઈ શકે નથી. ૧૩૧ આપના પાસેથી વરદાન માગે,
તે તો હાસ નથી; પણ સ્વયં પાસેથી કાંઈ વસ્તુની કન્યા કરનારા ચાકર સરખો; વેપારી છે; તેમજ હાસની
પાસેથી સ્વામીપણા તરીકે, સેવા આદિની કન્યા રાખનારો સ્વામી પણ; અથવા સ્વામી નહીં છતાં, વેપારીજ
છે. ૧૪૧ માટે, હું આપનો કામના વિનાનો બક્ત છું; અને આપ પણ કયાની કન્યા કરી રાખનારા, સ્વામી

છો. એટલે બીજી રીતનો રાજા અને તેના ગોકરોના સરખો, સંબંધ આપણા પાસે; નથી. ૧૫૧ એટલા
માટે; હે વરદાને આપનારાઓમાં ઉત્તમ આપ મને વરદાન આપવાને ધારના હોનો, " મને કોણ પણ
પ્રકારની કન્યાઓ અંકુર ન થાય, " એમ કરો. ૧૬૧ કે જે કામનાઓ ઉત્પન્ન થવાથી, ઈન્દ્રિયો-ગત-
પ્રાણ-શરીર-ધર્મ-ધીર-ભુદ્ધિ-લગ્ન-લક્ષ્મી-ને, રત્ન-અને સ્વ; સંખ્યાનાં નાશ પામે છે. ૧૭ ૧ હે
પુંડરીકાક્ષ બગવાન, મનમાં રહેલી સંખ્યા કામનાઓ, ગાણુસ બધારે છોડી દે; ત્યારે જ તે આપનું પદ
પામવાને, યોગ થઈ શકે છે. ૧૮ ૧ માટે આપ પુરુષ-મહાત્મા-હરિ-અદ્ભુતસિદ્ધ-પરબ્રહ્મ-અને પરમાત્મા
બગવાનને, હું નગરકાર કહું છું. ૧૯ ૧ નૃસિંહ-તું સરખા એકાંતિક બક્તો, આ ભોક અને પરલોક સં-
બંધી સુખોને, કન્યા કરતા નથી; તો પણ તું મારી આનાથી એક મન્યંતર સરખી. દૈત્યોના રાજપણનાં,
સુખોને ભોગવ્ય. ૧૦ ૧ ૧૦ ત્યાં સુધી તું, સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકમાં વ્યાપક, હું એકને વિશે, મન

પરોપીને, મારી પ્રિય કથાઓ સાંભળજે; વહો કરીને, હું યદુ પુરુષ હૃદયનું પૂજન કરજે; અને યોગ કરીને, કમોનો નાશ કરજે. ॥૧૧॥ તેમજ ભોમ ભોમવપથી પુષ્પોનો નાશ કરીને, સુકૃત કરવાપડે, પા-
થોને મદાડજે. તથા દેવતાઓ પશુ વખાણે, એવી શુદ્ધ કાંતિ દેલાવીને, બંધન સુકા થઈ, કાળના
વેમથી કરીને તજીને, હવે મનેજ પામજે. ॥ ૧૨ ॥ આ મારી તે કહેલી સ્તુતિનો, જે કોઈ પાઠ કરશે,
અને તે સંકલિત મારે સ્મરણ કરશે; તે આ લોકમાં કર્મબંધનો થઈ છૂટી જશે. ॥ ૧૩ ॥ પ્રદહાદ-
વજી હે વરદાન દેનારાઓના પશુ મહાન હૃદય, આપ થકી હું એક વરદાન માગુ છું; તે એક; આપના
એકાગ્ર અને તેજસ્વી નહીં જાણનાર, મારા જાપે; સર્વ લોકના સાક્ષાત ગુરુ અને પ્રેમી, આ-
પને; મોક્ષના આપને આરનાર માનવાની ખોટી સમજણથી; આપની નિદા કરી છે, અને આપના બાકી

હુંનો, દ્રોહ કર્યો છે; એ અંતરિનાના અને ન તરી શકાય એવા પાપ થકી, મારા જાપને મુક્ત કરો; હે
દીન દયાળુ, બપોરે તેના સામી આપે નજર કરી હતી, ત્યારેજ પવિત્ર થવાને, એનો યોગ્ય હતો. ॥૧૪-૧૫
-૧૬॥ શ્રીભગવાન-હે પાપરહિત, જેને ઘેરે કુલને પાવન કરનારો, તે સરખો સાધુ પુરુષ, ઉત્પલ થયો છે;
તેનો જાપનો એકવીસ પેઢીના પિતરાઈઓ સરિત, પવિત્ર થઈ ચૂકેલો છે. ॥૧૭॥ જ્યાં શાંત-સમદૃષ્ટિવાળા-
સાધુ-અને સારા આચરણ પાળનારા, મારા બાકીનો ઉત્પલ થાય છે; ત્યાં અતિ નીચ લોકોને પશુ, તેઓ પ-
વિત્ર કરે છે. ॥૧૮॥ હે દેવતાના રાજા, સર્વને વિશે આત્મ સ્વરૂપથી રહેલા, મારા જાપને પામવાથી; ૧૫-
દારહિત થયેલા, પુરુષો તો; ઉચા નીચા સર્વ પ્રાણીઓને, કોઈને પીડા કરતાજ નથી. ॥૧૯॥ તે મારા સર્વ ભ-
ક્તોમાં, પ્રમાણ ૩૫ છે; જે પુરુષો આ લોકમાં તારા આચરણનું અનુકરણ કરશે તેઓ પશુ મારા બાકી

ચકર્મહિન્વન ॥૧૧॥ ભોગેનપુણ્યંકુશલેનપાપંકલેવરંકાલજવેનહિત્વા॥કીર્તિંવિશુદ્ધાંસુરલોકગીતાંવિતાયમામેષ્યસિમુક્તબંધઃ॥૧૨॥યદ્ય-
તત્કીર્તિયન્મ-ગંજ્યાગીતમિદંનરઃ॥ત્વાંચમાંચસ્મરન્લોકેકર્મબંધાન્પ્રમુચ્યતે॥૧૩॥ પ્રજ્ઞાદ૦વરંવરયણતત્તેવરદેશાન્મહેશ્વર॥યદનિંદત્પિતામે-
ત્વામાનિ-સ્ત્તેજેશ્વરં॥૧૪॥ વિદ્યામર્ષાશયઃસાક્ષાત્સર્વલોકગુરુપ્રભું॥આત્મહેતિમૃષાદૃષ્ટિસ્ત્વદ્રક્તેમયિચાઘવાન્॥૧૫॥ તસ્માત્પિતામેપૂયેત-
તુન્તાપુન્તાદધાતા॥પૂતસ્તપાંગસંદૃશ્તદાકૃપણવત્સલ ॥૧૬॥ શ્રીભગવાન૦ત્રિઃસપ્તભિઃપિતાપૂતઃપિતૃભિઃસહતેડનઘા॥યત્સાધોડરયગૃહેજા-
તોભવાન્બૈકુલપાવનઃ॥૧૭॥ યત્રયત્રચમદ્રક્તાઃપ્રજ્ઞાંતાઃસમદર્શિનઃ॥સાધવઃસમુદાચારાસ્તેપૃથંત્યપિકીકટાઃ॥૧૮॥સર્વાત્મનાનર્હિંસંતિભૂત-
આમેષુર્કિંચન્માઝઘાવચેષુદૈત્યેદમદ્વાવેનગતસ્પટ્ટહાઃ ॥૧૯॥ અવંતિપુરુષાલોકેમદ્રક્તાસ્ત્વામનુવ્રતાઃ॥ ભવાન્મેશ્વલુભક્તાનાંસર્વેષાંપ્રતિરૂપધૃક્
॥૨૦॥ કુરુસ્વેતકર્મણિપિતુઃપૂતસ્યસર્વશઃ॥મદંગસ્પર્શનેનાંગલોકાન્યાસ્યત્તિદુપ્રજાઃ ॥૨૧॥ પિત્ર્યંચસ્થાનમાતિષ્ઠયથોક્તંબ્રહ્મવાદિભિઃ ॥
મૃષાવેશ્યમનસ્તાતકુરુકર્મણિમત્પરઃ ॥૨૨॥ શ્રીશુક૦પ્રજ્ઞાદોડપિતથાચક્રેપિતુર્યત્સાંપરાયિકં॥યથાહમગવાન્રાજન્નભિષિકોદ્વિજોત્સમેઃ
॥૨૩॥ પ્રસાદસુમુસ્લેહશ્ચાન્નહ્રાનરહરિંહરિં ॥ સ્તુત્વાવાગ્મિઃપવિત્રાભિઃપ્રાહદેવાદિભિર્વૃતઃ ॥૨૪॥ બ્રહ્મા૦દેવદેવાસ્વિલાધ્યક્ષભૂતભાવનપૂર્વજા ॥
દિષ્ટ્યાતેનિહતઃપાપોલોકસંતાપનોડસુરઃ ॥૨૫॥ યોડસૌલઘ્ધવરોમત્તોનવદ્યોમમસૃષ્ટિભિઃ ॥ તપોયોગબલોબ્રહ્મઃસમસ્તનિગમાનહન્ ॥૨૬॥
દિષ્ટ્યા સ્વતંત્રયઃસાધુર્મહાભાગવતોડર્ભકઃ ॥ત્વયાવિમોચિતોમૃત્યોર્દિદૃયાત્વાંસમિતોડધુના ॥૨૭॥ એતદ્વપુસ્તેભગવન્ધ્યાયતઃપ્રયતાત્મનઃ ॥સર્વ-
તોગોત્સંપ્રાસાન્મૃત્યોરપિજિઘાંસતઃ ॥૨૮॥ નૃસિંહ૦મૈવંવરોડમુરાણાંતેપ્રદેયઃપદ્મસંભવા ॥ વરઃકૂરનિસર્ગાણામહીનામમૃતંયથા ॥૨૯॥ નાર-
દ૦હૃત્યુક્તામગવાન્રાજંસ્ત્રેવાંતર્દધેહરિઃ ॥ અદૃશ્યઃસર્વભૂતાનાંપૂજિતઃપરમેષ્ઠિના ॥૩૦॥ તતઃસંપૂજ્યશિરસાવવંદેપરમેષ્ઠિનં ॥મવંપ્રજાપતીન્દે-
વાન્પ્રજ્ઞાદોમગવત્કલાઃ ॥૩૧॥ તતઃકાવ્યાદિભિઃસાર્ધંમુનિભિઃકમલાસનઃ ॥ દૈત્યાનાંદાનવાનાંચપ્રજ્ઞાદમકરોત્પતિં ॥૩૨॥ પ્રતિનંદ્યતતોદે-
વાઃપ્રયુજ્યપરમાશિષઃ ॥સ્વધામાનિયૂરાજન્બ્રહ્માદ્યાઃપ્રતિપૂજિતાઃ ॥૩૩॥ એવંતૌપાર્ષદૌવિષ્ણોઃપુત્રત્વંપ્રાપિતૌદિતેઃ ॥હૃદિસ્થિતેનહરિણાવૈરમા

યશે. ॥૨૦॥ હે પ્રદહાદ, મારાં, અંગોનો સ્પર્શ થવાથી, સર્વ પ્રકારે પવિત્ર થયેલો તારો જાપ, સારી પ્રભ-
વડે, મળવાના લોકને પામશેજ; મારે હવે તેની ઉત્તર ક્રિયા કરવ. ॥૨૧॥ અને તે તારા પિતાની માદી ઉપર
એસી, મારામાં મન રાખીને, અને મનેજ પરાયણ રહીને, વેદને જાણનારાઓના કહેવા પ્રમાણે; કમો કર્ય. ॥૨૨॥ નારદ-પછીથી જે રીતે ભગવાને કહ્યું હતું, તે રીતેજ; બ્રહ્માજીએ અભિષેક કરેલા પ્રદહાદે; પોતાના
જાપની ગરજ સંબંધી ક્રિયાઓ કરી. ॥૨૩॥ પછી દેવતાઓ આદિ થકી વિંદાયલા બ્રહ્માએ, નર-
દર ભગવાને પ્રસન્ન થયેલા જોઈ, પવિત્ર વાણીથી સ્તુતિ કરીને, તેમને કહ્યું કે. ॥૨૪॥ બ્રહ્મા-હે અખિલ
બ્રહ્માંડના સ્વામી-જગતનું પાલન કરનાર-સર્વના આદિ-અને દેવતા દેવ, આપે, લોક માત્રને સંતાપનારા
આ અસુરને મારશે; તે પછી સાંઈ થયું. ॥૨૫॥ વરદાનો પામવા વડે માતેલો એ, મારી સુદ્ધિમાં કોઈ થકી
મરે, એમ નહોતો; અને તપ-યોગ-તથા જળથી ઉન્નત થયેલો તે, સર્વ ધર્મોનો નાશ કરતો હતો. ॥૨૬॥

અને એના મદા ભગવતી અને સાધુ જાળક પુત્રને, આપે મરણ થકી મુકાવ્યો, એ પશુ સાંઈ થયું; તથા
તેને હમણાંજ આપે પોતાનો કર્યો, એ તો પછીજ ઉત્તમ ધર્મજીવન હે ભગવાન, આપના આ સંતોષનું; છતે
દ્રિય થઈને ધ્યાન કરનારા પુરુષોનું સર્વ પ્રકારના ત્રાસ થકી, તથા મૃત્યુ પોતેજ તેમને મારવાને હચ્છે તો તેના
થકી પશુ, રક્ષણ થશે. ॥૨૮॥ નૃસિંહ-હે બ્રહ્મા આવાં વરદાનો તમે હવે અસુરોને આપતા નહીં; કારણ કુરળાતિ
વાળાઓને વરદાનો આપવાં; એ સાપને અમૃત આપવાની યત્નરહે. ॥૨૯॥ એ પ્રમાણે કહીને, બ્રહ્માએ
પૂજેલા દર ભગવાન, કોઈના જાણવામાં ન આવે તેમ, ત્યાંજ અંતરધ્યાન થયા. ॥૩૦॥ પછી પ્રદહાદે
ભગવાનની કળાસૃજ બ્રહ્માને, સદાશિવને-પ્રભાવિતોને-અને દેવતાઓને પશુ માથાવડે નમસ્કાર કરી, તે
સર્વનું પૂજન કર્યું. ॥૩૧॥ અને બ્રહ્માએ શુકાચાર્યને પાસે રાખીને, પ્રદહાદને દૈત્ય તથા દાનવોનો અધિ-
પતિ કર્યો. ॥૩૨॥ પછીથી રાજ થયેલા અને પૂજન પામેલા બ્રહ્મા આદિ જોઈને દેવતાઓ; તેને સારા આ-

શિવદ આધીને, પેતપેતાને રથાકે મથા. ૧૩૩૥ એ રીતે, હૃદયને વિશે વૈરભાવ રાખનારા, વિશ્વના બંને પાર્શ્વો, દિવિયા પુત્ર થયેલાને; હરિભગવાને માર્યા છે. ૧૩૩૭ પ્રાણજ્ઞના પ્રાણ્ય કરખને લીધેજ, ફરીથી પણ તેઓ શરણ અને કુશકરણ નામના સદ્ગુણો થયા હતા; ત્યાં તેમને ભગવાન સમચંદ્રજીએ, પરાક્રમ કરીને માર્યા હતા. ૧૩૩૮ ત્યારે પણ સમચંદ્રજીનાં આજ્ઞાથી હૃદય ભેદાદને રચુશ્ચિમાં મુલેલા, તેઓનાં મન દેહ ત્યાગ કરતી થયો, પૂર્વ જન્મની પેઠેજ, ભગવાનમાં રજાં હતાં. ૧૩૩૯ તેઓ પાછા હરિભગવાન સાથે વૈરભાવ સહિતજ અહિંસા શિશુપાળ અને દેવતા થયો, જન્મેલાએ; તેઓમાંના શિશુપાળને તો હમણાંજ ભગવાનને પ્રાપ્ત થયો; તમે જોયું છે. ૧૩૪૦ એમ કૃષ્ણભગવાન સાથે વૈરભાવ રાખનારા રાજાઓ આદિક, ભગવાનના એ રીતના ધ્યાનથી; પોતાના પૂર્વનાં પાપો અહિંને નાશ કરીને, અંતે; ભગવાનને ફરી રાજેલા કીડાની પેઠે, ભગવત રાજાઓને પામે છે. ૧૩૪૧ એક દિવિયાની ભગવાનની પરમ શક્તિ થઈ, જે મનિ

યામ; તેજ અતિરૂપ ભગવાનના પદને; વૈરભાવ વડે હરિભગવાનનું ચિંતન કરતા થઈ, ચેદીને રાજા શિશુપાળ વિગેરે પણ, પામેલા છે. ૧૩૪૨ એ હમણાંનો દીકરો વિગેરે હરિભગવાનનો દેવ કરનારાઓ; ભગવત રચરખને કેમ પામ્યા, તે વિશે તમે પૂછેલું સર્વ; મેં આ રીતે તમને કહ્યું. ૧૩૪૩ એ અહાપરદેવ અને મહાત્મા કૃષ્ણભગવાનના અવતારની, જેમાં એ અદિ દેવોનો વધ થયાનું આવે છે, તે પવિત્ર કથા. ૧૩૪૪ તથા મહાભગવાની પ્રહ્લાદે આચરેલ ભક્તિ-માન-અને વિરક્તિ; કે જેથી તેની ખુદિ હરિભગવાન વિશે રહી હતી; તે. ૧૩૪૫ તથા જેના થઈ ઉત્પત્તિ રિથિત અને લખ યામ છે; તે હંચર ભગવાનના, મુજો અને કમોનું વર્ણન; અને દેવ તથા દેવ વિગેરેનાં રથાકાનો, કાળે કરીને થતો ફેરાર; તેમજ જે થઈ ભગવાનની પ્રાપ્તિ થાય, એવો ભાગવન થયે; અને સંપૂર્ણ આધ્યાત્મ માન; એ સર્વે આ આખ્યાનમાં વર્ણન કર્યું છે. ૧૩૪૬-૪૪૮ વિશ્વ ભગવાનના પરાક્રમેથી દૃઢિ પામેલા આ પવિત્ર આખ્યાનનું જે પુરૂષ શ્રદ્ધા સહિત શ્રાવ્ય અમર કીર્તન

વેનતોહતો ॥૩૪॥ પુનશ્ચવિપ્રશાપેનરાક્ષસૌતૌભૂવતુઃ॥કુંભકર્ણદશગ્રીવૌહતૌતૌરામવિક્રમૈઃ॥૩૫॥શયાનોયુધિનિર્ભિન્નહૃદયૌરામસાયકૈઃ
॥તચ્ચિતૌજહતુર્દેહંયથાપ્રાક્તનજન્મનિ॥૩૬॥તાવિહાથપુનર્જાતૌશિશુપાલકરૂપજૌ॥હરૌવૈરાનુબંધેનપશ્યતસ્તેસમીયતુઃ॥૩૭॥એનઃપૂર્વકૃતં
યત્તદ્રાજાનઃકૃષ્ણવૈરિણઃ॥જહુસ્ત્વંતેતદાત્માનઃકીટઃપેશસ્કૃતોયથા॥૩૮॥યથાયથાભગવતોભક્ત્યાપરમયાઽભિદા॥નૃપાશ્વૈચ્છાદયઃસાત્મ્યંહ
રેસ્તચ્ચિંતયાયયુઃ॥૩૯॥આરુયાતંસર્વમેતતેયન્માતંપરિપૃષ્ઠવાન॥દમધોપસુતાદીનાંહરેઃસાત્મ્યમપિદ્વિષાં॥૪૦॥એષાબ્રહ્મણ્યદેવસ્પૃક્ષણસ્ય
ચમહાત્મનઃ॥અવતારકથાપુણ્યાવધોયત્ત્રાદિદૈત્યયોઃ॥૪૧॥પ્રહ્લાદસ્યાનુચરિતંમહાભાગવતસ્યચ॥ભક્તિર્જ્ઞાનંવિરક્તિશ્ચયાથાત્મ્યંચાસ્યવૈહ
રેઃ॥૪૨॥સર્ગસ્થિત્યપ્યયેશમ્યગુણકર્માનુવર્ણનં॥પરાવરેષાંસ્થાનાનાંકાલેનવ્યત્યયોમહાન॥૪૩॥ધર્મોભાગન્તાનાંચભગવાન્યેનગમ્યતે॥
આસ્થ્યાનેઽસ્મિન્સમાન્નાતમાધ્યાત્મિકમશેષતઃ॥૪૪॥યત્પુણ્યમારુપ્યાનંવિષ્ણોર્વીર્યોપદંહિતં॥કીર્તયેચ્છ્રુવાશ્રુત્વાકર્મપાશાદ્વિમુચ્ય
તે॥૪૫॥એતદ્યઆદિપુરુષસ્યગેંદ્રલીલાંદૈત્યેંદ્રયૂથપવધંપ્રયતઃપઠેત॥દૈત્યાત્મજસ્યચરતાંપિવરસ્યપુણ્યંશ્રુત્વાઽનુભાવમકુતોભયમેતિલોકં॥
૪૬॥યંનૃલોકેવતભૂરિમાગાલોકંપુનાનામુનયોઽભિયંતિ॥યેષાંગૃહાનાવસતીતિરાક્ષાદ્રૂઢંપરંબ્રહ્મમનુષ્યલિંગં॥૪૭॥સવાઅયંબ્રહ્મમહદ્વિ
મૃગ્યંકૈવલ્યનિર્વાણસુખાનુભૂતિઃ॥પ્રિયઃસુહૃદઃસ્વલુમાતુલેયઆત્માઽર્હણીપોવિધિકૃદુરુશ્ચ॥૪૮॥નયસ્યસાક્ષાદ્ભવપદ્મજાદિમીરૂપંધિયાવસ્તુ
તયોપવર્ણિતં॥મૌનેનભક્ત્યોપશમેનપૂજિતઃપ્રસીદતામેયસસાત્વતાંપતિઃ॥૪૯॥સપ્ષભગવાન્રાજન્વ્યતનોદ્વિહતંપશઃ॥પુરારુદ્રસ્યદેવસ્યમ
યેનાનંતમાયિના॥૫૦॥રાજા૦કસ્મિન્કર્મણિદેવસ્યમયોઽહન્જગદીશિતુઃ॥યથાચોપચિતાકીર્તિઃકૃષ્ણેનાનેદ્વદ્વચ્યતાં॥૫૧॥નારદ૦નિ
ર્જિતાઅસુરાદેવૈર્યુગનેનોપદંહિતૈઃ॥માયિનાંપરમાચાર્યમયંશરણમાયયુઃ॥૫૨॥સનિર્માયપુરસ્તિસ્ત્રોહૈમીરૌપ્યાયસીર્વિમુઃ॥દુર્લક્ષ્યાપાયસં
યોગાદુર્વિતર્ક્યપરિચ્છેદાઃ॥૫૩॥તાભિસ્તેઽસુરસેનાન્યોલોકાંસ્ત્રીન્સેશ્વરાનૃપાંસ્મરંતોનાશયાંચક્રુઃપૂર્વવૈરમલક્ષિતાઃ॥૫૪॥તતસ્તેસેશ્વરાલો

કરો; તે કમોના પાદ થઈ મૂકશે. ૧૩૪૫ તેમજ આદિ પુરૂષ દૃષ્ટિદ ભગવાનની સીધા રૂપ; અને દૈત્યગજ
શિશુપાલપુત્ર વધનું; તથા તેના શ્રેષ્ઠ સત્પુરૂષ પુત્ર પ્રહ્લાદનું, પવિત્ર આખ્યાન; સાવવાન પછે અવજ કર
વાથી; અમર પાદ કરવાથી; ભગવાનના અકુનોભયશોક, વેકુલને પમાય છે. ૧૩૪૬ જે યુધિષ્ઠિર, આશોકને
વિશે, તમે શ્રેષ્ઠ આખ્યાન છે; કે જેના થયે વિશે, છાની રીતે મનુષ્ય થયેલા, સાક્ષાત પરશ્વજ ભગવાન,
થયે છે; અને તેથી શોક માત્રને પવિત્ર કરનારા, મહામુનિઓ આવે છે. ૧૩૪૭ તમારા પ્રિય-સુહૃદ-મામાના
દીકરા-પૂજન કરવાને શોચ-આશા હિંસાવાદ-અને ચર એટલે દિન કરનારા થી કેમ છે, તે પોતેજ; મદદ-
પુરુષોએ શોધેલા-દેવતા અને નિર્વાણ સુખના અનુભવ રૂપ, પરશ્વજ છે; એમ જાણો. ૧૩૪૮ અને સાક્ષાત
અહિંસ તથા મહા આદિક પણ, જેના મથા રચરખનું વર્ણન, પોતાની ખુદિ વડે ન કરી શકાયથી; તેમજ,
મૌન-ભક્તિ-અને ઉપશમના ઉપાયો વડેજ, તેઓ પૂજન આદિક કરે છે; તે ભગવાન રવામી ભગવાન, અમને

પ્રસન્ન થયો. ૧૩૪૯ અને જે યુધિષ્ઠિર, પૂર્વે એજ ભગવાને, અને માયાઓ વાળા મથ નામના અસુરે હળી
નાંખેલા, રૂદ્રદેવના યજ્ઞનો, ફરીતાર વિસ્તાર કર્યો હતો. ૧૩૫૦-યુધિષ્ઠિર-એ મયદાનને ક્યા કામમાં જમના
પ્રથમ સદાશિવની કંપિતો નાશ કર્યો હતો; અને કૃષ્ણભગવાને, કેવા પ્રકારે તે કંપિત પાછી રચાવન કરી
હતી; તે કહે. ૧૩૫૧-નારદ-ભગવાને વધારેલા દેવતાઓએ, યુદ્ધમાં હરાયેલા અસુરો; માયાનીઓના મુખ્ય
આચાર્ય મયદાનવને શરણે મથા. ૧૩૫૨ જે સમયે, ત્યારે તેજે સેનાનું-રૂપનું-અને શોધાનું એવાં, ત્રણ નમરો
(વિમાનો) દેખવામાં ન આવે એવાં, અને કાદથી કાઢ પ્રકારે દાની ન કરી શકાય એવાં; તથા તેમાંના અ-
રસાવાન વિગેરે જાણત, તરફનાં પણ ન આવી શકે એવાં; જતાની આખ્યા. ૧૩૫૩ પછી તેઓમાં રહીને, કે-
તોના અધિપતિઓ, પૂર્વે વૈર સંગારીને; કાઢ ન દેખે એ રીતે, ત્રણે શોકનો તેમના શોકપાત્રો સહિત નાશ
કરવા લાગ્યા. ૧૩૫૪ ત્યારે શોકોએ શોકપાત્રો સહિત સદાશિવની પાસે જઈને, પ્રાર્થના કરી કે. "જે ભગવાન

નેશને, અંકમાત્રા; બુદ્ધિ અને તેના વિષયોને, ક્ષણગાં; તથા જેયકી અહંતા અને મનના કાચ છે તે અહં-કારને, જોનાં કઈ સંદિગ્ધ દેહમાં; તથા ચિત્ત અને ચેતનાને, ક્ષેત્રગાં; નાખી દેવાં; એમ સર્વે દરિયોને તેમ-ના વિષયો અને દેવતાઓ સંદિગ્ધ પણ પરબ્રહ્મમાં, નાખી દેવાં. ૧૨૫-૨૬-૨૭-૨૮-૨૯ પૃથ્વીને જળમાં, જળને તેજમાં, તેજને વાયુમાં, વાયુને આકાશમાં, આકાશને અદ્વિતમાં, અદ્વિતને મહત્ત્વમાં, મહત્ત્વને પ્રકૃતિમાં, અને પ્રકૃતિને અક્ષર એવા આત્મામાં, નાખીદેવી. ૩૦-૩૧ અને એ પ્રકારથી તે અવશેષ રહેનારા ચિન્માત્ર આત્માને બ્રહ્માને; લાકડાં બળી મયેલા અગ્નિની પેઠે, દેવકી વિરામ પાત્રી બનું. ૩૩-૩૪ દત્તિશ્રી ૭૧૦ સંતોમાં સંકેતો બારો આધ્યાય સંપૂર્ણ. ૩૩૨૫

અમરવાય. ૧૩ શ્રી.-નારદ-જે વાગપ્રસ્થ આશ્રમી, તેણે પારેલાં ૧૧૨-આઠ-ચાર-એ અગર એક વગર ૫૪ ધવા રાજે; શેઠાદિથી અસકત નહીં થતાં; એવા આશ્રમમાં જવાને સક્તિમાન હોય; તેણે પોતાની સાથે

એકલા શરીર શિવાય બીજું કંઈ નહીં રાખીને; સંન્યાસી થવું. અને ગામની અંદર એક રાત કરતાં વધુ નહીં રહેવાનો નિયમ રાખીને, અપેક્ષા વિનાના યધને; પૃથ્વી ઉપર કરવું. ૧૧૧ અને ૭૩૨ શ્રીને તે તેણે કૃપિન (કેમકી.) શરીર ઠાંકવાનું વસ્ત્ર, દંડ, અને આશ્રમનાં ચિન્હ; એટલાં વાનાંજ રાખવાં; પણ આપદના સમય શિવાય, એટલા ઉપરાંત બીજું કશું, સંન્યાસીથી સાથે રાખી રાકાય નહીં. ૧૧૨ તેણે તે એકલાજ-અને બીજાના આશ્ર-યવિનાના-આત્મામાં યધને; અને સર્વ પ્રાણી પદાર્થદિના સુદૃઢ તથા શાંત, -અને નારાયણ પરમપુણ્ય યધને, ૭૪, કરવા કરવું. ૧૩૩ અને તેણે આ સત્ અને અસત્ રૂપ વિશ્વ એટલે જગત રચાયર સર્વ, અવિકારી પરમાત્માના આત્મ સ્વરૂપને વિશે રહેલાનું; તથા એ સત્ અસત્ રૂપ જગતના, સર્વ પદાર્થદિને વિશે; એ પરબ્રહ્મ આત્મસ્વરૂપને રહેલાનું; જાણવું. ૧૩૪ તેજગર બગ્ગત અને ઉંચ, એ બેની સંધીના વળને જણાતા; આત્મસ્વરૂપને જાણવું; તથા મોક્ષ અને ગૃહ પણ વસ્તુતઃ નહીં, પણ કેવળ માયા માત્ર; એટલે મિથ્યા

જિહ્વાંઘ્રેયૈર્ધ્રાણંક્ષિતૌન્યસેત્ ॥૨૮॥ મનોમનોરથૈશ્વદેવુદ્ધિબોધ્યૈઃકવૌપરે ॥ કર્માણ્યધ્યાત્મનારુદ્ધેયદહંમમતાક્રિયા ॥ સત્ત્વેનચિત્તંક્ષેત્રજેગુર્ણૈર્વે
કારિકંપરો ॥૨૯॥ અપ્સુક્ષિતિમપોજ્યોતિષ્યદોવાયૌનમસ્પમું ॥ કૂટસ્થેતન્નમહતિતદવ્યક્તેઽશ્વરેચતત્ ॥૩૦॥ इत्यक्षरतयात्मानंचिन्मात्रमव
શેષિતં ॥ જ્ઞાત્વાઽદ્વયોઽયવિરમેદ્ગ્ધયોનિરિવાનલઃ ॥૩૧॥ इ०भा०म०स०द्वादशोऽध्यायः ॥૧૨॥ નારદ ૦ કલ્પસ્ત્વેવંપરિવ્રજ્યદેહમાત્રાવશે
ષિતઃ ॥ ગ્રામૈકરાત્રવિધિનાનિરપેક્ષશ્વરેન્મહી ॥૧॥ વિભ્રુયાદ્યસૌવાસઃકૌપીનાચ્છાદનંપરં ॥ ત્યક્તંનંદંડલિંગાદેરન્યત્કિંચિદનાપદિ ॥૨॥ एक
एवचरेद्भिक्षुरात्मारामोऽनपाश्रयः ॥ સર્વભૂતસુહૃદ્છાંતોનારાયણપરાયણઃ ॥૩॥ पश्येदात्मन्यदोविश्वंपरेसदसतोऽव्यये ॥ આત્માનંચપરંબ્રહ્મસ
ર્વત્રસદસન્મયો ॥૪॥ सुप्तप्रबोधयोःसंधावात्मनोगतिमात्मदृक् ॥ पश्यन्बंधंचमोक्षंचमायामात्रंनवस्तुतः ॥૫॥ नाभिर्नंदेध्रुवंमृत्युमध्रुवंवाऽस्यजी
वितं ॥ કાલંપરંપ્રતીક્ષેતભૂતાનાંપ્રભવાપ્યયં ॥૬॥ नासच्छास्त्रेषुसज्जेतनोपजीवेतजीविकां ॥ वादवादास्त्यजेतर्कान्पक्षंकंचनसंश्रयेत् ॥૭॥ न
शिष्याननुबध्नीतग्रंथान्नैवाभ्यसेद्बहून् ॥ नव्याख्यामुपयुंजीतनारंभानारभेत्कचित् ॥૮॥ नयतेराश्रमःप्रायोधर्महेतुर्महात्मनः ॥ शांतस्यसमचि
तस्यविदुषांलुप्तहात्य जेत ॥૯॥ अव्यक्तलिङ्गोव्यक्तार्थोमनीष्युन्मत्तबालवत् ॥ कविर्मूकवदात्मानंसदृष्ट्यादर्शयेन्नृणां ॥૧०॥ अत्राप्युदाहरं
तीममितिहासंपुरातनं ॥ प्रह्लादस्यचसंवादंमुनेराजगरस्यच ॥૧१॥ तंशयानंधरोपस्थेकावेर्यांसह्यसानुनि ॥ रजस्वलैस्तनूदेशैर्निगूढामलतेज
सं ॥૧२॥ ददर्शलोकान्विचरन्लोकतत्त्वविवित्सय ॥ वृतोमात्यैःकतिपर्यैःप्रह्लादोभगवत्प्रियः ॥૧३॥ कर्मणाकृतिभिर्वाचालिर्भैर्वर्णोश्रमादि
भिः ॥ ननिर्देतिजनार्यवैसोऽसावितिनवेतिच ॥૧४॥ तंनत्वाऽभ्यर्च्यविधिवत्पादयोःशिरसास्पृशन् ॥ विवित्सुरिदमप्राक्षीन्महाभागवतोऽमु
रः ॥૧५॥ बिभर्षिकार्यपीवानंसोद्यमोभोगवान्यथा ॥ वित्तंचैवोद्यमवतांभोगोवित्तवतामिह ॥ भागिनांखलुदेहोयंपीवाभवतिनान्यथा ॥૧६॥
नतेशयानस्यनिरुद्यमस्यब्रह्मन्नुहार्थोयतएवभोगः ॥ अभोगिनोऽयंतवविप्रदेहःपीवायतस्तद्वदनःक्षमंचेत ॥૧७॥ कविःकल्पोनिपुणदृक्कचित

હોવાનુંજ જાણવું. ૧૫૧ તેણે ધ્રુવ એવા મૃત્યુને, અથવા અધ્રુવ જીવવાને પણ; નહીં કર્યું; પ્રાણીઓની ઉત્પત્તિ અને નાશ કરનારા; પરમાત્માના સ્વરૂપ કાળનીજ, વાટ બેવી. ૧૬૧ અસત્ શક્તિને વિશે તેણે પ્રીતિવાળા થવું નહીં; અને એવી આજીવિકા પડે, જીવવું નહીં; વાદવિવાદ, તથા કુતક કરવાનો, લાગ કરવો; અને વાદ વિવાદ થવાનાં પ્રસંગોમાં, કંઈ પણ પક્ષનો આશ્રય ન કરવો. ૧૭૧ પણ શિષ્યો ન કરવા; પણ મયેનો અભ્યાસ ન કરવો, સજ્જાઓમાં વ્યાખ્યાન ન કરવો; અને મહ વિજેરે ભાંધવાનો, તથા કંઈ પણ જાનનાં કાંચોને; આરંભજ ન કરવો. ૧૮૧ શાંત-સમચીત વાળા-અને મહત્ત્વા યતિએ (સંન્યાસીએ) આશ્રમની નિશાનીઓ રાખવાનું, અગર નહીં રાખવાનું; તેની મરજી ઉપર છે; કેમકે તે નિશાનીઓમાં, કંઈ પણ ધર્મનો હેતુ તેા છેજ નહીં. ૧૯૧ અને તેવા આત્મતત્ત્વને જાણનારા, સંન્યાસીએ; પોતે જાણેલાની નિશાની વિનાના યધ, સર્વના દશ રૂપ રહીને; પોતે બુદ્ધિમાન હતાં, પોતાના દેહને બાળક અને હનન સરખાજ; તથા વિચક્ષણ

હતાં, મૂળા સરખાજ; બીજાઓને દેખાડે. ૧૧૦૧ એ બાળતામાં એક જૂનો દત્તિદાસ, અગર પ્રતિવાળા બુદ્ધિ; ગુરુતાત્રય અને પ્રહ્લાદ વચ્ચે, યથેલા સંવાદ રૂપે; કહેવામાં આવે છે. (તે હું તમને કહું.) ૧૧૧૧ ભગવતભક્ત પ્રહ્લાદજી, કેટલાએક કારભારીઓ સંદિગ્ધ; લોક તત્ત્વને જાણવાની હઠાઈથી, લોકને વિશે કરતાં કરતાં; સજ્જાદિની તસેદીમાં, કાવેરીની કાંઠે; ગુરુતાત્રય ધરતી ઉપરજ સુધ રહેલા; અને ધ્રુવવડે શરીર બા-રાજ જવાથી, તેમણે નિર્ભય તેજ કંઈક મયેલા; તેમના જોવામાં આવ્યા. ૧૧૨-૧૩૧ કર્મ અને આકૃતિથી, અને મોલવા યકી; તે પોતે અમુકજ છે, અથવા અમુક વર્ણ કે આશ્રમવાળા છે; એમ જણાવું નહતું; અને લોકો નિંદા કરે તેવું પણ, કંઈ દેખાવું નહતું; પછીથી તેમના ચરણમાં માથું મૂકીને, જાણવાની હઠાઈથી, મહાભગવતી પ્રહ્લાદે; તેમને આ પ્રમાણે પૂછ્યું. ૧૧૪-૧૫૧ આપ. ઉદય કરનારા અને ભોમ ભોગવવાની પેઠે, મજબૂત શરીરને ધારણ કરી રહ્યાં; કારણ આ લોકમાં ભોમ ભોગવવા યકીજ; આ રીતનો મજબૂત દેહ થાયજે;

પત્નિ ભોમ મળે, અને કવચ કરવાવડે, પત્નિ મળે છે. ૧૧૧૫ પશુ દે બાહ્ય, ઉચ્ચ રહિત થઈને સુદ રહેલા આપની પાસે, પત્નિ ભોમમાં આવતું નથી. કે જેથી ભોમ મળે; છતાં ભોમ નહીં ભોમવાના આવતું કરી, આ રીતનું મનુષ્ય કેમ છે; તેનું કારણ; એ આપને કહેવું થોમ લાગે તે; અમને કહે. ૧૧૧૭ વળી આપ વિદ્યાન-સંક્રિત-વાન-નિષ્કલુષિવાળા-પ્રિય અને વિચિત્ર પ્રકારની વાતો કરવાના-તથા સમદ્રશિવાળા; અને ભોમને કર્મ કરતા જુઓ છો, તોપણ સુદ કેમ રહે છે. ૧૧૮૪-૧૧૮૬-દેવોના રાત્ર પ્રદર્શ, એ રીતે પૂછવાથી; તેનાં અમુક જેવાં વચનોથી સજ્જ થએલા, એ મહા મુનિ કમીને ભોમ્યા કે. ૧૧૮૪-આકાશ-દે આર્ય પુરુષોએ માન્ય કરેલા ઉચ્ચ અમુક, આ જગતનાં માણસોને હતાથી, (એટલે સુખ ભોમ્યાદિને મારેનાં કર્મો કરવા-થી,) અને કવચથી (એટલે હતાનાં લાભ કરી નિવૃત્તિપણે રહેવાથી,) થતાં; પરિણામોને, તે તમે પણ અપ્પાત્ર અમુક, જુઓછો. ૧૨૦૪ કેમકે નારાયણ દેવ ભગવાન, અતિ શુદ્ધ ભક્તિપૂર્વક; તમારા હૃદયને વિશે, સદાએ ખીરાળે છે; અને સર્વ જેમ અંધકારને મટાડી દે, તેમ તે અજ્ઞાનને મટાડી દે છે. ૧૨૧૪ તોપણ

દે રાત્રી, તમારા પ્રત્યે વિશે, અને આગામી ભવિષ્ય પ્રમાણે, કહીશું; કારણ, પોતાની છાત્રને હન્ય-કાર-એ; તમારા ભોમવાને, માન અપવું નોંધએ. ૧૨૨૪ ભોમ સુખે ભોમવા આદિથી વૃથા નહીં થવાની અને સંસારમાં પદેવરાવવાની તૃષ્ણાએ મારી પાસે કર્મો કરાવી કરાવીને; મને અનેક અવતારો લેવરાવ્યા હતા. ૧૨૩૪ તેથી કર્મોને લીધે ભગ્યા કરતો હું, સર્વ-ભોમ-અને કરીથી પણ પક્ષિના નીચ અવતારોને; તથા મનુષ્ય દેહ, કે જે એ સર્વ પામવાના દરવાજા છે; તેને પણ હાલ પદ્મહાથી પામેછું. ૧૨૪૪ અને આ મનુષ્ય ભ-મમાં પણ, કોઓ અને પુરુષો; સુખ મેળવવાને, તથા દુખને મટાડવાને, કર્મો કરવા છતાં; તેઓને થતાં ઉલટાં પરિણામોને, હું નોંધું; તેથી એ કર્મો કરવા થકી હું નિવૃત્ત થયો છું. ૧૨૫૪ ભોમ માત્ર, મન કલિપત અને નાશવાન છે; અને સર્વ હતાઓથી, વિરાગ પામવાથી; પ્રકાશાદે, આત્મ સ્વરૂપ-ના અનુભવનું સુખ છે; એમ ભણવાથી, હું સજ્જ રહું છું; અને પ્રારબ્ધવડે મળતા, ભોમ્યાદિને ભોમ્યું છું. ૧૨૬૪ તેમજ પુરુષાર્થપ આત્માને, વિસરી નહને; અસત્ અને વિચિત્ર પ્રકારવાળા, દેવ પ્રપંચમાં ભાગી

પ્રિયકથ:સમ: ॥ લોકસ્યકુર્વત:કર્મશેષેતદ્દક્ષિતાડપિવા ॥ ૧૮ ॥ નારદ૦સદ્વૃત્ત્યેત્યપતિનાપરિષ્ઠોમહામુનિ:॥ સ્મયમાનસ્તમખ્યાહત દ્વાગમૃતયંત્રિત: ॥ ૧૯ ॥ બ્રાહ્મણ૦વેદેદમસુરશ્રેષ્ઠભવાન્નવાર્યસંમત: ॥ ર્દ્વિહોપરમયોર્નૃણાંપદાન્યધ્યાત્મચક્ષુષા ॥ ૨૦ ॥ યસ્યનારાયણોદેવોભગવાન્દ્વત:સદા॥ ભક્ત્યાકેવલયાડજ્ઞાનંધુનોતિધ્વાંતમર્કવત્ ॥ ૨૧ ॥ અથાપિબ્રૂમહેપ્રશ્નાંસ્તવરાજન્યથાશ્રુતાંસંભાવનીયોહિભવાનાત્મન:શુદ્ધિમિચ્છતાં ॥ ૨૨ ॥ તૃષ્ણયાભવવાહિન્યાયોગ્યૈ:કામૈરપૂરયા॥ કર્માણિકાર્યમાણોડહંનાનાયોનિષુયોજિત: ॥ ૨૩ ॥ યદ્દુષ્ટાલ્લોઘમિમપ્રાપિત:કર્મભિર્મનન્ ॥ સ્વર્ગાપવર્ગયોર્દારંતિરશ્વાંપુનરસ્યચ ॥ ૨૪ ॥ અત્રાપિદંપતીનાંચસુખાયાન્યાપનુત્તયે ॥ કર્માણિકુર્વતાંદૃષ્ટ્વાનિવૃત્તોડસ્મિવિપર્યયં ॥ ૨૫ ॥ સુખમસ્યાત્મનોરૂપંસર્વેહોપરતિસ્તનુ:॥ મન:સંસ્પર્શજાન્ટદ્વાભોગાન્સ્વપ્સ્યામિસંવિશન ॥ ૨૬ ॥ ક્વત્યેતદાત્મન:સ્વાર્થેસંતંવિસ્મૃત્યવૈપુમાનુદિષ્ટિવા: ॥ તિદ્વૈતેયોરામાપ્રોતિસંસૃતિં ॥ ૨૭ ॥ જલંતદુદ્ભવૈશ્ચત્રંત્રંહિત્વાડજોજલકામ્યયા ॥ મૃગતૃષ્ણામુપાધાવેદ્યયાડન્યવાર્થદૃક્સ્વત: ૨૮ ॥ દેહાવિભિર્વૈવતંત્રૈરાત્મન:સુખમીહત: ॥ દુ:સ્વાત્યયંચાનીશસ્યક્રિયામોઘા:કૃતા:કૃતા: ॥ ૨૯ ॥ અધ્યાત્મિકાદિભિર્દુ:સ્વૈરવિમુક્તસ્યકર્ત્ત્વિચિત્ ॥ મર્ત્યસ્યકચ્છોપનતૈરર્થૈ:કામૈ:ક્રિયેતર્કિ ॥ ૩૦ ॥ પશ્યામિધનિનાંકેશંલુબ્ધાનામજિતાત્મનાં ॥ મયાદલબ્ધનિદ્રાણાંસર્વતોડભિવિશંકિનાં ॥ ૩૧ ॥ રાજતથોરત:શત્રો:સ્વજનાત્પશુપક્ષિત: ॥ અર્થિખય:કાલત:સ્વસ્માન્નિત્યંપ્રાણાર્થવદ્ભયં ॥ ૩૨ ॥ શોકમોહમયક્રોધરાગક્લેબ્યશ્રમાદય: ॥ યન્મૂલા:સ્યુર્નૃણાંજહાત્પૃથ્વાપ્રાણાર્થયોર્બુધ: ॥ ૩૩ ॥ મધુકારમહાસર્પોલોકેસ્મિન્નોગુરુત્તમૌ ॥ વૈરાગ્યંપરિતોષંચપ્રાપ્તાયચ્છિક્ષયાવયં ॥ ૩૪ ॥ વિરાગ:સર્વકામેભ્ય:શિક્ષિતોમેમધુવ્રતાત્ ॥ કચ્છાસંમધુવદ્વિતંત્રત્વાડપ્યન્યોહરેત્પતિં ॥ ૩૫ ॥ અનીહ:પરિતુષ્ટાત્માયદ્દુષ્ટોપનતાદહં ॥ નાંચેચ્છઅવકાશનિમહાહિરિવસત્તવાન ॥ ૩૬ ॥ ક્વચિદ્વ્યંકિદ્ધૂરિભુંજેડન્ત્રંસ્વાદ્સ્વાદુવા ॥ ક્વચિદ્ધૂરિગુણોપેતંગુણહીનમુતકચિત્ ॥ ૩૭ ॥ શ્રદ્ધયોપાહ

અપાપીના પુરુષ, ધાર સંસ્કૃતિને પામ્યા કરે છે. ૧૨૭૪ એટલે જગ્યાથી ઉત્પન્ન થયેલ શેવાળ આદિથી દંકા-લા, અથ જળને, પડતું મુકીને; જાંઝવાનાં પાણી તરફ, દોડવાની પેઠે; બીજા દેહો સુખાદિક લેવાનું ના-જનાર, અજાની પુરુષ, આત્મ સુખને પડતું મુકીને, નિષ્કલિષ્ટનાં સુખેના ઉપર; દોડવા કરે છે. ૧૨૮૪ જેથી દેવને આપીને એવાં દેહાદિકવડે, પોતાને મારે સુખ મેળવવાને, અને દુખ મટાડવાને, કરેલી; તે અ-સમર્થ મનુષ્યોની સવળા ક્રિયાઓ, નિષ્ફળ નિવડે છે. ૧૨૯૪ વળી તે, અપ્પાત્ર આદિ દુષ્ટાપથી, કહી પણ નહીં છુટાવા; અને જેને મરી જવાનું તે, નક્કી પણ કરી ચૂકે છે. એવા પુરુષને; દુઃખ ભોગવી ભા-ગવીને, પત્ન તથા સુખાદિક મેળવવાથી, પણ શો લાભ છે. ૧૩૦૪ વળી એ લોભિયા-અજ્ઞતેદ્રિય-અવર-તે નહીં નેનારા-અને સર્વ તરફથી આશંકા રાખનારા-પત્નવાનોને પણ; કવેશ મનોર, હું દેખું છું. ૧૩૧૪ અને તેઓને રાત્રીથી-ચોરથી-સુપથી-સ્વપ્નનાથી-પણ પક્ષીથી-ભીષ (વિશે માનનારાઓથી)-અને કાળથી-પણ, એ પત્નનાં ભવના સરખા; પોતાના પ્રાણનો પણ, નિરંતર બચ, રચા કરે છે. ૧૩૨૪ એ-

તલા મારે નેનાથી મનુષ્યોને શોક-ગોદ-ભય-ક્રોધ-પ્રીતિ-દીનતા-અને પરિશ્રમ થાય છે; એવી પત્ન અને પ્રાણની રચનાને, શુદ્ધિવાન પુરુષોએ; તજી દેવી નોંધએ છે. ૧૩૩૪ જેમનાથી શીખાવણ લેવાની; અ-મને, વૈરાગ્ય અને સંતોષ મળેલ છે; તે મધમાળી અને મોરો સાથે, (અન્યથા) એ એ; આ લોકમાં અમારા ઉત્પન્ન થયેલા છે. ૧૩૪૪ સર્વ કામનાઓથી, વૈરાગ્ય મળવાનું; હું મધમાળીથી, શીખેછું; એ મધમાળીની પેઠે; દુખવડે મેળવેલા, પનાદિકનું દરણ, બીજા લોકો; પત્નના પશુને, મારી નાંખીને; પણ કરી નાખ છે. ૧૩૫૪ અને હતા (એટલે કામ્ય કર્મો) નહીં કરવાના, હું પદ્મહાથી જે મળે; તેથી, મ-નને વિશે સંતોષ રાખું છું; અને કહી કહી નથી મળતું. સારે પણ; અન્યથા પેઠે, મીઠાવાળો થઈને; હું પણ દિવસે સધી, જુઓજ સજ્જ રહું છું. ૧૩૬૪ કોઈ કોઈ વખતે મેં-પણ-સ્વપ્નવાળું-સ્વપ્ન વિનાનું-પણ ગુણવાળું-ગુણ વિનાનું-અને શ્રદ્ધા સંવિત આપેલું-અથવા અપમાન કરીને આપેલું, અજ પણ; હું અજ લે-ઉછું. તેમજ પદ્મહાથી કહી કહી દિવસે અને રાત્રિએ પણ; જાઉં છું. ૧૩૭-૩૮ તેમજ આદ્યને ભોમક-

નથી, અને સતોષી મનવાળો, હું; રેશમી-સુતરાઉ-વસ્ત્રો વિશે વસ્ત્રો, અને ચિયરાં; તથા ખીલું જે કાં-
 ધ મેળી આવે; તે પહેરી બેઠું. ॥૩૮॥ કાષ્ટ વખતે ધાસ-પાંદડાં-પથરા-અને રાખોડીમાં, જળીન ઉપર,
 હું સપ રહેતું; અને કદી કદી ખીજાઓની ઇચ્છાથી, મહેલમાં પહેર કપર; તજાહમાં પણ, સપ રહેતું.
 ॥૪૦॥ હું સમર્થ, વળી કદી કદી નાહી-શરીરે ચંદન વિશે લગાવી-અને સારાં વસ્ત્ર, ધરેણું, અને ફૂલના
 કાર વિશે પહેરીને; રથ-કાષી-અને ઘોડા વિશે ઉપર, મેરોને રહેતું; તેમજ કાષ્ટ કાષ્ટ વાર ઝાડી પક-
 ાવખાની પેઠે; નાજો નાજો; રથા કહેતું. ॥૪૧॥ અને વિષમ સ્વભાવવાળાં માણસોની, હું નિંદા આપર
 સુતિ, કરતો નથી; પણ તે સપજાઓનું, કસાણુ થાય; તથા પરમાત્માને વિશે, તેમની એકતા થાય; એટ-
 લું હું ઇચ્છું. ॥૪૨॥ માટે વિકલ્પને (એટલે આ હું અને આ ખીજો; એવી બેઠ દર્શિને) બુદ્ધિમાં; અને
 એ બુદ્ધિ અથવા મનને; વૈકારિક એટલે અહંકારમાં હોમી રહેને; પછી તે અહંકારને, તે પછીના મહત્તરમાં

નાંખી; તેને માયા એટલે પ્રધાન અથવા પ્રકૃતિમાં; હોમી રહે. ॥૪૩॥ અને તેપછી સ્વયં પરમને ભગવાનને,
 તે મુનિએ; એ માયાને (પ્રકૃતિને), અનુભવ સ્વરૂપ આત્મામાં; હોમી રેવી; અને એમ છકા રહિત થઈને
 એટલે સર્વથકી વિરામ પામીને; અનુભવ સ્વરૂપ આત્માને વિશે, પોતે રિયર થઈ. ॥૪૪॥ આ પ્રગલ્ભી
 મારી વગેરે, શાસ્ત્રી; અને લોક રીટીથી પણ, વિરહ અને અતિ છાંતી, હોવા છતાં; તમે ભગવાનના
 ભક્તો, માટેજ; મેં તમારી આગળ કહી છે. ॥૪૫॥ નારદ-એ રીતના મુનિ જ્ઞાનપામી, પરમદક્ષ
 ના ધર્મો, સાંભળાને; તે અસુરોના રાજા પ્રહલાદે, તેમનું પૂજન કર્યું; અને પછી તેમની રત્ન લેઈ રાજ ય-
 ધને; પ્રહલાદ, પોતાને ધેર ગયા. ॥૪૬॥ દત્તિ ૦ શ્રી ૦ ભા ૦ સા ૦ રક ૫૦૧ તેરમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૧૩॥

અધ્યાય ૧૪ એ.-યુધિષ્ઠિર-હે નારદ મુનિ; ધરને વિશે, મૂઠ બુદ્ધિથી લાગી રહેલા, હું સરખા મુ-
 દરથાશ્રમીઓને; જે રીતે આચરણ કરવાથી, એ સંન્યાસીઓને પ્રાપ્ત થનારા, પરમપદની પ્રાપ્ત ઉતાવળને

તંકાપિકદાચિન્માનવર્જિતં ॥ મુંજે મુક્ત્કાઽથકસ્મિન્શ્વિદિવાનક્તંયદ્દચ્છયા ॥૩૮॥ ક્ષૌમંદુકૂલમજિનંચીરંવલ્કલમેવવા ॥ વસેઽન્યદપિસંપ્રાપ્તંદિ
 ષ્ઠભુક્તુષ્ઠધીરહં ॥૩૯॥ ક્વચિચ્છયેધરોપસ્યેત્તુળપર્ણાશ્મભસ્મસુ ॥ ક્વચિત્પ્રાસાદપર્યંકેકશિપૌવાપરેચ્છયા ॥૪૦॥ ક્વચિત્સ્નાતોઽનુલિપ્તાંગઃસુ
 વાસાઃસ્ત્રગ્વ્યલંતઃરથેમાશ્વેશ્વરેકાપિદિગ્વાસાગ્રહવદ્વિમો ॥૪૧॥ નાહંનિદેનચસ્તૌમિરવભાવવિષમંજનં ॥ એતેપાંશ્રેયઆશાસેઽતૈકાત્મ્યંમહા
 ત્મનિ ॥૪૨॥ ત્રિકલ્પંજુહુયાશ્ચિતૌતાંમનસ્યર્થવિભ્રમે ॥ મનોવૈકારિકેહુલાતન્માયાયાંજુહોત્યનુ ॥૪૩॥ આત્માનુભૂતૌતાંમાયાંજુહુયાત્સત્યદ્દ
 મુનિઃ ॥ તતોનિરીહોવિરમેત્સ્વાનુભૂત્યાત્મનિસ્થિતઃ ॥૪૪॥ સ્વાત્મવૃત્તંમયેત્યંતેસુગુપ્તમપિવર્ણિતં ॥ વ્યપેતંલોકશાસ્ત્રાભ્યાંભવાન્હિભગવાન્મિયઃ
 ॥૪૫॥ નારદ ૦ ધર્મપારમહંસ્યંવૈમુનેઃશ્રુત્વાસુરેશ્વરઃ ॥ પૂજયિત્વાતતઃપ્રીતઆમંત્ર્યપ્રયયૌગૃહં ॥૪૬॥ ઇ ૦ ભા ૦ મ ૦ સ ૦ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥૧૩॥
 યુધિષ્ઠિર ૦ ગૃહસ્યેતાંપદર્વીવિધિનાયેનચાંજસા ॥ યાતિદેવઋષેબ્રૂહિમાદશોગૃહમૂઢધીઃ ॥૧॥ નારદ ૦ ગૃહેષ્વવાસ્થિતોરાજન્કિયાઃકુર્વન્યથો
 ચિતાઃ ॥ વાસુદેવાર્પણંસાક્ષાદુપાસીતમહામુનીન્ ॥૨॥ શૃણ્વન્ભગવતોઽમીક્ષણમવતારકથાઽમૃતં ॥ શ્રદ્ધધાનોયથાકાલમુપશાંતજનાવૃતઃ ૩
 સત્સંગાચ્છનકૈઃસંગમાત્મજાયાત્મજાદિપુ ॥ વિમુચ્યેન્મુચ્યમાનેષુસ્વયંસ્વપ્રવદુત્થિતઃ ॥૪॥ યાવદર્થમુપાસીનોદેહેગેહેચપંડિતઃ ॥ વિરક્તોરક્તવ
 ત્તવનૃલોકેનરતાંન્યસેત્ ॥૫॥ જ્ઞાતયઃપિતરૌપુત્રાભ્રાતરઃસુહૃદોઽપરે ॥ યદ્વદંતિયદિચ્છંતિચાનુમોદેતનિર્મમઃ ॥૬॥ દિવ્યંભૌમંચાંતરિક્ષંવિત્તમ
 ચ્યુતનિર્મિતં ॥ તત્સર્વમુપમુંજાનતત્કુર્યાત્સ્વતોબુધઃ ॥૭॥ યાવદ્વિયેતજઠરંતાવત્સ્વત્વંહિદેહિનાં ॥ અધિકંયોભિમન્યેતસસ્તેનોદંડમર્હતિ ॥૮
 મૃગોષ્ટ્વરમર્કાસ્વસરીસૃપ્ત્વગમક્ષિકાઃ ॥ આત્મનઃપુત્રવત્પર્યેતૈરેષામંતરંકિયત્ ॥૯॥ ત્રિવર્ગનાતિકૃચ્છ્રેણભજેતગૃહમધ્યપિ ॥ યયાદેશંયથા
 કાલંયાવદ્દેવોપપાદિતં ॥૧૦॥ આશ્વાઘાતેવસાપિષ્યઃકામાન્સંવિભજેદ્યથા ॥ અપ્યેકામાત્મનોદારાંનૃણાંસ્વત્વગ્રહોયતઃ ॥૧૧॥ જહ્યાદ્યદર્થેસ્વ
 પ્રાણાન્હન્યાદ્વાપિતરંગુરં ॥ તસ્યાંસ્વત્વંસ્ત્રિયાંજહ્યાદ્યસ્તેનહ્યજિતોજિતઃ ॥૧૨॥ કૃમિવિઙ્ગસ્મનિષ્ઠાંતંકેદંતુચ્છંકલેવરં ॥ કૃતદીયરતિર્ભાર્યાકાય

વાય; તે આપ અને કહે. ॥૧૩॥ નારદ-હે રાજા, મોટા મુનિઓએ કલાસના કરેલા, સાક્ષાત વાસુદેવ ભગવાનને;
 અર્પણ કરીને, પોતાને યોગ્ય સપજી ક્રિયાઓ; ધરને વિશે રહેનારાઓએ પણ, કરવી જોઈએ છે. ॥૨॥ અને તે-
 મણી, શાંતિ પામેલ, ભક્ત તથા સાધુ મનુષ્યોના સમાગમમાં રહેને; શ્રદ્ધાવડે, ભગવાનના અવતારદિકની કથાઓ-
 થી અધૂન; વારંવાર અને રાત્ર રાત્ર, નિયમિત વખત, સાંભળવા કરવી જોઈએ. ॥૩॥ અને એ પ્રકારના સત્સંગ-
 વડે, સ્વપ્નમાંથી જાગેલાની પેઠે પોતાની મેજે રહે-ઓ-અને પુત્રો આદિનો સંગ કે જે આખરે છૂટવાનોજ છે; તેથી
 ખોમી લાગે છૂટા થઈ જાય, ॥૪॥ તથા વિદ્વાન મનુષ્યોએ, દેહ તથા ધરાદિકને વિશે; પ્રયોજન નેટલોજ સંખંધ રા-
 ખીને; પોતે તે સપજાથી વિરક્ત હોવા છતાં, તેઓના સંખંધના આ મનુષ્ય દેહને યોગ, સપજા પુરૂષા-
 નાં; ખીજા આકાશ પુરૂષોની પેઠે, કરવા જવું. ॥૫॥ અને જાતિઓ-માળા-દીકરાઓ-ભાઈઓ-તથા ખી-
 જાં સગાં સંબંધીઓ પણ, જે જે કહે, અને જેની જેની ઇચ્છા કરે; તે તે માગતામાં, પોતે મમતા રહિત

થઈને; સંમતિ આપ્યા જવું. ॥૬॥ બુદ્ધિમાન મનુષ્યોએ તો, પોતાને, અમુક ભગવાને નિર્માણ કરેલા પ્રમાણે,
 જે ધનાદી; દેવથી, પૃથ્વીમાંથી, અથવા અંતરિક્ષમાંથી-પ્રાપ્ત થાય; તેના ઉપરોચ કરવામાં, આ રીતેજ કર-
 વાનું છે. ॥૭॥ માત્ર નેટલા થકી, પેટ ભરાય; એટલેજ, પોતાનું માનવું જોઈએ; અને તે કરતાં, અધિકને;
 જે કોઈ પોતાનું માને, તે મોટ છે; તથા દંડ પામવાને યોગ્ય છે. ॥૮॥ મૃગો, ઉટ, મધેડાં, વાંદરા, ઉંદર, પેટે
 ચાવનારા પ્રાણીઓ, પક્ષીઓ, અને માંખીઓ વિશે સર્વને; પોતા સમાન, અને પુત્રાદિક સમાન; માનવાં
 જોઈએ; કેમકે તેમનામાં, અને પોતે આદિકમાં; કોઈજ તફાવત નથી. ॥૯॥ મુદરથાશ્રમીએ થયું દુષ્ટ પામીને,
 ત્રિવર્ગ એટલે ધર્મ-અર્થ-અને કામને; સંપાદન કરવાનાં નથી; પણ યદ્વદાંથી એટલે દેવદિકાથીજ નેટલું
 પ્રાપ્ત થાય; તેટલા વડેજ, દેશ કાળની અનુકૂળતા પ્રમાણે, એ સર્વ કરવાનું છે. ॥૧૦॥ એમ છતાં પણ, અ-
 નુષ્યોને જેને વિશે, પોતાના પશુઓ અતિ આમલ હોય છે; એવી, પોતાની એકની એક, એ સુકાં; શ્રવ

દેવતાઓ-રૂપિઓ-સત્પુરુષો-અને બ્રહ્માના પુત્રો આદિ-એકા મહેશ્વરો પશુ; અચ્યુત ભગવાનના પાત્ર ક-
આ હતા. ૥૩૫૥ પ્રાણીઓ આદિના સમુદાયથી બનેલું, આ બ્રહ્માંડથી મેલું જડ છે; તેમાં તેના
પશુ રૂપ અચ્યુત ભગવાનનું પૂજન કરવાથી, સર્વ પ્રાણી માનવી અને પોતાની પશુ; તૃપ્તિ થાય છે. ૥૩૫૬
અને મનુષ્ય-પશુ-પ્રાણી-રૂપિ-તથા દેવતાઓ વિગેરેનાં, તેમજેનું રૂપેલાં શરીરોને વિશે; તે પોતેજ આત્મસ્વરૂ-
પથી રહેલા હોવાથી; “પુરુષ” એવા નામથી, ઘોષાય છે. ૥૩૫૭ ૬ રત્ન, તેમાંમાં પશુ જેમાં જેમાં, જ્ઞા-
નનો ભાગ, વધારે વધારે, જોવામાં આવે છે; તે તે શરીરો; એ ભગવાને વ્યાપકતાં શરીરોમાં, તારતમ્યે ક-
રીને, એટલે એક એકથી વધારે અદિતાનાં; પાત્ર રૂપે છે. ૥૩૬૥ પછી આ રીતે, એક બીજાનું સાગસામે;
તેમને ભગવત સ્વરૂપ જાણીને, પૂજન માણસોએ કરવામાં; જ્યારે અપજાઓ થતી, જ્ઞાતમાં આવી; ત્યારે
ત્રેતાયુગમાં વિદ્વાનોએ, હરિ ભગવાનની, પ્રતિભાઓનું; પૂજન કરવાનું ઇચ્છે કરેલું છે. ૬૩૬૥ એટલા માટે,

પ્યતમાદેશાહરેરર્ચાશ્રિતાશ્ચયે॥ एतान्देशान्निषेवेतश्रेयस्कामोह्यभीक्ष्णशः॥धर्मोह्यत्रोहितःपुंसांसहस्राधिफलोदयः॥३३॥ हरिरैवैकउर्वीश
यन्मयैवैचराचरं॥पात्रंत्वन्निरुक्तंवैकविभिःपात्रवित्तमैः॥३४॥ देवर्ष्यर्हत्सुवैसत्सुतवब्रह्मात्मजादिषु॥राजन्यदग्रपूजायामतःपात्रतयाच्युतः
॥३५॥ जीवराशिभिर्गकीर्णआंडकोशांघ्रिपोमहान्॥तन्मूलत्वादच्युतेज्यासर्वजीवात्मतर्पणं॥३६॥ पुराण्यनेनसृष्टानिर्नृतिर्यगृषिदेवताः॥
शेतेर्जावेनरूपेणपुरेषुपुरुषोह्यसौ॥३७॥ तेष्वेषुभगवान्राजंस्तारतम्येनवर्तते॥तस्मात्पात्रं हिपुरुषोयावानात्मायथेयते॥३८॥ दृष्ट्वातेषामिथो
नृणामवज्ञानात्मतान्प॥त्रेतादिषुहरेरर्चाक्रियायैकविभिःकृता॥३९॥ ततोऽर्चायांहरिकेचित्संश्रद्धायविपर्यया॥उपासतउपास्तापिनार्थदापु
रुषद्विषां॥४०॥ पुरुषेणपिराजेंद्रसुपात्रं ब्राह्मणंविदुः॥तपसाविद्ययातुष्ठाधत्तेवेदंहरेस्तनुं॥४१॥ नन्वस्यब्रह्मणाराजन्कृष्णस्यजगदात्मनः॥
पुनंतःपादरजसात्रिलोकींदैवतंमहत्॥४२॥ इ०भा०म०स०सदाचारनिर्णयेचतुर्दशोऽध्यायः॥१४॥ नारद०कर्मनिष्ठाद्विजाःकेचित्तपोनि
ष्ठानृपापरे॥स्वाध्यायेऽन्येप्रवचनेयेकेचिज्ज्ञानयोगयोः॥१॥ ज्ञाननिष्ठायदेवानिकव्यान्यानंत्यमिच्छता॥दैवेचतदभावेस्यादितरेभ्योयथा
ऽर्हतः॥२॥ द्वौदैवपितृकार्येत्रीनेकैकमुभयवत्वा॥भोजयेत्सुसमृद्धोऽपिश्राद्धेकुर्यान्नविस्तरं॥३॥ देशकालोचिताश्रद्धादव्यपात्रार्हणानिच॥स
म्यग्भवंतिनेतानि विस्तरात्स्वजनार्पणात्॥४॥ देशेकालेचसंप्राप्तेमुन्यन्नंहરिदैवतं॥श्रद्धयाविधिवत्पात्रेन्यस्तंकामधुगक्षयं॥५॥ देवर्षिपितृ
भूतेभ्यआत्मनेस्वजनायच॥अन्नसंविभजनपरयेत्सर्वतत्पुरुषात्मकं॥६॥ नदद्यादामिषंश्राद्धेनचाद्यात्थर्मतत्त्ववित्॥मुन्यन्नैःस्यात्पराप्रीतिर्यथा
नपशुर्हिसया॥७॥ नैतादृशःपरोधर्मेनृणांसत्त्वर्ममिच्छतां॥न्यासोदंडस्यभूतेषुमनोवाक्कायजस्यरः॥८॥ एकेकर्मकृत्स्नान्ज्ञानिनोयज्ञवि
त्तमाः॥आत्मसंयमनेऽनीहाजुह्वतिज्ञानदीपिते॥९॥ द्रव्ययज्ञैर्यक्ष्यमाणंदृष्ट्वाभूतानिबिभ्यति॥एवमाकरुणोहन्यादतज्જોહ્યસુતપ્ધુવં॥१०॥
तस्मादैवોपपન્नेનમુન્યન્નેનાપિધર્મવિત્ ॥ संतुष्टोऽहरहःकुर्यान्नित्यनैमित्तिकीःक्रियाः॥११॥ विधर्मःपरधर्मश्चआभासउपमाछलः॥अधर्मश

અને દેવતાઓનું અભાદિક, જ્ઞાનમાં નિષ્ઠાવાળા બ્રાહ્મણોનેજ, આપતું નોંદએ; અને ત્યારે, તેના ન ગણી શકે;
ત્યારેજ, બીજાઓને યોગ્યોએનો વિચાર રાખીને; તે આપવાનું છે. ૥૩૬૥ પછી સમૃદ્ધ વાળાઓએ પશુ,
શ્રાદ્ધવિક્રમાં; દેવતા એક, અને પિતૃઓનો એક; એમ એ બ્રાહ્મણોનેજ, જગદ્ગણ; અને વધુ દેવતા હોય,
તેણે પશુ; દેવતા એ, અને પિતૃઓના પશુ; બ્રાહ્મણના જગદ્ગણ; પશુ એ કરતાં, વધુ વિસ્તાર કરવાનું નહીં
નોંદએ. ૥૩૭૥ કેમકે સ્વચ્છતા આદિને આપવાને માટે, વિસ્તાર કરવાથી; દેશકાળને યોગ્ય, શ્રદ્ધા-દ્રવ્ય-વા-
સણકુરુણ-અને પૂજન આદિ લેઈને; અંબુજ સંપૂર્ણપણે, થઈ શકે નહીં. ૥૩૮૥ માત્ર દેશકાળની અનુકૂળતા
મુજબ, અથવા આવેલું; મુનિઓનું અજ્ઞાન, શ્રદ્ધા સહિત હરિભગવાનને, અર્પણ કરીને; વિધિપૂર્વક, સુધારવે અ-
વશવાયાથી; તે અક્ષય અને ઇચ્છિત કામનાઓને પરિપૂર્ણ કરનાર થાય છે. ૥૩૯૥ માટે પોતાને યદ્વચ્છાથી
ગણી આવેલ અભાદિક; દેવતાઓ-રૂપિઓ-પિતૃઓ-પ્રાણીઓ-પોતે-અને સ્વચ્છતા, સર્વને; પુરુષ ભગવાનનાં-

દેહ મનુષ્ય, શ્રદ્ધા સહિત હરિભગવાનની પ્રતિમાની ઉપાસના કરવા છતાં; બીજા મનુષ્યો આદિને, દેવ
કરનારો હોય છે; તેને તે તે પ્રતિમાઓની ઉપાસના; પુરુષાર્થ આપનારી નહીં થતાં, અથવા ફળ આપના-
રજ થાય છે. ૥૪૦૥ વળી હે મોટા રાજા, મનુષ્યોમાં પશુ, તપ-વિદ્યા-સંતોષ-તથા હરિભગવાનના શરીર-
રૂપ લેઈને, પારણ કરનારા બ્રાહ્મણોનેજ; ઉત્તમ પાત્ર બંધવું. ૥૪૧૥ કેમકે સરખાવથી પવિત્ર કરનારા,
વિદ્યાવાળા કષ્ટી ભગવાનને; એ બ્રાહ્મણો કરતાં શ્રેષ્ઠ, બીજાનું દેવતા છેજ નહીં. ૥૪૨૥ હતિ બીં ભાગવને
સાતમા સ્કંધનો ચૌદમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૧૪૥

અધ્યાય ૧૫ મો.-નારદ-બ્રાહ્મણોમાં, કેટલાએક કર્મમાં નિષ્ઠાવાળા-કેટલાએક તપમાં નિષ્ઠાવાળા-કે-
ટલાક અધ્યયનમાં નિષ્ઠાવાળા-અને કેટલાએક જ્ઞાનમાંજ નિષ્ઠા રાખનારા હોય છે; તથા કેટલાક બીજાઓ,
યોગમાં પશુ, નિષ્ઠા રાખનારા હોય છે. ૥૧૫૥ માટે અનંતગણું ફળ મેળવવાની ઇચ્છાવાળાઓએ તો; પિતૃનું

જ, સ્વરૂપ જાણીને; તેમને વેદોથી આપતું નોંદએ. ૥૩૬૥ વળી ધર્મના તત્ત્વને જાણનારાઓએ, શ્રાદ્ધવિક્રમાં
તો, કેમકે પશુ અભાદિક આપતું ન નોંદએ; તેમજ આપતું પશુ નજ નોંદએ. કારણ પિતૃઓ આદિક, જેવા
મુનિના અત્યથી; પ્રસન્ન થાય છે; તેના પશુ વિસાથી, પ્રસન્ન થતા નથીજ. ૥૩૭૥ જેમકે કેટલાક પ્રાણી
પીડા થાય, તે કામથી; મન-વાર્ષા-અને શરીરવડે, દુઃખ રહેલું; એના સરખો, ઉત્તમ ધર્મ; સત્પરમને છત્ત-
નારા મનુષ્યોને માટે, બીજા કેટલેજ નહીં. ૥૪૮૥ યજ્ઞના તત્ત્વને ઉત્તમ રીતે જાણનારા, કેટલાક જ્ઞાનવાન
પુરુષો; જ્ઞાનવડે સજાગવેલા, મન અને હૃદયોના સંયમ રૂપ, અગ્નિમાં; કર્મોવડે થનાર વજ્રરૂપ, કામ્ય કર્મો-
ને, હોમો દેવને; પોતે કામ્ય કર્મો નહીં કરનારા, થાય છે. ૥૪૯૥ દ્રવ્યો વડે થનાર વજ્રોનો, આરંભ થતો દે-
ખીને; પ્રાણીઓ આદિએ કે; આ નિર્દય-ભગવાનને નહીં જાણનારા-અને પોતાના પ્રાણનું પોષણ કરનારા-અ-
ચીતજ અમને મારી નાંખશે. ૥૧૫૦૥ એટલા માટે; ધર્મને જાણનારા સંતોષી મનુષ્યોએ, રાજ્યેજ દેવથી

મળી આવેલા, અનિશ્ચિતતા અભાવિતી; નિહ અને નૈમિત્તિક ક્રિયાઓ, કરવી થઈતી છે. ૧૧૧૫ વિધર્મ-પરધર્મ-અપ્રજ્ઞા-કેવળ-અને કળ એ પાંચ, અધર્મની શાખાઓને; અધર્મની પેઠે, ધર્મ અનુભવાઓએ, ત-બની. ૧૧૨૪ નેષ્ટા ધર્મને બાધ થાય, તે વિધર્મ છે; અન્નને ખાઈ કહેવાયશે, તે પરધર્મ છે; પાપો અથવા ઉપધર્મ, તે ઉપગા કહેવાય છે; અને ઉલટા કળદાર્ય કરીને કિંવા ટુંચથી કરેશે, તે કળ કહેવાય છે. ૧૧૩૩ તથા મનુષ્યોએ પોતાની કલ્પા પ્રમાણે કરેશે, અને આશ્રમાદિકની પદ્ધતિથી વિરૂદ્ધ તે આપાસ છે. એટ-લા; આજુસોએ પોતાની મેજે કપલ કરેલા, એ અધર્મો; કાંઈનું બંધ કરનારા નથી; અને તેથી શાંતિ પણ થતી નથી. ૧૧૪૪ નિર્ભય મનુષ્યોએ, ધર્મ કાર્યને ખાટે; તેમજ પોતાના નિર્વાદને કારણેજ હતા એટલે કામ્ય કર્યું, કર્યા ન બેઠાએ; કારણ કામ્ય કર્યું નહીં કરનારાઓને તો, અજ્ઞાનની પેઠે; અગિયાર આશ્રવિકા આપનારી થાય છે. ૧૧૫૫ અને ને સુખ, સંતોષી-આત્માશમ-અને કામ્ય કર્યું નહીં કરનારા મનુષ્યોને; પ્રાપ્ત થાય છે; તેનું સુખ તો વિષયાદિકની લાલચપડે, કામ્ય કર્યું કરવાને સાર પનાદિક મેળવવાને આર્યે; આર્ય

તરફ હોવાઓને કારણેજ મળે. ૧૧૬૫ વળી કહેરીઓ અને કાંટા આદિકથી, પગનું રક્ત જોવાવડે થ-વાની પેઠે; સંતોષી મનવાળા મનુષ્યને, હમેશાં સર્વ દિશાએ સુખપાવજ હોય છે. ૧૧૭૫ હે રાજ, ઉપરથ અને છતાની દીનતાને લીધે, માણસો; કુતરા જેવાં થઈ જાય છે; પરંતુ સંતોષી મનુષ્ય તો, એકલા પાણી-મળી પણ; પોતાનો નિર્વાહ ચલાવી શકે છે. ૧૧૮૫ વળી અસંતોષી શ્રાદ્ધજુનો, તેજ-વિદ્યા-તપ-અને વર; ઉદ્યાદિકની લોચુપતાથી, સ્ત્રી જાય છે; અને જ્ઞાન વિખાદ જાય છે. ૧૧૯૫ માણસોના કામને અંત, જુગ તરસથી આવે છે; અને કોષનો અંત, કોષનું જુગ ઉપ થાયથી આવે છે; પણ ભોજનો અંત તો આખી પૃથ્વી અને દિશાઓને છતી લેવાથી, તથા તેમના ભોગ ભોગવવાથી પણ; આવેતો નથીજ. ૧૨૦૫ હે રાજન, ધણ્યેક પંડિતો-જ્ઞાનીઓ-અને સંશય છેલનારાઓ તથા મોટી મોટી સજ્જાઓના અધ્યક્ષે પણ; અસંતોષ રાખવા વડે; નરકમાંજ પડેલા છે. ૧૨૧૫ એટલા માટે, શંકરજીને તજવા વડે, કામને છુટવો; કામનાઓને તજવા વડે, કોષને છુટવો; ધનના આલેખોને ભેગા વડે, લોભને છુટવો;

સ્વા:પંચેમાધર્મજોધર્મવત્યજેત્ ॥૧૨॥ધર્મવાધોવિધર્મ:સ્વાત્પરધર્મોડન્યચોદિત:॥ઉપધર્મેસ્તુપાશ્વંદોદંભોવાશ્વદમિચ્છલ:॥૧૩॥યસ્તિચ્છયા
કૃત:પુંભિરાભાસોહ્યાશ્રમાત્પથક્॥સ્વભાવવિહિતોધર્મ:કસ્યનેષ્ટ:પ્રશાંતયો॥૧૪॥ધર્માર્થમપિનેહેતયાવાડ્યંવાધનોધનં॥અનીહાનીહમાનસ્ય
મ.હેરિવલ્લભિદા ॥૧૫॥ સંતુષ્ટસ્યાનેરીહત્પદ્માત્મારામસ્યયત્સુખં॥કુતસ્તત્કામલોભેનધાવતોડ્યંહયાદિશ:॥૧૬॥ સદાસંતુષ્ટમનસ:સર્વા:
સુખમયાદિશ:॥શર્કરાકંટકાદિભ્યોયથોપાનત્પદ:શિવં ॥૧૭॥ સંતુષ્ટ:કેનવારાજન્નવર્તેતાપિવારિણા॥ ઔપસ્થ્યજૈઙ્ગ્યકાર્પણ્યાદ્રૂહપાલાય
તેજન: ॥૧૮॥ અસંતુષ્ટસ્યવિપ્રસ્યતેજોવિદ્યાતપોયશ:॥સ્ત્રવંતીંદ્રિયલૌલ્યેનજ્ઞાનંચૈવાવકીર્યતે॥૧૯॥કામસ્યાંતંચક્ષુત્તૃઙ્મ્યાંક્રોધસ્યૈતત્કલે
દયાત્ ॥જનોયાતિનલોમસ્યજિત્વામુક્તાદિશોભુવ: ॥૨૦॥ પંડિતત્વહમેરાજન્નહુજ્ઞા:સંશયચ્છિદ:॥સદસસ્પતયોડપ્યેકેઅસંતોષસ્પતંત્ય
ધ: ॥૨૧॥ અસંકલ્પાજ્ઞયેત્કામંક્રોધંકામવિવર્જનાત્॥ અર્થાનર્થેક્ષ્યાલોભંમયંત્લાલ્પહર્ષનાત્ ॥૨૨॥આર્ન્વાક્ષિક્ષ્યાશોકમોહૌવંભંમહદુપા
સયા॥યોગાંતરાયાગૈનેનર્હિસાંકાયાચનીહયા ॥૨૩॥ કૃપયામૂતજંદુ:સ્વંદૈવંજહ્યાત્સમાધિના॥આત્મજંયોગવીર્યેણનિદ્રાંસત્ત્વનિવેવયા॥૨૪॥
રજસ્તમશ્વસત્ત્વેનસત્ત્વંચોપશમેનચ॥એતત્સર્વંગુરૌમક્ત્યાપુરુષોઽંજસાજયેત્ ॥૨૫॥ યસ્યસાક્ષાદ્ગવતિજ્ઞાનદીપપદેગુરૌ॥મર્ત્યાસદ્ધી:શ્રુતંત
સ્યસર્વંકુંજરશોચવત્ ॥૨૬॥ એવૈભગવાન્સાક્ષાત્પ્રધાનપુરુષેશ્વર:॥યોગેશ્વરૈર્વિમૃગ્યાંઘ્રિલોંકોવૈમન્યતેનરં ॥૨૭॥ ષડ્ગર્ગસંયમૈકાંતા:સર્વાનિ
યમચાદન:॥તદંતાયદિનોયોગાનાવહેયુ:શ્રમાવહા: ॥૨૮॥ યથાવાર્તાદયોહ્યર્થાયોગસ્યાર્ધનવિભ્રતિ॥ અનર્થાયભવેયુસ્તેપૂર્તમિષ્ટંતથાડસત:
॥૨૯॥ યશ્ચિત્તવિજયેયત:સ્યાન્નિ:સંગોડપરિગ્રહ:॥એકોવિવિક્તશરણોભિક્ષુર્મિક્ષામિતાશન: ॥૩૦॥ દેશેશુચૌસમેરાજન્સંસ્થાપ્યાસનમાત્મ
ન:॥સ્થિરંસર્મસુખંતસ્મિદ્વાદ્વીતર્જ્વગઓમિતિ ॥૩૧॥ પ્રાણાપાનોસન્નિરુધ્યાત્પૂરકુંભકરેચકૈ:॥ યાવન્મનસ્યજેત્કામાન્સ્વનાસાગ્રનિરીક્ષણ:

અને આત્મ તત્ત્વના વિચાર વડે, બચને છુટવો; ૧૨૨૫ આત્મા અને અનાત્માના રિતેક વડે, કોઈ તથા એકને છુટવો; મહાત્માઓની સેવા વડે દમને છુટવો; મૈત્ર સખતા વડે, યોગના અં-તરણને છુટવો; અને શરીર થઈ કામ્ય કર્યું કરવાનો ભાગ કરવા વડે, દિશાને છુટવો; ૧૨૩૫ પ્રાણીઓથી થતાં હોયને, કૃપા વડે છુટવો; દૈવથી થતાં હોયને, સમર્પિ વડે છુટવો; પોતાના શરીરથી ઉત્પન્ન થતાં હોયને મોગ જળ વડે છુટવો; અને નિદ્રાને, સત્ત્વ શુણી પદાર્થોના સેવન વડે છુટવો; ૧૨૪૫ સ્વેચ્છુ અને તમે સુખને, સત્ત્વશુણ્ય વડે છુટવો; તથા ઉપશમ એટલે શાંતિ વડે, (અંધન પગાડનાર વિવેક રહિત) સત્ત્વ શુણ્ય પણ છુટવો; એ પ્રકારે એ સર્વને; પુરા, શુદ્ધો (એટલે વા-ધન-વિદ્યા-જ્ઞાન-અને આગર આદિ-ક્રમી, જે અધિક અગર પોતાનું રક્ષણ અને પોષણ કરનારા હોય; તેવજો)ની સેવા વડે, સંકેતગોષ્ટ છુટી શકે છે. ૧૨૫૫ જ્ઞાન રૂપી દીવાને પ્રગટાવનારા, યુર રૂપ સાક્ષાત્ ભગવાનને વિશે; જે કોઈ, તેમને મનુષ્ય અનુભવાની, આલ્પ બુદ્ધિ કરેછે; તેનું સર્વજ્ઞ જ્ઞાન, લાંબીના નદાવાની પેઠે; બાંધે થાયછે. ૧૨૬૫ એવા, અને

જેના ચરણને, યોગેશ્વર પણ શોધેછે; તે, પ્રધાનના પણ આદિ પુરુષ; આ, શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન છે; તેમનેજ ભોક્તા મનુષ્ય માને છે. ૧૨૭૫ નિષ્કોષ પાણીના વિજેરી સથળી આગાઓ, જે હિંદ્રિઓને વશ કરવા માટેજ છે; અને હિંદ્રિઓ વશ થયા પછી પણ, જો તે થઈ ધ્યાન-ધારણા-અને સમર્પિ આદિક, યોગ ન થાય; તો, તે સર્વજ્ઞ માત્ર શ્રમ આપનારજ, ધરેલાનું સમજવું બેઠાએ. ૧૨૮૫ અને આશ્રવિકા આદિ મેળવવાના પુરુષાર્થો; યોગના પુરુષાર્થ રૂપ ભોક્ષને, આપનાર નહીં થવાની પેઠેજ; પૂર્વ એટલે વાંચ, કૃપા, ધર્મશાળા, સત્ત્વવ અને પરથ આદિ બંધાવવાનાં; તથા છટ એટલે વગાડિક, કર્યું પણ; મનુષ્યોને અનર્થ આપનારજ થાયછે. ૧૨૯૫ તેથી મનને છુટવાને ઇચ્છતા, સંન્યાસીઓ; નિસંગ-પરિગ્રહ રહિત-એકાંત વસનારા-અને થોડું ખાનારા થઈને; એકલાજ રહેવું બેઠાએ. ૧૩૦૫ અને તેણે પોતાનું આસન, સમાન અને પવિત્ર જગ્યાએ; સ્થિર અને સરખું તથા સુખથી ભેસાય તેવું, લગાવીને; તે ઉપર, સરસ અંગથી બેસી; ઓંકરના જપ કરવા બેઠાએ. ૧૩૧૫ તથા મન જ્યાં સુધી, સર્વથી કામનાઓને છોડી દે; ત્યાં સુધી, તેણે પોતાના નાકની અણી સાથી,

હિ સખીને; પુરક-કુબા-અને રેચકના અનુક્રમથી, પ્રાણ અને અપાન વાયુને શેકવા બોધ્યો. ॥૩૨॥ એમ કામનાઓથી અસાધ્ય થયેલા, અને બટકના ગાનને; તે, જે જે વિષયો તરફ, નીકળી ગયા; ત્યાં ત્યાં તેને પાછું વાળીને, સમજાવ મનુષ્યે; તેને ધીમે ધીમે હૃદયની અંદર, શેકવું. ॥૩૩॥ આ રીતે અભ્યાસ કરનારા, યતિનું મન, યોગ વખતમાં જ સાકડાં પિનાના અગ્નિની પેઠે; શાંત થઈ ગયું છે. ॥૩૪॥ એટલે કામનાઓ વિષયથી વિહાર નહીં પામનાર અને સખીની રૂતિઓ શાંત થયેલું, એ યતિનું પરશ્વજ્ઞના સુખને પામેલું ગાન; તેમાંથી કહીપણ, પાછું નીકળી શકતું નથી. ॥૩૫॥ વળી ધરમાંથી આવી નીકળેલા, અને ત્રિવર્ગ એટલે ધર્મ-અર્થ-ને કામને તજેલા; જે યતિ; કહીથી, એ ત્રિવર્ગનું સેવન કરે છે; તે તે નિર્લેજ, અને જોડવાને ખાતારો છે. ॥૩૬॥ અને તે અસત્તમ પુરુષને પ્રથમ પોતાના દેહને, અનાત્મા-મરીજનારો-અને કીડા, પિણા, તથા રાખોડી, થઈ જનારો-કહેવા જતાં; પછીથી તે તેની જ રૂતિ કરાવનારો છે. ॥૩૭॥ ક્રિયાઓનો ભાગ કરનારો મુદરયા-

અગ્નિ-વ્રતોનો ભાગ કરનારો બ્રહ્મચારી-ગામમાં વસનારો વાનપ્રસ્થ-અને ઇન્દ્રિયાદિભી શોકુપતાવ્યો સં-પારથી-એટલા નીચ પુરુષો ખચીત; તે તે, આશ્રમની નિંદા કરાવનારા છે. માટે એ બચવાની માયાથી મોઢ પા-ગેલા, મુઢ લોકોની તો, દયાવડે કરીને; ઉપેક્ષા કરવી મોખ્ય છે. ॥૩૮-૩૯॥ જે તેને આત્મવત્તનું પરચાન થઈને, વાસનાઓ મરી હોય; તે પછી, તે લંપટ પુરુષ; કયા હેતુને માટે દેહનું પોષણ કરવાને હમ્મે. ॥૪૦॥ એમ કહેવાય છે કે; શરીર, રથ છે-ઈન્દ્રિયો, યોગ છે-ઈન્દ્રિયોનું અધિપતિ; મન, એ રાજા છે-વિષયો, એ જ-વાનો દેશ છે-બુદ્ધિ, એ સારથી છે-અને ધર પર ઉત્પત્ત કરેલ સત્વ અથવા ચિત્ત, એ મોટું બંધન છે; ॥૪૧॥ હસ પ્રાણ, તે ધરી છે-ધર્મ અને અધર્મ, એ પછડાં છે-આહાર યુક્ત આત્મા તે, તેમાં બેસનારો (રથી) છે-ઓંકાર, તેનું ધનુષ્ય છે-લિંગદેહ; એ જાણ છે-અને પરમાત્મા, એ તેનું નિશાન છે. ॥૪૨॥ અને રાગ-દેષ-લોભ-શોક-મોહ-અપ-મદ-માન-અપમાન-અસુખ-કષ્ટ-હિંસા-મત્સર-અભિનિવેશ-પ્રમાદ-મુખા-અને નિંદા;

॥૩૨॥ યતોયતોનિ:સરતિમન:કામહતંભ્રમત્તતસ્તતઉપાહત્યહદિરુંધ્યાચ્છનૈર્બુધ: ॥૩૩॥ એવમધ્યસતશ્ચિતંકાલેનાલ્પીયસાયતે: ॥અનિ શંતસ્પનિર્વાણ્યાત્યનિંધનવન્હિવત્ ॥૩૪॥ કામાદિભિરનાવિદંપશંતાશ્વિલવૃત્તિયત્ ॥ચિતંબ્રહ્મસુખસ્પૃષ્ટંનૈવોત્તિષ્ઠેતકર્હિચિત્ ॥૩૫॥ ય:પ્રવ્ર જ્યગૃહાત્પૂર્વવિવર્ગાવપનાત્પુન: ॥ યદિસેવેતતાન્નિભક્ષુ:સર્વૈવાંતાશ્યપત્રપ: ॥૩૬॥ યૈ:સ્વદેહ:સ્મૃતોનાત્મામર્ત્યોવિટકૃમિભસ્માસાત્ ॥યપ્નમા ત્મસાત્કૃત્વાશ્ચર્યગ્નેદ્દેહસ્તમા: ॥૩૭॥ ગૃહસ્થસ્થક્રિયાત્યાગોવ્રતત્યાગોવટોરપિ ॥ તપસ્વિનોગ્રામસેવાભિક્ષોરિંદ્રિયલૌલ્યતા ॥૩૮॥ આશ્રમા પસદાહ્યેતેસ્વલ્વાશ્રમવિદંબકા: ॥ દેવમાયાવિમુઢાંસ્તાનુપેક્ષેતાનુકંપયા ॥૩૯॥ આત્માનંચેદ્વિજાનીયાત્પરંજ્ઞાનધુતાશય: ॥ કિમિચ્છન્કસ્યવા હેતોર્દેહંપુષ્ણાતિલંપટ: ॥૪૦॥ આહુ:શરીરંરથમિંદ્રિયાયાણિહયાનર્મી પૂન્મનંદિન્દ્રિયેશં ॥વર્ત્માનિમાત્રાધિષણાંચસૂતંસત્ત્વંબહુદંધુરમીશસૃષ્ટં ४૧ અક્ષંદશપ્રાણમધર્મધર્મોચક્રેઽભિમાનંરથિનંચર્જીવં ॥ ધનુર્હિતસ્યપ્રણવંપઠંતિશરંતુજીવંપરમેવલક્ષ્યં ॥૪૨॥ રાગોદ્વેષશ્વલોભશ્વશોકમોહોભયં મદ: ॥ માનોઽવમાનોસૂયાચમાયાહિંસાચમત્સર: ॥૪૩॥ રજ:પ્રમાદ:ક્ષુન્નિદાશત્રવસ્ત્વેવમાદય: ॥રજસ્તમ:પ્રકૃતય:સત્ત્વમત્તય:ક્વચિત્ ॥૪૪ યાવન્નૃકાયરયમાત્મવશોપકલ્પંધતેગરિષ્ઠચરણાર્ચનયાનિશાતં ॥જ્ઞાનાસિમચ્યુતબલોદધદસ્તશત્રુ:સ્વારાજ્યતુષ્ટઉપશંતિર્દંબિજહાત્ ॥૪૫ નોચેત્પમત્તમસદિંદ્રિયવાજિસૂતાનીત્વોત્પથંવિષયદસ્યુપુહિક્ષિપંતિ ॥ તેદસ્યવ:સહયસૂતમમુંતમોંઽધેસંસારકૂપડરુમૃત્યુભયેક્ષિપંતિ ॥૪૬॥ મ વૃત્તંચનિવૃત્તંચદ્વિવિધંકર્મવૈદિકં ॥ આવર્તેતપ્રવૃત્તેનનિવૃત્તેનાશ્રુતેઽસ્મૃતં ॥૪૭॥ હિંસ્રંદ્રવ્યમયંકામ્યમગ્નિહોત્રાચશાંતિદં ॥દર્શશ્વપૂર્ણમાસશ્વ ચાતુર્માસ્યંપશુ:સુત: ॥૪૮॥ એતદિષ્ટંપ્રવૃત્તારુચ્યંહુતંપ્રહુતમેવચ ॥ પૂર્તસુરાલયારામકૂપાર્જીવ્યાદિલક્ષણં ॥૪૯॥ દ્રવ્યસૂક્ષ્મવિપાકશ્વધૂમોરાત્રિ રપક્ષય: ॥અયનંદક્ષિણંસોમોદર્શઓષધિવીરુધ: ॥૫૦॥ અન્તરેતદ્વિત્કમેશપિતૃયાણંપુનર્ભવ: ॥ એકૈક્યેનાનુપૂર્વભૂત્વાભૂત્વેહજાયતે ॥૫૧॥ નિપે કાદિશ્મશાનાંતૈ:સંસ્કારૈ:સંસ્કૃતોદ્વિજ: ॥ ઇન્દ્રિયેષુક્રિયાયજ્ઞાન્જ્ઞાનદીપેપુજુક્તિ ॥૫૨॥ ઇન્દ્રિયાણિમનસ્યૂર્મોવાચિવૈકારિકંમન: ॥વાચંવર્ણસ

વિષેર રંગેયુષ્મ અને નમોયુષ્મી યનાર યુક્ષો, એ તેના શત્રુઓ છે; તથા સત્વયુષ્મી યનાર, અનિદ્રા વિષેર યુક્ષો પશુ કોઈ કામવાર તેના શત્રુઓજ થાય છે. ॥૪૩-૪૪॥ એટલા માટે એ મનુષ્યદેહ રથી રથ, અને તેનાં ઇન્દ્રિયાદિ વિષેર; પોતાના વશમાં વ્રતનારાં, અને સશક્ત હોય; ત્યાં સુધીમાં જ તમે, મહારાજાઓના ચરણની સેવાવડે; તીક્ષ્ણ કરેલ માનરૂપ તરવાર લેઈ, અન્યુત જાગવાન થઈ જવા પામીને; એ શત્રુઓનો, નાશ કરી નાંખી; આ જગત રથ દેવ માત્રને, તછ દીઓ. ॥૪૫॥ અને જે, તમે તેમ નહીં કરી શકો તે; દુષ્ટ એવાં ઇન્દ્રિયેષુ યોગ, અને બુદ્ધિરૂપ સારથી; ગાજલ થયેલા તમને, અવજેરતે અલાવી; વિષયો નામના ચોરોની વશમાં, લેઈ જશે; અને એ ચોરો તમને યોગ તથા સારથી મુકાં, ચરણની બારે ખીડીકયાળા; તથા ખાટા અપાશયાળા; સંસાર નામના કૂવામાં નાંખી દેશે. ॥૪૬॥ પ્રજા અને નિવૃત્ત એ બંને પ્રકારનાં કર્મો વેદે ક-હેલાં છે; પ્રજા કર્મથી સંસાર થવા કરે છે; અને નિવૃત્ત કર્મથી મોક્ષાગ્નિ પ્રાપ્તિ થાય છે, ॥૪૭॥ અગ્નિહો-

ત-દર્શ-પૂર્ણમાસ-અનુર્મ-સ-વશુયાગ-સોમયાગ વિષેર; કુન, (એટલે વિશ્વદેવ સદિત કરવાનાં,) અને પ્રદન, (એટલે અસિદરૂપ કરીને કરવાનાં,) કર્મો તે હટ કહેવાય છે; તથા દેવાસય-સાર્વજનિકયાગ-દૂત્યા-વાચો-વ્રમસા-ળા-અન્નાદિકાં સદાવ્રતો-અને પરમો વિષેર યનાવવાં; તે પૂર્ત કર્મો કહેવાય છે; એ હટ અને પૂર્ત બંને પ્રકાર-નાં કર્મો, દ્રવ્યો વડે કરવાનાં-પ્રવૃત્તિયાગ, અને હિંસાયુક્ત-હોવાથી, અર્થાત્તે આપનારાં કાર્ય કર્મો જ છે. ॥૪૮-૪૯॥ તેથી એ કર્મો કરનારો પુરુષ, દ્રવ્યોના વિપાક રથ, સક્રમ દેહને ચારણ કરીને, ધૂમ-રાત્રિ-કષ્ણપક્ષ-દક્ષિણાયન-અને ચંદ્રનાલોક એમ એક પછી એક રથે; અનુક્રમથી થઈને, પિતૃઓના માર્ગે ચડે છે; અને પછી આદર્શ થઈને, સધળાં સુકૃત યોગથી લીધા પછી; ઔશધિ-લતા-અન્ન અથવા વિવેચ થઈને; પાછે; અર્હીયાં જ નાંખીને, સંસારને પામે છે, ॥૫૦-૫૧॥ અને ખીલે જે, બિંદુ પડવાથી માંડીને; મણિ પર્વત સંસારને થવાથી સુદ થયેલા, દિગ્: જ્ઞાન વડે પ્રદિશ થયેલ ઇન્દ્રિયો વિષે; સર્વ ક્રિયામય યજ્ઞોને, એટલે હટ અને પૂર્ત

કર્મોને; હોમી દેનારો છે તેનો કલિયોને, મનની કલિયોનાં; એટલે સંકલ્પ વિષયવાળા મનમાં; હોમી છે અને એ વિષયવાળા મનને; વાણીમાં હોમી દેશે; વાણીને, અક્ષરેતા સમુદાયમાં; અક્ષરેતા સમુદાયને, ઓંકારમાં; ઓંકારને, વિદ્યમાં; વિદ્યોને, નાકમાં; નાકને, પ્રાણમાં; અને પ્રાણને, પ્રવક્ષા એટલે આત્માનાં, હોમી દેશે; અને તેમ કરીને તે અનુક્રમથી અગ્નિ-મુખ-દિવ્ય-પાર્શ્વ-શુભ્રવદા-અને વિનયપૂજા કેડવા ચક્રને; અક્ષરના કેડમાં ચક્રને, (તપસ્વિ થાય છે; પછી તેજસ, અને તે પછી પ્રાણ ચક્રને; હોમી દેશે એવું છે, અને આર્ય ચક્રને બીજા સર્વચક્રી અવગ, આગા રૂપેર રહે છે. ૫૫૨-૫૫૩-૫૫૪) આ રીતે હોવાના કહેવાતા, આ આર્યથી; અનુક્રમે, એક પછી એક રૂપે ચક્રને; આત્માનું પવન કરનારો તે, આર્ય સર્વચક્રી થઈ પામીને રહે છે; અને આથી તે પાછો કલેશ નથી, ૫૫૫ આ એક; વિદ્યવાન, અને દેવવાન, નાગના વેદે નિર્માણ કરેલા, મામોને, સાસ્ત્રથી સજ્ઞ વડે જ્ઞાનવારો પુરુષ; આ લોકમાં વર્તવા છતાં, તેઓ ચક્રી મેદ પામતો નથી. ૫૫૬ કાલ્યુ લોકના આદિ અને અંતમાં, તેમજ અદાર-અને અંદર, રહેવારો; તથા પર અને અવર રૂપે; શાન અને શ્રેય રૂપે; સપદ-પાણી-અને જોડવાના પદ્યો આદિ રૂપે; તથા અપ્રકાશ અને પ્રકાશ

રૂપે; પણ તે પોતે જોવાથી; તેને મોહ થવાને માટે, પોતા થઈ જુદો એવો જોઈને કાલ પદ્યેર છે નહીં. ૫૫૭ વળી પ્રતિનિધિત્વ આગ્રાસ, ખરેખર મિથ્યા હોવા છતાં; પણ રૂપે જોવાના છે. તે રીતે જ કલિયોગી જ્ઞાનવાળાં આવતું, આ જગત રૂપ દેવ માત્ર પણ; મિથ્યા અને દુર્ધર હોવા છતાં; આવાસની પેઠેર, તેથી પણ વરતુ રૂપે કલ્પના થાયછે. ૫૫૮ પુરો આદિ પાંચ જૂન મણી, યોજના કહેવાના દેવોને વિશે; એ જુઓના સંચારની, તેમના વિચારની, અથવા તે જગત જુદા જુદા રહેવાની; કે એકલા થઈને રહેવાની; એમ એકે પ્રકારની કલ્પના, તેમજ રીતની કરીએ નહીં; એથી એ દેહ કેવળ મિથ્યાજ રહે છે. ૫૫૯ વળી એ પાંચ જુઓ પણ, જનને આસ્થવ વાળા છે; તેથી એ આસ્થવેનું મોખ મોખું નિરૂપણ થવા સિવાય, તેઓનું પણ નિરૂપણ થઈ શકે એમ નથી; અને એ પાંચ જુઓ પ્રતિનિધિ થવા વિના અવધવા પણ સિદ્ધ કરી શકતા નથી; માટે એ પાંચ જુઓ પણ મિથ્યાજ રહે છે. ૫૬૦ આ સ્વપ્નમાં થતા જ્ઞાનપણ કિંવા ઉપવાની પેઠે, એકલા સરખું જીવું જાણવા રૂપ, જાગે લીધે; આ દેવ પ્રપંચ, વસ્તુરૂપે હોવાનો; માત્ર નિરૂપણ થાય છે; અને એ રીતે જ સાસ્ત્રમાં કહેલ વિધિ વિધેય પણ, મિથ્યાજ છે. ૫૬૧ તેથી જાણવા

મામ્નાયેતમોંકારેસ્વરેન્યસેત્ ॥૫૩॥ ઓંકારંવિંદોનાદેતંતંતુપ્રાણેમહત્યમું ॥ અગ્નિઃસૂર્યોદિવાપ્રાણહઃશુદ્ધોરાકોતરંસ્વરાટ્ ॥ વિશ્વશ્વનેજસઃપ્રાજ્ઞસ્તુર્યઆત્માસમન્વયાત્ ॥૫૪॥ દેવયાનમિદંપ્રાહુર્ભૂત્વાભૂત્વાડનુપૂર્વશઃ ॥ આત્માયાજ્યુપશંતાત્માહ્યાત્મસ્યોનનિવર્તતે ॥૫૫॥ યણેપિત્તદેવાનામયનેવેદનિર્મિતે ॥ શાસ્ત્રેણચક્રુપાવેદજનસ્થોડપિનમુહ્યતિ ॥૫૬॥ આદાવંતેજનાનાંસદ્ધિરંતઃપરાવરં ॥ જ્ઞાનંજ્ઞેયંવચોવાચ્યંતમોજ્યોતિસ્ત્વયંસ્વયં ॥૫૭॥ આબાધિતોડપિહ્યાભાસોયથાવસ્તુતયાસ્મૃતઃ ॥ દુર્ઘટત્વાદૈવિયકંતદ્વદર્થવિકલ્પિતં ॥૫૮॥ ક્ષિત્યાદીનામિહાર્યાનાંછાયાનકતમાપિહિ ॥ નસંઘાતોવિકારોડપિનપૃથક્કનાન્વિતોમૃપા ॥૫૯॥ ધાતવોવયવિત્વાચ્ચતન્માત્રાવયવૈર્વિના ॥ નસ્યુર્હ્યસત્યવયવિન્યસન્નવયવોડતતઃ ॥૬૦॥ યત્સાદૃશ્યમ્નસ્તાવદ્વિકલ્પેસતિવસ્તુનઃ ॥ જાગ્રત્સ્વાપોયથાસ્વપ્નેતથાવિધિનિષેધતા ॥૬૧॥ ભાવાદ્દેતંક્રિયાદ્દેતંદવ્યાદ્દેતંતથાત્મનઃ ॥ ચર્તયન્શ્વાનુભૂત્યેહત્રીન્સ્વપ્નાન્ધુનુતેમુનિઃ ॥૬૨॥ કાર્યકારણવસ્તૈક્યમર્શનંપટતંતુવત્ ॥ અવસ્તુત્વાદ્વિકલ્પસ્યભાવાદ્દેતંતદુચ્યતે ॥૬૩॥ યદ્વક્ષ્યણિપરેસંક્ષાત્સર્વકર્મસમર્પણં ॥ મનોવાકતનુભિઃપાર્થક્રિયાદ્દેતંતદુચ્યતે ॥૬૪॥ આત્મજાયાસુતાદીનામન્યેપાંસર્વદેહિનાં ॥ યત્સ્વાર્થકામયોરૈક્યંદ્રઘ્નિદંતદુચ્યતે ॥૬૫॥ યદ્યસ્યવાડનિષિદ્ધંસ્યાદ્યેનયત્રયતોનૃપા ॥ સતેનેહેતકર્માણિનરોનાન્યૈરનાપદિ ॥૬૬॥ એતૈરન્યૈશ્વેદોકૈર્વર્તમાનઃસ્વકર્મભિઃ ॥ ગૃહેડપ્યસ્યગતિયાયાદાજંસ્તદ્વક્તિભાઙ્ગનરઃ ॥૬૭॥ યથાહિયૂંનૃપદેવદુસ્ત્યજાદાપદ્મણાદુત્તરતાત્મનઃપ્રભોઃ ॥ યત્પાદપંકેરુહસેવયામવાનહારપીન્નિર્જિતદિગ્ગજઃક્રતૂન્ ॥૬૮॥ અહંપુરાડમવંકશ્ચિદ્ધંધર્મવ્યુપવર્હણઃ ॥ નામ્નાડતીતેમહાકલ્પેગંધર્વાણાંસુસંમતઃ ॥૬૯॥ રૂપપેશલમાધુર્યસૌગંધ્યપ્રિયદર્શનઃ ॥ સ્ત્રીણાંપ્રિયતમોનિત્યંમતસ્તુપુરુલંપટઃ ॥૭૦॥ એકદાદેવસત્રેતુગંધર્વાપ્સરસાંગણાઃ ॥ ઉપહૂતાવિશ્વસૃગ્મિર્હરિગાયો

દેવ-ક્રિયાદેવ-અને દ્રવ્યાદેવ; એ પ્રકારની, આ લોક રૂપી સ્વપ્નની થતી; ત્રણે આસ્થાઓને; આત્મ સ્વપ્નમાં અનુભવમાં વર્તનારો, મુનિ તથા રહે છે. ૫૫૨ આ જગતની અંદર ખરી વસ્તુ રૂપે તાંતણાજ હોઈને, એ તાંતણા ચિત્તણ લગતું કાંઈ પ્રકારે વસ્તુ રૂપે હોતું નથી; તેથી રીતે જ, આ વિષય અથવા દેવ પ્રપંચ આગ; ખરી વસ્તુ રૂપે નથી; પણ તે સર્વમાં રહેલા, એક બળવાનજ, ખરી વસ્તુ રૂપે તો, સાલ છે. એમ કહેવાની અને કાલ્યુની એકતા, વેતી; તે જાણદેવ કહેવાય છે. (અને તે સમગ્રવા થઈ, બેદ શુદ્ધિ એટલે "હું જુદો અને બીજાઓ જુદા" એવો જાણ થવા રૂપ એક સ્વપ્ન રહે છે.) ૫૫૩ હું બુધિધર, મન-વાણી-અને શરીરથી, કરાના, સર્વ ક્રમો બ્યારે સાક્ષાત્ પ્રવક્ષ્યો; સંપૂર્ણ રીતે અપેક્ષ કરીએ, કરાવ; આરે તે કિંવા દેવ કહેવાય છે. (અને તે સમગ્રવા થઈ કમોને વિશે સારા નરસાપણું, અને મોટા નાના પાણી, તથા છાશ તથા મેર જાણ, હોવા વિચારેની સમગ્રજ થવા રૂપ, બીજું સ્વપ્ન પણ મરી જાય છે.) ૫૫૪ તેમજ બ્યારે; પ્રિતે, પોતાની સ્ત્રી, દીકરા આદિ, અને બીજા સર્વ પ્રાણીઓ, એ સર્વના સ્વાધેની, અને સુખ લોભાદિકા; જાગતાઓની, એકતા થાય; ત્યારે તે દ્રવ્યાદેવ કહેવાય છે. (અને તે સમગ્રવાથી;

મારાં કમોનું રૂપ, મારે જોગવધાનું છે; એની બેટી સમગ્રજ થવા રૂપ, બીજું સ્વપ્ન પણ મરી છે.) ૫૫૫ હું રાત્ર, બ્યારે-જેને-જેણે કરીને-જ્યાં-અને જે દ્રવ્યો થઈ; કિંવાઓ કરવાનું, સાઓમાં કમું હોય; અથવા નિષેધ કહેલું હોય; તેથી કિંવાઓ, ત્યારે-તેણે-તેઓવડે-ત્યાં-અને તે દ્રવ્યો થઈ-નિષ્કામ પશુજ મનુષ્યોએ કરવાની છે; અને આપત કાળ વિના કોઈએ બીજી રીતે કરવાનું નથી. ૫૫૬ હું રાત્ર, એ વચા બીજાં પણ, વેદમાં કહેલાં કમો કરવા વડે; ધરમાં રહેનારા, જાગવાની જાગિત કરનારા પુરુષો; જાગવાની ગતિને જ પામે છે. ૫૫૭ અને એ રીતે જ સર્ગ્ય જાગવાના સરળ કાળની ધણી સેવા કરવાના પ્રતાપથી-જ, તમે પણ; ટાળી રજો નહીં એવી આપદાઓના સમુદાયને તરી જાઓ, તથા સર્વ દિશાઓના અધિગતિ-ઓને છતીને; મોટા યજ્ઞો કરનારા થયેલા છો. ૫૫૮ ગયા ગદા કલ્પમાં પ્રથમ આવનાર, હું બીજાઓથી માત્ર પામેલો ઉપજદેવ તમે ગંધર્વ હતો. ૫૫૯ રૂપ-સુકુમારપણું-મધુરતા-અને સુગંધને લીધે, મારું દેહના લોકને પ્રિય હતું; અને બહુ લેપટ તથા મદોનગત રહેનારો હું, સ્ત્રીઓને ધણી ખ્યારો હતો. ૫૬૦ ત્યારે દેવતાઓની સજામાં, જાગવાની કથાઓનું ગાયન કરવા માટે, પ્રજાપતિઓએ એકવાર મંધર્વ તથા આસ-

શ્રીઓને જોવામાં હતાં. ૧૭૧૧ તે અણવાથી હતું, માતો માતો. શ્રીઓના ટોળા સદિત ત્યાં ગયો; તે બ-
ધીને ખાસ એ અપરાધ માટે, પ્રગપતિઓએ; પોતાના બળથી; અને શ્રાવ આપ્યો કે, "અપરાધ કરનાર
તું હતાપણે જ શોખા રહિત થઈને શુદ્ધપણને પામ્ય." ૧૭૨૧ તેથી દારીને વિશે જંગમ પામેલા અને, તે
કેમણે પણ; પરબ્રહ્મ સંગ્રામી વાતો કરનારાઓનો સંગ, અને તેમની સેવા મળવાથી; આ મહા કલ્પમાં
અક્ષાના પુત્રપણને હું પામેલો છું. ૧૭૩૧ પાપને નાશ કરનારા, શુદ્ધશ્રીઓના ધર્મ, મેં તમારી પાસે

વર્ણવ્યા; કે જે થઈ સંન્યાસીઓને પામવાના પરમપદને, તે શુદ્ધશ્રીઓ પાણ પામે છે. ૧૭૪૧ સાક્ષાત શુદ્ધ
અને પરબ્રહ્મ ભગવાન, શ્રી કૃષ્ણ મનુષ્યાકૃતિથી તમારે ઘેર વસે છે; અને શોક માત્રને પરિત્ર કરનારા
મુનિઓ પણ આવે છે, તેથી તમે અચીત મોટા ભાગશાળી છો. ૧૭૫૧ અને જો તમે તમારા પ્રિય-
-સુહૃદ્-મામાના દીકરા-પૂજ્ય યોગ્ય-આચાર્ય ઉદાવનારા-અને શુદ્ધ રૂપે માનો છો, તે પોતેજ; મહાત્માઓએ
શોધતા-અને કવળ નિર્વાણ સુખના અનુભવ સ્વરૂપ-ભગવાન કૃષ્ણ છે. ૧૭૬૧ સાક્ષાત સદાચર અને

પગાયને ૧૭૧૧ ॥ અહંચગાયંસ્તદ્વિદ્વાન્ત્રીભિઃ પરિવૃતોગતઃ ॥ જ્ઞાતાવિશ્વસૃજસ્તન્મેહેલનં શોપુરોજસા ॥ યાહિલં શૂદતામાશુનષ્ટશ્રીઃ કૃતહેલનઃ ૭૨
તાવદાસ્યામહંજજેત ॥ પિત્રહ્મવાદિનાં ॥ શુશ્રૂષયાનુષંગેણપ્રાપ્તોઽહંબ્રહ્મપુત્રતાં ॥ ૭૩ ॥ ધર્મસ્તેગૃહમેધીયોવર્ણિતઃ પાપનાશનઃ ॥ ગૃહસ્થોયેનપદવી
મંજસાન્ ॥ સિનામિયાત્ ॥ ૭૪ ॥ યૂયંનૃલોકેવતભૂરિભાગાલોકં પુનાનામુનયોઽભિયંતિ ॥ યેષાં ગૃહાનાવસતીતિસાક્ષાદુરંપરંબ્રહ્મમનુષ્યલિંગં
॥ ૭૫ ॥ સવાઅયંબ્રહ્મમહદ્વિસ્મૃયંકૈવલ્યનિર્વાણમુશ્વાનુભૂતિઃ ॥ પ્રિયઃ સુહૃદ્ઃ સ્વલુમાતુલેયઆત્માર્હણીયોવિધિકૃદ્રુશ્ચ ॥ ૭૬ ॥ નયસ્યસાક્ષા
દ્વપદ્મજાદિભીરૂપંધિયાવસ્તુતયોપવર્ણિતં ॥ મૌનેનભક્ત્યોપશમેનપૂજિતઃ પ્રસીદતામેષસસાલતાંપતિઃ ॥ ૭૭ ॥ શ્રીશુકઃ ॥ ઇતિદેવર્ષિણાપ્રોક્તં
નિશમ્યભરતર્ષભઃ ॥ પૂજયામાસસુપ્રીતઃ કૃષ્ણંચપ્રેમવિક્કલઃ ॥ ૭૮ ॥ કૃષ્ણપાર્થ્યવુપામંત્ર્યપૂજિતઃ પ્રયયૌમુનિઃ ॥ શ્રુત્વાકૃષ્ણંપરંબ્રહ્મપાર્થઃ પરમ
વિસ્મિતઃ ॥ ૭૯ ॥ ઇતિદાક્ષાયણીનાંતેષ્ઠયગ્વંશાઃ પ્રકીર્તિતાઃ ॥ દેવાસુરમનુષ્યાદ્યાલોકાયત્રચરાચરાઃ ॥ ૮૦ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેસત્ત
મસ્કંધેપ્રત્નહાદાનુચરિતેયુધિષ્ઠિરનારદસંવાદે સદાચારનિર્ણયોનામપંચદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫ ॥ સમાપ્તોયંસત્તમઃસ્કંધઃ ॥ ૭ ॥

અક્ષાદિક પણ, પોતાની સુદિવડે, જેના ખસ સ્વરૂપનું વર્ણન નહીં કરી શકવાથી; ૪૩૧ મૌન ખારણ કરી,
ઉપસમ અને શક્તિ વડેજ, તેમનું પૂજન કરે છે; એ ભક્ત જોનાના સ્વામી ભગવાન અને પ્રસન્ન થયો.
૧૭૭૧-શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત, એ રીતે નારદજીએ કહેવાથી, યુધિષ્ઠિરે પ્રેમચક્રા વિચળ થઈને ઘણી પ્રીતિથી
શ્રી કૃષ્ણનું પૂજન કર્યું. ૧૭૮૧ પછી નારદ મુનિ પૂજનો સ્વીકાર કરીને, તથા શ્રી કૃષ્ણ અને યુધિષ્ઠિરની
રમ સેવને, ત્યાંથી ગયા; તથા શ્રી કૃષ્ણ પરબ્રહ્મ હોવાનું બાણવાથી, યુધિષ્ઠિરને ઘણો વિરમય થયો.
૧૭૯૧ જેમાં દેવ-આસુર-અને મનુષ્યો અદિ સર્વે સ્થાવર જંગમ બ્રહ્મા આવી બંધ છે. એવા દક્ષની પુત્રી-

ઓના જૂદા જૂદા વંશો, મેં તમને આ પ્રમાણે કહી સંભળાવ્યા છે. ૧૮૦૧ ઇનિ ૦ શ્રી ૦ બા ૦ સાતમા
સ્કંધનો પંદરમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૮૧૧ ઇનિ સાતમો સ્કંધ સમાપ્ત. ૧૮૨૧ ૧૨-૮૮ યુગવાર.

તા. ૩૧ મી ડિસેમ્બર અને ૧૮૯૮ થીતી સંવત ૧૯૫૫ ના માગસર વદી ૪ ને શનીવાર સવારે દસ
વાગે સુ. અમદાવાદમાં માંડનીની પોળમાં દરિકાસ્તદાસ શેઠની પોળમાં ઘર નંબર ૫૨૩ -કર્તા મહામુનિ
કૃષ્ણ-ભગવત પ્રેરિત જન્મનાર દાસાનુદાસ ગિરધરજીવ અમરનજીવ ન્યાયા-શ્રી કમ્બાર્પવ્યમરજી-॥

॥ इति श्रीमद्भागवते सप्तमस्कंधे सप्तमोऽध्यायः ॥

॥ अथ श्रीमद्भागवते अष्टमस्कंध प्रारभ्यते ॥

અધ્યાય ૧ લો. પરીક્ષિત—હે યુર, પ્રભુપતિઓની પરંપરા વાળો આ સ્વાયંભુવ મનુનો મનવંતર, મેં વિસ્તાર સહિત સાંભળ્યો; હવે આપ જીવન મનુઓ વિશે કહો. ૥૧૧ ॥ અને તેમાં મહાત્મા દરિ ભગવાનના જન્મ અને ક્રમો, વિદ્વાનોએ જેને ગાયેલાં હોય; તે સર્વ આપ મને કહી સંભળાવો. ૥૨૧ ॥ હે બ્રાહ્મણ; યદ્યપ્યેષા અને હવે પછી થવાના, તથા આગુ મનવંતરોમાં પણ; વિશ્વુ (પાલન કરનારા) ભગવાને, જે કાંઈ કર્યું હોય, કરવાના હોય, અથવા કરતા હોય; તે સર્વ મને કહો. ૥૩૧ ॥ શ્રીશુક—આ કલ્પના યદ્યપ્યેષા જગત્તરંગમાં, પેહેલા મનવંતર સ્વાયંભુવમનુનો. તો, મેં તમને પ્રથમજ કહ્યો છે; જેમાં એ મનુની દીકરીઓ દેવહુતી અને આકુતીને વિશે આદિ દેવ ભગવાન, લોકોને ધર્મ અને જ્ઞાનો ઉપદેશ કરવાને માટે; તેમના પુત્ર થઈને કલ્પ થયા હતા. ૥૪-૫૧ ॥ હે પરીક્ષિત, ભગવાન કપિલ દેવનું વર્ણન તો પ્રથમ કર્યું છે, માટે હવે યજ્ઞ ભગવાને જે જે કર્યું છે; તે વર્ણવું છું. ૥૬૧ ॥ હે ભારત, શતરૂપાના પતિ સમર્થ સ્વાયંભુવ વિષય ભોગાદિકનાં

સુખોપી વિગત પામી, રાજ્યાદિકને તથા; પોતાની સ્ત્રી શતરૂપા સહિત, તપ કરવાને વનમાં ગયા હતા. ૥૭૧ ॥ અને સુનંદા નદીને કાંઠે, એ વરસ સુધી ધરતી ઉપર એક પત્રે ઉભારી, નીચે પ્રમાણેનો મંત્ર બોલીને; અતિ ઉગ્ર તપ કરતા હતા. ૥૮૧ ॥ મનુ-જેણે આ જગતને ચેતના યુક્ત કરેલ છે, પણ જગત જેને ચેતના આપી શકતું નથી; અને આ જગત કંઈ જાણે ત્યારે પણ જે જાણે છે; તે જગતને જાણનારને જગતના પ્રાણીઓ જાણતા નથી. ૥ ૯ ॥ અને આ વિષયમાં જરાએજરા સર્વ પ્રાણી પદાર્થ વિગેરે સર્વમાં, તે આત્મ સ્વરૂપથી વસેલા છે; અને તેમના થકી જે કાંઈ આપણને આપવામાં આવે, તેટલાનોજ આપણે ઉપયોગ કરીએ; પણ કાંઈનું ધનાદિક લઈ લેવાની ઇચ્છા કરવી ન જોઈએ. ૥૧૦ ॥ એના તથા જે સર્વને જુએછે; છતાં તેને કાંઈ જોઈ શકતું નથી અને જેનું જ્ઞાન કદી પણ બંધ પડતું નથી; તે સર્વ પ્રાણી પદાર્થાદિકને વિશે રહેલા; સુપ્રજ્ઞ ભગવાને બળે. ૥૧૧ ॥ જેના પેહેલાં કાંઈ નથી, અને કાંઈ નથી, અને

ઓનમોભગવતેવાસુદેવાય ॥ રાજા ૦ સ્વાયંભુવસ્યેહગુરોવંશોડ્યંવિસ્તરાચ્છુતઃ ॥ યત્રવિશ્વરૂપાંસર્ગોમનૂનન્યાન્વદસ્વનઃ ॥ ૧ ॥ યત્રયત્રહરેર્જન્મ કર્મણિચમહીયસઃ ॥ ગૃણંતિકવયોબ્રહ્મંસ્તાનિનોવદશૃણ્વતાં ॥ ૨ ॥ યદ્યસ્મિન્નંતરેબ્રહ્મન્ભગવાન્વિશ્વભાવનઃ ॥ કૃતવાન્કુરુતેકર્તાહ્યતીતેડનાગ તેડ્યવા ॥ ૩ ॥ ઋષિ ૦ મનવોડસ્મિન્વ્યતીતાઃપટ્કલ્પેસ્વાયંભુવાદયઃ ॥ આદ્યસ્તેકથિતોયત્રદેવાદીનાંચસંભવઃ ॥ ૪ ॥ આકૂત્યાદેવહૂત્યાંચદુહિત્રો દ્વાપર્યેષ્ઠોઃ ॥ ધર્મજ્ઞાનોપદેશાર્થેભગવાન્પુત્રતાંગતઃ ॥ ૫ ॥ કૃતંપુરાભગવતઃકપિલસ્યાનુવર્ણિતં ॥ આરૂપ્યાસ્યેભગવાન્પ્રજોયન્નકારકુરુદ્વહ ॥ ૬ ॥ વિરક્તઃકામભોગેષુશતરૂપાપતિઃપ્રભુઃ ॥ વિસૃજ્યરાજ્યંતપસસમાયોવનમાવિશત્ ॥ ૭ ॥ સુનંદાયાંવર્ષશતંપદૈકેનભુવંસ્પટશન્ ॥ તપ્યમાનસ્ત પોધોરમિદમન્વાહમારત ॥ ૮ ॥ મનુ ૦ યેનચેતયતેવિશ્વંવિશ્વંચેતયતેનયં ॥ યોજાગર્તિશયાનેડસ્મિન્નાયંતંવેદવેદસઃ ॥ ૯ ॥ આત્માવાસ્યમિદંવિશ્વં યત્કિંચિજ્જગત્યાંજગત્ ॥ તેનત્યક્તેનમુંજીયામાગૃધઃકસ્યસ્વિદ્ધનં ॥ ૧૦ ॥ યંનપશ્યતિપશ્યંતંચશુર્યસ્યનરિણ્યતિ ॥ તંભૂતાલ્લેખંદેહંદુર્ણમુપ ધાવત ॥ ૧૧ ॥ નયસ્યાદ્યંતૌમધ્યંચસ્વઃપરોનાંતરં ॥ વિશ્વસ્યામૂનિયદ્યસ્માદ્વિશ્વંચતદ્વતંમહત્ ॥ ૧૨ ॥ સવિશ્વકાયઃપુરુહૂતર્કશઃસત્યઃસ્વયંજ્યો તિરજઃપુરાણઃ ॥ ધત્તેડસ્યજન્માદ્યજયાત્મશક્તયાતાંવિદ્યયોદસ્યનિરીહઆસ્તે ॥ ૧૩ ॥ અથાગ્રેઋષયઃકર્માણીહંતેકર્મહેતવે ॥ ર્હમાનોહિપુરુષઃ પ્રાયોડનીહાંપપદ્યતે ॥ ૧૪ ॥ ર્હમતેભગવાનીશોનહિતત્રવિષજતે ॥ આત્મલાભેનપૂર્ણાર્થોનાવસીદંતિયેડનુતં ॥ ૧૫ ॥ તમીહમાનંનિરહંકૃતંબુધંનિરા શિષંપૂર્ણમનન્યચોદિતં ॥ નૃન્શિક્ષયંતંનિજવર્ત્મસંસ્થિતંપ્રભુંપપદ્યેડસ્થિલધર્મભાવનં ॥ ૧૬ ॥ શ્રીશુક ૦ ઇતિમંત્રોપનિષદંવ્યાહરંતંસમાહિતં ॥ દૃષ્ટ્વા ડસુરાયાતુધાનાજગ્ધુમભ્યદવન્ધુધા ॥ ૧૭ ॥ તાંસ્તથાડવરિદ્ધિાન્વોક્ષ્યયજ્ઞઃસર્વગતોહરિઃ ॥ યામેઃપરિવૃતોદેવૈર્હત્વાડશાસત્રિવિષ્ટપં ॥ ૧૮ ॥ સ્વા રોચિષોદ્વિતીયસ્તુમનુરગ્રેઃસુતોડભવત્ ॥ યુમત્સુપેણરોચિષ્મત્ ॥ મુહુર્હાસ્ત્યજ્ઞાત્ જાઃ ॥ ૧૯ ॥ તત્રેંદ્રોરોચનસ્વાસીદેવાશ્વતુપિતાદયઃ ॥ ડર્જસ્તંભા દયઃસક્તન ષયોબ્રહ્મવાદ્દિઃ ॥ ૨૦ ॥ ઋષેસ્તુવેદશિરસસ્તુષિતાનામપત્ન્યભૂત ॥ તસ્યાંજજ્ઞેતતોદેવોવિમુરિત્યભિવિશ્રુતઃ ॥ ૨૧ ॥ અષ્ટાશીતિસ

મધ્યે પણ કાંઈ નથી; તથા જેને પારકો, કિંવા પોતાનો કાંઈ નથી; તેમજ જેની માંઢી, અને બહાર પણ કાંઈ નથી; તથા વિશ્વના આદિમાં, અંતમાં, અને મધ્યમાં, બહાર અને માંઢી, તથા વિશ્વરૂપ અને વિશ્વથકી મુદાપણ જેછે, તેજ મહાન અને સત્ય, આત્મ સ્વરૂપ ભગવાન છે. ૥૧૨ ॥ તથા એજ વિશ્વરૂપ શરીરવાળા વર્ણનાં નામોવાળા, સસ, સ્વપ્રકાશ, અજન્મા, અને જુતામાં જુતા હજાર ભગવાન પોતાની માયા શક્તિવડે, જન્મ આદિને ધરવા છતાં; એ માયાને પણ જ્ઞાન શક્તિથી તણ્ણદને, કામ્ય કર્મોથકી સ્થિત રહેનારા છે. ૥૧૩ ॥ તેથી પૂર્વકાળથી રૂપિઓ પણ કર્મોને મટાડવાને માટેજ, કર્મો કરતા આવેલા છે; કેમકે કર્મો કરતા થકીજ, કર્મોના દોષોને જોતાં જોતાં, વૈરાગ્ય પામવાથી; પુરૂષ થાયું કરીને; કર્મોને (કર્મફળોને) નહિ સંપાદન કરનારા થાયછે. ૥૧૪ ॥ એટલે આત્મ સ્વરૂપના સામવડે પૂર્ણ કામ હજાર ભગવાન જે રીતે આશક્તિ સ્થિત કર્મો કરે છે; તે રીતેજ ભગવાનને અનુસરનારા પુરૂષો પણ, દુષ્ટોને ભોગવનારા થતા નથી. ૥૧૫ ॥ માટે એ, અહંકાર સ્થિત કર્મો કરનારા-સર્વજ્ઞ-કામનાઓ વિનાના-પરિપૂર્ણ-સ્વતંત્ર-પોતાને યોગ્ય આચરણ કરતા વડે, મનુષ્યોને શી-

પામણ આપનારા-અને સંપૂર્ણપણે ધર્મને સ્થાપન કરનારા-સમર્થ ભગવાનને, હું શરણુ છું.” ૥૧૬ ॥ શ્રીશુક-એ પ્રમાણે, સ્વરૂપ મનિને બોલતા, અને છત્રેંદ્રિય થયેલા એ મનુને જોઈને; અસુરો અને રાક્ષસો બૂખને લીધે, તેમને આહજવાને સાર રાડી ગયા. ૥૧૭ ॥ સારે તેમની એવી પારણા જાણીને, સર્વ વ્યાપક દરિ ભગવાને; યામ્ય નામના દેવતાઓને સાથે લેઈ તે અસુરો અને રાક્ષસોને મારીને; સ્વર્ગનું રાજ્ય કર્યું. ૥૧૮ ॥ પછી સ્વારોચિષ નામનો અગ્નિનો પુત્ર બીજો મનુ થયો હતો. ને યુગાન-સુખેષુ અને રોચિષ્યાન, એ તેના સુખ્ય પુત્રો હતા. ૥૧૯ ॥ એ જીવન મનવંતરમાં રોચન નામે દેવ થયો હતો; તુષિતા વિગેરે દેવતાઓ હતા; અને ઉર્જ તથા સ્તંગ વિગેરે વેદને જાણનારા સમ રૂપિઓ થયા હતા. ૥૨૦ ॥ સારે વેદ શિર રૂપિની તુષિતા નામની સ્ત્રીમાં વિશુ, નામના અતિ વિષ્ણુવત ભગવાન, જન્મ્યા હતા. ૥ ૨૧ ॥ મનો પાળનારા અલ્યારી હજાર મુનિઓ, એ કુમાર અવસ્થાવાળા વિશુ ભગવાન પાસેથી બ્રહ્મચારીના ધર્મો શીખ્યા હતા. ૥૨૨ ॥ હે રામ, તેપછી પ્રિયવ્રતનો દીકરો ઉત્તમ, નીજે મનુ થયો હતો; અને પવન-સંજ્ઞ-પદ્મહાર આદિ તેના

પુત્રો દત્તા. ૧૨૩૧ વસિષ્ઠ મુનિના પ્રમદ વગેરે પુત્રો, સમરૂપિ થયા હતા; સત્ય-વેદશ્રુત અને બદ નામના દેવતાઓ દત્તા; અને સત્યજન નામે ઈદ્ર યથો દત્તા. ૧૨૩૨ ત્યારે પર્મની સ્ત્રી મુવત્તામાં સત્યસેન નામના બગવાન, સત્યસન નામના પુરુષોત્તી સાથે જન્મ્યા હતા. ૧૨૩૫ એ સત્યસેન બગવાને સત્યજન ઈન્દ્રની સદાયતા કરીને, દુષ્ટ આચર્યવર્ણનાનુદા બોધા-અને દુષ્ટ એવા શક્તિસેન; યજ્ઞોતે; અને પ્રાણી માનવો, દ્રોહ કરનારા, બીજા જૂન ગણોને; માર્યા હતા. ૧૨૩૬ એ ઉત્તમનો બાઈ તામસ, એથી મનુ યથો દત્તા, અને પ્રથુ-આતિ-નર-અને કેતુ, વિગેરે દમ તેના દીકરાઓ દત્તા. ૧૨૩૭ સત્ય-હરિ-અને વીર, એ નામો-વાળા દેવતાઓ થયા હતા, ત્રિશિખ નામે, ઈદ્ર યથો દત્તા, અને એ તામસ મન્યંતરમાં જ્યોતિ-ધામ વિગેરે સમ રૂપિઓ થયા હતા. ૧૨૪૦ અને, કાલે કરીને નાશ પામી મયેલા વેદોને વિધિના દીકરા વૈષ્ણિઓ

પોતાની શક્તિ ઘટીજ, ખારજી કરવા હતા. ૧૨૪૧ એ એવા મન્યંતરમાં, હરિને પાતી દરિયા નામની સ્ત્રીમાં; હરિ તામના બગવાનનો જન્મ થયો હતો; જેમણે મન્યંતરે ઝૂડજી છોડ્યો હતો. ૧૨૪૨ પરી-ક્ષિત-હે શુકદેવજી, ઝૂડે પકડેલા મન્યંતરે, હરિ બગવાને કેની રીતે છોડ્યો; તે આપના ઘણા સાંભળવાને હું ઇચ્છું, ૧૨૪૩ જેમાં ઉત્તમ સ્થાક હરિ બગવાન ગયાતા હોય; તે કથાઓને મહા પવિત્ર કથાઓ કરી-શુભ અને સારી રીતે ધન્યવાદ આપવા જેનીજ; જાણવી જોઈએ. ૧૨૪૪ મુન-હે વિષો આનંદન વત લઈને એકલા, પરીક્ષિતે સારી કથા કહેવાને; શુકદેવજીને પ્રેરવાથી; રાજ યથેજા શુકદેવજી, સભાસરો અને મુનિઓના સાંભળનાં; એ રાજનાં વખાણ કરીને બોધ્યા કે. ૧૨૪૫ દ્વિતીય-ભાગ આઠમા રક-૦ પહેલો અ-૦૪-૦૧૧૧ અધ્યાય ૨ એ. શ્રીશુક-હે રાજ, હરિ સાગરથી વિંટાપેલા ત્રિફલ નામનો પ્રખ્યાત-જોમિતો-અને

હસ્ત્રાણિમુનયોયેધૃતવ્રતાઃ॥અન્યશિક્ષન્વ્રતંતસ્યકૌમારેબ્રહ્મચારિણઃ॥૨૨॥ તૃતીયઉત્તમોન મપ્રિયવ્રતસુતોમનુઃ॥પવનઃસંજયોયજ્ઞહોત્રાચા સ્તત્સુતાનૃપા॥૨૩॥ વસિષ્ઠતનયાઃસત્ત્રકૃપયઃપ્રમદાદયઃ॥સત્યાવેદશ્રુતામદ્રાદેવાઈંદ્રસ્તુસત્યજિત્ત્વૈ૨૪॥ ધર્મસ્યસૂન્નતાયાંતુભગવાન્પુરુષોત્ત મઃ॥સત્યસેનઙ્ગિતિર્યાતોજાતઃસત્યવ્રતૈઃસહ॥૨૫॥ સોઽનૃતવ્રતદુઃશીજ્ઞસતોપક્ષરાક્ષસાન્ ॥ ભૂતદ્રુહોભૂતગણાસ્ત્વવધીત્સત્યજિત્સવઃ ॥ ૨૬॥ ચતુર્થઉત્તમઘ્રાતામનુર્નામ્નાચતામસઃપૃથુઃરૂપાતિર્નરઃકેતુરિત્યાદ્યાદશતસુતાઃ॥૨૭॥ સત્યકાહરયોવીરાદેવાસ્ત્રિશિખર્શ્વરઃ॥જ્યો તિર્ધામાદયઃસત્ત્રકૃપયસ્તામસેંડતરો॥૨૮॥ દેવાવેધૃતયોનામવિધૃતેસ્તનયાનૃપાનૃપાઃકાલેનયૈવૈદાવિધૃતાઃસ્વેનતેજસા॥૨૯॥ તત્રાપિજ્ઞેમ ગવાન્હરિણ્યાંહર્મિધસઃ॥હરિરિત્યાદ્યતોયેનગજેન્દ્રોમોચિતોગ્રહાત્ ॥૩૦॥ રાજાઽવાદરાયણેતત્તેશ્રોતુમિચ્છામહેવયં॥હરિર્યથાગજપતિગ્રાહ યસ્તમમુમુચત્ ॥૩૧॥ તત્કથાસુમહત્પુણ્યંધન્યંસ્વસ્ત્યપનંશુભં॥યત્રયત્રોતમશ્લોકોભગવાન્ગોયતેહરિઃ ॥૩૨॥ સૂતઽપરીક્ષિતૈવંસતુવાદરય ણિઃપ્રાયોપવિષ્ટેનકથાસુચોદિતઃ॥ઉવાચવિપ્રાઃપ્રતિનંદ્યપાર્થિવંમુદામુનીનાંસદસિસ્મશૃણ્વતાં ॥૩૩॥ ઇઽમાઽમઽઅષ્ટમસ્કંધેમન્યંતરાનુચ રિતેપ્રથમોઽધ્યાયઃ॥૧॥ શ્રીશુકઽઆસીદ્ધિરિવરોરાજંસ્ત્રિકૂટઙ્ગિતિવિશ્રુતઃ॥ક્ષીરોદેનાઘૃતઃશ્રીમાન્યોજનાયુતમુચ્છ્રિતઃ ॥૧॥ તાવતાવિસ્તૃતઃપ ર્યેકત્રિભિઃશૃંગૈઃપયોનિધિઃ॥દિશઃસ્વરોચ્યત્રાસ્તેરોપ્યાયસહિરખમયૈઃ ॥૨॥ અન્યૈશ્વકકુભઃસર્વારત્નધાતુવિચિત્રિતૈઃનાનાદ્રુમલતાગુલ્મૈર્નિર્ધો વૈર્નિર્ઘરાંભસાં ॥૩॥ સચાવનિજ્યમાનાંઘ્રિઃસમંતાત્પયઙ્ગમિભિઃ॥કરોતિશ્યામલાંભૂમિંહરિન્મરકતાશ્મભિઃ ॥૪॥ સિદ્ધચારણગંધર્વવિદ્યાધરમ હોરગૈઃ॥કિન્નરૈરપ્સરોભિશ્ચક્રીડદ્વિર્જુષ્ટકંદરઃ ॥૫॥ યત્રસંગીતસન્નાદૈર્નદ્રુહમમર્પયા॥અભિગર્જંતિહરયઃશ્લાઘિનઃપરશંકયા ॥૬॥ નાનારણ્ય પશુવાતસંકુલદોણ્યલંકૃતઃ॥ચિત્રદ્રુમસુરોદ્યાનકલકંઠવિહંગમઃ ॥૭॥ સરિત્સરોભિરચ્છોદૈઃપુલિનૈર્મણિવાલુકૈઃ॥દેવસ્ત્રીમજ્જનામોદસૌરમાં વ્વનિલૈર્ધૃતઃ ॥૮॥ તસ્યદોણ્યાંભગવતોવરુણસ્યમહાત્મનઃ॥ ઉદ્યાનમૃતુમન્નામઆક્રીડંસુરયોપિતાં॥સર્વતોઽલંકૃતંદિવ્યૈર્નિત્યંપુષ્પફલદ્રુમૈઃ ॥ ૯॥ મંદારૈઃપારિજાતૈશ્વપાટલાશોકચંપકૈઃ॥ચૂતૈઃપ્રિયાલૈઃપનસૈરાશ્વૈરાશ્વાતકૈરપિ ॥૧૦॥ ક્રમુકૈર્નાલિકૈર્શ્વર્જૈર્બીજપૂરકૈઃ॥મધુકૈઃસા

દસદશર યોજન ઉંચાઈનો, એક પર્વત છે. ૧૧૧ અને તે પોતાનાં; કોદાનું રૂપાનું અને સોનાનું એવાં, ત્રણ ક્ષિપ્રો વડે, સપ્તદેવ-દેવતાઓને-અને આકાશને પ્રકાશિત કરે છે; તથા દસદશર યોજનના દેશવાચાળો પશુ છે. ૧૧૨ તેનાં સર્વ પ્રકારના, રત્નો તથા પાતુઓ વિગેરેથી વિવિધ લાગતાં; અને અનેક પ્રકારનાં ઝાડો-વૃક્ષો-તથા શુદ્ધાવાળાં બીજાં ક્ષિપ્રોમાંથી નીકળતાં, પાણીનાં ઝરણાંઓનો મોટો ધોધાટ ઘડ રહે છે. ૧૧૩ અને તેની ચારે તરફ દુધનાં મેળાં લાગવાથી, તેના મુળની જમીન; ધોવાઈને, તેજસ્વી મરકત ગણિયોવડે, કાળાચવાળી દેખાય છે. ૧૧૪ તથા સિદ્ધ-ચારણ-ગંધર્વ-વિદ્યાધર-મોટા નાગ ભેદ-કિન્નરો-અને અપ્સરાઓ-તેની સુંદર આકાશમાં રહે છે. ૧૧૫ અને ત્યાં ગામનના શબ્દોથી ગુરુઓ ગાજી ઉઠવાને લીધે; ગર્વિત સિંહો દુશ્મનની શં-કાવડે, સામી મરજનાઓ કરે છે. ૧૧૬ તથા એ શુદ્ધાવાળાં પ્રકારનાં વગડાક પશુઓથી ભરપૂર રહેવાથી વિવિધ પ્ર-

કારનાં ઝાડોવાળા દેવતાઓના બળીયાઓમાં, મધુર સ્વરે પક્ષીઓ બોલવાથી-અને સ્વસ્થ જળ ભરેલાં અને મધિ જેવી રેતીના કિનારા વાળાં, સરોવરો તથા નદીઓમાં; દેવતાઓની સ્ત્રીઓના નહાવા વડે, તેમનાં પાણી અને પવન; સુગંધીવાળાં થવાથી; એ પર્વત ધણેજ જોઈ છે. ૧૧૭-૮ એ પર્વતની એક શુદ્ધમાં, મદારના વજ્ર બગવાનની, રૂપાત્ નામની એક વાડી; સર્વકાળ ઝાડોને દિગ્દર્શ અને કૃષ્ણ લાભવારી, તથા દેવતાઓની સ્ત્રીઓને રમવાની હતી ૧૧૮ તેમાં, મંદાર-પારિખત-પાટલ-આસોપાલવ-ચંપા-આંખા-રાવણ-પમસ-આશ્ર-આ-ત્રાતક-સોપારી-નાગિએરી-ખગુરી-ગિજેશ-મહુડાં-સાલ-તાડ-તમાલ-અસન-આંબળિયા-અરિશ-ઉંખરા-પિ-પળા-વડ-ખાખરા-ચંદન-લિંગડા-કેવિદાર-સરળ-દેવદાર-કાળ-શેલડી-કળ-જાંબું-ગોર-એકેડાં-દરડાં-આમ-ળાં-બીજાં-કોડાં-લિંગુ-અને બીજામાં, વિગેરેનાં ઝાડો હતાં. ૧૧૦-૧૧-૧૨-૧૩ એ વાડીમાં મોટા વિસ્તાર વાળું,

અને સોનેરી કમળોથી સોબતું, તથા કુમુદ-કેતક-કમ્પાર-અને સનપત્રની શોભાને લીધે, યુંદર સમ્પદાનાં પક્ષીઓ, તથા મહોત્તમ ભગરાઓથી ભરેલું: એક યુંદર સરોવર હતું. ૧૧૧૪ નેમાંનાં કાલ-કાર-કાલ-ચક્રવાક-સારસ-ભગ્નકડી-કાલક-અને બીજા વિગેરેનાં ટેળાં, શબ્દો કરીને; ત્વજે ગોલાનનાં હોય, એમ લાગતું હતું. ૧૧૧૫ અને મોઢલાં તથા કાચગાઓના સંચારથી હાલનાં, કમળોની રજ, પાણીમાં ચારે કોર ફેલાતી હતી. તથા કદંબ-નેતર-નળ-નિપ-વંચુલ-કુંદ-કાંટાશરિયા-આસોપાત્ર-સરસડા-મદન-એ ગોરિયા-કુપા-ક-સોનેરી ભૂષ-નામ અને પુન્નાગ-મહિષ-શતપત્ર-માધવિ-મલક-અને બીજાં પશુ કિનારે કાપલ ઘનારાં, તથા સઘળી રૂન-માં રૂગ ફૂલની સંપત્તિવાળાં; ઝાડો આદિક યદી, વણીજ શોભા થયેલી હતી. ૧૧૧૬-૧૭-૧૮નાં ત્યાં એક વખતે, તે પર્વત તથા વનમાં રહેનારો; એક હાથીઓનો રાજા, ધણી હાથથીઓ સદિન; એ વનનાં કાંટા-

વાળાં ઝાડો-ગોધા વાંસ-નેતર-મોટાં જંગાં-અને બીજાં ઝાડો વિગેરેને, ભાગતો ભાગતો; પોતાની તરસ છિંપાવવા માટે ચાલી ગયો. ૧૧૧૮નાં એ મન્દેદના મધ યદીજ, ભય પામીને; બીજા હાથીઓ-ધિકો-વાય-સાપ-મુન-એક-મોટાનાગ-ગોરમુન-કાળિયાર-સરસ-ચમરી-નદાર-સુર-પાડા-રિંછ-શોભા-વાનરા-કુતરા-અને મોઢા વિગેરે તો; નાસી જતા હતા; અને જ્યાં એ ન હોય ત્યાં નાનાં હરણાં તથા સસલાં વિગેરે; નિર્ભય પહે, તેના અનુમદ યદીજ, ચરતાં હતાં. ૧૧૨૦-૨૧નાં એવો, હાથીઓ અને હાથથીઓ યદી વિંટાપનો-મદ કરતો-પોતાના ભારથી ચારે તરફના પર્વતને હજવનો-મદને પાતારા ભગરાઓથી ઘેરાયલો-મદથી વિન્દળ થયેલી આંખો વાળો-અને પાછળ ચાલ્યાં આવતાં ધણાં જથ્થાં વાળો, એ મન્દેદ; દૂરથી, કમળની રજવાળા પવ-નો સુંવતો સુંવતો; પોતાના તરસપાટોળાને સાથે લેધને, કિનારોગ; તે સરોવરની નજીક આવી પહોંચ્યો. ૧૧૨૨-

લતાલૈશ્વતમાલૈરસનાર્જુનૈઃ ॥૧૧॥ અરિષ્ટોદુંબરપ્લક્ષૈર્વટૈઃકિંશુકચંદનૈઃ ॥પિચુમંદૈઃકોવિદારૈઃસરલૈઃસુરદારુભિઃ ॥૧૨॥ દ્રાક્ષેશુરંભાજંબૂભિર્બ
દર્યક્ષાભપામલૈઃ ॥બિલ્વૈઃકપિત્થૈર્જંબીરૈર્લતાંમહાતકાદિભિઃ ॥૧૩॥ તસ્મિન્સરઃસુવિપુલંલસત્કાંચનપંકજં ॥કુમુદોત્પલકલહારશતપત્રશ્રિ
યોર્જિતં ॥મત્પટ્પદનિર્ઘુષ્ટંશકુંતૈશ્ચકલસ્વનૈઃ ॥૧૪॥ હંસકારંડવાકીર્ણચક્રાર્ઘૈઃસારસૈરપિ ॥જલકુકુટકોયઘિદાત્યૂહકુલકૂજિતં ॥૧૫॥ મ
ત્સ્યકચ્છપસંચારચલત્પદ્મરજઃપયઃ ॥કદંબવેતસનલનીપવંજુલકૈર્લટં ॥૧૬॥ કુંદૈઃકુરબકાશોકૈઃશિરીષૈઃકુટજેંગુદૈઃ ॥કુબ્જકૈઃસ્વર્ણયૂર્ધ્વાભિ
નાંગપુન્નાગજાતિભિઃ ॥૧૭॥ મહ્લિકાશતપત્રૈશ્વનાધવીજાલકાદિભિઃ ॥શોભિતંતીરજૈશ્વાન્યૈર્નિત્યર્તુભિરલંદ્રુમૈઃ ॥૧૮॥ તત્રૈકદાતદ્વિરિકાન
નાશ્રયઃકરેણુભિર્વારણયૂથપશ્વરન્ ॥સકંટકાન્કીચક્રવેણુવેત્રવદ્વિશાલગુલમંપ્રરુજન્વનસ્પતીન્ ॥૧૯॥ યદ્ધમાત્રાદ્વરયોગજેંદ્રાવ્યાઘ્રાદયો
વ્યાલમૃગાશ્ર્વહ્નાઃ ॥મહોરગાશ્વાપિમયાદ્ધ્વંતિસગૌરકૃષ્ણાઃશરમાશ્વમર્યઃ ॥૨૦॥ વૃકાવરાહામહિષર્ક્ષશલ્યાગોપુચ્છસાલાવૃકમર્કટાશ્ર ॥
અન્યત્રશુદ્ધાહરિણાઃશશાદયશ્વરંત્યમીતાયદનુગ્રહેણ ॥૨૧॥ સઘર્મતત્તઃકરિભિઃકરેણુભિર્લટોમદચ્યુત્કલભૈરનુદ્રુતઃ ॥ગિરિંગરિમ્ણાપરિતઃપ્ર
કંપયન્નિષેવ્યમાણોડલિકુલૈર્મદાશનૈઃ ॥૨૨॥ સરોડનિલંપંકજરેણુરૂપિતંજિઘ્રન્વિદૂરાન્મદવિહ્લેક્ષણઃ ॥વૃતઃસ્વયૂથેનતૃપાર્દિતેનતત્સરોવરા
ભ્યાશમયાગમદ્રુતં ॥૨૩॥ વિગાહ્યતસ્મિન્નમૃતાંબુનિર્મલંહેમારવિંદોત્પલરેણુવાસિતં ॥પપૌનિકામંનિજપુષ્કરોત્થૃતમાત્માનમદ્ધિઃસ્ત્રપયન્ગત
હ્રમઃ ॥૨૪॥ સ્વપુષ્કરેણોદૃતસીકરાંબુભિર્નિપાયયન્સંસ્ત્રપયન્ન્યાયાગ્રહી ॥ઘૃણીકરેણુઃકલમાંશ્વદુર્મદોનાચઠકચ્છંકૃપણોડજમાયયા ॥૨૫॥ તં
તત્રકશ્ચિન્નૃપદૈવચોદિતોગ્રાહોબલીયાંશ્વરેણુરૂપાડગ્રહીત ॥યદ્દચ્છયૈવંવ્યસનંગતોગજોયથાબલંસોડતિવલોવિચક્રમે ॥૨૬॥ તથાતુરંયૂથપતિં
કરેણવોવિકૃષ્યમાણંતરસાબલીયસા ॥વિચુક્રુશુર્દીનધિયોડપરેગજાઃપાર્ષ્ણિગ્રહાસ્તારયિતુંનચાશકન્ ॥૨૭॥ નિયુધ્યતોરેવમિભંદનક્રયોર્વિક
ર્ષતોરંતરતોબહિર્મિયઃ ॥સમાઃસહસ્ત્રંવ્યગમન્મહીપતેસપ્રાણયોશ્ચિત્રમમંસતામરાઃ ॥૨૮॥ તતોગજેંદ્રસ્યમનોબલોજસાંકાલેનદાર્પેણમહાનભૂ
દ્યયઃ ॥વિકૃપ્યમાણસ્યજલેડવસીદતોવિપર્યયોડભૂત્સકલંજલૌકસઃ ॥૨૯॥ ઇત્યંગજેંદ્રઃસયદાપસંકટંપ્રાણસ્યદેહીવિવશોયદ્દચ્છયા ॥અપાર

૨૩નાં પછી સરોવરમાં પેલીને સોનેરી કમળ તથા કિતલની મધવાળા, અમુન જેવા નિર્ભય મીઠા જાગતો; પોતાની સંદમાં બરીને ખૂબ પીવાથી; તથા પોતાના શરીરને નવરાવવાથી; તે શાક રહિત થયો. ૧૧૨૪નાં અને તે પછી પોતાની સંદ વડે ઉપરેલાં, પાણી ઉડાડીને; હાથથીઓને, અને ગચાંઓને; ગૃહસ્થની પેઠે, દયાપૂર્વક નવરાવવામાં, અને પાણી પાવામાં; ભગવાનની માયાથી શંક બોલ્યા, એ મહોત્તમ મન્દેદ; નજીક આવેલા કદંબો; ત્વચુંજ નહો. ૧૧૨૫નાં હે રાજા, એકલામાં; કોઈ જાગવાનું જુદું દેવની પ્રેરણાથી કોઈ વડે, તેનો પગ પકડી લીધો. ત્યારે એ રીતે યદ્યજ્ઞથી દુષ્ટમાં પડેલા તે અતિ જાગવાનું મન્દેદ, છૂટવાને માટે; પોતાની સક્રિય પ્રમાણે પરાક્રમ કર્યું. ૧૧૨૬નાં અને તે રીતેજ તેના પક્ષના બીજા હાથીઓ, તથા હાથથીઓએ પશુ; કર્યા છતાં, એ જાગવાનું જુદું મોટા વેગથી ખેંચવાને લીધે; જ્યારે તે સઘળાંઓ, એ આનુર બેલા મન્દેદને, ઊડતી શક્યાં નહો; ત્યારે તેઓ શંક ખુદિથી ગરાડા પાડવા લાગ્યાં. ૧૧૨૭નાં મન્દેદ ગદારની તરફ ખેંચે છે,

અને જુડ અંદર ખેંચે છે; એ રીતે તે બંને જાગવાનાં બુદ્ધ થતાં, હજારો વરસ વિતી ગયાં; તે દેવતાઓને નવાઈ જેવું લાગ્યું. ૧૧૨૮નાં ધણાં લાંબા વખત સુધી પાણીમાં ખેંચાવાને લીધે, પીડા પામવાથી; એ મન્દેદનાં, ઉત્સાહ-ગળા-અને હૃદયોદ્વિગ્ન શક્તિનો, ધણો નાશ થઈ ગયો; અને મૂડનામાં તે સઘળુંજ વધી ગયું. ૧૧૨૯નાં એ રીતે તે મન્દેદ, યદ્યજ્ઞથી પ્રાણુ સંકટમાં આવી પડીને; જ્યારે પોતાનો છૂટકારો ન કરી શકતાં, પરવશ થયો; ત્યારે તેણે ધણી વાર સુધી વિચાર કરવાથી, તેને એવી ખુદિ સજી કે. ૧૧૩૦નાં " આ આનુર થયેલા મારા સમા વહાલા હાથીઓ, મને ઊડાવવાને શક્તિવાન થતા નથી; તો હાથથીઓ તો, કાંથીજ ઊડતી શકે; માટે આ જુડથી વિષાતાના પાણી, બંધાઈ ગયેલા કું; મોટા મોટા જાડાકિના પશુ પરમ કરણ રૂપ, ભગવાનનેજ શરણુ ભરે. ૧૧૩૧નાં પ્રયંક વેગથી પશુ દોડતા, જાગવાનું કાળ રૂપ સાપથી બીન્દેલો પ્રાણી, કે જેનું કોઈ ધણી નથી; એવા કરણે આવનારાનું; જે રક્ષણ કરેછે; તથા જેના બચથી, મૃત્યુ પોતે પશુ દોડતો

કરે છે; તે બગવાન માથ શરણુપ થવો. " ૧૩૨૧ જ્ઞાતિ શ્રી ૦ ૧૦ આદ્યમ રક્ષિતો બીજી અધ્યાય સં. ૧૨૧
અધ્યાય ૩ જ્ઞા. — શ્રીશુક — એ પ્રમાણે બુદ્ધિ વડે નિશ્ચય કરી, મનને હૃદયમાં સ્થિર કરીને; તે મ-
નને, પૂર્વ જન્મમાં કીર્તિલા, ઉત્તમ સ્તોત્રને જપ કરવા લાગ્યો કે. ૧૧૧ એજેન્ડા-જેના થકી આ જન્મને
ચેતના મળેલ છે, તે આદિ પુરુષ-જીવ ૩૫-અને પરમાત્મા-૪૫૨ બગવાનનું જુદું ધ્યાન કરીને; તેમનેજ
નમસ્કાર કરેલું. ૧૨૧ આ જન્મને જેમાં રહ્યું છે-જેમાંથી ઉત્તમ થયું છે-અને જે સાધન થકી થયું છે-જે
પોતેજ આ જન્મ રહે છે-અને જે જન્મ થકી જુદાપણ છે; તે પોતે પોતાથી ઉત્તમ થનારા બગવાનનેજ;
જુદાપણે જાણેલું. ૧૩૧ જે આશ્રિત જ્ઞાનવાન-સાક્ષી-અને ૫૨ થકી પશુ ૫૨-બગવાન; પોતાની માયાએ,
પોતાના સ્વરૂપને વિશેજ ઉત્તમ કરેલા; આ જન્મને વિશે, કાંઈ વાર પ્રસન્ન થઈને; અને કાંઈ વાર પરાશ

થઈને; સર્વને જ્ઞેનારા છે; તે માથ પોતાના પશુ, મુજા રૂપ બગવાનજ, માથે રક્ષણ કરે. ૧૪૧ સધળા શેષ અને
શેષ પામો, તથા તેઓ જે થકી થાય છે; તે કારણે પશુ: એ સર્વે કાળ વડે નાશ પામી જતાં; થઈ જતા
મદન અને મંબીર અંધારાના અંધમાં જે સમયે બગવાન વિરાજે છે; તથા નરની પેઠે સ્વરૂપે પારણ
કરીને કરાતી, જેની લીલાઓ જાણ, તર્ક પશુ થઈ શકતા નથી; જેથી દેવતાઓ અને રૂપિઓ પશુ, તેના
સ્વરૂપને જાણતા નથી; તે બગવાનજ માથે રક્ષણ કરે. ૧૫૧-૬૧ જેના મહા મંગલરૂપ પદને પામનારી હૃદયથી
સંગને તજેલા મુનિઓ અને સારા સાધુ પુરુષો, વનમાં રહીને આંખણ પિતાનાં ઉત્તમ મનનું આચરણ કરેલું;
તે સર્વેના હૃદય સર્વત્ર બગવાનજ, મારી મનિરૂપ થવો. ૧૬૧ જેને જન્મ-કર્મ-નામ-રૂપ-ગુણ-અને દોષ-નહી
હોવા છતાં, શેષકાળી ઉત્પત્તિ અને નાશ વિગેરે કરવા માટે; જે, પોતાની માયા વડે, સમયે સમયે જન્મ-મરણો રહી-

યન્નાત્મવિમોક્ષણેચિરંદશ્યાવિમાંબુદ્ધિમથાભ્યપદ્યતા ॥૩૦॥ નમામિમેજ્ઞાતયઆતુરંગજા:કુત:કરિણ્ય:પ્રમવંતિમોચિતું ॥ગ્રાહેણપાશેનવિધાતુરા
વૃતોડપ્યહંચતંયામિરંપરાયણં ॥૩૧॥ ય:કશ્વનેશોબલિનોડતકોરગાત્પચંડવેગાદભિધાવતોમૃશં ॥ મીતંપ્રપન્નંપરિપાતિયદ્ગયાન્મૃત્યુ:પ્રધાવ
ત્પરણંતમીમહિ ॥૩૨॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ અષ્ટમસ્કંધેમન્વંતરાનુવર્ણનેગજેન્દ્રોપાસ્થ્યાનેદ્વિતીયોડધ્યાય: ॥૨॥

શ્રીશુક ૦ એવંચવસિતોબુદ્ધ્યાસમાધાયમનોહદિ ॥ જજાપપરમંજાપ્યંપ્રાજ્ઞન્મન્યનુશિક્ષિતં ॥૧॥ ગજેન્દ્ર ૦ નમોભગવતેતસ્મૈયતણતચ્ચિદાત્મ
કં ॥ પુરુષાયાદિવીજાયપરેશાયામિધીમહિ ॥૨॥ યસ્મિન્નિદંયતશ્વેદંયેનેદંયદ્દંસ્વયં ॥ યોડસ્માત્ રસ્માજ્વપરસ્તંપ્રપદ્યેસ્વયંભુવં ॥૩॥ ય:સ્વાત્મની
દંનિજમાયયાડપિતંકચિદ્દિમાતંકચતતિરોહિતં ॥ અદિદ્વિદ્યાક્ષ્યુમયંતદીક્ષતેસઆત્મમૂલોડવતુમાંપરાત્પર: ॥૪॥ કાલેનપંચત્વમિતેષુકૃત્સ્ત
શોલોકેષુપાલેષુચસર્વહેતુષુ ॥ તમસ્તદાસીદ્રહનંગમીરંયસ્તસ્યપારેડભિવિરાજતેવિભુ: ॥૫॥ નતસ્યદેવાઋપય:પદંવિદુર્જૈતુ:પુન:કોડર્હતિગંતુ
મીરિતું ॥ યથાનટસ્યાકૃતિમિર્વિચેષ્ટોદુરત્યયાનુક્રમણ:સમાવતુ ॥૬॥ દિદક્ષવોયસ્યપદંસુમંગલંવિમુક્તસંગામુનય:સુસાધવ: ॥ ચરંત્યલોકવ્ર
તમવ્રણંવનેભૂતાત્મભૂતા:સુહૃદ:સમેગતિ: ॥૭॥ નવિચિતેયસ્યચજન્મકર્મવાનનામરૂપેગુણદોષણવા ॥ તથાડપિલોકાપ્યયસંભવાયય:સ્વમાયયા
તામ્યનુ ટાલ્ય ચ્છતિ ॥૮॥ તસ્મૈનમ:પરેશાયવ્રહ્મણેડનંતશક્યે ॥ અરૂપાયોરૂપાયનમઆશ્ચર્યકર્મણે ॥૯॥ નમઆત્મપ્રદીપાયસાક્ષિણેપરમા
ત્મેના ॥ નમોગિરાંવિદૂરાયમનસશ્વેતસામપિ ॥૧૦॥ સત્વેનપ્રતિલભ્યાયસૈષ્કર્મ્યેણવિપશ્ચિતા ॥ નમ:કૈવલ્યનાથાયનિર્વાણસુખસંવિદે ॥૧૧॥ નમ:
શાંતાયધોરાયમૂઢાયગુણધર્મિણે ॥ નિર્વિશેષાયસામ્યાયનમોજ્ઞાનધનાયચ ॥૧૨॥ ક્ષેત્રજ્ઞાયનમસ્તુભ્યંસર્વાધ્યક્ષાયસાક્ષિણે ॥ પુરુષાયાત્મમૂલા
યમૂલપ્રકૃતયેનમ: ॥૧૩॥ સર્વેન્દ્રિયગુણદ્રષ્ટૈર્મર્વપ્રત્યયહેતવે ॥ અસતાછાયયોક્તાયસદામાસાયતેનમ: ॥૧૪॥ નમોનમસ્તેડલિલકારણાયનિ
વરણાયાદુતકારણાય ॥ સર્વાગમાસ્નાયમહાર્ણવાયનમોડપવર્ગાયપરાયણાય ॥૧૫॥ ગુણારણિચ્છન્નચિદૂધ્મપાયતત્ક્ષોભવિસ્ફૂર્જિતમાનસા
યા ॥ નૈષ્કર્મ્યભાવેનવિવર્જિતાગમસ્વયંપ્રકાશાયનમસ્કરોમિ ॥૧૬॥ માટ્કપપન્નપશુપાશવિમોક્ષણાયમુક્તાયમૂરિકરુણાયનમોડલયાય ॥ સ્વાંશે

કાર કરેલું; તે, અનંત શક્તિવાળા-પરબ્રહ્મ-પરમેશ્વર-રૂપ સ્થિત-તથા ધણું કોપવાળા-અને અદ્ભૂત કર્મ કરનારા-
બગવાનને જુદાવાર નમસ્કાર કરેલું. ૧૮-૧૯-૨૦-૨૧-૨૨-૨૩-૨૪-૨૫-૨૬-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧-૩૨-૩૩-૩૪-૩૫-૩૬-૩૭-૩૮-૩૯-૪૦-૪૧-૪૨-૪૩-૪૪-૪૫-૪૬-૪૭-૪૮-૪૯-૫૦-૫૧-૫૨-૫૩-૫૪-૫૫-૫૬-૫૭-૫૮-૫૯-૬૦-૬૧-૬૨-૬૩-૬૪-૬૫-૬૬-૬૭-૬૮-૬૯-૭૦-૭૧-૭૨-૭૩-૭૪-૭૫-૭૬-૭૭-૭૮-૭૯-૮૦-૮૧-૮૨-૮૩-૮૪-૮૫-૮૬-૮૭-૮૮-૮૯-૯૦-૯૧-૯૨-૯૩-૯૪-૯૫-૯૬-૯૭-૯૮-૯૯-૧૦૦-૧૦૧-૧૦૨-૧૦૩-૧૦૪-૧૦૫-૧૦૬-૧૦૭-૧૦૮-૧૦૯-૧૧૦-૧૧૧-૧૧૨-૧૧૩-૧૧૪-૧૧૫-૧૧૬-૧૧૭-૧૧૮-૧૧૯-૧૨૦-૧૨૧-૧૨૨-૧૨૩-૧૨૪-૧૨૫-૧૨૬-૧૨૭-૧૨૮-૧૨૯-૧૩૦-૧૩૧-૧૩૨-૧૩૩-૧૩૪-૧૩૫-૧૩૬-૧૩૭-૧૩૮-૧૩૯-૧૪૦-૧૪૧-૧૪૨-૧૪૩-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૬-૧૪૭-૧૪૮-૧૪૯-૧૫૦-૧૫૧-૧૫૨-૧૫૩-૧૫૪-૧૫૫-૧૫૬-૧૫૭-૧૫૮-૧૫૯-૧૬૦-૧૬૧-૧૬૨-૧૬૩-૧૬૪-૧૬૫-૧૬૬-૧૬૭-૧૬૮-૧૬૯-૧૭૦-૧૭૧-૧૭૨-૧૭૩-૧૭૪-૧૭૫-૧૭૬-૧૭૭-૧૭૮-૧૭૯-૧૮૦-૧૮૧-૧૮૨-૧૮૩-૧૮૪-૧૮૫-૧૮૬-૧૮૭-૧૮૮-૧૮૯-૧૯૦-૧૯૧-૧૯૨-૧૯૩-૧૯૪-૧૯૫-૧૯૬-૧૯૭-૧૯૮-૧૯૯-૨૦૦-૨૦૧-૨૦૨-૨૦૩-૨૦૪-૨૦૫-૨૦૬-૨૦૭-૨૦૮-૨૦૯-૨૧૦-૨૧૧-૨૧૨-૨૧૩-૨૧૪-૨૧૫-૨૧૬-૨૧૭-૨૧૮-૨૧૯-૨૨૦-૨૨૧-૨૨૨-૨૨૩-૨૨૪-૨૨૫-૨૨૬-૨૨૭-૨૨૮-૨૨૯-૨૩૦-૨૩૧-૨૩૨-૨૩૩-૨૩૪-૨૩૫-૨૩૬-૨૩૭-૨૩૮-૨૩૯-૨૪૦-૨૪૧-૨૪૨-૨૪૩-૨૪૪-૨૪૫-૨૪૬-૨૪૭-૨૪૮-૨૪૯-૨૫૦-૨૫૧-૨૫૨-૨૫૩-૨૫૪-૨૫૫-૨૫૬-૨૫૭-૨૫૮-૨૫૯-૨૬૦-૨૬૧-૨૬૨-૨૬૩-૨૬૪-૨૬૫-૨૬૬-૨૬૭-૨૬૮-૨૬૯-૨૭૦-૨૭૧-૨૭૨-૨૭૩-૨૭૪-૨૭૫-૨૭૬-૨૭૭-૨૭૮-૨૭૯-૨૮૦-૨૮૧-૨૮૨-૨૮૩-૨૮૪-૨૮૫-૨૮૬-૨૮૭-૨૮૮-૨૮૯-૨૯૦-૨૯૧-૨૯૨-૨૯૩-૨૯૪-૨૯૫-૨૯૬-૨૯૭-૨૯૮-૨૯૯-૩૦૦-૩૦૧-૩૦૨-૩૦૩-૩૦૪-૩૦૫-૩૦૬-૩૦૭-૩૦૮-૩૦૯-૩૧૦-૩૧૧-૩૧૨-૩૧૩-૩૧૪-૩૧૫-૩૧૬-૩૧૭-૩૧૮-૩૧૯-૩૨૦-૩૨૧-૩૨૨-૩૨૩-૩૨૪-૩૨૫-૩૨૬-૩૨૭-૩૨૮-૩૨૯-૩૩૦-૩૩૧-૩૩૨-૩૩૩-૩૩૪-૩૩૫-૩૩૬-૩૩૭-૩૩૮-૩૩૯-૩૪૦-૩૪૧-૩૪૨-૩૪૩-૩૪૪-૩૪૫-૩૪૬-૩૪૭-૩૪૮-૩૪૯-૩૫૦-૩૫૧-૩૫૨-૩૫૩-૩૫૪-૩૫૫-૩૫૬-૩૫૭-૩૫૮-૩૫૯-૩૬૦-૩૬૧-૩૬૨-૩૬૩-૩૬૪-૩૬૫-૩૬૬-૩૬૭-૩૬૮-૩૬૯-૩૭૦-૩૭૧-૩૭૨-૩૭૩-૩૭૪-૩૭૫-૩૭૬-૩૭૭-૩૭૮-૩૭૯-૩૮૦-૩૮૧-૩૮૨-૩૮૩-૩૮૪-૩૮૫-૩૮૬-૩૮૭-૩૮૮-૩૮૯-૩૯૦-૩૯૧-૩૯૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૦-૪૦૧-૪૦૨-૪૦૩-૪૦૪-૪૦૫-૪૦૬-૪૦૭-૪૦૮-૪૦૯-૪૧૦-૪૧૧-૪૧૨-૪૧૩-૪૧૪-૪૧૫-૪૧૬-૪૧૭-૪૧૮-૪૧૯-૪૨૦-૪૨૧-૪૨૨-૪૨૩-૪૨૪-૪૨૫-૪૨૬-૪૨૭-૪૨૮-૪૨૯-૪૩૦-૪૩૧-૪૩૨-૪૩૩-૪૩૪-૪૩૫-૪૩૬-૪૩૭-૪૩૮-૪૩૯-૪૪૦-૪૪૧-૪૪૨-૪૪૩-૪૪૪-૪૪૫-૪૪૬-૪૪૭-૪૪૮-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૧-૪૫૨-૪૫૩-૪૫૪-૪૫૫-૪૫૬-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯-૪૬૦-૪૬૧-૪૬૨-૪૬૩-૪૬૪-૪૬૫-૪૬૬-૪૬૭-૪૬૮-૪૬૯-૪૭૦-૪૭૧-૪૭૨-૪૭૩-૪૭૪-૪૭૫-૪૭૬-૪૭૭-૪૭૮-૪૭૯-૪૮૦-૪૮૧-૪૮૨-૪૮૩-૪૮૪-૪૮૫-૪૮૬-૪૮૭-૪૮૮-૪૮૯-૪૯૦-૪૯૧-૪૯૨-૪૯૩-૪૯૪-૪૯૫-૪૯૬-૪૯૭-૪૯૮-૪૯૯-૫૦૦-૫૦૧-૫૦૨-૫૦૩-૫૦૪-૫૦૫-૫૦૬-૫૦૭-૫૦૮-૫૦૯-૫૧૦-૫૧૧-૫૧૨-૫૧૩-૫૧૪-૫૧૫-૫૧૬-૫૧૭-૫૧૮-૫૧૯-૫૨૦-૫૨૧-૫૨૨-૫૨૩-૫૨૪-૫૨૫-૫૨૬-૫૨૭-૫૨૮-૫૨૯-૫૩૦-૫૩૧-૫૩૨-૫૩૩-૫૩૪-૫૩૫-૫૩૬-૫૩૭-૫૩૮-૫૩૯-૫૪૦-૫૪૧-૫૪૨-૫૪૩-૫૪૪-૫૪૫-૫૪૬-૫૪૭-૫૪૮-૫૪૯-૫૫૦-૫૫૧-૫૫૨-૫૫૩-૫૫૪-૫૫૫-૫૫૬-૫૫૭-૫૫૮-૫૫૯-૫૬૦-૫૬૧-૫૬૨-૫૬૩-૫૬૪-૫૬૫-૫૬૬-૫૬૭-૫૬૮-૫૬૯-૫૭૦-૫૭૧-૫૭૨-૫૭૩-૫૭૪-૫૭૫-૫૭૬-૫૭૭-૫૭૮-૫૭૯-૫૮૦-૫૮૧-૫૮૨-૫૮૩-૫૮૪-૫૮૫-૫૮૬-૫૮૭-૫૮૮-૫૮૯-૫૯૦-૫૯૧-૫૯૨-૫૯૩-૫૯૪-૫૯૫-૫૯૬-૫૯૭-૫૯૮-૫૯૯-૬૦૦-૬૦૧-૬૦૨-૬૦૩-૬૦૪-૬૦૫-૬૦૬-૬૦૭-૬૦૮-૬૦૯-૬૧૦-૬૧૧-૬૧૨-૬૧૩-૬૧૪-૬૧૫-૬૧૬-૬૧૭-૬૧૮-૬૧૯-૬૨૦-૬૨૧-૬૨૨-૬૨૩-૬૨૪-૬૨૫-૬૨૬-૬૨૭-૬૨૮-૬૨૯-૬૩૦-૬૩૧-૬૩૨-૬૩૩-૬૩૪-૬૩૫-૬૩૬-૬૩૭-૬૩૮-૬૩૯-૬૪૦-૬૪૧-૬૪૨-૬૪૩-૬૪૪-૬૪૫-૬૪૬-૬૪૭-૬૪૮-૬૪૯-૬૫૦-૬૫૧-૬૫૨-૬૫૩-૬૫૪-૬૫૫-૬૫૬-૬૫૭-૬૫૮-૬૫૯-૬૬૦-૬૬૧-૬૬૨-૬૬૩-૬૬૪-૬૬૫-૬૬૬-૬૬૭-૬૬૮-૬૬૯-૬૭૦-૬૭૧-૬૭૨-૬૭૩-૬૭૪-૬૭૫-૬૭૬-૬૭૭-૬૭૮-૬૭૯-૬૮૦-૬૮૧-૬૮૨-૬૮૩-૬૮૪-૬૮૫-૬૮૬-૬૮૭-૬૮૮-૬૮૯-૬૯૦-૬૯૧-૬૯૨-૬૯૩-૬૯૪-૬૯૫-૬૯૬-૬૯૭-૬૯૮-૬૯૯-૭૦૦-૭૦૧-૭૦૨-૭૦૩-૭૦૪-૭૦૫-૭૦૬-૭૦૭-૭૦૮-૭૦૯-૭૧૦-૭૧૧-૭૧૨-૭૧૩-૭૧૪-૭૧૫-૭૧૬-૭૧૭-૭૧૮-૭૧૯-૭૨૦-૭૨૧-૭૨૨-૭૨૩-૭૨૪-૭૨૫-૭૨૬-૭૨૭-૭૨૮-૭૨૯-૭૩૦-૭૩૧-૭૩૨-૭૩૩-૭૩૪-૭૩૫-૭૩૬-૭૩૭-૭૩૮-૭૩૯-૭૪૦-૭૪૧-૭૪૨-૭૪૩-૭૪૪-૭૪૫-૭૪૬-૭૪૭-૭૪૮-૭૪૯-૭૫૦-૭૫૧-૭૫૨-૭૫૩-૭૫૪-૭૫૫-૭૫૬-૭૫૭-૭૫૮-૭૫૯-૭૬૦-૭૬૧-૭૬૨-૭૬૩-૭૬૪-૭૬૫-૭૬૬-૭૬૭-૭૬૮-૭૬૯-૭૭૦-૭૭૧-૭૭૨-૭૭૩-૭૭૪-૭૭૫-૭૭૬-૭૭૭-૭૭૮-૭૭૯-૭૮૦-૭૮૧-૭૮૨-૭૮૩-૭૮૪-૭૮૫-૭૮૬-૭૮૭-૭૮૮-૭૮૯-૭૯૦-૭૯૧-૭૯૨-૭૯૩-૭૯૪-૭૯૫-૭૯૬-૭૯૭-૭૯૮-૭૯૯-૮૦૦-૮૦૧-૮૦૨-૮૦૩-૮૦૪-૮૦૫-૮૦૬-૮૦૭-૮૦૮-૮૦૯-૮૧૦-૮૧૧-૮૧૨-૮૧૩-૮૧૪-૮૧૫-૮૧૬-૮૧૭-૮૧૮-૮૧૯-૮૨૦-૮૨૧-૮૨૨-૮૨૩-૮૨૪-૮૨૫-૮૨૬-૮૨૭-૮૨૮-૮૨૯-૮૩૦-૮૩૧-૮૩૨-૮૩૩-૮૩૪-૮૩૫-૮૩૬-૮૩૭-૮૩૮-૮૩૯-૮૪૦-૮૪૧-૮૪૨-૮૪૩-૮૪૪-૮૪૫-૮૪૬-૮૪૭-૮૪૮-૮૪૯-૮૫૦-૮૫૧-૮૫૨-૮૫૩-૮૫૪-૮૫૫-૮૫૬-૮૫૭-૮૫૮-૮૫૯-૮૬૦-૮૬૧-૮૬૨-૮૬૩-૮૬૪-૮૬૫-૮૬૬-૮૬૭-૮૬૮-૮૬૯-૮૭૦-૮૭૧-૮૭૨-૮૭૩-૮૭૪-૮૭૫-૮૭૬-૮૭૭-૮૭૮-૮૭૯-૮૮૦-૮૮૧-૮૮૨-૮૮૩-૮૮૪-૮૮૫-૮૮૬-૮૮૭-૮૮૮-૮૮૯-૮૯૦-૮૯૧-૮૯૨-૮૯૩-૮૯૪-૮૯૫-૮૯૬-૮૯૭-૮૯૮-૮૯૯-૯૦૦-૯૦૧-૯૦૨-૯૦૩-૯૦૪-૯૦૫-૯૦૬-૯૦૭-૯૦૮-૯૦૯-૯૧૦-૯૧૧-૯૧૨-૯૧૩-૯૧૪-૯૧૫-૯૧૬-૯૧૭-૯૧૮-૯૧૯-૯૨૦-૯૨૧-૯૨૨-૯૨૩-૯૨૪-૯૨૫-૯૨૬-૯૨૭-૯૨૮-૯૨૯-૯૩૦-૯૩૧-૯૩૨-૯૩૩-૯૩૪-૯૩૫-૯૩૬-૯૩૭-૯૩૮-૯૩૯-૯૪૦-૯૪૧-૯૪૨-૯૪૩-૯૪૪-૯૪૫-૯૪૬-૯૪૭-૯૪૮-૯૪૯-૯૫૦-૯૫૧-૯૫૨-૯૫૩-૯૫૪-૯૫૫-૯૫૬-૯૫૭-૯૫૮-૯૫૯-૯૬૦-૯૬૧-૯૬૨-૯૬૩-૯૬૪-૯૬૫-૯૬૬-૯૬૭-૯૬૮-૯૬૯-૯૭૦-૯૭૧-૯૭૨-૯૭૩-૯૭૪-૯૭૫-૯૭૬-૯૭૭-૯૭૮-૯૭૯-૯૮૦-૯૮૧-૯૮૨-૯૮૩-૯૮૪-૯૮૫-૯૮૬-૯૮૭-૯૮૮-૯૮૯-૯૯૦-૯૯૧-૯૯૨-૯૯૩-૯૯૪-૯૯૫-૯૯૬-૯૯૭-૯૯૮-૯૯૯-૧૦૦-૧૦૧-૧૦૨-૧૦૩-૧૦૪-૧૦૫-૧૦૬-૧૦૭-૧૦૮-૧૦૯-૧૧૦-૧૧૧-૧૧૨-૧૧૩-૧૧૪-૧૧૫-૧૧૬-૧૧૭-૧૧૮-૧૧૯-૧૨૦-૧૨૧-૧૨૨-૧૨૩-૧૨૪-૧૨૫-૧૨૬-૧૨૭-૧૨૮-૧૨૯-૧૩૦-૧૩૧-૧૩૨-૧૩૩-૧૩૪-૧૩૫-૧૩૬-૧૩૭-૧૩૮-૧૩૯-૧૪૦-૧૪૧-૧૪૨-૧૪૩-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૬-૧૪૭-૧૪૮-૧૪૯-૧૫૦-૧૫૧-૧૫૨-૧૫૩-૧૫૪-૧૫૫-૧૫૬-૧૫૭-૧૫૮-૧૫૯-૧૬૦-૧૬૧-૧૬૨-૧૬૩-૧૬૪-૧૬૫-૧૬૬-૧૬૭-૧૬૮-૧૬૯-૧૭૦-૧૭૧-૧૭૨-૧૭૩-૧૭૪-૧૭૫-૧૭૬-૧૭૭-૧૭૮-૧૭૯-૧૮૦-૧૮૧-૧૮૨-૧૮૩-૧૮૪-૧૮૫-૧૮૬-૧૮૭-૧૮૮-૧૮૯-૧૯૦-૧૯૧-૧૯૨-૧૯૩-૧૯૪-૧૯૫-૧૯૬-૧૯૭-૧૯૮-૧૯૯-૨૦૦-૨૦૧-૨૦૨-૨૦૩-૨૦૪-૨૦૫-૨૦૬-૨૦૭-૨૦૮-૨૦૯-૨૧૦-૨૧૧-૨૧૨-૨૧૩-૨૧૪-૨૧૫-૨૧૬-૨૧૭-૨૧૮-૨૧૯-૨૨૦-૨૨૧-૨૨૨-૨૨૩-૨૨૪-૨૨૫-૨૨૬-૨૨૭-૨૨૮-૨૨૯-૨૩૦-૨૩૧-૨૩૨-૨૩૩-૨૩૪-૨૩૫-૨૩૬-૨૩૭-૨૩૮-૨૩૯-૨૪૦-૨૪૧-૨૪૨-૨૪૩-૨૪૪-૨૪૫-૨૪૬-૨૪૭-૨૪૮-૨૪૯-૨૫૦-૨૫૧-૨૫૨-૨૫૩-૨૫૪-૨૫૫-૨૫૬-૨૫૭-૨૫૮-૨૫૯-૨૬૦-૨૬૧-૨૬૨-૨૬૩-૨૬૪-૨૬૫-૨૬૬-૨૬૭-૨૬૮-૨૬૯-૨૭૦-૨૭૧-૨૭૨-૨૭૩-૨૭૪-૨૭૫-૨૭૬-૨૭૭-૨૭૮-૨૭૯-૨૮૦-૨૮૧-૨૮૨-૨૮૩-૨૮૪-૨૮૫-૨૮૬-૨૮૭-૨૮૮-૨૮૯-૨૯૦-૨૯૧-૨૯૨-૨૯૩-૨૯૪-૨૯૫-૨૯૬-૨૯૭-૨૯૮-૨૯૯-૩૦૦-૩૦૧-૩૦૨-૩૦૩-૩૦૪-૩૦૫-૩૦૬-૩૦૭-૩૦૮-૩૦૯-૩૧૦-૩૧૧-૩૧૨-૩૧૩-૩૧૪-૩૧૫-૩૧૬-૩૧૭-૩૧૮-૩૧૯-૩૨૦-૩૨૧-૩૨૨-૩૨૩-૩૨૪-૩૨૫-૩૨૬-૩૨૭-૩૨૮-૩૨૯-૩૩૦-૩૩૧-૩૩૨-૩૩૩-૩૩૪-૩૩૫-૩૩૬-૩૩૭-૩૩૮-૩૩૯-૩૪૦-૩૪૧-૩૪૨-૩૪૩-૩૪૪-૩૪૫-૩૪૬-૩૪૭-૩૪૮-૩૪૯-૩૫૦-૩૫૧-૩૫૨-૩૫૩-૩૫૪-૩૫૫-૩૫૬-૩૫૭-૩૫૮-૩૫૯-૩૬૦-૩૬૧-૩૬૨-૩૬૩-૩૬૪-૩૬૫-૩૬૬-૩૬૭-૩૬૮-૩૬૯-૩૭૦-૩૭૧-૩૭૨-૩૭૩-૩૭૪-૩૭૫-૩૭૬-૩૭૭-૩૭૮-૩૭૯-૩૮૦-૩૮૧-૩૮૨-૩૮૩-૩૮૪-૩૮૫-૩૮૬-૩૮૭-૩૮૮-૩૮૯-૩૯૦-૩૯૧-૩૯૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૦-૪૦૧-૪૦૨-૪૦૩-૪૦૪-૪૦૫-૪૦૬-૪૦૭-૪૦૮-૪૦૯-૪૧૦-૪૧૧-૪૧૨-૪૧૩-૪૧૪-૪૧૫-૪૧૬-૪૧૭-૪૧૮-૪૧૯-૪૨૦-૪૨૧-૪૨૨-૪૨૩-૪૨૪-૪૨૫-૪૨૬-૪૨૭-૪૨૮-૪૨૯-૪૩૦-૪૩૧-૪૩૨-૪૩૩-૪૩૪-૪૩૫-૪૩૬-૪૩૭-૪૩૮-૪૩૯-૪૪૦-૪૪૧-૪૪૨-૪૪૩-૪૪૪-૪૪૫-૪૪૬-૪૪૭-૪૪૮-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૧-૪૫૨-૪૫૩-૪૫૪-૪૫૫-૪૫૬-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯-૪૬૦-૪૬૧-૪૬૨-૪૬૩-૪૬૪-૪૬૫-૪૬૬-૪૬૭-૪૬૮-૪૬૯-૪૭૦-૪૭૧-૪૭૨-૪૭૩-૪૭૪

મે છે; તે અતિ ક્ષાણુ ભગવાન મને ઓળખે. ॥૧૯॥ કાષ્ટ પશુ વસ્તુની હસ્થા વિનાના, એકાંતિક બાકનો, સરસ્ય કષ્ટને જેનાં સુખમળ અને અતિ અદ્ભૂત અરિઓનું; ગાયન કરતા રૂપ આનંદના સમુદ્રમાં, ગગન યદ્ય રહે છે; તે, અક્ષર-પરબ્રહ્મ-અબ્યક્ત-આત્મ વિચારથી જાણનારા-ઉદ્ધિવાદિકથી નહીં જાણનારા-સુક્ષ્મ-અનિદ્-ર સરખા-અનન-આદ્ય-અને પરિપૂર્ણ ભગવાનની; હું રતુનિ કરું છું. ॥૨૦-૨૧॥ વળી જેના, આજ અજોવાડે, અઘ્ન વિગેરે; દેવતાઓ-વેદ-અને સ્થાવર જંગમ ભોક્ષા, નયા નામ અને રૂપ વિગેરે બેદ થયેલા છે. ॥૨૨॥ તથા જેનાં સ્વયં પ્રકાશ સ્વરૂપમાંથી; અગ્નિમાંથી જ્વાળાઓ; અને સૂર્યમાંથી કિરણો નીકળવાની અને પાછા પેરી જવાની પેઠે; બુદ્ધિ-મન-ઇન્દ્રિયો અને અનેક પ્રકારનાં શરીરો આદિના પ્રવાહો; નીકળ્યા કરે છે, અને પાછા પેરી પશુ ભય છે; તથા જે સ્વરૂપ દેવ-અસુર-મનુષ્ય કિંવા પશુ પક્ષી નથી; આ-પુરુષ-નપુંસક કિંવા

બીજી રીતનું પ્રાણી નથી; અને જે, શુભ-કર્મ-કિંવા કાર્ય-કે કારણ રૂપે પશુ, નથી; પરંતુ એ સર્વોના નિષેધ કરનાં, જે શેષ રહે છે; તથા માયાનો આશ્રય કરતા વડે, જે એ સર્વ રૂપે છે; તે ભગવાન જ્યાં પામે. ॥૨૨-૨૩-૨૪॥ આ અંદર તથા બહાર, અજ્ઞાનથી વારેલા કાચીના શરીર વડે; આશોકમાં હું જીવવાને હસ્થોનો નથી; પશુ શેષ માત્રના આત્માને આવરણ કરનાર અજ્ઞાન થકી, મોક્ષ પામવાને હસ્થોનું; કે જેનો કાળ પશુ નાશ કરી શકે નથી. ॥૨૫॥ તેથી એ વિશ્વને અજ્ઞાનારા-વિશ્વ રૂપ-વિશ્વ થકી નોખા-વિશ્વને બાજુ-નારા-સમદષ્ટિ વાળા-વિશ્વના આત્મા-અજ્ઞા-અને પરમપદ સ્વરૂપ-પરબ્રહ્મને હું પ્રણામ કરું છું. ॥૨૬॥ આને યોગ વડે, કર્મોને જાળનારા યોગીઓ; યોગથી શુદ્ધ કરેલા હૃદયમાં, જેને જુએ છે; તે યોગેશ્વર ભગવાનને; હું નમસ્કાર કરું છું. ॥૨૭॥ ઉદ્ધિવાના વિપ્રો રૂપે જાણના-શરણે આત્મારતું રક્ષણ કરનારા-અનન શક્તિઓ

નસદ્ભુતદુઃખઃ નસિપ્રતીતપ્રત્યગ્દશે ભગવતેહૃતેનમસ્તે ॥૧૭॥ આત્માત્મજાસગૃહવિત્તજનેષુસકૈર્દુષ્પ્રાપણા યગુણસંગવિવર્જિતાય ॥ મુક્તાત્મ મિઃસ્વચ્છદ્યપરિભાવિતાયજ્ઞાનાત્મને ભગવતેનમર્શ્વરાય ॥૧૮॥ યંધર્મકામાર્થવિગુહિહિહા ભજંતદ્વિષ્ટાંગતિમાપ્નુવંતિ ॥ કિંત્વાશિષોરાત્યપિદેહ મવ્યયંકરોતુમેડદબ્રવ્યોવિમોક્ષણં ॥૧૯॥ એકાંતિનોયસ્યનનં ચનાર્થવાંછંતિયેવૈભગવત્પ્રપન્નાઃ ॥ અત્યદ્ભુતંતચ્ચરિતંસુમંગલંગાયંતઆનંદસમુદ્રમગ્નાઃ ॥૨૦॥ તમક્ષરંબ્રહ્મપરંપરેશમવ્યક્તમાધ્યાત્મિક યોગગમ્યં ॥ અર્તીદ્રિયંસૂક્ષ્મમિવાતિદૂરમનંતમાયંપરિપૂર્ણમીદે ॥૨૧॥ યસ્યબ્રહ્માદયો દેવાવેદાલોકાશ્વરાચરાઃ ॥ નામરૂપવિભેદેનફલગ્વ્યાચકલયાકૃતાઃ ॥૨૨॥ યથાડર્ચિષોડગ્નેઃસવિતુર્ગમસ્તયોનિર્યાતિસંયાંત્યસકૃત્સ્વરોચિષઃ ॥ તયાયતોડંડુણઃ પ્રવાહોબુદ્ધિર્મનઃસ્વાનિશરીરસર્ગાઃ ॥૨૩॥ સવૈનદેવાસુરમર્ત્યતિર્યક્નસ્ત્રીનપંથોનપુમાન્નજંતુઃ ॥ નાર્યંગુણઃકર્મનસન્નચાસન્નિષેધક્ષેષોજયતાદશેષઃ ॥૨૪॥ જિજીવિષેનાહમિહામુયાકિમંતર્બહિશ્ચાવૃતયેભયોન્યા ॥ ઇચ્છામિકાલેનનયસ્યવિપ્લવસ્તસ્પાત્મલોકાવરણયમોક્ષં ॥૨૫॥ સોડહંવિશ્વસૃજાંવિશ્વમવિશ્વંવિશ્વવેદસં ॥ વિશ્વાત્માનમજંબ્રહ્મપ્રણતોડસ્મિપરંપદં ॥૨૬॥ યોગરંધિતકર્માણોહૃદિયોગવિભાવિતે ॥ યોગિનોયંપ્રપદ્યંતિયોગેશંતંતનોડસ્મ્યહં ॥૨૭॥ નમોનમસ્તુભ્યમસહ્યવેગશક્તિત્રયાયાશ્વિલધીગુણાય ॥ પ્રપન્નપાલાયંરંતશક્ત્યેકદિદિયાણામનવાપ્યવર્ત્મને ॥૨૮॥ નાર્યંવેદસ્વમાત્માનંયચ્છત્કયાડહંધિયાહતાં ॥ તંદુરત્યયંમાહાત્મ્યંભગવંતમિતોડસ્મ્યહં ॥૨૯॥ શ્રીશુક ૦ એવંગજેંદમુપવર્ણિતંનિર્વિશેષંબ્રહ્માદયોવિવિધલિંગભેદાડભિમાનાઃ ॥ નૈતેયદોપસસૃપુર્નિશ્ચિલાત્મકત્વાત્તત્રાશ્ચિલામરમયોહરિરાવિરાસીત્ ॥૩૦॥ તંતદ્દાર્તમુપલભ્યજગન્નિવાસઃસ્તોત્રંનિશમ્યદિવિજૈઃસહસંસ્તુવાદ્ધિઃ ॥ છંદોમયેનગરુડેનસમુદ્યમાનશ્ચક્રાયુધોડભ્યગમદાશુયતોગજેંદઃ ॥૩૧॥ સોડતઃસરસ્યુરુબલેનગૃહીતઆર્તોદૃઘાગરુત્મતિહરિંશ્ચત્પાત્તચક્રં ॥ ઉક્ષિપ્યસાંબુજકરંગિરમાહકૃચ્છાન્નારાયણાશ્ચિલગુરોભગવન્નમસ્તે ॥૩૨॥ તંવીક્ષ્યપીઢિતમજઃસહસાવતીર્યસગ્રાહમાશુસરસઃકૃપયોજ્જહાર ॥ ગ્રાહાદ્વિપાટિતમુખાદરિણાગજેંદંસંપશ્યતાંહરિરમૂમુચદુચ્છિયાણાં ॥૩૩॥ ૬૦મા ૦મ ૦અષ્ટમસ્કંધેગજેંદમોક્ષણેતૃતીયોડધ્યાયઃ ॥૩॥ શ્રીશુક ૦તદાદેવર્ષિગંધર્વાન્નહોશાનપુરોગમાઃ ॥ મુમુચુઃકુસુમાસારંશંસંતઃકર્મતદ્

વાળા-જેના માર્ગને દુષ્ટ ઉદ્ધિયો વાળાથી, જાણના નથી એવા-અને અસહ્ય વેગવાળી વશ્ય શક્તિઓને ધારણ કરનારા-આપને હું વારંવાર નમું છું. ॥૨૮॥ અને જેની અદ્ભૂત નામની શક્તિથી બુદ્ધિ દબાવે જ્યાં વડે, ભોક્ષા આત્મ સ્વરૂપને જાણના નથી; તે આપાર મહાત્મ્ય વાળા ભગવાનોજ, હું આશ્રય લેઉં છું. ॥૨૯॥ શ્રીશુક-એ પ્રમાણે અમુક દેવનું નામ નહીં લેતાં, ગરુડે રતુનિ કરતાથી, જૂદા જૂદા સ્વરૂપોનું અભિમાન ધરનારા, અઘ્નઆદિ ત્યાં આગ્યા નહીં; ત્યારે યોને સર્વ રૂપ હોવાથી, સર્વ દેવમય હરિભગવાન ત્યાં પધાર્યા. ॥૩૦॥ તથા એ ગરુડને પીડા પામેશે જાણીને, અને તેજુ કરેલી રતુનિ સાંભળીને, જગજીવિવાસ ભગવાન ઉતાવળાજ; વેદમય ગરુડ કપર બેરી; કાચમાં ચક્ષુ ધારણ કરી દેવતાઓ સહિત; જે સ્થળે ગરુડે હોય, તે સ્થળે આગ્યા. ॥૩૧॥ ત્યારે સરોવરની અંદર અતિ જોરાવર જૂડે પડેલા. અને દુબી થયેલા, તેજુ આકાશમાં ચક્ષુ ધારી ભગવાનને, ગરુડ કપર બેરીયા દેખીને; શંકની અંદર કચળ લેધને ચુંદ ઉઘી કરી; અને તે

દુમે કરીને વચન બોલ્યો કે; “હે નારાયણ અને-અમિય શુર ભગવાન; હું તમને નમસ્કાર કરું છું.” ॥૩૨॥ એટલે અજ્ઞાના ભગવાને, તેને પીડાયેલા દેખી; કિતાવળાજ દૃષ્ટા કરી એકા એક નીચે ઉતરીને; સરોવરમાંથી તેને જૂડ સહિત, બહાર કાઢ્યો; અને દેવતાઓના દેખતાં હરિભગવાને, તેના શત્રુ જૂડનું મોઢું ચીરી નાંખીને; તે થકી એ ગરુડને ઓળખ્યો. ॥૩૩॥ છત્રિ થી ૦ બા ૦ આગ્યા રક્ષણો ત્રીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩૩॥

અધ્યાય ૪ થો-શ્રીશુક-તે વારે, જેઓમાં અઘ્ન અને સદાશિવ મુખ્ય છે, એવા દેવ-રૂપિ-અને ગંધર્વો વિગેરેએ, હરિ ભગવાનના એ કાળનાં વળાણ કરીને, કૂત્રનો વરસાદ વરસાડ્યો. ॥૧॥ દેવનાં દુહબી વાગ્યાં; ગંધર્વોએ નાચ અને ગાયન કર્યું; અને રૂપિ-સિદ્ધ-તથા મારણેએ, પુરોષોત્તમ ભગવાનની રતુનિ કરી. ॥૨॥ અને દેવજા રૂપિના શ્રાપ થકી મુજા થયેલ, એ જૂડ, તુર્તજ ધણું આશ્ચર્ય પમાડે એવા રૂપને ધારણ કરીને; હુદ્દ નામનો ગંધર્વ થયો. ॥૩॥ તથા તેજુ એ અવ્યય-વશના સ્થાન-અને શુભો તથા ખવિત

કથાએ વડે. માતા યોગ-કલ્પ મ્લેક ભગવાનનું માનવ; તેમને માતા વડે નગરકર કરીને, કર્યું. ॥૪૪૥ પછી ભગવાનની દયાથી પાપહિત થયેલો તે, ભગવાનને પ્રણામ અને પરકમા કરીને; સર્વ કૌંકના દેવતાં પોતાના સોકમાં ગયો. ૪૫૫ અને ભગવાનને સ્પર્શ થતાથી એ મન્દેદ્ર પશુ; આજનાના બંધન થઈ છૂટી જઈને પીળાં વસ્ત્રો અને ચાર જૂત વાળું ભગવાનના સગવડ સ્વરૂપ પામ્યો. ૪૬૪ પૂર્વે તે પશુ, પાંડવ દેશનો ઉદ્ધવના નામે, વિષ્ણુના અને વિષ્ણુ ભગવાનનાં મનોનો આશ્રય કરનારો; ઉત્તમ ગુણ દેવો. ૪૭૩ મલયાચળ નામના મોટા પર્વતમાં, આશ્રય કરીને રહેલો-જટાધારી-અને તપસ્વી તે રાજ; એક દિવસ આશ્રય કરવાના સમયે, નાહીને; મૈત્રવલ સખી, દરિભગવાનનું પુજન કરતો દેવો. ૪૮૩ આ મોટા યજ્ઞના અમરન મુનિ, પશુશિષ્યોને સાથે

લેખને, ૪૮૪થી આવી ચઢ્યા; તેમણે તેને પોતાનું પૂજન વિગેરે નહીં કરતાં, એકાંતમાં ચૂપ થઈને બેસી-રહેલો બેઠ, કાપ કર્યો; અને કાપ આપી કે; તું અસાધુ-દુરાત્મા-બુદ્ધિ વિનાનો-અને બાહ્યજની અવજા કરનારો-તથા તમે ગુણી અજ્ઞાનપર શરીરવાળા કાથીના જેવી બડ બુદ્ધિ વાળો-જણાય છે; મારે તુર્તજ કાથી થઈને. ૪૮૬-૧૦૦ એ રીતનો કાપ આપીને, પોતાના શિષ્યો સહિત અમરન મુનિ, સ્થાંથી ગયા; પછી, આ-ત્મ સ્વરૂપની રચનાના નાશ કરનાર, કાથીનો દેહ પામ્યા છતાં પશુ; એ દુગ દેવથી પ્રાપ્ત થયેલાનું તે ઉદ્ધવના રા-જાએ માન્યું; અને દરિભગવાનના પૂજનના પ્રભાવથી, એ કાથીના શરીરમાં પશુ; છેવટની પડીએ, તેને ભગવાનનું સ્મરણ આપ્યું. ૪૯૧-૧૨૩ એ રીતે હોડાવેલા મન્દેદ્રને, પાર્શ્વની ગતિ આપીને, તેને સાથે મેદ, અપ્પજાતા ભગવાન,

રે: ॥ ૧ ॥ નેદુર્દુભયોદિવ્યાગંધર્વાનનતુર્જગુ: ॥ ઋષયશ્ચારણા: સિદ્ધાસ્તુષ્ટુવુ: પુરુષોત્તમં ॥ ૨ ॥ યોડસૌગ્રાહ: સર્વૈસદ્ય: પરમાશ્ચર્યરૂપધૃક્ ॥ મુક્તોદે
વલશાપેનહૂર્ગંધર્વસત્તમ: ॥ ૩ ॥ પ્રણમ્યશિરસાર્ધીશમુત્તમશ્લોકમવ્યયં ॥ અગાયતયશોધામકીર્તિન્યગુણસત્કથં ॥ ૪ ॥ સોડનુકંપિતર્દ્દશેનપ
રિક્રમ્યપ્રણમ્યતં ॥ લોકમ્યપદ્મપતોલોકંસ્વમગાન્મુક્તકિલ્બિષ: ॥ ૫ ॥ ગજેન્દ્રોભગવત્સ્પર્શાદ્વિમુક્તોડ્જ્ઞાનબંધનાત્ ॥ પ્રાપ્તોભગવતોરૂપંપીતવા
સાશ્રુતુર્ભુજ: ॥ ૬ ॥ સર્વૈર્પૂર્વમભૂદાજાપાંડ્યોદ્રવિઢસત્તમ: ॥ ઇન્દ્રધુમ્નઙ્ગિતિસ્થાતોવિષ્ણુવ્રતપરાગ્ગ્ણ: ॥ ૭ ॥ સપ્તકદારાધનકાલઆત્મવાન્ગૃહીત
મૌનવ્રતર્દ્દશરંહરિં ॥ જટાધરસ્તાપસઆહુતોડચ્યુતંસમર્ચયમાસકુલાચલાશ્રમ: ॥ ૮ ॥ યદ્દૃષ્ટ્યાતડમહાયશામુનિ: સમાગમચ્છિપ્યગણૈ: પરિ
શ્રિત: ॥ તંવીક્ષ્યતૂષ્ણીમકૃતાર્હણાદિકંરહસ્યુપાસીનમૃષિશ્ચકોપહ ॥ ૯ ॥ તસ્માદ્મંશાપમદાદસાધુરયંદુરાત્માડકૃતવુદ્ધિરય ॥ વિપ્રાવમંતાવિશતાં
તમોંડધ્રંયથાગજ: સ્તબ્ધમતિ: સપ્વા ॥ ૧૦ ॥ શ્રીગુક ૦ એવંશદ્વાગતોડગસ્ત્યોભગવાન્નૃપસાનુગ: ॥ ઇન્દ્રધુમ્નોપિરાજર્ષિર્દિષ્ટંતદુપધારયન્ ॥ ૧૧ ॥
આપન્ન: કૌંજરીયોનિમાત્મસ્મૃતિવિનાશની ॥ હર્યર્ચનાનુભાવેનયદ્વજત્વેડપ્યનુસ્મૃતિ: ॥ ૧૨ ॥ એવંવિમોક્ષયગજયૂથપમજ્જનાભસ્તેનાપિપાર્ષદગતિં
ગા: દેવેન્દુ: ॥ ગંધર્વસિદ્ધિવિબુધૈરુપગીયમાનકર્માદ્રુતંસ્વભવનંગરુડાસનોડગાત્ ॥ ૧૩ ॥ એતન્મહારાજતવેરિતોમયાન્નુજ્ઞાનુભાવોગજરાજમોક્ષ
ણાં ॥ સ્વર્ગ્યયશસ્પંકલિકલ્મષાપહંદુ: સ્વપ્નનાશંકુરુવર્ચઘૃણ્વતાં ॥ ૧૪ ॥ યથાનુકીર્તયંત્યેતચ્છેપસ્કામાદ્વિજાતય: ॥ શુચય: પ્રાતરુત્યાયદુ: સ્વપ્રા
રપશાંતયે ॥ ૧૫ ॥ ઇદમાહહરિ: પ્રીતોગજેન્દ્રંકુરુસત્તમ ॥ ઘૃણ્વતાંસર્વભૂતાનાંસર્વભૂતમયોવિભુ: ॥ ૧૬ ॥ શ્રીભગ ૦ યેમાંત્વાંચસરશ્વેદંગિરિકંદર
કાનનાં ॥ વેત્રકીચકવેણૂનાંગુલમાનિસુરપાદપાન્ ॥ ૧૭ ॥ ઈંગાળીમાનિધિપ્ન્યાનિવ્રહ્મણોમેશિવસ્યચ ॥ ક્ષીરોદંભેપ્રિયંધામશ્વેતદ્વીપેચમાસ્વરં
॥ ૧૮ ॥ શ્રીવત્સંકૌસ્તુભંમાલાંગદાંકૌમોદકીંમમા ॥ સુદર્શનંપાંચજન્યંસુપર્ણપતગેશ્વરં ॥ ૧૯ ॥ શેષંચમત્કલાંસૂક્ષ્માંશ્રિયંદેર્વમિમાશ્રયાં ॥ બ્રહ્મા
ર્ણનારદ: ॥ ઈન્દ્રેન્દ્રાદમેવચ ॥ ૨૦ ॥ મત્સ્યકૂર્મવરાહાદ્યૈરવતારૈ: કૃતાનિમે ॥ કર્માણ્યનંતપુણ્યાનિસૂર્યસોમંહુતાશનં ॥ ૨૧ ॥ પ્રણવંસત્યમવ્યક્તંગો
વિપ્રાન્ધર્મમત્ ॥ ૨૨ ॥ દાક્ષાયણીર્ધર્મપત્ની: સોમકડ્યપયોરપિ ॥ ૨૩ ॥ ગંગાંસરસ્વતીંનંદાંકાલિંદીંસિતવારણં ॥ ધ્રુવંબ્રહ્મઋષીન્સપ્તપુણ્યશ્લોકાંશ્રમા
નવાન્ ॥ ૨૪ ॥ ઉત્થાયાપરરાત્રાંતેપ્રયતા: સુસમાહિતા: ॥ સ્મરંતિમમરૂપાણિમુચ્યંતેહ્યેનસોડસ્થિલાત્ ॥ ૨૫ ॥ ગેઘાંદ્વંત્યનેનાંગપ્રતિબુદ્ધિનિશા

મરદ ઉપર બેસી; એ અદ્ભુત કર્મનું માનવ; દેવતાઓ-સિદ્ધ-અને ગંધર્વોથી ઘનું; સાંભળતા, પોતાના ધામમાં પધા-સ્થા. ૪૯૪ થઈ પરીક્ષિત, તમાસ પૂજવાથી મન્દેદ્રને હોડાવવારૂપ, કમ્પભગવાનનો પ્રભાવ, જે તમને કહી સંભળાવ્યો; તે, સાંભળવારૂપે સ્વયં તથા યજ્ઞ આપનાર-કલિના મેલરૂપ, પાપનો નાશ કરનાર-અને નાશ સ્વપ્નને મટાડનાર છે. ૪૯૫ તેથી કથાથી હજારોના દિવસે, નાશરૂપે સ્વપ્નની શાંતિને મારે, સ્વપ્નમાં હરી પર્વત થઈને; એ અદિતનું ઈર્ષા કરે છે. ૪૯૫ થી રાજ, સર્વ જૂતગય દરિભગવાને, સર્વ પ્રાણીઓના સાંભળનાં; પ્રસન્નતાથી મન્દેદ્રને આ રીતે કહ્યું હતું. ૪૯૫-શ્રીભગવાન-અને-તને-આ સરોવરને-આ પર્વત, યુરા, અને વનને-આ મૈત્ર, પાર્શ્વનાં બેડ, તથા ગુહ્યને-આ કપર દક્ષને-મારા, બ્રહ્માના, અને સદાશિવના સ્થાનવાળાં આ શિષ્યોને-શ્રી સામરને-મારા પિય ધામ પ્રસન્નિત થયેલ દીપને-૪૯૭-૧૮૩-મારાં શ્રીવત્સ, કૈરુગ, વન-

માળા, કૈમુદ્ધી ગદા, સુદર્શન ચક્ર, પાંચજન્ય સંખ, અને પક્ષીઓના ગળ મરડો-મારી સૂક્ષ્મકળા શેષને-મારા આશ્રય રાખનારાં લક્ષ્મી દેવી, બ્રહ્મા, નારદ મુનિ, સદાશિવ, અને પ્રદેવ-૪૯૮-૨૦૦ મત્સ્ય અને કમ્પ વગેરે અવતારોથી કરેલાં મારાં અનેન પુત્રવાળાં કર્યોને-મુગ, ચંદ્ર, અને અગ્નિને-૪૯૯-૧૦૦-ઓંકારને-સત્યને-માયાને-માયોને-બ્રહ્મણોને-વિકાર રહિત ભામવત ધર્મને-લક્ષ્મી પુત્રીઓ; ધર્મ, કર્મ, અને શેષની ઓંકારને-૪૯૯-૧૦૦-ગંગા, સરસ્વતિ, નંદા, અને યુગનાં એ નદીઓને-અંશવત કાથીને-મુગને-સાત બ્રહ્મણોને-અને પુણ્યસ્થાંક ભગવાનના મનુષ્યો (સાધુ, ભક્તોદિક)ને. ૪૯૯ એ રીતનાં મારાં સ્વરૂપોને, જે મનુષ્ય સારમાં પાછલી રાતે પરીક્રિયે હીને; સારી રીતે જીતેલ તથા એક ચિત થઈને, સંભારશે; તે આ ભગવાનનાં બંધન થઈ છૂટી જશે. ૪૯૯ સગી પૂરી થતાં પરીક્રિયે નાહીને જેઓ આ સ્તોત્રવડે મારી

સ્વર્ગે કસે; તેમને પ્રાણ સાથે જતી વખતે, હું નિર્મળ બુદ્ધિ આપીશ. ॥૨૫૫-શ્રીશુક-એ પ્રભાણે કહીને,
હૃદયેશ ભંજવાને; દેવતાઓના સમુદાયને આનંદ આપનારો, શંખવાદ કરી, મગ્ધ વિપર સવાર થયા. ॥૨૫૬॥
કનિઠ શ્રીં ઘાં આઠમા રૂંધેના ગોથો અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥૨૫॥

અધ્યાય ૫ પ્રા. - સીશુક - હે રાજા, મને દ્રોણસી પવિત્ર અને પાપને મહાહારી કથા રૂપ દરિયા-મથાનું કર્મ, એ તમને કહુંઃ હવે રૂપન અન્વતરને સાંભળો. ૧૧૧ તામમનો બાપ રૂપન, પાંચમો ગુપ્ત જ-યો હતોઃ અને અર્જુન-ગત-તમા વિદ્ય વગેરે, તેના પુત્રો હતા. ૧૧૨ બિષ્ણુ નામનો, દંડ થયો હતોઃ બ-તરૂં વગેરે, દેવતાઓ હતાઃ ને દિરણ રામા-વેદસિંહ-અને હર્ષવાહુ વગેરે, સમ રૂપિઓ થયા હતા. ૧૧૩ શુભની સ્ત્રી વિકુંઠ થઈ થયેલા, વૈકુંઠ નામના દેવતાઓ સાથેઃ વૈકુંઠ નામના બામવાન, પોતાની કળાવડે ન-

નમો દત્તા. ૥૫૫૥ નેમણે સદ્ગુણીની પ્રાર્થનાથી, તેમની પ્રસન્નતા માટે; જેને સર્વ લોક નમે છે, એવો વૈ-
કુંક લોક પાતવિલ છે. ૥૫૫૥ નેમણા ગુણોના મોટા ઉદય અને પ્રભાવ, આમળ જ્યવિજ્ઞપના આધ્યાત્મમાં;
કહેવાયો છે; વિશ્વ બળવાનના ગુણોનું, સંપૂર્ણ વર્ણન કરવાને પારવું; તે પૃથ્વીના રજકણોની મણતરી કરવાને
ષ્ટચયા સરખું છે ૥૫૫૬ ચક્ષુનો દીકરો આહુસ નામે, હોડા મનુ થયો હતો; તે પુરૂ-પુરૂષ-અને સુહૃમ વિગેરે, તેના
પુત્રો દત્તા. ૥૫૫૭ મંત્રક્રુમ નામનો, ઈદ્ર થયો હતો; આપ્ય વગેરે, દેવતાઓના મણુ દત્તા; અને દવિપ્પાન નજા
વિન્ક વગેરે, સમરૂપિઓ થયા દત્તા. ૥૫૫૮ એ મન્વંતરમાં પણુ, વૈરાગની સ્ત્રી સંજીનમાં; અશ્વત નામે જ-
ગતપતિ બળવાન, પોતાના અંધવડે, અવતર્યા દત્તા. ૥૫૫૯ એ સ્વરૂપી પાણુમાં શરતા મંદરાચળને ઝાલી
રાખી; થીજી કાચજાનું રૂપ પારવું કરીને, ક્ષીર સાગરનું મંથન કરી; દેવતાઓને અમૃત મેળવી આપ્યું

त्ययोऽत्रोपायात्ययेचाहं दामिविमलमतिं ॥२५॥ श्रीशुक० इत्यादिश्यहर्षाकेशः प्रध्माय जलजोत्तमं ॥ हर्षयन्विबुधानीकमारुरो हृत्स्वर्गधिपं
॥२६॥ इ० भा० म० अ० गजेंद्रमोक्षणं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ श्रीशुक० राजन्नुदितमेतत्तेहरेः कर्माघनाशनं ॥ गजेंद्रमोक्षणं पुण्यं रैतद्वृत्तं तं
शृणु ॥१॥ पंचमो रैवतो नाम मनुस्तामससोदरः ॥ बलिर्विंध्यादयस्तस्य सुता अर्जुनपूर्वकाः ॥२॥ विभुरिंदः सुरगणाराजन्भूतरयादयः ॥ हिरण्य
रोमावेदशिरा ऊर्ध्वबाह्वा दयो द्विजाः ॥३॥ पत्नी विकुंठा शुभ्रस्य वैकुंठैः सुरसत्तमैः ॥ तयोः स्वकलया जज्ञे वैकुंठो भगवान्स्वयं ॥४॥ वैकुंठः कल्पितो
येन लोको लोकनमस्कृतः ॥ रमया प्रार्थमानेन देव्या तत्प्रियकाम्यया ॥५॥ तस्यानुभावः कथितो गुणाश्च परमोदयाः ॥ भौमान् रेणून्सविममेयो
ऽप्योर्दण्डे द्रुणान् ॥६॥ षष्ठश्चक्षुषः पुत्रश्चाक्षुषो नाम वैमनुः ॥ पुरुः पुरुषसुद्युम्नप्रमुखाश्चाक्षुषात्मजाः ॥७॥ इंदो मंत्रद्रुमस्तत्र देवा आप्यादयो
गणाः ॥ मुनयस्तत्र वैराजन् हविष्मद्वीरकादयः ॥८॥ तत्रापि देवः संभूत्या वैराजस्याभवत्सुतः ॥ अजितो नाम भगवानंशेन जगतः पतिः ॥९॥ पयो
धियेन निर्मथ्य सुराणां साधिता सुग्रा ॥ अममाणोऽभसिधृतः कूर्मरूपेण मंदरः ॥१०॥ राजा ० यथा भगवता ब्रह्मन्मथितः क्षीरसागरः ॥ यदर्थं वा
यतश्चाद्रिं दधारां बुचरात्मना ॥११॥ यथाऽमृतं सुरैः प्राप्तं किंचान्यदभवत्ततः ॥ एतद्भगवतः कर्मवदस्वपरमाद्भुतं ॥१२॥ तया संकथ्यमानेन महि
म्ना सा त्वां पते ॥ नाति तृप्यति मेचितं सुचिरं तापतापितं ॥१३॥ सूत० संपृष्टो भगवानेवं द्वैपायनमुतो द्विजाः ॥ अंभिनंश्च हरेर्वीर्यमपाचष्टुं प्रच
क्रमे ॥१४॥ श्रीशुक० यदा युद्धे सुरैर्देवा बाध्यमानाः शितायुवैः ॥ गतासवो निपतितानो तिष्ठेरन्मभूयशः ॥१५॥ यदा दुर्वाससः शापात्मेन्द्रालो
कास्त्रयो नृप ॥ निःश्रीकाश्चाभवन्स्तत्र नेशुरिज्जिह्वः क्रियाः ॥१६॥ निशम्यैतत्सुरगणामहेन्द्रवरुणादयः ॥ नाध्यगच्छन्स्वयं मंत्रैर्मंत्रयंतो विनि
श्चयं ॥१७॥ ततो ब्रह्मसभां जग्मुर्मूर्धनि सर्वशः ॥ सर्वविज्ञापयां चक्रुः प्रणताः परमेष्ठिने ॥१८॥ सविलोक्येन्द्रवाय्वादीन्निःसत्त्वान्विगतप्रभा
न् ॥ लोकानमंगलप्रायानसुरानयथा विभुः ॥१९॥ समाहितेन मनसा संस्मरन्पुरुषं परं ॥ उवाचोत्कुल्लवदनो देवान्सभगवान्परः ॥२०॥ अहं भवो
यूयमथोऽसुरादयो मनुष्यतिर्यक्द्रुमधर्मजातयः ॥ यस्यावतारांशकलाविसर्जिता ब्रजामसर्वेशरणं तमव्ययं ॥२१॥ यस्य बध्यो न चरक्षणीयो

હતું. ૥૧૧॥-પરીક્ષિત-હે જ્ઞાતૃજ્ઞ, ભગવાને ક્ષીર સાગરનું જે રીતે અને જોતે સાહે, મંથન કર્યું; તથા ચર અચરના આત્મા ભગવાને, જે કારણ માટે પર્વતને પાણીમાં ધરી રાખ્યો. ૥૧૨॥ અને દેવતાઓને અમૃત કેરી રીતે મેળવી આપ્યું. જે સર્વ તથા પૃથ્વીને તે પ્રસંગમાં જે જે બન્યું હોય; તે સર્વનું ભગવાનનું પરમ અદ્ભુત કર્મ. મારી પાસે કહી દેખાડો. ૥૧૩॥ કેમકે ધણી કાળ થયાં તાપોવડે તપી ગયેલું માંદે સ્ત્રી, આપનાથી કહેવાતા સાતત્ય પતિ ભગવાનના, મદિમાવડે; અગિ નૃમ થતું તથી. ૥૧૪॥-સુત- હે દિને, આ રીતે પૃથ્વીસા મુકદેવજી, પરીક્ષિતનો સંકાર કરીને; પછી હરિભગવાનનાં પરાક્રમે કહેવા લાગ્યા. ૥૧૫॥-શ્રીશુક-હે રાજા, બ્યારે દુર્વાસાના શ્રાપથી, દંદ્ર સદિત ત્રણે ભોક; લક્ષ્મી રદિત, અને યમ ત્રિવેરે ક્રિયાઓ થતા વિનાના, ધઈ ગયા; તથા બુદ્ધમાં તીક્ષ્ણ હથિયારોથી અનુરોએ મારેલા દેવતાઓ, પ્રાણ રદિત થઈને, પરી જતાં; તેમાંના ધણી ખરા ફરીતાર ક્રોધા ન થયા; ત્યારે તે જોઈને મહેંદ્ર, અને વરણ આદિ દે-

પનાઓએ, બધા બધા શુભ વિચારો કર્યા. પણ તેઓ એના કપાલનો કાંઈ પણ નિશ્ચય કરી શક્યા નહિ. ૧૧૧-૧૬-૧૭૩ નેથી તેઓએ, મેર પર્વતને ગચ્છાને બ્રહ્માની સગાયાં જઈ; બ્રહ્માને પ્રણામ કરીને, જાનેલી સર્વ વાત જાહેર કરી. ૧૧૧૮૧ ત્યારે ઈદ્ર અને વાપુષ્જે દેવનાઓને ઘેર્યં અને કાંતિ વિનાના, થયેલા જોઈ-ને; તથા લોકોને જહ્નુ દુઃખ પામતા દેખીને; અને અસુરોનો, જહ્નુ ઉદય થયેલો જાણીને; બ્રહ્માએ એ-કામન વડે, પરમપુરુષ ભગવાનનું સ્મરણ કરી; પ્રદુસિત મુખથી; એ ભગવાનનો આશ્રય રાખનારા દેવના-ઓને કહ્યું કે. ૧૧૧૯-૨૦૩ કું-સદાશિવ-તમે-દેવો વિગેરે મનુષ્યો-પશુ પક્ષી-વૃક્ષો-અને સ્વેદને વિગેરે સપજાઓ; જેના અવતાર અને કળાઓ તથા અંસ વડે, સરખપથા છે; તે અવિકારી ભગવાનને, આપણે સર્વે જણ્યોએ શરણુ જવું જોઈએ. ૧૧૨૧૩ કે જે ભગવાનને વધ કરવા લાયક, રક્ષણ કરવા લાયક, ઉપેક્ષા કરવા લાયક, કે આદર આપવા લાયક, કોઈ જ નથી; છતાં પણ હિપતિ-સ્થિતિ-અને લય, કરવાને મારે;

શ્રીશ્રી ધ્યેય છે. સાધનયત્ની, નિપુણતા અને વૈશ્ય ધ્યેય છે; તથા પગથી સેવા, અને શરે ધ્યેય છે; તે મોટી વિશ્વતિઓવાળા, અમને પ્રસન્ન થાઓ. ॥૪૧॥ જેના નીચલા હોઠથી સોજ-ઉપલા હોઠથી પ્રાંતિ-નાક થઈ કંતિ-સ્પર્શથી પશુસરખાઓને મારેનો કાચ-અમરે થઈ ધમ-અને પાપણો થઈ કાળ-કપલ ધ્યેય છે; તે, મોટી વિશ્વતિઓવાળા; અમને પ્રસન્ન થવો. ॥૪૨॥ વિદ્વાનોએ મિથ્યા મહેલું, અને નિષ્પણ થવાને અશ-ક્ય, એવું; કવો-કાળ-કર્મો-ગુણો-અને બીજું સર્વ, દેવ પ્રપંચમાન; જેની ગાયાશક્તિથી ધ્યેયોનું કહે-વાય છે; તે મોટી વિશ્વતિઓવાળા; અમને પ્રસન્ન થવો. ॥૪૩॥ એ પ્રકારના શાંત શક્તિવાળા-આત્મ સ્વરૂ-પના સાધનથી પરિપૂર્ણ-અને વામુની પેઠે મામાએ બનાવેલ પદાર્થાદિકમાં આસક્તિવિનાના, ભગવાનને, અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ. ॥૪૪॥ મારે, આપના શુંદર હસતા મુખ કમળને જોવાની હઝાવાળા, તથા

શરણે આવેલા, અમોને; અમારી હૃદયોથઈ બાણી શકાય, એવું આપનું સ્વરૂપ દેખાડે. ॥૪૫॥ કે જેથી, આપ સમર્થ ભગવાન; સ્વદેહથી સમયને અનુકૂળ રૂપે ધારણ કરીને, અમ સરખાથી ન બની શકે એવાં; અતિ મોટાં કર્મો કરે છે. ॥૪૬॥ હે ભગવાન, પ્રાણીઓનાં થોડા પુરુષાર્થવાળાં-પણા કલેશોવાળાં-અને વિપયાદિક મુખોની હઝાથી કરેલાં-કર્મો વિપરિત રૂપે આપનારાં થાય છે; પણ માત્ર આપને અર્પણ કરેલાં કર્મોનું, તેમ થતું નથી. ॥૪૭॥ કેમકે આત્મા-પ્રિય-અને સર્વના સુહૃદ-પુરૂષ ભગવાનને, અર્પણ કરે-પણ સમારથી પણ સગાર, અને માત્ર કલ્પના કરેલું કર્મ પણ; અમારૂં રૂપને કિંમત કરનારે, અથવા રૂપ ર-હિત; થતું નથી. ॥૪૮॥ જેમ કાકના મૂળમાં પાણી રેડવાથી, તે કાકનાં મોટાં કાળાં અને નાની કાળ પાંખડીઓ વિગેરે સર્વને, તે પહોંચે છે; તેમ વિશ્વ ભગવાનનું આરાધન કરવાયરે; સર્વેનું, અને પોતાનું પણ;

શ્વંદાસ્યૃષયોમેદૂતઃકઃપ્રસીદતાનઃસમહાવિભૂતિઃ॥૩૯॥શ્રીર્વક્ષસઃપિતરશ્ચાયયાસન્ધર્મઃસ્તનાદિતરઃપૃષ્ઠતોઽમૂત્ ॥ ઔર્યસ્યશીર્ષોઽપ્સ
સ્તોવિસ્તરશ્ચશીર્ષોઽપ્સઃસમહાવિભૂતિઃ॥૪૦॥વિપ્રોમુખંબ્રહ્મચયસ્યગુહ્યંરાજન્યઆસીદુજયોર્બલંચ॥ઊર્વોર્વિદોર્જોઽધિરવેદશૂદ્રોપ્રસીદતાનઃ
સમહાવિભૂતિઃ॥૪૧॥લોમોઽધરાત્રીતિરુપર્યમૃત્યુતિર્નસ્તઃપશવ્યઃસ્પર્શનકામઃ ॥ ધ્રુવોર્યમઃપદ્મમભવસ્તુકાલઃપ્રસીદતાનઃસમહાવિભૂતિઃ
॥૪૨॥દ્રવ્યંવયઃસ્તર્મગુણાન્વિશેષંયદ્યોગમાયાવિહિતાન્વદંતિ ॥યદુર્વિભાવ્યંપ્રબુધાપવાધંપ્રસીદતાનઃસમહાવિભૂતિઃ॥૪૩॥નમોઽસ્તુતસ્માઽ
પશાંતરહસ્યેઽદ્યારાજ્યલાભપ્રતિપૂરિતાત્મને॥ગુણેષુમાયારચિતેપુટ્ટિભિર્નસજ્જમાનાયનમસ્વદૂતયે ॥૪૪॥સત્વંનોદર્શયાત્માનમસ્મત્કરણ
ગોચરાંપ્રપન્નાનાંદિદૃક્ષૂણાંસસ્મિતંતેમુખાંબુજં ॥૪૫॥તૈસ્તૈઃસ્વેચ્છાધૃતૈરૂપૈઃકાલેકાલેસ્વયંવિભો ॥કર્મદુર્વિષહંયન્નોમગવાંસ્તત્કરોતિહિ
॥૪૬॥કેશમૂર્યલ્પસારાણિકર્મોણિવિફલાનિચ॥દેહિનાંવિષયાર્તાનાંનતથૈવાર્પિતંત્વયિ ॥૪૭॥નાવમઃકર્મકલ્પોઽપિવિફલાયેશ્વરાર્પિતઃ ॥
કલ્પતેપુરુષસ્યૈષસહ્યાત્માદયિતોહિતઃ॥૪૮॥યથાહિસ્કંધશાસ્વાનાંતરોર્મૂલાવસેચનં ॥એવમારાધનંવિષ્ણોઃસર્વેષામાત્મનશ્ચહિ ॥૪૯॥મમ
સ્તુભ્યમનંતાયદુર્વિતર્ક્યાત્મકર્મણે ॥નિર્ગુણાયગુણેશાયસત્ત્વસ્થાયચસાંપ્રતં ॥૫૦॥હૃમ્મામૃતમયનંનામર્પચમોઽધ્યાયઃ ॥૫॥
શ્રીશુક૦એવંસ્તુતઃસુરગણૈર્ભગવાન્હરિરીશ્વરઃ॥તેષામાવિરભૂદ્રાજન્સહસ્રાર્કોદયયુતિઃ ॥૧॥તેનૈવમહસાસર્વેદેવાઃપ્રતિહતેક્ષણાઃ॥નાષશ્યન્સર્વ
દિશઃક્ષોણીમાત્માનંચકુતોવિભું ॥૨॥વિરિંચોભગવાન્દૃષ્ટાસહશર્વેણતાંતનું ॥સ્વચ્છાંમરકતશ્યામાંકંજગર્ભારુણેક્ષણાં ॥૩॥તત્સહેમાવદાતેનલ
સત્કૌશેયવાસસા ॥પ્રસન્નચારુસર્વાર્ગીસુમુખીસુંદરશ્રુવં ॥૪॥મહામણિકિરીટેનકેયૂરાખ્યાંચભૂષિતાં ॥કર્ણામરણનિર્માતકપોલશ્રીમુખાંબુજાં
॥૫॥કાંચીકલાપવલયહારનૂપુરશોભિતાં ॥કૌસ્તુભામરણાંલક્ષ્મીવિભ્રતીંવનમાલિનીં ॥૬॥સુદર્શનાદિભિઃસ્વાસ્ત્રૈર્મૂર્તિમદ્ધિરૂપાસિતાં ॥તુષ્ઠા
વદેવપ્રવરઃસશર્વઃપુરુષંપરાં ॥સર્વામરગણૈઃસાકંસર્વાગૈરવનિંગતૈઃ ॥૭॥બ્રહ્મા૦અજાતજન્મસ્થિતિસંપમાયાગુણાયનિર્વાણમુખાર્ણવાય ॥અળોર
ણિન્નેઽપરિગણ્યધામ્નેમહાનુભાવાયનમોનમસ્તે ॥૮॥રૂપંતવૈતપુરુષર્ષભજ્યંશ્રેયોર્થિભિર્વૈદિકતાંત્રિકેણ ॥યોગેનધાતઃસહનસ્ત્રિલોકાન્પશ્યા

આરાધન થઈ જાય છે. ॥૪૫॥ એટલા મારે, અનંત-દૃવિતર્ક કર્મો કરનારા-નિયંત્ર-ગુણોના હમર-અને હાલ સત્ત્વ ગુણને વિશે વસતા-આપ ભગવાનને; અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ. ॥૪૬॥ દતિ૦ શ્રી૦
શા૦ આઠમા સંક્રમણે પાંચમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૫॥

અધ્યાય ૬ ઠા.-શ્રીશુક-મારે હે રાજ, એ રીતે દેવતાઓએ યુનિ કરેલા હમર હરિભગવાન, હમર સર્વ હને એવા પ્રકાશથી, તેમની પાસે પ્રકટ થયા. ॥૧॥ એ મોટા તેજથી આંખો અંતઃક મથેલા સર્વ દેવ-તાઓ; આકાશ-પૃથ્વી-અને દિશાઓને તથા પોતાને પણ, જોઈ શક્યા નહીં. એટલે ભગવાનને તે ક્યાંથીજ દેખે. ॥૨॥ પણ એ ભગવાનના, સ્વરૂપ-મરકત મણિ જેવા સ્વામ-કમળના મર્મ જેવી રાત્રી આંખોવાળા-તથાવેલા સોનાજેવાં પીંખાં રેશમી વસ્ત્ર ધરેલા-સર્વ શુંદર અને પ્રસન્ન અજોવાળા-સારા મોઢાવાળા-શુંદર અમરે-વાળા-મોટા મણિઓના મુકુટ અને ગાંધુર્વથી શોભતા-કુંડળોથી શોભતા મુખ કમળવાળા-કંદોરો, કંકણ, કાર,

નુપુર, અને કોરતુલ થઈ શોભિતા-વૃક્ષ સ્થળમાં લક્ષ્મી અને શ્રીઅંગમાં વનમાળા ધરેલા-અને સુદર્શન ચક્ર વગેરે, પોતાનાં અંગે એ દેહધારી મહને, ઉપાસના કરાતા; સ્વરૂપને, સદાસિત્ત સદિત બ્રહ્મએ દીધું; અને પછાથી, એ પરમ પુત્ર્ય મોટા દેવની; સદાસિત્તે તથા દેવતાઓ સુદાં બ્રહ્માઓ; સર્વઅંજોવરે ધરતી કપર પ-ડી, નમસ્કાર કરીને; સ્તુતિ કરી કે. ॥૩-૪-૫-૬-૭॥ "જન્મ-સ્થિતિ-અને નાશથી રહિત-નિયંત્ર-નિયંત્ર-જી-વના સાગર-ઝીણાથઈ ઝીણા-માપ ન થઈ શકે એવા સ્વરૂપવાળા-અને મોટા પ્રભાવવાળા-આપને અમે વા-રંવાર નમસ્કાર કરીએ છીએ. ॥૮॥ હે પુરૂષ રૂપ, કલ્યાણની હઝાવાળા પુરૂષો; વેદોક્ત અને તાત્ત્વિક કર્મો-વરે, જેનું પૂર્વન કરે છે; તે આપનું, આ જગતપ્રપ સ્વરૂપ છે; જેમાં અમે સદિત તલ્લે લેઈએ. માયાયરે અમે ધારણ કરેલાનું; અમે દેખીએ છીએ. ॥૯॥ હે સ્વતંત્ર અને પ્રધાન થઈપર ભગવાન, આ જગત અધ્યક્ષમાં-જ, આદિશો હનું-મધ્યકાળમાં છે-અને અંતકાળમાં પણ રહેશે; અને પ્રકાશી માટીની પેઠે આપજા; આ

જનના આદિમાં-મધ્યમાં-અને અંતમાં પણ છે. ૧૧૦૪ નમે તમારો આશ્રય કરનારી માયાવડે, પાછળથી બનેલા આ જનમાં પ્રથમથીજ રહેલાં છે; તેમજ, બુદ્ધિમાન અને હૃદય પુરુષો; જનવડે વિચર કરીને, સર્વવ્યાપક તથા નિરુપ નાણે છે. ૧૧૧૧ સાકડમાંથી મંચન કરવાવડે, અગ્નિ-માયોમાંથી, દેવોવાવડે દુષ્-જનમાંથી, બેડવા અને બેડવાવડે, અગ્ન તથા જગ-અને કથમમાંથી, આશ્વિના-જેની રીતે મેળવવાવડે; તેની રીતેજ મનુષ્યો, બુદ્ધિના મેળવડે; આ જનના સર્વમાંથી પદ ધૃતિમાંથીજ, આપના સ્વરૂપને જાણી શકે છે; એમ વિદ્યોતે કહે છે ૧૧૨૦ દે તથા, દેવજનામ, પશુકામ થયાં રહેલા આપને, દૃષ્ટિમાં આપેલા દેખીને; અગ્નિ-પીડાવડે દાવીએને, મેળવડે જગ મળવાની પેઠે; અગ્નિ સર્વને સુખ થયેલું છે. ૧૧૩૦ પદાર અને આંદર, આપ સ્વરૂપથી રહેલા; આપ જાગવાના અસ્તુ મુગમાં, લોક પામે સંદન એમ સર્વ, જે અર્થને

માટે આપ્યો છીએ; તે અર્થને, આપ પોતેજ સિદ્ધકરી આપે; સર્વના સાક્ષી, અને આંતરની વાન અનુ-નામ, આપને; આપને બીજી વિદ્યાપના કરવાની કાંઈજ નથી. ૧૧૪૦ હે જનમાન, હું જહા-સદાશિવ-દેવ-તાઓ આદિ-તથા દશઆદિ પ્રત્યપતિઓ સર્વે; આપ રૂપ, અગ્નિના તથા આ સરના, અગ્નિ દેખાનારઓ તો; કાંઈજ અનુના નથી; માટે દુનિને અને દેવોને સુખ થવાના કૃપાની મેળવના, આપજ કરો. ૧૧૫૦ એ રીતે કાંઈકાંઈકને નિયમમાં રાખીને, દાષ જેની રહેલા; જહાદિક સર્વ દેવતાઓએ, સ્તુતિ કરવાથી; તેમજા કદવળી વાનને અનુનારા, અને હૃદ તથા દેવતાઓના બવાસાર, સમુદ મંચન પત્રે લીલા કરવાની હમ્જાવાળા; ધૃષ્ટ જનમાને; મેળવડે જેની મંજીર વાળીથી, તેઓને કહ્યું કે. ૧૧૬-૧૭૦ શ્રી જન-વાન-હે જહા, સદાશિવ, અને દેવતાઓ; સમજા એક બીન થઈને, મારે મોલકું સાંજો; કે જે રીતે કર-

મ્યમુષ્મિનુહવિશ્વમૂર્તી ॥૯॥ ત્વય્યગ્રાસીત્વયિમધ્યગ્રાસીત્વયંતગ્રાસીદિદમાત્મતંત્રે ॥ ત્વમાદિરંતો જગતો ડસ્યમધ્યંઘટસ્યમૃત્સ્ત્રેવપુરઃપરસ્મા
ત્ ॥૧૦॥ ત્વંમાયયાત્માશ્રયયાસ્વયેદંનિર્માયવિશ્વંતદનુપ્રવિષ્ટઃ ॥ પશ્યંતિયુક્તામનસામનીપિણોગુણવ્યવાયે ડપ્પુણંદિપ્તશ્રિતઃ ॥૧૧॥ યયા
ડમ્બિમેધસ્યમૃતંચગોપુમુવ્યન્નમંબૃદ્યમનેચરુતિં ॥ યોર્ગેર્મનુપ્યાઅધિયંતિદિત્વાંગુણેષુવુદ્યાકવયોવદંતિ ॥૧૨॥ તંત્વાંવયંનાથસમુજિહાનંસરોજ
નામાતિચિરેપ્સિતાર્થ ॥ દૃષ્ટ્વાગતાનિરુતિમયસર્વેગજાદવાર્તાઙ્ગમંભઃ ॥૧૩॥ સત્ત્વંવિધત્સ્વાશ્વિલલોકપાલાવયંયદર્થાસ્તવપાદમૂલં ॥ સમા
ગતાસ્તેવહિરંતરાત્મનિક્કિચાન્યવિજ્ઞાપ્યમશેપસાક્ષિણઃ ॥૧૪॥ અહંગિરિત્રશ્ચસુરાદયોયેદક્ષાદયોડમેરિવકેતવસ્તે ॥ કિંવાવિદામેશપૃથગ્વિભા
તાવિધત્સ્વશંનોદ્વિજદેવમંત્રં ॥૧૫॥ શ્રીશુક ૦ એવંવિરિંચાદિમિરીદિતસ્તદ્વિજ્ઞાપતેષાંહદયંયથૈવ ॥ જગાદર્જીમૂતગર્ભીરયાગિરાબદ્ધાંજલીન્સંવૃ
તસર્વકારકાન્ ॥૧૬॥ એકએવશ્વરસ્તસ્મિન્સુરકાર્યેસુરેશ્વરઃ ॥ વિહર્તુકામસ્તાનાહસમુદોન્મથનાદિભિઃ ॥૧૭॥ શ્રીભગ ૦ હંતબ્રહ્મબ્રહ્મોશંભો
હેદેવામમભાષિતાં ॥ શૃણુતાવહિતાઃ સર્વેશ્રેયોવઃ સ્યાદય્યાસુરાઃ ॥૧૮॥ યાતદાનવદૈતેયેસ્તાવત્સંધિર્વિધીયતાં ॥ કાલેનાનુગૃહીતૈસ્તૈર્યોવદ્વોભવઆ
ત્મનઃ ॥૧૯॥ અરયોડપિહિસંયેયાઃ સતિકાર્યોર્થગૌરવે ॥ અહિમૂષકવદેવાર્થસ્યપદવીંગતૈઃ ॥૨૦॥ અમૃતોત્પાદનેયત્નઃ ક્રિયતામવિલંબિતં ॥ ય
સ્યપીતસ્યવૈજંતુમૃત્યુગ્રસ્તોડમરોભવેત્ ॥૨૧॥ ક્ષિપ્ત્વાક્ષીરોદધૌસર્વાવીરુતૃણલતૌપધીઃ ॥ મંથાનંમંદરંકૃત્વાનેત્રંકૃત્વાતુવાસુર્કિં ॥૨૨॥ સહાયેન
મયાદેવાનિર્મયધ્વમતંદ્રિતાઃ ॥ ક્લેશભાજોભવિષ્યંતિદૈત્યાયૂયંફલગ્રહાઃ ॥૨૩॥ યૂયંતદનુમોદધ્વંયદિચ્છંત્યમુરાઃસુરાઃ ॥ નસંરંભેણસિત્થ્યંતિસર્વે
ડર્થાઃ સાંત્વયાયથા ॥૨૪॥ નમેતવ્યંકાલકૂટાદિષાજ્જલધિસંભવાત્ ॥ લોભઃકાર્યોનવોજાતુરોપઃકામસ્તુવસ્તુષુ ॥૨૫॥ શુક ૦ ઇતિદેવાન્સમાદિ
દ્યસગવાન્પુરુષોત્તમઃ ॥ તેષાંમંતર્દેવેરાજન્સ્વચ્છંદગતિરીશ્વરઃ ॥૨૬॥ અથતસ્મેભગવતેનમસ્કૃત્યપિતામહઃ ॥ ભવશ્ચજન્મતુઃસ્વંસ્વંધામોપેયુર્બલિં
સુરાઃ ॥૨૭॥ દૃષ્ટ્વાડરીનપ્યસંયત્તાન્જાતક્ષોભન્સ્વનાયકાન્ ॥ ન્યપેધદૈત્યરાટ્શ્લોક્યઃ સંધિવિગ્રહકાલવિત્ ॥૨૮॥ તેવૈરોચનિમાસિનિંગુપ્તંચા
સુરયુથપૈઃ ॥ શ્રિયાપરમયાજુષ્ટંજિતાશેપમુપાગમન્ ॥૨૯॥ મહેદઃશ્લક્ષણયાવાચાસાંત્વયિત્વામહામતિઃ ॥ અભ્યભાપતતત્સર્વેશિક્ષિતંપુરુષોત્તમા

વાથી તમે દેવતાઓનું બહુ યશે. ૧૧૮૦ કાળ જેમને અનુકૂળ છે, એવા દૈત્ય અને દાનવોની પાસે, તમે જાઓ; અને કાળ તમને અનુકૂળ થતા સ્થાને માટે, તેઓની સાથે સંધિ કરો. ૧૧૯૦ મોટું કાળ સિદ્ધ કરવાના પ્રસંગમાં, તથા તે કાળ પાર પડ્યા પછીને માટેના; દુશ્મનો સાથે સંધિ કરવાની તે, સાથે ઉદ-રની સાથે કરેલી સંધિના સરખીજ; કરવાનું કહેલું છે. ૧૨૦૦ માટે અમૃત ઉત્પન્ન કરવાને સારું એવી સંધિ કરવાનો થત, વિલેખ નહીં લગાડતું કરો; કે જે પીવાથી, મોતશય પડકારવો પ્રાપ્તી પણ, અમર થઈ જાય છે. ૧૨૧૦ સર્વ લતાઓ-ખડ-અને ઓપધિઓને, ક્ષીર સામરમાં નાંખો; અને મંદરાચળની રવાન, તથા ધાતુકી નામનું નેતરું કરો. ૧૨૨૦ હે દેવતાઓ, તે પછી આગસ રંદન થઈને; મારી સદાપતા વડે, ક્ષીર સામરનું મંચન કરો; એટલે, તમે જાગે પામનારા થશો; અને દૈત્યોના આગમાં કહેલા રહેશે. ૧૨૩૦ હે દેવો, તેમાં જેની જેની હમ્જા અમુક કરે, તેની તમેજો દા કદના જનું; કેમકે સમજા પુરુષો, સમાપા-

નીથી, જેની રીતે સિદ્ધ થાયજે; તેની રીતે કૌપ કરવાથી, સિદ્ધ થતા નથી. ૧૨૪૦ સમુદમાંથી, કાળકૃત નામનું ઝેર પેદા થાય, તેથી તમે બીહીતા નહીં; તેમજ કાંઈ પણ વસ્તુનો, તમે લેખ કરતા નહીં; કેમકે વસ્તુની કા-મના થતા થઈ કૌપ ઉપજે છે. ૧૨૫૦ શ્રીશુક-હે રાજા, આ રીતની દેવોને સ્થળના આપીને; સ્વચ્છંદ ગતિ ધૃષ્ટ પુરુષોત્તમ જનમાન, તેમની પાસેથી આંતરધાન થઈ ગયા. ૧૨૬૦ પછી જનમાને પ્રજામ કરીને, જહા અને સદાશિવ, પોતાને રથાનકે ગયા; તથા દેવતાઓ જાણી રાજા પાસે ગયા. ૧૨૭૦ લાં રાસાદ અને લ-દાપના સમયને જાણનાર, મોટી કાંઈકાંઈ દૈત્યોના રાજા બનીએ; કાંઈ જનની તેવાની વિનાજ, દુશ્મનોને આપેલા નેહને; ક્ષેત્ર પામતા પોતાના સરદારોને, અટકાવ્યા. ૧૨૮૦ મોટા મોટા દૈત્યોથી રક્ષણ કરાવતી મોટી લક્ષ્મી વડે, રાજા રહેલી સજામાં બેઠેલા, જલીરાજની પાસે જઈને, મોટી બુદ્ધિવાળા મહેદે સુંદર વા-ળીથી તેનું સાંત્વન કરીને; પુરુષોત્તમ જનમાન થઈ શીખેલું સમજું તેને કહ્યું. ૧૨૯-૩૦૦ એ વાન બની-

સમ્યક્, તેમજ બીજા શાંખ-અરિષ્ટોયી -અને વણ પુરોવાળા વિષે સર્વે; મોટા દેવોને પસંદ પડી ॥૩૧॥
દે પરીક્ષિત, પછી દેવ અને દેવોએ સલાહ કરીને, તથા સ્નેહ આપીને; અમૃત મેળવવા માટે, મોટા ઉ-
દ્યામ કર્યો. ॥૩૨॥ અને સમયે તથા ભોગળ દેવા દાસવાળા, મંદરાચળ દેવ અને દેવો; મંદરાચળને
બેસી ઉભેડીને, ગળના કરતા સમુદ્ર તરફ લેઈ ગયા. ॥૩૩॥ પણ પછે છેડેથી, ધણે બાર લઈને ચાલ-
વાથી, ઉદ્ર અને બલીરાજ આદિ સર્વે થાકી ગયા; પછી મંદરાચળને ઉપાડવાને, તેઓ અશક્ત થવાથી,
પરવશ થઈને; તેમણે આગેમાં, તેને નાંખી દીધા. ॥૩૪॥ સારે તે સેનાનો પર્વત પડીગતાં, તેના ધણે
બારથી; ગદ્ગદ દેવતાઓ અને દેવોનો, જુદા થઈ ગયો. ॥૩૫॥ તેઓને એ રીતે હાથ-સાચળ-અને કાંધે બાગી
મથેલા, અને નિરાશ થયેલા જન્યુને; ગદ્ગદ ઉપર બેઠેલા ભગવાને, સાં પ્રગટ થયા. ॥૩૬॥ અને તેમણે, પ-

ર્વત પડવાથી ધવાયલા, અને મૂવેલા દેવ અને દેવોને, પોતાની દિશાએ જોઈને; બ્રહ્મ વિનાના, અને મ-
ન્યુત અગેવાળા, કરીને; છવાડ્યા. ॥૩૭॥ પછી લીલા થઈ એક દાયેજ, એ પર્વતને ઉપાડીને, ગદ્ગદ ઉ-
પર મૂકી; દેવ તથા દાનવાથી; વિંટાયલા પોતે સમુદ્રને કાંઠે આવ્યા. ॥૩૮॥ અને બળની અંદર બંધને,
પક્ષીઓમાં શ્રેષ્ઠ, ગદ્ગદ કાંધે ઉપરથી; દરિ ભગવાને, પર્વતને ઉતારીને મૂક્યા પછી; ગદ્ગદ સાંધી ગયા.
॥૩૯॥ દિશી ૦ બા ૦ આદેશ રહેવા છૂટા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૪૦॥

અધ્યાય ૭ મો. શ્રીશુક-પછી તે સધળાઓએ કળમાંથી બાગ આપવાનું કયુલ કરીને; નાગના
રાજ, વાસુકિને બોલાવ્યો; અને તેને નેતરની પેઠે, પર્વતને ફરતો વિંટાળે; મોટા આનંદથી, અમૃત મેળ-
વવાને માટે; સમુદ્રને વસાવવાનો આદેશ તેઓએ, ધણી મહેનત લેઈને કર્યો; સારે દરિ ભગવાને પ્રથમ

ત્ ॥૩૦॥ તદરોચતદૈત્યસ્યતત્ત્વાન્યેયેડમુરાધિપાઃ॥શંબરોડરિષ્ટનેમિશ્વયેચત્રિપુરવાસિનઃ॥૩૧॥ તતોદેવાસુરાઃકૃત્વાસંવિદંકૃતસૌહદાઃ॥ઉચ્ચ
મંપરમંચકુરમૃતાર્થેપરંતપ ॥૩૨॥ તતસ્તેમંદરગિરિમોજસોત્પાદ્યદુર્મદાઃ॥નદંતંતદર્ધિનિન્યુઃશક્તાઃપરિઘવાહવઃ ॥૩૩॥ દૂરભારોદ્વહશ્રાંતાઃ
શક્રવૈરોચનાદયઃ॥અપારયંતસ્તંવોદુંવિવશાવિજહુઃપથિ ॥૩૪॥ નિપતન્સગિરિસ્તત્રવહૂનમરદાનવાન્ ॥ચૂર્ણયામાસમહતાભારેણકનકાચલઃ
॥૩૫॥ તાંસ્તથાભગ્નમનસોભગ્નવાહૂરુકંધરાન્ ॥વિજ્ઞાયમગવાંસ્તત્રવભૂવગરુડધ્વજઃ ॥૩૬॥ ગિરિપાતવિનિષ્પિષ્ટાન્વિલોક્યામરદાનવાન્ ॥
દૈક્ષયાજીવયામાસનિર્જરાન્નિવ્રણાન્યથા ॥૩૭॥ ગિરિંચારોપ્યગરુડેહસ્તેનૈકેનલીલયા ॥આરુહ્યપ્રયયાવઠિંધસુરાસુરગણૈર્વૃતઃ ॥૩૮॥ અવરોપ્ય
ગિરિસ્કંધાત્સુપર્ણઃપતતાંવરઃ ॥યયોજલાંતંત્સૃન્યહરિણાસવિસર્જિતઃ ॥૩૯॥ ઇ ૦ મા ૦ મ ૦ અ ૦ અમૃતમથનેડંદ્ર ॥ ૭ ॥ યનંનામષ્ઠોડધ્યાયઃ
॥૪૦॥ શ્રીશુક ૦તેનાગરાજમામંત્ર્યફલભાગેનવાસુકિં ॥પરિવીયગિરૌતસ્મિન્નેત્રમઠિંધમુદાડન્વિતાઃ ॥૧॥ આરોભિરેસુસંયત્તાઅમૃતાર્થકુરુદ્વહ ॥
હરિઃપુરસ્તાજ્ઞગૃહેપૂર્વદેવાસ્તતોડમવન્ ॥૨॥ તન્નૈચ્છન્દૈત્યપતયોમહાપુરુષવેષિતં ॥નગૃન્હીમોવયંપુન્નમહેરંગમમંગલં ॥૩॥ સ્વાધ્યાયશ્રુતસંપ
ન્નાઃપ્રસ્થાતાજન્મકર્મભિઃ ॥ઇતિતૂર્ણીસ્થિતાન્દૈત્યાન્વિલોક્યપુરુષોત્તમઃ ॥૪॥ સ્મયમાનોવિરુદ્ધાટંપુચ્છંજગ્રાહસામરઃ ॥કૃતસ્થાનવિભાગા
સ્તર્વાંકશ્યપનંદનાઃ ॥૫॥ મમંથુઃપરમાયતાઅમૃતાર્થપયોનિધિં ॥મધ્યમાનેડર્ણવેસોદિરનાધારોહ્યપોડવિશત્ ॥૬॥ ધ્રિયમાણોડપિબલિભિર્ગૌર
વાત્પાંડુનંદન ॥તેસુનિર્વિણ્ણમનસઃપરિમ્લ્લાનમુખશ્રિયઃ ॥ આસન્સ્વપૌરુષેનષ્ટેદૈ ॥તિબલીયસા ॥૭॥ વિલોક્યવિગ્નેશવિધિંતદેશ્વરોદુરંતવીર્યો
ડવિતથાભિસંધિઃ ॥ કૃત્વાબપુઃકાચ્છપમદ્રુતંમહત્પ્રવિદ્યતોયંગિરિમુજ્જહાર ॥૮॥ તમુત્થિતંવીક્ષ્યકુલાચલંપુનઃસમુત્થિતાનિર્મથિતુંસુરાસુરાઃ ॥
દધારપૃષ્ઠેનસલક્ષ્યોજનપ્રસ્તારિણાદ્વીપદ્વિપરોમહાન્ ॥૯॥ સુરાસુરૈર્દેર્ભુજવીર્યવેપિતંપરિશ્રમંતંગિરિમંગ્લપૃષ્ઠતઃ ॥વિશ્રન્તદાવર્તનમાદિકચ્છપો
મેનૈડગકંડૂયનમપ્રમેયઃ ॥૧૦॥ તથાડસુરાનાવિશદાસુરેણરૂપેણતેષાંબલવીર્યમીરયન્ ॥ઉદ્દિ ॥ પન્દેવગણાંશ્વવિષ્ણુર્દેવેનનાગંડ્વલોડરૂપતઃ ॥
॥૧૧॥ ઉપર્યગેંદ્રંગિરિરાડિવાન્યઆક્રમ્યહસ્તેનસહસ્રવાહુઃ ॥તસ્થૌદિવિવ્રહ્મભવેંદુરભિષ્ટુવદ્ધિઃસુમનોડમિષ્ટઃ ॥૧૨॥ ઉપર્યધશ્વાત્મનિ

વાસુકિ નાગની કણ તરફનો બાગ જાણ્યો; એટલે દેવોએ પણ તે બાગ જાણ્યો. ॥૧-૨॥ ભગવાનનું એ
કાગ દેવોને ન ગમવાથી, તેઓ બોલ્યા કે; "કુળ અને કર્મો વડે પ્રખ્યાત, તથા અધ્યાયન અને શ્રવણ
વડે સંપન્ન; અમે, સાપના પુંછડાનું અંગેળ અંગે પકડનાર નથી." એમ કહી ચૂપ રહેલા દેવોને દેખી,
પુરોવાતમ ભગવાને દર્શાવે; દેવતાઓ સહાં મોહાનો બાગ છોડીદઈને, પુંછડાને બાગ પકડ્યો; પછી એ
પ્રમાણે સ્થાનના વિભાગ કરીને, કશ્યપના દીકરાઓ, અમૃતને માટે, મોટા પ્રયત્ન વડે; સમુદ્રનું મંથન કરવા
લાગ્યા; પણ હં પરીક્ષિત, સમુદ્રનું મંથન કરવા લાગતાં; મોટા બળવાનોએ પકડી રાખેલા તે મંદરાચળ, નીચે
આધાર રહિત હોવાથી; પોતાના બાર વડેજ, બળની અંદર પેસી ગયો; સારે આરીતે આતિ બળવાન દેવથા, તેઓ-
ના પુરુષાર્થનો નાશ થઈ જવાથી; તેઓને ધણી ખેદ થઈને, તેમનાં મોહાંની શોભા ઝાંખીથઈ ગઈ. ॥૩-૪-૫-૬-૭॥
તે વખતે એ મોટા વિધાનો ઉપાસ, અપાર પરાક્રમવાળા, અને સલસલકદ કદંબર ભગવાને, વિચાર્યો; અને પોતે

એક અદ્ભુત મોટું કાચઆનું સ્વરૂપ ધારણ કરી; પાણીની અંદર, નીચે પેસીને; એ પર્વતને ઉપર આપ્યો.
॥૮॥ અને બીજા મોટા દીપ હોવાની પેઠે, લાખ યોજનના વિસ્તારવાળી, તેમની પીઠ ઉપર પરી રાખેલા,
મંદરાચળને ઉપર આવેલો; દેવ અને દેવોએ જોઈથી, તેઓ ફરીવાર મંથન કરવાને કલા થયા. ॥૯॥ અને
એ રીતે તેમની પીઠ ઉપર ધારણ કરાયેલા પર્વતને, દેવ અને દેવતાઓના અધિપતિઓએ; પોતાના હાથના
બળથાથી, ઉપાડીને ફેરવતાં; એ અપ્રમેય બળવાળા આદિકચ્છપ ભગવાને, પોતાના અંગનીએળ મટાડવાનુંજ મા-
ન્યું. ॥૧૦॥ વળી એ રીતેજ અમુરોમાં અમુરપથી-દેવતાઓમાં દેવતાઓના રૂપથી-અને નાગમાં નાગના
રૂપથી, એ વિષ્ણુ ભગવાને પ્રવેશ કરીને; તેમનાં બળ, અને પરાક્રમ વધારીને; તેમને બળત અને
ઉત્સાહ વાળા કરવા. ॥૧૧॥ તથા ઉપરથી પણ બીજા મોટા પર્વતની પેઠે, પોતાના હજારો હાથ થકી,
મંદરાચળને જાલીને કલા રહેલા ભગવાને; આકાશમાંથી બહા-સદાશિવ-તથા ઉદ્ર આદિ દેવતા-

ઓએ, રત્ન કરીને કુલે વડે વધાવ્યા. ૧૧૨૩ ઉપર પોતાના એક રત્નપથી, અને નીચે કાચવાના ધીંગ રત્નપથી રહેલા ભગવાન; તથા પર્વત-વસુકિનાગ-અને મંથન કરનારઓમાં પશુ, પોતેજ પેસીને; તેમને જુદા પમાડેલા તે સર્વે, મહોન્મત યદ્: પર્વત વડે મોટા વેગથી, સમુદ્રનું મંથન કરતાં; તેમાંના મધર આદિ જગત્સર; ક્ષોભ પામ્યા. ૧૧૨૪ વસુકિ નામની હનરે આપ્યો અને મોઢાંમાંથી, અને શાસ ઘડી, નીકળતા અગ્નિ અને ધુમાડા યદ્: પૈત્રોગ-કાલેય-ગંધી-અને હરણ આદિ દેવોનું, તેજ હણુષ જ- હને તેઓ; કાપાનથી જાણે દેવદારનાં ઝાડો સરખા, યદ્: ગયા. ૧૧૨૫ તથા એ વસુકી નામના આસની જાણાઓ, અને ધુમાડાથી દેવતાઓનાં પશુ, વચ્ચ-ગાળાઓ-કતમ બખતરો-અને મોઢાના રંગની શોભા હણુષ જતાં; ભગવાનની કાપથી, તેમના ઉપર છાની રીતે વરસાદ વરસવા લાગ્યો; અને સમુદ્રના મોન્મઓથી

મજેલા, શીતળ વાયુ વાવા લાગ્યા. ૧૧૨૬ પશુ એ દેવ અને દેવોના ધુધ પતિઓએ, સમુદ્રનું મંથન કરવા વડે; જ્યારે, અમૃત ઉત્પન્ન ન થયું; ત્યારે અજીત ભગવાન પોતે પશુ, મંથન કરવા લાગ્યા. ૧૧૨૭ તે વખતે મેધ- ના જેવા ક્યામ રંગવાળો-સુગંધ સરખાં વચ્ચ પહેરેલા-વીજળીની પેઠે જગકારા મારતાં કાને કુંડો પહેરેલા-માથાના વિખાડ ગયેલા વાળથી; અને રાત્રી આંખોથી શોભતા-અને જમનને અશ્વ આપનારા-એ ભગવાન; પર્વતને પોતે ધરી રાખીને, તથા હાથ વડે વસુકિને પકડીને, મંથન કરતાં; એક પર્વતની સામે ધીંગ પર્વત સરખા, શોભતા હતા. ૧૧૨૮ પશુ એ રીતે મંથન કરતાં સમુદ્રમાંથી; સામા કાપા પિનાનું અને અતિ કમ, હળાદળ નામનું ઝેર, કૃત્તવ ધયું; જેથી નેગાનાં ગોઠલાં-મગર-કાચા-તિગિ-જગના હાથી-ગૃહ-અને નિમિગજો વિગેરે જગત્સર; વ્યા- કુળ થયાં. ૧૧૨૯ ઉમવેગ વાળા, અને અસલ જોર વાળા, એ ઝેરો સર્વેદશાઓમાં; ઉપર તથા નીચે ફેલા-

ગોત્રનેત્રયો:પરંણતેપ્રાવિશતાસમેધિતા:॥ મમંથુરબ્ધિતરસામદોત્કટામહાદ્રિણાક્ષોભિતનક્રચક્રં॥૧૩॥ અહીંદ્રસાહસ્રકઠારદટ્કમુખશ્વાસા
મ્નિધૂમાહતવર્ચસોડસુરા:॥ પૌલોમકાલેયબલીત્વલાદયોદવામ્નિદગ્ધા:સરલાહવાભવનૃ॥૧૪॥ દેવાંશ્વતચ્છ્વાસશિશ્વાહતપ્રમાન્ધુઘ્નાંબરસ્ત્રગ્વ
રકંચુકાનનાનૃ॥ સમમ્થવર્ષન્મગવદ્વશાઘનાવવુ:સમુદોર્મ્યુપગૃહવાયવ:॥૧૫॥ મથ્યમાનેતથાસિંધૌદેવાસુરવરુથપૈ:॥યદાસુધાનજાયેતનિર્મ
મંથાજિત:સ્વયં॥૧૬॥ મેઘશ્યામ:કનકપરિધિ:કર્ણવિદ્યોતવિદ્યુન્મર્ધિન્ન્રાજદ્વિલુલિતકચ:સ્ત્રગ્ધરોરક્તનેત્ર:॥ જૈવૈર્દોર્ભિર્જગદમયદૈર્દશૂ
કંઘ્રીત્વામથ્નન્મથ્નાપ્રતિગિરિરિવાશોમતાથોધૃતાદ્રિ:॥૧૭॥ નિર્મથ્યમાનાદુદધેરભૂદ્વિપંમહોલ્બળંહાલહલાક્કમપ્રતિ॥ સંઘ્રાંતમીનોન્મક
રાદિક્ષ્ણપાતિમિદ્વિપગ્રાહતિમિંગિલાકુલાતૃ॥૧૮॥ તદુગ્રવેગંદિશિદિશ્યુપર્યધોવિસર્પદુત્સર્પદસહ્યવીર્યં॥ મીતા:પ્રજાદુદ્ધવુરંગસેશ્વરાઅરક્ષ્ય
માણા:શરણંસદાશિવં॥૧૯॥ વિલોકયતંદેવવરંવિલોકયામવાયદેવ્યાડમિમતંમુનીનાં॥ આસીનમદ્રાવપવર્ગહેતોસ્તપોજુપાણંસ્તુતિભિ:પ્રણેમુ:
॥૨૦॥ પ્રજાપતયૌદેવદેવમહાદેવભૂતાત્મન્ભૂતભાવનાવાહિન:શરણાપન્નાંસ્ત્રિલોક્યદહનાદ્વિષાતૃ॥૨૧॥ તમેક:સર્વજગતર્શ્વરોર્બંધમોક્ષયો:
॥તંત્વામર્ચંતિકુશલા:પ્રપન્નાર્તિહરંગુરું॥૨૨॥ ગુણમય્યાસ્વશક્ત્યાડસ્યસર્ગસ્થિત્યપ્યયાન્વિમો॥ ધત્સેયદાસ્વદ્કભૂમન્નહ્યવિષ્ણુશિવાભિધાં॥
॥૨૩॥ ત્વંજત.પરમંગુહ્યંસદસદ્ભાવભાવન:॥ નાનાશક્તિભિરાભાતસ્ત્વમાત્માજગદીશ્વર:॥૨૪॥ ત્વંશબ્દયોનિર્જગદાદિરાત્માપ્રાણેન્દ્રિયદ્રવ્યગુ
ણસ્વભાવ:॥કાલ:ક્રતુ:સત્યમૃતંચધર્મસ્ત્વય્યશ્વરંચત્તિદામનંતિ॥૨૫॥ અગ્નિર્મુખંતેડસ્વિલદેવતાત્માક્ષિતિંવિદુર્લોકમવાંઘ્રિપંકજં॥કાલંગતિં
તેડસ્વિલદેવતાત્મનોદિશશ્વર્ગોર્સનેજલેશં॥૨૬॥ નાભિર્નમસ્તેશ્વસનંનમસ્વાન્સૂર્યશ્વચક્ષુષિજલંસ્મરેત:॥ પરાવરાત્માશ્રયણંતવાત્માસોમો
મનોઘૌર્મગવન્શિરસ્તે॥૨૭॥ કુક્ષિ:સમુદ્રાગિરયોડસ્થિસંધારોમાણિસર્વૌપધિવીરુધસ્તે॥છંદાંસિસાક્ષાત્તવમપ્તધાતવસ્ત્રયીમયાત્મન્હદયંસર્વ
ધર્મ:॥૨૮॥ મુખાનિપંચોપનિષદસ્તવેશયૈસ્ત્રિશદષ્ટોત્તરમંત્રવર્ગ:॥યત્તચ્છિવાસ્વયંપરમાર્થતત્ત્વંદેવ:સ્વયંજ્યોતિરવસ્થિતિસ્તે॥૨૯॥ છાયાત્વ
ધર્મોર્મિપુર્યૈવિરૂપંદિવદ્રયંસત્વરજસ્તમાંસિ॥ સાંસ્થ્યાત્મન:શાસ્ત્રકૃતસ્તવેશાછંદોમયંદેવઋષિ:પુરાણ:॥૩૦॥ નતેગિરિત્રાશ્વિલલોકપાલ્લવિ

દ્ર. તથા હણુનું જોડને, ખીનેથી; શેક પાળો સહિત પ્રગ્નઓ; ધીંગ કાઢી રક્ષણ નહીં થવાથી, અદાશિ- વને યશ્વે ગધ. ૧૧૨૬ અને તેઓએ મહાદેવને, પાર્વતી સહિત દેવાસમાં ખેસીને; ત્રિલોકના બાકા સર્વે મોક્ષના હેતુરૂપ, અને મુનિઓને પિય, તપ કરતા રંધ; પ્રણામ કરીને, રત્ન કરી કે. ૧૧૨૭-પ્રજાપતિઓ દે દેવતા દેવ-મહાદેવ-પ્રાણી માત્રના આત્મા-અને પ્રાણી માત્રનું રક્ષણ કરનારા; આ ત્રણે લોકને યાગનારા ઝેર ઘડી, અમે યશ્વે આવેલાઓનું; આપ રક્ષણ કરો. ૧૧૨૮ સર્વ જગતના અંધ અને મોહાવા હશ્વર, તથા હરણે આવનારાઓનાં હુખને મટાડનાર; સર્વના ગુરૂરૂપ, આપ એકોજ; હા હા પુરૂષો પડે છે. ૧૧૨૯ હે સર્વ પ્રકાર હશ્વર, પોતાની યુજોયળી શક્તિથી, જગતની કલ્પન-વિધન-અને સ્થાપના કર્યો; તમેજ પ્રજા-વિષ્ણુ અને શિવનાં નામોને; પારણ કરનારો. ૧૧૩૦ અને ગુહ્ય-પરબ્રહ્મ-તથા સત્ અને અ- સત્ સર્વ પ્રાણી પદાર્થોરૂપને; ઉત્પન્ન કરનારા-તથા નાના પ્રકારની શક્તિઓ રૂપે જગતનાર-જગતના હશ્વર

અને આત્મા હો. ૧૧૨૪ તમેજ જગતના આદિ-સ્પર્ધ્યોનિ-આત્મા-પ્રાણ-દ્વિયો-મહાબૂતો-વિષયો-તથા પ્રાણી પદાર્થોરૂપ-સ્વભાવ-કાળ-રૂપો-સત્ય-રૂપ-ધર્મ-અને અક્ષર (એટલે ત્રણ મુલો વાળું પ્રધાન:) એ સર્વ કોયથી, હોવાનું કહેવાય છે. ૧૧૨૫ સર્વ દેવમય અગ્નિ તમારું મુખ છે, પૃથ્વી તમારા ચરણ છે, કાળ તમારી ગતિ છે, અને દિશાઓ જાન છે, તથા વશ્ય જીભ છે. ૧૧૨૬ આકાશ નાભિ છે; વાયુ શાસ છે; સર્વ ગધુ છે; જગા વીર્ય છે; અને પર તથા અવર, સર્વના આત્માઓનો આશ્રય, આપનો દેહ છે; ચંદ્રમા ગત છે; અને સ્વયં એ આપનું માર્ગ છે. ૧૧૨૭ હે ત્રણ વેદ રૂપરૂપ, સમુદ્રો આપનું પેટ છે; પર્વતો હાકાંના સમુ- દાય છે; સર્વ ઔશધિઓ અને લતાઓ કાપાડાં છે; છરો એ સમપાતુઓ; અને સત્ધર્મ એ આપનું હરણ છે. ૧૧૨૮ અને હે હશ્વર, આડવિશ મંત્રવાળા પાંચ ઉપનિષદ આપનું મુખ છે; આ રીતનું શિવ નામથી જોડાતું, તથા દેવિપ્પાન, જે પરમાર્થ તત્ત્વ છે; તે આપની શાંત રિયતિ છે. ૧૧૨૯ આધર્મ એ, આપની જા-

પાત્રી લેઈ શકે છે; જે વડે સહિ થાય છે, તે સત્ય-રત્ન-અને તમેયુષ્ઠ; એ આપનાં ત્રણ નેત્ર છે; અને આપ સાંખ્ય સ્વરૂપ-હૃદયમય-જ્ઞાનારૂપિ-એવા ભગવાનની, દક્ષા (એટલે વિચાર) વડેજ, સર્વે શાસ્ત્રો થયે-લાં છે. ॥૩૦॥ હે સદાશિવ, સત્ય-રત્ન-અને તમેયુષ્ઠ પિતાનું; તથા ભેદ રહિત આપનું પરમ જયેતિ શ્રદ્ધા સ્વરૂપ; અભય-વિશ્વ-અને ઉદ્ધારક સધળા લોકપાળોના પશુ, જાણવામાં આવે; એવું નથી. ॥૩૧॥ અને કામદેવ-દક્ષને યજ્ઞ-ત્રણ પુરો-તથા યજ્ઞ વિગેરે, જગતના દ્રોહીઓનો નાશ કરનારા આપ; જે, પ્રથમ કા-ળમાં, પોતાના નેત્રના અભિના તણુઓની જગ્યાથી; જાણીજતા જગતને જાણતા પશુ નથી; તે આ ઝેરને પીધ જાઓ, એમાં વિશેષ રુચિ કરવા જેવું કાંઈક નથી. ॥૩૨॥ અને, આપ; આત્મારામ, તથા મહારામા પુરોષોએ હૃદયમાં ચિંતવન કરતા અરણ્ય વાળા; તથા તપ વડે, સારી પેઢે તપેલાને; પાર્વતીની સાથે, અને રમ-શાનાદિકમાં ફરતા, ભેદને; કામી-દિસક-અને ઉમદાવાનું; આપને કેહેનારા, નિર્લજ્જ લોકો તો, આપની લીધાને

ખચીત જાણતાજ નથી. ॥૩૩॥ સત્ અને અસત્ થકી પર, એવા આપના સ્વરૂપને જાણવાને; અભાષિત પશુ, સમર્થ નથી, તેથી આપનું સ્તવન કરવાને, તેમનીજ સહિથી સરજનપણા અમે તો, શક્તિમાન કેવીરીતે થઈ શકીએ; છતાં પશુ આગારી શક્તિના પ્રમાણમાં, રુચિ કરીએ છીએ. ॥૩૪॥ હે મહેશ્વર અમે આપના શાકાર સ્વરૂપનેજ, જાણીએ છીએ; પશુ પરમ નિર્ગુણ સ્વરૂપને, જાણતા નથી; આપ ન જાણી શકાય એમાં, કમો કરનારનું આ સ્વરૂપ; લોકના કદવણુને મારેજ છે. ॥૩૫॥ શ્રીશુક-સારે સર્વ જાતના મુહૂર્ત સદાશિવે, લોકોનું આ રીતનું દુઃખ ભેદ; દયાથી પીડિત થઈને; પોતાનાં પ્રિય, સતી દેવીને કહ્યું કે. ૧૩૬॥ “ હે ભવાની, ક્ષીર સાગરનું મંથન કરતાં, ઉત્પન્ન થયેલા કાળકૂટ નામના ઝેરથી ચતા; પ્રજાઓના આ દુ-ખને, તમે જુઓ. ॥૩૭॥ મારે પ્રાણનું રક્ષણ થવાને હચ્છતી, આ પ્રજાઓને; અભય દાન આપવાનો ઉપાય, હું પોતેજ કહ્યું; કેમકે દીન લોકોનું પાલન કરવું, એટલેજ પુરુષાર્થ સમર્થ પુરુષોએ, કરવાનો છે. ॥૩૮॥ અને તેથીજ

રિંચિવૈકુંઠસુરેંદ્રગમ્યં॥જ્યોતિઃપરંયત્રરજસ્તમશ્વસત્ત્વનંયદ્વહ્નિરસ્તભેદં ॥૩૧॥ કામાધ્વરત્રિપુરકાલગરાચનેકભૂતદ્રુહઃક્ષપયતઃસ્તુતયેનત
તે॥યસ્સ્વતકાલ દમાત્મકૃતંસ્વનેત્રવન્દિસ્ફુલ્લિંગશિશ્વયાભસિતંનવેદ ॥૩૨॥ યેત્વાત્મરામગુરુભિર્હૃદિચિંતિતાંઘ્રિદ્વંચરંતમુમયાતપસાંભિત
સં॥કલ્યંતઃપ્રપરુષંનિરતંશ્મશાનેતેનૂનમૂતિમવિદંસ્તવહાતલજ્ઞાઃ ॥૩૩॥ તત્તસ્યતેસદસતોઃપરતઃપરસ્યનાંજઃસ્વરૂપગમનેપ્રભવંતિભૂમ્નઃ ॥
બ્રહ્માદયઃકિમુતસંસ્તવનેચયંતુત્સર્ગમર્ગવિષયાઅપિશક્તિમાત્રં ॥૩૪॥ એતત્પરંપ્રપશ્યામોનપરંતેમહેશ્વર ॥મૃડનાયહિલોકસ્યવ્યક્તિસ્તેઽવ્ય
ક્તકર્મણઃ ॥૩૫॥ શ્રીશુક ૦તદ્દીક્ષ્યવ્યસનંતાસાંકૃપયાશ્રુશીડિતઃ॥સર્વભૂતસુહૃદેવદ્વદમાહસતીપ્રિયાં ॥૩૬॥ શિવ ૦અહોવતમવાન્યેતત્પ્ર
જાનાંપશ્વૈલ્લ ॥ક્ષીરોદમથનોદ્ભૂતાત્કાલકૂટાદુપસ્થિતં ॥૩૭॥ આસાંપ્રાણયરીપ્સૂનાંવિધેયમમયંહિમે ॥એતાવાન્દિપ્રમોરથોયદીનપરિપાલ
નં ॥૩૮॥ પ્રાણૈઃસ્વૈપ્રાણિનઃપાંતિસાધવઃક્ષણમંગુરૈઃ ॥બદ્ધૈરેષુભૂતપુમોતિતેષ્વાત્મમાયયા ॥૩૯॥ પુંસઃકૃપયતોભદ્રેસર્વાત્માપ્રીયતેહરિઃ ॥પ્રીતેહ
રોમગવતિપ્રીયેઽહંસચરાચરઃ ॥૪૦॥ તસ્માદિદંગરંભુંજેપ્રજાનાંસ્વસ્તિરસ્તુમે ॥એવમામંત્ર્યભગવાન્ભવાનીંવિશ્વભાવનઃ ॥૪૧॥ તદ્વિષંજમ્બુમા
રેભેપ્રભાવજ્ઞાઽન્વમોદત ॥તતઃકરતલીકૃત્યવ્યાપિહાલાલંબિષં ॥૪૨॥ અમક્ષયન્મહાદેવઃકૃપયાક્ષમાવનઃ ॥તસ્યાપિદર્શયામાસસ્વવીર્યજલ
કલ્મષઃ ॥૪૩॥ યજ્ઞકારગલેનીલંતચ્ચસાધોર્વિભૂષણં ॥તપ્યંતેલોકતાપેનસાધવઃપ્રાયશોજનાઃપરમારાધનંતદ્વિપુરુષસ્યાવિલાત્મનઃ ॥૪૪॥
નિશમ્યકર્મતચ્છંભોર્દેવદેવસ્યમીદુષઃ ॥પ્રજાદાક્ષાયણાંબ્રહ્મલૈકુંઠશ્ચશશંસિરે ॥૪૫॥ ૦સ્કન્નૈપિવતઃપાણેર્યત્કિંચિજગદ્દુસ્મતત્ ॥વૃશ્ચિકાહિ
વિષૌવધ્યોદંદશૂકાશ્ચયેપરે ॥૪૬॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમ ॥પુરાણેઅષ્ટમસ્કન્ધેઅમૃતમથનેસપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥૭॥
શ્રીશુક ૦પીતેગરેવૃષાંકેણપ્રીતાસ્તેઽમરદાનવાઃ ॥મમંયુસ્તરસાસિંધુંહવિર્ધાનીતતોઽભવત્ ॥૧॥ તામગ્નિહોત્રીમૃષયોજગદ્દુર્લભવાદિનઃ ॥યજ્ઞ
સ્યદેવયાનસ્યમેધ્યાયહવિષેન્દ્રપા ॥૨॥ તતઽઞ્ચૈશ્રવાનામહયોઽમૂચ્ચંદ્રપાંદુરઃ ॥તસ્મિન્બલિઃસ્પૃહાંચક્રેનેદૃઢૈશ્વરશિક્ષયા ॥૩॥ તત્તેરાવતોનામ

આ ભગવાનની માયાથી મોહ પામેલા, તથા માંહોમાંહે વૈર યાંધનારા, પ્રાણીઓમાંના સાધુ પુરુષો; પોતાના ક્ષણ ભંજર પ્રાણ આપવા પડે તો, તે આપીને પશુ પ્રાણીઓનું રક્ષણ કરે છે. ॥૩૯॥ હે કદવાણી પ્રાણીઓના ઉપર કૃપા કરનારાના ઉપર; સર્વના આત્મા દરિદ્રાગવાન, પ્રસન્ન થાય છે; અને દરિ ભગવાન પ્રસન્ન થવા વડેજ, અચાર જગત સહિત હું પ્રસન્ન થાઉં છું. ॥૪૦॥ મારે પ્રજાઓના ભલાને સાધે, હું આ ઝેરને પીઉં છું.” એમ ભવાનીને કહીને, જગતનું પાલનકરનારા, ભગવાન સદાશિવ; એ ઝેરને પીધ જવાને, તૈયાર થયા; ત્યારે તેમના પ્રભાવને જાણનારાં સતીએ, સંગતિ આપી; એટલે એ, પ્રાણી માત્રનું પાલન કરનારા મહાદેવ; ચારેકાર આપી જતા, એ હજારોને, પોતાની દયણીમાં લેઈને; દયાવડે પીધ ગયા; અને તે ઝેર, તેમના ગળામાં, કાળાશ કરી દેઈને; પોતાનું પરાક્રમ દેખાડ્યું. ॥૪૧-૪૨-૪૩॥ એ ઝેરે સદાશિવના ગળામાં કરી દીધેલા, નીસા રંગ સાધુપુરુષોના આજ્ઞાપણ રૂપ થયેલ છે; કેમકે ધણું કરીને લોકને પરિતાપ થતાં સાધુપુરુષો પશુ પરિતાપ પામે છે; અને એમ થવું એજ અખિલ શ્રદ્ધાળુના આશય, પુરુષ ભગવાનનું; પરમ આરાધન કહેવાય છે. ॥૪૪॥

જગતના મનોર્થને પૂર્ણ કરનાર; દેવતા દેવ સદાશિવનું; એ કામ ભેદને, પ્રજાઓએ-કમાદેવીએ-અભ્યા-એ-અને લૈકુંઠ બાગવાને પશુ; તેમનાં વખાણુ કર્યાં. ॥૪૫॥ અને તે વખતે સદાશિવે પીતાં; દયણીમાંના નીકળી પડેલું, ડિઝિય ઝેર; વીંછી-સાપ-ઝેરી જોપધીઓ-અને દંદશુક, તથા બીજાઓએ; શુદ્ધ કર્યું. ॥૪૬॥ છતિ ૦ શ્રી ૦ બા ૦ આઠમા સ્કન્ધના સાતમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૭॥

અધ્યાય ૮ શ્રી. શ્રીશુક-એ રીતે સદાશિવે ઝેર પીધા પછી, રાજ થયેલા દેવ અને દેવોએ; વેગ સહિત, સમુદ્રમંથન કરતાં; તેમાંથી કામદુર્ગા આવ ઉત્પન્ન થઈ. ॥૧॥ તે શુદ્ધ દવિષ્ઠ પદાર્થો આપનારી-યજ્ઞમાં ઉપયોગી-અને દેવવાન માટે લેઈ જનારી ગાયને; વેદને જાણનારા અર્ચકોની રૂપિયાએ લીધી. ॥૨॥ પછી ઉચ્ચશ્રવા નામનો અંક્રમા સરખો ધોળો ઘોડો ઉત્પન્ન થયો; તેની જાણીજાણીએ હચ્છા કરવાથી, ભગવા-નની સલાહથી હદ્રે હચ્છા કરી નહીં. ॥૩॥ પશુ તે પછી નીકળેલા અને પર્વતનાં શિખરો જ્યાં, પોતાના ચાર દાંતથી કેસાસ પર્વતની શોજાને હજારનારા; એરાવત નામના હાથીને, તેણે લીધા. ॥૪॥ પછી ઝેરુબ

નામનું લાજ રત્ન, સમુદમાંથી નીકળ્યું. સારે એ મહિને વક્ષસ્થળના અલંકાર માટે લેવાની; ભગવાને ઇચ્છા કરી. ૧૧૫૫ તે પછી તેમાંથી સ્વર્ણસેકના અલંકાર રૂપ; પારિજાત નામનું ઝાડ ઉત્પન્ન થયું; તે ઝાડ, જેમ પૃથ્વી ઉપર, તેમ સર્વને આપે છે; તેમ સર્વકાળ ભગનારાગ્યને, દુનિવિત્ત પદાર્થ આપનાર છે. ૧૧૫૬ પછી સાગં વચ્ચે પેદેરેલી-અગામાં નિષ્ક (૫૬૬) નામનાં ધરણી પેદેરેલી-અને મનોહર રીતે ચાલતું, રમતું અને વેતનું વિગેરે પડે, દેવતાઓને રમાડનારી; આસનાઓ ઉત્પન્ન થઈઓ. (એ પારિજાત તથા અપ્સરાઓ અને સ્વર્ગમાનવ સ્ત્રી.) ૧૧૫૭ તે પછી સાક્ષાત્ ભગવાનને પદાયણ, અને સુદામા પર્વત તરફ યતી, વીજ-ળાની પેડે; દિશાઓને શોભાવનાર કક્ષિતયાળાં, સદ્ગીષ્ઠ ઉત્પન્ન થયાં. ૧૧૫૮ તેમનું રૂપ-ઉદારતા-રૂપ-વર્ણ-અને મહિમા થઈ, ચીત્ત ખંચાવાને લાયક; દેવ-અસુર-અને મનુષ્યો સુધા; સર્વેએ, તેમની ઇચ્છા કરી.

૧૧૫૯ ઉદે, તેમને મોડું અને અદ્ભુત આસન લાવી આપ્યું; નદીઓએ, સરીરધારી સમને સુપર્ણના કળકળાં પવિત્ર જળ લાવી આપ્યું. ૧૧૬૦ પૃથ્વીએ, અભિષેકના કામમાં આવનારી, સર્વ ઔપરીઓ લાવી આપી. માર્ગોએ પંચમઘ આપ્યાં; અને વસંતઋતુએ, પોતાનાં ફૂલ ફળ વિગેરે આપ્યાં. ૧૧૬૧ ર્ષિઓએ શાશ્વત-વિધી તેમને અભિષેક કર્યો; ગંધર્વોએ, મધુર અને મંગળ ગાયન કર્યું; તથા નટની ઓઓએ, નચીને ગાયું. ૧૧૬૨ અને બારે રાજવાળાં મુદંગ-પશુવ-મુરબ-આનક-ગેયુષ-રાખ-અને વીજા વિગેરે લાંબુઓ; મેઘે વમાડ્યાં. ૧૧૬૩ પછી આઠસો વેદમંત્ર ભોક્તા, દિશાઓના દાર્થીઓએ; એ હાથમાં કમળ રાખનારાં સતી સદ્ગીષ્ઠો, પૃથ્વી કળકળાવે; અભિષેક કર્યો. ૧૧૬૪ સમુદ્રે તેમને પીળાં રેશમી વસ્ત્રો આપ્યાં; વરુણે મહારત્ને લીધે, મત યથેચ્છા ભગવાનો વાળી; વૈભવ્યની માળા આપી. ૧૧૬૫ વિષકર્મા પ્રજાપતિએ, વિચિત્ર

વારણેન્દ્રોવિનિર્ગતઃ॥ દંતેશ્વનુર્મિઃશ્વેતાદેર્હરન્ભગવતોમહિં॥૪॥ કૌસ્તુભાસ્યમમૃદત્નપદ્મરાગોમહોદધેઃ ॥ તસ્મિન્હરિઃસ્પૃહાંચક્રેવક્ષોડલંકરણમણી॥૫॥ તતોડમવત્પારિજાતઃસુરલોકવિભૂષણં ॥ પૂરયત્યર્થિનોયોડર્થઃશશ્વદ્ભુવિયથાભવાન્ ॥૬॥ તતશ્ચાપ્સરસોજાતાનિષ્કકંઠ્યઃસુવાસસઃ॥ રમણ્યઃસ્વર્ગિણાંવલ્ગુગતિલીલાલોકનૈઃ॥૭॥ તતશ્ચાવિરભૂન્સાક્ષાચ્છીરમાભગવત્પરા ॥ રંજયંતીવિશઃકાંત્યાવિચ્યુત્સૌદામનીયથા ॥૮॥ તસ્યાંચક્રુઃસ્પૃહાંસર્વેસસુરાસુરમાનવાઃ ॥ રૂપૌદાર્યવયોવર્ણમહિમાક્ષિત્તચંતસઃ॥૯॥ તસ્માઆસનમાનિન્યેમહેન્દ્રોમહદ્ભુતં ॥ મૂર્તિમત્યઃસરિચ્છેષ્ટાદેમકુંભૈર્જલંશુચિ ॥૧૦॥ અભિષેચનિકામૂમિરાહરત્સકલોપધીઃ ॥ ગાવઃપંચપવિત્રાણિવસંતોમધુમાધવૌ ॥૧૧॥ ઋષયઃકલ્પયાંચકુરભિષેકંયથાવિધિ ॥ જગુર્મદ્રાણિગંધર્વાનત્યશ્વનનૃતુર્જગુઃ ॥૧૨॥ મેઘામૃદંગપણવમુરજાનકગોમુસ્માન્ ॥ વ્યનાદયન્શંસ્વેણુગ્રીણાસ્તુમુલનિઃસ્વનાન્ ॥૧૩॥ તતોમિપિપિચુર્દેવીશ્રિયંપદ્મકરાંસર્તી ॥ દિગિમાઃપૂર્ણકલશૈઃસૂક્તવાવપેર્દ્વિજેરિતૈઃ ॥૧૪॥ સમુદ્રઃપીતકૌશેયવાસસીસમુપાહરત્ ॥ વરુણઃસ્ત્રવ્યદ્દહંતીમધુનામતપટ્પદાં ॥૧૫॥ ભૂષણાનિવિચિત્રાણિવિશ્વકર્માપ્રજાપતિઃ ॥ હારંસરસ્વતીપદ્મમજોનાગાશ્વકુંડલે ॥૧૬॥ તતઃકૃતસ્વસ્ત્યયનોત્પલસ્ત્રજનંદહિરેફાંપરિગૃહ્યપાણિના ॥ ચચાલવક્ત્રસુકપોલકુંડલંસત્રીઢહાસંધતીસુશોભનં ॥૧૭॥ સ્તનદ્વયંચાતિકૃશોદરીસમંનિરંતરંચંદનકુંકુમોક્ષિતં ॥ તતસ્તતોનૂપુરવલ્ગુસિંજિતૈર્વિસર્પતીહેમલતેવસાવભૌ ॥૧૮॥ વિલોકયંતીનિરવચમાત્મનઃપદંધુર્વચાન્યભિચારિસદ્ગુણાં ॥ ગંધર્વયક્ષાસુરસિદ્ધચારણત્રૈવિષ્ટપેયાદિષુનાન્વવિંદત ॥૧૯॥ નૂનંતપોયસ્યઃ મન્યુનિર્જયોજ્ઞાનંકચિત્તચ્ચનસંગવર્જિતં ॥ કશ્ચિન્મહાંસ્તસ્યનકામનિર્જયઃસર્વશ્વરઃ ॥ કિંપરતોવ્યપાશ્રયઃ ॥૨૦॥ ધર્મઃકચિત્તત્રનભૂતસૌહર્દત્યાગઃ ॥ કચિત્તત્રનમુક્તિકારણં ॥ વીર્યનપુંસોડસ્ત્યજવેગનિષ્કૃતંનહિદ્વિતીયોગુણસંગવર્જિતઃ ॥૨૧॥ કચિદ્ધિરાયુર્નહિશીલમંગલંકચિત્તદપ્યસ્તિનવેદ્યમાયુષઃ ॥ યત્રોભયંકુત્તચસોડપ્યમેમલઃ ॥ મંગલઃકશ્ચનકંહલોદ્ધિમા ॥૨૨॥ એવંવિમૃશ્યાવ્યભિચારિસદ્ગુણૈર્વરંનિર્જેકાશ્રયતયાગુણાશ્રયં ॥ વત્રેવરંસર્વગુણૈરપેક્ષિતંરમામુકુંદનિરપેક્ષમીક્ષિતં ॥૨૩॥ તસ્પાંસદેશઽશતીંનવકંજમાલાંમાદ્યન્મધુવ્રતવરૂયગિરોપધુષ્ટં ॥ તસ્થૌનિધાયનિકટેતદુરઃસ્વધામસત્રીઢહાસવિકસ

પ્રકારનાં ધરણી આપ્યાં; સરસ્વતિએ, દાર આપ્યો; બ્રહ્માએ, કમળ આપ્યું; અને નાગસેકોએ કુંડળ આપ્યાં. ૧૧૬૫ પછી સ્વસ્તિ વાચન થયેલાં- કમળ અને કુંડળોથી શોભતા મુખયાળાં-અને હાથમાં યુગ્મ-રૂપે ભગવાનોવાળી માળા લીધેલાં-એ સદ્ગીષ્ઠ લાજ સદિત દમને મોટે, લાંબી આંધ્યાં. ૧૧૬૭ એ રીતે શુદ્ધ પાતળા પેટવાળાં-અંતર વિનાના એક રત્ન, ચંદન અને કેશરથી વિષેલાં-અને ઝંઝરના જગદાર સદિત ચારેકોર કરતાં; સદ્ગીષ્ઠ; સેનાની વેલની માફક શોભતા લાજાં. ૧૧૬૮ પછી પોતને રહેવાને માટે, કહ્યું સકિત-અવિચળ-અને આગી વિનાના સદ્ગુણવાળું સ્થાન, ભોળતાં; તેમને ગંધર્વો-યક્ષો-અયુરો-સિદ્ધો-મારુઓ-અને દેવતાઓ વિગેરેમાં; કાંઈ પણ જગ્યાએ નહીં ૧૧૬૯ દુર્વાસા આદિમાં તપ હતું, પણ કોપનો જન નહોતો; નુદરર્થત વગેરેમાં યાન હતું, તેમણે સંગને તબો નહોતો; કાંઈ એક બ્રહ્મા વિગેરે મહાત્મા હતા, તેમણે કાંઈને જીવો નહોતો; અને કાંઈ ઉંચ સરખા સગર્ય હતા, છતાં તેઓ ખીજનો આશ્રય લેનારા

હતા. ૧૧૭૦ કાંઈ કાંઈ પરશુરામ આદિમાં ધર્મ હતો, ત્યાં પ્રાણીઓને વિશે, સુદહપણું નહોતું; કાંઈ શિખિરાજ વિગેરે દાન આપનારા હતા; પણ તે તાન મુક્તિના હેતુરૂપ નહોતું; કાંઈ સદ્ગુણુના સરખા ધર્મ-કર્મી હતા, પણ તે કાળના વેગથી નાશ પામનારા હતા; અને કાંઈ સ્વનકાદિક વિગેરે સંગને તબો નહોતો તે સુદરશનથી મવાની ઇચ્છા કરતા નહોતા. ૧૧૭૧ કાંઈ મોંઝેર વિગેરે લાંબા આયુષ્ય વાળા હતા, તેઓ મંગળ આચરણ વાળા નહતા; અને કાંઈ દિરૂપકશિષુ સરખામાં મંગળ આચરણ હતા, તો તેમનું આયુષ્ય ધિર નહોતું; તથા કાંઈ સદાશિવ વિગેરેમાં, એ એક વાનાં હતાં, પણ તેમનું આચરણ લોકમાં અમંગળ કહેતાં હતું; અને વિષ્ણુ ભગવાનજ સુમંગળ એટલે સર્વ પ્રકારે દોષ રહિત હતા. ૧૧૭૨ એ રીતે વિચાર કરીને; સદ્ગુણોમાં ફેરફાર નહીં થનારા-ખીજના આશ્રયની જરૂર વિનાના-સર્વ યુક્તોના આશ્રય-અને સર્વ યુક્તો, ઇચ્છા યોગ્ય, છતાં પોતાને નહીં ઇચ્છનારા; યુક્તે ભગવાનેજ; સદ્ગીષ્ઠ ઇચ્છાર

પરમા. ૧૨૩૫ પછી મહેનત ભગવાનને મણુમણુટ કરાવી, નવાં કમળોની શુંદર માળા, ભગવાનના ગ-
ળામાં પેહેરીને; પોતાને પેહેવાની છત્રા વાળા, ભગવાનના વક્ષ સ્થળની સામે જોતાં; અને લાજ સહિત
હસવા વડે, શોભતાં; લક્ષ્મીજી ભગવાનની પાસે જઈ ઉભા રહ્યાં. ૧૨૪૫ પછી ત્રણે દોકની શોભાના સ્થા-
નરૂપ ભગવાને; એ જગત જોતાને, પોતાના વક્ષ સ્થળમાં રાખવાથી; તે ત્યાંજ અવિચળ થઈને રહ્યાં; તથા
તેમણે લોક પાળે સહિત ત્રણે લોક તરફ, દયા ભરેલી નજરથી જોઈને; તેમનો પશુ બાળ્યોદય કર્યો. ૧૨૫૫
ત્યારે દેવતાઓના અનુચરો અને તેમની સ્ત્રીઓના માથા અને નાચવાથી; તથા શયન-નુરી-અને મૃદંગ
વિગેરે વાજતો વાગવાથી; ત્યાં જુદા જુદા પ્રકારના આવાજ થતા લાગ્યા. ૧૨૬૫ તથા પ્રજ્ઞા-૩૬-અને
અગ્નિશ આદિ સર્વ પ્રજાપતિઓએ, ધુસળો વરસાદ કરીને; વેદમત્રો વડે, ભગવાનની યજુન કરી. ૧૨૭૫

અને લક્ષ્મીજીની નજર થવાથી; સારાં શીળ વિગેરે ઝુલ્યાથી સંપન્ન થયેલા દેવતાઓ-પ્રજાપતિઓ-અને પ્ર-
જાઓ; પરમ સુખી થયાં. ૧૨૮૫ પશુ હે ગગન, લાજ વગરના વિપ્લાસકત દેવો, અને જાનવો તો, લ-
ક્ષ્મીજીએ ઉપેક્ષા કરવાથી; સત્વ વિનાના, અને ઉદ્ધાગ સહિત, થઈ ગયા. ૧૨૯૫ તે પછી વાજપ્તી એટલે
મદિરા નામની દિવ્ય અને કમળ જેવી આંખો વાળી; એક કંન્યા ઉત્પન્ન થઈ; તેને ભગવાનની સમીપથી,
એ અમુરોએ લીધી. ૧૩૦૫ ત્યારપછી એ કશ્યપના દીકરાઓએ, સમુદ્ર મંથન કરતાં; એક પરમ આદ્યુત
પુરુષ, તેમણે ઉત્પન્ન થયો. ૧૩૧૫ તે; લાંબા અને પુષ્ટ દાઢવાળો-સંખજેવું મળું, રાતાં નેત્ર, સ્વામવર્ણ,
જુવાન અવસ્થા, અને માળા, આભૂષણો, તથા પીળાં વસ્ત્ર પેહેરેલો-મોટીઠાતીવાળો-સ્વચ્છ કુંડલોવાળો-
સ્વામી-સિંદનાજેવીચાલવાળો-અને સ્વિચ્છ તથા પાંક વાળો હોવાળો હતો. ૧૩૨-૩૩૫ એ, ધન્વંતરી

બ્રહ્મણેનયાતા ॥૨૪॥ તસ્યા:શ્રિયસ્ત્રિજગતોજનન્યાવક્ષોનિવાસમકરોત્પરમંવિભૂતે: ॥ શ્રી:સ્વા:પ્રજા:સકરુણેનનિરીક્ષણેનયત્રસ્થિતૈધયત
સાધિપતીંસ્ત્રિલોકાન્ ॥૨૫॥ શંખતૂર્યમૃદંગાનાંવાદિત્રાણાંપૃથુ:સ્વન:દેવાનુગાનાંસસ્ત્રીણાંનૃત્યતાંગાયતામભૂતા ॥૨૬॥ વ્રહ્મરુદ્રાંગિરોમુરુપ્યા:
સર્વેવિશ્વસૃજોવિભું ॥ ઈંદિરેડવિતથેર્મત્રૈસ્તલ્લિંગે:પુષ્પવર્ષિણ: ॥૨૭॥ શ્રિયાત્રિલોકિતાદેવા:સપ્રજાપતય:પ્રજા: ॥ શીલાદિગુણસંપન્નાલેભિ
રેનિર્ઘૃતિપરાં ॥૨૮॥ નિ:સત્વાલોલુપારાજન્નિરુદ્ધોગાગતત્રપા: ॥યદાચોપેક્ષિતાલક્ષ્મ્યાબભૂવુર્દૈત્યદાનવા: ॥૨૯॥ અથાસીદ્ધારુણીદેવીકન્યાક
મલલોચના ॥ અસુરાજગૃહ્ણસ્તાંવૈહરેરનુમતેનતે ॥૩૦॥ અથોદધેર્મથ્યમાનાત્કાશ્યપૈરમૃતાર્થિભિ: ॥ ઉદતિષ્ઠન્મહારાજપુરુષ:પરમાદ્રુત: ૩૧
દીર્ઘર્ષીવરદોર્દઢ:કંબુગ્રીવોરુણેક્ષણ: ॥ શ્યામલસ્તરુણ:સ્ત્રગ્વીસર્વાભરણભૂષિત: ॥૩૨॥ પીતવાસામહોરસ્ક:સુમૃષ્ટમણિકુંડલ: ॥સ્ત્રિગ્ધકુંચિતકે
શાંત:સુભગ:સિંહવિક્રમ: ॥૩૩॥ અમૃતાપૂર્ણકલશંવિભ્રદ્વલયભૂષિત: ॥ સર્વેભગવત:સાક્ષાદ્વિષ્ણોરંશાંશસંભવ: ॥૩૪॥ ધન્વંતરિરિતિસ્થ્યાત
આયુર્વેદદૃગિજ્યમાક્ ॥ તમાલોક્યાસુરા:સર્વેકલશંચામૃતામૃતાં ॥૩૫॥ લિપ્સંત:સર્વવસ્તૂનિકલશંતરસાહરન્ ॥ નીયમાનેડસુરૈસ્તસ્મિન્કલ
શેડમૃતભાજને ॥૩૬॥ વિષ્ણુમનસોદેવાહરિંશરણમાયયુ: ॥ઈતિતદ્વૈન્યમાલોક્યભગવાન્શ્રુત્યકામકૃત્ ॥ માલિચ્યતમિયોડર્થવ:સાધયિષ્યસ્વ
માયયા ॥૩૭॥ મિથ:કલિરભૂતેષાંતદર્થેતર્પચેતસાં ॥ અહંપૂર્વમહંપૂર્વનત્વંનત્વમિતિપ્રભો ॥૩૮॥ દેવા:સ્વંભાગમર્હતિયેતુલ્યાયાસહેતવ: ॥ સત્ર
યાગદ્વૈતસ્મિન્નેષધર્મ:સનાતન: ॥૩૯॥ ઇતિસ્વાન્પત્યપેધન્વૈદેતેયાજાતમત્સરા: ॥ દુર્બલા:પ્રબલાન્રાજન્ગૃહીતકલશાન્મુદુ: ॥૪૦॥ એતસ્મિન્નંત
રેવિષ્ણુ:સર્વોપાયવિદીશ્વર: ॥યોષિદ્વૃપમનિર્દેશ્યંદધારપરમાદ્રુતં ॥૪૧॥ પ્રેક્ષણીયોત્પલશ્યામંસર્વાવયવસુંદરં ॥ સમાનકર્ણાભરણંસુકપાલોન્ન
સાનનં ॥૪૨॥ નવયૌવનનિર્ઘૃતસ્તનભારકૃશોદરં ॥મુસ્વામોદાનુરક્તાલિઙ્ગંકારોદ્વિગ્નલોચનં ॥૪૩॥ વિભ્રત્સ્વકેશભારેણમાલામુત્ફુલ્લમલ્લિકાં ॥
સુગ્રીવકંઠાભરણંસુભુજાંગદભૂષિતં ॥૪૪॥ વિરજાંબરસંવીતનિતંબદ્વીપશોભયા ॥કાંચ્યાપ્રવિલસદ્વલ્ગુચલચ્ચરણનૂપુરં ॥૪૫॥ સત્રીડસ્મિતવિ
ક્ષિપ્તભ્રૂવિલાસાવલોકનૈ: ॥દૈત્યયૂથપચેતસ્સુકામમુદીપયન્મુદુ: ॥૪૬॥ ઇંમાંમંઅંઅષ્ટમોડધ્યાય: ॥૮॥ શ્રીશુકંતેડન્યોન્યતોડસુરા:

નામથી પ્રખ્યાત-સાક્ષાત વિષ્ણુના આંશવડે ઉત્પન્ન થયેલો-વૈદિક શાસ્ત્રો કર્તા-અને યજ્ઞમાં ભાગ પામનારા
પુરુષને; કંકણ પેહેરેલા દાઢવાળો, અમૃતથી ભરેલો કળશ લેઈને; નીકળેલો જોઈ; સર્વ વસ્તુને લેઈ લેવાની
છત્રાવાળા, અમુરોએ તેના દાઢવાળો કળસ, ઉત્તરજોજ લઈ લીધો; અને અમૃત ભરેલો કળસ, અમુરોએ
લેઈ લેવાથી; જેદ પામેલા દેવતાઓ, દરિ ભગવાનને શરણે ગયા; ત્યારે તેમની એ રીતની દીનતા જોઈને
દાસ જોનાના મનોરથને પૂરતારા ભગવાને તેમને કહ્યું કે, જેદ કરશે નહીં; કહ્યો કરાવીને હું મારી માથા વડે;
તમારું કામકરી આપીશ. ૧૩૪-૩૫-૩૬-૩૭૫ પછી અમૃતની તૃષ્ણાવાળા તે દેવો, હું પેહેલા પીદશ,
તું નહીં; તું નહીં. ” એમ મોલીને માંડો માંડો, કહ્યો કરવા લાગ્યા. ૧૩૮૫ અને કળસ લઈ
લેનારા પ્રજા દેવોને, ખીન્ન નિરખળ દેવો અટકાવીને; કહેવા લાગ્યા કે; પંડ્યાળાના યજ્ઞની પેટે, આ
કામમાં સરખીજ મેહેનત કરનાર, દેવતાઓ પશુ; ભાગ મેળવવાને, યોગ્ય છે; અને સર્વને સરખો ભાગ

મળવો, એજ સનાતન ધર્મ છે. ૧૩૯-૪૦૫ એટલી વારમાં; સર્વે ઉપાયોને જાણનારા હૃદય, વિષ્ણુ ભગવાને;
જેવું વર્ણન થઈ શકે નહીં. એવું, જીવું રૂપ ધરી લીધું. ૧૪૧૫ તેના સર્વ અવયવો શુંદર-જેવા લાવક-કળ-
લ સરખો સ્વામ રંગ-ચુંદર કળાળ-ઉપડતું નાક- અને જાનનાં કુંડળો સગાન હતાં. ૧૪૨૫ નવી જુવાની અ-
ને સ્તનના ભારથી, પેટ સંકોચાયઈ હતું; તથા મુખનો સુવાસ લેવાને, ભાગતા, ભાગતાઓથી આંખો ફર
કતી હતી. ૧૪૩૫ ગલિકાનાં ઉધોલાં પૂલની માળાઓ, ચોટલામાં ઘુમેલી હતી; શુંદર મળામાં સારાં બરેણાં
પેહેર્યાં હતાં, અને શુંદર જુલ્મોમાં આભુષણ હતા. ૧૪૪૫ શુંદર અને સ્વચ્છ વસ્ત્ર પેહેરેલી કમર ઉપર,
સોનાનો કંઠોરો જાદુ શોભતો હતો; અને આંજીર પેહેરેલા પગવડે, તે ધણી ઉત્તમ રીતે ચાલતી હતી. ૧૪૫૫
તેથી તેના લાજ સહિત હસવા-જેવા અને ભરો હાલવાથી; દેવોના અધિપતિઓના મનમાં, વારંવાર
કામ ઉત્પન્ન થતો હતો. ૧૪૬૫ ઇતિ શ્રીમદ્ ભાગવતે આદ્યા રૂંધનો આદ્યો અધ્યાય સંપૂર્ણ ૪૮૫

અધ્યાય ૬ મો.-શ્રીશુક-પછી રોડ નહીં એક જીભને માથે દેતા, અને એક જીભ પાસેથી અમૃતનો કણસ પડતો લેતા; મોર જોવા પર્મદાતા તે અમૃતને, એ સ્ત્રીને આવતી નેહ. ૥૧૧૥ તેથી કામ કરવા થવાથી; "અરે આ કેતુશ્ચ-કેવીકાલિ-અને આની કેવી જુવાની છે;" એમ બોલતા તેઓ, તેની પાસે દોડી ગયા; અને પૂછવા લાગ્યા કે. ૥૧૨૦ "તું ઉપરેલાં કમળ સરખી આંખોવાળી, કાણુ છે; ક્યાંથી આવી છે; અને શું કરવા પાર છે; હે શુંદરી અમારાં મનને મર્ધા નાંખનારી તું કાળી છે. ૥૧૩૧ દેવ-દેવો સિદ્ધા-ગંધર્વો-અને આર્યોએ, તથા તેમના અધિપતિઓએ પણ, આગળ તને નંદેલાનું, અમે બચતા નથી; તો મનુષ્યોએ તો, તને ક્યાંથી નહીં હોય. ૥૧૪૧ હે શુંદર ભગવતે વાળી, પ્રાણીઓનાં સર્વે હૃદયો અને મનને પ્રાપ્તિ ઉપજાવવા માટે, દયાળુ વિધાતાએ; તને અહીંયાં મોકલી છે કે શું તપાસે માન પામેલી; એકજ વસ્તુની કલ્પ કરનાર, અને એક જીભનાં દેરી થયેલા, શાષ શાષ વચેનું સંગ્રાહન; તું

શુંદર મધ્યભાગ વાળી, કરી આપ્યો. ૥૧૫૧ અને કરમપના પુત્રો બધાએજ પુરવાર કરેલો છે; માટે તેમનામાં જે રીતે ટટા ન થાય, તેમ ન્યાય પ્રમાણે, વિશાળ તું કરી દે. ૥૧૬૧ દેવોએ એ રીતે કહ્યું, સારે માથા વડે સ્ત્રીનું રૂપ ધરેલા દરિ ભગવાને; અશ્વિયાળી આંખથી નિહાળીને, તથા હસીને; આ રીતે કહ્યું કે. ૥૧૮૧ શ્રી ભગવાન-હે કરમપના પુત્રો, છીનાળ સ્ત્રીઓનો, તમે શામાટે વિશ્વાસ કરો છો; પંડિત પ્રશ્ને તો, કામિનીઓનો વિશ્વાસ કરતાજ નથી. ૥૧૯૧ હે દેવો, કુતરાં અને રવેન્દ્રાચારી સ્ત્રીઓ તો, નવા નવાનેજ શોધનાર છે; માટે તેમની ગિતતા અનિયમ, એટલે યોડિવારમાંજ નાશ થનારી, કહેવાય છે. ૥૨૦૧ શ્રીશુક-તેનાં આ રીતનાં મરકરીનાં વચનોથી, દેવોના મનમાં વિશ્વાસ આવ્યો; તેથી તેઓએ અમૃત શાવથી હસીને તેને, અમૃતનો કણસ આપ્યો. ૥૨૧૧ પછી તે અમૃતનો કણસ હાથમાં લેકે; હસને મોઢે નેહ, ભગવાન શુંદર વાળી બોલ્યા કે; "મારાથકી કદ સારું અગર નહાઈ થાય; તે તમે કમળ રાખો તોજ

પાત્રંહરંતસ્યક્તસૌહદાઃ॥ક્ષિપંતોદસ્યુધર્માણઆયાંતીંદદ્દશુઃસ્ત્રિયાં॥૧॥અહોરૂપમહોધામઅહોઅસ્યાનવંવયઃ॥ઇતિતેતામભિદ્રુત્યપ્રચ્છુર્જાતહચ્છયાઃ॥૨॥કાત્વંકંજપલાશાક્ષિકુતોવાકિંચિકીર્ણસિ॥કસ્યાસિવદવામોરુમથ્નંતીવમનાંસિનઃ॥૩॥નવયંત્વાડમરૈર્દૈત્યૈઃસિદ્ધગંધર્વચારણૈઃ॥નાસ્પૃષ્ટપૂર્વાજાનીમોલોકેશૈશ્વકુતોનૃભિઃ॥૪॥નૂનંત્વંવિધિનાસુભ્રૂઃપ્રેષિતાડસિશરીરિણાં॥સર્વેન્દ્રિયમનઃપ્રીતિવિધાતુંસઘૃણેનકિં॥૫॥સાત્વંનઃસ્પર્ધમાનાનામેકવસ્તુનિમાનિનિ॥જ્ઞાતીનાંબદ્ધવૈરાણાંશંવિધત્સ્વમુમધ્યમે॥૬॥વયંકશ્યપદાયાદાશ્રાતરઃકૃતપૌરુષાઃ॥બિમજસ્વયથાન્યાયંનૈવભેદોયથાભવેત્॥૭॥ઇત્યુપામંવિતોદૈત્યૈર્માયાયોપિદ્વપુર્હરિઃ॥પ્રહસ્યરુચિરાપાંગૈર્નિરીક્ષાન્નિદમબ્રવીત્॥૮॥શ્રીભગ૦કથંકશ્યપદાયાદાઃપુંશ્ચલ્યાંમયિસંમતાઃ॥વિશ્વાસંપંડિતોજાતુકામિનીષુનયાતિહિ॥૯॥સાલાવૃકાણાંસ્ત્રીણાંચસ્વૈરિણીનાંસુરદ્વિષઃ॥સરુયાન્યાહુરનિત્યાનિનૂત્નંનૂત્નંવિચિન્વતાં॥૧૦॥શ્રીશુક૦ઇતિતેક્ષ્ણલિતૈસ્તસ્યાઆશ્વસ્તમનસોડસુરાઃ॥જહસુર્ભાવગંભીરંદદુશ્વામૃતભાજનં॥૧૧॥તતોગૃહીત્વાડમૃતભાજનંહરિર્વભાર્ષદૈષ્મિતશોભયાગિરા॥યદ્યપ્યુપેતક્કચસાધ્વસાધુવાકૃતંમયાવોવિભજેસુધામિમાં॥૧૨॥ઇત્યભિવ્યાહતંતસ્યાઆકર્ણ્યાસુરપુંગવાઃ॥અપ્રમાણવિદસ્તસ્યાસ્તતથેત્યન્વમંસત્॥૧૩॥અથોપોપ્યકૃતસ્નાનાહુત્વાચહવિષાડનલં॥દત્વાગોવિપ્રભૂતેભ્યઃકૃતસ્વસ્ત્યયનાહિજૈઃ॥૧૪॥યથોપજોષંવાસાંસિપરિધાયાહતાનિતે॥કુશેષુપ્રાવિશન્સર્વેપ્રાગગ્રેષ્વભિભૂષિતાઃ॥૧૫॥પ્રાહ્મુખેષૂપવિષ્ટેષુસુરેષુદિતિજેષુચ॥ધૂપામોદિતશાલાયાંજુષ્ટાયાંમાલ્યદીપકૈઃ॥૧૬॥તસ્યાંનરેન્દકરમોરુરુશ્કુલશ્રોણીતટાલસગતિર્મદવિહ્વલાક્ષી॥સાકૂજતીકનકનપુરસિંજિતેનકુંભસ્તનીકલશપાણિરથાવિવેશ॥૧૭॥તાંશ્રીસર્લીકનકકુંડલચારુકર્ણનાસાકપોલવદનાંપરદેવતારૂપાંસંવીક્ષ્યસંમુમુહુરુસ્મિતત્રીક્ષણેનદેવાસુરાવિગલિતસ્તનપટ્ટિકાંતાં॥૧૮॥અસુરાણાંમુધાદાનંસર્પાણામિવદુર્નયં॥મત્વાજાતિનૃશંસાનાંનતાંવ્યમજદચ્યુતઃ॥૧૯॥કલ્પયિત્વાપૃથક્પંક્તીરુભયેષાંજગત્પતિઃ॥તાંશ્રોપવેશયામાસસ્વેષુસ્વેષુચપંક્તિષુ॥૨૦॥દૈત્યાન્ગૃહીતકલશોવંચયન્નુપસંચરૈઃ॥દૂરસ્થાન્પાયયામા

હુ આ અમૃત વિદેશી આપ્યું." ૥૧૨૧ તેનું એ રીતનું બોલવું સંભળી, તેના પ્રમાણને નહીં જાણનારા દેવોના અધિપતિઓએ; તે મુજબ કરવાની પણ, હા કરી. ૥૧૩૧ પછી તેઓ સર્વે જગ્યોએ, દેવપાસ કરી-નાહી-તથા હવિષ્ય પદાર્થોને અગ્નિમાં હોમ કરી; ગાયો, આઘ્રણો, અને જીભનાં પ્રાણીને, દાન આપી, આઘ્રણો ખસે રક્ષિત વાચન કરાવ્યાં; અને પછી પોત પોતાની ક્યા પ્રમાણે, શુદ્ધ વસ્ત્રો અને ધરેખાં પહેરી લેકે; ઉગમથી કાર આપી સખેલા, હર્બના આસનો ઉપર; બેસી ગયા. ૥૧૪-૧૫૧ એ રીતે જ્યાં એ દેવ અને દેવો, ઉગમણાં મુખ રાખીને બેઠા હતા; સાંજ ધુલની માળાઓ-દીપ-ધૂપ-તથા સુગંધી વડે શયનગરેલી અગ્નિ ઉપર; તે સ્ત્રી આવી. ૥૧૬૧ સારે તે હવેળીની કિનારી જોવા, જોળ સાથેના વાળી-રેશમી વસ્ત્ર પે-હેરીને કમરના બાદથી ધીમી ચાલે ચાલતી-મદ્યની વિવેક થયેલી આંખો અને સોનાનાં ઝગઝગાં ઝંઝરો વાળી-સોનાનાં કુંડલો પહેરી હાથમાં કણસ લીધેલી-લક્ષ્મીજી જેવી રૂપાળી-અને કાન, નાક, ગાલ, તથા મુખવડે ધણીજ શોભતી, એ ભગવાન રૂપ સ્ત્રીના, હસવાની સાથે જોવાથી; અને તેના ધડા સરખા સ્તનો

ઉપરનો લગડનો છેડો, વારંવાર ખસી જતા દેખાથી; એ દેવતાઓ અને દેવો મોહવાળી ગયા. ૥૧૬-૧૭-૧૮૧ પછી એ અમૃત ભગવાને વિચાર કરેલા કે; "જનિ થકીજ હુ એવા અમૃતને અમૃત આપવું; તે આપને દૂધ પાવાના સરખું, અને ન્યાયથી વિરહ છે; માટે તેમને, અમૃત પાતું નહીં નેહ્યો." ૥૧૮૧ તેથી જગતપતિ ભગવાને, દેવ અને દેવોની જૂદી જૂદી પંગતો કરીને; તેઓને પોત પોતાની પંગતમાં, બે-સાડા. ૥૨૦૧ અને દેવોને કમીને, લેદ્ર લીધેલા કણસમાંનું; જરા અને મરણને મટાડનારું અમૃત; તેમજ દૂર બેઠેલા, દેવતાઓ. ૥૨૧૧ પારે હે રાગ, આંખી સાથે રોડ કરવા પછી, વિવાદ કરે; એ નિંદા થવા લાયક જાણીને, પોતાનું બોલવું પાળવા માટે; અમૃત છાનામાના બેસી રહ્યા. ૥૨૨૧ અને તે સ્ત્રીની સાથે, અતિ રોડ કરનારા-રોડ તૂટીજવાની બીડીકથી કંગાલ ગમેલા-અને તેણીએ ધણું માન આપીને બાંધી લીધેલા; તેઓ કાંઈ અધિય વચન પણ, બોલી શક્યા નહીં. ૥૨૩૧ તે વખતે દેવતાઓના સરખો થકી, દેવતાઓની પંગતમાં બેસીને, શુદ્ધ અમૃત પીતા હતા; તેની સખા, સુ-

હી અને ચંદ્રે આવી ॥૨૪॥ તેથી હરિ ભગવાને, અસતરા સરખી ધારવાળા પોતાના ચક્રવટે; તેનું માથું અમુત પીતા પીતામાંથી કાપી નાંખ્યું; એટલે પેટમાં અમુત પહોંચતા પેટેમાં, તેનું થડ પડી ગયું. ॥૨૫॥ પછી અમર થયેલા એના માથાને, અહ્યાએ શુદ્ધ રસવેલ છે; તેથી વૈર બુદ્ધિથી એ રાહુ, અગાંસ અને પુત્રને રિવસે; શ્વે અને ચંદ્રની સામે દોડે છે. ॥૨૬॥ એમ દેવતાઓને અમુત પાયા પછી, જગતનું પાલન કરનારા દેવ ભગવાને; દેવોના અધિપતિઓના દેખતાં, પોતાનું સ્વરૂપ ધારણ કરી લીધું. ॥૨૭॥ આ રીતે દેવો અને દેવોને: આ રથને: દેશ-કાળ-હેતુ-અર્થ-કર્મ-અને મનિ, એ સઘળાં પાંતા, સરખાં હોવા છતાં; કળ મળવામાં, તદ્દાવન થયે; એટલે ભગવાનના ચરણ કમળની રચના આશ્રય વાળા દેવતાઓને, સંદેહમાંજ અમુત મળ્યું; ને દેવોને ન મળ્યું. ॥૨૮॥ એ પ્રકારેજ એ દૃષ્ટીથી (એટલે પોતાને અને ખીનઓને, ભ-

ગવાન થકી જુદા બાળીને;) પોતાના દેહને માટે, તથા પુત્રાદિકને માટે; મન-વચન-કર્મ-અને બળ વિગેરે, જે કાંઈ કરવામાં, અને વાપરવામાં આવે છે; તે સર્વ અસત્ એટલે ગિયા થઈ જાય છે; તથા અમેદ બુદ્ધિથી, એટલે સર્વને ભગવાન સ્વરૂપ બાળીને, એજ દેહ અગર પુત્રાદિકને માટે કરેલું સર્વ; જાડના મૂળમાં સિંચન કરેલું, જાડનાં સર્વ અંગોને પહોંચવાની પેટે; ભગવાનનેજ અર્પણ થઈને, તે સઘળું સત્ (એટલે મોક્ષને અર્થે, અથવા ભગવત ૩૫,) થઈ જાય છે. ॥૨૯॥ હિતશ્રી ૦ જ્ઞાન આકાશ ૨૬૦ નવમે અ ૦ સં ૦ ૥૯૧

અધ્યાય ૧૦ મે. શ્રીશુક- આ પ્રમાણે સાવધાનપણે, કર્મ કરવામાં ભેગા હોવા છતાં; વાસુદેવ ભગવાન થકી વિમુખ, દેવોને અને દાનવોને; કળ મળ્યું નહીં. ॥૩૦॥ અને ગરૂડ વાહન ભગવાન, આ રીતે અમુત પેદા કરીને; તથા પોતાના દેવતાઓને પાછને; સર્વ પ્રાણીઓના દેખતાં, સ્વાથી પધારી ગયા. ॥૩૧॥

સજરામૃત્યુહરાંસુધાં ॥૨૧॥ તેપાલયંતઃસમયમસુરાઃસ્વકૃતંનૃપા ॥ તૂષ્ણીમાસન્કૃતસ્ત્રેહાઃસ્ત્રીવિવાદજુગુપ્સયા ॥૨૨॥ તસ્યાંકૃતાતિપ્રણયાઃપ્રણયાપાપાતરાઃ ॥ મહુમાનેનચાવદાનોચુઃકિંચનવિપ્રિયં ॥૨૩॥ દેવલિંગપ્રતિચ્છન્નઃસ્વર્ભાનુર્દેવસંસદિ ॥ પ્રવિષ્ટઃસોમમપિવચ્ચંદ્રાર્કાભ્યાંચસૂચિતઃ ॥૨૪॥ ચક્રેણક્ષુરધારેણજહારપિવતઃશિરઃ ॥ હરિસ્તસ્યકબંધસ્તુસુધયાઽપ્લાવિતોઽપતત્ ॥૨૫॥ શિરસ્ત્વમરતાંનીતમજોગ્રહમર્ચીકૃપત્ ॥ યસ્તુપર્વણિચંદ્રાર્કાવભિધાવતિવૈરધીઃ ॥૨૬॥ પીતપ્રાયેઽમૃતેદેવૈર્ભગવાન્લોકભાવનઃ ॥ પશ્યતામસુરેંદ્રાણાંસ્વરૂપંજગૃહેહરિઃ ॥૨૭॥ એવંસુરાસુરગણાઃસમવેશકાલહેત્યર્થકર્મમતયોઽપિફલેવિકલ્પાઃ ॥ તત્રામૃતંસુરગણાઃફલમંજસાપુર્યત્પાદપંકજરજઃશ્રયણાન્નદૈત્યાઃ ॥૨૮॥ યદ્યુજ્યતેઽસુવસુકર્મમનોવચોભિર્દેહાત્મજાદિપુનૃભિસ્તદસત્પૃથક્કાત ॥ તૈરેવસદ્ભવતિયત્રિયતેઽપૃથક્કાર્ત્સવસ્યતદ્ભવીતમૂલીનેષચંનયત્ ॥૨૯॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેઅષ્ટમસ્કંધેઅમૃતમથનેનવમોધ્યાયઃ ॥૯॥

શ્રીશુક ૦ ઇતિદાન્દૈત્યાણાંવિદન્નમૃતંનૃપા ॥ યુક્તાઃકર્મણિયતાશ્વવાસુદેવપરાઙ્મુખાઃ ॥૧॥ સાધયિતા મૃતંરાજન્પાયયિતાસ્વકાન્મુરાન્ ॥ પશ્યતાંસર્વમૂતાઃ ॥ ૨ ॥ સપ્તાનાંપરામૃદ્ધિદૃષ્ટાતેદિતિનંદનાઃ ॥ અમૃષ્યમાણાઉત્પેતુર્દેવાન્પ્રત્યુચ્ચતાયુધાઃ ॥૩॥ તતઃસુરગણાઃસર્વેસુધયાપીતયૈધિતાઃ ॥ પ્રતિસંયુયુધુઃશસ્ત્રૈર્નારાયણપદાશ્રયાઃ ॥૪॥ તત્રદેવાસુરોનામરણઃપરમદારુણઃ ॥ રોધસ્યુદન્વતોરાજસ્તુમુલોરોમહર્ષણઃ ॥૫॥ તત્રાન્યોન્યંસપ્તાસ્તેસંરબ્ધમનસોરણે ॥ સમાસાદ્યાસિભિર્બાળૈર્નિજધ્નુર્વિવિધાયુધૈઃ ॥૬॥ શંખતૂર્યમૃદંગાનાંભેરીડમરિણાંમહાન્ ॥ હસ્ત્યશ્વરથપત્નીનાંનદતાંનિઃસ્વનોઽભવત્ ॥૭॥ રથિનોરથિભિસ્તવપત્તિભિઃસહપત્તયઃ ॥ હયાહયૈરિભાશ્વૈર્મૈઃસમસન્તસંયુગે ॥૮॥ ઉટ્ટ્રૈઃકેચિદિર્ભૈઃકેચિદપરેયુયુધુઃસ્વૈર્ ॥ કેચિદ્ગૌરમૃગૈર્ઋક્ષૈર્દ્વીપિભિર્હરિભિર્મટાઃ ॥૯॥ ગૃધ્રૈઃકંકૈર્વૈરન્યેફયેનભાસૈસ્તિમિંગિલૈઃ ॥ શરભૈર્મહિષૈઃખડ્ગૈર્ગૌત્તૈર્વૈર્ગવપારુણૈઃ ॥૧૦॥ શિવાભિરાશ્વભિઃકેચિત્કૃકલાસૈઃશશૈર્નરૈઃ ॥ વસ્તૈરેકેકૃષ્ણસૌરૈર્હૈસૈરન્યેચસૂકરૈઃ ॥૧૧॥ અન્યેજલસ્યલઘૈઃસતૈર્વિકૃતવિગ્રહૈઃ ॥ સેનયોરુમયોરાજન્વિવિશુસ્તેઽગ્રતોઽગ્રતઃ ॥૧૨॥ ચિત્રધ્વજપટૈરાજન્નાતપત્રૈઃસિતામલૈઃ ॥ મહાધનૈર્વજ્રદંડૈર્વ્યજનૈર્વાર્હચામરૈઃ ॥૧૩॥

સારે દુરભોનો મોટી રિધિ દેખીને, તે નસહન થઈ શકવાથી, દેવો હથિઆગે ઉપાડીને, દેવોના ઉપર તુડી પડ્યા. ॥૩૦॥ એટલે અમુત પીવાથી શુદ્ધ પામેલા, અને નારાયણ ભગવાનના ચરણના આશ્રયવાળા; સર્વ દેવોએ પશુ, શસ્ત્રો લેધને; સાંયુદ્ધ કર્યુ. ॥૩૧॥ હે રાજા, તે કાળે સમુદ્રના કાંઠા ઉપર "દેવ અને અસુરોનો સંગ્રામ" એ નામનું ફેવાડાં ઉભાં થાય એવું; તુમુલ અને પરમ દારૂણ યુદ્ધ થયું. ॥૩૨॥ સાંયુદ્ધમાં શત્રુઓ એક ખીનને બેઠીને કોષ વાળા મનથી; તરવાર-ગાણુ-અને ખીન અનેક આયુધો પડે, મારતા હતા. ॥૩૩॥ અને શંખ-તુડી-ભેરી-તથા કમ-રી વિગેરેના, અને મોટા હાથી-ધોડા-રથ-તથા પાદાઓની મરજનાઓના; મોટા ચપ્પે થતા હતા. ॥૩૪॥ તથા રથીઓની સાથે રથીઓ-અને પાદાઓની સાથે પાદાઓ વિગેરે; સામસામે આવીને, યુદ્ધ કરતા હતા. ॥૩૫॥ તે-ઓમાંના કોઈ હાથી ઉપર-કોઈ ઉટ્ટ્ર-કોઈ ગધેડા ઉપર-કોઈ ગૌરમૃગ ઉપર-અને કેટલાક ચોદાઓ તો રિંછ નહિપડા-અને સિંહ ઉપર બેઠીને યુદ્ધ કરતા હતા. ॥૩૬॥ વળી કેટલાક, મરજ-કંક-અથવા-ગાળ-ભાસ-

તિગિંગલ-શરભ-પાડા-મૈડા-બળદ-રોઝ-હરણુ-શિયાળ-ઉદર-કાકિડા-સસલા-અને ગાયુઓના ઉપર બેઠીને; તથા ખીનઓ બકરા-કાળિયાર-દસ-સુવર અને ખીન જળ તથા રથળનાં પક્ષીઓ આદિ પ્રાણીઓ ઉપર બેઠીને; એક સેનાવાલાઓ; એક ખીનના આગલા ભાગેમાં પેસી જઈને લડાઈ કરતા હતા. ॥૩૭॥ ૧૧-૧૨ ॥ હે રાજા વિચિત્ર પક્ષીઓ-ધોળાં સ્વચ્છ છત્રો-મોટી કિંગતના દિરાની કાંડીવાલા ચામર અને વિજળાઓ-પવનથી ઉડતાં અંબરઓ અને પાંધડીઓ-ચળકતાં ગખતરો અને ધરણીઓ- તથા સૂર્યના કિરણો પડે જગદારા મારતાં સ્વચ્છ શસ્ત્રો થકી; એ દેવ અને દાનવોના ચરવીરો વાળી સેનાઓ જળ જંતુઓના સમુદાય થકી શોભતા સમુદ્રની પેટે; શોભતી હતી. ॥૩૮॥ ૧૪-૧૫ ॥ તે વખતે દેવોની સઘળી સેનાનો સ્વામી વિરોચનનો પુત્ર બલીરાજા; એ યુદ્ધમાં, ધરિછત રથો પહોંચાડનારા-યુદ્ધનાં સર્વ સાધનોથી ભરેલ-સર્વ આશ્રયવાળા-તથા જંતુ વધુન થઈ શકે નહીં એવા; જગવારમાં દેખાતા-અને વળી ન દેખાતા-મમ દાનવે ગનાવી આપેલા

વિદ્યપ્રજ્ઞ નામના વિમાનમાં બેઠો હતો. ૧૧૨-૧૩૫ અને સેનાના આમલના બામમાં સર્વ સેનાપતિઓથી વિરામ્યો તે છત્ર અને આમર યજ્ઞની સાથે, ઉત્તમ વિમાનમાં બેઠેલો, ઉચ્ચતા ચક્રમાંની પેટે શોભતો હતો. ૧૧૬-૧૩૫ તથા નમુચિ-શંભર-પાણી-વિપ્રચિતિ-અશ્વિનુષ-દિમુષ-કામના-પ્રદેશ-દેવિ-કવચ-શકુની-શુભ-સંતાપન-વજ્રદિ-વિરોચન-કવચીય-શકુશિરા-કવિત-મેધદુન્દુભિ- તારક-ચક્રક-શુભ-નિશુભ-ગંભ-કલ્ક-અરિષ્ટ-અરિષ્ટોત્તિ-વજ્રપુરો-સ્વામીય-તથા બીજા શોભન-કવચ-અને નિવાત કવચ વગેરે; અસુરોના સેનાપતિઓ; તેની આશુભાશુ સર્વ દિશાએ, હતા. ૧૧૮-૨૦-૨૧-૨૨ એ રીતના; દેવતાઓને પશ્ચીમર પુ-ધમાં દરશનાસ સર્વે, અશ્વને આમ ન પામવાથી; કેવળ કવચને ખગનાશન થયા હતા. ૧૨૩ તે સ-

પનાએ, મોટા અશ્વજવાલા, શંખો વગાડ્યા; અને સિંહના જેવી મરમનાઓ કરી; ત્યારે હે રાજા, દુશ્મનો-ને એ રીતે હડેલા બેઠેને; અતિ ડાપ પામેલો, હડ પશુ; સૂર્યોદય વખતે જરૂર જરૂર પડેના પડેના દેખાવા જેવા, અને, દિશાઓના ઢાથી સરખા; મહત્તી ધારાઓ જરૂર, એવાવન ઉપર બેસીને; પોતાના સૈન સહિત, શોભ-વા લાગ્યો. ૧૨૪-૨૫ ॥ અને તેની આશુભાશુએ; નાના પ્રકારનાં વાદનો-પગ્ગઓ-તથા આશુભાશુ દેવતાઓના ગણો સહિત; વાણુ-અગ્નિ-અને વરુણ આદિ લોકપાત્રો; સર્વ દિશાએ વિખા રહ્યા. ૧૨૬ ॥ તુ-યા બેઠે સેનામાંના દંડુદુષ્ક કરનારાઓ; એક બીજાની સામે આવી જઈને, અને એક બીજાને ભેટાવીને; મર્મ બેટી કુચવેના કહી, સામી સેનાના આમલા બામમાં, પ્રવેશ કરીને યુધ્ધ કરવા લાગ્યા. ૧૨૭ ॥ હે રા-

વાતોદ્ભૂતોત્તરોણીપૈરર્ચિર્ભિર્વર્મભૂષણૈઃ ॥ સ્ફુરદ્ધિર્વિંશદૈઃ શસ્ત્રૈઃ સુતરાંસૂર્યરશ્મિભિઃ ॥ ૧૪ ॥ દેવદાનવવીરાણાંધ્વજિન્યૌપાંડુનંદન ॥ રેજતુર્વીરમા-
લાભિર્યાદસામિવસાગરૌ ॥ ૧૫ ॥ વૈરોચનોબલિઃ સંસ્યેસોઽસુરાણાંચમૂતિઃ ॥ યાનંવૈહાયસંનામકામગંમયનિર્મિતં ॥ ૧૬ ॥ સર્વસાંગ્રામિકોપેતં
સર્વાશ્ચર્યમયંપ્રભૌ ॥ અપતર્ક્યમનિર્દેશ્યંદ્રશ્યમાનમદર્શનં ॥ ૧૭ ॥ આસ્થિતસ્તદ્વિમાનાશ્ચંચર્ચનીકાધિપૈર્વૃતઃ ॥ શાલવ્યજનછત્રાશ્ચૈરેજેચંદ્રહવો
દયૌ ॥ ૧૮ ॥ તસ્યાસન્સર્વતોયાનેર્યુથાનાંપતયોઽસુરાઃ ॥ નમુચિઃ શંબરોબાણોવિપ્રચિત્તિરયોમુખઃ ॥ ૧૯ ॥ દિમૂર્ધાકાલનાભોઽયપ્રહેતિર્હેતિરિલ્વ-
લઃ ॥ શકુનિર્ભૂતસંતાપોવજ્રદંટ્રોવિરોચનઃ ॥ ૨૦ ॥ હયગ્રીવઃ શંકુશિરાઃ કપિલોમેઘદુંદુભિઃ ॥ તારકશ્વકટકશુંભોનિશુંભોજંમઉત્કલઃ ॥ ૨૧ ॥
અરિષ્ટોઽરિષ્ટનેમિશ્વમયશ્વત્રિપુરાધિપઃ ॥ અન્યેપૌલોમકાલેયાનિવાતકવચાદયઃ ॥ ૨૨ ॥ અલબ્ધભાગાઃ સોમસ્યકેવલંકેશભાગિનઃ ॥ સર્વેતેર-
ણમુલેબહુશોનિર્જિતામરાઃ ॥ ૨૩ ॥ સિંહનાદાન્વિમુંચંતઃ શંખાન્દધ્મુર્મહારવાન્ ॥ દૃષ્ટાસપ્તનાનુત્તિસ્ત્કાન્બલભિક્તુપિતોષ્ટશં ॥ ૨૪ ॥ ઐરાવતંદિક્ક-
રિણમારુઢઃ શુશુભેસ્વરાટ્ ॥ યથાસ્ત્રવત્પસ્ત્રવણમુદયાદિમહર્ષતિઃ ॥ ૨૫ ॥ તસ્યાસન્સર્વતોદેવાનાનાવાહ-જાયુધાઃ ॥ લોકપાલાઃ સહગણૈર્વાય્વ-
િઃ ॥ ૨૬ ॥ તેઽન્યોઽન્યમભિસંસૃત્યક્ષિપંતોમર્મભિર્મિથઃ ॥ આહ્યંતોવિશંતોઽપ્રેયુયુધુર્દ્વયોધિનઃ ॥ ૨૭ ॥ યુયોધબલિરિદ્રેણતારકેણ
ગુહોઽસ્યત ॥ વરુણોહેતિનાઽયુદ્ધાન્મિત્રોરાજન્મહેતિના ॥ ૨૮ ॥ યમસ્તુકાલનાભેનવિશ્વકર્મામયેનવૈ ॥ શંબરોયુયુધેત્વષ્ટ્રાસવિત્રાતુવિરોચનઃ
॥ ૨૯ ॥ અપરાજિતેનનમુચિરશ્વિનોઽવપર્વણા ॥ સૂર્યોબલિસુતેર્દેવોબાણજ્યેષ્ઠેઃ શતેનચ ॥ ૩૦ ॥ રાહુણાચતથાસોમઃ પુલોમ્નાયુયુધેઽનિલઃ ॥ નિ-
શુંભશુંભયોર્દેવીભદ્રકાલીતરસ્વિની ॥ ૩૧ ॥ વૃષાકપિસ્તુજંભેનમહિષેણવિભાવસુઃ ॥ હલ્વલઃ સહવાતાપિર્બ્રહ્મપુત્રૈરરિંદમ ॥ ૩૨ ॥ કામદેવેનદુર્મ-
ર્ષઉત્કલોમાતૃભિઃ સહ ॥ વહસ્પતિશ્ચોશનસાનરકેણશનૈશ્વરઃ ॥ ૩૩ ॥ મરુતોનિવાતકવચૈઃ કાલેયૈર્વસવોઽમરાઃ ॥ વિશ્વેદેવાસ્તુપૌલોમૈરુદ્રાઃ
ક્રોધવશૈઃ સહ ॥ ૩૪ ॥ તત્ત્વમાજાવસુરાઃ સુરેન્દ્રાદંદ્રેનસંહત્યચયુદ્ધમાનાઃ ॥ અન્યોઽન્યમાસાદ્યનિજધ્નુરોજસાજિગીષવસ્તીક્ષ્ણશરાસિતોમરેઃ
॥ ૩૫ ॥ ધૃશ્નુઽભિશ્વકગદર્ષિપદ્ધિશૈઃ શત્તયુલ્મુકૈઃ પ્રાસપરશ્વધૈરપિ ॥ નિસ્થિંશમલ્લૈઃ પરિઘૈઃ સમુદ્રરૈઃ સર્ભિદિપાલૈશ્વશિરાંસિચિચ્છિદુઃ ॥ ૩૬ ॥ ગ-
જાસ્તુરંગાઃ સરથાઃ પદાતયઃ સારોહવાહાવિવિધાવિસ્થંડિતાઃ ॥ નિકૃત્તવાહુશિરોધરાંઘ્રયશ્ચિન્નધ્વજેષ્વાસતનુત્રભૂષણાઃ ॥ ૩૭ ॥ તેપાંપદાઘાત

ભ; બીજાના હડની સાથે, યુધ્ધ કરતો હતો; તારકશકુની સાથે, સ્વામી કારતીક હતા; વરુણી સાથે
કેલિ દેવ યુદ્ધ કરતો હતો; અને પ્રદેશની સાથે મિત્રદેવ હતા; ૧૨૮-૨૯ કાળનામની સાથે, યગજ્ઞ; યગદા-
ન્યની સાથે વિશ્વકર્મા; ત્વષ્ટાની સાથે, રાજાશ્વર; અને વિરોચનની સાથે, સતિતાદેવ યુદ્ધ કરતા હતા. ૧૨૯-૩૦
અપરાજિત દેવની સાથે, નમુચિ; વૃષપર્વાની સાથે, અશ્વિનુષ; બીજી રાજાના આશુભાશુ આદિ સો દીક-
રાઓની સાથે, સૂર્યદેવ; રાહુની સાથે, ચંદ્રમા; પુત્રામાંની સાથે, વાયુદેવ; નિશુભાને શુંભ દેવોની સાથે, મો-
ટા વેળામાંની દેવી ભદ્રકાળી; જંભદેવની સાથે, વૃષાકપિ; મહિષાસુરની સાથે, વિશાલસુ; કાળના પુત્રો પુષા
આદિ સાથે, વજ્રદંટ્ર અને વાતાપિ; કામદેવની સાથે દુર્મય; માતૃગણીની સાથે, ઉત્કલ દેવ; શુકાચાર્ય સાથે
અકલ્પતિ; નરકાસુરની સાથે, અનિશ્વર; નિવાત કવચ દેવો સાથે, મરુત દેવો; કાલેય દેવો સાથે, વસુઓ;

પૈભોગ દેવો સાથે, વિશ્વદેવઓ; અને ક્રોધવશ દેવોની સાથે, રુદ્રદેવતાઓ; યુદ્ધ કરવા લાગ્યા હતા.
૧૨૭-૩૧-૩૨-૩૩-૩૪ ॥ એ રીતે દેવો અને અસુરો, જયની હાજરી; એક બીજાના ઉપર આક્રોશ, તીક્ષ્ણ શાણ-તરવારો અને કરારો મારીને; વડિલા વડિલાની સાથે, હડયુદ્ધ કરતા હતા. ૧૨૮ ॥ તથા શુ-
શંકી-ચક્ર-શક-રશ્મિ-કવચ-સાંગ-કલ્ક-પ્રાસ-પ્રદેશ-જાગ-જાણ-જોગ-મુદ્ર-અને જિહ્વાપાણ વગેરે, શ-
ઓવડે, માથાં કાપી નાંખતા હતા, ૧૨૯ ॥ તેમજ પાદાઓ-રથ સુઢાં રથાઓ-ઘોડા સહિત સ્વારો-તથા
ઢાથી સુધાં ઢાથી ઉપર બેસનારાઓનાં; પગ્ગઓ, ધનુષ્યો, બળતરો, અને ધરણી કપાઈ જઈને, તેમના કા-
ચ, સાથે, ડાકાં, અને પગે જૂઠા યદ્દ જઈ; વિવિધ પ્રકારથી, તેમના કડકા યદ્દ જતા હતા. ૧૩૦-૩૧-૩૨-૩૩-૩૪ તે-
થી તેઓના પગના અને રથનાં પડડાંના ધસારાથી, રણજીતિ પસાળે; આકાશ અને સર્વ સહિત સર્વ દિશા-

એને લાંબી દેનારી ઉમ્મર હોવા લાગી; પણ લોકોના વેદના વડે, તે તુર્ન શાંત થઈ ગઈ; ૧૩૮૧ તથા કોઈથી ભેતા-હોડાસતા-અને મુકુટ તથા કુંડો કડી મળેલાં, ગાથાઓથી; અને ધરણી તથા આયુષ્ય ધર-લા મોટા કાચથી; તેમજ ગોળાકાર સાથેથી; ગણત્ર ગણેલી તે રજુબુગિ, યજ્ઞ ગમ, ૧૩૮૨ અને પોતા ના કપાલ પોતા મથાની આંખો વડે, પોતાને પણ ભેનારાં ધડો: એ મુકુટનાં દાથનાં દથિયારો ઉગામીને મોઢાઓ સામે દોડવા લાગ્યાં. ૧૩૮૩ ગલી રાત્રીએ દશ ગાથા ઉઠાવી, તમ્બુ ઔસવતને, અને ચાર, ઔસવત ના ચાર પગમાં મારીને; એક ગાથા મદાવતને માર્યું ૧૩૮૪ ત્યારે તે ગાથો આવી પડતા પેઢલાં, ઉઠે પરાક્રમ કરીને; ઉતાવળાં દસવાની પેઢે, તેટલાંજ ધારવાળાં જાણાંથી, તેઓને કાપી નાંખ્યાં. ૧૩૮૫ એ તેનું ઉત્તમ કર્મ દેખીને, બીજી રાત્રીએ અચાનકનાથી; સંક્રિત કપડી; એટલે તે મોટી ગળતા ઉગાડીયા

જેથી સંક્રિત; તેના દાથમાંજ, ઉઠે કાપી નાંખી ૧૩૮૬ પછી ત્રિશુલ-પ્રાસ-નોમર (કઠારી) અને રૂઢિ વગેરે, જે જે દથિયારો તેણે ઉપાડ્યાં; તે તે સર્વેને, એજ રીતે ઉઠે કાપી નાંખ્યાં. ૧૩૮૭ ત્યારે જે રાત્રી પછી તે અસુરે અંતર્યામી થઈ જઈને; આસુરી ગાથા ઉપજ કરી; તેથી દેવ સૈન્ય ઉપર, પર્વત પ્રકટ થયો. ૧૩૮૮ તેમાંથી કાચામિથી ગળનાં જાડો, અને શિખરો ઉપરના જાણે મુખાં, શિશ્વો પડીને; સાગ્ય પક્ષના સૈન્યનો ભૂકો થઈ જવા લાગ્યો. ૧૩૮૯ મોટા સાપ-દંડશુક-વંધીઓ-સિંહ-વાઘ-અને વરાહો, તથા મોટા દાથીઓ એકી વળને સામઠા ઉપજ થઈને; મરતન કરવા લાગ્યા. ૧૩૯૦ તથા દાથમાં ત્રિશુલ-વાળી-નાગી-અને, ગારો, કાપો, એમ બોલતી; સેંકડો રાક્ષસીઓ, અને રાક્ષસો, કેવળ થયા. ૧૩૯૧ અને ગંભીર તથા કોર મરતનવાળાં વાઘનાં થઈને, તેમાંથી અંગારા વરસ્યા; તેમજ

રયાંગચૂર્ણિતાદાયોધનાદુલ્બળઉત્થિતસ્તદા ॥ રેણુર્દિશઃ સ્વંદ્યુમણિચ્છાદયન્ન્યવર્તતાસુક્સ્તુતિભિઃ પરિષ્કુતાત્ ॥ ૩૮ ॥ શિરોભિરુદ્ધતકિરીટકુંડલૈઃ સંસ્પર્શિભિઃ પરિદષ્ટદક્ષદૈઃ ॥ મહામુજૈઃ સામરણૈઃ સહાયુધૈઃ સાપ્રાસ્તૃતાભૂઃ કરભોરુભિર્વમૌ ॥ ૩૯ ॥ કવંધ્રાસ્ત્રત્રચોત્પેતુઃ પશ્યંતઃ સ્વશિરોઽક્ષિભિઃ ॥ ઉચ્ચતાયુધદોર્દૈરધાવંતો મટાન્મૃચે ॥ ૪૦ ॥ બલિમંહેન્દં શભિસ્ત્રિભિરૈરાવતં શરૈઃ ॥ ચતુર્ભિશ્ચતુરોવાહાને કેનારોહમાર્ચયત્ ॥ ૪૧ ॥ સતાનાપતતઃ શકસ્તાવદ્ધિઃ શીઘ્રવિક્રમઃ ॥ ચિચ્છેદનિશિતૈર્મલ્લેરસંપ્રાપ્તાન્હસન્નિવ ॥ ૪૨ ॥ તસ્ય કર્મોત્તમં વીક્ષ્યદુર્મર્ષઃ શક્તિમાદદે ॥ તાં જ્વલંતીં મહોલ્કાભાં હસ્તસ્થામચ્છિનદરિઃ ॥ ૪૩ ॥ તતઃ શૂલં તતઃ પ્રાસંતતસ્તોમરમૃષ્ટયઃ ॥ યચ્છ્વચ્ચંદ્રમાદદ્યાત્સર્વં તદચ્છિનદ્વિભુઃ ॥ ૪૪ ॥ સસર્જાયાસુ રીમાયામંતર્ધાનગતોઽસુરઃ ॥ તતઃ પ્રાદુરભૂચ્છૈલઃ સુરાનીકો પરિપ્રભો ॥ ૪૫ ॥ તતો નિપેતુસ્તરવોદહ્યમાનાદવાગ્નિના ॥ શિલાઃ સટંકશિશ્વરાશ્ચૂર્ણયંસ્યોદ્વિપદ્વલં ॥ ૪૬ ॥ મહોરગાઃ સમુત્પેતુર્દંદશૂકાઃ સવૃશ્ચિકાઃ ॥ સિંહવ્યાઘ્રવરાહાશ્ચ મર્દયંતો મહાગજાન્ ॥ ૪૭ ॥ યાતુધાન્યશ્ચ શતશઃ શૂલહસ્તાધિવાસસઃ ॥ ઊંધિભિર્ધીતિવાદિન્યસ્તથારક્ષોગણાઃ પ્રભો ॥ ૪૮ ॥ તતો મહાઘનાવ્યોમ્નિગંભીરપરુપસ્વનાઃ ॥ અંગારાન્મુમુચુર્વાતૈરાહતાઃ સ્તનયિત્તવઃ ॥ ૪૯ ॥ સૃષ્ટોદૈત્યે મસુમહાન્વન્હિઃ શ્વસનસારથિઃ ॥ સાંવર્તકદ્વવાત્યુગ્રો વિવુધધ્વજિનીમધાક્ ॥ ૫૦ ॥ તતઃ સમુદઉદ્વેલઃ સર્વતઃ પ્રત્યદશ્યત ॥ પ્રચંડવાતૈરુદ્ધૂતતરંગાવર્તમીપણઃ ॥ ૫૧ ॥ એવંદૈત્યેર્મહામાયૈરલક્ષ્યગતિમીપણૈઃ ॥ સૃજ્યમાનાસુમાયાસુવિવેદુઃ સુરસૈનિકાઃ ॥ ૫૨ ॥ નતત્પ્રતિવિધિયત્ર વિદુરિંદ્રાદયો નૃપા ॥ ધ્યાતઃ પ્રાદુરભૂતત્ર મગવાન્વિશ્વભાવનઃ ॥ ૫૩ ॥ તતઃ સુપર્ણાસકૃતાંઘ્રિપલ્લવઃ પિશંગવાસાનવકંજલોચનઃ ॥ અદૃશ્યતાઘ્રાયુધવાહુરુલ્લસચ્છ્રીકૌસ્તુભાનઘ્યંકિરીટકુંડલઃ ॥ ૫૪ ॥ તસ્મિન્પ્રવિષ્ટેઽસુરકૂટકર્મજામાયાવિનેશુર્મહિનામહીયસઃ ॥ સ્વપ્રોયથાહિપ્રતિબોધઆગતેહરિસ્મૃતિઃ સર્વવિપદ્વિમોક્ષણં ॥ ૫૫ ॥ દૃષ્ટ્વામૃધેગરુડવાહમિભારિવાહઆવિશ્યશૂલમહિનોદયકાલનેમિઃ ॥ તર્હીલયાગરુડમૂર્ધિપતદ્ગ્રહીત્વાતેનાહનનૃપસવાહમરિંચ્યધીશઃ ॥ ૫૬ ॥ માર્લીસુમાલ્યતિવલોયુધિપેતતુર્યચ્ચક્રેણકૃત્તશિરસાવથમાલ્યવાંસ્તં ॥ આહત્યતિગ્મગદયાઽહનદંડજેન્દ્રંતાવચ્છિરંઽચ્છિનદરેર્નદતોઽરિણાચઃ ॥ ૫૭ ॥ ઇતિશ્રીમાગવતેમહાપુરાણે અષ્ટમસ્કંધેદશમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦ ॥

વાયુની સાથે તેઓ પછડાઈને, મોટા કડાકા થવા લાગ્યા. ૧૩૮૫ તથા એ દેવો ઉપજ કરેલો, પ્રસવ કાળના જેવો અતિ ઉગ્ર, અને મોટો અગ્નિ વાયુ સંક્રિત થઈને, દેવ સૈન્યને જાળવા લાગ્યો. ૧૩૮૬ તે પછી પ્રચંડ વળને ઉપાડ્યા, મોળ અને ચઢીઓ વડે જાયકર, તથા મથાલ મુકેલો; સમુદ્ર સર્વે તરફ દેખાવો. ૧૩૮૭ એ રીતે એ મોટી ગાથા વાળા દેવો; ન જાણી શકાય એવી, અને જાહેર ગાથાઓ; ઉતાવળાં ઉપજ કરવાથી; દેવની સેના વાળાઓ જેઠ પામ્યા. ૧૩૮૮ સારે જે રાત્રી, તેનો સામે કપાલ નહીં જાણવાથી; ઉઠાવો દેવોએ ધ્યાન કરવાથી; વિશ્વ (પાળન કરનારો) બગવાન, તે રથજો પ્રકટ થયા. ૧૩૮૯ તેથી મરતના કાંધ ઉપર મરણ કમળ ધરેલા-પીળાં વસ્ત્ર પેઢેલા-નવાં કમળ સરખી આંખો વાળા-આઠ ભુજાઓમાં આઠ આયુધ ધરેલા-અને લક્ષ્મી, કાર્તુભ, અમુલ્ય મુકુટ, તથા કુંડો વડે શોભતા બગવાન; ત્યાં પધારવાના મોટા મહિમા થઈને; દૈવતા કપટ કમંથી, ઉપજ થયેલી; તે સવળી માયા; સ્વપ્રમાથી જાણવાની પેઢે, નાચ

પામી ગઈ; એ રીતે દરિ બગવાનનું સ્મરણ, સર્વ વિગતોથી થઈ, છૂટકારો કરનાર છે. ૧૩૮૯-૧૩૯૦ આ રીતે મરડ વાદન બગવાનને, મુકુટ વિશે આવેલા વેદને; સિંહ ઉપર બેઠેલા, કાળનેમી દેવો, પોતાનું ત્રિશુલ ફેરવીને, તેમના ઉપર નાંખ્યું; એટલે બગવાને, તે મરડના ઉપર પડતાં પડનાંમાંજ પડી લીધું, અને તે ત્રિશુલવડેજ, કાળનેમીને; તેના વાદન સંક્રિત મારી નાંખ્યો. ૧૩૯૧ અને માલિ સુગાંધિનાં માથાં પણ, ચઢવડે કાપી નાંખવાથી; તેઓ પડી ગયા, સારે મરતના કરતો માલ્યવાન, સામે આવીને; તે તીક્ષ્ણ મદાનો પ્રદાર કરનાંમાંજ, બગવાને તેનું માથું પણ કાપી નાંખ્યું. ૧૩૯૨ દિતિથી ૧૦ બાં આઠમા સ્કંધને દશમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૩૯૩ અધ્યાય ૧૧ મો-શ્રીશુક-એમ ૫૨મ પુરુષ બગવાનની મોટી દયા થવાથી, સમેતન થયેલા દેવ અને વાયુ વગેરે દેવતાઓ; પોતાને પ્રથમ મારનારા દેવોને, પછીથી મળે માર મારવા લાગ્યા. ૧૩૯૪ અને કોષે બરાબર ઉઠે, જ્યારે જળીરાત્રીને મારવાને વળ ઉપાડ્યું; સારે પ્રભાતે, કાઠાકારનો મોઢાર

કર્યો. ૧૨૩ તે સમયે, એ મોટા યુદ્ધમાં સારી રીતની નિપુણતાથી, શરવીરપણાથી વિચરતા, અને સન્નિયમ
પાળેલા; બળીશબ્દો નિરકાર કરીને, હાથમાં વજ્ર લીધેલા ઉદ્ધે કહ્યું કે. ૧૨૪ હે મહા, કમજાબ મન-
બોલી નગર જાણી લેકો; તટ તેમનું ધન દરિ લેકો; તેમ તું, અમે માયાના સ્વામીઓને; માયાવડેજ, જી-
તવાને હજી છે. ૧૨૫ પણ જેઓ માયાવડે, જેવા મદીને સ્વર્ગમાં પેસી બધા છે; તે અગ્નિ ચોર લેકોને,
હું તેમના પૂર્વધાન થઈ પશુ, નામે પાડી નાંખું. ૧૨૬ એવો હું; તુ દુષ્ટ માયાનીનું મારું એ પારવાળા
વજ્રથી, દગબજાઈ કાપી લેકું; મારે હે મદ્યુદિવાળા, તારે સમા સંવર્ધાઓને, મળતું હોય તેા મળી લે.
૧૨૭-અહીં-કાળની પ્રેરણાથી, હમો કરનારા સર્વને યુદ્ધ કરતા જ્યા-પરાજય-પ્રાપ્તિ અને મૃત્યુ પશુ, અનુ-
ક્રમે પાવકે. ૧૨૮ તેથી, વિદ્વાન પુરુષો, આ લોકને કાળનું ખાણું નાંખીને; હરખશોક પામતા નથી; એ

વિષયમાં તમે અજ્ઞાન છો. ૧૨૯ મારે એ સર્વમાં, પોતાનેજ સાધનરૂપ માનનાર આપની; સ્વરૂપોએ શોક
કરવા લાયક, મરેને તાડન કરનારી વાણીને; અમે મધુકરના નથી. ૧૩૦-શીશુક-હે રાજા, વીરપુરુષોનું
મર્દન કરનારા, એ મહાવીર બળીશબ્દો, આ રીતે ઉદ્ધને પુરુષકારીને, પછી કાળ સ્વી પહેલે, એમ બે-
મેલાં નારાયણજી તેને માર્યાં. ૧૩૧ સારે એ રીતે સાચું કહેનારા શત્રુએ કહેલાં, નિરકારતાં વચનોને;
અંકુશથી મારેલા હાથાની પેઠે, તે ઉદ્ધ સહન કરી શક્યો નહીં. ૧૩૨ તેથી એ શત્રુનું મર્દન કરનારા ઉદ્ધે
પોતાનું અગ્રોધ વજ્ર તેને માર્યું; એટલે પાંખો કપાઈ ગયેલા પર્વતની પેઠે; તે વાડન સહિત પૃથ્વી ઉપર પડી
ગયો. ૧૩૩ સારે પોતાના મિત્રને પડી ગયેલા દેખીને, બળીશબ્દોના મિત્ર અને સુહૃદ; જંગમ, મૂંઝેલા મિત્રનું
સુહૃદપણું કરવાને, હેડી આવ્યો. ૧૩૪ અને તે ધણી ગળવાળા તથા સિંહ ઉપર બેઠેલાએ, બેઠાબેઠ થઈ

શ્રીશુક ૦ અયોસુરાઃ પ્રત્યુપલબ્ધચેતસઃ પરસ્યપુંસઃ પરમાનુકંપયા ॥ જઘ્નુર્ઘ્રશંશક્રસમીરણાદયસ્તાંસ્તાનરણેયૈરભિસંહતાઃ પુરા ॥ ૧ ॥ વૈરોચના
યસંરબ્ધો મગવાન્પાકશાસનઃ ॥ ઉદયચ્છદ્યદાવર્જં પ્રજાહાહેતિચુક્રશુઃ ॥ ૨ ॥ વજ્રપાણિસ્તમાહેદંતિરસ્કૃત્યપુરઃ સ્થિતં ॥ મનસ્વિનં સુસંપન્નં વિચ-
રંતં મહામૃધે ॥ ૩ ॥ નટવન્મૃદુલપદમૈર્મયેશાન્નો જિર્ગીષસિ ॥ જિન્વાબાલાન્નિવદ્વાક્ષાન્નટોહરતિતદ્વનં ॥ ૪ ॥ આરુરુક્ષંતિમાયામિરુત્સિસૃપ્સંતિયેદિ-
વૈ ॥ તાન્દસ્યૂન્વિધુનોમ્યજ્ઞાન્પૂર્વસ્માદ્વપદાદધઃ ॥ ૫ ॥ સોઽહંદુર્માયિનસ્તેઽયવજ્ઞેણશતપર્વણા ॥ શિરોહરિપ્યેમંદાત્મન્યઠસ્વજ્ઞાતિભિઃ સહ ॥ ૬ ॥
બલિ ૦ સંગ્રામેવૈત્તેનાનાંકાલચોદિતકર્મણાં ॥ કીર્તિર્જયોઽજયોમૃત્યુઃ સંદેહાંત્યુદ્ધુદ્ધાર ॥ ૭ ॥ તમિમંકાલરક્ષનં જનાઃ પશ્યંતિસૂરયઃ નહ્યં
તૈનશોચંતિતવયૂર્મપંડિતાઃ ॥ ૮ ॥ નવયંમન્યમાનાનામાત્માનંતત્રસાધનં ॥ ગિરોવઃ સાધુશોચ્યાનાં ગૃણ્મીમોમર્મતાડનાઃ ॥ ૯ ॥ શ્રીશુક ૦ હૃત્યા
ક્ષિપ્યવિભુંવીરોનારાચૈર્વીરમર્દનઃ ॥ આકર્ણપૂર્ણેરહનદાક્ષેપૈરાહતંપુનઃ ॥ ૧૦ ॥ एवंનિરાકૃતોદેવોવૈરિણાતથ્યવાદિના ॥ નામૃણ્યતદધિક્ષેપંતોત્રાહ-
તદ્વદ્વિપઃ ॥ ૧૧ ॥ પ્રાહરત્કુલિશંતસ્માઅમોઘંપરમર્દનઃ ॥ સયાનોન્યપતદ્મૌછિન્નપક્ષદ્વાચલઃ ॥ ૧૨ ॥ સઘાયંપતિતંદૃષ્ટ્વાજંભોબલિસઃ સુહૃત ॥
અભ્યયાત્સોહર્દસચ્ચુર્હતસ્યાપિરમાચરન્ ॥ ૧૩ ॥ સર્સિંહવાહઆસાદ્યગદામુઘમ્યરંહસા ॥ જત્રાવતાડયચ્છક્રંગજંચસુમહાબલઃ ॥ ૧૪ ॥ ગદા
મારવ્યગિતોદ્ધુદ્ધારોલ્લિંગોગજઃ ॥ જાનુભ્યાંધરણીસ્પૃષ્ટાકશ્નલ્લંઘ્યસંઘયૌ ॥ ૧૫ ॥ તતોરથોમાતલિનાહરિભિર્દશશતૈર્વૃતઃ ॥ આનીતોદ્વિપમુ-
ત્સૃજ્યરથમારુરુહેવિભુઃ ॥ ૧૬ ॥ તસ્યતત્પૂજયન્કર્મયંતુર્દાનવસત્તમઃ ॥ શૂલેનજ્વલતાતંતુસ્મયમાનોઽહનન્મૃધે ॥ ૧૭ ॥ સેહેરુજંસુદુર્મર્ષાસત્ત્વમા-
લંબ્યમાતલિઃ ॥ હૃદોજંમસ્યમંક્રુદ્ધોવજ્ઞેણપ્રાહરચ્છિરઃ ॥ ૧૮ ॥ જંભંશ્રુત્વાહતંતસ્યજ્ઞાતયોનારદાદૃષેઃ ॥ નમુચિશ્ચબલઃ પાકસ્તત્રાપેતુસ્ત્વરાઽધિ-
તાઃ ॥ ૧૯ ॥ વચ્ચોભિઃ પરુપૈરિંદમર્દયંતોઽસ્યમર્મસુ ॥ શરૈરવાકિરન્મેઘાર્ધારાભિરિવપર્વતં ॥ ૨૦ ॥ હરીન્દશશતાન્યાજૌહર્યશ્ચસ્યબલઃ શરૈઃ ॥ તાવ-
જિરર્દયામાસયુગપદ્મહસ્તવાન ॥ ૨૧ ॥ શતાશ્યામાતલિંપાકોરથંસાવયવંપૃથક્ ॥ સકૃત્સંધાનમોક્ષેણતદ્દ્રુતમભૂદ્રણે ॥ ૨૨ ॥ નમુચિઃ પંચદ-
શદિપ્તર્ણપુંદ્રેર્ણપુભિઃ ॥ આહત્યવ્યનદત્સંચ્યેસતોયદ્વતોયદઃ ॥ ૨૩ ॥ સર્વતઃ શરકૂટેનશક્રંસરથસારથિં ॥ છાદયામાસુરસુરાઃ પ્રાવૃદ્સૂર્યમિ

બળને; ઉગ્રામેલી મહા મોટાએમથી ઉદ્ધની હાંસડી ઉપર મારી; અને હાથીને પણ પ્રહાર કર્યો. ૧૧૪૫ ત્યારે
મહા વામવાથી પછી બધા થકને, વિવેક થયેલા તે હાથી; ધરતી ઉપર ધુટણગેર થઈ જઈને, ધણું કપ
પાડ્યો. ૧૧૪૬ પછી તે હાથીને પડેલા મુકાને, માતળી નામના સારથીએ આજીજા; દગર ઘોડા બોડેલા
ફાંસ ઉપર, ઉદ્ધે બેઠો. ૧૧૪૭ સારે સારથીના એ કામને, વળાણીને, જંગાસુરે યુદ્ધને વિશે હસતાં હસતાં;
તેના ઉપર બળતું ત્રિશુલ માર્યું. ૧૧૪૮ પણ નસહન થાય એવા એ જખમને, માતલીએ ધીરજ રાખીને
સહન કર્યો; એટલામાંજ કોષ પામેલા ઉદ્ધે, પોતાના વજ્રવડે એ જંગાસુરનું માર્યું. કાળી નાંખ્યું. ૧૧૪૯
પછી એ જંગાસુર મૂંઝાની વાત નારદ મુનિયજી સાંભળીને, તેના સમા નમુચિ-ગણ-અને પાક નામના દેવો,
કનાવધાજી સાં આજ્યા. ૧૧૫૦ અને તેમજે દોર વચનો વડે, ઉદ્ધના મર્મસ્થાને પીડીને; પર્વત ઉપર વરસાદ
વરસાવાની પેઠે; તેના ઉપર આજીનો વરસાદ કર્યો. ૧૧૫૧ તથા એ યુદ્ધમાં બધા દેવો, હસત આગ્રાણી

ઉદ્ધના રથના દગર ઘોડાઓને, એકી વખતેજ, દગર આજીથી વિધાને; તેમને પીડિત કર્યા. ૧૧૫૨ અને
પાકે એકી વખતેજ સાધેલા બસં આજી, માતલીને તથા રથમાં મારીને; રથના બધા ભાગો નોખા કરી નાં-
ખ્યા; એ મોટું આદ્યૂત થયું. ૧૧૫૩ તેમજ નમુચિએ સોનાની પુળોવાળાં પંદર મોટાં આજી, ઉદ્ધને મારી-
ને; પાણીથી ભરેલા વાદળાના જેવી, યુદ્ધને વિશે મોટી ગરજના કરી. ૧૧૫૪ એ રીતે ચોમાસામાં વાદળો
થઈ, સૂર્ય દંકાઈ જવાની પેઠે; એ દેવોએ આજીના સમુદાયથી, ઉદ્ધને તેના સારથી અને રથસહિત, સર્વે
તરથી હાંકા દીધા. ૧૧૫૫ સારે ઉદ્ધને નહીં દેખવાથી, અતિવિવેક થયેલા-પછી વિનાના-અને શત્રુના સૈ-
ન્યે દરાવેલા;-દેવતાઓના મણે; તેઓના અનુચરો સુધાં; બરદરિયામાં વેપારી વાણીઆઓનું વાદાણુ આગ-
વાની પેઠે; બુધો પાડવા લાગ્યા. ૧૧૫૬ એટલામાં, તે આજીના પિંજરામાંથી નીકળેલા ઉદ્ધ, પોતાના રથ-
ઘોડા-અને સારથી સહિત, પ્રાતઃકાળના સૂર્યની પેઠે; પોતાના તેજવડે, દિશાઓ-આકાશ-અને પૃથ્વીને પ્રકા-

સિત કશ્વ લાગ્યો. ૧૧૨૬૥ અને પેતાની સેવાને, યજુઓએ રક્ષમાં પીડેલી દેખાને; તેણે ક્રોધ કરીને, યજુ-
ઓને મારવાને સાફ; વજ્ર ઉપાડ્યું. ૧૧૨૭૫ હે રાજ, પછી એ આઠ ધારવાળા વજ્રવડે; તેણે બધા અને પા-
કનાં માથાં, તેમના સંખ્યાઓના દેખતાં; કાપી નાંખીને; તેઓને બાપ ઉત્પન્ન કર્યું. ૧૧૨૮૫ ત્યારે તેમનો
વધ થયેલો નોંધને, શોક-અસહનતા-અને ક્રોધે બરાબસ, નમુચિએ; ઉદને મારી નાખવાને મોટા ઉદ્ધેશ કર-
યો. ૧૧૨૯૫ શેતાનાં પશુઓ અને ઇંટડીઓ બાંધેલું પથર અને લોહાનું બનેલું ત્રિશુળ લેઈને, તે સામે દો-
ડ્યો; અને “અરે તને માર્યો;” એમ બોલીને, તે ઉદને મારીને, સિંહમરણના કરી. ૧૧૩૦૫ ત્યારે મોટા વેગ-
થી આવતા. તે ત્રિશુળના ઉદે, બાણોવડે આકાશમાં; દગ્ગરો કડકા કરી નાંખ્યા; અને ઉદે ક્રોધે બરાબર
તેનું માથું કાપવા સાફ, તેની ડોક ઉપર વજ્ર માર્યું. ૧૧૩૧૫ પશુ ઉદે ધણી નોંધેલા, એ મહા

બળવાન વજ્રથી; તેનીતો આમડી પશુ કપાઈ નહીં; આ રીતે અતિ પરાક્રમી વજ્રાસુરનું માથું કા-
પનાર, આ વજ્રને; નમુચીના મળાની આમડીએ, તિરકાર કર્યો; એ મોટું અદ્ભુત થયું. ૧૧૩૨૫
ત્યારે ઉદને, એ યજુની બીક લાગી કે; “પ્રાણી અને લોક માત્રને મોઢ ઉત્પન્ન કરે એવું, આ
દેવોગથી થાય છે, કે આને વિશે વજ્ર પશુ પાછું પડે છે. ૧૧૩૩૫ પેતાની પાંખો વડે ઉડીને પેતાના
બાર સહિત પૃથ્વી ઉપર પડીને; પ્રભાઓનો નાશ કરનારા પર્વતોની પાંખો પુર્વે મેં જેનાવડે કાપી હતી, અને
જેઓની આંમડી બીજાં સર્વ અજ્ઞોવડે કપાતી નહોતી; તે વજ્રાસુરને અને બીજા બળવાનોને પશુ; મેં આ-
અજ્ઞોવના કારણવાળા તપથી દુહીશુન થયેલા વજ્ર વડે; ચીરી નાંખ્યા હતા; એવું વજ્ર આજે આ અજ્ઞ
અસુરના ઉપર નાંખતાં પાછું પડે છે; તો હવે એ લોકડી જેવા થઈ ગયેલા વજ્રને, હું પકડનાર નથી. ૧૧૩૪

વાંચુદા: ૧૨૪ ॥ અલક્ષ્યં તસ્તમતીવ વિક્કલવિચ્છુશુર્વે વગણાઃ સહાનુગાઃ ॥ અનાયકાઃ શત્રુબલેન નિર્જિતાવણિકપથાભિન્નવોયથા ડર્ણવે ॥ ૨૫ ॥
તતસ્તુ સાધાદિષુ વજ્રજરાદિનિર્ગતઃ સાશ્વરથઃ પદ્મપ્ત્યોઃ ॥ બમૌદિશઃ સ્વં પૃથિવીં ચરોચરન્સ્વતેજસા સૂર્યદ્વક્ષપાત્પયે ॥ ૨૬ ॥ નિરીક્ષ્ય પૃથતનાં
દેવઃ પરેરશ્મદિં તારણે ॥ ઉદયઃ ક્ષદિપુંતું વર્જવજ્રધરો રુષા ॥ ૨૭ ॥ સતેનૈવાષ્ઠધારેણ શિરસી ચલપાકયોઃ ॥ જ્ઞાતીનાં પશ્યતાં રાજન્ જહા જનયન્બ
પં ॥ ૨૮ ॥ નમુચિસ્તદ્ધંદૃષ્ટા શોકામર્ષરુષાન્વિતઃ ॥ જિઘાંસુરિંદંતપતેચકાર પરમોદ્યમં ॥ ૨૯ ॥ અશ્મસારમયં શૂલં ઘંટાવદ્દેમભૂષણં ॥ પ્રગૃહ્યાધ્ય
દ્રવત્કુદ્ધોતો ડસીતિન્નિહ્યદ્ ॥ પ્રાહિણોદેવરજ્ઞાણદેનદન્મૃગરાડિવ ॥ ૩૦ ॥ તદાપતદ્ગગનતલે મહાજવં વિચિચ્છિદે ॥ શિરિષુભિઃ સહ સ્ત્રધા ॥ તમા
હનન્નૃપકુલિશેનકંધેરુષાન્વિતસ્ત્રિદશપતિઃ શિરો ડહરત્ ॥ ૩૧ ॥ નતસ્પત્તિવચમપિવજ્રઙ્ગજિતો વિભેદયઃ સુરપતિર્નાજસેરિતઃ ॥ તદ્દ્રુતં પરમ
તિવીર્યવૃત્રભિતિરસ્કૃતો નમુચિશિરોધરત્વચા ॥ ૩૨ ॥ તસ્માદિંદ્રો ડવિભેચ્છત્રોર્વજ્રઃ પ્રતિહતોયતઃ ॥ કિમિદં દૈવયોગેન ભૂતં લોકવિમોહનં ॥ ૩૩ ॥
યેનમેર્ષવૃત્તો ડક્ષચ્છેદઃ પ્રજાત્યયે ॥ કૃતો નિવિશતાં ભારેઃ પતત્તૈઃ પતતાં ભુવિ ॥ ૩૪ ॥ તપઃસારમયં ત્વાપ્તૃવૃત્રોયેન વિપાટિતઃ ॥ અન્યેચાપિ બલોપે
તાઃ સર્વાસ્ત્રેરક્ષતત્ત્વચઃ ॥ ૩૫ ॥ સોયં પ્રતિહતો વજ્રો મયામુક્તો ડસુરે ડલ્પકે ॥ નાહંતદાદેદંદં બ્રહ્મતેજો ડપ્યકારણં ॥ ૩૬ ॥ ઇતિ શકં વિધીદં તમાહવા
ગશીરિણી ॥ નાર્યં શુષ્કૈરયોનાર્દૈર્વધમર્હતિદાનવઃ ॥ ૩૭ ॥ મયા ડસ્મૈયદ્વરે દ્વત્તો ડપ્ત્યુદ્વેવાર્દ ડુષ્ટત્યોઃ ॥ અતો ડન્યશ્ચિતનીયસ્તે ઉપાયો મઘવન્રિપોઃ
॥ ૩૮ ॥ તાં દૈર્વીગિરમાકર્ણ્ય મઘવાન્સુસમાહિતઃ ॥ ધ્યાયન્કેન મથાપશ્યદુપાયમુભયાત્મકં ॥ ૩૯ ॥ ન ડુષ્ટત્ય ન ચાર્દેણ જહાર નમુચેઃ શિરઃ ॥ તંતુ
ષ્ટુર્મુનિગણામાલ્યૈશ્વાવાકિરન્વિભું ॥ ૪૦ ॥ ગંધર્વમુર્યૌ જગતુર્વિશ્વાવસુપરાવસૂ ॥ દેવદુંદુભયોનેદુર્ન દ્વ્યોદ્વત્તુડા ॥ ૪૧ ॥ અન્યે ડેવં પ્રાતિદ્ધં
દ્વાન્વાય્વાન્નેવરુણાદરઃ ॥ સૂદયામાસુરસ્ત્રૌર્ધેર્મૃગાન્કેસરિણોયથા ॥ ૪૨ ॥ બ્રહ્મણા પ્રેષિતો દેવાન્દેવર્ષિર્નારદો નૃપા ॥ વારયામાસ વિબુધાન્દૃષ્ટાદાનવસં
ક્ષપે ॥ ૪૩ ॥ નારદઃ ભવદ્ગિરમૃતં પ્રાસં નારાયણભુજાશ્રયૈઃ ॥ શ્રિયાસમેધિતાઃ સર્વે ઉપારગતદિપ્રહ્લત્ ॥ ૪૪ ॥ શ્રીશુકઃ સંયમ્ય મન્યુસંરંભં માનયં
તોમુનેર્વચઃ ॥ ગીયમાના અનુચરૈર્યયુઃ સર્વે ત્રિવિષ્ટપં ॥ ૪૫ ॥ યે ડવશિષ્ઠારણે તસ્મિન્નારદાનુમતેન તે ॥ બલિં વિપન્નમાદાય અસ્તંગિરિમુપાગમન્ ॥ ૪૬ ॥

-૩૫-૩૬ ॥ ત્યારે એ પ્રમાણે એક પામેલા ઉદને, આકાશવાણીએ કહ્યું કે; આ દાનવોનો વધ સુધા થઈ
તેમજ લીલાથઈ પશુ થવાનો નથી; તેનું મોત સુધા તથા લીલાથી નહીં થવાનું મેં તેને વરદાન આપેલું છે,
માટે હે ઉદ, એ યજુને મારવાનો ઉપાય ને લીધું પશુ નહીં, અને સૂકું પશુ નહીં હોય; એવો તમારે વિચા-
રવો નોંધએ. ૧૧૩૭-૩૮ ॥ એ દૈવી વાણી સાંભળીને, ઉદે એકાદ્ર મીતથી સારી પેઠે વિચાર કર્યો; ત્યારે
સૂકું પશુ ન કહેવાય, અને લીધું પશુ ન કહેવાય; એવું સમુદ્રશીલ, તેને જણાઈ આવ્યું. ૧૧૩૯ ॥ પછી ને
સૂકું અને લીધું નથી, એવા સમુદ્રશીલથી; ઉદે નમુચિનું માથું કાપી લેનાં; મુનિમણેએ ઉદની રતુનિ
કરીને, તેના ઉપર દુલનો વરસાદ કર્યો. ૧૧૪૦ ॥ વિશ્વાવસુ અને પરાવસુ નામના મુખ્ય ગંધર્વોએ, ગાયન
કર્યું; દેવનાં દુંભિ પાયાં; અને આનંદ પામેલી અપસરાઓએ નાચ કર્યો. ૧૧૪૧ ॥ પછી એ રીતેજ વાયુ
આગ-અને વજ્ર આદિએ પશુ, અજ્ઞોના સમુદાયે વડે; કેસરી સિંહોએ મુગોને મારવાની પેઠે; સામા જ-

ડનારા બીજા અસુરોનો નાશ કરી નાંખ્યો. ૧૧૪૨ ॥ ત્યારે એ રીતે દાનવોનો ક્ષય થતો દેખીને, અજ્ઞોના મો-
કલેલા નારદએ દેવતાઓને વાર્તા કે. ૧૧૪૩ ॥ નારદ-નારાયણ બળવાનની શુભઓના આશ્રયથી, વગેરે
અમૃત મળ્યું; તેથી તમારી શેવા વધી છે; માટે હવે તમે બધા લકાઈ થઈ અટકો. ૧૧૪૪ ॥ શ્રીશુક-
ત્યારે નારદ મુનિના એ વચનને માન આપીને, સર્વ દેવતાઓ ક્રોધના આવેશને શમાવીને; અનુચરોથી ગાયન
કરાતા સ્વર્ગમાં ગયા. ૧૧૪૫ ॥ અને નારદજીની સલાદર્શીજ, યુદ્ધમાં શેષ રહેલા દેવો પશુ; બલીગળ વિગેરે મૃતેલા-
ઓને લેઈને, અસ્તાચળમાં ગયા. ૧૧૪૬ ॥ ત્યાં શુકાચાર્યે પેતાની સંજીવની વીધા વડે; જેમનાં ડોકાં અને
અવયવો નાશ પામી ગયા નહોતા; તેવા સર્વેને જીવતા કર્યા ૧૧૪૭ ॥ અને શુકાચાર્યે જીવતા કરેલા તથા
ઉદિએ અને રશ્મિત, ફરીથી પામેલો; લોક તત્ત્વને સારી રીતે જાણનારો, બલીગળ, પોતે પરાજય પામેલા
જનાં, એક પામેલો નહીં. ૧૧૪૮ ॥ ઇતિશ્રી ૦ બા ૦ આઘ્યાયકંથો અગ્નિમારગો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૪૯

અધ્યાય ૧૨ એ - શ્રીશુક - આ રીતે હરિ ભગવાને સ્ત્રીનારૂપથી જાતેવાને મોઢ પમાડી; દેવતાઓને અમૃત પાયાની વન, સદાશિવે સાંભળી. ૧૧૩૫ ત્યારે એ મધુસૂદન ભગવાન એ રચે દના, ત્યાં સર્વ જન ગણા થઈ વિરાટપથ મદદેવર; પાર્વતી સદિન પેરીશ્વ ઉપર ભેરો, વેવા માટે ગયા. ૧૧૩૬ ત્યાં ભગવાને કમિયાઈ સદિન સદાશિવને સાંભળી રીતે અમર રાધાર કહે, અને તેમણે ભગવાનનો સામે સંકર કરવા પછી, સાંભળી રીતે ભેરોને; દક્ષનાં દક્ષનાં કહ્યું કે. ૧૧૩૭ સદાશિવ - દેવના દેવ ભગવાનનાં વ્યાપક અને જગતના હથર; તમેજ સર્વ પ્રાણી પદાર્થોજિત હેતુ, અને આત્મા એ. ૧૧૩૮ જગતના આદિ, અને આત્મા, એ છે; અને સર્વ દેવદિક જગતના પદાર્થોનાં, તથા અદ્ય શુદ્ધિ વાળાઓ થઈ અદાર જૂઠા પશુ એ છે, અને વળી તેવાઓ આપ આલોકી ભગવાન થઈજ ચલેલાં હતાં; આપને જાણતા નથી; એવા

સત્ય-ચક્ષુ-આને ચેતન્ય રચણનાં ચરણ કમળો; કલ્યાણી હરજા વાળા, નિષ્કામ, અને આ દેવ નવા પરોઢ બેઠ્યા સંમ રીતે થયેલા; મુનિઓ ઉપામે છે. ૧૧૩૯-૧૪૦ તે આપજ, પશુ-અમૃત-નિયંત્ર-સેતુ રીતે-આનંદમય-આલોકી-એના સરખો બીજો નથી એવા-જગતની ઉત્પત્તિ, રિક્તિ, અને સપના કારણ-આત્મા-હથર-સર્વ જેની અપેક્ષા રાખે છે એવા-અને પોતે નિરપેક્ષ તથા સર્વ થઈ અન્ય; પરબ્રહ્મ છે. ૧૧૪૧ એ-રજા માટે, જાણિને જાણના અધ્ય અને એકજ, એવા આપમાં; સત્ અને અસત્ રચણોનો બેઠ, વસ્તુઓ ન હોવા હતાં; ને, યુગો પડે તિહર પામેલા લોકોએ; આજાન વડે, સોનાના થોડા થાટ અને વમર પડેલા સોનાના સરખા કહેવા; ગિથ્યા પિકથ માત્ર છે. ૧૧૪૨ કોઈ વેદાનિઓ આપને, બ્રહ્મરૂપ માને છે; કોઈ ગિથાંસર, થર્મ રૂપ કહેછે; બીજા સાંખ્ય વાદિઓ, સત્ અસત્ થઈપર એવા પરમ પુરુષ હથર કહે છે; બે

તત્રાવિનષ્ટાવયવાન્વિચ્છમાનશિગેધરાન્ ॥ ડશનાજીવયામાસસંજીવિન્યાસ્વવિચ્છયા ॥ ૪૭ ॥ બલિશ્વોશનસાસ્પૃષ્ટઃપ્રત્યાપન્નેદિયસ્મૃતિઃ ॥ પરાજિ તોડપિનાશિચ્છલોકતત્ત્વવિચ્છિષ્ણઃ ॥ ૪૮ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેઅષ્ટમસ્કંધેદેવાસુરસંગ્રામેएकादशोऽध्यायः ॥ ૧૧૧ ॥

શ્રીભાદરાયણિ ० ટુપધ્વજોનિશમ્યેદંયોપિદ્વેષેણદાનવાન્ ॥ મોહયિત્વાસુરગણાન્હરિઃસોમમપાયયત્ ॥ ૧ ॥ ટુપમારુદ્ધગિરિશઃસર્વભૂતગર્જેર્હ તઃ ॥ સહદેવ્યાયયોદ્રુપત્રાસ્તેમધુમૂદનઃ ॥ ૨ ॥ સમાજિતોભગવતાસાદરંસોમયાભવઃ ॥ સૂપવિષ્ટઽવાચેદંપ્રતિપૂજ્યસ્મયન્હરિં ॥ ૩ ॥ શ્રીમહાદે વ ० દેવદેવજગદ્ધિપિન્જગદીશજગન્મય ॥ સર્વેપામપિભાવાનાંત્વમાત્માહેતુરીશ્વરઃ ॥ ૪ ॥ આયંતાવસ્યયન્મધ્યમિદમન્યદહંવહિઃ ॥ યતોડવ્યય સ્યનૈતાનિતત્સત્યબ્રહ્મચિદ્ધવાન્ ॥ ૫ ॥ તવૈવચરણાંભોજંશ્રેયસ્કામાનિરાશિષઃ ॥ વિસૃજ્યોભયતઃસંગંમુનયઃસમુપાસતે ॥ ૬ ॥ ત્વંબ્રહ્મપૂર્ણમમૃતં વિગુણંવિશોકમાનંદમાત્રમવિકારમનન્યદન્યત્ ॥ વિશ્વસ્યહેતુરુદયસ્થિતિસંયમાનામાત્મેશ્વરશ્ચતદપેક્ષતયાડનપેક્ષઃ ॥ ૭ ॥ એકસ્ત્વમેવસદસદ્ધ્વ યમદ્વયંચસ્વર્ણકૃતાકૃતમિવેહનવસ્તુભેદઃ ॥ અજ્ઞાનતસ્ત્વયિજનૈર્ધિહિતોવિકલ્પોયસ્માદુર્ગેર્વ્યતિકરોનિરુપાધિકસ્ય ॥ ૮ ॥ ત્વાંબ્રહ્મકેચિદવયં ત્યુતધર્મમેકએકેપરંસદસતોઃપુરુષંપરંશં ॥ અન્યેડવયંતિનવશક્તિયુતંપરંત્વાંકેચિન્મહાપુરુષમવ્યયમાત્મતંત્રં ॥ ૯ ॥ નાહંપરાયુર્ઋપયોનમરીચિ મુરુપાજાનંતિયદ્વિરચિતંસ્વલુસત્ત્વસર્ગાઃ ॥ યન્માયયામુપિતચેતસઈશદૈત્યમર્ત્યાદયઃકિમુતશશ્વદભદ્રવૃત્તાઃ ॥ ૧૦ ॥ સત્ત્વંસમીહિતમદઃસ્થિતિ જન્મનાશંભૂતેહિતંચજગતોભવબંધમોક્ષો ॥ વાયુર્યથાવિશતિલ્લંચચરાચરાસ્યંસર્વેતદાત્મકતયાડવગમોડવરૂંત્સે ॥ ૧૧ ॥ અવતારામયાદૃષ્ટાર મમાણસ્યતેગુણૈઃ ॥ સોડહંતદ્દ્રુમિચ્છામિયત્તેયોપિદ્વપુર્ધૃતં ॥ ૧૨ ॥ યેનસંમોહિતાદૈત્યાઃપાયિતાશ્વામૃતંસુરાઃ ॥ તદિદક્ષવઆયાતાઃપરંકૌતૂહલેહિ નઃ ॥ ૧૩ ॥ શ્રીશુક ० એવમ્યર્થિતોવિષ્ણુર્ભગવાન્શૂલપાણિના ॥ પ્રહસ્યભાવગંભીરંગિરિશંપ્રત્યભાષત ॥ ૧૪ ॥ શ્રીભગ ० કૌતૂહલાયદૈત્યાનાંયોપિ દ્વેષોમયાકૃતઃ ॥ પશ્યતાસુરકાર્યાણિગતેપીયૂપમાજને ॥ ૧૫ ॥ તત્તેડહંદર્શયિષ્યામિદિદૃશ્નોઃસુરસત્તમ ॥ કામિનાંબહુમંતવ્યંસંકલ્પપ્રભવોદયં ॥ ૧૬ ॥ શ્રીશુક ० ઇતિબ્રુવાણોભગવાંસ્તત્રૈવાંતરર્ધીયત ॥ સર્વતશ્ચારયંશ્ચશ્રુર્ભવઆસ્તેસહોમયા ॥ ૧૭ ॥ તતોદદર્શોપવનેવરસ્ત્રિયંવિચિત્રપુષ્પારુ

ચરાચ વાળાઓ, નવ સદિન યુગ પરમ રચણ માને છે; અને યોગ શાસ્ત્રીઓ, આપને અન્યય-આત્માતંત્ર અને મહા પુરુષ કહેછે. ૧૧૩૫ હે હથર આપના કરેલાને પશુ બે પદાર્થના આયુષ્ય વાળા બ્રહ્મા-દુ-અને સત્યચક્ષુથી સદભયલા મરિચી આદિ રૂપિઓ વિગેરે; આપની માગથી સ્ત્રી ખોચવાને લાયક, વળી શક્તા નથી; તે સર્વકાળ અગદ આચરણ વાળા દૈવો, અને મનુષ્યો વિગેરે તે, કાંપીજી વળે. (અર્થાત્ જાણ-ઓ આપના રચણને તરી જાણવાથી, આધ્યાત્મિક દાથી જોવાની પડે; જેને જેમ દીક જાણ્યું તેમ કહેછે) ૧૧૩૬ અને આદાશમાં વ્યારીને વાયુ રહેવાની પડે, ચરાચર સર્વને વિશે પ્રવેશ કરીને રહેલા, આપને આપે જાણેલા જગતનાં રિક્તિ, જન્મ, અને નાશને-પ્રાણી માને કરાવી ક્રિયાઓને-તથા સંસાર થવારૂપ બંધનો, અને મોક્ષને પશુ જાણવારૂ છે. ૧૧૩૭ શુદ્ધિપડે લીલા કરનારા આપના બીજા અવતારો મેં જોયાછે, માટે આપે દૈત્યોને મોઢ ઉપળવનારૂ, જે સ્ત્રી રચણ થયું હતું; ને જોવાની અને હજા છે. ૧૧૩૮ દૈત્યોને

મોઢ પમાડીને, આપે જે રચણથી દેવતાઓને અમૃત પાયું હતું; તેથી મોટું દૈત્ય ભાગવાને લીધે અમે એ રચણ જોવાની હજાઈ; આવેલા છીએ. ૧૧૩૯-૧૪૦ શ્રીશુક-એ રીતે સદાશિવે માગથી કસી; ત્યારે ગંભીર અભિપ્રાયથી દરિને ભાગવાને તેમને પ્રતિ ઉત્તર આપ્યો કે. ૧૧૪૧-શ્રીભગવાન-હે બ્રેટ દેવ, અમૃત ગરેણુ હતા, જનુ રહેવાથી; દેવાનું કાર્ય સિદ્ધ કરવાને, અને દૈત્યોને મોઢ પમાડવાને; મેં, સ્ત્રી રચણ કયું હતું. ૧૧૪૨ કાંઈ લોકોને જાણ્યો, અને સંકરપણી કરાગો ઉદય કરનારૂ; એ રચણ જોવાની હજાઈવાળા આપને હું તે દેખાડીશ. ૧૧૪૩-શ્રીશુક-એ રીતે જોવાને, ભાગવાન ત્યાંથી અંતર્યામિ થઈ ગયા. અને જ ગિથા સદિન સદાશિવ ત્યાં ભેરોને ચારે તરફ જોવા લાગ્યા. ૧૧૪૪ પછી સત્તાં પાંદડાં અને વિચિત્ર પુષ્પ વાળાં કોડના એક જગીયામાં શોભતાં પડ્યા અને હથર ઉપર રહેલા પહેરેલી; એક ઉત્તમ ઓ; લીલાથી દરજી રમત કરતી, તેમના જોવામાં આવી. ૧૧૪૫ તેની છાતી ઉપરના ડુલના દારોને ધણી જાર લાગવા

ધી, કામ નીચાં જ્યાં, અને હાલતાં સતોથી; અને અહીં તહીં ધીમે ધીમે માનવાથી, તેની કમર ભણે, પગને પગને બાંધી બેસી શકે; એમ લાભનું હતું. ૧૧૫૫ા દિશાઓમાં ભગવાન દાસને લીધે આમ તેમ જોવાથી અને જોવા જુઓએવાથી અને કાનનાં ધુર ધુર ધીમે-કપાળ-અને કાળાવાળાથી શોભતા મુખવળી; તે આ પોતાના પોતા પડી જતા પગને, તથા પડી જતા ચોરસાને; ધુર ધીમે દાસે સમે કરવાથી, અને ધીમે દાસે દેડે દેડવાથી, પોતાની રમત વડે, જમતને મોઢ પમાડતી હતી. ૧૧૬૦-૨૧૧૧ તેણે દાસની રમત કરતાં લાજ સહિત મંદાસથી નાંખેલા કરાકને જોઈ, તે આની નજર સામે, એક નજર થવાથી; હેતુસર ગમેલા સદાશિવ, વિન્દળ થઈ ગયા; અને તેથી તે પોતાના શરીરનું, પાસે દમિયાણું હતું તેમનું, તથા પાસેદાનું પગ; આન જુલી ગયા ૧૧૨૨૧ અને તે આના દાસમાંથી દેડા કરા કરવાથી તે તેની પાછળ દોડતાં; તેનું

ઝીણું વજન, કંદેરા રંગ, સદાશિવ દેખે તેમ; પગન વડે દેડી ગયું. ૧૧૨૩૧ આ રીતે આંખની અણુઓથી શું કરી રીતે પોતાના તરફ જતી. અને મનને રજૂ કરતી; એ આંખે દેખાને, સદાશિવનું મન તેમનાં મનું મન અને તેને વિશે ઉપજ થયેલા કામથી, વિન્દળ થઈને; જન રહિત થયેલા, તે લાજ મળીને; ભગવાની જોતાં છતાં, તે આંખની પાછળ ગયા. ૧૧૨૫૧ આરે વજન રહિત અને દણી લગવથી તે આંખે, તેમને પોતાની તરફ આવતા દેખાને; એક દેડણે દેડી ન રહેતાં, દસી પડીને, આડોની અંદર જુઓવા માંડ્યું. ૧૧૨૬૧ આરે દેડણે ખેંચાને; કામ વજન થયેલા સદાશિવ પગ; દારણીની પાછળ દાસે જવાની પેટે, તેની પાછળ દોડ્યા ૧૧૨૭૧ અને ધણી વગથી તેમણે પાછળથી જાહે, તે દેડણિયાની આંખે ચોરસા પડીને; તેને મેઢ દાસથી, જા-મમાં લીધી. ૧૧૨૮૧ આરે દેડણેથી દારણીની પેટે, સદાશિવે દેડણેથી; તે મોટી કમરવાળી, ૧૧૨૯૧ આ

પમજનુ મે ॥ વિવિધાંકંદુકલીલપાલસદુકૂલપર્યસ્તનિતંબમેશ્વલાં ॥ ૧૮ ॥ આવર્તનોદ્વર્તનકંપિતસ્તનપ્રકૃષ્ટહારોરુભરૈઃપદેપદે ॥ પ્રમથમા નમિષમધ્યતથલસ્પદપ્રવાલંનયતીતતસ્તતઃ ॥ ૧૯ ॥ દિક્ષુભ્રમત્કંદુકચાપલૈર્ભુશંપોદ્વિગ્નતારાયતલોલલોચનાં ॥ સ્વર્ણવિશ્રાજિતકુંડલોલ્લ ત્ત્વોલનીલાલકમંડિતાનનાં ॥ ૨૦ ॥ શ્યદુકૂલંકર્ણીચવિચ્યુતાંસન્નહૃતીવામકરેણવલ્ગુના ॥ વિનિગ્નતીમન્યકરેણકંદુકંવિમોહયંતીજગ વાત્સમાયયા ॥ ૨૧ ॥ તાંવીક્ષ્યદેવદ્વૈતિકંદુકલીલયેષદ્રીઢાસ્ફુટસ્મિતવિસૃષ્ટકટાક્ષમુષ્ટઃ ॥ સ્વીપ્રેક્ષણપ્રતિસમીક્ષણવિઘ્નલાત્માનાત્માનમંતિકૃત માંસ્વગણાંશ્વેદ ॥ ૨૨ ॥ તસ્યાઃકરાગ્રાત્સતુકંદુકોયદાગતોવિદૂરંતમનુવ્રજત્સ્ત્રિયાઃ ॥ વાસઃસસ્ર્વંલઘુમારુતોઽહરદ્વવસ્યદેવસ્યવિલાનુષ શ્યતઃ ॥ ૨૩ ॥ એવંતારુચિરાપાંગીર્દર્શનીયામનોરમાં ॥ દૃષ્ટ્વાતસ્યામનશ્ચક્રેવિષજ્જત્યાંભવઃકિલ ॥ ૨૪ ॥ તયાઽપહતવિજ્ઞાનસ્તકૃતસ્મરવિઘ્નલઃ ॥ ભવાન્યાઅપિપશ્યંત્યાગતઙ્હીસ્તત્પદંયયૌ ॥ ૨૫ ॥ સાતમાયાંતમાલોક્યવિવસ્ત્રાત્રીઢિતાભુશં ॥ નિલીયમાનાવૃક્ષેષુહસંતીનાન્વાતિષ્ઠત ॥ ૨૬ ॥ તામન્વગચ્છદ્વગવાન્ભવઃપ્રમુષિતેંદ્રિયઃ ॥ કામસ્યચવશંનીતઃકરેણુમિવયૂથપ ॥ ૨૭ ॥ સોઽનુવ્રજ્યાતિવેગેનગૃહીત્વાઽનિચ્છતીંસ્ત્રિયં ॥ કેશંબંધ ઉપાનીયવાહુભ્યાંપરિષ્વજે ॥ ૨૮ ॥ સોપગૂઢાભગવતાકરિણાકરિણીયથા ॥ હૃતસ્તતઃપ્રસર્પતીવિપ્રકીર્ણશિરોરુહા ॥ ૨૯ ॥ આત્માનંમોચયિત્વાં ગસુરર્પમ્ભુજાંતરાત્ ॥ પ્રાદવત્સાપૃથુશ્રોણીમાયાદેવત્રિનિર્મિતા ॥ ૩૦ ॥ તસ્યાસૌપદવીરુદ્રોવિષ્ણોરદ્રુતકર્મણઃ ॥ પ્રત્યપચતકામેનવૈરિણેવવિ નિર્જિતઃ ॥ ૩૧ ॥ તસ્યાનુધાવતોરેતશ્ચસ્કંદામોઘરેતસઃ ॥ શુષ્મિણોયૂથપસ્યેવવાસિતામનુધાવતઃ ॥ ૩૨ ॥ યત્રયત્રાપતન્મહ્યારિતસ્તસ્યમહાત્મ નઃ ॥ તાનિરૂપ્યસ્યહેન્નશ્ચક્ષેત્રાણ્યાસન્મહીપતે ॥ ૩૩ ॥ સરિત્સરસ્સુશૈલેષુવનેષૂપવનેષુચ ॥ યત્રક્રવાસમૃષયસ્તત્રસન્નિહિતોદરઃ ॥ ૩૪ ॥ સ્વન્ને રેતસિસોઽપશ્યદાત્માનંદેવમાયયા ॥ જડીકૃતંનૃપશ્રેષ્ઠસંન્યવર્તતકશ્મલાત્ ॥ ૩૫ ॥ અથાવગતમાહાત્મ્યઆત્મનોજગદાત્મનઃ ॥ અપરિજ્ઞેયવી યસ્યનમેનેતદુહાહતં ॥ ૩૬ ॥ તમવિક્લવમત્રીઢમાલક્ષ્યમધુસૂદનઃ ॥ ઉવાચપરમપ્રીતોવિશ્વત્સ્વાંપૌરુષીંતનું ॥ ૩૭ ॥ શ્રીભગ૦દિધ્યાત્વંવિબુધશ્રેષ્ઠ સ્વાંનિષ્ઠામાત્મનાસ્થિતઃ ॥ યન્મેસ્વીરૂપયાસ્વૈરંમોહિતોઽપ્યંગમાયયા ॥ ૩૮ ॥ કોનુમેઽતિત્રેષ્ટાયાંવિષક્તસ્ત્વદ્દતેપુમાન ॥ તાંસ્તાન્વિસૃજતીંમાવા

નિર્માણ કરેલી માયા; પોતાના શરીરને, સદાશિવના દાસમાંથી છોડાવીને, અહીં તહીં બરાબ જવાથી, મા-યાના વાળ છૂટા થઈ ગયેલી, દોડી ગઈ. ૧૧૨૯-૩૦૧ અને એ અદ્ભુત કંઈ કરનારા વિન્દુભગવાન ૩૫, આંખની પાછળ પાછળ; પોતાના વૈરીકામ દેવે પડીને, પગવજ પમાડેલા; સદાશિવ પગ, દોડ્યા ગયા. ૧૧૩૧૧ અને ૩૫ આવેલી માયને વિશે, ગર્ભ રાખવાને માટે મોટા સાંઢ જન્મ, તેની પછવાડે દોડે; તેમ, અમોઘ વીર્ય વાળા સદાશિવ, પાછળ દોડ્યા જતાં; તેમનું વીર્ય રખસિત થઈ ગયું. ૧૧૩૨૧ હે રાજા, એ રીતે દોડતાં પૃથ્વી ઉપર જે જે દેડણે એ મહાત્માનું વીર્ય પડ્યું, સાં સાં સેતાની અને ૩૫ની આપમેળે થયેલી છે. ૧૧૩૩૧ એ રીતે નહીં-સરેવરે-વનો-અને ૩૫માં આશ્રમે વાળાં ઉપવનોમાં પગ, સદાશિવ તેની પાછળ જ ગયા. ૧૧૩૪૧ પગ એ સદાશિવે પોતાનું વીર્ય રખસિત થયા પછી; વિન્દુ ભગવાનની માયાએ, પોતાને મોઢ ઉપાનું લેવાનું જાણ્યું; એટલે એ મોઢ થકી ખેતે નિર્વૃત થઈ. ૧૧૩૫૧ તથા જેના પસંદગીને અટકળ થઈ શ-

કતી નથી, એવા જમતના આગા ભગવાનનું આનું મહાત્મ્ય જાણીને; પોતાને આ રીતે ધવામાં, તેમણે નવાઈ માની નહીં. ૧૧૩૬૧ આરે સદાશિવને ખેડ રહિત, અને લગભગ નહીં પામેલા જોઈને; મધુસૂદન ભગ-વાને પોતાનું પુરુષાર્થનું સ્વરૂપ કાસ્ય કરી, ધણી પ્રીતિથી તેમને કહ્યું કે. ૧૧૩૭૧-શ્રી ભગવાન-હે મહાદેવ, મેં આપને મારી આ ૩૫ માયાથી મોઢ પમાડ્યા છતાં પોતે, આપ પોતાથી જ ધુ-રિમાં આવ્યાછો; એ ધણું સાહે થયું છે. ૧૧૩૮૧ આજેતેવિવ પુરુષથી નહીં તરી શકા-તી, અને ધણી આવેને ઉપજ કરનારી, મારી માયાને; આપવિના, બીજા આસક્તિવાળા પુરુષો; કોણ તરી શકનાર છે. ૧૧૩૯૧ કાળ સ્વરૂપ અને સમયના વિકાસ પ્રમાણે અનુસરનારી ધણી ધણે વાળી માયા; આપનો પગવજ કરી કહેવ નહીં. ૧૧૪૦૧-શ્રીકૃષ્ણ-ધણી હે રાજા, મી વાસના વિન્દુ-વાળા વિન્દુ ભગવાને, એ રીતે સતકાર કરેલા સદાશિવ; તેમની પરકમા કરી રજા માચીને, પોતાની મજા સહિત

इति नामां भया. ॥४१॥ ते पक्षी पोताना अंश इय धर्मेषां भवानी पास, सदाशिवे जीव शिविज्जिना देवतां, जे भाषाणां पञ्चाक्षरं इति ॥४२॥ "अमन्मा-परमपुत्र-अने मोटा देव ते भगवाननी आ भाषाने, तसे पञ्च लोह; इ तेना पञ्चाक्षरं भवानी, जे भगवानने भुज्य आश हं पञ्च, मोह पात्रो; तारे जीव अश्वतथ पुत्रोत्तु ते इहेतुं हं ॥४३॥ हं दण्ड परस्ते योम इति, सभाधि ज्ञासती वपने; तसे आ- धीने, अने तेना विशे पञ्च दण्ड; ते जे, साक्षात् पुत्रोत्तु पुत्र भगवान छे; इ तेने विशे ज्ञान तथा वेद पञ्च प्रवेश इति लक्षणा नथी." ॥४४॥ हे पराश्रित, सारंग धनुषने धनारा भगवान, जेमेले समुद्रनु भंजन इत्या वपने; पोतानी पक्षी इतर, मोटा पर्यंतो धारु इत्यो इति; तेनां पराश्रिते मे तमे आ

रीने उही संभोजाणां, ॥४५॥ संसार भवाइय सपत्नी बरकवाने भटाडना, उत्तम श्लोक भगवाननी सुखेना चर्चन इय; आ आभ्याननु जे कष्ट वारंवार श्रवण अमर कीर्तन इरी, तेना उद्यमे उही पञ्च लोह नथी. ॥४६॥ जे असत् पुत्रोत्तु जे लक्षणा नथी, अने अरुण भगवानां भाव सभनाराजो जेने पात्रे छे; जेवा जे; शरणागत देवताजोने समुद्र भंजन इरीने अश्वतथ पानारा, अने इपटथी जीनु इय लेखने अश्वतथ मोह पमाडनारा; तथा पोतानी पास आवनाराजोना गनोर्धने, इपटथनी पेटे पञ्च कनारा भगवानने; हं नमस्कार इहेतु. ॥४७॥ इति श्री ० भा ० आठमा स्कंधो पारमे अष्टमे अध्याय संपूर्ण ॥४८॥
अध्याय १३ भा.—श्रीशुक—विवरयत मेरसे सर्वना पुत्र अदादेव, नभने सातमे मेरसे वतथान

स्तुतरामकृतात्मभिः ॥३९॥ सेयंगुणमयी नयानत्वामभिभविष्यति ॥ मयासमेता कालेन कालरूपेण भागशः ॥४०॥ श्रीशुक ० एवं भगवतारा जम्भीवत्सां केन सत्कृतः ॥ आमंत्र्यतं परिक्रम्य स गणः स्वालयं ययौ ॥४१॥ आत्मांशभूतांतां मायां भवानीं भगवान्भवः ॥ शंसतामपि मुख्यानां प्रीत्या चष्टाय भारत ॥४२॥ अपि पश्यस्त्वमजस्य मायां परस्य पुंसः परदेवतायाः ॥ अहंकलानामृषभो विमुह्ये यथावशोऽन्ये किमु तास्वतंवाः ॥४३॥ यं मामपृच्छस्त्वमुपेत्य योगात्समासहस्रांत उपारतं वै ॥ स एष साक्षात्पुरुषः पुराणो न यत्र कालो विशतेन वेदः ॥४४॥ श्रीशुक ० इति तेऽभिहितस्तात विक्रमः शार्ङ्गधन्वनः ॥ सिंधोर्निर्मथने येन धृतः पृष्ठे महाचलः ॥४५॥ एतन्मुहुः कीर्तयतोऽनुशृण्वतो न रिप्यते जानुसमुद्यमः क्वचित् ॥ यदुत्तमश्लोकगुणानुवर्णनं समस्तसंसारपरिभ्रमापहं ॥४६॥ असद्विषयमंग्निभावगम्यं प्रपन्नान् तममरवर्यानां शयस्ति धुमथ्यं ॥ कपटयुवतिवेषो मोहयन्त्यः सुरारिस्तम मुपसृतानां कामपूरनतोऽस्मि ॥४७॥ इ ० भा ० म ० अ ० शंकरमायामोहनं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥ श्रीशुक ० मनुर्विवस्वतः पुत्रः श्राद्धदेव इति श्रुतः ॥ सप्तमो वर्तमानो यस्तदपत्यानिमेषुणु ॥१॥ इक्ष्वाकुर्न भगश्चैव धृष्टः शर्यातिरेव च ॥ न रिप्यंतोऽयना भागः सप्तमो दिष्ट उच्यते ॥२॥ करुषश्च पृषधश्च दशमो वसुमान् स्मृतः ॥ मनोर्विवस्वतस्यैते दशपुत्राः परंतप ॥३॥ आदित्यावसवोरुद्रा विश्वेदेवामरुद्राणाः ॥ अश्विना वृभवो राजन्निवस्तेषां पुरंदरः ॥४॥ कश्यपो विर्वसिष्ठश्च विश्वामित्रोऽथ गौतमः ॥ जमदग्निर्भरद्वाज इति सप्तर्षयः स्मृताः ॥५॥ अत्रापि भगवज्जन्म कश्यपाददितेरभूत् आदित्यानामवरजो विष्णुर्वा मनरूपधृक् ॥६॥ संक्षेपतो मयोक्तानि सप्तमन्वंतराणि ते ॥ भविष्याण्यथ वक्ष्यामि विष्णोः शक्त्या न्वितानि च ॥७॥ विवस्वतश्च द्वे जाये विश्वकर्मा दुते उभे ॥ संज्ञा छाया चरा जेंद्रये प्रागभिहिते तव ॥८॥ तृतीयां वद्वामेके तात संज्ञा तास्वयः ॥ यमो यमी श्राद्धदेवश्छायायाश्च सुतान् गृणु ॥९॥ सावर्णिस्तपती कन्या भार्या संवरणस्य या ॥ शमैश्वरस्तृतीयोऽभूदश्विनो वद्वाम्भोजौ ॥१०॥ अष्टमं इतर आयाते सावर्णिर्भवितामनुः ॥ निर्मोकविरजस्काद्याः सावर्णितनयानृपा ॥११॥ तत्र देवाः सुतपसो विरजा अमृतप्रभाः ॥ तेषां विरोचनसुतो बलिर्द्रो भविष्यति ॥१२॥ दत्वे मां याचमानाय विष्णवे यः पदत्रयं ॥ राक्षसिदपदं हित्वा ततः सिद्धिमवाप्स्यति ॥१३॥ योऽप्येतन्नमस्यतामः प्रीतेन सुतले पुनः ॥ निवेशितोऽधिके स्वर्गादधुना स्तेस्वराडिव ॥१४॥ गालवो दीप्तिमान् रामो द्रोणपुत्रः कृपस्तथा ॥ अश्विंशंसः

अभिहित, विष्णुना भनु यथेष्टो छे; तेनां संतानोने तमे गारा यही सांजो. ॥१॥ तेना उद्भाकु-नाग-भृ- श्रुति-अभिषेक-नाम-सातमे दिष्ट-इय-पुत्र-अने वसुमान; जे रीतना इय पुत्रो दता. ॥२-३॥ आ- दित्य-पृष-अश्वि-विश्वदेव-परमे-आश्विनि-पुत्रो-अने इजुओ, जे (आ मन्वन्तरा) देवताजो छे; अने तेना उह पुत्र छे. ॥४॥ कश्यप-अजि-वसिष्ठ-विश्वामित्र-गौतम-जमदग्नि-अने अरुण, जे सप्तर्षिजो इहेवापछे. ॥५॥ आ मन्वन्तरां पञ्च; विष्णु भगवानने अश्वतथ पानरा, कश्यप यही अदितिने विशे, अदितिना दी- कश्यप-अश्वि-नाम यही दता. ॥६॥ आ रीने विष्णु भगवानना अवनारा सदित, यद्य गयेना सात मन्वन्तरा, जे तमे संक्षेपनी कथा; हने यवाना मन्वन्तरा विशे इहेतु. ॥७॥ जे राज, विवरयनी जे आ- दित्य-अने अश्वि; अने विश्वकर्मा रीतीजो इती; तेजो विशे मे तमे प्रथम इहेतु छे. ॥८॥ तेने

वद्वाम नामनी तीर्थ ओ होवानु उद्वेगजो इहे छे; जे संज्ञां, यम-यमी (अश्विना)-अने श्राद्धदेव; जे पञ्च संतानो यथां दता; हने अश्वानां संतानोने सांजो. ॥९॥ येद्वेसा सावरणी-पक्षी तपती नामनी कन्या, जे संवरणी ओ इती ते; अने त्रीने शनिश्वर यथो दतो; तथा जेने अश्विनि-पुत्रो पञ्च जे यही वाना दीकरा छे. ॥१०॥ हे राज, आठमा मेरसे आपता मन्वन्तरां, जे सावर्णी भनु भरी; निर्मोक अने विरजस्क विरोच, सावर्णिना पुत्रो यही. ॥११॥ सुतपस-विरज-अने अश्वतथ, जेजो ते वपने देवताजो यही; अने तेजोना उह, विरोचनना दीकरा जलीराज यही. ॥१२॥ जेले पोताना पास विष्णु भगवानने आ- यना इत्याधी; तेमने, पञ्च पञ्चा पृथ्वी आपवापडे; पोताने भवेना उद्वेगजो लक्ष्मि; ते इत्यां पञ्च अश्वि सिद्धिने भोगवेली छे. ॥१३॥ तेने भगवाने प्रथम आध्या छतां; पाठणी प्रथम यधने; स्वयं यही पञ्च

પ્રત્યેકાંગો દીકરો બહાસાપર્ણી, દસમેા મનુ યશે; જૂરિમેણુ વિશેરે, તેના પુત્રો યશે; હવિષમાન-સુપૂત-સત્વ-જ્ઞ-અને યુદ્ધિ એ પાંચ તથા જ્ઞીજ્ઞઓ, સમગ્રજિ યશે; સુતામન અને વિરૂદ્ધ યમેરે, દેવતાઓ યશે; અને સંશુ, દેવતાઓનો ઈદ્ર યશે. ૥૨૧-૨૨૩ ત્યારે વિષ્ણુમળના ધરમાં વિશ્વમિ નામની સ્ત્રીથી, પોતાના અસપ્તે બન્નેલા; વિશ્વકશેન નામના સમર્થ ભગવાન, સંશુ ઈદ્રની સહાયતા કરશે. ૥૨૩૫ અગિવારમેા મનુ, ધર્મ સા-પર્ણી નામનો યશે; અને આત્મવાન-અનાત-સત્વ-અને ધર્મ આદિ દક્ષ, તેના પુત્રો યશે. ૥૨૩૬ પિંહ-ગમ-કામગમ-અને નિવાણુદ્ધી, એ નામેા વાળા દેવતાઓ યશે; ને વૈધૃતિ, નામનો તેમનો ઈદ્ર યશે; તથા વરૂણ આદિ, સમગ્રપિએ યશે. ૥૨૪૫ આર્યકની સ્ત્રી વૈધૃતાથી ધર્મસેનુ નામે, તેના પુત્ર હરિ ભગવાનનો અન્-સ અવતરારીને, ત્રિલોકીનું પાલન કરશે. ૥૨૬૬ પારમેા મનુ, રૂદ્રસાપર્ણી યશે; ને દેવવાન-ઉપદેવ-અને દેવ ભેષ,

राजा ० मन्वंतरेषु भगवन्पथामन्वादेयस्त्वमे॥ यस्मिन्कर्मणि येन नियुक्तास्तद्वदस्त्वमे॥ १॥ ऋषि ० मनवो मनुपुत्राश्च मुनयश्च महीपतो॥ इंद्राः सु

સ્ત્રી. ૩૩૫માં હે પરીક્ષિત, ત્વજે એટલે ભૂત-ભવિષ્ય-અને વર્તમાન, કાળમાં થનારા; ચાહે મન્વંતરો, એ તમને
 ક્ષી સંભળાવ્યા; તેઓ વડે ગાય થનારો, એક વિકલ્પનો કાળ; ચારે વ્યુભવી એક ચોક્કસ, એમ હજાર ચો-
 કકીઓ પૂરનો; કહેવાય છે. ૩૩૬માં ક્ષતિથી ભાગવતે આઠમા રકંધનો તેરમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૩૩૭માં
 અધ્યાય ૧૪ એ.—પરિક્ષિત—હે શુક, એ સમજા મન્વંતરોમાં, મનુઓ અને ઇંદ્રા વિગેરે, બધાઓ;
 કેના થઈ; કયા કયા કામોમાં; અને કયા રીતે જોડાય છે; તે આપ મારી પાસે કહેા. ૩૩૮—કીશુક—હે
 સમ, મનુઓ-મનુના પુત્રો-સમસ્તવિઓ-ઇંદ્રા અને દેવતાઓ; એ સર્વે તે તે વખતે થનારોઓ; બધાવાળા
 અસાધનારની આગા પ્રમાણે આજનારા છે. ૩૩૯ પુત્ર બમવાનના, થય વિગેરે કહેવાય ગયેલા અવતરોઓ;
 આગાને અનુસરીને; મનુઓ તથા મનુના પુત્રો, જમતની આશ્રવિકાઓ આદિ, મર્ત્યલોકોને અજાય છે. ૩૪૦
 જેમાં સનાતન ધર્મ જણાય છે, તે વેદ મંત્રનો સમુદાય; ચાર ચાર યુગ પુરા થતાં, કાળ વડે નાશ પામી

નવ છે; તેને પોતાના તપન પ્રભાવ વડે, સમરૂપિણી શોધી કઢાવીને, પ્રથમ પ્રમુખેનું રૂપરૂપ કરે છે. ૧૧૫ ને પછી, બમવાને કહેલો; આરે જાણ વડે સંપૂર્ણ થઈ; મનુષ્ય અને શાસ્ત્રને પાત પોતાના સમયોમાં પૂર્ણ કરે મહાવે છે. ૧૧૬ અને પાતપોતાના વિભાગ પ્રમાણે તેઓ, તે ને મનવંતર પૂરો થતા સુધી, પ્રમુખેનું જાણ કરે છે; અને દેવતાઓ તથા તેમની સાથે વિગ્રહપદાઓ; વગરિકના બાંધોને કહે. ૧૧૭ તથા ૧૧૮, ભેદાની કમનાઓને પૂર્ણ કરીને; ત્રિભુવન પાલન કરે છે; અને બમવાને મેળવી આપેલી, ત્રિભુવન સંપત્તિને બેગવે છે. ૧૧૯ અને હરિભગવાન પોતેનું; દરેક યુગમાં; સિદ્ધ લોકો (સનકદિક)ના ૨૫૩૫થી, જાનને કમરે કરે છે. રૂપિણી (વાલ્મીકીયદિક) ના ૨૫૩૫થી, કર્મો કરવાનું શીખવે છે; અને (દત્તાત્રયઆદિ) કૌશલ્યના ૨૫૩૫થી, યોગ શીખવે છે. ૧૨૦ (મરિચી-કરવપ આદિ) પ્રજાપતિઓના ૨૫૩૫થી, પ્રાણ ક્રમ

કરે છે; (પ્રમુખાદિ) રાજ્યઓના ૨૫૩૫થી, ચોરોનો નાશ કરે છે; અને કાળ ૨૫૩૫થી, સર્વેનો નાશ કરે છે. ૧૨૧, પુષ્ક પુષ્ક મુક્તિ લાગા; બમવાન પોતેનું જાણ કરે. ૧૨૨ અને માથા થઈ મોઢા પાનેલા ભેડો, તાના પ્રકારનાં શાસ્ત્રોનાં વિધિથી, અલેક નામે તથા રૂપો વડે; એ બમવાનની સ્તુતિ આદિ કરે છે બસ; પણ તેમના બરા ૨૫૩૫ને; કાંઈ ભણવું નથી. ૧૨૩ એ પ્રમુખેના ચોરે મનવંતરે; જેમાં પૂરા જાણ છે; તેરફ વિદ્યવત્ પ્રમાણ, કરેલોનું; પૂર્વના પિદાનોએ કહેલું છે. ૧૨૪ ૫૦ થી ૧૦૦ આંકડાંનો એ ૦ થી ૦. ૧૨૫ અર્ધમાસ ૧૫ એ. - પરિક્ષિત-બમવાન પોતે ૫૫૨ છતાં, તેમણે કંપાલની પેટે; જીવીરાજપાસે; પણ પમલાં જીવીની સાચના શામરે કરી અને વળી તે લીધા છતાં પણ, તેને શા માટે જાણ્યો? ૧૨૬ તે નિરપરાધ હોવા છતાં, તેને યજ્ઞના ૫૫૨, અને પરિપૂર્ણ બમવાન થઈને, બંધન થયું; એ વાતમાં અમરો

રગણાશ્વેવસર્વેપુરુષશાસના: ॥૨॥ યજ્ઞાદયોયા:કથિતા:પૌરુષ્યસ્તનવોનૃપામન્વાદયોજગદ્યાત્રાનંપંત્યાભિ:પ્રચોદિતા: ॥૩॥ ચતુર્યુગાંતેકાલે નમ્રસ્તાન્શ્રુતિગણાન્યથા ॥તપસાઋણોઋણસ્તપોધર્મ:સનાતન: ॥૪॥ તતોધર્મસ્તુઋણમ્નદોહરિણોદિતા: ॥ યુક્તા:સંચારયંત્યદાસ્વેસ્વે કાલેમહીનૃપા: ॥૫॥ પાલયંતિપ્રજાપાલાયાવદંતંવિભાગશ: ॥યજ્ઞભાગભુજોદેવાયેચતત્રાન્વિતાશ્વતૈ: ॥૬॥ ઇંદ્રોભગવતાદતાંતૈલોચશ્રિયમૂર્જિતાં ॥મુંજાન:પાતિલોકાંસ્ત્રીન્કામંલોકેપ્રવર્ષતિ ॥૭॥ જ્ઞાનંચાનુયુગંબ્રૂતેહરિ:સિદ્ધસ્વરૂપત્ક ॥ઋષિરૂપધર:કર્મયોગંયોગેશરૂપત્ક ॥૮॥ સગમજેશરૂપેદસ્યૂન્યાત્સ્વરાદ્વપુ: ॥કાલરૂપેણસર્વેષામમાવાપૃથગ્ગુણ: ॥૯॥ સ્તૂયમાનોજનૈરેભિર્માયયાનામરૂપયા ॥વિમોહિતાત્મમિર્ના નાદર્શનૈર્નચદૃશ્યતે ॥૧૦॥ એતત્કલ્પવિકલ્પસ્યપ્રમાણપરિકીર્તિતં ॥યત્રમન્વંતરાણ્યાહુશ્વતુર્દશપુરાવિદ: ॥૧૧॥ ઇંમામંઅંચતુર્દશોઽધ્વાય: ॥૧૨॥ રાજાંબલે:પદત્રયંભૂમે:કસ્માદ્ધરિરયાચતા ॥ભૂલેશ્વર:કૃપણવલ્લભ્યાર્યોપિબંધતં ॥૧૩॥ એતદ્વેદિતુમિચ્છામોમહત્કૌતૂહલંહિન: ॥યજ્ઞેઋણપૂર્ણાંચ વંધનંચાપ્યનાગસ: ॥૧૪॥ શ્રીશુકઃપરાજિતશ્રીરસુભિશ્વહાપિતૌદેવેણાજ્ઞાપુષ્ટિ:સર્જીવિત: ॥ સર્વાત્પનાતાનમજદૃશ્વલિ:શિષ્યોમહાત્માઽર્થનિવેદનેન ॥૧૫॥ તંબ્રાહ્મણાભૃગવ:પ્રીયમાણાઅયાજયન્વિશ્વજિતાત્રિણાકં ॥જિગીષમાણંવિધિનામિષિચ્યમહામિ વેકેણમત્રાનુભાવા: ॥૧૬॥ તતોરય:કાંચનપદ્મનદોહયાશ્વહર્યશ્વતુરંગવર્ણા: ॥ધ્વજશ્વસિંહેનવિરાજમાનોહુતાશનાદાસહભિર્ભિરિષ્ટાત્ ॥૧૭॥ ધનુશ્ચિવિયંપુરટોપનદંતૂળાવરિકોકવચંચદિવ્યં ॥પિતામહસ્તસ્યદદૌચમાલામસ્લાનપુષ્પાંજલજંચશુક: ॥૧૮॥ એવંસવિપ્રાર્જિતયોધનાર્થસ્તૈ:કલ્પિતસ્તસ્યયનોઽર્થવિપ્રાન્ ॥ પ્રદક્ષિણીકૃત્યકૃતપ્રણામ:પ્રજ્ઞાદમામંત્ર્યનમશ્વકાર ॥૧૯॥ અથારુદ્રરયંદિવ્યંભૃગુદત્તમહારથ: ॥સ્તુત્વ્યસ્તેઽય સત્રસપન્વાલ્લહીપુષ્પેધુધિ: ॥૨૦॥ હેમાંગદલસદ્દાહુ:સ્ફુરન્મકરકુંડલ: ॥રરાજરથમારુદોધિષ્ણ્યસ્યદ્વવ્યવાટ ॥૨૧॥ તુલ્યૈશ્વયંલ્હરીભિ:સ્વપૂર્ણદૈત્યયૂયયૈ: ॥પિબદ્ધિરિવસ્વદગ્નિર્મદહદ્ગ્નિ:પરિધીનિવ ॥૨૨॥ વૃતોવિકર્પન્મહતોમાસુરીંધ્વજિનીંવિભુ: ॥ યયાવિદપુરીસ્ત્વદાંકંપયદિદાલ્હરી ॥૨૩॥ રન્ધ્રામુપનૌધાને:શ્રીમદ્ગ્નિર્નદનાદિભિ: ॥કૂજદ્વિહંગમિથુનૈર્ગાયન્મત્તમધુવ્રતૈ: ॥૨૪॥ પ્રવાલફલપુષ્પૌરુભારશાખામરદ્રુમૈ: ॥હૈસસાર

મોઢા શોધે છે; માટે તે સમગ્રી પાત જાણવાને અને કમરે લીધે. ૧૨૧-શ્રીશુક-હે રાજા, ઉદ્યોગી પ્રજાના સમગ્રી મૂલ્યો, અને શુકાચાર્ય પાછો જીવે કહેલો, ભુગુણના પ્રાણજીવો (શિષ્ય ગરીશાન; પછીથી પોતાના સરીર સુધીં પહોં જઈ નિરેર આપીને; તેમની સર્વ પ્રકારે સેવા કરવા લાગે. ૧૨૩ આરે સમગ્રી કૃતી દેવની કમનાવાળા તે ગરીશાનને, મોટા પ્રમાણ વાળા, ભુગુણના પ્રાણજીવો; પ્રસન્ન થઈ, તેમને મોટા અગ્નિવેક કરીને; વિધિપૂર્વક વિષજીવ તામરો વડે કરાવે. ૧૨૪ તેમાં હવિષ્ય પદાર્થો વડે, પ-જેલા અગ્નિઓથી; સોચના પદાર્થો વડેના ક્રેવા પોતા રંગના ઘોડા-સંકલના ચિન્હવાળી શોળાની પ્રજા-સેનાથી સુધિયું રિચ્ચ મનુષ્ય-અપૂર વાળો વાળા ભાષા-અને રિચ્ચ ગળતર ઉપર થયાં; તેના દાસ પ્રવરકે, ન કરમણ લેવી, કુલવી માથા આપી; તથા શુકાચાર્ય તેને સખ આપે. ૧૨૫-૫૫ એ રીતની મુદતી સમગ્રી, તેને પ્રાણજીવે મેળવી આપ્યાથી; પ્રાણજીવે પ્રશિક્ષિત કરીને, તે રમે લાગે; અને પ્રદાદીને પણ

નગરકાર કરીને, તેમની રત્ન લીધી. ૧૨૬ પછીથી તે, ભુગુણના પ્રાણજીવે મેળવી આપેલા રંગમાં બેસી; ગળતર -મનુષ્ય-અપૂર-વાળો બરેલા ભાષા-અને કુલવી માથા પારણ કરીને; દાસમાં સેનાના પ્રાણજીવ તથા કાને આ-કાં કુલવી પેદેરવાથી; વડના કુલમાંદેના અગ્નિ સરખો, શોળાના ભાષો. ૧૨૮-૫૫ પછી પોતાના સરખાવ, જાણ-એશ્વર્ય-અને શોળા વાળા, દેશ સેનાના સેનાપતિઓથી વિદ્યાર્થ; તે અસુરોની મોટી સેના લાગે; પૃથ્વી તથા આકાશને કંપાવતો-અને જેવા થઈ, જાણે આકાશને પીધ જતો હોય; તથા દિશાઓને વલ્લે, આજી નાંખતો હોય; તેમ, સમૃદ્ધિ વાળી ઉદની નગરી ઉપર તે ચાલે. ૧૨૯-૧૩૦ તે ઉદની નગરી નંદા વડે ગરીશા અને વાડીઓથી શોભતી, અને રમણ્ય હતી; ત્યાં પછીઓનાં જોડાં શબ્દ કરતાં કાં, ને મોલમલ ભગરઓ માપન કરતા હતા. ૧૩૧-૧૩૨ કુપળો-કુળ અને કુમના થયા પારવાળાં, દેવતાઓનાં જોડાં કાં અને તેનાં દેવતાઓ સહિત દેવતાઓએ કિડા કરવાનાં, શુંર તળાવો; હંસ-સારસ-અકવાક-અને કારકવ વિ-

નાનાં જાળિયાંમાંથી નીકળતા, ઘેળા અગરના સુગંધી પથરાયલા, ગાંઠોમાં થઈને; તે દેવાંગનાઓ ચાલી જતી હતી. ૧૧૯૧ ત્યાં મોતીના ચંદરવા-મણિ અને સોનાની ધણીઓ-અનેક જાતની પતાકાઓ-અને જાનશીઓ હતી; તથા મોર-પારેયાં-અને ભમરાના શબ્દ થતા હતા; તથા દેવાંગનાઓ મધુર અને મંગળ ગાયન કરતી હતી. ૧૧૯૦ મૃદંગ-શંખ-ગોળતો-અને નગારાંના અવાજ થયા કરતા હતા; તથા તાળ-વીણા-મુરજ-તથા રૂટિ અને લેણીની સાથે પોતાની કાંતિયકી, બીજાઓની કાંતિને હલાવનારા માંથેઝા; પોતાનાં વાજેવડે, મનને આનંદ પ્રમાડનારાં ગાયનો; તથા નાચ કરતા હતા. ૧૧૯૧ એ પ્રકારની તે ઉદની નગરીમાં, અધર્મી-ખળ-પ્રાણીઓનો દ્રોહ કરનારા-સહ-અભિમાની-કાપી-અને લોભિયા ભોંકા; જહ શકતા નથી; પણ એ દુર્ગુણો વિનાના ભોંકાજ, લાં જહ શકે છે ૧૧૨૧ એવી તે દેવધાની નાખની ઉદની નગરીને,

મોટી સેનાના અધિપતિ બલીરાજભાઈ; ચારે તરફ લશ્કર રાખીને, રોકી દીધી, (એટલે ઘેરા ધા.યો:) અને શુભચાલે આપેલો મોટા અવાજવાજો, તથા ઉઠતી સ્ત્રીઓને બચ ઉત્પન્ન કરનારો રાંખ: તેણે વગાડ્યો. ૧૨૨૩ા. ચારે બલીરાજભાઈ આ મોસે ઉઘમ બ્નેષ્ટ, દેવતાઓના ગણે સહિત ઉદ્દે બુદ્ધરત્નની પાસે જઈને; કહ્યું કે. ૧૨૨૪ા. "હે બગજન, અમારા પૂર્વ વૈરી બલીરાજભાઈ; ફરીથી કરેલો આ ઉઘમ, કોઈથી સહન થઈ શકે નહીં એવો, હોવાનું હું માનું છું, અને એનો પ્રભાવ આટલો બધો સારી વધ્યો છે. ૧૨૨૫ા. પ્રવચકાગતા અમિ-ની પેઠે ઉઠેલા-મોટાથી બહુ જમતને પીધ જતા-દરે દિશાઓને બહુ ચાટતા, અને દહિયા બાળી દેતા;- એ બલીરાજભાઈ સામે ઉઘો રહેવાનો; અને તેને સહન કરવાનો; હમણું તો કોઈ પુરૂષ, કોઈપણ કાયાધર્મી; સ-મર્થ જણાતો નથી. ૧૨૨૬ા. મારે એ મહણ ન થઈ શકે એતા, મારા શત્રુનાં; સરીર-મન-અને ઉદ્દિયોનાં બગ, તથા તેજ આટલાં બધાં વધવાનું કારણ હું છે; કે જ્યાં તેણે આ ઉઘમ કરેલો; તે મને કહો. ૧૨૨૭ા.

બૃહસ્પતિ—હે ઉક, વેદને જ્ઞાનનારા, જુગુકુળના બ્રાહ્મણોએ: તેમના એ શિષ્યનું તેજ, વધારેલું છે: એ, તમારા શત્રુની ચઢતીના કારણને, હું જાણું છું. ॥૨૮॥ જેમ મોતની સામે ઉભા રહેવાને, મનુષ્યો સમર્થ નથી; તેમ એકલા હરિનમવાન હથેર શિવાય; તમે, અને તમારા સરખા બીજાઓ પણ; હાલ તેની સામે ઉભા રહી શકે તેમ નથી. ॥૨૯॥ એટલા માટે તમે સર્વ દેવો, સ્વર્ગને છોડી દેખને જતા રહે; અને કાળની વાટ જુઓ; એટલે કાળ થકીજ, તમારા શત્રુનું ઉલટું થશે. ॥૩૦॥ એનું જાળ-ભાગ્ય અને પસંકમ, બ્રાહ્મણોથી વધેલું છે; માટે એ બ્રાહ્મણોનું જ ન્યારે, તે અપમાન કરશે; ત્યારેજ સોજાતીઓ સહિત, તે નાશ પામશે ॥૩૧॥ શ્રીશુક-એ પ્રમાણે તત્ત્વને જ્ઞાનનારા સુરએ, સારી રીતે તત્ત્વ સમજવવાથી; સર્વ દેવતાઓ સ્વર્ગને તથા દેખને, ઇચ્છા પ્રમાણે રૂપો ધરી; ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. ॥૩૨॥ આ રીતે દેવતાઓ નાસ્તી જવાથી, વિશેષ-તના પુત્ર જલીરાજએ, દેવધાનીમાં સ્થાપન થયેને, વૈવેક્યને વક્ષમાં આપ્યું. ॥૩૩॥ પછી શિષ્યની કૌર પ્રેમ

સખ્યશ, બૃહદ્ગુણા પ્રાકૃત્યોએ; એ જગતને છત્તનારા, અને પોતાના પરમ સેવક ગર્ભીશબ્દો; અનુક્રમથી એ અપરમેષ યજ્ઞે કસ્યા. ૧૩૪૪ તે યજ્ઞેના પ્રજાવથી, ત્રણે ભેદમાં; અને સર્વેદિશાઓમાં; કૃતિ વડે વિખ્યાત થયેલો તે, ચંદ્રમાની પેઠે રોજના ભાગ્યો; અને પ્રાકૃત્યોએ મેળવી આવેલી સમૃદ્ધિ તથા સદ્ગુણો, મોટા મનથી ભોગવવા ભાગ્યો; અને તેણે, પોતાને કૃતાર્થ થયેલાનું માન્યું ૧૩૪૫-૩૬૪ દતિશ્રી૦ ભગવતે આપ્યા રક્ષિતો પંચમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૪૫.

અધ્યાય. ૧૬ મો.—શ્રીશુક—એ પ્રકારે દેવોએ સ્વર્ગનું શાશ્વ લેઈ લેતાં, પોતાના પુત્રો તરફ સરખા થઈ જતાથી, દેવતાઓની આ અદિતિ, અનાવતી પેઠે પરિતપ પામ્યાં. ૧૧૪૬ પછી એક દિવસે, તેમના આનંદ અને ઉત્સવવિનાશના આશયમાં; ધણી કાળની સમાધિથી વિરામ પામેલા, કસ્યપ મુનિ આવ્યા. ૧૧૪૭ ત્યારે રીતિ પ્રમાણે સત્કાર પામીને આસન ઉપર બેઠેલા તેમણે, શંક મોદાવાળાં અદિતિને પૂછ્યું કે. ૧૧૪૮

નઃસરેજેઉદુરાદિવા ॥૩૫॥ વુમુજેચશ્રિયંસ્વદ્વાંદ્વિજદેવોપલંભિતાં ॥૩૬॥ તત્કૃત્યમિવાત્માનંમન્યમાનોમહામનાઃ ॥૩૬॥ ૬૦મા૦મ૦અ૦પંચવદશો
ડધ્યાયઃ ॥૧૫॥ શ્રીશુક૦એવંપુત્રેષુનદ્રેષુદેવમાતાડદિતિસ્તદા ॥૩૭॥ હતેતિદિદાધ્યેદૈત્યૈઃપર્યતપ્યદનાથવત્ ॥૩૮॥ એકદાકસ્યપસ્તસ્યાઆશ્રમંભગ
વાનગાત્ ॥નિરુત્સર્વનિરાનંદંસમાધેર્વિરતશ્ચિરાત્ ॥૩૯॥ સપત્નીદીનવદનાંકૃતાસનપરિગ્રહઃ ॥સમાજિતોયથાન્યાયમિદમાહકુરુદ્વહ ॥૪૦॥ અ
પ્યભદ્રંનવિપ્રાણાંભદ્રેલોકેડધુનાગતં ॥નધર્મસ્યનલોકસ્યમૃત્યોશ્ચંદાનુવર્તિનઃ ॥૪૧॥ અપિવાડકુશલંકિંચિત્ગૃહેષુગૃહમેધિનિ ॥ધર્મસ્યાર્યસ્ય
કામસ્યયત્રયોગોક્ષયેગિનિનાં ॥૪૨॥ અપિવાડતિથયોડમ્યેત્યકુટુંબાસક્તયાત્વયા ॥ગૃહાદપૂજિતાયાતાઃપ્રત્યુત્પાનેનવાકચિત્ ॥૪૩॥ ગૃહેષુયેષ્યતિથ
યોનાર્ષિતાઃસલિલૈરપિ ॥યદિનિર્ચીતિતેનૂનંફરુરાજગૃહોપમાઃ ॥૪૪॥ અપ્યગ્રયસ્તુવેલાયાંનહુતાહવિષાસતિ ॥ત્વયોદિગ્રધિયાભદ્રેપ્રોષિતેમાયિક
ર્હિચિત્ ॥૪૫॥ યત્પૂજયાકામદુધાન્યાતિલોકાન્ગૃહાન્વિતઃ ॥બ્રાહ્મણોડગ્નિશ્વર્વેવિષ્ણોઃસર્વદેવાત્મનોમુક્તં ॥૪૬॥ અપિસર્વેકુશલિનસ્તવપુત્રામન
સ્ત્વિનિ ॥લક્ષ્યેડસ્વસ્થમાત્માનંભવત્યાલક્ષણૈરહં ॥૪૭॥ અદિતિ૦ભદ્રંદ્વિજગવાંબ્રહ્મન્ધર્મસ્યાસ્યજનસ્યચ ॥ત્રિવર્ગસ્યપરંક્ષેત્વંગૃહમેધિન્યૃહાદ
મે ॥૪૮॥ અગ્નયોડતિથયોષ્ટૃત્યામિશ્વવોયેચલિપ્સવઃ ॥સર્વેભગવતોઽન્નન્નનુધ્યાનાન્નરિષ્યતિ ॥૪૯॥ કોનુમેભગવન્કામોનસંપદ્યેતમાનસઃ ॥ય
સ્યામવાન્મજાધ્યક્ષણ્વંધર્માન્ધમાપતે ॥૫૦॥ તૈવેવમારીચમનઃશરીરજાઃપ્રજાદ્માઃસત્ત્વરજસ્તમોજુષઃ ॥સમોભવાંસ્તાસ્વસુરાદિષુપ્રભોતયાપિ
યકંમજતેમહેશ્વરઃ ॥૫૧॥ તસ્માદીશમર્જત્યામેશ્રેયાશ્રિંતયસુવ્રતા ॥હતશ્રિયોહતસ્થાનાન્સપત્નૈઃપાહિનઃપ્રભો ॥૫૨॥ પૈર્વિવાસિતાસાડ્દંમપ્રા
વ્યસનસાગરો ॥એશ્વર્થશ્રીર્પશઃસ્થાનંહતાનિપ્રવ્રલૈર્મમા ॥૫૩॥ યથાતાનિપુનઃસાધોપ્રપદ્યેરન્મમાત્મજાઃ ॥તથાવિદ્યેહિકલ્યાણંધિયાકલ્યાણકૃ
તમા ॥૫૪॥ શ્રીશુક૦એવમખ્યયિતોડદિત્યાકસ્માહસ્મયત્રિવા ॥અહોમાયાબલંવિષ્ણોઃસ્ત્રેહવદ્મિદંજગત્ ॥૫૫॥ કદેહોભૌતિકોડનાત્માક
ષાત્માનતેઃપરઃ ॥કસ્યકેપતિપુત્રાધ્યામોહૃવહિકારણં ॥૫૬॥ ઉપતિષ્ઠસ્વપુરુષંભગવંતંજનાર્દનં ॥સર્વભૂતગુહાવાસંવાસુદેવંજગદુક્તં ॥૫૭॥

મનસિથી વળી તાસ સર્વે પુત્રોનું કુશળતા છે? લક્ષણો ઉપરથી તો મને તારું ગન, અસ્વસ્થ બન્યામ છે. ૧૦ ૧—અદિતિ—હે પ્રાકૃત્ય, દિનનું—ગાત્રનું—ધર્મનું—અને શોકનું પણ; કસ્યપજ છે. આ મેં મુદ્ધશાસ્ત્રીઓના ત્રિવર્મતાં મુખ્ય સ્થાનક રૂપ, આ ધરને વિશે; અગ્નિઓ—અનિષિઓ—નોકરો—મિત્રો—અને શીળા ધણા કરનારાઓની આગતમાં પણ; હું આપનું ધ્યાન કરવાના પ્રતાપથી, કસી ખાતરી આવેલી નથી. ૧૧-૧૨૪ પણ હે મોટા પ્રમત્તપતિ, આપ જેને આ પ્રમાણે ધર્મો વિશે કહો છો; તેના મનથી કામનાને, ભગવાન એવા આપ ગન થઈને, કેમ ન બન્યો શકે? ૧૧૩૪ હે મરિ-ઓના સમર્થ પુત્ર, સત્-સ્વ-અને તમે તમા શુભી સ્વભાવવાળી, આ સમગ્રી પ્રભાઓ; આપના મન અને શરીરથી જન્મ થયેલી લેખાથી; દેવો વિગેરે સર્વને આપ સમાનજ છે; તોપણ મોટા સમર્થ પુત્રો; પોતાના ભાગ્યોને ભાગવા આવેલા છે; માટે હે સમર્થ, અને સારાં વતોવાળા; આપને ભગવારી, અને કમુઓએ સમાન તથા સદ્ગુણી લેઈ લેવાયેલી; કૃતા, કરતાયુતો વિચાર કરીને; આપ મારું રક્ષણ કરો. ૧૧૪-

—કસ્યપ—હે પ્રાકૃત્ય, ભગવતમાં પ્રાકૃત્યોનું—ધર્મનું—કિયા સુપુત્રી કસ્યપ પ્રમાણે વર્તનશા ભેદનું; કાલમાં અકભાણ તો નથી થયું. ૧૧૪૫ આપના હે સદ્ગુણી, જેમાં, મોમ તરફ કરનારાઓને પણ મોમ થાય છે; એવા ધરમાં, ધર્મ—અર્થ—અગર કામની આગતમાં કાંઈ ભુલું થયું છે કે શું. ૧૧૪૬ અગર તારે જેરે અપરેના અનિષિ-ઓ, કુટુંબને વિશે આસક્તિ વાળી તું થઈ; સાચા કસીને કસા થવાનો પણ સત્કાર પામ્યા વિના; પાછા ચાલ્યા ગયા છે કે શું. ૧૧૪૭ કેમકે જેને ધેરથી અનિષિઓ પાછી વિગેરેના પણ, સત્કાર પામ્યા વિના પાછા બચ છે; તે ધર નથી સાપના દર જેવુંજ કહેવાય છે. ૧૧૪૮ અથવા હે પ્રાકૃત્ય, હું દૂર રહેવાથી; તારી સુ-દિ કહેમવાળી થવાથી; લેખની વેળાએ, કાંઈ સમયે; તારાથી અગ્નિમાં દવિષ્મ પદાર્થ, લેખી કાઢવા નથી કે શું. ૧૧૪૯ કેમકે સર્વ દેવતાઓના આત્મા વિપ્ન ભગવાનનું મુખ, એવા એ અગ્નિ-પ્રાકૃત્યો (અને અનિષિ આધ્યાત્મ) નું પુરુષ; કરવા થઈને, મુદ્ધશાસ્ત્રીઓ દર્શિત પ્રમો દેનારા ભેદને પામે છે. ૧૧૫૦ હે

હું નગરકાર હૈં છું; તું મારાં પાપનો નાશ કરજે." ૩૨૭મી પૃષ્ઠી પોતાના નિલ નૈમિત્તિક નિયમો કર્યા છે, બમવાનનું અર્થનં; મૂર્તિ-પૃષ્ઠી-સૂર્ય-જળ-અગ્નિ-અને અરુ વિગેરેમાં, કરતું. ૩૨૮મી " સર્વ પ્રાણી પદા-ધને વિશે નિવાસ કરનારા, વાસુદેવ-સાક્ષી-મહાત્મા-અને પુરુષ ભગવાનને; હું નગરકાર હૈં છું. ૩૨૯મી અ-વ્યક્ત-સૂક્ષ્મ-આદિપુરુષ-સેવીસે તત્વોને બધુનારા અને એ તત્વોની સંખ્યાના કારણે રૂપ; આપને નમ-સ્કાર છે. ૩૩૦મી એ માયા-ત્રણપગ-ચાર શિંગડા-અને સાત હાથ વાળા, ચતુરા વિસ્તાર રૂપ-તથા ત્રણે વેદ સ્વરૂપ; આપને નમસ્કાર છે. ૩૩૧મી શિવ, કદ અને શક્તિ એટલે ઉમાછને, પારણ કરનારા; જૂનોના પત્ની અને સર્વ વિદ્યાઓના અધિપતિ સ્વરૂપ; આપને વારંવાર નમું છું. ૩૩૨મી હિરણ્યમર્ભ-પ્રાણરૂપ ભગતના આત્મા અને યોગના હેતુરૂપ, તથા યોગ અને ઐશ્વર્યના શરીરવાળા; આપને વારંવાર નમસ્કાર છે. ૩૩૩મી આદિદેવ

તેના વધેશ બાગનો, અગ્નિમાં હોમ કરવો. ૧૪૭૧ અને નૈવેદ્ય ધનું હોય તે, અગવદ બાગનો આપવું; અગર પોતે ખાજ લેવું; પછી આયમન દેહ, તાંબુલ ધરાવવા વડે; પૂજન કરવું. ૧૪૭૧ એકસોને આઠવાર મંત્ર બોલીને, ભગવાનની સ્તુતિ કરવી; તથા પ્રશક્ષિયુ કરીને, આનંદ સહિત ઈંડવત પ્રજ્વાલ કરવા. ૧૪૨૧ અને તેનું હાથીટ ગાથા ઉપર ધારણ કરીને, ભગવાનનું ઉદ્ધાસન, (એટલે લાંબી ઉપાડીને મૂળ ઠેકણે પહોંચાડવાનું.) કરવું; પછી બીજા બ્રાહ્મણોને યથાયોગ્ય રીતે, દૂધ સહિત આનનું બોજન કરાવવું. ૧૪૩૧ અને બાકી રહેલું અન્ન તેમની આગાથી, પોતાના હાથ વડે સહિત પોતે જમવું; પછી તે સર્વિ અશ્વર્ય સમીપે, બીજે દિવસે સવાર થતાં; પાછું પ્રથમ દિવસની પેઠેજ, નાહી ધવિત્ર મહને; ઉપર કહેલા પ્રકારથી, જીવેશ્વર મધ; યથા સિધિથી દૂધથી નવસપીને, પૂજન કરવા વિગેરેનું સમજાવ કરવું; એમ વન પૂર થતાં સુધી, આરે દિવસ રોજ કરવા કરવું. ૧૪૪-૪૫૧ એટલે પ્રથમ દિવસ પ્રગણે અગ્નિમાં હોમ

કરીને, તથા બ્રહ્મ જોડાવવાને, અને પોતે હવે પીતૃભવઃ આપ સહિત વિષ્ણુ ભગવાનનું, પૂજન કરવું. ૧૪૬૥ ॥ એમ બાર દિવસ સુધી ચૈત્રવૈશાખ, ફાલગુણ-અને બ્રહ્મવિદ્યા-કર્યાને: આ પયો-મનથી હરિભગવાનનું આરાધન કરવાનું છે. ૧૪૬૭ ॥ આગળથી પડેથી શિર કરી, નેરસ સુધી ચાલ્યાં પાળવું: જમીન ઉપર મૂકી, ત્રણેય નકાતું: ભૂકું ભોજનના ત્યાગ કરવો: મોટા નાના ભોજને ન ભોજવવા: કોઈ પ્રાણીને દુષ્ટ દેવું નહીં: અને વસ્તુદેવ ભગવાનનો આશ્રય રાખવો. ૧૪૬૮-૬૯ ॥ પછી નેર-સને દહાડે વિધિ અનુસાર પાત્રે, શાક વિધિથી: ભગવાનને પંચામૃતથી નયરાવવા. ૧૪૭૦ ॥ અને ધનને વિશે શરૂપણું નહીં કરતાં, મહા પૂજન કરવી: અને શિવિવિદ્યા નામનો, વિષ્ણુને સર્વે દુષ્ટમાં ચર શંકિને: જીતે દિવસથી તે ચરવડે, ભગવાનનું પૂજન કરવું, તથા એક મનુષ્ય પ્રણવ એટલું, અને ત્રણ શુભવાળું શું-

દર નૈવેદ્ય પ્રણવનું. ૧૪૭૧-૭૨ ॥ સાત સપ્ત આચાર્યને, તથા રતિવ્રતને: ભૂકાં ઘરેલાં અને ગાયો આપવાથી, પ્રસન્ન કરવાના વિધિવડે: હરિ ભગવાનનું આરાધન કરવું. ૧૪૭૩ ॥ અને હે શુદ્ધ હાસ્ય વાણી: શક્તિવાન એ-ટલે ધનવાન હોય, તેણે તો: તેઓને, તથા એ ઠેકાણે એકદા મયેષા પીત્ત બ્રહ્મજ્ઞેને પશુ: સારા અને શુ-ભેવાળા અન્ન વડે, ભોજન કરાવવું. ૧૪૭૪ ॥ ને શુદ્ધે તથા રતિવ્રતને, તેમની ચેતના પ્રમાણે દક્ષિણાઓ આપવી: અને ત્યાં આવેલા ચંદ્રાણ પર્વત સર્વને, અન્નાદિક અપવા વડે: પ્રસન્ન કરવા. ૧૪૭૫ ॥ અને સર્વે: દીન-આંખના-તથા રાંકોને જગાડવા પછીજ, પોતે પોતાના બધું વર્ગ સહિત જમવું: અને એમ કરવા વડેજ, વિષ્ણુ ભગવાનની પ્રસન્નતા થાય છે: એમ સમજવું. ૧૪૭૬ ॥ તેમજ નાચ-વાદ્ય-માવન-રુતિ-સ્વરિત વાચન-અને કથાઓ વડે, દરરોજ (બારે દિવસ સુધી) ભગવાનની પૂજા કરાવી. ૧૪૭૭ ॥

ત:શુચિર્યથોક્તેનવિધિનાસુસમાહિત:॥પયસાસ્ત્રાપયિત્વાર્ચંદ્યાવદ્રતસમાપનં॥૪૫॥ પયોમક્ષોવ્રતમિદંચરેદ્વિષ્ણવર્ચનાદૃત:॥પૂર્વવજુહુપાદગ્રે
બ્રાહ્મણાંશ્વાપિભોજયેત્॥૪૬॥ એવંતહરહ:કુર્યાદ્વાદશાહંપયોવ્રત:॥હરેરારાધનંહોમમર્હણંદ્વિજતર્પણં॥૪૭॥પ્રતિપદ્વિનમારજ્યયાવચ્છુક્રત્રયો
દશી॥બ્રહ્મચર્યમધ:સ્વપ્રંસ્તાનંત્રિપવણંચરેત્॥૪૮॥વર્જયેદસદાલાપંભોગાનુચ્ચાવચાંસ્તથા॥અહિંસ્ર:સર્વભૂતાનાંવાસુદેવપરાયણ:॥૪૯॥ ત્રયોદ
શ્યામથોવિષ્ણો:સ્ત્રપનંપંચકૈર્વિભો: ॥ કારયેચ્છાસ્વદૃષ્ટેનવિધિનાવિધિકોવિદૈ: ॥૫૦॥ પૂજાંચમહર્તીકુર્યાદ્વિતશાઘ્યવિવાર્જિત:॥ચરુંનિરૂપ્ય
પયસિશિપિવિષ્ણાયવિષ્ણવે॥૫૧॥ શૃતેનતેનપુરુષંયજેતસુસમાહિત:॥ નૈવેદ્યંચાતિગુણવદ્દ્યાત્પુરુષતુષ્ટિદં ॥૫૨॥ આચાર્યજ્ઞાનસંપન્નંવસ્ત્રાભર
ણધેનુભિ:॥તોષયેદ્દક્ષિજશ્રૈવતદ્વિદ્યારાધનંહરે:॥૫૩॥ ભોજયેતાન્ગુણવતાસદેન્દ્રિયુષ્મિતે ॥ અન્યાંશ્વબ્રાહ્મણાન્શક્ત્યાયેચતત્રસમાગતા:
॥૫૪॥ દક્ષિણાંપુરુષેદ્દ્યાદ્વિગ્ન્યશ્વયથાઽર્હત: ॥ અન્નાયેનાશ્વપાકાંશ્વપ્રીણયેત્સમુપાગતાન્ ॥૫૫॥ મુક્તવત્સુચસર્વેષુદીનાંધકૃપણેષુચા॥વિ
ષ્ણોસ્તત્રપ્રીણનંવિદ્વાન્ભુંજીતસહબંધુભિ: ॥૫૬॥ નૃત્યવાદિત્રગીતૈશ્વસ્તુતિભિ:સ્વસ્તિવાચકૈ: ॥ કારયેત્તત્કથામિશ્વપૂજાંભગવતોઽન્વહં ॥૫૭॥
એતત્પયોવ્રતંનામપુરુષારાધનંપરં ॥ પિતામહેનાભિહિતંમયાતેસમુદાહતં ॥૫૮॥ ત્વંચાનેનમહાભાગેસમ્યક્ચીર્ણેનકેશવં ॥ આત્મનાશુદ્ધભાવેન
નિયતાત્મામજાવ્યયં ॥૫૯॥ અર્પયૈસર્વયજ્ઞાઘ્ય:સર્વવ્રતમિતિસ્મૃતં ॥ તપ:સારમિદંભદ્રેદાનંચેશ્વરતર્પણં ॥૬૦॥તત્ત્વનિયમા:સાક્ષાત્તત્ત્વચયમો
ક્તમા: ॥ તપોદાનંવ્રતંયજ્ઞોયેનતુષ્ટ્યધોક્ષજ: ॥૬૧॥ તસ્માદેતદ્વ્રતંભદ્રેપ્રયતાશ્રદ્ધયાચર ॥ ભગવાન્પરિતુષ્ટસ્તેવરાનાશુવિધાસ્યતિ ॥૬૨॥ ઇતિ
શ્રીભાગવતેમહાપુરાણેઅષ્ટમસ્કંધેઅદિતિપયોવ્રતંનામષોડશોઽધ્યાય: ॥ ૧૬ ॥

શ્રીમુક ૦ ॥ત્યુક્તાસાઽદિતીરાજન્સ્વભર્ત્ત્વકશ્યપેનવૈ ॥અન્વતિષ્ઠદ્વ્રતમિદંદ્વાદશાહમતંદિતા ॥૧॥ ચિંતયંત્યેકયાબુદ્ધ્યામહાપુરુષમીશ્વરં ॥પ્રગૃહ્યે
દ્વિયદુઃખાન્મનસાબુદ્ધિસારથિ: ॥૨॥ મનશ્ચેકાગ્રયાબુદ્ધ્યાભગવત્યાલિલાત્મનિ ॥ વાસુદેવેસમાધાયચચારહપયોવ્રતં ॥૩॥ તસ્માત્પાદુરભૂતા
તભગવાનદિપૂત્ય: ॥ પીતવાસાશ્વતુર્બાહુ:શંખચક્રગદાધર: ॥૪॥ તંનેત્રગોચરંવીક્ષ્યસહસોત્યાયસાદરં ॥ નનામભુવિકાયેનદંડવર્ત્તિતિવિ

એ પ્રકારે પયોવ્રત નામનું પુરૂષ ભગવાનનું મોટું આરાધન, અને બ્રહ્મજ્ઞે કથા પ્રમાણે: જે તમને કહી સંભળાવ્યું. ૧૪૮૭ ॥ હે મહાભાગે અર્હિત: તમે પશુ શુદ્ધ બાવ વાળા મનથી, જીતેદિય થઈને: અવિ-હારી કૃત્ય ભગવાનનું, આ વ્રત વડે આરાધન કરો. ૧૪૮૮ ॥ હે કથાળી, સર્વયજ્ઞ સ્વરૂપ-અને સર્વ વ્રતો ત-થા જ્ઞાનોના સાર હવે કહેવાતા, હવેજ ભગવાન: આ વ્રત થઈ પ્રસન્ન થાય છે. ૧૪૮૯ ॥ અને જ્યાં, સાક્ષા-ત અધિષ્ઠાન્ ભગવાન પ્રસન્ન થાય: તેજ નિયમ-યમ-નય-દાન-વ્રત-તથા યજ્ઞો: ખરાં જાણવાનાં છે. ૧૪૯૦ ॥ મારે હે કથાળી, તમે જીતેદિય થઈને, શ્રદ્ધા સહિત આ વ્રત કરો: એટલે કૃતાવજાજ, ભગવાન પ્રસન્ન થઈ-ને: તમને વરદાનો આપશે. ૧૪૯૧ ॥ ઇતિ શ્રી ૦ ૦ ૦ આઠમા સ્કંધનો સોળમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૪૯૨ ॥

અધ્યાય. ૧૭ શ્રી. — શ્રીમુક — હે રાજા, આ પ્રમાણે પોતાના સ્વામી કર્મયો કહેવાથી અર્હિતએ, આજીસ તજીને: બાર દિવસ સુધી, એ વ્રત ધારણ કરવું. ૧૪૯૩ ॥ અને તેમજે બુદ્ધિની સદાયથી મનવડે, દુ-

ષ્ટ દિવસો ૩૫ ધોડાને વસ કરીને: એક નિષ્ઠાથી મહા પુરૂષ ભગવાનનું ચિંતન કરી, અખિલ બ્રહ્માંડના આત્મા, વાસુદેવ ભગવાનમાં: મન અને બુદ્ધિની એકાગ્રતા રાખીને, એ પયોવ્રત કરવું. ૧૪૯૪ ॥ હે પરીક્ષિત તેથી સંખ, ચક્ર, અને ગદાને ધરનારા-ચતુર્ભુજ-પીળાં વસ્ત્ર ધરનારા-અને આદિ પુરૂષ-ભગવાન પ્રકટ થયા. ૧૪૯૫ ॥ ત્યારે તેમને આંખો આગળ આવેલા જોઈને, અર્હિતએ આદર સહિત એકદમ કંઠાં થઈને: પ્રીતિથી વિચ્છાદ થઈ, શરીર વડે પૃથ્વી ઉપર પડીને: હંડવત નમસ્કાર કર્યો. ૧૪૯૬ ॥ પછી અર્હિતએ જમીન ઉપરથી ઉઠીને, હાથ જોડી રુતિ કરવા માંડતાં: આનંદના આનંદવડે, આંખો બારાઈ જવાથી: તથા શરીરે રેમાં-ચિત થવાથી-અને દર્શનના મોટા ઉત્સાહથી: શરીરે કંપ થવાને લીધે. તે રુતિ ન કરી શકતાં કેટલીકવાર સુધી શૂંપ થઈને ઉભી રહી. ૧૪૯૭ ॥ અને છેવટે તેણે એ લક્ષ્મીપતિ-યજ્ઞપતિ-અને જગતપતિ-ભગવાનને: જાણે આંખોથી પીતી હોય એમ, જોયા કરતાં ગળમળ વાણીથી: ધીમે ધીમે પ્રીતિ સહિત રુતિ કરી

ના મનની વાતને જાણનારા; કમળને જ અમરના બોધ્યા કે. ૧૧૧૧—શીશુઅમરના-હે દેવોની મા, શત્રુએ એ લક્ષ્મી હતીધાંધા, અને રવાનજા કરેલા; તમારા પુત્રે સંઘર્ષની તમારી, ધણી વખત થયાં ક્રમ જયેવી હ-
જાને; હું જાણું. ૧૧૨૧ એ દુનંદ અસુરોના અધિપતિઓને યુદ્ધમાં હરાવીને, જય અને લક્ષ્મી પાઠાં મેળવેલા
પુત્રોધરા; પોતાની સેવા થાય; એવું તમે ઇચ્છોછો. ૧૧૩૧ અને તમારા ઇન્દ્રઆદિ પુત્રોએ, યુદ્ધમાં મારેલા
શત્રુઓની ઈઓનો; દુઃખી યજ્ઞને રોતી જોવાની, તમારી ઇન્દ્ર છે. ૧૧૪૧ તથા સર્પદ-વશ-અને લક્ષ્મી
પામેલા; તમારા પુત્રોને; સ્વર્ગમાં રહીને, કિડા કરતા જોવાને; તમે ઇચ્છોછો. ૧૧૫૧ ધણ હે દેવી, હમણું એ અસુરો-
ના અધિપતિઓ, ધણ કરીને છતાં એવા ન હોવાનું, હું જાણું; કારણ સમર્થકાળ અને બ્રાહ્મણ, તેમને અનુકૂળ
હોવાથી, તેઓનાથી એમનું રક્ષણ થાય છે; મારે હમણું તેમના ઉપર પરાક્રમ ચલાવવાથી, સુખ મળે; તેમ

નથી. ૧૧૬૪ તોપણ હે દેવી, શ્રદ્ધા પ્રમાણે હમ આપનાર, માંડે પૂજન કરેલું મિથ્યા થવાને યોગ્ય નથી; એટલે તમે મન કરીને પ્રસન્ન કરેલા મેં; તેનો ઉપાય ચિંતવન કરેલો છે. ૧૧૭૧ ને એ રીતે છે કે, પોતાના પુત્રોનું રક્ષણ થવાને; તમે ખોલાવન વડે, યથાર્થિયન પુત્રેલો હું કરવપણ તપ (વીર્ય) માં સ્થાપન થમને, પોતાના અંશવડે તમારો પુત્ર જન્મીનેજ તમારા (ખીન) પુત્રેનું રક્ષણ કરીશ. ૧૧૮૫ તે માટે હે કલ્યાણી, હું આ સ્વરૂપથીજ, તમારા નિર્દોષ પતિ કરવપને વિશે રહેલોહું; એવી ભાવનાથી, તમે તેમની સેવા કરો. ૧૧૯૪ અને ખીનું ક્રોધ તમને પુછે તોપણ, આ છાતી વાત, તમે તેને કહેલો નહીં; કેમકે હે દેવી, છાતી વાત સારી રીતે મુઠ રહેવાથીજ; ભગવાન સવળું સંપાદન કરી આપે છે. ૧૨૦૧-શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત, એટલું જીની, ભગવાન ત્યાંથી અંતર્યામ થયા; અને પોતા સજી દરિદ્રભવાનનો દુર્લભ ભગ્ન થવાનું વરદાન આદિતિ પામ્યાં. ૧૨૨ ૥ પછી ક્રતાયથ થયેલાં, તેમણે પરમ ભક્તિવડે; પતિની સેવા કરવા માંડી; અને સ-

44

આપણ છે. ૧૨૭૫ માટે પાછીમાં કુળના મનુષ્યોને આશ્રય રૂપ, વહાણની પેઠે; ૨૨૧૧ થી ૨૨૧૨ થયેલા દે-
વતાઓને, આપ અમવાનજ સરણ રૂપ થનારા છે; અને સ્થાવર જંગમ સમગ્રી પ્રજાઓને, તથા તેમના અ-
ધિપતિઓને ઉપજ કરનારા પશુ; આપણ છે. ૧૨૮૧ થી ૧૩૦૦ શ્રી ૦ શ્રી ૦ આ ૦ રૂપને સં ૦ આ ૦ સં. ૧૧૭૫
અધ્યાય. ૧૮ શ્રી-શ્રીગુક-એ રીતે કમો અને પરાક્રમેની અદ્વૈત રૂપિણ કરેલા-માર મુન્નવાળા-
સેમ, યક, મદા, અને પાંચા વધી પારણ કરેલા-કમળ જેવી આપણવાળા-સ્થામ કર્તિવાળા-મોહલા જેવાં
કુલેથી શેખતા મુખવાળા-વક્ત્રવળમાં લક્ષ્મીનાચિન્દવાળા-અને કમળ, પાંચુબંધ, મુકુટ, દોરો તથા મુકુટ
મંદરવડે શેખતા ભગવાન, અદિતિને વિશે પ્રકટ થવા. ૧૧-૨૧ અને ધણી ભગવાનથી મળ્યુમળાટ મ-

તી વનામાંની શેખાથી શેખતા ભગવાને, પોતાના પ્રકાશથી; તથા કંઈમાં પડેલા ડોરતુભગવિથી; કમળના
પરમાંના અપારને, મટાડી દીધું. ૧૧૭૫ તે સમયે દિશાઓ, અને જગાશયો, સ્વચ્છ થયાં; પ્રજાઓ આનંદી
થઈ; રતુઓ, પોતપોતાના મુલોવાળી થઈ; અને ૨૨૧૧-અંતરિક્ષ-પૃથ્વી-અગ્નિ-દેવ-ગાય-જાઘાઓ-પક્ષીઓ-પ-
વંતો-તથા વૃક્ષો; પ્રસૂતિ જગ્યામાં. ૧૧૭૫ જગત્ત નક્ષત્રવાળી, અને જાદરવાની અબ્બવાળી વિજયા નામની
જાદરવાને દહાડે, મધ્યાહ્ને, અગિયાર મુદ્દતમાં; જ્યારે સર્વ નક્ષત્રો-મહે-અને તારાઓ અનદૂષ્ણ હતા; તે વખતે
એ સમયે હરિભગવાનનો, જન્મ થયેલાનું કહેવાય છે. ૧૧૫-૧૧૬ તે વખતે રાંખ-નોખનો મુદ્દમ-દોલ-પડપડ-અને
નગરાં વાગ્યાં; તથા વિવિધ પ્રકારનાં વાગ્ન, અને તૂરીઓનો મોટો શબ્દ થયો, ૧૧૭૫ પ્રસન્ન થઈને અપ્સરાઓ, ના-

ભગવન્નુક્રમનમોસ્તુતે॥નમોબ્રહ્મણ્યદેવાયત્રિગુણાયનમોનમઃ॥૨૫॥ નમસ્તેષ્ઠશ્ચિર્ભાગયદેવર્માયવેધસે॥ ત્રિનાભાયત્રિપુષ્ઠાયશિપિવિષ્ણાય
વિષ્ણવે॥૨૬॥ ત્વમાદિરંતોભુવનસ્યમધ્યમનંતશક્તિપુરુષંયમાહુઃ॥ કાલોભવાનાક્ષિપતીશવિશ્વંસ્ત્રોતોયથાંડતઃપતિતંગમીરં॥૨૭॥ ત્વંવેપ્રજા
નાંસિયરજંગમાનાંપ્રજાપતીનામસિસંભવિષ્ણુઃ॥દિવૌકસાંદેવદિવશ્રયુતાનાંપરાયણંનૌરિવમજ્જતોડપ્સુ॥૨૮॥૬૦ભા૦મ૦અ૦સપ્તદશોડધ્યા
યઃ॥૧૭૥ શ્રીગુક૦ ક્વથંવિરિંચસ્તુતકર્મવીર્યઃપ્રાદુર્ભૂવામૃતભૂરદિત્યાં॥ ચતુર્ભુજઃશંખગદાબજચક્રઃપિશંગવાસાનલિનાયતેક્ષણઃ॥૧॥
શ્યામાબદાતોક્ષપરાજકુંડલત્વિષોલ્લસચ્છ્રીવદનાંબુજઃપુમાન॥ શ્રીવત્સવશ્ચાવલયાંગદોલ્લસત્કિરીટકાંચીગુણચારુનૂપુરઃ॥૨॥ મધુવ્રતવ્રાતવિ
ધુષ્ટયાસ્વયાવિરાજિતઃશ્રીવનમાલયાહરિઃ॥ પ્રજાપતેર્વેશ્મતમઃસ્વરોચિષાવિનાશયન્કંઠનિવિષ્ટકૌસ્તુભઃ॥૩॥ દિશઃપસેદુઃસલિલાશયાસ્તદા
પ્રજાઃપ્રહૃષ્ટાન્નૃતવોગુણાન્વિતાઃ॥ યૌરંતરિક્ષંક્ષિતિરન્નિજિહ્વાગાવોદ્વિજાઃસંજહ્વુર્નગાશ્વ ॥૪॥ શ્રોણાયાંશ્રવણદ્વાદશ્યાંમુદ્દૂતેડભિજિતિપ્રભુઃ
॥સર્વેનક્ષત્રતારાયાશ્વકુસ્તજન્મદક્ષિણં॥૫॥ દ્વાદશ્યાંસવિતાડતિષ્ઠન્મધ્યંદિનગતોનૃપ॥ વિજયાનામસાપ્રોક્તાયસ્્યાંજન્મવિદુર્હેરેઃ॥૬॥ શંખ
તુંદુભયોનેદુર્મદંગપણવાનકાઃ॥ ચિત્રવાદિત્રતૂર્યાણાંનિર્ધોષસ્તુમુલોડભવત્ ॥૭॥ પ્રીતાશ્વાપ્સરસોડનૃત્યન્નાંધર્વપ્રવરાજગુઃ॥ તુષ્ટુર્મુનયોદે
વામનવઃપિતરોડગ્રયઃ॥૮॥ સિદ્ધવિદ્યાધરગણાઃસર્વિંપુરુષકિન્નરાઃ॥ ચારણાયક્ષરક્ષાંસિસુપર્ણાભુજગોત્તમાઃ॥૯॥ ગાયંતોડતિપ્રશંસંતોનૃત્યંતો
વિબુધાનુગાઃ॥ અદિત્યાઆશ્રમપદંકુસુમૈઃસમવાકિરન્ ॥૧૦॥ દૃષ્ટ્વાડદિતિસ્તંનિજગર્ભસંભવંપરંપુમાંસંમુદમાપવિસ્મિતા॥ગૃહીતદેહંનિજયો
યમાયપ્રજાપતિશ્વાહજયેતિવિસ્મિતઃ॥૧૧॥ યત્તદ્વપુર્ભાતિવિભૂષણાયુધૈરવ્યક્તચિત્તમધારયદરિઃ॥ બભૂવતેનૈવસવામનોબટુઃસંપદ્યતોર્દિ
વ્યમતિ જાનટઃ॥૧૨॥ તંબટુંવામનંદૃષ્ટ્વામોદમાનામહર્ષયઃ॥ કર્માણિકારયામાસુઃપુરસ્કૃત્યપ્રજાપતિં॥૧૩॥ તસ્યોપનીયમાનસ્યસાવિત્રીસવિતા
ડનૃત્યંતો ॥૧૪॥ વૃહસ્પતિર્બ્રહ્મસૂત્રંમેલ્લલાંકશ્યપોડદદાત્ ॥૧૫॥ દદૌકૃષ્ણાજિનંભૂમિર્દંડંસોમોવનસ્પતિઃ॥ કૌપીનાચ્છાદનંમાતાદ્યૌશ્ચત્રંજગતઃ
પતેઃ॥૧૬॥ કર્મહલુંવેદગર્ભઃકુશાન્સત્તર્પયોદદુઃ॥ અક્ષમાલાંમહારાજસરસ્વત્યવ્યયાત્મનઃ॥૧૭॥ તસ્માદિત્યુપનીતાયપક્ષરાટ્પાત્રિકામદાત્
॥૧૮॥ સર્વજ્ઞોડાદાતુમાડદાદંભિન્નસ્તી ॥૧૯॥ સબ્રહ્મવર્ચસેનૈવંસભાસંભાવિતોબટુઃ॥ બ્રહ્મર્ષિગણસંજુષ્ટામત્યરોચતમારિષઃ ॥૨૦॥ સ

અર્ચા કાચી; ઉત્તમ મેષયો, માયા સાગ્યા; અને મુનિઓ-દેવો-મનુઓ-ગિતુઓ અને અગ્નિઓ; રતુની કરવા સાગ્યા
સિદ્ધવિદ્યાધરગણા - મલ્લો-કિષ્કિન્દ્રો-કિન્નરો-ચારણો- વક્ષો-રાક્ષસો-ગરુડ-અને મોટા નાગો-તથા દેવતાઓના
પાંચ મનુષ્યોદ્ધર, અતિશય પ્રસન્ન કરતા, માતા, અને નાચતા; અદિતિના આશ્રમને, કુલે વડે વધાવવા
જાત્યા. ૧૧-૧૭૫ ત્યારે વિરમય પામેલાં અદિતિ, પોતાના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થયેલા; એ પરમ પુરુષ ભગવાનને
જોઈ, આનંદ પામ્યાં; અને વિરમય પામેલા કમળ પ્રજાપતિએ પશુ, એ પોતાની યોગમાયા વડે શરીર
પારણ કરનારા, ભગવાનનો જન્મ થાઓ; જેમ કહ્યું. ૧૧૧૫ પછી એ ચિન્માત્ર-નહી જ્યાં તથા નહીં દેખી
જાય એવા, સ્વરૂપ જગ્યા ભગવાન; આપણો અને આપણો વાળા દેખવામાં આવતા તે શરીરને, નહીં
વેરે જાણી નાંખ્યા; પોતાની દિવ્ય શક્તિ વડે, સર્વના દેખનાં; યામન જાદુક થઈ ગયા. ૧૧૨૫ પછી એ વા-

મન જાદુકને જોઈને રાજ થયેલા, મોટા રૂપિઓએ; પ્રજા પતિને આગળ કરીને, તેમના સંરક્ષણ કર્યા. ૧૧૩૫
તેમને જગોષ દેવાનો સંરક્ષ થતી વેળા, સુવેનારપણે આપની મંત્ર કહ્યા; જુદરપતિએ, જગોષ આપ્યું; અને
કમળે, મેળતા આપી. ૧૧૪૫ પૃથ્વીએ, કાળિયારનું યાગડું આપ્યું; આખરાનો દંડ, અંદાએ આપ્યો; અદિ-
તિએ, કાળિ આપ્યું; અને આકાશે; ભગવાનને હત આપ્યું. ૧૧૫૫ અદ્વાએ, કર્મડળ આપ્યું; સપ્તપિઓએ,
દર્બ આપ્યા; અને સરસ્વતિએ, એ અન્નય અને આત્મસ્વરૂપ ભગવાનને; રાક્ષસી માળા આપી. ૧૧૬૫ એ રીતે
જગોષ પામેલાવામનજ ભગવાનને, બીજા ભગવાન વાસણ, કુમેરે આપ્યું; અને સાક્ષન ભવાની કમલસતી અગિયાર-
એ, તેમને બિજા આપી. ૧૧૭૫એ રીતે માન પામેલા જાદુક, તે બ્રહ્મર્ષિઓથી ભરાયેલી સભામાં; પોતાના જાદુને
વડે અતિશય શેખતા સાગ્યા. ૧૧૮૫ પછી સમિધવડે સળગાવેલા અગ્નિનું, પરિસમુદ્ધ (એકડો કરવો) અને પતિ-

સ્તિર્ન (રેલામયે) નું નામ કરવા પછી અગ્નિનું પૂજન કરીને, તેમાં સમિધનો હોમ; દિવસ થયેલા વામનજીએ, કંઈકો કંઈકો તે પછી, બધી રાત્રીને બૃથ કુળના બ્રાહ્મણોએ, સો અથ યેષ યજ્ઞે કરાવવાથી, જુદી પાને-લાવી વાત સાંભળીને; એ વામનજી ભગવાન, પોતામાં રહેલા અપિસ બ્રહ્માંડના બારપડે; પૃથ્વીને પગે પ-અને નખાવતા, ત્યાં પધારતા. ૧૨૦૧ ॥ ત્યારે નર્મદાને ઉત્તર કિનારે, (બૃથકુળ) બાંધ્ય નામના રથને; બધી રાત્રીની પાસે, એ હૃત્તમ યજ્ઞ કરાવતા બૃથ કુળના દિવ્યજ્ઞે; તેમને નહકમાંજ સ્થાં કરવા સરખા દીક્ષા. ૧૨૧ ॥ અને હે પરીક્ષિત, વામનજીના તેજથી, જાંખા પડી ગયેલા; રિત્તિ-વજ્રગાન-અને સભા સદેએ આનંદ કે, યજ્ઞ જોવાની હ્રમ્યથી; સ્થાં-અગ્નિ-અથવા સનકુમાર; આવતા હશે. ૧૨૨ ॥ એ રીતે બધી રાત્રી અને સભાસદો સહિત, બૃથ કુળના બ્રાહ્મણો, અનેક રીતના તંત્ર કરતાં; દંડ, છત્ર, અને જળથી ભરેલા

કર્મડાળો ધારણ કરેલા; તે વામનજી ભગવાને, યજ્ઞ મંડપમાં પ્રવેશ કર્યો. ૧૨૩ ॥ ત્યારે યુગ્મની મેખલા-જનોહ-શ્રમ્યર્થ-અને અંત વચ્ચે ધારણ કરેલા-જટાધારી-અને માયા પડે, વામન બ્રાહ્મણનું રૂપ ધરનારા; હરિભગવાને પધારેલા જોઈને તેમના તેજથી જાંખા પડેલા; અગ્નિએ સહિત બૃથ કુળના બ્રાહ્મણો, પોતાના શિષ્ય બધી રાત્રી અને સભાસદો સુદાં; તેમને સત્કાર કરવા માટે, ઉઠીને સામા ભેવાને ગયા. ૧૨૪ ॥ અને આનંદ પામેલા યજ્ઞગાન બધી રાત્રીએ, તે રૂપાળા-મનને ગમે જોવા-અને રૂપને અનુકૂળ અથયે વાળા-ભગવાનને; આસન આપ્યું. ૧૨૫ ॥ પછી એ સંગ વિનાના અને મનને રાજ કરનારા, ભગવાનની બધી સ-ન્નએ આગત રવાગત કરીને, બધે પધાર્યા વિગેરે બોલવાનો સત્કાર કર્યો; અને યજ્ઞ પધારીને પૂજા કરી. ૧૨૬ ॥ તે પછી; દેવના દેવ અને માયામાં ચંદ્ર રાજનારા સદાસિને પશુ, જે જળને માયા ઉપર યજ્ઞપદ્મ

મિદમાહિતં વન્નિહ કૃત્વા પરિસમૂહનં ॥ પરિસ્તીર્યસમમ્યર્ચ્યસમિદ્ગિરજુહોદ્વિજઃ ॥ ૧૯ ॥ શ્રુત્વા ધૃત્વમેધૈર્યજમાનમૂર્જિતં બલિં ભ્રુગુણામુપકલ્પિતૈસ્તતઃ જગાઃ તત્રાશિલસારસંધ્રુતો ભોરેણ ગાંસન્નમયન્યપદેપદે ॥ ૨૦ ॥ તં નર્મદાયાસ્તટતરે બલેયેન્દ્રત્વિજસ્તે ભ્રુગુકચ્છસન્નકે ॥ પ્રવર્તયંતો ભ્રુગવઃ ક્રતૂ સમં ॥ ચક્ષતારાદુદેતં પયારવિં ॥ ૨૧ ॥ તેઋત્વિજો યજમાનઃ સદસ્યાહતત્વિષો વામનતેજસાનૃપ ॥ સૂર્યઃ કિલાયાત્યુતવાવિભાવસુઃ સનત્કુમા રેહ્યાલિપુટ્ટાક્રતોઃ ॥ ૨૨ ॥ દ્યુત્યંસશિષ્યેષુ ભ્રુગુષ્વનેકધા ॥ વિકર્ચમાણો ભગવાન્સવામનઃ ॥ સદંદ્રચંત્રં સજલંકમંડલું વિવેશ બિબ્રદ્યપમેધવાટં ॥ ૨૩ ॥ મૌજ્યામેશ્વલયાવીતમુપવીતાજિનોત્તરં ॥ જટિલં વામનં વિપ્રમાયામાણવકં હરિં ॥ ૨૪ ॥ પ્રવિષ્ટં વીક્ષ્ય ભ્રુગવઃ સશિષ્યાસ્તે સહાગ્રિભિઃ ॥ પ્રત્ય યજ્ઞસ્થાપસાંક્ષિપ્તસ્તસ્પતેજસા ॥ ૨૫ ॥ યજમાનઃ પ્રમુદિતો દર્શનીયમનોરમં ॥ રૂપાનુરૂપાવયવંતસ્મા આસનમાહરત્ ॥ ૨૬ ॥ સ્વાગતેનાભિ મંથાયપાદૌ ભગવતો બલિઃ ॥ અવનિજ્યાર્ચયામાસ મુક્તસંગમનોરમં ॥ ૨૭ ॥ તત્પાદશૌચં જનકલમપાપહં સધર્મવિન્મૂર્ધ્યદધાત્સુમંગલં ॥ યદેવદે યોગિરિદાશ્વં મૌલિર્દધારમૂર્ધ્ના પર્યાચ્ચમત્તયા ॥ ૨૮ ॥ બલિઃ સ્વાગતં તેનમસ્તુ ॥ ધ્યં બ્રહ્મન્નિકરવામતે ॥ બ્રહ્મર્ષીણાં તપઃસક્ષાન્મન્યેત્વાર્યવપુર્ધરં ॥ ૨૯ ॥ અચનઃ પિતરસ્તૃપ્તા અચનઃ પાવિતંકુલં ॥ અદ્યસ્વિષ્ટઃ ક્રતુરયંયદ્વવાનાગતોઽગ્રહાન્ ॥ ૩૦ ॥ અચાગ્રયોમેસુહતાયથાવિધિદ્વિજાત્મજત્વજ્ઞ સ્થાવને જનૈઃ ॥ હતાં હસોવાર્ભિરિયંચ મૂરહોતથાપુનીતાતનુભિઃ પદૈસ્તવ ॥ ૩૧ ॥ યદ્યદ્દટોવાંઞસિતત્પતીચ્છમેત્વામર્યિનાં વપસુતાઃ ॥ તર્કયે ॥ ગાંકાં ચનં ગુણવદ્દામઃ ॥ ઇતથાન્નપેયમુત્તવાવિપ્રકન્યાં ॥ ગ્રામાન્સ્વૈત્ત્વજાન્વારથાંસ્તથાઽર્હત્તમસંપ્રતીચ્છ ॥ ૩૨ ॥ હૃં ॥ માં ॥ મં ॥ અં ॥ અં ॥ ૧૮ શ્રીશુકઃ ॥ ઇતિવૈરોચનેર્વાક્યં ધર્મયુક્તં સસૂનૃતં ॥ નિશમ્ય ભગવાન્મીતઃ પ્રતિનંદ્યેદમબ્રવીત્ ॥ ૧ ॥ શ્રીભગ૦ વચસ્તૈવૈતજ્ઞનદેવસૂનૃતં કુલોચિતં ધર્મયુતં યશસ્કરં ॥ યસ્ય પ્રમાણં ભૃગવઃ સાંપરાયે પિતામહઃ કુલચૃદઃ પ્રશાંતઃ ॥ ૨ ॥ નદ્યેતસ્મિન્કુલેકશ્ચિન્નિઃ સત્ત્વઃ કૃપણઃ પુમાન્ ॥ પ્રત્યાસ્વાતાપ્રતિ શ્રુત્યયોવાઽદાત્મદ્વિજાતયે ॥ ૩ ॥ નસંતિતીર્થેયુધિચાર્થિનાઽર્થિતાઃ પરાઽમુસ્વાયેત્વમનસ્વિનોનૃપાઃ ॥ યુષ્મત્કુલેયદ્યશસાઽમલેન પ્રહ્લાદુદ્ગા તિયથોદુપઃસ્થે ॥ ૪ ॥ યતોજાતો હિરણ્યાક્ષશ્ચરન્નેક માંમહી ॥ પ્રતિવીરંદિગ્વિજયેનાવિંદતગદાયુધઃ ॥ ૫ ॥ યં વિનિર્જિત્યકૃચ્છ્રેણ વિષ્ણુઃ ક્ષમોદ્ધાર

છે; તે, સોહતા પાપને નાશ કરનારા; જળના અતિમંથન કરી ચરણામૃતને; ધર્મને જાળવનારા બધી રાત્રીએ; પોતાના મધ્યા-ઉપર યજ્ઞપદ્મ. (તે જોઈએ કે.) ૧૨૦ ॥ બધી-હે બ્રાહ્મણ, આપ બધે પધારતા; તમને નમ-સ્કાર છે; આપને જે કામ કરવાનું હોય, તે કહે; બધા રિતિઓનું સંસ્થાન તપસ; હરીર ધારી થઈને, આપ આર્ચના સ્વરૂપથી, આજેનારું હું માનું છું. ૧૨૧ ॥ આપ મારે ઘેર પધારવાથી, આજે મારાગિત્ત્વો નૃપિત પામ્યા છે; તે આજાઈ પર; પાવન થયું છે; અને આ યજ્ઞ પશુ, હવેજ પરિપુર્ણ થયો છે. ૧૨૨ ॥ હે દિવ્ય-પુત્ર, આજે આપનાં ચરણ પોવાના જળ પડે; હું પાપ રહિત થયો છું; અને; આ પૃથ્વી, આપનાં પગલાં ચ-વાથી, પવિત્ર થઈ છે; તથા અગ્નિઓમાં મારો યજ્ઞવિધિ હોમ પશુ, આજેજ થયો છે. ૧૨૩ ॥ હે બ્રાહ્મણના પુત્ર નકુલ, હું પારું છું કે; કોઈક મામવાની તમને હમ્મજ છે; મારે માથેજેતું-સરસાઓનથી ભરેલાં શુંદર ધર્મે-અન અને પીવાના પદાર્થો-બ્રાહ્મણની કન્યા-સમૃદ્ધિ વળિયાં મામે અને કેલા-દેવી તથા રમ; અથવા

એ સપજી, જેની આપ અગ્નિ પુજવા જોડાને, હમ્મજ હોય તે. મારા થઈ, આપ મારી હો. ૧૨૪ ॥ હરિ શ્રી ० ભગવાને ० આઠમા રકબેનો આશરો અધ્યાય સં. ૧૧૮ ॥

અધ્યાય ૧૬ થો. — શ્રીશુક — આ રીતનું બધી રાત્રીનું ધર્મ યુક્ત-શુંદર-અને કપર રહિત વચન સાંભળીને, પ્રસન્ન થયેલા ભગવાન; તેની પ્રશંસા કરીને, જોઈએ કે. ૧૧૧ ॥ શ્રી ભગવાન-હે રાજા, જેને ધર્મ કાર્યમાં બૃથકુળના બ્રાહ્મણો અને પોતાના કુળના પડિલ પરમ શાંતિ વાળા પ્રદ્ધારણ પ્રમાણ રૂપ છે; જોવા, તમારાં એ રીતનાં વચનો; સાચાં-તમારા કુળને ઘટે જોવાં-ધર્મ પ્રમાણેનાં-અને યજ્ઞકારી છે. ૧૨૦ ॥ તમારા આજા કુળમાં, બ્રાહ્મણને નહીં આપું એમ કહેનારા; અથવા આપવાની દા કહ્યા પછી નહીં આપનારા; નમજા મંત્રો, કંઠાલ પુરૂષ કોઈપણ થયેલા નથી. ૧૨૧ ॥ જે કુળમાં, આકાશમાંના ચંદ્રગાની પેડે; પ્રદ્ધારણ, પોતાના નિર્મળ પશુથી પ્રકાશે છે; તેમાં, યુદ્ધમાં લડવાની મામણી કરનારા; અગર બીજા પ્રસંગે પનાદિકની મામણી કરનારા

અમિ હરી જ્યાની પેટે, તે હરી જ્યા છે. ॥૨૮॥ એટલા માટે, હજીત પદાર્થ આપનારાઓમાં એટ, એવા આખી પાસેથી: હુનો, આ પ્રકારનાં ત્રણ પદ પૃથીજ, માથું છું: અને મને પણ પૂરતા, એટલા ધન થઈજ હું સિદ્ધાંત થઈજ. ॥૨૯॥ શ્રીશુક-એ રીતે "તુકે કહ્યું. ત્યારે જાણીશન હસીને બોલ્યો કે: "તમે, તમારી હજીત પ્રમાણે લ્યો." એમ કહીને, તેજે વામનજીને: પૃથીનું દાન આપવા સારું, જ્યાંથી બેરેલી જાડી: દાયમાં લીધી. ॥૨૮॥ ત્યારે, વિશ્વને કરવા પારેલાને જાણનારા, અને મોટા વિદ્વાન શુકાચાર્ય: વિશ્વને, પૃથીનું દાન આપનારા; પોતાના સિદ્ધાંત જાણીશનને, કહ્યું કે. ॥૨૯॥-શુકાચાર્ય-હે જાણીશન, એના દેવતા-ઓનું કાર્ય સાધવાને; અદિતિને વિશે, કશ્યપ યજ્ઞ જન્મેલા; સાક્ષાત અવિનાશી, વિશ્વજગત છે. ॥૩૦॥ એથી યતા અનર્થને, તરી જાણીને; તેમજે મારેલી પૃથ્વી આપવાની, તમે હા કદાં લીધી: એ સારું થયેલું, હું માનતો નથી; અને તેથી, દેવોને મારે, મોટી આદન આપી પડેલા: હું માનું છું. ॥૩૧॥ માયથી ગ-

નુપ્ત થયેલા, એ હરિજગત, તારાં: સ્થાન-સહમી-તેજ-શ-અને પચાનિ યુગી લેખને, હજીને આપી દેશે. ॥૩૨॥ અને પોતાના વિશ્વરૂપ શરીર પડે, ત્રણ પગલાંમાંજ, તમે શેકને માપી લેશે: તે પછી એ રીતે, વિશ્વને સર્વથ આપી દેનારા; તું મદ, પાછળથી પોતાની આજીવિકા; કેવી રીતે ચલાવી શકશે. ॥૩૩॥ થળી એ જાગવાન, મોટા શરીરથી; એક પગલાંથી, પૃથ્વીને માપી લેખને; બીજા પગલાંથી, સર્વે તથા આશરોને: માપી લેશે; ત્યારે તું તોતું પગલું, આપવા માટે: કેમ કરીશ. ॥૩૪॥ અને તેથી, આપવાની પ્રતિજ્ઞા કર્યા છતાં: પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે આપવાને, અશકત થયેલા તું; ને મુજબ, તરી આપી શકવાથી; નરકમાં પડશે; એમ હું માનું છું. ॥૩૫॥ આજીવિકા ચાલતી રહેવાથીજ, આ લોકને વિશે, મનુષ્યો; દાન-યજ્ઞ-તપ-અને કર્મો કરી શકે છે; માટે જો થઈ, આજીવિકા તૂટી જાય; એવા દાનને; વિદ્વાનો વખાણના નથી. ॥૩૬॥ પોતાને મળી આવેલા, ધન ધાન્યાદિકના; પદ્મ માટે-ચશને માટે-ચનને મેળવવાને માટે-ચુણ બોગાદિકને માટે-અને

શુક-૦-ઇત્યુક્ત:સહસ્રાહવાંછાત:પતિગૃહ્યતાં॥ વામનાયમહીંદાતુંજગ્રાહજલભાજનં॥૨૮॥ વિણ્ણવેક્ષમાંપ્રદાસ્યંતમુશનાઅસુરેશ્વરં ॥ જાનંશ્ચિ ક્ષીર્પિતંવિણ્ણો:શિષ્યંપ્રાહવિદાંવર: ॥૨૯॥ શુકાચાર્ય-૦-એવૈરોચનેસાક્ષાદ્ગવાન્વિણ્ણુરવ્યય:॥ કશ્યપાદદિનેર્જાતોદેવાનાંકાર્યસાધક: ॥ ૩૦॥ પ્રતિશ્રુતંત્વયૈતસ્મેયદનર્થમજાનતા॥ નસાધુમન્યેદૈત્યાનાંમહાનુપગતોડનય: ॥૩૧॥ એપતેસ્થાનમૈશ્વર્યશ્રિયંતેજોયશ:શ્રુતં॥ દાસ્યત્યા ચ્છિદ્યશક્રાપમાયામાણવકોહરિ:॥૩૨॥ ત્રિભિ:કર્મૈરિમૌલ્લોકાન્વિશ્વકાય:ક્રમિપ્યતિ॥ સર્વસ્વંવિણ્ણવેદત્વામૃદ્ધવર્તિપ્યસેકથં॥૩૩॥ ક્રમતો ગાંપદૈકેનદ્વિતીયેનદિવંવિમો:॥ સ્વંચકાયેનમહતાતાર્તીયસ્યકુતોગતિ:॥૩૪॥ નિષ્ઠાંતેનરકેમન્યેહ્યપ્રદાતુ:પ્રતિશ્રુતં॥ પ્રતિશ્રુતસ્યયોડનીશ: પ્રતિપાદયિતુંભવાન્॥૩૫॥ નતદાનંપ્રશંસંતિયેનવૃત્તિર્વિપદ્યતે॥ દાનંયજ્ઞસ્તપ:કર્મલોકેવૃત્તિમતોયત:॥૩૬॥ ધર્માયયશસેડર્થાયકામાયસ્વ જનાયચ॥ પંચધાવિમજન્વિત્તમિહામુત્રચમોદતે॥૩૭॥ અત્રાપિવઢૃચૈર્ગોતંશૃણુમેડસુરસત્તમા॥ સત્યમોમિતિયત્પોક્તંયન્નેત્ ॥ હાનૃતંહિતત્ ॥૩૮ સત્યંપુષ્પફલંવિદ્યાદાત્મવૃક્ષસ્યગીયતે ॥ વૃક્ષેડજીવતિતન્નસ્યાદનૃતંમૂલમાત્મન:॥૩૯॥ તદ્યથાવૃક્ષડન્મૂલ:શુષ્યત્યુદ્વર્તેતેચિરાત્ ॥ એવંનષ્ટાનૃ ત:સદ્યઆત્માશુષ્યેન્નસંશય: ॥૪૦॥ પરાગ્રિક્તમપૂર્ણવાઅક્ષરંયત્તદોમિતિ॥ યત્કિંચિદંમિતિબ્રૂયાત્તેનરિચ્યેતવૈપુમાન્ ॥૪૧॥ ભિક્ષવેસર્વમોંકુ વંન્નાલંકામેનચાત્મને॥ અથેતત્પૂર્ણમશ્યાત્મંયજ્ઞનેત્યનૃતંવચ:॥૪૨॥ સર્વેનેત્યનૃતંબ્રૂયાત્સદુષ્કાર્તિ:શ્વસન્મૃત:॥ સ્ત્રીષુનર્મવિવાહેચવૃત્યર્થેપ્રાણ સંકટે॥ ગોબ્રાહ્મણાર્થેર્હિંસાયાંનાનૃતંસ્યાજ્જુગુપ્સિતં॥૪૩॥ ઇ-૦-મા-૦-મ-૦-અ-૦-વામનપ્રાદુર્ભાવેકોનનવિશોધ્યાય:॥૧૯॥ શ્રીશુક-૦-બલિરેવંગૃહ પતિ:કુલાચાર્યેણભાષિત:તૂર્ણાંભૂત્વાક્ષણંરાજન્નુવાચાવહિતોગુરું ॥૧॥ બલિ-૦-સત્યંભગવતાપ્રોક્તંધર્મોડયંગૃહમેધિનાં॥ અર્થકામંયશોવૃત્તિયો નત્રાધેતકર્હિંચિત્ ॥૨॥ સચાહંવિત્તલોભેનપ્રત્યાચક્ષેકથંદ્વિજાં॥ પ્રતિશ્રુત્યદદામીતિપાન્હાદિ:કિતવોયથા ॥૩॥ નહ્યસત્યાત્પરોડધર્મઙ્ગિતિહોવા ચમૂરિયં॥ સર્વસોદુમલંમન્યેઋતેડલીકપરંનરં ॥૪॥ નાહંવિભેમિનિરયાન્નાધન્યાદમુસ્વાર્ણવાત્ ॥ નસ્થાનચ્યવનાન્મૃત્યોર્યથાવિપ્રપલંભનાત્ ॥૫

પરવતોને માટે: એ રીતના, પાંચ વિભાગો કરના પુરોહિ: આ કહેવા, તથા પરવેકમાં: આનંદ પામે છે. ॥૩૭॥ માટે હે એટ અસુર, આ જાગતનાં રંગવેદવાનાઓએ જે કહેલું છે: તે મારા થકી સાંભળો. "જે-લેજે આપવા વિગેરેનું કહેલું હોય, તે પ્રમાણે કરવાની તેજે હા પાડી: એ સત્ય છે; અને તેના, તેજેજ ના પાડી: એ અસત્ય કહેવાય છે. ॥૩૮॥ અસત્ય, એ શરીર રૂપી જડનું: મૂળ કહેવાય છે: અને સત્ય, એ તેનાં દુષ્-દુષ્ટ વિગેરે હોવાનું: કહેલું છે, તેઓ: ને જડ (મૂળ સંદિત થવાથી,) સુશુદ્ધ થવા પછી, થઈ શકતાજ નથી. ॥૩૯॥ એટલે મૂળ કોપડી નાંખી જડ, સુશુદ્ધને પડી જવાની પડે: અસત્યનો સામટો નાશ થાયનો: તુલેજ શરીર, સુશુદ્ધને મરી જઈને; એકલું સત્ય, નળી શકેજ નહીં; એમાં કોસા સંશય નથી. ॥૪૦॥ કોઈ આપી દેવાની હા પાડવાથી, પુરુષને: તે વિનાના થતું પડે છે: તેથી "હા" એ સારું, ધનને દૂર લેઈ જનાર: અથવા ધનની અપૂર્ણતા કરનાર છે. ॥૪૧॥ માટે શિક્ષકોને: સર્વે આપવાની, હા કહેનાર: પો-તાને જરૂર માં મુખદિકથી પણ, સંકેત થાય છે: અને "ના," સારું, કે જે અસત્ય યજ્ઞ છે: તે પોતાને, જે

સધવા થકી: રૂપ કરનાર છે. ॥૪૨॥ તે પણ સર્વ વાતની, ના કદાં: અસત્ય બોલવાથી, અપકીર્તિ થાય છે; અને તે જવનાં મુલેથી કહેવાય છે: માટે-૧-શ્રીમદ્-૨-ગરુડ-૩-શ્રીમદ્-૪-સત્ય પ્રસંગમાં-૫-આજીવિકાને માટે-૬-પ્રાણ સંકટ વખતે-૭-માયો અને બ્રાહ્મણના અર્થ માટે-૮-અને દિગ્ગાના પ્રસંગે: એ સાત પ્રસંગોએ, જુદું બોલવું: એ નિંદા થવાને યોગ્ય થતું નથી." ॥૪૩॥ હ-૦-શ્રી-૦-બા-૦-અ-૦-૨૬-૦-આ-૦-અ-૦-સં-૧૧-૦

અધ્યાય ૨૦ મો. શ્રીશુક-હે પરીક્ષિત, શુકાચાર્ય એ પ્રમાણે કહેવાથી, શુદ્ધસ્થાશ્રમી જાણીશનએ: જરાવાર ચૂપ રહીને, પછી સાવધાન થઈ; ઉત્તર આપ્યો કે. ॥૧॥-જાણી-હે આચાર્ય, જે યજ્ઞ શુદ્ધસ્થોને; અર્થ-ક્રમ-યજ્ઞ-અને આજીવિકામાં, કદી પણ બાધ ન થાય; એવા આપે; આ ધર્મ કહે: તે સત્ય છે. ॥૨॥ તેપણ, હું પ્રદાદનો પાત્ર હોવા છતાં; ધનના લોભથી, યુગારી અને દમલયાજ સરખો જાનિને; મેં બ્રાહ્મ-ણને આપવાની, પ્રથમ કરેલી પ્રતિજ્ઞાની: પાછળથી, ના કેમ કહી શકું. ॥૩-૪॥ એ જાણતમાં પૃથ્વી કહે છે કે. "અસત્ય કરતાં મોટો અધર્મ, બીજો નથી: અને અસત્ય બોલનારા મનુષ્યો શિવાય, બીજા સર્વેનો બાર

પ્રમાણે સર્વાત્મા ભગવાનના સ્વરૂપમાંજ, એ સત્ત્વું આવી ગયેલું બોધને; સર્વે દેવો દુઃખી થયા. તથા અસલ્ય તેજવાળું સુદર્શનચક્ર-નીચળીના કડાકા બેબે શપ્દ કરનાર, સારંગ ધનુષ્ય-મોટા વેગવાળી, કૌમુદી મદા-સંક્રાન્ત બેબી શો કુદરતિઓવાળો, વિદ્યાધર નામનો ખડ્ગ-અખૂટ ગાણુવાળો બે ભાષા-અને સુનંદ વિગેરે મુખ્ય પાર્શ્વો; એ સર્વ ભગવાનની આગુપાગુ ઉભા રહીને, રતુનિ કરવા લાગી ગયાં. ૥૩૦-૩૧૫ હે રાગ્ન, તે વખતે શોભિતો મુકુટ-ગાણુબંધ-ગાઢલાના આકારનાં કુંડલો-શ્રીવત્સ-કૌસ્તુભ-કંદોરો-ભમરોચ્છાઈ ગુંગારવ થતી, વનમાળા-અને વસ્ત્રા વગેરે ધારણ કરેલા, ઉત્ક્રમ ભગવાન; શોભવા લાગ્યા. ૥૩૨૫ પછી તેમણે બલીરાગ્નની, સધળી પૃથ્વીને, એક પગલાથી ગાપી લીધી; અને શરીરથી, આકારા; તથા હાથવડે, દિશાઓ બારાષ (મધાષ) મધ; તેમજ તેમનું બીજુ પગલું ગાપતાં; તેમનું ચરણ સ્વર્ગચક્ર ઉપર ઉપર, મહલોક-ગ્ન ભેઃ

—અને તપસેકની પણ; પેલીપાર નીકળીને; સલસોકમાં મયું, પાકડા હતીથીં ભાગતને આઠમા રકંનીં અંસંગારવા
અધ્યાય. ૨૨ એ.—શીશુક—હે પરંસિત, એ ભગવાનના ચરણુદિંદથી, મપાછ મયેસા; અને તે
ની મંદમા જેવી નખની કાંતિથી, શોભા રંદિત થયેસા; સલ સોકને જોઈ; જહા—મરિચિ વગેરે રૂપિઓ—
સનતકુમાર વગેરે નૈશિક જહાચારીઓ—યેથીંએ—અને થાંજાઓ પણ; જેઓ યોગ રૂપી વાયુથી સમગતેસા,
જ્ઞાન રૂપી અંજલવડે; કમૈના દોષને, બાળી નાંખીને; જેના ચરણુના રમરણુના પ્રભાવથી, નિષકાય કોકોને પામ-
વાના; જહાના પ્રામ (સલસોકને,) પામેસા છે; તેઓ—વેદો—કૃપવેદ—નિષય—યગ—તર્ક—હાંતદાસ—વેદના અંગ—
પુરાણ—અને સંદિતાઓ; એ સર્વ કોષએ, એ ભગવાનના ચરણુને; નગરકાર કરવા. ૧૧—૨૧ જેના નાનિકમ-
યથી, જહા ઉત્પન થયા છે; તે વિષ્ણુ ને, કૃયા મયેસા પગનું; પાંચ કાંતિવાળા જહાએ, બહિ સંદિત, મુનિ ક-
રીને; પૂજનના પદાર્થો. અને વગ આદિ શાંદોયકો; સારી રીત અચંન કરવું જહા હે રાગ, તે વળતે ઉત્તરગ

ગમવાનના ચરણ ધોવા વડે પવિત્ર થયેલું, કલ્યાણના કમંડળનું એ જળ; આદાસમાંથી પડતો, અમવાનની રવ-
ન્ધ કાંતે રૂપ રવપુત્રી; (એટલે જંગમ) એ તારાથી, ત્રણે લોકને શુદ્ધ કરે છે. ॥૪૫॥ પછીથી પોતાની વિષ્ણુ-
તિઓને, શમાવી દેહ: વાગન રવરૂપે થયેલા, પોતાના, રવાથી ગમવાનનું; હાં એકલા થયેલા, કલ્યાણાદિ લોક
પાળેએ; પોતાની સાથેનાએ સુદિન પુરન કર્યુ. ॥૪૬॥ અને જળ-ગાળા-દિવ્ય ચંદનનું લેવન-સુગંધી ધૂપ-
દીવા-શાળ-અક્ષત-ફળ-અંકુઃ-ગમવાનનાં પરાક્રમેના મદિયાની નિશાની વાળા રોગો-ગ્ર્ય સમ્પદ-નાથ કે-
રવા-વાગને વગાડનાં-ગાયન-અને શંખ તથા દંડુભીના સમ્પ્રદા-વગેરે વડે; નેએએ ગમવાનની પૂજા કરી ॥૪૭॥
-છા તથા ગન સરખા વેગવાળા, દિછના રાગ, જંતુયાને; ભેરીના સમ્પ્રદાઈ, ગમવાનાના વિવરના મહેરુપાને
સર્વ દિશાઓમાં; પ્રસિદ્ધ કર્યો. ॥૪૮॥ ત્યારે, યજ્ઞની દીક્ષા લધેલાં, રવાથી બહી રાગની, સખળી પૂરવી; ત્રણ
પગલાંની કપટ વાળી માગણીથી, લેખ લાવેલી જનને: અસુરે મોદવા કે: "આનો કાલેશુ નથી, પંચ કાલેશુના

૩૫થી દેશવેશ; દેવતાઓનું કાર્ય કરવાને હનુમંતે, મોટા ગાંધારી વિષ્ણુ છે. " ૧૮-૧૦ અને હંડને ત્યાં
હરીને, પણ કરવાને બેઠેલા; આપણા રવાળાનું સર્વરૂપ, આ ગુરુક અનેલા સુખે; યાચના કરવાના મિષ્ટથી,
સેષ લીધું છે. ૧૧૧૥ એ દયાળુ અને આકર્ષણ કરત પ્રેમ રાખનારા, તથા દમેસાં સામું માલગારા થઈ તો;
બેઠેલું બેઠેલું હરી શકાયવર નહીં. ૧૧૨૦ માટે આ ગુરુકનો પથ કરવાથી, આપણને ગાંધારીની સેવા કર-
વાનો, ધર્મ પ્રાપ્ત થશે. " એમ બેઠેલો, ગલીરાજના અનુચર અનુચરો; આયુષ્ય કપાટયા. ૧૧૩૦ અને ગલી-
રાજની હસ્થા નહીં છતાં; તે સપ્તગાંધારી, કોષથી ત્રિશૂળ અને તરફને દાશમાં ધરને; વામનજીને ગારવા માટે
દેહવા. ૧૧૪૦ આરે દે ગાંધારી, એ રીતે દેવાના અધિપતિઓને, દેહી આપતા બેઠેલો; દુધિઆરે કપાડેલા
વિષ્ણુના અનુચરોએ દરમિયાં; તેઓને અટકાવ્યા. ૧૧૫૦ અને નંદ-સુનંદો-૪૪, -વિષ્ણુ-પ્રજા-૫૫, -કુમુદ-૬-

સુદક્ષ-વિષ્ણુ-૬૬, -મહા-૭૭, -મુનદેવ-૮૮, -પુષ્પદન-૯૯ અને સ્થાપન, વિગેરે; સપ્તગાંધારી દશદશ દંબર દાંડીના બાલ-
વાળા, પાંદો; દેવ સેનાને ગારવા લાગ્યા. ૧૧૬-૧૭૦ એટલે ભગવાનના અનુચરોને કાર્યે, પોતાનાઓને
ગારવા બતાવેલી; શુકાચાર્યના આપને સંભારી, ગલીરાજને કોષ પામેલા દેવોને; વારવા કે. ૧૧૮૦ " હે
વિધિયિત-ગદુ-અને નમિ વિગેરે; તમે, મારાં વચનોને સાંભળો; અને મુદ્ધ કરવાનું છોડી દેવો, પાછા પળે; આ
સમય, આપણું શું કરે એવો નથી. ૧૧૯૦ હે દેવો, સર્વ પ્રાણી માનવો; સુખ દુખ વત્તપલ કરવામાં સમર્થ
તો કાળ છે; તે કાળની હસ્થાથી, બીજી રીતે કરવાને; કાષ્ઠપણ મનુષ્યાદિક, પોતાના પુરુષાર્થે વડે, અમર્થ
થઈ શકે, એમ નથીવર. ૧૨૦૦ અને જે (કાળ) પડેલા; આપણી મદતી, તથા દેવેલી પડતી, કરતો હોય; તે
કાળે, આજે તે થઈ; કસરી રીતે વરતે છે. ૧૨૧૦ મનુષ્યાદિક, પોતાના સૈન્યથી-મંત્રિઓથી-પુદ્ગલો-કિ-

સુરાદોક્ષિતસ્યાત્યમર્ષિતા: ॥૧॥ નવાઅયંબ્રહ્મબંધુર્વિષ્ણુર્માયાવિનાંવર: ॥ દ્વિજરૂપપ્રતિચ્છન્નોદેવકાર્યચિકીર્ષતિ ॥૧૦॥ અનેનયાચમાનેનશ
ત્રુણાબટુરૂપિણા ॥ સર્વસ્વંનોદતંભર્તુર્ન્યસ્તદંડસ્યબર્હિણિ ॥૧૧॥ સત્યવ્રતસ્યસતતંદીક્ષિતસ્યદ્વિષ્ણુ: ॥ નાનૃતંભાષિતંશક્યંબ્રહ્મણ્યદ્વ્યાદ
ત: ॥૧૨॥ તસ્માદસ્યવધોધર્મોભર્તુ: શુશ્રૂપણંચન: ॥ ઇત્યાયુધાનિજગૃહર્બલેરનુચરાડમુરા: ॥૧૩॥ તેસર્વેવામનંહંતુંગૂલપટ્ટિશાપાણય: ॥ અનિચ્છ
તોબલેરાજન્પ્રાદ્રવન્જાતમન્યવ: ॥૧૪॥ તાનભિદ્રવતોદૃપ્તાદિતિજાનીકપામૃપા ॥ પ્રહસ્યાનુચરાવિષ્ણો: પ્રત્યષેધન્નુદાયુધા: ॥૧૫॥ નંદ: સુનંદોડય
જયોવિજય: પ્રવલોબલ: ॥ કુમુદ: કુમુદાક્ષશ્રવિધ્વક્સેન: પતત્રિરાટ્ ॥૧૬॥ જયંત: શ્રુતદેવશ્રપુષ્પદંતોડયસાત્વત: ॥ સર્વેનાગાયુતપ્રાણાશ્વમૂ
તેજઘ્નુરાસુરી: ॥૧૭॥ હન્યમાનાન્સ્વકાન્દૃષ્ટાપુરુષાનુચરેર્બલિ: ॥ વારયામાસસંરંધ્યાસ્કાવ્યશાપમનુસ્મરન્ ॥૧૮॥ હેવિપ્રચિત્તેહેરાહોહેનેમેશ્રૂય
તાંવચ: ॥ માયુદ્યતનિવર્તધ્વંનન: કાલોયમર્થકૃત્ ॥૧૯॥ ય: પ્રભુ: સર્વભૂતાનાંસુખદુ: સ્વોપપતયો ॥ તંનાતિવર્તિતુંદેત્યા: પૌરુષેરીશ્વર: પુમાન્ ॥૨૦॥
યોનોભવાયપ્રાગાસોદભવાયદિવૌકસાં ॥ સપ્તભગવાનદ્યવર્તંતેતદ્વિપર્યયં ॥૨૧॥ બલેનસચિવૈર્બુદ્યાદુર્ગેર્મત્રૌષધાદિભિ: ॥ સામાદિભિરુપાયૈશ્વ
કાલંનાત્યેતિવૈજન: ॥૨૨॥ ભવદ્વિર્નિર્જિનાહ્યેતેબહુશોડનુચરાહરે: ॥ દેવેનર્દેસ્તેવાદ્યયુધિજિત્વાનદંતિન: ॥૨૩॥ એતાન્વર્યવિજેઘ્યામોયદિદૈર્વ
પ્રસીદતિ ॥ તસ્માત્કાલંપ્રતીક્ષધ્વંયોનોડર્યત્વાયકલ્પતે ॥૨૪॥ શ્રીશુક૦ પત્યુર્નિર્ગદિતંશ્રુત્વાદૈત્યદાનવયૂથપા: ॥ રસાંનિવિવિશૂરાજન્વિષ્ણુપા
ર્ષદતાહિતા: ॥૨૫॥ અથતાદર્યમુતોજ્ઞાત્વાવિરાટ્પ્રમુચિકીર્ષિતં ॥ વર્ધવારુણૈ: પાશૈર્બલિંસૌત્યેડહનિકૃતૌ ॥૨૬॥ હાહાકારોમહાનાસીવોદ
સ્થો: સર્વતોદિશં ॥ ગૃહમાણેડસુરપર્તાવિષ્ણુનાપ્રભવિષ્ણુના ॥૨૭॥ તંબદ્વંવારુણૈ: પાશૈર્ભગવાનાહવામન: ॥ નદ્યશ્રિયંસ્થિરપ્રજ્ઞમુદારયશસંનૃપ ॥
॥૨૮॥ પદાનિત્રીણિદત્તાનિભૂમેર્મહાંત્વયાડસુર ॥ દ્વાભ્યાંક્રાંતામહાસર્વાતૃતીયમુપકલ્પય ॥૨૯॥ યાવત્પત્યસૌગોભિર્યાવર્વિદુ: સહોદુભિ: ॥ યા
વદ્ધર્ષતિપર્જન્યસ્તાવતીમૂરિયંતવ ॥૩૦॥ પદૈકેનમયાક્રાંતોભૂલોક: સંદિશસ્તનો: ॥ સ્વર્લોકસ્તુદ્વિતીયેનપશ્યતસ્તેસ્વમાત્મના ॥૩૧॥ પ્રતિશ્રુ
તમદાતુસ્તેનિરયેવાસદ્વ્યતે ॥ વિશત્વંનિરર્પતસ્માદુરુણાચાનુમોદિત: ॥૩૨॥ તૃથામનોરથસ્તસ્યદૂરેસ્વર્ગ: પતત્યધ: ॥ પ્રતિશ્રુતસ્યાદાનેનયોડર્ય

આઓથી-મંત્રથી-અને ઔષધિઓ આદિકથી; તથા શામ, દમ, ભેદ અને હંડ એ કાળોથી પણ; કાળની
પ્રજ્ઞાથી, હન્યવ કરી શકે; એમ મનાર નથી. ૧૧૨૦ આ વિષ્ણુના અનુચરોને કાળની અનુકૂળતાથી; તોજર,
પ્રજ્ઞી પછી વાર કરાવેલા છે; છતાં હમણાં તેઓ તમને છૂટીને, ગરજનાઓ કરે છે. ૧૧૩૦ માટે ત્યારે
દેવ (કાળ) પ્રસન્ન થશે, ત્યારે આપણે પણ તેઓને છૂટીશું; માટે આપણને, કાળની અનુકૂળતા થતા સુધી
તમે સંયુક્ત થકો. ૧૧૪૦ શ્રીશુક-પછી વિષ્ણુના પાશંદોને ગાર આપેલા, દેસ અને જાનવોના અધિપ-
તિઓ; પોતાના રવાળાનું, એ રીતનું બોલવું સાંભળીને; રસાનામાં પેગી ગયા. ૧૧૫૦ પછી બાગવાનની
પ્રજ્ઞાને નક્ષત્રો, મહાદેવો; યમનાં શોભવથી આંડવાને દિવસે, ગલીરાજને વરણ પાડ્યા; બાળી લાંબા. ૧૧૬૦
એમ બેઠી રહ્યા યાજ્ઞ ભગવાને, ગલીરાજને બાળી નાંખતાં; આકાશ, પૃથ્વી, તથા સર્વ દિશાઓમાં;
બેઠેલા હાકાકાર થઈ ગયા. ૧૧૭૦ હે પરીક્ષિત, આ રીતે વરણ પાડ્યા બંધાયો; તથા લક્ષ્મીથી બદ થયો;

છતાં પણ, બુદ્ધિની રિચના રાખનારા; અને ઉદાર મનવાળા; તે ગલીરાજને, બાગવાને વળી કહ્યું કે. ૧૧૮૦
" હે અસુર, તે મને મારાં ત્રણ પગલાં બેઠેલી પૃથ્વી આપવાનું કહ્યું છે; તેમાંનાં મારાં એ પગલાંમાં, તારી
સપ્તગાંધારી મપાઈ ગઈ છે, માટે હવે ત્રીજું પગલું, આપવાની તબક્કા કરવ. ૧૧૯૦ બેઠેલામાં સર્વ કિ-
રણોથી પ્રકાશે છે; નક્ષત્રો સહિત ચંદ્ર દેખાય છે-અને બેઠેલામાં વરસાદ વરસે છે; તેટલે સુધી, પૃથ્વી તારી
હતી. ૧૨૦૦ મારા પોતાના શરીરથી, મેં એક પગલાંમાં; જુ લોક-આકાશ અને દિશાઓ માપી લીધી; અને
બીજા પગલાંથી, તારા દેખાતાં રવર્મ લોક વિગેરે (સત્યલોક પર્યંત સપ્તયુગ) માપી લીધું છે. ૧૨૧૦
અને આપવાનું કહીને, ન આપનારાને; વાસ, નરકમાં જાય છે; એટલા માટે; અને તેમાં તારા યુગની પણ
સમતી છે; તેથી, તું નરકમાં જા. ૧૨૨૦ જે પુરુષ, પોને કમળ કરેલું ન આપીને; માગનારાને જેતર છે;
તેના મધ્યમાં મોર્ચ, કયા થઈ ગયેલ; અને તેને, રવર્મ દૂર રહી જઈને, તે પુરુષ, નરકમાં પડે છે. ૧૨૩૦

તેમજ શ્રીમંતપણાના અગિયાર વાળા, તે "આપીસ:" એમ કહીને, અને પણ હેતુઓ છે; માટે એ અસલ
 ભેદભાવ જુએ, તે કેટલાક વચ્ચે સ્થિતિ ભોળા. ૥૩૪ ૥ જિજ્ઞાસુઓ ૨૬૦૦ જોડીશો આધ્યાત્મપૂર્ણ ૥૨૧ ૥
 અર્થવા ૨૨ શ્રી-શ્રીશુક-સારે હે પરીક્ષિત, ભગવાને આ રીતે દુઃખી કરેલા; અને ધીરજ બંધ
 કરવા માંડ્યા છતાં, ધીરજને નહીં તલેલા; જલ્પીરાજ્યને વિદગ્ધ ન થતાં, પ્રતિજ્ઞા આપે ક. ૥ ૧ ૥
 બહી-હે મોટા દેવ, અને ઉત્તમ કૃતિવાળા; આપ મારા ભેભેલા વચનને, અસલ યવાન માનતા રા; તો;
 ત્રીજું પથ શ્રી મારા માથા ઉપર મૂકીને; એ માંહે વચન, હેતુ રૂપ ન થતાં; સલ થાય, એમ આપ કરો.
 ૥૨૧ ૥ અસાધુ વચન (મૂઠું) થકી, હું જેવો ઉદ્દેશ પામું છું; તેવો નગ્ધી-સ્થાન પ્રજા થવાથી-પાશવંધવાથી
 અપાર દુઃખી-ધનાદિકના કષ્ટથી-અને આપનાથી થયેલા બંધનથી પણ; હું બીદીતો નથી. ૥૩૫ ૥ આ-આપ-

ભાષણો-અને શુદ્ધ વિગેરે થકી, ન થઈ શકે; એવી શિક્ષા; પુરૂષને, અતિ પૂજ્ય આપના થકી; અપાપ;
 તેને તો હું અત્યંત વળાણવા યોગ્ય, માનું છું. ૥૩૫ ૥ અને અમે અનેક પ્રકારના મદદકી અપિયા થયેલા,
 અસુરોને; પદ્મજ કરીને, જાનારથી આપ્યો આપનારા; પદ્મજપણે અમારા મોટામાં મોટા ગુરુ, આપજ એ.
 ૥ ૫ ૥ જેનામાં ૬૬ વેરભાવ રાખવા વડે, ધણીએક દેવો પણ; એકાંતિક યોગીઓને મળવાની સિદ્ધિને,
 પામી ગયેલા છે. ૥ ૬ ૥ તેવા આપ, ધણાં અને મોટાં કર્મો કરનારો; મને વરણ પાડ્યાથી બાંધ્યો છે;
 અને મારો નિમજ્જ કર્યો છે; તેથી હું અતિ લગ્નતો નથી. અને વ્યથા પણ પામતો નથી. ૥૩૬ ૥ આપ પર-
 માત્યાના બક્ષોમાં, માનવતા; અને સારી વાતોને પ્રકટ કરનારા મારા વડાવા પ્રસ્તાવિત; આપના વિરોધી,
 તેમના પિતાએ વિચિત્ર પ્રકારનાં; દુઃખ દીધાં હતાં. ૥૩૭ ૥ સારે તેમણે, વિચાર્યું હતું કે; "આ દેવ, કે જેનાથી

નંવિપ્રલંભતે ॥૩૩॥ વિપ્રલબ્ધોદદામીતિત્વયાઽહં ચાત્માનિના ॥ ત ગ્લિદ્દા ફલં મુંક્ષ્વનિરયંકતિચિત્સમાઃ ॥૩૪॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ અ ૦ બલિનિ
 ૥૩૫ ૥ વિશોઽધ્યાયઃ ॥૨૧॥ શ્રીશુક ૦ એવંવિપ્રકૃતોરાજન્વર્ચિર્ભગવતાઽસુરઃ ॥ મિદ્યમાનોઽપ્યભિન્નાત્માપત્યાહાવિક્લવંવચઃ ॥૧॥ બલિ ૦
 યયુત્તમશ્લોકભવાન્મમેરિતંવચોગ્લીકંસુરવર્યમન્યતે ॥ કરોમ્યૃતંતન્નભવેત્પ્રલંભનંપદંતૃતીયંકુરુશીર્ણિમેનિજં ॥૨॥ વિમેમિનાહંનિરયાત્પદ
 ચ્યુતોનપાશંબંધાદ્યસનાહુ ત્યયાત્ ॥ નૈવાર્થકચ્છાદ્ભવતોવિનિગ્રહાદસાધુવાદઃ ૬૬ ૥ દ્વિજેયથા ॥૩॥ પુંસાંશ્લાઘ્યતરંમમ્યેદંદમર્હંતમાર્પિતં ॥ યન
 માતાપિતાભ્રાતાસુહૃદશ્વાદિશંતિહિ ॥૪॥ ત્વંનૂનમસુરાણાંનઃપારોક્ષ્યઃપરમોગુરુઃ ॥ યોનોઽનેકમદાંધાનાંવિશ્વંશંચકુરાદિશત્ ॥૫॥ યસ્મિન્વૈ
 રાનુબંધેનરૂઢેનવિબુધેતરાઃ ॥ બહવોલેભિરેસિદ્ધિયામુહૈકાંતયોગિનઃ ॥૬॥ તેનાહંનિગૃહીતોઽસ્મિભવતાભૂરિકર્મણા ॥ બદ્ધશ્વવારુણૈઃપાશૈર્નાતિ
 વ્રીઢેનચચ્યયે ॥૭॥ પિતામહોમેભવદીપસંમતઃપ્રન્હાદઆધિષ્ઠૃતસાધુવાદઃ ॥ ભવદ્વિપક્ષેણવિચિત્રવૈશસંસંપ્રાપિતસ્ત્વત્પરમઃસ્વપિત્રા ॥૮॥ કિ
 માત્મનાઽનેનજહાતિયોંડતઃકિંરિક્થહારૈઃસ્વજનાસ્વદસ્યુભિઃ ॥ કિંજાયયાસંસૃતિહેતુભૂતયામર્ત્યસ્યગૈર્હૈઃકિમિહાયુષોવ્યયઃ ॥૯॥ હૃથંસ
 નિશ્ચિત્યપિતામહોમહાનગાધબોધોભવતઃપાદપદ્મં ॥ ધ્રુવંપ્રપેદેહકુતોભયંજનાદ્રીતઃસ્વપક્ષક્ષપણસ્યસત્તમ ॥૧૦॥ અથાહમપ્યાત્મરિપોસ્તવાં
 તિકંદૈવેનનીતઃપ્રસમંત્યાજિતશ્રીઃ ॥ હંદંકૃતાંતાંતિકવર્તિર્જાતિદિવ્ય ૬૭ ૥ ધ્રુવંસ્તબ્ધમતિર્નબુદ્યતે ॥૧૧॥ શ્રીશુક ૦ તસ્યેત્થંભાષમાણસ્યપ્રન્હાદોભ
 ગવત્પિયઃ ॥ આજગામકુરુશ્રેષ્ઠરાકાપતિરિવોત્થિતઃ ॥૧૨॥ તમિંદ્રસેનઃસ્વપિતામહંશ્રિયાવિરાજમાનંનલિનાયતેક્ષ્ણં ॥ પ્રાંશુપિશંગાંવરમંજન
 ત્વિષં ૬૮ ૥ લંબબાહુંસુભગંસમૈક્ષત ॥૧૩॥ તસ્મૈબલિર્વારુણપાશયંત્રિતઃસમર્હણંનોપજારપૂર્વવત્ ॥ નનામમૂર્ધ્નાઽશ્રુવિલોલલોચનઃસત્રીઢનીચીનમુ
 સ્લોભમૂવહ ॥૧૪॥ સતત્રહાસીનમુદીક્ષ્યસત્પતિંસુનંદનંદાદ્યનુગૈરુપાસિતં ॥ ઉપેત્યભૂમૌશિરસામમાનનામમૂર્ધ્નાપુલકાશ્રુવિઢલઃ ॥૧૫॥ પ્ર
 ન્હાદ ૦ ત્વયૈવદત્તંપદમૈંદ્રમૂર્જિતંહંતંતદેવાદ્યતથૈવશોભનં ॥ મમ્યેમહાનસ્યકૃતોહ્યનુગ્રહોવિશ્વંશિતોયચ્છ્રૂયઆત્મમોહનાત્ ॥૧૬॥ યયાહિવિદ્વા
 નપિમુહ્યતેયતસ્તત્કોવિચષ્ટેગતિમાત્મનોયથા ॥ તસ્મૈનમસ્તેજગદીશ્વરાયનારાયણાયાશિલલોકસાક્ષિણે ॥૧૭॥ શ્રીશુક ૦ તસ્માનુશૃણ્વતોરા

ઉવરે તો, છૂટું પડવાનું છે; તે થકી મનુષ્યને શું ફળ છે. ધનને હરણ કરનારાં, "સ્વર્ગ" નામથી ભેલાતાં; પુત્ર
 અને બંધુઓ આદિ થકી, પણ શું ફળ છે. અને જન્મ મરણ થવાને, હેતુ રૂપ થનારી; પોતાની સ્ત્રી થકી
 પણ, શું ફળ છે; તેમજ જેમાં આયુષ્યનો, માત્ર વ્યય થાય છે; એવા ધર થકી પણ, શું ફળ છે. ૥૩૪ ૥ એ
 રીતનો નિષ્કર્ષ કરીને; તે મહાત્મા-અગાધ જ્ઞાનવાન-અને સોદા થકી બીજેલા; અમારા વડાવા પ્ર-કાદિ: ન-
 મે, દેવોના પક્ષનો નાશ કરનાર હોવા છતાં પણ; આપના, અતિ ઉત્તમ-અવિચળ-અને અકુતોભવ-ચર-
 ણ કમળને, સરણે આવ્યા હતા. ૥૧૦ ૥ આ લોકમાં, શક્યુદિ વાળાં મનુષ્યો; પોતાના જીવિતની પાસે,
 કામ ભાગ્ય કરે છે; તે બાળુવા છતાં; એજીવિતને અધુર હોવાનું, તેઓ બાળુતાં નથી; તેઓગણો એક હું,
 લક્ષ્મીથી તબલવાને; દેવે બળાકારથી, આપ અમારા શત્રુ અને શુભેચ્છના નજીકમાં; આણે છે. ૥ ૧૧ ૥
 —શ્રી શુક—હે પરીક્ષિત, જલ્પીરાજ્ય આ રીતે ભેભેલો હતો; તેટલામાં, ભગવાને પ્રિય, અને ઉગતા

ચંદ્રમા સરખા; પ્રકાદિ લાં આવ્યા. ૥ ૧૨ ૥ અતિશય મોહિતા-કમળ જેવી આંખોવાળા-પીળાં રેશમી
 વસ્ત્ર પહેરેલા-સ્થામ કૃતિવાળા-લાંબા હાથ વાળા-અને પરમ ભાગ્યોદયવાળા; એ પોતાના વડાવાને, જલ્પી
 રાજ્યને દેખતાં; પોતે વરણુપાસથી, બંધાયેલા હોવાથી; તેમનું પ્રથમની પેટે પૂજન ન કરી શકવાથી, તેણે
 આંસુ ભરેલી આંખો સહિત, માથાવડે; તેમને નમસ્કાર કર્યા; અને જાળ સહિત નીચું જોઈ રહ્યો. ૥૧૩-૧૪ ૥
 પછી પ્રકાદેપણ, સત્પુરુષોના પતિ, ભગવાનને; સંતંદ અને નંદ વગેરે પારીદોથી સેવા થતા, લાં ગિરજાના
 જોડને; શોભાવિત થતાં, આંખોમાં આંસુ આવી જઈને; વિદગ્ધ થઈ મોટા મનથી, ધરતી ઉપર પડીને;
 માથું પૃથ્વીને અડાડીને, તથા નમીને તેમને નમસ્કાર કર્યા. ૥૧૫ ૥ પ્ર-કાદિ-આપનું આપેલું અશ્વદિવાળું ઉદ્દેશ,
 આને આપે પાછું લેઈ લેવાથી; જેથી પોતાને મોઢ થાય છે, એવી લક્ષ્મી થકી; આ જલ્પી, પ્રજા કરનાર,
 આપે એના ઉપર; મોટા અનુમદ કરવાનું; અને તે ધણી સાઈ કામ થયેલાનું; હું માનું છું. ૥૧૬ ૥ એ જલ્પી

મરી વિદ્યાનો અણ, મોઢ વાળે છે, અને વળાને છે, એવું કહ્યું હશે. પોતાના આત્મ શરણે, માર્ગ માણી શકે છે. (અર્થાત્ કોઈ માણી શકે નથી) એટલે મારે, આપ જગતના હૃદય-નારવણુ-અને સર્વ વેડ માત્રના સાક્ષી; હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૧૭૫-૧૧૮૦-એ દાય વેદોને કિલ્લા, પ્રદેશકનું સંજ્ઞાના પછી; મધુકન બગવાળી, કહાણ કહાણ બેસવા જતા હતા; હાં વચમાં, પોતાના રવામીને પાંચેના નેરથી, બપોથી વિદ્યાના રહેલી; જલિસાની સુધારી એકી, બગવાળી પાસે આપણી; દાય વેડો નમસ્કાર કરો; અને તે તોયું નેરકી, બેલી કે. ૧૧૮-૧૧૯-વિધ્યાવિસિ-હે વાગવાન, તમે કોઈકનું આ જગત તમે પો-તેજ લીધા વડે કરે છે; હતાં મેંમાં પાંચેના, કુલકિયે; પોતાનું, રવામિત્ત માને છે; તે કને અને મધુ એવા. આપના કાચમાં; આ તમા શિવાલના, એ જીવનમાં પોતેજ હતો હોવાનું કહેનારમાં સાચ તરુને, આ સારું પુરી જતા હશે. ? (અર્થાત્ આ પલીસાન, ત્રિલોકીના મધ્ય કપર; અને પોતાના શરીર કપર; પોતાની મા-

મિત્રી મળીને, તે આપ. દેવાનું; કહેવામાં બુદ્ધ કરે છે; કપરે એ પાંચ, આપનું હોવાથી; પલીસાનને આપને આપવાનું, કહેજ નથી; મારે એના બેસવા, તથા કરવા કપર; આપે નજર ન સખતી; આપને જેમ થોડા લાગે, તેમ આપજ કરો. જેમ તે કહે છે) ૧૨૦૧-અહ્યા-હે દેવનાદેવ-પ્રાણીમાત્રનું પાલન કરનાર-પ્રાણીમાત્રના હૃદય-અને જગતમય બગવાન; આ સર્વસ્વ હેમ લીધેલાને, આપ હવે છોડી; એ બંધન પા-મવાને થોડા નથી. ૧૨૧૧ સુધળી પૂરી, અને કહેવાડે મેગવેલા લોકો, તથા પોતાના શરીર સુધાં, સર્વસ્વ; એજે શુદ્ધિની વિકળતા કર્યા વિનાજ, આપને નિવેદન કરી દીધું છે. ૧૨૨૧ અહાં શુદ્ધિથી, કોઈ પુરુષ; આપના ચરણને વિશે, એકલા પાછી-અંકુર-કે પ્રાણન; આપણું કરવા રૂપ, પૂજન કરે છે; તો તે પણ, ઉત્તમ મ-નિને પામે છે; ત્યારે એક રહીત મનથી, આખી ત્રિલોકીનું દાન કરનારા; આ પલીસાનને; શા મારે હું-મ થયું જાહે. ૧૨૩૧-શ્રી બગવાન-હે પ્રભા, હું જેના કપર અનુબદ્ધ કરું છું. તેનું પાન હેમ લાઉં; કે જે પાનના

જન્મહ્રાદસ્પૃક્તાંજલેઃ॥ હિરણ્યગર્ભોભગવાનુવાચમધુમૂદનં॥૧૮॥ વંદંવીક્ષ્યપતિંસાધ્વીતત્પત્નીભયવિહ્વલા॥ પ્રાંજલિઃપ્રણતોપેંદ્રંબભાપેડવાહ્ મુર્ચ્ચાનૃપ॥૧૯॥ વિંધ્યાવલિઃ ક્રીડાર્થમાત્મનદ્વંત્રિજગત્કૃતંતેસ્વામ્યંતુત્રકુધિયોપરર્દશકુર્યુઃ॥ કર્તુઃપ્રભોસ્તવકિમસ્યતઆવહંતિત્યક્તહિ પસ્ત્વદવરોપિતકર્તૃવાદાઃ॥૨૦॥ બ્રહ્માઽભૂતભાવનભૂતેશ્વદેવદેવજગન્મયા॥ મુંચૈનંહતસર્વસ્વંનાયમર્હતિનિગ્રહં॥૨૧॥ કૃત્સ્નાતેડનેનદતામૂર્તો કાઃકર્માર્જિતાશ્ચયે॥ નિવેદિતંચસર્વસ્વમાત્માવિક્લવયાધિયા॥૨૨॥ યત્પાદયોરશઠધીઃસલ્લિહંઃ૥૧૨૩॥ યદૂર્વાકુરૈરપિવિધાયસર્તીસપર્ષા॥ અપ્યુત માંગતિમસૌભજતેત્રિલોકીદાશ્વાનવિક્લવમનાઃકથમાર્તિમૃચ્છેત્ ॥૨૩॥ શ્રીમગ્ન૦બ્રહ્મન્યમમુમૃષ્ણામિતદ્વિશોવિધુનોમ્યહં॥ યન્મદઃપુરુષઃસ્ત વ્ધોસ્ત્રેકંમાંચાવમન્યતે॥૨૪॥ યદાકદાચિજીવાત્માસંસરન્નિજકર્મભિઃ॥ નાનાયોનિષ્વનીશોડયંપૌરુષીંગતિમાવ્રજેત્ ॥૨૫॥ જન્મકર્મવયોરુ પવિત્રૈસ્વર્યધનાદિભિઃ॥ યયસ્યનભવેત્સ્તંમસ્તત્રાયંમદનુગ્રહઃ ॥૨૬॥ માનસ્તંભનિમિત્તાનાંજન્માદીનાંસમંતતઃ॥ સર્વશ્રેયઃપતીપાનાંહંતમુદ્યેન્નમસ્ત્વરઃ॥૨૭॥ એવદાનવદૈત્યાનામગ્રણીઃકાર્તિવર્ધનઃ॥ અજૈવીદજયામાયાંસીદન્નપિનમુદ્યતિ ॥૨૮॥ શ્રીળરિકથશ્ચ્યુતઃસ્થાનાલ્ક્ષિતોવદશ્વશ ત્રુભિઃ॥ જ્ઞાતિમિશ્વપરિત્યક્તોયાતનામનુયાપિતઃ॥૨૯॥ ગુરુણામર્તિસતઃશક્તોજહૌસત્યંનસુવ્રતઃ॥ છલૈરુક્તોમયાધર્મોનાયંત્યજતિસત્યવાક્ ॥૩૦॥ એમપ્રાપિતઃસ્થાનંદુષપ્રાપમમરૈરપિ॥ સાવર્ણેરંતરમ્યાયંભવિતેંદોમદાશ્રયઃ॥૩૧॥ તાવત્સુતલમધ્યાસ્તાંવિશ્વકર્મવિનિર્મિતં ॥ યન્નાથ યૌઘ્યાથયશ્ચ નસ્તંદ્રાપરાભવઃ ॥ નોપસર્ગાનિવસતાંસંભવંતિમમેક્ષયા॥૩૨॥ ઇંદ્રસેનમહારાજયાહિભોભદ્રમસ્તુતે॥ સુતલંસ્વર્ગિભિઃપ્રાર્થ્યજ્ઞા તિભિઃપરિવારિતઃ॥૩૩॥ નત્વામભિભવિષ્યતિલોકેશઃકિમુનાપરે ॥ ત્વચ્છાસનાતિગાન્દૈત્યાન્ચક્રમેસૂદયિષ્યતિ ॥૩૪॥ રક્ષિણ્યેસર્વતોડહં ત્વાંસાનુગંસપરિચ્છદં॥ સદાસન્નિહિતંવીરતવમાંદક્ષ્યતેમવાન્ ॥૩૫॥ તગ્રદાનવદૈત્યાનાંસંગાતેભાલ્લઆસુરઃ ॥ દૃષ્ટ્વામદનુભાવંવૈસચઃકુંઠોવિનં દ્યતિ ॥૩૬॥

મધુ, પુરુષ સ્તવ્ય મધુને, મારી અને સોડાનો પણ, અવગણના કરે છે. ૧૨૪ ॥ પોતાનાં કર્મોવડે, અનેક અપમારેમાં જન્મતો હવે; કોઈ વખતેજ જ્યારે, મનુષ્ય જન્મ પામે છે; ત્યારે તેને જો, કુળ-કર્મ-અવરથ-૩૫-વિધા-એધર્મ-અને પાન વિગેરે થઈ, ગર્વ ન થાય; તે તે મારેજ અનુબદ્ધ બન્યો. ૧૨૫-૨૬ ॥ જેઓ અસ-પરાયણ હોય છે, તેમને કસ્વાણી આડે આવનારો; આ સર્વ, કુળ-કર્મ-અવરથ-૩૫-વિધા-એધર્મ-અને પાન વિગેરે; કે જે માન અને અવેને, ઉત્પન્ન કરનાર છે; તે મોઢ પગાડી શક્તાં નથી. ૧૨૭ ॥ હુમો પામવા હાલે પણ; મોઢ તહી પામેજો; આ દેવોના અગ્રણી, અને તેમની કાર્તિને વધારનારો; કહાથી ન જતાય એવી; મારી અગ્રણી; હાલી શુદ્ધ છે. ૧૨૮ ॥ એ સાચું બોલનાર, અને સાચું આચરણ કરનારાનું; પાન ગયું-સ્થાન બાકી-જિરજાર પામે-જનુ થઈ બંધન, થયું- સમા સંજ્ઞાએ તળે-પછીથી હું-પામ્યો-મુશ્કેલ નિ-શકસ કરીને આપ દીધો-અને મે કપરવાળાં વચનો દહાં; એ રીતે યથા હતાં પણ, એજે પોતાનો પર્મ છો-

ગો નથી. ૧૨૯-૩૦ ॥ મારે દેવતાઓને પણ ન મળે, એવું સ્થાન હું એને આપું; અને માવજીવિતનારમાં, તે મારા આશ્રય થઈ; કહેવડ પામશે. ૧૩૧ ॥ અને તેટલા વખત સુધી, વિશ્વકર્માએ ખનાવેલા; સ્નાન પા-તાળના રહેશે; કે જ્યાં રહેતાઓને, આધિ-વ્યાધિ-પરિશ્રમ-આજ્ઞા-અને પરાજય-વગેરે હરકતો, મારી દવાવડે; રહી નથી. ૧૩૨ ॥ હે પલીસાન, તમે તમારા સમા સંજ્ઞાની સાથે; દેવતાઓ પણ, જેને હાલેજો; એવા, સુતના પાતાળનાં જાજો; તમારું બાંધું થશે. ૧૩૩ ॥ તમને સોડાળો પણ, પરાજય પગાડી શકશે નહીં; તે પાંચાઓનું તે કહેવુંજ શું? તમારી આરાનું હલપન કરનારા દેવોને, મારું ચક્ર કાપી નાંખશે. ૧૩૪ ॥ હે વીરપુત્ર, હું તમારી સાથે ચાલનારા (એટલે પરિવાર અને અનુચર) વિગેરેનું, અને સરસાગાન શકિત, તમારું, સર્વ પ્રકારે રક્ષણ કરીશ; અને સર્વકાળ ને રચજો, તમારી પાસેજ રહેજો; તમે મને દેખશે. ૧૩૫ ॥ અને ત્યાં મારો પ્રભાવ દેખવાથી; દેવો અને દાનવોના સંગથી, થયેજો; તમારો આસુર અંધ પત્ન; જનાવળાંજો એજો યજ્ઞ જરુને; નાશ પામશે. ૧૩૬ ॥ ૬૦ થી ૭૦ ॥ આ, રક્ષકો આપીએ અં ૦ ૩૫૫. ૧૨૨ ॥

અર્ચાચ ૨૩ શ્રી-શ્રીશુક-એ રીતે પુરાણ પુરુષ ભગવાને કહ્યું, ત્યારે બ્રહ્મણી યજ્ઞે કહેલીઃ
આ-યોમાં આયો-મોટા પ્રજાવવાનો-અને સાધુ પુરુષોને મારેલા ગલી રાજ, હાથ લોડી મળવાની
પાણીની, બોલ્યા કે ૥૧૧-અલી-શરણ યનારા બાનેના મનેદ્યને ઉનાળાના સિદ્ધ કરવાના, આપને પ્રજા-
મ કરવાની; હું અસુર અને નીચ ભૂતિનાઓ, માત્ર તૈયારી કરનાર; આપનો જે અનુગ્રહ; આપના લોક-
પાણી દેવતાઓના ઉપર પશુ, ધરોએ નથી; તે આપે મારા ઉપર કરેલા છે ॥૨૨-શ્રીશુક-છૂટા યજ્ઞે
ગલી રાજને, એ પ્રજાએ હરિ ભગવાને કહીને; અને તેમને, નથા બ્રહ્મા અને સદાશિવને, નગરકાર કરીને;
તે, બ્રહ્મણી અસુરે સહિત, સુતળ પાતાળમાં ગયો ॥૨૩-આ રીતે સ્વર્ગનું રાજ્ય પાછું લાવી આપવાનો,
અર્ચિતો મનોર્થ પૂર્ણ કરી; એ ભગવાન સકળ જગતનું, સાચા કરવા લાગ્યા ॥૨૪-ત્યારે પેતાના
વેળે પારણ કરનારા પાત્ર; ગલી રાજને, અંખનીયુ મુક્ત યજ્ઞે, અને ભગવાનનો પ્રસાદ પામેલા, બેઠેને:

બ્રહ્મણી ૨૩ નમેલા, પ્રદાદક બોલ્યા કે ॥૨૫-પ્રદાદક-આપું વિષ જગને નમે છે, તે બ્રહ્મા
અને સદાશિવ સરખાઓ પશુ, જેના ચરણને પૂજે છે; તે ભગવાન, અમે અસુરોના દુર્ગાળ યજ્ઞો; એવો
પ્રસાદનો, બ્રહ્માને-લક્ષ્મણને-અથવા સદાશિવને પશુ; મળેલા નથી; તે પીમળોને તે કાંચીયાર મળે ॥૨૬-
હું શરણ આપનારા, આપના ચરણ કમળના મહદંતુ, સેવન કરવાપડે; બ્રહ્માદિક પશુ, અંધર્મ ભાગ્યે
છે; તે સારા આચાર વિનાના, અને ઉચ્ચ ભૂતિના અમેને; આપની કાલપશુ સહિત સંપન્ન સેવા કરનારાઓ-
ને, મળવા શરણ પ્રસાદ; કેવી રીતે મળે ॥૨૭-અપ સર્વને જાણનારા, સર્વના આત્મા, સર્વજ્ઞને સમાન છે
એવા, અવિષમ સ્વભાવવાળો, શકત જોનારે પ્રિય અને કલ્પતર જેવા સ્વભાવવાળો; તથા પેતાની યોગ મા-
યાની આપાર લીલાથી, જગતને સજ્જનારા, એવા ભગવાનનાં; ચરિત્રો યાદુર વિચિત્ર છે ॥૨૮-શ્રીભગવાન
-કે વક્ષ પ્રદાદ તમારું કલ્યાણ થાયો; તમે પશુ સુતળ પાતાળમાં જાઓ, અને પેતાના પિત્ર સહિત

શ્રીશુક-૦ હ્યુક્તવંતંપુરુષંપુરાતનંમહાનુભાવોઽસ્થિલસાધુસંમતઃ॥બદ્ધાંજલિર્વાષ્પકલાકુલેક્ષણોભક્ત્યુદ્ગલોગદ્ગદયાગિરાઽબ્રવીત્ ॥૧॥ બલિ-
અહોમણામાયકૃતઃસમુદ્યમપ્રપન્નભક્તાર્યવિધૌસમાહિતઃ ॥યલ્લોકપાલેસ્ત્વદનુમ્હોઽમરેરલબ્ધપૂર્વાંઽપસદેઽસુરેઽર્પિતઃ ॥૨॥ શ્રીશુક-૦ હ્યુ
ક્કાહરિમાનમ્યબ્રહ્માણંસમવંતતઃ ॥વિવેશસુતલંપીતોબલિર્મુક્તઃસહાસુરેઃ ॥૩॥ એવમિદામભગવાન્પ્રત્યાનીયત્રિવિષ્ટપં ॥પૂરયિત્વાઽવિતેઃકામ
મશાસત્સકલંજગત્ ॥૪॥ લબ્ધપ્રસાદંનિર્દુષ્ટંવંશધરંબલિં ॥નિશામ્યભક્તિપ્રવળઃપ્રન્હાદહૃદમબ્રવીત્ ॥૫॥ પ્રન્હાદ-૦ નેમંવિરંચોલમતેષ્વ
સાદંનશ્રીર્નેશર્વઃકિમુતાપરેતે ॥યત્ત્રોઽપુરુષમસિદુર્ગપાલોવિશ્વામિવંદ્યૈરપિવંદિતાંઘ્રિઃ ॥૬॥ યત્પાદપદ્મમકરંદનિષેવણેનબ્રહ્માવયઃ ॥૭॥ મનુ
વતેવિભૂતીઃ ॥સ્માદ્યંકુસુતયઃ સ્વલયોનયસ્તેદાક્ષિણ્યદૃષ્ટિપદવીંભવતઃપ્રણીતાઃ ॥૮॥ ચિત્રંતવંહિતમહોઽમિતયોગમાયાલીલાવિસ્મૃત્તુભુવન
આદિદેહાદસ્યા ॥સર્વાત્મનઃસમદૃશોવિષમઃસ્વભાવોભક્તપ્રિયોયદસિકલ્પતરુસ્વભાવઃ ॥૯॥ શ્રીભગ-૦ વત્સપ્રન્હાદભદંતેપ્રયાહિસુતલાલયં ॥
સોદમાનઃસ્વપ્રેત્રેણજ્ઞાતીનાંસુખમાવહ ॥૧૦॥ નિત્યંદ્રષ્ટાસિમાંતવગદાપાણિમવસ્થિતં ॥મદર્શનમહાલ્હાદધ્વસ્તકર્મનિબંધનઃ ૧૦ ॥શ્રીશુક-૦
આજ્ઞાંભગવતોરાજન્પ્રન્હાદોબલિનાસહ ॥બાઢમિત્યમલપ્રજ્ઞોમૂઢ્યાધાપકૃતાંજલિઃ ॥૧૧॥ પરિક્રમ્યાદિપુરુષંસર્વાસુરચમૂપતિઃ ॥પ્રણતસ્તદનુ
જ્ઞાતઃપ્રવિવેશમહાબિલં ॥૧૨॥ અથાહોશનંરાજન્હરિનારાયણોઽતિકે ॥આસીનસૃત્વિજાંમધ્યેસદાસવ્રત્તદ્વાદિનાં ॥૧૩॥ બહ્યન્સંતનુશિષ્ય
સ્યકર્મચ્છિદંવિતન્વતઃ ॥યત્તત્કર્મસુવૈષમ્યંબ્રહ્મદૃષ્ટંસમંભવેત્ ॥૧૪॥ શુક-૦ કુતસ્તત્કર્મવૈષમ્યંયસ્યકર્મેશ્વરોભવાન્ ॥યજ્ઞેશોયજ્ઞપુરુષઃસર્વભા
વેનપૂજિતઃ ॥૧૫॥ મંત્રનસ્તંતત્રિચ્છિદંદેશકાલાર્હવસ્તુતઃ ॥સર્વકરોતિનિશ્ચિદ્રમનુસંકીર્તનંતવ ॥૧૬॥ તથાઽપિવદતોભૂમન્કરિષ્યામ્યનુજ્ઞા
સર્વ ॥એતચ્છ્રેયઃપરંપુંસાયંતવાજ્ઞાનુપાલનં ॥૧૭॥ શ્રીશુક-૦ અભિનંદ્યહરેરાજ્ઞામુશનામગવાનિતિ ॥યજ્ઞચ્છિદંસમાધત્તવલેર્વિપ્રર્ષિભિઃસહ ॥
॥૧૮॥ એવંબલેર્મહીરાજન્મિશ્વિત્વાત્રામનોહરિઃ ॥વદોઽત્રેમહેંદ્રાયત્રિદિવંયત્પરેહંતં ॥૧૯॥ પ્રજાપતિપતિર્બ્રહ્માદેવર્ષિપિતૃભૂમિપેઃ ॥દક્ષશ્રુગ્વંમિ

આનંદથી રહી, સર્ગા સખીઓને સુખ આપે ॥૧૦-આ લોક દાસમાં ગદા લેધને, સર્વકાળ કબેલા; અને તમે
દેવશો; અને મારા દર્શનના મોટા આનંદથી, કર્મ અંધનેયકી છૂટી જશે ॥૧૧-શ્રીશુક-હું પરીક્ષિત,
ગલીરાજ સહિત, નિર્ગળ બુદ્ધિવાળા પ્રદાદ; ભગવાનની એ આજ્ઞા, હાથ લોડીને મારે ચલાવી ॥૧૨-
પછી એ સર્વ અસુરોની સેનાના અધિપતિ ગલીરાજને; આદિ પુરુષ ભગવાને; પરક્રમા, અને નગરકાર
કરીને; તથા રજા મારીને; તે પાતાળમાં ગયો ॥૧૩-તે પછી તારાવશુ હરિ ભગવાને, વેદ વાદી રૂપિને,
અને સજ્જાસદોની વચમાં બેઠેલા; શુકાચાર્યને પેતાની પાસે બોલાવીને, કહ્યું કે ॥૧૪-“હું બ્રહ્મણુ મન
કરના તમારા શિષ્યનું, જે કાંઈ કમલિદ્ધ હોય; તે; તમે પરિપૂર્ણ કરો; એ રીતે આ કર્મ, તમે વેદ વાદીએ
કરવાયો; સમળી વિષમના મટીને, કર્મની સંપૂર્ણતા થશે ॥૧૫-શુકાચાર્ય-જેણે, કર્મના ઉપર-પ્રજ્ઞાના
કર્મ-અને યજ્ઞ પુરુષ; આપ ભગવાનના પુત્ર, સર્વ આવ વડે કરી છે; તેના કર્મમાં વિષમપણું, કેમ
અંખને ॥૧૬-કે જે ભગવાનનું, માત્ર કીર્તન કરા ॥૧૭-મંત્ર-નંત-દેશ-ગાન-પાંચ-અને યજ્ઞનો

વિગેરે, સર્વ; છિદ્ર વિનાના, થઈ જાય છે ॥૧૮-તો પશુ આપ ગદાવાળી આજ્ઞાનુસાર હું, આપે કહેવું
સર્વ કરીશ; કેમકે પુરુષનું, પરમ કલ્યાણ એજ છે; કે, આપની આજ્ઞાનો પાળી ॥૧૯-શ્રીશુક-પછી
હરિ ભગવાનની આજ્ઞાનો, સ્વીકાર કરી, શુકાચાર્ય, બીજા રૂપિઓ સાથે મળીને; ગલીરાજના એ યજ્ઞનું,
પાછી રહેલું કર્મ; પૂરું કર્યું ॥૨૦-હું પરીક્ષિત, એ રીતે વાગનજી ભગવાને, ગલી રાજ પાસેથી; પુરુષની
બિજ્ઞા મારીને, શત્રુઓએ ઉદ્ધ પાસેથી લેઈ લીધેલું, સ્વર્ગનું રાજ્ય; તેને પાછું લેઈ આપ્યું ॥૨૧-તે પછી
પ્રજાપતિઓના રૂપથી, બ્રહ્માએ; સર્વ પ્રાણી આદિકના બ્રહ્માને માટે, અને કલ્પપ આદિને સજી કરવાને
માટે, સર્વ દેવ-રૂપિ-પિતૃ-મનુઓ-દક્ષ-ભૃગુ-અગિરા વિગેરે-અને સૈન-કુખર તથા સદાશિવ આદિને સાથે સ-
ખીને; એ વાગનજીને; સર્વ લોકપાળના; અધિપતિ ઠરાવ્યા ॥૨૨-૨૩-એ રીતે સર્વ નિષ્પતિઓવાળા,
અને સ્વર્ગ તથા મેલ્યા આપવાને સમર્થ; વાગનજી ભગવાનો; સર્વ વેદ-અર્થ દેવ-અને ધર્મ, યજ્ઞ, લક્ષ્મી,
મંમજો, તથા પેતાના સ્વામી; એવે ઉપદેશવાળી; સર્વ પ્રાણીઓ ધર્મના પ્રસન્ન થયા ॥૨૪-૨૫

કર્તા, આ રાજ્યને, તે માણીનું રક્ષણ કરવાનું; મન કહ્યું ॥૧૫॥ અને તેનું દીન વચન સાંભળી, દયાળુપણથી તે રાજ્ય, કળવના પ્રાણીમાં નાંખીને; તેને, પોતાના આશ્રમમાં લેઈ ગયો. ॥૧૬॥ ત્યાં એક રાતમાં વધી ગયેલી તે ઓઢીએ; કનેકણમાં પોતાને લેઈતી જોઈ નમળવાથી, રાજ્યને કહ્યું કે. ॥૧૭॥ આ કમંડળમાં, હું હુમે કરીને પણ રહી શકતી નથી; મારે મારે મારે સુખથી રહેવા લાગ્યે, બીજા રથાનની કલ્પના કરી. ॥૧૮॥ પછી રાજ્યને તેને, તેમાંથી કાઢીને; પ્રાણીના વિરડામાં, નાંખી; પણ ત્યાં નાખ્યા પછી, એક યુદ્ધમાંજ; તે પ્રાણીને, પણ કલ્પના થઈ. ॥૧૯॥ અને એવીકે; "મને રહેવાને આટલું જગ્યાએ જસ નથી, હું તમારે યાત્રે આવીશું; મારે મને મોડું સ્થાન આપો." ॥૨૦॥ હે પરીક્ષિત, પછી ત્યાંથી કાઢીને; રાજ્યને, તેને

સરેવરમાં નાંખી; એટલે પોતાના સરીરરે, સમળા પ્રાણીને દાંડી દેનારો; તે મોટા મગ્ગ બની ગયો. ॥૨૧॥ અને મોઢ્યો કે; "પ્રાણીમાં રહેનાર મને, આટલું જળ, સુખદાયક થતું નથી; મારે આજુર જળવાળા, મોટા જળાશયમાં લેઈ જઈને; તમે મારા રક્ષણનો કંપાસ કરો. ॥૨૨॥ એ રીતે રહેવાથી, તેને રક્ષણ તેજ મોટા જળાશયમાં લેઈ ગયો; ત્યારે સાંપણ, તે એવડોજ મોટા જળ જવાથી; છેવટે તે મગ્ગને. રાજ્યને સમુદ્રમાં નાંખતી વખતે પણ, તેણે રાજ્યને કહ્યું કે; અહીંનાં ધણા બધાવાન, મગ્ગ મગ્ગ વગેરે મને ખાઈ જશે; મારે હે વીર મને અહીંનાં નાંખી દેવાને, તમે યોગ્ય નથી. ॥૨૩॥ ત્યારે એરિતે, કાંઈ વાણી મોલી; પોતાને મોઢ પમાડનાર; તે મગ્ગને રાજ્યને કહ્યું કે; "માઠવાળા રૂપથી અમને મોઢ પમાડનાર

સ્વપદકેકાચિઃકર્મકાઽભ્યપયત્ ॥૧૨॥ સત્યવ્રતોઽજલિગતાંસહતોયેનભારતા ॥ ઉત્સર્જનદીતોયેશફરીદ્રવિદેશ્વરઃ ॥૧૩॥ તમાહસાતિ કરુણમહાકારુણિકંનૃપં ॥ યાદોઽપ્યોજ્ઞાતિઘાતિભ્યોદીનાંમાંદીનવત્સલા ॥ કથંવિસ્મૃજસેરાજન્મ્ભેતામસ્મિન્સરિજ્જલે ॥૧૪॥ તમાત્મનોઽનુગ્રહા ધૈર્પ્રીત્યામત્સવપુર્ધરં ॥ અજાનનૂરક્ષણાર્થાયશર્ફર્યાઃસમનોદધે ॥૧૫॥ તસ્યાદીનતરંવાક્યમાશ્રુત્યસમહીપતિઃ ॥ કલશાદ્નિધાયૈનાંદપાલુ નિન્યઆશ્રમં ॥૧૬॥ સાનુતત્રૈકરાત્રેણવર્ધમાનાકમંડલૌ ॥ અલબ્ધાત્માવકાશંવાદ્દમાહમહીપતિ ॥૧૭॥ નાહંકમંડલાવસ્મિન્કચ્છંવસ્તુ મિહોત્સહે ॥ કરુણ્યૌકઃસુવપુલંચત્રાંનિવસેમુખં ॥૧૮॥ સપનાંતતઆદાયન્યધાદોદંચનોદકે ॥ તવક્ષિતામુદૂર્તેનહસ્તત્રયમવર્ધત ॥૧૯॥ નમત્તદલંરાજન્મુલંવસ્તુમુદંચનં ॥ પૃથુદેપિપદમંદ્યાંત્વાઽહંશરણંગતા ॥૨૦॥ તતઆદાયસારાજ્ઞાક્ષિપ્તારાજન્સરોવરે ॥ તદાવૃત્ત્યાત્મનાતોયં મહામીનોઽન્વવર્ધત ॥૨૧॥ નૈતન્મસ્વસ્તયેરાજન્નુદકંસલિલૌકસઃ ॥ નિધેહિરક્ષાયોગેનહૃદેમામવિદાસિનિ ॥૨૨॥ હત્યુક્તઃસોઽનૃત્ત્વમત્સ્યં તવતત્રાવિદાસિનિ ॥ જલાશયેસંમિતંતંસમુદ્રેપ્રાક્ષિપદ્મશ્રં ॥૨૩॥ ક્ષિપ્યમાણસ્તમાહેદમિહમામકરાદયઃ ॥ અદંત્યતિવલાવીરમાનેહોત્ત્રપ્તમ હંસિ ॥૨૪॥ એવંવિમોહિતસ્તેનવદતાવલ્ગુભારતી ॥ તમાહકોભવાનસ્માન્મત્સ્ય પેણમોહયન્ ॥૨૫॥ નૈવંવીર્યોજલચરોદૃષ્ટોઽસ્મામિઃશ્રુતોઽપિ ચ ॥ યોભવાન્યોજનતતમન્હાઽભિજ્ઞાદ્દેહરઃ ॥૨૬॥ નૂનંત્વંભગવાન્સાક્ષાદ્ધરિર્નારાયણોઽવ્યયઃ ॥ અનુગ્રહાયભૂતાનાંધત્સેરૂપંજલૌકસાં ॥૨૭॥ નમસ્તેપુરુષશ્રેષ્ઠસ્થિત્યુત્પત્ત્યપ્યયેશ્વર ॥ ભક્તાનાંનઃપપન્નાનાંમુસ્યોહ્યાત્મગતિર્વિમો ॥૨૮॥ સર્વેલીલાવતારાસ્તેભૂતાનાંભૂતિહેતવઃ ॥ જ્ઞાતુમિ ષ્ઠામ્યદોરૂપંયદર્શ્યંભવતાવૃતં ॥૨૯॥ નતેઽરવિંદાક્ષપદેઽર્પણંઽર્પણંઽવેત્સવરુદ્ધમિયાત્મનઃ ॥ યથેતરેષાંપૃથગાત્મનાંસતામદીદૃશોયદ્વપુરઃ તંહિનઃ ॥૩૦॥ શ્રીશુકઃ ॥ ઇતિબ્રુવાણંનૃપતિંજગત્પતિઃસત્યવ્રતંમત્સ્યવપુર્યુગક્ષયે ॥ વિહર્તુકામઃપ્રલયાર્ણવેઽબ્રવાચ્ચિકીર્ધુરેકાંતજનપ્રિયઃપ્રિયં ॥૩૧॥ શ્રીભગ ॥ સપ્તમેઽધ્યતનાદૃધ્વમહન્યેતદરિંદમ ॥ નિમંચત્યપ્યયાંમોઘૌત્રૈલોક્યંભૂર્ભુવાદિકં ॥૩૨॥ ત્રિલોક્યાંત્રીયમાનાયાંસંવર્તીમ સિવૈતદા ॥ ઉપસ્યાસ્યતિનોઃકાચિદ્વિશાલાત્વામયેરિતા ॥૩૩॥ ત્વંતાવદોષધીઃસ્વાધ્યાયુચ્ચાવચાનિચ ॥ સપ્તર્ષિમિઃપરિવૃતઃ ૪૬સત્ત્વોપદં હિતઃ ॥૩૪॥ આરુહ્યમહર્તીનાવંવિચરિષ્યસ્યવિક્રુવઃ ॥ એકાર્ણવેનિરાલોકેઋષીણામેવવર્ચસા ॥૩૫॥ દોધયમાનાંતાંનાવંસમીરેણબલીયસા ॥

તમે કોણ છે; ॥૨૫॥ એક દિવસમાં સો પોજનના વિસ્તારવાળા; તજાવ જેટલો વધનારો, તમારા જેવો જળચર પ્રાણી; અમે હીડો અગર સાંભળ્યો નથી. ॥૨૬॥ નહીં તમે સાક્ષાત નારાયણ અવિકારી ભગવાને. "પ્રાણીઓ બીજા અનુમત કરવાને; આ જળચર પ્રાણીનું રૂપ ધરેલ છે, ॥૨૭॥ બક્ટો અને ક્ષત્ર્યંગતના સુખગૃહિત રૂપ આપ; સમર્થ-પુરુષોત્તમ- અને રિધિ-કૃપતિ-તથા લખના ઇશ્વર-ભગવાનને; હું નમસ્કાર કરું. ॥૨૮॥ લીલાથી ધરેલા આપના સવળા અવતારો, પ્રાણીઓના ભક્તો મારેજ હોય છે; મારે આ જળચરરૂપ, આપે કયા કારણ મારે પડ્યું છે; તે જાણવાને હું ઇચ્છું. ॥૨૯॥ સત્પુરુષોને જ- ક્ષાય એવું, આપનું આ અદ્ભુત સ્વરૂપ, અમને દેખાડનારા, અને સર્વના સુહૃદ તથા પ્રિય આત્મસ્વરૂપ; આપ કમળોત્તર ભગવાનનું, સરણ લેવું; તે, બીજા ભિન્ન દક્ષિ વાળાઓનું સરણ લેવાની પેટે; મિથ્યા થતું

નથીજ. ॥૩૦॥-શ્રીશુક-એ રીતે બોલતા, તે સત્યવ્રતરાજ્યને; તે યુગને અને, પ્રલયના જળમાં વિદ્યાર કરવાની ઇચ્છાવાળા; જગત્પતિ, અને એકાંતિક ભક્તોને પ્રિય; એવા એ મત્સ્યાવતાર ભગવાને, તેનું બહુ કરવા મારે; કહ્યું કે. ॥૩૧॥-શ્રીભગવાન-હે રાજા, આજથી સાતમે દિવસે; પૃથ્વી અને રવમં વિગેરે ભોક; સમુદ્રમાં ડુબી જશે. ॥૩૨॥ ત્યારે ત્રિલોક, પ્રલયના જળમાં ડુબવા લાગતાં; એક મોડું વહાણ, મારી પ્રેરવાથી; તમારી પાસે આવશે. ॥૩૩॥ એટલી વારમાં; સર્વ નાની મોટી ઔષધિઓનાં બીજ, અને સર્વ જનનાં પ્રાણીઓને; તમે સાથે લેજો; અને પછી સપ્તર્ષિઓ સહિત, તમે એ મોટા વહાણમાં ચઢજો; તથા તે રૂ- પિષેના તેજથી વિબુદ્ધતા સહિત યજ્ઞને; તે અધિકારમય, સમુદ્રમાં ફરજો. ॥૩૪-૩૫॥ પછી જળવાન પવનથી એ વહાણ કંપવા લાગશે, ત્યારે હું અને વાસુકી નાગ, તમારી પાસે આવીશું; એટલે તમે, તે નાગ પછી; પ્ર-

દશને મારા જિજ્ઞાસા સાથે, વાંધવો. ૧૩૬૧ તે પછી બહાણી સત્રિ પૂરી થતાં થઈ; વહાણમાં બેઠા સમ-
સ્તિએ સદિત તમને; હું બેઠીને, સમુદ્રમાં વિચરીશ. ૧૩૬૨ અને તે વખતે, તમારા પૂછવાથી; હા વડે,
હું મારા પરબદાનમાંથી કહેવાનારો ગદિમા; તમને કહીશ; તેને જાણીને તમે તે હૃદયમાં રાખવો. ૧૩૬૩
-શ્રીશુક-એ પ્રગણે મુચ્ચા આપીને, તે હૃદયમાં કહિએવાન, અંતર્યામી યથા; એટલે રાજ તે સમયની
વાદ નેવે લાવ્યો. ૧૩૬૪ અને કમળાદી કેટલી અણી વાગા, દર્ભ ઉપર બેસીને; તે, એ મત્ત્ય ભગવાનના
અશ્વર્ય; વિનયના કરવા લાગ્યો. ૧૩૬૫ પછી સાતમે દિવસે, મોટો વરસાદ થઈ, સમુદ્ર રેલોને; સર્વે તરફથી
પૂરીને, આજી નાંખતો દેખાયો. ૧૩૬૬ તે પછી એક વહાણને આવતું દેખાંતે, ભગવાનની મુચ્ચા ધ્યાનમાં
રાખી; સમરપ્રિયો, અંતર્યામી, અને સત્તાએ વિચેરે; સાથે શેષ, તે રાજ વહાણ ઉપર ચડ્યો. ૧૩૬૭ સારે

મુનિઓએ પ્રસન્નતાથી તેને કહ્યું કે, તમે કેશવ ભગવાનનું ધ્યાન કરો; એટલે આ સંકટમાંથી, આપણું રક્ષ-
ણ કરીને; તે શાંતિ આપશે. ૧૩૬૮ પછી રાજ્યએ ધ્યાન કરવાથી, તે ગદા સમુદ્રમાં; એક લાખ મેળવતો
સાવસોનાનો, અને એક સિંગડા વાગો, મોટો મચ્છ; ત્યાં તેમની પાસે આવ્યો. ૧૩૬૯ પછી ભગવાને પ્રથમ
કલા પ્રમાણે, વામુકિ નામ વડે; તે વહાણને, એ મચ્છના સિંગડા સાથે બાંધીને; રાજ્યએ રાજ થઈ, ગધુસ-
દન ભગવાનની સ્તુતિ કરી. ૧૩૭૦-રાજા-વદનમાંથી આવનાર; અને મુકિત આપનાર; આપ ભગવાનજી, અ-
મારા શુર થવો. ૧૩૭૧ પોતાનાં કમો વડે બંધાયેલા ખુદીબૂ લોકો; સુખને અર્થે દુખો વેદીને, કમો કરેછે;
તેથી વિપ્રમખુદિ જેની સેવાથી, નારા પામીને; હું અને મારા એવી હૃદયની મોટી પશુ છૂટે છે; તે ભગવાનજી.
અમારા શુર થવો. ૧૩૭૨ રવાને, અગ્નિનું સેવન થવાની પેટે; જેના સેવન થઈ પુરૂષ, પોતાની ખુદિના; તમે

ઉપસ્થિતસ્યમેશુંગેનિશ્ચીહિમહાહિના ॥૩૬॥ અહંતામૃષિભિઃસાકંસહનાવમુદન્વતિ ॥ વિકર્ષન્વિચરિષ્યામિયાવદ્વાહ્મીનિશાપ્રભો ॥૩૭॥ મ
દીયંમહિમાનંચપરંબ્રહ્મેતિશબ્દિતં ॥ વેત્સ્યસ્યનુગૃહીતંમેસંપ્રશ્નૈર્વિવૃતંહદિ ॥૩૮॥ હૃત્યમાદિશ્યરાજાનંહરિરંતરધીયત ॥ સોડન્વવૈક્ષતતંકાલંયં
હૃષીકેશાદિશત ॥૩૯॥ આસ્તીર્યદર્ભાન્પ્રાક્કુલાન્રાજર્ષિઃપ્રાગુદ્ઘમુસ્વઃ ॥ નિપસાદહરેઃપાદૌર્ચિંતયન્મત્સ્યરૂપિણઃ ॥૪૦॥ તતઃસમુદ્રઉદ્દેલઃસ
ર્વતઃપ્લાવયન્મહી ॥ વર્ધમાનોમહામેઘૈર્વર્ષદ્વિઃસમદૃશ્યત ॥૪૧॥ ધ્યાયન્ભગવદાદેશંદદૃશેનાવમાગતાં ॥ તામારુરોહવિપ્રેદૈરાદાયૌપધિવીરુધઃ ॥૪૨
તમૂચુર્મુનયઃપ્રીતારાજન્ધ્યાયસ્વકેશવં ॥ સર્વેનઃસંકટાદસ્માદવિતાશંવિધાસ્યતિ ॥૪૩॥ સોડનુધ્યાતસ્તતોરાજાપ્રાદુરાસીન્મહાણવે ॥ એકશૂંગ
ધરોમત્સ્યોઽહેમોનિયુતયોજનઃ ॥૪૪॥ નિબ્રહ્મનાવંતચ્છંગેયથોક્તોહરિણાપુરા ॥ વરત્રેણાહિનાતુષ્ટસ્તુષ્ટાવમધુસૂદનં ॥૪૫॥ રાજા ૦ અનાદ્યવિદ્યો
પદ્મતાત્મસંવિદસ્તન્નૂલસંસારપરિશ્રમાતુરા ॥ પદ્મચ્છયેહોપસૃતાયમાપ્રુયુર્વિમુક્તિદોનઃપરમોગુરુર્મવાન ॥૪૬॥ જનોડબુધોર્યંનિજકર્મબંધનઃસુ
લ્લેચ્છયાકર્મસમીહતેડસુખં ॥ યત્સેવયાતાંવિધુનોત્યસન્મર્તિગ્રંથિંસાભિદ્યાદ્દયંસનોગુરુઃ ॥૪૭॥ યત્સેવયાડમેરિવરુદ્રોદનંપુમાન્વિજહ્યાન્મલ
માત્મનસ્તમઃ ॥ ભજેતવર્ણનિજમેપરોવ્યયોભૂયાત્સર્વેશઃપરમોગુરુર્ગુરુઃ ॥૪૮॥ નયત્પસાવાયુતભાગલેશમન્યેચદેવાગુરવોજનાઃસ્વયં ॥ કર્તુંસ
મેતાઃપ્રભવંતિપુંસસ્તમીશ્વરંત્વાંશરણંપ્રપદ્યે ॥૪૯॥ અચક્ષુરંધસ્યયથાડગ્રણીઃકૃતસ્તથાજનસ્યાવિદુષોડબુધાગુરુઃ ॥ ત્વમર્કટકર્સર્વદૃશાંસર્માક્ષ
ળોદ્રોપુર્ણઃસ્વગતિર્બુભુસ્સતાં ॥૫૦॥ જનોજનસ્યાદિશતેસર્તીમતિયયાપ્રપદ્યેતદુત્તમઃ ॥ ત્વંત્વચ્ચયંજ્ઞાનમમોઘમંજસાપ્રપદ્યતેપેનજનો
તંત્વંતંદ ॥૫૧॥ ત્વંસર્વલોકસ્યસુહૃતિયેશ્વરોદ્રાત્માગુરુર્જ્ઞાનમમીષ્ટસિદ્ધિઃ ॥ તથાપિલોકોનભવંતમંધર્ધીર્જાનાતિસંતંહદિવદ્કામઃ ॥૫૨॥ તં
ત્વામહદેવવરંવરેણ્યંપ્રપદ્યૈશંપ્રતિબોધનાય ॥ ઊંધ્યર્યદૌપૈર્ભગવન્વચોભિર્ગ્રંથીન્હદય્યાન્વિવૃણુસ્વમોકઃ ॥૫૩॥ શ્રીશુક ૦ હૃત્યુક્તંતંનૃપતિંભ
ગવાનાદ્રિપૂરુષઃ ॥ મત્સ્યરૂપીમહાંભોધૌવિહરંસ્તત્ત્વમબ્રવીત ॥૫૪॥ પુરાણસંહિતાંદિવ્યાંસાંરૂપયોગક્રિયાવર્તી ॥ સત્યવ્રતસ્પરાજર્ષેરાત્મગુહ્યમ
શૌષત ॥૫૫॥ અશ્રૌષીદૃષિભિઃસાકમાત્મતત્ત્વમસંશયં ॥ નાવ્યાસીનોભગવતાપ્રોક્તંબ્રહ્મસનાતનં ॥૫૬॥ અતીતપ્રલયાપાયઉત્થિતાયસવેધસે ॥

મુખથી મેળો, તમને; આમરવરપને જાણે છે; તે અગ્નિ-પ્રમર-અને શુરજોના પશુ શુર; એવા ભગવાનજી,
અમારા પરમ શુર થવો. ૧૩૭૩ આપ થઈ મળતા પ્રસાદના, દસદસરગા બામથી પશુ કમી પ્રસાદ આ-
પવો; શીશુ દેવો-શુરજો-અને શેષા રાજે એકદા ગળીને, અગર જુદા જુદા પશુ; સમર્થ થતા નથી; તે ઇ-
શ્વર-પુરૂષ ભગવાનજી, હું સરખાઈ છું. ૧૩૭૪ આંખાઓને, દેરી જનાર; કાંઈ આંખો વિનાનાનેજ,
કેરવાની પેઠે ખુદીબૂ લોકો, અમાની મત્ત્યોનેજ; પોતાના શુર કરે છે; પરંતુ આત્મગતિને જાણવાની
અભાવાથી, અમેયે સર્વે જાણનાર-સર્વ જેવી દહિયાળા-અને સમપણે જેનારા; આપ ભગવાનજી, શુર
કરીએ છો. ૧૩૭૫ માણસોને, માણસોથી; અસત્ ખુદીનોજ, ઉપદેશ મળે છે; જેથી તેઓ, આપ આપ-
શુરમય સંસારમાં, બટકે છે; અને આપ અવિહારી ભગવાનજી, અવિનાશી જ્ઞાન, સેદેશમાં આપો છો; જેથી
મુક્તો, આપના પદનેજ પામે છે. ૧૩૭૬ આપ, સર્વના મુક્ત-પ્રિય-દર્શન-આત્મા-શુર-જ્ઞાનરૂપ-કલ્પના પ-

દાસ રૂપ-અને સિદ્ધિઓરૂપ ભગવાન; સર્વ કાંઈના હૃદયમાં, રહેલા છતાં; અંખજી અને જ્ઞાનજીથી નાંખ-
વાલા લોકો, આપને જાણી શકતા નથી. ૧૩૭૭ મારે હું જ્ઞાન પામવાની ઇચ્છાથી, આપ સમર્થ શેષ દેવો;
રાજે આવ્યો છું, તો પરમાર્થનો પ્રકાશ કરનારાં વચનો વડે, અમારી હૃદય પ્રતીઓને છેદીને; આપ પોતાનું
પદ, આપને દેખાડો. ૧૩૭૮-શ્રીશુક-સત્યવ્રતે એ રીતે કહેવાથી, આદિ પુરૂષ મચ્છ ભગવાને; સમુદ્રમાં ફ-
રતાં; સાંખ્ય-યોગ-અને ક્રિયા-યજ્ઞી મુક્ત, પોતાની મચ્છપુત્રાણી સહિતા; તેને, રક્ત્ય સદિત, સાંખ્ય ક-
દીને, તત્ત્વો ઉપદેશ કર્યો. ૧૩૭૯-પપા એમ સમરપ્રિયો સદિત, વહાણમાં બેસીને, સત્યવ્રતે; ભગવાને કહે-
વાથી, સનાતન બ્રહ્મરૂપ; અને સંસાર સદિત; આત્મતત્ત્વનું જ્ઞાન; મેળવ્યું. ૧૩૮૦ પછી એ શ્રદ્ધા અર્થે પ્રસન્ન
અને, જગેશ બ્રહ્માને; હયગ્રીવ દેવને મારીને, પાછા લીધેલા વેદ; ભગવાને આપ્યા. ૧૩૮૧ એ વિસ્મયજ-
વાનની કાપાથી, જ્ઞાન અને વિજ્ઞાન પામેલા સત્યવ્રતજી; આ માણુ સાતમા કલ્પમાં, વૈવસ્વત એટલે સર્વ પુત્ર,

॥ इति श्रीमद्भागवते अष्टमस्कंध समाप्यते ॥

॥ अथ श्रीमद्भागवतं नवमस्कंधं प्रारभ्यते ॥

લયના જળમાં ઉંચતા જાણના, મુખમાંથી નીકળેલા વેદ; દયમીયને મારીને, જાહાને પાછા લાવી આપનાર; સમરૂપિ સદિત સત્યવ્રતને જાહાગાન કહેનાર; અખિલ જાહાંના હેતુ અને માયાથી મગ્ન થયેલા; ભગવાનનો; હું નગરકાર કરું. ૧૬૧૧ ક્રિતથી જાં આં રકંધો ત્રોં અં સં ૧૨૪૫ ક્રિત આઠમો રકંધ સગામ.

श्रीगणेशायनमः॥ राजा० मन्वंतराणिसर्वाणि त्वयोक्तानि श्रुतानि मे॥ वीर्याण्यनंतवीर्यस्य हरेस्तत्र कृतानि च॥ १॥ योऽसौ सत्यव्रतो नाम राज
पित्रं विदेधरः॥ ज्ञानं योऽतीतकल्पांते लेभे पुरुषसेवया ॥ २॥ सर्वैर्विवस्वतः पुत्रो मनुरासीदिति श्रुतं॥ त्वत्तस्तस्य सुताश्चोक्ता इक्ष्वाकुप्रमुखानृपाः
॥ ३॥ तेषां वंशं पृथग्ब्रह्मन्वंश्यानुचरितानि च॥ कीर्तयस्व महाभाग नित्यं शुश्रूषतां हि नः॥ ४॥ ये भूता ये भविष्याश्च भवं त्यद्यतनाश्च ये॥ तेषां नः पुण्य
कीर्तीनां सर्वेषां वद विक्रमान्॥ ५॥ सूत० एवं परीक्षिताराज्ञा सदसि ब्रह्मवादिनां॥ पृष्टः प्रोवाच भगवान्शुकः परम धर्मवित्॥ ६॥ श्रीशुक० श्रूयतां
मानवो वंशः प्राचुर्येण परंतप॥ न शक्यते विस्तरतो वक्तुं वर्षशतैरपि॥ ७॥ परावरेषां भूतानामात्मायः पुरुषः परः॥ स ए० अ० दि० दि० दि० ल्पांतऽन्य
न्न किंचन॥ ८॥ तस्य नाभेः समभवत्पद्मकोशो हिरण्मयः॥ तस्मिन् जज्ञेमहाराज स्वयं भूश्चतुराननः॥ ९॥ मरीचिर्मनसस्तस्य जज्ञेतस्यापिकश्य
पः॥ दाक्षायण्यांततो दित्यां विवस्वानभवत्सुतः॥ १०॥ ततो मनुः श्राद्धदेवः संज्ञायामास भारत॥ श्रद्धायां जनयामास दशपुत्रान्स आत्मवान्॥ ११
इक्ष्वाकुनृगशर्यातिदिष्टघृष्टकरूपकान्॥ न रिष्यंतं पद्मं च न भगं च कविं विभुः॥ १२॥ अ० जस्य मनोः पूर्ववसिष्ठो भगवान्निकल॥ मित्रावरुण
मेरिष्टिंप्रजार्थमकरोत्प्रभुः॥ १३॥ तत्र श्रद्धामनोः पत्नी होतारं समयाचत॥ दुहित्रं मुपागम्य प्रणिपत्य पयोव्रता॥ १४॥ प्रेषितो ध्वर्युणा होताय
न्यासु समाहितः॥ हविषि व्यचरत्तेन वषट्कारं गृणन् द्विजः॥ १५॥ होतुस्तद्वभिचारैर्ण कन्येलानामसाऽभवत्॥ तां विलोक्य मनुः प्राह नातिहृष्टम

॥ ૮ ॥ પછી તેમની દુરીમાંથી એક સુવર્ણગય કમળ ઉત્પન્ન થયું, અને તેમાં ચાર મોંઢાંવાળા જ્ઞાતા થયા. ॥ ૯ ॥ તેમના મનપછી ગરીબિ ન્નયા, અને ગરીબિથી કસપ થયા; તથા કસપપછી દક્ષીની પુત્રી આદિતિમાં વિવસ્વત્ત એટલે સુધે ઉત્પન્ન થયા. ॥ ૧૦ ॥ હે પરીક્ષિત, સર્વથકી તેમની સંગા નામની સ્ત્રીમાં આદેવ મનુ થયા; અને તેમણે અદા નામની સ્ત્રીમાં, દશ કુદિવાન પુત્રોને પેદા કર્યા. ॥ ૧૧ ॥ દક્ષવાકુ-ટમ-સર્પાતિ-દિદ્ધ-ધુલ્લ-કર્ષક-નરિધ્વત-પૃષ્ઠ-તભગ અને કવિ; એ તેમનાં નામે કતાં. ॥ ૧૨ ॥ પૂર્વે એ આદેવ મનુ પ્રજા વિનાના હતા, ત્યારે તેમને પુત્ર થવા સાંઘે વસિષ્ઠ મુનિએ ગિત્રાવંદેજની ઘટિ કરાવી હતી. ॥ ૧૩ ॥ તે વખતે દુધ ધીને રેહેનારી, તે મનુની સ્ત્રી અદાએ; હોતા આજ્ઞાની પાસે જઈ પ્રજાગ કરીને, દીકરી થવાની યાચના કરી હતી. ॥ ૧૪ ॥ પછી અધ્વર્યુએ હવિષ્ય પઢાયાં વડે, હોમ યાચતો કરીને; સારી રીતે આજ્ઞાપણથી હવિષ્ય હોમવા છતાં; વપટકારના મંત્ર બાજુનાર હોતાએ; રાણીની કન્ધ પ્રમાણેનું આજ્ઞા કર્યું. ॥ ૧૫ ॥ તેથી એ રીતના હોતાના વ્યભિચારથી, (ખીછ રીતના આચરણથી,) ને યજ્ઞ થકી જ્ઞા નામની કન્યા ઉત્પન્ન થઈ; તેને જોઈ સારી રીતે રાજ ન થયેલા મનુએ, વ-

જિવ પુરુષે કહ્યું કે ૩૧૫૪ હે મુર, આપના જેવા અધવાદીઓએ કરાવેલા ક્રમનું પરિણામ, આ રીતે કહ્યું કેમ થયું. આ પ્રમાણે વેદના મંત્રોમાં વિચાર થાય, એ મોટી અદ્વિતીયતા થતી છે. ૩૧૫૫ આપ જોઈને બ્રહ્મવાદ-તપસ્વી-સાધના તથા પ્રાપ્તિ સંદેહ છે, દેવતાઓ પણ, અસત્ય બોલવાની પેઠે; અંકુશનું વિપ્રસ્થિતપણું સાચી થયું છે. ૩૧૫૬ ત્યારે વસિષ્ઠ મુનિએ તેમનાં વચનો સાંભળીને, વિચાર કરતાં; હોતાએ અણ્યું કહેવાનું, તે બળથી મળ્યા; અને તે બોલ્યા કે, “હે સર્વપુત્ર, તમારા હોતાની વિષય કુદિયા, આ અંકુશનું વિપ્રસ્થિતપણું થયું છે; તે પણ હું માન્ય તેજ (શક્તિ) વડે, તમને પુત્રવત્ત કરીશ. ૩૧૫૭-૨૦ હે પરશ્વત એ રીતે નિશ્ચય કરીને, મોટી કીર્તિવાળા વસિષ્ઠ મુનિએ હવાને પુત્રપ બનાવવાની કામનાથી, અતિ પુત્ર કામવાનની સ્તુતિ કરી. ૩૧૫૮ ત્યારે હજાર હરિ કામવાને પ્રસન્ન થઈને,

તેમને હસ્થિત વરદાન આપ્યું. તેથી તે હજાર, સુષુપ્ત નામનો ઉત્તમ પુત્રપ થઈ ગયો. ૩૧૫૯ ૩૧૬૦ આ સુષુપ્ત પ્રાપ્તિ દિવસે સિંધી બેઠા ઉપર બેસી, કેટલાક કામદારોને સાથે લેઈ, શુંદર ધનુષ્ય અને અસ્ત્રના સાથે રાખી; અખતર પેઢેરીને, શિકારે જતાં; વનની અંદર યુગની પાછળ દોડી, કાતર દિશામાં ચાલ્યો. ૩૧૬૧-૨૪ એમ કરતાં તે કુંવર મેરુપવંતની નીચેના એક વનમાં જ્યાં કામવાન સદાશિવ, ઉપાધ્યાયની સાથે રમણ કરવા કરે છે; ત્યાં જઈ ગયો. ૩૧૬૨ હે પરશ્વત, એ વનમાં પેસતાં, દુરંગના મેઢા-જોતા અરનારા સુષુપ્તને, પોતાને કીરપ થઈ ગયેલાનું અને પોતાને પેડી બની ગયેલાનું, જોયું. ૩૧૬૩ અને એ રીતેજ તેના અર્થે અનુચરો પણ, પોતાનાં શિંગ એટલે પુત્રપણીની નિશાની બદલાઈ ગયેલાનું, જોઈને કંચાઈ મળ્યા; તથા એક બીજાના સાથે જોવા લાગ્યા. ૩૧૬૪-૫૪ પરશ્વત-હે શુંદરપુત્ર. એ રથાન

નામુરું ૥૧૬૥ ॥ મગવન્કિમિદં જાતં કર્મ વો બ્રહ્મવાદિનાં ॥ વિપર્યયમહોકષ્ટં મૈવં સ્યાદ્બ્રહ્મવિક્રિયા ॥ ૧૭ ॥ યૂયં મંત્રવિદો યુક્તાસ્તપસાદગ્ધકિલ્બિષાઃ ॥ કુતઃ સંકલ્પવપમ્પમનૃતં દિદુધોષિવ ॥ ૧૮ ॥ તન્નિશમ્યવચસ્તસ્ય મગવાન્પિતામહઃ ॥ હોતુર્વ્યંતિક્રમજ્ઞાત્વા બમાપેરવિનંદનં ॥ ૧૯ ॥ એતસ્સંકલ્પવપમ્પં ૧૦ ૥ તુસ્તેવ્યમિચારતઃ ॥ તથાપિ સાધાયેજ્જે તે હુઃ ॥ સ્વતેજસા ॥ ૨૦ ॥ એવંચરિતો રાજન્મગવાન્સુમહાયશઃ ॥ અસ્તૌ પીદાવિપુરુષમિલાયાઃ પુંસ્ત્વદા ॥ ૨૧ ॥ તસ્મેકામવરં તુષ્ઠો મગવાન્હરિરીશ્વરઃ ॥ દદાચિલાઽભવત્તેમસુચુમ્નઃ પુરુષર્ષભઃ ॥ ૨૨ ॥ સપ્કદામહારાજવિશ્વરઃ ॥ ગયાંવને ॥ તૃતઃ કતિપયામાત્યૈરશ્વમારુહ્યસૈધવં ॥ ૨૩ ॥ પ્રગૃહ્યરુચિરં ચાપં શરાંશ્વપસ્મા ॥ તાન્ ॥ દંશિતો ઝુમ્મગંવીરો જગામ વિશમુત્તરાં ॥ ૨૪ ॥ સકુમારો વનમેરોરધસ્તાત્મવિવેશ ॥ યદ્રાસ્તે મગવાન્કુદોરમમાણઃ સહોમયા ॥ ૨૫ ॥ તસ્મિન્પ્રવિષ્ટૃવાસૌર્યુમ્નઃ પરવીરહા ॥ અપદ્યસ્તિથિમત્માનઃ ॥ શ્વંચવઢવાંનૃપ ॥ ૨૬ ॥ તથાતદનુગઃ સર્વે આત્મલિંગવિપર્યયં ॥ દૃષ્ટ્વા વિમનસોઽભૂવન્વીક્ષમાણાઃ પરસ્પરં ॥ ૨૭ ॥ રાજા ૦ કયમેવં ગુણોદેશઃ કેન વા મગવન્કૃતઃ ॥ પ્રશ્નમેનં સમાચક્ષ્વપરં કૌતૂહલં હિનઃ ॥ ૨૮ ॥ શ્રીશુક ૦ એકદા ગિરિશંદ્રધુમૃષયસ્તત્ર સુવ્રતાઃ ॥ અદિશોન્નિતિમિશામા નાઃ કુર્વંતઃ સમુપાગમન્ ॥ ૨૯ ॥ તાન્વિલોક્યાં બિકાદે વીવિવાસાત્રીઢિતાશ્ચ ॥ મર્તુરંકાત્સમુત્થાયનીર્વામાશ્વયપર્યધાત્ ॥ ૩૦ ॥ ઋષિ ૦ ડપિ તત્તે ॥ અપસંગં રમમાણયાઃ ॥ નિવૃત્તાઃ પ્રયયુસ્તસ્માન્નરનારાયણાશ્રમં ॥ ૩૧ ॥ તદિદં મગવાનાહમિયાયાઃ પ્રિયકામ્યયાઃ ॥ સ્થાનંયઃ પ્રવિશેદેતત્સવેયોપિદ્વેદિતિ ॥ ૩૨ ॥ તતઝર્ચવનં તદ્વેપુરુષાવર્જયંતિહિ ॥ સાચાનુચરસંયુક્તાવિચારવનાદ્વનં ॥ ૩૩ ॥ અથતામાશ્રમાભ્યાશેચરંતી પ્રમદોત્તમાં ॥ શ્રીમિઃ પરિહૃતાં વીક્ષ્ય ચક્રમેમગવાન્બુધઃ ॥ ૩૪ ॥ સાઽપિતં ચક્રમેમુઘ્રઃ સોમરાજ ॥ ત્વં હાદિ ॥ સતસ્યાં જનયામાસપુરુષવસમાત્મજં ॥ ૩૫ ॥ એવંસ્ત્રીસ્વનનુઃ ॥ ૩૬ ॥ સુચુમ્નો માનવો નૃપઃ ॥ સસ્મારસ્વકુલાચાર્યવસિષ્ઠમિતિ શુશ્રુમ ॥ ૩૬ ॥ સતસ્યતાં દશાંદ્રધુમૃષયઃ ॥ શ્રીશુક ૦ શ્રીશુક ૦ સુચુમ્નસ્યાશનુંસ્વમુપાધાવતં કરં ॥ ૩૭ ॥ તુષ્ઠસ્તસ્મે સમગવાન્નૃપયેપ્રિયમાવહન્ ॥ સ્વાંચવાચમૃતાં કુર્વન્નિદમાવિશાંપતે ॥ ૩૮ ॥ માસંપુમાન્સમવિતામાસં કૃતિવગોત્રજઃ ॥ હૃત્યંચ વસ્યમાકામં સુચુમ્નોઽવતુમેદિર્ની ॥ ૩૯ ॥ આચાર્યાનુગ્રહાત્કામં લબ્ધ્વા પુંસ્ત્વંચ વસ્યમા ॥ પાલયામાસ જગતીનાભ્યનં

એક સુષુપ્તનું સાચી થયેલું છે; અથવા કહેલું છે, એ વાતમાં અમને મોટું કોટક લાગે છે. મારે આપ તેની ખુલાસો કરો. ૩૧૬૫-શ્રીશુક-એક દિવસ, સારાં વનો પાળનારા રિષિઓ-દિશાઓને અંધકાર નિભાવી કરી રીત, અધ્યાયનું રસન કરવા માટે, એ રમણે મળ્યા. ૩૧૬૬ ૩૧૬૭ ત્યારે તેમને એક, પોતે નમ્ર હોવાથી, પણ કામવાન પાવેલીએ; સ્વામીના જોણામાંથી ઢી બહને, કિનાવળથી વચ પેઢેરી લીધું. ૩૧૬૮ ૩૧૬૯ અતિ રમણે પણ, તેમને રમણના પ્રસંગમાં જાણેલાં દુર્ગંજ બળવાથી, પાછા જાણીને; નરનાશય-જાના આશ્રમમાં ચાલ્યા મળ્યા. ૩૧૭૦ ૩૧૭૧ ત્યારે કામવાન સદાશિવ, પ્રિયાનું પ્રિય કરવા સાથે, બોલ્યા કે “આપના રથાનમાં જે કાપ પ્રવેશ કરશે, તે કી થઈ જશે.” ૩૧૭૨ ૩૧૭૩ તે પછી એ વનને પુરુષોએ પ્રાપ્ત કર્યું છે. તેથી તે હજાર ગુપ્તવાળી કી જોઈને સુષુપ્ત, અનુચરો સહિત એક વનમાંથી બીજા વનમાં; કામવાને. ૩૧૭૪ ૩૧૭૫ પછી તે ઉત્તમ કી હવાને, કીઓથી વિદાઈને પોતાના આશ્રમની પાસે ફરતી જો-

વાથી; ચંદ્રમાના પુત્ર કામવાળી જુદો; તેના વિશે કામના ઉત્તમ થઈ, અને હવાને પણ સુષુપ્તમાં કામના થવાથી, એ સુષુ તેનામાં પુરુષના નામનો પુત્ર ઉત્પન્ન કરશે. ૩૧૭૬-૩૧૭૭ હે રાજા, પછી એમ સાં જાણેલું છે કે, એ રીતે કીપણું જાણેલા મનુષ્ય પુત્ર સુષુપ્તને; પોતાના કુળના આશ્રમ વસિષ્ઠનું સ્થાન્ય કર્યું. ૩૧૭૮ ત્યારે તેની આ દશા જોવાથી, દયાવડે થયું પીડાવવા વસિષ્ઠ મુનિએ, સુષુપ્તને રીતવાર પુરુષપણું મળવાની કામનાથી, સદાશિવની ઉપાસના કરી. ૩૧૭૯ એટલે તેથી પ્રસન્ન થયેલા સદાશિવે, વસિષ્ઠનું પ્રિય કરવાને, અને પોતાનું વચન પણ સત્ય થવાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે; “એ સુષુપ્ત એક મદિ-નો પુત્રપ થશે, અને એક મદિનો કી રહેશે; અને એવી બપરવાથી તે, પૃથ્વીનું પાલન સુધે કરી શકશે.” ૩૧૮૦-૩૧૮૧ આ રીતે આચાર્ય વસિષ્ઠના અનુમદથી, આ રીતની બપરવાવાળું પુરુષપણું જાણેલું, તે પૃથ્વીનું રાજ્ય કરવા જાણેલું; પણ પ્રભુને તે મર્યું નહીં. ૩૧૮૨ હે રાજા, પછી કેટલાક વખત મળ્યા

પોલી એ પ્રતિલાન નગરીનો સમ્બ સુધુમ્બ; પોતાના શરીરથી જન્મેલા પુત્ર, પુત્રવધાને પૃથ્વીપ્રતિ કરીને, પોતે
વનથી સ્થિત થયો; અને સ્થિત થઈને-મય અને વિમળ ગામના ત્રણ; ધર્મ તપસ પ્રાપ્તિ રાખનારા પુત્રો પશ્ચ દક્ષિ-
ણ દિશાના સંખ્યો સ્થા કિના. જ્ઞાન-દર પ્રતિથી ૦ બ્રા ૦ નવમા રકંબનો પેલેલો અધ્યાપ સંપૂર્ણ. ૫૫૫

અર્થઃ—અહીંથી—એ રાત્રે સુષુપ્ત બનો રહ્યો. પછી, આદેવ મનુષ્યે; પુત્રી અમ-
નાથી સુષુપ્ત નહીં ઉપર, સી વરસ સંધી તપ કરી હતું; અને ત્યાં સંતાનની હસ્તગતી, સમર્થ દરિ ભાગવા-
નું વચન કરવાથી; તેને પોતાના સરખાબ હક્તારક વિગેરે દશ પ્રતો થયા હતા. ૧૧-૨૫ તેમાંના પ્રથમ
ગામનાં, સજિહ સુક્રમે માયેનું રક્ષણ કરવાને નિમ્મે હતા; અને તે આખી રાત્ર અમીને, રાતની વખતે
મીઠીને, સામવનો હતા. ૩૩૫ પશુ વરસાદ વરસતી એક રાત્રે, તે માયેના મોઢમાં; એક વાઘ આત્રો.

તેથી ઉઘી મચેલી ગાયો જમી કડીને, બીલીકચી વજળી અંદર, આમ તેમ દોડવા લાગી. ૧૪મી એઠવામાં તેમાંની એકને તે જળવાન વાણે પકડવાથી, બીલીનેથી અને દુબી થયેલી તે ગાય, જુઓ પાડવા લાગી. પૃથક્, તેનું આકંઠ સાંભળી ઉલાવળથી, કાષ્ઠમાં ખડક સેકને ત્યાં મચેલ; અને એ તારાંચી વિચેરે દેખાતુ વિનાની અંધારી રાતમાં; તેણે વાષ જળથીને માવના ગાલા ઉપર ધા કઢેલ. ૧૫-૬૫ તેથી નરવારનો છેડો વામ-વચી કાન કપાઈ મચેલો, વાષ પથ્થ; બીલીનીને, હલે રસ્તે લેંકડી નાંખતો, નાસી મચે. ૧૭મી દુઃખન યો-દાઓને મારનારો પૃથક્ કાસતો હતો કે, વાષને મારેલો છે; પથ્થ અપારે તેણે પોતાના કાષથી રાતની વેળાએ માથે મરાયલાનું જળધું, ત્યારે તે દુબી મચેલ. ૧૮મી અને અજનણતાં ગાયરાષ કરનાર તેને કુળા-ચાર્ય વસિષ્ઠ મુનિએ માપ આપ્યો કે “તું આ કાષ કરવાથી ક્ષત્રી મરીને, શક વધ જળધ.” ૧૯મી આ

स्मृतमजाः॥४०॥तस्योत्कलोगयाराजन्विः लश्चसुतास्त्रयः॥दक्षिणापथराजानोबभूवुर्धर्मवत्सलाः॥४१॥ ततःपरिणतः दत्तलेयः तिष्ठानपतिः
प्रभुः॥ ररवसउत्तः ज्यगांपुत्रायगतोवमं॥४२॥ इ०भा०म०न० लोपास्यानेप्रथमोऽध्यायः ॥१॥ श्रीशुक० पृथतेयसुखुप्तेमनुर्वाहः तः
सुते॥पुत्रकामस्तपस्तेपेयमुनायांशतंसमाः॥१॥ततो यजन्मनुर्देवमपत्यार्थहरिंप्रभुं॥ इक्ष्वाकुपूर्वजान्पुत्रान्लेभेस्वसदृशान्दश॥२॥ यत्रस्तु
मनोःपुत्रोगापालो रूपाकृतः ॥ पालयामाः पाएतोयत्र्यावीरासनव्रतः॥३॥ एकदाप्रादिहोत्प्रादूर्लोदिहिर्दक्षि॥ तयानागावउत्थायभी
तास्तावभ्रुः॥४॥ एकांजग्राहबलवान्साचुकोशभयातुरा ॥ तस्यास्तत्कांदेतंश्रुत्वापृषधोऽभिससारह ॥५॥ खड्गालयत्तस्याधर्त्यो
गणेनिशि॥ अजानन्न नद्वध्रोःशिरःशार्दूलशंकया॥६॥ व्याघ्रोऽपिवृक्कणश्रवणोनिस्त्रिशाग्राहतस्ततः ॥ निश्चक्रामधृशंभीतोरक्तपथिसमु
त्तजन् ॥७॥ मन्यमानो तंव्याघ्रं पृषधः परवीरहा ॥ अदाक्षीत्स्वहतांबधुं व्युष्टायांनिशिदुःखितः॥८॥ तंशशापकुल्यचार्यः तागसमकामतः
॥नक्षत्रबंधुःशूद्रस्त्वंकर्मणाभवितामुना॥९॥एवंशप्तस्तुगुरुणाप्रत्यगृह्णात्कृतांजलिः॥ आधारयद्रतंवीरऊर्ध्वरेतामुनिप्रियं ॥१०॥ तादुर्दे
भगवतिसर्वात्मनिपरेमले ॥ पृथ्वांतिह्यतोऽह्यत्पासर्वभूतसुहृत्समः ॥११॥ विमुक्तसंगःशांतात्मासंयताक्षोऽपरिग्रहः॥यदृच्छयोपपन्नेनकल्प
यन्वृत्तिमात्मनः॥१२॥आत्मन्यात्मानाधायज्ञानतःसमाहितः॥विचचारमहीमेतांजडांधबधिराकृतिः॥१३॥ एवं तावन्नगत्वाहृष्ट्युदधं शि
मुत्थितं॥ तेनोपयुक्तकरणोब्रह्मप्रापपरंमुनिः ॥१४॥ कविःकनीयान्विषयेषुनिस्पृहोविसृज्यरज्यंसहबधुभिर्वनं ॥ निवेश्यचित्तेपुरुषंस्वरोचि
षंनिवेशकैशोरवयाःपरंगतः॥१५॥ करूषान्मानवादासन्कारूपाःक्षत्रजातयः॥ उत्तरापथगोप्तारोब्रह्मण्याः॥१६॥ घृष्टादार्धमभू
त्क्षत्रं ब्रह्ममूयंगतांक्षितौ ॥ नृगस्पर्वशःसुमतिर्मूतज्योतिस्ततोवसुः ॥१७॥ वसोःप्रतीकस्तत्पुत्रओघवानोघवत्पिता॥ न्याचोघवतानामसु
दर्शनउवाहतां॥१८॥ चित्रसेनोनरिष्यंतादक्षस्तस्यसुतोभवत्॥ तस्यमीदृशस्ततःकूर्चइंद्रसेनस्तुतत्सुतः॥१९॥ वीतिहोत्रस्त्विदसेनातस्यस
त्यश्रवाअभूत् ॥ उरुश्रवाःसुतस्तस्यदेवदत्तस्ततोऽभवत् ॥२०॥ ततोऽग्निवेश्योभगवानग्निःस्वयमभूत्सुतः ॥ कानीनइतिह्यतोऽह्यत्पासर्वभूतसुहृत्समः

રીતના યુરના આપનો સ્વીકાર કરીને, પછીથી તેણે, મુનિઓને પ્રિય, એવું નૈદિક જાણવારીનું મન રાખ્યું. ૥૧૦ ॥ અને સર્વના આત્મા-સર્વ થકી પર-તથા નિર્મળ-તપ્સુદેવ ભગવાનની ઐકાનિક ભક્તિ કરવા-વડે તે, સર્વનો સુહૃદ-સમદર્શિવાન-સંગ સંદેહ-શાંતપ્રદિવાળો-જીતેદિવ-કથું પામે નહીં રાખનારો-અને મદ્યથી જે મળે તે થકીજ આજીવિકા ચલાવનારો-જન્ય મર્યો. ૥ ૧૧-૧૨ ॥ તથા અંતઃકરણમાં આત્મ સ્વરૂપને ધારણ કરનારો-જ્ઞાનવડે તૃપ્તી પામેલો-અને સાવધાન મનવાળો-જન્યને; પૃથ્વી ઉપર જન-અર્થ-અને જોડેલા સરખો જન્યને, તે કરવા લાગ્યો. ૥૧૩ ॥ એમ આચરણ કરતાં વનને વિશે દાવામળ્ય જન્યજેલો તેણે દેખાવાથી, તેમાં પોતાના દેહનો દાહ કરીને; તે મુનિવર જાહને પામી મર્યો. ૥૧૪ ॥ એ મ-નુના યુગેમાનો સહચી નાનો કવિ, નાનપણમાંજ પરજાહને જાણીને; સર્વ પ્રકારની રચના તજીને બંધુવર્ગ અને રાજ્યદિગ્ગે પડ્યું મૂકી વનમાં ગયો હતો. અને ત્યાં મનને વિશે પરમાત્માનું ધ્યાન કરીને, મુક્તિ પા-

એ છે. ૧૧૫૫ા મનુના પુત્ર કર્ણ થકી, બ્રાહ્મણ ઉપર પ્રીતિ રાખનારા અને ઉત્તર દિશામાં રાજ્ય કરનારા “કાર્ણા” નામના ક્ષત્રીયોજ થયેલા છે. ૧૧૬૬ા અને એ મનુના પુત્ર કૃષ્ણ થકી થયેલા, ધાટ નામના ક્ષત્રીઓ મળ્યું; આ પૃથ્વી ઉપર પાંચગથી બ્રહ્મજ્ઞાન પામેલા છે. આ મનુના પુત્ર વૃગનો પુત્ર સુમતિ-તેનો જૂતભ્યેતિ-તેનો વસુ-વસુનો પ્રતિક-અને તેનો ઝોધવાન થયો; ઝોધવાનની ઝોધવતિ નામની કન્યાને સુદર્શન પરદરે હતો. ૧૧૬૭-૧૭-૧૮૧ા એ મનુના પુત્ર નરિશ્વંતનો દીકરો ચિત્રસેન થયો. ચિત્રસેનનો દક્ષ-તેનો મીઠવાન તેનો કુચ્ય-અને તેનો ઉદસેન થયો હતો. ૧૧૭૧ા ઉદસેનથી વિતિહૈત્ર થયો-તેનો ઉરશ્રવા-અને ઉરશ્રવનો દેવ-દત્ત નામે પુત્ર થયો હતો. ૧૧૭૨ા એ દેવદત્ત થકી અગ્નિવેરય નામ વાળા, બળવાન અગ્નિ પોતેજ પુત્ર રૂપે થયા હતા; અને તે પોતેજ કાતીન (એટલે કુંવારીમાં જ-મેલા) ના નામથી અને મોટા રૂપિ બાલકચું નામથી જિજ્ઞાત થયેલા છે. ૧૧૭૩ા અગ્નિ વેશાવન નામનું બ્રાહ્મણનું કુળ તેમનાથી આવેલું છે. એ રીતે નરિશ્વંતનો વંશ ક્ષત્રી.

હવે દિવસો વંચ સાંભળો. ૨૨૨ ॥ એ દિવસો પુત્ર નાભાન ધીમ કમવડે વૈશ્યપણને પામ્યો હતો; તેનો પુત્ર બલદન અને બલદનના પત્નપ્રીતિ થયો હતો. ૨૨૩ ॥ વત્સપ્રીતિનો પ્રાચી-તેનો પ્રમતિ-તેનો આશુષ તેનો વિવિંશતિ તેનો રૂચ-તેનો અભિનેશ-તેનો કરંધમ-તેનો અભિલિન-અને તેનો મરૂત નામે પુત્ર ચક્રવર્તી થયો હતો. અભિરતના પુત્ર મદાયોશી સંવર્ત, એ મરૂતને યજ કરાવ્યો હતો. ૨૨૪-૨૫-૨૬ ॥ એ મરૂતના યજ કરેલા ધીમ કમવડે યજ થયેલો નથી; કે જે યજની સંવ વરુણે સુપ્રાચ્ય અને શ્રોત્રાવણી હતી. ૨૨૭ ॥ અને તેમાં સોગ-અનથી હૃદ, તથા દક્ષિણ મગધથી આશ્રયો મત થઈ ગયા હતા. તથા એ યજમાં મરૂત દેવો ભોળા પિરમનાશ, અને વિષ દેવો સભાસદો થયા હતા. ૨૨૮ ॥ હે રાજા, એ મરૂતનો પુત્ર રાજ થયો-તેનો દાન્ય વધત-તેનો સુપ્રતિ-તેનો વર-તેનો કેવળ-તેનો બંધુ માન-તેનો વેગવાન-તેનો અંધુ-અને તેનો નૃસ-

ગિદુ નામે પુત્ર થયો હતો. ૨૨૯-૨૩૦ ॥ સુષોના રથાનક, અને સેવન કરવાને મોત્ર એ નૃસિંદુને અસ-પ્રુષા નામની દિવ્ય અપ્સરા વડી હતી. તેનામાં તેને ધીમ પુત્રો થયાની સાથે, એક હરિવિદ્યા નામે કન્યા થઈ હતી. ૨૩૧ ॥ તે હરિવિદ્યામાં વિશ્વપા રૂપિએ, કુમેર નામે પુત્રને કન્ય કરીને, તેને; પોતાના યોગેષર પિ-તા પુત્રસ્વ રૂપિ પાસેથી મળેલી કૃતમ વિદ્યા શીખવી હતી. ૨૩૨ ॥ એ નૃસિંદુના પુત્રો વિશાળ-શૂન્યબંધુ-અને ધુમ્રકેતુ માના; વંશને રથાપનારા વિશાલે, દૈશાલી નામની પુત્રી યજાવી હતી. ૨૩૩ ॥ એ વિશા-ળનો પુત્ર હેમચંદ-તેનો ધુમ્રાદ્ય-તેનો સંયમ-અને તેના કૃશાશ્વ નથા દેવજ નામના એ પુત્રો થયા હતા. ૨૩૪ ॥ એ કૃશાશ્વનો પુત્ર શોભતિ; યોગેષરના આશ્રયવડે, અશમેવ યજ કરી, હરપતિ ભગવાનનું પૂજન કરીને, પુત્ર બાગવાનની કૃતમ મતિને પામી ગયો હતો. ૨૩૫ ॥ શોભતિયકી સુમતિ થયો. અને સુમતિનો

પર્યોમહાનૃપિ: ૨૨૧ ॥ તતોબ્રહ્મકુલંજાતમાગ્નિવેશ્યનનૃપ ॥ નરિપ્યંતાન્વય:પ્રોક્તોદિષ્ટવંશમત:શૃણુ ॥ ૨૨ ॥ નાભાગોદિષ્ટપુત્રોડન્ય:કર્મણાવૈશ્ય તાંગત: ॥ મલંદન:સુતસ્તસ્યવત્સપ્રીતિર્મલંદનાત્ ॥ ૨૩ ॥ વત્સપ્રીતે:સુત:પ્રાંગુસ્તત્સુતંપ્રમતિવિદુ: ॥ સ્વનિત્ર:પ્રમતેસ્તસ્માઞ્ચાક્ષુષોડયવિવિંશ તિ: ॥ ૨૪ ॥ વિવિંશતિસુતોરંભ:સ્વનિનેવોડસ્યધાર્મિક: ॥ કરંધમોમહારાજતસ્યાસીદાત્મજોનૃપ: ॥ ૨૫ ॥ તસ્યાવીક્ષિત્મુતોયસ્યમરુતશ્વકવ ત્યંભૂત ॥ સંવર્તોયાજયદ્યવૈમહાયોગ્યંગિર:સુત: ॥ ૨૬ ॥ મરુતસ્યયથાયજ્ઞોનતયાડન્યસ્પકશ્વન ॥ સર્વૈરિરપ્મયંત્વાસીદ્યત્કિંચિઞ્ચાસ્પશોભનં ॥ ૨૭ ॥ અમાદ્યદિંદ્ર:સોમેનદક્ષિણાભિર્દિજાતય: ॥ મરુત:પરિવેષ્ટારોવિશ્વેદેવા:સમાસદ: ॥ ૨૮ ॥ મરુતસ્યદમ:પુત્રસ્તસ્યાસીદ્રાજ્યવર્દ:ના ॥ સુધૃ તિસ્તત્સુતોજજ્ઞેસૌધૃતેયોનર:સુત: ॥ ૨૯ ॥ તત્સુત:કેવલસ્તસ્માદ્ધુમાન્વેગવાંસ્તત: ॥ બંધુસ્તસ્માભવદ્યસ્યત્તણ્વિંદુર્મહીપતિ: ॥ ૩૦ ॥ તંમેજેડ લંબુષાદેવીમજનીયગુણાલયં ॥ વરાપ્સરાયત:પુત્રા:કન્યાચેડવિડાડમવત્ ॥ ૩૧ ॥ તસ્યામુત્પાદયામાસવિશ્રવાધનર્દસુતં ॥ પ્રાદાયવિદ્યાંપરમા મૃષિયોગેશ્વરાત્પિતુ: ॥ ૩૨ ॥ વિશાલ:શૂન્યબંધુશ્વધૃમ્રકેતુશ્વતત્સુતા: ॥ વિશાલોવંશ:દ્રાજાવૈશાલીર્નિર્મમેપુરી ॥ ૩૩ ॥ હેમચંદ્ર:સુતસ્તસ્યપ્રા ક્ષસ્તસ્યચાત્મજ: ॥ તત્પુત્રાત્સંયમાદાસીત્કૃશાશ્વ:સહદેવજ: ॥ ૩૪ ॥ કૃશાશ્વાત્સોમદત્તોભૂદ્યોડશ્વમેધૈરિડિસ્પતિ: ॥ દૃષ્ટાપુરુષમાપાઠ્યાંગતિયોગે શ્વરાશ્રિત: ॥ ૩૫ ॥ સોમદતિસ્તુસુમતિસ્તત્સુતોજનમેજય: ॥ એતેવૈશાલમૂપાલાસ્તૃણવિંદોર્યશોધરા: ॥ ૩૬ ॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ન ૦ દ્વિ ૦ અધ્યાય: ૨ શ્રીશુક ૦ શર્યાતિર્માનવોરાજાબ્રહ્મિષ્ઠ:સર્વભૂવહ ॥ યોવા આંગિસાંસત્રેદ્વિતીયમહઙ્ગચિવાન ॥ ૧ ॥ સુકન્યાનામતસ્યાસીત્કન્યાકમલલોચના ॥ તપાસાર્જવનગતોત્યગમદ્યવનાશ્રમં ॥ ૨ ॥ સાસર્ગીભિ:પરિવૃતાવિચિન્વંત્યંઘ્રિપાન્વને ॥ વલ્મીકરંધ્રેદદશેશ્વદ્યોતેદ્વજ્યોતિષી ॥ ૩ ॥ તેદૈવચોદિ તાબાલાજ્યોતિષીકંટકેનવૈ ॥ અવિદ્યન્મુગ્ધભાવેનસુસ્રાવાસુક્તતોબહુ ॥ ૪ ॥ શક્રન્મૂત્રનિરોધોડભૂસૈનિકાનાંચતત્ક્ષણાત્ ॥ રાજર્ષિસ્તમુપાલ ક્ષ્પુરુષાન્વિસ્મિતોડબ્રવીત્ ॥ ૫ ॥ અપ્યમદંનયુષ્માભિર્ભોર્ગવમ્યવિચોષ્ટિતં ॥ વ્યક્તંકેનાપિનસ્તસ્યકૃતમાશ્રમદૂષણં ॥ ૬ ॥ સુકન્યાપ્રાપિતરંભોતા કિંચિત્કૃતંમયા ॥ દ્વેજ્યોતિષીઅજાનંત્યાનિર્ભિન્નકંટકેનવૈ ॥ ૭ ॥ દુહિતુસ્તદ્વચ:શ્રુત્વાશર્યાતિર્જાતસાધ્વસ: ॥ મુનિપ્રસાદયામાસવલ્મીકાંતર્ગ

પુત્ર બલદન થયેલો છે. એ રીતના, નૃસિંદુની કાનિને પામ્ય કરનારા વિશાળના વંશના રાજાઓ થઈ ગયેલા છે. ૨૨૨ ॥ દિન માં ૦ ના ૦ નામના રૂકવનો ધીમિ અધ્યાય સંપૂર્ણ ૨૨ ॥

અધ્યાય ૩ એ. — શ્રીશુક — એ મનુનો દીકરો શર્યાતિ વેદના તત્ત્વને જાણનારા રાજા હતા. જેણે અભિરા પુત્રના આશ્રયોના સર્વમાં ધીમિ દિવસના કામ ગદ્ય તેઓને રજુ હતું. ૨૨ ॥ એ શર્યાતિ રાજાને હમણાં નેની આંખો વાળી સુકન્યા નામની દીકરી હતી. તેના સદિત એ રાજા એકવાર સ્વપન રૂપિના આ-શ્રમમાં ગયો હતો. ૨૩ ॥ સખીઓ થઈ વિશાલથી તેણે વળતાં જાણ્યાં. તેનાં નેનાં, એક રાજાની અ-દર જાણેલા, પત્નિયોની પેટ ચળકતા એ પદાર્થો દીધા હતા. ૨૪ ॥ આગક બાવથી આજ્ઞામળથી રમતાં, તે એકથી દેવની પ્રેરણાથી; કાંઈવડે એ એક ચળકતા પદાર્થને વિધી નાંખવામાં, તેમાંથી થયું હોદી ની-કેલું. ૨૫ ॥ તેથી તેજ ક્ષણે એ રાજાની સર્વ સેવા આદિનાં મગધત્ર રોકાઈ ગયાં; તે જોઈને પિરમથ પામેલા

રાજાએ પોતાના માણસોને પૂછ્યું કે. ૨૬ ॥ પા તમે કોઈએ સ્વપનરૂપિનું કાંઈ જુદું નથી કર્યું? એનો ખુલ્લું છે કે આપણામાં કોઈ એક, આ આશ્રમમાં કાંઈ પચ્ચ જોઈ કામ કરેલું તે છે. ૨૭ ॥ આ સારે બીહીતાં બીહીતાં સુ-કન્યાએ પિતાને કહ્યું કે “મેં કર્યું છે. અગ્નિનું કાંડા વને એ ચળકતા પદાર્થને વિધી નાંખ્યા છે.” ૨૮ ॥ દીકરીનું એ વચન સાંભળીને થયું ધીમિએ સમંતિરાગ ધામે ધામે એ રાજાની અંદર રહેલા સ્વપનમુનિને પ્રસન્ન કરવા લાગ્યો. ૨૯ ॥ પછી એ સ્વપનમુનિને આભિપ્રાય જણાવ્યા, તેમને પોતાની કન્યા આપવા પડે, દુષ્ટી મુકન થયેલા રાજા; સાવધાનપણથી તેમની રજા લેઈને, પોતાના નગરમાં પાછા ગયો. ૩૦ ॥ પછી તે સામાન્ય મનને જા-ણનારી સુકન્યાએ, આનિ કોઈ સ્વપન મુનિને સ્વામી તરીકે પાળીને; આજ્ઞાસ તથા, તેમની મરજીને અનુકૂળ આચ-રણ કરવાથી; સ્વામીને પ્રસન્ન કર્યા. ૩૧ ॥ તેથી, એ પછી યોગ વખત કેડે, સાં અભિનિદુમારે આવવાથી, તેમનું પૂજન કરવા પછી સ્વપનમુનિએ તેમને કહ્યું કે “હે સમર્થ, તમે મને વધુ એટલે જુવાની આપો.

૧૧૧૧ ॥ એ તમે માં વય અને ૩૫; સ્ત્રીઓ ૪૫ થી ૬૦ કરે, એવાં કરી આપશે તો: યજ્ઞમાં સોમરસના જાગે નહીં પામનારા તમેને, હું સોમરસનો જાગ આપાવીશ. ૧૧૨૦ ॥ સારે એ મોટા વૈદ્યોએ તે વાનરો સ્ત્રીકાર કરીને, અને તેમનો સત્કાર કરીને: સ્વયન મુનિને કહ્યું કે “આ વિશેષ રીતે જનાવેલા અને સિદ્ધ કરેલા જ્ઞાણમાં તમે કુપજ્ઞ મારો.” ૧૧૩૦ ॥ એમ કહેવાથી તે જરા અવસ્થાથી પકડાયલા, અને શરીરમાં જમી નહોતે દેખાતા, તથા ધર્મિયાં અને પશ્ચિમિયાં અગ્રિય ભાગતા શરીરવાળા, સ્વયન મુનિ: અશ્વિનિકુમારોની સાથે, તે ધરમાં પેલા. ૧૧૪૦ ॥ અને પછીથી કમળાની માળા-કુંડળો-અને સારાં વસ્ત્રો પહેરેલા-સરખા સ્વ-રૂપવાળા-અને સ્ત્રીઓને પ્રિય લાગે એવા ત્રણ પુત્રો: તેમાં યજ્ઞ નીકળ્યા. ૧૧૫૦ ॥ સૂય સરખા પ્રકાશિત અને સરખાં રૂપવાળા; ત્રણેને દેખીને, તે સાધવી મુકળા પોતાના પતિને ન જોળખી શકવાથી; એ અશ્વિન-

કુમારોને, શરણે ગયા. ૧૧૬ ॥ એટલે એના પતિમત થકી પ્રસન્ન થયેલા, અશ્વિનિકુમારોએ, તેનો સ્વામી તેને દેખાડ્યા પછી એ મુનિની રજા લેઈ વિમાનમાં બેસીને, તેઓ સ્વર્ગમાં ચાલ્યા ગયા. ૧૧૭૦ ॥ પછી યજ્ઞ કરવાની ઇચ્છાવાળો શર્ધાનિ: સ્વયન મુનિના આશ્રમમાં જતાં: પોતાની દીકરીની પાસે બેઠેલ: સૂય જ્યો પ્રકાશિત પુરુષને તેણે જોયો. ૧૧૮૦ ॥ અને પોતાને પતે લાગેલી દીકરીને, આશીર્વાદ આપ્યા વિનાજ: તેણે કથવાયલા મનાથી દીકરીને કહ્યું કે. ૧૧૯૦ ॥ હે અસતી, તે આવું કામ કેમ કર્યું; નગમે એવા અને ધરડા, પશુ સર્વલોકોએ નમસ્કાર કરેલા: નારા સ્વામી સ્વયન મુનિને દર્શીને, તેમનો લ્હાગ કરી: રસ્તે જગાર પર પુરુષનું તું સેવન કરે છે. ૧૨૦૦ ॥ તું સારા કુળમાં કૃત્યન થયેલી છતાં, તારી ઝૂંડી શુદ્ધિ સાથી થઈ; અને નિર્લજ્જ જમીને જનર પુરુષને લેઈ બેઠી છે. એ તે કુળને કલંક લગાડ્યું છે: તેથી પિતાના તથા સ્વામીના ભેડ કુળને, તું નરકમાં નાંખે

તંજનૈ: ॥૮॥ તદભિપ્રાયમાજ્ઞાયપ્રાદાદુહિતરંમુને: ॥કૃચ્છ્રંમુક્તસ્તમામંત્ર્યપુરંપ્રાયાત્સમાહિત: ॥૯॥ સુકન્યાચ્યવનંપ્રાપ્યપતિંપરમકોપનં ॥પ્રી
ણયામારાધિજ્ઞા અપ્રમત્તાનુવૃત્તિભિ: ॥૧૦॥ કસ્યચિત્ત્વચકાલસ્યનાસત્યાવાશ્રમાગતૌ ॥તૌપૂજયિત્વાપ્રોવાચવયોમેદત્તમશ્વિનૌ ॥૧૧॥ ગ્રહંગ્ર
હૈષ્વસોમસ્યયજ્ઞેવામપ્યરંમપો: ॥ક્રિયતામેવયોરૂપંપ્રમદાનાંયદીપ્સિતં ॥૧૨॥ વાઢમિત્યૂચતુર્વિપ્રમભિનંદ્યાંભષક્તૌ ॥નિમજ્જતાંભવાનસ્મિ
ન્હ્રદેસિદ્ધિનિર્મિતે ॥૧૩॥ इत्युक्त्वाजरयाग्रस्तदेहोधमनिसंतत: ॥હ્રદંપ્રવેશિતોઽશ્વિષ્યાંબલીપલિતવિપ્રિય: ॥૧૪॥ પુરુષ્ચયઉત્તસ્યુરપીચ્યાવ
નિતાપ્રિયા: ॥પદ્મસ્ત્રજ:કુંડલિનસ્તુલ્યરૂપા:સુવાર: ॥૧૫॥ તાન્નિરીક્ષ્યવરારોહાસરૂપાન્સૂર્યવર્ચસ: ॥અજાનતીપતિસાધ્વીઅશ્વિનોશરણંય
યૌ ॥૧૬॥ દર્શયિત્વાપતિંતસ્યૈપાતિવ્રત્યેનતોપિતૌ ॥ઋષિમામંત્રયયતુર્વિમાનેનત્રિવિષ્ટપં ॥૧૭॥ યક્ષ્યમાણોઽયશર્ચાતિશ્વનસ્યાશ્રમંગત: ॥દ
ર્શદુહિતુ:પાર્શ્વેપુરુષંસૂર્ણવર્ણં ॥૧૮॥ રાજાદુહિતરંપ્રાહકૃતપાદાભિવંદનાં ॥આશિષશ્ચાપ્રયુંજાનોનાતિપ્રાંતમનાવ ॥૧૯॥ ચિકીર્ષિતંતેકિ
મિદંપતિસ્ત્વયાપલંભિતોલોકનમસ્કૃતોમુનિ: ॥ત્વંયજ્જરાગ્રસ્તમસત્યસંમતંવિહાયજારંભજસેઽમુમધ્વર્ગ ॥૨૦॥ કયંમતિસ્તેઽવગતાઽન્યથાસતાં
કુલપ્રસૂતેઽત્યુત્પન્નત્વિદં ॥વિમષિજારંયદદૃષ્ટાદુલંપિતુશ્ચમર્તુશ્ચનયસ્યધસ્તમ: ॥૨૧॥ ગ્વંબ્રુવાણીંપતરંસ્મમાનાશુચિસ્મિતા ॥દાહતા
તજામાતતવૈષ્ણુગુન્દન: ॥ શશંસપિત્રેતત્તદૃષ્ટોરૂપામિલંમનં ॥વિસ્મિત:પરમપ્રીતસ્તનયંદૃષિસ્વજ ॥૨૩॥ સોમેનયાજયન્વીરંગ્રહંસોમ
સ્યચાગ્રહીત ॥અરંમપોરપ્યશ્વિનોશ્ચ્યવન:સ્વેનતેજસા ॥૨૪॥ હંતુંતમાદેવજંસદ્યોમન્યુરમર્ષિત: ॥સવર્જંસ્તંમયામાસમુર્જામિદ્રાદાપદ: ॥
॥૨૫॥ અમ્વજાનંસ્તત:સર્વેગ્રહંસોમસ્યચાશ્વિનો: ॥ભિષજાવિતિયત્યૂર્વસોમાહુત્યાવહિષ્કૃતૌ ॥૨૬॥ ઉત્તાનવર્હિરાનર્તાંમૂરિષેણહતિત્રય: ॥શર્ચો
તેરમવન્પુત્રાઆનર્તાદેવતોઽભવત્ ॥૨૭॥ સૌંત:સમુદેનગરીંવિનિર્માયકુશસ્થલીં ॥આસ્થિતોઽમુંકવિષયાનાનર્તાંદીનરિંદમા ॥૨૮॥ તામ્યદુદ્ધ
તંજજ્ઞેકકુદ્ધિજ્યેષ્ઠમુત્તમં ॥કકુદ્ધીરેવર્તીંકન્યંદામાદાયવિભુંગત: ॥૨૯॥ કન્યાવરંપરિપ્રપ્તુંબ્રહ્મલોકમપાતૃતં ॥આવર્તમાનેગાંધર્વેસ્થિતોઽલ
ઘ્યક્ષણ:ક્ષણં ॥૩૦॥ તદંતઆદ્યમાનમ્યસ્વામિપ્રાયંન્યવેદયત્ ॥તચ્છૂત્વાભગવાન્બ્રહ્માપ્રસ્યતમુવાચહ ॥૩૧॥ અહોરાજન્નિરુદ્ધાસ્તેકાલેનહ

છે. ॥૨૧॥ એ પ્રમાણે મોહના પિતાને, નિર્ભય હસતાં તેણે કહ્યું કે, હે પિતા, આ તમારા જમાઈ એના જોગ સ્વયન રૂપ છે. ॥૨૨॥ પછી તેમને જુલાની તથા ૩૫ મળેલાની સુવર્ણ વાન, તેણે પિતાને કહી દેખાડી: સારે વિરમય પામીને તે બહુ પ્રીતિથી પુત્રને બેઠેલો. ૧૨૩૦ ॥ પછી સ્વયન રૂપિએ, એ શર્ધાનિ રા-
જાને યજ્ઞ કરાવીને અશ્વિનિકુમારોને સોમ રસનો જાગ મળતો નહીં હતો છતાં: પોતાના પ્રભાવ વડે, તેમને સોમ રસનો જાગ પામનારા કર્યા. ૧૨૪૦ ॥ એથી તુરંતજ ક્રોધ પામી ઈંદ્રે, સ્વયન રૂપિને મારવાને વળ કપાડતાં: સ્વયન રૂપિએ તેને હાથ વળ સહિતજ, અંદર ચંબાવી દીધો હતો. ૧૨૫૦ ॥ વૈદ્યો હોવાથી પૂર્વે સોમરસના જાગમાંથી જાનસ કરેલા, અશ્વિનિકુમારોને, જાગ આપવાનું ત્યારેજ દેવતાઓએ કમુલ ક-
ર્યું છે. ૧૨૬૦ ॥ એ શર્ધાનિ રાજાને ક્રોધાગ્રસ્ત-આનર્ત-અને બુદ્ધિભૂ, એવા ત્રણ પુત્રો થયા હતા; અને આનર્તનો રેવત થયો હતો. ૧૨૭૦ ॥ હે રાજા, એ રેવને સમુદ્રની અંદર કુશસ્થલી નામની નગરી વસાવી

હતી. અને સાં રહીને તે, આનર્ત (જોખા ચંડળ) દેવનું શબ્દ કરતો હતો. ૧૨૮૦ ॥ તેને થયેલા સો પુ-
ત્રમાં કકુદ્ધી એક અને મોટો હતો. તે પોતાની રેવતી નામની કન્યાને સાથે લઈને, જહાની પાસે ગયો
હતો. ૧૨૯૦ ॥ એ કન્યાનો વર કોને કરવો, તે પૂછવા સાર, જહાનોમાં ગમેલા તેને; એ રથને માથન ચા-
લવાના કારણથી અવકાશ ન મળતાં, જરાવાર બેસવું પડ્યું. ૧૩૦૦ ॥ પછી માથન પૂર્યઈ રહેતાં તેણે જહા-
ને નમસ્કાર કરીને, પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો: સારે જહા હસીને મોહ્યા કે. ૧૩૧૦ ॥ “હે રાજા, નારા
મનમાં જેમને મારે ધારણા હતી, તે સમજાઓ તો: તેમના પુત્ર-પાત્ર-તેઓના છોકરા-અને માત્રને મુકાં,
આટલી વારમાં તો નારા પામી ગયા છે: કારણ એટલામાં યુગની સત્તાવિસ ચોકડી થઈ ગઈ છે. મારે હે
રાજા તમે પાછા જાઓ, અને પવિત્ર શ્રવણ કીર્તનવાળા-મોટા મળવાળા-અને પ્રાણી માત્રનું પાલન કરનારા,
દેવતાદેવ અગત્ય સંકર્ષ: પુરૂષોના જાર કનારવાને મારે, પોતાના અંશવડે અવતરેલા છે: તેમને નમારી

રત્ન જેવી કન્યા, બીજાં સતો સહિત આપે. " એ રીતે બ્રહ્માએ કહેવાથી, તે રાજા બ્રહ્માને નમસ્કાર કરીને, પાંચ પોતાના શરદેશમાં આવ્યો. ૥૩૨-૩૩-૩૪-૩૫ ॥ અને બેસું તો, પોતાના બાહ્યો આદિક, પશ્ચિમના ભયથી, તે કહેરને છોડીને દિશાઓમાં બાંધી મથેલાનું જણાયું; તેથી આંખણ પિતાનાં અત્રેયાણી પોતાની કન્યા, એ મોટા જગતવાળા જગદેવજીને આપીને, તે કહુધી રાજા, તથા કરતા માટે પદરીનાથ નામના નામજીના આશ્રમમાં આવ્યો ગયો. ૥૩૬ ॥ દિનથી ૦ બા. નવમા રહેલો ત્રીજો અપ્પાવ સંપૂર્ણ. ૥૩૭ ॥

અધ્યાય ૪ થો - શ્રીશુક-બ્રાહ્મદેવ મનુના પુત્ર નભગનો સહથી નાનો પુત્ર નાભામ, વિદ્વાન હતો. તે બ્રહ્મચર્ય પાળી મુઝને ઘેર અભ્યાસ કરતો. હતો; ત્યારે તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી રહેવાનું જાણી, બીજા બાહ્યોએ આપણી મિલકત વેદેથી લીધી હતી; પણ પછીથી ત્યારે તે પાછો આવ્યો, ત્યારે બાહ્યોને કહ્યું કે, "તમે મારા મામ માટે વચર વેદેએકું શું રાખ્યું છે. ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે, "તારા મામમાં પિતાને રાખેલા છે. "એ-

કહે તેણે પિતા પાસે જઈને એ પ્રમાણે જણાવ્યું. તેથી પિતાએ તેને કહ્યું કે, "તું બાહ્યોના એ ભોલપાને સાચું માનીશ નહીં. " ૥૩૮ ॥ તોપણ પછીથી પિતાએ નાભામને કહ્યું કે, દાસમાં અમિત કાળના મામ જુદાગાન બ્રાહ્મણોએ, સત્ર આરંભેલો છે; તે તેઓ વિદ્વાન છતાં છટે દિવસે કરવાના કેમમાં, બૂલ કરે છે; માટે તેમની પાસે જઈને તું વિષ દેવાનાં, મારાં કહેલાં આ બે સુખ કરેજી. તેથી તેમની બૂલ મરી જશે. અને તેઓ સત્ર પુરો કરી રહેથી, તે વચમાં શેષ રહેલું તમામ, તને આપીને સ્વર્ગમાં જશે. માટે તું ત્યાં જા " એમ કહેવાથી તેણે ત્યાં જઈને, તે પ્રમાણે કર્યું. અને તે બ્રાહ્મણો, શેષ રહેલું, તેને આપીને; સ્વર્ગમાં ગયા. ૥૩૯-૪૦ ॥ પછી એ ધન નાભાને લેવા લાગ્યા; કિતર દિશામાંથી આવેલા કાળા રંગના એક પુરુષે કહ્યું કે; "આ વચ બ્રહ્મમાં શેષ રહેલી મિલકત તો મારી છે. " ૥૪૦ ॥ ત્યારે નાભાને કહ્યું કે; "મને એનો રૂપિઓએ આપેલું છે. " ત્યારે તે કાળા રંગના પુરુષે કહ્યું કે; "એ પદ્મ તું તાસ પાપને પૂછી જો. "

વિષેકૃતાઃ ॥ તત્પુત્રપૌત્રનમૃણાંગોત્રાણિચનશૃન્મહે ॥ ૩૨ ॥ કાલોભિયાતસ્ત્રિણવચતુર્યુગવિકલ્પિતઃ ॥ તદ્ગચ્છદેવદેવાંશોબલદેવોમજાવલઃ ॥ ૩૩ ॥ કન્યારત્નમિદં રાજત્રરત્નાયદેહિભો ॥ ભુવંમારાવતારાયભગવાન્ભૂતમાવનઃ ॥ ૩૪ ॥ અવતીર્ણોનિજાંશેનપુષ્પશ્રવણકીર્તનઃ ॥ ૩૫ ॥ આદિષ્ઠોઽભિર્વાજનૃપઃસ્વપુરમાગતઃ ॥ ૩૬ ॥ ત્યક્તંપુણ્યજનવાસાદ્ભાતૃભિર્દિશ્વવસ્થિતૈઃ ॥ સુતાંદત્વાડનવદ્યાંગીબલાયકાલિને ॥ વદર્યાસ્યંગતોઽપ્પાતતુંનારાયણાશ્રમં ॥ ૩૬ ॥ ૬૦ ॥ મા. મ. ન. ૦ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૩ ॥ શ્રીશુક. ૦ નાભાગોનભગપત્યંપંતતંભ્રાતરઃકવિં ॥ યવિષ્ઠંવ્યભજન્દાપંત્ર. ૭ ॥ ચારિણમાગતં ॥ ૧ ॥ ભ્રાતરોઽમક્તર્કિમત્યંભજામપિતરંતવા ॥ ત્વાંમઆર્યાસ્તતામાંશુર્માપુત્રકતદાદૃયાઃ ॥ ૨ ॥ ૬૧ ॥ આંગિરસઃસત્રમાસતે ॥ સુમેધસઃ ॥ ૩ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥ ૧૦૧ ॥ ૧૦૨ ॥ ૧૦૩ ॥ ૧૦૪ ॥ ૧૦૫ ॥ ૧૦૬ ॥ ૧૦૭ ॥ ૧૦૮ ॥ ૧૦૯ ॥ ૧૧૦ ॥ ૧૧૧ ॥ ૧૧૨ ॥ ૧૧૩ ॥ ૧૧૪ ॥ ૧૧૫ ॥ ૧૧૬ ॥ ૧૧૭ ॥ ૧૧૮ ॥ ૧૧૯ ॥ ૧૨૦ ॥ ૧૨૧ ॥ ૧૨૨ ॥ ૧૨૩ ॥ ૧૨૪ ॥ ૧૨૫ ॥ ૧૨૬ ॥ ૧૨૭ ॥ ૧૨૮ ॥ ૧૨૯ ॥ ૧૩૦ ॥ ૧૩૧ ॥ ૧૩૨ ॥ ૧૩૩ ॥ ૧૩૪ ॥ ૧૩૫ ॥ ૧૩૬ ॥ ૧૩૭ ॥ ૧૩૮ ॥ ૧૩૯ ॥ ૧૪૦ ॥ ૧૪૧ ॥ ૧૪૨ ॥ ૧૪૩ ॥ ૧૪૪ ॥ ૧૪૫ ॥ ૧૪૬ ॥ ૧૪૭ ॥ ૧૪૮ ॥ ૧૪૯ ॥ ૧૫૦ ॥ ૧૫૧ ॥ ૧૫૨ ॥ ૧૫૩ ॥ ૧૫૪ ॥ ૧૫૫ ॥ ૧૫૬ ॥ ૧૫૭ ॥ ૧૫૮ ॥ ૧૫૯ ॥ ૧૬૦ ॥ ૧૬૧ ॥ ૧૬૨ ॥ ૧૬૩ ॥ ૧૬૪ ॥ ૧૬૫ ॥ ૧૬૬ ॥ ૧૬૭ ॥ ૧૬૮ ॥ ૧૬૯ ॥ ૧૭૦ ॥ ૧૭૧ ॥ ૧૭૨ ॥ ૧૭૩ ॥ ૧૭૪ ॥ ૧૭૫ ॥ ૧૭૬ ॥ ૧૭૭ ॥ ૧૭૮ ॥ ૧૭૯ ॥ ૧૮૦ ॥ ૧૮૧ ॥ ૧૮૨ ॥ ૧૮૩ ॥ ૧૮૪ ॥ ૧૮૫ ॥ ૧૮૬ ॥ ૧૮૭ ॥ ૧૮૮ ॥ ૧૮૯ ॥ ૧૯૦ ॥ ૧૯૧ ॥ ૧૯૨ ॥ ૧૯૩ ॥ ૧૯૪ ॥ ૧૯૫ ॥ ૧૯૬ ॥ ૧૯૭ ॥ ૧૯૮ ॥ ૧૯૯ ॥ ૨૦૦ ॥ ૨૦૧ ॥ ૨૦૨ ॥ ૨૦૩ ॥ ૨૦૪ ॥ ૨૦૫ ॥ ૨૦૬ ॥ ૨૦૭ ॥ ૨૦૮ ॥ ૨૦૯ ॥ ૨૧૦ ॥ ૨૧૧ ॥ ૨૧૨ ॥ ૨૧૩ ॥ ૨૧૪ ॥ ૨૧૫ ॥ ૨૧૬ ॥ ૨૧૭ ॥ ૨૧૮ ॥ ૨૧૯ ॥ ૨૨૦ ॥ ૨૨૧ ॥ ૨૨૨ ॥ ૨૨૩ ॥ ૨૨૪ ॥ ૨૨૫ ॥ ૨૨૬ ॥ ૨૨૭ ॥ ૨૨૮ ॥ ૨૨૯ ॥ ૨૩૦ ॥ ૨૩૧ ॥ ૨૩૨ ॥ ૨૩૩ ॥ ૨૩૪ ॥ ૨૩૫ ॥ ૨૩૬ ॥ ૨૩૭ ॥ ૨૩૮ ॥ ૨૩૯ ॥ ૨૪૦ ॥ ૨૪૧ ॥ ૨૪૨ ॥ ૨૪૩ ॥ ૨૪૪ ॥ ૨૪૫ ॥ ૨૪૬ ॥ ૨૪૭ ॥ ૨૪૮ ॥ ૨૪૯ ॥ ૨૫૦ ॥ ૨૫૧ ॥ ૨૫૨ ॥ ૨૫૩ ॥ ૨૫૪ ॥ ૨૫૫ ॥ ૨૫૬ ॥ ૨૫૭ ॥ ૨૫૮ ॥ ૨૫૯ ॥ ૨૬૦ ॥ ૨૬૧ ॥ ૨૬૨ ॥ ૨૬૩ ॥ ૨૬૪ ॥ ૨૬૫ ॥ ૨૬૬ ॥ ૨૬૭ ॥ ૨૬૮ ॥ ૨૬૯ ॥ ૨૭૦ ॥ ૨૭૧ ॥ ૨૭૨ ॥ ૨૭૩ ॥ ૨૭૪ ॥ ૨૭૫ ॥ ૨૭૬ ॥ ૨૭૭ ॥ ૨૭૮ ॥ ૨૭૯ ॥ ૨૮૦ ॥ ૨૮૧ ॥ ૨૮૨ ॥ ૨૮૩ ॥ ૨૮૪ ॥ ૨૮૫ ॥ ૨૮૬ ॥ ૨૮૭ ॥ ૨૮૮ ॥ ૨૮૯ ॥ ૨૯૦ ॥ ૨૯૧ ॥ ૨૯૨ ॥ ૨૯૩ ॥ ૨૯૪ ॥ ૨૯૫ ॥ ૨૯૬ ॥ ૨૯૭ ॥ ૨૯૮ ॥ ૨૯૯ ॥ ૩૦૦ ॥ ૩૦૧ ॥ ૩૦૨ ॥ ૩૦૩ ॥ ૩૦૪ ॥ ૩૦૫ ॥ ૩૦૬ ॥ ૩૦૭ ॥ ૩૦૮ ॥ ૩૦૯ ॥ ૩૧૦ ॥ ૩૧૧ ॥ ૩૧૨ ॥ ૩૧૩ ॥ ૩૧૪ ॥ ૩૧૫ ॥ ૩૧૬ ॥ ૩૧૭ ॥ ૩૧૮ ॥ ૩૧૯ ॥ ૩૨૦ ॥ ૩૨૧ ॥ ૩૨૨ ॥ ૩૨૩ ॥ ૩૨૪ ॥ ૩૨૫ ॥ ૩૨૬ ॥ ૩૨૭ ॥ ૩૨૮ ॥ ૩૨૯ ॥ ૩૩૦ ॥ ૩૩૧ ॥ ૩૩૨ ॥ ૩૩૩ ॥ ૩૩૪ ॥ ૩૩૫ ॥ ૩૩૬ ॥ ૩૩૭ ॥ ૩૩૮ ॥ ૩૩૯ ॥ ૩૪૦ ॥ ૩૪૧ ॥ ૩૪૨ ॥ ૩૪૩ ॥ ૩૪૪ ॥ ૩૪૫ ॥ ૩૪૬ ॥ ૩૪૭ ॥ ૩૪૮ ॥ ૩૪૯ ॥ ૩૫૦ ॥ ૩૫૧ ॥ ૩૫૨ ॥ ૩૫૩ ॥ ૩૫૪ ॥ ૩૫૫ ॥ ૩૫૬ ॥ ૩૫૭ ॥ ૩૫૮ ॥ ૩૫૯ ॥ ૩૬૦ ॥ ૩૬૧ ॥ ૩૬૨ ॥ ૩૬૩ ॥ ૩૬૪ ॥ ૩૬૫ ॥ ૩૬૬ ॥ ૩૬૭ ॥ ૩૬૮ ॥ ૩૬૯ ॥ ૩૭૦ ॥ ૩૭૧ ॥ ૩૭૨ ॥ ૩૭૩ ॥ ૩૭૪ ॥ ૩૭૫ ॥ ૩૭૬ ॥ ૩૭૭ ॥ ૩૭૮ ॥ ૩૭૯ ॥ ૩૮૦ ॥ ૩૮૧ ॥ ૩૮૨ ॥ ૩૮૩ ॥ ૩૮૪ ॥ ૩૮૫ ॥ ૩૮૬ ॥ ૩૮૭ ॥ ૩૮૮ ॥ ૩૮૯ ॥ ૩૯૦ ॥ ૩૯૧ ॥ ૩૯૨ ॥ ૩૯૩ ॥ ૩૯૪ ॥ ૩૯૫ ॥ ૩૯૬ ॥ ૩૯૭ ॥ ૩૯૮ ॥ ૩૯૯ ॥ ૪૦૦ ॥ ૪૦૧ ॥ ૪૦૨ ॥ ૪૦૩ ॥ ૪૦૪ ॥ ૪૦૫ ॥ ૪૦૬ ॥ ૪૦૭ ॥ ૪૦૮ ॥ ૪૦૯ ॥ ૪૧૦ ॥ ૪૧૧ ॥ ૪૧૨ ॥ ૪૧૩ ॥ ૪૧૪ ॥ ૪૧૫ ॥ ૪૧૬ ॥ ૪૧૭ ॥ ૪૧૮ ॥ ૪૧૯ ॥ ૪૨૦ ॥ ૪૨૧ ॥ ૪૨૨ ॥ ૪૨૩ ॥ ૪૨૪ ॥ ૪૨૫ ॥ ૪૨૬ ॥ ૪૨૭ ॥ ૪૨૮ ॥ ૪૨૯ ॥ ૪૩૦ ॥ ૪૩૧ ॥ ૪૩૨ ॥ ૪૩૩ ॥ ૪૩૪ ॥ ૪૩૫ ॥ ૪૩૬ ॥ ૪૩૭ ॥ ૪૩૮ ॥ ૪૩૯ ॥ ૪૪૦ ॥ ૪૪૧ ॥ ૪૪૨ ॥ ૪૪૩ ॥ ૪૪૪ ॥ ૪૪૫ ॥ ૪૪૬ ॥ ૪૪૭ ॥ ૪૪૮ ॥ ૪૪૯ ॥ ૪૫૦ ॥ ૪૫૧ ॥ ૪૫૨ ॥ ૪૫૩ ॥ ૪૫૪ ॥ ૪૫૫ ॥ ૪૫૬ ॥ ૪૫૭ ॥ ૪૫૮ ॥ ૪૫૯ ॥ ૪૬૦ ॥ ૪૬૧ ॥ ૪૬૨ ॥ ૪૬૩ ॥ ૪૬૪ ॥ ૪૬૫ ॥ ૪૬૬ ॥ ૪૬૭ ॥ ૪૬૮ ॥ ૪૬૯ ॥ ૪૭૦ ॥ ૪૭૧ ॥ ૪૭૨ ॥ ૪૭૩ ॥ ૪૭૪ ॥ ૪૭૫ ॥ ૪૭૬ ॥ ૪૭૭ ॥ ૪૭૮ ॥ ૪૭૯ ॥ ૪૮૦ ॥ ૪૮૧ ॥ ૪૮૨ ॥ ૪૮૩ ॥ ૪૮૪ ॥ ૪૮૫ ॥ ૪૮૬ ॥ ૪૮૭ ॥ ૪૮૮ ॥ ૪૮૯ ॥ ૪૯૦ ॥ ૪૯૧ ॥ ૪૯૨ ॥ ૪૯૩ ॥ ૪૯૪ ॥ ૪૯૫ ॥ ૪૯૬ ॥ ૪૯૭ ॥ ૪૯૮ ॥ ૪૯૯ ॥ ૫૦૦ ॥ ૫૦૧ ॥ ૫૦૨ ॥ ૫૦૩ ॥ ૫૦૪ ॥ ૫૦૫ ॥ ૫૦૬ ॥ ૫૦૭ ॥ ૫૦૮ ॥ ૫૦૯ ॥ ૫૧૦ ॥ ૫૧૧ ॥ ૫૧૨ ॥ ૫૧૩ ॥ ૫૧૪ ॥ ૫૧૫ ॥ ૫૧૬ ॥ ૫૧૭ ॥ ૫૧૮ ॥ ૫૧૯ ॥ ૫૨૦ ॥ ૫૨૧ ॥ ૫૨૨ ॥ ૫૨૩ ॥ ૫૨૪ ॥ ૫૨૫ ॥ ૫૨૬ ॥ ૫૨૭ ॥ ૫૨૮ ॥ ૫૨૯ ॥ ૫૩૦ ॥ ૫૩૧ ॥ ૫૩૨ ॥ ૫૩૩ ॥ ૫૩૪ ॥ ૫૩૫ ॥ ૫૩૬ ॥ ૫૩૭ ॥ ૫૩૮ ॥ ૫૩૯ ॥ ૫૪૦ ॥ ૫૪૧ ॥ ૫૪૨ ॥ ૫૪૩ ॥ ૫૪૪ ॥ ૫૪૫ ॥ ૫૪૬ ॥ ૫૪૭ ॥ ૫૪૮ ॥ ૫૪૯ ॥ ૫૫૦ ॥ ૫૫૧ ॥ ૫૫૨ ॥ ૫૫૩ ॥ ૫૫૪ ॥ ૫૫૫ ॥ ૫૫૬ ॥ ૫૫૭ ॥ ૫૫૮ ॥ ૫૫૯ ॥ ૫૬૦ ॥ ૫૬૧ ॥ ૫૬૨ ॥ ૫૬૩ ॥ ૫૬૪ ॥ ૫૬૫ ॥ ૫૬૬ ॥ ૫૬૭ ॥ ૫૬૮ ॥ ૫૬૯ ॥ ૫૭૦ ॥ ૫૭૧ ॥ ૫૭૨ ॥ ૫૭૩ ॥ ૫૭૪ ॥ ૫૭૫ ॥ ૫૭૬ ॥ ૫૭૭ ॥ ૫૭૮ ॥ ૫૭૯ ॥ ૫૮૦ ॥ ૫૮૧ ॥ ૫૮૨ ॥ ૫૮૩ ॥ ૫૮૪ ॥ ૫૮૫ ॥ ૫૮૬ ॥ ૫૮૭ ॥ ૫૮૮ ॥ ૫૮૯ ॥ ૫૯૦ ॥ ૫૯૧ ॥ ૫૯૨ ॥ ૫૯૩ ॥ ૫૯૪ ॥ ૫૯૫ ॥ ૫૯૬ ॥ ૫૯૭ ॥ ૫૯૮ ॥ ૫૯૯ ॥ ૬૦૦ ॥ ૬૦૧ ॥ ૬૦૨ ॥ ૬૦૩ ॥ ૬૦૪ ॥ ૬૦૫ ॥ ૬૦૬ ॥ ૬૦૭ ॥ ૬૦૮ ॥ ૬૦૯ ॥ ૬૧૦ ॥ ૬૧૧ ॥ ૬૧૨ ॥ ૬૧૩ ॥ ૬૧૪ ॥ ૬૧૫ ॥ ૬૧૬ ॥ ૬૧૭ ॥ ૬૧૮ ॥ ૬૧૯ ॥ ૬૨૦ ॥ ૬૨૧ ॥ ૬૨૨ ॥ ૬૨૩ ॥ ૬૨૪ ॥ ૬૨૫ ॥ ૬૨૬ ॥ ૬૨૭ ॥ ૬૨૮ ॥ ૬૨૯ ॥ ૬૩૦ ॥ ૬૩૧ ॥ ૬૩૨ ॥ ૬૩૩ ॥ ૬૩૪ ॥ ૬૩૫ ॥ ૬૩૬ ॥ ૬૩૭ ॥ ૬૩૮ ॥ ૬૩૯ ॥ ૬૪૦ ॥ ૬૪૧ ॥ ૬૪૨ ॥ ૬૪૩ ॥ ૬૪૪ ॥ ૬૪૫ ॥ ૬૪૬ ॥ ૬૪૭ ॥ ૬૪૮ ॥ ૬૪૯ ॥ ૬૫૦ ॥ ૬૫૧ ॥ ૬૫૨ ॥ ૬૫૩ ॥ ૬૫૪ ॥ ૬૫૫ ॥ ૬૫૬ ॥ ૬૫૭ ॥ ૬૫૮ ॥ ૬૫૯ ॥ ૬૬૦ ॥ ૬૬૧ ॥ ૬૬૨ ॥ ૬૬૩ ॥ ૬૬૪ ॥ ૬૬૫ ॥ ૬૬૬ ॥ ૬૬૭ ॥ ૬૬૮ ॥ ૬૬૯ ॥ ૬૭૦ ॥ ૬૭૧ ॥ ૬૭૨ ॥ ૬૭૩ ॥ ૬૭૪ ॥ ૬૭૫ ॥ ૬૭૬ ॥ ૬૭૭ ॥ ૬૭૮ ॥ ૬૭૯ ॥ ૬૮૦ ॥ ૬૮૧ ॥ ૬૮૨ ॥ ૬૮૩ ॥ ૬૮૪ ॥ ૬૮૫ ॥ ૬૮૬ ॥ ૬૮૭ ॥ ૬૮૮ ॥ ૬૮૯ ॥ ૬૯૦ ॥ ૬૯૧ ॥ ૬૯૨ ॥ ૬૯૩ ॥ ૬૯૪ ॥ ૬૯૫ ॥ ૬૯૬ ॥ ૬૯૭ ॥ ૬૯૮ ॥ ૬૯૯ ॥ ૭૦૦ ॥ ૭૦૧ ॥ ૭૦૨ ॥ ૭૦૩ ॥ ૭૦૪ ॥ ૭૦૫ ॥ ૭૦૬ ॥ ૭૦૭ ॥ ૭૦૮ ॥ ૭૦૯ ॥ ૭૧૦ ॥ ૭૧૧ ॥ ૭૧૨ ॥ ૭૧૩ ॥ ૭૧૪ ॥ ૭૧૫ ॥ ૭૧૬ ॥ ૭૧૭ ॥ ૭૧૮ ॥ ૭૧૯ ॥ ૭૨૦ ॥ ૭૨૧ ॥ ૭૨૨ ॥ ૭૨૩ ॥ ૭૨૪ ॥ ૭૨૫ ॥ ૭૨૬ ॥ ૭૨૭ ॥ ૭૨૮ ॥ ૭૨૯ ॥ ૭૩૦ ॥ ૭૩૧ ॥ ૭૩૨ ॥ ૭૩૩ ॥ ૭૩૪ ॥ ૭૩૫ ॥ ૭૩૬ ॥ ૭૩૭ ॥ ૭૩૮ ॥ ૭૩૯ ॥ ૭૪૦ ॥ ૭૪૧ ॥ ૭૪૨ ॥ ૭૪૩ ॥ ૭૪૪ ॥ ૭૪૫ ॥ ૭૪૬ ॥ ૭૪૭ ॥ ૭૪૮ ॥ ૭૪૯ ॥ ૭૫૦ ॥ ૭૫૧ ॥ ૭૫૨ ॥ ૭૫૩ ॥ ૭૫૪ ॥ ૭૫૫ ॥ ૭૫૬ ॥ ૭૫૭ ॥ ૭૫૮ ॥ ૭૫૯ ॥ ૭૬૦ ॥ ૭૬૧ ॥ ૭૬૨ ॥ ૭૬૩ ॥ ૭૬૪ ॥ ૭૬૫ ॥ ૭૬૬ ॥ ૭૬૭ ॥ ૭૬૮ ॥ ૭૬૯ ॥ ૭૭૦ ॥ ૭૭૧ ॥ ૭૭૨ ॥ ૭૭૩ ॥ ૭૭૪ ॥ ૭૭૫ ॥ ૭૭૬ ॥ ૭૭૭ ॥ ૭૭૮ ॥ ૭૭૯ ॥ ૭૮૦ ॥ ૭૮૧ ॥ ૭૮૨ ॥ ૭૮૩ ॥ ૭૮૪ ॥ ૭૮૫ ॥ ૭૮૬ ॥ ૭૮૭ ॥ ૭૮૮ ॥ ૭૮૯ ॥ ૭૯૦ ॥ ૭૯૧ ॥ ૭૯૨ ॥ ૭૯૩ ॥ ૭૯૪ ॥ ૭૯૫ ॥ ૭૯૬ ॥ ૭૯૭ ॥ ૭૯૮ ॥ ૭૯૯ ॥ ૮૦૦ ॥ ૮૦૧ ॥ ૮૦૨ ॥ ૮૦૩ ॥ ૮૦૪ ॥ ૮૦૫ ॥ ૮૦૬ ॥ ૮૦૭ ॥ ૮૦૮ ॥ ૮૦૯ ॥ ૮૧૦ ॥ ૮૧૧ ॥ ૮૧૨ ॥ ૮૧૩ ॥ ૮૧૪ ॥ ૮૧૫ ॥ ૮૧૬ ॥ ૮૧૭ ॥ ૮૧૮ ॥ ૮૧૯ ॥ ૮૨૦ ॥ ૮૨૧ ॥ ૮૨૨ ॥ ૮૨૩ ॥ ૮૨૪ ॥ ૮૨૫ ॥ ૮૨૬ ॥ ૮૨૭ ॥ ૮૨૮ ॥ ૮૨૯ ॥ ૮૩૦ ॥ ૮૩૧ ॥ ૮૩૨ ॥ ૮૩૩ ॥ ૮૩૪ ॥ ૮૩૫ ॥ ૮૩૬ ॥ ૮૩૭ ॥ ૮૩૮ ॥ ૮૩૯ ॥ ૮૪૦ ॥ ૮૪૧ ॥ ૮૪૨ ॥ ૮૪૩ ॥ ૮૪૪ ॥ ૮૪૫ ॥ ૮૪૬ ॥ ૮૪૭ ॥ ૮૪૮ ॥ ૮૪૯ ॥ ૮૫૦ ॥ ૮૫૧ ॥ ૮૫૨ ॥ ૮૫૩ ॥ ૮૫૪ ॥ ૮૫૫ ॥ ૮૫૬ ॥ ૮૫૭ ॥ ૮૫૮ ॥ ૮૫૯ ॥ ૮૬૦ ॥ ૮૬૧ ॥ ૮૬૨ ॥ ૮૬૩ ॥ ૮૬૪ ॥ ૮૬૫ ॥ ૮૬૬ ॥ ૮૬૭ ॥ ૮૬૮ ॥ ૮૬૯ ॥ ૮૭૦ ॥ ૮૭૧ ॥ ૮૭૨ ॥ ૮૭૩ ॥ ૮૭૪ ॥ ૮૭૫ ॥ ૮૭૬ ॥ ૮૭૭ ॥ ૮૭૮ ॥ ૮૭૯ ॥ ૮૮૦ ॥ ૮૮૧ ॥ ૮૮૨ ॥ ૮૮૩ ॥ ૮૮૪ ॥ ૮૮૫ ॥ ૮૮૬ ॥ ૮૮૭ ॥ ૮૮૮ ॥ ૮૮૯ ॥ ૮૯૦ ॥ ૮૯૧ ॥ ૮૯૨ ॥ ૮૯૩ ॥ ૮૯૪ ॥ ૮૯૫ ॥ ૮૯૬ ॥ ૮૯૭ ॥ ૮૯૮ ॥ ૮૯૯ ॥ ૯૦૦ ॥ ૯૦૧ ॥ ૯૦૨ ॥ ૯૦૩ ॥ ૯૦૪ ॥ ૯૦૫ ॥ ૯૦૬ ॥ ૯૦૭ ॥ ૯૦૮ ॥ ૯૦૯ ॥ ૯૧૦ ॥ ૯૧૧ ॥ ૯૧૨ ॥ ૯૧૩ ॥ ૯૧૪ ॥ ૯૧૫ ॥ ૯૧૬ ॥ ૯૧૭ ॥ ૯૧૮ ॥ ૯૧૯ ॥ ૯૨૦ ॥ ૯૨૧ ॥ ૯૨૨ ॥ ૯૨૩ ॥ ૯૨૪ ॥ ૯૨૫ ॥ ૯૨૬ ॥ ૯૨૭ ॥ ૯૨૮ ॥ ૯૨૯ ॥ ૯૩૦ ॥ ૯૩૧ ॥ ૯૩૨ ॥ ૯૩૩ ॥ ૯૩૪ ॥ ૯૩૫ ॥ ૯૩૬ ॥ ૯૩૭ ॥ ૯૩૮ ॥ ૯૩૯ ॥ ૯૪૦ ॥ ૯૪૧ ॥ ૯૪૨ ॥ ૯૪૩ ॥ ૯૪૪ ॥ ૯૪૫ ॥ ૯૪૬ ॥ ૯૪૭ ॥ ૯૪૮ ॥ ૯૪૯ ॥ ૯૫૦ ॥ ૯૫૧ ॥ ૯૫૨ ॥ ૯૫૩ ॥ ૯૫૪ ॥ ૯૫૫ ॥ ૯૫૬ ॥ ૯૫૭ ॥ ૯૫૮ ॥ ૯૫૯ ॥ ૯૬૦ ॥ ૯૬૧ ॥ ૯૬૨ ॥ ૯૬૩ ॥ ૯૬૪ ॥ ૯૬૫ ॥ ૯૬૬ ॥ ૯૬૭ ॥ ૯૬૮ ॥ ૯૬૯ ॥ ૯૭૦ ॥ ૯૭૧ ॥ ૯૭૨ ॥ ૯૭૩ ॥ ૯૭૪ ॥ ૯૭૫ ॥ ૯૭૬ ॥ ૯૭૭ ॥ ૯૭૮ ॥ ૯૭૯ ॥ ૯૮૦ ॥ ૯૮૧ ॥ ૯૮૨ ॥ ૯૮૩ ॥ ૯૮૪ ॥ ૯૮૫ ॥ ૯૮૬ ॥ ૯૮૭ ॥ ૯૮૮ ॥ ૯૮૯ ॥ ૯૯૦ ॥ ૯૯૧ ॥ ૯૯૨ ॥ ૯૯૩ ॥ ૯૯૪ ॥ ૯૯૫ ॥ ૯૯૬ ॥ ૯૯૭ ॥ ૯૯૮ ॥ ૯૯૯ ॥ ૧૦૦૦ ॥

તેથી નાભાએ પોતાના આપને પૂછતાં તેણે કહ્યું કે; વચ બ્રહ્મમાં રૂપિઓ થયા ને કાંઈ પડ્યું રહે, તે સર્વ રહેતો મામ છે. માટે એ સર્વ લેવાને તો, એ દેવજી થોડા છે. " ૥૭-૮ ॥ પછી નાભાએ આવી તેમને પ્રજ્ઞામ કર્યા, અને કહ્યું કે; હે બ્રહ્મણ, વચ બ્રહ્મમાં પડી રહેલી મિલકતના માલેક, તમે હોવાનું, મારો પિતા કહે છે. માટે આપને ગાથાવડે નમસ્કાર કરીને, હું ક્ષમા માગું છું. ૥૮ ॥ એ રીતે કહેવાથી તે કાળા રંગના પુરુષ રહે બોલ્યા કે; તારો પિતા ધર્મે પ્રમાણે બોલે છે, અને તું પણ સાચું જ કહે છે; માટે તું મને જાણનારાને, હું સનાતન બ્રહ્મનું જ્ઞાન આપું છું. ૥૯ ॥ અને મામ આપવાથી, આ યજ્ઞના શેષ રહેલા ધનને પણ, તું જ લે; એમ કહીને તે સત્ત્વ હૃદય પ્રાપ્તિ રાખનારા રહે દેવ, અંતરધ્યાન થયા. ૥૧૦ ॥ આ આખ્યાનનું સત્ત્વ સાંજ જ્ઞાન કરનારો, મને જાણનારો અને વિદ્વાન થાય, તથા આત્મ સ્વરૂપના જ્ઞાન રૂપ મન પામે. ૥૧૧ ॥ એ નાભામના પુત્ર અંબરીશ મહા ભગવતી અને પુણ્યવાન રાજા થયા હતા; જેને, કદી પાછો ન પડે એવો બ્રાહ્મણનો આપણ, રૂપમાં કરી શકી નહોતો. ૥૧૩ ॥ રાજા-હે શુકદેવજી, જેને, મટાડ્યો માટે નહીં એવો બ્રહ્મદેવ પણ, સ્પર્શ નહીં જ-

ઓ; તે જુદાગાન અંબરીશ રાજાનું ચરિત્ર સાંભળવાને હું મંથ્યું છું. ૥૧૪ ॥ શ્રીશુક-એ મોટા આંખજન અંબરીશ રાજાને, સાને કીપવાળી પૃથ્વી-અવિચળ લક્ષ્મી-અને બીજાને નમજો એવા વૈભવો મળેલા હતા. ૥૧૫ ॥ પણ એ સર્વ નાશ પાળનારજી છે, અને પુરુષને તે ધકીળ, નરકમાં પડ્યું પડે છે; એમ જાણનારા તે; બીજાઓને માટે એ અતિ દુર્લભ પદાર્થોને; સ્વમાના સુખની સમાન, મિથ્યા માનતા હતા. ૥૧૬ ॥ અને વાસુદેવ ભગવાન તથા તેમના ભક્તો અને સાધુઓ વિગેરેને વિશે, પરમાત્માના ભાવને પામવાથી; તે રાજા, આખા જગતના સુખ ભોગાદિકના પદાર્થોને; લોહા સમાન અતિ તુચ્છ જાણતા હતા. ૥૧૭ ॥ તથા તે રાજ

અવશ્ય કમળથી, શોભાવાદી ધમેલી તુલસીનોજ સંગમ લેના હતા; તથા જીભથી, ભગવાનને અર્પણ કરાવવા પદાર્થો નોજ, સ્વાદ લેતા હતા. ॥૧૬॥ પગપડે હરિભગવાનનાં ક્ષેત્રે અને સ્થાનોમાંજ જતા હતા; માથાનો ઉપયોગ, ક્ષીરેશ ભગવાનના ચરણમાં નમસ્કાર કરવા માટેજ કરતા હતા; અને દેહાદિકનાં સુખ ભોગાદિકને માટે, ભોજ્ય પદાર્થોનો ઉપયોગ નહીં કરતાં, જે થકી ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનના બકોનો આશ્રય કરવામાં પ્રીતિ થાય; તે રીતે તેમનું દાસપણું કરવામાંજ, તે પદાર્થોનો ઉપયોગ કરતા હતા. ॥૨૦॥ એ રીતે અંગરીશ રાજા, પોતાનાં સર્વ કર્મો, હમેશાંજ, પરમાત્મા-અધિપતિ-અને અધોક્ષજ ભગવાનને; સર્વાત્મ બાવથી અર્પણ કરીને; તથા ભગવાનમાં નિષ્ઠા રાખનાસ બ્રાહ્મણોની આરાધને અનુસરીનેજ; આ પૃથ્વીનું રાજ્ય કરતા હતા. ॥૨૧॥ તેમણે સરસ્વતિના કાંઠાના દેશમાં, વસિષ્ઠ-અસિત-અને જ્ઞાનમ વિગેરે રૂપિઓની પાસે, ઘણી ઉંચી જાતના સર

સાગાન તથા પુષ્કળ દક્ષિણવાળા અધમેધ ધરો, અંગો રાહિત કરીને થયે પુરુષ ભગવાનનું; પૂજન કર્યું હતું. ॥૨૨॥ તેમના ધરોમાં સમાસદો-રૂઢિજને-અને લોકો, સારાં વસ્ત્ર અને ધરણી વિગેરેથી દેવતાઓના જેવા, રૂપાળા તથા નિમેશ રહિત થયેલા જણુના હતા. ॥૨૨॥ અને ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનનાં ચરિત્રોનું શ્રવણ-કાર્તન કરતી તેમની પ્રજા; દેવતાઓને વહાલા સ્વર્ગની પણ, ઇચ્છા કરતી ન હતી. ॥૨૪॥ કેમકે એ, મુકુંદ ભગવાનને હૃદયમાં જોનારા, અને આત્મ સ્વરૂપના લાભ વડે આનંદ પામેલા તે લોકોને; શિદ્ધ લોકોને પણ મળવાને દુર્લભ, એવાં સુખ ભોગાદિક, એની મેજેજ પ્રાપ્ત થતાં હતાં. ॥૨૫॥ આ રીતે ધામે ધામે સર્વ સંગનો લાભ કરીને, તે રાજાએ, સ્વધર્મોચરણ રૂપ તપ કરવાની સાથે, કરેલા ભક્તિ મોગથી હરિ ભગવાનને પ્રસન્ન કર્યા હતા. ॥૨૬॥ એણે, ધર-ભીઓ-પુત્રો-અંધુઓ; હાથી-લોહાં-સ્થ વિગેરે ઉ-

યોર્વચાંસિવૈકુંઠગુણાનુવર્ણને॥ કરોહરેમંદિરમાર્જનાદિષુશ્રુતિચકારાચ્યુતસત્કથોદયે ॥૧૮॥ ગુંડુંજાલંઘ્યાલયદર્શનેદૃશૌતદ્રૂત્યગાવસ્પર્શેગ સંગં॥ઢાણંચતત્પાદસરોજસૌરમેશ્રીમત્તુલસ્યારસનાંતદર્પિતે ॥૧૯॥ પાદૌહરેઃક્ષેત્રપદાનુસર્પણેશિરોહર્ષકેશપદાભિવંદને॥કામંચદાસ્યેનતુ કામકામ્યયાયયોત્તમશ્લોકજનાશ્રયારતિઃ ॥૨૦॥ એવંસદાકર્મકલાપમાત્મનઃપરેઽધિયજ્ઞેભગવત્યધોઽશ્નજે॥ સર્વાત્મભાવંવિદધન્મહીમિમાં તન્નિષ્ઠવિપ્રાભિહિતઃશશાસહ॥૨૧॥ઈજેઽશ્વમેધૈરધિયજ્ઞમીશ્વરંમહાવિભૂત્યોપચિતાંગદક્ષિણેઃ॥તતૈવંસિષ્ઠાસિતગૌતમાદિભિર્ધન્વન્યભિસ્ત્રોત મસૌસરસ્વતીં ॥૨૨॥ યસ્યક્રતુષુર્ગીર્વાણેઃસદસ્યાઋત્વિજોજનાઃ॥તુલ્યરૂપાશ્વાનિમિષાવ્યદૃશ્યંતરવાસસઃ॥૨૩॥ સ્વર્ગોનપ્રાર્થિતોયસ્યમ નુજૈરમરમિયઃ॥શૃણ્વદ્ધિરુપગાયદ્ધિરુત્તમલોકચેષ્ટિતં॥૨૪॥ સમર્થયંતિતાન્કામાઃસ્વારાજ્યપરિભાવિતાઃ॥દુર્લભાનપિસિદ્ધાનાંમુકુંદંત્વદિપદ્મય તઃ॥૨૫॥ સદૃત્યંભક્તિયોગેનતપોયુક્તેનપાર્થિવઃ॥સ્વધર્મેણહરિંપ્રીણન્સંગાન્સર્વાન્શનૈર્જહૌં॥૨૬॥ ગૃહેષુદારેષુસુતેષુબંધુષુદ્વિપોત્તમસ્યંદનવાજિ પત્તિષુ॥અક્ષયરત્નાભરણાયુધાદિષ્વનંતકોશેષ્વકરોદસન્મતિં॥૨૭॥તસ્માઅદાદરિશ્ચક્રંપ્રત્યનીકમયાવહં॥એકાંતમક્તિભાવેનપ્રીતોઽપ્રત્યા મિરક્ષણં॥૨૮॥ આરિરાધયિષુઃકૃષ્ણંમહિષ્યાતુલ્યશીલયા॥યુક્તઃસાંવત્સરંવીરોદધારદ્વાદશીવ્રતં ॥૨૯॥ વ્રતાંતેકાર્તિકેમાસિવિરાત્રંસમુપો પિતઃ॥સ્નાતઃકદાચિત્કાલિંદ્યાંહરિંમધુવનેઽર્ચયત્ ॥૩૦॥ મહાભિષેકવિધિનાસર્વોપસ્કરસંપદા॥અભિષિચ્યાંબરાકલ્પૈર્મધમાલ્યાર્હણાદિમિઃ ॥૩૧॥તદ્ગતાંતરભાવેનપૂજયામાસકેશવં॥બ્રાહ્મણાંશ્રમહામાગાન્સિદ્ધાર્યાનપિભક્તિઃ ॥૩૨॥ ગવાંરુક્મવિષાળીજાંલગ્ન્યાંઘ્રાણાંપુલાહલાં॥પ યઃશીલવયોરૂપવત્સોપસ્કરસંપદાં॥૩૩॥ પ્રાહિણોત્સાધુવિપ્રેભ્યોગૃહેષુન્યર્બુદાનિષદ્ઃ॥ભોજયિત્વાદ્વિજાનગ્રેસ્વાદ્વ્રંગુણવત્તમં॥૩૪॥ લબ્ધકા મૈરનુજ્ઞાતઃપારણાયોપચક્રમે॥તસ્યતર્હ્યતિથિઃસાક્ષાદુર્વાસાભગવાનભૂતઃ॥૩૫॥ તમાનર્ચાતિથિર્ભૂપઃપ્રત્યુત્થાનાસનાર્હણૈઃ॥યયાચેઽભ્યવહારા યપાદમૂલમુપાગતઃ ॥૩૬॥ પ્રતિનંદ્યસતયાજ્ઞાંકર્તુમાવશ્યકંગતઃનિમમજ્જબૃહદ્યાયન્કાલિંદીસલિલેશુમે॥૩૭॥મુહૂર્તાર્દ્ધાવશિષ્ટાયાંદ્વાદ ર્યાંપારણંપ્રતિ॥ચિંતયામાસધર્મજ્ઞોદ્વિજૈસ્તદ્ધર્મસંકટ ॥૩૮॥ બ્રાહ્મણાતિક્રમેદોપોદ્વાદશ્યાંયદપારણે॥યત્કૃત્વાસાધુમેભૂયાદધર્મોવાનમાંસ્પૃશે

તમ વાહનો; અને જેમાં રૂત ધરણી, તથા આયુષી આપુર હતાં, તેવા અનેક જાતનાઓ; એ સર્વને મિથ્યા હોવાનીજ ખુદ્ધિ કરી હતી. ॥૨૭॥ તેથી એ રીતના એકાંતિક ભક્તિભાવથી પ્રસન્ન થયેલા; હરિભગવાને, એ પોતાના દાસ અંગરીશ રાજાનું રક્ષણ કરવાને માટે, પોતાનું, દુરંગનોની સેનાને બધ ઉપજ કરવારે સુદર્શન ચક્ર, લાં રાખેલું હતું. ॥૨૮॥ અંગરીશ રાજાએ પોતાના જેવાંજ શીમાવાળી ઓની સાથે ભગવાનનું આરાધન કરવાની ઇચ્છાથી, એક વરસનું દાદશીનું વન, પારણ કર્યું હતું. ॥૨૯॥ તેથી એ વનને અને કારતક ગા-સમાં એક વખતે ત્રણ રાતના અપવાસ કરીને, જુમનાજીમાં સ્નાન કરી, મધુવનમાં હરિભગવાનનું પૂજન કર્યું હતું. ॥૩૦॥ અને વસ્ત્ર-ધરણી-અંધ-પુલના હાર અને પૂજનના પદાર્થો આદિ સર્વ સામાનવાળી સંપત્તિ-ઓથી મહા અભિષેકના વિધિથી, કેશવ ભગવાનનો અભિષેક કરીને, ભક્તિ ભાવથી ભગવાનનું અને મહા ભાગ્યશાળી સિદ્ધાર્થ થયેલા બ્રાહ્મણનું પણ, તેમના અંતરમાં ભગવાન રહેલા હોવાના ભાવથી; તેમણે પૂજન

કર્યું હતું. ॥૩૧-૩૨॥ અને તે સમયે સોનાની શિષીઓવાળી-રૂપાની ખરીઓ વાળી-સારાં વસ્ત્ર ઓ-દારેલી-અને દૂધ, શીંગ, વધ, રૂપ, તથા વાહરડાં વિગેરે સર્વે સારી સંપત્તિઓ વાળી-જ અમુંદ ગાયો, તેણે સાધુ બ્રાહ્મણોને ઘેર મોકલી દીધી હતી; તથા ધણા ગુણે વાળા સ્વાદિષ્ટ અન્નથી બ્રાહ્મણોને જમાડીને, તે દક્ષિણ પદાર્થો પામેલા બ્રાહ્મણોની આરાધાથી, પોતે પારણું કરવાનું મન કર્યું હતું. તે કાળે ભગવાન દુર્વાસા રૂપિ, તેના સાક્ષાત અતિથિ રૂપે પ્રાપ્ત થયા. ॥૩૩-૩૪-૩૫॥ ત્યારે રાજાએ ઉડી સામાં જઈને, તેમને આસન આપ્યું; અને પૂજનના પદાર્થોવડે, તેમનું અતિથિ પૂજન કર્યું; તથા ચરણમાં માથું મૂકીને ભોજન કરવાની પ્રાર્થના કરી. ॥૩૬॥ તેથી તેની પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર કરીને, નાદાવાને માટે ગયેલા તે રૂપિ, જુમનાજીના પવિત્ર જળમાં મોઢું ધ્યાન કરવા લાગ્યા. ॥૩૭॥ અને રાજાને પારણની અંદર પારણું કરવામાં આવે થકીજ બધી રહેવાથી, તેણે એ ધર્મસંકા બદલ, ધર્મ જાણનારા બ્રાહ્મણોને પૂછ્યું કે, ॥૩૮॥ “બ્રાહ્મણનું અતિક્રમણ

યાયતો દોષ લાગે, અને હાથમાં પારણું ન થાય તે, તે પણ દોષ લાગે; માટે જેથી માઈ બહુ થાય, અને અધર્મ અને રૂપમાં ન હરે, તેમ કરે." ૧૧૪૫ ॥ ત્યારે બ્રહ્મણે કહ્યું કે, "પાણીનું ભક્ષણ કરવા થઈ; તદ્દી જાણવાનું અને જાણવાનું, બંને વાંતાં થવાનું કહેવાય છે; માટે એટલા પાણીથીજ મનનું પારણું કરો." ૧૧૪૬ ॥ તેથી એ અંગરીક્ષાનને, મનમાં અન્યુત ભગવાનનું ચિંતન કરીને; જગતું પ્રાચન કરીને પારણું કર્યું. અને દુર્વાસાને આવવાની તે વાટ જોવા લાગ્યો. ૧૧૪૭ ॥ પછી યમુનાજીમાં આવરૂક કર્મ કરીને, દુર્વાસા આવતાં; તેમનું તેણે સન્માન કર્યું. પણ રાજાએ કરેલાને, તેમણે શુદ્ધિથીજ ભણી લીધું. ૧૧૪૮ ॥ અને જાણી તથા કોપથી, જાણી અને મોઢું વાકું થયેલા; તથા સર્વ અંગેથી મુજતા દુર્વાસા મુનિએ, તે દાસ જેહીને સરળપણે કહેલા અંગરીક્ષાને કહ્યું કે. ૧૧૪૯ ॥ "અરે, કુર-લક્ષ્મીથી કેમત થયેલા-વિમુક્ત આશ્રમ-અને ઇશ્વરતાના અભિમાનવાળા; એવા આણે કરેલા ધર્મના આ ઉદ્ભવને તો જુઓ. ૧૧૪૯ ॥ હું તેને ઘેર આ-

વેલા અતિથિને ભગવાનું તોતરું દીધા પછી, મને જમાડવાવિનાજ જેણે જાણી લીધું છે; તેને હું તે કર્મનું ફળ હમણાંજ દેખાડું. ૧૧૫૦ ॥ એ રીતે કોપથી બળેલા તેમણે બોલતાં, પોતાની જગ્યા ઉઠી નાંખી; એટલે તે-માથી પ્રલપ્તજાળના અગ્નિ સરખી એક કૃત્યા કૃત્તમ થઈ. ૧૧૫૧ ॥ તે કૃત્યા, જમડમતી તરતાર લાથમાં લઈ, પગપરે ધરતીને ધુળવતી, આવી પડવા લાગતાં; તે રાજા પોતાના રથાનથી જરાપણ ચલાવવાનું ન થયું. ૧૧૫૨ ॥ ત્યારે મહાત્મા પુરૂષ ભગવાને, પોતાના ભગતનું રક્ષણ કરવાને, પ્રથમથીજ રાખેલા સુદર્શન ચક્રે આવીને; જેમ કોપ પામેલા સાપને અગ્નિ જાળી નાંખે તેમ, તે કાલાને જાળી નાંખી. ૧૧૫૩ ॥ એમ પોતાનો પ્રયાસ નિષ્ફળ થયેલા જોઈને, અને ચક્ર પોતાના ઉપર દોડ્યું આવતું દેખીને; બીજેલા દુર્વાસા રૂપિ, પ્રાણ અચવાની ઇચ્છાથી, દિશાઓમાં ભાગવા લાગ્યા. ૧૧૫૪ ॥ અને આ પ્રમાણે સાચની પાછળ, મોટી જવાળાઓવાળો અગ્નિ દોડવાની પેઠે; એ ચક્રને પોતાની પાછળ દોડતું દેખીને, દુર્વાસા, મેર પર્વતની યુગમાં પેસી જવા લાગ્યા. ૧૧૫૫ ॥ એમ દિશાઓ-આકાશ-પૃથ્વી-પા-

ત્ ૧૧૩૯ ॥ અંભસાકેવલેનાથકરિષ્યેવ્રતપારણા ॥ પ્રાહુરભક્ષણંવિપ્રાહ્યશિતંનાશિતંચતત્ ૧૧૪૦ ॥ इत्यपःप्राशयराजर्षिश्चितयन्मनसाऽच्युतं ॥ प्रत्याचष्टकुरुश्रेष्ठद्विजागमनमेवसः ॥ १४१ ॥ दुर्वासायमुनाकूलात्कृतावश्यक आगतः ॥ राज्ञाऽभिर्नादितस्तस्यबुबुधेचेष्टितंधिया ॥ १४२ ॥ मन्वुना प्रचलद्वात्रोभुकुटीकुटिलाननःबुभुक्षितश्चसुतरांकृतांजलिमभाषत ॥ १४३ ॥ अहोअस्यनृशंसस्यश्रियोन्मत्तस्त्पश्यत ॥ धर्मव्यतिक्रमंविष्णोरभक्तस्येशमानिनः ॥ १४४ ॥ योमागतिथिमायातमातिथ्येननिमंत्र्यच ॥ अदत्त्वाभुक्तवांस्तस्यसद्यस्तेदर्शयेफलं ॥ १४५ ॥ एवंब्रुवाणउत्कृत्यजटांसो गदित्वापितः ॥ तयासनिर्ममेतस्मैकृत्यांकालानलोपमां ॥ १४६ ॥ तमापतंतींज्वलतीमसिस्तांपदाभुवं ॥ वेपथ्यंतींसमुद्वीक्ष्यनचचालपदान्नृपः ॥ १४७ ॥ प्रागिदष्टंभृत्यरक्षायांपुरुषेणमहात्मना ॥ ददाहकृत्यांतांचंक्षुर्दामिवपावकः ॥ १४८ ॥ तदभिदवदुद्वीक्ष्यस्वप्रयासंचनिष्फलं ॥ दुर्वासादुद्वेभीतोदिक्षुप्राणपरीप्सया ॥ १४९ ॥ तमन्वधावद्भगवद्रथांगंदावाग्निरुद्धूतशिखोयथाऽहिं ॥ तथाऽनुषक्तंसनिरीक्ष्यमाणोगुहांविविक्षुःप्रससारमेरो ॥ १५० ॥ दिशोनभःक्षमांविवरान्समुद्रान्लोकान्सपालांस्त्रिविद्वंगतःसः ॥ यतोयतोधावतिष्ठत्तदनुत्तरांस्तु स हृद्ध ॥ १५१ ॥ अलब्धःसयदाकुर्ताश्चरत्तत्तचित्तोऽरणमेषमाणः ॥ देवविरिंचंसमगाद्विधातस्त्राह्यात्मयोनेऽजिततेजसोमां ॥ १५२ ॥ ब्रह्मा ० स्थानंमदीयंसह विश्वमेतत्कीडावसानेद्विपरार्द्धसंज्ञे ॥ भ्रूभंगमात्रेणासिंदिधक्षोःकालात्मनोयस्यतिरोભવિષ્યતિ ॥ १૫૩ ॥ અહંભવોદક્ષઘ્નગુપ્રધાનાઃપ્રજેશભૂતે શસુરેશ્મુર્યાઃ ॥ સર્વેવયંયન્નિયમંપ્રપન્નામૂર્ધ્યર્પિતંલોકહિતંવહામઃ ॥ ૧૫૪ ॥ પ્રત્યાસ્ત્યાતોવિરિંચેનવિષ્ણુચક્રોપતાપિતઃ ॥ દુર્વાસાઃશરણંપાતઃશર્વકેલાસવાસિનં ॥ ૧૫૫ ॥ શ્રીકુરુ ० વયંનતાતપ્રભવામભૂમ્નિયસ્મિન્પરેऽન્યેऽપ્યજન્નિવકોશાઃ ॥ ભવંતિકાલેનભવંતિહીદશાઃસહસ્રશોયત્રવયં ભ્રમામઃ ॥ ૧૫૬ ॥ અહંસનત્કુમારશ્વનારદોભગવાનજઃ ॥ કપિલોઽપાંતરતમોદેવલોધર્મઆસુરિઃ ॥ ૧૫૭ ॥ મરીચિપ્રમુખાશ્વાન્યેસિદ્ધેશાઃપારદર્શનાઃ ॥ વિદામનવયંસર્વેયન્માયામાયયાવૃતાઃ ॥ ૧૫૮ ॥ તસ્યવિશ્વેશ્વરસ્યેદંશસ્ત્વંદુર્વિપહંહિનઃ ॥ તન્નેષ્ટાણંયાહિહરિસ્તેશંવિધાસ્યતિ ॥ ૧૫૯ ॥ તતોનિરા

તાઓ-જમણા-જણેલા-જોડ પાળનાં રથાને-અને સ્વર્ગ વિગેરે સર્વ રથો જતાં, જ્યાં જ્યાં તે ગયા; સાં, ન સહન થાય એવું સુદર્શન ચક્ર, તેમને દેખાતું હતું. ૧૧૫૧ ॥ પછી મનમાં ત્રાસ પામેલા અને શરણુ ઇચ્છતા દુર્વાસાએ, જ્યારે કોઈ પણ ઠેકાણે કોઈ રક્ષણ કરનાર ન મળ્યો; ત્યારે તે બ્રહ્મા પાસે ગયા. અને કહેવા લાગ્યા કે, "હે આશ્રમોનિ, અજિત ભગવાનના ચક્ર થઈ તમે માઈ રક્ષણ કરો." ૧૧૫૨ ॥ બ્રહ્મા-એ પરાધર્મ પૂજા થયે, મારા શક્તિ આ વિશ્વની કિડના અંત વખતે; જાળી નાંખવાને ઇચ્છતા, એ કાળ સ્વરૂપ ભગવાનની માત્ર ભગવદ્ લાલચથીજ, માઈ રથાન, અને હું સુધાં આપું વિશ્વ નાશ પામે છે; તથા હું-સદાશિવ-દક્ષ-ભૂકુ વગેરે પ્રજાપતિઓ-અને જૂતપતિઓ તથા મોટા મોટા દેવતાઓ વગેરે સમળાઓ; આપણું તેના નિયમને પાળીને, તે માથે ચઢાવી, લોકના હિતને સાઈ તેનીજ આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલીએ છીએ. (અર્થાત ભગવાનના ચક્રથી હું રક્ષણ કરી શકું એમ નથી.) ૧૧૫૩-૫૪ ॥ શ્રીશુક-એ રીતે બ્રહ્માએ કહેવાથી, ભગવાનના ચક્રથી પરિણામ પામેલા દુર્વાસા, કૈલાસવાસી સદાશિવને શરણે ગયા. ૧૧૫૫ ॥-સારે તે બોલ્યા કે.

"હે તાત, જે બીજા સર્વ થઈપર અજાણા ભગવાનને વિશે; હજારો હજાર જીવોએ એટલે સિંઘસરીરે વખતે વખત ઉત્પન્ન થાય છે, અને નાશ પણ પાળી જાય છે; તથા જેમાં આપણે પણ, ભગ્ના કરીએ છીએ; તે મહાત્માને, હું અતિક્રમણ કરી શકું, એમ નથી. ૧૧૫૬ ॥ હું-સનકુમાર-નારદ-બ્રહ્મા-કપિલ-આપાંતરતમ-દેવળ-ધર્મ-આસુરી-અને મરીચિ વિગેરે બીજા રૂપિઓ, તથા સિદ્ધના ઇશ્વરો; જેઓ સર્વના મનની વાતને જાણનારા છે, તે સર્વે આપણું; એની માથામાં બૂજા પડી જવાથી, એની માથાને (એટલે એ શું અને શા માટે કરે છે, તેને) જાણી શકતા નથી; જેથી એ વિશ્વના ઇશ્વર ભગવાનનું આ શક્ત, મારાથી પણ સહન થઈ શકે એવું નથી. મારે તમે તે ભગવાનનેજ શરણે જાઓ, એ દરિભગવાનજ તમને શાંતિ આપશે. ૧૧૫૭-૫૮-૫૯ ॥ સારે ત્યાંથી પણ નિરાશ થયેલા દુર્વાસા, જ્યાં લક્ષ્મીના નિવાસ રૂપ વૈકુંઠ ભગવાન લક્ષ્મીજીની સાથે રહેલા છે, તે વૈકુંઠ લોકમાં ગયા. ૧૧૬૦ ॥ અને અજિત ભગવાનના શક્ત સુદર્શનના અગ્નિથી બળતા, તથા શરીરે ધુજતા દુર્વાસા ભગવાનના ચરણમાં પડીને, બોલ્યા કે; "હે અન્યુત-અનંત-સત્પુરુષોએ ઇચ્છેલા-સર્વ-અને વિશ્વનું પા-

જન કરનાર ભગવાન, આપ, હું અપરાધીનું રક્ષણ કરે. ॥૧૧॥ નરકના પ્રાણીઓ પણ, જેવા નામનો ઉચાર કરનાર, મુક્ત થાય છે; તે આપના મોટા પ્રભાવને નહીં અણીને, મારાથડી આપના પ્રિય ભક્તનો અપરાધ થયે છે; તે હવે આપ તેના પ્રાપ્તિના ઉપાયનો વિચાર કરે. ॥૧૨॥ શ્રીભગવાન-હે બ્રાહ્મણ, હું તો પસ્તેચ્છી પેટે બકતોને આધીન છું, અને જેને ભક્તભવ પ્રિય છે એવા હુંનું મન, સાધુ અને ભક્તોએ સ્વાધીન કરી લીધું છે. ॥૧૩॥ જેઓની પરમગતિ હું જાણું, એવા સાધુ અને ભક્તોને; પડ્યા મુકીને, હું મારા પેતાના સ્મરિને, અમર હથેલાં પાસે રહેનારાં સદ્ભક્તોને પણ, અહાનો નર. ॥૧૪॥ જેઓ સ્ત્રી-પુરુષ-સંન્યાસીઓ અને પેતાના પ્રાણ તથા પત્નિક અને આલેક તથા પરચેક, સર્વને તણ દેખે, મારેજ શરણે આવેલા છે; તેમને હું કેવી રીતે તણજી? ॥૧૫॥ એ મારે વિશે મન રાખનારા સાધુ અને સમદૃષ્ટિવાળા મનુષ્યોએ ભ-

ક્તિવડે મને; મુપાત સ્ત્રીઓએ સારા પતિઓને વશ કરવાની પેટજ; વશ કરી લીધેલ છે. ॥૧૬॥ એ મારી સેવા વડે પૂર્ણ થયેલાઓને, તેમની સેવાના પ્રભાવથી મળતી સાલોક્ય વિગેરે ચાર પ્રકારની મુક્તિને પણ, તેઓ ઇચ્છતા નથી, તો કાળ થઈ નાશ પામનાર સ્વર્ગનાં અને આલોકનાં સુખ ભોગાદિકને તો ઇચ્છેજ કેમ? ॥૧૭॥ સાધુઓ માંડે હૃદય છે, અને સાધુઓનું હૃદય હુંજી; તેઓ મારા વિના જીવન કરાને બળ્યતા નથી, અને હું પણ તેમના શિવાય જીવું કશું બળ્યતો નથી. ॥૧૮॥ મારે હે વિષ, હું તમને ઉપાય પતાવુંજી, તે સાંભળો; "તમે પોતે જેના ઉપર આ અભિચાર કર્યો છે, તેની પાસેજ તમે જાઓ. ॥૧૯॥ સાધુ પુરુષાના ઉપર ચલાવેલું ગળ, તે જળ વાપરનારાનુંજ અકલ્યાણ કરે છે; તપ અને વિદ્યા એમ વાનાં, બ્રાહ્મણો વિગેરેને કલ્યાણ કરનારાં છે; પણ તે એ વાનાંજ, અવિનયવાળા ભોલોને તો, અવળું જળ ઉત્પન્ન કરના-

શોદુર્વાસાઃપદંભગવતોયયૌ૥૥વૈકુંઠારૂયંયદધ્યાસ્તેશ્રીનિવાસઃશ્રિયાસહ ॥૬૦॥ સંદહ્યમાનોઽજિતશસ્ત્રવન્નિનાતત્પાદમૂલેપતિતઃસવેપથુઃ॥ આહાચ્યુતાનંતસદીપ્સિતપ્રભોકૃતાગસંમાઽવહિવિશ્વભાવન ॥૬૧॥ અજાનતાતેપરમાનુભાવંકૃતંમયાઽર્ધંભવતઃપ્રિયાણાં॥વિધેહિતસ્યાપચિત્તિવિધાતર્મુચ્ચેદ્યન્નાન્યુદિતેનારકોપિ ॥૬૨॥ શ્રીભગ ૦ અહંભક્તપરાધીનોહ્યસ્વતંત્રદ્વિજાસાધુભિર્ગ્રસ્તહૃદયોભક્તેર્ભક્તજનપ્રિયઃ ॥૬૩॥ નાહમાત્માનમાશાસેમદ્ભક્તેઃસાધુભિર્વિના ॥ શ્રિયંચાત્યંતિકીંબ્રહ્મન્યેપાંગતિરહંપરા ॥૬૪॥ યેદારાગારપુત્રાસાન્પ્રાણાન્વિતમિમંપરં ॥હિત્વામાંશરણંયાતાઃકથંતાંસ્ત્યક્તુમુત્સહે ॥૬૫॥ મયિનિર્બદ્ધહૃદયાઃસાધવઃસમદર્શનાઃ ॥વશોકુર્વંતિમાંભક્ત્યાસત્સ્ત્રિયઃસત્યર્તિયથા ॥૬૬॥ મત્સેવયાપતીતંચસાલોક્યાદિદુઃખં ॥નેચ્છંતિસેવયાપૂર્ણાઃકૃતોઽન્યત્કાલવિદ્યુતં ॥૬૭॥ સાધવોત્ત્વદયમદ્દંસાધૂનાંત્વદયત્વહં ॥મદન્યત્તેનજાનંતિનાહંતેભ્યોમનાગપિ ॥૬૮॥ ડપાયંકથયિષ્યામિતવવિપ્રશૃણુષ્વતત્ ॥અયંહ્યાત્માભિચારસ્તેયતસ્તંયતુવેભવાન ॥૬૯॥ સાધુષુપ્રહિતંતેજઃપ્રહર્તુઃકુરુતેઽશિવં ॥તપોવિદ્યાચવિપ્રાણાંનિઃશ્રેયસકરેઽમે ॥તત્ત્વદુર્વિનીતસ્યકલ્પંતેકર્તુરન્યથા ॥૭૦॥ બ્રહ્મંસ્તદ્વચ્છભદ્રંતેનાભાગતનયંનૃપં ॥ક્ષમાપયમહાભાગંતતઃશાંતિર્ભવિષ્યતિ ॥૭૧॥ ઇતિશ્રીભગવતેમહાપુરાણેનવમસ્કંધેઅંબરીષચરિતેચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥૪॥ શ્રીશુક ૦ એવંભગવતાદિદોદુર્વાસાશ્વક્રતાપિતઃ ॥ અંબરીષમુપાવૃત્યતત્પાદોદુઃસ્વિતોગ્રહીત્ ॥૧॥ તસ્યસોઽયમનંવીક્ષ્યપાદસ્પર્શવિલજિતઃ ॥ અસ્તાવીત્તદ્ધરેરસ્ત્વંકૃપયાપીઢિતોઽશૃશં ॥૨॥ અંબરીષ ૦ ત્વમગ્નિર્ભગવાન્સૂર્યસ્ત્વંસોમોજ્યોતિષાંપતિઃ ॥ ત્વમાપસ્ત્વંક્ષિતિર્વ્યોમવાયુર્માર્વેન્દ્રિયાણિચ ॥૩॥ સુદર્શનનમસ્તુભ્યંસહસ્રારાચ્યુતપ્રિય ॥ સર્વાસ્ત્રઘાતિન્વિપ્રાયસ્વસ્તિભૂયાદ્વડસ્પતે ॥૪॥ ત્વંધર્મસ્ત્વમૃતંસત્યંત્વંયજ્ઞોઽસ્થિલયજ્ઞમુક્ ॥ ત્વંલોકપાલઃસર્વાત્માત્વંતેજઃપૌરુષંપરં ॥૫॥ નમઃસુનાભાસ્થિલધર્મસેતવેદ્યધર્મશીલાસુરધૂમકેતવે ॥ ત્રૈલોક્યગોપાયવિશુદ્ધવર્ચસેમનોજવાયાહુતકર્મણેગૃણે ॥૬॥ ત્વત્તેજસાધર્મમયેનસંહતંતમઃપ્રકાશશ્વધૃતોમહાત્મનાં ॥ દુરત્યયસ્તેમહિમાગિરાંપતેત્વદ્રૂપમેતત્સદસત્પરાવરં ॥૭॥ યદાવિસૃષ્ટસ્ત્વમનંજનેનવૈવલંપ્રવિષ્ટોઽજિતદૈત્યદાનવં ॥ બાહુદરોર્વૈઘ્રિશિરોધરાણિવૃક્ષાન્નજસ્રંપ્રધનેવિરાજસે ॥૮॥ સત્ત્વંજગન્નાણસ્થલપ્રહાણયેનિ

શન થાય છે. ॥૭૦॥ મારે હે બ્રાહ્મણ, નાભામના દીકરા અંબરીષરાજ પાસે જવાથીજ તમારે બહુ થશે; અને તે ગદા બાજીશાળી, તમને ક્ષમા કરશે; ત્યારેજ તમને શાંતિ પ્રાપ્ત થશે. ॥૭૧॥ ઇતિશ્રીગદ્ ભાગવતે નવમા સ્કંધનો ચોથો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૪ ॥

અધ્યાય ૫ મો. — શ્રીશુક — આ રીતે ભગવાને સમભવવાથી, સુદર્શન ચક્રથી પરિતાપ પામીને દુઃખી થયેલા દુર્વાસા, અંબરીષરાજની પાસે પાછા ગયા; અને તેમણે તેના પગ ઝાલ્યા. ॥૧॥ દુર્વાસાનો એ ઉદય જોઈને, પત્નિના સ્પર્શથી ભગવાન; અને દયાથી મધુ પીયશ્વર, અંબરીષરાજ; દરિભગવાનના એ અસ્થિ (સુદર્શન) ની સ્તુતિ કરી કે. ॥૨॥ "હે ભગવાન સુદર્શન, તમેજ અગ્નિ; સૂર્ય; નક્ષત્રોના સ્વામી ચંદ્ર; જ્યોત્ષ્ણ; પૃથ્વી; આકાશ; વાયુ; તન્માત્રાઓ; અને દિવ્યો રૂપે પણ તમેજ છો. ॥૩॥ હે સુદર્શન, હજારો ધારાવાળા, અન્યુત ભગવાનને પ્રિય, સર્વ અજોનો નાશ કરનાર, અને જગતના સ્વામી; તું

બ્રાહ્મણનું બહુ કરનાર થજો. ॥૪॥ તુંજ ધર્મ રૂપે છે, અમૃત અને સત્યરૂપે પણ તુંજ છે, સર્વ યજ્ઞોને ભોગવાનાર યજ્ઞરૂપે પણ તુંજ છે, સર્વ લોકપાણરૂપે, અને સર્વના આત્મારૂપે, તથા પરમપુરુષ ભગવાનના તેજ, એટલે જળ રૂપે પણ, તુંજ છે. ॥૫॥ હે સુનાભ એટલે સુદર્શન ચક્ર, સર્વ ધર્મની મર્યાદારૂપ, અધર્મના આચરણ વાળા અસુરોનો નાશ કરનાર, ત્રણે લોકનું રક્ષણ કરનાર, અતિ શુદ્ધ પ્રકાશવાન, મન જેવા વેગવાળા, અને અદ્ભુત કર્મ કરનાર; તને હું પ્રણામ કરુંજી. ॥૬॥ તારા ધર્મમય પ્રકાશથીજ તમે ગુણ રૂપ અંધકારનો નાશ થાય છે, હે આ રીતના પ્રકાશને ધારણ કરનાર મહાત્મા, તમારે મહિમા અપાર છે. હે વાણીના પતિ, આ સત્ અને અસત તથા પર અને અપર રૂપ આપું જગત, તમારેજ સ્વરૂપ છે. ॥૭॥ જ્યારે અનંજન ભગવાન પ્રેરણા કરે છે, ત્યારે અજિત એવું તું, (સુદર્શનચક્ર), દૈત્ય અને દાનવની સેનામાં પ્રવેશ કરીને તેમનાં હાથ, પેટ, સાથળ, પગ, અને ગળાંને નિરંતર કાપતું થકું, ધણુંજ શોભે છે. ॥૮॥ સર્વ પ્રકારનાં ગળવાળા,

મહાને ધરનારા ભગવાને તને, મારા પુરુષોનો તારા કરવાને, અને જગતનું રક્ષણ કરવાને, આજ્ઞા કરેલ છે; મારે આજ્ઞા ઉપર અનુમત કરીને, આજ્ઞા કુળના આજ્ઞાથી; આ આજ્ઞાનું ગણુ થાય, તેમ કરવા. ॥૬૪॥ એ અમે કાંઈ દાન અપેક્ષા દેવા, યજ્ઞદિક કર્મ કર્યા દેવા, અથવા સ્વધર્મોચ્ચ કર્યું દેવા, અને આજ્ઞા કુળના દેવન રૂપ આજ્ઞા મનાતા દેવા; તે તે સર્વ વડે કરીને પણ, આ આજ્ઞાનું તારા રદિત થાઓ. ॥૬૫॥ પછી એ સર્વ યુગોના આજ્ઞા અને એકજ એવા ભગવાન, સર્વ પ્રાણી માટે પોતા સમાન મળ્યા વડે, આજ્ઞા ઉપર પ્રસન્ન થયા દેવાનો; આ આજ્ઞા તારા રદિત થાઓ. ॥૬૬॥ શ્રીશુક-આ રીતે અંગીરાશરાજને રતુનિ કરવાથી, દુર્વાસાને ચારે તરફથી ગાળતું, વિષ્ણુભગવાનનું ચક્ર રાજની પાયાના થઈ શાંત થઈ ગયું. ॥૬૭॥ પછી એ ચક્રના અગ્નિના તરણથી યજ્ઞયજ્ઞા દુર્વાસા મુખી થઈ, ધણી આજ્ઞાથી આજ્ઞા અંગીરાશરાજના વખાણ કરવા લાગ્યા. ॥૬૮॥ દુર્વાસા-હે રાજ, અનંત ભગવાનના દાસોનું મહદમ, મારા બેવામાં આજ્ઞા આજ્ઞા; તમારા મેં અપરાધ

કર્યા છતાં પણ, તમે મારા ભવાને માટે, ધણી પ્રેરના કરી છે. ॥૬૯॥ આજ્ઞાથી આજ્ઞા કરે ભગવાને શુદ્ધ કરનારા સર્વ પુરુષોથી ન થઈ શકે, એનું કાંઈ નથી. અને એવા મહાત્મા પુરુષોને, નહીં ત્યાં કરવા લાયક, એનું પણ કાંઈ નહીં. ॥૭૦॥ જે ભગવાનના તામનું માત્ર અવલું થવાથી, માણસ નિર્ભય થાય છે; તે તીર્થ વડે ભગવાનના દાસોને વિશે આજ્ઞા થું દેવા. ॥૭૧॥ હે રાજ, અતિ કષ્ટાનું સ્વભાવ-વાળા તમે; મારા અપરાધને પાછા નાંખીને, મારા પ્રાણનું રક્ષણ કરવાથી, મારા ઉપર અનુમત કરમે છે. ॥૭૨॥ શ્રીશુક-તે પછી, તેમના પાછા આવવાનાને જાણીને, નહીં જાણે તે રાજાએ; દુર્વાસાના ચરણમાં પડી પ્રસન્ન કરીને, તેમને જમાડ્યા. ॥૭૩॥ એ રીતે અંગીરાશ રાજાએ આદર સહિત સર્વ પ્રકારના ઇચ્છા પદાર્થોથી આનંદ કરીને, સત્કાર કરેલા, અને તૃપ્ત થયેલા, તે રૂપિયો પછીથી આદર સહિત રાજાને કહ્યું કે: "તમે જાઓ". ॥૭૪॥ તમે ભગવાનના દર્શન-સ્પર્શ-પ્રેરના-જમાડ્યું-અને આત્મ શુદ્ધિ; એવા થઈ હું

રૂપિત: સર્વસહોગદાશ્રુતા ॥ વિપ્રસ્ય ચાસ્મત્કુલદેવહેતવેવિધેહિભદ્રંતદનુગ્રહોહિન: ॥૧॥ યદ્યસ્તિદત્તમિષ્ટંવાસ્વધર્મોવાસ્વનુષ્ઠિત: ॥ કુલંનોવિપ્ર દૈવંચેદ્વિજોભવતુવિજ્વર: ॥૧૧॥ શ્રીશુક-ઇતિસંસ્તુવતોરાજોવિષ્ણુચક્રંસુદર્શનં ॥ અશામ્યત્સર્વતોવિપ્રંપદહદ્રાજયાઞ્ચયા ॥૧૨॥ સમુક્તોઽસ્મામિતાપેનદુર્વાસા:સ્વસ્તિમાંસ્તત: ॥ પ્રશશંસતમુર્વીશંયુજાન:પરમાશિષ: ॥૧૩॥ દુર્વાસા-અહોઅનંતદાસાનાંમહત્ત્વંદૃષ્ટમયમે ॥ કૃતાગસોઽપિયદાજન્મંગલાનિસમીહસે ॥૧૪॥ દુષ્કર:કોનુસાધૂનાંદુસ્ત્યજોવામહાત્મનાં ॥ યૈ:સંગૃહીતોભગવાન્સાત્ત્વામૃષમોહરિ: ॥૧૫॥ યન્નામશ્રુતિમાત્રેણપુમાન્ભવતિનિર્મલ: ॥ તસ્યતીર્થપદ:કિંવાદાસાનામવશિષ્યતે ॥૧૬॥ રાજત્રનુગૃહીતોહંત્વયાતિન્નિઘ્ન્યાહ્વાના ॥ મદધંપૃષ્ઠત:કૃત્વાપ્રાણાયન્મેઽભિરક્ષિતા: ॥૧૭॥ રાજાતમકૃતાહાર:પ્રત્યાગમનકાંક્ષયા ॥ ચરણાવુપસંગૃહ્યપસાદ્યસમમોજયત્ ॥૧૮॥ સોશિલાદૃતમાનીતમાતિથ્યંસાર્વકામિકં ॥ તૃપ્તાત્માનૃપતિંપ્રાહુભુજ્યતામિતિસાદરં ॥૧૯॥ પ્રીતોઽસ્મિન્નુગૃહીતોઽસ્મિતવભાગવતસ્યવૈ ॥ દર્શનસ્પર્શનાલાપૈરાતિથ્યેનાત્મમેધસા ॥૨૦॥ કર્માવદાતમેતત્તેગાયંતિસ્વ:સ્ત્રિયોમુહુ: ॥ કીર્તિપરમપુણ્યાંચકીર્તયિષ્યતિભૂરિયં ॥૨૧॥ શ્રીશુક-એવંસંકીર્ત્યરાજાનંદુર્વાસા:પરિતોષિત: ॥ યયૌવિહાયસામંચ્યબ્રહ્મલોકમહેતુકં ॥૨૨॥ સંવત્સરોઽત્યગાત્તાવદ્યાવતાનાગતોગત: ॥ મુક્તિસ્તદ્દર્શનાકાંક્ષોરાજાબ્ધક્ષોભૂવહ ॥૨૩॥ ગતેચદુર્વાસસિસોંઽવરીષોદ્વિજોપયોગાતિપવિત્રમાહરત્ ॥ ઋષેર્વિમોક્ષંવ્યસનંચબુધ્વામેનેસ્વવીર્યંચપરાનુભાવં ॥૨૪॥ એવંવિધાનેકગુણ:સરાજાપરાત્મનિબ્રહ્મણિવાસુદેવે ॥ ક્રિયાકલાપૈ:સમુવાહમક્તિયપાવિરિંચાત્રિરયાંશ્રચકાર ॥૨૫॥ અયાંબરીષસ્તનયેપુરાજ્યંસમાનશીલેષુવિસૃજ્યધીર: ॥ વનંવિવેશાત્મનિવાસુદેવેમનોદધત્ત્વસ્તગુણપ્રવાહ: ॥૨૬॥ ઇત્યેતત્પુણ્યમારુયાનમંબરીષસ્યભૂપતે: ॥ સંકીર્તયત્રનુશ્યાયન્મકોભગવતોભવેત્ ॥ ૬૦મામનંઅંબરીષચરિતંનામપંચમોઽધ્યાય: ॥૫॥ શ્રીશુક-વિરૂપ:કેતુમાન્શંભુરંબરીષસુતાસ્ત્રય: ॥ વિરૂપાત્પદશ્વોઽમૂતત્પુત્રસ્તુરથીતર: ॥૧॥ રથીતરસ્યાપ્રજસ્યમાર્યાયાંતંતવેઽર્થિત: ॥ અંગિરાજનયામાસબ્રહ્મવર્ચસ્વિન:સુતાન્ ॥૨॥ એતેક્ષેત્રેપ્રસૂતા

પ્રસન્ન થયો હતો. ત્યાર મારા ઉપર તમારો ઉપકાર થયો છે. ॥૨૦॥ આ તમારા પવિત્ર કર્મને, સ્વર્ગની સ્ત્રીઓ વારંવાર મોકલે; અને તમારી પરમા પવિત્ર કૃતિનું આ પૃથ્વી ઉપર પણ શ્રીતન થશે. ॥૨૧॥ એ પ્રમાણે સુખને કહીને, સંતોષ પામેલા દુર્વાસા; રાજાની રાજ માગી, નિષ્કામ કર્મ કરનારાઓને ભગવાનના અલ્પ ભક્તો મળ્યા. ॥૨૨॥ એ દુર્વાસા મુનિ, કરીને પાછા આવતા મુખીમાં એક વરસ વિતી ગયું; લાંસુથી તેમના દર્શનને ઇચ્છતા એ રાજા, માત્ર પાછી પીનેજ રહ્યા હતા. ॥૨૩॥ પછી, એ દુર્વાસાના મળ્યા કેડે; આજ્ઞાના ઉપયોગમાં આવવાથી અતિ પવિત્ર થયેલું આજ્ઞા અંગીરાશ રાજા જમ્યા, આ રીતે દુર્વાસાને થયેલું દુ:ખ, દુખ થઈ તેમનું છૂટ્યું, અને પોતાને પર્યં રહ્યું; એ સધળું થવામાં પરમાત્મા ભગવાનનો પ્રભાવજ, ભગવાન જાણીને; તેમજ એ થઈજ એ સધળું થયેલાનું માન્યું. ॥૨૪॥ તે રાજા એ પ્રકારની અનેક રીતની જૂઠી જૂઠી ક્રિયાઓ વડે, પરબ્રહ્મ-વાસુદેવ-અને પરમાત્મા એવા ભગવાનનીજ ભક્તિ કરતા હતા. કે જે ભક્તિ થઈ તેમને, બ્રહ્માના ભેદ સૂક્ષ્મતા તમામ ભાવ પદાર્થો, નરક સમાન જગ્યાવા હતા. ॥૨૫॥ પછીથી એ પીર

અંગીરાશરાજ પોતાના બેવાજ સ્વભાવ વાળા પુત્રોને, રાજ્ય આપીને વનમાં ગયા; અને યુગોના પ્રવાહ થઈ વિરાગ પામેલા તેમજ, પોતાનું મન વાસુદેવ ભગવાન પરમાત્માને વિશેજ રાખ્યું. ॥૨૬॥ અંગીરાશરાજના આ પવિત્ર આજ્ઞાનું, જે કૃતિન કરે; અથવા ચિંતન કરે; તે ભગવાનના ભક્ત થાય. ॥૨૭॥ કવિથી ભાગવતે નવમા સ્કંધનો પાંચમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૫ ॥

અધ્યાય ૬ ઠા-શ્રીશુક-અંગીરાશરાજના વિષય-કેતુમાન-અને શંભુ, એ ત્રણ પુત્રો થયા. એ વિષયનો પૃષ્ઠદશ અને તેનો રથિતર થયા હતા. ॥૧॥ એ રથિતરને કાંઈ સંતાન નહોતું તેથી તેની માગણી થઈ, અગિરારથિએ રથિતરની સ્ત્રીમાં, બ્રહ્મનેજ વાળા પુત્રો કૃત્વ કર્યા હતા. ॥૨॥ એ રીતે ક્ષત્રીઓના વંશમાં, તેમના ક્ષેત્રમાં કૃત્વ થયેલા આજ્ઞા, અગિરા જોતના અને રથિતર પ્રવરતા કહેવાય છે. ॥૩॥ આદિદેવ મનુને છોક્ર આવવાથી નાકમાંથી કૃત્વ થયેલા પુત્ર, દક્ષકાકુ કહેવાય છે; તેને સો પુત્રો થયા હતા. તેમાં વિકૃષ્ટી-નિમિ-અને દંડક એ મુખ્ય હતા. ॥૪॥ તેમાંના પચીસ આર્ષાવ્રત એટલે દિમાલય અને વિધ્યાદી

રીને; અને જ્ઞપ કરવા વડે, યોગી જાનિને શરીરને તજ્જદેષ પરમાત્માની ગતિને પામી ગયો. ૧૧૦૮ પિતાના મરી જતા પછી વિકુક્ષીએ પાછા આવીને પૃથ્વીનું સ્વયં કર્યું; અને હરિભગવાનનું યજ્ઞ કરીને, પુત્રના પ્રયુ. ને “શશાહ” એ નામથીજ વિખ્યાત છે. ૧૧૧૧ એ વિકુક્ષીના પુત્ર પુરંજયનાં ઇંદ્રવાદ અને કકુથ, એવાં નામેા પામ્ કહેવાય છે; એ નામેા જ્યાં પડયાં, તે એનાં; કમોને સાંભળેા. ૧૧૨૧ દેવતાઓને દૈત્યો સાથે, નાશ શરક યુદ્ધ થતાં, દૈત્યોએ હનવેલા દેવોએ; એ વિકુક્ષીના પુત્રની સદાગતા સંધી હતી. ૧૧૩૧ અને દેવના દેવ વિશ્વાત્મા વિશ્વ ભગવાનના કહેવાથી, સમર્થ ઇંદ્ર, તેના વાહન મારે; મોટો જગદ થયો હતો. ૧૧૪૧ પછી એ રાગ જખ્તર પહેરી, દિવ્ય ધનુષ્ય અને તીક્ષ્ણ જાણેા લેઈને; એ જગદની કાઠ કપર એસીને, યુદ્ધ કરવાને ગયો હતો. ૧૧૫૧ અને પુરૂષ પરમાત્મા વિશ્વભગવાનના તેજથી, વૃદ્ધિ પામેલા તેજે, દેવતાઓ સ-

દિન પશ્ચિમ દિશામાં જઈને, દેવોના નગરને ઘેરી લીધું હતું. ૧૧૬૫ સાં તેને, તે દેવોની સાથે, રવાડાં ઉઘાડી યાય એવું; તુમ્હુલ યુદ્ધ થયું; અને જે દેવો તેની સામે આગ્યા, તેમને તેણે બાણાઓ વડે, યમલોકમાં મોકલી દીધા. ૧૧૭૫ના સ્થરે યુવાનના અગ્નિ સરખા બર્ષકર તેનાં આગેના પ્રદર્શથી મારવા જતા દેવો, સામા આવવાનું તજીને, પેતાના મૂળસ્થાન પાતાળ તરફ દોડી ગયા. ૧૧૮૫ તેથી એ રીતે સ્વર્ગના ધન સંદિન એ લક્ષ્મીવાળું નગર, એ રાજાએ જીતી લેકેને હંકરે આપવાથી, તેનાં એ નામે કહેવાનાં હતાં. પુરને જીત્યું માટે, પુરંજય; કકુત્થ કપર ખેડે માટે, કકુત્થ; અને હંદ્રે તેને વડન કર્યો માટે, હંદ્રવાદ કહેવાય છે. ૧૧૯૫ એ પુરંજયનો અનેના-તેનાં પૃથુ-તેનો વિશ્વરંધ્રી-તેનો સ્વ-તેનો યુવનાથ-અને તેનો શાગર નામે પુત્ર થયો હતો. એ શાગરને, શાગરની નામની નગરી વસાવી હતી. શાગરનીનો બુદ્ધસ્વ-અને તેનો કુવળયાથ નામે પુત્ર થયો હતો. ૧૨૦૦-૨૧૫ એ જળવાન કુવળયાથે પોતાના એકવીન હનર પુત્રોને સાથે લઈને, ઉ-

તેક રૂપિનું પ્રિય કરવાને; ધુધુ નામના દૈત્યને માર્યો હતો. ૥૨૨॥ તેથી તેનું નામ ધુધુમાર પડ્યું હતું; અને તે ધુધુ દૈત્યના મુખમાંથી નીકળેલા અગ્નિથી તેના ત્રણ શિયાળા તમામ દીકરાઓ, ૫૪૧ મૂલા હતા. ૥૨૩॥ દદાશ્વ-રૂપિનાશ્વ-અને બાદશ્વ એ ત્રણજ રજા હતા; એ દદાશ્વનો હર્ષસ્વ, અને તેનો નિર્કુંભ નામે, પુત્ર થયેલાનું કહેવાય છે. ૥૨૪॥ નિર્કુંભનો અર્ધજ્વાશ્વ-તેનો કુશાશ્વ-તેનો સેનાશ્વ-અને તેનો યુવનાશ્વ નામે પુત્ર થયો હતો, એ યુવનાશ્વ પોતે સંતાન રહિત હોવાથી એદ પામીને પોતાની સો સ્ત્રીઓની સાથે વનમાં ગયો હતો; સાં રૂપિઓને તેના ઉપર દયા આવવાથી, તેને પુત્ર થવા સાફ, તેમણે સારી રીતે સાવધાનપણે ઉદ્ગતી દષ્ટિ કરાવી હતી. ૥૨૫-૨૬॥ ભારે રાત્ર તરસ્યો થવાથી સતતી વખતે, યમુના સ્થાનમાં પેહો; અને આંધળોને ઉઘતા જોઈને, પોતે પોતાની મેજે, સાંનું મંત્રેલું જળ પીઈ ગયો. ૥૨૭॥ હે પરિક્ષિત, પછીથી જાગેલા આંધળોએ, કળાસને પાણી વિનાનો જોઈને પૂછ્યું કે આ પુત્ર ઉમત્ત થાય એવું જળ, કોણ પીઈ

મયુ. ૧ ॥૨૮॥ જ્યારે તેમણે જ્ઞાનને કે સ્વરૂપી પ્રેરણાથી, એ જગત્સર્વને પામું છે; સારે તેઓ બોલતા
કે, દેવનું જગત્સર્વ એવું છે; એમ કહીને તેમણે, સ્વરૂપને નમસ્કાર કર્યા. ॥૨૯॥ તે પછી સમય પ્રાપ્ત
થયો, એ યુવનાશ્વ રાજાનું જન્મણી તરફનું પડખું, સ્વીકારથી પુત્ર જન્મ્યો; અને તે સ્વરૂપી થયો. ॥૩૦॥
પછી ધાવવાને માટે ધાવું રેતો, આ કુમાર રેતે ધાવશે; એમ પ્રશ્ન થતાં, તેને નરંગી આપતિ દેડે કહ્યું
કે, “દેવે વાસ તું વેદશ નહીં, મને ધાવશે.” ॥૩૧॥ અને દેવન આ તથા બ્રાહ્મણની પ્રસન્નતાથી, તેનો બાપ
યુવનાશ્વ પણ મૂંઝા નહીં. પણ તે યુવનાશ્વ પતંગવિદ રહ્યો; અને સાર તપ કરીને શિક્ષિ પામી ગયો. ॥૩૨॥
દે પરીક્ષિત એ કુમારનું નામ દેડે “વસન્તપુ” પાડ્યું હતું, કમળ દમ્બુ એટલે ચોર જેવા રાજાનું વગેરે
તેના ઘણા ઉદ્દેશ પામીને, તારી જતા હતા. ॥૩૩॥ એ યુવનાશ્વનો હીકરો “માંધાતા” અપ્યુત જગવાના

તેજથી, સાતે હોપવાળી પૃથ્વીનો, એક સ્વરૂપી રાજા થતે, રાજ્ય કરતો હતો. ॥૩૪॥ એ આત્મા જાતી
માંધાતા રાજાએ, સર્વ દેવ મય-દ્વિચારીકથી અગમ્ય-સર્વના આત્મા-અતે દ્રવ્ય, મંત્ર, વિધિ, યજ્ઞ, યજ્ઞમાન,
દર્શનને, ધર્મ, દેશ, કાળ, તથા સર્વ કાંઈ પદાર્થ વિગેરે રૂપ, બગવાનનું; ધણી દક્ષિણાવાળા યજ્ઞે અને ક-
તુઓ વગેરે, પૂજન કર્યું હતું. ॥૩૫॥-૩૬॥ જેટલામાં સર્વ કહે છે અને આશ્ચર્ય છે, તે સધળી પૃથ્વી. એ
યુવનાશ્વના પુત્ર માંધાતાની હતી; એમ કહેવાય છે. ॥૩૭॥ એ માંધાતાને શશિવિંદુની પુત્રી શિવદુર્ગામાં,
પુરકુત્સ-અંબારીશ-અને મુચુકુંડ એ નામે પળા વળ્ય પુત્રો થયા હતા. તેમાંનો મુચુકુંડ યોગી હતો.
॥૩૮॥ હે પરીક્ષિત તેમની પચાસ બેઠેનો હતી, તે સધળી સૈબરી રૂપિને પદણી હતી. યમનાં નદીનાં જ-
ગની અંદર પેસીને, નિવૃત્તિ પામે તપ કરતા, તે રૂપિએ, મિથુન ધર્મમાં સાગેલાં, માંધાતાને જ્ઞેવાથી; તેમને

ર્પિતઃ॥દૃષ્ટાશયાનાન્વિપ્રાંસ્તાન્પપૌમંત્રજલંસ્વયં॥૨૭॥ ઉત્થિતાસ્તેનિશામ્યાથવ્યુદકંકલશંપ્રભો॥ પપ્રચ્છુઃકસ્યકર્મેદંપીતંપુંસવનંજલં ૨૮
રાજાપીતંવિદિત્વાથર્થૈશ્વરપ્રહિતેનતે॥ ઈશ્વરાયનમશ્ચકુરહોદૈવવલંબલં॥૨૯॥ તતઃકાલુપાવૃત્તેકુક્ષિનિર્મિચ્ચદક્ષિણં॥યુવનાશ્વસ્યતનયશ્ચક્ર
વર્તીજજાનહા॥૩૦॥ કંધાસ્યતિકુમારોયંસ્તન્યંરોરૂપતેભૃશં॥ માંધાતાવત્સમારોદીરિતીંદ્રોદેશીનીમદાત્ ॥૩૧॥ નમમારપિતાતસ્યવિપ્રદેવપ્ર
સાદનઃ॥યુવનાશ્વોડયતત્રૈવતપસાસિદ્ધિમન્વગાન્ ॥૩૨॥ ત્રસદ્વસ્યુરિતીંદ્રોડગવિદધેનામતસ્યવૈ॥યસ્માન્નસંતિત્યુદ્વિગ્નાદસ્યવોરાવણાદયઃ ॥૩૩
યૌવનાશ્વોડયમાંધાતાચક્રવર્ત્યવર્તીપ્રભુઃ॥સત્તદ્વીપવર્તીમેકઃશશાસાચ્યુતતેજસા ॥૩૪॥ ઈજેચયજંક્રતુભિરાત્મવિઙ્ગુરિદક્ષિણૈઃ॥સર્વદેવમયંદે
વંસર્વાત્મકમર્તીંદ્રિયં ॥૩૫॥ દ્રવ્યંમંત્રોવિધિર્યજ્ઞોયજમાનસ્તથર્ત્વિજઃ॥ધર્મોદેશશ્ચકાલશ્ચસર્વમેતદ્યદાત્મકં ॥૩૬॥ યાવત્સૂર્યુદદેતિસ્મયાવચ્ચ
પ્રતિતિષ્ઠતિ॥સર્વતયૌવનાશ્વસ્યમાંધાતુઃક્ષેત્રમુચ્યતે ॥૩૭॥ શશવિંદોર્દુહિતરિવિંદુમત્યામધાનૃપઃ॥પુરુકુત્સમંબરીપંમુચુકુંદંચયોગિનં ॥૩૮॥
તેપાંસ્વસારઃપંચાશત્સૌભરિંવત્રિરેપતિં॥યમુનાંડતર્જલેમગ્નસ્તપ્યમાનઃપરંતપઃ ॥૩૯॥ નિર્વૃતિમીનરાજસ્યવીક્ષ્યમૈથુનધર્મિણઃ॥જાતસ્પૃહોનૃપં
વિપ્રઃકન્યામેકામયાચત ॥૪૦॥ સોડપ્યાહગૃત્યતાંબ્રહ્મન્કામંકન્યાસ્વયંવરે॥સવિચિંત્યાપ્રિયંસ્ત્રીણાંજરઠોડયમસંમતઃ ॥૪૧॥ વલીપલિતેજ
ત્કલ્પ્યહંપત્યુદાહૃતઃ॥સાધયિષ્યેનથાત્માનંસુરસ્ત્રીણામપીપ્સિતં ॥કિંપુનર્મનુજેંદ્રાણામિતિવ્યવસિતઃપ્રભુઃ ॥૪૨॥ મુનિઃપ્રવેશિતઃક્ષત્રાકન્યાં
ડતઃપુરુષદ્વિમત્ ॥વૃતશ્ચરાજકન્યાભિરેકઃપંચાશતાવરઃ ॥૪૩॥ તાસાંકલિરભૂદ્રૂયાંસ્તદર્થેડપોત્યસૌહૃદાં ॥મમાનુરૂપોનાયંવહૃતિતદ્ગતચેતસાં
॥૪૪॥ સવઢ્ઢૃચસ્તાભિરપારણીયતપઃશ્રિયાડનર્ધ્યપરિચ્છદેપુ ॥ગૃહેષુનાનોપવનામલાંભઃસરસ્મુસૌગંધિકકાનનેષુ ॥૪૫॥ મહાર્હશય્યાસન
વસ્ત્રભૂષણસ્નાનાનુલેપાભ્યવહારમાલ્યકૈઃ ॥સ્વલંકૃતસ્ત્રીપુરુષેષુનિત્યદારેમેડનુગાયદ્વિજભુંગબંદિષુ ॥૪૬॥ યદ્દાર્હસ્થ્યંતુસંવીક્ષ્યસત્તદ્વીપવર્તીપ
તિઃ ॥વિસ્મિતઃસ્તંભમજહાત્સાર્વભૌમશ્રિયાડન્વિતઃ ॥૪૭॥ એવંગૃહેષ્વાભિરતોવિષયાન્વિવિધૈઃસુખૈઃ ॥સેવમાનોનચાતુપ્યદાજ્યસ્તોકૈરિવાનલઃ ॥
॥૪૮॥ સક્રદાચિદુપાસીનઆત્માપન્હવમાત્મનઃ ॥દદર્શવઢ્ઢૃચાચાર્યોમીનસંગસમુત્થિતં ॥૪૯॥ અહોહમંપડ્યતમેવિનાશંતપસ્વિનઃસચ્ચરિત

કામના કમન થઈ હતી; તે તેથી તેમણે માંધાતાની પાસે, એક કન્યાની આગળી કરી હતી. ॥૩૯-૪૦॥ સારે
માંધાતાએ કહ્યું કે, “સ્વયંવરની રીતે જે કન્યા આપને હવે છે; તેને આપ વરે.” તેથી સૈબરી રૂપિને વિ-
આરમ્બ કે હું, આંખોને આપ્રમ એવો વૃદ્ધ છું, વળિયાં અને પળિયાં આવેલ છે, તથા માથું દબેલું છે; તેથી
રાજાએ મને, આ પ્રકારથી ના કહી. એટલા માટે માઈ શરીર, હું એવું કહું; કે જેથી દેવનાઓની આંખો
પણ, ધ્રુજા કરે; એવો તેમણે નિશ્ચય કર્યો. ૧૪૧-૪૨ ॥ પછી હારવાને કન્યાઓના સમૃદ્ધિવાળા અંતઃ-
પુરમાં મુનિને લઈ જતાં; એ પચાસે રાજ્યકન્યાઓ; તે, એક વરનેજ, પરી. ૧૪૩ ॥ અને તે વળતે તેમ-
નામાં ગત સાગી ગયેલી એ કન્યાઓ; “આતો અનેજ યોગ્ય છે, તને નથી,” એમ બોલતી સુહૃદપણું તથા, તેને
માટે; એક પીછા સાથે વારંવાર કહ્યો કરવા સાગી હતી. ૧૪૪ ॥ એ રૂપવેદી સૈબરી રૂપિ, તે પ-
ચાસે આંખોની સાથે પોતાના આપાર તપથી કમન થયેલા, ધણી સમૃદ્ધિ વાળા-અમુલ્ય મરસાગાની વાર-

લા-અને અનેક પ્રકારનાં સુવેષી વાળાં કમળોની શોભાથી બરપૂર નિર્મળ જગાસયો, અને જાગીઆવાળા
વરની અંદર, પછીથી રમવા લાગ્યા. ૧૪૫ ॥ જેમાં ધણી કિંમતી શક્યાઓ-આસનો-વસ્ત્રો-પરેણાં-નાદવાળા
પદાર્થ-ચંદનનાં લેપન-બોજન-અને પુષ્પો, તથા શણગારેલાં દાસ દારીઓ પણ હતાં. અને પછીએ તથા
જાગરાઓ બંદીબંધની પેઠે, ગામન કરતા હતા. ૧૪૬ ॥ જેથી સ્વરૂપીની લક્ષ્મી વાળા, અને સાતે
હોપવા રવામી, માંધાતાએ પણ; એ સૈબરી રૂપિને ગૃદસ્થાશ્રમ નાંધને વિરમ્ય પામી, પોતાનો ગર્વ તજ
દીધો હતો. ૧૪૭ ॥ એ રીતે ધરને વિશે સાગી કરીને વિષયોને બોગવતા સૈબરી રૂપિ, ધીનાં રીપાં પડવાથી
નહીં તૃપ્ત થતા આંખોની પેઠે; તે સુખો થઈ પણ વખત સુધી તૃપ્ત થયા નહોતા. ૧૪૮ ॥ પછી રૂપવેદી-
ઓમાં શ્રેષ્ઠ એ સૈબરી રૂપિએ, કાષ્ઠ દિવસે બેઠાં બેઠાં; માંધાતાના સંગથી કલ્પન થયેલ, આ રીતે પોતાની
શુદ્ધિનો નાશ થયેલાનું જોયું; અને વિચારવા લાગ્યા કે; તપસ્વી-સદાચરણી-અને સ્વાશં વ્રતો પાળનારા-મે;

જળની અંદર જળચરોનો મિથુન પ્રસંગ દેખીને, પરબ્રહ્મ થકી વિમુખ થઈ, મારા ધણા કાળના મેળવેલા તપને, બોધ નાંખ્યું છે: તે જુઓ. ૥૪૯-૫૦૦ ॥ મારે મુમુક્ષુ પુરુષોએ, સ્ત્રી પુરુષના પર્મવચ્ચાએને સંગ, સર્વ પ્રકારે તજવોજ નોંધ્યો; અને દ્વિત્યાદિકને છૂટથી નહીં વર્તવાદેનાં, મન સહિત તપણી વ્રતિઓને ચિન્તની અંદર રોકીને: તેવા ચિન્તને, અનંત જાગવાનગાંજ, એકલા તથા એકાંત સ્થાનમાં રહીને, લગાડી દેવું નોંધ્યો. અને સંગ તો મારા સાધુ પુરુષોનોજ કરવો કહેલ છે. ૥૫૧ ॥ હું તપરતી એકજ રૂપે હતો; તે, પાણીની અંદર ગાંધકાનો સંગ થવાથી, પચાસ રૂપે થયો. અને પાછળથી છોકરો થવાથી, પાંચ દગ્ગર રૂપે થયેલો. તો પણ માયાના ગુણોથી બુદ્ધિ દબાઈ જવાને લીધે, અને વિપ્રવાદિકને મિથ્યા ન જાણતાં, વસ્તુ રૂપે જાણવાથી; આ સોક તથા પરસોક સંયોગી મનોર્થો કરવાના અંગને, હજી સુધી પામીતોજ નથી. ૥૫૨ ॥ આ રીતે ધરતી અંદર ધણા કાળ રહી, છેવટે દરીયા દેરાગ પામેલા તે રૂપે; સન્યાસ લઈને વનમાં ગયા.

ત્યારે તેમની પતિવ્રતા સધળી સ્ત્રીઓ પણ, સાથેજ ચાલી નીકળી. ૥૫૩ ॥ ત્યાં જઈ સરીરને સફળી નાંખનારી તીક્ષ્ણ તપ એ બુદ્ધિમાન રૂપિએ કહ્યું; અને દ્વિત્યો સહિત પોતાનું મન પરમાત્મામાં જોડી દાધું ॥ ૫૪ ॥ હે ગદારાજ પરીક્ષિત, પછીથી તે પચાસે સ્ત્રીઓ, પોતાના સ્વામીને અધ્યાત્મિક મંત્રને પામેલા દેખીને; તેમના પ્રભાવ વડેજ; અમિ સાંત થતાં, તેની જવાબાઓ અમિની સાથેજ જાય; તે રીતે, એ સધળી સ્ત્રીઓ; એ સાગરી રૂપિની ગતિનેજ પામી ગઈઓ. ૥૫૫ ॥ દ્વિતીયો ૦ બા ૦ નવમા રહેલો છેક અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥ ૫૬ ॥

અધ્યાય ૭ એ. — શ્રીશુક — ગાંધાતાના પુત્ર અંબરીશને તેના (નાના) માતા બાપે, પુત્ર કરી રાખેલાનું કહેવાય છે, તે અંબરીશનો પુત્ર વૈવનાશ્વ-અને તેનો પુત્ર હારિત થયો હતો. તેઓ ગાંધાતાના પ્રવરના ગણાય છે; ગાંધાતાના પુત્ર પુરુકુત્સને, ઉરગ એટલે સાપોએ, પોતાની નર્મદા નામની બેન પરણાવી હતી. ૥૧-૨૦ ॥ વાસુકિની પ્રેરણાથી રસાતળમાં લેઈ જવાયલા તેણે, વિશ્વના જાગવાની શક્તિના પ્રભાવથી.

વ્રતસ્યા ॥ અંતર્જલેવારિચરપ્રસંગાત્પચ્યાવિતંબ્રહ્મચિરંધૃતંયત્ ॥ ૫૦ ॥ સંગંત્યજેતમિથુનવ્રતિનાંમુમુક્ષુઃ સર્વાત્મનાનવિરુજેદ્વહિરિન્દ્રિયાણિ ॥ એકશ્વરનૂરસિચિત્તમનંતર્દશેયુંજોતતદ્વતિષુસાધુષુચેત્પસંગઃ ॥ ૫૧ ॥ એકસ્તદસ્થહૃન્નધાંભસિમત્સ્યસંગાત્પંચાશદાસમુતપંચસહસ્રસર્ગઃ ॥ નાંતંબ્રજામ્યુભયકૃત્યમનોરથાનાંમાયાગુણૈર્હૃતમતિર્વિપયેડર્થભાવઃ ॥ ૫૨ ॥ એવંવસન્ગ્રહેકાલંવિરક્તોન્યાસમાસ્થિતઃ ॥ વનંજગામાનુયયુસ્તત્પત્ન્યઃ પતિદેવતાઃ ॥ ૬૩ ॥ તત્રતદ્વાતપસ્તીક્ષ્ણમાત્મકર્ષણમાત્મવાન ॥ સહૈવાગ્નિભિરાત્માનંયુયોજપરમાત્મનિ ॥ ૬૪ ॥ તાઃસ્વપત્યુર્મહારાજનિરીક્ષ્યાધ્યાત્મિકીર્ગતિ ॥ અન્વીયુસ્તત્પ્રભાવેનઅગ્નિશાંતમિવાર્ચિષઃ ॥ ૬૫ ॥ ૬૦ ॥ ૦ ॥ ૦ ॥ નવમસ્કંધેસૌભર્યાસ્વાનેષ્ઠોડ્યાયઃ ॥ ૬૬ ॥ શ્રીશુક ૦ માંધાતુઃ પુત્રપ્રવરોયોડ્વરીષઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ પિતામહેનપ્રવૃતોયૌવનાશ્વશ્ચતત્સુતઃ ॥ ૧ ॥ હારીતસ્તસ્યપુત્રોડ્ભૂન્માંધાતૃપ્રવરાદ્દમે ॥ નર્મદાઘ્રાતૃભિર્દત્તાપુરુકુત્સાયયોરગૈઃ ॥ ૨ ॥ તયારસાતલંનીતોભુજગેંદ્રપ્રયુક્તયા ॥ ગંધર્વાનવધીત્તત્રવધ્યાન્વૈવિષ્ણુશક્તિધૃક્ ॥ ૩ ॥ નાગાલ્લબ્ધવરઃ સર્પાદભયંસ્મરતામિદં ॥ ત્રસદસ્યુઃ પૌરુકુત્સોયોનરણ્યસ્યદેહકૃત્ ॥ ૪ ॥ હર્યશ્વદ્વાત્સુતસ્માદરુણોડ્યથનિબંધનઃ ॥ તસ્યસત્યવ્રતઃ પુત્રસ્ત્રિશંકુરિતિવિશ્રુતઃ ॥ ૫ ॥ પ્રાપ્તશ્વાંડાલતાંશાપાહુરોઃ કૌશિકતેજસા ॥ સશરીરોગતઃ સ્વર્ગમચ્યાપિદિવિદ્યયતે ॥ ૬ ॥ પાતિતોવાકિશરાદૈવૈસ્તેનૈવસ્તંભિતોબલાત્ ॥ ત્રૈશંકવોહરિશ્વંદ્રોવિશ્વામિત્રવસિષ્ઠયોઃ યન્નિમિત્તમમૃદ્યુદ્ધંપાક્ષિણોર્બહુવાર્ષિકં ॥ ૭ ॥ સોડનપત્યોવિષ્ણુઆત્માનારદસ્યોપદેશનઃ ॥ વરુણંશરણંયાતઃ પુત્રોમેજાયતાંપ્રભો ॥ ૮ ॥ યદિવીરોમહારાજતેનૈવત્વાંયજેદ્વતિ ॥ તથેતિવરુણેનાસ્યપુત્રોજાતસ્તુરોહિતઃ ॥ ૯ ॥ જાતઃ સુતોત્યનેનાંગમાંયજસ્વેતિસોડ્બ્રવીત્ ॥ યદાપશુર્નિર્દશઃ સ્યાદયમેધ્યોભવેદિતિ ॥ ૧૦ ॥ નિર્દશેચસઆગત્યયજસ્વેત્યાહસોડ્બ્રવીત્ ॥ દંતાઃ પશોર્યજાયેરત્રથમેધ્યોભવેદિતિ ॥ ૧૧ ॥ જાતાદંતાયજસ્વેતિસપ્રત્યાહાથસોડ્બ્રવીત્ ॥ યદાપતંત્યસ્યદંતાઅથમેધ્યોભવેદિતિ ॥ ૧૨ ॥ પશોર્નિપતિતાદંતાયજસ્વેત્યાહસોડ્બ્રવીત્ ॥ યદાપશોઃ પુનર્દંતાજાયંતેડ્યપશુશુચિઃ ॥ ૧૩ ॥ પુનર્જાતાયજસ્વેતિસપ્રત્યાહાથસોડ્બ્રવીત્ ॥ સાત્રાહિકોયદારાજન્રાજન્યોયપશુઃ શુ

લાંના વધ કરવાને યોગ્ય, ઝમવેંને ગરસા હતા. ૥૬૩ ॥ તેથી નામ થકી તે વરદાન પામ્યો હતો કે: આ વાતાનું સ્મરણ કરનારાઓને, સાપો થકી જાય નહીં થાય. ” એ પુરુકુત્સને ત્રસદસ્યુ-તેનો અનરુપ-તેનો હર્ષ-તેનો અરુ-તેનો નિબંધન-અને તેનો સત્યવ્રત નામે પુત્ર થયો હતો. એ સત્યવ્રતનું પાલન નામ ત્રિશંક કહેવાનું હતું. ૥૬૪-૫૦૦ ॥ પોતાના શુક વસિષ્ઠ થકી ગાંધકા પહોં પામેલા તેને, વિશ્વમિત્ર રૂપિએ; પોતાના નેત્રથી, એનાએજ શરીરથી, સ્વર્ગમાં મોકલ્યો હતો. તે દાસ પણ આકાશમાં દેખવામાં આવે છે. ૥ ૫ ॥ દેવતાઓએ એ ત્રિશંકને, ઊર્ધ્વે માથે નચે નાખી દેતા: વિશ્વમિત્રે તેને પોતાના જાગવડે એજરતે યજ્ઞથી રાખેલો; એ ત્રિશંકનો પુત્ર હરિશંક થયો હતો. જેના નિમિત્તથી વિશ્વમિત્ર અને વસિષ્ઠ એ બંને રૂપિઓનું, પક્ષીઓ જાતને ધણા વરસો સુધી યુદ્ધ થયું હતું. ૥ ૭ ॥ એ હરિશંકને સંતાન ન થવાથી, તે ખેડ પામતો, નારદજીના ઉપદેશથી વરુણે શરણે ગયો હતો; અને તેમને કહ્યું હતું કે હે પ્રજા, જે મને પુત્ર જન્મેનો, તેના થકીજ હું જાગવું ચલ્લ કરીશ. ત્યારે વરુણે “નથાસ્તુ” એમ કહેવા-

થી, તેને પુત્ર થયો; તેનું નામ હારિત હતું. ૥૭૦ ॥ પછી વરુણે તેને કહ્યું કે પુત્ર જન્મેનો મારે, હવે તેનાથી મારું ચલ્લ કરવા ૥૭૦ ॥ ત્યારે હરિશંકે જવાબ દીધો કે, “દ્વિત્યમનો થતાં સુધી એ પવિત્ર પશુ થાય નહીં.” ૥૭૦ ॥ પછી હરિશંકને થયા પછી, વરુણે ચલ્લ કરવાનું કરીથી કહ્યું; ત્યારે પણ તેણે કહ્યું કે, “દાંત ઉગતા પહેલાં, પવિત્ર પશુ થાય નહીં.” ૥૭૧ ॥ તેથી વરુણે દાંત ઉગતા સુધી ખમીને, પછીથી તેને તેનાથી ચલ્લ કરવાનું કહ્યું; ત્યારે હરિશંકે કહ્યું કે, “દાંત પડીજતાં સુધી પવિત્ર પશુ નથાય.” ૥ ૭૨ ॥ પછી વળી દાંત પડી ગયા કેટલાં વરુણે ચલ્લ કરવાનું કહ્યું; ત્યારે તેણે કહ્યું કે, “દાંત ફરી ઉગતા સુધી પવિત્ર પશુ થતો નથા.” ૥ ૭૩ ॥ તેથી બીજાવરના દાંત ઉગ્યા પછી વરુણે તેને ચલ્લ કરવાનું કહ્યું; ત્યારે તેણે કહ્યું કે, “ક્ષત્રિય જાતનો પશુ, જ્યારે યુદ્ધ કરવાને સમર્થ થાય; ત્યારે પવિત્ર ગણાય.” ૥ ૭૪ ॥ એ રીતે પ્રતિવડે પુત્રના સ્તોદમાં મન અંધા-વાથી, હરિશંક તેમને જમીને, વખત માળતો હતો; અને તેના કહેવા પ્રમાણે થવાની, વરુણ દેવ વાટ જોતા હતા. ૥ ૭૫ ॥ હવે રોડિને, તેના પિતાએ કરવા આદેશને જાણ્યું; તેથી તે પોતાના પ્રાણુ પચાવવા મારે,

હાયમાં ધનુષ્ય લેદને, આ વ્યર્થમાં ગાથો ગયો. ૧૧૨૪ પશુ પિતાને વચ્ચે જઈવરનો રોગ ઉભા કરેલાં સાંભળવાથી, તે પાછો ગામમાં આવતાં દત્તે ત્યાં માર્ગમાં હરે મળીને તેને અટકાવીને, તીર્થ અને પવિત્ર સ્થળમાં જઈને, પૃથ્વી પર્યટન કરવાનું સમજાવવાથી, રોડિન પાછો એક વરસ સુધી વનમાં જ રહ્યો. ૧૧૨૭-૧૨૮ આને બીજો-ત્રીજો-ચોથો-અને પાંચમો વરસ પશુ, તે પાછો આવતાં, માર્ગમાં હરે પગડા બાંધવાના રૂપથી તેને મળીને, એ રીતે જ કદીને; અટકાવીને ૧૧૨૮ તથા એ પ્રમાણે છ વરસ સુધી, તે જુદી જુદી નગરમાં આવતાં, વનમાં પાછો જતો દત્તે, છેવટે છઠી વખતે માર્ગમાં આવતાં, તે તેને, અટકાવે નામના બ્રાહ્મણના, વચેર દીકરાને, વેચાને લીધા. ૧૧૨૯ ॥ પછી તે વેચાના લીધેલા, શુન:શેષ બ્રાહ્મણને; વચ્ચે પશુ કરવાને પાતાના પિતાને આપીને; રોડિન દરિયાકાંઠે પડે લાગ્યો; પછી મહાપદ પાળા દરિયાકાંઠે, તેનાથી પુરુષમેષ

નામનો થઈ કરવા માડતાં; તે શુન:શેષે, દેવતાઓની સ્તુતિ કરવાથી; દેવતાઓએ તેને પચાસો છે. (અને મનુષ્યનો હોમ નહીં કરતાં, બીજી રીતે થઈ પૂરો કરેલો છે. એવી કથા બીજી કોણે છે.) તે થઈ કરવાથી દરિયાકાંઠે પડના વેચાથી મુક્ત થયો. એ યત્નમાં વિષામિત્ર દેવતા-જગદ્ગિ આધ્ય-વસિષ્ઠ બ્રહ્મા-અને આપરણ રૂપે ઉદ્દયાના થયા દત્તા, અને એ યત્નમાં પ્રસન્ન થયેલા હરે, રાજાને સાત સોનાનો રથ આપ્યો હતો. ૧૧૨૯-૧૨-૨૩ આ એ શુન:શેષનું મહાત્મ, આગળ કહેવાશે; આ રોડિન દરિયાકાંઠાની ઘણી ધીરજ બતાવેલી પ્રસન્ન થયેલા, વિષામિત્રરૂપે તેને, અપિદન મનિ એટલે બ્રહ્મવિદ્યા આપી હતી. તે યદી એ રાજાએ પોતાના મન એટલે વિગેરેનો નાશ; પૃથ્વીને જગમાં; જગને નેજમાં; નેજને વાયુમાં; વાયુને આકાશમાં; આકાશને અહ:કારમાં; અને અહ:કારને મહત્તત્તમાં; નાંખી; તેને પશુ આત્માને વિશે નાંખી હતો, પછી જાત કળાય

ચિ: ॥ ૧૨ ॥ ઇતિ પુત્રાનુરાગે ન સ્નેહયંત્રિત ચેતસા ॥ કાલં વંચયતાં તંતં મુક્તો દેવસ્ત મૈક્ષત ॥ ૧૫ ॥ રોહિતસ્તદભિજ્ઞાય પિતુ: કર્મચિકીર્ષિતં ॥ પ્રાણપ્રે
પ્સુર્ધનુષ્પાણિરરણ્યં પ્રત્યપદ્યત ॥ ૧૬ ॥ પિતરં વરુણઘ્રસ્તં શ્રુત્વા જાતમહોદરં ॥ રોહિતો ગ્રામમેયાયત મિદ્ર: પ્રત્યષેધત ॥ ૧૭ ॥ ભૂમે: પર્યટનં પુણ્યં તીર્થ
ક્ષેત્ર નિષેવળે: ॥ રોહિતાયાદિશ્ચ્છક્ર: સોપ્યરણ્યે વસત્સમા ॥ ૧૮ ॥ એવં દ્વિતીયે તૃતીયે ચતુર્થે પંચમે તથા ॥ અણ્યેત્યાભ્યેત્યસ્થવિરોવિપ્રોભૂત્વા હૃદય
હા ॥ ૧૯ ॥ ષષ્ઠં સંવત્સરં તત્ર ચરિત્વા રોહિત: પુરી ॥ ઉપવ્રજન્ન જીર્ણગર્તાદક્રીણાન્મધ્યમં સુતં ॥ ૨૦ ॥ શુન:શેષં પશુપિત્રે પ્રદાય સમવંદત ॥ તત: પુરુષમે
ધનહરિશ્ચંદ્રો મહાપશા: ॥ ૨૧ ॥ મુક્તો દરોડય જદેવાન્વરુણાદીન્મહત્કથ: ॥ વિશ્વામિત્રોડમવત્સ્મિન્હોતાચાધ્વર્યુરાત્મવાન્ ॥ ૨૨ ॥ જમદગ્નિરમૂઢ
હ્યાવસિષ્ઠોડયાસ્યસામગ: ॥ તસ્મૈ તુષ્ઠોદદાવિદ્ર: શાતકૌભમયં રથં ॥ ૨૩ ॥ શુન:શેષસ્ય માહાત્મ્યમુપરિષ્ઠાત્મચક્ષયતે ॥ સત્યસારાંધૃતિં દૃષ્ટ્વા સમાર્ય
સ્ય ચ ભૂપતે: ॥ ૨૪ ॥ વિશ્વામિત્રોભ્રુશં પ્રીતોદદાવવિહતાં ગતિં ॥ મન:પૃથિવ્યાંતામદ્વિસ્તેજસાપોડનિલેનતત્ ॥ ૨૫ ॥ સ્વેવાયુંધારયંસ્તં મૂતાદૌતંમ
હાત્મનિ ॥ તસ્મિન્જ્ઞાનકલાંધ્યાત્વાતયાડજ્ઞાનંધિનિર્દહન્ ॥ ૨૬ ॥ હિત્વાતાંસ્વેનભાવેન નિર્વાણસુખસંવિદા ॥ અનિર્દેશ્યાપ્રતક્ષેપંતસ્થૌવિધ્વસ્તબં
ધન: ॥ ૨૭ ॥ ઇંમાંમંનંહરિશ્ચંદ્રોપારૂયાનંનામસપ્તમોડધ્યાય: ॥ ૭ ॥ શ્રીશુકંહરિતોરોહિતસુતશ્વંપસ્તસ્માદ્વિનિર્મિતા ॥ ચંપાપુરીસુદેવોતો
વિજયોયસ્યચાત્મજ: ॥ ૧ ॥ મરુક્સ્તસ્તુતસ્તસ્માદૃક્સ્તસ્માપિબાહુક: ॥ સોડરિમિર્ત્તભૂરાજાસમાયોવનમાવિશત્ ॥ ૨ ॥ દૃઢંતંપંચતાંપ્રાપ્તંમહિ
વ્યનુમરિવ્યતો ॥ ઔર્વેણજાનતાત્માનંપ્રજાવંતંનિવારિતા ॥ ૩ ॥ આજ્ઞાયાસ્થૈસપત્નીભિર્ગરોદતોડધસાસહ ॥ સહતેનૈવસંજાત: સગરાસ્યોમહાપ
શા: ॥ ૪ ॥ સગરશ્ચક્રવર્ત્યાસીત્સાગરોયત્સુતૈ: કૃત: ॥ યસ્તાલજંધાન્યવનાન્શકાન્હેહ્યર્બરવાન્ ॥ ૫ ॥ નાવધીદુરુવાક્યેનચક્રેવિકૃતવેષિણ: ॥ મું
ઢાન્શમશ્રુધરાન્કાંશ્વિન્મુક્તકેશાર્દ્ધમુંડિતાન્ ॥ ૬ ॥ અનંતર્વાસસ: કાંશ્વિદવહિર્વાસસોપરાન્ ॥ સોશ્વમેધૈરયજતસર્વવેદસુરાત્મકં ॥ ૭ ॥ ઔર્વોપદિ
ષ્ટયોગેનહરિમાત્માનમીશ્વરં ॥ તસ્યોત્સૃષ્ટંપશુંયજ્ઞેજહારાશ્વંપુરંદર: ॥ ૮ ॥ સુમત્યાસ્તનયાદૃષ્ટા: પિતુરાંદેશકારિણ: ॥ હયમન્વેષમાણાસ્તેસમંતાંઙ્ય
સ્વનન્મહી ॥ ૯ ॥ પ્રાગુદીચ્યાંદિશિહયંદદૃશુ: કપિલાંતિકે ॥ એપવાજિહરશ્ચૌરઆસ્તેમીલિતલોચન: ॥ ૧૦ ॥ હન્યતાંહન્યતાંપાપદ્વતિષ્ઠિસહસ્રિ

પરમાત્માનું ધ્યાન કરવા વડે, આજ્ઞાને આપી નાંખીને ક્યો દત્તે. અને પોતાપણનો ત્યાગ કરીને, તથા પંચન માત્રનો નાશ કરીને; જેનો નિર્દેશ યદ્ય શક્યો નથી, અને જે તર્કમાં પશુ આવી શકતું નથી; એવા (આત્મસ્વરૂપ- માં) સ્થાપન થઈને, તેણે નિર્ધાર્યુ મુખનો અનુભવ કર્યો દત્તે. ૧૧૨૯ છં બાં ૧૦ રૂંધેનો સાં ૧૦ સં ૧૦ ॥ ૭ ॥
અધ્યાય. ૮ મા. — શ્રીશુક — એ રોડિનનો પુત્ર દરિય-અને તેનો પુત્ર ચંપ થયો. તેણે ચંપાપુરી જ- નાવેલ છે. ચંપનો સુદેવ-તેનો વિગ્રહ-તેનો વાહક-તેનો વૃક્ષ-અને તેનો શાહુકનામે પુત્ર થયો દત્તે. એ જા- હુક રાજાનું રાજ્ય શત્રુઓએ લેઈ લેવાથી, સ્ત્રીઓ સહિત તે વાગાં ગયો દત્તે. ૧૧૨-૭ ॥ એ ધરડો રાજા વ- નમાં ચરણ પામતાં, તેની પાછળ સતી થવાને તૈયાર થયેલી, તે ॥ એક રાણી ગર્ભવંતી હોવાનું જાણવાથી; ઔર્વેષિણે તેને સતી થતાં, અટકાવી હતી. ૧૧૩ ॥ પશુ તેને, તેની શોધોએ, બાણે લેઈને ઝેર ખવડાવેલું હતું. તેથી તેનાથી, ઝેર સહિત જન્મેલા હોવાથી, “સગર” નામ પડેલો છે. કશે, મોટો યજ્ઞવાળો રાજ થયે-

લ છે. ૧૧૪ ॥ એ સગર ચક્રવર્તી થયો દત્તે. એના દીકરાઓએ સાગર જનાવેલ છે. એ સગર રાજાએ તેના ગુરૂ ઔર્વેષિણા કહેવાથી, તાલજવ-ચંપન-શક-દયદળ-અને અર્ધર વચેરે કોકોને; તેનામાંના કેટલાકને માર્યું મોડેલ છતાં ઘણી મુંઝવણ-કેટલાકને અર્ધામોડેલા અને અરધા છૂટવાળા રાખનારા-કેટલાકને અંદરના વસ્ત્ર પિતાના-અને કેટલાકને બહારના વસ્ત્રપિતાના; એમ બરાબ વેરાવળા જનાવેલા છે, તેણે સર્વ વેદરૂપ તથા દેવગણ બગવાનનું, અશ્વમેધ યજ્ઞવડે પૂજન કર્યું હતું. ૧૧૫-૧-૭ ॥ અને ઔર્વેષિણા કહેવા પ્રમાણે, અશ્વમેધ યજ્ઞમાં, આત્મસ્વરૂપ દર્શન, દરિયાગવાનનું પૂજન કરતાં, છોડી મૂકેલા યજ્ઞનો ઘોડો, ઉદ્દરિ મયો દત્તે. ૧૧૬ ॥ તેથી એ સગર રાજાની સુમતિ નામની રાણીના સાઠ દળર, પિતાની આજ્ઞા પ્રમાણે આશનાર દીકરાઓએ, ઘોડાની શોધ સાફ નીકળીને; અભિમાન વડે, પૃથ્વીને સઘળી તરફ ખોદી નાંખી. ૧૧૭ ॥ અને દશાન કાણુમાં જતાં કપિલ દેવની પાસે, એ ઘોડાને ગાંધેલા દેખીને, નેગણે એ ઘોડાનું દરજી કરનાર ચોર, કપિલ દેવ

એ સગર સન્નને બીજી કૈશીની નામની જ્ઞામાં થયેલ અસમંજસ નામના પુત્રનો, અંશુમાન નામનો દી-
કરો; તેના પિતામહના દિવમાં તત્પર હતો. ॥ ૧૫ ॥ એ અસમંજસ પૂર્વ જન્મે યોગી હતો, તે તેને સંગ
થવાથી તે યોગ થકા બ્રહ્મ થયેલાતું, તેને સ્મરણ રહેલું હતું; તેથી તે પોતાના સરીરને માંડા જેવું દેખા-
તો હતો. ॥ ૧૬ ॥ અને લોકને આપ્રય લાગે, તથા તેઓ અને સંબંધીઓ નિદ્રા કરે, એવાં કામે તે કરતો
હતો; તથા રમતમાં, બીજાં છોકરાંઓને સરસ્વ નદીમાં નાંખી દેખે, લોકોને ખેદ પમાડતો હતો. ॥ ૧૭ ॥
તેથી તેના એવા આચરણને લીધે પિતાએ રોહ તજીને ઓળે, ત્યાંથી કાઢી મૂકવાથી, જતી વખતે તેણે
પોતાના યોગ બળ વડે; સહજાં બાળકોને સરસ્વતીમાં પાછાં લાવી આપ્યાં હતાં. ॥ ૧૮ ॥ તેથી એ
બાળકોને પાછાં આવેલાં જોઈને અયોધ્યાના સર્વે લોકો વિરમય પાડ્યા, અને બાળકથી સન્નને પણ પરિ-
તાપ થયો. ॥ ૧૯ ॥ પછી એ અસમંજસના દીકરા અંશુમાનને સન્નએ આજ્ઞા કરવાથી, શ્રેણે શાંતો

તે, તેના કાકાઓએ ખોદેલી પૃથ્વી વાળે રસ્તે જતાં, ગંભીરીના હમણાની પામે; તેણે, ઘોડાને ગાંધિયા દોડા. અને તે પછી તુરંજ તેણે, ત્યાં ખોદેલા મહામુનિ સાક્ષાત અધ્યાક્ષજ અગવાન કપિત્ર હેવને જોય; તેમની આગળ હાથ જોડી નમસ્કાર કરીને, સાવધાન મનવડે રતુનિ કરી. ૧૨૦-૨૧॥ અશુભાન-આપ પરમાત્માના સ્વરૂપને; આપનામાં મન રાખનારાઓ સમાધિ તથા યોગ આદિક જીન કપાયો વડે પશુ, નાણી શક્તા નથી; તે આ શરીરનેજ આત્મા (પોતે) રૂપ જાણવાની બુદ્ધિ કિત્તલ થયેલા, અને જ્ઞાનના પ્રકાર વિનાના હું સરખા ભેદા તો, કેમજ જાણી શકે. ૧૨૨॥ આપની માયાથી મોહ પામેલ મનવાળા-વશુ જુ-જોના પ્રાધાન્ય વાળા-અને બહિર દૃષ્ટિવાળા દેહીઓ; કંધેલાઓ સ્વપ્નના પદાર્થોનેજ દેખવાની પેટે; માત્ર આહીના વિપયોનેજ દેખે છે; પશુ પોતાનામાંજ રહેલા; આપના આત્મ સ્વરૂપને જાણી શક્તા નથી. ૧૨૩॥ માટે આપ કે જે જ્ઞાનધન-માયાના શુભોથી થનાર ભેદ અને મોહનો નાશ કરી નાંખવાના સ્વભાવ વાળા -અને સંનંદનાદિક મુનિઓ પિગેરે થકીજ પ્રસન્ન થનારા છો. તેમને હું મૂઢ, કેવી રીતે પ્રસન્ન કરી શકું. ૧૨૪॥

એટલા માટે, શાંત સ્વરૂપ-માયાના શુભો વડે, કર્મો કરવા થકી જળનારા-નાગ અને રૂપ વિનાના-સારા અને નદારા થકી મુક્તિ-અને જ્ઞાનનો ઉપદેશ કરવા માટેજ દેહને ધારણ કરનારા-પુરુષ પુરૂષ ભગવાન, આપને; હું માત્ર નગરકારજ કરું છું. ૥૨૫૫ અને આ નગરી માયા વડે રચાયતા લોકને વિશે; કામ-લોભ-દમ્બા-અને મોહ વડે, જ્ઞાતિ પામેલા મનવાળા મનુષ્યાદિક પ્રાણીઓ, ધગદિને સાંચાં માનવાથીજ જટકા કરે છે. ૥૨૫૬ હું સર્વ પ્રાણી પદાર્થાદિકના આત્મારૂપ ભગવાન; આજે આપના દર્શન થકીજ; અમારાં કામ-કર્મો-તથા દંડિયોના આશ્રયરૂપ દંડ થઇ ગયેલા મોહધારા; એ સધળું તારા પામેલું છે. ૥૨૫૭-શ્રીશુક-એ રીતે તેણે સ્તુતિ કરી, ત્યારે તેના ઉપર અનુમદ કરવાની ઇચ્છાથી, ભગવાન કપિલમુનિ બોલ્યા કે. ૥૨૫૮-શ્રીલ-ભગવાન-હે પુત્ર, તારા પિતાગૃહના યજ્ઞના પશુ, આ લોકને તું લેઈજન; અને આ જળી ગયેલા તારાકાકાઓ તો, મંગાજના જળપિના બીજી રીતે તરનારા નથીજ. ૥૨૫૯-શ્રીશુક-ત્યારે અંશુમાને માયાવડે પ્રણામ કરીને, કપિલ ભગવાનને પ્રસન્ન કર્યા; અને લોકને લેઈ આવ્યા. તથા ને પશુવડે સગર રાજ્યમે, પોતાનો અધિકાર

રહેલા વગ, પરિણું કર્યો. ૥૩૦ ॥ અને તે પછી અંશુમાને રાત્રી આપીને, રૂપડા તથા અંધતાથી મુક્ત થયેલા સગર રાજા; ઔર્વશ્યએ ઉપદેશ કરેલા માર્ગથી; અનિવૃત્ત મનિને (ભોક્ષપદને) પામી ગયો. ॥ ૩૧ ॥

હનિશ્રી ૦ ૭૦ નવમા રહેલો આદ્યો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૮ ॥

અધ્યાય. ૯ મો. — શ્રીશુક — પછી અંશુમાને ગંગાજીને લવવાની કામનાથી, યજ્ઞ વરસા સુધી તપ કર્યું. પણ ગંગાજીને તે ન લાવી શકતાં, કાળ આવી પહોંચવાથી, મરણ પામ્યો. ૥ ૧ ॥ અને તેની પેટ-બાં તેનો પુત્ર દિલિપ પણ, તપ કરવા લાગ્યો, ગંગાજીને નહીં લાવી શકતાં મરણ પામ્યો; અને તે પછી દિલિપના દીકરા ભગીરથે મોટું તપ કર્યું. ૥ ૨ ॥ ત્યારે ગંગાજીએ દર્શન આપીને તેને કહ્યું કે, “ હું તને વરદાન આપવાને આવી છું. “એટલે રાત્રીએ પેતાનો અભિયાન તેને કહ્યો. ૥ ૩ ॥ ત્યારે ગંગાએ કહ્યું કે, “ હું પૃથ્વી ઉપર પડતાં મારા વેગને પારણ કરનારા કાંઈ જોઈએ. નહીં તો હું પૃથ્વીના તળને ફાડીને રસા-

તળમાં ચાલી જાઉં. વળી મનુષ્યો પેતાનાં પાપ મારા વિશે કુએ; મારે હું પૃથ્વી ઉપર આવવામાં પુરતી તૈયારી; તોપણ એ પાપ મારામાંથી ધોવાઈ જાય, એવો કાંઈ ઉપાય તમે વિચારો. ” ૥ ૪-૫ ॥ ભગીરથ-કે મંગા, જેમને વિશે ધાપોના નાશ કરનારા હરિ ભગવાન સર્વદા વસે છે તે; સગર મારાને ત્યાગ કરનારા-શાંત-પરશ્વત્તમાં નિષ્ઠા વળા-અને લોક માનને પાતળ કરનારા, સાધુ પુરુષોના અંગનો સ્પર્શ થવાથી; ત-મારામાંનું એ સર્વજ્ઞ પાપ નાશ પામી જશેજ. ૥ ૬ ॥ અને જેમનામાં આ જગત; સાડીમાં તનુઓ હોવાની પેટ, યોગધાન યજ્ઞ રહેલું છે; તે, સર્વ શરીરધારીઓના આત્મા, સદાશિવ, તમારા વેગને પારણ કરી શકશે. ૥ ૭ ॥ શ્રીશુક-એમ મંગાને કહીને, સદાશિવને પ્રસન્ન કરવા સાહે. તે રાત્રી તપ કરવા લાગ્યો; એટલે યોગ કાળમાં સદાશિવ તુલ્યમાન થયા, અને એ સર્વ લોકનું દિન કરનારાએ ભગીરથની પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર કરીને; હરિ ભગવાનના ચરણ વડે પવિત્ર થયેલ જગતની ગંગાને; સાવધાનપણથી પારણ કર્યાં.

સ્પનિસ્પૃહોમુક્તબંધનઃ ॥ ઔર્વોપદિપ્રમાર્ગેણલેભેગતિમનુત્તમાં ॥ ૩૧ ॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ન ૦ સગરોપાસ્યાને અષ્ટમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮ ॥ શ્રીશુક ૦ અંશુમાં શ્વતપસ્તેપેગંગાનયનકામ્યયા ॥ કાલં મહાંતં નાશક્રોત્તતઃ કાલેન સંસ્થિતઃ ॥ ૧ ॥ દિલીપસ્તુ દ્યુત્તસ્તદ્વદશક્રતઃ કાલમેયિવાન ॥ ભગીરથસ્તસ્ય પુત્રસ્તેપેસસુમહતપઃ ॥ ૨ ॥ દર્શયામાસ તં દેવી પ્રસન્નાવરદાઽસ્મિતે ॥ હત્યુક્તઃ સ્વમભિપ્રાયં શશંસાવનતો નૃપઃ ॥ ૩ ॥ કોઽપિવારયિતાવેગં પતંત્યામેમહીતલે ॥ અન્યથાભૂતલંભિત્વાનૃપયાસ્યેરસાતલં ॥ ૪ ॥ કિંચાહં ન ભુવંયાસ્યેનરામધ્યામૃજંત્યઘાં ॥ મૃજામિતદધંકુવરાજંસ્તત્રવિચિંત્યતાં ॥ ૫ ॥ ભગોરથ ૦ સાધ્વોન્યાસિનઃ શાંતબ્રહ્મિષ્ઠાલોકપાવનાઃ ॥ હરંત્યઘંતેંગસંગાતેષ્વાસ્તેત્યઘભિદ્ધરિઃ ॥ ૬ ॥ ધારયિષ્યતિતેવેગં રુદસ્ત્વાત્માશરીરિણાં ॥ યસ્મિન્નોતમિદં પ્રોતં વિશ્વં શાટીવતંતુણુ ॥ ૭ ॥ હત્યુક્તસાનૃપોદેવંતપસાઽતોષયચ્છિવં ॥ કાલેનાલ્પીયસારાજંસ્તસ્યેશઃ સમતુષ્યત ॥ ૮ ॥ તથેતિરાજાઽમિહિતં સર્વલોકહિતઃ શિવઃ ॥ દધારાવહિતોગંગાપાદપૂતજલાં હરેઃ ॥ ૯ ॥ ભગીરથઃ સરાજર્ષિર્નિન્યેભુવનપાવની ॥ યત્સ્વપિતૃણાંદેઽભસ્મીભૂતાઃ સ્મશેરતે ॥ ૧૦ ॥ રથેનવાયુવેગેન પ્રયાંતમનુધાવતી ॥ દેશાન્પુનંતીર્નિર્દેગધાનાં સિંચત્સગરાત્મજાન્ ॥ ૧૧ ॥ યજ્ઞલસ્પર્શમાર્ણેણ દંડહતા અપિ ॥ સગરાત્મજાદિવં જગ્મુઃ કેવલં દેહમસ્મભિઃ ॥ ૧૨ ॥ મસ્મીભૂતાં ગસંગેન સ્વર્યાતાઃ સગરાત્મજાઃ ॥ કિંપુનઃ શ્રદ્ધયાદેવીયે સેવંતે ધૃતવ્રતાઃ ॥ ૧૩ ॥ નત્યેતત્પરમાશ્વર્યસ્વર્ધુન્યાયદિહોદિતં ॥ અનંતચરણાં ભોજપસૂતાયાભવચ્છિદઃ ॥ ૧૪ ॥ સંનિવેશ્યમનોયસ્મિન્ શ્રદ્ધયામુનયોઽમલાઃ ॥ તૈર્ગુણ્યં દુસ્ત્યજંહિત્વાસઘોયાતાસ્તદાત્મતાં ॥ ૧૫ ॥ શ્રુતોભગીરથાજ્ઞેતસ્યનાભોઽપરોઽભવત્ ॥ સિંધુદ્વીપસ્તતસ્તસ્માદયુતાયુસ્તોઽભવત્ ॥ ૧૬ ॥ ઋતુપર્ણો નલસંખોયોઽશ્વવિદ્યામયાન્નલાત્ ॥ દત્વાઽક્ષત્તદયંચાસ્મે સર્વકામસ્તુતત્સુતઃ ॥ ૧૭ ॥ તતઃ સુદાસસ્તત્પુત્રોમદયંતીપતિર્નૃપઃ ॥ આહુર્મિત્રસહંયં વૈકલમાષાંઘ્રિમુતક્રચિત્ ॥ વસિષ્ઠશાપાદ્રક્ષોઽભૂદનપત્યઃ સ્વકર્મણા ॥ ૧૮ ॥ રાજા ૦ કિંનિમિત્તોગુરોઃ શાપઃ સૌદાસસ્યમ્ ॥ આત્મનઃ ॥ એતદ્દેદિતુમિચ્છામઃ કથ્યતાં નરહોયદિ ॥ ૧૯ ॥ શ્રીશુક ૦ સૌદસોમૃગયાંકંચિચ્ચરન્રક્ષોજઘાનહા ॥ મુમોચબ્રાતરં સોઽથગતઃ પ્રતિચિકીર્ષયા ॥ ૨૦ ॥ સ

૧૮-૬૪ પછી તે રાત્રી, એ જગતને પાતળ કરનારી ગંગાજીને, જ્યાં તેના કાકાએ રાખેલી થઈને પડેલા હતા, ત્યાં લેઈ ગયો. ૥ ૧૦ ॥ અને પવન વેગી રથમાં બેસીને જતા, ભગીરથ રાત્રીની પાછળ પાછળ; દે-શોને પવિત્ર કરતાં હોડી આવતાં ગંગાજીએ, એ સગર રાજાના જાણી મહેલા પુત્રોને નવચળા. ૥ ૧૧ ॥ એમ આશ્વના દંડથી મરીને રાખેલી થઈ ગયેલા સગર રાજાના પુત્રોને પણ, તેના જગતો સ્પર્શ થવાથી; તેઓ સ્વર્ગને પામ્યા. ૥ ૧૨ ॥ સગર રાજાના રાખેલી થઈ ગયેલા પુત્રોને પણ, એ ગંગાના જગતો સ્પર્શ થવાથી, સ્વર્ગ મળ્યું; તો નિષમ પારણ કરીને શ્રદ્ધા સહિત તેનું સેવન કરનારને સ્વર્ગ મળે, એમાં તો કહેવું જ શું. ૥ ૧૩ ॥ અનંત ભગવાનના ચરણ કમળથી ઉત્પન્ન થયેલી, અને જન્મ મરણને મટાડનારી, ગંગાજીનું આ પ્ર-માણે કહેવાયલું મહાત્મ્ય, કાંઈ આશ્ચર્ય સરખું નથી. ૥ ૧૪ ॥ કેમકે એ ભગવાનને વિશે શ્રદ્ધા સહિત મન રાખ-વાથી, નિર્ભય થયેલા મુનિઓ, ન તજી શકાય એવા તપ યજ્ઞોવાળા, આ શરીરદિકના સંયંતને છોડી દેખી, ઉતાવળા અમવાનના સ્વરૂપને પામી ગયેલા છે. ૥ ૧૫ ॥ એ ભગીરથનો પુત્ર થતુ થયો-મુનિના નામિ-તેનો

સિંધુદ્વીપ-તેનો અપુનાયુ-અને તેનો પુત્ર રતુપર્ણ થયો હતો. એ રતુપર્ણ નજી રાત્રીનો મિત્ર હતો. એ રતુપ-ર્ણે તજી રાત્રીને છૂત એટલે પાસાની રમત (જુગાર) નું તત્ત્વ શીખવીને, તેની પાસેથી અશ્વરિધા. એટલે ધોડાઓને ચલાવવાની વિદ્યા તે શીખ્યો હતો. એ રતુપર્ણનો દીકરો સર્વકામ નામનો થયો હતો. ૥ ૧૬-૧૭ ॥ સર્વકામનો પુત્ર સુદાસ-અને તેનો પુત્ર મદ્યંતીનો સ્વામી (સૌદાસ) થયો હતો. કાંઈ કાંઈ ઠેકાણે તેનાં મિત્રસહ અને કમળાંકી એવાં નામો કહેલ છે. એ રાત્રી પેતાના કર્મ કરીને સંતાન રહિત, તથા વસિષ્ઠ મુનિના અપથી રક્ષણ થયો હતો. ૥ ૧૮ ॥ પરીક્ષિત-કે મહાત્મા, એ સૌદાસને, શા કારણે મારે શુરએ શ્રાપ આપ્યો હતો. એ વાત શુભ રાખવા જેવી ન હોય તો કહે; એ જનમુવાની ગમે ઈચ્છા છે. ૥ ૧૯ ॥ શ્રીશુક-એ સૌદાસ રાજા શિકારે ગયેલા, ત્યાં કાંઈ રાક્ષસને તેણે માર્યો હતો; અને તેના બાદને છોડી દીધો હતો. પછી તે છોડી દીધેલા રાક્ષસ વેર વાળવાની ઇચ્છાથી, રાત્રીને વેર રસોઈમાંનું રૂપ લેઈને આવી રહ્યો. અને રાત્રીનું જુડું કરવાના વિચારથી તેણે મનુષ્યનું માંસ રાંધીને શુરને ખાવાને

માટે લાવી ચૂક્યું. ૧૧૨૦-૨૧૧ બગવાન વસિષ્ઠે, તે પીરસાયલા અબક્ષને જોતાંજ, કોષ કરીને રાગને આપ દીધો કે, "તું રાક્ષસ થઈ જા." ૧૧૨૨૧ પશુ પછીથી તે કાગ રાક્ષસનું કરેલું જાણી, એ આપનો અવધિ પાર વરસનો કર્યો. અને રાગને પશુ અંજળીમાં જળ લઈને ગુરને સામે આપ આપવાનું કર્યું. ૧૧૨૩૧ ત્યારે મદ્યંતી રાણીએ તેને વાર્યો. તેથી તે રાગને, દિશાઓ-પૃથ્વી-અને આકાશ સર્વને; પ્રાણીમય જોઈને, પછી તે તીક્ષ્ણપાણી, પોતાના પગ ઉપરજ નાંખ્યું. ૧૧૨૪૧ તેથી તેના પગ કાળા થઈ ગયા, અને તે થઈ રાક્ષસ પશુને પામેશે તે રાગ વનમાં ગયો. ત્યાં એક સમયે વનમાં રહેનાર એક બ્રાહ્મણ અને બ્રાહ્મણીને, તેમના મૈથુનને વખતે તેણે દીધું. ૧૧૨૫૧ અને જૂએ પીડાયલા તેણે બ્રાહ્મણને પકડ્યો, ત્યારે તેની સ્ત્રીએ કૃતાર્થ નહીં થયેલીની પેટે, રાગને કહ્યું કે, "તમે રાક્ષસ નથી, પણ દેવતાકું વંશના મહારથી રાગનો. ૧૧૨૬ ૧

તમે મદ્યંતીના સ્વામી છતાં, આ અધર્મ કરવાને યોગ્ય નથી; આ દિવસ, મારો સ્વામી, હું કૃતાર્થ નહીં થયે. સંતાનની કામના પૂર્ણ થવા માટે આપો. ૧૧૨૭૧ હે રાગ, આ મનુષ્ય દેહ સર્વ પુરુષાર્થને આપનારો છે. જોઈશો માટે હે વીર, એનો વધ કરવાથી સર્વે પુરુષાર્થનો નાશ થઈ જશે. ૧૧૨૮૧ હે ધર્મને જાણનાર, તમે કૃતમ રાગરૂપિને કાપો, આ કૃતમ બ્રહ્મરૂપિ, જે વિદ્વાન તથા તપ-ધીર-અને શુભોપાદો બ્રાહ્મણ છે; તથા જે મહાપુરુષ નામથી કહેવાના અને સર્વપ્રાણી માત્રનાં શરીરોને વિશે રહેલા પરમ બ્રહ્મ ભગવાનનું, સર્વ પ્રાણીઓના આત્મા જાણીને આરાધન કરવાને હચ્છે છે; તેનું મોત થાય છે; તે પુત્રનું મોત પિતાનેજ કાપે થવાની પેટે, કાષ્ટ પ્રકારે યોગ્ય ગણાય એવું નથી. ૧૧૨૯-૩૦૧ માટે સપ્તરૂપમાં માન પામેલા તમે, આ સાધુ-નિષ્ઠાપ-વિદ્વાન-અને બ્રહ્મવાદી બ્રાહ્મણને મારી નાંખવાનું, માથને મારી નાંખવાની પેટે; કેમ યોગ્ય

ચિંતયન્નધરારાજઃસૂદરૂપધરોગૃહે॥ગુરવેભોક્તુકામાયપક્ષાનિન્યેનરામિષં ॥૨૧॥ પરિવેક્ષ્યમાણંભગવાન્વિલોક્યાભક્ષ્યમંજસા॥રાજાનમશપ
ત્કુદ્ધોરક્ષોત્યેવંભવિષ્યસિ ॥૨૨॥ રક્ષઃકૃતંતદ્વિદિત્વાચક્રેદ્વાદશવાર્ષિકં॥સોડપ્યપોંડજલિનાદાયગુરંશત્તુસમુદયતઃ ॥૨૩॥ વારિતોમદયંત્યા
પોરુશતીઃપાદયોર્જહૌ॥દિશઃસ્વમવર્નીસર્વેપશ્યન્જીવમયંનૃપઃ ॥૨૪॥ રાક્ષસંભાવમાપન્નઃપાદેકલ્માષતાંગતાઃ॥અવાયકાલેદદૃશેવનોકોદંપ
તીદ્વિજૌ ॥૨૫॥ ક્ષુધાર્તોજગૃહેવિપ્રંતત્પત્યાહાકૃતાર્થવત્॥નભવાન્રાક્ષસઃસાક્ષાદિક્ષ્વાકૂળાંમહારથઃ ॥૨૬॥ મદયંત્યાઃપતિર્વીરનાધર્મકર્તુમ
ર્હસિ॥દેહિમેડપત્યકામાયાઅકૃતાર્થપતિંદ્વિજં ॥૨૭॥ દેહોડયંમાનુષોરાજન્પુરુષસ્યાસ્થિલાર્થદઃ॥તસ્માદસ્યવધોવીરસર્વાર્થવધઽચ્યતે ॥૨૮॥
એષહિત્રાહ્મણોવિદ્વાંસ્તપઃશીલગુણાન્વિતઃ ॥ આરિરાધયિષુર્બ્રહ્મમહાપુરુષસંજિતં ॥ સર્વભૂનાત્મભાવેનભૂતેષ્વંતર્હિતંગુણૈઃ ॥૨૯॥ સોડયંબ્રહ્મર્ષિ
વર્યસ્તેરાજર્ષિપ્રવરાદ્વિભો ॥ કથમર્હતિધર્મજ્ઞવધંપિતુરિવાત્મજઃ ॥૩૦॥ તસ્પસાધોરપાપસ્યધ્રૂણસ્યત્રહ્મવાદિનઃ ॥ કથંવધંયથાબઞ્નોર્મન્યતેસન્મ
તોભવાન્ ॥૩૧॥ પદ્યયંક્રિયતેભક્ષસ્તર્હિમાંસ્વાદપૂર્વતઃ ॥ નર્જીવિષ્યેવિનાયેનક્ષણંચમૃતકંયથા ॥૩૨॥ એવંકરુણભાષિણ્યાવિલપંત્યાઅનાથવ
ત્ ॥ વ્યાઘ્રઃપશુમિવાસ્વાદત્સૌદાસઃશાપમોહિતઃ ॥૩૩॥ બ્રાહ્મણીવીક્ષ્યદિધિષુંપુરુષાદેનભક્ષિતં ॥ શોચંત્યાત્માનમુર્વીશમશપત્કુપિતાસતી ॥૩૪॥
યસ્માન્મેભક્ષિતઃપાપકામાર્તાયાઃપતિસ્ત્વયા ॥ તવાપિમૃત્યુરાધાનાદત્તપજ્ઞદર્શિતઃ ॥૩૫॥ એવંમિત્રસહંશસ્વાપતિલોકપરાયણા ॥ તદસ્ત્રીંનિ
સમિદ્દેડમ્પ્રોપ્રાસ્યભર્તુર્ગતિંગતા ॥૩૬॥ વિશાપોદ્વાદશાબ્દાંતેમૈથુનાયસમુદયતઃ ॥ વિજ્ઞાયબ્રાહ્મણીશાપંમહિષ્યાસનિવારિતઃ ॥૩૭॥ તતઋષ્યસત
ત્યાજસ્ત્રીસુલ્લંકર્મણાડપ્રજઃ ॥ વસિષ્ઠસ્તદનુજ્ઞાતોમદયંત્યાંપ્રજામધાત્ ॥૩૮॥ સાવૈસપ્તસમાગર્ભમભિબ્રવ્યજાયતા ॥ જન્મેડમનોદરંતસ્યાઃસો
ડશ્મકસ્તેનકથ્યતે ॥૩૯॥ અશ્મકાન્મૂલકોજજ્ઞેયઃસ્ત્રીભિઃપરિરક્ષિતઃ ॥ નારીકવચઙ્ગત્યુક્તોનિઃક્ષત્રેમૂલકોડભવત્ ॥૪૦॥ તતોદશરથસ્તસ્મા
ત્પુત્રેએડવિડસ્તતઃ ॥ રાજાવિશ્વસહોયસ્યલ્લંગશ્ચક્રવર્ત્યભૂત્ ॥૪૧॥ યોદેવૈરર્થિતોદૈત્યાનવધીદ્યુધિદુર્જયઃ ॥ મુહૂર્તમાયુર્જાત્વૈત્યસ્વપુરંસંવધે
મનઃ ॥૪૨॥ નમબ્રહ્મકુલાત્પાણાઃકુલદૈવાન્નચાત્મજાઃ ॥ નશ્રિયોનમહીરાજ્યંનદારાશ્વાતિવલ્લભાઃ ॥૪૩॥ નબાલ્યેડપિમતિર્મત્યમધર્મેરમતેક

માનશો. ૧૧૩૧૧ એમ છતાં જો એને તમે ખાઈ જતાજ હો; તો પ્રથમ મને ખાઈ જાઓ; કેમકે મૂવેલા જેની હું, એના વિના એક ક્ષણ પણ જીવનાર નથી. ૧૧૩૨૧ એ પ્રમાણે અનાથની પેટે તે કડણા ઉપરજે એનાં વચનો, બેઠકતી અને વિદ્યાપ કરતીને, નહીં ગણુકારીને; પશુને જેમ વાધ ખાઈ જાય તેમ; આપથી મોઢ પામેશે સૌ-દાસ, તે બ્રાહ્મણને ખાઈ ગયો. ૧૧૩૩૧ ત્યારે, પોતાના આત્માનો ધણે શોક કરતી તે બ્રાહ્મણીએ, પોતાના સ્વામીને, એ માણસેનું ભક્ષ કરનારાએ ખાધેશે જોઈને કોષ કર્યો; અને તેણે સૌદાસને આપ દીધો કે. ૧૧૩૪૧ "હે પાપી, અને મૂર્ખ, કાગ વડે પીડાયલી હુંના સ્વામીને તું ખાઈ ગયો; તેથી તું મૈથુન માટે તારી સ્ત્રીની પાસે જતાંજ, તારે પણ મૃત્યુ થશે." ૧૧૩૫૧ એ પ્રમાણે તે મિત્રસહ રાગને આપ આપીને, એ પતિવ્રતા બ્રાહ્મણી, પોતાના સ્વામીનાં હાડકાંને એકઠાં કરીને; તે સહિત સગાવેલા અજિનાં પડીને પતિના લેકાને પાગી મઢ. ૧૧૩૬૧ પછી પાર વરસ પૂરાં થયે આપ મુક્ત થયેલા તે રાગને, મૈથુનને માટે તૈયાર થતાં; તેની

રાણીએ બ્રાહ્મણીના આપને જાણવાથી; તેને અટકાવ્યો. ૧૧૩૭૧ તેને પછી તેણે સ્ત્રી સુખને તજ દીધું. એ રીતે તે રાગ પોતાના કર્મ થઈજ સંતાન રહિત રહ્યો. પાછળથી તેના કહેવાથી મદ્યંતીને વિશે વસિષ્ઠ મુનિએ ગર્ભ રાખ્યો હતો. ૧૧૩૮૧ તેણે પારણ કર્યો ગર્ભ સાતવરસ થઈ ન જન્મવાથી, તેના પેટમાં પથરો મારવાથી જન્મ્યો. માટે તે અવનરેશે છોડશે અરમક કહેવાય છે. ૧૧૩૯૧ એ અરમકનો દીકરો મૂલક થયો. પરશુનામે ક્ષત્રીઓને મારી નાંખવાથી પૃથ્વી નિઃક્ષત્રી થઈ ત્યારે સ્ત્રીઓએ તેનું રક્ષણ કરવાથી તે "નારિકવચ" કહેવાય છે. અને ક્ષત્રીઓના મૂળ રૂપ શેષ રહેવાથી તે "મૂળક" પણ કહેવાય છે. ૧૧૪૦૧ એ મૂળકનો દશરથ-તેનો અંડવિડ-તેનો વિષ્ણુ-અને તેનો અટવાંગ નામેપુત્ર ચક્રવર્તી થયો હતો. ૧૧૪૧૧ કાષ્ટથી ન જતાય એવા તેણે, દેવતાઓની પ્રાર્થનાથી, પુત્રને વિશે દૈત્યોને મર્યા દત્ત. પછી દેવતાઓ થઈ, પોતાનું આયુષ્ય માત્ર એ પડીનુંજ ખાકી રહેવાનું જાણવાથી; તેણે પોતાના નગરમાં પાછા આવીને, ભગવાનને વિશેજ યન લગાડ્યું.

૧૪૨૧ અને વિચાર કર્યો કે, અમારા કુળના દેવ રૂપ આશ્વિનિના કુળ કરતાં, મને મારા પ્રાણ-પુત્રો-લક્ષ્મી-પુત્રી-અને શ્રીઓ વિશે કેટલું પણ વધારે પ્રિય નથી. ૧૪૨૨ અને કલમ ૨૬૬ બગવાન થઈ બૂદી, કાષ્ટ પણ વધુ હું દેખીશ નથી. તથા જ્યોત્ષ્ણમાં પણ કદીએ મારી ખુદ અપર્મણ મહા નથી. ૧૪૨૩ તેમજ પ્રાણી માનવ પાલન કરનાર બગવાનમાંજ આપ સમગ્રના મનો વધે છેકતા દષ્ટર દેવતાઓ-એ, દક્ષિણ વરદાને આપવું કહેલા છતાં, કાષ્ટ વરદાન બગવાની મેં કનડા કરી નથી. ૧૪૨૪ અને અ-પિતાશી-આત્મ સ્વરૂપ-પ્રિય-અને પોતાના હૃદયને વિશેષ રહેલા બગવાનને: દર્શિયો તથા ખુદ વિદ્યેષ પામે-લા, દેવતાઓ પણ, જાણતા નથી: તે ખીનઓ તે ક્યાંથીજ જાણે. ૧૪૨૫ તેથી દર્શને હું, જગત કરતાં બગવાનમાં આપ સમગ્ર પડે: બગવાનની માયાથી, રચાયતા, અને મંધવ નગરની ઉપમા આપવા જેવા: અને પોતાની મેદલ મનુષ્ય થઈ મયિલા-વિવશિકા સંગને: તથા દેહને, એ બગવાનનેજ શરણે મડાડાડા

એ રીતે નાશપણ બગવાનને વિશે ખુદ કરવાથી, નિશ્ચય પામેલા, અટવાંચ સમયે: અન્યવાન (કે ૧૪૨૬ આ-મનને તથા દીધું) અને: પછી તેણે આત્મ સ્વરૂપનોજ આશય કર્યો. ૧૪૨૭ કે જે સ્વરૂપને માત્રને એટલે બકતો, અક્ષ-પરમ-સુદાન-આશ-પ-શુન્યની પેઠે કલ્યાણ-અને વાસુદેવ બગવાન: એ રીતનાં નામો થઈ પોતે છે. ૧૪૨૮ હતી શ્રી ૦ ૭૫૦ નવમા રહ્યો નવમો અધ્યાય સંપૂર્ણ થયા.

અધ્યાય ૧૦ મો.-શ્રીશુક-કે પરિશિત, અટવાંચનો દીર્ઘપાદુ-નેનો ધણી કીર્તિચરો મધુ-નેનો અન-અને તેનો દશરથ નામે પુત્ર થયો હતો. ૧૧૧ એ દશરથને લા સાક્ષાત અલ્લભ્ય હરિ બગવાન પોતેજ, દેવ-તાઓની પ્રાર્થના થઈ, પોતાના અંગોવડે આર પ્રકારથી પુત્ર પ્રાપ્તને પામ્યા હતા. ૧૧૨ રામ-લક્ષ્મણ-ભ-રત-અને શત્રુઘ્ન, એ નામેવાળા, સીતાપતિ બગવાનનું ચરિત, તત્ત્વેના રૂપિઓ થઈ વર્ણન થતાં, કે સુગત તમે ધણીવાર સાંભળ્યું હશેજ. ૧૧૩ પિતાને માટે સમયનો લાભ કરનારા-અને પ્રિયાના હાથના સ્પર્શને

ચિત્ ॥ નપશ્યામ્યુત્તમશ્લોકાદન્યત્કિંચનવસ્ત્વહં ॥ ૪૪ ॥ દેવૈઃકામવરોદતોમત્યંત્રિભુવનેશ્વરૈઃ ॥ નટ્ટણેતમહંકામંભૂતભાવનભાવનઃ ॥ ૪૫ ॥ ય વિક્ષિપ્તેન્દ્રિયધિયોદેવાસ્તેસ્વત્હદિસ્થિતં ॥ નવિદંતિપ્રિયંશશ્વદાત્માનંકિમુતાપરે ॥ ૪૬ ॥ અથેશમાયારચિતેષુસંગંગુણેષુગંધર્વપુરોપમેષુ ॥ રૂઢંપ્રકૃત્યાત્મનિવિશ્વકર્તુર્ભાવેનહિત્વાતમહંપ્રપદ્યે ॥ ૪૭ ॥ ઇતિવ્યવસિતોવુદ્યાનારાયણગૃહીતયા ॥ હિત્વાડન્યભાવમજ્ઞાનંતતઃસ્વંભાવમાશ્રિતઃ ॥ ૪૮ ॥ યત્તદ્વક્ષ્યપરંસૂક્ષ્મમશૂન્યંશૂન્યકલ્પિતં ॥ મગવાન્વાસુદેવેતિયંગુણંતિહિસાત્વતાઃ ॥ ૪૯ ॥ ૬૦ ॥ મા ૦ મ ૦ ન ૦ સૂર્યવંશાનુવર્ણનેનવમોડધ્યાયઃ ॥ ૧ ॥ શ્રીશુક ૦ સ્વદ્વાંગાદીર્ઘબાહુશ્વરઘુસ્તસ્માત્પ્રથુશ્રવાઃ ॥ અજસ્તતોમહારાજતસ્માદશરથોડમવત્ ॥ ૧ ॥ તસ્પાપિમગવાનેપસાક્ષાદ્વક્ષ્યમયોહરિઃ ॥ અંશાંશેનચતુર્દ્વાડમાત્પુત્રત્વંપ્રાર્થિતઃસુરૈઃ ॥ ૨ ॥ રામલક્ષ્મણભરતશત્રુઘ્નાઈતિસંજ્ઞયા ॥ તસ્યાનુચરિતંરાજન્ક્રુષિભિસ્તત્ત્વદર્શિભિઃ ॥ શ્રુતંહિવર્ણિતંભૂરિત્વયાસીતાપતેર્મહુઃ ॥ ૩ ॥ ગુર્વર્થેત્યક્તરાજ્યોવ્યચરદનુવનંપદ્મપદ્મ્યાંપ્રિયાયાઃપાણિસ્પર્શાક્ષમાભ્યાંમૃજિતપથરુજોયોહરીંદાનુજાભ્યાં ॥ વૈરૂપ્યાચ્છૂર્ણણસ્યાઃપ્રિયવિરહરુપારોપિતભ્રૂવિજૃંમત્રસ્તાવિર્બદ્ધસેતુઃસ્વલદવદહનઃકોશલેંદ્રોડવતાન્નઃ ॥ ૪ ॥ વિશ્વામિત્રાધ્વરેયેનમારીચાયા નિશાચરાઃ ॥ પડ્યતોલક્ષ્મણસ્યૈવહતાનૈર્ઋતપુંગવાઃ ॥ ૫ ॥ યોલોકવીરસમિતૌધનુરૈશમુઘંસીતાસ્વયંવરગૃહેત્રિશતોપનીતં ॥ આદૌયબાલગજ લીલૈવેક્ષુયદ્ધિંસજીકૃતંનૃપવિકૃપ્યવભંજમધ્યે ॥ ૬ ॥ જિત્વાડનુરુગુણશીલત્રયોંડગરૂપાંસીતાભિધાંશ્રિયમુરસ્યમિલબ્ધમાનાં ॥ માર્ગેત્રજન્મૃગુપતેર્વ્યનગદ્યત્ત્વંમહીમકૃતયસ્ત્રિરરાજબીજાં ॥ ૭ ॥ યઃસત્યપાશપરિવીતપિતુર્નિદેશંસ્ત્રેણસ્યચાપિશિરસાજગૃહેસમાર્ચ્યઃ ॥ રાજ્યંશ્રિયંપણ પિનઃસુત્હદોનિવાસંત્યક્તાયયૌવનમસૂનિવમુક્તસંગઃ ॥ ૮ ॥ રક્ષઃસ્વસુર્વ્યકૃતરૂપમશુદ્ધવુદ્ધેસ્તસ્યાઃસ્વરત્રિશિરદૂષણમુર્યવંધૂન્ ॥ જઘ્રેચતુર્દશ સહસ્રમપારણીયકોદંડપાણિરટમાનઊવાસકૃચ્છ્રં ॥ ૯ ॥ સીતાકથાશ્રવણદીપિતહચ્છયેનસૃષ્ટંવિલોક્યનૃપતેદશકંધરેણ ॥ જઘ્રેડ્ઢુતૈણવપુષા શ્રમતોડપકૃષ્ટોમારિચમાશુવિશિષ્ઠેનયથાકમુઘ્રઃ ॥ ૧૦ ॥ રક્ષોધમેનટકવદ્ધિપિનેડસમક્ષંવૈદેહરાજદુહિતર્યપયાપિતાયાં ॥ આત્રાવનેકૃપણવ

પણ, નદી ખમી સ્થાપા, કમળ જેવા પગ થઈ, એક વનમાંથી ખીન વનમાં ફરનારા-અને લક્ષ્મણજીએ તથા સુશીવ વગેરે વાનરઓના અધિપતિઓએ માર્ગને થાક મટાડેલા-સુર્પણખાને વિરૂપ કરનારા-અને પ્રિયાના વિરહથી કાપ પામવાથી ચડેલી બગરોથી ત્રાસ પામેલા સમુદ્રના કિપર સેતુ આંધનારા-તથા જાળ રાક્ષસોને ખાળી નાંખનાર દાવાગિરિ, કૌશળ દેશના રાજા શ્રીરામચંદ્રજી બગવાનજ આપણું રક્ષણ કરનારા છે. ૧૪૨૫ અને એમણેજ વિશ્વામિત્રના મગમાં લક્ષ્મણજીના સમક્ષ, મોટા મોટા મારિય વિશેર રાક્ષસોને મારેલા છે. ૧૪૨૬ કે પરિશિત, સીતાના સ્વયંવરના સ્થાનમાં શોકને વિશે જાણીતા ત્રણે મોટા યોદ્ધાઓએ એથી આજેલા સદાશિવના ઉદયપુત્રને: સેશદીના સાંકેને નાનોદાથી રમતમાંજ ગાળી નાંખવાની પેઠે: તેમણેજ સત્કર કરી એઓને, વચમાંથી ભાંગી નાંખ્યું હતું. ૧૪૨૭ અને તેમણેજ પોતાના વક્ષસ્થળમાં માત્ર પાળીને રહેતાં શસ્ત્રો-જનો અવતાર, પોતાના જેવાજ શુભો-રૂપ-સીમ-વય-અને અંગોવાળાં, સીતાને પરણીને જતાં: માર્ગમાં મલેલા: એકવિસવાર રાજ્યની નિતાની પૃથ્વી કરનારા પરશુરામના, અતિ વધેલા અંદકારને કિતારી નાંખે: હતો. ૧૪૨૮

પિતા દશરથ, શ્રીવશ હોવા છતાં પણ, તેમની આજ્ઞાને માથે ચઢાવીને, સત્ત્વના પાશથી બંધાઈ: રાજ્ય-લ-ક્ષ્મી-મિત્રા-સગાઓ અને ધરદિક-સમજાને તથા, સંગરહિત થઈને: ફક્ત પોતાનું શરીરજ સાથે રાખી, પો-તાની શ્રી સીતા સદિત, એ રામચંદ્રજી બગવાન વનમાં મથા હતા. ૧૪૨૯ તથા ત્યાં, દુષ્ટ બુદ્ધિવાળી રાક્ષસી મેદન (સુર્પણા) નું કર્પ કર્યું, નેના મુખ્ય બંધુઓ અર ત્રિશિર અને દુગણ, એમને તેમના યૌદ્ધવર રા-ક્ષસી સહિત, અસહ્ય ધનુષ્ય હાથમાં ધારણ કરીને મારવા: અને વનવાસમાં દુખથી વરયા હતા. ૧૪૩૦ પછી સીતાની વાત સાંભળવાથી કામદેવ થઈ જલેલા રાવણે, અદ્ભુત રૂપ બતાવી મારિયને મોકલવાથી, તેને મેદન, કિતારવાજ તેની પાછળ: પોતાના આશ્રમથી પણે દૂર જઈને રહે દક્ષને મારવાની પેઠે: જાણ થઈ તે મારિયને માર્યો. ૧૪૩૧ અને અધઘ રાક્ષસે (રાવણે) એ વનની અંદર પોતાની ગેરવાનરીમાં, નદારી પેઠે વિદેહ-રાજની કન્યા (સીતા) નું દરણ કરી જતાં, પ્રિયા થઈ વિષ્ણુ પડેલા પોતે જાણ સદિત વનને વિશે રાક્ષસી પેઠે: આનો સંગ કરનારા પુરોહી આ પ્રકારની દશાને, દેખાડતા થકા ધરયા. ૧૪૩૨ તે પછી પો-

તાના કાર્ય માટેજ મુલેલા બાધાઓ અગિયાર કરીને; કબંધને ગાયો, અને પછી વાંદરાઓ સાથે મૈત્રિ કરીને, વાલીને મારી, તેમના વડેજ પ્રિયતા સમાચાર ભણી; રામચંદ્રજી બાગવાન પોતાના નાનાભાઈ લક્ષ્મણ સહિત, વાંદરાઓનું સૈન્ય સાથે લઈને; છાલા અને સદાશિવે પુત્રેલા પગવડે આવીને; રામચંદ્રને કિનારે આવ્યા. ૧૧૨૧ ॥ ત્યાં તેમણે કોષવાલી-કરકતી-અને કપડેલી આંખોનું નેતું થવાથી, ભયથી, સંશ્ચિત થયેલા, તથા ગુડ અને મગરોથી ભરેલા સમુદ્ર; પોતાનો ધોધાટ બંધકરી આનિગત થઈ, માથા ઉપર પૂજનનો સમાન લઈ આવીને; તેમના પગમાં પડ્યો, અને બોલ્યો કે. ૧૧૩૧ ॥ “આપ મુજોના હાથરથી, સત્યચુષ્ટી દેવતાઓ-રવે ચુષ્ટી પ્રભાવનિઓ-અને તમોચુષ્ટી ભૂતપતિઓ થયેલા છે; તે કુટરચ-આદિ પુરુષ-અને જગતના પ્રાણીઓ આદિના હાથર આપ મહામાને, અમે જડચુષ્ટિયાઓ બનથી શક્તા નથી. ૧૧૪ ॥ હે પીર, આપની છ-

સા દોષ ત્યાં પધારો; અને તમે મોકલો મેવરાવનાર તથા વિશ્વારૂપિની વિશ્વરૂપ રાવણને મારીને, આપનો પતિને પામે; તથા અર્ધમાં સેતુ એટલે પાજ અથવા પૂજ પાંખીને આપનો યશ વિગતારો. કે જ્યાં આવીને દિગ્વિજય કરનારા રાજાઓ, આપનો યશ માય.” ૧૧૫ ॥ પછી અનેક પવેનોનાં શિખરોથી અને વાંદરાઓના અધિપતિઓના હાથરથી કંપાવેલાં ઝાડોની ડાલીઓ વિગેરેથી, સમુદ્રના ઉપર સેતુ પાંખીને; જેમાં સુધીવ-નીળ-અને દનુશાન મુખ્ય છે; એવા વાનરોના સૈન્યને લેઈને, પ્રથમ ગાગરી લંકાને વિશે, વિભિષણની સૂચના મુજબ બાગવાન રામચંદ્રજી ગયા. ૧૧૬ ॥ ત્યાં લંકાનાં વિદારવાન-કેડા-બંડાર-દરવાજા-સમાઓ-જડખા-અને બીજા વાગો સહિત આપી લંકા નગરીને, વાંદરાઓના સૈન્યે ઘેરી લીધાથી; અને વેદાઓ-ધર્મ-સોનાના કળશ-તથા ચોવટાં બાંગી નાંખવાથી; નાની નદીમાં દાયાઓ આવી પડવા સરખી, તે લં-

ત્રિયયવિયુક્તસ્ત્રીસંગિનાંગતિમિતિપ્રથયંચચાર ॥ ૧૧ ॥ દગધ્વાન્મકૃત્યહતકૃત્યમહન્કબંધંસચ્ચંચિધાયકપિભિર્દયિતાગતિતૈઃ ॥ બુધ્વાડયવા લિનિહતેષ્વગેંદસૈન્યેવૈલામગાત્સમનુજોડજભવાર્ચિતાંઘ્રિઃ ॥ ૧૨ ॥ યદોષવિશ્રમવિવૃત્તકટાક્ષપાતસંશ્રાંતનક્રમકરોભયગીર્ણઘોષઃ ॥ સિંધુઃશિ રસ્યર્હેણંપરિગૃત્યરૂપીપાદારવિંદમુપગમ્યબભાષણત્ ॥ ૧૩ ॥ નત્વાંવયંજડધિયોનુવિદામભૂમન્કૂટસ્થમાદિપુરુપંજગતામધીશં ॥ યત્સત્ત્વતઃ સુરગણારજસઃપ્રજેશામન્યોશ્ચભૂતપતયઃસમવાન્ગુણેશઃ ॥ ૧૪ ॥ કામંપ્રયાહિજહિવિશ્રવસોડવમેહંત્રૈલોક્યરાવણમવાપ્નિહિવીરપત્નીઃ ॥ બઘ્રીહિ સેતુમિહતેયશસોવિતત્યૈગાયંતિદિગ્વિજયિનોયમુપેત્યભૂપઃ ॥ ૧૫ ॥ બલ્લોદધૌરધુપતિર્વિવિધાદિકૂટૈઃસેતુંકર્પીદ્રકરકંપિતમૂરુહાંગૈઃ ॥ સુગ્રી વનીલહનુમત્પમુલેરનીકૈલૈકાંબિભીષણદૃશાવિશદ્યદગ્ધાં ॥ ૧૬ ॥ સાવાનરેંદ્રબલરુદ્ધવિહારકોષ્ટીદારગોપુરસદોવલભીવિટંકા ॥ નિર્ભજ્ય માનધિષણધ્વજહેમકુંભશૃંગાટકાગજકુલૈર્હદિનીવઘૂર્ણા ॥ ૧૭ ॥ રક્ષઃપતિસ્તદવલોચનિકુંભકુંભધૂમ્રાક્ષદુર્મુલ્લસુરાંતનરાંતકાદીન્ ॥ પુત્રંપ્ર હસ્તમતિકાયવિકંપનાદીન્સર્વાનુગાન્સમહિનોદયકુંભકર્ણ ॥ ૧૮ ॥ તાંયાતુધાનપૃતનામસિશૂલચાપપ્રાસર્ષિશક્તિશરતોમરસ્વદ્ગુર્ગા ॥ સુગ્રી વલક્ષ્મણમરુત્સુતગંધમાદનીલાંગદર્ક્ષપનસાદિભિરન્વિતોગાત્ ॥ ૧૯ ॥ તેડનીકપારધુપતેરભિપત્યસર્વેદ્દંદંવરૂથમિમપતિરથાશ્વયોધૈઃ ॥ જઘ્નુ દ્રુમૈર્ગિરિંગદેષુભિરંગદાદ્યાઃસીતાડભિમર્શહતમંગલરાવણેશાન્ ॥ ૨૦ ॥ રક્ષઃપતિઃસ્વબલનષ્ટિમવેક્ષ્યરુષ્ટારુહ્યયાનકમથાભિસસારરામં ॥ સ્વઃ સ્યંદનેશુમતિમાતલિનોપનીતેવિશ્રાજમાનમહનન્નિશિતૈઃશુરપ્રૈઃ ॥ ૨૧ ॥ રામસ્તમાહપુરુષાદપુરીષયન્નઃકાંતાસમક્ષમસતાડપહતાશ્વત્તે ॥ ત્યક્ત ત્રપસ્યફલમદ્યજુગપ્સિતસ્યયચ્છામિકાલઙ્ગવકર્તુરલંઘ્યવીર્યઃ ॥ ૨૨ ॥ એવંક્ષિપન્ધનુષિસંધિતમુત્સર્જબાણંસવજ્રમિવતત્ત્વદયંબિભેદસોસૃ ગ્વમન્દશમુલૈર્ન્યપતદ્વિમ્નાનાઢાહેતિજલ્પતિજનેસુકૃતીવરિક્તઃ ॥ ૨૩ ॥ તતોનિષ્ક્રમ્યલંકાયાયાતુધાન્યઃસહસ્રશઃ ॥ મંદોદર્યાસમંતસ્મિન્પરુ દંત્યુપાદ્રવન્ ॥ ૨૪ ॥ સ્વાન્સ્વાન્બંધૂન્પરિવ્રજ્યલક્ષ્મણેષુભિરર્દિતાન્ ॥ રુદ્ધુઃસુસ્વરંદીનાઘ્રંત્યઆત્માનમાત્મના ॥ ૨૫ ॥ હાહતાઃસ્મવયંનાથલો કરાવણરાવણ ॥ કંયાયાચ્છરણંલંકાત્વદ્વિહીનાપરાર્દિતા ॥ ૨૬ ॥ નૈવંવેદમહાભાગભવાન્કામવશંગતઃ ॥ તેજોડનુભાવંસીતાયાયેનનીતોદશા

કાંની રિયતિ થઈ ગઈ. ૧૧૩૧ ॥ એ બેવાથી રાક્ષસોના અધિપતિ રાવણ, નિકુંભ-કુંભ-ધુમ્રાક્ષ-દુર્મુખ-દેવાંક અને નાંદાંક વિગેરે પોતાના સર્વ અનુચરોને; તથા કંડેજન-પ્રદરત-અનિશય-અને અકંપન વિગેરે પુત્રોને; અને પછીથી કુમારેશ્વરે પણ યુદ્ધ કરવાને મોકલ્યા. ૧૧૪૧ ॥ ત્યારે નિયળ-તરવાર-ધનુષ્ય-પાસ-દહિ-સાંગ-બાણ-કટાર-અને ખડ્ગો વાગી, અને ન બેડી શકાય એવી એ રાક્ષસોની સેના ઉપર; સુધીવ-લક્ષ્મણ-દનુશાન-અંધગાદન-નીલ-અંગદ-જંતુવાન-અને પતસ વિગેરે થઈ વિશ્રાવણ બાગવાન રામચંદ્રજી ચડ્યા. ૧૧૫૧ ॥ અને એ રણપતિની સેનાના સરદારોએ; દાથી-પાદા-રથ-ધોડા-અને બીજા પ્રકારના મોદાઓથી રચા-યેલી સીતાનું હરણ કરવાથીજ પુણ્ય પરવારેલા, તેમના રવામી રાવણની રાક્ષસોની સેનાની સામે જઈ; ઢંઢ યુદ્ધ કરીને, તેઓને ઝાડા-પવેનોનાં શિખરો-આણે અને મદાઓ થઈ માર્યા. ૧૧૬૧ ॥ પછી પોતાના સૈન્યનો નાશ થતાં દેખીને કોપે બરાવણે રાવણ, વિગતમાં બેસીને રામની સામે આવ્યો; અને માતલીએ રવજમાંથી

આણેલા પ્રકાશિત રથમાં બેસીને સેનાના રામચંદ્રજીના ઉપર, અને તીક્ષ્ણ આણે મારવા લાગ્યો. ૧૧૭૧ ॥ ત્યારે રામે તેને કહ્યું કે, “હે દુષ્ટ અને માણસોનું ભક્ષણ કરનારા નીચ, લાજ મૂકીને અમારી ઝેરદાજરીમાં; કુતરાની પેટે અમારી સ્ત્રીનું હરણ કરનારા તને; કાળની પેટે, દું મારા અમેષ પરાક્રમથી, તારા નિર્દિત કર્મનું ફળ આજેજ આપુંછું.” ૧૧૮૧ ॥ એ પ્રમાણે તિરસ્કાર કરીને રામચંદ્રે ધનુષ્ય થઈ આણ મૂકનાં, તે આણ વજની પેટે, રાવણનું હૃદય બેડી નાંખ્યું; અને તે થઈ તે દશે મોઢાંમાંથી કોઢી નાંખતો, તેના વિગા-નમાંથી, પુણ્ય પરવારેલાની પેટે, કોઢામાં હાહાકાર થવાની સાથે, પડી ગયો. ૧૧૯૧ ॥ પછી મંદોદરી સહિત દળદાર રાક્ષસીઓ, લંકામાંથી રેતી રેતી ને રથે હોડી આવી. ૧૨૦૧ ॥ અને પોતેજ પોતાનાં શરીરોને કુટી નાંખતી તેઓ; લક્ષ્મણનાં આણેથી મરણ પામેલા, પોતપોતાના બંધુઓને બેડીને; ઉચારવથી રાંક બનીને રેવા લાગીઓ કે. ૧૨૧૧ ॥ “હે નાથ, કોઢ માવને રાવરાવનારા રાવણ, હાય હાય અમે હજુાઈ ગઈઓ છીએ;

તમારા પિતાની યવેલી અને દુર્ગાએ પેટેલી હાથો, દબે કનું શરતુ દેવું. ॥ ૨૬ ॥ હે મહાભાગ તમે કામને વશ થઈ, સીતાના પ્રભાવને અને નેત્રને જાણ્યા નહીં તેથી આ દશને ખામ્યા. ॥૨૭॥ હે કુમારેન્દ્ર, એજેન્દ્ર સંકરો અને અમને વિષવાપણું આપ્યું છે. અને તમારે દેવને ગીધપક્ષીઓનું આશ કર્યું છે. તમારે તમારા આત્માને નવકમાં નાખ્યો છે. ॥૨૮॥—શ્રીશુક—પછી રામચંદ્રની સંગતિથી વિભિષણે પોતાના સર્વ સંબંધીઓની પિતૃમેષના વિધાન થઈ શાસ્ત્રોક્ત રીતે ગરબ કિયાએ કરી. ॥૨૯॥ તથા આસે પાલવની વડી-માં શશિમળા જાણીએ એરેન્દ્ર, અને વિરવદના ત્યારથી દુર્ગાના ચરણો; સીતાએ જાણવન રામચંદ્રએ નેત્રો. ॥૩૦॥ ત્યારે પોતાના દર્શનના આનંદથી પ્રભુલિત થયેલા મુગ્ય કરના વાળા પોતાનાં આંત્રિ પ્રિય સ્ત્રી સીતા-એ, શંક અનેલાં નેત્રાથી, રામચંદ્રને સમી દયા આપી. ॥૩૧॥ પછી તેમને તથા લક્ષ્મણ અને હનુ-માન વિગેરેને પુષ્પક વિમાનમાં બેસાડીને, અને વિભિષણને સેતુ આપ્યું—તથા કરવના આંત્ર મૂર્તિનું લેવાનું

રામને આપીને; અને રાક્ષસોને રાજ્ય બગાડીને; ધનું વરસેના મન પારી રામચંદ્ર, માર્ગમાં લોકપાત્રોથી કુત્રેવડે વધવાતા, અને અહ્યા વિગેરેથી આનંદ વડે સરિવનું શાપન કરતા, અયોધ્યા નગરી તરફ ગયા. ॥૩૨-૩૩-૩૪॥ ત્યારે જટાપારી-૧૫થી ઉપર સુતરા-અને ગોમુત્ર તથા જવ આદિને અને વદક વસ્ત્ર પહેરેને રહેલા, પોતાના બાહ બારનહને, માથા ઉપર રામચંદ્રની પાદુકાઓ પાડી કરીને; તમારા યોદ્ધા-કામદારે-અને પુરેદિતો સદિત, મોટા શાપ (પેતેન્દ્ર) ની સામે આવેલ; સાંભળીને; મદાદપણું રામચંદ્ર, પદિના પામ્યા. ॥૩૪-૩૫॥ બરનહના પોતાના મુકામ નદીમાંથકી; ગીત અને વાદ્યોના રમકે થતા, અને અહ્યાની અહ્યાનો વારંવાર વેદના મંત્રો બોલતા-સુવર્ણના છેડાઓ વાગી પતાકાઓ તથા વિગિત પ્રકારનાં ધ્વજો વાળા રથોમાં, સોનાના સામાન વાળા ધોડાઓ જોડીને; તથા સોનાનાં ગાખતરો પે-હેરેલા યોદ્ધાઓ સાથે સંકરો; તે બારનહ નીકળ્યા. ॥૩૬-૩૭॥ અને વેપારીઓને- સુમિત્રાઓને-તોકરોને-

મિમાં ॥ ૨૭ ॥ કૃતે પાવિધવાલંકાવયંચકુલનંદન ॥ દેહઃ કૃતોત્રંગધ્રાણામાત્માનરકહેતવે ॥ ૨૮ ॥ શ્રીશુક ૦ સ્વાનાંબિમીપણશ્વક્રેકોશલેંદ્રાનુમોદિ-
તઃ ॥ પિતૃમેધવિધાનેનયદુક્તંસાંપરાયિકં ॥ ૨૯ ॥ તતોદદર્શભગવાનશોકવનિકાશ્રમે ॥ ક્ષામાંસ્વવિરહવ્યાધિંશિંશપામૂલમ ॥ સ્થિતાં ॥ ૩૦ ॥ રા-
મઃ પ્રિયતમાંભાર્યાદીનાંવીક્ષ્યાન્વકંપત ॥ આત્મસંદર્શનાલ્હાદવિકસન્મુખપંકજાં ॥ ૩૧ ॥ આરોપ્યારુરુહેયાનંભ્રાતૃભ્યાંહનુમદ્યુતઃ ॥ વિમીષણા-
યમગવાન્દત્વારશ્લોગણેશતાં ॥ ૩૨ ॥ લંકામાયુશ્વકલ્પાંતંયયોર્ચીર્ણવ્રતઃપુરીં ॥ અવકીર્યમાણઃકુસુમૈર્લોકપાલાર્પિતૈઃપથિ ॥ ૩૩ ॥ ઉપર્ગાયમાનચ-
રિતઃશતધૃત્યાદિભિર્મુદા ॥ ગોમૂત્રયાવકંશ્રુત્વાભ્રાતરંવલ્કલાંબરં ॥ ૩૪ ॥ મહાકારુણિકોડતપ્યજટિલંસ્થંડિલેશયં ॥ ભરતંપ્રાપ્તમાકર્ણ્યપૌરા-
માત્યપુરોહિતૈઃ ॥ પાદુકેશિરમિન્યસ્યરામંપ્રત્યુદ્યતોડગ્રજં ॥ ૩૫ ॥ નંદિગ્રામાત્સ્વશિવિરાદ્દીતવાદિત્રિનિઃસ્વનૈઃ ॥ બ્રહ્મધોષેણચમુદ્ઘુઃપઠદ્વિર્બહ્મવાદિ-
ભિઃ ॥ ૩૬ ॥ સ્વર્ણકક્ષપતાકાભિર્હેમૈશ્ચિત્રધ્વજૈરયૈઃ ॥ સદશ્વૈરુકમસન્નાહૈર્ભટૈઃપુરટર્મમિઃ ॥ ૩૭ ॥ શ્રેર્ણાભિર્વારમુરુયાભિર્ભૃત્યૈશ્ચૈવપદાનુગૈઃ ॥
પારમેષ્ઠ્યાન્યુપાદાયપણ્યાન્યુચ્ચાવચાનિચ ॥ ૩૮ ॥ પાદયોર્ન્યપતત્પેમ્ણાપ્રક્ષિન્નહૃદયેક્ષણઃ ॥ પાદુકેન્યસ્યપુરતઃપ્રાંજલિર્બ્રાણ્ણલોચનઃ ॥ ૩૯ ॥ ત-
માશ્લિપ્યચિરંદોષ્યાંસ્નાપયન્નેવજૈર્જલૈઃ ॥ રામોલક્ષ્મણસીતાભ્યાંવિપ્રેમ્યોયેર્હસત્તમાઃ ॥ ૪૦ ॥ તેમ્યઃસ્વયંનમશ્વક્રેપ્રજામિશ્વનમસ્કૃતઃ ॥ ધુન્વં-
તઉત્તરાસંગાન્તિવીક્ષ્યચિરાગતં ॥ ૪૧ ॥ ઉત્તરાઃકોશલામાલ્યૈઃકિરંતોનનૃતુર્મુદા ॥ પાદુકેભરતોગૃહ્ણન્નામરવ્યજનોત્તમે ॥ ૪૨ ॥ વિમીષણઃસ-
સુગ્રીવઃશ્વેતચ્છત્રંમરુત્સુતઃ ॥ ધનુર્નિપંગાન્છત્રુઘ્નઃસીતાતીર્થકમંદલું ॥ ૪૩ ॥ અવિભ્રદંગદઃસ્વદ્ગૃહૈર્મંચર્મર્ક્ષરાણ્ણપા ॥ પુષ્પકસ્થોડન્વિતઃસ્ત્રીભિઃસ્તૂ-
યમાનશ્વબંદિભિઃ ॥ ૪૪ ॥ વિરેજેભગવાન્રાજન્પ્રહૈશ્વંદ્રહૃવોદિતઃ ॥ ભ્રાતૃભિર્નંદિતઃસોડપિસોત્સવાંપ્રાવિશત્પુરીં ॥ ૪૫ ॥ પ્રવિશ્યરાજભવનંગુરુપ-
ત્નીઃસ્વમાતરં ॥ ગુરુન્વયસ્યાવરજાન્પૂજિતઃપ્રત્યપૂજયત્ ॥ ૪૬ ॥ વૈદેહીલક્ષ્મણશ્ચૈવયથાવત્સમુપેયતુઃ ॥ પુત્રાન્સ્વમાતરસ્તાસ્તુપ્રાણાંસ્તન્વહૃવો-
ત્થિતાઃ ॥ આરોપ્યાંકેડમિપિંચંત્યોવાણ્ણૌઘૈર્વિજહુઃશુચઃ ॥ ૪૭ ॥ જટાનિર્મુચ્યવિધિવત્કુલનૃદ્વૈઃસમંગુરુઃ ॥ અભ્યપિંચદ્યથૈવેદંચતુઃસિંધુજલા

અને પાછળ સાલનારા ધીન્ન આનુચરો, તથા હન, ચામર આદિ રામચંદ્રને, અને ધીન્ન નાના મોટા સર્વ પ્રકારના સરસામાનને પણ તેમણે સાથે લેઈ લીધા. ॥ ૩૮ ॥ પછી પ્રેમથી હૃદય વિગળી જતાં, આંખોમાં આંસુ આવેલા તેમણે, હાથ જોડી નજીક જઈને, પાદુકાઓ આગળ ધરી; તથા ચરણમાં પડયા. ॥૩૯॥ ત્યારે તેમને રામચંદ્રએ-સીતાએ-અને લક્ષ્મણે, ધણીવર સુધી એક હાથથી આલિંગન કરીને, આંખોમાંથી નીકળતા જળ વડે, નવરાવી દાખા; અને અહ્યાનો વિગેરે પુરુષ પુરોહોને; ગણ-સીના અને લક્ષ્મણે નગરકાર કર્યા; તથા પ્રજાઓ આદિના નગરકારોને તેમણે સ્વીકાર કર્યો. ॥૪૦-૪૦॥ એમ ધણે વરસે પાછા આવેલા પોતાના રવામી (રાજા)ને જોવાથી આનંદ પામીને પોતાનાં હૃદય વસ્ત્ર દલાવતી, તથા ધૂલની માળાઓથી વધાવતી, હનરાકોશળ દેશની પ્રજાઓ, ખુશી ખુશી યદ જઈને, નાચવા લાગીઓ. બારનહને પાદુકા ઉપાડી-વિભિષણે કિત્તમ ચામર લીધું-સુમતિ શુદ્ધ પળે લીધા-હનુમાને ધેનું હન લીધું-શત્રુર્ધને ધનુષ્ય અને ખાજો ઉપાડ્યાં-અને સીતાએ તીથેના જળથી બારેણું કર્યું. ॥૪૧-૪૨-૪૩॥

અંગે તમારે લીધી-અને નંદુપાને સોનેરી ઢાળ ઉપાડી. એ રીતે તથા બંદીઓથી રતુનિ કરાતા અને સ્ત્રીઓ સદિત પુષ્પક વિમાનમાં બેઠેલા બાળવાન રામચંદ્ર; અદેલી વડે કુવતા ચંદ્રમાની પેટે શોભતા લા-ગીને; બાહજો થકી સત્કાર પામતા, આનંદ બોલવાણી અયોધ્યામાં પેલા. ॥૪૪-૪૫॥ પછી રાજ મંદિ-રમાં પેસીને સાવકા માઓ, સગીમા, વડિલ સ્ત્રીઓ સમાન વપતી સ્ત્રીઓ, અને નાની સ્ત્રીઓ, સર્વે થકી મહાર પામીને; તેમણે તે મંવેનો સામો સત્કાર કર્યો. ॥૪૬॥ તેમજ સીતાએ અને લક્ષ્મણ પણ સહુને યથાવિધિથી મળ્યા. અને સરીરની બંદર પ્રાપ્ત આવવાની પેટે પોતાના પુત્રોને આવવાથી માતાઓએ કુમાં થઈને, તેમને પોતાના બેળામાં બેસાડી, આંખોમાંથી નીકળતી જળની ધારાઓથી તેમને બિન્દવી નાં-ખીને, શોકનો ત્યાગ કર્યો. ॥૪૭॥ પછી કુવતા દૃઢ મનુષ્યોને પાસે રાખી વસિષ્ઠ શુરો, નિધિ સદિત રામચંદ્રની જટા કડાની નાખીને, ચારે સમુદ્રનાં જળો વિગેરે પદાર્થો થકી, ઉદના સરખો તેમને રાખ્યા-નિર્મક કર્યો. ॥૪૮॥ એ રીતે ગાયાં સદિત રવાન કરી શુદ્ધ વસ્ત્રા-ફૂલની માળાઓ અને ચરણ પેડેલા

અધ્યાય ૧૧-મી. શીશુક-પછી જગવાન રાચંદ્રજીએ, આચાર્ય વસિષ્ઠ મુનિની સંગતિથી ઉત્તમ પ્રકારની સામઝીઆ વાળા પગો કરીને, સર્વ દેવમય જગવાનનું, એટલે પોતાનું પૂજન કર્યું. ૧૧૧ અને તેમણે હોતાને પૂર્વ-પ્રહ્વાને દક્ષિણ-અધર્મ્યુને પશ્ચિમ-અને ઉદગતાને ઉત્તર દિશાનાં રાજ્ય આપી ડીધાં. ૧૧૨ તથા તેઓની વચમાં રહેલી ગાંધી પૃથ્વી આચાર્ય વસિષ્ઠ મુનિને આપી. અને એ સત્રગાને યોગ, બ્રાહ્મણોજ છે; એમ નિરૂપ્ત પછે ત્રિચારીને પોતાને માટે, પોતાનાં લગાડાં અને ઘરેણાંજ, માત્ર બાકી રાખ્યાં. અને એ રીતેજ પોતાની રાણી વિદેહીને માટે પણ તેમનાં મંગળ આશીર્વાદોજ બાકી રાખ્યાં હતાં. ૧૧૩-૪૫ તેથી એ

વાર્ષી રાજ ન રહેનાર, (એટલે એક ઘરડો કેસો અને તેનો જાગક છેકરો, એક ટુંડો વેચવાને સેષ વર્તા; બનોલી વાત પ્રગણેનું) અને ધણે મોઢે બોલનાર, (એટલે જેમ કાવતું આને તેમ ઘડીમાં એક, અને ઘડીમાં પીગતું બોલનાર,) એવું જગત છે: એમ પોતે જાણવા છતાં પણ, સોકાપવાદથી ડરતું બોલ્યો, એમ સોકને શીખવવા માટે; સમયદંટ જગવાને રીતોનો ત્યાગ કર્યો. તેથી તે વાદ્યિક મુનિના આશ્રમાં ગયાં. ૧૧૦૧ અને તે સગર્બા હોવાથી, ત્યાં સીનાજીએ બેઠકાતો એ દીકરાઓ જરૂર; તેઓ લવ અને કુશ એ નામોથી પ્રખ્યાત છે. અને તેઓના સંસ્કાર વિચેરે કિવાઓ પણ વાદ્યિક મુનિએજ કરી હતી. ૧૧૧૧ા હે પરીક્ષિત. અંગદ અને ગિરકેતુ, એ બે લક્ષમણના પુત્રો; અને તક્ષ તથા પુરુકથા, એ બે ભરતજીના પુત્રો હોવાનું કહેવાય છે. ૧૧૨૧ા અને સુગાહ તથા શુનશેન, એ બે પુત્રો સત્યમ્તના હતા. ૧૧૨-૩૧ા ભરતજીએ દિગ્વિજય કરીને, કરોડો ગંધર્વોને મારીને, તેમનું સર્વ ધન સેષ આપીને, રાત્ર રામચંદ્રને નિવેદન કર્યું હતું. ૧૧૩૩૧ા અને શત્રુનો મધ્યો નામના રાક્ષસના પુત્ર, લવજીને મધુવનમાં મારીને, ત્યાં મધુવં નામની નગરી નિર્માવી

દત્તી ૥૧૪૬ ॥ પછી સ્વામીએ વનવાસ કાઢેલાં સીતાજી, પોતાના પુત્રોને વાલ્મીકિ મુનિને સોંપીને, સમય-
જ્ઞાન ચરણનું ધ્યાન કરતાં થઈ, પૃથ્વીના હિડમાં પેલી ગયાં ॥૧૪૭ ॥ એ સાંભળવાથી સમયજ્ઞ ભગવાને
પોતે ખુદી વડે શેઠને ચેકવા છતાંપણ, સીતાજીને તે તે સદયજેનું અમર્ય ચરણો પોતે સમય જતાં
શેઠને સમાવી રહ્યા નહીં. એ રીતે સ્ત્રી અને પુરુષો સંજ્ઞ સર્જે ત્રણ કલ્પ કરતાંજ છે.
૥૧૪૮-૧૪૯ ॥ આવા સમય પુરુષોને પણ, એ થઈ ત્રાસ થાય છે. તે વિપ્લવિક્ષિતાં સંખેને કહ્યું તારા,
અને થરો વિષે લાગી રહેલા ભગવાણ પુરુષોને ત્રાસ થાય; તેમાં તે પુરુષનું શું ! ૥૧૪૯ ॥ તે પછી
ભગવાન સમયજ્ઞને તે દરબાર વચ્ચે સ્ત્રી આપડિત કહ્યું રેના રહી, બહુચર્ચ વત ધાણ કરીને,
અમિ દોષ કહું હતું. ૥૧૫૦ ॥ અને ત્યાર કહે સમયજ્ઞ ભગવાન હસે તામના આરુણના કાંઠાઓથી વિષા-
યકું પોતાનું ચરણ કમળ, પોતાનું ચરણ કરનારાઓના હૃદયને વિષે રાખીને; પોતાના આત્મચરણ

અપેનિને વિશે, એટલે સ્વધામમાં પધારના હતા. ૥૧૫૧ ॥ દેવતાઓની માથના થઈ એ સીતા વડે સરીને
ધારણ કરનારા, રઘુપતિ ભગવાનના પ્રભાવની બરાબર અમર અધિક, કાંઈતો પણ પ્રભાવ છે નહીં. તેમણે
આજોના સમુદાય વડે, યજુઓને મારવા-વાંદજોની સહાય લેવી-સમુદાય ઉપર સેતુ ગાંધેનો-સમયજ્ઞ
વધ કર્યો-એ વિષે જાણના થઈ, તેમનો મક્ક સંપર્ક પછે વર્ણન થયા સરખું છે નહીં. ૥૧૫૨ ॥ હે પ-
રીક્ષિત જેના દિગ્ગમેના કાન સુધી પહોંચે એવા, અને જાણે જાણી નાંખનારા, શુંદર વચ્ચે; રશિઓ હમ-
ણાં પણ, સરુપરોને વિશે માલ છે; તથા જેના ચરણ કમળમાં રવરના અને પૃથ્વીના અધિપતિઓ પોતાના
મુકોટ વડે નમે છે. તે રઘુપતિ ભગવાનને હું સરણે જાઉં છું. ૥૧૫૩ ॥ એ કૌશળ દેશના રાજા સમયજ્ઞ ભગવા-
નને, જેમણે સ્પર્શ કર્યો હતો-અથવા જેવા હતા-અથવા તેમની સાથે ભેટ હતા-અથવા તેમની પાછળ ચાલ્યા
હતા-તે સર્વ જણાઓ; યોગીઓને પામવાના, રચાને પામેલા છે. ૥૧૫૪ ॥ હે પરીક્ષિત સમયજ્ઞ ભગવાનના

ક્ષિપ્યતનયૌસીતાભત્રાવિવાસિતા ॥૧૫૫ ॥ ધ્યાયંતીરામચરણૌવિવરંપ્રવિવેશહ ॥ તચ્છૂત્વાભગવાન્રામોરૂંધ્રપિધિયાશુચઃ ॥૧૫૬ ॥ સ્મરંસ્તસ્યા
ગુણાંસ્તાંસ્તાંત્રાશક્રોદોત્થુર્માશ્વરઃ ॥ સ્ત્રીપુંસંગણતાદક્ષર્વત્રવાસમાવહઃ ॥૧૫૭ ॥ અપીશ્વરાણાંકિમુતગ્રામ્યસ્યગૃહચેતસઃ ॥ તતતર્ધ્વબ્રહ્મચર્ય
ધારયન્નજુહોત્પ્રભુઃ ॥ વયોદશાવ્દસાહસ્રમગ્નિહોત્રમર્ચંડિતં ॥૧૫૮ ॥ સ્મરતાંહદિવિન્યસ્યવિદંદંકકંટકૈઃ ॥ સ્વપાદપલ્લવંરામઆત્મજ્યોતિરગા
તતઃ ॥૧૫૯ ॥ નેદંયશોરઘુપતેઃસુરયાજ્વલાત્તલીલાતનોરધિકસામ્યવિમુક્તધામ્નઃ ॥ રક્ષોવધોજલાધિબંધનમસ્ત્રપૂર્ણૈઃકિંતસ્યશત્રુહનનેકપયઃ
સહાયાઃ ॥૧૬૦ ॥ યસ્યામલંનૃપસદસ્સુચરોડધુનાડપિગાયંત્યઘઘ્નમૃપયોદિગિભેદ્રપટ્ટં ॥ તન્નાકપાલવસુપાલકિરીટજુષ્ટપાદાંબુજરંઘુપાતિંશરણંપ્ર
પદ્યે ॥૧૬૧ ॥ યૈઃસંપૃષ્ઠોઽભિદૃષ્ટોવાસંવિષ્ટોડનુગતોડપિવા ॥ કોશલાસ્તેયયુઃસ્થાનંયત્રગચ્છંતિયોગિનઃ ॥૧૬૨ ॥ પુરુષોરામચરિતંશ્રવણેરુપધારયન્
॥ આનૃશંસ્યપરોરાજન્કર્મવંધૈર્વિમુચ્યતે ॥૧૬૩ ॥ રાજા ૦ કયંસમગવાન્રામોશ્રાતન્વાચ્ચમાત્મનઃ ॥ તસ્મિન્વાતેડન્ચવર્તેતપ્રજાઃપૌરાશ્વર્હશ્વરે ॥૧૬૪ ॥
શ્રીશુક ૦ અથાદિશદિગ્વિજયેભ્રાતૃસ્ત્રિભુવનેશ્વરઃ ॥ આત્માનંદર્શયન્સ્વાનાંપુરીમૈક્ષતસાનુગઃ ॥૧૬૫ ॥ આસિક્તમાર્ગાંગિધોદૈઃકરિણામદસીકરૈઃ ॥
સ્વામિનંપ્રાપ્તમાલોક્યમતાંવાસુતરામિવ ॥૧૬૬ ॥ પ્રાસાદગોપુરસમાચૈત્યદેવગૃહાદિષુ ॥ વિન્યસ્તહેમકલશૈઃપતાકાભિશ્ચમંડિતાં ॥૧૬૭ ॥ પૂર્ણૈઃ
સત્તંદૈરંભાભિઃપટ્ટિકાભિઃસુવાસસં ॥ આદર્શૈરંશુકૈઃસ્ત્રગ્નિઃકૃતકૌતુકતોરણાં ॥૧૬૮ ॥ તમુપેયુસ્તત્રતવપૌરાઅર્હણપાણયઃ ॥ આશિષોયુજુર્દેવ
પાહીમાંપ્રાકૃત્વાપોદૃતાં ॥૧૬૯ ॥ તતઃપ્રજાવીક્ષ્યપતિંચિરાગતંદિદૃક્ષ્યોત્સૃષ્ટગૃહાઃસ્ત્રિયોનરાઃ ॥ આરુહ્યહર્મ્યાણ્યરવિંદલોચનમતૃસનેત્રાઃકુસુ
મૈરવાકિરન્ ॥૧૭૦ ॥ અથપ્રવિષ્ટઃસ્વગૃહંજુષ્ટસ્વૈઃપૂર્વરાજભિઃ ॥ અનતાશ્વિલકોશાહ્યમનર્ધ્યોરુપરિચ્છદં ॥૧૭૧ ॥ વિદ્રુમોદુંબરદ્વારૈર્વૈદૂર્યસ્તંભપંક્તિ
ભિઃ ॥ સ્થલૈર્મારકતૈઃસ્વચ્છૈર્માતંસ્ફટિકમિત્તિભિઃ ॥૧૭૨ ॥ ચિત્રસ્ત્રગ્નિઃપટ્ટિકાભિર્વાસોમણિગણાંશુકૈઃ ॥ મુક્તાફલેશ્વિદુલ્લાસૈઃકાંતકામોપપત્તિ
ભિઃ ॥૧૭૩ ॥ ધૂપદીપૈઃસુરભિમિર્મંડિતંપુષ્પમંડિતૈઃ ॥ સ્ત્રીપુંભિઃસુરસંકાશૈર્જુષ્ટભૂષણભૂષણૈઃ ॥૧૭૪ ॥ તસ્મિન્સમગવાન્રામઃસ્ત્રિગ્ધયામિયપેષ્ટયા ॥ રે

અરિયને જે કાંઈ શ્રવણ કરે-ધ્યાનમાં રાખે-અથવા જીવન મનુષ્યોને કહે; તે કર્મનાં બંધનો થઈ, મુકાબ
નય છે. ૥૧૪૭-૧૪૮ ॥ પરીક્ષિત-ભગવાન સમયજ્ઞ પોતાના સંજ્ઞમાં. અને બાહ્યોના સંજ્ઞમાં કેવી રીતે
વર્તતા હતા. અને દેશની અને શહેરની પ્રજા; તેમના, એ સ્વામી પ્રત્યે કેવી વર્તતી હતી; તે કહે. ૥૧૪૯ ॥
શ્રીશુક-એ ત્રિલોકના ધર્મ, પોતાના બાહ્યોને દિગ્વિજય કરવાને મોકલતા હતા. અને પોતે, પોતાના
ઓતે હાંસ આપવા સાઈ અનુચરે સહિત નગરમાં જોવાને મારે કરતા હતા. ત્યારે માર્ગમાં સુગંધી જળ
છટી, અને દાથીઓના મદના છાંટાઓથી છટાવતી, તે નગરી; પોતાના સ્વામીને આવતા જોવા સાઈ
સારી રીતે શબ્દગારથી થઈને, શેઠો થઈ ઉભારાઈ જતી હતી. ૥૧૪૯-૧૫૦ ॥ અને હવેલીઓ-શરવાન-સભા-
ઓ-દેવાલયો-અને બધે વિષે ઉપર સેનાના કળશ અને પતાકાઓ મૂકીને, તે શબ્દગારથી હતી. ૥૧૫૦ ॥
તથા સેનારીનાં ઝાંડા-કેળાંથી ભુમે સહિત કેળા-ધ્વજો-સારાં વસ્ત્રો-આરસીઓ-શાલ-માળાઓ-અને
તોરણો વિષેથી રસ્તાઓમાં અને આંગણીઓમાં શોભા થતી હતી. ૥૧૫૧ ॥ તેમજ કેડકેકાણે નગરના ભોડા,

દાથમાં પૂરતો સામાન લેઈ આવીને, પૂરત કરતા હતા. તથા આશિર્વાદ માગતા હતા. કે પ્રજાઓ
ઉદાર કરતા આવેલા ભગવાન આગ, અગાઈ રક્ષણ કરતે. ૥૧૫૨ ॥ વળી એ પોતાના સ્વામીને પછે કાળે
આવેલા જળુઓ, તેમને જોવા સાઈ સ્ત્રીઓ અને પુરુષો, પોતાનાં ધરણાંથી નીકળીને, મોટી હવેલીઓની
અગારીઓ ઉપર ચડી, એ કમળ નેત્ર ભગવાનને જોતાં હતાં. અને અતુલ આંખોથી તેમને પુષ્કોટ વધા-
વતાં હતાં. ૥૧૫૩ ॥ એમ નગરમાં રીતે એ ભગવાન; પોતે તથા પાછળ રાજાઓ સહુગારે-
લા-અનેક પ્રકારના અને અપાર બહુમાળા-વસ્ત્રો અને અમુલ્ય સરસામાનવાળા- વિદુષ ગણિના ઉગ્રસ
અને ગારણાં તથા વૈદ્ય ગણિના માંભલાની હારેવાળા-મરકત ગણિની જાઓ તથા રવરજ રટિક ગણિ-
ની બીંતોવાળા-તથા વિચિત્ર પ્રકારની માળાઓ, ધ્વજો, વસ્ત્રો, અને ગણિઓની શોભાથી તથા જળામાં
મોતીઓથી, આ પુરુષોને કામ જતે એવા; તેમજ ધુપ, દીવા, અને સુગંધી લગાડેલ-પુલના હાર પહેરેલ-
અને ધરણીને પણ શોભાવનારાં દેવ સરખાં સ્ત્રી પુરુષોથી શોભતા; પોતાના શુંદર ધરમાં પાછા પ્રવેશ કરતા
હતા. ૥૧૫૪-૧૫૫-૧૫૬ ॥ એમ એ પ્રકારના ધરમાં; સોદાઓ-પ્રિદ-અને બધે સીતાજીની સાથે, એ આત્મ

અર્થાત્ ૧૨ મે. — શીશુક — રામચંદ્રના પુત્ર કુશનો અનિધિ-તેનો વિરોધ, -તેનો નબ-તેનો પુંદ-
રીક-તેનો શ્રેયશા-તેનો દેવાનિક-તેનો અનિદ-તેનો પાદિયાત્ર-તેનો જલચરણ-અને તેનો વજ્રનાથ નામે
હવે, સર્વવંશમાં ઉપન શરો હતો. ૧૧-૨૪ એ વજ્રનાથનો જગજી-તેનો વિધૂનિ-અને તેનો હિરણ્યનાથ

मेस्वारा मधीराणा मृषभः सीतया किल ॥३५॥ बुभुजे च यथा कालं कामान्धर्ममपीडयन् ॥ वर्षपूगान्वहन् नृणामभिध्यातां घ्रिपल्लवः ॥३६॥ इ० भा०
म० न० श्रीरामोपाख्याने एकादशोऽध्यायः ॥११॥ श्रीशुक० कुशस्य चातिथिस्तस्मान्निषधस्तत्सुतो नभः ॥ पुंडरीकोऽयतत्पुत्रः क्षेमधन्वाऽभ
वत्ततः ॥१॥ देवानां कस्ततोऽनीहः पारियात्रो यतत्सुतः ॥ ततो बलस्य लस्तस्माद्वज्रनाभोऽर्कसंभवः ॥२॥ खगणस्तत्सुतस्तस्माद्विधृतिश्चाभव
त्सुतः ततो हिरण्यनाभो भूगोचायस्तु जैमिनेः ॥३॥ शिष्यः कौशल्य आध्यात्मं याज्ञवल्क्योऽध्यगाद्यतः ॥ योगं महोदयमृषिर्हृदयग्रंथिभेदकं ॥
॥४॥ पुष्पो हिरण्यनाभस्य ध्रुवसंधिस्ततोऽभवत् ॥ सुदर्शनोऽग्निवर्णश्चशीघ्रस्तस्य मरुः सुतः ॥५॥ योऽसावास्ते योगसिद्धः कलापग्राममाश्रितः ॥
कलरंते सूर्यवंशं नष्टं भावयिता पुनः ॥६॥ तस्मात्प्रसुश्रुतस्तस्मात्पिस्तस्याप्यमर्षणः ॥ महस्वः सत्सुतः तस्माद्विश्वसाहोऽन्वजायत ॥ ततः प्रसे
नजितस्मात्क्षकौ भविता पुनः ॥७॥ ततो बृहदलोपस्तु पिवाते समरेहतः ॥ एते हीक्ष्वाकुभूपाला अतीताः शृण्वनागतान् ॥८॥ बृहदलस्य भविता
पुत्रो नाम बृहदणः ॥ उरुक्रियस्ततस्तस्मात्सवृद्धो भविष्यति ॥९॥ प्रतिव्योमस्ततो भानुर्दिवाको वाहिनीपतिः ॥ सहदेवस्ततो वीरो बृहदश्वोऽथ
भद्रुदाह ॥१०॥ प्रतीकाश्चो भानुमतः सुप्रतीकोऽयतत्सुतः ॥ भविता मरुदेवोऽथ सुनक्षत्रोऽथ पुष्करः ॥११॥ तस्यांतरिक्षस्तत्पुत्रः सुतपास्तद
मित्रजित् ॥ बृहद्राजस्तु तस्यापि बर्हिस्तस्मात्कृतं जयः ॥१२॥ रणं जयस्तस्य सुतः संजयो भविता ततः ॥ तस्माच्छाक्यो यशुदो दोलांगलस्तत्सु
तः स्मृतः ॥१३॥ ततः प्रसेनजितस्मात्शुद्रको भविता ततः ॥ रणको भविता तस्मात्सुरथस्तनयस्ततः ॥१४॥ सुमित्रो नाम निष्ठांत एते बार्हदलान्व
याः ॥ इक्ष्वाकूणामयं वंशः सुमित्रांतो भविष्यति ॥ यतस्तं प्राप्य राजानं संस्थां प्राप्स्यति वैकलौ ॥१५॥ इ० भा० म० न० श्रीरामचरितवर्णनं
नाम द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥ श्रीशुक० निमिरिक्ष्वाकुतनयो वसिष्ठमवृत्तत्विजं ॥ आरभ्य सत्रं सोऽप्याह शक्रेण प्राग्वृतोऽस्मिभोः ॥१॥ तं निर्व
र्त्या गमिष्यामि तावत्प्रतिपालय ॥ तूष्णीमासीद्रुहपतिः सोऽपीन्द्रस्या करोन्मखं ॥२॥ निमिः लक्ष्मिर्द्विजः ॥ बभार भतात्मवान् ॥ ऋत्विग्भिरप
रैस्तावन्नागमद्यावता गुरुः ॥३॥ शिष्यव्यतिक्रमं वीक्ष्य निर्वर्त्य गुरुरागतः ॥ अशपत्य तताद्देहो निमेः पंडितमानिनः ॥४॥ निमिः प्रतिपद्यते शङ्खं गुर
वेऽधर्मवर्तिने ॥ तत्रापि पतताद्देहो लोभाद्धर्ममजानतः ॥५॥ इत्युत्सर्ज्य देहं निमिरध्यात्मको विदः ॥ मित्रावरुणयोर्जज्ञे उर्वश्यां प्रापितामहः ६

અધ્યાય ૧૩ મો.—શ્રીશુક—ઈક્ષ્વાકુના પુત્ર નિમિરાજને, વસિષ્ઠ મુનિનું સ્તિત્વ તરીકે વર્ણવ કરવાથી, તેના યજ્ઞની સિદ્ધિ આન કરારીને પછીથી, વસિષ્ઠ મુનિએ કહ્યું કે, ઉદ્ધ માટે પ્રથમ વરુણ કરેલું છે; માટે હું પ્રથમ તેનો યજ્ઞ પૂરો કરાવીને આવું; ત્યાં સુધી તમે મારે સાંઈ થોભો. ત્યારે નિમિરાજના કાંઈ ન થોભતાં ચૂપ રહ્યા. અને વસિષ્ઠ મુનિ ઉદ્ધનો યજ્ઞ કરાવવાને ગયા. ૩૧-૨૩ પછી, જીવિતને અધિષ્ઠર જાણનારા જુદામાન નિમિરાજને, મુર વસિષ્ઠના આવતા પહેલાંજ; બીજા સ્તિત્વનેનું વર્ણવ કરીને, યજ્ઞનો આરંભ કર્યો. ૩૩માં ત્યારે વસિષ્ઠ મુર પાછા આવતાં, સિધ્ધે પોતાનું અતિકામય કરેલું જાણીને; તેમણે તેને આપ દીધો કે, “ પંડિતપણનું અજિમાન રાખનારા નિમિરાજને એ દેહ પડી જશે.” ૩૪માં ત્યારે અધર્મનું આચરણ કરનારા, વસિષ્ઠ મુરને નિમિરાજને સામે આપ દીધો કે, “ હે લોભથી ધર્મને નહીં જાણ

નારા; તમારો દેહ પણ, પડી જાયો. " ૧૧૫ ॥ એમ થવાથી આત્મજ્ઞાની નિમિ રાજાએ દેહ છોડી દીધો. અને પ્રધિનામક વસિષ્ઠ મુનિ મિત્રાવરણ થઈ કવંક્ષીને વિશે કૃત્રીથી જન્મ્યા. ૧૧૬ ॥ પછી તે યજ્ઞમાં એકા થયેલા કવંક્ષી મુનિઓએ, એ નિમિ રાજાના દેહને, સુમધી પદાર્થમાં રાખી મૂકીને યજ્ઞની સમાપ્તિ કરવા પછી, તેમણે દેવતાઓને કહ્યું કે. ૧૧૭ ॥ "તમે પ્રસન્ન થયા હો, અને સમર્થ હો. તો આ દેહથીજ નિમિ રાજાને કવંક્ષી હશે. " ત્યારે દેવતાઓએ તેમ કરાવતી હા કહેતાં; નિમિ રાજાએ કહ્યું કે, "દેહનું અંધન મારે ન જોઈએ." ૧૧૮ ॥ કેમકે હરિ બ્રહ્માનંદે વિશે મન રાખનારા, અને તેમજે બ્રહ્માના મુનિઓ; દેહના યોગને, તેનો વિચાર થવાના બાબતી બીજીક મારે, હવેનાજ નથી. ૧૧૯ ॥ એટલા મારે, દુઃખ શોક અને બધને ઉત્પન્ન કરનારા-તથા-પ્રાણીમાંનાં માણસાની પેઠે, સર્વ પ્રકારથી મારે કોર મેલ કરવા કરતા, દેહ

મદ્ય કરવાનો; હું ઉત્સાહ રાખતો નથી. " ૧૨૦ ॥ હેવો-મારે તમારી હૃદય પ્રમાણેના, તમે દેહ વિના નાજ, સર્વ પ્રાણીઓની આંખોને વિશે રહે. અને હાં તમારી રિપતિ હોવાનું; તેઓની આંખોના ઉપાડયા અને મિત્રવા થઈ, જપ્તરો. ૧૨૧ ॥ બીજુક-પછીથી રાજાવિના મનુષ્યોને બાપ થવાનું જાણેલા, તે મોટા રિપિઓએ નિમિ રાજાના તે દેહનું મંથન કરતાં; તેમાંથી કુમાર ઉત્પન્ન થયો. ૧૨૨ ॥ એ કુમાર એ રીતે જન્મ્યો, મારે જન્મકવિદેહ તથા "મિથિલ" પણ કહેવાયછે. મિથિલા નામની નગરી, તેજુજ જવાનીછે ૧૨૩ ॥ કે રાજા, એ જન્મકનો ઉદાવસુ-તેનો નંદી વર્ધન-તેનો સુપેતુ-તેનો દેવરાત-તેનો બૃહદશ્વ-તેનો મહારીર્ષ-તેનો સુધૃતિ-તેનો ધૃષ્ટકેતુ-તેનો હર્ષ-તેનો ગર-તેનો પ્રહીપક-તેનો કૃતીરથ-તેનો દેવગીદ-તેનો વિશુન-તેનો મહાકુતિ-તેનો કૃતિ-રાત-તેનો મહારોમા-તેનો રવચુંદ્રોમા-તેનો હરચરોમા-અને તેનો સિરધ્વજ નામે પુત્ર થયો હતો. એ રાજાએ

ગંધવસ્તુપુત્રદેહનિધાયમુનિસત્તમાઃ ॥ સમાપ્તેસત્રયાગેથદેવાનૂચુઃસમાગતાન્ ॥૭॥ રાજોજીવતુદેહોયંપ્રસન્નાઃપ્રમવોયદિ ॥ તથેત્યુક્તેનિમિઃપ્રા
હમાભૂન્મેદેહવંધનં ॥૮॥ પસ્યયોગંનવાંછંતિવિયોગમયકાતરાઃ ॥ મજંતિચરણાંભોજંમુનયોહરિમેધસઃ ॥૯॥ દેહનાવરુત્સેહંદુઃસ્વશોકમયા
વહં ॥ સર્વત્રાસ્યયતોમૃત્યુર્મત્સ્યામામુદકેયથા ॥૧૦॥ દેવા ૦ વિદેહઉપ્યતાંકામંલોચનેષુશરીરિણાં ॥ ઉન્મેષણનિમેષાભ્યાંલક્ષિતોઘ્યાત્મસંસ્થિ
તઃ ॥૧૧॥ અરાજકમયંનૃણાંમન્યમાનામહર્ષયઃ ॥ દેહંમમંથુઃસ્મનિમેઃકુમારઃસમજાયત ॥૧૨॥ જન્મનાજનકઃસોમૂદ્વૈદેહસ્તુવિદેજઃ ॥ મિથિ
લોમયનાજાતોમિથિલાયેનનિર્મિતા ॥૧૩॥ તસ્માદુદાવસુસ્તસ્યપુત્રોભૂન્નંદિવર્ધનઃ ॥ તતઃસુકેતુસ્તસ્માપિદેવરાતોમહીપતે ॥૧૪॥ તસ્મદ્દૃહદ
યસ્તસ્પન્નાર્વીર્યઃસુઘૃત્પિતા ॥ સુઘૃતેઘૃષ્ટકેતુર્વૈર્હર્યશ્વોથમરુસ્તતઃ ॥૧૫॥ મરોઃપ્રદીપત્ત્વજાતઃ ॥ તઃકૃતિરયોયતઃ ॥ દેવમીઢસ્તસ્યસુતોવિશ્રુ
તોઽપમહાકૃતિઃ ॥૧૬॥ કૃતિરાતસ્તતસ્તસ્માન્મહારોમાયતત્સુતઃ ॥ સ્વર્ણરોમામુત્સ્તસ્યહસ્વરોમાવ્યજાયત ॥૧૭॥ તતઃસીરધ્વજોજજ્ઞેયજ્ઞાર્થ
કષતોમતી ॥ સીતાસીરાયતોજાતાતસ્માત્સીરધ્વજઃસ્મૃતઃ ॥૧૮॥ કુશધ્વજસ્તસ્યપુત્રસ્તતોધર્મધ્વજોનૃપઃ ॥ ધર્મધ્વજસ્યદ્વૌપુત્રૌકૃતધ્વજમિત
ધ્વજો ॥૧૯॥ કૃતધ્વજાત્કેશિધ્વજઃસ્વાંડિક્યસ્તુમિતધ્વજાત્કૃતધ્વજસુતોરાજન્નાત્મવિદ્યાવિશારદઃ ॥૨૦॥ સ્વાંડિક્યઃકર્મતત્ત્વજ્ઞોમીતઃકેશિ
ધ્વજતતઃ ॥ માન્દુકાન્દુહોમૂચ્છતયુન્નસ્તુતત્સુતઃ ॥૨૧॥ શુચિસ્તતનયસ્તસ્માત્સન્નદ્વજસ્તતોભવત્ ॥ ઊર્ધ્વકેતુઃસનદ્વાજાદજોઽથપુરુજિ
ત્સુતઃ ॥૨૨॥ અરિષ્ટનેમિસ્તસ્માપિશ્રુતાયુસ્તત્સુપાર્શ્વકઃ ॥ તતશ્ચિત્તરયોપસ્યક્ષેમધિર્મિથિલાધિપઃ ॥૨૩॥ તસ્માત્સમરયસ્તસ્યમુતઃસત્યરથ
સ્તતઃ ॥ આસીદુપગુસ્તસ્માદુપગુત્તોઽગ્નિસંભવઃ ॥૨૪॥ વસ્વનંતોઽયતત્પુત્રોયુધાયત્સુમાષણઃ ॥ શ્રુતસ્તતોજયસ્તસ્માદ્વિજયોઽસ્માદૃતઃસુ
તઃ ॥૨૫॥ પુનઃકસ્તત્સુતોજજ્ઞેવીતહવ્યોઽધૃતિસ્તતઃ ॥ બહુલાશ્વોઽધૃતેસ્તસ્યકૃતિરસ્યમહાવશી ॥૨૬॥ એતૈવૈમિથિલારાજન્નાત્મવિદ્યાવિશારદાઃ ॥
યોગેશ્વરપ્રસાદેનદ્વૈર્મુક્તાઘૃષ્ણપિ ॥૨૭॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેનવમસ્કંધેનિમિવંશાનુવર્ણનંનામદ્વયોદશોઽધ્યાયઃ ॥૧૩॥
શ્રીશુક ૦ અથાતઃશ્રૂયતાંરાજન્વંશઃસોમસ્યપાવનઃ ॥ યસ્મિન્નૈલાદયોભૂપાઃકીર્ત્યંતેપુણ્યકીર્તયઃ ॥૧॥ સહસ્ત્રશિરસઃપુંસોનાભિહૃદસરોરુહાત્ ॥

પર હરિયને મારે, પૃથ્વીને મેડતાં; હગના અમ્રમાંથી સીત.છ ઉત્પન્ન થવાથી, તેનું નામ સિરધ્વજ પડ્યું હતું. ૧૧૪-૧૫-૧૬-૧૭-૧૮ ॥ એ સિરધ્વજનો કુશધ્વજ, અને તેનો ધર્મધ્વજ નામે પુત્ર થયો હતો. તેને કૃત-ધ્વજ અને મિત્રધ્વજ નામના એ પુત્રો થયા હતા. ૧૧૯ ॥ તેમાં કૃતધ્વજનો કેશીધ્વજ અને મિત્રધ્વજનો આંડિક્ય નામે પુત્ર થયો હતો. કેશીધ્વજ બ્રહ્મા વિદ્યામાં નિપુણ હતો, અને આંડિક્ય કર્મ વિદ્યામાં નિપુણ હતો. એ આંડિક્ય પ્રથમ કેશીધ્વજની ગાંઠીથી જાગી ગયો હતો. કેશીધ્વજનો જાનુવાન-તેનો શનયુન્ન તેનો મુનિ-તેનો અરિષ્ટેથી-તેનો શુભાયુ-તેનો સુપાર્શ્વક-તેનો ચિત્તરથ-તેનો ક્ષેમધી-તેનો સમરથ-તેનો સ-અરથ-તેનો ઉપશુર-અને તેનો ઉપશુભ નામે પુત્ર થયો હતો. તે આંડિક્ય થઈ ઉત્પન્ન થયેલા હતો. ૧૨૦-૨૧-૨૨-૨૩-૨૪ ॥ એ ઉપશુભનો વસ્વનંત-તેનો યુધાય-તેનો સુમાષણ-તેનો શ્રુત-તેનો નય-તેનો વિજય-તેનો રુત-તેનો શુભ-તેનો નિતકવ્ય-તેનો કૃતિ-તેનો ગદુમાષ અને તેનો કૃતિ નામે મહા કૃતિશ પુત્ર

થયો હતો. ૧૨૫-૨૬ ॥ યોગેશ્વરના પ્રસાદથી, મિથિલાના એ સર્વે રાજાઓ; ધરને વિશે રહેનારા જતાં, હંદો થઈ મુકાવતા અને આત્મ વિદ્યામાં વિશારદ હતા. ૧૨૭ ॥ ઇતિશ્રી ૦ ૭૧૦ નં ૨૬૦ તે ૦ સંપૂર્ણ ૧૩ ॥
અધ્યાય ૧૪ ૦ શ્રીશુક-કે પરીક્ષિત, હવે પતિત ચંદ્ર વંશને સાંભળો કે જેમાં એક એટલે પુર-સ્વા વિગેરે પતિત કૃતિવાળા રાજાઓ થયેલા છે. ૧૧૫ ॥ હળશે માયાં વાળા શેષના ઉપર શ્વપ્ન કરનાર પુત્ર બ્રહ્માના નારાયણના નામિ રૂપ મોટા હૃદમાંથી, ઉત્પન્ન થયેલા કમળમાં જન્મેલા બ્રહ્માને, તેમના સમાન યુગેવાળો પુત્ર અતિ ઉત્પન્ન થયો હતો. ૧૨૨ ॥ એ નેત્રથી ઉત્પન્ન થયેલા અતિના અમૃતગમ પુત્ર ચંદ્રગાને, બ્રહ્માએ; બ્રહ્માજ્ઞ-ઓપધિઓ-અને નક્ષત્રોના અધિપતિ હરાવેલ છે. ૧૩ ॥ એ ચંદ્રગાએ રાજશ્વપ વડે કરીને, તજે શેડને છતવાથી, અભિગાની થઈ, બૃહદપતિની તારા નામની બીજી અપાતકારથી કરણ્ય કર્યું હતું. ૧૨૪ ॥ દેવતાઓના યુર બૃહદપતિએ ચારાર તેની પાસે, માથાના કરવા છતાં; ચંદ્રગાએ જ્યારે

તારાએ, સેના સરખી કાલિયાજી કુમારને જણાવે; સારે તો તેને સેવાની મુદરપતિએ અને ચંદ્રે, બેડકે
 ઇચ્છા કરી. ૧૧૨૩ અને આતો મારો છે, તારો નથી; જ્યેમ તે બંનેને વિવાહ થતાં, રૂપિયા અને દેવનાઓ-
 એ તારાને પૂછ્યું; પણ ભાજને સીધે, તે કાંઈ બોલી નહીં. ૧૧૨૪ ત્યારે એ બોરી વાતથી ભાજ પામેલા
 કુમારે, કોપ કરીને પોતાની માને કહ્યું કે, “હે બોરું આચરણ કરનારી; તું બોલતી કેમ નથી.
 તારું પોતાનું પાપ, તું મને કતાવળી કહી દે.” ૧૧૨૫ પછી બ્રહ્માજીએ તારાને એકાંત બોલાવીને, સારી
 રીતે સમજાવીને પૂછ્યાં તેણે ધીમેથી કહ્યું કે, “ચંદ્રમાતો છે.” એટલે એ પુત્રને ચંદ્રગાએ સીધો. ૧૧૨૬ અને
 એ પુત્ર થકી ચંદ્રગાને, ધણો આનંદ થયો; અને તેની ગંભીર પ્રુદ્ધ હોવાના કારણથી, બ્રહ્માએ તેનું નામ
 “પ્રુદ્ધ” પાડ્યું. ૧૧૨૭ એ પ્રુદ્ધથકી હવાને વિશે પુરસ્કા જન્મેલાનું તો કહેવાયું છે. પછી ઇંદ્રની સગામાં

તારદહ બકી મતાતાં, એ પુરૂરવા રાજનાં રૂપ-મુણે-ઉદારતા-શીઝ-ધન અને પરાક્રમે સાંભળીને, કામ બાણીથી પીડાયલી કવંસી અપસરા, જે મિત્રાવરણના આપથી મનુષ્યપણાને પામી હતી તે, એ કનક પુરૂરને, કામદેવ જેવો રૂપાણો જાણીને: તેની પાસે આવી. ૧૧૫-૧૬-૧૭૪ અને ધીરજ રાખીને એ સ્ત્રી તેના તટકમાં જમ્મને, ઉભી રહી. ત્યારે તેને દેખીને દર્પ પામવાથી રોમાંચિત થયેલા, અને પ્રદુલિત થયેલી આંખોવાળા પુરૂરવાએ, મધુર વાણીથી તે સ્ત્રીને કહ્યું કે, ૧૧૮૪ રાખ-હે શુંદરી તું ભલે આવી, તારું હું શું કામ કરું. આપણ એ વયે યજ્ઞાં વરસો સ્ત્રી પ્રીતિ રહો, અને તું મારી સાથે સારી રીતે રમણ કરજ ૧૧૮૫ ઉવિરસી હે શુંદર, કહ સીતું મન અને આંખો, તારે વિશે પ્રીતિ વાળા ન થાય. જેના અંગ સંગને પામીને, પછી ત્યાંથી ખસ-જુંજ કાઢ્યું છે. ૧૧૮૬ હે માન આપનારા રાજ; આ મારા બે ઘેટા, હું તમને ચાપણ તરીકે, સોપુંકુ; તેનું તમે રક્ષણ કરજો. અને શુંદર પુરૂરોને સ્ત્રીઓ વર કરે છે, એમ કહેવાય છે. મારે; હું તમારી સાથે રમણ કરીશ.

૧૨૧૥ અને હે પીરઃ દુઃસ્ક્રમ ધી ખાહનેજ રહીશ, તથા મૈયુન શિવાયને પ્રસન્ને, તમને વચ્ચે સદિત નેહરા-
કાશ નહીં. સારે એ સર્વ પાતની રાગએ મોટા દીવથી હા કહી, અને તે બે.સો કે, અરે જેનું ૨૫ અને
હાવમાવ, આ મનુષ્ય લોકને મોહ પગાડે એવાં છે; તે અપ્સરા, તું જાનેજ ચાલીને આવવા છતાં; ક્યો પુ-
રુષ તેનું સેવન ન કરે ૧૨૨-૨૩-શ્રીશુક-પછી જેમ ઘરે તેમ રમણ કરતી, તે કવંચીની સાથે પુરુષોમાં
એટ પુરુરવા, દેવતાઓને રમતાનાં ચિત્રરથ વગેરે સ્થાનોમાં, ધ્વજ પ્રમાણે રમ્યો. ૧૨૪ અને કમળના કે-
સરા જેવા સુમંધવાળી, તે અપ્સરાની સાથે રમતાં; અને તેના મુખના સુમંધમાં, લક્ષ્યાવલ્લા પુરુરવા રાગએ;
પણા દિવસે સુધી આનંદ બોગમ્યો. ૧૨૫ પછી કવંચીને નહીં જોવાથી, હિરે મંધવેને કહ્યું કે, કવંચીનિન્દા
માફે સ્થાન શોભતું નથી. ૧૨૬ તેથી તેમણે આવીને મોડી રાતે અપ્સરામાં; રાગને કવંચીએ સોપેલા, બે
પેટાઓનું. હરણ કર્યું. ૧૨૭ ત્યારે લેઈ જવાતા તે પુત્રો (પેટાઓ)નું આકંઠ સાંભળીને કવંચીએ કહ્યું કે,

પ્રારંભમાં જાણનાર નવુંસક અને અરણ્ય પછી થઈ; મારી અરણ્ય થઈ. ૩૨૮ ૥ દિવસે પુરુષ
કર્યો હતો, સમે માસ પામીને, અંતી પેરે, ને સુર રહે છે. તેને ને વિશ્વાસ કર્યો થઈ. મારાં સંતાનેને
જોડેએ લેઈ જઈને, નાશ કર્યો. ૩૨૯ ૥ દાંતીને અંકુસથી મારવાની પેરે, તેનાં એવાં વાક પાછુંથી, વિ-
ખાવ્યો, તે શાળ કોષ કરીને; રાતની વખતે, વજ્ર રહિતજ તરવાર લેઈને દોડ્યો. ૩૩૦ ૥ તેથી થેટાએને
આંચ પડ્યા મુકાને મેષોએ માલ્યા જતાં, થેટાએને લેઈને, તે પાછો આવ્યો હતો. ત્યાં વિશ્વાસીનું અજવા-
ણું થવાથી, ઉર્વશીએ તેને, નજી જોયો; એટલે તે રવિમાં આસી ગઈ. ૩૩૧ ૥ પછી પુરુષએ ઉર્વશીને શવન
મદમાં ન દેખવાથી, તે કમવાઈ મયો; અને તેનામાં મન રહેવાથી વિવદન થઈ, શોક કર્યો તે, ઉન્મત્તની
પેરે, પૃથ્વી ઉપર જાડવા લાગ્યો. ૩૩૨ ૥ એમ કરતાં કુરુક્ષેત્રમાં સરસ્વતીને કાંઠે, તેણે તે દસના મેઘાવાળી-

ને, અને તેની પાંચ સપ્તએને દોડી-ત્યારે પુરુષએ વચન કહ્યું કે. ૩૩૩ ૥ હું નિર્વં આ, ઉભી રહે, કે-
બી રહે, તારાથી, હજી સુધી નિવૃત્તી નહીં પામેલા અને, તજીદવાને તું મોઝ નથી. મારી સાથે માન તે
કર્ય. ૩૩૪ ૥ એ પસારા, તારે માટેજ આટલે દુર આવેલો, આ મારો યુદ્ધ દેહ; તારી પ્રસન્નતાને પામ્યા
જિનાજ પછી જશે-અને તેને નહાર તથા ગીધપક્ષીઓ મારશે. ૩૩૫ ૥ ઉર્વશી-તમે પુરુષ છો, મારે મ-
રેમાં; અને નમને નહાર વિગેરે પણ ખાઓમાં, પણ પીરજ સમો. નિર્વં-કુર-અસદનતાવાળી-સાદસ
કર્મમાં પ્રીતિવાળી-અને વિશ્વાસ રાખનારા સ્વામી, તથા ભાઈ વિગેરેના પણ, પોતાના મોઝ સ્થાપને મારે,
નાશ કરી નાંખનારી, વિશ્વાસ રાખનારા અગ્નિઓની સાથે. કપટથી વતનારી-સુદૃઢપણું તજીને, નવા નવા
પુરુષોને ધમ્મજારી, મરકામાં આવે તેમ કરનારી, અને નહારના સરખા હૃદયવાળી તથા જિનાજ, એવી બી-

વાંસમનોદયત્ ॥ ઉર્વશીરહિતં મત્યમાસ્યાનં નાતિશોભતે ॥ ૨૬ ॥ તપેત્યમહારાત્રે તમસિ પ્રતુપ્સ્યિતે ॥ ઉર્વશ્યા ઉરણો જન્યસ્તૌ રાજનિ જાય
યા ॥ ૨૭ ॥ નિશ્વસ્યાર્કં દિત્તં દ્વિપુત્રયોર્નાયમાનયોઃ ॥ હતાસ્મ્યહકુનાથેન ન પુંસાવીરમાનિના ॥ ૨૮ ॥ યદ્વિશ્રંભાદહં ન હ્યાદાપ્ત્યાદ્યુદિઃ
॥ યઃ શેતિર્નિશ્વસ્યોપયાનારીદિવાપુમાન્ ॥ ૨૯ ॥ ઇતિ વાક્સાપકૈર્વિદ્ઃ પ્રતોત્રૈરિકુંજરઃ ॥ નિશિનિશ્ચિન્માદાયવિવસ્તોઽભ્યવદ્વૃષા ॥ ૩૦ ॥
તે વિસૃજ્યોરણોત્ત્રવ્યદ્યોતંતસ્મવિદ્યુતઃ ॥ આદાપ્ત્યાદ્યાંતંત્રમૈક્ષતસાપતિ ॥ ૩૧ ॥ એલોઽપિ શ્વેદે હાપાપ્તશ્યન્વિમનાદિવા ॥ તચ્ચિતો વિવ્હ
લઃ શોચન્વશ્રામોન્મત્તવન્મહી ॥ ૩૨ ॥ સતાં વીક્ષ્યકુરુક્ષેત્રે સરસ્વત્યાં ચ તત્સત્ત્વી ॥ પંચપ્રહષ્ટવદનાઃ પ્રાહસૂક્તપુરુવાઃ ॥ ૩૩ ॥ અહો જાયેતિ શ્રુતિ
ષ્ઠોરેત્યમર્હસિ ॥ માત્વમદ્યપ્યનિત્યવચાંસિકૃણવાવૈ ॥ ૩૪ ॥ સુદેહોયં પતત્યત્ર દેવિદૂરં હતસ્ત્વયા ॥ સ્વાદંત્યે નંદકાઘ્રાસ્ત્વત્ર પ્રસાદસ્ય ના
સ્પદં ॥ ૩૫ ॥ ઉર્વશી ॥ મામૃયાઃ પુરુષોસિત્વં માસ્મત્વાદ્યુર્તકાદ્મમે ॥ કાપિસચ્યં ન વૈ સ્ત્રીણાં તૃકાણાં હદયં યથા ॥ ૩૬ ॥ સ્ત્રિયોત્યકરુણાઃ કુરાદુર્નયઃ
પ્રેયસાસાઃ ॥ પ્રિત્યલ્પાર્થેઽપિ વિશ્રબ્ધં પતિશ્ચાતરમપ્યુત ॥ ૩૭ ॥ વિધાયાર્લીકવિશ્રંભમજ્ઞેષુત્યક્તસૌ હદાઃ ॥ નવં ન વમમીપ્સંત્યઃ પુંશ્રલ્યઃ સ્વૈર
ત્તયઃ ॥ ૩૮ ॥ સંવત્સરાંતે હિ મવાને કરાવં મયેશ્વર ॥ વત્સ્યત્યપત્યાનિ ચ તે ગદ્ધિલ્પાપિહોઃ ॥ ૩૯ ॥ અંતર્વત્ની મુપાલભ્યેક્ષેતિત્યયોર્પુરં ॥ પુન
સ્ત્વત્પતાદ્વતિર્વર્શીવીરમાતરં ॥ ૪૦ ॥ ઉપલભ્યમુદાયુક્તઃ સમુવાસતયાનિશં ॥ અથૈનમુર્વશો પ્રાહકૃપણં વિરહાતુરં ॥ ૪૧ ॥ ગંધર્વાનુપધાવં મસ્તુ
પ્યં ॥ સ્યંતિમામિતિ ॥ તસ્ય સંસ્તુવતસ્તુષ્ઠા અગ્નિસ્થાર્લીકદુર્ગા ॥ ઉર્વશીમન્યમાનસ્તાંસોઽબુદ્ધતચરન્વૈ ॥ ૪૨ ॥ સ્થાર્લીન્યસ્યવનેગત્વાઘ્રાહના
મ્યાપતો નિશિ ॥ વતાયાં પ્રવૃત્તાર્યામનસિત્રય્યવર્તત ॥ ૪૩ ॥ સ્થાર્લીસ્થાનંગતોઽશ્વત્યંશર્મીર્ગર્મવિલક્ષ્યસઃ ॥ તેનદ્વે અરણીકૃત્વા ઉર્વશીલોકકા
મ્યયા ॥ ૪૪ ॥ ઉર્વશીમંત્રતોઽપ્યપન્નધરારણિમુતરાં ॥ આત્માનમુમયોર્મધ્યેયતત્ર પ્રજનનં પ્રભુઃ ॥ ૪૫ ॥ તસ્ય નિર્મયનાજ્ઞાતો જાતવદવિભાવસુઃ ॥ ત્ર
વ્યપ્તિવિધિયારાજ્ઞાપુત્રત્વેકલ્પિતસ્ત્રિત ॥ ૪૬ ॥ તેનાયજતપજ્ઞેશંભમવંતમધોઽક્ષજં ॥ ઉર્વશીલોકમન્વિચ્છન્સર્વદેવમયં હરિં ॥ ૪૭ ॥ એકએવપુ
રાવેદઃ પ્રણવઃ સર્વવાદ્મયઃ ॥ દેવોનારાયણોનાન્યએકોઽગ્નિર્વર્ણએવચ ॥ ૪૮ ॥ પુરુરવસએવાસીચયીત્રેતામુસ્તેનૃપા ॥ અગ્નિનામજયારાજાલોકંગાંધ

ઓની સાથે; જિનાજ કરીપણ હોવાજ નહી. ૩૩૬-૩૭-૩૮ ॥ હે શાળ, એક વરસ પછી, મારી સાથે તમે
એક સુધી રહેશો-અને તમને પીળાં સંતાનેની પણ પ્રાપ્તિ થશે. ૩૩૯ ૥ શીશુક-તેથી ઉર્વશીને સગમાં જા-
વ્યો, પુરુષને શવન પોતાના નગરમાં પાછો ગયો. પછી એક વરસ પૂર થયે, પુત્રવાળી ઉર્વશીને મળીને તે,
તેથી સાથે એક રાત્રિ આનંદથી રહ્યો, અને તે વિરહથી દુખી થતા, અને શોક પુરુષને, ઉર્વશીએ જતી વ-
ખતે કહ્યું કે. ૩૪૦-૪૧ ૥ આ મેષોની તમે રાત્રિ કરો, એટલે તેઓ મને તમારા દાસમાં આવશે. ત્યારે
પુરુષએ તે મેષોની રાત્રિ કરી. એટલે તેમણે અગ્નિ બરેલી એક માળી, પુરુષના દાસમાં આપી (અર્થ-
જ તેમ કરીને તેમણે તેને સમજાવ્યું કે, ઉર્વશીએ પ્રકાશિત થાળીએ-અને તેથી પ્રકટ થનાર પુત્ર તે અગ્નિ
રૂપ છે. અને તેથી અસદિક કર્યો કરીને ઉત્તમ લોકને પામવાનો સ્વાર્થસિદ્ધ કરવાનો છે.) પણ પુરુષ તે
અગ્નિમાં ન સમજી શકતાં, એ અગ્નિ બરેલી માળીને, ઉર્વશી આપીને, વામાંજ રસ લાગ્યો. અને વિ-

ચાર કરવા લાગ્યો કે, આ અગ્નિ બરેલી માળી તે ઉર્વશી કેમ હોય; પછી એ માળીને મનની અંદર મુકાને ઘેર
ગયો. અને ત્યાં પણ એ વાતનોજ વિચાર રાતરિવસ કર્યા કરતો હતો. છેવટે એ વાત, ત્રેતાયુગની શિર-
આતમાં, તેના સમજવામાં આવી; અને અગ્નિવડે કર્મ કરવાનું, તે સમજ્યો. ૩૪૨-૪૩ ૥ તેથી તે પુરુષ
અગ્નિની માળી મુકેલે ઠેકાણે, ત્યાં પીરડીના ઝાડમાં પિપ્પળો ઉગેલો હતો; ત્યાં પાછો ગયો. ત્યારે માળીમાં
અગ્નિ દોઢો નહો. પણ પીરડીના ઝાડમાં પિપ્પળો ઉગેલો જોઈને; ઉર્વશીના; લોકને પામવાની ઇચ્છાથી, તે એ
ક ઝાડનાં લાકડાંની એ અરણીએ બનાવી; અને યુગ રીતે મનમાં ધારણા કરી કે; નીચેની અરણી તે ઉર્વ-
શી છે. ઉપરની અરણી તે પોતે પુરુષ છે, અને તે બેની વચેનું લાકડું એ અગ્નિને ઉત્પન્ન કરનાર (ચાકો)
છે, તે ઉપર છે. ૪૪-૪૫ ૥ એમ કરીને મથન કરવાથી, સર્વ જોગ પદાર્થને ઉત્પન્ન કરનારો, અગ્નિ ઉ-
ત્પન્ન થયો-એ વેદનથી પણ પ્રકાશ થનારા (આન્દનિય-ગાંધર્વ-અને હિષ્ણુ) નામેવાળા) અગ્નિને પુરુષએ

અન્યથા ૧૫ મી.-ક્રીશ્વક-કે પરિશિત એ એક રાજને ઉર્વશીના મંત્રણકી આયુ-શ્રુતાયુ-સત્તાયુ-
૨૫-વિજય-અને ૪૫ એ નામે વાળા ૭ પુત્રો થયા હતા. ૧૧૧૧ એ શ્રુતાયુનો પુત્ર વસુગાન-સત્તાયુનો શ્રુત-

वैभवेयिवान् ॥४९॥ इ०भा०म०न०ऐलोपाख्यानेचतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥ श्रीशुक०ऐलस्यचोर्वशगिर्भात्यडासन्नात्मजानृप॥आयुःश्रुतायुः
सत्यायूरयोऽथविजयोजयः ॥१॥ श्रुतायोर्वसुमान्पुत्रःसत्यायोश्चश्रुतंजयः॥रयस्यसुतएकश्चजयस्यतनयोऽमितः॥२॥भीमस्तुविजयस्याथ
कांचनोहोत्रस्ततः॥तस्यजन्हुःसुतोगंगांगंडूषीकृत्ययोऽपिबत॥जन्होस्तुपूरुस्तत्पुत्रोबलाकश्चात्मजोऽजकः ॥३॥ ततःकुशःकुशस्यापिकु
शांबुर्भूतंयोवसुः॥कुशनाभश्चत्वारोगाधिरासीत्कुशांबुजः॥४॥तस्यसत्यवतीकन्यामृचीकोऽयाचतद्विजः॥वरंविसदृशंमत्वागाधिर्भार्गव
मब्रवीत् ॥५॥ एकतःश्यामकर्णानांहयानांचंद्रवर्चसां॥सहस्रंदोयतांशुंकन्यायाःकुशिकावयं॥६॥इत्युक्तस्तन्मतंज्ञात्वागतःसवरुणांतिकं
॥अनीयदत्त्वातानश्चानुपयेमेवराननां॥७॥सक्रुपिःप्रार्थितःपत्न्याश्वश्वाचापत्यकाम्यय॥अपयित्वोभयैर्मैत्रैश्चरुंस्त्रातुंगतोमुनिः॥८॥ताव
त्सत्यवतीमात्रास्वचरुयाचितासती॥श्रेष्ठंमत्वातयायच्छन्मात्रेमातुरंदत्स्वयं॥९॥तद्विज्ञायमुनिःप्राहपत्नीकष्टमकारषीः॥घोरोदंडधरःपुत्रो
भ्रातातेब्रह्मवित्तमः॥१०॥प्रसादितःसत्यवत्यामैवंभूदितिभार्गवः॥अथतर्हिभवेत्यौत्रोजमदग्निस्ततोऽभवत् ॥११॥साचाभूत्सुमहापुण्या
कौशिकीलोकपावनी॥रेणोःसुतारेणुकांवैजमदग्निरुवाहयां॥१२॥तस्यांवैभार्गवक्रुपेःसुतावसुमदादयः॥यवीयान्जज्ञेएतेषांरामइत्यभिवि
श्रुतः॥१३॥यमाहुर्वासुदेवांशहैहयानांकुलांतकं॥त्रिःसप्तकृत्वोयद्दमांचक्रेनिःक्षत्रियांमहीं॥१४॥दुष्टंक्षवंभुवोभारमब्रह्मण्यमनीनशत्॥
रजस्तमोवृत्तमहन्फलगुन्यपिर्जतेऽहसि॥१५॥राजा०किंतदंहोभगवतोराजन्यैरजितात्मभिः॥ततंयैनकुलंनष्टंक्षत्रियाणामभीक्ष्णशः १६
श्रीशुक०हैहयानामधिपतिरर्जुनःक्षत्रियर्षभः॥दत्तंनारायणस्यांमाराध्यपरिकर्मभिः॥१७॥बाहून्दक्षस्तंहेमेदुर्धर्षत्वमरातिषु॥अव्याह
तैर्द्वियौजःश्रीस्तेजोवीर्ययशोबलं॥१८॥योगेश्वरत्वमैश्वर्यगुणायत्राणिमादयः॥चचाराव्याहृतगतिलोकेषुषवनोयथा॥१९॥स्त्रीरत्नैरावृतः
क्रीडन्रेवांभसिमदोत्कटः॥वैजयंतीस्त्रजांबिभ्रद्गुरोधसरितंभुजैः॥२०॥विष्णवितंस्वशिविरंप्रतिस्रोतःसरिजलेः॥नानप्यतस्यतद्दीर्घवीरमा

નવી કથનાથી તેમની ક્ષીએ તથા સાસુએ, એ રૂપિની પ્રાર્થના કરવાથી, તે બંનેને માટે મંત્રો વડે ચર રાંધીને, મુનિ જ્ઞાન કરવાને મથા હતા. ૧૮૮૧ એટલા સમયમાં, સત્યવતીને માટે રાંધેલા ચરને એક માનીને; સત્યવતીની મા માધીની ક્ષીએ, દીકરીની પાસે તેની માનવ્ણી કરવાથી; સત્યવતીએ તેને પોતાનો ચર આપીને, માને માટે તૈયાર કરેલો ચર, સત્યવતીએ પોતે આપ્યો. ૧૮૮૧ પછી મુનિએ આતીને તે વાન વન-જવાથી સત્યવતીને કહ્યું કે, “ આ હટને આપે એવું તે જૂંડું કામ કર્યું. આથી તને, ઘેર એટલે બધ ઉપ-જાવવનો, તથા દંડને પારખ કરનાર પુત્ર થશે. અને તારો જાણ જાણવેલા થશે. ” ૧૮૯૦ પછી સત્યવતીએ રૂઝીદને ઝસમ કરી એમ ન થવાની ધાયાના કરવાથી, રૂઝીદે તેને કહ્યું કે, “ તારો પુત્ર એવો થશે નહીં, પણ પોત તેવો થશે. ” પછી સત્યવતીને જન્મદિન પુત્ર થયા. ૧૮૯૧ અને તે સત્યવતી, લોકને પાવન કરનાર અતિ પવિત્ર કોઠીની નામની નદી યાદ મયાં. તથા રેલુંની દીકરી રેલુંકાને જન્મદિન રૂપિ પરવ્યા. ૧૮૯૫ લે સ્ત્રીમાં જન્મદિન રૂપિએ કુલપત્ર કરેલું વસુદાન આદિ પુત્રોમાં સુકૃતી નાના હતા તે રામ, (કર-

શુશ્રામ) એવા નામથી વિખ્યાત છે. ૧૧૩૩ હૈદય નામના ક્ષત્રીઓના કુળના એ કાળ ૨૨૩૫, રામે આ પૃથ્વીને એકવિશત્તાર ક્ષત્રીઓના બીજા વિનાની કરી હતી; એ ૬૨શુરામ વામુદેવભયવાનનો અંશાવતાર કહેવાય છે. ૧૧૪૪ તેમણે પાતાનો યોડો; અને યોડા ઇસમેએજ અપરાધ કરવાના બદલામાં; એ દુહ-પૃથ્વીના ઉપર ભાર ૨૫ ધણેલા-અઘાદાવ-અને રળેયુષ્ક તથા તમેયુષ્ક આપેલા, બધાએ ક્ષત્રીઓને મારી નાંખ્યાં, તેમનો નાશ કરી નાંખ્યો હતો. ૧૧૫૪-પરિક્ષિત-અમવાન ૫૨શુરામનો એ અશ્વત્થેદ્રિય રાજાએએ કરો અપરાધ કર્યો હતો; કે જેથી ક્ષત્રીઓનાં કુળ વારંવાર નાશ પામ્યાં. ૧૧૬૪-શ્રીશુક-હેલકુળના ક્ષત્રીઓનો અધિપતિ અર્જુન નામનો મોટો રાજા; નારાયણના અંશ, સુર દયાનયની સેવા અને આરાધન કરવાથી; હજાર હાથ-દુરમતોથી પરાભવ નશાય એવી શક્તિ-અને કાષ સ્થળે પ્રાપ્ત નષ્ટે એવું હરિવાદીકનું બળ, લક્ષ્મી, તેજ, પરાક્રમ, યજ્ઞ અને બળ; પામેલા હતા. ૧૧૭-૧૮૪ તથા યોનેશ્વરનાં એયવં એકલે અગ્નિમા વિગેરે સિદ્ધિઓ, અને કોષથી અટકાવાય નહીં એવી, લોકમાત્રને વિષ્ણુ પદ્મની પેરે, ૫૨૬ની મન યજ્ઞ મ-

ગો. દતો. ૧૧૪૧. એક દિવસ એ મહેનત અને વૈરાગ્યના પહેરના શ્રમને; રેવાનના ધર્મમાં; ઉત્તમ ઓળોની સાથે વિદાર કરતાં; પોતાના હૃદય વડે નહીં વેળે રોડી દીધો. ૧૧૦૦. તેથી એ નહીં પાછાં વળેલાં પાણીથી, શવજનો લશ્કરી મુકામ (સિમર) પાણીમાં ડુબી જવાથી, તેના એ પરાક્રમે નહીં સહન કરનારો અને વીરપણાનું અગિયાર સખનારો દસ મોઢાંવાળો શવજ, સાં જઈને, તેના અપકાર કરવા લાગ્યો હતો, ત્યારે ઓળોનાં સમક્ષ તેણે શવજને પકડી બેઠો, પોતાની માદિખતિ નગરીમાં બેઠો જઈ, વાંદળા પેડે કેદખાનામાં પૂરી મુશ્કેલી હતી. અને પાછળથી તેને છોડી દીધો હતો. ૧૧૨૧-૨૨. એજ હૃદય દાખવતો અચૂન રાત્ર, અહીં જંગલમાં શિકાર કરતાં, એક વખતે વદ્યદાથી, જંગલમાં રૂપિયા આશ્રમમાં આવી ચડ્યો. ૧૧૨૩. ત્યારે એ તપશ્વી ખનવળા જંગલમાં; તે રાત્રનું, તેના સૈન્ય-કારનારીઓ-અને વા-હો સહિત પુત્ર અને આનિય, પોતાની કામધેનુ ગાયના પ્રભાવ થકી ક્યું. ૧૧૨૪. એ રીતે ત્યાં પોતાના

કરતાં પશુ, અતિશય એકદમ દેખાથી તે વીરપુર પ્રસન્ન થયો નહીં; અને એ કામધેનુ લેઈ લેવાની તેણે હચ્છા કરી. ૧૧૨૫. પછી તેણે અંદકારથી, એ રૂપિની કામધેનુ લેઈ લેવાની, પોતાના માણસોને આજ્ઞા કરવાથી, તેણે જળ કેરીને, વાછરડા સુધાં ચીસો નાંખતી; કામધેનુને, માદિખતિ નગરીમાં લેઈ મથા. ૧૧૨૬. પછી એ રાત્ર મથા કેડે આશ્રમમાં આવેલા રશ્મિસમે, તેનું આંતું દુષ્પણું સાંભળવાથી; તેમને મારેલા સા-ખની પેડે, કોષ ચડયે. ૧૧૨૭. અને કાચકર રશ્મી-ભાષા-કાલ-અને ધનુષ્ય વિગેરે લેઈને, કેડયી વાજ્યા વડે નહીં એવા તે, કાંધાની પાછળ સિંહ દોડવાની પેઠે, દોડયા. ૧૧૨૮. એ; ધનુષ્ય, ગાણ, અને રશ્મી ધ-રેલા-મુગ ગર્ભ ઓરેલા-અને સૂર્યના જેવી દીપતી જડા વાજ્યા-મૃગકુળના ઉત્તમ પુરુષને; જળ કરીને મા-દિખતિ નગરીમાં આવી પડતાં; તે સદાચારુને જોયા. ૧૧૨૯. ત્યારે તેણે કાંધી-રથ-મોડા-અને પાદાવાળી તથા મદા-ગાણ-તરવાર-રથિ-સત્રી-અને સાંઝે વડે ત્રાસ ઉપજાવનારી સત્તર અક્ષોદિધી સેના, તેમના

નોદશાનનઃ ॥૨૧॥ ગૃહીતોલીલયાસ્ત્રીણાંસમક્ષંકૃતકિલ્બિપઃ ॥માહિષ્મત્યાંસાન્નિરુદ્ધોમુકોયેનકપિર્યથા ॥૨૨॥ સપ્કદાતુમૃગયાંવિચરન્વિ-
પિનેવને ॥યદૃચ્છયાશ્રમપદંજમદગ્નેરુપાવિશત્ ॥૨૩॥ તસ્મૈસનરદેવાયમુનિરર્હણમાહરત્ ॥સસૈન્યામાત્યવાહાયહવિષ્મત્યાતપોધનઃ ॥૨૪॥
સવીરસ્તત્રતદૃષ્ટ્વાઆત્મૈશ્વર્યાતિશાયનં ॥તન્નાદિયતામિહોત્ત્યાસામિલાષઃસહૈહયઃ ॥૨૫॥ હવિર્ધાનીમૃષેર્દર્પાન્નસ્ત્વહુમચોદયત્ ॥તેચમાહિષ્મ-
તીંનિન્યુઃસવત્સાંકંદર્તીબલાત્ ॥૨૬॥ અથરાજનિનિર્યાતેરામઆશ્રમઆગતઃ ॥શ્રુત્વાતત્તસ્યદૌરાત્મ્યક્રોધાહિરિવાહતઃ ॥૨૭॥ ધોરમાદાય-
પરશુંસતૂળંચર્મ-ર્મુકં ॥અન્વધાવતદુર્દર્પોમૃગેદ્દૃષ્ટ્યુપ ॥૨૮॥ તમાપતંતંભ્રુગુવર્યમોજસાધનુર્ધરંબાણપરશ્વધાયુધં ॥એણેયચર્મીવરમર્કધામ-
મિર્યુતંજયામિર્દદૃશેપુરીંવિશન્ ॥૨૯॥ અચોદયદ્વસ્તિરથાશ્વપત્તિભિર્ગદાસિબાણર્ષિશતમ્નિશક્તિભિઃ ॥અક્ષૌહિણીઃસપ્તદશાતિમીષણાસ્તારાઃ-
एकोभगवानसूदयत् ॥૩૦॥ यतोयतोऽसौप्रहरत्परश्वधोमनोऽनिलौजाःपरचक्रसूदनः ॥ततस्ततश्छिन्नभुजोरुकंधरानिपेतुरुर्व्यांहतसूतवा-
हनाः ॥૩૧॥ दृष्ट्वास्वसैन्यंरुधिरौघकर्मैरणाजिरेरामकुत्तरसायकैः ॥विवृक्णचर्मध्वजचापविग्रहंनिपातितंहैहयआपत् ॥૩२॥ अथार्जु-
नःपंचशतेषुबाहुभिर्धनुःषुबाणान्युगपत्संसंदधे ॥रामायरामोऽस्त्रभृतःसमग्रणीस्तान्येकधन्वेषुभिरच्छिनत्सः ॥૩३॥ पुनःस्वहस्तैरचला-
धेऽग्निपानुत्क्षिप्यवेगादभिधावतोयुधि ॥भुजान्कुठारेणकठोरनेमिनाचिच्छेदरामःप्रसभंत्वहेरिव ॥૩४॥ कृतबाहोःशिरस्तस्यगिरेःशृंगमि-
वाहरत् ॥हतेपितरितत्पुत्राअयुतंदुद्रुवुर्भयात् ॥૩५॥ अग्निहोत्रीमुपावर्त्यसवत्सांपरवीरहा ॥समुपेत्याश्रमंपित्रेपरि- ॥૩६॥ स्व-
कर्मतत्कृतरामःपित्वेभ्रातृभ्यएवच ॥वर्णयामासतच्छ्रुत्वाजमदग्निरभापत ॥૩७॥ रामराममहाबाहोभवान्पापमकारषीत् ॥अवधीन्नरदेवंय-
त्सर्वदेवमयंवृथा ॥૩८॥ वयंहिब्राह्मणास्तातक्षमणाऽर्हणतांगताः ॥ययालोकगुरुर्देवःपारमेष्ठमियात्पदं ॥૩९॥ क्षमयारोचतेलक्ष्मीर्ब्राह्मीसौ-
रीययामभा ॥क्षमिणामाशुभगवांस्तुष्यतेहरिरीश्वरः ॥૪०॥ राज्ञोमूर्धाऽवसिक्तस्यवधोब्रह्मवधाद्रुः ॥ तीर्थसंसेवयाचांहोजह्यंगाच्युतचेतनः

સામે મોઢી. તે સખનીને એકલા રશ્મિસમ ભગવાને, કાંપી નાંખી. ૧૧૩૦. મન તથા પવન જેવા વેગવાળા અને યુગ સૈન્યનો નાશ કરનારા, એ રશ્મી ધરનારા ભગવાને, જ્યાં જ્યાં પ્રદાર કર્યો; ત્યાં, કાચ-સામન-અને ગર્ભા કપાઈ ગયેલા; તથા સારથી અને વાદનો મરી ગયેલા થોડાઓ; પૂરી ઉપર પડી ગયા. ૧૧૩૧. ત્યારે સોદીના મારા વાળી રશ્મિઓમાં, રશ્મિસમના કુવાડા અને ગાણેથી, પોતાના સૈન્યને, શરીરો-દાંત-પાંચ-અને ધનુષ્યો કપાઈ જઈને, પડી જતું જોવાથી; કોષ પામેલા, તે દેવ કુળનો અધિપતિ સદા-ચારુને કુદ કરવાને દોડી આવ્યો. ૧૧૩૨. અને એક વખતે પોતાના હૃદય વડે, પાંચસે ધનુષ્યોના આજ્ઞા સાંધીને; તે રશ્મિસમ ઉપર નાંખવા લાગ્યો. તથા અજમારીઓમાં બેઠે, એક ધનુષ્યવાળા રશ્મિસમ પશુ, પોતાનાં ગાણે વડે, તે સખાં ગાણેને સરખી રીતે, એક વખતેજ કાપવા લાગ્યા. ૧૧૩૩. પછી પો-તાનાં પશુ કાપથી પર્વતો અને ઝાડોને, ઉપાડીને મુદગાં સામા દોડી આવનાર; તેના, સખના કાચ, રશ્મિસમે પોતાનાં રીશ્મ પાર પાળી કોઢવાડથી, સાપની રજા કાપવાની પેઠે, કાંપી નાંખ્યા. ૧૧૩૪. અને તે પછી

તેના પર્વતના શિખર જેવા માથાને પશુ કાંપી નાંખ્યું. તેથી એ ગાપના મુલાથી બચ પામેલા તેના દસ હ-સ્ત દીકરાઓ; ગાળી ગયા. ૧૧૩૫. એટલે એ યુગોના થોડાઓને મારનારા રશ્મિસમે કુળી થયેલી કામ-ધેનુને; વાછરડા સુધાં પાછી; પોતાના આશ્રમમાં લેઈ આવીને, તેમને સ્વાધીન કરી. ૧૧૩૬. અને પોતે કરે-છું કામ પોતાને અને ગાંધોને કહી સંભળાવ્યું. ત્યારે જંગલમાં રૂપિયા એ તેમને કહ્યું કે. ૧૧૩૭. "હે મોઢા કાચ વાળા રશ્મિસમ, તમે સર્વ દેવમન રાત્રને, ફાકટમાં મારી નાંખ્યો છે. એ મોઢું પાપ તમને લાગ્યું છે. ૧૧૩૮. હે તત, આખું આલોચીને, ક્ષમા વડેજ પૂજવપણું મળેલું છે. અને લોક માનના યુર અભા, પશુ, તે (ક્ષમા) થકીજ સર્વોત્તમ પદને પામેલા છે. ૧૧૩૯. ક્ષમા થકીજ આલોચીની શોભા, સૂર્યના જેવી તેજસ્વી થાય છે; અને ક્ષમા રાખનારાઓના ઉપરજ, હૃદય દરિયાવાન ઉતાવળા પ્રસન્ન થાય છે. ૧૧૪૦. વળી રાજ્યાભિશેષ થયેલા રાત્રને મારી નાંખ્યો, એવો અહમ્મતા કરતાં પશુ; મોઢું પાપ છે. મારે હે પુત્ર, અ-ચૂન ભગવાનમાં ચીન રાખીને, તીર્થોનું સેવન કરવા વડે, એ પાપને તમે મટાડો. ૧૧૪૧. હનિથી ભા-વના રક્ષણે પંદરમે અખાલ સંપૂર્ણ. ૧૧૪૨.

પછી શ્રદ્ધુરામને એ પ્રમાણેજ પિતાએ કહેવાથી, પિતાના સમાધિ અને તપના પ્રભાવને જાણનારા, તેમણે મા સહિત બાળ્યોને પણ મારી નાંખ્યાં. ॥૬॥ ત્યારે પ્રસન્ન થયેલા જમદગ્નિએ વરદાન માગવાનું કહેવાથી, શ્રદ્ધુરામે વરદાન માગ્યું કે. “ મરી ગયેલાં આ સર્વ, જીવતાં થાવ, અને તેમને મારી નાંખેલાનું રમરજુ ન રહે. ” ॥૭॥ તેથી તેઓ સઘળાં ઉતાવળેજ, ઉપમાથી જમી ઉઠવાની પેઠે; કુશળજેન ઉભાં થયાં. આ રીતે પિતાના તપના પ્રભાવને જાણનારા શ્રદ્ધુરામે, સુદેહોને પણ વધ કર્યો હતો. ॥૮॥ હવે શ્રદ્ધુરામના પરાક્રમથી પરાજય પામેલા, અને પિતાને મારી નાંખેલાનું સંભારતા. સહઆત્મીનના દીકરાઓને, સગાર પણ નિરાંત થતી નહોતી. ॥ ૯ ॥ તેથી એક દિવસે બાળ્યો સહિત શ્રદ્ધુરામ આશ્રમ થકી બહાર ગયેલાનો સાગ જોઇને, વેર વાળવાની ઇચ્છાથી; તેઓ ત્યાં ગયા. ॥ ૧૦ ॥ અને પાપ કર-

વાના નિશ્ચય વાજા નેઓએ, જમદગ્નિ રૂપિને, અગ્નિના ધરમાં, ઉત્તમ સ્ત્રોત ભગવાનનું ધ્યાન કરતા બેડેલા રૂપિને, તેમને મારી નાંખ્યા. ૥૧૧॥ ઇન્દ્રશરમની માએ, એ દારૂ સ્વભાવવાળાઓના ધણા કાલાવાલા કરવા છતાં, તે નીચ સ્ત્રીઓ, તેમનું માર્યું કાપીને ભેદ મથા. ૥૧૨॥ ત્યારે દુષ્મ અને શોકથી પીડાયલાં સતી રેણુકાએ; પોતે, પોતાનુંજ શરીર કુટી નાંખતાં, ભાંગેા પાંચે દાદીને ખુમે પાડી કે, હે ઇન્દ્ર-શરમ, હે તાત આવો. ૥૧૩॥ “હે ઇન્દ્રશરમ” એવી દુષ્કારક ખુમ દુરથી તેમણે સાંભળતાંજ, તે ઉતાવળા આ-ભગમાં આવ્યા. ભાંતો પિતાને મુલેલા દીદા. ૥૧૪॥ તેથી દુષ્મ-શોક-રોષ-અસહનતા-અને જળતરા વિગેરે-ના વેગથી મોઢ પાગીને, તે બોલ્યા કે; સાધુ અને ધર્મિષ્ઠ, “હે પિતા, શું તમે અમને સર્વને તજીને, સ્વર્ગમાં મથા. ?” ૥૧૫॥ એ પ્રમાણે વિલાપ કરીને, તથા પિતાનું શરીર સાચવી રાખવાને, ગાદીઓને સોંપીને; ઇન્દ્રશરમે પોતે હાથમાં ઇન્દ્રી ભેદને, સ્ત્રીઓનો નાશ કરી નાંખવાનો મનથી નિશ્ચય કર્યો. ૥૧૬॥

હે પરીક્ષિત, પછી તેમણે માદિગમનિ નગરીમાં જઈને, તેના મધ્ય ભાગમાં; એ બ્રાહ્મણને મારનારા, અને શેખા રહિત થયેલા, સદ્ગુણર્જુનના દીકરાઓનાં માથાંઓનાં, એક મોટા ડુંગર બનાવ્યો. અને તેમના લોહીથી, અબ્રહ્મણ્ય પ્રરોધને બધ પેદા કરનારી એક ત્રાસદાયક નદી ઉત્પન્ન કરી. તથા પિતાના વધનું કારણ લેઈને, અન્યાયનાં આચરણ કરનારા ક્ષત્રીઓને મારી નાંખીને, એકવીસવાર પૃથ્વીને ક્ષત્રીઓના બીજ વિતારી કરી. અને કુરુક્ષેત્રમાં તેમના લોહીના, નવ ધરા બનાવ્યા. ॥૧૭-૧૮-૧૯॥ પછી પિતાના મૃતને, અને માથાને યજ્ઞ સમિપ લાવી સાંધી દેઈને, સર્વ દેવમય આત્મવરણ પરમાત્મા ભગવાનનું, યજ્ઞોત્કૃષ્ટ પૂજન કર્યું. ॥૨૦॥ અને હોતાને પૂર્વદિશા આપી દીધી-અહાતે દક્ષિણ દિશા-અધ્વયું પશ્ચિમ દિશા-તથા ઉદ્ધમાતાને ઉત્તર દિશા આપી બીજાઓને વચેની ચારે બુધ્ધાની દિશાઓ-દક્ષ્યપને વચેનો ભાગ-ઉપદહાને આર્ષાવત-અને તે શિવચર્મી બાજી રહેલી પૃથ્વી, સભાસહોદને આપી દીધી.

ક્ષેત્ર-તેનો મર્મ-અને તેનો માર્ગશ્રી નામે પુત્ર થયો હતો. ॥૮-૧૫॥ ક્ષત્રવૃક્ષના વંશમાં કાશી રાજપટ્ટી આ રીતના એટલા રાજાઓ થયેલા છે-૨૭૧નો રાજસ-તેનો ગબીર-તેનો અક્રિય નામે પુત્ર થયો હતો. ॥૧૦॥ એ અક્રિયના ક્ષેત્રમાં બ્રાહ્મણો ઉત્પન્ન થયેલા છે. હે રાજા હવે આપુના ત્રીજા દીકરા અનેનાનો વંશ સાંભળો. અનેનાનો શુદ્ધ-તેનો શુચી-તેનો ત્રિકકુદ-અને તેનો ધર્મસારથી થયો. ॥૧૧॥ એ ધર્મસારથીના આત્મશાળી અને કૃતાર્થ પુત્ર શાંતરથે પુત્રો ઉત્પન્ન કર્યા નથી. અને આપુના ચોથા દીકરા રજને ધણા પ્રશકતી પાંચમે પુત્રો થયા હતા. ॥૧૨॥ દેવતાઓની પ્રાર્થનાથી એ રજને દેવેને મારીને સ્વર્ગનું રાજ્ય ઉઠતે આપ્યા છતાં; પ્રદલાદ વગેરે શત્રુઓની બીહીકથી, ઇદ્રે રજના પગમાં પડીને, તેને સ્વર્ગના રાજ્ય સહિત પોતાનું શરીર પણ ચોપ્યું હતું. પછી તે રજ મરણ પામ્યો ત્યારે તેના દીકરાઓની પાસેથી ઇદ્રે સ્વર્ગનું

રાજ્ય પાછું માગતાં, તેમણે તે આપ્યું નહીં. ॥૧૩-૧૪॥ અને મગેના જાગને પણ તેઓ લેવા માગ્યાથી ઇદ્રે તેમની બુદ્ધિ અટક થવા સાથે, બૃહસ્પતિની પાસે, તેમની કને અગિયાર વિધાનો અગ્નિમાં હોમ કરાવ્યો હતો. અને તે પછી તે અન્યાય માર્ગે ચાલનારાઓને, ઇદ્રે મારી નાંખ્યા હતા. જેથી તેમનામાંનો કોઇ બાકી રહ્યો નહોતો. ॥૧૫॥ આપુના દીકરા ક્ષત્રવૃક્ષના પૌત્ર કુશનો પુત્ર પ્રતિક થયો-તેનો સંનય-તેનો જય-તેનો કૃત-તેનો હર્વન-તેનો સહદેવ-તેનો હીન-તેનો જયમેન-તેનો સુહિન-તેનો જય-અને તેનો મહારથી ક્ષત્રધર્મ નામે પુત્ર થયો હતો. એટલા ક્ષત્રવૃક્ષના વંશના રાજાઓ હતા. હવે આપુના દીકરા નકુ-વના વંશને સાંભળો. ॥૧૬-૧૭-૧૮॥ ઇનિં શ્રી ૦ બા ૦ નવમા રક ૦ સનરમે ૦ સંપૂર્ણ. ॥૧૭॥ અધ્યાય ૧૮ મો-શ્રીશુક-૬૬ પારીઓની ૭ ઉદ્રિઓ સરખા નકુવના વતિ-પવાનિ-સંવાનિ-

યોભૂપા:ક્ષત્ર-દ્વાન્વયાયિન:॥રંમસ્પરમસ:પુત્રોભગીરશ્વાક્રિયસ્તત:॥૧૦॥ તસ્યક્ષેત્રેબ્રહ્મજજ્ઞેશૃણુવંશમનેનસ:॥ શુદ્ધસ્તત:શુચિસ્તસ્માચિક કુર્મસારથિ:॥૧૧॥ તત:શાંતરયોજજ્ઞેકૃતકૃત્ય:સઆત્મવાન્ ॥ રજે:પંચશતાન્યાસન્પુવાણામમિતૌજસાં॥૧૨॥દેવૈરજ્યર્થિતૌદૈત્યાન્હત્વેંદ્રા પાદદાદિવાં॥ હંદ્રસ્તસ્મૈપુનર્દત્વાગૃહીત્વાચરણૌરજ: ॥૧૩॥ આત્માનમર્પયામાસપ્રહ્લાદાચરિશંકિત: ॥ પિતર્યુપરતેપુત્રાયાચમાનાયનોદદુ: ॥૧૪॥ વિવિષ્ટપંમહેંદ્રાયજ્ઞભાગાન્સમાદદુ:॥ગુરુણાહૂયમાનેડમૌબલભિત્તનયાન્રજે:॥૧૫॥ અવધીદ્વંશિતાન્માર્ગાન્નકશ્ચિદવશેષિત:॥ કુશા ત્પ્રતિ:ક્ષાત્રવૃક્ષાત્સંજયસ્તત્સુતોજય: ॥૧૬॥ તત:કૃત:કૃતસ્યાપિજજ્ઞેહર્યવનોનૃપ:॥ સહદેવસ્તતોહીનોજયસેનસ્તુતત્સુત:॥૧૭॥ સંકૃતિસ્ત સ્યચજય:ક્ષત્રધર્મામહારથ: ॥ ક્ષત્ર-દ્વાન્વયાભૂપા:શૃણુવંશ-દ્વાન્વયાભૂપા: ॥૧૮॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ન ૦ ચંદ્રવંશાનુવર્ણનેસપ્તદશોડધ્યાય:॥૧૭॥ શ્રી શુક ૦ યતિર્યયાતિ:સંયાતિરાયતિવિંયતિ:કૃતિ:॥ષડિમેન્દ્રુપ્ત્યસાદિદ્રિયાણીવદેહિનાં ॥૧॥ રાજ્યંનૈચ્છયતિ:પિત્રાદતંતત્પરિણામવિત્ ॥યત્ર પ્રવિષ્ટ:પુરુષઆત્માનંનાવબુદ્ધ્યતે ॥૨॥ પિતરિભ્રંશિતેસ્યાનાદિદ્રાણ્યાધર્ષણાદિજૈ:॥પ્રાપિતેડજગરત્વંવૈયયાતિરભવન્નૃપ:॥૩॥ ચતસૃષ્વાદિશ દિક્ષુઆતન્આતાયર્વાયસ:॥કૃતદારોજુગોપોર્વીકાવ્યસ્યવૃષપર્વણ:॥૪॥ રાજા ૦ બ્રહ્મર્ષિર્ભગવાન્કાઠ્ય:ક્ષત્રવંધુશ્વનાહુષ:॥રાજન્યવિપ્રયો:કસ્મા દિવાહ:પ્રતિલોમક: ॥૫॥ શ્રીશુક ૦ એકદાદાનવેંદસ્યશર્મિષ્ઠાનામકન્યકા ॥સર્વોસહસ્રસંયુક્તાગુરુપુત્ર્યાચમામિની ॥૬॥ દેવયાન્યાપુરોદ્યા નેપુષ્પિતદુમસંકુલે॥અચરત્કલગીતાલિનલિનીપુલિનેડ્બલા ॥૭॥ તાજલાશયમાસાદ્યકન્યા:કમલલોચના:॥તીરેન્યસ્યદુકૂલાનિવિજન્દુ: સિંચતીર્મિય: ॥૮॥ વીક્ષ્યવ્રજંતંગિરિશંસહદેવ્યાવૃષસ્થિતં॥સરસોતીર્થવાસાંસિપર્યધુર્વીડિતા:સ્ત્રિય: ॥૯॥ શર્મિષ્ઠાડજાનતીવાસોગુરુપુત્ર્યા: સમચ્યયત્ ॥ સ્વીયંમત્વાપ્રકુપિતાદેવયાનીદમબ્રવીત્ ॥૧૦॥ અહોનિરીક્ષતામસ્યાદાસ્યા:કર્મહ્યસાંપ્રતં॥અસ્મદ્ધાર્યધૃતવતીશુર્નાવહવિરધ્વરે ॥૧૧॥ યૈરિદંતપસાસૃષ્ટંમુલંપુંસ:પરસ્યયે ॥ ધાર્યતેયૈરિહજ્યોતિ:શિવ:પંથાશ્વદર્શિત: ॥૧૨॥ યાન્વદંત્યુપતિષ્ઠંતેલોકનાથા:સુરેશ્વરા:ભગવાન પિવિશ્વત્પાદન:શ્રીનિકેતન: ॥૧૩॥ વયંતત્રાપિભૃગવ:શિષ્યોડસ્યાન:પિતાડસુર: ॥અસ્મદ્ધાર્યધૃતવતીશૂદ્રોવેદમિવાસતી ॥૧૪॥ એવંશપંતી

આપતિ-વિયનિ-અને કૃતિએ નામેયગા છ પુત્ર થયા હતા. ॥૨૦॥ રાજ્યની અંદર લાગી રહેલા પુરુષ, આત્મ જ્ઞાનના બોધને પામતો નથી; એ રીતના રાજ્યના પરિણામને જ્ઞાનનારા યનિએ, તેને બાપે રાજ્ય આપવા માંગ્યા હતાં, સ્વીકાર્યું નહીં. ॥૨૧॥ તેથી તેઓને બાપ નકુશ દ્વાણીને પામવા જતાં, બપારે બ્રાહ્મણોએ તેને સ્થાન બદલ કરીને, અજગર બનાવ્યો; ત્યારે થયોતિ રાજ્ય થયો. ॥૨૩॥ તેણે પોતાથી નાના ત્યારે બ્રાહ્મણોને ત્યારે દિશાનાં રાજ્ય આપીને અને શુકાચાર્યની દીકરી દેવયાની તથા વૃષપર્વાની દીકરી શર્મિષ્ઠાને પરણીને, પુત્રી નું રાજ્ય કર્યું હતું. ॥૨૪॥ પરીક્ષિત-અગવાન શુકાચાર્ય બ્રાહ્મણ હતા, અને થયાતિ ક્ષત્રી હતા, માટે એ રીતનો પ્રતિષેધ કરનારો, ક્ષત્રી અને બ્રાહ્મણી ઓના વિવાહ, શા કારણથી થયો હતો. ॥૨૫॥ શ્રીશુક-દેવોના રાજ્ય કૃતપર્વાની શુવાન, શર્મિષ્ઠા નામની કન્યા, શુરપુત્રી દેવયાની અને બીજી હજાર સહેલીઓ સહિત, શેહેરની નજીકના અને પુલો બીજેલાં ગાડેથી બરેલા અગીચામાં તથા તેને ઝગતી, બમરાઓથી મા-

નન થતી, તલાવડીને કાંઠે કાંઠે, રસ્તાને મધ્ય હતી. ॥૨૬-૨૭॥ ત્યાં તે કમળ નેત્ર કન્યાઓએ, જળાશયની પાસે જઈને, કાંઠા ઉપર વજ્રો મૂકીને; તેઓ માંહી પેસીને એક બીજાને પાપ્પી છાંડીને, રમવા લાગીઓ. ॥૨૮॥ તે સમયે પોહિઆ ઉપર એસીને પાવતી સહિત સદાશિવ ત્યાં થઈને જતા હતા; તેથી તેમને જોઈ, એ સ્ત્રીઓએ સજાપાદને, તલાવમાંથી બહાર નીકળી વજ્રો પેહરી લીધાં. ॥૨૯॥ ત્યારે શુર પુત્રીના વજ્રને પોતાનું જાણી શર્મિષ્ઠાએ પેહરી લીધું. તેથી દેવયાની ક્રોધ કરીને બોલી કે ॥૧૦॥ “શુઓ, શુઓ, યજ્ઞના હવિષ્યને કુતરી લેઈ જાય તેમ, અમારે પેહેરતાનું વજ્ર આ દાસીએ પેહેરીને અધઠિત કામ કર્યું છે. ॥૧૧॥ જેમણે આ જમતને તપવડે સરજ્યું છે, તે પરમ પુરુષ ભગવાનનું જેઓ મુખ છે અને આ લોકમાં પર બ્રહ્મને ધારણ કરનારા તથા કલ્યાણકારી વેદ માર્ગને દેખાડનારા છે; ॥૧૨॥ તથા જેઓને, દેવતાઓના અભિ-પતિ શેકપાળો, અને પવિત્ર તથા સદ્ગુણીના સ્થાન રૂપ વિશ્વાત્મા ભગવાન પણ, નમે છે; અને સ્તુતિ કરે

છે. ૧૧૩૧|| એવા શ્રદ્ધાસ્થિમાં પશુ, અગ્નિ, બુધ, કુળાદિઓનો તો, આનો જાણ થવપડે સિધ્ધ છે એમ
હતાં શ્રદ્ધે વેદને ધારણ કરવાની પેટે: આ દુષ્ટ શર્મિષ્ઠાએ આમરે પહેરવાનું વસ્ત્ર પહેર્યું છે. ૧૧૪૧|| ત્યારે
એ રીતની આજે દેવી મુરુપુત્રીને, દયાવેલી નાગજની પેટે; હેઠ ડસીને કોષથી આસ દેવી, શર્મિષ્ઠાએ કહ્યું
કે. ૧૧૫૧|| “હે બીજાદણ, અને પોતાની રિયતિને નહીં ભણનાં બહુ બોલનારી; શું તારું કુટુંબ કુતરાની
પેટે, અમારા પશુની હજી નથી રાખતું.” ૧૧૬૧|| એવાં કહેર વચનો કહીને, અને તેનું લગડું ઉચકાવી
કેળો; તે મુરુ પુત્રીને શર્મિષ્ઠાએ કુલમાં નાંખી દીધી. ૧૧૭૧|| પછી તે પોતાને ઘેર ગયા કેરે, સિધારે નીક-
ળેલા યજ્ઞનિ રાજ્ય વચનથી, જળને માટે તે કૃષા પાસે આવી ચડેલા; અને તેણે દેવયાનીને કુલામાં દીધી.
૧૧૮૧|| પછી દેવયાની નસ દેવાથી, તે રત્નએ દયા લાગીને તેને પોતાનું કુલરિય વસ્ત્ર આપી, પોતાને હથે તેનો
હાથ ઝાલીને; તેને કુલામાંથી બહાર કઢી. ૧૧૯૧|| ત્યારે દેવયાનીએ પ્રેમ ભરેલી વાણીથી, યજ્ઞનિ રાજ્યને કહ્યું કે,

“હે શત્રુના નયને છતનાર વીર પુત્ર, તમે મારો હાથ ઝાલી ચૂક્યા છો. ૧૨૦૧|| મારે આપે હાથ ઝાલેલી હું
નો, પાણી અહણ કરનારો રવામી, જાંબે નહીં થવો નેહએ. હં વીર, આ આપણે સંગ થવો
કરેએ છે: મનુષ્યનો કરેએ નથી. ૧૨૧૧|| અને તેથી કૃષામાં પડેલી મને, આપનું આ રીતે દર્શન થયું છે.
વળી હે મોટા હાથ યાજ્ઞ, મૃદરપતિના પુત્ર હયને મેં પ્રથમ આપ દેવાથી; તેણે મને આપેલા આપને
લીધે, મારો હાથ ઝાલનારો કોઈ બ્રાહ્મણ થનારો નથી.” ૧૨૨૧|| તેથી યજ્ઞનિની પોતાની હજી નહીં હોવા
હતાં પશુ, દેવમનિથી પોતાનું મન દેવયાનીને વિશે મયેલું બળીને, યજ્ઞનિએ દેવયાનીના વચનને સ્વીકાર્યું.
૧૨૩૧|| પછી યજ્ઞનિ રાજ્ય ગયા કેરે પિતા પાસે જઈને દેવયાનીએ રેતાં રેતાં: પોતાને શર્મિષ્ઠાએ કહેલું
અને કહેલું સર્વ, કહી સંભળાવ્યું. ૧૨૪૧|| ત્યારે કચવાવસા મનથી ભગવાન શુક્રાચાર્ય પુરોહિતની આજ્ઞા-
કાની નિંદા કરીને, અને હોલાના બેવી કંઈ જાતની આજ્ઞાકાને વખાળીને; પુત્રી સહિત પોતે વૃષપર્વાના

શર્મિષ્ઠાગુરુપુત્રીમભાપત||રુપાશ્વસંત્યુરંગીવધર્પિતાદષ્ટદચ્છદા||૧૧૫|| આત્મવૃત્તમવિજ્ઞાયકત્યસેવહુભિશ્ચુકિ|| કિંનપતીક્ષસેડ્માકંઘૃહાન્વ
લિભુજોયથા||૧૧૬|| એવંવિધે:તુપરુષે:શિશ્વાચાર્યસુતાંસર્તી||શર્મિષ્ઠાપ્રાક્ષિપત્કૂપેવાસઆદાયમન્યુના||૧૧૭|| તસ્પાંગતાયાંસ્વઘૃહંયયાતિમૃગ
યાંચર||પ્રાપ્તોયદૃચ્છયાકૂપેજલાર્થાંતાંદર્શહ||૧૧૮|| દત્વાસ્વમુત્તરંવાસસ્તસ્યૈરાજાવિવાસસો|| ઘૃહીત્વાપાણિનાપાણિમુજહારદયાપર:||
||૧૧૯||તંવીરમાહૌશનસીપ્રેમનિર્ભરયાગિરા||રાજંસ્વયાઘૃહીતોમેપાણિ:પરપુરંજયા||૧૨૦|| હસ્તગ્રાહોપરોમાભૂદૃહીતાયાસ્વયાહિમા||૧૨૧||
તોવીરસંબંધોનોનપૌરુષ:||૧૨૨|| યદિદંકૂપલગ્નાયાભવતોદર્શનંમમા||નબ્રાહ્મણોમેભવિતાહસ્તગ્રાહોમહાભુજ|| કચસ્યવાઈસ્પત્યસ્યગ્રાપાદ્યમ
શપંપુરા||૧૨૩|| યયાતિરનભિપ્રેતંદેવોપહતમાત્મન:||મનસ્તુતદ્વંતંબુધ્વાપ્રતિજગ્રાહતદ્વચ:||૧૨૪|| ગતેરાજનિસાર્વીરેતવસ્મરુદતીપિતુ:||ન્યવે
દયત્તત:સર્વમુક્તંશર્મિષ્ઠાકૃતં||૧૨૫|| દુર્મનાભગવાન્કાવ્ય:પૌરોહિત્યંવિગર્હયન્||સ્તુવન્દૃત્તિચકાપોર્તીંદુહિત્રાસયયૌપુરાત્||૧૨૬||ઘૃષપર્વાત
માજ્ઞાયપત્યનીકવિવશિતં||ગુરુપ્રસાદયન્મૂર્ધ્નાપાદયો:પતિત:પથિ||૧૨૭||ક્ષણાર્ધમન્યુર્ભગવાન્શિષ્યંજ્ઞાચષ્ઠભાર્ગવ:||કામોડ્ડ્યા:ક્રિયતાંરાજ
ત્રૈનાંત્ય:મિહોત્સહે||૧૨૮|| તથેત્યવસ્થિતેપ્રાહદેવયાનીમનોગતં||પિત્રાદત્તાયતોયાસ્પેસાનુગાયાતુગમનુ||૧૨૯|| સ્વાનાંતત્સંકટંવીક્ષ્યતદર્થ
સ્યચગૌરવં||દેવયાનીંપ્રજ્ઞસ્ત્વીસહસ્ત્રેણદાસવત્||૧૩૦|| નાહુષાયસુતાંદત્વાસહશર્મિષ્ઠયોદ્ધા||તમાહરાજન્શર્મિષ્ઠાંમાડ્યાસ્તલ્પેનકર્હિચિ
ત્||૧૩૧|| વિલોકયૌશનસીંરાજન્શર્મિષ્ઠાસપ્રજઃક્ર્વિદ્||તમેવવત્રેરહસિસરુયા:પતિમૃતૌસતી||૧૩૨||રાજપુત્ર્યાર્થિતોડપત્યેધર્મચાવેક્ષ્યધર્મ
વિત્||સ્તન્શુક્રવચ:કાલેદિષ્ઠમેવાભ્યપદ્યત||૧૩૩|| યદુંચતુર્વસુંચૈવદેવયાનીવ્યજાયત||દુત્યુંચાનુંચપૂરુંચશર્મિષ્ઠાવાર્ષપર્વણી||૧૩૪|| ગર્ભસં
મયમાસુર્યોર્ભર્તુર્વિજ્ઞાન્મામિની||દેવયાનીપિતુર્ગેહંયર્યોક્રોધત્રિમૂર્ચ્છિતા||૧૩૫|| પ્રિયામનુગત:કામીવચોભિરુપમંત્રયન્||નપ્રસાદયિતુંશેકેપા
દસંવાહનાદિભિ:||૧૩૬|| શુક્રસ્તમાહકુપિત:સ્ત્રીકામાનૃતપૂરુપા||તાંજરાવિશતાંમંદવિરૂપકરણીનૃણાં||૧૩૭|| યયાતિઃઅતૃપ્તોડ્ડમ્યચકા

શહેરમાંથી બહાર નીકળ્યા. ૧૨૫૧|| ત્યારે તેમને વિરૂપ પક્ષમાં જતા બળી, વૃષપર્વાએ રસ્તામાં જઈ પ-
મમાં પડીને; પોતાનું માથું તેમના પગ આગળ મુકીને પ્રસન્ન કર્યા. ૧૨૬૧|| તેથી આર્યો હાથ કોષ
કહેલા શુક્રાચાર્ય, પોતાના શિષ્ય વૃષપર્વાને કહ્યું કે, “હે રાજ, તું આ દેવયાનીની હજી પ્રગણે કર્યા; હું
એનો લાગ કરી શકું એમ નથી.” ૧૨૭૧|| એ વાતની જાણ થઈને હા કહ્યા, દેવયાનીએ પોતાના મનની
વાસ્તા બળીને કે, પિતાએ આપવાથી હું જ્યાં જઈ; ત્યાં શર્મિષ્ઠા પશુ મારી સાથે ઘસી થઈને આવે.”
૧૨૮૧|| તેથી આ રીતના પોતાનાંઓના સંકટને જોઈને, અને તેમના રવાઈના ગદ્યવનો વિચાર કરીને, રત્નર
આંખો સહિત શર્મિષ્ઠા; દામીની પેટે દેવયાનીની, સેવા કરવા લાગી ૧૨૯૧|| પછી શુક્રાચાર્યે એ શર્મિષ્ઠા સહિત પો-
તાની દીકરી દેવયાની, યજ્ઞનિ રાજ્યને આપીને, તેમને કહ્યું કે, શર્મિષ્ઠાને તમેએ કહીપણ રાજ્યમાં લેવી નહીં. ૧૩૦૧||
હે પરીક્ષિત, પછીથી કોઈ વખતે દેવયાનીને સંતાનો યાજ્ઞ થયેલી જોઈને; શર્મિષ્ઠા રૂતુ આવેલી હતી, ત્યારે તેણે
પોતાની સાહેલી દેવયાનીના રવામી યજ્ઞનિ પાસે, એકાંતમાં દેવયાનીના સરખા પોતે યજ્ઞનિ, યજ્ઞના કરી.

૧૩૧૧|| ત્યારે એ રાજપુત્રીએ યોગ્ય કાળે, સંતાનોને મારેની માગણી કરવાથી; પશુને બળીનારા યજ્ઞનિ રાજ્યને,
શુક્રાચાર્યે કહેલા વચનનું પોતાને સ્મરણ હોવા હતાં; દેવ હજીથી આ સર્વ યોગ, જાની આવેલાનું બળીને;
પશુનું આચરણ કર્યું. (અર્થાત શુક્રાચાર્યનો કોષ થયે, એમ બળ્યા હતાં; આવે સમયે આવી આની કામનાને;
બંધ કરવામાં અધર્મ થાય છે; તે સમયને, અને દેવ હજીથી એ યોગ જાની આવેલાનું વિચારીને; પોતાના
કામની તૃપ્તિને મારે નહીં, પણ હજીરેજાને તામે થઈને; તેણે શર્મિષ્ઠાનો સંગ કર્યો.) ૧૩૨૧|| તેથી દેવ-
યાનીને યદુ અને પુરુષ, તથા શર્મિષ્ઠાને-દુષ્ટ-અનુ-અને પુરુ એ રીતના પુત્રો થયા. ૧૩૩૧|| તે પછી શર્મિ-
ષ્ઠાને, પોતાના બર્તર થકી, પુત્રો થયેલાનું બળીને; તે અભિગાની દેવયાની, કોષથી માંડી સરખી
જાનીને, પોતાના પિતાને ઘેર આવી ગઈ. ૧૩૪૧|| અને તે કામી યજ્ઞનિ રાજ્ય પશુ, પોતાની પ્રિયા દેવયાનીની
પાછળ પાછળ જઈને, વાણી વડે કાલાસા કરવાથી, અને તેના પગમાં માથું મુકવા વિચેરે ઉપાયથી
પશુ; તે તેને પ્રસન્ન કરી શક્યો નહીં. ૧૩૫૧|| પછી શુક્રાચાર્યે કોષકરીને તેને કહ્યું કે, “હે મંદ બુદ્ધિયા

ક્ષિત પહાડી પિતા યયાનિએ, તુલેમુને-દુહાને-અને અનુને પણ પૂછનાં; ધર્મને નહીં જાણનારા, અને અનિષ્ઠ જોતી જીવાતીને, નિતા હોવાની શુદ્ધ વાળા; તેઓએ પણ, એ રીતેજ ના પાડી. ૧૪૧૧ ત્યારે અવરથા વડે કમી છતાં, મુશ્કેલી વડે અધિક એવા; પુરૂ નામના સંકટી નાના દીકરાને, યયાનિએ કહ્યું કે. “હે પુત્ર તું તારા મોટા ભાઈઓની પેઠે; મને, ના પાડવાને યોગ્ય નથી.” ૧૪૨૧ એટલે પુરૂએ જવાબ દીધો કે; “હે મનુ-જ્યોતના રાજા, આપણા પોતાને માટેનાં, અસંખ્ય કામો અને ક્ષમાઓ કરનારનો, એક પિતાજ છે; કે જેની પ્રસન્નતા થકી, પરમાત્મા ભગવાનનું પણ, શાન થાય છે; તેમનો પૂરો બદલો વાળવાને તો, કાષ્ટ પુરુષ સમર્થ થયો નથી; ને થનાર પણ નથીજ. ૧૪૩૧ અને તેમણે, પિતાએ મનમાં ચિંતનેલા કામને કરનારો; ઉત્તમ પુત્ર કહેવાય છે. કહેલું કામ કરનારો. મધ્યમ પુત્ર કહેવાય છે. અને પિતાએ કહેલું કામ, શ્રદ્ધા રહિત કરનારો; અધમ પુત્ર કહેવાય છે. તથા પિતાએ કહ્યા છતાં, પિતાએ કહેલું કામ ન કરનારો, પિતાની વિદ્યા કહેવાય છે.”

श्रीशुक० सइत्यमाचरन्कामान्स्त्रैणोपन्हवमात्मनः ॥ बुध्वाप्रियायैनिर्विण्णो गाथामेता गच्छात् ॥ १ ॥ शृणुभार्गव्यमुंगाथांमद्विधाचरितांभु
वि ॥ धीरायस्यानुशोचंति वनेग्रामनिवासिनः ॥ २ ॥ बस्तएको वनेकश्चिद्विचिन्वन्प्रियमात्मनः ॥ ददर्शकूपेपतितांस्वकर्मवशगामजां ॥ ३ ॥ त
स्याउद्धरणोपायंबस्तः कार्मीविचिंतयन् ॥ व्यधत्ततीर्थमुद्धृत्यविषाणाग्रेणरोधसी ॥ ४ ॥ सोत्तीर्यकूपात्सुश्रोणीतमेवचकमेकिल ॥ तयावृत्तंसमु
द्दीक्ष्यबद्धयोजाःकांतकामिनीः ॥ ५ ॥ पीवानंश्मश्रुलंश्रेष्ठमीदृहांसंयाभकोविदं ॥ सएकोऽजवृषस्तासांबन्धूनांरतिवर्द्धनः ॥ रेमेकामग्रहग्रस्त

કરવું યોગ્ય છે. આ રીતે દમરો વરસો સુધી મનમગનાં અને મન માન્યાં, સુખ અને ભોગ ભોગવ્યા છતાં; પોતાની દુષ્ટ હૃદયો વડે, તે સાર્વભૌમ યથાનિ રાજ્ય તૃપ્તિ પામ્યો નહીં. ॥ ૫૧ ॥ છત્રશ્રી ભાગવતે નવમી સ્કંધનો અષ્ટાદશો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૧૮ ॥

અધ્યાય ૧૬ એ.—શ્રીશુક—આ પ્રકારે સ્ત્રીવશ થયેને, કામનું સેવન કરવાથી, પોતાનો જ્ઞાન ય-
યેલાનું, હેવટે ગળાથી. વૈરાગ્ય પામેલા, થયાતિ રાજ્યએ દેવતાનીને, નીચે પ્રમાણેની વાર્તા કહી સંભળાવી.
૥૧૧ “ હે ભાર્ગવી આ વાર્તા તમે સાંભળો; જેનો વનમાં રહેનારા ધીર પુરુષો શોક કરેછે, એવો મારા સરખું
આચરણ કરનારો; અને ગામમાં વસનારો કોઈ એક ગકરો, પોતાનો પ્રિય વિષયોને શોધતો, વનમાં પ્રવેશ;
તેણે; પોતાના કર્મ વડેજ ફૂવામાં પડેલી, એક ગકરિને દીધી. ૥૨-૩૩ પછી તે કામી ગકરાએ, તેને ગદાર
કાદવાના ઉપાધનો વિચાર કરીને; પોતાનાં શિવડાંની અણ્ણિથી, એ ફૂવાનો કાઠો ખોદી નાંખીને; તેણીને ગ-
દાર નીકળવાનો રસ્તો કઢ્યો. ૥૪૩ એટલે તે રૂપાળી ગકરી, ફૂવામાંથી ગદાર નીકળી; અને પછી તે ગક-

અનેક વરી. પછી એ પુષ્પ-દાદી મૂંઝવણા-મૈથુનમાં અનુર-અને વીર્ય નાંખનારા શ્રેષ્ઠ અકરો, તે અકરી વ-
રણી દેખાને; બીજી અકરીઓ પણ વરી: આ રીતે તે એકર અકરો બધી અકરીઓને પ્રાપ્તિ વધારેતો, કામ
રૂપી બૂતથી પકડાઈ જઈને; તેમની સાથે રચવામાં આત્મ સ્વરૂપને બૂતી મળે. ૧૧-૧૫ તે પછી એ અક-
રો તેની પ્યારી બીજી અકરી સાથે ગળાય કરનાં, દુવામાંની અકરીએ નેત્રવર્તી: અકરના એ કામને તે સ-
હન કરી શકી નહીં ૧૧૭૧ અને તે: એ, કામી-શ્લેષિક શ્લેષવાળા-ઉદ્વિગ વિષયોમાં આસક્ત-અને સુહૃદ દેખા-
વા છતાં દુષ્ટ મનવાળા-અકરો નહીં દેખે, પોતાના માલિકની પાસે ચાલી ગઈ. ૧૧૮૧ ત્યારે એ સ્ત્રીવશ અને
રાંક અકરો પણ, તેની પાછળ મળે; અને માર્ગમાં તેને પ્રસન્ન કરવાને ધણું કરવા છતાં, તે તેને પ્રસન્ન કરી શકે
નહીં. ૧૧૯૧ પછી ત્યાં તે અકરીના માલિક કોઈ આજીવે કોષથી તે અકરના સટકના વશજીને: કામી નાંખ્યા. અને પા-
છળથી તેના અર્થને માટે, તે યોગ અનુવાસ: એ; સાંધીપણ દીધા. ૧૧૯૭ દે કલ્યાણી, એ રીતે તે સંપાદના વશજી

વાજો અકરો: દુવામાંથી મળેલી અકરીની સાથે, ધણા દિવસ થયાં, સુખ ભોગ ભોગવવા છતાં: ૬૭ સ્ત્રી તૂમ
અને નથી. ૧૧૧૧ હે સારી અકરો વાળી સ્ત્રી, એ પ્રકારનો રાંક-તારા પ્રેમથી અંધ. મળે-અને તારા કપડથી મોઢ
પામેલા હું, આત્મ સ્વરૂપને વળી શક્યો નથી. ૧૧૨૧ આ પૃથ્વી ઉપરનાં સધળાં પાત્ર-અવજી સેતુ-સધળાં પશુઓ-
અને સધળી સ્ત્રીઓ-મળવાથી પણ, તૃષ્ણાવડે પરાણ પામેલા પુરુષનું મન, તૂમ યનાર નથી. ૧૧૩૧ વિષય
સુખને ધમિ ધીમે. ભોગવવાથી તૃષ્ણાઓ રાત નહીં થતાં, અગ્નિમાં ધીમા રૂપિય પડવાની પેટે, તે રૂરી
હરીને વધતીજ નથી છે. ૧૧૪૧ પણ અપારે એ સર્વ અર્થમય પદાર્થને વિશે, પુરુષ સમદષ્ટિ વડે હમજાજ
ન કરે; આરજ તેને સર્વ દિશાઓ સુખમય થાય છે. ૧૧૫૧ એટલા માટે એ, દુષ્ટ હુદિ વાળાઓથી ન તનન
એવી, અને પુરુષે જીર્ણ થયા છતાં, પોતે જીર્ણ નહીં યનારી: તથા દુ:ખોનેજ ઉત્પન્ન કરનારી: તૃષ્ણાને તો,
શાંતિ ઇચ્છનારા પુરુષોએ; કતાવજોજ તજવી નેહએ. ૧૧૬૧ અને મા-મેન-અથવા દીકરી વિગેરેની સાથે પણ;

આત્માનંનાવબુદ્ધ્યતા ॥૬॥ તમેવપેષ્ટતમયારમમાણમજાન્યયા ॥ વિલોક્યકૂપસંલગ્નાનામૃત્યુદ્વસ્તકર્મતત્ ॥ ૭ ॥ તંદુર્હદંસુહૃદૂપંકામિનંક્ષણસૌ
હદં ॥ હંદિયારામમુત્સૃજ્યસ્વામિનંદુઃસ્વિતાયયૌ ॥ ૮ ॥ સોડપિચાનુગતઃસ્વૈણઃકૃપણસ્તાંપ્રસાદિતું ॥ કુર્વન્નિઙવિઙાકારંનાશક્રોત્પથિસંધિતું ॥ ૯ ॥
તસ્યાસ્તત્રદ્વિજઃકશ્ચિદજાસ્વામ્યસ્થિનદ્રુષા ॥ લંબંતંતૃષ્ણંભૂયઃમંદધેડર્યાયયોગવિત્ ॥ ૧૦ ॥ સંબદ્ધતૃષ્ણઃસોડપિહ્યજયાકૂપલબ્ધયા ॥ કાલં
બહુતિથંભદેકામૈર્નાચાપિતુષ્યતિ ॥ ૧૧ ॥ તથાહંકૃપણઃસુશ્રુભવત્યાઃપ્રેમયંત્રિતઃ ॥ આત્માનંનાભિજાનામિમોહિતસ્તવમાયયા ॥ ૧૨ ॥ યત્પૃથિવ્યાં
બ્રીહિયવંહિરુપ્યંપશવઃસ્ત્રિયઃ ॥ નદુહ્યંતિમનઃપ્રીતિંપુંસઃકામહતસ્યતે ॥ ૧૩ ॥ નજાતુકામઃકામાનામુપભોગેનશામ્યતિ ॥ હવિષાકૃષ્ણવર્ત્મેવ
ભૂયણવાભિવર્ધતે ॥ ૧૪ ॥ યદાનકુરુતેભાવંસર્વભૂતેષ્વમંગલં ॥ સમદષ્ટેસ્તદાપુંસઃસર્વાઃસુખમયાદિશઃ ॥ ૧૫ ॥ યાદુસ્ત્યજાદુર્મતિભિર્જીર્યંતોયાન
જીર્યંતે ॥ તાંતૃષ્ણાંદુઃસ્વનિવહાંશર્મકામોદ્રુતંત્યજેત્ ॥ ૧૬ ॥ માત્રાસ્વસ્ત્રાદુહિત્રાવાનાવિવિક્તાસનોભવેત્ ॥ બલવાનિંદ્રિયગ્રામોવિદ્વાંસમપિકર્ષ
તિ ॥ ૧૭ ॥ પૂર્ણવર્ષસહસ્રંમેવિષયાન્સેવતોડસકૃત્ ॥ તથાડપિચાનુસવનંતૃષ્ણાતેષૂપજાયતે ॥ ૧૮ ॥ તસ્માદેતામહંત્યત્કાબ્રહ્મણ્યાધાયમાનસં ॥
નિર્દ્વેદોનિરહંકારશ્ચરિષ્યામિમૃગૈઃસહ ॥ ૧૯ ॥ દૃષ્ટશ્રુતમસદુત્થવાનાનુધ્યાયેન્નસંવિશેત્ ॥ સંસૃતિંત્વાત્મનાશંચતત્રવિદ્વાન્સઆત્મદૃક્ ॥ ૨૦ ॥ હત્યુ
ત્કાનાહુષોજાયાંતદીયંપૂરવેવયઃ ॥ દત્ત્યાસ્વાંજરસંતસ્માદાદદેવિગતસ્પૃહઃ ॥ ૨૧ ॥ દિશિદક્ષિણપૂર્વસ્યાંદુત્યુંદક્ષિણતોયદું ॥ પ્રતીચ્યાંતુર્વસુંચક્ર
ઉર્વીચ્યામનુમીશ્વરં ॥ ૨૨ ॥ ભૂમંડલસ્યસર્વસ્યપૂરુમર્હતર્મવિશાં ॥ અભિષિચ્યાગ્રજાંસ્તસ્યવશેસ્થાપ્યવનંયયૌ ॥ ૨૩ ॥ આસેવિતંવર્ષપૂગાન્પદ્મર્મ
વિષયેષુસઃ ॥ ક્ષણેનમુમુચેનીડંજાતપક્ષહવદ્વિજઃ ॥ ૨૪ ॥ સતત્ત્વનિર્મુક્તસમસ્તસંગઆત્માનુભૂત્યાવિધુતત્રિલિંગઃ ॥ પરેડમલેબ્રહ્મણિવાસુદેવલે
ભેગતિભાગવર્તીપ્રતીતઃ ॥ ૨૫ ॥ શ્રુત્વાગાથાંદેવયાનીમેનેપ્રસ્તોભમાત્મનઃ ॥ સ્ત્રીપુંસોઃસ્નેહૈવૈકુલ્યાત્પરિહાસમિવેરિતં ॥ ૨૬ ॥ યાસન્નિવાસંસુહૃદાં
પ્રપાયામિવગચ્છતાં ॥ વિજ્ઞાયેશ્વરતંત્રાણાંમાયાવિરચિતંપ્રભોઃ ॥ ૨૭ ॥ સર્વત્વસંગમુત્સૃજ્યસ્વપ્નોપમ્યેનભાર્ગવી ॥ કૃષ્ણેમનઃસમાવેશ્યવ્યધુનો

એક આસને બેસવાનો પ્રસંગ, કદીએ આવવા દેતો ન નેહએ. કારણ અળવાન ઉદ્વિગો, વિદ્વાનોના મનને
પણ, એવી નથી છે. ૧૧૭૧ વિષયોનું સંપૂર્ણ સેવન કરતાં, અને પુરુષનાં દગ્ધર વરસ વિચાર છે; તે પણ
અને શેજને શેજ વિષયોની તૃષ્ણા ઉપજતીજ નથી છે. ૧૧૮૧ એટલા માટે, એ સર્વ વિષય સુખને તજીને,
હું મનની અંદર પરશ્વજીનેજ પારણ કરીશ; અને ૬૬ સંદિત તથા અદકાર વિનાનો થઈને, મૃગોની સાથે
હરીશ. ૧૧૯૧ એથી હુદિ નાશ પામીને, જન્મ મરણ પગાય છે: તે નગર દેખાતાં, તથા કાને સંમળાતાં,
વિષય સુખોને મિથ્યા નજીને હું, હવે તેમનો સંગ કરવાનો નથી; અને તેમનું ચિંતવન પણ નહીં કરું. એ
જાણતો એઓ જાણે છે, તેઓજ આત્મ સ્વરૂપને જોળાખનારા છે. ૧૧૯૭ એ રીતે દેવયાનીને કહીને,
યચાતિ રાજ્યએ રપ્દા સંદિત થઈને; પુરને તેની જુવાની પાછી આપી. અને પોતાનું વદપણુ લીધું. ૧૨૧૧
પછી હંદ્યાન દિશાનો દુહુને-દક્ષિણનો ચદુને-પશ્ચિમનો તુર્વમુને અને ઉત્તરનો અનુને અધિપતિ બનાવીને; તથા
આખા જૂમંડળનો, અતિપૂર્વ પુરને અગિયેક કરીને; તેના તાળામાં, એના મોઢા બાજીએ સોંપી; મયા-

નિરાજ, વનમાં ચાલ્યા ગયા. ૧૨૨-૨૩૧ તથા ધણાં વરસ સુધી સેવન કરેલા, ૭ ઉદ્વિગોના વિષયો થઈ, તે
યચાતિ રાજ્ય; પાંખો આવેલું પક્ષીનું ગયું; માળા થઈ સુખ થવાની પેટેજ, ક્ષણ વારમાં મુક્ત થયા. ૧૨૪૧
અને એ સર્વ પ્રકારના સંમયથી મુક્ત થયેલા, આત્મ સ્વરૂપનો અનુભવ પામેલા, અને ત્રણ શુભે વાળા
લિંગશરીરથી સંદિત થયેલા, યચાતિ રાજ્ય; વનમાં જઈને ત્યાં નિર્મળ પરશ્વજી યાદેવ જગવાનાની રાજ,
અને જાગવતી અતિને પામી ગયા. ૧૨૫૧ મરકરીની દગ્ધી કહેવાયલી આ વાર્તા સાંભળીને, દેવયાનીએ મા-
ન્યું કે; સ્ત્રીઓને અને પુરુષોને રોડની વિકળતાથીજ, પોતાના આત્માની અરાજી થાય છે. ૧૨૬૧ અને
દેવો આધીન તેઓનું તથા સુહૃદોનું એકાં રહેવાનું, જગવાનાની માયાએ રચેલું, અને વાત્સ્ય અગર સદાત્વ
આપવાને ઠેકાણું, એકાં યનાર વટેમાર્ગુઓના જેવુંજ છે; એજ નજયું. ૧૨૭૧ તેથી દેવયાનીએ પણ એ
સ્વપ્ન સરખાં, સર્વેના સંગનો ત્યાગ કરીને, અને કષ્ટ જગવાનામાં મન પરીતીને; પોતાના લિંગ દેહનો
નાશ કરી નાંખ્યો. ૧૨૮૧ એ પ્રકારના સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકમાં રહેલા-શાંત-ગોરામાં મોઢા-અને સર્વેને જ-

અને તેના પ્રદર્શન વિશેરે પુત્રો થયા; તેઓ આજ્ઞાથી હતા. સુગમિનો દૈત્ય-અને દૈત્યનો દુષ્ટતા નામે પુત્ર થયો હતો. ૧૧૬-૭૧ એ દુષ્ટતા રાજા શિકારે ગયેલાં ત્યાં કપડાં રૂપિયા આશ્રમ રચનામાં જતાં, ત્યાં બેઠો લક્ષ્મીના જેવી, પોતાની કાનિયા શોભતી અને દેવતાના સરખી સ્ત્રીને જોઈને, એ દુષ્ટતા રાજા તુરંતજ મોઢ પામ્યો. ૧૧૮ પછી તે કેટલાક યોદ્ધાઓથી વિદાયતા અને તેણીના દર્શનથી આનંદ પામતા વડે થાક કિતરી ગયેલા; રાજાએ, કામથી તપીને, હસતાં હસતાં શુંદર વાણીથી બોલીને, તે કન્યા સ્ત્રીને પૂછ્યું કે: “મારા હૃદયમાં પ્રવેશ કરનારી, કમળ જેવી આંખો વાળી, તું કોણ છે; કોની છે; અને આ નિર્દોષ વનમાં તું અર્દાવાં, શું કરવાને ઇચ્છે છે? હું સારા ગાંધ્યભાગવાળી, મને સ્પર્શ રીને જાણાય છે કે, તું કેઈ સારા કન્યા છે; કેમકે અમો પુરવંશના રાજાઓનું મન કદી પથુ અપમને વિશે જાયજ નહીં. ૧૧૯-૧૧૧-શકુનસા

હે વીર, હું મેનકા નામની અપ્સરાએ તણ દીધેલી, અને વિધામિનના શરીર થકી કૃત્તવ થયેલી છા. એ રીતે ભગવાન કંવ મુનિ જાણે છે. હું તમારું ચું કામ કરું. ૧૨૩ા હે કમળ જોવી આંખો વાળા; મેસા, અને અમારાયી થતી પૂનને સીકારો, નિવાર તૈયાર છે તે જમો. અને મરઝામાં આવે તો અદ્દાવાં, મુકામ કરો. ૧૧૩૩-દુષ્યંત-કે સારી જમરો વાળી, કુશિક કુળમાં કૃત્તવ થયેલી કન્યા આવી મોગના વાળી હોવાજ; કે જે રાજ કન્યાઓ, પોતાના સરખા વરને, પોતાની મેજેજ વર છે. ૧૧૪૫-શ્રીશુક પછી શંકુતલાએ, હા પાડતાયી; તે, દેશ અને કાળના વિજાઓને જાણનારા રાજાએ; સ્ત્રી ધર્મ પ્રમાણે માંધવ વિવાહના વિધિયી, શંકુતલા સયે લગ્ન કરતું. ૧૧૫૫ અને એ અર્ધાષ વીધવાળા દુષ્યંત રાજાએ, શંકુ-તલાને વિશે ગર્ભ રાખ્યો; પછી સત્તાર થતાં, તે પોતાના શેહેર તરફ ગયો. ત્યાર કહે સમય પ્રાપ્ત થયેયી, શંકુતલાએ દીકરો જાણ્યો. ૧૧૬૫ અને તે કુમારના સ્વખા મોગ્ય સુરકાર, વનને વિજેજ

903

છે. ૧૨૨૧ એ જમણા દાસમાં ચક્ર, અને એક પમે કમળના પોતાની નિશાનીવાળા, તથા મહાઅભિષેકના વિધિથી ચક્રવર્તીપણાનો અભિષેક થયેલા, ભરત રાજાએ સ્વામતેય મુનિને પુરોહિત કરીને, મંજાકુમળાને કાઢે, પંચાવન અશ્વમેધ યજ્ઞ કર્યા હતા. ૧૨૩-૨૪ તેણે કાઠીનેર યજ્ઞના ધોડા બાંધ્યા હતા, અને ધન લેઈને તે પાછા પશુ આપ્યા હતા; એ દુષ્યંતના દિકરા ભરતે સારા યુધ્ધવાળા પ્રદેશમાં, અગ્નિનું "ચયન" કર્યું હતું. તેમાં હનર જાહજોને દરેકના વિભાગમાં એક એક બધે (એટલે તેરદનર ચોરશી) માથે આપી હતી. ૧૨૫૫ તેને તેના આધિપા તેતરીસા ધોડાઓથી તે રાજાએ વિરમય પામતા હતા. એ રીતે એ ભરતરાજાની લક્ષ્મી, દેવતાઓની મોટી લક્ષ્મી કરતાં પણ, વધુ વધી ચક્ર હતી. ૧૨૬૧ તેણે મમ્બુર નામના કર્મમાં, ધોડા દાનવાળા-કાળાદેવના-અને સોના ચક્રા વિંદી લીધેલા ચૌદશાળ મુઝા આપ્યા હતા. ૧૨૭૧ દાસવડે જેમ રવર્તને ન પહોંચાત તેમ એ ભરતનાં મોટાં કામોને, પૂર્વે થયેલા અને પછીથી ચનાસ, શીળ કાઢ પશુ રાજાઓ,

પહેંચી શકે તેમ નથી. ૧૨૮૧ કિરાત-હુણ-પવન-અગ્નિ-કંક-ખજા-અને શક જાતના રાજાઓ, જે અશ્વમેધ દના, તેમને, તથા મહેન્દ્રો વિગેરેને, તેણે દિગ્વિજય કરતાં, માર્યા હતા. ૧૨૯૧ પૂર્વે દેવતાઓને છતીને તે-મની ઓંઓને, અમુરો રસાનમાં લેઈ મયા હતા; ત્યાંથી તે જળવાન ભરત રાજાએ, તેમને પાછી લાવી આપી હતી. ૧૩૦૧ સત્તાવિસ હનર વરસો સુધી દિશાઓમાં તેની આજ્ઞા મનાતી હતી; તેની અને પ્રવનની સર્વ કામનાઓ, આકાશ અને પૃથ્વી પરિપૂર્ણ કરતાં હતાં. ૧૩૧૧ પોતાનું; લોકપાળ દેવતાઓ જેવું, એશ્વર્ય-ચક્રવર્તી પ-ણાની લક્ષ્મી-અને કાંઈ રથજે ન અટકે એવું હિંદિયાદિકનું પાળ, અને સૈન્ય, એ સર્વને; તે ચક્રવર્તી ભરત રાજા, મિત્રા જાણીને; તેઓ ચક્રા તે ઉપરામ પામેલા હતા. ૧૩૨૧ તેને અતિ પ્યારી વિદર્બ કુળની ત્રણ રાણીઓ હતી. તેમને અન્વેષા પુત્રો, પોતાના સરખા ન હોવાનું, તેણે કહેવાયાં; પોતાના સાચ કરવાના બચથી, તે રાણીઓ તેમને મારી નાંખતી હતી. ૧૩૩૧ એ પ્રમાણે થવાથી વંશ જવાનો પ્રસંગ આવતાં, વંશ રાખવાને માટે, એ ભરત

તેસો ડપિચક્રવર્તીમહાપશાઃ॥મહિમાગીયતેતસ્યહરેરંશમુવોમુવિ॥૨૨॥ ચક્રંદક્ષિણહસ્તેડ્ડ્યપદ્મકોશોડ્ડ્યપાદયોઃ॥ઈજેમહાભિષેકેણસોડ્ડ્યભિષિક્તોડ્ધિરાઢ્વિમુઃ॥૨૩॥ પંચપંચાશતામેધ્યેર્મંગાયામનુવાજિભિઃ॥ સામંતેયંપુરોધાયયમુનાયામનુપ્રમુઃ॥૨૪॥ અષ્ટમસ્રતિમેધ્યાશ્વાન્વંધમદદદ્વમુ॥ ભરતસ્યહિદોંપ્યંતેરમિઃસાચીગુણેચિતઃ ॥ સહસ્ત્રંબદ્ધશોયસ્મિન્બ્રાહ્મણાગાવિમેજિરે॥૨૫॥ ત્રયસ્ત્રિંશચ્છતંહશ્વાન્વત્થાવિસ્માપયન્નૃપાન્ ॥ દોંપ્યંતિરત્યગાન્માયાંદેવાનાંગુરુમાયયોં॥૨૬॥ મૃગાન્શુકુદતઃકૃષ્ણાન્હિરણ્યેનપરીવૃતાન્ ॥ અદાત્કર્મણિમળ્લારેનિયુતાનિચતુર્દશ ॥૨૭॥ ભરતસ્યમહત્કર્મનપૂર્વેનાપરેન્નૃપાઃ॥નૈવાપુર્નૈવપ્રાપ્સ્યંતિબાહુભ્યાંત્રિદિવંયથા॥૨૮॥ કિરાતહૂણાન્યવનાનંધ્રાન્કંકાન્વશાન્ચકાન્ ॥અબ્રહ્મણ્યાન્નૃપાંશ્વાહન્મ્લેચ્છાન્દિગ્વિજયેડ્ડ્યિલ્લાન્ ॥૨૯॥ જિત્વાપુરાડ્ડ્યુરાદેવાન્યેરસૌકાંસિમેજિરે॥દેવસ્ત્રિયોરસાંનીતાઃપ્રાણિભિઃપુનરાહરત્ ૩૦ સર્વકામાન્દુદુહતુઃપ્રજાનાંતસ્યરોદસી॥સમાસ્ત્રિણવસાહસ્ત્રીર્દિક્ષુચક્રમવર્તયત્ ॥૩૧॥ સસમ્રાટ્લોકપાલાસ્યમૈશ્વર્યમધિરાટ્શ્રિયં ॥ચક્રંચાસ્ત્વલિતંપ્રાણાન્નૃપેત્યુપરરામહા॥૩૨॥ તસ્યાસન્નૃપવૈદર્ભ્યઃપત્ન્યસ્તિસ્ત્રઃસુસંમતાઃ ॥ જઘ્નુસ્ત્યાગભયાત્પુત્રાન્નાનુરૂપાઈતીરિતે ॥૩૩॥ તસ્યૈવંવિતથેવંશેતદર્થયજતઃસુતં ॥ મરુત્સોમેનમરુતોભરદ્વાજમુપાદદુઃ ॥૩૪॥ અંતર્વત્ત્યાંબ્રાતૃપત્ન્યાંમૈથુનાયદ્દહસ્પતિઃ ॥ પ્રવૃત્તોવારિતોગર્ભેશ્વત્વાવીર્યમવાસૃજત્ ॥૩૫॥ તંત્યક્તુકામાંમમતાંમર્તૃત્યાગવિશંકિતાં ॥નામનિર્વચનંતસ્યશ્લોકમેનંસુરાજગુઃ ॥૩૬ મૂઢેભરદ્વાજમિમંભરદ્વાજંદહસ્પતે ॥ યાતૌયદુક્તાપિતરૌભરદ્વાજસ્તતસ્ત્વયં ॥૩૭॥ ચોદ્યમાનાસુરૈરેવંમત્વાવિતથમાત્મજં ॥ વ્યસૃજન્મરુતોડ્ડ્યિન્નન્દત્તોડ્ડ્યંવિતથેડ્ડ્યવયે ॥૩૮॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેનવમસ્કંધેવિંશોડ્ડ્યધ્યાયઃ ॥ ૨૦ ॥

શ્રીશુક ૦વિતથસ્યસુતોમન્યુર્દ્દહક્ષત્રોજયસ્તતઃ॥ મહાવીર્યોનરોગર્ગઃસંકૃતિસ્તુનરાત્મજઃ॥૧॥ ગુરુશ્વરંતિદેવશ્ચસંકૃતેઃપાંડુનંદનારંતિદેવસ્ય હિયશઙ્ગહામુવચગીયતે ॥૨॥ વિચલિતસ્યદદતોલબ્ધલબ્ધંબુભુક્ષતઃ ॥નિષ્કિંચનસ્યધીરસ્યસકુટુંબસ્યસીદતઃ ॥૩॥ વ્યતીયુરષ્ટચત્વારિંશદહા

રાજાએ મહત્સેમ નામનો યજ્ઞ કરવાથી; મહત્ દેવોએ તેને ભરદ્વાજ નામનો પુત્ર આપ્યો હતો. ૩૪૧ બુદ્ધરપતિ, પોતાના બાહુ કિત્તવાળી, સગર્ભા ઓ મમતામાં, મૈથુન કરવા લાગતાં; માંદેના ગર્ભે, તેમને વારવાથી; તેને આ-લેખા થયોનો આપ દેખેને, બુદ્ધરપતિએ વીર નામના; તેને (એટલે તેથી કિત્તવ યજ્ઞ પુત્રને,) તટ દેવની છત્તા; પોતાનો સ્વામી આબા પછી, પોતાને તજવાના કારણ માટે, મમતાએ કરતાં; તે મમતા અને બુદ્ધરપતિ વચ્ચે બોલાયલા રજ્જો તે છે. અને તે વાતને સુચવનારા શ્લોક દેવતાઓએ આ રીતે કહેલા છે. ૧૩૫-૩૬૧ બુદ્ધરપતિએ કહ્યું કે હે મુદ્ધ સ્ત્રી, તું આનું પોષણ કર; ત્યારે મમતાએ તેમને કહ્યું કે, તમારાથી કિત્તવ થયો છે. માટે, તમે એનું પોષણ કરો. પછી દેવતાઓએ કહ્યું કે, તમે જે યજ્ઞ થયો છે માટે; ત-મે એક એનાં માત પિતાઓ, એનું પોષણ કરવું જોઈએ. એમ સગળ્યા છતાં, આવી રીતે અભિચારથી અપેક્ષ પુત્ર વ્યર્થ છે; એમ માનીને, તે અને તેને મુજીને જતાં રેડવાયાં; મહત્ દેવોએ પોષણ કરીને, તેને ઉછેર્યો હતો. તે આ વખતે ભરત રાજાનો વંશ જવા લાગતાં; મહત્ દેવોએ, ભરતને આપ્યો હતો.

૧૩૭-૩૮૧ દનિં ૧૧૦ ૧૧૦ નવમા રકષિતો વીજ્ઞેઓ અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૨૦૧

અધ્યાય ૨૧ મો — શ્રીશુક — એ ભરદ્વાજ અથવા વિતથનો મન્યુ થયો. અને મન્યુને બુદ્ધરપતિ —જય-મહાવીર્ય-નર-અને મર્મ એ પાંચ પુત્રો થયા. તેમાંના નરનો સંકૃતિ નામે પુત્ર થયો હતો. ૧૧૧૧ હે પરીક્ષિત, એ સંકૃતિને ગુરુ અને હિંદેવ નામના એ પુત્રો થયા હતા. તે હિંદેવનો યજ્ઞ આ લોક તથા પરલોકમાં ગવાય છે. ૧૧૨૧ મદ્ધજાથી પ્રાપ્ત થનાર ધન વડે, આશ્ચર્યિક યજ્ઞવાળા તે રાજા, પોતે જૂજાઓ હોવા છતાં પણ, જે જે મળી આવે તે, શીળઓને આપી દેવાયાં; એ ધીર અને નાજીયા પુરુષ, પોતાના કુટુંબ સહિત સિદ્ધો (દુષ્ટી થયો) હતો. ૧૧૩૧ એકવાર તે આડતાળીસ દિવસ સુધી પાણી પીધા વિના પણ તેને ચક્રાની લેવું પડ્યું હતું. પછી ઓમણપયાસમા દિવસની સવારમાં તેને ધી-દુધપાક-લાપરી-અને પાણી ગળા આબ્યાં હતાં. ૧૧૪૧ એટલે જૂખ અને તરશથી દુષ્ટી થયેલા કુટુંબવાળો, તથા શરીરે થર થર ફુગો તે જમવા બેસવાની તૈયારી કરવા લાગ્યો; ત્યારે એક અતિથી બ્રાહ્મણ, તેની પાસે

આપી હોય. ૧૧૫૫ તેથી સર્વને વિશે હરિભગવાનને જોનારા તેણે, તેનો સત્કાર કરીને શ્રદ્ધા પૂર્વક, પોતાને મળેલા અનગાંથી તેને વિભાગ આપ્યો; અને તે જગીને એ અતિથિ આજ્ઞાથી આપ્યો. ૧૧૫૬ પછી આજી રહેલું અજ ભગવાની તૈયારી કરતાં, તે સ્થળે એક ખીજો શ્વર આવ્યો; એટલે તેને પશુ, હરિભગવાનનું સ્મરણ કરીને, તેણે એ આજી રહેલા અનગાંથી વિભાગ આપ્યો. ૧૧૫૭ એ રીતનો તે શ્વર ગયા પછી, કુતરાંથી વિદાયલો એક ખીજો અતિથિ તેની પાસે આવીને, કહેવા લાગ્યો કે: “હે રાજા, અમને જુવ્યાંને (એટલે અને તથા આ કુતરાંને) તમે અજ આપો. ૧૧૫૮ ત્યારે તેણે બહુમાન સાથે, તેનો પશુ સત્કાર કરીને, પોતાની કને દત્તું, તે સધળું અજ તેને આપી દીધું; અને તેને તથા તેનાં કુતરાંને નમસ્કાર કર્યા. ૧૧૫૯ પછી તેની પાસે રહેલા એક માણસને પૂરું થાય, એટલા પાણીનેજ; તે પીવાનું કરતો હતો, એટલામાં એક ચાંડાળે

તેની પાસે આવીને, કહ્યું કે: “હું અશુભ જનિનાને પાણી આપો.” ૧૧૬૦ ત્યારે એ ધણું ઘાડી ગયેલા ચાંડાળનું, દીન વચન સાંભળનાથી, દયાને લીધે ધણું તપી ગયેલા, રૂંદિયે રાજા; અશુભ સરખું વચન મોઢ્યો કે. ૧૧૬૧ “હું પરમ પુરુષ હશ્વર પાસેથી આદરિદિઓ અથવા સિદ્ધિઓને કિંવા જન્મ મરણ મટે, એની ગતિ (મોક્ષ) ને પશુ માગતો નથી; પરંતુ સર્વ દેહધારી પ્રાણીઓ, કે જેમના અંતરને વિશે; એ ભગવાન પોતેજ રહેલા છે, તે સર્વેનું દુખ મને એકલાનેજ મળે; કે જેથી તે સધળાઓ સુખિયા થાય, એટલુંજ હું માગું છું. ૧૧૬૨ આ જીવવાને ઇચ્છના રાંક પ્રાણીનાં જૂખ-તરસ-થાક-અંગોનું દુર્ગુણપણું-દીનતા-મનની મુશ્કેલી-શોક-ખેદ-અને મોઢ એ સધળું, હું તેને પાણી આપવાથી, મટી જશે.” ૧૧૬૩ એમ બોલીને તે પ્રાણી માત્રના ઉપર દયા વાળા, તથા ધીરજવાન રાજાએ; તરસથી મરવા પડેલા એ ચાંડાળને, પોતાની

ન્યપિવતઃકિલાઃઘૃતપાયસસંયાવંતોયંપ્રાતરુપસ્થિતં ॥૪॥ કૃચ્છ્રપ્રાપ્તકુટુંબસ્યશુતૃટ્શ્યાંજાતવેપથોઃ॥અતિથિર્બ્રાહ્મણઃકાલેભોક્તુકામસ્યચા
ગમત્ ॥૫॥ તસ્મૈસંવ્યભજત્સોબ્રમાદૃત્યશ્રદ્ધયાન્વિતઃ॥હરિંસર્વત્રસંશ્યન્સમુક્તાપ્રયયૌદ્વિજઃ॥૬॥ અથાન્યોભોક્ષ્યમાણસ્યવિભક્તસ્યમહીપ
તે॥વિભક્તેવ્યભજત્તસ્મેવૃષ્ણાયહરિંસ્મરન્ ॥૭॥ યાતેશૂદ્રેતમન્યોગાદતિથિઃશ્વભિરાવૃતઃ॥રાજન્મેદીયતામન્નંસગણાયબુભુક્ષતે॥સઆદૃત્યાવ
શિષ્ટંયદ્દહુમાનપુરસ્કૃતં ॥૮॥ તદ્વદત્વાનમશ્વક્રેશ્વન્યઃશ્વપતયેવિભુઃ॥૯॥ પાનીયમાત્રમુચ્છેપંતઙ્ગૈકપરિર્પણં॥પાસ્યતઃપુલ્કસોઽભ્યાગાદપો
દેહ્યશુભસ્યમે ॥૧૦॥ તસ્યતાંકરુણાંવાચંનિશમ્યવિપુલશ્રમાં॥કૃપયાભૃશસંતપ્તદ્વદમાહામૃતંવચઃ ॥૧૧॥ નકામયેઽર્હંગતિમીશ્વરાત્પરામષ્ટ
ર્દિયુક્તામપુનર્ભવંવા॥આર્તિપ્રપચ્ચેઽલિલદેહભાજામંતસ્થિતોયેનભવંત્યદુઃસ્વાઃ ॥૧૨॥ શુતૃટ્શ્રમોગાત્રપરિશ્રમશ્વદૈન્યંહ્રમઃશોકવિષાદમોહાઃ
॥સર્વેનિવૃત્તાઃકૃપણસ્યજંતોર્જિજીવિષોર્જીવજલાર્પણાન્મે ॥૧૩॥ ઇતિસંભાષ્યપાનીયંમ્રિયમાણઃપિપાસયા॥પુલ્કસાયાદદાદ્વીરોનિસર્ગકરુ
ણોનૃપઃ ॥૧૪॥ તસ્યત્રિભુવનાર્ધીશાઃફલદાઃફલમિચ્છતાં॥આત્માનંદર્શયાંચકુર્માયાતિષ્ઠુઃકિર્મિતાઃ ॥૧૫॥ સર્વેતેજ્યોનમસ્કૃત્યનિઃસંગો
વિગતસ્પૃહઃ॥વાસુદેવેભગવતિભક્ત્યાચક્રેનમઃપરં ॥૧૬॥ ર્શ્વરાલંબનંચિત્તંકુર્વતોનન્યરાધસઃ॥માયાગુણમયીરાજન્સ્વપ્રવત્પ્રત્યલીયત ॥૧૭
તત્પસંગાનુભાવેનરંતિદેવાનુવર્તિનઃ॥અભવન્યોગિનઃસર્વેનારાયણપરાયણાઃ ॥૧૮॥ ગર્ગાચ્છિન્નિસ્તોગાર્ગ્યઃક્ષત્રાદ્વહ્યવર્તત ॥દુરિતક્ષયોમહા
વીર્યાત્તસ્યત્રય્યારુણિઃકવિઃ ॥૧૯॥ પુષ્કરારુણિરિત્યત્રયેન્નાહ્યગતિંગતાઃ॥બૃહક્ષત્રસ્યપુત્રોઽભૂદસ્તીયદ્વસ્તિનાપુરં ॥૨૦॥ અજમીઢોદ્વિમીઢ
શ્વપુરુમીઢશ્વહસ્તિનઃ॥અજમીઢસ્યવંશ્યાઃસ્યુઃપ્રેયમેધાદયોદ્વિજાઃ ॥૨૧॥ અજમીઢહૃદિષુસ્તસ્યપુત્રોબૃહદ્બનુઃ॥બૃહત્કાયસ્તતસ્તસ્યપુત્રઆ
સીજયદયઃ ॥૨૨॥ તત્સુતોવિશદસ્તસ્યસેનજિત્સમજાયત ॥રુચિરાશ્વોદ્દહનુઃકાશ્યોવત્સશ્વતત્સુતાઃ ॥૨૩॥ રુચિરાશ્વસુતઃપારઃપૃથુસેનસ્તદા
ત્મજઃ ॥પારસ્યતનયોનીપસ્તસ્યપુત્રશતંત્વભૂત ॥૨૪॥ સકૃત્વ્યાંશુકકન્યાયાંબ્રહ્મદત્તમર્જીજનત ॥સયોગીગવિભાર્યાયાંવિષ્વક્સેનમધાત્સુતં ॥
૨૫॥ જૈગીષવ્યોપદેશેનયોગતંત્રંચકારહ ॥ઉદક્સ્વનસ્તતસ્તસ્માદ્બહ્લાદોર્વાર્હદીપવાઃ ॥૨૬॥ યવીનરોદ્વિમીઢસ્યકૃતિમાંસ્તત્સુતઃસ્મૃતઃ ॥

પાસેનું પાણી પશુ આપી દીધું. ૧૧૬૪ ત્યારે વિશ્વ ભગવાને નિર્મણ કહેલી એ માયાને દેખાડનારા, અને દુશ્મની ઇચ્છા કરનારાઓને દુષ્ટ આપનારા; તણે જન્મના દેવતાઓએ, (અહ્યા-વિશ્વ અને રૂદ્ર) તેને દર્શન દીધું. ૧૧૬૫ એટલે તેઓને પશુ એ સ્વર્ણવિનાના અને સર્ગ રહિત રૂંદિયેનો નમસ્કાર કરીને પછી નમસ્કારજ કર્યા. અને પછીથી તે પાછો વાસુદેવ પરમાત્મા ભગવાનનીજ શક્તિ કરવા લાગ્યો. (અર્થાત તેઓની પાસેથી પશુ તેણે કશું માગવાની ઇચ્છા કરી નહીં) ૧૧૬૬ એમ તે હશ્વરને વિશે મન લગાડેલા, અને ખીજા સર્વને, ભગવાન થઈ જુદું નહીં જાણનારા, એ રૂંદિયે રાજાનેતો યુક્ષેવણી માયા સ્વપ્નમાંથી જાગી ઉઠવાની પેટે: લીનજ થઈ ગઈ હતી. ૧૧૬૭ અને તે રાજાને અનુસરનારા સર્વે લોકો, તેના પ્રસંગના પ્રભાવ થઈ; નારાયણ ભગવાનને પરમ આશ્રય રૂપ માનનારા, યોગીઓ સરખા થઈ ગયા હતા. ૧૧૬૮ અનુના દીકરા મર્જનો શક્તિ અને તેનો આર્મ્ય નામે પુત્ર થયો હતો. તેઓ ક્ષત્રી ગરીને આજ્ઞાથી થયા હતા. અનુના ખીજા દીકરા મહાવિર્યનો

દુરિતક્ષય અને તેના ત્રયાદણી, કવિ, અને પુષ્કરારણી, નામના ત્રણ પુત્રો થયા હતા; તેઓ પશુ આજ્ઞાથી પશું પામ્યા હતા. અનુના ત્રીજા દીકરા બૃહત્ક્ષત્રને હસ્તીનામે પુત્ર થયો હતો. તેણે હસ્તિનાપુર વસાવેલું છે. ૧૧૬૯-૨૦૦ હસ્તીના અજમીઢ-દ્વિમીઢ-અને પુરુમીઢ નામે ત્રણપુત્રો થયા હતા. એ અજમીઢના વંશમાં વિ-યમેષ વગેરે આજ્ઞાથી ઉત્પન્ન થયેલા છે. ૧૧૭૧ અજમીઢનો ખીજો પુત્ર બૃહદિષ્ટ હતો-તેનો બૃહદ્બનુ-તેનો બૃહત્કાય-તેનો જયદય-તેનો વિશદ-અને તેનો સેનજીત નામે પુત્ર થયો હતો-સેનજીતના રચિરાશ્વ, દદ્બનુ, કાશ્ય, અને વત્સનામે ચાર પુત્રો થયા હતા. ૧૧૭૨-૨૩૩ તેમાંના રચિરાશ્વનો પાર અને તેનો પૃથુસેન નામનો એક પુત્ર થયો. અને ખીજો નીપનામે થયો, તેને સો પુત્રો થયેલા હતા. ૧૧૭૪ એ નીપને, યુક્ષી કન્યા કૃત્વીને વિશે; અહ્મદત જન્મ્યો હતો; તે યોગી હતો-અને તેણે અવીનામની સ્ત્રીમાં વિષકસેન નામના પુત્રને ઉત્પન્ન કર્યો હતો. ૧૧૭૫ જૈગીશ્ય અનિયતી ઉપદેશ પામેલા, તેણે યોગશાસ્ત્ર જાનાવેલ છે. એ વિષકસે-

નનો કદરૂપના-અને તેનો વાદલાદનામે પુત્ર થયો. એટલા બુદ્ધિશુભ વંશ છે. ૥૨૬૥ ॥ એ બુદ્ધિશુભ કાકા દ્વિમીદનો યવિનર-તેનો કુતિમાન-તેનો સત્યધૃતિ-તેનો દુરભી-તેનો સુપાર્શ્વ-તેનો સુગતિ-તેનો સત્તિમાન-અને તેનો કુતિયમે પુત્ર થયો હતો. એ કુતિએ દિવ્યવતઃબાળી પાસેથી વેગવાગે સ્વીકૃતિ, પછી પોતે પ્રાચ્યશાળી છે સંદિત-એ અન્નપતિ, તે પોતાના શિષ્યોને બાળ્યેથી હતી. કુતિનો નીચ-તેનો કમાયુષ-તેનો ક્ષેમ-તેનો સ્વીર-તેનો વિષ્ણુ-અને તેનો બુદ્ધિય નામે પુત્ર થયો હતો-અને ઉપર કહેલા દરબીના દીકરા પુરુષોદીને કાકા સંતાન હતું નહીં. દરબીના મોટા દીકરા અન્નમીદને ત્રિશી નામની સ્ત્રીયા, નીચ નામે પુત્ર થયો હતો. એ નીચનો શાન્તિ-તેનો સુશાન્તિ-તેનો પુરુષ-અને તેનો બાળ્યેથી નામે પુત્ર થયો હતો. એ બાળ્યેથી મુદ્ગમ, યવિનર, બુદ્ધિશુ, કનિષ્ઠ, અને સત્ય નામના પાંચ પુત્રો થયા હતા. એ બાળ્યેથી મોટો હતો કે, આ મોટા પાંચ દીકરા પાંચ

દેશનાં રાજ્ય કરવાને સમર્થ છે: તેથી એ પાંચે "પંચાલ" એ નામથી ઓળખાતા હતા. તેઓ મૈદવશ્ય ઓળખા કહેવાય છે. ૥૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧-૩૨-૩૩ ॥ એ મુદ્ગમ થઈ બાળ્યે નામની સ્ત્રીમાં ઉત્પન્ન થયેલ બેડામાં પુરુષ હતો તે દિવાદાસ, અને કન્યા હતી તે અદલા; તેને જાતમ મુનિ થઈ સનાતન નામનો પુત્ર થયો હતો. ૥૩૪ ॥ એ શતાનંદને ધનુર્વેદ બળવાનો સત્યધૃતિ નામે પુત્ર થયો, અને તેનો શર-દાન થયો હતો. એ શરદાને ઉર્વશી અપ્સરાને દેખાવાથી તેનું વીર્ય રખતિન થઈને કાંસના બુધમાં પડેલું હતું. તે થઈ એક શૂદ્ર બેડાં કન્યા થયું, અને શિકરે નિકરેલા સંતાનું રાજ્ય, તે બેડાને દેખાવાથી કૃપા પડે તે બંનેને લેઈ લીધાં હતાં, તેમાંનો કુમાર હતો, તે કૃપાપાર્શ્વ કૃપિ થયા; અને કન્યા હતી તે દ્રોણાચાર્યની સ્ત્રી કૃપી થયાં હતાં. ૥૩૫-૩૬ ॥ દતિથી બાળ નવગા રહેવાને એકનીસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૨૧ ॥

નામ્નાસત્યધૃતિર્યસ્યદૃઢનેમિ:સુપાર્શ્વકૃત ॥૨૭॥ સુપાર્શ્વાત્સુમતિસ્તસ્યપુત્ર:સન્નતિમાંસ્તત:॥કૃતીહિરણ્યનાભાદ્યોયોગંપ્રાપ્યજગૌસ્મપટ્ ॥ ૥૨૮॥ સંહિતા:પ્રાચ્યસામ્નવૈનીપોત્યુગ્રાયુધસ્તત:॥તસ્યક્ષેમ્ય:સ્પૃધીરોથસુવીરસ્યરિપુંજય:॥૨૯॥ તતોબહુરથોનામપુરુમીઢોડપ્રજોડભવત્ ॥ નલિન્યામજર્મીઢસ્યનીલ:શાંતિ:સુતસ્તત:॥૩૦॥ શાંતિ:સુશાંતિસ્તત્પુત્ર:પુરુજોડકસ્તતોડભવત્ ॥ ભર્મ્યાશ્વસ્તનયસ્તસ્યપંચાસન્મુદ્ગલાદય: ॥૩૧॥ યવીનરોવૃહદિપ:કાંપિલ્ય:સંજય:સુતા:॥ભર્મ્યાશ્વ:પ્રાહપુત્રામેપંચાનાંરક્ષણાયહિ ॥૩૨॥ વિષયાણામલમિમેહતિપંચાલસંજિતા:॥મુદ્ગલાદ્મનિર્વૃત્તંગોવર્મોદ્ગલપસંજિતાં ॥૩૩॥ મિથુનંમુદ્ગલાદ્માર્મ્યાદિવોદાસ:પુમાનમૃત્ ॥ અહલ્યાકન્યકાયસ્યાંશતાનંદસ્તુગૌતમાત્ ॥૩૪॥ તસ્યસત્યધૃતિ:પુત્રોધનુર્વેદવિશારદ: ॥ શરદ્વાંસ્તત્સુતોયસ્માદુર્વશીદર્શનાત્કિલ ॥૩૫॥ શરસ્તંબેડપતદ્રેતોમિથુનંતદમૂચ્છુમં ॥ તદ્દૃષ્ટાકૃપયાડગ્ર પ્હાચ્છાંતનુર્મૃગયાંચરન્ ॥ કૃપ:કુમાર:કન્યાચદ્રોણપત્ન્યભવત્કૃપી ॥૩૬॥ ઇંમાંમંનંનંકવિંશોડધ્યાય: ॥૨૧॥ શ્રીશુકંમિત્રેયુશ્વદિવોદાસાઙ્યવનસ્તત્સુતોનૃપ ॥ સુદાસ:સહદેવોથસોમકોજંતુજન્મકૃત્ ॥૧॥ તસ્યપુત્રશતંતેષાંયવીયાનૃષત:સુત: ॥ દ્રુપદોદૌપદીતસ્યધૃષ્ટદ્યુમ્નાદય:સુતા: ॥૨॥ ધૃષ્ટદ્યુમ્નાદ્ધૃષ્ટકેતુર્માર્મ્યા:પંચાલકાઙ્ગમે ॥ યોડજમીઢસુતોહ્યન્યઋક્ષ:સંવરણસ્તત: ॥૩॥ તપત્યાંસૂર્યકન્યાયાંકુરુક્ષેત્રપતિ:કુરુ: ॥ પરીક્ષિત્સુધનુર્જન્હુર્નિષધાશ્વ:કુરો:સુતા: ॥૪॥ સુહોત્રોડભૂત્સુધનુષશ્વવનોડયતત:કૃતી ॥ વસુસ્તસ્યોપરિચરોવૃહદ્રથમુસ્વાસ્તત: ॥૫॥ કુશંવમત્સ્યપ્રત્યગ્રચેદિપાયાશ્વચેદિપા: ॥ વૃહદથાત્કુશાગ્રોડભૂત્પમસ્તસ્યતત્સુત: ॥૬॥ જન્નેસત્યહિતોડપત્યંપુષ્પવાંસ્તત્સુતોજહુ: ॥ અન્યસ્યાંચાપિમાર્યાયાંશત્તેજ્ઞેદ્વદ્વદથાત્ ॥૭॥ તેમાત્રાવહિરુત્સૃષ્ટેજરયાચામિસંધિતે ॥ જીવર્જાવંતિક્રીડંત્યાજરાસંધોડભવત્સુત: ॥૮॥ તતશ્વસહદેવોડભૂત્સોમાપિર્યચ્છૂતશ્રવા: ॥ પરીક્ષિદનપત્યોભૂત્સુરથોનામજાન્હવ: ॥૯॥ તતોવિદુરથસ્તસ્માત્સર્વભૌમસ્તતોડભવત્ ॥ જયસેનસ્તત્તનયોરાધિકોડતોડયુતોહ્યમૃત્ ॥૧૦॥ તતશ્વક્રોધનસ્તસ્માદેવાતિથિરમુપ્યચ ॥ ઋપ્યસ્તસ્યદિલીપોભૂત્પતીપસ્તસ્યચાત્મજ: ॥૧૧॥ દેવાપિ:શંતનુસ્તસ્યવાહ્લીકઙ્ગતિચાત્મજા: ॥ પિતૃરાજ્યંપરિત્યજ્યદેવાપિસ્તુવનંગત: ॥૧૨॥ અભવચ્છંતનૂરાજાપ્રાદ્મહાભિપસંજિત: ॥ યંયંકરાભ્યાંસૃષ્ટશતિર્જાણ્યો

અધ્યાય ૨૨ માં.—શ્રીશુક—હે પરિક્ષિત, એ દિવાદાસના મિત્રેયુ-તેનો સ્વપન-તેનો સુદાસ-તેનો સહદેવ-તેનો સોમક-અને તેનો જંતુ થયો હતો. ૥૧ ॥ જંતુને સો પુત્રો થયા. તેમાં નાનો પુત્રન હવો. એ પુત્રનો પુત્ર કુષ્મ થયો. એ કુષ્મને દ્રુપતી નામની કન્યા અને દૃષ્ટદ્યુમ્ના પિત્રે દીકરાઓ થયા હતા. ૥૨ ॥ એ દૃષ્ટદ્યુમ્ના દૃષ્ટકેતુ નામે પુત્ર થયો હતો. એટલા બાળ્યેથી વંશના રાજ્યમાં પંચાલ કહેવાતા હતા. અને અન્નમીદનો બીજો દીકરો રક્ષ નામે હતો. તેનો સંવરણ નામે પુત્ર થયો હતો. ૥૩ ॥ સૂર્યની કન્યા તપતી એ સંવરણ રાજની સ્ત્રી હતી. તે સ્ત્રીમાં તેને કુર નામનો પુત્ર થયો તે કુરુક્ષેત્રનો અધિપતિ હતો. એ કુરના પરીક્ષિત, સુધનુ, જન્હુ, અને નિષધાશ્વ એ ચાર દીકરા હતા. ૥૪ ॥ તેમાંના સુધનુનો સુક્ષેત્ર-તેનો સ્વપન-તેનો કુતિ-તેનો ઉપરિચરપશુ-અને એ ઉપરિચરપશુના બુદ્ધરથ, કુશાંગ, મરથ, પ્રસથ, અને ચેદિપ થયે પુત્રો થયા હતા તે-ચેદિનમરીના અધિપતિઓ હતા. બુદ્ધરથનો કુશાન્-તેનો રથન-તેનો સત્યદિત-તેનો

પુષ્પવાન-અને તેનો જરુનામે પુત્ર થયો હતો. અને એ બુદ્ધરથનો બીજો સ્ત્રીમાં એ દ્રાડીમાં આવ્યાં હતાં. ૥૫-૬-૭ ॥ એ શડીપતિ એ બુદ્ધરથની સ્ત્રીએ બદાર રેંછા દીધેલાં, તેને જરા નામની રાક્ષસીએ, રમત કરતાં સંધિને "છત્ત" એમ કહેવાથી છપતો થયેલા પુત્ર, જરાસંધ નામથી કહેવાય છે. ૥૮ ॥ એ જરાસંધનો સહદેવ-તેનો સોમક-અને તેનો શ્રુતશ્રુવા નામે પુત્ર થયો. કુરના દીકરા પરીક્ષિતને કાકા સંતાન થયું નહીં. કુરના ત્રીજા દીકરા જન્હુનો સુરથ-તેનો વિદુરથ-તેનો સાવભોગ-તેનો જયસેન-તેનો અધિક-તેનો અયુત-તેનો ક્રોધન-તેનો દેવાનિધિ-તેનો રથ્ય-તેનો દિસપ-અને તેનો પ્રતીપ નામે પુત્ર થયો હતો. ૥૯-૧૦-૧૧ ॥ એ પ્રતીપના દેવાપિ-સંતાન-અને પાલ્લીક એ ત્રણ પુત્રો થયા હતા. તેમાંનો દેવાપિ પિતાના રાજ્યનો ત્યાગ કરીને, વનમાં ગયો હતો. ૥૧૨ ॥ તેથી પૂર્વે જંતુ મહાભાષ નામ હતું તે, સંતાનું રાજ્ય થયો. તે જંતુને જંતુ કાચ અડાડતો, તે ધરડું હોયતો, જ્યુવાન મધ જંતુ હતું: અને તેને બારે શાંતિ ગણતી હતી. તેથી તેના એક

મહેડે, તેનું નામ "શંતનુ" કહેવાનું હતું. ૧૧૩-૧૩૬ તેના રાજ્યમાં ભારે ખાર વરસે સુધી વરસાદ વરસે નહીં. ભારે તેને બાહ્યોએ કહ્યું કે; "મોટાભાઈના અધિકારનું રાજ્ય તું ભોગવે છે, તેથી વરસાદ નથી વરસતો માટે દેશ અને નગરના મોટાના બધા સાહે, કિનારોજી તું મોટાભાઈને રાજ્ય આપી દે. ૧૧૪-૧૧૫ ॥ એ રીતે બાહ્યોએ કહેવાથી, શંતનુ મોટા ભાઈની પાસે ગયો; અને તેને પાછા આપવા સાહે, તથા રાજ્ય સંભાળવા સાહે, પ્રાર્થના કરી; પણ એ શંતનુના પ્રધાને, અગાધથી દેવપિત્રી પાસે બાહ્યોને મોકલીને; તેને પાંખડ મતનો ઉપદેશ કરાવીને; અગાધને વેદમાર્ગે થકી બ્રહ્મ કરી નાંખ્યો હતો; તેથી દેવપિત્રે પાછા નહીં આવતાં, વેદપિત્રે પણ બાપણુ કહ્યું. એટલે શંતનુ પાછો આવતાં વરસાદ થયો. એ દેવપિત્ર, યોગ કારણ કરીને દાક્ષમાં કલાપ ગામમાં રહેતો છે. ૧૧૬-૧૩૭ ॥ અને એજ દેવપિત્ર, કસિદુર્ગમાં નાશ પામી ગયેલા ચંદ્ર-

વંશને, હરીથી સ્થાપન કર્યો. બાહ્યોનો શોભદત્ત નામે પુત્ર થયો હતો-અને શોભદત્તને બૂરી, બૂરીબવા, અને સદ્ધ એ નામેવાળા ત્રણ પુત્રો થયા હતા; તથા શંતનુરાજને એમણે બી શ્યાં દત્તાં. તે મંગાઈને વિશે મહા બુદ્ધિમાન- સર્વ ધર્મોને બહુનારો-વિદ્વાન-અને મહા ભગવતી-બીષ્મ નામે ઉત્તમ પુત્ર થયો હતો. ૧૧૮-૧૨૦ ॥ એ વીર પુરુષના સમુદાયમાં સદ્ધર્મી આગળ ચાલનારા બીષ્મ, યુદ્ધ કરીને દુઃશુરાગને પણ સંતોષ પ માર્યા હતા. એ શંતનુ રાજની બીછ સ્ત્રી, માછીની કન્યા રાસવતી નામે હતી; તેમાં ચિત્રાંગદ અને વિચિત્રવીર્ય નામના એ પુત્રો થયા હતા; તેમાંના ચિત્રાંગદ, અંધવેંએ મારી નાખવાથી, મરણ પામ્યો હતો; વળી એ રાસવતી માંજ પરાશર કપિયકી સાક્ષાત્ દરિ ભગવાનની કળા, ભગવાન આદરાયણુ એટલે વેદ વ્યાસ પ્રથમ જન્મેલા હતા ૧૨૦-૨૨૧ ॥ એ વેદનું દક્ષણ કરનારા અને "કશ્યપુનિ" નામથી ઓળખાતા આદરાયણુ પોતાના પૈથ વિશે

વનમેતિસઃ ॥૧૩॥ શાંતિમાપ્નોતિચૈવાઘ્યાંકર્મણાતેનશંતનુઃ॥સમાદ્વાદશતદ્રાજ્યેનવવર્ષયદાવિભુઃ॥૧૪॥ શંતનુર્બ્રાહ્મણૈરુક્તઃપરિવેતાત્વમગ્રમુ
ક્ ॥રાજ્યંદેહ્યજાયાશુપુરરાષ્ટ્રવિદ્યદ્યે॥૧૫॥ એવમુક્તોદ્વિજૈર્જ્યેષ્ઠંહંદયામાસસોઽબ્રવીત્ ॥તન્મંત્રિપ્રહિતૈર્વિવેદાદ્વિશ્વંશિતોગિરા॥૧૬॥વેદ
વાદાતિવાદાન્વૈતદાદેવોવર્ષહૃદેવાપિયોગમાસ્થાયકલાપગ્રામમાશ્રિતઃ॥૧૭॥ સોમવંશેકલૌનષ્ટેકતાદૌસ્થાપયિષ્યતિ॥બાલ્હીકાત્સોમદત્તો
મૂઢ્ઢરિર્ભૂરિશ્રવાસ્તતઃ॥૧૮॥ શલશ્વશંતનોરાસીદ્વંગાયાંબીષ્મઆત્મવાન્ ॥સર્વધર્મવિદાંશ્રેષ્ઠોમહાભાગવતઃકવિઃ ॥૧૯॥ વીરયૂથાગ્રણીયૈનરા
મોઽપિયુધિતોષિતઃ ॥શંતનોર્દાશકન્યાપાંજજ્ઞેચિત્રાંગદઃસુતઃ ॥૨૦॥ વિચિત્રવીર્યશ્ચાવરજોનામ્નાચિત્રાંગદોહતઃ ॥ યસ્યાંપરાશરાત્સાક્ષાદવ
તીર્ણોહરેઃકલા ॥૨૧॥ વેદગુપ્તોમુનિઃકૃષ્ણાયતોઽહમિદમદ્યગાં ॥હિત્વાસ્વશિષ્યાન્પૈલાદીન્ભગવાન્બાદરાયણઃ ॥૨૨॥ મહ્યંપુત્રાયશાંતાયપરંગુ
હમિદંજગૌ ॥વિચિત્રવીર્યોઽયોવાહકાશિરાજસુતેવલાત્ ॥૨૩॥ સ્વયંવરાદુપાર્નીતેઅંબિકાંઽબાલિકેઽમે ॥તયોરાસક્તહૃદયોઽગૃહીતોયક્ષમણા
મૃતઃ ॥૨૪॥ ક્ષેત્રેઽપ્રજસ્વૈશ્રાતુર્માત્રોક્તોબાદરાયણઃ ॥ ધૃતરાષ્ટ્રંચપાંડુચવિદુરંચાપ્યર્જુનત્ ॥૨૫॥ ગાંધારીધૃતરાષ્ટ્રસ્યજજ્ઞેપુત્રશંતનુપ ॥
તત્તદુર્યોધનોઽપ્યેષ્ઠોદુઃશલાચાપિકન્યકા ॥૨૬॥ શાપાન્મૈથુનરુદ્ધસ્યપાંડોઃકુંત્યાંમહારથાઃ ॥જાતાધર્માનિલેદેકયોયુધિષ્ઠિરમુસ્વાસ્ત્રયઃ ॥૨૭॥
નકુલઃસહદેવશ્ચમાન્યાનાસત્યદમ્ત્રયોઃ ॥ દ્રૌપદ્યાંપંચપંચભ્યઃપુત્રાસ્તેપિતરોઽભવન્ ॥૨૮॥ યુધિષ્ઠિરાત્મતિવિધ્યઃશ્રુતસેનોઽવકોદરાત્ ॥ અર્જુ
નાચ્છ્રુતકીર્તિસ્તુશતાનીકસ્તુનાકુલિઃ ॥૨૯॥ સહદેવસુતોરાજન્શ્રુતકર્માતથાપરે ॥ યુધિષ્ઠિરાત્પુરોઽચ્છાંદ્યદ્વોઽથઘટોત્કચઃ ॥૩૦॥ મીમ
સેનાદ્વિલિંબાયાંકાલ્યાંસર્વગતસ્તતઃ ॥ સહદેવાન્મુહોત્વંતુવિજયાસૂતપાર્વતી ॥૩૧॥ કરેણુમત્યાંનકુલોનિર્મિત્રંતથાર્જુનઃ ॥હરાવંતમુલૂપ્યાંવૈસુ
તાયાંબશ્રુવાહનં ॥ મણિપૂરપતેઃસોઽપિતપુત્રઃપુત્રિકાસુતઃ ॥૩૨॥તવતાતઃસુમદાયામભિમન્યુરજાયતા ॥ સર્વાતિરથજિદ્વીરઉત્તરાયાંતતોમવાન્
॥૩૩॥પરિક્ષીણેષુકુરુપુદ્ગોર્બ્રહ્માસ્ત્રતેજસા ॥ ત્વંચકૃષ્ણાનુભાવેનસર્જીવોમોચિતોઽતકાત્ ॥૩૪॥ તવેમેતનયાસ્તાતજનમેજયપૂર્વકાઃ ॥શ્રુતસે
નોમીમસેનઽગ્રસેનશ્વર્ચીર્યવાન્ ॥૩૫॥ જનમેજયસ્ત્વાંવિદિત્વાતક્ષકાત્રિધનંગતં ॥સર્પાન્વૈસર્પયાગાગ્નોસહોઽપ્યતિરુષાઽન્વિતઃ ॥૩૬॥ કાવષેયં

શિષ્યોને પડ્યા મૂકીને, શંત શ્રવણ વાળા પોતાના પુત્ર, મને; આ પરમયુક્ત ભગવાન શીખવ્યાથી; આ સં-
હિતા હું તેમના થકી ક્ષીણ્યે છું. ૧૨૨-૨૨૩ ॥ ઉપર કહેલા વિચિત્ર વીર્યકાશીરાજની અબીકા અને અંગાત્રિકા ના-
મની રવંચરગાંથી અગાધકારે બીષ્મે લાવેલી, એ દીકરીઓને પરણ્યો હતો; અને તેઓમાં તે અત્યંત આસકત
થવાથી ક્ષય રોગ થતો, મરણ પામ્યો હતો. ૧૨૩-૨૨૪ ॥ તેથી માતા રાસવતીએ, વંશ રાખવાની આત્તા
કરવાથી, વેદ વ્યાસે પોતાના બાહ્ય વિચિત્રવીર્યની સ્ત્રીઓને વિશે; ધૃતરાષ્ટ્ર, પાંડુ, અને વિદુર નામના ત્રણ
પુત્રો ઉત્પન્ન કર્યા હતા. ૧૨૫ ॥ હે રાજ, એ ધૃતરાષ્ટ્રને ગાંધારીમાં થયેલા સો પુત્રોમાં, દુર્યોધન મોટો
હતો; અને તેને એક દુઃશ્યા નામની કન્યા પણ થઈ હતી. ૧૨૬ ॥ શ્રવણકી મૈથુન કરવાથી અટકેલા, પાંડુ
રાજની સ્ત્રી કુંતીમાં, ધર્મ-નાયુ-અને ઉદ્ર, એ દેવતાઓથકી; યુધિષ્ઠિર-બીમસેન-અને અર્જુન એ ત્રણ મહા-
રથી પુત્રો થયા હતા. ૧૨૭ ॥ અને પાંડુની માદ્રી નામની બીછ સ્ત્રીમાં, એક અપિત્રી કુમારોથકી નકુલ

અને સહદેવ નામના એ પુત્રો થયા હતા. ૧૨૮ ॥ યુધિષ્ઠિરથી પ્રતિવિધ્ય-બીમસેનથી શ્રુતસેન-અર્જુનથી શ્રુત-
કાર્તિ-નકુલથી શંતનુ-અને સહદેવથી શ્રુતકર્મા, નામેવાળા પુત્રો થયા હતા. અને તેઓને બીછ સ્ત્રીઓમાં
પણ બીછ પુત્રો થયેલા હતા. એટલે યુધિષ્ઠિરથી પૌરનીમાં દેવક-બીમસેનથી દિગંજામાં મોટાકચ, અને
કાલી નામની બીછ સ્ત્રીમાં સર્વમત-સહદેવને પદાડી રાજની કન્યા રિક્ષામાં સુદેવ-૧૨૯-૩૦-૩૧
નકુલથી કરેણુમતિમાં નિરમિત્ર-અર્જુનથી નાગ કન્યા કલુષીમાં હરાવાન, અને ગણિપુત્રના રાજની દીકરી ચિ-
ત્રાંગદામાં બહુચાદન, તથા સુગદાને વિશે અભિગન્યુ-એગ એ સર્વ અતિરથાઓને છતનારા, વીર પુત્રો થયેલા
હતા. તેમાંના બહુચાદનને મણિપુરના રાજાએ, પોતાનો પુત્ર કરી રાખ્યો હતો; અને અભિગન્યુકી ઉત્તરને
વિશે તમે થયા હતા. ૧૩૨-૩૩ ॥ કુરુકુળનો નાશ થતાં, અધિયાગના પ્રહારથી, તમે મરણ પામ્યા
થકી, શી કશું ભગવાનના પ્રભાવ વડે; અગ્નીને છવતા રહેલાછો. ૧૩૪ ॥ હે તાત, તમારા પરાક્રમી પુત્રો

જનમેજ્ય-શ્રુતમેજ્ય-શ્રીમેજ્ય-અને ઉમમેજ્ય-એ ચાર છે. ૩૩૫૫ તેમજો જનમેજ્ય, તમને તક્ક નામે મારે-
લાનુ ભણીને, કેમે ભરાઇ સર્પનામ કરશે; અને તે અશિમાં સર્પને હોયશે. ૩૩૫૬ અને કાપકેય કુળના
પુત્ર નામના આશ્વમેજ્ય પુરોહિત કરીને, તે આશ્વમેજ્ય યજ્ઞકરી સુધર્મા પૃથ્વીને છતશે; તથા ધીરના પુત્ર થશે
કરશે. ૩૩૫૭ તેનો પુત્ર શતાનિક થશે, તે માતૃયવદ્ધય કપિ પાસેથી ત્રણે વેદ અને અશ્વવિદ્યા તથા કર્મ-
વિદ્યા શીખશે, અને જ્ઞાનક રૂપિ પાસેથી, પરમાત્મા સંપાદી જ્ઞાન મેળવશે. ૩૩૫૮ એ અનાદિતો સદાચ-
નિક-તેનો અશ્વમેજ્યક-તેનો અસીમ કમ્પુ-અને તેનો નિમિચક્રનામે પુત્ર થશે. ૩૩૫૯ અને હરિનાપુત્રો
મગાઇ થઈ નાશ થયેથી, એ નિમિચક્રનામ, કૈશાબી પુરિમાં સારી રીતે રાખ્ય કરશે. એ નિમિચક્રનો
કમ્પ-તેનો ચિત્રરથ-તેનો કવિરથ-તેનો શકિમાન-તેનો શુભેશ્વ-તેનો શુભચ-તેનો વૃક્ષ-તેનો સુખીનામ-તેનો

પરિષક-તેનો સુનાય-તેનો મેધાવી-તેનો વૃષભ-તેનો દુર્વ-તેનો નિમિ-તેનો બૃહદ્રથ-તેનો મુક્ત-તેનો જ્ઞા-
નિક-તેનો દુર્દમન-તેનો બહિનર-તેનો દંડપાણી-તેનો નિમિ-અને તેનો ક્ષેમક નામે પુત્ર થશે. ૩૪૦-૪૧-
૪૨-૪૩-૪ આ કલિયુગમાં ક્ષેમકરન્ધી નાશ પામી જનારો, આકાશવ એટલે જેમાં આકાશ અને ક્ષત્રીઓ
થયેલા છે, તથા જેનો દેવ અને રૂપિઓએ સત્કાર કરેલો છે; એવો આ વંશ એ રીતે હશે. ૩૪૪ આ દેવ
મગધ રાજના વંશના પાછળ યનારા રાજાઓ કદું ધું. સદેવનો માર્ગરી થશે, તેનો શ્રુતિયા-તેનો
અશ્રુતાયુ-તેનો નિર્મિત-તેનો સ્વદેવ-તેનો બૃહસેન-તેનો કર્મજન તેનો શ્રુતવ્ય-તેનો વિપ્ર-તેનો શુચિ-તેનો
ક્ષેમ-તેનો સુવત-તેનો ધર્મસુત-તેનો સમ-તેનો શ્રુતસેન-તેનો સ્મરતિ-તેનો સ્વર્ણ-તેનો સુનીશ-તેનો
રત્નજન-તેનો વિશ્વજન-અને તેનો રિપુન્ય નામે પુત્ર થશે. પાછળ એક હજાર વરસમાં થવાના એ બૃહદ્રથના

પુરોધાયતુરંતુરગમેધયાદ્ ॥ સમંતાત્પૃથિર્વીસર્વાજિત્વાયક્ષ્યતિચાધ્વરે: ॥૩૭॥ તસ્યપુત્ર:શતાનીકોયાજ્ઞવલ્કયાત્રર્પીપઠન્ ॥ અશ્વજ્ઞાનંક્રિયા
જ્ઞાનંશૌનકાત્પરમેણ્યતિ ॥૩૮॥ સહસ્ત્રાનીકસ્તત્પુત્રસ્તતશ્ચેવાશ્વમેધક: ॥ અસીમ્ ॥ ણસ્તસ્યાપિનિમિચક્રસ્તુતત્સુત: ॥૩૯॥ ગજાઙ્ગયેહતે
નયાકૌશાંબ્યાંસાધુવત્સ્યતિ ॥ સ્તસ્માત્કવિરથ:સુત: ॥૪૦॥ તસ્માન્નવૃષ્ટિમાંસ્તસ્યસુવેણોડયમહીપતિ: ॥ સુનીયસ્તસ્યભવિ
તાનૃ ॥ યુત્સુખીનલ: ॥૪૧॥ પરિશ્લવ:સુતસ્તસ્માન્મેધાર્વીસુનયાત્મજ: ॥ નૃપંજયસ્તતોદૂર્વાસ્તિમિસ્તસ્માજ્ઞનિષ્યતિ ॥ તિમેઘહદ્રથસ્તસ્માન્ન
તાનીક:સુદાસજ: ॥૪૨॥ શતાનીકાદુર્દમનસ્તસ્યાપત્યંબહીનર: ॥દંડપાણિર્નિમિસ્તસ્યક્ષેમકોભવિતાનૃપ: ॥૪૩॥ બ્રહ્મક્ષ-સ્વવૈમોક્તોવંશોદે
વર્ષિસત્કૃત: ॥ક્ષેમકપ્રાપ્યરાજાનંસંસ્થાંપ્રાપ્સ્યતિવૈકલૌ ॥૪૪॥ અથમાગધરાજાનોભવિતારોવદામિતે ॥ ભવિતાસહદેવસ્યમાર્જારિર્પચૂતશ્ર
વા: ॥૪૫॥તતોયુતાયુસ્તસ્યાપિનિરમિત્વોયતત્સુત: ॥સુનક્ષત્ર:સુનક્ષત્રાદ્બૃહત્સેનોયકર્મજિત્ ॥૪૬॥તત:સુતંજયાદ્વિપ્ર:શુચિસ્તસ્યમવિષ્યતિ ॥
ક્ષેમોડયસુવ્રતસ્તસ્માદર્મસૂત્ર:શમસ્તત: ॥૪૭॥ યુમત્સેનોડયસુમતિ:સુબલોજનિતાતત: ॥સુનીય:સત્યજિદથવિશ્વજિદ્યદિપુંજય: ॥વાર્હદ્રથા
શ્વમૂપાલાભાવ્યા: ॥૪૮॥ ૬૦મા ૦મ ૦ન ૦દ્વાવિંશોડધ્યાય: ॥૨૨॥ શ્રીશુક ૦અનો:સમાનરશ્વધુ:પરોડક્ષશ્વસુતાસ્ત્રય: ॥ સમા
નરાત્ ॥લનર: ॥જયસ્તત્સુતસ્તત: ॥૧॥ જનમેજયસ્તસ્યપુત્રોમ ॥શીલોમહામના: ॥ ઉશીનરાસ્તિતિશુશ્રમહામનસઆત્મજૌ ॥ શિબિર્વન:શ
મિર્દક્ષશ્વત્વારોશીનરાત્મજા: ॥૨॥વૃષાદર્મ:સુવીરશ્રમદ્ર:કૈકેયઆત્મજા: ॥ શિવેશ્વત્વારણવાસંસ્તિતિક્ષોશ્વરુશદ્રથ: ॥૩॥ તતોહેમોડયસુતપા
વલિ:સુતપસોડમવત્ ॥ અંગવંગકલિંગાદ:સુહ્યપુંડાંધ્રસંજિતા: ॥૪॥ જહિરેદોર્ધતમમોબલે:ક્ષેત્રેમહીક્ષિત: ॥ ચકુસ્વનામ્નાવિષયાન્વહિમા
ન્પ્રાચ્યકંશ્વતે ॥૫॥ સ્વનપાનોડગતોજજ્ઞેતસ્માદિવિરથસ્તત: ॥સુતોધર્મરથોયસ્યજજ્ઞેચિત્રરથોડપ્રજ: ॥૬॥ રોમપાદદ્વતિરુપ્યાતસ્તસ્મૈદશરથ:
સસ્વા ॥ શાંતાસ્વકન્યાંપ્રાયચ્છદ્ધ્યશૃંગઝવા ॥તાં ॥૭॥ દેવેવર્ષનિયંરામાઆનિન્યુર્હરિણીસુતં ॥ નાટ્યસંગીતવાદિત્રૈવિશ્રમાલિંગનાર્હણૈ: ॥૮॥ સ
નુરાજ્ઞોનપત્યસ્યનિરુપ્યેષ્ટિમરુત્વત: ॥ પ્રજામદાદશરથોયેનલેખેડપ્રજ:પ્રજા: ॥૯॥ ચતુરંગોરોમપાદાત્પૃથુલાક્ષસ્તુતત્સુત: ॥બૃહદ્રથોબૃહત્કર્મા

વંશના રાજાઓનાં નામો, જે આ પ્રમાણે હશે. (અને તે પછીનાઓ આશ્વા રક્ષમાં કહેવાશે.) ૩૪૫-
૪૬-૪૭-૪૮ ૬૦ શ્રી ૦ મા ૦ નવમા રક્ષનો આશ્વમેજ્ય ૦ સંપૂર્ણ ૩૨૨ ॥

અધ્યાય ૨૩ શ્રી ૦ શ્રીશુક-યજ્ઞતિ રાજના પુત્ર અનુના સભાનર, રક્ષ, અને પરીક્ષા એ ત્રણ
પુત્રો થયા હતા. સભાનરનો કાળનર-તેનો સુર્ય-તેનો જનમેજ્ય-તેનો મહારાજ-તેનો મહામના-અને તે-
નો હશિનર તથા તિત્તશુ નામના એ પુત્રો થયા હતા. તે એ હશિનરને શિળી, વન, શરણી, અને દક્ષ નામ-
ના ચાર દીકરા થયા હતા. ૩૪-૨૩ શિળીને વૃષાદર્મ-સુવીર-વાદ અને કૈકેય નામના ચાર પુત્ર થયા. તેમજ
તિત્તશુનો રુશદ્રથ થયો હતો. ૩૩ આ રુશદ્રથનો હેમ-તેનો સુતપા-અને તેનો અશી નામે પુત્ર થયો. એ પૃથ્વી
પ્રતિ પશીની ઓમાં દીર્ઘનામ રૂપિચક્રી અંગ-વંગ-કલિંગ-સુદ્ય-પુંડ-અને અધ નામના છ પુત્રો થયા હતા.
તેમજ પોતાના નામો ઉપરથી પૂર્વ તરફના છ દેશો કરેલા છે. ૩૪-૫૫ તેઓમાં અંગનો અંગપાન-તેનો કવિરથ-

તેનો ધર્મરથ-અને તેનો ચિત્રરથ નામે પુત્ર થયો હતો. ૩૫ તે રોમપાદ નામથી વિખ્યાત છે. તેના ગિત
દશરથ રાજાએ, તે રોમપાદને પોતાની શાંતા નામની કન્યા આપેલી હતી; તેનો શ્રુગી રૂપિ પરંપરા હતા. ૩૬
એ રોમપાદ રાજના દેશમાં વસાઈ નહીં વસવાથી, આ હરણીના દીકરા શ્રુગી રૂપિને વેશ્યાઓ, નાય, ગીત, -
વાજત્ર-વિલાસ-આલિંગન-અને પૂજના વિગેરેથી મોઢ પમાડીને, લેઈ આવી હતી. ૩૮ તે શ્રુગીરૂપિએ, જે યજ્ઞ
સંતાન વિનાનાઓને સંતાનની પ્રાપ્તિ થાયછે; એવી દંતી કહિ, સંતાન વગરના દશરથરાજાને કરાવીને, તેમને પુત્ર-
પાન કર્યા હતા. ૩૯ એ રોમપાદનો ચતુરંગ-તેનો પૃથુલાક્ષ-તેનો બૃહદ્રથ, બૃહદ્ધર્મા, અને બૃહદ્દેવના નામે
ત્રણ પુત્રો થયા હતા. ૪૦ બૃહદ્રથનો બૃહદ્દેવના-તેનો જ્યેષ્ઠ-અને તેવિજ્યને સંબુદિ નામની ઓમાં
ધૃતિ નામે પુત્ર થયો હતો. ૪૧ ૧૧ એ ધૃતિનો પૃત્વન-તેનો સત્કર્મ-અને તેનો અધિરથ નામે પુત્ર થયો હતો.
તે અધિરથ અંગાતે તીરે ફિડા કરતાં, તખાતી આપેલી એક પેટીમાંથી; ફતી ફુચારી હતાં પોતે જ્યેષ્ઠ

પુત્ર, તેમાં સખેલો હતો; તે મળી આવવાથી, સંતાન વિનાના એ અધિરથે (કહ્યું) તેને પુત્ર કરી રાખ્યો હતો. તે કહ્યું રાખેલો પુત્ર જસશેન થયો હતો. ॥૧૨-૧૩॥ અયાતિના પુત્ર દુષ્ટનો જન્મ તેનો સેતુ-તેનો આરબ-તેનો ગાંધાર-તેનો ધર્મ-તેનો ધૃત-તેનો દુર્મના-તેનો પ્રયેતા થયો; અને એ પ્રયેતાના સો પુત્રો હવે દિશામાં રહીને એકબીજાના અધિપતિ થયા હતા. ॥૧૪-૧૫॥ અયાતિના દીકરા તુર્વસુતો વન્દી-તેનો બચે-તેનો આતુમાન તેનો ત્રિભાનુ-તેનો હંદાર બુદિવાજો કરધમ-અને તેનો મરતનામે પુત્ર થયો. એ મરત પ્રભા વિનાનો હોવાથી તેણે પુરના વંશના દુષ્ટાંતને પુત્ર કરી લીધા હતાં, રાખ્યાની ઇચ્છાથી તે પાછો પોતાના વશમાં ભરી રહ્યો હતો. ॥૧૬-૧૭॥ હે પરીક્ષિત, હવે અયાતિ રાખના મોટા પુત્ર યદુના વંશનું અનિ પતિત્ર, અને માણસોમાં પાપને નાશ કરનાર, વધુન કંઈકું. ॥૧૮॥ જ્યાં પરમાત્મા ભગવાન મનુષ્યની આકૃતિથી આવન-

રેલા હતા; તે યદુના વંશનું વધુન સાંભળવાથી મનુષ્યો સર્વ પાપો થઈ મુક્ત થાય છે. ॥૧૯॥ યદુને સદાચર, કોષ્ટા, નળ, અને ત્રિપુ એ નામોવાળા ચાર પુત્રો થયા હતા. તેમાંના પેહેલા સદાચરનો સત-છત નામે પુત્ર થયો. ॥૨૦॥ સતછતને, મહાદય, વેણુદય, અને હૈદય નામના ત્રણ પુત્રો થયા હતા; તેમાંના હૈદયનો ધર્મ-તેનો ગેત્ર, તેનો કુતી-તેનો સોદછત-તેનો મદિબ્યમાન-તેનો શાકસેનક-અને તેના દુર્મેદ અને મનક નામના એ પુત્રો થયા હતા. અને ધનકને કૃતીર્ય, કૃતામી, કૃતાગી, અને કૃતીમ નામના ચાર પુત્રો થયા હતા. ॥૨૧-૨૨॥ તેમાં કૃતીર્યનો સદાચર્ય નામે પુત્ર થયો, તે સાને હોયનો અધિપતિ થયો હતો. અને હરિ ભગવાનના અંશ શુદ્ધ દત્તાત્રય થઈ તેને, યોગની મોટી સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થઈ હતી. ॥૨૩॥ યદુ-દાન-તપ-યોગ-સાધ્ય-પરાક્રમ-અને જય આદિ ૪૩ રાખ્યો, એ સદ-

વહજાનુશ્વત્સુતા: ॥૧૦॥ આદ્યાદ્બ્રહ્મનાસ્તસ્માજ્જયદયદાહત: ॥ વિજયસ્તસ્યસંભૂત્યાંતતોઘૃતિરજાયત ॥૧૧॥ તતોઘૃતવ્રતસ્તસ્યસત્કર્માર્ધાધ્યાત્મ: ॥ યોસૌગંગાતટેક્રીડન્મંજૂષાંતર્ગતંશિશું ॥૧૨॥ કુંત્યાપવિદ્બંકાનીનમનપત્યોઽકરોત્સુતં ॥ વૃષસેન:સુતસ્તસ્યકર્ણસ્યજગતી પતે: ॥૧૩॥ દુહ્યોશ્વતનયોવબ્રુ:સેતુસ્તસ્યાત્મજસ્તત: ॥ આરબ્યસ્તસ્યગાંધારસ્તસ્યધર્મસુતોઘૃત: ॥૧૪॥ ઘૃતસ્યદુર્મનાસ્તસ્માત્મચેતા:પ્રાચેત સંશતં ॥ મ્લેચ્છાધિપતયોઽભૂવબ્રુદીર્ચીદિશમાશ્રિતા: ॥૧૫॥ તુર્વસોશ્વસુતોવન્દિર્વન્દેર્મર્ગોઽથમાનુમાન્ ॥ ત્રિમાનુસ્તસુતોઽસ્યાપિકરંધમઽદારધી: ॥૧૬॥ મરુતસ્તસુતોઽપુવ:પુવંપૌરવમન્વભૂત ॥ દુષ્યંત:સપુનર્મજેસ્વંવંશંરાજ્યકામુક: ॥૧૭॥ યયાતેજ્યેષ્ઠપુત્રસ્યયદૌર્વેશંનરર્ષમ ॥ વર્ણયામિમહાપુણ્યંસર્વપાપરંનૃણાં ॥૧૮॥ યદૌર્વેશંનર:શ્રુત્વાસર્વપાપૈ:પ્રમુચ્યતેઽયત્રાવતીર્ણોભગવાન્પરમાત્માનરાકૃતિ: ॥૧૯॥ યદો:સહસ્રજિત્કોઽધાનલોરિપુરિતિશ્રુતા: ॥ ચત્વાર:સૂનવસ્તત્રજતજિત્મયમાત્મજ: ॥૨૦॥ મહાહયોવેણુહયોર્હેહયશ્વેતિત્સુતા: ॥ ધર્મસ્તુર્હેહયસુતોનેત્ર:કુંતે:પિતાતત: ॥૨૧॥ સોઽહંજિરભવકુંતેર્મહિષ્માન્મદ્રસેનક: ॥ દુર્મદોમદ્રસેનસ્યધનક:કૃતવીર્યસૂ: ॥ કૃતાગ્નિ:કૃતવર્માચકૃતૌજાધનકાત્મજા: ॥૨૨॥ અર્જુન:કૃતવીર્યસ્યસન્દીપેશ્વરોઽભવત્ ॥ દત્તાત્રેયાદરેરંશાત્માપ્તયોગમહાગુણ: ॥૨૩॥ નનૂનંકાર્તવીર્યસ્યંગતિયાસ્યંતિપાર્થિવા: ॥ યજ્ઞદાનતપોયોગશ્રુતવીર્યજયાદિભિ: ॥૨૪॥ પંચાશીતિસહસ્રાણિહ્યવ્યાહતવલ:સમા: ॥ અનષ્ટવિતસ્મરણોબુભુજેઽધ્યવદ્ધસુ ॥૨૫॥ તસ્યપુત્રસહસ્રેષુપંચૈવોર્વરિતામૃધે ॥ જયધ્વજ:શૂરસેનોવૃષભોમધુરુજિત: ॥૨૬॥ જયધ્વજાત્તાલજંઘસ્તસ્યપુત્રશતંત્વભૂત ॥ ક્ષત્રંયતાલજંઘાસ્પમૌર્વતેજોપસંહૃતં ॥૨૭॥ તેપાંજ્યેષ્ઠોવીતિહોત્રોઽવૃણિ:પુત્રોમધો:સ્મૃત: ॥ તસ્યપુત્રશતંત્વાસીદ્વૃણિજેષ્ઠંયત:કુલં ॥૨૮॥ માધવાવૃણયોરાજન્યાદવાશ્વેતિસંજિતા: ॥ યદુપુત્રસ્યચક્રોષ્ઠો:પુત્રોઽવૃજિનવાંસ્તત: ॥૨૯॥ શ્વાહિસ્તતોરુશેકુર્વેતસ્યચિત્રરથસ્તત: ॥ શશબિંદુર્મહાયોગીમહાભોજોમહાનભૂત ॥૩૦॥ ચતુર્દશમહારત્નશ્વકર્ત્વ્યપરાજિત: ॥ તસ્યપત્નીસહસ્રાણાંદશાનાંસુમંહાયશા: ॥૩૧॥ દશલક્ષસહસ્રાણિપુત્રાણાંતાસ્વર્જીજનતા ॥ તેપાંતુષ્ટપધાનાનાંપૃથુશ્રવસઆત્મજ: ॥૩૨॥ ધર્મોનામોશનાતસ્યહયમેધશતસ્યયાદ્ ॥ તત્સુતોરુચકસ્તસ્યપંચાસન્નાત્મજા:શૂ

આચુંનની રિયતિને, અચીન પડેલી શકવાના નથી; ॥૨૪॥ તેણે જળની ક્ષીણના નદી થતાં, તથા પતનો નાશ અને યુદ્ધમાં પરાજય થયા વિનાજ, પંચાશી હજાર વરસો સુધી; ૭ ઉદ્ધિયોના વિષયો રૂપી, અક્ષય વૈભવો ભોગવ્યા હતા. ॥૨૫॥ તેના હજાર પુત્રોમાંથી માત્ર જયધ્વજ-સુરશેન-વૃષભ-મધુ-અને હંદત એ નામોવાળા પાંચજ, યુદ્ધમાં પરાજયો મારી નાંખ્યા થઈ, બચેલા હતા; ॥૨૬॥ તેમાંના જયધ્વજનો તાલજંઘ નામે પુત્ર થયો, અને તેને સો પુત્રો થયા હતા; એ તાળજંઘ નામથી કહેવાતા ક્ષત્રીઓને, ઔર્વે રૂપિના પ્રભાવથી સગર રાજાએ, મારી નાંખ્યા હતા. ॥૨૭॥ તેઓમાં મોટો વિનિકોટ હતો. અને મધુને પણ સો પુત્રો હતા; તેઓમાં મોટો રૂષ્ટી હતો. ॥૨૮॥ એ મધુ-રૂષ્ટી-અને-યદુનાં નામો ઉપરથી, તેમના વંશજોનાં; માધવ-રૂષ્ટી-અને યાદવ, એ નામો પડ્યાં હતાં; યદુના પુત્ર કહેલો પ્રજન્વાન- તેનો શ્વાહી-તેનો-રૂષક-તેનો ચિત્રરથ-અને તેનો શશબિંદુ નામે પુત્ર થયો; એ શશબિંદુ મોટો યોગી-ધણ

વૈભવને ભોગવનારો-મહાત્મા-અકર્ત્તા-અને કાઈ પણ દેશને પરાજય નહીં પામનારો હતો. તથા યોદ્ધા (એટલે હાથી-ચોડા-રથ, ઓઝો-પાણ-ભંડાર-ફલ-વસ્ત્ર-ઝાડ, સાંગ-પાશ-મણિ, છત્ર-અને વિમાન;) તેની પાસે હતાં. એ મોટી કીર્તિવાળા રાજાને દસહજાર ઓઝો હતી. ॥૨૯॥-૩૦॥૩૧॥ અને તેઓમાં તેણે એક લાખ ને દસહજાર પુત્રો ઉત્પન્ન કર્યા હતા. તેઓમાં મુખ્ય છ હતા. તેમાંના એક પૃથુશ્વયનો પુત્ર ધર્મ-તેનો સો અશ્વમેધ કરનારો હોવા-અને તેનો રૂચક નામે પુત્ર થયો હતો. એ રૂચકને પુરછત, રૂક્ષ, રૂષમેથ, પ્રથુ, અને જયામથ એ નામોવાળા પાંચ પુત્રો થયા હતા. ॥૩૨-૩૩॥ સૈખ્યાનો રવામીએ જયામથ રાજા સંતાન રહિત હતાં, સૈખ્યાની બીદીકથી બીછ એ કરી શકતો નહોતો. તે એક વખતે રાત્રે ઘેરથી, ભોગવ્યા નામની કન્યાનું હરણ કરીને આવતાં, સૈખ્યાએ તેને રથમાં બેઠેલી દેખીને; તેણીએ કોપથી જયામથને કહ્યું કે: " હે કપટી, રથને વિશે મારે ભેસવાની જગ્યાએ, કાને ભેસાડી છે. " ॥૩૪-૩૫॥

મારે સ્વપ્ને તેને રત્નપા કહેવાથી, તેણીએ દરમિયાન રવાબીને કહ્યું કે: "હુંને સંતાન પિતાની હું, અને મારે શોધ પશુ નથી; તેા મને દીકરાની વધુ (રત્નપા) ક્યાથી હોય." ૧૩૨૧ મારે જવાબે કહ્યું કે, "હે રાણી તને દીકરા આવશે; તેની એ વધુ થશે." તેથી જવાબે પૂછેલા વિશ્વદેવતાઓને, અને પિતૃઓને: તેની દયા આવવાથી, તેમણે ને વખતે "તથાગતુ" એમ કહ્યું. ૧૩૩૩ એટલે પછીથી સ્વપ્નમાં એ બંને વાત્સલ્ય કરશે, અને સમય પ્રાપ્ત થયેથી તેને ઉત્તમ સ્વરૂપવાળા કુમાર જન્મશે: તેનું નામ વિદર્ભ કહેવાય છે. અને તે ઉપર કહેલી (રત્નપા) ભોજના, જે સતી હતી, તેનેજ પરણે. ૧૩૪૩ દિવસી ૦ ૧૦ નં ૨૬૦ ત્રે ૦ ૫૦ સં ૧૨૩૩. અર્થાથ ૨૮ મા. - મીશુક-એ ભોજનામાં વિદર્ભ રાજાએ કુશ-કથ-અને વિદર્ભના કુળને આનંદ

આપનાર રામપાદ એ વ્રજ પુત્રને ઉપલબ્ધ કર્યા હતા. ૧૧૧૩ એ રામપાદનો જન્મ-તેનો કૃતિ-તેનો દશિક-તેનો ચેદી-અને તેના દમધાય વગેરે પુત્રો થયા હતા. ૧૧૨૩ કથનો કૃતિ-તેનો પૃષ્ઠી-તેનો નિજનિ-તેનો દશ હં-તેનો વ્યેતમ-તેનો હમુત-તેના વિદ્યુતિ-તેનો ભીમરથ-તેનો નવરથ-તેનો દસરથ-તેનો સકુલી-તેનો કર્બી તેનો દેવરાત-તેનો દેવક્ષત્ર-તેનો મધુ-તેનો કુરુચ-તેનો અનુ-તેનો પુરહોત-તેનો આયુ-અને તેનો સાવત નામે પુત્ર થયા હતા. હે રાજા, તે સાવતના ભજમાન, અજ, દિવ્ય, વૃષ્ટી, દેવાદહ, અષક, અને મહા ભોજ, એ નામે વાળા સાત પુત્રો થયા હતા; તેમાંના પહેલા ભજમાનને એક બીમાં નિમ્નેષિ કિકિય, અને વૃષ્ટી; તથા બીજામાં ચતાજન, સદઆજન, અને અયુનાજન; ત્રીયામાં પુત્રો થયા હતા. ૧૧૩-૪-

પુ. પુરુજિદુકમરુકમેષુપૃથુજ્યામઘસંજિતા: ॥૩૩॥ જ્યાઘસ્ત્વપ્રજોડપ્યન્યાંભાર્યાંશૈભ્યાપતિર્મયાત્ ॥ નાવિંદચ્છત્રુભવનાદ્દ્યોજ્યાંકન્પન્નહ રર્ષાત્ ॥૩૪॥ રથસ્થાંતાંનિરીક્ષ્યાહશૈભ્યાપતિર્મર્ષિતા ॥ કેયંકુહકમત્થાનંરથમારોપિતેતિવૈ ॥૩૫॥ સ્ત્રુપાતવેત્યભિહિતંસ્મયંતીપતિર્મર્ષીત્ અહંવંધ્યાડસપત્નીચસ્ત્રુપામેયુજ્યતેકથં ॥૩૬॥ જનયિપ્યસિયંરાજિત્ત્યેપ્પુપુષ્યતે ॥ અન્વમોદંતતદ્વિશ્વેદેવા:પિતરેવચ ॥૩૭॥ શૈભ્યાગર્ભ મઘાત્કાલેકુમારંસુપુવેશુભં ॥ સવિદર્ભૈતિપ્રોક્તપયમેસ્ત્રુષાંસર્તી ॥૩૮॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ન ૦ યદુવંશાનુવર્ણનેત્રયોવિંશોડધ્યાય: ॥ ૨૩ ॥ શ્રીશુક ૦ તસ્યાંવિદર્ભોજનયત્પુત્રોનામ્નાકુશક્રયો ॥ તૃતીયંરોમપાદંચવિદર્ભકુલનંદનં ॥૧॥ રોમપાદસુતોવશ્રુવંધ્રો:કૃતિરજાયત ॥ ડશિકસ્ત ત્પુતસ્તસ્માચ્ચેદિશ્વેદ્યાદયોનૃપ ॥૨॥ કથસ્યકૃતિ:પુત્રોભૂદૃષ્ટિસ્તસ્યાથનિર્વૃતિ: ॥ તનોદશાર્હોનામ્નાડમૂત્તસ્યવ્ય:મ:સુતસ્તત: ॥૩॥ જીમૂતોવિ કૃતિસ્તસ્યયસ્યર્મીમરથ:સુત: ॥ તતોનવરથ:પુત્રોજાતોદશરથસ્તત: ॥૪॥ કરંભિ:શકુને:પુત્રોદેવરાતસ્તદાત્મજ: ॥ દેવક્ષત્રસ્તતસ્તસ્યમધુ:કુ રુવશાદનુ: ॥૫॥ પુરુહોત્તસ્તનો:પુત્રસ્તસ્યાયુ:સાત્વતસ્તત: ॥ ભજમાનોભજિર્દિવ્યોવૃષ્ણિર્દેવાવૃધોડધક: ॥૬॥ સાત્વતસ્ સુતા:સપ્તમહાભોજશ્ચ મારિષ ॥ ભજમાનસ્યનિમ્લોચિ:કિંકિણોવૃષ્ણિરેવચ ॥૭॥ એકસ્યામાત્મજા:પત્ન્યામન્યસ્યાંચત્રય:સુતા: ॥ શતજિજ્ઞસહસ્ત્રાજિદયુતાજિદિતિ પ્રમો ॥૮॥ વશ્રુર્દેવાવૃધસુતસ્તયો:શ્લોકૌપઠંત્યમૂ ॥ યથૈવશૃણુમોદૂરાત્સંપશ્યામસ્તથાડતિકાત્ ॥૯॥ વશ્રુ:શ્રેષ્ઠોમનુપ્યાણાદેવૈર્દેવાવૃધ:સમ: ॥ પુરુષા:પંચષષ્ઠિશ્વપદ્સહસ્ત્રાણિચાષ્ટચ ॥૧૦॥ યેડમૃતત્ત્વમનુપ્રાપ્તાવશ્રુર્દેવાવૃધાદપિમહાભોજોડપિધર્માત્માભોજાઆસંસ્તદન્વયે ॥૧૧॥ વૃ ણે:સુમિત્ર:પુત્રોડમૂચુધાજિજ્ઞસપરંતપા ॥ શિનિસ્તસ્યનમિત્રશ્રનિમ્નોડમૂદનમિત્રત: ॥૧૨॥ સત્રાજિત:પ્રસેનશ્વનિમ્નસ્યાપ્યાસનુ:સુતો ॥ અ નમિત્રસુતોયોડન્ય:શિનિસ્તસ્યાથસત્યક: ॥૧૩॥ યુયુધાન:સાત્યકિર્વૈજયસ્તસ્યકુણિસ્તત: ॥ યુગંધરોડનમિત્રસ્યવૃષ્ણિ:પુત્રોડપરસ્તત: ॥૧૪ શ્વફલકશ્ચિત્રરથશ્વગાંદિન્યાંચશ્વફલકત: ॥ અકૂરપ્રમુસ્વાઆસન્પુત્રાદ્વાદશવિશ્રુતા: ॥૧૫॥ આસંગ:સારમેયશ્વમૃદુરોમૃદુવિદ્ધિરિ: ॥ ધર્મવૃદ્ધ: સુકર્માચક્ષેત્રોપેક્ષોડરિમર્દન: ॥૧૬॥ શત્રુઘ્નોગંધમાદશ્વપ્રતિબાહુશ્વદ્વાદશ ॥ તેપાંસ્વસાસુચીરાસ્યાદ્વાવકૂરસુતાવપિ ॥૧૭॥ દેવવાનુપદેવશ્ચ તથાચિત્રરથાત્મજા: ॥ પૃથુર્વિદૂરથાદ્યાશ્વબહ્વોવૃષ્ણિનંદના: ॥૧૮॥ કુકુરોભજમાનશ્વશુચિ:કંવલબર્હિપ: ॥ કુકુરસ્યસુતોવન્હિર્વિલોમાતનય

૫-૧-૭-૧ સાત્વતના પાંચમા પુત્ર દેવાદહનો જન્મ નામે પુત્ર થયો તે જાણ દીકરા જેકને વિશે ભોજમાં શોધે ભોવાય છે કે: "તે જેકને દુરથી જવા સાંભળીએ છીએ, તેવાજ પાસે જવાથી જોવામાં આવે છે: જન્મ મનુષ્યમાં એટલે છે, અને દેવરૂપ દેવતાઓના સરખો છે: હે દત્તર આદ્યેને પાસે પુરુષો, એ જાત્રુ અને દેવાવૃધની પાછળ; એટલે તેમના ઉપદેશ થકી, મેકાને પામેલા છે." સાત્વતનો સાતમો પુત્ર મહાભોજ પશુ મર્માત્મા હતો. અને તેના થકી આદ્યેના વંશ, ભોજકુળ કહેવાય છે ॥૮-૧૦-૧૧॥ સાત્વતના ચોથા પુત્ર વૃષ્ણિનો સુમિત્ર-તેનો યુધાજન-અને તેના સિની અને અનગિત નામના બે પુત્રો થયા હતા. અન મિત્રનો નિમ્ન, અને એ નિમ્નના સત્રાજન અને પ્રસેન નામે, બે પુત્રો થયા હતા. અનમિત્રનો બીજો ભાઈ સિની હતો-તેનો સસહ-તેનો આસહી તેજ યુયુધાન-તેનો જ્ય-તેનો કુષ્ઠી અને તેનો યુગંધર નામે પુત્ર થયા હતા.

અનમિત્રના ત્રીજા દીકરા વૃષ્ણિના શ્વદ્ધ અને ચિત્રરથ નામે બે પુત્રો થયા હતા. શ્વદ્ધને આદિની નામની બીમાં, અકૂર-આસંગ-સારમેય-મૃદુર-મૃદુવિત-ગિરી-ધર્મવૃદ્ધ-સુકર્મા-ક્ષેત્રોપેક્ષ-અગિર્દન-શત્રુઘ્ન-ગંધમાદ-અ-ને પ્રતિબાહુ નામના તેર વિખ્યાત પુત્રો અને દુરિયા નામની એક દીકરી થઈ હતી. ૧૧૨-૧૩-૧૪-૧૫ -૧૬-૧૭॥ અકૂરને દેવવાનુ અને ઉપદેવ નામના બે પુત્રો થયા અને અકૂરના કાકા ચિત્રરથને વૃષ્ણીકુળને આનંદ પમાડનાર પૃથુ અને વિદુરથ વિગેરે થયા પુત્રો થયા હતા. ૧૧૮॥ સાત્વતના હજાર પુત્ર અંધકને કુકુર-ભજમાન-શુચિ-અને કુણળાદિશ એ ચાર પુત્રો થયા; તેમાંના કુકુરનો વન્હી-તેનો વિશોભા-તેનો ક્યાપતરામા-અને તેનો અનુ નામે પુત્ર થયા. તુલ્યું નામનો અંધવ એ અનુનો મિત્ર હતો. એ અનુનો અંધક -તેનો દુર્લ્ભી-તેનો અરિધોત-અને તેનો પુનર્વસુ નામે પુત્ર થયા. ૧૧૮-૨૦॥ પુનર્વસુને આકુક નામનો પુત્ર

આને આહુતી નામની કન્યા થઈ હતી; એ આહુતીને દેવક અને ઉગ્રસેન નામે બે પુત્રો થયા. તેમાંના દેવકને દેવવાન, ઉગ્રસેન, સુદેવ, અને દેવવર્ધન નામે ચાર પુત્રો; તથા કૃતદેવ, શાંતિદેવ, કપરેવ, શ્રીદેવ, દેવ રક્ષિતા, હરદેવ, અને દેવકી એ નામે વાળી સાત દીકરીઓ થઈ હતી; તે સાતેને વસુદેવ પરણ્યા હતા. ॥૨૧-૨૨-૨૩॥ દેવકના મોઢાબાઈ ઉગ્રસેનને કંસ, સુનામ, નયોધ, કંક, શંક, સહુ, રાષ્ટ્રપાલ, સુષ્ટિ, અને તુષ્ટિ-માન નામના નવ દીકરા; અને કંસ, કંસવતી, કંક, શુરભૂતિ નવાં રાષ્ટ્રપાલિએ નામે વાળી પાંચ દીકરીઓ થઈ હતી. એ પાંચેને વસુદેવના નાના બાઈઓ પરણ્યા હતા. ॥૨૪-૨૫॥ આઠના કાકા ચિત્રરથના પુત્ર વિદુરથના આ-તેનો ભગવાન-તેનો શિની-તેનો સ્વાર્ણજીવ-તેનો હરિક-તેના દેવપાણુ, ચતુર્વત્, કૃતવર્મા, તથા દેવમીદ નામના ચાર પુત્રો થયા હતા. ને દેવમીદનો શર નામે પુત્ર હતો. તેને ગાર્દિશ નામની બીમાં,

વસુદેવ-દેવશામ-દેવશ્યા-આનક-શંભ-શ્યામક-કંક-શમિક-વત્સક-અને શક નામે વાળી નિર્દેશ દસ પુત્રો થયા હતા. જેના પુત્ર શ્રીકૃષ્ણ રાગવાન છે, તે વસુદેવનો જન્મ થવા ટાણે દેવનાં દુઃખી અને આનક વાગવાથી; તેમનું નામ "આનક દુઃખી" પણ કહેવાય છે. પ્રથા-શ્રુતદેવ-શ્રુતકીર્તિ-શ્રુતશ્રવા અને રાગધિદેવી નામેવાળી વસુદેવની પાંચ બહેનો હતી. તેઓમાં મોટી પૃથાને, તેના બાપ શરે, આપ્ત પુત્રી રાગને દીકરી તરીકે આપેલી હતી; તેથી તે કુતી કહેવાય છે. ॥૨૬-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧॥ દુર્વાસા રૂપિને પ્રસન્ન કરવાયથી, એ પ્રથાને "દેવકુતી" (એટલે જે દેવને બોલાવે તે આવીને તેની પાસે દાગર થાય એવી) વિદ્યા મળી હતી. એ પવિત્ર પૃથાએ, તે મંત્રની પરીક્ષા જેવા સાઈ સર્વ દેવને બોલાવવાથી, સુધને તેણે આવેલા દેખી; વિરમ્ય પામીને કહ્યું કે; "મેં તો તમને પારખું જેવા સાઈ બોલાવ્યા હતા, માટે

સ્તતઃ ॥૧૯॥ કપોતરોમાતસ્યાનુઃસઘાયસ્યચતુર્બુઃ ॥અંધકોદુંદુભિસ્તસ્માદરિચોતઃપુનર્વસુઃ ॥૨૦॥ તસ્યાહુકશ્વાહુકીચકન્યાચૈવાહુકા
ત્મજો ॥૨૧॥ શ્વોગ્રસેનશ્ચત્વારોદેવકાત્મજાઃ ॥૨૨॥ દેવવાનુપદેવશ્ચસુદેવોદેવવર્ધનઃ ॥તેષાંસ્વસારઃસપ્તાસન્ધૃતદેવાદયોનૃપ ॥૨૨॥ શાંતિદે
વોપદેવાચશ્રીદેવાદેવરક્ષિતા ॥સહદેવાદેવકીચવસુદેવઽવાહતાઃ ॥૨૩॥ કંસઃસુનામાન્યદોધઃકંકઃશંકુઃસુહૂરતથા ॥રાષ્ટ્રપાલોઽયસૃષ્ટિશ્ચતુ
ષ્ટિમાનોઽગ્રસેનયઃ ॥૨૪॥ કંસાકંસવતીકંકાશૂરભૂરાષ્ટ્રપાલિકા ॥ઽગ્રસેનદુહિતરોવસુદેવાનુજસ્ત્રિઃ ॥૨૫॥ શૂરોવિદૂરથાદાસીદ્વજમાનઃસૃ
તસ્તતઃ ॥શિનિસ્તસ્માત્સ્વયંભોજોહદીકસ્તત્સુતોમતઃ ॥૨૬॥ દેવવાહુઃશતધનુઃકૃતવર્મેતિતત્સુતાઃ ॥ દેવમીદસ્યશૂરસ્યમારિષાનામપત્ન્યભૂત
॥૨૭॥ તસ્યાંસજનયામાસદશપુત્રાનકલ્મષાન્ ॥વસુદેવંદેવભાગંદેવશ્રવસમાનકં ॥૨૮॥ સૃંજયંઽયામકંકંકંશર્માકંવત્સકંવૃકં ॥દેવદુંદુ
ભયોનેદુરાનકાયસ્યજન્મનિ ॥૨૯॥ વસુદેવંહરેઃસ્થાનંવદંત્યાનકદુંદુભિં ॥પૃથાચશ્રુતદેવાચશ્રુતકીર્તિઃશ્રુતશ્રવાઃ ॥૩૦॥ રાજાધિદેવીચૈતેષાં
ભગિન્યઃપંચકલ્પકાઃ ॥કુંતેઃસસ્યુઃપિતાશૂરોત્યપુત્રસ્યપૃથામદાત્ ॥૩૧॥ સાપદુર્વાસસોવિદ્યાદેવહૂર્તીપ્રતોષિતાત્ ॥તસ્યાવીર્યપરીક્ષાર્થમાજુ
હાવરવિંશુચિં ॥૩૨॥ તદેવોપાગતંદેવંવીક્ષ્યવિસ્મયમાનસા ॥પ્રત્યયાર્થપ્રયુક્તામેયાહિદેવક્ષમસ્વમે ॥૩૩॥ અમોઘંદર્શનંદેવિઆધત્સેત્વયિચા
ત્મજં ॥યોનિર્યથાનદુષ્પેતકર્તાહંતેસુમધ્યમે ॥૩૪॥ ઇતિતસ્યાંસઆધાયગર્ભસૂર્યોદિવંગતઃ ॥સઘઃકુમારઃસંજજ્ઞોદ્વિતીયઽવભાસ્કરઃ ॥૩૫॥ તં
સાઽત્યજન્નદીતોપેકૃચ્છાલ્લોકસ્યબિભ્ષતી ॥પ્રપિતામહસ્તામુવાહપાંડુર્વૈસત્યવિક્રમઃ ॥૩૬॥ શ્રુતદેવાંતુકારૂપોવૃદ્ધશર્માસમગ્રહીત્ ॥યસ્યામભૂ
હંતવક્ત્રઋષિશ્ણોદિતેઃસુતઃ ॥૩૭॥ કૈકેયોઽધૃષ્ટકેતુશ્ચશ્રુતકીર્તિમવિંદત ॥સંતર્દનાદ ॥૩૮॥ રાજાધિદેવ્યામાવં
ત્યૌજયસેનોઽજનિષ્ઠહ ॥દમઘોષશ્ચેદિરાજઃશ્રુતશ્રવસમગ્રહીત્ ॥૩૯॥ શિશુપાલઃસુતસ્તસ્યાઃકથિતસ્તસ્યસંભવઃ ॥દેવભાગસ્યકંસાયાંચિત્ર
કેતુવૃહદ્ભલૌ ॥૪૦॥ કંસાવત્યાંદેવશ્રવસઃસુવીરઽષુમાંસ્તથા ॥કંકાયામાનકાજ્ઞાતઃસત્યજિત્પુરુજિત્તથા ॥૪૧॥ સૃંજયોરાષ્ટ્રપાલ્યાંચવૃષદુર્મ
ર્ષણાદિકાન્ ॥હરિકેશહિરણ્યાક્ષૌશૂરભૂમ્યાંચશ્યામકઃ ॥૪૨॥ મિશ્રકેશ્યામપ્સરસિવૃકાદીન્વત્સકસ્તથા ॥તક્ષપુષ્કરશાલાદીન્દુર્વાક્ષ્યૌવૃ
કઆદધે ॥૪૩॥ સુમિત્રાર્જુનપાલાદીન્શર્માકાત્સુદામિની ॥કંકશ્ચકર્ણિકાયાંવૈશ્વકૃતધામજયાવપિ ॥૪૪॥ પૌરવીરોહિણીભદ્રામદિરાશોચના

માફ કરે; અને પાછા પધારે." ॥૩૨-૩૩॥ આરે સર્વ દેવે કહ્યું કે, "હે દેવી માઈ દર્શન મિથ્યા થશે નહીં; તેથી તને ચેનિને દુષ્ણ નહીં લાગે એમ, હું તારે વિશે પુત્ર ઉત્પન્ન કરીશ." ॥૩૪॥ એ રીતે તેમાંમાં મર્ભ રાખીને, સર્વ દેવ આકાશમાં આઠવા ગયા. તે પછી જલદીજ તેને બીજા સર્વ જેવા દીકરો આવતયો. ॥૩૫॥ તે પુત્રને સેકાપવાદની બીકથી તેણીએ નહીના જાળી અંદર તણ દીધા હતા; એ પૃથાને તમારા પરદાશ મઠા પરાકમી પાંડુ રાગ પરણ્યા હતા. ॥૩૬॥ વસુદેવની બીજી બેન શ્રુતદેવાને કશ્પ દેશ-નો રાગ વૃદ્ધશર્મા પરણ્યા હતા; તેમાં તેને હંતવક્ત્ર નામે પુત્ર થયો. જે પૂર્વ જન્મે દિતિનો પુત્ર દૈવ, સનકાદિકના આપરે થયેલો હતો. ॥૩૭॥ વસુદેવની ત્રીજી બેન શ્રુતકીર્તિને રૂક્ય દેશનો રાગ ધૃષ્ટકેતુ પરણ્યો હતો, તેમાં તેને સંતર્દન વગેરે પાંચ પુત્રો થયા હતા. ॥૩૮॥ વસુદેવની ચોથી બેન શ્રુતશ્રવાને ચેદીનો રાગ, દમઘોશ પરણ્યો હતો; તેમાં તેને શિશુપાળ નામે પુત્ર થયો હતો. તેની ઉત્પત્તિ વિશે પ્રથમ

કહેવાયલું છે. વસુદેવની પાંચમી બેન રાગધિદેવીને માલવાનો રાગ જયસેન પરણ્યો હતો; તેમાં તેને વિંદ અને અનુવિંદ નામે બે પુત્રો થયા હતા. વસુદેવના બાઈ દેવશામને કંસાવતી નામની બીમાં, ચિત્રકેતુ અને જુદ-ગળ નામે બે પુત્રો થયા હતા. ॥૩૯-૪૦॥ વસુદેવના બાઈ દેવશ્યાને કંસા નામની બીમાં, સુવીર અને ધ-હુમાન નામે બે પુત્રો થયા હતા. વસુદેવના બાઈ આનકને કંકા નામની બીમાં, સલજીત અને પુરજીત નામે બે પુત્રો થયા હતા. ॥૪૧॥ વસુદેવના બાઈ શંભને રાષ્ટ્રપાલિ નામની બીમાં ૪૫, અને દુર્વર્ણ વગેરે પુત્રો થયા હતા. વસુદેવના બાઈ શ્યામકને શુરભૂતિ નામની બીમાં હરિકેશ અને દિરણ્યાક્ષ નામે બે પુત્રો થયા હતા. ॥૪૨॥ વસુદેવના બાઈ વત્સકને મિશ્રકેશી નામની બીમાં, શક વગેરે પુત્રો થયા હતા. વસુદેવના બાઈ શમિકને સુદામની નામની બીમાં, સુમિત્રિ-અર્જુન-અને પાલ વગેરે પુત્રો થયા હતા. વસુ-

॥ इति श्रीमद्भगवत् नवमस्कंध समाप्यते ॥

॥ अथ श्रीमद्भागवतं दशमस्कंधं प्रागभ्यन्ते ॥

શ્રી મહેશ્વર નમઃ અધ્યાય ૧ હોઃ—પરીક્ષિત—હે કૃતમ મુનિ, આપે અંક અને સંખ્યા બંધોના વિસ્તાર તથા તે બંને વચ્ચેના સંબંધોના પરમ અર્થજ્ઞ અરિત્રે કહોઃ તેમાં ધર્મરૂપ શીશ્યાના મદુને વંશ બીજ કરતાં શ્રેષ્ઠ છે. કારણ તેમાં અંક વડે અવતરેલા વિષ્ણુ ભગવાનનાં પરાક્રમે વિશેષ આપ બોલ્યા હો. ૧૧-૨૧ માટે પ્રાણી માનવ પાશન કરનારા એ વિષયમાં ભગવાને વદુના વંશમાં અવતર્યાને, જે જે પરાક્રમે કર્યા હોય, તે આપ વિસ્તાર સહિત કરો. ૧૩૩ જે પશુઓને માનવાને કરાઈ હોય, અથવા પશુઓ જેવી ભુદિ વડે જે પોતાઓના પાત કરનારા હોય, તે વિના બીજને કાંઈ પણ પુરુષ એ સંસાર થવા નામના રોગના આસક રૂપ—કાન તથા મનને આનંદ આપનારી—અને તૃપ્તિ પિનાના પુરુષો થઈ ગયાતી, ઉત્તમ શ્રેષ્ઠ ભગવાનના મુખ્યગુણની કથાઓ થઈ, હર રહેજ નહીં. ૧૪૪ જે ભગવાન ૨૫ વદાણના આશ્વર્થી માસ દાદા પાંડવો, યુદ્ધમાં, દેવતાઓને પણ છતાના બીજમ વિષે અતિરખેલા ૨૫ નિમિષો

વાળા ફેરવેના રૂપ રૂપી અપાર સમુદ્રને, વાહરૂપના પમથી થયેલા અભોધિયા જેવો કરીને, તરી મથા દતા. ૧૫૫ અને જેમણે શરણ થયેલી મારી માના ઉદરને વિશે પેરીને, તથા દાષમાં એ ધારણ કરીને; ફોરવ અને પાંડવોના વંશના બીજરૂપ, આ માસ શરીરનું પણ; અશ્વરૂપાએ મહેલા બાણ થઈ ગયો જવામાંથી, રક્ષણ કષ્ટ દત્ત. ૧૬૬ તે માસવડે મહુજ થયેલા ભગવાન, જે સર્વ દેવદારીઓના અંતરને વિશે પુરુષ રૂપથી રહેલા છે; અને તેઓની જદાર પણ કાળ રૂપથી રહેલા છે; તથા પોતા સંખ્યા બન કરનાઓના મનુને મટાડીને, જે મોક્ષ આપનારા છે; તેમનાં પસકમોનું વર્ણન આપ કરો. ૧૭૭ સંકર્ષણ બળગમને તમે રાદિણી પુત્ર કહો છો, તો બીજન જન્મવિના તેમને દેવદારના અંતરે વિશે સંખ્યા કેવે પ્રકારે થયો હતો. ૧૮૮ મુકુંદ ભગવાન પિત્રને યેથી પ્રજામાં આ કાર મથા, તથા તે સહવેના પતિએ કેવે કયે રથે, સંખ્યાઓની સાથે, નિવાસ કરેલા દતો. ૧૯૯ પ્રજામાં તથા મધુરમાં પરીને, એ કેસવ ભગવાને,

નમોભગવતેવાસુદેવાય ॥ રાજા ૦ કથિતોવંશવિસ્તારોભવતત્તોલ્લૂર્ણયોઃ ॥ રાજાંચોભયવંશ્યાનાંચરિતંપરમાદ્રુતં ॥ ૧ ॥ યદોશ્વધર્મશીલસ્પનિ
તરાંમુનિસત્તમ ॥ તવાંશેનાવતીર્ણસ્યવિષ્ણોર્વીર્યાણિશંસનઃ ॥ ૨ ॥ અવતીર્યયદોર્વેશેભગવાન્ભૂતભાવનઃ ॥ ત્તવાન્પાનિવિશ્વાત્માતાનિનોવદવિસ્ત
રાત્ ॥ ૩ ॥ નિવૃત્તતર્પેન્ ગીયમાનાદ્ગૌષધાચ્છોત્રમનોભિરામાત્ ॥ કડત્તમશ્ચોકગુણાનુવાદાસ્પુમાન્નિરજ્યેતવિનાપશુમ્નાત્ ॥ ૪ ॥ પિતામહામેસ
મરેડમરંજયેદેવવ્રતાધ્યાતિરયેસ્તિમિગિલેઃ ॥ દુરત્યયંકૌરવસૈન્યસાગરંકૃત્વાતરન્વત્સપદઃ ॥ ૫ ॥ દૌણ્યસ્થિતિમિદંમદંગંસંતાનવી
જંકુરુપાંડવાનાં ॥ જુગોપકુક્ષિગતઆત્તચક્રોમાતુશ્વમેયઃશરણંગતાયાઃ ॥ ૬ ॥ વીર્યાણિતસ્યાસિલવેહમાજામંતર્વહિઃપૂરુષકાલરૂપૈઃ ॥ પ્રયચ્છતો
મૃત્યુમુતામૃતંચમાયાઃ ॥ નુપ્યસ્યવદસ્વવિદ્વન્ ॥ ૭ ॥ રોહિણ્યાસ્તનયઃપ્રોક્તોરામઃસંકર્ષણસ્ત્વયા ॥ દેવક્યાગર્ભસંબંધઃકુતોદેહાંતરંવિના ॥ ૮ ॥ ક
રુણાંતુલેગવાન્પિતુર્ગેહાદ્ગંગતઃ ॥ કવાસંજાતિભિઃસાર્દકૃતવાન્સાત્વતાંપતિઃ ॥ ૯ ॥ વ્રજેવસન્નિકમકરોત્મધુપુર્યાચકેશવઃ ॥ આતરંચાવધી
ત્કંસંમાતુરદ્વાડતદર્હણં ॥ ૧૦ ॥ દેહમાનુષમાશ્રિત્યકતિવર્ષાણિવૃષ્ટિભિઃ ॥ ગુપુપાસહાવાત્સ્ત્યત્પત્યઃકત્યભવન્મયોઃ ॥ ૧૧ ॥ પતવન્સત્તમે
મુનેકૃષ્ણવિચેષ્ટિતં ॥ વકુમર્હેસિસર્વજ્ઞશ્રદ્ધધાનાયવિસ્તૃતં ॥ ૧૨ ॥ નૈષાતિદુઃસહાધુન્માંત્યક્તોદમપિવાધતે ॥ પિવંતંત્વન્મુક્ષાંમોજચ્યુતંહરિક
પામૃતં ॥ ૧૩ ॥ સૂત ૦ એતંનિશમ્યધ્રુગુનંદનસાધુવાદંવૈયાસકિઃસભગવાનયવિષ્ણુરાતં ॥ પ્રત્યર્ચ્યજ્ઞાચરિતંકલિકલ્મષઘ્નંપાહર્તુમારમત
માગવતમધાનઃ ॥ ૧૪ ॥ શ્રીશુક ૦ સમ્યગ્વ્યવસિતાબુદિસ્તવરાજર્ષિસત્તમ ॥ વાસુદેવકથાયાંતેયજ્ઞાતાનૈષ્ટિકીમતિઃ ॥ ૧૫ ॥ વાસુદેવકથાપ્રભઃ
જ્ઞાતિહૈવક્તારંપ્રચ્છકંશ્રોતૃસ્તત્પાદસલિલંપથા ॥ ૧૬ ॥ મૂમિર્દૈત્તપવ્યાજદૈત્યાનીકશતાયુતૈઃ ॥ આકાંતાભૂરિભારેણબ્રહ્માણંશર
ણંપયી ॥ ૧૭ ॥ ગૌર્ભૂત્વાડશ્રુમુખીલિન્નાકંદંતીકરુણંવિભોઃ ॥ ઉપસ્થિતાંડતિકેતસ્મૈવ્યસનંસ્વમવોચત ॥ ૧૮ ॥ બ્રહ્માતદુપધાર્યાપસહદેવૈસ્તયા
સહ ॥ જગામસત્રિનયનસ્તીરંક્ષીરપયોનિધેઃ ॥ ૧૯ ॥ તત્રગત્વાજગત્રાથંદેવદેવંવૃષાકપિં ॥ પૂરુષંપુરુષસૂક્તેનઉપતસ્થેસમાહિતઃ ॥ ૨૦ ॥ ગિરંસમા

માં સાં જોઈ કથા; અને માતા બાઈ કંઈને (એટલે માતાને) મારી નાંખેલા ન થઈ, છતાં તેમણે કેમ માર્યા. ૧ ૧૧-૨૧ પશુઓની સાથે દારમાં તે કેટલાં વરસો સુધી મહુજ શરીરથી વર્યા. ૨ અને તેમને કેટલી અંકોએ કર્યા. ૩ ૧૩-૧૪ હે સર્વેશ મુનિ, એટલી, એ તથા બીજી પણ, કષ્ટભગવાનની લીલાઓ; કે મહાપાળની પાસે, સર્વે વિસ્તાર સાથે કહેવાને આપ બોલ્યો છો. ૧૪-૨૪ મેં જળને ત્યાગ કર્યો, છે, છતાં અપના કુમ કમળમાંથી ગરુડ; હરિભગવાનની કથા રૂપી અમૃત, કે પીઈ છું; જેથી સદન થવાને અતિ કડિયુ, જુમ અને તરફ, અને આપ કરી શકતાં નથી. ૧૫-૩૩-સૂત-હે જોનાર, ભગવતીઓમાં શ્રેષ્ઠ પરી-ક્ષિતના એ મહાણેના ઉત્તમ પ્રયોગ સાંભળીને, ભગવાન બ્યાસ પુત્રે, તેમનાં વખાણ કર્યાં અને પછીથી કષ્ટભગવાન કહેવો નામ કરનાર, કષ્ટભગવાનનાં અરિત્રે કહેવાને, તેમણે આરંભ કર્યો. ૧૪-૪૪-શ્રીશુક-હે મહા અરિત્ર, તમારી ભુદિ વાસુદેવ ભગવાનની કથાઓને વિશે નિષ્કવણી થઈ છે; કે જેથી નૈષ્ટિકી અતિ આપ ૧૫-૧૫ વાસુદેવ ભગવાનની કથા સંખ્યા પ્રમ, તેમનાં ચરણ પોતાના જળ ગંગાજી પડે; પછનાર-

કહેનાર અને સાંભળનાર; ત્રણે પુરુષને પવિત્ર કરે છે. ૧૧-૧૪ શબ્દની નિશાની વાળા અભિમાની દેવોની, જે કંઈ અને હજારો સેનાઓના ધણા ભારથી; પીડાવેલી પૃથ્વી, અહાને શરણે ગઈ. ૧૧-૩૩ અને આપ થયેલી-આંધ્ર આંધેલી-બિન થયેલી-રહતી-તેણીએ તેમની પાસે ઉભી રહીને, કથા ઉપર તેમ પોતાનું દુઃખ તે સમયેને કહી સાંભળાવ્યું. ૧૪-૪૪ તેનું સાંભળી મેળને અહા, દેવતાઓ તથા સદાશિવ સહિત પૃથ્વીને સાથે મેળને, ક્ષીર સમુદ્રને કિનારે ગયા. ૧૪-૪૪ અને ત્યાં જઈને તેમણે, ભગવતા સ્વામી-દેવતાદેવ-અને મનોદે પરિપૂર્ણ કરનારા પુરુષ ભગવાનની પુરુષ સુકતવડે, એકાગ્રમનથી રૂપિત કરી. ૧૨-૦૪ ત્યારે તેમણે સગાધિમાં આકાશ વાણી સાંભળી; ને પછી દેવતાઓને તે અહાએ કહ્યું કે: " હે દેવતાઓ અને પૃથ્વી, તમે ભગવાનનું કહેલું માસ થઈ સાંભળો; અને પછી વિલંબ નહીં ભગાડતાં તે પ્રમાણેજ તુલે કરો. ૧૨-૧૪ એ પુરુષ ભગવાને, પૃથ્વીના દુષ્ટને પડેમેળીના પ્યાનમાં લીધું છે; માટે તે કથારોના કથાર, પોતાની કાળ સહિત પડે પૃથ્વી ઉપર અવતરીને જ્યાં સુધીમાં પૃથ્વીને બાર ઉતારે, ત્યાં સુધીમાં તમે પોતાપોતાના અંક થઈ, વદુજાને વિશે જન્મ થયો.

અમ્મ પુરુષની અંદર રોકાયેલી વિધવા, અને યજ્ઞ આદિની અંદર રોકાયેલી અગ્નિની જ્વાળાના સરખાં; બીજી જીવોત્થ કરતાં, મનુષ્ય શોભવા લાગ્યાં. ॥૨૫॥ એટલે સ્વયંચ દસરાવાળી, અને અગ્નિન બગવાન અંતરમાં મધાસ્વાથી, તેજ વધીને, ઘરને પ્રકાશિત કરતી, તે દેવજાને બેઠીને; કંઈ બોલ્યો કે. "મારા પ્રાણુ બેનારો હરિ નક્કો એના વિશે આવેશોજ છે. કારણ હાલના સરખી તે પડેલાં દત્તી નહીં ॥૨૦॥ દત્તે મારે એને માટે ઉતાવળેજ થું કરવું બેઠો ? પણ આ કામ કરવા માટે, મારે મારા પરાક્રમનો નાશ નો નજર કરવો; કેમકે સ્ત્રી-પૈતાની એહેન-અને વળી મર્બવાળી, એવી, એના વધ કરવાથી નો, મારા વશનો-આશુ-ખનો-અને શોભાનો; તુર્નજ નાશ થઈ જાય. ॥૨૧॥ જે કોઈ આત્મન કરતાથી આચરણ કરે છે, તેનો છવ-તોજ મૂલેસા કહેવાય છે; અને તેને માટે લોકો પિકારથી બોલેછેકે, એ સરીરને વિશે અભિમાન કરનારો, મૂંસા પછી ખચીત નરકમાંજ જશે." ॥૨૨॥ આ રીતનો વિચાર કરીને, એ બગવાન સાથે વૈર પાંધનારો કંઈ; તેણે કરવા ધારેલા અતિ ધોર કર્મ થકી, પોતે (તે કામ કરવાને) સમર્થ હોવા છતાં પણ, અટકી પ-

ડ્યો; અને તે હરિબગવાનનો જન્મ થવાની વાટ જોવા લાગ્યો. ॥૨૩॥ અને તે પછી બેસનાં-સનાં-કેમો રહેનાં-જન્મનાં-અને પૃથ્વી ઉપર ફરનાં; એમ સર્વ કાળ દુઃખીકેશ બગવાનનુંજ, ચિંતવન કરવા વડે, આખા જગતને હરિબગવાનમય દેખવા લાગ્યો. ॥૨૪॥ આ વેળાએ બ્રહ્મા-સદાશિવ-અને નારદ આદિ મુનિઓ સદિત દેવ-તાઓએ, પોતાના અનુચરો મુકાં ત્યાં આવીને; એ: મનોર્થ પરિપૂર્ણ કરનારા, બગવાનની સ્તુતિ શુંદર વાણી વડે કરીકે; ॥૨૫॥ દેવ-સત્વન વાળા-પરમ સત્વ રૂપ-વળુ કાળમાં સત્વ રવરૂપ-સત્વા ઉત્પત્તિ સ્થાન-સ-ત્વને વિશે રહેનારા-સત્વા પણ સત્વ-સત્વાના ચતુરૂપ-અને સત્વ એજ જેનું સરીર છે એવા; આપ બગવા-નને આમે સરણ છીએ. ॥૨૬॥ જેણે એક (પ્રકૃતિ)નો આશ્રય કર્યો છે; જેનાં એ (સુખ અને દુઃખ) ફળ થાય છે. જેના વળુ (સત્વ-રજ-અને તમ એ) ગુણો મૂળોમાં છે; જેના ચાર (ધર્મ-અર્થ-કામ-અને મોક્ષ) રસ છે; જેનાં પાંચ (શબ્દ-રૂપ-રૂપ-રસ-અને ગંધ) જાણવાના પ્રકારો છે; જેના છ (રાગ-દ્વેષ, બૂળ-તરસ, લોભ-અને મોહ) સ્વભાવો છે; જેની સાત (તપ્યા-રૂપ-મોહી-માંસ-મેદ-નસા અને હાડકાં) અંગો છે;

હરિર્ગુહાંધ્રુવંશ્રિતોપન્નપુરેયમીદશી ॥૨૦॥ કિમચતસ્મિન્કરણીયમાશુમેયદર્થતંત્રોનવિહંતિવિક્રમં ॥ સ્ત્રિયા:સ્વસુર્ગુરુમત્યાવધોડયંયશ:શ્રિ
યંહંત્યનુકાલમાયુ: ॥૨૧॥ સપ્તગીર્ણલુસંપરેતોવર્તેતયોડત્યંતનૃશંસિતેન ॥ દેહેમૃતેતંમનુજા:શપંતિગંતાતમોંડધંતનુમાનિનોધ્રુવં ॥૨૨॥ હ
સિધોરતમાદ્વાવાત્સન્નિવૃત્ત:સ્વયંપ્રભુ: ॥ આસ્તેપ્રનીશંસ્તજન્મહરેવૈરાનુબંધકૃત ॥૨૩॥ આસીન:સંવિશંસ્તિષ્ઠન્મુંજાન:પર્યટન્મહીં ॥ ચિંતયાનો
હૃષીકેશમપડ્યતન્મયંજગત્ ॥૨૪॥ બ્રહ્માભવશ્ચત્રૈત્યમુનિભિર્નારદાદિભિ: ॥ દેવૈ:સાનુચરૈ:સાકંર્ગીર્ભિર્વૃષણમૈડયન્ ॥૨૫॥ સત્યવ્રતંસત્ય
પરંત્રિસત્યંસત્ સ્યયોનિંનિહિતંચસત્યે ॥ સત્યસ્યસત્યંઋતસત્યનેત્રંસત્યાત્મકંત્વાંશરણંપ્રપન્ના: ॥૨૬॥ એકાયનોડસૌદ્વિફલસ્ત્રિમૂલશ્ચતૂરસ:પં
ચવિધ:પડાત્મા ॥ સપ્તત્વગૃષ્ઠવિટપોનવાક્ષોદશચ્છદીદ્વિચ્છગોહાદિવૃક્ષ: ॥૨૭॥ ત્વમેકેવાસ્યસત:પ્રસૂતિસ્ત્વંસન્નિધાનંત્વમનુગ્રહશ્ચ ॥ ત્વન્મા
પ્લાઠંત્વુદ્ધેતસસ્ત્વાંપશ્યંતિનાનાનવિપશ્ચિનોયે ॥૨૮॥ વિમર્ષિરૂપાણ્યવબોધઆત્માક્ષેમાયલોકસ્યચરાચરસ્યા ॥ સત્ત્વોપપન્નાનિસુખાવહાનિ
સતામભદ્રાણિમુહુ:ખલાનાં ॥૨૯॥ ત્વય્યંબુજાક્ષાશ્વિલસત્વધામ્નિસમાધિનાવેશિતચેતસૈકે ॥ ત્વત્પાદપોતેનમહત્કૃતેનકુર્વૈતિગોવત્સપદંભવા
લ્ધિ ॥૩૦॥ સ્વયંસમુત્તીર્યસુદુસ્તરંચુમન્ભવાર્ણવંભીમમદધ્રસૌહદા: ॥ ભવત્પદાંભોરુહનાવમત્રતેનિધાયયાતા:સદનુગ્રહોભવાન્ ॥૩૧॥ યેન્યે
ડરવિંદાક્ષવિમુક્તમાનિનસ્ત્વયસ્તભાવાદવિશુદ્ધબુદ્ધય: ॥ આરુહ્યકૃચ્છ્રેણપરંપદંતત:પતંત્યધોડનાદૃતયુષ્મદંધ્રય: ॥૩૨॥ તથાનતેમાધવતાવ
કા:કચિદ્વ્યંતિમાર્ગાત્વયિવદસૌહદા: ॥ ત્વયાભિગુપ્તાવિચરંતિનિર્ભયાવિનાયકાનીકપમૂર્ધસુપ્રભો ॥૩૩॥ સત્ત્વંવિશુદ્ધંશ્રયતેભવાન્સ્થિતૌશ
રીરિણાંશ્રેયઉપાયનંવપુ: ॥ વેદક્રિયાયોગતપ:સમાધિભિસ્તવાર્હણંયેનજન:સમીહતે ॥૩૪॥ સત્ત્વંનચેદ્વાતરિદંનિજંભવેદ્વિજ્ઞાનમજ્ઞાનમિદાપ
માર્જનં ॥ ગુણપ્રકાશરનુમીયતેભવાન્પ્રકાશતેયસ્યચયેનવાગુણ: ॥૩૫॥ નનામરૂપેગુણજન્મકર્મભિર્નિરૂપિતવ્યેતવતસ્યસાક્ષિણ: ॥ મનોવ

જેની આટ (પૃથ્વી-જળ-તેજ-વાયુ આકાશ-ગત-ગુદિ-અને અહંકાર) સાખાઓ છે; જેને તપ (જે આં-ખો-એ કાન-એ નાકનાં ડાંણાં-ગુદા-મોઢુ-અને ઉપરના અગર પેળિ) છિદ્રો છે; જેનાં દસ (પ્રાણવાયુના પ્રકારો) પાંદડાં છે; અને જેને વિશે એ (છવ અને સપ્ત) પદ્ધતિઓ પસે છે; એવા આ આદિ વૃક્ષ રૂપી શરીરો વાળા જન્મતા: ઉત્પત્તિ, એકજ એવા આપ બગવાનને વિશેજ, આપના સામિપ્ય અને અનુચરવડે ધરેજ છે; તેથી આપની માયાયકી મોદ પામેજ ચિત્તસાગાઓ આપને અનેક પશુથી દેખે છે. છતાં જાનવાન પુરુષો અનેકપશુથી દેખતા નથીજ. ॥૨૭-૨૮॥ અને એજઆપ જાન સ્વરૂપ અને આત્મસ્વરૂપ બગવાન, સ્થાવર જંગમ સર્વ લોકના બાજાને અર્થે, સત્વગુણી સતપુરુષોને સુખી કરવાને-અને પણ પુરુષોને નાશ કરવાને માટે-વાર્દવાર આવનાર ધરો છે. ॥૨૯॥ હે સર્વ સત્ત્વના સ્થાનક અને કમળા સરખી આંખોવાળા બગવાન, આપના મહાન ચરણને વિશે સમાધિવડે ચિત્તો પેસાડ્યા રૂપો વદાણુવડે, કેટલાક (સેને) આ મંસર સમુદ્રને, મેવના વચ્ચડાના પગના, આખોચિયા જેવો કરે છે; (અર્થાત નરી

જાય છે.) ॥૩૦॥ સર્વ પ્રાણીઓના ઉપર મુકાપણું કરનારા તે સત્પુરુષોના ઉપર અનુચર કરીને; આપ સ્વયં-પ્રકાશે તેમને આપેલા; પોતાના ચરણ કમળની બક્તિરૂપી વદાણુવડે, તરવાને અતિ કદિન અને બાયંકર એવા બચસાગરને તેઓ તરી જાય છે. અને જીમળોના ઉપર અનુચર કરવા માટે, તેઓ તે વદાણુને પાકળા અર્દાંજન રાખના પણ જાય છેજ. ॥૩૧॥ હે કમળ જેવી આંખોવાળા બગવાન, પોતેજ મુખ દેવાનું અભિમાન કરનારા, અને અચુક ચુદિવડે આપના વિશે બક્તિ બાવ નહીં કરનારા, જીમળ લોકો નો તપ આદિકનાં અનેક દુઃખો વેડીને ઉંચી પદ્ધતિએ ચડવા પછીથી પણ; આપના ચરણની બક્તિનો અનાદર કરવાના કારણથીજ, ત્યાં થકી પાછા પડી જાય છે. ॥૩૨॥ પણ હે માધવ, હે પ્રભુ, આપ-નામાં રમેક આંધનારા, અને આપનાથીજ રક્ષણ કરાવતા બકનો, નો; કરી પણ આપના માર્મ થકી, પડતા નથી; એટલુંજ નહીં, પણ મોટામાં મોટાં વિધોને માથે, પણ મૂશને તેઓ નિચરે છે. ॥૩૩॥ શરીર ધારીઓને કદાણુનું સાંપન થવા સાદું, આપજ અતિ શુદ્ધ સત્વ ગુણી શરીરોને ધરો

૧૨૨૥ ॥ અને સાક્ષાત્ પરમ પુરુષ પોતે મહાદેવના ધરમાં બસે; માટે તેમનું પ્રિય કરવા સાહે દેવતાઓની ભીંતોએ પહોં; ત્યાંજ અપતાર લેવા. ૧૨૩૩ ॥ તથા એજ દરિ ભગવાનનું પ્રિય કરવાની ઇચ્છાથી સ્વયં પ્રકટ-દર્શનથી મુખવાળા-અને વાસુદેવ ભગવાનનીજ કૃપા સ્વરૂપ, અનંત ભગવાન પહોં, પ્રથમથીજ અપતરશે. ૧૨૪૪ ॥ અને જેનાથી જન્મત મોદ પામે છે તે વિષ્ણુભગવાનની ગાયા પહોં, ભગવાનની આગામી કાર્ય કરવાને માટેજ પોતાના અંતરેજ ઉત્પન્ન થશે. ॥ ૧૨૫૫ ॥ એ પ્રગણે દેવતાઓને કહીને, વાણિયે પુરુષાની આશના વાસના કરીને, પ્રભાવનિઓના સ્વામી જ્ઞાતા, પોતાના પરમ ધામમાં ગયા. ૧૨૬૬ ॥ અહીંયાં વારંવારો અધિપતિ સુરેશ, પ્રથમથીજ મથુરામાં વસે; સુરેશ અને મથુરાં દેશનું શાસન કરતો હતો. ૧૨૭૭ ॥ અને સારથી એ મથુરાંપુરી સર્વ યાદવાની શાસકાની થઈ હતી. કે જ્યાં હરિભગવાન સર્વદા સન્નિહિતજ રહે છે.

૧૨૮૮ ॥ ત્યાં કેજ વખતે કુરુમાં પુત્ર વશુદેવનું જન્મ, દેવકીની સાથે થયા પછી, તે વરુદેવના પ્રવાણ કરવાને રથ ઉપર બેઠો. ૧૨૯૯ ॥ ત્યારે સોરેરી સાજ વાળા એ રથ સાથે લેકો, ઉચ્ચેનાના દીકરા કંઈ, એ પોતાની બેઠેનું પ્રિય કરવાની ઇચ્છાથી, થોડાની રાસો દાઢમાં ગ્રાવીને, તે રથને દાઢવા લાગ્યો. ૧૩૦૦ ॥ દીકરી ઉપર પ્રેમ રાખનારા દેવકે, વળાવતી વખતે સાસરવાસમાં, (દામળમાં,) સોનાની ગાળાઓ વાળા ચારસો દાઢી, પંદર દળદર થોડા, આદરસો રથ, તથા સુકુમાર અને શબ્દગદેલી જસે દસીઓ આપી. ૧૩૧૧-૩૨૨ ॥ પછી તે વરુદેવનાં સિંધાવવાના મંત્રણ કાર્ય વખતે, રાંખ-પુરી-મુદંગ-અને નગારાનો એક સરખો આવજ થયા લાગ્યો. ૧૩૩૩ ॥ ત્યારે માર્ગમાં આદાશ વાણીઓ, કંઈને કહેલીને, (સંબોધન આપીને,) કહ્યું કે: “હે મૂર્ખ તું જેનો રથ દાઢે છે, તે દેવકીનો આજનો મર્મ, તને મારશે.” ૧૩૪૪ ॥ એ રીતે કહેવાયેલા, તે ખાજ

ધૌગગનેસમીરિતાંનિશમ્યવેધાસ્ત્રિદશાનુવાચહ ॥ ગાંપૌર્ષીમેશૂણતામરા:પુનર્વિધીયતામાશુતથૈવમાચિરં ॥ ૨૧ ॥ પુરૈવપુંસાડવધૃતોધગજ્વરો
ભવજ્ઞિરંશૈર્પદુષૂપજન્યતાં ॥ સયાવદુર્વ્યાભરમીશ્વરેશ્વર:સ્વકાલશક્ત્યાક્ષપયંશ્વરેજ્ઞુવિ ॥ ૨૨ ॥ વસુદેવગૃહેસાશ્નાઙ્ગવાન્પુરુષ:પર: ॥ જનિવ્યતેત
ત્પિયાર્થસંભવંતુસુરસ્ત્રિય: ॥ ૨૩ ॥ વાસુદેવકલાનંત:સહસ્રવદન:સ્વરાટ્ ॥ અગ્રતોભવિતાદેવોહરે:પ્રિયચિકીર્ષયા ॥ ૨૪ ॥ વિષ્ણોર્માયાભગવતી
યયાસંમોહિતંજગત્ ॥ આદિષ્ટાપ્રભુણાંશેનકાર્યાર્થેસંભવિવ્યતિ ॥ ૨૫ ॥ શ્રીશુકઃ ॥ ઇત્યાદિશ્યામરગણાન્પ્રજાપતિપતિર્વિભુ: ॥ આશ્વાસ્યચમહીંગી
ર્મિ:સ્વધામપરમંયયૌ ॥ ૨૬ ॥ શૂરસેનોથદુપતિર્મથુરામાવસન્પુરી ॥ માથુરાન્શૂરસેનાંશ્વવિષયાન્બુમુજેપુરા ॥ ૨૭ ॥ રાજધાનીતત:સામૂત્સર્વયાદવ
મૂમુજાં ॥ મથુરાભગનાન્યવનિત્યંસન્નિહિતોહરિ: ॥ ૨૮ ॥ તસ્યાંતુકર્હિચિચ્છૌરિર્વસુદેવ:કૃતોદ્વહ: ॥ દેવક્યાસૂર્યયાસાર્દૈપ્રયાણેરથમારુહત્ ૨૯
ઉગ્રસેનમુત:કંસ:સ્વસુ:પ્રિયચિકીર્ષયા ॥ રશ્મીન્દ્યાનાંજગ્રાહરૌવમેરથશતૈર્વત: ॥ ૩૦ ॥ ચતુ:શતંપારિવર્હંગજાનાંહેમમાલિનાં ॥ અશ્વાનામ
યુતંસાઢૈરથાનાંચત્રિષ્ટશતં ॥ ૩૧ ॥ દાસીનાંસુકુમારીણાંદ્વિશતેસમલંકૃતે ॥ દુહિવેદેવક:પાદાચાનેદુહિત્વત્સલ: ॥ ૩૨ ॥ શંખતૂર્યમૃદંગાશ્વને
દુર્દુદુભય:સમં ॥ પ્રયાણપ્રક્રમેતાવદ્ધરવધ્વો:સુમંગલં ॥ ૩૩ ॥ પથિપ્રગ્રહિણંકંસમાભાપ્યાહાશરીરવાક્ ॥ અસ્યાસ્તામષ્ટમોગર્ભોહંતાયાંવહસેડ
બુધ ॥ ૩૪ ॥ ઇત્યુક્ત:સખલ:પાપોમોજાનાંકુલપાંસન: ॥ ભગિનીંહંતુમારબ્ધ:સ્વદ્ગુણિ:કચેડગ્રહીત્ ॥ ૩૫ ॥ તંજુગુપ્સિતકર્માણંનૃશંસંનિરપત્ત
પં ॥ વસુદેવોમહાભાગઽવાચપરિસાંત્વયન્ ॥ ૩૬ ॥ વસુદેવઃ ॥ શ્લાઘનીયગુણ:શૂરૈર્ભવાન્ભોજયશસ્કર: ॥ સકથંભગિનીંહન્યાત્ત્રિયમુદ્દાહપર્વણિ
॥ ૩૭ ॥ મૃત્યુર્જન્મવતાંવીરદેહેનસહજાયતે ॥ અદ્યવાબ્દશતાંતેવામૃત્યુર્વૈપ્રાણિનાંધ્રુવ: ॥ ૩૮ ॥ દેહેપંચત્વમાપન્નેદેહીકર્માનુગોડવશ: ॥ દેહાંતરમ
નુપાપ્યમાક્તનંત્યજતેવપુ: ॥ ૩૯ ॥ વ્રજંસ્તિષ્ઠન્પદૈકેનયથૈવૈકેનગચ્છતિ ॥ યથાતૃણજલૌકૈવંદેહીકર્મગતિંગત: ॥ ૪૦ ॥ સ્વપ્નેયથાપશ્યતિદેહમી
દૃશંમનોરથેનાભિનિવિષ્ટચેતન: ॥ દૃષ્ટશ્રુતાભ્યાંમનસાનુચિંતયન્પ્રપચ્યતેતત્કિમપિહ્યપસ્મૃતિ: ॥ ૪૧ ॥ યતોયતોધાવતિદૈવર્ચો ॥ દિતંમનોવિકારા
ત્મકમાપપંચસુ ॥ ગુણેષુમાયારચિતેષુદેહ્યસૌપ્રપચ્યમાન:સહતેનજાયતે ॥ ૪૨ ॥ જ્યોતિર્યથૈવોદકપાર્થિવેષ્વદ:સમીરવેગાનુગતંવિભાવ્યતે ॥

પાપી-અને બોજ કૃપાના કાંકે રરખા કંઈ, પોતાની બેઠેન દેવકીને આરક્ષેથી પકડી; અને દાઢમાં નગાર લેક, તે તેને મારી નાંખવા લાગ્યો. ૧૩૫૫ ॥ એ નિહિત-નિહિત-અને કુ-કર્મ કરતાં, તેનું સાવન કરવા સાહે, ગદાબાજ વશુદેવ બેઠાયા કે. ૧૩૬૬ ॥—વશુદેવ-તમે બોજ કૃપાના મશને વધારનારા-અને શર પુરુષોએ વળાવવા મોજ ગુણે વાળા હતાં, એ જ્ઞાતીની પોતાની બેઠેનો, અને વળી તેના લક્ષ્મી અવસરેજ, કેવી રીતે મારી શકશે? ૧૩૭૭ ॥ હે વીરપુરુષ: જન્મેલાઓને શરીરની સાથેજ, મરણના ઉત્પન્ન થયેલું હજારે દેવકે દગળાં અથવા એ વરુદેવે આપે પહોં, પ્રાણીઓનું મરણ થવાનુંજ, નહીં હજાર. ૧૩૮૮ ॥ અને શરીર પરાગદાણરૂપ થઈ જવા રાજે, એટલે મરણ સમયે; પરંપરાવળાથી કંઈની પાછળ જનારે હવ, ખીજા શરીરને પામ્યા પછીજ, પ્રથમના શરીરને નજરે છે. ૧૩૯૯ ॥ એટલે આપણે જેમ ગાલતી વખતે, એક પક્ષ કપાડીને તે બીજે દેશણે મૂક્યા પછીજ, બીજે પક્ષ કપાડીએ છીએ; તેમ અહ

ગાંડકીની પેઠે, હવ પહોં કર્મને વશ થઈ કરે છે. ૧૪૦૦ ॥ એટલે સ્વપ્ન દેખાતાની પેઠે, પ્રથમ દેખેલાં અથવા સાંજણવામાં આવેલાં શરીરોને વિશે અને-રથ થવાવડે, મન લાગી જઈને; મનકથી તેમનું ચિંતન થતો, તે તે શરીરની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને કેજ એક કારણને લઈ પ્રથમનાં શરીરોનું વિચારણુંપણ થાય છે. ૧૪૧૧ ॥ એમ ગાયાએ રમેલા, પાંચ મહાવ્યુત્તમ શરીરોને વિશે દેવની પ્રેરણાથી, વિહાર પામવાના સ્વભાવવાળું મન, એટલે દુઃખાદિકથી જાણેલું શિંગરીર, જે જે શરીરોને વિશે દોડે છે, તેને પ્રાપ્ત થતાં શરીરોમાં, એ શિંગ શરીરની સાથેજ હવતે પહોં જન્મ થયેલાનું કહેવાય છે. ૧૪૨૨ ॥ જેમ વાણિયકા બેઠેલાં માર્ગનાં દુશ્મનોમાં પડેલું સૂર્ય આદિક તેજનું ધિંગ; પાનના વેગમુદા કુડામાંનું પાણી દાસવાયથી લાસતા સરખું ગળાય છે; તે રીતેજ ગાયાએ રમેલાં શરીરોને વિશે (અનુગમ) આશક્તિ, રાખનારો દેવતા (હવ) પહોં, મેકને પામે છે. ૧૪૩૩ ॥ પુરુષ (હવ) નો ચિંતિત નો આ રીતની છે, માટે પોતાનું કલ્યાણ ઇચ્છવાને તો, દેહનો પહોં કેડ

કર્યો નહીં જોઈએ; કેમકે કાંઈને પણ કોઈ કરનારને, પીત્તઓષધી ભાષા કલ્પન થાય છે. ॥૪૮॥ એટલા માટે આ તમારાથી નાની-બાંધી-સાંક-પાળક-અને પુત્રીની ઉપમા અપવાદ જેવી તમારીજ બેઠનને, મારી નાંખવાને દીનવચન એવા તમે, એમ નથી. ॥૪૯॥ શ્રીશુક-હે શન, વસુદેવ એ રીતે શામ અને બેઠાં વચનોથી, તેને એક કરવા છતાં; એ કારણ સ્વભાવવાળા-અને રક્ષણની રીતથી આજનારે; દેવકીને મારી નાંખવાથી બચાવે આટલો નહીં. ॥૫૦॥ ત્યારે તેનો એને મારી નાંખવાનો વિચાર જાણીને, વસુદેવને ચિન્તા હાવત થઈ; પછી પ્રાપ્ત થયેલ કાળ એમને મરણને આટલાવા સારું, તેમને આ વેળાએ નીચે પ્રમાણેના કાળ સંભો. ॥૫૧॥ કહેલું છે કે “જ્યાં સુધી જુદાનું વળ પડે, ત્યાં સુધી તે જુદાના પુરુષને મરણને આટલાવું જોઈએ; અને કાળ કરવા છતાં, મૃત્યુ થતું નહીં આટલું; તે તમા પ્રાપ્તિ કરી આપના નથી.”

॥૫૨॥ માટે આ મૃત્યુ કેમકે, દેવકીને અત્યંતનાશ પુત્રો, આપવાનું કલ્પ કરીને એ કાળથી; ૬૫૫૫૫૫ તે એ મરણને છુટકારો કરી લેવા. અને પછીથી બચાવે એને પુત્રો થશે, ત્યારે તેમનું બંધે મૃત્યુ થાય; અમર આ મૃત્યુ કેમકે મોત પણ તેમનાથી કાં ન થાય. ॥૫૩॥ એ રીતે સ્વભાવ ઉદ્ભવ, અને ઉભરાવું સ્વભવ, પણ કેમ ન થઈ જાય? દેવકી ગતિ આટલાવામાં આવે તેમ નથી. કલ્પન થયેલું પણ વાળી મરી જાય છે; અને મરી ગયેલું, વળી ફરીથી જાગીને ઉભું પણ રહે છે. ॥૫૪॥ જેમ ભાકડાઓને ગતિની માથે સંધાઈ, અને ત્રિભાગ થવાનું, ત્રિભાગ આદ્ય શિવના પાંચું હોતું નથી; તે રીતે જીવને શરીરો સંધાઈ અને ત્રિભાગ થવાનું કારણ પણ, સમજ થકાવથી દુસ્તર છે. ॥૫૫॥ એ રીતે જોઈએ સુધી વસુદેવની જુદા પડેલી, તેટલા વિચાર કરીને, તેમણે તે પાંચી પાસે જઈ; તેને પાંચું ગાત આપીને તેને સત્કાર કર્યો. ॥૫૬॥

एवंस्वमायारचितेष्वसौपुमान्गुणेषुरागानुगतोविमुह्यति ॥४३॥ तस्मान्नकस्यचिद्ब्रह्माचरेत्सतथाविधः ॥ आत्मनःक्षेममन्विच्छन्द्रेग्धुर्वैपर
तोभयं॥४४॥ एषातवानुजाबालाकृपणापुत्तिकोपमा ॥ हंतुंनार्हमिकल्याणीमिमांस्त्वंदीनवत्सलः॥४५॥ श्रीशुक० एवंससामभिर्भेदबोध
मानोऽपिदारुणः॥ नन्यवर्ततकौरव्यपुरुषादाननुव्रतः॥४६॥ निर्वधंतस्यतंज्ञात्वाविचिंत्यानकदुंदुभिः॥ प्राप्तंकालंप्रतिव्योदुमिदंतत्रान्वपद्यत
॥४७॥ मृत्युर्वृद्धिमतापोहोयावहुद्विबलोदयं॥ यद्यसौननिवर्ततनापराधोऽस्तिदेहिनः॥४८॥ प्रादायमृत्यवेपुत्रान्मोचयेकृपणामिमां॥ सुतामे
यदिजायेरन्मृत्युर्वानम्रियेतचेत् ॥४९॥ विपर्ययोवाकिनस्याद्गतिर्धातुर्दुरत्ययः॥ उपस्थितोनिवर्ततनिवृत्तःपुनरापतेत् ॥५०॥ अग्नेर्यथादारु
वियोगयोग्योरदृष्टतोऽन्यन्ननिमित्तमस्ति॥ एवंहिजंतोरपिदुर्विभाव्यःशरीरसंयोगवियोगहेतुः॥५१॥ एवंविमृश्यतंपापंयावदात्मनिदर्शनं ॥
पूजयामासवैशोरिर्बहुमानपुरःसरं ॥५२॥ प्रसार्यवदनांभोजंनृशंसंनिरपत्रपं॥ मनसादूयमानेनविहसन्निदमब्रवीत् ॥५३॥ वसुदेव० नह्यस्या
स्तेभयंसौम्ययद्विसाहाशरीरवाक्॥ पुत्रान्समर्पयिष्येऽस्यायतस्तेभयमुत्थितं॥५४॥ श्रीशुक० स्वमुर्वधान्निवृत्तेकंसस्तद्वाक्यसारवित् ॥ व
सुदेवोपितंप्रीतःप्रशस्यप्राविशद्दृंहं॥५५॥ अथकालउपावृत्तेदेवकीसर्वदेवता॥ पुत्रान्प्रसुषुवेचाष्टौकन्यांचैवानुवत्सरं॥५६॥ कीर्तिमंतंप्रथमजं
कंसायानकदुंदुभिः॥ अर्पयामासकृच्छ्रेणसोऽनृतादतिविह्वलः ॥५७॥ किंदुःसहंनुसाधूनांविदुषांकिमपेक्षितं॥ किमकार्यकदर्याणांदुस्त्यजंकिं
धृतात्मनः॥५८॥ दृष्ट्वासमत्वंतच्छौरेःसत्येचैवव्यवस्थितिं॥ कंसस्तुष्टमनाराजंप्रहसन्निदमब्रवीत् ॥५९॥ प्रतियानुकुमारोऽयंनह्यस्मादस्तिमे
भयं॥ अष्टमाद्युवयोगैर्मान्मृत्युर्मेविहितःकिल॥६०॥ तथेतिसुतमादाययथावाऽनकदुंदुभिः॥ नाभ्यनंदततद्वाक्यमसतोऽविजितात्मनः ॥६१॥
नंदाद्यायेव्रजेगोपायाश्रामीषांचयोपितः ॥ दृष्णयोवसुदेवाद्यादेवक्याद्यादुस्त्रियः॥६२॥ सर्ववैदेवताप्रायाउभयोरपिभारत ॥ ज्ञातयोबंधुसु
हृदोपेचकंसमनुव्रतः॥६३॥ एतत्कंसायभगवान्शशंसाभ्येत्यनारदः ॥ भूमेर्भारगयमाणानांदैत्यानांचवधोद्यमः॥६४॥ ऋषेर्विनिर्गमेकंसोयदू
न्मत्वासुरानिति॥ देवक्यागर्भसंभूतंविष्णुंचस्ववधंप्रति ॥६५॥ देवकीवसुदेवंचनिगृह्यनिगडैर्गृहे॥ जातंजातमहन्पुत्रंतयोरजनशंकया ॥६६॥

પછી પોતાનું મુખકળા પ્રદર્શિત રાખીને; મનથી કથાવચન છતાં, તે નિદ્રા અને લાજવિનાતાની પાસે જઈને; તેમણે ૬૫૫૫૫૫ પેઠે કહ્યું કે. ॥૫૩॥-વસુદેવ-હે બાલ મોખરા, જેનાથી તમને ભાષા કલ્પન થયું છે; તે દેવકીના પુત્રો, હું તમારે સ્વાધીન કરીશ; એટલે આકાશ વાળીએ જો કે, આ રીતે કહ્યું છે; તેમણે તે બાલ તમને ભાષા રેકેવા સરખું નથી. ॥૫૪॥-શ્રીશુક-તેથી તેમના વચનના સારને જાણનારો તે કંસ, પોતાની બેઠન દેવકીને મારવાથી નિર્મૂલ થશે અને રાજા થયેલા વસુદેવ પણ, કંસનાં વચનથી કરીને, પોતાને ઘેર મળા. ॥૫૫॥ તે પછી મુખ્ય પ્રાપ્ત થયે દેવકીએ, એક એક વચનને અંતરે, સર્વ દેવસંપદ આદ્ય પુત્રોને જણાયા. અને પાછળથી એક કંસાને પણ જણાવી. ॥૫૬॥ પ્રથમ જન્મેલા કીર્તિમંત નામના દીકરાને, જુદું ભોજનવાળી અતિવ્યાકુળ બધે, કુર્ષે કરીને કંસને સ્વાધીન કર્યો. ॥૫૭॥ કહેલું છે કે સાધુ પુરુષોથી સદન ન થાય, એવું કાંઈ નથી; મારી પુરુષોને અપેક્ષા કરવા જેવું, કાંઈ નથી; કંપુસ એટલે પૈસાના અતિવેશી પુરુષોએ નહીં

કરવા સરખું, કાંઈ નથી; અને હૃદય પુરુષોની નાનજાય, એવું પણ કાંઈ નથી.” ॥૫૮॥ હે શન, વસુદેવની આ સમતા અને સત્યને વિશે રિયતિ બેઠને, કંસ સંતોષ પામેલા મનથી, હસીને બેઠો કે. ॥૫૯॥ “આકાશવાળીએ તમારા આકાશ ગર્ભથી, મારું મૃત્યુ નહીં કરેલું છે. માટે આનાથી મને ભય નથી; તેથી આ જાણકને તમે પાછો લેઈ જાઓ.” ॥૬૦॥ ત્યારે “જુદું સાર” એમ કહી, તે દીકરાને લેઈને વસુદેવ પાછા ગયા. પણ દુષ્ટ અને અરિયર મનવાળા, એ કંસના વચનથી, વસુદેવ રાજા થયા નહીં. ॥૬૧॥ તે પછી ભગવાન નારદજીએ કંસની પાસે આવીને, તેને જણાવ્યું કે; મનની અંદર નેદાદિક ગોપ અને તેમની ઓઝ, તમા જીવ્હીઓમાં વસુદેવ આદિક બાદો અને દેવકી આદિ તેમની ઓઝો, તમા તને અનુસરીને રેકેલા સગાં-સંજાઈ-અને સુહૃદો વિગેરે સર્વે વિશેષ કરીને, દેવતાઓજ છે; અને પૃથ્વીનો બાર ઉતારવાનો તમા દેવોનો નાશ કરવાને માટે, આ તેઓએ કલ્પ કર્યો છે. ॥૬૨-૬૩-૬૪॥ પછી નારદજી ગયાકેડે, બાદો:

હા. કે જે વડે લોકો, વેદ-વેદાન્ત-યોગ-ન્યા-અને સમાપ્તિ વિષે સાધનોથી આપનું પૂરવ કરી શકે છે. ૩૩૪ ॥ અને તે પાઠ્ય કરેલાં શરીરવડે આપનું યુક્તિનો પ્રકાશ કરે છે. ત્યારે જે યુક્તિનો પ્રકાશથી આપની આત્મના અનુભવ કરવાને ગતી શકે છે. પણ જે આપ તે શરીરનો પાઠ્ય કરી ન કરે, તે પછી આત્મના અને બેદરદિનો નાશ કરતાં સાધનો પ્રાપ્ત થવાનું રહે નહીં. ૩૩૫ ॥ સાક્ષી રૂપ આપનું નિરૂપણ, નામ-રૂપ-ગુણ-વર્ણ-અને ક્રમે વિષે થકી થકી શકે એમ નથી; એ ખરું છે. તે પણ મન અને વચનો વડે અનુભવ કરવી રીતોત્તરી, યજ્ઞદિક દિવ્યો યજ્ઞ, આપ બાગવાન બન્યાવાળા આવે છે; એ પણ ખરું છે. ૩૩૬ ॥ આપનાં મહામંથન રૂપ નામે તથા રૂપોને આંબળવા વડે-બોધવા વડે-અમરણ કરવા વડે-અને ચિત્તવન કરવા વડે-યજ્ઞદિક દિવ્યો કરીને, જે પ્રકાર આપના ચરણ કમળમાં મળે પેસારે છે. તેને જરીથી જન્ય મરણ થતું નથી. ૩૩૭ ॥ આપ હૃદય દરિ બાગવાનના જન્ય થતાથી, આપે કૃપા કરેલી

પૃથ્વીને, અને અંતરિક્ષને પણ, આપનાં સુશોભિત પાયાવડે ચિન્દ વાતાં થયેલાં અને બેદરદિ, એ પણ સાદું થયું છે અને આપનાં ચરણ પૃથ્વી ઉપર થકીથી, એનો બાર તે નાશ થમેલાનું બાનું બેદરદિ. ૩૩૮ ॥ હૈ અભયને આપવાવાળા; અને સંસાર રહિત આપ હૃદયને; જન્ય થવાનું કારણ, માત્ર પોતાના વિનોદ વિના બીજું અને અટકળી શકનાર નથી; કેમકે છત્રો પણ આપની અવિચા શક્તિનો સંપર્ક થવા વડે, જન્ય-સ્થિતિ-અને મરણ થાય છે. ૩૩૯ ॥ જે રીતે આપે; મન્દ-અપ-કન્દ-પ-વર્સિદ-વરાદ-હમ-અને રાજ્યો-સાક્ષી-તથા દેવતાઓ વિષેના અપનારો લેહને, અમારું તથા તજી લેહનું રક્ષણ કરે છે. તે રીતે જ દમણું પણ આપ હૃદય પૃથ્વીનો બાર કરારો; સાત્તવનોમાં શ્રેષ્ઠ આપને અમારા નગરકાર છે. ૩૪૦ ॥ (દરે દેવતાને કહે છે.) હેમ, અમારું રક્ષણ કરવા માટે શક્તિ પરમ પુરુષ બાગવાન, તમારા ઉદરને વિશે પોતાના અંશ થકી પધારવા છે; તે પણ સાદું થયું છે. દરે વાદોનું રક્ષણ કરનાર આ તમારા

ચોખ્યામનુમેયવર્ત્મનોદેવક્રિયાયાંપ્રતિયંત્યથાપિહિ ॥૩૬॥ શૃણ્વન્ગુણન્સંસ્મરયંશ્ચિંતયન્નામાનિરૂપાણિચમંગલાનિતે ॥ ક્રિયાસુયસ્ત્વર
નારવિંદયોરાવિષ્ટચેતાનભવાયકલ્પતે ॥૩૭॥ દિષ્ટાહરેડ્યામ્ભવતઃપદોભુવોભારોડપનીતસ્તવજન્મનેશિતુઃ ॥ દિષ્ટાડકિતાંત્વત્પદકૈઃસુશોભ
નૈર્દ્રક્ષ્યામગાંધ્યાંચતવાનુકંપિતાં ॥૩૮॥ નતેડમવસ્પેશમવસ્યકારણંવિનાવિનોદંબતતર્કયામહે ॥ ભવોનિરોધઃસ્થિતિરપ્યવિચયાકૃતાયતસ્ત્વ
વ્યમયાશ્રયાત્મનિ ॥૩૯॥ મત્સ્યાશ્વકચ્છપનૃસિંહવરાહહંસરાજન્યવિપ્રવિબુધેપુકૃતાવતારઃ ॥ ત્વંપાસિતસ્ત્રિભુવનંચયથાડધુનેશમારંભુવાંહરય
દૂતમવંદનંતે ॥૪૦॥ દિષ્ટાંબતેકુક્ષિગતઃપરઃપુમાનંશેનસાક્ષાદ્ભગવાન્ભવાયનઃ ॥ માભૂદ્ધયંભોજપતેર્મુમૂર્ષોર્ગોષ્ઠાયદૂનાંભવિતાતવાત્મજઃ ॥૪૧॥
શ્રીશુકઃ ॥ इत्यभिष्टूयपुरुषंयद्रूपमनिदंयथा ॥ ब्रह्मेशानौपुरोधायदेवाःप्रतिययुर्दिवं ॥४२॥ इ०भा०म०द०द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ श्रीशुक०
अथसर्वगुणोपेतःकालःपरमशोभनः॥यह्येवाजनजन्मर्क्षशांतक्षग्रहतारकं ॥१॥ दिशःप्रसेदुर्गगनंनिर्मलोदुगणोदयं॥महीमंगलःसूक्ष्मदुरग्रा
मव्रजाकरा ॥२॥ नद्यःप्रसन्नसलिलाहृदाजलरुहश्रियः॥द्विजालिकुलसन्नादस्तबकावनराजयः ॥३॥ववौवायुःसुखस्पर्शःपुण्यगंधक्वहःशुचिः
॥अग्नयश्चद्विजातीनांशांतास्तत्रसमिधत ॥४॥ मनांस्यासन्प्रसन्नानिसाधूनामसुरद्रुहां॥जायमानेऽजनेतस्मिन्नेदुर्दुर्दुभयोदिवि ॥५॥ जगुः
किन्नरगंधर्वास्तुष्टुवुःसिद्धचारणाः॥विद्याधर्यश्चननृतुरप्सरोभिःसमंतदा ॥६॥ मुमुचुर्मुनयोदेवाःसुमनांसिमुदान्विताः॥मंदंमंदंजलधराजग
जुरनुसागरं ॥७॥ निशीथेतमउद्धूतेजायमानेजनार्दने॥देवक्यांदेवरूपिण्यांविष्णुःसर्वगुहाशयः ॥ आविरासीद्यथाप्राच्यांदिशींदुरिवपुष्क
लः ॥८॥ तमद्रुतंबालकमंबुजेक्षणंचतुर्भुजंशंखगदार्युदायुधं॥श्रीवत्सलक्ष्मंगलशांभिकौस्तुभंपीतांबरंसांदपयोदसौभगं ॥९॥ महार्हवैदूर्य
किरीटकुंडलत्विषापरिष्वक्तसहस्रकुंतलं ॥ उद्दामकांच्यंगदकंकणादिभिर्विरोचमानंवमुदेवऐक्षत ॥१०॥ सविस्मयोत्फुल्लविलोचनोहरिंसुतं
विलोक्यानकदुंदुभिस्तदा॥कृष्णावतारोत्सवसंभ्रमोऽस्पृशन्मुदाद्विजेभ्योयुतमाप्नुतो गवां ॥११॥ अथैनमस्तौदवधार्यपूरुषंपरंनतांगःकृतधीः

પુત્રજ સમે, માટે મરવાને હચ્છાવાર કેસ થકી દતે નમને બાપ થશે નહીં. ૩૩૪ ॥ શ્રીશુક-જગતના બીજન દેવ પ્રસાદોદિના જેવું જેવું રૂપ નથી, એવા પુરુષ બાગવાનની એ પાયાએ રચીને; સર્વ દેવતાઓ જન્મ અને સદાશિવનો આગળ કરીને, પાછા સ્વર્ગને વિશે ગયા. ૩૩૫ ॥ દતિ. બાંદ. રક. બીજે આ. સંપૂર્ણ. ૩૩૬ ॥
અધ્યાય ૩ એ. — શ્રીશુક-ત્યારે જે અગરના બાગવાનનો જન્ય થયો. ત્યારે સર્વ યુક્તિઓ અને પરમ શોભિતો બળા હતો. પ્રદા-નાશ-અને નક્ષત્રો, શાંત દત્તાં. દિશાઓ સ્વચ્છ-આકાશ નિર્ગમ-અને નાશમંથન પ્રકાશીકું હતું. તથા પૃથ્વી ઉપરનાં નગરો-ગામો-ગ્રામો-અને આજીનાં ગામો વિષે સર્વ દેકાએ પાછું જ મળા વરનાતું હતું. ૩૩૭ ॥ નદીઓ શુદ્ધ પાણી વાળી-અને ધરાઓ કમળ આદિકની શાંખાવાળા થયા હતા, તથા વનનાં પૂષ્પોનાચ્છાની અંદર પક્ષીઓ અને બાગશાળા શબ્દ કરી રહ્યા હતા. ૩૩૮ ॥ અને અક્ષે થકી રૂપ કરનારો તથા સુમંથને દેકાવનારો વાયુ વાતો હતો. તથા દિવેના અગ્નિઓ શાંતિ સદિત સારી રીતે અગમતા હતા. ૩૩૯ ॥ જે અગર બાગવાનનો જન્ય થયો, ત્યારે આકાશમાં દુર્ગ્બી વાગ્યાં, અને

અસુરોએ દ્રોહ કરેલા સાધુ પુરુષોનાં મન પ્રસન્ન થયાં. ૩૪૦ ॥ કિન્નરો અને ગંધર્વો આવા સામા સિદ્ધ અને ગાર્ગ્યોએ રચીને કરી, અને વિદ્યાધરની સ્ત્રીઓએ તથા અપ્સરોઓએ નાચ કર્યો. ૩૪૧ ॥ મુનિઓ અને દેવતાઓએ આનંદથી કૂચ વરસાવાં, અને સમુદ્રના મંદ મંદ મરજવાની પાછળ વરસાદ પણ ધીમે ધીમે ગામવા લાગ્યો. ૩૪૨ ॥ ત્યારે મધ્યરાત્રે ધણું અધાર થવા વખતે, જેમ પૂર્વદિશમાં સંપૂર્ણ ચંદ્રમા ઉગે, તેમ સર્વતા અંધારથી જનતાદન બાગવાન વિષ્ણુ, દેવી જેવાં રૂપાળાં દેવકીછતે વિશે જન્મ્યા. ૩૪૩ ॥ એ કમળજેતી આંખોવાળા-ચાર હાથ વાળા-ચંપ, ગદા, અને ચક્ર એ આયુધો ધરેલા-શ્રીવત્સના ચિન્દવાળા-ગયામાં શોભતા કૈસ્તુભવાળા-ચાર મેધના જેવાં શુદ્ધ પીળાં વચ્ચ વાળા-૩૪૪ ॥ થકી કિંમતનાં ચગકનાં વૈદુર્યમણિ-વાળાં મુકુટ અને કુંડલો પેદેરેલા-મેઢા ઉપર વાગતા અનેક ચુન્દ લટકતા-અને ધજો શુદ્ધ કરોરો, વાણુ-બંધ, તથા કંકણથી શોભતા-એ અદ્ભૂત બાળકને વસુદેવે દીધા. ૩૪૫ ॥ ત્યારે વિરમય થવાથી પ્રદુષિત થયેલી આંખોવાળા વસુદેવે; એ પુત્ર દરિબાગવાને દેખીને, કમળાવનારના કિસરના સંભ્રમમાં આનંદ પા

માત્ર, બીજીને આકર્ષણે દસ દબાર માણેનું, દાન આપવાનું જળ મુક્યું. ॥૧૧॥ હે રાજ, પછીથી પોતાના પ્રકાશથી જીવનના ધરને પ્રકાશિત કરતા, પરમ પુરુષ બગવાનો ઓળખાને, તેમના પ્રભાવને જાણી નિર્વંન થયેલા વસુદેવે હાથ ભેડીને; તથા તેમનામાંનું મન કળાડીને; પોતાનું આખું શરીર નમાવી નમસ્કાર કર્યા, અને સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કે. ॥૧૨॥-વસુદેવ-કેવળ આનંદના અનુભવ રૂપ-સર્વના મનની વાતને જાણનારા-અને પ્રકૃતિથી પર-સાક્ષાત પુરુષ બગવાનના આપ હોવાનું, હું જાણું છું. ॥૧૩॥ જેમજે પોતાની માયાવડે આ નિષ્કલમક જગત પેઢેલું સરજ્યું છે. અને તેમાં પોતે પાછળથી નહીં પેડેલા છતાં, પેડેલાના સરખા જગ્યાઓ છે. (અર્થાત મૂળથીજ રહેલા છે.) ॥૧૪॥ જેમ પાંચ મહામૂતો વિષેરે નિકર પામવાવડે, જૂઠાંજૂઠાં નાના પ્રકારનાં શરીરોને કલ્પન કરેછે; અને એક જીવનો સંયોગ પામવા વડે, તેઓ તેમનામાં પાછળથી પેડેલા સરખું જગ્યા છે; પણ તેઓ પ્રથમથીજ વિદ્યમાન હોવાથી તેમને પાછળથી કલ્પન થવાપણું છેજ નહીં.

॥૧૫-૧૬॥ તે રીતેજ આપ સર્વના આત્મા-સર્વને વિશેની તત્ત્વવસ્તુ રૂપ-અને અનાદ્યત એટલે માત્ર રહિત હોવાથી, જેને પદાર ક્રિયા અંદર કાંઈજ નથી. એવા આપ, જ્ઞાન થવાની ક્ષિપ્રેતે જ્ઞાન થવાનો વિષયજ નથી; માટે તે ક્ષિપ્રેતે યદી જાણવામાં આવતા નથી. પરંતુ આપનાં લક્ષણોનું અનુમાન, માત્ર અધિવડેજ થઈ શકે છે. ॥૧૭॥ દસ પદાર્થોદિક સર્વે, કે જે, વિચાર કરી જોતાં; ફક્ત એકલા માત્રજ; અને અસત્ હોય છે. તેમને પોતાના આત્મ સ્વરૂપથી જૂદા, અને વસ્તુ રૂપ સત્ હોવાનું સીકારવાના નિશ્ચયજો જે પુરુષ થાય, તેને અજુદ જાણવો. ॥૧૮॥ હે સમર્થ, ક્રિયા રહિત-શુદ્ધ રહિત-અને વિહાર રહિત, એવા આપ યદીજ, આ જગતની ઉત્પતિ-સ્થિતિ-અને નાશ, થવાનું કોઈ કહેછે; અને આપના આશ્રય વડેજ શુદ્ધિ; એ સર્વ કાર્યોને કરેછે; માટે આકરે કરેલું કામ જોઈજ કરવાનું કહેવાવાની પેઠે; આપ પરબ્રહ્મ પ્રશસ્તી પામવામાં કોઈનું એ રીતનું કહેવું, વિરૂદ્ધ નથીજ. ॥૧૯॥ ત્રીશીકની રિયતિ રાખવાને સમયે, આપે પારખ

કૃતાંજલિઃ॥ સ્વરોચિષાભારતસૂતિકાગૃહંવિરોચયંતંગતમીઃપ્રભાવવિત્ ॥૧૨॥ વસુદેવ૦વિદિતોઽસિમ્ભવાન્સાક્ષાત્પુરુષ પ્રકૃતેઃપરઃ॥કેવલા નુમવાનંદસ્વરૂપઃસર્વબુદ્ધિક્ ॥૧૩॥ સર્વસ્વપ્રકૃત્યેદંસૃષ્ટાગ્રેત્રિગુણાત્મકં॥તદનુત્વંહ્યપ્રવિષ્ટઃપ્રવિષ્ટહૃવાભવ્યસે ॥૧૪॥ યથેમેઽવિકૃતાભાવા સ્તથાતેવિકૃતૈઃસહ॥નાનાર્ચીર્યાઃપૃથગ્ભૂતાવિરાજંજનયંતિહિ ॥૧૫॥ સન્નિપત્યસમુત્પાદ્યુત્પન્નંતેઽનુગતાઈવ ॥ પ્રાગેવવિદ્યમાનત્વાન્નતેષામિહ સંભવઃ ॥૧૬॥ એવંભવાન્બુદ્ધાનુમેયલક્ષણૈર્ગ્રાહ્યૈર્ગુણૈઃસન્નિપતિદ્રુણાગ્રહઃ॥અનાદ્યત્વાદ્દહિરંતરંનતેસર્વસ્યસર્વાત્મનઆત્મવસ્તુનઃ॥૧૭॥ યઆ ત્મનોદૃશ્યગુણેષુસન્નિતિવ્યવસ્યતેસ્વવ્યતિરેકતોઽબુદ્ધઃ॥ વિનાનુવાદંનચતન્મનીષિતંસમ્યગ્યતસ્ત્યક્તમુપાદદત્પુમાન્ ॥૧૮॥ ત્વત્તોઽસ્યજન્મ સ્થિતિસંપમાન્વિગોદ્દક્ષ્ય નીહાદગુણાદવિક્રિયાત્ ॥ ત્વયીશ્વરેબ્રહ્મણિનોવિરૂદ્ધતેત્વદાશ્રયત્વાદુપચર્યતેગુણૈઃ ॥૧૯॥ સત્ત્વંત્રિલોકસ્થિતયે સ્વમાયયાત્રિમર્ષિશુક્લંસ્વલુવર્ણમાત્મનઃ ॥ સર્ગાયરક્તંરજસોપહંહિતંકૃષ્ણંચવર્ણતમસાજનાત્યયે ॥ ૨૦ ॥ ત્વમસ્યલોકસ્યવિભોરિરક્ષિણુર્ગૃહે ડવતીર્ણોઽસિમમાસિલેશ્વર ॥ રાજન્યસંજ્ઞાસુરકોટિયૂથપૈર્નિર્વ્યૂહમાનાનિહનિપ્યસેચમૂઃ ॥૨૧॥ અયંત્વસમ્યસ્તવજન્મનોગૃહેશ્રુત્વાઽગ્રજાંસ્તે ન્યવધીત્સુરેશ્વર ॥ સતેડવતારંપુરુષૈઃસમર્પિતંશ્રુત્વાઽધુનૈવાભિસરત્યુદાયુધઃ ॥૨૨॥ શ્રીશુક૦અથૈનમાત્મજંવીક્ષ્યમહાપુરુષલક્ષણં॥દેવકીત મુપાધાવત્કંસાઙ્ગીતાશુચિસ્મિતા ॥૨૩॥ દેવકી૦રૂપંયત્તત્પ્રાહુરત્કમાયંબ્રહ્મજ્યોતિર્નિર્ગુણંનિર્વિકારં॥સત્તામાત્રંનિર્વિશેષંનિરીહંસત્ત્વંસાક્ષા દ્વિષ્ણુરધ્યાત્મદીપઃ ॥૨૪॥ નષ્ટલોકેદ્વિપરાર્ધાવસાનેમહાભૂતેષ્વાદિમૂતંગતેષુ ॥ વ્યક્તેઽવ્યક્તંકાલેવેગેનયાતેમવાનેકઃશિષ્યતેશેષસંજઃ॥૨૫ યોઽયંકાલસ્તસ્યતેઽવ્યક્તબંધોચેષ્ટામાહુશ્રેષ્ઠતેયેનવિશ્વં ॥ નિમેષાદિર્વત્સરાંતોમહીયાંસ્તંત્વેશાનંક્ષેમધામપ્રપદ્યે ॥૨૬॥ મર્ત્યોમૃત્યુવ્યાલભીતઃ પલાયન્લોકાન્સર્વાન્નિર્ભયંનાધ્યગચ્છત્ ॥ ત્વત્પાદાન્નંપ્રાપ્યયદ્દૃષ્ટ્યાચસ્વસ્થઃશેતેમૃત્યુરસ્માદપૈતિ ॥૨૭॥ સત્ત્વંધોરાદુગ્રસેનાત્મજાન્નસ્ત્રાહિત્વા સ્તાન્મૃત્યવિત્રાસહાઽસિ ॥ રૂપંચેદંપૌરુષંધ્યાનધિષ્ણ્યંમાપ્રત્યક્ષંમાંસદૃશાંકૃષીષ્ઠાઃ ॥૨૮॥ જન્મતેમય્યસોપાપોમાવિદ્યાન્મધુસૂદન ॥સમુદ્ધિ

કરેલ સત્વશુભી શરીરોનો રંગ, ધોળો હોયછે; અને સંપ્ટિ કરવાને સમયે, ધરેલા રત્નેશુભાળા શરીરોનો રંગ સતો હોય છે; તથા ભાકોના નાશ કરવાને સમયે, ધરેલા તમે શુભી શરીરોનોરંગ કાળો હોયછે. ॥૨૦॥ સમર્થ અને અખિત બ્રહ્માંડના ધર્મર, આપે કોઈનું રક્ષણ કરવા સહૈ મારા ધરમાં આવનાર ધરવા છે, તે રાજ નામથી કહેવાતા કરેડો અસુરેલા રવામીઓએ અલાવાતી, સેનાઓનો નાશ આપ કરશેજ. ॥૨૧॥ હે દેવતાઓના રવામી, આપનો જન્મ મારે ઘેર થવાનું સાંભળવાથી, આ દુષ્ટ કેમ, તમારા અગ્રજોને મારી નાંખ્યા છે; અને આપનો અવતાર થવાની વાત; તે તેના માણસોના કહેવાથી જાણ્યો, એટલે તુર્નજ દયિઆર કપાડીને તે આવશેજ. ॥૨૨॥-શ્રીશુક-ને પછી એ મહાપુરુષનાં લક્ષણોવાળા પુત્રને દેખી, ફક્તથી બીજીને દેવરાજ સ્વરૂપ રીતે દસનાં દસનાં, તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કે. ॥૨૩॥-દેવકી-જે અવ્યક્ત-આદિ-ક્ષત્ર-જગત્ત્રિપ-નિર્ગુણ-નિર્વિકાર-સત્તામાત્ર-વિશેષ રહિત-અને ક્રિયા રહિત-તથા અધ્યાત્મજ્ઞાનનું દર્શન કરાવનાર-સાક્ષાત્ વિશ્વ કહેવાય છે, એજ આ આપનું સ્વરૂપ છે. ॥૨૪॥ કાળના તેમથી જે પારદ પૂરાં થયે, સોક માત્રોના નાશ થયે,

મહામૂતો આદિ નામના દસ, આદિમૂત અવ્યક્તનાં પેડી જતાં; જે શ્રેષ્ઠ નામથી યાદી રહે છે, તે આપ એક બગવાનજ છે. ॥૨૫॥ જે નાનો હોય છે સારે, નિમેશ કહેવાય છે, અને મોટો હોયછે ત્યારે સેવ-સર એટલે પરમ કહેવાય છે; તે અવ્યક્તનો અંધ કાળપણ, આપની-લીલા માત્રજ કહેવાય છે; જેની આદ્યતિયથી આ વિશ્વની આદ્યતિજો થાય છે. તે મોક્ષના ધામ રૂપ આપ ધર્મરત્નજ, હું સારણ લેઉં છું. ॥ ૨૬ ॥ મૃત્યુરૂપી મોટા સાપથી ધીંદોનિલા, મનુષ્યો આદિ મરણ ધર્મસાળાઓ; સર્વ કોઈને વિશે દોડતા છતાં નિર્ભય રચાવને પામતા નથીજ; પણ જેના યદી મૃત્યુ પોતેજ નારી જાય છે, એવા આપ આદિ પુરુષના ચરણ કમળને જ્યારે તેઓ યદ્દેખાથી પ્રાપ્ત થાય છે, સારેજ સ્વરૂપપણી સદ્ થઈછે. ॥૨૭॥ મારે કમ્પસેના બાંધકર દીકરાયથી ત્રાસ પામેલાં અમેનું, બાકોને જાણનાર અને તેમના ત્રાસને મટાડનાર આપ રક્ષણ કરે; અને ધ્યાન કરવાના રચનાર આપનું આ મહા પુરુષ સ્વરૂપ, ચર્મ ચક્ષુ વાળાઓને આપ પ્રત્યક્ષ દેખાડે માં. ॥૨૮॥ હે મધુસૂદન, એ પાપી, આપનો જન્મ મારાધર્મી થવાનું ન જાણ્યો, એમ

આપ કરે; ધીરજ વમરની બુદ્ધિવાળી દુ. કંસથી આપના હેતુ માટેજ, ઉદ્દેશ પામું છું ॥૨૪॥ હે વિશ્વા-
ત્મા, શંખ-ચક્ર-અને મદા તથા પદ્મની શોભાવાળું, અને ચાર જુનવાળું આપનું આ અદ્ભુતિક રચણ
દેવ સમાવે. ॥૨૫॥ આપ પરમ પુરૂષ બ્રહ્માના અઘણી સત્તિ થતાં, પોતાને વિશે સમગ્ર વિશ્વને જોઈને
અવકાશ આપીને, પદ્મ કરનારા છે; તે આ રીતે ગારા ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થયા છે. એ ગનુજ્ય એકમાં
આશ્રય મરણુ છે. ॥૨૬॥ શ્રીભગવાન-હે સતી પૂર્વે જન્મમાં રચયંત્રુવ ગન્વંરમાં તમે પ્રતિ તામવાળાં
દત્તા; અને આ વસ્તુને સુનવા નામના નિદેશ પ્રમાણિ દતા. ॥૨૭॥ જ્યારે અઘણે તમને પ્રજા ઉત્પન્ન
કરવાને કહ્યું; ત્યારે અપણી ઉદ્વિષ્ટોને વશ રાખીને તમે, મોટું તપ કર્યું. ॥૨૮॥ અને વરસાદ-વાયરો
-તડકા-તાદ-અને પામ, વિષેરે એક પછી એક આપનારા કાળના યુજોને, સદન કરીને; અને પ્રાણાયામવડે,

જાસને રૂંધીને; મનના મેલને ધોઈ નાંખ્યા. ॥૨૯॥ તથા સુકાદને ખરી પડેલાં પાંદડાંને અને ક્રાન્તિનો અદાર,
સાંત ચિતથી કરીને, મારાશકી વરદાન પામવાને માટે; માફે આશ્રયન કરવા લાગ્યા. ॥૩૦॥ એમ તમે પાને
જલને; મારામાં ચિત રાખી તીવ્ર અને અતિ દુઃકર તપ કરતાં, દિવ્ય ગાર દત્તર વરસો વિતી મયા. ॥૩૧॥
ત્યારે તમારી શ્રદ્ધા-તપ-અને હમેશાં જાનિસદિત હૃદયમાં માફે ધ્યાન કરવાશકી પ્રસન્ન થયેલા દુ. વરદાન
આપનારોનો હજર, તમારી પાસે આ શરીરથીજ, વરદાન દેવા માટે પ્રકટ થયો; અને તમને વરદાન
મામવાનું કહેતા, હે પાપ સદિત, મારા સરખો પુત્ર થવાનું તમે વરદાન માગ્યું હતું. ॥૩૨-૩૮॥ પશુ મારી
માયાશકી મોઢ પામેલાં-અને આશ્રયિયોને નહીં ભોગવેલાં-તથા સનાતનિવાનાં-તમેજો; મેલ પામવાનું વર-
દાન માગ્યું નહોતું. ॥૩૯॥ અને મારા સરખો પુત્ર થવાનું વરદાન પામીને, પોતાનો મનોર્થ સિદ્ધ થયેલાં

જેભવહેતો:કંમાદહમધીરધો:॥૨૯॥ ઉપસંહરવિશ્વાત્મત્ત્વદોરૂપમલોકિકં॥શંખચક્રગદાપદ્મશ્રિયાજુષ્ટંચતુર્ભુજં ॥૩૦॥ વિશ્વંયદેતત્સ્વતનોનિ
શાંતેયથાડવકાશંપુરુષ:પરોમવાન ॥ વિમર્તિસોડયંમમગર્ભગોડમૂદહોનૃલોકસ્યવિડંબનંહિતત્ ॥૩૧॥ શ્રીભગ૦ત્વમેવપૂર્વસર્ગેભૂ:પૃથ્વી:સ્વા
યંભુવેસતિ॥ તદાડયંસુતપાનામપ્રજાપતિરકલ્મષ: ॥૩૨॥ યુવાંવૈવ્રહ્મણાદિષ્ટૌપ્રજાસર્ગેયદાતન:॥સન્નિયમ્યેંદિયગ્રામંતેપાથેપરમંતપ: ॥૩૩॥
વર્ષવાતાતપહિમઘર્મકાલગુણાનનુ ॥ સહમાનોશ્વાસરોધવિનિર્ધૂતમનોમલો ॥૩૪॥ શીર્ણર્ણાનિલાહારાવુપશાંતેનચેતસા॥મત:કામાનમી
પ્સંતૌમદારાધનમીહતુ: ॥૩૫॥ એવંવાંતપ્યતોસ્તીવ્રંતપ:પરમદુષ્કરં॥દિવ્યવર્પસહસ્રાણિદ્વાદશેયુર્મદાત્મનો: ॥૩૬॥ તદાવાંપરિતુષ્ટોડહમમુ
નાવપુષાડનઘે॥તપસાશ્રદ્ધયાનિત્યંમક્તયાચહદિભાવિત: ॥૩૭॥ પ્રાદુરાસંવરદરાટ્યુવયો:કામદિત્સયા॥વ્રિયતાંવરદ્યુક્તેમાદશોવાંરુત:સુ
ત: ॥૩૮॥ અજુષ્ટગ્રામ્યવિષયાવનપત્યૌચદંપતી॥નવવ્રાથેડપવર્ગમેમોહિતૌદેવમાયયા ॥૩૯॥ ગતેમયિયુવાંલબ્ધ્વાવરંમત્સદૃશંસુતં॥ગ્રામ્યા
ન્મોગાનમુંજાયાંયુવાંપ્રાપ્તમનોરથો ॥૪૦॥ અદૃષ્ટાડન્યતમંલોકેશીલૌદાર્યગુણે:સમં॥અહંસુતોવામમવંપૃથ્વીગર્ભદ્વિતિશ્રુત: ॥૪૧॥ તયોર્વીપુન
રેવાહમદિત્યામાસકશ્યપાત્ ॥ઉપેંદ્રદ્વિતિવિરુયાતોવામનત્વાચ્ચામન: ॥૪૨॥ તૃતીયેડસ્મિન્ભવેડહંવૈતેનૈવવપુષાથવાં ॥ જાતોમૂયસ્તયોરેવસ
ત્યંમેવ્યાહતંસતિ ॥૪૩॥ એતદ્વાંદર્શિતંરૂપંપા:ગજન્મસ્મરણાયમે॥નાન્યથામદ્ભવંજ્ઞાનંમર્ત્યલિંગેનજાયતે॥૪૪॥ યુવાંમાંપુત્રભાવેનબ્રહ્માભાવેનચા
સકૃત્ ॥ ચિંતયંતૌકૃતસ્ત્રેહૌયાસ્યેથેમદ્વર્તિપરાં॥૪૫॥ યદિકંસાદ્ધિમેપિત્વંતર્હિમાંગોકુલંનય ॥ મન્માયામાનયાશુત્વંયશોદાગર્ભસંભવાં ॥૪૬॥
શ્રીશુક૦ઇત્યુક્તાસીદ્ધરિસ્તૂર્ણાંભગવાનાત્મમાયયા॥પિત્રો:સંપદ્યતો:મઘોબભૂવપ્રાકૃત:શિશુ:॥૪૭ તતશ્ચશૌરિર્ભગવત્પ્રચોદિત:સુતંસમા
દાયસસૂતિકાગૃહાત્ ॥ યદાબહિર્ગંતુમિયેપતર્હ્યજાયાયોગમાયાડજનિનંદજાયયા॥૪૮॥ તયાહતપત્યયસર્વવૃત્તિષુદ્વાસ્થેષુપૌરેષ્વપિશાયિતેષ્વ
થા॥દ્વારસ્તુસર્વા:પિહિતાદુરત્યયાદૃહત્કપાટાયસકીલશૃંખલૈ:॥૪૯॥ તા:કૃષ્ણવાહેવસુદેવઆગતેસ્વયંવ્યવર્યેતયથાતમોરવે: ॥ વવર્ષપર્જન્ય
ઉપાંશુગર્જિત:શેષોડન્વગાદ્વારિનિવારયન્ફળે: ॥૫૦॥ મઘોનિવર્પત્યસકૃદ્યમાનુજાગંભીરતોયૌઘજવોર્મિફેનિલા ॥ મયાનકાવર્તશતાકુલાનદી

તમે; મારા મયા કરે, મગ્ય સુખોને ભોગવવા લાગ્યાં દતા. ॥૪૦॥ ત્યારે શીર્ણ-કદારતા-અને યુજોવડે મારા
સરખો તો, એક માત્રને વિષે બીજો કોઇ ન જણાયાથી, દુ પોતેજ તમારો પુત્ર થયો હતો; તે પ્રતિગર્ભ
નામથી પ્રખ્યાત છે. ॥૪૧॥ બીજવાર તમે અદિતિ અને કશપયજ્ઞ મયેલા દુ ઉપેંદ્ર (વામન) નામથી વિખ્યાત
હું; અને દિગ્બો દેવાથી વાગન પશુ કહેવાનો હતો. ॥૪૨॥ હે સતી, આ તીરે આવતારે દુ પ્રીતિવાર ત-
માસપકીજ એનાએજ શરીરથી જન્મ્યો છું; આ રીતે મેં તમને સાચે સાચું કહ્યું છે. ॥૪૩॥ તમને પૂર્વ
જન્મના સ્મરણને માટે, મેં માફે સ્વરૂપ દેખાડ્યું છે; કેમકે ગનુજ્ય શરીરથી જન્મું તો, તમને પૂર્વ જન્મનું
જ્ઞાન થાય નહીં. ॥૪૪॥ હવે તમે, માફે પુત્ર જાતથી તથા અઘણાવથી, રોઢ સદન સંપૂર્ણ ચિતવન કરવા
વડે; મારી પરમભક્તિને માગશો. ॥૪૫॥ જો તમે કંસથી બીકોછો તો મને બાકુલમાં લેઇ જાઓ; અને મજોદાના
મર્ભથી કંસન થયેલ મારી માયાને, તમે ઉતાવળાજ મેલ આપો. ॥૪૬॥ શ્રીશુક-એટલું કહીને બ્રહ્માના

ભોજના બંન થયા; અને પોતાની માયાવડે જાતવિતાના દેખનાંજ તુર્ન પ્રાકૃત ગાળક ગળ્યા. ॥ ૪૭ ॥ પછી
બ્રાહ્મણના કણા પ્રમાણે વસુદેવે, પુત્રને લેઇ સુનાવડતા ધરમાંથી ગદાર જવાની હુમ્મલ કરી. અને ત્યારેજ નેરની
સ્ત્રી મજોદાએ યોગમાયાને જન્મ આપ્યો. ॥૪૮॥ તે યોગમાયાએજ દરવાજામાં રહેનારા અને નગરને વિષે
રહેનારા પશુ, સર્વના મનની વૃત્તિઓને દરિ લેવાથી, સર્વ કોઇ ઉધી જતાં; સમગ્રા દરવાજા વિષેરે, જે દરેક-
મોટાં કમાડો યજ્ઞ; અને લોદાના ખીલાવાળી સાંકળોથી, દૃઢપણે બીડાતાં દતાં; તે સમગ્રાજ; જેમ સર્વ આને
લાં અંધારે રહેજ નહીં; તેમ કમળને લેદને વસુદેવ આવતાં; પોતાની મેળેજ ઉધાડાં રહેલાં દતાં; મંદમંદ ગાજો
વરસાદ વરસતો દતો; અને ઉપરથી પડતા પાણીને; પોતાની ફજાવડે; નિવારણ કરતા જોશનામ, તેમની
પાછળ પાછળ આવતા દતા. ॥૪૯-૫૦॥ અને અનેક વાર વરસાદ પડવાથી; પર આવેલી-મેલીર જળ પ્ર-
વાહમાં તેમ અને મોતલથી શીણ ઊઝાળતી-અને બાનાક સેંકડો અરીઓ પાડતી, યમુના નદીએ પશુ; સીતા-

ની પતિ સમગ્રજીવન સમુદ્રે માર્ગ આપ્યો હતો; તેમ તેમને માર્ગ આપ્યો. ૥૫૧૥ એટલે નંદના મનમાં
વધેલ પદ્મિયા; ત્યારે ત્યાં તેમના સથળા મોળને, સુનેલા અને ઉધી ગમેલા દેખાને; તેમજે યશોદાની પથા-
રીમાં; પુત્રને પ્રકાશ; અને કન્યાને લીધી. તથા ખાજ પોતાને ઘેર આવ્યા. ૥૫૨૦ પછી તે કન્યાને દેવકીની
પથારીમાં મૂક્યા રૂંડે, પોતાના પગમાં લોહાની બેડીઓ પહેરી લેધને; તે પ્રથમ દત્તા તેવાજ થઇ રહ્યા.
૥૫૨૩ અને નંદની સ્ત્રી યશોદાએ, પોતાને કાંઈક અવતરેલાનું માન જાણ્યું હતું; પણ થાકી જઈને ઉધ
આવ્યાથી; રમ્પિતો નાશ થઈને; તે પુત્ર છે કે કન્યા; એ કાંઈજ જાણ્યું નહોતું. ૥૫૨૪ હતી.
૬મીદ આગળને દશમાં રૂંડેના શ્રીકૃષ્ણ જન્મ નામે ત્રીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૨૩

અધ્યાય ૪ થો—શ્રી શુક—પછી જાણકના શબ્દ સાંજળાને, દરવાનો જગી ઉઠ્યા; તે તેમજે ન-

ગરના માંહેના તથા ગદારના દરવાજા, પ્રથમની પેઠેજ બંધ કરી દીધા. ૥૫૨૫ તે પછીથી તેમજે ઉતાવળા
કિતાવળા કંસ રાજની પાસે જઈને, દેવકીનો અર્બ જન્મ પામ્યાની વાત, જાહેર કરી; કે જેને માટે તે ઉદ્દેશ
પામીને, ઘાટજ ભેનો હતો. ૥૫૨૬ એટલે તે પદ્મમાંથી ઉતાવળાજ ઉડ્યો, અને ચિહ્નપામ્યાથી માથાના
વાળ છૂટા મૂકીને “એનો કાળજ,” એમ બોલતો બોલતો, અને ઠેસો ખાતો, કિતાવળાથી સુવાવડના ધરમાં
ગયો. ૥૫૨૭ ત્યારે તેને સતી અને રાંક દેવકીએ, કથામણી રીતે ઇશુ કે, “હે બાપ તારે બહુ થાઓ; આ
તારી બાણેજ સ્ત્રી જાતિ છે, તેને મારવાને તું યોગ્ય નથી. ૥૫૨૮ હે બાપ, અત્રિ સરખા ધણા જાળકને,
દેવકી પ્રેરણાથી તે મારી નાંખ્યા છે; તો આ એક દીકરી તો મને આપ. ૥૫૨૯ હે સમર્થ, હું તારાથી નાની-
રાંક-પુત્રો મરી મેલી-અને મંદ જાગ વાળી-તારી બેઠેન છું; તેને તું આ સ્ત્રી જાતિની પ્રજા આપવાને

માર્ગદર્શકો સિંધુરિશ્રિય:પતે: ॥૫૧॥ નંદવ્રજંશૌરિરુપેત્યતત્રતાન્ગોપાન્પ્રસુતાનુપલભ્યનિદયા ॥ સુતંયશોદાશયનેનિધાયત્સુતામુપાદાયપુ
નર્મદાનગાત્ ॥૫૨॥ દેવક્યા:શયનેન્યસ્યવસુદેવોડયદારિકાં ॥ પ્રતિમુચ્યપદોર્લોહમાસ્તેપૂર્વવદાવૃત: ॥૫૩॥ યશોદાનંદપત્નીચજાતંપરમન્નુ
ચત ॥ નતલ્લિંગંપરિશ્રાંતાનિદયાપગતસ્મૃતિ: ॥૫૪॥ ઇ૦મા૦મ૦દ૦પૂ૦મા૦કૃષ્ણજન્મનિવૃત્તીયોડધ્યાય: ॥૩॥ શ્રીશુક૦બહિરંત:પુરદ્વાર:
સર્વા:પૂર્વવદાવૃતા: ॥ તતોબાલધ્વનિશ્રુત્વાગૃહપાલા:સમુત્થિતા: ॥૧॥ તેતુતૂર્ણમુપવ્રજ્યદેવક્યાગર્ભજન્મતત્ ॥ આચર્યુર્મૌજરાજાયયદુદ્ધિમ્ન:
પ્રતીક્ષતે ॥૨॥ સતલપાતૂર્ણમુત્યાયકાલંડયમિતિવિક્કલ: ॥ સૂતીગૃહમગાતૂર્ણપ્રસ્થલન્મુક્તમૂર્દજ: ॥૩॥ તમાહભ્રાતરંદેવીકૃપણાકરુણંસતી ॥ સ્તુ
પેયંતવકલ્યાણસ્ત્રિયંમાહંતુમર્હસિ ॥૪॥ બહવોહિંસિતાભ્રાત:શિશવ:પાવકોપમા: ॥ ત્વયાદૈવનિસૃષ્ટેનપુત્રિકૈકાપ્રદીયતાં ॥૫॥ નન્વહંતેશ્વ
રજાવીનાહતસુતાપ્રભો ॥ દાતુમર્હસિમંદાયાઅંગેમાંચરમાંપ્રજાં ॥૬॥ શ્રીશુક૦ઉપગુહાત્ત્વામેવંરુદંત્યાદીનદીનવત્ ॥ યાચિતસ્તાંવિનિર્ભ
ત્યંહસ્તાદાચિચ્છિદેશ્વલ: ॥૭॥ તાંગૃહીત્વાચરણયોજાંતમાત્રાંસ્વસુ:સુતાં ॥ અપોથયચ્છિલાપૃષ્ઠેસ્વાર્થોન્મૂલિતસૌહૃદ: ॥૮॥ સૌતદસ્તાત્સમુ
ત્પત્યસદ્યોદેવ્યંવરંગતા ॥ અદૃશ્યતાનુજાવિષ્ણો:સાયુધાષ્ટમહાભુજા ॥૯॥ દિવ્યસ્ત્રગંબરાલેપરત્નાભરણભૂષિતા ॥ ધનુ:શૂલેષુચર્માસિશંખચક્રગ
દાધરા ॥૧૦॥ સિદ્ધચારણગંધર્વૈરપ્સર:કિન્નરોરગૈ:ઉપાલ્લતોરુબલિભિ:સ્તૂયમાનેદમવ્રવીત્ ॥૧૧॥ કિંમયાહતયામંદજાત:સ્વલુતવાંતકૃત્ ॥
યત્રક્વાપૂર્વશત્રુર્માર્હિંસી:કૃપણાન્વૃથા ॥૧૨॥ ઇતિપ્રમાણ્યતંદેવીમાયામગવતીભુવી ॥ બહુનામનિકેતેષુબહુનામાબભૂવહ ॥૧૩॥ તયાડમિહિત
માકર્ણ્યકંસ:પરમવિસ્મિત: ॥ દેવકીંવસુદેવંચવિમુચ્યપ્રશ્રિતોડવ્રવીત્ ॥૧૪॥ અહોમગિન્યહોમામમયાવાંવ્રતપાપ્મના ॥ પુરુષાદૃશ્યપત્યંબહવો
હિંસિતા:સુતા: ॥૧૫॥ સત્વહંત્યક્તકારુણ્યસ્યક્તજ્ઞાતિસુહૃત્સ્વલ: ॥ કૌલ્લોકાન્વૈગમિષ્યામિબ્રહ્મહેવમૃત:શ્વસન્ ॥૧૬॥ દૈવમપ્યનૃતંવક્તિનમ
ત્યાંવકેવલં ॥ યદ્વિશ્રંભાદહંપાપ:સ્વસુર્નિહતવાન્શિશૂન્ ॥૧૭॥ માશોચતંમહાભાગાવાત્મજાન્સ્વકૃતંભુજ: ॥ જંતવોનસદૈકવદૈવાધીના:સહા
સતે ॥૧૮॥ ભુવિભોમાનિભૂતાનિયથાયાંત્યપયાંતિચ ॥ નાયમાત્માતર્થેતેષુવિપર્યેતિયથૈવમ્: ॥૧૯॥ યથાડનૈવંવિદોભેદોયતઆત્મવિપર્યય: ॥

યોગ્ય છે. ૥૫૨૬ એ રીતે જાલુ પ્રાર્થના કરતી, અને રાંકની પેઠે રૂંડતી દેવકીએ, એ પુત્રીને પોતાની જાતી
સરસી ઘણી રાખ્યા છતાં, એ જાળ કંસે તેનો નિરસાર કરીને, તેના હાથમાંથી એ કન્યાને છીનવી લીધી.
૥૫૨૭ અને એ સ્વાધીને માટે સુહૃદપણને મળમાંથી ઉખેડી નાંખનારાએ, તુર્ત જન્મેથી તે બેઠેના દીકરીના
પગ પકડીને; તેણીને પથ્થરની શીલા (છીપર) ઉપર પછાડી. ૥૫૨૮ ત્યારે તે દેવી તેના હાથમાંથી, તુર્તજ આકાશમાં
ઉડી ગઈ; અને તે: વિષ્ણુની પાછળ જન્મેથી—આયુધો સહિત આઠ મોટા હાથ વાળી—દિવ્ય મળા, વજ્ર,
ભેપન, અને રતોના અલંકાર પહેરેલી,—પ્રભુજ, ત્રિશુળ, દાલ, બાણો, તરવાર, શંખ ચક્ર, અને ગદા ધારણ
કરેલી—તથા સિદ્ધ, ચારણ, ગંધર્વ, અપ્સરા, કિન્નર, અને ઉરગો વિગેરે થઈ ધણાં જાળકોનો આપીને રતુનિ
કરાતી—એવી માયા: તેના દેખવામાં આવીને બોલી કે: ૥૫૨૯—૧૧૧ હે મંદ, મને મારવા થઈ તું શું
પામ્યો? તારો અંત આયુનારો પૂર્વ શત્રુનો, અહીં અગર બીજો રથજો, જન્મી ચુક્યો છેજ; માટે તું રાંક

પ્રાણીએને મારવાનાં. ૥૫૨૯ એ પ્રમાણે તેને કહી, એ બગવાતની માયાદેવી, પૃથ્વી ઉપર ધણાં ધણાં
સ્થાનકોને વિશે, જાલુ નામેવાળી થઈને રહી. ૥૫૩૦ એ તેનું કહેવું સાંજળાથી, કંસ ધણો વિરમય પામ્યો;
અને વસુદેવને તથા દેવકીને બંદીબાનામાંથી છૂટાં કરીને, નમ્રતાથી બોલ્યો કે. ૥૫૩૧ “હે બેઠેન અને
બેનેલી, હું પાપી મનવાળાએ; અચીત રાક્ષસની પેઠે, તમારાં ધણાં સંતાનોને મારી નાંખ્યાં છે. ૥૫૩૨
ક્યાને તજનારો—સમપણ અને સુહૃદપણને તજનારો—અજ-છવનાંજ મુલેતો—અને બ્રહ્મદત્તા કરનાર સરખો—
હું, ક્યા લોકને પામીશ. ? ૥૫૩૩ ફક્ત માણસોજ જુદું બોલે છે, એમ નથી; પણ દૈવ એટલે આકાશપણી
પણ જુદું બોલે છે. કે જેના વિદ્યાસથી, મેં બેઠેનાં જાળકોને મારી નાંખ્યાં છે. ૥૫૩૪ હે મહા
બાણો, દૈવને આધીન પ્રાણીઓ સર્વ કાળ એક ઠેકાણે સાથે રહી શકતાં નથી; માટે પોતાનાં કર્મોને બોગ-
વનાશ તમારા પુત્રોનો, તમે પણ શોક કરજો નહીં. ૥૫૩૫ પૃથ્વીમાંથી ચતારા પદાર્થોદિક પૃથ્વીમાંથી

ઉત્પન્ન થઈને, પછી આંતરે પાછા તેમાંજ મળી જાય છે; છતાં તે થઈ પૃથ્વી વિકાર વાળી નથી થતી; તેજ રીતે પ્રાણીઓ ઉત્પન્ન થઈ થઈને નાશ પામી જવા છતાં, આત્મા પણ વિકારવાન, થતો નથી. ૥૧૪ ॥ એમ થયાર્થ ન સમજતા વડેજ બેદયુક્તિ એટલે દર્શાવેલે સર્વ માનવાપણું થાય છે; જે થઈ આત્મા (છવ)ને અંધન પ્રાપ્ત થઈને; તેને દેહનો સંયોગ અને વિયોગ થવા રૂપ, સંસાર મટતો નથી. ૥૧૦ ॥ હે કલ્યાણી, સર્વ, કહેને પોતાનાં કરેલાં કર્મો, પરચપણે બોમવર્ણ પડેછે; આટલારાં સંતાનોનો મેં નાશ કર્યો છે, તોપણ; તેમનો તું શોક કરીશ નહીં. ૥૧૧ ॥ પોતાના સ્વરૂપને નહીં જાણનારો પુરુષ; જ્યાં સુધી પોતાનેજ, મારનારો અને મરણનારો માને છે; હાં સુધીજ તે સરીને વિશે અભિમાન કરનારા અજ્ઞાતીને, બાપ કરનારપણું અને બાપ થવાપણું રહે છે. ૥૧૨ ॥ પછી તેણે આશ્વજીને મોટે, બ્રેદેન અને મનેવીના પગમાં પડીને, વળી કહ્યું કે: “તમે દીન ઉપર દયા કરનાર સાધુઓ, મારા દુષ્ટપણને મારે ક્ષ-

મા કરજો.” ૥૧૩ ॥ તે પછીથી યોગમાયાના પચન ઉપર વિશ્વાસ રાખનારા તે કંસે, વસુદેવ તથા દેવકીને બંદીખાનામાંથી છૂટાં કરીને, તેમને સુહૃદપણું દેખાડ્યું. ૥૧૪ ॥ તેથી એ પરતાવો કરનારા બાપ ઉપરનો રોષ દેવકીને ઉતરી ગયો. અને વસુદેવે પણ રોષ નહીં કરતો મોટે, તેને કહ્યું કે. ૥૧૫ ॥ “હે મહાવાય, તમે કહેછો તેમજ, પ્રાણીઓને અજ્ઞાન થઈ કૃપણ થયેમ આંહું યુદ્ધિથીજ, પોતાનું અને પારકું એવી બેદદિષ્ટિ થાય છે. ૥૧૬ ॥ અને એવી બેદદિષ્ટિવાળાઓ, શોક-દર્પ-ભય-દુઃખ-ભાગ-મોહ-અને મદવળા થઈને; પોતાનોજ નાશ, માંદો માંદો એક બીજાથડી, જાગવાન કરાવે છે: તે વાતને જાણતા નથી. (એટલે મારનાર અને મરનાર પોતાને તથા બીજાઓને કહેવાનુંજ, માને છે.) ૥૧૭ ॥ આ રીતનો સારો પ્રતિરૂપ વસુદેવ અને દેવકીથડી મળેલો કંસ, તેઓની રજા લેછો, પછી પોતાના ધરમાં ગયો. ૥૧૮ ॥ પછી એક રાત્રિ વિત્યાકે, મતીઓને બોલાવીને કંસે પોતાને જે રીતે યોગમાયાએ કહ્યું હતું; તે સંજનું કહી સંજાળાવ્યું. ૥૧૯ ॥ ત્યારે

દેહયોગવિયોગૌચસંસૃતિર્નનિવર્તતે ॥૨૦॥ તસ્માદ્દેસ્વતનયાન્મયાવ્યાપાદિતાનપિ॥માડુશોચયતઃસર્વઃસ્વકૃતંવિંદતેડવશઃ ॥૨૧॥ યાવ
દતોડસ્મિહંતાડસ્મીત્યાત્માનંમન્યતેડસ્વદૃકૃ॥તાવત્તદભિમાન્યજ્ઞોબાધ્યબાધકતામિયાત્ ॥૨૨॥ક્ષમધ્વંમમદૌરાત્મ્યંસાધવોદીનવત્સલાઃ॥ઇત્યુ
ક્ત્વાશ્રુમુખઃપાદૌશ્યાલઃસ્વસ્ત્રોરયાગ્રહીત્ ॥૨૩॥ મોચયામાસનિગડાદ્વિશ્રબ્ધઃકન્યકાગિરા॥દેવકીંવસુદેવંચદર્શયન્નાત્મસૌહૃદં ॥૨૪॥ આ
તુઃસમનુત્તમસ્યક્ષાંતરોષાચદેવકીં॥વ્યસૃજદ્વસુદેવશ્ચપ્રહસ્યતમુવાચહ ॥૨૫॥ એવમેતન્મહાભાગયથાવદસિદેહિનાં॥અજ્ઞાનમમવાઅહંધીઃસ્વ
પરેતિભિદાયતઃ ॥૨૬॥ શોકહર્ષમયદ્વેષલોભમોહમાન્વિતાઃ॥મિયોઘ્નંતંનપડ્યંતિભાવૈર્ભાવંપૃથગ્દૃશઃ ॥૨૭॥ શ્રીશુકઃકંસેવંપ્રસન્નાભ્યાંવિ
શુદ્ધંપ્રતિભાષિતઃ॥દેવકીંવસુદેવાભ્યામનુજ્ઞાતોડવિશદ્વહં ॥૨૮॥ તસ્યાંરાત્ર્યાંવ્યતીતાયાંકંસઆહૂયમંત્રિણઃ॥તેભ્યઆચછત્તત્સર્વંયદુક્તંયોગાનિ
દયા ॥૨૯॥ આકર્ણ્યભર્તુર્ગદિતંતમૂચુર્દેવશત્રવઃ॥દેવાન્પ્રતિકૃતામર્ષાદૈતેયાનાતિકોવિદાઃ ॥૩૦॥ એવંચેતર્હિભોજેંદ્રપુરગ્રામવ્રજાદિષુ॥અનિ
ર્દશાન્નિર્દશાંશ્રહનિષ્યામોડ્યવૈશિશૂન ॥૩૧॥ કિમુચ્યમૈઃકરિષ્યંતિદેવાઃસમરભીરવઃ॥નિત્યમુદ્વિગ્નમનસોજ્યાઘોષૈર્ધનુપસ્તવ ॥૩૨॥ અસ્પ
તસ્તેશરવ્રાતૈર્હન્યમાનાઃસમંતતઃ॥જિજીવિષવત્સૃજ્યપલાયનપરાયયુઃ ॥૩૩॥ કેચિત્પ્રાંજલયોદીનાન્યસ્તશસ્ત્રાદિવૌકસઃ॥મુક્તકઃકશિ
સ્ત્રાઃકેચિદ્ગીતાઃસ્મૃતિવાદિનઃ ॥૩૪॥ નત્વંવિસ્મૃતશસ્ત્રાસ્ત્રાન્વિરથાન્મયસંવૃતાન્ ॥હંસ્પન્યાસક્તવિમુખાન્મગ્નચાપાનયુદ્યતઃ ॥૩૫॥ કિંક્ષે
મશરૈર્વિબુધૈરસંયુગવિકત્યનૈઃ॥રહોજુષાકિંહરિણાંશંભુનાવાવનૌકસા ॥૩૬॥કિમિંદેણાલ્પવીર્યેણબ્રહ્મણાવાતપસ્યતા ॥તથાપિદેવાઃસાપત્ન્યા
જ્ઞોપેક્ષ્યાઐતિમન્મહે ॥તતસ્તન્મૂલસ્વનનેનિયુંક્વાસ્માનનુવ્રતાન્ ॥૩૭॥ યથાડમયોંડગેસમુપેક્ષિતોનૃભિર્નશક્યતેરૂઢપદશ્ચિકિત્સિતું ॥યથેંદિ
પ્રામુખ્યેપેક્ષિતસ્તથારિપુર્મહાન્બદ્ધલોનચાલ્પતે ॥૩૮॥ મૂલંહિવિષ્ણુર્દેવાનાંયત્રધર્મઃસનાતનઃ ॥તસ્યચબ્રહ્મગોવિપ્રાસ્તપોયજ્ઞાઃસદક્ષિણાઃ
॥૩૯॥ તસ્માત્સર્વાત્મનારાજન્બ્રાહ્મણાન્બ્રહ્મવાદિનઃ ॥તપસ્વિનોયજ્ઞશીલાન્ગાશ્વાહન્મોહવિર્દુષાઃ ॥૪૦॥ વિપ્રાગાવશ્વેદાશ્રતપઃસત્યંવમઃશ

જે દેવેની આમે કોઈ બતાવયા અને થયા ઉદાપણ વિનાના, દેવસુત્રો (દૈત્યો)એ; પોતાના સ્વામી કંસનું બોલતું સાંભળીને કહ્યું કે. ૥૩૦ ॥ “હે ભોજકુળના રાજા, જ્યારે એમજ છે, ત્યારે તો આમે દમણીજ નમ- રા-મણી-અને વજ્રઆદિને વિશે નવાં જન્મેલાં; દસદિવસની અંદરનાં, અને દસદિવસ ઉપરાંતનાં, સંજનાં બાળકોને મારી નાંખીએ છીએ. ૥૩૧ ॥ આપના ધનુષ્યની દોરીના શબ્દથીજ મનને વિશે દમણાં કહેવા પા- મનાશ અને મુદ્દમાં બીહીનારા દેવોથડી, શો ઉચમ થવાનો છે. ૥૩૨ ॥ કે જેઓ, આપે મુકેલાં બાળકોથડી આશરે મારવા જતા, છવવાની છવ્વથી મુદ્દમાંથી જામી જાય છે. ૥૩૩ ॥ કેટલાએકો રોકની પેડે દલિ- આશિ નાંખી દેછે, તથા બીજાઓ કાઢીઓ અને ચોટલીઓ છૂટી મળેલાઓ બીહી-પાછાએ એમ બોલે છે. ૥૩૪ ॥ તોપણ તેઓમાંના જેઓ અજ્ઞા અને શસ્ત્રને જાણી ગયેલા-રથવિનાના-ગીદીનેલા-પાછે મોટે દોડનારા- ધનુષ્ય જામી ગયેલા-અને નહીં લડનારાઓ હોય છે; તેઓએને તમે પોતેજ મારતા નથી. ૥૩૫ ॥ નિ- કોઈ રથવાળાં થય, અને મુદ્દ નહોત્યાં હાં બાધ કરનારા દેવતાઓ-યુદ્ધ રેડનારો હરિ-અને વનવાસી

શિવ-અક્ષય પરાક્રમવાળો. ઉદ-તથા તપ કરવા કરતા બ્રહ્મા; એઓ થડી શું પાછું શકવાનું છે? તો પણ એ સત્ દેવતાઓની, કૃપેલા તો નજર કરતી જોઈએ; એમ અંમે માનીએછીએ. મારે આપની આજ્ઞા પામ- નારા અગો વડે; દત્તે તો તેમનું મૂળજ કમેડી નાંખવાની યોગના, આપે કરતી જોઈએ. ૥૩૬-૩૭ ॥ સરીરે થયેલા મગ ઉપેક્ષા કરવાથી પછી જન્મને મજબૂત થવા કેડે, તેનો કૃપાપ મનુષ્યોથડી થઈ શકતો નથી. અને ઉદ્વિગ્ન વગેની કૃપેલા કરવાથડી પણ એવુંજ પરિણામ થાય છે; મારે એ શત્રુઓની કૃપેલા કરવાથી, તેઓ મહાગળવાળા થવા કેડે; તેમને પણ ચલાવમાન કરી શકવાનું કહિયુંજ થાય. ૥૩૮ ॥ એ દેવતાઓનું મૂળ વિસ્તૃત છે; અને જ્યાં સનાતન ધર્મ હોય, હાં વિસ્તૃત રહે છે; તથા એ ધર્મનું મૂળ, વેદ-બ્રાહ્મણ- ગાયો-તપ-અને દક્ષિણા સદિત થયો છે. ૥૩૯ ॥ એટલા મારે હે રાજા, સર્વ કૃપાઓથી વેદપાઠી-તપસી -અને યજ્ઞ કરનારા બ્રહ્મણો; અને યજ્ઞમાં ઉપયોગી પદાર્થ, થી દૂધ-વજરે આપનારી માયોનોજ; અમે નાશ કરી નાંખીયું. ૥૪૦ ॥ બ્રાહ્મણો-ગાયો-વેદ-તપ-સત્ય-દમ-શમ-બ્રહ્મ-દયા-સદનતા-અને યજ્ઞો; એ સ-

ને હરિ એટલે વિષ્ણુનાં શરીર છે. ॥૪૧॥ અને અસુરોનો દેવ કરનારા સર્વ દેવતાઓનો અધ્યક્ષ એ વિષ્ણુ જ, યુગ સંભાળે છે; ને બ્રહ્મા તથા સદાસિવ સહિત સખા દેવોનું, મૂળ પશુ એજ છે; મારે જેયછી શિષ્યોને મારી નાંખવાનું થાય, તેજ વિષ્ણુના વધનો ઉપાય છે. ॥૪૨॥ આ રીતની એ દુષ્ટ મંત્રીઓથી સલાહ પામેલા, કુશુદ્ધિ, અને કાળના પાશથી બંધાયેલા, દેવ કંઠે; બ્રહ્માણી હલાનેજ પોતાના દિતરૂપ આપી. ॥૪૩॥ પછી ઇચ્છા પ્રમાણે રૂપ ધરનારા, અને લોકનું નિહંદન કરવામાં પ્રીતિવાળા, દાનવોને તેણે સહિ લોકોનો નાશ કરવાની આજ્ઞા આપીને; તે પોતાના ધરમાં ગયો. ॥૪૪॥ એટલે એ રત્નેશુભી પ્રકૃતિવાળા -તમેશુભી શુદ્ધિ નાશ પામેલા-અને મોત નહીં આવેલા, દેવો સત્પુરુષોનો દેવ કરવા લાગ્યા. ॥૪૫॥ કે જેથી મહાત્માઓનું અતિશય બળને, પુરુષોનાં આયુષ્ય-સદગી-વશ-વર્મ-અતિ-શુભ-અને સર્વ પ્રકાર

રતું કરવાનું-નાશ પામી જાય છે. ॥૪૬॥ ઇતિ ॥ શ્રી ॥ ૭૦ ॥ ૬૪મા રૂઢિ દેવીવાક્યનામે ગાયો અં ૦ સં ॥ ૧૪ ॥ અધ્યાય ૫ મો. —શ્રીશુક-પછી પુત્રનો જન્મ થવાથી પુરો થયેલા મોટા મનના નંદજીએ, જોતિય જાણના આધારેને ગોત્રાવીને; પોતે નાહી, સ્વચ્છ ધરેણું પહેરી, એ પુત્રનું સ્વસ્તીવાચન અને જનકમે, વિધિ પ્રમાણે કરાવ્યું; તથા પિતૃ અને દેવતાઓનું પૂજન કર્યું. ॥૧-૨॥ સારી રીતે શયુગારથી લાખો ગાયો, અને સોનું, તથા રત્નો વાળાં ધણું વસ્ત્રો વિટાળેલા સાત તલના પર્વતોનું દાન આપ્યું. ॥૩॥ કારણ, શુદ્ધિ થવાનાં સાધનો કાળ-રત્નો-શૈલ્ય-સંસ્કાર-તપ-મહાદિક-દાન-સંતોષ-અને આત્મજ્ઞાન એટલાં વાળાંજ કહેવાય છે. ॥૪॥ બ્રહ્મા-સુત-માગધ-બંદિન-અને ગવાધઆઓ સારાં વચનો બોલવા લાગ્યા; અને બેરી તથા કુંડલી વારંવાર વાગવા લાગ્યાં. ॥૫॥ વ્રજની અંદર ધરોનાં બારણાં, આંગણાં, અને અંદરના ભાગોમાં, વાળી

મઃ॥શ્રદ્ધાદયાતિતિક્ષાચક્રતવશ્વહરેસ્તનુઃ ॥૪૧॥ સહિસર્વસુરાધ્યક્ષોહ્યસુરદ્વિટ્ગુહાશયઃ॥તન્મૂલાદેવતાઃસર્વાઃસેશ્વરાઃસચતુર્મુખાઃ॥અયંવૈ તદ્વધોપાયોય પીનાંવિહિંસનં ॥૪૨॥ શ્રીશુક૦એવંદુર્મત્રિભિઃકંસઃસહસંમંચ્યદુર્મતિઃ॥બ્રહ્મહિંસાંહિતંમેનેકાલપાશાવૃતોઽસુરઃ॥૪૩॥ સંદિશ્યસાધુલોકસ્થકદનેકદનપ્રિયાન્ ॥કામરૂપધરાન્દિક્ષુદાનવાન્દહમાવિશત્ ॥૪૪॥તેવૈરજઃપ્રકૃતયસ્તમસાગૂઢચેતસઃ॥સતાંવિદ્વેષમાચેરુ રારાદાગતમૃત્યવઃ ॥૪૫॥ આયુઃશ્રિયંપશોધર્મલોકાનાશિષ્યેવચ્ચાહંતિશ્રેયાંસિસર્વાણિપુંસોમહદતિક્રમઃ ॥૪૬॥ હ.મા.મ.દ.પૂ.ચ.અ.॥૪॥ શ્રીશુક૦નંદસ્ત્વાત્મજઉત્પન્નેજાતાલ્હાદોમહામનાઃ ॥ આહૂયવિપ્રાન્દૈવજ્ઞાતઃશુચિરલંકૃતઃ ॥૧॥ વાચિત્વાસ્વસ્ત્યપનંજાતકર્માત્મજ સ્યવૈ ॥ કારયામાસવિધિવત્પિતૃદેવાર્ચનંતથા ॥૨॥ ધેનૂનાંનિયુતેપ્રાદાદ્વિપ્રેભ્યઃસમલંકૃતે ॥ તિલાદ્રીન્સપ્તરત્નોઘશાતકૌભાંબરાવૃતાન્ ॥૩॥ ત્રિલોકાત્તનશૌચાભ્યાંસંસ્કારૈસ્તપરેજ્યયા ॥ શુદ્ધ્યંતિદાનૈઃસંતુષ્ટાદ્રવ્યાપ્યાત્માત્મવિદ્યાયા ॥૪॥ સૌમંગલ્યગિરોવિપ્રાઃસૂતમાગધબંદિનઃ ॥ ગાયકાશ્રજગુર્નેદુર્ભેયોદુંદુભયોમુહુઃ ॥૫॥ વ્રજઃસંમૃષ્ટસંસિક્તદ્વારાજિરગૃહાંતરઃ ॥ ચિત્રધ્વજપતાકાસ્ત્રક્ષૈલપદ્મતોરણૈઃ ॥૬॥ ગાવોઽષ્ટાવ ત્સતરાહરિદ્રાતૈલરૂષિતાઃ ॥ વિચિત્રધાતુર્બર્હસ્ત્રગ્વસ્ત્રકાંચનમાલિનઃ ॥૭॥ મહાર્હવસ્ત્રાભરણકંચુકોળીષભૂષિતાઃ ॥ગોપાઃસમાયયૂરાજન્નાનો પાયનપાણયઃ ॥૮॥ ગોપ્યશ્વાકર્ણ્યમુદિતાયશોદાયાઃસુતોદ્ભવં ॥ આત્માનંભૂષ્યાંચકુર્વસ્વાકલ્પાંજનાદિભિઃ ॥૯॥ નવકુંકુમર્કિંજલ્કમુખપંકજ ભૂતયઃ ॥ બલિભિસ્ત્વરિતંજમ્ગુઃપૃથુશ્રોણ્યશ્ચલત્કુચાઃ ॥૧૦॥ ગોપ્યઃસુમૃષ્ટમણિકુંડલનિષ્કકંઠ્યાશ્ચિત્રાંબરાઃપથિશિદ્ધાષ્ટ્યુદમાલ્યવર્ષાઃ ॥ નં દાલયંસવલયાવ્રજતીર્વિરેજુર્વ્યાલોલકુંડલપયોધરહારશોભાઃ ॥૧૧॥ તાઆશિષઃપ્રયુજનાશ્ચિરંપાહીતિબાલકે ॥ હરિદ્રાચૂર્ણતૈલાદ્વિઃસિંચં ત્યોજનમુજ્જગુઃ ॥૧૨॥ અવાચંતવિચિત્રાણિવાદિત્રાણિમહોત્સવે ॥ કૃષ્ણેવિશ્વેશ્વરેઽનંતેનંદસ્યવ્રજમાગતે ॥૧૩॥ ગોપાઃપરસ્પરંદૃષ્ટાદધિક્ષીરઘૃતાં બુભિઃ ॥ આસિંચંતોવિલિપંતોનવનીતૈશ્ચચિક્ષિપુઃ ॥૧૪॥ નંદોમહામનાસ્તેષ્યોવાસોઽલંકારગોધનં ॥ સૂતમાગધબંદિભ્યોયેઽન્યેવિદ્યોપજીવિનઃ ॥૧૫॥ તૈસ્તૈઃકામૈરદીનાત્માયથોચિતમપૂજયત્ ॥ વિષ્ણોરારાધનાર્થાયસ્વપુત્રસ્યોદયાયચ ॥૧૬॥ રોહિણીચમહાભાગાનંદગોપાભિનંદિતા ॥

જાડીને જળ છાંટ્યાં; તથા ધન્ય-પતાકાઓ-કુલના દાર-લૂગડાં અને પાંદડાં વિગેરેનાં તોરણો ગાંધી દીધાં. ॥૫॥ અને ગાયો-ગળદ-તથા વાછરડાં વિગેરેને તેજ અને હળદર લગાડીને, તથા અનેક પ્રકારના ધાતુ-કુલની માળાઓ-વસ્ત્રો અને સોનાની સાંકળીઓ વિગેરે વડે, શયુગારમાં. ॥ ૭ ॥ ધણી મૂલનાં લૂગડાં ધરેણું તથા શેલાં પાષાડી વિગેરે પહેરી શયુગારાદને, તથા અનેક પ્રકારની બેટો લપેને; જ્યાં જ્યાં ગોપ નંદજીને ઘેર ગયા. ॥૮॥ અને યશોદાને પુત્ર થયાનું સાંભળી, ગોપીઓએ પણ વસ્ત્રો-ધરેણું અને આંગણુ વિગેરે થકી પોતાનાં શરીરોને શયુગારમાં. ॥ ૯ ॥ તથા નવીન દેસર લગાવવાથી શોભનાં મોઢાંવાળી મોટા નિતંબવાળી અને હાલનાં રતનવાળી ગોપીઓ, બેટો લેઈ લેઈને ઉતાવળી આવીઓ. ॥ ૧૦ ॥ એ નંદજીને ઘેર જતી ગોપીઓએ સ્વચ્છ અણિવાળાં કુંડળ-ગળામાં નિષ્ક-અને વિચિત્ર લૂગડાં પહેરવાથી, તેમના માથાની ડુધની માળાઓમાંથી માર્ગમાં કુલ વેરાવવાથી; અને હાલનાં કુંડળ-દાર-અને રતનની શોભા થકી; તેઓ બહુજ

શોભતી હતી. ॥ ૧૧ ॥ પછી તેઓ બાળકને, “ ધણી કાળ જવળે; ” એમ આશીર્વાદ આપીને હળદરનો લોટ અને તેજવાળા પાણીથી લોકને બિંબવતાં હતાં; તથા ગીત ગાતાં હતાં. ॥ ૧૨ ॥ એ રીતે વિશ્વના ઇશ્વર અને અનંત, કૌણ ભગવાન, નંદના વ્રજમાં પધારવાથી; ત્યાં મોટા એવંચ થઈને વિચિત્ર પ્રકારનાં વાગ્નં વાગતાં હતાં. ॥૧૩॥ રાજ થયેલા અને ધી-દૂધ તથા જળ એક બીજાના ઉપર રેડતા; તથા માંખણુ ચોપડતા ચોપ લોકો; દહીં કોરાડતા હતા. ॥ ૧૪ ॥ સુત-માગધ-બંદિન-અને એવી આજીવિકાવાળા બીજાઓને પણ મોટા મનના નંદજીએ, લૂગડાં-ધરેણું-નાણું-અને ગાયો આપી. ॥૧૫॥ અને પોતાના પુત્રનો ઉદય થવા મારે વિષ્ણુ ભગવાનનું આરાધન કરવા સાર, તેમણે મોટા દીક્ષથી સર્વને ઇચ્છિત પદાર્થો આપીને, થયારોએ રીતે સદ્ગતું પૂજન કર્યું. ॥૧૬॥ અને નંદજીએ તથા ગોપ લોકોએ માન આપેલાં, મોટા ભાગવાળાં રોહિણી પણ, ગળામાં ધરેણું અને માળાઓ તથા દિવ્ય વસ્ત્રો પહેરીને, ત્યાં રહતાં હતાં. ॥૧૭॥

હે રાજ્ય આ વખતથી આરંભીને, નંદજીનું મન, હરિ ભગવાનનો નિવાસ થવા વડે, સર્વ પ્રપાદની સમૃદ્ધિ-
વાળું અને સદૃશીને કિશ કંપના સ્થાનક રૂપ થયું હતું. ૧૮ ॥ હે પરીક્ષિત, ને પછી બીજા ગોપ
લોકને મળ્યું સ્વસ્થ કરવાને રાખીને, કંસનો વાર્ષિક કર આપવા સારું, નંદજી ગયુંમાં ગયા. ૧૯ ॥
પોતાના ભાઈ સમાન નંદજીને આવેલાનું, અને તેમણે રાજ્યને કર આપી ચૂકેલાનું, વસુદેવે સાંભળવાથી;
તે એમનું ખરા છૂટવાની જગા ઉપર ગયા. ૨૦ ॥ આરંભ લાગે, દેવની અંદર પ્રાણ અવ્યયની પેટ, વસુદેવને આવેલા
દેખીને; પ્રેમથી વિવેક થયેલા નંદજી, એકદમ કહ્યા થયેને; પોતાના અતિ પ્રિયમિત્રને પ્રીતિથી બાથમાં
બાંધીને બેઠયા. ૨૧ ॥ હે રાજ્ય, પછીથી પૂજના સ્વીકારીને સારી રીતે બેઠેલા, તેમણે; આદર સહિત આરો-
ધ પુછીને, પોતાના પુત્રા વિશે થન જવાને લીધે, તે આ રીતે બોલ્યા કે ૨૨ ॥ હે ભાત, ઉગરે પહેલેલા-

દાસ સુધી સંતાન વિનાન્યા-અને સંતાન થવાની આશા મૂકેલા તમને સારી પ્રજાની પ્રાપ્તિ થા, ને પછું
સારું થયું. ૨૩ ॥ આ સંસારમયમાં ફરતાં, આજે તમને દુર્લભ પ્રિય વસ્તુ (પુત્ર)નું દર્શન થયું છે; તેથી
આપનો નવો અવતારજ થયો છે. માટે તે અતિ ઉત્તમ થયું છે. ૨૪ ॥ પ્રજાદની અંદર તમાં જન્મારં-
ભાગી પેટેજ, વિચિત્ર પ્રકારનાં કર્મોવાળાં સુદૃઢ તથા પ્રિયોનું, એક ટેકાએ રહેવું થયું નથીજ. ૨૫ ॥ આ બધાં
તમે સુદૃઢથી વિદ્યાને રક્ષા છો, એ મોટું વન પશુઓ વિગેરેને દિતકારી અને રામ રહિત તથા મધુ જળ
ધાસ-અને વનસ્પતિ વાળું તો છે. ૨૬ ॥ હે ભાત, મારો પુત્ર જે તેની મા સુદાં તમારા મનમાં રહીને
તમનેજ, પિતા માને છે, તથા તમારાથી લાડ લગાવાય છે; તેની સી ખચર છે. ૨૭ ॥ કહેલું છે કે પુરુષના
ત્રિવર્ગ એટલે ધર્મ-અર્થ અને કામ જો, સુદૃઢને સુખકારી થાય, તોજ તે સદૃશ થયેલાનું કહેવાય છે; અને

વ્યચરદિવ્યવાસઃ સ્ત્રકંઠાભરણભૂષિતા ॥૧૭॥ તત આરમ્ભ્યનંદસ્ય વ્રજઃ સર્વસમૃદ્ધિમાન ॥ હરેર્નિવાસાત્મગુણૈરમાક્રીડમભૂત્રપ ॥૧૮॥ ગોપાન્ગો
કુલરક્ષાયાંનિરુપ્યમથુરાંગતઃ ॥ નંદઃ કંસસ્ય વાર્ષિક્યં કરંદાતુંકુરુદ્વહ ॥૧૯॥ વસુદેવ ઉપશ્રુત્ય ભ્રાતરં નંદમાગતં ॥ જ્ઞાત્વા દત્ત કરં રાજ્ઞેયયૌતદ
વસ્મોચનં ॥૨૦॥ તંદટ્ટાસહસોત્થાયદેહઃ પ્રાણમિવાગતં ॥ પ્રીતઃ પ્રિયતમં દોઝ્યાં પસ્વજે પ્રેમવિક્કલઃ ॥૨૧॥ પૂજિતઃ સુખમાસીનઃ પૃષ્ઠાડનામયમાદ
તઃ ॥ પ્રસક્તધીઃ સ્વાત્મજયોરિદમાહ વિશાં પતે ॥૨૨॥ દિષ્ટ્વા ભ્રાતઃ પ્રવયસદ્દાનીમઃ હૃદયતે ॥ પ્રજાશાયાનિવૃત્તસ્ય પ્રજાયત્સમપદત ॥૨૩॥ દિ
ષ્ટ્વા સંસારચક્રે સ્મિન્વર્તમાનઃ પુનર્ભવઃ ॥ ઉપલબ્ધો ભવાન્યદુર્લભં પ્રિયદર્શનં ॥૨૪॥ નૈકત્વપ્રિયસંવાસઃ સુહૃદાં ચિત્રકર્મણાં ॥ ઓધેન વ્યૂહ્યમા
નાનાં શ્વાનાં સ્ત્રોતસોયથા ॥૨૫॥ કચ્છિત્પશવ્યં નિરુજં મૂર્યં વૃત્તુણવીરુધં ॥ બૃહદ્વનંતદધુનાયત્રાસેત્વં સુહૃદૃતઃ ॥૨૬॥ ભ્રાતર્મમસુતઃ કચ્છિન્માત્રાસ
હમ્ભવદ્વજે ॥ તાતંભવંતં મન્વાનો ભવજ્ઞામુપલાલિતઃ ॥૨૭॥ પુંસસ્ત્રિવર્ગો વિહિતઃ સુહૃદો હ્યનુભાવિતઃ ॥ નતેષુ ક્લિષ્ટમાનેષુ ત્રિવર્ગો ડર્યાયકલ્પતે ॥
૨૮॥ નંદઃ ० અહોતે દેવકીપુત્રાઃ કંસેન બહવો હતાઃ ॥ એકાડવશિષ્ઠાડવરજાકન્યાસાપિદિવંગતા ॥૨૯॥ નૂનં હ્યદૃષ્ટિનિષ્ઠો ડ્યમદૃષ્ટપરમો જનઃ ॥
અ ૦ ૫ માત્મનસ્તત્ત્વયોવેદનસમુદ્ધતિ ॥૩૦॥ વસુદેવ ૦ કરોવૈવાર્ષિકોદત્તો રાજ્ઞેદૃષ્ટાવયં ચવઃ ॥ નેહસ્થેયં बहुतिथं સંત્યુષ્તાતાશ્ચગોકુલે ॥૩૧॥
શ્રીશુક ૦ હિતિ નંદાદયો ગોપાઃ પ્રોક્તાસ્તે શૌરિણાયયુઃ ॥ અનોભિરનદુચ્યુક્તે સ્તમનુજ્ઞાપ્યગોકુલં ॥૩૨॥ હ ૦ જ્ઞા ૦ મ ૦ વ ૦ વસુદેવસંગમોનામ
પૅવમો ડધ્યાયઃ ॥૫॥ શ્રીશુક ૦ નંદઃ પથિવચઃ શૌરેર્નમૃષેતિ વિચિંતયન્ ॥ હરિં જગામ શરણમુત્પાતાગમશંકિતઃ ॥૧॥ કંસેન પ્રહિતાધોરાપૂતનાચા
લઘાતિની ॥ શિશુંશ્ચારનિઘંતીપુરગ્રામવ્રજાદિષુ ॥૨॥ નયત્રશ્રવણાદીનિરક્ષોઘ્નાનિસ્વકર્મસુ ॥ કુર્વૈતિસાત્વતાંભર્તુર્યાતુધાન્યશ્વતત્રહિ ॥૩॥
સાલેષર્થેકદોષેત્યપૂનનાનંદગોકુલં ॥ યોષિત્વામાયયાત્માનંપ્રાવિશત્કામચારિણી ॥૪॥ તાંકેશર્બધવ્યતિષક્તમલ્લિકાંબૃહન્નિતંબસ્તનકૃચ્છ્રમ
ધ્યમાં ॥ સુવાસસંકંપિતકર્ણભૂષણત્વિષોલ્લસત્કુંતલભૂષિતાનનાં ॥૫॥ વલ્ગુસ્મિતાપાંગવિસર્ગવીક્ષિતૈર્મનોહરંતીવનિતાંવ્રજૌકસાં ॥ અમંસતાં
ભોજકરેણરૂપિણીગોપ્યઃ શ્રિયંદટ્ટમિવાગતાંપતિં ॥૬॥ ચાલગ્રહસ્તત્રવિચિન્વતીશિશૂન્યદૃષ્ટપાનંદગ્રહેસદંતકં ॥ ચાલંપ્રતિચ્છન્નનિજોરુતેજસં

સુદૃઢને ક્ષેત્ર કર્મ કરનારાં થાય, તો એ ત્રિવર્ગ નિષ્પાદક કહેવાય છે. ૨૮ ॥ નંદ-નમારા દેવકીથી
થયેલા પછા પુત્રો, કંસે આર્યા; અને જેવડે સૌથી નાની કન્યા પશુ સ્વર્ગમાં ગઈ. ૨૯ ॥ તમાં લોકોનું આદ-
રજ સુધી મોટું છે, પોતાના સુખ દુખનું કારણ અથવા તત્ત્વ, એ આદરજ છે; માટે આ રીતે આદરજી
નિશ્ચ રાખવાનું જે કાંઈ જાણે છે, તેઓ મોઢને પામતા નથી. ૩૦ ॥ વસુદેવ-તમે રાજ્યને વાર્ષિક કર
આપ્યો છે, અને મને પશુ મળ્યા; તો હવે તમારે અહીંયાં અહીં ચર રહેવું હીક નથી. મોકુળમાં ક્રાપાત
થતા હશે. ૩૧ ॥ એ રીતે વસુદેવે કહેવાથી, નંદજી આદિ ગોપ લોકોએ કાપા ઉપર આવ્યા પછી, તુર્તજ
મામાં બેઠયા; અને રજા માગીને મોકુળ તરફ ચાલ્યા ગયા. ૩૨ ॥ ઇતિશ્રી ૦ જ્ઞા ૦ મ ૦ વ ૦ સં ॥ ૫ ॥
આખ્યાય ૬ ટો. — શ્રીશુક-વસુદેવનું વચન મિથ્યા હોયજ નહીં, એટલે કિપાત થતા હશેજ, એવી
ચંકા નંદજીને માર્ગમાં જતાં, થવાથી; તેમણે હરિભગવાનનું સ્મરણ કર્યું. ૧ ॥ અને તે તરફ જાગકોનો

ખાત કરનારી દુટ પૂતના, નગરો-માઓ-અને મળે વિગેરેમાં જાગકોને મારતી મારતી ફરતી હતી. ૨ ॥
પશુ જ્યાં રાક્ષસોનો નાશ કરનાર સાતતપતિ ભગવાનનું અવન્ય આદિક નથી હોતાં, ત્યાંજ એ રાક્ષસો
વિગેરે પોતાનું કામ કરી શકે છે. ૩ ॥ એ આકાશ માર્ગે ચાલનારી અને મરજ પ્રમાણે વર્તનારી પૂતનાએ
પછીથી એક દિવસે જોના વેશથી નંદજીના મોકુળમાં પ્રવેશ કર્યો. ૪ ॥ અને જેવડે તમાં મલ્લિકાનાં
પૂલ શુભેલી-મોટા ગિર્તાજ અને રતનના આરથી લયકતી કેડ પાળી-સારાં વસ્ત્ર પેહેરી-ને દાસતાં
કુડોના તેજથી અને ચળકતા વાળથી શોભતા મોઢા વાળી-એ પૂતનાએ; શુંદર હસતું અને અભિપ્રાય
આપથી જોતું, વિગેરે થકી મનવાસીઓનાં મનને હરી લીધાં. તથા દાસમાં કમળ હોવાને લીધે,
ભગવાનને જોવાને સારું, દેહ ધારણ કરેલી લક્ષ્મી, પોતેજ આવેલાનું જોઈઓએ પાર્યું. ૫ ॥
પછી તે જાગકોનો નાશ કરનારીએ, હોકારને શોખતાં શોખતાં, રાખોડીમાં બારેલા અમિતી પેટે

પરજીવની નાંદીના મર્યા પારખાની અંદર, એ દંડાયલા પશુ તેજ વાળા કાળ સ્વરૂપ બાળકને, કુતેજો
જેવો. ॥ ૭ ॥ અને તે બાળકને મારવારી છે, એમ બળીને એ ચરાચરના આત્મા બગવાને: પેતાની
બાંધો મિત્રી રાખી: એટલે અણાની માણસ દોરડી બળીને જેમ સાપને લે. તેમ એ અનંત અને
કાળ સ્વરૂપને, તેણીએ પોતાના બોળામાં લીધા. ॥ ૮ ॥ ત્યારે તે તીક્ષ્ણ ચિત્તવાળી-અતિ દુઃટ્ટ કામ કર-
નારી-અને આનમાં દાંડેલી તરવારના જેવી-ને જોઈને, તેજથી બંધાં પોલાં શેલિયી તથા યશોદા તે: તેને
કોઈ ઉત્તમ સ્ત્રી બળીને: તેના સાચું જોતાંજ કળાં થઈ રહ્યાં. ॥ ૯ ॥ પછી પોતાના બોળામાં લીધેલા એ
બાળકને: તેણે, ન પડે એનું-અતિ કમ-અને બંધકર ઝેર યદી બરેલું-પોતાનું સ્તન મોઢામાં આપ્યું: એટલે
બગવાને રાખવડે, તે એક હાથથી પશુ બેરથી દયાવાળી પકડી રાખીને: તેનું પ્રાણ સહિત સ્તન પાન કર્યું.

॥ ૧૦ ॥ ત્યારે સધળાં અર્મથાનોમાં પીડાયલી, તે મોલવા લાગી કે: “ થયું, થયું, હવે મુકારે. ” અને તેથી
તેને પરજીવો વળી ગયો, આંખો શરી મગ્ન, અને તે વારંવાર હાથ પગ પકાડીને રોવા લાગી. ॥ ૧૧ ॥ ત્યારે
અતિ મંબીર અને મોટા વેગવાળા તેના સખ્દ યદી, પવંતો સહિત પૂરી તથા ઝડે સહિત આગાશ મુજબ
લાયું: રસાનળ અને દિશાઓમાંથી પડ્યા (સામાઆવાજ) થવા લાગ્યા: અને લોકો વજ પડવાની શંકાથી ધરતી
ઉપર પડી ગયા. ॥ ૧૨ ॥ હે રાજ્ય એ રીતે સ્તનની વેદનાથી તે રાક્ષસીના પ્રાણ જતાં, તે પોતાનું અંત રૂપ
ધારણ કરીને: તથા આવાના વાળ અને હાથ પગ પડારીને: વજળી દણાપણા દયાસુરના સરખી, મળને
વિશે પડી ગઈ. ॥ ૧૩ ॥ અને તે પડનાં તેના દેહ યદી, છતાંક સૂનીનાં ઝાડ વિગેરે હુંદાઈ ગયાં: એ પાછું
મોઢું આશ્વયં થયું. ॥ ૧૪ ॥ તેના આગલા દાંત દળાની દાંડી જેવા હતા. નાક પવંતની ગુરા જેવું હતું, સ્તન

દર્શતલ્પેઽગ્નિમિવાહિતંભસિ॥ ૭ ॥ વિબુદ્યતાંબાલકમારિકાગ્રહંચરાચરાત્માસનિમીલિતેક્ષણ:॥ અનંતમારોપયદંકમંતકંયથોરગંસુસમબુ
દિરજુધી:॥ ૮ ॥ તાંતીક્ષ્ણચિત્તામતિવામચેષ્ટિતાંવીક્ષ્યાંતરાકોશપરિચ્છદાસિવત્ ॥ વરાસ્ત્રિયંતત્પ્રમયાચધર્ષિતેનિરીક્ષમાણેજનનીહ્યતિષ્ઠતાં
॥ ૯ ॥ તસ્મિંસ્તનંદુર્જરવીર્યમુલ્બળંઘોરાંકમાદાયશિશોર્દદાવથા ॥ ગાઢંકરાભ્યાંભગવાન્પ્રપીઢ્યતત્પ્રાણૈ:સમંરોપસમન્વિતોઽપિવત્ ॥ ૧૦ ॥ સા
મુંચમુંચાલમિતિપ્રમાણિનીષ્પીઢ્યમાનાઽસ્થિલજીવમર્મણિ ॥ વિવૃત્યનેવેચરણૌભુજૌમુદ્ગુ:પ્રસ્થિવ્રગાત્રાક્ષિપતીરુરોદહ ॥ ૧૧ ॥ તસ્યા:સ્વને
નાતિગભીરરંહસાસાદિર્મહીઘૌશ્વચ્ચાલસગ્રહા ॥ રસાદિશશ્વપ્રતિપેદિરેજના:પેતુ:ક્ષિતૌવજ્રનિપાતશંકયા ॥ ૧૨ ॥ નિશાચરીત્યંવ્યથિતસ્ત
નાવ્યસુર્વ્યાદાયકેશાંશ્વરણૌભુજાવણિ ॥ પ્રસાર્યગોષ્ઠેનિજરૂપમાસ્થિતાવજ્રાહતોવૃત્રઙ્ગાપતન્નૃપા ॥ ૧૩ ॥ પતમાનોઽપિતદેહાસ્થિગવ્યૂત્યંતરદુમાન
॥ ચૂર્ણયામાસરાજેન્દ્રમહદાસીતદદ્રુતં ॥ ૧૪ ॥ ઈષામાત્રોઽગ્રદંપ્રાસ્યંગિરિકંદરનાસિકં ॥ ગંડશૈલસ્તનરૌદંપ્રકીર્ણારુણમૂર્દજં ॥ ૧૫ ॥ અંધકૂપગ
મીરાક્ષંપુલિનારોહર્મીષણં ॥ બદ્ધસેતુભુજૌર્વેદ્ધિશૂન્યતોયન્હદોદરં ॥ ૧૬ ॥ સંતત્રસુ:સ્મતદ્વીક્ષ્યગોપાગોપ્ય:કલેવરં ॥ પૂર્વેતુનત્રિ:સ્વનિતભિન્નહ
ત્કર્ણમસ્તકા: ॥ ૧૭ ॥ બાલંચતસ્પાઊરસિક્રીઢંતમકુતોભયં ॥ ગોપ્યસ્તૂર્ણસમખ્યેત્યજગૃહુર્જાતસંભ્રમા: ॥ ૧૮ ॥ યશોદારોહિણીભ્યાંતા:સમંબા
લસ્પસર્વત: ॥ રક્ષાંવિદધિરેસમ્પગ્ગોપુચ્છભ્રમણાદિભિ ॥ ૧૯ ॥ ગોમૂત્રેણસ્નાપયિત્વાપુનર્ગૌરજસાઽર્મકં ॥ રક્ષાંચકુશ્વશકૃનાદ્વાદશાંગેપુનામભિ:
॥ ૨૦ ॥ ગોપ્ય:સંસ્પૃષ્ટમલિલાઅંગેષુકરયો:પૃથક્ ॥ ન્યસ્યાત્મન્યથાબાલસ્યર્બાજન્યાસમકુર્વત ॥ ૨૧ ॥ અવ્યાદર્જોઽગ્નિમણિમાંસ્તવજાન્વયોરુ
ચક્ષોઽચ્યુત:કટિતટંજઠરંહયાસ્ય: ॥ ત્હત્કેશવસ્ત્વદુર્દશદ્વિનસ્તુકંઠંવિષ્ણુર્ભુજંમુખમુરુકમર્દશ્વર:કં ॥ ૨૨ ॥ ચક્રયગ્રત:સહગદોહરિસ્તુપશ્ચા
ત્વત્પાર્શ્વયોર્ધનુરસીમધુહાઽજનશ્વ ॥ કોણેષુશંખઊરુગાયપર્યુપેદ્રસ્તાક્ષર્ય:ક્ષિતૌહલધર:પુરુષ:સમંતાત્ ॥ ૨૩ ॥ ઇંદ્રિયાણિત્વર્પીકેશ:પ્રાણાન્ના
રાયણોઽવતુ ॥ શ્વેતદ્વીપપતિશ્ચિતંમનોયોગેશ્વરોવતુ ॥ ૨૪ ॥ ઇશ્વિગર્ભશ્વતેબુદ્ધિમાત્માનંભગવાન્પર: ॥ ક્રીઢંતંપાતુગોવિંદ:શ્યાનંપાતુમાધવ: ૨૫
વ્રજંતમવ્યાઢૈકુંઠાસીનંત્વાંશ્રિય:પતિ: ॥ મુંજાનંયજ્ઞમુક્ષપાતુસર્વગ્રહભયંકર: ॥ ૨૬ ॥ ડાકિન્યોયાતુધાન્યશ્વકૃપ્માંઢાયેઽર્મકગ્રહા: ॥ ભૂતપ્રેત

પવંતની સદ્ગાઓ જેવા હતા, અને વાળ વિખાયલા તથા લાલ હતા. ॥ ૧૧ ॥ આંખો અંધારા કૂવા જેવી
હોઈ હતી, તેના નિતંબ બંધકર નરીના કાંઠા જેવા હતા. હાથ-પગ-અને સાથળો, આંધે ॥ સડકો જેવાં
હતાં, તથા પેટ પાછી વમરના ધરા જેવું હતું. ॥ ૧૨ ॥ અને પેડેકેથીજ તેના સખ્દ યદી, કાન-ગાયાં-અને
હૃદય એકેર મારી ગયેલાં, જોગ અને જોખીઓ: તેના કબેરને દેખીને ત્રાસ પામ્યાં. ॥ ૧૩ ॥ તે પછી તેની
હાતી ઉપર નિર્ભય પહે રમતા બાળકને: જોખીઓએ સંજમને લીધે હનાવળથી જળને, લેઈ લીધો. ॥ ૧૪ ॥
અને શેલિયી સહિત યશોદા વિગેરે જોખીઓએ, ત્યારે તરફ ગાવનાં પુછાં વિગેરે ફેરવવા વિગેરેથી, એ બાળકની
સંપૂર્ણ પહે રક્ષા કરી. ॥ ૧૫ ॥ પછી તે બાળકને ઝામુરથી નવરાત્રીને, વળી જોરજથી નવરાત્રી, અને તેનાં
ત્યારે અંજોમાં બગવાનાનાં નામો વડે, પશુ રક્ષા કરી. ॥ ૨૦ ॥ તથા જોખીઓએ, પોતે નાહીને અને પોતાના
અંજોનો અને હાથનો ન્યાસ કરીને પછી, તે બાળકનો બીજ ન્યાસ કર્યો કે. ॥ ૨૧ ॥ અજ બગવાન તારા

પગની-અગ્નિમાન જોડણી-પગ બગવાન સાથળની-અન્યુત બગવાન કંગરની-દયઓર બગવાન પેટની-
કેશવ બગવાન હૃદયની-પ્રશ બગવાન વક્ષસ્થળની-ઉદ દેવ કંડની-વિશ્વુ જુજની-કેશકમ મુજની
-અને ધમર બગવાન ગાયાની રક્ષા કરજો. ॥ ૨૨ ॥ ચક્રધારી બગવાન આગળ-ગદા ધરનારા
બગવાન પછવાડે-તાક્ષર્ણ બગવાન નીચેની તરફ-સંખ ધરનારા ઉગ્રાચ બગવાન ત્યારે જુજમાં-
ઉપેદ બગવાન ઉપરની તરફ-અને હળધર બગવાન સજળી તરફ-તથા ધનુષધારી મધુદા બગવાન
અને તરવારને ધરનારા અજન બગવાન એ પડખામાં, રહીને તારી રક્ષા કરજો. ॥ ૨૩ ॥ હાડકેશ
બગવાન ઉઠીયોનું રક્ષણ કરજો, નારાયણ બગવાન પ્રાણનું રક્ષણ કરજો, શ્વેત દ્વીપપતિ બગવાન ચિતનું
રક્ષણ કરજો. અને યોજેશ્વર બગવાન મનનું રક્ષણ કરજો. ॥ ૨૪ ॥ પ્રશ્નિગર્ભ બગવાન તારી જુદિનું રક્ષણ
કરજો, પર બગવાન આર્દ્રકારનું રક્ષણ કરજો, અને જોખિંદ બગવાન રમનાં-માખ બગવાન સૂતાં-વૈદક

પણી, પુત્રી અને પુત્રીમાં હવે આવેલાનું જન્મવાથી; માગની નીચે જોઈ જાધીને, તેમને ધીમેથી સવાડી દીધા. જ્યાં તે પછી જોઈએવામાં મન લાગેલાં થશે, ત્યાં એકાં થયેલ પ્રજાસીઓની બરદાસ કરવામાં શેષ જન્મને લીધે, પાવવાની ઇચ્છાથી રેવા લાગેલા પુત્રનું રડું; તેમણે સાંભળ્યું નહીં; એટલે બગવાને થયે જોઈ કરવા. ૧૧૧૧ તેથી એ નીચે સ્તેલા જાળકના નાદના અને કુખ પગ આડવા થકી; તે ગાડું હવે વળી મળું; અને અનેક પ્રકારના રસથી બરેલાં વાડાં તથા શિસાઓ જોવા વળી ગયા. તથા પછડાં પછી-અને પુસરી વિખાઈ જઈને, તેમાં પડી ગયાં. ૧૧૧૨ સારે એ ઔત્યાનિક જોઈએવામાં એકી થયેલ જન્મી જીઓ. સુદાં, થશે, અને નંદાક વિગેરે સર્વ; આ અદ્ભુત જનાવ દેખીને બાકુળ થઈ વિચાર કરવા લાગ્યા કે, “ગાડું પોતાની મેળે હવે કેમ વળ્યું.” એ રીતે બોલતાં અને વાદવિવાદ કરતાં, તેઓ

દુઃખી સરખાં થઈને; માગની ચોતરફ ફરી વળ્યાં. ૧૧૧૩ અને એ વાતને નિશ્ચય ન કરી શકેલાં જોઈ તથા જોઈએને, જાળકોએ કહ્યું કે. “આ જોઈએને રેતાં રેતાં જમ વતે માગને હવે વાળ્યું છે; એમાં સંશય નથી.” ૧૧૧૪ સારે આ જાળકના અપ્રમેય જળને નહીં જાળનારા, તે જોઈ લોકે જોઈએના કહેવા જોઈ શકા નહીં આજીને, તેમને જોઈએવામાં ગણી કાઢ્યાં. ૧૧૧૫ અને થશે, એ તે રેતા જાળકને લેઈ લેઈને એક વળગવાની આશંકથી, જાળકો પાસે તેનું ફરીતાર સ્વસ્તીવાચન કરાવ્યું; અને તેમને ધવરાળા. ૧૧૧૬ પછી જળવાન જોઈ લોકોએ સરસામાન સહિત માગને પાછું પ્રથમ પ્રમાણે ગોઠવ્યું. તથા જાળકોએ હોમ કરીને, દહીં-અક્ષત-ડાબ-અને જાળકો પૂજન કર્યું. ૧૧૧૭ જેઓ અસુખ-જૂઠું-દંભ-ધર્મ-હિંસા-અને માનયકી રહિત તથા સત્યના શીલવાળા હોય, તેઓએ આપેલી આશીર્વાદ કદી ગિથ્યા થતી નથી.

નં સ્વપત્નીકૃતમજ્જનાદિકં વિપ્રૈઃ કૃતસ્વસ્ત્યયનં સુપૂજિતૈઃ ॥ અન્નાદ્યવાસઃ સ્ત્રગમીષ્ઠધેનુભિઃ સંજાતનિદ્રાક્ષમશીશયચ્છનૈઃ ॥ ૫ ॥ ઔત્યાનિકૌ
ક્યમનામનસ્વિનીસમાગતાન્પૂજયતીં વ્રજૌકસઃ ॥ નૈવાઘૃણોદ્વૈરુદિતં સુતસ્યસારુદંસ્તનાર્થીચરણાવુદક્ષિપત્ ॥ ૬ ॥ અધઃપાદાશ્ચ શિરોરનો
સ્પર્શકમવાલમૃદ્ધંધ્રિહતં વ્યવર્તત ॥ વિધ્વસ્તનાનારસકુપ્યમાજનં વ્યત્યસ્તચક્રાક્ષાવિભિન્નકૂબરં ॥ ૭ ॥ દૃષ્ટ્વાયશોદાપ્રમુખાવ્રજસ્ત્રિયઔત્યાનિકેક
ર્મણિયાઃ સમાગતાઃ ॥ નંદાદયશ્ચાદ્રુતદર્શનાકુલાઃ કથંસ્વયંવૈશકટં વિપર્યયાત્ ॥ ૮ ॥ ઇતિબ્રુવંતોઽતિવિવાદમોહિતાજનાઃ સમંતાત્પરિવત્રુરાર્તવત્ ॥
૧૮ ॥ ઝચુરઘ્યવસિતમતીન્ગોપાન્ગોર્પાશ્વબાલકાઃ ॥ રુદતાઽનેનપાદેનક્ષિપ્તમેતન્નસંશયઃ ॥ ૧૯ ॥ નતેશ્રદ્ધધિરેગોપાબાલભાષિતમિત્યુત ॥ અપ્રમે
યંબલંતસ્યબાલકસ્યનતેવિદુઃ ॥ ૨૦ ॥ રુદંતંસુતમાદાયશોદાગ્રહશંકિતા ॥ કૃતસ્વસ્ત્યયનંવિપ્રૈઃ સુક્તૈઃ સ્તનમપાયયત્ ॥ ૨૧ ॥ પૂર્વવસ્થાપિ
તંગોર્પેર્બલિભિઃ સપરિચ્છદં ॥ વિપ્રાહુત્વાઽર્ચ્યાંચક્રુર્દધ્યક્ષતકુશંબુભિઃ ॥ ૨૨ ॥ યેઽસૂયાનૃતદંભેર્પ્યાર્હિંસામાનવિવર્જિતાઃ નતેષાંસત્યશીલાના
માશિષોવિફલાઃ કૃતાઃ ॥ ૨૩ ॥ ઇતિબાલકમાદાયસામર્થ્યજુરુપાકૃતૈઃ ॥ જલૈઃ પવિત્રૌષધિભિરભિષિચ્યદ્વિજોત્તમાઃ ॥ ૨૪ ॥ વાચયિત્વાસ્વસ્ત્યય
નંનંદગોપઃ સમાહિતઃ ॥ હુત્વાચાગ્નિદ્વિજાતિશ્ચઃ પ્રાદાદન્નમહાગુર્ણં ॥ ૨૫ ॥ ગાવઃ સર્વગુણેષ્ણવાસઃ સ્ત્રયુક્તમાલિનીઃ ॥ આત્મજાશ્ચુદયાર્થાપ્રા
દાત્તેચાન્વયુંજત ॥ ૨૬ ॥ વિપ્રામંત્રવિદોયુક્તાસ્તૈર્થાઃ પ્રોક્તાસ્તયાશિષઃ ॥ તાનિષ્ફલાભવિષ્યંતિનકદાચિદપિસ્ફુટં ॥ ૨૭ ॥ એકદારોહમારુદં
લાલયંતીસુતંસતી ॥ ગરિમાણંશિશોર્વોદુંસેહેગિરિકૂટવત્ ॥ ૨૮ ॥ ભૂમૌનિધાયતંગોર્પીવિસ્મિતાભારર્પીઢિતા ॥ મહાપુરુષમાદધ્યૌજગતામાસક
ર્મસુ ॥ ૨૯ ॥ દૈત્યોનામ્નાતૃણાવર્તઃ કંસઃ પૃથ્વીઃ પ્રણોદિતઃ ચક્રવાતસ્વરૂપેણજહારાસીનમર્મકં ॥ ૩૦ ॥ ગોકુલંસર્વમાતૃષ્વન્મુષ્ણંશ્ચક્રંધિરેણુભિઃ ॥
ઈરયન્સુમહાઘોરશબ્દેનપ્રદિશોદિશઃ ॥ ૩૧ ॥ મુહૂર્તમભવદ્દોષ્ટંરજસાતમસાવૃતં ॥ સુતંયશોદાનાપશ્યત્સ્વયંન્યસ્તવતીયતઃ ॥ ૩૨ ॥ નાપશ્યત્કશ્ચ
નાત્માનંપરંચાપિવિમોહિતઃ ॥ તૃણાવર્તનિસૃષ્ટાભિઃ શર્કરાભિરુપદ્રુતઃ ॥ ૩૩ ॥ ઇતિસ્વરપવનચક્રપાંસુવર્ષેસુતપદવીમબલાઽવિલક્ષ્યમાતા ॥ અતિ
કરુણમનુસ્મરંત્યશોચદ્રુવિપતિતામૃતવત્સકાયથાગૌઃ ॥ ૩૪ ॥ રુદિતમનુનિશ્ચ્યતત્ત્વગોપ્યોઽશ્વમનુતપ્તધિયોઽશ્રુપૂર્ણમુરુચઃ ॥ રુરુદુરનુપલ

૧૧૩૩ માટે એવા શીલવાળા ઉત્તમ જાળકો પાસે સામ-જન્મ-અને રૂપેના મંત્રોત્તરે, પવિત્ર કરેલી ઔષ-
ધિઓવાળાં જન્મકી; જાળકને અભિષેક કરાવ્યો. ૧૧૩૪ તે પછી જીવ જોઈએવામાં નંદાક, જાળકો
પાસે, વળી ફરીથી સ્વસ્તીવાચન કરાવ્યું; અને અંખમાં હોમ કરાવીને, તેમને ધણી શુભવાણું અન્ન જમા-
ડ્યું. ૧૧૩૫ તથા જાળક-સેનાનાં ધરેણાં-અને પૂજના દાર પેહેરવેલી-તેમજ સર્વ સારાશુભવાળી મનો, પો-
તાના પુત્રના અભ્યુદય સારું, તેમને દાનમાં આપી. ૧૧૩૬ સારે એ મંત્રને જાળનારા જાળકોએ; કદી પણ
નિષ્ફળ ન થાય, એવા યોગ્ય આશિર્વાદ તેમને આપ્યા. ૧૧૩૭ પછી એક દિવસે પુત્રને જોઈએવામાં લેઈને થશે, રમા-
ડ્યાં હતાં, સારે પર્વતના શિખરના સરખો તેમને અતિશય બાર લાગવાથી, ગારની પીડાથી વિરમય પામેલાં તેમણે,
પુત્રને જન્મીન ઉપર મૂકી દેખે, મહાપુરુષ બગવાનનું ધ્યાન કર્યું; તે પછી ધરના કામકાજમાં વળ્યાં. ૧૧૩૮-૧૩૯
એટલી વારમાં જો મોકલેલા તેનો આકર તુજાવર્ત નામનો દૈત્ય, વંદેગિયાના રૂપથી ત્યાં આવ્યો જાળકને

ઉપાડી ગયો. ૧૧૪૦ અને ધણી મોટા અને શયંકર શબ્દ સાથે; તેણે જાળકની સર્વ દિશાઓમાં, અને જુ-
જાઓમાં વહીને, પુત્રને સર્વેની આંખો બરી દીધી. ૧૧૪૧ તેથી એક યુદ્ધને સ્વી આપું પ્રજા પુત્ર અને
અંધકારથી બચાવ્યું રહ્યું. અને થશે, એ પોતાના પુત્રને જે રથને મૂક્યા હતા, ત્યાં તેમને ન દીધા. ૧૧૪૨
તેમજ તુજાવર્તે ઊંચેલી રેતી અને કાંકરાથી ઊપદ્રવ પાળીને; મોઢ પામેલાં તે સર્વે, જીવજોને તથા
પોતાનાં શરીરોને પણ જોયાં નહીં. ૧૧૪૩ તેથી અને એ કહેર વંદેગિયાથી પુત્રને વરસાદ થવાને લીધે;
પુત્રના પતાને નહીં દેખતી માતા થશે; જીવજોને સંભારતી અને મરી અપેલ વાજાવાળી ગાવની પેડે
શોક કરતી; અતિ દયા ઉપર તેમ ધરતી ઉપર પડી ગયાં. ૧૧૪૪ પછી પુત્રના વેગ સહિત વરસાદ વર-
સાવનારો પવન બંધ થયા કેડે; તેમના રડવાને સાંભળીને; મનમાં ધણેજ સંતાપ પામેલી, જીજી જોઈએ
પણ; નંદ પુત્રને ન દેખીને, આંસુધળે મોટે રેવા લાગીએ. ૧૧૪૫ સારે જન્મ બગવાનને ઉપાડી લેખે

આકાશમાં મયેષે, એ વાણું રૂપ ધરનારે તુલ્યાવને દેવ પણ, ધણે આર ભાગવાને લીધે; આગળ ન જઈ
સકતાં, વેગ સ્થિત અને શાંત થઈ મયે. ॥ ૨૬ ॥ અને કાંઈ પથર કપાડી જવાની પેટે, પોતાને
અંદર આર ભાગવાનું સમજીને; તેમને નાંખી દેવા લાગ્યો; પણ એ અદ્ભુત જાણકે તેને મ-
જેથી પડી રાખવાથી; તે નાંખી દઈ સક્યા નહીં. ॥ ૨૭ ॥ તથા મજેથી પડકારે તે દેવ, બોલી
ન શકતાં, ચેટા સ્થિત થઈને, અને આંખો નીકળી પડીને, પ્રાણ સ્થિત થઈ, એ જાણક સ્થિત મજને
વિશે પડ્યો. ॥ ૨૮ ॥ આરે રૂઢી વિખાઈ મયેલા ત્રણ પુરના મરખા, અંતરિક્ષમાંથી પથરની શીળા કપર
પડીને, સપળા આવયો વિખાઈ મયેલા તે વિકરાળ દેવને, આં બેળી થયેલી રેલી આંખોએ જોયો. ॥ ૨૯ ॥
તે પછી એ રક્ષકે આકાશમાં બેઠા જવાવલા-અને મોતના મુખમાંથી મજેલા, થી કમળે એજ રક્ષકની છતી
કપર લટકતા, કુશળ ખેમ દેખીને; વિસ્મય પામેલી તેજેએ તેમને કપાડી બેઠી; તેમની માને હવાલે કર્યા.

મ્યનંદસૂનુંપવનઉપારતપાંસુવર્પવેગે ॥૨૬॥ તૃણાવર્ત:શાંતરયોવાત્યારૂપધરોહરના॥કૃષ્ણનભોગતોગંતુંનાશક્રોદ્ધૂરિભારધ્રુત॥૨૬॥તમસ્મા
નંમન્યમાનઆત્મનોગુરુમત્તયા॥ગલેઘ્રહીતઉત્ત્રપ્રાંશક્રોદ્ધુર્ભકં ॥૨૭॥ગલગ્રહણનિશ્ચેષ્ટોદૈત્યોનિર્ગતલોચન:॥અવ્યક્તરાવોન્યપતત્ત
હબાલોવ્યસુર્વજે ॥૨૮॥તમંતરિક્ષાત્પતિતાંશિલાયાંવિશીર્ણસર્વાવયવંકરાલં॥પુરંપથારુદ્રશરેણવિદ્વંસ્ત્રિયોરુદંત્યોદદૃશુ:સમેતા:॥૨૯॥પ્રાદા
યમાત્રેપ્રતિલ્લત્યવિસ્મિતા:કૃષ્ણંચતસ્પોરસિલંબમાનં ॥તંસ્વસ્તિમંતંપુરુષાદનીતંવિહાયસામૃત્યુમુસ્વાત્મમુક્તં ॥૩૦॥ગોપશ્વગોપા:કિલનંદમુ
રુચાલબ્ધાશિષ:પ્રાપુરતીવમોદં ॥૩૧॥અહોબતાત્યદ્રુતમેપરક્ષસાબાલોનિવૃત્તિંગમિતોઽન્યગાત્પુન:॥હિંસ્ર:સ્વપાપેનવિહિંસિત:સ્વલ:સાધુ
સમત્વેનમયાદ્વિમુચ્યતે ॥૩૨॥કિંનસ્તપશ્ચીર્ણમધોક્ષજાર્ચનંપૂર્તેષ્ટદત્તમુતભૂતસૌહૃદં ॥યત્સંપરેત:પુનરેવબાલકોદિષ્ટાસ્વબંધૂન્મળાદુપસ્થિ
ત:॥૩૩॥દૃષ્ટ્વાદ્રુતાનિબહુશોનંદગોપોઽહદ્વને॥વસુદેવવચોભૂયોમાનયામાસવિસ્મિત: ॥૩૪॥એકદાઽર્ભકમાદાયસ્વાંકમારોપ્યભામિની॥પ્ર
સ્નુતંપાયયામાસસ્તનંસ્નેહપરિહુતા ॥૩૫॥પીતપ્રાયસ્યજનનીસાતસ્યરુચિરસ્મિતાં॥મુખંલાલયતીરાજન્જંભતોદદૃશેદ્દં ॥૩૬॥સ્વરોદસીજ્યે
તિરનીકમાશા:સૂર્યેદુવન્હિશ્વસનાંબુધીશ્ચ ॥દ્વીપાન્નગાંસ્તદુહિતૃવનાનિભૂતાનિયાનિસ્થિરજંગમાની ॥૩૭॥સાર્વીક્ષ્યવિશ્વંસહસારાજન્સંજાત
વેપથુ:॥સંમીલ્યમૃગશાવાક્ષીનેત્રેઆસીત્સુવિસ્મિતા ॥૩૮॥ઈન્માન્મન્દન્તૃણાવર્તમોક્ષોનામસપ્તમોઽધ્યાય: ॥૩૯॥શ્રીશુકઃ૦ગર્ગ:પુરોહિ
તોરાજન્યદૂનાંસુમહાતપા:॥વ્રજંજગામનંદસ્યવસુદેવપ્રચોદિત: ॥૪૦॥તંદૃષ્ટ્વાપરમપ્રીત:પ્રત્યુત્થાયકૃતાંજલિ:॥આનર્ચાધોક્ષજધિયાપ્રાણિપાત
પુર:સરં ॥૪૧॥સૂપવિષ્ટકૃતાતિથ્યંગિરાસૂન્તયામુનિં॥નંદયિત્વાઽબ્રવીદ્બ્રહ્મન્પૂર્ણસ્યકરવામર્કિ ॥૪૨॥મહદ્વિચલનંનૃણાંઘ્રિનાંદીનચેતસાં॥નિ:
શ્રેયસાયમગવન્કલ્લંતેનાન્યથાક્વચિત્ ॥૪૩॥જ્યાંતિષામયનંસાક્ષાચત્તજ્ઞાનમર્તીંદ્રિયં॥પ્રણીતંભવતાયેનપુમાન્વેદપરાવરં ॥૪૪॥ત્વંહિબ્રહ્મવિદાં
શ્રેષ્ઠ:સંસ્કારાન્કર્તુમર્હસિ॥બાલયોરનયોર્નૃણાંજન્મનાબ્રાહ્મણોગુરુ: ॥૪૫॥ગર્ગઃ૦યદૂનામહમાચાર્ય:સ્વાતશ્ચભુવિસર્વદા॥સુતંમયાસંસ્કૃતંતે

વિશાસ ધણે બેસતો મયે. ॥૩૪॥ એક દિવસે રોડ વાળાં મરોદાઈ તે જાણકને બોળા કપર એસારીને, પોતાનું
રૂપ કરતું રતન તેમને ધરનારતાં દતાં. ॥૩૫॥ ધણું ખડું ધારી રક્ષા પછી; તે શુંદર દસતા મુખવાળા
જાણકો મરોદાઈ રમાડતાં જાણકને જમણુ આવવાને લીધે; તેના મોઢાની અંદર, આકાશ-રવર્ગ-પૃથ્વી-
તાશખંડ-દિશાઓ-સૂર્ય-ચંદ્ર-અગ્નિ-વાયુ-સમુદ્રો-દીપો-પવનો-નદીઓ-વન-અને સપળાં રથાવર જગમ
ધણીઓ સ્થિત, આણું જમન દીકું. ॥૩૬-૩૭॥ ત્યારે હે રાજ, એ દરખ જેની આંખોવાળાંએ, એકાએક
આણું વિષ દેખવાથી; તેને વિસ્મય થઈને, અને શરીરે ખુલ્લો થઈને, તેણીએ પોતાની આંખો ગીચી દીધી.
॥૩૮॥ ઇન્માન્મન્દન્તૃણાવર્તમોક્ષોનામસપ્તમોઽધ્યાય: ॥૩૯॥

અધ્યાય ૮ થો. — શ્રીશુક — હે રાજ; તે પછી વસુદેવની પ્રેરણાથી શાસ્ત્રોના ગોર મહા તપસ્વી
મર્ગચાર્ય; તંદ્રામાં મૂક્યાં મયા. ॥૪૦॥ તેમને દેખવાથી અતિ પ્રસન્ન થયેલા તંદ્રાએ, કલા ધઈ સામે જ-
ઈને કામ જોયા તથા તેમને અધોક્ષજ ભગવાન રૂપ માનીને, નમસ્કાર તથા પૂજન કર્યું. ॥૪૧॥ તે પૂજન

॥૩૦॥ એટલે મુખ્યત્વે કરીને, તંદ્રા તથા સપળા જોય અને ગોપીઓના મનોર્થ પૂર્ણ થઈને, તેઓ અ-
ત્ય આનંદ પામ્યાં. ॥૩૧॥ અને બોલ્યાં કે “આનો મોઢું અદ્ભુત થયું.” કે જેથી રક્ષકે મારી નાંખે
જાણક પાછો આવ્યો. દિશા કરનારા ખગ પુરોહિ પોતાના પાપ વડે આ રીતેજ મરણ પામે છે, અને સાધુ
પુરોહિ, સમ બુદ્ધિ વડે; જાણક મુખ વાચ છે. ॥૩૨॥ આપણુ સર્વેએ સાંચા કાળનું તપ કર્યું હતું-
અધોક્ષજ ભગવાનનું પૂજન કર્યું હતું-પૂર્વ કર્મ એટલે વાળ્યો, કૃપા, જગાણ પથ, અને સદાવર્ત બંધા-
વેલાં દશે-વચ્ચાદિક ઇષ્ટ કર્મ કર્યાં દશે-દાન આપ્યાં દશે-અને સર્વ પ્રત્યક્ષો તરફ સુહૃદભાવ રાખ્યો દશે;
એ વિગેરે કાંઈ એક પુન્યા પ્રતાપથીજ, પોતાના બંધુઓને રાજ કરતો આ જાણક, મરણ પામ્યો છતાં;
ફરીથી જન્મવાની પેટે, પાછો આવ્યો છે; એ ધણુંજ સાચું થયું છે. ॥૩૩॥ એ રીતે એ મોઢા વળમાં ધણુ
અદ્ભુત બનાવો બનાવ દેખીને, તંદ્રા તથા જોય લોકોને વિસ્મય થયો. અને વારંવાર વસુદેવના વચન કરી

થયા પછી સુખે બેઠેલા તે મહામુનિને, તંદ્રાએ શુંદર વાણીથી કહ્યું કે “હે આજણ, પરિપૂર્ણ જોય આ-
પણું આમે શું કામ કરી થકીએ? ॥ ૩ ॥ હે ભગવાન (ગર્ગચાર્ય), રાંક ચિત વાળા શુંદર
લોકને ઘેર મહાત્માઓનું આવડું; તેઓનું કમ્પાણ હજી શિવાય, જીભ કારણ માટે નથી હોતું
॥ ૪ ॥ જેનું જ્ઞાન સાક્ષાત્ દિશોં થકી નથી થતું; તે જ્યેનિષ્ઠ શાસ્ત્ર, આપેજ બાંધેલું છે;
કે જેથી પુરોહિ જૂન બાંધેલાને જાણી શકે છે; ॥ ૫ ॥ વળી જાણેલાઓમાં પણ તમે તો શ્રેષ્ઠ છો; તથા
મનુષ્યોને જન્મથીજ જાણ્યો શુર છે; માટે આ જાણકોના સંસ્કાર કરવાને માટે આપણ જોઈએ છીએ. ॥૬॥
ગર્ગ-પૃથ્વી કપર શાસ્ત્રોના ગોરપણા માટે, હું સર્વકા પ્રખ્યાત છું; અને પાપ બુદ્ધિ કંસને, વસુદેવની સાથે
તમને ગિતના કોવાની પણ, ખપ્પર છે; તથા તેણે આકાશ વાણીનું વચન સાંભળેલું છે; તેના વિચાર કરતાં
દેવકીનો આક્રોશ મર્મ, એકે તેણે દેવકીની દીકરીને મારી નાંખીએ; તોપણ, જી જાતિનો નજ હોવાને બદલે.
એટલાં કારણોને લીધે, મારા થકી સંસ્કાર થયેલા તમારા પુત્રને દેવકીના પુત્રો હોવાની; તેને શંકા થાયતો,

તે સ્ત્રી યોગે અન્નમ આપ ॥૭-૮-લા-નંદ-એમ છે તે; તેઓને દિગ્ગજ સંસ્કાર અને રચતી વાયન; આ વચ્ચેના અન્ન આપ્યો યકી પશુ, જાની રીતે આપ કરો. ॥૧૦-શ્રીશુક-એ રીતે પ્રાર્થના કરાવતા તે બાલ્યો; પોતે જે કામ કરવાને આવેલા હતા તે, આ બાળકોનાં નામ પાડવાનું કામ; એકાંતમાં યુગ્મપણે કર્યું. ॥૧૧-અર્જુ-આ રાહિયોને પુત્ર, પોતાના યુગ્મે યકી સખીઓને રાજ કરશે માટે, "રામ" કહેવાશે તે તે અધિક બળવાળો હોવાથી, "અંગદેવ" કહેવાશે. તથા પાદરેણુ એક એક મનપાવું કરશે, માટે "સંક-પશુ" કહેવાશે. ॥૧૨-અને આ જે બીજો છે તે યુગે યુગમાં આવનાર ધરનારાના, ધોળો-રાતો-અને પીળો એવા ત્રણ પશુ મધ ગમેલા છે; પશુ હમણાં તેનો વલું કાઠો છે. ॥૧૩-એ તમારા પુત્ર પૂર્વે કાઠ વખતે વસુદે-વને પુત્ર થયેલ છે, માટે જાની કોઠા તેને "વાસુદેવ" નામથી ઓળખશે. ॥૧૪-એ તમારા પુત્રનાં નામો અને

કેવો, વચ્ચે વચ્ચે તેનાં કામો આ યુગે ઉપરથી થનારાં છે; તે બધાંને હું જાણું નથી, અને કોઠા પશુ ત્રણે નર્દા. ॥૧૫-ગોપના અને ગાયોના કુળને આનંદ આપનાર, એના ચક્રો, તમારું કદવાણુ મશે; અને એનાવડે તમે ક્રિતાવળેજ સર્વ કુળોને તરી જશે. ॥૧૬-હે વચ્ચના રવાથી, પૂર્વે રાત્રિવિનાના અને ચોર કોઠથી પીડાવતા સખુ પુરુષોને, એણે રક્ષણ કરીને જદિ પગાડ્યા હતા. જેથી તેઓ ચોરોને જલ્લા હતા. ॥૧૭-જે બાળ્ય શાળી મનુષ્યો એના વિશે પ્રીતિ કરશે. તેમને; દેવાને જેમ દેવો ન હતી શકે, તેમ; શત્રુઓ છતી શકશે નર્દા. ॥૧૮-એટલા માટે હે નંદજી તમારો એ પુત્ર; યુગો-લક્ષ્મી-કાર્તિક-અને પ્રભાવ, એઓ ત્રે નારાયણના સમાન છે; માટે તમે તેને સારી રીતે સાચવવો. ॥૧૯-શ્રીશુક-એ રીતે તેમને કહીને, ગંગાચાર્ય પોતાને ઘેર ગયા; અને આનંદ પામેલા નંદજીએ, પોતાને કૃતાર્થ થયેલાનું માન્યું. ॥૨૦-પછી ઘોડો વખત ગયા

મન્યતેદેવકીસુતં ॥૭॥ કંસ:પાપમતિ:સસ્યંતવચાનકદુંદુભે:॥દેવક્યાઅષ્ટમોગર્ભોનસ્ત્રીભવિતુમર્હતિ ॥૮॥ इतिसंचितयन्श्रुत्वादेवक्यादा
रिकावच: ॥ अपिहंतागताशंकस्तर्हितत्रोऽनयोभवेत् ॥९॥ नंद०अलक्षितोऽस्मिन्नहसिमामकैरपिगोव्रजे ॥ कुरुद्विजातिसंस्कारंस्वस्तिवाच
नपूर्वकं ॥१०॥ श्रीशुक०एवंसंप्रार्थितोविप्र:स्वचिकीर्षितमेवतत् ॥चकारनामकरणंगूढोहसिबालयो: ॥११॥ गर्ग०अयंहिरोहिणीपुत्रोर
मयन्सुहृदोगुणै:॥आरूयास्पतेरामइतिबलाधिक्याद्वलंवितु:॥पदूनामपृथग्भावात्संकर्षणमुशंत्युत ॥१२॥ आसन्वर्णास्त्रयोह्यस्यगृण्हतोऽनु
युगंतनु:॥शुक्रोरक्तस्तथापीतइदानीं॥ष्णतांगत:॥१३॥ प्रागयंवसुदेवस्यकाचिजातस्तवात्मज:॥वासुदेवइतिश्रीमानभिज्ञा:संप्रचक्षते ॥१४॥
बहूनि संतिनामानिरूपाणिचसुतस्यते॥गुणकर्मानुरूपाणितान्यहंवેदनोजना: ॥१५॥ एषव:श्रेयआधास्यद्वोपगोकुलनंदन: ॥ अनेनसर्वदु
र्गाणियूयमंजस्तरिष्यथ ॥१६॥ पुराऽनेनव्रजपतेसाध्वोऽशुपीडिता:॥अराजकेरक्ष्यमाणाजिग्युर्दस्यूनसमोधिता: ॥१७॥ यएतस्मिन्महाभा
गा:प्रीतिकुर्वतिमानवा:नारयोऽभिभवंत्येतान्विष्णुपक्षानिवासुरा: ॥१८॥ तस्मान्ब्रंदात्मजोऽयंतेनारायणसमोगुणै:॥श्रियाकीर्त्यानुभावेनगो
पायस्वसमाहित: ॥१९॥ इत्यात्मानंसमादिश्यगर्गेचस्वगृहंगते॥नंद:प्रमुदितोमेनेआत्मानंपूर्णमाशिषां ॥२०॥ कालेनव्रजताऽल्पेनगोकुले
रामकेशवौ ॥ जानुभ्यांसहपाणिभ्यांरिंगमाणौविजन्हतु: ॥२१॥ तावंप्रियुग्ममनुकृष्यसरीसृपंतौघोषप्रघोषरुचिरंव्रजकर्दमेषु॥तत्रादृष्ट
मनसावनुसृत्यलोकंमुग्धप्रभीतवदुपेयतुरंतिमात्रो: ॥२२॥ तन्मातरौनिजसुतौघृणयास्तुवंत्यौपंकांगरागरुचिरावुपगुह्यदोभ्यां॥दत्वास्तनं
प्रपिबतो:स्ममुखंनिरीक्ष्यमुग्धस्मिताल्पदशनंययतु:प्रमोदं ॥२३॥ यद्गीगनादर्शनीयकुमारलीलावंतव्रजेतदबला:प्रगृहीतपुच्छै: ॥ वत्सैरिति
स्ततउभावनुकृष्यमाणौप्रेक्षंत्यउद्भिन्नतगृहाजल्लघुर्हसंत्य: ॥२४॥ शृंग्यग्निदंष्ट्र्यासिजलद्विजकंटकेभ्य:क्रीडापरावतिचलौस्वसुतौनिपेहुं ॥
गृह्यणिकर्तुमपियवनतजनन्यौशेकातआपतुरलंमनसोऽनवस्थां ॥२५॥ कालेनाल्पेनराजर्षेराम:कृष्णश्वगोकुले ॥ अघृष्टजानुभि:पद्भिर्वि
चक्रमतुरंजसा ॥२६॥ ततस्तुभगवान्कृष्णोवयस्यैव्रजबालकै:॥सहरामोव्रजस्त्रीणांचिक्रीडेजनयन्मुदं ॥२७॥ तृष्णस्यगोप्योरुचिरंवीक्ष्यकौ

કેવો અગરામ અને કેશવ ભગવાન ગોકુળમાં, હાથ અને હાંસણ વડે, એટલે બાંખડીએ ચાલવા લાગ્યા. ॥૨૧॥ અને તે બંને બાહ્યે વચ્ચના કાઢવને વિશે, શુંદર રીતના સખદ તથા તેના પડછંદા ચાંચ તેમ પગ ધસડીને; ચાલવા લાગ્યા. અને તે સખદથી રાજ થતા તેઓ બીજાઓના તરફ ઘોડે સ્પર્ધા જોઈને, બીજાના સરખા બાળભાવથી, પોતાની માની પાસે નારી જવા લાગ્યા. ॥૨૨॥ સારે દયાને લીધે, તેમની માતાઓને પાનો છૂટીને, એ કાઢવ અને ચંદન યકી ખરડાવાથી, શુંદર લાગતા પુત્રોને; હાથે વતે પકડી લેઈને, તેઓ ધવરાવતી હતી. અને બાળભાવથી હસતાં તથા ઘોડા દાંત વાળાં તેમનાં યુગ્મે જોઈને, તેઓ રાજ થતી હતી. ॥ ૨૩ ॥ સારે તે એક જણની, એ સ્ત્રીઓને એવી ગમે એવી કુમાર આવરવાની લીલા; વાહડાંનાં પુંડડાં પકડીને તેમનાથી અહીં તહીં ખેંચાઈ જવા વિગેરેને જોવામાં, આનંદ પામીને હસતી હસતી મનની અજાણ્યો; પોતાના ધરના કામકામને પશુ જુરી જતી હતી. ॥૨૪॥ એ અતિ ચંચળ અને રમતિઆજ પોતાના

પુત્રોને, શિંગડાવાળાં જનાવરેથી-દાઢવાળા પ્રાણીથી-વારવાળા પદાર્થોથી-અને; અગ્નિ, જળ, પક્ષીઓ; તથા કોટા આદિકથકી પશુ અટકાવવાને માટે, પોતાનાં ધર કામ કરવાની સાથે; તેમની માતાઓ જનારે અશક્ત થઈઓ; ત્યારે તેઓનાં મન હેઠળ અનવચિત થઈ ગયાં. ॥ ૨૫ ॥ હે રાજકેવિ, પકડી વળી ઘોડો વખત ગયેથી, રામ અને કૃષ્ણ ગોકુળની અંદર ગોદણુ ધસડા વિનાજ, પગવડે ક્રિતાવળા ચાલવા લાગ્યા. ॥૨૬॥ ત્યારથી તો રામ સહિત કૃષ્ણ ભગવાન, પોતાના જવડા મનના બાળકોને સાથે લેઈને રમવાવડે; મનની સ્ત્રીઓને ધણેજ આનંદ પગાડ્યા લાગ્યા. ॥૨૭॥ તે સમયે કૃષ્ણનું કુમાર આવરવાનું શુંદર અવગપણુ જોઈને; એકઠી થયેલી ગોપીઓ માતા વશોદા પાસે જઈને, આ પ્રમાણે રાવ ખાવા લાગીઓ કે. ॥૨૮॥ " જ્યારે ગોપીઓનાં મન ધર કામમાં અત્યંત યુગાવલાં હોય છે, ત્યારે કઠીકઠી તમારો પુત્ર આવીને, જવ-ખને વાહડાંને છોડી મૂકે છે-ધમકાવીએ તો હસી પડે છે-અને ચોરી કરવાના બિખામની કરવાના કરીને;

દ્રુ. ૧૧ ૪૬ ૧૧ ૩ જેથી, શેકનાં પ્રયોગો નાસ્ત કરનાર, કમ્બુભગવાનનાં યાજ્ઞ ચરિત્રોત્તરો અનુભવ, જે તેમનાં ખરા ગામ્ભીર્યને પશુ નથી મળ્યો; તે એઓને મળ્યો. ૧૧ ૪૭ ૧૧-શ્રીશુક-વસુઓમાં મુખ્ય દ્રોણ પશુએ, તેમની સ્ત્રી ધરા સહિત જ્ઞાની આગ્રા પ્રમાણે આચરણ કર્યા પછી, તેમની પાસે ગાયું હતું કે, "અમે યજ્ઞે જ્યારે પૃથ્વી ઉપર જન્મીએ ત્યારે, જેથી લોકો સંકેતમાર્ગ દુર્ગાદિકને તરે છે. એવી વિશ્વના ક્રમશઃ હરિ ભગવાન વિશે આગને પરમ બક્તિ ઉત્પન્ન થાય." ત્યારે ભગવાન જ્ઞાત્યે "તથાસ્તુ" કહ્યું હતું. એ મોટી કીર્તિવાળા દ્રોણવશુ પાછળથી પ્રજાને વિશે નંદણ થયા હતા. અને તેમની સ્ત્રી ધરા તે યજ્ઞોદાશ થયાં હતાં. ૧૧૪૮-૪૯-૫૦ ૧૧ હે રાજા, પુત્રરૂપ યજ્ઞેના જનાર્દન ભગવાન વિશે: તેમની જ એ સ્ત્રી પુત્રપત્ને; જીવન જોય જોયીએ કરતાં વિશેષ બક્તિ આવ દનો. ૧૧૫૧ ૧૧ અને રામ સહિત સમર્થ કમ્બુ ભગવાને પશુ:

જ્ઞાત્યું વચન સત્ય કરવા સાંકેત, પ્રજાને વિશે વસીને; તેઓને પ્રીતિ ઉપભવવા માટે, લીલાઓ કરી હતી. ૧૧ ૫૨ ૧૧ દનિ શ્રી ભગવતે દશમા રૂકમનો આક્રમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧ ૮ ૧૧

અધ્યાય ૯ એ. — શ્રીશુક — એક દરોડે ધરની દારીઓ બીજાં કામોમાં લાગેલી હોવાથી, યજ્ઞોદા પોતેજ દરોડે વસોવવા લાગ્યાં. ૧૧૧૧ ત્યારે તે: ભગવાને કરેલાં યાજ્ઞ ચરિત્રોત્તરો રમણ કરીને: દરોડે વસોવતાં એ સંપંધનાં ગીત ગાતાં હતાં. ૧૧૨૧ અને એ સારી ભગવતોનાં-પોતે પોતાના મોટા નિત્ય ઉપર પદેરું રેશમી વસ્ત્ર કંદોરા સાથે બાંધીને, અને શરીરને દલાવીને દરોડે વસોવતાં; તેમનાં ખંચવાના પદ્મિશ્રમથી, તેમનાં હાથનાં કંકણ અને કુંડળા હાલતાં હતાં; મોટા ઉપર પરસેવો વળી ગયો હતો; પુત્ર ઉપરના રોદધથી બને રતનમાથી દૃષ્ટ કરતું હતું; અને ચોટલામાંથી ગાલતીનાં કુલ ખરી પડતાં હતાં. ૧૧૩૧ તે વખતે પ્રીતિ બાપ-

વિદેતાંકુળોદારાર્થકેહિતું ॥ ગાયંત્યદ્યાપિકવયોયલ્લોકશમલાપદં ॥ ૪૭ ॥ શ્રીશુક ૦ દ્રોણોવસૂનાં પ્રવરોધરયાસહભાર્યયા ॥ કરિષ્યમાણાદે શાન્ત્રહ્મણસ્તમુવાચહ ॥ ૪૮ ॥ જાતયોર્નોમહાદેવેભુવિવિશ્વેશ્વરેહરો ॥ ભક્તિ: સ્યાત્પરમાલોકેયયાંડજોદુર્ગતિતરેત્ ॥ ૪૯ ॥ અસ્તિવત્યુક્ત: સભગ વાન્નજેદ્રોણોમહાયશા: ॥ જજ્ઞેનંદજ્ઞિતિસ્થાતોયશોદાસાધરાડભવત્ ॥ ૫૦ ॥ તતોભક્તિર્ભગવતિપુત્રીભૂતેજનાર્દને ॥ દંપત્યોર્નિતરામાસીદ્વોપગો પીષુભારત ॥ ૫૧ ॥ કૃણોબ્રહ્મણાદેશંસત્યંકર્તૃવ્રજેવિભુ: ॥ સહરામોવસંશ્રકેતેષાંપ્રીતિસ્વલીલયા ॥ ૫૨ ॥ ઇ. મા. મ. દ. પૂ. અષ્ટમોઽધ્યાય: ॥ ૮ ॥ શ્રીશુક ૦ એકદાત્પ્રહરતીપુષ્પશોદાનંદગોહિની ॥ કર્મીતરનિયુક્તાસુનિર્મમંથસ્વયંદધિ ॥ ૧ ॥ યાનિયાનીહગીતાનિતદ્વાલચરિતાનિચ ॥ દધિનિ મૈથનેકાચેસ્મરંતીતાન્યગાયત ॥ ૨ ॥ ક્ષોમંવાસ: પૃથુકટિતટેવિશ્વતીસૂત્રનદંપુત્રસ્તેહસ્તુતતુચયુગંજાતર્કપંચસુભ્રુ: રજ્જ્વાકર્ષશ્રમભુજચલત્કં કળૌકુંડલેસ્તિવ્રંવક્રંકંકરવિગલન્માલતીનિર્મમંથ ॥ ૩ ॥ તાંસ્તન્યકામઆસાદ્યમથનંતીજનનીંહરિ: ॥ ગૃહીત્વાદધિમંથાનંન્યપેધત્પ્રીતિમાવહ ન્ ॥ ૪ ॥ તમંકમારુદમપાયયત્સ્તનંસ્તેહસ્તુતંસસ્મિતમીક્ષતીમુખં ॥ ૫ ॥ જ્યજવેનસાયયાવુત્સિચ્યમાનેપયસિત્વધિશ્રિતે ॥ ૫ ॥ સંજાત કોપ: સ્ફુરિતારુણાધરંસંદશ્યદદ્વિર્દધિમંથભાજનં ॥ ભિત્વામૃષાડશ્રુદ્ધિષદશ્મનારહોજઘાસૈયંગવમંતરંગત: ॥ ૬ ॥ ઉત્તાર્યગોપીસુશૃતંપય: પુન: પ્રવિશ્યસંશ્યચદધ્યમત્વકં ॥ મગ્નંવિલોક્યસ્વસુતસ્યકર્મતજ્ઞહાસતંચાપિનતત્પશ્યતી ॥ ૭ ॥ લૂલ્ખલાંઘ્રેરુપરિવ્યવસ્થિતંમર્કાયકામંદદ તંશિચિસ્થિતં ॥ હૈયંગવંચૌર્યવિશંકિતેક્ષણંનિરીક્ષ્યપશ્ચાત્સુતમાગમચ્છનૈ: ॥ ૮ ॥ તામાત્તપઠિપ્રસમીક્ષ્યસત્તરસ્તતોડવરુદ્ધાપસસારમીતવત્ ॥ ગોપ્યન્વધાવન્નયમાપયોગિનાંક્ષમંપ્રવેષ્ટુંતપસેરિતંમન: ॥ ૯ ॥ અન્વંચમાનાજનનીંબહુચ્ચલચ્છ્રોણીભરાક્રાંતગતિ: સુમધ્યમા ॥ જવંનવિસ્ત્રંસિતકે શબંધનચ્યુતપ્રસૂનાડુનગતિ: પરમૃશત્ ॥ ૧૦ ॥ કૃતાગસંતંપરુદંતમક્ષિણીકપંતમંજન્મપિણીસ્વપાણિના ॥ ઉદ્વીક્ષ્યમાણંમયવિક્કલેક્ષણંહસ્તેગૃ હીત્વાભિષયંત્યવાગુરત્ ॥ ૧૧ ॥ ત્યક્ત્વાયઠિંસુતંમીતંવિજ્ઞાયાર્ષકવત્સલા ॥ ઇયેપકિલતંબહુંદામ્નાડતદ્વીર્યકોવિદા ॥ ૧૨ ॥ નચાંતર્નંબહિર્યસ્ય નપૂર્વનાપિચાપરં ॥ પૂર્વાપરંબહિશ્ચાંતર્જગતોયોજગદ્વય: ॥ ૧૩ ॥ તંમત્વાત્મજમવ્યક્તંમર્ત્યલિંગમધોક્ષજં ॥ ગોપિકોલૂલેદામ્નાબંધપ્રાકૃતંયથા

જ્યવતા ભગવાને, ધાવવાની દૃષ્ટાથી પાસે આવીને; રવાઈ જાણી લીધી. અને માને વસોવું કરવા થકી રેડી દીધી. ૧૧૪૧ એટલે તે ભગવાને પોતાના બોળામાં લેધે, રોદધડે જન્તું દૃષ્ટ ધવરાવતાં ધવરાવતાં, તેમના દસતા રોદધને જોવા લાગ્યાં; એટલામાં હતું મુકેલા દૃષ્ટને બીજા આવાથી; ભગવાન ધરાના પદેલાંજ, તેમને ત્યાં મુકી દેધે: મા ઉતાવળથી એ દેકાણે ગયાં. ૧૧ ૫ ૧૧ તેથી ભગવાનને રીસ ચડીને, તેમના લાલ હોઠ ૪૨કવા લાગ્યા; પછી દાંત પીસીને વસોવું કરવાની જોગી પથરા મારીને, આંખમાં જૂઠાં આંખું લાવી, દોડી નાંખી; તથા ધરની અંદર એકાંતમાં બરાઈ જઈને, તે આંખજ આવા લાગ્યા. ૧૧૧૧ પછી ઉઠતા દૃષ્ટને ઉતાર્યા કેડે, યજ્ઞોદાશ તે દેકાણે પાછાં આવતાં: દરોડે વસોવવાના હાથને બાજેલું દેખીને, તે કામ પોતાના પુત્રે કરેલાં જાણ્યું; તથા તેમને તે રથજે ન દેખવાથી દસી પડ્યાં. ૧૧૧૨ તેમણે પછી કંધા નાંખેલા આંડ-શિયા ઉપર બેસીને, શિકામાંના માંખજુને; માંકડાઓને જોઈએ તેમ વહેંચી આપતા, અને ચોરી કરવાથી

ચકર વકર નેતા, પુત્રને દેખીને; તે તેની પાછળ ધામે રહીને ગયાં. ૧૧૮૧ ત્યારે તેમને લાકડી લઈને આ-વેલાં જોધે, તે બીન્દેલાની પેડે: લાંથી ઉતરીને દોડી ગયા; યજ્ઞોદા તેમની પાછળ દોડ્યાં; પશુ જેને ચોરી-ઓતું તપવડે પ્રવેશ કરવાને ચોખ કરેલું મન પશુ: પડેલી શકતું નથી. એવા ભગવાનને ને પડેલી શક્યા નહીં. ૧૧૯૧ ત્યારે મોટા અને હાલતા બારે નિત્યવળાં ગાતાજીને પાછળ નહીં દોડી શકતાં, અને જેમને લીધે ચોટલો છૂટી જઈને તેમાંથી કુલ ખરી પડતાં છતાં; દોડતાં દેખીને: ભગવાન માંકડાં પકડ્યા. ૧૧૧૦ પછી વાંકમાં આવેલા-મેશ આંખેલી આંખોને રેતાં રેતાં હાથવડે ચોળતા-અને બવથી વિકળ થઈને કુંડળથી નેતા-પુત્રને હાથવડે પકડીને, યજ્ઞોદાશ ધમકી આપીને બીવરાવવા લાગ્યાં. ૧૧ ૧૧ ૧૧ પશુ યાગક ઉપર રોદધે રાખનારાં તેમણે પુત્રને બીન્દેલા જાણીને લાકડી નાંખી દીધી; અને એ તેમની અપ્પર શક્તિથી અન્નદ્યાં યજ્ઞોદાએ તેમને દાંડાંવડે બાંધવાની દૃષ્ટા કરી. ૧૧ ૧૨ ૧૧ અને જેની બાદર તથા માંદી, તેમજ આગળ

અમર પાછળ, કચ્છ નથી; અને જે જગતની અંદર તથા બહાર, તેમજ આમળ અને પાછળ પણ, રહેલા છે; તથા જે પોતે જ જગત રૂપ છે, એવા અવ્યક્ત અને અધિકૃત જગતના, મનુષ્ય રૂપે થયેલાને; પુત્ર સમગ્ર પ્રાપ્ત પાળાઈને પેડે યશોદાએ તેમને હાંમડાંવને આર્પણ આપ્યો. ૧૩-૧૪ ॥ યાંકમાં આવેલા પોતાના જાળકને આપણા માંડતાં, લીધેલું હાંમડું એ આમળ કમી થયું; એટલે યશોદાએ ખીજું સાંધ્યું. ૧૫ ॥ અને જ્યારે તે પણ તેટલું જ કમી થયું, ત્યારે વળી તેણે ખીજું સંધાડ્યું; તે પણ એ આમળ જોઈ થયું. એ રીતે આપવાને સાંધે તેણે જેટલાં હાંમડાં સાંધ્યાં તેટલાં, સર્વેનું તેમજ થયું. ૧૬ ॥ એ પ્રમાણે ધરમાંનાં જ્યાં હાંમડાં યશોદાએ સાંધ્યાં, તોપણ એવીને એવી રીતે થયું, ત્યારે ખીજી ગોપીઓ હસવા લાગતાં; યશોદા પણ વિરમ્ય પામીને હસી પડ્યાં. ૧૭ ॥ પછી પોતાની માને અમોમાં પરજોવા વળેલાં-એટલાની માળાઓ ખરી પડેલાં-અને પરિશ્રમ પામેલાં, દેખીને કૃષ્ણ જગવાને, પોતાના જાળકની

આપતમાં કૃપા કરી. (અર્થાત્ જાળકા.) ૧૮ ॥ હે રાજા, દયારી સહિત સખ્યું વિષ નેના વચમાં છે, તે કૃષ્ણ જગવાને સ્વતંત્રતા; એ હરિભજવાને આ રીતે, પોતે જાળકને વચ હોવાપણું, માત્ર દેખાડેલું છે. ૧૯ ॥ શુદ્ધિને આપનારા એ જગવાને પાસેથી, યશોદાને આ પ્રસાદની જે પ્રાપ્તિ થઈ છે; તેવા પ્રસાદ નો અજ્ઞાને, સદાસિવને, અને પોતાના અમમાં વસનારાં લક્ષ્મીજીને પણ, મજેલા નથીજ. ૨૦ ॥ એ યશોદાના પુત્ર જગવાને અર્હાંનાં પ્રાણીઓને; જેવા જાગ્રિયાઓને સુખેથી પ્રાપ્ત થાય છે; તેવા જાગ્રિયાઓ અને આત્મસ્વરૂપને જોળાયાઓને પણ, થતા નથીજ. ૨૧ ॥ તે પછી યશોદાજી પર જાગમાં લાગી જતાં, કૃષ્ણ જગવાને પૂર્વ જન્મના, કુમેરના પુત્રા એ મહેા; જેઓ આંજલિવાનાં જડ થયા હતા, તેમને દીક્ષા. ૨૨ ॥ પ્રથમ તેઓ નળકુમેર અને મણિમીવ, એ નામે વાળા અને શોભાવાળા બેડ, વિખ્યાત હતા. પણ તેમને મદ થયા થકી, નારદજીએ શાપ આપીને, જાડના અવતારમાં તાપ્યા હતા. ૨૩ ॥ ૧૦ ॥ ૬૨૩ ॥ ૧૦ ॥ ૬૨૩ ॥ ૧૦ ॥ ૬૨૩ ॥

૧૧૪ ॥ તદ્દામવદ્યમાનસ્યસ્વાર્મકસ્યકૃતાગસઃ ॥ દ્વંગુલેનમભૂતેનસંદધેડન્યચ્છગોપિકા ॥ ૧૫ ॥ યદાસીત્તદપિન્યૂનંતેનાન્યદપિસંદધે ॥ તદપિ દ્વંગુલંન્યૂનંયદાદત્તબંધનં ॥ ૧૬ ॥ એવંસ્વગેહદામાનિયશોદાસંદધત્યપિ ॥ ગોપિનામુત્તમયંતીનાંસ્મયંતીવિસ્મિતાડભવત ॥ ૧૭ ॥ સ્વમાતુઃસ્વિત્રગાત્રાયાવિસ્ત્રસ્તકવરસ્ત્રજઃ ॥ દૃષ્ટ્વાપરિશ્રમંકૃષ્ણઃકૃપયાસીત્સ્વબંધને ॥ ૧૮ ॥ એવંસંદર્શિતાહંગહરિણાશ્રુત્યવશ્યતા ॥ સ્થવશેનાપિકૃષ્ણેનયસ્યેદંસેશ્વરંવશે ॥ ૧૯ ॥ નેમંવિરિંચોનમવોનશ્રીરપ્યંગસંશ્રયા ॥ પ્રસાદંલેભિરેગોપીયત્તત્પ્રાપ્તિમુક્તિદાત્ ॥ ૨૦ ॥ નાયંસુસ્વાપોભગવાન્દેહિનાંગોપિકાસુતઃ ॥ જ્ઞાનિનાંચાત્મભૂતાનાંયથાભક્તિમતામિહ ॥ ૨૧ ॥ કૃષ્ણસ્તુગૃહકૃત્યેષુવ્યગ્રાયાંમાતરિપ્રભુઃ ॥ અદ્રાક્ષીર્દર્જુનોપૂર્વગુહ્યકૌધનદાત્મજૌ ૨૨ પુરાનારદશાપેનવૃક્ષતાંપ્રાપિતૌમદાત્ ॥ નલકૂબરમણિગ્રીવાવિરિહ્યાતૌશ્રિયાડન્વિતૌ ॥ ૨૩ ॥ હ.મા.મ.દ.પૂ.ગોપીપ્રસાદોનામનવમો અ.૦ ૯ રાજા.૦ કથ્યતાંભગવન્નેતત્તયોઃશાપસ્યકારણં ॥ યત્તદ્વિગર્હિતંકર્મયેનવાદેવર્ષેસ્તમઃ ॥ ૧ ॥ શ્રીશુક.૦ રુદસ્યાનુ.૦ ભૂત્વાસુદૃષ્ટૌધનદાત્મજૌ ॥ કૈલાસોપવનેરમ્યેમંદાકિન્યાંમદોત્કટૌ ॥ ૨ ॥ વારુણીંમદિગ્ધીલ્લામદાઘૂર્ણિતલોચનો ॥ સ્ત્રીજનૈરનુગાયદ્વિશ્વેરતુઃપુષ્પિતેવને ॥ ૩ ॥ અંતઃપ્રવિશ્યગંગાયામંભોજવનરાજિનિ ॥ ચિક્રીડંતુર્યુવતિભિર્ગંજાવિવકરેણુભિઃ ॥ ૪ ॥ યદ્દૃષ્ટ્યાચ્ચદેવર્ષિર્ભગવાંસ્તત્રકૌરવ ॥ અપડયન્નારદોદેવૌક્ષીવાણૌસમબુદ્ધત ॥ ૫ ॥ તંદૃષ્ટ્વાત્રીડિતાદેવ્યોવિવસ્ત્રાઃશાપશંકિતાઃ ॥ વાસાંસિપર્યધુઃશીઘ્રંવિવસ્ત્રૌનૈવગુહ્યકૌ ॥ ૬ ॥ તૌદૃષ્ટ્વામદિરામતૌશ્રીમદાંધૌસુરાત્મજૌ ॥ તયોરનુગ્રહાર્યાયશાપંદાસ્યન્નિદંજગૌ ॥ ૭ ॥ નારદ.૦ નહ્યન્યોજુષતોજોપ્યાન્બુદ્ધિમ્નશોરજોગુણઃ ॥ શ્રીમદાદામિજાત્યાદિર્યત્સ્ત્રીચૂતમાસવઃ ॥ ૮ ॥ હન્યંતેપશવોપવનિર્દયૈરજિતાત્મભિઃ ॥ મન્યમાનૈરિમંદેહમજરામૃત્યુનશ્વરં ॥ ૯ ॥ દેવસંજ્ઞિતમપ્યંતેકામિવિદ્મસ્મસંજ્ઞિતં ॥ ભૂતધ્રુક્તકૃતેસ્વાર્થકિંવેદનિરયોયતઃ ॥ ૧૦ ॥ દેહઃકિમન્નદાતુઃસ્વંનિષેક્તુર્માતુરેવચ ॥ માતુઃપિતુર્વાંબલિનઃક્રેતુરગ્નેઃશુનોડપિવા ॥ ૧૧ ॥ એવંસાધારણંદેહમવ્યક્તપ્રભવાપ્યયં ॥ કોવિદ્વાનાત્મસાત્કૃત્વાહંતિજંતૂનૃતેડસતઃ ॥ ૧૨ ॥ અસતઃશ્રીમદાંધસ્યદારિદ્યંપરમાંજનં ॥ આત્મૌપમ્યેનભૂતાનિદરિદ્રઃ

અર્થાત્. ૧૦ શ્રી. — પરીક્ષિત — હે જગવાને, (શુક), તેમને આપ થવાનું કારણ કહેા. એમણે શું બુંદ કાપે કર્યું, કે જેથી દેવ રૂપે નારદે તેમને તમોચુષ્ણી અવતાર આપ્યો. ૧૧ ॥ — શ્રીશુક — એ બેડ કુમેરના પુત્રો રૂપે અનુચરપણું પાગવાથી, યજ્ઞ આભિમાની થઈ છકી જઈને, કેલાસના ઉપવનમાં-મંદાકિની નદીમાં-અને દુલવાડીમાં, વાણી નાગની મદિરા પીવાથી મદ પડે ચકર વકર થયેલી આંખોથી જોતા, અને અહીંના રાજાની સાથે માતા માતા; કરતા હતા. ૧૨-૩ ॥ તથા યજ્ઞ કમળે વાળા ગંગાજળના પ્રવાહમાં પેસીને, તેઓ અહીંની સાથે, દાશપ્તીઓની સાથેના દાર્યાના સરખી નરકિડા કરતા હતા. ૪ ॥ હે રાજા યદરહાથી જગવાને દેવ રૂપે નારદે, તેમને તે રથજો દેખાને, મત થયેલા જનપદ. ૫ ॥ તે વખતે વજ્ર વગરની આંખોએ તેમને જોઈને, જાળકથી તથા શાપની સંકાથી, ઉત્પાવનાં વજ્ર પહેરી લીધાં; પણ એ જે મહેાએ પહેલ્યા નહિ. ૬ ॥ તેથી લક્ષ્મીના મદથી આંખના થયેલા, અને મદિરા પીવાથી મત પામેલા, એ જે દેવ પુત્રોને દેખી; તેમજ-ઉપર અનુમદ કરવાની છંદાથી, તેમને આપ આપવાને, નારદજી

મેલ્યા કે. ૭ ॥ — નારદ — જેમાં સ્ત્રી-ધન-અને મદિરા રહે છે; એવા શ્રીમંતપણું-ઉચ્ચકુળ-અને શ્રેષ્ઠ જાતિ-વિષેરે થકી થનારા મદના જંગે, ખીજો કોઈ પ્રકારનો રત્નચુષ્ણ, વિપદાકિને ભોગવનારાઓની શુદ્ધિનો નાશ કરનારો નથી. ૮ ॥ જ્યાં અજીતદ્રિષ લેાકા, આ લક્ષ્મીચર દેહને, અજર અને મોત સહિત મળીને, નિદ્રા જાની પશુઓને મારે છે. ૯ ॥ તેઓ, દેવની સંતા પામેલ હોવા છતાં, (એટલે નારદેવ કહેતાં રાજા અને જગદેવ કહેતાં આલમ્ય કહેવાયા છતાં) અને જેના કાશ-વિષા-ક્રિયા રાખોડીજ થનાર છે, એવા દેહને અર્થે; જેથી નરકની પ્રાપ્તિ થાય, એવા પ્રાણીઓનો દ્રોહ કરીને, કાંઈજ ફળ મેળવી શકતા નથી. ૧૦ ॥ શું આ દેહ આજ કાલો છે? માતાનો છે? શું આ જાને આપ બેડનો છે? ખીજા જાળકોનો છે? વેચાળી લેનારનો છે? અમોનો છે? કિંવા કુતરાં વિગેરેનો છે? ૧૧ ॥ એ રીતે સર્વની સાધારણ માસિકાને આ દેહ, જેની ઉત્પત્તિ અને નાશ, જોવામાં ન આવે એમ થાય છે; તેને પોતા રૂપ માનીને જે દુષ્ટ પુરુષ હોય, તેના વિના ખીજો કોય સમગ્ર પ્રપ્ર પ્રાણીઓની દિસા કરે? ૧૨ ॥ મારે લક્ષ્મીના મદથી

આંધળા યનાર દુષ્ટ પુરુષોને, નિર્ધનપણું એવું પરમઅંભના રૂપ છે; કે જે થકી તેઓ, પોતા પ્રમથેન ખીજી આંધળીઓના નિર્ધનપણાને બરાબર રીતે સમજી શકે છે. ॥૧૩॥ જેમ કાંટાળી વિધવાઓ શરીરવાળો પુરુષ, તેથી પોતાની પેઠે ખીજીને પણ દુષ્ટ થવાનું ગણે છે; એટલે તે પ્રાણીઓને કાંટાળી વિધવાની ધોષા કરવાને હચ્છતો નથી; પણ એ રીતે જતા દુઃખને, કાંટાચકી નહીં વિધાયકો પુરુષ ગણતો નથી. ॥૧૪॥ અને અહંકાર તથા અક્રોધપણા વિનાનો, અને અહીંના સર્વ પ્રકારના મદથી મુક્ત થયેલ નિર્ધન માણસ, વડનગાથી જે દુખો ભોગવે છે; તે તેને તપ રૂપ જાય છે. ॥૧૫॥ વળી હમેશની ભૂખથી દુર્બળ થયેલ શરીરવાળા, અને અંબને હચ્છનારા નિર્ધન મનુષ્યનાં; હૃદયાર્થક પણ નિર્ગળ થઈ જઈને, તેની પાછળજ તેમનાથી થતી દિ'સા પણ બંધ પડી જાય છે. ॥૧૬॥ તથા એવા નિર્ધન પુરુષોને, સમદૃષ્ટિવાળા સાધુ પુરુષોના સમાગમમાં આવે છે; જેથી તે સાધુ પુરુષો, તેમની તૃપ્તિઓને ક્ષીણ કરી નાંખે છે; એટ-

લે ઉતાવળાને તેઓ શુદ્ધ થાય છે. ॥૧૭॥ કારણ મુકુંદ ભગવાનના ચરણને હચ્છનારા તથા સમયિતવાળા સાધુ પુરુષોને તો, ધનના મદથી અક્રોધ બનેલા, અને અસત પદાર્થોદિકનો આશ્રય કરનારાઓનું, કાંઈજ પ્રયોગન નહીં છતાં; તેમને તેઓ ઉપેક્ષા કરવા સાચકજ ગણે છે. ॥૧૮॥ એટલા માટે આ મહુકાંગી બનેલી વારણી પીને, મત્ત થયેલા-લક્ષ્મીના મદથી આંધળા બનેલા-ઓ લેપટ-અને અજ્ઞતાંદ્રિય થયેલા અજ્ઞાનરૂપી મદનો; હું નાશ કરી નાંખીશ. ॥૧૯॥ આ બંને બધા લોકપાળના પુત્ર હોવા છતાં, તેમણે બ્યાપ્યાથી, મદોન્મત્ત થઈને પોતાના શરીરને વસ્ત્ર સંહત હોવાનું પણ, ગણતા નથી; જેથી તેઓ સ્થાયરનો અવતાર પામવાને જ યોગ્ય છે, કે જેણે કરીને તેઓ ફરીથી એ રીતે નહીં કરે; અને આ પ્રસાદથી એ અવતારમાં પણ, તેમને આ વાતનું સ્મરણ રહેશે; તથા આરા અનુચ્છેદથીજ દેવતાઓનાં સો વચ્ચે, તેઓ વાસુદેવ ભગવાનના સાનિધ્યને પામશે. અને જાકિત પામીને પાછા રવર્ચ લોકમાં ન.શે. ॥૨૦-૨૧-૨૨॥-શ્રીશુક-આ

પરમીક્ષતે ॥૧૩॥ યથાકંટકવિદ્વાંગોજંતોને'છતિતાંવ્યથા' ॥જીવસામ્યંગતોલિંગૈર્નતથા'વિદ્વકંટકઃ' ॥૧૪॥ દરિદ્રોનિરહંસ્તંભોમુક્તઃસર્વમદૈરિ
હ ॥ કૃચ્છ્રંયદ્દૃષ્ટ્યાપ્નોતિતદ્વિતસ્યપરંતપઃ ॥૧૫॥ નિત્યંક્ષુક્ષામદેહસ્યદરિદ્રસ્યાન્નકાંક્ષિણઃ' ॥ઈંદ્રિયાણ્યનુશુષ્યંતિર્હિંસા'પિવિનિવર્તતે' ॥૧૬
દરિદ્રસ્યૈવયુજ્યંતેસાધવઃસમદર્શિનઃ ॥ સદ્ધિઃક્ષિણોતિતંતર્પતતઆરાદ્ધિશુદ્ધતિ ॥૧૭॥ સાધૂનાંસમચિત્તાનાંમુકુંદચરણૈષિણાં' ॥ઉપેક્ષ્યૈઃ'કિંધ
નસ્તંભૈરસારિસદાશ્રયૈઃ' ॥૧૮॥તદહંમતયોર્માધ્વ્યાવારુણ્યાશ્રીમદાંધયોઃ' ॥તમોમદંહરિણ્યામિષ્ઠૈણયોરજિતાત્મનોઃ' ॥૧૯॥ યદિમૌલોકપા
લસ્યપુત્રૌભૂત્વાતમઃ'હુતૌ' ॥નવિવાસસમાત્માનંવિજાનીતઃ'સુદુર્મદૌ' ॥૨૦॥ અતો'ડર્હતઃ'સ્થાવરતાંસ્પાતાંનૈવંયથાપુનઃ' ॥સ્મૃતિઃ'સ્પાન્મત્પસાદૈન
તત્રાપિમદનુગ્રહાત્ ॥૨૧॥ વામુદેવસ્યસાન્નિધ્યંલઘ્વાદિવ્યશરચ્છતે' ॥વૃત્તેસ્વર્લોકતાંભૂયોલબ્ધમક્તીભવિષ્યતઃ' ॥૨૨॥ શ્રીશુક' ॥એવમુક્તા
સદેવર્ષિર્ગતોનારાયણાશ્રમં' ॥નલકૂવરમણિગ્રીવાવાસતુર્યમલાર્જુનો' ॥૨૩॥ ઋષેર્ભાગવતમુરુપસ્યસત્યંકર્તુવચોહરિઃ' ॥જગામશનકૈસ્તત્રપ
દ્વાસ્તાંયમલાર્જુનો' ॥૨૪॥ દેવર્ષિર્મેપ્રિયતમોયદિમૌધનદાત્મજૌ' ॥તત્તથાસાધયિણ્યામિયદ્દીતંતન્મહાત્મના' ॥૨૫॥ ઇત્યંતરેણાર્જુનયોઃ'કૃષ્ણસ્તુય
મયોર્યયૌ' ॥આત્મનિર્વેશમાત્રેણતિર્યગ્ગતમુલૂખલં' ॥૨૬॥ બાલેનનિષ્કર્ષયતા'ડન્વગુલૂખલંતદ્દામોદરેણતરરોદ્ધાલેદાંઘ્રિબંધૌ' ॥નિષ્પેતતુઃપર
મવિક્રમિતાતિવેપસ્કંધપ્રવાલવિટપૌકૃતચંદ્રશબ્દૌ' ॥૨૭॥ તત્રશ્રિયાપરમયાકકુમઃ'સ્ફુરંતૌસિદ્ધાવુપેત્યકુજયોરિવજાતવેદાઃ' ॥કૃષ્ણંપ્રણમ્ય
શિરસા'ડસ્થિલલોકનાથંબદ્ધાંજલીવિરજસાવિદમૂચતુઃસ્મ' ॥૨૮॥ કૃષ્ણકૃષ્ણમહાયોગિંસ્વમાદ્યઃ'પુરુષઃપરઃ' ॥વ્યક્તાવ્યક્તમિદંવિશ્વંરૂપંતેજાહ્મ
ણાવિદુઃ' ॥૨૯॥ ત્વમેકઃ'સર્વભૂતાનાંદેહાસ્વાત્મેન્દ્રિયેશ્વરઃ' ॥ત્વમેવકાલોભગવાન્વિષ્ણુરવ્યયર્દેશ્વરઃ' ॥૩૦॥ ત્વંમહાન્પ્રકૃતિઃ'સાક્ષાદ્રજઃ'સત્ત્વતમો
મયી' ॥ત્વમેવપુરુષો'ડધ્યક્ષઃ'સર્વક્ષેત્રવિકારવિત્ ॥૩૧॥ ગૃહ્યમાણૈસ્વમગ્રાહ્યોવિકારૈઃ'પ્રાકૃતૈર્ગુણૈઃ' ॥કોન્વિહાર્હતિવિજ્ઞાતુંપ્રાક્સિદ્ધંગુણસંવૃતઃ
॥૩૨॥ તસ્મૈતુભ્યંભગવતેવાસુદેવાયવેદસે' ॥આત્મદ્યોતગુણૈશ્ચન્નમહિન્નેન્નમોદત્તમઃ' ॥૩૩॥ યસ્યાવતારાજ્ઞાયંતેશરીરેષ્વશરીરિણઃ' ॥તૈસ્તૈરતુ

રીતે બોલીને દેવરૂપિનારદ, નારાયણના આશ્રમમાં ચાલ્યા ગયા હતા. અને નજકુબેર તથા મણિગ્રીવ બંને બધા, એ આંજલિયાનાં ઝાડો રૂપે બેઠાજોડ થયા હતા. ॥૨૩॥ તેથી ભગવતીઓનાં મુખ્ય નારદજીનાં એ વચનને સત્ય કરવા સાફ, બધાં આ બે આંજલિયાનાં ઝાડો પાસે પાસે હતાં, ત્યાં દરિગયવાન ધીમે ધીમે ગયા. ॥૨૪॥ તથા પોતાની અતિ પ્રિય નારદજીએ કુબેરના આ બે પુત્રા વિશે જે રીતે કહેલું છે, તે રીતેજ એ મહાત્માના હૃદયને, હું બરાબર સાચું કરી આપીશ. ॥૨૫॥ એમ વિચારીને, કૃષ્ણભગવાન આ બે આંજલિયાની વચ્ચે, જેમાં માત્ર તેમનું શરીરજ પેસવા જેટલી જગ્યા હતી; તેમાં થઈને નીકળવાથી; ખાંડ-જિઓ આડો આવડીને, બરાબર ગયા. ॥૨૬॥ ત્યારે તે આડા આવેલા ખાંડજિયાને એ બાળક દામોદર ભગવાને, ધણું જોર કરીને, વેગ સહિત ખેંચવાયા; તે બેડે ઝાડનાં મૂળમાં ઉપડી પડીને, તેમનાં ઝાળાં-ઝળાંઓ-અને પાંદડાં વિગેરે; મોટા શબ્દ કરીને નીચે તૂટી પડ્યાં. ॥૨૭॥ એટલે અત્યંત શોભાવાળા-અને દિશાઓને પ્રકાશમાન કરતા, એ અગ્નિ સરખા સિદ્ધપુરુષ; તે ઝાડોમાંથી નીકળ્યા, અને તેમણે લોકમાત્રના રવાળી કૃષ્ણ

ભગવાનની સામે હાથ જોડીને; રમેણુ સહિત થઈ, માથાવડે પ્રણામ કર્યા; ને બોલ્યા કે. ॥૨૮॥ “હે કૃષ્ણ, હું મોટા યોગી, પરમપુરુષ અને આદિપુરુષ ભગવાન તમેજ છો. વ્યક્ત (એટલે જોવામાં આવતું) પ્રાણી પદાર્થોદિક (વિકૃતસૃષ્ટિ) અને અવ્યક્ત (એટલે મહાભૂતાદિક પ્રકૃતિઓની સૃષ્ટિ) થકી બનેલું, આ વિશ્વ આપનુંજ સ્વરૂપ છે; એમ બ્રહ્માને ગણનારાઓ (બ્રાહ્મણો) ગણે છે. ॥૨૯॥ હે વિષ્ણુ-અવ્યય-અને હચ્છર, આપ ભગવાનજ, કાળરૂપે છો; તથા તમે એકજ સર્વ પ્રાણી આદિના દેહ-પ્રાણ-અંતઃકરણ-અને હૃદયોના પણ નિર્ધતા છો. ॥૩૦॥ સત્-રૂપ-અને તમે ગુણમય પ્રકૃતિ, અને મહત્ત્વના સ્વરૂપે પણ, સાક્ષાત આપજ છો; તથા વિકારવાળાં એટલે વૈકૃત સૃષ્ટિરૂપ સધળાં શરીરોને વિશે રહેલા, પુરુષ અને અધ્યક્ષ ભગવાન પણ, આપજ છો. ॥૩૧॥ પ્રકૃતિના વિકારોરૂપ ગુણોથી, એટલે જ્ઞાન થવાની હૃદયો આદિકથકી, તમે ગણી શકાઓ એવા નથી; પ્રથમથીજ સિદ્ધ એવા આપને, ગુણોથી ઘેરાયેલા કયો પુરુષ ગણી શકે એમ છે. ॥ ૩૨ ॥ એટલા માટે સર્વના કર્તા-વાસુદેવ-અને પોતેજ પ્રકાશ કરેલા ગુણોવડે દંકાયલા-આપ વધુ મહિમાવાળા

પરબ્રહ્મ ભગવાનને, અને નમીએથી. ૥૩૩॥ આપ શરીર રહિત ભગવાનના અવતારો; પીળા કાંઠે દેહ-
પાર્શ્વોથી ન થઈ શકે એવાં, અથવા તેથી અધિક પરાક્રમવાળાં કામો; માયાવડે શરીર પારી થઈને, અત્રે
કરવાવડે; અમારા બાળ્યમાં આવે છે. ૥૩૪॥ સર્વેકાંડના રત્નો આપ ભગવાનને, કોકમાત્રનું રક્ષણ કરવાને,
અને મોક્ષ આપવાને, તથા તેમના મનોર્થપૂર્ણ કરવાને માટે પાતાના અંશ બાગવડે, અવતરેલા છે. ૥૩૫॥ માટે
એવા પરમ દેવાબુદ્ધ-પરમ મેગણરૂપ-વાસુદેવ-શાંત-અને સાતવેનાપતિ-આપ ભગવાનને, અમારા વારંવાર
નમસ્કાર છે. ૥૩૬॥ હે ચક્રાત્મા, આપનું દર્શન, અમને નારદ રૂપિના અનુમદશ્ચરીત્ર થયેલ છે; માટે આપના અનુ-
ચર અને દસ અમેને અભિષેક કરે. ૥૩૭॥ કે જેથી અમારી વાણી, આપના ગુણોના કથનમાં; કાન, આપની કૃષ્ણા
સાંધાવામાં; હાથ, આપનાં કર્મે કરવામાં; મન, આપના ચરણનું સ્પર્શ કરવામાં; મધુ જગતને વિશે રહેલા આપને

પ્રભુને કરવામાં-અને દૃષ્ટી, આપનાં શરીર રૂપ સ્વપુરુષોનાં દર્શન કરવામાં લાગે. ૥૩૮॥ શ્રીશુક-ત્યારે હામડાં
થઈ ખાંડણીએ બંધાયલા એ મોકુળના હથેર ભગવાને, આ રીતની તેમણે કરેલી સ્તુતિ સાંભળીને; તે દસીને
એલ્યા કે. ૥૩૯॥ શ્રીભગવાન-તમે સદ્ગુણા મધ્યે આધિષ્ઠા બનેલાઓનો બંધ, હાવાન નારદજીએ; વચન
વડે કરવા રૂપ અનુમદ કરેલાનું, મારા બાળ્યમાં પ્રથમથીજ છે. ૥૪૦॥ મારામાં મન રાખનારા-સરગપણે
વર્તનારા-અને સમયિત વાણી સદુ પુરુષોનું દર્શન થયા પછી, સર્વનું દર્શન થયા કેડે, આંખોનું બંધન ન
રહેવાની પેટે; પુરુષોને બંધનજ રહી શકતું નથી. ૥૪૧॥ હે નયનકુમેર અને મણિમીવ, સંસારને મટાડે
એવો, કૃતમ અને હસ્તવા યોગ પ્રેમ, તમને મારે વિશે ઉત્પન્ન થયો છે; માટે તમે મને પરાયણ થઈને,
તમારા પાતાના રચનાકે પાછા બન્યો. ૥૪૨॥ શ્રીશુક-એ પ્રમાણે કહેવાયા તેઓ, ખાંડણીએ બંધાયલા

લ્યાતિશયૈર્વીર્યેર્દેહિષ્વસંગતે: ॥૩૪॥ સમવાન્સર્વલોકરયમવાયવિભવાયચ ॥ અવતીર્ણોઽશભાગેનસાંપ્રતંપતિરાશિપાં ॥૩૫॥ નમઃપરમકલ્યા
ણનમઃપરમમંગલ ॥ વાસુદેવાયશાંતાયયદૂનાંપતયેનમઃ ॥૩૬॥ અનુજાનીહિનોભૂમંસ્તવાનુચરકિંકરૌ ॥ દર્શનંનોભગવતઃપેરાસીદનુગ્રહાત
॥૩૭॥ વાળીગુણાનુકથનેશ્રવણૌકથાયાંહસ્તૌચકર્મસુમનસ્તવપાદયોર્નઃ ॥ સ્મૃત્યાંશિરસ્તવનિવાસજગત્પ્રણામેદૃષ્ટિઃસતાંદર્શનેઽસ્તુભવત
નૂનાં ॥૩૮॥ શ્રીશુક-ઇત્યંસંકીર્તિતસ્તાશ્વ્યાંભગવાન્ગોકુલેશ્વરઃ ॥ દામ્નાચોલૂખલેબદ્ધઃપ્રહસન્નાહગુહ્યકૌ ॥૩૯॥ શ્રીભગ-જ્ઞાતંમમપુરેવૈત
દૃષિણાકરુણાત્મના ॥ ચચ્છ્રીમદાંધયોર્વાગ્મિર્વિશ્રંશોઽનુગ્રહઃકૃતઃ ॥૪૦॥ સાધૂનાંસમચિત્તાનાંસુતરાંમત્કૃતાત્મનાં ॥ દર્શનાન્નોભવેદંધઃપુંસોઽ
ક્ષ્ણોઃસવિતુર્યથા ॥૪૧॥ તદ્વચ્છતંમત્પરમૌનલકુબરસાદનં ॥ સંજાતોમયિમાવોવામીપ્સિતઃપરમોઽમવઃ ॥૪૨॥ શ્રીશુક-ઇત્યુક્તૌતૌપરિક્રમ્ય
પ્રણમ્યચપુનઃપુનઃ ॥ બદ્ધોલૂખલંમામંત્ર્યજગ્મતુર્દિશમુતરાં ॥૪૩॥ હૃંમામંદૃપૂંનારદશાપોનામદશમોઽધ્યાયઃ ॥૪૪॥ શ્રીશુક-ગો
પાનેદાદયઃશ્રુત્વાદ્રુમયોઃપતતોરવં ॥ તત્રાજગ્મુઃકુરુશ્રેષ્ઠનિર્ઘાતભયશંકિતાઃ ॥૪૫॥ ભૂમ્યાંનિપતિતૌતત્તદદૃશુર્યમલાર્જુનો ॥ વધ્રમુસ્તદવિજ્ઞા
યલક્ષ્યંપતનકારણં ॥૪૬॥ ઉલૂખલંવિકર્ષેતંદામ્નાબદ્ધંચબાલકં ॥ કસ્યેદંકુતઆશ્ચર્યમુત્પાતદ્વતિકાતરાઃ ॥૪૭॥ બાલાઊચુરનેનોતિતિર્યગ્ગતમુલૂ
ખલં ॥ વિકર્ષતામધ્યગેનપુરુષાવપ્યચક્ષમહિ ॥૪૮॥ નતેતદુક્તંજગૃહુર્નઘટેતેતિતસ્યતત્ ॥ બાલસ્યોત્પાટનંતર્વોઃકેચિત્સંદિગ્ધચેતસઃ ॥૪૯॥ ઉલૂ
ખલંવિકર્ષેતંદામ્નાબદ્ધંસ્વમાત્મજાં ॥ વિલોક્યનંદઃપ્રહસદ્વદનોવિમુખોચહ ॥૫૦॥ ગોપીભિઃસ્તોમિતોઽનૃત્યદ્વગવાન્બાલવત્કચિત્ ॥ ઉદ્ઘાયતિક્કચિ
ન્મુગ્ધસ્તદ્વશોદારુણંત્રવત્ ॥૫૧॥ વિભર્તિક્કચિદાજ્ઞાતપીઠકોન્માનપાદુકં ॥ બાહુક્ષેપંચકુરુતેસ્વાનાંચપ્રીતિમાવહન્ ॥૫૨॥ દર્શયંસ્તદ્વિદાંલોકે
આત્મનોઽષ્ટ્યવશ્યતાં ॥ વ્રજસ્યોવાહવૈર્હર્ષભગવાન્બાલચેષ્ટિતૈઃ ॥૫૩॥ શ્રીશુક-ગોપવૃદ્ધામહોત્પાતાનનુભૂયન્નહદ્વને ॥ નંદાદયઃસમાગમ્યવ્રજ
તર્પમમંત્રયન્ ॥૫૪॥ તત્રોપનંદનામાહગોપોજ્ઞાનવયોધિકઃ ॥ દેશકાલાર્થતત્ત્વજ્ઞઃપ્રિયકૃદ્રામકૃષ્ણયોઃ ॥૫૫॥ ઉત્પાતવ્યમિતોઽસ્માભિર્ગોકુ
લસ્યહિતૈષિભિઃ ॥ આયાંત્યત્રમહોત્પાતાબાલાનાંનાશહેતવઃ ॥૫૬॥ મુક્તઃકથંચિદ્રાક્ષસ્યાબાલદ્ર્યાબાલકોહ્યસૌ ॥ હરેરનુગ્રહાન્નમનશ્ચોપરિ

ભગવાનને; ફરી ફરી નમસ્કાર કરીને, અને રત્ન મળીને, કિત્તર દિશા બાળી ચાલ્યા ગયા. ૥૩૩॥ દંતીઓ-
આ- હજ્યા રકંધનો દશમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૩૪॥

અધ્યાય. ૧૧ મા-શ્રીશુક-હે શાન્ત, જાડ પડવાનો શબ્દ સાંભળીને, નંદજી વિગેરે ગોપ લોકો, ૧૦૦
પાત થવાના બાળી સંકાથી, તે રથને આવ્યા. ૥૧॥ અને લાં આંડણીયાનાં બંને ઝોડોને બગીચા હથેર
પડેલાં બેઠાને, તેમના પડવાના કારણનો વિચાર કરતાં, તે ન બાળી સંકાથી, આમ તેમ બાગવા લાગ્યા.
૥૨॥ તેમણે આંડણીયાને હામડાંથી બાધેલ પાણકે બંધતાં દીઠા હતા; એ કાગ કોણે કર્યું, અને કેમ થયું!
આતો આશ્ચર્ય અને ઉત્પાત! એમ બોલીને, તેઓ બાય પામ્યા. ૥૩॥ ત્યારે હોડગાઓએ તેમને કહ્યું કે,
મામા આવેલા આંડણીયાને આ કાળે વચમાં થઈને બંધતા, એ રીતે થયેલું છે; અને તેમથી નારદેલા
મે પુરુષોને અને પશુ એવા છે. ૥૪॥ એ રીતે બાળકે ઝોડોને ઉપેડી ગાંધિયાનું તેમનું રહેલું, ધરિત નથી;

એમ કેટલાએકે કહ્યું, અને કેટલાએકના મનમાં સંદેહ રહી ગયો. ૥૫॥ પછી હામડાંથી બંધાઈને ખાંડ-
ણીયાને ધસડતા, પાતાના પુત્રને બેઠા; નંદજીએ હસતે મોઢે, તેમને હોડ્યા. ૥ ૬ ॥ લાકડાની પૂતળીની
પેટે, બાગવાન ગોપીઓને વશ રહીને; કોઈ કોઈ વાર તેમના પોરસાવવાથી અજાણની પેટે નાચતા હતા. અને
કરી કરી મુઠ્ઠાની પેટે ગાતા હતા. ૥૭॥ કોઈ વખત તેમના કહેવાથી પાટલા-પાલી-અને પવામાં આદિ
તથા પાવડીઓને ઉપાડીને ચાલતા હતા. અને એ પાતાનાં પ્રીતિ ઉપબંધવા સાદું ખળા ઠોકતા હતા.
૥૮॥ એમ પાતાની જાણેલાથી, બાગવાન પ્રભાસોએ આનંદ ઉપભવીને; કોડોને વિશે આ રીતનું પો-
તાનું બહાવર લાગ્યું દેખાડતા હતા. ૥૯॥ એ સુગમે આ મોટા વનમાં મોટા દિવાનો વારંવાર થતા દેખાંને,
નંદજી વિગેરે પ્રદ્ધ ગોપ લોકો એટલા મળીને, પ્રજ્ઞના રાધેનો વિચાર કરવા લાગ્યા. ૥૧॥ ત્યારે હરમરે
પદ્મિલા-કાલિદાસ-દાશગા અર્થના તત્ત્વને બાળુનારા- અને રાગ નાંજીનું પ્રિય કરનારા-ઉપનંદ નામના

વાળું—અને પવિત્ર, ખડ, અને વનસ્પતિથી બરેહું—તથા ગોષ્ઠ, ગોપીઓ, અને માથેએ સેવવાને યોગ્ય છે, ૫૫૭૫ ગારે જે તમને મેલેલા આજ્ઞા આપણે તે સ્થળે જઈએ; માથેનાં ધણુને આમળ ચાલતાં કરો, અને કિનાવળથી ગાડાં બેડો. ૫૫૮૫ ને સાંભળીને એક મત થયેલા સઘળા ગોષ્ઠ, “ સાફ. સાફ; ” એમ કહ્યું. અને પોતપોતાનાં ગાડાં બેડી, તે ઉપર સરસામાન ચઢાવીને, ચાલતા થયા ૫૫૯૫ હે રાત્રન, ધરડા—ચાળક અને સ્ત્રીઓને; તથા સર્વ સરસામાનને ગાડાં ઉપર ચઢાવીને; હાથમાં ધનુષ્ય બાણ લેઈ તૈયાર થયેલા ગોવાળિયાઓ; માથેના ધણુને આમળ કરીને, શિવડીઓ તથા તુરીઓ વગાડી મોટો શબ્દ કરતા, પોતાના પુરોહિત સાહજો સહિત ચાલ્યા. ૫૬૦૫—૨૧૫ અને ગાડાં ઉપર બેઠેલી તથા સારાં વસ્ત્રો અને મળામાં પદક પહેરેલી—તથા રતન ઉપર લગાવેલાં નવાં કેસરથી શોભતી ગોપીઓ પ્રાંતિ થકી કાશ્યુ બગચાની

લીલાઓને માતા લાગીઓ. ૧૨૨૥ તેમજ બાવાનાની કથાઓ સાંભળવામાં તત્પર રહેલાં; અને એકજ ગાડા ઉપર જોડેલાં, રામ અને કૃષ્ણ સહિત યજ્ઞોદ્ધા તથા શેદિપુત્રી; ધન્યુજય જોવાવાલાઓ. ૧૨૨૭ પછી તેમણે, સર્વકાળ સુખ વૃત્તપ કરનારા વંદાવળમાં જઈને, અર્ધ ચંદના આકારમાં; ગાડાં જેઠવીને, પ્રજનો મુકામ કર્યો. ૧૨૨૪ હે રાજા, એ જંદાવન-એવર્ધન-અને યમુનાજીના કિનારા-જેવાથી, રામ અને કૃષ્ણને ધણે આનંદ થયો. ૧૨૫૫ એ જાણચેદથી, અને મધુર વચનોથી, પ્રજવાસીઓને પ્રીતિ ઉપજાવતા તે જાણકો; વખત જતાં વાહરૂં ચરાવવાને જવા લાગ્યા ૧૨૨૬ અને તેઓ નાના પ્રકારનાં રમકડાં સહિત ખીચી જોવાજીઆઓના હોડનાઓને, સાથે લઈને; પ્રજજીમિયકી યોડે હોડે, વાહરૂંને ચરાવતા હતા ૧૨૭૭ અને કોઈ વખતે વેણું વગાડીને-ફેંકવા જેવા પદ્યોને કડીક ફેંકાને-ને ધુધરીજોવાળા પગથી કડીકડી કૃત્રિમ જાળદ થઈને, તેઓ રમતા હતા ૧૨૮૫ તથા જાળદ અનેલા તેઓ, મોટા જરાડ પાડીને, સામસામે લડતા હતા;

અને ધીમ્ન પશુપક્ષીના સરખાં કૃત્યો કરીને, તેઓ પ્રાકૃત જાળકોની પેઠે શરતા હતા. ॥૨૬॥ એક વખત મ-
મુનાજીને કાંઠે, પોતાના નેત્રડા ધીમ્ન ઊકડાઓ સહિત કપ્પડ અને જળસમ પોતપોતાનાં વાહરડાં ચરાવતા
હતા; ત્યાં તેમને મારવાની ઇચ્છાથી દૈય આવ્યો. ॥૨૭॥ વાહરડાનું રૂપ ધરેલા એ દૈયને, વાહરડાના ટાળામાં પે-
ટેલા હરિજમવાને દેખીને, જળદેવજીને તેમણે દેખાડ્યો; અને ધીમે ધીમે તેની પાસે અન્નસ્થાની પેઠે ગયા. ॥૨૮॥
પક્ષી અમ્યુન ભમવાને તેને પુછડા સહિત પાછલા પગથી પકડીને, તથા માથા ઉપર ફેરવીને, કાઠીના જાડ સાથે
પહાડીને, મારી નાંખ્યો; તેથી તે મોટા શરીરવાળો દૈય, કોઈ પડવાની સાથે; જમીન ઉપર પડ્યો. ॥૨૯॥ તે જોઈ
જાળકોએ “સાંઈ થયું, સાંઈ થયું;” એમ હાહીને તેમનાં વખાણ કર્યાં અને દેવોએ નહુ યજ્ઞને કુલ વરસાદ્યાં. ॥૩૦॥
એમ લોક મારતા પાલન કરનારા એ બાહ્યો, વાહરડાં ચારનારા ચઈ, ચાવરનું ખાવાનું સાથે લેકેને,
વાહડાં ચરાવતા ચરાવતા વનમાં ફરતા હતા. ॥૩૧॥ એક દહાડે સુખળા જાળકોએ જળાશયની પાસે જઈને,

પાન પોતેજ જોગની નજર આમણ પ્રત્યક્ષ આવીને ઉભા હતા: તે વચ્ચે વાસીઓના આગમન જવાન, કેને પ્રકારે કરી શકાય. ૧૧૨ ૥ તેમની આ પ્રકારની સુખથી શરીરૂરી રમત ગમતને નહોં ખમી શકનારા, એક "અથ" નામનો મોટો અસુર પછીથી ત્યાં આવ્યો; કે જેનું મોત થવાને વારને, અશ્વ પધિલા દેવતાઓ પશ્ચ, પોતાના જીવનની હસ્તથી, પાટ જોતા હતા. ૧૧૩ ૥ પુતના અને અકાશુરના નકાનેશ બાઈ, અને દેવના મોકલેલા દેવ, એ આધાસુરે; ક્રમ્ણ વિગેરે બાળકોને જોઈને વિચારું કે, મારાં અને સહોદરનો નાશ કરનાર એજ છે, મારે હું તેને જળદેવ સહિત મારીજ નાંખું. ૧૧૪ ૫ હું બ્યારે તેઓને મારાં મુઠ્ઠોના લીલા અને જળરૂપ કરીશ, ત્યારે વ્રજવાસીઓ બધાંજ નાશ પામેલા જેવાં થઈ જશે; પ્રાણુ મયા પછી દેવ શા કામનો છે; કારણ દેહ મારીઓના પ્રાણુ તો, તેમનાં છોકરાંજ કહેવાય છે. ૧૧૫ ૫ એવા નિશ્ચયથી એ બળ, એક યોજન લાંબુ અને મોટા પર્વત જેનું બહુ, મોટું અને અદ્ભુત અજગરનું શરીર વારણ

પુષાઓ, તેનાં મનોહાર સરળી લાગે છે, અને આ ઉઘાં સિંચરોની દારો અનન્યની દાહવાના જેવીજ જણાય છે. ॥ ૨૧ ॥ આ પદોઓ અને લાંબો માર્ગ, તેની જીવના સરખો દેખાય છે, અને સિંચરોની વચ્ચે આંધાઈ પડ્યું, એ અનન્યના મોહાના વચલા ભાગ જેવુંજ લાગે છે. ॥ ૨૨ ॥ દાવાનળ સરખો ઉંડો અને કઠોરપણે વાળો વાયરો, આસ જેવો લાગે છે; અને દાવાનળથી જળીયેલાં પ્રાણીઓના દુર્ગંધ, અનન્યને અધિલા માંસના દુર્ગંધ જેવાજ જણાય છે. ॥ ૨૩ ॥ એની અંદર પેસવાથી તે આપણને મળીજાય, અને તેમ કરવાથી એક કણમાંજ જકાસરની પેટી તરફજે દાઢે, તે નાશ પામીજાય. " એ રીતે બોલતા, અને અનવાનના મોહા સમુદ્ધ જેમને તાળીઓ દેતા; તે સમજાઓ, તેની અંદર આદવા મવા. ॥ ૨૪ ॥ આ રીતે તેઓની એક બીજ સાથેની અનન્ય પચાથી થતી વાત ચીત સાંજળીને; આતો સાચાનું મોહું મનાઈ જાય છે, એમ વિચારી; તેને રાક્ષસ હોવાનું જણનાર, અને સર્વપ્રાણી માત્રના હૃદયમાં રહેલા, ભગવાને; તે પોતાનાં જોને રોકવાનું મન કર્યું. ॥ ૨૫ ॥ એટલી વારમાં તો તે સમજાઓ, એ અનન્ય પેટમાં પેસી મનાં; પચ્યું

એ પ્રકારે તેને પાંચાળાંએને આરણ્ય વાદ કરવો, કમ્પુને પેશવની વાદ જોવાથી; એ વાકરડાં અને આગકોને પચાવી દીધાં નહીં. ૧૨૧૧ જેઓને બાંને આશ્રય નથી, એમાં એ દીન પ્રાણીઓને; પોતાના કાથમાંથી નીકળી જઈને, એ મોત સ્વરૂપ અપચતના બદલામાંના પાસ સમાન થયેલાં દેખીને; દયાવડે કમ્પ-વાયલા અને સર્વને અભય આપનારા ભગવાન કમ્પ પશુ; એ દેવતાના થયેલું જોઈને, વિરમય પામ્યા. ૧૨૭૧ અને વિચાર્યું કે. "આ પ્રસંગે એ ખળ છુતે નહીં, અને આ બધાં પ્રાણીઓ મરે નહીં," એ બંને કામ સિદ્ધ થાય તેમ કરતું જોઈએ; પછી એ સર્વના મનની વાત જાણવામાં, તેના કથાઓ વિચાર કરીને; તે પોતેજ, અપાસુરના મોઢાની અંદર પેડા. ૧૨૮૧ સારે વાંદળાંમાં દેકાઈને જોનારા દેવતાઓ, અપચતી હાહાકાર કરવા લાગ્યા; અને ઇસના સરખા અપાસુરના પાંચવો વિચરે રાહ થયા. ૧૨૯૧ તે સાંભળીને આંધકારી કમ્પ ભગવાન; વાકરડાં અને આગકો સહિત પોતાનું ચૂલું કરવાને હાજરના, અપાસુરના મળાને વિશે

હદિ પાઠ્યા. ૧૩૦૧ તેથી એ અતિકાશ મળવાન થયો; એના શરીરના સપાળાં માંને બધ થઈ જઈને, તે આમ તેમ તરફડાયાં મારવા લાગ્યા; તેની આંખો નીકળી પડી; અને તેના શરીરમાં બરાબરે ફેંપાયે પવન, તેનું નાજું ફાડીને બહાર નીકળી ગયો. ૧૩૧૧ તેની સાથેજ, એની ગળી દિઠો પશુ બહાર નીકળીયો; ને પછી મરણ પામેલાં વાકરડાં અને સુદૃઢ આગકોને, પોતાની નજર વડેજ ઉઠાડીને; સુદૃઢ ભગવાન તે સપાળાં એ સહિત, અપાસુરના મોઢામાં ચણેજ પાછા બહાર નીકળ્યા. ૧૩૨૧ પછી ભગવાનને નીકળવાની વાદ જોઈનેજ આકાશમાં રહેલું-એ જાડા અજગરના શરીરમાંથી નીકળેલું, દશે દિશાઓને પોતાના પ્રકાશથી અદ્ભુત રીતે પ્રકાશમાન કરતું તેજ; દેવતાઓના દેખતાંજ ભગવાનને વિશે પેસી મળું. ૧૩૩૧ પછી પોતાનું કાર્ય કરનારા ભગવાનનું; જલુ રાહ મચેલા દેવતાઓએ, તેમને પુત્રવડે વધારીને-અપસુરનાઓએ નાચ કરીને-મધવોએ માછીને-વાળવાળાઓએ વાલનું વધારીને-આઠણેએ સ્તરનો ભોલીને-તથા પાંચદોએ બધ સખ

જંઠરાદિધાસાન્ધૃણાડર્દિતોદિષ્ટકૃતેનવિસ્મિતઃ॥૨૭॥કૃત્યંકિમત્રાસ્યસ્વલસ્યજીવનંનવાઅમીષાંચસતાંવિહિંસનં॥દ્વપંકથંસ્યાદિનિસંત્રિચિંત્યતજ્ઞાત્વાડવિશતુંડમશેષદૃઘધરિઃ॥૨૮॥તદાઘનચ્છદાદેવાભયાદાહેતિચુક્રુઃ॥જહ્વુર્યેચકંસાદ્યાઃકૌણપાસ્ત્વઘબંધવાઃ॥૨૯॥તચ્છૃત્વાભગવાન્કૃષ્ણસ્ત્વચ્ચયઃસામંવત્સકં॥ચૂર્ણીચિકીર્ણૌરાત્માનંતરસાવરુધેગલે॥૩૦॥તતોડતિકાયસ્યનિરુદ્ધમાર્ગિણોત્યુર્દ્ધાંત્રેઋષ્ટસ્તિતસ્તતઃ॥પૂર્ણોડતરંગેપવનોનિરુદ્ધોમૂર્ધન્વિનિષ્પાત્યવિનિર્ગતોબહિઃ॥૩૧॥તેનૈવસર્વેષુવર્ગિતેષુપ્રાણેષુવત્સાન્સુહૃદઃપરેતાન્॥દૃષ્ટ્વાસ્વયોત્યાપ્યતદન્વિતઃપુનર્વક્રાન્મુકુંદોભગવાન્વિનિર્ણયૌ॥૩૨॥પીનાહિમેઃગોત્યિતમદ્રુતંમહજ્યોતિઃસ્વધામ્નાજ્વલયદિશોદશ॥પ્રતીક્ષ્યસ્થિતમીશનિર્ગમૌવન્દાત્સ્મિન્મિષતાંદિવૌકસાં॥૩૩॥તતોડતિહૃષ્ટાઃસ્વકૃતોડકૃતાર્હણંપુષ્પૈઃસુરાઅપ્સરસશ્વનર્તનૈઃ॥ગીતૈઃસુગાવાદ્યધરાશ્વવાદ્યકૈસ્તવૈશ્વધિપ્રાજયનિઃસ્વનૈર્ગણાઃ॥૩૪॥તદદ્રુતસ્તોત્રસુવાદ્યર્ગાતિકાજયાદિનૈકોત્સવમંગલસ્વનાન્॥શ્રુત્વાસ્વધામ્નોડત્યજઆગતોડચિરાદૃષ્ટ્વામહીશસ્યજગામવિસ્મયં॥૩૫॥રાજન્નાજગરંચર્મશુકંઠુંદાવનેડદ્રુતાંવ્રજૌકસાંવદ્રુતિથંબમૂવાકીડગઢરં॥૩૬॥એતત્કૌમારજંકર્મહરેરાત્માહિમોક્ષણં॥મૃત્યોઃપૌગંડકેબાલાદૃષ્ટોચુર્વિસ્મિતાવ્રજે॥૩૭॥નૈતદ્વિચિત્રમનુજાર્ભમાયિનઃપરાવરાણાંપરમસ્યવેધસઃ॥અઘોડપિયત્સ્પર્શનઘોતપાતકઃપ્રાપાત્મસામ્યંતસતાંસુદુર્લભં॥૩૮॥સકૃદ્યદંપ્રતિમાંડતરાહિતામનોમયીભાગવતીંદદૌર્ગતિં॥સપ્વનિત્યાત્મસુખાનુભૂત્યભિવ્યુદસ્તમાર્પોડતર્ગતોહિકિંપુનઃ॥૩૯॥સૂત૦ઇત્યંદ્વિજાયાદવદેવદતઃશ્રુત્વાસ્વરાતુશ્ચરિતંવિચિત્રં॥પમચ્છભૂયોડપિતદેવપુણ્યંવૈયાસકિંયન્નિગૃહીતચેતાઃ॥૪૦॥રાજા૦બ્રહ્મન્કાલાંતરકૃતંતત્કાલીનંકથંભવેત્॥યત્કૌમારેહરિકૃતંજગુઃપૌગંડકેડર્મકાઃ॥૪૧॥તદ્બ્રહ્મિમેમહાયોગિન્પરંકૌતૂહલંગુરો॥નૂનમેતદરેરેવમાયાભવતિનાન્યથા॥૪૨॥વયંધન્યતમાલોકેગુરોડપિશ્વરબંધવઃ॥પ્રત્પિવામોમુહુસ્વતઃપુણ્યંજ્ઞકથાડમૃતં॥૪૩॥સૂત૦ત્યંસ્મૃષ્ટઃસતુબાદરાયણિસ્તસ્મારિતાનંતદ્દતાશિલેંદ્રિયઃ॥કચ્છાત્પુનર્લબ્ધવહિર્દૃશિઃશનૈઃપ્રત્યાહતંભાગવતોત્તમોત્તમ॥૪૪॥ઇ

જોવાયડે; એમ પૂજન કરું. ૧૩૪૧ એ સાચાં વાળ-સ્ત્રોતો-માવન-અને બધ સખથી થયેલા અદ્ભુત મંત્રજારી એઓને સાંભળીને; તે જોવાની હજારોની જાણ, કોનાવળ પોતાના કામમાંથી ભાં આવા અને હજાર કમ્પના મહિમાથી વિરમય પામ્યા. ૧૩૫૧ હે રાજ, એ અજગરનું સૂકાયેલું આગું દંડાવનમાં થયું કિયસો સૂકી, જગતમાંજોને રમવાની અદ્ભુત ગુણ થઈ પડી હતી. ૧૩૬૧ હરિ ભગવાને પોતાની કુમાર અવસ્થામાં (એટલે પાંચ વરસની ઉંમરમાં) રહેલું; એ પ્રકારે અપાસુરનું મરણ, અને પોતે સર્વના પ્રાણના રક્ષણરૂપ કામ; એ વિરમય પામેલા આગકોએ, તેમની પૌંડ અવસ્થામાં, (એટલે છું વરસ એડા પછી) જાળને વિશે કહ્યું હતું. ૧૩૭૧ ૫૨ અને અવરના અદિ કારણ ભગવાન, માયાવડે મનુષ્ય આગક થયેલા એ પંચમ પુરુષને વિશે; આ રીતે તેમને સ્પર્શ થવાયડીને; અપાસુર તેનાં સપાળાં પાપ ધોવાઈને, દુષ્ટ મુશ્કોળે થળવાને આત્મ દુર્લભ જોવી, ભગવાનની સારૂપ્ય ગતિને પામી ગયો;તેજ એ પ્રકારે થવામાં નવાજ મળ્યા એવું નથીજ. ૧૩૮૧ કારણ એની માત્ર મનોમય પ્રતિભાને; સારી રીતે અંતરને વિશે ધારણ કર-

વાથી પશુ; એ ભગવાન ભગવતી ગતિને આપનારા છે. તે એ માયા રહિત અને સર્વ કાળ આત્મ સુખના અનુભવ સ્વરૂપ ભગવાન પોતે કમ્પુજ, જેના શરીરની અંદર પેસે; તેને મળવાનું બાકી શું હોય? ૧૩૯૧-સુત-હે આઠણે, વાદવોના દેવ કમ્પુ ભગવાનનું આ પ્રમાણેનું વિચિત્ર અને ઉત્તમ ચરિત સાંભળીને ભગવાનેજ જાણવેલા, અને ભગવાનનાં ચિત્રતાળા પરીક્ષિતે, બાસ પુત્ર શુદેવછતે ફરીથી પશુ, એનો એજ પવિત્ર પ્રસંગ પૂછ્યો હતો કે. ૧૪૦૧-પરીક્ષિત-હે આઠણ, કાળાંતરે રહેલું કામ બીજા કાળમાં, રહેલું ફરી રીતે થઈ શકે? કે જ્યેષ્ઠી દરિભગવાને કુમાર અવસ્થામાં રહેલું કામ, આગકોએ પૌંડ અવસ્થામાં આજેજ કરેલાનું કહ્યું હતું. ૧૪૧૧ હે ગુર-મોઢા મોઢી, એમાં અને તે મોઢું કૈવલ્ય જાણે છે; બારેજ ભગવાનની માયા વિના એમાં બીજું કંઈજ નહીં હોય, મારે તે આપ અને કહી સંભળાવો. ૧૪૨૧ હે ગુર, આપના થયો વારંવાર કમ્પ ભગવાનની પવિત્ર કથાઓ રૂપ અદ્ભુતને અજો પીએ છીએ, મારે સ્વપ્નમાં હોવા છતાં; આ ભોંકમાં મોઢા વાગ્યાથી છેએ. ૧૪૩૧-સુત-હે ભગવતીઓમાં અર્ધ ઉત્તમ

કેમજા બુદ્ધિ: એ રીતે પુણ્યથી અનંત ભગવાનનું સ્મરણ પામેલા, શુદ્ધદેવતાની સ્થળે ઉદિયો ભગવાનને વિશે લીન થઈ મધ્ય પશુ પછીથી તે ધીમે ધીમે પછી પ્રાપ્ત થયા કે, તેમણે પરીક્ષિતને પ્રતિ ઉત્તર આપ્યો કે. ૧૧૨૧ સ્તોત્રીઓ આં દસમા સ્કંધને આરોધે આં સંપૂર્ણ. ૧૧૨૧

અર્થાથ. ૧૩ મી. - મીશુક - એ ભગવતીઓમાં શ્રેષ્ઠ અને મહાભાગ, તમે પણ સાંકે પૂજ્યું. કે જેથી ભગવાનની કથાઓ સંભળવાનું થવાની સાથેજ, તે ચારેવાર નવીન સરખી પણ થાય છે. ૧૧૨૧ અને સારને મુકવું કરનારા, તથા પાણી અને કાન તેમાંજ લાગેલા સત્પુરુષોનો સ્વભાવ, અન્યુત ભગવાનની કથાઓને જાણે છે; જેમ બીજા પુરુષો બીજા સંબંધીની વાતોને, કરે; તે રીતેજ સારી પેટ નવીન સરખી કરવાનાજ હેતુ છે. ૧૧૨૧ હે રાજા, એ વાત યુક્ત છે. તો પણ હું તમને કહું છું: મારે સાવધાન પગથી સાંભળો. પોતાને ખાસ શિખોને છાની વાતો પણ યુરજો કરે છે. ૧૧૨૧ એ પ્રમાણે મૃત્યુરૂપ અપાસુરના મોહ

માંથી બચેલાં વાહરડાંને અને તેમને ચરાવનાર યાગડાંને; નદી કિનારે લેઈ આવીને ભગવાન બોલ્યા. ૧૧૨૧. " હે મિત્રો, આ કંઈ અતિ રમણિક-રમવાની સમગ્ર વાળો-અને સ્વચ્છ તથા કામળ રેતીવાળો છે. અહીંમાં ઉપરેલાં કમળોની સુમંથીના લોભથી આવેલ, ભગરા અને પક્ષીઓએ કરેલા સંપર્કના પડકાર જળની અંદર થાય છે; અને ચારે તરફ શોભતાં ઝાડો પણ છે. ૧૧૨૧ દિવસ ચડી મથો છે. અને જૂખા પશુ થયા છે-એ; મારે આપણે અહીંવાંજ જમીએ; અને વાહરડાંઓને પણ પાણી પાડને; નજીકમાંજ, ધીમે ધીમે પાસ ચરતા દેખાશે. " ૧૧૨૧ યાગડાંએ એ વાતનો સ્વીકાર કરીને, વાહરડાંને પાણી પાડને, લીલા પાસવાળી જગ્યામાં રોકી દીધાં; અને સિંકાં છોડીને આનંદથી ભગવાનની સાથે જમવા લાગ્યા. ૧૧૨૧ તે વખતે ભગવાનની સામે મોઢાં રાખીને, પ્રદુક્ષિત નજરથી, ભગવાનને શરતા પછી દારોથી, કુડાણું વળીને બેઠેલા, એ વચ્ચેના યાગડાં; કમળને ફરતી તેની પાંખડીઓની પેઠે; શોભવા લાગ્યા. ૧૧૨૧ કેટલાએક કૂચનાં પત્રાળાં કરીને-કેટલાકે પાં

તિશ્રીભાગવતેદશમસ્કંધેપૂર્વભાગેદ્વાદશોઽધ્યાય: ॥૧૨॥

શ્રીશુક૦સાધુપૃષ્ઠમહાભાગત્વયાભાગવતોત્તમ ॥ યન્નૂતનયસીશસ્યશૃણ્વન્નપિકથામુહુ:॥૧॥ સતાગ્ન્યંસાક્ષાત્તાંદિદર્શોયદર્થવાણીશ્રુતિચેત સામપિ॥ પ્રતિક્ષણંનૃવદચ્યુતસ્યયત્ત્રિયાવિટાનામિવસાધુવાર્તા॥૨॥ શૃણુષ્વાન્નહિતોરાજન્નપિગુહ્યંવદામિતે॥ વ્રુયુઃસ્ત્રિગ્ધસ્યશિષ્યસ્યગુરવો ગુહ્યમપ્યુત॥૩॥ તથાઽથવદનાન્મૃત્યોરક્ષિત્વાવત્સપાલકાન્ન॥ સરિત્પુલિનમાનીયભગવાનિદમબ્રવીત્॥૪॥ અહોઽતિરમ્યંપુલિનંવયસ્યા:સ્વકે લિસંપન્મૃદુલાચ્છવાલુકં ॥ સ્ફુટત્સરોગંધહતાલિપત્રિકધ્વાનિપ્રતિધ્વાનલસદ્દ્રુમાકુલં॥૫॥ અવભોક્તવ્યમસ્માભિર્દિવારુઢંધુધાઽર્દિતા: ॥ વ ત્સા:સર્માપેઽપ:પીત્વાચરંતુશનકૈસ્તૃણં ॥૬॥ તથેતિપાયયિત્વાઽર્ભાવત્સાનારુઢ્યશાદ્વલે॥ મુક્તાશિક્યાનિબુભુજુ:સમંભ્રમ્યદ્વાપુદા॥૭॥ કૃષ્ણ સ્યવિષ્વકપુરુરાજિમંડલૈરભ્યાનના:ફુલ્લદ્વશોબ્રજાર્ભકા:॥ સહોપવિષ્ટાવિપિનેવિરેજુશ્ચદાયયાંઽમોરુહકર્ણિકાયા:॥૮॥ કેચિત્પુષ્પૈર્દલૈ:કેચિ ત્પલ્લવૈરંકુરૈ:ફલૈ:॥ શિગ્મિસ્ત્વગ્મિર્ઘણિશ્ચબુભુજુ:કૃતભાજના: ॥૯॥ સર્વેમિથોદર્શયંત:સ્વસ્વમોજ્યરુચિંપૃથક્ ॥ સંતોહાસયંતશ્ચાખ્યવજ જ્ઞુ:સહેશ્વરા: ॥૧૦॥ વિઘ્નદ્વેણુંજઠરપટયો:શૃંગવેત્રેચકક્ષેવામેપાળૌમરુણદ્વલંતત્ફલાન્યંગુલીષુ ॥ તિષ્ઠન્મધ્યેસ્વપરિસુહદોઽસ્યદર્દભિ: સ્વૈ:સ્વર્ગેલોકેમિષતિબુભુજેયજ્ઞભુગ્બાલકેલિ: ॥૧૧॥ ભારતૈવંવત્સપેષુમુંજાનેષ્ચ્યુતાત્મસુ॥ વત્સાસ્ત્વંતર્વનેદૂરંચિંવશુસ્ત્તળોભિતા:॥૧૨॥ તાન્દૃષ્ટ્વાભયસંત્રસ્તાનૃચેન્નણોઽસ્યમીભયં ॥ મિત્રાણ્યાશાન્માવિરમતેહાનેષ્વત્સક્ત્ત્વહં॥૧૩॥ હત્યુક્તાદિદરીકુંજગરેષ્વાત્મવત્સકાન્ ॥ વિચિન્વન્મગવાન્કૃષ્ણ:સપાણિકવલોયયૌ ॥૧૪॥ અંભોજન્મજનિસ્તદંતરગતો માયાર્ભકસ્યેશિતુર્દ્રંઘ્રંમંજુમહિત્વમન્યદપિતદ્વત્સાનિતૌવત્સ પાન્ ॥ નીત્વાઽન્યત્રકુરુદ્વહાંતરદધાત્વેવસ્થિતોય:પુરાદૃષ્ટ્વાઽધાસુરમોક્ષણંપ્રભવત:પ્રાપ્ત:પરંવિસ્મયં॥૧૫॥ તતોવત્સાનદૃષ્ટ્વૈત્પુલિનેપિચવત્સ પાન્ ॥ ઉભાવપિવનેકૃષ્ણોવિચિકાયસમંતત:॥૧૬॥ ક્ષાપ્યદૃષ્ટ્વાંઽતર્વિપિનેવત્સાન્પાલાંશ્ચવિશ્વવિત્ ॥ સર્વેવિધિકૃતંકૃષ્ણ:સહસાઽવજગામહ

દર્શ-અંકુર-અને ફૂલોનાં પત્રાળાં બતાવીને-અને બીજાઓએ સિંકાંને-છાલોનો-અને પથરની છીપરોનો પણ, પાસલોની પેટ ઉપરોત કરીને; તેઓ જમવા લાગ્યા. ૧૧૨૧ એમ તેઓ સર્વે ભગવાનની સાથે જમતાં, પોત પોતાને આવાની જુદી જુદી રીતે, માંહે માંહે: હસતાં, અને હસાવતાં; એક બીજાને દેખાડતા હતા. ૧૧૨૧ તે વારે તે મજબોક્તા ભગવાને, પોતાના પેટ ઉપરના પશ્ચાત્તે વેણુ રાખ્યો હતો; શિંધડી અને છડી બમ-ભમાં રાખ્યાં હતાં; ડાયા હાથમાં દહીં ભાતનો કેળિઓ હતો; અને તેની આંગળીઓમાં, ફૂલો વિત્રે નાં અપાસ્યાં હતાં; તથા ફરતા બેઠેલા સુહૃદોની વચમાં બેસીને, દારોનાં વચનોથી તે તેમને હસાવતા હતા; અને એ યાગડીલાને સ્વર્ગના લોકો બોલા કરતા હતા. ૧૧૨૧ હે રાજા, એ રીતે ભગવાન સહિત યાગડો જમવા લાગતાં; સારા ખડી લાલચથી વાહરડાં, તે વનની અંદર દૂર ચાલ્યાં મથાં. ૧૧૨૧ સારે વાહરડાં જતાં રહેલાં જાણવાથી, બધ પામેલા એ યાગડોને; જેતા થકી શય પોતેજ થીડે છે, એવા કમણુ ભગ-વાને કહ્યું કે; " મિત્રો તમે જમવું છોડો નહીં, વાહરડાંને હુંજ લેઈ આવું છું. " ૧૧૨૧ એ પ્રમાણે ફરીને

હાથમાં કેળિયા સહિત ચાલી નીકળેલા કમણુ ભગવાને, પર્વતોમાં-શુશાઓમાં-કુંજોમાં-અને ત્રિયમ જગા-ઓમાં પણ-પોતાનાં વાહરડાંઓને શોધ્યાં. ૧૧૨૧ ત્યારે હે કુરંચી રાજા, પ્રથમ ભગવાને કરેલ અપાસુરના મોહને આકાશમાં રહીને જોવાથી વિરમય પામેલા અને કમળમાં ઉત્પન્ન થયેલા, બહાએ; આ માયાથી યાગડાંનેલા હપ-રનો, બીજા પશુ ઉત્તમ મહિમા બળજવાની હપ્તોથી, અવકાશ પામીને; અહીંથી યાગડોને, અને ત્યાંથી વાહરડાં-ઓને; પણ ઉપાડી લેઈ, બીજા સ્થળે મૂકી આપ્યા; અને પછી પોતે આનંદથી જમવા. ૧૧૨૧ તેથી વાહરડાં ન જડવાથી, ભગવાન નદી કિનારે પાછા આવતાં; સાં યાગડોને પણ, તેમણે ન દીધાં; તેથી તેઓને, એ વનમાં ચારે તરફ કમણુ ભગવાને શોધ્યાં; ૧૧૨૧ અને જ્યારે વનમાં કેમ રથજો, વાહરડાં અને યાગ-ડોને તેમણે ન દીધાં; સારે આખા વિષયને બળજવારા એ ભગવાન કમણુ સેડેજા બળજુ કે, એ સર્વે બહા-એ કરેલું છે. ૧૧૨૧ પછી આખા વિષયને ઉત્પન્ન કરનારા એ હપ્તર કમણુ; બહાને, તથા એ સચળાંની માતા-ઓને; આનંદ ઉત્પન્નવા સાં, તે સપળાંઓ રપ; પોતેજ થયા. ૧૧૨૧ હે રાજા, સર્વે કાંઈ વિશુભય કેળાવું,

જેવાથી એ છે: તે પ્રમાણે જ એટલા એટલા, યાજ્ઞકે-વાછરાં-તેઓનાં નાનાં નાનાં શરીરો-તેમના હાથ અને પગ આદિક-તેઓની કાઠડીઓ, શિંધડીઓ, વેણુઓ, શિંધાં, વગેરે, અને શરીરનાં વિગેરે-તેનાં જેવાં શીઘ્ર, ઘણાં, નામ, આકૃતિ, અવસ્થા, અને રમતું આદિક-જે રીતે હતું, તે રીતે જ યથાચરણે: સર્વનાં રૂપો વાળા મળે, ભગવાન પોતેજ, જુદે જુદે પ્રકારે શોભવા લાગ્યા. ૧૧૪૧ અને તે પછી એ સર્વાંગો ભગવાન પોતેજ: પોતારૂપ ગ્રેષ્ઠ યાજ્ઞકેની પાસે, પોતારૂપ વાછરાંઓને પાછાં ફેરવાવીને; પોતારૂપ રમતો આદિક કરતા કરતા, મજામાં આવ્યા. ૧૧૪૨ અને જે રાત્રી તે તે વાછરાંઓને, તેઓનાં હાંકાંને; જેના તેના સ્થાનમાં, જેને તેને પેસાડી; તે તે યાજ્ઞકે રૂપે યથેલા ભગવાન, તેના તેના ધરને વિશે પેદા. ૧૧૪૩ ત્યારે જેઓ નાદ સાંભળીને ઉતાવળથી ઉભી થયેલી, તેઓની માતાઓ; એ પરબદ્ધ ભગવાનોજ, પોતપોતા

ના પુત્ર માનીને; પોતાના હાથ પડે ઉપડી, છાતી સરસા દબાવી; રોડથી અન્ને-જુડીને, તેમને પોતાનું અમૃત સરખું દૂધ ધરાવવા ભાગીઓ. ૧૧૪૪ પછી, જે રાત્રી, મર્દન કરાવતું-જાણી જાણી-એનાદિક ભગવાન-વરેણાં પહેરાવતાં-રાખડી યાંધણી-અને નિલક કરવાં-તથા જમાડવા, વિગેરે પોતાને કરવાનાં કામો; નિયમ પ્રમાણે, અને આનંદ સદિન સાંજ સુધી કરીને; તેઓએ, એ માધવ ભગવાનોજ હાથ લગાવ્યાં ૧૧૪૫ અને મજાની આદર ઉતાવળથી યહને આવેલી યાથો; હુંકાર થાપ વડે, જેન પોતાનાં વાછરાંઓને ભોલાવતાં: જેના તેનાં વાછરાં પાસે જવાથી, તેમને પોતાના આકાંથી કરતું ધણું દૂધ ધરાવતો; વારંવાર આટવા ભાગી ઓ. ૧૧૪૬ આ રીતે સર્વે માંકોને; અને ઓપીઓને; હરિભગવાન માથા પડે પુત્ર રૂપ યથેલાનું જીવ્યાપવિનાજ, રોડભાવ અત્યંત વધી ગયો; અને તે વિના બીજો સખગા પ્રકારનો માનુષ્ય, તો પહેલાંના સરખોજ રહ્યો:

॥૧૭॥ તતઃકૃષ્ણોમુદંકર્તુતન્માનૃણાંચકસ્યચ॥ ડમયાપિતમાત્માનંચક્રેવિશ્વકૃદીશ્વરઃ॥૧૮॥ યાવદ્વત્સપવત્સકાલ્પકવપુર્યાવત્કરાંઘ્રયાદિ કંયાવચ્છિવિષાણવેણુદલશિખ્યાવદ્ધિમૂષાંબરં॥ યાવચ્છીલગુણાભિધાકૃતિવયોયાવદ્ધિહારાદિકંસર્વવિષ્ણુમયંગિરોડગવદજઃ સર્વસ્વરૂપોબભૌ ॥૧૯॥ સ્વયમાત્માત્મગોવત્સાન્પ્રતિવાયાંત્મવત્સપૈઃ॥ ક્રીડન્નાત્મવિહારૈશ્વસર્વાત્માપ્રાવિશદ્વજં॥૨૦॥ તત્તદ્વત્સાન્પૃથક્કૃત્વાતત્તદ્ગોષ્ઠેનિવેશયસઃ ॥ તત્તદાત્માડમવદ્રાજંસ્તત્તત્સદ્મવિષ્ણુવન્ ॥૨૧॥ તન્માતરોવેણુરવત્વરોત્થિતાડદુહ્લદોર્ભિઃપરિરમ્યનિર્ભરં॥ સ્નેહસ્તુતસ્તન્યપયઃસુધાસવંમ તાદ્રાદ્રાદુતાનપાયયન્ ॥૨૨॥ તતોનૃપોન્મર્દનમજ્જલેપનાલંકારરક્ષાતિલકાશનાદિભિઃ॥ સંલાલિતઃસ્વાચરિતૈઃપ્રહર્ષયન્સાયંગતોયામયમે નમાધવઃ॥૨૩॥ ગાવસ્તતોગોષ્ઠમુપેત્યસત્વરંહુંકારઘોષૈઃપરિહૂતસંગતાન્ ॥સ્વકાન્સ્વકાન્વત્સતરાનપાયયન્મુહુર્લિહંત્યઃસ્ત્રવદૌધસંપયઃ॥૨૪॥ ગોગોપીનાંમાતૃતાડસ્મિન્સર્વાસ્નેહર્દિકાંવિના॥ પુગેવદાસ્વપિહરેસ્તોકતામાપયાવિના ॥૨૫॥ વ્રજૌકસાંસ્વતોકેષુસ્નેહવલ્લ્યાબ્દમન્વહં॥ શનૈર્નિઃસીમવૃદ્ધેયથાકૃષ્ણેત્વપૂર્વવત્ ॥૨૬॥ ઇત્યમાત્માત્મનાત્માનંવત્સપાલમિષેણસઃ॥પાલયન્વત્સપોર્વર્ષચિક્રીડેવનગોષ્ઠયોઃ ॥૨૭॥ એકદાચારયન્વત્સપ્તઃપરમોવનમાવિશત્ ॥પંચશાસુવિષામાસુહાયનાપૂરણીધ્વજઃ ॥૨૮॥ તતોવિદૂરાશ્ચરતોગાવોવત્સાનુપવ્રજં॥ગોવર્ધનાદિશિરસિચરંત્યોદદશુસ્તૃણં ॥૨૯॥ દૃષ્ટ્વાડયતસ્નેહવશોડસ્મૃતાત્માસગોવ્રજોડ્યાત્મપદુર્ગમાર્ગઃ॥દ્વિપાત્કુદ્રીવડવાસ્યપુચ્છોડગાહુંકૃતૈરાસ્ત્રુપયાજવેન ॥૩૦॥ સમેત્યગાવોડધ્રોવત્સાન્વત્સવત્યોડપ્યપાયયન્ ॥ગિલંત્યદ્વચાંગાનિલિહંત્યઃસ્વૌધસંપયઃ॥૩૧॥ ગોપાસ્તદ્દોધનાયાસમૌધ્યલજ્જોરુમન્યુન ॥તુર્ગાધ્વકૃચ્છૃતોડધ્રેત્યગોવત્સૈર્દદૃશુઃસુતાન્ ॥૩૨॥ તદીક્ષણપ્રેમરસાહુતાશયાજાતાનુરાગાગતમન્યવોડર્ભકાન્ ॥ ડુહ્લદોર્ભિઃપરિરમ્યમૂર્દનિઘ્નાણેરવાપુઃપરમાંમુદંતે ॥૩૩॥ તતઃપ્રવચસોગોપાસ્તોકાશ્લેષસુનિર્ઘ્નાઃ॥કૃચ્છ્રાચ્છનૈરપગતાસ્તદનુસ્મૃત્યુદશ્રવઃ॥૩૪॥ વ્રજસ્પરામઃપ્રેમર્દેવીંક્ષ્યૌત્કંઠ્યમનુક્ષણં ॥મુક્તસ્તનેષ્વપત્યેષ્વપ્યહેતુવિદંચિંતયત્ ॥૩૫॥ કિમેતદ્દ્રુતમિવવાસુદેવેડસ્વિલાત્મનિ ॥વ્રજસ્યસાત્મનસ્તોકેષ્વપૂર્વેમવસ્તે ॥૩૬॥ કેયંવાકુતઆયાતાદેવીવાનાર્ધ્યુતાસુરી ॥ પ્રાયોમાયાડસ્તુમેર્મર્તુર્નાન્યામેડપિવિમોહિની ॥૩૭॥ ઇતિસંચિંત્યદાશા

૧૧૪૫ એટલે જ જાણીઓને ભગવાન કમળ વિશે જેવો અત્યંત રોડ. હમણાં સુધી થયો હતો; તેઓજ હાથ ઉપરાંત રોડ, પોતાના પુત્રોને વિશે પણ, આ એક વરસ સુધી રોજ રોજ ધીમ ધીમે વધારેને વધારેજ થયો ગયો; ૧૧૪૬ આ રીતે ભગવાને પોતેજ વાછરાં ચરાવનાર, સખગા યાજ્ઞકે રૂપે યહને; સખગા વાછરાં રૂપે એવા પોતાનુંજ, પાલન કરતા રૂપ ભીલા; એક વરસ સુધી, એ વનમાં અને મજામાં; કરતા રૂપી. ૧૧૪૭ પછી આ વરસ પૂર થયો, પાંચ કે છ રાત્રિ આપી હતી ત્યારે એક દહાડે, એ અજાણ્યા ભગવાન રામ સદિન વાછરાં આશ્રયને વનમાં ગયા હતા. ૧૧૪૮ તે વખત ગોવધન પર્વતની ડોચ ઉપર પડ ચરતી યાથોએ ધણું દૂરથી વાછરાંઓને મજાના સ્થિતિમાં ચરતાં દીઠાં. ૧૧૪૯ એટલે તેમને દેખનાંજ રોડને વધ થયેલી તે ગાયો, પોત પોતાના રોડનું જાન જુડીને; તથા તેમનું પાલન કરનારા ગોવાળો, અને અત્યંત કડિન નયલાષ તેવા અત્યંત પશુ જાણીઓને; એ પગ વડેજ આલવાની પેડે, રોકેને રોકમાં ભગડી પુછ્યાં ઉભાં કરીને; હુંકાર થાપ

કરતી અને દૂધ કરતી વેગ સદિન, મજામાં જ્યાં પેલાં વાછરાં હતાં, ત્યાં દોડી આવીઓ. ૧૧૫૦ તથા તેઓ વાછરાં જાણેલાં બીજાં નાના વાછરાંઓની હોવા છતાં; આ વાછરાંઓને પોતાની નીચે રાખીને, તેમને પોતાના આકાંનું દૂધ ધરાવવા ભાગી મળેઓ. ૧૧૫૧ ત્યારે તેમને રોડવાની મહેનત બધે જવાથી, ઘાજ અને કોષ કપાલ થયેલા ગોવાળિઆઓ પણ, વિષમ માંકોનાં દુઃખ વેડીને નીચે આવતાં; તેમણે પણ, યાથોએ વાછરાં દેખવાની પેડેજ; પોતાના પુત્રોને જોવા. ૧૧૫૨ એટલે તેમને દેખવાથી પ્રાંતિ ઉત્પન્ન થયો, કોષ ઉતરી જઈ; પ્રેમના રસમાં ડુગેલા મનવાળા તેઓએ, હાથપડે પોત પોતાના યાજ્ઞકેને ઉપાડી લેઈને; તેમને છતાં સરસા દબાવી, તેમનાં માથાં સુધીને; તેઓ અત્યંત આનંદ પામ્યા. ૧૧૫૩ તે પછી એ કુખરે પહેલેલા ગોવાળિઆઓ, તેમને એટલા થઈ ધીમે ધીમે નિર્વૃત્ત થતાં; તેમના સ્મરણવડે આંખોમાં આંસુ ભાગી, આંધી પાછ વળ્યા. ૧૧૫૪ આ રીતે ધાવણ મૂક્યાં સંતાતોના ઉપર, એ મજાસીઓને; ક્રીડા સ-

વિષ્ણુ કહે પ્રેમ વધતો જતો દેખીને; તેના કારણે નદી ભરવા, જળાશયે વિચાર્યું કે ॥ ૩૫ ॥
આ બાજુ સરખું થું છે; કે સર્વે આત્મા વાસુદેવ ભગવાનને વિશે હોય, તેવાજ અપૂર્વ
પ્રેમ; સંતાનને વિશે, આ વજ્રવાહીઓને, અને મને પોતાને પણ, જે થકી વધતો થતોજ જાય છે. ॥૩૬॥
જે માયા તે દેવતાઓની-મનુષ્યોની-કે અનુષ્ઠાની, કાળી; અને ક્યાંથી આવી. ? જ્યાં થકી મને પોતાને પણ
મોહ થયો છે. મારે થયું કરીને જે માયા મારા સ્વામી ભગવાન વિના બીજાની નજ હોવી જોઈએ ॥૩૭॥
જે પ્રમાણે વિચાર કર્યા મહી જળાશયે જાનદૃષ્ટિથી જોયુંતો, જે સર્વે વાહનમાં અને જાળકા વિગેરે રૂપે,
મૈત્રુ ભગવાન પોતેજ જોવામાં આયા. ॥૩૮॥ ત્યારે તેમજ ભગવાનને કહ્યુંકે, શાસ્ત્રાદિકમાંતો; આ સ્વર્ગમાં
ઓને, બેઠો આશ્રય કરવાવાળા જુદા જુદા દેવતાઓ અને કૃષિઓના અંગ હોવાનું, કહેલ છે; અને હમણાં
તો તેઓ રૂપિ અને દેવતાઓના અંશ નહીં હોવા છતાં; આપ એકજ, તે સર્વ રૂપે જણાઓછો; તો એમ કેમ

થયું છે; ત્યારે સવળી બનેલી વાત ભગવાને, જળાશયને કહી સંભળાવી. ॥૩૯॥ એટલી વારમાં, જ્યાંના તેમના
પોતાના કાળગાનથી, એક તુટી જેટલો વખત જતાં, તે એ સ્થળે પાછા આયા; તે પ્રથમ કહ્યા પ્રમાણેના
એક વરસ સુધી દરિ ભગવાનને સવળી ક્રિડા કરતાજ જોવા. ॥૪૦॥ પછી તે વિચારવા લાગ્યા કે ! એકજની
અંદર વાહનમાં સદિત જેટલાં જાણકા વિગેરે દતાં, તેમને તો મેં મારી માયાના શ્વપનમાં સ્વરૂપેકાંછે; ને તેઓ
અવાપિ પાછાં વહ્યાં નથી; તો એ મારી માયાથી મોહ પામીને સ્તેષાં શિવાય ગીત્રાં, આ તેટલીજ સંખ્યા
વાળાંઓ એક વરસ થયાં ભગવાનની શાયે અલ્યાં ક્રિડા કરે છે, તે ક્યાંથી અને કી રીતે થયાં દશે.
॥૪૧-૪૨॥ આ બેઠો તેમજ પોતાના મનમાં, એ રીતે ધણીવાર સુધી વિચાર કર્યો; પણ અર્થ ક્યાં, અને
ખોટાં ક્યાં; તે જાણવાને કાઈ રીતે શક્તિમાન થયા નહીં. ॥૪૩॥ એ રીતે પોતે મોહ રૂપિત હોય
છતાં, જ્યાંથી આપું વિશ્વ મોહ પામેલ છે, એવા વિસ્તરે; પોતાની માયાથી, મોહ પમાડ્યા જતાં; જ્યાં

હોવત્સાન્સવયસાનપિ॥સર્વાનાચષ્ટૈવકુંઠચક્ષુષાવયુનેનસઃ ॥૩૮॥ નેતેસુરશાઋષયોનચૈતેત્વમેવમાસીશમિદાશ્રયેડપિ॥સર્વૃથક્કાંનિગમાત્ક
થંવદેત્યુક્તેનવૃત્તંપ્રભુણાબલોડવૈત્ ॥૩૯॥ તાવદેત્યાત્મભૂરાત્મમાનેનત્રુચ્યનેહસા॥પુરોવદ્વંક્રીઢંતંદદ્દશેસકલંહરિં ॥૪૦॥ યાવંતોગોકુલંવા
લાઃસવત્સાઃસર્વેવહિ॥માયાશયેશયાનામેનાદ્યાપિપુનરુત્થિતાઃ॥૪૧॥હતેતેડવકુત્રત્યામન્માયામોહિતેતરે॥તાવંતેવતત્રાવ્વંક્રીઢંતોવિષ્ણુ
નાસમં ॥૪૨॥ એવમેતેષુભેદેષુચિરંધ્યાત્વાસઆત્મનિ॥સત્યાઃકેકતરેનેતિજ્ઞાનુંનેષ્ટેકથંચન ॥૪૩॥ એવંસંમોહયન્વિષ્ણુંવિમોહંવિશ્વમોહનં ॥
સ્વયૈવમાય્યાડજોપિસ્વયમેવવિમોહિતઃ ॥૪૪॥ તમ્યાંતમોવન્નૈહારંસ્વદ્યોતાચિરિવાહનિ॥મહાર્તીતરમાયૈશ્યંનિહંત્યાત્મનિયુંજતઃ ॥૪૫॥તાવ
ત્સર્વેવત્સપાલાઃપશ્યતોડજસ્યતલ્લજનાત્ ॥વ્યદશ્યંતઘનશ્યામાઃપીતકૌશેયવાસસઃ॥૪૬॥ ચતુર્ભુજાઃસંલ્લચક્રગદારાજીદ્વણયઃ॥કિરીટિનઃ
કુંડલિનોહારિણોવનમાલિનઃ ॥૪૭॥ શ્રોત્સાંગદદોરત્નકંબુકંકણપાણયઃ॥નૂપુરૈઃકટકૈર્ભાતાઃકટિમૂત્રાંગુલીયકૈઃ ॥૪૮॥ અંધ્રિમસ્તકમા
પૂર્ણાસ્તુલસીનવદામભિઃ॥કોમલૈઃસર્વગાત્રેષુભૂરિપુણ્યવદર્પિતૈઃ ॥૪૯॥ ચંદ્રિકાવિશદસ્મેરૈઃસારુણાપાંગવીક્ષિતૈઃ॥ત્ત્કાર્યાનામિવરજઃસત્વા
શ્યાંસ્ત્રવૃપાલકાઃ॥૫૦॥ આત્માદિસ્તંબપર્યંતૈર્મૂર્તિમાદ્ધિશ્વરાચરૈઃ॥નૃત્યગીતાદ્યનેકાર્હેઃપૃથક્પૃથગુપાસિતાઃ ॥૫૧॥ અણિમાયૈર્મહિમભિરજા
દ્યાભિર્વિભૂતિભિઃ॥ચતુર્વિંશતિભિસ્તત્ત્વેઃપરીતામહદાદિભિઃ ॥૫૨॥ કાલસ્વભાવસંસ્કારકામકર્મગુણાદિભિઃ॥સ્વમહિધ્વસ્તમહિભિર્મૂર્તિમ
દ્ધિરુપાસિતાઃ ॥૫૩॥ સત્યજ્ઞાનાનંતાનંદમાતૈકરસમૂર્તયઃ॥અસ્પૃષ્ઠભૂરિમાહાત્મ્યાઅપિત્યુપનિષદ્દશાં ॥૫૪॥ એવંસકૃદ્દર્શાજઃપરબ્રહ્માત્મનો
ડસ્થિલાન્ ॥યસ્યભાસાસર્વમિદંવિભાતિસચરાચરં ॥૫૫॥ તતોડતિકુતુકોદૃત્યસ્તિમિતૈકાદર્શોદ્રિયઃ॥તદ્દામ્નાડમૂદજસ્તૂર્ણીપૂર્વેવ્યંતીવપુત્તિ
કા ॥૫૬॥ ઇતીરંશેડતકર્યેનિજમહિમનિસ્વપ્રમિતિકેપરત્રાજાતોડતન્નિરસનમુસ્વબ્રહ્મકમિતો ॥અનીશેડપિદ્રુંકિમિદમિતિવામુચ્ચતિસતિ
છાદાજોજ્ઞાત્વાસપદિપરમોડજાજવનિકાં ॥૫૭॥તતોડર્વાકપ્રતિલબ્ધાક્ષઃકઃપરેતવદુત્થિતઃ॥કૃચ્છ્રાદુન્મીલ્યવૈદદ્દીરાચદ્દેદંસહાત્મના ॥૫૮

પોતેજ મોહ પામી ગયા. ॥૪૪॥ એમ ઘેર અંધારી રતમાં કાકળી પેટે, અને દિવસની અંદર આગિયાની
પેટે; મદાત્માઓની ઉપર માયા ચલાવનાર, હનર પુરુષેનું સામર્થ્ય ન ચાલતાં, તે ચલાવનારા હનર પુરુષોના
સામર્થ્યનોજ, એ થકી નાશ થઈ જાય છે. ॥૪૫॥ અને એટલી વારમાં તો જ્યાંના દેખતાં તેજ કાંજો, એ
સર્વે વાહનમાં આરનાશ જાળકા; ઘનશ્યામ-પીળા રંગની વસ્ત્ર પેદરેલા-ગાર દાશવાળા-સંખ, ચક્ર, મદા, અને
કગળ ધરેલા-અને મુકુટ, કુડળ, હાર, તથા વનમાળા પેદરેલા-શ્રાવસ, જાગુબંધ ઝાંઝર, અને શંખના
સરખાં સોનાનાં કંકણ, કટિમેખલા, તથા વિદીઓ પેદરેલા; તેમના લેવામાં આત્યા. ॥૪૬-૪૭-૪૮॥ અને
તેઓ, મોટા પુણ્યવાનોએ અર્પણ કરેલી પુગસીની કુળી અને નવીન માળાઓથી, પગથી તે માયા સુધી
આગા ચરીરમાં ભરેલા દેખાયા. ॥૪૯॥ તથા ચાંદની જેવા સ્વચ્છ હસવા રૂપ સત્યચુક્રથી, વાહતાના
મનોર્થ પૂર્ણ કરનારા, સમાન અને રાતા યુજાવાળી આંખોથી જેવા વડે, તેમના મનોર્થને જાણે સરજતા
હોય; એવા તે જાણતા હતા. ॥૫૦॥ તેમજ એ સવળાઓની આગળ, જ્યાંથી મારીને ધાસના યુગલ

પર્યંત; સવળું સ્થાવર જંગમ વિશ્વ, માર્તિમાન થઈને, નાચ અને માચન આદિક અનેક ક્રિયાઓ કરવાવડે, કપા-
સના કરતાં દતાં. ॥૫૧॥ અને અણિમા આદિ સિદ્ધિઓ-માયા-આદિ વિજ્ઞાનિઓ-નથા મદતત્ત્વ આદિક
એવિસ તત્ત્વોથી, તેઓ સર્વે વિચારવાં દતાં. ॥૫૨॥ તેમજ કાળ-સ્વભાવ-સંસ્કાર-કામ-કર્મ-અને શુભો
આદિક સર્વે; પોતપોતાના મહિમાને નહને, અને મૂર્તિમાન થઈને; તે સવળાઓની ઉપાસના કરતાં દતાં.
॥૫૩॥ વળી તેઓ સત્ય-જ્ઞાન-અનન-અને આનંદની માત્રાઓ રૂપ, તથા એકરસ મુલિયાળા-અને આત્મ-
જ્ઞાન રૂપ ચતુર્વાળાઓ થકી પણ, જેમના ધણા મદાત્મનો સ્પર્શ ન થઈ શકે એવા; જણાતા દતા. ॥૫૪॥
જેના પ્રકાશથી આ સવળું જગત પ્રકાશે છે, તેમ પરબ્રહ્મ સ્વરૂપજ, તે સવળાઓને; આ રીતે એકી વળને
અને સંપૂર્ણજો, જ્યાંએ દીશ. ॥૫૫॥ ત્યારે એ અતિ કૌતુક જોઈને, ઉંધા વળી મથેલા જ્યાંની, અગિયારે
દિશો જડ થઈને; જ્યાં; ભગવાનની સામે; પાદર દેવીની આગળ કબી કરેલ, ત્યાર મોહવાળી પૂતળી
સમાન રૂપ થઈને; તે કબાજ રહ્યા. ॥૫૬॥ આ રીતે અતકર્મ-સ્વપ્રકાશ-શુભમય-પ્રકૃતિથી પર-અને અનાત્મ

મનુષ્યોમાં નહીં છતાં, માસી પોતાની માથાને વિસ્તારીને તેનો વેશ જોવાની મેં હમ્મશ કરી છે. ॥૧૭॥ એ-
કલા માટે જે અનુભવ ભગવાન; રમેયુષ્ સહિત ઉત્પન્ન થયેલ આપના યજ્ઞી બુદ્ધી હમ્મશતાનું અનુભવપૂર્ણ
માત્ર સુખનારો; અને જોષાપણના અભિમાન રૂપ અજ્ઞાનને અંત થયેલ આંખોવાળો; હું આપનો
કાલ હોવાથી, હયા કરવાને થોડા જાણીતો, આપ મને માફ કરજો. ॥૧૮॥ તમ એટલે અજ્ઞાન અથવા
પ્રભુ-મહાત્મા-અહંકાર-આકાશ-વાયુ-અગ્નિ-જળ-અને પૃથ્વી; એ આઠ વાંતા યજ્ઞી વિદ્યાવા હડાથી જા-
નેલ જ્ઞાન પૈતાની કલા વાળો હું જાણ કરું ? અને મારા સરખાં અગ્નિન આંડ, જેના એક એક રૂપકાના
આકાશ રૂપ કરે છે; એવા આપ ભગવાનો; ગદિયા કરું ? ॥૧૯॥ ગભરો રહેલાના પગનું ઉછળવું, તે
કાંઈ માત્રો અપરાધ અણુપ નહીં; તેમ આપ અનંત ભગવાનોના ઉદરને વિશેષ, આ નામ અને રૂપ આદિ-
કથી રહેવાનું સમગ્રું જગત, ઉત્પન્ન થઈ જઈને નાશ પામે છે; તેથી માફ આ રૂપ પશુ, આપ અધિકાર

ભગવાનોના અપરાધ તરિકે ગણવું નહીં જોઈએ. ॥૨૦॥ તમે સોકાનું અંત સમયે, સુષુપ્ત રહેવાના જગતમાં
નારાયણના ઉદરથી થયેલા નામિ કમળમાં જણા ઉત્પન્ન થયેલ છે, એ રીતનું વચન મિથ્યા નથી; કેમકે
હમ્મશ એવા આપના યજ્ઞી શું હું નથી થયો ? ॥૨૧॥ આપના સર્વ દેહ ધારીઓના આત્મા હોવાથી-સર્વના
પ્રવૃત્તિનારા હોવાથી-સાક્ષી રૂપે સર્વના દેહ હોવાથી-તથા પુરુષથી ઉત્પન્ન થયેલા જગતને વિશે આપ રહેલા
હોવાથી-નારાયણ નામથી જોલાઓ; તેમાં પશુ કાંઈ જોઈ નથી, છતાં આપનું એ નારાયણ સ્વરૂપ પશુ,
સત્ય ન હોઈને; માયા વાળું છે. ॥૨૨॥ કેમકે જગતમાં રહેલું આપનું એ નારાયણ સ્વરૂપ જો સત્ય હોયતો;
મેં કમળના નાળને મામેં જ્યારે તપાસ કર્યો, ત્યારે જોવામાં કેમ ન આવે; અને વળી પછીથી તપ કરવા
કેડે, મને જરાયર રીતે દેખાડનાર કોણ હતું ? ॥૨૩॥ હે માયાનું શમન કરનારા ભગવાન, ગદિ-હિંદી દેખાતો
આ સધળો જગત રૂપ પ્રપંચ, આપે આ અવતારમાં માતા (યશોદા) ને પોતાના ઉદરને વિશેષ દેખાડીને.

ચક્ષુષણોઽનુકંપ્યોમયિનાથવાનિતિ ॥૧૦॥ કાહંતમોમહદહંસ્વચરાગ્નિવાર્ભુસંવેષ્ટિતાંઘટસપ્તવિતસ્તિકાયઃ ॥કેદૃગ્વિધાવિગણિતાંઘપરાણુ
ચપાવાતા ॥રોમવિવરસ્યચતેમત્વિં ॥૧૧॥ ઉત્તેષ્ટાંપ્રાપ્તગતસ્યપાદયોઃકિંકલ્પતેમાતુરધોઽક્ષજાગસો ॥ કિમસ્તિનાસ્તિ ॥પદેશમૂષિતંત
સ્તિકુક્ષેઃકિયદ ॥૧૨॥ ॥ગચ્યાંતોદધિસંપ્લવોદેનારાયણસ્યોદરનાભિનાલા ॥ વિનિર્ગતોઽજાંસ્વતિવા ॥વૈમૃષાકિંત્વીશ્વરત્વ
વિનિર્ગતોઽસ્મિ ॥૧૩॥ નારાયણસ્ત્નહિસર્વદેહિનામાત્માઽસ્યધીશોઽસ્થિલલોકસાક્ષી ॥ નારાયણોઽપ્રાપ્તપ્રાણુ ॥પ્રિયંદ્રાવ
માયા ॥૧૪॥ ત ॥પ્રાણુસજગદ્ગુપ્તઃકિમેનદૃષ્ટમગવંસ્તદૈવા ॥ કિંવાસુદૃષ્ટિદૈવકિંત્રાસપદ્યેવપુનર્વ્ય ॥૧૫॥ અત્રૈવમાયાધમનાવ
તારે ॥સ્યપ્રપંચસ્યવહિઃસ્ફુટસ્ય ॥ ॥ત્ત્વસ્યચાંતર્જઠરેજનન્યામાયાત્વમેવપ્રકટઃકૃતંતે ॥૧૬॥ યસ્યકુક્ષાવિદંસર્વસાત્મંમાતિયથાતયા ॥ તત્ત્વ
ધ્યયીહતત્સર્વકિમિદંમાયપાવિના ॥૧૭॥ અદ્યૈવત્વદૃતેઽસ્યકિંમમનતેમાયાત્વમાદર્શિતમેકોઽસિમયમંતતોવ્રજસુદૃઢત્સાઃસમસ્તાઅપિ ॥ તા
વંતોઽરિઃસ્ફુટુઃજાસ્તદસ્થિલૈઃસાકંમયોપાસિતાસ્તાવંત્યેવજગંત્યભૂસ્તદમિતંબ્રહ્માદ્વયંશિષ્યતે ॥૧૮॥ અજાનતાંત્ત્વદ્યોમનાત્મન્યાત્માત્મના
માસિવિતત્યમાયાં ॥સૃષ્ટાવિવાહંજગતોવિધાનઙ્ગત્વમેષોઽતઙ્ગવત્રિનેવ ॥૧૯॥ સુરેષ્ઠપિષ્વીશતથૈવ ॥વ્વપિતેર્યક્ષુયાદસ્થપિતેઽજનસ્ય ॥ જ
ન્માસતાંદુર્મદનિગ્રહાયપ્રભોવિધાતઃસદનુગ્રહાય ॥૨૦॥ કોવેતિભૂમન્ભગવન્પરાત્મન્યોગેશ્વરોતીર્મવત ॥૨૧॥ ॥વાક્યંવાકતિવાકદેતિ
વિસ્તાર ॥૨૨॥ ॥ડસિયોગમાય ॥૨૩॥ તસ્માદિદંજગદશેષમસત્સ્વરૂપંસ્વપ્રામમસ્તધિષણંપુરુદુઃસ્વદુઃસ્વં ॥ત્વય્યેવ ॥૨૪॥ સુસ્વબોધતનાવનતમા
યાતઉદયદપિયત્સદિવાવભાતિ ॥૨૫॥ એકસ્ત્વમાત્માપુરુષઃપુરાણઃસત્યઃસ્વયંજ્યોતિરનંતઆદ્યઃ ॥ નિત્યોઽક્ષરોઽજસ્રસુખોનિરંજનઃપૂર્ણોઽદ્વયો
મુક્તઉપાધિતોઽમૃતઃ ॥૨૬॥ એવંવિધંત્વાંસકલાત્મનામપિસ્વાત્માનમાત્માત્મતયાવિચક્ષતે ॥ ગુર્વર્કલબ્ધોપનિપત્સુચક્ષુષાયેતેતરંતીવમવાનૃતાં
બુધિં ॥૨૭॥ આત્માનમેવાત્મતયાઽવિજાનતાંતેનૈવજાતંનિલિપ્રપંચિતંજ્ઞાનેનભૂયોઽપિચતત્પ્રલીયતેરજ્વામહેર્ભોગમવામર્વોયથા ॥૨૮॥ અ

પશુ, એ સમગ્રું આપની માયાથી થયેલાનું, ખુલ્લું પાડેલું છે. ॥૧૬॥ કારણ તે જેનું અને જેટલું અર્ધ
જેવાર દેખવામાં આવતું હતું, તેનું અને જેટલું, પોતાના શરીર સહાં આપું જગત; આપના ઉદરને વિશે
પશુ, તેમજ જોવામાં આવ્યું હતું; તે આપની માયા વિના એ પ્રકાર કેમગ અને. ॥૧૭॥ વળી હમણાં
આપની એ માયા આપે મને પશુ દેખાડી છે; પ્રથમ આપ એક સ્વરૂપથી હતા; પછીથી આપના મિત્ર મળતા
જાળકે તથા વાહરડાં જેટલાં હતાં; તેટલાં સર્વ ચાર જુગ વાળાં અને હું સુધાં સર્વ જોતો દેરકની બુદ્ધીબુદ્ધી
ઉપાસના કરતા, સમળાં રૂપે થયેલા આપ જણાયા. અને હવે વળી પ્રથમની પેટી, એટલે એક સ્વરૂપે
આપ દેખાયા. એટલા માટે એ સર્વ માયાનો ત્યાગ કરતાં, માપ રહિત અને અદ્ય એવા અવશેષ રહેનારા
આપ એક જ પરબ્રહ્મ છે. ॥૧૮॥ ને આપજ, આપનું સ્વરૂપ નહીં. જાણનારા જુદાવિનાના સોકાને; આપની
માયાનો વિસ્તાર થવા વડે; સહિ કરવા ટાળે, હું (જાણ) રૂપે; રક્ષણ કરવા ટાળે વિશ્વ રૂપે; અને પ્રથમ
કરવા સમયે, તથા નેત્રવાળા રૂપ રૂપે; પશુ જોવામાં આવે છે. ॥૧૯॥ હે પ્રજુ-દમ્મર-અને વિધાતા-તથા

અજ્ઞાના આપ ભગવાન; સત્પુરુષોના ઉપર અનુગ્રહ કરવાસાર. તથા દુષ્ટ સોકના અભિમદને ટાળી નાંખવા
સાર, દેવતાઓ-રૂપિઓ-અને મનુષ્યો તથા પશુ પક્ષીઓ અને જાનશરો વિશેષમાં, પશુ જન્મ ધરો છે. ॥૨૦॥
હે માહાત્મા-પરમાત્મા-અને ભૈરવશ્વર ભગવાન. આપ જે માયાનો વિસ્તાર કરીને લીલાવડે ત્રિપ્ર; ક્યારે
કરો છે. ?-કેટલી કરો છે ?-સામાટે કરો છે ?-અને કેવી રીતે કરો છે ?-એ સમગ્રું જાણનારો; આપની
ત્રિલોકીમાં કોઈ જ થયો નથી. ॥૨૧॥ એટલા માટે આ અસત્ સ્વરૂપ-સ્વપ્રા જેનું-પ્રતિભાસ રહિત-અને
મોટામાં મોટા દુઃખ યજ્ઞી પશુ વધુ દુઃખરૂપ, આપું જગત; આપ નિસ્સરૂપ-સુખરૂપ-અને જ્ઞાનમય અનંત
ભગવાનોના શરીરને વિશે, માયાવડે ઉત્પન્ન થવાના કારણથી; સત્ સરખું જાણવામાં આવે છે. ॥૨૨॥
પશુ આત્મા-પુરાણ પુરુષ-સત્-સ્વરૂપ-અનંત-આદિપુરુષ-નિત્ય-અક્ષર-અજ્ઞાના-સુખરૂપ-નિરંજન-પૂર્ણ-
અદ્ય-ઉપાધિ રહિત-અને અમૃત રૂપ તે આપ એક જ છે. ॥૨૩॥ એ રીતે આપના આત્મ સ્વરૂપને, સર્વના
આત્મારૂપે; જે પુરુષ પોતાની બુદ્ધિથી, ગુરુ અને સર્વ સમાન પ્રાપ્ત થયેલ ઉપનિષદ રૂપ, સુંદર આંખથી,

પ્રત્યક્ષે; તે જાણે આ જાણે સંસાર સમુદ્રને તરીકે જાણ છે. ૥૨૪ ૥ તથા આત્મ સ્વરૂપને આત્મ સ્વરૂપે નહીં જાણનારા, અજ્ઞાતિઓને; તે નજાણતા વડેજ, જગત રૂપ સમગ્રો પ્રપંચ કામજ થાય છે; અને આત્મ જ્ઞાન થયેથી પાછા, તે સમી પણ જાણ છે; આ પ્રમાણે દોરડીને સાથ માનવાની પેઠે, સંસાર કામજ થવાનું; અને પછીથી નેચરી મુક્ત થવાનું પણ થાય છે. ૥૨૫ ૥ જેમ સૂર્યને વિશે તે સૂર્ય કિંવા દિવસ પણ નથીજ. તેમ આત્મા-અધિભાવ-રૂપ-પદ્મ અને સત્ આત્માને વિશે; જેમ અને મોક્ષ અથવા તે બેમાંનું એક, ખરો વિચાર કરી જ્ઞેતાં તે છેજ નહીં; જ્ઞાં સંસારનું બંધન થતું, અને સંસાર થઈ મોક્ષ થયો; એ એક સંગા થઈ નાથે, આત્મ થઈ જ્યાં થયેલાં છે. ૥૨૬ ૥ અરે એ અજ્ઞાતિઓનું આ આગ્રહ કેવું છે ? કે જેથી, આત્મ સ્વરૂપને તેઓ દેહરૂપે જાણે છે; એટલે દેહનેજ આત્મા રૂપ જાણે છે; તથા રીંછી પણ આત્માને; ગદાર જીવે રથે જાણે છે. ૥૨૭ ૥ એટલા માટે; જેમ સમિપમાં નહીં રહેલા સાપનો, નિરોધ

થવાવિના, સમિપમાં રહેલી દોરડી સાચી મનાતી નથી; તેમજ શરીરની અંદર રહેલા, આપ આત્મ બનવા નો, ખીલ જડ બાજોનો એક પછી એક સાથે કરવા વડેજ, સત્યરૂપો શેષી કહાડે છે. ૥૨૮ ૥ તે પણ હે બનવાના, આપના બે ચરણ કમળનો પ્રસાદ મળ્યા રૂપ, આપનો અનુમદ થતા થઈજ; આપ બામવન તત્ત્વો મદિયા જાણી શકાય છે. પણ તે પિના થળા કામ સૂધી જોવા કરનારો પણ; કાંઈ તેને જાણી શકતો નથીજ. ૥૨૯ ૥ એટલા સાઈ હે નાથ; આ જગતમાં અમર ખીલ જગતમાં કહાય; હું પણ પછી રૂપે થાઉં તોપણ, એટલે બામવાના થાઉં કે; આપના બાજોમાંનો એક થઈને; આપના ચરણ પછાતી સેવા કરવાનુંજ પામું; (જેમ આપ કરો.) ૥૩૦ ૥ અરે આ વચ્ચેની માથો અને ગોળીઓ, ઘણીજ બામવાણી છે; કેમકે જેને તમ કરવાને પૂજો પણ અધાપિ સૂધી સમર્થ થયા નથી, તે આપ બનવાનેજ, વાછરડાં અને ધુવના સ્વરૂપથી; તેમજા પાવણરૂપ અમરનો; અત્યંત પ્રેમ સહિત પીધું છે. ૥૩૧ ૥ નંદન-ગોપ લોકનું-

જ્ઞાનસંજ્ઞોભવબંધમોક્ષોદ્ધૌનામનાન્યોસ્તઋતજ્ઞમાવાત્ ॥ અજસ્રચિંત્યાત્મનિકેવલેપરેવિચાર્યમાણેતરણાવિવાહની ॥ ૨૬ ॥ ત્વામાત્માનંપરંમત્વા પરમાત્માનમેવચ ॥ આત્માપુનર્બહિર્મૃગ્યઅહોઽજ્ઞજનતાઽજ્ઞતા ॥ ૨૭ ॥ અંતર્ભવેઽનંતંભવંતમેવહ્યતત્પ્રજંતોમૃગ્યંતિસંતઃ ॥ અસંતમપ્યંત્યહિમંતરેણસંતંગુણંતંકિમુપંતિસંતઃ ॥ ૨૮ ॥ અથાપિતેદેવપદાંબુજદ્વરપ્રસાદલેશાનુગૃહીતેવહિ ॥ જાનાતિતત્ત્વંભગવન્મહિન્નોનચાન્યેકોપિચિરંવિચિન્વન્ ॥ ૨૯ ॥ તદસ્તુમેનાથસભૂરિભાગોભવેઽવવાન્યવતુવાતિરશ્વાં ॥ યેનાહમેકોઽપિભવજ્ઞનાનાંભૂત્વાનિષેવેતવપાદપલ્લવં ॥ ૩૦ ॥ અહોતિથન્યાવ્રજગોરમણ્યઃસ્તન્યામૃતંપીતમતીવેતેમુદા ॥ યામાંવિભોવત્તરત્ત્મજાત્મનાયત્તૃપ્તયેઽથાપિનચાલમધ્વરાઃ ॥ ૩૧ ॥ અહોભાગ્યમતેભાગ્યંનંદમોપવ્રજોકસાં ॥ યન્મિત્રંપરમાનંદંપૂર્ણહ્રદસનાતનં ॥ ૩૨ ॥ ઇષાંતુભાગ્યમહિમાઽચ્યુતતાવદાસ્તામિકાદશૌવહિવ્યંબતભૂરિભાગાઃ ॥ એતદ્વૃષીકચષકૈરસકૃત્પિબામઃશર્વાદયોઽદ્યુદ્ધમધ્વમૃનાસવંતે ॥ ૩૩ ॥ તદ્ભૂરિભાગ્યમિહજન્મકિમપ્યટાંતદ્વોકુલેપિકતમાંધિરજોભિષેકાં ॥ યજ્ઞીવિતંતુનિસ્થિલંભગવાન્મુકુંદસ્ત્વથાપિયત્પદરજઃશ્રુતિમૃગ્યમેવ ॥ ૩૪ ॥ ઇષાંધોષનિવાસિનામુતભવાન્કિદેવરાતેતિનશ્વેતોવિશ્વફલાત્ફલંત્વદપરંકુત્રાપ્યયન્મુદ્યતિ ॥ સદ્દેષાદિવપૂતનાપિસકુલાત્વામેવદેવાપિતાયદ્ધામાર્યમુદ્દિષ્ટિપાત્નતનયપ્રાણાશયાસ્ત્વકૃતે ॥ ૩૫ ॥ તાવદ્રાગાદયઃસ્તેનાસ્તાવત્કારાગૃહંગૃહં ॥ તાવન્મોહોઽધિનિગડોયાવત્કૃષ્ણનતેજનાઃ ॥ ૩૬ ॥ પ્રપંચંનિષ્પ્રપંચોપિવિડંબયસિમૃતલે ॥ પ્રપન્નજનતાનંદસંદોહંપ્રથિતુમ્મો ॥ ૩૭ ॥ જાનંતેવજાનંતુકિંબહૂત્કયાનમેપ્રમો ॥ મનસોવપુષોવાચૈવેભવંતવગોચરઃ ॥ ૩૮ ॥ અનુજાનીહિમાંકૃષ્ણસર્વત્વેતિસ્તત્ત્વંદંદ ॥ ત્વમેવજગતાનાયોજમદેતત્તવાર્પિતં ॥ ૩૯ ॥ શ્રીકૃષ્ણઋષિઙ્ગકુલપુષ્કરજોષદાયિન્દુમાનિર્જરદ્વિજપશુદધિવૃદ્ધિકારિન્ ॥ ઉદ્ધર્મશર્વરહરશ્ચિતિરાક્ષસ ॥ ગાકલ્પમાર્કમર્હન્મગવન્નમસ્તે ॥ ૪૦ ॥ શ્રીશુક ॥ ઇત્યભિષ્ટૂયમૂમાનંત્રિઃપરિક્રમ્યપાદયોઃ ॥ નત્વામીઘ્નંજગદ્ધાતાસ્વધામપ્રત્યપગત ॥ ૪૧ ॥ તતોઽનુજ્ઞાપ્યમગવાન્સ્વમુવંપ્રાગવસ્થિતાન્ ॥ વત્સાન્પુલિનમાનિન્યેયથાપૂર્વસચિસ્ત્વકં ॥ ૪૨ ॥ એકસ્મિન્નપિયાતેબ્દેપ્રાણેશંચાંરાત્મ

અને મળવાસીઓનું આપ કેટલું મોટું કહેવાય; કે પરમ આનંદરૂપ-પૂર્ણ જલ-અને સનાતન બનવાના પોતેજ; જેમના મિત્ર થયા છે. ૥૩૨ ૥ હે અચ્યુત અને અજન્મા બનવાના; એઓના બામવાના મદિયાવડેજ અમે; રૂઢ વિગેરે અભિષાર હૃદયોના દેવતાઓ પણ; ને તે એક એક હૃદયે; આપના ચરણ કમળના મહારૂ રૂપ અમૃત સરના આસવાને; પીધને દમણીજ થયા બામવાના થયેલા છીએ. ૥૩૩ ૥ માટે આ લોકને વિશે અને પૃથ્વી ઉપર જનલોકમાં; તથા તેમાં પણ જેમના હૃદય રૂપ મુકુદ બગવાનજ છે એવા જોડાવા વાણીઓના જન્મ થતો. એ મોટું બામ સગરનું જોઈએ; કે જેથી યુતિઓએ પણ; અધાપિ સૂધી જોધેથી એ મુકુદ બગવાનના ચરણની રજનો, અભિષેક, કોઈ પણ પ્રકારે અમારા માથા ઉપર થયા પામે. ૥૩૪ ૥ સાધુ જેઓ વેદ થતારી પૂતનાને પણ; તેના સંબંધીઓ સુદાં, આપે આપનું સ્વરૂપ આપેલું છે; તથા આપના સ્વરૂપ ઉપરાંત આપવાનું ખીણું હિતમ રખા તો, કોઈ પણ દેહાણે ન હોવાનું; સર્વત્ર વિચાર કરી જ્ઞેતાં જાણીશું છેજ; માટે જેમના ધર-ધન-સગાં-મિત્ર-પ્રિય-દેહ-સંતાન-પ્રાણ-અને મન વિગેરે સર્વ કાંઈ; આ-

પને માટેજ છે; એવાં વચ્ચેવાસીઓને આપ, આત્મ સ્વરૂપ ઉપરાંત; વધારે કોઈ પદાર્થ આપી શકવાના છે; તે સમંપમાં આગને મોદ થાય છે. ૥૩૫ ૥ હે કમ્પ્ય; જ્ઞાં સૂધી લોકો, આપના યાજ નહીં; જ્ઞાં સૂધીજ તેમના તરફ, રાગ અને દુઃખ વિગેરે ચોરો; પોતાનું કામ કરી શકે છે; -પર જુદીખાનાં રૂપ સાથે છે; -અને મોલ, પમમાંની એડી રૂપ થાય છે. ૥૩૬ ૥ હે પ્રજા; આપ પ્રપંચથી નિર્દિન હોવા જ્ઞાં પણ, સરખાંમત લોકને; અત્યંત આનંદ પમાડવા માટે; પૃથ્વી ઉપર આવતરીને; પ્રપચનું અનુકરણ કરીએ. ૥૩૭ ૥ હે પ્રજા; આપનો મદિયા, મન-પાણી-અને શરીરવડે; ન વર્ણવી શકાય એવા છે; તેથી હું તમ જોલી શકતો નથી. જેઓ જાણતા અને જાણના હોય તે; જાણે એલે. ૥૩૮ ૥ આપ જગતના સ્વામી છે. કાલજ સધળાઓને શરીરવડે આપેજ આપેજ છે; માટે આપ સર્વત્ર, સર્વતા મનની વાતને પણ જાણો છો; તેથી હું કમ્પ્ય મને આજ્ઞા કરો. ૥૩૯ ૥ હે વૃષ્ટી કુશરૂપી કમળને ખીલાવનારા, પૃથ્વી-દેવતાઓ-નંદરૂપ-પશુઓ-અને સમુદ્ર એમની શક્તિ કરનારા; અને સવિતા દિવસની પેઠે; પાખંડ ધર્મોનો નાશ કરનારા-તથા; પૃથ્વી ઉપરના સક્ષ્મોએ;

આખાપણમાંજ જેવો દેવ કરેલો છે; એવા; શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન રૂપી સર્વને: પૂજ્ય બાવથી માસ નમસ્કાર છે. ૧૪૦૧-શ્રીશુક-એ રીતે સ્તુતિ કર્યા પછી અતિ પ્રિય ભગવાનને, ત્રણવાર પ્રદક્ષિણ કરી; પૃથ્વી ઉપર પછી નમસ્કાર કરીને; બધા પોતાના હાથમાં ચાંદીની ગણા ૥૪૧૧ તે પછી ભગવાને પોતાના મિત્ર ગોપ યાજ્ઞકેને આજ્ઞા આપીને; વાછડાંઓને નદી કિનારે જેમ પ્રથમ દતાં, તેમ; અને પોતે રાખેલ દતાં તે રીતેજ અપ્પા-ળ્યાં. ૧૪૨૧ હે રાજા, આમ એક વરસ વહી ગયા છતાં. સર્વના પ્રાણના હપ્તર તથા અંતરમાં રહેલા આત્મ-સ્વરૂપ કૃષ્ણ ભગવાનની માયાવડે મોઢ પામેલા તે યાજ્ઞકેએ, તેટલા સમયને આરંભેલુજી માન્યો. ૧૪૩૧ જેવી માયાથી મોઢ પામેલું સઘળું જગત, વારંવાર એ અક્ષમ સ્વરૂપ ભગવાનનેજ જુલો જાય છે; તે મા-યાથી મોઢ પામેલા મન વાળાઓ, શું ન જુલે. ૧૪૪૧ પછી તે મુઠ્ઠેએ કહ્યું કે, હે કૃષ્ણ તમે બહુ ઉતા-વળા આજ્ઞા તે હીક થયું જામે હજી એકે કોળિએ જમ્યા નથી, માટે આવો દવે સારી રીતે જમીએ.

૧૪૫૧ આરે દસીને હપીકેથ ભગવાન જમ્યા. અને પછી અજમરું આમરું દેખાડતા યાજ્ઞકે સદિત ભગ-વાન વનમાંથી પાછા મળ્યાં આજ્ઞા. ૧૪૬૧ એ રીતે મોરપીંછ, ધુલ, અને નીતન પાંતુઓથી શરીરને યજ્ઞ-આરેલા-વાંસળી અને શિંધડીના કપડથી બારે કિસવ કરતા-અને ગોવાળિઆઓ થકી પવિત્ર કીર્તિ મવા-વાની સાથે, વાછડાંઓને દુધાવતા-તથા ગોપીઓની નજરને કિસવરૂપ દર્શનપાળા-ભગવાન મળ્યાં પધાર્યા. ૧૪૭૧ અને “આજેજ આ, નંદજી તથા યશોદાના પુત્રે, મોટા અજમરને મારીને અમારે રક્ષણ કર્યું.” એમ યાજ્ઞકેએ વચ્ચેમાં કહ્યું ૧૪૮૧-પરોક્ષિત-હે આજ્ઞા પોતા થકીજ ઉત્પન્ન થયેલા યાજ્ઞકેના ઉપર પણ, જેવો પ્રેમ પેઢેલાં થયેલાં નહેતો, તેવો પ્રેમ બીજા થકી ઉત્પન્ન થયેલા, કૃષ્ણને વિશે; તેમને શા કારણથી થયો, તે આપ કહો. ૧૪૯૧-શ્રીશુક-હે રાજા, સર્વ પ્રાણી માત્રને, એક પોતાનો આત્મજ, અત્યંત પ્યારો હોય છે; અને બીજાં, સંતાન અને ધન આદિકે તો, આત્માને લઈનેજ પ્રિયથાને છે. ૧૫૦૧

નઃ॥કૃષ્ણમાયાહતારાજન્ધનાર્દમેનિરેડર્ભકાઃ ॥૪૩॥ કિંકિનવિસ્મરંતીહમાયામોહિતચેતસઃ॥યન્મોહિતંજગત્સર્વમમીક્ષણંવિસ્મૃતાત્મકં ॥ ૪૪॥ ઝુચુશ્વસુત્તદઃકૃષ્ણાસ્વાગતંતેતિરંહસા॥નૈકોડપ્યમોજિકવલણ્હીતઃસાધુભુજ્યતાં ॥૪૫॥ તતોહસન્તટ્ટીકેશોડ્યવત્ત્વસહાર્ભકૈઃ ॥દર્શયંશ્વર્માજગરંન્યવર્તતવનાદ્વજં ॥૪૬॥ બર્હપ્રસૂનનવધાતુવિચિત્રિતાંગઃપ્રોદામવેણુદલશંગરવોત્સવાદ્યઃ॥વત્સાન્ગૃણન્નુગગીતપવિત્રકીર્તિર્ગોપીદ્ગુત્સવદ્દશિઃપ્રતિવેશગોષ્ઠં ॥૪૭॥ અધ્યાનેનમહાવ્યાલોયશોદાનંદસૂનુના॥હતોડવિતાવયંચાસ્માદિતિવાલાઃજેજગુઃ॥૪૮॥રાજા ૦ બ્રહ્મન્પરોદ્ભવેકૃષ્ણોદ્યાન્પ્રેમા,યંભવેત્ ॥યોડભૂતપૂર્વસ્તોકેષુસ્વોદ્ભવેષ્વપિકથ્યતાં ॥૪૯॥ શ્રીશુક ૦ સર્વેષામપિભૂતાનાંનૃપસ્વાત્મૈકવલ્લભઃફૂત રેડપત્યવિતાવ્યાસ્તદ્વલ્લભતયૈવહિ ॥૫૦॥ તદાજેંદ્રયથાસ્નેહઃસ્વસ્વકાત્મનિદેહિનાં॥નતથામમતાલંબિપુત્રવિત્તગૃહાદિષુ ॥૫૧॥ દેહાત્મવાદિ નાંપુંસામપિરાજન્યરત્તમાયથાદેહઃપ્રિયતમસ્તથાનહ્યનુચેતં ॥૫૨॥ દેહોડપિમમતાભાવચેત્તર્હસોનાત્મવત્પ્રિયઃ॥યજીર્યત્યપિદેહેડસ્મિન્જીવિતાશાબલીયસી ॥૫૩॥ તસ્માપ્રિયતમઃસ્વાત્માસર્વેષામપિદેહિનાં॥તદર્થમેવસકલંજગજ્ઞૈતચ્ચરાચરં ॥૫૪॥ કૃષ્ણમેનમવેહિત્વમાત્માનમલિલાત્મનાં ॥ જગદ્વિતાયસોડપ્યત્રદેહીવામાતિમાયયા ॥૫૫॥ વસ્તુતોજાનતામત્રકૃષ્ણંસ્થાસ્નુચરિણુચ ॥ ભગવદ્રૂપમલિલંનાન્યદ્વસ્તિહર્કિચન ॥૫૬॥ સર્વેષામપિવસ્તૂનાંભાવાર્થોભવતિસ્થિતઃ॥તસ્યાપિભગવાન્કૃષ્ણઃકિમતદ્વસ્તુરૂપ્યતાં ॥૫૭॥ સમાશ્રિતાયેપદપલ્લવલ્લંઘમહત્પદંપુણ્યયશોમુરારેઃ॥મવાંબુધિર્વત્સપદંપરંપદંપદંપદંયદ્વિપદાંનતેષાં ॥૫૮॥ એતત્તેસર્વમારૂયાતંયત્પટ્ટોડહમિહત્વયા ॥ યત્કૌમારેહરિકૃતંપૌંડેપરિકીર્તિતં॥૫૯॥ એતત્સુત્તદ્વિશ્ચરિતંમુરારેરઘાર્દનંશાદ્વલજેમનંચ॥વ્યક્તેતરદ્રૂપમજોર્વભિષ્ઠવંશૃણ્વન્ગૃણન્નેતિનરોડલિલાર્થાન્ ॥૬૦॥ એવંવિહારૈઃકૌમારૈઃકૌમારંજહતુર્વજે ॥ નિલાયનૈઃસેતુર્બર્ધેર્મર્કટોત્પ્લવનાદિભિઃ ॥૬૧॥ ઇ ૦ મા ૦ મ ૦ દ ૦ પૂ ૦ બ્રહ્મસ્તુતિર્નામચતુર્દશોડધ્યાયઃ ॥૧૪॥ શ્રીશુક ૦ તતશ્વપૌંડવયઃશ્રિતૌવ્રજેબભૂવતુસ્તૌપશુપાલસંમતૌ ॥ ગાશ્વારયંતૌસલ્લિભિઃસમંપદૈર્દૈવાવનંપુણ્યમતીવચક્રતુઃ ॥૧॥ તન્માધવો

દેહ ધારીઓને, જેવો પોતપોતાના આત્માને વિશે રોદ હોય છે; તેવો રોદ, મમતાવાળાં સંતાન-ધન-અને પરને વિશે, તેમને હોતો નથી. ૧૫૧૧ વળી દેહનેજ આત્મા કહેતાસ, અસત્ય પુરુષોને પણ, દેહ જેવો અતિપ્રિય હોય છે; તેવાં દેહની પાછળ લાગેલાં, એ સંતાન આદિક પ્રિય હોતાં નથીજ. ૧૫૨૧ અને જેઓ દેહને આત્મા માનતા નથી, પણ દેહને પોતાનો માને છે; તેઓને એ, દેહ આત્માના જેટલો પ્રિય હોતો નથી. કારણ દેહ છૂલું થયા પછી પણ, તેમાં રહેલા હૃદયની આશા જળવાન હોય છે. ૧૫૩૧ એટલા માટે સર્વ દેહધારીઓને, પોતાનો આત્માજ અલગ પ્રિય હોય છે; અને આ સઘળું સ્થાવર જંગમ જગત, એ આત્માને અજેજ છે. ૧૫૪૧ તો તમારા પોતાના અને સર્વના આત્મા રૂપે, એ કૃષ્ણ ભગવાનનેજ જાણો કે જે, જગતના દિનને માટે, આ દેહએ ગાયા થકી દેહ ધારી જેવા થયેલા, જેવામાં આવે છે. ૧૫૫૧ વાસ્તવિક રીતે તરતે જાણનારા યાનીઓ તો, આ સ્થાવર જંગમ સઘળા જગતને; એ કૃષ્ણ ભગ-વાનનુજ સ્વરૂપ હોવાનું, અને તેમના વિનારું બીજું કંઈજ અર્થમાં વસ્તુ રૂપે, નહીં હોવાનું જાણે છે.

૧૫૬૧ સઘળી વસ્તુઓની ઉત્પત્તિ તેમનાં કારણે થકી છે; અને તે કારણે પણ ભગવાન કૃષ્ણ થકીજ થયેલ છે; એટલા માટે તેમના વિનાની કોઈ વસ્તુજ નથી. ૧૫૭૧ માટે મહાત્માઓને, ભગવાના સ્થાન રૂપ, પવિત્ર યજ્ઞવાળા, મુસરી ભગવાનના ચરણ પદ્મવતો જેઓ આશ્રય કરે છે; તેઓ સંસાર સમુદ્રને વાછડાના પગથી થયેલા આભોચિયા જેવો કરીને, પરમાત્માના પદને પામે છે. અને આપદઓના સ્થાનરૂપ સંસારને; તેઓ પામતા નથીજ. ૧૫૮૧ આ રીતે જે કામ દરિયાજગતને કુમાર અવસ્થામાં કડું હતું, તે તેમની પૌંડ અવસ્થામાં; યાજ્ઞકેએ કહેલા બદલ તમે મને પૂછવાથી, મેં તે સઘળું તમને કહી સંભળાવ્યું છે. ૧૫૯૧ આ પ્રમાણે મુસરી ભગવાને મિત્રો સાથે રમતાં અશ્વમુરને માર્યા;-લીલા અવસ્થાની જગીન ઉપર જમ્યા-અને બીજાઓને ન દેખાય એવું રૂપ બદલે બધાએ, તેમની ઘણી ઘણી સ્તુતિ કરી; એ સર્વ સાંભળવાથી અને કીર્તન કરવાથી, પુરૂષ સર્વ પુરુષાર્થને પામે છે. ૧૬૦૧ એ રીતે છુપી રહેલું-પામ માંધવી-અને વાંદરાઓની પેઢે ઠેકું-વિષેરે કુમાર અવસ્થાની રમતો કરતાં; ભગવાને મળને વિશે કુમાર અવસ્થા માળી. ૧૬૧૧ દનિશી ૦ આ-દશમા સ્કંધનો ચૌદમો અંક સં ૧૧૪૧

અધ્યાય ૧૫ મે.—શ્રીશુક—ને વડી પેત્રાંડ અવસ્થામાં આવેલા એ ને બાહ્યો જવને વિશે ગાયેનું પાલન કરવતે યોગ્ય ગોવળ થયા. અને ગિરો સદિન ગાયેને ચારવા માટે પગપડે રહેતે, કંઠ-વનગી જમિને અતિ પવિત્ર કરવા લાગ્યા. ૧૧૧ સારે જગદેવ સદિન માધવ ભગવાન પોતાના વશનું ગાયન કરતાં ગોવાળિયાઓથી વિરૂદ્ધને, પશુઓને આગળ કરીને વાંસળી વગાડતાં ઉધરેલાં ટુકેલાં તથા પશુઓને દિનકરી, એ વનમાં રમવાની ઇચ્છાથી ગરજ પ્રમાણે કરવા લાગ્યા. ૧૧૨ ને ચુંદર શબ્દ કરનારા ભગવાન-મૃદાઓને પશુઓનાં ટેળાં સદિન; મદાત્માઓના મન સરખા સ્વચ્છ પાશુઓ બરેલાં તથા તેઓ ધરને આપતા, કમળોનાં સુરેથી સાથે મગેલા પવનવાળા વનને જોઈને; ત્યાં રમવાનું બચાવે મન કહ્યું. ૧૧૩ અને રૂઢ રૂઢી કુપળીઓની રીતના સાથે, રૂઢ અને કુપળા ધણી બારેથી, હેરા પગને આડે એવી ડાળીઓવાળાં કાંડો જોઈને; ભગવાને દર્શાવે મોટા બાહ્યને કહ્યું કે. ૧૧૪ ॥—શ્રીભગવાન-દેવતાઓએ

પુરેલા આપના હૃતમ ચરણ કમળો; આ કાંડો, પોતાને કાંડો આપનાર આપનારાં પાપોને નાશ કરવા માટે; તેમના આગળનીકળતા જાનોવડે, રૂઢ અને કુલ વિશે પૂજનના પદાર્થો અર્પણ કરીને નમે છે. ૧૧૫ આ ભગવાનો; સર્વ લોકને પવિત્ર કરનાર આપ આદિ પુરુષનાં વશનું; ડાળે ડાળે માથા કરીને; આપને બજે છે; જેથી થઈ કરીને તેઓ આપના બહોનાંના મુખ્ય મુનિઓ હશે; કે જેમના આગ દેવ આપ વનમાં જતા હશે, ત્યાં પશુ પાપ રૂઢિન ધરેલા નેઓ; આપને હોડતાજ નથી. ૧૧૬ હે સુ-નિ કરવાને યોગ્ય, પોતાને ઘેર આવેલા આપને દેખીને; આ મોર નાચે છે; ગોપીઓની પેઢી આ હરણીઓ આપના સમું જોઈને રજી કરે છે; અને કાવલોનાં ટેળાં, સારા શબ્દો કરે છે; સપુરુષોની એવીજ રીત હોવાથી આ વનવસીઓને ધન્ય છે. ૧૧૭ ઘાસ અને વનરક્ષિને આપના ગરજનો સ્પર્શ થવાથી-કાંડ અને લતાઓનું આપના નખવડે મદન થવાથી-નદીઓ પરનો પક્ષીઓ અને મૃત્યુને આપનું દયા બરેલું જેવું

વેણુમુદીરયન્તુતોગોપેર્ગુણદ્વિઃસ્વયશોબલાન્વિતઃ ॥ પશૂનુપુરસ્કૃત્યપશવ્યમાવિશદ્વિહર્તુકામઃકુસુમાકરંવનં ॥૨॥ તન્મંજુગ્રોપાલિમૃગદ્વિજાકુલંમહન્મનઃસ્વચ્છપયઃસરસ્વતા ॥ વાતેનજુષ્ટંશતપત્રગંધિનાનિરીક્ષ્યરંતુંભગવાન્મનોદધે ॥૩॥ સતત્તતત્રારુણપલ્લવશ્રિયાફલપ્રસૂનોરુમરેણપાદયોઃ ॥ સ્પૃશ્ચિલ્લિખાન્વીક્ષ્યવનસ્પર્તાન્મુદાસ્મયન્નિવાહાગ્રજમાદિપૂરુષઃ ॥૪॥ શ્રીભગ ૦ અહોઅમીદેવવરામરાર્ચિતંપાદાંબુજંતેસુમનઃફલાર્હણં ॥ નમંત્યુપાદાયશિશ્વાભિરાત્મનસ્તમોપહૃત્યૈતરુજન્મયત્કૃતં ॥૫॥ એનેડલિનસ્તવયશોડલિલલોકતીર્થગાયંતઆદિપુરુષાનુપદંમજંતે ॥ પ્રાયોઅમીમુનિગણાભવદીયમુરુયાગૃઢંવનેડપિનજહત્યનઘાત્મદેવં ॥૬॥ નૃત્યંત્યમીશિશ્વિનઈદ્યમુદાહરિણ્યઃકુર્વંતિગોપ્યૈવતેપ્રિયમીક્ષણેન ॥ સૂક્તૈશ્વકોકિલગણાગૃહમાગતાયધન્યાવનોકસદ્ગ્યાન્હિસતાંનિસર્ગઃ ॥૭॥ આધન્યેયમદધરણીતૃણવીરુધસ્ત્વત્પાદસ્પૃશોદુમલતાઃકરજાભિમૃષ્ટાઃ ॥ નયોડદ્રયઃસ્વયમૃગાઃસદયાવલોકૈર્ગોપ્યોડતરેણભુજયોરપિયસ્પૃહાશ્રીઃ ॥૮॥ શ્રીશુક ૦ એવંદંદાવનેશ્રીમત્કૃષ્ણઃપ્રીતમનાઃપશૂનાંરમેસંચારપત્રદેઃસરિદોધસ્સુસાનુગઃ ॥૯॥ કચિદ્દ્વાતિગાયત્સુમદાંધાલિલ્લવનુવ્રતૈઃ ॥ ઉપગીયમાનચરિતઃસ્ત્રગ્વીસંકર્ષણાન્વિતઃ ॥૧૦॥ કચિચ્ચકલહંસાનામનુકૂજતિકૂજિતં ॥ અભિનૃત્યતિનૃત્યંતંબર્હિણંહાસયન્કચિત્ ॥૧૧॥ મેઘગંભીરયાવાચાનામભિર્દૂરગાન્પશૂન્ ॥ કચિદાઢ્યતિપ્રીત્યાગોગોપાલમનોજ્ઞયા ॥૧૨॥ ચકોરક્રૌંચચક્રાઢ્યભારદ્વાજાંશ્વર્હિણઃ ॥ અનુરૌંતિસ્મસસ્વાનાંભીતવદ્યાઘ્રસિંહયોઃ ॥૧૩॥ કચિત્ક્રીડાપરિશ્રાંતંગોપોત્સંગોપર્વર્હણં ॥ સ્વયંવિશ્રમયત્યાર્યપાદસંવાહનાદિભિઃ ॥૧૪॥ નૃત્યતોગાયતઃકાપિવલ્ગતોયુદ્યતોમિથઃ ॥ ગૃહીતહસ્તૌગોપાલાન્હસંતૌપ્રશશંસતુઃ ॥૧૫॥ કચિત્પલ્લવતલ્પેનિયુદ્ધશ્રમકર્શિતઃ ॥ તૃક્ષ્મૂલાશ્રયઃશેતેગોપોત્સંગોપર્વર્હણઃ ॥૧૬॥ પાદસંવાહનંચક્રુઃકેચિત્તસ્યમહાત્મનઃ ॥ અપરેહતપાપ્માનોવ્યજનૈઃસમર્વાજયન્ ॥૧૭॥ અન્યેતદનુરૂપાણિમનોજ્ઞાનિમહાત્મનઃ ॥ ગાયંતિસ્મમહારાજસ્ત્રેહક્ષિન્નધિયઃશનૈઃ ॥૧૮॥ એવંમિગૃહાત્મગતિઃસ્વમાયયાગોપાત્મજત્વંચરિતૈર્વિડંબયન્ ॥ રમેરમાલાલિતપાદપલ્લવોગ્રામ્યૈઃસમંગ્રામ્યવદીશચેષ્ટિત ॥૧૯॥ શ્રીદામાનામ

મગવાથી-તથા ગોપીઓ સહીએ પણ ઇચ્છેલા આપના એ હાથની વમે રહેવાયથી; આજે આ ભૂમિને ધન્યતાદે છે. ૧૧૮—શ્રીશુક—એ પ્રમાણે ગોમિતા રૂઢાવનમાં પવન અને નદીના કાંડોઓ ઉપર; પશુઓને ચારીને; પોતાની સાથે ચાલનારા ગોવળો સદિન પ્રાનિવળા મળાથી; કૃત્ય ભગવાન રમતા હતા. ૧૧૯ કાંડ વખતે ગોવાળિ-ઓઓથી ચરિતો ગયાતા એ ભગવાન મળ્યા પહેરેલા સંકર્ષણ સદિન મદાત્મન ભગવાઓની સાથે ગાતા હતા. ૧૨૦ ॥ અને કદી કદી ગોલતા કંઠોની પાછળ, હસાની પેઢે ગોલતા હતા; અને નાચતા મોરની પેઢે નાચીતે, કાંડ વખતે હસાવતા હતા. ૧૨૧ કદીકદી ગેયના સરણી ગળીર, અને ગાયો તથા ગોવાળિઓ-ઓના મનને ગમે, એવી ચાણીથી નામે લેઈને; દૂર ગયેલા પશુઓને ગોલાવીને; તેમને પ્રાનિ ઉપગવતા હતા. ૧૨૨ અને કોર-કૌર-ચક્રાક-બાહ્યા-તથા મોરના ગોલતાની પાછળ, તેમના સરખાજ શબ્દ કરતા હતા; અને સિંહ તથા વાઘ થકી બી-હીને પ્રાણીઓ બાગવા લાગતાં; પોતે પશુ તેમજ કરતા હતા. ૧૨૩ કાંડવાર રમવા થકી થાકી જઈને, બીજા ગોવાળોના ખેલમાં, માથું મૂકીને સહ જતા હતા; અને ક્યારેકનો,

પગ નજામવા વિશે વડે, પોતેજ મોટા બાહ્યો થાક ઉતારતા હતા. ૧૨૪ અને કાંડવાર તો હસતા અને એક બીજાના હાથ પકડેલા, એ એ બાહ્યો; નાચતા-ગાતા-અને જોડાં થઈને, યુદ્ધ કરતા-તથા હેલા ગો-વાળિઓને વખાણતા હતા. ૧૨૫ કાંડ વખતે યુદ્ધ કરવાના પરિભ્રમથી થાકી જઈને કાંડના મૂળને અડી, ગોપના ખેડામાં માથાં મૂકીને, તેઓ પાંડોની પથારી ઉપર સહ જતા હતા. ૧૨૬ ને તે વખતે કંટકા-એક નિર્દોષ ગોવાળિઓએ એ મદાત્માઓના પગ ચાંપતા હતા; અને બીજાઓ વિજળા વડે, વાયશે ના-ખતા હતા. ૧૨૭ હે મદાત્મન, તથા બીજા રોદથી પિંગણેલા મનવાળાઓ, એ મદાત્માઓના મનને મમે જોવાં, અને તેમને ઘટે જોવાં, ગાયનો ધીમે ધીમે ગાતા હતા. ૧૨૮ આ પ્રમાણે પોતાની માથાથી પોતાનું ખરું સ્વરૂપ દર્શાવે; ગોપના પુત્ર સરખાં ચરિતો કરવા વડે; સહીજીએ લાડ લડાવેલા ચરણ પદ્મવથી તેઓ, ગાયડિઆઓના ભેગા ગાયડિયાની પેઢી; વચમાં વચમાં ઇંધરી કાતો કરવાની સાથે, રમતા હતા. ૧૨૯ સારે રામ અને કૃત્યના મિત્રો, શ્રીદામા-મુગળ-અને સ્તોકકૃત્ય વિશે ગોવાળિઓઓએ આવીને, તેમને

પ્રેમથી કશું કે. ૥૨૦૥ ॥ હે મોટા દાસવાળા, અને હું લોકોને મારનારા બળશાળ અને કમળ, આદીથી થોડે દૂર તારી કરીથી બરેલું એક પહોં મોડું વન છે. ૥૨૧૥ ॥ ત્યાં ધણું રૂઝ પડેલાં છે, અને બીજાં પડતાં બધાં છે; પણ તે વન હજી સુધી વાળાં ધેનુકાસુરે રોકેલું છે. ૥૨૨૥ ॥ હે રામ અને કમળ, એ ગધેડાંનું રૂપ ધરેલો મધુ પશુકમ વાળો અસુર, પોતા સરખાજી બળવાળા, તેના બીજા ધણા સગાઓથી વિરોધને ત્યાં રહેલા છે. ૥૨૩૥ ॥ હે મનુષ્યોને માનનારા, એટલા ચાટે એ મનુષ્યોને ખાનારા દેવોની બીકથી, મનુષ્યો તે વનમાં જતાં નથી; અને પણ પક્ષીઓએ પણ તેને તરેલું છે. ૥૨૪૥ ॥ એ આગળ કડીએ નહીં ખાધેલાં રૂઝો, પાકેલાં હોવાનું તેમની સુગંધ ઉપરથી જણાય છે; પવનથી આવતી આ સુગંધ તેનીજ છે. ૥૨૫૥ ॥ હે કમળ, એ ગધેડાં લલચાવવા મન વાળા અગને તે રૂઝો ચંપાડો; હે રામ એ તમને રૂઝે તો આપણે

ત્યાં જઈએ, અગને તેની મધી ધમ્કા છે. ૥ ૨૬ ॥ એ રીતે મિત્રતાં વચ્ચે સાંભળીને મિત્રોનું પ્રિય કરવાની હચ્છાથી, બળશાળ અને કમળ બંને જલે દસીને; એ મોપ લોકથી વિરોધ તોડીને, તે તારના વનમાં ગયા. ૥૨૭૥ ॥ અને બળશાળે અંદર પેસીને માનેલા દાસીની પેઠે બળથી, દાસ વને તારોને દલાવીને, રૂઝો પાડ્યાં. ૥૨૮૥ ॥ ત્યારે તે રૂઝોના પડવાથી ધરેલો રૂઝ સાંભળીને, ઝાડો સહિત પૃથ્વીને કુચ્છવતો તે અસુર ગધેડો દોડતો આવ્યો. ૥૨૯૥ ॥ અને તેણે વેગ સહિત ત્યાં આવીને; બળ કરીને બળશાળની છતીમાં, પાછલા એ પગની લાતો મારી; ને બુંકોને બુંકોને એ બળ પાછો દહી ગયો. ૥૩૦૥ ॥ હે રામ વળી કોષ સહિત તેણે પાછા આવીને, મોટો રૂઝ કરી; પાસે ઉભેલા બળદેવના ઉપર રાપથી, પોતાના બીજા એ પગ નાંખ્યા. ૥૩૧૥ ॥ એટલે બળ બદે, એક દાયેજ તેના એ એક પગ ઝાલી લેઈને; તેને ફરતી ફરતી, તે ફરવા વડે

મોપાલોરામકેશવયોઃસખા ॥ સુવલસ્તોકકૃષ્ણાદ્યાગોપાઃપ્રેમ્ણેદમબ્રુવન્ ॥ ૨૦ ॥ રામરામમહાબાહોકૃષ્ણદુષ્ટનિર્વહણં ॥ ૨૧ ॥ સોડતિવીર્યોડસુરો રૂઝહેકૃષ્ણસ્વરૂપધૃક્ ॥ આત્મતુલ્યબલૈરન્યૈર્જાતિમિર્બહુભિર્વૃતઃ ॥ ૨૨ ॥ તસ્માત્કૃતનરાહારાદ્રીતૈર્નૃભિરમિત્રહન્ ॥ નસેવ્યતેપશુગણૈઃપક્ષિસંઘૈર્વિવર્જિતં ૨૩ ॥ વિચિંતેડમુક્તપૂર્વાણિફલાનિસુરમીણિચ ॥ ઇષવૈસુરભિર્ગંધોવિષૂચીનોવગૃહ્યતે ॥ ૨૪ ॥ પ્રયચ્છતાનિનઃ ॥ પ્ણગંધલોભિતચેતસાં ॥ વાંછાડસ્તિમહતીરામગમ્યતાંયદિરોચતે ॥ ૨૫ ॥ એવંસુહૃદ્વચઃશ્રુત્વાસુહૃત્પિયચિકીર્ષયા ॥ પ્રહસ્યજગમતુર્ગોપૈર્વૃતૈર્તાલવનંપ્રભૂ ॥ ૨૬ ॥ બલઃપ્રવિશ્યબાહુભ્યાં તાલાન્સંપરિકંપયન્ ॥ ફલાનિપાતયામાસમતંગજઙ્ગૈર્જસા ॥ ૨૭ ॥ ફલાનાંપતતાંશબ્દંનિશમ્યાસુરરાસભઃ ॥ અભ્યધાવત્ક્ષિતિતલંસનંપરિકંપયન્ ॥ ૨૮ ॥ સમેત્યતરસાપ્રત્યગ્દ્વાભ્યાંપદ્યાંબલંબલી ॥ નિહત્યોરસિકાશબ્દંમુંચન્પર્યસરત્વલઃ ॥ ૨૯ ॥ પુનરાસાધ્યસંરબ્ધપક્રોષ્ટાપરાક્થિતઃ ॥ ચરણાવપરૌરાજન્વલાયમાક્ષિપદુષા ॥ ૩૦ ॥ સતંગૃહીત્વાપપદોર્ધ્રામયિત્વૈકપાણિના ॥ ચિક્ષેપતૃણરાજાગ્રેગ્રામણત્યક્તજાવિતાં ॥ ૩૧ ॥ તે માહતોમહાતાલોવેપમાનોમહાશિરાઃ ॥ પાર્શ્વસ્થંકંપયન્મગ્નઃસચાન્યંસોપિચાપરં ॥ ૩૨ ॥ બલસ્યલીલયોત્સૃષ્ટસ્વરદેહહતાહતાઃ ॥ તાલાશ્વકંપિરેસવૈમહાવાતેરિતાઙ્ગવા ॥ ૩૩ ॥ નૈતચ્ચિત્તંભગવતિદ્યનંતેજગદીશ્વરે ॥ ઓતપ્રોતમિદંયસ્મિન્સ્તંનુષ્વંગયથાપટઃ ॥ ૩૪ ॥ તતઃ ॥ કૃષ્ણોરામશ્વનૃપલીલયા ॥ ગૃહીતપશ્ચાન્નચરણાન્પ્રાહિણોતૃણરાજતુ ૩૫ ॥ ફલપ્રકરસંકીર્ણદૈત્યદેહૈર્ગતાસુભિઃ ॥ રરાજભૂઃસતાલાઘ્રૈર્ધનૈરિવનમસ્તલં ॥ ૩૬ ॥ તયોસ્તત્સુમહત્કર્મનિશમ્યવિબુધાદયઃ ॥ મુમુચુઃપુષ્પવર્ષાણિચક્રુર્વાદ્યાનિતુષ્ટુઃ ॥ ૩૭ ॥ અથતાલફલાન્યાદન્મનુષ્યાગતસાધ્વસાઃ ॥ તૃણંચપશ્વશ્વેરુહંતધેનુકકાનને ॥ ૩૮ ॥ કૃષ્ણઃકમલપત્રાક્ષઃપુષ્પશ્રવણકીર્તનઃ ॥ સ્તૂયમાનોનુગૈર્ગોપૈઃસાગ્રજોવ્રજમાવ્રજત ॥ ૩૯ ॥ તંગોરજશ્ચુરિતકુંતલબદ્ધવર્હવન્યપ્રસૂનરુચિરેક્ષણચારુહાસં ॥ વેણુંક્રણંતમનુર્ગૈરનુગીતકીર્તિગોપ્યોદિદક્ષિતદૃશોડમ્યગમન્સમેતાઃ ॥ ૪૦ ॥ પીત્વામુકુંદમુખસારઘમાક્ષિઞ્નૈસ્તાપંજહુર્વિરહજંવ્રજયોષિતોડન્દિ ॥ તત્સત્ક

હવિતનો ત્યામ કરાવીને, તારના અગલા ભાગ ઉપર ફેંક્યો. ૥૩૨૥ ॥ તેથી તેના અથડાવાથી, કંપવા લાગેલો, ઉપરના મોટા ભાગ વાળો એ મોટો તાર, પડખાવા તારોને કંપાવીને ભાગી પડ્યો; અને પડખા વાળા તારોએ બીજા તારોને, અને તેમણે વળી બીજા તારોને પાડી તોંખ્યા. ૥૩૩૥ ॥ એમ લીલાથી બળશાળે, એ ગધેડાના દેહને ફેંકવાથી મોટા વાયુએ દલાવવાની પેઠે, અથડા અથડી થઈને, સવળાં ઝાડ કંપવા લાગી પડી ગયાં. ૥૩૪૥ ॥ હે રામ, એમ વચ્ચે, તંતુઓમાં એવ પ્રેત થયેલ દેવડે, તેમ જગતના ઉપર અનંત ભગવાનને વિશે આ જગત એવ પ્રેત થયેલડે; માટે તેમની ખાખતમાં એ કાંઈ આશ્ચર્ય નથી. ૥ ૩૫ ॥ પછી એ ધેનુકાસુરના સગાઓ, બંધુ મુત્રાથી કંધે બસાઈને, બુંકાટ કરતા કરતા, રામ અને કમળ ઉપર દોડ્યા. ૥૩૬૥ ॥ અને તેઓના પણ પાછલા પગ પકડી પકડીને, રામ તથા કમળે લીલાથી, તારનાં ઝાડોમાં તેમને પકડાવ્યા. ૥૩૭૥ ॥ તેથી પડી ગયેલાં રૂઝો સહિત તારની ઝાળીઓથી, અને પ્રાચુ રહિત થયેલા એ દેવોનાં શરીરોથી;

બરાબરી ને પૃથ્વી; વાંદળાં થઈ આકાશ શોભવાની પેઠે, શોભિતી થઈ રહી. ૥૩૮૥ ॥ તેવારે તેમના એ ધણા મોટા કામને જોઈ, દેવતાઓ વિગેરેએ પૂજનો વરસાદ કર્યો-વાર્ષા વગાડ્યાં-અને શુભિ કરી. ૥૩૯૥ ॥ એ પછી તે ધેનુકાસુરના વનમાં, મનુષ્યો અથ રહિત થઈને તારકાળને ખાવા લાગ્યાં; અને પશુઓ ધાસ ચરવા લાગ્યાં. ૥૪૦૥ ॥ પછી કમળના પાંદડા જેવી આંખો વાળા, તથા પવિત્ર શ્રવણ અને કીર્તન વાળા, એ કમળ ભગવાન મોટા બાઈ સહિત, પોતાની સાથેના ગોવાળિયાઓ થકી શુભિ કરાતા, વનમાં પધાર્યા. ૥૪૧૥ ॥ ત્યારે ગોરમથી બરાબરા માયાના વાળમાં બોલેલાં મોરપીંછ અને વનનાં ફલવાળા, તથા શુંદર દસવા સાથે સારી રીતે જોતા-વાંસળી વગાડતા-અને સાથેના ગોવાળિયાઓથી, વખાણ કરતા-ભગવાનને જોવાને; ઉકેલથી બેળી થયેલી ગોપીઓ, સારી આવીઓ. ૥૪૨૥ ॥ અને તેમણે વિનય સહિત આંખોના યુષ્કાઓથી જોઈ, લાજ સહિત દસવા વડે કરેલા; સતારનો રીકાર કરીને, ભગવાન વનમાં પધારતાં; ભગવાનના મુખ

૩૫ મધને, આંખો ૩૫ અમરમોથી પીયા વરે; એ ત્રણની કોઝોને, દિવમના વિરદથી ઉત્પન થયેલા તાપ, સ્પર્શી મળે. ॥ ૪૩ ॥ અને તેમનાં માના ધરોણ નયા શરિષ્ઠી. પુત્રો ઉપરના પ્રમને તીથે, તે એકને; જે જે વખત, જેથી તેમને હજી ધાપ, તેથી સમયે; હરી દેતાં દતાં. ॥ ૪૪ ॥ એ આખા પછી નદાવાથી, અને મહંત કરવા આદિક થઈ, તેમનો રસ્તાનો. માક મરી ન્વો દતો, પછી સારાં પક્ષો અને દિવ્ય માળાઓ પેઢેરી ગંધ લગાડીને, માનાઓએ ધણા લાડથી આપી આપેલું અન્ન, તેઓ જમતા દતા; અને તે પછી ત્રણને વિશે ઉત્તમ શ્રદ્ધાઓ ઉપર જઈને; સુખથી પાકતા દતા. ॥ ૪૫-૪૬ ॥ એ રીતે જુદાવનમાં કરતારા એ કૃષ્ણ ભગવાન એક દરોડો રાગ વિના એકલા મિત્રો થઈ વિંટાળને કાલિદીને કિનારે ગયા દતા. ॥ ૪૭ ॥ ત્યાં કિનારાના તાપથી પીડાયલા ગોવાળિયા તથા ગાયોએ ધણી તરસ લાગવાથી;

ઝેર વડે ખરાપ થયેલા એ નદીના જળને પીધું. ॥ ૪૮ ॥ અને હે પરીક્ષિત દેવની હજીથી જુદી નાશ પામેલાં તેઓ સર્વે, એ ઝેરવાળા પાણીનો સ્પર્શ કરતાંજ; ધાણ રહિત થઈને પાણીની નજીકમાં પડી ગયાં. ॥ ૪૯ ॥ ત્યારે તેઓને એ રીતે પડેલાં દેખીને, યોગેષદેવના રત્નથી કૃષ્ણ ભગવાને પોતાની અમૃત પરસાવવાદી નજર વડેજ; તેમનેજ રક્ષક માનવારાં, તેઓને સહયત કર્યાં. ॥ ૫૦ ॥ પછી સારી પેઠે રમી આવેલાં તેઓ, જળની પાસેથી હઠી વેગમાં જઈને, એક જીનતા સમુદ્રે જોવા લાગીને; ધણેજ વિરમ પામ્યાં. ॥ ૫૧ ॥ અને હે રાગ, ઝેર પીધેને મરીજવા છતાં, ગોવિંદ ભગવાનની રસાવાળી નજરથીજ, પાછાં પોતે ઉડીને ક્યાં થયેલાનું; તેમણે સર્વેએ માન્યું. ॥ ૫૨ ॥ દર્શી ૧૦ બા. ૧૦ દશમા રૂપને; પરચો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૫૩ ॥ અધ્યાય ૧૬ મો.-શ્રીશુક-પછી જમતા નદીને કાળા સાપથી ઝેરવાળી થયેલી જોઈને, શીકારુ

તિસમધિગમ્યવિવેશગોષ્ઠસત્રીઢહાસવિનયંયદપાંગમોક્ષં ॥ ૪૩ ॥ તયોર્યશોદારોહિણ્યૌપુત્રયોઃપુત્રવત્સલે ॥ યથાકામંયથાકાલંવ્યધતાંપરમા શિષઃ ॥ ૪૪ ॥ ગતાધ્વાનશ્રમૌતત્રમજ્જનોન્મર્દનાદિભિઃ ॥ નીર્વીવસિત્વારુચિરાંદિવ્યસ્વર્ગંધમંડિતૌ ॥ ૪૫ ॥ જનન્યુપહતંપ્રાશ્યસ્વાદ્વન્નમુપલાલિ તૌ ॥ સંવિશ્યવરશય્યાયાંસુખંસુષુપતુર્વ્રજે ॥ ૪૬ ॥ એવંસભગવાન્કૃષ્ણોઠુંદાવનચરઃકાચિત્ ॥ યથૌરામમૃતરાજન્કાલિંદીંસખિભિર્વૃતઃ ॥ ૪૭ ॥ અથગાવશ્વગોપાશ્વનિદાઘાતપપીડિતાઃ ॥ દુષ્ટંજલંપપુસ્તસ્યાસ્તૃષાર્તાવિષદૂષિતં ॥ ૪૮ ॥ વિષાંભસ્તદુપસ્પૃશ્યદૈવોપહતચેતસઃનિપેતુર્વ્યસવઃ સર્વેસલિલતિકુરુદ્વહ ॥ ૪૯ ॥ વીક્ષ્યતાન્વૈતયાભૂતાન્કૃષ્ણોયોગેશ્વરેશ્વરઃ ॥ ર્દક્ષયામૃતવર્ષિણ્યાસ્વનાથાન્સમજીવયત્ ॥ ૫૦ ॥ તેસંપ્રતીતસ્મૃત યઃસમુત્થાયજલાંતિકાત્ ॥ આસન્સુવિસ્મિતાઃસર્વેવીક્ષમાણાઃપરસ્પરં ॥ ૫૧ ॥ અન્વમંસતતદ્રાજન્ગોવિંદાનુગ્રહેક્ષિતં ॥ પીત્વાવિષંપરેતસ્યપુન રુત્યાનમાત્મનઃ ॥ ૫૨ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેપૂર્વાધેનુકવધોનામપંચદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૬ ॥ શ્રીશુકઃ ॥ વિલોક્યદૂષિતાંકૃષ્ણાંકૃષ્ણઃકૃષ્ણાહિનાવિભુઃ ॥ તસ્યાવિશુદ્ધિમન્વિચ્છન્સર્પેતમુદવાસયત્ ॥ ૧ ॥ રાજા ॥ કથમંતર્જલેગાધેન્યગૃહાદ્ ગયાનાર્હિ ॥ સવૈબહુયુગાવાસંયથાઽસીદ્ધિપ્રકથ્યતાં ॥ ૨ ॥ બ્રહ્મન્ભગવતસ્તસ્યભૂમ્નઃસ્વચ્છંદવર્તિનઃ ॥ ગોપાલોદારચરિતંકસ્તૃપ્યતામૃતંજુષ- ॥ ૩ ॥ શ્રીશુક ॥ કાલિંદ્યાંકાલિયસ્યાસીદ્ધદઃકથ્ચિદ્વિપાશ્નિના ॥ શ્રપ્યમાણપયાયસ્મિન્પતંત્યુપરિગાઃસ્વગાઃ ॥ ૪ ॥ વિપ્રુષ્મતાવિષોદોર્ભિમારુતે નાભિમર્શિતાઃ ॥ પ્રિયંતેતીરગાયસ્યપ્રાણિનઃસ્થિરજંગમાઃ ॥ ૫ ॥ તંચંડવેગવિષવીર્યમવેક્ષ્યતેનદુષ્ટાંનર્દીંચસ્વલસંયમનાવતારઃ ॥ કૃષ્ણઃકદંબમ ધિરુત્તતોઽતિતુંગમાસ્ફોટ્યગાદરશનોન્યપતદ્વિષોદે ॥ ૬ ॥ સર્પહ્રદઃપુરુષસારનિપાતવેગસંક્ષોભિતોરગાવિષોચ્છૃસિતાંબુરાશિઃ ॥ પર્યંકહુતોવિ પકષાયવિમીષણોર્મિર્ધાવન્ધનુઃશતમનંતબલસ્યકિંતત્ ॥ ૭ ॥ તસ્યહ્રદેવિહરતોભુજદંડઘૂર્ણવાર્ધોપમંગવરવારણદિક્રમસ્ય ॥ આશ્રુત્યતત્સ્વસ દનાભિમર્બનિરોક્ષ્યરઘુઃશ્રવાઃસમસરત્તદમૃપ્યમાણઃ ॥ ૮ ॥ તંપ્રેક્ષણીયસુકુમારઘનાવદાતંશ્રીવત્સપીતવસનાંસ્મિતસુંદરાસ્યં ॥ ક્રીડંતમપ્રતિભ દેખાલોદરોદિદંદશ્યમર્મસુરુષાભુજયાચછાદ ॥ ૯ ॥ તન્નાગભોગપરિવીતમદૃષ્ટ્વેષ્ટમાલોક્યતત્પ્રિયસસ્વાઃપશુપાશ્વશાર્તાઃ ॥ કૃષ્ણેર્પિતાત્મસુ

ભગવાને તેને શુદ્ધ કરવાની હજીથી, તે સાપને જહાર કાઢી મૂક્યો. ૧૧૧ પરીક્ષિત-હે વિપ્ર, ભગવાને એ આમાપ જળની આંદર રહેલા સાપને, કેવી રીતે પથ કર્યો; અને તે ધણા કાળથી ત્યાં શા કારણથી રહેતો; કહો; તે કહો. ૧૧૨ એ મહાત્મા-સ્વહજી પ્રમાણે વર્તનારા-અને ગોવાળ-ભગવાનના કિદાર અરિતો ૩૫ અમૃત પીતાં કૌણ તુમ થાપ. ૧૧૩ શ્રીશુક-જમતાં નદીમાં કાષ્ટ એક અમિ સરખા ઝેરથી ઉકળતો એક કાલીનાગનો ધરો દતો. જેમાં ઉપર થઈને જનારો પક્ષીઓ ધણુ પડી જતાં દતાં. ૧૧૪ અને તે ઝેરી પાણીની લેહેરાના કણુ પવનથી હડીને, તેને કાઢે જનારો સ્થાપર જંગમ પ્રાણીઓ મરી જતાં દતાં. ૧૧૫ તેથી એ રીતના ધણુ વેશવાળા તેના ઝેરના જળને, અને તેથી અસ્ય થયેલી નદીને, જોઈને; પણ લોકોને પથ કરવાને અપતરેલા કૌણુ ભગવાન, મળ્યુત બેઠે ભીંધીને, કહેવા જાડ ઉપર ચડ્યા; અને ત્યાંથી ખભા ઠોકાને, જોરથી એ ઝેરવાળા પાણીની આંદર કુદી પડ્યા. ૧૧૬ ત્યારે એ મળ્યુત પુરુષના પડવાના વેગથી દાહી ગયેલાં, એ સાપના

ધરાનાં; સાપની પેઠે ટુચાટ મારતાં ઝેરી પાણી, ત્યારે તરફ ફેલાઈ જઈને, તેનાં ઝેરના દોષ વાળાં મોખાં; સોસા ધનુષ્ય જેટલાં આગળ, દોડી ગયાં. ભગવાનના અનંત જળનો વિચાર કરતાં, તેમાં કાષ્ટ વિશેષ થયેલું કહેવાય નહીં. ૧૧૭ હે અંગ, તે પછી પોતાના ધરાને વિશે, તેમણે મોટા દાઈથી જેવા પરાક્રમથી રમતાં જુગ- દંડવડે હલાવેલા પાણીનો શબ્દ, કાનવડે સાંભળીને; અને પોતાના ધરનો પરાભાવ થતો; આંખોવડે દેખીને; તે ન સદન કરીશકનો નામ; તેમની પાસે દોડી આવ્યો. ૧૧૮ અને એ જોવાજોવા-સુકુમાર-મેષનાજોવા-શીવ-સવાળા-અને પીળાં વસ્ત્ર ધરનારા-શુંદર રાતા મુખવાળા-અને અપ રહિત રમત કરતા-નથા કમળસરખા અરણ્ય અને પેટવાળા-ભગવાનને તેણે રેવ સહિત મર્મરથજોમાં કરડીને; પોતાના શરીરની ચુડ ભારતી. ૧૧૯ ત્યારે તેમને એ નામના શરીરથી વિટાવવા અને ચેટા રહિત દેખીને; કૃષ્ણ ભગવાન વિશેજ અર્પણ કરેલાં, મન-સુહૃદ-સ્ત્રી આદિક- અને કામનાઓવાળા તે ગોવાળિયાઓ; ધણુ દુઃખી થઈને, એ દુખ-શોક-અને બંધધરી થઈ જુદી થઈને પડી

માન. ૧૧૧૧ તેમજ આગે-સાંદ-અને વાછરણ પશુ પશુઓ દુખી થઈને બી-ચેલાંની જે, ઓસા પાડનાં; ૧૧૧૨ તેમજ રાખીને, ઊભાં ઊભાં રેવા લાગ્યાં. ૧૧૧૩ ને કાગે મરને વિશે પૃથ્વીના-આકાશના નીચેની કચેરીના એમ ત્રણ પ્રકારના અતિ દારૂ તથા ભયને સ્વપનારા મોટા કૃપાળો થવા લાગ્યા. ૧૧૨૪ એ કેળાનો થતા દેખીને ભયથી ઉઠે પામેલા નંદ આદિકે એપ લોકોએ, રાગ વિના એકલા કાચુ ગાયો યજ્ઞવતને ગમેલાનું જણવું. ૧૧૩૩ અને એ નદારાં નિમિત્તેવડે દુખ-શોક-અને ભયથી આતુર બનેલા; તથા તેમનામાંજ મન અને હિંદોને રાખનારા; તથા એમના મતને નહીં જાણનારા તેમજ, તેમનું મરણ ગમેલાનું માન્યું. ૧૧૪૪ પછી પશુઓની આજીવિકાવાળાં તેઓ સર્વે જાળક-ટક-અને ઓઝો; દીન થઈને કાચુ ભગવાનના દર્શનની લાલચથી, ઓઝામાંથી નીકળ્યાં. ૧૧૫૪ સારે તેમને આ રીતે દીન થયેલાં બેઠે

પોતાના નામેરા માધ ભય ભગવાનના પ્રભાવને જાણનારા, જગરામ જરા એક દરવા; પશુ કાંઈ ગોશ્વા નહીં. ૧૧૬૪ પછી તે સપગાઓ, પ્યારા કાચુ ભગવાનનાં પગલાંને સ્વપનાર ચિન્દોવાળાં પગલાંને જોતા જોતા; જમુનાકાને કડે ગયાં. ૧૧૭૪ એટલે માર્ગમાં ઠેકાણે ઠેકાણે ગાયોનાં અને બીજાઓનાં પગલાંની વચે વચે; કમળા-ચવ-અંકુશ-વગેરે-અને પશુનાં ચિન્દોવાળાં ભગવાનના પગલાંને જોતાં જોતાં; તેઓ, ઊભા-વગથી લાં જઈ પહોંચ્યાં. ૧૧૮૪ અને ધરાની અંદર, સાપના શરીરથી વિરાગતા કાચુને દેખીને; તથા જગાશયની નજીકમાં આજુબાજુ મૂક બુદ્ધિથી ગોવાળિઆઓને ક્રિયા રદિત થઈને કબેલા, તથા પશુઓને રોતાં જોઈને; તેઓ પીડા પામીને ધણીજ ગબરાઈ ગયાં ૧૧૯૪ તથા ભગવાનમાંજ લાગેલા મનઝાળી-ભગવાનના રોદ, હસવું, જોવું, અને વચનોને સંભારતી; અને પોતાના અતિ પ્રિય ભગવાન, સાપથી પકડાયથી

હૃદયકલલકામાદુઃસ્વાનુશોકમયમૂઢધિયોનિપેતુઃ॥૧૦॥ ગાવોઽવત્સતર્યઃક્રંદમાનાઃસુદુઃસ્વિતાઃ॥કૃષ્ણેન્યસ્તેક્ષણાભીનારુદંત્યૈવતસ્થિ
રે॥૧૧॥ અપ્રદ્યૈન્હોત્પાતાસ્ત્રિવિધાદ્યતિદારુણાઃ॥ ઉત્પેતુર્ભુવિદિવ્યાત્મન્યાસન્નમયશંસિનઃ॥૧૨॥ તાનાલક્ષ્યમયોદ્વિગ્નાગોપાનંદપુરોગ
માઃ॥વિનારામેણગાઃકૃષ્ણજ્ઞાત્વાચારયિતુંગતં॥૧૩॥ તૈર્દુર્નિમિત્તેર્નિધનંમત્વાપ્રાપ્તમતદ્વિદઃ॥ તત્પાણાસ્તન્મનસ્કાસ્તેદુઃસ્વશોકમયાતુરાઃ॥
૧૪॥ આબાલુઢવનિતાઃસર્વેગપશુવૃત્તયઃનિર્જગ્મુર્ગોકુલાહીનાઃકૃષ્ણદર્શનલાલસાઃ॥૧૫॥ તાંસ્તથાકાતરાન્વોક્ષ્યભગવાન્માધવોબલઃ॥
પ્રહસ્યર્કિંચિત્તેવાચપ્રભાવહોડનુજસ્યસઃ॥૧૬॥ તેડન્વેષમાણાદયિતંજ્ઞાંસૂચિતયાપદૈઃ॥ભગવલ્લક્ષણૈર્જગ્મુઃપદવ્યાયમુનાતટં॥૧૭॥ તેત
વતત્રાજ્ઞયનાંદુઃશાન્તિદિષ્ટોપપદાનિવિદ્યપતેઃ॥માર્ગેંગવામન્યપદાંતરાંતરેનિરીક્ષમાણાયયુરંગસત્વરાઃ॥૧૮॥ અંતર્હૃદેભુજગભોગપ
રીતમારાત્જ્ઞાંનિરીતમુપલભ્યજલાશયાંતૈઃ॥ગોપાંશ્વમૂઢધિષણાન્પરિતઃપશૂંશ્વસંક્રંદતઃપરમકશ્મલમાપુરાર્તાઃ॥૧૯॥ ગોપ્યોડનુરક્તમનસો
ભગવત્યનંતેતત્સૌહૃદસ્મિતવિલોકગિરઃસ્મરંત્યઃ॥ યસ્તેડહિનાપ્રિયતમેષ્ટશુદુઃસ્વતપ્તાઃશૂન્યંપ્રિયવ્યતિહૃતંદદ્દશુસ્થિલોકં॥૨૦॥ તાઃજ્ઞામા
તરમપત્યમનુપ્રવિષ્ટાંતુલ્યથાઃસમનુગૃહશુચઃસ્ત્રવંત્યઃ॥ તાસ્તાઃપ્રિયવ્રજકથાઃકથયંત્યઆસન્જ્ઞાનનેર્પિતદ્દશોમૃતકપ્રતીકાઃ॥૨૧॥ કૃ
ષ્ણમાણાન્નિર્વિશતોનંદાદીન્વીક્ષ્યતંહૃદં॥ પ્રત્યપેધત્સભગવાન્રામઃજ્ઞાનુભાવવિત્॥૨૨॥ હત્યંસ્વગોકુલમનન્યગતિંનિરીક્ષ્યસસ્ત્રીકુમારમ
તિદુઃસ્વિતમાત્મહેતોઃ॥આજ્ઞાયમર્ત્યપદવીમનુવર્તમાનઃસ્થિત્વામુહૂર્તમુદતિષ્ઠદુરંગબંધાત્॥૨૩॥ તત્પ્રથ્યમાનવપુષાઽવ્યથિતાત્મભોગસ્ત્યક્તો
ન્નમર્યકુપિતઃસ્વફણાન્ભુજંગઃ॥ તસ્યૌશ્વસન્શ્વસનરંધ્રવિષાંબરીપસ્તબ્ધેક્ષણોલ્મુકમુલોહરિમીક્ષમાણઃ॥૨૪॥ તંજિઙ્ઘ્યાદ્વિશિખયાપરિલેલિ
હાનંદ્રેસૃક્ષિણીહ્યતિકરાલવિષાગ્નિદૃષ્ટિં॥ક્રીડન્નમુંપરિત્રાસાદ્યારુણેલ્લેહ્યામસોડપ્યવસરંપ્રસમીક્ષણમાણઃ॥૨૫॥ એવંપરિભ્રમહતૌજસમુ
ન્નતાંસમાનમ્યતત્પૃથુશિરઃસ્વધિરૂઢઆદ્યઃ॥ તન્મૂઢેરત્નનિકરસ્પર્શતિતામ્રપાદાંબુજોસ્થિલકલાદિગુરુર્નનર્તં॥૨૬॥ તંનર્તુમુદ્યતમવેક્ષ્યત
દાયદીયગંધર્વસિદ્ધસુરચારણદેવવધ્વઃ॥પ્રીત્યામૃદંગપણવાનકવાદ્યગીતપુષ્પોપહારનુતિભિઃસહસોપસેદુઃ॥૨૭॥ યદ્યદ્ધિરોનનમતેંગશ

પશુ દુખથી તપી ગયેલી ઝોપીઓ તે ભગવાન વિનાના ત્રણે લોકને સ્વપ ગેવા દેખવા લાગીઓ. ૧૧૨૦ સારે કાચુમાતા યશોદા, પોતાના પુત્રની પાછળ પાછીની અંદર પેસવા માંડતાં; તેમના સરખાજ દુખવાળી અને મરી ગયેલા સરખી યથેલી ઝોપીઓ; યશોદાને પકડી રાખતી, આંસુ પાડતી, અને પ્રિય ભગવાનની તે તે કથાઓ તેમને સંભાષણતી; કાચુ ભગવાનની તરફજ નજર રાખીને કબી રહીઓ. ૧૧૨૧ તેમજ કાચુ ભગવાન વિશે સ્વપના- નંદજ આદિકને એ ધરામાં પેસતા જોઈને; કાચુના પ્રભાવને જાણનારા જગરામે, તેમને પશુ વાદવા. ૧૧૨૨ એ રીતે પોતાના કાચુથી ધણી દુખી થતા; અનન્ય મનિવાળી ઓઝો અને જાળકો સુદાં, પોતાના ઓઝાને દેખી; એ મનુષ્યની રીતિને અનુસરનારા ભગવાન, એક મુર્દન એ સ્થિતિમાં રહ્યા પછી; સાપના બંધનધરા; પોતે બહાર નીકળ્યા. ૧૧૨૩ એટલે ભગવાનનું શરીર વધવા લાગ્યાથી દુખ પામેલા સાપે, પોતાના શરીરની સુડ લોડી નાંખી; અને કાપથી પોતાની કાચી કાચી કરીને; તે, પોતાની

ઝેરવાળી નાનિકા-ઉપાડિયા સરખાં મોઢાં-અને સાવધ આંખો વાજો સાપ, હરિભગવાનના આંખે જોઈને; ટુંગડા મારવા લાગ્યો. ૧૧૨૪ તથા પ્રત્યેક મોઢામાંની ગમે અણીવાળી છોળો, ગમેકાં ચાટીને, અને આ-લંત બંધકર ઝેરી અણિથી બરેલી નજરવાજો, એ નાગ; ગરકની માથક કરીને ભગવાન રમત કરવા લાગ્યાથી; પોતાને અવસર મલવાની વાટ જોતા, તેમની આજ્ઞાપાશ રેવા લાગ્યો. ૧૧૨૫ એ રીતે ઝેરવાળીજ ગળા કમી થઈ ગયેલા, એ નાગનાં ધણાં અને કિયાં થયેલાં ગાયોને નંચાવીને; તે માંમાં કિપર પ્રથમજ પોતે સદી જઈને, તેના માથા કિપરનાં રતોના બધાને; પોતાના અનિલાલ અરણ્યો રપસ કરી, તે કિપર સ્વયંજી કળાઓના આદિ સુદ એ ભગવાન; નાગ કરવા લાગ્યા. ૧૧૨૬ એમ ભગવાનને નાચ કરવા જ્યારે મંધવ-સિદ્ધ-દેવતાઓ-ચારણ-અને આસરઓએ જોયા; સારે પ્રીતિથી પુતંજ તેઓ સર્વે લાં આગ્યાં, અને મુદ-મ-પણવ-આનંદ-અને વાગ્ધ વિગેરે વગાડીને, તથા ગીત અને રતુતિનાં વચનો ગોશ્વા લાગીને, તથા દુધ

અને નેત્રે વિશેષે અર્ધશ્ચ કરીને; ભગવાનની સેવા કરવા શ્રાવ્યો. ૧૨૮૬. હે અંગ, જ્યારે એ અંગ પુરુષોને શિક્ષા કરનારો ભગવાન, પોતાના પદ મારી મારીને એ સેકડો માથાં વાળા નાગનાં, નદી નગનાં માથા-
જાનું મદન કરવા લાગ્યા; સારે આયુષ્ય ક્ષીણ થયેલા એ નાગને, ધણું દુઃખ થઈને કેર આવી ગયા; તથા તે પોતાનાં જાવંદર મોઢાંઓમાંથી, અને નાકમાંથી લેહી ઓકવા લાગ્યા. ૧૨૮૭. એમ કોષને લીધે કુશલ મારના, અને આંખોમાંથી જેર વરસાવતા, નાગનાં નદી નગનાં માથાંઓને; એ કુશળી વધવાતા પુરાણ પુરુષ ભગવાને; નાથ કરતાં, પણ વડે નગની નગનીને; તેને નરમ રેશમ જેવા કરી નાંખ્યો. ૧૨૮૮. હે રાગ, સારે એ વિચિત્ર પ્રકારના નાંકવ નાચ્યો, જન સરખી શ્રાવ્યો બાંધી પડેલા નાગ; મન વડે, એ સ્થાવર જંગમના યુગ અને પુરાણ પુરુષ નાથવળ ભગવાનનેજ શરણ ગયો. ૧૨૮૯. અને પોતામાં રહેલા આખા જંગમના આયત્ન બાર વાળા કમ્બુભગવાનની, પેલીઓના માર્ગી કુખ્યોએ રૂપી જોતો બાંધી પડેલા;

એ નાગને દેખવાથી દુષ્ટી થયેલી, અને પોતાનાં વસ્ત્ર-પરેણાં અને માથાના વાળ સધર વધર થઈ ગયેલી; તેની ઓંચો (નાગજો) પણ, એ આદિ પુરુષ ભગવાનનેજ શરણ થઈઓ. ૧૨૯૦. તે સાધરી ઓંચો, ધણજ ઉદ્દેગ પામેલા મનથી, પોતાનાં માળકો આમળ થરીને; એ દુષ્ટી, ભરતારનો છૂટકો થવાની ઇચ્છાથી; શરણે આવનારને આશ્રય આપનારા, એ પ્રાણી માત્રના સ્વામી ભગવાનની સામે, કાચ જોડીને; પોતાનાં શરીર પૃથ્વી ઉપર પાડીને, પગે લાગીઓ. ૧૨૯૧. અને ભોલી કે. -નાગ પતિઓ-પોતાના પુત્રને વિશે અને વેરીને વિશે પણ એક સરખી રીતે જોનારા, આપતો આ આવતાર અંગ પુરુષોનો વિશ્વક કરવા માટે હોવાથી; અપરાધ કરનારા આ નાગને; તેના કર્મના જગ તરિકે આપે શિક્ષા કરીને જે દંડ આપ્યો છે; તે ન્યાય પ્રમાણે, અને વખાણ થવાને યોગ્ય છે. ૧૨૯૨. એટલે કોષી અને સાપનો આવતાર પામેલા દુષ્ટ લોકોને પણ; તેમનાં પાપનો ખચીત નાશ કરનાર આપના થકી મળતો દંડ; વખાણવા યોગ્ય, અનુશ્વ ૩૫

તૈકશીર્ણસ્તત્તન્મર્દસ્વલદંડધરોઽધિપતૈઃ ॥ક્ષીણાયુષોભ્રમનઽલ્બળમાસ્યતોઽસૂક્નસ્તોવમન્પરઃ ॥કશ્મલમાપનાગઃ ॥૨૮॥ તસ્યાક્ષિભિર્ગ
રલમુદ્દમતઃશિરસ્સુપત્સમુન્નમતિનિઃશ્વસતોરુપોઽયૈઃ ॥ નૃત્યત્પદાઽનુનમયન્દમયાંવભૂવપુષ્પૈઃપ્રપૂજિતઽવેહપુમાન્પુરાણઃ ॥૨૯॥ તદ્વિવતાંડ
વવિરુગ્ણફળાતપત્રોરક્તમુલ્લેખમન્નપ્રપન્નગાત્રઃ ॥ સ્મૃત્વાચરાચરમુરુપુરુષંપુરાણંનારાયણંતમરણંમનસાજગમ ॥૩૦॥ ણ્ણસ્યગર્ભજગતો
ઽતિભરાવસન્નપાર્ણિપ્રહારપરિરુગ્ણફળાતપત્રાં ॥ દૃષ્ટ્વાઽહિમાદ્યમુપસેદુરમુપ્યપત્ન્યઆર્તાઃશ્ચદ્વસનભૂષણકેશબંધાઃ ॥૩૧॥ તાસ્તંસુવિઃમન
સોઽયપુરસ્કૃતાર્માઃકાર્યનિધાયભુવિમૂતપતિપ્રણેમુઃ ॥ સાધ્વ્યઃકૃતાંજલિપુટાઃશમલસ્યમર્તુર્મોક્ષેપ્સવઃ ॥રણદંશરણંપ્રપન્નાઃ ॥ ૩૨ ॥ નાગ
પત્ન્ય ૦ ન્યાય્યોહિદંઢઃકૃતકિલ્વિષેઽસ્મિન્સ્તવાવતારઃસ્વલનિગ્રહાય ॥રિપોઃસુતાનામપિતુલ્પદૃષ્ટેર્ધત્સેદમંફલમેવાનુશંસન્ ॥૩૩॥ અનુગ્રહો
ઽયંભવતાકૃતોહિનોદંઢોઽસતાંતેસ્વલુકલ્મષાપહઃ ॥યદંદશૂઃત્વમમુખ્યદેહિનઃક્રોધોઽપિતેઽનુગ્રહૈવસંમતઃ ॥૩૪ ॥ તપઃસુતર્સંકિમનેનપૂર્વેનિર
સ્તમાનેનચમાનદેન ॥ ધર્મોથવાસર્વજનાનુકંપયાયતોભવાંસ્તુપ્યતિસર્વજીવઃ ॥૩૫॥ કસ્યાનુભવોઽસ્યનદેવવિદ્યતેતવાંધ્રિરેણુસ્પર્શાધિકારઃ
॥ યદ્વાંછયાશ્રીર્લલનાચરત્તપોવિહાયકામાન્સુચિરંધૃતવ્રતા ॥૩૬॥ નનાકપૃષ્ઠંનચસાર્વભૌમંનપારમેષ્ઠ્યંચરતઃ ॥ધિપત્યં ॥ નયોગસિદ્ધિરપુનર્ભ
વંવાર્ષાંછંતિયત્પાદરજઃપ્રપન્નાઃ ॥૩૭॥ તદેષનાયાપદુરાપમન્યૈસ્તમોજનિઃક્રોધવશોઽપ્યહીશઃ ॥સંસારચક્રેભ્રમતઃશરીરિણોયદિચ્છતઃસ્વા
દ્વિભવઃસમક્ષઃ ॥૩૮॥ નનાસ્તુલ્યંભગવતેપુરુષાયમહાત્મને ॥ ભૂતાવાસાયભૂતાપરાયપરમાત્મને ॥૩૯॥ જ્ઞાનવિજ્ઞાનનિધયેન્નહ્યણેઽનંતશક્તયે
॥ અગુણાયાવિકારાયનમસ્તેપ્રાકૃતાયચ ॥૪૦॥ કાલાયકાલનાભાયકાલાવયવસાક્ષિણે ॥વિશ્વાયતદુપદ્મૈતત્કર્તૃવિશ્વહેતવે ॥૪૧॥ ભૂતમા
ર્તૃવિયપ્રાણમનોબુદ્ધાશયાત્મને ॥ ત્રિગુણેનાભિમાનેનગૂઢસ્વાત્માનુભૂતયે ॥૪૨॥ નમોઽનંતાયસૂક્ષ્માય ॥સ્થાયવિપશ્ચિતે ॥નાનાવાદાનુરોધાય
વાચ્યવાચકશક્તયે ॥૪૩॥ નમઃપ્રમાણલાયકવયેશાસ્ત્રયોનયે ॥ પ્રવૃત્તાયનિવૃત્તાયનિગમાયનનોનમઃ ॥૪૪॥ નમઃ ॥જ્ઞાપરામાયવસુદેવસુ

હોવાથી; આપે આ રીતે અપારા ઉપર અનુશ્વ કરેલો છે. ૧૨૮૬. પૂર્વે આ નાગે જીવ્યોને માન આ-
પીને, અને પોતે માનનો લાભ કરીને, પરંતુ આયરણ કરવાવડે; અથવા સર્વ પ્રાણી ઉપર દયાવાન થઈને,
કિંતુ તપ સારી રીતે કરી દેશે; કે જેથી આપ સર્વોત્તમ ભગવાન પ્રસન્ન થયા છે. ૧૨૮૭. હે ભગવાન, જેની
ઇચ્છાથી, સપણાં સુખોનો લાભ કરીને, અને મત ધારણ કરીને, ધણા કાળ સંધી લક્ષ્મીજીએ પણ, તપ
કરેલું છે. એવી આપના ચરણની રજની સ્પર્શ મળવાનો અધિકાર, આ નાગને શાતા પ્રભાવથી મળ્યો છે;
તે અમે જાણતાં નથી. ૧૨૮૮. કેમકે આપના ચરણની રજને જેણે પ્રાપ્ત થાય છે, તેમને સ્વર્ગના રાજ્યની
અધિકારીની પદવીની-અથવા પદવી-પાતાળના રાજ્યની-યોગવડે મળવાની સિદ્ધિઓની-અને જન્મ મરણ
ચક્રના રૂપ મેક્ષની-પણ, ઇચ્છા નથી રહેતી. ૧૨૮૯. હે નાથ, હે ઉપર, આ રીતે જીવ્યોને પ્રાપ્ત ન થાય
એવી, તથા સંસાર ચક્રમાં જમતા દેહ ધારીઓને જેની ઇચ્છા કરવાથીજ; દરીયા જન્મ મરણ ન થયા રૂપ
મેક્ષને દેખાવાથી; આપની ચરણ રજને, આ તમેજીવ્ય જન્મવાનો નાગ, કોષવચ હોવા છતાં પણ,

પામી શક્યો છે. ૧૨૮૯. એટલા માટે આપ સર્વ પ્રાણી વિશેરે વિશે રહેલા-વિષ ૩૫-પ્રકૃતિથી ૫૨-૫૨-
માત્રા-અને મહાત્મા, પુરુષ ભગવાનને અમે નમીએ છીએ. ૧૨૯૦. જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનના વિધિરૂપ-અનંત
શક્તિઓવાળા-પરબ્રહ્મ-નિર્મળ-નિર્ગુણ-અને પ્રાકૃત અથવા સજીવ સ્વરૂપ-કમ્બુ રૂપે થયેલા-આપ ભગવા-
નને અમે નમીએ છીએ ૧૨૯૧. કાળ સ્વરૂપ-વિષ સ્વરૂપ-વિષને સજીવન કરનારા-વિષને ઉત્પન્ન કરનારા
-વિષના કારણરૂપ-વાંચ મહાજન, તન્માત્રાઓ, ઉદ્દિષ્ટ, પ્રાણ, મન, બુદ્ધિ, અને અંતઃકરણ એ સપણાં રૂપે
થનારા-અને ત્રણ સુણોના અભિમાન વાળાઓને આત્મ સ્વરૂપનો અનુભવ થવાથી, જાના રહેનારા-અનંત
-સૂક્ષ્મ-કુદરત-સર્વને જાણનારા-જેના વિશે નાના પ્રકારના વાદવિવાદ થયા કરે છે એવા-તથા વાચક અને
વાચ્ય, એટલે કેદનાર શબ્દો અને કેદવાતા પ્રાણી આદિક રૂપે થનારી શક્તિ રૂપ-એવા; આપ ભગવાનને
અમે નમીએ છીએ. ૧૨૯૨-૪૩. સર્વ પ્રમાણના મૂળરૂપ-સ્વતંત્રસિદ્ધ જ્ઞાનવાળા-અને પ્રવૃત્તિ માર્ગનાં
તથા નિવૃત્તિ માર્ગનાં સાઓ, અને વેદ; જેનાથી થયેલ છે, એવા; આપ ભગવાનને અપારા વારંવાર નમ-

અને રૂપિયાદિક સાધનક) અસાન્ત (એટલે દૈલ દાનવ અને મનુષ્ય આદિક સર્વસ) અને મૂઠ યોનીવાળા (એટલે પશુ પક્ષી નાના છોલે અને વનરપતિ આદિક તામસ) એ સવળાં શરીરો આપનાંજ શરીર છે; પરંતુ સત્પુરુષોનું રક્ષણ કરવાને, અને ધર્મનું રક્ષાપન કરવાને ઇચ્છનારા, આપ ભગવાનને; હમણાં જાંત એટલે સત્વગુણી શરીરોજ પ્રિય છે. ૪૫૦ ॥ હે ભગવાન, આ નાગના પ્રાણુ જવાની હવે તેંધરી છે, માટે સાધુ પુરુષોએ શોક કરવા લાયક, અમેા ળીઓની ઉપર અનુમદ કરીને; આપ અમારા પતિના પ્રાણનું, અગને દાન આપો. ૪૫૧ ॥ યોનાની પ્રજાએ કરેલા સવળા અપરાધોને, તેમનું પાલન કરનારા પિતા અને રાગ; એમણે સંવન કરવાજ ઘટે છે. માટે આ મૂઠે અજાણ્યાનાં કરેલા આપના અપરાધ બદલ; જાંત એસ આપ, ક્ષમા કરવાનેજ યોગ્ય છે. ૪૫૨ ॥ અમેા દાસીઓએ આપની આજ્ઞા માંનીને, શું કરેનું તે આપ ફરજાવો; કે ને આજ્ઞા પ્રમાણે ક્રધા સહિત આચરણુ કરવા થકી, પ્રાણીઓ સર્વ પ્રકારના ભય થકી મુકાઇ નવ્ય છે.

૫૫૩-શ્રીશુક-એ રીતે નામ પતિઆએ સારી પેઠે શુનિ કરેલા બગવાને, જમના મારથી માયાં બાગી જાહને, મૂરછો પામેલા એ નામને છોડી દીધો. ૫૫૪- પછી ફરીવાર પ્રાણ અને ઇન્દ્રિયોને પામેલા, તે નામ; રોક થઈને દુઃખથી ખાસ ભોતો, તમણે બગવાન સામે હાથ નેડીને, ધીમેધીમે કહેવા લાગ્યો કે ૫૫૫- “હે નાથ ઉત્પતિ વડેજ અમે તમેાનુષ્ઠી અને ધણા કોષી તથા ખજા હોએ; એ ન તમજ એવા સ્વભાવને વિશે ભોકને ખોટો આગ્રહ બંધાય છે. ૫૫૬- વિષાતાના સ્વરૂપથી, આપેજ આ વિજ્ઞને, નાના પ્રકારના ગુ-જોવાલું, તથા અનેક સ્વભાવ-શક્તિ-ગળ-યોતિ-બીજ- આશય-અને આકૃતિઓવાળું સરજેલું છે. ૫૫૭- તેમાં હે બગવાન, ભવિત્યીજ અમે ધણા કોષવચ્ચા સાપે, આપની ન તમજ એવી માયાથી; મોઢ પામેલા હોઈએ, તેને કયે પ્રકારે તજ શકીએ. ? ૫૫૮- હે સર્વના મનની વાતને જાણનારા, અને જગતને નિયમમાં રાખનારા બગવાન, આમ થવામાં કારણો આપ પોતેજ છો; માટે આપને જમ યેાગ લાગે, તેમ અમારા ઉપર અનુગ્રહ અથવા નિગ્રહ કરવાની આપજ, યોજના કરો.” ૫૫૯- કાર્ય કરવાને માટે અનુબ્ધ થયેલા બ-

મનાને, તેનું એ વચન સાંભળીને તેમે કહ્યું કે. “હે નામ, તારે અહીંયાં રહેવું નહીં; તું તારાં સગાં-સંતાન અને સ્ત્રીઓ સહિત કુનાવગેજ સમુદ્રમાં જા. આ નદીનો ઉપભોગ હવે મારો, અને મનુષ્યો લેશે. તને મારાથી અપાવલી આ સિદ્ધાન્ત જે મનુષ્ય રમરણ કરશે, અને સત્તર સાંજ બંને સંધ્યાઓનાં, કીર્તન કરશે; તેને તમે સાંપો થકી ભય થશે નહીં. ॥૬૦-૬૧૩॥ તેમજ હું રમેલા આ ધરામાં બાહીને, જે કાઈ દેવ આદિકું જણ વડે તર્પણ કરશે; અને અપવાસ કરીને તારું રમરણ તથા પૂજન કરશે; તે સર્વ પાપ થકી મુકાઈ જશે. ॥૬૧૩॥ અને તે જેના ભાગથી રમકણ દીપને નાજીને આ ધરાનો આશ્રય કરશે હશે; તે ગરહ, મારા પતની બ્રહ્મવાળ થયેલા તને હવે ખાશે નહીં ॥૬૩॥ એ પ્રમાણે અદ્ભૂત થઈ કપરારા જાણ્ય ભગવાને, કહેવાથી તે નામે તપા નામ પત્નિઓએ આદર સહિત અને આનેદવડે ભગવાનનું પૂજન કરવું. ॥૬૪॥ દિવ્ય વસ્ત્રો-માખાઓ-મણિ-અમુલ્ય ધરેણ્યાં-દિવ્ય સુગંધીનાં લેપો-અને મોટાંકમળની માખાઓ વડે; એ જમતના નાથ, અને મરહતના ચિન્હવાળા ધન્ય વાળા, ભગવાનનું પૂજન કરી તેમને પ્રસન્ન કરીને; તથા પરકંઠા અને નગરકાર કરીને; તેમની રજા લઈ, એ

દત્તા. ॥ ૩ ॥ ત્યારે જેર અને ગંગા જોઈ છેલ્લો, કદૂનો પુત્ર કાલિય નામ, મરડને નદી મન્વકારીને, તે
જલિયનોને ખાઈ જવા લાગ્યો. ॥૪॥ હો રાગ, એ વાત સાંભળવાથી કોપેલા, મદા વેમચળા અને વામવાનો
પ્રિય મરડ, એ કાલિય નામને મારવા સાડું, તેના ઉપર દોડ્યા. ॥૫॥ ત્યારે વેમચી આવી પડવા, એ મરડને
ભેડ; જેના આયુષ વગેરે-ચિકરાજ જીવ વગેરે-કુંડા માર્યો-અને તીક્ષ્ણ આંખો વગેરે-કાલિય નામ
પોતાની અનેક કૌશલ્ય કરીને, સામે થયો; અને તે હાંનકી દધિવારાળાએ, મરડને હાંનકે દંડે ઠરવા.
॥૬॥ તે જાળીને જમવાનવા વાહન અને મોટા વેમચળા એ નાદર્શવુને, કોયે બરાબરે ચાલું પરાક્રમ કરી.
તે કદૂ પુત્રને પોતાની સોના જેવી પ્રકાશિત ડાબી પાંખને; કપાડો માર્યો. ॥૭॥ એટલે એ મરડની પાંખ-
ના મારથી વિવ્રહ જયેલો કાલિય નામ, જ્યાં મરડથી જઈ શકાતું નહોતું; તે જમુતાજીના આ કંડા ધરા-

[illegible]

ખા. પેસી મયો. ૪૮૪૧ પેઢેલાં એક કંઠાડો બહારની ઇગ્ગાથી અરડે. સોભરી રૂપિએ નેમને ના કલા છતાં, બસલ જુખને લીધે એક જગમર (મરજ) ને, એ ધનામાંથી લેઈ લીધાં હતો. ૪૮૪૨ તેથી એ માછલાંઓનો અધિકારી મરવાથી, રાંક માછલાંઓને, અર્થ દુખી મરેલાં બેઠાને; ત્યાં રહેલા સોભરી રૂપિએ, દયા લાવીને તેમને સુખ થવા સાર, કહ્યું હતું કે. ૪૮૪૩ આ ધરામાં પેસીને મરડ બપોરે, માછલાંઓને ખાશે; ત્યારે તુન-જ ને પોતાના પ્રાણ તજીશે; એ મારે વચન સત્ય થશે. ૪૮૪૪ આ યાત્ર એ કાલિય નામ. સિવાય ખાંચે કાઢ પશુ સાપ, બચ્ચતો નહોતો; તેથી મરડથી બી-રંધે એ કાલિય નામ, તેમાં આવી રહ્યો હતો; તેને કાલ્ય બચાવે, ત્યાંથી કાલ્યે. ૪૮૪૫ પછી દિવ્ય વસ્ત્રો-માયાઓ-અને સુમધી પદાર્થો, તથા અનેક એકા મહિએથી, અને સોનાનાં ધરેલાંઓથી, રાજ્યમરામલા કન્યા બચવાન; એ ધરામાંથી બહાર નીકળ્યા. ત્યારે તેમને આવેલ્ય બેઈ, સર્વે ગોપ લોકો; હૈંદ્રપદિકમાં પ્રાણ આવવાની પેઠે, મનમાં આનંદના

જાણકાર આવીને તેમને પ્રીતિપદો બેઠવા લાગ્યા. ૧૧૩-૧૧૪ા હે પરીક્ષિત, યશોદાને-શેદિયુગે-નંદજીને-ગોપી-ઓને-અને ગોપ સોદાને; એ કૃષ્ણ ભગવાન આવવાથી, સરીરનું જ્ઞાન આવ્યું; અને તેમના મનોર્થ પૂર્ણ થયા. ૧૧૫મા તથા એ અચ્યુત ભગવાનના પ્રભાવને જ્ઞાનુભવ બળારાગ પશ્ય. દસીને તેમને બેઠવા; અને ગાયો-સાંદ-તથા વાછરડાં, અને ઝાડો પશ્ય, પરમઆનંદ પામ્યાં. ૧૧૬મા ત્યારે ઝીંઝો સદિત ઉત્તમ બ્રાહ્મ-જ્ઞાને ભેળા થઈને, ત્યાં આવી નંદજીને કહ્યું કે, “કર્ણવ્ય નામથી પકડાયેલા તમારો પુત્ર મુક્ત થયો છે, તે ધણું સારું થયું છે; માટે તેમના છુટકારા માટે તમે જ્ઞાતજ્ઞાને દાન આપો.” ત્યારે મનમાં ખુશી થયેલા નંદજીએ; તેમને ગાયોનાં, અને સોનાનાં દાન આપ્યાં. ૧૧૭-૧૧૮મા અને નાશ પામેલા પુત્રને પાછો પામેલાં મોટા ભાગ્યવાળાં સતી યશોદાએ; પુત્રને ભેટીને, તેમને ખાણમાં બેસાડ્યા; અને વારંવાર આંસુ પાડ્યાં. ૧૧૯મા હે રાજેન્દ્ર, પછી જૂન-તરસ-અને ચાકથી પીડાયેલાં એ મૃગચીસીઓ અને ગાયો, ત્યાં જમ્યું.

વાક્યને કિનારે સતવાસો રહ્યાં. ૧૨૦॥ સારે મધ્યરત્રે, જિનાળાના તાપથી તમેલા વનમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા
દાઘાંશિ સુતેલાં પ્રજાસીઓની આરે તરફ ફરી વળીને, તેમને જાણવા લાગ્યાં. ૧૨૧॥ એટલે એહેવાકળાં
શરણે હરેલાં, અને જાણવા લાગેલાં પ્રજાસીઓ; એ માયાથી મનુષ્ય થયેલા હૃદય કાષ્ઠ બગવાનને શરણે
ચલાં. ૧૨૨॥ અને એલાં કે. "હે મહા ભાગ કાષ્ઠ, અને હે અત્યંત પરાક્રમી રામ, આ અતિ ભયંકર
અગ્નિ, અમે તમારોએ; અળી ભય છે. ૧૨૩॥ હે પ્રભુ, આ ન તરી શકાય એવા કાળ અગ્નિયકી, અમે
તમારાં સુકારીને, તમે બચાવો; જેમાં કાષ્ઠ તરફથી બચ તથા, એવાં તમારાં ચન્નનો લાભ કરાવો, અમે શક્તિવાન
નથી. ૧૨૪॥ એ રીતનું પાતાનાંએનું વિકલપણ જોઈને, જગતના હૃદય અને અનંત શક્તિઓને ધારણ કરનારા,
તે અનંત બગવાન; એ તીવ્ર અગ્નિને પીછ ગયા. ૧૨૫॥ દતિથી ૦ આ. દ. રકં કાલીવદન નાગનો સ. અ. સં. ૧૧૭॥

અધ્યાય ૧૮ મા. — શ્રીશુક — ને પછી એ આનંદ પામેલાં સંબંધીઓથી વિદાયલા કાષ્ઠ બગવાન,
ગાતે વાતે, જોય અને મારેયથી શોભતા ઓકળમાં; પધાર્યા. ૧૧૧॥ એ રીતે માયાથી દેહાદને જોય બનેલા
બગવાન, પ્રજામાં રમતા હતા; તેવામાં પ્રાણીઓને ધણી પ્રિય ન લાગનારી કિનાળાની રતુ આવી. ૧૧૨॥ તે
પણ, બધાં રામ અને કાષ્ઠ રહેતા હતા, તે જંદાવનમાં; જુઓવડે વસંતના અન્ધી જણાતી હતી. ૧૧૩॥ તે
વખતે ઝરણાંઓના સખદથી, તમરાંઓના સખદ દેહાદ રતા હતા; અને ઝરણાંઓમાંથી ઉડતી પાણીની કબી-
ઓવડે, લાંબા ઝોડા સર્પ કાળ લીલાં રહેતાં હતાં. ૧૧૪॥ એ વનમાં રહેનારાંઓને, લાંબી નદીઓ-તળાવા-
અને ઝરણાંઓમાંથી નીકળતા, કદાર-કમળ-અને ઉત્પલની રચવાળા, પવનની હેંહેરોથી; ખડ વિનાની
જમીનમાં પણ, કિનાળાને અગ્નિ જેવો અતિશય તડકો, જણાતો નહોતો. ૧૧૫॥ કાંઠા સુધી જળથી ભરેલી

જોકરો ગાવઃકાલિયાઉપકૂલતઃ॥૨૦॥ તદાશુચિવનોદ્ભૂતોદાવામ્નિઃસર્વતોવ્રજં॥સુસંનિશીથઆવૃત્યપદગ્ધુમુપચક્રમે ॥૨૧॥ તતઉત્થાય
સંતાદહ્યમાનાવ્રજૌકસઃ॥કૃષ્ણંયયુસ્તેશરણંમાયામનુજમીશ્વરં॥૨૨॥ કૃષ્ણકૃષ્ણમહાભાગહેરામામિતવિક્રમ॥અપધોરતમોવન્હિસ્તાવકા
ન્યસતેહિનઃ ॥૨૩॥સુદુસ્તરાન્નઃસ્વાન્પાહિકાલાન્નેઃસુહૃદઃપ્રભો॥નશક્નુમસ્ત્વચ્ચરણંસંત્યક્તુમકુતોભયં ॥૨૪॥ इत्यंस्वजनवैकुण्ठंनिरीक्ष्यज
गदीश्वरः॥तमग्निमपिब्रवीत्तमनंतोतंशक्तिधृक् ॥२५॥ इ०भा०म०द०पू०सप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥ श्रीशुक०अथकृष्णःपरितोज्ञाति
भिर्मुदितात्मभिः॥अनुगीयमानोन्यविशद्व्रजंगोकुलमंडितं ॥१॥ व्रजेविक्रीडतोरेवंगोपालच्छद्ममायया॥ग्रीष्मोनामर्तुरभवन्नातिप्रेयान्शरी
रिणां ॥२॥ सचवृंदावनगुणैर्वसंतइवलक्षितः॥यत्रास्तेभगवान्साक्षाद्रामेणसहकेशवः ॥३॥ यत्रनिर्झरनिर्हादनिवृत्तस्वनाम्लिकं॥शश्व
तच्छीकरजीषदुममंडलमंडितं॥४॥सरित्सरःप्रस्त्रवणोर्मिवायुनाकल्हारकंजोत्पलरेणुहारिणा॥नविद्यतेयत्रवनौकसांदवोनिदाघवन्त्यर्कभवो
तिशाद्वले ॥५॥ अगाधतोयन्हृदिनीतटोर्मिभिर्द्रवत्पुर्णिष्याःपुलिनैःसमंततः॥नयत्रचंडांगुकराविषोल्बणाभुवोरसंशाद्वलितंचगृणहते ॥६॥
वनंकुसुमितंश्रीमन्नदच्चित्रमृगद्विजं॥गायन्मयूरभ्रमरंकूजत्कोकिलसारसं॥७॥क्रीडिष्यमाणस्तत्कृष्णोभगवान्बलसंयुतः॥वैष्णुविरणयन्गोपै
र्गोधनैःसंवृतोऽविशत् ॥८॥ प्रवालबर्हस्तवकस्त्रधातुकृतभूषणाः॥रामकृष्णादयोगोपाननृतुर्युधुर्जगुः॥९॥ नृणांस्पन्दत्यतःकेचिजगुः
केचिदवादयन्॥वैष्णुपाणितलैःशृंगैःप्रशशंसुरथापरे ॥१०॥ गोपजातिप्रतिच्छन्नादेवागोपालरूपिणः॥ईडिरेकृष्णरामौचनटाइवनटंनृप ॥
११॥ भ्रामणैर्लघनैःक्षेपैरास्फोटनविकर्षणैः॥चिक्रीडतुर्नियुद्धेनकाकपक्षधरौकाचित् ॥१२॥ कचिन्नृत्सुचान्पेषुगायकौवादकौस्वयं॥शशं
सतुर्महाराजसाधुसाध्वितिवादिनौ ॥१३॥ कचिद्विल्वैःकचित्कुम्भैःकचामलकमुष्टिभिः॥अस्पृश्यनेत्रबंधाद्यैःकचिन्मृगखगेहया ॥१४॥ क
चिच्चर्दुर्दुरप्लवैर्विविधैरुपहासकैः॥कदाचित्स्पंदोलिकयाकर्हिचिन्नृपचेष्टया ॥१५॥ एवंतौलोकसिद्धाभिःक्रीडाभिश्चैरतुर्वने॥नद्यदिद्रोणिकुंजे
षुकाननेषुसरस्सुच ॥१६॥ पशूंश्चारयतो गोपैस्तद्वनेरामकृष्णयोः॥गोपरूपीप्रलंबोऽगादसुरस्तजिहीर्षया ॥१७॥ तंविद्वानपिदाशार्होभग

અને અગાધ પાણીના ધરાઓવાળી નદીઓનાં પાણીથી ચારે તરફ ઝરણું ફરીને બેજવાળી થયેલી, તે વનની ભૂમિના
રસને, અને હરિઆળીને; અતિ ઉમ્મ સર્પનાં ઝેર જેવાં કિરણો પણ, સૂકાવી શકતાં નહોતાં. ૧૧૧॥ એ લિપ્ત, કાં કુલો
વાળા શુશોભીત વનમાં વિચિત્ર પ્રકારના મૃગો અને પક્ષીઓ, નાદ કરી રહ્યા હતા; મેઘ અને બગરા ગાતા હતા અને
કોપલ તથા સારસ પક્ષીઓ બોલતાં હતાં. ૧૧૨॥ તેમાં રમવાની હરિયાળી, જાગરામસદિન કાષ્ઠબગવાન, વાસલી
વગાડતા વગાડતા; જોય અને ગાયના પક્ષથી વિદાયને પધાર્યા. ૧૧૩॥ અને લાં તેઓ; અંકુર-મોરપિંછ-
પૂલના શુરભ-ફૂલની ગાળાઓ-અને ધાતુઓ વિગેરેનાં આભુશણો ધરેલા, રામ અને કાષ્ઠ આદિક જોય લોકો;
નાયવા-ગાવા-અને મહા હુદ્ડ કરવા લાગ્યા. ૧૧૪॥ કાષ્ઠ નાયતા હતા, સારે બીજા કેટલાક ગાતા હતા; કેટ-
લાક વાસળીઓ, હાથનાં તળાં અને શિષડીઓ વગાડતા હતા; તથા બીજાઓ તેમને વખાણતા હતા. ૧૧૫॥
એમ એ જોય જતને વિશે જોવાળાના રૂપથી જાના રહેલા દેવતાઓ; કાષ્ઠ અને રામને; નટ એકે નટને

વખાણવાની પેઠે, વખાણતા હતા. ૧૧૧॥ કાક પક્ષને ધરનારા એ બે જણા, કાષ્ઠ કાષ્ઠ વખતે ફેરવવું-ફેરવું
પછાડવું-કેડવું-અને ખેંચવું; વિગેરે પ્રકારેથી, મહા હુદ્ડની રમતો કરતા હતા. ૧૧૨॥ અને કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર એ
બે જણા પેતેજ; ગાતા હતા, અને વાહન વચ્ચેડતા હતા; તથા બીજા નાયનારાઓને, સાફ સાફ કહીને
વખાણતા હતા. ૧૧૩॥ કેટવાર કુંભ ફળ્યા-કેટવાર આંગળાની મુઠીઓથી-અને કદિ નહીં અડવા દેવાની
-આખો બંધ રાખવાની અને પશુઓ તથા પક્ષીઓના સરખી પણ, રમતો તેઓ રમતા હતા. ૧૧૪॥ હે
રામ, કેટવાર તેઓ દેહાદની પેઠે કુદવાની-અને પ્રકારની ગરકારીઓની-દ્વિયકા આવનાની-અને કહી કહી
રામના સરખાં કામે કરવાની રમતેથી પણ રમતા હતા. ૧૧૫॥ એ રીતની લોકમાં ચાલતી રમતો વડે,
તે વનની નદીઓમાં-પર્વતોમાં-શુક્રોમાં-કુંભમાં-અરણ્યોમાં-અને તળાવોમાં પણ; તેઓ રમતા હતા.
૧૧૬॥ પછી એ વનમાં જોય લોકોની સાથે પશુઓને ચારતા રામ અને કાષ્ઠને, મારી નાંખવાની હરિયાળી;

કેટલા પ્રવંશ નામનો અસુર જોવાનું કેવળ કરીને, ત્યાં આવ્યો. ૧૧૭૫ તેને જાણી મળેલાં છતાં પણ, એ સર્વના મનની વાતને જાણનારા અમરને, તેનો વધ કરવાના વિચારથી, તેની સાથે મિત્રાઈ કરવામાં, સં-
નમિત્ત આપી. ૧૧૮૫ અને રમવામાં કાળેલ કર્યો, જોષાદાને એક રથને બોલાવીને, કહ્યું કે. “હે જોષ
સોડા: આપણે સરખે સરખા બને જણાઓની જોડીઓ થઈને, રમીએ. ૧૧૮૫ પછીથી એ જોષ સોડાએ,
તેમના મધ્યે એક તરફ રામને, અને બીજી તરફ કમળને, મુખીઓ નામ્યા; અને કેટલાક કમળની તરફ
થયા, તથા તેટલાજ બીજા રમવાની તરફ થયા. ૧૧૮૫ ને ઉપાડનારા તેમજ ઉપર બેસનારા થયાનાં લક્ષણો
વાળા, વિષ વિષ પ્રકારની રમતો, તેઓ રમવા લાગ્યા; તેમાં જે હતો, તે ઉપર બેસનારા અને દારેલાં ટોળા
વાળાઓ, તેમને ઉપાડીને અમુક નિમીશી જગ્યા સુધી લઈ જતા હતા. ૧૧૮૫ એમ કરતાં ગાયાનાં પંજીને
આરતા તેઓ, ઉપાડવાનો વારો આવેલા પક્ષના જોવાળાઓ, સ્વમા પક્ષવાળાઓને ઉપાડીને: આજના બા-

ડિક નામના વડની ખાસે આવી પહોંચ્યા. ૧૧૮૫ હે રામ, ત્યાં રમવામાં બપોરે, મીઠામા અને જુલમ આદિ
રામના સાથીઓ હતા; ત્યારે તેઓને ઉપાડીને, કમળ આદિક બીજા પક્ષવાળાઓ આજ્યા. ૧૧૮૫ હારેલા
પક્ષમાંના કમળ શ્રીરામને ઉપાડીને આજ્યા, બાદસેને જુલમને ઉપાડ્યો, અને રેડિણી પુત્રને પ્રવંશાસુરે ઉપ-
ડ્યા. ૧૧૮૫ એ મોટા દાનવ પ્રવંશ, કમળને ન સહન થાય એવા માન્યો: પોતે ઉતાવળો ચાલી, ઉતારવા-
ની જગ્યા કરતાં ધણે આથે, બાદસેને ઉપાડીને ને લઈ ગયો. ૧૧૮૫ પૃથ્વીને ધારણ કરનારા એ શેષને
ઉપાડતાં, તેને ધણી બાર લાચરથી, એ મોટા અસુરનો વેગ બંધ પડી ગયો: ત્યારે તેણે પોતાનું ખરું રવ-
કપ ધારણ કર્યું. એટલે એ વીજળી જેવાં પ્રકાશિત સોનાનાં ધરેણાં પેઢેરેલાં દેહ, ચંદ્રમાને ઉપાડી જનાર
વાદળા સરખા, દેખાવા લાગ્યા. ૧૧૮૫ આકાશને અડેલું તેનું શરીર; સમગ્રતા અભિ જેવી અને અમરને
અડેલી આંખો; અચકર દારો; બળતા અગ્નિની ઝળ જેવી ચોટલી; તથા કડાં, મુકટ, અને કુંડળોનો

વાન્સર્વદર્શન: ॥ અન્વમોદતતસ્યુવંધંતસ્યવિચિંતયન ॥ ૧૮ ॥ તવોપહૂયગોપાલાન્કુષ્ણ: પ્રાહવિહારવિત્ ॥ હેગોપાવિહરિષ્યામોઢ્ઢીભૂયયથા
યથં ॥ ૧૯ ॥ તવચક્ર: પરિવૃદ્ધોગોપારામજનાર્દનો ॥ કૃષ્ણસંઘટ્ટિન: કેચિદાસન્રામસ્યચાપરે ॥ ૨૦ ॥ આચેરુર્વિવિધા: ક્રીડાવાહવાહકલક્ષણા: ॥
યત્રારોહંતિજેતારોવહંતિચપરાજિતા: ॥ ૨૧ ॥ વહંતોવાહમાનાશ્વચારયંતશ્વગોધનં ॥ માંડીરકંવટંનામજગ્મુ: કૃષ્ણપુરોગમા: ॥ ૨૨ ॥ રામસંઘ
ટ્ટિનોયર્હિશ્રીદામવૃષભાદય: ॥ ક્રીડાયાંજયિનસ્તાંસ્તાનુહુ: કૃષ્ણાદયોનૃપ ॥ ૨૩ ॥ ઉવાહકૃષ્ણોભગવાન્શ્રીદામાનંપરાજિત: ॥ વૃષભંભદસેનસ્તુ
પ્રલંબોરોહિણીસુતં ॥ ૨૪ ॥ અવિપદ્યમન્યમાન: કૃષ્ણંદાનવપુંગવ: ॥ વહન્દ્રુતતરંપ્રાગાદવરોહણત: પરં ॥ ૨૫ ॥ તમુદ્વહન્ધરણિધેરંદ્રગૌરવંમહાડમુ
રોવિગતરયોનિજંવપુ: ॥ સઆસ્થિત: પુરટપરિચ્છદોભૌતઢિત્યુમાનુડુપતિવાહિવાંબુદ: ॥ ૨૬ ॥ નિરીક્ષ્યતદ્વપુરલમંબરેચરત્પ્રવીણદ્વગ્મુકુટિત
ટોમ્દંપૂર્કં ॥ જ્વલચ્છિસ્વંકટકકિરીટકુંડલત્વિષાડદ્રુતંહલધર્મદ્વસત્ ॥ ૨૭ ॥ અથાગતસ્મૃતિરભયોરિપુંબલોવિહાયસાડર્થમિવહરંતમાત્મ
ન: ॥ રુપાડનચ્છિરસિદ્ધેનમુષ્ટિનાસુરાધિપોગિરિમિવવજ્રંહસા ॥ ૨૮ ॥ સઆહત: સપદિવિશીર્ણમસ્તકોમુસ્વાદ્મન્રુધિરમપસ્મૃતોડસુર: ॥
મહારવંચસુરપતત્સમીરયન્ગિરિયંથામઘવતઆયુધાહત: ॥ ૨૯ ॥ દૃષ્ટ્વાપ્રલંબંનિહતંબલેનબલશાલિના ॥ ગોપા: મુવિસ્મિતાઆસન્સાધુસાધ્વિ
તિવાદિન: ॥ ૩૦ ॥ આશિષોભિગૃણંતસ્તંપ્રશશંસુસ્તદર્હણં ॥ પ્રેત્યાગતમિવાલિંગ્યપ્રેમવિક્કલચેતસ: ॥ ૩૧ ॥ પાપેપ્રલંબંનિહતેદેવા: પરમનિર્વૃતા: ॥
અન્વર્ણાલંકાર: ॥ લયૈ: શશંસુ: સાધુસાધ્વિતિ ॥ ૩૨ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેપૂ. પ્રલંબવધોનામાષ્ટાદશોડધ્યાય: ॥ ૧૮ ॥
શ્રીશુકઃ ક્રીડાસક્તેષુગોપેષુતદ્વાવોદૂરચારિણી: ॥ સ્વૈરંચરંત્યોવિવિશુસ્તૃણલોભેનગદ્ગરાં ॥ ૧ ॥ અજાગાવોમહિપ્યશ્વનિર્વિશંત્યોવનાદ્વનં ॥ ઇષી
કાટર્થીવિવિશુ: ક્રંદંત્યોદાવતર્પિતા: ॥ ૨ ॥ તેડપશ્યંત: પશૂન્ગોપા: કૃષ્ણરામાદયસ્તદા ॥ જાતાનુતાપાનવિદુર્વિચિન્વંતોગવાંગતિં ॥ ૩ ॥ તૃણેસ્તત્ત્વ
ચ્છિન્નેર્ગોષ્પદેરંકિતૈર્ગવાં ॥ માર્ગમન્વગમન્સર્વેનષ્ટાર્જીવ્યાવિચેતસ: ॥ ૪ ॥ મુંજાટવ્યાંબ્રષ્ટમાર્ગેકંદમાનંસ્વગોધનં ॥ સંપ્રાપ્યતૃપિતા: શ્રાંતાસ્ત

પ્રકાશ એ સર્વ અદ્ભુત સરખું બોલને, હજારો ધારણ કરનારા બળરામને, જરા એક ત્રાસ પેદા થયો. ૧૧૮૫
પછી પોતાના ટોળામાંથી દરણ થયેલાની પેઠે, આજાસ ગામે જળાકારથી નિર્ભયપણે શત્રુ લેઈ બચ છે; એ
વાતનું સ્મરણ લાવી તેમણે; હરે, પર્વત ઉપર પ્રજા આરવાની પેઠે, કોષ કરીને પોતાની દૃઢ મુદ્દીઓ જોરથી,
તેના માથામાં મારી. ૧૧૮૫ એ ગાદી શરીરનું જાન બુલેલા-અને મોઢામાંથી લોહી ઝોકતા, એ દૈવનું
માથુ કુદી ગયું અને હૃદયના દહિયારથી એવેલા પર્વતની પેઠે, મોટા શબ્દ કરતા, તે અસુર પ્રાણ તરૂને પડી
ગયો. ૧૧૮૫ ત્યારે જળવાન જળશયે એ પ્રવંશાસુરને મારેલા જોડે, “સારું થયું: સારું થયું” એમ બોલ-
નારા જોષ સોડા અર્પેત વિરમય પાડ્યા. ૧૧૮૫ અને પ્રેમચક્રા વિદગ્ધ થયેલા ગાદી તેઓ, મરી જઈને
પોતા આવેલા સરખા, આ વખાણવાને ચોખ્ખા બળરામને, ધણી ધણી આશીર્વા આપવા લાગ્યા; તથા
તેમને કીર્તીને તેમની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા. ૧૧૮૫ આ રીતે એ પાખી પ્રવંશાસુર મરવાથી, દેવતાઓને
જરમ નિર્મૂલિ થઈ; અને તેઓએ “હીક થયું,” એમ કહીને પુત્રની માળાઓનો તેમના ઉપર વરસાદ કર્યો;

તથા જળરામને વખાણ્યા. ૧૧૮૫ દુનિ. શ્રી. ભાગવતે દસમા સ્કંધનો અષ્ટાદશો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૮૫
અધ્યાય ૧૮ માં—શ્રીશુકઃ—એમ રમવામાં લાગેલા જોવાળોની, પોતાની મરજી પ્રમાણે ચરતી
ગયો, સારા ખડતી લાલચથી; ધણે આથે, મોટા વનમાં ચાલી ગઈઓ. ૧૧૮૫ અને એ એક વનમાંથી બીજા
વનમાં ગતી, તથા તાપથી તરથી થયેલી; ગાયો-અકરીઓ-અને બેરો જુમે પાડતી પાડતી, મુંજ એટલે
મગ્ગટના વનમાં; પેરી ગઈઓ. ૧૧૮૫ ત્યારે એ પશુઓને ન દેખાથી પરિતાપ પામેલા, કમળ અને રામ
વિષેરે જોષ સોડાએ, તેમનો જોષ કર્યા છતાં; ગાયો ક્યાં મંદ, તે જણાયું નહીં. ૧૧૮૫ એટલે જમીન ઉપર
હરેલાં ગાયોનાં પગલાંને, અને તેમની ખરીઓથી છુંદાવવા લાસને માર્ગે, તેમની પાછળ પાછળ: પોતાની
આજીવિકાના નાશ થવાથી, ચિત્તજન નેચા થયેલા, એ સર્વે આજ્યા ગયા. ૧૧૮૫ પછી એ બુધાં પડીને
ચીસો નાંખતાં, તથા તરસનાં, અને થાકેલાં, પોતાની ગાયોનાં ધણેને, મુંજના વનમાં, ભેળા થઈને; તેમણે
લાંથી તેમને પાછાં વાળ્યાં. ૧૧૮૫ ત્યારે જળવાને મેષ જેવી મંજીર વાળીથી, પોતાનાં નામે લેઈને બોલાવેલી

સે ગાયો વિગેરે, હવે પામીને, સાદ કરતી સંભાળતી હતી. ૧૧૧૫ તે વખતે વજ્રાસીઓને નાશ કરનારે-
વાયુની સહાયથી વધીને બંધકર ઉપાડ્યા જેવો થઈ, રથાવર જંગમને જાણી નાંખનારે; દાવાનળ, વદન-
ધીજી આદિકાર સગમી હયા. ૧૧૧૬ એ રીતે સર્વે દિશાઓથી આવતા એ દાવાનળને દેખી, બાંહેધાં ગાયો
અને ગોપગો; બળશમસંહિત કૃષ્ણને સરણ ગયાં; અને મરણના બચથી દુઃખી થતા લોકોની પેઠે; હરિભગવાન પ્રત્યે
મોહ્યા કે. ૧૧૧૭ એ અગિયારે પરાક્રમી રામ અને અત્યંત પરાક્રમવાળા કૃષ્ણ આ દાવાનળથી બળવાને લીધે સરણ આવેલાં
અમનેગયાવવાને તમે ચોખ્ખો. ૧૧૧૮ એ સર્વે ધર્મને જાણનારાં કૃષ્ણ અગારા, રવામી અને આશ્રય આપનાર છે;
આટલે આપના બાંધેલાં અમે દુખ પામવાને ચોખ્ખ નથી. ૧૧૧૯-શ્રીશુક-ત્યારે ગુપ્તઓનાં એ રાંક પચ્ચો
સાંભળીને, હરિ ભગવાને કહ્યું કે, “બીહીશો નહીં; તમે પોતાની આંખો મિચો”. ૧૧૨૦ પછી તેમણે એ

રીતે પોતાની આંખો મિચવાથી; ચોખ્ખર ભગવાન, તે અગિયારે પોતેજ, મોહ્યાર પીધ ગયા; અને તે-
અને એ દુખ થઈ હેઠાગ્યા. ૧૧૨૧ તે પછી તેમણે આંખો ઉઘાડીને જોયું તો, દુખ થઈ છૂટેલાં તેઓ
સર્વ, પોતાને અને ગાયોને પણ, બાંડરક વડી પાસેજ આવી રહેલાં જાણીને, વિરમય પામ્યાં. ૧૧૨૩ અને
એ દાવાનિ થઈ પોતાનું રક્ષણ કરવા રૂપ, પોતાની આપના પ્રભાવવાળું, કૃષ્ણનું ચોખ્ખ જોઈને; તેમ-
ણે તેમને દેવ ગાન્યા. ૧૧૨૪ પછી સંન્યા કાળે, રામ રહિત એ જનાદન ભગવાન, ગાયોને પાછી વાળી-
ને; વાંસળી વગાડતા અને ગોપ લોક થઈ વખાણ કરાતા; વજ્રમાં પધાર્યા. ૧૧૨૫ ત્યારે એ ગોવિંદ બ-
ભવાનના દર્શન વડે; જેઓને તેમના વિના એક ક્ષણ, સો યુગના જેટલો થઈ જનો હતો; એવી ગોપીઓને
ચરમ આનંદ થયો. ૧૧૨૬ ઇતિશ્રી ૧૦ દશમાં સ્કંદનો ઓગણિસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૨૭

તસ્તે રંજ્યત્વત્ ॥૫॥ તા આહૂતા મગવતા મેઘગંભીરયા ગિરા ॥ સ્વનાન્માનિ નિનદં શ્રુત્વા પ્રતિનેદુઃ પ્રહર્ષિતાઃ ॥૬॥ તતઃ સમંતાદ્વનધૂમકેતુર્યદ્રચ્છયા
ડમૂલ્લયકૃદ્વૈકસાં ॥ સમીરિતઃ સારથિનોલ્બળોલ્મુકૈર્વિલેલિહાનઃ સ્થિરજંગમાન્મહાન્ ॥૭॥ તમાપતંતં પરિતોદવાગ્નિગોપાશ્વગાવઃ પ્રસમી
ક્ષ્યમીતાઃ ॥ ઊચુશ્વકૃષ્ણાં સવલં પ્રપન્નાયથા હરિમૃત્યુમયાર્દિતા જનાઃ ॥૮॥ કૃષ્ણકૃષ્ણમહાર્વાર્યહેરામામિતવિક્રમ ॥ દાવાગ્નિનાદહ્યમાનાન્પપન્નાં
સ્વાતુમર્હથઃ ॥૯॥ નૂનંત્વદ્વાંધવાઃ કૃષ્ણાનચાર્હત્યવસીદિતું ॥ વયંહિ સર્વધર્મજ્ઞત્વન્નાથાસ્ત્વત્પરાયણાઃ ॥૧૦॥ શ્રીશુકઃ ॥ વચો નિશમ્ય કૃપણં બંધૂનાં
મગવાન્હરિઃ ॥ નિમીલયતમા મૈષ્ટલોચનાનીત્યભાષત ॥૧૧॥ તથેતિ મીલિતાક્ષેષુ મગવાન્ગ્નિમુલ્બળં ॥ પીત્વામુલ્બળં તાન્કૃચ્છાદ્યોગાધીશો વ્યમો
ચયત્ ॥૧૨॥ તતશ્ચ તે ડક્ષીણ્યુન્મીલ્ય પૂનર્મીડીરમાપિતાઃ ॥ નિશમ્ય વિસ્મિતા આસન્નાત્માનંગાશ્વમોચિતાઃ ॥૧૩॥ કૃષ્ણસ્ય યોગવીર્યતયોગ
માયા ડનુભાવિતાં ॥ દાવાગ્નિરાત્મનઃ ક્ષેમં વીક્ષ્ય તે મેનિરેડમરં ॥૧૪॥ ગાઃ સન્નિવર્ત્ય સાયાન્હે સહરાભોજનાર્દનઃ ॥ વેણું વિરણયન્ગોષ્ઠમગાદ્ગોપૈરભિષ્ઠ
તઃ ॥૧૫॥ ગોપીનાં પરમાનંદ આસીદ્ગોવિંદદર્શને ॥ ક્ષણં યુગશતમિવયાસાંયેન વિના ડભવત્ ॥૧૬॥ ઇં ॥ માં ॥ મં ॥ દં ॥ પૂં ॥ દાવાગ્નિપાનં નામ એકો
નર્વિશો ડધ્યાયઃ ॥૧૭॥ શ્રીશુકઃ ॥ તયોસ્તદ્દ્રુતં કર્મદાવાગ્નિર્મોક્ષમાત્મનઃ ॥ ગોપાઃ સ્ત્રીધ્યઃ સમાચર્યુઃ પ્રલંબવધમેવચ ॥૧૮॥ ગોપવૃદ્ધાશ્વગોપ્ય
શ્વત્તદુપાકર્ણ્ય વિસ્મિતાઃ ॥ મેનિરેદેવ પ્રવરૌ કૃષ્ણરામૌ વ્રજંગતૌ ॥૧૯॥ તતઃ પ્રાવર્તત પ્રાવૃટ્સર્વસત્ત્વસમુદ્ભવા ॥ વિદ્યોતમાન પરિધિર્વિજિતનભ
સ્તલા ॥૨૦॥ સાંદનીલાંબુદૈર્વ્યો મસવિદ્યુત્સ્તનયિત્નુભિઃ ॥ અસ્પષ્ટજ્યોતિરાચ્છન્નં વ્રહ્મેવ સગુણં ભૌ ॥૨૧॥ અઘૌ માસાન્નિપીતં યદ્ભૂમ્યાશ્વોદમયં વસુ
॥ સ્વમોભિર્મોક્તુમારે મેપર્જન્યઃ કાલ આગતે ॥૨૨॥ તદિદં તો મહામેઘાશ્વં ડશ્વસનવેપિતાઃ ॥ પ્રાણનં જીવનં હ્યસ્યમુમુચુઃ કરુણાદૈવ ॥૨૩॥ તપઃ કૃશા
દેવમીઠા આસીદ્ધર્ષીયસીમહી ॥ યથૈવ કામ્યતપસસ્તનુઃ સંપ્રાપ્ય તત્ફલં ॥૨૪॥ નિશામુલ્કે પુલ્કરો તાસ્તમસાભાંતિ નગ્રહાઃ ॥ યથાપાપેન પાલ્લવાન
હિવેદાઃ કલૌયુગે ॥૨૫॥ શ્રુત્વા પર્જન્યનિનદં મંડુકાવ્યસૃજન્ગિરઃ ॥ તૂર્ણીશયનાઃ પ્રાગ્યદ્વદ્વાહ્યગાનિયમાત્યયે ॥૨૬॥ આસન્નુત્પથવાહિન્યઃ ક્ષુદ્રન
નોનુશુણ્યતીઃ ॥ પુંસોયથા ડસ્વતંત્રસ્ય દેહદ્રવિણસંપદઃ ॥૨૭॥ હરિતાહરિભિઃ શર્પૈરિંદ્રગોપૈશ્વલોહિતા ॥ ડચ્છિર્લીધ્રં તચ્છાયાનૃણાં શ્રીરિવિભૂર

અધ્યાય ૨૦ ગ્રે-શ્રીશુક-એ બંને ગાદનાં અદ્ભુત કામ-દાવાનિ થઈ પોતાને ગયાવ-અને પ્ર-
લંબાસુરનો વધ; એ સર્વ, ગોપ લોકોએ પછીથી પોતાની સ્ત્રીઓની પાસે કહ્યાં. ૧૧૨૮ ત્યારે ધરણ ગોપ અને
ગોપીઓએ, તે સાંભળવાથી વિરમય પામીને, એ રામ અને કૃષ્ણ, કોઈ મોટા દેવતાઓ વજ્રમાં આવેલા
હોવાનું, માન્યું. ૧૧૨૯ પછી સર્વે પ્રાણીઓને ઉત્પન્ન કરનારી-સૂર્ય અને ચંદ્રને કરતાં કુંડાળા કરનારી-અને
આકાશમાં ગડગડાટ ઉત્પન્ન કરનારી-વર્ષા રતુ આવી. ૧૧૩૦ વીજળીઓના ચમકારા થતાં, અને ગાજનાં ત-
થા પાણી ઝરતાં, નિલા રંગનાં વાદળોથી છવાઈ ગયેલાં આકાશમાં; યુગ્મેમાં દંડાઈ ગયેલ કાશ રવરૂપ ન
દેખાવાની પેઠે; અહો અને તારાઓ વિગેરે દેખાયા ન લાગ્યા. ૧૧૩૧ અને આઠ માસ સુધી પોતાના કિરણોથી
મેલેલા, પૃથ્વીના જળ રૂપી ધનને; સર્વે નારાયણે, એ વરદાન પ્રાપ્ત થવાથી; પાણું મૂકવાનું શીર કહ્યું. ૧૧૩૨
એટલે વીજળીઓ થતા મોટા મેઘ, પ્રચંડ વાયુથી કંપીને વિધના જ્વળ રૂપ જળને; દયાળુ પુરુષોની પેઠે.

વરસાવા લાગ્યા. ૧૧૩૩ તેથી તાપને લીધે સંક્રાંત્યથી પૃથ્વી; કામના સંહિત તપ કરનારોઓની કામના-
ઓ સિદ્ધ થયેથી, તેમનાં શરીરો પ્રપ્રલિત થવાની પેઠે; વરસાદ વરસવાથી તૃપ્ત થઈ. ૧૧૩૪ અને રણિયુગમાં
જેમ વેદનો પ્રકાશ ન થતાં, પણ રૂપ પામ્યાં અગોચર પ્રકાશ છે; તે રીતે રાત્રિની શિશ્યાનમાં, અંધકારને
લીધે, અહો વિગેરે ન પ્રકાશતાં; માત્ર પતંગિયાજ (અગિયાજ) પ્રકાશવા લાગ્યા. ૧૧૩૫ અને ચૂપ થઈને
સૂતેલા શિષ્ય આઠણે, સવારમાં ઉઠી નિલ કર્મે આટાપીને, ગુરુનો શબ્દ સાંભળવાથી, બોલવા લાગવાની
પેઠે; પર્વતોનો શબ્દ સાંભળીને, દેડકાંઓ બોલવા લાગ્યાં. ૧૧૩૬ તથા પાછળથી થોડા વખતમાં સુકાઈ જ-
નારી નાની નદીઓ; અજીતદ્રિષ પુરુષોનાં, દેહ-ધન-અને સંપત્તિઓ આવળે ગામે આવવાની પેઠેજ, ખન
માર્ગને તજીને, ઉગારને આવવા લાગીઓ. ૧૧૩૭ તેમજ લક્ષ્મીવાન પુરુષોની પેઠે; પૃથ્વી પણ
લીલા રંગના કમતા ધાસથી, લીલી; ઉદ્ધ ગોપ નામના કોડ ઉચવાથી, સતી; અને જનના આકારના, ગિલાડી-

વિનાની-૨૫૨૭ જળાવાળી-અને પવનની કહેલતા વિનાની શરદ રતુ આવી લાગી. ૧૧૩૨૧૧ યોગશકી અષ્ટ
ધર્મેશ્વરીનાં મન, શ્રીધી યોગીનું સેવન કરવા વડે જેવી રીતે પોતાની મુળસ્થિતિને પામેછે; તે રીતેજ કમળ
આદિકાં ઉપરથી પાળી શરદ રતુ થકી, જળાશયોનાં પ્રાણી, પોતાની મુળસ્થિતિને પામ્યાં. (એટલે ૨૫૨૭
મર્મા) ૧૧૩૨૧૧ જેમ જેમ જળાશયોનાં બહિર્, આશ્રમીઓનાં અશુભનો; (એટલે જળાશયોની કમળી પડતી
અશુભતા કમળી કમળો-મુદરશકીઓને કરવા પડતા જી સંતાનાદિકના પોષણ રૂપ કમળો-વાનપ્રસ્થાશ્રમીને
કરવા પડતા મળ્ય ખારણ રૂપ કમળો-અને સંન્યાસાશ્રમીને મનમાં ઉત્પન્ન થતી કામનાઓ રૂપીકમળો;) નાશ
કરી નાખે છે; તે રીતેજ; શરદ રતુ આવવાથી આકાશમાંનાં વાદળોનો-પૃથ્વી ઉપરના પ્રાણી વિશેષેના
અત્યંત વધારાનો-પૃથ્વી ઉપર એકલા થયેલા કાદવ કિમડનો-અને જળાની અંદરના મેષનો પશુ; નાશ થઇ
મરે. ૧૧૩૨૧૧ અને સાંત તથા પાપથી મુક્ત થયેલા મુનિઓ, તૃણાઓને તરુને જેવા શોભે; તે રીતે
પોતાનું સર્વસ્વ નાખી દેવાવડે, ૨૫૨૭ પ્રકાશ થકી, વાદળોં શોભવા લાગ્યાં. ૧૧૩૨૧૧ તથા શાંતી પુરે, ૧

યોગ્ય કાળે જેમ જેમ રીતે, કરે છે; એટલે શાંત રૂપી અમૃત, પાત્ર મળે તેને આપે છે; અને જીવનઓને
નથી પશુ આપતા; તે રીતેજ; પવનો પોતાના શુદ્ધ જળને કોઇ કોઇ કેકાણે જરૂર રહે, મૂકતા લાગ્યા;
અને કોઈ કોઈ કેકાણે મૂકતા નહોતા પશુ ખરા. ૧૧૩૨૧૧ આ વખતે છાકરા જળમાં રહેલા જળાશયો; મૂક
કુટુંબીઓ, દરેકજ પોતાના ખુટતા જતા આધુપનો, જેમ જાણતા નથી; તેમ; એ જળના દરેકજ ઓધુ
થવાપણને, જાણતા ન હતા. ૧૧૩૨૧૧ અને દરિદ્રી-શંક-અને અછતેદિય કુટુંબીઓ, પોતાના કુટુંબ
થકી ઉત્પન્ન થતા પરિવારને પામે છે; તે રીતેજ એ છીકરા જળમાં રહેલા પ્રાણીઓ, શરદ રતુ ૧૧
તડકા થકી ઉત્પન્ન થતા, તાપને પામવા લાગ્યા હતા. ૧૧૩૨૧૧ તથા પીર પુરેજો જેમ શરીરદિક
અનાતમ વસ્તુઓમાંથી, અહંતા મગતાનો ભાગ કરેછે; તેમ; ખીમે ધીમે રથજોએ કાદવનો અને વનસ્પ-
તિઓએ, કાચા પશુનો; ભાગ કરવા માંડ્યો હતો. ૧૧૩૨૧૧ અને આત્મ સ્વરૂપને વિશે સ્થિતિ
પામ્યા પછી મુનિઓ જેમ વેદ આદિ લઈને સર્વથા ગણવા થકી, સાંત થઇ જાય; તેમ; શરદ રતુ આ-

૩૩ વ્યોમ્નોડ્વંભૂતશાવલ્યંભુવઃપંકમપાંમલં॥શરજ્જહારાશ્રમિણાંકૃષ્ણભક્તિર્યથાઽશુભ૩૪સર્વસ્વંજલદાહિત્વાવિરેજુઃશુભ્રવર્ચસઃ॥યથાત્ય
કૈષણાઃશાંતામુનયોમુક્તકિલ્બિપાઃ ॥૩૫॥ ગિરયોમુમુચુસ્તોયંકચિન્નમુમુચુઃશિવં॥યથાજ્ઞાનામૃતંકાલેજ્ઞાનિનોદદતેનવા॥૩૬॥ નૈવાવિંદન્શ્રી
યમાણંજન્મગાધજલેચરાઃ॥યથાયુરન્વહંક્ષયંનરામૂઢાઃકુટુંબિનઃ॥૩૭॥ ગાધવારિચરાસ્તાપમવિંદન્શરદર્કજં ॥ યથાદરિદ્રઃકૃપણઃકુટુંબ્યવિ
જિતેંદ્રિયઃ॥૩૮॥ શનૈઃશનૈર્જહુઃપંકંસ્થલાન્યામંચવીરુધઃ ॥ યથાહંમમતાંધીરાઃશરીરાદિષ્ઠનાત્મમુ ॥૩૯॥ નિશ્ચલાંબુરમૃતૃર્ણીસમુદ્રઃશરદા
ગમે॥ આત્મન્યુપરતેસસ્પદ્મુનિર્વ્યુપરતાગમઃ॥૪૦॥ કેદારેભ્યસ્ત્વપોઽગૃહ્ણન્કર્ષકાદૃઢસેતુભિઃ ॥ યથાપ્રાણૈઃસ્ત્રવજ્ઞાનંતન્નિરોધેનયોગિનઃ ॥
૪૧॥ શરદર્કાશુજાંસ્તાપાન્મૂતાનામુદુપોઽહરત્ ॥ દેહાભિમાનજંબોધોમુકુંદોવ્રજયોષિતાં॥૪૨॥ સ્વમશોભતનિર્મેઘંશરદ્વિમલતારકાંસત્ત્વ
યુક્તંયથાચિત્તંશબ્દબ્રહ્માર્થદર્શનં ॥૪૩॥ અસ્વંડમંડલોવ્યોમ્નિરરાજોદુગ્ધૈઃશશીં ॥ યથાયદુપતિઃકૃષ્ણોતૃણિચક્રાતૃતોભુવિ ॥૪૪॥ આશ્લિ
પ્યસમશીતોષ્ણંપ્રમૂનવનમારુતં ॥ જનાસ્તાપંજહુર્ગોપ્યોનકૃષ્ણહતચેતસઃ॥૪૫॥ ગાવોમૃગાઃસ્વગાનાર્યઃપુષ્પિણ્યઃશરદાઽભવન્ ॥ અન્વીયમા
નાઃસ્વરૂપૈઃફલૈરીશક્રિયાદૃવ ॥૪૬॥ ઉદહૃપ્યન્વારિજાનિસૂર્યેત્યાનેકુમુદિના ॥ રાજાતુનિર્મયાલોકાયથાદસ્યૂન્વિનાનૃપ ॥૪૭॥ પુરગ્રામેષ્વા
ગ્રયર્ણેરિંદ્રિયૈશ્વમહોત્સવૈઃ ॥ વર્મોમ્પક્કસસ્યાલ્યાકલાખ્યાનિતરાંહરેઃ॥૪૮॥ વણિહ્મુનિનૃપસ્ત્રાતાનિર્ગમ્યાર્થાન્પ્રપેદિરે ॥વર્ષરુદ્ધાયથાસિદ્ધાઃ
સ્વપિંડાન્કાલઆગતે ॥૪૯॥ ઇન્માન્મન્દન્પૂન્શરદ્વર્ણનંનાન્વિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૦ ॥

શ્રીશુક૦૩૩૩શરત્સ્વચ્છજલંપદાકરસુગંધિનાન્યવિશદ્વાયુનાવાતંસગોગોપાલકોઽચ્યુતઃ ॥૧॥ કુસુમિતવનરાજિશુષ્પિભુંગદ્વિજકુલઘુટ
સરઃસરિન્મહીધ્રં ॥ મધુપતિરવગાહ્યચારયન્ગાઃસહપશુપાલબલશ્ચુકજવેણું ॥૨॥તદ્વજસ્ત્રિયઆશ્રુત્યવેણુગીતંસ્મરોદયં ॥કાશ્વિત્પરોક્ષંકૃષ્ણસ્ય

જાથી સમુદ્ર સ્થિર પાણીવાળો, અને ચૂપ થયો. ૧૧૪૦ ॥ અને યોગીઓ જેમ દરિય દારથી તથા જના
સાનને, દરિયોને રોકવા વડે, રોકા રાખે; તેમ; ખેડુનો પશુ મજબૂત પાળીઓ બાંધીને, પાણીને કપાડાઓમાં
એકાં કરી રાખવા લાગ્યા હતા. ૧૧૪૧ ॥ વળી જેમ દેવાગિમાનથી થતો તાપ, આત્મજ્ઞાન થકી નાશ પામે
છે; અને મજબૂત યોગીઓનો તાપ, મુકુંદ ભગવાનથી નાશ પામે છે; તેમજ; શરદ રતુના તડકાથી પ્રાણીઓને
ઉપજેલા તાપને, ચંદ્રમા મટાડતો હતો. ૧૧૪૨ ॥ અને શુદ્ધ જ્ઞાના અર્થે દેખાડનાર સત્ત્વ યુક્ત ચિત્તની
પેઠે; વાદળોં રહિત અને નિર્ભય તાશઓવાળું આકાશપશુ, શોભવા લાગ્યું હતું. ૧૧૪૩ ॥ તથા પૃથ્વી ઉપર
સાતવનપતિ ભગવાન જેમ, માદેવોથી વિંટાઈને શોભતા હતા; તેમ; તારાઓના સંપર્ક મંડળથી વિંટાઈને
ચંદ્રમા, આકાશમાં શોભવા લાગ્યો હતો. ૧૧૪૪ ॥ તેમજ પવનો કૂચમાં થઈને આવવાથી, ખરબી અને દૂંડને
સમાન કરનારો પવન, લામવાથી લોકોના તાપને, તે મટાડતો હતો; પશુ કમળુ ભગવાને દરિ લીધેલા મન
વાળી યોગીઓના તાપને, તે મટાડી શકતો નહોતો. ૧૧૪૫ ॥ અને જેમ હાથરો અપેશુ કરેલી કિષ્કિઓ, ધ-
રુદ્ધવાન હા ૧૧૫, ફળ આપનારી થાય છે; તેમ ગાયો-દરેકીઓ-પક્ષિઓ-અને આંખો, શરદ રતુ આવવા

થકી, રતુ વાળી થઈને, પોત પોતાની જાનના પુરે, પાછળ લાગવા વડે, મર્મવાળી થતી હતીઓ. ૧૧૪૬ ॥
હે રાગ, જેમ મોર વિના સ્વપ્ના લોકો રાગના ઉદય થકી, નિર્ભય થાય છે; તેમ; કુપુદ વિના સ્વપ્ના
જાનનાં કમળો સૂર્યના ઉદય થકી પ્રકૃતિન થવા લાગ્યા હતા. ૧૧૪૭ ॥ અને પાંદેશાં અનાદિકની સંપત્તિથી
નગરોના અને ગામેના આગવાન લોકોએ કરતા, દરિયોને સુખ ઉપજાવનારા મોટા આચ્છેદોથી, પૃથ્વી
શોભિતી થઇ હતી. તેમજ જેમો દરિ ભગવાનની કળા કરી, કમળુ અને ગળાગળ રહેતા હતા; તે પૃથ્વી
તો બીજા કરતાં વિશેષ શોભિતી થઈ હતી. ૧૧૪૮ ॥ અને પોતાના દેહની અંદર રૂપાઈ રહેલા શિદ્ધ પુરે, ૧
કાળ પ્રાપ્ત થયેથી, દેહમાંથી નીકળી જઈને, જેમ પોતાના અર્થ રૂપ પરમ પદને પામે છે; તેમ વર્ષા રતુથી
રોકાઈ રહેલા વેપારીઓ-મુનિઓ-રાજાઓ-અને જ્ઞાતિઓ પશુ, દેહાણમાંથી નીકળીને, પોત પોતાના
અર્થને પામવા લાગ્યા હતા. ૧૧૪૯ ॥ દ્વિતીયી જામવને દશમા રહેલો વીશમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥ ૨૦ ॥

અધ્યાય. ૨૧ એ-શ્રીશુક-શરદ રતુના કારણથી આ રીતના નિર્ભય થયેલા-અને કમળોના અંદાર
રૂપ જળમાં થઈને યાતા-સુગંધી યુક્ત પવન વાળા વનમાં, એ અમૃત ભગવાને ગાયો અને યોગીઓ

સહિત પવેશ કર્યો. તમા આને તે ઉપરનાં કુસળાળી વનરપતિઓની-તથા મદોનના શરેષ્ઠ ભગવાને બગાડાની વાંસળીની પાછળ, મત્ત થયેલા મોર નાચવાને મંડી નવ છે; તથા તે દેખી પવેનાની યાગ્યોભાનાં અગ્રણી પ્રાણીઓ, શાંત અને કિંવા સહિત થઈ આવ છે; એવા એ દેવડી પુત્ર ભગવાનના ચરણ કમળથી જોવા પ્રાપ્તિ આ વૃંદાવનની ભૂમિ, પોતાની કીર્તિનો પ્રયોગ વિસ્તાર કરે છે. ૧૧૭૧ આ મુદ્દા બુદ્ધિથી દરખાસી પશુ, તેમના રચાઈ કમિઓરો સહિત વિચિત્ર વેશવાળા એ એ નંદ પુત્રોએ વગાડાની વાંસળી સાંભળીને, રોડ બેસી નભર્યા, સામું જોવા રૂપ, તેમનું પુરુષ કરે છે; મારે તેઓને પશુ ખન્ય છે. ૧૧૭૨ ઓઝો શરૂ થાય જોવા, રૂપ અને વેશવાળા આ કૌશલ્ય ભગવાનને નીરખીને, અને તેમણે વિચિત્ર પ્રદારોથી વગાડાની વાંસળીને સાંભળવાથી, વિભાગોમાં બેસીને જતી, દેવગંધાઓને પશુ કામ કરવા બધને, મોદ થાય છે; અને તેથી તેમણે પહેરેલાં પક્ષો દીર્ઘાં પડી જઈને, તેમના ચાટલામાં મુલેલાં કુસો નીકળી પડે છે. ૧૧૭૩ આ કૌશલ્ય ભગવાનના મુખમાંથી નીકળતા વાંસળીના ગાયન રૂપી અમૃતને; જોવા કરેલા કાન નડે પીતી ગાયને આંખોમાં આંસુ આવેને, તેઓ આવ્યા પીવાનું તજીને; એવિંદ ભગવાનનાં

બેંચનારો વાંસળીનો તાર સાંભળવાથી, વગની સવળી ઓઝો જાણે ભગવાનને પ્રલભ લેતીને વચું કરતી હેવા; તેમ વચું કરવા લાગી ગઈઓ કે. ૧૧૭૪-ગોપીઓ-હે સખીઓ, મિત્રો સહિત પશુઓની પાછળ જવાને કૌશલ્ય અને જાગરામનાં, વાંસળી વગાડવાથી જોવાનાં-અને રોડાળ દરમિયાને મુખમાંને જોવા ઉપરાંત ખીલું વધારે રૂણ, આ લોકમાં આંખોમાંથી જોવાનું; અને જાણનાં નથી. ૧૧૭૫ આંખાની કુપજો-મોરનાં પિંછાં-કુસોનાં કુખમાં-અને ઉપજ તથા કમળોની માળાઓ-વિગેરેને ધારણ કરેલા અને વિચિત્ર પ્રકારના વેશવાળા, એ અને લાદઓ કાદ કાદ વાર જોવાળાઓની મંડળીઓમાં બપોરે આવ્યા લાગે છે; ત્યારે, નાટકની રંગભૂમિ ઉપર આવતા એ નરોના સરખા તેઓ જોવા છે. ૧૧૭૬ હે ગોપીઓ, એ લોભાદર ભગવાનના અપરાધને, આ વાંસળી પોતે એકલી જ પીનાં, જે શેષ રહે છે; તેરકુન ગોપીઓને મજે છે. મારે એ વાંસળીએ કયું પુણ્ય આવરેલું રશે? કે જેને મારે તેનાં આંખ એટલે પિત્તરૂપ ઝાડો રોમાંચિત થઈને, આનંદનાં આંસુ રૂપ રમણી પ્રાર્થનાને થકે છે; અને તેની માતા રૂપ નદીઓ પોતામાં

સ્વસર્વીભ્યોઽન્વર્ણયન્ ॥૩॥ તદ્વર્ણયિતુમારઘ્યાઃસ્મરંન્યઃકૃષ્ણચેષ્ટિતં ॥નાશકન્સ્મરવેગેનવિક્ષિપ્તમનસોનૃપ ॥૪॥ વર્હાપીડંનટવરવપુઃકર્ણયોઃ
કર્ણિકારંબિશ્રદ્ધાસઃકનકકપિશંવૈજયંતીંચમાલાં ॥રંધ્રાન્વેળોરધરસુધયાપૂરયન્ગોપતૃદૈર્ઘ્યંદારણ્યંસ્વપદરમણંપ્રાવિશદ્વીતકીર્તિઃ ॥૫॥ इतिवे
णुरवंराजन्सर्वभूतमनोहरं ॥श्रुत्वाव्रजस्त्रियःसर्वावर्णयंत्योऽभिरेभिरे ॥६॥ गोप्य० अक्षण्वतांफलमिदंनपरंविदामःसरस्यःपशूननुविवेशयतो
वंपस्यैः ॥वक्रं व्रजेशसुतयोरनुवेणुजुष्ट्यैर्वा निपीतमनुरक्तकटाक्षमोक्षं ॥७॥ चूतप्रवालवर्हस्तबकोत्पलाब्जमालानुपृक्तपरिधानविचित्रवेषौ ॥
मध्ये विरेजतुरलंपशुपालगोष्ठ्यारंगयथानटवरौकचगायमानौ ॥८॥ गोप्यः किमाचरदयंकुशलंस्मवेणुर्दामोदराधरसुधामपिगोपिकानां ॥
भुंक्तेस्त्वयंपदवशिष्टरसंहृदिन्योहृष्यत्वचोऽश्रुमुमुचुस्तरवोयथाऽर्प्याः ॥९॥ वृंदावनंसखिभुवोवितनोतिकीर्तियद्देवकीसुतपदांबुजलब्धल
क्षिमा ॥गोविंदवेणुमनुमतमयूरनृत्यंप्रेक्ष्यादिसान्त्वपरतान्यसमस्तसत्वं ॥१०॥ धन्याःस्ममूढमतयोऽपिहरिण्यपतायानंदनंदनमुपात्तविचित्र
वेषं ॥ आकर्ण्यवेणुरणितंसहकृष्णसाराःपूजांदधुर्विरचितांप्रणयावलोकैः ॥११॥ कृष्णानिरीक्ष्यवनितोत्सवरूपवेषंश्रुत्वाचतत्कणितवेणुवि
चित्रगीतं ॥ देव्योविमानगतयःस्मरनुव्रसाराभ्रश्यत्प्रसूनकवरामुमुहुर्विनीव्यः ॥१२॥ गावश्चकृष्णमुखनिर्गतवेणुगीतपीयूषमुत्तभितकर्णपुटैः
पिबंत्यः ॥ शावाःस्नुतस्तनपयःकवलाःस्मतस्थुर्गोविंदमात्मनिदृशाऽश्रुकलाःस्पृशंत्यः ॥१३॥ प्रायोबतांबविहगामुनयोवनेऽस्मिन्कृष्णेक्षितं
तदुदितंकलवेणुगीतं ॥ आरुह्ययेदुममुजान् रुचिरं बालान् शृण्वन्तिर्मालितदृशोविगतान्यवाचः ॥१४॥ नद्यस्तदातदुपधार्यमुकुंदगीतमावर्तल
क्षित्तनोमधमप्रवेगाः ॥ आलिंगनस्थगितमूर्ध्निभुजैर्મुरારેर्गृण्हંतिपादयुगलंकमलोपહाराः ॥१५॥ दृष्ट्वाऽतपેવ્રજપશૂન્સહરામगोपैःसंचारयं
तमनुवेणुमुदीरयंतं ॥ प्रेमपट्टदुदितःकुसुमावलीभिःसरस्युर्व्यधात्स्ववपुषांऽबुदआतपत्रं ॥१६॥ पूर्णाःपुल्लिचउरुगायपदंजरागश्रीकुंकुमे

થયેલાં કમળો કમ્પાડીને, રોમાંચિત થયેલાનું જગ્યાને છે. ૧૧૭૬ હે સખી, એ ગોવિંદ ભગવાને વગાડાની વાંસળીની પાછળ, મત્ત થયેલા મોર નાચવાને મંડી નવ છે; તથા તે દેખી પવેનાની યાગ્યોભાનાં અગ્રણી પ્રાણીઓ, શાંત અને કિંવા સહિત થઈ આવ છે; એવા એ દેવડી પુત્ર ભગવાનના ચરણ કમળથી જોવા પ્રાપ્તિ આ વૃંદાવનની ભૂમિ, પોતાની કીર્તિનો પ્રયોગ વિસ્તાર કરે છે. ૧૧૭૭ આ મુદ્દા બુદ્ધિથી દરખાસી પશુ, તેમના રચાઈ કમિઓરો સહિત વિચિત્ર વેશવાળા એ એ નંદ પુત્રોએ વગાડાની વાંસળી સાંભળીને, રોડ બેસી નભર્યા, સામું જોવા રૂપ, તેમનું પુરુષ કરે છે; મારે તેઓને પશુ ખન્ય છે. ૧૧૭૮ ઓઝો શરૂ થાય જોવા, રૂપ અને વેશવાળા આ કૌશલ્ય ભગવાનને નીરખીને, અને તેમણે વિચિત્ર પ્રદારોથી વગાડાની વાંસળીને સાંભળવાથી, વિભાગોમાં બેસીને જતી, દેવગંધાઓને પશુ કામ કરવા બધને, મોદ થાય છે; અને તેથી તેમણે પહેરેલાં પક્ષો દીર્ઘાં પડી જઈને, તેમના ચાટલામાં મુલેલાં કુસો નીકળી પડે છે. ૧૧૭૯ આ કૌશલ્ય ભગવાનના મુખમાંથી નીકળતા વાંસળીના ગાયન રૂપી અમૃતને; જોવા કરેલા કાન નડે પીતી ગાયને આંખોમાં આંસુ આવેને, તેઓ આવ્યા પીવાનું તજીને; એવિંદ ભગવાનનાં

ગન રાખીને, ઉભી થઈ રહે છે; તથા ધારણાં વાહરડાં પશુ મોઢામાંના દૂધના પુટાને નદી કિનારનાં ઓગર ક્યાં થઈ રહે છે. ૧૧૭૩ હે માનઓ, આ પક્ષીઓ પશુ, પશુ કરીને ખરેખરા મુનિઓજ રશે; કાચુ તેઓ આ વનને વિશે, કૌશલ્ય ભગવાનને જુએ છે; અને તેમણે ગાયેલા શુંદર વાંસળીના ગાયનને, આંખો મિત્રીને ઝાડોની ડાળીઓ અને કુપજો ઉપર બેસીને; ખીલું કયું ન મોલતાં, સાંભળ્યા કરે છે. ૧૧૭૪ વળી આ નદીઓપશુ એ મુકેદ ભગવાનના ગાયનને બપોરે સાંભળે છે, ત્યારે પોતાના વેશથી સહિત થઈને, તેમાં ભગરીઓ કમજ થવા રૂપ કામ કરવા થયેલી જણાય છે; અને પોતાના તરંગ રૂપી લાથથી, એ મુતારી ભગવાનના ગાયનને ઘડણું કરે છે. ૧૧૭૫ તેમજ મેષ પશુ એ પોતાના મિત્ર ભગવાનને, જાગરામ અને જોવાળાઓ સહિત વચ્ચના પશુઓને તકકામાં ચરાવતા, અને વાંસળી વગાડતા દેખી, વધેલા પ્રેમથી; રૂણ વડે વધાવવાની પેરે, તેમના ઉપર પાણીનાં છાંટા નાંખે છે; તથા પોતાના શરીર રૂપ વાદળાં-ઓથી, તેમના ઉપર છત્ર ધરે છે. ૧૧૭૬ પ્રિયાના રેતન ઉપર જોપગ્રથું દેસર, એ ધણી વખાણવા લાયક કીર્તિવાળા, ભગવાનના શોભિતા ચરણ કમળને લાગીને; તેને, એ પગ થઈ ખડગાં લાગી બેસેલું જોઈ; વન-

તી બીજીઓ પોતાની કામગીરીને શાંત કરવા સાફ; તેને ખડ ઉપરથી એકું કરી બેઠ, પોતાનાં મોઢાં ઉપર તથા સ્તના ઉપર ચોપડીને, કાગળરંગો નાથ કરે છે; માટે તેઓ પશુ કૃતાર્થજ છે. ॥ ૧૭ ॥ હે અ-
મણીઓ આ રામ અને કમળના ચરણના રસનાં સુખને ભોગવનારો, અને ગાયો તથા ગોવર્ગિઓ
સહિત તેમને પાણી-સાફા-પોતાની યુક્તિઓ-તથા કંદ અને મૂળ વિગેરે આપીને, માન આપનારો; આ
ગોવર્ધન પવેત પશુ દરિ ભગવાનનો મોટો ભક્તજ હશે. ॥ ૧૮ ॥ હે સખીઓ, ગાયોનાં નેત્રણાં વિગેરે
માથા ઉપર વિદ્યાવાં, અને ખજે રાખવાં, વિગેરે ગોવર્ધન ચિન્હ વાળાં એ બે બાહ્યો, એક વનમાંથી
બીજા વનમાં ગોવર્ગિઓ સહિત ગાયોને લેઈ જવા થઈ; સર્વ દેવ ધારીઓને શુંદર લાગે, એવા મધુર
સ્પર્શી વાંસળી વગાડે છે; ત્યારે જંગમ પ્રાણીઓ, સ્થિર અથવા જાય છે, અને ઝાડો વિગેરે સ્થિર પ્રાણીઓને,
શોભાવિત થાય છે; એ મોડું આશ્ચર્ય છે. ॥ ૧૯ ॥ શ્રી શુક-ટંદાવનમાં કરતા ભગવાનની આવી આવી

રમતોનું વર્ણન, ગોપીઓ એક બીજીની સાથે કરતાં, તેઓ સર્વે ભગવાન મય થઈ મગ્ન હતી. ॥૨૦॥ છતિ-
શ્લોક ૭૧૦ દશમા રકંધનો ગોપીગીત નામનો એકવિસ્રો અં ૨૦ ॥૨૧॥
અધ્યાય ૨૨ માં.—શ્રીશુક—હેમંત રતુની પહેલા મહિના માગશરમાં નંદજના વ્રજની કુમાર-
કાઓ દરિપ્ય અજ જમીને, કાત્યાયની એટલે દેવીનું વ્રત કરતી હતી. ॥૧॥ અરણ્યેષ્વ થતા પેદલાં નેઓ
કાલિંદીના જળમાં નાહીને, રેતીની બનાવેલી દેવીની મૂર્તિનું સમંધી યાગાં ચંદન-દુલ-ધુપ-મળી-દુર્ગ-અકુર
ચોખા-અને અનેક પ્રકારનાં નૈવેદ્ય વિગેરે થઈ, પૂજન કરતી હતી. ॥૨-૩॥ અને માગતી હતી કે, “હે
કાત્યાયની-મહામાયા-મહા યોગિની-અને અધિપત્રી; તમને નમસ્કાર કરીને હું છત્તુલું, કે ગોપ નંદજના
પુત્રને, તમે મારા રવામી કરજો.” ॥૪॥ એ રીતના મંત્રનો જપ કરીને, તે કુમારકાઓ એ દેવીનું પૂજન
કરતી હતી. એમ કાશ્યમાંજ ચિત્તવાળી તે, કુમારકાઓએ એક માસ સંધી વ્રત કર્યું હતું. ॥૫॥ અને

નદયિતાસ્તનમંડિતેન ॥ તદ્દર્શનસ્મરુજસ્તુણરૂપિતેનલિંપંત્ય આનનકુચેષુજહુસ્તદાધિં ॥ ૧૭ ॥ હંતાયમદિરબલાહરિદાસવર્યોયદ્રામકૃષ્ણચર
ણસ્પર્શપ્રમોદઃ ॥ માનંતનોતિસહગોગણયોસ્તયોર્યત્પાનીયસૂયવસકંદરકંદમૂલૈઃ ॥ ૧૮ ॥ ગાગોપકૈરનુવનંનયતોરુદારવેણુસ્વનૈઃ કલપદૈસ્તનુ
ધ્રુત્સુસરુયઃ ॥ આસ્પંદનંગતિમતાંપુલકસ્તરૂણાંનિર્યોગપાશકૃતલક્ષણયોર્વિચિત્રં ॥ ૧૯ ॥ એવંવિધામગવતોયાતૃંદાવનચારિણઃ ॥ વર્ણયંત્યોમિ
થોગોપ્યઃ ક્રીડાસ્તન્મયતાંયયુઃ ॥ ૨૦ ॥ ઇં ૦ માં ૦ મં ૦ દં ૦ પૂં ૦ એકવિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૧ ॥ શ્રીશુક-હેમંતે પ્રથમે માસિનંદ્રજકુમારિકાઃ
ચેરુર્હવિપ્યંભુંજાનાઃ કાત્યાયન્યર્ચનવ્રતં ॥ ૧ ॥ આહુત્યાંમસિકાલિંદ્યાજલાંતેચોદિતેઽરુણે ॥ કૃત્વાપ્રતિકૃતિંદેવીમાનર્ચુર્નૃપસૈકર્તી ॥ ૨ ॥ ગંધે
ર્માલ્યૈઃ સુરભિર્ભિર્બલિભિર્ધૂપદીપકૈઃ ॥ ઉચ્ચાવચૈશ્વોપહારૈઃ પ્રવાલફલતંડુલૈઃ ॥ ૩ ॥ કાત્યાયનિમહામાયેમહાયોગિન્યધીશ્વરિ ॥ નંદગોપસુતંદેવિ
પતિંમેકુરુતેનમઃ ॥ ૪ ॥ ઇતિમંત્રંજપંત્યસ્તાઃ પૂજાંચકુઃકુમારિકાઃ ॥ એવંમાસંવ્રતંચેરુઃકુમાર્યઃ કૃષ્ણચેતસઃ ॥ ૫ ॥ ભદ્રકાલીસમાનર્ચુર્મૂયાત્રંદસુ
તઃપતિઃ ॥ ઉપસ્યુત્યાયગોત્રૈઃ સ્વૈરન્યોન્યાબદ્ધવાહવઃ ॥ ૬ ॥ કૃષ્ણમુઞ્ચૈર્જગુર્યાત્યઃ કાલિંદ્યાંદ્વાદુઃસ્વહં ॥ નદ્યાંકદાચિદાગત્યતીરેનિક્ષિપ્યપૂર્વ
વત ॥ ૭ ॥ વાસાંસિકૃષ્ણંગાયંત્યોવિજન્હુઃ સલિલેમુદા ॥ મગવાંસ્તદભિપ્રેત્યકૃષ્ણોયોગેશ્વરેશ્વરઃ ॥ ૮ ॥ વયસ્યૈરાગતસ્તત્રવૃતસ્તત્કર્મસિદ્ધયે ॥
તાસાંવાસાંસ્યુપાદાયનીપમારુહ્યસત્વરઃ ॥ ૯ ॥ હસન્નિઃપ્રહસન્વાલૈઃ પરિહાસમુવાચહ ॥ અત્રાગત્યાવલાઃ કામંસ્વંસ્વંવાસઃ પ્રગૃહ્યતાં ॥ ૧૦ ॥ સત્યં
બ્રવાણિનોનર્મયચૂયંવ્રતકર્ષિતાઃ ॥ નમયોદિતપૂર્વવાઅનૃતંતદિમેવિદુઃ ॥ ૧૧ ॥ એકૈકશઃ પ્રતીચ્છધ્વંસહૈવોતસુમધ્યમાઃ ॥ તસ્યતત્ત્વેલિતંદૃષ્ટ્વા
ગોપ્યઃ પ્રેમપરિહુતાઃ ॥ ૧૨ ॥ વ્રીહિતાઃ પ્રેક્ષ્યચાન્યોન્યંજાતહાસાનનિર્યયુઃ ॥ એવંબ્રુવતિગોવિંદેનર્મણાક્ષિત્તચેતસઃ ॥ આકંઠમગ્નાઃ શીતોદેવેપમા
નાસ્તમબ્રુવન્ ॥ ૧૩ ॥ માઽનયંમોઃ કૃથાસ્ત્વાંતુનંદગોપસુતંપ્રિયં ॥ જાનીમોંઽગ્રવ્રજશ્લાઘ્યંદેહિવાસાંસિવેપિતાઃ ॥ ૧૪ ॥ શ્યામસુંદરતેદાસ્યઃ કર
વામતવોદિતં ॥ દેહિવાસાંસિધર્મજ્ઞનોચેદ્રાજ્ઞેબ્રુવામહે ॥ ૧૫ ॥ શ્રીભગ-ભવત્યોયદિમેદાસ્યોમયોક્તંવાકરિપ્યથા ॥ અત્રાગત્યસ્વવાસાંસિપ્રતીચ્છં

વારંવાર દેવીનું પૂજન કરીને, તેઓ નંદપુત્રને પોતાના પતિ થવાને કમ્પન્તી હતીઓ. તથા સવારમાં ઉઠીને
એક બીજીનાં નામો લેઈને ભોલાયતી તેઓ; એક બીજીના હાથ પકડી, મોટા ધોટા કાઢીને, કાશ્ય ભગવા-
નનું ગાયન કરતી કરતી, દરેજા કાલિંદી ઉપર નંદાયને જતી હતી. ॥૧૬॥ એક દહાડો નેમણે નદી ઉ-
પર આવીને પ્રથમની માફક, પોતાનાં લુગડાં કાંઈ ઉપર મૂકીને, આનેથી જળની અંદર પેસી, કાશ્ય ભગ-
વાનનું ગાયન કરતાં, રમવા માંડ્યું. ॥૧૭॥ ત્યારે યોગેશ્વરના હસ્થ કાશ્ય ભગવાને, નેમણા અભિપ્રાયને
જાણીને; નેમણા એ વ્રતની સિદ્ધિને અર્થે; પોતાના મિત્રો સહિત પોતે, ત્યાં આપ્યા; અને ઉતાવળાજ નેમણાં
વચ્ચે લેઈને, ઝાડ ઉપર ચઢી ગયા. ॥૧૮-૧૯॥ પછીથી દસના અને બીજા પાગડોને દસાવના એ ભગવાને,
નેમણું હાથ કરીને કહ્યું કે: “હે અમળાઓ અહીંયાં આવીને, પોત પોતાનાં વચ્ચે લેવાની કમ્પા હોયનો;
લેઈ લ્યો. ॥૨૦॥ તમે વ્રત કરવાથી દુઃખી થયેલ છો, તેથી હું તમારી હાંસી કરતો નથી; સાચુંજ કહું છું:
હું આમળ પશુ કદી જૂંદો જોઈશો નથી, નેમણા આ ગોવર્ગિઓ પશુ જાણેજે. ॥૨૧॥ હે શુંદરીઓ,

તમારી મરજમાં આવે તો, અકેટી આવીને; અગર સર્વે સાથે આવીને, વચ્ચે લ્યો.” એ રીતે પોતાની
હાંસી થયેલી જોઈને, નેમણા રસમાં યુરેલી તે ગોપીઓ, લાજથી એક બીજીના સાથે જોઈને, દસી પડી;
અને બહાર નીકળી નહીં. પશુ થકી સ્પર્શી ટાલા પાણીમાં કાંઈ રહેવાથી ધ્રુજતી અને આ પ્રમાણે જોલીને
ગોવિંદ ભગવાને હાંસી કરવાથી ખેંચાયલાં મન વાળી, તેઓ જોલીકે. ॥૨-૩॥ હે નંદ નામના ગોવર્ધન
પ્રિય પુત્ર, આપ વ્રજને વિશે વખાણવા ગોખ છો; તે અમે જાણીએ છીએ. માટે તમે અન્યાય ન કરો,
અને પ્રજવા લાગેલી અમેને વચ્ચે આપો. ॥૪॥ હે શામ શુંદર, અમે તમારી દાસીઓ, તમારી આગા
પ્રમાણે કરનારી છેએ; માટે ધર્મને જાણનારા આપ, વચ્ચે આપો; નહીં આપો તો અમે, રાગને કદી
દહશું. ॥૫॥ શ્રી ભગવાન-હે શુંદર દસમુખી બીઓ, જો તમે મારી દાસીઓજ હો; તથા મારા કરેલા
પ્રમાણે કરનારી હો, તો અહીંયાં આવીને પોત પોતાનાં લુગડાં લ્યો. ॥૬॥ પછી ટાલથી હેરાન થયેલી
સર્વ કુમારકાઓ, પોત પોતાના હાથ પતે યોગિ દંડીને; ટાટે ધ્રુજતી જળાશયમાંથી બહાર નીકળી.

૧૧૭૫ ત્યારે શુદ્ધ આચર્ય પ્રસન્ન થયેલા એ બામવાન; તેમને જોઈ, લૂમડાં પોતાના ખભા ઉપર રાખીને, પ્રિયથી દસતા દસતા, મોઢ્યા કે. ૧૧૮૫ તમે મન પારણ કરેલી છતાં, જગતી અંદર વચ્ચે સંકલન નવાચર્ય દેવતા અપરાધ કર્યો છે; તેનું પાપ મટાડવા સાહે, દાઢ્ય બેડીને તથા નીચાં પડી માથા વડે નમસ્કાર કરીને, વચ્ચે સંકલન થયો. ૧૧૮૬ અવ્યુન બામવાને એ રીતે કહેવાથી, એ વચ્ચેની ઓઝોએ, પોતે વચ્ચે સંકલન નવાચર્ય મનમાં થયેલાનું માન્યું; અને તેની પૂર્વતા કરવા સાહે, દેવતા મટાડવાના, અને સપળાં વત્તાદિક કમોળ રૂપ રૂપ, એ સાક્ષાત બામવાને; તેઓ સર્વ પક્ષે લાગી. ૧૧૮૭ ત્યારે તેમને એ રીતે નમેલી જોઈને, તેથી પ્રસન્ન થયેલા દયાવાન દેવશી પુત્ર બામવાને; તેઓને વચ્ચે આપ્યાં. ૧૧૮૮ તેમનાં વચ્ચે સંકલન લેવાથી, તેઓને અત્યંત હેતુરેલી-લાજ મૂકાવેલી-દાસી કરેલી

-અને રમકડાંના જેવી બામવાની છતાં; પ્રિય બામવાના સમાગમથી આવકિત થયેલી બામવાઓ તેમના વિશે દોષ જુદા કરી નહી. ૧૧૮૯ પછી તેઓએ પોત પોતાનાં વચ્ચે પેટેલી લીધાં; અને મન પકડાઈ જવાથી, પ્રિય બામવાના સમાગમમાં વસ થઈ જાહે. લાજથી સામે જોવા કરેલી, તેઓ ત્યાંથી બચી શકી નહી. ૧૧૯૦ ત્યારે એ વતખારી અગળાઓને સંકલન, પોતાના ચરમ્ભુજ સ્પર્શથી કામનાના હોવાનું જાણી જાહે, એ દામોદર બામવાને, તેમને કહ્યું કે. ૧૧૯૧ " હે સાધવી ઓઝો, તમારો સંકલન મને પ્રસન્ન કરાવતો છે; તે મને નિહિત છે. તથા તે, મને પસંદ પણ છે; મારે તમારો એ સંકલન સિદ્ધ થવાને યોગ્ય છે. ૧૧૯૨ બામવા-કામો-અગળા સંકલન અગળા, જેમ બીજા રૂપે થતું નથી; એટલે જગીને બીજા અગળાને ઉત્પલ કરી શકતું નથી તેમ; મારા વિષે મન લગાડવાથી

તુગુચિસ્મિતા: ૧૧૬. તતોજલાશયાત્સર્વાદારિકા:શીતવેપિતા:પાણિભ્યાંયોનિમાચ્છાદ્યપ્રોત્તેરુ:શીતકર્ષિતા:૧૭. ભગવાનાહતાવીક્ષ્ય શુદ્ધભાવપ્રસાદિત:સ્કંધેનિધાયવાસાંસિપ્રીત:પ્રોવાચસસ્મિત:૧૮. યૂયંવિવસ્ત્રાયદપોઘૃતવ્રતાવ્યગાહતૈતત્તદુદેવહેલનં. વધ્વાંજાલેમૂર્ધ્યપનુ તયેંદ્રસ:કૃત્વાનમોડધોવસનંપ્રગૃહ્યતાં ૧૯. इत्यच्युतेनाभिहितं ब्रजाबलामन्वाविवस्त्राष्टवनं ब्रतच्युतिं. तत्पूर्तिकामास्तदशेषकर्मणां सा क्षात्कृतं नेमुरवद्यमृग्यत: ૨૦. तास्तथाऽवनतादृष्ट्वा भगवान्देवकीसुत: ॥ वासांसिताभ्य: प्रायच्छत्करुणस्तेन तोषित: २१. दृढं प्रलब्धास्त्र पयाचहपिता:प्रस्तोमिता:क्रीडनवच्चकारिता: ॥ वस्त्राणि चैवापहतान्यथाप्यमुं तानाभ्यसूयन्प्रियसंगनिवृता: २२. परिधायस्ववासांसिप्रेष्ठ संगमसज्जिता: ॥ गृहीतचित्तानो चे लुस्तस्मिन्लज्जायितेक्षणा: २३. तासां विज्ञाय भगवान्स्वपादस्पर्शकाम्यया ॥ धृतव्रतानां संकल्पमाहदा मोदरोऽबला: २४. संकल्पो विदित: साध्यो भवतीनां मदर्चनं ॥ मयाऽनुमोदित: सोऽसौ सत्यो भवितुमर्हति २५. नमस्यावेशितधियां काम: कामाय कल्पते ॥ भर्जिता कथिता धाना प्रायो बीजाय नेप्यते २६. याता बलाव्रजं सिद्धामयेमारं स्यथ क्षपा: ॥ यदुद्दिश्य ब्रતमिदं चेरार्यार्चनं स ती: २७. श्रीशुक: इत्यादिष्टा भगवतालब्धकामा: कुमारिका: ॥ ध्यायं त्यસ્તत् दांभोजं ॥ २૮. अथ गोपै: परिवृतो भगवान्देवकीसुत: ॥ वृंदावनाद्गतो दूरं चारयन्गा: सहाग्रज: २૯. निदाघार्कात्पેતિग्मेछाયાभि: स्वाभिरાત્મન: ॥ આતપત્રાયિતાન્વીક્ષ્યદ્રુમાનાહ વ્રજોકસ: ૩૦. હેસ્તોકકૃષ્ણહે અંશોશ્રીદામન્સુવલાર્જુન ॥ વિશાલર્પભતેજસ્વિન્દેવપ્રસ્થવરૂથપ ૩૧. પશ્યતૈતાન્મહાભાગાન્પરાર્થેકાંત જીવિન: ॥ વાતવર્ષાતપહિમાન્સહંતોવારયંતિન: ૩૨. અહોઽષાંવરં જન્મસર્વપ્રાપ્ત્યુપજીવનં ॥ સુજનસ્યેવયેષાં વૈવિમુસ્વાયાંતિનાર્થિન: ૩૩. પન્નન્નપફલચ્છાયામુલબલ્કલદારુભિ: ॥ ગંધનિર્યાસમસ્માસ્થિતોકમૈ:કામાન્વિતન્વતે ૩૪. एतावज्जन्मसाफल्यं देहिनामिह देहिषु ॥ प्राणै रथैर्पि पावाचाश्रेय एवाचरेत्सदा ३૫. इति प्रवालस्तबकफलपुष्पदलोत्करै: ॥ तरुणान्म्रशाखानां मध्येनयुनांगत: ૩૬. તત્રગા:પ્રાયયિ ત્વાપ:સુમૃદ્ધા:શીતલા:શિવા: ॥ તતોનૃપસ્વયંગોપા:કામંસ્વાદુપપુર્જલં ૩૭. तस्या उपवने कामं चारयंत: पशून्मृपा: कृष्णरामावुपागम्यशुधार्ता

કામના, બીજા કામનાઓને ક્રિયા કરી શકતી નથી. ૧૧૮૯ મારે કે સિદ્ધ થયેલી અગળાઓ, તમે હવે મનમાં જાઓ; હે સતીઓ જેને કહેશીને તમે આ વ્રત કરી, દેવીનું પૂજન કર્યું છે; તે હું પોતે તમારી સાથે, આવતી શક્તિઓમાં રમણ કરીશ. ૧૧૮૯-શ્રી શુક-પછી બામવાને એ રીતે કહેવાથી પૂર્ણકામ થયેલી, તે અગળાઓ; બામવાના ચરણ કમળનું ધ્યાન કરતી, પરાણે વગને વિશે માણી મળ્યો. ૧૧૮૯ અને દેવશી પુત્ર બામવાન મોટા બાહ સંકલન જોવાળિઆઓથી વિંટાળેને, માથેને આવતા પૂજન કરી દૂર આવ્યા ગયા. ૧૧૮૯ પછી કનાગાના સર્વના તીક્ષ્ણ તડકામાં, પોતા ઉપર હજ રૂપ થયેલાં ઓઝો, બામવાને મનપાસી જોવાઓને કહ્યું કે. " હે સ્તોક કમણ, આંશુ, શ્રીદામા, સુ-ગમ, અનુન, વિજાળ, રૂપ, તેજસ્વી, દેવપ્રસન્ન, અને વરસપ: આ સપળા પ્રકારે, અને હેતુર સુધી, બીજા-ઓને મારેજ હવેય વળાં; માથા બામવાળી જાહેને, તમે જુઓ; તેઓ વાણ અને વરસાદ, તથા તડકા

અને તાર વિગેરે પોતે સદન કરીને, આપણું, તે સપળાં થયી; રસણ કરે છે. ૧૧૯૦-૩૧-૩૨ અને સર્વ પ્રાણીઓના છૂપા રૂપ તેમને જાણ, અતિ કમળ છે; કે સન્ન જનુઓની પેટે, તેમની પાસેથી પણ, મામ-વાને આવેલાઓ, બાલી દાઢ્યે વિમુખ થઈને, કદી પણ જતા નથી. ૧૧૯૩ અને તેઓ પોતાનાં પાંદડાં-દુલ-શળ-છાયા-મુળ-છાલ-લાડાં-મંથ-ચુંદર-શખોડી-પ્રજોગાના હાથિયા-અને અંદર વિગેરે, આપવા વડે; સર્વની કામનાઓને, પરિપૂર્ણ કરે છે. ૧૧૯૪ આ લોકમાં દેવ પારણ કરીને, સર્વ કામને જન્મ સફળ કરવાનું એટલું છે કે, પોતાના પ્રાણ-ધન-જુદા-અને વાણી વિગેરે થઈ; બીજાઓનું જે રીતે બાલુ થાય, તેનું આચરણ સર્વ કાળ કરવું. ૧૧૯૫ એ રીતનાં કુમળા-શળ-દુલ-દુલના જુમળાં એટલે જુદા-અને પાંદડાં વિગેરે થઈ નથી રહેલી જાળીઓવાળાં, ઝાડોની વચ્ચેમાં થઈને બામવાન જુમળાં ઉપર ગયા. ૧૧૯૬ પછી હે રાજ, સાંનું ચુંદર-મિદુ-ચાકિલ-શીતળ-અને કલમ જળ, માથેને પાછો; તે આવળિઆઓએ પણ,

કરી. ॥ ૫ ॥ ને કહ્યુંકે, “ હે બ્રાહ્મણો, તમારે કસ્યાણુ યાજ્ઞો, કરણુ અને સમન્થ મોકલવાથી અને યોગાજિઆઓ આવેલાનું તમે જાણો; અને કરણુના સદેશાને અમારા થકી સાંભળો. ॥૬॥ હે ધર્મને વ્યવસ્થાનારા બ્રાહ્મણો, અદીથી થોડે દૂર સમ અને કસ્યુ મામે ચગવતા આવેલા છે; અને જૂખ્યા યવાથી તગરા થકી અમલી ઇચ્છા કરે છે. માટે જો મદ્દા દોષનો, અમલી માગણી કરનારા તેઓને તમે અમ આપો. ॥૭॥ હે ઉત્તમ બ્રાહ્મણો, સૌત્રામણી નામના યજ્ઞમાં, પથુને મારવાની દીક્ષા લેવાઇ હોય, તે વિનાશ; બીજા સર્વે યજ્ઞોમાં દીક્ષા લીધા પછી પણ; તેમાંનું અમ આવશ્યકી, દોષ લાગતો નથી.” ॥૮॥ એ રીતની ભગવાનની વાચનાને સાંભળ્યા છતાં; દુઃસ્થ આરાઓથી ધણું કંઠો કરનારા—અને અમ્મન છતાં શાગી હોવાનું અભિમાન રાખનારા એ બ્રાહ્મણોએ, તે વાતને કાન દીધો નહીં. ॥૯॥ અને દેશ-કાળ-જુદા જુદા પદાર્થો—મંત્ર-તંત્ર-રૂતિજ-અગ્નિઓ—દેવતાઓ—યજ્ઞમાન—અને યજ્ઞ તથા ધર્મ પણ જો મનાય છે; તેજ સાક્ષાત પરમ

પ્રજ્ઞ અધિકારી બનવાનો, મનુષ્ય માનીને; એ દુષ્ટ બુદ્ધિ વાળા બ્રાહ્મણોએ, પોતાના મનુષ્ય સ્વભાવથી; તેમની માગણીને માન આપ્યું નહીં. ૧૧૦-૧૧૧ હે પરંતુ, તેમણે હા કહી નહીં, તેમજ ના પણ ન કહી; ત્યારે નિરાશ થયેલા ગોવાળિયાઓએ પાછા જઈને, રામ અને કૃષ્ણની આગળ તે રીતે જણાવ્યું. ૧૧૨ના તે સાંભળીને, એ જમતના હથેર બનવાન; એ રીતે લૈકિક રીતે દેખાડીને દરયા; અને ગોવાળિયાઓને ફરીથી તેમણે કહ્યું કે. ૧૧૩ના “ હવે તમે તેમની સ્ત્રીઓ પાસે જઈને, સંકરણ સહિત હું અહીંયાં આવે-લાનું, તેમને જણાવો; એટલે મારામાં સ્નેહાળ બુદ્ધિવાળી તેઓ, તમને જોઈએ તેટલું અન્ન આપશે. ૧૧૪ના પછી તે ગોવાળિયાઓ પત્નીસાગમાં ગયા; અને ત્યાં અલંકાર પહેરીને બેઠેલી બ્રાહ્મણી સ્ત્રીઓને જોઈને, તેમને પ્રણામ કરીને નમ્રતા સહિત તેઓએ કહ્યું કે. ૧૧૫ના “ હે બ્રાહ્મણીઓ તમને નમસ્કાર છે, અમારું વચન સાંભળો; અહીં થકી થોડે દૂર આવેલા નાલુ બનવાને, અમેને અહીં મોકલ્યા છે. ૧૧૬ના રામ અને ગોવાળિયાઓ સહિત તે, ગાંધે મારતા સ્વરૂપ થયે દૂર આવેલા છે, અને ભૂખ્યા થયા છે; માટે તેમને,

તેમની સાથેનાઓ મુઢાને માટે, અન આપો.” ૧૧૧૭ના જ્ઞેની કથાઓ ઘણી મન ખેંચાવાને લીધે તેમના દર્શનની હમેશાં ઉત્કૃષ્ટ રાખનારી તેઓ; એ અચ્યુત ભગવાનને નજીકમાં આવેલાનું સાંભળીને, ઘણી આ કળી અને ઉતારણી થઈએ. ૧૧૮૮ અને સાંભળવાને ધણા વખત થવાને લીધે, એ ઉત્તમત્ર્યોક ભગવાનમાં મન લાગેથી તે સર્વે જીઓ; પોતાના પતિઓ-બાઈઓ-જાંબુઓ-અને પુત્રો વિગેરેએ રાકવા માંડ્યા છતાં; ઘણા યુગ્મવાળાં ચારે પ્રકારનાં; અન વાસણોમાં ભરી લેધને, સમુદ્રમાં નદીઓ જવાની પેઠે સપાટાગમ પ્રિય ભગવાન તરફ ચાલીઓ. ૧૧૯૨-૨૦૦૯ વચ્ચે જમુનાંજીના કિનારા ઉપરના નવાં પાંદડાં કુટારથી શોભતાં જીઓનાં ઝાડો વાળા વનમાં; મોટા બાઈ સદિત ગોવાળિઓઓથી વિંટાઈને ફરતા, ભગવાનને તે જીઓએ જ્ઞેયા. ૧૨૧૧ વિગેરે કરીને સાંભળવાને અત્યંત પ્રિય લાગે એવાં પરાક્રમે કાનમાં જવાથી, જ્ઞેને વિગેરે પોતાનાં મન લાગેલાં હતાં; તે શામ વર્ણના-સોના જેવું પિતાંચર પેહેરેલા-વનમાળા, મોરપિંછ, ધાતુઓ, અને કુંખો ધારણ કરેલા-નટના જેવા વેણી સોગતીઓના ખભા ઉપર એક દાગ મુઢેલા-ગીમ્લ દાગથી કમળ ફેરવા-અને હસતા

શુભ ક્રમમાં ઉપર વાળનાં યુગ્મ લટકતા-તથા કાનમાં ઉપર જતનું કમળનું ફૂલ ખોલેલા-બમલાને પોતાની આંખોનાં છિદ્રના માર્ગથી અંતરમાં પેસારીને, અને ઘણી વાર સુધી મનથી તેમને ભેટીને, હે મનુષ્યોના રાજા; પ્રાણ પુરુષ જેમ, અજિમાન અર્ધક અર્ધના મનનાની રૂતિઓને તરુદે; તે રીતે સર્વ પ્રદાનના વાળને, તે આંખથીએ તણ દીધા. ૧૨૨૧-૨૩૩ ત્યારે આ રીતે સર્વ આજ્ઞાઓને તણને, તેઓ પોતાનાં દર્શન માટે આપેલાનું; એ સર્વના મનની વાળને બળવાનારા ભગવાને, બળથી સેધને; તેમને હસતે મોટે હસ્યું. ૧૨૨૧ "હે બામ્બશાળી આંખથીએ, તમે બધે આપ્યાં; ૧૩૩ મારા દર્શન સારંગ આપેલાં તમારે, હું શું કામ કરું? ૧૨૨૧ પોતાના સ્વાર્થને સમજનારા સમજી લેકા, નિષ્કામ અને ભેદ રહિત બલિત, હું પ્રિય અને આત્મ સ્વરૂપને વિશે એ રીતે કરે છે. ૧૨૨૧ અને જેના સંયમથી પ્રાણ-બુદ્ધિ-મન-પોતાનું શરીર-આ-સંતાન-અને ધન વિગેરે પ્રિય લાગે છે; તે આત્મા રૂપી હું કરનાં, વધારે પ્રિય

બીજું શું હોય? ૧૨૨૧ તે હવે તમે યજ્ઞ ભૂમિ ઉપર પાછાં જાઓ; કાશ્યુ તમારા સ્વામી ગૃહસ્થાશ્રમી આંખથી, પોતાને સત્ તમારા વડે પૂરે કરી શકતાના છે. ૧૨૨૧-આંખથીએ-હે સમર્થ, આડું કંઈ પણ વચન બોલવાને આપ થોડા નથી; આપના ચરણમાંની તુળશીની આજ્ઞાને, માથા ઉપર ધારણ કરવાની હચાથી, એટલે આપનું દાસીપણું કરવાને; અમે સર્વ સંજયીઓની આગમણના કરીને, આપના ચરણ મૂળમાં આવેલી હોએ. તે હવે, "આપને પામેલો પાછો ફરે નહીં." એવું જે વેદ અને શાસ્ત્રનું વચન છે; તેને સત્ કરો. ૧૨૨૧ હે અરિદમ ભગવાન, અમને અમારા પતિઓ-માતાપ-દીકરાઓ-ભાઈઓ-ખં-ધુઓ-અને સુકૃદા પણ, હવે સંવરનાર નથી; તે બીજાઓનું તે કહેવું શું? તેથી અમે આપના ચરણમાં પડેલીઓની, હવે બીજી કોઈ પણ મન છે નહીં; તે સારું આપનું દાસત્વજ, આપ અમને આપે. ૧૨૨૧-શ્રીભગવાન-તમારા પતિઓ-પિતાઓ-માઈઓ-અને દીકરાઓ વિગેરે કોઈ પણ, તમારામાં હોય જન્યુશે

પરિધિવનમાલ્યવર્હધાતુપવાલનટવેપમનુવ્રતાંમે ॥ વિન્યસ્તહસ્તમિતરેણધુનાનમઙ્ગકર્ણોત્પલાલકકપોલમુખાજ્ઞાસં ॥૨૨॥ પ્રાયઃશ્રુતપ્રિય તમોદયકર્ણપૂરૈર્યસ્મિન્નિમગ્નમનસસ્તમયાક્ષિરંઘ્રૈઃ ॥ અંતઃપ્રવેશ્યસુચિરંપરિરંજ્યતાપંપ્રાજ્ઞંવથાઽભિમતયોવિજહૂર્નરેદ્ર ॥૨૩॥ તાસ્તથાત્યક્તસર્વાશાઃપ્રાપ્તાઆત્મદિદૃક્ષયા ॥ વિજ્ઞાયાસ્વિલદ્ગદ્ગદાપ્રાહ પ્રહસિતાનનઃ ॥૨૪॥ સ્વાગતંવોમહાભાગા આસ્યતાંકરવામર્કિં ॥ યન્નોદિદૃક્ષયાપ્રાપ્તાઉપપન્નમિદંહિવઃ ॥૨૫॥ નન્વદ્વામયિકુર્વૈતિકુશલાઃસ્વાર્થદર્શનાઃ ॥ અહૈતુક્યવ્યવહિતાંભક્તિમાત્મપ્રિયેયથા ॥૨૬॥ પ્રાણબુદ્ધિમનઃસ્વાત્મદારાપત્યધનાદયઃ ॥ યત્સંપર્કાત્પિયાઆસંસ્તતઃકોન્વપરઃપ્રિયઃ ॥૨૭॥ તદ્યાતદેવયજનંપતયોવોદ્વિજાતયઃ ॥ સ્વસત્તંપારાયિષ્યંતિયુષ્મામિર્ગંહમેધિનઃ ॥૨૮॥ પત્ન્યૅમૈવંવિભોર્હંતિભવાન્ગદિતુંનૃશંસંસત્યંકુરુષ્વનિગમંતવપાદમૂલં ॥ પ્રાપ્તાવયંતુલસિદામપદાવસૃષ્ટંકેશૈર્નિવોદુમતિલંઘ્યસમસ્તબંધૂન્ ॥૨૯॥ ગૃહંતિનોનપતયઃપિતરૌસુતાવાનભ્રાતૃબંધુમુલ્લદઃકુતપ્રવચાન્યે ॥ તસ્માદ્ભવત્પ્રપદયોઃપતિતાત્મનાંનોનાન્યાભવેદ્વતિરરિંદમતદ્વિધેહિ ॥૩૦॥ શ્રીભગૅપતયોનામ્યસૂપરન્પિતૃભ્રાતૃસુતાદયઃ ॥ લોકાશ્ચયેમયોપેતાદેવાઅપ્યનુમન્વતે ॥૩૧॥ નપ્રીતયેડનુરાગાયદ્ધાંગસંગોનૃણામિહ ॥ તન્મનોમયિયુંજાનાઅચિરાન્મામવાપ્સ્યથ ૩૨ શ્રીશુકૅ ૦ ॥ ઇત્યુક્તામુનિપત્ન્યસ્તાયજ્ઞવાટંપુનર્ગતાઃ ॥ તેચાનસૂપવઃસ્વાભિસ્ત્રીભિઃસન્નમપારયન્ ॥૩૩॥ તત્રૈકાવિષ્ટતાભર્ત્વાભગવંતંયથાશ્રુતં ॥ લ્લદોપગુહ્યવિજહૌદેહંકર્માનુબંધનં ॥૩૪॥ ભગવાનપિગોવિંદસ્તેનૈવાન્નેનગોપકાન્ ॥ ચતુર્વિધેનાશપિત્વાસ્વયંચવુભુજેપ્રભુઃ ॥૩૫॥ એવંલીલાનરવપુર્ત્લોકમનુશીલયન્ ॥ રમેગોગોપગોપીનાંરમયન્રૂપવાકૃતૈઃ ॥૩૬॥ અથાનુસ્મૃત્યવિપ્રાસ્તેઅન્વતપ્યન્કૃતાગસઃ ॥ યદ્વિશ્વેશ્વરયોર્યાજ્ઞામહન્મનુવિડંબયોઃ ॥૩૭॥ દૃષ્ટ્વાસ્ત્રીણાંભગવતિકૃષ્ણેભક્તિમલૌકિકીં ॥ આત્માનંચતયાહીનમનુત્તાલ્યગર્હયન્ ॥૩૮॥ ધિગ્જન્મનસ્તિવદ્વિદ્યાધિગ્વ્રતંધિગ્વહુજ્ઞતાં ॥ ધિક્કુલંધિક્રિક્યાદાક્ષ્યંવિમુખાયેત્વધોક્ષજે ॥૩૯॥ નૂનંભગવતોમાપાયૅગિનામપિમોહિની ॥ યદ્વયંગુરવોનૃણાંસ્વાર્થેમુદ્ધામહેદ્વિજાઃ ॥૪૦॥ અહોપશ્યતનારીણામપિકૃષ્ણેજગદુરૌ ॥ દુરંતભાવંયોડવિત્થ્યન્મ

નહીં, અને મારી આ રીતની આજ્ઞા થયા પછી, મનુષ્યો નો શું, પણ દેવતાઓ પણ તમને માન આપશે, ૧૨૨૧ આ લોકમાં મનુષ્યોને અંગ સમ વડે, પ્રાણ કે રુદેક થયે નથી; માટે મારામાં મન અપવાયો મોઝ વગતમાંજ તમે અને પામશે. ૧૨૨૧-શ્રીશુક-એ પ્રમાણે કહેવાયેલી તે આંખથીએ, યજ્ઞ ભૂમિ ઉપર પાછી જાઓ. અને તેમના સ્વામી (વિગેરે) તેમના વિશે હોય બુદ્ધિ નાંદ કરતા, પોત પોતાની આંખે ઘડેને તે સત્ પૂરે કર્યો. ૧૨૨૧ અને તેમનામાંની એકને, તેના સ્વામીએ રોષી રાખેલી હોવાથી; તેણે ભગવાને જેના સાંભળ્યા હતા, તેનાજ હૃદયમાં ચિંતવન કરીને; કને બંધનથી ક્રોધ થયેલા, પોતાના દેહને તણ દીધો. ૧૨૨૧ પછી એ ચાર પ્રકારના અજ વડે સમર્થ બુદ્ધિ ભગવાને એ જોવાળિઓને ભગવાન; અને પોતે પણ જાણ્યા. ૧૨૨૧ એ રીતે રૂપ-વાણી-અને કામે વડે, મનુષ્યોની રીતથી આવીને, બીજાની નરુ શરીર ધારણ કરેલા ભગવાન, આપો-જોવાળિઓ-અને જોવીઓને, રમાડતા હતા; તથા પોતે રમાડતા હતા. ૧૨૨૧ તે પછી એ મનુષ્ય રીતથી આજ્ઞાનારા વિશ્વના કૃષ્ણેની માનવાને, નહીં રીક્ષરતાને

પોતાની થયેલો અપરાધ સંભારીને; તે આંખથી પરિતાપ પામ્યા. ૧૨૨૧ અને કાશ્યુ ભગવાને વિશે બીજાની અર્ધકિક બલિત જોઈને, તે યજ્ઞ દીગ પોતાના આત્માને, તેઓ પ્રિકરવા લાગ્યા. ૧૨૨૧ અને મોટાયા કે. "અર્ધકિક ભગવાનથી વિમુખ આપણા ત્રણ પ્રકારના જન્મને, (૧ શુદ્ધ માતા પિતાથી થયેલ -૨ જ્ઞોત્ષ્ઠ દેવાથી થયેલ-૩ યજ્ઞદિકની દીક્ષા લેવાથી થયેલ.)-વિદાને-મતને-પણું જન્મવાપણું-કુળને-કિયાઓને-અને ઉદાપણું પણ; વિહાર છે." ૧૨૨૧ ભગવાનની ગાથા અચીત મોગીઓને પણ મોહ પમાડે એવી છે; કે જેથી આપણ આંખથી, મનુષ્ય માનવા ગુર છતાં; પોતાના સ્વાર્થની આત્મમાંજ, એક પાત્રી મથા હોએ. ૧૨૨૧ અરે, આ કોઓના, જન્મત ગુરે કાશ્યુ ભગવાન વિશેના આપાર માપને તે જુઓ; કે જેથી તેમના; પર, નામના મનુષ્યના પાછ કપાઈ મથા છે. ૧૨૧ તેમને દિગ્ગતી (જ્ઞોત્ષ્ઠ દેવાને) નો સંસ્કાર થયેલો નથી, ગુરને ઘેર નિવાસ થયો નથી, તપ એટલે આત્મ વિચાર કરેલ નથી, તેમજ શ્રેય અને શુભ કિયાઓ પણ તેમણે કરેલી નથી; છતાં પણ એમેપરના કષ્ટર કાશ્યુ પાઝ

જાન વિશે દૃઢ ભક્તિ-ભાવ છે. અને આપણને સંસ્કારાદિક ધ્યેય છે છતાં; એવી ભક્તિ પ્રાપ્ત થઈ નથી. ॥ ૪૨-૪૬ ॥ ઘર કાચમાં પ્રવૃત્ત ધ્યેય, અને સ્વાર્થમાં મુદ્દ બનેલા, આપણને, સપુરુષોના અતિ રૂપ ભક્તિ, એકાગ્રિઆત્મા પાસે કહેવરાવીને, ખસીત પોતાનું સ્મરણ આપ્યું હતું. ॥ ૪૪ ॥ નહીંતો એ પૂર્ણાત્મા અને મોક્ષ વિષે આપણને સમર્થ હવરને, પોતાની આગમાં રહેવારા આપણ જ્ઞેયજ્ઞાન; એ પ્રકારની શીલ કચા સિવાય, બીજું શું કામ હોય ? ॥ ૪૫ ॥ જેના અરણ્ય રાક્ષસી સંપૂર્ણ છંછાયાં, પોતાનાં સંયમપણુ આદિ દોષને તજીને; તથા બીજાઓને ભ્રમ કરીને, એ મોક્ષ રચણ ભગવાનને, લક્ષ્મીજી બક્ષે છે; તે ભગવાનના ચાલના કરે, એવો લોકને મોદ ઉત્તમ કરનાર કહેવાય. ॥ ૪૬ ॥ દેશ-ગામ-અનેક કલ્પો-મિત-તંત્ર-રૂપિણ-અભિજ્ઞ-દેવતા-મનમાન-પણ-અને ધર્મ પણ, જેના મથ છે, એજ ચેતિશ્વરના

પર સાક્ષાત વિનુ ભગવાન, વાદોમાં બન્નેલાનું સાંભળ્યા છતાં પણ; મુદ્દ પશુથી આપણે તેમને જ્ઞાપ્યા નહીં. ॥ ૪૭-૪૮ ॥ તોપણ આપણે અતિ ધન્ય હોએ; કે જેમના ઘરમાં આ પ્રકારની ભક્તિ છે. જેમની ભક્તિના પ્રતાપથી આપણને પણ, હરિ ભગવાનમાં નિશ્ચળ ભક્તિ ઉત્તમ થઈ છે. ॥ ૪૮ ॥ જેની માયાથી મોદ પામેજ ખુદિ વડે, આપણ સર્વ કર્મ માર્ગમાં ભગીએ છીએ; તે અખંડ જ્ઞાનવાળા કૃષ્ણ ભગવાનને અને નમીએ છીએ. ॥ ૪૯ ॥ મારે આપની માયાએ મોદ પમાડેલ અને આપના પ્રભાવને ન બળવાનારા, એવા અગ્રોને અપરાધ ક્ષમા કરવાને; આપ ચોજ છે. ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે કમળ વિશે ધ્યેય પોતાનો અપરાધનું સ્મરણ લાવી, તેમને જ્ઞેયની તેઓને હસ્ત થઈ; પણ ક્ષમા બીડીકથી તેઓ ત્યાં મથા નહીં. ॥ ૫૧ ॥ દતિથી ૦ બા ૦ દશમા રકમને તેવિસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥ ૫૨ ॥

સ્યુપાશાન્ત્યભિધાન્ ॥ ૪૧ ॥ નાસાંદિજાતિસંસ્કારોનનિવાસોગુરાવપિ ॥ નતપોનાત્મમીમાંસાનશૌચંનક્રિયાઃશુભાઃ ॥ ૪૨ ॥ અયાપિતુતમ
લોકે જ્યોયોગેશ્વરેશ્વરે ॥ ભક્તિર્દદાનચાસ્માકંસંસ્કારાદિમતામપિ ॥ ૪૩ ॥ નનુસ્વાર્થવિમૂઢાનાંપ્રમત્તાનાંમૃદ્દેહયા ॥ અહોનઃસ્મારયામાસગોપવા
કયેઃસ્વામિતિ ॥ ૪૪ ॥ અન્યથાપૂર્ણકામસ્યકૈવલ્યાદ્યાશિષાંપતેઃ ॥ ર્શિશિતવ્યેઃકિમસ્માભિરીશસ્યૈતદ્વિઢંબનં ॥ ૪૫ ॥ હિત્વાડમ્યાન્મજતેયંશ્રીઃપા
દસ્પર્શશયાડસકૃત્ ॥ આત્મદોષાપવર્ગેણયદ્યાઞ્ચાજનમોહિની ॥ ૪૬ ॥ દેશઃકાલઃપૃથગ્દ્રવ્યંમંત્રતંત્રત્વિજોડમયઃ ॥ દેવતાયજમાનશ્ચક્રતુર્ધ
ર્મશ્ચયજઃ ॥ ૪૭ ॥ સપ્તભગવાન્સાક્ષાદ્વિષ્ણુર્યોગેશ્વરેશ્વરઃ ॥ જાતોયદુષ્વિત્યશૃષ્ણમહાપિમૂઢાનવિદ્યહે ॥ ૪૮ ॥ અહોવયંધન્યતમાયેપાંનસ્તાદ
શીઃસ્ત્રિયઃ ॥ મત્તયાયાસાંમતિર્જાતાઅસ્માકંનિશ્ચલાહરૌ ॥ ૪૯ ॥ નમસ્તુભ્યંભગવતેકૃષ્ણાયાકુંઠમેધસે ॥ યન્માયામોહિતધિયોઽન્નમામઃકર્મવર્ત્મસુ
॥ ૫૦ ॥ સર્વૈનઆચઃપુરુષઃસ્વમાયામોહિતાત્મનાં ॥ અવિજ્ઞાતાનુભવાનાંક્ષંતુમર્હત્યતિક્રમં ॥ ૫૧ ॥ ર્શિત્સ્વાધમનુઃસ્તુત્યુત્તેકૃતહેલનાઃ ॥ ર્શિ
દક્ષવોડપ્યચ્યુતયોઃકંસાદ્જીતાનચાચલન્ ॥ ૫૨ ॥ ર્શિશ્રીભગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેપૂર્વાર્ધેયજ્ઞપ્રત્યુદરણંનામત્રયોર્વિંશોડશ્યાયઃ ॥ ૨૩ ॥
શ્રીભગ ૦ ભગવાનપિતૃવૈવલલદેવેનસંયુતઃ ॥ અપર્યયન્નિવસન્ગોપાનિંદયાગકૃતોદયમાન્ ॥ ૧ ॥ તદભિજ્ઞોડપિભગવાન્સર્વાત્માસર્વદર્શનઃ ॥ પ્રશ્ર
યાવનતોડપ્તચ્છત્ત્વાન્નંદપુરોગમાન્ ॥ ૨ ॥ કથ્યતાંમેપિતઃકોડયંસંધ્રમોવપાગતઃ ॥ કિંફલંકસ્યચોદેશઃકેનવાસાધ્યતેમસ્વઃ ॥ ૩ ॥ એતદ્બ્રહ્મિમહા
ન્કામોમહાંશુશ્રૂષવેપિતઃ ॥ નહિગોપ્યંહિસાધૂનાંકૃત્યંસર્વાત્મનામિહ ॥ ૪ ॥ અસ્ત્યસ્વપરદૃષ્ટીનામમિવોદાસ્તવિદ્વિષાં ॥ ઉદાસીનોરિવદ્વર્જ્યાત્મ
વત્સુત્તદુચ્યતે ॥ ૫ ॥ જ્ઞાત્વાડજ્ઞાત્વાચકર્માણિજનોડયમનુતિષ્ઠતિ ॥ વિદુષઃકર્મસિદ્ધિઃસ્પાત્તથાનાવિદુષોભવેત્ ॥ ૬ ॥ તત્રતાવત્ક્રિયાયોગોભવ
તાંકિંચિચારિતઃ ॥ અથવાલૌકિકસ્તન્મેષ્ટચ્છતઃસાધુમખ્યતાં ॥ ૭ ॥ નંદ ૦ પર્જન્યોભગવાનિંદ્રોમેધાસ્તસ્યાત્મમૂર્તયઃ ॥ તેડમિવર્ષતિભૂતાનાંપ્રા
ણંલીલતંપયઃ ॥ ૮ ॥ તંતાતવયમન્યેચવાર્મુચાંપતિમૌશ્વરં ॥ દ્રવ્યેસ્તદ્રેતસાસિદ્ધૈર્યજંતેક્રતુર્ભિર્નરાઃ ॥ ૯ ॥ તચ્છેષેણોપજીવંતિત્રિવર્ગફલહેતવે ॥
પુંસાંપુરુષકારાણાંપર્જન્યઃફલભાવનઃ ॥ ૧૦ ॥ યએવંવિસૃજેદ્ધર્મપારંપર્યાગતંનરઃ ॥ કામાલ્લોભાદ્વ્યાદ્વેષાત્સર્વૈનાપ્રોતિશોભનં ॥ ૧૧ ॥ શ્રીશુક ૦

અધ્યાય ૨૪ શ્રી. — શ્રીશુક — પછી જળદેવ સહિત ત્યાં રહેલા ભગવાને, એપ લોકને દેવતા યાગ કરવાનો ઉપદેશ કરતા, જેવા. ॥ ૧ ॥ સર્વને જાણનારા સર્વાત્મા ભગવાન તે જાણનાર હતા; તોપણ તેમણે નંદજી આદિક ૨૬ એપને નમ્રતા સહિત પૂછ્યું કે. ॥ ૨ ॥ “હે પિતાજી મને કહો કે, આ તમે કરવા માટેની પામધુમ શાળી છે. આ વડ કોના હૃદયથી અને કેવી રીતે કરવામાં આવે છે ? અને તેપછી શું ફળ થાય છે; તથા એ જાલ જે કાંઈ મોટી કામના હોય, તે સધળું સાંભળવાને હસ્તના મને, આપ કહો. કેમકે આ લોકમાં, સર્વને પોતા સમાન જાણનારા, સાધુ પુરુષોનું કાંઈ પણ ફલ, છાતું રાખવા જેવું હોતું નથી. ॥ ૩-૪ ॥ અને તેમને મિત્ર-ઉદાસીન-અને દ્રેષી, એઓને વિશે પણ, ‘ આ પારકા અને આ પોતાનો, ’ એવી નજર નથી હોતી. તથા જેઓને મારા તારા પણ હોય છે, તેઓને પણ ઉદાસીન તથા દ્રેષીની પેઠેજ તજવાનું, અને સુદૃઢ એટલે મિત્રને પોતા સમાનજ જાણવાનું, કહેવ છે ॥ ૫ ॥ આદિયાં કેટલાક લોકો જાણીને, અને

કેટલાક જાણ્યા વિના એક બીજાની દેખાદેખીથીજ, યતારિક કર્મોનું આચરણ કરે છે; પણ જાણીને કરનારા જોના સરખી કર્મની સિદ્ધિ, વગર જાણે કરનારાઓને થતી નથીજ. ॥ ૬ ॥ તો તમે કરવા માટેના આ ક્રિયા-યાગ કાંઈ પણ શાસ્ત્રમાં કરવાને કહેવ છે, કે કોઈક આશી રહી થઈજ કરો છે. તે આપ મને સાચે સાચું કહો. ॥ ૭ ॥ નંદ-વરસાદ એટલે પરજન્ય અને મેઘ, એ ભગવાન દેવનાં સ્વરૂપ છે; અને જેથી પ્રાણીઓને ખાવાના અને પીવાના પદાર્થો પેદા થાય છે; તે જળને, વરસાવનાર એજ છે. ॥ ૮ ॥ મારે હે તાન, જળને વરસાવનાર, આપણા તેમજ બીજાઓના હૃદય, અને સ્વામી, એમનું; તેમજ વરસાવેલા જળથી કૃષ્ણ થયેલા પદાર્થો વડે, માણસો યતારિક કરીને પૂજન કરે છે. ॥ ૯ ॥ અને એ રીતે પૂજન કરતાં શેષ રહેલા વડેજ. તેઓ પોતાનો ત્રિવર્ગ એટલે ધર્મ-અર્થ-અને કામના સંજ્ઞાને નિર્વેદ ચલાવે છે; કેમકે એકાદ વિષે સર્વ મનુષ્યોને તેમજ કરેલી મહેનતનું ફળ થવાનું, વરસાદ થવાનેજ આધીન છે. ॥ ૧૦ ॥ અને એ

રીને પરંપરાથી ચાલતા આવેલા, એ વસ્તુઓ: કામ્ય-સેવથી-સાધથી-કે દેવથી સાગ કરનાર મનુષ્યનું; બહુ મનુ નથી. ૧૧૧૧-શીશુક-નંદણ અને બીજા યજ્ઞવાલ્ક્યેએનું એ રીતનું બોલવું સાંભળીને, કથા બતાવતો. ઉદને કોઈ ઉપજાવવાને, પોતાના પિતાને કહ્યું કે. ૧૧૨૧-શી ભગવાન-પ્રાણીઓ કર્મ વડે જન્મેછે-કર્મ વડે મરે છે-અને સુખ, દુઃખ, ભય, અને નિર્ભયપણું; એ સર્વ પણ્ય, કર્મ વડેજ પામે છે. ૧૧૩૧ પોને સ્વતંત્ર અને બીજાઓને કર્મ જગ આપનારો, એવો કોઈ ઉપદેશ નો દેવ; તેણે પણ્ય ને આવ, કરેલાં કર્મોનાંજ જગ આપનારો હોવાથી: કર્મો નહીં કરનારાઓનો તે, તે પ્રભુ નથીજ. ૧૧૪૧ તે પોતાનાં કર્મોને અનુસરીને ચાલનારો, મનુષ્યવદિક પ્રાણીઓને સ્વાભાવિક રીતે જે જે જોઈ શકાય તેવાં હોય છે: તેથી બીજી રીતે કરી શકાયને સમર્થ નહીં, એવા ઉદ જણી આ ઉકાણે, યું થવાનું છે. ૧૧૫૧ નવથા લોકો પોતાના પૂર્વ સંસ્કાર અથવા સ્વભાવને આધીન હોવાથી, સ્વભાવને અનુસરીનેજ તેઓ વર્તન કરેછે; અને દેવ-દેવ તથા

મનુષ્યો સુદાં આપુ જગત, સ્વભાવના આધાર ઉપરજ રહેછે. ૧૧૬૧ વળી પ્રાણીઓને ઉચ્ચતીય સુખોની પ્રાપ્તિ અને તેમનો ત્યાગ પણ્ય, કર્મો પ્રમાણેજ થાય છે; એટલે તેઓને શત્રુ-મિત્ર-કેદારી-ગુરુ-અને સ્વામી; એ સર્વ પણ્ય, કર્મોવડેજ પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૧૭૧ એટલા માટે સ્વભાવ એટલે જ સંસ્કારો અનુસરીને, પોતાનાં કર્મ કરનારાઓએ તો; કર્મોનુંજ પૂજન કરવું ચોખ્ખું છે; એટલે જેના વડે સહેજજ પોતાની આજીવિકા આવે છે, એજ તેમનું દૈવત અથવા પૂજનીક દેવ માનવો જોઈએ. ૧૧૮૧ અને એક જણી આજીવિકા મેળવીને, તેને પડતો મૂકી બીજાનુંજ સેવન કરનારાઓને તો, અસતી બીજાએ કરેલી બર પ્રશંસા સેવાની પેડે; તેના થકી નિર્ભય પણ્ય દિવા સુખ પ્રાપ્ત થવુંજ નથી. ૧૧૯૧ વેદાદિક શાસ્ત્રોનું અધ્યયન કરવા રૂપ આજીવિકા, શાસ્ત્રોની છે; પૃથ્વીનું રક્ષણ કરવા રૂપ આજીવિકા, કૃતિઓની છે; અને વાર્તાઓ રૂપ આજીવિકાથી વૈશ્યો છવે છે; તથા શત્રોની આજીવિકા, શાસ્ત્ર-શત્રી-અને વૈશ્ય એ ત્રિવર્ણની ચાકરી કરવાથી. જે મળે, એજ છે.

વચોનિશમ્યનંદસ્યતથાડન્યેપાંત્રજૌકસાં॥ ઇંદ્રાયમન્યુંજનયન્પિતરંપ્રાહકેશવઃ॥૧૨॥ શ્રીમગ્ન૦કર્મણાજાયતેજંતુઃકર્મણૈવવિલીયતે॥ સુખં દુઃસ્વંભયંક્ષેમંકર્મણૈવાભિપદ્યતે॥૧૩॥ અસ્તિચેદીશ્વરઃકશ્ચિત્ફલરૂપ્પન્યકર્મણાં॥ કર્તારંભજતેસોડપિનહ્યકર્તુઃપ્રમુર્હિસઃ॥૧૪॥ કિમિદેણે હમ્ભૂતાનાંસ્વસ્વકર્માનુવર્તિનાં॥ અનીશેનાન્યથાકર્તૃસ્વભાવવિહિતંનૃણાં॥૧૫॥ સ્વભાવતંત્રોહિજનઃસ્વભાવમનુવર્તતે॥ સ્વભાવસ્યમિદંસર્વસ દેવાસુરમાનુષાં॥૧૬॥ દેહાનુચ્ચાવચાન્જંતુઃપ્રાપ્યોત્સૃજતિકર્મણાંશત્રુર્મિત્રમુદાસિનઃકર્મેવગુરુરીશ્વરઃ॥૧૭॥ તસ્માત્સંપૂજયેત્કર્મસ્વભાવસ્યઃ સ્વકર્મકૃત્॥ અંજસાયેનવર્તેતતદેવાસ્યહિદૈવતં॥૧૮॥ આજીવ્યેકતરંભાવંયસ્ત્વન્યમુપજીવતિ નતસ્માદ્વિદતેક્ષેમંજારંનાર્યસતીયથા॥૧૯॥ વર્તેતબ્રહ્મણાવિષ્ણોરાજન્યોરક્ષયામુવઃ॥વૈશ્યસ્તુવાર્તયાજીવેચ્છદસ્તુદ્વિજસેવયા॥૨૦॥ કૃષિવાણિજ્યગોરક્ષાકુસીદંતુર્યમુચ્યતે॥ વાર્તાચતુર્વિ ધાતત્રવયંગોઽત્તયોડનિશં॥૨૧॥ સત્ત્વંરજસ્તમઙ્ગિતિસ્થિત્યુત્પત્યંતહેતવઃ॥ રજસોત્પદ્યતેવિશ્વમન્યોડન્યંવિવિધંજગત્॥૨૨॥ રજસાચોદિતામે ધાવર્ષત્યંબૂનિસર્વતઃ॥ પ્રજાસ્તૈરેવસિદ્ધાંતિમહેદઃકિંકરિષ્યતિ ॥૨૩॥ નનઃપુરોજનપદાનગ્રામાનગૃહાવયં॥ નિત્યંવનૌકસસ્તાતવનશૈલનિવા સિનઃ॥૨૪॥ તસ્માદ્બ્રવાંબ્રાહ્મણાનામદેશ્વારજ્યતામસ્વઃ ॥ યદ્દ્રયાગસંભારાસ્તૈરયંસાધ્યતામસ્વઃ ॥૨૫॥ પચ્યંતાંવિવિધાઃપાકા સૂપાંતાઃપાય સાદયઃ॥ સંયાવાપૂપશક્કુલ્યઃસર્વદોહશ્ચગૃહ્યતાં॥૨૬॥ હૂયંતામગ્નયઃસમ્યક્બ્રાહ્મણૈર્બ્રહ્મદિભિઃ॥અન્નંબહુવિધંતેભ્યોદેયંવોધેનુદક્ષિણાઃ ૨૭ અન્યેભ્યશ્ચાચાંડાલપતિતેભ્યોયથાડૈતઃ ॥ યવરંછાદત્વાગિરયેદીયતાંબલિઃ॥૨૮॥ સ્વલંકૃતામુક્તવંતઃસ્વનુલિષ્ઠાઃસુવાસસઃ॥ પ્રદક્ષિ ણંચકુરુતગોવિપ્રાનલપર્વતાન્ ॥૨૯॥ એતન્મમમતંતાતક્રિયતાંયદિરોચતે॥ અયંગોબ્રાહ્મણાદીણામહંચદયિતોમસ્વઃ ॥૩૦॥ શ્રીશુક૦કાલા ત્મનાભગવતાશકરર્પજિઘાંસતા ॥ પ્રોક્તંનિશમ્યનંદાદ્યાઃસાધ્વગૃહંતતદ્વચઃ॥૩૧॥ તથાચવ્યદધુઃસર્વંયથાહમધુસૂદનઃ॥વાચયિત્વાસ્વસ્થ યનંતદ્વ્યેણગિરિદ્વિજાન્ ॥૩૨॥ ઉપહૃત્યબલીન્સર્વાનાદતાયવસંગવાં॥ ગોધનાનિપુરસ્કૃત્યગિરિંચક્રુઃપ્રદક્ષિણં॥૩૩॥ અનાંસ્યનદુચુક્તાનિ

૧૨૦૧ ખેડ-વેચનું સાદનું-કોર પાળવાં-અને બ્યાજ લેવું; એ ચાર પ્રકારની વાર્તા કૃતિઓછે; તેમાં આપણી કમેશાની કૃતિ એટલે આજીવિકાનો, કોર પાળવાનીજ છે. ૧૨૧૧ સત્ત્વ-રજઃ-અને તમ, એ ત્રણે વિધની સ્થિતિ-કૃપતિ-અને નાશ થવાનાં કારણો રૂપે છે; વિવિધ પ્રકારનું જગત અયોજ્ય-અને એક બીજા થકી રજો મુખ્યવડે, કૃપમ થાય છે. ૧૨૨૧ રજો મુખ્યથી પ્રેરણાથી વરસાદ, અથવા ઉકાળે સારા નરસાનો એક રાખ્યા વિનાજ, જળાને વરસાને છે; અને તે વડે સર્વ પ્રજાઓ, પોતાના અર્થની સિદ્ધિને પામે છે; તેમાં મહેદ કાંઈજ કરતો નથી. ૧૨૩૧ હે પિતા, આપણને તો નમર-દેશ-નામ-કે મર કાંઈજ નથી; અને આપણે કમેશાના, વન અને પર્વતમાં રહેનાર, વનવાસી છીએ ૧૨૪૧ એટલા માટે, તમે ગાયો-શાસ્ત્રો-અને પર્વતના પૂજનનો, પણ અપરોહો; અને ઉદ્યમ થાય માટે એકજો કરેલા સામાન વડે, તેમનો યજ્ઞ સિદ્ધ કરો. ૧૨૫૧ દૂધપાકથી માંડીને, દાખ સુધી અનેક પ્રકારની રસોઇ કરાવો; અને લાપસી-માવપુવા-અને જલેથી પાનાવરાવો; તથા ૧૨૬૧ વિષે સર્વ, દેહોદ્યા વડે સનારા પદાર્થો ભેગા કરાવો. ૧૨૭૧ અઘવાડી આઠજો પાસે સંપૂર્ણ પછે

અગિયારો હોમ કરાવો; અને તેમને અનેક પ્રકારનાં અન્ન-દક્ષિણા-તથા ગાયો આપો. ૧૨૮૧ તેમજ કુત-શં-ચાંડાળ-અને પતિન પર્વત સર્વ પ્રાણીઓને પણ્ય થયા ચોખ્ખું રીતે અન્ન વિષે આપીને, ગાયોને ધાસ ખવરાવો; તથા પર્વતને બલિદાન આપો. ૧૨૯૧ સારાં વસ્ત્રો અને સારાં ધરણી પેડેરીને, તથા ચંદનાદિક લગાડીને જમ્યા કેડે; ગાયો-શાસ્ત્રો-અન્ન-અને પર્વતને; પ્રદક્ષણ કરો. ૧૩૦૧ હે પિતા, માફ મન તો એ રીતે કરવાનું છે, માટે આપને તે ક્યતું હોયતો, એ પ્રમાણે કરો; અને ગાયોને-શાસ્ત્રોને-અને પર્વતને-તથા અને પણ્ય, એ રીતનો યજ્ઞ થાય છે. ૧૩૦૧-શ્રીશુક-ઉદના દર્પના નાશ કરવાની ઇચ્છાથી, કાળ સ્વરૂપ ભગવાને કહેલું એ વચન નંદણ વિષેએ સાંભળ્યું; અને "થણું સાફ" એમ કહીને તેનો સ્વીકાર કર્યો. ૧૩૧૧ તથા મધુસૂદન ભગવાને કહ્યા પ્રમાણેજ, સધળું કર્યું; એટલે સ્વસ્તી વાચન કરાવીને; ઉદના યજ્ઞ માટે ભેગા કરેલા પદાર્થો વડેજ, પર્વત-શાસ્ત્રો-અને સર્વને; આદર સહિત બલિદાનો આપ્યા-ગાયોને ધાસ ખવરાવ્યું-અને ગાયોના લાલુને આગળ કરીને, તથા શાસ્ત્રોની સારી આશીર્વા

એકને; એવાર્થિઓએ એકેએક માંડાંએ ઉપર, પહેલાં પહેરેલી ગોળીએએ એથી; કમ્બુ બગવાનનાં
પ્રસાદેથી અમન કરતાં, તેમણે એવર્ધન પર્વની પ્રતિષ્ઠા કરી. ॥૩૨-૩૩-૩૪॥ અને કોકોને વિ-
શ્વાસ એવાડવા સાથે, બગવાને બીજી મોઢું આદ્યુત ૩૫ થીને; હું પર્વનું છું, એમ બોલતાં; ધણું બળ-
દાન પોને આપ્યું મયા. ॥૩૫॥ તથા મળ્યાસીઓની સાથે બગવાન પોને, તેને નમસ્કાર કરવા લાગીને,
બોલ્યા કે; “બુઝો આ પર્વન દેહધારી થઈને, આપણા ઉપર અનુમદ કરે છે. ॥૩૬॥ અને તે ધુજા
પ્રમાણમાં રૂપો થીને, તેની અવગણના કરનારોઓનો, નાશ પણ કરે છે; માટેજ આપણું વનવાસીઓ,
પોતાના તથા માયોના રક્ષણ સાથે, તેને નમસ્કાર કરીએ છીએ.” ॥૩૭॥ એ રીતે વાસુદેવ બગવાનની પ્રે-
રણાથી, પર્વત-ગાયો-અને શ્રાહ્યોનો વજ, યથાર્થિય પૂરા કરીને; એ ગોપ કોકો, કમ્બુ બગવાન સદિન
મળ્યાં પાછા મયા ॥૩૮॥ પ્રતિબંધીઓના રક્ષણો એવર્ધનપૂર્વક નામે, ચોરિયો આધવાય સંપૂર્ણ. ॥૩૯॥

અકાશ્ય ૨૫ મોઢું-શ્રીશુક-હે રાજ, ઉદ્ધે પોતાના પુત્રનો નાશ થવાનું ભયભરી, કમ્બુના
ધણીઆપાવાળા, નેદ વિગેરે ગોપ કોકોના ઉપર કોપ કર્યો. ॥૧॥ પછી પોતાનેજ સમર્થ માનનારા દિ
સાંવર્તક નામના, અંલ આણનારા મેધના મણોને બોલાવીને, કોષ સદિન વચન કહ્યું કે. ॥૨॥ “અરે આ
વનમાં વસનારા ગોપ કોકોએ, મરણ ધમવાળા કમ્બુનો, આશ્રય કરીને; દેવતાઓનો અપરાધ કર્યો છે. એ
લક્ષ્મીના મહાનુભવ મદાત્મ્ય છે. ॥૩॥ જેમ કાષ આન્વિક્ષિકી એટલે આત્મતત્ત્વ સંપન્ન થી વિદ્યાને તજીને,
માત્ર નામનીજ વદાણુ ૩૫ કહેવાતી-અદૃઢ-અને કર્મમય, એવી યજ્ઞદિક દિવાઓવડે, ભવસાગર તરવારી
ધુજા કરે; તેની પેઠે, આ ગોપ કોકોએ; આ, વાચાળ-ગાળ બુદ્ધિ-સ્તબ્ધ-અજ્ઞાન-અને પોતાનેજ સંકેત
માનનારા, કમ્બુ નામના મનુષ્યનો આશ્રય કરીને; માર્ગ અપ્રિય કર્યું છે. ॥૪॥ પાંચ એટલા માટે, એ લક્ષ્મીથી
હડેલા-અને કમ્બુના મળ વડે બેઠેલા-કોકોનાં પશુઓનો નાશ કરી નાંખીને; તમે તેમની લક્ષ્મીના મહાની

તેચારુહસ્વલંકૃતાઃગોપ્યશ્વકૃષ્ણવીર્યાણિગાયંત્યઃસદ્વિજાશિષઃ ॥૩૪॥ કૃષ્ણસ્ત્વન્યતમંરૂપંગોપવિશ્રંભંગંગતઃ ॥ શૈલોડસ્મૃતિબ્રુવન્મૂરિબલિ
માવદ્દહદ્વપુઃ ॥૩૫॥ તસ્મૈનમોવ્રજજનૈઃસચક્રંઆત્મનામને ॥ અહોપશ્યતશૈલોડસૌરૂપીનોડનુગ્રહંવ્યધાત્ ॥૩૬॥ ઇવોડવજાનતોમર્ત્યાન્કામરૂ
પીવનોકસઃહંતિહ્યસ્મૈનમસ્યામઃશર્મણેઆત્મનોગવાં ॥૩૭॥ હત્પદ્વિગોદ્વિજમસ્વંવાસુદેવપ્રણોદિતાઃ ॥ યથાવિધાયતેગોપાઃસહકૃષ્ણાવ્રજંયયુઃ ॥
॥૩૮॥ હંભામંદંપૂંચતુર્વિંશતિતમોધ્યાયઃ ॥૨૪॥ શ્રીશુક ૦ઈંદ્રસ્તદાત્મનઃપૂજાંવિજ્ઞાયવિહતાંનૃપ ॥ ગોપેભ્યઃકૃષ્ણનાયેભ્યોનંદાદિ
ભ્યશ્ચકોપસઃ ॥૧॥ ગણંસાંવર્તકંનામમેધાનાંચાંતકારિણાં ॥ઈંદ્રઃગણોલ્લુહુલ્લોવાક્યંચાહેશમાન્યુત ॥૨॥ અહોશ્રીમદમાહાત્મ્યંગોપાનાંકા
નનોકસાં ॥ કૃષ્ણંમર્ત્યમુપાશ્રિત્યયેચકુર્દેવહેલનં ॥૩॥ યથાડટ્ટઢૈઃકર્મમયૈઃક્રતુભિર્નામનોનિમૈઃ ॥વિદ્યામાન્વીક્ષિકીંહિત્વાતિતીર્થંતિભવાર્ણવં ॥૪॥
વાચાલંબાલિશંસ્તબ્ધમજ્ઞંપંડિતમાનિનં ॥ કૃષ્ણંમર્ત્યમુપાશ્રિત્યગોપામેચકુરપ્રિયં ॥૫॥ ઇષાંશ્રિયાડવલિપ્તાનાંકૃષ્ણેનાધ્માયિતાત્મનાં ॥ધુનુત
શ્રીમદ્ભગવાંપશુન્નયતસંક્ષયં ॥૬॥ અહંચૈરાવતંનાગમારુહ્યાનુવ્રજેવ્રજંમરુદ્ધળૈર્મહાવીર્યૈર્નંદગોષ્ઠિજિઘાંસયા ॥૭॥ ઋષિ ૦હ્યંતમધવતાજ્ઞતામે
ધાનિર્મુક્તબંધનાઃ ॥ નંદગોકુલમાસારૈઃપીડયામાસુરોજસા ॥૮॥ વિદ્યોતમાનાવિદ્યુદ્ગિસ્તનંતઃસ્તનયિત્લુભિઃ ॥તીર્થૈર્મરુદ્ધળૈર્નુત્રાવટ્પુર્જલશર્ક
રાઃ ॥૯॥ સ્થૂળાસૂક્ષ્મવર્ષધારામુંચત્સ્વપ્નેશ્વર્ભીક્ષણશઃજલૌઘૈઃપ્લાવ્યમાનાભૂર્નાદૃશ્યતનતોન્નતં ॥૧૦॥ અત્યાસારાતિવાતેનપશવોજાતવેપનાઃ ॥
ગોપાગોપ્યશ્વશીતાર્તાગોર્વિદંશરણંયયુઃ ॥૧૧॥ શિરઃસ્તુતાંશ્વકાયેનપ્રચ્છાદ્યાસારપીઢિતાઃ ॥વેપમાનાભગવતઃપાદમૂલમુપાયયુઃ ॥૧૨॥ કૃષ્ણ
કૃષ્ણમહાભાગત્વન્નાથંગોકુલંપ્રભો ॥ત્રાતુમહંસિદેવાન્નઃકુપિતાદ્ભક્તવત્સલ ॥૧૩॥ શિલાવર્ષનિપાતેનહન્યમાનમચેતનં ॥નિરીક્ષ્યભગવાન્મેનેકુ
પિતેંદ્રકૃતંહરિઃ ॥૧૪॥ અપર્ત્વત્યુલ્બળંવર્ષમતિવાતંશિલામયં ॥સ્વયાગેનિહતેડસ્માભિરિંદ્રોનાશાયવર્ષતિ ॥૧૫॥ તત્રપતિવિધિંસમ્યગાત્મનો
ગેનસાધયે ॥લોકેશમાનિનાંમૌઢ્યાદ્દરિષ્યેશ્રીમદંતમઃ ॥૧૬॥ નહિતદ્વાવયુક્તાનાંસુરાણામીશવિસ્મયઃ ॥મતોડસતાંમાનભંગઃપ્રશમાયોપકલ્પ

અકાશ્યને, મરાડી ઘો. ॥૨॥ અને એ નંદના મેદનો નાશ કરી નાંખવા માટે, નગરી પાછળજ, હું પણ
એવાવન દાથી ઉપર એસીને, મોટા પરાક્રમવાળા વાયુના મણો સદિન; વનમાં આવું છું. ॥૭॥ એ રીતે
ઉદ્ધે આજ્ઞા કરેલા-અને અંધનમાંથી છૂટા કરેલા-મેધ, કિતાવળા બંધને અને જળ સદિન વરસીને, નંદના
ગોકુળને પીડવા લાગ્યા. ॥૮॥ અને તીવ્ર પર્વન છૂટીને વીજળીઓ જગડવાની સાથે, ગડગડટ અને કડાકાઓ
થવા લાગ્યા; તથા જળની સાથેજ કરા પણ, વરસાવા લાગ્યા. ॥૯॥ તેમજ વાદળોઓમાંથી વારંવાર ધણી
મોટી અને બડી વરસાદથી ધારાઓ પડવાથી, જળના જળથી ધુળવા લાગેલી લાંબી પૃથ્વી; જિંઓ કે
નીચી જોરામાં આવતી નહોતી. ૧૦॥ પછી અત્યંત વરસાદથી અને અતિ પર્વનથી તાઢ વહીને, થરથર
મૂળવા લાગેલાં; માયો-ગોપ-અને ગોળીઓ, એ સર્વે મોવિદ બગવાનને શરણે ગયા. ॥૧૧॥ અને ઘણા
વરસાદથી પીડા પામી મૃત બંધને, તેઓ પોતાનાં જાણકોનાં માયાં; પોતાનાંજ શરીરો વડે ઢાકીને, એ
બગવાનના ચરણ મૂળમાં આવ્યા. ૧૨॥ તથા બોલ્યા કે. “હે મહાભાગ સમર્થ કમ્બુ, ઉદ્ધે દેવતા કોપથી

આપના ધણીઆપાવાળા ગોકુળનું રક્ષણ કરવાને, જાકન વત્સલ આપ બોલ્યો છે. ॥૧૩॥ સારે મોટી
શિલાઓ જેવા વરસાદના માયો, તેઓને મરણ તોલ થયેલાં દેખીને; એ કાગ કોપેલા ઉદ્ધેજ દેવાનું, દરિ
બગવાને માન્યું. ॥૧૪॥ અને વિચાર્યું કે. “પોતાના પુત્રનો નાશ થવાથી, ઉદ્ધે આ પ્રમાણે કે કર્યો
અતિ બંધકર વરસાદ, ઘણા જોરથી વાયરા સદિન અને પથ્થર જેવા કરા સાથે, વરસાવીને; અમારો નાશ
કરવાને, હજી છે; તો તેનો સંપૂર્ણપણે આગો કપાય, હું મારા પોતાના મોખળળના આધન વડે કરીને;
એ મહાપ્રજાથી લોકપાળપણાનું અભિમાન રાજનારા, ઉદ્ધના; લક્ષ્મીના મદ વડે કિષ્ત થયેલા અજ્ઞાનનો,
નાશ કરીશ. ॥૧૫-૧૬॥ સત્ત ગુણી દેવતાઓને, સમર્થવણાનું અભિમાન થવું ન જોઈએ, છતાં થયેલ છે; તો
એ રીતે મત થયેલા અસત પુરોનો ગાનભંગ થવા થકીજ, તેમની શાંતિ થવાની છે; માટે મને ધડબ
કરનારા-મારા ધણીઆપાવાળા-અને મારાજ આશ્રયવાળા એ વ્રજનું, હું મારા મોખળળ વડેજ, સંરક્ષણ
કરીશ; ને એ રીતે કરવાનેજ મારે નિયમ છે. ॥૧૭॥-૧૮॥ એમ કહીને, જાણક જેમ છતી થરી રાખે;

તેમ, કૃષ્ણ બ્રહ્માને પોતાના ઝેડ દાથ તરેજ લીકથી જોતર્યા પવનને ધાન્ય કરી લીધો. ૩૨૫૫ પછી બ્રહ્માને એવશ્ય કે, “હે માનાઈ, પિતાઈ-જોય કેડો-અને પીતલં વચ્ચાસોઓ; તમે મને જેમ જાણો તેમ, માવેના પશુ સદિન, આ પવનની જાણવામાં પેસો. ૩૨૫૬ મારા દાથ થકી પવન થકી જવાનો તાસ, આ ડેકાંજે તમે કાઢ રાખશેજ તર્ક; વાયુ અને વરસાદનું અપ, દવે તમે વરાઓ નથી; તેમના થકી આપણે જાણવ આ થકી જશેજ. ૩૨૫૭ એ રીતે કૃષ્ણ ધીવર આપેલાં તેઓ, માવેનાં પશુ-માઈ -અને ગાદર તરેજ સદિન, જેને જેમ કાવનું આનું, તેમ એ પવનની જાણવામાં, પેમી રવા. ૩૨૫૮ અને જૂન તરનની (પીડાને) તથા સુખની અવેદાને, તઈ દીધેલાં વચ્ચાસીઓથી જોવાના બ્રહ્માને; સાત દિવસ સુધી પોતાના ડેકાણુ થકી, કાવતા ચાવતા પિતાજ તે પવનને ધાન્ય કરી રસા. ૩૨૫૯ ભાલે

જોરજુલો યોગનો એ પ્રભાવ જાણવાથી, અને વિરમય પામેલા-મર્મ રૂઢિન થયેલા-તથા સંરૂપ થાંથી પડેલા-દુરે પોતાના મેઘ ગણેલો પાછા પાળી લીધા. ૧૮૨૪ના એકાદે આકાશનો વાદળો રૂઢિન ઉઠેલા સૂર્યાનાં નેહાને, તમા શરણુ વાયુ અને વરસાદ બંધ પડી ગયેલાનું દેખીને, એ જોતાર્થનધારી બાપાને, એપ લોકોને કહ્યું, કે. ૧૮૨૪નાજી "હું જોપ લોકો, ત્રાસ નહોતો; ઓઝો-ધનુ-અને જાળકો સદિન પાદર નીરજો; દમે વાયુ અને વરસાદ બંધ પડીને, ધણે બાને તરીઓ પચ્ચ, જાણી જેની થઈ ગઈઓ છે." ૧૮૨૪ના તેથી એ જોપ લોકો અને ઓઝો, તથા જાળકો અને વરડાંઓ પચ્ચ, ધીમે ધીમે, પોતપોતાનાં ધનુ લેહને, અને સરસા-માન માણં ઉપર મદાવીને, બદાર નીકળ્યા. ૧૮૨૪ના પછી સર્વ પ્રાણીઓના જોતાજ સમયે બગસને તે પવતને, તેને મૂળ ડેકાણે, પેડેલાંની પેડેન, લીલાથી રચાવન કર્યો. ૧૮૨૮ના પછી પ્રેમનો વેગ કુબારાઈ મયેજી

ते ॥१७॥ तस्मान्मच्छरणंगोष्ठंमन्नायंमत्पारिग्रहं॥गोपायेस्वात्मयोगेनसोऽयंमेवत आहितः॥१८॥इत्युक्तैकेनह तेनकृत्वागोवर्द्धनाचलं॥दध
रलीलयाकृष्णश्छत्राकमिवबालकः॥१९॥ अथाहभगवान्गोपान्हेऽवतातत्रजोकसः॥यथोपजोपंविशतगिरिगर्तसगोधनाः २०॥नवासइह
वःकार्योमदस्ताद्रिनिपातने॥वातवर्षभयेनालंतत्राणंविहितंहिनः॥२१॥ तथानिर्विविशुर्गतंकृष्णाश्वासितमानसाः॥ यथाऽवकाशंसधनाःस
ब्रजाःसोपजीविनः॥२२॥ क्षुत्तृड्व्ययांसुखापेक्षांहित्वातैर्व्रजवासिभिः॥वीक्ष्यमाणोदधावदिसप्ताहंनचलत्पदात् ॥२३॥ कृष्णयोगानुभावंतं
निशम्येद्रोऽतिविस्मितः॥निस्तंभोभ्रष्टसंकल्पःस्वान्मेघान्संन्यवारयत्॥२४॥ खंव्यभ्रमुदितादित्यंवातवर्षचदारुणं॥निशम्योपरतंगोपान्गो
वर्द्धनधरोन्नवीत्॥२५॥निर्यात्तल्लल्लत्तल्लसंगोपाःसस्त्रीधनार्भकाः॥उपारतंवातवर्षव्युदप्रायाश्चनिम्नगाः॥२६॥ ततस्तेनिर्ययुर्गोपाःस्वस्वमा
दायगोधनं॥शकटोदोपकरणंस्त्रीबालस्थविराःशनैः ॥२७॥ भगवानपितंशैलंस्वस्थानेपूर्ववत्प्रभुः॥पश्यतांसर्वभूतानांस्थापयामासलीलया
॥२८॥ तंप्रेमवेगात्रिभूताव्रजोकसोयथासमीयुःपरिरंभणादिभिः॥गोप्यश्चसस्नेहमपूजयन्मुदादध्यक्षताद्विर्ययुजुःसदाशिषः॥२९॥यशोदा
रोहिणीनंदोरामश्चबालिनावरः॥कृष्णमालिङ्गययुजुराशिपःस्नेहकातराः॥३०॥ दिविदेवगणाःसाध्याःसिद्धगंधर्वचारणाःतुष्टुवुर्मुमुक्षुस्तुष्टाः
पुष्पवर्षाणिपार्थिव ॥३१॥ शंखदुंदुभयोनेदुर्दिविदेवप्रणोदिताः॥जगुर्गंधर्वपतयस्तुंबुरुप्रमुखानृप ॥३२॥ ततोऽनुरक्तैःपशुपैःपरिश्रितोराज
न्सगोष्ठंसबलोऽव्रजद्वरिः॥तथाविधान्यस्यकृतानिगोपिकागायंत्यईयुर्मुदितात्तद्विस्पृशः॥३३॥इ०भा०म०द०पू०पंचविंशोऽध्यायः॥२५
श्रीशुक०एवंविधानिकर्माणिगोपाःकृष्णस्यवीक्ष्यते ॥ अतर्हीर्यविदःप्रोचुःसमभ्येत्यसुविस्मिताः॥१॥ बालकस्ययदेतानिकर्माण्यत्यद्भुता
निवै॥ कथमर्हत्यसौजन्मग्राम्येष्वात्मजुगुप्सितं॥२॥यःसप्तहायनोबालःकरेणैकेनलीलया॥कथंविभ्रद्विरिवरंपुण्ड्रंछल्लल्लडिव ॥३॥ तोके
नामीलिताक्षेणपूतनायामहौजसः ॥ पीतःस्तनःसहप्राणैःकालेनेववयस्तनोः ॥४॥ हिन्वतोऽधःशयानस्यमास्पस्यचरणावुदक् ॥ अनोऽ
पतद्विपर्यस्तंरुदतःप्रपदाहतं॥५॥ एकहायनआसीनोऽहियमाणोविहायसा॥दैत्येनयस्तृणावर्तमहन्कंठग्रहानुरं॥६॥ कचिदैयंगवस्तै न्येमा

તે પ્રજા વાસીઓએ, ભગવાનનો ભેટયા આદિક વડે ઘટિત સત્કાર કર્યો; અને ગોપીઓએ સ્નેહ સહિત આનંદ પામીને, હર્દી તથા અદ્ભુત વિગેરે વડે, તેમનું પૂજન કર્યું; તથા સારી આશીર્વા આપી, ॥ ૨૯ ॥ તેમજ સ્નેહથી રાંક બનેલાં યશોદા-રેહિણી-નંદજી-અને બળવાનોમાં શ્રેષ્ઠ રામે પશુ, કમ્પણે ભેટીને, આશીર્વાદ આપ્યા ॥૩૦॥ અને આકાશમાં, દેવતાઓ-સાધ્યગણો-ગંધર્વ-અને ચાતુર્યોએ ગજ થકી, રતુનિ કરી કુલનો વરસાદ વરસાવ્યો. ॥૩૧॥ તેમજ દેવતાઓ વિગેરેના વગાડવાથી આકાશમાં શંખ અને દુંદભીના નાદ થયા; તથા ટુંગર વિગેરેના ઋષયો માયા લાગ્યા. ॥૩૨॥ તે પછી બળરામ સદિત હરિ ભગવાન ગોવાળિઆઓથી વિંટાળને પાછા પ્રવેશમાં પધાર્યા. અને આ પ્રકારનાં હૃદયમાં લાગી રહેનારો નેમનાં કામેનું, આનંદથી ગાન કરતી ગોપીઓ પશુ, વજ્રમાં આવીઓ. ॥૩૩॥ ઇતિથીં ૭૦ ૬૦ રકં ૬૨ કોપનામે પચીસમે ૨૦ સંપૂર્ણ. ૧૨ પા. અધ્યાય ૨૬ મો.—ક્રીશ્નક—કમ્પણનાં એવાં કામેથી વિરગય પામેલા ગોપ લોકો, તેની પરમ શ-

કિને નહીં જાણવાથી: એકઠા થઇને બોલવા લાગ્યો કે, “ આ જાણકનાં કામે અનિ અદ્યૂત છે. તે આપણુ ગામડિયાઓની અંદર, તેનો ઘરે નહીં એવા જન્મ કેમ થયો હશે. ॥૧-૨॥ આ સાત વરસના જાળકે, લીલાવરે એક હાથેજ; મોટો હાથી કમળને ઉપાડવાની પેઠે; મોટા પર્વતને કેમ ધારણ કર્યો હશે. ॥૩॥ અને દેદધારીઓના આયુષ્યને જેમ કાળ પીછ જાય, તેમ મોટા જળવાળી પૂતનાના સ્નાનનું, એના પ્રાણુ સદિત પાન, એણે છેક જાળક અવસ્થામાંજ આંખ્યો મિચી સુધ રહીને, કેવી રીતે કર્યું હશે. ૩ ॥૪॥ ગાડા તીચે સતેજા એણે, ત્રણ માસની ઉમરે રોતાં રોતાં પમ ભિયા કરીને, કેવી રીતે આડું લંધું વાળ્યું હશે. ॥૫॥ તથા એક વરસની ઉમરે તે એટલા છતાં. તેને વૃષાવર્ષ દેલ ઉપાડી જતાં; તેને મળેથી પકડીને આતુર કરી, એણે કેવી રીતે મારી નાંખ્યો હશે. ॥૬॥ કોઈ વખતે એણે માંખણુ ચોરવાથી માએ તેને ખાંડિયુ સાથે જાંખાથી, તે બે આંજણીઆનાં ઝાડની વચે, ખાંડિયુના સદિત નીકળતાં; હાથને

તે બે બાંને, એણે કેવી રીતે પાડી નાંખ્યાં હશે. ૥૭૥ વનની અંદર બીજા આગકાથી રાગ સહિત વિરા-
મ્યા એણે, પોતાને માસ્વાની હાથથી આવેલા બકાસુરનું મોઢું, બે હાથને પકડીને, તે શત્રુને કેવી રીતે
ચીરી નાંખ્યો હશે. ૥૮૥ વાહરડાંઓની અંદર વાહરડાના રૂપથી મારવાની હાથથી પેટેના દૈત્ય વત્સાસુરને,
એણે મારીને; લીલાથી તેના શરીર વડેના કેહીનાં ઝડ પાડી નાંખ્યાં હતાં. ૥૯૥ ગધેડા રૂપ ધેનુકા-
સુરને, અને તેના સગાઓને; બળરામ સહિત આ બાળકે મારીને, પાંચ ફોલા વાળું તાડનું વન, નિર્ભય
કર્યું હતું. ૧૦૦ અને બળવાળા રામની પાસે, પ્રલંભાસુરને મારવીને વ્રજના ધનુષ્યોને, અને વ્રજવાસી-
ઓને, ધવાગ્નિ થકી; એણેજ મુકાવ્યાં હતાં. ૧૧૧ આરે જેડવાળા અને સદન ન થાય એવા કાંથી નાગનું
દમન કરીને, અને તેને મદ સહિત કરીને, યજુનાંજના પરાગાંથી બહાર કાઢી મૂકીને, તે યજુનાંજને જેડ વિનાના

પાણીવાળી એણેજ કરી છે. ૧૧૨ હે નંદજી, તમારા આ પુત્રના ઉપર અમે વ્રજવાસીઓને, ન તમ્મય
એવો પ્રેમ રચાવાવિક રીતેજ થયેલ છે; અને એ પણ અમારા ઉપર તેવોજ પ્રેમ રાખે છે. ૧૧૩ હે
વ્રજના અધિપતિ સાત વરસનો બાળક ક્યાં. અને મોટા પવંતને ધારણ કરવાનું તે શું; એ થકી તમારા પુત્રની
બાળતમાં અમને શંકા ઉત્પન્ન થાય છે. ૧૧૪ નંદ-એ કુંવરને ઉદ્દેશીને, મુર ગર્ગાચાર્ય; મને જે કહેલું છે; તે હે
ગોપ શોકો, તમે મારાથકી સાંભળો. અને તમારી શંકા મટાડો. ૧૧૫ “મુનેયુને શરીર ધારણ કરનાર; એના
ધોળો-શનો-અને પીળો, એવા ત્રણ રંગ પ્રથમ થયેલા છે; અને હાલ એનો વર્ણ કાળો છે. ૧૧૬ આ
તમારો પુત્ર કાષ્ઠ વપતે પૂર્વે વસુદેવનો પુત્ર થયેલ છે, માટે શાની શોકો એને, વાસુદેવ નામથી ઓળખશે.
૧૧૭ તમારા આ પુત્રનાં ધણા નામો અને રૂપો, તેના મુખ અને કર્મ ઉપરથી, થાય છે; તે બધાને હું

ત્રાવદ્દલૂલ્લેહા ॥ ગન્નર્જુનયોર્મધ્યેવાહુધ્યાંતાવપાતયત્ ॥ ૭ ॥ વનેસંચારયન્વત્સાન્સરામોબાલકેર્વૃતઃ ॥ હંતુકામંબકંદોભ્યૌમુશ્વતોડરિમપા
ટયત્ ॥ ૮ ॥ વત્સેષુવત્સરૂપેણપ્રવિશંતંજિઘાંસયા ॥ હત્વાન્યપાતયત્તેનકપિથાનિચલીલયા ॥ ૯ ॥ હત્વારાસમદૈતેયંતદ્વંધ્રુંશ્વલ્લાન્વિતઃ ॥ ચક્રે
તાલવનંક્ષેમંપરિપક્વફલાન્વિતં ॥ ૧૦ ॥ પ્રલંબંઘાતયિત્વોગ્રંવલેનબલશાલિના ॥ અમોચયદ્વજપશુન્ગોપાંશ્વારણ્યવન્હિતઃ ॥ ૧૧ ॥ આશીવિષતમા
હીંદ્રંદમિત્વાવિમદંન્હદાત્ ॥ પ્રસહ્યોદ્વાસ્યયમુનાંચક્રેડસૌનિર્વિષોદકાં ॥ ૧૨ ॥ દુસ્ત્યજશ્વાનુરાગોસ્મિન્સર્વેષાંનોવ્રજૌકસાં ॥ નંદતેતનયેડસ્માસુ
તસ્પાપ્યૌત્પત્તિકોમિથઃ ॥ ૧૩ ॥ કસતહાયનોબાલઃકમહાદ્રિવિધારણં ॥ તતોનોજાયતેશંકાવ્રજનાથતવાત્મજે ॥ ૧૪ ॥ નંદ૦ શ્રૂયતાંમેવચોગો
પાવ્યેતુશંકાચવોડર્મકે ॥ એનંકુમારમુદ્દિશ્યગર્ગોમેયદુવાચહ ॥ ૧૫ ॥ વર્ણાસ્ત્રયઃકિલાસ્યાસન્ગૃહ્ણતોડુયુગંતનૂઃ ॥ શુરોરક્તસ્તથાપીતદ્દાર્ની
કૃષ્ણતાંગતઃ ॥ ૧૬ ॥ પ્રાગયંવસુદેવસ્યકચિજ્ઞાતસ્તવાત્મજઃ ॥ વાસુદેવહિતિશ્રીમાનભિજ્ઞાઃસંપ્રચક્ષતે ॥ ૧૭ ॥ બહૂનિસંતિનામાનિરૂપાણિચસુ
તસ્યતે ॥ ગુણકર્માનુરૂપાણિતાન્યહંવેદનોજનાઃ ॥ ૧૮ ॥ એવઃશ્રેયઆધાસ્યત્ગોપગોકુલનંદનઃ ॥ અનેનસર્વદુર્ગાણિયૂયમંજસ્તરિષ્યથ ॥ ૧૯ ॥
પુરાડનેનવ્રજપતેસાધવોદસ્યુપીડિતાઃ ॥ અરાજકેરક્ષ્યમાણાજિગ્યુર્દસ્યૂન્સમેધિતાઃ ॥ ૨૦ ॥ યણ્તસ્મિન્મહાભાગાઃપ્રીતિકુર્વંતિમાનવાઃ ॥ નારયો
ડમિભવંત્યેતાન્વિષ્ણુપક્ષાનિવાસુરાઃ ॥ ૨૧ ॥ તસ્માન્નંદાત્મજોયંતેનારાયણસમોગુણેઃ ॥ શ્રિયાકીર્ત્યાડનુભાવેનતત્કર્મસુનવિસ્મયઃ ॥ ૨૨ ॥ હત્ય
દ્વામાંસમાદિશ્યગર્ગેચસ્વગૃહંગતે ॥ મન્યેનારાયણસ્યાંશંકૃષ્ણમઘ્નિષ્ઠકારિણં ॥ ૨૩ ॥ હિતિનંદવચઃશ્રુત્વાગર્ગગીતંત્રજૌકસઃ ॥ દૃષ્ટશ્રુતાનુભાવાસ્તે
ગ્ણાસ્યામિતતેજસઃ ॥ મુદિતાનંદમાનર્ચુઃકૃષ્ણંચગતવિસ્મયાઃ ॥ ૨૪ ॥ દેવેવર્પતિયજ્ઞવિષ્ણુવરૂપાવર્ષાઃપર્ષાનિલૈઃ સીદત્પાલપશુસ્ત્રિઆત્મશર
ણંદૃષ્ટાડનુકંપ્યુત્સમયન્ ॥ ઉત્પાટયૈકકરેણશેલમબલોલીલોઽહિલીધંયથાભિશ્રદ્ધોષ્ટમપાન્મહેંદ્રમદમિત્પ્રીયાન્નદ્વંદ્રોગવાં ॥ ૨૫ ॥ હ૦ મા૦ મ૦ દ૦
પૂ૦ ષડ્વિંશતિતમોડધ્યાયઃ ॥ ૨૬ ॥ શ્રીશુક૦ ગોવર્ધનેધૃતેશેલેઆસારાદક્ષિતેવ્રજે ॥ ગોલોકાદાવ્રજત્કૃષ્ણંસુરભિઃશક્રેવચ ॥ ૧ ॥ વિવિક્તોપ
સંગમ્યત્રીડિતઃકૃતહેલનઃ ॥ પસ્પર્શપાદયોરેનંકિરીટેનાર્કવર્ચસા ॥ ૨ ॥ દૃષ્ટશ્રુતાનુભાવોસ્યકૃષ્ણસ્યામિતતેજસઃ ॥ નષ્ટત્રિલોકેશમદદ્વંદ્રઆહકૃ

બળુને નથી; અને શોકો પણ બળુને નહીં ॥ ૧૮ ॥ ગોપ અને ગાયેના કુળને આનંદ અપનાર, એ થકી
તમારું કલ્યાણ થશે, અને કિનારવાળા તમે, એવા વડે સુખનાં દુષ્ણોને તરી બેસો. ૥ ૧૯ ॥ હે વ્રજના રવાળી
પૂર્વે રાગ વિનાના, અને એર થકી પીડાપડા, સાધુ પુરુષોનું રક્ષણ કરીને, એણેજ તેમને વૃદ્ધિ પમાડ્યા
હતા; જેથી તેઓ મોરોને છૂટ્યા હતા. ૥ ૨૦ ॥ જે બાળકાળી મનુષ્યો, એના વિશે પ્રીતિ કરશે; તેઓને
દૈત્યોથકી દેવો ન હતાવાળી પેટે; શત્રુઓ છલી શકશે નહીં. ૥ ૨૧ ॥ એટલા માટે હે નંદજી, તમારો એ પુત્ર
મુજો-વ્રદમી-શીતિ-અને પ્રભાવ વડે, નારાયણના સમાન છે; માટે તેનાં કાળો બદલ કાંઈ વિરમય પામવાનું
નથીજ. ॥ ૨૨ ॥ એ રીતે મને કહીને ગર્ગાચાર્ય, પોતાને ઘેર ગયા હતા. અને ભારથી, એ મોટાં કાળો
કરનારા કમ્બુને, હું નારાયણનેજ અંશ માનું છું. ૥ ૨૩ ॥ આ પ્રમાણે નંદજીના મુખથી ગર્ગાચાર્યનાં કહેલાં
વચનો સાંભળીને, એ અપાર તેજવાળા કમ્બુનાં પરાક્રમેને બેનારા, અને સાંભળનારા ગોપ શોકો; વિરમય

સહિત મદ ગયા; નથા તેમણે રાજી થઈને કમ્બુનો, અને નંદજીનો સત્કાર કર્યો. ૥ ૨૪ ॥ બ્યારે પોતાના
યજુનો નાશ થવાથી કેવેલા કહે વ્રજના ઉપર કરા અને કહોર પવન સહિત વરસાદ વરસાવ્યો; ભારે દુખ
પામેલા ગોવાળ-પશુઓ-અને ઝાંઓને, પોતાને શરણે આવેલાં બેઠો; દયા વડે હસીને, બાળકે બિલાડીનો
રૂપ કબેડીને, ધરી સખવાળી પેટે; જેણે એક હાથેજ પવંતને કબેડીને, લીલાથી, ધારણ કરી રાખી, વ્રજનું
સંરક્ષણ કર્યું હતું; અને ઈંદ્રનો મદ, હરિ લીધો હતો; તે ગાયેના અધિપતિ બળવાન કમ્બુ, અમારા ઉપર
પ્રસન્ન થયે. ૥ ૨૫ ॥ હિન૦ શ્રી૦ બાળવને દશમા રકંડનો કબ્જાનુભાવ નામે છવિસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ.

અધ્યાય ૨૭ મા. — શ્રીશુક — એ રીતે ગોવર્ધન પર્વતને ધારણ કરીને બળવાને, ધણા વરસાદથકી
બ્યારે, વ્રજનું રક્ષણ કર્યું; ભારે ઐશ્વર્યમાંથી કામવેતુ, અને ઈંદ્ર પણ, કમ્બુની પાસે આવ્યા. ૥ ૨૬ ॥ અને એ
અગિત તેજવાળા કમ્બુનો પ્રભાવ, સાંભળવા પ્રમાણેજ દેખીને; પોતે ત્રણે શોકનો રવાળી હોવાનો મદ નાશ

જીવ રીતે કૃષ્ણ વરસાદથી તેમજ તેમને વધાવ્યા; તથા ત્રણે લોક પરમ નિરૂત્તિ પામ્યા, અને માયોએ પોતાના કૃષ્ણ પૃથ્વીને ભીજવી નાખી. ॥૨૫॥ હે રાજ, એમ કૃષ્ણ ભગવાનને અભિષેક થયો, સારે નદીઓમાં અનેક પ્રકારના રસ, વેડેલા લાગ્યા; ઝાડોમાંથી મધુર રસ ઝરવા લાગ્યા; વગર ખેડે આભારિક પાકવા લાગ્યા; પર્વતોએ મણિ પ્રકટ કર્યા; અને એજ રીતે સવળા પ્રાણીઓ જેઓ જન્મ પછેજ દુઃખ હતા, તેઓ સુખ સર્વે નિર્વેર થઈ ગયા. ॥૨૬-૨૭॥ એ પ્રકારે માયોના અને ગોકુળના પતિ ગોવિંદ ભગવાનનો અભિષેક કરવા પછી, તેમની આજ્ઞા માગીને; દેવ વિગેરે થકી વિદાયલે છેડ, પોતાના સ્વર્ગને વિશે ચાલ્યો ગયો. ॥૨૮॥ હિતિશ્રી ભગવતે દશમા સ્કંધનો છંદસ્તુતિ નામે સત્તાવિઠમે આધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૨૭॥

અધ્યાય ૨૮ મા. — શ્રીશુક — એક દહાડે અગિયારશને દિવસે નદી જગેશ નંદજી, બારશની સવારમાં, જનાર્દન ભગવાનનું પુજન કરવાને નદાવા સારે, કાલિદીના જળમાં પેડા. ॥૨૮॥ ત્યારે આસુરી વેળાને

નદી જળમાં, રાત્રીની વખતે, જળમાં પેડેલા તેમને; વજ્રનો ચાકર એક દેવ, વજ્રની પાસે પકડી ગયો. ॥૨૯॥ એટલે તેમને નદી દેખવાથી, ગોવાળિયાઓએ, રાત્રી કાળે જુઓ પાડીને બોલાવ્યા; તે સાંભળવાથી પિતાને વજ્રનો આનુચર સમયેલાનું ભગવાને જાણીને, તે પોતાનાંઓને અભય આપનારા ભગવાન, વજ્રની પાસે ગયા. ॥૩૦॥ ત્યારે એ હાથોકશ ભગવાનને આવેલા દેખી; દર્શનથી આનંદ પામેલા લોકપાળ વજ્રે, ધણી સદિત્યવડે, તેમનું પુજન કરીને કહ્યું કે. ॥૩૧-૩૨॥-હે પ્રભુ આજ મારે દેહ સફળ થઈને, હું કૃતાર્થ થયો છું; કારણ આપ ભગવાનના ચરણનું બજન કરનારાઓ, આ સંસાર રૂપ માર્ગના પારને પારેજો. ॥૩૩॥ પરમાત્મા અને પરશ્વજ આપ ભગવાનને હું નમું છું; જેમાં લોકની અને સૃષ્ટિ આદિની કલ્પના રૂપ માયા, સાંભળવામાં આવતી નથી. ॥૩૪॥ મદ યુક્તિ, અને કાવં કરવામાં નસમજનારા, મારા મેવડે અગત્ય-પણથી આપના પિતાને આદી આજ્ઞેલા છે; તે ક્ષમા કરવાને આપ યોગ્ય છે. ॥૩૫॥ અને સર્વ જળજનારા

જ્યધાત્ ॥૨૩॥ તત્રાગતાસ્તંબુરુનારદાદયોગંધર્વવિદ્યાધરસિદ્ધચારણાઃ ॥ જગુર્યશોલોકમલાપહંહે: સુરાંગના: સંનન્દતુર્મુદાન્વિતા: ॥૨૪॥ તં તુષ્ટુર્દેવનિકાયકેતવોવ્યવાકિરંશ્વાદુતપુષ્પવૃષ્ટિભિઃ ॥ લોકા: પરાંનિર્વૃતિમાપ્તુવંસ્વયોગાવસ્તદાગમનયન્પયોદ્ધુતાં ॥૨૫॥ નાનારસૌઘા: સરિતોવૃક્ષાઆસન્મધુસ્રવા: ॥ અકૃષ્ટપચ્યૌષધયોગિરયાવિદ્મદુન્મણીન્ ॥૨૬॥ કૃષ્ણેઽભિષિક્તેતાનિસત્વાનિકુરુંદન ॥ નિર્વેરાણ્યભવંસ્તાતક્રરાણ્યપિનિસર્ગતઃ ॥૨૭॥ ઇતિગોગોકુલપતિંગોવિંદમભિષિચયસઃ ॥ અનુજ્ઞાતોપયૌશક્રોવૃતોદેવાદિભિર્દિવં ॥૨૮॥ હૃંમામદ૦પૂ૦હંદસ્તુતિર્નામસસ્રવિંશોઽધ્યાયઃ ॥૨૭॥ શ્રીશુક૦ એકાદશ્યાંનિરાહારઃ સમમ્યર્ચ્યજનાર્દનં ॥ સ્નાતુંનંદસ્તુકાલિંદ્યાદ્વાદશ્યાંજલમાવિશત્ ॥૧॥ તં ગૃહીત્વાઽનયદ્વૃત્યોવરુણસ્યાસુરોઽતિકં ॥ અવિજ્ઞાયાસુરોવેલાંપ્રવિષ્ટમુદકંનિશિ ॥૨॥ ચુક્રુશુસ્તમપશ્યંતઃ કૃષ્ણરામેતિગોપકાઃ ॥ ભગવાંસ્તદુપશ્રુત્યપિતરંવરુણાહતં ॥ તદંતિકંતોરાજન્સ્વાનામભયદોવિભુઃ ॥૩॥ પ્રાપ્તંવીક્ષ્યહૃષીકેશંલોકપાલઃ સપર્યયા ॥ મહત્યાપૂજયિત્વાહતદર્શનમહોત્સવઃ ॥૪॥ વરુણ૦ અદ્યમેનિષ્ઠતોદેહઅદ્યાર્યોઽધિગતઃ પ્રભો ॥ ત્વત્પાદભાજોભગવન્નવાપુઃ પારમધ્વનઃ ॥૫॥ નમસ્તુભ્યંભગવતેબ્રહ્મણેપરમાત્મને ॥ નયત્રશ્રૂયતેમાયાલોકસૃષ્ટિવિકલ્પના ॥૬॥ અજાનતામામકેનમૂઢેનાકાર્યવેદિના ॥ આનીતોઽયંતવપિતાતદ્ભવાન્ક્ષંતુમર્હતિ ॥૭॥ મમાપ્યનુગ્રહંદૃષ્ટ્વન્મર્ત્યમર્હસ્યશેષદૃક્ ॥ ગોવિંદનીયતામેષપિતાતેપિતૃવત્સલ ॥૮॥ શ્રીશુક૦ એવંપ્રસાદિતઃ કૃષ્ણોભગવાનીશ્વરેશ્વરઃ ॥ આદાયાગાત્સ્વપિતરંબંધૂનાંચાવહન્મુદં ॥૯॥ નંદસ્ત્વર્તીદ્રિયંદૃષ્ટ્વાલોકપાલમહોદયં ॥ કૃષ્ણેચસન્નતિંતેષાંજ્ઞાતિજ્યોવિસ્મિતોઽબ્રવીત્ ॥૧૦॥ તેત્વૌત્સુક્યધિયોરાજન્મત્વાગોપાસ્તમીશ્વરં ॥ અપિનઃસ્વગતિમૂક્ષમામુપાધાસ્યદર્ધીશ્વરઃ ॥૧૧॥ ઇતિસ્વાનાંસમગવાન્વિજ્ઞાયાસ્થિલદૃક્સ્વયં ॥ સંકલ્પાસિદ્ધયેતેષાંકૃપયૈતદર્ચિતયત્ ॥૧૨॥ જનોવૈલોકેતસ્મિન્નવિદ્યાકામકર્મભિઃ ॥ ઉચ્ચાવચાસુગતિષુનવેદસ્વાંગતિંભ્રમન્ ॥૧૩॥ ઇતિસંચિંત્યભગવાન્મહાકારુણિકોહરિઃ ॥ દર્શયામાસલોકસ્વંગોપાનાંતમસઃપરં ॥૧૪॥ સત્યંજ્ઞાનમનંતંયદ્બ્રહ્મજ્યોતિઃ સનાતનં ॥ યદ્વિપશ્યંતિમુનયોગુણાપાયેસમાહિતાઃ ॥૧૫॥ તેતુબ્રહ્મહૃદંનીતામગ્રાઃ કૃષ્ણેનચોદ્ધૃતાઃ ॥ દદૃશુર્બ્રહ્મણોલોકંયત્રાકૂરોઽધ્યગાત્પુરા ॥૧૬॥ નંદાદયસ્તુતદૃષ્ટ્વાપરમાનંદનિર્વૃતાઃ ॥

તથા પિતા ઉપર પ્રેમ રાખનારા, આપ ગોવિંદ ભગવાન, આપના પિતાને પાછા તેડી જઈને, મારા ઉપર આનુભવ કરો. ॥૨૮॥ — શ્રીશુક — એ રીતે પ્રસન્ન કરેલા, એ દૃષ્ટેલા દૃષ્ટર નરણુ ભગવાને, પોતાના પિતાને પાછા લેઈ આવીને, અધુઓને આનંદ ઉપજાવ્યો. ॥૨૯॥ લોકપાળ વજ્રનું, કહી નદી જળેલ અંધર્થ નંદજીએ દીડું; તથા તે કૃષ્ણને નમ્યા; એ સવળું વિરમય પામેલા નંદજીએ, સંજીવીઓ પાસે કહી દેખાડ્યું. ॥૩૦॥ તેથી હે રાજ, એ આપ લોકેએ, તેમને દૃષ્ટર માન્યા; અને તેઓ કલ્પથી, બોલવા લાગ્યા કે. “એ અભિષેક ભગવાન, પોતાનું સુક્રમ રચય પણ, તેઓને દેખાડશે.” ॥૩૧॥ ત્યારે એ સર્વના આનંદની વાત જાણનારા ભગવાને; પોતાનાંઓના તે સંકલ્પને જાણ્યા; અને દયાપુણ્યથી, તે સિદ્ધ કરવા માટે, નિચર કર્યા કે. ॥૩૨॥ “અવિદ્યા-કામનાઓ-અને કર્મ પડે-આ લોકને રિશે, કેનાં નીચા જરીરેનાં બદલતા, ન-

નુશાદિષ્ટ પ્રાણીઓ પોતાની ગતિને, જાણના નથી.” ॥૩૩॥ એ રીતે એ મદા દ્વાજી દરિયાવાને વિ-આરીને, તે ગોપકાઓને; જેમાં અજ્ઞાન મુદ્દે નથી, જે સમય-જ્ઞાન રચય-અને આનંદ છે-તથા જે સનાતન જ્યાંતિ રચય જલ્લ કહેવાય છે-અને જેને મુનિઓ એકાગ્રચિત્તથી યુગે મારના લાગ કરવા પડે જાણે છે-તે વૈકુંઠ લોક તેઓને દેખાડ્યો. ॥૩૪-૩૫॥ એટલે જેની અંદર અકૂર પેડા હતા, તે જલ્પકર્મમાં કૃષ્ણ ભગવાને, તે સવળાઓને લેઈ જઈને; અંદર પેસાડવાથી, નંદજી વિગેરે સર્વે આપ; પરજાણના લોકો દેખાને; અને લા વેદ પણ, કૃષ્ણ ભગવાનની સ્તુતિ કરતા નેઈને; પરમ આનંદ પામીને, સુખિયા થયા-અને પકડાથી ભગવાને તેમને એ ધરામાંથીજ બહાર કાઢવાથી, યજ્ઞોજ વિરમય પામ્યા. ॥૩૬-૩૭॥ દર્શનથી-આ-૬૯માં સ્કંધનો વૈકુંઠ દર્શન નામે અષ્ટાવિઠમે આધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩૮॥

अध्याय. २८ भा. श्रीशुक—शरदकुलम्. कान्तुर्धो भवितुम्. इह उपदेशी शत्रु वेषेण, भगवतो
पञ्च योगमायानो आकृष्ट करिणः. ते भवितुम् इत्युक्तं मतं करुणं. ॥१॥ अने ते वणनेज्ज, पञ्च
दिवसे पोताणी प्रियाने भवेतां पतिनी पेटे, शत्रु विजयेना दत्तायुधो. पूरितेष्टाना भुजने केवल करतो
अदमा, करिणः केहेता तापने शरापण काये. ॥२॥ तेने वेदधने; अने कुमुद ज्ञाननां अभवितुं भेदको
पणां ते पतने. लक्ष्मीकृता सुरभा देवाता तेना भुजना नरा कुमुद नरा रता. अने शरद विजयेयी,
रंगारु कर्तु देवानो. कौशिकाना मनने भवेदर काये, येन मधुर सायना भगवतो भावतुं सिद्ध करु. ॥३॥ तेयी
हयाने शिद्ध कराना. ते भावतुने आकृष्टाने, मना ज्येष्ठायत्री मन्त्री कीर्ति; येने वराणी, येन पीछने
अन्या अन्य भयन न पडया देना. न्यां करुण दता, ला यथा वेगयी. दावतां दुःखे सिद्धि नये. ॥४॥
॥४॥ तेज्यानां डेटवीक न डेटवी दती, ते डेटवी डेटवानु पडतुं पडाने; अने पीछने युवा डेट

डेटवाना डेटवी दुपने, तथा शिष्या डेटवी भवितुं येनेयी डेटवाना विनाश नावी आवीयो. ॥५॥ डेटवी
येन विरसवानु—पाण्डोने धवरावतुं—अने स्वामीनी सेवा करवानु पडतुं पडाने, तथा वरावने भेदी दती,
ते वरावानु पडतुं पडाने, आनीयो. ॥६॥ पीछने शिष्या शिष्या—नदाती नदाती—अने आपोभा
आपुण आपुणी आनीती—तथा वरा. अने प्रदेयुं आवण सवण येदेहीने— अने कर्णु भगवाननी पास
आवी आवीयो. ॥७॥ तेज्याने तेजना. स्वामीयो—पापोये—आपुणेये—अने संप्रदायीये शरदा भाउना
छनां. गोविंद भगवाननां गन लागी वरायी, मेदिन येवी तेज्या. पाछीज यणी नदी. ॥८॥ अने वरा
गोडेना भावना सपराध येवी डेटवीक गोपीयाने, अदार नीकमनो काय न भवये; तेमणे त्यां रक्षिते,
पोतानी आपोभा भिमीने, कर्णु भगवाननी भावना युक्त थल, तेमनु ध्यान करु. ॥९॥ अने तेयी अने
न सदन याय, येना शिष्य भगवानना विद इय तीव तापी, पोतानां सपणां पाप नाश पावेवी; अने

कृष्णंचतत्रच्छंदोभिःस्तूयमानं सुविस्मिताः ॥१७॥ इति श्रीभागवते महापुराणे दशमस्कंधे पूर्वभागे अष्टाविंशतितमोऽध्यायः ॥२८॥
श्रीशुक० भगवानपितारात्रीः शरदोत्कुलमल्लिकाः ॥ वीक्ष्यरंतुं मनश्चक्रे योगमायामुपाश्रितः ॥१॥ तदोदुराजः ककुभः करैर्मुखं प्राच्याविलिपन्न
रुणेन शंतमैः ॥ स चर्षणीनामुदगाच्छुचो मृजन्मियः प्रियाया इव दीर्घदर्शनः ॥२॥ दृष्ट्वा कुमुदं तमस्वं डमंडलं रमाननाभं नवकुंकुमारुणं ॥ वनंचत
त्कोमलगोभिरंजितं जगौ कलंवामदृशं मनोहरं ॥३॥ निशम्यगीतं तदनेगवर्धनं ब्रजस्त्रियः कृष्णगृहीतमानसाः ॥ आजग्मुरन्योऽन्यमलक्षितो
द्यमाः स यत्र कांतो जवलो लकुंडलाः ॥४॥ दुहंत्योऽभिययुः काश्चिद्गोहं हि त्वासमुत्सुकाः ॥ पयोऽधिश्चित्य संयावमनुद्वास्या पराययुः ॥५॥ परिवेष
यंत्यस्तद्वित्वा पाययंत्यः शिशून्ययः ॥ शुश्रूषंत्यः पतीन्काश्चिदंशंत्योऽपास्य भोजनं ॥६॥ लिपंत्यः प्रमृजंत्योऽन्या अंजंत्यः काश्चलोचने ॥ व्यत्यस्त
वस्त्राभरणाः काश्चित्कृष्णांतिकं ययुः ॥७॥ तावार्थमाणाः पतिभिः पितृभिर्भ्रातृबंधुभिः ॥ गोविंदापहृतात्मानो न न्यवर्तत मोहिताः ॥८॥ अंतर्गृ
हगताः काश्चिद्गोप्योऽलब्धविनिर्गमाः ॥ कृष्णंतद्भावनायुक्ता दध्युर्मीलितलोचनाः ॥९॥ दुःसहप्रेष्ठविरहतीव्रतापधुताशुभाः ॥ ध्यानप्राप्ताच्यु
ताश्चेष्टनिर्वृत्याक्षीणमंगलाः ॥१०॥ तमेव परमात्मानं जारबुद्ध्याऽपि संगताः ॥ जहर्गुणमयं देहं सद्यः प्रक्षीणबंधनाः ॥११॥ राजा० कृष्णं विदुः परं
कांतं न तु ब्रह्मतयामुने ॥ गुणप्रवाहोपरमस्तासां गुणधियां कथं ॥१२॥ श्रीशुक० उक्तं पुरस्तादेतत्ते चैव्यः सिद्धियथागतः ॥ द्विपन्नपितृधीकेशं
किमुता धोक्षजप्रियाः ॥१३॥ नृणां निःश्रेयसार्थाय व्यक्तिर्भगवतो नृप ॥ अव्ययस्याप्रमेयस्य निर्गुणस्य गुणात्मनः ॥१४॥ कामं क्रोधं भयं स्नेहं मे
क्यं सौहृदमेव च ॥ नित्यं हरौ विदधतो यांति तन्मयतां हि ते ॥१५॥ न चैवं विस्मयः कार्यो भवता भगवत्यजे ॥ योगेश्वरेश्वरे कृष्णो यत एतद्विमुच्यते
॥१६॥ तां दृष्ट्वांतिकमायाता भगवान्ब्रजयोषितः ॥ अवदद्वदतां श्रेष्ठो वाचः पेशैर्विमोहयन् ॥१७॥ श्रीभग० स्वागतं वो महाभागाः प्रियं किं कर
वाणिषः ॥ ब्रजस्यानामयंकच्चिद्भूतागमनकारणं ॥१८॥ रजन्ये पाद्यो ररूपाद्यो रसत्वनिपेक्षिताः ॥ प्रतियात ब्रजं नेह स्थेयं स्त्रीभिः सुमध्यमाः १९
भातरः पितरः पुत्राभ्रातरः पतयश्च वः ॥ विचिन्वंति ह्यपश्यंतो माकृध्वं बंधुसाध्वसं ॥२०॥ दृष्टं वनं कुसुमितं राकेशकरं रंजितं ॥ यमुनाऽनिललालै

ध्यान पडे प्राप्त येथेच अभ्युत भगवानने गणना ३५, सुभ भगवतीय, पोतानां सपणां पुण्यना. पञ्च नाश
येवी; ते गोपीयो, नार भावनी बुद्धियी पञ्च, अने परमात्मा भगवानने पापी मल्लिका; अने तेज्यानां अंधना
नाश पापीने, शुद्धीपडे उभय येवी, तेज्यां सरीरा, तस्मिन् छूरी यया ॥१०॥—११॥—परिक्षित—हे मुनि,
तेज्या कर्णुने वित्तम पुण्य ज्ञायती दती, पञ्च परब्रह्म ज्ञायती नहेती; त्याने ते विषयबुद्धि पाणीयाने,
शुद्धीना प्रवाद इय आ संसार, कया कारुणी गयी येथे. ॥१२॥ श्रीशुक—ने तमने आगण कडेकुं छे
हे शिशुभाण, हर्षित भगवानना देय करारा. होया छायां, पञ्च ते सिद्धिने पायेथे छे; ते तेवी रीतेज्ज,
अने अधिष्ठान भगवाननां प्रति कराराज्यानी पञ्च, सिद्धि याय, तेमां शुं कडेकुं. ॥१३॥ हे राजा, अव्यय
अप्रमेय—अने निर्गुण भगवानना सद्युज्ज इये आपतार यवानु; मनुष्येना करायुने अर्थेय होय छे. ॥१४॥

जेज्या हरि भगवाननु; कामयी, कोपयी, भययी, रनेदयी, अथवा सुहृदपण्ययी पञ्च, दमेयां अने चित्तयी
ध्यान करे छे; तेज्या भगवान भय यथं ज्ञाय छे. ॥१५॥ गारे जेगनायी, सपणांज्याने मुक्ति मजे छे; ते
आ आनना अने योगेश्वरना धर कर्णु भगवान पिसे, आ आपतनां विरमण करया जेवुं कांछना नवी.
॥१६॥ पडी अने वराणी आंज्याने पास आपेवी देणीने, अने भोक्तारज्यानां श्रेष्ठ भगवान; तेमने गोद क
पतनां, सुंदर पाणी जेव्या छे. ॥१७॥—श्रीभगवान—हे महा भाव्यशायी गोपीयो, तमे यांने आत्मा.
तमाई शुं प्रिय कडे? आपवानुं करण्य शुं छे ते कडे, मज्जनां कृष्णने छे. ॥१८॥ हे सुंदरीयो, कांकर
प्राप्तीज्याने सेवेवी, अने विक्रमण इयवाणी, आ शत्रिनां आंज्याने आदी देहेवा जेवुं नथी; गारे तमे व
वरा पाछां ज्ञायते. ॥१९॥ तमारां गात पिता—पुत्र—भाइज्या—अने पतिज्या, तमने न देणवायी, शोध कर

તા. હોય: માટે અંધુઓને ત્રાસ ન આપો. ॥૨૦॥ જન્મનાં છતાં પવનની ધીમી લેહેરોથી કાનનાં ઓડાનાં પાં-
કાંધે યોગ્ય—અને મંદના ધિરોથી રંગાયલું—તથા ઉઘોડાં દુષ્ટોત્તમ આ વન તો, તમે જોયું: માટે હે
સતી સ્ત્રીઓ, તમે વાર ન લગાડતા, વ્રજમાં પાછાં જાઓ; અને પતિઓની સેવા કરો: તથા સ્ત્રીઓ પાડનાં
પ્રાણરક્ત અને ઓઢારોને ધવસવો, ને આપોને દુઃખ. ॥૨૧-૨૨॥ અથવા ને તમે: જેમ પ્રાણી માત્ર માત્ર-
માં પ્રિતિ રાખે છે, તેમ મારા ઉપરના રોદને લીધે મન ખેંચાવાળી, અહીં આગમાં હો; તોપણ હે કર્યા-
શીઓ: પતિની અને તેના અંધુઓની કપટ રહિત સેવા કરતી. અને સંતાનદિકનું પોષણ કરતું: એજ સ્ત્રી-
ઓનો ઉત્તમ ધર્મ કહેલ છે. ॥૨૩-૨૪॥ અને પતિ, દુષ્ટ સ્વભાવનો—આગધીન—દુઃખ—જડ—રોગી—અને નિ-
ર્ધન વિગેરે હોવા છતાં પણ, શુભ લોકને ઇચ્છનારી અને પાપ રહિત સ્ત્રીઓએ, તેને તજવાનો નથીજ.
॥૨૫॥ કુળવાન સ્ત્રીઓને ઉપપતિનું એટલે જલ પુરુષનું સેવન, તો સર્વદા નિંદા બરેલું—સ્વર્ગ થકી પાડી
નાંખનાર—કીર્તિનો નાશ કરનાર—મન ઉત્તમ કરનાર—અને તુચ્છ—તથા દુષ્ણ રૂપ કહેલ છે. ॥૨૬॥ વળી મારે

વિશે જેવો બાપ, સાંભળવાથી—દર્શનથી—ધ્યાનથી—અને કીર્તન કરવા થકી યાચ છે: તેવો પાસે રહેવથી,
નથીજ થતો; માટે તમે પાછાં ધેરજ જાઓ. ॥૨૭॥—શ્રીકૃષ્ણ—એ રીતનું ગોવિંદ ભગવાને કહેલું અપ્રિય વ-
ચન સાંભળવાથી, ખેડ પામેલી, અને સંકલ્પ બાંધી પડેલી, એ ગોપીઓ: અપાર ચિંતામાં પડી મર્યાદા. ॥૨૮॥ અને
સૂકના લાસ હોયથી, શોકને લીધે નિશાસ થકી—અને નીચાં મોઢાં રાખી પગલે વડે ધરતી ખેતરતી—ને ગો-
પીઓ, આખોયો પડનાં મેશવાળાં આંસુઓથી, છાતી ઉપરના કુમકુમને ઘોઘ નાંખતી, ઘણા દુઃખ વડે દયાધને
ચૂલીજ જતી રહેતી. ॥૨૯॥ પછી પ્રિય હોવા છતાં અપ્રિયથી પેડે બોલતા ભગવાન પ્રત્યે: તેમને અર્થ પોતાની
સર્વ કામનીઓને તજનારી, તે ગોપીઓ: રોવાથી ઉપસેલી આંખોને, લુછી નાંખીને: જરાક કોષ સહિત
પ્રીતિ વડે, મગમગી વાણીથી બોલીએ કે. ॥૩૦॥—ગોપીઓ:—હે ભગવાન આપના સરણ મૂળને અર્થ,
સર્વ વિષયોનો ભાગ કરનારી અમને: આપ સમર્થ, આતું અપરિત વચન કહેવાને યોગ્ય નથી; માટે ખોટા
આચર નહીં કરતાં, આદિ પુરુષ ભગવાને મુમુક્ષુ લોકને ભગવાની પેઠે: આપ અમારો ત્યાગ કરોમાં, અને

જત્તરુપલ્લવશોભિતં ॥૨૧ તદ્યાતમાચિરંગોષ્ઠશુશ્રૂષધ્વંપતીન્સતી: ॥કંદંતિવત્સાબાલાશ્વતાન્પાયયતદુદ્ધત ॥૨૨॥ અથવામદમિસ્ત્રેહાદ્રવંત્યો
યંત્રિતાશયા: ॥આગતાહુપપન્નંવ:પ્રીયંતેમયિજંતવ: ॥૨૩॥ મર્તુ:શુશ્રૂષણંસ્ત્રીણાંપરોધર્મોહ્યમાયયા ॥ તદ્ધંધૂનાંચકલ્યાણ્ય:પ્રજાનાંચાનુપોષણં
॥૨૪॥ દુ:શીલોદુર્ભગોવૃદ્ધોજઙ્ગરોગ્યધનોઽપિવા ॥પતિ:સ્ત્રીભિર્નંહાતવ્યોલોકેપ્સુભિરપાતકી ॥૨૫॥ અસ્વર્ગ્યમયશસ્યંચફલ્ગુકૃચ્છંમયા
વહં ॥જુગુપ્સિતંચસર્વંત્રઔપપત્યંકુલસ્ત્રિયા: ॥૨૬॥ શ્રવણાદર્શનાદ્યાનાન્મયિભાવોઽનુકીર્તનાત્ ॥ નતયાસન્નિકર્ષેણપ્રતિયાતતતોગૃહાન્ ॥
૨૭॥ શ્રીશુકઃ ॥ઇતિવિપ્રિયમાકર્ણ્યગોપ્યોગોવિંદમાપિતં ॥વિષણ્ણામગ્નસંકલ્પાશ્ચિંતામાપુર્દુરત્યયાં ॥૨૮॥ કૃત્વામુશ્વાન્યવશુચ:શ્વસનેનશુ
પ્યદ્વિંબાધરાણિચરણેનભુવંલિલિપ્ત: ॥ અસ્ત્રૈરુપાત્તમયિભિ:કુચકુંકુમાનિતસ્થુર્મંજંત્યુરુદુ:ખભરા:સ્મતૂર્ણી ॥૨૯॥ પ્રેષ્ટંપ્રિયતરમિવપ્રતિભા
પમાણંકૃષ્ણંતદર્થવિનિવર્તિતસર્વકામા: ॥ નેત્રેવિમૃજ્યરુદિતોપહતેસ્મર્કિંચિત્સંરંભગદ્ગદગિરોઽબ્રુવતાનુરક્તા: ॥૩૦॥ ગોપ્યઃ ॥મૈવંવિભોઽર્હતિ
ભવાન્ગાદિતુંનૃશંસંસંત્યજ્યસર્વવિષયાંસ્તવપાદમૂલં ॥ મક્તામજસ્વદુરવગ્રહમાત્યજાસ્માન્દેવોયથાદિપુરુષોમજતેમુમુક્ષૂન્ ॥૩૧॥યત્યપત્યસુ
ત્વદામનુવૃત્તિરંગસ્ત્રીણાંસ્વધર્મઃ ॥તિધર્મવિદાત્વયોક્તં ॥ અસ્ત્વેવમેતદુપદેશપદેત્વયીશંપ્રેષ્ઠોમવાંસ્તનુભૃતાંકિલવંધુરાત્મા ॥૩૨॥ કુર્વંતિહિત્વયિ
રતિકુશલા:સ્વઆત્મન્નિત્યપ્રિયેપતિસુતાદિભિર્ાર્તિદૈ:કિં ॥તન્ન:પ્રસીદપરમેશ્વરમાસ્મલ્લિંચ્યાઆશાંભૃતાંત્વયિચિરાદરવિંદનેત્ર ॥૩૩॥ ચિતંસુલ્લે
નભવતાઽપત્તંતંત્રેષુયન્નિર્વિશત્યુતકરાવપિગૃહ્યકૃત્યે ॥પાદૌપદંનચલતસ્તવપાદમૂલાદ્યામ:કથંત્રજમથોકરવામર્કિવા ॥૩૪॥ સિંચાંગન
સ્ત્વદધરામૃતપૂરકેણહાસાવલોકકલગીતજત્વચ્છયાગ્નિ ॥નોચેદ્વયંચિરહજાગ્ન્યુપયુક્તદેહાધ્યાનેનયામપદયો:પદવીંસલ્લેતે ॥૩૫॥ યર્હ્યંબુજા
ક્ષતવપાદતલંરમાયાદત્તક્ષણંકચિદરણ્યજનપ્રિયસ્ય ॥ અસ્માક્મતત્પ્રભૃતિનાન્યસમક્ષમંગસ્થાનુંત્વયાભિરમિતાવતપારયામ: ॥૩૬॥ શ્રીયં
ત્પદાંબુજરજશ્ચકમેતુલસ્યાલબ્ધ્વાઽપિવશ્નસિપદંકિલભૃત્યજુષ્ઠાં ॥યસ્યા:સ્વવીક્ષણકૃતેઽન્યસુરપ્રયાસસ્તદ્વદ્યંચતવપાદરજ:પ્રપન્ના: ॥૩૭॥ ત

અમે ભક્તને આપ પણ બને. ॥૩૧॥ હે અંગ, ધર્મને મજાનારા આપે: ને કે, પતિ—સંતાન—અને સુહૃદો-
ને અનુસરવાનો, સ્ત્રીઓનો સ્વધર્મ હોવાનું: કહ્યું છે: તો આપજ સ્વયં દેવધારીઓના અંધુ અને આત્મા
હોવાથી, આપ પ્રિય અને હૃદયને વિશેષ; આપે ઉપદેશ કરેલ, એ સર્વ; અચીત સિદ્ધ થાય છે. (અર્થાત
આપ એ સર્વ રૂપે હોવાથી, અમારા એ સ્ત્રીધર્મમાં, ખામી આવનાર નથીજ.) ॥૩૨॥ અને તે સારંગ એ;
દુષ્ટોને ઉત્પન્ન કરનારા પતિ (અથવા પત્ની) અને પુત્રો આદિનું પ્રયોગન નહીં મળ્યાં: કુશળ મનુષ્યો, પ્રિય
અને આત્મસરજ, આપ ભગવાનમાંજ હમેશાં પ્રીતિ કરે છે. તો હે પરમેશ્વર, અમારા ઉપર તમે પ્રસન્ન થાઓ;
અને આપ કમળોને વ્રજવાને વિશેષી, અમારી ઘણાકામી કામનાને: આપ કામી ન નાંખો. ॥૩૩॥
વળી આપજ, પડનાં કામકામમાં સુખથી લાગેલાં અમારાં મનનું દરજ્જા કરેલ છે: જેથી અમારા પગ, આ-
પના સરણ મૂળથી એક ડાહ્યો ખસી શકતા નથી: તો પછી અને વ્રજમાં આપે જાઓ, અને લાંબો

અમે શું કરીએ? ॥૩૪॥ માટે હે સખા, તમારા દસતા સુખે જોવાથી, અને સુંદર માવન થકી, ઉત્પન્ન
થયેલ કામગિરી: તમેજ અમારાં અંગોને, આપના અધરામૃતવડે પૂરુંપૂરું સિંચવું કરો; અને તેમ નહીં
કરોતો વિરદથી કિંતવ થયેલા અગ્નિ થકી, આ અમારાં શરીરો યાગી નરો; અને આપના ધ્યાન વડે, અમે
આપના પદને પામીશું. ॥૩૫॥ હે કમળોને ભગવાન, વનવાસીઓને પ્રિય એવું આપનું સરણ મૂળ, જે
લક્ષ્મીહને પણ કોષ કોષ વારજ પ્રાપ્ત થાય છે: તેનો અમને સર્વ કરારીને આપે જાવથી અમને આનંદ
આપેલા છે, લાચરી ધીમજાની પાસે ઉલું રહેવાનું પણ, અમને રચતું નથીજ. ॥૩૬॥ અને ધીમજ દેશ
આદિક પોતા તરફ જેની નજર થવા માટે પ્રસન્ન કરે છે: તે લક્ષ્મીજ પણ, આપના વક્ષસ્થળમાં રહેવા
છતાં, આપના દાસ લોકે સેવેલી અપના સરણ કમળની રજમાં, માત્ર તુમરીની સાથે ભાગ પડવાપરજ થ-
યેલ છે: અને તેજ આપની સરણ રજને અમે પણ પ્રાપ્ત થયેલાં છે. ॥૩૭॥ માટે હે, સંસારને મટાડવાથી,

અને પુરુષ ભગવાનઃ બ્રહ્મણ રૂપ, આપ અમારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ; અને આપના સુંદર દમયા સુદિન જોવા પડે; તોય કામનાથી તપેલી-અને આપની કૃપાસત્રાની આશાથી સર્વસ્વનો લાભ કરીને આપના ચન્દ્ર મુખને પ્રાપ્ત થયેલી-અમે; આપ માત્ર દાસીપણું આપે. ૩૩૮૫ આપનું દસમુખું-અપરમુખથી બરેહું-ગાલની ઉપર શોભતાં કુંડલોથી તથા લટકતા વાળના ચુંડાથી બરાવણું-મુખવિંદુ જોઈને, અને અબળને આપનારા આપના એ બુદ્ધિદંડને દેખાઈને; તથા એકલા લક્ષ્મીજીનેર રમણ કરવાના રથાન રૂપ આપના વદનચળને નીલાસીને; અમને આપના દામપક્ષીનાર હૃદય પરેષ છે. ૥ ૩૩૮૬ ॥ હે અંગ, આપે વાંસળાં વગાડીને ગાયેહું સુંદર પદચાલું માયન સાંભળવાથી, આ વિભોડીની અંદરની કહ સ્ત્રી મોદ ન પામે, તથા પોતાના આર્થ આચરણ થઈ સલામત ન થાય? કે જે માયન સાંભળવાથી; તથા, ત્રણે કોઈમાં આતિ ઉત્તમ આપનું રવ-રૂપ નિરખવાથી; આ વનની અંદરનાં, ગાયે-પક્ષી-ઝાડા-અને પશુઓ વિગેરેનાં પણ રવાણાં કંઈ થઈ જાય છે.

૥૩૮૭ આપ આદિ પુરુષ ભગવાન, જે રીતે દેવતાઓના શ્રેયસ્કું રક્ષણ કરો છો; તે રીતેજ આ મનુષ્યની-ઓનાં દુષ્ટાને અને બળને મટાડવાને સારું, આપ અવરણ કરીને જન્મેલા છો; તે હે દીનદયાળ, તારા પા-મેલી અમે દાસીઓનાં, રતન અને મુરતક ઉપર આપનું દરન કમળ મુકો. ૥૩૮૮-શ્રીશુક-સારે ચોરેથ-રેના હથેર ભગવાન, તેમની આ રીતની વિકળતા સાંભળીને, પોતે આત્માદામ છતાં; દયા સદિન દસ્યા; અને તેઓની સાથે રમ્યા. ૥૩૮૯ તે વખતે એ ઉદાર ચરિત્રવાળા પ્રિય અનુચિત ભગવાનના સાથે જોવાથી પ્રદુષિત થયેલ મોદાંવાળી એ ઝોપીઓથી વિંટાપલા અને દાડમની કળીઓ સમાન શોભતા દાંતથી ઉદાર રીતે દસતા ભગવાન, તારામણેથી વિંટાપલા ચંદ્રમાના સરખા શોભવા લાગ્યા. ૥૩૯૦ અને એ સેરડો સ્ત્રી-ઓના આજેવાન-વૈરવંતી ગાળા ધારણ કરેલા-ભગવાન; તેઓ થઈ ગયાના તથા પોતે ગાતા, એ વાને શો-ભાવના રરવા લાગ્યા. ૥૩૯૧ પછી જમુનાંછાત તરંગ વડે આપના, કુમુદેની સુમંત્રીવાળા પાનથી, આનંદ

ब्रःप्रसीददृजिनार्दनतेंऽघ्निमूलंप्राप्ताविमृज्यवसतीस्त्वदुपासनाशाः॥त्वत्सुंदरस्मितनिरीक्षणतीव्रकामतप्तात्मनांपुरुषभूषणदेहिदास्यं॥३८
वीक्षालकावृतमुखंतवकुंडलश्रीगंडस्थलाधरसुधंहसितावलोकं॥दत्ताभयंचभुजदंडयुगंविलोक्यवक्षःश्रियैकरमणंचभवामदास्यः॥३९॥
काळ्यंगतेकलपदायतमूर्छितेनसंमोहितार्यचरितान्नचलेबिलोक्यां॥वैलोक्यसौभगमिदंचनिरीक्ष्यरूपंयद्गोद्विजद्रुममृगाःपुलकान्यविभ्रन्
॥४०॥व्यक्तंभवान्ब्रजभयार्तिहरोऽभिजातोदेवोयथादिपुरुषःसुरलोकगोप्ता॥तन्नोनिधेहिकरपंकजमार्तबंधोतप्तस्तनेषुचशिरस्सुचकिंकरी
णां॥४१॥श्रीशुक०इतिविह्वलितंतासांश्रुत्वायोगेश्वरंश्वरः॥प्रहृत्स्वस्तद्व्यंगोपीरात्मारामोऽप्यरीरमत्॥४२॥ताभिःसमेताभिरुदारचेष्टितः
प्रियेक्षणोत्फुल्लमुखीभिरच्युतः॥उदारहासद्विजकुंददीधितिर्व्यरोचतैणांकद्वोडुभिर्वृतः॥४३॥उपगीयमानउद्गायन्वनिताशतयूथपः॥मालां
विभ्रद्वैजयंतींव्यंग्यं॥इत्यन्वनं॥४४॥नद्याःपुलिनमाविश्यगोपीभिर्हिमवालोकं॥रेमेतत्तरलानंदकुमुदामोदवायुना॥४५॥बाहुप्रसारपरि
रंभकरालकोरुनीविस्तनालभननर्मनखाग्रपातैः॥क्ष्वेल्याऽवलोकहसितैर्व्रजमुंदरीणामुत्तंभयनूरतिपतिरमयांचकार॥४६॥एवंभगवतःकृ
ष्णाह्लब्धमानामहात्मनः॥आत्मानंमेनिरेस्त्रीणांमानिनोऽभ्यधिकंभुवि॥४७॥तासांतत्सौभगमदंवीक्ष्यमानंचकेशवः॥प्रशमायप्रसादायत
त्रैवांतरधीयत॥४८॥इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेपूर्वभागेभगवतोरासलीलावर्णनंनामएकोनत्रिंशोऽध्यायः॥२९॥
श्रीशुक०अंतर्हितेभगवतिसहसैवब्रजांगनाः॥अतप्यंतमचक्षाणाःकरिण्यद्वययूथपं॥१॥गत्यानुरागस्मितविभ्रमेक्षितैर्मनोरमालापवि
हारविभ्रमैः॥आक्षिप्तचिताःप्रमदारमापतेस्तास्ताविचेष्टाजगृहुस्तदात्मिकाः॥२॥गतिस्मितप्रेक्षणभाषणादिषुप्रियाःप्रियस्यप्रतिरूढमूर्तयः
॥असावहंतित्यबलास्तदात्मिकान्यवेदिषुःकृष्णविहारविभ्रमाः॥३॥गायंत्यउच्चैरमुमेवसंहताविचिक्युरुन्मत्तकवद्वनाद्वनं॥पपच्छुराकाश
वदंतरंबहिर्भूतेषुसंतंपुरुषंवनस्पतीन्॥४॥दृष्टोवःकच्चिदश्वत्थलक्ष्म्यग्रोधनोमनः॥नंदसूनुर्गतोत्तृप्ताप्रेमहासावलोकनैः॥५॥कालेच्छुद्ध

પામેલા ભગવાન; તે નદીની હડી રેતીવાળા કિનારા ઉપર જઈને, ત્યાં ઝોપીઓની સાથે રમવા લાગ્યા. ૥૩૮૫ અને દાથ પસારવા-શાષણીડી-દાથ, વાળના ચુંડ, ઉર, તામિ, અને રતનને અડવું-હારવ કરવું-અને ન-ખની અણીઓ લગાડી-વિગેરે પ્રકારે રમવાથી, અને દગતા મૂળ સદિન જોવાથી, એ વ્રજની સ્ત્રીઓના કા-મને વધારતા ભગવાન તેઓને રમાડવા લાગ્યા. ૥૩૮૬ એ રીતે મદાત્મા કૃષ્ણભગવાન થઈ, માન પામ-વાથી તે સ્ત્રીઓ પોતાને; પૃથ્વી ઉપરની યીજી સ્ત્રીઓ કરતાં, અધિક ગાતી. ૥૩૮૭ સારે તેમના એ સુ-ભાવના મળે, અને અભિમાનને દેખાઈને; તે શમાવી દેવા માટે, તથા તેમના ઉપર પ્રસન્ન થવાને માટે, એ કેશવ ભગવાન, તે કેશજેન અંતર્યામિ થઈ ગયા. ૥૩૮૮ ૬૧૦ ૬૦ ૨૬૦ ઓ ૫૦ સે. ૥૩૮૯ અધ્યાય ૩૦ ઓ - શ્રીશુક-ભગવાન એકાએક અંતર્યામિ થવાથી, તેમને નદી દેખતી એ વ્રજની સ્ત્રીઓ, દાંતને ન દેખતી દાથણીઓની પેઠે, પરિતાપ પામી. ૥૩૯૦ અને એ રમાપન ભગવાનની સાસ-રોડ-દક્ષતા મુખથી સુંદર જોવું, અને મનને આનંદ પમાડે એવું જોવાવું, રમવું અને વિલાસ થઈ મન ખેંચાવતી તે

સ્ત્રીઓનાં મન; તેમનામાંજ લાગી જઈને, તેમની તે તે લીલાઓનું, તેઓ અનુરૂપ કરવા લાગીઓ. ૥૩૯૧ કૃષ્ણ ભગવાનમાં મન લાગેલી, અને તેમની ચાલ-દસવું-જેવું-તથા જોવાનું વિગેરે રૂપ, વિલાસ કરતી; તે અવગા સાંભળી, એ પ્રિય ભગવાન રૂપજ થઈ જઈને; પોતેજ કૃષ્ણ છે, એજ જન્મવાના લાગી ગઈઓ. ૥૩૯૨ અને તેઓ એકી ગળી કંઠ્યા રપરે ગાતી, તથા સર્વ પ્રાણી પદાર્થને વિશે, ગદાર અને અંદર આકાશની પેઠે રહેલા; એ પુરુષ ભગવાનને શોષતી; કન્મતની પેઠે, એક વનમાંથી બીજા વનમાં ફરવા લાગી; તથા વ-નરૂપિ આદિને પૂછવા લાગી કે. ૥૩૯૩ હે પિંપળા, વડ, અને પિંપર, પ્રેમ સદિન દસતા અને જોવા વડે અમારાં મન દરિને ગયેલા, નંદપુત્રને તમે કાઢ્યો દીકા છે. ૥૩૯૪ હે કુરુપક્-આસોપાલવ-તામ-પુનામ અને ચંપા; દસતા વડે સ્ત્રીઓના દર્પને હરનારા રાગના નાનાભાઈ કૃષ્ણ ક્યાં ગયા. ૥૩૯૫ હે ગોવિંદ ભ-ગવાનના ચરણને વિશે પ્રીતિવાળી બહી તુમરી, ધણા ભગવાનો સુદાં તને ધારણ કરનારા, અને તને અ-તિ પ્યારા અનુચિત ભગવાનને તે દીકા છે. ૥૩૯૬ હે સાલતી-મહિકા-ગદ-અને જૂથ, દાવતા રપસે થઈ તમને

મીતિ કુપલનના મમન ભગવાન અર્ધાં ચક્રને જતાં; તમે કોઈએ દીઠા છે. ૧૮૫૫ જે જીવોના અર્ધને
ખરે ઉપર થયેલાં અને જમુનાંને કોઈ રહેતાં, આંગા-રાયજી-પદ્મ-આસન-કોવિદાર-નયુ-આકા-
ખીલી-મુકુ-આપના-કદ-ગ-૧૫-અને જીવ જોડા; તમે અમે શુભ ચિત્ત થયેલીઓને કમ્બુ ભગવાનનો
પત્તા પાતાવશો ૧૮૫૫ જે કુશલ ભગવાનના ચરણો રપરા, તમે કમ્બુ તપ કરવાના પત્તાવ થકી પ્રા-
પ્ત થયેલા છે; અને તેથી, અમર વામન અવતારમાં તેમનાં પમણી મપાવળી, અપના વચ્ચે અવતારમાં તે-
મના શરીરને એટલી; એમાં કયા કારણથી તું રોમાંચિત થયેલી જમ્બુ છે. ૧૮૫૫ જે સખી, (કરણી)
તમે જેમ તમારા ટોળાના રવામી કવિવારની પાસે રહીને સુખી થાઓ, તેમ પ્રિય અન્યુત ભગવાનની
સાથે રહીને, પોતાનાં અંગેને સુખ પમાડવી, આ સહિત ભગવાન અર્ધાં ચક્રને ગયા છે કે શું? કારણ
તે જીવો અંત સંગરે, તેના સ્તન ઉપર કુમકુમ લાગેલી, કુંડલા કુચલી માળાનો સુગંધ, આ રમ્યે આ-

વેલે. ૧૮૫૫ અને જે જાડો, મદન્યત થયેલ થયું ભગવાનો અર્ધન તુલ્યીને ખાલુ કરેલા-એક દામ પ્રિ-
યાના ખમ્બા ઉપર મુકેલા-અને જીવ દામમાં કમ્બુ રાખેલા-એ સમતા નાગેરા ખાલુ કમ્બુ, તમે પ્રેમ સહિત
જેવા રૂપ કરેલા નમસ્કારને આદર આપતા; આવી થકીને નીકળ્યા છે કે શું? ૧૮૫૫ આ પોતાના પાદુઓથી
જોડેને એટલી લતાઓ, ભગવાનના નખના રપણી પચીત આર્ચન રોમાંચિત થયેલી છે. તેમને પચ આપણે મુકીએ.
૧૮૫૫ એ રીતે ભગવાનમાં મન લાગી ગયેલી-કમ્બુ જેવાં વચ્ચે મોઢી-અને વિદ્યુત થકીને ભગવાનને
શોધતી-એ જોખીઓ; ભગવાનની, તે તે લીલાઓનું અનુકરણ, (નકલ) કરવા માંડ્યું. ૧૮૫૫ કોઈ એક
પૂતના થયેલીનું, જીજી કમ્બુ થયેલીએ, સ્તનપાન કર્યું; તે એક પાલક થયેલીએ, રોમાં રોમાં જીજી માંડ
થવારીને, લાત મારી. ૧૮૫૫ એક દૈત્ય થયેલી, જાળાક કમ્બુ થવારી જીજીને કપાડી મઠ; અને કોઈ એક
પમ થકીને ધુધરીઓનો ચપ્પ કરતી, આંગેડીએ ચાલવા લાગી. ૧૮૫૫ જે જમ્બુઓ રામ અને કમ્બુ થકી,

કાશોકનાગપુન્નાગચંપકા: ॥રામાનુજોમાનિનીનાંગતોદપંહરસ્મિત: ॥૬॥ કચ્ચિતુલસિકલ્યાણિગોવિંદચરણપ્રિયો ॥સહત્વાડલિકુલૈર્વિભ્રહ
ષ્ટસ્તેડતિપ્રિયોડચ્યુત: ॥૭॥ માલત્યદર્શિવ:કચ્ચિન્મલ્લિકેજાતિયૂથિકે ॥પ્રીતિવોજનયન્યાત:કરસ્પર્શનમાધવ: ॥૮॥ ચૂતપ્રિયાલપનસાસન
કોવિદારમંબ્વર્કવિલ્વકુલામ્રકદંબનોપા: ॥યેન્યેપરાર્થમવકાયમુનોપકૂલા:શંસંતુકૃષ્ણપદવીરહિતાત્મનાંન: ॥૯॥ કિંતેકૃતંક્ષિતિતપોવતકે
શવાંધ્રિસ્પર્શોત્સવોત્પુલકિતાંગરુહેર્વિભાસિ ॥અપ્યંધ્રિસંમવઝરુક્રમવિક્રમાદ્વાઆહોવરાહવપુષ:પરિરંભણેન ॥૧૦॥ અપ્યેણપત્યુપગત:પ્રિય
યેહગાત્રેસ્તન્વન્દશાંસસ્વિસુનિર્ઘૃતિમચ્યુતોવ: ॥ કાંતાંગસંગકુચકુંકુમરંજિતાયા:કુંદસ્ત્રજ:કુલપતેરિહવાતિગંધ: ॥૧૧॥ બાહુંપ્રિપાંસઉપધાય
ગૃહીતપદ્મોરામાનુજસ્તુલસિકાલિકુલૈર્મદાંધૈ: ॥અન્વીયમામહૃવસ્તરવ:પ્રણામંકિંવાડમિનંદતિ ચરન્મળયાવલોકૈ: ॥૧૨॥ પૃચ્છતેમાલતાબા
હૂનપ્યાશ્લિષ્ટાવનસ્પતે: ॥નૂનંતત્કરજસઃષ્ટાવિભ્રત્યુત્પુલકાન્યહો ॥૧૩॥ હત્યુન્મત્તવચોગોપ્ય:કૃષ્ણાન્વેષણકાતરા:લીલાભગવતસ્તાસ્તાહ્યનુ
ચક્રુસ્તદાલ્મિકા: ॥૧૪॥ કસ્યાશ્વિત્પૂતનાયંત્યા:કૃષ્ણાયંત્યપિવસ્તનં ॥તોકાયિત્વારુદંત્યન્યાપદાડહન્શકટાયતી ॥૧૫॥ દૈત્યાપિત્વાજહારા
ન્યામંકાકૃષ્ણાર્મભાવનાં ॥રિંગયામાસકાપ્યંધ્રીકર્ષતીઘોષનિ:સ્વનૈ: ॥૧૬॥ કૃષ્ણરામાયિતેદ્વેતુગોપાયંત્યશ્વક્રાશ્વન ॥વત્સાયંતીંહંતિચાન્યા
તત્રૈકાતુવકાયતી ॥૧૭॥ આહૃયદૂરગાયદ્વત્કૃષ્ણસ્તમનુવર્તતી ॥વેણુંકર્ણતીક્રીડંતીમન્યા:શંસંતિસાધ્વિતિ ॥૧૮॥ કસ્યાંચિત્સ્વભુજંન્યસ્યચ
લંત્યાહાપરાનનુ ॥કૃષ્ણોડહંપદ્યતગતિલલિતામિતિતન્મના: ॥૧૯॥ મામૈષ્ટવાતવર્ષામ્યાંતઞ્ચાણંવિહિતંમયા ॥ હત્યુક્તૈકેનહસ્તેનયતંત્યુન્નિદધે
ડવરં ॥૨૦॥ આરુહૈકાપદાક્રમ્યશિરસ્પાહાપરાંનૃપા ॥દુષ્ટાહેગચ્છજાતોડહંચલાનાંનનુંદંડધૃક્ ॥૨૧॥ તત્રૈકોવાચહેગોપાદાવાઘિંપદ્યતોલ્બણં
॥ ચક્ષૂંપ્યાશ્વપિદધ્વંવોવિધાસ્યેક્ષેમમંજસા ॥૨૨॥ વદ્વાડન્યયાત્તજાકાચિત્તન્વીતત્રઝલૂલે ॥મીતામુદ્ધક્ષિપધાયાસ્યંમેજેમીતિવિંદંબનાં ॥૨૩॥
એવંકૃષ્ણંપૃચ્છમાનાવંદાવનલતાસ્તરૂન્ ॥ વ્યચક્ષતવનોદ્દેશેપદાનિપરમાત્મન: ॥૨૪॥ પદાનિવ્યક્તમેતાનિનંદસૂનોર્મહાત્મન: ॥લક્ષ્યંતેહિધ્વ
જાંમોજવજાંકુશયવાદિભિ: ॥૨૫॥ તૈસ્તૈ:પદૈસ્તત્પદવીમન્વિચ્છંત્યોડગ્રતોવલા: ॥વધ્વા:પદૈ:સુપૃક્તાનિવિલોક્યાર્તાસમન્નુવન્ ॥૨૬॥ કસ્યા:

અને કોઈકે જોપ થકીએ; કોઈ વાહુ થયેલીને, એકે પ્રદાર કર્યો; અને જીજીએ, એકે વચ્ચે રૂપે થયેલીને; મારી.
૧૮૫૫ કમ્બુની પેટે આચરણ કરવારી એકે, દૂર ગયેલી ગયેલીને, કમ્બુની પેટે મોઢાવનાં મોઢાવનાં; વાસળી
વગાડવાની રમત કરી; અને જીજીએ વાદ વાદ કરીને તેને વખાળી. ૧૮૫૫ કોઈ એકે, પોતાના હાથ,
પાસેની જીજીના ખમ્બા ઉપર મુકીને; તે કમ્બુમાં લાગેલા મનવાળી ચાલનાં ચાલનાં, મોઢીકે, "હું કમ્બુધું;
મારી શુંદર ચાલ જુઓ" ૧૮૫૫ અને "વાયુ તથા વરસાદથી જીજીશા નહીં, તેનાથી રક્ષણ થવાને કપાલ હું ક-
ઈધું," એમ કહીને, એક હાથ વડે વલ્લ કરીને એક જમ્બુએ; પોતાનું વલ્લ ઉમે થકી ૧૮૫૫ જે રામ; એકે, જીજીના
માથા ઉપર થકી, તેને પગથી દગાવીને, કમ્બુ કે, "હે દુષ્ટ સાપ જતો રહે; ખળ લોકને શિક્ષા આપવાને સાહેબ, હું
અવનરેલો છું. ૧૮૫૫ ત્યાં એકે મોઢીકે," હે જોવાળિઓ આ મયંકર દાવગિને જુઓ; તમે કપાળના, નમારી

આખો મિથો; હું નમને, તુનંજ નિર્ભય કરું છું." ૧૮૫૫ ત્યાં કોઈએક નાની મોઢીને, જીજીએ કુચલી માળા
વડે, આંગળીઓ સાથે લાંબી; ત્યારે તે જીજીની કુચલી આંગળીઓએ, પોતાનું મોઢું દાંડીને; જીકે લાંબા
જેવી નિશાની બનાવી. ૧૮૫૫ એ પ્રજાએ કમ્બુ લીલાનું અનુકરણ કરતી, અને દુઃખવનાં ઝાડ તથા
લતાઓ આદિને પૂજી તેઓએ; વનના પ્રદેશમાં પરમાત્મા ભગવાનનાં, પમણાં; ધમ-કમળ-વળ-અંકુશ-
અને વચ-વિગેરે નિશાનીઓ વગાં રપરા રીતનાં પડેલાં દેખીને, કમ્બુ કે; "આ પમણાં નો નકલ મકાલના
નંદ પુત્રનાં જ જમ્બુ છે. ૧૮૫૫-૨૫૫૫ જે તે પમણાંથી ભગવાનનો શોધ કરનાં જતાં, આગળ તે જીજી-
એ, એ પમણાં સાથે મોઢાં, જીનાં પમણાં નેવાળી, દુખી થકીને કમ્બુ કે; "લાખીની સાથેની હાથજીની
પેટે, નંદ પુત્રની સાથે તેમના ખમ્બા ઉપર હાથ રાખીને જમારી, કોઈ જોખીનાં આ પમણાં છે. ૧૮૫૫-૨૫૫

એણે ઈશ્વરે હરિ ભગવાનને, પાતાની પુત્રીના દરેકે કે જેથી જીવિંદ ભગવાન આપણને નહીં, તેને એકાં-
નમાં સાથે લેઈ ગયા છે. ૥૨૮૥ અને સખીઓ, આ જીવિંદ ભગવાનના ચરણ કમળની રમને થવ્ય છે.
ક જેને પાપનો નાશ કરવા સાહે; બ્રહ્માણ્ડ-સદસિવ-અને દેવી વદ્ધમાંથી પણ, પોતાના માથા ઉપર ચઢાવે
છે. ૥૨૯૥ પણ અન્યુત ભગવાનના અપશમ્ભુતને એકાંતમાં જે જોયી એકલીજ ભગવે છે. તેના પગમાં
નેમાં છે; તેથીજ આપણને ધજો લાભ થાય છે. ૥૩૦૥ અને વળી અર્દાસ, તેણીનાં પગમાં દેખાતાં નથી;
તેથી નહીં જાણાય છે કે, પાસનાં અંકુશમાં ચાલતાં, તેનાં શુંદર પગનાં નળાંને પીડા થવાથી, પ્રિયભગવાને
તે પોતાની પ્રિયાને કપાડી લીધી દશે. ૥૩૧૥ આ રથને પોતાની પ્રિયાને માટે ભગવાને, યુગ લીઝીલાં જ-
ણાય છે; તે સાહે પગ કયા કયા પડવાથી, પગમાં અંકુશ કહેલાં દેખાય છે. ૥૩૨૥ આ દેહાણે કામી ભગ-
વાને, તે કામિનાના વાળ સમા કરેલા છે; અને તેમ કરવા સાહે ભગવાન અર્દાસ નથી એવોજ સાચે છે.”

૥૩૩૥ આત્મારૂપ ભગવાન પોતાનાજ રથપુ વિશે, અખંડિત પ્રાંતિ વળા લેવા જતાં; આ પ્રમાણે કામી
દુરંગેની દીનતા, અને અંતિમાં દુષ્ટ રચના, દેખાડી આપવા સાહેજ; તેમની સાથે રમતા હતા. ૥૩૪૥
આ રીતે જાન ભૂતી મળેલાં દેખાડી એ જોયીઓ; એટલે કામ્ય ભગવાન જેને સાથે લેઈ ગયા હતા, તે
શિવાયની તળવણી ખીછી જીઓ; વનમાં ફરતી હતી. ૥૩૫૥ તારે ખીછી કામના વાળી જોયીઓને તજીને,
પ્રિય ભગવાન મળેજ અને છે; એમ જાણીને તે સાથે જતારી જોયીઓ, પોતાને સર્વ અંતિમાં ઉત્તમ
માની. ૥૩૬૥ તેથી વનના એક પ્રદેશમાં ગયા પછી, તેણે કેસર ભગવાનને મળેથી કહ્યું કે: “ હું આવી
શકતી નથી, માટે તમારું મન હોય, ત્યાં તમે અને કપાડીને લેઈ જાઓ. ” ૥૩૭૥ તારે એમ બોલેલી પ્રી-
યાને કામ્યે કહ્યું કે: “ તમે મારા અથા ઉપર મેલો. ” પછી તે મેલવા જતાં, તે દેહાણે ભગવાન અ-
તરંગીન થઈ જવાથી, તે સ્ત્રી પરિતપા પામી. ૥૩૮૥ અને કહેવા લાગી કે, “ હે નાથ-શુંદર-ધ્યાસ-સખા

પદાનિચેતાદિયાતાણાનંદસૂનુના॥અસન્યસ્તપ્રકોષ્ઠાયાઃકરેણોઃકરિણાયથા॥૨૭॥અનયારાધિતોનૂનંભગવાનહરિરીશ્વરઃ॥યત્તોવિહાયગો
વિંદઃપ્રીતોયામનયદ્રહઃ॥૨૮॥ધન્યાઅહોઅમીઆલ્યોગોદિદિવાંચ્છદેવઃ॥યાન્ન્રહ્મશોરમાદેવીદધુર્મૂર્ધ્વધનુત્તયે॥૨૯॥તસ્યાઅમૂનિનઃક્ષો
મંબુલ્લુહૈઃપદાનિયત્॥યેકાપ્તસ્ત્વગોપીનાંરહોભુંકેડચ્યુતાધરં॥૩૦॥નલક્ષ્યંતેપદાન્યત્રતમ્યાનૂનંતૃણાંકુરેઃ॥સ્વિચ્છત્સુજાતાંપ્રિતલામુન્નિન્યે
પ્રેયસીંપ્રિયઃ॥૩૧॥અત્રપ્રસૂનાવચ્ચઃપ્રિયાડ્યંપ્રેયસાકૃતઃ॥પપદાક્રમણેપ્તેપશ્યતાસકલેપદે॥૩૨॥કેશપ્રસાધનંત્વત્રકામિન્યાઃકામિ
નાકૃતં॥તાનિચૂડયતાકાંતામુપવિષ્ટમિહધ્રુવં॥૩૩॥રેમેતયાચાત્મરતઆત્મારામોડપ્યસ્વંડિતઃ॥કામિનાંદર્શયન્દેન્યંસ્ત્રીણાંચૈવદુરાત્મતાં૩૪
દ્યત્યેવંદર્શયંત્યસ્તાશ્વેરુર્ગોપ્યોવિચેતસઃ॥યાંગોપીમનયત્કૃષ્ણોવિહાયાન્યાઃહિણોલ્લૃપ્તઃ॥૩૫॥સાચમેનેતદાત્માનંવરિષ્ઠંસર્વયોષિતાં॥હિત્વાગો
પીઃકામયાનામામસૌભજતેપ્રિયઃ॥૩૬॥તતોગત્વાવનોદેશંદૃષ્ટાકેશવમન્નર્વાત્॥નપારયેડહંચલિતુંનયમાંયત્રતેમનઃ॥૩૭॥એવમુક્તઃપ્રિયામા
હસ્કંધમારુણતામિતિ॥તતશ્વાંતદધેકૃષ્ણઃસાવધરન્વતપ્યત્॥૩૮॥હાનાથરમણપ્રેષ્ટકાસિકાસિમહાભુજા॥દાસ્યાસ્તેપપાપ્યામેદ્દદેશયસ
ન્નિધિં॥૩૯॥શ્રીશુકઃઅન્વિચ્છંત્યોભગવતોમાર્ગંગોપ્યોવિદૂરતઃ॥દદૃશુઃપ્રિયવિશ્લેષમોહિતાંદુઃસ્વિતાંસર્ક્ષીં॥૪૦॥તયાકથિતમાકર્ણ્યમાન
પ્રાસિચમાધવાત્॥અવમાનંચદૌરાત્મ્યાદ્વિસ્મયંપરપંચયુઃ॥૪૧॥તતોડવિશન્વનંચંદ્રજ્યોત્સ્નાયાવદ્ધિભાવ્યતે॥તમઃપ્રવિષ્ટમાલક્ષ્યતતોનિવૃ
ત્તુઃસ્વિયઃ॥૪૨॥તન્મનસ્કાસ્તદાલાપાસ્તદ્વિચેષ્ટાસ્તદાત્મિકાઃ॥તદ્રુણાનેવગાયંત્યોનાત્માગારાણિસસ્મરુઃ॥૪૩॥પુનઃપુલિનમાગત્યકાર્લિયાઃ
કૃષ્ણંભાવનાઃસ્તદ્દત્તાજગુઃકૃષ્ણંતદાગમનકાંક્ષિતાઃ॥૪૪॥હિતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેપૂર્વભાગેરાસક્રીડાયાંત્રિંશતમોધ્યાયઃ॥૩૦
ગોપ્યઃજયતિતેડધિઃજન્મનાવ્રજઃશ્રયતદ્દિરાશશ્વદત્રહિઃપ્રિતિસ્તદ્દાદિશુતાવકાસ્ત્વયિધૃતાસવસ્ત્વાંવિચિન્વતે॥૧॥શરદુદાશયેસા
ધુજાતસત્સરસિજોદરશ્રીમુષાદૃશા॥સુરતનાથતેડગુલ્કદાસિકાવરદનિવ્રતોનેહર્કિવધઃ॥૨॥વિષજલાપ્યયાદ્યાલરાસ્ત્વદ્દારુતાદ્વૈયુતા

અને મોટા દાસ્યાગ્રા, તમે ક્યાં ગયા, તમારી રાંઠ ઘસીને તેની પાસે આવીને, દર્શન આપો. ” ૥૩૯૥—
શ્રીશુક—એટલામાં ભગવાનને પતો મેળવવાને હજી ખીછી જોયીઓ, તેની પાસે આવી પહોંચીઓ;
અને તેઓએ પ્રિય ભગવાનના વિયોગથી મોઢ પામેલી, અને દુખી થયેલી; પોતાની સાહેલીને જોઈ. ૥૪૦૥
અને માથે ભગવાન થકી પ્રથમ માતની પ્રાપ્તિ, તથા પાછળથી દુષ્ટ બુદ્ધિ થવાથી મળેલું અપમાન; તેના
કહેવાથીજ આંખાળે, તેઓને પરમ વિરમ થયો. ૥૪૧૥ પછી તે વનમાં જ્યાં સૂતી, ચંદ્રગાને પ્રકાશ દે-
ખાશે; તેટલે સૂતી તેઓ જાગે, જ્યારે અંધાર દેખાશે; તારે લાંબી તે ઓંચો પાછી વળી. ૥૪૨૥ એ
રીતે ભગવાનમાંજ મન વાળી-તેમના સંબંધનુંજ મોહતી-તેનાં લાલાઓનીજ રમત કરતી-અને ભગવાન
મમ થઈ મળેલી-એ જોયીઓ; ભગવાનના શુભે માતાં, પોતાની દેહ તથા ધર આદિકનું રમણજ રજી
મળેલું. ૥૪૩૥ પછી કામ્ય ભગવાનની ભાવનાવાળી તે સત્રીઓએ, કાલિદીના કાંડા ઉપર પાછાં આવી;

ભગવાન પધારવાની આકાંક્ષાથી એકાં મળીને કામ્ય સંબંધીજ જાન કરવા માંડ્યું. ૥૪૪૥ પ્રતિ થી૦ બા૦
દશમા સ્કંધનો ત્રીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૪૦૥
અધ્યાય. ૩૧ ઓ—જોયીઓ—આપનો જન્મ થવાને લીધે, જ્યાં સર્વદા લક્ષીજી વસે છે, એવું
આ વજ્ર અધિક જવ પામે છે; માટે આપને શોષતી અને આપને અર્થેજ પ્રાપ્તને પારણ કરનારી અમે
જોયીઓને, દયા કરીને આપ દર્શન લો. ૥૪૧૥ હે સુરના રવામી, અને વરદાન આપનારા; શરદ રૂપમાં ત-
જાવની અંદર ઉત્તમ થયેલાં, અને ઉપરેમાં એટ કમળની શોભાને પણ હાડવનાર, આપની દૃષ્ટી વડે; અમે
વમર મુલની દારીઓને આપ મારો છો; તે શું અર્દાસ વધ નથી મળ્યો. ૥૪૨૥ એવી જગ વડે થયેલા
નાશ થકી-અપામર થકી-વાયુ અને વરસાદ થકી-સળગતા દાવાનળ થકી-વચ્ચાસુર અને બોમાસુર થકી
-તથા એવી રીતે જન્મતાં જીવંત અનેક ભયથકી પણ, આપ ભગવાનેજ; વારંવાર અર્દા રક્ષણ કરેજ

વાળા-આપની મીઠી વાણીથી મોઢ પામેલી અમે! આપની દાસીઓને; આપ અધરામૃત પાઓ. ॥૮॥ તાપ પામેલાઓને જીવાડનાર-વિદ્યાનોએ વખાણેલ-પાપોનો નાશ કરનાર-અરણ્ય માનથી મંગળ કરનાર-અને જ-દમીના મદને મટાડનાર-આપના કથા રૂપી અમૃતનું, આ પૃથ્વી ઉપરના પ્રજા પુણ્યવાન મનુષ્યોન, કીર્તન કરે છે. ॥૯॥ ધ્યાન કરવા વડે મંગળ કરનારા આપ પ્રિયનું હસતું-પ્રેમથી જોતું-ક્રિડા કરતી-અને એકાંતમાં હૃદયમાં અસર કરનારી છતાં, કષ્ટ ભરેલી વાતો કરતી; એઓ સ્થપિત અમારાં મન ક્ષેપ પામેછે. ॥૧૦॥ હે નાથ સુંદર પુરુષ, આપ વ્રજમાંથી પશુઓને ચારવાને જતાં; આપના કમળ જેવા સુંદર પદ, કાંકરાળી અને ધાસના ઝળગાઓથી પીડાતા જાણીને; અમારાં મન ક્ષેપ પામે છે. ॥ ૧૧ ॥ હેવીર પુરુષ, દિવસ આથ-ગતાં, વનના પદાર્થો ધારણ કરેલું-રંગેડી બરાચલું-અને ચારે તરફ કાળા વાળના ગુચ્છ વાળું-આપનું મુખ કમળ અમને વારંવાર દેખાડીને આપ અમારા મનની અંદર કામ ઉપજ કરાછો. ॥૧૨॥ સરણે આપનારની

કામનાઓને પૂર્ણ કરનાર-બ્રહ્માએ પૂજેલ-પૃથ્વીની શોભા રૂપ-આપદ કાળમાં ધ્યાન કરાતું-સાંતિ આપનાર- અને આંધિને મટાડનાર-આપ પ્રિય ભગવાનનું ચરણ કમળ; અમારા રતનો કિપર અંપણ કરો. ૧૧૩૩૩ હે વીર પ્રરુપ, સુરતને વધારનાર-શોકને મટાડનાર-મનુષ્યોને બીજાં સર્વ સુખોનું વિરમરણ કરાવનાર-અને સર્વ કદતી વાંસળીએ સારી પેઠે મુસેલું-આપનું અપરાધન અમને આપો. ૧૧૪૪૪ આપ દિવસની વેળાએ ત્યારે જન્મધર્માં શરોછો, ત્યારે આપને ન દેખતાં; એક ત્રુટી જેટલો વખત, અમને એક યુગ જેટલો યદ્ય પડેછે; અને આપ પાછા પધારોછો, ત્યારે વાંકડા વાળના મુઠ્ઠાવાળું આપનું શુંદર મુખ જોવામાં; અડચણ કરનારી અમારી આંખોની પાપલોને, બનાવનાર બ્રહ્માને પણ; અમે જડ એટલે મૂર્ખ કહીએ છીએ. ૧૧૫૫૫ હે અમ્યુન ભગવાન, આપના ગાયન યજ્ઞ મોહ પાર્શ્વે, અમે; પતિ-પુત્ર-ભાઈ-સંજીવી-અને આંધવાનું ઉત્તરણ કરીને, આપની પાસે આવનારી આંખોને; અમારા આવવાના કારણને જાણનારા આપ; રાત્રિને સમયે કપટ કરીને કેવી રીતે તજશે. ! ૧૧૬૬૬ આપનું હસતું મુખ-ત્રેમથી જોવું-અને એકાંતમાં કામને કિપણ કરનારી

વાનો કરવી-એ વિગેરે થકી, તથા હદમીના રથાન રૂપ મોટા ઉદ્દેશ્ય વાળું આપનું સ્વરૂપ જોઈને; અમારાં મનને મોદ થવધી, આપના એ સ્વરૂપને વિશે; અમને વારંવાર ધણી ઇચ્છા થાય છે. ૩૧૭૭ વિશ્વનું મંજળ કરનાર આપનો જન્મ, આ વનમાં અને વનમાં રહેનારસાઓનાં દુખોને મટાડવા માટેજ થયેલ છે; તો આપને વિશે સ્પષ્ટ વાણી, અમે આપનાં સ્વજનોને; અમારા હૃદયનો રોગ મટાડનારે ઔષધ આપ થોડું પશુ આપે ૩૧૮૬ હે પ્રિય, આપના સકોમળ ચરણ કમળને અમારા કંઈ સ્તનો ઉપર, ધીમેથી ધારણ કરવામાં પશુ અમે બીહીએ છીએ; તો તે ચરણથીજ આપ પૃથ્વી ઉપર ફરોછો, ત્યારે પથરા વિગેરેથી શું આપને દુખ થતું નહીં હોય; તેથી અમે આપના વડેજ જીવતા વાણીઓની શુદ્ધિ બમી જાય છે. ૩૧૮૬ હતિ થીં આ-મવને દશમા રંધનો એકત્રિસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૩૩૧

અધ્યાય ૩૨ એ.—શ્રીશુક—હે રાજા, તારું ભગવાનના દર્શનથી હૃદયથી, આ રીતે ગાતી, અને વિચિત્ર પ્રકારે વિશ્વાસ કરતી જોખીઓ; શુંદર સ્વરથી રાવા ધામીઓ. ૩૨ ॥ તારે પિતાનર અને માખા

મણ, પાછળથી આરે વિશેષ રહેવાનું થવા સાદું; હું કે જેને એમ કરવુંજ વધારું છે; તે, અંતર્યામી થવા છતાં પણ, પરોક્ષ રીતે, તમનેજ બાળતો હતો; તેના વિશે, તમે મને અતિ પાત્રી સ્ત્રીઓએ દોષદર્શિ કર્યા નહીં બોલ્યો. ॥ ૨૧ ॥ નિહાંપણથી મારી સાથે બોડાવથી, તમેએ કરેલી બાળકનો અદ્ભુત તો; દેવતાઓના જેટલા આયુષ્ય વડે પણ, હું વાળી શકું એમ નથી; મારે કહી પણ દીધી પડે નહીં, અગર વસાહ કિંવા તૂટી જવાથી પણ મરે નહીં; એવી ધર રૂપી બેડીને, કાપી નાંખીને; મને બાળવારી તમેએનો, પોતાની એ બલાહ વડે; મને તમારા રૂપ થઈ, મુક્ત કર્યો ઘટિત છે. (અર્થાત્ જદો વાળવાને હું શક્તિ માન નથી.) ॥૨૨॥ છત્રિ શ્રી બાળવને દશમા રૂંધનો રાસક્રિયા નામે જનિતમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩૨॥

અધ્યાય. ૩૩ મો—શ્રીશુક—આ રીતનાં, બાળવાનાં અતિ શુદ્ધ વચનો સાંભળવાથી; ગોપીઓના મનના મનોર્થ પૂર્ણ થયા. અને વિરદ થઈ કમ્પન થયેલો તેમનો તાપ મટી ગયો. ॥૩॥ તે પછી એ ગો-વિંદ બાળવાને; પોતાને અનુસરનારી-પ્રીતિવાળી-અને એક બીજા સાથે હાથ મેળવીને કમેલી-તે ઉત્તમ સ્ત્રી-

ઓ સાથે રાસ લીલા (જેટલે બાળવા સરખા નાચતી રમત) કરવાનો આદ્ય કર્યો. ॥૨॥ જેટલે ગોપી ઓના મંડળથી શોભતી, રાસ લીલા શરૂ થઈ; અને એ કમ્પુ બાળવાની અર્ચિત્ય મોગ શક્તિથી, તેઓ જો બાળવાની વચમાં, એક એક રવરપથી પોતે પ્રવેશ કરીને; પોતાની પાસેની સ્ત્રીઓના મળમાં તેમણે હાથ નાંખવાનું તે સર્વેએ માન્યું; અને દેવતાઓ પણ, તેમની સ્ત્રીઓ સુદાં મન ખેંચાવાથી; બેલા મારે વ-ત્સાહ સહિત ભાં આવાથી, સંકોષ વિનાના વડે આકાશમાં બીડ થઈ પડી. ॥૩-૪॥ તે પછી હુંજીના નાદ થઈને કૂલના વડસાદ પડ્યા; તથા મુખ્ય ગોષ્ઠી, તેમની સ્ત્રીઓ સહિત; બાળવાના નિર્મળ યશને ગાવા લાગ્યા. ૫મી અને તે સ્ત્રીઓનાં તથા તેમના પ્રિય કમ્પુ બાળવાનાં પણ, કંકભૂ-ઝાંઝ-અને ધુધરીઓ વિ-ગેરેનો, એકત્ર થતો ધણો મારે રુદ્ધ; તે રાસ લીલાના દશાવમાં થઈ રહ્યો. ૬મી ભાં જો મોતાના પાંચકા-ઓની વચે, અકેલો મોરો મરત મણિ શોભવાની પેડે; એ દેવરી પુત્ર બાળવાને, તેઓની વચમાં અર્ચિત શોભવા લાગ્યા. ૭મી પગલાં માંડવાથી-હાથ હલાવવાથી-દરવા સાથે બાળવાના યાગથી-ગોપીને કડકી

મયાપરોક્ષંમજતાતિરોહિતંમાડસૂયિતુમાડર્હથતત્રિયંપ્રિયા: ॥૨૧॥ નપારયેડહંનિરવચસંયુજાંસ્વસાધુકૃત્યંવિબુધાયુપાપિવ: ॥ યામાડમજન્દુ
જેરગેહશંસ્વલા:સંવશ્રયતદ્વ:પ્રતિયાતુસાધુના ॥૨૨॥ ઇંમાંમંદંપૂંદ્વાત્રિશોડધ્યાય: ॥૩૨॥ શ્રીશુકંઈત્યંમગવતોગોપ્ય:શ્રુત્વાત્રાચ:
સુપેશલા: ॥જહુર્વિરહજંતાપંતદંગોપચિતાશિષ: ॥૧॥ તવારમતગોવિંદોરાસક્રીડામનુવ્રતૈ: ॥સ્ત્રીરત્નૈરન્વિત:પ્રીતૈરન્યેવ્યાલ્લહાહુભિ: ॥૨॥ રા
સોત્તદ્વ:સંપ્રવૃતોગોપીમંડલમંડિત: ॥ યોગેશ્વરેણકૃષ્ણેનતાસાંમધ્યેદ્વયોર્દ્વયો: ॥પ્રવિષ્ટેનગૃહીતાનાંકંઠેસ્વનિકટંસ્ત્રિય: ॥૩॥યંમન્યેરન્નમસ્તાવદ્ધિ
માનરત્તદ્દુલ્લં ॥દિવૌકસાંસદારાણામૌત્સુકયાપલ્હતાત્મનાં ॥૪॥ તતોદુંદુભયોનેદુર્નિપેતુ:પુષ્પવૃષ્ટય: ॥જગુર્મધર્વપતય:સસ્ત્રીકાસ્તદ્યશોડમ
લં ॥૫॥ વલયાનાંનૂપુરાણાંકિંકિણીનાંચયોપિતાં ॥સપ્રિયાણામભૂચ્છલ્લસ્તુમુલોરાસમંડલે ॥૬॥ તત્રાતિશુશુમેતાભિર્ભગવાન્દેવક્રીસુત: ॥મધ્યે
મળીનાંહેમાનાંમહામરકતોયથા ॥૭॥ પાદન્યાસૈર્ભુજવિધુતિભિ:સસ્મિતૈર્ભૂવિલાસૈર્મજ્યન્મધ્યેશ્વલકુચપટૈ:કુંડલૈર્ગંડલોલૈ: ॥સ્વિદન્મુસ્ય:ક
વરરશનાગ્રંથય:કૃષ્ણવધ્વોગાયંતસ્તંતડિતદ્વતમમચક્રેવિરેજુ: ॥૮॥ઉચ્ચૈર્જગુર્નૃત્યમાનારક્તકંઠ્યોરતિપ્રિયા: ॥કૃષ્ણાભિમર્શમુદિતાયદ્દીતેનેદ
માવૃતં ॥૯॥ કાચિત્સમંમુકુંદેનસ્વરજાતીરમિશ્રિતા: ॥ઉન્નિયેપૂજિતાતેનપ્રીયતાસાધુસાધ્વિતિ ॥તદૈવધ્રુવમુન્નિયેતસ્યૈમાનંચબદ્ધદાત ॥૧૦
કાચિદ્રાસપરિશ્રાંતાપાર્શ્વસ્થસ્યગદાધૃત: ॥ જગ્રાહબાહુનાસ્કંધંશ્લથદ્વલયમલ્લિકા ॥૧૧॥ તત્રૈકાંડસગતંબાહુંકૃષ્ણસ્યોત્પલસૌરમં ॥ ચંદના
લિપ્તમાધ્રાપલ્હષ્ટોમાચુચુંબહ ॥૧૨॥ કસ્યાશ્ચિન્નાત્યવિક્ષિપ્તકુંડલત્વિષમંડિતં ॥ગંડંગંડેસંદધત્યાઆદાતાંબૂલચર્વિતં ॥૧૩॥ નૃત્યંતીગાયતી
કાડપિકુજનૂપુરમેલ્લ ॥પાર્શ્વસ્થાડચ્યુતહસ્તાન્નશ્રાંતાધાત્સ્તનયો:શિવં ॥૧૪॥ ગોપ્યોલલ્લ્વાડચ્યુતંકાંતંશ્રિયૈકાંતવલ્લભં ॥ ગૃહીતકંઠ્ય
સ્તદ્દોષ્યૈર્ગાયંત્યસ્તંવિજહિરે ॥૧૫॥ કર્ણોત્પલ્લલકવિટંકકપોલધર્મવક્રાશ્રિયોવલયનૂપુરઘોષવાદ્યૈ: ॥ગોપ્ય:સમંભગવતાનનૃતુ:સ્વકેશસ્ત્ર

થઈ જવા સરખી કમરો ઉપરનાં હાલતાં રતન અને વસ્ત્રો થકી-ગાત્ર ઉપરનાં હાલતાં કુંડોથી-મોઢા ઉપર વજેલા પરશેવાથી-અને માથાના અંધોડાનો ગરિય થકી, એ કમ્પુ બાળવાને સહિત ગોપીઓ; ગાત્રી વચને, મેઘના મંડળમાં ચમકતી વીરળીઓની પેડે; શોભતી હતી. ૧૮મી અને એ કમ્પુ બાળવાના રવર થકી આનંદ પામેલી-રતિમાં પ્રીતિ વાળી-અને રંગીન કંઠાણી એ ગોપીઓ, નાચનાં નાંચનાં ઉચે રવરે ગાવાથી, તેમના ગાવાને વડે, આખું વિશ્વ બરપુર બરપુર થઈ રહ્યું. ૧૯મી ત્યારે કાંઈ એક ગોપીનો રવર: બાળવાના રવર સાથે યશસ્વર નહીં મળવાથી; તેણે દુ:ખ તાળ કરીને, પોતાના રવરને લગાવ્યો; તેથી બાળવાને પ્રીતિથી તેને વાદ વાદ કહી, સારો રીતે સહાર કરીને, ધણું માન આપ્યું. ૨૦મી અને રાસના નાચથી થાકેલી, તથા પોતાનાં કંકભૂ અને મલ્લિકામાં ઝૂલતી મળા સપર વધર થયેલી, એક ગોપી; પાસે કમેલા મહામુત બાળવાના જગા ઉપર હાથ મૂકીને ભાં ઉભી રહી. ૨૧મી તથા એક રોમાંચિત થયેલી ગોપી, ભાં પો-તાના જગા ઉપર મહાપરા કમ્પુના, કમ્પુત્ત મનના કમળની સુગંધ વાળા ચંદનથી ત્રિપાવલા હાથને; સુ-

ધીને તેનું મુગન કરવા લાગી. ૨૨મી અને નાચવાથી હાલતાં તેમની કુંડોથી શોભતી અને બાળવાના ગાત્ર સાથે પોતાના ગાત્રને વચાડીને કમેલી; કાંઈ ગોપીને બાળવાને પોતાનું ચાવડું તમેળ આપ્યું. ૨૩મી તેમજ રુદ્ધ કરતાં ઝાંઝર અને કંઠોરા વાળી અને નાચવા તથા ગાવાથી થાકેલી, કાંઈ એક ગોપીએ; પો-તાના પડખામાં કમેલા, અચ્યુત બાળવાના મુખ કાઠી હલત કમળને; પોતાના રતન ઉપર ધર્યું. ૨૪મી એમ એકલાં લક્ષ્મીના અતિ પારા પતિ, અચ્યુત બાળવાને પામેલી એ ગોપીએ; બાળવાના અને હાથ પોતાના મળમાં રાખી લેકને, ગાત્રી હતી; અને રંગતી હતી. ૨૫મી ગાત્ર ઉપર લટકતા વાળના ગુચ્છ, અને કાન ઉપરનાં કમળો સહિત પરશેવો વજેલાં મોઢાં થઈ શોભતી-અને માથાના વાળમાંથી ટૂલતી માળાઓ ખરી પડતી-અને જેઓનાં કંકભૂ તથા ઝાંઝર વાળાંઓનું, અને ભમરાઓ ગવડાઓનું કાગ કરતાં હતા; એવી તે ગોપીઓ એ રાસ લીલામાં બાળવાની સાથે નાચતી હતી. ૨૬મી ગાળક જેમ પોતાનાજ પડખા (જેટલે પ્રતિજિજ્ઞ) સાથે રમત કરે; તેમ, લક્ષ્મીપતિ બાળવાને પણ એ વચની સ્ત્રીઓ સાથે; અંગથી બેટનું-હાથ

વડે મદન કરતું-રત્ન સદિન જોતું-અને કલમ પકારનાં દાસ તથા રમતો વડે, રમતા હતા. ૥૧૭૥ હે રાજન, ભગવાનના અમ સંગના આનંદથી, આપણ થયેલ દુઃખો વાળિ-એ વચ્ચની સ્ત્રીઓ, પોતાનાં છૂટી જતાં, પહેલું-ફૂલની માળાઓ-ચોટલાના વાળ-અને રત્નો કપડાં વચ્ચેના છેડા-વિષેરે પશુ દુઃખ કરવાને દક્ષિણ થઈ શકતી નહોતી. ૥૧૮૥ એ રીતે કશું ભગવાનને રમતા દેખીને, આકાશમાં ફરતા દેવતાઓની સ્ત્રીઓ પશુ, કાગલુર થઈને મોઢ પાળી ગઈઓ; અને નક્કો સદિન ચંદ્રમા પશુ વિગય પામ્યો. ૥૧૯૥ કશું ભગવાન આત્માશમ હોવા છતાં, આ રીતે જોઈતી જોખીઓ હતી; તેટલાં જ પોતાના સ્વરૂપ કરીને, લીલા વડે તેમની સાથે રમ્યા. ૥૨૦૥ વળી હે રાજન, તે સમયે થયું રમવાથી તે થાકી ગયેલીઓનાં મોઢાને, એ દયાવાન ભગવાન પોતાના સુખથી દાપ વડે, પ્રેમવડે લેવતા પશુ હતા. ૥૨૧૥ સારે ગાલ ઉપર લટકતા વાળનાં યુગ્મ, અને ઝમઝમાટ કરતાં સોળાનાં દાલતાં ફુડાથી ડોળતા, અને અચૂત સગાલ

દાસ સદિન જોતા ભગવાનને; માન આપતી, અને તેમના નખના સ્પર્શથી આનંદ પામતી, જોખીઓ; ભગવાનનાં પવિત્ર કામોનું ગાયન કરતી હતી. ૥૨૨૥ પછી તે સ્ત્રીઓ શુદ્ધાંત, થાક મટાડવાને, અગ્નિગયી કરવાથી; અને સ્નાન કપડાં કુમકુમથી વગાડવી; માળાઓ ઉપર ભમતા ભમશઓ સદિન, રસાને બાળી નાંખતા, અને દાઘણીઓનાં એળા ચાલતા, દાંથીની પેડે; એ થાકેલા ભગવાન જગતી એટલે પેડા. ૥૨૩૥ હે અંગ, સારે તે દસતી અને પ્રેમથી જોતી ધણી સ્ત્રીઓએ, સારે કોરથી પાણી વડે, ઘીંજવાતા; અને વિખાનોમાં બેઠેલા દેવતાઓથી દૂરે વધારીને વખાણ કરતા; ભગવાન સ્વપ્નમાંથી જતાં પશુ દાંથીના સરખી રમત વડે રમ્યા. ૥૨૪૥ પછી મદનરતો દાંથી જેમ દાઘણીઓ સદિન ફરે, તેમ ભમરા અને સ્ત્રીઓના ટોળાથી વિરોધતા ભગવાન, જળનાં અને સ્થળનાં ફૂલોની સુંગંધી વાળા પવનથી વાપેલાં, જમુનાં છતાં ઉપવોળાં; તેના કાંઠા ઉપર, તથા દિશાઓમાં પ્રદ્યા. ૥૨૫૥ આ પ્રમાણે સરદ રતુનાં અદમાનાં કિરણોથી જો-

સ્તસ્ત્રજોશ્રમરગાયકરાસગોષ્ઠાં ॥૧૬॥ એવંપરિવંગકરાભિમર્શસ્તિગ્ધેક્ષણોદામવિલાસહાસૈઃ ॥રેમેરમેશોવ્રજસુંદરીભિર્યથાડર્મકઃસ્વપ્રતિ
વિંબવિશ્રમઃ ॥૧૭॥ તદંગસંગપ્રમુદાકુલેન્દ્રિયાઃકેશાન્દુકૂલંકુચપટ્ટિકાંવા ॥નાંજઃપ્રતિવ્યોદુમલંવ્રજસ્ત્રિયોવિસ્ત્રસ્તમાલાભરણાઃકુરુદ્વહ ॥૧૮
કૃષ્ણવિક્રીડિતંવીક્ષ્યમુમુહુઃસ્વેચરસ્ત્રિયઃ ॥ કામાર્દિતાઃશશાંકશ્વસગણોવિસ્મિતોડભવત્ ॥૧૯॥ કૃત્તાતાવંતમાત્માનંયાવતીર્ગોપયોષિતઃ ॥
રેમેસભગવાંસ્તાભિરાત્માત્મોડપિલીલયા ॥૨૦॥ તાસામતિવિહારેણશ્રાંતાનાંવદનાનિસઃ ॥પ્રામૃજત્કરુણઃપ્રેમ્ણાશંતમેનાંગપાણિના ॥૨૧॥
ગોપ્યઃસ્ફુરત્પુરટકુંડકુંતલત્વિઙ્ગંદ્રિયાસુધિતહાસનિરીક્ષણેન ॥ માનંદધત્યક્ષપભસ્યજગુઃકૃતાનિપુણ્યાનિતત્કરુહસ્પર્શપ્રમોદાઃ ॥૨૨॥
તાભિર્યુતઃશ્રમમપોહિતુમંગસંગઘૃષ્ટસ્ત્રજઃસકુચકુંકુમરંજિતાયાઃ ॥ગંધર્વપાલિભિરનુદ્રુતઆવિશદ્વાઃશ્રાંતોગજીભિરિભરાડિધિભિન્નસેતુઃ ॥૨૩
સૌંડમસ્યલંયુવતિભિઃપરિપિચ્યમાનઃપ્રેમ્ણેક્ષિતઃપ્રહસતીભિરિતસ્તતોંડગ ॥ વૈમાનિકૈઃકુમુમવર્ષિભિરીઙ્મમાનોરેમેસ્વયંસ્વરાતિરત્રગજેન્દ્રલીલઃ
॥૨૪॥ તતશ્ચકૃષ્ણોપવનેજલસ્થલપ્રસૂનગંધાનિલજુષ્ટદિક્ટે ॥ ચચારભુંગપ્રમદાગણાવૃતોયથામદચ્યુદ્ધિરદઃકરેણુભિઃ ॥૨૫॥ એવંશશાંકાં
શુવિરક્ષિત્ત્વિશાઃસસત્યકામોડનુરતાવલાગણઃ ॥સિષેવઆત્મન્યવરુદ્ધમૌરતઃસર્વાઃશરત્કાવ્યકધારસાશ્રયાઃ ॥૨૬॥ રાજા૦સંસ્થાપનાય
ધર્મસ્યપ્રશમાયેતરસ્યચ ॥ અવતીર્ણોહિભગવાનંશેનજગદીશ્વરઃ ॥૨૭॥ સકથંધર્મસેતૂનાંવક્તાકર્તાડભિરક્ષિતા ॥ પ્રતીપમાચરદ્વહાન્પરદારા
ભિમર્શનં ॥૨૮॥ આપ્તકામોયદુપતિઃકૃતવાન્વૈજુગુપ્સિતં ॥કિમભિપ્રાયેતંનઃસંશયંછિધિમુવ્રત ॥૨૯॥ શ્રીશુક૦ધર્મવ્યતિક્રમોદૃષ્ટૈશ્વરા
ણાંચસાહસં ॥ તેજીયસાંનદોષાયવન્હેઃસર્વભુજોયથા ॥૩૦॥ નૈતત્સમાચરેજ્ઞાતુમનસાડપિહ્યનીશ્વરઃ ॥ વિનય્યત્યાચરન્મૌહ્યાદ્યથારુદ્રોડબ્ધિ
જંવિષં ॥૩૧॥ ઈશ્વરાણાંવચઃસત્યંતથૈવાચરિતંકચિત્ ॥તેપાંયત્સ્વચોયુક્તંબુદ્ધિમાંસ્તત્સમાચરેત્ ॥૩૨॥ કુશલાચરિતેનૈવામિદ્સ્વાયૈનવિદ્ય
તે ॥વિપર્યયેણવાડત્યૈર્નિરહંકારિણાંપ્રમો ॥૩૩॥ કિમુતાશિલસત્વાનાંતિર્યઙ્મર્ત્યદિવૌકસાં ॥ ઈશિતુશ્ચેશિતવ્યાનાંકુશલાકુશલાન્વયઃ

ભતી રત્નિયાં, એ પ્રીતિવાન સ્ત્રીઓના સમુદાયમાં રહેલા છતાં; તે સલકામ ભગવાને, પોતાનું વીર્ય રખવીત ન થવા દેતાં; કાળની વારતાઓમાં સૌરા સંગંધી રમતો, આશ્રય કરાતી; સવે વરતુઓનું સેવન કર્યું. ૥૨૬૥ -પરોક્ષિત-એ જગતના ઉચર ભગવાન ધર્મનુંજ સ્થાપન કરવાને, અને અધર્મની શાંતિ કરવાને માટેજ પોતાના અંત વડે અવતરેલા છે. ૥૨૭૥ એટલે, તે ધર્મે માંગતા કર્તા-વક્તા-અને રક્ષણ કરનારા હોવા છતાં; હે આલય, તેમજ પર સ્ત્રીઓનું અભિમર્શન, એટલે મદન આદિ કરવા રૂપ આવળું આચરણ, કેમ કર્યું. ૥૨૮૥ હે સુવત, સાતવતપતિ કશું ભગવાને, પોતે પશું કામ હોવા છતાં, એ નિંદીત કર્મ કયા અભિપ્રાયથી કર્યું હશે. એ પદ્ધતિ અમારા સંસારને આપ કાપો. ૥૨૯૥-શ્રીશુક-જેમ અંગિ, સાદે નરસું એવા વિનાજ સવે વરતુને ખાલ છે; તેમ સમર્થ અને તેજસ્વી પુરોને વિશે દેખવામાં આવતું, ધર્મનું વલ્લખન, અને શ્રાદ્ધકર્મ; દેવને ઉત્પન્ન કરી શકતાં નથીજ. ૥૩૦૥ પશુ તેનું આચરણ કરવાનો, અસમર્થ પુરોએ

તો, મનવડે સંકલ્પ પશુ કરતો નજ જોઇએ. કારણ કે ભગવાન સદાશિવ, સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા હળા-દળ નાગના મદા ઝેરને, પશુ પીઈ ગયા હતા; પશુ તેમની પેડેજ, કોઇ મદ પશુથી કરવા બચતો, તુર્તજ વિનાશ પામે. ૥૩૧૥ માટે સમર્થ પુરોએ કહેવાં વચનોજ, સલ એટલે પ્રમાણ રૂપ ગણાય છે; અને તેમનાં આચરણો તે કોઇ કોઇ વખતેજ પ્રમાણરૂપ થાય છે. એટલા માટે, તેમનાં જે આચરણો, તેમનાં વચનોને અનુકૂળ હોય; તેટલાંનુંજ બુદ્ધિવાન પુરોએ આચરણ કરવાનું છે. ૥૩૨૥ એ અહંકાર રદિન સમર્થ પુરોને, સદ આચરણ કરવાયકી, અદોષાં કોઇ પ્રકારનો સ્વાર્થ હોતો નથી; તેમ તેથી ઉલટાં એટલે દુષ્ટ આચરણ કરવાયકી પશુ, કોઇ અનર્થની પ્રાપ્તિ થવાનું તેમને છેજ નહીં. ૥૩૩૥ સારે પશુ-પક્ષી-મનુષ્ય-અને દેવતાઓ આદિ સર્વ, વશમાં રહીને વર્તનાર પ્રાણી પદાર્થોહને નિષ્કર્મમાં રાખનારા (એટલે આત્મન સમર્થ થકી પશુ સમર્થ) એ ભગવાનની પાગતગાતો, સત્ અને અસત્ કર્મ કરવાપણાનો સંગંધ નજ હોય, તેમાં

મું કહેવું. ૧૩૪૧ ॥ જોના અરણ્ય કમળની રજનું સેવન કરવાથી તમિ પામેલા મુનિઓ પણ, યોગના પ્રભાવને; તથામ કર્મ બંધનેને ટોડી નાંખીને સારા કે નરતા કર્મકળના અધિકારી નહીં થતાં; સ્વપ્નમાં પ્રગણે કર્મ કરી શકે છે. તે પછી આ ગોપીઓનાં, અને તેમના પતિઓનાં, તથા સર્વ દેહધારી પ્રાણીઓ આદિનાં અંતરને વિશે રહેલા-અને લીલા કરવા સાફ સ્વપ્નમાંથીજ શરીર ધારણ કરીને, દેહધારી થયેલા; એ અધ્યક્ષ ભગવાનને તો, એ પ્રકારનું બંધનજ ન હોય શકે; એમાં શક્ય શો ? ૧૩૪૨-૩૪૩ ॥ માટેજ પ્રાણીઓના ઉપર અનુકર કરવાને માટે, મનુષ્યનું શરીર ધારણ કરેલા, એ ભગવાને જે જે ક્રિયાઓ કરી છે; તે તે સાંભળવા થકી, મનુષ્યોનાં મન ભગવાનને વિશે લાગી જાય છે. ૧૩૪૪ અને તેથીજ એ કૃષ્ણ ભગવાનની માયાથી મોહ પામેલા મનવાસીઓએ, પોતપોતાની ઈચ્છાને, પોતાના પડખામાંજ રહેલી માનીને, કૃષ્ણ ભગવાનનો જરાપણ દેખ ક્યો નહીં. ૧૩૪૫ ॥ પછી પ્રભાતનું એકાદીક થયેથી એટલે રાતની છેવટની એ ધડી યાદી રહી, ત્યારે

પોતાની હિંમત નહીં છતાં એ ભગવાનને પ્રિય ગોપીઓ, એ વાસુદેવ ભગવાનની સલાહથીજ, પોત પોતાને ઘેર મળ્યો. ૧૩૪૬ ॥ વિષ્ણુ ભગવાને આ રીતે વ્રજની ઈચ્છા સાથે કરેલા, રંગણ રૂપ લીલાને; જે કાંઈ અદ્વા સદિત સાંભળશે, અથવા સાંભળ્યા પછી વહુન કરશે; તેને પરમ ભક્તિની પ્રાપ્તિ થશે. તથા હૃદયના રોમ રૂપી કામદેવના ઉપર પણ તે કૌતવ્યજાન છત મેળવીને, ધીર પુરૂષ થશે. ૧૩૪૭ ॥ હિતશ્રી ભગવાને દશગા રક્ષકો રાસક્રિયા નામનો તેનરિસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૩૪૮ ॥

અધ્યાય ૩૪ મો.-શ્રીશુક-એક દહાડો દેવની યાત્રામાં જવાને દસાદ વાળા ગોવણિઆઓ આડંબેતરીને અગિકાજના વનમાં ગયા. ૧૧૧ ॥ હે રાજા, ત્યાં જઈ સરસ્વતીમાં નાહીને, તેઓએ સ્મર્ય પશુપતિ (સદાશિવ) દેવનું, અને દેવી અગિકાનું પશુ, પૂજનના પદાર્થો વડે બક્તિ સદિત પૂજન કર્યું. ૧૧૨ ॥ અને એ દેવની પ્રસન્નતા માટે માયો-સોનું-ભૂમડાં-મધ-અને મિઠાં અન્ન આદિક, તેઓએ આહુત્યને આપ્યાં. ૧૧૩ ॥

॥૩૪॥ યત્પાદપંકજપરાગનિષેવત્સાયોગપ્રભાવવિધુતાસ્થિલકર્મબંધાઃ ॥ સ્વૈરંચરંતિમુનયોઽપિનનદ્યમાનાસ્તસ્યેચ્છયાત્તવપુષઃકુતપ્તવંધઃ ॥૩૫॥ ગોપીનાંતત્પતીનાંચસર્વેષામેવદેહિનાં ॥ યોઽતશ્ચરતિસોઽધ્યક્ષઃક્રીડનેનેહેદેહભાક્ ॥૩૬॥ અનુગ્રહાયભૂતાનાંમાનુષંદેહમાસ્થિતઃ ॥ ભજતેતાદૃશીઃક્રીડાયાઃશ્રુત્વાતત્પરોભવેત્ ॥૩૭॥ નાસૂયન્સલુકૃષ્ણાયમોહિતાસ્તસ્યમાયયા ॥ મન્યમાનાઃસ્વપાર્શ્વસ્થાન્સ્વાન્સ્વાન્દારાન્વ્રજોક્સઃ ॥૩૮॥ બ્રહ્મરાવત્પાવૃત્તેવાસુદેવાનુમોદિતાઃ ॥ અનિચ્છંત્યોયયુર્ગોપ્યઃસ્વગૃહાન્મગવત્પિયાઃ ॥૩૯॥ વિક્રીડિતંવ્રજવધૂભિરિદંચવિષ્ણોઃશ્રદ્ધાન્વિતોઽનુશૂણ્યાદગ્દર્ણયેષ્ઠઃ ॥ ભક્તિપરાંભગવતિપ્રતિલભ્યકામંતદ્રોગમાશ્વપહિનોત્યચિરેણધીરઃ ॥૪૦॥ ઇ.મા.મ.દ.પૂ.વપસ્ત્રિશોઅ. ॥૩૩ શ્રીશુક૦ એકદાદેવયાવાયંગોપાલાજાતકૌતુકાઃ ॥ અનોભિરનદુચ્યુકૈઃપ્રયયુસ્તેઽવિકાવનં ॥૧॥ તત્રસ્ત્રાત્વાસરસ્વત્યાદિવંપશુપતિંવિભું ॥ આનર્ચુરંહૃષ્ણૈર્ભક્ત્યાદેવીંચનૃપતેઽવિકાં ॥૨॥ ગાવોહિરણ્યવાસાંસિમધુમધ્વન્નમાદૃતાઃ ॥ બ્રાહ્મણેષ્વોદદુઃસર્વેદેવોનઃપ્રીયતામિતિ ॥૩॥ ઋષુઃસરસ્વતીતીરેજલંપ્રાપ્ત્યધૃતવ્રતાઃ ॥ રજનીતાંમહાભાગાનંદસુનંદન્તદ્વ્યઃ ॥૪॥ કશ્ચિન્મહાનહિસ્તસ્મિન્વિપિનેઽતિબુભુક્ષિતઃ ॥ યદૃચ્છયાગતોનંદંશયાનમુરગોઽગ્રસીત્ ॥૫॥ સચુક્રોશાહિનાગ્રસ્તઃકૃષ્ણકૃષ્ણમહાનયં ॥ સર્પોમાંગ્રસતેતાતપ્રપન્નંપરિમોચય ॥૬॥ તસ્યચાક્રંદિતંશ્રુત્વાગોપાલાઃસહસોત્થિતાઃ ॥ ગ્રસ્તંચદૃષ્ટ્વાવિભ્રાંતાઃસર્પવિવ્યધુરુલ્મુકૈઃ ॥૭॥ અલાતૈર્હન્યમાનોઽપિનામુંચત્તમુરંગમઃ ॥ તમસ્પૃશત્પદાઽભ્યેત્યભગવાન્સાત્વતાંપતિઃ ॥૮॥ સર્વેભગવતઃશ્રીમત્પાદસ્પર્શહતાશુભઃ ॥ મેજેસર્પવપુર્હિત્વારૂપંવિદ્યાધરાર્ચિતં ॥૯॥ તમપૃચ્છદ્દૃષ્ટીકેશઃપ્રણતંસમુપસ્થિતં ॥ દીપ્યમાનેનવપુષાપુરુષંહેમમાલિનં ॥૧૦॥ કોભવાન્પર્યાલક્ષ્મ્યારોચતેઽદ્રુતદર્શનઃ ॥ કથંજુગુપ્સિતામેતાંગતિવાપ્રાપિતોઽવશઃ ॥૧૧॥ સર્પ૦ અહંવિદ્યાધરઃકશ્ચિત્સુદર્શનઇતિશ્રુતઃ ॥ શ્રિયાસ્વસ્ત્યર્ણ્યંત્યાવિમાનેનાચરન્દિશઃ ॥૧૨॥ ઋષીન્વિરૂપાનંગિરસઃપ્રાહસંરૂપદર્પિતઃ ॥ તૈરિમાંપ્રાપિતોયોનિંપ્રલબ્ધૈઃસ્વેનપાપ્મના ॥૧૩॥ શાપોમેઽનુગ્રહાયૈવકૃતસ્તૈઃકરુણાત્મભિઃ ॥ યદહંલોકગુરુણાપદાસ્પૃષ્ટોહતાશુભઃ ॥૧૪॥ તંત્વાઽહંભવમી

તથા તે રાત્રિ સાંજ સરસ્વતિને કિનારે, ફક્ત જળ પીકીનેજ, એ મહા ભાગ્યશાળી અને પ્રભાવશાળી, નંદ તથા સુનંદક વિગેરે ગોવણિઆઓ રહ્યા. ૧૧૪૫ ॥ ત્યારે તે વનનો કાંઈ એક યજ્ઞો બુખ્યો થયેલા અજગર સાપ, સ્વપ્નમાંથી આવીને સુતેલા નંદજીને મળવા લાગ્યો. ૧૧૪૬ ॥ એટલે અજગરની પડડાયલા નંદજીએ યજ્ઞો પાડી કે: “હે કૃષ્ણ, કૃષ્ણ આ મોટો સાપ મને મળે છે, માટે હે નાત; તમે શરણાગતનું રક્ષણ કરો.” ૧૧૪૭ ॥ અને તેમની યજ્ઞો સાંભળીને જોયિંત્યા જળગી કહેલા ગોવણિઆઓ પણ, તેમને સાપે મળવા માંડેલા દેખીને, એવાન થઈ ગયા: અને બળતાં લાકડાં થકી તે સાપને મારવા લાગ્યા. ૧૧૪૮ ॥ તેઓએ બળતાં લાકડાંથી મારવા છતાં પણ: અજગરે બપોરે નંદજીને મુક્યા નહીં: ત્યારે સાતવતપતિ ભગવાને ત્યાં આવીને, તે સાપને પોતાનો પગ અડકાડ્યો. ૧૧૪૯ ॥ એટલે ભગવાનના ચુંદર પગના સ્પર્શ વડે સાપ સદિત થયેલા તે, સાપનું શરીર છોડી દેહ: કલમ વિદ્યાધરના સ્વપ્નને પામ્યો. ૧૧૫૦ ॥ પછી એ સોનાની માળા પહેરેલા દેહિયવાન સરિસાળા, અને નખીને ઉ-

ભેલા પુરૂષને; હાંપીકેજ ભગવાને પૂછ્યું કે. ૧૧૫૧ ॥ “અદમ્ય દેખાવવાનો, અને કલમ શોભાથી પ્રકાશનો, તું કોણ છે? અને આ નિંદીત મનિને પરવશ પડે, શા કારણથી પામેલ છે?” ૧૧૫૨ ॥ સાપ-ગોમા અને સ્વપ્નની સંપતિ વાળો હું સુદર્શન નામનો કાંઈ એક વિદ્યાધર હતો. અને વિમાનમાં બેસીને દિશાઓમાં ફરતો હતો. ૧૧૫૩ ॥ ત્યારે ત્યાં કદાચ અગિરસ કુળના રૂપિઓની મેં, રૂપના આકાર થકી દારી કરવાથી; મારી એ પાપ બુદ્ધિને લીધે, તેમજ મને આ નીચ યોનિમાં નાંખ્યો હતો. ૧૧૫૪ ॥ અને મારા ઉપર અનુકર કરવા માટેજ એ ક્યાણુ પુરૂષોએ મને શ્રાપ આપ્યો હતો, કે જેથી સૈક માત્રના યુગ, આપના ચરણોને સ્પર્શ પામીને: હું પાપ સદિત થયેલું. ૧૧૫૫ ॥ અને સંસારના બધ થકી બીદીનીને આપનું સરણ લેનારાઓના બધને મટાડનારા, આપના ચરણના સ્પર્શથી શ્રાપ મુક્ત થયેલા હું: હવે મારા પોતાના સૈકમાં જતા સાફ આપની આજ્ઞા મારું છે. ૧૧૫૬ ॥ હે મહાપુરૂષ-મોટા યોગી-અને સત્યરૂપોના મનિ, હું આપને શરણ છું: હે

સ્વં શેઠના હાથેના હાથે બચવન મને આજી આપો. ૧૧૨૫ આપ અમુન બચવનના દર્શન વડે. હું
હમણાં બાહ્યના આપ પછી છુટ્યો. જેનું નામ લેવાને પોતાને, તમા સ્વપ્ના સાંભળવડોને પશુ,
તુને અર્થ પવિત્ર કરે છે; તે ને બચવનનાં પગતે રમશે થયા પછી પીઠું શું લેવડો. ૧૧૨૬-શ્રીશુક-
એ રીતે દશાંબ બચવનની આજી માગી તેમને પગે લાગીને, પરદાશી કરી તે સુદર્શન સ્વપ્નામાં મળે;
અને નંદશ કહ્યાથી છુટ્યા. ૧૧૨૭ હે રાગ કંઈ બચવનનો આ રીતનો આજી લેવાને નેવડી વિરમ
પામેલા મનનાગા દ્રવ્યપ્રાપ્તિ, પછી એ સ્થળે તેમને કર્યાનું સ્વપ્નું કાંઈ કરી રહ્યા પાસે; એ સ્વપ્નની
પાતો આજી સદિત કરતા કરતા પાછા વચ્ચેમાં ગયા. ૧૧૨૮ પછી કોઈ એક સ્વપ્ન, એવિદ બચવન અને
આજીન પસાદમાં વાગા બળશમ, વનને વિશે આ દ્રવ્યની સ્ત્રીઓના મધ્યમાં, નિમળ વચ્ચે પહેરી-માળાઓ

અને અવકાર પાસે કરી-તથા શરીરે અંદન આદિક લગાવીને; રોડથી બંધાવતી ને સ્ત્રીઓ થકી શુદ્ધ
રીતે મળતા થકા, રમતા દતા. ૧૧૨૯-૨૩૫ ચંદ્ર અને તારાઓનો ઉદય થયેલી-અસ્તિત્વા સુગંધી ઉપર મ-
દેન્યત થયેલા બગરોનો વાળી-કુસુમનાં ફૂલની સુગંધી વાળો વાવરો વાળી-અને શિરશી, એ રાત્રીને માત્ર
આપવા સાથે, એ બંને બાહ્યોએ સર્વ પ્રાણી માનવા મનને અને જ્ઞાને પ્રિય લાગે એવું માનવ; સ્વપ્ના
મળાતી એક સામગ્રી મૂંઝના કરીને, વગાડવાનું શિર કંઈ. ૧૧૨૨-૨૩૫ હે રાગ, તે માનવ સાંભળવાથી મૂ-
ઝા પામેલી ગોળીઓને, તેમના શરીરનું-કુટી જતાં વચ્ચેનું-અને માથામાંથી છુટીને નીકળી પડતી માળાઓનું,
પશુ માત્ર રહ્યું નહીં. ૧૧૨૪ એ રીતે પ્રમત્તની પેઠે મરણ પ્રમાણે ગાતા, અને રમતા, તેઓની પાસે; એક
શંખચૂડ નામનો કુમેરો અત્યુચર આવ્યો. ૧૧૨૫ અને એ એ બાહ્યોના દેખાડા, તેમના ધ્વજિઆના

તાનાંપપન્નાનાંભયાપહં॥ આપ્તચ્છેશાપનિર્મુક્તઃપાદસ્પર્શાદમીવહન્ ॥૧૫॥ પ્રપન્નોઽસ્મિમહાયોગિનમહાપુરુષસત્પતે॥અનુજાનીંહિમાંદેવસર્વલો
કેશ્વરેશ્વર ॥૧૬॥ બ્રહ્મદંડાદ્વિમુક્તોઽહંસચસ્તેચ્યુતદર્શનાત્॥યન્નામગૃહ્નન્નિશ્ચિલ્લાન્શ્રોતનાત્માનમેવચ ॥૧૭॥ સદ્યઃપુનાતિકિંભૂયસ્તસ્યસ્પૃ
ષ્ટઃપદાહિતે॥ઇત્યનુજ્ઞાપ્યદાશાર્હપરિક્રમ્યાભિવંચચ॥સુદર્શનોદિવંયાતઃ-પ્રજ્ઞાદંશ્વમોચિતઃ ॥૧૮॥ નિશમ્યુપ્પાસ્યતદાત્મવૈભવંબ્રજૌક
સોવિસ્મિતચેતરસ્તતઃ॥સમાપ્યતસ્મિન્નિયમંપુનર્વ્રજંનૃપાયુસ્તત્કથયંતઆદૃતાઃ ॥૧૯॥ કદાચિદપ્પોર્ણિલેરામશ્ચાદ્રુતવિક્રમઃ॥વિજન્હ
તુર્વનેરાત્ર્યામધ્યગૌબ્રજયોષિતાં ॥૨૦॥ ઉપગીયમાનોલલિતંસ્ત્રીજનૈર્વદસૌહૃદૈઃ ॥સ્વલંકૃતાનુલિપ્તાંગૌસ્ત્રગ્વિણૌવિરજોઽવરૌ ॥૨૧॥ નિશા
મુખંમાનયંતાવુદિતોદુપતારકં॥મલ્લિકાગંધમત્તાલિજુષ્ટંકુમુદવાયુના ॥૨૨॥ જગતુઃસર્વભૂતાનાંમનઃશ્રવણમંગલં॥તૌકલ્પયંતૌયુગપત્સ્વરમં
દ્વલમૂર્ચ્છિતં ॥૨૩॥ ગોપ્યસ્તદ્દીપ્તમાકર્ણ્યમૂર્ચ્છિતાનાવિદન્નૃપાઃસ્તંસદુકૂલમાત્માનંસ્તસ્તકેશસ્ત્રજંતતઃ ॥૨૪॥ એવંવિક્રીડતોઃસ્વેરંગાયતોઃ
સંપ્રમત્તવત્ ॥ગંધર્વૃષ્ટિર્યાતોધનદાનુચરોઽખ્યગાત્ ॥૨૫॥ તયોર્નિરીક્ષતોરાજંસ્તન્નાથંપ્રમદાજનં॥ક્રોશંતંકાલયામાસદિશ્યુદીચ્યામ
શંકિતઃ ॥૨૬॥ ક્રોશંતંકૃષ્ણરામેતિવિલોક્યસ્વપરિગ્રહં॥યથાગાદસ્યુનાપ્રસ્તાભ્રાતરાવન્વધાવતાં ॥૨૭॥ માઘૈષ્ટ્યમપારાવૌશાલહસ્તૌતર
સ્તિર્નો ॥આસેદતુસ્તંતરસાત્વરિતંગુહ્યકાધમં ॥૨૮॥ સર્વોક્ષયતાવનુપ્રાપ્તૌકાલમૃત્યુદ્વોદ્વિજન્ ॥વિસૃજ્યસ્ત્રીજનંમૂઢઃપ્રાદવજ્જીવિતેચ્છયા
॥૨૯॥ તમન્વધાવદ્ભોવિદોયત્રયત્રસધાવતિ ॥જિહ્વીર્ધુસ્તચ્છિરોરત્નંતસ્થૌરક્ષન્ત્રિયોબલઃ ॥૩૦॥ અવિદૂરદ્વાભ્યેત્યશિરસ્તસ્યદુરાત્મનઃ॥
જહારમાંઘનૈવાંસહચૂડામણિવિભુઃ ॥૩૧॥ શંખચૂડંનિહત્યૈવંમણિમાદાયમાસ્વરં ॥અઘ્રાદદત્પ્રીત્યાપશ્યંતીનાંચયોષિતાં ॥૩૨॥ ઇ
માંમંદંપૂંશંખચૂડવધોનામચતુસ્ત્રિંશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥૩૪॥ શ્રીશુકઃગોપ્યઃકૃષ્ણાવનંયાતેતમનુદ્રુત-દ્વિત્વઃ॥કૃષ્ણલીલાઃપ્રગાયંત્યાંનિ
ન્યુર્દુઃસ્વેનવાસરાન્ ॥૧॥ ગોપ્યઃવામવાહુકૃતવામકપોલોવલ્લિગતધ્રુવધરાર્પિતવેણું ॥કોમલાંગુલિભિરાશ્રિતમાર્ગેગોપ્યઈરયતિયત્રમુકુંદઃ
॥૨॥ ઓમયાનવનિતાઃસહસિદ્ધૈર્વિસ્મિતાસ્તદુપધાર્યસલજ્ઞાઃ॥કામમાર્ગણસમર્પિતચિત્તાઃકશ્મલંચયુરપસ્મૃતનીવ્યઃ॥૩॥હંતચિત્રમબલાઃ

વાળી સ્ત્રી ગંડળીને, તેઓ બૂંધો પાડવા જતાં; શંકારદિત પગે કિતઃ દિશાબાળી ને શંખચૂડ, સ્વપ્ના લાગ્યો.
૧૧૨૬ હે કશ્ચ, હે રાગ, એ રીતે એ પહેલી ગાળોની પેઠે, બૂંધો પાડતી-પોતાની જ થકી રહેલી ગોળી
ઓને, દેખાતે; એ બંને બાહ્યોએ તે શંખ ચૂડની પછવાડે દોડ્યા. ૧૧૨૭ દાયમાં શાળનાં જોડો લેધને, “પી-
કશી નહીં,” એમ નિર્ભય વચન બોલતા, તે એક જગ્યાએ વેગ સદિત દોડી; એ ઉતાવળા જનારા અધમ
પક્ષને, તુરંત પકડી પાડ્યો. ૧૧૨૮ સારે કાળ અને મૃત્યુ સરળા, એ એક જગ્યાએ આવી પહોંચેલા દેખાતે;
તેણે કંઈક પામીને, સ્ત્રી જમને છોડી દીધાં; અને તે મૃદ છત્રવાળી છત્રાચી દોડી જવા લાગ્યો. ૧૧૨૯
સારે એ જ તરફ દોડ્યો, તે ને તરફ તેના માથાનો મણી લેધ લેવાની છત્રાચી, એવિદ બચવન તેની
પાછળ દોડ્યા; અને સ્ત્રીઓનું રક્ષણ કરવા માટે બળશમ, લાંબા ઉભા રહ્યા. ૧૧૩૦ પછી સમર્થ બચવાને
માટે છે, તેને પહેલી જમને; તે દુષ્ટ બુદ્ધિ વાળાનું ગાયું, ચૂડામણી સદાં તેના શરીર ઉપરથી મુકી માર-

વા વડે ઉતારી લીધું. ૧૧૩૧ અને એ રીતે શંખચૂડને મારીને પ્રકાશનો મણી લેધ આવી, સ્ત્રીઓના દેખતાં;
તે પ્રીતિ થકી મોટા બાહ્યને આપ્યો. ૧૧૩૨ દ્વિતીયો બાં દશમા રકુમ્ભો એવિસમો અ૦ સં૦. ૧૧૩૪
અધ્યાય ૩૫ મે-શ્રીશુક કશ્ચ બચવન વામાં જતા દતા, ત્યારે તેમનામાં મન લાગી જવાથી
કશ્ચની, લીલાઓનું માનવ કરીને ગોળીઓ દુષ્ણ વડે દિવસે કાદાતી દતી, અને એક પીછાને કહેતી દતી
કે. ૧૧૩૫-ગોળીઓ- હે ગોળીઓ, ચંચળ બગરોવાળા મુકુંદ બચવાને જ્યારે ગયા ખવા ઉપર ડામે
માલ રાખીને, હોડની અંદર રહેલી વાંસળીને; પોતાની કેમળા આંખોઓ, તેનાં છીદ્રો ઉપર ફેરવીને વમાડે
છે; ત્યારે સિદ્ધ શેઠો સદિત દેવતાઓની સ્ત્રીઓ, તે સાંભળવાથી વિરમ પાળી; કામચાલુ થકી ચિત્ત બમી
જમને, લગ્ન સદિત મોદ પામે છે; અને પેહેરેલાં વાહિકાનું જ્ઞાન પશુ વિસરે છે. ૧૧૨-૩૫ હે, અગળા-
ઓ, આ મોડું આશ્ચર્ય સાંભળો કે, દુષ્ણ જમને શાંતિ આપનારા અને હાર સમાન, પ્રકાશિત પક્ષસ્થળમાં

મીઠાઈ સરખા લાગેલી છે. ચિત્ર ક્યેવ નંદપુત્ર બ્યારે, વાંસળી વગાડે છે: ત્યારે એ વાંસળીના રામથી મન
જોવામાં છે. એમાં યજ્ઞવાલ્ય મુખે અને માથે પશુ; તેમજે હાંતમાં લીધેલા કલ્પાઓને (કાળિઆઓને)
આજીવિતો, એમના એમના મોંમાં સુખી મુકીને. અને કાન હાળીને; ઉપ આપેલાં સરખાં તથા ચિત્રા
માં આજીવેલા સરખાં બની જાય છે. ૧૪-૧૫ કોઈ વાર બળરામ સહિત મુકુંદ બગવાન બેઠ બાંધીને,
જોવાળિઆઓની સાથે મલ્લ કુસ્તીની રમત કરતાં, મોરપિંછ-ગુન્ન-પાતુ-અને પાંદડાને ધારણ કરી, વાંસ-
ળી વગાડીને માથેને જોવાવે છે: ત્યારે આપણા જેવીજ કમી પુન્ય વાળી નદીઓ પશુ, પોતાનો વેગ બંધ
પાડીને સ્થિર પાછી જાણ થઈ, વાણે આણેથી તેમના ચરણ કમળની રજની હમ્કાથી, પ્રેમ વડે પોતાની
શુભઓ રૂપ તરંગોને હમ્કાયા કરે છે. ૧૬-૧૭ અનુચરોથી સારી રીતે ચરાકમો મવાતા, અને આદિ પુરુષ
જેવી અમલ વિઝૂતિઓ વાળા વનમાં રહતા બગવાન, બ્યારે પર્વતની તમેરીમાં ચરતી માથેને વાંસળી વ-

ગાડીને જોવાવે છે: ત્યારે વનની વેતો અને જાડો, પોતાને વિષે વિશ્વ બગવાન પ્રકટ થવાની પેઠે; રૂપ
અને રૂપ વડે મીઠાંત થઈને; અને પ્રેમને લીધે અજોખમથી કૃતીને બાર ચક્રી નમેલી શાખાઓમાંથી મધુર
રસની ખાસઓને વેહે છે. ૧૮-૧૯ દિવ્ય વનમાળા અને તુલસીના મંધ તથા મીઠાઈથી મત થયેલા બગવા-
ઓના, લાંબા અને હમ્કાયા લાયક માખનને; માન આપતાં સવ કિતમ દેખાવવાળાઓના નિલક રૂપ બગવાન,
બ્યારે વાંસળી વગાડે છે: ત્યારે તળાવોમાંનાં સારસ-હંસ-અને બીજાં પક્ષીઓ એ મુકુંદ માખન થકી મન
ખેંચાવાથી; ત્યાં આવી આંખો મિચીને, અને માન ધારણ કરીને; તથા ચિત્તને એકાગ્ર કરીને, એ દરિ
બગવાનને ઉપાસે છે. ૨૦-૨૧ હે વનની સ્ત્રીઓ, બળરામ સહિત માથેને ધારણ કરેલા બગવાન,
હંધ પામીને પર્વતની તમેરીઓમાં, વાંસળી વગાડીને વિલાસ કરવાથી; આખા વિશ્વને હરખ પમાડી, તે
થકી બરપુર કરે છે: ત્યારે મોટાનું અતિક્રમણ થવાની મનમાં રૂંકા પામેલો પ્રેમ, તેમની પાછળ ધીમે

મુખુતેદંહારહાસરસિસ્થિરવિદ્યુત્ ॥ નંદસૂનુરયમાર્તજનાનાંનર્મદોયર્હિકૂજિતવેણુ: ॥ ૪ ॥ સુંદશોવ્રજવૃષામૃગગાવોવેણુવાયત્તત્તચેતસઆરા
ત્ ॥ દંતદષ્ટકવલાઘૃતકર્ણાનિદ્રિતાલિસ્થિતચિત્રમિવાસન્ ॥ ૫ ॥ બર્હિણસ્તવકધાતુપલાશૈર્બદ્ધમલ્લપરિવર્હવિહંબ: ॥ કર્હિચિત્સબલઆલિસ
ગોપૈર્ગા:સમાવ્હયતિયત્રમુકુંદ: ॥ ૬ ॥ તર્હિભગ્નગતય:સરિતોવૈતત્પદાંબુજરજોડનિલનીતાં ॥ સ્પૃહયતીર્વયમિત્રાવહુપુષ્પા:પ્રેમવેપિતમુજા:સ્તિમિ
તાપા: ॥ ૭ ॥ અનુચરૈ:સમનુવર્ણિતવીર્યઆદિપૂરુષદ્વાચલભૂતિ: ॥ વનચરોગિરિતટેષુચરંતીર્વેણુનાવ્હયતિગા:સયદાહિ ॥ ૮ ॥ વનલતાસ્તરવ
આત્મનિવિષ્ણુંવ્યંજયંત્યદ્વપુષ્પફલાઢ્યા: ॥ પ્રણતભારવિટપામધુધારા:પ્રેમત્દષ્ટતનવ:સસૃજુ:સ્મ ॥ ૯ ॥ દર્શનીયતિલકોવનમાલાદિવ્યગંધતુ
લમીમધુમતૈ: ॥ અલિકુલૈરલઘુગીતમમીષ્ટમાદિયન્યર્હિસંધિતવેણુ: ॥ ૧૦ ॥ સરસિસારસહંસવિહંગાશ્વારુગીતત્તત્તચેતસપૃથ્વ ॥ હરિમુપાસત
તેયતચિત્તાહંતમીલિતદશોઘૃતમૌના: ॥ ૧૧ ॥ સહબલ:સ્ત્રગવતંસવિલાસ:સાનુષુક્ષિતિધૃતોવ્રજદેવ્ય: ॥ હર્ષયન્યર્હિવેણુરવેણજાતહર્ષઉપરંમતિ
વિશ્વં ॥ ૧૨ ॥ મહદતિક્રમણશંકિતચેતામંદમંદમનુગર્જતિમેઘ: ॥ સુત્તદમભ્યવર્ષતુમનોમિશ્છાયયાચવિદધત્ત્રતપત્રં ॥ ૧૩ ॥ ત્રિવિધગોપરસે
ષુવિદગ્ધોવેણુવાયતુરુધાનિજશિક્ષા: ॥ તવસુત:સતિયદાધરર્બિંબેદત્તવેણુરનપત્સ્વરજાતી: ॥ ૧૪ ॥ સવનશસ્તદુપધાર્યસુરેશા:શક્રશર્વપરમે
ષ્ટિપુરોગા: ॥ કવયઆનતકંધરચિત્તા:કશ્મલંચયુરનિશ્ચિતતત્ત્વા: ॥ ૧૫ ॥ નિજપદાન્નદલૈર્ધ્વજવજ્રનીરજાંકુશવિચિત્રલલામૈ: ॥ વ્રજમુવ:શમ
યન્નુરતોદંવર્ષધુર્યગતિરીડિતવેણુ: ॥ ૧૬ ॥ વ્રજતિતેનવયંસવિલાસવીક્ષણાર્પિતમનોભવવેગા: ॥ કુજગતિંગમિતાનવિદામ:કશ્મલેનકર્ષરંવ
સનંવા ॥ ૧૭ ॥ મણિધર:કચિદાગણયન્ગામાલયાદયિતગંધતુલસ્યા: ॥ પળયિનોડનુચરસ્યકદાંસેપ્રક્ષિપન્મુજમગાયતયત્ર ॥ ૧૮ ॥ કણિતવે
ણુરવંચિતચિત્તા:કૃષ્ણમન્વસતકૃષ્ણગૃહિણ્ય: ॥ ગુણગણાર્ણમનુગત્યહરિણ્યોગોપિકાદ્વિવિમુક્તગૃહાશા: ॥ ૧૯ ॥ કુંદદામકૃતકૌતુકવેષોગો
પગોધનવૃતોયમુનાયાં ॥ નંદસૂનુરનઘેતવવત્સોનર્મદ:પ્રણયિનાંવિજહાર ॥ ૨૦ ॥ મંદવાયુરનુવાત્યનુકૂલંમાનયન્મલયજસ્પર્શેન ॥ ચંદિનસ્તમુ

ધીમે મર્જના કરે છે; અને સુકદ બગવાન ઉપર હાથ ધરવાની પેઠે, તે હાથ કરી ઝીણા છાંટા રૂપ કૃતેતિ
વરસાદ વરસાવે છે. ૧૨-૧૩ હે સતી યશોદા, જોય લોકોને સ્થિક લાગે એવી, અનેક પ્રકારથી વાંસળી
વગાડવામાં નિપુણ તમારો પુત્ર, બ્યારે હોઠની અંદર રામેલી વાંસળીથી; પોતાએજ રોષી કાઢેલા બુદ્ધ બુદ્ધ
અનેક જનના રાગને આકાષે છે; ત્યારે તે સાંભળવાથી, હૃદ-સદાશિવ અને અલ્લા વિગેરે દેવતા-
ઓના રચામીઓ; પોતે ચતુર હોવા છતાં પશુ, તેના તત્ત્વના નિશ્ચયને નહીં પામવાથી; મનમાં મોહ પામે છે;
અને જે તરફથી, એ ગાયન સંભળાય છે; તે તરફ પોતાનાં માથાં નમાવે છે. ૧૪-૧૫ મળ વજ્ર કમળ
અને અંકુશ વિગેરે વિચિત્ર ચિન્હો વાળાં, અને કમળના પાંદડાં જેવાં પોતાનાં ચરણથી; હાથોના જેવી કિતમ
માલ થકી આવવા વડે; પશુઓની ખરીઓ વાગવાથી થતી મજ બુખી પીડાને સમાવતા બગવાન, બ્યારે વેણુને
વગાડે છે: ત્યારે તેમના વિલાસ સહિત જેવા રૂપ કટાક્ષ નાંખવાવડે, અમને કામનો વેગ વધી જાયથી; ઝડ
જેવી ગતિને પામેલી અમે; મોહ પામીને, અમારા માથાના વાળ અગર વસ્ત્રોના છૂટી જવાને પશુ, જાણનાં નથી.

૨૧-૨૨ કદી કદી પ્રિય મેંપવાળી તુલસીની તથા મધ્વિઓની, માળાઓને ધારણ કરેલા બગવાન; પોતાના
રોષી અનુચરોના ખબા ઉપર હાથ મુકીને, માથેની મધુરી રસના વેણુ વગાડીને, જે સ્થળે માલ છે; લાં
રામ થકી મનખેંચાવતી કલિયાસની સ્ત્રીઓ દરખીઓ પશુ જોખીકાઓની પેઠે, ધરતી આશાને તણે; મુશ્કેલીના
સમુદાયના સ્થાન રૂપ, એ કમળની પાછળ પાછળ આવી જાય છે. ૨૩-૨૪ હે પાપ રહિત યશોદા, રોષી-
ઓને આનંદ પમાડનાર તમારો પુત્ર નંદકુમાર બ્યારે, કુંદ અને કાઠમ વિગેરેનાં પુષ્પોથી, કૌતુક જેવો વેણ
ખાવીને; માથેનાં પશુ અને જોવાળિઆઓથી વિરામશે જમુનાંછના જળમાં, જળ કિડા કરે છે. ત્યારે પોતા-
ના રસ વડે બગવાનને માન આપતા દક્ષિણ દિશાને મંદવાયુ અનુકૂળ રીતે વાલ છે. અને મંધરે આ-
લિનાં ટોળાં, જંદીજનોની માફક રતુતિ કરી વાળાં વગાડીને, અને માખન કરીને તથા જોડા મુકીને; તેમની
સેવા કરે છે. ૨૦-૨૧ પર્વતને ધારણ કરવા આદિ વડે વજ્ર અને માથેની ઉપર પ્રીતિ વાળા-થાકેલા છતાં
આંખોને આનંદ પમાડે એવા મુકુંદ-પશુઓની ખરીઓથી ઉડેલી રજથી ભરાયતી માળા વાળા-અને સુક-

દેવી હજાર પરિવ્રજ કરતા આર દેવકાના બહુ યજ્ઞ કરવા થયેલા-તથા આનુચરથી વખાણ કરાતા, અને વાંચણી વગરના, એકલા સરખા ભગવાન: દિવસ આયમના સ્વર્ણા આયોના ધમ્મને પાઠાં વાળીને, આનનાં રતામાં: તેમનાં સરખા વિશે મોટા પુરુષ તમે છે. ૧૨૨-૨૩૩ મદવડે ફરકની આંખોથી જોવા વડે પોતાના મુદ્દાને માન આપવાસ-વનગાળા પેદેલા-જોર જેવા પીળા મુખવાળા-સોનાનાં કુંડોની શોભાથી સુકા-મળ માલને શોભાવતા-અને રાત્રિના રવાળી ચંદ્રમા સરખા-એ આનવપતિ કૃષ્ણ ભગવાન આનંદિત મુખથી દિવસ આયમનાં પધારીને: વજ્રના અને માયોના આખા દિવસના આસને તાપને સમાવે છે. ૧૨૪-૨૫૫-શ્રીશુક-હે શુભ, આ રીતે ભગવાનનાં જિત મળીને, કૃષ્ણ ભગવાનની દીક્ષા જોનુંજ કાર્યવાર મન વડે આન ક-ની, મદા આયશાળી વજ્રની સીંગી, દલાડાને વખન માળની દલીઓ. હ. આ. ૬. ૨૩- પાં. અ. સં. ૧૩૫૪

અધ્યાય ૩૬ ચો.-શ્રીશુક-પછી અરિષ્ટ નામનો મગધનું ૩૫ પદોએ દેસ, તેની યેડી કોર અને શરીરથી ધરતીને ધુલવતો, અને ખરીઓ વડે જમીનને યેડી નાંખતો: મગને વિશે આંખો. ૧૧૧૧ સારે તે પમવડે ધરતીને જોડનાં અલંત કોર શબ્દ કરતો હતો અને પુછડું હંચુ ગળીને શિષ્યાંની અપીઓથી હચી જમીનને હમેડી નાંખતો હતો. ૧૧૨૧ અને આક્રડ આંખોથી યેડું યેડું મૂતરતો જતાં: તે રીતેજ જાણ કરતો જતો હતો: હે અમ, સારે જોના કોર શબ્દથી, માયો તથા સીંગીના ગર્ભ: દિવસ પૂના થતા પહેલાંજ પડી જવા, અને સરી જવા લાગ્યા. તથા તેને પવંત સમજીને વાદ્યાં પણ તેના કપર જવા લાગ્યાં. ૧૧૩-૧૪૧ હે શમ, જોનાં તીક્ષ્ણ શિષ્યાંને દેખીને જોષ અને જોપીઓ તાસ પામી મયાં: તથા બી-હેલાં પશુઓ જોક-ખને તજીને દેડવા લાગ્યાં. ૧૧૫૧ અને હે કૃષ્ણ, હે કૃષ્ણ, એમ જોલનાં, તેજો સરં તેમને શરણ જવાયાં:

પદેવગણાયેવાચગીતબર્મિભિ:પરિવ્રુ: ॥૨૧॥ વત્સલોવ્રજગવાંયદગધ્રોવંચમાનચરણ:પથિવૃદ્ધૈ: ॥ કૃત્સન્નગોધનમુપોહ્યદિનાંતેગીતવેણુરનુગે
ઢિતકીર્તિ: ॥૨૨॥ ઉત્સવંશ્રમરુચાપિદશીનામુન્નયન્વુરરજશ્ચુરિતસ્રક્ ॥ દિત્સયૈતિસુહૃદાશિષપ્પદવકીજઠરભૂરુડુરાજ: ॥૨૩॥ મદવિ
ઘૂર્ણિતલોચનઈષન્માનદ:સ્વસુહૃદાંવનમાલી ॥ બદરપંદુરદનોમૃદુગંડંમંડપન્કન-હ્યુહ્યુલક્ષ્મ્યા ॥૨૪॥ યદુપતિદ્વિરદરાજવિહારોયામિ
નીપતિરિવૈષદિનાંતે ॥ મુદિતવક્ત્રપયાતિદુરંતંમોચયન્વ્રજગવાંદિનતાપં ॥૨૫॥ શ્રીશુક૦ એવંવ્રજસ્ત્રિયોરાજન્કૃષ્ણલીલાનુગાયતી: ॥૨૬॥ મિરંડ
હસ્તુત્ત્વિતાસ્તન્મનસ્કામહોદયા: ॥૨૬॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધપૂર્વાધેવંદાવનક્રીડાગોપિકાગીતંનામપંચત્રિંશોધ્યાય: ॥૩૫॥
શ્રીશુક૦ અથતર્જાગતોગોષ્ઠમરિષ્ઠોવૃષભાસુર: ॥મહીંમહાકુત્કાય:કંપયન્વુરવિક્ષતાં ॥૧॥ રંભમાણ:સ્વરતરંપદાચવિલિલ્લખ્મહીં ॥ઉચ્ચમ્યપુ
કંભાણિવિષાણાગ્રેણચોદરન્ ॥૨॥ કિંચિત્કિંચિત્શકુન્મુંચન્મૂત્રન્સ્તબ્ધલોચન: ॥ યસ્યનિર્હાદિતેનાંગનિષ્ઠુરેગવાંનૃણાં ॥૩॥ પતંત્ય
કાલતોગર્ભા:સ્ત્રવંતિસ્મભયેનૈ૥ ॥ નિર્વિશંતિઘનાયસ્પકકુચચલશંકયા ॥૪॥ તંતીક્ષ્ણશૃંગમુદ્વીક્ષ્યગોખોગોપાશ્વત્રસુ: ॥પશવોદુદુવુર્મીતા
રાજન્સંત્યજ્યગોકુલં ॥૫॥ કૃષ્ણકૃષ્ણેતિતેસર્વેગોવિંદંશરણંયયુ: ॥ભગવાનપિતદ્વીક્ષ્યગોકુલંભયવિદુતં ॥૬॥ મામૈષ્ટેતિગિરાશ્વાસ્યવૃષાસુરમુ
પાહ્વયત્ ॥ ગોપાલે:પશુભિર્મદત્રાસિતે:કિમસત્તમ: ॥૭॥ બલદર્પહાદુંદુષ્ટાનાંત્વદ્વિધાનાંદુરાત્મનાં ॥ ઇત્યાસ્ફોઢ્યાચ્યુતોડરિષ્ટંતલશબ્દેનકો
પયન્ ॥૮॥ સસ્યુરંસંમુજાભોગંપ્રસાર્યાવસ્થિતોહરિ: ॥સોડપ્યેવંકોપિતોડરિષ્ટ:સ્વરેણાવનિમુલ્લિલ્લખન્ ॥ ઉચ્ચત્પુષ્પમન્મેઘ:ક્રુદઃકૃષ્ણમુપાદ્ર
વત્ ॥૯॥ અગ્રન્યસ્તવિષાણાગ્ર:સ્તબ્ધાસૃગ્લોચનોડચ્યુતં ॥કટાક્ષિપ્યાદ્રવતૂર્ણમિંદ્રમુક્તોડશનિર્યયા ॥૧૦॥ ગૃહીતાશૃંગયોસ્તંચઅષ્ટાદશપદા
નિસ: ॥પ્રત્યપોવાહમગવાન્ગજંપ્રતિગજોયથા ॥૧૧॥ સોપવિદ્ધોભગવતાપુનરુત્થા સત્વર: ॥આપતત્સ્વિન્નસર્વાંગોનિ:શ્વસન્ક્રોધમૂર્છિત: ॥૧૨
તમાપતંતંસનિગૃહશૃંગયો:પદાસમાક્રમ્યનિપાત્યભૂતલે ॥ નિષ્પીડયામાસયથાર્દમંબરંકૃત્વાવિષાણેનજઘાનસોડપતત્ ॥૧૩॥ અસૃગ્વમન્મુ
ત્રશકૃત્સમુ:પ્રાપ્તિ:શ્વપાદાનનવસ્થિતેક્ષણ: ॥જગામકૃચ્છંનિર્ઘ્રંતેરયક્ષયંપુષ્પૈ:કિરંતોહરિમીઢિરેસુરા: ॥૧૪॥ એવંકકુચિનંહત્વાસ્તૂયમા

તથા જોડાને અપથી દેહડું ભગવાને પણ દેખવાથી: તેમજે "ગીદશોભાં:" એમ વાણીથી કહીને, તેમનું આ-આસન હૃદ્ય: અને તે અસુર જગદને જોલાવ્યો ૩. "હે મદા દુષ્ટ અને મંદ, જોવાળિઆઓને અને પશુઓને બીદાવશવય થકી, શું થનાર છે: તું સરખા દુષ્ટ બુદ્ધવાળા અજાણ લોકના જાળને, તથા દર્પને હજુનારો તો કુલ્લુ." એમ કહી જશે દેહડાને, અને હાથનાં તળાંથી શબ્દ કરીને: તેમજે તે અરિષ્ટસુરને કાપાવ્યો. ૧૧૨-૨૩૩ અને તે દરિભગવાન પોતાના મિત્રના ખજા કપર દાચ પસારીને, હજા રજા: સારે કોપેશે અરિષ્ટસુર, ખરીઓ વડે ધરતીને હમેડતો, અને પુછડું હંચુ થવાથી વાદ્યાઓને દલાવતો: કોષ કરીને ક-અનુની સામે દેહડો. ૧૧૪૧ ને કોડી જેવી સાથ અને આક્રડ આંખો વાળો તે દેવ, કટાક્ષથી આડું જતો: પોતાનાં શિષ્યાં આમળા રાખીને, હંદે મુકેલા વજ્રની પેઠે: ક્રતાવળથી અન્યુત ભગવાન કપર જાણ પડે. ૧૧૫૧ સારે કાળીએ સામ્ય કાપીને દલાવવાની પેઠે, ભગવાને તેનાં શિષ્યાં જાલી, તેને અસદ પમયાં પાકો

દલાવ્યો. ૧૧૧૧ પછીથી એ રીતે ભગવાને પછડેશે તે ક્રતાવળ કહીને: કોષ વડે મુચિંદન થયેને સપાળ શરીરે પરશેશે વળી ગયેશે, દાંડોના દાંડોના ફરીથી પાકો આંખો. ૧૧૨૧ સારે એ આવી પડતા દેવનાં શિષ્યાં પછી લઈને ભગવાને, તેને ધરતી કપર નાંખી: પમવડે દલાવીને, બીનું હંચું નીચોવવાની પેઠે: તેને આમળા આમળીને તેનું શિષ્યું કાઢી લેધ, તે વડેજ તેને માર્યો: તેથી એ દેવ લોકી નાંખતો, અને મૂત્ર તથા ડાણ કરતો: આંખો નીકળી પડીને, પમ પછડીને, ઘણું કષ્ટ પામી ખરી ગયો. સારે દેવતાઓએ દરિ ભગવાનની સ્તુતિ કરીને તેમને કૂલ વડે વધાવ્યા. ૧૧૩-૧૪૧ એ રીતે એ ક્રતાવાળા દેસને મારીને, જોપી-ઓની આંખોને આનંદ આપનારા ભગવાન: જોવાળિઆઓ થકી સ્તુતિ કરાતા વજ્રમાં પધારયા. ૧૧૫૧ પછી દેવ સરખા દેખાવ વાળા ભગવાન નારદહજે, એ અદભૂત કર્મ કરનારા કમ્બુથકી અરિષ્ટસુર મરાવાનું કંસને કહ્યું. ૧૧૬૧ અને તેમજેજ તેને જણાવ્યું કે: જે કન્યા હતી તે વશોદાની દીકરી હતી. અને કમ્બુ તથા

શય અને કમ્પ્યુને રાખેલા છે; અને તેમના થકીજ આરંભે મોત થવાનું કહેતાય છે. ૧૨૪૩માં આરંભે તેઓએ બે હાથિયાં આપેલાં; કુસ્તીની રમત વડે, તમારે તેમને આરી નાંખવા; તે સારું કુસ્તીના અખાડાને જ્ઞતા નેસવાને માટે, અનેક પ્રકારના કાચ વિગેરેની બેઠેકા તૈયાર કરાવે. ૧૨૪૪માં કે જેથી નગરના અને આગેનાં જ્ઞેતાને આપેલા લોકો, ત્યાં બેસીને કમ્પા પ્રમાણે એ કુસ્તીની રમત જુએ; હે મહાવત, તમારે અખાડાના દરવાજામાં, આપણાં કુવળાપીક નામના મોટા હાથીને રાખીને; તેના થકી, એ આરા શત્રુએને મરાવી નાંખવા; અને ચોદશના દિવસથી, એ ધનુષ્યનો યજ આદંબીને; પવિત્ર પશુઓને, જીતાવાય રૂપે કહેશીને; થથા વિધિ તેમાં હોમમાં. ૧૨૪૫-૨૬માં એ રીતે તેમને આઘા આપીને, પોતાના સ્વાધ્યામાં સમજનારા તેણે, પછીથી ચાંદનોમાં મુખ્ય અકુરને તેડાવીને; તેમનો હાથ પોતાના હાથથી ઝાઝીને તે બોલ્યો કે. ૧૨૪૭માં “હે જાનવતિ, તમે મિત્ર

કરવા જ્યેમ માઈ કામ આદર સહિત કરજો. બોજ અને વજીરી કુળ રિજો, તમારા કરતાં માઈ વધારે કિત ઇચ્છનારો જીજો કાઠ છે નહીં. ૧૧૨૮ માટે હે સૌમ્ય, મોરું કામ સિદ્ધ કરવા માટે, ઉદ્ધ જંગ વિમ્બુનો આશ્રય લેજોને પેતાનો સ્વાર્થ મેમવે છે; તેમ હું તમારો આશ્રય લેઉંહું. ૧૧૨૯ માટે નંદના પ્રજામાં તમે જાઓ, અને ત્યાં રહેજો, વસુદેવના બે પુત્રને; આ રથમાં બેસારીને ઉતાવળા લેજ આવો. ૧૧૩૦ વૈકુંઠ ભગવાનનો અધ્યાય કરનારા દેવોએ, તેમના થકી માઈ મૃત્યું દરોવેહું છે; માટે નંદાદિક ગોષ્ઠ લોકોને પણ બેઠ સુકાં એ બે જણા સહિત અહીંયાં લેજ આવો. ૧૧૩૧ તેમને અહીંયાં લાવ્યા પછી, હું કાળ જ્યેવ હાથી પાસે, મરાતી નાંખીશ; અને કહાવ્ય તેના થકી બચશેનો; વીજળી સરખા મલેલો તેમને મારી નાંખશે. ૧૧૩૨ અને તેઓ મૃત્ય પછી તાપ પામેલા, વસુદેવ આદિ તેમના બંધુઓને પણ, હું મારી નાંખીશ; તથા રાજ્યની ઇચ્છાવાળા મારા બાપ ઉચ્ચસેનો-તેના બાપ દેવકને-અને મારો દોષ કરનારા વજીરી, બોજ, તથા દારાલે કુળના જીગ

માદવોને પછું, હું પાછળથી મારી નાંખીશ. ૧૭૩-૩૪૫ છે મિત્ર, પછી કંટક રહિત થયેલી આ પૃથ્વી, હું
મારા મુરબ્બી જ્ઞાસધની-પ્રાણ મિત્ર દ્વિવિદ્યા-અને મારી સાથે મિત્રાઈ સમ્પનારા શંખર, નરકાસુર, વિમેરની
મદદથી, દેવતાઓના પક્ષવાળા સર્વ રાજ્યો આદિને મારીને; બોમરીશ. ૧૭૪-૩૬૧ એ હેનુ વળીને, ધન-
યામ ભોવાના અને મધુરાં પુરીની શેલા દેખવાના મિલમાં; એ રામ અને કચ્છ અને જાગડોને, તમે અહીંયાં
ઉતાવળથી લેઇ આવો. ૧૭૫-અફર-હે રાજ્ય, તમારી આ છુદ્ધિ સંપૂર્ણ રીતે તમારે જુદું થતું અટકાવ-
વાને માટેજ છે; પણ ફળ થવાનું તો દેવને અર્પીને હોવાથી, સિદ્ધિ અને અસિદ્ધિ બંને વાંતાં થવામાં, સમય-
ભૂજ સમજું થતી છે. ૧૭૮૫ કારણ મોરા મનોર્થ કરનારા શોકના મનોર્થ પણ, દેવથી નાશ થાય છે ત્યારે
તેમને હર્ષ તથા શોક બંનેની પ્રતિષ્ઠા યાચજે; તો પણ હું તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે કરીશ. ૧૭૯૧-આંકુક-
એ રીતે અફરને કહીને મંત્રીઓને રજા આપ્યા કે કે કંસ પોતાના ઘરમાં ગયો. અને અફરપણ પોતાને શેર
મયા, ॥ ૪૦ ॥ ૪૦ ॥ ૪૦ ॥ ૪૦ ॥ રક્ષિતો ક્રિતસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૩૬ ॥

પાછો જાણી આપશે. ૧૧૫૫ પૈદુને મારવા પછી કાથી પુરીને જાગશે. મોટા વજનમાં સિયુપાળને મારશે તેમજ હવેપકને પણ મારશે. ૧૧૨૦૫ એ સર્વ તથા બીજાં પણ પુરી ઉપર ફરિયાઓ માવા લાવક પરાક-મો આપ દારકમાં વસીને કરશે; તે અમે દેખીશું. ૧૧૨૧૫ તે પછી પુરીનો આર જનારવાની ઇચ્છા-વા કાળ રવરૂપ આપ, અચ્છુનના સારથી યહને અદ્વૈતદિષ્ટિઓનો નાશ કરશે; તે પણ અમે જોઈશું. ૧૧૨૨૫ વિશેષ શુદ્ધ શાન રવરૂપ-પરમાર્થ મૂર્તિ-પૂર્ણ કમ-સત્ય સંકલ્પ-અને પોતાના પ્રભાવ ધરીત માવાના યુક્તિ-ના પ્રવાહ થઈ હમેશાં અગમ્ય રહેનારા-આપ બગવાનને, અમે સરવે હોએ. ૧૧૨૩૫ આપ હૃદય-સ્વતંત્ર-અને પોતાની મામાથી સર્વ પ્રકારના વિશેષોની કલ્પના કરનારા-દમણાં ક્રોડ કરવાને માટે મનુષ્ય દેહ ધારણ કર-નારા-અને વદ્, વૃષ્ણી, તથા સાતવત કુળના આદેવોમાં શ્રેષ્ઠ-આપને હું નમસ્કાર કરું. ૧૧૨૪૫ એ રીતે બગ-

વતીઓમાં શ્રેષ્ઠ નારદ મુનિ સાતવત પતિ બગવાન કમ્પને પને લાગી; તેમની રત્ન લેધને તેમના ફાંત વધી રાજ થતા, ત્યાંથી આધ્યા ગયા. ૧૧૨૫૫ અને યુદ્ધમાં કેટલી દૈત્યને મારીને મળને સુખ આપનારા એવિંદ બગ-વાન પણ, પ્રીતિ સદિત પશુઓનું અને જોવાળિઆઓનું રક્ષણ કરવા લાગ્યા. ૧૧૨૬૫ પછી એક દવાડો પર્વ-તોની પાશુઓમાં પશુઓને ચરાવતા તે જોવાળિઆઓ, ચોર અને રક્ષક થઈને છૂપી જગ્યા વિગેરેની રમત રમવા લાગ્યા. ૧૧૨૭૫ હે રાજ, તે રથને તેમનામાંના કેટલાએક ચોર થયા-કેટલાક રક્ષક થયા-અને કેટલાક ઘેરાં થઈને તેઓ નિર્ભયપણે રમવા લાગ્યા. ૧૧૨૮૫ ત્યાં મળ દાનવનો પુત્ર મોટો મામાવી બોગાશુર જોવાળિઆ વેશ લઈને આવ્યો; અને ઘેરાં અનેલા ધણા જગ્યાઓને, તે ચોરીને ઉપાડી ગયો. ૧૧૨૯૫ અને તેમને લેખ જઈને, એક પર્વતની યુદ્ધમાં રાખીને; તેનું પાસણું, તે એક સિલાથી કાંપી દેતો હતો; જેથી

કન્યાનાં વીર્યશુલ્કાદિલક્ષણં ॥ નૃગસ્યમોક્ષણં પાપાદ્વારકાયાં જગત્પતે ॥ ૧૮ ॥ સ્વમંતકસ્ય ચમણેરાદાનં સહમાર્યયા ॥ મૃત્પુષ્ટપદ્મં ચત્રા મ
ણસ્વધામતઃ ॥ ૧૯ ॥ પૌંદ્રકસ્ય વધં પશ્ચાત્કાશિપુર્યાશ્વદીપનં ॥ દંતવક્રસ્ય નિષ્કંદૈવ્યસ્ય હ્રસ્વક્રતૌ ॥ ૨૦ ॥ યાનિ ચાન્યાનિ વીર્યાણિ દ્વારકામા
વસન્ભવાન્ ॥ કર્તાદિક્ષ્યામ્ય હંતાનિ ગેયાનિકાત્રિભિર્મુવિ ॥ ૨૧ ॥ અયતે કાલરૂપસ્તુ ક્ષપયિષ્ણોરમુપ્યવે ॥ ડક્ષોઽહિષાંતં નિધનં દક્ષ્યામ્યર્જુ-
સારથે ॥ ૨૨ ॥ વિશુદ્ધવિજ્ઞાનઘનં સ્વસંસ્થયા સમાપ્તસર્વાર્થમમોઘવાંઙિતં ॥ સ્વતેજસાનિત્યનિવૃત્તમાયાગુણપ્રવા
ર્મીશ્વરં સ્વાશ્રયમાત્મમાયયા વિનિર્મિતા શેષવિશેષકલ્પનં ॥ ક્રીડાર્થમત્તમનુષ્યવિગ્રહનં તોઽસ્મિધુર્યયદુવૃષ્ણિસાત્વતાં ॥ ૨૩ ॥ ત્વા
દુષ્ટિં કૃષ્ણં ભાગવતપ્રવરોઽનિ ॥ પ્રણિપત્યામ્યનુજ્ઞાતો યયૌતદર્શનોત્સવઃ ॥ ૨૪ ॥ ભગવાનપિગોવિંદોહત્વાકેશિનમાહવે ॥ પશૂનપાલયત્યાઃ
પ્રીતેર્બ્રજસુખાવહઃ ॥ ૨૫ ॥ એકદાતે પશૂન્પાલાંશ્ચારયંતોઽદિસાનુષુ ॥ ચક્રુર્નિલાયનક્રીડાશ્ચોરપાલાપદેશતઃ ॥ ૨૬ ॥ તવાસન્કરિચિશ્ચોરાપાલા
શ્વકતિચિન્નપ ॥ મેષાપિતાશ્વતરૈરેવિદુસ્તુતોભયાઃ ॥ ૨૭ ॥ મયપુત્રોમહામાયોવ્યોમોગોપાલવેષઘૃક ॥ મેષાપિતાનપોવાહપાયશ્ચોરાયિતો
બહૂન્ ॥ ૨૮ ॥ ગિરિદર્યાવિનિક્ષિપ્યનીતંનીતમહાસુરઃ ॥ શિલયાપિદધેદ્વારંચતુઃપંચાવશેષિતાઃ ॥ ૨૯ ॥ તસ્યતત્કર્મવિજ્ઞાયકૃષ્ણઃ શરણદઃસ
તાં ॥ ગોપાન્નયંતંજગ્રાહૃત્કંહરિરિવૌજસા ॥ ૩૦ ॥ સનિજંરૂપમાસ્થાયગિરીંદસદૃશંબલી ॥ ઇચ્છન્વિમોક્તુમાત્માનંનાશક્રોદ્રહણાતુરઃ ॥ ૩૧ ॥ તંનિ
ગૃહ્યાચ્યુતોદોષ્યપાતયિત્વામહીતલે ॥ પશ્યતાંદિવિદેવાનાંપશુમારમમારયત્ ॥ ૩૨ ॥ ગુહાપિધાનંનિર્ભિદ્યગોપાન્નિઃસાર્યકૃચ્છ્રતઃ ॥ સ્તૂયમા
નઃસુરૈર્ગોપૈઃપ્રવિવેશસ્વગોકુલં ॥ ૩૩ ॥ ઇંમાંમંદંપૂંવ્યોમાસુરવધોનામસપ્તત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૪ ॥ શ્રીશુકઃ ॥ અક્રૂરોઽપિચતારાત્રિમધુપુ
ર્યામહામતિઃ ॥ ઉપિત્વારથમાસ્થાયપ્રપયૌનંદગોકુલં ॥ ૩૫ ॥ ગચ્છન્પથિમહાભાગોઽગ્રવસ્તુબુજેક્ષણે ॥ ભક્તિપરામુપગતેવમેતદર્ચિતયત્ ॥ ૩૬ ॥
કિંમયાચરિતંભદ્રંકિંતં ॥ ૩૭ ॥ કિંવાઽથાપ્યર્હેદ્દંતંદ્રક્ષ્યામ્યચકેશવં ॥ ૩૮ ॥ મમેતદુર્લભંમન્યુત્તમશ્લોકદર્શનં ॥ વિપયાત્મનોયથાત્ર
હ્યર્કીર્તનંશૂદ્રજન્મનઃ ॥ ૩૯ ॥ મૈવંમમાધમસ્યાપિસ્યાદેવાચ્યુતદર્શનં ॥ હિયમાણઃકાલનદ્યાકચિત્તરતિકશ્વન ॥ ૪૦ ॥ મમાધ્યામંગલંનષ્ટંફલવંશ્વેવ

છેવટે મારકે પાંચ જગ્યાના જાણી રહ્યા, ત્યારે તેના એ કામને જાણનારા, અને સત્પુરુષોને સરણ આપનારા કમણુ બગવાને; જોવાળિઆઓને લેખ જતાં, તેને જળાત્કારથી, સિંહે નદારને પકડવાની પેઠે; પકડી લીધા. ૧૧૩૦-૩૧૫ એટલે તે બગવાન દૈત્ય છૂટવાની ઇચ્છાથી, મોટા પર્વત જગુ પોતાનું સ્વરૂપ પ્રકટ કર્યું; છતાં પણ તે પોતાને નહીં છોડાવી શકતાં, પકડવાને લીધે આતુર થઈ ગયો. ૧૧૩૨૫ પછી અચ્છુત બગવાને તેને એ દાય વડે પકડીને, પુરી ઉપર પાડી; પશુને મારવાની પેઠે; આકાશમાં હમેશા દેવતાઓના દેખનાં મારી નાખ્યો. ૧૧૩૩૫ અને યુરાતું કાંકણું ભાગી નાંખીને, જોવાળિઆઓને દુખ થઈ છોડાવ્યા; તથા જોવાળિઆ અને દેવતાઓ થઈ વખાણ કરતા બગવાન; પાછા એકાગ્રમાં પધાર્યા. ૧૧૩૪૫ હતીથી. બાં ૬૪મા રકબ-ને સાત્રિસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૩૫૫

અધ્યાય ૩૮મે-શ્રીશુક-પછી મોટી શુદ્ધિ વાળા આકૂર, તે સત્તિ મયુસમાં રહીને; બીજા દિવસની

સવારે રથમાં બેસી, નંદ્યના આકુળમાં ગયા. ૧૧૩૬૫ ત્યાં રત્ને આવતાં એ મહા બાગ્યાળીને, કમળ નેત્ર બગવાન-માં પરમ ભક્તિ ઉપલ્લ્ભ થઈને; તે વિચારવા લાગ્યા. ૧૧૩૭૫ એ કયું કિત્તમ કમ આચરેલું હશે. યું મોટું તપ કર્યું હશે; અને પાત્રને સા દાન આપ્યાં હશે; કે જ્યેષ્ઠા હું આજ કેસવ બગવાનને દેખીશ. ૧૧૩૮૫ જનમરડે શ્વર જાતિનાને વેદનું ઉચારણુ બગવાની પેઠે, વિપયાદિકને વિશે મનવાળા મને; કિતમ રક્ષક બગવાનનું દર્શન મળવાનું, હું દુર્લભ માનુંશુ. ૧૧૩૯૫ હું અધમને અચ્છુત બગવાનનું દર્શન એ રીતે પણ ક્યાંથી થાવ. કમણુ આ કાળ નહીંમાં તજ્યાવા જતા પુરુષોમાંથી કાંકણું અને કદિકર તરવાને પામે છે. ૧૧૪૦૫ જોગીઓએ ધ્યાન કરવાના ચરણ કમળ વાળા બગવાનને, હું નમસ્કાર કરીશ; એટલે તેથી મારાં સવળાં પાપ નાશ પામી જશે; અને મારો જન્મ સફળ થશે. ૧૧૪૧૫ પૂર્વે બીજાઓ, જેના નામ મંદ્યના પ્રભાવથી, અંત વિનાના અપકાર રૂપ સંસારને તરી ગયેલા છે. એજ હરિ બગવાનના, હમણાં ધારણુ કરેલા અવતારના ચરણ કમળને, હું કમના મોકલવાથી બેદરક

પણ તમારો જીવન કાલ પૂરો પડે; તેમનો આશય કરનારા ભક્ત વિગેરેને, ભગવાનના; અને તેમના મનોર્થ પૂર્ણ કરનારા પણ એવો છે. ૧૨૨૧ અથવા નમસ્કાર કરીને હાથ જોડેલા મને, ઉત્તમ યાદવ મોટા બાઈ જીવન, દરમિયાને અને બાઈમાં સેવને ભેટશે; તથા સર્વ પ્રકારે સત્કાર કરી, ધરમાં લેઈ જઈને; પોતાના સંબંધીઓ વિગેરેની જાગૃતમાં કંઈ થું કરવા પડે છે, એમ પૂછશે. ૧૨૩૧ હે રાજા, એ રીતે માર્ગમાં કાચીપાણી ચિત્તવના કરતા અકૂરો રથ, સર્વ અસ્ત થયા ઠાણે, મોડુળમાં આવી પહોંચશે. ૧૨૪૧ ત્યારે પ્રગટે વિશે, પુરવીના સમુદાય ૩૫, કમળ-પત્ર-અને અંકુશ વિગેરેથી ઓળખાતાં, ભગવાનનાં; સર્વ લોકપાળ દેવતાઓના મુકુટથી સેવાપલાં; ચરણનાં પગલાં પડેલાં દેખીને, દર્શનના આનંદથી વધેલા સંશ્રમ અને પ્રેમ પડે, અકૂરનાં રવાડાં ઉભાં થઈને, આંખોમાં આંસુ આવી ગયાં. અને તે પગલાંની નિર્ભય ચરણરજમાં, એવો ભગવાનના ચરણની રજ છે, એમ બોલીને; રથમાંથી હેઠા ઉતરીને, તે તેમાં આજોડયા. ૧૨૫-૨૫૧ દેહધારી-

ઓઐ દેહ-ભય-અને શોકનો ત્યાગ કરીને સર્વથી પ્રથમ કરવાનો પુરુષાર્થ એવો છે. કે, હરિ ભગવાનના સંદેશથી-તેમના અવધૂતી-અગર તેમના દર્શનથી; એ ભગવાનના સ્વરૂપનો સંબંધ કરવો. ૧૨૬૧ પછી તેમણે શરદ રતુના ઉત્તરેલા કમળ જેવી આંખોવાળા-અને પીળાં તથા નીલાં વચ્ચે ખાસ કરેલા-કાચી તથા રામને, ગાયો દોઢવા માટે વ્રજમાં ગયેલા હતા. ૧૨૮૧ કિશોર અવસ્થાવાળા-સ્વામ અને એવેન વરણ-વાળા-એક લક્ષ્મીના રથાન ૩૫-મોટી ભુજાઓવાળા-શુંદર મુખવાળા-અત્યંત રૂપાળા-નાના હાસીઓના સરખી ચાલ ચાલનારા-ધન, વજ્ર, અંકુશ, અને કમળનાં ચિન્હવાળા ચરણથી, વજ્ર ભૂમિને શોભાવનારા-દયા બરેલી નગરથી હસતે મોટે જોનારા-ઉદાર અને શુંદર કિડા કરનારા-કુલની માળાઓ તથા વનમાળા ધરેલા શરીર ઉપર પવિત્ર સુમંથી પદાર્થોનું લેપન કરેલા-નાહેલા-અને નિર્ભય વચ્ચે પહેરેલા-એ મહારાજા આદિ પ્રથમે તથા જગતના સ્વામી, અને જગતના કારણ, તેમજ પૃથ્વીના કારણ માટે પોતાના અંશવડે અવતરેલા; એ, રામ અને કેટલા

મઃસ્મયન્પરિષ્વજ્યગૃહીતમંજલૌ ॥ ગૃહં પ્રવેશ્યાત્સમસ્તસત્કૃતં સંપ્રદ્યતેકં સકૃતં સ્વબંધુષુ ॥૨૩॥ શ્રીશુક ૦ ઇતિ સંચિતપ-... અંશવલ્કતન પાડ્ધવનિ ॥ રયેનગોકુલં પ્રાતઃ સૂર્યશ્વાસ્તગિરિનૃપા ॥૨૪॥ પદાનિ તસ્યા સ્થિલલોકપાલકિરીટજુષ્ટામલપાદરેણોઃ ॥ દદર્શગોષ્ઠેક્ષિતિકૌતુકા નિવિલક્ષિતાન્પન્નપવાંકુશાયૈઃ ॥૨૫॥ તદર્શનાલ્હાદવિવૃદ્ધસંશ્રમઃ પ્રેમ્ણોર્ધ્વરોમાડ્શ્રુકલાકુલેક્ષણઃ ॥ રથાદવસ્કંઘસતેષ્વચેષ્ટતપ્રભોરમૂન્યં પ્રિરજાન્ત્રદોહૃતિ ॥૨૬॥ દેહધૃતામિયાનર્યોહિત્વાદં મંભિયંશુચં ॥ રંજ્યાલોહરેલીં... શ્રવણાદિભિઃ ॥૨૭॥ દદર્શકૃષ્ણારામં ચ વ્રજેગોદોહ નંગતૌ ॥ પીતનીલાંબરધરૌ શરદંબુરુદ્ધેક્ષણૌ ॥૨૮॥ કિશોરૌશ્યામલદ્વેતૌ શ્રીનિકેતોબહુદ્ભુજૌ ॥ સુમુખૌ સુંદરૌ લાલકિલ્લવિલ્લૌ ॥૨૯॥ ધ્વ જવજાંકુશાંભોજૈશ્ચિન્હિતેરં પ્રિભિવ્રજં ॥ શોભયંતૌ મહાત્માનો સાનુક્રોશસ્મિતેક્ષણૌ ॥૩૦॥ ઉદારરુચિરક્રીડૌ સ્ત્રિગ્વિણૌ વનમાલિનૌ ॥ પુણ્યમં ધાનુલિપ્તાંગૌસ્નાતૌ વિરજવાતસૌ ॥૩૧॥ પ્રધાનપુરુષાવાદ્યૌ જગદ્ભૂ જગત્પતી ॥ અવતીર્ણૌ જગત્યર્થે સ્વાંશેન બલકેશવૌ ॥૩૨॥ દિશોવિતિમિ રારાજ-... વાંણૌ પ્રમયાસ્વયા ॥ યથામારકતઃ શૈલોરૌપ્યશ્વકનકાચિતૌ ॥૩૩॥ રથાત્તૂર્ણમવધુત્યસોડકૂરઃ સ્નેહવિહ્વલઃ ॥ પપાતચરણોપાંતેદંડવ દ્રામકૃષ્ણયોઃ ॥૩૪॥ ભગવદર્શનાલ્હાદબાળપર્યાકુલેક્ષણઃ ॥ પુલકાચિતાંગૌત્કંઠ્યાત્સ્વારૂપ્યાનેનાશક-... ॥૩૫॥ ભગવાંસ્તમભિપ્રેત્યરથાં ગાંકિતપાણિના ॥ પરિરંભેભ્યુપાકૃષ્યપ્રીતઃ પ્રણતવત્સલઃ ॥૩૬॥ સંકર્ષણશ્વપ્રણતમુપગુહ્યમહામનાઃ ॥ ગૃહીત્વાપાણિનાપાણી અનયત્સાનુજો ગૃહં ॥૩૭॥ પૃષ્ઠાડ્યસ્વાગતં તસ્મૈ નિવેદ્ય ચ વરાસનં ॥ પ્રક્ષાલ્યવિધિવત્પાદૌ મધુપર્કાર્હણમાહરત ॥૩૮॥ નિવેદ્ય ગાંચાતિયે સંવાણશ્રાંતમાદૃતઃ ॥ અન્નં વહુગુણમેધ્યં શ્રદ્ધયોપાહરદ્વિભુઃ ॥૩૯॥ તસ્મૈ મુક્તવતે પ્રીત્યારાઃ પરમધર્મવિત્ ॥ મુક્તવાસેર્ગંધમાલયૈઃ પરાં પ્રીતિં વ્યધાત્પુનઃ ॥૪૦॥ પપ્પચ્છ સત્કૃતં નંદઃ કથં સ્થનિરનુગ્રહે કંસે જીવિતિદાશાર્હસૌ નપાલાદ્વાવયઃ ૪૧ યોડ્વધીત્સ્વસ્વમુસ્તોકાન્ક્રોશંત્યા અસુતૃપ્તલઃ ॥ કિં નુસ્વિત્તત્પજાનાં વઃ કુશલં વિમૃશામહે ૪૨ ઇત્યં સૂનૃતયાવાચાનં દેનસુસમાજિતઃ ॥ અકૂરઃ પરિપૃષ્ટેન જહાવધ્વપરિશ્રમં ॥૪૩॥ ઇ.મા.મ.દ. અષ્ટત્રિંશત્તમો અ. ॥૪૮॥

ભગવાન સેનાથી રંગાવવા મરકત મહિના અને રૂપાના પવેનો સરખા; તથા પોતાના પ્રભાવવડે દિશાઓના અધિકારને મટાડતા; અકૂરને જોયા. ૧૨૬-૩૦-૩૧-૩૨-૩૩ એટલે રોદથી વિકળ થયેલા તે અકૂર રથમાંથી નીચે ઉતરીને, અને રામ કાચીપાણી ચરણ પાસે લાંબા થઈને; લાકડીની પેડે જમીન ઉપર પડ્યા. ૧૨૪૧ અને હે રાજા, ભગવાનના દર્શનના આનંદથી આકુળતાવડે આંખોમાં આંસુ આવી જઈ, ઉકેલેલી રવાડાં ઉભાં થયેલા; તે; પોતાનું નામ જણાવવાને પણ, શક્તિમાન થયા નહીં. ૧૨૫૧ ત્યારે સરણાગત ઉપર પ્રીતિ રાખનારા ભગવાને, તેમના એ અગિયારને જણાવે; પોતાના ચક્રના ચિન્હવાળા હાથથી, તેમને એવી લેઈ; પ્રીતિ સહિત ભેટયા. ૧૨૬૧ અને મોટા મનવાળા જળરામ પણ એ નમેલાને ભેટીને, હાથવડે અલી; પોતાના નાનાબાઈ સહિત, તેમને પોતાને ઘેર તેડી ગયા. ૧૨૭૧ અને કુશળ સમાચાર પૂછી તેમને આસન આપ્યું; તથા વિધિ સહિત તેમના પગ પાખાળીને મધુપર્કવડે પૂજન કર્યું. ૧૨૮ ૧ પછી આતિથ્યમાં માથ નિવેદન કરીને, એ યાદેલાના પગ આંખા; તથા અડધું ચણાનું પવિત્ર અન્ન શ્રદ્ધા સહિત તેમને જમાડ્યું.

૧૨૯૧ જમ્યા કેડે એ પરમ ધર્મને જણનારા રામે, તેમને પ્રિતિથી મુખવાંસ-મંથ-અને માળાઓ આપીને, ધણી પ્રસન્ન કર્યા; પછી તેમને સત્કાર કરીને, નંદજી પૂછવા લાગ્યા કે: "નિર્દય કંસના અમલમાં પડીને, કસાઈના તાળામાંનાં ઘેટાંઓ સરખા; તમે દાસાદે કુળના યાદવો, નિર્વાહ કેવી રીતે સ્થાપ્યો છો. ૧૨૦૧ જે લોકોના તરસ્યા ખળ પુરૂષે, પોતાની ઝીસો નાખતી બેઠેલાં છોકરાંઓને, મારી નાંખ્યાં છે; તેની પ્રજા થઈને રહેલા; તમે લોકોનું, કુશળ થું પૂછીએ? ૧૨૧ ૧ એ રીતની સમી અને સત્કાર બરેલી વાણી વડે; નંદજીએ પૂછવા થકીજ, અકૂરનો માર્ગનો યાક મટી ગયો. ૧૨૩૧ ઇતિશ્રી ૦ બા ૦ દશમા સ્કંધનો અકૂરભગવાન નામનો આગ્રસિસો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૨૮૧

અધ્યાય. ૩૮ મો. — શ્રીશુક. — એમ રામ અને કાચી ધણું માવ આપીને, પદમ ઉપર બેસારેલા અકૂરના, તેમણે માર્ગમાં કરેલા સધળા મનોર્થ પરિપૂર્ણ થયા. ૧૧૧ હે રાજા, ભગવાનનાં લાગેલા, મન વાળા ભક્તો, કશાને ઇચ્છતા નથી; છતાં લક્ષ્મીના નિવાસ ૩૫ ભગવાન પ્રસન્ન થયા વડે, કાચીપણ વસ્તુ તેમને

અમલ્ય રહેતી નથી. ૥૨૥ રાત્રે વાણું કયા પછી દેવડી પુત્ર ભગવાને તેમને, કંઈની સહારે પ્રત્યેની વ-
તેષુક નદય, તથા તેણે બીજું શું શું કરવા પાડેલું છે, તે નદય પૂછ્યું કે. ૥૨૭—શ્રીભગવાન—હે તાત,
હે સૌમ્ય, આપનું કયાણુ ચાલ્યું; અપનું આવતું કેમ થયું છે. ૥૨૮—આપણું સગાં સંબંધીઓ અને અંધુઓ
રાત્રિ દિન અને સુખી તે છે કે કેમ. ૥૨૯—હે અંગ, કુળમાં રોગ રૂપ—અને તેનાં પોતાનાંઓએ તથા
પ્રજાઓએ પણ શોક કરવાને યોગ્ય—અમારો મામે દમ; જ્યાં સુધી વૃદ્ધ પામતો છે, ત્યાં સુધી; અમે તમારું
કુશળ કેવી રીતે પૂછીએ. ૥૩૦—અરે અમારાં આર્ય માન પિતાને અમ થકી, ધણાં ધણાં દુખો ઉત્તમ થયાં
છે; અમારા કારણથીજ તેમના પુત્રનાં મરણ, તથા તેમને પોતાને બંધન પ્રાપ્ત થયેલ છે. ૥૩૧—હે સૌમ્ય,
આપ અમારા પોતાનાં દર્શનની અગતે દુઃખાળ દલી; મારે અપનું આવ દર્શન થયું, તે બહુ સારું થયું

છે. તે હવે આપનું આવતું થયું કારણ કહી સંભળાવો. ૥૩૨—શ્રીશુક—ભગવાનના પુત્રાચા અદ્યુત્તમે,
મારો સાથે તેણે સખેલું વૈર—વસુદેવને મારી નાંખવાને કર્યો ઉદય—જે કામ સારું, અને જે સંરેશો સેવો
પોતાને દૂત કરીને મેલ્યાછે તે—અને નારદજીએ ભગવાનનો જન્મ વસુદેવને ધેર થવાનું કહી દીધાની વાત—એ
સર્વે વર્ણન કરી દેખાડ્યું. ૥૩૩—ત્યારે શત્રુઓને મારનારા કમ્પ અને બગરામે, અકરનાં એ વચનો સાંભ-
ળીને; હસતાં હસતાં, પોતાના પિતા નંદજીને, કંઈરાખ્યએ કરેલી આજ્ઞા કહી જણાવી. ૥૩૪—તેથી નંદજીએ
ગોષ લેકને આજ્ઞા કરી કે, “ સર્વ પ્રકારના ગોરસ અને નાનક પ્રકારની ભેટ સાંભળીએ સાથે લેખીને, માણ
તૈયાર કરો. ” ૥૩૫—સવારમાં આપણે યથુરં જઈશું, અને રાખને રસ આપીશું; તથા એ મોડું પવે જ્ને-
વાને, મામે મામના લોકો આવશે; તે ભેગા આપણે પણ જઈશું. ” એ રીતનો નંદજીએ છીદાર પાસે

શ્રીશુક ૦ સુલોપવિષ્ટઃ પર્યંકેરામકૃષ્ણોરુમાનિતઃ ॥ લેભેમનોરથાન્સર્વાન્પથિયાન્સચારહ ॥૧॥ કિમલભ્યંભગવતિપ્રસન્નેશ્રીનિકેતને ॥ ત
થાપિતત્પરાર જન્નહિવાંછંતિકિંચન ॥૨॥ સાયંતનાશનંકૃત્વાભગવાન્દેવકીસુતઃ ॥ સુહૃત્સુહૃદંત્રસ્ય પમચ્છાન્યચ્ચિકીર્ષિતં ॥૩॥ શ્રીભગ ૦
તાત હોય્યપ્પઃ કચ્ચિત્સ્વાગતંભદ્રમસ્તુવઃ ॥ અપિસ્વજ્ઞાતિવંધૂનામનમીવમનામયં ॥૪॥ કિંનુનઃકુશલંપૃચ્છેપ્થમાનેકુલામયે ॥કંસેમાતુલના
મ્ન્યંગસ્વાનાંનસ્તત્પ્રજાસુચ ॥ ૫॥ અહોઅસ્મદ્ભૂદૂરિપિત્રોર્વજિનમાર્યયોઃ ॥ યદ્દેતોઃપુત્રમરણંયદ્દેતોર્વિધનંતયોઃ ॥૬॥ વિષ્ણાડ્યદર્શનંસ્વાનાં
મહ્યંવઃસૌમ્યકાંક્ષિતં ॥ સંજાતંવર્ણ્યતાંતાત્તવાગમનકારણં ॥૭॥ શ્રીશુક ૦ પૃષ્ઠોભગવતાસર્વવર્ણયામાસમાધવઃ ॥વૈરાનુબંધંયદુષુવસુદેવવધો
ચમં ॥૮॥ યત્સંદેશોયદર્થેવાદૂતઃસંપ્રેષિતઃસ્વયં ॥યદુક્તંત્વદેવસ્યસ્વજન્માનકદુંદુભેઃ ॥૯॥ શ્રુત્વાડકૂરવચઃકૃષ્ણોબલશ્વપરવીરહા ॥ પ્રહસ્ય
નંદંપિતરંરાજાઽર્ષિંવિજજ્ઞતુઃ ॥૧૦॥ ગોપાન્સમાદિશત્સોડપિગૃપ્તાંસર્વગોરસઃ ॥ઉપાયનાનિગૃહ્ણીધ્વંયુજ્યંતાંશકટાનિચ ॥૧૧॥ પાસ્યામઃ
શ્રોમધુપુરીંદાસ્યામોનૃપતેરસાન્ ॥ દ્રક્ષ્યામઃસુમહત્પર્વયાંતિજાનપદાઃકિલ ॥ એવમાઘોષયત્ક્ષત્રાનંદગોપઃસ્વગોકુલે ॥૧૨॥ ગોપ્યસ્તાસ્તદુ
પશ્રુત્યન્ભુવુર્વ્યથિતાશ્રુશં ॥ રામકૃષ્ણોપુરીંનેતુમકૂરંવ્રજમાગતં ॥૧૩॥ કાશ્ચિત્તત્કૃતહૃતાપશ્વાસમ્લ્હાનમુસ્થશ્રિયઃ ॥સ્ત્રંસહુકૂલવલયકેશગ્રંથ્ય
શ્વકાર્શ્વન ॥૧૪॥ અન્યાશ્વતવનુધ્યાનનિવૃત્તાશેષવૃત્તયઃ ॥ નાશ્યજાનન્નિર્મલોકમાત્મલોકંગતાઈવ ॥૧૫॥ સ્મરંત્યશ્વાપરાઃશૌરેરનુરાગસ્મિતે
રિતાઃ ॥હૃદિસ્પૃશશ્ચિત્રપદાગિરઃસંમુદ્ધુઃસ્ત્રિયઃ ॥૧૬॥ ગર્તિંસુલલિતાંચેષ્ટાંસ્ત્રિગ્ધહાસાવલોકનં ॥ શોકાપહાનિનર્માણિપ્રોદ્ધામચરિતાનિચ
॥૧૭॥ ચિંતયંત્યોમુકુંદસ્યલીલાવિરહકાતરાઃ ॥ સમેતાઃસંઘશઃપ્રોચુરશ્રુમુચ્યોડચ્યુતાશયાઃ ॥૧૮॥ ગોપ્ય ૦ અહોવિધાતસ્તવનક્કચિદ્વ્યાસં
યોજ્યમેગામણયેનદેહિનઃ ॥ તાંશ્વાકૃતાર્યાન્વિયુનંક્ષ્યપાર્યકંવિક્રીડિતંતેડર્ભકચેષ્ટિતંયથા ॥૧૯॥ યસ્ત્વંપ્રદર્શ્યાસિતકુંતલાવૃતંમુકુંદવક્રંસુક
પોલમુવ્રસં ॥ શોકાપનોદસ્મિતલેશસુંદરંકરોષિપારોક્ષ્યમસાધુતેકૃતં ॥૨૦॥ કૂરસ્ત્વમકૂરત્પદારૂપાસ્મનશ્ચશુર્હિદત્તંહરસેવતાજ્ઞવત્ ॥ યેનૈ
કદેશેડલિલસર્ગસૌષ્ઠવંત્વદીયમદ્રાક્ષમવયંમધુદિષઃ ॥૨૧॥ નંદજીનુઃક્ષણભંગસૌહૃદઃસમીક્ષતેનઃસ્વકૃતાતુરાવત ॥ વિહાયગેહાન્સ્વજનાન્સુ

પોતાના ગોકુળમાં સાદ પડાવ્યો. ૥૧૨॥ તે સાંભળીને, અને રામ તથા કૃષ્ણને મધુરામાં તેડી જવા સાહે,
અકૂરને મળ્યાં આવેલાં બધાંને; ગોપીઓ ધણી દુખી થઈઓ. ૥૧૩॥ અને તેથી થયેલ હૃદયના તાપવાળા
નિષામ વડે, કેટલીકના મુખની શોભા કરમાઈ ગઈ; કેટલીકનાં વજાની, કંઠજોની, અને માથાના વાળની,
મોઢાં દીલી પડી ગઈઓ. ૥૧૪॥ અને બીજીઓ, સખી શ્રુતિઓ ભગવાનના ધ્યાન વાળી થવા વડે, પરમે-
કર્મા મથા સરેખી થઈ જવાથી, આ લોક સંબંધી જાનને બૂલી ગઈઓ. ૥૧૫॥ તથા બીજી કેટલીક સ્ત્રીઓ;
ભગવાને રતેક સહિત હસતે મોટે મેલેલી—હૃદયમાં લાગી જનારી—તથા શુંદર વાક્યો વાળી—વાણીને સંભારી
સંભારીને, પારંપર મર્યાદા પામવા લાગી. ૥૧૬॥ તથા ભગવાનમાં ચિત્ત લાગેલી, અને વિરહ વડે દુખી થતી રાજે
રેખાં એકી મળેલી, તે ગોપીઓ; એ મુકુંદ ભગવાનની શુંદર ચાલ—રમત ગમત—દારૂપ સહિત રતેહથી જોતું
—શીકને મટાડનાર હાંસીનાં વચનો—અને સર્વોત્તમ અરિતોવાળી લીલાઓનું ચિંતન કરતી; આંખોમાં આંસુ

લાગીને એલવા લાગી કે. ૥૧૭—૧૮॥ ગોપીઓ—અરે વિધાતા, તને જરા પણ દયા નથી, તું જાણકની
રમતની પેટે, પ્રાણીઓને રતેહવડે મિલ્યા થકી એકાં કરે છે; અને તેમના મનોએ પૂરા થતા પહેલાંજ, વિના-
સ્વાચું તેમને બૂદાં પાડી નાંખે છે. ૥૧૮॥ જે થકી રચાવ વાળના મુઝાયાં બાંહે—શુંદર કાવના ગાલવાળું
અને શોકને મટાડનાર, ધીમે ધીમે હસતું—મુકુંદ ભગવાનનું મુખ અમને દેખાડીને, વળી તેને અદરેપ કરે છે;
તેથી તું મોડું કામજ કરનાર છે. ૥૨૦ ॥ હે દેવ, મધુ દેવે દેવ કરેલા ભગવાનના જે એક એક અંખને
વિશે, સખી સહિતે રચવા જેટલું, તારું ઉદાપણ પરચાવણ અમે જોઈએ છીએ; એવા અમારી આંખો
જેવા ભગવાનને, તું પોતે દૂર દેવા છતાં અકૂર નામથી અહીંયાં આવીને; અમાનીની પેટે, તે પોતેજ આ-
પેલી એ ભગવાન રૂપ અમારી આંખોને; દરિ જાય છે. ૥૨૧॥ અરે આપણું, રવજન—પર—પુત્ર—અને સ્વા-
મીઓ વિશેનો ત્યાગ કરીને, ભગવાનના હાસીપણને પામેલી; તથા પોતાના કુસારેજ આતુર થયેલી.

એવા તરફ જોઈને નહું મનુષ્ય ખાઈ છે, એવા કાળજીયુર સહવાળા; એ નંદ પુત્ર જેવા પણ નથી. ૧૨૩૫ મનીષ મધુર સહેલી ઓળીને આજની રાત્રિનું પ્રભાત, સારા શુભવાળું-સુખકર-અને મનોર્થ પૂર્ણ કરનાર મધુર હશે; કે જેથી ભાં પ્રધારણા પ્રવર્તિત ભગવાનની આંખોની અણીઓમાંથી, ઉદ્ભવ થતા ભવ્ય રૂપી આસપો, તેઓ પીછશે. ૧૨૩૬ હે ભગવાનો, તે ઓળીનાં મધુર અને ક્રમગ વચ્ચેથી વિદ્ય પડ્યાં જવાથી; તથા લાજ સહિત હસવા સાથેના વિલાસોથી; આ મનરની-તથા બીજાં પ્રજ્વાલી વિ-મેરે એકીવાળા-મુકુંદ ભગવાન પણ, મન ભળી જવાથી; આપણુ મામડીએ તરફ પાછા કેવી રીતે આવી શકશે. ૧૨૩૭ કહ્યોછેને રમણ કરવાના સ્થાન રૂપ, અને શુભોના ભંડાર, આ દેવકી પુત્ર ભગવાનને; મધુ-રોના રસાઓ ઉપર, આજે દેખવાથી કશાઈ-ભોજ-અંધક-દુષ્ટી-અને સાતત કુળના માદવોની દૃષ્ટિને મોટા હસન થશે. ૧૨૩૮ આપણુ મધુર દુષ્ટીઓની આશાસના નહીં કરતાં, પ્રિય થઈ પણ પ્રિય ભગ-

વાનને. આપણે ન દેખીએ એવા લાંબા માર્ગમાં, જે લેણ ભય છે; તે નિર્ભય અને અતિ દાહણુ સ્વભાવ વાળાનું નામ "અહર" તો હોવું જોઈએ. ૧૨૩૯ અરે કહ્યું મનવાળા એ કમણુ, રથમાં જેણે છે; અને વળી છેલ્લા જોવાળિઆઓ પાછળ ગાડાઓ ઉપર ગેસીને, ઉતાવળા લાય છે; તથા ધરડાઓ પણ તેમને વારતા નથી, તેથી આપણું નસીયજ આજ પ્રતિકૂળ થયેલાનું લાગે છે. ૧૨૪૦ તોપણ આપણે જ્યાં જોઈ શકીએ માનવ ભગવાનને શોધી દેઈએ; અરથા નિમેષ પણ ન તણ શકાય, એવા મુકુંદ ભગવાનને વિશેષ કસીને; આપણે રાંક અને નાશ પામેલ મન વાળીઓને; પછીથી આપણા ધરડાઓ તથા આંધરો પણ, શું કરનારછે; ૧૨૪૧ હે જોષીઓ, જે ભગવાનનાં ધીન સહિત મધુર હસતાં, અને શુંદર વિચાર જણાવવાની સાથે લીલા થઈ જોવાં, અને બેઠવાં આદિ વડે, આપણને રાસકોડા વાળી રાત્રિ એક કાળુ જેટલી થઈ હતી; તે ભગ-વાન વિના, આ અંત વગરના અધકાર રૂપ વિરહના દુખને; આપણે કયે પ્રકારે, તરી શકીશું ૧૨૪૨ દિવસ

તાન્પતોન્નજાતલોગતાનવપ્રિય: ॥૨૨॥ સુસ્વંપ્રમાતારજનીયમાશિષ:સત્યાબભૂવુ:પુરયોષિતાંધ્રુવં ॥યા:સંપ્રવિષ્ટસ્યમુસ્વંવ્રજસ્પતે:પાસ્વંત્ય પાંગોત્કલિતસ્મિતાસવં ॥૨૩॥ તાસાંમુકુંદોમધુમંજુભાષિતૈર્ગૃહીતચિત્ત:પરવાન્મનસ્પિ ॥કથંપુનર્ન:પ્રતિયાસ્યતેડબલાગ્રામ્યા:સલજ્જસ્મિ તવિષ્મમૈર્મન ॥૨૪॥ અદ્યધ્રુવંતત્રદશોભવિષ્યતેદાશાર્હભોજાંધકવૃષ્ણિસાત્વતાં ॥મહોત્સવ:શ્રીરમણંપુણાદ્દ્રક્ષ્યંતિયેચાધ્વનિદેવકીસુ તં ॥૨૫॥ મૈતદ્વિધસ્યાકરુણસ્યનામભૂદકૂરહૃત્યેતદતીવદારુણ: ॥યોડસાવનાશ્વાસ્યસુદુ:સ્થિતંજનંપ્રિયાત્પ્રિયંનેષ્યતિપાર:ધ્વન: ॥૨૬॥ અનાર્દ ધીરેષસમાસ્થિતોરથંતમન્વમીચત્વરયંતિદુર્મદા: ॥ગોપાઅનોભિ:સ્થવિરૈરુપેક્ષિતંદૈવંચનોડ્યપ્રતિકૂલમીહતે ॥૨૭॥ નિવ દ્વા મ:સમુપેત્યમા ધર્વાકિનોડકરિષ્યન્કુલ:દ્વાંધવા: ॥મુકુંદસંગાન્નિમિષાર્દદુસ્ત્યજાદૈવેનવિધ્વંસિતદીનચેતસાં ॥૨૮॥ યસ્યાનુરાગલાગ્નિતસ્મિતવલ્ગુમંવલી લાડવલોકપરિરંભણરાસગોષ્ઠ્યાં ॥નીતા:સ્મન:ક્ષણમિવક્ષણદાવિનાતંગે પ્ય:કથંન્વતિતેરેમતમોદુરંતં ॥૨૯॥ યોડન્દ:ક્ષયેવ્રજમનંતસલ્લ:પરી તોગોપૈર્વિશન્શુરરજશ્ચુરિતાલકસ્ત્રક્ ॥ વેણુંક્ષણાન્સ્મિતકટાક્ષનિરીક્ષણેનચિતંક્ષિણોત્યમુમૃતેનુકથંભવેમ ॥૩૦॥ શ્રીશુક૦ એવંબ્રુવાણાવિર હાતુરાશ્વશંવ્રજસ્ત્રિય:કૃષ્ણવિષ્ણુમાનસા: ॥ વિસૃજ્યલજ્જારુરુદુ:સ્મસુસ્વરંગોવિંદદામોદરમાધવેતિ ॥૩૧॥ સ્ત્રીણામેવંરુદંતીનામુદિતેસવિત ર્યથ ॥ અકૂરશ્વોદયામાસકૃતમૈત્રાદિકોરથં ॥૩૨॥ ગોપાસ્તમન્વર જંતનંદાદ્યા:શકટૈસ્તત: ॥ આદાયોપાયનંમૂરિકુંભાન્ગોરસસંપ્રુતાન્ ૩૩ ગોપ્યશ્વદયિતંકૃષ્ણમનુવ્રજ્યાનુ જિતા: ॥ પ્રત્યાદેશંભગવત:કાંક્ષંત્યશ્વાવતસ્થિરે ॥૩૪॥ તાસ્તથાતપ્યતીર્વીક્ષ્યસ્વપ્રસ્થાનેયદૂત્તમ: ॥ સાંત્વ યામાસસપ્રેમૈરાયાસ્યદિતૈદૌત્યકૈ: ॥૩૫॥ યાવદાલક્ષ્યતેકેતુર્યાવદેનૂરથસ્યચ ॥ અનુપ્રસ્થાપિતાત્માનોલેસ્યાનીવોપલક્ષિતા: ॥૩૬॥ તાનિ રાક્ષાનિવતુર્ગોવિંદવિનિવર્તને ॥ વિશોકાઅહનીનિન્યુર્ગાયંત્ય:પ્રિયચેષ્ટિતં ॥૩૭॥ ભગવાનપિસંપ્રાપ્તોરામાકૂરયુતોનૃપ ॥ રથેનવાયુવેગેન ના લિંદીમઘનાશિની ॥૩૮॥ તત્રોપસ્પૃશ્યપાનીયંપીત્વામૃદંમણિપ્રમં ॥ વૃક્ષસ્વંડમુપવ્રજ્યસરામોરથ: ॥ વિશત્ ॥૩૯॥ અનૂરસ્તાવુપામંત્ર્યનિવેશ્યચ

પૂરે થતા શણે જગમ તથા મિત્ર જોવાળિઆઓ થઈ વિરાધવા, અને માળા તથા વાળના શુભમાં ખ-રીઓની રજ જાણવા, જે ભગવાન વેણુ વગાડતા, મનમાં પેસતાં; હસને મોટે કટાક્ષથી જોઈને આપણાં મન હરણ કરેછે; તે ભગવાન વિના હવે આપણાંથી છરી કેમ શકશે ? ૧૨૩૦ ॥ કમણુમાં મન લાગેલી અને વિરહથી ધણી દુખી થયેલી તે મનની ઓળી, એ પ્રમાણે મોહવા પછી લાજ મુશીને; હે મોવિંદ, હે દામો-દર, હે માધવ, એ રીતનાં નામો લેઈ; શુંદર સ્વરથી રોવા લાગીઓ. ૧૨૩૧ ॥ પછી તે ઓળીને એ રીતે રોતીજ મુશીને, આપણે સર્વે કમતાં નિત્ય કર્મ આટાપી લેઈ, પોતાનો રથ ચાલતો કર્યો. ૧૨૩૨ ॥ અને નંદજી વિગેરે જોપલોકો; ધણી બેટો, તથા ગોરસથી બરેલ પડાઓ ગાડાઓમાં રાખીને; તેમની પાછળ ચાલતા થયા. ૧૨૩૩ ॥ સારે પ્રિય કમણુની પાછળજ જોપીઓએ આવવા માંડતાં, સામું જોવા વિગેરે વડે ભગવાને તેમને શણ કરવાથી; તેઓ તેમના પહેંચાળા સમાચાર પામવાની ઇચ્છા રાખીને, લાંબા ઉભી રહીઓ

૧૨૩૪ ॥ સારે મધુ એટલે ભગવાને, પોતાના જવાથી તાપ પામેલી, તેમને દેખી; હતી પાસે "કું આવીશ." એમ પ્રેમ સહિત કહેવરાવીને; તેમને શાંત કરી. ૧૨૩૫ ॥ પછી જ્યાં સુધી રથની ધ્વજ દેખાઈ, તથા રથવડે ઉઠી પૂજા જણાઈ, ભાં સુધી; પોતાનાં મન ભગવાન પાસેજ મોકલનારી તે જોપીઓ, કામળ વિગેરે ઉપર આગળેથી પૂજાઓના સરખી, રિયર થઈને લાંબા ઉભી રહીઓ. ૧૨૩૬ ॥ અને એ મોવિંદ ભગવાન પાછા વળવાની આગતમાં, હવેટ નિરાશ થઈને, તેઓ પાછી વળી; તથા એ પ્રિય ભગવાનની લીલાઓનું માનવ કરવાવડે, શોક મુકા થઈને દિવસ કાઢવા લાગી. ૧૨૩૭ ॥ પછી હે રાજ, એ વાયુ સરખા વેગવાળા રથ થઈ, રાજ અને આકૂર સહિત ભગવાન; પાપનો નાશ કરનારી, કાલિંદી ઉપર પહોંચ્યા. ૧૨૩૮ ॥ ભાં એ નદીનાં મીઠાં અને મણિ સરખાં સ્વચ્છ પાણીમાં, નાહીને તથા પાણી પીછને; એ રામ તથા કમણુ, ઝડપા ધ્યાનવાળી જમીન ઉપર રાખેલ રથમાં, આવ્યા. ૧૨૩૯ ॥ ત્યારે તેમને રથ ઉપરજ બેસાડીને, તેમની રમ લેઈ; આકૂરજ

કલિદાસ પદ્ય ઉપર ગયા. અને તેમણે વિધિ યજ્ઞી સ્નાન કર્યું. ૥૪૦૥ અને જળમાં ડુબડી મારી સનાતન બ્રહ્મનો જ્ઞા કરવા લાગ્યા; ત્યારે તેમણે રમ અને કાચુ અને બાઈઓને તે સ્થળે પશુ દીધા. ૥૪૧૥ વસ્ત્ર દેવતા એ એ પુત્રો તે સ્થળોં ભેટેલા છે; માટે અર્દાયાં ક્યાંથી હેય; અને જો અર્દાયાં છે, તે સ્થળોં નહીં હેય; એમ વિચારીને તેમણે પાણીમાંથી ઉપર આવીને જોયું. ૥૪૨૥ તેમને પ્રથમની પેઠેજ રથ ઉપર પશુ ભેટેલા દીધા; તેથી પોતે પાણીમાં દીટેલું ખાદું દશે, એમ ધારીને; ફરીથી પાણીમાં ડુબડી મારી. ૥૪૩૥ ત્યારે ત્યાં ફરીથી પશુ તેમણે સિદ્ધ-ચારણ-ગર્વ-અને અપ્સરાઓ આદિઓ માથાં નખાવીને રાત દિવસ રતુન કરાતા-મુકુટ પહેરેલાં દળદેરાં માથાં વાળા-કમળના નાળ જેવા ધોળા વસ્ત્રોનાં વસ્ત્રો પહેરેલા-અને ધોળા (કેવાસ) પવન સરખા, હળદરાં શણેવાળા શેષ ભગવાનને દીધા. ૥૪૪૥-૪૫૥ તથા તેમના ખોળામાં ચાર હાથ વાળા-સાંત-કમળના પાંદડાં સરખી લાલ આંખો વાળા-પીળાં રેસળી વસ્ત્ર પહેરેલા-અને વરસાદ

જેવા ક્યામ વસ્ત્રોના-પુરૂષ ભગવાનને પશુ દીધા. ૥૪૬૥ તે યુદ્ધર અને પ્રસન્ન મુખવાળા-યુદ્ધર હસવા સક્ષિત બેતા-સારી બમરો, સારાકાન, યુદ્ધર માથ, અને રાતા હોડ વાળા-કાંચા અને જામ હાથવાળા-ઉંચા ખબા અને શોભતા વસ્ત્ર સ્થળ વાળા-સોમ જેવું મળું, ઉડી ડુંડી, અને વળીઓ સક્ષિત પાંદડા જેવા પેટ વાળા-મોટી કંડ અને નિતંગવાળા-ઉપર જાડ અને ગીચ પાનવાળા એ સાથજો વાળા-અને યુદ્ધર એ યુદ્ધર તથા શોભતી એક પિડીઓ વાળા-ઉંચી ડુંડીઓ અને રાતા નખની કાનિયા, તથા પાંખડીઓ જેવી કામળ આંગ-ળીઓ અને અંચુડા વાળા ચરણ કમળથી; શોભતા દેખાતા હતા. ૥૪૭-૪૮-૪૯-૫૦૥ મોટી કિંગતનાં અને ધણા મણિઓવાળાં મુકુટ, કડાં, આચ્છાદન, કોરો, જોતેષ, હાર, જાંઘર, અને કુંડો શકી; એ સોંપ, ચક્ર, કમળ અને ગદા ધરેલા-વક્ષ સ્થળમાં શ્રી વત્સના ચિન્દ વાળા-અને ચમકતા કેરુજ તથા વનમાળા ધરેલા ભગવાન; શોભતા હતા. ૥૫૧-૫૨૥ અને એ ભગવાન સુનંદ અને નંદ વિગેરે પાંચુદેવી-સનાકાદિક મુનિ.

રથોપરિ ॥ કાર્લિયાન્હદમાગત્યસ્નાનંવિધિવદાચરત્ ॥૪૦॥ નિમજ્જ્યતસ્મિન્સલિલેજપન્નહ્રસનાતનં ॥ તાવેવદદશેડકૂરોરામકૃષ્ણોસમન્વિતો ॥૪૧॥ તૌરથસ્યૌકયમિહસુતાવાનકદુંદુભેઃ ॥ તર્હિસ્વિત્સ્યંદનેનસ્તદ્વિત્યુન્મજ્જ્યવ્યચષ્ટસઃ ॥૪૨॥ તત્રાપિચયથાપૂર્વમાસીનોપુનરેવસઃ ॥ ન્યમ જ્ઞદર્શનંયન્મેષ્ઠપાકિંસલિલેતયોઃ ॥૪૩॥ ભૂપસ્તત્રાપિસોડ્દાક્ષીત્સૂયમાનમહર્નિશં ॥ સિદ્ધચારણગંધર્વૈર્સુરૈર્નતકંધરૈઃ ॥૪૪॥ સહસ્ત્રશિરસં દેવંસહસ્ત્રફળમૌલિનં ॥ નીલાબરંબિસશ્વેતંશૃંગેઃશ્વેતમિવસ્થિતં ॥૪૫॥ તસ્યોત્સંગેઘનશ્યામંપીતકૌશેયવાસનં ॥ પુરુષંચતુર્ભુજંશાંતંપદ્મપત્રારુ પેક્ષણં ॥૪૬॥ પ્રસન્નચારુવદનંચારુહાસનિરીક્ષણં ॥ સુધ્રૂત્રસંચારુકર્ણસુકપોલારુણાધરં ॥૪૭॥ પ્રલંબપીવરભુજંતુંગાંસોરસ્થલશ્રિયં ॥ કંબુકં ઠંનિમ્નનાભિંવલિમત્પલ્લવોદરં ॥૪૮॥ બૃહત્કટિતટશ્રોણિકરભોરુદ્યાન્વિતં ॥ ચારુજાનુયુગંચારુજંઘાયુગલસંયુતં ॥૪૯॥ તુંગગુલ્ફારુણનસ્વ શાલ્લીપિતિભિર્વૃતં ॥ નવાંગુલ્યંગુષ્ઠદલૈર્વિલસત્પાદપંકજં ॥૫૦॥ સુમહાર્હમણિવ્રાતકિરીટકટકાંગદૈઃ ॥ કટિસૂવ્રબ્રહ્મસૂત્રહારનૂપુરકુંડલૈઃ ॥૫૧॥ બ્રાજમાનંપદ્મકરંચંચલગદાધરં ॥ શ્રીવત્સવક્ષસંબ્રાજત્કૌસ્તુભંવનમાલિનં ॥૫૨॥ સુનંદનંદનમુલૈઃપાર્શ્વદૈઃસનકાદિભિઃ ॥ સુરેશૌ બ્રહ્મરુદ્રાદ્યૈર્નવભિશ્ચદ્વિજોત્તમૈઃ ॥૫૩॥ પ્રન્હાદનારદવસુપ્રમુલૈર્ભાગવતોત્તમૈઃ ॥ સ્તૂયમાનંપૃથગભાવૈર્વૈચોભિરમલાભિઃ ॥૫૪॥ શ્રિયાપુષ્પાગિરા કાંત્યાકીર્ત્યાતુષ્ણેલયોર્જયા ॥ વિદ્યાયાડવિદ્યાયાશક્ત્યામાયયાચનિષેવિતં ॥૫૫॥ વિલોક્યસુધ્રુશંપ્રીતોભક્ત્યાપરમયાયુતઃ ॥ લ્હપ્યત્તનૂરુહોભા વપરિ ॥ ૫૬॥ પ્રિયપદ્મસ્યોડ્દતોષાંતસત્ત્વમાલંબ્યરાલ્લઃ ॥ પ્રણમ્યમૂર્ધ્નાડ્વહિતઃકૃતાંજલિપુટઃશનૈઃ ॥૫૭॥ ૬૦મા૦મ૦ ૬૦પૂ૦ ૬૦રપાતિયાનેएकोनचत्वारिंशोऽध्याय ॥૩૯॥ अक्रूर० नतोऽस्म्यहंत्वाखिलहेतुहेतुनारायणंपुरुषमाद्यमव्ययं ॥ यन्नाभिजातादर विदकोशाद्ब्रह्माऽवरारीष्यतएल्लोकः ॥१॥ भूस्तोयमग्निःपवनःस्वमादिर्महानजादिर्मनइंद्रियाणि ॥ सर्वेन्द्रियार्थाविबुधाश्चसर्वेयेहेतवस्ते जगत्तोऽगमूताः ॥२॥ नैतेस्वरूपंविदुरात्मनस्तेह्यजादयोऽनात्मतयागृहीताः ॥अजोऽनुबद्धःसगुणैरजायागुणात्परंवेदनतेस्वरूपं ॥३॥ त्वां योगिनोयजंत्यद्वामपुरुषमीश्वरं ॥साध्यात्मंसाधिभूतंचसाधिदेवंचसाधवः ॥४॥ त्रय्याचविद्ययाकेचित्त्वावैवैतानिकाद्विजाः ॥यजंतैवित

જોઈ-બહા અને ૩૬ વિગેરે મોટા દેવોથી-મરીથી વિગેરે મોટા નવ રૂપિઓથી-અને નિમંજ બુદ્ધિવાળા પ્રસન્ન, ચરક, અને વસ્ત્રો વિગેરે મુખ્ય અને ઉત્તમ ભગવતીઓથી, બુદ્ધ બુદ્ધ પ્રકારના ભાવવાળાં વ-અનેથી રતુન કરાતા હતા. ૥૫૩-૫૪૥ તથા લક્ષ્મી-પ્રુટિ-સરસ્વતી-સાંતિ-શિવ-પુટિ-પ્રજ્ઞા-કર્મ-વિદ્યા-અને અરિયા વિગેરે માથા શક્તિઓથી સેવા કરાતા હતા. ૥૫૫૥ એ જોવાથી પશુ સજી થયેલા અકૂરજનાં દેવાડાં ક્રમાં થયાં, તથા પરમ શક્તિ મુકુટ સહને તેમને આંખોમાં આંસુ આવી મયાં; અને તેમનું અંતઃકરણ પિત્તથી મગ્ન. ૥૫૬૥ પછી તેમણે સાવધાન થઈ મીરજ રાખીને, ભગવાનને હાથ જોડી માથા વડે નગરકાર કરવા; અને ધીમે ધીમે મળમળી વાણીથી તે, ભગવાનની રતુન કરવા લાગ્યા કે. ૥૫૭૥ ઇતિ શ્રી ૦ બા ૦ દશમ સ્કંધો ઓમશુભાલીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ૥૩૯૥

અધ્યાય. ૪૦ એ-અકૂર-સમગ્ર કારણના કારણ-નારાયણ-આદિ પુરૂષ-અને અન્ય ભગવાન આપ, કે જેની નાભિ યજ્ઞી ઉમ્મળ થયેલ કાચવાળા નાળ ઉપર બહા ઉમ્મળ થઈને; તેમના યજ્ઞી સર્વ લોક થયેલા છે; તેમને હું નમું છું ૥૧૥ પૃથ્વી-જળ-અગ્નિ-પવન-આકાશ-અહકાર-મહત્ત્વ-પ્રધાન-અને મન (એટલે સિ મહેલ) ઉદ્ધિઓના અર્થો તથા દેવતાઓ, વિગેરે ભગવતાં તમામ કારણ; આપના યજ્ઞી ઉમ્મળ થયેલાં છે. ૥૨૥ એ પ્રધાન વિગેરે સધળાઓ અને બહા પર્યંત સર્વ માયાથી થયેલ, અને ઇતિવાદિક વડે અનાતમ દ્રવ્ય પદાર્થાદિકનેજ નમજુનારા છે; અને આપનું સ્વરૂપ તે માયાના શુણ્ણ યજ્ઞી પર હોવાથી; તેને, તેઓ જાણી શકે તેવું નથી; તેથીજ તેઓ, એ આપના અધમ સ્વરૂપને જાણતાં નથી. ૥૩૥ તેપણુ આપ ચક્ર પુરૂષ ધર્મનાં અધ્યાત્મ (મન આદિક)-આધિબુત (પ્રાણી આદિક)-અને અધિ દેવ (ઉદ્ધિઓના દેવતાઓ આદિક), સ્થેનું પૂજન;

મેણી અને સાધુ પુરુષો સંપૂર્ણપણે કરતાજ આવેલા છે. જ્યાં કર્મ માર્ગમાં સાચેલા કેટલાએક દિવસો, અનેક માર્ગો અને રીતો વાળા દેવતાઓના યજ્ઞો કરવા રૂપ, તથા વેદની વિદ્યા થકી; આપનું પૂજન કરે છે. ૧૫ ॥ કેટલાક સર્વ કષ્ટોનો ત્યાગ કરી ઉપશમને પામેલા શાંતી પુરુષો; શાંત સ્વરૂપ આપનું; શાંત યજ્ઞ વડેનું પૂજન કરે છે. ૧૬ ॥ બીજા, સંસ્કાર પામેલી જુદી જાણો, આપને વિશે મન લગાડી, તન્મય થઈ જાયને; આપને કહેલા વિધિ થકી; આપનાં યજ્ઞો સ્વરૂપોનું, અથવા આપના એકજ સ્વરૂપનું; પૂજન કરે છે. ૧૭ ॥ એ રીતેજ બીજા લોકો પણ; એજ પ્રકારના યજ્ઞો યજ્ઞો આપનાં સારી રીતે કહેલા, કલ્યાણકારી માર્ગોથી; જ્યાં જમવાની કીમતના કરે છે. ૧૮ ॥ હે પ્રજા, જેઓ અન્ય દેવોના ભક્ત છે, તેઓ જોકે જુદી જુદી ક્ષત્રી પૂજન કરે છે; તેઓ આપ સર્વ દેવમય અને સર્વના ધર્મર હોવાથી; તેમણે બીજા દેવોનું કરેલું પૂજન પણ, આપના પૂજન રૂપના થાય છે. ૧૯ ॥ હે પ્રજા, પર્વતમાંથી નીકળેલી અને વરસાદે અરુણ કરેલી

નદીઓ, જેમ સર્વે તરફથી સમુદ્રમાં જાય છે; તેમ એ સધળી મતિઓ, અંતે; આપને વિશેજ પ્રવેશ કરે છે. ૨૦ ॥ આપ થકી થયેલી પ્રકૃતિના, સત્-રજ-તમ એ ત્રણે છે; અને સ્થાવરથી માંડીને જાણી પડેલે સર્વ પ્રકૃતિ થકી થનારાઓ, તેમાંજ પરાવાયલા છે. ૨૧ ॥ આ રીતે અવિદ્યાએ ઉત્પન્ન કરેલ યજ્ઞોના પ્રવાહ રૂપ સંસાર; દેવ-મનુષ્ય-અને પશુ પક્ષી આદિ સર્વ જીવોને વિશે પ્રવર્તે છે; મારે તેમનામાં આસક્તિ વિનાની દૃષ્ટિ વાળા-સર્વના આત્મા-અને સર્વની જુદીતા સાક્ષી, આપ ભગવાનને; હું નમસ્કાર કરું છું. ૨૨ ॥ અગ્નિ આપનું યુગ્મ, પૃથ્વી યમ, સૂર્ય આંખો, આકાશ નાભિ, દિશાઓ કાન, સ્વર્ગ માથું, દેવતાઓ હાથ, સમુદ્ર પેટ, વાયુ પ્રાણ અને જળ, ઝાડ અને ઔષધીઓ રવાડાં, મેઘ વાળ, પર્વતો નખ અને હાડકાં, રાત દિવસ આંખનું ક્રમક્રમ અને મિત્ર-પ્રભુપતિ સિંહન, અને વરસાદનું જળ તે આપનું વિશ્વ છે; એ રીતની આપ પરમ પુરુષ ભગવાનને વિશેજ કલ્પના થયેલ છે. ૨૩-૨૪ ॥ જળમાં રહેતા જળ જંતુઓ, તથા ઉંચાના ફળાની અંદર

તૈર્યજ્ઞૈર્નાનારૂપામરાસ્યયા ॥ ૫ ॥ એકેત્વાઽસ્થિલકર્માણિસંન્યસ્યોપામંગતાઃ જ્ઞાનિનો જ્ઞાનયજ્ઞેનયજંતિ જ્ઞાનવિગ્રહં ॥ ૬ ॥ અન્યે ચ સંસ્કૃતાત્માનો વિધિનાઽભિહિતે નતે ॥ યજંતિત્વન્મયાસ્ત્વાં વૈવહુમૂર્ત્યેકમૂર્તિકમ્ ॥ ૭ ॥ ત્વામેવાન્યેશિવોક્તેન માર્ગેણ શિવરૂપિણમ્ ॥ બદ્ધાચાર્યવિભેદેન ભગવન્સમુપાસતે ॥ ૮ ॥ સર્વ જ્ઞયજંતિત્વાં સર્વદેવમયેશ્વરમ્ ॥ યેઽપ્યન્યદેવતાભક્તાયત્તપ્યન્યધિયઃ પ્રભો ॥ ૯ ॥ યથાઽદ્રિપ્રભવાનયઃ પર્જન્યાપૂરિતાઃ પ્રભો ॥ વિશંતિસર્વતઃ સિંધુતદ્ધત્વાંગતયોઽતતઃ ॥ ૧૦ ॥ સત્ત્વરં જસ્તમહિતિ ભવતઃ પ્રકૃતેર્ગુણાઃ ॥ તેષુ હિ પ્રાકૃતાઃ પ્રોતા આબ્રહ્મસ્થાવરાદયઃ ॥ ૧૧ ॥ તુભ્યં નમસ્તેઽસ્ત્વવિષક્તઃ ॥ યે સર્વાત્મને સર્વધિયાં ચ સાક્ષિણે ॥ ગુણપ્રવાહોઽયમવિદ્યાકૃતઃ પ્રવર્તતે દેવનૃતિર્યગાત્મસુ ॥ ૧૨ ॥ અગ્નિર્મુખંતેઽવનિરંધ્રીરક્ષણં સૂર્યો નમોનાભિરથો વિશઃ શ્રુતિઃ યૌઃ કંસુરેંદ્રાસ્તવબાહવોઽર્ણવાઃ કુરિર્મસ્ત્યાણબલં પ્રકલ્પિતમ્ ॥ ૧૩ ॥ રોમાણિ વૃક્ષોષધયઃ શિરોરુહામેઘાઃ પરસ્પાશિઃ ૫૫ ॥ વિદેહયઃ ॥ નિમેષણં રાત્ર્યહની પ્રજાપતિર્મેદૂસ્તુરુષ્ટિસ્તવવીર્યમિષ્યતે ॥ ૧૪ ॥ ત્વય્યવ્યયાત્મ-પુરુષે પ્રકલ્પિતા લોકાઃ સપાલા બહુજીવસંકુલાઃ ॥ યથા જલે સંજિહતે જલૈઃ કસોઽપ્યુદુંબરેવામશકામનોમયે ॥ ૧૫ ॥ યાનિયાની હરૂપાણિ ક્રીડનર્થે વિભર્ષિહિ ॥ તૈરામૃદૃશ્ચોલોકામુદાગાયંતિતેયશઃ ॥ ૧૬ ॥ નમઃ કારણમત્સ્યાય પ્રલયાબ્ધિચરાય ચ ॥ હ્યશીર્ણે નમસ્તુભ્યં મધુકૈટમમૃત્યવે ॥ ૧૭ ॥ અકૂપારાય ચ ॥ તેનમો મંદરધારિણે ॥ ક્ષિત્યુદારવિતારાય નમઃ સૂકરમૂર્તયે ॥ ૧૮ ॥ નમસ્તેઽદ્ભુતસિંહાય સાધુલોકભયાપહ ॥ વામનાય નમસ્તુભ્યં ક્રાંતત્રિભુવનાય ચ ॥ ૧૯ ॥ નમોઽષ્ટગૂણાં પતયેદ્રસક્તવવનચ્છિદે ॥ નમસ્તેરઘુવર્યાય રાવણાંતકરાય ચ ॥ ૨૦ ॥ નમસ્તેવાસુદેવાય નમઃ સંકર્ષણાય ચ ॥ પ્રગુન્નાયા નિરુદ્ધાય સત્ત્વતાં પતયે નમઃ ॥ ૨૧ ॥ નમો બુદ્ધાય શુદ્ધાય દૈત્યદાનવમોહિને ॥ મ્લેચ્છપ્રાયક્ષત્રહંત્રે નમસ્તે કલિકરપિણે ॥ ૨૨ ॥ ભગવન્જીવલોકોયમોહિતસ્તવમાયયા ॥ અહંમમેત્યસદ્ગ્રાહોઽભ્રામ્યતે કર્મવર્ત્મસુ ॥ ૨૩ ॥ અહં ચાત્માત્મજાગારદારાર્થસ્વજનાદિષુ ॥ અમામિસ્વપ્નકલ્પેષુ મૂઢઃ સત્યધિયાવિમ્ભો ॥ ૨૪ ॥ અનિત્યાનાત્મદુઃસ્વેષુ વિપર્યયમતિર્હં ॥ દ્વંદ્વારામસ્તમો વિષ્ણો ન જાનેત્વાત્મનઃ પ્રિયં ॥ ૨૫ ॥ યથાઽબુધો જલં હિત્વા પ્રતિચ્છન્નં તદુદ્ભવૈઃ ॥

રહેલાં અનેક મસલાંઓની પેઠેજ; આપ અવિનાશી પુરુષ ભગવાનના, યજ્ઞો શુદ્ધોથી બરેલા મનોમય સ્વરૂપમાં; લોકપાત્રો સહિત સર્વે લોકની કલ્પના થયેલ છે. ૧૫ ॥ અને આપ ક્રિયાકરતા મારે, જેને કષ્ટોને પારણ કરે છે; તેને સ્વરૂપો વડે લોકના શોકને મટાડનાર આપના યજ્ઞને, લોક આનંદ સહિત આપ છે. ૧૬ ॥ કર્મ મારે મન્થ રૂપે થયેલા અને પ્રલયના સમુદ્રમાં રતનાર, આપને હું નમું છું. અને મધુ તથા કેટલા દૈત્યોના મોત રૂપ આપ હમશ્રીવ ભગવાનને પણ હું નમું છું. ૧૭ ॥ મોટા કાચનાં સ્વરૂપ મરીને મેદરગરિને પારણ કરનારા, આપને હું નમું છું; અને પૃથ્વીનો ઉદાર કરવાનો વિદાર કરનારા આપ વરાહ મૂર્તિ ભગવાનને, પણ હું નમું છું. ૧૮ ॥ સાધુ પુરુષોના ભયને મટાડનાર આપના અદ્ભુત સિદ્ધ સ્વરૂપને, હું નમું છું; અને ત્રણે લોકને મારીલેનાર આપના વામન સ્વરૂપને, પણ હું નમું છું. ૧૯ ॥ અવેશાળા ક્ષત્રીઓના વનનો નાશ કરનારા આપ શૃગુપતિ (શરણાગ) ને, હું નમું છું; અને રાવણનો અંત આણનાર રઘુ-

કુળમાં એક રામચંદ્રને, પણ હું નમું છું. ૨૦ ॥ સાત્ત્વનોના પતિ આપ વાસુદેવ-સંકર્ષણ-પ્રગુરુ અને અનિરુદ્ધને મારા નમસ્કાર છે. ૨૧ ॥ દેહ અને દાનવોને મોઢ ઉપલ કરનારા શુદ્ધ જુદાવતાર ભગવાનને, હું નમું છું; અને એમજ જેવા થનારા ક્ષત્રીઓનો નાશ કરનાર આપ કલ્કી ભગવાનને, પણ હું નમું છું. ૨૨ ॥ હે ભગવાન આપની માયાથી મોઢ પામીને, “હું અને મારું” એવા અસત આશ્રકને શુદ્ધ કરવાવડે, આ સધળો જીવ લોક; કર્મ માર્ગમાં, ભગ્ના કરે છે. ૨૩ ॥ હે ભગવાન, હું મૂઢ પણ, એ સ્વપ્ન સમાન દેહ-પુનઃ-પ્રતિ-પતન-અને સ્વજન-વિગેરેને વિશેજ; તેમને સાંચાં માંનીને, ભગ્ના કરું છું. ૨૪ ॥ અને એ અનિલ તથા મારા પોતાના દુષ્પર, સર્વને વિશે અવળી મતિવાળો હું; અજ્ઞાન વડે ઘેરાયેલો, અને સુખ દુઃખાદિ જોતાજા વિષયોમાં રમીને; આપ પ્રિય આત્માને જાણી નથી. ૨૫ ॥ જેમ અજ્ઞાની પુરુષ સેવાજ આદિકથી દંડાયલા પાણીને, તજીને, ઝાંઝવાના પાણીને લેવા જાય છે; તેમજ હું આપના થકી પરાંમયુગ થયેલું. ૨૬ ॥

તેથી કામનાઓ અને કર્મો થઈ દશરૂપ ગણેલા તથા પ્રભાથી ઉદ્ભવેલી અદા તરીકે આપ જતા મનને: હું રાંધે જુદિયાઓ રેડી શકતા નથી. ૧૧૨૭ આ એમ કતાં; સત્પુરુષોએ આપની કૃપાસના કરાવડે, જ્યારે તે-ઓની મનિ આપ સંસ્કારને મટાડનારા કમળનાજ ભગવાનને વિશેષ થાય છે; જ્યારે નેમના ઉપર જે અનુ-મદ આપ કરેછે, તેવો અનુમદ આપે મારા ઉપર પણ કરેલા; હું માનું છું; અને તેથી, અસત પુરુષોને મળવાને અશક્ય, એવા આપના ચરણના સંગિષ પશુને, હું પામેશો છું. ૧૧૨૮ વિદ્યાનતી માતા ૩૫-સર્વ હેતુઓના હેતુરૂપ-અનંત સક્રિયોત્સાહ પરચક્ર-અને પ્રધાનના પશુ ઉપર આપ પુરુષ ભગવાનને, મારા નમસ્કાર છે. ૧૧૨૯ વાસુદેવ એટલે સર્વ પ્રાણી આદિને વિશે રહેલા આપને, અને સર્વ પ્રાણી આદિના ક્ષય કરનારા રૂઢિપ આપને, હું નમું છું; તથા આપ હાડિયા ભગવાનને, પણ હું નમું છું; મારે હે પ્રભુ, હું શરૂએ આવેલાનું આપ રક્ષણ કરો. ૧૧૩૦ હનિ શ્રી ૦ બા ૦ દશમા રૂઢિનો ચાળીસમો અં ૦ સં ૦ ૧૪૦૫

અધ્યાય ૪૨ મો.—શ્રીશુક—પછી નાટક કરનારો નાટક સમેટવાની પેટે, કમળ બાગવાને પોતાનું એ સર્વ (અદ્ભુત ઐશ્વર્ય) સમેટાને; સ્તુતિ કરના આકૃતને શરીર જળની અંદરના પોતાનું અનુભવ શરીર દેખાડ્યું. ૧૧૧ એટલે એ સર્વ અત્યંત સમૃદ્ધ દેખીને; તેમણે જળમાંથી બહાર આવી, આવશ્યક ગતિ કરે આટલી લીધું. અને પછી વિરમ પામતા રથ ઉપર ગયા. ૧૧૨ જ્યારે હાડિયા ભગવાને, તેમને પૂછ્યું કે “તમે પૂરી-આકાશ-અમર જળની અંદર કાંઈ અદ્ભુત દીઠેલું હોય, એવા હું તમને જોઉં છું.” ૧૧૩ જ્યારે આકૃતે કહ્યું કે, “પૂરી ઉપર, આકાશમાં, અને જળમાં; જે કાંઈ અદ્ભુત છે, તે સપાટ આપ વિશ્વાત્માને વિશેષ છે; મારે આપને એવા પછી, મેં એવા વિનાનું તે સર્વ કેમજ હોય. ૧૧૪ જેમાં પૂરીનાં-આકા-શનાં-અને જળનાં સર્વ અદ્ભુત રહેલ છે. એવા આપ પરબ્રહ્મને એવા પછી; મારે બીજું અદ્ભુત જોવાનું બાકી કાંઈજ નથી.” ૧૧૫ એમ કહીને એ ગાંધિની પુત્ર આકૃતે રથ જોતરીને ચલાવ્યો. અને દિવસ અધ્યમતા પેટેમાજ

અભ્યેતિમૃગતૃણાવૈતદ્વત્વાઽહંપરાદ્મુખઃ ॥૨૬॥ નોત્સહેઽહંકૃપણધીઃકામકર્મહતંમનઃ॥ રોત્યુંપ્રમાથિભિશ્ચાક્ષૌર્હિયમાણમિતસ્તતઃ॥૨૭॥
સોઽહંતવાંદ્યુપગતોઽસ્મ્યસતાંદુરાપંતચ્ચાપ્યહંભવદનુગ્રહૈશમન્યે ॥ પુંસોભવેચ્ચિંસંસરણાપવર્ગસ્ત્વય્યજ્ઞનાભસદુપાસનયામતિઃસ્પાત્ ॥
॥૨૮॥ નમોવિજ્ઞાનમાત્રાયસર્વપ્રત્યયહેતવે॥ પુરુષેશપ્રધાનાયબ્રહ્મેણેડનંતશક્તયે ॥૨૯॥ નમસ્તેવાસુદેવાયસર્વભૂતક્ષયાયચ ॥ ત્વર્ષીકેશન
મસ્તુભ્યંપ્રપન્નપાહિમાંપ્રભો ॥૩૦॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેપૂવાર્ધેઅકૂરસ્તુતિર્નામચત્વારિંશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥૪૦॥
શ્રીશુકઃસ્તુવતસ્તસ્યભગવાન્દયિત્વાજલેવપુઃ॥ભૂયઃસમાસ્તૃષ્ણોનટોનાઢ્યમિવાત્મનઃ॥૧॥ સોઽપિચાંતર્હિતંવીક્ષ્યજગદુન્મજ્જયસત્ત્વરઃ
॥ કૃત્વાચાઙ્કયકંસર્વવિસ્મિતોરથમાગમત્ ॥૨॥ તમસ્તુહૃદ્દાદેશઃકિંતેદદ્દમિવાદ્રુતં॥મૂમૌવિયતિતોયેવાતયાત્વાંલક્ષ્યામહે॥૩॥ અકૂરઃ
અદ્રુતાનીહયાવંતિભૂમૌવિયતિવાજલે ॥ ત્વયિવિશ્વાત્મકેતાનિકિંમેઽદૃષ્ટંવિપશ્યતઃ॥૪॥ યત્રાદ્રુતાનિસર્વાણિભૂમૌવિયતિવાજલે ॥ તંત્વાઽનુપ
શ્યતોબ્રહ્મનૃકિંમેદદ્દમિવાદ્રુતં ॥૫॥ ઇત્યુક્તાનોદયાનરસસંદર્શનાંદિનીસુતઃ॥મથુરામનયદ્રામંકૃષ્ણંચૈવદિનાત્યયે ॥૬॥ માર્ગેમજનનારાજં
સ્તત્રતત્રોપસંગતાઃ ॥ વસુદેવસુતોવીક્ષ્યપ્રીતાદૃષ્ટિનચાદદુઃ ॥૭॥તાવદ્વજ્રૌકસસ્તત્રનંદગોપાદયોઽપ્રતઃપુરોપવનમારાણ્યદ્વાક્ષંતોઽવતસ્થિરે
॥૮॥ તાન્સમેત્યાહમગવાનકૂરંજગદીશ્વરઃ ॥ ગૃહીત્વાપાણિનાપાણિંપ્રશ્રિતંપ્રહસન્નિવ ॥૯॥ ભવાનૃપવિશતામગ્રેસહયાનઃપુરીંગૃહં ॥ વયંત્વિ
હાઽવમુખ્યાયતતોદ્રક્ષ્યામહેપુરીં ॥૧૦॥ અકૂરઃનાહંભવદ્ધ્યારહિતઃપ્રવેક્ષ્યેમથુરાંપ્રભો ॥ ત્યક્તુનાર્હસિમાંનાયમક્તંતેમક્તવત્સલ ॥૧૧॥ આગ
ચ્છ્યામગેહાન્નઃસનાથાન્કુર્વધોક્ષજ ॥સહાયજઃસગોપાલૈઃસુહૃદ્ભિશ્ચસુહૃત્તમઃ ૧૨ પુનીહિપાદરજસાગૃહાન્નોગૃહમેધિનાં ॥ યચ્છૌચેનાનુપ્યં
તિપિતરઃસાગ્રયઃસુરાઃ ॥૧૩॥ અવનિજ્યાંધ્રિયુગલમાસીચ્છ્રોક્યોબલિર્મહાન્ ॥ એશ્વર્યમતુલંભેગતિંચૈકાંતિનાંતુપા ॥૧૪॥ આપસ્તેઽદ્ય
વનેજન્યત્વાહ્લોકાઃકુચયોઽપુનન્ ॥ શિરસાઽધતયાઃશર્વઃસ્વર્યાતાઃસગરાત્મજાઃ ॥૧૫॥ દેવદેવજગન્નાયપુણ્યશ્રવણકીર્તન ॥ યદૂત્તમોત્તમ
શ્લોકનારાયણનમોસ્તુતે ॥૧૬॥ શ્રીભગવાનઃઆયાસ્યેભવતોગેહમહમાર્યસમન્વિતઃ ॥ યદુચક્રદુહંહત્વાવિતરિષ્યેસુહૃત્પિયં ॥૧૭॥ એવ

ક્રમ તથા ક્રમને મથુરામાં લેઈ આવ્યા. ૧૧૧૬ રાત્રે રાત્રે, માર્ગમાં જતાં ડેઠાં ડેઠાં, એકઠા ચણેલા મામડિયા લોક, વસુદેવના એ બે પુત્રોને પ્રીતિપડે જોવા લાગ્યા; અને જ્યારે તેઓ પોતાની નજરને તેમનાથથી પાછી વાળી શકતા નહતા, ૧૧૧૭ એટલી વરમાજ વજ્રવારી નંદુલ વિષે જોવા લોકે પણ ત્યાં આવી પહોંચીને, મથુરાની બહારથી એક પાર્શ્વમાં ઉતારો કરી; તેમની વાટ જોતા સામા આવીને ઉભા રહ્યા હતા. ૧૧૧૮ તેથી તેમને અભ્ય પછી, અનુદ્યોતો ક્ષય પોતાના ક્ષયથી અલીને; એ જગતના ઇશ્વરે, હસતાં હસતાં તેમને કહ્યું કે. ૧૧૧૯ “રથ સહિત આપ મથુરામાં પ્રથમ જાઓ; અને પોતાને ઘેર પધારો; અમે તો અહીંયાં ઉતારો કરવા કે, પાછળથી નમરે જોવાને જઈશું.” ૧૧૨૦-અકૂર-હે તથા, આપ ભક્ત વસન ભગવાન હું ભ-અને તમા કરવાને ચેત્ત નથી; મારે સમર્થ એવા આપ બે જણા વિના, હું મથુરામાં પ્રવેશ કરનાર નથી.

૧૧૧૧ હે અપેક્ષજ ભગવાન, અમારા અતિ સહૃદ આપ; મોટા ભાઈ અને ગોવિન્દાઓ તથા સહૃદ મંડળી સહિત એક દિવસ અમારે ઘેર રહીને, અમને ધણીઆના કરો. ૧૧૨૧ અને જેના પગ પોતાની જળથી અગ્નિએ સહિત દેવતાઓ તથા પિતૃઓ તમ થાય છે, તે આપના ચરણની રક્તથી અમે સુદૃષ્ટી-ઓનાં ધરને આપ પાવન કરો. ૧૧૨૩ વળી જે બે ચરણને કૈલાસથી જળીરાવ્ય, મોટી શક્તિઓ થઈને, અનુભવ ઐશ્વર્ય પામ્યો હતો; તથા તે, એકાંતિક અતિને પણ પામ્યો હતો. ૧૧૨૪ વળી એ ત્રણે લોકને પાવન કરનારા, આપના ચરણ પોતાના અને સદાશિવે આપ ઉપર પારણ કરેલા, જળધારી; સમર રાજના પુત્રો પણ રચ્યાં ગણેલા છે. ૧૧૨૫ મારે દેવતાદેવ-જગતનાથ-પવિત્ર શ્રવણ અને શક્તિનાવાળા-માદરોમાં શ્રેષ્ઠ અને ઉત્તમ શ્લોક આપ નારાયણ ભગવાનને માસ નમસ્કાર છે. ૧૧૨૬ શ્રીભગવાન-હું સહૃદેનું પ્રિય કરતા

જાણી, આંખોનાં મંદિરોને દેહ કરનારને આરીને, તેમનું તારણ કરવા પછી; મોટા બાપ સહિત આપને વેર આપીને, કાંઈક-કાંઈક-એ પ્રમાણે ભગવાને કહેવાથી, કમવાચક સરખા થયેલા, અકુરજીએ મથુરામાં કહેલા કહેવું અને પોતે કહેવું કામ કર્યું જ્યાંથી; તે પોતાને વેર ગયા. ૧૧૮૧ પછી પાછો પડેલ થતાં, મોટાશિખાઓથી વિદાયના સંકર્ષથી સહિત જમ્યું ભગવાન; જોવાની છત્રાચી મથુરામાં પેઠા. ૧૧૮૨ લ્યારે વરદિનાં ઉચ્ચ દરવાજાઓનાં, મોટાં સોનેરી કપાડોને, તેરજો આંખી દીપેથી-પાછાં જોવડે સુજોને પેસવા. તે અકુરજ-ગમીયા અને ધર પાસેના રમણ પાગથથી જોભતી-અને તાંપાના જનાવેલા કહારોવાળી-તે નગરી તેમજો જોઈ. ૧૧૮૩ તેનાં જોવડાં-કહેલીઓ-જાનિઓને મગવાનાં સગારવાન-તથા ધરો, વિગેરે ઉપર જોનાતા કમસો રાખીને, તથા તેમના આગલા ભાગમાં, નાનાં જામ જનાવીને, તેને સજ્યારેથી હતી. અને મેદુરખી-હીસ-રહિત-નીલમણી-પરવાળાં-મોતી-તથા લીલા મણિથી જડેલ, આમ-જામ-વેદીઓ-તથા

જમીન ઉપર જનાવેલી મેડકા-વિગેરે ઉપર મેસીને ધારવાં અને મોટા મેલકા કરવા હતા; તથા પુલ-જનારા -સાળ-અને જોખા, સર્વ તરફ વેરેલા રાજ મારગો-ગમીઓ-અને મહેલાના મારગો ઉપર, તેમજ આંગણાઓમાં પચ, પાણી છોરું હતું. ૧૧૮૨-૨૨૧ તથા ૧૬૧-અંદાન-અને અક્ષત સહિત પામણી બરેલા થડાઓને પુલની માળાઓ વિટીને, અને પાંદડાં મોલીને, ઉપર દીવા મૂક્યા હતા. તથા તેમાં મળ્યો જોલીને, અને ધરનાં મારગોઓને લગાડ વિટાળીને, તથા આંગણામાં લોપારીનાં જોડા અને લુગખાવાળી કોઠા લગાવીને, જોલા કરેલી હતી. ૧૧૮૩ હે સખ, સખ સરખી આલમજા-અને પોતાના જેવજાં જોપ લોકોથી વિદાયલા, એ બંને વસ્તુદેના પુત્રો મથુરા નગરીમાં પેસતાં; તેમને જોવા મટે ઉત્તરમણી શેઠરી બીજો એકી થઈ; અને હસાહને લીધે કેટલીક નો અમાસીઓ ઉપર ચડી-કેટલીએકે લગાડ ધરેલાં અવળાં પહેરી લીધાં-અને કેટલી એક પોતાને એક કરને પાંદડી પહેરીને-તથા જીજીઓ પોતાની એક

મુક્તોભગવતાસો જુઓ દેહ નાદવ ॥ પુરીપ્રવિષ્ટ:કંસાયકર્મવિદ્યગૃહંયયો ॥૧૮॥ અથાપરાણ્હેમગવાનકૃષ્ણ:સંકર્ષણાડન્વિત:॥મથુરાંપ્રાવિશ દ્રોપેર્વિદ્યુ:પરિવારિત: ॥૧૯॥ દદર્શતાંસ્ફાટિકતુંગગોપુરદ્વારંબહદ્દેમકપાટતોરણાં॥તાણાદ્દોષાંપરિશ્વાદુરાસદામુદ્યાનરમ્યોપવનોપશો મિતાં ॥૨૦॥ નૌવર્ણશંગાટકહર્મ્યનિકુટૈ:શ્રેણીસમાભિર્મવનૈરુપસ્કૃતાં॥વૈદુર્યવજ્રામ જીલ્લવિદ્યુ:પુણ્ણારિદ્ધિર્વલ્લભીષુવેદિષુ ॥૨૧॥ જુષ્ટે પુજાલામુલ્લરં કુદ્દિમેષ્વાવિષ્ટપારાવતર્હિનાદિતાં ॥ સંસિક્તરથ્યાપણમાર્ગચત્વરાંપ્રકીર્ણમાલ્યાંકુરલાજતંદુલાં ॥૨૨॥ આપૂર્ણકુંભૈર્દધિચંદ નોક્ષિતૈ:પ્રસૂનવીપાવલિભિ:સપલ્લવૈ: ॥ સઘંતરંભાક્રમુકૈ:સકેતુભિ:સ્વલંકૃતદ્વારગૃહાંસપટ્ટિકૈ: ॥૨૩ તાંસંપ્રાવ યેદુસુદેવત્તંજોદતૌવયસ્પેર્ન રદેવવર્ત્મસા ॥ દ્રપુંસર્માયુસ્ત્વરિતા:પુરસ્ત્રિયોહર્મ્યાણિચૈવારુહુર્નૌગેદુકા: ॥૨૪॥ કાશ્ચિદ્વિપર્યગૃહૃતવસ્ત્રભૂષણાવિસ્તૃત્યૈવંપુપ્તેજ્વથાપરા: ॥ કૃતૈકપત્રશ્રવણૈકનૂપાદાંત્ત્વિતીયંત્વપરાશ્વલોચનં ॥૨૫॥ અશ્રંત્યેકાસ્તદપાસ્યભોજનમ યજ્યમાનાઅકૃતોપમજના: ॥ સ્વપંત્યઠ ત્થાયનિશમ્યનિ:સ્વનંપ્રપાયયંત્યોડર્મમપોહ્યમાતર: ॥૨૬॥ મનાંસિતાસામરાવિંદલોચન:પ્રગલ્ભલીલાહસિતાવલ્લેકૈ: ॥ જહારમત્તદ્વિરવેદવિ ક્રમોદશાંદદચ્છીરમણાત્મનોત્સવં ॥૨૭॥ દૃષ્ટ્વામુહુ:શ્રુતમનુદ્રુતચેતસસ્તંતત્પેક્ષણોત્તિમતસુધોક્ષણલબ્ધમાના: ॥ આનંદમૂર્તિમુપગુહ્યહ પાત્મ લબ્ધંહૃદયત્વચોજહુરનંતમસ્તિધાધિ ॥૨૮॥ પ્રાસાદશિખરાહૃદા:પ્રીત્યુત્કુલ્લમુસ્ખાંબુજા: ॥ અમ્યવર્ષ-સૌમનસ્યૈ:પ્રમદાબલકેશવૌ ॥૨૯॥ વધ્યક્ષતૈ:સૌદપાત્રૈ:સ્ત્રગંધૈરજ્યુપાયનૈ: ॥ તાવાનર્ચુ:પ્રમુદિતાસ્તત્રતત્રદ્વિજાતય: ॥૩૦॥ ઊચુ:પૌરાઅહોગોપ્યસ્તપ:કિમચરન્મહત્ ॥ યાદ્યે તાવનુપશંતિનરલોકમહોત્સવૌ ॥૩૧॥ રજકંકંચિદાયાંતરંગકારંગદાગ્રજ: ॥દૃષ્ટ્વાડયાચતવાસાંસિધૌતાન્યત્યુત્તમાનિચ ॥૩૨॥ દેહ્યાવધો: સમુચિતામ્યંગવાસાંસિચાર્હતો: ॥ ભવિષ્યતિપરંશ્રેયોદાતુસ્તેનાત્રસંશય: ॥૩૩॥ સયાચિતોભગવતાપરિપૂર્ણેનસર્વત: ॥ સાક્ષેપંરુપિત:પ્રાહ ધૃત્યોરાજ:મુદુર્મદ: ૩૪॥ ઈદશાન્યેવવાસાંસિનિત્યંગિરિવનેચરા: ॥ પરિધત્તકિમુદ્દત્તારાજદ્રવ્યાપ્યમીપ્સય ॥૩૫॥ યાતાશુબાલિશામૈવંખા

એક આંખ આંજીને-એમ જોખેવાના કરવાનાંમાંથી એકજ વાનું કરીને: તેજો ચાલી આવી. ૧૧૮૪-૨૫૫ આવાને મેટલી કેટલીક આવાનું પડકું મુટીને-સરીરે તેલ લગાવતી હતી, તે નદાપા વિનાજ-મુલેથી હતી, તે શબ્દ સાંભળનાંજ હીને-અને જાણકને ધવરાવતી આજો, છે:કરને પડતાં નાંખીને-એ બે લક્ષમીના રમણ કરવાના સ્થાનક, અને જોખારાઓ આંખોને આનંદ આપનારા, તથા મહેનત હાથી જેવી ચાલ ચાલનારા અને કમળ સરખી આંખો વાળાઓએ: પોતાની પ્રાદ લીલાથી, હસને મોટે જોઈને, તેજોનાં મન દરણ કરી લેવાથી; એકદમ કાનાળી જાલી આવીઓ. ૧૧૮૫-૨૭૫ હે અરિદમ, તે વારંવાર સાંભળવાથી ચિત ખેલા-પડીઓએ, તેમને દેખીને; અને હસતા મુખથી અમૃત જેવી નજરથી; તેમના જોવાડે માન પામીને; પોતાને આંખોના દારથી પ્રાપ્ત થયેલ, એ આનંદની ચિત્તિઓને પોતાના અંતરમાં રાખી લેઈને; પછી ચેમચિત થઈ તેમજો મન થઈ થતા હુખને તણ દીધાં. ૧૧૮૬ તથા મોટા મહેલાના ઉપરના ભાગે ઉપર એટલી, અને

પ્રીતિથી પ્રદુલિત થયેલ મુખ કમળ વાળી, એ બીજો; અપરાધ અને કેશવ ભગવાન ઉપર દુલ વરસાવવા લાગી. ૧૧૮૬ અને ૧૬૧-અક્ષત-માળાઓ-પાણી બરેલાં વાસજ-અંદાન તથા જોડા આદિક વડે: આનંદ પા-મેલા આલમજો વિગેરે તેમનું કેમકે કેમકે, પૂજન કરવા લાગ્યા. ૧૧૮૭ પછી તે વેળાએ મથુરાના લોક જોલવા લાગ્યા કે: 'અરે જોખીઓએ શું મોટું તપ કર્યું હતો, કે જેથી નરજોના મોટા ઉત્સવજ, આ બે બાઈઓને તેજો વારંવાર જુએ છે.' ૧૧૮૮ પછી કેમકે રંગ કરનારા પોખીને આવવો દેખીને: એ મદામજ ભગવાને, તેની પાસેથી ધોએલાં અને અતિ ઉત્તમ વજો માગ્યાં. ૧૧૮૯ અને તેને કહ્યું કે: 'અમે જાનેનાં શરીરોને યોગ્ય, અને જોઈએ તેટલાં, વજો તું આપ; એટલે તે આપવાથી તારે પરમ કરવાજ થશે. એમાં સંશય નહીં.' ૧૧૯૦ એ રીતથી એ સર્વ પ્રકારે પરિપૂર્ણ ભગવાને માગણી કરતાં, લખ્યા મદવાળા તે રાગના આકરે, કોપે ભજીને તેમને તરજોડી નાંખ્યા; અને તે જોલ્યો કે: 'તમે પર્વત અને વનમાં

દશાસા, નિત્ય આવી યુગમાં પહેરતા દશે તો; કે જેથી કંઈન જાનીને, રાજના માલની દ્રવ્ય કરી છે. ૧૩૪-૩૫૫ છે ખુદિ વિનાનાઓ, જે તમે છવપને દ્રવ્યતા હોતો; આ રીતની માગણી નહી કરતાં, કૌણ-જાણ નાથી જાણે; કદાચ રાજના માલનો, ગર્વ વાળાઓને જાણી મૂકે છે-કુંડીવેછે-અને કદાચ મારી પશુ નામે છે. ૧૩૬-૧૪૦ એ રીતે વધુવધુ આપના તે કૌણીનું માથું, કૌણેલા દેવતા પુત્ર બગચાને પોતાના દા-થના આગળ બગચ વડે, તેના શરીર ઉપરથી પાણી નોખ્યું. ૧૩૭-૧૪૦ ત્યારે તેના સર્વે ગોઠર ચાકરો, લૂગડાંના માંડણ માંડણો પડતા નાખોને, ગરે તરફ નાચી ગયા; એટલે તે યુગમાં એ અવ્યુત બગચાને લઈ. ૧૩૮-૧૪૦ પછી સમ અને કર્ણ તેમણા ને પોતાને વિષ વાળ્યા ને કપા પહેરી લીધા; અને કૌણોડ જમીન ઉપર પડ્યા મૂકી, જાણીનાં મોવાળિઆઓને આપ્યા ૧૩૯-૧૪૦ તે પછી વિવિધ દેવતાં ને જમણાઓમાં કોઈ એક પ્રીતિપાળા દરજીએ, તેમનાં ઉપર શેરમના લાગે એવા; તેમના પહેરવેગ (દેવ) પાનાની આપ્યા ૧૪૦-૧૪૦ ત્યારે અનેક

લક્ષ્મીવાળા તે પહેરવેશથી, શય્યામારણ તે બે બાજુ, પર્વતીના સ્વિસના ધોળા અને કાળા બે હાથીનાં બચ્ચાં સરખા શોભવા લાગ્યા. ૧૪૧-૧૪૨ પછી પ્રસન્ન થયેલા બગચાને તે દરજીએ, આ કોઈમાં પોતાના સરખું રૂપ. મોટી શક્તી અને જળ, અંશરવ, રશ્મિ, તથા હૃદયે આશીની શક્તિ; એ સર્વ આપ્યું. ૧૪૨-૧૪૩ ત્યારે કે તેઓ કોઈ સુદામા નામના માળીને ઘેર ગયા; એટલે એ બે બાગને આપના દેખીને, તે ઉભો મથે; અને પૂર્વે ઉપર પડીને, તેણે માથા વડે નમસ્કાર કર્યા. ૧૪૩-૧૪૪ તથા તેમને બાગનો લાંબી આપીને, પાંચ-માળા-તા-જુગ-અને લેપના વિષે પૂછતા પડ્યો વડે; તેમનું મોવાળિઆઓ સદિત તેણે પૂછત કર્યું. ૧૪૪-૧૪૫ આ રીતે મોલો દે. દે. પૂછ, આપના પદારવાથી, મારા પિતૃ-દેવતા-અને કૌણો પ્રસન્ન થયા; અને મારું કુળ પાવન થયે, મારો જન્મ પાવ સફળ થયો છે. ૧૪૫-૧૪૬ જમતા પદમ કારણ રૂપ આપ અને બાજુ, વિષનું કયાપ કરવાને મારેજ, અને તેમનું પાવન કરવા મારેજ, આવીત અત વડે અવરેલા છે. ૧૪૬-૧૪૭ સર્વે પાણી

ધ્યયદિજિજીવિષા ॥ બધંતિઘંતિલુંપંતિદ્વસંરાજકુલનિવૈ ॥૩૬॥ એવંવિકત્યમાનસ્યકુપિતોદેવકીસુતઃ ॥ રજકસ્યકરાગ્રેણશિરઃકાયાદપા તયત્ ॥૩૭॥ તમ્યાનુર્જીવિનઃસર્વેવાસઃકોશાન્વિસૃજ્યવૈ ॥ દુદ્રુવુઃસર્વંતોમાર્ગવાસાંસિજગૃહેડચ્યુતઃ ॥૩૮॥ વસિલાત્મપ્રિયેવસ્ત્રેકૃષ્ણઃસંકર્ષણસ્તથા ॥ શેષાણ્યાદત્તગોપેભ્યોવિસૃજ્યભુવિકાનિચિત્ ॥૩૯॥ તતસ્તુવાયકઃપ્રીતસ્તયોર્વેપમકલ્પયત્ ॥ વિચિત્રવર્ણેશ્વેલેયૈરાકલ્પૈરનુરુપતઃ ॥૪૦॥ નાનાલક્ષણધેષાભ્યાંકૃષ્ણરામૌવિરેજતુઃ ॥ સ્વલંકૃતૌવાલગજૌપર્વણીવસિતેતરૌ ॥૪૧॥ તસ્યપ્રસન્નોભગવાન્પ્રાદાત્સારૂપ્યમાત્મનઃ ॥ શ્રિયંચપરમાંલોકેબલૈશ્વર્યસ્મૃતીંદ્રિયં ॥૪૨॥ તતઃસુદામ્નોભવનંમાલાકારસ્યજગ્મતુઃ ॥ તૌદ્વ્યાસસમુત્થાયનનામશિરસાભુવિ ॥૪૩॥ તયોરાસનમાનીયપાદ્યંચાર્થાર્હણાદિભિઃ ॥ પૂજાંસાનુગયોશ્વક્રેસ્ત્રકૃતાંબૂલાનુલેપનૈઃ ॥૪૪॥ પ્રાહનઃસાર્થકંજન્મપાવિતંચકુલંપ્રભો ॥ પિતૃદેવર્ષયોમહાંતુષ્ટાહ્યાગમનેનવાં ॥૪૫॥ ભવંતૌકિલવિશ્વસ્યજગતઃકારણંપરં ॥ અવતીર્ણાવિહાંશેનક્ષેમાયન્ભવાયચ ॥૪૬॥ નહિવાંવિષમાદૃષ્ટિઃસુદ્દોર્જગદાત્મનોઃ ॥ સમયોઃસર્વભૂતેષુભજંતંભજતોરપિ ॥૪૭॥ તાવાજ્ઞાપયતંમૃત્યંકિમહંકરવાણિવાં ॥ પુંસોડત્યનુગ્રહોક્ષેષભવદ્વિર્યંત્રિયુજ્યતે ॥૪૮॥ હત્યમિમેત્યરાજેંદ્રસુદામાપ્રીતમાનસઃ ॥ શસ્તૈઃમુગંધૈઃકુસુમૈર્માલાંવિરચિતાંદદૌ ॥૪૯॥ તાભિઃસ્વલંકૃતૌપ્રીતૌકૃષ્ણરામૌસહાનુગૌ ॥ પ્રણતાયપ્રપન્નાયદદતુર્વરદૌવરાન્ ॥૫૦॥ સોડપિવત્રેડચલાંભક્તિતસ્મિન્નેવાસ્થિલાત્મનિ ॥ તદ્ભેદુઃસૌહાર્દભૂતેષુચદયાંપરાં ॥૫૧॥ હિતિતસ્મૈવરંદત્વાશ્રિયંચાન્વયવર્ધિનીં ॥ બલમાયુર્યશઃકાંતિંનિર્જગમસહાગ્રજઃ ॥૫૨॥ ઇંમાંમંદંપૂંએકચત્વારિંશોડધ્યાયઃ ॥૪૧॥ શ્રીશુકઃ ॥ અથવ્રજન્રાજપથેનમાધવઃસ્ત્રિયંગૃહીતાંગવિલેપભાજનાં ॥ વિલોક્યકુન્ડાંયુવતીંવરાનનાંપ્રચ્છ્યાંતીંપ્રહસન્રસપદઃ ॥૫૧॥ કાત્વંવરૈર્વૈતનુદ્ધુલેર્દંદ્રસ્યાંગનેવાકયયસ્વસાધુનઃ ॥ દેહ્યાવયોરંગવિલેપમુત્તમંશ્રેયસ્તતસ્તેનચિરાદ્દિષ્યતિ ॥૨॥ સૈરંધ્રીંદાસ્યસ્મ્યહંમુંદરકંસસંમતાવિષક્રનામાહ્યનુલેપકર્મણિ ॥ મદ્ભાવિતંભોજપતેરતિપ્રિયંવિનાયુવાંકોડન્યતમસ્તદર્હતિ ॥૩॥ રૂપપેશલમાધુર્યહસિતાલાપર્વાક્ષિ

આદિને વિશે સમાનપણે વર્તનારા હોવા છતાં, બગચાઓને બગચા આપ અને; જમતા આપના અને સુકરને વિશે, વિષમ દષ્ટિ તે મુદ્ધે છે નહીં. ૧૪૭-૧૪૮ તોપણ ચાકર હુએ આપનું યું કામ કરતું, તે આપ બંને જણ આદા કરી; તમે કોઈને કામ બતાવ્યા; એટલે પુરોષોના ઉપર મોટા અનુદાન બાળ્યો. ૧૪૮-૧૪૯ સમ, એ રીતે મોલેલા તે સુદામા નામના માળીએ, તેમના અભિપ્રાય બાળી પ્રીતિપાળા મળી; સારાં અને સુખી-વાળાં હશે મહી જાનાવેલી માળાઓ; તેમને આપી. ૧૪૯-૧૫૦ તે મહી મોવાળિઆઓ સદિત શય્યામારણ અને પ્રસન્ન થયેલા, તથા વરદાન દેનારા; એ રામ અને કૌણે, તે નમેલા અને શરણે આવેલા માળીને; વર-દાનો પ્રસન્ન થયે. ૧૫૦-૧૫૧ ત્યારે તે માળીએ, અગિય જલાંડના આપના બગચાનાં, અચળ બક્તિ-તેમના બાકે શરે મૈત્રી-અને પ્રાણી આદિ સર્વ ઉપર પદમ દયા-એટલાંજ વરદાનો માગ્યાં. ૧૫૧-૧૫૨ તેથી તેને એ પ્રમાણેનાં વરદાનો આપીને; તથા વધારામાં, તેને; રોજ રોજ વધતીજતી લક્ષ્મી-જળ-આયુષ્ય-યશ-અને

રૂપ પશુ આપીને; મોટાભાઈ સદિત બગચા લાંબી આપ્યા ગયા. ૧૫૨-૧૫૩ કૌણી બગચાને દશમા રકમનો પુર પ્રવેશે રજક વધે નામે એકત્રિંશોએ આપ્યા સંપૂર્ણ. ૧૫૩-૧૫૪

અધ્યાય ૪૨-મે શ્રીશુક-પછી રાજ મારે આલતાં માધવ બગચાને, શરીર ઉપર મોવાળાના ચંદનનું વાસણ હાથમાં લીધેલી; જુવાન અને સાત મુખવાળી કુમળા સ્ત્રી, સાંભળી મળાયા; રમને આપનારા બગચાને, દસીને તેને પૂછ્યું કે. ૧૫૫-૧૫૬ "હે ઉત્તમ સામળ વાળી, તું કાણ છે? અને આ લેપન કોનું છે? તે તું અમને સારી રીતે જણાવ, અને એ શરીરે લગાડવાનું ઉત્તમ લેપન અમે બે જણાને આપવાથી, તારું થોડી વારમાંજ બહું થશે." ૧૫૬-૧૫૭-૧૫૮ ચંદન લેપન તેમને કરવાનું કામ કરનારી, હું કંઈ સમજી મા-નિતી "વિવશ" નામની દાસી છું; મારું તમાર કરેલું ચંદન કંઈરાજને અતિ પ્રિય છે; તોને ચંદનનેમાટે તમે વિના થીજું કૌણ મોજ હોય. ૧૫૭-૧૫૮-શ્રીશુક-૨૫-સુકમાર પશુ-મધુરતા-દસનું-ભાજનું-અને બેજું. એ સમજાયા

મનમેંઆપથી, તેણીએ એમને જણાવ્યો; એ ધાતું સદન આપ્યું. ॥ ૪ ॥ પછી શરીરના ઉપરના ભાગમાં
જ્યાંકેલા પોતાના રમથી બૂદા રંગના એ લેપન વડે; તે બંને બાઈ બધા શોભવા લાગ્યા. ॥ ૫ ॥ અને પોતાના દર્શનનું
દષ્ટ દેખાડવા માટે; એ સારે મોઢું હોવા છતાં, તથા વાંક વાળી, કુખનને; સીધી કરવાનું મન, એ
પ્રસન્ન થયેલા બગવાને કર્યું. ॥ ૬ ॥ પછી અત્યુત બગવાને પોતાના એ પગથી તેના એ પગને દગાવીને,
એ આંગળાં ઉઘાં રમેલા પોતાના દાઢથી, તેની હડપથી પકડીને; એ કુખનના શરીરને ઉઠ્યું કર્યું. ॥ ૭ ॥
તેથી મુકુંદ બગવાનનો રપશં થતાંજ, એ કુખન, સીધા અને સમાન અંગેવાળી-મોટા નિતંગ અને મોટા
રત્નોવાળી-તથા સર્વોત્તમ સ્ત્રી થઈ રહી. ॥ ૮ ॥ પછી એ રૂપ-શુભ-અને ઉદારતાથી સંપન્ન થયેલી તેણે, કામ
આપવાથી દસનાં દસતાં, કેશવ બગવાનના દનરિષ વચ્ચેનાં છેડા ખેંચીને કહ્યું કે. ॥ ૯ ॥ “હે વિરપુરુષ, હું
તમને તજવાનો કિસાહ રાખી શકતી નથી; માટે મારે થેર ચાલે. હે ઉત્તમ પુરુષ, તમે પરવશ કરેલા મન-

વાળી, હું ઉપર પ્રસન્ન થાઓ. ॥ ૧૦ ॥ એ પ્રમાણે તે બીએ રાખના દેખતાં માગણી કરવાથી; કમ્બે પોતાના
ઝોવાળિઆઓના મોઢા સામું નેષ્ટ હસીને તેને કહ્યું કે. ॥ ૧૧ ॥ “હે શુદરી, અમ સરખા વટેમારુઓને
પરમ આશ્રય રૂપ-તથા પુરુષોના મનના આધિને મટાડનાર; તારા ધરને વિશે, અમે અમારું કામ આટોપી
રહ્યા પછી આવીશું. “ ॥ ૧૨ ॥ એ પ્રમાણે મધુર વાણી બોલીને, તેને તણ; બગવાન રસ્તે ચાલતાં, વેપારી-
ઓએ અનેક પ્રકારની બેટા, પાનખીડાં, ડુલની માળાઓ અને સુગંધી પદાર્થો વિતેરથી મોટા બાઈ સહિત
તેમનું પૂજન કર્યું. ॥ ૧૩ ॥ અને તેમના દર્શનથી કામ જાગ્રત થયેલી મથુરાની સ્ત્રીઓનાં લગ્ન-કંકણ-અને
માયાનાવાળા દીલા પડી જઈને, તેઓ કાગળ વિતેરે ઉપર ચિત્રેલી છબીઓ જેવી બની ગઈ. અને તેમને
પોતાના શરીરનું જ્ઞાન રહ્યું નહીં. ॥ ૧૪ ॥ પછી એ અત્યુત બગવાન ધનુષ્યનું સ્થાન શહેરના લોકોને પૂછતા,
પૂછતા લાં ગયા. ભારે એ ઠેકાણે મોટા મેષ ધનુષ્ય સરખું, એક અદ્ભુત ધનુષ્ય તેમણે બેઠું. ॥ ૧૫ ॥ એ

તે: ॥ ધર્ષિતાત્માદદૌસાંદ્રમુભયોરનુલેપનં ॥ ૪ ॥ તતસ્તાવંગરાગેણસ્વર્ણેતરશોભિના ॥ સંપાસપરભાગેનશુશુભાતેડનુરંજિતૌ ॥ ૫ ॥ પ્રસન્નોમ
ગવાન્કુજાંત્રિવક્રાંરુચિરાનનાં ॥ ઋર્જ્વીકર્તૃમનશ્ચક્રેદર્શયન્દર્શનેફલં ॥ ૬ ॥ પદ્યામાક્રમ્યપ્રપદેદ્યંગુલ્યુત્તાનપાણિના ॥ પ્રગૃહ્યચુબુકેડ્ધ્યાત્મ
મુદનીનમદચ્યુત: ॥ ૭ ॥ સાતદર્જુસમાનાંગીઘ્રહચ્છોણિપયોધરા ॥ મુકુંદસ્પર્શનાત્સદ્યોભૂવપ્રમદોત્તમા ॥ ૮ ॥ તતોરૂપગુણૌદાર્યસંપન્નાપ્રાહ
કેશવં ॥ ઉત્તરીયાંતમાકૃપ્યસ્મયંતીજાતત્દૃષ્ટ્યા ॥ ૯ ॥ એહિવીરગૃહંયામોનત્વાંત્યકુમિહોત્સહે ॥ ત્વયોન્મયિતચિત્તાયા:પ્રસીદપુરુષર્ષભ ॥ ૧૦ ॥
એવંસ્ત્રગાહ્યપમાન:કૃષ્ણોરામસ્યપદ્યત: ॥ મુખંવીક્ષ્યાનુગોપાનાંપ્રહસંસ્તામુવાચ ॥ ૧૧ ॥ એપ્યામિતેગૃહંસુભ્રૂ:પુંસામાધિવિકર્શનં ॥ સા
ધિતાડ્યૌડગૃહાણાં:પાંયાનાંત્વંપરાયણં ॥ ૧૨ ॥ વિસૃજ્યમાધ્વાવાળ્યાતાંવ્રજન્માર્ગેવણિક્ષયૈ: ॥ નાનોપાયનતાંબૂલસ્ત્રગંગધૈ:સાગ્રજોડર્ચિત:
॥ ૧૩ ॥ તદર્શનસ્મરક્ષોભાદાત્માનંનાવિદન્ચિય: ॥ વિસ્ત્રસ્તવાસ:કબરવલપાલેરૂપમૂર્તય: ॥ ૧૪ ॥ તત:પૌરાનૃદ્ધમાનોધનુષ:સ્થાનમચ્યુત: ॥
તસ્મિન્પ્રવિષ્ટોદદૃશોધનુરેદમિવાદ્રુતં ॥ ૧૫ ॥ પુરુષૈર્બહુભિર્ગુપ્તમર્ચિતંપરમર્દિમત્ ॥ વાર્યમાણોનૃભિ:કૃષ્ણ:પ્રસહ્યધનુરાદદે ॥ ૧૬ ॥ કરેણક્ષમે
નસલીલમુદ્વૃતંસજ્યંચકૃત્વાનિમિષેણપશ્યતાં ॥ નૃણાંવિકૃષ્યપ્રવભંજમધ્યતોયથેક્ષુદંડમદકર્યુરુક્રમ: ॥ ૧૭ ॥ ધનુષોભજ્યમાનસ્યશબ્દ:સ્વંરોદ
સીદિશ: ॥ પૂરયામાસયંશ્રુત્વાકંસસ્ત્રાસમુપાગમત્ ॥ ૧૮ ॥ તદક્ષિણ:સાનુચરા:કુપિતાઆતતાયિન: ॥ ગ્રહીતુકામાઆવવ્રુર્ગૃહતાંબલ્યતામિતિ
॥ ૧૯ ॥ અથતાન્દુરભિપ્રાયાન્વિલોક્યબલકેશવૌ ॥ ક્રુદ્ધૌધન્વનઆદાયશકલેતાંશ્વજઘ્નતુ: ॥ ૨૦ ॥ બલંચકંસપ્રહિતંહત્વાશાલામુસ્વાત્તત: ॥
નિષ્ક્રમ્યચેરતુર્દૃષ્ટૌનિરીક્ષ્યપુરસંપદ: ॥ ૨૧ ॥ તયોસ્તદદ્રુતંવીર્યંનિશમ્યપુરવાસિન: ॥ તેજ:પ્રાગલ્ભ્યરૂપંચમેનિરેવિબુધોત્તમૌ ॥ ૨૨ ॥ તયોર્વિ
ચરતો:સ્વૈરમાદિત્યોડસ્તમુપેયિવાન્ ॥ કૃષ્ણરામૌતૃતૌગોપૈ:પુરાચ્છકટર્મીયતુ: ॥ ૨૩ ॥ ગોપ્યોમુકુંદવિગમેવિરહાતુરાયાઆશાસતાશિષઋતા
મધુપુર્યભૂવન્ ॥ સંપશ્યતાંપુરુષભૂષણગાત્રલક્ષ્મીહિત્વેતરાન્નુભજતશ્ચકમેડયનંશ્રી: ॥ ૨૪ ॥ અવનિક્તાંઘ્રિયુગલૌભુક્તાક્ષીરોપસેચનં ॥ ઉપતુ

પણી સમૃદ્ધિવડે પુનેલા, અને બધા માણસોએ રક્ષણ કરેલા; તથા સદન ન થઈ શકે એવા, ધનુષ્યને; લોકો-
એ વારવા છતાં પણ કમ્બે હાથમાં લીધું. ॥ ૧૬ ॥ અને રમતની પેટે જાણ દાઢમાં લઈ, પલક વારમાં સજ્જ
કરીને; લોકોના દેખતાં એ ઉરક્રમ બગવાને ખેંચ્યું; તથા માનેલા હાથી શેરડીના સાંકડે બાજે તેમ, વચમાંથી
તેને બાંગી નાંખ્યું. ॥ ૧૭ ॥ એ ધનુષ્ય બાગ્યાથી થયેલા-આકાશ, પૃથ્વી, અને દિશાઓને જારી દેનારા શબ્દ
સાંભળ્યો; ભારે કંસને ધણો ત્રાસ ઉત્પન્ન થયો. ॥ ૧૮ ॥ અને ક્રોધેલા, ધનુષ્યના રક્ષક સરદારો; પોતાના અ-
નુચરો સહિત દધિઆરા ઉપાડીને, તેમને પકડી લેવાની ઇચ્છાથી; “એમને બાંધો અને પકડો “ એમ
બોલતા; મારે તરફ દૂરી પડ્યા. ॥ ૧૯ ॥ ભારે તેમનો ખરાબ અભિપ્રાય જાણેલા બગવાન અને કેશવ બગ-
વાને પણ કાપ કરીને, એ ધનુષ્યના કડકાઓ વડેજ; તેઓને મારવા મરજી અને કંસે મોકલેલી બીજી સે-
નાને પણ મારી; પછી રણ થતા તેમણે તે સ્થાનમાંથી નીકળીને; નગરની શોભા જોતાં જોતાં, ચાલવા માં-

ડ્યું. ॥ ૨૦ ॥ તેઓનું આનું અદ્ભુત પરાક્રમ-બળ-તેજ-દૃઢતા-અને રૂપ જોઈ, તેમને કોઈ ઉત્તમ દેવ
હેવાનું; શહેરના લોકોએ માન્યું. ॥ ૨૧ ॥ એ રીતે મરજી પ્રમાણે દૂરીને અંતાર થતાં, ઝોવાળિઆ-
ઓથી વિંટાળવા રામ અને કમ્બુ, શહેરમાંથી નીકળીને ગાડાં છોડેલી જગેએ ગયા. ॥ ૨૨ ॥
અને વિરદથી આતુર થયેલી ઝોપીઓએ, મુકુંદ બગવાન વ્રજમાંથી નીકળતી વખતે; મથુરાને વિશે
જે જે થવાની કહ્યેલા કરી હતી, તે તે સઘળી; પોતાને બજારના બીજાઓને તજનારાં લક્ષ્મીજીએ
વાસ કરેલા, બગવાનના શરીરની શોભાને નીરખનાર; મથુરાના લોકોને સાચી થઈ ગયા. ॥ ૨૩ ॥ પછી
કંસે કરવા ધારેલાને જાણી ચૂકેલા; એ એ બાઈઓ કિતારા ઉપર પાછા જઈ, દાઢ પગ ધોઈને જમી લીધા
પછી; પાછળથી દૂધ પીધે. રાત્રિ, તેજ સ્થળે સુખથી વસ્યા. ॥ ૨૪ ॥ એ રાત્રિ સહિત એવિંદ બગવાને રમ-
તમાંજ મોટા ધનુષ્યને બાજેલાનું-અને ધનુષ્યનું રક્ષણ કરનારાઓનો તથા પોતે મોકલેલા સેનાનો નાશ કરે-

લાનું સાંભળીને; દુષ્ટ જુદા વાળા કંઈ ધણેજ બીડી-એ; અને લાંબી રાત સુધી, તેને ઉપ ન આવી. તથા પોતાને સ્વપ્નસ્વર અને પ્રકારના ધણા ધણા અપશુકનેતે, તે દેખવા લાગ્યો. ૧૧૨૧-૨૨જા તેને દર્શન વિષેમાં પોતાનું પ્રતિબિંબ આઘા વગરનુંજ દેખાવા લાગ્યું. અને આંખથી આંધર બીડીને દૃષ્ટિમાં દેરશર કરવાર પદાર્થ આંખોની આડે નહીં છતાં, તેને ચંદ્ર અને તારા આદિક બધે દેખાવા લાગ્યા. ૧૧૨૮જા પોતાના પડછાયામાં કાંઈજ નજીવા લાગ્યા; કાન બંધ કરવાથી સર્વને સંભળાવે. પ્રાણવાયુનો નાદ, તેને સંભળાવા ન લાગ્યો; કાઠેને તે સોનાનાં દેખવા લાગ્યા; અને પોતાનાં પગલાંને તે દેખવા ન લાગ્યા. ૧૧૨૯જા તેમજ સ્વપ્નને વિશે તે યુગદને બેટવા લાગ્યો; અને પોતે ગદ્યા ઉપર બેસવાનું, ડેરખાવાનું, અને કરેલુના કૂચની માળા પેઢેરીને બેઠાએ તથા તેલથી ખરડાયેલા નાજો નાજો ફરવાનું; દેખવા લાગ્યો. ૧૧૩૦જા એ પ્રકારનાંજ બીજાં પણ સ્વપ્ન અને જાગૃતાનાં મરજીને સ્વપ્નનાં બિન્દો દેખાંને; તાસ થયેથી ચિંતામાં પડવાને લીધે, તેને ઉપ આ-

વીજ નહીં. ૧૧૩૧જા તેથી હે રાત, રાત પૂરી થઈને. સુષં જળમાંથી ઉપર આવતાંજ, (એટલે પ્રભાત થતાંજ) કંઈ, કુસ્તીને ખેસ યાદનો કરાવ્યો. ૧૧૩૨જા તેથી મથ્થોએ અખાડાની પૂજા કરી. અને તુરી તથા બેર વાગવા લાગ્યા; તથા બેઠકના ડાંચને, માથાઓ-પતાકાઓ-લુગડાં-અને તોરણે થકી ટાંચાગરવા. ૧૧૩૩જા પછી તે બેઠકની ઉપર આઘણો તથા બીજોને પ્રથમ બેસારીને, નગરના શેઢેરીઓ તથા મથ્થડાના કોઠા પણ, રાત બેઠા પછી; જેણે ત્યાં જ્યાં દીડી ત્યાં જઈને, ગોઝ રજા બેસી ગયા. ૧૧૩૪જા તથા ડેરખારીઓથી વિંટાયેલો-અને મનને વિશે કચવાયેલો કંઈ પણ; મંડોળેશની વચમાંના સમય ઉપર બેઠો. ૧૧૩૫જા ત્યારે મહતાળ અને તુરીઓ વગરના અવિષ્ટ મથ્થો ધરણું પેઢેરીને; પોતપોતાના ઉસ્તાદો સહિત, ત્યાં આવવા લાગ્યા. ૧૧૩૬જા પછી શુંદર વાળાં વાગવાથી રાત્ર થયેલા આજુ-મુઠિક-સળ-અને તેલગળ વિષે મથ્થો આવીને, પોતપોતાની જગ્યા ઉપર બેઠા. ૧૧૩૭જા અને કંઈ બોલાવેલા નંદ આદિક ગોપ કોઠા પણ, કંઈને બેઠા નિષેધન

સ્તાંસુસંરાવિજ્ઞાત્વાકંસચિકીર્ષિતં ॥૨૫॥ કંસસ્તુધનુપોમંગરક્ષિણાંસ્વબલસ્યચ ॥ વધંનિશમ્યગોવિંદરામવિક્રીડિતંપં ॥૨૬॥ દીર્ઘપ્રજા
ગરોર્માતોદુર્નિમિતાનિદુર્મતિઃ॥બહૂન્યાચષ્ટોભયથામૃત્યોર્દોત્યકરાણિચ ॥૨૭॥ અદર્શનંસ્વશિરસઃપ્રતિરૂપેચસત્યપિ ॥ અસત્યપિદ્વિતીયે
ચદ્વૈરૂપ્યંજ્યોતિષાંતયા ॥૨૮॥ હિદ્રપ્રતીતિશ્ચાયયાંપ્રાણઘોષાનુપશ્રુતિઃ॥ સ્વર્ણપ્રતીતિર્વક્ષેષુત્પ્લ્લવાદ્દર્શનં ॥૨૯॥ સ્વપ્નેપ્રેરણિષ્ઠંઃ
સ્વરયાનંવિષાદનં ॥ યાયાન્નલદમાલ્યેકસ્તૈલાભ્યક્તોદિગંબરઃ ॥૩૦॥ અન્યાનિચેત્ભૂતાનિસ્વપ્નજાગરિતાનિચ ॥ પદ્યન્મરણસંત્રસ્તોનિ
લેભેનચિતયા ॥૩૧॥ વ્યુષ્ઠાયંનિશિકૌરવ્યસૂર્યેચાદ્યઃસમુત્થિતે॥ કારયામાસવૈકંસોમહાક્રીડામહોત્સવં ॥૩૨॥ આનર્ચુઃપુરુષારંમતૂર્યર્થે
શ્વજગ્નિરે ॥ મંચાશ્ચાલંતાઃસ્ત્રગ્નિઃપતાકાચેલતોરણેઃ॥૩૩॥ તેષુપૌરાજાનપદાન્નક્ષત્રવ્યુપેષ્ઠાઃ ॥ યથોપજોષંવિવિશૂરાજાનશ્વકૃતાસનાઃ
॥૩૪॥ કંસસ્તુસંતોડમાતૈરાજમંચઉપાવિશત્ ॥મંડલેશ્વરમધ્યસ્થોહૃદયેનવિદૂયતા ॥૩૫॥ વાદ્યમાનેષુતૂર્યેષુમહાતાલોત્તરેષુચ ॥ મહાઃસ્વ
લંકૃતાદૃષ્ટાઃસોપાધ્યાયાઃસમાગતાઃ ॥૩૬॥ ચાણૂરોમુષ્ટિકઃકૂટઃશલસ્તોશલણ્વચ ॥ તઆસેદુરુપસ્યાનંવલ્ગુવાચપ્રહર્ષિતાઃ॥૩૭॥ નંદગો
પાદયોગોપામોજરાજસમાહુતાઃ ॥ નિવેદિતોપાયનાસ્તેકસ્મિન્મંચઆવિશન્ ॥૩૮॥ ઇ૦મા૦મ૦દ૦પૂ૦મહારંગોપવર્ણનંનામદ્વિચત્વારિ
શોડશ્યાયઃ ॥૪૨॥ શ્રીશુક૦અયકૃષ્ણશ્વરામશ્વકૃતશૌચૌપરંતપ ॥ મહાદુંદુભિનિર્ધોષશ્રુત્વાદૃષ્ટુમુપેયતુઃ ॥૧॥ રંગદ્વારંસ્પાદાયતસ્મિન્ના
ગમવસ્થિતં ॥ અપદ્યત્કુવલયાપીડંકૃષ્ણોડ્વષ્ઠપ્રચોદિતં ॥૨॥ બધ્વાપરિકરંશૌરિઃસમુદ્યકુટિલાલકાન્ ॥ ઉવાચહસ્તિપંચાચામેઘનાદગમી
રયા ॥૩॥ અંબષ્ટાંવષ્ઠમાર્ગનોદેહપક્રમમાચિરં ॥ નોચેત્સકુંજરંત્વાડ્યનયામિયમસાદનં ॥૪॥ એવંનિર્મત્સિતોડ્વષ્ઠઃકુપિતઃકોપિતંગજં ॥
ચૌદયામાસકૃષ્ણાયકાલાંતકયમોપમં ॥૫॥ કરીંદસ્તમભિદ્રુત્યકરેણતરસાડ્યહીત્ ॥ કરાદ્વિગલિતઃસોમુંનિહત્યાંઘ્રિષ્વલીયત ॥૬॥ સંક્રુ
દસ્તમચક્ષાણોઘ્રાણદૃષ્ટિઃસકેશવં ॥ પરામૃશત્પુષ્કરેણસપ્રસહ્યવિનિર્ગતઃ ॥૭॥ પુષ્કેપ્રગૃહ્યાતિબલંધનુષઃપંચવિંશતિં ॥ વિચકર્પયથાનામં
સુપર્ણદ્વલીલયા ॥૮॥ સપર્યાવર્તમાનેનસવ્યદક્ષિણતોડ્યુતઃ॥અન્નામન્નામ્યમાણેનગોવત્સેનેવબાલકઃ ॥૯॥ તતોભિમુશ્વમખ્યેત્યપિગિના

કરીને; એક કોય ઉપરજ બેસી ગયા. ૧૧૩૮જા૧૧૩૯જા૧૧૪૦જા ધનુષ્ય ભંગ નામે મેનાસિસમે આધ્યાય સં. ૧૧૪૨જા
અધ્યાય ૪૩ મે. — શ્રીશુક — હે પરંતપ, કાતણ પાણી અને જાડો ગપટો વિષેરે કોય કંઈ કર્યા
કો, અસ્ત્રોનાં નમારોનાં શબ્દ, રાત્ર અને કંઈ સાંભળીને; બેવાની હજીજથી તેઓ ત્યાં જવાને નીકળ્યા.
૧ ૧ ૧ ૧ ત્યારે અખાડાના દરવાજા પાસે જતાં, ત્યાં માવતની આઘામાં આવતા કુલયાપીડ નામના
હાથીને, કંઈ કહેલો દોડો. ૧૧૨૧જા એટલે પોતાના વાંકડા વાળને સમા કરીને, બેઠા બાંધી કંઈ, મેથના
કેવી મંદીર વાંકડાથી હાથીના માવતને કહ્યું કે. ૧૧૩૧ " હે માવત, વાર ન લગાડતાં અદાથી ખસીજ, અને
અમને રહો. આખ, તબી તો હમણાંજ તને હાથી સહિત વગપુરીમાં મોકલી દેવું. ૧૧૪૧જા રીતે તિરશર
કહેલા માવતે પ્રથમ કરીને, રાત્ર-એતક-અને વગની ઉપમા લાપ, એ કહેલો હાથીને; કંઈજા ઉપર હાંસી.

૧૧૪૧જા ત્યારે તે મોટા હાથીએ વેગથી દોડીને શુંદ વડે તેમને પકડતાં, શુંદમાંથી છટકી બધ, પોતાની મુઠી-
ઓ, તે શુંદમાં ચારીને; તેનાજ વગની તરફ જમવાન છૂપાઈ ગયા. ૧૧૫૧જા એટલે કોય પામેલા અને સુધવા-
થી જમવાના તે હાથીએ, વળી કેશવ જામવાનને શાપી કાઢીને, શુંદમાં પકડવા; તો ને વળતે પણ બેર
કરીને, તે નીકળી ગયા. ૧૧૬૧જા અને પછીથી ૨૩૩ જેમ નામને ખેંચે તેમ રમત કરતા, તેનું પુકુંડ પકડીને;
ધણ જળથી પચીસ ધનુષ્ય જેટલે છે, તેને ખેંચી ગયા. ૧૧૮૧જા તથા તે ડાંબી અને જમણી બાજુએ ફેર-
વાતા હાથીની સાથે અમ્યુન જમવાન પણ; આવના વાજરડા સાથે ફરતા જાળકની પેઠેજ, ફરવા લાગ્યા.
૧૧૯૧જા ને પછીથી સામા આવીને, પોતાના હાથ થકી હાથીને ચારીને; પગલે પગલે પકડાઈ જવાની પેઠે;
દોડી જતાં, તેને પાડી નાંખ્યો. ૧૧૯૧જા અને પોતે દોડતા દોડતા રમતની પેઠે જમવાન ઉપર પડી જઈને, કુસ્ત

હી જગ્યાએ દાથીએ તેમને પડી ગયેલા માની, કોપથી પોતાના હાંન વડે પૂરીમાં પ્રકાર કર્યો. ૧૧૧૧ ॥ એકે માનને કાઢેલા તે મોટા દાથી, પોતાનું પશકમ વ્યય થવાથી અત્યંત રીસ કરીને, કમળની સાથે રેલ બેર દોડ્યો. ૧૧૨૧ ॥ ત્યારે મધુસૂદન બગવાને એ દોડમાં આવતા દાથીની શુંક, પોતાના દાથ થકી પકડી લેખે, તેને ધરતી ઉપર પાડ્યો. ૧૧૩૧ ॥ અને તે પડેલા દાથીને સિંદની પેઠે, પથ્થી દગાવી; રમત કરવાની પેઠે, તેના હાંન કાઢી લેખે, તેનેજ હરિભગવાને એ દાથીને તથા તેના માનને મારી નાંખ્યા. ૧૧૪૧ ॥ પછી એ મૂલેલા દાથીને પાયો મૂકીને; લોહી તથા મદના છાંટા કહેલા, અને દાથમાં દંતુસળ પારણ કરેલા બગવાન, ખબા ઉપર તે હાંનને છેડા રાખીને, અખાડામાં આવ્યા. ૧૧૫૧ ॥ હે રાજા, એ દાથીના હાંનનું ઉત્તમ આયુષ્ય થરેલા, ગળદેવ અને જગદાંત બગવાન; પરજોવાનાં શિદ્ધિઓવાળાં મુખ કમળ સહિત કેટલાએક જોવાગિઆઓથી વિદાઈને અખાડામાં પેસતાં; મર્યાને વજ્ર જેવા-મનુષ્યને શ્રેષ્ઠ પુરૂષ સરખા

ઓએને દેહ ધારી કામદેવ જેવા-જોપ લોકાને રવજન જેવા-દુષ્ટ રાજાઓને શિક્ષા કરનારા (યમ) જેવા-પોતાનાં માગ્યા (પરુદેવ દેવકી) ને બાળક જેવા- કંસને મૃત્યુ જેવા-અત્યાનીઓને સુખમણી-મોઝીઓને પર-મ તત્વ-અને વૃષ્ટી કુળના યાદને પોતાના શ્રેષ્ઠ દેવત રૂપ- એ રીતે જેના મનની જેવી કામના, તેવા તેને દેખાવા લાગ્યા. ૧૧૬-૧૧૭ ॥ હે રાજા, કંસ શરીર દતો છતાં પશુ, કુવલયાપીડ દાથી મરાધાથી, તેજે જ્યારે તેઓને દુર્લભ જોયા, ત્યારે યજ્ઞોજ ઉદ્દેશ પામ્યો. ૧૧૮ ॥ અને નટની પેઠે ઉત્તમ વેશ પારણ કરેલા, મોટા દાથવાળા-વિચિત્ર પ્રકારનો પેહેરવેશ, ધરેલાં, માળાઓ, અને લગડાં પેહેરેલા-અને પોતાના તેજ થકીજ વેનારાઓના મનને હરણ કરનારા, એ અને ભાર્ગવો અખાડામાં આવીને શોભવા લાગ્યા. ૧૧૯ ॥ ત્યારે ખુશાલીના વેગથી પ્રસૂત થયેલા મુખવાળા અને કાચ ઉપર બેઠેલા રાજાઓ-નગરના લોકો-અને ગામોના લોકો, એ એ ઉત્તમ પુરૂષોનાં મોઢાને નિરખતાં, અને પોતાની આંખો વડે તેનું પાન કરતાં, તુષિ-

હસ્યવારણો ॥ પ્રાદવન્પાતયામાસસ્પૃશ્યમાનઃ પેદપદે ॥ ૧ ॥ સધાવન્ક્રીડયાભૂર્મોપાતિત્વાસહસોત્થિતઃ ॥ તંમત્વાપતિતંક્રુદ્ધોદંતાભ્યાંસોહનત્ક્ષિતિં ॥ ૧ ॥ સ્વવિક્રમેપ્રતિહતેકુંજરેન્દ્રોડ્યમર્ષિતઃ ॥ ચોદ્યમાનોમહામાત્રૈઃ કૃષ્ણમભ્યદ્રવદ્રુષા ॥ ૧ ॥ તમાપતંતમાસાદ્યભગવાન્મધુસૂદનઃ ॥ નિઘ્ણપાણિનાહસ્તંપાતયામાસભૂતલે ॥ ૨ ॥ પતિતસ્પદાક્રમ્યન્નગેન્દ્રહ્વલીલયા ॥ દંતમુત્પાદ્યતેનેમંહસ્તિપાંશ્વાહનદરિઃ १ ॥ મૃતકંદિપમુત્સૃજ્યદંતપાણિઃ સમાવિશત્ ॥ અંસન્યસ્તવિષાણોડ્મૃદ્મદર્બિંદુભિરંકિતઃ ॥ ૧ ॥ વિરૂઢસ્વેદકણિકાવદનાંબુરુહોબભૌ ॥ વૃતૌગોપૈઃકતિપયૈર્બલદેવજનાર્દનો ॥ રંગંધિવિશતૂરાજન્ગજદંતવરાયુધૌ ॥ ૧ ॥ મહાનામશાનિર્નૃણંરવરઃ સ્ત્રીણાંસ્મરે મૂર્તિમાન્ગોપાનાંસ્વજનોડ્સતાંક્ષિતિભુજાંશાસ્તાસ્વપિત્રોઃશિશુઃ ॥ મૃત્યુર્મોજપતેર્વિરાડવિદુષાંતત્ત્વંપરંયોગિનાંવૃષ્ટીનાંપરદેવતેતિવિદિતોરંગંગતઃસાગ્રજઃ ॥ ૧ ॥ હતંકુવલયાપીઢંદૃષ્ટ્વાતાવપિદુર્જયૌ ॥ કંસોમનસ્વપિતદાશ્ચમુદ્ધિવિજેનૃપ ॥ ૧ ॥ તૌરેજતૂરંગગતૌમહાભુજૌવિચિત્રવેશાભરણસ્ત્રગંબરૌ ॥ યથાનટાવુતમવેષધારિણૌમનઃક્ષિપંતૌપ્રભયાનિરીક્ષતાં ॥ ૧ ॥ નિરીક્ષતાવુતમપૂરુષૌજનામંચસ્થિતાનાગરરાટ્કાનૃપાઃ ॥ પ્રહર્ષવેગોત્કલિતેક્ષણાનનાઃપપુર્નતૃપ્તાનયનેસ્તદાનનં ॥ ૨ ॥ પિબંતદ્વચશુષ્યાંલિહંતદ્વજિઙ્ઘા ॥ જિઘ્રંતદ્વનાસામ્યાંશ્લિષ્યંતદ્વવાહુભિઃ ॥ ૨ ॥ ઊચુઃપરસ્પરંતેવૈયથાદૃષ્ટંયથાશ્રુતં ॥ તદ્રૂપગુણમાધુર્યપ્રાગલ્ભ્યસ્મારિતાદ્વ ॥ ૨ ॥ ઇતૌભગવતઃસાક્ષાદ્ધરેન્નારાયણસ્યહિ ॥ અવતીર્ણાંવિહાંશેનવસુદેવસ્યવેદમનિ ॥ ૨ ॥ એષવૈકિલદેવક્યાંજાતોનીતશ્વગોકુલં ॥ કાલમેતંવસન્ગૃહોવવૃધેનંદવેશમનિ ॥ ૨ ॥ પૂતનાડેનેનનીતાંડતંચક્રવાતશ્વદાનવઃ ॥ અર્જુનોગુહ્યકઃકેશીધેનુકોડ્યેચતદ્વિધાઃ ॥ ૨ ॥ ગાવઃસપાલાએતેનદાવાન્નેઃપરિમોચિતાઃ ॥ કાલિયોદમિતઃસર્પદ્વંદ્રશ્ચવિમદઃકૃતઃ ॥ ૨ ॥ સપ્તાહમેકહસ્તેનધૃતોડ્દિપ્રવરોડ્મુના ॥ વર્ષવાતાશાનિભ્યશ્ચપરિત્રાતંચગોકુલં ॥ ૨ ॥ ગોપ્યોડ્સ્યનિત્યમુદિતહસિતપ્રેક્ષણંમુખં ॥ પડ્યંત્યોવિવિધાંસ્તાપાંસ્તરંતિસ્માશ્રમંમુદા ॥ ૨ ॥ વદંત્યનેનવંશોડ્યંયદોઃસુબહુવિશ્રુતઃ ॥ શ્રિયંયશોમહત્ત્વંચલપ્સ્યતેપરિરક્ષિતઃ ॥ ૨ ॥ અયંચાસ્યાગ્રજઃશ્રીમાનુરામઃકમલલોચનઃ ॥ પ્રલંબોનિહતોયેનવત્સકોયેબકાદયઃ ॥ ૩ ॥ જનેષ્વેવંબ્રુવાણેપુનૂર્યેષુનિનદત્સુચ ॥ કૃષ્ણરામૌસમાભાષ્યચાણૂરોવાક્યમબ્રવી

૦૧ પામ્યા. નહીં. ૧૧૨૧ ॥ અને જનને આંખોથી પીડિત હોય-છળથી ચાટતા હોય-નાકથી સુંવતા હોય-અને દાથ વડે બેટના હોય, તેમ તેઓ જણાવા લાગ્યા. ૧૧૩૧ ॥ તથા એ અનેના રૂપ-યુગ્મ-મધુસૂદન-અને પ્રેમપણા વિગેરે યદ્ય સાંભળેલા અને વેળેલાનું સ્મરણ આવવાની પેઠે, તેઓ એક બીજા સાથે વાતો કરવા લાગ્યા કે. ૧૧૪૧ ॥ “ અહીંયાં વસુદેવના ઘરમાં સાક્ષાત નારાયણ હરિભગવાનના પોતાના અંશવડે, આ બે બાદમાં રૂપે અવતરેલા છે. ૧૧૫૧ ॥ તેમાંના આ કાચ દેવકી થકી જન્મીને ઓકળમાં લેખ જવાપલા દના. અને નેહળના ઘરમાં આવેલા પખત છાંટા રહીને મોટા થયા છે. ૧૧૬૧ ॥ પૂતના-નૃસિંહને દેલ-વમવા-ચૂન-રામચૂડ-કેશી-ધેનુક-અને એવાજ બીજાઓનો પણ અંત, એમજેજ આલેશે છે. ૧૧૭૧ ॥ જોવાગિઆઓ સહિત ગામોને એમજેજ દાવાસ થકી છોડવેલ છે. કાલિય નાગનું દમન અને ઉદનો મદ ઉતારવાનું કામ પશુ

એમજેજ કરેલ છે. ૧૧૮૧ ॥ અને એમજેજ સાત દિવસ સુધી એક દાથે મોટા પાંતને ધરી રાખીને, વરસાદ-વાયવે-અને કરાઓ થકી; ઓકળનું રક્ષણ કરેલું છે. ૧૧૯૧ ॥ તથા દોનેલાં આનંદથી હસને મોદ વેનારા એમના મુખમાં વેલા વડેજ જોવીઓ વિવિધ પ્રકારના તાપોને તરી જલને, આનંદ પામતી હતી. ૧૨૦૧ ॥ ને એમના રક્ષણ તમે રહેલ આ યાદોનાં કુળ, લક્ષ્મી-પરા-અને મદવને પામીને, ગદુજ પ્રખ્યાત થશે; એમ કહેવાય છે. ૧૨૧૧ ॥ વળી એ વરસાસુર અને ગદાસુર વિગેરેને મારનારાના મોટા બાપ આ શોભિતા અને કમળ જેવી આંખો વાળા રામ, પ્રલંબાસુરને મારનારા છે. ૧૨૨૧ ॥ એ રીતે લોકો મોહતા હતા. અને તુડીઓ વગતી હતી. લાં ચાણુર મર્યે કાચ તથા રાગને મોહાવીને, આ પ્રમાણે વચનો કહ્યાં કે. ૧૨૩૧ ॥ “ હે નંદ પુત્ર, અને હે રામ, તમે અને જણા તીર પુરૂષોમાં માન પામેલા, તથા કુસી કરવામાં કુશળ સાં-

બળવાળા: તમારી કુટીલી નેત્રાની દુનિયાથી, રાજ્યને તમને મોલાવેલા છે. ૧૩૨૧ નો પ્રગ્ન, મન-પાણી-
અને કમ્પે કરીને, રાજ્યનું પ્રિય કરે છે; તે કરવાનું પામે છે; અને એથી બીજા પ્રકારે આશનારાઓ વિપ-
રીત કરીને પામે છે. ૧૩૩૧ અને એ તે ખુલ્લું છે કે એપ થોડા અને વાઙ્ઘાં ચારનારા તમે, વનમાં ગાયો
અગવના, કુટીલી રમત કરીને, દમેશાં આનંદ થઈ રહે છે. ૧૩૪૧ એટલા માટે રાજ્યનું પ્રિય તમેએ
તથા અમેએ પણ કરવું જોઈએ; કારણ રાજ્ય સર્વ જૂતમય દેવાથી, તેને પ્રમત કરવાથી સર્વ પ્રાપ્તિઓ
આદિક પણ, તમારા કૃપા પ્રસન્ન થશે. ૧૩૫૧ ને સાંભળી, કુટીલી પેતાના મનથી પ્યારી માનતા.
કરણ તે મલ્લના પત્નની સહાર કરીને, દેશ તથા કરીને અનુસરવું પ્રગ્ન મોલ્યા છે. ૧૩૬૧ પત્નમાં કરનારા
અમે તથા તમે પણ દેશ સમગ્રીનું પ્રગ્ન છેએ, માટે દમેશાં આપણ સર્વેએ તેમનું પ્રિય કરવું જોઈએ.
અને એમ કરવાની તેમની આજ્ઞા થાય, એજ મારે અનુસર કરેવાય. ૧૩૭૧ તેમણ મલ્લ સમાસદોને

અવર્મનો રસ ન થયા માટે, કુટીલી યોગ રીતે થવી પડે છે; તેથી, અમે બળક હોવાથી, અમારા સરખા
બળવાળાઓ સાથેજ, અમે કુટીલી કરીશું. ૧૩૮૧—આજુર—એમણે હનર દાવીના બળવાળા કુવલના
પીડને માર્યો; તે તમે બળક અગર કિશોર વયના નથી; અને આ બળકેવ પણ બળવાળોમાં એટ છે. ૧૩૯૧
એટલા માટે, તમે બેન્ને જાણ્યો, બળવાળોની સાથે કુટીલી કરશે; તેમાં કોઈજ અન્યાય નથી; માટે દે
વાપ્તિય, તમે મારી સાથે, અને બળકેવ મુદ્દિકની સાથે કુટીલી કરે; અને પરકેવ દેખાડો. ૧૪૦૧ દ્વિતી
શ્રી: ૭૦ દશમા સંકેતો કુવલના પદ નામે તેનુંગિસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૪૩૧

અધ્યાય ૪૪ મા.—શ્રીશુક—એ પ્રમાણે કરત સાંભળીને, મધુસૂદન બળવાળ આજુર સાથે, તથા
શદિપ્તી પુત રામ, મુદ્દિક સાથે કુટીલી કરવા લાગ્યા. ૧૪૧૧ પછી તેઓ એક બીજાના હાથ સાથે હાથ,
અને પગ સાથે પગની આંદોશો બેસીને, કુવલની દુનિયાથી, થણા નેત્રથી પરસ્પરને બેસ્યા લાગ્યા.

ત્ત્વ ૩૧ ॥ હેનંદસૂનો હેરામ ભવંતૌર્વારસંમતૌ ॥ નિયુદ્ધકુશલૌશ્રુતવારાજાહૂતૌદિદ્ધુણા ॥ ૩૨ ॥ પ્રિયંરાજ: પ્રકુર્વત્ય: શ્રેયોવિંદતિવૈપ્રજા: ॥ મનસાકર્મ
ણાવાચાવિપરીતમતોન્યથા ॥ ૩૩ ॥ નિત્યંપ્રમુદિતાગોપાવત્સપાલાયથાસ્ફુટાં ॥ વનેષુમલ્લયુદ્ધેનક્રીડંતશ્ચારયંતિગા: ॥ ૩૪ ॥ સ્માદ્રાજ: પ્રિયંયૂયંવ
યંચકરવામહે ॥ મૃતાનિન: પ્રસીદંતિસર્વભૂતમયોનૃપ: ॥ ૩૫ ॥ તન્નિશમ્યાત્રવીત્કૃપ્ણોદેશકાલોચિતંવચ: ॥ નિયુદ્ધમાત્મનોભીષ્ટમન્યમાનોભિનં
યચા ॥ ૩૬ ॥ પ્રજાભોજાતેરસ્યવયંચાપિત્તનેચરા: ॥ કરવામપ્રિયંનિત્યંતન્ન: પરમનુગ્રહ: ॥ ૩૭ ॥ બાલાવયંતુલ્યબલૈ: ક્રીડિષ્યામોયથોચિતં ॥ ભવેન્નિ
યુદ્ધમાધર્મ: સ્પૃશેન્મલ્લસમાસદ: ॥ ૩૮ ॥ ચાણૂરં નવાલોનકિશોરસ્ત્વંબલશ્ચવલિનાંવર: ॥ લીલયેભોહતોયેનસહસ્રદ્વિપસત્વમૃત ॥ ૩૯ ॥ તસ્મા
દ્વવજ્યાંબલિભિર્યોદ્ધવ્યંનાનયોડૃત્રવૈ ॥ મયિવિક્રમવાર્ણેયબલેનસહમુદ્દિક: ૪૦ ॥ ઇ.મા.મ.દ.પૂ.કુવલયાપીડવધોનામાત્રિચત્વારિંશોધ્યાય: ૪૩ ॥
શ્રીશુક ૦ એવંચર્ચિતસંકલ્પોભગવાન્મધુસૂદન: ॥ આસસાદાથચાણૂરંમુદ્દિકંરોહિણીસુત: ॥ ૧ ॥ હસ્તાભ્યાંહસ્તયોર્બધ્વાપન્નામેવચપાદયો: ॥
વિચકર્ષતુરન્યોડન્યંપ્રસહ્યવિજિગીપયા ॥ ૨ ॥ અરત્નીદ્વેઅરત્નિભ્યાંજાનુભ્યાંચૈવજાનુની ॥ શિર:શીર્ણોરસોરસ્તાવન્યોડન્યમભિજગ્નતુ: ॥ ૩ ॥
પરિધામણવિક્ષેપપરિરંભાવપાતનૈ: ॥ ઉત્તર્પણાપસર્પણેશ્ચઅન્યોડન્યંપત્યરંધતાં ॥ ૪ ॥ ઉત્પાદૈઃકૃત્તૃદૈશ્ચાલનૈ:સ્થાપનૈરપિ ॥ પરસ્પરંજિગી
તાદૃષ્ટદ્વદ્વતુલાલન: ॥ ૫ ॥ તદ્વલાબલવચ્યુદ્ધંસમેતા:સર્વયોષિત: ॥ ઝુચુ:પરસ્પરંરાજન્સાનુકંપાવરૂથશ: ॥ ૬ ॥ મહાનયંબતાધર્મણ્ણરાજ
સમાસદાં ॥ યેબલાબલવચ્યુદ્ધંરાજોડન્વિચ્છંતિપશ્યત: ॥ ૭ ॥ યવજસારસર્વાંગૌમલ્લૌશૌલેંદ્રસન્નિભૌ ॥ ક્ષાતિસુકુમારાંગૌકિશોરૌનાસયૌવનો
॥ ૮ ॥ ધર્મવ્યતિક્રમોદ્ધસ્યસમાજસ્યધ્રુવંભવેત્ ॥ યત્રાધર્મ:સમુત્તિરેન્દ્રસ્થેયંતન્નકર્હિંચિત્ ॥ ૯ ॥ નસમાંપ્રવિશેષપ્રાજ્ઞ:સમ્યદોષાનનુસ્મરન્ ॥
અબ્રુવન્વિબ્રુવન્નજોનર:કિલ્બિપમશ્રુતે ॥ ૧૦ ॥ વલ્ગત:શત્રુમભિત:કૃપ્ણસ્યવદનાંબુજં ॥ વીક્ષ્યતાંશ્રમવાયુસંપદ્મકોશમિબાંબુભિ: ॥ ૧૧ ॥ કિં
નપશ્યતરામસ્યમુખમાતામ્લોચનં ॥ મુદ્દિકંપ્રતિસામર્પેહાસસંરંભશોભિતં ॥ ૧૨ ॥ પુષ્યાવતવ્રજભુવોયદયંનૃલિંગગૂઢ:પુરાણપુરુષોવનચિત્ર

૧૧૨ ॥ અને એક બીજાઓ, પોતાની દસલી આંગળી છૂટી રાખેલી મુદ્દિકો સાથે તેવીજ મુદ્દિકોથી; ચુકળ-
માં ચુકળથી; માથામાં માથાથી; અને છત્રીમાં છત્રીથી; સામસામે મારવા લાગ્યા. ૧૧૩ ॥ તથા એક બીજા-
ને ફેરવવું-ફેરવવું-ગાંધી-બીડી-નીચે પાડવું-છેડી દેખેને આમળ કરવું-અને પાછા ફરવું, વિગેરે કરવાયજા
સામા સાથી, અઠગત કરવા લાગ્યા. ૧૧૪ ॥ અને પરસ્પરને જીવવાની દુનિયાથી, ઉડાડવાની-પસેડવાની-અને
પેડી રહેવાની વિગેરે ક્રિયાઓ થઈ, એક બીજાનાં શરીરને છળ આપવા લાગ્યા. ૧૧૫ ॥ હે રાજ, એ બળ-
કોનોની સાથે, નિર્ભય સરખાઓનું મુદ્દ જોઈને, લાં એકડી થયેલી સવળી સ્ત્રીઓ, ટાળાં વગીને દયા લાવી
પરસ્પરમાં મોલવા લાગી છે. ૧૧૬ ॥ આ બળવાળોની સાથે, નિર્ભય સરખાઓનું મુદ્દ, રાજની પાછળ
એવાને હનરનારા, રાજ સજાના સજાસદોને પણ, આવી નહીં મોદું પાપ લાગે છે. ૧૧૭ ॥ આ વજ્ર જેવાં
કહે-મલ્લ અંગેલાળા અને દેખાતા મોરા પદ્મ જેવા, એ મલ્લ કયા; અને જુલનીમાં નહીં આવેલા કિશોર

અવરધાવાળા, આ એ જણા અત્યંત સુકુમાર અંગેલાળા કયા? ૧૧૮ ॥ માટે આ સમાજમાં, ધર્મનું ઉલ્લેખન
પરેખર થાયછેજ; અને જ્યાં અધર્મ ઉત્પન્ન થતો હોય, લાં કદી પણ ઉભા રહેવું નહીં જોઈએ. ૧૧૯ ॥
એ રીતના સજાસદોના દોષને જાણવા છતાં, તે જલ્દ કોઈજ ન મોલનારા-અવળું મોલનારા-અને હું
જાણતો નથી-એમ કહેનારા; એ સવળા મનુષ્યો, એવી સજામાં થતા પ્રાપ્તના બાગીદાર થાયછેજ; માટે
કહ્યા મનુષ્યે એવી સજામાં તો પ્રવેશ પણ નહીં કરવો જોઈએ. ૧૨૦ ॥ આ નિર્ભય પણ, જુલ સાથે
લડતા કમ્પનું પરશોથી ભરાઈ ગયેલું મુખકમળ, પાણીના છંદાઓથી ભરાઈ ગયેલા કમળ સરખું દેખા-
ય છે; તે જુલો. ૧૨૧ ॥ અને મુદ્દિક કપર ઉત્પન્ન થયેલા કોષ અને દારવના આવેશથી શોભતા, તથા
લાલ આંખોવાળા, આ રામના મુખને તમે કેમ જોતાં નથી. ૧૨૨ ॥ જોતા ઉપર આ તહેવાર વનમાળાઓ
પહેરેલા-ગાયોને મારતા-અને વાંસળી વગાડતા-મનુષ્યના શરીરથી જાત રહેલા પુરાણ પુરુષ બળવાળ;

613

લેઈને; તેમની સાથે મળીને રમવા માંડ્યું. ॥ ૨૯ ॥ ત્યારે કંસ અને તેના મુખી અનુચરો શિયાળા સુધી સન્નિવસ લોકો: રામ અને કૃષ્ણના જે કામથી, “સારું થયું; સારું થયું;” એમ આનંદ પામીને, બોલવા લાગ્યા. ॥ ૩૦ ॥ અને મોટા મદ્યો મરી ગયા તથા નારી ગયા કેડે, કંસ રામજો પોતાની તુરીજો વગાડવાનું ગંધ કરાવીને; આ રીતનું વચન કહ્યું કે. ॥ ૩૧ ॥ “વસુદેવના આ જે દુષ્ટ આચરણ વાળા પુત્રને, નમરમાંથી બહાર કાઢી મૂકો; અને દુષ્ટ બુદ્ધિ વાળા નંદજીને પણ બંદીખાનામાં નાંખીને, એ ઝોવાળિખાઓનું ધન, હુંડી લ્યો. ॥ ૩૨ ॥ તથા દુષ્ટ બુદ્ધિ અસતત વસુદેવને તો તુરંત મારી નાંખો. તેમજ સામા પક્ષમાં જગત્ર મારા પિતા ઉચ્ચેનને પણ તેના અનુચરો સહિત મારી નાંખો.” ॥ ૩૩ ॥ ત્યારે જે પ્રગાલો બોલના કંસના ઉપર કેપેલા, અવિનાશી ભગવાન, વેગ સહિત ચાલાકથી કે મારીને

તેની કચી કરેલી ભેડક વપરા, ચઢી મજા ૩૩૪ ૥ એટલે એ પોતાના મુદ્ધ સરખા, તેમને આવેલા દેખીને, તે કસ કંમે એકદમ આસન ઉપરથી ઉઠીને, દાલ તલવાર લીધી. ૩૩૫ ૥ અને આકાશમાં ફરતા ગાલની પેઠે; દાણમાં નરયર ભેડે, ડાબા અને જમણા ફરતા લાગેલા તેને; અસલ અને કમ તેજ ત્રણ બમવાને; ખાતકારે, નરે નામને પડી લેવાની પેઠે, પડી લીધા. ૩૩૬ ૥ તથા મુકટ કડી મહેલા તેને, ચાટલીથી પકડીને, એ જાંબી ભેડક ઉપરથી આખામાં નાખ્યો; અને એ વિષના આશ્રય તથા રચના પ્રમાણે કરનારા કમળાના બમવાને પોતે પશુ, તેના ઉપર પડ્યા. ૩૩૭ ૥ પછી લોકના દેખાને, હરિ બમવાને તે મરી મહેલાને, સિદ્ધે દાયાને બંધવાની પેઠે; ધનની ઉપર પસડ્યો; ત્યારે કે રાગ, સર્વ ભેડકે, દાડકાગતો ખેડો પોકાર કર્યો. ૩૩૮ ૥ એ કમ દમેશાં ઉદેગ ચામેલી ખુદિયા પીતાં-બોલતાં-ચાલતાં-ઉપતાં-અને અસલેતાં, એ ચક્રને ખરનારા હાથે બમવાને પોતાની પાસે દેખતા હતા, તેથી ખીનઓને મળવાને

અચક્ર એવા બમવાના રચનાને તે પામ્યો. ૩૩૯ ૥ પછી તેના થડી નાના કંક અને ન્યમોપ વિષે તેના, આઠ બાધ્યો પોતાના બાધનું વેર લેવાને; કેથે બાધ્યો દોડતા આવ્યા. ૩૪૦ ૥ ત્યારે એરીને મોટા વેગથી સાવધાન થઈને આવેલા તેઓને, યજ્ઞશમે પરીવ (જુગળ) ઉપડીને, સિદ્ધે જેમ પશુઓને મારે તેમ તુલ્ય મારી નાંખ્યા. ૩૪૧ ૥ એટલે જ્યાં અને સદાશિવ વિષે દેવતાઓએ પ્રીતિપટે આકાશ-માથી કુલ વરસાદીને, બમવાની રતુનિ કરી; દેવતાં દુહ્વી વાગ્યાં; અને આખરતોએ નાચ કર્યો. ૩૪૨ ૥ હે મોટા રાગ, પછી સુહૃદોના મરણથી દુઃખી થયેલી તેઓની ઓઝો; માંમાં ફરતી, અને રાતી, તે ડોકલે આવી. ૩૪૩ ૥ અને વીર શક્યામાં સ્તેષા પતિએને મળીને; વારંવાર શોકમાં આંસુ પાડતી, અને શોક કરતી, તે ઓઝો લાભે સાદે વિશાપ કરવા લાગી કે. ૩૪૪ ૥ "હે નાથ, પ્રિય-ધર્મને બાળુનારા-દવામન-અને અના-યના ઉપર પ્રીતિ રાખનારા, તમે મરવાથી ધર અને છોકરાં સહિત અને પશુ મૃગાંજ હોએ. ૩૪૫ ૥ આપ

વિશંતમાલોક્યમ્લુપાલ્લ નાસનાત્ ॥ મનસ્વીસહસોત્થાયજગૃહેસોડસિચર્મણી ॥૩૫॥ તંત્રવૃપાણિવિચરંતમાશુશ્યેનંયથાદક્ષિણસવ્યમં
વરે ॥ સમગ્રહીદુર્વિષહોગ્રતેજાયથોરગંતાર્ધ્યસુતઃપસહ્ય ॥૩૬॥ પ્રગૃહ્યકેશેષુચલત્કિરીટંનિપાત્યરંગોપરિતુંગમંચાત્ ॥ તમ્યોપરિષ્ઠાસ્વય
મજ્જનામઃપપાતવિશ્વાશ્રયઽપાલ્લત્રઃ ॥૩૭॥ તંસંપરેતંવિચકર્પમ્મૌહરિર્યથેમંજગતોવિપશ્યતઃ ॥ હાહેતિશબ્દઃસુમહાંસ્તદાડમૃદુદીરિતઃ
સર્વજનૈર્નરેદ્ર ॥૩૮॥ સનિત્યદોદ્વિગ્નધિયાતર્માશ્વરંપિવન્વદન્વાવિચરન્સ્વપ-શ્વસન્ ॥દદર્શચક્રાયુધમગ્રતોયતસ્તદેવરૂપંદુરવા માપા॥૩૯॥
તસ્યાડનુજાઘ્રાતરોડ્ઠૌકંકન્યગ્રોધકાદયઃ ॥ અમ્યધાવન્નમિકુદ્ધાઘ્રાતુર્નિવેંશકારિણઃ ॥૪૦॥ તથાડતિરમસાંસ્તાંસ્તુસંયત્તાન્રોહિણીસુ
તઃ॥અહન્પરિધમુદ્યમ્યપશૂનિવમૃગાધિપઃ ॥૪૧॥ નેદુર્દુદુભયોવ્યોન્નિદ્દહ્લેશાદ્યાવિભૂતયઃ॥ પુષ્પૈઃકિરંતસ્તંપ્રીત્યાશશંમુર્નનૃતુઃસ્ત્રિયઃ॥૪૨॥
તેષાંસ્ત્રિયોમહારાજસત્ત્વનમરણદુઃખિતાઃ ॥ તત્રાભીયુર્વિનિગ્નંત્યઃશીર્ષાણ્યશ્રુવિલોચનાઃ॥૪૩॥ શયાનાન્વીરશય્યાયાંપતીનાલિંગ્યશોચતીઃ॥
વિલેપુઃસુસ્વરંનાર્યોવિસૃજંત્યોમુહુઃશુચઃ ॥૪૪॥ હાનાયપ્રિયધર્મજ્ઞકરુણાનાથવત્સલ ॥ ત્વાહતેનનિહતાવયંતેસગૃહપ્રજાઃ ॥૪૫॥ ત્વાવિ
રહિતાપત્યાપુરીયંપુરુષર્ષભા॥નશોભતેવયમિવનિવૃત્તોત્સવમંગલા॥૪૬॥ અનાગસાંતં મૂતાનાંકૃતવાન્દ્રોહમુલ્બળં ॥ તેનેમાંભોદશાંનીતોભતધ્રુ
ક્ષોલમેતશં ॥૪૭॥ સર્વેષામિહમૂતાનામેષહિપ્રભવાપ્યયઃ॥ગોસાચતદવધ્યાયીનક્રચિત્સુખમેધતે ॥૪૮॥ શ્રીશુક૦રાજયોષિતઆશ્વાસ્યમ
ગર્વોલ્લોકમાવનઃ॥ યામાહુર્લૌકિકીંસંસ્થાંહતાનાંસમકારયત્ ॥૪૯॥ માતરંપિતરંચૈવમોચયિત્વાડયંબંધનાત્ ॥ કૃષ્ણરામૌવંદાતેશિરસાસ્ટ
રૂપાદયોઃ ॥૫૦॥ દેવકીવસુદેવશ્ચવિજ્ઞાયજગદીશ્વરૌ ॥ કૃતસંવંદનોપુત્રૌસસ્વજાતેનશંકિતૌ ॥૫૧॥ ઇ૦મા૦મ૦દ૦પૂ૦કંસવધોનામચ
તુશ્ચત્વારિશોડધ્યાયઃ ॥૫૨॥ શ્રીશુક૦પિતરાવુપલબ્ધાર્યૌંવિદિત્વાપુરુષોત્તમઃ॥મામૃદિતિનિજાંમાયાંતતાનજનમોહિર્ની ॥૧॥ ઉવાચપિતરા
વેત્યસાગ્રજઃસાત્વતર્ષભઃ॥પ્રશ્રયાવનતઃપ્રીણવ્રંબતાતેતિસાદરં॥૨॥ નાસ્મત્તોયુવયોસ્તાતનિત્યોત્કંઠિતયોરપિ॥ બાલ્યપૌગંડકૈશોરાઃપુત્રાશ્ચ
મમવન્કચિત્ ॥૩॥ નલબ્ધોદૈવહતયોર્વાસોનોભવદંતિકે ॥ યાંબાલાઃપિતૃગૃહેસ્થાવિંદંતેલાલિતામુદં ॥૪॥ સર્વાર્થસંભવોદેહોજનિતઃપોષિતો

ઉચ્ચ પુરુષ અને રવાળી થઈ નિદ્રા થયેલી, અને કિલ્લ તથા મંચળ વિનાની થયેલી, આ મથુરું નમરી પશુ; હવે અમારી માફક શોભતી નથી. ૪૪૬ ૥ આપ, નિરપરંપ્ર પ્રાણીઓને આવેલ દોહ કરવા વડે, આ દશને પામેલા છે; પ્રાણીઓને દોહ કરનારો કોણ, શાંતિ પામે છે. ૪૪૭ ૥ જેના થડી આવીના સર્વ પ્રાણીઓની કલ્પતિ અને નાથ થાય છે, તથા રક્ષણ કરનાર પશુ જે પોતે છે; તેમનું શું હિંમ્નનારને કદીપણ મુખ મહેલ કમળી. ૪૪૮ ૥ પછી લોક માત્રનું રક્ષણ કરનારા બમવાને, તે રાજકુળની ઓઝોની આસના વાસના કરી; અને મરી મહેલાઓને માટે લોકિક રીતિથી કરવાની સંખળી ક્રિયાઓ કરાવી. ૪૪૯ ૥ ત્યારે કે માત્ર પિતાને બંધનમાંથી છોડીને, તેમના ચરણોના રાશ કર્યો; તથા માંમાં વડે વંદન કર્યું. ૪૫૦ ૥ પશુ એ ને વંદન કરતા પુત્રોને; દેવશ અને વસુદેવે, જમતા હાથે બાળુનાથી; રાંધ લાવીને તેઓ તેમને

બેઠાં નહો. ૪૫૧ ૥ દિનશીત બાદ દશમાં રકથને ચુમાનિસમે અધ્યાપ સંપૂર્ણ ૪૪૪ ૥

અધ્યાય ૪૫ ઓ.—શ્રીશુક—ત્યારે પુરુષોત્તમ બમવાને, પોતાનાં માત્ર પિતાને તલજાન થયેલું બાળીને; દાલ તેમને એમ થયું ત્રણતર નથી, એમ વિચારી; ભાકને મોદ કરનારી પોતાની માથા, તેમના વિષે વિસ્તારી. ૪૪૫ ૥ પછી બમવાને મોટા ભાઈ સહિત માત્ર પિતા પાસે ગયું; આદર પૂર્વક અને નમ્રતા સહિત તેમને નમીને, "હે માતા હે પિતા, પ્રસન્ન થાઓ; એમ કહી, તે મોટા ક. ૪૪૬ ૥ હે માત્ર પિતા, તમે અને જમણને કિંદા હોવા છતાં, અમે પુત્રો થઈ; અમારી બાળક-પૌંડ-અને કિશોર અવસ્થામાં સુખો, કદીએ તમને મળ્યાં નથી. ૪૪૭ ૥ અને, પિતાને ઘેર રહેલા તથા લાડ લડાવેલા બાળકોને જેમજો આનંદ મળે છે તેવું, તમારી પાસે રહેવાનું સુખ; કમનસીબથી અમને પશુ મળ્યું નથી. ૪૪૮ ૥ સર્વ પુરુષ-

દેવે મેલવવાની સાધન રૂપ, આ મનુષ્ય દેવને: જેમણે જન્મ આપ્યો છે, અને પોતાણું પણું કરે છે; તેવાં, માતાપિતાને બદલે તે; શી વરસના પૂરા આગુપવરે પણ, માણસ, વાળી શકે, તેમ નથીજ, પણ માટે પોતે સર્વશક્તી અને મનથી શક્તિવાન હતાં; જે દીકરાઓ માત પિતાનું પોષણ કરતા નથી; તેવાઓને મૂળ પછી તેમનું પોતાનું જ માંસ ખવડાવવામાં આવે છે. ॥૬॥ પોતે શક્તિવાન હતાં. ધરમાં માતાપિતાનું, સા- પ્તી બીનું, બાળક સંતાનોનું, યુગ (એટલે જ્ઞાન, મંત્ર, વિદ્યા ધન; અને આજીવિકા વિગેરે આપનાર) તું, વિધાનું (એટલે વેદાધ્યયન કરીને શાસ્ત્રાદિકનો ઉપદેશ કરવારે ધર્મ શીખવવાનું) કામ કરનારા બા- લકોનું.) અને શરણાગતનું: જેઓ પોષણ કરતા નથી; તેઓ જીવનાં જૂનેલા છે. ॥૭॥ માટે હંસેયકી મનમાં નિલ કહેવું પામતા અમે, અસમર્થના આટલા દિવસો, તમારું પૂજન કર્યા વિનાના બર્થ પછી મરેલા છે; તેથી મનમાં ધણા કચવાતા, પરતેવ, અને તમે માત પિતાની સેવા ન કરી શકવાથી કલેશ

પામતા; અમેને ક્ષમા કરવાને તમે યોગ્ય છો. " ॥ ૮-૯ ॥ ત્યારે માતાપિતા મનુષ્ય કલેશ વિન્યાતમ દરિ બમવાનની જેવી વાળી સાંભળવાથી, મોઢ પામેલાં તેઓએ એ બંને જન્માને; પોતાના બેભાષાં બેસાડીને અને બેડીને આનંદ મેળવ્યો. ॥૧૦॥ અને સ્નેહ પાસથી બંધાયલાં તથા મોઢ પામેલાં તેમણે, આંસુની પા- રેથી તેમને નહવસવી દેતાં; મળામાં આંસુ બરાબ જવાથી, કશું પણ બોલી શકાયું નહીં. ॥૧૧॥ પછી એ રીતનું માત પિતાનું આત્માસન કરવા કરે, પોતાના આજી ઉમ્મસેનને તેમણે માદવોના રાજ બનાવ્યા. ॥૧૨॥ અને કહ્યું કે. " મયાતિત્ત આપણી, રાજગાદી ઉપર માદવોથી બેસાનું નથી; તોપણ તમેજ મદારાજ બધને, અમે વિગેરે પ્રજાઓને આજી કરવાને યોગ્ય છો. (અર્થાત તમે ગાદી ઉપર બેસોને રાજ્ય કરો.) ॥૧૩॥ હું પોતે દાસ બધને, તમારી ઉપાસના કરીશ; એટલે દેવતાઓ વિગેરે સર્વ, તમને નમ્રતા સહિત કર વિગેરે આપણેજ. ॥ ૧૪ ॥ તે પછી, કંસના બચથી આજી બધને દિશાઓમાં ગામી જઈ પરદેશમાં વસવાથી,

યતઃ ॥ નતયોર્પાતિનિર્વેશં પિત્રોર્મર્ત્યઃ શતાયુષા ॥ ૫ ॥ યસ્તયોરાત્મજઃ કલ્પાત્મનાચધનેન ચ ॥ તૃત્તિનદયાતં પ્રેત્યસ્વર્માં સંસ્વાદયંતિ હિ ॥ ૬ ॥ માતરં પિતરં વૃદ્ધં ભાર્યી સાધ્વીં સુતં શિશું ॥ ગુરુવિપ્રં પ્રપન્નં ચ કલ્પોઽભિશ્ચક્ષુઃ સન્મૃતઃ ॥ ૭ ॥ તન્નાવકલ્પયોઃ કંસાન્નિલ મુદ્ધિન્ન ચ તસોઃ ॥ મોઘમેતે વ્યતિક્રાંતાદિવસાવામનર્ચતોઃ ॥ ૮ ॥ તત્ક્ષંતુ મર્હથ સ્તાત માતરૈર્પરતંત્રયોઃ ॥ અકુર્વતોર્વાશુશ્રૂષાં ક્ષિપ્યોર્દુર્હદાશ્ચ ॥ ૯ ॥ શ્રીશુકઃ ॥ ઇતિ માયા મનુષ્યસ્વરેર્વિશ્વાત્મનોગિરા ॥ મોહિતાવંકમારોપ્ય પરિષ્વજ્યા પતુર્મુદં ॥ ૧૦ ॥ સિંચંતાવશ્રુધારાભિઃ સ્નેહપાશેન ચાવૃતૌ ॥ નર્કિચિદ્વચતૂ રાજન્ બાષ્પકંઠો વિમોહિતૌ ॥ ૧૧ ॥ એવમાશ્વાસ્ય પિતરૌ ભગવાન્દેવકીસુતઃ ॥ માતામહં તુ પ્રસેનં યદૂનામકરોન્મૃપં ॥ ૧૨ ॥ આહચાસ્માન્મહા રાજમજાશ્ચાન્નમુમર્હસિ ॥ યયાતિશાપાદ્યદુભિર્નાસિતવ્યં નૃપાસને ॥ ૧૩ ॥ મયિષ્ઠત્યુપાસીને ભવતો વિબુધાદયઃ ॥ બલિહરંત્યવનતાઃ ॥ કિમુતાન્યેન રાધિપાઃ ॥ ૧૪ ॥ સર્વાન્સ્વજ્ઞાતિસંબંધાન્દિગ્મ્યઃ ॥ કંસમયાકુલાન્ ॥ યદુવૃષ્ણ્યંધકમધુદાશાં હંકુકુરાદિકાન્ ॥ ૧૫ ॥ સમાજિતાન્સમાશ્વા સ્યવિદેશાવાસકર્ષિતાન્ ॥ ન્યવાસયત્સ્વગેહૃષુવિતૈઃ સંતર્પ્ય વિશ્વકૃત ॥ ૧૬ ॥ કૃષ્ણસંકર્ષણમુજૈર્ગુપ્તાલબ્ધમનોરથાઃ ॥ ગૃહેષુરેભિરેસિદ્ધાઃ ॥ કૃષ્ણરામગતજ્વરાઃ ॥ ૧૭ ॥ વીક્ષંતોઽહરહઃ પ્રીતામુકુંદવદનાંબુજં ॥ નિત્યં પ્રમુદિતં શ્રીમત્સદયસ્મિતવીક્ષણં ॥ ૧૮ ॥ તત્ર પ્રવયસોઽપ્યાસનયુવા નોઽતિબલો જસઃ ॥ પિવંતોઽર્ધૈર્દુર્દુદ્દયપુલાંદુ જસુધાંમુદુઃ ॥ ૧૯ ॥ અથનંદં સમાસાદ્ય ભગવાન્દેવકીસુતઃ ॥ સંકર્ષણશ્ચ રાજેન્દ્ર પરિષ્વજ્યેદમૂચ તુઃ ॥ ૨૦ ॥ પિતર્યુવાશ્યાં સ્તિગ્ધાભ્યાં પોષિતૌ લાલિતૌ ભૃશં ॥ પિત્રોરભ્યધિકા પ્રીતિરાત્મજેષ્ઠાત્મનોઽપિ હિ ॥ ૨૧ ॥ સપિતાસાચ જનનીયૌ પુષ્ણી તાંસ્વપુત્રવત્ ॥ શિશૂન્ચ બિરુત્સૃષ્ટાનકલ્પૈઃ પોષરક્ષણે ॥ ૨૨ ॥ યતયૂયં વ્રજંતાતવયં ચ સ્નેહદુઃસ્વિતાન્ ॥ જ્ઞાતીન્વોદ્રષ્ટુમેષ્યામો વિધાય સુહૃદાં સુખં ॥ ૨૩ ॥ એવં સાંત્વિય્ય ભગવાન્નંદં સવ્રજમચ્યુતઃ ॥ વાસોલંકારકુપ્યાદ્યૈર્હયામાસસાદરં ॥ ૨૪ ॥ ઇત્યુક્તસ્તૌ પરિષ્વજ્ય નંદઃ પ્રણયવિહ્વલઃ ॥ પૂરયન્નશ્રુભિર્નેત્રેસહગોપૈર્વ્રજંયયૌ ॥ ૨૫ ॥ અથ શૂરસુતો રાજનપુત્રયોઃ સમકારયત્ ॥ પુરોધસાં બ્રાહ્મણેશ્ચ યથાવદ્વિજસંસ્કૃતિં ॥ ૨૬ ॥ તેભ્યોઽદા

દુષ્પ પામતા; વૃષ્ણી-આંધક-મધુ-દાશાહ-અને કુકર વિગેરે જાનેલા માદવોને; સત્કાર સહિત પાછા તેડાવી, તેમનું આત્માસન કરીને; અને ધન આપવારે તમ કરીને, પોત પોતાનાં ઘરેણાં; એ વિધને ઉત્પન્ન કરનારા ભગ- વાને; ફરીથી વસાવ્યા. ॥૧૫-૧૬॥ ત્યારે રામ અને કૃષ્ણના દાઢ યકી રક્ષણ કરવાલા, અને પોતાના ગરીબ પૂજ્ય થયેલા તેઓ; રામ અને કૃષ્ણના પ્રતાપથી પીડા રહિત થઈને, સિદ્ધ પુરુષોના સરખું સુખ; ધરને વિશે રહીને ભોગવવા લાગ્યા. ॥૧૭॥ અને હમેશાં આનંદી-શોભાવમાન-અને હસતું તથા દયાવાન નમ્ર વાળું મુકુંદ ભગવાનનું મુખ કમળ, રાજ રાજ પ્રીતિ સહિત બેવાથી; અને આંખો વડે તેમના મુખકમળનું અમૃત વરંવાર પીવાથી; તો રહેતા ધરમાં અને જીવાન માદવોની, શરીરની અને મનની શક્તિઓ; અતિ બળવાન થઈ ગઈઓ. ॥૧૮ ॥ ૧૯॥ પછીથી હે રાજ, દેવકી પુત્ર ભગવાન અને સંકર્ષણ એક જન્મા નંદજીની પાસે જઈ, તેમને બેટલા; અને બેટલા. ॥૨૦॥ " સંતાનોના ઉપર પોતાના દેહ કરતાં પણ અધિક પ્રીતિ માત પિતાને હોય છે; અને

તેવીજ પ્રીતિથી તમે બંને (નંદ અને યકોદા) એ, સ્નેહ સહિત આગાઈ પોષણ અને ધણાંક લાડ પાડ કરેલ છે. ॥૨૧॥ અધુઓએ તરેલ, અને પોતાનું પોષણ તથા રક્ષણ કરવામાં અશક્ત આવડાનું, જેઓ પોતાના પુત્ર પ્રમાણે પોષણ કરનાર છે; તેઓજ તે જાળકાતાં માત પિતા છે. ॥૨૨॥ હે નાત, હવે તમે પાછા ન- જમાં જાઓ. સ્નેહ થઈ દુષ્ણી થનારાં તમને, અને જીવન સમાં સંયંથીઓને, બેલા (મળવા) સાહે: અદીના સુહૃદોને સુખ શાંતિ કરવા પછી, અમે જરૂર આપીશું. " ॥૨૩॥ એ રીતે નંદજી તથા વ્રજવાસી ગ્રામ સો- કાનું, સંતવન અચ્યુત ભગવાને કરવા પછી; તેમને વસ્ત્ર-ધરણી-અને વાસણો વિગેરે આદર સહિત આપ- વાવડે; પૂજન કર્યું. ॥૨૪॥ ત્યારે ભગવાને આ રીતે કહેવાથી, પ્રેમવડે વિકળ થયેલા; અને આંસુવડે આંખો બરાબ ગયેલા નંદજી; તેમને મળીને, ગ્રામ ભેડા સહિત પાછા પ્રજામાં ગયા. પછી હે રાજ, કહેતા પુત્ર વ- રહેલે પોતાના બંને પુત્રને, પોતાના પુરોહિત બ્રાહ્મણો પાસે; યથાવિધિ દિન સંસ્કાર કરાવ્યા. (એટલે જન્મોર્ધ

દાખા) ॥૨૬॥ અને એ મદા બુદ્ધિમાન વસ્તુદેવે તે બાહ્યજોનું પૂર્ણ કરીને, તથા તેમને ધરેણા પેઢેરવોને, કાચુ અને રામના જન્મ કાઢે આપવાનો મનથીજ સુકલ કરેલાનું રમણુ લાવીને; તે બાહ્યજોને, રેશમી વસ્ત્ર એકાદેલી, અને સોનાની માળાઓથી સજ્જમારેલી, વાઙ્ગાંવણી ગામે દક્ષિણ સદિત: અર્ધમ વડે એકા કરેલા, કંસના ખજનામાંથી ખર્ચ કરીને; આપીએ. ॥૨૭-૨૮॥ તે કેડે સંસ્કાર થવાથી, દિવ્યપદ્મ પામેલા અને સારાં વ્રત વાળા એ બંને બાહ્યજો: વદુજના આચાર્ય (ગેર) ગર્જ મુનિની પાસેથી આપવાનું વ્રત ધારણ કરીને, જલગરવ પાળવા લાગ્યા. ॥૨૯॥ અને એ સર્વ ક્રિયાઓના કર્તાત રચના-સર્વના મનની વાતને જાણનાર-જગતના ઇશ્વરો-તથા મનુષ્યનાં આચરણ કરી દેખાડવા સારૂં પોતાના રવન: મિદ્ધ અને દેવવંદિત જ્ઞાનને યુગ રાખનાર-ગુણે બાહ્યજો: યુગ કુળમાં વસવાળી બન્યાથી, કમળ નમરીના રેડેલાગ કામ, કાચ અને રામના સાદિયની નામના બાહ્યજોને ધેર ગયા. ॥૩૦-૩૧॥ તથા એ અનિદિત દત્તિ વાળા યુગને યોગ રીતે

મળ્યા પછી; તે બંને બાહ્ય જોતેદિય થઈને; દેવના સરખા અંદર પાણી ભક્તિથી, તેમની પાસે સ્તીતે; અભ્યાસ કરવા લાગ્યા. ॥ ૩૨ ॥ ત્યારે તેમની શુદ્ધ ભાવવાળી સેવાથી, રાજી થયેલા તે યુગ એક બાહ્યજો: અમ અને ઉપનિષદો સહિત સપળા વેદ તેમને બહુઆપ્યા. ॥ ૩૩ ॥ અને તે રીતેજ રહેતા સહિત ધનુર્વેદ-ધર્મ સાત્ર-ન્યાય સાત્ર-અને અનિલક્ષિય વિદ્યા-તથા સંધિ, વિમલ, માન, અપ્સર, દેવિભાવ અને સમાશ્રય, એ છએ પ્રકારે વાળી રાખીની; એ સમયું તેમને શીખવ્યું. ॥૩૪॥ હે રાગ, ત્યારે એ સર્વ વિદ્યાઓના પ્રવર્તાવનારા સર્વોત્તમ પુરુષો (બંને બાહ્યજો) માત્ર એક વાર બોલી દેખાડવાથીજ, તે સમયું શીખી ગયા હતા. ॥૩૫॥ એમ એ બંને બહુએ યોસક દિવસમાં યોસકે કળાઓ શીખી લીધી; અને તે પછી એ વિદ્યાયુરને, યુરદક્ષિણા માગવાને કહ્યું. ॥૩૬॥ ત્યારે તે બ્રહ્મણે, તેમનો આજ્ઞા મદિયા જલણા કરતાં; પોતાની સ્ત્રીની સલાહથી, મનુષ્યબુદ્ધિને આશ્રય કરીને; પ્રભાસના મોઢા સમુદમાં ડુબી મૂકેલા, પો-

દક્ષિણાગાવોરુક્મમાલ્ય:સ્વલંકૃતા:॥સ્વલંકૃતેભ્ય:સંપૂજ્યમવત્સા:ક્ષૌમમાલિની: ॥૨૭॥ યા:કૃષ્ણરામજન્મર્ક્ષમનોદતામહામતિ: ॥ તાથા વદાવનુસ્ત્યકંસેનાધર્મતોદ્દતા: ॥૨૮॥ તતશ્ચલબ્ધસંસ્કારૌદ્વિજત્વપ્રાપ્યસુવ્રતૌ ॥ ગર્ગાદ્યદુકુલાચાર્યાદ્વાયત્રંવ્રતમાસ્થિતૌ ॥૨૯॥ પ્રથમ વૌસર્વવિદ્યાનાંસર્વજ્ઞૌજગદીશ્વરૌ ॥ નાન્યસિદ્ધામલજ્ઞાનંગૂહમાનોનૈરેહિતૈ: ॥૩૦॥ અયોગુરુકુલેવાસમિચ્છંતાવુપજગ્મતુ: ॥ કાશ્યંસાંદી પર્નિનામહ્યવંતિપુરવાસિનં ॥૩૧॥ યથોપસાદ્યતૌદાંતૌગુરૌવૃત્તિમર્નિદિતાં ॥ ગ્રાહ્યંતાવુપેતૌસ્મભક્ત્યાદેવમિવાદૃતૌ ॥૩૨॥તયોર્દ્વિજવસ્તુ ષ્ઠ:શુદ્ધભાવાનુવૃત્તિમિ: ॥ પ્રોવાચંદાનસ્થિલાન્સાંગોપનિષદોગુરુ: ॥૩૩॥ સરહસ્યંધનુર્વેદંધર્માત્રિયાયપથાસ્તથા ॥ તથાચાન્વીર્લક્ષીવિદ્યાં રાજનીતિંચષદ્વિધાં ॥૩૪॥ સર્વેનરવરશ્રેષ્ઠૌસર્વવિદ્યાપ્રવર્તકૌ ॥ સકૃન્નિગદગત્રેણતૌસંજગૃહતુર્નૃપ ॥૩૫॥ અહોરાત્રૈશ્વતુ:ષષ્ટ્યારંયતૌતા વતી:કલા: ॥ ગુરુદક્ષિણયાચાર્યંચંદયામાસતુર્નૃપ ॥૩૬॥દ્વિજસ્તયોસ્તંમહિમાનમદ્રુતંસંલક્ષ્યરાજન્નપિમાનુર્ષીમતિં ॥ સંમંત્ર્યપત્ન્યાસમહાર્ણ વેમૃતંબાલંપ્રમાસેવંરયાંવબ્રૂવહ ॥૩૭॥ તથેત્યથારુદ્ધામહારથૌરથંપ્રમાસમાસાદ્યદુરંતવિક્રમૌ ॥ વેલામુપવ્રજ્યનિષીદતુ:ક્ષણંસિંધુર્વિદિત્વાઽ ઈંણમાહરત્તયો: ॥૩૮॥ તમાહમગવાનાશુગુરુપુત્ર:પ્રદીયતાં ॥ યોઽસાવિહત્વયાગ્રસ્તોબાલકોમહતોર્મિણા ॥૩૯॥ સમુદ્ર૦નૈવાહાર્પમહંદેવદૈ ત્ય:પંચજનોમહાન્ ॥ અંતર્જલચર:કૃષ્ણશંસ્વરૂપધરોઽસુર: ॥૪૦॥આસ્તેતેનાત્દતોનૂનંતચ્છુત્વાગત્વાંદુ: ॥ જલમાવિશ્યતંહત્વાનાપદ્યદુદ રેઽર્મકં ॥૪૧॥ તદંગપ્રભવંશંસ્વમાદાયરથમાગમત્ ॥ તત:સંયમર્નીનામયમસ્યદયિતાંપુરીં ॥૪૨॥ ગત્વાજનાર્દન:શંસ્વપદધ્મૌસહલાયુધ: ॥ શંસ્વનિર્દ્દાદમાકર્ણ્યઃજાસંયમનોયમ: ॥૪૩॥ તયો:સપર્યાંમહર્તાંચક્રેભક્ત્યુપવૃંહિતાં ॥ ઉવાચાવનત:કૃષ્ણંસર્વભૂતાશ્યાલયં ॥૪૪॥લી લામનુષ્યહેવિષ્ણોયુવયો:કરવામર્કિં ॥ શ્રીમગ્ગ૦ગુરુપુત્રમિહાનીતંનિજકર્મનિબંધનં ॥ આનયસ્વમહારાજમચ્છાસનપુરસ્કૃત: ॥ ૪૫॥ ત યેતિતેનોપાનીતંગુરુપુત્રંયદૂતમૌ ॥ દત્વાસ્વગુરવેભૂયોવૃણીષ્વેતિતમૂચતુ: ॥૪૬॥ સમ્યક્સંપાદિતોવત્સભવન્નાંગુરુનિષ્કય: ॥ કોનુયુષ્મદ્વિ

તાના જાણકને પાછો લાવી આપવાનુંજ, વરદાન માગ્યું. (અર્થાત્ ભગવાન જાણ્યા કરતાં, મુક્તિ ન માગતાં, માત્ર સંસારિક બંધન સનાર વસ્તુનીજ માગણી કરી) તેથી "પાણુ સાર:" એમ કહીને; આપાર પચાકમ વાળા એ બંને મહારથીઓ, રથમાં બેસીને; પ્રભાસના કિનારા ઉપર જઈ, એક ક્ષણવાર ચૂપ કમા રહ્યા: તે જાણવાથી સુશુદ્ધે તેમની પાસે આવી. તેઓનું પૂર્ણ કર્યું. ॥૩૮॥ ત્યારે ભગવાને તેને કહ્યું કે. "આ ડેકાજોજ તમે અપાર યુગ પુત્રને મોટી ઊંઝાથી લીધેલા છે, તેને તુલે લાવી આપો." ॥૩૯॥ સમુદ્રે કહ્યું કે-"હં દેવ, એ જાણકને એ લીધો નથી, પણ જળની અંદર રાખતું રથ ધરીને રત્નકર, એક પાંચ જન્મ નામના મોઢા અપુરે, નકી તેને લીધો દશે." એટલું સાબળતાજ ભગવાને કિતાબજથી જળમાં પેસીને, તે દેવને માર્યો; પછી એજ પેટની અંદર તે જાણકને તેમજે દહી નહીં, ॥૪૦-૪૧॥ ત્યારે તેના શરીરથી જાંતેલાં શંખ લેઈને, સંયમના રથ ઉપર આગ્યા; અને પછીથી ધમને મન ગમતી, સંયમની નામની નમરીમાં જઈને; એ જાણક

તથા જતાદન ભગવાને, શંખ વગાડવા: એટલે તે શંખનાદ સાંભળીને આવેલા, પ્રજાઓને નિયમમાં રાખના નારા ધમરાજને પછી ભક્તિ સહિત તે બેઠી મોટી પૂજા કરી; અને તેમજે સર્વ પ્રાણીઓના હૃદય વિશે રહેલા, કાચુ ભગવાને નમ્રતાથી કહ્યું કે. ॥૪૨-૪૩-૪૪॥ "હે મનુષ્યના જેવું આચરણ કરનારા, આજ બંને વિશ્વજોનું હું ચું કામ કરું." ત્યારે ભગવાન બોલ્યા કે, "હે મહારાજ ધમ, અમારા યુગ પુત્રને: તમે તેના કર્મ બંધન થઈ, અહીંયાં આવેલા છે; તેને મારા કહેવાથી, તમે લાવી આપો." ॥૪૫॥ પછી "પાણુ સાર" એમ બોલીને ધમરાજને તે યુગ પુત્રને લાવી આપ્યો; એટલે તે બે બાહ્યજોએ તેને ભેષ જઈને, તે પોતાના યુરને રવાણી કર્યો; અને બીજું વરદાન માગવાનું પણ તેમને તેમજે કહ્યું. ॥૪૬॥ ત્યારે યુગ બોલ્યા કે. "હે જાણક, તમારા થઈ યુરને સંપૂર્ણ ગદશે મળી ચૂકો છે. તમ સરખાના યુરને, કાષ પ્રકારની જીજ્ઞા કામના હેતુજ નહીં. ॥૪૭॥ હે પીર પુરુષો, તમે હવે પોતાને ધેર જાઓ; અને આ બહેલા મોદિયી

આમ જોઈ તથા પરચેકને વિશે તમારી પવિત્ર કીર્તિ ફેલાવો પામે. ॥૪૮॥ હે તાત, પછી એ રીતે ગુરુએ આશિર્વાદ આપેલા, એ એ બાઈઓ પ્રેમ ભરી મળ્યા કરતા પવન વેગી રથમાં બેસીને; મધુમાં આંગ્યા. ॥૪૯॥ ત્યારે અંધા સહાસ થયાં નહોં દીકરા, એ એ રામ અને કૃષ્ણને દેખવાથી; સવળી પ્રભ, જનું રહેલું થઈ પાછું મળવાની પેટે; પછોળ આનંદ પામી. ॥૫૦॥ ઇતિ શ્રી ૭૦ બાં દશમ સ્કંધે પીસતાગિતો અં ૨૦ ॥૪૫॥

અધ્યાય ૪૬ શ્રી. — શ્રીકૃષ્ણ—ભુવરૂપિણી સિમ્પ પળી બુદ્ધિ યાગા ઉદ્ધવજી, રૂપ્પીઓના મુખ્ય મંત્રી અને સાક્ષીન કૃષ્ણ અમલાના મન મનના મિત્ર હતા. ॥૧॥ કોઈ દિવસ એ શરણાગતનાં દુખાને મટાડવા, દરિદ્રમવાને; તે પોતાના પ્રિય અને એકાંતિક બહુત ઉદ્ધવજીના કાચ પોતાના કાચ થકી કાઢીને, તેઓ કહ્યું. ॥૨॥ “હે સૌમ્ય ઉદ્ધવ, તમે મજામાં આવો; અને અમારાં માત્ર પિતા નંદ પરીણને, પ્રસન્ન

કરો; તથા મારો સંદેશો કહીને, મારા વિશેષ રૂપી ગોપીઓના આધિને મટાડો. ॥૩॥ હે અંમ, જેઓ મારે સારે; લોકનો, અને ધર્મનો પશુ, ત્યાગ કરે છે; તેઓને હું નિભાવું છું, તે મારામાં મન અને પ્રાણ રાખનારી, તથા મારે અર્થે શરીર સગથી સર્વ સુખાદને તજનારી, એ ગોકુળની સ્ત્રીઓ; તેઓને વડા-લામાં વડાઓ હું દૂર વસતાથી, વિરહ અને ઉત્કંઠાથી, નિરૂણ થતી હશે. અને મારે રમરમ આવવાથી, મોઢ પામતી પશુ હશે. ॥૪-૫॥ એ મારામાં મન વાળી ગોપીઓને, મેં પાછા આવવાનો સંદેશો. ભૂલી વખતે દૂતની પાસે, કહેવરાવેલા છે; તે થકીને તેઓ કદાચ, પોતાના પ્રાણને; વિશેષ દુઃખ થતા છતાં પશુ, પાશુ કરતી હશે. ॥૬॥ શ્રીકૃષ્ણ—હે રામ, એ રીતે કહેવાવના ઉદ્ધવજી, આદર સહિત અમલાનો સંદેશો ભેળે; રથમાં બેસી, નંદજીના ગોકુળમાં આવ્યા. ॥૭॥ અને તે સર્વ આવમતી વેળા, નંદજીના શોભિતા મજામાં પડેલા;

ધમુરો:કામોનામાવશિષ્યતે ॥૪૭॥ ગચ્છતંસ્વગૃહંવીરૌકીર્તિર્વામસ્તુપાવિની ॥છંદાંસ્યયાતયામાનિભવંત્વિહપરવચ ॥૪૮॥ ગુરુણેવમનુજા તૌરયેનાનિલરંહસા ॥ આયાતૌસ્વપુરંતાતપર્જન્યનિનદેનવૈ ॥૪૯॥ સમનંદનપ્રજા:સર્વાદૃષ્ટારામજનાર્દનો ॥ અપદ્યંત્યોબદ્ધહાનિનિષ્કલ બ્ધધનાદૈવ ॥૫૦॥

इति श्रीभागवते महापुराणे दशमस्कंधे पूर्वार्धे गुरुकुले वामोनाम पंचचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४५॥

શ્રીકૃષ્ણ-વૃષ્ણીનાં પ્રવરો મંત્રી કૃષ્ણ સ્પદાયિત: સર્વા ॥ શિષ્યોઃ હ્રસ્પતે: સાક્ષાદુદ્ધવો બુદ્ધિસત્તમ: ॥૧॥ તમાહ મગવાન્પ્રેષ્ઠં મક્તમેકાંતિનંકચિત્ ॥ ગૃહીત્વા પાણિના પાણિ પ્રપન્નાર્તિહરો હરિ: ॥૨॥ ગચ્છોદ્ધવ જંસૌમ્ય પિત્રો નોં પ્રીતિમાવહ ॥ ગોપીનાં મદ્વિયોગાર્ધિમત્સંદેશૌર્વિમોચય ॥૩॥ તામન્મ નસ્તત્પ્રાણામદર્થેત્યક્તદૈહિકા: ॥ યેત્યક્તલોકધર્માશ્વમદર્થેતાનુભિમર્ષ્યહં ॥૪॥ મયિતા: પ્રેમસાંપ્રેષ્ઠૃસ્ત્વેગોકુલસ્ત્રિય: ॥ સ્મરંત્યોઽગવિ મુત્યંતિવિરહૌત્કંઠ્યવિક્કલા: ॥૫॥ ધારયંત્યતિકૃચ્છ્રેણ પ્રાય: પ્રાણાન્કથંચન ॥ પ્રત્યાગમનસંદેશૌર્વલ્લભ્યો મેમદાત્મિકા: ॥૬॥

શ્રીકૃષ્ણ-ઇત્યુક્ત ઉદ્ધવો રાજન્સંદેશં ભર્તુરાદૃત: ॥ આદાયરથમારુત્ય પ્રયયો નંદગોકુલં ॥૭॥ પ્રાપ્તો નંદવ્રજં શ્રીમાન્નિમ્લોચતિવિભાવસૌ ॥ ઉન્નયાન: પ્રવિશતાં પ જ્ઞાંસ્વરેણુભિ: ॥૮॥ વાસિતાયેં ડમિયુદ્ધનાદિતં શુષ્મિભિર્વૃષે: ॥ ધાવંતીભિશ્વસ્રામિરુધોભારે: સ્વવત્સકાન્ ॥૯॥

इतस्ततो विलंघन्निर्गो वत्सैर्मंडितंसितै: ॥ गोदोहशब्दाभिरवैवैष्णूनां नि:स्वनेन च ॥१०॥

गायंतीभिश्च કર્માણિ શુભાનિ બલકૃષ્ણયો: ॥ સ્વલંકૃતાભિર્ગોપીભિર્ગોપૈશ્વ સુવિરાજિતં ॥૧૧॥ અગ્ન્યર્કાતિથિગોવિપ્રપિતૃદેવાર્ચનાન્વિતૈ: ॥ ધૂપદીપૈશ્વમાલ્યૈશ્વગોપાવારૈર્મનૌરમં ॥૧૨॥ સર્વત: પુષ્પિતવનં દ્વિજાલિકુલ નાદિતં ॥ હંસકારંડવાકીર્ણૈ: પદ્મલલિપ્તૈશ્ચ મંડિતં ॥૧૩॥ તમાગતં સમાગમ્ય કૃષ્ણસ્યાનુચરં પ્રિયં ॥ નંદ: પ્રીત: પરિષ્વજ્ય વાસુદેવાં ॥૧૪॥

भोजितं परमात्रेण संविष्टं कशिपौ सखं ॥ गतश्रमं पर्यच्छत्पादसंवाहनादिभि: ॥१५॥

कच्चिदंगमहाभागसखान: शूरनंदन: ॥ आस्तेकुशल्यप त्याद्यैर्मुक्तो मुक्त: सुहृदृत: ॥१६॥

दिष्ट्या कंसोहत: पाप: सानुग: स्वेन पाप्मना ॥ साधूनां धर्मशीलानां પદૂનાં દ્વેષ્ટિય: સદા: ॥૧૭॥ અપિ સ્મર તિન: કૃષ્ણો માતરં સુહૃદ: સખીન્ ॥ ગોપાન્વ્રજં ચાત્મનાથંગાવોઠુંદાવનં ગિરિં ॥૧૮॥ અપ્યાયાસ્યતિગોર્વિદ: સ્વજનાન્સકૃદીક્ષિતું ॥ તર્હિદક્ષ્યામ

ત્યારે અંદર પેસતાં તેમનો રથ, પશુઓની ખરીઓથી હરેલી રજ થકી, ઉતારા ગયો. ॥૮૫॥ તથા તે વેળા રૂપ વાળી ગાયોને અર્થે, માટેલા ખુટ (આખલાઓ) રજ કરતા એક ખીજ સચે વડતા હતા; અને બારે આડવાળી ગાયો પોત પોતાનાં વાહરડાંઓ તરફ દોડી જતી હતી. ॥૮૬॥ અને અહીં તરફે દેકડાં મારતાં, ધોળાં વાહરડાંઓથી, અને માથે દોહવાના સગોળનના રજોથી, તથા વાંસળીઓના રજોથી થકી, તેમજ રામ અને કૃષ્ણનાં મુખ કમોનું માખન કરતી રામચંદ્રાચી ગોપીઓ તથા ગોપાળિઆઓ થકી. પશુ: તે પ્રજા આવંત શોભી રહ્યું હતું. ॥૮૭-૮૮॥ તથા ત્યાં અગ્નિ-સૂર્ય-અનિય-ગાય-બ્રાહ્મણ-પિતૃ-અને દેવતાઓના પૂજન; મનને આનંદ પગાડે એવાં, ધૂપ-દીપ-અને માળાઓ વિગેરે વડે; એ ગોપ લોકોના ધરમાં થતાં હતાં. ॥૮૯॥ અને એ કૃષ્ણ ઉદ્ધવના વનમાં, સર્વ તરફથી અમરાઓ મણુમણુટ કરતા હતા; તથા હંસ અને કારંડવ પક્ષીઓથી બરાબસ, કમળો વાળાં તથા; શોભી રહ્યાં હતાં. ॥૯૦॥ ત્યારે ત્યાં આવેલા એ, કૃષ્ણ-

ના પ્રિય અનુચરને, નંદજી પ્રીતિવડે મળાને બેઠ્યા. અને તેમને વાસુદેવ સમાન જાણી, તેમનું પૂજન કર્યું. ॥૮૫॥ પછી તેમને કનક અન્ન ભજાડી, મદેલા ઉપર સુખે બેસાડીને, પથ આપવા વિગેરેથી તેમનો શાક મટાડવા બાદ; તેમને નંદજીએ પૂછ્યું કે. ॥૮૬॥ “હે મહાભાગ, મુજ થયેલા અને સુહૃદોથી વિરહથી અમારા મિત્ર, શુર્યા પુત્ર વસુદેવ, તેમનાં સંતાનો આદિ સહિત, કુશળતા છે. ॥૮૭॥ સાધુ અને ધર્મ-શીળ વાદવોના જે સદા દેવ કરતા હતા, તે પાપબુદ્ધિ યાગો પાપી હંમ; પોતાના પાપવડે, તેમ અનુચરે સુદાં મૃતા; એ ધણુજ સાર થયું છે. ॥૮૮॥ શુ: કૃષ્ણ મને, તેમની મા પરીણને, સહદોને, મિત્રોને, ગોપાળિઆઓને-અને જેના પોતેજ નાશ છે એની માથે, વંદાવન, ગોવરધન, તથા મજ ભૂમી; એમને સંભારે છે. ॥૮૯॥ શું; એ એવિદ અમલાન, તેમનાં રચનોને ભેળેને મારે; એકબર પશુ આવડે ॥ અને ત્યારે, અને તેમના; સારા વાકયાના-અને શુંકર હસવા સહિત જેના મુખને, દેખીશું. ॥૯૦॥ હવે

શિષ્યો-પાત્રા મહિમ વરસાદથી-રૂપભાસુર તથા સાપયશી-અને બીજા મહાકાવ્યે અશ્વત્થ એવાં મૃત્યુઓ-
બધી પશુ એ મોટા મહાકાવ્યે ૧૫૦૦ અને સર્વેનું રક્ષણ કરેલું છે. ૧૧૨૦૧ એ કૃષ્ણનાં પરાક્રમેણ, અને
તેમનું આંખોના ઉદ્ધાપનાથી જીવન-દસનું-અને મોતનું વિજેતનું; અમને જ્યારે સ્મરણ થાય છે: ત્યારે અમે,
આપારાં સઘળાં પર કાગને બૂલી જઈએ છીએ. ૧૧૨૧૧ તથા એ મુકુંદ ભગવાનનાં પગલાંથી શોભા પામેલ
નદીઓ-પવનો-વનો-અને દેશો પધરેનાં તેમણે કિડા કરેલ સ્થાનો જોવાથી પશુ; જોવાનાં પાન તેમના
વિશે તદ્દકાર થઈ જાય છે. ૧૧૨૨૧ અને મર્મભાવના કહેવા પ્રમાણે, હું માનું છું કે: દેવતાઓનાં મોટાં કાર્ય
કરવા માટે, એ ગમ અને કૃષ્ણ અને; કાઈ કિતમ દેવતાઓ આદીમાં આવેલા છે. ૧૧૨૩૧ જેમણે કંસને-
મર્યાદાને-અને દસ હજાર દાસીના નામવાળા કુવલયા પીડા દાસીને પશુ; સિંહે પશુઓને મારવાની પેટે, રમતાં
રમતાં જારી નાંખ્યા છે. ૧૧૨૪૧ અને પશુ તાડ જોવા પશુ મનુષ્ય મનુષ્યને મોટા દાસી લાકડીને

આમે તેમ, તેમણે બાધું છે; તથા એક દાસ્ય સાન દિવસ સુધી પર્વતને પારણ કર્યો છે. ૧૧૨૫૧ તેમજ
પ્રથમ-વિદુષ-અરિષ્ટ-પુણ્યવર્ત-અને ગક, વિજેર દેવતાઓને અને દાનવોને જીતનાર દેવોને પશુ; જેમણે
રમતની પેટે જ મારેલા છે. ૧૧૨૬૧ -શ્રીશુક-અતિ ઉત્કંઠાથી પ્રેમ વધેલા, અને કૃષ્ણ વિશે લાગી મરેલ
જુદિવાળા નંદી એ રીતે કહેતાં કહેતાં વિજય થઈને જુગાજ રહી ગયા. ૧૧૨૭૧ તથા સોઢથી સ્તનોમાંથી
દૂધ ઝરતાં વસોદાની આંખોમાંથી, પશુ પોતાના પુત્રનાં ચરિત્રાનું વર્ણન સાંભળતાં આંસુની ધારે વહેવા
લાગી. ૧૧૨૮૧ ત્યારે કૃષ્ણ ભગવાન વિશે જેઓ અને જશુ નંદ અને વસોદાનો અતિ અનુરાગ જોવાથી; આ-
નંદ પામેલા ઉદ્ધવે; નંદીને કહ્યું કે. ૧૧૨૯૧-ઉદ્ધવ-હે માન આપનારા, આ ભગવાન સર્વ પ્રાણીઓમાં; તમે
પણ જશુનાં, ધણુજ વખાણને યોગ્ય છે; કે જેમણે સર્વેનું નારાણ ભગવાન વિશે, આ રીતની શક્તિ
કરેલ છે. ૧૧૩૦૧ આ એ રામ અને કૃષ્ણ, ભગવાન બીજ અને મોનિ રૂપ એટલે જુગ કારણ છે. તથા

તદ્વક્ત્રસુનસંસુસ્મિતેક્ષણં ॥૧૯॥ દાવામેર્વાતવર્ષાચ્ચવૃષર્ષાચ્ચરક્ષિતાઃ ॥ દુરત્યયેયોમૃત્યુભ્યઃકૃષ્ણેનસુમહાત્મના ॥૨૦॥ સ્મરતાંકૃષ્ણવીર્યા
ણિલીલાડપાંગનિરીક્ષિતં ॥ હસિતંભાષિતંચાંગસર્વાનઃશિથિલાઃક્રિયાઃ ॥૨૧॥ સરિચ્છૈલવનોદેશાન્મુકુંદપદભૂષિતાન્ ॥ આક્રીડાનીક્ષમાણા
નામનોયાતિત્વદ્વિતાં ॥૨૨॥ મન્યેકૃષ્ણંચરામંચપ્રાપ્તાવિહસુરોત્તમૌ ॥ સુરાણામહર્થાપર્ગાસ્યવન્નયથા ॥૨૩॥ કંસનાગાયુતપ્રાણાંમહો
ગજપતિતથા ॥ અવધિષ્ઠાંલીલયૈવપશૂનિવમૃગાધિપઃ ॥૨૪॥ તાલત્રયંમહાસારંધનુર્યષ્ટિમિવેભરાટ્ ॥ વમંજૈકેનહસ્તેનસપ્તાઽભિરિં ॥૨૫॥
પ્રલંબોધેનુકોડરિષ્ટસ્ત્રાવર્તેવકાદયઃ ॥ દેવ્યાઃસુરાસુરજિતોહતાયેનેહલીલયા ॥૨૬॥ શ્રીશુકઃ ॥ હૃતિસંસ્મૃત્યસંસ્મૃત્યનંદઃ ॥ ૧૧૩૧૧ ॥
અત્યુત્કંઠોડમવતૂર્ણીપ્રેમપ્રસરવિક્કલઃ ॥૨૭॥ યશોદાવર્ણ્યમાનાનિપુત્રસ્યચરિતાનિચ ॥ શૃણ્વંત્યશ્રૂણ્યવાસ્ત્રાક્ષિત્ત્વેહસ્તુતપયાધરા ॥૨૮॥
તયોરિત્યંભગવાતે ॥ ક્ષણેનંદયશોદયોઃ ॥ વીક્ષ્યાનુરાગંપરમંનંદમાહોદ્યોમુદા ॥૨૯॥ ઉદ્ધવ ॥ યુવાંશ્લાઘ્યતમૌનૂનંદેહિમામિહમાનંદ ॥ નારાય
ણેડસિલગુરોયત્કૃતામતિરીદશી ॥૩૦॥ एतौहिविन्ध्यस्यच ॥ જયોનીરામોમુકુંદઃપુરુષઃપ્રધાનં ॥ અન્વીયમૂલેષુધિલક્ષણસ્પન્દાન્સ્પન્દેશાતદ્
મૌપુરાણૌ ॥૩૧॥ યસ્મિન્જનઃપ્રાણવિયોગકાલેક્ષણંસમાવેશઃ ॥ મનોવિશુદ્ધં ॥ નિર્હત્યકર્માશયમાશુયાતિપરાંગતિંબ્રહ્મમયોડર્કવર્ણઃ ॥૩૨॥
તસ્મિન્મર્વતાવલિલાત્મેતૌનારાયણેકારણમર્ત્યમૂર્તૌ ॥ ભાવંવિધતાંનિતરાંમહાત્મન્કિવાડવાશિષ્ટંયુવયોઃસુકૃત્યં ॥૩૩॥ આગમિષ્યત્યદીર્ઘે
ણકાલેન ॥ જમચ્યુતઃ ॥ પ્રિયંવિધાસ્યતેપિત્રોર્ભગવાન્સાત્વતાંપતિઃ ॥૩૪॥ હત્વાકંસંરંગમધ્યેપ્રતીપંસર્વસાત્વતાં ॥ યદાહવઃસમાગત્ય ॥ ક્ષણઃસ
ત્યંકરોતિતત્ ॥૩૫॥ માલિચ્યતંમહાભાગૌદક્ષ્યથઃકૃષ્ણમંતિકે ॥ અંતર્હૃદિસમૂતાનામાસ્તેજ્યોતિરિવૈધસિ ॥૩૬॥ નદ્યાસ્માસ્તિપ્રિયઃકશ્ચિન્ના
મિષોડ્ઞાત્ત્વદાનિનઃ ॥ નોત્તમોનાથમોવાડપિસમાનસ્યાસમોડપિવા ॥૩૭॥ નમાતાનપિતાતસ્યનભાર્યાનરુતાદયઃ ॥ નાત્મીયોનપરશ્વાપિન
દેહોજન્મ ॥ વચ ॥૩૮॥ ન ॥ ૧૧૩૮૧ ॥ દાલોદેસદસન્મિશ્રયોનિષુ ॥ ક્રીડાર્થેસોપિસાધૂનાંપરિવાણાયકલ્પતે ॥૩૯॥ સત્ત્વરજસ્તન ॥ તિભજતે
નિગુણોગુણા ॥ ક્રીડત્રતીતાંડવગુણૈઃસૃજત્યવતિહંત્યજઃ ॥૪૦॥ યથાશ્રમરિકાદૃષ્ટ્યાશ્રમ્યતીવમહીયતે ॥ ચિત્તેકર્ત્તરિતત્રાત્માકર્ત્તેવાહંધિયા

પ્રથમ પુરુષ એટલે આદિ પુરુષ છે. અને જુદાં જુદાં લક્ષણોવાળા સર્વ પ્રાણીઓને, એ પુરાતન ઇશ્વરે
બીજા, જાનની પ્રાપ્તિ થાય છે. ૧૧૩૧૧ તથા પ્રાણુ જતી વેળા છેવટની પથે: પ્રાણીઓ જોવા વિશે મન
પેસાડવાથી, શુદ્ધ; અને સર્વ જેવા વર્ણના થઈને; તથા પોતાની કર્મયાસનાને જાણી નાંખીને; તુલ્ય બ્રહ્મમય
મર્યદા મિત્રને પામે છે. ૧૧૩૨૧ એ પ્રકારના સર્વના આત્મા અને હેતુ રૂપ, અને કાર્ય માટે જ મનુષ્ય શરીર
પરમાત્મા એ જુને તરૂંપણ ભગવાનોને વિશે બીજાઓથી ન રાખી શકાય, એવો ભાવ રાખનારાં તમે:
જોને મહાપ્રાણીને; એ ઉપસંત, બીજું સત્કર્મ કરવાનું જાણીને રહેવું નથી. ૧૧૩૩૧ તેથી યોગ વખતમાં
એ ભગવાનની અમુત ભગવાન પ્રજામાં પધારીને, તમે માત પિતાનું પ્રિય કરો. ૧૧૩૪ ॥ અને સર્વ
સાંભળવા વિશેથી કહેને આપણમાં મારવા પછી, કૃષ્ણે તમારી પાસે આવીને જે રીતે કહ્યું છે; તે સ્વ

કરો. ૧૧૩૫૧ માટે હે મહાભાગો, લાકડામાં રહેલા અગ્નિની પેટે, સર્વપ્રાણીના હૃદયમાં રહેલા, એ કૃષ્ણ
ભગવાને તમે સમિપમાં જુઓ; અને હવે એક કરવાનું છોડી દો. ૧૧૩૬૧ કેમકે માન સ્થિત તેને, કાઈ
પ્રિય અથવા અપ્રિય નથી. તથા સર્વને માટે સમાન એવા તેમને; કાઈ વસ્તુ-અથવા-કાંઈ અસમાન પશુ નથી.
૧૧૩૭૧ તેમને મા નથી, જાત નથી, અને ભાઈ તથા પુત્રાદિકપણ નથી; તેમજ તેમને મારવા પોતાના પશુ
નથી; તથા તેમને દેહ અને જન્મ પશુ નથી. ૧૧૩૮૧ વળી તેમને કંઈપણ નહોવા છતાં, રક્ત સત્કુરમોનું
તારણ કરવા સાઈ; ક્રિડાઓ કરવા માટેજ, ભેકેને વિશે; કુચ-નીચ-અને મિશ્ર, મેનિઓમાં; તેકે જન્મ પારણ
કરે છે. ૧૧૩૯૧ તથા એ નિર્મુણ અજન્મ ભગવાન, પોતે મુજોથી સ્થિત છતાં પશુ; અદીમાં સદા-રૂપ-અને
તમ એ શુદ્ધોને બાળો; તેઓ વડે જન્મતને અજ્ઞાની-પાતન કરવાની-અને ભય કરવાની; ક્રિડાઓ કરે છે.

સાથે, પોને પેરેરેલાં ધરણીના મજીઓનું નેજ એકન થવાથી, શોભતી; વળગતીઓનાં એ કમળ સમાન આંખોવાળા ભગવાનનાં, નામે મવાના શબ્દો: દહિવસોવવાના શબ્દ સાથે મિશ્ર થઇને; આકાશ સુધી પહોંચી જઇ, દિશાઓના અમંગળને મટાડી દેતા હતા. ॥૪૫-૪૬॥ પછી ભગવાન સર્વવાસીઓને કહ્યું થતાં, વળગતા દરવાજામાં રથ ઉમેરો દેખીને; તે વળગવાસીઓ બોલ્યાં કે: “આ સોનેરી રથ કોનો હશે, ॥ ૪૭ ॥ કમળ લોચન કપ્પુને જે મધુરામાં શેષ ગયો હતો, તે કંઇનો અર્થ સાધનાર આકરન; પાછો આવ્યો છે કે શું. ॥૪૮॥ શું એના મરી મેલેલા રથમીનું ઉત્તર કાપે, આપણા વડેજ કરવાની ઇચ્છાથી, તે આવ્યો તો નહીં હોય; એ રીતે તે જીઓ વાતો કરતી હતી. એટલામાંજ, પોતાનું નિલ કમ આંધોળી લેઇને, ઓધવડ સાં આગળ આવી પહોંચ્યા. ॥૪૯॥ દત્તિથી ૦ બા: ૦ રથમાં રકંડનો છેતાલિસનો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૪૯॥

અધ્યાય ૪૭ મા. — શ્રીશુક — એ લાંબા દાય વાળા-નવા કમળ જેવી આંખો વાળા-પીળાં વસ્ત્ર અને કમળની માળા પેરેરેલાં-અને ઉચ્ચાં કુંડોથી શોભતા મુખાવિંદ વાળા-કમ્બુના અનુચરો દેખીને;

સ્મૃત: ॥૪૧॥ યુવયોરેવનૈવાયમાત્મજોભગવાન્હરિ: ॥ સર્વેષામાત્મજોહ્યાત્માપિતામાતાસર્વેશ્વર: ॥૪૨॥ દૃષ્ટશ્રુતમૂતમન્દ્રદેખ્યદ્યામુશ્ચરિ
ણુર્મહદલ્પકંચ ॥ વિનાડચ્યુતાદ્વસ્તુતરાંનવાચ્યંસાવસર્વપરમાર્થભૂત: ॥૪૩॥ એવંનિશાસાન્નુવતીર્વ્યતીતાનંદસ્યકૃષ્ણાનુચરસ્પરાજ: ॥ ગો
પ્ય:સમુત્થાયતિલ્લમ્પદીપન્નાસ્તૂન્સમમ્યર્ચ્યદર્ધન્યમંથન ॥૪૪॥ તાર્દીપદૈર્મણિભિર્વિરજૂર્જ્વિકર્ષદ્વુજકંકણસ્ત્રજ: ॥ ચલન્નિતંબસ્ત્રન
હારકુંડલાલેખ્યત્કનેલારુણકુંડમાનના: ॥૪૫॥ ઉદ્ગાયતીનામરવિંદલોચનંવ્રજાંગનાનાંદિવમસ્પૃશત્થ્વનિ: ॥ દબ્રધ્વનિર્મથનશબ્દમિશ્રિતો
નિરસ્યતેયેનદિશામમંગલં ॥૪૬॥ ભગવત્યુદિતેસૂર્યેવ્રજદ્વારિ: જૌકસ: ॥ દૃષ્ટારથંશાતકૌભંકસ્યાયમિતિચાન્નુવન્ ॥૪૭॥ અકૂરઆગત:
કિંવાય:કંસસ્યાર્થસાધક: ॥ યેનનીતોમધુપુરીકૃષ્ણ:કમલલોચન: ॥૪૮॥ કિંસાધયિપ્યત્યસ્માભિર્ભર્તુ:પ્રેતસ્યનિષ્કૃતિ ॥ ઇતિસ્ત્રીણાંવ
દંતીનામુદ્બોડગાત્કૃતાન્હિક: ॥૪૯॥ ૬૦મા ૦મ ૦દ ૦પૂ ૦નંદશોકાપનયનંનામષ્ટત્વારિંશોડધ્યાય: ॥૪૯॥ શ્રીશુક ૦તૈવીદ્ય જ્ઞાનુચ
રંવ્રજસ્ત્રિય:પ્રલંબવાહુનવકંજલોચનં ॥ પીતાંબરંપુષ્કરમાલિનંલસન્મુસ્વારવિંદંપરિમૃષ્ટકુંડલં ॥૧॥ શુચિસ્મિતા:કોડયમપીચ્યદર્શન:કુતશ્ચ
કસ્યાચ્યુતવેષભૂષણ: ॥ ઇતિસ્મસર્વા:પરિવત્રુસ્તુકાસ્તમુત્તમશ્લોકપદાંબુજાશ્રયં ॥૨॥ તંપ્રશ્રયેણાવનતા:સુસત્કૃતંસત્રીડાસેશ્વણસૂનૃતાદિ
ભિ: ॥રહસ્યપૃષ્ઠાન્નુપવિષ્ટમાસનેવિજ્ઞાયસંદેશહરંરમાપતે: ॥૩॥ જાનીમસ્ત્વાંયદુપતે:પાર્પદંસમુપાગતં ॥ મત્રેંહપ્રેષિત:પિત્રોર્મવાન્પ્રિયચિકી
ર્ષયા ॥૪॥ અન્યથાગોવ્રજેતસ્યસ્મરણીયંનચક્ષ્મહે ॥ સ્નેહાનુબંધોબંધૂનાંમુનેરપિસુદુસ્ત્યજ: ॥૫॥ અન્યેષ્વર્થકૃતામૈત્રીયાવદર્થવિઢંબનં ॥ પું
ભિ: ॥પુણ્ણાંયદ્વત્સુમનસ્સ્વિવપટ્પદૈ: ॥૬॥ નિ:સ્વંત્યજંતિગણિકાઅકલ્પંનૃપતિંપ્રજા: ॥ અધીતવિદ્યાઆચાર્યમૃત્વિજોદત્તદક્ષિણં ॥૭॥ સ્વ
ગાવીતફલંવૃક્ષંભુક્ત્વાચાતિથયોગૃહં ॥દગ્ધંમૃગાસ્તથાડરણ્યંજારોમુક્તારતાંસ્ત્રિયં ॥૮॥ ઇતિગોપ્યોહિગોવિંદેગતવાક્કાયમાનસા: ॥ ૧૦ ॥ જ
યાતેઉદ્ભવેત્યક્તલૌકિકા: ॥૯॥ ગાયંત્ય:પ્રિયકર્માણિરુદંત્યશ્વગતહિય: ॥ તસ્યસંસ્મૃત્યસંસ્મૃત્યયાનિકૈશોરબાહ્યણો: ॥૧૦॥ કાચિન્મધુકરંદ

આ શુંદર દેખાવ વાળો, તથા અનુપ ભગવાન જેવો વેશ, અને આજુપણે વાળો, એ કાણુ હશે. કોનો હશે અને ક્યાંથી આવ્યો હશે. એમ બોલતી, તે સવળી રવચ્છ હસનારી વળગી જીઓ; એ, ઉત્તમસ્તોક ભગવાનના ચરણ કમળનો આશ્રય કરનારાને: કુંડોથી ધેરી વળી. ॥૪-૨૫ અને તે નમ્રતા સહિત નમેલા ઉપરને; રજાપ્રિત ભગવાનનો સંદેશો લેઇને આવેલાનું, તેમજે જાણવાથી; તેમને આસન ઉપર બેસાડીને, અને હસને મોઢે તેમના તરફ લાલ સહિત લેઇને; તથા સાચી વાણી બોલવા વિગેરે થઇ, તેમનો તેઓએ સારી રીતે સ્તુતિ કરેલો: અને પછીથી તેઓ રહસ્ય પૂછવા લાગી કે. ॥૪૩॥ “ તમે મધુપતિ ભગવાનના પાર્પદને તમારા રથમીએ, માત પિતાનું પ્રિય કરવાની ઇચ્છાથી મોકલવાથીજ, તમે અહીં આવેલાનું; અમે સમજીએ છીએ. ॥૪૪॥ કારણુ બધુઓના રોહનું અંધન તબવાનું, યુનિઓને પણ અચક્ય હોવાથી; આ જો ન-જની અંદર તેમજે રગરણુ કરવાને મોજ, બીજું કાંઈ દોવાનું, અમારા જાણવામાં નથી; તેથી બીજું કારણુ

નહીજ હોય. ॥૪૫॥ બીજાઓની સાથેની, સ્વાર્થ માટે કરેલી મંત્રીતો; જ્યાં સુધી તેઓ અર્થ હોય, ત્યાં સુધી નીજ; જેવી પુરૂષો જીઓની સાથે, અને ભગવાનો કુદલી સાથે, દરે છે; તેથીજ હોય છે. ॥૪૬॥ એ રીતેજ નિર્ધનેને મુજીકાઓ-અશકત રાગને પ્રગ્નઓ-વિદ્યા યીજવીચૂકેલા આચાર્યને શિષ્યો-દક્ષિણા આપી ચૂકેલા વગમાનને રીતિજે-રજો ખચાઇ મેલેલા કાઠને પછીઓ-અને ભોગથી લીધેલી પ્રીતિવાન જીઓને જાર પુરૂષો-પણ: તથા દેહેજ. ॥ ૭-૮ ॥ આ રીતે જોવિંદ ભગવાનમાંજ મન-વાણી-અને શરીર લાગી મેલેલી, એ જોખીઓ લોકિક લાગનો લાગ કરીને; જાણ અને કિશોર અવસ્થામાં ભગવાને કરેલાં, પ્રિય કામોને સંભારીને; તેનું ગામન કરતી, તથા રોતી, વજ્રમાં આવેલા કમ્બુના ફૂન, એ કહેવ પ્રતે, બોલવા લાગીઓ. ॥ ૯-૧૦ ॥ અને ભગવાનના સમાગમનું ધ્યાન કરતી કાંઈ જોખી, એક ભગવાને; તેને ભગવાનનો મોકલેલો ફૂન કહીને; કહેવનેજ કહેથીને, બોલવા લાગી કે. ॥૧૧॥—જોખી—

પ્રનાસના મિત્ર ભગવાન; પાદવેળી સગામાં હાંમી થતા અધુરની ભગવાન, જે આંખોને રાહ કરે છે, તે આમરી મોઢાંચાના સ્તન ઉપરનાં; માળા અને કુમકુમમાં ખરડાવેલી, તારી મુઠે વાસો; તું તેમનો મોઢાંચેલો હત પણ, તેમના સરખોજ હોવાથી; અમારા પગનો રપસ તારે કરેલો ચોગ નથી. ૧૧૨૪ નેમના મોઢાંચા થકી મન મેચાવવાં હકમીજી પણ, એ કલમ શ્લોક ભગવાનનાં ચરણ કમળને કપાસે છે; તે ભગવાને અમને પોતાનું મોઢાંચું અપરાધન એકવાર પાયા પછી; તું જેમ કૂચને તળે છે, તેમ તુંજે અમને તળેલાં છે. ૧૧૨૫ મારે જુની થયેલી અમે અણમાનિતીઓ પાસે, એ; અણુનમ મિત્ર આત્મવપતિ ભગવાનનું પણ આન કરવા થકી, તને કાંઈજ મળે તેમ નથી; પણ એ ભગવાનની દાસની સખીઓની પાસે જઈને, તેમના જવરને મટાડવાના પ્રસંગનું માન તું, કરવ; એટલે પ્રીતિ વાળી તેઓ, તને હમ્મીજી પદાર્થો આપશેજ. ૧૧૨૬ કપર સહિત યુદ્ધ રીતે દસતા અને ભગવે દસાવતા ભગવાનની ચરણ રમને, હકમીજી સેવે છે;

તે ભગવાનને સર્વ-પ્રીતી-અને પાતાળની પણ કહી, ન મહે એમ છે; છતાં (પાદ રાખતું જોઈએ કે.) 'ઉત્તમ શ્લોક' સંદેશ રાંકનો પક્ષ કરનારને મોટેજ વપરાય છે. ૧૧૨૭ મુકુંડ ભગવાન પાસેથી હતું કામ એટલે પ્રિય મોહતું, અને પ્રાર્થના કરવી, વિચરે શીખીનેજ તું આવેલો છે, તે અમારા અણવામાં છેજ; મારે અમારા પગમાં માથું ધૂકવાનું તું હોડી દે; અમે જેને મારે સંતાન-પતિ-અને પરજોડનો પણ લાગ કરેલો છે; તે ભગવાનેજ અસ્થિર મનાથી, અમને તરખાં છે; તો હવે તેમની સાથે અમારે સધિ કરવી નથીજ. ૧૧૨૮ જેણે પોતાનો ધર્મ તજીને વાનરોના રાજ વાળીને, પારખીની પેઠે વાંધી નાંખ્યો હતો; અને કામના વડે આવેલી સુપંજુષ્ણને પણ, જેણે ક્રોધ રાગ યજ્ઞને, વિરપ કરી હતી; તથા કામગાની પેઠે બાલી-રાગનું સર્વસ્વ આપ જવા છતાં, તેને જેણે વાંધી નાંખ્યો હતો; તે ભગવાન સાથેની મેતી હવે એરકેથીજ પાસ છે. તે પણ તેમના સંમંથી વાત કરવાનું તો, અમારાથી તજ સકાય એમ નથીજ. ૧૧૨૯ એ ભગવાને

પ્રાધ્યાયંતીકૃષ્ણસંગમં॥પ્રિયપ્રસ્થાપિતંદૂતંકલ્પયિત્વેદમબ્રવીત્ ॥૧૧॥ ગોપ્યું૦ મધુપકિતવંબંધોમાસ્પૃશાંઘ્રિસપત્ન્યાઃકુચવિલુલિતમાલાકુંકુમદમશ્રુભિર્નઃ॥વહતુમપતિસ્તન્માનિર્નીનાંપ્રસાદંયદુસદસિવિડંબ્યયસ્યદૂતસ્ત્વમીદક્ ॥૧૨॥ સકૃદધરસુધાંસ્વાંમોહિનીંપાયયિત્વાસુમનસવસયસ્તત્યજેડસ્માન્ભવાદક્ ॥ પરિચરતિકથંતત્પાદપદ્મંતુપદ્મપિબતત્તૃતચેતાઉત્તમશ્લોકજલ્પેઃ ॥૧૩॥ કિમિહબહુષડંઘ્રેગાયસિત્વંયદૂનામધિપતિમગુરુજામયતોનઃપુરાણં ॥ વિજયસસ્વસર્વીનાંંગીયતાંતત્પસંગઃક્ષપિતકુચરુજસ્તેકલ્પયંતીષ્ટમિષ્ટાઃ ॥૧૪॥ દિવિભુવિચરસાયાંકાઃસ્થિયસ્તહુરાપાઃકપટરુચિરહાસશ્રુવિજંભસ્યયાઃસ્યુઃ ॥ ચરણરજઉપાસ્તેસ્યભૂતિર્વયંકાઅપિચાપ્તપદ્મેહ્યુત્તમશ્લોકશબ્દઃ ૧૫ ॥ વિસૃજશિરસિપાદંવેગ્રહંચાદુકાંદુલ્લહિદુપસ્તેડ્યેત્યદૌત્યેર્મુકુંદાત્ ॥ સ્વકૃતહૃદિવિષ્ટાપત્યપત્યન્યલોકાભ્યર્જદકૃતેભાઃકિંનુસંધેયમસ્મિન્ ॥૧૬॥ મૃગયુરિવકર્પીદ્રંવિવ્યધેલુબ્ધધર્માસ્ત્રિપમકૃતદિપાંસ્ત્રીજિતઃકામયાનાં ॥ બલિમપિબલિમત્વાડવેષ્ટયત્થવાંક્ષવચસ્તદલમસિતસરુવેસ્ત્યજસ્તત્કથાર્થઃ ॥૧૭॥ યદ્દુસ્સ્તિસ્ત્રીલક્ષ્મણીયુગલિધુરુદ્ધવદ્વિદ્તદ્વદ્ધધર્માવિનષ્ટાઃ ॥ સપદિગૃહકુટુંબંદીનમુત્સૃજ્યદીનાવવહૃદ્વિહંગામિધુચર્યાચરંતિ ॥૧૮॥ વચઃપ્રવિણ્ણિઃવ્યાહતંશ્રદ્ધધાનાઃકુલિકરુતમિવાજ્ઞાઃકૃષ્ણવધ્વોહરિણ્યઃ ॥ વદશુરસકૃદેતત્તન્નસ્વસ્પર્શતીજસ્મરુજઉપમંત્રિન્મખ્યતાન્નવાત્તા ॥૧૯॥ ધિપ્તસહજરાગાઃપ્રેયસાપ્રેષિતઃવિવરયકિમનુરૂધેમાનનીયોડસિમેડગ ॥ નયસિકથિસ્માસ્ત્યજદ્વદ્ધપાર્શ્વસતતમુરસિસૌમ્યશ્રીર્વધુઃસાકમાસ્તે ॥૨૦॥ અપિબતમધુપુર્યામાર્યપુત્રોડુદ્ધાસ્તસ્મરતિસપિતૃગેહાન્સૌમ્યવંધુશ્રમોપાન્ના ॥ કચિદિત્તજ્ઞાનઃકિંકરીણાંગૃણીતેભુજમગુરુગંધંમધ્યધાસ્યત્કદાનુ ॥૨૧॥ શ્રીશુક૦ અથોદ્ધવોનિશમ્યેવંકૃષ્ણદર્શનલાલસાઃ ॥ તાંતનસંપ્રદેશૈર્મૌંડીરિદમભાષત ॥૨૨॥ ઉદ્ધવ૦ અહોયંસ્મપૂર્ણાર્યાભવત્યોલોકપૂજિતાઃ ॥ વાસુદેવેભગવતિયાસામિત્યર્પિતંમનઃ ॥૨૩॥ દાનવ્રતતપોહોમજપસ્વાધ્યાયસંયમેઃ ॥ શ્રેયોભિર્વિવિધશ્ચાન્યૈઃકૃષ્ણેભક્તિર્હિસાધ્યતે ॥૨૪॥ ભગવત્યુત્તમશ્લોકેભવતીભિરનુત્તમા ॥

કરેલી લીલાઓ રૂપી અમૃતનું કાન વડે, એકવાર સેવન થવા થકી પણ; મળા એક અકિંચન પરમહંસો; તેમના રામ દેવ નાથ પ્રાપ્તિને; અને તુલક થશે તથા કુકુંઘ અને તેની પાછળ ભાગનારાં, પનાદિકનો ત્યાગ થઈને; જીવ માયતા થઈ મયેલા છે. ૧૧૮૬ તો એ ભગવાને કપર થકી મોઢાંચાના ઉપર શ્રદ્ધા રાખનારી, અને મુલા જેવી થયેલી, અમે મુરખ આંખો; પારખીના માતનથી મોઢા પામેલી કાળિયારની આંખો (દર-ભૂમિ) મી પેઠે; એ ભગવાનના એકવાર મળેલા નખના રપસ થકી, વધી મયેજ તીવ્ર કામની પીડાનેજ દેખીએ; તેમાં શું નવાઈ છે? મારે હે હત, તું હવે કાંઈ બીજીજ વાતો કરવ. ૧૧૮૭ હે પ્યારના મિત્ર, તું પણ જાને કરીથી પાછો આવ્યો, તે પ્યારા ભગવાને પ્રીતિવાર મોઢાંચાથીજ આવ્યો કે શું? તો હવે તારે જે જોઈએ તે માગી લે; કેમકે અમારે તો તું પણ, માન આપવાને ચોગજ છે; જેના પડખાને તળવું પણ હકિય છે, તે ભગવાનની પાસે તો; તેમની જાતીમાંજ હકમીજી સર્વગાળ રજાં છે, ત્યારે અહીંમાં થકી

અમને તું ત્યાં શામાટે લેઈ જવાને હજી છે. ૧૧૮૮ હે સામ, મધુરાંપુરી વિશે હમણાં, એ મોટાના કુમાર (કમણ) શું કરે છે? આપ (નંદજી)ના ધરને અને મિત્ર જોવાજિઆંખોને તે સંગારે છે કે. ૧ તથા અમે દાસીઓ સંખંધી વાત તો કહીએ શા શાઈ કાઢવી પડેજ. ૧ તેમના અમર જેની સુમંધવાળા કાથ, અમારાં મરનકો ઉપર ક્યારે પરાશે વાઈ. ૧ ૧૧૨૧-શ્રીશુક-ત્યારે એ રીતે સાંભળેલા ઉદ્ધવજી, એ કમણના દર્શનની હજી વાળી જોખીઓને; તેમના પ્રિય ભગવાનનો, નીચે પ્રમાણેના સંદેશ કહેવા વડે; તેમનું સાંત્વન કરવા લાગ્યા કે. ૧૧૨૨-ઉદ્ધવ-અરે, વાસુદેવ ભગવાન વિશેજ મન અંધણ કરેલાં તમે; થોડા માત્રે પૂજન કરવાને ચોગ, અને કૃતાર્થ થયેલાં હો. ૧૧૨૩ ॥ દાન-વ્રત-તપ-હોમ-ન્યાય-ધ્યાય-અને સંપત્ર એ સધળાંથી, તથા બીજાં અનેક પ્રકારનાં સુખ કમો કરવા થકી પણ; એ કમણ ભગવાનને વિશે, ભક્તિ પ્રાપ્ત થવાનુંજ સાધન કરવાનું છે. ૧૧૨૪ અને તે, મુનિઓને પણ દુર્લભ; ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનની સર્વોત્તમ

અને નાશ પશ્ચ કહ્યું. ૧૩૦-૩૧ના છતાં એ માયાની હતિએ. બ્રહ્મ-સ્વપ્ન-અને સુષુપ્તિ, વડે; બ્રહ્મધામાં આપો. જ્ઞાન મય આત્મા, તો; શુદ્ધ અને એ યુક્તોના અન્વય થકી રહિતજ છે. ૧૩૨ના સ્વપ્નની પેઠે; ઉભા થયેલા ખોટા; ઉદ્ધિયોના અર્થો વિગેરેનું ધ્યાન જે થકી થયા કરે છે, તે (ગન) ને ઉદ્ધિયાદિક સુકાં; એનું ધ્યાન કરવા થકી, રોકનારો પુરષ નિદ્રા રહિત થઈને; મારા આત્મ સ્વરૂપને બાંહે છે. ૧૩૩ના વેદ આદિ સમજાં શાસ્ત્રો-અજ્ઞાન યોગ-સાંખ્યના વિવેક-સંન્યાસ લેવા રૂપ ત્યાગ-સ્વધર્મોચ્ચરણ કરવા રૂપ તથા-ઉદ્ધિયાદિકને વશ રાખવા રૂપ દમ-અને કોઈનું જીવું ન ચાલ એનું મધ્યાર્થ બોલવા રૂપ સત્ય; એ સમજાં વડે; યજ્ઞનું ઈજા, તમામ નદીઓનું જીવું સમુદ્રમાંજ થવાની પેઠે; મન અને ઉદ્ધિયાદિકને રોકવાનું થઈને; આત્મ સ્વરૂપને ઝોળખવું; એટલુંજ છે. ૧૩૪ના તમારાં મન મારા તરફ ખેંચાવાને માટે, તથા તમને વ્યર્થવાર માઈ ધ્યાન થવાને માટેજ; હું પ્રિય, તમારી નજર થકી દૂર વસુંછું ૧૩૫ના કારણે આંખોનું મન, દૂર રહેતા પ્રિયને વિશે જેની રીતનું ચોંટી ગયેલું રહે છે, તેનું નજર દેખાતા અને પાસે રહેલાને વિશે, ચોંટી રહેલું ન-

વિશેષપણે જાણનારા-અને ઉત્તમ સ્ત્રીઓને ખ્યાલ ભગવાન; તેઓએ પોતાની વાણી તથા બીજા નિશ્ચયો, સજ્જ કરવાથી; તેમના વિશે કેમ ન બંધાઈ જાય? ॥૨૨॥ હે સૌમ્ય, એ સેહેરી સ્ત્રીઓની વાતોના પ્રસંગોની વચ માં, અગ્રે ગામડિયાઓને કોષ્ટકાર પણ એવિંદ ભગવાન સંભારે છે કે નહીં. ॥૨૩॥ કુમુદ-કુંદ-અને ચંદ્ર થકી શૌભતી જુદાવનની સત્રિમાં, ઝંઝરના ઝમકાર વાળી રાસ મંડળી વિશે; એ ભગવાન અમારી સાથે રમતાં, અગ્રે તેમની મનોહર કથાઓ ને વખાણતાં હતાં; તે રાત્રિને ભગવાન સંભારે છે કે નહીં. ॥૨૪॥ જેમ વાણીના છાંટા વડે, વરસાદ વનને સંજીવન કરે છે; તેમ પોતેજ ઉત્પલ કરેલા શૌકથી, તથા રહેલી અંગેને; સંજીવન કરવામાટે, એ કૃષ્ણ ભગવાન અહીંયાં આવી; પોતાનાં અંગેના રસમાં આપણે કે કેમ? ॥૨૫॥ જેને સખ્ય મંજુ-કુશ્મનો નાસ પામ્યા-રાજ્ય કન્યાઓ પરણી-અને જે સર્વ સુકોટી વિટાળે, તેમની પ્રીતિ-ને પામ્યાછે; તે કૃષ્ણ હવે અહીંયાં શા સાટે આવે. ॥ ૨૬ ॥ એ મહારામા-સદ્ગીતા પતિ-આસકામ અને

કૃતાર્થ ભગવાનને; અને કામાં રહેનારી, અથવા બીજી કોઈએ થઈ; શું કામ હેલ્ય ? ૥૪૭૥ વેરમા ભગવાની પિંગાળાએ પણ કહ્યું છે કે, "નિરાશા" એવું પરમાત્મા છે, તે અને ભણીએ છીએ. તો પણ તજી ન સ-
કાય એવી કષ્ટની આશાને, અને તજી સકતાં નથી. ૥૪૮૥ કૃતાર્થ કૃતિયજ્ઞા ભગવાનના લક્ષ્યને નહીં
કષ્ટના છતાં; તે, તેમના અંગમાંથી અરી સકતાં નથી; એવા ભગવાનની વાતોને તજવાનો કિસાદ કોણ રા-
ખી શકે ? ૥૪૮૭ હે ઉદવ સંસ્કરણ સદિત કષ્ટ ભગવાન, આપો મુદાં વેણુ વમાડના કસતાં; નદીઓ-પવનો
વનો અને દેશોમાં પડેલાં; એ નંદોપના પુત્રનાં, લક્ષ્મીના રથાનકર પગલાં થઈ; તેમનું ચારંચાર રમરણ
થવાને હાંમેજ, અને તેમને જૂસી જવાને સકિતમાન થતાં નથી. ૥૪૯૦-૫૧૧ તેમની શુંદર ચાલ-લીલાવડે
એવું-અને મધુર વાણી, એઓ થઈ ખોંચાયલાં મનવાળી અમે; તેમને કેમ જૂસી સહીએ. ૥૪૯૨ હે નાથ-
રમાણ્ય-અને દુખ મટાડનારા ત્રેવિદ ભગવાન; તમે, દુખ દરિઆમાં ખુડેલા આ મળને; બહાર કાઢો.

૥૪૯૩-શ્રીશુક-પછીથી કષ્ટના સંદેશ થઈ તાપ મટેલી, એ એપીઓએ; ઉદવજીને અંધારા ભગવાનનું
પોતાનું સ્વરૂપ બધીને, તેમનું પૂજન કર્યું. ૥ ૪૯૪ ૥ ત્યાર કડે ઉદવે કેટલાક મદિના લાંગ રહીને, કષ્ટ
કષ્ટોનું માન કરવાવડે, એકુળને આનંદ પમાડીને; એપીઓનો શોક મટાડ્યો. ૥૪૯૫ ૥ એમ નંદજીના મળમાં
જેટલા દિવસ ઉદવજી રહ્યા; તે દિવસે કષ્ટ કષ્ટો થઈ, એક કષ્ટ જવાળ મળવાસીઓને લાગ્યા. ૥૪૯૬ ૥
અને નદીઓ-વન-પર્વત-ના શુક્રોએ અને પૂલો આવેલાં કાડેને જોતા; એ દરિયા દાસ, મળવાસીઓને કષ્ટનું
રમરણ કરાવવા વડે; આનંદ પમાડના હતા, ૥૪૯૭ ૥ પ્રકારે કષ્ટમાં મન લાગેલી એપીઓને સ્ત્રી વિકળતા
જોઈને, અતિ પ્રસન્ન થયેલા ઉદવે; તેમને નમસ્કાર કરીને કહ્યું કે. ૥૪૯૮ ૥ "સંસાર થઈ બીડીનેલા મુનિઓ
અને અમે પણ, હજી કરીએ છીએ; એવા એવિદ ભગવાન વિશે ઉદવાવને ખામેશી, આ એપીઓ; પૃથ્વી
ઉપર સર્વ દેહધારીઓમાં શ્રેષ્ઠ છે; કેમકે એ અનંત ભગવાનની કયાઓના રસને પીવા ઉપરાંત, આહ્યાદિકના

રેંદ્રજ્યાહ્વાર પ્રીતઃસર્વસુત્તદૃતઃ ॥૪૬॥ કિમસ્માભિર્વેનોકોભિરન્યાભિર્વામહાત્મનઃ ॥ શ્રીપતેરાસકામસ્યક્રિયેતાર્થઃકૃતાત્મનઃ ॥૪૭॥ પ
રંસૌર્યંહિનૈરાશ્યંસ્વૈરિણ્યપ્યાહપિંગલા ॥ તજાનતીનાંનઃકૃષ્ણેતથાડપ્યાશાદુરત્યયા ॥૪૮॥ કડત્સહેતસંત્યક્તુમુત્તમશ્લોકસંવિદં ॥ અનિ
ચ્છતોડપિયસ્યશ્રીરંગાન્નચ્યવતેકચિત્ ॥૪૯॥ સરિચ્છૈલવનોદેશાગાવોવેણુરવામે ॥ સંકર્ષણસહાયેનકૃષ્ણેનાચરિતાઃપ્રભો ॥૫૦॥ પુનઃ
પુનઃસ્મારયંતિનંદગોપસુતંબત ॥ શ્રીનિકેતૈસ્તત્પદકૈર્વિસ્મર્તુનૈવશક્રુમઃ ॥૫૧॥ ગત્યાલલિતયોદારહાસલીલાડવલોકનૈઃ ॥ માધ્વ્યાગિરા
ત્વૃતધિયઃકથંતદ્વિસ્મરામહે ॥૫૨॥ હેનાથહેરમાનાથવ્રજનાથાર્તિનાશન ॥ મમ્મમુદ્ધરગોવિંદગોકુલંવૃજિનાર્ણવે ॥૫૩॥ શ્રીશુક૦તતસ્તાઃ
કૃષ્ણસંદેશૈર્વ્યપેતવિરહજ્વરાઃ ॥ઉદવંપૂજયાંચકુર્જાત્વાત્માનમધોક્ષજં ॥૫૪॥ ઉવાસકતિચિન્માસાન્ગોપીનાંવિનુદન્ગુચઃ ॥ કૃષ્ણલીલાકથાં
ગાયનૂરમયામાસગોકુલં ॥૫૫॥ યાવંત્યહાનિનંદસ્યવ્રજેડવાત્સીત્સડદવઃ ॥ વ્રજૌકસાંક્ષણપ્રાયાણ્યાસન્ ॥ કૃષ્ણસ્યવાર્તયા ॥૫૬॥ સરિદ્વન
ગિરિવોળીર્વીક્ષન્કુસુમિતાન્દુમાન્ ॥કૃષ્ણંસંસ્મારયનૂરમેહરિદાસોવ્રજૌકસાં ॥૫૭॥ દૈવમાદિગોપીનાં ॥જ્ઞાવે ॥ત્મવિક્લવં ॥ઉદવઃપરમપ્રી
તસ્તાનમસ્પન્નિર્વંજગૌ ॥૫૮॥ એતાઃપરંતનુષ્ટુતોભુવિગોપવધ્વોગોવિંદેવનિશિલાત્મનિરુદ્ધમાવાઃ ॥ વાંછંતિયદ્વવભિયોમુનયોવયંચકિંબ્રહ્મ
જન્મભિરનંતકયારસસ્ય ॥૫૯॥ કેમાઃસ્ત્રિયોવનચરીર્વ્યભિચારદુષ્ટાઃકૃષ્ણેકૈષપરમાત્મનિરુદ્ધમાવાઃ ॥ નન્વીશ્વરોડનુમજતોડવિદુષોડપિસા
ક્ષાત્તેયસ્તનોત્પગદરાજ વોપયુક્તઃ ॥૬૦॥ નાર્યશ્રિયોડગડનિતાંતરતેઃપ્રસાદઃસ્વયોપિતાંનલિનગંધરુચાંકુતોડન્યાઃ ॥ રાસોત્સવેડસ્યમુજ
દંડગીતકંઠલબ્ધાશિષાંયડદગા ॥જબલુવીનાં ॥૬૧॥ આસામહોચરણરેણુજુષામહંસ્પાંટંદાવનેકિમપિગુલ્મલતૌપધીનાં ॥ યાદુસ્ત્યજંસ્વજ
જાપપર્થચહિત્વાભેજુર્મુકુંદપદવીશ્રુતિભિર્વિમૃગ્યાં ॥૬૨॥ યાવૈશ્રિયાડર્ચિતમજાદિભિરાપ્તકામૈયોગેશ્વરૈરપિયદાત્મનિરાસગોષ્ટ્યાં ॥ કૃષ્ણ
સ્પત ॥ગવતશ્ચરણારવિંદન્યસ્તંસ્તનેષુવિજહુઃપરિરમ્યતાપં ॥૬૩॥ વંદેનંદવ્રજસ્ત્રીણાંપાદરેણુમभीક્ષણશઃ ॥ યાસાંહરિકયોદ્ધીતંપુનાતિભુવન
ત્રયં ॥૬૪॥ શ્રીશુક૦અયગોપીરનુજ્ઞાપ્યયશોદાંનંદમેવચ ॥ ગોપાનામંત્ર્યદાશાર્હોયાસ્યન્નારુરુહેરથં ॥૬૫॥ તંનિર્ગતંસમાસાદ્યનાનોપાયન

અન્ય વિગતે થઈ પણ, પામવા સરખું બીજું કાંઈ નથી. ૥૪૯૬ ૥ બધાએ જાણ્યો, આ પનવાસી બી-
જો કોણ ? અને તેમને કષ્ટ પરમાત્મામાં આ પ્રકારનો દહમક થવાનું શીરીને બને ? પણ પોતાને ભગ-
વાનના અંધારીએથી પણ, ભગવાન બળે; અને અળખે પીવાયલા અમૃતની પેડે, તેમનું કલ્યાણ પણ કરે
છે; એ ખાંભી. કદવા રાસલીલામાં, મળામાં હાથ નાંખીને મળતી એપીઓના ઉપર, જે કયા ભગવાને
કરી; તેવી કૃપા તે પોતાના વક્ષસ્પર્શમાં નિરંતર પ્રીતિથી રહેનારાં લક્ષ્મીજીના ઉપર પણ કરેલી નથી. તેમજ
જ્યાં અને કમળ જેવું સુંમધવાળી આપસઓના ઉપર પણ નથી કરી. ૥૪૯૭ ૥ આદો, લાગ કરવાને આ-
સકમ એવા સ્થળને અને પર્વતો પણ લાગ કરીને; જેને કૃતિઓ પણ શોધે છે, તે ભગવાનના પદને પા-
મેથી; એપીઓના અગતી સ્વ થઈ, શોભનાર વંદનનાં; શુભ-લતા અને ઔપધિઓમાં, કાંઈ પણ એક,

હું શાકે; તો ધણું સારું થાય. ૥૪૯૮ ૥ જેમણે રાસલીલા વળને; એજેશર-સહાદિક-અને લક્ષ્મીજીએ પણ
પૂજ્યા, પૃથ્વીમાં કષ્ટ ભગવાનના ચરણવિંદને; પોતાનાં રત્નો ઉપર મૂકીને, તથા તેમને બેસીને; પોતા-
નો તાપ શમાવેશે. ૥ ૪૯૯ ૥ એ ત્રણે ભોડોને પવિત્ર કરનારી ભગવાનની કયાઓનું કૃતમ માન કરનારી.
નંદજીના મળની સ્ત્રીઓની ચરણ રજને; હું વારંવાર વંદન કર્યું. ૥૪૯૭-શ્રીશુક-પછી, એપીઓની-પરશોદાની-
નંદજીની-અને એપ ભોડાની પણ રજ ભેળને; ઉદવજી લાંથી જવા માટે રથમાં બેઠા. ૥ ૪૯૭ ૥ ત્યારે એ
નીકજેલા ઉદવજીની પાસે, અનેક પ્રકારની ભેટો ભેદ આપીને; આંખોમાં રોદળી આંસુ ભાસવવા નંદજી વિગેરે
બોલ્યા કે. ૥૪૯૮ ૥ "આમારા મનની સહલી કૃતિઓ, કષ્ટના ચરણવિંદમાં રહેને;-વાણી તેમનાં નામોનું
ઉચ્ચાર કરને; અને છરી તેમને પ્રજ્ઞામાદિક કરવામાં તૈયાર રહેને. ૥૪૯૭ ૥ અને અમે કૌં વડે ભગવા

કેળવનારોના અન્ન, દેહ કપડાંથી જ્યાં થાય; ત્યાં શુદ્ધ આચરણ અને દાનાદિક કરવાવડે, આમથી મન એ પ્રથમ કૃષ્ણને વિશેષ: રહેજો. ॥૧૮॥ હે રામ, પછી કૃષ્ણ સરખાવ બાપથી જોવાયિયા આદિકે સત્કાર કરેલા ઉદ્ધવજી; કૃષ્ણ સદી રક્ષણ થતી, ગયુશને વિશે પાછા ગયા. ॥૧૯॥ અને કૃષ્ણને પ્રણામ કરી, આ મન્નવાસી-જોની ઉત્તમ ભક્તિ કરી બચાવી. તથા વસુદેવ-રામ-અને ઉદ્ધવને આદિકને મારે સાવેલી બેઠા, જેની તેને હાથે કરી દીધી. ॥૨૦॥ હનિશીં ॥ આ દશમાસ્કંધનો સુકનાગિસમે: અં ૦ સંપૂર્ણ. ॥૨૦॥

અધ્યાય. ૪૮ મો.-શ્રીશુક-પછીથી સર્વના આત્મા અને સર્વને જાણનારા ભગવાને, કૌરવી એટલે કૃષ્ણને કાગવડે તપેલી જાણી, તેનું પ્રિય કરવાની ઇચ્છાથી; તેના કાગને વધારનારા, તથા સરસામાનાદિકથી બરેલા; તેમજ ભોતીની આળાઓ-પનાકાઓ-અને કલેય વાળી સજ્જનઓથી. તથા મુગેધી વાળા ધૂપ-દીપ-રૂપના દાર-અને એક વિગેરે થકી; શોભિતા ઘરમાં પ્રવેશ કરેલા. ॥૧-૨॥ સારે ભગવાનને ઘરમાં આવના

દેખાને, બહેવાસી થયેલી કૃષ્ણને; પોતાના આસન ઉપરથી એક એક હાથે ઉભી થઈ. અને પોતાના ગિર અચ્છુત ભગવાનને, યથાયોગ્ય રીતે સામી જઈને; તેમને ઘરમાં લેઈ આવી. સારું આસન વિગેરે આપવા થકી; તેમની સત્કાર કર્યા. ॥૩॥ અને એ રીતેજ તેણે આ રીતે પૂજેલા ઉદ્ધવજી પશુ, આસન વિગેરેનો સ્વીકાર કરીને ત્યાં જમીન ઉપર બેસી ગયા; એટલે મનુષ્ય સાંકળી રીતિને અનુસરનારા કૃષ્ણ, એ કૃષ્ણવના પછી કિમત વાળા; રામન શ્રદ્ધાં તુલેજ પધાર્યા. ॥૪॥ સારે એ કૃષ્ણને નાહીને, પોતાને સરીરે એક લાખડીને; વસ્ત્ર ધરેલાં-અને ફૂલી મળાઓ પેડેલી લીધી. તથા તેઓજ અને અમૃત સરખા આસને વડે, પ્રસન્ન મનવાળી થઈને; માથે ભગવાનની પાસે જઈ, તેમના સામું લાજ સહિત દસતાં આડી નજરે જોવા માંડ્યું. ॥૫॥ સારે ભગવાને; નવા સમાગમથી લગ્નની-અને રૂકન એક અર્પણ કરવા પૂરતા, થોડા પુનઃ વાળી; તે શુંદરીનો કંકણ પેઢેરેલા હાથ પકડી, તેને સહવા ઉપર લઈને રવાની. ॥૬॥ એટલે તે કાગવડે તપેલી ગયેલીઓ, પોતાના સ્તન-

પાળય: ॥ નંદાદયોડનુરાગેપ્રાવોચન્નશ્રુલોચના: ॥૬૬॥ મનસોવૃત્તયોન:સ્યુ:કૃષ્ણપાદાંબુજાશ્રયા:॥વાચોડભિધાયિનીર્નામ્નાંકાયસ્તત્પદ્મ
નાદિષુ ॥૬૭॥ કર્મભિર્ભ્રામ્યમાણાનાંયત્રકાપીશ્વરેચ્છયા ॥ મંગલાચરિતૈર્દાનૈર્મતિર્ન:કૃષ્ણઈશ્વરે ॥૬૮॥ એવંસમાજિતોગોપૈ:કૃષ્ણમત્તયા
નરાધિપ ॥ ઉદ્ધવ:પુનરાગચ્છન્મથુગંકૃષ્ણપાલિતાં ॥૬૯॥ કૃષ્ણાયપ્રણિપત્યાહમત્તપુદ્રેકંબ્રજૈ:કસાં ॥ વમુદેવાયરામાયરાજ્ઞેચોપાયનાન્ય
દાત્ ॥૭૦॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેપૂર્વાર્ધઉદ્ધવપ્રતિયાનેમત્તચત્વારિંશોડધ્યાય: ॥૪૭॥

શ્રીશુક ० અથવિજ્ઞાયભગવાન્સર્વાત્માસર્વદર્શન: ॥ સૈરંધ્રયા:કામતપ્તાયા:પ્રિયમિચ્છન્ગૃહંયયૌ ॥૧॥ મહાર્હોપસ્કરૈરાઘ્યંકામોપાયોપદૈહિ
તં ॥ મુક્તાદામપતાકાભિર્વિતાનશયનાદિભિ: ॥ ધૂપૈ:મુરભિભિર્દાપૈ:સ્ત્રગ્ધૈરપિમંડિતં ॥૨॥ ગૃહંતમાયાંતમવેદ્યસાડસનાત્સદ્ય:સમુત્થા
યહિજાતસંભ્રમા ॥ યથોપસંગમ્યસર્વભિરચ્યુતંસમાજયામાસસદાસનાદિભિ: ॥૩॥ તથોદ્ધવ:સાધુનયાડમિપૂજિતોન્યવીદદુર્વ્યામિમૃ
શ્ચાસ્ત્વં ॥ કૃષ્ણોડપિતૂર્ણશયનંમહાધનંવિવેશલોકાચરિતાન્યનુવ્રત: ॥૪॥ સામજ્જનાલેપદુકલભૂષણસ્ત્રગંધતાંબુલમુધાસવાદિભિ: ॥ પ્ર
સાધિતાત્મોપસસારમાધવંસત્રીડલીલાસ્મિતવિભ્રમેક્ષિતૈ: ॥૫॥ આહૂયકાંતાનવસંગમહિયાવિશંકિતાંકંકણભૂષિતેકરે ॥ પ્રગૃહ્યશમ્યામ
ધિવેશ્વરમયારેમેડનુલેપાર્પણપુણ્યલેશયા ॥૬॥ સાડનંગતત્કુચયોરુરસસ્તથાક્ષ્ણોર્જિઘ્રંત્યનંતચરણેનરુજોમૃજંતી ॥ દોષ્યૈસ્તનાંતરગતંપ
રિરશ્યકાંતમાનંદમૂર્તિમજહાદતિદીર્ઘતાપં ॥૭॥ સૈવંકૈવલ્યનાથંતંપ્રાપ્યદુષ્પ્રાપમીશ્વરં ॥ અંગરાગાર્પણેનાહોદુર્ભગેદમયાચત ॥૮॥ આહો
પ્યતામિહપ્રેષ્ટદિનાનિકતિચિન્મયા ॥ રમસ્વનોત્સહેત્યક્તુંસંગંતેડવુરુહેક્ષણ ॥૯॥ તસ્યૈકામવરંદત્વામાનયિત્વાચમાનદ: ॥ સહોદ્ધવેનસર્વેશ:
સ્વધામાગમદર્શિત: ॥૧૦॥ દુરારાધ્યંસમારાધ્યવિષ્ણુંસર્વેશ્વરેશ્વરં ॥ યોતૃર્ણિતેમનોગ્રાહ્યમસત્ત્વાત્કુમનીપ્યસૌ ॥૧૧॥ અકૂરભવનંકૃષ્ણ:સહ
રામોદ્ધવ:પ્રભુ: ॥ કિંચિન્નિકીર્ષયન્પ્રાગાદકૂરપ્રિયકામ્યયા ॥૧૨॥ સતાન્નરવરશ્રેષ્ઠાનારાદ્વીક્ષ્યસ્વવાંધવાન્ ॥ પ્રત્યુત્થાયપ્રમુદિત:પરિપ્વજ્યા
મિનંદ્યચ ॥૧૩॥ નનામકૃષ્ણંરામંચસતૈરપ્યભિવાદિત: ॥ પૂજયામાસવિધિવત્કૃતાસનપરિગ્રહાન્ ॥૧૪॥ પાદાવનેજનીરાપોધારયન્શિરસા

હાતી-અને આંખો ઉપર અનંત ભગવાનના ચરણને ધારણ કરીને, તથા નાકથી ઝુંધીને; તે સર્વને શાંત કરેલા; તથા એ આનંદ મૂર્તિ ઉત્તમ પુરુષને, પોતાના એ હાથ વતી આમમાં લેઈ; સ્તનના બીડામાં દખાવીને, પોતાના લાંબા વળતવા તાપને શમાવેલા. ॥ ૭ ॥ ભગવાને અતિ કહિયુ, એવા એ કેવલનાથ એટલે મોક્ષના સ્વામી હજારને; ફક્ત શરીર ઉપર ચેતણવાનું એક અર્પણ કરવાવડેજ, પામ્યા છતાં; તે અજાયબીએ ભગવાન પાસે આ રીતેજ માંડ્યું કે. "હે પ્રિય, અહીંયાં મારી સાથે કેટલાક દિવસ સુધી રહીને તમે રમણ કરો; આપ કાગનેવના યુગને તજવાનો હું ઉત્સાહ રાખી શકતી નથી." ॥ ૮-૯ ॥ તેથી એ માન દેનારા સર્વના હજાર ભગવાન, તેને તેની ઇચ્છા પ્રમાણેનું વરદાન આપીને; (એટલે થોડા રોજ ત્યાં રહીને,) પછી તેનો સત્કાર કરીને, તથા તેના પૂજનાદિકનો સ્વીકાર કરીને; ઉદ્ધવજી સહિત પોતાને ઘેર પધાર્યા. ॥ ૧૦ ॥ આરાધન

કરવાને વળાજ કરિયુ, તે હજારોના હજાર વિદ્યુ ભગવાનનું આરાધન સારી રીતે કરવા છતાં; મન આદિક થકી શુદ્ધ થાય, એવી અસત વસ્તુ (એટલે વિષય સુખાદિકના પદાર્થ) નીજ માગણીનાં વરદાનો, તેમની પાસેથી જેઓ માગે; તેઓ તકી દુષ્ટ શુદ્ધ વાળાજ છે. ॥ ૧૧ ॥ તે પછી કૃષ્ણ ભગવાન, ગણરામ અને ઉદ્ધવ સહિત, આકૃત્તું પ્રિય કરવાની ઇચ્છાથી, અને ખીજું કંઈ કામ કરવા સારે પણ; આકૃત્તે ઘેર પધાર્યા. ॥ ૧૨ ॥ સારે મનુષ્યોનાં અતિ ઉત્તમ એ પોતાના સમાજોને આવવા; આકૃત્તે દુરથીજ દેખીને, આનંદ પાળી, તે હાથે તેમની સામી ગયા; અને બેસીને તેમને આવકાર દીધો. ॥ ૧૩ ॥ પછી તેઓના થકી સત્કાર પામેલા તેમણે, કૃષ્ણ તથા રામને નમસ્કાર કર્યા; તથા તેઓએ આસનેનો સ્વીકાર કરવાવડે તેમણે તેઓનું વિધિ સહિત પૂજન; બેટ-દિવ્ય વસ્ત્રો-અત્તર અને ધૂપ વિગેરે મુગેધી પદાર્થો-ફૂલી આળાઓ

અને ઉત્તમ ધરેણું આદિ આપવાને કહ્યું; અને તેઓના પગ પાતાના જગને પાતાના માથા ઉપર ચઢાવ્યું. ॥ ૧૪-૧૫ ॥ એ રીતે પૂજન કરી માથાને નમસ્કાર કરેલા તેમણે, તેઓના ચરણ પાતાના બોલા ઉપર લઈ આપવા લાગ્યાં; પ્રેમ થઈ તમીને કહ્યું કે ॥ ૧૬ ॥ “ હુ છું કેમને પરિવાર સદિન મારીને તમે, અંતરિ-
નાનાં કદ થઈ આપણા કુળને દહાર કરીને, દહિ કરેલછે; ને ધણું સાદું થયું છે. ॥ ૧૭ ॥ તમે એક જગ્યા આદિપુરે, જગતના કારણ-અને જગતમયે, તમારા પિતાનું અથવા તમારાથી જુદું; જગ્યામાં છાંયું અમર મોટામાં મોટું પણ, કશુંએ હેરા નહીં. ॥ ૧૮ ॥ તમે પરચ્છેજ, પોને અન્નદા વિષમાં, પોતાની શક્તિઓ વડે પેઢેલા છો; અને સાંજનાવામાં આવતા, તથા દેખવામાં આવતા સર્વ પદાર્થોદ્દિશ્વરે; ધણા પ્રકારના થયેલા પણ, આપને દેખાઓ છે. ॥ ૧૯ ॥ સ્થાવર જંગમ પ્રાણીઓને વિશે, પૃથ્વી આદિ મહાભૂતો. અનેક રૂપે થયેલાં ભેવામાં આવવાની પેઢે; આપ સ્વસ્થ-અર્થે પતંગના જાગવાનું પણ, પોતા થઈ અનેકા સર્વ

પદાર્થોદ્દિશ્વર; અનેક રૂપે થયેલાં ભેવામાં આવે છે. ॥ ૨૦ ॥ આપ પોતાની શક્તિઓ થઈને રજ-તમ અને સત્ત યુક્તને પારણ કરીને, વિષને અન્નદા-નાકકરોછો-અને પાલન પણ કરોછો; છતાં આપ સત્ત સ્વરૂપને વિશે, બંધન થવાનું કારણ નહોત્યાથી; તે તે યુક્તો અમર કમો થઈ; આપ બંધનને પામતા નથી. ॥ ૨૧ ॥ દેહ વિગેરે કપાલિઓ સત્ત ન હોવાથી, આત્માને જગ્યા થવાનું; અને એક એટલે બાળ-પુત્ર-અને ૧૬ પણ આદિ અવસ્થાઓ થવાનું પણ, અરેખર નથી; આ પ્રમાણે આપને અંધ તથા મોક્ષ ન હોવા છતાં, તે હોવા સરખું જે જાણવામાં આવે છે, તે માત્ર અમારા પોતાનો અવિચેક છે. ॥ ૨૨ ॥ આપનોજ કહેલા આ પુરાતન વેદમાં, પાંચ મળો થઈ, બધારે બધારે નામિત થઈ જાયછે; તારે તારે આપને, જગતનું દેન કરવા માટે; સત્ત યુક્તને પારણ કરોછો. (એટલે વિષ્ણુના અંશ થઈ અતનરીને પાલન કરોછો) ॥ ૨૩ ॥ હે પ્રજા, આપ જગતનર, ડાહ વસુદેવના પરમા; દેવતા અંશવાળી, રાગઓની સો અલ્લેદિથી સેનાઓનો

નૃપ ॥ અર્હણેનાંવરેદિવ્યેર્ગધસ્ત્રભૂપણોત્તમે: ॥૧૫॥ અર્ચિત્વાશિરસાનમ્યપાદાવંકગતૌમૃજન્ ॥પ્રશ્રયાવનતોક્રૂરઃકૃષ્ણરામાવભાષતા॥૧૬॥
દિષ્ટ્યાપાપોહતઃકંસઃમાનુગોદામિદંકુલં ॥ ભવદ્યામુદૃતંકૃચ્છાદુરંતાચ્ચસમેધિતં ॥૧૭॥ યુવાંપ્રધાનપુરુષૌજગદ્દેતૂજગન્મયૌ ॥ ભવદ્યાંનવિ
નાકિંચિત્પરમસ્તિનચાપરં ॥૧૮॥ આત્મસૃષ્ટિમિદંવિશ્વમન્વાવિશ્યસ્વશક્તિભિઃ ॥ દૈયતેવદુધાદ્રહાન્શ્રુતપ્રત્યક્ષગોચરં ॥૧૯॥ યથાહિમૂતે
પુચરાચરે:પુણ્યદ્યોયોનિપુમાંતિનાના ॥ એવંભવાનકેવલઆત્મયોનિજ્વાત્માત્મતંત્રોબહુધાવિભાતિ ॥૨૦॥ સૃજસ્યથોલુંપસિપાસિવિશ્વંરજ
સ્તમઃસત્ત્વગુણેઃસ્વશક્તિભિઃ ॥ નવદ્યસેતદ્ગુણકર્મભિર્વાજ્ઞાનાત્મનસ્તેકચંધ્રદેતુઃ ॥૨૧॥ દેહાદ્યુપાધેરનિરૂપિતત્વાદ્વોનસાક્ષાન્નમિદાત્મ
નઃસ્યાત્ ॥ અતોનવંધસ્તવનૈવમોક્ષઃસ્યાતાંનિકામસ્ત્વયિનોઽવિવેકઃ ॥૨૨॥ ત્વયોદિતોઽયંજગતોહિતાયયદાયદાવેદપથઃપુરાણઃ ॥ બાહ્યે
તપાલંડપથૈરસદ્વિસ્તદાભવાન્સત્ત્વગુણંવિભર્તિ ॥૨૩॥ સત્ત્વંપ્રમોદ્યવસુદેવગૃહેઽવતીર્ણઃસ્વાંશેનભારમપનેતુમિહાસિમૂમેઃ ॥ અક્ષોહિણીશતવ
ધેનસુરેતરાંશરાજ્ઞામમુખ્યચકુલસ્યપશોવિતન્વન્ ॥૨૪॥ અદ્યેશનોવસતયઃસ્વભૂરિભાગાયઃસર્વદેવપિતૃભૂતનૃદેવમૂર્તિઃ ॥ યત્પાવશૌચસલિ
લંત્રિજગત્પુનાતિસત્ત્વંજગદ્ગુરુરધોક્ષજયાઃપ્રવિષ્ઠઃ ॥૨૫॥ કઃપંડિતસ્ત્વદપરંશરણંસમોયાદ્ભક્તપ્રિયાદૃતગિરઃસુહૃદઃકૃતજ્ઞાત્ ॥ સર્વાન્દન્
તિસુહૃદોભજતોઽભિકામાનાત્માનમપ્યુપચયાપચયૌનચસ્ય ॥૨૬॥ દિષ્ટ્યાજનાર્દનભવાનિહનઃપ્રતીતોયોગેશ્વરૈરપિદુરાપગતિઃસુરેશૌઃ ॥ હિ
ધ્યાશુનઃસુતકલવધનાત્તગેહદેહાદિમોહરશનાંભવદીયમાયાં ॥૨૭॥ ઇત્યર્ચિતઃસંસ્તુતશ્ચભક્તનમગવાન્હરિઃ ॥ અકૂરંસસ્મિતંપ્રાહગીર્ભિઃસંમો
હયન્નિવ ॥૨૮॥ શ્રીભગ૦ત્વંનોગુરુઃપિતૃવ્યશ્ચશ્લાઘ્યોબંધુશ્ચનિત્યદા ॥ વયંતુરક્ષ્યાઃપોષ્યાશ્ચઅનુકંપ્યાઃપ્રજાહિવઃ ॥૨૯॥ ભવદ્વિધામહાભાગા
નિપેવ્યાઅર્હસત્તમાઃ ॥ શ્રેયસ્કામેનૃભિર્નિત્યંદેવાઃસ્વાર્થાનસાધવઃ ॥૩૦॥ નહ્યન્મયાનિતીર્થાનિનદેવામૃચ્છિલામયાઃ ॥ તેપુનંત્યુરુકાંદૈનદર્શનાદે
વસાધવઃ ॥૩૧॥ સમવાન્સુહૃદાવિનઃશ્રેયાન્શ્રેયશ્ચિકીર્ષયા ॥ જિજ્ઞાસાર્થપાંડવાનાંગચ્છસ્ત્વંગજાઢ્યં ॥૩૨॥ પિતર્યુપરતેબાલાઃસહમાત્રાસુ

વધ કરવા વડે પુરુષોના આર કિતારવને; અને વદુકળનો યશ વિસ્તારવાને; પોતાના અંશ થઈ અતનરેલા છે. ॥ ૨૨ ॥ હે હૃદય, માટે ધર આજે ધણું જાગવાનું થયેલું છે; કે જેમાં સર્વે દેવ-પિતૃ-પ્રાણીઓ-અને મનુષ્યો મધ્યે દિવ્ય મૂર્તિ, અને જેના પગ પોતાના જગ (પગ) વડે તણે લોક પાલન થાય છે; ને જગતના મુર, અધીક્ષક જમવાન આપે; પ્રવેશ કર્યો છે. ॥ ૨૩ ॥ આપ, બંધો ઉપર પ્રેમ રાજનાર-નિયમિત વાણી વાળા-સર્વના સુહૃદ-કરેલાને જાણનારા-અને આપનામાં રહેલ રાજનારા, તથા જાગનારાઓને સર્વે દરિદ્ર પદાર્થો આપનારા-તથા વધારા થટારા વિનાના-અને પોતાના આત્મ સ્વરૂપને પણ, આપી દા આપ છે; તેમને પદમા મૂકીને, બીજાનું સરણ કમો સમજી મનુષ્ય લે. ॥ ૨૪ ॥ દેવતાઓના અધિપતિઓને, અને યોગેશ્વરને પણ, જેનું સ્વરૂપ જાણવાને અતિ કઠિણ પડેછે; તે આપ જનાર્દન જગવાનર, અમારી નજર આપણ દેખા-
ઓ છે; એ ધણું સાદું થયું છે. તે આપની માયાએ નાંખેલી મોહનગ રૂપી, પુત્ર-ત્રી-ધન-સગાં-વર-

અને દેહ વિગેરે અંશવાળા, અમારા બંધનને; આપને કિતાવળા કાપી નાંખો. ॥ ૨૭ ॥ તારે બહુ આજે, એ રીતનું પૂજન અને સ્તુતિ કરેલા જાગવાને; મોહ પમાડવાની પેઢે હસતાં હસતાં તેમને વચન કહ્યું કે ॥ ૨૮ ॥ શ્રી જાગવાન-દર્શનાના આપ અમારા મુર-અંગ-કાકા-અંધુ-અને વખાણને યોગ્ય છે; અને અમે તો, આપના થઈ રહ્યા થવા યોગ્ય-પોપણ થવા લાયક-અને દયાપાત્ર આપના બાળકો છીએ. ॥ ૨૯ ॥ આપ સરમા અતિ પુણ્ય જાગનારાઓની તો, કથાણની છુટા વાળા મનુષ્યોએ, નિરંતર સેવા કરવીજ યોગ્ય છે; કારણ દેવતાઓ પણ સ્વાર્થવાળા હોવા છતાં; સાધુ પુરુષોને તો, સ્વાર્થને લેશ પણ લેતો નથી. ॥ ૩૦ ॥ વળી જાગ ગય તીર્થો, અને માટી તથા પરથર મય દેવતાઓ, વિગેરે તો તુરંત પવિત્ર કરી શકતાં નથી; પણ તેઓ ધણા કાળ સુધી સેવન કરનારનેજ પવિત્ર કરી શકે છે; છતાં સાધુ પુરુષો તો, માત્ર દર્શન થવા વડેજ; તુરંત પવિત્ર કરે છે. ॥ ૩૧ ॥ તો આપ તેવાજ સાધુ પુરુષ છે; અને વળી અમારે શ્રેય કરનારાઓમાં એજ સુહૃદ પણ છે;

રખાં, અકૂર ગયા; અને ત્યાં જઈને બીજા-વિદુર-પૃથા સહિત ધૃતરાષ્ટ્ર-સામ્રાજ્ય સહિત તેના જાણીતા કૃપાચાર્ય અને ક્રિષ્ણાચાર્ય-કર્ણ-સુયોધન-અશ્વત્થામા-પાંડવો-તથા બીજા સુદૃઢ વિગેરેને તે મળ્યા. ૧૧-૨૪ એ બંધુઓની સાથે વધારાના રીતે અકૂર ગળ્યા પછી તેઓએ, તેમને સુદૃઢ સંબંધી સમાજમાંથી પુરુષો અને તેમણે પણ તે સર્વને કુરાળતા પછી. ૨૫ થી તે પછી એ દુષ્ટ પુત્રોવાળા-કંપી દહતા વાળા-અને બાળ પુરુષોની હસ્થા મુજબ સાલનારા; રાગની વર્તણૂક જાણવા સારું. ત્યાં કેટલાએક મહિના સુધી; અકૂર રખા. ૨૬ થી ત્યારે પાંડવોના પ્રભાવ-ઉદ્વિગ્ન-શરીર-વગર-અને નમ્રતા વિગેરે સદૃશ્યો, અને તેમના ઉપરનો પ્રભાવ પ્યાર; એ સંબંધો ન ખમી શકાયા; ધૃતરાષ્ટ્રના પુત્રોએ, તેમને ઝેર દેવા વિગેરે; જે જે દુષ્ટ કામો કર્યાં હતાં, અને કરવાને ખાસતાં હતાં; તે સર્વ વિદુરે તથા પૃથાએ; તેમને કહી સંભળાવ્યાં. ૨૭-૨૮ અને પૃથાએ, પોતાની જન્મ ભૂમિને સંભારી આંખોમાં આંસુ લાવીને; પોતાના ત્યાં આવેલા બાપ, અકૂર થઈ

નહતે કહ્યું કે. ૧૭૭ “ હે સૌમ્ય, અમારાં ગાથાપ-ગાદ્યો-જેદો-ગત્રિમયો- કુશળી જીઓ-અને સદિયરો વિચેરે કોઈ અમને સંભારે છે કે. ૧૮૧ અને અમારાં ગત્રિમયો, વાકતવત્સલ અને શરણાંતનું રક્ષણ કરનારા ભગવાન કૃષ્ણ અને કમળ નેત્ર રામ; તેમના દેહઅભાષ બાદ્યોને (પાંડવોને) કોપવાર પણ સંભારે છે કે. ૧૮૫ નહારોની વચમાં આવી પડેલી હરણ્ણી માફક, શત્રુઓના મધ્યમાં રહીને શોક કરતી મને; અને નળાપા બાળકો પાંડવોને; યોગ્ય વચનો કહેવા વડે, શું તેઓ ધીરજ આપશે કે. ૧૧૮૫ હે વિશ્વના આત્મા-વિશ્વનું પાલન કરનારા-મહા યોગી-કૃષ્ણ, અને હે ગોવિંદ, બાળકો સુકાં દુખી થયેલી હું શરણે આવેલીનું રક્ષણ કરે. ૧૧૯૫ મૃત્યુ અને સંસાર થકી બીહીનેલા મનુષ્યોને, આપ મોક્ષ સ્વરૂપ હૃદય-રતાં, ચરણ કમળ શિવાય; બીજું શરણું હું નેતી નથી. ૧૧૨૫ હે કૃષ્ણ, શુદ્ધ-પરમાત્મા-યોગેશ્વર-અને યોગ રૂપ, આપને મારા નમસ્કાર છે; અને હું આપનેજ શરણે છું.” ૧૧૩૫ હે રામ, એ પ્રમાણે પોતાનાં સર્ગાં આદિ-

ને, અને જગતના હૃદય કાષ્ઠને સંભારીને; દુઃખી થયેલાં; તમારાં પરદાદી કુતાશ રાત્રા લાગ્યાં. ૥૧૪૥ ભાઈ
તેમના જેવીજ લાગણી થયેલા, મોટા યશ વાળા વિદુરે અને આકૂરે; કુતાશને તેમના પુત્રોની કૃપાવિનું કાચુ કદી
સંભળાવીને, તેમને સાંત કર્યાં. ૥૧૫૥ પછી આકૂરે, સ્વાંધી વિદાય થતી વખતે; એ દુષ્ટ પુત્રોની હઠા પ્રમાણે,
વિષમપણે વર્તનારા પુત્રરાષ્ટ્ર રાજાને મળીને; બીજા સહદેવાના સાંગજતાં; રામ અને કાશ્યુ આદિ બંધુઓએ, કુ-
હદ પશુધી જે કહેવરાવેલું હતું; તે સર્વ તેને કહી સંભળાવ્યું. ૥૧૬૥—આકૂર—હે દુર કુમારી કાંતિને વધારવાર
વિચિત્ર વીર્યના પુત્ર, તમે તમારા બાપ પાંડુરાજ મરી જવા થકીજ; હાલ રાજમાદી ભોગમેલો. ૥૧૭૥ તે
ધર્મ સહિત ધૃતીનું પાલન કરીને, સારાં આચરણવડે, પ્રજાને રાજ કરશે; તથા પોતાનાં સમાં સંબંધી વિતરે
સાથે સમખુદ્ધિ વર્તશે, તેજ કથાશુ તથા કાંતિને પામશે. ૥૧૮૥ અને જે તમે, તેથી બીજા ને વર્તશે
તે; આ ભોક્ષાં તમારી નિંદા થશે, અને પછાથી નરકમાં પડશે; માટે તમારે તમારા પુત્રો વિશે, તેમજ

પાત્રનાં પિયે પશુ, અમાન સુદિ સપ્તમેશ્વર વતેનું શક્તિ છે. ૩૫૯મ દેશના અર્થે એક જીવનનાં કાલેના પશુ, અને કાલની પશુ સારિતો સદવાસ, અર્થે કાળ દેશનાં નવીન; પોતાના દેશ સારિતો સદવાસ પશુ, દર્શકના નાં: તે પશુ આ અને પુત્ર આદિતો તે દેશના કપાળી. ૩૬૦મ પ્રાપ્તિ: એકલાજ જન્મે છે, એકલાજ મરે છે, અને પુત્ર તથા પાપને પશુ, તે એકલાજ ભોગવે છે. ૩૬૧મ અને તે આદ્ય સુદિપના-એકમે પોતે અર્ધમરે છે એકા કરેલા, અનદિતને: “અમે સંવતેજ પોતે છેએ.” એમ કહેતાનાં પુત્રાદિકનો: જન્મ માંડણાં આદિક સપ્તમેશ્વરના કુવન રૂપ જવાનો. કાલ લેખ જાણ: તેમ માત્ર લેખ જતામાં છે. ૩૬૨મ પશુ જન્મેને તે, પોતાનાં અનજીને, અર્ધમરે છે પોતેજ કરે છે; તેએને, તથા પોતાએ મેળવેલા અનને, પશુ તજીને;

તેમણે કુષોઃ જોશવના પહેલાંજ, પ્રાણ તજવાનો સમય; તે મૂર્ખને આવેછે. ૩૨૩ ॥ નેથી એ પોતાના ખરા સ્વાસ્થ્યને નહીં જાણવારો, અને પોતાના સ્વધર્મથી વિમુખ જ્યેષ્ઠો; પોતાના અર્થને મિદ્ધ ન કરી શકનાં, તેઓ ઘડી તજવાકો પોતે એકલોજ; ધાપને સાથે સેત્રને અધઃપરમય નરકમાં પડેછે. ૩૨૪ ॥ એટલા માટે હે સમર્થ મૃતનાશ્ટ રાજા, આ સાંકળે સ્વપ્ન જવા; મતાનાં મનોર્થ સરખા જાણુનો, તથા જુદિવડે, મનને વશ રાખી; સમજીકરવાળા અને શાંત થાઓ. ૩૨૫ ॥ મૃતનાશ્ટ-હે દાનપત્રે આકૂર, જેમ આમૃત પીવા ઘડી મરુખને, તે વધારેને વધારે પીવાની હઠ્ઠા થનાં, ધીમજ કાળની હઠ્ઠાજ રહેતી નથી; તેમ તમારી ભોલેલી આ યુજ વાણી સાંજાળવા ઘડી, અને પશુ તૃપ્તિ થતી નથી. ૩૨૬ ॥ હે સૌખ્ય, એકે આજની વાણી અને સ્થાસ્થિત

अ० ४९

स्वपुत्रेयः कीर्तिमवाप्स्यसि ॥१८॥ अन्यथात्वाच्चरं लोके गर्हितो यास्यसेतमः ॥ तस्मात्समवेतं स्वपांडवेष्वात्मजेषु च ॥१९॥ नेहचात्यंतसं
वासः कर्हिचित्केनचित्सह ॥ राजन्स्वेनपिंदहेनकिमुजायात्मजादिभिः ॥२०॥ एकः प्रसूयते जंतुरेक एव प्रलीयते ॥ एकोऽनुभुंक्ते सुकृतमे
क एव च दुष्कृतं ॥२१॥ अधर्मो पार्जितं वित्तं हरंत्यन्येऽल्पमेधसः ॥ संभोजनीयापदेशैर्जलानीव जलौकसः ॥२२॥ पुष्पाति यानधर्मेण स्वबुद्ध्या
तमपंडितं ॥ तेऽकृतार्थं प्रहिण्वन्ति प्राणारायः सुतादयः ॥२३॥ स्वयं किल्बिषमादाय ते रत्यक्तो नार्थकोविदः ॥ असिद्धार्थो विशत्यंधं स्वधर्मविमु
खस्तमः ॥२४॥ तस्माल्लोकमिमं राजन्स्वप्रमायामनोरथं ॥ वीक्ष्यायम्यात्मनात्मानं समः शान्तो भवप्रभो ॥२५॥ धृतराष्ट्र ० यथावदतिकल्याणीं
वाचं दानपते भवान् ॥ तथाऽनया न तृप्यामि मर्त्यः प्राप्य यथाऽमृतं ॥२६॥ तथाऽपि सृजता सौम्यत्वे दिनस्थीयते चले ॥ पुत्रानुरागविषमे विद्यु
त्सौ दामनीयथा ॥२७॥ ईश्वरस्य विधिकोऽनुविधुनोत्यन्यथा पुमान् ॥ भूमेर्भारावताराय योऽवतीर्णो यदोः कुले ॥२८॥ यो दुर्विमर्शपथयानिजं
माययेदं सृष्ट्या गुणान् विभजते तदनुप्रविष्टः ॥ तस्मै न मोदुरवधाधविहारतंत्रसंसारचक्रगतये परमेश्वराय ॥२९॥ श्रीशुक ० इत्यभिप्रेत्य नृपते
रभिप्रायं सयादवः ॥ सुहृद्भिः समनुज्ञातः पुनर्यदुपुरीमगात् ॥ ३० ॥ शशंस रामकृष्णाभ्यां धृतराष्ट्रविचष्टितं ॥ पांडवान् प्रतिकौरव्ययदर्थं
प्रेषितः स्वयं ॥ ३१ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे अष्टादशसाहस्र्यां संहितायां दशमस्कंधे पूर्वार्धे एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥४९॥ श्रीकृष्णार्प
णमस्तु ॥ पूर्वार्धसमाप्तिमगमत् ॥

જાને છે, તો પણ પુત્ર રોહિણી વિષમ થયેલા માત્ર અત્યંત દુઃખમાં આકાશમાં થયેલી ધીજીળી પેડે, તે સ્થિત થયાને જામતી નથી. ૪૨જા વળી પૃથ્વીને બાર ઉતારવાને યાદેના કુમમાં આવતેલા ઇશ્વર બગ-વાને, કરવા પારેલાને ફેરવી નાંખી; જીજી રીને કરવાને કામ પુરૂપ સમર્થ નથીજ. ૪૨જા તેથી હું, એ સ-મજાવામાં ન આવે એવા માર્ગ વાળી, પેતાની માયા થકી વિષને સજીને તથા તેમાં રહીને; જે બગવાન મુજીને બેસાવે છે. અને જીજીઓના સમજવામાં ન આવે, એવી રીને રવધ્વજીથી કીડા કરીને, આ સંસાર રૂપી ચક્રને; જે ગતિ આપે છે; તે પરમેશ્વરને, હું નમસ્કાર કરું. ૪૨જા શીશુક-એ રીને એ પૂતરાયુ રાજના અધિપતિને જાણેલા, તે યાદ અકૂચ, ત્યાંની મુઠ્ઠોની રત્ન સેત્રો; મધુમાં પાછા આવ્યા, ૪૨જા અને

પેનાને જોકામ કરવા માટે મોકલ્યા હતા, તે; એટલે પાંડવો પ્રત્યેની ધૃતરાષ્ટ્ર સભાની વર્ણણિક; રાજ્ય અને કમલુને તેમજે કદી સંભાળાવી. ૩૩૧ ॥ ધનિ સીં ૭૦૦ હસમાં રહેં અકુર ધૃતરાષ્ટ્ર સંવાદ નામે એમણુપ-
યાસમે; અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥ ૪૪ ॥

તા. ૧૮ મી એપ્રિલ સને ૧૮૯૬ મીની સંવત ૧૯૫૫ ના ચૈત્ર શુદ્ધ ૬ ને વાર મંગળ. સુદે ૭ વાગે મુ. અમદાવાદમાં ચાંડીની પોળમાં દરિકાવાસ મોઢી પોળમાં ધર નંબર ૫૨૮૩-૨૯૦ મહામુનિ ક્ર-શ્ચ-જાગવત્ પ્રેરિત સમ્ભાર દાસાનુદાસ ગિરધરદાસ અગરનસાસ વ્ય.મા-મી કંપુકાકુલચરુ.

અર્ચના. ૫૦ મો. - કીશુક-પછી અસ્તિ અને પ્રાપ્તિ નામની કંસની એ સ્ત્રીઓ, અંતર મૂળથી દુષ્ટથી પીડાઈથી તેમના પિતા જરાસંધને ઘેર મળ્યા. ૥૧૩ ॥ અને તે દુષ્ટી યથેચા મગધનાં રાજા પાસે, પોતાને રાજા મળવાનું કારણ તેમણે સર્વે કહી સંભળાવ્યું. ૥૧૪ ॥ ત્યારે એ અપ્રિય વાત સાંભળનાથી તેણે રોષ અને અસહનતા ને લીધે, શાદન વિનાની પૃથ્વી કરવા સાફ, મોટા ઉદય કર્યા. ૥૧૫ ॥ અને પોતાની ત્રેવિધ અદ્ભુત સેના સદિત તેણે જાહેર, વાદવોની રાજધાની મથુરને; સર્વ તરફથી ઘેરી લીધી. ૥૧૬ ॥ એટલે પોતાનું નમર; એ સમુદ્ર રેલવાની પેઠે, આવતા સૈન્યથી ઘેરાઈ જવાને લીધે; કંજે પોતાના સ્વજનો ને, ભય ધરી બાફળ યથેચા દીધા. ૥૧૭ ॥ ત્યારે કાર્ય માટે મનુષ્ય યથેચા એ દરિબગવાને તે સમય તથા સ્થાનને અનુકૂલ; અને જેને સાફ પોતાનો આ અવનાર યથેચા છે, તેને અનુસરનાર, વિચાર કર્યો કે. ૥૧૮ ॥ સિપાઈ-રવાર-તથા દાસીઓ વાળું, અને ઘણી અદ્ભુત સેના સંખ્યા ધરી ગળ્યાનું; એ મગધ રાજાએ તેના

તાગાના સર્વ માંડલિક રાજાઓ પાસેથી આજેલું, તથા પૃથ્વી ઉપર બાર રૂપ યથેલું; આ સૈન્યને કુ મારીલ; કારણ ફરીફરીને એવેજ ઉદય કરવાસ જરાસંધને તો, મારશે યોગ્ય નથીજ. ૥૧૯-૨૦ ॥ આ મારો અવનાર સાધુ પુરોહિત સંસ્કાર કરવા; અને દુષ્ટ લોકને તાણ કરીને; પૃથ્વીનો બાર ઉતારવાને મારેજ છે. ૥૨૧ ॥ અને એજ રીતે ધર્મનું રક્ષણ કરવાને, તથા કાળેકરીને કૃત્યજ સના અપર્મનો તાણ કરવાને મારે; મારા જીવન અવનારો પણ, કહી કહી થાયજેજ. ૥૨૨ ॥ એ રીતનો એવિંદ બગવાને વિચાર કરતાંજ; સર્વ લેવા પ્રકાશતા એ રથ; સરસામાન અને સાદથી વિગેરે સદિત, પોતાનાં પુરાતન દિવ્ય આયુધોથી ભરાયને; યદ્યપી આકાશમાંથી તુલું આવીને, કળા રજા; એટલે તે દેખી હાંકિલ બગવાને, સંકર્ષણ પ્રત્યે, કહ્યું કે. ૥૨૩-૨૪ ॥ "હે પ્રભુ, હે આર્ય, આપણા ધરી રક્ષણ થતા વાદવોને; આવી પડેલું દુષ્ટ, આપ જીવોછો; મારે આપને સાફ આવેલાં આ પ્રિય આયુધોનો, અને રથનો સ્વીકાર કરીને; આપ શત્રુ સૈન્યને મારી, પોતાનાંઓનો દુષ્ટો

શ્રીકુક ० અસ્તિ:પ્રાપ્તિશ્ચકંસસ્યમહિષ્યોભરતર્ષભ ॥ મૃતેભર્તરિદુ:સ્વાર્તેઈયતુ:સ્મપિતુર્ગૃહાન ॥૧॥ પિત્રેમગધરાજાયજરાસંધાયદુ:સ્વિતે ॥ વેદયાંચક્રતુ:સર્વમાત્મવૈધવ્યકારણ ॥૨॥ સતદપ્રિયમાકર્ણ્યશોકામર્ષયુતોનૃપ ॥ અયાદર્શીમર્હીકર્તૃચક્રેપરમમુદ્યમં ॥૩॥ અક્ષોહિણીભિર્વિંશત્યાતિસૂમિશ્વાપિસંવૃત: ॥ યદુરાજધાનીમથુરાંન્યરુણત્સર્વતોદિશં ॥૪॥ નિરીક્ષ્યતદ્વલંકૃણ્ણઉદ્વેલમિવસાગરં ॥ સ્વપુરંતેનસંરુદ્ધંસ્વજનંચ મયાકુલં ॥૫॥ ચિંતયામાસમગવાન્હરિ:કારણમાનુષ: ॥ તદ્દેશકાલાનુગુણંસ્વાવતારપ્રયોજનં ॥૬॥ હનિષ્યામિવલંઘ્યતઙ્ગુલિમારંસમાહિતં ॥ માગધેનસમાનીર્તવડ્યાનાંસર્વમુજાં ॥૭॥ અક્ષોહિણીભિ:સંરુપાતંમટાશ્વરથકુંજરૈ: ॥ માગધસ્તુનહંતવ્યોભૂય:કર્તાબલોદ્યમં ॥૮॥ એતદયોઽવતારોયંભૂમારહરણાયમે ॥ સંરક્ષણાયમાધૂનાંકૃતોઽન્યેપાંવધાયચ ॥૯॥ અન્યોઽપિધર્મરક્ષાયેદેહ:સંશ્રિયતેમયા ॥ વિરામાયાપ્યધર્મસ્ય કાલેપ્રભવત:કચિત્ ॥૧૦॥ એવંધ્યાયતિગોવિંદઆકાશાત્સૂર્યવર્ચસૌ ॥ રથાવુપસ્થિતૌસદ્ય:સસૂતૌસપરિચ્છદૌ ॥૧૧॥ આયુધાનિચદિવ્યાનિપુરાણાનિયદ્દૃશ્યા ॥ દૃષ્ટ્વાતાનિદૃષીકેશ:સંકર્ષણમથાબ્રવીત્ ॥૧૨॥ પડ્યાર્યવ્યસનંપ્રાપ્તયંદનાંત્વાવતાંપ્રભો ॥ એષતેરયઆપાતોદયિતાન્યાયુધાનિચ ॥૧૩॥ યાનમાસ્થાયજહ્યેતદ્યસનાત્સ્વાન્સમુદ્ધર ॥ એતદર્શીહિનોજન્મસાધૂનાર્મીશશર્મકૃત્ ॥૧૪॥ ત્રયોવિંશત્યનીકારૂયંભૂમેર્મારમપાકુરુ ॥ એવંસંમંત્ર્યદાશાર્હોદંશિતૌરથિનોપુરાત્ ॥૧૫॥ નિર્જગ્મતુ:સ્વાયુધાઙ્ગૌબલેનાલ્પીયસાવૃતૌ ॥ શંસંદધ્મૌવિનિર્ગત્યહરિર્દારુકસારથિ: ॥૧૬॥ તતોઽભૂત્પરસૈન્યાનાંત્દિવિત્રાસવેપથુ: ॥ તાવાહમાગધોવીક્ષ્યહેકૃણ્ણપુરુષાધમ ॥૧૭॥ નત્વયાયોદ્ધુમિચ્છામિબાલેનેકેનલજ્જયા ॥ ગુપ્તેનહિત્વયામંદનપોત્સ્યેયાહિબંધુહન ॥૧૮॥ તવરામયદિશ્રદ્ધાયુત્યસ્વધૈર્યમુદ્દહ ॥ હિત્વાવામચ્છરૈશ્ચિત્રંદેહંસ્વર્યાહિમાંજહિ ॥૧૯॥ શ્રીમગ ० નવૈશૂરાવિકત્યંતેદર્શયંત્યેવપૌરુષં ॥ નગ્રળ્હીમોવચોરાજન્નાતુરસ્યમુર્ષત: ॥૨૦॥ શ્રીકુક ० જરામુતસ્તાવમિસૃત્યમાધવૌમહાબલૌધેનબલીયસાવૃણોત્ ॥ સસૈન્યયાનધ્વજવાજિસારથીસૂર્યાનલૌવાયુરિવાશ્રરેણુભિ: ॥૨૧॥ સુપર્ણતાલધ્વજચિન્હિતૌરથાવલક્ષયંત્સોહરિરામયોમૃધે ॥ સ્ત્રિય:પુરાટ્ટાલકહર્મ્યગોપુરંસમાશ્રિતા:સંમુમુહુ:શુચાર્દિતા: ॥૨૨॥ હરિ:પરાનીકપયોમુચાંમુહુ:શિલીમુસ્વાત્યુલ્બળવર્ષણી

ધરી ઉદાર કરે; હે હથર, આપણા જન્મ એ સારજ, તથા સાધુ પુરોહિતે સુખ ઉત્તર કરવાને મારેજ; યથેજ છે. ૥૧૩-૧૪ ॥ મારે એ ત્રેવીશ અદ્ભુત સેના રૂપ પૃથ્વીના ભારને, ઉતારો; એ રીતે સંતસક કરી એ રામ અને કંજુ બંને જણે; અપરો પહોરને, પોતાનાં આયુધો પારણ કર્યા; પછી રથ ઉપર એસીને યોગ્ય સૈન્યથી વિંચાયલા તેઓ, નગરથી બહાર નીકળ્યા; અને બહાર ગયા કેડે, હાડક સારથી વાળા હરિ બગવાને, રાંધ નાદ કર્યો. ૥૧૫-૧૬ ॥ તેથી શત્રુની સેનાના હૃદયને વિશે, રામ ઉપજ યજને; તેમને ધુન્નરો થયો; અને જરાસંધ, એ એડને દેખીને બોલતા લાગ્યો કે. " હે પુરોહિતો અપમ કમજ; તું બાળક, એકલસાથે, હાને રહેશે, મંદ બુદ્ધિ વાળો, અને પોતાનાજ સમાજોને મારનારો છે; મારે તારી સાથે યુદ્ધ કરતાં, મને કાજ આવે છે; તેથી હું તારી સાથે તો, યુદ્ધ નહીંજ કરું; તું નાશી જા. ૥ ૧૭-૧૮ ॥

અને હે રામ, જે શ્રદ્ધા હોયતો, ધૈર્ય રાખીને તમે મારી સાથે યુદ્ધ કરો; અને મારા જાણે ધરી, કિલ્લિ બિલ યથેચા શરીરને તણ, સ્વર્ગમાં જાઓ; અગર મને મારો. " ૥૧૯ ॥ ત્યારે બગવાન બોલ્યા કે, "હે રામ, આપ મરવાને તૈયાર અને આવર યથેચાનાં વચનો, અમે સાંભળતા નથી; હમ પુરોહિતે જણે બોલતા નથી, પણ પરાક્રમ કરી દેખાડે છે. " ૥ ૨૦ ॥ એટલે બગવાન જરાસંધે પાસે આવીને, પોતાના મોટા સૈન્ય ધરી; મથુરી ઉડતી ધૂળ વડે, તથા વાદળો વડે, જેમ સર્વ અને અગ્નિને હાંકીદે; તેમ એ બંનેને; રથ-ધન-યોગ-સારથી-અને સૈન્ય સુદાંત, હાંકી નાંખ્યા. ૥૨૧ ॥ તેથી યુદ્ધ જુદી ઉપર મરજ અને તાડતા ચિન્હ વાળા, હરિ બગવાન તથા રામના રથોને ન દેખીને; મથુરાં નગરીની અગાસીએ વિગેરે ઉપર ચડેલી સ્ત્રીઓ; શોકથી પીડાઈને મુઝાયા લાગી. ૥૨૨ ॥ ત્યારે શત્રુ સૈન્યને દેખી; દરિબગવાને પોતાના,

દેવ તથા દેવોએ પૂજેલા, ઉત્તમ સારંગ ધનુષ્યને ટકાર કરેલા. ૧૨૩૥ અને આધારમાંથી આવેલા શ્વેત, તેમાં સાધીને; ધનુષ્ય જેઓ, યજ્ઞતા ઉગાડવાની પેટ: વચમાં જરા પશુ અંતર ન પડવા દેતાં, જ્યાં અંધ સગવેલાં આવેલા દેવીને; શત્રુ સેનાના રથ-દાથી-ધોડા-અને પાદાઓનું, સશસ્ત્ર વાળી નાંખ્યું. ૧૨૪ ॥ તેથી કુંભરથનો પૂરી અથેલા દાથીઓ-જાણેથી મળાં કપાવણા ધોડા, -ધનુષ્યો, ધોડા, સારથી, અને રથીઓ પડી અથેલા રથ-તથા દાથ, સાથળ, અને મળાં કપાવણા પાદાઓ; -પણા ધણા પડી ગયા. ૧૨૪૫ અને અપ્રમેય પરાક્રમ વાળા સંકર્ષણે મુજબ થઈ મારેલા, મદો-મત ધનુષ્યનાના માણસો-દાથી-તથા ધોડાઓનાં કપાઈ અથેલાં અંગેમાંથી નીકળતા લેહીની: બીકીઓને બપ કાપત કરવારી, અને શરણોને પરપર દરખ ઉપગ્રવવારી; સેકરો નદીઓ; તેમાં સાપને કોણે દાથ-કાચવાને કોણે પુરુષોનાં ગાથાં-જેટને કોણે મૂવેલા દાથીઓ-શુદ્ધ કોણે ધોડાઓ-માંછવાંને કોણે દાથ અને સાપજો-સેવાળને કોણે માથાના વાળ-

વડેને કોણે ધનુષ્યો-શુદ્ધને કોણે આધુધો-અંધકર ભમરીઓને કોણે હાથો-અને પથરા તથા કાંઠરી ઓને કોણે મોટા મણિઓ સહિત ધરણો-અંધ પડીને; તે, રથ જૂથમાં પેહેલા સામીઓ. ૧૨૬-૨૭-૨૮ ॥ હે અંધ, એમ એ જરાસંધ પાલન કરેલી-સમુદ્ર જેવી અપાર અને અનંત-તથા અંધકર અને અતિ મજબૂત સેનાનો; એ જે વસુદેવના પુત્ર, જમનના પરમ પ્રથમે, સમ તથા કાચે; રમત કરવાની પેટ, નાશ કરી દીધો. ૧૨૪૫ એ રીતે; અનંત યુદ્ધો વાળા જે જમવાનની લીધાથી, તથા લોકની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને અંત યથા કરે છે; તેમના થઈ શત્રુ પક્ષનો નિઝક થયો, એમાં કાંઈ નવાઈ જેવું નથી; છતાં ધનુષ્યની રીતિથી ચાલવાના કારણથી, વર્ણન કરવામાં આવેલ છે. ૧૩૦ ॥ પછી સશ્ત્રુ લશ્કર મરાઈ જતાં, રથ વિના ના અને રથ એકજાળ છપતા અથેલા; મદાગજવાન જરાસંધને. (સિંહ જેમ સિંહને પકડી લે, તેમ સમે બળ કરીને પકડી લીધો. ૧૩૧ અને તે મૂવેલા સરખાને, વશ પાશથી તથા દોરડાંઓથી, બાંધવાને લાગતાં;

તં ॥ સ્વસેન્યમાલોક્યસુરાસુરાડર્ચિતંવ્યસ્ફૂર્જયચ્છાદ્ધશરાસનોત્તમં ॥૨૩॥ ગૃહત્રિપંગ્ગાદયસંદધચ્છરાન્વિકૃપ્યમુંચન્શિત્વાણપૂગાન્ ॥ નિઘ્નનૃથાન્કુંજરવાજિપત્તીન્નિરંતરંયદ્વદલાતચક્રં ॥૨૪॥ નિર્મિત્રકુંભાકરિણોનિપેતુરનેકશોડ્ધા:શરવૃક્ષકંધરા: ॥૨૫॥ રથાહતાશ્વધ્વજસૂતનાયકા:પદાતયશ્ચિત્રભુજોરુકંધરા: ॥૨૬॥ સંહિચમાનદ્વિપદંભવાજિનામંગપ્રસૂતા:શતશોડ્ધગાપગા: ॥ મુજાડહય:પૂરુષશીર્ષકચ્છપાહતદ્વિપદ્વીપહયગ્રહાકુલા: ॥૨૬॥ કરોરુમીનાનરકેશશૈવલાધનુસ્તરંગાયુધગુલ્મસંકુલા: ॥ અચ્છૂરિકાવર્તભયાનકામહામણિપ્રવેકાભરણામશર્કરા: ॥૨૭॥ પ્રવર્તિતામીરુભયાવહામૃધેમનસ્વિનાંહર્ષકરી:પરસ્પરં ॥ વિનિઘ્નતાડરીન્મુસલેનદુર્મદાન્સંકર્ષણેદ્વાપરિમેયતેજસા ॥૨૮॥ બલંતદંગાર્ણવદુર્ગભૈરવંદુરંતપારંગધેંદ્રપાલિતં ॥ ક્ષયંપ્રણીતંવસુદેવપુત્રયોર્વિકીડિતંતગદીશયો:પરં ॥૨૯॥ સ્થિત્યુદ્ધવાંતંભુવનત્રયસ્યય:સમીહતેડંતગુણ:સ્વલીલયા ॥ નતસ્યચિત્રંપરપક્ષનિગ્રહસ્તથાડિપિત્યર્પાનુવિધસ્યવર્ણ્યતે ॥૩૦॥ જગ્રાહવિરથંરામોજરાસંધંમહાબલં ॥ હતાનીકાવશિષ્ઠાસુંસિંહ:સિંહમિવૌજસા ॥૩૧॥ વદ્યમાનંહતારાતિપાશૈર્વારુણમાનુષૈ: ॥ વારયમારુણોદિલ્લજ્ઞેનકાર્યચિકીર્ષયા ॥૩૨॥ સમુક્તોલોકનાથાભ્યાંત્રીકિતોવીરસંમત: ॥ તપસેકૃતસંકલ્પોવારિત:પથિરાજમિ: ॥૩૩॥ વાક્યૈ:પવિત્રાર્થપદૈર્નયનૈ:પ્રાકૃતૈરપિ ॥ સ્વકર્મબંધપ્રાપ્તોડયંયદુભિસ્તેપરામવ: ॥૩૪॥ હતેષુસર્વાનીકેષુનૃપોબાર્હદ્યસ્તદા ॥ ઉપેક્ષિતોભગવતામગધાન્દુર્મનાયયૌ ॥૩૫॥ મુકુંદોડ્ધક્ષતબલોનિસ્તીર્ણારિબલાર્ણવ: ॥ વિકીર્ણમાણ:કુસુમેશ્વિદશૈરનુમોદિત: ॥૩૬॥ માથુરૈરુપસંગમ્યવિજ્વરૈર્નુદિતાત્મમિ: ॥ ઉપગીયમાનવિજય:સૂતમાગધબંદિમિ: ॥૩૭॥ શંખદુંદુભયોનેદુર્ભૈરીતૂર્યાણ્યનેકશ: ॥ વીળાવેણુમૃદંગનિપુરંપ્રવિશતિપ્રભૌ ॥૩૮॥ સિક્તમાર્ગીત્વષ્ટજનાંપતાકાભિરલંકૃતાં ॥ નિર્ધુષ્ટાંબહાધોષેણકૌતુકાવદ્ધતોરણાં ॥૩૯॥ નિર્ચીયમાનાંનારીમિર્માલ્યપદ્ધક્ષતાંકુરૈ: ॥ નિરીક્ષ્યમાણ:સસ્ત્રેહંપ્રીત્યુત્કલિતલોચનૈ: ॥૪૦॥ આપાધનગતંવિત્તમનંતંવીરભૂષણં ॥ યદુરાજાયતસ્સર્વમાતૃતંપ્રાદિશત્પ્રભુ: ॥૪૧॥ એવંસપ્તદશકૃત્વસ્તાવત્યક્ષૌહિણીબલ:યુયુધેમાગધોરાજાયદુભિ:કૃષ્ણપાલિતૈ: ॥૪૨॥ અક્ષિપ્વંસ્તદ્બલંસર્વ:પ્ણય:કૃષ્ણતેજસા ॥ હતેષુસ્વેષ્વનીકેષુત્યક્તોડ્યાદરિભિર્નૃપ: ॥૪૩॥ અષ્ટાદશમેસંગ્રામ

એ જરાસંધ થઈ વધુ કાર્ય કરવાને ઇચ્છતા એવિંદ બગવાને જળરામને વાચ્યા. ૧૩૨ ॥ એટલે આ રીતે એ એ સાધ્યોએ છોડી દેવાથી લાજ પામેલા, એ વીર પુરુષોમાં વખણાવેલા જરાસંધ; તપ કરવાનો સંકલ્પ કરીને, વનમાં જતા હતા; સારે માર્ગમાં રાખ્યાએ મળીને. તેને શસ્ત્રનાં અને લોક રીતીનાં, પવિત્ર અર્થ આપ્યાં વચનો કહીને; સમજાવેલા કે, પોતાના પૂર્વકર્મના અંધ ૩૫ ફળ; તમને યાદવો થઈ આ પરાબર થયા રૂપે, થયેલ છે. (અર્થાત, એમાં કાંઈ કપાવણ નથી, માટે લખવું અને કલમ છોડવું; એ ચોગ્ય નથીજ.) ૧૩૩-૩૪ ॥ એટલે એ બગવાને જતા કરેલા, અને લશ્કર નાશ પામેલા, જરાસંધ રાજા; કપાવણા મળથી, પાછો મગધ દેશમાં ગયો. ૧૩૫ ॥ અને આનંદ પામેલા દેવતાઓએ કૃષ્ણથી વધાવાતા, તથા સુત-મામથ-અને એડીનો વિગેરેથી વિજય ગવાતા, મુંકડ બગવાન પશુ; એ સમુદ્ર સરખા શત્રુ સૈન્યનો નાશ

કરી ને, પોતાના અખંડિત સૈન્ય સહિત; તાપ રહિત અને રાજ થયેલા મનવાળા મથુરાના લોકોને, જરા મળ્યા. ૧૩૬-૩૭ ॥ ત્યારે ધણાં વીણા-વેણુ-મૃદંગ-શંખ-કુંદુલી-ભેર-અને તુરીઓ વાગવાની સાથે, બગવાન મથુરામાં પધારતા; રાજ થયેલા સાંતા લોકોએ, ઉભે રસ્તે જ્યાં છાંટીને-પતાકાઓ ઉભી કરીને-અને તોરણો ગાંધી રસ્તા-ઓને રાજગારીને, તથા વેદિઆ બાહ્યો પાસે વેદ બજાવીને; સમારંભ કર્યો હતો. ૧૩૮-૩૯ ॥ અને સ્નેહ સહિત પ્રવૃત્તિ આપ્યેથી જોતી આંખો, કુલની માળાઓ-દહી-અક્ષત-અને અંકુશ વિગેરેથી તેમને વધાવવાની હતી. ૧૪૦ ॥ તે પછી, રણજૂથમાં પડેલ શરા પુરુષોનાં ધરણાં વિગેરે અનંત ધન, બગવાને એકડું કરી મંચાવીને; યાદવોના રાજા ઉમ્મસેનની પાસે, તે સર્વ રથ કરાવ્યું. ૧૪૧ ॥ આ રીતેજ, જરાસંધ રાજાએ, એડીજ અક્ષાદિણી સેના લઈ આવી આવીને, કાચે પાલન કરેલા યાદવોની સાથે, સપ્ત વાર યુદ્ધ કર્યાં. ૧૪૨ ॥

અને તેજસ્વ વેળાએ, તેના સર્વ લક્ષણોનો, કમ્બુ ભગવાનના તેજવડે યાદવોએ નાશ કરી નાંખ્યો. તથા લશ્કર મરી ગયા પછી, ઊંડી દેવાયેલા જરાસંધ રાજા એકલોજ; પાછો ચાલ્યો જતો હતો. ॥૪૩॥ પછી અશ્વમેધ વાર, યુદ્ધ કરવાને સાઈ તે આવનાર હતો; તેવામાં નારદે મોકલેલો, મહા યરવીર કાળયવન ત્યાં આવી લાગ્યો. ॥૪૪॥ આ મનુષ્ય લોકમાં પોતા જેવો બીજો યોદ્ધા ન મળવાથી, વૃષ્ણીએને પોતાના સમાન સાંભળવાથી; તેણે ત્રણ કાઠી (એટલે જાતિઓના) મ્હેન્ટો સહિત આપીને, મથુરાને ઘેરો ઘાલ્યો. ॥૪૫॥ આરે તેને આવેલો દેખી, કમ્બુ ભગવાને સંકર્ષણ સાથે મળી વિચાર કર્યો કે: “ યાદવોને જાને તરથી મોઢું દુખ આવી પડ્યું છે. ॥ ૪૬ ॥ હમણાં આ યવને આપણને ઘેરેલા છે; અને તેટલામાંજ, આજ -કાલ-કે પરમ દહાડે, મોટા મળવાનો જરાસંધ પણ આવશેજ. ॥ ૪૭ ॥ એટલે આપણુ એ બાંધએ, આ યવન સાથે યુદ્ધ કરવામાં રોકાઈશું; તેવામાંજ મળવાન જરાસંધ આવીને, આપણા

અંધુએને મારી નાંખશે, અગર પોતાના પુરમાં લેઈ જશે. ॥ ૪૮ ॥ એટલા માટે; જ્યાં માણસોથી જતાને અશક્ય, એવો એક (સમુદ વગે) કિલ્લો, આપણે હમણાંજ બનાવીએ; અને ત્યાં આપણાં સર્ગાં એને રાખ્યા પછી, આ યવનનો ધાટ ધડીએ. ॥૪૯॥ એ પ્રમાણે સંતતસ કરીને, બાર યોજન વિસ્તારનું, કિલ્લાવાળું, સર્વે પ્રકારથી અદ્ભૂત નગર, ભગવાને તૈયાર કરાવ્યું. ॥૫૦॥ શિષ્ય શાસ્ત્રમાં નિપુણ વિશ્વકર્માની સખળી યતુરાઈ, તેમાં જોવામાં આવતી હતી; અને મોટા રસ્તા-ચોપડાં-ગલીઓ-અને ઘરો વિગેરે જેમ ઘટે તેમ, તેમાં નિર્માણ કરેલાં હતાં. ॥૫૧॥ અને ત્યાં દેવતાઈ ઝાડો અને વેલીઓ વાળી વાડીઓ, તથા બગીચાઓ, હતા; તેમજ ધોળા આરસની અને આકાશને અડેલી અગાસીઓ ઉપર, તથા દર્શાવનાં શિખરો ઉપર, સોનેરી કળશો હતા. ॥૫૨॥ તથા રૂપેરી અને સોનેરી રંગના સળિયાની બળીઓ વાળા કાકારોના ઉપર, સોને રસેલા ધડાઓ મૂકીને, અને ઘરોની અંદર; સોનેરી, રતોની, અને મોટા મરકત મણિઓની,

આગમિનિતદંતરા ॥ નારદેષિતોલિરોયવન:પ્રત્યદૃશ્યત ॥૪૪॥ રુરોધમથુરામેત્યતિસૃમિસ્લેષ્ઠકોટિભિ: ॥ નૃલોકેચાપ્રતિદંદ્રોવૃષ્ણીન્શ્રુ ત્વાત્મસંમિતાન્ ॥૪૫॥ તંદૃષ્ટ્વાપ્રચિંતયત્કૃષ્ણ:સંકર્ષણસઝાયવાન્ ॥ અહોયદૂનાંવૃજિનંપ્રાસંદ્યુભયતોમહત્ ॥૪૬॥ યવનોડ્યંનિરુંધેડસ્માન ચત્તવન્નહન્તલ: ॥ માગધોડ્યયવાશ્વોવાપરશ્વોવાગમિષ્યતિ ॥૪૭॥ યાદવોર્દુધ્યતોરસ્યરજાગંતાજરાસુત: ॥ બંધૂન્વાધિષ્યત્યથવાનેષ્યતે ચ પુરંબલી ॥૪૮॥ તસ્માદ્યવિધાસ્યામોદુર્ગદ્વિપદદુર્ગમં ॥ તત્રજ્ઞાતીન્સમાધાયયવનંઘાતયામહે ॥૪૯॥ ઇતિસંમંત્ર્યભગવાન્દુર્ગદ્વાદશયોજનં ॥ અંત:સમુદ્રેનગરંકૃત્સ્નાડ્ઘુતમચીકરત્ ॥૫૦॥ દૃશ્યતેયત્રહિત્વાટૂંવિજ્ઞાનંશિલ્પનૈપુણં ॥ રથ્યાચત્વરવીથીભિર્યથાવાસ્તુવિનિર્મિતં ॥૫૧॥ સુર દ્રુમલતોદ્યાનવિચિત્રોપવનાન્વિતં ॥ હેમશૃંગોર્દિવિસ્પૃગ્મિ:સ્ફાટિકાદ્વાલગોપુરૈ: ॥૫૨॥ રાજતારકૂટૈ:કોષ્ઠૈર્હેમકુંભૈરલંકૃતૈ: ॥ રત્નકૂટૈર્ગૃહે હેમૈર્મહામરકતસ્થલૈ: ॥૫૩॥ વાસ્તોષ્પતીનાંચગૃહેર્વલભીમિશ્વનિર્મિતં ॥ ચાતુર્વર્ણ્યજનાકીર્ણંચદુર્લભગૃહોલ્લસત્ ॥૫૪॥ સુધર્માપારિજાતંચ મહેન્દ્ર:પ્રાહિણોદરૈ: ॥ યત્રચાવસ્થિતોમર્ત્યોમર્ત્યધર્મેનૈયુજ્યતે ॥૫૫॥ ઇયામૈકકર્ણાન્વરુણોહયાદ્ધ્રુહ્ણાન્મનોજવાન્ ॥ અષ્ઠૌનિધિપતિ:કોશાન્લો કપાલોનિજોદયાન્ ॥૫૬॥ યદ્યદ્ભગવતાદત્તમાધિપત્યંસ્વસિદ્ધયૈ ॥ સર્વપ્રત્યર્પયામાસુર્હરૌભૂમિગતેનૃપ ॥૫૭॥ તત્રયોગપ્રભાવેનનીત્વાસર્વજનં હરિ: ॥ પ્રજાપાલેનરામેણકૃષ્ણ:સમનુમંત્રિત: ॥ નિર્જગામપુરદ્વારાત્પદ્મમાલીનિરાયુધ: ॥૫૮॥ ઇન્માન્મન્દન્પંચાશત્તમોધ્યાય: ॥૫૦॥ શ્રીશુકન્તંવિલોક્યવિનિષ્ક્રાંતમુજિહાનમિવોદુપં ॥ દર્શનીયતમંશ્યામંપીતકૌશેયવાસસં ॥૧॥ શ્રીવત્સવક્ષસંબ્રાજત્કૌસ્તુભામુક્તકંધરં ॥ પૃથુદીર્ઘચતુર્વાહુનવકંજારુણેક્ષણં ॥૨॥ નિત્યપ્રમુદિતંશ્રીમત્સુકપોલંશુચિસ્મિતં ॥ મુખારવિંદંવિશ્રાણંસ્ફુરન્મકરકુંડલં ॥૩॥ વાસુદેવોહ્ય યમિતિપુમાન્શ્રીવત્સલાંઘન: ॥ ચતુર્ભુજોડરવિંદાક્ષોવનમાલ્યતિસુંદર: ॥૪॥ લક્ષ્ણૈર્નારદપ્રોકૈર્નાન્યોભવિતુમર્હતિ ॥ નિરાયુધશ્ચલન્પદ્મ્યાં યોત્સ્યેડનેનનિરાયુધ: ॥૫॥ ઇતિનિશ્ચિત્યયવન:પ્રાદ્રવંતંપરાઙ્મુખં ॥ અન્વધાવજિઘૃક્ષુસ્તંદુરાપમપિયોગિનાં ॥૬॥ હસ્તપ્રાપ્તમિવાત્માનંહરિણા

ભૂમિદાઓ બનાવીને; શોભા કરેલી હતી. ॥૫૩॥ વસ્તીની જૂદી જૂદી જાતોના મુખીઓનાં અગાસી વાળાં ઘરોવાળા-અને આરે વણીના લોકોથી ભરાયલા-ને નગરમાં; ભગવાને ઉદ્ર પાસેથી લેઈ આવેલું, પારિજાતનું ઝાડ; અને જેમાં બેસવાયથી મનુષ્યોને, બૂખ તરસ આદિક (મનુષ્ય ધર્મ) પાષ કરી શકતા નથી; એવી સુધર્મા નામની સખા; એઓ વડે યાદવોના રાજા ઉચ્ચસેનો દરબાર, શોભતો હતો. ॥૫૪-૫૫॥ વળી તેમણે લોકપાળોની શોભા રૂપ કુબેર પાસેના આડે પ્રકારના બંડારો-અને વરણ પાસેથી એક એક કાન કાઢી હતાં, સાવ ધોળા મનવેળી ધોડાઓ; આવેલા હતા. ॥૫૬॥ એટલે તેઓને પોતાના લોકપાળ પશુની સિદ્ધિને અર્ચે, ભગવાને જે જે આવેલું હતું; તેને સર્વ, પૃથ્વી ઉપર પ્રકટ થયેલા આ એ હરિ ભગવાન(રામ અને કમ્બુ) ને, તેઓએ ઉતાવળેજ પાછું આપ્યું હતું. ॥૫૭॥ તે પછી પોતાના યોગના પ્રભાવ વડે, મથુ-રામાંના પોતાના સર્વ સંબંધીઓને, ત્યાં (હારમાં) પહોંચાડી દેધને; પ્રગત્ત રક્ષણ કરવા રામને મૂકી, તેમની

સલાહથીજ, પોતે આયુધ વિનાના થઈ; કમળની માળા પેહેરેલા કમ્બુ ભગવાન, એકલાજ; મથુરાના દરવાજા બહાર નીકળી પડ્યા. ॥૫૮॥ હનિ શ્રીન્માન્દશ્મા રક્ષતો દુર્ગનિવેશન નામે પચાસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૫૦॥ અધ્યાય. ૫૨ મો.-શ્રીશુક-કેવલો ચંદ્રમા બહાર નીકળી આવવાની પેટે; ગામમાંથી બહાર ની-કળેલા, તેમને દેખીને; આ ઉત્તમ દેખાવવાળો-સ્વામ રંગનો-ધીળાં રેશમી વસ્ત્ર પેહેરેલો-વક્ષ રથમાંથી શ્રી-વત્સના ચિન્હ વાળો-મળામાં લટકતા કૌરુભથી શોભતો-લાંબા અને જડા ચાર ફાથ વાળો-નવા કમળ જેવી રાતી આંખોવાળો-અને હમેશાં આંદો, શોભતા, ને સારા માલથી સુંદર રીતે હસતા મુખાર્વિંદ ઉપર ચળકતાં માંડલાના આકારનાં કુંડોથી દીપ્તો-તથા નારદે કહેલાં લક્ષ્ણો, શ્રી વત્સનું ચિન્હ, ચાર લુગ્ન, કમળ જેવી આંખો, વનમાળા, અને અત્યંત સુંદરતા વાળો;-આ પુરૂષ વાસુદેવ શિયાળ પીળો દોષ શકેજ નહીં, એમ વિચારીને; એ આયુધ વિનાનો પગે ચાલતો છે, તો; હું પણ પગે ચાલીને તથા આયુધ

મોટી મહેલો આપે છે. તેમ જ રાજા તેજસ્વીઓના તેજ રૂપ આપે, ભગવાન અગ્નિ-સૂર્ય-ચંદ્ર-મંચલા
 એકાદ છે. કેવળ મહેલો આપે છે. જોઈએ તેમજ સોડાપણા દેવ છે. ॥ ૩૦ ॥ આપ પોતાના તેજથી, દીવાની
 પેટી ગુલાબી અંધકારને મટાડે છે. માટે દેવના દેવ તથા ઉત્તમ પુરુષો (અહ્યા-વિષ્ણુ-અને ૨૬) માંના કોઈ
 પણ એક, તમે કહેવાનું હું માનું છું. ॥ ૩૧ ॥ હું નરપુંગવ, કપટ સહિત ઘડને પૂજારી અમને, આપનો જન્મ
 -કર્મ-અને જોય; જે આપને કહેવાનું હીક લાગે તો, કહી સંભળાવો. ॥ ૩૨ ॥ હું પુરુષ બ્રાહ્મ, અમે-તો
 કહેવાનું વંશી ક્ષત્રીઓમાંના માંખાના પુત્ર. મુચુકુંદ નામથી કહેવાય છે. ॥ ૩૩ ॥ અને ધણે વખત
 ભગવાની મહારી જ્ઞાને લીધે, દિવસોની શક્તિથી સહિત ઘડને; આ મનુષ્ય વિનાના સ્થાનમાં, સ્થૂળ જ્ઞાને
 મન મળી ઉપ મેલા કલા; ત્યાં હમણાં કોઈએ કહાડેલા છે. ॥ ૩૪ ॥ અને તેથી તે પાપી, પોતાના પાપ

પરે નકરી, ગળાને ખાખ થઈ ગયો છે; તથા ત્યાર ૩૩ સત્ત્વોનો નાશ કરનારા, અને શોભિતા આપ, મારી નરે પડ્યા છે. ॥ ૩૫ ॥ હું મદાત્મા, પ્રાણીઓએ માન આપવાને યોગ્ય, આપના ધણી અસંખ્ય
 તેજથી અંધકાર જવાથી; હું આપની સાચું જોઈ શકતો નથી. ॥ ૩૬ ॥ શ્રીકૃષ્ણ-એ રીતે મુચુકુંદ રાજાએ
 કહેવાથી, જન્મે જન્મતનું પાલન કરનારા ભગવાને; મેધનાદ જેવી અંબાર વાણીથી, તેમને હસીને કહ્યું કે.
 ॥ ૩૭ ॥ શ્રીકૃષ્ણવાન-હે સગ, મારા જન્મ-કર્મ-અને નામો દર્શાવે છે; અને તે અનેત કહેવાના કારણથી,
 હું તેમની સંખ્યા કરવાને શક્તિવાન નથી. ॥ ૩૮ ॥ કાઈ પુરુષ ધણી જન્મે પડે, કદાચ પૃથ્વીના રજ-
 ક્ષોને મણી શકે; પણ મારા મુજો-કર્મ-નામો-અને જન્મેને તો, તે કહી પણ મણી શકે નહીં. ॥ ૩૯ ॥
 હું રાજા, જ્ઞાન-ભવિષ્ય-અને વર્તમાન; તમે કાળમાં જન્માશ મારા જન્મ, તથા કર્મેને, મણવા ભાગતાં

શકિત:શનકૈરાજા-ધર્ષમિત્રતેજસા ॥૨૮॥ મુચુકુંદ-કોમવાનિહસંપ્રાપ્તોવિપિનેગિરિગદ્ગરે ॥પદ્યાંપદ્યપલાશાભ્યાંવિચરસ્યુરુકંઠે ॥૨૯॥
 કિંસ્વિતેજાત્વસાંતેજોગવા-વિભાવસુ: ॥ સૂર્ય:સોમોમહેન્દ્રોવાલોકપાલોપરોષિવા ॥૩૦॥ મન્યેત્વ-દેવદેવાનાંત્રયાણાંપુરુષર્ષભ ॥ યદ્વા
 ઘટેગુહાધ્વાંતંપ્રદીપ:પ્રમયાયથા ॥૩૧॥ શુશ્રૂષતામવ્યલીકમસ્મા-નરપુંગવ ॥ સ્વજન્મકમગો-વાકશ્પતાંપદિરોચતે ॥૩૨॥ વ-દુદુદુ
 આપ્રપેક્ષાકા:ક્ષપ્રબંધવ: ॥ મુચુકુંદ-તિપ્રોક્તોયો-નાશ્વાત્મજ:પ્રમો ॥૩૩॥ ચૈરમજાગ-શ્રાંતાનિદ્રાપ-તૈન્દ્રિય:શયે-સ્મિન્વિજનેકાર્મકે
 નાપ્યુત્થાપિતોઽધુના ॥૩૪॥ સોઽપિમસ્મીકૃતોનૂનમાત્મીયેનૈવપાપ્મના ॥ અનંતરંમવાનશ્રીમૌહ્યક્ષિતોઽમિવશા-ન: ॥૩૫॥ દૈત્ય-દેવ-
 પક્ષેણમૃદિદ્ધુનશક્તુમ: ॥ હતૌજસોમહાભાગમાનસીયોઽસિદે-નાં ॥૩૬॥ એવંસંભાષિતોરાજામગવાનમૂતમાવન: ॥ પ્રત્યાહમ-સન્વાણ્યા
 મેઘનાદગમીરયા ॥૩૭॥ શ્રીમગ-જન્મકર્માભિધાનાનિસંતિમેઽગસ-ત્વશ: ॥ નશક્યંતેઽનુસંસ્થા-ત્વનંતત્વાન્મયાઽપિહિ ॥૩૮॥ કચિ
 વ્રજાસિવિમમેપાર્થિવાન્યુરુજન્મભિ: ॥ ગુણકર્માભિધાનાનિનમેજન્માનિ-હિ ॥૩૯॥ કાલત્રયોપપન્નાનિજ-દૈત્ય-પ્રાણિને-પ ॥ અનુક
 મંતોનૈવાંતંગ-અંતિપરમર્ષય: ॥૪૦॥ તથાપ્યદ્યતના-પંગશૃણુશ્વગદોદ્દ- ॥ વિજ્ઞાપિતોવિ-રેચેનપુરાઽહંધર્મગુપ્તયે ॥ મૂમેમારાયમાણનામસુ
 રાણાંક્ષયાયચ ॥૪૧॥ અવતીર્ણોયદુકુલેગૃહઆનકદુંદુભે: ॥ વદંતિવાસુદેવેતિવસુદેવસુતંહિમાં ॥૪૨॥ કાલનેમિર્હત:કંસ:પ્રલંબાચાશ્રસ
 દ્વિષ: ॥ રાજ-પદ-વતોદ-ધોરજસ્તેતિ-મચ્ચુષા ॥૪૩॥ સોઽહંતવાનુગ્રહાયંગુહામેતામુપાગત: ॥ પ્રાર્થિત:પ્રચુરંપૂર્વત્વયા-મક્તવત્સલ: ॥૪૪॥
 વરાન્લુણીશ્વરાજર્ષેસર્વાન્કામાન્દદામિતે ॥ માંપપન્નો-દ:કશ્ચિન્નભૂયોઽહંતિશોચિતું ॥૪૫॥ શ્રીકૃષ્ણ-૦-ઇત્યુક્તસ્તંપ્રણમ્ય-મુચુકુંદ-પુણ્ય-
 ત: ॥ જ્ઞાત્વાનારાયણંદેવંગર્ગવાક્યમનુસ્મરન્ ॥૪૬॥ મુચુકુંદ-૦-વિમોહતોઽયંજન-શમાયયાત્વદીપયાત્વાંનમજત્યનર્થદઃ ॥ સુસ્વાયદુ:સ્વ
 પ્રભવેષુસજ્જતેગૃહેષુયોપિત્પુરુષશ્વંચિત: ॥૪૭॥ લબ્ધ્વાજનોદુર્લભમવમાનુષંકયંચિદધ્યંગમયત્નતોઽનઘ ॥ પાદારવિદંનમજત્યસન્મતિર્મૃ
 હાંધકૂપેપતિતોયથાપશુ: ॥૪૮॥ મમૈષકાલોઽજિતનિષ્ફલોગતોરાજ્ય-શ્રિયોન્નદમદ-ભૂપતે: ॥ મર્ત્યાત્મનુદે:સુતદારકોશમૂઢાસજ્જમા

મોટા રાજાઓ પણ; તેના અંતરને પામતા નથી. ॥ ૪૦ ॥ તોપણ હું રાજા, મારા હમણાંના જન્મ વિશેષ હું
 તમને કહું છું, તે તમે સાંભળો; પૂર્વ જન્મોએ ધર્મના રક્ષણ સારું, વિદ્યાપતા કરેલા હું; પૃથ્વીનો માર ઉત્ત-
 રસ માટે, અને અસુરોનો નાશ કરવા સારું; યાદવ કુળમાં આનંદ દુદુલી એટલે વસુદેવના વરમાં આવતીને,
 એ વસુદેવનો પુત્ર થવાથી; લોકો મને વાસુદેવ કહે છે. ॥ ૪૧-૪૨ ॥ સત્પુરુષોનો દેવ કરનારા કંસ એટલે
 પૂર્વ જન્મના કાળનેમી અને પ્રલયાસુર આદિકને મેં મારેલા છે; અને આ યતને પણ, હું રાજા, તમારી તીખી
 દૃષ્ટિથી જાણી નાખ્યો છું. ॥ ૪૩ ॥ તે હું; તમે, પૂર્વ મારી ધણી ભક્તિ કરવાથી; તમારા ઉપર અનુકર કરવાને
 સારું, આ મુશ્કેલીમાં આવેલા છું. ॥ ૪૪ ॥ તો હું રાજા, હું સર્વ કાળમાં પરિપૂર્ણ કરનારા પાસેથી,
 તમે વરદાનો માગો; કારણ કે મને સરણ થયેલા કોઈ પણ મનુષ્ય, કૃત્રીથી શોક કરવાને યોગ્ય થતો નથી.
 ॥ ૪૫ ॥ શ્રીકૃષ્ણ-એ રીતે કહેવાયેલા મુચુકુંદ રાજા, ગર્ભ મુનિના વચનનું સ્મરણ લાવીને; તેમને નાશપણ દેવ

જાણીને, આનંદ સહિત પડે લાગ્યો; અને જોઈયો કે. ॥ ૪૬ ॥ મુચુકુંદ-હે હમર તમારી માયાથી મોહ પા-
 મેલા અને કાચલા આ લોક, હજારે કૃત્રિમ કરનારા; આ પુરુષનાં જ્ઞાનપણાં ધરેને વિજે, સુખની પ્રત્યક્ષી
 લાગી જતા રૂપ અનર્થનેજ ભોગવ્યા કરે છે; પણ આપને ભગતા નથી. ॥ ૪૭ ॥ હું અનંદ, અર્થનાં મળ-
 વાને દુર્લભ, અને કાંઈ પણ ખાખી વિનાનો; આ મનુષ્ય દેહ વગર મને પામ્યા છતાં; લોકો આપના ચરણ
 કમળને ભગતા નથી; અને તે દુષ્ટ બુદ્ધિ વાળાઓ; પશુની પેટ; ધર રૂપી અંધારા કુવામાં પડે છે.
 ॥ ૪૮ ॥ માટે હું અગ્રિત ભગવાન, હું રાજવલ્લભીના મદથી ઉત્તમ થયેલા-સરીરને પોતા રૂપ માનવાની
 બુદ્ધિવાળા-અને સંતાન, સ્ત્રી, ભંડાર, તથા પૃથ્વી આદિને વિશેષ આશક્તિવાન ઘડને; તેમના સંપત્તીના અંત
 વચની ચિંતા કરનારા-સગ્ગેનો; અસારસૂત્રીનો સંધ્યો વખત નિષ્ક્રિય વહી ગયો છે. ॥ ૪૯ ॥ અને ધણ
 તથા દર જ્ઞાન આ ક્ષેત્રને વિશે, રાજપણનું અભિમાન રાખનારા મેં: રથ-દાથી-પોડા-અને પાવડળ તથા

તેનાપતિએથી વિદ્યાર્થને, અતિ દુર્મદ યદ આપને નવો મયુકાસ્ત્રાઃ પૃથ્વી ઉપર કર્યાં કાઢ્યું છે. ॥૫૦॥
પણ એ પ્રકારે વિષયાદિકની લાલચથી વધતા જતા લેખથી; વધી સાંખી ચિંતા કરવા કરવામાં પ્રવૃત્ત
થએલા પુરુષનો; અપ્રમત એવા આપ, એવિંસાજ; જેમ મલેકાં આટલો સાપ, ઉદરને પકડીને તેમ; પકડી
લેઈને અંત આણેછે. ॥૫૧॥ અને જે કહેવર પૂરે, મદોન્મત કાથી ઉપર; અથવા સોનાના સાજાવાળા રથ
ઉપર; ભેટીને રાતના નાગથી કહેવાનું હતું; તેને, રાજ્યા ન રજો એવા કાળ સ્વરૂપ આપના; વિદ્યા-કીડા-
આમર રાણાડી; એ નામોવાળું કડી મોકેછે. ॥૫૨॥ તેથી હે હથર, હર સમંધી સ્ત્રી પુરુષોનાં બેઠાને લગનાં
સુખમાં લાભેલા; અને આંખે, મદારીના મોકા જેવા કરેલા પુરુષ; ભેડે, તે સવળા દિશ્યોને છતનારો
થઈને; તેને કાઢ સાથે લડવાનું જાણી નહોતાથી, સર્વ રાજ્યો તેને વંદન કરતા હોય; તથા કિતમ ચક્રવર્તીના
આસન ઉપર, તે શ્રીરાજનો હોય; તેપણ તેની એવીજ મતિ થાયછે. ॥૫૩॥ વળી રાજ્યાદિક સુખભોગ મેળવ-

વાની અપેક્ષા થઈ; સુખાદિકનો લાભ કરીને, જેમો સારી નિદ્રાથી તપ કરે છે; અને તેથી હચેલા મનોર્થને
પામે છે; ભારે પણ, તેઓની તૃષ્ણા શાંત ન થતાં, વધતીજ જાય છે; અને પછી તેઓ, સ્વર્ગાદિકના રાજ્ય
થવાનું હચીને; પરીથી પણ એ મલેકાનો લાભ કરી, પાછા વધુ તપ કરવા લાગેછે; જેથી તેઓને કડીએ સુખની
પ્રાપ્તિ થતીજ નથી. ॥૫૪॥ મારે હે અમ્યુન ભગવાન, સંસારમાં બટકનાં પ્રાણીને, જ્યારે સત્સંગ થાય છે;
ભારેજ, સત્પુરુષોની મતિ રૂપ; તથા પર (એટલે મહાજૂનો આદિ કરજો) અને અવર (એટલે તેઓવડે
ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી પદાર્થાદિક કાંઈ) ના હથર, આપને વિશે; તેની મતિ થાય છે; અને એ રીતે સતોનો
સમાગમ થવાવડે, જ્યારે આપના વિશે તેની મતિ થાય છે; ત્યારેજ તે આ સંસાર થઈ યુક્ત થઈ પામેછે.
॥૫૫॥ આપી પૃથ્વીનું રાજ્ય કરનારા મદાન પુરુષોએ પણ, જેની હચ્છા કરેલી છે; તે એકલા રહેવાને મારે, વનમાં
વસવાનું તો; અને યદ્યપીજ રાજ્ય થઈને છૂટી જઈને, પ્રાપ્ત થયેલુંજ છે; તો એ અનુમદ પણ આપ હવેરજ,

નસ્યદુરંતચિંતયા ॥૪૯॥ કલેવરેઽસ્મિન્ધટકુચ્યસંનિભેનિરૂઢમાનોનરદેવહત્યહં ॥ તૃતોરયેમાશ્વપદાત્યનીકપૈર્ગાપર્યટસ્વાઽગણયન્સુદુર્મદઃ
॥૫૦॥ પ્રમત્તમુચ્ચૈરિતિકૃત્યચિંતયાપ્રવૃદ્ધલોભંવિષયેષુલાલસં ॥ ત્વમપ્રમત્તઃસહસાભિપચસેક્ષુલ્લેહિહાનોઽહિરિવાસ્તુમંતકઃ ॥૫૧॥ પુરારથૈ
ર્હેમપરિષ્કૃતેશ્વરન્મતંગજૈર્વાનરદેવસંજિતઃ ॥ સપ્વકાલેનદુરત્યયેનતેકલેવરોવિટ્કૃમિભસ્મસંજિતઃ ॥૫૨॥ નિર્જિત્યવિક્ચક્રમભૂતવિગ્રહો
વરાસનસ્થઃસમરાજવંદિતઃ ॥ ગૃહેપુમેશુન્યસુસ્થેષુયોષિતાંક્રીડામૃગઃપૂરુષર્શનીયતે ॥૫૩॥ કરોતિકર્માણિતપઃસુનિષ્ઠિતોનિવૃત્તભોગસ્તદ
પેઃપ્રાક્ત ॥ પુનશ્ચભૂયેયમહંસ્વરાદિતિપ્રવૃદ્ધતર્પોનસુસ્વાયકલ્પતે ॥૫૪॥ ભવાપવર્ગોઽમતોયદાઃપ્રેક્ષ્યસ્યતદ્વચ્યુતસત્સમાગમઃ ॥સત્સં
ગમોપર્હિતૈવસદ્ગતૌપરાવરેશેત્વયિજાયતેમતિઃ ॥૫૫॥ મન્યેમમાનુગ્રહર્શતેઽતોરાજ્યાનુબંધાપગમોયદૃચ્છયા ॥ યઃપ્રાર્થયતેસાધુભિરેત્દ્ય
યાવનંવિવિક્ષદ્ધિરસ્વંભૂમિપૈઃ ॥૫૬॥ નકામયેઽન્યંતવપાદસેવનાદર્કિંચનપ્રાર્થયતમાદ્વરંવિભો ॥ આરાધ્યકસ્ત્વાંશ્વપવર્ગદંરેવૃણીતઆર્યોવર
માત્મવંધનં ॥૫૭॥ તસ્માદ્વિત્યાશિષર્શસર્વતોરજસ્તમઃસ્ત્વપુણાનુબંધનાઃ ॥ નિરંજનંનિર્ગુણમદ્વયંપરંત્વાંતિમાત્રંપુરુષંબ્રજામ્યહં ॥૫૮
ચિરમિહવૃજિનાર્તસ્તપ્યમાનોઽનુતાપૈરિતિષ્ઠમિત્રોઽલ્લબ્ધશાંતિઃકથંચિત્ ॥ શરણદસમુપેતસ્વત્પદાન્નંપરાત્મન્નમયમૃતમશોકંપાહિમાપ
ન્નમીશ ॥૫૯॥ શ્રીમગ્સાર્વભૌમમહારાજમતિસ્તેવિમલોર્જિતા ॥ વરેઃપ્રલોભિતસ્યાપિનકામેર્બિહતાયતઃ ॥૬૦॥ પ્રલોભિતોવરેર્યસ્થમપ
માદાપવિદિતત્ ॥ મધીર્મય્યેકમક્તાનામાશીર્ભિર્મિથતેકચિત્ ॥૬૧॥ યુંજાનાનામમક્તાનાંધાણામાદિભિર્મનઃ ॥ અક્ષાણવાસનંરાજ્ય
પુનરુત્પિતં ॥૬૨॥ વિચરસ્વમહીકામંમય્યાવેશિતમાનસઃ ॥ અસ્થેવનિત્યદાતુમ્યંભક્તિર્મય્યનપાયિની ॥૬૩॥ ક્ષાત્રધર્મેસ્થિતોજંતૃદ્યવધી
મૃગયાભિઃ ॥ સમાહિતસ્તતપસાજહાધંમદુપાશ્રિતઃ ॥૬૪॥ જન્મન્યનંતરેરાજર્ણવૃત્તસુત્તમઃ ॥ ભૂત્વાદ્વિજવરસ્તંવૈમામુપૈષ્યસિકેવલં
॥૬૫॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમજપુરાણેદશમસ્કંધેઉત્તરાર્ધેમુચુકુંદસ્તુતિર્નામૈકપંચાશતમોઽધ્યાયઃ ॥૫૧॥

મારા ઉપર કરેલાનું. હું માનું છું. ॥૫૫॥ અને હે સમર્થ, અકિંચન પુરુષોએ હચ્છા લાયક, અતિ ઉત્તમ વરદાન
તો, "આપના ચરણનું સેવનજ છે." મારે તે ચિંતાપ બીજું વરદાન, હું માગતોજ નથી; મોક્ષને આપનાર આપ
હરિ ભગવાનને પ્રસન્ન કરવા પછી, કીઓ સમગ્ર પુરુષ; પોતાને અર્ધન પમાડનાર, વરદાનોને માટે. ॥૫૭॥
એટલા મારે હે હથર, સત્-સ્વ-અને તપ, એ મુલ્યાંત્ર બંધનવાળી સર્વ આશિષો (એટલે વરદાન) ને પડવાં
મૂકીને; નિરંજન-નિર્ગુણ-અદ્વ-અને જ્ઞાન માત્ર; એવા આપ પરમ પુરુષ ભગવાનનુંજ હું શરણ લેઉં છું. ॥૫૮॥
હે શરણ આપનારા-પરમાત્મા-અભવ સ્વરૂપ-અને અમૃતરૂપ તથા શોક રહિત હથર, આપના શરણમાં હું;
વધી કાળ થયાં, અદીના હ શત્રુઓથી ઉત્પન્ન થતી થઈ તૃષ્ણાઓ વાળો-અને સંસારના પરિતાપ રૂપ દુખોથી
શીઘ્રજને તપી મલેકો-કડીએ શાંતિ ન પામતાથીજ, આપોછું; મારે મારો યચાપ કરો. ॥૫૯॥-શ્રીભગવાન-હે
ચક્રવર્તી રાજા, વરદાન આપવાની લાલચ દેખાડ્યા છતાં પણ; તમારી નિર્ભય શુદ્ધિ, કામનાઓ રહિતજ રહી છે; એ

અતિ ગ્રેહ છે. ॥૬૦॥ તમે કડી એ વરદાનોવડે, લલચાયા હોત; તો તે થઈ પણ, તમને પ્રમાણો નજ થાન; કેમકે
મારા એકાંતિક ભગોની શુદ્ધિ, સંસારિક સુખો થઈ; કડી પણ બટ થતી નથીજ. ॥૬૧॥ અને હે રાજા; પ્રાણ-
યામ વિગેરે થઈ, મનને વશ કરનારા અભગોને તો; તેમની યાલનાઓ ક્ષીણ ન થવા થઈ, તે પરી કરીને
ઉભી થતીજ; જોવામાં આવે છે. ॥૬૨॥ મારે તમે હવે મારે વિશેજ મન રાખીને, પૃથ્વી ઉપર હચ્છા પ્ર-
માણે કરો; તમને મારે વિશે અનપાપની ભક્તિ હમેશાંજ રહેશે. ॥૬૩॥ અને તમે ક્ષત્રીના ધર્મમાં રહેલા
હોવાથી, યુગ્યા આદિને વિશે પ્રાણીઓને વશ કર્યો હશે; તે વિગેરે પાપોને, મારો આશ્રય લઈને; એક
ચિતે તપ કરીને જાગજો. ॥૬૪॥ હે રાજા, હવે પછીના જન્મમાં તમે, સર્વ પ્રાણીઓ વિગેરેના અતિ સુલભ,
એવા ઉત્તમ દિવ્યપદ્ધતિ પામીને; મારા ઉત્તમ સ્વરૂપને (એટલે મોક્ષનેજ) પામશે. ॥૬૫॥ ઇતિ શ્રી ૦ બા ૦
દશમા સ્કંધો એકાદશો અં ૫૦ ॥૫૧॥

અન્યાય પર એ. — શ્રીશુક — હે રાજા એ રીતે કામ્ય ભગવાનને અનુક્રમ પામેલા મુચુકુંદ રાજા, ભગવાનને નમીને; તથા તેમની પરકમા કરીને; મુશના મુખમાંથી બહાર નીકળ્યા. ૧૧૧૧ ત્યારે તેમણે મા-
ણસો-પણસો-આડો-અને વનસ્પતિઓ વિગેરેને, નાના કદનાં દેખવાથી; કલિયુગ આવેલાનું, જાણી જાણને;
હિસર ફિસામાં પોતે આભ્યા મયા. ૧૧૨૧ પછી તે અઘવાન-સંગ રક્તિ-સંસયો થકી મુક્ત થયેલા-અને ધીર
પુરુષે, કામ્ય ભગવાનમાં અત લગાડી, તપ કરવા માટે ગંધમાદન પર્વતમાં પ્રવેશ કર્યો. ૧૧૩૧ અને ત્યાં નર
નાશમણના રથાન મદરિશ્વરમાં જઈ; સર્વ દેહને સહન કરી, શાંત પછે તપ કરવા વડે; હરિ ભગવાનનું
આરાધન કર્યું. ૧૧૪૧ તે ભગવાન પશુ પાછા, ધવનાએ ઘેરેલી મયુરપુરીમાં આવ્યા; તથા એમણેના લ-
શકરને મારીને, તેમનું ધન હારીકામાં લેઈ મયા. ૧૧૫૧ પછી અમ્યુન ભગવાનની આગાથી માણસો અને

ગજાદો વડે, તે ધન લેઈ જવામાં આવતું હતું; તેવામાંજ તેવિસ અક્ષોદિષ્ટી કૈન્યનો ધણી, જરાસંધ આવી
લાગ્યો. ૧૧૬૧ હે રાજા, ત્યારે મનુષ્યના જેવી વતંછુક કરનારા, એ એક માધવો; (રામ અને કામ્ય) મનુ
સેનાને વેગ સહિત આવતી દેખીને, લાંથી ઉતાવળાજ નાહા. ૧૧૭૧ અને તે નદી બીહીનારાઓ, બીહીનેલા
બીહીકણીની પેઠે; ધણું ધન પડતું મકાને, પોતાના કમળની પાંખડી સરખા પગથી; ધણી ચોળના સૂત્રી
આલતાજ મયા. ૧૧૮૧ ત્યારે તેમને નાસી જતા દેખીને, જાણવાન જરાસંધ હસ્યો; અને તે ઇન્દ્રવેરના પ્રમા-
ણને નદી જાણતાં, રથના સૈન્ય સહિત તેમના પાછળ દોડવા લાગ્યો. ૧૧૯૧ એટલે પછે દૂર સૂત્રી દોડવાથી
ચાકેલા, એ બેને આઘ્યો; પ્રવેશી નામના ડુંગરના શિખર ઉપર ચડી ગયા; કે જ્યાં તેમ હમેશાંજ વર-
સા કરે છે. ૧૧૯૧ હે રાજા, એ પર્વતમાં શોધ્યા છતાં, એ બેને આઘ્યોનો પતો, જ્યારે જરાસંધને

શ્રીશુક ૦ હ્યંસોડનુગ્રહીતોંગકૃષ્ણેનેશ્વાકુનંદનઃ ॥ તંપરિક્રમ્યસંનમ્યનિશ્ચક્રામગુરુમુખાત્ ॥૧॥ સર્વીક્ષ્યક્ષુલ્લકાન્મર્ત્યાન્પશૂન્વીરુદ્ધનસ્પ
તીન્ ॥ મલાકલિયુગંપ્રાપ્તંજગામદિશમુતરાં ॥૨॥ તપઃશ્રદ્ધાયુતોધીરોનિઃસંગોમુક્તસંશયઃ ॥ સમાધાયમનઃકૃષ્ણોપ્રાવિશદ્વંધમાદનં ॥૩॥ બદ
ર્થશ્રમમાસાનરનારાયણાલયં ॥ સર્વદ્વંદ્વસહઃશાંતસ્તપસારાધયદ્ધરિં ॥૪॥ ભગવાન્પુનરાવ્રજ્યપુરીંયવનવેષ્ટિતાં ॥ હૃત્વાશ્લેષ્છલ્લનિન્યેતદીર્ય
ારકાંધ્રનં ॥૫॥ નીયમાનેધનેગોભિર્નૃભિશ્ચાચ્યુતચોદિતૈઃ ॥ આજગામજરાસંધસ્ત્રયોર્વિંશત્યનીકપઃ ॥૬॥ વિલોક્યવેગરમસંરિપુસૈન્યસ્યમાધ
ર્થૌ ॥ મનુષ્યચેષ્ટામાપન્નોરાજન્દુદુવતુર્દ્રુતં ॥૭॥ વિહાયવિતંત્રચુરન્ભીતૌર્ભીરુઃ ॥૮॥ પદ્યાંપદ્મપલાશામ્યાંચિલનુર્બહુયોજનં ॥૯॥ પલાયમા
નોતૌદૃષ્ટામાગધઃપ્રહસન્બલી ॥ અન્વધાવદ્રયાનીકૈરીશયોરપ્રમાણવિત્ ॥૧૦॥ પ્રદ્રુત્યદૂરંસંશ્રાંતૌતુંગમારુહતાંગિરિં ॥ પ્રવર્ષણાશ્ચ્યંભગવાન્નિત્ય
દાયત્રવર્ષતિ ॥૧૧॥ ગિરૌનિલીનાવાજ્ઞાયનાધિગમ્યપદંનૃપ ॥ દદાહગિરિમેધોભિઃસમંતાદગ્નિમુત્સૃજન્ ॥૧૨॥ તતુત્પર્યતરસાદહ્યમાનત
ટાદુર્મો ॥ દશૈકયોજનોતુંગાન્નિપેતનુરધોમુવિ ॥૧૩॥ અલક્ષ્યમાર્જોરિપુણાસાનુગેનયદૂતમૌ ॥ સ્વપુરંપુનરાયાતૌસમુદ્રપરિશાંનૃપ ॥૧૪॥ સોડ
પિદગ્ધાવિતિઃપામન્વાનોબલકેશવૌ ॥ બલમાકૃષ્યમુમન્મગધાન્માગધોયયૌ ॥૧૫॥ આનર્તાધિપતિઃશ્રીમાન્વતોરેવતીસુતાં ॥ બ્રહ્મણાંચોદિ
તઃપ્રાદાહલાયેતિપુરોદિતાં ॥૧૬॥ ભગવાનપિગોંવંદ્યયેકુરુદ્વહ ॥ વૈદર્ભીભીષ્મકસુતાંશ્રિયોમાત્રાંસ્વયંવરે ॥૧૭॥ પુત્ર્યત્પુત્રસામ્રાટઃશા
લ્વાર્દીશ્ચેયપક્ષગાન્ ॥ પશ્યતાંસર્વલોનાંતાર્ક્યપુત્રઃસુધામિવા ॥૧૮॥ રાજા ૦ ભગવાન્મીષ્મ ॥ સુતાંરુક્મિર્ણીરુચિરાનનાં ॥ રાક્ષસેનવિધાનેન
ઉપયેમેહિતિશ્રુતાં ॥૧૯॥ ભગવન્શ્રોતુમિન્દ્રામઃકૃષ્ણાસ્યામિતતેજસઃ ॥ યથામાગશાસ્ત્રાણાંજિત્વાકન્યામુપાહરત્ ॥૨૦॥ બ્રહ્મજ્ઞકથાઃપુ
ણ્યામાધ્વીર્લોકમલાપાઃ ॥ કોડનુતૃપ્તેતદ્દૃષ્ટ્વાનઃશ્રુતજ્ઞોનિત્યનૂતનાઃ ॥૨૧॥ શ્રીશુક ૦ રાજાસીદ્ધીષ્મકોનામવિદર્ભાધિપતિર્મેહાન્ ॥ તત્સ્યપં
ચાભવન્પુત્રાઃકન્યૈકાચવરાનના ॥૨૨॥ રુક્મ્યગ્રજોરુક્મરથોરુક્મવાહુરનંતરઃ ॥ રુક્મકેશોરુક્મમાત્રીરુક્મિન્યેષાંસ્વસાસતી ॥૨૩॥ સોપ
શ્રુત્યમુકુંદસ્યરૂપવીર્યગુણશ્રિયઃ ॥ ગૃહાગતૈર્ગીયમાનાસ્તમેનેસદૃશંપતિ ॥૨૪॥ તાંબુદિલક્ષણૌદાર્યરૂપશીલગુણાશ્રયાં ॥ કૃષ્ણશ્ચસદૃશીમા

ન લાગ્યો; ત્યારે તેણે એ પર્વતને ફરતાં, લાકડાં શિયાળીને; તેમાં અગ્નિ સળગાવી, તે પર્વતને આળ્યો.
૧૧૧૧ તેથી એ પર્વતની જાણુઓ જ્યારે જળવા લાગી, ત્યારે એ બેને આઘ્યો; તે અગ્નિનાર
જોળન ઉઘાડના પર્વત ઉપરથી, હેડે પૃથ્વી ઉપર વેગ સહિત કુડી પડ્યા. ૧૧૨૧ એ રીતે એ
એક ઉત્તમ માદવો, મનુષ્ય અને તેના સાથીઓને, દેખા નહીં હતાં; પોતાની પુરી હારકામાં પાછા
આવ્યા. ૧૧૩૧ અને તે જરાસંધ પશુ, જાણરામ તથા કેસવ ભગવાનને; જૂડે જૂડે જાણી મળેલાનું
માનીને; પોતાનું ધણું મોટું સૈન્ય, પાછું વાળીને; પાછા મનમ દેશમાં ગયો. ૧૧૪૧ આનંત (એટલે
એખામંડળ) દેશના અધિપતિ ધનવાન રેવત રાજાએ, જાણાની આગાથી; પોતાની રેવતી નામની કન્યા
જાણરામને આપ્યા બદલ તો; પૂર્વે મેંજ તમને કહેલું છે. ૧૧૫૧ હે કુરુદ્વહ, તે પછી એવિદ ભગવાન પશુ
જિખમક રાજાની પુત્રી, લક્ષ્મીજીનો અંશ, વૈદર્ભિને; રવંવરમાંથી શાહા આદિ કિશુપાળના પક્ષના રાજાઓને,

દરાવીને; સર્વ લોકના દેખતાં, મરડે અમ્યુન લેઈ જવાની પેઠે; વેગસહિત ઉપાડી લેઈ જાણને, પરજેલા છે.
૧૧૬-૧૧૭-પરીક્ષિત-શુંદર મોહાવાળી બિમક રાજાની પુત્રી, એ રક્ષમણીને, ભગવાન રાક્ષસ વિધાનથી
પરજેલાનું, અમે સાંભળ્યું છે; તો હે મહારાજ, એ અગ્નિ તેજવાળા કામ્ય ભગવાન; શાહા અને જરાસંધ
આદિકને જીતી, તે કન્યાને કેવી રીતે હરિ લાગ્યા, તે સાંભળવાને હું ઇચ્છું. ૧૧૮-૧૧૯ હે આદ્યજ્ઞ, લોક
માત્રના પાપને મટાડનારી-નિત્ય નવીન લાગનારી-અને પવિત્ર તથા મધુર-કામ્ય કથાઓને, સાંભળવાચકી;
સાંભળવામાં ચતુર એવો, ક્યો પુરુષ તમિ પામે. ? ૧૨૦-શ્રીશુક-વિદર્ભ દેશનો અધિપતિ બિમક નામનો,
એક મોટો રાજા હતો; તેને પાંચ દીકરા તથા એકજ રાજા ચહેરાવાળી, દીકરી થઈ હતી. ૧૨૧-૨૨-૨૩
સહીથી પ્રથમ જન્મેલો હતો, તેના પછી રુક્મરથ-રુક્મજાકુ-રુક્મકેશ-અને રુક્મભાલી-તથા તેમની એકેન
પતિવ્રતા રુક્મણી, અનુક્રમે થયાં હતાં. ૧૨૨-૨૩ રુક્મણીએ પોતાને ત્યાં આવેલાઓથી, મુકુંદ ભગવાનનાં રૂપ

પોતાને હાથે પકડીને, તેને કહ્યું કે. ૥ ૧ ॥ શ્રીભગવાન-મારું ચીન પશુ, એમાં એવી રીતે સાવચાવી; મને રાત્રે ઉપ આપતી નથી; ને મારું તેની સાથે થતું લગ્ન, દેવને લધિ; રક્ષીએ અટકાવેલાનું હું જાણું છું. ૥ ૨ ॥ માટે લોકમાંથી મંથન કરવાપરે પ્રાપ્ત થતા અમિતી પેટે, મુદમાં દુષ્ટ રાજ્યોનું મંથન કરીને; હું એ મારામાં મન વાળી, અને નિર્દોષ અજોવાળીને; ભેષ આપીશ. ૥ ૩ ॥ શ્રીકૃષ્ણ-પછી રૂઝિ-છીના લગ્નને નહીં દિવસ જાણીને; એ મધુસૂદન ભગવાને, પોતાના આદર્થી દારૂને કહ્યું કે: "તું રથ જોડે." ૥ ૪ ॥ એટલે સૈન્ય-સુગ્રીવ-મેઘપુષ્પ-અને બળાહક નામના ચાર યોદ્ધા જોડેને, રથ ભેષ આપીને; તે સામે આવી હાથ જોડીને ઉભો રહ્યો. ૥ ૫ ॥ પછી એ ઉત્તવળી ચાલવાળા યોદ્ધા થઈ, ભગવાન રથની અંદર, પોતે તે હાથજી સહિત બેસીને; આખામાંથી નીકળી, એક રાતમાં; વિદ્યભંડેશમાં પહોંચ્યા. ૥ ૬ ॥ ત્યાં પુત્રના રોહને વશ થયેલા, કુડિત પુરને રાજ્ય બિંમક, પોતાની કન્યા શિશુપાળને પરજીવાવતી ધામ

પુત્રમાં, પડયો હતો! ૧૮૧૧ શહેરના રસ્તા-સડકો-અને ઓવાડાંઓમાં, વળાવીને પાણી છંટાવી; અનેક પ્રકારની ધબ્બો-પતાકાઓ-અને તોરણો બંધાવી દેઇ, સારી રીતે શોભા કરી હતી. ૧૮૧૧ અને સુનંધીવાળાં ટું-લોની માળાઓ-ધરેણું તથા રવચ્છ વગેરે-પહેરવાથી શોભતાં બી પુરોવાળાં શુંદર ધરોમાં; અમરના ધૂપ કરાવેલા હતા. ૧૮૧૧ તથા એ સમયે બ્રાહ્મણો પાસે વિધિ સહિત, પિતૃ અને દેવતાઓનું પૂજન કરાવી; તેઓને જમાડીને વથા-પાષ રવરતી વાચન કરાવ્યું. ૧૧૧૦ અને તે શુંદર દાંતવાળી કન્યાને, સારી રીતે ન વસવી; કુમકુમની આડ, અને અક્ષત વિગેરે મંગળ વધારે લગાડી; બે ધોએણાં ખવિત્ર વગેરે તથા ઉત્તમ ધરેણું વિગેરે પેહેરાવીને, શણગારી. ૧૧૧૧ ૫મી ઉત્તમ બ્રાહ્મણો પાસે સામ-૨૩ અને વજુર, વેદના મંત્રો ઓઘાવીને; અને અશ્વં વેદ જાણનારા પુરોહિત પાસે, મહર્ષિત સાઈ દેખ કરાવીને; કન્યાને રાખડી બંધાવી. ૧૧૨૧ તથા એ ઉત્તમ વિધિ જાણનારા બિમક સમયે; સોનું-રૂપું-વસ્ત્ર-ગોળ ભેળવેલા તલ-અને માથો વિગેરેનું બ્રાહ્મણોને દાન કર્યું. ૧૧૨૩ આથી તરફ, ઝેરીના અધિપતિ દમ્યેયેવના પુત્ર શિશુવાળ સમયે

પણ; મંત્રને જાણનારાઓ પાસે, સખગો ઉચિત અનુદય, એ રીતેજ કરાવ્યો. ૧૧૪૫ અને પછીથી પુસ્તકજ
પામળ-સવારો-સેનાની માળાવાળા રયો-અને મદ કરતા હાથીઓ-વમેરેના સેનાપતિઓવાળા લશ્કરથી,
વિંટાઇને, તે કુંડિનપુર ગયો. ૧૧૫૫ ત્યારે વિદર્ભના રાજા બિમ્બે, તેની સામે જઇ, આનંદથી પૂજન કરીને;
ચક્રર કરી રાજેશા જીત્ત સ્થાનમાં તેમને ઉતારે આપ્યો. ૧૧૬૫ અને ત્યાં જો રામ આદિક સાદ-
વોથી વિંટાવવા કષ્ટ આવીને, કદાચ કન્યાનું હરણ કરે તો; તે કન્યા સિંધુપાળને અપાવવાની
ધ્વજાથી; રામ કંચુનો દેવ કરવાસ, અને સિંધુપાળના પક્ષના; કાલ્પ-જરાસંધ-દંતવક-વિદુરજ-અને પૌડક
આદિ હનમેર રાજાઓ, પોત પોતાના મનથી; બાદશે સામે, એકઠા મળીને; બુદ્ધ કરવાના નિશ્ચયથી, તેમનાં
તમામ લશ્કર, અને વાહનો સહિત આવેલા હતા. ૧૧૭-૧૮-૧૯૫ તેમજ સામા પક્ષના રાજાઓની, ભગ-
વાન સામેની આ રીતની તૈયારી સાંભળવાથી; અને કન્યાનું હરણ કરવાને, કંચુ એકલાજ ચાલ્યા ગયે-
લાનું જાણીને; ત્યાં કજ્જો યવાનું અનુમાન કરી, ભગવાન રામ પણ; ઉતાવળાજ, હાથી-થોડા-રથ અને

પાપકર્મવાળું મોટું સૈન્ય સાથે બેઠું; બાહ્ય ગિરનાર સ્તંભને દક્ષિણે, કશ્યપની પાછળથી કુંડિનપુર જઈ પહોંચ્યા. ॥૨૧॥ અહીંથી દરિ ભગવાન આવવાને હચ્છતી, યુદ્ધર અંજોવાળી ગિમક રાગની કન્યા; આભણને પાછો આવેશે ન દેખવાથી, જિનામાં પડી કે. પદ્યો યોગ ભાગ્યવાળીના સમ કાળને; આપ, માત્ર તપ્ય પહેરેજ રહેલા છે; છતાં કમળ તેજ ભગવાન હજુ આત્મા નહીં, તેનું કારણ હું જાણતી નથી. ॥૨૨-૨૩॥ અને મારો મહેશો જેવું જનાર આભણ પણ હાલ સુધી પાછો આવ્યો નથી; તેથી અચીત ભગવાને, મારા પાછી મહે-ણને મારે હૃદય કરેલાનું તે જાણુષ છેવર; પણ મારા નિર્દોષ શરીરમાં, કદાચ તેમને કાંઈ દોષ જણાયો હો-શે. ? તેથી તે જલદી આવના નહીં હોય. ॥૨૪॥ ભાગ્યવિનાની દુનિ, વિધવા અને મહેશ્વર: કદાચ અતુલ્ય નહીં હોય. ? અથવા સતી-પાર્વતી-રૂદ્રાણી-અને ગૌરી એ નામોવાળાં દેવી, વિમુખ થતાં હશે. ॥૨૫॥

એવિદ ભગવાનમાં જાણેલા, મનવાળી, તે કન્યા; આ પ્રમાણે ચિંતા કરવા લાગીને, આંખોમાં આંસુ લાગી: પછીથી હજુ વખત છે, એમ વિચારીને આંખો મિચી ગયાં. (અર્થાત મોડી રાત થવાથી ઊંઘી મળ્યાં.) ॥૨૬॥ હે રાગ, એ રીતે, એવિદ ભગવાન આવવાની રાહ જોતી, તે કન્યાને: પ્રિય સુખવનારા (સારા) શુકનથનાં, પોતાનો કામો સાધળ-હાથ-અને આંખ કચકવા લાગ્યાં. ॥૨૭॥ અને કશ્યપ તરફ મોકલેલા કલમ આભણ તુરતજ એ જનાનખાનામાં રહેનારી, રાગ કન્યાની પાસે આવેલા: દેખાયા. ॥૨૮॥ તેને આનેડી મોઢે, અને મનમાં કશ્યપમણુ વિનાનો વાસ્તવો આવેલા દેખીને; લક્ષ્મીને જાણુનારી, અને રમણ હજીતી; તે સતી કન્યાએ, પૂછવાથી; તે આભણે યદુનંદન ભગવાન આવેલાનું, તથા તેણીને જેવું જનાની પ્રતિજ્ઞા કરેલાનું: સાચે સાચું કહી દીધું. ॥૨૯-૩૦॥ એટલે ભગવાન આવેલાનું જાણુવાથી, મનમાં રાજ થયેલી વેદર્શિએ: તે આભણને

જ:સર્વેસમગ્રબલવાહના: ॥૩૧॥ શ્રુત્વેતદ્ભગવાન્રામોવિપક્ષીયનપોદ્યમં ॥ કૃષ્ણંચૈકંગતંહર્તુકન્યાંકલહશંકિત: ॥૩૦॥ બલેનમહતાસાર્ધં
આતસ્ત્રેહપરિહુત: ॥ ત્વરિત:કુંડિનંપ્રાગાદ્રગાશ્વરથપત્તિભિ: ॥૩૧॥ મીષ્મકન્યાવરારોહાકાંક્ષંત્યાગમનંહરે: ॥ પ્રત્યાપત્તિમપશ્યંતીદ્વિજસ્યાચિં
ત્પલ્લવ ॥૩૨॥ અહોત્રિયામાંતરિત્તદ્દહોમેડ્વપરાધસ: ॥ નાગચ્છત્યરવિંદાક્ષોનાહંવેદ્યવકારણં ॥૩૩॥ સોડપિનાવર્તનેડયાપિમત્સંદેશ
હરોદ્વિજ: ॥ અપિમય્યનવદ્યાત્માદૃષ્ટાકિંચિજુગુપ્સિતં ॥ મત્યાણિગ્રજેનૂનંનાયાતિહિકૃતોદ્યમ: ॥૩૪॥ દુર્ભંગાયાનમેધાતાનાનુકૂલોમહેશ્વ
ર: ॥ દેવીવાવિમુશ્વાર્ગૌરીરુદ્રાણીગિરિજાસતી ॥૩૫॥ એવંચિંતયતીબાલાગોવિંક્લ્લપાદ્મ ॥ ન્યર્મીલયતકાલજ્ઞાનેવેચાશ્રુકલાકુલે ॥૩૬॥
એવંબધ્વા:પ્રતીક્ષંત્યાગોવિંદાગમનંનૃપ ॥ વામઊર્ધ્વજોનેત્રમસ્ફુરન્પ્રિયમાષિણ: ॥૩૭॥ અથકૃષ્ણવિનિર્દિષ્ટ:સર્વદ્વિજસત્તમ: ॥ અંત:પુરચ
રીંદેર્વોરાજપુત્રીંદદર્શહ ॥૩૮॥ સાતંપ્રત્યઘવદનમવ્યગ્રાત્મગતિસતી ॥ અલક્ષ્યલક્ષણાંજ્ઞાસમપ્તચ્છચ્છુચિસ્મિતા ॥૩૯॥ તસ્મૈઆવેદયત્પ્રા
ર્તશશંસયદુનંદનં ॥ ઉક્તંચસત્યવચનમાત્મોપનયનંપ્રતિ ॥૪૦॥ તમાગતંસમાજ્ઞાયવેદર્મીંદૃષ્ટમાનસા ॥ નપશ્યંતીબ્રાહ્મણાયપ્રિયમન્યન્નના
મસા ॥૪૧॥ પ્રાપ્તોશ્રુત્વાસ્વદુહિતુરુદ્ધાહપ્રેક્ષણોત્સુકો ॥ અશ્વયાત્યુધોષેણરુદ્ધકૃષ્ણોસમર્હણે: ॥૪૨॥ મધુપર્કમુપાનીયવાસાંસિવિરજાંસિ
ષ્ઠ ॥ ઉપાપનાન્યમીષ્ટાનિવિધિવત્સમપૂજયત્ ॥૪૩॥ તયોર્નિવેશનંશ્રીમદુપકલ્પ્યમહામતિ: ॥ સસૈન્યયો:સાનુગયોરાતિથ્યંવિદધેયથા ॥૪૪
પંચાંગોસપ્તમહાવિદ્યાર્ણવવીર્યયથાવય: ॥ યથાબલંચયાવિત્તંસર્વે:કામૈ:સમર્હયત્ ॥૪૫॥ કૃષ્ણમાગતમાકર્ણ્યવિદર્ભપુરવાસિન: ॥ આગત્યનેત્રાં
જલિભિ:પુષ્પપંકજં ॥૪૬॥ અસ્ત્યેવમાર્યાભવિતુરુક્મિપ્યર્હતિનાપરા ॥ અસાવપ્યનવદ્યાત્મામૈષ્યા:સમુચિત:પતિ: ॥૪૭॥ કિંચિ
ત્ત્વચરિતંયત્તસ્તેનતુષ્ટિલોકકૃત્ ॥ અનુગૃહ્ણાતુગૃહ્ણાતુવૈદર્ભ્યા:પાણિમચ્યુત: ॥૪૮॥ એવંપ્રેમકલાબદ્ધાવદંતિસ્મપુરોકસ: ॥ કન્યાચાંત:
પ્રાપ્તોસાંડવિકાલયં ॥૪૯॥ પશ્યાંવિનિર્યયોદપુંભવાન્યા:પાદપલ્લવં ॥ સાચાનુધ્યાયતીસમ્યદ્મુકુંદચરણાંબુજં ॥૫૦॥ યતવાહ્મા
ત્મિ:સાર્ધેસસ્ત્રીભિ:પરિવારિતા ॥ ગુપ્તારાજમટૈ:શૂરૈ:સન્નદૈરુદ્યતાયુધે: ॥ મૃદંગશંખપણવાસ્તૂર્ધર્મ્યશ્વજાગ્રિરે ॥૫૧॥ નાનોપહારબલિભિર્વાર

આવવા થોડા, પણ પ્રિય વસ્તુ બીજી ન જોવાથી; પોતાના શરીરથી તેને નમસ્કાર કર્યા. ॥૩૧॥ પછી પોતાની દીકરીનો વિવાહ થયો જોવાની હચ્છતી, રાગ અને કશ્યપને આવેલાનું સાંભળવાથી; ગિમક રાગ તુરિયાના ક્ષબ કરાવ્યો, તેમનું પૂજન કરવાને સામે ગયો. ॥૩૨॥ તથા મધુપર્ક-રમણ વચ્ચે-અને પહેલ પડતી જેટા આપીને; પિયે સદિન તેમનું પૂજન કર્યું. ॥૩૩॥ અને તે મોડી બુદ્ધિવાળાએ તેમને સાચે જિનાની જાણ, તેમના કૈવલ અને અનુચરો સદિનને મોઢે, આપીને; તેમને સદિન રીતે મહેમાની પણ આપી. ॥૩૪॥ એ પ્રમાણેજ તે રાગ, ત્યાં એકલા મથેલા સર્વ રાગ આદિકનું જોના તેના પરાક્રમ-યશ-બળ-અને ધનને ધટે તેમ, સર્વ થોડા પદાર્થોદિક આપીને; પૂજન કરતો હતો. ॥૩૫॥ કશ્યપે આત્મા સાંભળી, કુંડિનપુરની વસ્તીના લોકો આવીને; પોતાની આંખો વડે, તે-મના મુખ કમળનું પાન કરવા લાગ્યા. અને બોલવા લાગ્યા કે, " શુદિમણીના આત્માનાં નામાં થવાને થોડા

છે; બીજાની નહીં. અને તે આત્મા સદિન અંજોવાળી ગિમક રાગની કન્યાનો પત્નિ થવાને લાયક નો, આ (કન્યા)જ છે. ॥૩૬-૩૭॥ આમારા થોડા સદાચરણથી પણ, જે ત્રિલોકીને કલ્પ કરનારા ભગવાન અનુમદ કરવાના હોય નો; એ, વિદર્શિના હાથ, એ અચ્યુત ભગવાનજ જાણ્યો. ॥૩૮॥ એ રીતે નમસ્કાર લોકો પ્રે-મના અંશથી બંધાઈને, બોલતા હતા; તેવામાંજ, થોડાઓએ રક્ષણ કરાવથી તે કન્યા, અંગિકાના દેવળે જવા સાફ; પોતાના અંત:પુરમાંથી જલાર નીકળી. ॥૩૯॥ અને તે, મુકુંદ ભગવાનના-ચરણ કમળનું સંપૂર્ણ ધ્યાન કરતી-ભગવાનીના ચરણ પદલવનાં દર્શન કરવાને, પગે આવીને જતી હતી. ॥૪૦॥ ભારે એ જોન રાખેલી-અને માતાઓ તથા સખીઓ થકી વિંટાયથી-કન્યાનું; શ્રદા અપ્તરીયા થોડાઓએ, કલાકાં દર્શીઆરા કમળી રાખીને; રક્ષણ કરેલું હતું; તથા મૃદંગ-શંખ-પણુ-તુરી-અને બેરી વગતાં હતાં. ॥૪૧॥ અને નાના પ્રકારના કપહાર તથા બિહારો લીધેલા હજારો વેશ્યાઓ; તથા સુમધી પૂલોની માળાઓ-વસ્ત્રો-અને ધરણીની સજ્જતારાથી,

નખીડાં-ખંખળ મૂલ-જળ અને શેરડી વિગેરે આપીને; સારી રીતે પૂળ કરી. ૪૪૭-૪૮૫ ત્યારે તે ઓઝોએ, તેને આશિર્વાદ આપીને, તે પદાર્થોદિગ્રાંથી શેષ(એટલે થોડું થોડું પાણું) આપ્યું; એટલે કન્યાએ તે શેષને સ્વીકાર કરીને, ખીજી ઓઝો સહિત દેવીને; નમસ્કાર કર્યા. ૪૮૬ થી પછી તે મુનિવ્રતનો ત્યાગ કરી, રત્ન-જડિત વિંદીથી શોભતા હાથે, હાસીનો હાથ પકડીને; ઝાંઝાળના દેવજામાંથી, નહાર નીકળી. ૪૮૭ થી ત્યારે જો બગવાનની આંખ સરખી-વીર પુરોષોને મોહ ઉપજાવનારી-સારા મધ્ય ભાગવાળી-કુંડોમાં પેદેરેલા મુખ વાળી-શુષ્કાન-કમરે રત્નનો કંદોરો પેહેરેલી-ઉપડતા રત્નનો વાળી-વાળના મુગ્ધની વચમાંથી સંકો રહિત જોતી-સ્વચ્છ હસતી-ધોળા જેવા સત્તા નીચલા હોઠની રતાસ મોગરાની કલીઓ જેવા હાંત ઉપર પાડતી-અને શબ્દ કરતા શુંદર ઝાંઝર પેહેરેલા પગ વડે હંસ જેવી ચાલ ચાલતી-કન્યાને જોવાથી; ઉત્તમ કપેલા કામ થઈ

પીડાપ્રલા: લાં એકદા થયેલા, ગદાજીવી વીર પુરુષો મોઢ પામી ગયા. ૧૫૧-૫૨-૫૩ અને તે વેળાએ નેષ્ઠી-એ આશવાના ગિપથી પોતાની શોભા દરિભગવાનને દેખાડતાં; તેના ઉદાર દાસ્યથી, અને લાજ સહિત જોવાથી; મન ખેંચાળને, મુઢ પચ્ચથી તેમનાં દર્શાઆને છૂટી જઈ; કાપી-ઘોડા અને રથ વીંચેરે ઉપરથી. તેઓ ટોપાટપ પૃથ્વી ઉપર પડી જવા લાગ્યા. ૧૫૪ અને એ રીતે તેણીએ પોતાના ચરણ કમળથી ધીમે ધીમે ચાલતાં, ભગવાન લાં આવેલા જોવાની દૃષ્ટાથી; પોતાના કાપા દાસ્યી આંગળીના નખવડે, મોઢા ઉપરના વાળ ખસેડીને લાજ સહિત જોતાં; લાં અચ્યુત ભગવાન તથા જીન રામજોને દીઠા. ૧૫૫ તે પછી એ કન્યાએ, પોતાના રથ ઉપર ચઢવા માંડતાં; કન્યુ ભગવાને, પોતાના દેહીઓના દેખનાંજ; તેને ઉકાડી મરડના ચિન્હ લાગ્યા; પોતાના રથમાં એસાડી. અને રાગ આદિક યાદવો સહિત એ માધવ ભગવાન, રામજોની સેનાઓના પરાજય કરી; સિઆગિઆઓના મધ્યમાંથી જંગ, સિંદ પોતાનો જાગ શેઠ જાય; તેમ, ધીમે ધીમે ચાલ્યા ગયા. ૧૫૬

[illegible]

પોતાના સ્ત્રીમીના મુખ સામે જાણ સહિત જોવા માંડ્યું. જાણ એટલે ભગવાન હસીને બોલ્યા કે: “હે શુદ્ધ આખ્યો વાળો! તમે જીવીશો નહીં; આ તમારાઓ, હમણાંજ સત્તા સરકારોના, નાશ કરી નાખે છે. ૧૫૫ પછી એ રાજાઓના પરાક્રમને નહીં સહન કરતા, મદ અને સંકર્ષણ આદિ વીર પુરુષો; આજો વડે તેમના રથ-ધોડા અને હાથાઓને મારવા લાગ્યા. ૧૬૫ ત્યારે કરોડો સૈન્યો-સરકારો-અને હાથી કપર ભેજનારાઓનાં; કુંડા અને મુગટ તથા પાંચડીઓ વાળાં માર્યાં, પુરવી કપર પડી ગયાં. ૧૭૫ અને નરવાર-મદા-તથા ધનુ-ષ્ય જાણ પકડેલા હાથ-તથા કાંડાં, ડોર, અને પત્ર સહિત માણસોનાં માર્યાં-તથા ધોડા, હાથી, ખચર, ઉટ, અને મધિડાઓનાં માર્યાં-ટપાટપ પડવા લાગ્યાં ૧૮૫ તેથી આ રીતે જમની કચ્છા વાળા કચ્છીઓએ, મારેલા સેન્યો વાળા; જરસેવ આદિક રાજાઓ વિમુક્ત થઈને પાછા ફર્યા. ૧૯૫ અને તેઓ સવેએ; કાંતિ સહિત

ધરેલા-કરોડ જતો રહેલા-મેનું કરમાવવા-અને પોતાની વિવાહ કરેલી સ્ત્રીનું દરજ્જા પવની પડે, આનુર જાનેલા-શિશુપાળ રાજાને; મળીને કહ્યું કે. ૨૦૫ “હે પુરુષદુહ, તમે એ બેદરે તપ્તે; કારણ પ્રિયની તથા અપ્રિયની રિયરના, આજોકમાં દેખાતીજ નથી. ૨૧૫ જેમ લોકડાની પતળી મદારીની કચ્છા પ્રમાણેજ નાચે છે; તેમજ આ જમનના પ્રાણીઓ આદિક, કચરની મરજ પ્રમાણેજ; સુખ દુઃખાદિન બોલે છે. ” ૨૨૫ જરાસંધ બોલ્યો કે, “ હું કામ્ય સામે ત્રિવિધ અઘોરિણી સૈન્ય સહિત લ-લનાં; યુદ્ધમાં સતર વાર હાર્યો હતો, અને એકવાર જીત્યો પણ છું; તથાપી દૈવની અતુલ્યતા પ્રમાણેજ જમનને કળી થઈ દોડવાનું જણીને, હું કરી પણ શીક કરતો નથી; તેમજ રાજ પણ થતો નથી. ૨૩૫ ૨૪૫ એ રીતેજ હમણાં પણ, આપણે; વીર પુરુષોના સરકારોના પણ, સરદાર હોવા છતાં; સત્તાઓ,

ત્યુર્વલંશરાસારૈશ્ચન્નવીક્ષ્યસુમધ્યમા ॥ સત્રીડમૈક્ષત્તદ્વક્રંભયવિહ્વલ્લોચના ॥ ૪ ॥ પ્રહસ્યભગવાનામાસ્મભૈર્વામલોચને ॥ વિનંક્ષ્યત્યધુનૈવૈત તાવકૈશાત્રવંબલં ॥ ૫ ॥ તેષાંતદ્વિક્રમંવીરાગદસંકર્ષણાદયઃ ॥ અમૃત્યમાણાનારાચૈર્જઘ્નુર્હયગજાન્નર્યાન્ ॥ ૬ ॥ પેતુઃશિરાંસિરથિનામશ્વિનાં ગજિનાંભુવિ ॥ સકુંડલકિરીટાનિસોળ્લીપાણિચકોટિશઃ ॥ ૭ ॥ હસ્તાઃસાસિગદેષ્વાસાઃકરમાઠુરવોંઽઘ્રયઃ ॥ અશ્વાશ્વતરનાગોપ્રુક્ષરમર્ત્યશિ રાંસિચ ॥ ૮ ॥ હન્યમાનબલાર્નીકાવૃણિભિર્જયકાંક્ષિભિઃ ॥ રાજાનોવિમુશ્વાજગ્મુજરાસંધપુરઃસરાઃ ॥ ૯ ॥ શિશુપાલંસમપ્ત્યેત્યહતદારમિવાતુ રં ॥ નષ્ટત્વિપંગતોત્સાહંશુપ્યદ્વદનમબુવન્ ॥ ૧૦ ॥ મોમોઃપુરુષશાર્દૂલદૌર્ભનસ્યમિદંત્યજ ॥ નપ્રિયાપ્રિયયોરાજન્નિષ્ઠાદેહિષ્ણુદ્યતે ॥ ૧૧ ॥ યથા દારુમયીયોષિન્નૃત્યતેકુહકેચ્છયા ॥ એવમીશ્વરતંત્રોયમીહતેસુસ્વદુઃસ્વયોઃ ॥ ૧૨ ॥ શૌરેઃસપ્તદશાહંવૈસંયુગાનિપરાજિતઃ ॥ ત્રયોવિંશતિભિઃસૈ ન્યૈર્જિગ્યેકમહંપરં ॥ ૧૩ ॥ તથાઽપ્યહંનશોચામિનપ્રહૃષ્ટામિકર્હિંચિત્ ॥ કાલેનદૈવયુક્તેનજાનન્વિદ્રાવિતંજગત્ ॥ ૧૪ ॥ અધુનાપિવયંસર્વેવી રયૂથપયૂથપાઃ ॥ પરાજિતાઃફલ્ગુતંત્રૈર્યદુભિઃકૃષ્ણપાલિતૈઃ ॥ ૧૫ ॥ રિપવોજિગ્યુરધુનાકાલઆત્માનુસારિણિ ॥ તદાવયંવિજેષ્યામોયદાકાલઃ પદક્ષિણઃ ॥ ૧૬ ॥ એવંપ્રબોધિતોમિત્રૈશ્વેયોગાત્સાનુગઃપુરં ॥ હતશેષાઃપુનસ્તેઽપિયદુઃસ્વંસ્વંપુરંનૃપાઃ ॥ ૧૭ ॥ રુક્મીતુરાક્ષસોદ્વાહંકૃષ્ણાદ્વિડસહ ન્સ્વસુઃ ॥ પૃષ્ઠતોઽન્વગમત્કૃષ્ણમક્ષોહિણ્યાવૃતોબલી ॥ ૧૮ ॥ રુક્મ્યમર્ષોસુસંરબ્ધઃશૃણ્વતાંસર્વભૂભુજાં ॥ પ્રતિજ્ઞેમહાબાહુર્દૈશિતઃસશરાસનઃ ॥ ૧૯ ॥ અહત્વાસમેકૃષ્ણમપ્રત્યૂહ્યચરુક્મિર્ણી ॥ કુંડિનંનપ્રવેક્ષ્યામિસત્યમેતદ્ભ્રવીમિવઃ ॥ ૨૦ ॥ ઇત્યુક્ત્વાયમારુહ્યસારથિપ્રાહસત્વરઃ ॥ નોદ યાશ્વાન્યતઃકૃષ્ણસ્તસ્યમેસંયુગંભવેત્ ॥ ૨૧ ॥ અદ્યાહંનિશિતૈર્વાળૈર્ગોપાલસ્યસુદુર્મતેઃ ॥ નેષ્યેવીર્યમદંયેનસ્વસામેપ્રસમંત્વતા ॥ ૨૨ ॥ વિકત્ય માનઃકુમતિરીશ્વરસ્યાપ્રમાણવિત્ ॥ રથેનૈકેનગોવિંદંતિષ્ઠતિષ્ઠત્યથાહ્યત્ ॥ ૨૩ ॥ ધનુર્વિકૃષ્ણસુદૃઢંજગ્રેકૃષ્ણાંતિભિઃશરૈઃ ॥ આહવાત્રક્ષણંતિ ષ્ઠ્યન્દ્રાંદુલ્લાસના ॥ ૨૪ ॥ કુત્રયાસિસ્વસારંમેમુષિતાધ્વાંક્ષવદ્ભવિઃ ॥ હરિણ્યેઽયમદંમંદમાયિનઃકૂટયોધિનઃ ॥ ૨૫ ॥ યાવન્નમેહતોવાળૈઃશયી યામુંચદારિકાં ॥ સ્મયન્કૃષ્ણોધનુશ્ચિત્વાષઙ્ગિર્વિવ્યાઘરુક્મિર્ણ ॥ ૨૬ ॥ અષ્ટભિશ્ચતુરેવાહન્કૃષ્ણાંસૂતંધ્વજંતિભિઃ ॥ સચાન્યદનુરાદાયકૃષ્ણં

કામ્યે પાલન કરેલા યાદવોના ધોડા સરકારી; પરાજય પામેલા હોય. ૧૫૫ મારે કળી પોતાને અનુકૂળ હોવાથી, સત્તાઓ હમણાં જીત્યા છે તે; કળી જ્યારે આપણને અનુકૂળ થશે, ત્યારે આપણે પણ જીતીશુંજ. ૧૬૫ એ રીતની મિત્રોએ સમજાવી કરેલા, શિશુપાળ; પછી પોતાનાં બાકી રહેલાં માણસો સુદાં, પોતાના નમસ્કાર પાછો મળ્યા; અને જીતી રાજાઓ પણ પોત પોતાને ઠેકાણે ચાલ્યા ગયા. ૧૭૫ પણ કામ્યનો દેવી જાળવાનું રહ્યું, પોતાની બેદરનું દરજ્જા યથેલાને; ન સહન કરી સકવાયી, તે એક અઘોરિણી સેનાયા; વિદ્યાર્થને કામ્યની પાછળ ચાલ્યો. ૧૮૫ અને કવચ પેહેરેલા, તથા ધનુષ્ય જાણ ચઢાવેલા, મદાનાકુંડ-કાંઈએ; થણાંજ ફેધે બરાબર, અસહનતાથી સધળા રાજાઓના સાંભળતાં, પ્રતિજ્ઞા કરીકે; “ હું સાચે સાચું એટલુંજ કહુંકું કે; કામ્યને યુદ્ધમાં મારવાયિના, અને રક્તમણિ પાછી મેઘ આગ્યા વિના; હું કુંડિનપુરમાં પ્રવેશ નહીં કરું. ” ૧૯૫-૨૦૫ આ પ્રમાણે બોલી, રથમાં બેસીને તેણે સાચીને કહ્યું કે; “ જ્યાં કામ્ય

હોય, તે તરફ ધોડાઓને ઉતાવળા ઢાંઝા; કે તેની સાથે મારું યુદ્ધ થાય. ૨૧૫ આજે હું; જેણે જાળાદારે મારી બેદરનું દરજ્જા કર્યું છે, તે; હું જીવિયાળા, ગાયો ચરાવનારા પરાક્રમના મદરો; તીક્ષ્ણ જાણો વડે, નાશ કરી નાંખું છું ૨૨૫ જેમ એ કચરના પ્રમાણને નહીં જાણતાં, આ રીતે પણ બોલતો; એ હું જીવિ, એક રથ ચડીજ ચાલ્યો; અને ” હોવા રહે, હોવા રહે ” એમ કહીને, તેણે ગોવિંદ ભગવાનને લોકલ કરી. ૨૩૫ તથા કહ્યું કે, “ હે યાદવોના કુળમાં કલક રૂપ, તું અદીયાં કણ માત્ર હોવા રહે; એમ કહી પોતાના ધનુષ્યને પાછળ ખેંચીને, તેણે કામ્યને ત્રણ જાણ માર્યાં. ૨૪૫ કળીએ દલિપ્ય લેધ જવાની પેટે, તું મારી બેદરનું દરજ્જા કરીને, જાણ છે ક્યાં ! હે મેદ-માયાવી-અને કપટ વડે યુદ્ધ કરનારા-હું આજ તારા મદને, હરીશ. ૨૫૫ તું જ્યાં સધી મારા જાણો થકી હણાઈને, સ્થગ ગયો નથી; ત્યાં સુધીમાંજ જવાને ઠાકીર ” ત્યારે કામ્યે હસીને, તેનું ધનુષ્ય છેરી નાંખી, જ જાણો વડે તેને પ્રથમે. અને આજ જાણો તેના

આર મોક્ષને, એ આપ્યું તેના સાન્નિધ્યે, તથા પ્રજા જાણ્યું તેની પ્રતિષ્ઠા માર્યાં; એટલે રૂઢીઓ બીજું બ-
નુબ લેઈ, કમળને પાંચ જાણ્યું માર્યાં. ॥૨૬-૨૭॥ પછી પ્રકાર પામેલા અનુપ્ર અગત્યને, બધાં જાણ્યું સા-
મના મારીને; તેનું બનુબ કાપી નાંખ્યું; એટલે તેણે બીજું લીધું, ત્યારે તે પચ્ચ અવિનાશી અગત્યને કાપી
નાંખ્યું; ॥૨૮॥ અને તે પછી જુગ-પદ્ધિ-નિશ્ચય-દાસ તરવાર-સાંચ-અને તોમર, વિજેર જે જે આયુધ
તેણે લીધાં, તે સધળાં હરિ અગત્યને કાપી નાંખ્યાં. ॥૨૯॥ ત્યારે તે રથમાંથી હેડાં ફરી, કાથમાં અડમ
લેઈને, મારી નાંખવાની હુકમથી: પતંગીઓ અગ્રિમાં જઈ પડવાની પેડે, કોપચક્રી કમળની સામે દોડ્યો.
॥૩૦॥ પછી તે આવતાં આવતાંમાંજ, જાણીવડે, તેની કાલ તથા અડગના તલ તલ જેવડા કડકા કરી નાંખીને;
એ રૂઢીને મારીનાંખવા સાહે; અગત્યને પોતાની તીક્ષ્ણ તરવાર વપાડી. ॥૩૧॥ ત્યારે આ રીતે પોતાના આઈને
મારવાનો હુકમ થયેલો દેખી, બધથી વિબદ્ધ થયેલાં સતી રૂઢિમણી: રથમાંના પગમાં પડ્યાં; તથા કંઈક
પથન તોલ્યાં કે. ॥૩૨॥ “હે યોગેશ્વર-અપ્રમેય રત્નપાળા-દેવતા દેવ-જગતપતિ-કલ્યાણ સ્વરૂપ-અને ત્રોટા

કાથવાળા-તમે મારા આઈને મારી નાંખવાને યોગ્ય નથી.” ॥૩૩॥ એમ ત્રામને લીધે ધ્રુવનાં અંગેનાં-
દોડથી મોટું સકાદ જઈને મળું દોડાદ મયેલાં-અને વિબદ્ધતાથી સોનાની માળાઓ સથર વથર થયેલાં,
રૂઢિમણીએ, પગમાં પડવાથી; દયાળુ અગત્યને તેને મારવા થકી અટકવા. ॥૩૪॥ પછી તે મોટું કામ કરના-
રાને, લખડા વડે બાંધી લેઈને; તેની દાદી મુંઝા વાળ, મુડી નાંખી; તેને વિરૂપ કરી નાંખ્યો; એટલી વાર-
માંજ, દાથીઓ કમલિનીનું મહેન કરે, તેમ યાદવેના વીરપુરુષોએ, દુશ્મનના અદ્ભૂત સૈન્યનું મહેન કરી
નાંખ્યું. ॥૩૫॥ પછી કમળની પાસે આવેલા તેઓએ, તે રથને, રૂઢીને આ રીતે ખૂંચેલા સરખા થયેલા
જોયો; ત્યારે દયાળુ સંકર્ષણ અગત્યને, તેને છોડી નાંખીને સમયે કમળને કહ્યું કે. ॥૩૬॥ “હે કમળ, તમે
આપણી નિંદા થવા જેવું, આ મોટું કામ કર્યું. દાદી મુંઝ અને માથાના વાળ મુંડીને, વિરૂપ કરવું; એજ
સુહદનો વધ કહેવાય છે. ॥૩૭॥ (પછી તેમણે રૂઢિમણીને કહ્યું કે) હે સાધવી: આઈને વિરૂપ કરવાની વિના-
થી, આમારા ઉપર દેવગુહિ કરતાં નહાં; પુરુષને, સુખ દુખ આપનાર, બીજું કામ નથી; પછી તે, પોતાનાં

વિવ્યાધપંચમિ: ॥૨૭॥ તેસ્તાડિત:શરોઘૈસ્તુચિચ્છેદધનુરચ્યુત: ॥ પુનરન્યદુપાદત્તતદપ્યચ્છિનદવ્યય: ॥૨૮॥ પરિધંપદ્વિશંશૂલંચર્માસીશ
ક્તિતોમરો ॥ યદ્યદાયુધમાદત્તત્સર્વસોઽચ્છિનદરિ: ॥૨૯॥ તતોરથાદવહ્યુત્યસ્વદ્ગુપાણિર્જિઘાંસયા ॥ કૃષ્ણમભ્યદ્રવત્કુદ્ધ:પતંગૈવપાવકં ૩૦
તસ્યચાપતત:સ્વદ્ગુતિલશશ્વર્મચેષુભિ: ॥ છિત્વાસિમાદદેતિમ્ગંરુક્મિણંહંતુમુચ્યત: ॥૩૧॥ દૃષ્ટ્વાભ્રાતૃવધોદ્યોગંરુક્મિણીમયવિલા ॥ પતિત્વા
પાદયોર્ભર્તુરુવાચકરુણંસતી ॥૩૨॥ યોગેશ્વરાપ્રમેયાત્મન્નેદેહદુઃખમ્પ્રદેહ ॥ હંતુંનાર્હસિકલ્યાણભ્રાતરંમેમહાભુજા ॥૩૩॥ શ્રીશુક ૦ તથાપરિત્રા
સવિકંપિતાંગયાશુચાવશુષ્યન્મુશ્વરુદ્ધકંઠયા ॥ કાતર્યવિસ્ત્રંસિતહેમમાલયાગૃહીતપાદ:કરુણોન્યવર્તત ॥૩૪॥ ચૈલેનબધ્વાતમસાધુકારિણં
સશ્મશ્રુકેશંપ્રવપન્વ્યરૂપયત્ ॥ તાવન્મમર્દુ:પરસૈન્યમદ્રુતંયદુપ્રવીરાનલિર્નીયથાગજા: ॥૩૫॥ કૃષ્ણાંતિકમુપવ્રજ્યદદૃશુસ્તત્રરુક્મિણં ॥ તથા
ભૂતંહતપ્રાયંદૃષ્ટ્વાસંકર્ષણોવિભુ: ॥ વિમુચ્યવદ્ધંકરુણોભગવાન્કૃષ્ણમબ્રવીત્ ॥૩૬॥ અસાધ્વિદંત્વયાકૃષ્ણકૃતમસ્મજ્જુગુપ્સિતં ॥ વપનંશ્મશ્રુ
કેશાનાંવૈરૂપ્યંસુહૃદોવધ: ॥૩૭॥ મૈવાસ્માન્સાધ્યસૂયેથાભ્રાતુર્વૈરૂપ્યચિંતયા ॥ સુખદુ:સ્વદોનચાન્યોઽસ્તિયત:સ્વકૃતભુવપુમાન્ ॥૩૮॥ બંધુ
ર્વધાર્હદોષોઽપિનબંધોર્વધમર્હતિ ॥ ત્યાજ્ય:સ્વેનૈવદોષેણહત:કિંહન્યતેપુન: ॥૩૯॥ ક્ષત્રિયાણામયંધર્મ:પ્રજાપતિવિનિર્મિત: ॥ ભ્રાતાઽપિભ્રાતરં
હન્યાદ્યેનધોરતમસ્તત: ॥૪૦॥ રાજ્યસ્યભૂમેર્વિત્તસ્યસ્ત્રિયોમાનસ્યતેજસ: ॥ માનિનોઽન્યસ્યવાહેતો:શ્રીમદાંધા:ક્ષિપંતિહિ ॥૪૧॥ તવેયંવિષ
માબુદ્ધિ:સર્વભૂતેષુદુહ્તદાં ॥ યન્મન્યસેસદા:દ્વંદુહ્તદાંભદ્રમજ્ઞવત્ ॥૪૨॥ આત્મમોદોનૃણામેષકલ્પ:તેદેવમાયયા ॥ સુહૃદુઃકુડાસીનહતિદે
હાત્મમાનિનાં ॥૪૩॥ એકએવપરોહ્યાત્માસર્વેપામપ્તિદેહિ ॥ નાનેવગૃહ્યતેમૂઢૈર્યથાજ્યોતિર્યથાનમ: ॥૪૪॥ દેહઆચંતવાનેષદવ્યપ્રાણગુણાત્મ
ક:આત્મન્યવિચયાઋત્ત:સંસારયતિદેહિનં ॥૪૫॥ નાત્મનોઽન્યેનરંયોગોવિયોગશ્ચસત:સતિ ॥ તદ્દેતુત્વાત્તત્પસિદ્ધૈર્દ્યૂપાખ્યાંયથારવે: ॥૪૬॥
જન્માદયસ્તુદેહસ્યવિક્રિયાનાત્મન:ક્વચિત્ ॥ કલાનામિવનૈવેદોર્મૃતિર્હસ્યકુહૂરિવ ॥૪૭॥ યથાશયાનઆત્માનંવિપયાન્ફલમેવચ ॥ અનુમું

કરેલાં કમળનેજ ભોમવે છે. ॥૩૨॥ વધ થવાને યોગ્ય દોષ કરનારા બધુંનાં પચ્ચ વધ કરેલાં, યોગ્ય નથી; કેમકે
તે પોતાના દોષ વડેજ હણાયવાને, રૂઢીથી દણુવા સામાટે નેહાં; માટે તેનો લગમ કરેલાં, એટલુંજ બસ
છે. ॥ ૩૩ ॥ પ્રત્યક્ષતે નિર્મોહ કરેલાં, બાહ બાહને પચ્ચ મારી નાંખે છે એવોજ: ક્ષત્રિયમ્ હોવાથી, તે
અતિ પોર કહેવાય છે. ॥ ૪૦ ॥ અને તે થકીજ એ અભિમાની કોડા, લક્ષ્મીના મદથી આંધળા બનીને;
રાજ્ય-પૃથ્વી-પતન-સ્ત્રી-માન-અને તેજના તથા બીજાં પચ્ચ કાંઈકાંથી; એક બીજાનું અપમાન કરે છે. ॥૪૧॥
એવા આ દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા, અને સર્વ પ્રાણીનું મોટું હાનિનારા, તમારા સુહૃદનું તમે સાંચું હોવા છતાં; આગા-
નાની પેડે, સંવેદ બાંધું સામાટે હાનિ છે. ॥૪૨॥ આ શરીરને આગાઈપ માનવારા મનુષ્યોનેજ, આ સુહૃદ-
આ શત્રુ-અને આ ઉદાસીન, એમ મનાવા રૂપ; પોતાને થતો મોહ, અગત્યની માથથી થાય છે. ॥૪૩॥
જનાં દેહાદિકથી પર એવો એકજ આત્મા, સર્વ દેહધારીઓને વિશે હોવા છતાં મૂકે કોડા, જગાદિકમાં

દેખાતા ચંદ્ર વિગેરેના બિંબ; અને ઘટાદિકને વિશે દેખાતા આકાશની પેડે, તેને અનાક રૂપ બન્યું છે.
॥ ૪૪ ॥ અને તેથીજ, અવિદ્યાએ દરેકો, અને દરેકો-પ્રાણ-તથા યુગેના રચનાવ યાત્રા; આ
અલંકાર દેદર: પ્રાણીઓના આત્માને, સંસાર એટલે જન્મ મરણ આપે છે. ॥ ૪૫ ॥ એ
રીતે હે સતી, ખડું જોતાં આત્માને બીજા કશાનો સંયોગ અને વિયોગ નહીં હોવા જ્ઞાન; માત્ર
હેતુપજ્ઞાના કારણથીજ, દ્રષ્ટિ અને રૂપનો સમયે સૂર્યની સાથે જળાયતી પેડે; તેમજો સંયોગ થયેલા સર-
ખું, જોવામાં માત્ર આવે છે. ॥૪૬॥ જન્મ થવા આદિ વિક્રિયાઓ, એટલે અવરથાઓ, દેહનેજ થાય છે;
પચ્ચ આત્માને નથી થતી: જેમ વધારે અને ઘટારે, એ ચંદ્રમાંનાં નહીં થતાં; માત્ર તે તેની કળાઓનેજ
થાય છે; અને અભાવાસ્થાને સ્વિસે ચંદ્રનો ક્ષય થયેલો પચ્ચ; કહેવાય છે; તેમજ દેહનો માત્ર નાશ થવાથી,
આત્માનો નાશ થવાનું માત્ર કહેશમાં આવે છે; પચ્ચ તે ખડું નથી. ॥૪૭॥ જેમ હંધી મયેલો માથુસ

ક્રમ જવા લાગ્યો. ૧૧૫૧ સારે એ માયાવતિ, આ કમળનાં પાદાં જેવી આખો વાળા-લાંબા હાથ વાળા અને મનુષ્ય લોકની સંપૂર્ણ શુદ્ધતા વાળા, પતિની સામી ઉભી રહીને; લાજ સહિત હસને મોઢે, કચી ચઢા-વેલી ભરશેથી; કામના આવડે જેવા લાગી. ૧૧૦૧ એટલે તેને પ્રધૂન્ને કહ્યું કે. “હે મા, તમારી ખુદ ખીછ રીતની જણાય છે, કારણ તમે માતાના આવડે તજીને; સ્ત્રીની પેઠે વરતો છે. ૧૧૧૧ સારે રતિ એ-લીકે. “હે સમર્થ, તમે પૂર્વ જન્મના કામદેવ છો; અને હું તમારી સ્ત્રીકાર કરેલી સ્ત્રી છું; તમે નારાયણ કૃષ્ણ ભગવાનના પુત્રને; જન્મીને, દસ દિવસના થતા પહેલાંજ; શંખરાસુર, ધરમાંથી દરિ ગયો હતો; ને દરિયામાં ફેંકી દીધા હતા; ત્યાં માંછડું ગળી જવાથી, માંછડાના પેટમાંથી, તમે આ ઠેકાણે મળી આવેલા છો. ૧૧૨-૧૩૧ માટે એ સેંકડો માયાઓને જાણનાર-દુષ્ટ-અને દુર્લભ શત્રુ, શંખરાસુરને પણ; તમે મોહન આદિક માયાઓ વડેજ, મારી નાંખ્યા. ૧૧૪૧ પુત્ર નાશ પામવાથી પુત્ર રત્નક વડે આપણ અને શંક ગનેલાં, તમારાં મા; વા-

છરડા વિનાની ગાયત્રી પેઠે, ટિટોડી સરખાં, શોક કરતાં હશે.” ૧૧૫૧ એમ કહીને તે માયાવતિએ, મહાત્મા પ્રધૂન્ને; સર્વ માયાઓનો નાશ કરનારી મહામાયા નામની વિદ્યા આપી. ૧૧૬૧ તે પછી પ્રધૂન્ને શંખરાસુરની પાસે જઈ; ન સદન થાય એવી ગાળો દબને, તેની સાથે ટંટો કબો કર્યો; અને તેને પોતાની સામે મુઠ કરવાને બોલાવ્યો. ૧૧૭૧ સારે દુષ્ટ વચનો વડે તિરસ્કાર કરાવ્યો શંખરાસુર, પછ વડે મારેલા સાપની પેઠે; કોપથી આંખો લાલ થોગ કરીને, હાથમાં ગદા લેઈ આવ્યો. ૧૧૮૧ અને તે વિગેરી મદાને મહાત્મા પ્રધૂન્ને ઉપર, વેગ સહિત ફેંકીને; તેણે વ-જના કડાકા જેવી કઠોર મર્જના કરી. ૧૧૯૧ હે રાજા, સારે તે આવી પડતી મદાને, ક્રોધે બરાબસ પ્રધૂન્ને, પોતાની મદાવડે ખસેડી નાંખી; તથા પોતાની મદાનો શત્રુને પ્રકાર કર્યો. ૧૨૦૧ એટલે મધદાનવે પ્રકટ કરેલી આસુરી માયા-નો આશ્રય કરીને, શંખરાસુરે આકાશમાંથી; પ્રધૂન્નેના ઉપર અઘોનો વરસાદ વરસાવ્યો. ૧૨૧૧ તેથી એ અઘોના વરસાદથી પીડાયલા શકિમણી પુત્રે પણ તેની સામે; પોતાની પાસેની, સર્વ માયાઓનો નાશ કરનારી “મહા-

સાતપતિપદ્મદલાયતેક્ષણંપ્રલંબાહુંનરલોકસુંદરં ॥ સત્રીઢહાસોત્તમિતશ્રુવેક્ષતીપ્રીત્યોપતસ્યેરતિરંગસૌરતૈઃ ॥૧૦॥ તામાહમગવાન્કાર્ણિ
ર્માતસ્તેમતિરન્યથા ॥માતૃભાવમતિક્રમ્યવર્તેસેકામિનીયથા॥૧૧॥રતિ૦ભવાન્નારાયણસુતઃશંબરેણત્ત્વોપ્પુત્રા ॥ અહંતેડધિકૃતાપત્નીરતિઃ
કામોભવાન્પ્રમો ॥૧૨॥ એષ્ટવાનિર્દશંસિંધાવક્ષિપચ્છંબરોડસુરઃ ॥ મત્સ્યોડગ્રસીત્તદુદરાદિહપ્રાપ્તોભવાન્પ્રમો ॥૧૩॥ તાંમમંજહિદુર્ધેદુર્જ
યંશ્છુમાલનઃ ॥ માયાશતવિદંત્ત્વમામિર્મોહનાદિભિઃ ॥૧૪॥ પરિશોચતિતેમાતાકુરરીવગતપ્રજા ॥ પુત્રસ્ત્રેહાકુલાદીનાવિવત્સાગૌરિ
વાતુરા ॥૧૫॥ પ્રમાણ્યૈવંદદૌવિદ્યાંપ્રધુમ્નાયમહાત્મને ॥ માયાવતીમહામાયાંસર્વમાયાવિનાશિની ॥૧૬॥સચશંબરમભ્યેત્યસંયુગાયસમાઢ
યત્ ॥ અવિપત્તૈસ્તમાક્ષેપૈઃક્ષિપન્સંજનયન્કલિ ॥૧૭॥ સોડધિક્ષિતોદુર્વચોમિઃપદાહતદ્વોરગઃ ॥ નિશ્ચક્રામગદાપાણિરમર્ષાત્તામ્રલોચનઃ
॥૧૮॥ ગદામાવિદ્યતરસાપ્રધુમ્નાયમહાત્મને ॥ પ્રક્ષિપ્યવ્યનદન્નાદંવજ્જનિષ્પેપનિધુરં ॥૧૯॥ તામાપતંતીમગવાન્પ્રધુમ્નોગદયાગદાં ॥ અપા
સ્પશત્રવેક્રુદ્ધઃપ્રાહિણોત્સવગદાન્તપ ॥૨૦॥ સચમાયાંસમાશ્રિત્યદૈતેયીમયદર્શિતાં ॥ મુમુચેડસ્ત્રમયંવર્ષકાણ્ણૌવૈહાયસોડસુરઃ ॥૨૧॥ બાધ્ય
માનોડસ્ત્રવર્ષેણરૌકિમણેયોમહારથઃ ॥ સત્ત્વાત્મિકાંમહાવિદ્યાંસર્વમાયોપમર્દિની ॥૨૨॥ તતોગૌહ્યકગાંધર્વપૈશાચોરગરાક્ષસીઃ ॥ પ્રાયુંક્તશત
શોદૈત્યઃકાર્ણિર્વધમયત્સતાઃ॥૨૩॥નિશાતમસિમુદ્યમ્યસકિરીટંસકુંડલં॥શંબરસ્યશિરઃકાયાતાલ્લપ્તશ્વ્રોજસાડહરત્ ॥૨૪॥આકીર્યમા
ણોદિવિજૈઃસ્તુવાદ્ધિઃકુસુમોત્કરૈઃ ॥ માર્યયાંબરચારિણ્યાપુરીનીતોવિહાયસા ॥૨૫॥ અંતઃપુરવરંરાજન્લલનાશતસંકુલં ॥ વિવેશપત્ન્યાગમના
દ્વિદ્યુતેવવલાહકઃ ॥૨૬॥ તંદટ્ટાજલદશ્યામંપીતકૌશેયવાસસં ॥ પ્રલંબબાહુંતામ્રાક્ષંસુસ્મિતંરુચિરાનનં ॥૨૭॥ સ્વલંકૃતમુખાંભોજંનીલવ
ક્રાલકાલિભિઃ ॥ કૃષ્ણંમત્વાસ્ત્રિયોન્હીતાનિલિલ્યુસ્તવતત્રહ ॥૨૮॥ અવધાર્યશનૈરીષદ્વૈલક્ષણ્યેનયોષિતઃ ॥ ઉપજગ્મુઃપ્રમુદિતાઃસસ્ત્રીરત્નં
સુવિસ્મિતાઃ ॥૨૯॥ અથતવાસિતાપાંગીવૈદર્ભીવલ્ગુભાષિણી ॥ અસ્મસ્ત્વંસ્તુતંત્વંદંત્રેન્દ્રેન્દ્રુત્તપ્પમેધરા ॥૩૦॥ કોડન્વયંનરવૈદૂર્યઃકમ્પવાક્રમ
લેક્ષણઃ ॥ ધૃતઃકયાવાજઠરેકેયંલબ્ધાત્વનેનવા ॥૩૧॥ મમચાપ્યાત્મજોનટોનીતોયઃમૂતિકાગૃહાત્ ॥ એતન્નુલ્યવયોરૂપોયદિર્જીવતિકુત્રચિ

માયા” નામની વિદ્યાને ચલાવી. ૧૨૨૧ અને શંખરાસુરે પ્રેરેલી યક્ષોની-ગંધર્વોની-પિશાચોની-કરોની-અને રાક્ષસોની, વિગેરે; સેંકડો પ્રકારની માયાઓનો પ્રધૂન્ને, એજ રીતે પોતાની મહામાયાવડે, નાશ કરી નાંખ્યો. ૧૨૩૧ તથા છેવટે તેણે તીક્ષ્ણ ધારવાળી તરવાર કપાડીને, ડિરીટ અને કુંડળ સહિત; શંખરાસુરનું, ઘડી અને મુઠના લાલ મુખવાળાણું ગરુડ; જગકરીને તેના પડપડી નૂદું કરી નાંખ્યું. ૧૨૪૧ પછી આકાશ માર્ગે ચાલ-નારી પ્રધૂન્નેની એ સ્ત્રીએ; તેમને આકાશ માર્ગથી, કારકમાં સેઈ જવાતાં; દેવતાઓ વિગેરેએ તેમની રત્નિ કરવા લાગીને, સ્વર્ગનાં દગલે દગલા ધૂધાવડે તેમને વધાવ્યા. ૧૨૫૧ પછી સેંકડો સ્ત્રીઓવાળા, કૃષ્ણના ઉ-ત્તમ જ્ઞાનમતામાં, આકાશ માર્ગેજ પીજળી સહિત મેયની પેઠે; પ્રધૂન્ને સ્ત્રી સહિત પ્રવેશ કર્યો. ૧૨૬૧ સારે ને મેષ જેવા શ્યામ-પીઠાં રેશમી ગજા પેહેરેલા-લાંબા હાથ અને લાલ આંખોવાળા-સારી રીતના

શુંદર હસતા મુખવાળા-અને કાળા વાળના મુખકમળવાળા-પ્રધૂન્નેને દેખીને; તેનેજ કૃષ્ણ માની; લાજ પામેલી કૃષ્ણની સ્ત્રીએ, અહીં તહીં જુવાઈ જવા લાગીઓ. ૧૨૭-૨૮૧ પછી ધીરેથી જ્ઞેતાં કાંઈક વિલક્ષણ પાછું (એટલે થોડો થોડો તરાવત) જણાવાથી, તે આત્મન વિરમ પામેલી સ્ત્રીએ; એ પ્રધૂ-ન્નેની તથા તેની રત્ન જેવી સ્ત્રીની પાસે આવીઓ. ૧૨૯૧ સારે શુંદર ભોતનારાં અને અગ્નિવાળી કાળી આંખોવાળાં, તથા રત્નકને લીધે સ્તનમાંથી દૂધ ઝરતાં, શકિમણીને; પોતાનો તે રથને નાશ પામેલા પુત્ર સાં-ભરી આવ્યો. ૧૩૦૧ આ કમળ જેવી આંખોવાળો રત્ન સરખો પુરવડોણું હશે ? કોનો હશે ? કોના પેટમાં ધારણ કરાયો હશે ? અને આ સ્ત્રીને ને કેવી રીતે પામ્યો હશે ? ૧૩૧૧ સત્તાવડના ધરમાંથી ચેરાઈ ગયેલા મારો પુત્ર પણ, જો જીવતો હોય તો; આના જેવડાજ તથા આવેજ રૂપાનો હોય. ૧૩૨૧ અને આને, આ-

હૂન-અવન-ગતિ-પાટા-દશ-અને નેનુ-વિગેરે આપનોમાં કાષ્ઠની સાથેન મળતાપણુ, કેવી રીતે પ્રાપ્ત થયું હશે. ૩૩૩ આરે માતા મળ્યાં ને આગક ધારણ થતા હતા, તે નહીં આવર હોતા એમ; કેમકે મને એવા ઉપર વધારે ને વધારે પ્રીતિ થતી જાય છે; અને મારો હાથો દાઢ હરે છે. ૩૩૪ ઉદિમણી એ રીતે વિચાર કરતાં હતા. તેટલામાં દેવકી અને વસુદેવ સદિન દેવકી પુત્ર, કનકમ્બક બગવાન સાં પ-ધારણા. ૩૩૫ અને રીતે સપથું જાણના જાત, જવાદન બગવાન કાંઠે બોલ્યા નહીં; ત્યારે, નારદજીએ આ-વાતે; તેનું સ્વપ્નમુદે દર્શ્ય કર્યું હતું. વિગેરે સપથી થત કહી સંભળાવી. ૩૩૬ તે સંભળીને ધણું આશ્ચર્ય પામેલી, કષ્ણના રજ્યામની સપથી બોલ્યા, ધણા વચ્ચે મરી મથેલાની પેટે બોલાઈ જાહેને પાછા આવેલા; પ્રધુમ્નનો સ્વાર કર્યો. ૩૩૭ અને વસુદેવ-દેવકી- કાષ્ઠ-રામ-અને રૂઝમણી સદિન સપથી બોલ્યા; વિગેરે મને, એ વંદાને મેળીને આવર પાળ્યા. ૩૩૮ નવા પ્રધુમ્નને આવેલા સંભળીને, હારકાના કોઠા બોલ્યા

ધાગા કે. " અહો મરી મથેલાની પેટે બોલાઈ જાહેને, આ આગક પાછો આવ્યો; એ ધણા આવરની પાત છે. " ૩૩૯ એ કાષ્ઠના પુત્ર થયેલા, અને પિતા સમાન રૂપાળા કમરેવને; પોતાની આંખો વડે જોવાથી, તેમનેજ કાષ્ઠ માનીને, તેમની માતાએ પણ જુવાણમાં પડીઓ; તે પછી બીજી બોલી પડે તેમાં તે કાંઈ આશ્ચર્ય કરેલાયજ નહીં ૩૪૦ નિમી ૦ બાં ૬૪મા રક. પ્રધુમ્ન જન્મ નામે પંચાવનનો આ સંપૂર્ણ. ૩૪૫ આ અધ્યાય પડે આ. -શ્રીશુક-ને પછી કાષ્ઠનો અપરાધ કરતારા સત્રાજીને પોતેજ કથમ કરીને, સ્વમંતક મણિ સદિન પોતાની કન્યા (મન બામા) કનને દીધી. ૩૪૬ પરિશિત-કે બાહ્ય, સત્રાજીને કાષ્ઠનો શો અપરાધ કર્યો હતો. ? સ્વમંતકમણિ તેની પાસે કાંઈ આપ્યો ? અને તેણે પોતાની દીકરી હરિ ભગવાનને કેવી રીતે આપી. ૩૪૭ -શ્રીશુક-એ સત્રાજીન યાદવ, સૂર્યનો પરમ ભક્ત અને મિત્ર હતો; તેથી સર્વે પ્રસન્ન થઈને તેને, પ્રીતિ વડે મણિ આપ્યો હતો. ૩૪૮ કે રાજ, તે મણિ મળ્યામાં પેઢેરીને, સૂર્યની

ત ૩૨ ॥ કથંત્વનેનસંપ્રાપ્તસારુપ્યંશાર્દ્ધધન્વનઃ ॥ આકૃત્યાડવયવૈર્ગત્યાસ્વરહાસાવલોકનૈઃ ॥ ૩૩ ॥ સપ્તવામવેન્નનયોર્ગર્ભેઘૃતોડર્ભકઃ ॥ અમુષ્મિન્પ્રીતિરધિકાવામઃસ્ફુરતિમેભુજઃ ॥ ૩૪ ॥ એવંમીમાંસમાનાયાવૈદમ્યૈર્દેવકીસુતઃ ॥ દેવક્યાનકદુંદુભ્યામુત્તમશ્લોકઆગમત્ ॥ ૩૫ ॥ વિજ્ઞાતાર્યોડપિભગવાંસ્તૂર્ણીમાસજનાર્દનઃ ॥ નારદોડકયયત્સર્વેશંબરાહરણાદિકં ॥ ૩૬ ॥ તચ્છુત્વામહદાશ્ચર્યકૃષ્ણાંતઃપુરયોષિતઃ ॥ અધ્યનં દન્વહૂનબ્દાન્નષ્ટંમૃતમિવાગતં ॥ ૩૭ ॥ દેવકીવસુદેવશ્ચકૃષ્ણરામૌતથાસ્ત્રિયઃ ॥ દંપતીતૌપરિષ્વજ્યરુક્મિણીચયયુર્મુદં ॥ ૩૮ ॥ નષ્ટપ્રધુમ્નમા યાતમાકર્ણ્યદ્વારકૌકસઃ ॥ અહોમૃતદ્વાયાતોવાલોદિધ્યેતિહાન્નુવન્ ॥ ૩૯ ॥ યંવૈમુહુઃપિતૃસરૂપનિજેશભાવાસ્તન્માતરોયદમજનરહરૂઢમા વાઃ ॥ ચિત્રંનતત્તલુરમાસ્પદર્બિંબવિંબકામેસ્મરેડક્ષિવિષયેકિમુતાન્યનાર્યઃ ॥ ૪૦ ॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ૬ ૦ ૩ ૦ પંચપંચાશત્તમોઘયાયઃ ॥ ૫૫ ॥ શ્રીશુક ૦ સત્રાજિતઃસ્વતનયાંકૃષ્ણાયકૃતકિલ્બિષઃ ॥ સ્યમંતકેનમણિનાસ્વયમુદ્યમ્યદત્તવાન્ ॥ ૧ ॥ રાજા ૦ સત્રાજિતઃકિમકરોદ્વહ્ન્યન્કૃષ્ણસ્યાકિલ્બિષં ॥ સ્યમંતકઃકુતસ્તસ્યકસ્માહતાસુતાહરેઃ ॥ ૨ ॥ શ્રીશુક ૦ આસીત્સત્રાજિતઃસૂર્યોભક્તસ્યપરમઃસખા ॥ પ્રીતસ્તસ્મેમણિપ્રાદાત્સૂર્ષસ્તુષ્ટઃસ્યમંતકં ॥ ૩ ॥ સતંબિઞ્નમણિકંઠેશ્રાજમાનોયથારવિઃ ॥ પ્રવિષ્ઠોદ્વારકારાંજસ્તેજસાનોપલક્ષિતઃ ॥ ૪ ॥ તંવિલોક્યજનાદૂરાત્તેજસામુષ્ટદૃષ્ટયઃ ॥ દીવ્યતેડક્ષૈર્ભગવતેશશંસુઃસૂર્યશંકિતાઃ ॥ ૫ ॥ નારાયણનમસ્તેસ્તુશંખચક્રગદાધર ॥ દામોદરારવિંદાક્ષગોવિંદયદુનંદન ॥ ૬ ॥ એપ આયાતિસવિતાત્વાંદિશ્ચુર્જગત્પતે ॥ મુણ્ણન્ગમસ્તિચક્રેણનૃણાંચક્ષુષિતિગ્મગુઃ ॥ ૭ ॥ નન્વન્વિચ્છંતિતેમાર્ગત્રિલોક્યાંવિબુધર્ષભાઃ ॥ જ્ઞાત્વાડપૂર્ણેષુપુંડ્રાંચાંચરુઃપ્રભો ॥ ૮ ॥ શ્રીશુક ૦ નિશમ્યવાલવચનંપ્રહસ્યાંબુજલોચનઃ ॥ પ્રાહનાસૌરવિદેવઃસત્રાજિન્મણિનાજ્વલન્ ॥ ૯ ॥ સત્રાજિત્સ્વર્ગુશ્રીમત્કૃતકૌતુકમંગલં ॥ પ્રવિશ્યદેવસદનેમણિવિપ્રૈર્ન્યવેશયત્ ॥ ૧૦ ॥ દિનેદિનેસ્વર્ણભારાનષ્ઠૌસસૃજતિપ્રભો ॥ દુર્ભિક્ષમાર્ચ્યરિષ્ટાનિસર્પાધિવ્યાધયોડશુભાઃ ॥ ૧૧ ॥ નસંતિમાયિનસ્તત્રયત્રાસ્તેડધ્યર્ચિતોમણિઃ ॥ સપાચિતોમણિક્વાપિયદુરાજાયશૌરિણા ॥ નૈવાર્થકામુકઃપ્રાદાધાડવાભંગમતર્કયત્ ॥ ૧૨ ॥ તમેકદામણિકંઠેપતિમુચ્યમતાપ્રભં ॥ પ્રસેનોહયમારુત્યમૃગયાંવ્યચરદ્વને ॥ ૧૩ ॥ પ્રસેનંસહયંહતા

પેટ પ્રકાશનો સત્રાજીત, હારકામાં આપ્યો; ત્યારે, તે તેજ વડે જોળાપાળો નહીં. ૩૪૭ અને કોઈ તેને દૂરથી જોતાં, તેમની આંખો અંજલિ જાહેને; તેને સૂર્ય સમજેલા તેઓ, પામા વડે બોલાઈ બેઠા બગવાન પાસે ફેડી જાહેને, બોલ્યા કે. ૩૪૮ " હે નારાયણ-શંખ, ચક્ર, અને મહાને ધરનારા-દમોદર-કમળ નેત્ર-ગોવિંદ-મદુનંદન-અને જગતપતિ, આપને આપણ નગરકાર છે; આપના માર્ગને ત્રિકોણના મોટા દેવતાઓ ધ્યાના આદિષ્ઠ પણ, ખચિતજ શોધતા હરે છે; અને યાદોમાં છતા રહેલા આપને એવા માટે, તેઓ આવે છે; તે રીતેજ હાલમાં આ સૂર્ય પણ, પોતાના તીક્ષ્ણ કિરણોથી, અને તેના તેજથી, મનુષ્યોની આંખોને આંજ નાંખતા; આપનાં દર્શન સાર આવતા હશે. " ૩૪૯-૩૫૦ એ અઘાલીજોતું બોલ્યું સંભળીને, ભગવાન હસ્યા અને બોલ્યા કે. "તે સુદેવ નથી, પણ મણિ યકી પ્રકાશનો; સત્રાજીત આવે છે. " ૩૫૧ તે પછી સત્રાજીને,

પોતાના માંગલિક રીતે સજ્જારેલા, શોભિતા ધરમાં પેડીને; બાહ્યો પાસે દેવ મંદિરની અંદર, તે મણિનું સ્થાપન કરાવ્યું. ૩૫૦ હે રાજ, જે સ્થળે એ મણિનું પૂજન થતું હોય છે; ત્યાં દરેજ આઠ બાર (સાક્ષ દસમણનો એક બાર થાય છે, તેથી ચોસાસી મણ) સોનું આપે છે; અને દુકાળ-અકાળ મૃત્યુ-અકલ્યાણ-સાપ-આધિ-વ્યાધિ-અને બીજાં અશુભો તથા માતાની લોકની માયા પણ, તે સ્થળે રહી સહતાં નથી. ૩૫૧ કે આ એકવાર કાષ્ઠે એ મણિની માગણી યાદોના રાજ કમરેવને મારે, કર્યા છતાં; ધનના લાભયુ સત્રાજીને, પરિણામનો વિચાર નહીં કરતાં; ભગવાનની માયાનાનો બંધ કરીને, તે મણિ આપ્યો ન હતો. ૩૫૨ તે પછી એક દલાડો સત્રાજીનો બાપ પ્રસેન, એ મહા તેજની મણિ મળ્યામાં માંખીને; પેડે બેસી, વનમાં ઘિહારે ગયો. ૩૫૩ ત્યાં તેને યોગ સદિન મારીને, એક કેસરીસિંહ મણિ થેહને, પવનમાં બતાં;

મણિની ઇચ્છા વાળા, જાંબુવાને; તેને પણ મારી નાંખ્યો. ॥ ૧૪ ॥ અને તેણે મણિને, પોતાની કુદામાં લેઈ જઈને; છોકરીને રમવાનું, તેનું રમકડું કર્યું; અને અર્ધાંધાં પોતાના આધ પ્રસેનને ન દેખવાથી, સત્રાજીત પરિતાપ પામ્યો. ॥૧૫॥ તે બોલ્યો કે. “ મળામાં મણિ પાછીને વનમાં ગયેલા મારા બાળને, ધણું કરીને કમ્બોજ મરાવ્યો હશે;” એ રીતે સાંભળવાથી લોકો, એક કાનેથી બીજા કાને એમ; ૧૨૨૫૨ એજ વાત કરવા લાગ્યા. ॥૧૬॥ તે સાંભળીને, પોતા ઉપર આવેલા આરોપ મટાડવા સારું; ભગવાન કમ્બોજ પ્રસેનનો શોધ કરવામાટે; ત્યાંથી દારકાંના લોકો સહિત નીકળી પડ્યા. ॥૧૭॥ પછી વનની અંદર પ્રસેનને ઘોડા સહિત કચરીસિંહે મારેલાનું દીઠા કેડે; તે સિંહને પણ, પવંતના મધ્યાગા ઉપર રીંછી મારી નાંખેલાનું; લોકોએ દીઠું. ॥૧૮॥ તે પછી એ રીંછના રાજની મોટી બચકર, અને ધણા અંધારા વાળી યુગમાં; ભગવાન એકલાજ,

સર્વશેકને અદાર રાખીને; પેલા. ॥૧૯॥ અને ત્યાં તે શ્રેષ્ઠ મણિને આગકનું રમકડું કરેલા જોઈને, તે લેઈ લેવાના હસાદાથી; ભગવાન તે યુગમાંજ આગકની નજીક ઉભા રહ્યા. ॥૨૦॥ એટલે આગળ કરી નહીં જોયેલા એ પુરુષને દેખીને, બીહીનેલી ધાવ્યે, જુમ પાડી; તે સાંભળીને અતિયગવાન જાંબુવાન કોષ કરીને દોડી આવ્યો. ॥૨૧॥ અને એ પોતાનાજ સ્વામી ભગવાનને, કોષ પ્રાકૃત પુરુષ માનીને; તેમના પ્રભાવને નહીં જાણતાં, કોષેલા જાંબુવાન; તેમની સાથે લડવા લાગ્યો. ॥૨૨॥ ત્યારે માંસને માટે લડતા એ આગળી પેડે; એક બીજાને છતી લેવાની ઇચ્છાથી, વગર વિશ્રાંતિ લેને; એ એ જમ્યા વગે થતું, ધણુંજ બચકર દંડ યુદ્ધ; આયુધો-૫૫૨-ગ્રાહ-અને વળ પડવા જેવી એક બીજાના હાથની મુડીઓ વડે, અદ્વિવિસ દિવસરાત સુધી; યથા ડાકું. ॥૨૩-૨૪॥ તેથી કમ્બુની મુડીઓના પ્રદાર વડે, જાંબુવાનનાં અંગે આગીને બૂકા થઈ જવા

મણિમાચ્છન્દેમરી ॥ ગિરિવિશન્જાંબવતાનિહતોમણિમિચ્છતા ॥૧૪॥ સોડપિચક્રેકુમારસ્યમાર્ણિક્રીડનકંબિલે ॥ અપડ્યન્ધ્રાતરંધ્રાતાસ ત્રાજિત્પર્યતપ્પત ॥૧૫॥ પ્રાયઃકૃષ્ણેનનિહતોમણિગ્રીવોવનંગતઃ ॥ ૧૬ ॥ મેતિતચ્છુત્વાકર્ણેકર્ણેડજપન્જનાઃ ॥૧૬॥ ભગવાંસ્તદુશ્રુત્યદુર્ય શોલિષ્માત્મનિ ॥ ૧૭ ॥ મેતિતચ્છુત્વાકર્ણેકર્ણેડજપન્જનાઃ ॥૧૭॥ હતંપ્રસેનમશ્વંચવીક્ષ્યકેસરિણાવને ॥ તંચાદિષ્ટેનિહતમૃક્ષેણદદ્દશુર્જનાઃ ॥ ૧૮ ॥ ॥૧૮॥ શ્લક્ષરાજબિલંભીમમંધેનતમસાવૃતં ॥ એકોવિવેશભગવાનવસ્યાપ્યબહિઃપ્રજાઃ ॥૧૯॥ તવદૃષ્ટામણિશ્રેષ્ઠંબાલક્રીડનકંકૃતં ॥ હર્તુ કૃતમતિસ્તસ્મિન્નવતસ્યેડર્ભકાંતિકે ॥૨૦॥ તમપૂર્વેનરંદૃષ્ટ્વાધાત્રીચુક્રોશમીતવત્ ॥ તદ્દૃષ્ટ્વાડ્યદવત્કુદ્વોજાંબવાન્ચલિનાંવરઃ ॥૨૧॥ સવૈભ ગવતાતેનયુયુધેસ્વામિનાત્મનઃ ॥ પુરુષંપ્રાકૃતંમત્વાકુપિતોનાનુભાવવિત્ ॥૨૨॥ ઢંદ્યુદંસુતુમુલમુભયોર્વિજિગીષતોઃ ॥ આયુધાશ્મુર્મદોર્ભિઃ ક્રવ્યાર્થેડ્યેનયોરિવ ॥૨૩॥ આસીતદષ્ટાવિંશાહમિતરેતરમુષ્ટિભિઃ ॥ વજ્રનિષ્પેષપરુષેરવિશ્રમહર્નિશં ॥ ૨૪ ॥ કૃષ્ણમુષ્ટિવિનિષ્પાતનિષ્પિ ઇંગોરુબંધનઃ ॥ ક્ષીણસત્ત્વઃસ્વિન્નગાત્રસ્તમાહાતીવવિસ્મિતઃ ॥૨૫॥ જાનેત્વાંસર્વભૂતાનાંપ્રાણોજઃસહોબલં ॥ વિષ્ણુપુરાણપુરુષંપ્રભવિષ્ણુ મધીશ્વરં ॥૨૬॥ ત્વંહિવિશ્વસૃજાંસ્રષ્ટાસૃજ્યાનામપિયન્નસત્ ॥ કાલઃકલયતામીશઃપરઆત્માતથાત્મનાં ॥૨૭॥ યસ્યેષદુત્કલિતરોષકટા ક્ષમૌક્ષૈર્વર્ત્માદિશક્ત્યુભિતનક્રતિમિંગિલોડબ્ધિઃ ॥ સેતુઃકૃતઃસ્વયશઃઉજ્જ્વલિતાચલંકારક્ષઃશિરાંસિભુવિપેતુરિષુક્ષતાનિ ॥૨૮॥ ઇતિવિજ્ઞાત વિજ્ઞાનમૃક્ષરાજાનમચ્યુતઃ ॥ વ્યાજહારમહારાજભગવાન્દેવકીસુતઃ ॥૨૯॥ અભિમૃશ્યારવિંદાક્ષઃપાણિનાશંકરેણતં ॥ કૃપયાપરયામક્તંપ્રેમ ગંભીરયાગિરા ॥૩૦॥ મણિહેતોરિહપ્રાપ્તાવયમૃક્ષપતેબિલં ॥ મિથ્યાડમિશાપંપ્રમૃજન્નાત્મનોમણિનાડમુના ॥૩૧॥ ઇત્યુક્તઃસ્વાંદુહિતરંકન્યાં જાંબવર્તીમુદા ॥ અર્હણાર્થસમણિનાકૃષ્ણાયોપજહારહ ॥૩૨॥ અદૃષ્ટાનિર્ગમંશૌરેઃપ્રવિષ્ટસ્યબિલંજનાઃ ॥ પ્રતીક્ષ્યદ્વાદશાહાનિદુઃસ્વિતાઃસ્વપુ રંચયુઃ ॥૩૩॥ નિશમ્યદેવકીદેવીરુક્મિણ્યાનકદુંદુભિઃ ॥ સુતૃદોજ્ઞાતયોડશોચન્ચિલાત્કૃષ્ણમનિર્ગતં ॥૩૪॥ સત્રાજિતંશંકરંદુઃસ્વિતા દ્વારકૌકસઃ ॥ ઉપતસ્થુર્મહામાયાંદુર્ગાકૃષ્ણોપલબ્ધયે ॥૩૫॥ તેષાંતુદેવ્યુપસ્યાનાત્પ્રત્યાદિષ્ટાશિષાસચ ॥ પ્રાદુર્ભૂવસિદ્ધાર્થઃસદારોહર્ષય

માંડીને, તે ક્ષીણસત્ત્વ થયો; અને જ્યે શરીરે તેને પરજોયે વળી ગયો; ત્યારે તે અતિ વિરમ્ય પામીને, બોલ્યો કે. ॥૨૫॥ “ હે વિશ્વ ભગવાન, સર્વ પ્રાણી વિગેરેના પ્રાણ અને હૃદયોના-મનના-તથા શરીરના-અગ્રણ્ય; આપ પુરાણ પુરુષ-સર્વને ઉત્પન્ન કરનારા, અને સર્વને વડામાં રાખનારા-ભગવાનને; મેં જોળાવ્યા. ॥૨૬॥ વિશ્વને સજ્જનારાઓને પણ સજ્જનારા આપજ છો. તથા મહાબૂતો અદિ કારણો, અને તેઓ યકી થનારા પ્રાણી પદાર્થોદિક કાંઈ, રૂપ; સર્વ દૃશ્ય માત્રને વિશે રહેલા સત રૂપ આત્મા પણ, આપજ છો. તેમજ દેહધારી-ઓના ફેરફાર, એટલે આદિ અત્ય વિગેરે કરનારા; કળા રૂપ ઇશ્વર, તથા પરમ આત્મા પણ; આપજ છો. ॥૨૭॥ જેના જરાએક કોષ વાળા કટાક્ષ પડવાથી, ક્ષોભ પામેલા; મોટા મગર મચ્છ અને જૂડવાળા, સમુદ્રે માર્ગ આવ્યો હતો-શીતિ સચવનારા સેતુ અંધારો હતો-તંકા જળી મછ હતી-અને જાણીથી કપાઈને, રાક્ષસ (ગરજીવ)નાં માથાં પૃથ્વી ઉપર પડી ગયાં હતાં, તે (ગરજદ ભગવાન) આપજ છો.” ॥૨૮॥ ત્યારે હે મ-

હારાજ, એ પ્રમાણે જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયેલા રીંછના રાજ, જાંબુવાનને; કમળ નેત્ર દેવકી પુત્ર-અચ્યુત-ભગવાનને, પરમ કપાથી પોતાનો સુખકર હાથ, એ બંધનના શરીર ઉપર ફેરવીને; તેને પ્રેમ સહિત ગંભીર વાળી વડે કબ્જે, “હે રીંછના રાજ, આ મણિને કીધે; અમારા ઉપર આવેલા, મોટા આરોપ મટાડવા સારું; આ મણિ લેવાના હેતુથીજ; અમે આ યુગની અંદર આવ્યા છીએ.” ॥૨૯-૩૦-૩૧॥ પ્રમાણે કરેવાથી, જાંબુવાને આનંદ સહિત પોતાની કન્ધા જાંબુવંતિ; એ મણી સહિત, પૂજન કરીને; તેમને અર્પણ કરી ॥૩૨॥ અર્ધાંધાં યુગને મોટે રહેલા લોકોએ; ભગવાન પાછા જહાર નીકળવાની રાદા, ત્યાર દિવસ સુધી તે જોઈ; અને તે પછી દુખી થયેલા તેઓ; પાછા, પોતાના નગર દારકાંમાં ગયા. ॥૩૩॥ ત્યાં કમ્બુને યુગમાંથી જહાર નહીં નીકળેલાનું સાંભળવાથી, માતા દેવકી-રુક્મણી-વસુદેવ-સુહૃદો-અને બીજાં સગાંઓ વિગેરે, શોક કરવા લાગ્યાં. ॥૩૪॥ તથા દુખી થયેલા દારકાંના લોકો, સત્રાજીતને મોજા દેવા લાગીને; તેમણે કમ્બુની પામિને અર્ધ, મદ્ર માથા દુર્ભદેવી-

ત્રી ઉપાસના કરવા માંડી. ૧૩૫૫ ત્યારે ઉપાસના કરેલી તે દેશીએ, તેમને આશિર્વાદો આપતાં: પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરેલા દરિ બગવાન; તેઓ સર્વને દરમ પમાડના, અંત સદિત પ્રકટ થયા. ૧૩૬૧ એટલે મરી જઈને ફરીથી પાછા આવેલા સરખા, તે હુધીકેશ બગવાનને, મળ્યામાં મણિ પેદેરેલી અંત સદિત આવેલા દેખવાથી; સર્વ ભેડને મોટા આનંદ થયો. ૧૩૭૫ પછી રાજાની આગળ સભામાં, સત્રાજીને બોલાવીને; મણિ મળ્યાની સંધર્ષણ વાત કહી દેખાડ્યા પછી, બગવાને મણિ તેને આપ્યો. ૧૩૮૧ ત્યારે અંત લગ્ન પામેલા સત્રાજી, મણિ લઈને નીચું મોઢું કરી, પોતાના પાપથી ઘણે પરિતાપ પામતા; પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો. ૧૩૮૫ અને બગવાન સાથે વિરેલ પચાથી, બાકી ધરેલા ને: પોતાના અપરાધને વાદ કરીને, વિચાર કરવા લાગ્યો કે: "દેવે હું મારા એ દેખને, કેવી રીતે મટાડું? અનુત બગવાન શું કરવાથી પ્રસન્ન થાય? અને મારું પોતાનું બહુ કેમ કરવાથી થાય? તથા હું હુધી નગરનાનાનીય-મુદ-તથા દમ્બના લેખીને, શું કરવા

કરી લેશે મળે દેના અંત પડે. ૧૪૦-૪૧ તેથી ઓઝોમાં રત સરખી મારી દીકરી (સનભાગ) ને, હું આ મણિ સદિત તેમને અર્પણ કર: આ ઉપાય સંધર્ષણ રીતે લીક છે, અને એ વિના બીજી રીતે એ સંધર્ષણ બાગતની શાંતિ થનાર નથી. ૧૪૨ આ રીતે સત્રાજીને પોતાની બુદ્ધિનો નિષ્ક્રમ કરીને; પોતેજ ઉદ્યમ કરીને, તેની કતમ કન્યા, મણિ સદિત કમળને આપી. ૧૪૩ આ એટલે એ સીંગ-રૂપ-મુદ-અને ઉદા-રના વાળી, તથા ધણા બધાએ માગણી કરેલી; કન્યા સનભાગને, બગવાન વિધિ પ્રમાણે પરણ્યા. ૧૪૪ આ દે પરિક્ષિત રાજા, પછી બગવાને સત્રાજીને કહ્યું કે, "અમે મણિની હસ્ત કરના નથી, તમે સર્વ દેવના બક્ષ છે; મારે આ મણિ તમેજ રાખો; અને તેનાથી થના જગનાજ ભોગદાર અમે તો થઈશું. (અર્થાત તમારે દીકરી ન હોવાથી, પાછળ વારસ થનારા અમેજ છે.) ૧૪૫ આ દિન થાં બાં દશમા રકંધને સ્મરતક સદિત અનુતિની પ્રાપ્તિ નામે હપતમે આખા સંપૂર્ણ ૧૪૫૫

નહરિ: ॥૩૬॥ ઉપલબ્ધત્વષીકેશંમૃત્વાપુનરિવાગતં ॥ સહપત્ન્યામણિધ્રીવંસર્વેજાતમહોત્સવા: ॥૩૭॥ સત્રાજિતંસમાહૂયસમાયારાજસન્નિધૌ ॥ પ્રાસિંચાસ્થાયભગવાન્મણિંતસ્મેન્યવેદયત્ ॥૩૮॥ સચાતિત્રીહિતોસ્તંદ્રહીત્વાવા-મુલસ્તત: ॥ અનુતપ્યમાનોભવનમગમત્સ્વેનપાપ્મના ॥૩૯॥ સોડનુધ્યાયંસ્તદેવાયંબલવદ્વિગ્રહાકુલ: ॥ કશંદુઃપ્રાપ્ત્યત્પ્રા:પ્રસીદેદ્વાડચ્યુત:કથં ॥૪૦॥ કિંકૃતાસાધુમહંસ્પાન્નશંપદ્વાજનોયથા ॥ અદીર્ઘદર્શનંશુદંમૂઢંદ્રવિણલોલુપં ॥૪૧॥ દાસ્યેદુતિરંતસ્મૈસ્ત્રીરત્નરત્નમેવચ ॥ ઉપાયોડયંસમીચોનસ્તસ્પશાંતિર્નચાન્યથા ॥૪૨॥ એવંભવસિતોદુલાસત્રાજિત્સુતાંશુભાં ॥ મણિંચસ્વયમુદ્યમ્ય-આયોપજહાર: ॥૪૩॥ તાંસત્યભામાંભગવાનુપયેમેયથાવિધિ ॥ વહુમિર્ધાંચિતાંશીલરૂપોદાર્યગુણાન્વિતાં ॥૪૪॥ ભગવાનાહનમણિંપ્રતીચ્છામોવયંનૃપ ॥ તવાસ્તાંદેવમક્તસ્યવયંચફલભાગિન: ॥ ૪૫ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેઉ૦ષ્ટપંચાશત્તમોધ્યાય: ॥૫૬॥

શ્રીશુક૦વિજ્ઞાતાયોડપિગોવિદોદગધાનાકર્ણપાંડવાન્ ॥કુંતીચકુલ્યકરણેસહરામોપયૌકુરુન્ ॥૧॥ મીષ્મંકૃપંસવિદુરંગાંધારીંદ્રોણમેવચ ॥ ૨ ॥ લ્યદુલ્લાચસંગમ્યહાકષ્ટમિતિહોચતુ: ॥૨॥ લબ્ધ્વૈતદંદ્રાહ્યાત્યજ્યાદમૂહુ: ॥ અકૂર-તવર્માણૌમણિ:કસ્માન્નગૃહ્યતે ॥૩॥ યોડસ્મભ્યંસંપતિશ્રુત્યકન્ધારત્નવિગર્હન: ॥ કૃષ્ણાયાદાન્નસત્રાજિત્કસ્મા-તરમાન્વિયાત્ ॥૪॥ એવંભિન્નમતિસ્તાભ્યાંસત્રાજિતમસત્તમ: ॥ શયાનમવધીલ્લોભાત્સપાપ:ક્ષીણજીવિત: ॥૫॥ સ્ત્રીણાંવિક્રોશમાનાનાંકંદંતીનામનાથવત ॥ હત્વાપશૂન્સૌનિકવન્મણિમાદાયજગ્મિવાન્ ॥૬॥ સત્યમામાચપિતરંહતંવીક્ષ્યશુચાર્પિતા ॥ વ્યલપત્તાતતાતેતિહાહતાસ્મીતિમુદ્યતિ ॥૭॥ તૈલદ્રોણ્યાં-તંપ્રાસ્યજગામગજસા-યં ॥ કૃષ્ણાયવિદિતાર્થીયતસાચરુપોપિ-દંધં ॥૮॥ તદાકર્ણ્યેશ્વરૌરાજન્નુસૃત્યનૃલોકતાં ॥ અહોન:પરમંકષ્ટમિત્યસ્ત્રાક્ષૌવિલેપતુ: ॥૯॥ આગત્યભગવાંસ્તસ્માત્સમાયે:સામજ:પુરં ॥ શતધન્વાનમારેમેહંતુંહર્તુમણિતત: ॥૧૦॥ સોપિકૃષ્ણોદ્યમંજ્ઞાત્વાભોત: ॥ અપરીપ્સયા ॥ સહાય્યેકૃતવર્માણમયાચતસચાચીત્ ॥૧૧॥ નાહમીશ્વરયો:કુર્યૌહેલનંરામકૃષ્ણયો: ॥ કોનુક્ષેમાયકલ્પેતતયોર્હૃજિનમાચરન્ ॥ ૧૨ ॥ કંસ:સહાનુગોપીતોયદ્વેપા

અધ્યાય ૫૭ એ-શ્રીશુક-પછી કુંતાજી સદિત પાંડવોને બધી મહેલાનું સાંભળીને, સવળી વાતને અંબુનાથ એવિદ બગવાન; કૌરવોના શેઠેર દક્ષિનાપુરમાં, કાણ કરવાને સાહે; રામ સદિત, લોકીકે અયા. ૧૧૧ આને ભીષ્મ-કૃપ-વિદુર-મહારી તથા દ્રોણ વિગેરે સર્વે મળીને; તેમના નેજાજ દુ:ખી થઈને "અરે શુકું થયું," એમ તેમણે કહ્યું. ૧૧૨ હે રાજા આ રીતનો તાકડો મળવાથી, અકૂર અને કતવમાએ, શતધન્વાને સમગ્રવ્યું કે: "તું સત્રાજીત પામેથી મણિ કેમ લેઈ લેતો નથી. ૧૧૩ આ નેજે આપણને આપવાને કહેલી રત્ન નેવી કન્યા કમળને આપી દેહને, આપણું અપમાન કર્યું છે; તે તેના બાપ પ્રસેનની પાછળ શાગારે જતો નમેછએ." ૧૧૪ આ રીતે તેમના કહી બુદ્ધિ બગવાને, અને ક્ષીણ હવિત થયેલા; પાપી અને દુષ્ટ શતધન્વાએ, લોભવડે સત્રાજીને સંકોચ મારી નાખ્યો. ૧૧૫ અને રાત્રી તથા અનાયની પેઠે ગુપ્ત પાડતી ઓઝોના દેખતાં;

કસાઈ પશુને મારે તેમ શતધન્વા, સત્રાજીને મારીને મણિ લેઈ ગયો. ૧૧૬ ત્યારે આપને મહેલા દેખી શોક પામેલાં સનભાગ; હે તાત, હું મુદ, એમ કહીને; મોઢ પામી વિલાપ કરવા લાગ્યા. ૧૧૭ પછી તે મુડુ તેમની કાઠીમાં રાખી મૂકીને, પોતે દક્ષિનાપુર ગયાં; અને સર્વે જાણનારા કમળની આગળ, તેમણે પરિતાપ કરીને; પોતાના પિતાને વધ થવા સંબંધીની, સર્વ વાત જણાવી. ૧૧૮ હે રાજા, તે સાંભળી રામ અને કમળ બંને, મનુજ લોકની રીતિને અનુસરનારા હુધેરોએ; પોતાની આંખોમાં આંસુ લાવી, "અરે આપણને મોઢું કષ્ટ પ્રાપ્ત થયું" એમ બોલીને વિલાપ કરવા. ૧૧૯ તે પછી ભાંસ તથા મોટાબાઈ સદિત બગવાને કા-રકામાં પાછા આવીને; ત્યાં શતધન્વાને મારી મણિ લેઈ લેવાને ઉદ્યમ કર્યા. ૧૨૦ ત્યારે કમળાએ ઉદ્યમ થી બીહીનીને; શતધન્વાએ, પોતાનો પ્રાણ બચાવવા મારે; કતવમાને સલામ થવાનું કહ્યું. તેથી તેણે જગમ

લીને અદ્ધરેપણ ના પાડી; તેથી પોતાનો ઉત્તમ મણિ, અદ્ધરની પાસે રાખીને; સો ચોજન ચાલનારા ધોડા ઉપર બેસીને, શતધન્વા સાંધી નાંડો. ॥૧૮૫॥ ત્યારે હે રાજ, રામ અને કૃષ્ણ પણુ ધણા વેગવાળા ધોડા બે-
ડેલા, ગરુડની ધનવાળા રથ ઉપર બેસીને; તેમના મુરખી (સત્રાજીત સસરા) ને મારનાસની પાછળજ દોડી
ગયા. ॥૧૮૬॥ પછી શતધન્વા પોતાના પડી જતા ધોડાને, ત્રિશિલા નગરીની નજીકની એક વાડીમાં મૂકી
દેહને; ત્રાસપથી પમવડેજ દોડવા લાગ્યો. એટલે કૃષ્ણ પણુ ક્રોધ કરીને તેની પાછળ પાળા ચપળેજ
(એટલે પમ વડેજ) દોડવા લાગ્યા. ॥ ૨૦ ॥ અને એ પત્રે ચાલતા અમવાને, પત્રે ચાલનાર શતધ-
ન્વાનું માર્યું, તીક્ષ્ણ ધારવાળા ચક્રથી કાપી નાંખ્યું; ને તેનાં લુગડાંમાં મણિની શોધ કરી. ॥ ૨૧ ॥
પણ તેમાં મણિ જડયો નહોતો. ત્યારે મોટા બાઈ પાસે આવીને કૃષ્ણે કહ્યું કે, “ આપણે શતધન્વાને જુદા
માર્યો. મણિ તેની પાસે નથી.” ॥ ૨૨ ॥ ત્યારે બળરામ બોલ્યા કે. એ મણી શતધન્વાએ કાઢકાની પાસે

નહી રાખેલો હશે; હારકોં પાછા જઈને, તેનો તપાસ કર્યો. ૧૨૩૫ અને મારા અત્યંત પ્રિય વિદેહ રાજાને મળવાને મારે, હું તે આહ્યાંયાંજી જઈ છું.” એમ કહીને જળરામે તે રાજાની ગિયલા નગરીમાં પ્રવેશ કર્યો (અર્થાત સતબામાને આવવા સાટે જમવાને મણિ રાખી લીધેલાનો જળસમને શક આપ્યો.) ૧૨૪૫ પછી તેમને આવેલા દેખવાથી રાજા થયેલા વિદેહ રાજાએ કહીને, તે પૂજ્ય કરવાને યોગ્યની, ઉતાવળથી વિધિ સહિત પૂજનના પદાર્થો વડે પૂજા કરી; અને કેટલોક વખત જળસમ એ મિથિલા નગરીમાંજ રહ્યા. ૧૨૫૫ તે વેળા પ્રીતિ વાળા મદારાગા જનકે, માત આપીને ત્યાં રાખેલો; પૂતરાણનો દીકરો સુયોધન (દુયોધન), વખત મળી જવાને લીધે; તેમની પાસેથી ગદા મુદ્દ શીખ્યો. ૧૨૬૫ આદ્યાં પ્રિયનું પ્રિય કરતારા કેશવ ભગવાને, હારકોંમાં પાછા જઈ; શતધનવાને મારવાની અને તેની પાસે મણિ ન મળવાની વાત, પોતાની પ્રિયા સતબામાને જણાવી. (ત્યાં સતબામાને પશુ, જળસમ પાછા ન આવવાથી વેડેમ પડ્યો કે; ભગવાન જળરામને મણિ આપીનેજ આવ્યા હશે) ૧૨૭૫ તે પછી એ મરી ગયેલા મુદ્દની પરતોકના સંજો કરવાની સજળી

કિંમ્બાઓ, ભગવાને સુલ્લોહને સાથે રાખીને કરાવી. ॥ ૨૮ ॥ અને શતપ-વા પાસે એ કામ કરાવનારા, અકૂર તથા કૌતવર્મા પશુ, શતપ-વાને મારેલાનું સાંભળવાથી, ત્રાસના આરયા દારકાં છોડીને બહાર નાસી ગયા. ॥૨૯॥ હે રાજ, જેમને વિશે સર્વ મુનિશ્વરોનો નિવાસ છે, એવા કમ્પુ ભગવાન જ્યાં હોય; ત્યાં અગ્નિટનું દર્શનજ થાય નહીં, એમ ધમ્મીવાર કહેવાવડાનું વિરગરણ કરીને; કુટલાએક કહે છે કે, “એ, રીને અકૂર દારકાંમાંથી બહાર ગયા પછી, દારકાંના લોકને શરીર અને મનના, તથા દૈવિક અને ભૌતિક પરિતાપો થવા રૂપ; અરિષ્ટો વારંવાર પ્રાપ્ત થવા લાગ્યાં હતાં. ॥૩૦-૩૧॥ અને આગળ પશુ કાશીનેવિશે જ્યારે વરસાદ ન વરસ્યો, ત્યારે ત્યાં આવેલા શ્વેદક (અકૂરના બાપ)ને, કાશી રાજ્યએ પોતાની દીકરી મંદિની પરજીવવાયાં; કાશીમાં વરસાદ વરસ્યો હતો. ॥૩૨॥ માટે તેનો દીકરો અકૂર પશુ એવાજ પ્રમાણ વળો હોવાથી, તે જ્યાં હોય, ત્યાં વરસાદ વરસે; અને અનેક પ્રકારના પરિતાપ તથા મરણ વિગેરે પશુ, થાય નહીંજ” ॥૩૩॥ એવું તે વિદ્વાનોના કહેવા પ્રમાણેનું, શ્લોકનું બોલતું સાંભળીને; તથા જીવન કારણ માટે પશુ; (એટલે સત્યાપાતો, અને

૧૮૮. બાહ્ય જળરાગના મનનો, વેહેમ મરાડવા માટે) એ અકૂરને જનાઈને મગવાને તેજાની લીધા. ૥૩૪૫ અને પછી તેમને પ્રિય વાતો કહીને તથા ભોલવા વડે પ્રસન્ન કરીને; સર્વેના અંતરની વાત જાણનારા ભગવાન, હસીને મોટાયા કે, ૥૩૪૫ " હે જ્ઞાનપતિ, શ્રીમાન સ્વમંત્રક મણિ શનિવાનએ નક્કી તમારી પામે રાખેઆનું અને પ્રથમથીજ જાણીએ છીએ. ૥૩૪૬ સત્કથાન આપુજ મરી જવાથી, હાયબાજના આંધકારી તેની દીકરીના દીકરાઓજ; તેને જગદાન અને પિંડદાન આપ્યા વડે, રણ મુક્ત કરીને; તેનું શેષ રહેલું ધન લેવાને યોગ્ય છે. ૥ ૩૪૭ ૥ તે:પણ એ મણિ પીઠાથી રખાવ તેવો ન હોવાથી; સારાંવત પાળનારા તમેજ, તેને રાખી મુકવાને યોગ્ય હતા; અને એ મણિની જાત્નમાં મોટાબાહ જળરાગને પણ માત્ર વિશે સંપૂર્ણ જ્ઞાનરી થતી નથી; માટે હે મહાભાગ, જેથી તમારા સોનાની વેદી વાળા પડેો હાથ સુધી અવિચ્છિન્ન પડેો ચાલ્યા કરે છે; તે મણિ તમે હવે દેખાડો, અને બંધુઓની વચેનો કુતંપ મરાડો." ૥૩૪૮-

૩૬૩] એ રીતનાં શામ (કાપા)નાં વચનોથી પકડાઈ ગયેલા, ધૈર્યક પુત્ર અહૂરે; સુવ જેવા તેજસ્વી એ મણિને
 લૂપડામાં ઢાંકીને, લાઇ આવી ભયવાનને આપી દીધો. ૧૪૦૧ પછી ભયવાને, તે સ્વર્ગમાં મણિ સર્વ સર્ગમાં
 સંબંધીઓને દેખાડીને; મણિ રાખી મૂકવાનું કહી, પાછો અહૂરેનેજ સ્થાપીન કર્યો. ૧૪૧૧ આ દૃશ્યરૂઝિનું
 ભયવાનનાં પરાક્રમેથી ભરેલા-મનુષ્યોનાં દુષોને દસ્તારા-તથા સારી રીતે ચંચળને ક્તવ્ય કરનારા-આખ્યા-
 નનો; જે કોઈ પાક કરે, સાંભળે અથવા સ્મરણ કરે; તે પોતાનાં પાપ તથા અપકૃતિને ઘોષ નાંખીને, શાંતિને
 પામે. ૧૪૨૧ હતિ શ્રીં બાં દશમા સ્થનો સત્તાવનમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૫૫૧

અધ્યાય. ૫૮ મો.-શ્રીશુક-એ પછી શરીયાં છતાં ચપેલા પાંડવોને જોવા સાર, સાતપડી આદિકથાની વિંટાણલા પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રીમાન હિંદુપ્રજામાં ગયા. ૧૧૧૥ ત્યારે સર્વતા ઇશ્વર એ મુકુંદ ભગવાનને આવતા દેખીને, પ્રાણ આવવાની છિદ્રો કડવાની પેઠે; એ વીરપાંડવો સમળતા એકી વખતેજ ક્રોધ થયા. ૧૧૨૥

जनार्दनः॥३४॥ पूजयित्वाऽभिभाष्यैकं ययित्वा प्रियाः कथाः॥ विज्ञाताऽखिलहितैः स्मयमान उवाच ह ॥३५॥ ननु दानपते न्यस्तस्त्वय्या
स्तेशतधन्वना॥ स्यमंतकोमणिः श्रीमान्विदितः पूर्वमेव नः ॥३६॥ सत्राजितोऽनपत्यत्वाद्गृहीयुर्दुहितुः सुताः ॥ दायं निनीयापः पिंडान्विमु
च्यर्णचशेषितं ॥३७॥ तथापि दुर्स्त्वन्ये स्त्वय्यास्तां सुव्रते मणिः ॥ किंतु मामग्रजः रघुपत्येति मणिं प्रति ॥३८॥ दर्शयस्व महाभागं
धूनां शांतिमावह ॥ अव्युच्छिन्नामखास्तेऽनवर्तैस्त्वैकमवेदयः ॥३९॥ एवं सामभिरालब्धः श्वफल्कतनयो मणिं ॥ आदाय वाससाच्छन्नं ददौ सूर्य
समप्रभं ॥४०॥ स्यमंतकं दर्शयित्वा ज्ञातिभ्योरज आत्मनः ॥ विमृज्य मणिना भूयस्तस्मै प्रत्यर्पय त्रभुः ॥४१॥ यस्त्वेतद्भगवत ईश्वरस्य विष्णो
र्वीर्याद्यं वृजिनहरं सुमंगलं च ॥ आनं पठति शृणोत्यनुस्मरेत्तुल्यतीतिदुरितमपोहयति शांतिं ॥४२॥ इ० भा० म० द० उ० स्यमंतकोपा
ख्याने सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५७॥ श्रीशुक० एकदा पांडवान्द्रष्टुं प्रतीतान् पुरुषोत्तमः ॥ इन्द्रप्रस्थंगतः श्रीमान्युयुधानादिभिर्वृतः ॥१॥ दृ
ष्ट्वा तमागतं पार्थामुकुंदमखिलेश्वरं ॥ उत्तस्थुर्युगपद्दीराः प्राणामुरूपमिवागतं ॥२॥ परिष्वज्याच्युतं वीरा अंगसंगहतैः न सः ॥ सानुरागस्मितं
वक्रं वीक्ष्य तस्य मुदं ययुः ॥३॥ युधिष्ठिरस्य भीमस्य कृत्वा पादाभिवंदनं ॥ फाल्गुनं रिरभ्याथ यमाभ्यां चाभिवंदितः ॥४॥ परमासन आसीनं कृ
ष्णाकृष्णमनिंदिता ॥ नवोढा व्रीडितार्किचिच्छनैरेत्याभ्यवदत ॥५॥ तथैव सात्यकिः पार्थैः पूजितश्चाभिवंदितः ॥ निषसादासनेऽन्ये च पूजिताः
पर्युपासिताः ॥६॥ पृथांसमागत्य कृताभिवादनस्तया तिहार्ददृष्ट्वाऽभिरंभितः ॥ आपृष्ट्वांस्तां कुशलं स स्नुषां पितृष्वसारं परिपृष्ट्वां धवः
॥७॥ तमाह प्रेमवैर्यरुदकं ठाश्रुलोचना ॥ स्मरंतीतान् बहून्क्लेशान्क्लेशापायात्मदर्शनं ॥८॥ तदैव कुशलं नो भूत्सनाथास्ते कृतावर्यं ॥ ज्ञातीन्
स्मरतां ज्ञातामेपि तस्त्वया ॥९॥ न तेऽस्ति स्वपरभ्रांतिर्विश्वस्य सुहृदात्मनः ॥ तथाऽपि स्मरतां शश्वत्क्लेशान् हंसिहृदि स्थितः ॥१०॥ युधि०
किं न आचरितं श्रेयो न वेदाहमधीश्वर ॥ योगेश्वराणां दुर्दर्शो यन्नो दृष्टः कुमेधसां ॥११॥ इति वै वार्षिकान्मासान् राज्ञा सोऽभ्यर्थितः सुखं ॥ जनय
यनानंदमिदं प्रत्योदयं विभुः ॥१२॥ एकदारथमारुह्य विजयो वानरध्वजं ॥ गांडीवंधनुरादाय तूष्णौ चाक्षयसायकौ ॥१३॥ साकं कृष्णेन सन्न

અને તેઓ અચ્યુત ભગવાનને ભેટયાઃ એટલે ભગવાનના અંગનો સ્પર્શ થવાથી પાપ નાશ પામેલા, એ વીર
કુરુપાઃ ભગવાનનું પ્રેમ સહિત હસતું મુખ જોઈને, ધણી આનંદ પામ્યા. ૧૧૩૩ અને યુધિષ્ઠિર તથા ભીમને
પણે લાગીને-અર્જુનને ભેટીને-તથા નકુલ સહદેવના નગરકારને સ્વીકારીને કષ્ટ ભગવાન, ઉત્તમ આસન ઉપર
બેઠાઃ અને નવાં વસ્ત્રો આલેખાં પતિવ્રતા દ્રોપતિએ, જરાક ભજ્જતાં ધામે ધામે પાસે આવીનેઃ તેમને અભિ-
વંદન કર્યું. ૧૧૪-પછી તથા એ રીનેજ પાંડવેથી નગરકાર અને પૂજન આદિ કરાવશે સાસરી, આસન ઉપર
બેઠાઃ તેમજ ભીલઓ પણ પૂજન અને સત્કાર પામીને, આસનો ઉપર બેસી ગયા. ૧૧૫ પછી ભગવાન
કુતાહલી પાસે જઈને, પાંડવો સાથે સંનિવેશ કર્યો. ૧૧૬ અને આખી રાત્રી આસન ઉપર બેસી રહ્યા. ૧૧૭
આખી રાત્રી આસન ઉપર બેસી રહ્યા. ૧૧૮ અને આખી રાત્રી આસન ઉપર બેસી રહ્યા. ૧૧૯ અને આખી રાત્રી આસન ઉપર બેસી રહ્યા. ૧૨૦

છયું. ૧૧જા સ્તર કેડે પ્રેમની વિકળતાથી, આંસુવાળી આંખે મળું રોકાઈ મથેલાં કુંતાજીએ; પોતાને થયેલ ધણા ધણા કલેશોને સંભારી, ભગવાનને કહ્યું કે: “કલેશોને નાશ કરનાર તો આપનું દર્શનજ છે. ૧૮૮૫ હે કબ્જુ, અમે સમાને સંભારીને તમે જ્યારે, મારાબાઈ અફરેને અમારી પાસે મોકલ્યા હતા; ત્યારથીજ અમે સના-થ એટલે ધણિઆતાં, થયાં હૈએ; અને અમારુંકુશલ પણ થયેલુંજ છે. ૧૮૮૬ આ પોતાનું અને આ પારકું એવી આં-તિ; આપ વિષના સુહદ અને આત્મા હોવાથી; આપના વિશે છેજ નદી: છતાં કદપણની પેટે, સર્વકાળ આપનું રમ-રણ કરનારાંઓના કલેશોને આપ તેમના હૃદયવિશે રચાવન થઇને મટાડોજ છે.” ૧૧૧૦ મુષિહિરે કહ્યું કે: “હે અધિશ્વર, મોનેશ્વરોના જ્ઞેવામાં પણ જે આવતા નથી, તે આપનું દર્શન, હું દુહ બુદ્ધિવાળાને; મેં આમરેલા કયા મુખ કામને લીધે, થયું હશે: તે મારા જાણવામાં નથી.” ૧૧૧૧ એ રીતે તેમની આંખોના આનંદ રૂપ ભગવાને: મુષિહિરે

શામુને જાણે, તે આનાંદી મુખડા વાળી-ફતમ નિતંગ વાળી-અને સારા દાંત વાળી-ફતમ અંતિ: પુછ્યું કે. ૧૧૮૧ હે મુખોચિ તું કોણ છે-કાની છે-કયાંથી આવી છે-અને શું કરવાને હવે છે: હું પાંડે છું કે તું પતિને હવે છે: માટે હે શુંદરી, તું એ સર્વ કહી દે. " ૧૧૮૨ ત્યારે કાલિંદીએ કહ્યું કે: " હું સર્વ દેવની દીકરી છું: અને વરદાન દેનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ, વિન્નુને માટે મોટું તપ કરે છું. ૧૧૮૩ હે વીર પુરુષ, સદાશીવા નિવાસ સ્થાન એ વિન્નુ પિતા, હું બીજા પતિને વરવાની નથી; માટે દીન સેવતા નાથ મુકુંદ ભગવાન, મારા ઉપર પ્રસન્ન થયો. ૧૧૮૪ મારું નામ કાલિંદી છે: અને મારા પિતાએ બનાવી આપેલા, યમુનાના જળની અંદરના, ધરમાં હું: એ અચ્યુત ભગવાનનું દર્શન થતા સુધી રહેલી છું. " ૧૧૮૫ ત્યારે અર્જુને આતીને, સર્વ જાનુનારા વાસુદેવ ભગવાન પાસે, એ પ્રમાણે કહી સંભળાવ્યું; એટલે ભગવાને તે આંતે પોતાના રથ

કપર મેસારી; અને તેઓ ધમ રાગની પાસે ગયા. ૧૨૩૩ વર્ષી ને વખતના સુમારમાંનું કચ્છે, વિષકર્મને આઘા કરીને, એ પાંડવોના નગરને; પરમ અદ્ભૂત અને વિચિત્ર પ્રકારનું, બનાવરાતી લીધું હતું. ૧૨૪૫ તથા એ પોતાનાંઓનું પ્રિય કરવાની હચ્છથી, ત્યાં રહેલા બગવાને; અગ્નિને ખાંડવ વન આપવા વડે, અગ્નિને ધનુષ્ય-ધોળા ઘોડા-રથ-અખુટ બાયો-અને અર્જુનો થયી ન તૂટે એવું કવચ; એટલી વસ્તુઓ મેળવી આપી હતી. ૧૨૬૫ અને એ અર્જુનથી બચાવેલા મવ દાનને, એ મિત્રાદના ગદ્ધમાં અગ્નિને, એક સભા બનાવી આપી હતી; કે જેને વિશે જળને ટેકાણે રથગ, અને રથગને ટેકાણે જળ દેખાવાનો; દુર્યોધનને બગ થયો હતો. ૧૨૭૫ તે પછી સુહદોની સમ્મનિથી, યુધિષ્ઠિરના આઘા લદને સાવકી વિગેરે થયી પિંટાવણા બગવાન; પાછા દારકાં ગયા. ૧૨૮૫ અને ત્યાં જન્મ સંગ્રામીઓને પરમ આનંદ આપતા, તેમજ ધણું કથ્યાણુ વર્તોવતા, બગવાન સારી રતુમાં; અને ઉત્તમ નક્ષત્રો પ્રકાશતા, માંગલિક સમયમાં; કાલિંદીને પરજુલા, ૧૨૯૫એ રાજ, બગવાનની દેહ રાજવંદિનીની ડોકરી

મિત્રવિંદા, કૃષ્ણને વિશે આસક્ત હોવા છતાં તેના વાહઓ અવંતીના રાજાઓ વિંદા અને અનુવિંદા; દુર્યોધનના વશમાં આલનારા હોવાથી, તેઓએ તેને મોકલ દત્તી; પણ કૃષ્ણ, રાવણચર્માંતી, પીંગલ રાજાઓના દેખાનાં, તેને દરજ્જ કરીને લેઈ આવ્યા. ૧૩૦-૩૧૧ હે રાજા, કૌશલ્ય દેશનો એક નાગનજન નામનો અને પાર્શ્વિક રાજા હતો. અને તેને સત્યા નામની એક કન્યા થઈ હતી; તેનેજ નાગનજની પણ કહે છે. ૧૩૨૧ તીક્ષ્ણ શિષ્યાં વાળા—પદ્મવતને અવંત કહેણ—શુરવીર પુરોવાનાં જંધને સદન નહિ કરનારા—અને ખજા—એવા સાત આખજાઓને; ન ઈર્ષન શકતાનાં કારણથી, કોઈ રાજાએ તેને પરણી શકતા નહોતા. ૧૩૩૧ તે સાત આખ-લાઓને જનનારાનેજ મળે, એવી એ કન્યા હોવાનું સાંભળવાથી; એ સાતતપનિ ભગવાન મોટા સૈન્ય સહિત, તે કૌશલ્યપુરમાં ગયા. ૧૩૪૧ સ્વારે સત્કાર પામેલા એ કૌશલ્ય દેશના રાજાએ રાજા પદ, ઉડીને સામાન્ય—અને આસન આપવું વિરોધથી, તથા પૂજનના ઉત્તમ પદાએ આદિક યજ્ઞ; ભગવાનની પૂજાકરી. ૧૩૫૧ અને

તે પોતાની કન્યા પોતાને મળવા માટે પર આવેલે દેખતે તેનામાં મળવાની જગ્યાથી બેસીને. "મેં મને પાળવાથી લક્ષ્મીપતિ બનવાનું પ્રસન્ન થઈને, જો મને શુદ્ધ વરદાન આપવા હોયતો; આ પુરુષ મારો પતિ થવાનું, આપું વરદાન મને આપવું. ૧૩૬૧ ॥ જોના ચરણ કમળની રમતે, શોક પાળે સદિન જાણ અને સદાશિવ હૃદય લક્ષ્મીજી પણ; માથા ઉપર ધારણ કરે છે; તે પોતે જાણેથી જમ મધ્યદાન રક્ષણ કરવાને અર્થે; વખતે વખત લીધા વડે. સરીર ધારણ કરનારા હંમેશા બનવાનું; મારા ઉપર કયા કયા વડે, પ્રસન્ન થા. ૧ ॥ ૧૩૬૨ ॥ અને પુરુષ પામેલા બનવાને રાગને પણ કહ્યું કે; "હે નારાયણ-જગતપતિ-અને આત્મ સ્વરૂપ આનંદથીજ પરિપૂર્ણ, આપનું; હું, તુલક ગામ્ધસ શું કામ કરીશકું? ૧૩૬૩ ॥ તારે કે કુરંગદન, રાજ ધરેલા બનવાને, આસનનો સ્વીકાર કરી, તે રાગને; હસને મોટે મેલ જેની મંજીર વાણીથી કહ્યું કે.

૧૩૬૪ ॥ હે રાગ; પોતાના ધર્મમાં વાજવાને રાગને, પાળવા કરવી; તેને વિદ્યાને નિદેશ છે; જનાં પણ તમારા શુદ્ધ પણની હસ્થા યકી, અમે તમારી કન્યાની માથા કરીએછીએ; અને અમે પણ આપ નારા તો નથીજ. ૧૩૬૫ ॥ તારે રાગ બોલ્યા કે; "હે નાથ, જેના અંતે વિશે અનપાતિની લક્ષ્મીજી વસે છે, તે સધળા શુભ શુભોના સ્થાનક આપ; યકી અધિક, કન્યાએ હસ્થા પોતે વર; બીજો મનેજ કયાં થી? ૧૩૬૬ ॥ તોપણ હે શ્રેષ્ઠ માદવ, કન્યાએ વર પસંદ કરવામાં પુરુષોના પરાક્રમની પરીક્ષા કરવાને મારે; અમે પ્રથમથીજ પ્રતિજ્ઞા કરેલ છે. ૧૩૬૭ ॥ મારે હે વીર પુરુષ; આ વમર પસંદેલા, તમા પડવાને અસકત, સાત આખલાઓ છે; તેમણે ધણી રાગ કુમારોનાં હાડકોનાં, બાંધીને બૂંધા કરી નાંખેલા છે; તેથી તેઓને જે તમે વશ કરી શકો, તોજ લક્ષ્મીપતિ યદુનંદન આપ; મારી દીકરીના હસ્થેલા વર થઈ શકો. ૧૩૬૮-૪૪૫ ॥ રીતની

તે: ॥૩૬॥ યત્પાદપંકજરજ:શિરસાભિભર્તિશ્રીરજ્જ:સગિરિશ:સહલોકપાલે: ॥ લીલાતનૂ:સ્વકૃતસેતુપરીપ્સયેશ:કાલેદધત્સમગવાન્મ મકેનતુષ્પેત્ ॥૩૭॥ અર્ચિતંપુનરિત્યાહનારાયણજગત્પતે ॥ આત્માનંદેનપૂર્ણસ્યકરવાણિકિમલ્પક:॥૩૮॥ શ્રીશુક ૦ તમાહમગવાન્ત્દષ્ટ: કૃતાસનપરિગ્રહ: ॥ મેઘગંધીરયાવાચાસસ્મિતંકુરુનંદન ॥૩૯॥ શ્રીભગ ૦ નરેન્દ્રયાજ્ઞાકવિભિર્વિગર્હિતારાજન્યબંધોર્નિજધર્મવર્તિન: ॥ ત યાપિયાચેતવસૌત્દેહ્યદૃષ્ટ્યત્વદીયાંનહિશુલ્કદાવયં ॥૪૦॥ રાજા ૦ કોન્યસ્તેડ્ધયધિકોનાથકન્યાવરદ્દહેપ્સિત: ॥ ગુણૈકધામ્નોય સ્યાંગેશ્રીર્વસત્યનપાયિની ॥૪૧॥ કિમસ્માભિ:કૃત:પૂર્વસમય:સાત્વતર્ષભ ॥ પૂંસાંવીર્યપરીક્ષાર્થકન્યાવરપરીપ્સયા ॥૪૨॥ સસૈતેગોવૃષાવી રદુર્દાતાદુરવયઃ ॥ એતેમગ્રા:સુબહવોઘિન્નગાત્રાનૃપાત્મજા:॥૪૩॥ પદીમેનિગૃહીતા:સ્યુસ્ત્વગૈરયદુનંદન ॥ વરોભવાનભિમતોદુહિતુર્મેશ્રિય: પતે ॥૪૪॥ એવંસમયમાકર્ણ્યબધ્વાપરિકરંપ્રભુ: ॥ આત્માનંસંપ્રધાકૃત્વાન્યગૃહહાલેવૈવત્તાન ॥૪૫॥ બધ્વાતાન્દામભિ:શૌરિર્હતદર્પાન્ હસૌજસ: ॥ વ્યકર્ણ્યહીલપાબદ્ધાન્વાલોદારુમયાન્યથા ॥૪૬॥ તત:પ્રીત:સુતાંરાજાદદૌકૃષ્ણાયવિસ્મિત: ॥ તાંપત્યગૃહદ્વગવાન્વિધિવત્સ દર્શીપ્રભુ: ॥૪૭॥ રાજપત્ન્યશ્વદુહિતુ:કૃષ્ણાંલબ્ધ્વાપિયંપતિં ॥ લેભિરેપરમાનંદંજાતશ્વપરમોત્સવ: ॥૪૮॥ શંખભેર્યાનકાનેદુર્ગીતવાદ્યદ્વિજા શિષ: ॥ નરાનાર્ય:પ્રમુદિતા:સુવાસ:સ્ત્રગલંકૃતા: ॥૪૯॥ દશધેનુસહસ્રાણિપારિર્ભમદાદ્વિભુ: ॥ યુવતીનાંત્રિસાહસ્રાંનિષ્કગ્રીવમુવાસસાં ॥૫૦॥ નવનાગસહસ્રાણિનાગાચ્છતગુણાનૃથાન્ ॥ રથાચ્છતગુણાનશ્વાનશ્વાચ્છતગુણાન્નરાન્ ॥૫૧॥ દંપતીરથમારોપ્યમહત્યાસેનચાવૃ તૌ ॥ લેહમહિન્નરુદ્રયોયાપયાસાસકોસલ: ॥૫૨॥ શ્રુતૈતદુરુધુર્મૂપાનયંતંપથિકન્યકાં ॥ ભગ્નવીર્યા:સુદુર્મર્પાયદુભિર્ગોવૃષે:પુરા ॥૫૩॥ તાનસ્પત:શરત્રાતાન્બંધુપ્રિયકુર્દર્જુન: ॥ ગાંડીવીકાલયામાસસિંહ:શુદ્ધદ્યુનિવ ॥૫૪॥ પારિર્ભમુપાગૃહ્યદ્વારકામત્યસત્યયા ॥ રમેયદૂના સ્વપ્નોભગવાન્દેવકીસુત: ॥૫૫॥ શ્રુતકીર્તે:સુતાંભદ્રામુપયંભેપિતૃષ્વમુ: ॥ કેકેર્યાંશ્રાતૃમિર્દતાંજ્ઞા:સંતર્દનાદિભિ: ॥૫૬॥ સુતાંચમદ્રા ધિપતેર્લક્ષ્મણાંલક્ષ્ણેર્યુતાંસ્વયંબરેજહારૈક:સસુપર્ણ:સુધામિવ ॥૫૭॥ અન્યાશ્ચૈવંવિધાભાર્યા:કૃષ્ણસ્યાસન્સસ્ત્રશ: ॥ ભૌમંહત્વાતન્નિરોધાદા

પ્રતિજ્ઞા સાંભળીને, બનવાને કમર બાંધી; પોતે સાત રૂપે થઈને, તેઓને; રમતની પેડેજ પકડી લીધા. ૧૩૬૯ ॥ અને પછીથી ગાળક જેમ લાકડાનાં ગતાવેલા બળદોને ગાળીને ખેંચે, તેમ; મને અને શક્તિ રહિત થયેલા; તે આ-ખલાઓને લાગ્યા વડે ગાળીને, બનવાને લીધા વડે મેંયવા લાગ્યા. ૧૩૭૦ ॥ એટલે તેથી વિરમવ પામેલા, અને રાજ ધરેલા, તે રાગને; પોતાની કન્યા કન્યાને આપી; અને સમય બનવાને પોતા પોતે તે કન્યાને, વિધિ સદિન મહત્વ કરી. ૧૩૭૧ ॥ તથા પોતાની દીકરીને, પ્રિય કન્યા બનવાને પતિ મળવાથી; રાગની રાણીઓને પણ, ધણેજ આનંદ અને કેતવ થયા. ૧૩૭૨ ॥ રાગ-મેરી-આનંદ અને બીજાં વાગ્યે વાગ્યા લાગ્યા, તથા સારાં વડો અને માળાઓથી શય્યાગારવસા પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ આનંદ પામીને ગીત મારા લાગ્યા; અને આજેના આશિર્વાદ આપવા લાગ્યા. ૧૩૭૩ ॥ પછી એ રાગને બનવાને પેડેજપણીમાં, હસ હાનર માથા-મેળામાં પદક અને સારાં વડો પહેરેલી તણુ દગ્ગર દાસીઓ-ના દગ્ગર દાસી-તેણી સે.

કડો વધતા રથ-ને યકી સેંકડો વધારે થોડા-અને તેથી પણ સેંકડો વધુ આરો આપ્યા. ૧૩૭૪-૫૪૫ ॥ અને તે રોડથી જાગ્યેલા હૃદયવાળાઓ, વર કન્યાને રથમાં બેસાડી; મોટી સેના આપીને, વિદાય કર્યાં. ૧૩૭૫ ॥ તારે પૂર્વે આપણાઓએ પરાક્રમનો નાથ કરેલા રાગને; માદવે કન્યાને લેઈ જતા સાંભળીને; ધણી અદેખાઈને લીધે, માર્ગ રોડને કળા રહ્યા. ૧૩૭૬ ॥ પણ તે પ્રજાં ગાણે કે કન્યાને રાગને; સિંહ જેમ હુદ મેળોને નસાડે તેમ, બંધુનું પ્રિય કરનારા અચ્છુને; પોતાના માંડિવ ધનુષ્યવડે, નસાડી યજ્ઞા. ૧૩૭૭ ॥ અને માદવોનાં શ્રેષ્ઠ દેવકીપુત્ર બનવાને, મનેથી પકેશમણી સદિન દારિકામાં આવીને; તે સલામી સાથે રમણ કરવા લાગ્યા. ૧૩૭૮ ॥ તેમજ પોતાની ફાંદ શ્રુત કીર્તિની દીકરી બદાને પણ, તેના સંતર્દનાદિક બાદમાં (કેકય દેશના રાગને) એ આપવાથી; કન્યા બનવાને પરણા દતા. ૧૩૭૯ ॥ વળી મદ દેશના રાગની સારાં લક્ષણોવાળી દીકરી લક્ષ્મણનું પણ, રવેવરમાંથી કન્યા એકલાઓને; મરડે અમૃત લેઈ જવાની

અધ્યાય ૫૬ મેઠા.—પરીક્ષિત—જેએ એ આજેને અંધનમાં રાખી હતી, તે નરકાસુર (ભામાસુર) ને; એ સાર્વંમ પનુષ્પને ધરતણ અગવાને, ફરી રીતે માર્યા; તે અમવાનતા પરાક્રમનું, આપ મારી પાસે પહોંત કરો. ૪૨૪—મીશુક—પોતાના બંધુઓનાં છત્ર અને કુંજન, તથા દેવનાઓના સ્થાનરૂપ પર્વતને; ભામાસુરે દહિ ભેગાથી, છેદે તે નદન કશ્ચ અમવાનતે વિચાપના કરી; ભારે કશ્ચ બંધવાન સતભાગા સદિત મરડ ઉપર બેસીને, પ્રામશ્ચૈતપરુમાં મથા ૪૨૫ એ નમરમાં જવાનું; ડુંગરી કિલ્લાથી—દક્ષિઆરેવાળા કિલ્લાથી—અને જળ, અગ્નિ, તથા વાયુના મથાને વડે—રક્ષણ કરેલું હોવાથી, આતંત્ર કહિયું હતું; અને મર

इति श्रीभारुदर्शनाः ॥५८॥ इति श्रीभागवते महापुराणे दशमस्कन्धे उत्तरार्धे अष्टमहिष्युद्धाहोनामाष्टपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥५८॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीकृष्णार्चनस्तोत्रम् ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

વાનાના ઉપર, બાણો-તરવાર-ગદા-સાંય-શરિ-અને પજાંક ત્રિશૂળો વિગેરે નાંખતા લાગ્યા. તે અંગેષ
પરાક્રમવાળા બગવાન પણ, પોતાનાં બાણોવડે; તે સર્વ શસ્ત્રોના, તથા તલ જવગ્ર દુર... એકી વખતે
કરતા લાગ્યા. ૧૧૩૩ તથા જ્યારે માર્ધા-સાંયળ-હાથ-પગ-અને બબતરો કપાઈ મરેલા પીડે આદિ સર્વને,
બગવાને વખતે ઘેર પહોચાડયા; ત્યારે એ અત્યુત બમતાનના ચક્ર અને બાણો થકી, પોતાના સરદારો
મુલેલાનું પૃથ્વીપુત્ર નરકાસુરે દીડું; કે તુર્તજ તે અસહનતાથી, મદમરતા અને સમુદ્રમાંથી ઉપજા શયેત્રા,
હાથીઓનું સેન્ય સચે લેધને; લદવાને આગ્યો. અને સૂર્યા ઉપર વીજળી સહિત મેઘ એસવાની પેઠે, ગરક
ઉપર સતબાગા સહિત કળ્પને એકેલા દેખીને; તેમના ઉપર તેણે શનંથી નાંખી, તથા તેના બીજા પોતાઓ
પણ, તેમને એકીવારે સામટાજ વિધવા લાગ્યા. ૧૧૪-૧૫૪ એટલામાંતે એ મદમજ બગવાને, પોતાનાં
વિચિત્ર પુંજોવાળાં, અને તીક્ષ્ણ કરેલાં બાણોવડે; તેના હાથી અને ઘોડાવાળા સેન્યને, તેમના
હાથ-સાંયળ-ગળાં અને બીજાં અંગે કાપી નાંખીને; નાશ કરી નાંખ્યો. ૧૧૬૬ તથા એકાએક

નામેલાં, સવળાં શબ્દ અને અન્યના પશુ; પામેલાં હાથીઓને મારનારા, મરડ કપર એવા હરિભગવાને; પોતાનાં તીક્ષ્ણ જાણેલાં; ત્રણ ત્રણ કડકા કરી નાંખ્યા. તેમજ મરડે પોતાની ચાંચ-પાંખો-અને નખપરે; મારવા માટેના હાથીઓ પશુ પીડાવે, આમમાં પેલી મવા; ભારે યુદ્ધમાં લડતા નરકાસુરે, પોતાના સેનને મરડે પાડીને બગાડી દીધાનું દેખી; જેનાથી ત્રણ પશુ પાછું પડ્યાં હતું, તે પોતાની સાંજને પ્રદાર મરડના કપર કર્યો; પશુ કુળની માથા હાથીને વામચત્રી પેટે, તે વામચા યજ્ઞી; મરડ જરાપશુ કપા નહીં. ૧૧૭-૧૮-૧૯-૨૦ ॥ ભારે પોતાને એ કલ્પમ વ્યય જવાથી, નરકાસુરે ભગવાનને મારવાને માટે; પોતાનું ત્રિશુળ લેવાયું; પશુ એ ત્રિશુળ મારતા પેડેલાં, દરિ ભગવાને પોતાના ધણી તીક્ષ્ણ પાર વળા અકવરે; એ હાથી કપર એટલા નરકાસુરનું માર્યું, કાપી નાંખ્યું. ૨૧ ॥ એટલે શુંકર કુણ તથા

કિરીટ અને ધરણી પેડેરેકું પ્રકાશનું તેનું માર્યું, પૃથ્વી કપર પેડેકું દેખીને; લોકો હાહાકાર કરવા લાગ્યા; અને દેવતા તથા રાષ્ટ્રો, “સારું થયું;” એમ બોલતા, અને મુકુંડ ભગવાન કપર પૂજા વધાવવા; તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. ૨૨ ॥ પછી એ નરકાસુરની મા પૃથ્વીએ, કમ્પુતી પાસે આવીને; તપાવેલા સુવર્ણનાં ચળકતાં સોને જડેલાં, કુંડલો-વૈશ્યવી માથા-વસ્ત્રનું છત્ર-અને મોટું મચ્છિ, એટલાવાનાં; તેમને આપ્યાં. ૨૩ ॥ અને એ; કલ્પ દેવતાઓએ પૂજા વિધેશ્વરી, નમેલાં પૃથ્વી દેવીએ; વધેલી ભક્તિવાળી બુદ્ધિથી, હાથ જોડીને સ્તુતિ કરી કે. ૨૪ ॥ પૃથ્વી-હે દેવતા દેવ, લેખ-ચક્ષુ-અને મદને ધરનાશ હર; હું તમને નમું છું; હે બકોળી છત્રાથી સ્વરૂપ ધરનાશ પરમાત્મા, તમને માશ નમસ્કાર છે. ૨૫ ॥ નાભિમાંથી કમળ થયેલા આપને હું નમું છું-કમળની માથા ધરનાશ આપને હું નમું છું-આપ કમળ નેત્રને નમું છું-

શિલીમુલ્લે: ॥ નિકૃત્તવાહૂરુશિરોધ્રવિગ્રહંચકારતત્ત્યેવહતાશ્વકુંજરં ॥૧૬॥ યાનિયોધૈ:પ્રયુક્તાનિશસ્ત્રાસ્ત્રાણિકુરુદ્વહ ॥ હરિસ્તાન્યઙ્ગિનત્તી
ક્ષ્ણે:શરૈરેકૈકશસ્ત્રિભિ: ॥૧૭॥ ઉદ્ધમાન:સુપર્ણેનપક્ષાભ્યાંનિસ્તાપ્તહ્રાદ્ ॥ ગરુત્મતાહન્યમાનાસ્તુંડપક્ષનસ્વૈર્ગજા: ॥૧૮॥ પુરમેવાવિશન્ના
ર્તાનરકોયુધ્યયુધ્યત ॥ દૃષ્ટ્વાવિદાવિતરૈન્યંગરુદ્ધેનાર્દિતંસ્વકં ॥૧૯॥ તંભૌમ:પ્રાહરચ્છત્યાવજ્ઞ:પ્રતિહતોયત: ॥ નાકંપતતપાવિદ્ધોમાલાહ
તદ્દાપિ: ॥૨૦॥ શૂલંભૌમોડચ્યુતંહંતુમાદદેવિતયોદ્યમ: ॥ તદ્વિસ્તારાત્પૂર્ણેવનરકસ્યશિરોહરિ: ॥ અપાહરદ્વજસ્થસ્યચક્રેણશ્ચુરનેમિના ॥૨૧
સકુંડલંચારુકિરીટભૂષણંવભૌપૃથિવ્યાંપતિતંસમુજ્જ્વલત્ ॥ હાહેતિસાધ્વિતૃષય:સુરશ્વરામાલ્યૈર્મુકુંદંવિકિરંતર્દ્દિરે ॥૨૨॥ તતશ્ચભૂ:કૃષ્ણમુ
પેત્યકુંડલેપ્રતપ્તજાંબૂનદરત્નભાસ્વરે ॥ સર્વૈજયંત્યાવનમાલયાર્પયત્પાચેતસંછત્રમયોમહામણિં ॥૨૩॥ અસ્તૌષીદયવિશ્વેશંદેવીદેવવરાર્ચિતં
॥ પ્રાંજલિ:પ્રણતારાજનભક્તિપ્રવળયાધિયા ॥૨૪॥ ભૂમિ૦નમસ્તેદેવદેવેશશંખચક્રગદાધર ॥ ભક્તેચ્છોપાતરૂપાયપરમાત્મન્નમોઽસ્તુતે ॥૨૫
નમ:પંકજનાભાયનમ:પંકજમાલિને ॥ નમ:પંકજનેત્રાયનમસ્તેપંકજાંઘ્રયે ॥૨૬॥ નમોભગવતેતુભ્યંવાસુદેવાયવિષ્ણવે ॥ પુરુષાયાદિર્જા
યપૂર્ણબોધાયતેનમ: ॥૨૭॥ અજાયજનયિત્રેઽસ્યવ્રહ્મણેઽનંતશક્તયે ॥ પરાવરાત્મન્મતાત્મન્પરમાત્મન્નમોઽસ્તુતે ॥૨૮॥ ત્વંવૈસિસૃષ્ટુરજઉત્ક
ટંપ્રભોતમોનિરોધાયબિભર્ચ્યસંવૃત: ॥ સ્થાનાયસત્ત્વંજગતોજગત્પતેઃજાલ:પ્રધાનંપુરુષોભવાન્પર: ॥૨૯॥ અહંપયોજ્યોતિરથાનિલોનમોમાત્રા
ણિદેવામનદ્વિયાણિ ॥ કર્તામહાનિત્યસ્થિલંચરાચરંત્વય્યદ્વિતીયેભગવન્નયંન્નમ: ॥૩૦॥ તસ્યાત્મજોઽયંતવપાદપંકજંભીત:પ્રપન્નાર્તિહરોપસા
દિત: ॥ તત્પાલયનંકુરુસ્તપંકજંશિરસ્યમુખ્યાસ્થિલકલ્મષાપહં ॥૩૧॥ શ્રીશુક૦ઈતિભૂમ્યાર્યિતોવાગ્મિર્ભગવાન્ભક્તિનમ્રયા ॥ દત્ત્વાઽમયંભૌ
મગૃહંપાવિશત્સ્તલદિષ્ટત્ ॥૩૨॥ તવરાજન્યકન્યાનાંપટ્મહસ્ત્રાધિકાયુતં ॥ ભૌમાલ્હતાનાંવિક્રમ્યરાજમ્યોદદૃશેહરિ: ॥૩૩॥ તંપ્રવિષ્ઠં
સ્ત્રિયોવીક્ષ્યનસ્વીરંવિમોહિતા: ॥ મનસાવત્રિરંડમીષ્ટંપતિર્દૈવોપસાદિતં ॥૩૪॥ ભૂપાત્પતિરયંમહંવાતાતદનુમોદતાં ॥ ઇતિસર્વા:પૃથક્કૃષ્ણેભા
વેનત્ત્વયંવધુ: ॥૩૫॥ તા:પ્રાહિણોદ્વારવર્તીસુમૃદ્ધવિરજોંબરા: ॥ નરયાનૈર્મહાકૌશાન્રથાશ્વાન્દ્રવિણંમહત્ ॥૩૬॥ પેરાવતકુલેભાંશ્વચતુર્દંતાં

અને કમળ સરખા પગથળા આપને હું નમું છું. ૨૬ ॥ આપ વાસુદેવ વિષ્ણુ ભગવાનને હું નમું છું-અને સર્વેના પીઠસ્થ આદિ પુરુષ, તથા પૂર્ણ બોધ આપને હું નમું છું. ૨૭ ॥ આપ અજ-માને-સર્વને જગત્ત-પરમાત્મે-અનંત શક્તિઓવાળા પરબ્રહ્મને-અને પર એટલે મહાત્માના રૂપ કારણે તથા અવર એટલે તેઓથી થતાં દરજી પ્રાપ્તિ પદાર્થોદિક સર્વ કાર્યો; એમના આત્માને;-પ્રાપ્તિઓના આત્માને;-અને પરમાત્માને; માશ નમસ્કાર છે. ૨૮ ॥ પ્રજુ-જગત્પતિ-કાળ-અને પ્રધાન યજ્ઞીપર; આપ પુરુષ ભગવાનજ; જગતને અજગ્ય ટાણે જળચલ રત્ને સુષુને, લય કરવા ટાણે તમે સુષુને, અને પાલન કરવા ટાણે સત્ત સુષુને, માશ્નુ કરો છો; છતાં તેઓને વિશે આસક્તિવાન થતા નથી. ૨૯ ॥ આપ આદિતીય ભગવાનને વિશેજ હું પૃથ્વી-જગત-તેજ-વાયુ-આકાશ-પાંચ તત્ત્વાઓ-મન-ઇન્દ્રિયો-ઇન્દ્રિયોના દેવતાઓ-અને અલંકાર સહિત આપું, સ્વાપર અને જગમરૂપ મહત્ત્વ; આપ કૃપા ભગ રૂપેજ છે. ૩૦ ॥ માટે સરખાંમતની પીડાને મટાડનારા,

આપના ચરણ કમળમાં; પીઠીક યજ્ઞી આવેલા આ નરકાસુરના પુત્રના માથા કપર; આપનું અખિત જાણનાં પાપને મટાડારે; દરત કમળ આપ મૂકો; અને તેનું પાલન કરો. ૩૧ ॥ શ્રીશુક-એ રીતે ગણિયા નમ્ર થયેલા પૃથ્વીએ તપ્રતાવાળી વાણીથી, પ્રાર્થના કરેલા ભગવાને; તેને અભય દાન આપીને, સવળાં સંપત્તીઓજા, નરકાસુરના ધરમાં પોને પ્રવેશ કર્યો. ૩૨ ॥ ત્યાં, ભૌમાસુરે પરાક્રમથી, રાત્રીએ પાસેથી દરિ આવેલી સોમ દન્ત એકસોને આઠ રાત્ર કન્યાઓને; દરિ ભગવાને જોઈ. ૩૩ ॥ ભારે ત્યાં આવેલા એ કલ્પ પુરુષને જોવાથી, મોદ પામેલી તે સવળાં ઓઝો; એ છત્રવા મોઝ સ્વામીને, દેવેજ પ્રાપ્ત કરેલ જાણીને; મનઘણી તેમનેજ વરી. ૩૪ ॥ અને સર્વ જાણીઓએ, “આ કમ્પુત મારા પતિ થવામાં વિષાતા અનુકૂળ થયે;” એમ તોખ તોખો બાર ધરીને, તેમને વિશે મન કર્યું. ૩૫ ॥ તેથી કેશવ ભગવાને; તે સવળાંઓને, શુંકર અને સ્વચ્છ વસ્ત્રો પેડેશવશાળીને; પાશખીઓમાં બેસાડી, હારકામાં મોકલાવી દીધી; તથા પશુ ધનનો મોટો અંકાર-રથ-ધો-અને ઔસાત-પ

કુળના, ઘોળા, મોટા ભગવાના, અને સારા દાંતવાળા; ચોસડ દાંતીઓ પણ, મોકલાયા. ॥ ૩૭ ॥ તે પછી ઉઠને ઘેર જઈને, ભગવાને અદિતને કુંડો આપ્યા; ત્યારે દેવતાઓ અને ઇંદ્રાણી સહિત ઇંદ્રે, ભગવાનનું સત્ક્રમાભા સુધાં પૂજન કર્યું. ॥ ૩૮ ॥ અને સત્ક્રમાભા કહેવાયી; ભગવાને, સાંથી પારિવ્રજનનું ઝાડ ઉપાડી; મરડના પાંચ ઉપર ચૂકી, ઇંદ્ર સહિત દેવતાઓને બીજીને; દારકમાં આપ્યું. ॥ ૩૯ ॥ અને તે ઝાડને સત્ક્રમાભાના ધરના બગીચામાં; ને બગીચાની શોભા સારી, સ્થાપન કર્યું. તેથી એ ઝાડની મુખેના રસમાં લલ-આવૃક્ષા ભગવાનો પણ, સ્વર્ગમાંથી તેની પાછળ પાછળ આવ્યા. ॥ ૪૦ ॥ આઠે દેવતાઓને પણ કંટકું બધું અગ્નિ આપેલું છે, કે જેઓ; પોતાનું કામ કરી દેનારા, અશ્વિન ભગવાનના ચરણમાં નમી; પોતાના મુક-શાની અર્પીઓ વડે, સ્પર્શ કરીને; વાચના કરતા હતા; તેઓજ પોતાનું કામ થયા પછી, તે કરી દેનારની

સાથે, લદવાને લાગ્યા હતા. ॥ ૪૧ ॥ ત્યારે કે એ સ્ત્રીઓના નેટલાંજ રૂપે થનારા, અને ફેરફાર રહિત ભગવાન; જૂદાં જૂદાં અનેક ધરમાં રહેનારી તે સ્વર્ગી સ્ત્રીઓની સાથે. એકજ મુહૂર્તે ૪૨૫૫. ૬ ૪૨ ॥ તથા એ અટકળમાં ન આવે એવાં કામો કરનારા-ફેરફાર રહિત-અને સ્વર્ગપાનંદ વડેજ પરિપૂર્ણ ભગવાન, બીજા ગરુડાઓની પેઠે, આવરણ કરીને; જેના સમાન અથવા જેથી સરસ બીજાં નથી એવાં, તે સ્ત્રીઓનાં ધરમાં રહીને; તેઓની સાથે રમવા લાગ્યા. ॥ ૪૩ ॥ જેના પદને અભાદિક પણ ભજવતા નથી, એવા લક્ષ્મીપતિ ભગવાનને; સ્વામી રૂપે પામેલી, તે સ્ત્રીઓ; હમેશાં વધતી જતી પ્રીતિથી, હસને મોટે ભેતી હતી. અને નવા સમાગમી લગ્નછંદે તેમની સાથે ભોજન વડે, આનંદ પામતી હતી. ॥ ૪૪ ॥ તથા સેકડે ઘસીઓ દાઢર છતાં પોતેજ, સામે જવું-આસન દેવું-કમ પ્રકારે પૂજન કરવું-પગ ધોવા-પાન સોપારી આપવાં-પગ

સ્તરસ્વિન: ॥ પાંડુરાંશ્વચતુ:ષ્ટિપ્રેષયામાસકેશવ: ૩૭ ॥ ગત્વાસુરેંદ્રભવનંદત્વાડિત્યૈચકુંડલે ॥ પૂજિતસ્ત્રિદશેંદ્રેણસહેંદ્રાણ્યાચસપ્રિય: ॥ ૩૮ ॥ નોદિતોભાર્યયોત્પાટપારિજાતંગરુત્મતિ ॥ આરોપ્યસેંદ્રાન્વિબુધાન્નિર્જિત્યોપાનયત્પુરં ॥ ૩૯ ॥ સ્થાપિત:સત્યભામાયામૃદ્ધોદ્યાનોપશોભન: ॥ અન્વગુર્ધમરા:સ્વર્ગાત્તદ્વંધ્રાસવલંપટા: ॥ ૪૦ ॥ યયાચઆનમ્યકિરીટકોટિભિ:પાદોસ્પૃશન્નચ્યુતમર્થસાધનં ॥ સિદ્ધાર્યંતેનવિગૃહ્યતેમહાનહોસુ રાણાંચતમોઽપાલ્યતાં ॥ ૪૧ ॥ અથોમુહૂર્તેકસ્મિન્નાનાગારેષુતા:સ્ત્રિય: ॥ યથોપયેમેભગવાંસ્તાવદ્રૂપધરોવ્યય: ॥ ૪૨ ॥ ગૃહેષુતાસમનપાઘ્યતર્ક્યકૃત્તિરસ્તસામ્યાતિશયેષ્વવસ્થિત: ॥ રેમેરમાભિર્નિજકામસંહુતોયથેતરોગાર્હકમેધિકાંશ્વરન્ ॥ ૪૩ ॥ દિત્યંરમાપતિમવાપ્યપતિસ્ત્રિપસ્તાબ્રહ્માદયોઽપિનવિદુ:પદર્વીયદીયાં ॥ મેજુર્મુદાઽવિરતમેધિતયાઽનુરાગહાસાવલોકનવસંગમજલ્પલજ્ઞા: ॥ ૪૪ ॥ પ્રત્યુદ્ધમાસનવરાર્હણપાદશૌચતાંબ્રૂલવિશ્રમણવીજનગંધમાલ્યૈ: ॥ કેશપસારશયનસ્ત્રપનોપહાર્યૈર્દાંસીશતાઅપ્રિવિભોર્વિદ્યુ:સ્મદાસ્યં ॥ ૪૫ ॥ ૬૦ ભાગ ૦ મ ૦ ૬ ૦ ૩ ૦ પરિજાતહરણનરકવધોનામણ્ણોનષ્ટિતમોઽધ્યાય: ॥ ૫૧ ॥ શ્રીશુક ૦ કર્હિચિત્સુખમાસીનંસ્ત્વતલ્પસ્થંજગદ્ગુરું ॥ પતિર્પર્યચરન્નૈષ્મીવ્યજનેનસસ્વીજનૈ: ॥ ૧ ॥ યસ્ત્વેતહ્લીલયાવિશ્વંસૃજત્યત્પત્વતીશ્વર: ॥ સહિજાત:સ્વસેતૂનાંગોપીયાયપદુષ્વજ: ॥ ૨ ॥ તસ્મિન્નંતર્ગદ્દેશ્રાજન્મુક્તાદામવિલંબિના ॥ વિરાજિતેવિતાનેનદીપૈર્મણિમયૈરપિ ॥ ૩ ॥ મલ્લિકાદામભિ:પુષ્પૈર્દિરેફકુલનાદિતે ॥ જાલરંધ્રપ્રવિષ્ઠૈશ્વગોમિશ્વંદ્રમસોઽમલૈ: ॥ ૪ ॥ પારિજાતવનામોદવાયુનોદ્યાનશાલિના ॥ ધૂપૈરગુરુજૈરાજન્જાલરંધ્રવિનિર્ગતૈ: ॥ ૫ ॥ પય:ફેનનિભેશુષ્પૈર્પર્યકેકશિપૂતમે ॥ ૬ ॥ પતસ્થેસુસ્વાસીનંજગતામીશ્વરંપતિ ॥ ૬ ॥ વાલવ્યજનમાદાયરત્નદંડસસ્વીકરાત્ ॥ તેનવીજયતીદેવીઉપાસાંચક્રૈશ્વરં ॥ ૭ ॥ સોપાચ્યુતંકણયતીમણિનૂપુરાભ્યારેજેંઽગુર્લઘ્વલ્લઘ્વજનાગ્રહસ્તા ॥ વસ્ત્રાંતગૂઢકુચકુંકુન્શોણહારભાસાનિતંબધૃતયાચપરાધ્યૈકાંચ્યા ॥ ૮ ॥ તારૂપિણીશ્રિયમનન્યગતિર્નિરીક્ષ્યાલીલયાધૃતતનોરનુરૂપરૂપા ॥ પ્રીત:સ્મયન્નલકકુંડલનિષ્કકંઠવક્રોલ્લસત્સ્મિતસુધાંહરિરાવભાષે ॥ ૯ ॥ શ્રીભગ ૦ રાજપુત્રીપ્સિતાભૂપૈર્લોકપાલવિભૂતિભિ: ॥ મહાનુભાવૈ:શ્રીન્દ્રોહ્યૈર્દાર્યવલોર્જિતૈ: ॥ ૧૦ ॥ તાન્પ્રાપ્તાનર્થિનોહિત્વાચૈદ્યાદિન્સ્મરદુર્મદાન્ ॥

આપવા-પેષો કરવો-ચંદન પુષ્પ આપવાં-પગ સમા કરવા-સુતાડવા-નવરાવવા-અને જગાડવા-વિગેરે કરવા વડે; ભગવાનનું ઘસીપણું કરતી હતી. ॥ ૪૧ ॥ દર્શિતીઓનાંદસમાં કુંડળના ઓગણસાડોમે અ-સંપૂર્ણ. ॥ ૪૨ ॥ અધ્યાય ૬૦ મો.-શ્રીશુક-એક દિવસે પોતાના સુવાના પલ્લવ ઉપર સુષે સુતેલા, વિશ્વને લીધા વડે સન્નારા-પાળનારા-અને નાશ કરનારા-તથા પોતાની કરેલી ધર્મ મર્થદાનું, સંસ્થાણું કરવાને; યદુકુળમાં આવતરેલા-જનન-ગુરુ-અર્ચના-અને ઇન્દ્ર વડે એ કાષ્ઠભગવાનની પાસે; સાહેલીઓ સહિત મોટાં, રૂઝિમણી પેષો કરવાવડે; પોતાનાં સ્વામીની સેવા કરતાં હતાં. ॥ ૧ ॥ રાત્રીમાં એ સુવાનો ઓરડો, મણિઓ વાળા દીવાઓથી પ્રકાશેલા, તથા મોતીની શે-રોવાળા કહેલો વડે શોભતા હતા. તાડા મણિકાનાં ધુલેની માળાઓની મુગથી ઉપર આવેલા ભગવાનો, સાં ગણુ-મણુ થતો હતો; અને જાણીઆં જાણીમાં થઈને, ચંદ્રમાની સ્વચ્છ ફરેલો અંદર પ્રવેશ કરતી હતી. ॥ ૨ ॥ તથા ચંદ્રના બગીચાના મુદર વતમાં થઈને આવેલો; પારિવ્રજનના મુગધ વાળો, અને અમરના ધૂપથી મળેલો વધુ તથા

ધુમાડો, જાણીઆંનાં કાંણાંમાં થઈને; અંદર નીકળ્યા કરતો હતો. ॥ ૩ ॥ સાં દુધના શીજ જેવી ઘેણી તળાઇ વાળા પલ્લવ ઉપર, સુમળી એકલા પોતાના સ્વામી જનનના હાથર ભગવાનની સેવા; સહિતરના દાઢમાંથી રતાની દાંડી વાળો ચામર પોતે લેઈને, તેવડે જવના દોળાને; રૂઝિમણી, પાસે, ક્યાં રહીને કરતાં હતાં. ॥ ૪ ॥ ત્યારે પોતાની પાસે, મણિ વાળાં ઝાંઝરના ઝમઝમથી શોભતાં-આંમળીઓમાં વિડીઓ અને દાઢમાં કંકણ તથા ચામર રામિયાં-ચંદ્રના ઊંડાથી દાંડેલા, રતન ઉપરના કુમ કુમ થઈ લાલ થયેલા દાર વાળાં-નિર્નય ઉપર થયા મુગલો કહેલો પહેરવાં-અને પોતે લીલાવડે પારણ કરેલા સ્વરૂપના સમાન રૂપ વાળાં-એ અનન્ય મનિ-વાળાં દેવધારી લક્ષ્મીછંદે, ભેઈને; મોટા ઉપર વાળના મુચ્છ અને કુંડળ, તથા ગળામાં પદક થઈ શોભતા; અશ્વન હરિ ભગવાન પ્રીતિવડે, હસતાં હસતાં; અશ્વન જેવાં ઘસીનાં વચન, ભોજન લાગ્યા કે. ॥ ૫ ॥ ૬૦-૫૧-શ્રી ભગવાન-ફેરફાર પુત્રી, કોકલાળ જેવા એશ્વર્યવાળા-મોટા પ્રભાવવાળા-ધનવાન-અને રૂપ, ઉદારતા, તથા યજ્ઞ

યદી વદ્ય પદો મયેલા-તથા યુદ્ધે વિશે દુનઃ, શિશુવાન કે જેને તમાર પિતા તથા શાસ્ત્રો તમને આપેલા દતા; તે અને તેવાજ, તમારી પ્રજા કરીને આવેલા; રાજ્યોને તરુને, તમે તમારી સમાન નદી, એવા અમને; સામરે વચ્ચા. ૧૧૦-૧૧૧ દે શુંદરી, જેઓની રીત માત્ર અગમ્યની નથી, અને લૌકિક માર્ગથી ભૂદી રીતે આભનારા અમ સરખા; પુરુષોના અરુણો આશય કરનારી સ્ત્રીઓ, ધણું કરીને મેઘર પામે છે. ૧૧૨ દે શુંદરી, અગવાન રાજ્યો સાથે દેવ યવાના હારને મારે, પ્રમથગીજ અને રાજ્યાભિનયો ત્યાગ કરેલો; અને નેઓની બીહીકથીજ, સમુદ્રને રાજ્યે જરૂર રહેલા છે. ૧૧૩ અમે તો સર્વદા કશું પણ પોતાનું કરીને, પાસે નહીં રાખનારા છે; અને એવા નિષ્ક્રિયન થઈએ, અમને પ્યાર છે; તથા એટલા મારેજ દે શુંદર મધ્ય આગ વાળા; ધનવાન કોઈ, અમને ધણું કરીને ભજવતા નથી. ૧૧૪ તમારો જેઓની બુદ્ધિ-ધન-કુળ-એશ્વર્ય આકુનિ-અને પછીની રિયતિ, પણ સમાન હોય; તેઓજ એક બીજા સાથે, વિવાદ અથવા મૈત્રી થવી ઉચીત

કહેવ છે; અને કુતમ તથા અધમી પદો, એ થવાનું કો પણ ચોગ્ય નથી. ૧૧૫ તમે તરે દે પૈશ્વરી આ સુધયું તમે અપ્યવિના, દુષ્ટો નામરથીજ; સુકુદીન-અને વિખારીઓએ વખાણેલા અમને, પરજુતામાં ભૂત આધેશી છે. ૧૧૬ તો હવે તમારા પોતાના સરખા, કોઈ કુતમ ક્ષત્રીને, તમે બાજો; કે જેથી તમને આશોકનો, અને પરશોકનો; પણ સુખનો પ્રાપ્તી થાય. ૧૧૭ દે શુંદર કલ્યાણી; શિશુવાન-શાકવ-જરાસંધ-અને દંતવત, આદિક રાજ્યો તથા તમારા મોટે ભાગે રૂઢી; એ સર્વે મારો દેવ કરનારા-ગર્વેષ-અને પરાક્રમના મદથી આપણા યનાશ્વરોને; ગર્વ કરનારા સાકર, હે કલ્યાણી; અસત પુરુષોના તેજને હરનારો દે, તમને સેષ આવેશો. ૧૧૮-૧૧૯ હતા દે તો અશિતજ, સ્ત્રી-સંતાન-અને ધર-તથા ધનની દરજા કરનારો નથી; અને દીવાની બેઠાની પેટે કિયા રહિત, તથા આત્મ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિથીજ પરિપૂર્ણ છું. ૧૨૦ શ્રીશુક-પોતાના યદી અગવાન જરા પણ દૂર ન રહેવાથી, પોતેજ અગવાને જલુ પ્યારો હોવાનું, માનનારો; રૂઢિમણીના, એ અ

દત્તાત્રાસ્વપિત્વાચકસ્માન્નાવટપેડસમાન્ ॥ ૧ ॥ રાજખ્યોબિખ્યતઃસુધ્રુઃસમુદંશરણંગતાન્ ॥ બલવદ્વિઃકૃતદ્વેષાન્પાયસ્ત્યક્તનૃપાસનાન્ ॥ ૧૨ ॥ અસ્પષ્ટવર્ત્મનાંપુંસામલોકપથમીયુપાં ॥ આસ્થિતાઃપદર્થોસુધ્રુઃપ્રાયઃસીદંતિયોપિતઃ ॥ ૧૩ ॥ નિષ્કિંચનાવયંશશ્વન્નિષ્કિંચનજનપ્રિયાઃ ॥ તસ્માત્પાયેણનદ્યાઘ્યામાંભજંતિસુમધ્યમે ॥ ૧૪ ॥ યયોરાત્મસમંવિત્તંજન્મૈશ્વર્યાકૃતિર્ભવઃ ॥ તયોર્વિવાહોમૈત્રીચનોત્તમાધમયોઃકચિત્ ॥ ૧૫ ॥ વૈદમ્યેતદવિજ્ઞાયત્વયાડીર્ધસમીક્ષયા ॥ વૃતાવયંગુણૈર્હીનામિક્ષુભિઃશ્લાઘિતામુધા ॥ ૧૬ ॥ અથાત્મનોડનુરૂપંવૈમજસ્વક્ષત્રિયર્પમં ॥ યેનત્વમાશિષઃસત્યાદ્દહામુત્તચલપ્સયસે ॥ ૧૭ ॥ ચૈદ્યશાલ્વજરાસંધંતવક્રાદયોનૃપાઃ ॥ મમદ્વિષંતિવામોરુક્મીચાપિતવાગ્રજઃ ॥ ૧૮ ॥ તે ષાંવીર્યમદાંધાનાંદૃષ્ટાનાંસ્મયનુત્તયે ॥ આનીતાસિમયાભદ્રેતેજોડપહરતાડસતાં ॥ ૧૯ ॥ ઉદાસીનાવયંનૂનંનરુપપત્યાર્થકામુકાઃ ॥ આત્મલઘ્વ્યાસ્મદેપૂર્ણાંગેહયોજ્યોતિરક્રિયાઃ ॥ ૨૦ ॥ શ્રીશુક૦ એતાવદુક્ત્વાભગવાનાત્માનાંવલ્લભામિવ ॥ મન્યમાનામાવિશ્લેષાત્તદર્પદ્વ ઉપારમત્ ॥ ૨૧ ॥ ઇતિત્રિલોકેશપતેસ્તદાત્મનઃપ્રિયસ્યદેહશ્રુતપૂર્વમપ્રિયં ॥ આશ્રુત્યમીતાહર્દિજાતવેપથુશ્ચિતાંદુરંતાંરુદતીજગામહ ॥ ૨૨ ॥ પદાસુજાતેનનસ્વારુણશ્રિયામુવંલિલ્લંત્યશ્રુભિરંજનાસિતૈઃ ॥ આસિંચતીકુંકુમરુપિતૌસ્તનોતસ્યાવધોમુરુપતિદુઃસ્વરુદ્ધવાક્ ॥ ૨૩ ॥ તસ્યાઃસુદુઃસ્વમયશોકવિનષ્ટબુદ્ધેર્હસ્તાચ્છુથદ્વલયતોવ્યજનંપપાત ॥ દેહશ્ચવિહ્વવધિયઃસહસૈવમુત્યન્નંભવવાયુવિહતાપ્રવિકીર્યકેશાન્ ૨૪ તદ્દૃષ્ટ્વામગવાન્કૃષ્ણઃપ્રિયાયાઃપ્રેમબંધનં ॥ હાસ્યપ્રૌઢિમજાનંત્યાઃકરુણઃસોડન્વકંપત ॥ ૨૫ ॥ પર્યકાદવરુત્યાશુતામુત્યાપ્યચતુર્ભુજઃ ॥ કેશાન્સમુત્યતદ્વક્રંપ્રામૃજત્યપાણિના ॥ ૨૬ ॥ પ્રમૃજ્યાશ્રુકલેનેત્રેસ્તનોચોપહતૌશુચા ॥ અશ્લિષદ્વાહુનારાજન્નન્યવિષયાંસર્તી ॥ ૨૭ ॥ સાંત્વયામાસસાંત્વજઃકૃપયાકૃપણાંપ્રભુઃ ॥ હાસ્યપ્રૌઢિમચિત્તામતદર્હાસતાંગતિઃ ॥ ૨૮ ॥ શ્રીભગ૦મામાવૈદમ્યસૂપેથાજાનેત્વાંમત્પરાયણાં ॥ ત્વદ્વચઃશ્રોતુકામિનક્ષેલ્યાચરિતમંગને ॥ ૨૯ ॥ મુખંચપ્રેમસંરંભસ્ફુરિતાધરમીક્ષિતાં ॥ કટાક્ષપારુણાપાંગસુંદરઘ્રુકુટીતટં ॥ ૩૦ ॥ અયંહિપરમો

બિખમનો તાજ કરવા સાક્રે એટલુંજ બોલીને, અગવાન હાંવા રહ્યા. ૧૨૧ આ પ્રમાણેનું આગળ કહી નહીં સાંભળેલું, પોતાના પ્યારા અને ગણે લોકના દરજેના દરજરનું; આ અપ્રિય વચન સાંભળવાથી, થર થર કુશળી, અને મનમાં બીહીનેલા; રૂઢિમણી અપાર ચિંતામાં પડી જઈને, રોવા લાગ્યા. ૧૨૨ તથા અતિ દુર્ભ વડે, કોઈ પણ બોલી ન શકતા; નમની રતાશથી રોબતા સુકામળ ચરખથી, ધરતી ખોતરતા; અને કુમકુમથી ખરડાયલા પોતાના સ્તનોને, આંકળુ યદી કાળાં યથેવ આંસુ વડે, ભિંજાવતાં; નીચું મોઢું કરીને કોલા રહ્યા. ૧૨૩ અને અતિ દુર્ભ-અથ-તથા મોઢી બુદ્ધિ નાશ પામીને; તેમના હાથનાં કંકણો દીસાં પડી ગયાં; ને આમર પડી ગયો; તથા મનની વિકળતાથી, તેમને એકાએક મૂંઝા આવી જઈને, વાજુએ પાડી નાંખેલી કેળવી પેટે, માથાના વાળ છૂટા થઈ ગયેલા તેમના દેહઃ જમીન ઉપર પડી ગયો. ૧૨૪ આ સારે પોતે કરેલી કોસીની મંબોરતાને નહીં સમજનાર, પોતાના પ્યારીના એ પ્રેમ બંધનને જોઈને; અગવા-મને પણ, હાથને લીધે, કપારી આવી. ૧૨૫ અને એ અનુભૂત અગવાને કતાવગી, પલંગ ઉપરથી નીચે ઉતરી

પડીને; તેમને કહાડ્યાં; તથા તેમનું મોઢું પોતાના હસ્ત કમળથી ભૂંછીને, વાળ સમા કર્યા. ૧૨૬ તેમજ એ, આંખોમાંથી પડતાં આંસુનાં ઢીપાંથી, ખરડાઈ ગયેલાં અને સ્તનો વાળાં; અને અનન્ય ગતિ વાળાં સતી રૂઢિમણી, તેમજ પોતાના મેક હાથ વડે; પોતાની છાતી સરસાં દયાઓ. ૧૨૭ તે પછી એ સાંતવન કરવામાં કુશળ, અને સત્પુરુષોની ગતિ રૂપ અગવાને, કૃપા કરીને; આ હાંસીની મંબોરતાથી બમી મયેલા ચીતથી રાંધે ગયેલાં; અને એવી રીતે યવાને ચોગ્ય નહીં એવાં; રૂઢિમણીનું સાંતવન કર્યું કે. ૧૨૮ શ્રીભગવાન-હે વૈદમ્ય, તમે મને પરાયણ હોવાનું, હું ભણું છું; તમે મારે વિશે દેવ બુદ્ધિ કરતાં નહીં હે શુંદરી તમારી વાણી સાંભળવાની છુટાથી, અને પ્રેમના કાપથી ફરજના કોઈ વાળું; તથા સતી આંખ-આંખીઓથી કહાડે નાંખવા વડે, વાંકાં મયેલી અમરો વાળું; તમારું મુખ જોવાની છુટાથીજ, મે તો તમારી આ રી-તની હાંસી કરેલી છે. ૧૨૯-૩૦ પોતાની પ્રિયા-ભરિ-અને ભાગિની એવી ભાંડોની સાથે; મિત્રોનાં વચને બોલવામાં, વચન કહાય; એટલેજ શુદ્ધશાસ્ત્રીઓને, ધરને વિશે પ્રાપ્ત થવાને; મોટાનાં મોટે ભાગે

કેવાનું કહેલ છે. ॥ ૩૧ ॥-શ્રીશુક-હે રાજા, એ પ્રમાણે ભગવાને સાંત્વન કરેલાં, પેદર્શિઓ; ત્યારે એ બો-
લ્યાને હાસી સમજીને, પછીથી પ્રિયતા ત્યાગ થવાના બપને; તજ દીધું. ॥ ૩૨ ॥ અને હે ભારત, એ પુરુષ-
સ્થભ ભગવાનના સુખ સામું; શાજ સહિત દસને માટે, અને રોદાગ આખ્યોની અપ્રિયોથી, શુંદર રીતે
જોતાં; તે બોલ્યાં છે. ॥ ૩૩ ॥-રુદ્રિમણી-હે કમળ નેત્ર, આપ મદાતમાના સમાન, હું નહીં હોવાનું આપે
કહ્યું; તે સાચું કહ્યું છે; કેમકે આપનો પોતાના મદિયા વિશે પ્રાપ્તિ યુગ્મા; અને તમે શોકના અધિસ્તર છે;
અને આપના ચરણની દાસ હું તો, પ્રકૃતિના ગુણ વાળી, અને અજ્ઞાન હોવાને લીધે; આપની સમાન કાંઈ
હોઈ. ॥ ૩૪ ॥ અને આપે સાચું કહ્યું છે કે, આપ ઉરકમ ભગવાન, ગુણો એટલે વિષયો આદિથી બી-હેલાની પેઠે; સમુદ્ર
રૂપ અંતઃકરણને વિશેજ, આત્મ સ્વરૂપથી વસેલા છે; કે જે માત્ર ભણ્યુચમાંજ આવી શકે છે. (એટલે બીજા
વસ્તુની પેઠે, દેખી-પકડી- કે તપાસી જોવા સરખા; આપ નથી.) તથા ગળવાન છદ્મો સાથે, આપને
હમેશાંજ કહ્યો જાય છે; તેમજ તમેજુની અને અંધાપા સમાન સુખાસનનો તો, આપના સેવકો

પણ ત્યાગ કરે છે. (અર્થાત આપે રાજ્યાસનનો સ્વીકાર નથી કર્યો, તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી.) ॥ ૩૫ ॥
વળી આપના ચરણ કમળના મકરંદને સેવનારા, મુનિઓની રીતગાત પણ; બીજા પણ જેવા મનુષ્યોના
ભણ્યામાં, ગણપર રીતે આવતી નથીજ; તે આપની રીતગાત ભણ્યામાં ન આવે, તેમાં શી નવાઈ છે.
તેમજ આપ કંઈજ ભગવાનનાં તથા આપને અનુસરનારોનાં કામો પણ, બીજા લોકોનાં કામો સરખાં
ન હોવાનું; આપનું કહેવું સાચુંજ છે. ॥ ૩૬ ॥ અને બીજાઓ પાસેથી બળી (પૂજન વિગેરે રૂપ કર)
સેનારા, બ્રહ્માદિક પણ, જેને બળી આપે છે; એવા આપના સ્વરૂપમાંથી નહીં થયેલી, એવી કાંઈ વસ્તુજ
ન હોવાથી; આપ પોતા પાસે બીજું કાંઈ રાખનારા ન હોવાનું પણ, આપનું બોલવું સાચું સાચું છે;
અને (કથુ પણ પોતાનું હોવાના) અભિમાન રહિત બ્રહ્માદિકને આપ બારા હોવાનું તથા તેઓ આપને
બારા હોવાનું પણ; આપે ખરેખર કહ્યું છે. તેમજ ઉદ્ધિપાદિકને તૃપ કરનારા, અને ધનવાનપણાથી અંધિયા
બનેલા લોકો; આપના કાળ સ્વરૂપને, ભણ્યુતા નથી; એટલે બળતા નથી; એ પણ સાચું સાચું છે.

લાભોગૃહેષુગૃહેમધિનાં ॥ યત્તર્થેર્નીયતેયામઃપ્રિયયામીરુમામિનિ ॥ ૩૧ શ્રીશુક ૦ સૈવંભગવતારાજન્વેદર્મીપરિસાંત્વિતા ॥ જ્ઞાત્વાતત્પરિહાસો
ક્તિપિયત્યાગભયંજહો ॥ ૩૨ ॥ વભાષેત્તુષ્ઠંપુંસાંવીક્ષંતીભગવન્મુલ્લ ॥ સત્રીઢહાસરુચિરસ્ત્રિગ્ધાપાંગેનભારત ॥ ૩૩ ॥ રુક્મિણી ૦ નન્વેવમેતદ
રવિંદવિલોચનાહયદ્વૈભવાનુભગવતોડસદ્દશીવિભૂન્નઃ ॥ કસ્વેમહિમ્ન્યભિરતોભગવાંરુચીશઃકાહંગુણપ્રકૃતિરજગદ્દીપતપાદા ॥ ૩૪ ॥ સત્યંભ
યાદિશ્વગુણેભ્યુરુક્રમાંતઃશેતસમુદ્રુપલંબનમાત્રઆત્મા ॥ નિત્યંકર્દિંદ્રિયગણૈઃકૃતવિગ્રહસ્ત્વંત્વત્સેવકૈર્નૃપપદંવિધુતંતમોંડધં ॥ ૩૫ ॥ ત્વત્પાદ
પદ્મમકરંદજુષાંમુનીનાંવત્માસ્ફુટંનૃહુભિર્નનુદુર્વિભાવ્યં ॥ યસ્મદ્દ્વૈલોકિકમિવેહિતમીશ્વરસ્યભૂમંસ્તવેહિતમયોઅનુપેભવંતં ॥ ૩૬ ॥ નિર્ધિક
ચનોનનુભવાન્નયતોડસ્તિકિંચિદ્યસ્મેર્લિંબલિભુજોડપિહંસ્તદ્વાહ ॥ નત્વાવિદંત્યસૃત્તૃપોંડતકમાલ્યતાંધાઃપ્રેષ્ટોભવાન્બલિભુજામપિતેડપિતુ
ખ્યં ॥ ૩૭ ॥ ત્વંવૈસમસ્તપુરુષાર્થમયઃફલાત્માયદ્વાંછયાસુમતયોવિસૃજંતિકૃત્સ્ત્રં ॥ તેષાંવિભોસમુચિતોભવતઃસમાજઃપુંસઃસ્ત્રિયાશ્વરતયોઃસુલ્લ
દુઃખિનોર્ન ॥ ૩૮ ॥ ત્વંન્યસ્તદંડમુનિભિર્ગદિતાનુભાવઆત્માત્મદશ્વજગતામિતિમેવૃતોડસિ ॥ હિત્વાભવદ્ધુવડીરિતકાલવેગધ્વસ્તાશિપોડભમ
વનાકપતીન્કુતોડન્યે ॥ ૩૯ ॥ જાહ્યંવચસ્તવગદાગ્રજયસ્તુભૂપાન્વિદાવ્યશાર્ફૈર્નિનદેનજહર્થમાત્વં ॥ સિંહોયયાસ્વબલિર્મીશપશૂન્સ્વભાગંતે
ખ્યોભયાદ્દુદધિંશરણંપ્રપન્નઃ ॥ ૪૦ ॥ યદ્વાંછયાન્નૃપશિશ્વામણ્યોંડગવૈન્યજાયંતનાહુષગયાદયેકપત્યં ॥ રાજ્યંવિસૃજ્યવિવિશુર્વનમંબુજાક્ષસી
વંતિતેનુપદર્ધીતિહાસ્યિતાઃકિં ॥ ૪૧ ॥ કાડન્યંશ્રયેતતવપાદસરોજગંધમાઘ્રાયસન્મુલ્લરિતંજનતાડપવર્ગ ॥ લક્ષ્મ્યાલયંત્વવિગણ્યગુણાલ
યસ્યમર્ત્યાસદોરુભયમર્થવિવિક્તદૃષ્ટિઃ ॥ ૪૨ ॥ તંત્વાડનુરૂપમભજંજગતામધીશમાત્માનમત્રચપરત્ત્વચકામપૂરં ॥ રયાન્મેતવાંધિરરણંસૃતિભિ
ર્મંત્યયોવૈમજંતમુપયાત્યનૃતાપવર્ગઃ ॥ ૪૩ ॥ તસ્યાઃસ્યુરચ્યુતનૃપાભવતોપદિષ્ટાઃસ્ત્રીણાંગૃહેષુસ્વરગોશ્વબિહાલગૃત્યાઃ ॥ યત્કર્ણમૂલમરિક

॥ ૩૭ ॥ સમસ્ત પુરુષાર્થમય તથા પરમાર્થ રૂપ, આપની હસ્થા પણ; બીજા સર્વનો ત્યાગ કરનારા
સુખદિવાન પુરુષોજ કરી શકે છે; અને તેઓનોજ સંગપ આપ સમર્થની સાથે થયો કચીત છે; પણ
આપના સરખા, સુખ હુએ બોગવાનારા, અને પરસ્પર આ તથા પુરુષોમાં પ્રાપ્તિ રાખનારાઓનો; સંગપ
થવાનું, હિત ન હોવાનું; આપનું કહેવું પણ, ખોટું નથીજ. ॥ ૩૮ ॥ અને સર્વને અગ્રાધ દાન દેનારા
મુનિઓ એટલે સનાસી અથવા બિખારીઓએ, આપના પ્રભાવને વખાણેલા છે; તે પણ, ખરું છે. અને
મનુષ્યોને પોતાનું આત્મ સ્વરૂપ આપી દેનારા, (એટલે બોગવાનારા,) આપ ભગવાનને હું વરી છું;
તેથી જ્યાં વરી નથી; તથા હિંદ અને બ્રહ્માદિકનાં સ્થાનોનાં સુખાદિક પણ; કાળ સ્વરૂપ આપની ભર
દાસપાથીજ, કનાવળાં નાશ પામી જાય છે; એમ ભણ્યુનેજ, એ તે સમજાઓનો ત્યાગ કરેલા છે; એટલે
નહીં ભણ્યુતાં અને ટુંકા નજરથી, હું આપને વરી નથી. ॥ ૩૯ ॥ હે કંઈજ ભગવાન, પશુઓને નસાડીને
પોતાના આગ રૂપ બાંધને; સિદ્ધ કપાડી જવાની પેઠે, બીજા રાજાઓને; સારંગ ધનુષ્યના ટંકારથીજ નસાડી

મૂરીને, આપ અને હરિ લાવેલા છે; તો પછી તેજ રાજાઓના ભયથી, આપે સમુદ્રનું શરણ લીધાનું, આપનું
કહેવું ખરું નથી; પણ ઉપર ઉપરનુંજ કહેલાનું સમજાય છે. ॥ ૪૦ ॥ વળી હે કમળ નેત્ર, ચક્રવર્તી રાજાઓના
શિરોમણિ, અંગ-પૃથુ-ભરત-વયાનિ-અને ગય આદિક પણ, પોતાનાં રાજ્યોનો ત્યાગ કરીને, આપને પામવાની
હસ્થાથીજ; વનમાં ગયા હતા; જે તેઓ સિદ્ધતા હેતુનો, તેઓ આપના પદને પામી ગયેલાનું, કેમ કહેવાત.
॥ ૪૧ ॥ માટે પોતાના સ્વાર્થને ભણ્યુનારી કાણ ખુદિવાન આ; આપ લક્ષ્મીના રચાન-ગુણોના બંધાર-સત્પુરુષોએ
વખાણેલા-અને મનુષ્યોને મોક્ષ આપનારાના-ચરણ કમળના સંગ્રામને એકવાર સેવ્યા પછી; અણાં ભાવવાળા
-અસત્ય-અને મરી જનારા, એવા બીજાનો આશ્રય કરે. ॥ ૪૨ ॥ તેથી આપ જગતના હસ્થ-આ લોક
તથા પરલોકની કામનાઓને પૂર્ણ કરનારા-આત્મ સ્વરૂપ-અને સર્વ પ્રકાર થકે યોગ્યનેજ; હું અગ્રુ છું; અને
બળનારાઓના સંસાર થવા રૂપ જન્મ મરણનો, હોડા લાવનારે આપનું ચરણજ; સંસારમાં ભટક્યા કરતી
હું તો, શરણ રૂપ થવું; એમ હસ્થુછું. ॥ ૪૩ ॥ હે અમ્યુન ભગવાન આપે કહેલા, વરને વિશે અંજોની પાસે

અધેકા-અગદ-કુતરા-ખિલાકા-અને આકરની પેઠે વર્તનારા, સ્વભાવે તે; જે સ્ત્રીઓના કાનને વિશે; શુભો નાચ કરનાર આપ ભગવાનની; ક્રહા અને સદશિવ આદિની સજાઓમાં મરાતી કથાઓ; પેસતી ન હોય, તેવી સ્ત્રીઓનાં પતિ થવને ૧૪૪૧ આંખડી-દાદી મુક-સ્વાડા-નખ-અને વાળ ધડી, મદાપણ; તથા માંદેની તરફ માંસ-દાડા-કાદી-પ્રાણ-કે-પીત-અને વાધુ, ઘડી બરેલા; એવા છવતાંજ મુંઝા પતિને તે જોએ, આપના ચરણ કમળના મકરંદનો સ્વાદ લીધેલા નથી, એવી અને મૂડ સ્ત્રીઓનાં બને છે. ૧૪૪૨ જમનની શ્રદ્ધાને અર્થ, આપ રવેનુખની માતાને ધારણ કરેલા ઘણ; મારા તરફ નજર કરેછે, એ મારા ઉપર આપનો મોટો અનુમદ થયેલા હું માનું છું; મારે આપ બંદે આત્મ સ્વરૂપને વિશે પ્રીતિવાન હોવાથી; મારામાં અતિ આસક્તિ વિનાતાછે; તે પશુ આપ કમળને ભગવાનના ચરણને વિશેજ, મને પ્રીતિ હોય. ૧૪૪૩ વળી કાઠી રાગની પુત્રી અંબાની પેઠે, અસતી સ્ત્રીઓને; કાલવાર કન્યાપણમાંજ, કંઈના વિશે પ્રીતિ થાય

છે; તથા પદ્મેશી છીવાળ સ્ત્રીઓનું મન પશુ; નવા નવા પુરુષોને વિશે ભવ છે; એ ખરી વાત છે; મારે આપે એ સંતંષમાં કહેવા વચનને પશુ, હું મોહું કહેતી નથી. છતાં આ શોક અને પરલોક નોંધે ઘડી ઘડી મરાતી, એવી અસતી સ્ત્રીઓને; કાલ પુરુષોએ સંપરવીજ, ન જોઈએ. ૧૪૪૪-૪૮૧-શ્રીભગવાન-હે સાધવી રાગપુત્રી, મેં કહેલાના તમે આપેલા; સવળા પ્રત્યુત્તરે જરાજર અને સાચા છે. આટલું સાંભળવાની હૃદયપ્રીત, મેં તમારી દાંસી કરી હતી. ૧૪૪૫ હે ભાગિની, કામના રહિત એવા હું ઘડી; જે જે કામનાની તમે હૃદય કરો, તે સવળી કામનાઓ, હે કલ્યાણી; તમને સંવેદા મારા વિશે, એકાંત ભાગિની પ્રાપ્તિ કરનારીજ થશે. ૧૪૪૬ હે પાપ રહિત સ્ત્રી, વચનો વડે સજાવાન કરવા માંડવા છતાં; જેની મારે વિશેની ખુદી દૂર થતી નથી, એનું તમારું પતિવ્રત, અને સ્વામી ઉપરનો પ્રેમ; આ ઘડી જણાવ આવેલા છે. ૧૪૪૭ જે કામના-વાળાઓ, તપ અને વ્રત આદિક કરવાવડે; હું મોક્ષના હૃદયને, સ્ત્રી પુરુષના સુખની હૃદયપ્રીત બને છે, તેઓ

ર્ષણનોપયાયાદ્યુષ્મત્કથામૃદાવિરિંચસમાસુર્ગતા ॥૪૪॥ ત્વક્ષમશ્રુરોમનસ્વકેશપિનદ્વમંતર્માસાસ્થિરક્તકૃમિવિટ્કપિત્તવાતં ॥ જીવચ્ચં
મજતિ ત્વંદત્તિર્વિમૂઢાયાતેપદાન્નમકરંદમજિઘ્રતીલ્લી ॥૪૫॥ અસ્ત્વંબુજાક્ષમમતેચરણાનુરાગઆત્મનરતસ્યમયિચાનતિરિક્ત છે: ॥ યર્હસ્ય
વૃદ્ધયુપાત્તરજોડિતિમાત્રોમામીક્ષસેતદુહન:પરમાડનુકંપા ॥૪૬॥ નૈવાલીકમહંમન્યેવચસ્તેમધુસૂદન ॥ અંબાયાદ્વહિપ્રાય:કન્યાયા:સ્થાદ્ર
તિ:કચિત્ ॥૪૭॥ દ્યૂહ્લપ્તશ્વાપિપુંશ્વલ્યામનોડ્યેતિનવંનવં ॥ બુધોડસર્તીનવિધૃયાતાંવિશ્રદુભયચ્યુત: ॥૪૮॥ શ્રીભગ૦ સાધ્યેતચ્છ્રોતુકા
મેસ્ત્વંરાજપુત્રિપ્રલંભિતા ॥ મયોદિતંયદન્વાત્થસર્વેતત્સત્યમેવહિ ॥૪૯॥ યાડન્યાન્કામયસેકામાન્મયકામાયમામિનિ ॥ સંતિહ્યેકાંતમક્તા
યાસ્ત્વકલ્યાણિનિત્યદા ॥૫૦॥ ઉપલબ્ધંપતિપ્રેમપાતિવ્રત્યંચતેડનધે ॥ યદ્વાક્યંશ્વાલ્યમાનાયાનધોર્મય્યપકર્ષિતા ॥૫૧॥ યેમાંમજંતિદાંત્વે
તપસાવ્રતચર્યયા ॥ કામાત્માનેડપવર્ગેશંમોહિતામમમાયયા ॥૫૨॥ માંપ્રાપ્યમાનિન્યપવર્ગસંપદંવાંછંતિયેસંપદાવતત્પતિં ॥ તેમંદભાગ્યા
નિરયેડિયેડ્યાંમાવાત્મકત્વાન્નિરય:સુસંગમ: ॥૫૩॥ વિષ્ણાગૃહેશ્વર્યસકૃન્મયિત્વયાકૃતાડનુત્તિર્ભવમોચનીસ્વલે: ॥ સુદુષ્કરાડસૌસુતરાં
દુરાશિષોદ્યસુંભરાયાનિકૃતિંજુષં:સ્ત્રિયા: ॥૫૪॥ નત્વાદર્શીપ્રણયિનીગૃહિણીગૃહેષુપડ્યામિમાનિનિયયાસ્વવિવાહકાલે ॥ પ્રાપ્તામૃપાનવગણ
ધ્વરહોહરોમેપ્રસ્થાપિતોદ્વિજઉપશ્રુતસત્કથસ્ય ॥૫૫॥ ભ્રાતુર્વિરૂપકરણંયુધિનિર્જિતસ્યમોદ્વાપર્વણિચતદ્વધમક્ષગોષ્ઠ્યાં ॥ દુ:સ્વંસમુત્થમસ
હોડસ્મવયોગમીત્થાનૈવાન્નવી:કિમપિતેનવયંજિતાસ્તે ॥૫૬॥ દૂતસ્ત્વાત્મલભનેસુવિવિક્તમંત્ર:પ્રસ્થાપિતોમયિચિરાયતિશૂન્યમેતત્ ॥ મત્વા
જિહ્વાસદ્દમંગમનન્યયોગ્યંતિષ્ઠેતત્ત્વયિવયંપ્રતિનંદયામ: ॥૫૭॥ શ્રીશુક૦ એવંસૌરતસંલાપેર્ભગવાન્જગદીશ્વર: ॥ સ્વરતોરમયારેમેનર
લોકંવિહંબય ॥૫૮॥ તથાડન્યાસામપિવિભુર્ગૃહેષુગૃહવાનિવા ॥ આસ્થિતોગૃહમધીયાન્ધર્માલ્લોકગુરુર્હરિ: ॥૫૯॥ હ.મા.મ.દ.૩.૫.અં ॥૬૦॥
શ્રીશુક૦ એકૈકશક્તિ:કૃણસ્યપુત્રાન્દશદશાબલા: ॥ અજીજનન્નવમાન્પિતુ:સર્વાત્મસંપદા ॥૧॥ ગૃહાદનપર્ગંવીક્ષ્યરાજપુત્ર્યોડચ્યુતંસ્થિ

મારી માયા ઘડી શોક પામેલા છે. ૧૪૪૮ હે ભાગિની, જે પુરુષો, હું મોક્ષ અને સંપત્તિઓના સ્વામીને, પામ્યા ઘડી; નરકમાં પશુ જે મળે છે; એવા; અને નરકનેજ પમાડનારાં વિવધ સુખાદિક સંપત્તિઓનેજ હૃદય છે; તેઓ મદ ભગવાણ છે. ૧૪૪૯ હે ઘડી હૃદય, હૃદયોને જેમ કરનારી-શારી-અને દુષ્ટ હૃદયઓવાળી, સ્ત્રીઓ ઘડી, ઘડી અસકય એવી; અને સંસાર ઘડી છેડનારી સ્ત્રી નિષ્કામ સેવા, તમે સર્વેશ કરોછો; એ પશુ ઉત્તમ છે. ૧૪૫૦ હે ભાગિની, જેણે પોતાના હૃદય સમયે આવેલા રાગઓની અવગણના કરીને; મારી અરકથાઓનું માત્ર, અવગ કરવાથીજ; મારા તરફ છાંતી રીતે, આશ્ચર્યને મોહ્યો હતો; એવી તમ સરખી-પ્રેમવાળી ધર પડીઆણી, હું બીજા દેખતોજ નથી. ૧૪૫૧ વળી તમારા ભાષણે, બુદ્ધિમાં કશીને અને વિરૂપ કરે, તથા અવિરહના વિવાદના સમયમાં; પાસાની રગતમાં, તેને મારી પશુ નાખ્યો; તેથી ઉત્પન્ન થતા દુખને, તમે કાંઈપશુ ન મોક્ષતા; અમારા વિશેજ થવાની બીકીકથીજ, સંકેત કરેછું છે; તેથી તમે મને છતી લીધેજોજ છે, ૧૪૫૨ મારી પ્રાપ્તિને અર્થે જાનો સંરેશ આપીને તમે,

મારા તરફ દૃઢ મોહ્યો; અને મને આવતાં વાર ભાગ્યથી, આ જમનને શૂન્ય સરખું દેખી; બીજા કાંઈથી ન થઈ શકે તે રીતે, આ શરીરને ત્યાગ કરી દેવાની; જેણે હૃદય કરી હતી, એવાં તમને; માત્ર પાસે કિશ રહીનેજ, અને તે પ્રસન્ન કરી શકીએ છીએ. (અર્થાત ગદ્યો વાળવાને અને સમયે નથી.) ૧૪૫૩ —શ્રીશુક—મેં પ્રકારે મનુષ્યનાં આચરણ કરતા, એ જમનના હૃદય, અને આત્મ સ્વરૂપમાં પ્રાંતિવાજ્ઞ ભગવાન, સૌરત સંપત્તી વિગદ કરીને; પોતાની એ સ્ત્રીને રગાડતા હતા. ૧૪૫૪ અને બીજા સ્ત્રીઓની ધરોને વિશે પશુ; ગૃદરથી પેડે, એ રીતેજ રહીને; એ શોકમાત્રના ગુરૂ, સમયે દરિ ભગવાન; ગૃદરજ આજમના ધર્મોનું, આચરણ કરતા હતા ૧૪૫૫-૧૪૫૬-૧૪૫૭-૧૪૫૮-૧૪૫૯-૧૪૬૦-૧૪૬૧-૧૪૬૨-૧૪૬૩-૧૪૬૪-૧૪૬૫-૧૪૬૬-૧૪૬૭-૧૪૬૮-૧૪૬૯-૧૪૭૦-૧૪૭૧-૧૪૭૨-૧૪૭૩-૧૪૭૪-૧૪૭૫-૧૪૭૬-૧૪૭૭-૧૪૭૮-૧૪૭૯-૧૪૮૦-૧૪૮૧-૧૪૮૨-૧૪૮૩-૧૪૮૪-૧૪૮૫-૧૪૮૬-૧૪૮૭-૧૪૮૮-૧૪૮૯-૧૪૯૦-૧૪૯૧-૧૪૯૨-૧૪૯૩-૧૪૯૪-૧૪૯૫-૧૪૯૬-૧૪૯૭-૧૪૯૮-૧૪૯૯-૧૫૦૦-૧૫૦૧-૧૫૦૨-૧૫૦૩-૧૫૦૪-૧૫૦૫-૧૫૦૬-૧૫૦૭-૧૫૦૮-૧૫૦૯-૧૫૧૦-૧૫૧૧-૧૫૧૨-૧૫૧૩-૧૫૧૪-૧૫૧૫-૧૫૧૬-૧૫૧૭-૧૫૧૮-૧૫૧૯-૧૫૨૦-૧૫૨૧-૧૫૨૨-૧૫૨૩-૧૫૨૪-૧૫૨૫-૧૫૨૬-૧૫૨૭-૧૫૨૮-૧૫૨૯-૧૫૩૦-૧૫૩૧-૧૫૩૨-૧૫૩૩-૧૫૩૪-૧૫૩૫-૧૫૩૬-૧૫૩૭-૧૫૩૮-૧૫૩૯-૧૫૪૦-૧૫૪૧-૧૫૪૨-૧૫૪૩-૧૫૪૪-૧૫૪૫-૧૫૪૬-૧૫૪૭-૧૫૪૮-૧૫૪૯-૧૫૫૦-૧૫૫૧-૧૫૫૨-૧૫૫૩-૧૫૫૪-૧૫૫૫-૧૫૫૬-૧૫૫૭-૧૫૫૮-૧૫૫૯-૧૫૬૦-૧૫૬૧-૧૫૬૨-૧૫૬૩-૧૫૬૪-૧૫૬૫-૧૫૬૬-૧૫૬૭-૧૫૬૮-૧૫૬૯-૧૫૭૦-૧૫૭૧-૧૫૭૨-૧૫૭૩-૧૫૭૪-૧૫૭૫-૧૫૭૬-૧૫૭૭-૧૫૭૮-૧૫૭૯-૧૫૮૦-૧૫૮૧-૧૫૮૨-૧૫૮૩-૧૫૮૪-૧૫૮૫-૧૫૮૬-૧૫૮૭-૧૫૮૮-૧૫૮૯-૧૫૯૦-૧૫૯૧-૧૫૯૨-૧૫૯૩-૧૫૯૪-૧૫૯૫-૧૫૯૬-૧૫૯૭-૧૫૯૮-૧૫૯૯-૧૬૦૦-૧૬૦૧-૧૬૦૨-૧૬૦૩-૧૬૦૪-૧૬૦૫-૧૬૦૬-૧૬૦૭-૧૬૦૮-૧૬૦૯-૧૬૧૦-૧૬૧૧-૧૬૧૨-૧૬૧૩-૧૬૧૪-૧૬૧૫-૧૬૧૬-૧૬૧૭-૧૬૧૮-૧૬૧૯-૧૬૨૦-૧૬૨૧-૧૬૨૨-૧૬૨૩-૧૬૨૪-૧૬૨૫-૧૬૨૬-૧૬૨૭-૧૬૨૮-૧૬૨૯-૧૬૩૦-૧૬૩૧-૧૬૩૨-૧૬૩૩-૧૬૩૪-૧૬૩૫-૧૬૩૬-૧૬૩૭-૧૬૩૮-૧૬૩૯-૧૬૪૦-૧૬૪૧-૧૬૪૨-૧૬૪૩-૧૬૪૪-૧૬૪૫-૧૬૪૬-૧૬૪૭-૧૬૪૮-૧૬૪૯-૧૬૫૦-૧૬૫૧-૧૬૫૨-૧૬૫૩-૧૬૫૪-૧૬૫૫-૧૬૫૬-૧૬૫૭-૧૬૫૮-૧૬૫૯-૧૬૬૦-૧૬૬૧-૧૬૬૨-૧૬૬૩-૧૬૬૪-૧૬૬૫-૧૬૬૬-૧૬૬૭-૧૬૬૮-૧૬૬૯-૧૬૭૦-૧૬૭૧-૧૬૭૨-૧૬૭૩-૧૬૭૪-૧૬૭૫-૧૬૭૬-૧૬૭૭-૧૬૭૮-૧૬૭૯-૧૬૮૦-૧૬૮૧-૧૬૮૨-૧૬૮૩-૧૬૮૪-૧૬૮૫-૧૬૮૬-૧૬૮૭-૧૬૮૮-૧૬૮૯-૧૬૯૦-૧૬૯૧-૧૬૯૨-૧૬૯૩-૧૬૯૪-૧૬૯૫-૧૬૯૬-૧૬૯૭-૧૬૯૮-૧૬૯૯-૧૭૦૦-૧૭૦૧-૧૭૦૨-૧૭૦૩-૧૭૦૪-૧૭૦૫-૧૭૦૬-૧૭૦૭-૧૭૦૮-૧૭૦૯-૧૭૧૦-૧૭૧૧-૧૭૧૨-૧૭૧૩-૧૭૧૪-૧૭૧૫-૧૭૧૬-૧૭૧૭-૧૭૧૮-૧૭૧૯-૧૭૨૦-૧૭૨૧-૧૭૨૨-૧૭૨૩-૧૭૨૪-૧૭૨૫-૧૭૨૬-૧૭૨૭-૧૭૨૮-૧૭૨૯-૧૭૩૦-૧૭૩૧-૧૭૩૨-૧૭૩૩-૧૭૩૪-૧૭૩૫-૧૭૩૬-૧૭૩૭-૧૭૩૮-૧૭૩૯-૧૭૪૦-૧૭૪૧-૧૭૪૨-૧૭૪૩-૧૭૪૪-૧૭૪૫-૧૭૪૬-૧૭૪૭-૧૭૪૮-૧૭૪૯-૧૭૫૦-૧૭૫૧-૧૭૫૨-૧૭૫૩-૧૭૫૪-૧૭૫૫-૧૭૫૬-૧૭૫૭-૧૭૫૮-૧૭૫૯-૧૭૬૦-૧૭૬૧-૧૭૬૨-૧૭૬૩-૧૭૬૪-૧૭૬૫-૧૭૬૬-૧૭૬૭-૧૭૬૮-૧૭૬૯-૧૭૭૦-૧૭૭૧-૧૭૭૨-૧૭૭૩-૧૭૭૪-૧૭૭૫-૧૭૭૬-૧૭૭૭-૧૭૭૮-૧૭૭૯-૧૭૮૦-૧૭૮૧-૧૭૮૨-૧૭૮૩-૧૭૮૪-૧૭૮૫-૧૭૮૬-૧૭૮૭-૧૭૮૮-૧૭૮૯-૧૭૯૦-૧૭૯૧-૧૭૯૨-૧૭૯૩-૧૭૯૪-૧૭૯૫-૧૭૯૬-૧૭૯૭-૧૭૯૮-૧૭૯૯-૧૮૦૦-૧૮૦૧-૧૮૦૨-૧૮૦૩-૧૮૦૪-૧૮૦૫-૧૮૦૬-૧૮૦૭-૧૮૦૮-૧૮૦૯-૧૮૧૦-૧૮૧૧-૧૮૧૨-૧૮૧૩-૧૮૧૪-૧૮૧૫-૧૮૧૬-૧૮૧૭-૧૮૧૮-૧૮૧૯-૧૮૨૦-૧૮૨૧-૧૮૨૨-૧૮૨૩-૧૮૨૪-૧૮૨૫-૧૮૨૬-૧૮૨૭-૧૮૨૮-૧૮૨૯-૧૮૩૦-૧૮૩૧-૧૮૩૨-૧૮૩૩-૧૮૩૪-૧૮૩૫-૧૮૩૬-૧૮૩૭-૧૮૩૮-૧૮૩૯-૧૮૪૦-૧૮૪૧-૧૮૪૨-૧૮૪૩-૧૮૪૪-૧૮૪૫-૧૮૪૬-૧૮૪૭-૧૮૪૮-૧૮૪૯-૧૮૫૦-૧૮૫૧-૧૮૫૨-૧૮૫૩-૧૮૫૪-૧૮૫૫-૧૮૫૬-૧૮૫૭-૧૮૫૮-૧૮૫૯-૧૮૬૦-૧૮૬૧-૧૮૬૨-૧૮૬૩-૧૮૬૪-૧૮૬૫-૧૮૬૬-૧૮૬૭-૧૮૬૮-૧૮૬૯-૧૮૭૦-૧૮૭૧-૧૮૭૨-૧૮૭૩-૧૮૭૪-૧૮૭૫-૧૮૭૬-૧૮૭૭-૧૮૭૮-૧૮૭૯-૧૮૮૦-૧૮૮૧-૧૮૮૨-૧૮૮૩-૧૮૮૪-૧૮૮૫-૧૮૮૬-૧૮૮૭-૧૮૮૮-૧૮૮૯-૧૮૯૦-૧૮૯૧-૧૮૯૨-૧૮૯૩-૧૮૯૪-૧૮૯૫-૧૮૯૬-૧૮૯૭-૧૮૯૮-૧૮૯૯-૧૯૦૦-૧૯૦૧-૧૯૦૨-૧૯૦૩-૧૯૦૪-૧૯૦૫-૧૯૦૬-૧૯૦૭-૧૯૦૮-૧૯૦૯-૧૯૧૦-૧૯૧૧-૧૯૧૨-૧૯૧૩-૧૯૧૪-૧૯૧૫-૧૯૧૬-૧૯૧૭-૧૯૧૮-૧૯૧૯-૧૯૨૦-૧૯૨૧-૧૯૨૨-૧૯૨૩-૧૯૨૪-૧૯૨૫-૧૯૨૬-૧૯૨૭-૧૯૨૮-૧૯૨૯-૧૯૩૦-૧૯૩૧-૧૯૩૨-૧૯૩૩-૧૯૩૪-૧૯૩૫-૧૯૩૬-૧૯૩૭-૧૯૩૮-૧૯૩૯-૧૯૪૦-૧૯૪૧-૧૯૪૨-૧૯૪૩-૧૯૪૪-૧૯૪૫-૧૯૪૬-૧૯૪૭-૧૯૪૮-૧૯૪૯-૧૯૫૦-૧૯૫૧-૧૯૫૨-૧૯૫૩-૧૯૫૪-૧૯૫૫-૧૯૫૬-૧૯૫૭-૧૯૫૮-૧૯૫૯-૧૯૬૦-૧૯૬૧-૧૯૬૨-૧૯૬૩-૧૯૬૪-૧૯૬૫-૧૯૬૬-૧૯૬૭-૧૯૬૮-૧૯૬૯-૧૯૭૦-૧૯૭૧-૧૯૭૨-૧૯૭૩-૧૯૭૪-૧૯૭૫-૧૯૭૬-૧૯૭૭-૧૯૭૮-૧૯૭૯-૧૯૮૦-૧૯૮૧-૧૯૮૨-૧૯૮૩-૧૯૮૪-૧૯૮૫-૧૯૮૬-૧૯૮૭-૧૯૮૮-૧૯૮૯-૧૯૯૦-૧૯૯૧-૧૯૯૨-૧૯૯૩-૧૯૯૪-૧૯૯૫-૧૯૯૬-૧૯૯૭-૧૯૯૮-૧૯૯૯-૨૦૦૦-૨૦૦૧-૨૦૦૨-૨૦૦૩-૨૦૦૪-૨૦૦૫-૨૦૦૬-૨૦૦૭-૨૦૦૮-૨૦૦૯-૨૦૧૦-૨૦૧૧-૨૦૧૨-૨૦૧૩-૨૦૧૪-૨૦૧૫-૨૦૧૬-૨૦૧૭-૨૦૧૮-૨૦૧૯-૨૦૨૦-૨૦૨૧-૨૦૨૨-૨૦૨૩-૨૦૨૪-૨૦૨૫-૨૦૨૬-૨૦૨૭-૨૦૨૮-૨૦૨૯-૨૦૩૦-૨૦૩૧-૨૦૩૨-૨૦૩૩-૨૦૩૪-૨૦૩૫-૨૦૩૬-૨૦૩૭-૨૦૩૮-૨૦૩૯-૨૦૪૦-૨૦૪૧-૨૦૪૨-૨૦૪૩-૨૦૪૪-૨૦૪૫-૨૦૪૬-૨૦૪૭-૨૦૪૮-૨૦૪૯-૨૦૫૦-૨૦૫૧-૨૦૫૨-૨૦૫૩-૨૦૫૪-૨૦૫૫-૨૦૫૬-૨૦૫૭-૨૦૫૮-૨૦૫૯-૨૦૬૦-૨૦૬૧-૨૦૬૨-૨૦૬૩-૨૦૬૪-૨૦૬૫-૨૦૬૬-૨૦૬૭-૨૦૬૮-૨૦૬૯-૨૦૭૦-૨૦૭૧-૨૦૭૨-૨૦૭૩-૨૦૭૪-૨૦૭૫-૨૦૭૬-૨૦૭૭-૨૦૭૮-૨૦૭૯-૨૦૮૦-૨૦૮૧-૨૦૮૨-૨૦૮૩-૨૦૮૪-૨૦૮૫-૨૦૮૬-૨૦૮૭-૨૦૮૮-૨૦૮૯-૨૦૯૦-૨૦૯૧-૨૦૯૨-૨૦૯૩-૨૦૯૪-૨૦૯૫-૨૦૯૬-૨૦૯૭-૨૦૯૮-૨૦૯૯-૨૧૦૦-૨૧૦૧-૨૧૦૨-૨૧૦૩-૨૧૦૪-૨૧૦૫-૨૧૦૬-૨૧૦૭-૨૧૦૮-૨૧૦૯-૨૧૧૦-૨૧૧૧-૨૧૧૨-૨૧૧૩-૨૧૧૪-૨૧૧૫-૨૧૧૬-૨૧૧૭-૨૧૧૮-૨૧૧૯-૨૧૨૦-૨૧૨૧-૨૧૨૨-૨૧૨૩-૨૧૨૪-૨૧૨૫-૨૧૨૬-૨૧૨૭-૨૧૨૮-૨૧૨૯-૨૧૩૦-૨૧૩૧-૨૧૩૨-૨૧૩૩-૨૧૩૪-૨૧૩૫-૨૧૩૬-૨૧૩૭-૨૧૩૮-૨૧૩૯-૨૧૪૦-૨૧૪૧-૨૧૪૨-૨૧૪૩-૨૧૪૪-૨૧૪૫-૨૧૪૬-૨૧૪૭-૨૧૪૮-૨૧૪૯-૨૧૫૦-૨૧૫૧-૨૧૫૨-૨૧૫૩-૨૧૫૪-૨૧૫૫-૨૧૫૬-૨૧૫૭-૨૧૫૮-૨૧૫૯-૨૧૬૦-૨૧૬૧-૨૧૬૨-૨૧૬૩-૨૧૬૪-૨૧૬૫-૨૧૬૬-૨૧૬૭-૨૧૬૮-૨૧૬૯-૨૧૭૦-૨૧૭૧-૨૧૭૨-૨૧૭૩-૨૧૭૪-૨૧૭૫-૨૧૭૬-૨૧૭૭-૨૧૭૮-૨૧૭૯-૨૧૮૦-૨૧૮૧-૨૧૮૨-૨૧૮૩-૨૧૮૪-૨૧૮૫-૨૧૮૬-૨૧૮૭-૨૧૮૮-૨૧૮૯-૨૧૯૦-૨૧૯૧-૨૧૯૨-૨૧૯૩-૨૧૯૪-૨૧૯૫-૨૧૯૬-૨૧૯૭-૨૧૯૮-૨૧૯૯-૨૨૦૦-૨૨૦૧-૨૨૦૨-૨૨૦૩-૨૨૦૪-૨૨૦૫-૨૨૦૬-૨૨૦૭-૨૨૦૮-૨૨૦૯-૨૨૧૦-૨૨૧૧-૨૨૧૨-૨૨૧૩-૨૨૧૪-૨૨૧૫-૨૨૧૬-૨૨૧૭-૨૨૧૮-૨૨૧૯-૨૨૨૦-૨૨૨૧-૨૨૨૨-૨૨૨૩-૨૨૨૪-૨૨૨૫-૨૨૨૬-૨૨૨૭-૨૨૨૮-૨૨૨૯-૨૨૩૦-૨૨૩૧-૨૨૩૨-૨૨૩૩-૨૨૩૪-૨૨૩૫-૨૨૩૬-૨૨૩૭-૨૨૩૮-૨૨૩૯-૨૨૪૦-૨૨૪૧-૨૨૪૨-૨૨૪૩-૨૨૪૪-૨૨૪૫-૨૨૪૬-૨૨૪૭-૨૨૪૮-૨૨૪૯-૨૨૫૦-૨૨૫૧-૨૨૫૨-૨૨૫૩-૨૨૫૪-૨૨૫૫-૨૨૫૬-૨૨૫૭-૨૨૫૮-૨૨૫૯-૨૨૬૦-૨૨૬૧-૨૨૬૨-૨૨૬૩-૨૨૬૪-૨૨૬૫-૨૨૬૬-૨૨૬૭-૨૨૬૮-૨૨૬૯-૨૨૭૦-૨૨૭૧-૨૨૭૨-૨૨૭૩-૨૨૭૪-૨૨૭૫-૨૨૭૬-૨૨૭૭-૨૨૭૮-૨૨૭૯-૨૨૮૦-૨૨૮૧-૨૨૮૨-૨૨૮૩-૨૨૮૪-૨૨૮૫-૨૨૮૬-૨૨૮૭-૨૨૮૮-૨૨૮૯-૨૨૯૦-૨૨૯૧-૨૨૯૨-૨૨૯૩-૨૨૯૪-૨૨૯૫-૨૨૯૬-૨૨૯૭-૨૨૯૮-૨૨૯૯-૨૩૦૦-૨૩૦૧-૨૩૦૨-૨૩૦૩-૨૩૦૪-૨૩૦૫-૨૩૦૬-૨૩૦૭-૨૩૦૮-૨૩૦૯-૨૩૧૦-૨૩૧૧-૨૩૧૨-૨૩૧૩-૨૩૧૪-૨૩૧૫-૨૩૧૬-૨૩૧૭-૨૩૧૮-૨૩૧૯-૨૩૨૦-૨૩૨૧-૨૩૨૨-૨૩૨૩-૨૩૨૪-૨૩૨૫-૨૩૨૬-૨૩૨૭-૨૩૨૮-૨૩૨૯-૨૩૩૦-૨૩૩૧-૨૩૩૨-૨૩૩૩-૨૩૩૪-૨૩૩૫-૨૩૩૬-૨૩૩૭-૨૩૩૮-૨૩૩૯-૨૩૪૦-૨૩૪૧-૨૩૪૨-૨૩૪૩-૨૩૪૪-૨૩૪૫-૨૩૪૬-૨૩૪૭-૨૩૪૮-૨૩૪૯-૨૩૫૦-૨૩૫૧-૨૩૫૨-૨૩૫૩-૨૩૫૪-૨૩૫૫-૨૩૫૬-૨૩૫૭-૨૩૫૮-૨૩૫૯-૨૩૬૦-૨૩૬૧-૨૩૬૨-૨૩૬૩-૨૩૬૪-૨૩૬૫-૨૩૬૬-૨૩૬૭-૨૩૬૮-૨૩૬૯-૨૩૭૦-૨૩૭૧-૨૩૭૨-૨૩૭૩-૨૩૭૪-૨૩૭૫-૨૩૭૬-૨૩૭૭-૨૩૭૮-૨૩૭૯-૨૩૮૦-૨૩૮૧-૨૩૮૨-૨૩૮૩-૨૩૮૪-૨૩૮૫-૨૩૮૬-૨૩૮૭-૨૩૮૮-૨૩૮૯-૨૩૯

નવાનવા પ્રકારેથી સમાગમ કરવાની લાઘવ આદિ વડે; હમેશાં આહુદ માણુતી હતી, તાપ્તા તથા સંકડો દાસીઓ હાજર હતાં પોતેજ, સામે જુનું-આસન આપવું-કેતમ પ્રકારે પૂન કરી-પમ ધોવા-તંત્રોજ આપવું-પમ ચાંપવા-પવન નાંખવો-ચંદન પુષ્પ આપવાં-વાજ સમા કરવા-સુવાસના-નહવચવાચ-અને જમાડવાં વિગેરે કરવાવડે; ભમવાનનું દાસી પાતું કરતી હતીઓ. ॥ ૬ ॥ પ્રથમ કલા પ્રમાણેની કમ્પ્યુતી એ સજ્જી, હમ હમ પુત્રોવાળી બીઓ મળેની, આઠ પદારથીઓના પુત્રોનાં; પ્રધૂન આદિ લેખને નામે, હવે હું કહું છું. ॥ ૭ ॥ એ હરિ ભમવાન થકી રકિમણીને વિગે, પિતા થકી કાષ પ્રકારે કમી નહાં એવા; પ્રધૂન-ચારદેખ-સુદેખ-ચારદે-સુચાર-ચારમુમ-બદચાર-ચારચંદ-વિચાર-અને ચાર; એ દશ પરાકમી પુત્રો જન્મ્યા હતા. ॥ ૮-૯ ॥ બાનુ-સુબાનુ-રવબાનુ-પ્રબાનુ-બાનુમાન-ચંદબાનુ-મૃદબાનુ-

અતિજાનુ-દીજાનુ-અને પ્રતિજાનુ એ દશ સતજામાને પુત્રો થયા હતા. ૧૧૦૩મ અને સાંગ-મુખિત-પુત્ર-
નિત-શનનિત-સહઅનિત-વિનય-ચિત્રકેતુ-વસુમાન-દવિઝ-અને કનુ; એ દશ જાનુવર્તિના પુત્રો પિતાને
માનિતા હતા. ૧૧૧-૧૨મ સિં-ચંદ-અષ્વસેન-ચિત્રમુખ-વેગવાન-૪૫-આમ-સંક-વસુ-અને કનુ; એ દશ નામ
જીતી (સત્પા)ના પુત્રો હતા. ૧૧૩મ શ્રુત-કવિ-૪૫-વીર-સુભાદુ-બદ અથવા એકલ-શાંતિ-દશ-પુરુષાસ-અને
શોભક અથવા અવર; એ દશ કાંઠિદીના પુત્રો હતા. ૧૧૪મ પ્રવેષ-માતવાન-સિંહ-ગત્ર-પ્રમલ-કર્ણમ-મ-
હાશક્તિ-સહ-ઓજા-અને આપરાજિત, એ દશ પુત્રો માદિને (સદ્મભ્યુતે) થયા હતા. ૧૧૫મ ટક-હર્ષ-અ-
નિત્ર-ગૃધ્ર-વર્ધન-અન્નાદ-મહારા-પારત-ચંદ-અને કુપ્રી; એ દશ પુત્રો મિત્રારિંદને થયા હતા. ૧૧૬મ
સંઘામજિત-મુદતસેન-શર-પદરજુ-અરિજિત-અષ-સુંદર-વામ-આયુ, અને સત્પક એ દશ પુત્રો, બદા
એટલે સૌજવાનો થયા હતા. ૧૧૭મ તેમજ દિપિમાન-ગૃધ્ર-ગમ-આદિ લેખને; દશ પુત્રો હરિભગવાને શેદિપ્તી

243

ધમેલાનું પૈર, રૂકમીને પાદપાર પાદ આવતું હતું. તેમ છતાં બેઠેને સારું લગાડવાને માટે, તેજેન પછીથી પોતાની એ કન્યા, બાણેજ (પ્રધુમ્ન એ પરમ્પત્રી હતી. ૧૨૪૫ વર્ષી એ રૂકમીની ખીજ એક આશયિત નામની, મોટી આખોવાણી કન્યા, એ કન્યાના પુત્ર બળની સાથે પરબાવેલી હતી. ૧૨૪૫ તેની પુત્રી એટલે રૂકમીની પોતી બેચનાને; પોતાના શેલિત એટલે રૂકમીના દીકરા અનિરૂદને પણ; પૈરીઓનાં સાથે, આતો લગ્ન સંબંધ કરવા; તે સારું નથી, એમ પોતે જાણ્યા છતાં; માત્ર સોદ પાછળી બાણેજને બેઠેને સારું લગાડવાને માટેજ; તેણે પરમ્પત્રી હતી. ૧૨૪૫ દે રાજ, એ અનિરૂદના વિવાદના સમારંભમાં, રૂકમીની-બળશમ-કેશવ બચવાન અને તોળ નવા પ્રધુમ્પત્રેક પણ બાણેજ નગરમાં મવા દત્તા. ૧૨૪૫ ત્યાં એ વિવાદનું કાર્યપૂરું થયા પછી, કલિંગ-આદિ ગણિત રાજ્યોએ, રૂકમીને શિખર્યુ કે. "તું પાસાની રમત થઈ, બળશમને દસવીડે. ૧૨૪૫ કરણુ તે

પાસા નાંખવાનું નહીં બંધવાઈ, રમવાનું મોટું બચન રખેછે." તેથી એ રીતની શિખર્યુ કરેલા રૂકમીએ; બળશમને બોલાવ્યા; અને તેમની સાથે, પાસાની રમતથી તે જુગાર રમવા મોકા. ૧૨૪૫ તે સ્થળે બળશમે મોટી સો-દળર-અને દસદળરની મુકો, રૂકમી છતી મથો. ત્યારે કલિંગ રાજા મોટા થાંટો કાઢી, દાંત દેખાડીને બળશમને દસવા લાગ્યો; તે બળશમથી સદન થઈ થક્યું નહીં. ૧૨૪૫ તે પછી રૂકમીએ મોટી એક લાખની મુક, બળશમ છલ્યા; ત્યારે રૂકમીએ કપટનો આશ્રય કરીને, તે પોતે છોવાતું હતું. ૧૨૪૫ પછી અતિ શેષથી લાઠ થયેલી આખોવાણી, શ્રીમાન બળશમે; પુત્રેમવા સમુદની પેરે, કોષવડે વિકરી બળે; દસ કરોડની મુક (દાવ) માંડી. ૧૨૪૫ અને તે પણ રામજ છોવા છતાં; અધર્મથી કપટનો આશ્રય કરી, પોતે છોવાતું, રૂકમી બોલ્યો; અને કહેવા લાગ્યો કે, આ બેવાસ ખીજ મળ્યો, જે કહે તે અંક

સ્વયંવરે સાક્ષાદનંગોડગયુતસ્તયા ॥ રાજા:સમેતાન્નિર્જિત્યજહારેકરયોયુધિ ॥૨૨॥ યદ્યપ્યનુસ્મરન્વૈરંરુક્મીકૃષ્ણાવમાનિત: ॥ વ્યતરદ્વાગિને યાયમુતાંકુર્વન્સ્વસુ:પ્રિયં ॥૨૩॥ રુક્મિણ્યાસ્તનયાંરાજન્કૃતવર્મસુતોબલી ॥ ઉપયેમેત્રિશાલાક્ષીંકન્યાંચારુમર્તીકિલ ॥૨૪॥ દૌહિત્રાયાનિ રુઢાયપૌર્ત્રીરુક્મ્યદદાદરે: ॥ રોચનાંવદ્વૈરોડપિસ્વસુ:પ્રિયચિકીર્ષયા ॥ જાનન્નધર્મેતયોનંસ્નેહપાશાનુબંધન: ॥૨૫॥ તસ્મિન્નમ્યુદયેરાજન્ રુક્મિણીરામકેશવૌ ॥ પુરંભોજકટંજમ્મુ:સાંદ્રહુદ્દાદય: ॥૨૬॥ તસ્મિન્નિવૃત્તઉદ્દાહેકાલિંગપ્રમુશ્ચાનૃપા: ॥ દૃષ્ટાસ્તેરુક્મિણંપ્રોચુર્વલમ ક્ષૈર્વિનિર્જય ॥૨૭॥ અનદહોહૃયંરાજન્નપિતદ્યસનંમહત્ ॥ હત્યુક્તોબલમાહૂયતેનાક્ષૈરુક્મ્યદીવ્યત ॥૨૮॥ શતંસહસ્રમયુતંરામસ્તત્રાદદે પળં ॥ તંતુરુક્મ્યજયત્તત્રકાલિંગ:પ્રાહસદ્દૂલં ॥ દંતાન્સંદર્શયન્નુચ્ચૈર્નામૃપ્યત્તદ્લાયુધ: ॥૨૯॥ તતોલક્ષંરુક્મ્યગૃહાત્તલહંતત્રાજયદ્ધ: ॥ જિતવાનહમિત્યાહરુક્મીકૈતવમાશ્રિત: ॥૩૦॥ મન્યુનાશુભિત:શ્રીમાન્સમુદ્વિવર્ણિ ॥ જાત્યારુણાક્ષોડતિરુષાન્યર્બુદંગ્ગ્રહમાદદે ॥૩૧॥ તંચાપિજિતવાન્રામોધર્મેણછલમાશ્રિત: ॥ રુક્મીજિતંમયાત્રેમેવદંતુપ્રાશ્નિકાહિતિ ॥૩૨॥ તદાડ્વવીન્નમોવાણીબલેનૈવજિતોગ્લહ: ॥ધર્મતો વચનેનૈવરુક્મીવદતિર્વૈમૃપા ॥૩૩॥ તામનાદ્યવૈદર્ભોદુષ્ટરાજન્યચોદિત: ॥ સંકર્ષણંપરિહસન્બભાષેકાલનોદિત: ॥૩૪॥ નૈવાક્ષકોવિદા યૂયંગોપાલાવનગોચરા: ॥ અક્ષૈર્દીવ્યંતિરાજાનોવાણૈશ્વનમવાદૃશા: ॥૩૫॥ રુક્મિણૈવમધિક્ષિતોરાજમિશ્વોપહાસિત: ॥ ક્રુદ્ધ:પરિધિમુદ્યમ્ય જન્નેતંન્નસંસદિ ॥૩૬॥ કલિંગરાજંતરસાગૃહીત્વાદશમેપદે ॥ દંતાનપાતયત્કુદ્યોયોડસદ્વિવૃતેર્દિજૈ: ॥૩૭॥ અન્યેનિર્મિત્રવાહૂરુશિષ્ણો રુધિરોક્ષિતા: ॥ રાજાનોદુદ્ધુર્ભીતાવલેનપરિધારિતા: ॥૩૮॥ નિહતેરુક્મિણિશ્યાલેનાન્નવાત્તધ્વસાધુવા ॥રુક્મિણીબલયોરાજન્નેહમંગમ યાદરિ: ॥૩૯॥ તતોડનિરુદ્ધંસહસૂર્યયાવરંરયંસમારોપ્યયયુ:કુશસ્થલી ॥ રામાદયોભોજકટાદૃશા: ॥સિદ્ધાશ્વિલાર્યામધુસૂદનાશ્રયા: ॥૪૦॥ ઇતિશ્રીમાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેડ ०અનિરુદ્ધવિવાહેરુક્મિવધોનામૈકપાઠિતમોડધ્યાય: ॥૬૧॥ રાજા ०બાણસ્યતનયામૂષામુપયેમેયદૂતમ: ॥ તત્રયુદ્ધમભૂદોરંહરિશંકરયોર્મહત્ ॥ એતત્સર્વમહાયોગિન્સમારૂપાતુંત્વમંસિ ॥૧॥ શ્રીશુક ०

૧૨૨૫ ત્યારે આકાશ વાણી થઈ, કે, "આ મુક નેા પર્મની રીતે, બળશમજ છલ્યા છે; અને રૂકમી બોલે છે, તે વચન કલિંગ બુદ્ધ છે." ૧૨૩૫ ત્યારે દુષ્ટ રાજાઓની પ્રેરણાથી, કાળે ઘેરાયલા રૂકમી; એ આકાશ વાણીના પણ, અવાહર કરવા લાગીને; સંકર્ષણી દાંસી કરીને, બોલ્યો કે, ૧૨૪૫ "તમે ગાંધેના ચારનાર, અને વનમાં ફરનાર; પાસાની રમતમાં શું સમજો. ? પાસા અને ગાંધેના થકા નેા, રાજાઓજ રમી જાય; અને તે નમે જાયો નહીં." ૧૨૫૫ રૂકમીએ, એ રીતે નિરંકાર કરવાથી; અને ખીજ રાજાઓએ, દાંસી કરવાથી; કોષે-અરાધ્યા બળશમે, પરિધિ ઉભામીને; તે સમારંભના સ્થાનમાંજ, રૂકમીને મારી નાખ્યો. ૧૨૬૫ અને દાંત દેખાડીને દસવાસ, કલિંગ રાજાને; દશમે પમતે દોડીને પછી સઘ, કોષવડે તેના દાંત પાડી નાંખ્યા. ૧૨૭૫ અને બળશમે પરિધથી મારેલા; બાહુ-ડર-અને ચાંચાં ફૂડીજવાથી, અને અંગોમાંથી નીકળના લેહથી, અરણ્યમાં; ખીજ રાજાઓ પણ, ખીજીકના માર્યા, નાસી ગયા. ૧૨૮૫ હે રાજા, તે વખતે પોતાનો સાગો

રૂકમી મરી જતાં; રૂકમીની અને બળશમ બેઠેની સાથેના રોદનો, બંધ થવાના બંધ થઈ; કાશ્યુ બચવાન સારું કે માફ, થવાનું; કંઈ પણ બોલ્યા નહીં. ૧૨૯૫ તે પછી એ નવી પરણેલી કન્યા સદિન અનિરૂદને, કૃતમ રમતમાં બેસાડીને; એ સર્વઅર્થ સંપાદન થયેલા, રામ આદિ લેખને મધુસૂદન બચવાનના આશ્રય વાળા માલે; બાણેજપુરથી નીકળીને, દારકાં મથાં ૧૨૭૫ છતિશ્રી. બા, દશમા રહેલો એકસામે અધ્યાય સંપૂર્ણ. અધ્યાય ૬૨. ઓ-પરીક્ષિત-હે મોટા ચોખી, બાણેજની કન્યા ઉપાને, પાલેમાં કૃતમ અનિરૂદ પરણ્યા હતા. અને એસંબંધમાં સંકર અને દરિ બચવાન વચે મોટું ભયંકર યુદ્ધ થયું હતું, તેનું વર્ણન આપ મારી પાસે કરો. ૧ ॥-શ્રીશુક-જેણે દરિ બચવાન વામનજીને પૃથ્વીનું દાન કર્યુ હતું, તે માહાત્મા બલીરાજને થયેલા, સો પુત્રોમાં સડતી મોટો, બાણેજર હતો. ૧૨૨૫ એ બલીરાજનો ઔરસપુત્ર બાણેજર માન પામેલો-શાણે-ગુદિમાન-સલવાદી-૬૬ વન ચુખનારો-અને સર્વદા ચિત્ત બલિમાં પ્રીતિ વાળો

ધયાથી; યુદ્ધ કરવાની હઠછાવરે, પ્રથમ પર્વતોનો ચૂરો કરતો હું, દિગ્મજ એટલે દિશાઓના હાથીઓ પાસે
પણ ગયો હતો; ત્યારે બીજીકના માસ્ય તેઓ ભાગી ગયા, જેથી આખી ત્રિલોકીમાં મારી સામે યુદ્ધ કરે
એવો. મને આપ વિના બીજો કોઈ મળતો નથી, (અર્થાત આપ મારી સાથે યુદ્ધ કરો.) ૧૮-૯૫ એ
સાંભળવાથી કોષ પામેલા ભગવાન સદાશિવ બોલ્યા કે “હે મૃદ, જ્યારે તારી ધ્વજ ભાગી પડશે. ત્યારે
તાણ મર્યો નાશ કરનાર યુદ્ધ; તને મારા સરખાની સાથેજ થશે.” ૧૧૦૫ હે રાજ્ય એ પ્રમાણે કહેવાયેલો
તે કુમતિ બાહ્યાસુર રાજ્ય ધધને; પોતાને ઘેર ગયો. અને કુપુર્ણથી પોતાનો નાશ કરનાર સદાશિવે કહેલું,
ધયાની (એટલે પોતાની ધ્વજ ભાગી પડવાની) રાહ જોવા લાગ્યો. ૧૧૧૫ પછી તેની ઓખા નામની
કુવારી કન્યાને; પૂર્વે કદી નહીં સાંભળેલા અને નહીં દીડેલા, ઉત્તમ પુરુષ અનિરુદ્ધ (પદ્મ પુત્ર) સ્વપ્રમાં

પ્રાપ્ત થઈને; તેમની સાથે સમાગમ થયો. ॥ ૧૨ ॥ અને તે કડે તુતં, સ્વપ્રમાજ તેમને નર્દા દેખાયા; “હે સ્વામીનાથ ક્યાં છો;” એમ બોલતી, તે વિન્દગ થઈને જગી ઉઠાયા; સહિઅરોન્ધ મધ્યમાં ધણી લજ્જા પામી. ॥૧૩॥ ત્યારે કૌતુક લાગેલી તેની સખી, બાણાસુરના મંત્રી કુખાંડી પુત્રી ચિત્ર લેખાએ; પોતાની એ સાહેલી ઉખાને પૂછ્યું કે. ॥૧૪॥ “હે સારાં અંગેવાળી રાજ પુત્રી, તારો હાથ કલનાર; હમ્મુ સખી કોઇ થયેલાનું, જાણવામાં તો નથીજ; છતાં તું કાને શોધે છે. ? અને તારો મતોર્થ કેવા પ્રકારનો છે. ॥૧૫॥ ત્યારે ઉખાએ જવાબ આપ્યો કે; “મેં સ્વપ્રમાં કોઇ એક, કમળ જેવી આંખોવાળા-પીળાં વ-જ પેઢેરેલા-શ્યામ વર્ણના-અને આંખોના મનને પસંદ પડે એવા-લાંબા હાથવાળા પુરવને જોયો છે; તેણે મને તેનું અધરાસન પાસા પડી, તેની હજ્જ કરનારી હુંને; દુખ દરીઆમાં નાંખી દેઈને, તે પુરવ કોઇ ઠેકણે જતો રહ્યો છે; માટે તેને હું શોધું છું.” ॥ ૧૬-૧૭ ॥ ત્યારે ચિત્રલેખા બોલી કે. તારા મનનું

હરખ કરનાર ત નખુવેતો પુરૂષ, જો આ ત્રિલોકીની અંદર ક્યાંએ પણ દશે તો, હું તેને તારી પાસે લેખ
આવીને; તારું દુષ મટાડીશ.” ૥૧૮૥ એમ કહીને તેણીએ દેવ-સિદ્ધ-ગર્વ-સાધ-ચારણ-નામત્રોક-દેવ
-વિલાપર-પક્ષ-અને મનુષ્યો;એ સવળાઓ જે રીતના દના; તેવાજ ચીતરી બનાવ્યા. ૥૧૮૭ પણ ક્યા
રે મનુષ્યોમાં ઈશ્વરી કુળવાળા, યર-રસદેવ-રામ-કૃષ્ણ-અને પદ્મજને પણ તેણે ચીતરવા; હારે
તેમને જોઈને, ઓખા લજ્જા પામી. ૥૧૮૮ અને તે પછી અનિરૂદ્ધને આગળેથી જોઈને તો; તે લા-
જવડે નીચું મોઢું કરીને, હસતી હસતી બોલી કે; “ જો તો આ પુરુષજ છે.” ૥૧૮૯ હે રાજ, તેથી તેને
કૃષ્ણને પોત નાણી લેઈને, કૃષ્ણે પાળન કરેલી હારિકાંમાં; એ યોમ જ્વજુનારી ચિત્તલેખા, આશય માર્મથી
ગઈ. ૥૧૯૦ અને ત્યાં સારા પલંગ ઉપર સુતેલા અનિરૂદ્ધને, તેણીએ પોતાના યોગમળવડે, ઉપાડી લેઈને;
આશ્વિતપુરમાં લેઈ આવી, પોતાની બેઠેનપણી ઉપાને, તેના પ્રિયનું દર્શન કરાવ્યું. ૥૧૯૧ હારે પુરુષોથી જો-

वने पण न मनी शरे, जेना पोताना घरमा ने कथा, जे सुंदरवर अनिरुद्धने: आनंदी मुण्डी भेदने, तेनी साथे रमना बाजी ॥२३॥ आने दिगदि पञ्च-दुष्यती भाग्यो-मुण्डी पदार्थ-मुप-दीपा-आसन-पीता-ना पदार्थ-आने पातापी वस्तु रक्षाकर दिनेरपछा: तथा नवना नांदन आवेबा सुंदर वयोवध्या: तेनाथी पुण्यपक्ष अनिरुद्ध पञ्च, गेजगेज पधना नवना ओपाना स्नेहने बाघे: नेवणी अनिरुद्ध मोह पाभी नहने, ते घरमा मुप रीने रडेना: पञ्चा धिक्को रनिगपानु, नखी धिक्को नहने ॥२४॥ तथा जे रीने अनिरुद्धी ओपयानी आने गच्छ बघेसी ओप पण: न संतापी राक्षस जेयां भिन्ने कपरी: वनभं बघेसी नखाना बाजी ॥२५॥ सारे मोडी सारे रामेला रक्षकमे नहने, रामने नखानु डे: " तमारी दीकरीनु आबरु, कुणने आने कन्यापक्षाने दुपक्ष सगडे जेनु: अभासा समन्यपमां आने छे ॥२६॥ डे सभर्ष-करी

पञ्च तुष्ट बनी नथी, जेवी अमारी मोडीवणा: आने पुनर्वासे नगर करवाने पञ्च असक्य जेवा: जे घरने विशेष रडेसी कन्याने, दुपक्ष डेम जाउनु: ते अने नखाना नथी ॥२७॥ पछी दीकरीनु दुपक्ष सान्जने दुपक्ष बघेसी पाञ्चासुर, कलाकथी ते कन्याना घरमा भयो: तारे सां तेजे अनिरुद्धने जेवा ॥२८॥ आने जे त्रल्लेकमां सुंदर-राम २३५-पीणां वल्लेकमा-कमलनेत्र-मोटा हावना-कन्या सहित जेता-वमना मुञ्च आने दुंदुभ्या तेवने, सोभना मुपवाला-आने नखानावन पिताना अमसंभवशी, सनना कुमकुमवा-जी बघेसी, भक्षिकाना अधुर दूधनीभाणा, जनामां पेदेरेला-अनिरुद्धने तेनी प्यारी (ओप)नी पास, आसन उपर मेसीने पासापडे रमना देपी: पाञ्चासुर विरम पायो ॥२९॥ ३२॥ जेठसे वसिष्ठारण्य अने मेढा-ओना सैन सहित, तेने जे घरमां पेसने देपीने: दुंदुभारीका सभो अनिरुद्ध, मोहानी मुपमा कमापीने:

राध्ववासःस्त्रगंधधूपदीपासनादिभिः ॥ पानभोजनभक्ष्यैश्चवाक्यैःशुश्रूषयाऽर्चितः॥२५॥ गूढःकन्यापुरेशश्चत्पट्टदस्तेहयातया ॥ नाहर्गणान्सबुधेऊषयापट्टतैद्रियः॥२६॥ तांतयापदुर्वीरेणभुज्यमानांहतव्रतां ॥ हेतुभिर्लक्षयांचक्रुरापीतांदुरवच्छदैः॥२७॥ भटाआवेदयांचक्रुराजंस्तेदुहितुर्वयं ॥ विचेष्टितंलक्षयामःकन्यायाःकुलदूषणं ॥२८॥ अनपायिभिरस्माभिर्गुप्तायाश्चगृहेप्रभो ॥ कन्यायादूषणंपुंभिर्दुष्येक्षायानविद्महे ॥२९॥ ततःप्रव्यक्तोबाणोदुहितुःश्रुतदूषणः ॥ त्वरितःकन्यकाऽगारंप्राप्तोऽदाक्षीयदूढहं ॥३०॥ कामात्मजंतंभुवनैःसुंदरंश्यामंपिशंगांवरमंबुजेक्षणं ॥ बहूजंकुंडलकुंतलत्विषास्मितावलोकेनचमंडिताननं ॥३१॥ दीव्यंतमक्षैःप्रिययाऽभि-म्यायातदंगसंगस्तनकुकु- ॥ बाहोदधानंमधुमल्लिकाश्रितांतस्याग्र-मवेक्ष्यविस्मितः॥३२॥ सतंप्रविष्टवृत्तमाततायिभिर्मंटेरनीकैरवलोक्यमाधवः ॥ उद्यम्यमौर्वपरिधंव्यवस्थितोययांऽतकोदंडधरोजिघांसया ॥३३॥ जिघृक्षयातान्पतिःप्रसर्पतःशुनोयथासूकरयूयपोऽहनत् ॥ तेहन्यमानामवनाद्विनिर्गतानिर्भिन्नमूर्धोरुभुजाःप्रदुद्रुवुः ॥३४॥ तंनागपाशैर्बलिनंदनोबलीघ्नंतंस्व- ॥ ऊषाभृशंशोकविषादविह्वलाबहंनिशम्याश्रुकलाक्षरौर्दिषत् ॥३५॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेउत्तरार्धेअनिरुद्धबंधोनामद्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥ श्रीशुक०अपश्यतांचानिरुद्धतदं-नांचभारता ॥ चत्वारोवर्षिकामासाव्यतीयुरनुशो- ॥१॥ नारदात्तदुपाकर्ण्यवार्ताबद्धस्यकर्मच ॥ प्रययुःशोणितपुरंरुष्णयःकृष्णदेवताः ॥२॥ प्रद्युम्नोययुधानश्चगदःसांबोऽथसारणःनंदोपनंदोमद्राचाराम- ॥३॥ अक्षौहिणीभिर्द्वादशभिःसमेताःसर्वतोदिशं ॥ रुरुधुर्बाणनगरंसंमत्तार- ॥४॥ भज्यमानपुरो- ॥ प्रेक्षमाणोरुपाविष्टस्तु- ॥५॥ बाणार्थेभगवःनरुद्रःससुतैःप्रमथैर्वृतः ॥आरुह्यनंदिवृषभंययुधेरामकृष्णयोः ॥६॥ आसीत्सुतुमुलंयुद्धमजुतंरोमहर्षणं ॥ कृष्णशंकरयोराजनप्रद्युम्नगुहयोरपि ॥७॥ कुंभांडकूपकर्णाभ्यांबलेनसहसंयुगः ॥ सांबस्यग- ॥ द्वेणबाणेनसहसात्यकेः ॥८॥ ब्रह्मादयःसुराधीशामुनयः- ॥ गंधर्वाप्सरसोयक्षाविमानैर्द्रष्टुमागमन् ॥९॥ शंकरानुचरानूशौरिभूतप्रमयगुह्यकाः ॥

तेजोने भारवाने भाटे क्को बयो ॥३३॥ सारे पछी सेवानी मन्त्राथी, तेनी सारे तरह री वजेला, ते सेकाओने: मोटा सुंदर कुतरओने भारवानी पेदे, जे अनिरुद्ध भारवानी, भायां-सायस-आने हाथ बाजी पडेछ: ते सभजो, जे घरमाथी गदार नीकणीने होडी गया ॥३४॥ पछी कपेला पणवान पाञ्चासुर, जे पोताना सैनने मारता, अनिरुद्धने: नामपाखरी, पांथी लीपा: जेठसे तेमने पंधयला देपीने, अतिव्य- ॥५॥ आने जेठसी विव्दण बघेसी ओपमा: आंभोमां आंसु बापीने, रावा बाजी ॥३५॥ प्रतिभा ॥ ६- ॥ रक्षकमे ओपमा अनिरुद्ध सभाम नाने पासओने अध्याय संपूर्ण ॥६२॥

अध्याय ६३ श्रीशुक-डे राम: अर्द्ध (६२मां) अनिरुद्धने नदेववाथी, तेमना मधुओने सेक करता: ओपमासारा सारे पास पीति गया ॥३६॥ पछी नारदछपडी जेजे करेछ काम, आने तेने बघेला अधिपनी वस्त सान्जने: कन्याना आभवावा भादयो, आश्रितपुरमां यदाछ करीने गया ॥३७॥ आने राम तथा

कन्यानी पाछा आनना प्रद्युम्न-सासकि-गद-सांज-सायस-नंद-उपनंद-आने भद्र आदि सातवोना सरदा-शेओ: जेठम पार अष्टादशुसिना सहित नहने: पाञ्चासुरना नगरने सधणी दिसाओथी, मेरी लीधु ॥३८॥ सारे जे नगरनी वाडीओ-पद-कोडा-आने दरवाजा बाजी नपला देपीने: कोपि नशमसे पाञ्चासुर पञ्च, ते- ॥३९॥ सैन सेधने: लहाने साई गदार नीकलो ॥४०॥ आने पाञ्चासुरने भाटे नमवान अश्विप पञ्च, नदी नामना पण्ड ६५२ मेसी, कर्तिक रवाथी आने प्रमथो पिजेरेथी विंदायला, युद्ध करवा भाटे: राम आने कन्या-नी सामे आन्या ॥४१॥ सारे डे राम, कन्या आने शंकरने, तथा प्रद्युम्न आने कर्तिकरवापीने, रवाडां क्को करे जेनु: आदभूत मोडुं तुमुलपुद्ध भयुं ॥४२॥ कुभांड आने कुपकथुं, पणराभनी सामे लहवा लाओ: सांजनी सामे पाञ्चासुरना पुत्र पढवा मंडयो: आने सासकिनी सामे पाञ्चासुर जेने लहवा वजओ ॥४३॥ ते वपन लहवा विजेर मोटा मोटा देवताओना अधिपतिओ-मुनिओ-सिद्ध-आरजो-मंधवो-अप्सरओ आने यक्षोविजेर सव

વિષાદમાં બેસીને, શુદ્ધ જ્વેના સાથે, ત્યાં આપ્યા ॥૧૮૮॥ એટલે બુત-પ્રમથ-વક્ષ-ડાકણ-રાક્ષસો-વૈતાલ-વિના-
મક-પ્રેત-માતૃમણ-પિશાચ-અને અઘરાશક્તિ-વિગેરે સંકરના અનુચરોને; કશું પોતાના સારંગ ધનુષ્યથી
છુટાવી, તીક્ષ્ણ અણિઆણાં બાણોવડે, નસાડી મૂક્યા ॥૧૮૯-૧૯૦॥ અને પિતાક ધનુષ્યને ધરનારા સદાસિને
મૂકેલાં વિધવિધ પ્રકારનાં અજોને, વિરમય રહિત કશું બગવાને; પોતાના સારંગ ધનુષ્યથી, સામાં અજો
મૂકીને જ સમાવી દીધાં ॥૧૯૧॥ અઘરાજની સામે અઘરાજ, વાયુઅજની સામે પર્વતાજ, અગ્નિઅજની સામે
પર્વતઅજ, અને ધનુષ્યતાજની સામે પોતાનું નારાયણાજ, તેમણે મૂક્યું ॥૧૯૨॥ અને તેપછી તેમણે જુલુસાજ
મૂકવાથી; મોઢપામેલા મઢદેવજ, બગાસાં આવા લાગી જવાથી; કશું બગવાને બાણાસુરની સેનાને, તરવા-
ર-મઢા-અને બાણોવડે; નાશ કરી નાંખ્યો ॥૧૯૩॥ તથા સર્વ તરફથી પ્રવુરનનાં જથામંથ બાણો વાગેલા, કા-

લિકર્યાથી પણ, અજોમાંથી લોહી વેદતા થઇને; એ બુદ્ધમાંથી મોર ઉપર બેસીને, નાસી ગયા ॥૧૯૪॥ તેમજ
મુસસનો માર પડવાથી કુંભાંડ તથા કુપકણ્ણ બંને પડી ગયા; અને એ રીતે સદ્દારો રક્તિ થયેલું, તેમનું જ-
રૂર. ચોતરફ દોડી જવા લાગ્યું ॥ ૧૯૫ ॥ તેથી પોતાનાં સેન્યને વિખાતું દેખી અતંત કાપેલા રથી
બાણાસુર, સાત્તકિને પડતો નાંખી; કશુંની સામે બુદ્ધ કરવા સાથે, દોડી આવ્યો ॥ ૧૯૬ ॥ અને બુદ્ધમાં
મદોનમત બનેલો તે બાણાસુર, એકીવારે પાંચમે ધનુષ્યો બેસીને; દરેકમાં બંને બાણ સાંધવા લાગ્યો ॥૧૯૭॥
ત્યારે દરિમગવાને પણ તે સધળાં ધનુષ્યોને, એકી વેળાએ જ કાગી નાંખ્યા; અને તેના સારથી-રથ-તથા
લોહાઓને દહી નાંખીને; શંખનાદ કર્યો ॥૧૯૮॥ એટલે બાણાસુરની મા કાટરા, પોતાના પુત્રને પ્રાણ
જમાવવા સાથે, પોતાના માથાના વાળ છૂટા મૂકી નગ્ન થઇને; કશુંની સામે આવીને, ઉભી રહી ॥૧૯૯॥

હાકિનીર્પાતુધાનાંશ્વેતાલાન્સવિનાયકાન્ ॥૧૦॥ પ્રેતમાતૃપિશાચાંશ્વકૂમાંડાન્નરારાક્ષસાન્ ॥દ્રાવયામાસતીન્નાગ્રૈઃશરૈઃશાર્દૂધનુશ્ચયુતૈઃ
॥૧૧॥ ઇથગ્વિધાનિપ્રાયુક્તપિનાક્યસ્ત્રાણિશાર્દૂળે ॥ પ્રત્યસ્ત્રૈઃશમયામાસશાર્દૂપાણિરવિસ્મિતઃ ॥૧૨॥ બ્રહ્માસ્ત્યચબ્રહ્માસ્ત્વવાપવ્યસ્યચપા
વૈતં ॥ આગ્નેયસ્યચપાર્જન્નૈજંપાશુપતસ્યચ ॥૧૩॥ મોહયિત્વાતુગિરિશંજૃમ્ભણાસ્ત્રેણહૃંમિતં ॥ બાણસ્યપૃતનાંશૌરિર્જિઘાનાસિગદેષુભિઃ ॥૧૪
સ્કંદઃપ્રચુસ્નબાણૌધૈરર્ચમાનઃસમંતતઃ ॥ અસ્તુપુન્ડ્રાન્નાત્રેભ્યઃશિલ્પિનાડપાક્રમદ્રણાત્ ॥૧૫॥ કુંભાંડઃકૂપકર્ણશ્વપેતતુર્મુસલાદિતૌ ॥ દુ
શ્ચુસ્તદન્તકાનિહતનાથાનિસર્વતઃ ॥૧૬॥ વિશીર્યમાણંસ્વબલંદૃષ્ટ્વાબાણોડત્યમર્ષણઃ ॥ નાગમચ્ચત્ત્વરંધ્યેરથોહિત્વૈવસાત્યર્કિ ॥૧૭॥
ધનૂંભ્યાઃજ્યયુગપદ્માણઃપંચશતાનિવૈ ॥ એકૈકસ્મિન્શરૌદ્વૌદ્વૌસંદધેરણદુર્મદઃ ॥૧૮॥ તાનિચિચ્છેદમગવાન્ધનૂંધિયુગપદ્ધરિઃ ॥સારથિરથમશ્વાં
શ્વહત્વાશંસ્વમપૂરયત્ ॥ તન્માતાકોટરાનામનગ્રામુક્તશિરોરુહા ॥ પુરોડવતસ્થેન્નાસ્યપુત્રપ્રાણરિરક્ષયા ॥૨૦॥ તતસ્તિષ્ઠાન્પુત્રોનગ્રામનિ
રીક્ષન્ગદાગ્રજઃ ॥ બાણશ્વતાવદ્ધિરથશ્ચિન્નધન્વાડવિશત્પુરં ॥૨૧॥ વિદાવિતેમૂતગણેજ્વરસ્તુત્રિશિરાસ્ત્રિપાત્ ॥ અશ્વપદ્યતદાશાર્દૂદહન્નિવદિ
શોદશ ॥૨૨॥ અથનારાયણોદેવસ્તંદૃષ્ટ્વાવ્યસૂજજ્વરં ॥ માહેશ્વરોવૈષ્ણવશ્ચયુધાતેજ્વરાવુમૌ ॥૨૩॥ માહેશ્વરઃસમાક્રંદન્વૈષ્ણવેનબલાદિતઃ ॥
અલબ્ધ્વાડમયમન્યવ્રમીતોમાહેશ્વરોજ્વરઃ ॥ શરણાર્થીદૃષીકેશંતુવ્રલ્લપ્તતાંજલિઃ ॥૨૪॥ જ્વરઽનમામિત્વાડનંતશર્કિપરેશંસર્વાત્માનંકેવલં
જ્ઞાપિમાત્રં ॥વિશ્વોત્પત્તિસ્થાનસંરોધહેતુંયત્ત્વમ્મહાલિંગમ્પ્રાપ્તં ॥૨૫॥ કાલોદૈવંકર્મજીવઃસ્વભાવોદ્રવ્યક્ષેત્રંપ્રાણઆત્માવિકારઃ ॥ તત્સંઘા
તોબીજરોહપવાહસ્ત્વન્માયૈષાતન્નિષેધંપ્રપદ્યે ॥૨૬॥ નાનામાવૈર્લીલયૈવૌપત્નૈર્દેવાન્સાધૂન્લોકસૈતૂન્બિમર્ષિ ॥ હંસ્યુન્માર્ગાન્હિસયાવર્તમાના
ન્જન્મૈત્તતેમારહારાયભૂમેઃ ॥૨૭॥ તત્તોડહંતેતેજસાદુઃસહેનશાંતોગ્રેણાત્યુત્વણેનજ્વરેણ ॥ તાવત્તાપોદેહિનાતેંઽગ્નિમૂલંનોસેવેરન્યાવદાશાનુબ
દ્ધાઃ ॥૨૮॥ શ્રીમગ્નૌત્રિશિરસ્તેપસન્નોડસ્મિવ્યેતુતેમજ્જ્વરાદ્વયં ॥યોનોસ્મરતિસંવાદંતસ્યત્વન્ભવેદ્વયં ॥૨૯॥ હ્યુત્કોડચ્યુતમાનમ્યગતોમાહે
શ્વરોજ્વરઃ ॥ બાણસ્તુરથમારુઢઃપ્રાગાયોત્સ્યન્જનાર્દનં ॥૩૦॥ તતોબાહુસહસ્ત્રેણનાનાયુધધરોડસુરઃ ॥ મુમોચપરમક્રુદ્ધોબ્રાણાંશ્વક્રાયુધેનૃપ

તેથી એ ગમ્મની સામે નહીં બેતાં, મદાચળ બગવાન આડું બેઠને ઉભા રહ્યા; અને એટલા વખતમાં, ધનુષ્યો
કપાયેલા, તથા વિરથ થયેલા બાણાસુર; સામાં જતા રહ્યા ॥ ૨૧ ॥ દેવે સદાસિવના બુતમણે નાસી
ગયા કેડે; પણ સામાં તથા ત્રણ પગ વાળો (ત્રિદોષ નામનો) ઉતો તાવ, દશે દિશાઓને બાળતો હોય તેમ;
બગવાનની સામે બુદ્ધ કરવા સાથે આવ્યો ॥૨૨॥ પછી બગવાને એ તાવને, દેખીને; પોતાના નારાયણ જ્વર
નામના તાવને, (એટલે પાણી થકી ઉત્પન્ન થનારા તાદિય તાવને) તેની સામે મૂક્યો; એટલે મહેશ્વરનો ઉતો
તાવ, અને વિસ્તુત તાદો તાવ; બંને સામ સામે બુદ્ધ કરવા લાગ્યા ॥૨૩॥ ત્યારે વિસ્તુત તાદો તાવે, બગ કરીને
પોડવાથી; મહેશ્વરનો ઉતો તાવ બૂગો પાડતો પાડતો, તેને બીજે દેહાણે યરણ મગળી શકવાથી; બીજીનેલો લાથ
બેઠીને શરણની હન્ટાથી, હાથીકેશ બગવાન પાસે આવીને; તેમની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે ॥૨૪॥ હે અનંત
શક્તિઓ નાગ-અશ્વરોના હૃદય-સર્વના આત્મા-કેવળ-જ્ઞાન રાજ-વિધની ઉત્પત્તિ, રિપતિ, અને નાશના

કારણ-શાંત-અને અઘરાજની નિશાની વાળા પરશ્વ-આપને હું નમસ્કાર કરું ॥૨૫॥ કાળ-દેવ-કર્મ-શુદ્ધ-
સ્વભાવ-કલ્પ-સરીર-કલ્પાદિક-અંતઃકરણ-અને તેમના વિકાર રૂપે; એ સમગ્રના એકા થવા થકી થતો;
બીજમાંથી જાડ અને જાડમાંથી બીજની પેઠે ચાલતો પ્રવાહ-એ સર્વ આપની આજ્ઞા છે; તે બાળતો નિષેધ
કરતાં શેષ રહેનારા આપ બગવાનને હું શરણું ॥૨૬॥ લીલાવડે અનેક અવતારો ધરીને, આપ દેવતા-
ઓનું-સાધુઓનું-અને લોક માત્રના ધર્મે માર્ગનું; સંરક્ષણ કરો છો. તથા એમને દુષ્ટ દેવતા, અને ધર્મ
આગેના નાશ કરનારોઓને, દહી નાંખો છો; તે આપનો આ અવતાર પૃથ્વીનો માર કનારવાને સાથે થયેલો
છે ॥૨૭॥ દેહધારીઓને, જ્યાં સુધી તેઓ બીજ આજ્ઞાઓમાં બંધાયેલ બેઠે; આપના ચરણ કમળને સેવતા
નથી, ત્યાં સુધીજ તેમને તાપ પ્રાપ્ત થાય છે; તે રીતેજ આજ્ઞા તેજ વડે ઉત્પન્ન થયેલા, અતિ ઉચ્ચ અને
અવર તથા નસહન થાય એવા; સીતજ્વર થકી, હું પણ તાપ પામેલો છું ॥૨૮॥ ત્યારે મગવાન બોલ્યા

માથાપર તેમને પ્રણામ કરીને; પછીથી તે સ્થળે, વડુ સહિત અનિરૂદ્ધને રથ ઉપર બેસારીને; લેઈ આગે. ૧૫૦ ॥ અને સદાશિવની સલાદથી, સારાં ગમે; તથા સારાં ધરેણું પેહેરાવેલાં; તે વરકન્યાને આગળ કરીને, ધણી અદ્વૈતિથી સેનાથી વિદાયલા બગવાને; સાં થઈ વિદાય થયા. ૧૫૧ ॥ અને ગર્ભ તથા ચાવરાંઓનાં પાણી છાંટેલ, તથા ધન્યો અને તોરણથી સારી પેઠે શમ્ભુગણથી; પોતાની રાજ્યતા દારિકામાં; નગરના લોકો-સગાઓ-અને બ્રાહ્મણો વિગેરેએ સામેયું કરેલા બગવાને; રાખ-આનક-અને દુદ્ધીઓના મોટે શોર થવાની સાથે; પધાર્યા. ૧૫૨ ॥ એ પ્રકારના કામ્ય બગવાના નિગ્રહને અને સંકર સાથે થયેલા યુદ્ધને; સ્વારમાં હોઈ એ કાષ્ઠ સનારશે; તેનો પશ્ચમ થશે નહીં. ૧૫૩ ॥ ૬૦૦ ॥ ૬૦૨ ૬૦૩ ॥ આખાદરણુ નામે ત્રેવ્યસં ૦ ૧ ૧ ૩ ॥ અધ્યાય ૬૪ મો.—શ્રીશુક—હે રાજા, એક દિવસે સાંજ-પ્રણ-ચાર-બાનુ-અને મદ, વિગેરે માદ્યેના કુરારે; રમવાને સાહે માગની નજીકના એક ગામમાં, ગયા હતા. ૧ ॥ ૧ ॥ સાં ધણીવાર સૂઈ રમ-

વાથી તરસ્યા થયેલા તેમણે, જળનો તપાસ કરવા જતાં; એક પાણી વિનાના કુવામાં, કાષ્ઠ મોઢું અદ્ભૂત પ્રાણી દીઠું. ૧ ॥ ૨ ॥ સારે એ દેખીતા પર્વત જેવા કથલાને જોઈને, વિરમય પામેલા મનથી, તેમને દયા આવી ગે; તે બાળકોએ કુવામાં પડીને, ચામડાનાં તથા સૂતર વગેરેનાં દોરડાં બાંધીને તેને કુવામાંથી બહાર કાઢવાનો, પ્રયત્ન કરવા છતાં; તેઓ બહાર કાઢી ન શક્યા; સારે આશ્ચર્ય પામેલા તેઓ, કામ્યની પાસે ગયા; અને સર્વ દિક્કિત કહી સંભળાવી. ૩-૪ ॥ એટલે જમનનું પાલન કરનારા એ કમળનેજ બગવાને, સાં આવીને તેને જોયો; તે પછી રમતની પેઠેજ; તેને પોતાના ડાબા હાથે, બહાર કાઢ્યો. ૫ ॥ તેથી એ ઉત્તમ શ્લોક બગવાનો હાથ અકકતાજ, પોતાનું કંચલાનું સ્વરૂપ તેણે તુર્તજ ઓડી દીધું; અને તપાવેલા સેના જેવા શુંદર વર્ણવાળો, તથા અદ્ભૂત ધરેણું-માળાઓ, અને લગડાં પેહેરેલા, તે દેવ પત્નીને; ઉભો રહ્યો. ૬ ॥ તેના કારણે પોતે જાણતા છતાં, એ પાત લોકોના જાણવામાં આવવા માટે;

પુરસ્કૃત્યયૌરુદ્ધાનુમોદિતઃ ॥ ૫૧ ॥ સ્વરાજધાર્નીસમલંકૃતાંધ્વજૈઃસતોરણૈરુક્ષિતમાર્ગચત્વરાં ॥ વિવેશશંશ્વાનકદુંદુભિસ્વનૈરભ્યુદયતઃપૌરસુહ
દ્વિજાતિભિઃ ॥ ૫૨ ॥ યપ્વંકૃષ્ણાવિજયંશંકરેણચસંયુગં ॥ સંસ્મરેત્પ્રાતરુત્થાયનતસ્યસ્યાત્પરાજયઃ ॥ ૫૩ ॥ ૬.મા.મ.દ.ઉ.ત્રિ.અ. ॥ ૬૩ ॥
શ્રીશુક૦ એકદોપવનંરાજન્જમ્પુર્યદુકુમારકાઃ ॥ વિહર્તુસાંબપ્રદ્યુમ્નચારુભાનુગદાદયઃ ॥ ૧ ॥ ક્રીડિતાસુચિરંતવાવિચિન્વંતઃપિપાસિતાઃ ॥
જલંનિરુદકંકૂપેદદશુઃસત્વમદ્રુતં ॥ ૨ ॥ કૃકલાસંગિરિનિભવીક્ષ્યવિસ્મિતમાનસાઃ ॥ તસ્યચોદરણેયત્નંચક્રુસ્તેકૃપયાન્વિતાઃ ॥ ૩ ॥ ચર્મજે
સ્તાંતવૈઃપાશૈર્બધ્વાપતિતમર્મકાઃ ॥ નાશક્રુવન્સમુદ્ધર્તુકૃષ્ણાયાચસ્યુરુત્સુકાઃ ॥ ૪ ॥ તત્રાગત્યારવિંદાક્ષોભગવાન્વિશ્વભાવનઃ ॥ વીક્ષ્યોજ્જહાર
વામેનતંકરેણસલીલયા ॥ ૫ ॥ સઉત્તમશ્લોકકરાભિમૃદ્યોવિહાયસઘઃકૃકલાસરૂપં ॥ સંતપ્તચામીકરચારુવર્ણઃસ્વર્ગ્યદ્રુતાલંકરણાંબરસ્ત્રક
॥ ૬ ॥ પપ્રચ્છવિદ્વાનપિતન્નિદાનંજનેષુવિરૂપાયિતુંમુકુંદઃ ॥ કસ્ત્વંમહાભાગવરેણ્યરૂપોદેવોત્તમત્વાંગણયામિનૂનં ॥ ૭ ॥ દશામિમાંવાકતમેન
કર્મણાસંપ્રાપિતોઽસ્યતદર્હઃસુભદ્ર ॥ આત્માનમારૂપાહિવિવિત્સતાંનોયન્મન્યસેનઃક્ષમમઃવક્તું ॥ ૮ ॥ શ્રીશુક૦ ઇતિસ્મરાજાસંપૃષ્ઠઃકૃષ્ણેના
નંતમૂર્તિના ॥ માધવંપ્રણિપત્યાહકિરીટેનાર્કવર્ચસા ॥ ૯ ॥ નૃગ૦ નૃગોનામનરેન્દ્રોઽહમિક્ષવાકુતનયઃપ્રભો ॥ દાનિષ્વા વ્યાયમાનેષુપદિતેર્કર્ણ
મસ્પૃશં ॥ ૧૦ ॥ કિંનુતેઽવિદિતંનાથસર્વભૂતાત્મસાક્ષિણઃ ॥ કાલેનાવ્યાહતદશોવક્ષ્યેઽયાપિતવાજ્ઞયા ॥ ૧૧ ॥ યાવંત્યઃસ્થિત્ત્વા ભૂમેર્યાવંત્યોદિ
વિતારકાઃ ॥ યાવંત્યોવર્ષધારાશ્વતાવતીરદદંસ્મગાઃ ॥ ૧૨ ॥ પયસ્વિનીસ્તરુણીઃશીલરૂપગુણોપપન્નાઃકપિલાહેમશૃંગીઃ ॥ ન્યાયાર્જિતારૂપ્યસ્વ
રાઃસવત્સાદુકૂલમાલાભરણાદદાવહં ॥ ૧૩ ॥ સ્વલંકૃતેભ્યોગુણશીલવદ્યઃસીદત્કુટુંબેભ્યઃતત્રતેભ્યઃ ॥ તપઃશ્રુતબ્રહ્મવદાન્યસઙ્ગઃપ્રાદાંયુવભ્યો
દ્વિજપુંગવેભ્યઃ ॥ ૧૪ ॥ ગોમૃહિરણ્યાયતનાશ્વહસ્તિનઃકન્યાઃસદાસીસ્તિલરૂપ્યશ્ય્યાઃ ॥ વાસાંસિરત્નાનિપરિચ્છદાન્રથાનિષ્ઠંચયજ્ઞૈશ્ચરિ
તંચપૂર્તં ॥ ૧૫ ॥ કસ્યચિદ્વિજમુસ્યસ્યભ્રષ્ટાગૌર્મમગોધને ॥ સંપૃક્તાઽવિદુપાસાચમયાદત્તાદ્વિજાતયે ॥ ૧૬ ॥ તાંનીયમાનાંતત્સ્વામીદૃષ્ટ્વોવાચ

મુકુંદ બગવાને તેને પ્રહર્યું કે “ હે મહાભાગ, શુંદર રૂપવાળો, ઉત્તમ દેવ; તમે કોણ છો; તે અમને ખરું કહો. ૧ ॥ ૧ ॥ અને હે સુગન્ધ; તમને યોગ્ય નહીં, એવી આ દશાને, કયા કર્મ વડે, તમે પામ્યા હતા; તે જાણવાની ઇચ્છાવાળા અમે આગળ, જો કહેવાનું તમને યોગ્ય લાગે તો; કહી સંભળાવો. ” ૨ ॥ ૨ ॥ હે રાજા, અનંત સ્વરૂપ કામ્ય બગવાને, એ રીતે પૂછેલા તેણે, એ માધવ બગવાનો; પોતાના સર્વ સરૂપ પ્રકાશિત મુકુંદ વડે પ્રણામ કરીને કહ્યું કે. ૩ ॥ ૩ ॥ નૃગ—હે પ્રભુ, હું નૃગ નામનો રાજા, કદવાકુનો પુત્ર છું; દાન કરનારા પુરોહીની ગણતરી થતાં, માફ નામ કદાચ આપને કાને, આવેલું પણ હશે. ૪ ॥ ૪ ॥ હે નાથ, કાળે કરીને જેનું જ્ઞાન નાશ પામતું નથી, એવા સર્વ પ્રાણી અદિકા આત્મા, અને સાક્ષી, આપનું અગમ્યું કશું હોયજ નહીં; તોપણ આપ આપા કરો છો, માટે હું કહું છું કે. ૫ ॥ ૫ ॥ આ પૃથ્વીના જેટલા રજકણો હશે, આકાશમાં જેટલા તારા હશે, અને વરસાદની જેટલી ધારાઓ હશે; તે-ટલી (અર્થાત અગમ્ય) માયાનું, મેં દાન કર્યું હતું. ૬ ॥ ૬ ॥ અને મેં આપેલી તે સધળી માયો; દુઃખની-ચુ-

વાન-શીળ, રૂપ, અને શુભ્રવાળી-કપિલા એટલે સાવકાળી-સેનાની મિંધડીઓવાળી-નાયત્રી મેળવેલી-રૂપાની, ખરીઓવાળી-વાછડાવાળી-માળાઓ અને ધરેણું ધારેલી-અને લગડાં ઓછાટેલી હતી. ૭ ॥ ૭ ॥ તથા તેમને લે-નારા ઉત્તમ બ્રાહ્મણપણુ, જુવાન-મુખાર-વેદપાઠી-શાની-તપસ્વી-શુદ્ધ આચરણવાળો-સિદ્ધાતા કુટુંબી-ધરેણું પેહેરાવેલા-શુભ્રવાન-અને સારાં શીળવાળો હતા. ૮ ॥ ૮ ॥ વળી મેં, માયો-પૃથ્વી-સોનું-ચર-ધોડા-દાંથી-દાસીઓ સહિત કન્યાઓ-તલ-રૂપ-પધારીઓ-લગડાં-રત્ન-સરસામાન-અને રથોનાં પણ, દાન આપ્યા હતાં. તથા મ-સાદિક છટ કર્મો, અને પરજ-દવાડા-સદાવ્રત-ધર્મશાળા-કુવા-અને વાંચો વિગેરે કરાવાનાં પૂર્ત કર્મો પણ; કર્યાં હતાં. ૯ ॥ ૯ ॥ છતાં કાષ્ઠ એક ઉત્તમ દ્વિજની ભૂલી પડેલી ગાય; મારી માયોના ધણમાં, આવીને બાળી અચલાતું ન જાણવાથી; બીજા માયોના બેળી, તે પણ મારાથી કાષ્ઠ બ્રાહ્મણને અપાઈ ગઈ. ૧૦ ॥ ૧૦ ॥ પછી તે માયોને દોરીને જતા એ બ્રાહ્મણને, તે માયોના માલિકે દેખાવાથી; તેણે તેને કહ્યું કે; “એ માયોના મારી છે;” સારે એ દાન લેનારાએ કહ્યું કે; “અને તો એ નૃમરાજાએ આપી છે; એટલે હવે તો એ મારી થયેલી છે.” ૧૧ ॥ ૧૧ ॥

એમ તેમ પાતાનો સ્વાર્થ સાધનારા, અને બ્રાહ્મણો: એવી નકરાર કરના, મારી પાસે આવ્યા: અને એક બોલ્યો કે: "આ માથ મને તે નાપેલી છે." અને બીજો બોલ્યો કે: "આ મારી માથ તે લેઈ લીધી છે." ત્યારે એ સંભાષણથી હું વ્યથા થયો. ॥૧૮॥ અને એ માથને ખેંચના, તે એક બ્રાહ્મણો: મારું સંકટમાં પડેલા મેં, કહ્યું કે: "આ માથને છોડી, તે બ્રાહ્મણને; હું એક લાખ ઉત્તમ ગાળો આપું છું ત્યારે તમે બંને જાણ, હું અવવધા અને કંઈકરો: અશુભ નરકમાં પડવાના દુઃખથી, મારા ઉપર અનુચ્છ કરીને, ઉમારી દ્યો," ॥ ૨૦॥ ત્યારે "હે રાજન, હું દાન નથી લેતો:" એટલું બોલીને એ માથને માથેક બ્રાહ્મણ, આશ્વે મયો: અને "એક લાખ તથા ઉપર દશદશર બીજા ગાળો આપે તો તે લેવાને, હું પણ હચ્છો નથી:" એમ બોલીને બીજો બ્રાહ્મણ એ માથને લેતો: ચાલતો જાયો. ॥૨૧॥ પછીથી સમય થયે, મમદ્વે: આવીને મને મમના સ્થાનમાં લેઈ મયા: હે દેવના દેવ જગતપતિ, ત્યાં મમરાજને મને પૂછ્યું કે. ॥૨૨॥ "હે રાજ, તમા-

રા દાનનો-ધર્મનો-અને તમને મળવાના ઉત્તમ ભોક્તો: પાર તો હું દેખતો જ નથી. નોપણ તમારી મરજ, પ્રથમ અશુભ કર્મના ફળને ભોગવવાની છે, કે શુભ કર્મના ફળને ભોગવવું છે; તે કહો." ॥૨૩॥ ત્યારે મેં કહ્યું કે: "હે દેવ, હું પ્રથમ અશુભ કર્મથી ભોગવવાને જ હચ્છું." એટલે તે બોલ્યા કે: "પછી" એટલે પુત્રજ, હે પ્રજા: મેં મારા દેહને; આ કર્મથી રૂપે મહત્તે, અહીંયાં પડેલો જોયો. ॥૨૪॥ તો પણ હે ક-શવ મળવાને, બ્રાહ્મણોને માનનાર-ઉદાર-અને તમારા દર્શનથી હચ્છવાળા-હું આપના કાનથી: સ્મ-તિનો નશ, અધારિ સૂધી થયેલો નથી. ॥ ૨૫ ॥ હે પ્રજા, આપ સાક્ષાત અધિકાર ભગવાન જે પરમાત્મા, અને યોગેશ્વરના નિર્ભણ હૃદયમાં પણ, કુતિના માર્ગરૂપે જાણ્યો એવા એ: તેમનું અર્દા થતા સંસારનો છેડો લાવનાર, પ્રલક્ષ દર્શન: હું પણાં દુખોવાળા અજ્ઞાનમય કર્મવાનુ શરીર પામેલાને, શા યાચુથી મનું હશે. ॥૨૬॥ હે દેવનાદેવ-જગતપતિ-ગૌરિ-પુરુષોત્તમ-નારાયણ-હૃદય-પુણ્ય શ્રેષ્ઠ-અચુત-

મમેતિતં ॥ મમેતિપ્રતિગ્રાત્યાહન્ટગોમેદત્તવાનિતિ ॥૧૭॥ વિપ્રોવિવદન્નાત્પ્રાપ્તુ:સ્વાર્થસાધકૌ ॥ ભવાન્દાતાપહર્તેતિતચ્છુત્વામેડમ્બ
દ્વમ: ॥૧૮॥ અનુનીતાવુભૌવિપ્રૌધર્મકૃચ્છ્રગતેનવૈ ॥ ગવાંલક્ષંપ્રકૃષ્ટાનાંદાસ્પામ્યેષાપદીયતાં ॥૧૯॥ ભવંતાવનુગૃહ્ણતાંકિંકરસ્પાવિજાન
ત: ॥ સમુદ્ધરતમાકૃચ્છ્રાત્પતંતંનિરયેડશુચૌ ॥૨૦॥ નાહંપ્રતી કેવૈરાજાંત્રત્યુ:સ્વાસ્થ્યપાદત્ત ॥ નાન્યદ્વવામપ્યયુતમિચ્છામીત્યપરોયયૌ
॥૨૧॥ એતસ્મિન્દંતેયામ્યેદૃતૈર્નીતોયમક્ષયં ॥ યમેનપૃષ્ઠસ્ત્રાહંદેવદેવજગત્પતે ॥૨૨॥ પૂર્વત્વમશુભંમુંક્ષેડતાહોનૃપતેશુભં ॥ નાંતંદાનસ્યધ
ર્મસ્પપદ્યેલાકલ્પસ્વત: ॥૨૩॥ પૂર્વદેવાશુભંમુંજહતિપ્રાહપતેતિસ: ॥ તાવદદ્રાક્ષમાત્માનંકૃકલાસંપતન્પ્રમો ॥૨૪॥ બ્રહ્મણ્યસ્યવદાન્ય
સ્યતવદાસસ્યકેશવ ॥ સ્મૃતિર્નાથાપિવિધ્વસ્તાભવત્સંદર્શનાર્થિન: ॥૨૫॥ સત્વંકથંમમવિમોડક્ષિપથ:પરાત્માયોગેશ્વરૈ:શ્રુતિદ્વશાડમલહદ્વિ
ભાવ્ય: ॥ સાક્ષાદધોક્ષજડરુચ્યસનાંધવુદ્ધે:સ્થાન્મેડનુદ્વિદ્યદ્વહપસ્યમવાડપવર્ગ: ॥૨૬॥ દેવદેવજગન્નાથગૌર્વિદપુરુષોત્તમ ॥ નારાયણહૃષીકે
શપુણ્યશ્લોકાચ્યુતાવ્યય ॥૨૮॥ અનુજાનીહિમાંકૃષ્ણયાંતંદેવગતિપ્રમો ॥ યત્રક્રાપિસતશ્વેતોભૂયાન્મેત્વત્પદાસ્પદં ॥૨૮॥ નમસ્તેસર્વભાવા
યબ્રહ્મણેડનંતશક્તયે ॥ જ્ઞાયાવાસુદે:યયોગાનાંપતયેનમ: ॥૨૯॥ ત્યુક્તાંતંપરિક્રમ્યપાદૌસ્પૃશ્વાસ્વમૌલિના ॥ અનુજ્ઞાતોવિમાનાદ્યમા
રુહત્પશ્યતાંનૃણાં ॥૩૦॥ કૃષ્ણ:પરિજનંપ્રાહમગવાન્દેવકીમુત: ॥ બ્રહ્મણ્યદેવોધર્માત્મારાજન્યાનનુશિક્ષયન્ ॥૩૧॥ દુર્જરંબતબ્રહ્મસ્વંમુક્તમમે
ર્મનાગપિ ॥ તેજીયસોડપિકિમુતરાજ્ઞામીશ્વરમાનિનાં ॥૩૨॥ નાહંહાલાહલંમન્યેવિપંયસ્યપ્રતિક્રિયા ॥ બ્રહ્મસ્વંહિવિષંપ્રોક્તનાસ્યપ્રતિવિધિર્ભુવિ
॥૩૩॥ હિનસ્તિવિષમતારંવન્હિરદ્વિ:પ્રશામ્યતિ ॥ કુલંસમૂલંદહતિબ્રહ્મસ્વારણિપાવક: ॥૩૪॥ બ્રહ્મસ્વંદુરનુજ્ઞાતંમુક્તંહંતિત્રિપૂરુષં ॥ મસદ્ય
ત્ત્વલાક્ષ્મ્યકવશપૂર્વાન્દશાપરાન્ ॥૩૫॥ રાજાનોરાજલક્ષ્મ્યાંડધાનાત્મપાતંવિચક્ષતે ॥ નિરયંયેડમિમન્યંતેબ્રહ્મસ્વંસાધુબાલિશ્શા: ॥૩૬॥ ગૃહં
તિયાવત:પાંસૂન્કંદતામશ્રુવિંદવ: ॥ વિપ્રાણાંહતતૃત્તીનાંવદાન્યાનાંકુટુંબિનાં ॥૩૭॥ રાજાનોરાજકુલ્યાશ્વતાવતોડ્વ્યાન્નિરંકુશા: ॥ કુંભીપા

અમય-અને કૃષ્ણ ભગવાન-મને હવે દેવની મતિમાં જવાની: આજા આપો. અને હું જ્યાં જ્યાં હોઉં, ત્યાં મારે મીત આપના ચરણો વિશેષ રિધર રહે: એટલું કરો. ॥૨૭-૨૮॥ સર્વને ઉત્પન્ન કરનારા, તે અનંત શક્તિઓવાળા, આપ પરબ્રહ્મને હું તમુંછું: વાસ્તવે જમ્મ અને યેમ માત્રના સ્વામી, આપને મારા નમસ્કાર છે. ॥૨૯॥ બીજું-એ રીતે કહીને, પોતાના મુકુટવડે: ભગવાનના ચરણો ૨૫થી કરી, તથા તેમની પ્રદક્ષિણા કરી આજા માગીને: ભોક્તા દેખતાં એ વ્યસન, ઉત્તમ વિમાનમાં બેસા. ॥૩૦॥ પછી બ્રહ્મણ્યદેવ અને ધર્માત્મા દેવથી પુત્રે: સન્નઓને, અને તેમના મત્રિઓ તથા તેમના પુત્રો આદિને, શિષ્યામણ મળવા આજે: પોતાના પુત્રોને કહ્યું કે. ॥૩૧॥ "બ્રાહ્મણનું ધન આદિક યોડું ખવાયલું હોય, તો તેને પણ: અગિ જેવો તેજસ્વી પુરુષો સુદાં કાઢ પચાવી શકતા નથી: ત્યારે સમર્થપણનું મિથ્યા અભિમાન રાખનારા, રાજાઓ, તો ખમતી કહેજ સારા. ॥૩૨॥ જેનો સામે ઉપાય છે, એવા હવાદવા વિષને પણ, હું જેર માનતો નથી: પશું ખરેખરે જેનો, બ્રાહ્મણનું ધનાદિક જઠેવાય છે, કે જેનો પૃથ્વી ઉપર, સામે ઉપાય નથી. ॥૩૩॥

કારણ બીજા જેનો અગિ તો, તે ખાનારાનો નાશ કરીને: સમી જાય છે પણ બ્રાહ્મણના ધનાદિક ૨૫ અરણ્યથી ઉત્પન્ન થનારા અગિ તો, ખાનારાના ફળને: મળસદિત જાણી નાખે છે. ॥૩૪॥ બ્રાહ્મણનું ધનાદિક, તેની આજા વિના લેવાથી: લેનારની ત્રણ પેઢીનો, નાશ કરે છે: અને જે તે જગ્યાકાર કિંવા જગપરે, લીધું હોય તો: પ્રથમની દશ, અને પાછળની દશ પેઢીઓનો: તે નાશ કરે છે. ॥૩૫॥ અને બ્રાહ્મણના ધનાદિકને, લેઈ લેવાનું સાઈ માનનારા અને રાજ્ય લક્ષ્મીથી આંધળા થનાર, કમ અકલ રાજાઓ: પોતાનો આત્મા નરકમાં પડવાનું જાણતા નથી. ॥૩૬॥ સાચા અને કુટુંબવાળા બ્રાહ્મણોની આજ્ઞાવિધાનુ દરજ્ય કરનારા: અને નિરંકુશપણે બ્રાહ્મણના ધનાદિકનું દરજ્ય કરનારા: રાજાઓ તથા રાજકુળના સંબંધવાળાઓ: તે બ્રાહ્મણો રોવાથી પડતાં આસુઓથી, જાંબતા પૃથ્વીના રજકણ જેટલાં વરસો સુધી: કુર્બાણા નરકમાં, રંધાનાં કરે છે. ॥૩૭-૩૮॥ અને પોતે આપેલી, અથવા બીજાએ કરી આપેલી, બ્રાહ્મણની આજ્ઞાવિધા તેડી નાંખનારા પુરુષ: સાદા હવર વરસો સુધી વિદ્યામાં કોડો મયાં કરે છે. ॥૩૯॥ મારે સાપ મળી, થતા ઉદેગ સરખો ઉદેગ પમાનાર, આ-

અધ્યાય ૬૫ મો.—શ્રીશુક—હે રાજા, પછી સુક્રદાને જોવાની કલ્પકાથી ભગવાન ગળભદ્રઃ વધમાં બેસીને, નંદના એકાગ્રમાં ગયા. ૧૧૧ અને ત્યાં જઈને તે, ધણાકાળની કલ્પકાયાળા, ગેર તથા ગેરબીઓને બેસીને; માત્રિષ્ઠા નંદપ્રસાદને, પગે લાગ્યા; ત્યાંજ તેઓએ આશીશ વચ્ચેને કહીને, તેમને સત્કાર કર્યો કે. ૧૨ ૥ "હે દાસાદ, તમે જન્મતના પ્રથમ, નાનાભાઈ કમ્બુ સહિત, અગાર" ધણાકાળ સુધી રક્ષણ કર્યો." એમ બોલી છાતી સરસા ચાંપીને, બેઠામાં બેસાડી; અંતરુષેના જળાવડે, તેમને બિજલી દાખા. ૧૩ ૥ શ્રદ્ધાગેશને, તથા નાનાઓને; જેને જેમ ધરે તે રીતે, જેનું જેનું, વપ-મિત્રાઈ-અને પોતાની સાથેનો સમ્બંધ; તે રીતે વિધિ સહિત, સર્વને વંદન કર્યુ; તથા તેઓના વંદનના સ્વીકાર કર્યો. ૧૪ ૥ પછી કમળનેજ કમ્બુ વિશેષ, સર્વ સુખાદિકને નાંખી દેનારા; ત્યાં આપેલા ગોપાળને; તેમની સાથે હસીને, કાચ ખાસવા આદિયકા રામે; એ

પોતાનાઓને કુશળ સમાચાર પૂછ્યા પછી; વિસામો લેહને, મુખથી આમન ઉપર ખેડેલા; તેમને તેઓ, પ્રેમ સ્થિત મદગદ વાણીથી, પૂછવા લાગ્યા કે. ૧૫-૧૬ "હે રાગ આપણા સર્વ પાપનો કુશળ છે? હે રાગ, તમે ઓઝો અને પુત્રવાળા ધર્મેજાઓ, અમને કોઠવાર પશુ સંજારો છો? ૧૭-૧૮ પાપી કેસ મરણો-મુકદ્દો મુકત થયા-અને દુશ્મનેને જીતીને તથા મારીને (કોઠથી ન જવાય એવા સમુદ્રમાંની ફારિકો) દુર્મતો આશ્રય પામ્યા; એ પ્રાણુ સાર થયું છે. ૧૯-૨૦ પછી રામના દર્શનવડે, આનંદ પામેલી જોડીઓ દસીને, પૂછવા લાગી કે: "શેહેરી ઓઝોને પ્રિય કમ્લ મુખમાં તેહ છે?" ૨૧-૨૨ એ મોટા હાથવાળા-ભગવાન, કોઠવાર માતાપિતાને, અને બંધુઓને સંજારે છે? શું તે એકવાર પશુ માને મળવા સાર, અર્હાયાં આવશે? અને તે કટીપશુ અમેઝો કહેલી સેવાતું, રમરણુ કરે છે? ૨૩-૨૪ હે સમર્થ યાદવ, ત્યાગ ન થઈ શકે, એવાં સ્વજનો-મા-પાપ-માહન-પતિ-પુત્રો અને મેહેતો, વિગેરેના પશુ; જેને મારે અમે, ત્યાગ કરવો હતો; તે ભગવાનેજ પુત્ર,

અમારો લાગ કરી જઈને, સુહૃદપણાને, તોડી નાંખ્યું છે; નેપણુ એમના સરખાના બેઝિલા કપર, અંધિયા
જહા કેમ ન રાખે? ૧૧૧-૧૨૩ એ ફત્ત્વ, અને અરિયર સ્ત્રીનવણાનાં, વચનોનો વિશ્વાસ શેઠેલાં ચતુર જીઓ; કે-
વી રીતે રાખતી હશે? કદાચ એ વિચિત્ર પ્રકારે ભોલતાગ, અને હસતે મોઢે સુંદર રીતે જ્વતારાતે વિશે કામાતુર થ-
વાને લીધેનેઓ વિશ્વાસ રાખતી પણ હોય. ૧૧૩૩ા હે ગોપીઓ, એમની વાત કરવામાં આપણુને, કર્યું કળ નથી;
માટે હવે બીજી વાત કરો; આપણા વિના, જેમ તેમનો કાળ જાયછે; તેમજ એમના વિના, આપણો પણ
જશેજ. ૧૧૪૪ એ રીતે કાશ્વુતા સુંદર રીતે જ્વવાને-હસવાને-ભોલવાને-ચાલવાને-અને પ્રેમ સદિત
મળવાને-સંભારીને, તે જીઓ ચેવા લાગી. ૧૧૫૫ા સારે અનંક પ્રકારથી સમજુતી કરવામાં ચતુર જણસમે;
તેમના મનને મમે એવા કાશ્વુતા સંદેશા કહીને; તેઓનું સાંત્વન કર્યું. ૧૧૬૬ પછી અગત્યન જણરામે
ચેવ અને પેશાક બે માસ લાં રહીને; રાત દિવસ ગોપીઓની સાથે, આનંદ કર્યો. ૧૧૭૭ા અને પૂર્વ

કાળે પાળા ચંદ્રાની, ઉચ્છ્રી ચંદ્રાનીમાં. કુમુદના મુખથી વાયુચળા, જમુનાના કિનારાનાં ઉપવેશમાં સ્ત્રી. જોનાથી વિદ્યાર્થને, તે રમવા લાગ્યા. ॥૧૮॥ તે વખતે જોનાની કાનડામાંથી, વરુણી પ્રેરણાથી કમતી, વાણી નામની મદિરા (તાડી), એ આખા વનને પોતાના ગધવડે: સુગંધીયુક્ત કરતી હતી. ॥૧૯॥ તેથી વાયુએ પોતાની પાસે આદિતી. તે સુગંધીને સુધીને: જળરમે તે દેશએ જઈ, તેની મીઠી ધાગજોને: સ્ત્રીએ સદિન પીધી. ॥૨૦॥ એટલે તેના મદ થઈ વિવેકના થયેલી આંખો વાળા, અને મત થયેલા જળરામ; સ્ત્રીએ થઈ ચરિત્રો ગવાતા, લાં કરવા લાગ્યા. ॥૨૧॥ પછી એ: વૈભવંતી માળા, એક કુંડળ, અને દુલ્હના દાર પેદેરેલા-મત થયેલા-અને દસના મુખ કમળ ઉપર હીમ જોવા પડેવાના છાંટાઓથી શોભતા-સમર્થ જળરામે જળક્રોડ કરવાને અર્થે: જમુનાંજીને બોલાવ્યા: પણ તે જમુનાંજી, પોતાને મત થયેલા માનને: પોતાના

યજનનો અનાદર કરીને, જ્યારે નદી આવેલાં તેમજી જોયું; સારે કોપ કરીને, દગની અર્ધવડે, તેમજી જમુનાંજીને જોયાં. ॥૨૨-૨૩॥ અને જોયાં: "હે દુષ્ટ, તું મારી અવમણના કરીને, મારા બોલાવવાથી આવતી નથી; તો, તું પોતાની મરજી પ્રમાણે ચાલનારીના, દગની અર્ધવડે: હમણાં સેંકડો કડકા કરી નાખું છું." ॥૨૪॥ હે રાજા એ પ્રમાણે નિરરકાર કરવાથી, બીહીન્દેલાં, જમુનાંજી જમુનાં જળરામના પગમાં પડીને: બોલ્યાં કે: ॥૨૫॥ "હે રામ, મોટા દાઢવાળા અને જગતપતિ: તમે જેણે એક અંશ પોર, પૃથ્વીને ધારણ કરી છે: તેના પરાક્રમે મેં જાણ્યું નહીં. ॥૨૬॥ હે વિદ્યાભા-જગત પત્તણ ભગવાન: આપના પરમ ભાવને નહીં જાણતારી હું. શરણાગતને, છોડી દેવાને: તમે યોગ છો." ॥૨૭॥ એ રીતે પ્રાર્થના કરવાથી, ભગવાન જળરામે, પછી જમુનાંજીને છોડી દીધાં: અને દાઢણીએ સદિન મોટા દાઢીના પેરે: સ્ત્રીએ સદિન તે

દેશેર્ત્વદયંગમૈ: ॥ સાંત્વયામાસભગવાન્નાડનુનયકોવિદ: ॥૧૬॥ દ્વૌમાસૌતત્રચાવાત્સીન્મધુમાધવમેવચ ॥ રામ:શ્વપાસુભગવાન્ગોપીનાંર
તિમાવહન્ ॥૧૭॥ પૂર્ણચંદ્રકલામૃદ્ધેકૌમુદીગંધવાયુના ॥ યમુનોપવનેરેમેસેવિતેસ્ત્રીગણૈરુત: ॥૧૮॥ વરુણમેપિતાદેવીવારુણીવૃક્ષકોટગત્
॥ પતંતીતદ્વનંસર્વેસ્વર્ગધેનાધ્યવાસયત્ ૧૯ તંગંધમધુધારાયાવાયુનોપહતંબલ: ॥ આઘ્રાયોપગતસ્તત્રલલનામિ:સમંપપૌ ॥૨૦॥ ઉપગીયમા
નચરિતોવનિતામિર્હલાયુધ: ॥ વનેપુવ્યચરત્સ્ત્રીબોમદવિહ્વલલોચન: ॥૨૧॥ સ્વચ્છેકકુંડલોમતોવૈજયંત્યાચમાલયા ॥ વિશ્વત્સ્મિતમુખાં
મોજંસ્વેદગાલેષ્ઠુષિતં ॥૨૨॥ સશ્ચાસ્ત્રુદ્ધમુનાંજલક્રીડાશ્મીશ્વર: ॥ નિજંવાક્યમનાદત્યમત્તદ્વ્યાપગાંબલ: ॥ અનાગતાંલાગ્રેણકુપિતો
વિચકર્ષહ ॥૨૩॥ પાપેત્વંમામવજ્ઞાયયત્રાયાસિમયાહુતા ॥ નેવ્યેત્વાંલાંગલાગ્રેણશતધાકામચારિણી ॥૨૪॥ એવંનિર્ભત્સિતામીતાયમુનાયદુ
નંદનં ॥ ઉવાચચકિતાવાચંપતિતાપાદયોર્નૃપ ॥૨૫॥ રામરામમહાવાહેનજાનેતવવિક્રમં ॥ યસ્યેકાંશેનવિધૃતાજગતીજગત:પતે ॥૨૬॥ પ
રંભાવંભગવતોભગવાન્મામજાનતી ॥ મોકુમર્હતિવિશ્વાત્મન્યપત્રાંમક્તવત્સલ ॥૨૭॥ તતોવ્યમુંચદ્યમુનાંપાચિતોભગવાન્બલ: ॥ વિજગાહંજ
લંસ્ત્રીમિ:કરેણુભિરિવેમરાટ્ ॥૨૮॥ કામંવિહત્યસલિલાદુત્તીર્ણાયાસિતાંબરે ॥ ભૂષણાનિમહાર્હાણિદદૌકાંતિ:શુભાંસ્ત્રજં ॥૨૯॥ વસિત્વાવા
સસીનીલેમાલામામુચ્યકાંચની ॥ રેજેસ્વલંકૃતોલિસોમાહેદ્વચવારણ: ॥૩૦॥ અદ્યાપિદૃશ્યતેરાજન્યમુનાકૃષ્ટવર્ત્મના ॥ બલસ્યાનંતવીર્યસ્યવીર્ય
સૂચયતીવહિ ॥૩૧॥ એવંસર્વાનિશાયાતાએકેવરમતોવ્રજે ॥ રામસ્યાશ્લિષ્ઠચિત્તસ્યમાધુર્યૈર્વ્રજયોપિતાં ॥૩૨॥ ૬.ભા.દ.ઉ.પંચષષ્ઠિતમોઅ. ॥૬૫॥
શ્રીશુકઃનંદવ્રજંમ્તેરામેકરૂપાધિપતિર્નૃપ: ॥ વાસુદેવોઽહમિત્યજ્ઞોદૂતંકૃણાયપ્રાહિણોત્ ॥૧॥ ત્વંવાસુદેવોભગવાનવતીર્ણોજગત્પતિ: ॥ ૬૬
પ્રસ્તોભિતોબાલેર્મેનઆત્માનમચ્યુતં ॥૨॥ દૂતંચપ્રાહિણોન્મંદ:કૃણાયાવ્યક્તવર્ત્મને ॥ દ્વારકાયાંયથાબાલોનૃપોબાલકૃતોબુધ: ॥૩॥ દૂતસ્તુદ્ધા
રકમિત્યરઘુણાસ્થિતંપ્રભું ॥ કૃર્ણકમલપત્રાક્ષરાજસંદેશમવ્રવીત્ ॥૪॥ વાસુદેવોઽવતીર્ણોઽહમેઽપ્પદ્મપર: ॥ મૂતાનામનુકંપાર્થત્વં
તુમિથ્યાઽમિધાંત્યજ ॥૫॥ યાનિત્વમસ્મચ્ચિન્હાનિમૌઘ્યાદ્ધિમર્પિસાત્વત ॥ ત્યક્તૈર્હિમાંત્વંશરણંનોચેદેહિમમાહવં ॥૬॥ શ્રીશુકઃકત્યનંત

જમુનાંજીના જળમાં પેલા. ॥૨૮॥ અને હવે પ્રમાણેની જળક્રીડા કરવા પછી, જળરામ, જ્યારે બહાર નીક-
ળ્યા: સારે જમુનાંજીને તેમને સ્થામ પક્ષ-પણા સુલનાં ધરણાં-અને સોનાની શુદર માળા આપી. ॥૨૯॥
ત્યારે નાભચ્છા પેદેરેને, સોનાની માળા વાલવાથી રાજગારપલા: અને ચંદન, લગાડેલા: જળરામ, મહેદના
મોટા દાઢીના સરખા, શોભવા લાગ્યા. ૩૦. હે રાજા, અદ્યાપિ સ્ત્રી તે દેશએ જમુનાંજી, જાણે એ અ-
નંત ભગવાનના, મેહા પરાક્રમે સ્વપત્તાં લેખ: તેમ, પાંકા થયેલા માર્ગવાજાં: જોવામાં આવે છે. ॥૩૧॥
એ રીતે જમુનાં જળરામની મધુનાથી, સ્ત્રીત એવાયલી રાતની વેળાએ આવેલી જમુના સુધળી સ્ત્રીઓની:
આથે: રામ એકલા જ રમતા હતા ॥૩૨॥ હવેશ્રીજીનાંદેશમાં ૨૬. જમુનાં આકર્ષણનામે પાંસડેમાં અંસ ॥૬૫॥
અર્થવાય ૬૬ શ્લોક-શ્રીશુક-જળરામ નંદજીના જમુનાં મયા હતા, સારે કરૂપ દેશના અગાન રાજા
પ્રાહ્લકે, "હે પોતે જાસુદેવ છું:" એમ કહીને, કમળની પાસે હાત મોકલ્યો. ॥૧॥ એ રાજાને, બીજા કમ

મકલ લોકે, "તમેજ જગતપતિ વાસુદેવ ભગવાન આવતરેલા છો:" એમ કહી, હેતરવાથી: તે પોતે અંધુન
ભગવાન હોવાનું માની બેઠો હતો. ॥૨॥ રમતામાં જુદાં વિનાનાં છોકરાંએ જમ, તેમનામાંના: એક બાળકને,
રાજા દરાવેછે: તેમ મૂખ લોકોએ વિષ્ણુ દરાવેલા, એ મદ જુદાંએ: અર્ચિલ માર્ગ વાળા, કમળની પાસે
હાતને મોકલ્યો. ॥૩॥ સારે એ હાતે દારકાંમાં જમને: લાં સભાના મધ્યમાં બેરેલા, કમળનેત્ર કમળ ભગવાનને:
એ રાજાને સંદેશો, કહી સંબળાવ્યો કે: ॥૪॥ "પ્રાણીએ ઉપર દયા કરવાને અપતરેલો, વાસુદેવ તો, હું
એકજ છું: બીજા કોઈ નથી: મારે એ રીતના જિમ્યા ધારણ કરેલા નામને, તમે તથા વો. ॥૫॥ અને હે
સાત્વત, તમે મુદપણથી, અમારાં જે જે ચિન્હો, ધારણ કરેલાં છે: તે તે સંધને તથા દેખને, મારે શરણ
આવો: તથા જો તેમ નકરો તો, મારી સાથે યુદ્ધ કરો." ॥૬॥ એ રીતનું, અર્થ જુદાં પાંડુકુ, બોલવું
સાંભળીને: રાજા ઉમસેન તથા સર્વ સભાસદો, મોટી દસી પડ્યા. ॥ ૭ ॥ તેથી તેની મરફરી થઈ: પછી

ભગવાને તે દત્તની સાથે, તેને કહેવશબ્દ ક; " હે મહા, જેને મારે તું આ રીતે બહે, તે બિન્દો હું તારી પાસેથી કાઢી લેશ. ॥ ૮ ॥ અને હે અગ્નિ આરે તું કામગી મરણે અને વટ પછીઓ યજ્ઞ વિદ્યાઓ; મોહુ ઠાકાને મુખેથી કહ્યું જશે, ત્યારે તારો આશ્રય; કૃતરાંઓ કરશે. ॥ ૯ ॥ પછી તે દુને પાછા જઈને, એ પ્રકારનાં તિરસ્કારનાં સંજ્ઞાં વચ્ચે; પોતાના રાજ્ય પાંડુકને કહી સંભળાવ્યાં; અને કૃષ્ણ પછી રથ ઉપર બેસીને, તેની પાછળ જાણીપૂરીમાં ગયા. ॥ ૧૦ ॥ ત્યારે કૃષ્ણનો, એ વધાગ સાંભળવાથી; એ પાંડુક રાજ્ય ઉતાવળે જ પછી અદ્યોદ્ધિથી સેના સહિત; નમસ્કારી બહાર નીકળ્યો. ॥ ૧૧ ॥ અને તેનો પક્ષ કરનારે, તેના મિત્ર કાશી રાજ્ય પછી ત્રણ અદ્યોદ્ધિથી સેના બેઠીને, તેની પાછળ નીકળ્યો; ત્યાં દરિભગવાને પાંડુકને જોયો. ॥ ૧૨ ॥ તો તેણે શેષ-મહા-પદ્મ-મહા-સારંગ ધનુષ્ય-અને શ્રીરાત્ન વિગેરે; પારણ કથ્યા હતા; તેણે પેહેરેલી વનમાળા અને

કોસ્તુભમણિ શોભતાં હતાં; પીળાં રેશમી વસ્ત્ર, પેહેર્યાં હતાં; ધનુષ્યે વિશે મરક હતા, ધરણ્યાં અને મુકટ અમુલ્ય હતાં; અને મહારાત્રિ કુંડો યજ્ઞકતાં હતાં. ॥ ૧૩-૧૪ ॥ એ રીતે નાટકની રમજૂમી ઉપર, નાટકનાર વેશ લેધને આવેલા સરખો; પોતાના જેવો જ કૃત્રિમ વેશ પારણ કરીને, તેને આવેલો દેખી; દરિભગવાને પછું દસતું આગ્યું. ॥ ૧૫ ॥ અને શનુઓ, ત્રિશળ-મદા-પરિધ-સાંઝ-રશ્મિ-પ્રાસ-તોમર-તરવાર-પદ્મ-અને બાણોના પ્રહારો; દરિભગવાન ઉપર કરવા લાગ્યા. ॥ ૧૬ ॥ ત્યારે કૃષ્ણભગવાને પછી, જેમ પ્રલય કાળનો અભિ, અનેક પ્રકારની પ્રભાઓનો નાશ કરે; તેમ પોતાની મદા-તરવાર-ચક્ર-અને બાણોવડે, એ પાંડુક અને કાશી રાજ્યના, દાથી-ધોડા-રથ-અને પાવણવાળા લોકરનો; અલંત નાશ કરી નાંખ્યો. ॥ ૧૭ ॥ અને શનુ-ઓના મૂલેલા-રથોઓ-ધોડા-દાથી-માણુઓ-અમર-અને ઉટા વિગેરેથી ભરાય મેલી રમજૂમી; શરૂ પુરોધને

દુપાકર્ણ્યપૌંડ્રકસ્યાલપ્તે ધસઃ ॥ ડગ્રસેનાદયઃસમ્યાઉચ્ચકૈર્જહસુસ્તદા ॥ ૭ ॥ ઉવાચદૂતંભગવાનપરિહાસકથામનુ ॥ ઉત્ત્રદ્યેમૂઢચિન્હાનિવૈ સ્વમેવંધિકસ્યસે ॥ ૮ ॥ મુખંતદપિધાયાજ્ઞકંકમુદ્દૃષ્ટ્વૈત્ત્વઃ ॥ શયિષ્યસેહતસ્ત્રભવિતાશ્રણંશુનાં ॥ ૯ ॥ ઇતિદૂતસ્તદાક્ષેપંસ્વામિનેસર્વમા હરત્ ॥ કૃષ્ણોઽપિરયમાસ્થાયકાશીમુપજગામહ ॥ ૧૦ ॥ પૌંડ્રકોઽપિતદુદ્યોગમુપલભ્યમહારથઃ ॥ અક્ષૌહિણીભ્યાંસંયુક્તોનિશ્ચક્રામપુરાદુ તં ॥ ૧૧ ॥ તસ્યકાશીપતિર્મિત્રંપાર્ણિગ્રાહોઽન્વયાન્નૃપ ॥ અક્ષૌહિણીભિસ્તિસૃભિરપશ્યત્પૌંડ્રકંહરિઃ ॥ ૧૨ ॥ શંખાર્યસિગદાશાર્દ્ધશ્રીવસ્સા ચુપલક્ષિતં ॥ વિભ્રાણંકૌસ્તુભમણિંવનમાલાવિભૂષિતં ॥ ૧૩ ॥ કૌશેયવાસસીપીતેવસાનંગરુડધ્વજં ॥ અમૂલ્યમૌલ્યાભરણંસ્ફુરન્નકરકુંડ લં ॥ ૧૪ ॥ દૃષ્ટ્વાત્પ્રાપ્ત્સ્તુલ્યવેષંકૃત્રિમમાસ્થિતં ॥ યથાનટરંગમતંવિજહાસધ્રુશંહરિઃ ॥ ૧૫ ॥ શૂલેર્ગદાભિઃપરિધૈઃશત્કયૃષ્ટિપ્રારત્તોર્મૈઃ ॥ અસિભિઃપિશૈર્બાણૈઃપ્રારત્તરયોહરિં ॥ ૧૬ ॥ ણસ્તુતત્પૌંડ્રકકાશિરાજયોર્બલંગજસ્યંદનવાજિપતિમત્ ॥ ગદાસચક્રેભિરાર્દયદ્રશંયથા યુગતેહુતભુક્ષુયક્ષપ્રજાઃ ॥ ૧૭ ॥ આયોધનંતદયવાજિકુંજરદ્વિપત્વરોષ્ટ્રૈરરિણાવલંકિતૈઃ ॥ વભૌચિતંમોદવહંમનસ્વિનામાક્રીડનંમૂતપતેરિવો લ્બણં ॥ ૧૮ ॥ અથાહપૌંડ્રકંશૌરિર્ભોભોપૌંડ્રકપદ્મવાનુ ॥ દૂતવાક્યેનમામાહતાન્યસ્ત્રાપ્યુત્સૃજામિતે ॥ ૧૯ ॥ ત્યાજયિષ્યેભિધાનંમેયત્વયાજ્ઞમ્ વાધૃતં ॥ વ્રજામિશરણંતેદ્યયદિનેચ્છામિસંયુગં ॥ ૨૦ ॥ ઇતિક્ષિપ્વાશિતૈર્બાણૈર્વિરર્થાકૃત્યપૌંડ્રકં ॥ શિરોઽવૃશ્વદયાંગેનવજ્રેણંદ્રોયથાગિરેઃ ૨૧ તથાકાશિપતેઃકાપાચ્છિરઉત્કૃત્યપત્રિભિઃ ॥ ન્યપાતયત્કાશિપુર્યાપદ્મકોશમિવાનિલઃ ॥ ૨૨ ॥ એવંમત્સરિણંહત્વાપૌંડ્રકંસસલંહરિઃ ॥ દ્વારકા માવિશત્સિદ્ધૈર્ગાયમાનકથામૃતઃ ॥ ૨૩ ॥ સનિત્યંભગવદ્ધ્યાનપ્રધ્વસ્તાશ્ચિલબંધનઃ ॥ વિભ્રાણશ્વહરેરાજન્સરૂપંતન્મયોઽભવત્ ॥ ૨૪ ॥ શિરઃપ તિતમાલોક્યરાજદ્વારેસકુંડલં ॥ કિમિદંકસ્યવાક્રમિતિસંશયિરિજનાઃ ॥ ૨૫ ॥ રાજાઃકાશિપતેર્જાત્વામહિષ્યઃપુત્રબાંધવાઃ ॥ પૌરાશ્વહાહતારા જન્નાયનાયેતિપ્રારુદન ॥ ૨૬ ॥ સુદક્ષિણસ્તસ્યસુતઃકૃત્વાસંસ્થાવિધિપિતુઃ ॥ નિહત્યપિતૃહંતારંયાસ્યામ્યપચિતિંપિતુઃ ॥ ૨૭ ॥ ઇત્યાત્મનાઽભિ સંધાયસોપાધ્યાયોમહેશ્વરં ॥ સુદક્ષિણોઽર્ચયામાસપરમેણસમાધિના ॥ ૨૮ ॥ પ્રીતોઽવિમુક્તેભગવાંસ્તસ્મેવરમદાદ્રવઃ ॥ શિલ્પહંતૃવધોપાયંસવત્રે

આનેક દામક, તથા રૂઢને કિડા કરવાના રથાન જેવી; ભયાનક ચપેલી શોભવા લાગી. ॥ ૧૮ ॥ તે પછી કૃષ્ણે પાંડુકને કહ્યું કે; " તે દુને મોઢે મને જે કહેવશબ્દ હવું, તે અજોગ હવે, હું તારા ઉપર મુકું. ॥ ૧૯ ॥ અને તે વડે; તું અગ્નિએ, બુદ્ધ પારણ કરેલ, મારા નામને; હું તબની દેશ; તથા બે મને મુક કરવાની હમ્મ નહીં હોય તો, તારે શરણે આવીશ. " ॥ ૨૦ ॥ એ રીતે તિરસ્કાર કરીને, તી-ક્ષ્ણ બાણોવડે, એ પાંડુકને રથ વિનાનો કરીને; પછી, ઉદે વજ્રવડે પર્વતનું શિખર કાપવાની પેઠે; પોતાના ચ-ક્રવડે, તેમણે તેનું માથું કાપી નાંખ્યું. ॥ ૨૧ ॥ અને તે રીતે જ કાશી રાજ્યનું માથું પણ, પદ્મથી બુદ્ધ કરીને, વાયુએ ઉડાડેલા કમળના પોટાની માફક; તેને બાણોવડે કાશીપુરમાં ફેંકી દીધું. ॥ ૨૨ ॥ એમ અદેખાઈ કરના-રા પાંડુક રાજ્યને તેના મિત્ર સહિત મારીને; સિદ્ધ લોકોથી કથા રૂપી અમૃતનું માન કરતા, દરિ ભગવાન; દારકાને વિશે પધાર્યા. ॥ ૨૩ ॥ અને હે રાજા, તે પાંડુક રાજ્ય હમેશાં ભગવાનોના વેશ ધરવાથી તેને ભગવા-

નનું ધ્યાન રહેવાવડે; તેનું મન ભગવાનમાં તદાકાર યજ્ઞને, તેનાં કર્મ બંધને છૂટી જાય; તે દરિ ભગવાનના સ્વરૂપને જ પામ્યો. ॥ ૨૪ ॥ તથા કાશી નગરમાં રાજદાર આગળ; કુંડળ સહિત માથું પડેલું દેખી; લોકો શંક-ય કરવા લાગ્યા કે; " એ માથું કોનું હશે, અને અદોયાં ક્યાંથી આવીને પડ્યું ? " ॥ ૨૫ ॥ પછી તે કાશીરા-જનનું જ બાણી, તેની રાણીઓ-પુત્રો-ગાંધવો-અને નમરના લોકો; " હે નાથ-કેરાળ-દામ માર્યાં મમં. " એમ બોલીને રોવા લાગ્યા. ॥ ૨૬ ॥ અને પિતાના મરણ પાછળની ઉત્તર ક્રિયા કરવા કેડે; એ કાશીરાજના દીકરા સુદક્ષિણે, પિતાના મારનારને મારીને; વૈર લેવાનું નહીં કર્યું. ॥ ૨૭ ॥ અને તે સુદક્ષિણે એ પ્રકારના મનના નિશ્ચયથી, પોતાના ઉપાધ્યાયો સહિત; મોટી એકાગ્રતાથી, સદાશિવનું, પૂજન કર્યું. ॥ ૨૮ ॥ ત્યારે પ્રલય ચપેલા ભગવાન સદાશિવે, તેને વરદાન માગવાનું કહેવાથી; તેણે પોતાના પિતાને મારનારનો, તથા ચપાનો ઉપાય મળવાનું; પોતે હમ્મણું વરદાન જ માગ્યું. ॥ ૨૯ ॥ એટલે સદાશિવ બોલ્યા કે, " તું બાણો અને

रहितने सधिन, अभिचार विधानयी; इतिशुभिन पुनः कर, जेथी प्रयोजनशी विंशत्यो ते अग्नि; जे
तुमिनी योजना, आहवेने नदी मानसना ५५२ करीको; तासो संकट सिद्ध करी. ॥ २० ॥ जे प्रभावे महा-
देव कहेयायी; तेजे जे रीतना अभिचार प्रयोग, ५५५ करीको; ॥ २०-२१ ॥ ओइये दुंडमाथी तपा-
येमा तांम जेथी दही, मूत्र, अने माटवीना पाणवाजे-आंम्यामाथी अंगारा जरी-अने अग्नि अंगार-
मूर्तिमान अग्नि पादर नीकये. ॥ २२ ॥ अने ते साकडीये सरणी हारि अशुली दही, अने अमरो सधिन
विंशत्यो मेदासको-पोतानी छथी अमरो आटनी-नाजे-जणता त्रिखणी हेन्ना करी-ताड जेवडा पमवडे
पुथाने हंवावने-अने अने यही विंशत्यो, दही दिसाओने पाणी मूत्रो; दारुणी सभे दही भये.
॥ २३-२४ ॥ सारे जे अभिचारना अग्निने, पाणने, अमरो देणीने; वन जगवायी मूत्रो तास पावयानी

पेटे; दारुणी सर्व लोक, जशी मया, ५५५ अने अग्नि वीधि, आनुर जनेवा नेगजे; सभा भवे भासावे
रमना, अमवान पासे वरुने कहुं के. ॥ २५ ॥ जे जेथेकोटा छथर, नमरने पाणता अग्नि यही, अमर नमे रोजव
करी. ॥ २६ ॥ सारे जे कोठो गणराट संजानी, अने पोतनाओने दुप धनुं जेधने; जे सर्वना शरभ
३५ अमवान; करीने कहुं के. ॥ २७ ॥ कोठीको नदी, दुं तगाई रक्षक कहुं. ॥ २८ ॥ यही सर्वना अंतरना
अने जहाना साक्षी अमवान; जेने महादेवी कया होवानुं वरुनी वरुने, पडमाभां रक्षे पोतना अने;
तेना नास करवानी आता आपी. ॥ २९ ॥ ओइये ते करी ३५ सरभा प्रकाश यही प्रखयना अग्नि जेना
अम वरुता, अने पोतना तेवडे आकाश-पृथ्वी-दिशाओ-अने अंतरिक्षने बरी देता; मुकुंद अमवानना
अने, जे अग्नि ३५ कलानुं; भईन करी नांम्यु. ॥ ३० ॥ अने हे रात्र, अमवानना यज्जना तेवरी, मोहुं आपी

वरमीप्सितं ॥ २९ ॥ दक्षिणाग्निपरिचरत्रा ज्ञेयः सममृत्विजं ॥ अभिचारविधानेन सचाग्निः प्रमथैर्दृतः ॥ ३० ॥ साधयिष्यतिसंकल्पमब्रह्मण्येप्र
योजितः ॥ इत्यादिष्टस्तथाचक्रे कृष्णायाभिचरन्व्रती ॥ ३१ ॥ ततोऽग्निरुत्थितः कुंडान्मूर्तिमानतिभीषणः ॥ तप्तताम्रशिखइमश्रुरंगारोद्गारिलो
चनः ॥ ३२ ॥ दंष्ट्रोऽग्रशुक्रटीदंडकठोरस्यः स्वजिह्वा ॥ आलिहन्सृक्किणीनग्नो विन्वस्त्रिशिखंज्वल ॥ ३३ ॥ पद्म्यांतालप्रमाणाभ्यांकं पयत्र
वनीतलं ॥ सोऽभ्यधावदृतो भूतैर्द्वारकांप्रदहन्दिशः ॥ ३४ ॥ तमाभिचारवहनमायांतद्वारकौकसः ॥ विलोक्यतवसुः सर्वे वनदाहे मृगायथा
॥ ३५ ॥ अक्षैः सभायां क्रीडंतं भगवंतभयातुराः ॥ बाहित्राहित्रिलोकेशवः प्रदहतः पुरं ॥ ३६ ॥ श्रुत्वा तज्जनवेक्यं दृष्ट्वा स्वानांच साधवसं ॥
शरण्यः संमत्स्याहमाभेष्टेत्यवितास्म्यहं ॥ ३७ ॥ सर्वस्यांतर्बहिः साक्षी कृत्यामाहेश्वरी विभुः ॥ विज्ञायतद्विधातार्थपार्श्वस्थं च क्रमादिशत् ॥ ३८
तत्सूर्यकोटिप्रतिगैर्दुर्लभं दृष्ट्वा त्वत्प्रमानं प्रलयानलप्रभं ॥ स्वतेजसाखंकुभोऽयरोदसीचक्रं मुकुंदास्त्रमथाग्निमादयत् ॥ ३९ ॥ कृत्यानलः प्रति
हतः सरयांगपाणे रस्त्रौ जसा सनृपभग्नमुखो निवृत्तः ॥ वाराणसीं परिसमेत्य सुदक्षिणंतं सत्विर्जनं समदहत्स्वकृतोऽभिचारः ॥ ४० ॥ चक्रं च वि
ष्णोस्तदनुप्रविष्टं वाराणसीं साहसभालः पाणां ॥ सगोपुरादालककोष्ठसंकुलांसकोशहस्त्यश्वरथान्नशालां ॥ ४१ ॥ दग्ध्वा वाराणसीं सर्वा वि
ष्णोः पदं द्रुष्ट्वा न ॥ भूयः पार्श्वमुपातिष्ठत् कृष्णस्यास्त्रिष्टकर्मणः ॥ ४२ ॥ यएनं श्रावयेन्मर्त्य उत्तमश्लोकविक्रमं ॥ समाहितो वा शृणुयात्सर्वपापैः
मुमुक्षुः ॥ ४३ ॥ इ० भा० म० ६० ३० पौंड्रकादिवधो नाम षट्षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६६ ॥ राजा० भूयोऽहं श्रोतुमिच्छामिरामस्याद्भुतकर्मणः ॥
अनंतस्याप्रमेयस्य यदन्यत्कृतवान्मभुः ॥ १ ॥ श्रीशुक० नरकस्य सखा कश्चिद्विदो नामवानरः ॥ सुग्रीवसचिवः सोऽयं भ्राता मे दस्य वीर्यवान्
॥ २ ॥ सस्युः सोऽपचितिकुर्वन्वानरो राष्ट्रविभवं ॥ पुरग्रामाकरान्धोषानदहद्वह्निमुत्सृज ॥ ३ ॥ क्वचित्सशैलानुत्पाद्यते देशान्समचूर्णयत्
आनर्तान्सुतरामेव वास्तेऽमित्रहा हरिः ॥ ४ ॥ क्वचित्समुद्रमध्यस्थो दोर्भ्यामुत्क्षिप्यतज्जलं ॥ देशान्नागायुतप्राणो विलाकूलानमज्जयत् ॥ ५ ॥
आश्रमान्वापेमुपानां कृत्वा भग्नवनस्पतीन् ॥ अदूपयच्छकृन्मूत्रैरग्नीन्वेतानिकान्खलः ॥ ६ ॥ पुरुषान् योपितो हसः क्षमाभूद्राणां गुहासुरः ॥

अग्निने कृष्णा अग्नि, जे कलाणी अग्नि; पाछा पणने, करीपुरीमां वरु; पोतने अभिचार यही उत्पन्न
कराको, ते सुदक्षिणने-अग्निने-आहवेने-अने लांवा कोठो पण; पाणी नांम्या. ॥ ४० ॥ अने तेथी
पाछा जनेवा यके पण करीमां पेशीने, लांवा मेरी मयावाया; यरे-सभाओ-दारी-दरवान-अमारी-
ओ-अमर-दहीमाना-पोतानी-रक्षणां-अने आगदिको कोठो सुद्धा; आपी करीपुरीने पाणी दीधी.
॥ ४१ ॥ अने ते यही जे पियनुं यके पाछा आवाते; आहवे अग्नि करीमां कृष्णा पडमाभां; प्रथम प्रभा-
वेन वरुं ॥ ४२ ॥ आ उत्तम श्लोक अमवानना पशुअग्नि, जे मनुष्य ओका अग्नि संजानी; अमर
आग्नि; ते सर्व पाप यही मुक्त करव. ॥ ४३ ॥ इति श्री० भा० दशम स्कंधो अखंडो अ० संपूर्ण ॥ १९९ ॥
अध्याय ६६ मे. — पौंड्रकादिवधो नाम षट्षष्टितमोऽध्यायः, अनंत-अप्रमेय-अने अद्वैत अग्नि करीमां अमवान
शुभे, पाणी जेने अग्नि करीमां होय, ते आंजगवानी अने अग्नि हो. ॥ १९९ ॥ श्रीशुक-कोट अक्षैः दक्षिणामने

पशुअग्नि वानर; जे, सुग्रीवो मंत्री, भईको भाग, अने नरकापुरीमां मित्र दतो ॥ १ ॥ ते पोतना जे पियनुं
वेर पाणवा सारे; नगर-गाम-पाण्यो-अने वरु आदिने विजे आग यही सजमावी देधने; देशो पण्यो
नास करीको दतो. ॥ २ ॥ ते आहवे पणनेको कपाडीने, देशो अग्नि करी नांम्यो; अने तेना मित्र नरकापुरीने
मानसारा; दक्षिणामवानना पशुअग्नि आनते, (आग्नि मंजु), देशमां तो; ते (पशुने करीने पशुअग्नि रमजोने
दतो. ॥ ३ ॥ तथा जे दग्धगद दहीना अमवानो वादो, आहवे अमरनी पमवां, कला रदी; दग्ध-
वडे अग्नि कलापीने, ते वडे कलागना प्रदेशने तो; पोता दतो. ॥ ४ ॥ योता इति अग्निना आग्निनां अ-
ग्नि, नांम्यो नांम्यो; अने तेमना यज्जना अग्निमां, विधा तथा भूत आदि नांम्यो; ते दुष्ट यही अग्नि
करीको दतो. ॥ ५ ॥ अने जे अग्नि वादो, पुरुषो तथा अग्निने, अमरीको रक्षे कोठो पेटे; पशुअग्नि
अग्निमां, पुरी देधने; तेनुं मोहुं, पशुअग्नि रक्षेमां वडे करीको दतो. ॥ ६ ॥ अने रीति देशोने दुप दतो-अने

રાએ તે પદ્માક્ષા ઘડી ગઈ બળને, મંદિરા બરેભો કળશ ઉપાડી લીધા. ૧૧૪૩ા પછી તે કુનારા અને મદલકા
કન્નભલ થયેલા વાંદરાએ; જળરામને કાપાવવા માટે, દક્ષનાં દક્ષનાં એ કળશને ફેડી નાંખીને; તેમનું પશુ
અપમાન કર્યું; તથા તેમને નદી અખકાસ્તાં, ધુપપણથી અગ્નિનાં વન ખેંચીને; તે ફાડી નાંખવા લાગ્યા.
૧૧૪૫ા એ રીતે તેના એ અતિ અવિનવ દેખાવાથી, અને દેહને તેણે ઉપદ્રવ કરેલા હોવાથી; જળરામે ક્રોધે
બરાધ તેને મારી નાંખવાની ઇચ્છાથી, હજ તથા મૂશળ ઉપાડ્યાં. ૧૧૪૬ા ભારે એ મોટા પરાક્રમી દિગ્વિદે પશુ
પોતાના હાથવડે, સાળનું ઝાડ ઉપાડીને, વેગમહિત આવી તે વડે, જળરામના માથામાં ઘા કરેલા. ૧૧૪૭
એટલે જળવાન સંકર્ષણે પવંતની પેડે સ્થિર ઉભા રહીને, પોતાના માથા ઉપર આવી પડતા, તે ઝાડને પકડી
લેઈ; પોતાના મુંદદ નાખના મૂશળનો, તે વાંદરાને પ્રહાર કરેલો. ૧૧૪૮ા ત્યારે માથામાં વાંચેલા મૂશળથી

નીકળેલી, લેહલીની ધાગ્યોવડ; ગેહવાળા પર્વતની પેઠે, શોભવા લાગેલા તે વાંદરાએ; એ પ્રદારને ન ગણકારતાં, ફરીથી બીજાં જાડ ઉપાડીને; બેરથી તેને વાંદરાં ચિનાનું કણુ. અને તે વડે લજો કોષ કરીને, બજારમને મારવા લાગ્યો; એટલે બજારમે તે ઝડપના સો કડકા કરી નાંખ્યા. ૧૨૦૧ પછી કોષથી બીજાં જાડ વડે મારવા જતાં, બજારમે તેના પશુ સેંકડો કડકા કરી નાંખ્યા; એ રીતે બજારમની સાથે વદતાં, વારંવાર ઝાડો જાળીજતાં; ફરી ફરીને બીજાં ઉપાડવાથી; તેણે તે વનને ઝાડ ચિનાનું કરી મૂક્યું. અને પછીથી રીસે બજેલો તે વાંદરો, બજારમના ઉપર પશુની સિલાઓનો વરસાદ કરવા લાગ્યો; પશુ મૂકાને ધરતારા બજારમે, તે સજાવાનો પશુ; રમતની પેઠેજ ચુરો કરી નાંખ્યો. ૧૨૧-૨૨૪ ત્યારે તાડ જેવડાં પોતાના હાથની મૂડીઓ વાળીને, તે મોટા વાંદરાએ બજારમની પાસે જઈ; એ મૂડીઓ તેમની જાતીમાં મારી. ૧૨૩૪ એટલે બજારમે પશુ, હજ અને મૂકાને નાંખી દેધને; કોષવકી તેના ગળાની હાંસડી ઉપર, પોતાના બે હાથ વડે પ્રદાર

કર્યો; તેથી લોકો એકતો એ વાંદરો પડી ગયો. ૧૨૪૫ સારે હેં પરીક્ષિત રાજા, વાપુ મહી પાણીની અંદર વહાણ કંપાવી પેડે; વનસ્પતિ અને જળાશયો સુકાં, આખો પર્વત; એ વાંદરો પડાયો કંપા લાગ્યો. ૧૨૪૬ અને જળ શબ્દ તથા નયઃ શબ્દ, તથા સાંઘે યયું, સાંઘે યયું, એમ બોલવા; આકાશમાં ઉભેલા દેવતાઓ—સિદ્ધ લોકો—અને મુનિશ્રેયો કૂચનો વરસાદ વરસાવવા લાગ્યા. ૧૨૪૭ આ રીતે જમતને દુઃખ દેનારા એ દ્વિવિદ વાનરને મારીને, લોકો યદી વજ્યાણુ કરતા, ભગવાન જગદગ્રામ; પોતાના પુર દારકાંને વિશે પધાર્યા. ૧૨૪૮ છત્રીશો બાંઠ દશમા સ્કંધનો દ્વિવિદ વધ નામે સપ્તમ્યો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૨૪૯

અધ્યાય. ૬૮ મો.—શ્રીશુક—યુદ્ધમાં જળ મેળવનારા જાન્યવર્તિન પુત્ર સાંભે જ્યારે સ્વયંવરમાંથી, દુર્મોહનની દીકરી લક્ષ્મણાનું હરણ કર્યું; સારે કોષેલા કૌરવો બોલ્યા કે; “આ વિનય વિનયના ઘોઠાએ, કામના વિનાની કન્યાનું જળાશયે હરણ કરીને; આપણું અપમાન કર્યું. ૧૨-૨૪ મારે એ ઉદ્ધત ઠીકરને

પાંથી થયો; આપણે પ્રસન્ન થઈને, આપણી પૂજાને જેઓ જોયે છે: એવા યાદને શું કરી શકનાર છે. હજી અને જોડાને બધા દરેક સાંભળવાથી, કદાચ વૃષ્ટિએ અર્ધાં આપણે તે: સારી રીતે દમન કરવી હિંમતી પડે, તેઓને અને ગળી જઈને: તેઓ સાંત થઈ જશે. ૧૨૧૧ એ પ્રમાણેના વિચાર કહ્યું - શબ્દ-મુક્તિ-પદ્ધતિ-અને સુયોજન વિચારે કરીને; તે પદ્ધતિ બાંધવાની સમગ્રી મેળવ્યા પાદ તેમજ આંખને આંધી લેવાનો વતન કન્યા. ૧૨૧૨ ત્યારે પોતાની પાછળ દોડી આવના કૃતિને દેખી, મદારથી સાંચ એકલા; પોતાનું શુદ્ધ ધનુષ્ય દાઢયા લેકને, ભિદની પડે, તેઓની સામે ક્યા રહેા. ૧૨૧૩ જોડે કાષ પામેલા-પડી લેવાની કન્યાવાળા-કોના રહે ક્યા રહે, એમ જોયના-એ કહ્યું આદિ ધનુષ્ય મારીઓ, તેને પહોંચી ગયા: અને આજો કૃતિના લાગ્યા. ૧૨૧૪ ત્યારે જે રાગ: શુદ્ધ મુખે સિદ્ધને વિવેચાની પડે, કૌરવાએ વિચેરો તે; તેઓને

નહોં મણકારનારો, અને યાદવેને આનંદ પમાડનારો જાણ: તે સદન કરી શક્યો નહોં. ૧૨૧૫ અને પોતાના શુદ્ધ ધનુષ્યનો ટંકાર કરીને, એ હાથે કહ્યું આદિ રથીઓને; એ દર, પુરુષોએ રીતે જાણે, દરેકને છ છ જાણોવડે વિધિ નાખ્યા. ૧૨૧૬ એટલે ત્યાર ત્યાર જાણુ તેમના ત્યાર ત્યાર યોગ્યોને, એકેડું તેમના સારથી-ઓને, અને એકેડું તે રથીઓને; એ રીતે જાણે મારવાથી, એ મોટા ધનુષ્યવાળાના તે કામને: એ સધ-જાઓએ વખાણ્યું. ૧૨૧૭ પછી એ છ જણમાંના ત્યાર જણે, તેના ત્યાર યોગ મારવા: એકે તેના સારથીને મારવા: અને એકે તેનું ધનુષ્ય કાપ્યું; એમ ને સધજાઓએ મળીને, તેને રથ વિનાનો કર્યો. ૧૨૧૮ પછી યુદ્ધમાં એ કૌરવો પછી મેદાને, ને રથ વિનાનાને પાંથી લેઈ જઈ પાંથીને: એ કુમાર અને કન્યા સહિત, પો-તાના નગરમાં પાછા ગયા. ૧૨૧૯ જે રાગ, તારના કહેવાથી, એ પાન સાંભળીને: કૌંધ બરાવણા યાદ-

દર્થાકૃત્યન:કન્યામકામામહરટ્ટલાત્ ॥૨॥ વધ્રીતેમંદુર્વિનીતંકિંકરિષ્યંતિવૃણય:॥ યેડ્મત્પ્રસાદોપચિતાંદતાંનોમુંજતેમહીં ॥૩॥ નિમ્ત્ર હીંતંસુતંશ્રુત્વાયદેપ્યંતીહવૃણય: ॥ મગ્નદર્પા:શમંયાંતિપ્રાણાદ્વસુસંતા: ॥૪॥ इतिकर्ण:शलोभूरिर्यज्ञकेतु:सुयोधन:॥ सांबमारोभिरबहुं कुरुवृद्धानुमोदिता: ॥૫॥ दृष्ट्वानुधावत:सांबोधार्तराष्ट्रान्महारथ: ॥ प्रगृह्यरुचिरंचापंतस्योसिंहइवैकल:॥૬॥ तंतेजिघृक्षव:कुद्वास्तिष्ठति तिष्ठेतिभाषिण:॥ आसाद्यधन्विनोबाणै:कर्णाग्रण्य:समाकिरन् ॥૭॥ सोऽपविद्ध:कुरुश्रेष्ठकुरुभिर्यदुनंदन:॥ नामृष्यतदचित्पार्ष:सिंह:क्षुद्र मृगैरिव ॥૮॥ विस्फूर्ज्यरुचिरंचापंसर्वान्विव्याधसायकै:॥ कर्णादीन्ब्रूयान्वीरस्तावद्वियुगपत्पृथक् ॥૯॥ चतुर्भिश्चतुरोवाहानैकैकेनचसा रथीन् ॥ रथिनश्चमहेष्वासास्तस्यतत्तेऽभ्यपूजयन् ॥૧०॥ तंतुतेविरथंचक्रुश्चत्वारश्चतुरोहयान् ॥ एकस्तुसारथिजघ्नेचिच्छेदान्य:शरासनं ॥૧१॥ तंबध्वाविरथीकृत्यकृच्छ्रेणकुरवोयुधि ॥ कुमारंस्वस्यकन्यांचस्वपुरंजयिनोऽविशन् ॥૧२॥ तच्छ्रुत्वानारदोक्तेनराजन्संजातमन्यव: ॥ कुरुन्त्युद्यमंचकुरुग्रसेनप्रचोदिता: ॥૧३॥ सांत्वयित्वातुतान्રામ:સન્નદાનવૃષ્ણિપુંગવાન્ ॥ નૈચ્છત્કુરુણાં:ણીનાંકલિકલિમલાપહ: ॥૧૪॥ જગામહાસ્તિનપુરંરથેનાદિત્યવર્ચસા॥ ब्राह्मणै:कुलवृद्धैश्चतुश्चंद्रइवग्रहै:॥૧૫॥ गत्वागजा यंरामोबाह्योपवनमास्थित:॥ उद्धवंपे यामासंघृतराष्ट्रंबुभुत्सया ॥૧૬॥ સોભિવંયાંબિકાપુત્રંમીષ્મંદ્રોણંચબાલિહકં॥ दुर्योधनंचविधिवदाममागतमब्रवीत् ॥૧૭॥ તેડતિપ્રીતાસ્ત માકર્ણ્યપ્રાપ્તંરામંસુહૃત્તમં॥ तमर्चयित्वाभिययु:सर्वेमंगलपाणय:॥૧૮॥તંસંગમ્યયયાન્યાયંગામર્ધ્યંચન્યવેદયન્ ॥ તેષાંયતત્પભાવજ્ઞા:પ્રણેમુ: શિરસાબલં॥૧૯॥ બંધૂન્કુશલિન:શ્રુત્વાપૃષ્ઠાશિવમનામયં॥ परस्परमथोरामोबभाषेडांव वंचच:॥૨०॥उग्रसेन:क्षितीशेशोयद्वआज्ञापयत्प्र मु:॥ तदव्यग्रधिय:श्रुत्वाकुरुध्वंमाविलंबितं ॥૨૧॥ યયૂંબંહવસ્ત્વેકંજિત્વાડધર્મેણધાર્મિકં॥ अबध्रीतायतन्मृष्येबंधूनामैक्यकाम्यया॥૨૨॥ વીર્યશૌર્યબલોબ્રહ્માત્મશક્તિસમંવચ: ॥ कुरवोबलदेवस्यनिशम्योचु:प्रकोपिता:॥૨૩॥ અહોમહશ્ચિત્રમિદંકાલગત્યાદુરત્યયા ॥ आरुरुक्ष त्युपानद्वैशिरोमुकुटसेवितं ॥૨૪॥ एतेयौनेनसंबद्धा:सहशय्यासनाशना:॥ वृणयस्तुल्यतानींताअस्मद्वतनृपासना: ॥૨૫॥ ચામરજને

વેએ, ઉગ્રસેન રાજાની આગ્રાથી; કૌરવોના ઉપર ચડાઈ કરવાની તૈયારી કરી. ૧૨૩૩ ત્યારે વૃષ્ટિએ અને કૌરવોની વચે, કહ્યો ન થવા દેવાની ઇચ્છાથી; કવિયુગના રોષને મટાડનારા રામે; તૈયાર થયેલા એ સર્વ મોટા યાદવોનું, સાંતવ કર્યું. ૧૨૪ ॥ અને પોતેજ, મહેથી વિરાવણા ચંદ્રની પેઠે; જાણે તથા યાદવોના પરદેસાઓની, વિરાવણે; સૂરે સરખા પ્રમાણિત રથમાં ગેસી, દરિનાપુર ગયા. ૧૨૫ ॥ તથા ત્યાં પહોંચ્યા કે, આમની અદાર એક વાડીમાં, ઉતારો કરીને; અગિયાર જણવાની ઇચ્છાથી; તેમજ પુતરાટ્ટ રાજાની પાસે, ઉઠવને મોકલ્યા. ૧૨૬ ॥ તેમજ જઈ પુતરાટ્ટને-બાંધુને-પ્રાણીને-આદિકને-અને દુર્યોધનને પણ રીતિ પ્રમાણે નમસ્કાર આદિક કર્યા કે; અગિયાર આવણાનું જણાવ્યું. ૧૨૭ ॥ ત્યારે પોતાના ઉત્તમ સુદદ, રામ આવેલાનું સાંભળવાથી; અતિ પ્રસન્ન થયેલા તે સધજાઓ, દાઢયા મેળવ પદાઓ લેકને; તેમનું પૂજન કર્યા મારે સાગા ગયા. ૧૨૮ ॥ અને યોગ્ય રીતે મળીને તેઓએ, ગાય તથા અર્ધનું નિવેદન કર્યું; અને જગરાગના

પ્રમાવથી જાણીતા હોવાને લીધે, તેઓએ તેમને માયાવડે, પ્રણામ કર્યા. ૧૨૮ ॥ પછી પરસ્પર એકબીજાને સુખ-સાતા પૂજીને, અને બંધુઓની કુશળતા સાંભળ્યા કે; જગરામે વિકળપણ રહિત વચન કહ્યું કે. ૧૨૯ ॥ પૂજીના હથેરીના હથેર સમર્થ કમસેન રાગ; તમને જે આગા કરે છે તે, તમે વ્યથતા રહિત મન થકી સાંભળો: અને વિલેગ ન લગાડતાં તે પ્રમાણે અમલ કરો. ૧૨૧ ॥ "તમે ધણા જણે મળીને અર્ધને વડે છતાં, ધર્મમાં રહેલા, એક (આગારા જાળક)ને પાંથી લીધેલો છે; તે, બંધુઓમાં પરસ્પર સંપ રહેવાની ઇચ્છાથીજ, અમે સદન કરીએછીએ; અર્થાત્ હવે તેને તુરં છોડો." ૧૨૨ ॥ આ રીતનું જગરામનું, પરાક્રમ-સૌર્ય-અને-જગાવડે ચઢવાના પછું દેખાડાઈ, અને પોતાની સમિતિના પ્રમાણને ધરે તેનું; વચન સાંભળી, કાષ પામેલા કૌરવો મોઢ્યા કે; ૧૨૩ ॥ "અરે આનો ધણું મોટું આશ્ચર્ય, કે મુકુટે સેવેલા માથાના ઉપર; ટાળી નટલે એવી કાળી ગતિથી, પગરખું ચઢી બેસવા કરે છે. ૧૨૪ ॥ આ યાદવોની સાથે, પહેલાઈસાગનો સંબંધ કરીને,

તથા સયાનુ-એસવાનુ-અને જમવાનુ-તેમને સાથે કરવા દેહને; તેમજ રાજ્ય આપીને; આપણેજ એમને આપણી જાણવરીના કરેલા છે. ॥૨૫॥ વળી આપણી ઉપેક્ષા થકીજ તેઓ, ચામર-પંખા-શંખ-પોતુ છત્ર-મુકુટ-સિંહાસન-અને રાજ્ય સધવા, આદિને ભોમવતા થયેલા છે. ॥૨૬॥ જેઓ આપણી પ્રસન્નતાવડે, રાજ્ય ચિન્હ પામીને; વધેલા છે; તે યાદવોજ નિલ્લખણે, આજ આપણને આજ્ઞા કરવા તૈયાર થયા છે; માટે આપને હૃષ પાવાની પેટે, પોતાને રાજ્ય ચિન્હ આપનારનુંજ, અવળું કરનારા યાદવોનું દવે એટલેથીજ આતી રહેલું છે. ॥ ૨૭ ॥ બીજા-દ્રોણ-અને અર્જુન આદિ કૌરવોએ નહીં આપેલાને, સિદ્ધાની વસ્તુને થોડા લેઇ જવાની પેટે; હૃદ પશુ લેઇ શકે તેમ નથીજ. ॥ ૨૮ ॥ કે રાજા, કુળ-ગણ્યો-અને ધન-આદિ થકી મહોન્મત થયેલા, એ અસભ્ય લોકો; રામને આ પ્રમાણેનાં દુષ્ટ વચનો સંભળાવીને; પાછા દસ્તિનાપુરમાં

આજ્ઞા ગયા. ॥૨૫॥ પછી એ કૌરવોનું દુષ્ટ આચરણ જોઇને, અને ન કહેવાય એવાં વચનો સાંભળીને; કોઇ પામવાથી સાસુ પણ જોઇ શકાય નહીં, એવા બળરામ વારંવાર દસીને બોલવા લાગ્યા કે: ॥૩૦॥ 'અનેક ગદ થકી બેઠેકી ગયેલા, અસાધુ પુરુષો શાંતિને હચ્છેજ નહીં; માટે તેવાઓની શાંતિ તો, પશુઓને લાકડી મારવાની પેટે; માત્ર શિક્ષા કરવા વડેજ થઇ શકે છે. ॥૩૧॥ અરે હજુજા કેવેલા યાદવોને, અને રીસે બરાબરા કમળને પણ; ધીરે ધીરે શાંત કરીને, હું બંધુઓની વચ્ચે સંપ રાખવાની હચ્છાથી; અહીંયાં આવેલાંયું. ॥૩૨॥ છતાં આ મંદબુદ્ધિવાળા-કુળઆમાં પ્રીતિવાળા-બળ-અને અભિમાની લોકો; મારી અવગણના કરે છે; અને ન બોલવાનાં વચનો વારંવાર બોલી ગયા છે. ॥૩૩॥ બોજ-વૃષ્ટી-અને અંધકોના ધરર ઉમ્મસેને, કે જેમની આજ્ઞામાં દશાદિક લોકપાળો પણ, રહેલા છે, તે તો રાજાજ નથી. ॥૩૪॥ જેઓ સુધર્મ સમા ઉપર

શંખમાતપત્રંચપાંડુરં ॥ કિરીટમાસનંશય્યાંભુંજંત્યસ્મદુપેક્ષયા ॥ ૨૬ ॥ અલંયદૂનાંનરદેવલાંછનૈર્દાતુઃપ્રતીપૈઃફણિનામિવામૃતં ॥ યેડસ્મત્પરા
દોષચિતાહિયાદવાઆજ્ઞાપયંત્યદગતવ્રપાવત ॥ ૨૭ ॥ કથમિદોડપિકુરુભિર્મીષ્મદોણાર્જુનાદિભિઃ ॥ અદત્તમવરૂંધીતસિંહ્યસ્તમિવોરણઃ ૨૮
શ્રીશુકઃ ૦ જન્મવંધુશ્રિયોન્નદમદાસ્તેમરતર્પમ ॥ આશ્રાવ્યરામંદુર્વાચ્યમસજ્યાઃપુરમાવિશન ॥ ૨૯ ॥ દૃષ્ટ્વાનુલ્લખાંદૌઃશીલ્યંશ્રુત્વાડવાચ્યાનિ
ચાચ્યુતઃ ॥ અવોચત્કોપસંરબ્ધોદુષ્પેક્ષ્યઃપ્રહસન્મુહુઃ ॥ ૩૦ ॥ નૂનંનાનામદોન્નદ્વાઃશાંતિનેચ્છંત્યસાધવઃ ॥ તેષાંપ્રિશમોવંદઃપશૂનાંલગુહોયથા
॥ ૩૧ ॥ અહોયદૂન્સુસંરબ્ધાન્કૃષ્ણંચકુપિતંજાનૈઃ ॥ સાંત્વયિત્વાહમેતેષાંશમમિચ્છન્નિહત્તઃ ॥ ૩૨ ॥ તદ્દમેમંદમતયઃકલહાભિરતાઃસ્વલાઃ ॥
તંમામવજ્ઞાયમુહુર્દુર્ભાષાન્માનિનોડબ્રુવન્ ॥ ૩૩ ॥ નોગ્રસેનઃકિલવિભુર્ભોજવૃષ્ણ્યંધકેશ્વરઃ ॥ શક્રાદયોલોકપાલાયસ્યાદેશાનુવર્તિનઃ ॥ ૩૪ ॥
સુધર્માક્રમ્યતેયેનપારિજાતોમરાંધ્રિપઃ ॥ આનીયમુજ્યતેસોસૌનકિલધ્યાસનાર્હણઃ ॥ ૩૫ ॥ યસ્યપાદયુગંસાક્ષાચ્છીરુપાસ્તેડસ્થિલેશ્વરી ॥ સ
નાર્હતિકિલશ્રીશોનરદેવપરિચ્છદાન ॥ ૩૬ ॥ યસ્યાંધ્રિપંકજરજોડસ્થિલલોકપાલૈર્મૌલ્યુતર્મૈર્ધૃતમુપાસિતતીર્થતીર્થી ॥ બ્રહ્માભવોડહમપિયસ્ય
કલાઃકલાયાઃશ્રીશ્વોદ્વહેમચિરમસ્યનૃપાસનંક્ર ॥ ૩૭ ॥ મુંજતેકુરુભિર્દંતંમૂર્ખંડંવૃણયઃકિલ ॥ ઉપાનહઃકિલવયંસ્વયંતુકુરવઃશિરઃ ॥ ૩૮ ॥
અહોએશ્વર્યમત્તાનાંમત્તાનામિવમાનિનાં ॥ અસંવદ્વાગિરોરુક્ષાઃકઃસહેતાનુશાસિતા ॥ ૩૯ ॥ અદ્યનિષ્કૌરવીંપૃથ્વીકરિષ્યામિત્યમર્ષિતઃ ॥ ય
હૈત્વાહલમુતસ્થૌદહન્નિવજગત્રયં ॥ ૪૦ ॥ લાંગલાગ્રેણનગરમુદ્વિદાર્યગજાઙ્ગયં ॥ વિચકષસંગંગાયાંપ્રહરિષ્યન્નમર્ષિતઃ ॥ ૪૧ ॥ જલયાનમિવાધૂ
ર્ણંગંગાયાંનગરંપતત્ ॥ આકૃષ્યમાણમાલોક્યકૌરવાજાતસંપ્રમાઃ ॥ ૪૨ ॥ તમેવશરણંજગ્મુઃસકુટુંબાજિજીવિષવઃ ॥ સલક્ષ્મણંપુરસ્કૃત્યસાં
વંપ્રાંજલયઃપ્રભું ॥ ૪૩ ॥ રામરામાશિલાધારપ્રભાવંનવિદામતે ॥ મૂઢાનંનઃકુન્નુદીનાંક્ષંતુમર્હસ્યતિક્રમં ॥ ૪૪ ॥ સ્થિત્યુત્પત્યપ્યયાનાંત્વમેકો
હેતુર્નિરાશ્રયઃ ॥ લોકાન્ક્રીડનકાનીશક્રીડતસ્તેવદંતિહિ ॥ ૪૫ ॥ ત્વમેવમૂર્ધ્નીદમનંતલૌલયામૂમંડલંભિર્મર્ષિસહસ્રમૂર્ધન ॥ અંતેચયઃસ્વાત્મ
નિરુદ્ધવિશ્વઃશેષેડદ્વિતીયઃપરિશિષ્યમાણઃ ॥ ૪૬ ॥ કોપસ્તેડસ્થિલશિક્ષાદોષાદ્દાહ્યપત્તરાત્ ॥ વિશ્રતોમગવન્સત્વંસ્થિતિપાલનતત્પરઃ ॥ ૪૭ ॥

પણ મુકીને ઢિંડે છે; અને દેવતાઓના ઝાડ પારિવ્રજને, અહીંયાં લેઇ આતીને, ભોમવે છે; તેઓ રાજ્યા-સનને યોગ્ય ગણ્યા હોય. ॥ ૩૫ ॥ જેના એ પગને, સર્વની હથેરી સાક્ષાત લક્ષ્મીજી ઉપસે છે; તે લક્ષ્મી પતિ કમળ બગવાન પણ, રાજ્ય ચિન્હને યોગ્ય થાતા કહેવાય. ॥ ૩૬ ॥ તીર્થોને પણ તીર્થપણ પ્રાપ્ત કરનારા, જેના ચરણ કમળની રજને; સધળા લોકપાળો, પોતાના ઉત્તમ મુકુટો ઉપર ખારણ કરે છે; તથા ક્ષણ-સદાશિવ-લક્ષ્મીજી-અને હું સંકર્ષણ પણ, તેમજ અંશના અંશ લોકોને; હજુ કાળ થયાં, તે ચરણ કમળની રજને ખારણ કરીએ છીએ; તે બગવાનને રાજ્યાસનનો તે શો દિસાય. ॥૩૭॥ યું કૌરવો-એ આપેલા પૃથ્વીના દુકડાનેજ, ભોગવનારા યાદવો છે. ૧ અને અમે આસડાં હોઇને, કૌરવો યું ગાયાં છે. ૧ ॥૩૮॥ અરે એશ્વર્યવડે મત થયેલા- અને મદિરા પીનારાઓની પેટે; કન્નમત થયેલા-એ, અભિમાનીઓની કરો, તથા અયોગ્ય વાણીને, શિક્ષા કરવાના સાગર્ય વાળો, (હું સરજો) કોણ પુરુષ સહન કરે. ૧ ॥ ૩૯ ॥

પછી કોઇ પામેલા ને, "હું કૌરવ પિતાની પૃથ્વી આજેજ કહેલું" એમ બોલીને, ત્રણે લોકને બાળતા ક્રોધ; તેમ, કળ લેઇને ઉઠ્યા. ॥૪૦॥ પછી બળરામે ક્રોધ કરીને દસ્તિનાપુર નગરને, કળની અણી વડે કબજે-ને; મેઘાજીમાં નાંખી દેવા સાહે, ખેંચ્યું. ॥૪૧॥ ત્યારે વદાણી પેટે ડાહ્યું-અંગાજીમાં પડીજતું-અને બેચા-તું-નગરને દેખીને; કૌરવો એ બાન થઇ ગયા. ॥૪૨॥ અને કુટુંબ સુદાં જીવવાની હચ્છાથી; લક્ષ્મણ સહિત સાંજને આગળ કરીને, તે સધળાઓ; સમર્થ બળરામને શરણે ગયા. ॥૪૩॥ અને બોલ્યા કે. " કે રામ, સર્વના આધાર, આપના પ્રભાવને અમે જાણ્યા નહીં; માટે કુન્નુદિ વાળા મૂઢ અમ લોકોએ કરેલા અપરાધની, ક્ષમા કરવાને આપ યોગ્ય છે. ॥૪૪॥ પીગળતા આજ્ઞા વિનાના તમે એક થકીજ, જગતની ઉર્મિન રિશ્તિ અને લય થાયછે; તથા આપ હથેરજ, આ લોક રૂપી રમકડાંથી રમત કરોછો; એમ કહેવાય છે. ॥૪૫॥ અને આપ અનંત બગવાનજ, પોતાનાં કમરે ગાથાંમાંના, ગ્રેહ એક માથા ઉપર; લીલા વડે શૂંઝળને થરી

રહેલા છે; તથા આંત્રે પશુ આ આખા વિશ્વને પોતાના સ્વરૂપને વિશેષ, સખી લેહને અદિતીપ્રભાથી, જે પહેલા આપ એક જ રૂપે રહે છે. ૥૪૧૫ પ્રાણી આદિની સ્થિતિ અને પાતન કરવામાં તમર એવા, આપ બગવાને પાતળું કરેલું છે; કેવળ કિંવા અદેખાઈને લાંબી નથી; પણ આમે સર્વને શિક્ષાને અર્થે છે. ૥૪૧૬ હે સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિન્ય આત્મા-સર્વ શક્તિએને પાતળું કરનારા-અવ્યય-અને વિશ્વને કરનારા આપને આપના નમરદાર છે; અને આમે આપને જ શરણુ છે. ૥૪૧૭ એ પ્રજાએ શરણુ આવેલા-પેદ પામેલા-અને મુક્ત નમર વાળા-તેઓએ પ્રસન્ન કરવાથી, સારી રીતે પ્રસન્ન થયેલા બગવાને; "બીહીશો નદી" જેમ કહી, તેમને અભય આપ્યું, ૥૪૧૮ પછી પુત્રી કિંવર પ્રેમ રાખનારા દુષ્ટોને સાડ સાડ વરસની કમરના પારસો દાથી-દસ દળર થેડા-સર્વ સમાન ચળકતા ૭ દળર સોનેરી રથ-અને ગણામાં પદક પહેરેલી દળર દાસીઓ-સાસરવાસામાં આપી. ૥૪૧૯-૫૨૧ અને સાતવેનાં શ્રેષ્ઠ બગવાન બગવાને, એ સચળું; દીકરા સાંચ અને

પદુ સદિત, સાથે જાણ સુહૃદોએ કરેલા સત્કારને સ્વીકારીને; લાંબી ચાલી નીકળ્યા. ૥ ૫૨ ૥ પછી બગવાને દારકાં બહને પ્રીતિ યુક્ત મનરાજા સંભળીએને મળી, સભામાં એલા મોટા ચાલેનાની વચમાં; પોતાની સાથે કૌરવોની સપળી વસંતક કહી સંભળાવી. ૥ ૫૩ ૥ એ રીતે અઘાપિ સખી રામના પરાક્રમને સ્વયંવતું દસ્તિનાપુર, દક્ષિણ તરફ ઉડ્યું, અને મંત્રાણ તરફ દગકતું; જેવામાં આવેલ. ૥ ૫૪ ૥ દતિશ્રી ૦ જામવને દસમા રકવનો દસ્તિનાપુર આકર્ષણ નામે આસક્રમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥ ૫૮ ૥

અધ્યાય ૬૮ મો.—શ્રીશુક-કથા બગવાને નરકાસુરને મારીને, પછી ઓઝો સાથે, એકી વખતે પરણેલાં સાંભળવાથી; તેમને જેવાની નારદજીને દુષ્ટા થઈ. ૥ ૫૯ ૥ અને જ્યાં જ્યાં થયેલાં રહેનારી સોળ દળર ઓઝોની સાથે, એકી વખતે એક પુરુષ, એક શરીરથી પરણે; એનો મોટી નવાઇ કહેવ. ૥ ૬૦ ૥ એમ ઉત્ક્રુ જાતીને, નારદજી તે જેવા સાડ; દારકાંમાં આવ્યા. ત્યારે દારકાંની વૃક્ષ ખાલેલી ચાલીઓમાં,

નમસ્તેસર્વભૂતાત્મન્સર્વશક્તિધરાવ્યય ॥ વિશ્વકર્મ પ્રાપ્તો નુહાં વાંશ પંગતાઃ ॥ ૪૮ ॥ શ્રીશુક ૦ એવં પ્રપૈઃ સંવિગ્નેર્વેપમાનાય નૈર્બલઃ ॥ પ્રસાદિતઃ સુપ્રસન્નો મામૈષ્ટ્યેભયંદદૌ ॥ ૪૯ ॥ દુર્યોધનઃ પારિર્બર્હેકુંજરઽપ્રિહૃદાદ્ ॥ દવૌચદ્વાદશશતાન્યયુતાનિતુરંગમાન્ ॥ ૫૦ ॥ રથાનાં પટ્સહસ્રાણિરૌક્માણાં સૂર્યવર્ચસાં ॥ દાસીનાં નિષ્કકંઠીનાં સહસ્રંદુહિત્વત્સલઃ ॥ ૫૧ ॥ પ્રતિગૃહ્યતુત્તર્સર્વભગવાન્સાત્વતર્ષભઃ ॥ સસુતઃ સ્ત્રુષઃ પ્રાયાત્સુહૃદ્ગિરભિનંદિતઃ ॥ ૫૨ ॥ તતઃ પ્રવિષ્ઠઃ સ્વપુરંહલાયુધઃ સમેત્યંબંધૂનનુરક્તચેતસઃ ॥ શશંસર્વયદુપુંગવાનાં મધ્યે સમાયાંકુરુષ્વચેષ્ટિતં ॥ ૫૩ ॥ અઘાપિચ પુરંદેતતઃ સૂદ્રામવિક્રમં ॥ સમુન્નતં વક્ષિણતો ગંગાયામનુદશ્યતે ॥ ૫૪ ॥ ઇ.મા.મ.દ.ઉ.ષષ્ટિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૬૮ ॥ શ્રીશુક ૦ નરકં નિહતં શ્રુત્વા તથોદ્વાહં ચયોપિતાં ॥ જ્ઞેનૈકેન વક્ત્રાનાં તદિદદ્ભુઃ સ્મના દઃ ॥ ૧ ॥ ચિત્રં વતૈતદેકેન વપુષારુગપત્પથક ॥ ગૃહેષુ દ્વષ્ટસાહસ્રીં સ્ત્રિય પુત્રાં વદાહ ॥ ૨ ॥ હત્યુત્સુકોદ્ધારવર્તીં દેવર્ષિર્દ્રુમાગમત્ ॥ પુષ્પિતો પવનારામદ્વિજાલિકુલનાદિતાં ॥ ૩ ॥ ઉત્કુલેંદીવરાં મોજકલારકુમુદોત્પલેઃ ॥ હુરિતેષુ સરસ્સૂચૈઃ કૂર્જિતાં સસારસૈઃ ॥ ૪ ॥ પ્રાસાદલક્ષેર્નવર્તિતુલ્યં ટિકરાજતૈઃ ॥ મહામરકતપ્રસૂયૈઃ સ્વર્ણરત્નપરિચ્છદૈઃ ॥ ૫ ॥ વિભક્તરથ્યાપયચત્વરાપણૈઃ શાલાસમાભીરુચિરાં સુરાલયૈઃ ॥ સંસિક્તમાર્ગાં ગણવીથિદેહલીં પતત્પતાકાધ્વજવારિતાતપાં ॥ ૬ ॥ તસ્મામંતઃ પુરંધ્રીમદર્ચિતં સર્વધિષ્ણપૈઃ ॥ હરેઃ સ્વકૌશલં ચત્રત્વકાત્સ્તર્પ્યેન દર્શિતં ॥ ૭ ॥ તત્રષોડશભિઃ સદ્ગસહસ્રૈઃ સમલંકૃતં ॥ વિવેશૈકતમં શૌરેઃ પત્નીનાં ભવનં મહત્ ॥ ૮ ॥ વિષ્ણુર્ધ્વવિદ્રુમસ્તં મૈર્વેદૂયફલદેત્ત મૈઃ ॥ ઇંદ્રનીલમયૈઃ કુચૈર્જગત્યાચાતત્તિષા ॥ ૯ ॥ વિતાનૈર્નિર્મિતૈસ્ત્વપ્તુક્તદામપિલંબિભિઃ ॥ દાંતૈરાસનપર્યંકૈર્મણ્યુત્તમપરિજૈઃ ॥ ૧૦ ॥ દાસીભિર્નિષ્કકંઠીભિઃ સુવાસોમિરલંકૃતં ॥ પુંભિઃ સકંચુકાણીન્નવસ્ત્રમણિકુંઢલૈઃ ॥ ૧૧ ॥ રત્નપદીપનિકરદ્યુતિભિર્નિરસ્તધ્વાંતં વિચિત્રવલમીષુશિખંડિનોઽગ ॥ નૃત્યંતિયત્રવિહિતાગુરુધૂપમક્ષૈર્નિર્યાતમીક્ષ્ય ઘનુરુદંતઃ ॥ ૧૨ ॥ તસ્મિન્સાનગુણરૂપવયઃ સુવેપદાસોઽસ્ત્રયુતયાંડુરવંઘ્રિહિણ્યા ॥ વિપ્રોદદર્શચમરવ્યજનેન રુક્મદંડમસાત્વત

અને બીજાઓમાં, બગવા તથા પક્ષીનાં રોજાનાં શબ્દો; કોલાહલ થઈ રહ્યા હતા. ૥૩૧ ઉપરેલાં ઉદિવર અને કલ્હાર-કુપુદ-તથા ઉત્પલ જાતનાં બગવાથી બરેલાં તળાવોમાં; દસ અને સાસ મોટા શબ્દો બોલતાં હતાં. ૥ ૩૨ ૥ અને ત્યાં નવસાળ તો, રશ્મિક-રૂપ-સોનું-મોટા મરકનગણિ અને રત્નો વિગેરેના સરસામાન વાળા મેહેલ હતા. ૥ ૩૩ ૥ તથા તે નમરી, મોટા અને નાના રસ્તા-ચોપરા-વિગેરેથી વિભાજી પડેલી, અને સાળાઓ-સભાઓ તથા દેવાલયો થઈ, શોભિતી લાગતી હતી; મારગ-આગળ-ગલીઓ-અને ખડકાઓમાં પાણી ભરેલું હતું; અને ઉભી કરેલી ઉઠતી મળઓ, તથા પત્તાઓથી, તડકાં નિવારણ થતું હતું. ૥૩૪ ૥ એ રીતે દારકાંમાં, શોભાવાળા-સર્વ શેઠમાળાએ પૂજેલા-અને સારી રીતે રાખવારેલાં, સોળ દળર ધરેવાળા-અને જેની બંધર વિશ્વકર્માએ, પોતાનું સપળું હદાપણ દેખાડેલું હતું; એવા-દરબગવાનના અંતઃપુર (જન્મ-ના)માં જ્યાં પછી નારદ જુનિ, એ જાણુ બગવાનની એક પ્રીતિ ઉત્તમ અને મોટા ધરમાં પેદા. ૥૩૫-૮૧ ૥ સાં વિદુર્મણિયા સાંભળાઓમાં ઉત્તમ પ્રકારે વૈદુર્મણ્યવડે, હાથે પાડેલી હતી; ગિતામાં ઉદનીમણિ

જડ્યા હતા, અને તેઓવડે જર્મીન પશુ અત્યંત તેજ કરતી હતી. ૥ ૮૨ ૥ તથા તેમાં, વિશ્વકર્માએ બનાવેલા, -ઉત્તમ મણિ જડેલા-તથા સારી રીતે ગિજાપત કરેલા,-દાથીદાંતના પાત્ર અને આસનો ને, ગોતીનાં લટકણીઆવાળા કલેય પાંથી દીપેલા હતા. ૥ ૧૦ ૥ તેમજ તેમાં સારાં વસ્ત્રો-ધરેલાં-અને ગણામાં પદક પહેરેલી દાસીઓ; તથા ઉત્તમ વસ્ત્ર-મણિવાળાં કુંડળા-અને તોરા વાળા પાંચડીઓ-પેહેરેલા મરદો પણ હતા. ૥૧૧૫ વળી રત્ના અનેક દીવાઓના તેજથી, લાંબા અંધકાર મટી જતો હતો; અને વિવિધ પ્રકારની અગ્નિ-શીઓ ઉપર, તેમાંથી જળીમાં થઈને નીકળતા અગ્નિના ધૂપના ધુમાડાના મોટાને દેખી; તેને વરસાદ જળીને મોર નાચવાને મંડી જતા હતા. ૥૧૨ ૥ એ પ્રકારના તે ધરમાં દળરો શુંદર પોશાક વાળી દાસીઓ સહિત, બગવાનના સરખાંજ મુખ-રૂપ-અને વય વાળાં પત્નીને; સોનાની ફાંડી વાળા આમર અને પંખાવડે, પોતાના રથમાં સાતવનપતિ બગવાનને વા ડોળતાં; નારદ જુનિએ જેવાં. ૥ ૧૩ ૥ એટલે સર્વ ધર્માચરણ કરનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ બગવાને; નારદજીને દેખતાં, એકાએક પોતાના શોભિતા પલ્લવ ઉપરથી તે હલા થયા;

અને કાચ જોડી, શેઠિયા શુક્રવાળા માથા વડે; તેમના બે ચરણમાં નમસ્કાર કરીને, તેમણે પોતાના આશ્રય ઉપર નારદજીને બેસાડ્યા. ॥ ૧૪ ॥ પછી 'અદ્યપ્ત દેવ,' એવા પોતાના નામ પ્રમાણેજ, એ જ્યેષ્ઠ મુર-મત્સ્યપોતાના બેઠા રવામી-અને જેના પમ ધોવાનું જળ (એમણું), તીર્થોને પણ પવિત્ર કરનાર છે; એવા એ ભગવાને, નારદ મુનિના પમ ધોવાના જળને; પોતાના માથા ઉપર ચઢાવ્યું. ॥ ૧૫ ॥ અને એ પુરાતન નરના સખા નારાયણ ભગવાને, દેવરૂપિ નારદજીનું ત્રિવિધ સદિત પૂજન કર્યું; તથા યોગ અક્ષરોપાણી, અને અમૃત જેવી મધુર વાણીથી, તેમને કહ્યુંકે: "હે કપિરાજ, હું આપનું શું કામ કરું." ॥૧૬॥ નારદ-આપ સમર્થ-સર્વ સૌક્યના નાથ-અને ધણી ક્રાંતિવાળા ભગવાન; જે સર્વ પ્રાણી વિગેરે ઉપર; સ્નેહ બાવ રાખનારા, અગ પુરુષોને શિક્ષા કરનારા, અને જગતની રચના-પાલન-અને કલ્યાણ; કરવાને

માટેજ સ્વ ઇચ્છાથી, અવતાર ધરનારા-ને વિશે આ પ્રમાણે કહેવામાં, કાંઈ નવાઈ નથીજ; એ હું સારી રીતે બાંધું છું. ॥ ૧૭ ॥ આગળ જ્ઞાનવાન અક્ષરદિગ્ગમે પણ, હૃદયને વિશેજ ચિન્તન કરેલા-એકને મોક્ષ દે નારા-અને સંસાર નામના કુવામાં પડેલાઓને, ગદાર નીકળવાને માટે આધાર રૂપ-આપનાં બે ચરણનાં, મને પ્રત્યક્ષ દેશન થયાં છે; તો હવે જેથી, મને તેનું સ્મરણ હમેશાંજ રહે; કૃપા હું તેનું ધ્યાન કરતોજ રહે; એટલે મારા ઉપર આપ અનુગ્રહ કરો. ॥૧૮॥ શ્રીશુક-પછી હે રાજ, એ નારદ રૂપિ, યોગેશ્વરના ઉપર કમળની યોગમાળાને બાંધવાની ઇચ્છાથી; તેમની બીજી એક જાના ધરતી અંદર, પેઠા. ॥ ૧૯ ॥ ત્યારે ત્યાં પણ, પાસાની રમત રમતા ભગવાને; પોતાની પ્રિયા તથા ઉદર સમેત, પરમ અકિંચતી ઉડી; સામા જઈને, અને આસન વિગેરે આપીને; તેમનું પૂજન કર્યું. ॥૨૦॥ અને અવતરવાની પેઠે પુછ્યું કે: "આપ ક્યારે જ-

તિપરિવીજયંત્યા ॥૧૩॥ તંસન્નિરીક્ષ્યભગવાન્સહસોત્થિતઃશ્રીપર્યંકતઃસકલધર્મમૃતાંવરિષ્ઠઃ ॥ આનમ્યપાદયુગલંશિરસાકિરીટજુષ્ટેનસાં જલિરવીવિશદાસનેસ્વે ॥૧૪॥ તસ્યાવનિજ્યચરણૌતદપઃસ્વમૂર્ધ્નાંબિશ્વજગદ્રુરુતરોપિસતાંપતિર્હિ ॥ બ્રહ્મણ્યદેવહૃતિયદ્રુણામયુક્તંતસ્પૈવ યચ્ચરણશૌચમશેષતીર્થ ॥૧૫॥ સંપૂજ્યદેવઋષિવર્યમૃષિઃપુરાણોનારાયણોનરસત્વોવિધિનોદિતેન ॥ વાળ્યાભિમાણ્યમિતયામૃતમિષ્ટયાતંપ્રા હમ્ભોભગવતેકરવામહેકિં ॥૧૬॥ નારદ૦નૈવાડ્ઢનંતવવિમ્બોડ્ઢિલલોકનાથમૈત્રીજનેપુસકલેષુદમઃસ્વલાનાં ॥ નિઃશ્રેયસાયહિજગત્સ્થિ તિરક્ષણાખ્યાંસ્વૈરાવતારરુગાયવિદામસુષ્ટુ ॥૧૭॥ દૃષ્ટંતવાંધ્રિયુગંજનતાપવર્ગંબ્રહ્માદિભિર્હદિવિચિંત્યમગાધબોધૈઃ ॥ સંસારકૂપપતિતોત રણાવલંબંધ્યાયંશ્વરામ્યનુગ્રહાણયથાસ્મૃતિઃસ્યાત્ ॥૧૮॥ તતોડ્ઢ્યદાવિશદ્દેહંકૃષ્ણપત્ન્યાઃસનારદઃ ॥ યોગેશ્વરેશ્વરસ્યાંગયોગમાયાવિવિત્સયા ॥૧૯॥ દીવ્યંતમઐસ્ત્રાપિત્રિયાચોદ્ધવેનચ ॥ મૂજિતઃપરયામત્તયાપ્રત્યુત્થાનાસનાદિભિઃ ॥૨૦॥ ઇષ્ટશ્ચાવિદુષેવાસૌકદાયાતોભવાનિતિ ॥ ક્રિયતેકિંનુપૂર્ણાનામપૂર્ણૈરસ્મદાદિભિઃ ॥૨૧॥ અથાપિબ્રૂહિનોબ્રહ્મજન્મૈતચ્છોભનંકુરુ ॥ સતુવિસ્મિતઉત્થાયતૂળીમન્યદગાદ્રૂહં ॥૨૨॥ ત વ્રાપ્યચૈવગોવિંદંલાલયંતંસુતાનુશિશૂન્ ॥ તતોડ્ઢ્યસ્મિનગૃહેડ્ઢપશ્યન્મજ્જનાયતોદ્યમં ॥૨૩॥ જુઠ્ઠંતંચવિતાનાગ્રીન્યજંતંપંચભિર્મસૈઃ ॥ મોજયંતંદ્વિજાનકાપિમુંજાનમવશેષિતં ॥૨૪॥ ક્વાપિસંધ્યામુપાસીનંજપંતંબ્રહ્મવાગ્યતં ॥ એકત્રચાસિચર્મખ્યાંચરંતમસિવર્ત્મસુ ॥૨૫॥ અ શ્વૈર્ગજૈરથૈઃક્વાપિવિચરંતંગદાગ્રજં ॥ કચિચ્છપાનંપર્યંકેસ્તૂયમાનંચબંદિભિઃ ॥૨૬॥ મંત્રયંતંચકસ્મિન્મંત્રિભિશ્ચોદ્ધવાદિભિઃ ॥ જલક્રી ડારતંક્વાપિવારમુસ્થ્યાડ્ઢલાઘૃતં ॥૨૭॥ કુત્રચિદ્વિજમુસ્થ્યેભ્યોદદતંગાઃસ્વલંકૃતાઃ ॥ ઇતિહાસપુરાણાનિશૃણ્વંતંમંગલાનિચ ॥૨૮॥ હસંતંહા સ્યકથયાકદાચિત્પ્રિયયાગૃહે ॥ ક્વાપિધર્મસેવમાનમર્યકામૌચકુવચિત્ ॥૨૯॥ ધ્યાયંતમેકમારીનંપુરુષંપ્રકૃતેઃપરં ॥ શુશ્રૂષંતંગુરૂન્ક્વાપિ કામૈર્ભોગૈઃસપર્યયા ॥૩૦॥ કુર્વંતંવિગ્રહંકૈશ્વિત્સંધિંચાન્યત્રકેશવં ॥ કુત્રાપિસહરામેણચિંતયંતંસતાંશિવં ॥૩૧॥ પુત્રાણાંદુહિતૃણાંચકાલેવિ ત્થ્યુપપાપનં ॥ દારૈર્વૈરૈસ્તત્સદૃશૈઃકલ્પયંતંવિભૂતિભિઃ ॥૩૨॥ પ્રસ્થાપનોપાનયનૈરપ્તાનાંમહેત્ત્વજન્ ॥ વીક્ષ્યયાગેશ્વરેશ્વરેશ્વરેષાંલોકાવિ

ધારવા, આપ સરખા પૂણું કામ પુરુષોનું; અગ સરખા અપૂણું લેકા, શું કામ કરી શકે? ॥૨૧॥ તોપણ હે આશ્રય, આમારો જન્મ સંજ્ઞા કરવા માટે, કાંઈ કામ બતાવો;" ત્યારે વિરમય પામેલા નારદજી, ત્યાંથી જાનામાંના ઉડીને; બીજા ધરને વિશે ચાલ્યા ગયા. ॥૨૨॥ અને ત્યાં પણ ગોવિંદ ભગવાન, પોતાના બાળક પુત્રોને રમાડતા; નારદજીના જોવામાં આવ્યા; એટલે બીજા ધરમાં ગયા તો, ત્યાં ભગવાનને નકાવાને ઉડેલા દીડા. ॥૨૩॥ અને એજ રીતે કાંઈ ધરમાં, હોમ કરતા-કાંઈમાં યજ્ઞના અગ્નિનું પંચયજ્ઞવડે, પૂજન કરતા-કાંઈમાં આશ્રયોને, જમાડતા-અને કાંઈમાં અવશેષ રહેલું અન્નાદિ જમતા; ભગવાનને નારદજીએ દીડા. ॥૨૪॥ કાંઈ ધરમાં સંધ્યા અને ઉપાસના કરતા-કાંઈમાં વાણીને નિયમિત કરીને, જાહેરે જપ કરતા-અને કાંઈ ઠેકાણે, રાત્ર તરવાર લેઇને, પઠા ખેલતા; તેમણે તેમને જોયા. ॥૨૫॥ કંઈકે, કાંઈથી-યોગ-અને રથ ઉપર બેસીને જતા તથા કાંઈ ઠેકાણે, પવન ઉપર પેડેલા; એ ગદામજ ભગવાનની બંડીજોને સ્તુતિ કરતા; નારદ મુનિએ જોયા.

॥૨૬॥ વળી કાંઈ ધરમાં, કંઈવર આદિ મંત્રિઓની સાથે, કાંઈ મસજદન કરતા, દીડા; અને કાંઈમાં, ઉત્તમ રામ-જની શ્રીઓથી વિદ્યાક્રમે, જપ ક્રિડા કરવામાં લાગેલા; તે દેખાતા. ॥૨૭॥ કાંઈમાં ઉત્તમ આશ્રયોને, સારી રીતે જાણવારેલી, માથે આપતા દત્તા; અને કાંઈમાં કલ્યાણકારી ઈન્દ્રાસ તથા પુરાણોને; તે સાંભળતા દત્તા. ॥૨૮॥ કાંઈ ઠેકાણે પ્રિયાના ધરમાં, હસવાની વાતોથી હસતા દત્તા; કાંઈમાં ધર્મનું, સેવન કરતા દત્તા; અને કાંઈમાં અર્થ તથા કામનું સેવન કરતા દત્તા. ॥૨૯॥ કાંઈ ધરમાં, પોતે એકલાજ બેસીને; પ્રકૃતિથી પર, ભગવાનનું (પોતાનુંજ) ધ્યાન કરતા દત્તા; અને કાંઈકે, કામ-ભોજ-અને પૂજનના બીજા પદાર્થો યજ્ઞ; મુરુજનોતી, સેવ કરતા દત્તા. ॥૩૦॥ કાંઈ ધરમાં, વિગ્રહ કરતા દત્તા; તે બીજામાં, સંધિ કરતા દત્તા; અને એ કેશવ ભગવાન કાંઈકે ઠેકાણે તો, રામ સદિત સાધુ પુરુષોનું બહું કરવાને વિચાર કરતા દત્તા. ॥૩૧॥ કાંઈ ધરમાં, પુત્રોને યોગ્ય અગ્નિ સાથે; અને કન્યાઓને, યોગ્ય વરો સાથે; યોગ કાળે, ધામ કામથી પરણાવતા દત્તા. ॥૩૨॥ અને

येनेचर अमयानतां ओ छेडशेजो, विद्या करवाता, अने तेडी केह आववाता. मोटा सभारो देणीने: मोडे विरमय पावता दता. ॥३३॥ ओष धरना, आरे पडे करीने: सर्व देवताओनुं पुजन करता दता: अने ओष देहमे दुन-पाय-अने भा-आदिक पाषय वडे: पुतां धर्म सभमी कामो: करता दता. ॥३४॥ ओष डेडले, मोटा पादवेणी विरामने: सिपी घोडा वपर येमी सिडारे वरामने, पवित्र पशुओने, मारता दता. ॥३५॥ ओष देहमे ओ येनेचर अमयान, धरमा अने अतःपुरमा: त्यां रवेयां मायसेनी पतंजु, नयनानी छेडणी: वर्य भरवने, करता दता. ॥३६॥ ओष अनुप्य सरणां किश करारा, ते डुपीकेह अमयाननी योमयावता: आ रीनता प्रभाव देणीने: पडी नारदछमे दसनां दसनां, अमयाननी रहुं डे. ॥ ३७ ॥ "आप येनेचर अमयाननी, मापारी पुनोमे नयनानी पशु, आक्षय येवी योमयावता: अने आपना यरम्भी सेवा वडे, मात्र

मन यडीन नयनी रडीमे छीमे. ॥३८॥ डे अमयान आपना यरम्भी मरक रवेया, मोडो निशे दु: आपनी वडे मोडो पानन करारी वीसाओनुं, मापन करतो दरवाज करे: येवी आप मने आजा करे. " ॥३९॥ श्रीभगवान- डे आक्षय, धर्मो कहेतार-करतार-अने वयावतार-येने: दु: सेडने सिपयता सईन: आ रीनता धर्म आचरुं: माटे डे पुत्र, तमे मुजरो नदी. ॥४०॥-श्रीशुक-आ प्रभावे सर्व पशोभां रवेया, ओ ओष अमयान मुदरणीओना पवित्र सभमोनुं, आचरुं करता: नारदछमे दिस. ॥४१॥ अने ओ अतः पराकमयाया, कम्पनी मापना प्रभाव येवामी: वारवार डेलुं लागीने ते अतः विरमय पाया. ॥४२॥ ओ प्रभावे धर्म-अर्थ-अने कामने निशे, अक्षाण मन वाया छेजे: संपुं आकार करेया, नारदछ प्र-सभ धरने: तेमनुं रमरुं करता, त्यां माया मया. ॥४३॥ डे राम, ओ प्रभावे मायसेनी रीत कतपी

सिस्मिरे ॥३३॥ यजंतंमकलान्देवान्कापिक्रतुभिरुजितैः ॥ पूर्तयंतंक्वचिद्धर्मकूपाराममठादिभिः ॥३४॥ चरंतंमृगयांकापिहयमारुहसंध वं ॥ प्रंतंततःपशुन्मेध्यान्परीतंयदुपुंगवैः ॥३५॥ अव्यक्तलिंगंप्रकृतिष्वंतःपुरगृहादिषु ॥ क्वचिच्चरंतंयोगेशंततद्भावबुभुत्सया ॥३६॥ अथा वाचत्तृपीकेशंनारदःप्रहसन्निव ॥ योगमायोदयंवीक्ष्यमानुषीमीयुषोगतिं ॥३७॥ विदामयोगमायास्तेदुर्दर्शाअपिमायिनां ॥ योगेश्वरात्म त्रिर्भाताभवत्पादनिषेवया ॥३८॥ अनुजानीहिमांदेवलोकांस्तेयशसाक्षुतान् ॥ पर्यटामितवोद्गायन्लीलांभुवनपावनीं ॥ श्रीभग०ब्रह्मन्ध र्मस्यवक्ताऽहंकर्तातदनुमोदिता ॥ तच्छिष्यैल्लोकमिममास्थितःपुत्रमाखिद ॥४०॥ श्रीशुक०इत्याचरंतंसद्धर्मान्पावनान्गृहमेधिनां ॥ त मेवसर्वगेहेषुसंतमेकंददर्शह ॥४१॥ कृष्णस्यानंतवीर्यस्ययोगमायामहोदयं ॥ मुहुर्दृष्ट्वाऋषिरभूद्विस्मितोजातकौतुकः ॥४२॥ इत्पर्यका मधमेषुकृष्णेनश्रद्धितात्मना ॥ सम्यक्सभाजितःप्रीतस्तमेवानुस्मरन्त्ययौ ॥४३॥ एवंमनुष्यपदवीमनुवर्तमानोनारायणोऽखिलभवायगृहीत शक्तिः ॥ रेमेंऽगषोडशसहस्रवरांगनानांसव्रीडसौत्तदनिरीक्षणहासजुष्टः ॥४४॥ यानीहविश्वविलयोद्भववृत्तिहेतुःकर्माण्यनन्यविषयाणिह रिश्वकार ॥ यस्त्वंगगायतिगृणोत्यनुमोदतेवाभक्तिर्भवेद्भगवतिह्यपवर्गमार्गे ॥४५॥ इ०भा०म०द०उ०एकोनसप्ततितमोऽध्यायः ॥६९॥ श्रीशुक०अथोपस्युपवृत्तायांकुकुटान्कूजतोऽशपन् ॥ गृहीतकंठ्यःपतिभिर्माधव्योविरहातुराः ॥१॥ वयांस्यरुरुवन्कृष्णबोधयंतीवबंदिनः ॥ गायत्स्वलिव्वनिद्राणिमंदारवनवायुभिः ॥२॥ मुहूर्तंतंतुवैदर्भीनामृदुल्लिखिशोभनं ॥ परिरंभणविश्लेषात्मियबाहंतरंगता ॥३॥ ब्राह्मेमुहूर्त उत्थायवार्युपस्पृश्यमाधवः ॥ दध्यौप्रसन्नकरणआत्मानंतमसःपरं ॥४॥ एकंस्वयंज्योतिरनन्यव्ययंस्वसंस्थयानित्यनिरस्तकल्मषं ॥ ब्र ह्माख्यमस्योद्भवनाशहेतुभिःस्वशक्तिभिर्लक्षितभावनिरुतिं ॥५॥ अथाप्नुतोऽभस्यमलेयथाविधिः ॥ त्याकलापंपरिधायवाससी ॥ चकारसं ध्योषममादिसत्तमोहुतानलोब्रह्मजजापवाग्यतः ॥६॥ उपस्थायाकमुद्यंतंतर्पयित्वात्मनःकलाः ॥ देवानृषीन्पितृन्वृद्धान्विप्रानभ्यर्च्यचात्म बान् ॥७॥ घेनूनारुक्मशृंगीणांसाध्वीनांमौक्तिकस्त्रजां ॥ पयस्विनीनांगृष्टीनांसवत्सानांसुवाससां ॥८॥ ददौ ब्रह्मखुराष्टाणांक्षौमाजिनतिलैः

वर्तनार-अने सर्वं पानन करवाने अयतार भरतार, ओ नारायण अमयान: मुदरायणी सागर सदिन, दसने मोडे येती: शिवदत्त ओषोने आह वतम आओनी साये:मता दता. ॥३४॥ ओष धरना अने वर्य भरवने: करवाता: आक्षय कामो, ओ ओष माय: सावगे डे वयाव: ते मोक्षना मार्गप, अमयाननी अजितो धर्म. ॥३५॥ अतिथी०आ०दशना रडे०कम्पु मुजुदरवाअम तामे अतःनेरमे अ०संपुं ॥३६॥ अमयाव. ७० भा. -श्रीशुक-रात पुरी यनां मोक्षता कृष्णओने: अने मंदारना पतना मुमयकाया याय वडे, नीका डेडीमयेया मजुयपाट करता अमयानो: नया वीजोनी पीडे, मोक्षी ने: कम्पुने अमावता पक्षीओने: मयेथी रतामीओ जेडो, कम्पुनी ओओ: विरड यरा आतुर यानीने, आओ हेती दनी. ॥ ३७ ॥ अने सवारना पडे शरवता अति शुद्ध मोक्षदियाने पशु: ओ वेगा ओ प्रति यडी तोपुं पशुपुं यवता करवुथी: पोताना प्रियनी पाषयां रवेडी ते ओओ: सदन करी स-

नी नडेती. ॥३८॥ तेमन ओ मापन अमयान पशु, सरोक्ष यवता पेडेया आक्षयभां डीने, नयनी स्पशं करता: अतडे सौम्यदिक आओपी सेडने, आचमन लेता दता: ते पडी प्रसन्न मनथी. मापारीपर-ओ-कर-रवध प्रकाश-येता येवी शीने नथी ओया-अवयव-आत्म स्वरपयां विनिवयाया-सर्वदा होय रदित अने आदा तथा उड विजेरे नामो वाणी, पोतानी शक्तिओथी: डरपति अने नारा विजेरे यवा वपरपी, केनु निरंजन स्वरप, नयनयाभां आवे छे, ओया: आत्म स्वरपुं, ते पान करता दता. ॥३९॥ पडी निमंग नयनी नाडीने, मुद वर्य पेडेरी: संध्या आदिक करी, सयंगो डेव यता पेडेया, विधि प्रभावे डिया सदिन होम करता दता: अने सार डे मोन रापीने, आओना नप करता दता. ॥४०॥ ते पडी पोतानी कया उड वगता सयंगी सामे डया रदने, तपपु करता: अने ते डेडे, देवताओ-रपिओ-पितृओ-अने उड पुरो तथा आओओ: ओगनुं शाव सदिन पुजन करता दता. ॥४१॥ अने दरदर ओष नर (ओडे नेर

કમળને મોઝાલી.), સોનાની કિંચડીઓવાળી-રૂપાની ખરીઓવાળી-સારાં સીંગણાળી-દુઝણી-પેહેલવેતરી-વા-
જાણી-સારાં વજ્ર અને માળાઓ પેહેરાવેલી-મયોનું: શણમારેલા જાહજોને: રેશમી વજ્ર-મુગધર્મ-અને
તણ સહિત દાન દેતા હતા. ૧૮૮ તથા માથો-જાહજો-દેવતાઓ-જુદ પુરો-મુશ્કો-અને સર્વ પ્રાણીઓ;
ઓમને પોતા સમાન જાણીને, તેમને નમસ્કાર કર્યા પછી: મંજળ પદાર્થોનો સ્પર્શ કરતા હતા. ૧૧૦૧ તે
પછી એ મનુષ્ય સોના શણમાર રૂપ, પોતાના સરીરને: દિવ્ય માળાઓ-ચંદન-વજ્ર અને ધરણી ઘડી, શણ-
મારતા હતા. ૧૧૧૧ અને તે કેડે ધી-આરસી-માવ-કેતમ દિવ્ય-અને દેવતાઓનું દર્શન કરીને: શેહેરનાં તથા
અંત:પુરનાં, સર્વ મનુષ્યોને: અને પોતાની પ્રકૃતિઓ મંત્રી વિષે (આડે)ને: જોષતા પદાર્થો અપાવીને તેમની
હૃદયો પૂર્ણ કરી: પોતે આનંદ પામતા હતા. ૧૧૨૨ તથા માળાઓ-તંબોળ-અને ચંદનાદિક પ્રથમ પહેરાં,
જાહજો-સુહરો-પ્રકૃતિઓ-અને ઓઝોને: વેહેલી આપ્યા પછીજ, પોતે તેનો ઉપયોગ કરતા હતા. ૧૧૩૩

એટલે વખત થતાં, સુમીય આદિ થોડા જોડેલો, પરમ અદ્ભુત રથ: નજીકમાં લઈ આવતીને, દારૂ સારથી
સામે ઉઠા રહીને: પ્રણામ કરતો હતો. ૧૧૪૪ ત્યારે સાત્તકિ અને ઉદવ આદિને, સાથે લઈને: ભગવાન સા-
રથીનો દાઢ પોતાના દાઢે ઝાલી, રથની ઉપર: પુર્વોદિ ઉપર અદના સુરંગી પેડે, ચઢતા હતા. ૧૧૫૫ પછી
જાજ સહિત અને પ્રેમથી જોતી, અંત:પુરની ઓઝો તરફ નજર કરતા: અને માંડ માંડ વિખૂટા પડતા
ભગવાન, ચાલતીવેળા: દસવા વડે તે ઓઝોના મનનું દરજ્જ કરીને, સાંથી જતા હતા. ૧૧૬૬ અને જે
રાત્ર પછી સર્વ વાદવોથી ભરાયેલી, સુષમાં નામની સભામાં, ભગવાન પ્રવેશ કરતા હતા: કે જેમાં બેઠે-
લાઓને, જુવ તરફ આદિ છ ઉર્મિઓ: જાવ કરી શકતી નથી. ૧૧૭૭ ત્યારે ત્યાં કેતમ આસન
ઉપર બેસીને, પોતાના તેજ વડે દિશાઓને પ્રકાશિત કરતા: તથા મનુષ્યોમાં સિદ્ધ જેવા વાદવોથી વિદિઃ
મલા: એ સર્વોત્તમ ભગવાન, આકાશમાં તારાઓથી વિદાયલા ચંદ્રમાની પેડે: શોભતા હતા. ૧૧૮૮ કે

સહ ॥ અલંકૃતેભ્યોવિપ્રેમ્પોવદ્વંદ્વંદિનેદિને ॥૯॥ ગોવિપ્રદેવતાવૃદ્ધગુરુન્મતાનિસર્વશઃ ॥ નમસ્કૃત્યાત્મસંભૂતીર્મંગલાનિસમસ્પૃશત્ ॥૧૦
અભ્યાસંભૂષામાસનરલોકવિભૂષણં ॥ વાસોભિર્ભૂષણૈઃસ્ત્રીયૈર્દિવ્યસ્ત્રગનુલેપનૈઃ ॥૧૧॥ અવેક્ષ્યાજ્યંતયાદર્શીગોવૃષદ્વિજદેવતાઃ ॥ કામાંશ્વસ
ર્વવર્ણાનાંપૌરાંતઃપુરચારિણાં ॥ પ્રદાપ્યપ્રકૃતીઃકામૈઃપ્રતોષ્યપ્રત્યનંદતા ॥૧૨॥ સંવિમજ્યાગ્રતોપ્રાન્ત્રકૂતાંબૂલાનુલેપનૈઃ ॥ સુહૃદઃપ્રકૃતીર્દારા
નુપાશુંકતતઃસ્વયં ॥૧૩॥ તાવત્સૂતઉપાનીયસ્પંદનંપરમાદ્રુતં ॥ સુગ્રીવાદ્યૈર્હૈર્યુક્તંપ્રણમ્યાવસ્થિતોગ્રતઃ ॥૧૪॥ ગૃહીત્વાપાણિનાપાણીસારથે
સ્તમથારુહત્ ॥ રાત્રદુહ્યુક્તઃપૂર્વાદિમિવમાસ્કરઃ ॥૧૫॥ દ્વિક્ષિતોડતઃપુરસ્ત્રીણાંસત્રીડપ્રેમવીક્ષિતૈઃ ॥ કૃચ્છાદિસૃષ્ટોનિરગાજાતહાસો
હરન્મનઃ ॥૧૬॥ સુધર્માસ્થ્યાંસમાંસર્વૈર્વૃષ્ણિમિઃપરિવારિતઃ ॥ પ્રાવિશ્યન્નિવિષ્ટાનાંસંત્યંગપદ્મર્મયઃ ॥૧૭॥ તત્રોપવિષ્ટઃપરમાસનેવિભુર્ભૌ
સ્વભાસાકકુમોવભાસયન્ ॥ વૃતોન્નૈર્સિંહૈર્યદુભિર્યદૂતમોયથોદુરાજોદિવિતારકાગણૈઃ ॥૧૮॥ તત્રોપમંત્રિણોરાજન્નાનાહૃદયૈર્વિભું ॥ ઉપત
સ્થુર્નટાચાર્યાનર્તક્યસ્તાંડવૈઃપૃથક્ ॥૧૯॥ મૃદંગત્રીણામુરજવેણુતાલદરસ્વનૈઃ ॥ નન્તુર્જગુસ્તુષ્ટુવુશ્વસૂતમાગધર્વંદિનઃ ॥૨૦॥ તત્વાહુર્બ્રાહ્મ
ણાઃકેચિદાસીનાબ્રહ્મવાદિનઃ ॥ પૂર્વેષાંપુણ્યયશસારાજ્ઞાંચાકથયન્કથાઃ ॥૨૧॥ તત્રૈકઃપુરુષોરાજન્નાગતોડપૂર્વદર્શનઃ ॥ વિજ્ઞાપિતોભગવતે
પ્રતીહારૈઃપ્રવેશિતઃ ॥૨૨॥ સનમસ્કૃત્યકૃષ્ણાયપરેશાયકૃતાંજાલિઃ ॥ રાજામાવેદયહુઃસ્વંજરાસંધનિરોધજં ॥૨૩॥ યેચદિગ્વિજયેતસ્યસંન
તિનયયુર્નૃપાઃ ॥ પ્રસહ્યરુદ્ધાસ્તેનાસન્નયુતેદ્વેગિરિત્રજે ॥૨૪॥ કૃષ્ણકૃણાપ્રમેયાત્મન્મપન્નમયમંજન ॥ વયંત્વાંશરણંયામોમવર્મીતાઃપૃથગ્ધિયઃ
॥૨૫॥ લોકોવિકર્માનિરતઃકુશલેપમત્તઃકર્મણ્યયંત્વદુદિતેભવદર્ચનેસ્વે ॥ યસ્તાવદસ્યબલવાનિહર્જીવિતાશાંસદ્યશ્ચિહ્નત્યનિમિષાયનમોડસ્તુ
તસ્મૈ ॥૨૬॥ લોકેભવાન્જગદિનઃકલયાડવતીર્ણઃસદ્રક્ષણાયસ્વલનિગ્રહણાયચાન્યઃ ॥ કશ્ચિત્ત્વદીયમતિપાતિનિદેશમીશકિંવાજનઃસ્વકૃ
તમૃચ્છતિતન્નવિદ્યઃ ॥૨૭॥ સ્વપ્રાપિતંનૃપસુરંપ્રહ્લંત્રમીશશશ્વદ્ભયેનમૃતકેનધુરંવહામઃ ॥ હિત્વાતદાત્મનિસુસ્વંત્વદનીહલશ્ચંક્રિદ્યામહેડતિ

રાત્ર, પછી ત્યાં ઉપ મંત્રીઓ એટલે મસ્કર અને ખવાસ વિષે થોડો, અનેક પ્રકારના દારૂ રસથી: અને
નામનારી ઓઝો, તથા તેમના ઉતારો, (મંદ્રો) જુદા જુદા પ્રકારે મૃદંગ-વીણા-મુરજ-વેણુ-તાલ-અને
શંખ વિષે વગાડવાની સાથે, નાચ કરીને, ભગવાનને પ્રસન્ન કરતાં હતાં: તેમજ સૂત-માગધ-અને અંદિજનો
પણ: વખાણ કરીને, અને ગાઈને: રાજ કરતા હતા. ૧૧૮૮ અને ત્યાં બેઠેલા કેટલાએક વેદપાઠી
જાહજો, પૂર્વે થઈ મથેલા પવિત્ર કાર્તિકણા રાત્રઓની, કથાઓ કહેતા હતા. ૧૧૯૯ જે રાત્ર, એવામાં ત્યાં
છડીદારોએ પ્રવેશ કરાવેલો: આગળ કદી નહીં જોયેલો એક પુરુષ, આવતો ભગવાનને વિજ્ઞાપના કરવા લાગ્યો.
૧૧૨૨ અને તેજે હાથેના હાથ કમ્બુને, નમસ્કાર કરીને: દાઢ જોડી, જરાસંધ કેદ રાખવાથી રાત્રઓને
થતાં દુખો, જાહેર કરીને: કહ્યું કે ૧૧૩૩ તેઓ, તેના દિમ્બિવ્ય વખતે તેને નહીં નખવાથી: તેજે જોશ-
રીયા પકડી લેઈને, ' ગિરિત્રજ ' નામના કિશ્કમાં કેદ રાખેલા: વીજ દગ્ધર રાત્રઓ છે. ૧૧૪૪ તેમનો સં-
દેશ આ પ્રમાણે છે કે: " હે કમ્બુ, અપ્રમેય બુદ્ધિવાળા અને સરખામતોના બધને ટાળનારા: હવે પછી

આમાં કેમ થશે, નેથી બીહીનેલા ઓઝો, એક બુદ્ધિવાળાઓ: આપનું સરખું લેઈને છીએ. ૧૧૫૫ આદિયાં
વિકર્મમાં પ્રતિવળા થોડો: આપનું પૂજન કરવામાં: અને આપે કહેલાં શુદ્ધ (નિષ્કામ) કર્મો કરવામાં: પ્રમત
થયેલા હોય છે: તેજલામાંજ તેવાઓની જીવવાની આશાને, એકા એક કાપી નાંખનારા, બળવાન કાળ
રૂપ આપને: અમે નમીએ છીએ. ૧૧૬૬ હે જગતના હાથર, લોકને વિશે આપ, સત્યુરોપનું રક્ષણ કરવાને,
તથા ખળ પુરોનો નિયંદ કરવાને મારે કળા રૂપથી આવરેલા છે: છતાં, બીજા કેટલાએક (જરાસંધ આ-
દિક) આપની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરે છે: કિયા માણસો (અમે આદિક) પોતાનાં કરેલાં કર્મોનાં ફોતેજ
બોધવે છે: એ બેમાંથી અર્ધું શું હશે, તે અમે જાણતા નથી. ૧૧૭૭ હે હાથર આપના સેવકોના કથામ
કરનારાઓ (નિષ્કામ લોકો) મેળવવાને યોગ્ય, આત્મ જાતના સુખનો આગ કરીને: આપની માનાવડે
અતિ શંક બનેલા અમે: આ સ્વમ સરખા-પરાધીન-અને સર્વદા બળતેજ આપનારા-રાત્ર સુખ રૂપ, વિ-
સરીને (એટલે સ્ત્રી-પુત્ર-અને પત્નાદિકની ચિંતાને) જ: આ મક્ક જેવા શરીરથી, વજા કરીને: કસે પામ્યા

કરતા, આમણ મારો આત્મા ગયા ॥૨૮॥ અને ભગવાને રાજ્યઓના દુરને પ્રસન્ન વાણીથી કહ્યું કે : " હે દત્ત, તું જાણે રાજ્યઓને કહે કે : તમે જીલ્લાઓ નહીં તમારા બધા સાહે, હું તમારે સંપત્તિ મરણીય. " ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને પાછો મોકલેલા દુરને રાજ્યઓને, એ રીતેજ કહી વચ્ચાપુ. તેથી હરવાળી દરજ્યાવાળા તેઓ; ભગવાન ત્યાં આવવાની વાટ જોવા લાગ્યા ॥૨૯॥ અર્ધધાં દરિ ભગવાન આનંદ-સોર-મારવાડ અને કુશંજીમાંના પર્વત-નદીઓ-નગરો-ગામો-વન-અને ખાડીઓ, એકઠાંથી ને પછી સરખાવે તથા દર્શાવે નદીઓને કનડી; રૂંચાળ તથા મત્તવ દેશમાં થકને, ઉદ્ગરમાં જઈ પહોંચ્યા ॥૨૯-૩૦॥ એટલે જોઈને દર્શન મનુજોને થતું દુર્લભ છે, તે ભગવાન આવેલાનું સાંભળવાથી; પ્રસન્ન થયેલા આનંદ શત્રુ રાજ્ય, સુહૃદોથી વિરાટ, કપાધ્યાઓ આદિને તેમની સામે ગયા ॥૩૦॥ અને પ્રાણ આવતાં હૃદયો આદર કરે, તેવા આદરથી; ધણાં ધણાં ગીત ગવશવા, અને વાગે વગડાવતા તથા આજીવો પાસે વેદના મંત્રો બોલાવતા, તેમણે કહી-

કેમ ભગવાનનું; સાંભળુ કર્યું. ॥ ૨૪ ॥ પછી રોહવડે પિંગળી મયેલ હાથોવાળા ને પાંડવો, પોતાના આનંદ પ્રિય કપ્પુને પછે દેહાડે દેખાને; તેમને ફરી ફરીને બેટયા. ॥૨૫॥ સારે લક્ષ્મીજીના નિર્મળ રથાન રૂપ એ મુકુદ ભગવાનના સરીરને, એ હાથની પચે બાથમાં લેધને બેટવાથી; પાપ રહિત થયેલા રાજ્યને, આંખોમાં આંસુ આવી-રવાડાં કાઢાવે-તથા આ ભગવાન રૂપ ભગવાનનું વિરમણ થકને; ને પરમ નિહતિ-ને પામ્યા ॥૨૬॥ તેમજ એ પોતાના મોળાઈ બાદને, પ્રેમના વેગથી આદુષ થયેલા ભાંગેન પછ; દસતાં દસતાં બેટીને, આનંદ પામ્યા; અને આનંદતાં ધણાં આંસુ પાડતા અચ્ચુત-નકુળ-અને સદેવ પછ, એ અતિ સુહૃદ અચ્ચુત ભગવાનને બાથમાં બાલી બાલીને બેટયા ॥૨૭॥ પછી અચ્ચુતની સાથે મળેલા, અને નકુળ સદેવે પ્રણામ કરેલા, ભગવાને; આજીવો તથા હૃદ પુરુષોને, બહિત રીતે તમરકાર કર્યા ॥૨૮॥ અને તે સત્કાર પામેલા ભગવાને, પછીથી કુર-સત્ય-અને કેકયાનો; તથા સુત-માગધ-ગાઢ્યા-અદિત્ય-તથા

નૃગિરા ॥ માભેષ્ટદૂતમદ્રંવોઘાતયિપ્યામિમાગધં ॥ ૧ ॥ ૯ ॥ ૬ ॥ ૭ ॥ ૮ ॥ ૯ ॥ ૧૦ ॥ ૧૧ ॥ ૧૨ ॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ ૨૮ ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ ૪૦ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ ૪૫ ॥ ૪૬ ॥ ૪૭ ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ ૫૧ ॥ ૫૨ ॥ ૫૩ ॥ ૫૪ ॥ ૫૫ ॥ ૫૬ ॥ ૫૭ ॥ ૫૮ ॥ ૫૯ ॥ ૬૦ ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥

મરણીયો વિષે સર્વનો પથારીજ સત્કાર કર્યો. ॥ ૨૪ ॥ અને તેઓએ પછ, મદ્રંગ-સંખ-દોલ-નીચા-પ-લુપ-અને જોયુષ વિષે વાગે વગડીને-નામીને-ગાળે-અને વખાણ કરીને-એ કમળ તેજ ભગવાનને, આજીવો સહિત; રાજ કર્યા ॥૨૫॥ એ રીતે સુહૃદો થકી વિરાટલા, એ પવિત્ર કીર્તિ વાળાઓના શિરોમણિ ભગવાન; વખાણ થતા, શણગારેલા ઉદ્ગર નગરમાં પેલા ॥૨૬॥ ત્યાં મારો દાધીઓના મદથી તથા સુગંધી બળથી છોરેલા દત્તા, વિચિત્ર પ્રકારની ધન્યઓ, અને સોનેરી તોરણો, બાંધી દેધને પાણીથી બરેલા થકા દેક દેકાણે મુકેલા દત્તા; અને નવાં વસ્ત્ર-પરેણાં-માળાઓ-તથા ચંદન વિષેથી શરીર શણગારેલાં આ પુરુષો થકી તે જોઈ રહ્યું હતું ॥૨૭॥ એ સળગતી દીપગાળો વાળાં, અને ઉપર જોભતી પતાકાઓવાળાં તથા માથા ઉપર જોભાના કળશ નીચે રૂપેરી ધણાં શિખરોથી શોભતાં; દેકે ધરનાં જાળાઓમાંથી શુંદર ધુપનો ધુગડો તીકળતી, સુધિર રાજ્યની એ રાજધાની; ભગવાને જોઈ ॥૨૮॥ હે રાજ્ય, સારે એ, મનુજોની આંખોને પાન કરવાના પાવરપ, ભગવાન આજીવો સાંભળીને; ઉત્સુકતા વડે, માથાના વાળ અને વજનાં બંધન લીધાં પછી

ગયેલી, જુવાન ઓઝો; ધરના કામ કાજનો અને સુતેલા પતિઓનો પછ, ત્યાગ કરીને; ભગવાનને જોવા માટે, તુર્તજ રસ્તા ઉપર આવીઓ. ॥૨૯॥ અને તે હાથી-ચોડા-રથ-તથા મનુજો થકી ખીચે ખીચે બરા-થલા રસ્તાઓ ઉપર, પોતાની ઓઝો સહિત કપ્પુને આવતા દેખવાથી; ધરના ઉપર ચઢેલી, તમરની ઓઝો; તેમના ઉપર પુલ વધાવાને મન વડેજ, તેમને બેટી; તથા તેમના તરફ દસવા સહિત જોવાવડે, સત્કાર કરવા લાગી ॥૩૦॥ અને મારો વિશે મુકુદ ભગવાનની સાથે તેમની પતિઓને; ચંદ સાથેની આંખોમાં સરખી દેખીને, તેઓ બેલવા લાગી કે : " જમની આંખોને આ પુરુષોના મુકુદ સરખા ભગવાન; પોતાના ઉદાર હસવાથી અને લીલા સહિત આવશેકન કરવાથી આનંદ આપે છે; એવી આ ઓઝોએ; શાં પુરુષ કરવાં હશે. " ॥૩૧॥ તથા દેક દેકાણે પાપ રહિત જુદા જુદા ધંધાદારીઓના મુખી કોઢેગીઓ, લાકમાં મંથળ પદાર્થો લેઈ આવીને; કપ્પુનું પૂજન કરવા લાગ્યા. ॥ ૩૨ ॥ પછી સજ્જન પામેલ અને પ્રયુક્તિ આંખો-વાળી અંતઃપુરની ઓઝોએ, પ્રસન્ન થઈ સામાં જઈને; એ મુકુદ ભગવાનને, રાજના મેહેલમાં પ્રવેશ

કરાયો. ॥ ૪૮ ॥ ત્યાં કુંતાજી, ત્રણે લોકના ઇશ્વર એ પોતાના અતિગત દેખવાથી; પ્રસન્ન થઇને પોતાની પદ્મ (દુર્ગતી) સુદાં, દેવીશ્રી ઉપરથી હાડીને; તેમને મળ્યાં. ॥૪૯॥ અને યુધિષ્ઠિર રાજા તો, એ દેવના દેવ ઇશ્વર એવું બલવાનને હરમાં લેઇ ગયા પછી, આનંદ વડે મેજાન થઇ જવાથી; તેમનું પૂજન કરવાનુંજ જીતી ગયા. ॥ ૫૦ ॥ હે રાજા, કૃષ્ણએ અને બેકેન સુગંધએ પ્રણામ કરાવવા, કૃષ્ણે પશુ પછીથી પોતાની ફાંદ કુંતાજીને, તથા બીજી રૂઢીઓને, પ્રણામ કર્યા. ॥૫૧॥ તેમજ સાસુની આજ્ઞાથી કૃષ્ણ એટલે દુષ્-તીએ, પોતાને ત્યાં આવેલી કૃષ્ણની સર્વે પત્નિઓ, રૂઢીઓ-સતબાગા-સુગંધ, ગંધર્વ-કાવિ-મિત્રવિદા-શૈલ્યા (નામજીતી)-લક્ષ્મણ-અને બીજીઓનું પશુ વસ્ત્ર-માળાઓ-અને શ્રેણી (ત્રેણે આપવાડે પૂજન કર્યું. ॥૫૨-૫૩॥ પછી ધર્મરાજએ જનાદાં બલવાનને, તેમના સૈન્ય-અનુચરો-અમાત્યો-અને બાંધાઓ

સદિન; તથા નવા પ્રકારનાં સુખોવડે, ત્યાં નિવાસ કરાવ્યો. ॥૫૪॥ અને કેટલાક માસ સુધી ત્યાં રહેલા બ-મવાને, યુધિષ્ઠિર રાજાનું બંધુ કરવાની ઇચ્છાથી; થોડાઓથી વિદાયવા અર્ચુન સદિન રથ ઉપર બેસી, યુ-ગયા કરવાને જઇ, અર્ચુનને હાથે; અભિને ખાંડવ વન અપાવીને, તૃપ્ત કર્યા; અને જેણે યુધિષ્ઠિરને દિવ્ય સજા બનાવી આપી, તે મય નામના દાનવને; તેમાંથી જમાવી લીધી. ॥૫૫-૫૬॥ ઇતિ મીઠા બાંધાં દશમા રકખતો ઇતિ રસો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૫૭॥

અધ્યાય ૭૨ માં.—શ્રીશુક—એક દહાડે સભા મધે બેઠા મુનિઓ-બ્રાહ્મણો-ક્ષત્રીઓ-અને વૈશ્યો-તથા બાઇઓ-આચાર્યો-કુળના ધરડેરાઓ-સમાઓ-સંઘીઓ-અને બંધુઓ, થકી વિદાયવા યુધિષ્ઠિર રાજાએ; તે સર્વના માંગણતાં, બલવાનને ઉદ્દેશીને આ રીતે કહ્યું કે. ॥૧-૨॥ યુધિષ્ઠિર-હે ગોવિંદ, રાજસ્ય નામના

ક્રુ:સપર્યાકૃષ્ણાયશ્રેણીમુર્યાહતૈનસઃ ॥૩૭॥ અંત:પુરજનૈ:પ્રીત્યામુકુંદ:ફુલ્લોચનૈ: ॥ સસંભ્રમૈરભ્યુપેત:પ્રાવિશદ્રાજમંદિરં ॥૩૮॥ ઇયા વિલોચયશ્રાવેયંકૃષ્ણંત્રિભુવનેશ્વરં ॥ પ્રીતાત્મોત્થાયપર્યંકાત્સસ્ત્રુપાપરિપ્સવજે ॥૩૯॥ ગોવિંદંગૃહમાનીયદેવદેવેશમાદતઃ ॥ પૂજાયાંનાવિદત્કૃત્યંપ્રમોદોપહતોનૃપ: ॥૪૦॥ પિતૃષ્વસુર્ગુરુસ્ત્રીણાંકૃષ્ણશ્ચક્રેઽભિવાદનં ॥ સ્વયંચકૃષ્ણયારાજન્મગિન્યાચાભિવંદિતઃ ॥૪૧॥ શ્વશ્ર્વાસંચોદિતાકૃષ્ણાકૃષ્ણપત્નીશ્વસર્વશઃ ॥ આનર્ચરુક્મિર્ણીસત્યાંભદ્રાંદ્વિદ્વતીતથા ॥૪૨॥ કાલિંદીમિત્રવિંદાંચશૈબ્યાંનામ્નજિતીંસર્તી ॥ અન્યાશ્ચાશ્યાગતાપાસ્તુવાસઃસ્ત્રગ્મંડનાદિભિઃ ॥૪૩॥ સુખંનિવાસયામાસધર્મરાજોજનાર્દનં ॥ સસૈન્યંસાનુગામાત્યંસમાર્પચનવંનવં ॥૪૪॥ તર્પયિત્વાશ્વાંડેવેનવન્દિહાલ્ગુનસંયુતઃ ॥ મોચયિત્વામયંયેનરાજ્ઞેદિવ્યાસભાકૃતા ॥૪૫॥ ઉવાસકતિચિન્માસાનુરાજઃપ્રિયચિકીર્ષયા ॥ વિહરનૃયમારુહ્ય ફાલ્ગુનેનમદૈર્ઘ્યતઃ ॥૪૬॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેઉત્તરાર્ધેકૃષ્ણસ્વેદપ્રસ્થગમનેએકસપ્તતિતમોઽધ્યાયઃ ॥૭૧॥

શ્રીશુક ૦ એકદાતુસમામધ્યઆસ્યિતોમુનિભિર્વૃતઃ ॥ બ્રાહ્મણૈઃક્ષત્રિયૈર્વૈશ્યૈર્ભ્રાતૃમિશ્વયુધિષ્ઠિરઃ ॥૧॥ આચાર્યૈઃકુલવૃદ્ધૈશ્વજ્ઞાતિસંબંધિવાંધ્રવૈઃ ॥ ગૃણ્વતામેવચૈતેષામામાષ્યેદમુવાચહ ॥૨॥ યુધિષ્ઠિર ૦ ક્રતુરાજેનગોવિંદરાજસૂયેનપાવનીઃ ॥ યદ્યેવિભૂતીર્મવતસ્તસ્સંપાદયનઃપ્રભોઃ ॥૩॥ તત્પાદુકેઅવિરતંપરિચેચરંતિધ્યાયંત્યભદ્રનશનેશુચયોગૃણંતિ ॥ વિંદંતિતેકમલનાભમવાપવર્ગમાશાસતેયદિતઆશિષૈશનાન્યે ॥૪॥ તદ્દેવદેવમવતશ્ચરણારવિંદસેવાનુભાવમિહપશ્યતુલોકેષઃ ॥ યેત્વાંભજંતિનમજંત્યુતવોભયેષાંદિષ્ટાંદર્શયવિભોકુરુંજયાનાં ॥૫॥ નબ્રહ્મણઃસ્વપરમેદમતિસ્ત્વસ્યાત્સર્વાત્મનઃસમદશઃસ્વસુખાનુભૂતેઃ ॥ સંસેવતાંસુરતરોરિવતેપ્રસાદઃસેવાડનુરૂપમુદયોનવિપર્યયોઽત્ર ॥૬॥ શ્રીભગ ૦ સમ્યગ્વ્યવસિતંરાજન્મવતાશત્રુકર્શનઃ ॥ કલ્યાણીયેનતેકીર્તિર્લોકાનનુભવિષ્યતિ ॥૭॥ ઋષીણાંપિતૃદેવાનાંસુદ્ધદામપિનઃપ્રભો ॥ સર્વેષામપિભૂતાનાર્મીપ્સિતઃક્રતુરાડયં ॥૮॥ વિજિત્યનૃપતીન્સર્વાન્કૃત્વાચજગતીવશે ॥ સંપ્રત્યસર્વસંભારાનાહરસ્વમહાક્રતું ॥૯॥ એતેતેભ્રાતરોરાજન્મલોકપાલાંશસંભવાઃ ॥ જિતોસ્મ્યાત્મવતાતેઽહંદુર્જયોયોઽકૃતાત્મભિઃ ॥૧૦॥ નકશ્ચિન્મત્પરંલોકેતેજસાયશસાશ્રિયા ॥ વિભૂતિભિર્વાઽભિભવેદેવોઽ

મોટા પદવડે; આપની પવિત્ર વિભૂતિઓનું પૂજન કરવાને, હું ઇચ્છું છું; માટે આપ સમર્થ મારે એટલું કામ પાર પાડી આપો. ॥ ૩ ॥ હે કમળનાભ ઇશ્વર, પાપને મટાડનાર આપના ચરણનું સેવન-ધ્યાન-અને પૂજન કરવાવડેજ; સુદ થયેલા લોકો, મોક્ષને; તથા જે સંસારીક સુખોની ઇચ્છા હોય તો, તેને પશુ પામે છે; પશુ બીજા કશાથી તે પામી શકતું નથી. ॥૪॥ એટલા માટે હે દેવના દેવ, અર્ધાં આપને બલનારા-નર્દાં બલનારા-અને બલવાની કે નર્દાં બલવાની નિટા વિનાના; એવા જણના, આ કુર તથા સંજય કુળ વાળાઓને; આપના ચરણારવિંદની સેવાને પ્રભાવ, એ યજ કરાવીનેજ; આપ સમર્થ દેખાડો. ॥૫॥ આપ પરશ્વજ-સર્વના આત્મા-સમદષ્ટિવાન-અને આત્મ સુખને અનુભવનારને વિશે, રવ અને પરમા ભે-દની બુદ્ધિ એટલે આ મોટો તથા આ પારકો, એવી બેદરિયા હજી નર્દાં; છતાં પશુ કષ્ટદશની માફક, સેવન કરનારાઓને; સેવાના પ્રમાણમાંજ, આપની પ્રસન્નતાનો સાત્ત, મળી શકે છે; તે કાંઈ વિરૂદ્ધપણું કહે-

વાય નર્દાં. ॥૬॥-શ્રીભગવાન-હે શત્રુનો નાશ કરનારા સમર્થ રાજા, જે થકી તમારી પવિત્ર શક્તિ લોકમાં પ્રસરે, એવો; અને રૂપિ-પિતૃ-દેવતા-તથા આપણા સંઘીઓ-અને સર્વે પ્રાણી માત્ર, એ સર્વને, પ્રિય એવો; આ મોટો યજ કરવાનો વિચાર, તમે મહુ સારો કર્યો છે. ॥૭-૮॥ માટે સર્વે રાજાઓને જીતી, પૃથ્વીને વશમાં લાવો; અને સધળી જનના, યજને ઉપયોગી પદાર્થો મેળા કરી; એ મોટો યજ સિદ્ધ કરો. ॥૯॥ હે રાજા, લોકપાળના અંશોષકો ઉત્તમ થયેલા, અને દ્વિવજીત આ તમારા બાઇઓએ; ઇન્દ્રિયોને વશમાં નર્દાં રાખનારા, બીજાઓથી ન જીતક; એવા અને જીતી લીધેલો. ॥૧૦॥ અને જે મારામાંજ મન રાખનારાઓનો પશબવ તો, લોક માત્રને વિશે, તેજવડે-પશુ વડે-લક્ષ્મીવડે-અને વિજીતિઓવડે; દેવતાઓ આદિક પશુ, કરી શકે; એમ નથીજ. ॥૧૧॥-શ્રીશુક-ભગવાનનું એ કહેતું સાંભળવાથી રાજ થયેલા, યુધિષ્ઠિર રાજાનું મુખકમળ, તેથી પ્રકૃતિન થયું; અને વિ-શ્વના તેજથી વધી ગયેલા પોતાના બાઇઓને, તેમજ દિગ્વિજય કરવાને માટે, મોકલ્યા. ॥૧૨॥ સંજયો

સદિન સહદેવ દક્ષિણ દિશામાં જવાતી. કેકયો સદિન નદીને પશ્ચિમમાં જવાતી; મદ્રસ સદિન અર્જુનને ઉપર દિશાએ જવાતી; અને મત્સ્ય દેશના ક્ષત્રીઓ સદિન બીમસેનને પૂર્વ દિશામાં જવાતી; તેમણે આજ્ઞા આપી. ॥૧૩॥ હે રાજા, પછી એ વીર પુરુષોએ, તે તે દિશાઓના રાજાઓને છતીને; યજ્ઞવર્ક, તેઓની પાસેથી, પછું કવ્ય; યજ્ઞ કરવાને હચ્છના આગત મનુ રાજાની પાસે, લાતીને રજુ કર્યું. ॥૧૪॥ પછુ જરા-સંધને અગ્નિ સંભળાવી. રાજાએ તે પદ્મ હરિ અમવાનને પૂછાવી, કદવ પ્રથમ કલા પ્રમાણે; તેમણે યુધિશ્ઠિરને કહી સંભળાવ્યું. ॥૧૫॥ અને હે રાજા, તે પછી જ્યાં જરાસંધ હતો, તે વિચિત્ર નામના કિ-શામાં; બીમસેન-અર્જુન-અને કમ્બુ, ત્રણે જણુ ધાકણોને વેશ કરીને; ગયા. ॥૧૬॥ તથા એ આજ્ઞા મનેલા ક્ષત્રીઓએ; એ આજ્ઞાએને માનનાર, તથા ધરમાં રહીને મુદરથના ધર્મનું આચરણ કરનાર, જરાસંધ-

ની પાસે જઈને; અનિચિત્તેનો સત્કાર કરવાની વેળાએ, તેની પાસે ધાવના કરીકે. ॥૧૭॥ "હે રાજા, માગવાની હચ્છની દૂરથી આવેલા અમને અનિચિત્તે જાણે; અને તમારા પોતાના બધા સાથેજ, તમારાશયી અમે જે હચ્છીએ; તે, અમને આજ્ઞા. ॥ ૧૮ ॥ કારણ, સદનશાય પુરુષોને ન અમી શકાય, એનું કાંઈજ હોતું નથી. અસાધુ પુરુષોને ન કરવાનું, કાંઈજ હોતું નથી; કાનાર પુરુષોને ન રેવા લાયક, કશું હોતું નથી; અને સમર્થ પુરુષોને, કાંઈજ પસંદે હોતો નથી. ॥૧૯॥ વળી જે પુરુષ પોતે સંતિવાન હોવા છતાં, સતપુરુષોએ આવા યોગ અચળ ધરાયે; આ અનિચ સરીવડે, મેળવી શકતો નથી; તે પુરુષ, સર્વ ક્ષેત્રે નિંદા કરવાને લાયક, તથા શોક કરવાને યોગ્ય લાયક છે. ॥૨૦॥ અને હરિશ્ચંદ્ર-રેનિદેવ-કેકય-શિશિ-ભલી-પાર્થી-દેવો-અને બીજા પણુ, ધણુઓ; આ નાકવન સરીવડેજ; અનિચળ પડને પામી મરેલા છે."

પિકિમુપાર્થિવઃ ॥૧૧॥ શ્રીશુક ० નિશમ્ય ભગવદ્વીતં પ્રીતઃ ફલ્લમુલ્લાંબુજઃ ॥ આતૃન્દિગ્વિજયે ડ્યુંકવિષ્ણુતે જોપદંહિતાન ॥૧૨॥ સહદેવં દક્ષિણસ્યામાદિશત્સહસ્રં જયેઃ ॥ દિશિ પ્રતીચ્યાં નકુલમુદીચ્યાં સ-સાચિનં ॥ પ્રાચ્યાં કોદર-સ્તત્ત્યૈઃ કૈકયૈઃ સહમદ્રકૈઃ ॥૧૩॥ તેર્વાં જત્યનૃપાણી રાઆજન્દુર્દિગ્ધ્યોજસા ॥ અજાતશત્રવે ભૂરિદવિણંતપ્યક્ષયતે ॥૧૪॥ શ્રુત્વા ડ્વિજિતં જરાસંધ-પતેર્ચ્યાયતો હરિઃ ॥ આહોપાયંતમેવાચુદ્ભવોય મુવાચહ ॥૧૫॥ ભીમસેનો ડ્વર્જુનઃ કૃષ્ણો બ્રહ્મલિંગધરાસ્ત્રયઃ ॥ જગ્મુગિરિવ્રજંતાતદ્દહ-સુતોયતઃ ॥૧૬॥ તેગત્વાતિષ્યવે જયાં ગૃહેષુ ગૃહમેધિનં ॥ બ્રહ્મણ્યં સમયાચેરન્રાજન્યા બ્રહ્મલિંગિનઃ ॥૧૭॥ રાજન્વિત્યતિથીન્પ્રાપ્તાનર્થિનો દૂરમાગતાન ॥ તન્નઃ પ્રયચ્છમદંતે પદ્યંકામયામહે ॥૧૮॥ કિંદુર્મર્ષતિતિક્ષૂણાં કિમકાર્યમસાધુભિઃ ॥ કિંનદેયં વદાન્યાનાંકઃ પરઃ સમદર્શિનાં ॥૧૯॥ યો ડ્વનિત્યેન શરીરેણ સતાંગેયં પશોધ્રુવાં નાચિનોતિ સ્વયંકલ્પઃ ॥ રવાચ્યઃ શોચ્ય એવસઃ ॥૨૦॥ હરિશ્ચંદોરંતિદેવડંછવૃત્તિઃ શિર્બિર્બલિઃ ॥ વ્યાધઃ કપોતોત્ત્વહોદ્યધ્રુવેણ ધ્રુવંગતાઃ ॥૨૧॥ શ્રીશુક ० સ્વરે રાકૃતિમિસ્તાંસ્તુપકોષ્ટૈર્જ્યાહૃતૈરપિ ॥ રાજન્યબંધૂન્વિજ્ઞાયદૃષ્ટપૂર્વાં નાચિતયત્ ॥૨૨॥ રાજન્યબંધવોહ્યેતે બ્રહ્મલિંગાનિ વિશ્રતિ ॥ દદામિભિક્ષિતં તેષ્ય આત્માનમપિદુસ્ત્યજાં ॥૨૩॥ બલેર્નુશ્રૂયતે કીર્તિર્વિતતાદિક્ષ્વકલ્મષા ॥ એશ્વર્યાદ્વંશિતસ્યાપિવ પ્રવ્યાજેન નિષ્ણુના ॥૨૪॥ શ્રિયં જિહીર્ષતેં વસ્ય વિષ્ણવેદ્વિજરુપિણે ॥ જાનન્નપિમર્હી પ્રાદાદ્યાર્યમાણોપિદૈત્યરાટ્ ॥૨૫॥ જીવતા બ્રાહ્મણાર્થાય કો ડ્વન્વર્યઃ ક્ષત્રબંધુના ॥ દેહેનપતમાનેન નેહ તાવિપુલંચશઃ ॥૨૬॥ હત્યુદારમતિઃ પ્રાહ કૃષ્ણાર્જુનઃ કોદરાન ॥ હેવિપ્રાવ્રિયતાંકામોદદામ્પ્યાત્માશિરો ડ્વપિવઃ ॥૨૭॥ શ્રીભાગ ० યુદ્ધનોદેહિ રાજેંદ્રદ્વંશોયદિમન્યસે ॥ યુદ્ધાર્થિનો વયં પ્રાપ્તારાજન્યાનાં બ્રહ્મલિંગિણઃ ॥૨૮॥ અસૌત્કોદરઃ પાર્થસ્તસ્ય આતા ડ્વર્જુનોદ્યયં ॥ અનયોર્માતુલેયં માંકૃષ્ણં જાનીહિતેરિપું ॥૨૯॥ એવમાવેદિતો રાજા જહાસોઽષ્ટૈઃ સ્મમાગધઃ ॥ આહચામર્ષિતો મંદાયુદંતર્હિદદામિવઃ ॥૩૦॥ નત્વયામીરુણાયો ત્સ્યેયુધિવિહ્વચેતસા ॥ મથુરાંસ્વપુરીંત્યક્તાસમુદંશરણંગતઃ ॥૩૧॥ અપેતુવયસાતુલ્યોનાતિસત્ત્વોનમેસમઃ ॥ અર્જુનો નભવેદ્યોદ્ધામીમસ્તુલ્યબલોમમ ॥૩૨॥ હત્યુક્તામીમસેનાયપ્રાદાયમહર્તીંગદાં ॥ દ્વિતીયાંસ્વયમાદાયનિર્જગામપુરાદ્દહિઃ ॥૩૩॥ તતઃ સમેલેલીરૌસંયુક્તાવિત

૧૧૩૧ તેમના સ્વર-આવૃત્તિ-અને ધનુષ્યની પણુક ખેંચવાને લીધે, દાઘ ઉપર પડેલાં નિશાન-એ સધળા ઉપરથી, તેમને ક્ષત્રીઓ જાણીને; તથા પૂર્વે જ્યેષ્ઠા સામવાતી, તેણે વિચાર્યું કે; ॥૧૨॥ આ ભોલો ક્ષત્રી હોવા છતાં, આજ્ઞાના વેશથી, આવેલા છે; છતાં, ન તણ શકાય એનું; માટે પોતાનું શરીર પણુ, હું એ બીજા માગનાશઓને; આપીશ ॥૧૩॥ કેમકે આજ્ઞાના વેશથી, વિશ્વને જાણીરાજાને એશ્વર્યથી ભટ કર્યા છતાં; એ આપ રહિત બહી રાજાની, દિશાઓમાં ફેલાયલી કીર્તિ; પાછળથી પણુ રહેલીજ, સંભળાય છે. ॥ ૨૪ ॥ એ દૈત્યોના રાજાએ, કદને રાજ્યસદની લેહ આપવાની હચ્છ વાળા; આજ્ઞાએ વેશ લીધેલા, વિશ્વને જાણ્યા છતાં; અને તેને એના શુર શુભચાર્યે, વાચ્યા છતાં; તેમને પૃથ્વીનું જ્ઞાન આપ્યું હતું-જ. ॥ ૨૫ ॥ એ છત્રો ક્ષત્રી, આ, પછી જનાસ દેહ થકી; આજ્ઞાએ કાર્ય સંપાદન કરી આપવાવડે, ભોલા થયને મેળવે નહીં; તે પછી તે દેહ તેને પાછળથી, શું કામ આવવાનો છે. ॥ ૨૬ ॥ એ રીતની

ઉપર ખુદ થકી તેણે, કમ્બુ-અર્જુન-અને ઉકાદરને, કશું કે; "હે આજ્ઞા નમે તમારું હચ્છેલું માગીશ્યો, હું તમને માટે પોતાનું માથું પણુ આપી શકીશ." ॥૨૭॥ શ્રીભગવાન-હે ભોલા રાજા, જે તમારી હચ્છ હોય તો; અમને દંડ યુદ્ધ આપો. અમે અમની હચ્છાવળા નથી; પણુ યુદ્ધની હચ્છાથી, આવેલા ક્ષત્રીઓ છેએ. ॥૨૮॥ આ પૃથાનો પુત્ર ઉકાદર છે, આ બીજો તેનો બાપ અર્જુન છે; અને ત્રીજો હું તેમના મામાનો દીકરો, તથા તમારો મનુ, કમ્બુ પું; એમ જાણો. ॥૨૯॥ શ્રીશુક-એ પ્રમાણે જાણવાથી જરાસંધ રાજા, મોટે મોટે દસ્યો; અને કાંઈથી ભયો કે; "હે મંદ પુરુષો, ત્યારે તો તમને હું યુદ્ધ આપું" ॥૩૦॥ તું કે જે, યુદ્ધને નિષે વિકળ ચીતવાજો, અને બીહીકણ છે; તથા પોતાની મથુરાંપુરી તણને, સમુદ્રને સમજે મરેલા છે; તેની સાથે તો હું યુદ્ધ નહીંજ કરું. ॥૩૧॥ અને આ અર્જુન અતિ બળવાન ન હોવાથી, તથા ઉપરે પણુ, મારા જેવડો ન હોવાથી; તે મારી સાથે યુદ્ધ કરનાર, વડિઓ થઇ શકે નહીં; તેથી સમાન

અળવાઓ, આ ભીમસેનજી, મારી સાથે લડવાને યોગ્ય છે. ૧૩૨૧ ॥ એમ કહીને, તેણે એક મોટી ગદા, ભીમ-
સેનને લાવી આપી; તથા બીજી પોતે લેઈને; તેઓ, નગર થઈ ગદાર નીકળ્યા. ૧૩૩૧ ॥ પછી એ બંને
સમાન વીર પુરુષોનું યુદ્ધ, રણભૂમિમાં થતાં; યુદ્ધને વિશે તેઓ મદોન્મત્ત બનીને, એક બીજાને એ વચ્ચે
જેવી મદાઓવડે; મારવા લાગ્યા. ૧૩૪૧ ॥ અને અખાડામાં રમતા મસ્તોની પેઠે, વિચિત્ર પ્રકારે ડાળા જમણી
મંડળ કરતા; એ બે જમણા યુદ્ધમાં શોભતા લાગ્યા. ૧૩૫૧ ॥ ત્યારે તેઓએ નખાતી મદાઓના પ્રદારોને, વચ્ચે જેવો
શબ્દ; લડતા હાથીઓના દંતુશયવડે થતા ચટાચટ શબ્દના સરખો, થતા લાગ્યો. ૧૩૬૧ ॥ અને કોથે બરાબ
લડતા બે હાથીઓની પેઠે, યુદ્ધ કરતા તે બંને જમણાઓએ; હાથમાંથી વેગ મહિન નાંખેલી મદાઓ થઈ,
એક બીજાના ખભા-કેડા-પગ-હાથ-સાથનો અને હાંસડીઓ આકડાવી ડાળાઓની પેઠે, બાગીને જૂકા થઈ
જવા લાગી. ૧૩૭૧ ॥ એ રીતે મદાઓવડે લડતા એ બે વીર પુરુષો, પછીથી કોથે બરાબને; પોતાની સોદા

સરખા સ્પર્શવાળી મુઠીઓ વચ્ચે, એક બીજાને મારવા લાગ્યાથી; તેમના હાથનાં નળાંઓનો, વચ્ચે પ્રદાર
સરખો કોર શબ્દ થવા લાગીને; તેવડે તેમનાં અંગેનો જૂકા થઈ જવા લાગ્યો, ૧૩૮૧ ॥ જે રાત્રી, એમ તેઓ
એક બીજાને મારતા, સમાન અભ્યાસ-મગ-અને ધૈર્યવાળાઓનું યુદ્ધ, એ બંનેમાંથી કાઢતો વેગ કડી ન
થતાં; સરખી રીતે થવા લાગ્યું. ૧૩૯૧ ॥ હે પરીક્ષિત, રાત્રે સુદહની પેઠે ભેગા રહેતા, એ બંને જમણાઓને યુદ્ધ
કરતાં; સત્તવિશ દિવસ વીતી ગયા. ૪૦૧ ॥ ત્યારે એક સમયે, જુદાદરે પોતાના મામાના દીકરા કશ્યપને, કહ્યું કે:
“હે માધવ, યુદ્ધમાં જરાસંધને પરાજય કરવાને, હું શક્તિમાન થતો નથી.” ૧૪૧ ॥ ત્યારે કશ્યપે જમણા કડી રીતે
થયો છે, અને અરણ્ય કેવી રીતે થનાર છે; તથા જરા નામની શક્તિઓ તેને કેવી રીતે છવાડ્યો હતો; એ સર્વને
જમણાના દરિ ભગવાને, ભીમસેનને પોતાના નેત્રવડે જુદા પમાડ્યો. અને તે અમોઘ શાનવાળા ભગવાને;
હાડની ડાળા ચીરી ખતાવીને; તે સંગાથી ભીમસેનને, શત્રુના વધને ઉપાય સમજાવ્યો. ૧૪૨-૪૩ ॥ તેથી

રેતરૌ ॥ જમ્નતુર્વજ્જકલ્પાભ્યાંગદાધ્યારણદુર્મદૌ ॥૩૪॥ મંડલાનિવિચિત્રાણિસવ્યંદક્ષિણમેવચ્ચ ॥ ચરતોઃશુશુભેયુદ્ધનટયોરિવરંગિણોઃ ॥૩૫॥
તતશ્વટચટાશબ્દોવજ્રનિષ્પેષસન્નિભઃ ॥ ગદયોઃક્ષિપ્તયોરાજન્દંતયોરિવદંતિનોઃ ॥૩૬॥ તેવૈગદેભુજજવેનનિપાત્યમાનેઅન્યોડન્યતોડસક
ટિપાદકરોરુજમ્ન ॥ ચુર્ણાંભૂવતુરુપેત્યયથાર્કશાસ્ત્રેસંયુદ્ધતોર્દિરદયોરિવદીપ્તમન્ય્વોઃ ૩૭॥ ઇત્યંતયોઃપ્રહતયોર્ગદયોર્નવીરૌકુદ્બૌસ્વમુષ્ટિ
ભિરયઃસ્વર્શૌરપિષ્ઠાં ॥ શબ્દસ્તયોઃપ્રહરતોરિભયોરિવાસીન્નિર્ધાતવજ્જપરુષસ્તલતાડનોત્યઃ ॥૩૮॥ તયોરેવંપ્રહરતોઃસમશિક્ષાબલૌજસોઃ ॥
નિર્વિશેષમભ્યુદ્ધમક્ષીણજવયોર્નૃપ ॥૩૯॥ એવંતયોર્મહારાજયુદ્ધતોઃસપ્તવિંશતિઃ ॥ દિનાનિનિરગંસ્ત્રસુદ્ધન્નિશિતિષ્ઠતોઃ ॥૪૦॥ એક
દામાતુલૈયંવૈમાહરાજન્દકોદરઃ ॥ નશક્તોડહંજરાસંધનિર્જેતુંયુધિમાધવા ॥૪૧॥ શત્રોર્જન્મમૃતીવિદ્વાન્જીવિતંચજરાકૃતં ॥ પાર્યમાપ્યાયય
ત્સ્વેનતેજસાચિંતયદ્દરિઃ ॥૪૨॥ સંચિંત્યારિવોપાયંભીમસ્યામોઘદર્શનઃ ॥ દર્શયામાસવિટપંપાટયન્નિવસંજ્ઞયા ॥૪૩॥ તદ્વિજ્ઞાયમહાસત્વો
મોમઃપ્રહરતાંવરઃ ॥ ગૃહીત્વાપાદયોઃશત્રુપાતયામાસભૂતલે ॥૪૪॥ એકંપાદંપદાક્રમ્યદોર્ભ્યામન્યંપ્રગૃહ્યસઃ ॥ ગુદતઃપાટયામાસશાસ્ત્રામિવમ
હાગજઃ ॥૪૫॥ એકપાદોરુષ્ણકટિપૃષ્ઠસ્તનાંસકે ॥ એકવાક્રક્ષિભ્રૂકર્ણેશકલેદદશુઃપ્રજાઃ ॥૪૬॥ હાહાકારોમહાનાસીન્નિહતેમગધેશ્વરે ॥
પૂજયામાસતુર્ભીમંપરિરમ્યજયાચ્યુતૌ ॥૪૭॥ સહદેવંતત્તનયંભગવાન્ભૂતભાવનઃ ॥ અશ્વર્ષિચદમેયાત્મામમધાનાંપતિંપ્રભુઃ ॥ મોચયામાસ
રાજન્યાન્સંરુદ્ધામાગધેનયે ॥૪૮॥ ઇ૦મા૦મ૦દ૦ઉ૦જરાસંઘવધોનામદ્વિસપ્તતિતમોડશ્યાયઃ ॥૪૯॥ શ્રીશુક૦અયુતેદ્વેશતાન્યષ્ટોલીલયા
યુધિનિર્જિતાઃ ॥ તેનિર્ગતાગિરિદ્રોણ્યાંમલિનામલવાસસઃ ॥૫૦॥ ક્ષુત્ક્ષામાઃશુષ્કવદનાઃસંરોધપરિકર્ષિતાઃ ॥ દદૃશુસ્તેઘનશ્યામંપીતકૌશેય
વાસસં ॥૫૧॥ શ્રીવત્સાંકંચતુર્વાહુપદ્મગર્ભારુણેશ્વરં ॥ ચારુપસન્નવદનંસ્ફુરન્મકરકુંડલં ॥૫૨॥ પદ્મહસ્તંગદાશંસ્વર્યાંગૈરુપલક્ષિતં ॥ કિરીટહાર
કટકકટિસૂત્રાંગદાર્ચિતં ॥૫૩॥ આજદ્વરમણિગ્રીવંનિવીતંવનમાલયા ॥ પિબંતંશ્વચશુર્ભ્યૌલિહંતંશ્વજિહ્વા ॥૫૪॥ જિઘંતંવનાસામ્પારંભંત

જમણી મથેલા, એ માર દેનારાઓમાં એક ગદા જગવાન ભીમસેન; શત્રુને પગવડે ખેંચીને, ધરતી ઉપર પછાડ્યો.
૧૪૪ ॥ અને તેનો એક પગ, પોતે તેના ઉપર ઉભારી દબાવી રાખીને; એ હાથવડે, બીજો પગ પકડી
મોટા હાથી જાડી મોટી ડાળને, ચીર; તેમ, તેણે તેને યુદ્ધ થઈ, ચીરી નાંખ્યો. ૧૪૫ ॥ ત્યારે લોકોએ
તેનાં બે શરીરો થયેલાં, એકેકાં; આંખ-પગ-સાથ-પેંજીઓ-કેડા-ગરડા-ધાધ-ખભો-હાથ-અમર-તથા કાન
વાળાં બેયો. ૧૪૬ ॥ એ રીતે મગધ દેશનો રાજા જરાસંધ મરાવાથી, લાંબા સોડમાં મોટો હાહાકાર થયો;
અને અર્જુને તથા અર્યુન ભગવાને, ભીમસેનને, ભેટીને; તેનો સત્કાર કર્યો. ૧૪૭ ॥ પછી એ પ્રાણી માત્રનું
પાલન કરનારા, અને અપ્રેમ્ય શક્તિવાળા સમર્થ ભગવાને; જરાસંધના દીકરા સદેવને, અભિષેક કરીને
તેને મગધ દેશનો રાજા કર્યો; અને જરાસંધે કેદ રાખેલા રાજાઓને છોડાવ્યા. ૧૪૮ ॥ હતિશી૦ મા૦
દશાગ સંધનો બોહોનેરમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૪૯ ॥

અધ્યાય ૭૩ મો. — શ્રીશુક — પછી યુદ્ધને વિશે રમતાની પેઠે જરાસંધે અનેકા નીમ દાખરને આ-

હસે, મેલાં લુપડાં વાળા-જૂથથી દુનળા થયેલા-કરમાવડાં મોડાં વાળા-અને કેદમાં રહેવાથી કષ્ટ પામેલા;
રાજાઓએ પર્વતની ગુફામાંથી નીકળીને, એ વનસ્પતિ-પીળા રેશમી વસ્ત્ર પહેરેલા-ચીત્સના ચિન્દવાળા-
ચાર હાથ વાળા-કમવાના ગરમ જેવી રાત્રી આંખો વાળા-ચુંદર પ્રસન્ન મુખવાળા-ચળકતાં મકરાકાનિ
કુંડળા પહેરેલા-હાથમાં કમળ, શંખ, ચક્ર અને ગદા ખારજુ કરેલા-મુકુટ, દાર, કડાં, કોરો, અને આવ્યુ
બંધ પહેરેલા-ગળામાંના કત્તમ મણિવડે શોભતા-અને વનમાળાથી વિંટાવેલા ભગવાને દેખવાથી, તેમનાં
પાપ નાશ પામી જઈને; તે સવળાઓ જાણે, આંખો વડે પીના હોય-જમણી ચાટતા હોય-નાકથી સુંવળા
હોય-અને હાથથઈ ભેટતા હોય-એમ દરિ ભગવાનના ચરણમાં આથાં મુકીને; તેમને પડે લાગ્યા. ૧૪૯-
૧૫૦-૧૫૧ ॥ અને કશ્યપના દર્શનના આનંદ થઈ, કેદખાતાના દુઃખને વિસરી મથેલા, તે રાજાઓ; એ
હુષીકેશ ભગવાનની સામે હાથ બેટીને, વાણી વડે; સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કે. ૧૫૧ ॥ રાજાઓ-દે ભગવાન,
દેવતાઓના હૃદય-શરણમાંથીના દુઃખને મટાડનારા-અને અવ્યય-એવા આપને; અને નખીએ છીએ કે

करुण, अर्थात् सत्कार यथा, विद्वान् ज्ञानि आत्मानं शरीरे आधत्वा अमं विवेकं आप्नोति ॥२८॥
हे समर्थ नाथ, अमे ओ नारायण उपर देव प्रभुता नथी. शरीरु वेता प्रताप यहीन, अमे (राज्यको)
पेन पेताना राज्य यही अष्ट यमने; छेवटे आप्नो मधुसूदन अमवातनी, अमाश उपर अनुग्रह पञ्च
सर्वेषां छे ॥ २८ ॥ राज्यना अमे औश्वर्यना भद्र यही छेवटा वदवओ, इत्याद्यने पामनाय नथी; अमे
आपनी सर्वज्ञ देहेनारी भाषा यही मोद पामीने, संपत्तिओने अवाग मते छे ॥ १० ॥ नेम अ-
माशओ अतिपना वरम देवा देवापने, नारायण मते छे; ते रीति ओ अपिनेही वेद, ओ विद्वान्
पामनारी भाषनेन, वस्तु उप मेटवे सच मते छे ॥ ११ ॥ हे प्रभु, अमे पञ्च पूर्व ओक पीतने देव
करवाओ; अमे भद्रान्तर यहीने, अनि निर्दयपञ्चाथी, पेतानी प्रतयोति नाश करवाओ; सभे यादव आ-

पना मृत्युने पञ्च मधुकरना नहेना. पारम ओर अमेओ, हे करुण, नेमने पेताना-पामना पसकमवा.
अने आपना शरीर ३५-अमे; लक्ष्मी यही अष्ट करी नांजवाथी; काव आपनी कपवडे, गवे रहित पानीने;
आपना अरुणुं रमरुणुं करीमे छीमे ॥ १३ ॥ हे समर्थ, आ शोभना रगत, अमे सदा पीतनास
शरीर यही; ओमववाता मृगज्ज समान राज्यने, अवाग भूता यही मगवाता कर्मका उप अन्यादिभ; हे
ने मात्र कानने उची करनारज छे, तेने अमे छन्दनाकर नथी. ॥१४॥ मारे गे करी अमे, इहय अर्द्धावा
अन्म मरुणु पाप्मा करीमे, तो पञ्च आपना अरुणु कर्मणुं रमरुणु अमने भूताय नही; ओने वयाप अमने
आपन पनावे. ॥१५॥ आप कर्म-पापुदेव-दरि-परमात्मा-मेविद-अने मरुणु मनासओना कहेने मरा-
जना, अमवातने; अमे नथीमे छीमे. ॥१६॥ श्रीशुक-एरे अमे जन्ममुक्त मरेवा राजकोमे मुनि

इवबाहुभिः ॥ प्रणेमुर्हतपाप्मानोमूर्धभिः पादयोर्हरेः ॥६॥ कृष्णसंदर्शनाल्हादध्वस्तसरोधनकृमाः ॥ प्रशशंमुर्हपीकेशंगीर्भिः प्रांजलयो नृपाः
॥७॥ राजान० नमस्ते देवदेवेश प्रपन्नार्तिहराव्यय ॥ प्रपन्नान्पाहिनः कृष्णनिर्विण्णान्घोरसंसृतः ॥८॥ नैनं नाथानुसूयामो मागधं मधुसूदन ॥
अनुग्रहो यद्भवतो राज्ञां राज्यच्युतिर्विभो ॥९॥ राज्यैश्वर्यमदोन्नद्धो न श्रेयोविंदते नृपः ॥ त्वन्मायामोहितो नित्यामन्यते संपदोऽचलाः ॥१०॥
मृगतृष्णां यथा बालामन्यंत उदकाशयं ॥ एवं वै कारिणी मायामयुक्ता वस्तु च दत्ते ॥११॥ वयं पुरा श्रीमदनष्टदृष्टो जिगीषया स्याद्वतरंतरस्पृधः ॥
घ्नंतः प्रजाः स्वातिनिर्वृणाः प्रभो मृत्युं पुरस्त्वा विगणय्य दुर्मदाः ॥१२॥ त एव कृष्णाद्यगभीरं रहसादुरंत वीर्येण विचालिताः श्रियः ॥ कालेन त-
न्वाभवतो नुकंपया विनष्टदर्पाश्चरणौ स्मरामते ॥१३॥ अथो नराज्यं मृगतृष्णिरूपितं देहेन शश्वत्पतता रुजां भुवा ॥ उपासितव्यं स्पृह्यामहे वि-
शोऽहोऽहं प्रत्येकं कर्णरोचनं ॥१४॥ तं नः समादिशोपायं येन ते चरणाब्जयोः ॥ स्मृतिर्यथान विरमेदपि संसरतामिह ॥१५॥ कृष्णाय वामु-
देवाय हरये परमात्मने ॥ प्रणतेशनाशाय गोविंदाय नमो नमः ॥१६॥ श्रीशुक० संस्तूयमानो भगवान् राजभिर्मुक्तबंधनैः ॥ तानाह कुरुणस्ता-
त शरण्यः श्रुक्षणागिरा ॥१७॥ श्रीभग० अद्य प्रभृतिवो भूपामय्यात्मन्यखिलेश्वरे ॥ सुढा जायते भक्तिर्बाढमाशंसितं तथा ॥१८॥ विष्णो व्य-
वसितं भूपा भवंत ऋतभाषिणः ॥ श्रियैश्वर्यमदोन्नाहं पश्य उन्मादकं नृणां ॥१९॥ हैहयोनहुषो वेनोरावणो नरकोपरे ॥ श्रीमदाङ्गं शिताः स्थानाहे-
वदैत्यनरेश्वराः ॥२०॥ भवंत एतद्विज्ञाय देहाद्युत्पाद संतवत् ॥ मायजंतोऽध्वरैर्युक्ताः प्रजाधर्मेण रक्षय ॥२१॥ संतन्वतः प्रजातंतून्मुखंदुःखं भ-
वाभवौ ॥ प्राप्तं प्राप्तं च सेवंतो मच्चिता विचरिष्यथ ॥२२॥ उदासीनाश्च देहादावात्मारामा घृतव्रताः ॥ मय्यावेश्य मनः सम्यक् कामते नृणां ॥
य ॥२३॥ श्रीशुक० इत्यादिश्य नृपां कृष्णो भगवान् भुवनेश्वरः ॥ तेषां न्ययुंक्तपुरुषान्स्त्रियो मज्जनकर्मणि ॥२४॥ सपर्याकारयामास सहदेवेन
भारत ॥ नरदेवोचितैर्वस्त्रैर्भूषणैः स्रग्विलेपनैः ॥२५॥ भोजयित्वा वरान्नेन सुस्नातान्समलंकृतान् ॥ भोगैश्च विविधैर्युक्तांस्तान्ब्रूयाद्यैर्नृपोचितैः
॥२६॥ तेषु जितामुकुं देन राजानोऽप्युज्जुह्वलाः ॥ विरेजुर्माचिताः क्लेशात्प्रावृण्ते यथाग्रहाः ॥२७॥ रथान्सदश्वानारोप्य मणिकांचनभूषितान्

करुण-अने शरीरु यवाने योज, दवाणु अमवातने; सुंदर वाष्पीवडे, तेमने कहुं छे ॥१७॥ श्री भगवान्-
हे समर्थ, तमे ने रीति कहेछो; तेवीन आपन दद अति-तमेने दमवाथीन, हे सर्वना अभिज
अने छवने विजे; छेपम यही ॥१८॥ हे सत्यवादी राजको, लक्ष्मी अने औश्वर्यना भद्रयही यनारी मोद-
पना; अनुग्रहोने उन्मादपञ्च आपनारी, जेवनां आपे छे; मारे तमे करेने निक्षप वतम छे ॥१९॥ सदमा-
वृत्त-नहुष-वेन-रावण-अने नरकासुर-तथा भीम; देव, दैत्य, अने अनुग्रहना अधिपतिओ पञ्च; लक्ष्मीना
भद्रवडेन पेताना स्थानयही अष्ट यवेवा छे ॥२०॥ अष्टलु वनपीने तमे, आ नाथवंत देव आदिने पामी-
ने; विवेकी यथादि करवावडे, मारे पूजन करी; धर्मवडे प्रतयोनुं रक्षय करने ॥ २१ ॥ प्रगना तेनुने
आगतो राजको. (अष्टलु प्रथमपीन त्यागी न यना, छेकरां वन करीने; ते लायक यवेवा, छेवटे वनमां
नथी; तथा छेकरांओ पञ्च तेमने करे, ओवे तेमने उपदेश आपन.) अने सुग दूष, अवाग अन्म

मरुणु यवा ३५, संसार; किंवा मोक्ष; ने अंश प्राप्त याप, तेनुं सेवन मारे विज्ञेन मन राणीने; करतायका
वियरने ॥२२॥ तथा आत्माशय अने निषमो पाणतारा यमने, देह आदि पदार्थोने विजे उदासीनपञ्चाथी
रहेने; अने मनने मारे विज्ञेन संयुं रीते पेसारने; अष्टलु छेवटे तमे मास अवा २५३५नेन पामनो.
॥२३॥ श्रीशुक-ओ रीने ओ वजे मोक्षना धर ३५, राजकोने उपदेश आपनीने; पञ्च तेमने नरकासुर-
विजे सदा, पुत्रो तथा औजोने लगडवा. ॥२४॥ अने ते करे, तेओने; राजने योज वओ-धरयो-
मायाओ-अने अदन-विजे अपावीने; सदहेव पासे, तेमनुं पूजन करवुं. ॥२५॥ तथा सारी रीते नाहीने
धरयो पडैरी वनम अल नमेवा-अने राजने योज ओपां तमेओ आदि लेने, अने प्रकरनां सुओ
पामना वडे; मुकुंद भगवान पञ्च, सत्कार पामेवा; ते राजको २५३५ कुंओ पडैरीने, तथा कहेओ
यही मुक्त यावने; नेम योमासुं पूई यवा पञ्च, ताराओ मोमे; नेम मोभवा बाया. ॥२६-२७॥

દુખ કુપત્તવનારો; સંખ નાદ કરશે. ॥૩૨॥ એટલે તે સાંભળવાથી ઈદ્રપ્રસ્થની વસ્તીનાં લોકોનાં મન, પ્રસન્ન થયાં; અને તેમણે વ્રતસંપન્ન થયાનાં, તથા યુધિષ્ઠિર રાજાને મતાર્થે પૂર્ણ થયેલાનું જ્ઞાન; માન્યું. ॥ ૩૩ ॥ પછી બીમ-અબ્ધુના-નથા જ્ઞાનદંભજવાને યુધિષ્ઠિર રાજાને, પ્રજ્ઞામ કરીને; પોતે જ કામ કરી આવ્યા હતા, તે સંપદાં શ્રવણ કરાવ્યું. ॥૩૪॥ ત્યારે પર્મ રાજાએ, એ કેશવ ભજવાને કરેલી, દયાને સાંભળીને; આનંદનાં આંખુ પાખાં; અને પ્રેમવડે કાંઈપણ ભોલી શક્યા નહીં. ॥૩૫॥ આ ૬૦ ર્કં ૬૨૭ મમનનામે તો ૭૦ સં ૫૭૩ ॥ અધ્યાય. ૭૪ ઓ.-શ્રીશુક-એ રીતે વ્રતસંપન્નો વધ અને સમર્થ કૃષ્ણનો પ્રભાવ સાંભળ્યા પછી, પ્રસન્ન થયેલા યુધિષ્ઠિરે તેમને કહ્યું કે. ॥ ૧ ॥-યુધિષ્ઠિર-જે સર્વ લોકના મોટા ઇશ્વરની આગળે દુલ્ભ માની, તમે લોકના ગુરુ સનકાદિક વિગેરે પણ, પોતાને માથે ચઢાવીને; તે પ્રભાણે પવે છે. ॥ ૨ ॥ તે

કમળને જ વાગ્યાન; હું રાંક છતાં, ધર્મરૂપણાનું અભિમાન રાખનારા મનુષ્યની; આગાને માનો છો, તે અત્યંત ન સમગ્રવ્ય એવું છે. ૧૭૩૧ તોપણ આપ કે જે, એકજ-જેના સરખા બીજને કોઈ નથી એવા-પરબલ-અને પરમાત્મા છો; તેમનું તેજઃ કૈય નીચ કમો કરવા થયી, સૂર્યની પેઠે વધતું થતું નથીજ. ૧૭૩૨ અને હે માધવ, એ રીતેજ આપ અજ્ઞાત મગવાનાના બકનોતો પણ, " હું અને માફ " તથા " તું અને તફ. " એવી અનેકપણાવાળી, પશુઓના સરખી બેઠણકિ હોતી નથીજ. ૧૭૩૩-શ્રીશુક-આ પ્રમાણે કહ્યા પછી, પણ કરવાનો સમય પ્રાપ્ત થયેથી; સુધિષ્ટિર રાખએ, સાવધાનપણાથી; કષ્ટની સલાહ પ્રમાણે, વેદવાડી બ્રાહ્મણો; દૈવાયન-બરહ્મજ-સુમનુ-ગૌતમ-અસિત-વસિષ્ઠ-કણ્વ-મૈત્રેય-કવચ-ત્રિત-વિશ્વામિત્ર-વામદેવ-સુમતિ-અંબીની-ઋતુ-પૈલ-પરાશર-મર્ક-વૈત્ત-પાયન-અથવાન-કશ્યપ-ધૈમ્ય-શરશુરામ-આસુરી-વિનહોત્ર-મધુરંહદા-વિરસેન-અકનવર્મ-અને બીજાં પણ દ્રોણ, કૃપાચાર્ય આદિને એભાગીને; તેઓનું રત્નિભેષા, વડણ કમણ્ડ.

૧૧-૭-૮-શ્રી તેમજ હે રાજ, બીધમ-પુત્રો સહિત ધૃતરાષ્ટ્ર-મહાશુદ્ધિમાન વિદુર, એમને તથા બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રીઓ વૈશ્યો અને શૂદ્રો વિગેરેને પણ, બોલાવવાથી, તે સઘળાઓ તથા બીજાઓ, પોતે પોતાના કારભારીઓ વિગેરેને સાથે લેઈ; યજ્ઞ ગ્નેવાની ઇચ્છાથી ત્યાં આવ્યા. ૧૧૦-૧૧૧પછી બ્રાહ્મણોએ યજ્ઞ કરવાની જમીનને, સોનાનાં દ્રવ્યોથી ભેરાવીને; ત્યાં વેદમાં કહ્યા પ્રમાણેની દીક્ષા, યુધિષ્ઠિર રાજાને સેવરાત્વી. ૧૧૨માં ત્યારે પૂર્વ થયેલા વજ્રભૂતા યજ્ઞ સરખા, સર્વે સોનાના સરસામાન વાળા યુધિષ્ઠિરના આ યજ્ઞમાં; તેમના બોલાવવાથી, ક્ષેત્રદિક્કે દેવકાળો, અને સદાશિવ સહિત બ્રહ્મા પણ આવ્યા; તથા પોતપોતાના મણે સહિત, સિદ્ધ-અંબવ-વિદ્યાધર-મોટા નાગ-મુનિઓ-યક્ષો-રાક્ષસો-પક્ષી-કિજર-અને ચારણો તથા રાણીઓ સહિત રાજાઓ પણ, આવીને બેળા થયા. ૧૧૩-૧૪-૧૫માં અને તેઓ સર્વ માનવા જાતના કે, કૌશલ્ય ભક્ત યુધિષ્ઠિરને એજ ઘરે; પછી દેવ સરખા તેજસ્વી રૂપિયો; મહારાજા યુધિષ્ઠિરને વિધિ સહિત રાજસૂય યજ્ઞ દેવાઓએ વરજીને કરાવેલાની યેઠે, કરા-

વત્રા લાગ્યા. ૧૧૧૧ ॥ અને સારી રીતે સત્પત્રન થયેલા યુધિષ્ઠિર રાજાએ, શૈભવશ્વી આંડવાને દિવસે, મહા-
વાગ્ધવાન રૂઢિવેનું, અને સભાસદોનું, વપાવેલ રીતે પૂજન કરવા માંડ્યું. ૧૧૧૭ ॥ ત્યારે સભાસદોમાં, પ્રથમ
પૂજન (અગ્રપૂજન) થવાને યોગ્ય ક્રમ, ૧ તેનો વિચાર સભાસદો કરવા લાગ્યાં; પશ્ચાન્નમ્ સરખા
જ્યોત્ષ્ણી, તેઓ કાંઈક નિશ્ચય કરી સખા નહીં; એટલે પછીથી સદહેવ બેઠ્યા કે. ૧૧૨૮ ॥ " એ એટ પ-
છાને યોગ્યતા, સાતત્યપતિ અમુન એટલે કમ્બુજયવાન, એકલાજ છે. ૧૧૨૯ ॥ કેમકે સર્વ દેવતાઓ-દેવ-
કાળ-અને ધન આદિક રૂપે, તથા આ વિશ્વ અને વજ્રો રૂપે પણ; એ પોતેજ છે. અને અગ્નિઓ-આદુતિઓ-
મંત્રો-આંખ-અને યોગ; એ સુધર્મા પણ, તેમનાંજ સ્વરૂપો છે. ૧૧૨૯ ॥ હે સભાસદો, અદિતીય એવા એ,
એકજ-અર્થ-મા-અને સ્વાશ્રય-ભગવાન, પોતામાંથી આ જમતને; પોતાવડેજ સ્વજ છે-પાછો છે-અને નાશ

પણ કરે છે. ૧૧૨૯ ॥ અને એમનો અનુચ્છેધ થવાથીજ, ભોક્ષ અર્થોમાં વિવિધ પ્રકારનાં કર્મો કરીને; ધન-અર્થ-મા-
અને મોક્ષના લક્ષ્યોવાળાં; સર્વ પ્રકારનાં કલ્યાણોને મેળવે છે. ૧૧૨૯ ॥ એટલા માટે એ મહત્તમા કમ્બુ જગવાન-
નેજ, કૃતમ અગ્રપૂજ્ય અર્પણ કરો; એટલે તેમ કરવાથી પ્રાપ્તી થાવના આત્માનું, પૂજન થશે. ૧૧૩૦ ॥ માટે
દીધું અનન મહું થવાની ઇચ્છા રાખનારાઓએ તો, એ સાંત-પૂજ્ય-અને અનન્ય દર્શી-નયા સર્વ પ્રાપ્તી
આદિના આત્મારૂપ થયેલા કમ્બુ ભગવાનનેજ, દેવું એવું છે. " ૧૧૩૦ ॥ એટલું પોતીને સદેહો છતાં રહ્યા,
ત્યારે એ સાંભળવાથી પ્રસન્ન થયેલા અને કમ્બુના પ્રભાવને જાણનારા; જાણ્યો આદિ સર્વ કૃતમ પુરુષોએ,
મહું સારું; મહું સારું; એમ કહ્યું ૧૧૩૦ ॥ એટલે એ રીતનો સભાસદોનો અભિપ્રાય સાંભળી, જાણ્યોના કહેવાથી;
પ્રેમથી વિબ્ધ થયેલા યુધિષ્ઠિરે પ્રસન્ન થઈને, હાંકિસ ભગવાન કમ્બુની, સારી રીતે અગ્રપૂજ્ય (પ્રથમ પૂજન)

યન્મહારાજંયાજકાદેવવર્ચસઃ ॥ રાજસૂયેનવિધિવત્રાચેતસમિવામરાઃ ॥ ૧૬ ॥ સૌત્યેહન્યવનીપાલીયાજકાન્સદસસ્પતીન્ ॥ અપૂજયન્મ
હાભાગાન્યથાવત્સુસમાહિતઃ ॥ ૧૭ ॥ સદસ્પાઠ્યાર્હણાર્હેવૈવિમ્શંતઃસભાસદઃ ॥ નાધ્યગચ્છવ્રનૈકાંત્યાત્સદેવસ્તદ્દદીદ્ ॥ ૧૮ ॥ અર્હતિ
હ્યચ્યુતઃશ્રૈષ્ઠ્યંભગવાન્સાત્વતાંપતિઃ ॥ એવૈદેવતાઃસર્વાદેશકાલધનાદયઃ ॥ ૧૯ ॥ યદાત્મકમિદંવિશ્વંકતવશ્ચયદાત્મકાઃ ॥ અગ્નિરાહુતયો
મંત્રાઃસાંસ્વયોગશ્ચયત્પરઃ ॥ ૨૦ ॥ એકવાદ્વિતીયોડસાવૈતદાત્મ્યમિદંજગત્ ॥ આત્મનાત્માશ્રયઃસખ્યાઃસૂજત્યવતિહંત્યજઃ ॥ ૨૧ ॥ વિવિ
ધાનીહકર્માણિજનયન્ન્યદવેક્ષયા ॥ ઇંહતેયદયંસર્વઃશ્રેયોધર્માદિલક્ષણં ॥ ૨૨ ॥ તસ્માત્કૃષ્ણાયમહતેદીયતાંપરમાર્હણં ॥ એવંચેત્સર્વભૂતાના
માત્મનશ્ચાર્હણંભવેત્ ॥ ૨૩ ॥ સર્વભૂતાત્મભૂતાયકૃષ્ણાયાનન્યદર્શિને ॥ દેયંશાંતાયપૂર્ણાયદત્તસ્યાનંત્યમિચ્છતા ॥ ૨૪ ॥ ઇત્યુક્તાસહદેવોડમૃતૂ
ર્ણાકૃષ્ણાનુભાવવિત્ ॥ તચ્છ્રુત્વાતુષ્ટુઃસર્વેસાધુસાધ્વિતિસત્તમાઃ ॥ ૨૫ ॥ શ્રુત્વાદ્વિજેરિતંરાજાજ્ઞાત્વાહાર્દસભાસદાં ॥ સમર્હયદૃષીકેશંપ્રીતઃ
પ્રણયવિહ્વલઃ ॥ ૨૬ ॥ તત્પાદાવવનિજ્યાપઃશિરસાચ્છેદ્યદ્વાદનીઃ ॥ સભાર્યઃસાનુજામાત્યઃસકુટુંબોવહન્મુદા ॥ ૨૭ ॥ વાસોભિઃપીતકૌશેયૈર્ભૂ
ષણેશ્વમહાધનૈઃ ॥ અર્હયિત્વાડશ્રુપૂર્ણાક્ષોનાશકત્સમવેક્ષિતું ॥ ૨૮ ॥ ઇત્યંસંભાજિતંવીક્ષ્યસર્વેપાંડુચલયોજનાઃ ॥ નમોજયેતિનેમુસ્તાંનિપેતુઃ
પુષ્પદૃષ્ટયઃ ॥ ૨૯ ॥ ઇત્યંનિશમ્યદમધોષસુતઃસ્વપીઠાદુત્થાયકૃષ્ણગુણવર્ણનજાતમન્યુઃ ॥ ડલ્ક્ષિપ્યબાહુમિદમાહસદસ્પર્ષાસંશ્રાવયન્ભગવતે
પરુષાણ્યમીતઃ ॥ ૩૦ ॥ ઇંશોદુરત્યયઃકાલદ્વતિસત્યવતીશ્રુતિઃ ॥ વૃદ્ધાનામપિયદુદ્ધિર્બાલવાક્યૈર્વિભિચતે ॥ ૩૧ ॥ યુયંપાત્રવિદાંશ્રેષ્ઠામામ
ન્યધ્વંબાલભાષિતં ॥ સદસસ્પતયઃસર્વેકૃષ્ણોપત્સંમતોડર્હણે ॥ ૩૨ ॥ તપોવિદ્યાવ્રતધરાનજ્ઞાનવિધ્વસ્તકલ્મષાન્ ॥ પરમર્ષાન્બ્રહ્માનિષ્ઠાન્લોક
પાલેશ્વપૂજિતાન્ ॥ ૩૩ ॥ સદસ્પતીનતિક્રમ્યગોપાલઃકુલપાંસનઃ ॥ યયાક્રાકઃપુરોઢાશંસપર્યાકથમર્હતિ ॥ ૩૪ ॥ વર્ણાશ્રમકુલપેતઃસર્વધર્મ
બહિષ્કૃતઃ ॥ સ્વૈરવતીગુણૈર્હીનઃસપર્યાકથમર્હતિ ॥ ૩૫ ॥ યયાતિનેષાંહિકુલંશતંસદ્વિર્બહિષ્કૃતં ॥ વૃથાપાનરતંશશ્વત્સપર્યાકથમર્હતિ ॥ ૩૬ ॥
બ્રહ્માર્પિસેવિતાન્દેશાન્હિત્વૈતેબ્રહ્મવર્ચસં ॥ સમુદ્રંદુર્ગમાશ્રિત્યત્રાધંતેદસ્પવઃપ્રજાઃ ॥ ૩૭ ॥ એવમાદીન્યભદ્રાણિવભાષેનષ્ટમંગલઃ ॥ નોવાચર્કિં

કર્યું. ૧૧૨૯ ॥ અને તેમના ચરણ પોતાના, શેક માત્રને પાવન કરનારા જાળને; પોતાની અગ્નિઓ-આપ્તઓ-
આભાસો-અને કુટુંબનાં માણસો સહિત, યુધિષ્ઠિરે, પોતાને માથે આનંદથી ચઢાવ્યું. ૧૧૩૦ ॥ અને આંખો
આંખથી બરાબ જવાથી, સામુપજ ન જોઈ સકતા, યુધિષ્ઠિરે; પીળાં રેશમી વસ્ત્રો, અને ધણી મૂળનાં
બરેણાં વિગેરે આપવા વડે, તેમનું, પૂજન કર્યું. ૧૧૩૦ ॥ એ પ્રમાણે તેમનો સત્કાર થયેલા દેખ-
વાથી, સર્વેલોકો હાથ જોડીને; નમો નમો તથા જય જય શબ્દ બોલીને, ભગવાનને નમ્યા; અને પૂજનો
વરસાદ વરસાવ્યો. ૧૧૩૦ ॥ ત્યારે આ રીતે કમ્બુના ગુણોનાં વખાણ થયેલાં સાંભળવાથી, કોષ ઉપજેલા
શિષ્ટપાત્ર, પોતાના આસન થકી ઉઠ્યો; અને સખા વચ્ચે ઉભો હાથ કરીને, અસહનતાથી; કમ્બુને નિર્ભય
પણ, કૃષ્ણ વસ્ત્રો સંભળાવવા સારું; બોલ્યો કે. ૧૧૩૦ ॥ " સમર્થ કાળની ગતિ, યાગી ટળે તદિ એની હોવાનું;
એ સાંભળવામાં આવે છે, તે અર્થ છે; કે જે થકી યાગક જેવાઓનાં વચનોથી, વૃદ્ધ (માની) પુરુષોની

યુદ્ધિ પણ એક પાત્રી જાય છે. ૧૧૩૧ ॥ હે સભાસદો ને તમે પાત્ર જાણવાની પરીક્ષા કૃતમ પ્રકારે કરી સ-
કતા હોનો, યાગક (સદહેવ)ના બોલવાપછીજ, સર્વે સભાસદોમાં અગ્ર પૂજનો યોગ્ય કમ્બુને; નહીંજ માનો.
૧૧૩૧ ॥ તપ-વિદ્યા-અને વ્રતોનો ભારણ કરનારા-માનવડે સર્વ પાપ થકી રદિન થયેલા-જગમાં નિલગાળા
અને શેકપાત્રોએ પુરેલા-એવા મહાર્ષિઓ સભાસદોમાં છે; ને સત્તમાઓનું અનિકમણ કરીને, એ
પોતાના કુળમાં કલંકરૂપ, ગાયોને ચારનારો, (કમ્બુ), થગવા પુરોહિતોને કામડો લેધ જવાની પેટે; અગ્ર
પૂજ્ય પાત્રવાને યોગ્ય થઈ શકેજ કેમ? ૧૧૩૨-૩૩ ॥ એ વચ્ચે થકી, આશ્રમેથકી, અને કુળ ધર્મથકી પણ;
અવગ્રો ચાસનાર-સર્વ ધર્મથકી બહાર કઢાયો-ગરહમાં આવે તેમ ચાસનારો-અને ગુણો વિનાનો (કમ્બુ),
અગ્ર પૂજનો યોગ્ય થઈ શકેજ કેમ? ૧૧૩૪ ॥ જે કુળ થવાતિ રાખના આપથી, સપુરુષોથકી બહાર થયેલું
છે, તેમાંનો; તથા સર્વદા અધરા પીળામાં પ્રીતિવાળો, એ (કમ્બુ); અગ્ર પૂજનો યોગ્ય કેમ થઈ શકે? ૧૧૩૫ ॥

ધમાં, દાસ તરવાર લીધાં. ૪૪૨૪ એટલી વારમાંજ, ભગવાન કમળે કહીને: એ પોતાનાઓને વારણ, અને એ આવી પડતા સત્તુ નામું: ક્રોધથી અઆની પાર જેવા, પોતાના ચક્રવર્તે કાપી નાંખ્યું. ૪૪૩૬ એમ એ શિશુપાળ મરાવાળી મોટા કલાહોરોના સખ્દ થયો, અને તેને અનુસરનારા રાજાઓ; છવવાની આજ્ઞાથી જાંઘી નાસી ગયા. ૪૪૪૪ ત્યારે એ શિશુપાળના શરીરમાંથી નીકળેલું તેજ, સર્વ લોકના દેવતાં; આદ્રશમાંથી પડેલી વિજ્ઞાની પૃથ્વીમાં પેસી જવાની પેડે; વાસુદેવ ભગવાનને રિસે પેસી ગયું. ૪૪૫૫ એ રીતે વૈરના આવેશ વળી પુલ્હિથી, વારંવાર ભગવાનનું ધ્યાન કરવાડે; તદાકાર યજ્ઞ ગમેલો, એ શિશુપાળ; તથા જન્મ વડે, ભગવાનના સ્વરૂપને પામી ગયો; કારણ મનની ભાવના એજ જન્મ થવાનું કારણ છે. ૪૪૬૬ પછી ચક્રવર્તી પુલ્હિધરે, ક્ષિત્તજેને, ધણી દક્ષિણ તથા સભાહોદને ઉત્તમ પોશાક, અને ધરણી વિતરે પુરકજ આપીને; સર્વનું પૂજન કરવા પછી, વિધિ સંહિત અવભૂષ સ્નાન કર્યું. ૪૪૭૭ અને એ રીતે યુધિષ્ઠિર રાજાનો યજ્ઞ પૂર્ણ કરાવ્યા કેડે, સહદોની મામ-

પ્રતિષ્ઠિ; એ યોગેશ્વરના હથેર કાશ્યુ, કેટલાક માસ સુધી ત્યાં ઉદ્વપ્રથમાંજ રહ્યા. ૪૪૮મ વર્ષથી જવા દેવાને ન હજીનારા યુધિષ્ઠિર રાજની, (પરાંચે) માંડમાં રજ લઇને; પોતાની સ્ત્રીઓ તથા અમાત્યો વિગેરે સહિત એ દેવકી પુત્ર હથેર ભગવાન, પોતાના નગર દારકાંમાં પાછા ગયા. ૪૪૯ એ વૈકુંઠાસી જ્ય અને વિ-જ્ય નામના એ દારકાંઓના; આઠઘોડાના આપથી હરીફરીને (વજ્રવાર) ચલેલા, જન્માનું વર્ણન; એ તમને પ્રથમ ધણી ચિરંતાર થકી કરેલું છે. ૪૫૦મ તે પછી આવશ્યક જ્ઞાન કરેલા એ યુધિષ્ઠિર રાજ, આઠઘોડા અને સ્ત્રીઓની સભાના મંથમાં; ઉદ્વના જેવા શોભતા હતા. ૪૫૧મ અને યુધિષ્ઠિર રાજ થકી, સત્કાર પા-મેલા સર્વ દેવતાઓ-મનુષ્યો-અને પ્રમથો વિગેરે; યુધિષ્ઠિર રાજની, વૃદ્ધ પામતી લક્ષ્મીને, ન સહન કરનાર એક, કુર કુલના રોમ રૂપ; અને કલિયુગના પાપ રૂપ, દુષોધન વિન્ય સપ્તઘાઓ; કશ્યપનાં અને યમનાં વખાણ કરના કરતા, ખુશી થઇને; આઠઘ માએ તથા પૃથ્વી હથેર, પોત પોતાને રથાનકે ચાલ્યા ગયા. ૪૫૨-૫૩મ જે કોઈ આ રાજઓના છટકો-રાજસ્ય યજ્ઞ-અને ક્ષિત્રુપાળનો વધ, આદિ વિન્ય જાગજાતનાં કામોનું ધી-

તન કરશે; તે સર્વ ધણ થકી મૂકાશે. ૩૫૪મું ૪૦ બા. ૬૦ રકં શિશુપાળ વધ નામે સુ. અ. સં. ૩૭૪મું
અર્થાથ ૭૫ મો.—પરીક્ષિત—હે ભગવાન શુક, અગત સનુ રાજનો આ સમ્પત્તિ વડનો મોટો
સમારંભ દેખનાથી; એક દુર્લભજી સિવાયના, ત્યાં આવેલા સર્વ જાણીએ-મનુષ્યો-દેવતાઓ-રાજાઓ-અને
દેવ રૂપિ વિચેરે આનંદ પામેલાનું; અમે આપના થકી સાંભળીએ છીએ. તો એમ થવામાં, જે કાંઈ કારણ
બનેલું હોય; તે આપ અમને કહો. ૩૫૨-૩૫૩ શ્રીશુક-તમારા દાદા મહાત્મા મુધિરિના એ સમ્પત્તિ
વડનાં, જુદા જુદાં કામ કરવામાં; તેમના આંધળા પ્રેમના વધનાથી વળગી મથા હતા. ૩૫૩ જાનસેન રસોઈ
આનાના ઉપરી થયા હતા, ધનના ભંડારના ઉપરી દુર્લભ થયા હતા. સર્વનું પૂજન કરવાનું કામ સહે-
દેવે લીધું હતું. અંગેક વસ્તુઓ ભેષ્ટએ તેમ એકઠી કરીને, તેમને અસખર રીતે સાફસફ કરાવી રાખવાનું
કામ, નકુળને માથે હતું. ૩૫૪મું ગુરુ જોનાની સેવા કરવાનું કામ અર્ચન કરતા હતા; અને તેઓના પગ ધો-
વાનું કામ કશું કરતા હતા; તે સર્વને જમાડવાનું અને પીરસવાનું કામ દુપતી કરતા હતા; અને કદાર

મનનાં કર્મ, સર્વે દેવ આપવાનું કામ કરતો હતો. ૧૧૫૫ હે મોટા રાજા, પુષ્કિન્નિનુ પ્રિય કરવાની હતી-
થી, એ રીતેજ સાત્યક-વિરજ-કૃતવર્મા-વિદુર વિજેર-જૂરિ વિજેરે પાસ્ટીયા પુત્રો-અને સનઈનાદિક સર્વ-
વિ મોટા વાતમાં નાતા પ્રકાશનાં કામો કરવામાં તે વખતે વળથી પડેલા હતા. ૧૧૫૬ ॥ ત્યાં આવવનપતિ
કામ્યના ચરણમાં શિશુપાળ પેશ પછી, રતિવર્ને-પત્યા જાતીઓ-સભાસદો-અને કનક સુહરો-વિજેરનું, મોટી
પાછી-અલકાર-અને દક્ષિણ, આદિક પડે સારી રીતે પૂજન થઈ રહ્યા પછી: સધાઓએ, મેળાટમાં જઈને
આવજીવ્ય ત્યાં કર્યું હતું. ૧૧૫૭ તે વેળા મદ્ય-સેવ-પણ્ય-ધૃષ્ટી-આનંદ-અને ગોમુખ વિજેરે જન જનતાં
પાળી, એ આવજીવ્ય ત્યાં કરતા, પાળતા હતા. ૧૧૫૮ રાજા જ્યેષ્ઠી નાયકો નાયતી હતી. જ્યાંપણ આવજીવ્યા
ગતા હતા: અને તેમનાં પીય-વૃણ-અને તમાનાં શબ્દો આકાશ સુધી પહોંચતો હતો. ૧૧૫૯ તથા આગળ

નાકની વિચિત્ર પ્રકારની ધન્યો, અને પત્તાઓવાળા, સોનાની માળાઓ પહેરેલા રાજાઓ: કાપી-૨૫
-અને ઘોડાઓ ઉપર બેસીને, રાજાચારણના ઘોડાઓ સહિત ગામ બહાર નીકળ્યા હતા. ૧૧૬૦ એમ સૈ-પો
થઈ ધરતીને ધુમવતા વડુ-સંજય-કાનિય-કર-કેર-અને કૌશળવંશી કાપીઓ, યજ્ઞમાન પુષ્કિન્નિને આમ-
જ કરીને, ચાલતા હતા. ૧૧૬૧ અને મભાસદો-રતિવર્ને-અને કનક બાહણો, વારંવાર વેદ મંત્રોની
પૂન કરતા હતા: તથા દેવતાઓ-કપિઓ-પિત્રો-અને ગધર્વો આદિ પ્રસન્ન થઈને, પૂજનો વરસાદ વરસાવતા
હતા. ૧૧૬૨ પછી ત્યાં સારી રીતનાં ધરણાં પહેરેલાં, અને મધ-માખા તથા વજ્રોપરી સજ્જાચારણનાં, સૌ
પુરુષો: એક ભીજના ઉપર અનેક પ્રકારના ફૂલ-દર્દો, વિજેરે રસ નાંખીને, અને લેપન કરીને: રમતાં હતાં.
૧૧૬૩ અને નેલ-મોરસ-સુમધી જળ-દગદગ તથા પાટા કંકુરો, પુરુષોને લેપન કરતી, અને પુરુષોપરી

ળોદાનેમહામના: ॥ ૫ ॥ યુધ્ધાનોવિકર્ણશ્વહાર્દિક્યોવિદુરાદય: ॥ બાલ્હીકપુત્રાભૂર્યાધ્યાયેચસંતર્દનાદય: ॥૬॥ નિરૂપિતામહાયજ્ઞેનાના
કર્મમુતેતદા ॥ પ્રવર્તેતેસ્મરાજેંદ્રરાજ:પ્રિયચિકીર્ષવ:॥૭॥ ઋત્વિક્સદસ્યબહુવિત્સુહૃતમેષુસ્વિષ્ટેષુસૂનૃતસમર્હણદક્ષિણાભિ:॥ ચૈથેચસાત્વ
તપતેશ્વરણંપ્રવિષ્ટેચક્રુસ્તતસ્ત્વવધૃથસ્તપનેન્દુનદ્યાં॥૮॥ મૃદંગશંખપણવધુંધુર્યાનકગોમુખા:॥ વાદિવાણિવિચિત્રાણિનેદુરાવધૃયોત્સવે ॥૯॥
નર્તક્યોનનૃતુર્દષ્ટાગાયકાશૂથશોજગુ:॥ વીણાવેણુતલોત્રાદસ્તેષાંસદિવમસ્પૃશત્ ॥૧૦॥ ચિત્રધ્વજપતાકાથ્રેરિભેંદસ્યંદનાર્વભિ:॥ સ્વલંકૃતે
ર્મટેર્મૂપાનિર્યયૂરુક્મમાલિન: ॥૧૧॥ યદુસંજયકાંબોજકુરુકૈકયકોસલા:॥ કંપયંતોભુવંસૈન્યેર્યજમાનપુર:સરા:॥૧૨॥ સદસ્યર્ત્વિક્ષિદ્વજ
શ્રેષ્ઠાન્નહ્યધોષેણભૂયસા ॥ દેવર્ષિપિતૃગંધર્વાસ્તુપુત્રુ:પુષ્પવર્ષિણ: ॥૧૩॥ સ્વલંકૃતાનરાનાર્યોગંધસ્ત્રગ્ભૂષણાંબરૈ:॥ વિલિંપંત્યોઽભિષિંચંત્યોવિ
જન્હુર્વિવિધેરસે: ॥૧૪॥ તૈલગોરસગંધોદહરિદ્રાસાંદ્રકુંકુમૈ: ॥ પુંભિર્લિપ્તા:પાલિંપંત્યોવિજન્હુર્વારયોષિત: ॥૧૫॥ ગુપ્તાન્નભિર્નિરગમન્નપલ
ઢ્યુમેતદેવ્યોચયાદિવિવિમાનવરૈર્નૃદેવ્ય:॥ તામાતુલેયસલ્વિભિ:પરિષિચ્યમાના:સત્રીઢહાસવિકસદ્વદનાવિરેજુ:॥૧૬॥ તાદેવરાનુતસસ્ત્વીન્સિ
વિચુર્દતીભિ:ક્ષિનાંબરાવિવૃતગાત્રકુચોરુમધ્યા: ॥ ઔત્સુક્યમુક્તકબરાચ્ચયમાનમાલ્યા:ક્ષોમંદધુર્મલધિયાંરુચિરૈર્વિહારૈ: ॥૧૭॥ સસમ્રા
ડ્યમારુઢ:સદશ્વંરુક્મમાલિનં ॥ વ્યરોચતસ્વપત્નીભિ:ક્રિયાભિ:ક્રતુરાડિવ ॥૧૮॥ પત્નીસંયાજાવધૃથ્યેશ્વરિત્વાતેતમૃત્વિજ:॥ આચાંતંસ્ત્રા
પયાંચકુર્ગંગાયાંસહકૃણ્યા ॥૧૯॥ દેવદુંદુભયોનેદુર્નરદુંદુભિભિ:સમં ॥ મુમુચુ:પુષ્પવર્ષાણિદેવર્ષિપિતૃમાનવા: ॥૨૦॥ સસ્તુસ્તવતત:સર્વે
વર્ણાશ્રમયુતાનરા:॥ મહાપાતક્યપિયત:સદ્યોમુચ્યેતકિલ્બિષાત્ ॥૨૧॥ અથરાજાઽહતેક્ષોમેપરિધાયસ્વલંકૃત: ॥ ઋત્વિક્સદસ્યવિપ્રાદી
નાનર્ચામરણાંબરૈ: ॥૨૨॥ બંધુજાતિનૃપાન્મિત્રસુહૃદોઽન્યાંશ્વસર્વશ:॥અમીક્ષણંપૂજયામાસનારાયણપરોન્મુપ: ॥૨૩॥ સર્વેજના:સુરરુચોમણિ
કુંડલસ્ત્રગુણીષકંચુકદુકૂલમહાર્ધ્યહારા: ॥ નાર્યશ્વકુંડલયુગાલકટંદજુષ્ટવક્ત્રશ્રિય:કનકમેલ્લયાવિરેજુ:॥૨૪॥ અથર્ત્વિજોમહાશીલા:
સદસ્યાન્નહ્યવાદિન:॥ બ્રહ્મક્ષત્રિયવિદ્શૂદ્રારાજાનોયેસમાગતા: ॥૨૫॥ દેવર્ષિપિતૃભૂતાનિલોકપાલા:સહાનુગા: ॥ પૂજિતાસ્તમનુજ્ઞાપ્યસ્વ

લેપન કરાતી: વેશ્યાઓ પણ: રમતી હતી. ૧૧૫૫ તેમજ ઘોડાઓએ રાજ્ય કરાઈને, કનક રથોપર બેસી:
ત્યાં આવેલી રાજ પક્ષિઓ પણ, એ ગામના દીકરા (કાશ્ય) તથા મિત્રોપરી: પાછીથી બિંજવાતાં, લાજ
સહિત મંત્રાથી અને ધૃષ્ટકલ મુખથી હસવાળી: રવમેતી દેવીઓના જેવી, શોભતી જણાતી હતી. ૧૧૫૬
તથા વજ્રો બિંજવાથી અંગો-સ્તન-સાથો-અને ગધ્ય ભાગ રચ્ય દેખાતી, તથા કૈત્સકતાથી ઝૂરી જતા
અંગોઢામાંથી, પુલાં ખરી પડતી: તે સ્ત્રીઓ, આમડાના વંચેથી દિવસેને અને બીજા મિત્રોને બિંજવાતી
શુંદર રમતવડે, કામી પુરુષોનાં મનને બેહેલાવતી હતી. ૧૧૫૭ તે વખતે ત્યાં જતાં સોનાની માળાઓ પેહે-
સવેલા સાથ ઘોડા બેઠેલા રથ ઉપર, પોતાની સ્ત્રી દુપતી સહિત બેઠેલા: ચક્રવર્તી પુષ્કિન્નિ રાજા, કિયા
સહિત દેવદારી થયેલા રાજસૂય પડના સરખાજ: શોભતા હતા. ૧૧૫૮ અને આવજીવ્ય સૂચથી કરવાનું
પ્રસિદ્ધાજી કર્મ, તેમજ રતિવર્નેએ કરાવ્યા પછી: મેળાટમાં તેમજ દોપતી સહિત નહવાયા ૧૧૫૯ તે વેળા

દેવતાં દુંદુભી જેવાંજ, મનુષ્યોનાં દુંદુભી વાગવા લાગ્યાં હતાં: અને દેવ-કપિઓ-પિત્રો-અને મનુષ્યો પુત્રોવડે
વધાવતાં હતાં. ૧૧૬૦ જેથી મહા પાપી પણ પાપથી મુક્તિ ભવ, એવું તે સ્તાવ: સર્વ વર્ણ અને આશ્ર
મવાળાં મનુષ્યોએ: એ રથે બેસ્યું. ૧૧૬૧ પછી રાજાએ શુદ્ધ રેશમી વસ્ત્ર, અને ધરણાં પહેરી લેખને,
રતિવર્ને-સભાસદો-અને બાહણો આદિનુ: ધરણાં તથા વજ્રો વિજેરે આપવાવડે પૂજન કર્યું. ૧૧૬૨ તથા
નાગમળ્યગગવાને વિજે મન રાખનારા એ રાજાએ, તે પછી અનુક્રમે સર્વ બંધુઓ-સગાઓ-રાજ્યઓ-મિત્રો-
સુહરો-અને બીજા સર્વ લોકોનું પણ: એજ રીતે પૂજન કર્યું. ૧૧૬૩ તેથી મધિવાળાં કુંડાઓ-માળાઓ-પાપ-
ડાઓ-પહેરણો-ખેસ અથવા કુપટા-અને પણ મુખના દાર પહેરેલા, સર્વ મનુષ્યો દેવતાઓ સરખા નેજરની
પણાથી, શોભતા હતા: અને સ્ત્રીઓ પણ, કુંડાની બેઠેથી-ગાળના સુચ્છાના જથ્થા સહિત શોભતાં મેળાથી
-અને મોનાના દોરોઓથી: લક્ષ્મીજીના સરખી શોભવા લાગી હતી. ૧૧૬૪ હે રાજા, તે પછી પૂજન

પામેલા પેદાવી રતિએ-સારાં શીળ વાળા સભાસદો-આઠાણ, કામી, વૈશ્ય, અને શુદ્રો-અને રાજ-
ઓ વિષે આરેલા સર્વે; તથા દેવતાઓ-રવિઓ-પિતૃઓ-અનુચર સહાં લોકપાત્રો-અને જીવન સર્વ
પ્રાણીઓ; યુધિષ્ઠી રાજ લેહ લેહને; પોત પોતાને ધારે ગયા. ॥૨૫-૨૬॥ અને અનુચર પીતાં તુમિ ન થવા-
ની પેટેજ, તેઓ સર્વને; એ દરિયા શાસ રાજના રાજસૂય યજ્ઞના મોટા સગારબનાં વળાણ કરનાં; તુમિ
કર્તાજ નહોતી. ॥૨૭॥ પરંતુ થતા વિશેષને નહીં ખમી શકતા, યુધિષ્ઠિરે; મુદ્દરો-સંયમીઓ-અને આંધવાને,
તથા કૃષ્ણ ભગવાનને પશુ; પાછળથી પ્રેમવડે લાંબ રાખી લીધા દતા. ॥૨૮॥ તેથી સાંજ આદિક વીર
ચાલેને, દારકાં મોકલી દેહને; તેમનું પ્રિય કરનારા ભગવાન, કેટલીક મુદત સુધી ઉદયપર્યંત રહ્યા દતા.
॥૨૯॥ એ રીતે ધર્મ પુત્ર યુધિષ્ઠિર રાજન, તરવાને અશક્ય એવા, મોટા મનોર્થે રૂપી સમુદ્રને; કૃષ્ણ ભગ-
વાનના આશ્રયવડે, તરી વટને; સંતાપ દિત થયા દતા. ॥૩૦॥ અનુચર ભગવાનનાં મનવાળા યુધિષ્ઠિર

રાજને કરેલા રાજસૂય યજ્ઞના, એ રીતના અદિમાને જોવાથી; તથા તેના અંતપુરની શોભા જોવાથી; એક
દિવસે દુર્યોધનને પરિતાપ થયો. ॥૩૧॥ એ અંતપુરમાં, વિષ્ણુને અવતાર ભગવાને પ્રાપ્ત કરેલી-મનુષ્યો-
ના રાજઓની-દેવોના રાજઓની-અને દેવતાઓના રાજઓની પશુ; નાના પ્રકારની વિઘ્નિઓવાળી, લ-
કમાં થઈ; દુપતી પોતાના રવામીઓની, સેવા કરતાં દતા; તથા લાં, નિતંબના બારને લીધે, ધીમે ધીમે
ચાલતી-અણખણાટ થતા પગની શોભાવાળી-અતિ શુદ્ધ કમર ઉપર રતનના કેસર થઈ રંચાવણા લરકના
દારોવાળી-અને દાલનાં કુણ તથા વાળના મુઠ્ઠાથી શોભતાં મોદાંવાળી-મધુપતિ ભગવાનની દગ્ગર પાંખોને
ફરી દેખીને; તેમાં મન લાગવાથી, દુર્યોધન પરિતાપ પામ્યો. ॥૩૨-૩૩॥ એકવાર એની ચક્રવર્તીની લક્ષ્મીથી શો-
ભતા, અને બંદીઓથી વળાણ કરના; એ ધર્મ પુત્ર યુધિષ્ઠિર રાજ, મમ દાનને પનાવી આપેલી દિવ્ય સભાને
વિશે, સાક્ષાત ઉદની પેટેજ; સોનાના સિંદાસન ઉપર, પોતાના બાહ્યો તથા પોતાની આંખ સરળા શ્રી

ધામાનિયુર્નપ ॥૨૬॥ હરિદાસસ્વરાજર્વેરાજસૂયમહોદય ॥ નૈવાતૃપ્યન્મશંસંતઃપિબન્મત્યોડ્મતંયથા ॥૨૭॥ તતોયુધિષ્ઠિરોરાજાસુહૃત્સં
બંધિબંધવાન્ ॥ પ્રેક્ષાનિવાસયામાસકૃષ્ણંચત્યાગકાનરઃ ॥૨૮॥ મગવાનપિતૃગંન્યવાત્સીતત્પ્રિયંકરઃ ॥ પ્રસ્થાપ્યયદુવીરાંશ્વસાંબાર્દીશ્વ
કુશસ્થલી ॥૨૯॥ હત્યંગાજાધર્મસુતોમનોરથમહાર્ણવં ॥ મુદુસ્તરંસમુત્તીર્યકૃષ્ણેનાસીદ્વતંજ્વરઃ ॥૩૦॥ એકદાંડતઃપુરેતસ્યવીક્ષ્યદુર્યોધનઃ
શ્રિયં ॥ અતપ્યદ્રાજમૂયસ્યમહિત્વજ્ઞાતુતાત્મનઃ ॥૩૧॥ યસ્મિન્નરેંદ્રદિતિજેંદ્રસુરેંદ્રલક્ષ્મીર્નાનાવિભાંતિકિલવિશ્વસૃજોપહૃતાઃ ॥ તામિઃપ
તીન્દુપદરાજસુતોપતસ્થેયસ્યાંવિપક્તહૃદયઃકુરુરાડતપ્યત્ ॥૩૨॥ યસ્મિન્સ્તદામધુપતેર્મહિવીસહસ્રંશ્રોણીભરેણશનકૈઃકૃષ્ણદંઘ્રિશોભં ॥ મ
ધ્યેસુચારુકુંચકુંકુમશોણહારંશ્રીમન્નુલંખ્યસ્તુલ્યસ્તુલ્યંતલાલ્યં ॥૩૩॥ સભાયાંમયહૃતાયાંકાપિધર્મસુતોધિરાટ્ ॥ તૃતોડનુજૈર્ધધુમિશ્વજ્ઞોના
પિસ્વચક્ષુષા ॥૩૪॥ આસીનઃકાંચનેમાક્ષાદાસનેમઘવાનિવ ॥ પારમેષ્ઠ્યશ્રિયાજુષ્ટઃસ્તૂપમાનશ્વબંદિભિઃ ॥૩૫॥ તત્રદુર્યોધનોમાનીપરિતોશ્રા
તૃમિર્નપ ॥ કિરીટમાલીન્યવિશદસિહસ્તઃક્ષિપન્રુપા ॥૩૬॥ સ્થલેડમ્યગૃળ્હાદ્વસ્ત્રાંતંજલંમત્વાસ્થલેડપતત્ ॥ જલેચસ્થલવદ્ધાંત્યામયમાયાવિ
મોહિતઃ ॥૩૭॥ જહાસમીમસ્તંદટ્ટાશ્ચિયોનૃપતયોડપરે ॥ નિવાર્યમાણાઅપ્યંગરાજ્ઞાકૃષ્ણાનુમોવિતાઃ ॥૩૮॥ સત્રીઢિતોડવાગ્વદનોરુપાજ્વલન્નિ
ઞ્કસ્યતૂર્ણીપ્રયયૌગજાઢ્યં ॥ હાહેતિશબ્દઃસુમહાનભૂસતામજાતગત્રુર્વિમનાઢવાભવત્ ॥ બભૂવતૂર્ણીભગવાન્ભુવોમરંસમુજિર્હાર્ષુર્મતિસ્મ
યદ્દશા ॥૩૯॥ એતતેડમિહિતંરાજન્યત્ષ્ટોડહમિહત્વયા ॥ સુયોધનસ્યદૌરાત્મ્યંરાજસૂયેમહાક્રતૌ ॥૪૦॥ ઢ.ભા.મ.દ.ઉ.પંચસપ્તતિતમોઅ.૭૫
શ્રીશુક ૦ અથાન્યદપિકૃષ્ણસ્યજ્ઞુકર્માઢુતંનૃપ ॥ ક્રીડાનરશરીરસ્યયયાસૌભપતિર્હતઃ ॥૧॥ શિશુપાલસઃશાલ્વોરુક્મિણ્યુદ્ઘાહઆગતઃ
॥ યદુભિર્નિર્જિતઃસંરુપેજરાસંધાદયસ્તથા ॥૨॥ શાલ્વઃપ્રતિજ્ઞામકરોચ્છૃણ્વતાંસર્વંભુજાં ॥ અયાદર્વીક્ષ્માંકરિણ્યેપૌરુષંમમપશ્યત ॥૩॥
ઢિતિમૂઢઃપ્રતિજ્ઞાપદેવંપગુપતિંપ્રભું ॥ આરાધયામાસનૃપપાંસુમુષ્ટિસકૃદ્દસન્ ॥૪॥ સંવત્સરાંતેભગવાનાશુતોષડમાપતિઃ ॥ વરેણચ્છંદયામા

કૃષ્ણકી વિશ્વને; એકલા દતા. ॥૩૪-૩૫॥ હે પરીક્ષિત રાજ, લાં પોતાના બાહ્યોયશી વિશ્વને
અભિમાની હોયેને; ગાળાઓ અને મુકટ પહેરેને, કાચમાં તરવાર પકડીને આવતાં; મમ દાનની માયાથી,
મોઢ માગવાથી; કાચની જમીનને જળ માનીને, તેણે પોતાનાં વજ્રો ઉઘાં લીધાં; તથા પછાંથી આગળ જતાં
અરેખા જમીને જમીન માનીને, તેમાં એમજ ચાલેને જવાથી; જળની અંદર તે પડી ગયો. અને તેથી
રીસ કરીને માગે દેવા લાગ્યો. ॥૩૬-૩૭॥ ત્યારે તે દેખીને યુધિષ્ઠિરે રોકવા હતાં, કૃષ્ણની મરજી જોઈને;
ભીમસેને-શ્રીમિએ-અને જીવન રાજઓ વિષેએ પશુ; તેના દારી કાપી ॥૩૮॥ તેથી કેલથી જળા ગયે-
લા, અને લગ્ન પામેલા દુર્યોધન; નીચું મોઢું કરી, કાંઈ પશુ આપ્યા વિના લાચી નીકળીને; દસ્તનાપુર ચાલેને ગયો.
આથી સજ્જન પુરોષનાં દાહકારના મોટા શબ્દ થયો; અને આગળ શત્રુ રાજનું મન કંપાત્ત થયા સરખું થયું; પશુ
કૃષ્ણ ભગવાન, કે જેમણે પુર્યોધનો બાર વારવાળી કન્યાથીજ; (મોટું પાંડવ કેસર વચ્ચે વેર કીપત કરવા સારજો)
આ પ્રકારે દુર્યોધનની પતિયા, ભગ પેદા કર્યો દતો; તે નો અગર રહ્યા. ॥૩૯॥ હે રાજ, તમે મને જે

પુકયું; દતું; ને, મગસ નમના મોટા યજ્ઞમાં, એ રીતનું. દુર્યોધનનું દુષ્ટપણું; એ તમને કહી સંભળાવું.
॥૩૭॥ હતિશ્રી બાં દશમા રકનો દુર્યોધન માનવના નામે પંચાતરમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩૮॥
અધ્યાય ૭૬ મો.-શ્રીશુક-હે રાજ, એ મનુષ્ય શરીરથી કિડા કરનારા કૃષ્ણ ભગવાને, સાંજ
વિમાનના અધિપતિ શાલ્વ રાજને જે રીતે મારેલો; ને, એમના અદ્ભુત કામને પશુ, તમે સાંભળો. ॥૧॥
રૂકિમણીના લક્ષ વખતે આવેલા, એ શિશુપાળના મિત્ર શાલ્વરાજને પશુ; વાદવોએ પુકમાં જરાસંખ આદિ-
કની પેટેજ, દરાર્યો દતો. ॥૨॥ ત્યારે સર્વ રાજઓના સાંભળતાં એ શાલ્વરાજને પ્રતિજ્ઞા કરી દતી કે; "દુ-
ર્યોધને પુર્યોધને માદવો વિનાની કરીશ, ત્યારે મારું જળ તમે જોઈને." ॥૩॥ હે રાજ, મુદાપણથી એથી
પ્રતિજ્ઞા કરવા પછી; તેણે મદાદેવ સદાશિવ ભગવાનની આરાધના, દરેજા પૂજાની રૂકત એક મુઠી શકી
રહીનેજ; કરવા માંડી દતી. ॥૪॥ તેથી એ જલદી પ્રસન્ન થનારા ઉમાપતિ દેવે, એક વસ્ત્ર પૂર થયેથી; એ
શરણે આવેલા શાલ્વને, તરફન માગવાને કહ્યું. ॥૫॥ ત્યારે તેણે દેવતાઓ-દેવો-મનુષ્યો-મંત્રીઓ-નાગ ભોજો-

અને રાક્ષસો, વિગેરેથી પણ, ન તરે એવું; મનુષ્યોમાં આવેલાં પશુઓમાંથી; અને શાસ્ત્રોને અમ કૃત્યમ કરનારો; વિમાન માણુ, ૧૧૫૫ એટલે પારકા પુરોને છતનાશ મદારેને, "દીક;" એમ કહીને, મય દાનપને આજા કરવાથી; તેણે સૌના નામનું સોદાનું અને આશ્વર્ય સરખું વિમાન મનાવીને, શાસ્ત્રોને સોંપ્યું. ૧૧૫૬ પછી એ દેવેલા થાય ત્યાં જનારા-એવકારમય-અને જનજીવામાં ન આવે એવા-વિમાનો પામેલા, તે શાસ્ત્રરામ; દુષ્ટ્યુઓ માથે ક્રોધા વેરને સંભારતો, દારકાં ઉપર મથે. ૧૧૫૭ અને તેણે મોટી સેનાવડે દારકાંને ઘેરી રહેને, સર્વે તરફ પાડીએ અને જાગીયા-કમાડો સહિત દરવાજાઓ-દરેલીઓ-મેડીઓ-ગિતો-અને રમત મગનની જગ્યાએ વિગેરેને, વિમાનમાંથી શસ્ત્રોના વરસાદ નાંખીને; આંગી નાંખવાનું, સિરકશું. ૧૧૫૮ તેથી ૫૫૬-૬૫૭-૬૫૮-૬૫૯-અને કરના, બારે વરસાદ; ત્યાં ધુળથી બરી દેના વેરોગિયા વાયુ સહિત, થયા

જગ્યા. ૧૧૫૯ હે રાજ, એ રીતે સૌજ વિમાન થઈ અત્યંત પીડાથી કમળી નમરી દારકાં, ત્રિપુરસર પીડેલી પૃથ્વીની પેઠે; સતિ રહિત થઈ ગઈ. ૧૧૬૦ ત્યારે પોતાની પ્રજાને પીડાથી દેખી, મોટા વશ વાળા નીચ-પુરુષ અમવાન પ્રવૃત્તો; રથ ઉપર બેસીને, તેમને "બીહીશો માં." એમ કહ્યું. ૧૧૬૧ અને તેમની માથે સાત્યકિ-ચારદેખ-સાંગ-પોતાના બાહ્યો સહિત અદ્વૈત-દુનવર્મા-વિંદ-શુક-સાન્ન્યુ-અને બીજા પણ, મોટા ધનુષ્યોને ધરનાશ મદારથી સરદારો; ગમનરો પેદેરીને, રથ-દાધી-ધોડા અને પાવદો સહિત પદાર નીકળ્યા. ૧૧૬૨-૧૧૬૩ પછી દેવ અને દેવોના સરખું, વુમુલ અને રૂવાડાં કામાં થાય એવું; મુદ, શાસ્ત્રની સેના તથા શાસ્ત્રો પથે, સિર થયું. ૧૧૬૪ એટલે એ શાસ્ત્રની માથાને પ્રવૃત્તો, દિવ્ય અગ્નિવડે, એક કાષ્ઠમાં; સર્વેના કિરણોથી અંધારે મરવાની પેઠે, નાશ કરી નાંખ્યો. ૧૧૬૫ પછી તેમણે સેનાની પુખ્ત-સોદાનાં મુખ-

સશાલ્વંશરણમાગતં ॥૫॥ દેવાસુરમનુષ્યાણાંગંધર્વોરગરક્ષસાં ॥ અભેદ્યંકામગંધર્વેસયાનંવૃષ્ણીર્મીષણં ॥૬॥ તથેતિગિરિશાદિષ્ટોમયઃપર પુરંજયઃ ॥ પુરંનિર્માયશાલ્વાયપ્રાદાત્સૌભમયસ્મયં ॥૭॥ સલબ્ધ્વાકામગંયાનંતમોધામદુરાસદં ॥ યયોદ્ધારવર્તીશાલ્વોવૈરંવૃષ્ણિકૃતંસ્મરન્ ॥૮॥ નિરુદ્ધસેનયાશાલ્વોમહત્યાભરતર્ષભ ॥ પુરીંબમંજોપવનાન્યુદ્ધાદિલ્લહર્દયઃ ॥૯॥ સગોપુરાણિદ્વારાણિપ્રાસાદાદ્દાલતોલિકાઃ ॥ વિ હારાન્સવિમાનાશ્યાન્નિપેતુઃશસ્ત્રદૃશ્યઃ ॥૧૦॥ શિલાદ્રુમાશ્વાશનયઃસર્પાઆસારશર્કરાઃ ॥ પ્રચંડશ્વક્રવાતોમૂઢજસાચ્છાદિતાદિશઃ ॥૧૧॥ રુદ્રાદ્દાસૌભેનકૃષ્ણસ્પનગરીષ્ઠશં ॥ નાશ્યપદ્યતશંરાજંસ્ત્રિપુરેણયથામહી ॥૧૨॥ પ્રદ્યુમ્નોભગવાન્વીક્ષ્યવાચ્યમાનાનિજાઃપ્રજાઃ ॥ મામૈષ્ટે ત્યમ્બધાદ્વીરોરથારુદોમહાયશાઃ ॥૧૩॥ સાત્યકિશ્વારુદેણશ્વસાંબોડકૂરઃસહાનુજઃ ॥ હાર્દિક્યોભાનુવિંદશ્વગદશ્વશુકસારણો ॥૧૪॥ અ પેસ્વદેહેચ્છાદારયયૂયપયૂયપાઃ ॥ નિર્યયુર્દશિતાગુન્નારથેમાશ્વપદાતિભિઃ ॥૧૫॥ તતઃપ્રવૃત્તેયુદ્ધંશાલ્વાનાંપદુભિઃસહ ॥ યયાસુરાણાંવિબુ ધૈસ્તુમુલંલોમહર્ષણં ॥૧૬॥ તાશ્વસૌભપતેર્માયાદિગ્ધૈર્મિણીસુતઃ ॥ ક્ષણેનનાશયામાસનૈશંતમદ્વોષ્ણગુઃ ॥૧૭॥ વિવ્યાધપંચવિંશત્યા સ્વર્ણપુંસ્ત્રરયોમુસ્તૈઃ ॥ શાલ્વસ્પધ્વજિનીપાલંશરૈઃસન્નતપર્વભિઃ ॥૧૮॥ શતેનાતાઢ્યચ્છાલ્વમેકૈકેનાસ્યસૈનિકાન્ ॥ દશભિર્દશભિર્નેતૃન્વા હનાનિવિભિસ્ત્રિભિઃ ॥૧૯॥ તદ્દ્રુતંમહત્કર્મપ્રદ્યુમ્નસ્યમહાત્મનઃદૃષ્ટાતંપૂજયામાસુઃસર્વેસ્વપરસૈનિકાઃ ॥૨૦॥ બહુરૂપેકરૂપંતદ્દૃશ્યતેનચદૃ શ્યતે ॥ માયામયંમયકૃતંદુર્વિભાવ્યંપરૈરમૂત ॥૨૧॥ ક્વચિદ્દૂમૌક્વચિદ્યોમ્નિગિરિભૂમ્નિજલેક્વચિત્ ॥ અલાતચક્રવદ્દામ્પત્સૌભંતહુરવસ્થિતં ॥૨૨॥ યત્રયત્રોપલક્ષ્યેતસસૌભઃસહસૈનિકઃ ॥ શાલ્વસ્તતસ્તતોમુંચન્શરાન્સાત્વતયૂયપાઃ ॥૨૩॥ શરૈરગ્ન્યર્કસંસ્ શૈરાડીવિષદુરાસદૈઃ ॥ પીઢ્યમાનપુરાનીકઃશાલ્વોમુદ્યત્પરોરૈતૈઃ ॥૨૪॥ શાલ્વાનીકપશસ્ત્રોધૈર્વૃષ્ણિવારાધૃશાર્દિતાઃ ॥ નતત્યજૂરણંસ્વંસ્વંલોકદ્વયજિગીષવઃ ॥૨૫॥ શાલ્વામાત્યોદ્યમાન્નામપ્રદ્યુમ્નંપ્રાપ્ત્વીડિતઃ ॥ આસાદ્યગદયામૌર્વ્યાવ્યાહત્યવ્યનદદલી ॥૨૬॥ પ્રદ્યુમ્નંગદયાશીર્ણવક્ષસ્થલમરિંદમં ॥ અ પોવારણાત્સૂતોધર્મવિહારુકાત્મજઃ ॥૨૭॥ અલબ્ધસંજ્ઞોમુદ્દર્તેનકાર્ણિઃસારથિમન્નવીત્ ॥ અહોઅસાધ્વિદંસૂતપદાન્મેડપસર્પણં ॥૨૮॥ નય

અને નમ્રેલી અણી વાળાં પખીસ બાણો થઈ, શાસ્ત્રના સેનાપતિને વિધો, ૧૧૬૮ અને સો બાણો શાસ્ત્રને એક એક બાણુ તેના દરેક યોદ્ધાને-દસ દસ બાણુ તેમના સારથીઓને-અને ત્રણ ત્રણ બાણુ યોદ્ધાઓને મારવાં. ૧૧૬૯ ત્યારે મદારમાં પ્રવૃત્તનું એ મોટું અદ્ભુત કામ દેખાંને, પારકા તથા પોતાના સૈન્યના સર્વ યોદ્ધાઓએ; તેમને બખાણ્યા. ૧૧૭૦ પછી તેનું, મય દાનપે કરી આપેલું, અને બીજાઓથી ન બળી રોકાય એવું; માથામય વિમાન; કોઈવાર એકજ તથા કોઈવાર ધણાં સરખું દેખાતું; અને કોઈ વાર ન દેખાતું; તથા કદિ જમીન ઉપર તો કદિ આકાશમાં; અને વળી કદિ પવંતની રેલ ઉપર, તેમજ જગતી અંદર પણ; ઉપાડવાની પેઠે, અકના સરખું દરતું; જ્યેવામાં આવીને, એક ઠેકાણે સ્થિર થતુંજ નહોતું. ૧૧૭૧-૧૧૭૨ તેથી એ શાસ્ત્ર અને તેના સૈન્યના બાણુઓ બધાં બધાં બખાણ્યા, ત્યાં ત્યાં; શાસ્ત્રોના સરદારો બાણુ દેડતા હતા, ૧૧૭૩ તેથી એ ઝેરી-સહન ન થાય એવાં-અને સર્વ તથા અગ્નિ સરખા તીક્ષ્ણ રપશં વાળાં શત્રુઓએ-

મૂકેલાં બાણોથી; પોતાના વિમાનમાંના સૈન્યને પીડાતું દેખાંને, એ શાસ્ત્ર રાજા મુઝપે. ૧૧૭૪ અને શા-સ્ત્રના સૈનિકોએ મૂકેલાં શસ્ત્રોના બખાણોથી, શાસ્ત્રોના વીર પુરો પજ, ધણા પીડાતા હતા; છતાં તે અને પક્ષના લોકો છતનાની ઇચ્છા વડે, રણભૂમિને તજતા નહતા. ૧૧૭૫ ત્યાં પ્રવૃત્તો પ્રથમ પીડેલા શાસ્ત્રના અમાલ, ગમવાન ધુમાળો; પ્રવૃત્તની પાસે આવીને, તેમને મોટી મદા વડે પ્રદાર કરીને, ગર્જના કરી. ૧૧૭૬ શત્રુઓને મારનાર પ્રવૃત્તની છતી, એ મદા વાગવાથી ચીરાઈ ગયું; એટલે ધર્મને બાણુનારો, તેમને સારથી જે દારકાંને પુત્ર હતો, તે મુદ જમિમાંથી તેમને દૂર ભેદ મથો. ૧૧૭૭ પછી એ થડી વારે બાન આવવાથી, તેમણે એ સારથીને કહ્યું કે: "હે શત્રુ, તું અને મુદમાંથી દૂર ભેદ મથો, એ બંન્ને ધર્મ. ૧૧૮૦ શાસ્ત્રોના કુળમાં જન્મેલા, રણમાંથી અમનારા; અને નપુંસક જન્મ મનવાળા સારથીએ, દોષ લમાડેલા; હું વિના બીજા કોઈ નહીં જાણુ. ૧૧૮૧ બમારે હું રાજ અને કેશવ વિગેરે પડિસોને મળીશ, ત્યારે મુદમાંથી

એકપર બહાર જતો રહેતો હતો. મારી પોતાની મેળેના બદલ, તેઓ પુત્રવર્ધી થું કહી સંકીર. ૩૦૦ અને બાધાઓની બીજો દસતી કસતી કસતી રીતે મને કહેશે કે: "તમ સરખાજી બીજા કયા કયા વીર પુરુષોએ કુદને વિશે નામદંપણું. દેખાડું હતું. ભારે હું થું કહીશ ૩૩૧૪ (ભારે સારથી બોલ્યો કે.) "હે સમર્થ, સાર- થીને કષ્ટ પડે, ભારે રથીએ તેનું રક્ષણ કરવું; અને રથીના કષ્ટ વખતે, સારથીએજ રક્ષણ કરવું બેઠાએ: એમ કહેને બાધુવાથીજ, મેં આ કામ કરેલું છે. ૩૩૨૧ દુશ્મને મારેલી મહા વાતવાથી, તમને મૂંઝાં થઈ હતી, તેથી હું તમને રક્ષણથી બાહાર લેઈ ગયો હતો. ૩૩૩૪. બા. ૬. રક. પ્રથમ મૂંઝાં નામે છે. અ.સં. ૧૭૫૧।

અધ્યાય ૬૭ એ — શ્રીશુક — પછી જગતો રપર્સ કરી, કવચ પેહેરીને; તથા ધનુષ બાણ હાથમાં લેધને; પશુને સારથીને કહ્યું કે: "વીર હુમાની પાસે, હવે તું મને લેઈ જા." ૧૧૧૧ પછી ભાં બધને, તેમણે

પોતાના સૈન્યો નાશ કરતા હુમાને રોકીને હસતાં હસતાં તેને આડ બાજુએ વિધો. ૩૨ ૧૧ પછી ચાર બાણ થઈ તેના શોડ, અને એક બાણથી સારથીને માર્યો; એ બાણથી તેનું ધનુષ અને ધન કાપી નાંખ્યાં, અને બીજા બાણવડે, એ હુમાનનું મથું પથ કાપી નાંખ્યું. ૩૩૧ અને તેટલામાંજ, ગદ-શાલ્વ- અને સાંઘ આદિકના મારવા થઈ, એ શાલ્વના શોભ નામના વિમાનમાં બેઠેલા, સર્વેનાં મથાં કપાઈ બધને; સમુદમાં પડવા લાગ્યાં. ૧૪૪ એ રીતે એક બીજાને મારતા, શાલ્વના શોડ તથા વાદવો વચ્ચેનું ધનુષ અને બંધકર પુઠ, લાગટ સત્તાવિસ દિવસ રાત સુધી ચાલ્યા કીધું. ૧૫ ૧ અને અદીનાં ઉદપ્રસ્થમાં, કુધિરના શખવાથી રહેલા, કમ્બુ ભગવાનને; શિયુપાળનું મરણ થઈને, રાજસૂય પદ પૂરો થય કેડે: અતિ બંધકર ચિન્હ બેઠામાં આવવાથી; તે કારણના પરડેરાઓની, -મુનિઓની, -અને પુત્રો સહિત કુનાશી; -રત્ન મેળ-

દૂનાંકુલેજાતઃશ્રૂયતેરણવિચ્યુતઃ ॥ વિનામત્કોબચિત્તેનસૂતેનપ્રાત્કિલ્વિષાત્ ॥૨૧॥ કિંનુવક્ષ્યેઽભિસંગમ્યપિતરૌરામકેશવૌ ॥ યુદ્ધાત્સ મ્યગપક્રાંતઃપૃષ્ઠસ્તવાત્મનઃક્ષમં ॥૩૦॥ વ્યક્તમેકથયિવ્યંતિ, સંત્યોઞ્ઞાતૃજામયઃ ॥ કૈવ્યંકથંકથંવીરતવાન્યૈઃકથ્યતાંમૃધે ॥૩૧॥ સારથિઃ ધર્મવિજાનતાયુગ્મજ્ઞાદેતદ્વ્યાધિદે ॥ સૂતઃકચ્છ્રગતંરક્ષેદ્વિદિગ્ધાંસારથી ॥૩૨॥ એતદ્વિદિત્વાતુભવાન્મયાપોવાહિતોરણાત્ ॥ પસૃષ્ઠઃ પરેણેતિમૂર્ચ્છિતોગદયાત્ ॥૩૩॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ દ ૦ ૩ ૦ ૪ ૦ ૬ ૦ ૭ ૦ ૮ ૦ ૯ ૦ ૧૦ ૦ ૧૧ ૦ ૧૨ ૦ ૧૩ ૦ ૧૪ ૦ ૧૫ ૦ ૧૬ ૦ ૧૭ ૦ ૧૮ ૦ ૧૯ ૦ ૨૦ ૦ ૨૧ ૦ ૨૨ ૦ ૨૩ ૦ ૨૪ ૦ ૨૫ ૦ ૨૬ ૦ ૨૭ ૦ ૨૮ ૦ ૨૯ ૦ ૩૦ ૦ ૩૧ ૦ ૩૨ ૦ ૩૩ ૦ ૩૪ ૦ ૩૫ ૦ ૩૬ ૦ ૩૭ ૦ ૩૮ ૦ ૩૯ ૦ ૪૦ ૦ ૪૧ ૦ ૪૨ ૦ ૪૩ ૦ ૪૪ ૦ ૪૫ ૦ ૪૬ ૦ ૪૭ ૦ ૪૮ ૦ ૪૯ ૦ ૫૦ ૦ ૫૧ ૦ ૫૨ ૦ ૫૩ ૦ ૫૪ ૦ ૫૫ ૦ ૫૬ ૦ ૫૭ ૦ ૫૮ ૦ ૫૯ ૦ ૬૦ ૦ ૬૧ ૦ ૬૨ ૦ ૬૩ ૦ ૬૪ ૦ ૬૫ ૦ ૬૬ ૦ ૬૭ ૦ ૬૮ ૦ ૬૯ ૦ ૭૦ ૦ ૭૧ ૦ ૭૨ ૦ ૭૩ ૦ ૭૪ ૦ ૭૫ ૦ ૭૬ ૦ ૭૭ ૦ ૭૮ ૦ ૭૯ ૦ ૮૦ ૦ ૮૧ ૦ ૮૨ ૦ ૮૩ ૦ ૮૪ ૦ ૮૫ ૦ ૮૬ ૦ ૮૭ ૦ ૮૮ ૦ ૮૯ ૦ ૯૦ ૦ ૯૧ ૦ ૯૨ ૦ ૯૩ ૦ ૯૪ ૦ ૯૫ ૦ ૯૬ ૦ ૯૭ ૦ ૯૮ ૦ ૯૯ ૦ ૧૦૦ ૦

નયમાંધુમતઃપાશ્વરીરસ્યેત્યાસારથિ ॥૧॥ વિધ્રમંતંસ્વસૈન્યાનિધુમંતંરુક્મિણીસુતઃ ॥ પ્રતિહત્યપ્રત્યવિદ્યન્નારાચૈરષ્ટભિઃસ્વયં ॥૨॥ ચતુર્મિશ્વ તુરોવાહાન્સૂતમેકેનચાહનત્ ॥ દ્વાભ્યાંધનુશ્વકેતુંચશરેણાન્યેનશિરઃ ॥૩॥ ગદસાત્યસિંસાંવાદ્યાજઘ્નુઃસૌમપતેર્બલં ॥ પેતુઃસમુદેસૌમેયાઃસ વેસંછિન્નધરાઃ ॥૪॥ એવંયદૂનાંશિલ્લાદાંદિગ્ધાંતામિતરેતરં ॥ યુદ્ધંત્રિણવરાત્રંતદમૃતુમુલમુલ્ ॥૫॥ હંદપ્રસંગતઃકૃષ્ણઆદૃતોધર્મસૂનુના ॥ રાજસૃયેયનિર્વૃત્તેશિશુપાલેચસંસ્થિતે ॥૬॥ કુરુદૃઢાનનુજ્ઞાપ્યમુર્નીશ્વસસુતાંપૃથાં ॥ નિમિત્તાન્યતિધોરાણિપશ્યન્દ્વારવર્તીયયૌ ॥૭॥ આહવાહ મિહાયાતઆર્યમિશ્રાભિસંગતઃ ॥ રાજન્યાશ્વેયપક્ષીયાનૂનંહન્યુઃ ॥૮॥ વીક્ષ્યતલ્લઘ્નાંદાંનિરુપ્યપુરરક્ષણં ॥ સૌમંચાલ્વરાજંચદારુ કંપ્રાહકેશવઃ ॥૯॥ રથંપ્રાપયમેસૂતશાલ્વસ્પાંતિકમાશુવે ॥ સંધ્રમસ્તેનકર્તવ્યોમાયાવીસૌભરાડયં ॥૧૦॥ હત્યુક્તશ્વાદયામારુદ્ધાસ્યાયદારુકઃ ॥ વિશંતંદદૃશુઃસર્વેસ્વેપરેચારુણાનુજં ॥૧૧॥ શાલ્વશ્વકૃષ્ણમાલોક્યહતપ્રાયબલેશ્વરઃ ॥ પ્રાહરત્કૃષ્ણસૂતાયશક્તિમીમરવાંમૃધે ॥૧૨॥ તા માપતંતીનમસિમહોલ્કામિવરંહસા ॥ માસયંતીદિશઃશૌરિઃસાયકૈઃશતધાચ્છિનત્ ॥૧૩॥ તંચઘોડશભિર્વિલ્વાબાણૈઃસૌમંચસ્વભ્રમ ॥ અ વિદ્યચ્છરસંદોહૈઃસ્વસૂર્યહવરશ્મિભિઃ ॥૧૪॥ શાલ્વશૌરેસ્તુદોઃસઘ્યંસશઃ ॥ ધન્વનઃ ॥ વિલ્વાદ્દસ્તાચ્છાર્દુમાસીતદ્દ્રુતં ॥૧૫॥ હાહા કારોમહાનાસીદ્ધૂતાનાંતત્રપશ્યતાં ॥ વિનયસૌભરાડુઘૈરિદમાહજનાર્દનં ॥૧૬॥ યત્ત્વયામૂઢનઃસસ્યુર્ધ્નાતુર્માર્પાહતેક્ષતાં ॥ પ્રમતઃસસમામ ઘ્યેત્વયાઘ્યાપાદિતઃસલા ॥૧૭॥ તંત્વાદનિશિતૈર્બાણૈરપરાજિતમાનિનં ॥ નયામ્યપુનરાવૃત્તિયદિતિષ્ટેર્મમાગ્રતઃ ॥૧૮॥ શ્રીભગ ૦ ત્વાર્ત્વકથ્ય

નીને: પાછા દારકાં જવાને નીકળ્યા. ૩૬-૭૭ અને વિચાર કરવા લાગ્યા કે: "મોટા બાધ સદિન હું અદીનાં આવેલો છું; ભારે નક્કીજ શિયુપાળના પક્ષવાળાઓ, મારી નમરી દારકાંને, પીડતા હશે. " ૩૮૧ પછી એ સૌભ વિમાનને-શાલ્વ રાજાને-અને પોતાનાઓનો નાશ થતો હતો તેને પથ: એ કેશવ ભગવાને દેખીને, પોતે દારકાં નમરના રક્ષણને બેઠોબસત કસ્યા પછી; દારકાંને કહ્યું કે. ૩૮૩ "હે સુત, મારો રથ, શાલ્વ રાજાની નજીક લેઈ જા; એ સૌભ વિમાનનો અધિપતિ-માયાવી છે: મારે તું સંજમ કરતો નહીં. " ૩૯૦ એ રીતે કહેવાથી દારકે હાડેલા, ગરજના ચિન્હવાળા રથમાં બેસીને; કુદને વિશે પ્રવેશ કરતા, ભગવાનને; પોતાના અને પારકા સેન્યવાળા સર્વેએ, બેસ્યા. ૪૦૧ એટલે થઈ અરે હરકર નાશ પામેલા, શાલ્વ રાજાએ; કમ્બુને કુદને વિશે દેખીને, તેમના સારથી ઉપર પોતાની બંધકર રાજ કરતી, સાંઘ મારી. ૪૦૨ ભારે એ દિ- શાઓને પ્રકાશિત કરતી વીજળીની પેઠે, મોટા વેગથી આવી પડતી સાંઘના; ભગવાને આકાશમાં, સંકેડે

કડકા કરી નાંખ્યા. ૪૦૩ અને શાલ્વને પથ સોળ બાણ થઈ, વિધીને, આકાશમાં ભગવા સૌભ વિમાનને પથ બાણના જવાથી: સર્વના કિરણોથી આકાશ ભરાઈ જવાની પેઠે; બરી નાખ્યું. ૪૦૪ એટલામાં શાલ્વ રાજાએ, સારંગ ધનુષ પકડેલા કમ્બુને ડાબો દાથ, ધનુષ સહિત બેઠી નાંખ્યો; તેથી તેમના હાથમાંનું સારંગ ધનુષ, પડી ગયું: એ અદભૂત થયું. ૪૦૫ ભારે ભાં બેનાર ધનુષો વિગેરે, મોટા કાઢાકાર કરવા લાગ્યા; અને શાલ્વે મરના કરીને, જનાર્દન ભગવાનને કહ્યું કે. ૪૦૬ "હે મદ, તે અમારા મિત્ર અને બાધ, શિયુપાળની બીને અમારા દેખતાં દરિ છે; અને સમાની વચમાં, અમારા એ મિત્રના પ્રમાણે લાખ લેધને; તેને તે મારી નાંખ્યો છે. ૪૦૭ તે અપરાધપણું અભિમાન રાખનારો તું, બે બાજુ મારા સામે ક્રોધ રહેશે તો; સળવેલાં બાણવડે, હું તને; જ્યાં ગમેલા પાછા આવતા નથી, ભાં મોઢી દેઈશ. " ૪૦૮ ૧-શ્રીભગવાન-હે મદ, પાસે આવેલા મરણને ન દેખતાં, તું વધા થઈ બેઠે છે; પથ

શરણે નો પશુ ન ભોજનાં, પરકમળ દેખાડે છે ॥ ૧૪ ॥—શ્રીકૃષ્ણ—એ પ્રમાણે કરીને, જગવાને દોષથી; પોતાની મોટા વેળાથી મદા, શાસ્ત્રની હાંમલી ઉપર ગારવાથી; ને ક્રુરને લેઈ ઓકવા લાગ્યો. ૥૧૨૧ ॥ અને મદા પાછી પશુ પછી, શાસ્ત્ર અંતર્યામી થઈ ગયો; તથા ને રૂડે એ પડીવારે, એક પુરુષે આવી; અમ્યુન જગવાને માથાવડે નગરકર કરીને, રોતાં; પોતાને દેવકીજીએ મોકલેલાં કરીને, ને ભોલ્યો કે. ૥૧૨૧ ॥ "હે કમળ, મોટા હાથવાળા કમળ, તમે પિતા ઉપર પ્રાપ્તિ રાખનારા આપ (વસુદેવ)ને; પશુને કસાઈ લેઈ જવાની પેટે; શાસ્ત્ર રાખ આંખીને લેઈ ગયો છે." ૥૧૨૨ ॥ ત્યારે મનુષ્યની રીતિનું આચરણ કરનારા કમળ, એ અપ્રિય વચ્ચે સંભળી; દયાથી ક્યવકાશ જરૂરને, પ્રાકૃત પુરુષની પેટે; રતેલવડે ભોલ્યા કે. ૥૧૨૩ ॥ મદક-તમાં નહીં પડનારા અને દેવ તથા દેવો પછી પશુ ન જતાય એવા; રામને કૃતી રીતે હતીને, આ અલ્પ

શાસ્ત્ર, મારા પિતાને લેઈ ગયો હશે, પશુ દેવ જગવાને છે" ૥૧૨૪ ॥ એ રીતે ગોવિંદ જગવાને ભોલે છે, એટલામાં શાસ્ત્ર રાખ; વસુદેવ જેવાજ એક પુરુષને લેઈને, ત્યાં આગળ આવ્યો; અને તેણે કમળને કહ્યું કે; ૥૧૨૫ ॥ "જેને અર્થે તું જીવે છે, ને તને જન્મ આપનાર, તારા પાપને; તારા દેખતાંજ, હું માંડું છું; મારે હે થોડી અક્રમ વાળા, તારામાં એ સજિ હોય તો; તું એનું રક્ષણ કરજ." ૥૧૨૬ ॥ એ રીતે નિરરકર કરીને; તેણે, એ માથાની વસુદેવનું માથું, તરવારવડે કાપી લેઈને; ને પોતાના આકાશમાં રહેવા, સૌભ વિમાનમાં જતો રહ્યો. ૥૧૨૭ ॥ અને એ સ્વતઃ; સિદ્ધ જ્ઞાનવાળા, તથા મોટા પ્રભાવ વાળા, જગવાને પશુ; આ રીતે મનુષ્ય શરીરની પ્રકૃતિ પ્રમાણે, જરાવાર સ્વર્ગનો ઉપરનો રોડ જતાવળા પછી; આ શાસ્ત્રે વિસ્તારેલી. તેણે મધ્યાવ પાસેથી શાંખે-લી, આસુરી માથા હોવાનું; જાણી લીધું ૥૧૨૮ ॥ અને તેથી સ્વર્ગમાંથી જતી કહેવાની પેટે, એ રથજે, દુનને

સેમંદનપદ્યસ્યંતિકેંડતકં ॥ પૌરુષંદર્શયંતિસ્મશૂરાનબહુભાષિણઃ ॥૧૯॥ હત્યુક્તાભગવાન્શાલ્વંગદયાભીમવેગયા ॥ તતાહજત્રૌસંરબ્ધઃસચ કંપેવમન્નસૃક્ ॥૨૦॥ ગદાયાંસન્નિવૃત્તાયાંશાલ્વસ્ત્વંતરધીયત ॥ તતોમુહૂર્તમાગસ્યપુરુષઃશિરસાઽચ્યુતં ॥ દેવક્યાપ્રહિતોઽસ્મીતિનત્વાપ્રાહવ ચૌરુદન્ ॥૨૧॥ ત્વજ્ઞાકૃષ્ણમહાબાહોપિતાતેપિતૃવત્સલ ॥ વત્થ્વાઽપનીતઃશાલ્વેનસૌનિકેનયથાપશુઃ ॥૨૨॥ નિશમ્યવિપ્રિયંકૃષ્ણોમાનુર્ષીપ્ર કૃતિંગતઃ ॥ વિમનસ્કોઘૃણીસ્ત્રેહાદ્ભાષેપ્રાકૃતોયથા ॥૨૩॥ કથંરામમરંઘ્રાંતંજિત્વાઽજેયંમુરાસુરૈઃ ॥ શાલ્વેનાલ્પીયસાનીતઃપિતામેબલવા ન્વિધિઃ ॥૨૪॥ ઇતિબ્રુવાણેગોવિંદેસૌભરાટ્પ્રત્યુપસ્થિતઃ ॥ વસુદેવમિવાનીપજ્ઞંચેદમુવાચસઃ ॥૨૫॥ એપતેજનિતાતાતોયદર્થમિહજીવસિ ॥ વધિષ્યેવીક્ષતસ્તેઽમુમીશશ્વેત્પાહિબાલિશ ॥૨૬॥ એવંનિર્ભર્ત્યમાયાવીસ્વદ્દેનાનકદુંદુભેઃ ॥ ઉત્કૃત્યશિરઆદાયસ્વસ્થંસૌમંસમાવિશત્ ॥૨૭॥ તતોમુર્ત્તમકૃતાવુપહુતઃસ્વબોધઆસ્તેસ્વજનાનુપંગતઃ ॥ મહાનુભાવસ્તદ્બુદ્ધદામુરીમાયાંસશાલ્વપરંતામયોદિતાં ॥૨૮॥ નતત્રદૂતંનપિતુઃ કલેવરંપ્રબુદ્ધાજૌસમપશ્યદચ્યુતઃ ॥ સ્વાપ્રંયયાચાંવરચારિણરિપુંસૌમસ્યમાલોક્યનિહંતુમુચ્યતઃ ॥૨૯॥ એવંવદંતિરાજર્વેન્નપયઃકંચનાન્વિ તાઃ ॥ યત્સ્વવાચોવિરુદ્ધેતનૂનંતન્સ્મરંત્યુત ॥૩૦॥ કશોકમોહૌસ્ત્રેહોવામયંવાયેઽજ્ઞસંભવાઃ ॥ કચાસ્વંડિતવિજ્ઞાનજ્ઞાનૈશ્વર્યસ્ત્વસ્વંડિતઃ ॥૩૧॥ યત્પાવસેવોર્જિતયાત્મવિદ્યયાન્વિત્યનાયાત્મવિપર્યયગ્રહં ॥ લમંતઽત્લાદ્મનંતૈશ્વરંકુતોનુમોહઃપરમસ્યસદ્ગતેઃ ॥૩૨॥ તંશસ્વપૂગેઃપ્રહરં તમોજસાશાલ્વંશરેઃશૌરિરમોઘવિક્રમઃ ॥ વિધ્વાઽઽચ્છિનદ્વર્મધનુઃશિરોમણિસૌમંચશત્રોર્ગદધારુરોજ ॥૩૩॥ તત્કૃષ્ણહસ્તેરિતયાવિચૂર્ણિતં પપાતતોયેગદયાસહસ્રથા ॥ વિસૃજ્યતદ્ભૂતલમાસ્થિતોગદામુદ્યમ્યશાલ્વોઽચ્યુતમભ્યગાદુતં ॥૩૪॥ આધાવતઃસગદંતસ્યબાહુભલ્લેનહિત્વા ઽથરયાંગમદ્રુતં ॥ વધાયશાલ્વસ્યલયાર્કસન્નિભંબિશ્રદ્ધૌસાર્કહ્વોદયાચલઃ ॥૩૫॥ જહારતેનૈવશિરઃસકુંડલંકિંશ્ચુરુરુમાયિનોહરિઃ ॥ વજ્રેણવૃત્રસ્યપથાપુરંદરોઽબૂવહાહેતિવચસ્તદાનૃણાં ॥૩૬॥ તસ્મિન્નિપતિતેપાપેસૌમેચગદયાતે ॥ નદુર્દુદુભયોરાજન્દિવિદેવગણેરિતાઃ ॥ સસ્ત્રીનામપચિત્તિકુર્વન્દંતવક્રોરુષાઽઽયયાત્ ॥૩૭॥ ૬૦મા૦મ૦દ૦ઉત્તરાર્ધેસૌમવધાનામરત્નઃસદ્ગતિતમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭૭ ॥

અને પિતાના કલેવરને કહાને પશુ, નહીં દેખાવવાનું જાણીને; આકાશમાં રચ્યા કરતાં સૌભ વિમાનમાં ભેટેલા હનુ, શાસ્ત્રને મારી નાંખવાની, તેમણે તૈયારી કરી. ૥૧૨૬ ॥ હે રાજા, આ રીતનું (એકવિસથી ઓગ-ભવિસ સુધી રચેલાં કહેણું), કેટલાએક રાષ્ટ્રોનું રહેતું છે; પશુ ને, તેઓએજ પ્રથમ કહેલાથી વિરૂદ્ધ હોઈને; આગળ પાછળનું અનુસંધાન રાખ્યા વિનાજ, તેમણે કહેલાનું જણાઈ આવે છે. ૥૧૨૭ ॥ કારણ કે, શોક -મોહ-સ્નેહ-અને ભયને પામનારા અજ્ઞાનીઓની, અને સર્વ કાળે એક સરખાજ શાસ્ત્ર-વિજ્ઞાન-અને ઔશ્ય વડે અર્ચકિત રહેનારા, ઇશ્વરની વચે; પશુજ તથાવત રહેતો હોય છે. ૥૧૨૮ ॥ એ જગવાના યરજની સેવાથી વધેલા આત્મજ્ઞાનવડે, અનાદિ કાળથી દેહાદિકને પોતાજ માનવપણાને ત્યાજ થઈને; અનંત અને સમર્થ આત્મ સ્વરૂપની, પ્રાપ્તિ થાય છે; ને સત્યરૂપની અનિ રૂપ, પરમેશ્વર કમળને; મોહ યવાનું કહેતું, કેમ થઈ, ૧ ૥૧૨૯ ॥ ને પછી અનેક રાષ્ટ્રોવડે પ્રદાર દેનારા શાસ્ત્રને, એ અમેચ પરાક્રમવાળા કમળે; જગવડે;

પાછો થઈ વિધી નાંખીને, તેનું અખતર-પતુજ-અને માથાને મથિ એ સર્વે, કાપી નાંખ્યાં; તથા તેના સૌભ વિમાન ઉપર અને એ શાસ્ત્રના ઉપર પશુ ગદાના પ્રદાર કર્યા; ૥૧૩૦ ॥ અને એ રીતે કમળનાં હાથથી છુટેલી ગદાથી એ સૌભ વિમાનના હળોરા કડકા થઈ; ચૂરો થઈ જઈને, ને જ્યારે પાછીમાં પડી ગયા; ત્યારે શાસ્ત્રે સૌભને લાય કર્યો; અને તે પછી શાસ્ત્ર ધરતી ઉપર ઉભો રહીને, મદા ઉગામી; અમ્યુન જગવાની સામે દોડી ગયો. ૥૧૩૧ ॥ ત્યારે એ દોષા આવતા શાસ્ત્રનો હાથ, મદા સહિત; જગવાને બાલાવડે, કાપી નાં-ખ્યો; અને એ શાસ્ત્રનો વધ કરતા સાંડે, પ્રવચકાળના સર્વ સમાન તેજસ્વી અદ્ભૂત ચક્રને ધારણ કરેલા જગવાને; સર્વ સહિત ઉદ્ધામણ દેખાવાની પેટે, શોભવા લાગ્યા. ૥૧૩૨ ॥ પછી એ ચક્રવડેજ, એ થઈથી માથા કરનારા શાસ્ત્રનું, કુણ સમેત માથું; ઈંદે વચ્ચે વત્રાસુરનું માથું; કાપવાની પેટેજ, જગવાને કાપી નાંખ્યું; એટલે લોકમાં હાહાકારનો મોટો શબ્દ થયો. ૥૧૩૩ ॥ અને હે રાજા, એ સૌભ વિમાન મદાવડે બાપી પડીને,

જામી શાસ્ત્ર સભ્ય મરણ પામવાથી; દેવતાઓએ વમારેલાં રવગંતાં હુંદની વાગ્યાં; અને સાર પછી જી મિ-
ત્રેનું વૈર વળવા સારું. કોષ્ટ કરીને દંતવક ત્યાં આવ્યો. ॥૩૭॥ હિમીશીત બાં ૬૦ ૨૬૦ સિત્તેનેરમે અંચાં ૦ ૫૭૭
અર્ધવાય. ૩૮ ઓ. — શ્રીશુક — હે રાજ, પરલોક ગયેલા શિશુપાળ-શાસ્ત્ર-અને પૌક વિગેરે તરફ,
પરેશ રીતે સહકષણ કરનાશ-દુષ્ટ બુદ્ધિ વાળા-અને મદા ગળવાન, દંતવક; કોષ્ટથી દાયમાં મદા લેષ, પમ
વડે મરતીને કુળવતાં; એકલાજ પમે આજ્ઞા આપીને, ત્યાં આગળ દેખાવ દીધો. ॥૧-૨॥ ત્યારે એ રીતે,
તેને આવતો દેખીને, ભગવાને કિનાવળથી; દાયમાં મદા પારખ કરી, રથમાંથી હેઠા કતરીને; કિનારો જેમ
સમુદ્રને શેક, તેમ, તેને શેકી દીધો. ॥૩॥ ત્યારે મુકુદ ભગવાન સામી મદા ઉગમીને, એ મદોન્મત દંતવક
બોલ્યો કે: " તું મારી નજર આગળ આજ આવ્યો, એ ધણુજ સાર થયું. ॥૪॥ અગારા મામાને દીકરો

તું ક'ણ, મિત્રોનો દોહ કરનારો, અને પશુ મારવાને ઇચ્છે છે; મારે હે મંદ, હું તને આ મારી વળ જેવી
મદા વડેજ, મારીશ. ॥૫॥ અને હે મૂખ દેહમાં બ્યાપેલા રોગનો નાશ કરવાની પેઠેજ: બંધુરપ તું ચતુને,
બ્યારે હું મારીશ; ત્યારેજ મિત્રોના ઉપર પ્રીતિ રાખનારો હું, મિત્રોના રણ થઈ, મુકા થઈશ. " ॥૬॥ એ
રીતનાં કઠિણ વચનો વડે, દાયીને અંકુશ વડે પીડવાની પેઠે; કમ્પુને પીડીને તેણે, કમ્પુના માથામાં મદા
મારીને; સિંહની પેઠે ગળ્યા કરી. ॥૭॥ ત્યારે યુદ્ધને વિગે મદા વાગ્યા છતાં ભગવાને, જરા પણ ચાલાવ-
માન નહીં થતાં; પોતાની કૌમુદિક મદાને પ્રદાર, તેને તેના એ રતનની વચમાંજ કરેલા. ॥૮॥ એટલે તે પ્ર-
દાર થઈ, તેનું હૃદય ફાટી જઈને; મોઢામાંથી લોહી ઓઢતો તે, પ્રાણ રહિત થઈ; પૃથ્વી ઉપર દાય-પમ-
અને વાગ પસારીને પડી ગયો. ॥૯॥ હે રાજ, પછી સર્વ લોકના દેખનાં, તેનામાંથી નીકળેલું અતિ સ્ફુલ્લ

શ્રીશુક ० નિશુપાલસ્યશાલ્વપૌંદ્રકસ્યાપિદુર્મતિ: ॥ પરલોકગતાનાંચકુર્વન્પારોક્ષ્યસૌહદં ॥૧॥ એક:પદાતિ:રંદુલ્લેપદાપાણિ:પ્રકંપયન્ ॥
પદ્યામિમાંસારાજમહાસત્વોવ્યદૃશ્યત ॥૨॥ તંતગાંદાલાલેપ્યપાણાણસત્વર: ॥ અવહુત્યરયાત્કુળ:સિંધુવેલેવપ્રત્યઘાત્ ॥૩॥ ગ
દામુદ્યમ્યકાલ્ષોમુકુંદપ્રાહદુર્મદ: ॥ દિષ્ટ્યાદિષ્ટ્યામવાનરૂપાદૃષ્ટિપથંગત: ॥૪॥ ત્વંમાતુર્યેપોન:કૃષ્ણમિત્રધ્રુવમાંજિઘાંસસિ ॥ અતસ્ત્વાં
ગવ્યામંદહનિષ્યેવજ્વલપયા ॥૫॥ તદ્દાનૃણ્યમુપેમ્યજ્ઞામિત્રાણાંમિત્રવત્સલ: ॥ બંધુરુપમરિંહત્વાવ્યાધદેહચરંપયા ॥૬॥ એવંરુક્ષેસ્તુદન્વા
કયૈ:કૃષ્ણંતોદૌરિવદ્વિપં ॥ ગદ્યાડનાડયન્મૂર્ધ્નિસિંહવદ્યનદચ્ચસ: ॥ આગદ્યાડભિહતોડપ્યાજૌનચચાલયદૂહહ: ॥ કૃષ્ણોડપિતમહનગુર્વ્યાકૌ
મોદક્યાસ્તનાંતરે ॥૮॥ ગદાનિર્મિત્રહદયઉદ્દમનરુધિરંમુસ્વા ॥ પ્રસાર્યકેશબાહ્વંધ્રીન્ધરણ્યપ્પદ્યસુ: ॥૯॥ તત:સૂક્ષ્મતરંજ્યોતિ:કૃ
ષ્ણમાવિશદદ્રુતં ॥ પશ્યતાંસર્વભૂતાનાંયથાચૈદ્યવધેનૃપ ॥૧૦॥ વિદૂરશ્વસ્તુતદ્વાતાભ્રાતૃશોકપરિહુત: ॥ આગચ્છદસિચર્મૈયામુચ્છુસંસ્ત
જિઘાંસયા ॥૧૧॥ તસ્યચાપતત:કૃષ્ણશ્વકેળધુરનેમિના ॥ શિરોજહારરાજેન્દ્રસકિરીટંસકુંડલં ॥૧૨॥ એવંસૌભંચશાલ્વંચદંતવક્રંસહાનુ
જં ॥ હત્વાદુર્વિગ્રહાનન્યૈરીડિત:સુરમાનવૈ: ॥૧૩॥ મુનિભિ:સિદ્ધગંધર્વૈર્વિદ્યાધરમહોરગૈ: ॥ અપ્સરોભિ:પિતૃગણૈર્યક્ષૈ:કિન્નરચારણૈ: ॥૧૪॥
ઉપગીયમાનવિજય:કુસુમૈરભિવર્ષિત: ॥ તૃતશ્વટુણિપ્રવરૈર્વિવેશાલંકૃતાંપુરી ॥૧૫॥ એવંયોગેશ્વર:કૃષ્ણોભગવાનજગદીશ્વર: ॥ યતેપશુ
ટૃષ્ટીનાંનિર્જિતોજપતીતિસ: ॥૧૬॥ શ્રુત્વાયુદ્ધોદયમંરામ:કુરુણાસહપાંડવૈ: ॥ તીર્થામિષેકવ્યાજેનમધ્યસ્થ:પ્રયયૌકિલ ॥૧૭॥ સ્નાત્વાપ્રમાસે
સંતપ્યદેવર્ષિપિતૃમાનવાન્ ॥ સરસ્વતીપ્રતિસ્ત્રોતંયયૌબ્રાહ્મણસંવૃત: ॥૧૮॥ યુદ્ધંવિદુસરસ્વિતકૃપંસુદર્શનં ॥ વિદ્યાલંકાર:તીર્થચચક્રંપ્રા
ર્ચીસરસ્વતી ॥૧૯॥ યમુનામનુયાન્યેવગંગામનુચભારત ॥ જગામનૌમર્ષયઃક્રુષ્ય:સત્રમાસતે ॥૨૦॥ તમાગતમભિપ્રેત્યમુનગેહીધ્વિ
ણ: ॥ અભિવંચયથાન્યાયંપ્રણમ્યોત્થાયચાર્ચયન્ ॥૨૧॥ સોડર્ચિત:સપરીવાર:કૃતાસનપરિગ્રહ: ॥ રોમહર્ષણમાસીનેમહર્ષે:શિષ્યમૈક્ષત ॥૨૨॥
અપ્રત્યુત્થાયિનંસૂતમકૃતપ્રદ્ધણાંજલિં ॥ અધ્યાસીનંચતાન્વિપ્રાંશ્વકોપોદ્દીક્ષ્યમાધવ: ॥૨૩॥ કસ્માદસાવિમાન્વિપ્રાનધ્યાસ્તેપ્રતિલોમજ: ॥

તેજ; શિશુપાળની પેઠેજ, અદ્યુત રીતે; કમ્પુ ભગવાનને વિગે પેસી મળ્યું. ॥૧॥ ત્યારે ભાષના શોષથી બ્યા-
પ થયેલા. તેનો ભાષ વિદુરથ, દાંડતો દાંડતો; દાયમાં દાસ તરવાર લેધો, ભગવાનને મારવાની ઇચ્છાથી
ત્યાં આવ્યો. ॥૨॥ હે મોટા રાજ, ત્યારે દોડી આવતા એ વિદુરથનું, કુંજ અને કિરીટ સમેત માર્યું; કમ્પુ
અન્ના જેવી ધાર વાળા ચક્ર વડે, કાપી નાખ્યું. ॥૩॥ એ રીતે બીજાઓ થઈ સદન ન થઈ શકે એવા,
શાસ્ત્રનેસોબ વિગાળને-અને વિદુરથ સહિત દંતવકને; ભગવાને મારવાથી; દેવતાઓએ, અને મનુષ્યોએ,
પશુ તેમની સ્તુતિ કરી. ॥૪॥ તે પછી મુનિઓ-સિદ્ધો-ગંધર્વો-વિદ્યાધરો-મોટા નાગ-અપ્સરો-
પિતૃગણો-યક્ષો-કિન્નરો-અને ચારણો-વિગેરેથી વિજય મવાતા, અને કુબેરો વરસાદ થતા, ભગવાન મોટા
પાદવોથી વિટાળે: શશુમારેલી દારકાંમાં પેદા. ॥૫-૧૫॥ એ રીતે યોગેશ્વર કમ્પુ ભગવાન ભગતના
દંધર છતાં, પશુ બુદ્ધિ સરખાઓના બેવામાં; તે જીનેલા અને દારેલાનું જણાય છે. ॥૧૬॥ પછી

પાંડવોએ કૌરવોની સાથે યુદ્ધ કરવાની નેપારી કરવા માટેલાનું સાંભળી, પોતે મધ્યસ્થ એટલે એમાંથી
એક પક્ષમાં નહીં જગવતા ઇરાદાથી; તીર્થમાં નહાવાના મિષ્ટાંન, જળરામ દારકાં થઈ ચાલી તીર્થના,
॥૧૭॥ અને પ્રથમ પ્રભાસમાં નાદીને, દેવ-રૂપિ-પિતૃ-અને મનુષ્યોને તૃપ્ત કરવા પછી; સાલજો
થઈ વિટાવેલા તે, સરસ્વતિ નદીને કાંઠે કાંઠે તેના મુખ તરફ ચાલ્યા. ॥૧૮॥ પછી યુદ્ધ-ગિરિ-સર-
વિત-કૃપ-સુદર્શન-વિશાળ-શ્વલ્લતીર્થ-ચક્રતીર્થ-પ્રાચી-અને સરસ્વતિ-તથા ગંગા અને યમુના, અને તેમને
લગતાં બીજાં તીર્થોમાં જઈને, પછાથી મોટા કપિઓએ સત્ર આરંભેલા નૈમિષ ક્ષેત્રમાં ગયા. ॥૧૯-૨૦॥
ત્યારે એ લાંબા કાળ સુધીનો સત્ર કરનારા કપિઓએ તેમને આવેલા જોષ ઉઘા થઈને, એમને ન્યાય પમાણે
પ્રશ્નામ અને અભિવંદન કરીને; તેમનું પૂજન કર્યું. ॥૨૧॥ એ રીતે સાયેનાઓ સહિત પૂજન પામીને, તે-
મણે આસનનો સ્વીકાર કરવા કહે: વેદ બ્યાસનો શિષ્ય રોમહર્ષજી, પોતાના આસન ઉપરજ એસી રહેશે;

અને અંધકર દ્વારા તથા શમરો દ્વારા વિકસાન મુખપાળા, દેશને વેનાન; શનુ ને-વને નાશ કરનારા શમે, પોતાના કોણ અને દેનેનું દશન કરનારા મુસાન, રમરમ કર્યુ; કે પુનેન તે આપીને, જ્યાં રહ્યાં ॥૩-૪૩ પછી કોષ પાસેથી ગળાશમે, એ આજ્ઞાને કાઢ કરનારા, અને આજ્ઞામાં કરનારા; ગદ્યવ દેશને, હળવી અષ્ટીવડે અષ્ટી લેધને, તેના માથામાં મુસાનનો ધા કર્યો. ॥૫૫૫ તેથી તેનું કપાળ શરી મધુ, અને તે, સોડી નાંખવાથી શમે થઈને; દુખનો પોકાર કરીને, વજ્રથી દશાવજા પવેનના પેડે; પૃથ્વી ઉપર પડી ગયો. ॥૫૬૫ ત્યારે મુનિઓએ શમની સ્તુતિ કરી, અને સાચા આશિર્વાદ આપ્યા; તથા છંદોના દેવતાઓ કરે, તેમ એ મહાઆજ્ઞાએ, ગળાશમનો અભિષેક કર્યો. ॥૫૭૫ અને કદીપત્ય ન કરમાય એવી કમજોની અતિ શુદ્ધ વૈજયંતી માળા-દિવ્ય વસ્ત્ર-અને દિવ્ય ધરાણાં પશુ, તેઓએ ગળાશમને આપ્યાં. ॥૫૮૫ પછી તે મુનિ-ઓની રજા માગીને, ગળાશમે આજ્ઞાઓ સહિત કોંઈકિ નદી ઉપર જઈને, તેમાં સ્નાન કર્યું; અને તે પછી

જેમાંથી સર્યુ નદી નીકળેલી છે, તે સરોવર ઉપર ગયા. ॥ ૬ ॥ તથા સર્યુ નદીને કાંઈ કાંઈ અલ્પીને, તે પ્રયાગમાં આપ્યા; અને જ્યાં નાહી દેવ આદિને તુમ કર્યા પછી, પુલક આશ્રમ એટલે દરદરમાં ગયા. ॥૧૧૫ અને તે પછી ગોમતિ-નેડી-તથા વિપાશા નદીઓમાં નાહીને, શોભા નામના નદમાં પશુ ને નાખ્યા; ગયાછમાં જઈને પિતૃઓનું આદાદિકવડે, પૂજન કર્યું; અને યમાસંગમ આગરમાં પશુ, તે નાખ્યા. ॥૧૧૫૫ પછી મહદ્રાવણમાં શુરશ્રામ બચવાનનાં દર્શન કરી, અભિવંદન કરીને; સમ જોડાવરીમાં-વેણમાં-પંચા સરેવરમાં-અને જીમરથીમાં નાખ્યા. ॥૧૨૫ તે પછી કાંતિકર્યામીનાં દર્શન કરીને, સહાશ્રિવના સ્થાન ધીસેશ પર્વત ઉપર રામ ગયા; અને તે કડે મહા પવિત્ર દ્રવિડેશમાં જઈને, તેમણે પર્વતની અંદર અંકેશવરનાં સ્તંભ કર્યાં. ॥૧૩૫ અને ત્યાંથી રામે કોણી તથા કાંચીપુરમાં જઈને, વલ્લભ નદી કાવેરીમાં સ્નાન કર્યું; અને જ્યાં દરિયાગવાન સન્નિહિત રહેલા છે, તે મહા પવિત્ર શીરમ નામના જોડમાં ગયા. ॥૧૪૫ તે પછી દરિયા

જહતોડરુણ: ॥૬॥ સંસ્તુત્યમુનયોરામંપ્રયુજ્યાવિતથાશિષ: ॥ અપ્યવિંચન્મહાભાગાવૃત્તમ્નિવિબુધાયથા ॥ ૭ ॥ વૈજયંતીદદુર્માલાંશ્રીધામામ્લા નપંકજાં ॥ રામાયવાસસીદિવ્યેદિવ્યાન્યામરણાનિચ ॥૮॥ અપતૈરપ્યનુજ્ઞાત:કૌશિકીમિત્યબ્રાહ્મણૈ: ॥ સ્નાત્વાસરોવરમગાયત:સરયુરા સ્ત્રવત્ ॥૯॥ અનુસ્રોતેનસરયુપ્રયાગમુપગમ્યસ: ॥ સ્નાત્વાસંતર્પ્યદેવાદાંનજગામપુલ્હશ્રમં ॥૧૦॥ ગોમતીગંધર્કીસ્નાત્વાવિપાશાંશોણઆ શ્રુત: ॥ ગયામત્વ પિતૃનિષ્ઠાગંગાસાગરસંગમે ॥૧૧॥ ઉપસ્પૃશ્યમંદ્રાદૌરામંદૃષ્ટાભિવાન ॥ રઘુપોદ્ધરોદેણાંપંખીમરયીતત: ॥૧૨॥ સ્કંદંદૃષ્ટ્વાયયૌરામ:શ્રીશૈલંગિરિશાલયં ॥ દવિદેપુમહાપુણ્યંદૃષ્ટ્વાર્ધિવેંકટમ્બુ: ॥૧૩॥ કામકોર્ણીપુરીકાંચીકાવેરીચસરિદ્ધરાં ॥ શ્રીરંગા સ્પ્યમહાપુણ્યંયત્રસન્નિહિતોહરિ: ॥૧૪॥ ઋષભાદિહરે:ક્ષેત્રંદાર્ણાંદુરંતથા ॥ સામુદ્રસેતુમગમન્મહાપાતકનાશનં ॥૧૫॥ તદ્વાયુતમદા દેનુર્બ્રાહ્મણેભ્યોહલાયુધ: ॥ કૃતમાલાંતામ્રપર્ણીમલયંચકુલાનં ॥૧૬॥ તત્રાગસ્ત્યંસમાસીનંનમસ્કૃત્યાભિવાદ્યચ ॥ યોજિતસ્તેનચાશો મિરનુજ્ઞાતોગતોડર્ણવં ॥ દક્ષિણંતત્રકન્યાપ્યાંદુર્ગાદેવીંદદર્શસ: ॥૧૭॥ તત:ફાલ્ગુનમાસાશ્વપંચામ્સર:પુન્યં ॥ વિષ્ણુ:સન્નિહિતોયત્રસ્ના ત્વાડસ્પર્શદ્વાયુતં ॥૧૮॥ તતોડમિવ્રજ્યમગવાન્કેરલાંસ્તુત્રિગર્તકાના ॥ ગોકર્ણાસ્પ્યંશિવક્ષેત્રંસાનિધ્યંયત્તથૂર્જટે: ॥૧૯॥ આર્યદ્વૈપાયનીંદ દ્વાશૂર્પારકમગાદ્ધલ: ॥ તાર્પીપયોર્ણીનિર્દિધ્યામુપસ્પૃશ્યાથદંડકં ॥૨૦॥ વિદ્યરેવામગમદ્યત્તમાહિષ્મતીપુરી ॥ મનુતીર્થમુપસ્પૃશ્યપ્રમાસંપુ નરાગમત્ ॥૨૧॥ શ્રુત્વાદ્વિજૈ:કથ્યમાનંકુરુપંડવસંયુગે ॥ સર્વરાજન્યનિધનંભારંમેનેહતંભુવ: ॥૨૨॥ સમીમદુર્યોધનયોર્ગદાભ્યાંયુદ્ધતોમૃધે ॥ વારયિવ્યન્વિનશનંજગામયદુનંદન: ॥૨૩॥ યુધિષ્ઠિરસ્તુતંદૃષ્ટ્વાયમૌકૃષ્ણાર્જુનાવપિ ॥ અભિવાદ્યામવંસ્તૂર્ણીકિંવિવશુરિહાગત: ॥૨૪॥ ગદાપાણીઉમૌદૃષ્ટ્વાસંરબ્ધોવિજયૈષિણૌ ॥ મંડલાનિવિચિત્રાણિચરંતાવિદમબ્રવીત્ ॥૨૫॥ યુવાંતુલ્યવલોવીરૌહેરાજન્હેતુકોદર ॥ એકંપ્રાણા ધિકંમન્યેઉતૈકંશિક્ષયાધિકં ॥૨૬॥ તસ્માદેકતરસ્યેહયુવયો:સમવીર્યયો: ॥ નલક્ષ્યતેજયોડન્યૌવાવિરમત્વફલોરણ: ॥૨૭॥ નતદ્વાક્યંજ

વાનના જેવ સ્વશબાદિ પર્વત ઉપર જઈને, દક્ષિણ મધુરામાં ગયા; અને ત્યાંથી મહા શામેને મહાઆજ્ઞા સમુદ્ર ઉપરના એનુએ પહેર્યા. ॥૧૫૫૫ ત્યાં તેમણે દસદશન ગાયો, આજ્ઞાઓને આપી; પછી કૃતમાળા અને તામ્ર પર્ણી નદીઓમાં સ્નાન કરીને, ગળાશમના પર્વત ઉપર ગયા. ॥૧૫૬૫ અને જ્યાં એટલા આગરન કૃષિને નમસ્કાર અને અભિવંદન કરવાથી, રામને તેમણે આશિર્વાદ આપ્યા; પછી તેમની આજ્ઞા લેધને, દક્ષિણ દિશામાં સમુદ્ર કિનારે ગયા; જ્યાં કન્યા દુગારી નામના જોડમાં; તેમણે દુગા દેવીનું દર્શન કર્યું. ॥૧૫૭૫ પછી શાશ્વત નામના જોડમાં આવીને, ત્યાંથી ઉત્તમ પંચઆસરા નામના તળાવ ઉપર ગયા; જ્યાં વિષ્ણુ સન્નિહિત રહે છે, તેમાં નાહીને તેમણે દસદશન મારેનું દાન, દેવાનું જળ મધુ. ॥૧૫૮૫ પછી કંદવ અને ત્રિગર્તમાં થઈને બચવાન બળરામ; સદૃશસ્ત્રા સાનિધ્યવાળા ઝેરુ નામના જોડમાં ગયા. ॥૧૫૯૫ અને ત્યાંથી આર્ય દેવા-પૂજન દર્શન કરીને, એ બળરામ શુરપાકર નામના તીર્થમાં ગયા. પછી તાર્પી-પયોર્ણી-અને નિર્દિધ્યા

મનુ તીર્થમાં સ્નાન કરીને, પાછા રીતાર પ્રજાસમાં આપ્યા. ॥ ૨૦-૨૧ ॥ જ્યાં અશ્રમ આજ્ઞા-જોના કેદેયથી, પાંડવ અને કૌરવોના યુદ્ધમાં; સર્વ રાજાઓને નાશ થયેલાનું સાંભળીને, તેમણે પૃથ્વીનો (મૃદક) ભાર ઉતારેલાનું માન્યું. ॥૨૨૫ તથા મહાજો વડે યુદ્ધ જૂમિ ઉપર લટકતા, જીમ અને દુર્ધોધનને વારવાને મારે; બળરામ ત્યાંથી પાછા કુરુક્ષેત્રમાં એટલે પાનિપતમાં ગયા. ॥૨૩૫ ત્યાં શુદ્ધિરે-નકુ-લ-સહેરે-અને કૃષ્ણ તથા અર્જુને પશુ, તેમને આવેલા દેખી, તેમનું અભિવંદન કર્યા પછી; તે અર્ધીમાં યુ કહેવાને આવેલા હશે, તેનો વિચાર કરતા તેઓ યુધા યુધ ઉભા રહ્યા. ॥૨૪૫ ત્યારે જ્યાં એ જ્યાંને જ્યાંને કૃષ્ણ પાસેથી-નિવ્યંતી કૃષ્ણાવાળા-અને હાથમાં મહાજો લેધને વિચિત્ર પ્રકારે મંડોમાં કરતા, -દેખીને; બળ-રામ એટલા કે ॥૨૫૫ હે દુર્ધોધન રાજા, અને હે જીમસેન, તમે બંને જળા સરખા બળવાન છો; એકમાં શિક્ષા અધિક છે, અને બીજામાં તિર અધિક છે. ॥૨૬૫ મારે સમાન પરાક્રમવાળા તમે બંનેમાંથી, આનો કે તેનો; જળ થવાનું, નક્કી થારી રાકાનું નથી; મારે આ રજા રહિત યુદ્ધ કરવાથી, તમે બંને જળા વિરામ

સારું, કાંઈક થોડું પણ આપો. ॥૧૨-૧૩॥ ત્યારે તેણીએ પડોલીને બેરથી માગી લાવીને, ચાર પુટી પુવા, ભૂખાવા કડકમાં બાંધીને; એટલે જ્યાં માટે, પોતાના સ્વચ્છો એ બ્રાહ્મણને આપ્યા. ॥૧૪॥ એટલે તે લોકને, એ ઉત્તમ બ્રાહ્મણ; કારકમાં જતાં, વિચારવા લાગ્યો કે; મને કશું ભગવાનનું દર્શન, કયા પુન્યવડે થશે? ॥૧૫॥ તે પછી એ બ્રાહ્મણ, અમ્યુત ભગવાનના ધર્મવાળા; વૃષ્ટી અને અંધક કુમારના યાદવોનાં, બીજાઓને અમમ્ય એવાં ધરોની વચમાં થઈને; ત્રણ ચોટી અને ત્રણ દેવડીઓ ઓલંગ્યા પછી, હરિ ભગવાનની સોજ હબર ઓઝોનાં ધરોમાંના, એક ઉત્તમ શોભિતા ધરમાં પેસતાં; તેમને બ્રહ્માનંદ પ્રાપ્ત થવા ભેટું, સુખ પધું. ॥૧૬-૧૭॥ ત્યાં તે પ્રિયતાન પલંગ ઉપર બેઠેલા ભગવાન, તેમને દુરથીજ દેખીને, એકદમ ઉભા થયા; અને સામા જઈ આનંદથી બે હાથવડે, જાથમાં બિડીને; તેમને મળ્યા. ॥૧૮॥ અને પોતાના પ્રિય મિત્ર, એ બ્રાહ્મણના અંગના સ્પર્શ થયો; અત્યંત સુખ પામેલા, એ કમળ નેત્ર ભગવાન; પ્રિતિવડે

આપ્યોમાંથી આંધ્રુ ખેરવા લાગ્યા. ॥૧૯॥ તે પછી એ મિત્રને, પોતાનાજ પલંગ ઉપર બેસાડી, પૂજનનો સામાન લાવીને; તેમનું પોતાને હાથેજ ભગવાને પૂજન કરડું; તથા તેમના પગ ધોઈને, એ પગ ધોવાનું જળ; હે રાત્ર, ત્રણે લોકને પાવન કરનાર ભગવાને, પોતાના માથા ઉપર ચઢાવ્યું; પછી દિવ્ય અંધ-અંધન-અગર-તથા કુગકુમ (કંકુ)નું લેપન કરડું; અને આનંદ સહિત સુમંધીવાળા ધૂપ તથા આરતી કરાવડે, એ મિત્રનું પૂજન કરી, તેમને તંબોળ તથા માથ નિવેદન કરીને; આમતા સ્વામતા પુકી. ॥૨૦-૨૧-૨૨॥ તે વખત એ ચિંતરેલા-ભેલા-દુઃખા-અને સર્વ કંઠાણે નસે જણાતા, બ્રાહ્મણની; આમર તથા પંખાવડે ચા ડોળીને, ભગવાનની આ સેવ્યા; સેવા કરતાં હતી. ॥૨૩॥ અને નિર્મળ કિર્તિયાળા કશું ભગવાને, અતિ પ્રિતિથી, એ મહિન બ્રાહ્મણનો, ધણેજ સત્કાર કરેલા દેખાઈ; અંત:પુરનાં સર્વ મનુષ્યો, વિરમમ પામ્યાં. ॥૨૪॥ તથા મનમાં બોલવા લાગ્યા કે; આ નિર્ધન-નિહિત-અધમ-ધનહીણ-મહિન-અને મિષારીએ,

॥ દુષ્ટસંદર્શનમ્દાંકથંસ્યાદિતિચિંતયન્ ॥૧૫॥ વ્રીણિગુલમાન્યતીયાપતિસ્ર:કક્ષાશ્વસદ્વિજ: ॥ વિપ્રોગમ્યાંધકવૃષ્ણીનાંઘ્રેષ્વચ્યુત ધર્મિણાં ॥૧૬॥ ગુંદ્યષ્ટસહસ્ત્રાણાંમહિષીણાંહરેર્દ્વિજ: ॥ વિવેશૈકતમંશ્રીઘ્રાદંદ્યતોયયા ॥૧૭॥ તંવિલોક્યાચ્યુતોદૂરાત્પ્રિયાર્થક માસ્થિત: ॥ સહસોત્યાયચાપ્યેત્યદોર્મ્યાર્ષયગ્રહીન્મુદા ॥૧૮॥ સસ્યુ:પ્રિયસ્યવિપ્રર્ષેંગસંગાતિનિર્વૃત: ॥ પ્રીતોવ્યમુંચદન્વિદુરેવામ્યાંપુષ્ક રેક્ષણ: ॥૧૯॥ અથો વેદ્યપર્યકેસ્વયંસસ્યુ:સમર્હણં ॥ ઉપત્ત્યાવનિજ્યાસ્યપાદૌપાદાવનેજની: ॥૨૦॥ અગ્રહીચ્છિરસારાજન્ભગવૌલ્લો કપાવન: ॥ ળિંપદિવ્યગંધેનચંદનાગુરુકુંકુમે: ॥૨૧॥ ધૂપૈ:સુરભિભિર્મિત્રંપ્રદીપાવલિભિર્મુદા ॥ અર્ચિત્વાવેન્તાંબૂલંગાંચસ્વાગતમબ્રવી ॥૨૨॥ કુચૈલંમલિનંશામંદ્વિજંધમનિસંતતં ॥ દેવીપર્યચરચ્છૈભ્યાચામરવ્યજનેનવૈ ॥૨૩॥ અંત:પુરજનોદૃષ્ટાકૃષ્ણેનામલકીર્તિના ॥ વિસ્મિ તોડમૂદતિપ્રીત્યાઅવધૂતંસમાજિતં ॥૨૪॥ કિમનેનકૃતંપુણ્યમવધૂતેનમિક્ષુણા ॥ શ્રિયાહીનેનલોકેન્સ્મન્ગાર્તિનાધમેનચ ॥૨૫॥ યોડસૌ વિલોકગુરુણાશ્રીનિવાસેનસંશ્રુત: ॥ પર્યકસ્યાંશ્રિયંહિતાપરિષ્વત્કોડપ્રજોયયા ॥૨૬॥ કથયાંચતુર્ગાયા:પૂર્વાગુરુકુલેસતો: ॥ આત્મ નોલલિતારાજન્કરૌઘ્રપરસ્પરં ॥૨૭॥ શ્રીભગ૦અપિબ્રહ્મનગુરુકુલાદ્રવતાલબ્ધદક્ષિણાત્ ॥ સમાવૃત્તેનધર્મજ્ઞમાર્યોઢાસદૃશીનવા ॥૨૮॥ પ્રાયોઘ્રેષુતેચિત્તમકામવિહતંતથા ॥ નૈવાતિપ્રીયસેવિદ્વન્ધનેષુવિદિતંહિમે ॥૨૯॥ કેચિત્કુર્વૈતિકર્માણિકામૈરહતચેતસ: ॥ ત્યજંત:પ્રકૃ તીર્દૈવીર્યથાહંલોકસંગ્રહં ॥૩૦॥ કશ્ચિદુરુકુલેવાસંબ્રહ્મનસ્મરસિનોયત: ॥ દ્વિજોવિજ્ઞાયવિજ્ઞયંતમસ:પારમશ્રુતે ॥૩૧॥ સવૈસત્કર્મણાંસા ક્ષાદ્વિજાતેરિહસંભવ: ॥ આદ્યોડગયત્રાશ્રમિણાંયથાડહંજ્ઞાનદોગુરુ: ॥૩૨॥ નન્વર્થકોવિદાબ્રહ્મવર્ણાશ્રમવતામિહ ॥ યેમયાગુરુણાવાચાત રંત્યંજોભવાર્ણવં ॥૩૩॥ નાહમિજ્યાપ્રજાતિભ્યાંતપસોપશમેનચ ॥ તુષ્યેયંસર્વમૂતાત્માગુરુશુશ્રૂષયાપયા ॥૩૪॥ અપિન:સ્મર્યંતેબ્રહ્મનૃત્તંનિ વસતાંગુરૌ ॥ ગુરુદારૈશ્વોદિતાનામિધનાનયનેક્ષાચિત્ ॥૩૫॥ પ્રવિષ્ટાનાંમહારણ્યમપતૌસુમહદ્વિજ ॥ વાતવર્ષમમૂતીવ્રંનિષ્ટુરા:સ્તનયિત્ત્વ:

યું પુણ્ય કરેલું હતું. કે જેથી આ ત્રણે લોકના યુગ, અને લક્ષ્મી વિલાસ ભગવાને; પલંગ ઉપર બેઠેલાં લક્ષ્મીજીને પણ તણને, મોટા બાપ બગસમની માફક; એને મળીને માન આપ્યું છે. ॥૨૫-૨૬॥ પછીથી હે રાત્ર, એ બંને જણા પરસ્પરના હાથ પકડીને, તેઓ પ્રથમ યુગને ઘેર સાથે રહેલા હતા; તે સમયની શુંદર વાતચિત કરવા લાગ્યા. ॥૨૭॥ શ્રીભગવાન-દે ધર્મને જાણનારા બ્રાહ્મણ, તમે યુગને યુગ દક્ષિણા આપીને, તેમને બેરથી મવા પછી; પોતા સરખી બારીને પરણેલા છો કે? ॥૨૮॥ અને હે વિદ્વાન, એટલું તો મને અજાણ છે, કે; તમારું ચિત્ત, કશું કરીને થયે વિશે, તથા તેજ રીતે ધર સમયી કામ બેમાદિ-કને વિશે; તથા ધનને વિશે પણ, અતિ પ્રીતિ વાળું થતું નહીંજ હોય. ॥૨૯॥ તો પણ મારી પેટને; ભગવા-નની માથાને તણ, કામનાઓથી મનને ખરાબ ન થવા દેતાં; સોઠ સમઠ સારજ, કમો કરનારા કેટલાએક હોય છે; તેમજ તમે પણ કરતા હોજ. ॥૩૦॥ હે બ્રાહ્મણ યુગને ઘેર આપણે સાથે રહેતા હતા, તે તમને સાંભરે છે? જ્યાં રહેવાથી દિવસેકો, જાણવાની વસ્તુ (આચરતરપ) ને જાણીને; સંસારને તરી

જાણ છે. ॥૩૧॥ હે અંગ, દિવસે અને આશ્રમવાળા લોકોને; એવું સાક્ષાત્દાન, સત્કર્મ એટલે યુગ સેવા આદિકવડે; અર્ધાં, પ્રથમજ પ્રાપ્ત કરનારા યુગ તો, માસ સમાનજ છે. ॥૩૨॥ વળી હે બ્રાહ્મણ, વર્ણ અને આશ્રમવાળા, તથા પોતાના ખરા સ્વાર્થને જાણનારા, લોકો; હું ૩૫ યુગના વચનવડેજ, આ સંસાર સમુદને સેહેજનાંજ તરી જાણ છે. ॥૩૩॥ સર્વ પ્રાણી આદિકને; આત્મા હું જેવો યુગ સેવા થયો, (એટલે બ્રહ્માચારીના ધર્મ થયો) પ્રસન્ન થાઉં; તેવો બીજા આશ્રમવાળાઓના ધર્મથી, એટલે યજ્ઞાદિકથી-તપથી-અને ઉપસામ થયોપણ; પ્રસન્ન થતો નથીજ. ॥૩૪॥ હે બ્રાહ્મણ, આપણે યુગને ઘેર રહેતા હતા; ત્યારે એકવાર યુગની બીએ, આ-પણને લાકડાં લેઈ આવવા સારું, મોઢલેલાની વાત; તમને સાંભરે છે કે નહીં. ॥૩૫॥ તે સમયે મોટા અર-ણ્યમાં ગયેલા આપણને; શત્રુનાજ, ધણે મોટો સમુદ્ધિત વરસાદ થઈને; તીવ્ર અને કઠોર ધીનજીઓ, તથા કડકાઓ થવા હતા. ॥૩૬॥ પછી સર્વ આશ્રમી જઈને, દિશાઓ અપકારવાળી થઈ જવાથી; અને સમજું જળમય થઈ જવાથી; ઉંચા નીચા કચાની પણ, અખર પડતી નહતી. ॥૩૭॥ ત્યાં આપણે ધણીવાર સ્ત્રી

મેટા વાપરણે, અને વરસાદના પાણીને, મારખાસ-અને દિશાઓની અંતર ન પડવાથી પરપર-ક કાચ કાઢીને, એ પશુઓમાંથી બૂલી અથવા વગમાં આતુર થઈને ભગવાન, કતા ૧૩૮૫ એ વ્યવસ્થાથી મુખે ઉદય થતાં, સંદિપનિ યુગ; આપણું શિષ્યોને શોધના શોધના સાં આપણી, તેમજ આપણને આતુર થયેલા નેત્રો; તે એકા કતા કે. ૧૩૮૫ અને પુત્રો, તમે મારે અર્થે થવું દુષ્પ પાડવા, પ્રાપ્તિઓને પોતાનું શરીર અત્યંત પ્રિય હોય છે; કતા મારે પડવાનું નમેએ, તેના પશુ અનાદર કરેલા છે. ૧૩૮૫ સારા શિષ્યોએ, યુગનો નાશ પાળવા સાર, કરવાનું માત્ર એટલું જ છે કે: "શુદ્ધ આપણે, સર્વ પુરુષાર્થને પ્રાપ્ત કરનાર, પોતાનું શ-રિર: યુગને અર્પણ કરી દેવું." ૧૩૮૫ હે કલમ દિવે, હું તમને પ્રસન્ન થયાં છું, તેથી તમારા મનોર્થ સિદ્ધ થશે; અને તમે બહેલી વિદ્યા તમને આ સેક નવા પરચોડને મારે, ઉપયોગી થશે." ૧૩૮૫ એ પ્રકારની યુગને ધેર રેંદનાં આપણને, અનેક વાતો જાતી હતી; પણ યુગનું અનુદય, પુરુષોને સંપૂર્ણ સાંનિ મળે છે.

(અર્થાત આપણે સર્વ કટખાંથી મુક્ત થવા હતા.) ૧૩૮૫-આપણું-આપ સર્વ સંકલપના: નરમનુર-અને દેવતા પશુ દેવતાં સાર્યે; યુગને ધેર એકા રહેવાના અર્થને; નેત્રી નિશ્ચિત ન થઈ હોય, એવું કાંઈ હોવાનું નથી. ૧૩૮૫ હે સમય, તેના દેહધરીકર ઉપાત્ત થયેલ, વેદનન પ્રકર હોવાનું છે: તે આપણે, કરવાનું નથી, યુગને ધેર રહેવાનું; એના આપણી માત્ર અત્યંત બુદ્ધિસરખીય છે. ૧૩૮૫ ઇ.સ. ૧૯૦૦ એલિઓ અખાપ સંપૂર્ણ. ૧૩૮૦૧ અખાપ ૮૧ મા. - શ્રીશુક-એ કલમ પ્રાણી આપે, આ રીતની વાતો કરતા-સર્વ પ્રાણી આદિ-કતા મનની વાતને બાળનારા-પ્રાણીઓને માનનારા-સત્યપુરુષોની ગતિરૂપ-અને દરિ, એના કમ્પ ભગવાને; એ પ્રિય પ્રાણી તરફ પ્રેમથી હસતાં હસતાં વેદનને; તથા કાંસી કરીને; તેમને કહ્યું કે. ૧૧-૨૩ શ્રીભગવાન-હે પ્રાણી, તમે મને આપવા આવું; તમારે વેરથી શું (ભેર) શ્રેષ્ઠ આવેલા છે. ! ભગિવાન પુરુષોને પ્રેમ સંદિત અર્પણ કરેલ, અલ્પમાત્ર પશુ, મને થવું થઈ પડે છે: અને ભગિવાન પુરુષોને પશુ અર્પણ કરેલ

૧૩૬॥ સૂર્યશ્વાસ્તંગતસ્તાવત્તમસાચાવૃતાદિશઃ ॥ નિમ્નકૂલંજલમયંનપ્રાજ્ઞાતર્કિચન ॥૩૭॥ વયંધૃશંતત્રમહાનિલાંત્રુભિર્નિહન્યમાના મહુરંબુસંપ્લવે ॥ દિશોવિદંતોથપરસ્પરંવનેઘૃહીતહસ્તાઃપરિચિન્માતુરાઃ ॥૩૮ ॥ એતદ્વિંદત્વાડદિતેરૌસાંદીપ્તિપુરુઃ ॥ અન્વેષમાણોનઃશિ પ્યાનાચાર્યોપશ્યદાતુરાન ॥૩૯॥ અહંહેપુત્રકાયમસ્મદર્થેતિદુઃખિતાઃ ॥ આત્માવૈપ્રાણિનામિરૃત્ત્વદ્વાત્સ્યમત્પરાઃ ॥૪૦॥ એતદેવહિસ સ્થિત્યૈઃકર્તવ્યંગુરુનિષ્ણતં ॥ યદ્વેવિશુદ્ધભાવેનસર્વાર્થાત્માર્પણંગુરૌ ॥૪૧॥ તુષ્ટોઽહંબોદ્વિજશ્રેષ્ઠાઃસત્યાઃમંતુમનોરથાઃ ॥ હંદાંસ્યયાત્યામા નિભવંત્વિહપરત્રચ ॥૪૨॥ હત્યંવિધાન્યનેકાનિવસતાંગુરુવેશ્મસુ ॥ ગુરોરનુગ્રહેણેવપુમાન્પૂર્ણઃપ્રશાંતયે ॥૪૩॥ બ્રાહ્મણંકિમસ્માભિરનિર્વૃતંતદેવદેવજગદ્ગુરો ॥ ભવતાસત્યકામેનયેષાંવાસોગુરાવભૂત ॥૪૪॥યસ્યહંદોમયંબ્રહ્મદેહઆવપનંવિભાં ॥ શ્રેયસાંતસ્વગુરુવુ ॥વાસોઽત્યંત વિદંબનં ॥૪૫॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધે૦શ્રીદામચરિતેઅર્જીતિતમોઽધ્યાયઃ ॥૮૦॥ શ્રીશુક૦સહ્યંદ્વિજમુરુચ્યેનસંસંકયયન્હરિઃ ॥ સર્વભૂતમનોઽભિહ્નઃસ્મયમાનઽવાચતં ॥૧॥ બ્રહ્મણ્યોબ્રાહ્મણંકૃણોભગવાન્પ્રહસન્પ્રિયં ॥ પ્રેમ્ણાનિરીક્ષણેનૈવપ્રેક્ષન્સ્વલુસતાંગતિઃ ॥૨॥ શ્રીભગ૦કિમુપાયમાનીતંબ્રહ્મન્મેભવતાઘૃહાત્ ॥ અન્વપ્યુપાત્તંભક્તૈઃપ્રેમ્ણાભૂર્યેવમેભવેત્ ॥ મૂર્યપ્યમક્તોપત્તંતંમેતોષાયકલ્પતે ॥૩॥ પત્રંપુષ્પંફલંતોયંયોમેભક્ત્યાપ્રયચ્છતિ ॥ તદહંભક્ત્યુપત્તતમશ્રામિપ્રયતાત્મનઃ ॥૪॥ ત્યુક્તોઽપિદ્વિજસ્તસ્મૈવ્રીઢિતઃપતયેશ્રિયઃ ॥ પૃથુકપ્રસૂર્તિરાજન્નપ્રાયચ્છદવાહ્મુસ્વઃ ॥૫॥ સર્વભૂતાત્મદૃક્સાક્ષાત્સ્યાગમનકારણં ॥ વિજ્ઞાયાચિંતય ત્રાયશ્રીકામોમાઽમજત્પુરા ॥૬॥ પત્યાઃપતિવ્રતાયાસ્તુસસ્વામિયચિકીર્ષયા ॥ પ્રાપ્તોમામસ્યદાસ્યામિસંપદોમર્ત્યદુર્લભાઃ ॥૭॥ હત્યંવિચિંત્યવસનાશ્ચીરવદાન્દ્વિજન્મનઃ ॥ સ્વયંજહારકિમિદમિતિપૃથુકતંડુલાન્ ॥૮॥ નન્વેતદુપનીતંમેપરમપ્રીણનંસલે ॥તર્પયંત્યંગમાંવિશ્વમેતેપૃથુ કતંડુલાઃ ॥૯॥ ઇતિમુદ્દિસકૃજગ્ધ્વાદ્વિતીયાંજગ્ધુમાદદે ॥ તાવચ્છીર્જગ્દેહસ્તંતત્પરાપરમેષ્ઠિનઃ ॥૧૦॥ એતાવતાઽલંચિશ્વાત્મન્સર્વસંપત્સ

પશુ, અને પ્રસન્ન કરનાર, થઈ શકતું નથી. ૧૩૮૫ મનને વશ રાખનારે કાષ્ટ પુરુષ મને, માત્ર પાંદડાં-૧૩-૧૫-અથવા એકાં પાણી, ભક્તિ સંદિત અર્પણ કરે છે, તે તે ભક્તિ સંદિત અર્પણ કરેલું હોવાથીજ હું તેના અગિયાર કરું છું. (અર્થાત તેટલાથી પશુ, હું પ્રસન્ન થાઉં છું.) ૧૩૮૫ હે રાજા, લક્ષ્મીપતિ-ભગ-વાને, એ રીતે અમ્મ; તે પશુ શરમથી નીચું મોડું કરીને, તે પ્રાણી પાને પુત્રા લેઈ આવેલાનું; તેમને કહ્યું નહોતું; અને તે આપણ પશુ નથી. ૧૩૮૫ મારે સર્વ પ્રાણી આદિના મનની વાત બાળનારા ભગવાને, તેના આપવાના કારણને જાણી જાણી વિચાર્યું કે: "આ મારો મિત્ર પૂર્વેથીજ લક્ષ્મીની કામના મારે, મને જા-જનો નથી; પણ હમણાં પોતાની પતિવ્રતા અમ્મ બહુ કરવાની ઇચ્છાથી, (અર્થાત અમ્મે પશુને મોકલવાથી)જ તે મારી પાસે આવેલા છે. તે મનુષ્યોને મળવી દુલભ, એવી સંમતિએ હું એને આપીશ." ૧૩-૭૫ એમ વિચારી ભગવાને, આ શું છે. ? એમ કહીને, તે પ્રાણી પાસેથી; વિચરતા કડામાં જાયેલી પુવાની પો-ટથી, ખેંચી લીધી; અને એકા કતા કે. "હે મિત્ર, તમે આજેનું આટલુંજ, મને નથી અત્યંત પ્રસન્ન કરનાર

થશે; અને હે અંગ, આપના એ પુત્રા, હું વિશ્વરૂપને, તૃપ્ત કરશે. ૧૩-૬૫ એમ બોલીને, તે પુત્રમાંથી એક મૂડી લેઈને, તે ખાખા; અને બીજી મૂડી લેવાને જતા કતા: સાં જમવાન પરાયણ લક્ષ્મીજીએ, ભગવાનને કાચ પકડી લેઈને; તેમને અટકાવ્યા; અને કહ્યું કે: હે વિશ્વાત્મા ભગવાન, આપણે પ્રસન્ન કરવાપડે પુરુષને આવોક નથા પરચોડવી સવળી સંપત્તિઓ, અને સિદ્ધિઓ ભગવાની ગાળનામાં; આટલુંજ બસ છે. (અર્થાત આ એક મૂડી પુત્રા ખાખે, આપ તેને જે કાંઈ આપી ચૂક્યાછો, તે પાછુંજ છે;) મારે દેવે બીજી મૂડી ખાખે મને પશુ (એટલે તમામ લક્ષ્મીને) તેનેજ દાણે કરી દેવાનું, થોડું નથી; એમ કહીને, ખાખના પુત્રા, ભગવાનની સુવળી અમ્મોને પ્રસાદી દાખલ, વહેંચી આપવાને મારે મારી લીધા. ૧૦-૧૧૫ તે પછી એ શક્તિ તે પ્રાણીને અમ્મન ભગવાનના મંદિરમાંજ રહીને, ખાખ પીઈને; પોને જાણે સ્વર્ગમાંજ આવેલા હોય, તેના સુખમાં માણી. ૧૧૨૫ પછી બીજી દિવસનું સવાર થતાંજ, હે પરીક્ષિત; એ વિશ્વનું પાલન કર-નારા, અને આત્મ સ્વરૂપના આનંદરૂપ પરિપૂર્ણ ભગવાને; પ્રણામ કરેલા, અને એકે અમ્મે સમી માર્મ-

માં વળાવવા જઈને, વિદાય કરી સજી કરેલા; તે આજીવ્ય પોતાને ઘેર ગયો. ॥ ૧૩ ॥ એ રીતે પોતાને કમ્બુ થઈ, ધન નહીં મળ્યા છતાં; તે આજીવ્ય પોને માચ્યુન નદી: અને મહાત્મા કમ્બુનું દર્શન થવા વડે, સુખ પામીને; તથા પોતે સ્ત્રીનું સાંભળીને મનમાં ધન મળતાની ઇચ્છા કરી હતી, તેથી લગ્નકરે; પોતાને ઘેર પાછા જતાં તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે. ॥ ૧૪ ॥ “ અહો આ આજીવ્યને માનનારા અમચાત્રી, અહમ્મતા મારા જોવામાં આવી; કે જે, પોતાની છાતીમાં રહેલાં સજીથી સજિત; હું અતિ દરિદ્રને બેઠ્યા. ॥૧૫॥ હું દરિદ્ર અને અતિ પાત્રી, એ લક્ષ્મીના સ્થાન કમ્બુના આમણ, કરા દિસા-ળમાં નહીં છતાં; મને અહીં બધું મળીને, તેમજ પોતાના બેડ દાચવડે: બાચમાં લીધો. ॥૧૬॥ અને આજીવી પેડે, મને પ્રિયાના ઉત્તમ પલમ ઉપર બેસારીને; મારો થાક ઉતારવા મારે, દાચમાં આમર અને

પંખા લેધને; પોતાની સમ્પત્તિઓ યાસે, વા દોળાઓ. ॥૧૭॥ તથા મગ દાચાવત વિચેરે થઈ, અલંત સેત ક-રવા વડે: એ દેવનાદેવ અહમ્મતા દેવે, મારો દેવતાની પેડે: સત્કાર કર્યો. ॥૧૮॥ એ કે. એ અમચાત્રીના અમ્બુ મળનું પૂજનનું પુરૂષોને રવન-મોક્ષ-અને પાતાળની, સપ્તળી સંપત્તિઓ તથા સિદ્ધિઓ અમચાત્રી કરવું છે, એ અહે છે; તોપણ: “ આ નિર્ધનને, ધન પ્રાપ્ત થશે તે; તે થઈ કમ્બુ અત્રીની પછીથી મારું કમ્બુ કરી શકશે નહીં.” એ રીતના કથા બરેલા વિચારથી, એ અમચાત્રી: મને ધન આપ્યું નહીં. ॥૧૯-૨૦ ॥ એ પ્રકારે મનમાં વિચાર કરતો તે, પોતાના ધર નજીક, આવી પહોંચ્યો; ત્યારે લાંબો સ્વપ્ન અને યદને અડે, એવાં મોટાં અને અગ્નિ સરખાં તેજસ્વી ધરોથી, મારે તરફ વિદાયવધું; એક યુદ્ધર ધર તેજે જોયું. ॥૨૧ ॥ અને તેના વિચિત્ર પ્રકારના બાગ બગીચાઓમાં, પક્ષીઓનાં ટોળાં; શબ્દ કરી રહ્યાં હતાં. અને જળાશ-

મૃદ્યે ॥ અસ્મિલ્લોકેડયવાડમુખિનુંસસ્વતોપકારણ ॥૧૧॥ બ્રાહ્મણસ્તાંતુરજનીમુપિત્વાડચ્યુતમંદિરે ॥ મુક્તાપીત્વાસુરંમેનેઆત્માનંસ્વર્ગ તંયથા ॥૧૨॥ શ્વોભૂતેવિશ્વભાવેનસ્વસુખેનાભિવંદિત: ॥ જગામત્તલયંતાતપથ્યનુવ્રજ્યનંદિત: ॥૧૩॥ સચાલબ્ધવાધનંકૃણાન્નતુયાચિત વાન્સ્વયં ॥ સ્વગૃહાન્ત્રીઢિતોડગચ્છન્મહદર્શનનિર્વૃત: ॥૧૪॥ અહોબ્રહ્મણ્યદેવસ્યદૃષ્ટાબ્રહ્મણ્યતામયા ॥ યહરિવ્રતમોલક્ષ્મીમાશ્લિષ્ટોવિશ્વતોરાસિ ॥૧૫॥ ક્રાહંદરિદ્ર:પાપીયાન્કકૃષ્ણ:શ્રીનિકેતન: ॥ બ્રહ્મવંધુરિતિસ્માહંબાહુભ્યાંપરિરંભિત: ॥૧૬॥ નિવાસિત:પ્રિયાજુષ્ટેપર્યંકેઘ્રાતરોયથા ॥ મહિષ્યાર્વાજિત:શ્રાંતોવાલવ્યજનહસ્તયા ॥૧૭॥ શુશ્રૂષ્યાપરમયાપાદસંવાહનાદિભિ: ॥ પૂજિતોદેવદેવેનવિપ્રદેવેનદેવવત્ ॥૧૮॥ સ્વર્ગાપવર્ગયો:પુંસારસાયાંમુવિસંપદાં ॥ સર્વાસામપિસિદ્ધીનાંમૂલંતચ્ચરણાર્ચનં ॥૧૯॥ અધનોડયંધનંપ્રાપ્યમાચ્ચન્નૈર્નમાંસ્મરેત્ ॥ તિક્કા રુણિકોનૂનંધનંમેમૂરિનાદદાત્ ॥૨૦॥ હૃતિતચ્ચિંતયન્નંત:મ્મસ્તેન્નિહ્નિષ્ટ્વાંતિકં ॥ સૂર્યાનલેંદુસંકાશૈર્વિમાનૈ:સર્વતાંવૃતં ॥૨૧॥ વિચિત્રોપવ નોચાનૈ:કૂજદ્વિજકૂલાકુલૈ: ॥ પ્રોત્કુલ્લકુમુદાંભોજકલ્હારોત્પલવારિભિ: ॥૨૨॥ જુષ્ટસ્વલંકૃતૈ:પુંભિ:સ્ત્રીભિશ્વહરિણાક્ષિભિ: ॥ કિમિદંક સ્યવાસ્થાનંકથંતદિદમિત્યભૂત ॥૨૩॥ એવંમીમાંસમાનંતંતરનાર્યોડમરપ્રમા: ॥ પ્રત્યગૃહ્ણન્મહાભાગંગીતવાદ્યેનભૂયસા ॥૨૪॥ પતિમાગતમા કર્ણપત્યુદ્ધર્ષાડતિસંભ્રમા ॥ નિશ્વક્રામગૃહાત્તૂર્ણરૂપિણીશ્રીરિવાલયાત્ ॥૨૫॥ પતિવ્રતાપતિંદૃષ્ટ્વાપ્રેમોત્કંઠાડશ્રુલોચના ॥ મીલિતાક્ષ્યનમ હુદ્યામનસાપરિપસ્વજે ॥૨૬॥ પત્નીર્વીક્ષ્યવિસ્ફુરંતીર્દેવીર્વૈમાનિકીમિવ ॥ દાસીનાંનિષ્કકંઠીનાંમધ્યેમાંતીંસવિસ્મિત: ॥૨૭॥ પ્રીત:સ્વયં તયાયુક્ત:પ્રવિષ્ટોનિજમંદિરં ॥ મણિસ્તંભશતોપેતંમહેંદ્રભવનંયથા ॥૨૮॥ પય:ફેનનિભા:શય્યાદાંતારુકમપરિચ્છદા: ॥ પર્યંકાહેમદંઢાનિચા મરવ્યજનાનિચ ॥૨૯॥ આસનાનિચહેમાનિમૃદૂપસ્તરણાનિચ ॥ મુક્તાદામવિલંબીનિવિતાનાનિયુમંતિચ ॥૩૦॥ ત્વચ્છ્રાદિત્વુષ્ટેષુમ હામારકતેષુચ ॥ રત્નદીપાન્બ્રાજમાનોંલ્લનારત્નસંયુતાન્ ॥૩૧॥ વિલોક્યબ્રાહ્મણસ્તવસમૃદ્ધી:સર્વસંપદાં ॥ તર્કયામાસનિર્વ્યગ્ર:સ્વસ મૃદ્ધિમૈહતુર્કી ॥૩૨॥ નૂનંવતૈતન્મમદુર્ભગસ્યશશ્વહરિદ્રસ્યસમૃદ્ધિહેતુ: ॥ મહાવિભૂતેરવલોકતોડન્યોનેવોપપચેતયદૂત્તમસ્ય ॥૩૩॥ નન્વન્નુ

મોમાં, કમ્બુ-કમ્બુ-તથા ઉત્પલ જનનાં કમ્બો, પિત્તી રહેલાં હતાં. ॥ ૨૨ ॥ તથા તે ધર, સારી રીતે સજીગારવા, પુરૂષોથી; અને હનુનું જેની આંખો વાળી, સ્ત્રીઓ થઈ: જોવાનું હતું, તેથી આ થું છે. કાનું સ્થાન હશે, અને આ રીતે અર્ધોમાં સા થઈ થયું હશે? એમ તે વિચાર કરવા લાગ્યો; એટલામાંજ, દેવ સરખાં તેજસ્વી સ્ત્રી પુરૂષો ગાતાં અને વાગ્યાં વગાડતાં; એ મહા બાવણથી આજીવ્યને, લેવા સાદું સામાં આપ્યો. ॥૨૩-૨૪॥ અને પોતાના સ્વમી પાછા આવેલા સાંભળી, ધણે આનંદ પામેલી; લક્ષ્મી જેવા રૂપ-વાળી થયેલી, તેની સ્ત્રી પશુ: સંભળ કરતી ઉતારણીજ, તે ધરમાંથી બહાર નીકળી. ॥૨૫॥ તથા સ્વામીને લેવાથી, પ્રેમને લીધે આજીવ્યમાં આંસુ આવેલી, તે પતિવ્રતા સ્ત્રી; જુદીથી આપિ આંખ બેગલીને: તેમને નમસ્કાર કરવા; અને મન વડેજ મળી. ॥૨૬॥ ત્યારે એ ગણમાં પદ પેડેરેલી દાસીઓની વચમાં દેવાં-નાની પેડે જઈ રહેલી પોતાની પતિને દેખીને; તે આજીવ્ય નિમન પામ્યો. ॥૨૭॥ અને સજી થઈને, તેની

સાથેજ પોતાના મંદિરમાં પેડે; અને જોયું તે લાં દેવના વગના જેવા સંગેડે ગણિત્ય થાંભલા હતા. ॥૨૮॥ હાથી દાંતના સર સામાન વાળા પહેલો ઉપર, દુધના શીખ જેવી પથારીઓ પાથરેલી હતી; અને સોનાની દાંડી વાળા, આમર તથા પંખા હતા. ॥૨૯॥ સોનાનાં આમરો ઉપર; નરમ પિછાનાં પિછાનેલાં હતાં; અને મોતીની માળાઓની ઝાંઝાર વાળા ઉલ્લેચ કમ્બુમતા હતા. ॥ ૩૦ ॥ તથા સ્વચ્છ સ્ફટિકી ખિતોળાં, કાંઠેલાં ઉત્તમ સ્ત્રીઓનાં ચિત્રોથી-તેમાંના મોટા મરકત મણિઓથી-અને તેમાં પડવા રતના દીવાઓના પ્ર-કાશ સામા ઉત્પલથી: તે ધર અત્યંત દીપ્તિ રજું હતું. ॥ ૩૧ ॥ પછી એ આજીવ્યે ત્યાં આવેલી આ સર્વ સંપત્તિ અને સમૃદ્ધિ, પોતાને અચાનક પ્રાપ્ત થવાના કમ્બુને; નિરાંતરને વિચાર કરીને, તર્ક કર્યો કે: “ હું સદાવત દરિદ્ર અને નિર્ધાનને, આ સમૃદ્ધિ મળવાનું કારણ; મોટી વિભૂતિઓવાળા પ્રેમ વાદ્ય, કમ્બુનું મને દર્શન થયું છે; તે વિના બીજું નહીં હોત જોઈતું. ” ॥ ૩૨-૩૩ ॥

મગ્ન દસદે અને બીજા કુલના ગાદીવાળા શ્રેષ્ઠ, મારા મિત્ર કાન્દિ, હું માનવા માટે અપેક્ષાને અપા-
વાનું આ ધણું હોવા છતાં, પોતે તેને યોદ્ધા માનીને મોટીથી કંઈ ન બોલતા; બેસીને બેસીને રાતની
વેળાએ પરસાદે બરી દેવતા પેટે, અમમકાન; મને આ સ્વપ્નું આપી દીધેલાનું જાણાય છે. ॥ ૩૪ ॥ એ
મહાત્મા બગવાન પોતે, ધણું આપેલાને કિચિત્ માને છે; અને બકનોએ કહેલ કિચિતને પણ, તે ધણું
માની લેછે; માટે તેમણે મારા લેખ મેળેલા યુવતી એક મૂલિતા પણ, પ્રસન્નતાથી સ્વીકાર કર્યા છે. ॥ ૩૫ ॥
એટલા માટે હું એટલુંજ માણું છું કે: “ એ મોટા પ્રભાવવાળા, અને યુક્તિવાર સ્થાન, બગવાનને વિશેષ;
મને જન્મોદ્ધારક પુત્રી પ્રદાતા, સુહૃદ્ધાણું-મઆપણું-મૈત્રિ-અને દાસ્યજાનો આવ, રક્ષા કરજો; અને તેમના
બકનોની સુધેનો પ્રસંગ, મારા કરજો. ॥ ૩૬ ॥ ધનવા મદથી ધનવાનોને થતા, નીચ અવનારોને વેત્તા;
વિચક્ષણ, અજ્ઞાનના બગવાન પોતેજ, પોતાના યોગ્ય માનવાળા બકનોને; વિચિત્ર પ્રકારની સંપત્તિઓની-સ-

વતી-કે વિવિધિઓની સમૃદ્ધિ આપના નથીજ. ॥ ૩૭ ॥ એ પ્રમાણે હુદિયાં નિશ્ચય કરીને, જતાઈના બગવાન-
ને વિશે, અત્યંત શક્તિ ઉત્પન્ન થતા વડે; તે બ્રાહ્મણ વિપણને વિશે, અને સ્ત્રીને વિશે; તેમને બેગવવામાં
અતિ લેપટ થયેજ નહીં; અને એ દેવના દેવ ચતુરપતિ હરિ બગવાનનું પરમ દેવન, માત્ર બ્રાહ્મણ છે;
તથા એ બ્રાહ્મણો કરતાં, ખીજા કશાને બગવાન અધિક જાણતા નથી; એમ જાણી લેઈને, વિષયાદિકનો તથા
સ્ત્રીનો પણ; તેણે ત્યાગજ કરી દીધો. ॥ ૩૮-૩૯ ॥ એ રીતે બગવાનના મિત્ર એ બ્રાહ્મણે, અજ્ઞાન બગવા-
નને; પોતાના બકનો થકી, છતાંજ જતા દેખી; તેના ગતનાં, બંધન (એટલે અહંતા અને મમતા કેહતાં હું
તથા માઈ,) એ સત્પુરુષોની અતિ રૂપ બગવાનના પ્ધાનતા વેગથી, છૂટી મથા; તથા યોગ્ય કાળમાંજ તે,
બગવાનની અનિતે પામ્યો. ॥ ૪૦ ॥ આ રીતની એ બ્રાહ્મણ દેવ બગવાનની બ્રાહ્મણનો સાંભળવાથી, મનુષ્યો
બગવાનને વિશે આવવામાં થઈને; પોતાનાં કર્મ બંધને થકી, મુક્ત થઈ જાય છે. ॥ ૪૧ ॥ ક્ષિતિ શી-

વાણોદિશતેસમક્ષ્યાચિણ્ણવેભ્યપિભૂરિભોજઃ ॥ પર્જન્યવત્તસ્વયમીક્ષમાણોદાશાર્હકાણામૃપમઃસલામે ॥૩૪॥ કિંચિત્કરોત્યુર્વપિયત્સ્વ
દતંસુદૃત્કૃતંફલ્ગવપિભૂરિકારી ॥ મયોપર્નીતાંપૃથુકૈકમુષ્ટિપત્યગ્રહીત્રીતિયુતોમહાત્મા ॥૩૫॥ તસ્યૈવમેસૌત્તદસસ્યમૈત્રીદાસ્યંપુનર્જન્મનિ
ર્જન્મનિસ્પાત્ ॥ મહાનુભાવેનગુણાલયેનવિપજ્જતસ્તત્પુરુષપ્રસંગઃ ॥૩૬॥ ભક્તાયચિત્રાભગવાનહિસંપદોરાજ્યંવિભૂતીર્નસમર્થત્યજઃ ॥ અ
દીર્ઘવોધાયવિચક્ષણઃસ્વયંપદ્યત્રિપાતંધનિનામદોદ્ભવં ॥૩૭॥ इत्येव्यवरितोबुद्ध्याभक्तोऽतीवजनार्दने॥ विषयान्जाययात्यक्षन्नुभुजेनातिलं
पटः ॥३८॥ तस्यैवैदेवदेवस्यहरेर्यज्ञपतेःप्रभोः ॥ ब्राह्मणाःप्रभवोदैवंनतेभ्योविद्यतेपरं ॥३९॥ एवंसविप्रोभगवत्सुहृत्तदादृष्ट्वास्वभृत्यैरजि
तंपराजितं ॥ तद्यानवेगोद्गृथितात्मबंधनस्तद्धामलेभेऽचिरतःसतांगतिं ॥४०॥ एतद्ब्रह्मण्यदेवस्यश्रुत्वाब्रह्मण्यतांनरः ॥ लब्धभावोभगवति
कर्मबंधाद्विमुच्यते ॥४१॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेउ० श्रीदामचरितेएकाशीतितमाध्यायः ॥८१॥
શ્રીશુકઃ ॥ અથેકદાદ્વારવત્યાંવસતોરામકૃષ્ણયોઃ ॥ સૂર્યોપરાગઃસુમહાનાસીત્કલ્પક્ષયેયથા ॥૧॥ તંજ્ઞાતામનુજારાજનપુરસ્તાદેવસર્વતઃ ॥ સ્ય
મંતપંચકંક્ષેત્રંયયુઃશ્રેયોવિધિત્સયા ॥૨॥ નિઃક્ષત્રિયામર્હીકુર્વન્રામઃશસ્ત્રશ્રુતાંવરઃ ॥ નૃપાણાંરુધિરોધેણયત્રચક્રેમહાન્હદાન્ ॥૩॥ ર્જેચભગ
વાન્રામોયત્વાસ્પૃષ્ઠાપિકર્મણા ॥ લોકસ્યગ્રાહ્યત્રીશોયથાન્યોઘાપનુત્તયે ॥૪॥ મહત્યાંતીર્થયાત્રાયાંતત્વાગન્મારતીઃપ્રજાઃ ॥ વૃણયશ્ચતથાઽ
ક્રૂરવસુદેવાહુકાદયઃ ॥૫॥ યયુર્ભારતતત્ક્ષેત્રંસ્વમઘંક્ષપયિણ્ણવઃ ॥ ગણલુપ્તદાંબાઘ્યાઃસુચંદ્રશુકસારણૈઃ ॥ આસ્તેઽનિરુદ્ધોરક્ષાયાંકૃતવર્માચ
યૂથપઃ ॥૬॥ તેરથેર્દેવધિણ્ણ્યામૈર્હયૈશ્વતરલહૃવૈઃ ॥ ગર્જૈર્નદદ્વિરબ્રામૈર્નૃભિર્વિદ્યાધરચુભિઃ ॥૭॥ વ્યરોચંતમહાતેજાઃપથિકાંચનમાલિનઃ ॥ દિ
વ્યસ્ત્રગ્વસ્ત્રસન્નાહાઃકલત્રૈઃસ્વેચરાદ્વા ॥૮॥ તત્રસ્ત્રાતામહાભાગાઉપોઘ્યસુસમાહિતાઃ ॥ બ્રાહ્મણેભ્યોદદુર્ધેનૂર્વાસઃસ્ત્રુતમાલિનીઃ ॥૯॥ રામ
ન્હેષુવિધિવત્પુનરાણુત્યવૃણયઃ ॥ દદુઃસ્વન્નંદિજાગ્ર્યેભ્યઃકૃષ્ણેનોભક્તિરસ્તિતિ ॥૧૦॥ સ્વયંચતદનુજાતાવૃણયઃકૃષ્ણદેવતાઃ ॥ મુક્તોપવિ

મા. ૮૨ શ્લોકો સુદામા આપ્યાન નામે એકાશિમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૮૧॥

અધ્યાય. ૮૨ એ. — શ્રીશુક-કૃત્ય અને રામ દ્વારકામાં વસતા હતા ત્યારે એકવાર, પ્રસન્ન કાળમાં
થાય એવું, ધણું મોટું સર્વ શ્રદ્ધા યથું હતું. ॥૧॥ તે રાત્ર, તે પેહેરેથીજ જાણીને, કર્યાણની હસ્તાવળાં
મનુષ્યો; સર્વે તરફથી, “ સ્વમનઃ પંચક ક્ષેત્ર ” (કુરુક્ષેત્ર) માં, નદાવાને ગયાં હતાં. ॥૨॥ જ્યાં શઅ ધરના-
રાઓમાં શ્રેષ્ઠ હરશુરામે, પૃથ્વીને નક્ષત્રી કરીને; રામજોના લોહીના, મોટા ધરા ગતના હતા. ॥ ૩ ॥ તથા
એ હરશુરામ બગવાનને, કર્મોનો સ્પર્શ ન હોવા છતાં; માત્ર લોકને ગણે થકી મુક્ત થવાની રીતિ શિખવતા
સાહેબ, તેમણે એ સ્થળે પહોં કર્યા હતા. ॥ ૪ ॥ એ મોટી તીર્થયાત્રામાં, પોતાનાં પાપોને મટાડવાને
આવેલી; ભક્તબંધની સખણી પ્રજાઓમાં, ઉત્તમ-વસુદેવ-અહ-મદ-પ્રધૂન-સાંત-સુચંદ્ર-શુક-અને સારણ્ય
વિગેરે કાઢેલા પણ; દ્વારકાપુરીના રક્ષણ સાહે, મદારથી અભિરૂદ અને કૃતવર્માને, ત્યાં મૂકીને; આવેલા
હતા. ॥૫-૬॥ દેવતાઓનાં વિમાનો જેવા સ્થ-ગાણીના તરંગ સરળા વેગવાન યોગ-માનનાં વાદળાં જેવા

નાદ કરતા દારી-અને વિદ્યાધર જેવા તેજસ્વી પાળાઓ થકી શોભતા, સેનાની માથાઓ પેહેરેલા; અને
દિવ્ય માળા-વસ્ત્ર-તથા અખતરોને ધારણ કરેલા, તે સખણાઓ; દેવતાઓ સમાન ધણીજ તેજસ્વી લાગતા
હતા. ॥૭-૮॥ પછી તે ગદા ભાગ્યલાળીઓએ, લાં, ચિત્તની એકાગ્રતા સહિત અપવામ કરીને; નાભા પછી
બ્રાહ્મણોને, વસ્ત્રા-કૃત્વના દાર-અને સેનાની માળાઓ પેહેરેલી; ગાયોનાં દાન આપ્યાં. ॥૯॥ અને પછીથી
હરશુરામના ધરામાં, તેઓએ ફરીથી વિધિ પ્રમાણે સ્નાન કરીને: “ અમને કાન્દ્યમાં બક્તિ હોયને; ” એમ
કહીને, કૃતમ દિવ્યને સારાં અન્ન આદિક આપ્યાં. ॥૧૦॥ તથા કૃષ્ણનેજ પરમ દેવન માનનારા, એ માદેવોએ
પોતે પણ, બ્રાહ્મણોની રત્ન લેઈને; જમ્યા પછી, પોત પોતાની મરજી પ્રમાણે ઝાંઝાની પાટી ડાબાઓમાં,
મુકામ કર્યા. ॥૧૧॥ અને લાં આવેલા મરત્ય-ક્રિસનર-કૌસલ્ય-વિદર્ભ-કુર-સ્વ-ભ-કાળેજ-કૈકય-મદ-કુતી-
આનર્ત-અને કેરલ વિગેરે દેશોના, પોતાના સુહૃદ અને સંબંધી રાજાઓને; તથા ખીજાઓ પોતાના પક્ષના
અને સામા પક્ષના, સેકડા રાજાઓને; તેમજ નંદ આદિક સુહૃદ યોગને, તથા ધણી કાળની કુરુદાવાળી

એથીએને પણ; તેમણે દીક્ષા. ॥૧૨-૧૩॥ સારે ત્યાં આગળ એક બીજાને જોવાથી વધેલા દરખાથી, તેઓનાં
 રૂપાં કળાં થઈને; આંખોમાંથી પાણી વેહેવા લાગ્યાં; અને વાણી રોકાઈ ગઈ, તથા પ્રવૃત્તિ થયેલ હૃદય,
 અને શક્તિના મુખ કમળ થઈ, પરસ્પરને પાથમાં ધાલી ખૂબ દયાથી બેઠીને; આનંદ પામ્યાં. ॥૧૪॥ અને
 આંખોમાં આનંદનાં આંસુ આવેલી બીજોપણ, એક બીજાને અતિ સુહૃદપણથી દસને મોઢે, અને નિર્મળ
 દૃષ્ટિથી આંખોની અણીઆવડે, જોઈને; પોતાના કુમકુમના માસથી ખરડાયલાં સ્તનોવડે, તેમનાં સ્તનો
 કળાય, તેમ એક બીજાને પાથમાં ધાલી વાલીને; મળવા લાગીઓ. ॥ ૧૫ ॥ તે પછી નાનાંઓ થઈ પડે
 લગાયલાં, તે સહવાઓ; રૂઢાને પડે લાગ્યાં, અને પરસ્પરની આગત સ્વાગત તથા કુશળ પ્રશ્ન પૂછીને; સર્વે
 જમ્યુ એમનાં થઈને, કમ્યુ કયા કરવા લાગ્યાં. ॥૧૬॥ પૃથાએ પોતાના જાહઓ તથા બેઠેલાને-તેમના પુત્રોને

-જોમળઓને-અને સુકુંદ ભગવાનને પણ-મળીને, તેમની સાથે વાતો કરવાવડે; પોતાના શોકને તબો; ને
 બોધ્યાં કે. ॥૧૭॥-કુંતાજી-હે આર્ય બાઈઓ, તમે સત્યુચ્ચેમાં શ્રેષ્ઠ છતાં; હું આપણમાં પડેલીનું સ્મરણ
 લાવીને, મારી સંભાળ પણ લેતા નથી; તેથી મારા આત્માને, હું અકૃતાઈ માનું છું. ॥૧૮॥ જેને દેવ પ્રતિ-
 કૃષ્ણ હોય, તેવા સ્વર્ગને; સુહૃદો-સગાઓ-પુત્રો-બાઈઓ-અને માથાપ પણ, સંભારતાં નથીજ. ॥૧૯॥-
 વસુદેવ-હે બેઠેન, દેવનાં સમકડાં સરખાં, અમે મનુષ્યોના ઉપર; તમે દોષ મૂકામાં, કેમકે લોકોને કરવાનું
 અથવા કરાવવાનું; તે સર્વ, ઇશ્વરના વશમાં રહીને, તેની ઇચ્છા પ્રમાણેજ અને છે. ॥૨૦॥ કંસના પતિના
 થઈ અમે સર્વે જણા, દિશાઓ દિશાઓમાં, જતા રહેલા હતા; તે હે બેઠેન, દેવના એકલા કરવાથી; હમ-
 લાંજ પાછા રથાનને પામેલા છેએ. ॥૨૧॥-શ્રીશુક-પછી વાસુદેવ અને ઉચ્ચેન આદિક યાદવોએ પૂજેલા,

વિશુઃક્રામંસ્ત્રિગ્ધચ્છાયાંઘ્રિપાંઘ્રિષુ ॥૧૧॥ તત્રાગતાંસ્તેદદશુઃસુહૃત્સંબંધિનોનૃપાન્ ॥ મત્સ્યોશીનરકૌસલ્યવિદર્ભકુરુસંજયાન્ ॥૧૨॥ કાંબો
 જકૈકયાન્મદ્રજ્ઞાનર્તકેરલાન્ ॥ અન્યાંશ્વેવાત્મપશ્ચીયાન્પરાંશ્વશતશોનૃપાન્ ॥ નંદાદીન્સુહૃદોગોપાન્ગોપીશ્વોત્કંઠિતાશ્ચિરં ॥૧૩॥ અન્યોન્ય
 સંદર્શનહર્ષરંહસાપ્રોત્ફુલ્લદ્વક્રસરોરુહશ્રિયઃ ॥ આશ્લિપ્યગાઢનયનૈઃસ્ત્રવજ્જલાત્પ્યત્ત્વચોરુદ્ધગિરોયયુર્મુદં ॥૧૪॥ સ્ત્રિયશ્ચસંવીક્ષ્યમિથોઽ
 તિસૌહૃદસ્મિતામલાપાંગદૃશોઽભિરેભિરે ॥ સ્તનૈઃસ્તનાન્કુંકુમપંકરૂષિતાન્નિહત્યદોર્ભિઃપ્રણયાશ્રુલોચનાઃ ॥૧૫॥ તતોઽભિવાચતેતદ્વાન્ય
 વિષ્ટૈરભિવાદિતાઃ ॥ સ્વાગતંકુશલંપૃષ્ઠાચક્રુઃકૃષ્ણકયાંમિથઃ ॥૧૬॥ પૃથાશ્ચાતૃન્સ્વસૃર્વીક્ષ્યતત્પુત્રાન્પિતરાવપિ ॥ શ્રાતૃપત્નીર્મુકુંદંચજહૌસં
 કથયાશુચઃ ॥૧૭॥ કુંતીઽઆર્યશ્રાતરંહંમન્યેઆત્માનમકૃતાશિષં ॥ યદ્વાઆપત્સુમદ્વાર્તાનાનુસ્મરયસત્તમાઃ ॥૧૮॥ સુહૃદોજ્ઞાતયઃપુત્રાશ્ચ
 તરઃપિતરાવપિ ॥ નાનુસ્મરંતિસ્વજનંયસ્યદૈવમદક્ષિણં ॥૧૯॥ વસુદેવઽઅંબમાસ્માનસૂયેથાદૈવક્રીડનકાન્નરાન્ ॥ ઈશસ્પૃહિવશેલોકઃકુરુતે
 કાર્યતેઽથવા ॥૨૦॥ કંસપ્રતાપિતાઃસર્વેવયંયાતાદિશોદિશઃ ॥ એતદ્દેવપુનઃસ્થાનંદૈવેનાસાદિતાઃસ્વસઃ ॥૨૧॥ શ્રીશુકઽવસુદેવોગ્રસેનાથૈ
 ર્યદુભિસ્તેઽર્ચિતાનૃપાઃ ॥ આસન્નચ્યુતસંદર્શપરમાનંદનિર્વૃતાઃ ॥૨૨॥ મીષ્મોદોળોઽવિકાપુત્રોગાંધારીસસુતાતથા ॥ સદારાઃપાંડવાઃકુંતીસું
 જયોવિદુરઃકૃપઃ ॥૨૩॥ કુંતીમોજોવિરાટશ્ચમીષ્મકોનગ્નજિન્મહાન્ ॥ પુરુજિહ્વપદઃશલ્યોઽધૃષ્ટકેતુઃસકાશિરાટ્ ॥૨૪॥ દમઘોષોવિશાલાક્ષો
 મૈથિલોમદ્રકૈકયૌ ॥ યુધામન્યુઃશુશર્માચસસુતાબાલ્હિકાદયઃ ॥૨૫॥ રાજાનોયેચરાજેન્દ્રયુધિષ્ઠિરમનુવ્રતાઃ ॥ શ્રીનિકેતંવપુઃશૌરેઃસસ્ત્રીકંવી
 ક્ષ્યવિસ્મિતાઃ ॥૨૬॥ અથતેરામકૃષ્ણાભ્યાંસમ્યક્પ્રાપ્તસમર્હણાઃ ॥ પ્રશશંસુર્મુદાયુક્તાવૃણીન્કૃષ્ણપરિગ્રહાન્ ॥૨૭॥ અહોમોજપતેયૂયંજ
 ન્મભાજોનૃણામિહ ॥ યત્પશ્યથાસકૃત્કૃષ્ણંદુર્દર્શમપિયોગિનાં ॥૨૮॥ યદ્વિશ્રુતિઃશ્રુતિનુનેદમલંપુનાતિપાદાવનેજનપયશ્વવચશ્ચશાસ્ત્રં ॥ મૂઃકા
 લભર્જિતભગાઽપિયદંઘ્રિપદ્મસ્પર્શોત્થશક્તિરભિવર્ષતિનોઽસ્થિલાર્યાન્ ॥૨૯॥ તદ્દર્શનસ્પર્શનાનુપથપ્રજલ્પશય્યાસનાશનસયૌનસર્પિડબંધઃ ॥
 યેપાંગૃહેનિરયવર્ત્મનિવર્તતાંવઃસ્વર્ગાપવર્ગવિરમઃસ્વયમાસવિષ્ણુઃ ॥૩૦॥ શ્રીશુકઽનંદસ્તત્રયદૂન્પ્રાપ્તાન્જ્ઞાત્વાકૃષ્ણપુરોગમાન્ ॥ તત્રાગમહૃ

સર્વે રાજાઓ પણ; અચ્યુત ભગવાનનાં દર્શનવડે, પરમ આનંદ પામીને; સુખીયા થયા. ॥૨૨॥ તેમજ
 બીજા-દ્રોણ-વૃતરાટ-પુત્રો સહિત ગાંધારી-શ્રીઓ સહિત પાંડવો-કુંતાજી-સુંજય-કૃપાચાર્ય કુંતીમાજી-
 વિરાટ-ભિષ્મક-મોટા નાનાજન રાજા-પુરુષોત્ત-કૃપ-શંકર-પ્રવૃત્તકેતુ-કાશિરાજ-દમઘોષ-વિશાલાક્ષ-
 જનકરાજા, -મદ્ર અને કેકયના રાજાઓ-યુધામન્યુ-સુશર્મા-અને પુત્રો સહિત આદિક વિગેરે, તથા યુધિષ્ઠિરને
 અનુસરનારા બીજા પણ જે રાજાઓ ત્યાં હતા; તેઓ લક્ષ્મીના રથાન એ કાષ્ઠ ભગવાનને, તેમની
 શ્રીઓ સહિત દેખીને વિરમય પામી ગયા. ॥ ૨૩-૨૪-૨૫-૨૬ ॥ પછી કાષ્ઠ અને રામથકી સારી રીતે
 પૂજાયલા તેઓ આનંદ પામીને, કાષ્ઠે પોતાના ગણેલા યાદવોને; વખાણવા લાગ્યા કે. ॥૨૭॥ “ હે ઉચ્ચેન
 રાજા, આદ્યાં મનુષ્યોમાં ઉત્તમ જન્મ પામેલા તમેજ છે; કે યોગીઓને પણ દર્શન થવાને દુર્લભ, કમ્યુને;
 તમે દર્શનાજી જોએ. ॥૨૮॥ પણ વેદે વખાણેલી જેની પ્રાપ્તિથી-જેના પગ પોતાના જળ (ગંગા) થી અને

જેની વાણી રૂપ સાક્ષી થઈ; પવિત્ર થયાય છે; તથા કાળે કરીને ભગ (જેટલે વસ્તુઓ કલ્પન કરવાની
 શક્તિ) થઈ રહિત થઈ ગયેલી પૃથ્વી પણ, જેના ચરણ કમળોના સ્પર્શ થવાથીજ, શક્તિ પામીને; સર્વ
 પ્રકારની વસ્તુઓ આપણને આપનારી થાય છે; તે ભગવાન પોતાનાં દર્શન-વર્ણ-અને વાત કરવી-આદિક
 લાભ આપવાની સાથે, તમારી તજ્જર આગળજ રહેછે; અને શરણ-આસન-જમનું-અને લગ તથા સર્પિડ
 આદિક, સંબંધથી બંધાઈને, તમે; નરકના માર્ગ રૂપ ધરમાં રહેનારાઓમાંજ, એ સર્વ તથા મોક્ષની તૃષ્ણા
 મટાડનારા વિષ્ણુ ભગવાન; પોતે પડે છે. ॥૨૯-૩૦॥-શ્રીશુક-પછી સરસ્વતીના ગાડાઓમાં ભરીને ત્યાં
 આવેલા, ગોચાજીઓથી વિંટાયલા નંદજીએ; કાષ્ઠ આદિ યાદવોને, આદ્યાં આવેલાનું જણવાથી; તે તેમ-
 ને મળવાને આવ્યા. ॥૩૧॥ સારે ધણા દિવસના વિયોગ થઈ રોકે અનેલા યાદવોએ, તેમને દેખવાથી; શરી-
 રમાં પ્રાણ આવવાની પેટે, કલા થઈ રાહ થઈને, તેમને પાથમાં ધાલી ખૂબ દયાવીને; તેઓ બેઠ્યા.

અને મદાત્મા પુત્રોના પ્રજામાંથી નીકળતી; આપના ગરબાવિંદની કથાઓ રૂપી આશયને, પ્રેમવાર પશુ કાન રૂપ પડિશવડે; જસકે પીનારઓનું અકસ્માત્તુ મનુજ નથી. ॥૩૩॥ માટે અમે સર્વે, આ શરીર સાથે સંગ્રહ શખમાર સર્વે કેમનો; ત્યામ કરીને, આપ; બુદ્ધિએ કરેલી ત્રણે અવસ્થાઓ (ભયન-સ્વપ્ન-અને શુશુપ્તિ) વિનાના-આપેજ પૂર્વે કહેલા ભાગવન પંચો, કાગળી મનિથી નાશ પામી જતાં; તેમનું સ્થાપન કરવા માટે વારંવાર સાક્ષર થનારા-અને પરમ હંસોના મનિ રૂપ, ભગવાનને નમસ્કારજ કરીએ છીએ. ॥ ૪ ॥ એ રીતે મોઢા, એ કૃતમ સ્થાક અને ભાક માત્રના શિરોમણિ ભગવાનનાં, વખાણ કરતા દના; ત્યાં શાદ્ય અને કોરેલીની એકડી મજેલી ઓઝોએ, એ ગોવિંદ ભગવાન સંગ્રામી કરેલી વાતોનું વર્ણન; દું દરે તમારી આમળ કરુંછું; તે સાંભળો. ॥૫૫॥-દ્રોપતી-હે વૈદર્ભી (કુરુમણી)-ગદા-જાન્યુરનિ-નામછતી-સત્યભામા-કાલિંદી-મિત્રવિંદા-શક્તમાયુ-અને શેલિણી, વિગેરે કાશ્વ પદ્મિઓ; આ શ્રોકને વિશે પોતાની માયાથી, મનુ-

જ્ય સરજી આચરણ કરનારા અમ્બુત ભગવાન, તમે સવળાને રૂપી રીતે પરચવા; તે સર્વે જગ્યાં કહે. ॥૫૬॥-જા કુકિમણિ-મને શિશુપાળને આપવાનો માટે, આજો યદાવેલાં પનુપ્યો વખાણીને ઉભલા રાત્રીઓના મધ્ય-માંથી; બકરા અને ગાડરના રોળામાંથી, પોતાનો ભાગ વેપારી જતારા સિંદની પેઠે, લેજ જતારા; અને જેની ચરણ કરને અગ્રેય પોદાઓ પશુ માથે યદાવેલે, તે કદમીના સ્થાન ભગવાનના ચરણનું પૂજન મને સર્વદા પ્રાપ્ત હોવે. ॥૫૭॥-સત્યભામા-બાહના વધથી પરિતાપ પામેલા હૃદયવાળા, મારાપિતા યદી; પોતાને સામેલું તોરોમન મરાડવા સાદું રિંછના રાજને છતીને લેજ આવેલા મણિ, ભગવાને મારા પિતાને આપવાથી; બી-હીનેલા તેજે, બીજાઓ સાથે સમપણ કરવાને કબૂલ કરેલી મને; તે મણિ સદિન કાશ્વને આપેલી છે. ॥૫૮॥-જાન્યુરનિ-સત્તાવિસ દિવસો સધી યુદ્ધ કરવાની પરીક્ષાપડે, પોતાના દેવતરૂપ સ્વામી સીતાપતિ રાગચંદ્ર ભગવાન, એજ હોવાનું જાણવાથી; મારા પિતાએ પગમાં પડીને; તેમને, પૂજન રૂપે મણિસદિન દાન આપ-

દસ્મૃતિચ્છિદં ॥૩॥ હિત્વાત્મધામવિધુતાત્મકૃતચ્ચવસ્થમાનંદસંપ્લવમસ્વંદમકુંઠબોધં ॥ કાલોપરુષ્ટનિગમાવનઆતયોગમાયાકૃતિંપરમહંસ ગતિંનતાઃસ્મ ॥૪॥શ્રુપિંહત્યુતમશ્લાકશિશ્વામણિજનેષ્વભિષ્ટુવસ્સ્વંધકકૌરવસ્ત્રિયઃ ॥સમેત્યગોવિંદકથામિથોડગૃણાંસ્વિલોકગીતાઃશૃણુ વર્ણયમિતે ॥૫॥ દ્રૌપદી૦હેવૈદમ્યંચ્યુતોભદ્રેહેજાંબવતિકૌસલે ॥ હેસત્યભામંકાલિંદિશૈભ્યેરોહિણિલક્ષ્મણે ॥૬॥ હેકૃષ્ણપત્ન્યેતન્નોબ્રૂત વોભગવાન્સ્વયં ॥ ઉપયેમેયથાલોકમનુકુર્વન્સ્વમાયયા ॥૭॥ રુક્મિણી૦ચૈદ્યાયમાર્પયિતુમુદ્યતકાર્મુકેપુરાજસ્વજેયમટશેસ્વરિતાંધ્રિરેણુઃ ॥ નિન્યેમૃગેંદ્રહૃવભાગમજાવિયૂથાત્તચ્છ્રીનિકેતચરણોડસ્તુમમાર્ચનાય ॥૮॥ સત્યભામા૦યોમેસનાભિવધતસત્તદાતતેનલિસાભિશાપમપમાર્ષ્ટ મુપાજહાર ॥ જિત્વર્ક્ષરાજમયરત્નમદાત્મતેનભીતઃપિતાડદિશતમાંપ્રભવેડપિદતાં ॥૯॥ જાંબવતિ૦પ્રજ્ઞાયદેહકૃદમુંનિજનાથદેવંતોજાપ્રતિં ત્રિણવહાન્યમુનાડ્યયુદ્ધાત્ ॥ જ્ઞાત્વાપરીક્ષિતઉપાહરદર્હણંમાંપાદૌપ્રગૃહ્યમણિનાહમમુષ્યદાસી ૧૦ કાલિંદિ૦તપશ્વરંતીમાજ્ઞાયસ્વપાદસ્પ ર્શનાશયા ॥ સસ્યોપેત્યાગ્રહીત્પાણિયોડહંતઢ્રહમાર્જનાં ॥૧૧॥ મિત્રવિંદા૦યોમાંસ્વયંવરઉપેત્યવિજિત્યભૂપાન્નિન્યેશ્વયૂથગમિવાત્મવલિંદિ પારિઃ ॥ ધ્રાતુંશ્વમેડપકુરુતઃસ્વપુરંશ્રિયૌકસ્તસ્પાસ્તુમેડનુભવમંદ્ર્યનેજનત્વં ॥૧૨॥ સત્યા૦સત્પેક્ષણોડતિબલવીર્યસુતીક્ષ્ણશૃંગાનપિત્રા કૃતાન્નક્ષિતિપવીર્યપરીક્ષણાય ॥ તાન્વીરદુર્મદહનસ્તરસાનિગૃહ્યક્રીડન્બંધહયથાશિશવોડજતોકાન્ ॥૧૩॥ યદ્વિત્યંવૌર્યશુલ્કાંમાંદાસીભિ શ્વતુરંગિણીં ॥ પથિનિર્જિત્વરુદ્ધાંતિન્યેતદાસ્યમસ્તુમે ॥૧૪॥ મદા૦પિતામેમાતુલેયાયસ્વયમાહૂયદત્તવાન્ ॥ કૃષ્ણેકૃષ્ણાયતચ્ચિતામક્ષો હિણ્યાસસ્વીજનૈઃ ॥૧૫॥ અસ્યમેપાદસંસ્પર્શોભવેજ્ઞન્મનિજન્મનિ ॥ કર્મભિર્ઞ્રામ્યમાણાયાયેનતચ્છ્રેયઆત્મનઃ ॥૧૬॥ લક્ષ્મણા૦મમાપિ રાઢ્યચ્યુતજન્મકર્મશ્રુતામુહુર્નારદગીતમાસહ ॥ ચિતંમુકુંદેકિલપદ્મહસ્તપાવૃતઃસુશંમૃશ્યવિહાયલોકપાન્ ॥૧૭॥ જ્ઞાત્વામમમતંસાધ્વિપિ તાદુહિત્વત્સલઃ ॥ વૃહત્સેનહિતિર્યાતસ્તવોપાયમર્ચીકરત્ ॥૧૮॥યથાસ્વયંવરેરાજિમત્સ્યઃપાર્યેપ્સયાકૃતઃ ॥ અયંતુબહિરાચ્છ્રોદ્રશ્યતે

વાથી; દું ભગવાનની દાસી થઈ છું. ॥૧૫॥-કાલિંદી પોતાના ચરણ સ્પર્શની ઇચ્છાથી મને તપ કરતી જાણીને, મિત્રસદિન આવી, જેણે મારો દાય જાણ્યો છે; તે ભગવાનના ધરણી પામીદું વાળનારી દુંછું. ॥૧૬॥ મિત્રવિંદા-સ્વયંવરમાં આવી, રાત્રીઓને તથા અવકાર કરનારા મારા બાહ્યોને છતીને; કુરુઓના રોળા-માંથી, પોતાનો ભાગ લેજ જતારા સિંદની પેઠે; મને પોતાના નગર દારકામાં લેજ જતારા લક્ષ્મીના સ્થાન ભગવાનના ચરણ પાયાનુંજ કામ, મને પ્રત્યેક જગમમાં પ્રાપ્ત થતે. ॥૧૭॥-નામછતી-મારા પિતાએ રાત્રી-ઓના પરાક્રમની પરીક્ષા કરવા સાદું, તૈયાર કરેલા સાત; અનિશય જગ અને પરાક્રમવાળા-નીલજી સિંધડાં વાળા-નર્દો આશા કરેલા-અને વીરપુરોના દુષ્ટ અભિમાનનો નાશ કરનારા; એવા આખડાઓને, વગ સદિન પકડી લેજ; આજક જેમ બકરીનાં પચાંઓને ગામીએ તેમ, ભગવાને રમતાં રમતાંજ બાંધી લીધા હતા. ॥૧૮॥ એ રીતે પરાક્રમ રૂપી પદ્મું આપીને, અને માર્ગમાં રાત્રીઓને છતીને; દાસીઓ તથા ચતુરંગિણી સેના સદિન મને જેજ જગના ભગવાનનું રૂપી પદ્મુંજ મને પ્રાપ્ત થતે. ॥૧૯॥-મદા-હે કાશ્વ; મારા પિતાએ

પોતેજ, મામાના દીકરા કાશ્વને ભોલાવીને; દું તેમનામાંજ ચિતવાળીને, એજ આદૌદિણી સેના અને સદિવરો સુદાં અર્પણ કરાએલી છું; માટે મને જગજગતમ તેમના ચરણનોજ સ્પર્શ હોવે; કેમકે કોઈપડે ભગવાન છતાં, કલ્યાણરૂપ એજ છે. ॥૨૦॥-૧૨૫-જદ્મણુ-હે રાણી (દ્રૌપદી), નારદજીએ વર્ણન કરેલ એ અમ્બુત ભગવાનના જન્મ અને મુક્તિ વિશે વારંવાર સાંભળેલા યદી ગાડમન, મારી ઇચ્છા કરનારા લોકપાળોને પશુ તરૂને; લક્ષ્મીએ વરેલા મુકુંદ ભગવાનમાંજ લાગી ગયું હતું. ॥૨૧॥ તેથી દું સાધવીના એ મનને જાણીને, પુરો ઉપર પ્રેમ રાખનારા મારા પિતા બુદ્ધરૂપે, ઉપાધ કર્યો હતો. ॥૨૨॥ મને એવો કે, જેમ તમારા પિતાએ અમ્બુતને મેળવવાની ઇચ્છાથી, તમારા સ્વયંવરમાં મસ્ક કરેલા હતા; તે રીતનોજ પશુ પોતા દેશર વાગે; એટલે બકરીથી સર્વ તરૂથી ઢાકી દીધેલા હોવાથી, બીજકુલ ન દેખાવ એવો ફરસા કરતો મનેજ કરાવીને; તીચિના જગમાં પડતું પ્રતિજિજ્ઞ, તીચિની નગરથી જીકને, ઉપરથી તરૂ ને મસ્કને વિધવાનો હતો. ૭ અર્થાત તમારા સ્વયંવરનો મસ્ક પશુ રહેતો હોવા છતાં, તે મુખે દેવાથી; તેની સામે પડિ રા-

નામે કમળા નામ વિધિઓ દર્શાવે તે કરતાં વધારે આજ્ઞા એ હતુ કે, આ નામો જગત્તર દરિયા સુધી તેમાં પડેલા મન્દુના પડછાપાને ભોળો, ઉપરની તરફના મન્દુને વિધવાનું હતું. ૧૧૧૫ આ સાંભળવાથી અન્ન અને શક્તિના સમર્થતા નામેને જાણવામાં, હજારો રાજાઓ; તેમના ઉત્તરો (પુત્રો) સદિન, સર્વ તરફથી માત્ર પિતાના નમરમાં, આજ્ઞા દત્તા. ૧૧૧૬ આરે માત્ર પિતાએ. વળ અને પરાક્રમની યોગ્યતા પ્રમાણે, સર્વેનું પુનઃ કર્યા પછી; તેઓએ મને મેળવવાની હવડાવી, એ મન્દુને વિધવા સાડ; ધનુષ્ય આજ્ઞા દાથમાં લીધાં દત્તા. ૧૧૧૭ પશુ તેમાંના કેટલાકે તે, મેઠને તુરંત પાછાં મૂકી દીધાં-અને કેટલાક તે ધનુષ્યને ચડાવીને સડ્યા નહો. તથા કેટલાકે પશુઓને કાંડ મૂકી બેસાવ્યા; તેઓ જ્યાંયે ભાગ-વાંધી તેઓ પડી ગયા. ૧૧૧૮ તેમજ પીળા, જરાસંધ-આદિ-શિશુપાળ-ભીમ-દુર્યોધન-અને કર્ણ, વિગેરે વીર પુરુષોએ, તે ધનુષ્યની પશુ પૂરે પૂરી બેઠી તે ખરી; પશુ મન્દુની રિધિને તેઓ બાળી ગયા.

નહો. ૧૧૧૯ તે પછી પાંચુની અંદર મન્દુનું પ્રતિબિંબ જોવાથી, તેની રિધિને જાણેલા અર્જુને; પાશુ નાંખ્યું; સારે તે પાશુ મન્દુને જરાક અડીને, આશુનું ગયું; પશુ મન્દુ તેથી વિધવા નહો. ૧૧૨૦ એટલે સર્વે અભિમાની રાજાઓ, માનભંગ થઈને, બેસી ગયા; તે જોઈને, ભગવાને ધનુષ્યને દાથમાં લીધું; અને રમતની પેઠે, તેની પશુ ચડાવીને; તેમાં પાશુ સાંધ્યું; તથા મધ્યાન્હે અભિજિત મુદ્દેમાં સૂઈ દત્તા. તે વખતે; જગત્તર અંદર, એક વારજ મન્દુને જોઈને; પાશુ રેડી, તે મન્દુને વિધીને હેડે પાડ્યો. ૧૧૨૧-૧૧૨૨ આરે પૂરી કંપર જગત્તર અંદર થઈ રહીને, રાત્રેનાં દુઃખોમાં પાશુ; અને હરખથી વિવેક થયેલા દેવતાઓએ દુષ્ટો વરસાદ વરસાવ્યો. ૧૧૨૩ એટલે નવાં અને કિતમ રેસમી વસ્ત્રો પહેરીને, તથા એક-લામાં ધૂવના દાર મુંખીને, ભાજ સદિન દમના મોક્ષવાળી હું; રતો જડેલી મોતાની યાજા, દાથમાં લેઈ, પગપડે ઝાંઝરો જમદાર કરી; સભા મંડપમાં આવી. ૧૧૨૪ " અને કુંજોથી પ્રકાશા ભજવતા વાળના

સજલેપરં ॥૧૧॥ શ્રુત્વેતત્સર્વભૂપાલાઆયયુર્મત્પિતુ:પુરં ॥ સર્વાસ્ત્રશસ્ત્રતત્ત્વજ્ઞા:સોપાધ્યાયા:સહસ્રશ: ॥૨૦॥ પિવાસંપૂજિતા:સર્વેયથાવીર્યયાવય: ॥ આદદુ:સશરંપવેદુંપર્ષદિમદ્વિય: ॥૨૧॥ આદાયવ્યસૃજન્કેચિત્સજ્યંકર્તુમનીશ્વરા: ॥ આક્રોષ્ટંજ્યાંસમુત્કૃપ્યપેતુરેકંડમુનાહતા: ॥૨૨॥ સજ્યંકૃત્વાપરેવીરામાગધાંબઠ્ઠેદ્વિગ્ન: ॥ ભીમોદુર્યોધન:કર્ણોનાવિંદસ્તેદ્વસ્થિતિં ॥૨૩॥ મત્સ્યાભાસંજલેવીક્ષપજ્ઞાત્વાચતદવસ્થિતિં ॥ પાર્થોપત્તોડસૃજદ્વાણંનચ્છિનત્પસ્પૃશેપરં ॥૨૪॥ રાજન્યેષુનિવૃત્તેષુમગ્નમાનેષુમાનિષુ ॥ મગવાન્ધનુરાદાયસજ્યંકૃત્વાડયલીલાયા ॥૨૫॥ તસ્મિન્સંધાયવિશિષ્ઠમત્સ્યંવીક્ષ્યસકૃજ્જલે ॥ છિત્વેષુણાપાતયત્સૂર્યેચાભિજિતિસ્થિતે ॥૨૬॥ દિવિદુંદુભયોનેદુર્જયશબ્દયુતાભુવિ ॥ દેવાશ્ચકુસુમાસારાન્મુમુચુર્હર્ષવિહ્વાલા: ॥૨૭॥ તદંગમાવિશમહંકલનૂપુરાભ્યાંપદ્મ્યાંપ્રગૃહ્યકનકોજ્જવલરત્નમાલાં ॥ નૂતનેનિવીયપરિધાયચકોશિકાદ્યેસત્રીઢહાસવદનાકબરીધૃતસ્રક્ ॥૨૮॥ ઉન્નીયવ:મુરુકુંતલકુંડલત્વિઙ્ગંડસ્થલંશિશિરહાસકટાક્ષમોક્ષૈ: ॥ રાજ્ઞાનિરીક્ષ્યપરિત:શનકૈર્મુરારેરંસેડનુરક્તદયાનિદધેસ્વમાલાં ॥૨૯॥ તાવન્મદંગપટા:શંસ્વભેર્યાનકાદય: ॥ નિનેદુર્નટનર્તક્યોનન્તુર્ગાયકાજગુ: ॥૩૦॥ એવંવૃતેભગવતિમયેશેનૃપયૂથપા: ॥ નસેહિરેયાજ્ઞસેનિસ્પર્ધતોલ્હચ્છયાતુરા: ॥૩૧॥ માંતાવદ્રથમારોપ્યહયરત્નચતુષ્ઠયં ॥ શાઢ્ઢમુધમ્પસન્નદસ્તસ્થાવાજોચતુર્ભુજ: ॥૩૨॥ દારુકશ્વોદયામારકાંચનોપસ્કરંરથં ॥ મિષતાંભૂજારાજ્ઞિમૃગાણાંમૃગરાઢિવ ॥૩૩॥ તેડન્વસજ્જંત જન્યાનિષેદુંપથિકેચન ॥ સંયત્તાડદૃતેષ્વાસાધ્રામસિંહાયયાહરિં ॥૩૪॥ તેશાઢ્ઢચ્યુતવાર્ણોધે:કૃત્તવાઢ્ઢધ્રિકંધરા: ॥ નિપેતુ:પથનેકેચિદેક્ષેત્સંત્યજ્યદુદુવુ: ॥૩૫॥ તત:પુરીંયદુપતિરત્યલંકૃતારવિચ્છદધ્વજપટચિત્રતોરણાં ॥ કુશસ્થલીંદિવિભુવિચામિસંસ્તુતાંસમાવિશત્તરણિરિવસ્વકેતનં ॥૩૬॥ પિતામેપૂજયામાસમુલ્હત્સંબંધિવાંધવાન્ ॥ મહાર્હવાસોલંકારૈ:શય્યાસનપરિચ્છદૈ: ॥૩૭॥ દાસીભિ:સર્વસંપદ્ધિર્મટેભરથવાજિભિ: ॥ આયુધાનિમહાર્હાણિદૌર્ણપૂર્ણસ્યભક્તિ: ॥૩૮॥ આત્મારામસ્યતસ્યેમાવયંવૈગૃહદાસિકા: ॥ સર્વસંગનિવૃત્ત્યાડ્વાતપમા

અન્નવાળું મોઢું હતું કરીને, હસતાં હસતાં મેં શ્રીનગ આંખથી કટાક્ષ મારીને; ધીમે ધીમે એકા મળેલા શબ્દોએ ભેતાં, પ્રાતિવાળા મનથી પોતાની વરમાળા, મુશરી ભગવાનના મળામાં આરોપી; (પડેલા) ૧૧૧૬ તે સમયે શૃંગ-પશુ-શંખ-ભેરી-અને આનક વિગેરે વાજાં વાગતા લાગ્યાં, નટ ભેડા તથા નાચ-નારી અગ્નિઓ નાચતા લાગી; અને ગવડાઓએ ગાવા મંડ્યા ૧૧૧૭ હે પાડસેલી, હું એ રીતે હવે ભગવાનને વરી, તે કામાતુર થયેલા અને રવધા કરનાર; મોઢા મોઢા રાગોએ સહન કરી શક્યા નહો. ૧૧૩૧ એટલામાં જ રાત્ર સરખા આર લેલા ભેડેલા રથ કંપર અને ભેસાડીને; ચતુર્ભુજ ભગવાન અખતર પેઢેરી, સારંધ ધનુષ્ય કિશમીને; તરખાર થઈ ગયા. ૧૧૩૨ અને હે દ્રૌપદી, શ્રેયની સામે લિંકની પેઠે, તે રાજાઓ ભેતાં; તે સેનાના સાદિતવાળો રથ દારક સારથીએ લાંબો ૧૧૩૩ આરે રતો શેક્યા માટે કેટલાક રાજાઓ આગળથી જઈને, ત્યાં લગા રહ્યા. અને કેટલાકે તે ધનુષ્ય પાશુ ચડાવીને, લિંકની પાછળ કુતરાઓ દોડે; તેમ દોડ્યા. ૧૧૩૪ પશુ અર્જુન

ભગવાનને દાથે સારંધ ધનુષ્ય થઈ છૂટેમાં, પાણીના જલાપડે; તેઓના દાથ-પગ-અને મળાં કપાઈને, કેટલાક તે યુદ્ધમાં પડી ગયા; અને આક્રોશ યુદ્ધ તરફે નાસી ગયા. ૧૧૩૫ પછી અન્ન સમુદાયેલી-વિચિત્ર પ્રકારની ધનુષ્યો, લૂપડાં, અને તોરણોવાળી-અને રવધે તથા પૂરીમાં વખણાવેલી, એવી દારકાં નમરીમાં સૂઈ અસ્તાયગમાં જવાની પેઠે, મદુપતિ ભગવાન પધાર્યા; અને માત્ર પિતાએ ભગવાનના સુદેહ-સંભૂષીએ-તથા પાંધવોની; પશુ મુલ્યવાળાં વસ્ત્રો-પરેણાં-નિષાં-આસનો-અને સરસામાન વિગેરે આપવા વડે; પૂજા કરી. ૧૧૩૬ તથા એ પરિપૂર્ણ ભગવાનને પશુ, કિતમ આયુષી-દાસીઓ-અને સર્વ પ્રકારની સંપત્તિવાળા પાવડયા, રથ, લેલા, તથા દાર્યાઓ વિગેરે આપ્યું. ૧૧૩૭ આ અંગે સર્વે તપવડે, અને સર્વે પ્રકારના ભંગ થઈ નિવૃત્ત થવાવડે; એ આત્મારામ ભગવાનના ધરની દાસીઓ થઈઓઠે. ૧૧૩૮-રેહિણી આદિ બીજી સ્ત્રીઓ-લેખા મુરે દિગ્વિજયમાં છુટેલા રાજાઓની અંગે કન્યાઓને રેડી મૂકેલાં જાણ્યા પછી, એ જ-મ મરજુને છોડાવવારા ભગવાનના ચરણ કમળને; પોતાનો જુદકો થયને માટે રગરણ કરી અંગે, ભગવાન

अध्याय ८४ भा.—श्रीशुद्धो-प्रमाणे सर्वना आत्मा हरिभगवान् कल्पने विशेष, प्रेम, मधन

દેખવાથી; પ્રથમથી બેઠેલા પાંડવો અને રાજાઓ વિગેરે સહિત રામ અને કૃષ્ણ, બંને ઉભા થઈને; તેમનેપર

આપા. ૧૧૧ા અને રામ સહિત અચ્યુત ભગવાને તથા સર્વે જગજ્ઞે તે સઘળાઓની, સ્વામન-આસન-પાદ-અર્ધ્ય-દૂલ-ધૂપ-અને વંદન વિગેરે; થકી યથાયોગ્ય પૂજા કાઢી. ॥ ૭ ॥ પછી મુખ થકી આસનો ઉપર બેઠા, તે મુનિઓને; ધર્મનું રક્ષણ કરવા માટે શરીર ધારણ કરવા ભગવાન જાણે, એ મોટી સભામાં રૂપ થઈને બેઠેલા સર્વે લોકો સાંભળતાં; કહ્યું કે. ॥૮૧॥ -શ્રીભગવાન-અહો, અમો દેહધારીઓને દેવતાઓને બુદ્ધિ હુંલંબે એવાં, આપ યોગેશ્વરોનાં દર્શન થવા થકી; અમારે જન્મ લેવાનું સંકલ્પ રાખે આજે પ્રાપ્ત થયું છે. ૧૧૧ા અમો અદ્ય તપવાળાં, અને મુર્તિઓનેજ ભગવાન જાણનારાં, મનુષ્યોને; આપ ભગવત સ્વરૂપનાં, દર્શન સ્વપ્ન-પ્રશ્ન-તત્ત્વચક્ર-અને ચરણ સેવા, આદિક કપાળી મળે. ? ॥૮૨॥ આપ સરખા સાધુ પ્રસેધો, માત્ર દર્શન થવા વડેજ, જે રીતે પવિત્ર કરે છો; તે રીતે, પાણીમય તીર્થો, અને માટી તથા પથ્થરમય દેવતાઓ; પવિત્ર કરી શકતા નથીજ; કારણ તેઓને પશ્ચાત્તપાન સુધી સેવન કરના વડેજ, પવિત્ર કરનાર થાય છે.

૧૧૧૧॥ અમિ-સૂર્ય-ચંદ્ર-નારાજો-અને પૃથ્વી-જગ-આકાશ-તથા વાયુ વિગેરે દેવતાઓ પશ્ચ, એક દૃષ્ટિયગ્રા પુરુષોએ, વાણી અને મનવરે તેમની કૃપાસના કરવા છતાં; રક્ત એ જડી વારજ આ પ્રકારે ગ્વાનચાન પુરુષોનું સેવન કરવા થઈ, જે રીતે તેઓ પાપને મટાડી દેહે; તે રીતે મટાડી દેવાને, સમર્થ થઈ શકતા નથી. ૧૧૨૨॥ એટલા માટે, જે કોઈ વાત-પિત્ત-અને ક્રો-એ વચ્ચે પાત્રયાગા શરીર વિશે, આત્મ જુદી કરે છે;- આ આદિને વિશે તે પોતાનાં હોવાની જુદી કરે છે-પૃથ્વીના જાનેલા પ્રદાર્ય મુનિ આદિકેને વિશે પૃથ્વ જુદી કરે છે-અને નદીઓ વિગેરેનાં પાણીને વિશેજ તીર્થપણું હોવાની જુદી રાખે છે. પશ્ચ ગ્વાનચાન પુરુષોનેવિશે; તેઓ આત્મ સ્વરૂપ હોવાની-પોતાનાં હોવાની-પૃથ્વ હોવાની; અને તીર્થસ્થ પશ્ચ હોવાની જુદી નથી રાખતા; તેઓ, તો, જગદ અને મધેડાજી. ૧૧૩૩॥ શ્રીશુક-એ રીતનાં અકુનિ, જુદીચાગ્રા ભ્રમચાન કાણુનાં, ન સમજી શકાય એવાં વચ્ચેના સાંજગથથી; જુદી વિશે ભ્રમ થયેલા, તે જાણ્યો; કયાં મોલીજ શક્યા નહીં ૧૧૪૪॥ પછી જ્યો વ્રજન

મધી વિચાર કરવા વડે, એ હાથે જામવાના કષ્ટરૂપજીને જાણેલા, તે મુનિઓએ દર્શાવે, જમતયુર જામવાને કષ્ટુ કે, "આ સર્વે, જોડાને મારે દેખાવાને માટેજ; આપ કરોજો." ॥૧૫॥ દેખી આપથી જામ તર વેળાઓ અને, અને વિષેને સ્વરૂપના જામ આદિક અવિચર પશુ, મોદ પામે છે; એવા આપ પોતેજ, જીવનજીને આધીનપણું દેખાડે છે; એ આપ જમવાની લીલા (ચેતિ), વિચિત્ર અને તરંગમાં પશુ ન આવી શકે; એવું છે. ॥૧૬॥ પૂરેરી વડે દેવદિક તથા પટલિક અનેક નામો અને રૂપવાળી થાય છે. તેમ આપ પોતે કાઠ ન કરવા છતાં, અને કાઠ જાતનું જામ નહીં પામવા છતાં એકજ હોઈને; બહુ બહુ રૂપે થઈને જામજાડા-પાસા કરાજોછે-અને નાશ પશુ કરાજોછે; એમ આપ મહાત્માનું ચરિત્ર અત્યંત અમરકારિક છે. ॥૧૭॥ તે પશુ આપ પરમ પુરુષ આત્મ સ્વરૂપ જામવાન; સત્તાતન-તથા વર્ણ અને આશ્રમે વાળા વેદના-પ્રમ માનવ રક્ષણ કરવા સાર; તથા પોતાના બાકા આદિક સાધુ પુરુષાનું પશુ રક્ષણ કરવાનો સમય

પ્રાપ્ત થયેલા, તે કરવા સાર; અને પાપ પુરુષોનો નિમ્મદ કરવા સાર; લીલાવડે સરિશને વરણુ કહેછો ॥૧૮॥ આપના હૃદય રૂપ જામ (એટલે વેદ) ને વિશેજ; શુદ્ધ તપ-સ્વાધ્યાય-અને સંયમેષવડે, આપનાં સત્ (૫૪ મહા જ્યોત આદિક કારણો)-અન્ન (કારણો થકી જોડામાં જામમાં આપનાં દરૂપ પદ્યદિક કાર્યો)-અન્ન (જેના કારણથી સત્ અને જ્યોત જોડામાં જામ થાય છે, તે તથા શુભોનું એક સ્વરૂપ જેને માયા અમવા પ્રકૃતિ અને સ્થિતિ પશુ કહે છે; તે)-અને એ તથા થકી પરમ (સર્વેત જામણું તથા શુભો સ્થિતિ અવિકારી આત્મસ્વરૂપ)-એ રીતનાં ચારે પ્રકારનાં સ્વરૂપો; જામણમાં આવે છે. ॥૧૯॥ એટલા માટે, આપના પોતાના સ્વરૂપ તથા સર્વ શાસ્ત્રોના બીજ રૂપ; એ વેદને ધારણ કરનારા જામણોના કુળને, આપ સત્પુરુષોના પામ રૂપ જામવાન; પૂર્ણ છે. અને તેથીજ, સર્વે જામણનાતાન પુરુષોમાં આપ અમણી જામણો છે. ॥૨૦॥ માટે સત્પુરુષોની ગતિ રૂપ-અને સર્વ પ્રકારનાં કરાજોના પરમ અર્થ રૂપ-આપ જામવાનો સમાયમ પામ

તાવિશ્વસૃજામધીશ્વરાઃ ॥ યદીશિતવ્યાયતિપૂર્ણહ્યા અહોવિચિત્રઃ પ્રવૃત્તિષ્ઠિતઃ ॥૧૬॥ અનીહૃતદ્વદ્વધકઆત્મનાસૃજત્યવત્યત્તિનબદ્ય તેયથા ॥ મૌમેર્હિભૂમિર્બહુનામરૂપિણીઅહોવિમૂસ્નશ્ચરિતંવિઢંબનં ॥૧૭॥ અથાપિકાલેસ્વજનાભિગુપ્તથેભિર્મર્ષિસત્ત્વંસ્વલનિગ્રહાય ॥ સ્વલી લયાવેદપયંસનાતનંવર્ણાશ્રમાત્માપુરુષઃપરોભવાન્ ॥૧૮॥ બ્રહ્મતેત્દદયંશુકુંતપઃસ્વાધ્યાયરંયમેઃ ॥ યત્રોપલબ્ધંસદ્યક્તમવ્યક્તંચતતઃપરં ॥૧૯॥ તસ્માદ્બ્રહ્મકુલંબ્રહ્મન્શાસ્ત્રયોનેસ્ત્વમાત્મનઃ ॥ સભાજયસિસદ્ધામતદ્બ્રહ્મણ્યાગ્રણીર્ભવાન્ ॥૨૦॥ અચનોજન્મસાફલ્યંવિદ્યાયાસ્તપસોશઃ ॥ ત્વયાસંગમ્યસદ્વત્યાયદંતઃશ્રેયસાંપરઃ ॥૨૧॥ નમસ્તસ્મૈભગવતેકૃષ્ણાયાકુંઠમેઘસે ॥ સ્વયોગમાયચાક્રમહિન્નેપરમાત્મને ॥૨૨॥ નયંવિ દૈત્યમીભૂષા઼કારામાશ્વરૂણયઃ ॥ માયાજવનિકાચ્છન્નમાત્માનંકાલમીશ્વરં ॥૨૩॥ યથાશયાનઃપુરુષઆત્માનંગુણતત્ત્વદક્ ॥ નામમાત્રેંદ્રિયામાતંનવેદરહિતંપરં ॥૨૪॥ એવંત્વાનામમાત્રેષુવિષયેષ્વિદિયેહયા ॥ માયયાવિભ્રમચ્ચિતોનવેદસ્મૃત્યુપપ્લવાત્ ॥૨૫॥ તસ્યાચતેદદશિમાંઘ્રિ મઘૌઘમર્ષતીર્થાસ્પદંતદિકૃતંસુવિપ્રકયોગેઃ ॥ ઉત્તિસ્તકમત્તયુપહતાશયજીવકોશાઆપુર્ભવદ્વતિમયોડુનુગૃહાણમક્તાન્ ॥૨૬॥ શ્રીશુકઃ ॥ ત્યનુજ્ઞાપ્યદાશાર્હેધૃતરાષ્ટ્રંયુધિષ્ઠિરં ॥ રાજર્ષેસ્વાશ્રમાન્ગંતુંમુનયોદધિરેમનઃ ॥૨૭॥ તદ્વીક્ષ્યતાનુપવ્રજ્યવસુદેવોમહાયશાઃ ॥ પ્રણમ્યંચોપ સંગૃહ્યવમાપેદંમુયંત્રિતઃ ॥૨૮॥ વસુદેવઃ ॥ નમોઃસર્વદેવેભ્યઃપ્રયઃશ્રોતુમર્હથ ॥ કર્મણાકર્મનિર્હારોયથાસ્યાન્નસ્તદુચ્યતાં ॥૨૯॥ શ્રીનારદઃ ॥ નાતિચિત્રમિદંવિપ્રાવસુદેવોબુભુત્સયા ॥ કૃષ્ણંમત્વાડર્મકંયન્નઃપૃચ્છતિશ્રેયઆત્મનઃ ॥૩૦॥ સન્નિકર્ષોડ્વમર્ત્યાનામનાદરણકારણં ॥ ગાંગં હિત્વાયથાડ્વ્યાંભસ્ત્રત્યોયાતિશુદ્ધયે ॥૩૧॥ યસ્યાનુભૂતિઃકાલેનલયોત્પત્યાદિનાડ્વયે ॥ સ્વતોડ્વ્યસ્માદ્વગુણતોનકુતશ્ચનરિષ્યતિ ॥૩૨॥ તંકેશકર્મપરિપાકગુણપ્રવાહૈરવ્યાહતાનુભવમીશ્વરમદ્વિતીયં ॥ પ્રાણાદિભિઃસ્વવિભવૈરુપગૂઢમન્યોડ્વ્યંત્રાસ્યમિવમેઘહિમોપરાગૈઃ ॥૩૩॥ અથોચુર્મુનયોરાજન્નામાણ્યાનકદુંદુભિઃ ॥ સર્વેષાંશૃણ્વતાંરાજ્ઞાંતથૈવાચ્યુતરામયોઃ ॥૩૪॥ કર્મણાકર્મનિર્હારેષસાધુનિરૂપિતઃ ॥ યચ્છ્રદયા

થી, આપના જન્મ-વિદ્યા-તપ-અને જ્ઞાનની પશુ; આજ સરળતા થઈ છે ॥૨૧॥ અને પરમાત્મા-મહાત્મા-પોતાની આપવડે દેવતાઓ-અને અર્ધુદિન બુદ્ધિવાળા-આપ કષ્ટ જામવાને; અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ. ॥૨૨॥ તથા આપના એવા રૂપનારા આ પાદો અને રામજો પશુ, આપ કાળ સ્વરૂપ; અને આત્મા રૂપી હાથે જામવાન, આપના પડાથી દેવતાઓ; જામતા નથી. ॥૨૩॥ હાથી મયેએ અને સ્વપ્ના શુભોના તરવે જોનારો પુરુષ, જેમ તે વખત ઉદિયો થકી; જામણમાં આવતા, નામરિકનેજ માત્ર જાણે છે; પશુ તે શુભો થકી સ્થિતિ એવા પરમ તરવે, જામણે નથી; તેજા નામ અને રૂપરિકવાળા, વિષયરિકને વિશે ઉદિયો આસક્ત થયેલી; માયા થકી બીજી મયેલા ચિત્તવાળા પુરુષો; જામણમાં પશુ, સ્વરૂપોને એટલે આત્મ સ્વ-રૂપ જામવા નાશ થયેલી; નામ અને રૂપરિકવાળા, જામણના વિષયરિક ચિત્તવાળા, આત્મ સ્વરૂપના તરવે; જામણી થકી નથી. ॥૨૪॥-૨૫॥ આપનું; પાપના દગસાને જાળી નાંખનારું-તીર્થોના ઉત્પતિ સ્થાન રૂપ-અને પરિપક્વ મેઘવાળા પુરુષોએ પશુ હૃદયમાંજ, ધારણ કરાયું-ચરણ કમળ, આજ અમેએ દીઠું છે; માટે

શુદ્ધિ પામેલી બક્તિથી નાશ પામેલ સિંમ શરીરવાળા, આપના જામણના સ્વરૂપો; આપ જામવાન જામણા હાથે પશુ, અનુમદ કરો. ॥૨૬॥ હે રામ, એ રીતે કહીને, પછી શ્રી કૃષ્ણ-ધૃતરાષ્ટ્ર-અને યુધિષ્ઠિર એમની પાસે, રામ મારીને; એ મુનિઓએ, પોત પોતાના આશ્રમોમાં પાછા જવાનું મન કર્યું. ॥૨૭॥ આજે મોટા યશવાળા વસુદેવે, તેઓને જના દેખાડે; તેઓની પાસે જઈ પ્રણામ કરીને, મનની ખરી સામગ્રીની; તે પૂછવા લાગ્યા કે. ॥૨૮॥-૨૯॥-૩૦॥-૩૧॥-૩૨॥-૩૩॥-૩૪॥-૩૫॥-૩૬॥-૩૭॥-૩૮॥-૩૯॥-૪૦॥-૪૧॥-૪૨॥-૪૩॥-૪૪॥-૪૫॥-૪૬॥-૪૭॥-૪૮॥-૪૯॥-૫૦॥-૫૧॥-૫૨॥-૫૩॥-૫૪॥-૫૫॥-૫૬॥-૫૭॥-૫૮॥-૫૯॥-૬૦॥-૬૧॥-૬૨॥-૬૩॥-૬૪॥-૬૫॥-૬૬॥-૬૭॥-૬૮॥-૬૯॥-૭૦॥-૭૧॥-૭૨॥-૭૩॥-૭૪॥-૭૫॥-૭૬॥-૭૭॥-૭૮॥-૭૯॥-૮૦॥-૮૧॥-૮૨॥-૮૩॥-૮૪॥-૮૫॥-૮૬॥-૮૭॥-૮૮॥-૮૯॥-૯૦॥-૯૧॥-૯૨॥-૯૩॥-૯૪॥-૯૫॥-૯૬॥-૯૭॥-૯૮॥-૯૯॥-૧૦૦॥-૧૦૧॥-૧૦૨॥-૧૦૩॥-૧૦૪॥-૧૦૫॥-૧૦૬॥-૧૦૭॥-૧૦૮॥-૧૦૯॥-૧૧૦॥-૧૧૧॥-૧૧૨॥-૧૧૩॥-૧૧૪॥-૧૧૫॥-૧૧૬॥-૧૧૭॥-૧૧૮॥-૧૧૯॥-૧૨૦॥-૧૨૧॥-૧૨૨॥-૧૨૩॥-૧૨૪॥-૧૨૫॥-૧૨૬॥-૧૨૭॥-૧૨૮॥-૧૨૯॥-૧૩૦॥-૧૩૧॥-૧૩૨॥-૧૩૩॥-૧૩૪॥-૧૩૫॥-૧૩૬॥-૧૩૭॥-૧૩૮॥-૧૩૯॥-૧૪૦॥-૧૪૧॥-૧૪૨॥-૧૪૩॥-૧૪૪॥-૧૪૫॥-૧૪૬॥-૧૪૭॥-૧૪૮॥-૧૪૯॥-૧૫૦॥-૧૫૧॥-૧૫૨॥-૧૫૩॥-૧૫૪॥-૧૫૫॥-૧૫૬॥-૧૫૭॥-૧૫૮॥-૧૫૯॥-૧૬૦॥-૧૬૧॥-૧૬૨॥-૧૬૩॥-૧૬૪॥-૧૬૫॥-૧૬૬॥-૧૬૭॥-૧૬૮॥-૧૬૯॥-૧૭૦॥-૧૭૧॥-૧૭૨॥-૧૭૩॥-૧૭૪॥-૧૭૫॥-૧૭૬॥-૧૭૭॥-૧૭૮॥-૧૭૯॥-૧૮૦॥-૧૮૧॥-૧૮૨॥-૧૮૩॥-૧૮૪॥-૧૮૫॥-૧૮૬॥-૧૮૭॥-૧૮૮॥-૧૮૯॥-૧૯૦॥-૧૯૧॥-૧૯૨॥-૧૯૩॥-૧૯૪॥-૧૯૫॥-૧૯૬॥-૧૯૭॥-૧૯૮॥-૧૯૯॥-૨૦૦॥-૨૦૧॥-૨૦૨॥-૨૦૩॥-૨૦૪॥-૨૦૫॥-૨૦૬॥-૨૦૭॥-૨૦૮॥-૨૦૯॥-૨૧૦॥-૨૧૧॥-૨૧૨॥-૨૧૩॥-૨૧૪॥-૨૧૫॥-૨૧૬॥-૨૧૭॥-૨૧૮॥-૨૧૯॥-૨૨૦॥-૨૨૧॥-૨૨૨॥-૨૨૩॥-૨૨૪॥-૨૨૫॥-૨૨૬॥-૨૨૭॥-૨૨૮॥-૨૨૯॥-૨૩૦॥-૨૩૧॥-૨૩૨॥-૨૩૩॥-૨૩૪॥-૨૩૫॥-૨૩૬॥-૨૩૭॥-૨૩૮॥-૨૩૯॥-૨૪૦॥-૨૪૧॥-૨૪૨॥-૨૪૩॥-૨૪૪॥-૨૪૫॥-૨૪૬॥-૨૪૭॥-૨૪૮॥-૨૪૯॥-૨૫૦॥-૨૫૧॥-૨૫૨॥-૨૫૩॥-૨૫૪॥-૨૫૫॥-૨૫૬॥-૨૫૭॥-૨૫૮॥-૨૫૯॥-૨૬૦॥-૨૬૧॥-૨૬૨॥-૨૬૩॥-૨૬૪॥-૨૬૫॥-૨૬૬॥-૨૬૭॥-૨૬૮॥-૨૬૯॥-૨૭૦॥-૨૭૧॥-૨૭૨॥-૨૭૩॥-૨૭૪॥-૨૭૫॥-૨૭૬॥-૨૭૭॥-૨૭૮॥-૨૭૯॥-૨૮૦॥-૨૮૧॥-૨૮૨॥-૨૮૩॥-૨૮૪॥-૨૮૫॥-૨૮૬॥-૨૮૭॥-૨૮૮॥-૨૮૯॥-૨૯૦॥-૨૯૧॥-૨૯૨॥-૨૯૩॥-૨૯૪॥-૨૯૫॥-૨૯૬॥-૨૯૭॥-૨૯૮॥-૨૯૯॥-૩૦૦॥-૩૦૧॥-૩૦૨॥-૩૦૩॥-૩૦૪॥-૩૦૫॥-૩૦૬॥-૩૦૭॥-૩૦૮॥-૩૦૯॥-૩૧૦॥-૩૧૧॥-૩૧૨॥-૩૧૩॥-૩૧૪॥-૩૧૫॥-૩૧૬॥-૩૧૭॥-૩૧૮॥-૩૧૯॥-૩૨૦॥-૩૨૧॥-૩૨૨॥-૩૨૩॥-૩૨૪॥-૩૨૫॥-૩૨૬॥-૩૨૭॥-૩૨૮॥-૩૨૯॥-૩૩૦॥-૩૩૧॥-૩૩૨॥-૩૩૩॥-૩૩૪॥-૩૩૫॥-૩૩૬॥-૩૩૭॥-૩૩૮॥-૩૩૯॥-૩૪૦॥-૩૪૧॥-૩૪૨॥-૩૪૩॥-૩૪૪॥-૩૪૫॥-૩૪૬॥-૩૪૭॥-૩૪૮॥-૩૪૯॥-૩૫૦॥-૩૫૧॥-૩૫૨॥-૩૫૩॥-૩૫૪॥-૩૫૫॥-૩૫૬॥-૩૫૭॥-૩૫૮॥-૩૫૯॥-૩૬૦॥-૩૬૧॥-૩૬૨॥-૩૬૩॥-૩૬૪॥-૩૬૫॥-૩૬૬॥-૩૬૭॥-૩૬૮॥-૩૬૯॥-૩૭૦॥-૩૭૧॥-૩૭૨॥-૩૭૩॥-૩૭૪॥-૩૭૫॥-૩૭૬॥-૩૭૭॥-૩૭૮॥-૩૭૯॥-૩૮૦॥-૩૮૧॥-૩૮૨॥-૩૮૩॥-૩૮૪॥-૩૮૫॥-૩૮૬॥-૩૮૭॥-૩૮૮॥-૩૮૯॥-૩૯૦॥-૩૯૧॥-૩૯૨॥-૩૯૩॥-૩૯૪॥-૩૯૫॥-૩૯૬॥-૩૯૭॥-૩૯૮॥-૩૯૯॥-૪૦૦॥-૪૦૧॥-૪૦૨॥-૪૦૩॥-૪૦૪॥-૪૦૫॥-૪૦૬॥-૪૦૭॥-૪૦૮॥-૪૦૯॥-૪૧૦॥-૪૧૧॥-૪૧૨॥-૪૧૩॥-૪૧૪॥-૪૧૫॥-૪૧૬॥-૪૧૭॥-૪૧૮॥-૪૧૯॥-૪૨૦॥-૪૨૧॥-૪૨૨॥-૪૨૩॥-૪૨૪॥-૪૨૫॥-૪૨૬॥-૪૨૭॥-૪૨૮॥-૪૨૯॥-૪૩૦॥-૪૩૧॥-૪૩૨॥-૪૩૩॥-૪૩૪॥-૪૩૫॥-૪૩૬॥-૪૩૭॥-૪૩૮॥-૪૩૯॥-૪૪૦॥-૪૪૧॥-૪૪૨॥-૪૪૩॥-૪૪૪॥-૪૪૫॥-૪૪૬॥-૪૪૭॥-૪૪૮॥-૪૪૯॥-૪૫૦॥-૪૫૧॥-૪૫૨॥-૪૫૩॥-૪૫૪॥-૪૫૫॥-૪૫૬॥-૪૫૭॥-૪૫૮॥-૪૫૯॥-૪૬૦॥-૪૬૧॥-૪૬૨॥-૪૬૩॥-૪૬૪॥-૪૬૫॥-૪૬૬॥-૪૬૭॥-૪૬૮॥-૪૬૯॥-૪૭૦॥-૪૭૧॥-૪૭૨॥-૪૭૩॥-૪૭૪॥-૪૭૫॥-૪૭૬॥-૪૭૭॥-૪૭૮॥-૪૭૯॥-૪૮૦॥-૪૮૧॥-૪૮૨॥-૪૮૩॥-૪૮૪॥-૪૮૫॥-૪૮૬॥-૪૮૭॥-૪૮૮॥-૪૮૯॥-૪૯૦॥-૪૯૧॥-૪૯૨॥-૪૯૩॥-૪૯૪॥-૪૯૫॥-૪૯૬॥-૪૯૭॥-૪૯૮॥-૪૯૯॥-૫૦૦॥-૫૦૧॥-૫૦૨॥-૫૦૩॥-૫૦૪॥-૫૦૫॥-૫૦૬॥-૫૦૭॥-૫૦૮॥-૫૦૯॥-૫૧૦॥-૫૧૧॥-૫૧૨॥-૫૧૩॥-૫૧૪॥-૫૧૫॥-૫૧૬॥-૫૧૭॥-૫૧૮॥-૫૧૯॥-૫૨૦॥-૫૨૧॥-૫૨૨॥-૫૨૩॥-૫૨૪॥-૫૨૫॥-૫૨૬॥-૫૨૭॥-૫૨૮॥-૫૨૯॥-૫૩૦॥-૫૩૧॥-૫૩૨॥-૫૩૩॥-૫૩૪॥-૫૩૫॥-૫૩૬॥-૫૩૭॥-૫૩૮॥-૫૩૯॥-૫૪૦॥-૫૪૧॥-૫૪૨॥-૫૪૩॥-૫૪૪॥-૫૪૫॥-૫૪૬॥-૫૪૭॥-૫૪૮॥-૫૪૯॥-૫૫૦॥-૫૫૧॥-૫૫૨॥-૫૫૩॥-૫૫૪॥-૫૫૫॥-૫૫૬॥-૫૫૭॥-૫૫૮॥-૫૫૯॥-૫૬૦॥-૫૬૧॥-૫૬૨॥-૫૬૩॥-૫૬૪॥-૫૬૫॥-૫૬૬॥-૫૬૭॥-૫૬૮॥-૫૬૯॥-૫૭૦॥-૫૭૧॥-૫૭૨॥-૫૭૩॥-૫૭૪॥-૫૭૫॥-૫૭૬॥-૫૭૭॥-૫૭૮॥-૫૭૯॥-૫૮૦॥-૫૮૧॥-૫૮૨॥-૫૮૩॥-૫૮૪॥-૫૮૫॥-૫૮૬॥-૫૮૭॥-૫૮૮॥-૫૮૯॥-૫૯૦॥-૫૯૧॥-૫૯૨॥-૫૯૩॥-૫૯૪॥-૫૯૫॥-૫૯૬॥-૫૯૭॥-૫૯૮॥-૫૯૯॥-૬૦૦॥-૬૦૧॥-૬૦૨॥-૬૦૩॥-૬૦૪॥-૬૦૫॥-૬૦૬॥-૬૦૭॥-૬૦૮॥-૬૦૯॥-૬૧૦॥-૬૧૧॥-૬૧૨॥-૬૧૩॥-૬૧૪॥-૬૧૫॥-૬૧૬॥-૬૧૭॥-૬૧૮॥-૬૧૯॥-૬૨૦॥-૬૨૧॥-૬૨૨॥-૬૨૩॥-૬૨૪॥-૬૨૫॥-૬૨૬॥-૬૨૭॥-૬૨૮॥-૬૨૯॥-૬૩૦॥-૬૩૧॥-૬૩૨॥-૬૩૩॥-૬૩૪॥-૬૩૫॥-૬૩૬॥-૬૩૭॥-૬૩૮॥-૬૩૯॥-૬૪૦॥-૬૪૧॥-૬૪૨॥-૬૪૩॥-૬૪૪॥-૬૪૫॥-૬૪૬॥-૬૪૭॥-૬૪૮॥-૬૪૯॥-૬૫૦॥-૬૫૧॥-૬૫૨॥-૬૫૩॥-૬૫૪॥-૬૫૫॥-૬૫૬॥-૬૫૭॥-૬૫૮॥-૬૫૯॥-૬૬૦॥-૬૬૧॥-૬૬૨॥-૬૬૩॥-૬૬૪॥-૬૬૫॥-૬૬૬॥-૬૬૭॥-૬૬૮॥-૬૬૯॥-૬૭૦॥-૬૭૧॥-૬૭૨॥-૬૭૩॥-૬૭૪॥-૬૭૫॥-૬૭૬॥-૬૭૭॥-૬૭૮॥-૬૭૯॥-૬૮૦॥-૬૮૧॥-૬૮૨॥-૬૮૩॥-૬૮૪॥-૬૮૫॥-૬૮૬॥-૬૮૭॥-૬૮૮॥-૬૮૯॥-૬૯૦॥-૬૯૧॥-૬૯૨॥-૬૯૩॥-૬૯૪॥-૬૯૫॥-૬૯૬॥-૬૯૭॥-૬૯૮॥-૬૯૯॥-૭૦૦॥-૭૦૧॥-૭૦૨॥-૭૦૩॥-૭૦૪॥-૭૦૫॥-૭૦૬॥-૭૦૭॥-૭૦૮॥-૭૦૯॥-૭૧૦॥-૭૧૧॥-૭૧૨॥-૭૧૩॥-૭૧૪॥-૭૧૫॥-૭૧૬॥-૭૧૭॥-૭૧૮॥-૭૧૯॥-૭૨૦॥-૭૨૧॥-૭૨૨॥-૭૨૩॥-૭૨૪॥-૭૨૫॥-૭૨૬॥-૭૨૭॥-૭૨૮॥-૭૨૯॥-૭૩૦॥-૭૩૧॥-૭૩૨॥-૭૩૩॥-૭૩૪॥-૭૩૫॥-૭૩૬॥-૭૩૭॥-૭૩૮॥-૭૩૯॥-૭૪૦॥-૭૪૧॥-૭૪૨॥-૭૪૩॥-૭૪૪॥-૭૪૫॥-૭૪૬॥-૭૪૭॥-૭૪૮॥-૭૪૯॥-૭૫૦॥-૭૫૧॥-૭૫૨॥-૭૫૩॥-૭૫૪॥-૭૫૫॥-૭૫૬॥-૭૫૭॥-૭૫૮॥-૭૫૯॥-૭૬૦॥-૭૬૧॥-૭૬૨॥-૭૬૩॥-૭૬૪॥-૭૬૫॥-૭૬૬॥-૭૬૭॥-૭૬૮॥-૭૬૯॥-૭૭૦॥-૭૭૧॥-૭૭૨॥-૭૭૩॥-૭૭૪॥-૭૭૫॥-૭૭૬॥-૭૭૭॥-૭૭૮॥-૭૭૯॥-૭૮૦॥-૭૮૧॥-૭૮૨॥-૭૮૩॥-૭૮૪॥-૭૮૫॥-૭૮૬॥-૭૮૭॥-૭૮૮॥-૭૮૯॥-૭૯૦॥-૭૯૧॥-૭૯૨॥-૭૯૩॥-૭૯૪॥-૭૯૫॥-૭૯૬॥-૭૯૭॥-૭૯૮॥-૭૯૯॥-૮૦૦॥-૮૦૧॥-૮૦૨॥-૮૦૩॥-૮૦૪॥-૮૦૫॥-૮૦૬॥-૮૦૭॥-૮૦૮॥-૮૦૯॥-૮૧૦॥-૮૧૧॥-૮૧૨॥-૮૧૩॥-૮૧૪॥-૮૧૫॥-૮૧૬॥-૮૧૭॥-૮૧૮॥-૮૧૯॥-૮૨૦॥-૮૨૧॥-૮૨૨॥-૮૨૩॥-૮૨૪॥-૮૨૫॥-૮૨૬॥-૮૨૭॥-૮૨૮॥-૮૨૯॥-૮૩૦॥-૮૩૧॥-૮૩૨॥-૮૩૩॥-૮૩૪॥-૮૩૫॥-૮૩૬॥-૮૩૭॥-૮૩૮॥-૮૩૯॥-૮૪૦॥-૮૪૧॥-૮૪૨॥-૮૪૩॥-૮૪૪॥-૮૪૫॥-૮૪૬॥-૮૪૭॥-૮૪૮॥-૮૪૯॥-૮૫૦॥-૮૫૧॥-૮૫૨॥-૮૫૩॥-૮૫૪॥-૮૫૫॥-૮૫૬॥-૮૫૭॥-૮૫૮॥-૮૫૯॥-૮૬૦॥-૮૬૧॥-૮૬૨॥-૮૬૩॥-૮૬૪॥-૮૬૫॥-૮૬૬॥-૮૬૭॥-૮૬૮॥-૮૬૯॥-૮૭૦॥-૮૭૧॥-૮૭૨॥-૮૭૩॥-૮૭૪॥-૮૭૫॥-૮૭૬॥-૮૭૭॥-૮૭૮॥-૮૭૯॥-૮૮૦॥-૮૮૧॥-૮૮૨॥-૮૮૩॥-૮૮૪॥-૮૮૫॥-૮૮૬॥-૮૮૭॥-૮૮૮॥-૮૮૯॥-૮૯૦॥-૮૯૧॥-૮૯૨॥-૮૯૩॥-૮૯૪॥-૮૯૫॥-૮૯૬॥-૮૯૭॥-૮૯૮॥-૮૯૯॥-૯૦૦॥-૯૦૧॥-૯૦૨॥-૯૦૩॥-૯૦૪॥-૯૦૫॥-૯૦૬॥-૯૦૭॥-૯૦૮॥-૯૦૯॥-૯૧૦॥-૯૧૧॥-૯૧૨॥-૯૧૩॥-૯૧૪॥-૯૧૫॥-૯૧૬॥-૯૧૭॥-૯૧૮॥-૯૧૯॥-૯૨૦॥-૯૨૧॥-૯૨૨॥-૯૨૩॥-૯૨૪॥-૯૨૫॥-૯૨૬॥-૯૨૭॥-૯૨૮॥-૯૨૯॥-૯૩૦॥-૯૩૧॥-૯૩૨॥-૯૩૩॥-૯૩૪॥-૯૩૫॥-૯૩૬॥-૯૩૭॥-૯૩૮॥-૯૩૯॥-૯૪૦॥-૯૪૧॥-૯૪૨॥-૯૪૩॥-૯૪૪॥-૯૪૫॥-૯૪૬॥-૯૪૭॥-૯૪૮॥-૯૪૯॥-૯૫૦॥-૯૫૧॥-૯૫૨॥-૯૫૩॥-૯૫૪॥-૯૫૫॥-૯૫૬॥-૯૫૭॥-૯૫૮॥-૯૫૯॥-૯૬૦॥-૯૬૧॥-૯૬૨॥-૯૬૩॥-૯૬૪॥-૯૬૫॥-૯૬૬॥-૯૬૭॥-૯૬૮॥-૯૬૯॥-૯૭૦॥-૯૭૧॥-૯૭૨॥-૯૭૩॥-૯૭૪॥-૯૭૫॥-૯૭૬॥-૯૭૭॥-૯૭૮॥-૯૭૯॥-૯૮૦॥-૯૮૧॥-૯૮૨॥-૯૮૩॥-૯૮૪॥-૯૮૫॥-૯૮૬॥-૯૮૭॥-૯

તુષ્યાને-પ્રદરશાશ્રમ કરવાપડે, સ્ત્રી અને પુત્રાદિકનાં સુખોની તુષ્યાને-અને આત્મજ્ઞાન થવાપડે, પરંતોક આદિકનાં સુખોની તુષ્યાને; પણ તથા દેવી શ્લેષમેવ. ૥૩૮૫ અને એ રીતે સર્વે શાશ્વ સુખોની તુષ્યા એને તબ્ધા પછેજ; સર્વે ધીર પ્રરેષો, તપ કરવાને માટે, વનમાં ગયેલા છે; હે વમુદેવ, દિગ્ગ જોડા; દેવતાઓના-રૂપિઓના-અને પિતૃઓના-એમ ત્રણે પ્રકારના રણ, એટલે કરજ સહિત જન્મે છે; અને તે રણ, અનુ જમે; યજ્ઞો કરવાપડે-શાસ્ત્રાદિકનું અધ્યયન કરવાપડે-તથા પુત્ર વરપત્ન કરવાપડે, મટાજ્ઞા વિનાજ, જેઓ, ભાગી થાય છે; તેઓ એ ભાગધરી, પડીજ જાય છે. ૥૩૮૬ માટે હે મોટી ક્ષુદ્રિયાળા વમુદેવ, તમે; કાષ્ઠ માં, રૂપિઓના, તથા પિતૃઓના; એમ એ રણધરી તો, મુક્ત થયેલા છોજ; માટે દવે યજ્ઞો કરવાપડે, ત્રીજું દેવતાઓનું રણ મટાડીને; સર્વે રણધરી મુક્ત થાઓ. અને તે પછીથી સરણ રહિત થવું. (એટલે તપ કરવાને માટે વનમાં જવા સાર સર્વેના ભાગ કરવું.) ૥૩૮૭ હે વમુદેવ, પૂર્વે જગતના ઇશ્વર હરિ બ્રહ્મ પાનને નક્કી, તમે પરમ બક્તિવડે પૂજેલા છે; હે જેથી એ બ્રહ્મતાનજ, તમારા પુત્ર થયેલા છે ૥૩૮૮

—શ્રીશુક—એ રીતનાં તેમનાં વચ્ચેના સાંભળીને, ખોટા મનવાળાં વસુદેવે; પોતાના માથાપરે નખી, પ્રસન્ન ક-
રારીને, શિવભેતું કામ કરવા લાગે. યજ્ઞમાં તેમનેજ વચાવ્યા. ૧૪૨માં હે રાજા, પછી એ કુરુક્ષેત્રને વિષે;
ધર્મ પ્રમાણે ચાલતા વસુદેવને, એ ધર્મથી વચાવ્યા હપિએ; ઉત્તમ રચનાવાળા યજ્ઞોચ્છ્રી, યજ્ઞન કરાવવા
લાગ્યા. ૧૪૩માં એટલે સાતં ધરેણાં પહેરેલા રાજાએ સહિત સ્નાન કરી, શુંદર વસ્ત્ર અને કમળની માળાઓ
પહેરેલા ને વસુદેવ; યજ્ઞની દીક્ષા લેવાને તૈયાર થયા. ૧૪૪માં અને ગળામાં પદક તથા શુંદર વસ્ત્રો પહેરેલી, રાજ-
યેત્રી તેમની સ્ત્રીઓ; ચંદનઆદિક લગાડીને દીક્ષા લેવાની શાળામાં, હાથમાં સામઝાંચો લેષ લેધને; આવીઓ.
૧૪૫માં ત્યારે સંખ-સુંદગ-પટલ-ભેડી-અને-આનાક વિગેરે વાગ્ન વાગવા લાગ્યાં, નટ અને શુશિકાઓ નાચવા
લાગી. સૂત અને માગધે સ્તુતિ કરવા મંજા; અને સાસ રચરવાળી મંધર્વાઓ, તેમના ભરતારે સહિત
ગાયન કરવા લાગી. ૧૪૬માં પછી તેમને કાન્ટળ અંગતબીને, તથા શરીરે માંખણુ લગાડાવીને, તેમની અદારે
હીઓ સમેત; તંદ્રોત્તે સહિત ચંદ્રમનો કરવાની પેઠે; શિવભેતે તેમને અભિષેક કર્યો. ૧૪૭માં તેવેજા શુંદર

વસ્ત્રો-કંકણ-દાદર-ગાંઠર-અને કુંડલો થકી શુભમરાવકી, સ્ત્રીઓની સાથે; દાદરા સંચિકા, તથા કામિયાનું મા-મુનું એકદા વસુદેવ; શબ્દો શોભતા લાગ્યા. ૧૪૪૮ અને હે મોટા ગગન, તેમના આ વગુશા, રત્નો તથા રેશમી વસ્ત્રો પહેરેલા રૂઢિતો અને સભાસદો પશ્ચ કંદના યજ્ઞના સરચામ્ન શેષી રહ્યા હતા. ૧૪૪૯ તથા પોતપોતાના જીવ્યો થકી વિંટાવલા રાય અને કાશ્વ પશુ, પોતાના પુત્રો અને સ્ત્રીઓ સમેત; હવ અને હવર પોતપોતાની વિઘ્નજોની સાથે, શોભતી પેઢે; તે વખતે શોભતા લાગ્યા હતા. ૧૪૫૦ એમ અમિહોવ આદિક લક્ષ્મીવાળા, પ્રાદ્ત અને વિદુત, તથા દ્રવ્ય ધન-જ્ઞાન ધન-અને ક્રિયા ધન; એક પછી એક, વિધિ સદિત કરીને; હવર જાયવાનું તેમણે પૂજન કર્યું ૧૪૫૧ પછી સમય પ્રાપ્ત થયેથી, શાસ્ત્રમાં કલા પ્રમાણે; શુભમરેલા રૂઢિતોને, અને આલસોને; સારી દક્ષિણા સદિત, ગાયો-જમીનો-અને કન્યાઓનાં; દાન બહુજન પન સદિત આપ્યાં. ૧૪૫૨ પછી તે મોટા ઉપિઓ અને આલસો, યજ્ઞમાન વસુદેવને આગળ કરી; ‘ પતિ સંવાજ ’ અને ‘ અવતળ જ્ઞાન ’ની, વિધિ કરીને; દગ્ધરાગના ધગમાં તથા, ૧૪૫૩ પછીને

કરીને-જેમાંથી-જેનું-જેને અર્થે-જે રીતે-અને જ્યારે-તથા જેના થકી-આ જગત થયા કરે છે; એવા પ્રધાન થકી પર, સાક્ષાત પુરુષ ભગવાન હજાર તમેજ છે. ૥૧૪ ॥ અને આપ અજન્મા અધિકાર ભગવાનના, પોતાથી અજન્મથી આ; અનેક પ્રકારોવાળા વિશ્વમાં, આત્મ સ્વરૂપથી રહીને; પોતેજ દિવ્યાદિક રૂપ, તથા અંતઃકરણ રૂપ થઈ; તેનું પોષણ કરે છે. ૥૧૫ ॥ પ્રાણાદિક અને અંતઃકરણને વિશે જોવામાં આવતી શક્તિઓ આપ વિશ્વને જનનારા પરમાત્માનીજ છે; અને તે જન્મેવડે થતી, દેવતામાં આવતી ચેષ્ટાઓ વિશે; તેઓ પરતંત્ર હોવાથી, સાદૃશ્યપણાના સ્વભાવને લીધે; અમરનાથી થતી ચેષ્ટાઓને લેખેજ, જનજનમાં આવે છે. ૥૧૬ ॥ ચંદ્રની કાંતિ-અગ્નિનું તેજ-સૂર્યનો પ્રભા-નક્ષત્રો અને વીજળીઓની સ્ફુરણ સત્તા-પંડોનો ત્રિશરતા-અને પૃથ્વીની આધારતા તથા ગ્રંથ-એ સર્વે; ખડે જોતાં આપનીજ શક્તિઓ છે. ૥૧૭ ॥ અને જળ વિશેની-તૃપ્તિ-જીવાડવાની શક્તિ-અને તેનો રસ યુષ્ણ-એ સર્વથું; તથા વાયુનાં ઓજ-સહ-ગળ-ચેષ્ટા-અને ગતિ, એ સર્વે પશુ;

આપ હજારનીજ શક્તિઓ છે. ૥૧૮ ॥ દિશાઓનો અવકાશ-દિશાઓ, અને આકાશ, નાદ, ઝોંકાર, તથા સ્પર્શ અક્ષરો, તથા જૂદી જૂદી આકૃતિ વિશેરેને કહેનારી વૈષરી વાણી-રૂપે પશુ; તમેજ છે. ૥૧૯ ॥ દિગ્ધિઓમાં વિષયોને જનજનવાની શક્તિ-તેમના દેવતાઓને વિશે અધિષ્ઠાન શક્તિ-ચુક્રિની નિશ્ચય કરવાની શક્તિ-અને અંતઃકરણની અનુસંધાન શક્તિ-એ સર્વે પશુ; આપજ છે. ૥૧૦ ॥ પાંચ મહાબૂતનું કારણ તામસ અહંકાર-દિગ્ધિઓનું કારણ રાજસ અહંકાર-દિગ્ધિઓના દેવતાઓનું કારણ વૈકારિક અહંકાર-અને જીવોને સંસાર થવાનું કારણ પ્રધાન-એ સર્વે રૂપે પશુ; આપજ છે. ૥૧૧ ॥ નાથ પાળી જનનારા અહીંના સર્વે પ્રાણી પદાર્થમાં, નાથ સંદિત એવા; જેમ દ્રવ્યોના વિકારોમાં જૂળ દ્રવ્યજ સસ છે, તેમ; આપ એકજ સસ છે. ૥૧૨ ॥ ચત્વર-અને તમ-એ ત્રણ યુગો, તથા તેમના પરિણામ રૂપ દસ પદાર્થ વિશેરે સર્વે; આપ પરબ્રહ્મને વિશેજ; માયાથી કલ્યાણ છે. ૥૧૩ ॥ એટલા માટે, એ પદાર્થાદિક, જ્યારે આપને વિશે કલ્યાણલા હોય છે, ત્યારે પશુ; તેઓ

શ્યાત્મનપ્રાણોજીવોવિમર્ષ્યજઃ ॥૬॥ પ્રાણાદીનાંવિશ્વસૃજાંશક્તયોયાઃપરસ્પતાઃ ॥ પારતંત્ર્યદ્વૈસાદૃશ્યાદ્વ્યોષ્ઠૈવચેષ્ટત્ ॥૬॥ કાંતિસ્તેજઃપ્રમાસત્તાચંદ્રાગ્ન્યર્કર્ક્ષવિદ્યુતાં ॥ યત્સ્યૈર્યમ્મૃષ્ટતાંમૂમેર્વૃત્તિર્ગંધોર્ધતોભવાન્ ॥૭॥ તર્ણપ્રાણનમપાંદેવત્વંતાશ્વતદસઃ ॥ ઓજઃસહોબલંચેષ્ટાગતિર્વાયોસ્તવેશ્વરા ॥૮॥ દિશાંત્વમવકાશોડસિદિશઃસ્ફોટઆશ્રયઃ ॥ નાદોવર્ણસ્વમોંકારઆકૃતીનાંપૃથક્કૃતિઃ ॥૯॥ ઇંદ્રિયંત્વિદ્રિયાણાંત્વંદેવાશ્વતદનુગ્રહઃ ॥ અવબોધોભવાન્બુદેર્જીવસ્યાનુસ્મૃતિઃસતી ॥૧૦॥ મૂતાનામસિમૂતાદિરિંદ્રિયાણાંચતૈજસઃ ॥ વૈકારિકોવિકલ્પાનાંપ્રધાનમનુશાપિનાં ॥૧૧॥ નશ્વરંશ્વિહભાવેષુતદસિત્વમનશ્વરં ॥ યથાદવ્યવિકારેષુદ્રવ્યમાત્રંનિરૂપિતં ॥૧૨॥ સત્ત્વંરજસ્તમઙ્ગતિગુણાસ્તદ્દૃત્યશ્વયાઃ ॥ ત્વદ્યદ્વાબ્રહ્મણિપરેકલ્પિતાયોગમાયયા ॥૧૩॥ તસ્માન્નસંત્યમીમાવાયર્હિત્વયિવિકલ્પિતાઃ ॥ ત્વંચામીષુવિકારેષુહ્રાન્યદાવ્યાવહારિકઃ ॥૧૪॥ ગુણપ્રવાહૃતસ્મિન્નબુધાસ્ત્વસ્થિલાત્મનઃ ॥ ગતિંસૂક્ષ્મામબોધેનસંસરંતીહકર્મભિઃ ॥૧૫॥ યદૃચ્છ્યાનૃતાંપ્રાપ્યસુકલ્પામિહુર્લભાં ॥ સ્વાર્થેપ્રમત્તસ્તદ્દયોગતંત્વન્માયયેશ્વર ॥૧૬॥ અસાવહંમમૈવૈતેદેહેચાસ્યાન્ચયાદિષુ ॥ સ્નેહપાશૈર્નિબધ્નાતિભવાન્સર્વમિદંજગત્ ॥૧૭॥ યુવાંનનઃસુતૌસાક્ષાત્પ્રધાનપુરુષેશ્વરૌ ॥ મૂમારક્ષવક્ષપણાવતીર્ણૌતથાત્યહ ॥૧૮॥ તત્તેગતોડ્મ્યરણમદ્યપદારવિંદમાપન્નસંતિભયાપહમાર્તવંધો ॥ એતાવતાડલમલમિંદ્રિયલાલસેનમર્ત્યાત્મદૃક્ત્વયિપરેયદપત્યબુદ્ધિઃ ॥૧૯॥ સૂતીગૃહેનનુજગાદભવાનજોનોસંજઙ્ગહ્યનુયુગાંનિજધર્મગુપ્તૈ ॥ નાનાતનૂર્ગગનવદ્દિદધજ્જહાસિકોવેદમૂન્નઠરુગાયવિભૂતિમાયાં ॥૨૦॥ શ્રીશુકઃ૦ આકર્ષ્યેત્યંપિતુર્વાક્યંભગવાન્સાદ્દર્શનમઃ ॥ પ્રત્યાહપશ્રયાનમ્રઃપ્રહસન્શ્લક્ષણયાગિરા ॥૨૧॥ શ્રીભગ૦વચોવઃસમવેતાર્થતાંતૈતદુપમન્મહે ॥ યન્નઃપુત્રાન્સમુદિશ્યતત્ત્વગ્રામઠદાહતઃ ॥૨૨॥ અહંયુયમસાવાર્યંમેચદ્વારકૌકસઃ ॥ સર્વેડપ્યેવંયદુશ્રેષ્ઠવિમૃશ્યાઃસચરાચરં ॥૨૩॥ આત્માહોકઃસ્વયંજ્યોતિર્નિત્યોન્યોનિર્ગુણોગુણૈઃ ॥ આત્મસૃષ્ટૈસ્તત્કૃતેષુભૂતેષુબહુધેયતે ॥૨૪॥ સ્વાયુજ્યોતિરાપોભૂસ્તત્કૃતેષુયથાશયં ॥ અવિસ્તિરોડ્લપભૂર્યેકોનાનાત્વંયાત્યસાવપિ ॥૨૫॥ શ્રીશુકઃ૦

પરબુધે હોતા નથી; અને તમેજ એ વિકાર રૂપ પદાર્થાદિક રૂપે હોછો; તથા જ્યારે તેઓ આપને વિશે કલ્યાણલા નથી હોતા, ત્યારે પશુ નિર્વિશેષપણે આપજ હોછો. ૥૧૪ ॥ એ રીતે આપ સર્વેના આત્માની સૂક્ષ્મ મતિને, ન જનજનવાથીજ; શોકો, યુક્ષોના પ્રવાદરૂપ, આ સંસારને વિશે; કમોવડે જન્મ મરણ પામ્યા કરે છે. ૥૧૫ ॥ હે હજાર, અહીંનાં મળવાને દુલ્ભ એવો, સર્વ રીતે યોગ્ય મનુષ્ય દેહ; ચંદ્રનાથી પામ્યા છતાં, સ્વાધેને વિશે પ્રમત રહેનારોનું આયુષ્ય; આપની માયાથી મરણમાંજ, ચાલ્યું જાય છે. ૥૧૬ ॥ અને દેહને વિશે; તથા તેની પાછળ લાગેલાં, સ્ત્રી-પુત્ર ધનાદિકને વિશે; 'આ હું અને આ મારાં,' એવા રોદ પાસથી તમેજ, આ સર્વે જગતને ગાંધિલ છે. ૥૧૭ ॥ તમે જાને મારા પુત્રો નથી, પશુ પ્રધાનથકી પર સાક્ષાત પુરુષ ભગવાન હજારજ છે. અને પૃથ્વી હજાર બારરૂપ થયેલા, ક્ષત્રીઓનો નાથ કરવાને માટે, અવતરેલાછો; જેમ તમેજ કહેલું છે. ૥૧૮ ॥ હાલ સુધી દિવ્યાદિકની લાક્ષણ્યોથી આ શરીરનેજ આગાધ માનવાની, અને આપ પરમાત્માઓને પુત્ર સમજવાની; મેં જુદી કરી છે, તેા હવે તેટલા થકીજ ગસ છે; એટલા માટે હવે તો

હું આપ; શરણાંગીનો સંસાર થવારૂપ ભવને મટાડનારા, અને દીનચંધુના ચરણનુંજ; શરણ લઉં છું. ૥૧૯ ॥ આપનો જન્મ યથારાજો, સુવાવડા ધરમાંજ, આપે કર્યું છે કે; "આપ અજન્મા છતાં, ધર્મનું રક્ષણ કરવા સારું, યુગે યુગે; અમેા જેજાંનાં જોડાથી, જન્મેછો;"-માટે આકાશની પેડે સમ રહિત રહીને, નાના પ્રકારનાં શરીરોને ધારણ કરતા, અને છોડી દેતા; આપ થકી પ્રતિવાળા મહાત્માની વિશ્વનિરૂપ માયાને; જનજી શકે, એવો કાણ છે. ૥૨૦ ॥ શ્રીશુક-સારવતીમાં શ્રેષ્ઠ ભગવાન, પિતાનાં એ વચનોને સાંભળી લેછો; નાત્રનાથી વાંકાવળી, હસતાં હસતાં શુંદર વાણીથી, પ્રયુત્તર આપ્યો કે-શ્રીભગવાન-હે તાત, આપે અમેા પુત્રોનાં નામ લેછો, ઉપમા આપી; આ વિશ્વ સંત્રાપી સર્વ તત્ત્વનું નિરૂપણ કર્યું છે, તે આપનાં વચનો યથા-ચેજ છે. ૥૨૧ ॥ હે યાદવોમાં શ્રેષ્ઠ, (પિતાજ); હું (કાશ્ય)-તમેા (ચક્રદેવ)-આ મોટા ભાઈ (રામ)-અને હારકાંના શોકો-તથા સર્વ કાર્ષ્ણ્યરૂપ જન્મ પ્રાણી આદિકને વિશે પશુ-એ રીતેજ વિચારવું થઈતા છે. (અર્થાત એ સધળાનેજ હું રૂપ માનીએ, તેમનું; જાત-માત-આદિક વડે સત્કાર કરવામાં, અને તેમનું

અધિવ ન થવદેવામાં; માત્ર સરખીજ કાળછ રાખવી જોઈએ.) ॥ ૨૩ ॥ આત્મા, એકજ-૨૪-
વપ્રકાર-નિલ-શીત સર્વથા નોખા પ્રકારનો-અને નિર્મુલ્ય-હોવા છતાં, પોતાનીજ સત્ત્વથી પ્રાણી
આદિકને વિશે; તથા એ અજ્ઞાનમાંથી થઈ અજ્ઞાનતા, બીજા પ્રાણીઓ આદિકને વિશે પણ, તે: જેમ આ-
કાશ-વાયુ-તેજ-પ્રાણી-અને પૃથ્વી એ મદા બુદ્ધિ: એમના ધરીજ ઉત્પન્ન થયેલા પદાર્થોને વિશે, અનેક
રૂપોવાળા, થઈને રહે છે: તેમજ, નાના અને મોટા અર્થ કાળને વિશે: પોતે એકજેજ આપેલા હોવા છતાં,
અનેક પ્રકારનો થયેલ હોય, તેમ ધણું રૂપ થયેલા સરખો પણ: પોતેજ જેમ જાણવામાં આવે છે. ॥ ૨૪-
૨૫-શ્રીશુક-એ પ્રમાણે બગવાને કહેલું સાંભળીને, એક જુદી મઠી થયેલા વસુદેવ: પ્રસન્ન મનવાળા થઈને
ચૂપ રહ્યા. ॥ ૨૬ ॥ તે પછી, હે રાજ: પોતાનાજ સર્વ દેવ સ્વરૂપ પુત્રોએ, ગુરુ પુત્રને, પાછો લાવી આપેલાનું
જાણવાથી; થયેલ વિરમવ પામેલાં દેવોએ, દેવે મારી નાંખેલા પોતાના પુત્રોને પાદ કરીને; વિકળપ-

જ્ઞાથી આંધુવાળી આંખોથી, અને રાંકપણથી; કમળ તથા રામને કહ્યું કે. ॥ ૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-હે અપ્રતેય
સ્વરૂપવાળા રામ, અને યોગેશ્વરના હૃદય કમળ: તમે: બંનેને, હું વિષ્ણુ ઉત્પન્ન કરનારા આદિ પુરુષ હૃદય
રોજ માનું છું. ॥ ૩૦ ॥ પૃથ્વી ઉપર બાર રૂપ થયેલા, અને સાક્ષથી અવજે મારને આવનારા રાજાએ વિ-
ચેરે પ્રાણીઓને; કાળ રૂપથી નાશ કરવાને મારે, તમે દમણમાં મારાથઈ અવતરેલાછો. ॥ ૩૧-૩૨-૩૩-હેના અંશના અંશ,
અને તેના પણ અંશભાગથી વિષ્ણુ ઉત્પન્ન-અને ત્રય આદિક થાયછે: એવા આપ વિષ્ણુના આત્મા અને અંતિ
રૂપ બગવાનેજ; હું શરણ લઉં છું. ॥ ૩૩ ॥ તમે યોગેશ્વરના હૃદયોએ; થયેલ વખત મયાં મરી મથેલા,
પોતાના પુત્રને લાવી આપવાનું, ગુરુએ માગવાથી; તેને પિતૃના સ્થાનમાંથી લેલ આવીને, મુકને ગુરુ દક્ષિણમાં
આપ્યો હતો: તે રીતેજ, મારે કામ પણ કરે. અને કંઈ રાજાએ મારેલા, મારા પુત્રોને: પાછા લેલ આવેલા
જોવાની, મારી હઠ્ઠા પૂર્ણ કરે. ॥ ૩૨-૩૩-શ્રીશુક-હે રાજ, એ પ્રમાણે માએ કહેવાથી, રામ અને કમળ

एवंभगवताराजन्वसुदेवउदाहृतः ॥ श्रुत्वाविनष्टनानाधीक्षूष्णींप्रीतमनाअभूत् ॥२६॥ अथतत्रकुरुश्रेष्ठदेवकीसर्वदेवता ॥ श्रुत्वानीतंगु
रोःपुत्रमात्मजाभ्यांसुविस्मिता २७॥ कृष्णरामौसमाश्राव्यपुत्रान्कंसविहिंसितान् ॥ स्मरंतीकृपणंप्राहवैकुण्ठव्यादश्रुलोचना ॥२८॥ देव
की०रामरामाप्रमेयात्मनःकृष्णयोगेश्वरेश्वर ॥ वेदाहंवांविश्वसृजामीश्वरावादिपुरुषौ ॥२९॥ कालविध्वस्तसत्त्वानाराज्ञामुच्छास्त्रवर्तिनां ॥ भू
मेर्भारायमाणानामवतीर्णौकिलाद्यमे ॥३०॥ यस्यांशांशांशभागेनविश्वोत्पत्तिलयोदयाः॥भवंतिकिलविश्वात्मंस्तत्त्वाऽद्याहंगतिंगता ॥३१॥
चिरान्मृतसुतादानेगुरुणाकिलचोदितौ ॥ आनिन्ययुःपितृस्थानाद्गुरुवेगुरुदक्षिणां ॥३२॥ तथामेकुरुतंकामंयुवांयोगेश्वरेश्वरौ ॥ भोजराज
हतान्पुत्रान्कामयेदष्टमाहृतान् ॥३३॥ ऋषि० एवंसचोदितौमात्रारामःकृष्णश्चभारत ॥ सुतलंसंविदिशतुर्योगमाययामुपाश्रितौ ॥ ३४ ॥
तस्मिन्प्रविष्टावुपलभ्यदेत्यराड्विश्वात्मदैवंसुतरांतथात्मनः ॥ तद्दर्शनाल्हादपरिप्लुताशयःसद्यःसमुत्थायननामसान्वयः ॥३५॥ तयोःस
मानीपवरासनमुदानिविष्टयोस्तत्रमहात्मनोस्तयोः ॥ दधारपादावनिज्यतज्जलंसहृंदआब्रह्मपुनद्यदंबुह ॥३६॥ समर्हयामाससतौविभूति
भिर्महार्हवस्त्राभरणान्दुल्लेखनैः ॥ तांबूलदीपामृतभक्षणादिभिःस्वगोत्रवितात्मसमर्पणेनच ॥३७॥ सइंदसेनोभगवत्पदांबुजंविभ्रन्मुहुःप्रेम
विभिन्नयाभिषा ॥ उवाचहानंदजलाकुलेक्षणःप्रहृष्टरोमानृपगद्गदाक्षरं ॥३८॥ बलि० नमोऽनंतायबृहतेनमःकृष्णायवेधसे ॥ सांख्ययोग
वितानायब्रह्मणेपरमात्मने ॥३९॥ दर्शनंवांहिभूतानांदुष्प्रापंचाप्यदुर्लभं ॥ रजस्तमःस्वभावानांयन्नःप्राप्तौयदृच्छया ॥४०॥ दैत्यदानवगं
धर्वाःसिद्धविद्याध्रचारणाः ॥ यक्षरक्षःपिशाचाश्चभूतप्रमथनायकाः॥४१॥ विशुद्धसत्त्वधाम्न्यद्वात्वयिशास्त्रशरीरिणि ॥ नित्यंनिबद्धवैरास्ते
यंचान्येचतादृशाः ॥४२॥ केचनोद्धवैरेणभक्त्याकेचनकामतः ॥ नतथासत्त्वसंरब्धाःसन्निकृष्टाःमुरादयः ॥४३॥ इदमित्यमितिप्रायस्त
वयोगेश्वरेश्वर ॥ नविदंत्यपियोगेशारोगमायांकुतोवयं ॥४४॥ तन्नःप्रसीदनिरपेक्षविनग्ययुष्मत्पादारविंदधिषणान्यगृहंधकूपात् ॥ निष्क

પોતાની કોમ માથાને આશ્રય કરીને; મુતળ પાતાળમાં મથા. ॥ ૩૩ ॥ તેઓ બીજના-પોતાના-અને આખા
વિશ્વના-આત્માને, ગળી રાજાએ આવેલા દેખી; તેમના દર્શનના આનંદથી પિગ્મેલા મનવાળો તે, પોતાના
અનુભવે સંહિત એકાએક હઠી કરી પડ્યો; તેમને પડે લાગ્યો. ॥ ૩૪ ॥ અને રાજ થઈને ઉત્તમ આસને
લાવી આપ્યાં; તથા જાણા પર્વત સર્વને પવિત્ર કરનાર, એ મદાત્માઓના પગ ધોવાના જળને; પોતાના
સંમર્પણો સંહિતને માથે ચઢાવ્યું. ॥ ૩૫ ॥ પછી મન અને મન તેમના વિશે અપેલ કરીને, તેણે ધણું
કિશોરી વસ્ત્ર-ધરણી-તમેજા-અંદા-રીવા-અને અમૃત જેવા આવના પદાર્થો વિચેરેલથી, તેમનું સારી રીતે
પૂજન કર્યું. ॥ ૩૬ ॥ હે રાજ પછી પ્રેમથી મિત્રવધી જુદીથી બગવાનાં ચરણ કમળને, વારંવાર પારણ
કરના-આંખોમાં આનંદનાં આસુ આવેલા-અને ઉપાડાં કાઢ્યાં થયેલા-ગળી રાજન બળમળા ધારીથી ભોલ્યા
કે. ॥ ૩૭ ॥ બળી-આપ મોટા અને અનંત રામને મળું છું. તથા સાંખ્ય અને યોગને પ્રવર્તવનારા-પરબ્રહ્મ-
પરમશક્તિ-અને વિષ્ણુના, એવા આપ કમળને પણ મળું છું. ॥ ૩૮ ॥ આપનાં દર્શન પ્રાણીઓને દર્શન

હોવા છતાં, પદ્મજાથીજ અમે રમેણુળી અને તમેણુળી રચનાવ પાળાને; પ્રામ થયેલ છે એ
અમને મોટા લાભ થયો છે. ॥ ૪૦ ॥ કારણ દૈત્ય-દાનવ-સિદ્ધ-અંધવે-વિદ્યાધર-ચારણ-વક્ષ-રાક્ષસ
-પિશાચ-જૂત-અને પ્રમથેના અધિપતિઓ-તથા આપના સાથે દમેશાં વેર રાખનારા અમે-અને અંધાજ
બીજાઓ સર્વને; આપ વેદ રૂપ શરીરવાળા તથા શુદ્ધ સત્ત્વ ગુણના સ્થાન બગવાનાં દર્શન તો થાયછેજ.
॥ ૪૧-૪૨ ॥ છતાં કેટલાએક (શિશુપાળ આદિક) દેવતાવાની બક્તિથી-અને કેટલાએક (ગોપીઓ આદિક) કામ
ભાવની બક્તિથી-જે રીતે આપના સમીપ પહોંચે પામેલા છે, તે રીતે તો સત્ત્વગુણી દેવતાઓ આદિક પણ;
પાત્રી શક્તા નથીજ. ॥ ૪૩ ॥ આપ યોગેશ્વરના હૃદયરતી માથા, આ રીતની અને આટલીજ છે; એમ ધણું
કરીને યોગેશ્વરો પણ, જાણતા નથી; તો પછી અમે તો જાણીએજ છાંતી. ॥ ૪૪ ॥ આપ મારા ઉપર પ્રસન્ન
થાઓ, કે જેથી હું: અપેક્ષા વિનાના પુરુષોએ શોધેલા, આપના ચરણ કમળના સ્થાન થઈ વિરમ; એવા
ધર નામના, અમારા કૃત્રામાંથી નીકળીને; વિશ્વના શરણ રૂપ, આપ બગવાના ચરણને પામવાની હઠ્ઠાથી

શયેલા તેઓ, નાપ રહિત ધર્મને; પોતાના લોકમાં અશે. ૧૫૦૪ એ રીને એ, સ્વર-કદમિય-પરિપત-પતંગ-
 જુદામત-અને ધૂપી-એ છેએ જાણી મારી પ્રસન્નતાથી, પાછા સદમનિને પાગશે. ૧૫૧૪-શીશુક-ખળી રાખએ
 પૂજન કરેલા તેઓ, આરીને કહીને; તેમને સાથે લેઈ, પાછા હારકા આપ્યા; અને પુત્રો માતાની સ્વકીનીમાં
 કર્યા ૧૫૨૪ તેમને દેખવા થકી, પુત્ર સ્નેહવડે પાનો જુદેમાં દેવજીએ; તેઓને છાતી સરસા દાખીને,
 ખેળામાં બેસારવા; અને તેમનાં સાથો વારંવાર મુંઝવાં, ૧૫૩૪ અને જેના થકી આ સદ્ગીરી પ્રકૃતિ થાય છે,
 તે વિસ્તુતી માયાથી મોહં પામીને; પુત્રોના સ્પર્શથી, આનંદમાં ડુખીગયેલાં દેવજીએ પ્રસન્નતાવડે; તેઓને ધવ-
 શવ્યા. ૧૫૪૪ એ રીને મદાનૂત બમવાને પીનાં વેણું, દેવકીના સ્તનના અમૃતરૂપ દૂધ પીવાથી; અને નારાયણ
 બમવાનના અંગનો સ્પર્શ થવાથી; આત્મગ્દાને પાછું પામેલા, તેઓ; એ મોવિદ બમવાનને-દેવકીને-સુદેવને-

અને રામને-પણ નમસ્કાર કરીને, સર્વ લોકો જોનાં; દેવતાઓના પામ સ્વર્ગમાં, ચાલ્યા ગયા. ૧૫૬૫ હે રાજા, તે મુનેલાઓનું આપવું. અને પાછું જવું દેખવાથી; ધણાં વિરમણ પામેલાં, દેવકીએ; તે સમયેના કશ્ચે રમેલી માયાજ માની. ૧૫૬૬ હે જનવંશી રાજા, એ રીતના અદ્યત્ત પરાક્રમે, અનંત પરાક્રમી કશ્ચે પરમાત્માનાં પારખિનાનાં છે, ૧૫૬૭—સૂત—જયતના પાપને પૂરેપૂરું મટાડનારાં—અને ભક્તોના સુંદર કાનને ભરી દેનારાં—ભાસપુત્રે વર્ણન કરેલાં—મોહારી ભગવાનની અક્ષય કીર્તિયાગાં—આ ચરિત્રેને જે કોઈ સાંભળે, અથવા સંભળાવે; તેને ભગવાનની ભક્તિ પ્રાપ્ત થયે, તે નિર્ભય સ્થાનને પામે. ૧૫૬૮ શ્રી ભા. ૬. સ્કં. પં. અ. સં. ૮૮૫

અધ્યાય ૮૬ મો.—પરીક્ષિત—હે બ્રાહ્મણ, મારા બાપની મા, અને રામ તથા કાશ્યપનાં બેહેન; સુ-વંશને, અર્જુન કેવી રીતે પરણ્યા હતા; તે જાણવાને હું ઇચ્છું, ૧૫૬૯—શ્રીશુક—સમય અર્જુન, તીર્થ યાત્રા કરતા સારે પરી પ્રદક્ષિણ કરતાં. જ્યારે પ્રમસમાં આવ્યા. ત્યારે તેમજે માંભણ્યે કે; "તેમનાં મામાની કીર્તિને

મન, પોતાનામાં છે; છતાં તેને અગ્રણ્ય દુર્યોધન શિવાય, બીજાને આપનાર નથી. ” તેથી એ કન્યાની કુચ્છાથી, પોતે ત્રિદંડી સંન્યાસી થયુંને; હારકોમાં ગયા. ૩૨-૩૩ અને એ સ્વાયં સત્પત્તાશ અર્જુને, એનાં સાના આર મદિતા સાંજ વાસ કર્યો; ત્યારે એ મામતા બોલેછે, તથા તેમને નદી ઝાળખેલા અગ્રણ્યે પશુ; તેમને વારંવાર સત્કાર કર્યો. ૩૪ અને એક દિવસે તો, અગ્રણ્યે તેમને અતિથિ તરિકે તોતરં આપ્યું. અને પોતાને ધેર લેઈ જઈને, તેમણે શ્રદ્ધાથી આપેલું શિક્ષાનું અન્ન તે જમ્યા. ૩૫ ત્યાં સીરપુર પોતા મનને દરવાજી ઉત્તમ કન્યા, તેમના જ્ઞેયમાં આવવાથી; તે પ્રિતિથી પ્રકૃતિત યથેક્ષી આંખો વાળીને વિષે, તેમને ભાવ થઈને; તે-મનુ મન, તેમાંજ લાગી મયું. ૩૬ અને તે કન્યાએ પશુ, એ સ્ત્રીઓના મનને મમે એવાને નેવા થઈ; હસતાં અને આંખોમાં લાગતી નિશાળી દેખાડતાં, પોતાનું મન તથા નજર તેમાંજ લગાડતાં. ૩૭ તે પછી એ કન્યાનેજ કપાન કરના અને લાગ એવાના અજાનનું વિષ્ણુ અગ્નિ અગ્રવાન કામ થઈ બાગી જઈને સીંચે.

તેમને નિર્મલ પણી નહીં પડતા એવાને એક જોડી દેવાવાળા, રથમાં બેસીને કિશોરી બદર નીકળેલાં એ સુગન્ધાને તેના માથાપ તથા કાંધાની સંભળી યશો, એ મદારથી અનુભવે; રથમાં બેસી પનુષ્પ ધારણ કરીને, તેમનું રક્ષણ કરનારા બુધો પાડતા પોદાઓને નસાડી નરીને; સિદ્ધ જેમ પોતાનો બાગ લેઈ બંધ, તેમ દરજી કરડ. ૧૪-૧૫ ॥ તે સાંભળવાથી પુત્રમયા મદા સમુદ્રની પેટે, બગરામ અર્ધન કોપ્યા; પશુ કાંચે અને બીજા સુલહેએ પગમાં પડી તેમને સમજાવીને; શાંત કર્યા. ૧૨૧ ॥ એટલે પછીથી તેમણે શાંત થઈને, એ પર કેનાને માટે; પશુ કિમ્મનના સર સામાન-દારી-ધોડા-રથ-દાસ-અને દારીઓ વિગેરેની, પેદેશમણી મેલકાની દીની ૧૨૨ ॥ શ્રીશુક-ને પછી કહ્યું એક શ્રવણ નામનો કિતમ આદ્યજી, જે કાંચ બગવાળો પ્યારો-અગવાળો એકાંતિક બકિત થઈ કુતર્ય થયેલા-શાંત-વિદાન-અને વિપવાદકને વિશે પ્રીતિ વિતાવે-

એવો હતો. ૧૨૩ ॥ અને તે વિદેહ રાજાની મિથિલા નગરીમાં રહેવારે, શુદ્ધરથ આદ્યજી; કોઈ બનતી કામના-વાચો હોવા નહીં કરતાં, જે કોઈ પદ્મચાંચી મળી આવે; તેટલાપડે પોતાનો નિર્વાહ, તથા પોતાને કરવાની ધર્મસંબંધી સર્વ ક્રિયાઓ પશુ; કરતો હતો. ૧૨૪ ॥ તથા દેવની હાજરી, રોજ રોજ; તેનો નિર્વાહ આજવા પુરતુર તેને મળી રહેતું હતું; પશુ કદીએ અધિક મળતું નહતું. છતાં તેટલામાં સંતોષ પામીને, પોતાને પર તેવી ક્રિયાઓ; તે કરતો હતો. ૧૨૫ ॥ અને હે પરીક્ષિત, એ દેશનો બહુવાચ્ય નામનો મિથિલ રાજા પશુ; તેના સરખોજ અને અર્ધકાર વિનાનો હતો. તેથી એ બેડ જણા; અનુભવ અગવાળને પ્રિય હતા. ૧૨૬ ॥ પછી એ બંને ઉપર પ્રસન્ન થયેલા સમર્થ બગવાળ, દારકે દાગર કરેલા રથ ઉપર બેસીને; નારદ-રામદેવ-અર્ધન-વેદવ્યાસ-કરુણાચ-અરીન-આદ્યજી-દુષોતે-શુદ્ધરથ-કરુણ-મૈત્રેય-અને અપલ વિગેરે

દયંગમ ॥ હસંતીત્રીડિતાપાંગીતત્રયસ્તત્તદયેક્ષણા ॥૭॥ તાંપરંસમનુશ્યાયવ્રંતરંપ્રેક્ષુર્નુનઃ ॥ નલેભેશંભ્રમચિત્તઃકામેનાતિબલીયસા ॥૮॥ મહત્યાદેવયાત્રાયાંરથસ્થાંદુર્ગનિર્ગતાં ॥ જહારાનુમતઃપિત્રોઃકૃષ્ણસ્યચમહારથઃ ॥૯॥ રથસ્થોધનુરાદાયશુરાંશ્વારંધતોમટાન્ ॥ વિદ્રાવ્યક્રો શતાંસ્વાનાંસ્વભાગંમૃગરાડિવ ॥૧૦॥ તચ્છ્રુત્વાક્ષુભિતોરામઃપર્વણાવમહાર્ણવઃ ॥ ગૃહાતપાદઃકૃષ્ણોનસુલ્લઙ્ગિશ્ચાન્વશામ્યત ॥૧૧॥ પ્રાહિણો ત્યારિર્બર્હાણિવરવધ્વોર્મુદાવલઃ ॥ મહાધનોપહરેમરથાશ્વનરયોષિતઃ ॥૧૨॥ શ્રીશુકઃકૃષ્ણસ્યાસીદ્વિજશ્રેષ્ઠઃશ્રુતદેવહૃતિશ્રુતઃ ॥ કૃષ્ણૈક મક્ત્યાપૂર્ણાર્થઃશાંતઃકવિરલંપટઃ ॥૧૩॥ સડવાસવિદેહેષુમિથિલાયાંગૃહાશ્રમી ॥ અનીહયાગતાહાર્યનિર્વાર્તિતનિજક્રિયઃ ॥૧૪॥ યાત્રામા વંત્વહરહર્દેવાદુપનમત્યુત ॥ નાધિકંતાવતાનુષ્ઠઃક્રિયાશ્ચક્રેયયોચિતાઃ ॥૧૫॥ તથાતદ્રાઘૂપાલોઽગવહુલાશ્વહૃતિશ્રુતઃ ॥ મૈથિલોનિરહંમાનડ માવપ્યચ્યુતપ્રિયૌ ॥૧૬॥ તયોઃપ્રસન્નોભગવાન્દારુકેણાલ્લતંરથં ॥ આરુહ્યસાકંમુનિભિર્વિદેહાન્પ્રયયૌપ્રભુઃ ॥૧૭॥ નારદોવામદેવોઽત્રિઃકૃષ્ણોરામોઽસિતોઽરુણિઃ ॥ અહંબહસ્પતિઃકપ્થોમૈત્રેયશ્ચયવનાદયઃ ॥૧૮॥ તવતત્રતમાયાંતંપૌરાજાનપદાનૃપ ॥ ઉપતસ્થુઃસાર્ધહસ્તાગ્રહૈઃ સૂર્યમિવોદિતં ॥૧૯॥ આનર્તધન્વકુરુજાંગલકંકમત્સ્યપાંચાલકુંતિમધુકૈકયકોસલાર્ણાઃ ॥ અન્યેચતન્મુખસરોજમુદારહાસસ્ત્રિગ્ધેક્ષણં નૃપપુર્વદેશિભિર્નૃનાર્યઃ ॥૨૦॥ તેજઃસ્વવીક્ષણવિનષ્ટતમિસ્ત્રદૃગ્મ્યઃક્ષેમંવિલોકગુરુરર્થદૃશંચયચ્છન્ ॥ શૃણ્વનદિગંતધવલંસ્વયશોઽશુભ્રમં ગીતંમુરેન્મિરગાન્નકૈર્વિદેહાન્ ॥૨૧॥ તેઽચ્યુતંપ્રાપ્તમાકર્ણ્યપૌરાજાનપદાનૃપ ॥ અભીયુર્મુદિતાસ્તસ્મૈગૃહીતાર્હણપાણયઃ ॥૨૨॥ દૃષ્ટ્વા તત્તમશ્લોકંપ્રીત્યુત્કુન્દાનનાશયાઃ ॥ કૈર્ધૃતાંજલિભિર્નેમુઃશ્રુતપૂર્વાસ્તથામુનીમ્ ॥૨૩॥ સ્વાનુગ્રહાયસંપ્રાપ્તઃસ્વાનોતંજગદ્ગુરું ॥ મૈથિલઃશ્રુતદેવશ્વપાદયોઃપેતતુઃપ્રભોઃ ॥૨૪॥ ન્યમંત્રયેતાંદાશાર્હમાતિથ્યેનસહદ્વિજૈઃ ॥ મૈથિલઃશ્રુતદેવશ્ચયુગપત્સંહતાંજલી ॥૨૫॥ ભગવાંસ્તદભિપ્રેત્યદ્વયોઃપ્રિયચિકીર્ષયા ॥ ડમયોરાવિશદ્દેહમુભામ્યાંતદલક્ષિતઃ ॥૨૬॥ શ્રોતુમપ્યસતાંદૂરાજ્જનકઃસ્વગૃહાગતાન્ ॥ આનીતેવાસનાગ્ર્યેષુસુસ્વા સીનાન્મહામનાઃ २૭ ॥ પ્રવૃદ્ધમક્ત્યાડર્પત્તદયાસ્ત્રાવિલેક્ષણઃ ॥ નત્વાતદંઘ્રીન્પક્ષાલપત્તદપોલોકપાવનીઃ ॥૨૮॥ સકુટુંબોવહન્મૂર્ધ્નાપૂજયાંચકર્કઈ

મુનિઓને સાથે લેઈ વિદેહના મુકુટમાં ગયા. ૧૭-૧૮ ॥ હે રાજા, હાં જતાં, માર્ગમાં શેડેરાના અને મામોના લોકો; હાથમાં અર્ધ્ય લેઈને; ગ્રહો સહિત કિતમ સૂર્યની પેટે, તેમનું પૂજન કરતા હતા. ૧૯ ॥ અને આનર્ત-ધન્વ-કુરુ-વનમલ-કંક-મત્સ્ય-પાંચાલ-કુંતી-મધુ-કૈકય-કોસલ-તથા અર્જુ દેશનાં જીઓ, અને પુરુષો; તથા બીજાંઓ પશુ; એ દિદાર રીતે દસતા, અને મીઠાશથી બેતા; અગવાળના મુખાવિદને, નબર ભરીને નિરખતા હતા. ૨૦ ॥ એમ પોતાના દર્શનપડે, અજાન ગટેલા તે લોકને; એ એકે લોકના સુર, અગવાળ કલ્યાણની પ્રાપ્તિ કરતા; દિશાઓના અંત સુધી, દેવ અને મનુષ્યોએ ગવાળી; અ-સુખનો નાશ કરવારી, પોતાની ઉચ્ચતા કીર્તિને; સાંભળતા સાંભળતા, ધીમે ધીમે, વિદેહના દેશમાં આજ્યા આવ્યા. ૨૧ ॥ ત્યારે અનુભવ અગવાળ આવેલાનું, સાંભળવાથી; સ્વાંતા નગરોના અને મામોના લોકો પશુ, આનંદથી હાથમાં પૂજનના પદાર્થો લેઈ આવીને; તેમની સામે ગયા. ૨૨ ॥ અને એ મોટી કીર્તિવાળા

અગવાળને, તથા પૂરે નામ થકીજ સાંભળેલા, મુનિઓને દેખીને; પ્રદુક્ષિત થયેલાં મન અને મોહાંઓથી, એક હાથ બેડીને; તેમને માથાપડે પડે લાગતા મંડ્યા. ૨૩ ॥ તથા એ શ્રુત દેવ આદ્યજી, અને બહુવાચ્ય રાજા બંને જણા; પોતાનાજ ઉપર અનુચ્છ કરવાને, અગવાળ પધારેલાનું માનીને; અગવાળના પગમાં પડ્યા. ૨૪ ॥ અને તે બંને જણાએ, સાથેજ હાથ બેડીને; આદ્યજી સહિત દાશાર્હ અગવાળને, પોતાને ઘેર પરાજ્યા થવા સાહે; નોતરાં આપ્યાં. ૨૫ ॥ એટલે અગવાળે, તે બંનેના મનના અભિપ્રાયને સમજી જઈને, તે બંનેનું પ્રિય કરવા સાહે; તે બેકને એક બીજાની ખગર પડે નહીં, તેમ; બંનેનાં ધરમાં પ્રવેશ કર્યો. ૨૬ ॥ પછી નીચ પુરુષોના સાંભળવામાં પશુ ન આવે, એવા; એ અગવાળ, તથા મુનિઓને; મોટા મનના બહુવાચ્ય રાજાએ, પોતાને ઘેર લેઈ જઈને; ઉત્તમ આસનો ઉપર બેસાડ્યા. ૨૭ ॥ અને વધેલી ભક્તિથી તેણે, મનમાં હરખ થવાથી, આખ્યામાં આંસુ આવી જઈને; નગરકાર કર્યા પછી, તેમના પગ ધીકાતા, લોકો જાતને

માન કરનારા જાણે; પોતાના પરિવાર સહિત માથે ચઢાવ્યું; અને મંત્ર-કૃત્ત્વા દાર-વશ-ધરણી-ધૂપ-દીપ-અર્ચ-માયો-અને બીજા વિશેષ અર્પણ કરવાવડે; તે મહાત્માઓનું પૂજન કર્યું. ॥૨૮-૨૯॥ અને અન્ના-દિકથી તૃપ્ત કરેલા, તે મહાત્માઓને મધુર વાણીથી, પ્રસન્ન કરતા; તથા ભગવાનના ચરણને પ્રેમથી ઓળા-માં લેખે, સ્પર્શ કરતા; રાજ્યો; આનંદથી કવું કે. ॥૩૦॥-અહુજાથી-સર્વ પ્રાણીઓના આત્મા અને સાક્ષી, આપ સ્વયંપ્રકાશ ભગવાને; પોતાના ચરણ કમળનું દર્શન, અમે, આપનું સ્પર્શ કરનારને; આપેલું છે. ॥૩૧॥ જેથી આપે કહેલું વચન, “મારા ઓકાનિક બંધનના કરતાં, મને સંકર્ષ-લક્ષી-અને જ્ઞાના પણ, અધિક પ્રિય નથી.” એવું, જે છે, તેને સ્વ કરવાનેજ; આપ અમારી નજર આમળ પધારવા છો. ॥૩૨॥ નિષ્કિં-અન અને શાંત યુગિઓને, આપ આત્મ સ્વરૂપ પણ, આપો છો; એ વાતને જાણનાર, કયો પુરુષ; આપના ચરણ કમળનો લાભ કરી શકે. ? ॥ ૩૩ ॥ જેમણે વાદવોના કુળમાં અવતરીને, જન્મ મરણ પામતા

મનુષ્યોની શાંતિને મારે; ત્યજે લોકના દુષ્ટતા નાશ કરનાર, પોતાના વશને; વિરતારેલો છે. ॥ ૩૪ ॥ એવા અત્યંત શાંતિવાળું તપ કરનારા નારાયણ રૂપિ, અને અનુદિત જુદિવાળા આપ કમળ ભગવાનો; હું નમસ્કાર કેરું છું. ॥ ૩૫ ॥ હે ભગવાન, અમારા ધરમાં, આજણુ સદિન કેટલાક દિવસ સુધી આપ રહીને; આપની ચરણરજથી નિમિ રાજ્યના કુળને પાવન કરો. ॥ ૩૬ ॥—શ્રીશુક—એ રીતે રા-જ્યે પ્રાર્થના કરવાથી, એ લોક માત્રનું પોપણ કરનારા ભગવાને; ત્યાં રહીને એ ગિધિલા નમરીના પુરુષો અને ઓઓનું, કલ્યાણ કર્યું. ॥૩૭॥ આણીનરૂં શ્રુત દેવ જ્ઞાણ પણ, યુગિઓ સહિત, અમ્યુત ભગવાન પોતાને ઘેર આવેલા દેખી જહુલાથી પેટેજ; તેમને નમસ્કાર કરીને, ધણેજ રાજ થઈ; વજ્ર હથારીને, નાચવા મંડ્યો. ॥૩૮॥ અને પોતે આજણુ, ધાસ-પાટણ-અને સારીઓ કપર; તેઓને બેસારીને. તથા સ્વામત વચનથી તેમને સત્કાર કરીને; પછી પોતાની બી સહિત, પ્રેમવડે તેણે તેમના પપ પળાવ્યા. ॥૩૯॥

શ્વરાનૃ॥ગંધમાલ્યાંબરાકલ્પધૂપદીપાર્ધગોઘૃષૈઃ॥૨૯॥ વાચામધુરયાપ્રીણાન્નિદમાહાન્નતર્પિતાન૥પાદાવંકગતૌવિષ્ણોઃસંસ્પૃશન્શનકૈર્મુદા॥૩૦
રાજા૦ભવાન્હિસર્વભૂતાનામાત્માસાક્ષીસ્વદૃગ્વિભો ॥ અથનસ્ત્વત્પદાંભોજસ્મરતાંદર્શનંગતઃ॥૩૧॥ સ્વવચસ્તદ્દતંકર્તુમસ્મદ્ગોચરોભવાનૃ
યદાત્યૈકાંતભક્તાન્મેનાનંતઃશ્રીરજઃપ્રિયઃ ॥૩૨॥ કોનુત્વચ્ચરણાંભોજમેવંવિદ્વિસૃજેત્પુમાનૃ ॥ નિષ્કિંચનાનાંશાંતાનાંમુનીનાંપસ્ત્વમાત્મદઃ
॥૩૩॥ યોવતીર્યયદોર્વશેનૃણાંસંસરતામિહ૥યશોવિતેનેતચ્છાંત્યૈવૈલોક્યવૃજિનાપહં ॥૩૪॥ નમસ્તુભ્યંભગવતેકૃષ્ણાયાકુંઠમેધસે ॥ નારાય
ણાયઋષયેસુશાંતંતપર્હયુષે॥૩૫॥ દિનાનિકતિચિદ્ભૂમન્ગૃજાન્નોનિવસદ્વિજૈઃ ॥ સમેતઃપાદરજસાપુનીહીદંનિમેઃકુલં ॥૩૬॥ ત્યુપામાંવેતોરા
જ્ઞાભગર્વાલ્લોકભાવનઃ॥ ઉવાસકુર્વન્કલ્યાણમિથિલાનરયોપિતાં ॥૩૭॥ શ્રુતદેવોડચ્યુતંપ્રાપ્તંસ્વગૃહાન્જનકોપથા ॥ નત્વામુનીન્સુસંતદ્દોધુ
ન્વન્વાસોનનર્તહ૥૩૮॥ તૃણપીઠઘસીધ્વેતાનાનીતેષૂપવેશ્યસઃ ॥ સ્વાગતેનાભિનંદ્યાંઘ્રીન્સમાર્યોડવનિજેમુદા ॥૩૯॥ તદંભસામહાભાગઆ
ત્માનંસગૃહાન્વયં ॥ સ્નાપયાંચક્રઊદ્ધર્ષોલબ્ધસર્વમનોરથઃ ॥૪૦॥ ફલાર્હણોશીરશિવામૃતાંભસામૃદાસુરભ્યાતુલસીકુશાંબુજૈઃ ॥ આરાધયામા
સયથોપપન્નયાસપર્યયાસત્ત્વવિવર્ધનાંધસા ॥૪૧॥ સતર્કયામાસકુતોમમાન્વભૂદ્રહાંધકૂપેપતિતસ્યસંગમઃ ॥ યઃસર્વતીર્થાસ્પદપાદરેણુભિઃકૃ
ષ્ણેનચાસ્યાત્મનિકેતમૃસુરૈઃ ॥૪૨॥ સૂપવિષ્ણાન્કૃતાતિથ્યાન્શ્રુતદેવડપસ્થિતઃ ॥ સમાર્યસ્વજનાપત્યડવાચાંધ્યભિમર્શનઃ ॥૪૩॥ શ્રુતદેવ૦
નાયનોદર્શનંપ્રાપ્તઃપરંપરમપૂરુષઃ ॥ યર્હીદંશક્તિભિઃસૃષ્ટાપ્રવિષ્ટોહ્યાત્મસત્તયા ॥૪૪॥ યથાશયાનઃપુરુષોમનસૈવાત્મમાયયા ॥ સૃષ્ટાલોકંપરં
સ્વાપ્રમનુવિશ્યાવભાસતે ૪૫ ॥ શૃણ્વતાંગદતાંશશ્વદર્ચતાંત્વાડભિવંદતાં ॥ નૃણાંસંદધતામંતર્હદિભાસ્યમલાત્મનાં ॥૪૬॥ ત્હદિસ્થોડપ્યતિદૂરસ્યઃ
કર્મવિક્ષિપ્તચેતસાં ॥ આત્મશક્તિભિરગ્રાહ્યોડપ્યંત્યુપેતગુણાત્મનાં ॥૪૭॥ નમોસ્તુતેડ્યાત્મવિદાંપરાત્મનેઅનાત્મનેસ્વાત્મવિભક્તમૃત્યુવે ॥ સ
કારણાકારણલિંગમીયુષેસ્વમાયયાસંવૃતરુદ્ધદૃષ્ટ્યે ॥૪૮॥ સત્વંશાધિસ્વમૃત્યાન્નઃકિંદેવકરવામહે ॥ એતદંતોનૃણાંકેશોયદ્જ્ઞવાનક્ષગોચરઃ ॥

અને તે પાણી થઈ, દરખ વધેલા અને સર્વ મનોર્થ સિદ્ધ થયેલા; તે જાણે પોતે, તથા તેના ધરનાં સર્વ માણસોએ; સ્નાન કર્યું. ॥૪૦॥ પછી રૂપ-પૂજનના પદાર્થો-વાળા નાંખેલાં દંડાં પાણી-સુગંધીવાળી મટી-તુલસી-ડાબ-કમળ-અને સત્વશુદ્ધી અન્ન-તથા પીત્તું જે મળી આવ્યું તે વડે; પૂજન કરીને, તેમનું આરા-ધન કર્યું. ॥૪૧॥ અને તે પછી વિચારવા લાગ્યો કે; આ ધર રૂપી કંડા અને અંધારા કૃપામાં પેડેલા મને, સર્વ તીર્થના કૃપિત રથાન શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન, અને તેમના નિવાસ રૂપ જ્ઞાણો; જેઓની ચરણરજનો સમાગમ, શા થઈ થયો હશે ? ॥૪૨॥ તે કેડે જમીને, સુખે બેઠેલા; તે મહાત્માઓના પપ, પોતે પોતાની બી-સ્વરૂપો-અને ઊંડાઓ સહિત, આપવા લાગીને; તે બોલ્યો કે; ॥૪૩॥-શ્રુતદેવ-આપ પરમાત્મા ધરગ પુરુષનું દર્શન, અમે આજજ પામ્યા; એમ નથી. પણ જ્યારથી આપે પોતાની શક્તિ બેટલે માયા થઈ, આ વિશ્વને સ્રષ્ટ્યું છે; અને તેમાં, આત્મ સ્વરૂપવડે, પેડેલા રહેલા છો; સ્વાર્થીજ અમને તો દર્શન થયેલું છેજ. ॥૪૪॥ જેમ કંઈક ગમેલે પ્રથમ પોતાના મનની માયામીજ, રૂપમ આવરથાના પીળા દેહને; અને તેને લમની

સર્વ જાળને; સજીને, જાણે તેમાં પેડો હોય, એમ જણાયછે; તે રીતેજ આપ પણ પાછળથી, વિશ્વને વિશે પેડેલા સરખા જણાઓ; પણ ખરું જોતાં તો, મૂળ થઈજ રહેલા છો. ॥૪૫॥ સર્વે આપનું શ્રવણ કરનારા આપના વિશેજ જાણનારા-આપનુંજ પૂજન અને અભિવંદન કરનારા-નિમગ્ન મનવાળા પુરુષોને પણ, આપ હૃદયની અંદરજ ભાષ્યમાન થાઓ. ॥૪૬॥ અને હૃદયને વિશે આપ રહેલાજ હોવા છતાં પણ, કમો થઈ વિશેષ પામેલા મનવાળાઓને, અત્યંત દુઃખ રહે છે; તથા હૃદયોદિકથી અને મનની શક્તિઓ થઈ; આપ ગ્રહણ ન થઈ શકો, એવા હોવા છતાં, નિર્મુખ પુરુષોને; (જેટલે કરતાં પણાનો અંદકાર તજીને પ્રથમ અર્પણ જુદિથી કમો કરનારાઓને) આપ નજીકજ છો. ॥૪૭॥ એટલા મારે આપ; અધ્યાત્મ જ્ઞાનવાળાઓના પરમાત્માને-દે; હાદિક અનાત્મ વસ્તુ વિશે, આત્મ જુદિ કરનારાઓના યુ.યુ રૂપને-મારણ સદિ (મહા જૂતો આદિક)ના, અને અકારણ અથવા કાંઈ સદિ (દેશ પદાર્થોદિક)ના પણ કારણ રૂપને-અને પીળાઓની દૃષ્ટિમાં બેઠ જુદિ કરા-વનારી, પોતાની માયા થઈ, નહીં જોવાનારા; આપ ભગવાનો-મારા નમસ્કાર છે. ॥૪૮॥ વળી પુરુષોના

કેશ, દણિ આદિક પદો તેમજે આપ જાણવામાં આવતા સુતીય રહે છે; માટે જે બગવાન, અમે આપના દાસને; કંઈ પણ સેવા બતાવીને, આપ કૃપા કરે. ૧૪૨૧-શ્રીશુક-તેનું જો રીતનું જોતનું; શરણું બોલતા હુએને મહાનારા બગવાને, સાંભળીને; પોતાના દાસપદો તેમજે દાસ કહી, કહીને કહ્યું છે. -શ્રીભગવાન- હે આશ્રય, આ મુનિઓ, તમારા ઉપર અનુકરણ કરવાને સાદેજ, આવેલાનું તમે બોલો; પોતાની ચરણચર- થીજ, મારા કોઈને પાવન કરતા; તેઓ કરે છે. ૧૪૨૨-દેવતાઓ-દેવો-અને નીચે; દર્શન-સ્પર્શ-અને પૂજન કરવાપડે, ધણી રાજા જતાં ધીમે ધીમે પધિચ પધિચ કરી શકે છે; અને તેમ કરવામાં પણ, આદવા અતિ પૂજ્ય છે. ૧૪૨૩-તેમના નરક નજર થવાપડેજ; તેઓ સક્રિયાન થઈ શકે છે. ૧૪૨૪-વળી આ બગવાન સર્વ પ્રાણીઓમાં, આશ્રય જન્મ વડેજ શ્રેષ્ઠ છે; અને તેઓ જો, તપ-વિદ્યા-સંતોષ-અને મારી કળાઓની, ઉપાસના કરનારા હોય તો; પછી તેમાં તો કશી અજ્ઞાન રહેતી નથી. ૧૪૨૫-મારું આ ચાર દાસવાળું સ્વરૂપ

પણ, આશ્રયો કરતાં મને વધુ પ્રિય નથી; જાણ્યો સર્વ વેદગણ છે. અને હું સર્વ દેવમય છું. ૧૪૨૬-જ્યાં મુખમાં હોયતો આરોપ કરનારા-અને મુર્તિ આદિકમાંજ પૂજ્ય ભુદિ રાખનારા-દુષ્ટ ભુદિના કોઈ; એ રીતે ન સમજવાથી, મારું-મુરખોનું-આશ્રયોનું-અને આત્માનું પણ; અપમાન કરે છે. ૧૪૨૭-આશ્રયોને મારું જાણ હોવાને કીધે, તેઓ પોતાના મનને વિશે; આ સ્થાવર જંગમ વિષયના અથવા પ્રાણી પદાર્થોને, અને તેમનાં કારણોને પણ; મારાં સ્વરૂપજાણ્યું છે. ૧૪૨૮-એટલા માટે, હે આશ્રય; આ સર્વ આશ્રયોનો તમે, જેવી મારા વિશે શ્રદ્ધા રાખો છે; તેવીજ શ્રદ્ધા થકો, પૂજો; એટલે એમ કરવા થકો, મારુંજ પૂજન થશે; અને તેમ કરવા વિના, મારું પૂજન, વળા સર સમાનપડે પણ; થશે નહીંજ. ૧૪૨૯-શ્રીશુક-એ પ્રમાણે બા- મવાનના કહેવાથી, તે આશ્રય, તથા મિથિલાનો રાજા બહુવાપ; એ બંને જણાએ; કમણે અમવાન મદિન સર્વ મુનિઓની આશરપના, એક સરખા બાવવડે કરીને; તે બંને જણ સદગતિને પામ્યા. ૧૪૩૦-હે પરીક્ષિત,

૧૪૨૧ શ્રીશુક-તદુક્તમિત્યુપાકર્ણ્યભગવાનપ્રણતાર્તિહા ॥ ગૃહીત્વાપાણિનાપાણિપ્રહસંસ્તમુવાચહ ॥૫૦॥ શ્રીભગ-બ્રહ્મંસ્તેડનુગ્રહાર્થાયસંપ્રા-
પ્તાન્વિદ્યમૂન્મુનીન્ ॥ સંચરંતિમયાલોકાન્પુનંતઃપાદરેણુભિઃ ॥૫૧॥ દેવાઃક્ષેત્રાણિતીર્થાનિદર્શનસ્પર્શનાર્ચનૈઃ ॥ શનૈઃપુનંતિકાલેનતદપ્યર્હ-
તમેક્ષયા ॥૫૨॥ બ્રાહ્મણોજન્મનાશ્રેયાન્સર્વેષાંપ્રાણિનામિહ ॥ તપસાવિદ્યાયાતુષ્ઠ્યાકિમુમત્કલયાયુતઃ ॥૫૩॥ નબ્રાહ્મણાન્મેદયિતંરૂપમેતચ્ચતુ-
ર્ભુજંસર્વવેદમયોવિપ્રઃસર્વદેવમયોહ્યહં ॥૫૪॥ દુષ્પ્રજ્ઞાઅવિદિત્વૈવમવજાનંત્યસૂયવઃ ॥ ગુરંમાંવિપ્રમાત્માનમર્ચાદાવિજ્યદૃષ્ટયઃ ॥૫૫॥ ચરાચ-
રમિદંવિશ્વંભાવાયેચાસ્યહેતવઃ ॥ મદ્રૂપાણીતિચેતસ્યાધતેવિપ્રોમદીક્ષયા ॥૫૬॥ તસ્માદ્બ્રહ્મઋષીનેતાન્બ્રહ્મન્મચ્છૂદ્યાડર્ચય ॥ એવંચેદર્ચિતો-
ડસ્મ્યદ્વાનાન્યથાભૂરિભૂતિભિઃ ॥૫૭॥ શ્રીશુક-સદ્વિદ્યંપ્રભુણાદિષ્ટઃસહકૃષ્ણાન્દિજોતમાન્ ॥ આરાધ્યૈકાત્મભાવેનમૈથિલશ્વાપસદ્ગતિ ॥૫૮॥
એવંસ્વભક્તયોરાજન્મભગવાન્મક્તભક્તિમા- ॥ ઉષિત્વાદિશ્યસન્માર્ગપુનર્દારવતીમગાત્ ॥૫૯॥ ૬૦મા-૬૦મ-૬૦૩-શ્રુતદેવાનુગ્રહોનામપડશી-
તિતમોડધ્યાયઃ ॥૬૦॥ પરીક્ષિત-બ્રહ્મન્બ્રહ્મણ્યનિર્દેશ્યેનિર્ગુણેગુણવૃત્તયઃ ॥ કથંચરંતિશ્રુતયઃસાક્ષાત્સદસતઃપરે ॥૧॥ શ્રીશુક-બુદ્ધીદિ-
યમનઃપ્રાણાન્જનાનામસૃજત્પ્રભુઃ ॥ માત્રાડર્થચમત્વાર્થચઆત્મનેકલ્પનાયચ ॥૨॥ સૈષાત્યુપનિષદ્વાહ્નીપૂર્વેષાંપૂર્વજૈર્ધૃતા ॥ શ્રદ્ધયાધારયેદ્ય-
સ્તાંક્ષેમંગ્છેદકિંચનઃ ॥૩॥ અત્રતેવર્ણયિષ્યામિગાથાંનારાયણાન્વિતાં ॥ નારદસ્યચસંવાદમૃષેર્નારાયણસ્યચ ॥૪॥ એકદાનારદોલોકા-
ન્પર્યટન્મગવત્પિયઃ સનાતનમૃષિદ્રઘુંયયોનારાયણાશ્રમં ॥૫॥ યોવૈભારતવર્ષેડસ્મિન્ક્ષેમાયસ્વસ્ત્યેનૃણાં ॥ ધર્મજ્ઞાનશમોપેતમાકલ્પાદાસ્થિ-
તસ્તપઃ ॥૬॥ તત્રોપવિષ્ટ-પિભિઃકલાપગ્રામવાસિભિઃ ॥ પરીતંપ્રણતોડૃષ્ટદિદમેવકુરુદ્વ ॥૭॥ તસ્મૈહ્યવોચદ્વગવાનૃષીણાંશૃણ્વતામિ-
દં ॥ યોબ્રહ્મવાદઃપૂર્વેષાંજનલોકનિવાસિનાં ॥૮॥ શ્રીભગ-સ્વાયંભુવન્સત્ત્રંજનલોકેડભવત્પુરા ॥ તત્રસ્થાનાંમાનસાનાંમુનીનામૂર્ધ્વરેતસાં-
૧૧૧ ॥ શ્વેતદ્વીપંગતવતિત્વયિદ્રુતદીશ્વરં ॥ બ્રહ્મવાદઃસુસંવૃતઃશ્રુતયોપત્રશેરતે ॥ તત્રહાયમભૂત્પ્રશસ્ત્વંમાંયમનુષ્ઠસિ ॥૧૦॥ તુલ્યશ્રુત

એ પ્રમાણે બગવાન ઉપર આવ રાખનારા બગવાન કમણે, પોતાના બડનેને સત્સાગરો ઉપરેજ, લાં રહીને આપ્યો; અને તે પછી પાછા દારકાં પધાર્યા. ૧૪૩૧-પ્રતિષ્ઠા બા-૬૦-૨૩૦ છાસીમો અ-૬૦ ૧૪૩૨.

અધ્યાય ૮૭ મો.-પરીક્ષિત-હે આશ્રય, સાક્ષાત્ નિર્ગુણ અને નિર્દેશ ન કરી શકાય, એવા; તથા સત્ અને અસત બંને થકી પર એવા; જાણને વિશે, ચુલ્લેની રૂતિવાળી શ્રુતિઓ, (એટલે વેદ વચનો), કેવી રીતે પ્રવર્તે શકે છે; તે કહો. ૧૪૩૩-શ્રીશુક-સમર્થ બગવાને કોઠાને, તેમનો નિર્વાહ ચક્રાવર્તન સાધન થયા માટે-સંસારની ઘટમાળ આદવા કરવાને માટે-અને તેમને આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન થવાને, એટલે જોક્ષનું સાધન થવાને માટે; તેઓને બુદ્ધિ, ઈન્દ્રિયાદિક, મન, અને પ્રાણ; એ સર્વે સરજી આપેલાં છે. ૧૪૩૪-એ સંબંધમાં ઉપનિષદની અર્થવિચાર સંબંધની બુદ્ધિ; જે આપણા પૂર્વજેના પૂર્વજ સનકુમારોએ, નિશ્ચય કરીને; પારણ કરેલી છે. તેને શ્રદ્ધા સંકલિત, જેઓ પારણ કરશે; તેઓ બીજી મરગડ એટલે શુદ્ધ તરફ કરતા આદિક વિનાના થકો; મો-ક્ષના અધિકારી થશે. ૧૪૩૫-એ આત્મજ્ઞાન, નારાયણના સંબંધ વાળી નારાયણ રૂપિ અને નારદ મુનિ વચેના

સંવાદ રૂપે; એક ગાથા કહેવાય છે. તેનું હું તમારી પાસે વર્ણન કરું છું. ૧૪૩૬-એકવાર લોકને વિશે કરતા, બગવાનના પ્રિય નારદજી, સનાતન રૂપિ નરનારાયણને જોવા સારું; નારાયણના આશ્રમમાં, ગયા હતા. ૧૪૩૭-કે જે નારાયણ રૂપિ, આ બરતખંડમાં; લોકનું કરવાણું કરવા સારું. અને તેમને અમય દેવા સારું; ધર્મ-જ્ઞાન-અને શાંતિથી બરેજ; મોડું, કષ્ટ પર્વતનું તપ; આચરે છે. ૧૪૩૮-હે રાજા કલ્યાણ ગામમાં રહેવારા મુ-નિઓથી વિદ્યાર્થી એટલા એ નારાયણ રૂપિને; નારદજીએ પ્રણામ કરીને. તમે મને દાસમાં પૂજો છો, તે-લોક સવાલ; લાં પણ પૂજેલો હતો. ૧૪૩૯-હાલે બગવાન નારાયણ રૂપિએ, બીજા સર્વ રૂપિઓ સાંભળતાં નારદજીને; પૂર્વે જન લોકવાસી, સનકાદિકોની વચે થયેલો; અભવાદ કહી સંગળાવ્યો હતો; તે નીચે પ્રમાણે છે. ૧૪૪૦-શ્રીનારાયણ-હે અજ્ઞાના પુત્ર નારદ, પૂર્વે જન લોકમાં લાં રહેનારા; અને અજ્ઞાના મન થકી ઉત્પન્ન થયેલા, તાજ અજ્ઞાતારી ચાર સનકાદિક મુનિઓની વચે; અભસત થયો હતો. ૧૪૪૧-તમે જ્યારે સ્વેન હીપમાં, લાં-૧૧-છંધરને જોવાને; ગયા હતા; ત્યારે અહીં જન લોકમાં, જેને વિશે બધી શ્રુતિ-

એનો સારી રીતે નિશ્ચય કરેલો છે. અને તેમાં ને પ્રથમ પૂછેલો, તેમ પ્રથમ પૂછાયો હતો. ॥૧૦॥ ત્યારે તે સત્તા સમાન જાન અને તપવાળા, તથા સરખા જીવો પાળે; તેમજ એમને સુખ-મિત્ર-અને મધ્યસ્થ સમાન છે, એમ; આર સનકાદિકોમાંથી, એક સનંદને વક્તા કહેવાયો; આથીનાએ, એના બન્યા હતા. ॥૧૧॥ સનંદન- એને જ ઉપલ કરેલા આ જગતને, પોતામાં જ શમાવીને; પોતાની માયા શક્તિ સક્રિય, ઉઘી ગયેલા પરમાત્માને; ઉપવાનો અવધી પૂરો થવાથી; અંતિમ વિશેષ અવધીઓ પડેલીએ આવીને, સારાં વખાણુ બરેલાં પરાક્રમે બોલી; ઉઘી ગયેલા ચક્ર-ચર્ચા કાળને, જેમ જમાડે છે; તેમ, ભગવાનને આભ્યાવનાર શ્રુતિઓ; નીચે પ્રમાણેનાં વચનો બોલીને, પરમાત્માને પશુ જમાડે છે. ॥૧૨-૧૩॥ શ્રુતિઓ સર્વ પ્રકારનાં અંશરૂપા આપ, અનિત ભગવાન; દોષ-વાળા શ્રુતિઓ, સ્થાવર જંગમ સર્વ પ્રાણીઓને પકડનારી મામાનો નામ કરીને; જ્યજ્ઞપદાર પામે. સર્વ શક્તિઓને પ્રમદતા આપનારા આપ, કદી કદી માયા શક્તિને ગ્રહણ કરીને વિચારેલો; એમ નિગમે એટલે વેદે, પ્રતિપાદન કરેલું છે. ॥૧૪॥ આથી જાણેલા પર આદિકો નાશ થયા પછી, અને ઉત્પતિ થતા

આગ; અવશેષપણે માટીના રેહેવાની પેઠે; નાશવન અને વિધારવાન, સધળાં છેદ આદિક દેવતાઓ વિશે સર્વતા; નાશ થયા પછી, અને ઉત્પતિ થતા પહેલાં; અવશેષ રેહેનારા, આપ મહાત્માને; વેદમાં, તે તે દેવતાઓ વિશેનાં નામો લેવાયેલાં; જ્યજ્ઞવાળામાં આવેલા છે. અને એમ કહેવાયે, જેમ પૃથ્વી ઉપરના દર-કાંઈ પદાર્થ ઉપર, મનુષ્યોએ મુકેલું પગલું; પૃથ્વી ઉપર જ મુકેલું મનુષ્ય છે તેમ; એ વેદ મંત્રનાં વચનોનું તાત્પર્ય, આપ ભગવાનને લાગુ પાડેલું છે; તેમાં કાંઈ એવું નથી. ॥૧૫॥ અને તે થઈ જ આપ ત્રણે ભેડના અધિપતિની, સર્વ ભેડના પાપને મટાડનારી કથાઓના અમુકમય સમુદમાં નાહીને; વિવેકી પુરુષો, તેમના સર્વ પ્રકારના તારોને નાંખી દે છે. તે પછી આપના આત્મ સ્વરૂપના જાન વડે, મનના અને કાળના ગુણો નાશ પામેલા; તથા અખંડિત સુખના અનુભવરૂપ; આપના પરમપદને, ભગવાન; પુરુષોને, તેમ પાપ; એમાં નો વંધો જો. ॥૧૬॥ મારે જેના અનુમદ થઈ, મહાત્મ (વિષ-૩૫ અંડ) અને અહંતત્વ (પ્રત્યેક શરીર ૩૫ અંડ) આદિક અંડો એટલે શરીરો સરખા છે, અને અમુકમય આદિક પાંચ (અન-પ્રાણ-મન-વિજ્ઞાન-અને આનંદ; એ નામોવાળા) કાશોમાં, જે સત્ અને અસત્ થઈ

તપઃશીલાસ્તુલ્યસ્વીયારિમધ્યમાઃ ॥ અપિચક્રુઃપ્રવચનમેકંશુશ્રૂષ્વોડપરે ॥૧૧॥ સનંદન૦સ્વસૃષ્ટમિદમાપીયશયાનંસહશક્તિભિઃ ॥ તદંતે
બોધયાંચક્રુસ્તલિંગૈઃશ્રુતયઃપરં ॥૧૨॥ યથાશયાનંસંસ્રાજંબંદિનસ્તત્પરાક્રમેઃ ॥ પ્રત્યુષેડ્યેત્યસુશ્લોકૈર્બોધયંત્યનુજીવિનઃ ॥૧૩॥ શ્રુતય૦
જયજયજ ॥૧૪॥ જિતદોષગૃહીતગુણાંત્વમસિયદાત્મનાસમન્તઃ ॥૧૫॥ અગજગદાંકસામખિલશક્ત્યવબોધકતેકચિદજયાત્મના
ચચરતોડનુચરેન્નિગમઃ ॥૧૬॥ બહુદુપલબ્ધમેતદવયંત્યવશેષતયાયતુદયાસ્તમયૌવિકૃતેર્મદિવાવિકૃતાત્ ॥ અતઃક્રુષ્વોદધુસ્ત્વપિમનોવ
ચનાચરિતંકથમયથાભવંતિશુદ્ધેક્ષ્ણુનિનૃણાં ॥૧૭॥ ઇતિતવસૂરયસ્ત્યધિપતેડખિલલોકમલક્ષણકથાડમૃતાબ્ધિમવગાહ્યતપાંસિજહુઃ ॥
કિમુતપુનઃ સ્વધામવિધુતાશયકાલગુણાઃ પરમભજંતિયેપદમજસ્રસુખાનુભવં ॥૧૮॥ દૃતપદ્મશ્વસંત્યસુભ્રુતોયદિતેડનુવિધામહદહમાદયૌ
ડમસૃજન્યદનુગ્રહતઃ ॥ પુરુષવિધોડન્વયોડત્રચરમોડન્નમયાદિષુયઃસદસતઃપરંત્વમથપદેષ્વવશેષમૃતં ॥૧૯॥ ઉદરમુપાસતેયત્રકૃપિત્વર્ત્તસુ
કૂર્પદશઃપરિસરપદ્ધતિલ્હદયમારુણયોદહરં ॥ તતુદગાદનંતતવધામશિરઃપરમંપુનરિહપત્તમેત્યનપતંતિકૃતાંતમુખે ॥૨૦॥ સ્વકૃતવિચિ
ત્રયોનિષુવિશન્નિવેનુતયાતરતમતશ્વકાસ્પ્યનલવત્સ્વકૃતાનુકૃતિઃ ॥ અયવિતયાત્મમૂલવિતથંતવધામસમંવિરજધિયોડન્વયંત્યમિવિપણ્યવ
એકરસં ॥૨૧॥ સ્વકૃતપુરેષ્વમીષ્વબહિરંતરસંવરણંતવપુરુષંવદંત્યખિલશક્તિધૃતોંડશકૃતં ॥ ઇતિનૃગતિવિવિચ્યકવયોનિગમાવપનંભવતુ
પાસતેંડધ્રિમભવંભુવિવિશ્વસિતાઃ ॥૨૨॥ દુરવગમાત્મતત્ત્વનિગમાયતવાત્તતનોશ્વરિતમહામૃતાબ્ધિપરિવર્તપરિશ્રમણાઃ ॥ નપરિલપંતિકેચિ
દપવર્ગમપીશ્વરતેચરણસરોજહંસકુલસંગવિસૃષ્ટગૃહાઃ ॥૨૩॥ ત્વદનુપયંકુલાયમિદમાત્મસુદૃઢિયવચ્ચરતિતથોન્મુસ્વેત્વપિહિતેપ્રિયઆત્મનિ

પર, તથા તેમને વિશે છેવટે ખરી વસ્તુરૂપે, અવશેષ રેહેનારા; અને અન્ય ન્યાયથી પુરૂષ નામ થઈ, આવેલા છે; તે આપ ભગવાનની શક્તિ, જે પ્રાણીઓ કરતા નથી; તેઓ ધમણોના સરખા, મિથ્યા આસ લેનારા છે. ॥૧૭॥ રૂપિઓના મોંમાં સદૃશ દૃષ્ટિવાળા કૂર્પદશ એટલે શકે વિશેષ વંશના રૂપિઓ, આપને ઉદરને વિશે રહેલા જાણીને, ઉપાસે છે; અને તેથી જરા હુણી નહરવાળા, અણુ વંશના રૂપિઓ; આપને નાહી ઓના પ્રસરણવાળા, હૃદયમાં રહેલા જાણે છે; તથા જીવનમાં, તેથી ઉપર ઉપર અનેક સ્થાનોમાં; આપના મામની કથના કરતાં કરતાં છેવટે કેટલાએકો; માયાની અંદરના અક્ષરરૂપે, (તાળવાને) આપનું પરમ ધર્મિય સ્થાન કહે છે; કે જે સ્થાનને પાગવા થઈ, તે પાગનારને; સર્વનો અંત આણનાર કાળના મુખ રૂપ, સંસાર-માં; કરીથી પડતું પડતું નથી. ॥૧૮॥ વળી પોતાનાં જાતનેલાં અનેક શરીરોમાં, તેમના મૂળ કારણ રૂપે રેહેનારા-અને જેમ અમ્મિ પોતાથી થયેલાં કાકડાં આદિકને વિશે, તેની જ આદૃતિઓવાળા જણાય છે; તે રીતે, જે તે શરીરોને વિશે, તેમના સરખા જાણનારા-તથા એ નાશ પામી જનારાઓને વિશે, રજા છતાં, નાશ નહીં પાગનારા-એવા આપ ભગવાનના સ્વરૂપને; કેમ કે જેને નહીં ભગવાનના નિર્મળ શુદ્ધિવાળા કહેવો,

સમાન-અને એકરસ એટલે સર્વકાળ એક સરખા રેહેનારા-મને છે. ॥૧૯॥ અને આપ સર્વ શક્તિમાન ભગવાનને અંશ, (એટલે ઇશ્વરના સરખા,) પુરુષ, (એટલે હવપણુ,) હોવા છતાં, તે આપનાં જાતનેલાં શરીરો થઈ વિરક્ત ન રહી શકતાં, તેમની અંદર આસક્તિવાન થાય છે; તેથી, એ રીતે શરીરોમાં આસ-ક્તિવાન થવા થઈ જ; તે, "હવ" એ નામથી કહેવાય છે. મારે "હવપણુ"નો, એ રીતે નિશ્ચય કરનારા વિદ્વાન લોકો; સંસારને મટાડનારા આપના ચરણ કમળની ઉપાસતા, વિશ્વાસ રાખીને કરે છે; અને વેદમાં કરવાને ફરજ પાડેલાં, સર્વ કર્મો પણુ; તેઓ ઇશ્વરાર્પણ શુદ્ધિ વડે કરે છે. ॥૨૦॥ નિગમ એટલે વેદ વિશેષ શાસ્ત્રો, પણુ જેને સ્વરૂપે જ્યજ્ઞવી શક્તો નથી; એવા આત્માથી આપ ભગવાને, અવનારો પડીને કરેલાં ચરિતોરૂપી મોટા અમુકથી બરેલા સમુદમાં; નહાવા થઈ, શ્રમ રહિત થયેલા; કેટલાક સમયે પુરુષો તો, જર આદિકનો ભાગ કરીને; હંસોના કુળ રૂપ, આપના ભક્તોના સંગ થઈ જ; આપના ચરણ કમળનું સેવન કરવા ઉપશંત; જન્મ મરણો છોડે લાવનારા મોક્ષ પદની પણુ, ઇચ્છા કરતા નથી. ॥૨૧॥ વળી આપના માર્ગને વિશે આસના સાફ, સુદૃઢ અને પ્રિયની પેઠે વર્તનારા; આ શરીર અને શુદ્ધિ જેને મનેલાં છે, તથા પ્રિય આ-

તમામ આપ ગાયના પશુ, જેને સનુષ્ઠ એટલે કિન કરનારા છે; હતા, જેઓ આ ની વિશે રમતા નથી; તથા, જેથી નીચ સરીકે પામવાનું થઈને, અર્થાત્ ગાયના સંસારમાં બાંધકું પડે છે; તે બ્રી-પુત્ર-અને પત્ર આદિક આપના પદાર્થોમાં, જેઓ રમ્યા કરે છે; તેઓ પોતે પોતાનો, પાત કરનારા છે. વળી પ્રાણુ-ગત-અને ક્રિયાઓ આદિકને વચ કરીને, દરેક કરનારા મુનિઓએ; હવેને વિશેષ ઉપાસેલા, આપના ધરણુ કમળને; મોટા સાપના શરીર જેવા, આપના સુન્દરને વિશે, આપના યથેષ બુદ્ધિવાળી બીઓ; (ગો-પીઓ આદિક) અને આપના વિશે યતુ આપ ગાયના પ્રરૂપો (શિશુપાળ આદિક) પશુ; તેને પ્રકારે, માત્ર આપનું રમણ કરવા શરીર; આપને પાળી મળેલાં છે; તેથી આપના એક ધરણુ કમળને ગરામર રીતે જાણીને, તેને સારી રીતે પારણુ કરનારી; અને (કુનિઓ) પશુ, તેમના સરખાંજ હકાર છે. ૧૨૩૥ અધ્યાત્મિક અને અધિદેવિક, એ બંને પ્રકારના દેવતાઓના મહેલ; અને તે સર્વથી પ્રથમ સ્થાને સદા; એ સધાવાની કાવિ અને શવ જેમાં થાય છે, જેવા; સર્વથી પહેલા, અને આદિ અંત રહિત આપ; જ્યારે સર્વને પોતાના આકર્ષણ કરી લેછે (પ્રથમ વખતે) પાંદાહો ત્યારે સત્ અને અસત્-કાળનો વેગ-પ્રાણ

અને દિવ્યદેવિક-તથા શાસ્ત્ર આદિક-કાંઈએ હોતુ નથી; જેવા આપનો, પધારિયત રીતે જાણનાર; આ-કાંઈમાં કોણ હોય. ૧૨૩૭ વળી આપના જ્ઞાનગમ સ્વરૂપને વિશે, બેદાબેદ નહીં હોવા છતાં; આપ ત્રિયુગમ પુરૂષ હોવાથી, મોટી સમજણથી; અને ત્રિયુગનો આરોપ કરનારી, બેદ બુદ્ધિ થઈને; આપના સ્વરૂપ ન-દેવ, એ જુલા પડેલા મોકો; જુદી જુદી રીતે, કારણ કરવા લાગેલા છે; જેમકે "વૈશ્વદેવિ," તેને જન્મેલું અને અસત્ કહે છે. "યોમ શઞ્જાળાઓ," સત્ કહે છે. "આપવાળાઓ," દુષ્ટાદિકના નાશનેજ મોકો અથવા આપનું સ્વરૂપ કહે છે. "સાંખ્ય વાળાઓ," આત્માને અને પરમાત્માને મિત્ર કહે છે. "અને મી-માંશાળાઓ," કમોતેજ સત્ કહે છે. (અર્થાત્ આપનું સ્વરૂપ, મન-વાણી-અને દેહિઓની અમર્ય દો-વાણી; ક્રોધ પશુ, અરે નહીં જાણનાં; આધ્યાત્મિક દાગી જોવાની પેટે, જેને જેમ લાગ્યું; તેમ કહી નયેલા-નુંજ, સમજાય છે.) ૧૨૩૮ તેમજ આ ત્રિયુગાત્મક જગત, અસત્ હોવા છતાં; માત્ર મન થઈને સત્ સરણુ મના-વાનું કહેવાય છે; અને આપના આત્મ સ્વરૂપને વિશે, એ સધાવું જગત સત્ સરણુ. મનપડેજ કહ્યું થયે-લાનું; આત્મજાની પુરૂષો જાણે છે. સોનાના વિષરૂપ કુડળા આદિકને, તેમને સોનું હોવાનું જાણનારાઓ,

ચ ॥ નવતરમંત્યહો અસદુપાસનયાત્મહનોયદનુસયાધ્રમંત્યુરુભયેકુશરીરભૃતઃ ॥૨૨॥ નિભૃતમરુન્મનોઽશ્વદયોગયુજોત્તદિયન્મુનયઉપાસ
તેતદરયોઽપિયયુઃસ્મરણાત્ ॥ સ્ત્રિયરગેન્દ્રભોગમુજદંડવિપક્તધિયોવયમપિતેસમાઃસમદૃશોઽઘ્રિસરોજસુધાઃ ॥૨૩॥ કહ્નુવેદબતાવરજ
ન્મલયોઽમસરંયતઉદગાટિષ્યમનુંદવગણાઉભયે ॥ તર્હિનસન્નચાસદુભયંનચકાલજવઃકિમપિનતવશાસ્ત્રમવકૃષ્યશયીતયદા ॥૨૪॥ જ
નિમસતઃસતોમૃતિમુતાત્મનિયેચમિદાંવિપણ્ણાંસરંત્યુપદિશંતિતઆરુપિતૈઃ ॥ ત્રિગુણમયઃપુમાનિતિભિદાયદબોધકૃતાત્વયિનતતઃપરત્રસ
મવેદવબોધરસે ॥૨૫॥ સદિવમનસ્તિવિભાત્સદામનુજાત્સદમિદશંત્યશેષમિદમાત્મતયાત્મવિદઃ ॥ નહિવિકૃતિંત્યજંતિકનકસ્ય
તદાત્મતયાસ્વકૃતમનુપવિષ્ટમિદમાત્મતયાઽવસિતં ॥૨૬॥ તવપરિચેચરંત્યસ્થિલસત્ત્વનિકેતતયાતઉતપદાક્રમંત્યવિગણ્યશિરોનિર્મુક્તેઃ ॥
પરિવયસેપશૂનિવગિરાવિબુધાનપિતાંસ્ત્વયિકૃતસૌહદાઃસ્થલુપુનંતિનયેવિમુક્તાઃ ॥૨૭॥ ત્વમકરણઃસ્વરાઢિસ્થિલકારકશક્તિધરસ્તવબલિમુદ્ધ
હંતિસમદંત્યજયાઽનિમિષાઃ ॥ વર્ષમુજોઽસ્થિલક્ષિતિપતેરિવવિશ્વસૃજોવિદધતિયત્ત્વયેત્વધિકૃતાભવતશ્ચકિતાઃ ॥૨૮॥ સ્થિરચરજાતયઃસ્યુર
જયોત્ષનિમિત્તયુજોવિહરઉદીક્ષયાયદિપરસ્યવિમુક્તતઃ ॥ નહિપરમસ્યકશ્ચિદપરોનપરઃપ્રવોદિપ્તઃપ્રવાપદસ્યતવશૂન્યતુલાંદધતઃ ॥૨૯॥
અપરિમિતાધ્રુવાસ્તનુભૃતોયદિસર્વગતાસ્તર્હિનશાસ્યાતેતિનિયમોધ્રુવનેતરથા ॥ અજનિચયન્મયંતદવિમુચ્યનિયંતૃભવેત્સમમનુજાનતાંપદ
મતંમતદુષ્ટતયા ॥૩૦॥ નઘતઉદ્ગ્રવઃપ્રકૃતિપૂરુષયોરજયોરુભયયુજામંત્યસુભૃતોજલુલુપ્તઃ ॥ ત્વપિતદ્વમેતતોવિવિધનામગુણૈઃપરમેસરિ
તદ્વાર્ણવેમધુનિલિલ્યુરશોષરસાઃ ॥૩૧॥ નૃષુતવમાયયાન્મમમીષ્વગત્યભૃશંત્વયિસુધિયોઽમ્બેદધતિભાવમનુપ્રમવં ॥ કથમનુવર્તતાંભવ

જેમ તબક્કા નથી; તેમજ, પોતે કરેલા આ સધાવા જગતને વિશે આત્મ સ્વરૂપે રહેલા આપના; સર્વ જ-જુઓએ. ૧૨૩૬ એ રીતે સર્વ પ્રાણી આદિને વિશે, આપને રહેલા જાણીને; જેઓ આપને વિશેજ સુકદ પશુ, અને સ્ત્રી કરે છે; તેઓ ચતુર્થો તરસ્કાર કરીને, તેના માથા ઉપર પત્ર મૂકીને આલ્યા જનારા; તથા બીજાઓને પશુ, પવિત્ર કરનારા; થાય છે, પશુ આપનાથી ત્રિયુગ, એવા વિદાનોને પશુ; વડ વાણી પડે, આપે માંથી સંધિયા હોવાથી તેઓ; પોતાનેએ, પવિત્ર કરી શકતા નથી. ૧૨૩૭ આપ માથા સ્ત્રી-કરે, વિશ્વને સ્વર્ગમાં સ્થાપના; પોતે કાંઈ ન કરતાં, ચક્રવર્તી રાજાની પેટે; સર્વ કાંઈની ક્રોધ પશુની શક્તિને, પા-દ્ય કરનારાઓ; તેથી અંડપતિ (માંડસિક અથવા પટાવત ક્રિયા અંડિય) રાજાઓ; ચક્રવર્તિ અંડપતિ અથવા કર આપનાથી પેટેજ; આપનાથી શક્તિને પામેલા, દેવતાઓ વિષે; આપનાથી બીજીના રહીને, તેમજ કરેલાં કમો રૂપ; તેઓ આપને કર આપવાને લીધે; તેમજ કરેલાં કમો; આપેજ, કરવા પ્રમાણે ગણાય છે. ૧૨૩૮ તેથી આપ માથાપટ્ટી પર-અને હોત સંકેત પરમાત્માની, આપ માથાની તરફ નજર થતા રૂપ, વિદાર થતા પડે; એ માથા થકી, પોત પોતાના પૂર્વ કરેલા નિમિત્ત પ્રમાણે સ્થાપર જગત પ્રાણીઓની જાત, કાવચ થાય છે. એવા-પારકા પોતાના વિનાના-

અને શવ સરખા આકારના જેવા અસંમ-આપ પરમપુરૂષ ગાયવાનું; અને પાત કરીએ છીએ. ૧૨૩૯ દેહી (એટલે શરીરને પારણુ કરનાર આત્મા) એ અવિચળ અને સર્વગત હોવા છતાં, અસંખ્ય હોવાનો; અજન્મા-નિર્વંતા-અને સર્વમય-તેમજ સર્વ થકી વિરક્ત-એવા; આપના થકી, તેમનું શાશન થવાના; આત્મજા નિયમને, બાધ લાગવા જેવું થાય છે; એમ કેઈનાસઓનો મત પશુ, અરે નથી. ૧૨૪૦ કેમકે પ્રકૃતિ અને પુરૂષ એ બંનેના સ્વરૂપ જુદા, એ દેહીઓને; જન્માદિક યતુજ નથી. પશુ હવે એકથી માથાપટ્ટી, જેમ જગતમાં પરપોટા રવાનાઈક પશુ કિયજ થાય છે; તેમ અનેક પ્રકારનાં નામ-રૂપ-અને યુગ્માવાળા, તેઓ; આપના પરમ અદ્ભુત આત્મ સ્વરૂપને વિશે, સર્વજ્ઞ થવા કરે છે; અને મટી પશુ, જ્યાં કરેછે; અને મળને વિશે સર્વ કૃત્યોના રસ સમાવાળી પેટેજ, આપને પ્રવચ સગવે પશુ; એ નદીઓ સમાન દેહીઓ (દેહાત્મઓ); સમુદ્ર સમાન આપના, પરમ આત્મ સ્વરૂપમાં; પાછા બળી જાય છે. ૧૨૪૧ મારે એ રીતે આપની માથા થકીજ, શાશને જગત થવાનું જાણનારા; સુખકલ્પન પુરૂષો તો, આપ સંસારનો જાવ મહાકારા ભગવાનને વિશે; નિરંતર પ્રાપ્ત રાખે છે. અને આપનું શરણુ ન લેનારાઓનેજ, આપની બગરે રૂપ-કાળ થયા; બાધ થયા

તેઓનું મન; પુરુષોના સ્વપ્નને (જેટલે વિવેક-સ્થિરતા-વૈષ્ણવ અને કૃપાને) નાશ પમાડવારા; ધર આદિકનું સેવન, ૨૨ી વાર કરતુંજ નથી. ૧૧૩૫ આ જગત; સોનાથી થયેલું કુંડળ, સોનારૂપ હોવાની પેઠેજ; સત્વસ્તુ એવા આપનાથકી, થવાથી; સત્ત્વ હોવાનું, માનીએ તો; તેનો, તર્કવડે આપ થવો નહોત્તો. પણ આર પ્રકારથી તર્કવડે, તેનો આપ તો થાય છેજ; મારે, જગત અસત્ત્વ હોવા છતાં; અમરડે સત્ત્વરૂપ જણાય છે. (એવાર પ્રકારના તર્ક નીચે પ્રમાણે છે; ૧ પુત્ર પિતા થકી, થયેલા હોય છતાં; પિતાથી પુત્ર જુદો જણાવાની પેઠે, તેની ભિન્નતા જણાય છે. ૨ દોરડી થકીજ કૃપન થનારો, સાપનો અમ થઈને; દોરડીજ સાપ રૂપે, જણાયા છતાં; સાપ સત્ત્વ નહોત્તાની પેઠે; આપ થકી બનતું જગત, આપને વિશે; અમરડે જણાયા છતાં, તે સત્ત્વ નથી. ૩ ખોટી રીતે ખરા માની લીધેલા ખોટા રૂપિઆ થકી, વ્યવહાર થવા છતાં; તે ખોટો રૂપિઆ ખરા થતો નથીજ; તેમજ અસત્ત્વ જગત થકી, વ્યવહાર થવા છતાં પણ; તે સત્ત્વ થતું નથીજ, ૪ અને જૂન પ્રેતાદિકની આવી આવની અધ્યપરંપરા, અસત્ત્વ હોવા છતાં; તેથી સુખ દુષ્પાદિક, થવાની પેઠેજ; અસત્ત્વ જગત થકી પણ, સુખ દુષ્પાદિક થતાં માનવાં પડે છે; છતાં તે અસત્ત્વ છે.) અને એ પણ ખરું છે કે, કેટલાંક રાજ સુત્રિનાં લેહ વચનો; કમો કરવાની અઢા

વડા વ્યાપકતા, અને એક દૃષ્ટિમાત્રાઃ જડ પુરુષોને, જુઠાવામાં નાંખનારાં પણ કહેવાયલાં છે. ૧૮૬૫ આ જ-
મત, આદિકાળે હતું નહીં; અને અંતકાળે પણ, રહેવાનું નથી; તેથી મધ્ય કાળમાં પણ તે, આપતા એકરસે
એટલે અવિકારી સ્વરૂપને વિશેજ; ગિથ્યા પછે, ખાત નિવાળાંજ આવે છે; અને માટીમાંથી કૃપાળ થનાર,
જૂઠા જૂઠા પ્રકારનાં દ્રવ્યોની ઉપમા પણ; જમતને તે ચકીજ અપાય છે; તેા એવા અસત, અને મનના
વિલાસ રૂપ જમતને; જેઓ સત્ માને છે; તેઓ મૂર્ખજ છે. ૧૮૭૪ તથા તેવાઓજ, અવિધા યુક્ત દેહમાં
રહીને, યુક્તને ભોમવવાવડે આત્મ સ્વરૂપના ઔષધ ચકી, રહિત થઇને; એ દેહ આદિક રૂપેજ. પોતાને માને
છે; અને તે વડે મૃત્યુને, એટલે જન્મ મરણ થતા રૂપ સંસારને પારખા કરે છે; પણ આપ (ધર્મ) તેા,
આઠે મોટી સિદ્ધિઓયકી યુક્ત-અપરિમિત ઔષધંવાળા-અને મોટા મહિમાને પામેજાજ રહીને; સાપ જેમ પોતા-
ની કાંચળીને પણ, નજરે છે; તેમ, એ સર્વ માયાતા યુક્તો, દેહ અદિકને વિશે રહેલા છતાં; તેઓને નાંખી
દીધેલાજ રહેાછો. ૧૮૮૫ અને એ પેટની વેઠ કરનારા, તથા દુષ્ટ પુરુષો (દેહાદિકને વિશે અહંકાર
કરનારાઓ) યત્ન કરનારા મનિઓ હોય, તેા પણ; તેઓ પોતાના હૃદયમાં, કૃપાળ થનારી; કામનાઓની વાસના-

જોને, જડ મૂળમાંથી કબેડી નાંખી શકતા નથી, તેમજ કંડમાંનાં બૂઝાવણા મચ્છીની પેઠે; આપ ભગવાન તેમના કલ્પમાં રહેલા છતાં; તેઓને હાથ લાગનાજ નથી; અને તેથી તેઓ આ લોકમાં ઉચ્છિન્ન સુખોને, મેળવતા પેઢેલાંજ, મૃત્યુને પામે છે; તથા પરદેશમાં દુખજ પામે છે. ॥ ૩૯ ॥ અને સંસારનો છેડો લાવનારા, આપ ભગવાનની મતિને પામેલા મનુષ્યોએ; પરંપરાથી યુગેયુગને વિશે મવાતી, આપના સચુચુ (અવતારો) ના સંખ્યની કથાઓને; જ્યારે દેહ પારીઓ પોતાના કાનની અંદર ભરવા વડે, આપને જાણે છે; ત્યારજ તેઓ આપના થકી ઉત્પન્ન થનારા શુભ અને અશુભતા; એટલે શુચુ અને દોષના અનુવર્તને, જાણનારા થતા નથી; (અર્થાત વિધિ નિષેધના અધિકારી થતા નથી.) ॥૪૦॥ એ રીતે, જેના વિશે આવરણો સંહિત પ્રજાંડના જ્યો, આકાશમાં ઉડતા એક સાગરા રત્નકોણની પેઠે; કાળચક્ર વડે, ફરવા કરે છે; તે આપના સ્વરૂપને; સ્વર્ગાદિકના અધિષ્ઠિતો પશુ, જાણતા નથી; અને તે અનંત હોવાથી, આપ પોને પણ, તેના અંતરને જાણતા નથી; એવા, અને જેમાં સર્વનો અંત થાય છે, એવા; સર્વતા અવધીરૂપ, આપના સ્વરૂપ પદ્મજ; ઋતિઓએ, ખીન્ન સર્વનાં નામે સેદ લેછને; પછી આ નહીં, આ નહીં, એમ સર્વનો નકાર કરવાવડે; પરંતુ

અતિ શુભ-શિ-શાન-સત્-અને અનન્ય આશય કરવાનું, અતિ કઠિણ હોવાથી; સેકા મને નહીં બજતાં, બીજા; અહા અને રૂઝ આદિક દેવોને, અરે છે. ॥૧૦॥ અને કિનારોનું પ્રસન્ન થનારા તેઓ થયી, રાજ્ય સદાથી આદિકને પામેલા તેઓ; ઉન્નત થઈને, પ્રમાદમાં પડી બંધને; પોતાને વરદાન આપનારને પણ, જૂલી બાળ; તેમના સુહાનું, અપમાન કરવા લાગે છે. ॥૧૧॥ -શ્રીશુક-હેં પરીક્ષિત, આપ અને વરદાન દેવાને સ-મર્થ; અહા-વિશ્વ-અને સદાશિવ-એ ત્રણેય; આપ અને વરદાન વેહેલા આપનારા, અહા અને સદાશિવ બંને છે; પણ અન્યુન એટલે વિશ્વ તેવા નથી. ॥૧૨॥ એ જાનતમાન, વૃકમુરને વરદાન આપીને; સદાશિવ સંકટમાં પડ્યા અહાને, એક જાનો ઇતિદાસ કહેવામાં આવે છે. ॥૧૩॥ શકુનના દુષ્ટ પુત્રિવાળા પુત્ર ર-કાસુરે, રસ્તે જતાં નારદને દેખી, તેમને પૂછ્યું કે, "તમા મોટા દેવોમાં, કિનારો પ્રસન્ન થનાર કોણ છે." ॥૧૪॥ ત્યારે નારદે તેને કહ્યું કે, "અહ્ય યુધ્ધ તથા દોષવડે પણ પ્રસન્ન થનાર, તેમજ કોપ કરનાર, તથા બંદિનનની

પેટે સ્તુતિ કરનાર, શવજ અને જાણીયુરને અનુદય આપીને; પછી, પોતેજ મોટા સંકટમાં પડનારા દેવ, સદાશિવનીજ તું વૃષાસના કર્ય; એટલે જલદીથી સિદ્ધિને પામીશ." ॥૧૫-૧૬॥ એ રીતે કહેવાથી તે અ-સુર કેદાર ક્ષેત્રમાં જઈને; પોતાના શરીરનું માંસ કાપી કાપીને, સદાશિવના શુભ રૂપ અભિમાં હોમવાડે; સદાશિવનું પૂજન કરવા લાગ્યો. ॥૧૭॥ અને સદાશિવનું દર્શન નહીં પામેલો તે, સ્વાતમે દિવસે નિવેદ પામીને; તીર્થના જગમાં બિના થયેલા ત્રણ ત્રણ પોતાનું માથું, હથિઆરવડે; કાપવા લાગ્યો. ॥૧૮॥ ત્યારે જેમ તમારા યજ્ઞના કુંડના અભિમાંથી, અમવાન પ્રજ્ઞ થયા હતા; તેમ તેના કુંડના અભિમાંથી, દેહ પારી અભિની પેટે, સદાશિવે નીકળીને; પોતાને હાથે તેના હાથ, જલ્લી લઈને, તેને અટકાવ્યો; એટલે સદાશિવનો રક્ષા થવાથી, તે પ્રાણી દેવો તેઓ; થઈ ગયો. ॥૧૯॥ પછી તેમણે તેને કહ્યું કે, "હે અંગ હવે ધણું થયું, તું મારી પાસે હજિન વરદાન માગ; હું તને આપું. આઈ શરણ લેનારાં મનુષ્યોના ઉપર, રક્ષા તેમણે પાણી અર્પણ કરવાવડે પણ; હું પ્ર-

નતે ॥૧૧॥ શ્રીશુક ० શાપપ્રસાદયોરીશાન્નહ્યવિષ્ણુશિવાદયઃ ॥ સદ્યઃ ॥ શાપપ્રસાદોઽગશિવોન્નહ્યનચાચ્યુતઃ ॥૧૨॥ અત્રચોદાહરંતીમમિતિ
હસ્તપ્રાપ્તવાં ॥ શ્લોકાસુરાયગિરિશોવરંદત્વાઽપસંકટં ॥૧૩॥ વૃકોનામાસુરઃપુત્રઃશકુનેપથિનારદં ॥ દૃષ્ટ્વાશુતોષંપ્રપચ્છદેવેષુત્રિષુદુઃ ॥૧૪॥
સઆહવેવંગિરિઃપુષ્ટાધવાશુસિદ્ધિતિ ॥ યોઽલ્પાભ્યાંગુણદોષાભ્યામાશુતુષ્યતિકુપ્યતિ ॥૧૫॥ દશાસ્યવાણયોસ્તુષ્ટઃસ્તુવતોર્વદિનોરિવ ॥
એશ્વર્યમતુલંદત્વાતતઆપસુસંકટં ॥૧૬॥ इत्यादिष्टस्तमसुरउपाधावत्स्वगात्रतः ॥ केदारआत्मक्रव्येणजुह्वानोऽग्निमुखंहरं ॥૧૭॥ देवो
पलब्धिमप्राप्यनिर्वेदात्सप्तमेऽहनि ॥ शिरोऽवृश्चत्स्वधितिनातत्तीर्थच्छिन्नमूर्धजं ॥૧૮॥ तदामहाकारुणिकःसधूर्जटिर्यथावयंचाग्निरिवो
त्थितोऽनलात् ॥ निगृह्यदोभ्यांभुजयोन्यंवारयत्तत्स्पर्शनाद्भूयउपस्कृताकृतिः ॥૧૯॥ तमाहचांगालमलंवृणीष्वमेयथाऽभिकामंवितरामि
तेवरं ॥ प्रीयेयतोयेनःणांप्रपद्यतामहोत्तयात्माभृतामर्धतेवृथा ॥૨૦॥ देवंसवत्रेपापीयान्वरंभूतभयावहं ॥ यस्ययस्यकरंशीर्ष्णिधास्येस
म्रियतामिति ॥૨૧॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्द्रोदुर्मनाइवभारत ॥ ओमितिप्रहसंस्तप्तददेऽहेरमृतंयथा ॥૨૨॥ इत्युक्तःसोऽसुरोनूनंगौरीहरण
लालसः ॥ सतद्वरपरीक्षार्थंशंभोर्मूर्ध्निकिलासुरः ॥૨૩॥ तच्छ्रुत्वाधातुमारंभेसोऽबिभ्यस्त्वकृताच्छिवः ॥ तेनोपसृष्टःसंत्रस्तःपराधावन्सवे
पयुः ॥ यावदंतंदिबोभूमेःकाष्ठानामुदगादुदक् ॥૨૪॥ अजानंतःप्रतिविधितूष्णीमासन्सुरेश्वराः ॥ ततोवैकुण्ठमगमद्वास्वरंतमसःपरं ॥૨૫॥
यवनारायणःसाक्षात्प्रासितांपरमागतिः ॥ शांतानान्यस्तदंडानांयतोनावर्ततेगतः ॥૨૬॥ तंतथाव्यसनंदृष्ट्वाभगवान्वृजिनार्दनः ॥ दूरात्प्र
त्युदियाद्भूत्वाबटुकोयोगमायया ॥૨૭॥ मेखलाजिनदंडाक्षैस्तेजसाऽग्निरिवज्वलन् ॥ अभिवादयामासचतंकुशपाणिर्विनीतवत् ॥૨૮॥ श्री
भग ० शाकुनेयमन्त्रान्वयक्तंશ્રાંતઃકિંદૂરમાગતઃ ॥ क्षणविश्रम्यतांपुंसआत्माऽयंसर्वकामधुक् ॥૨૯॥ यदिनःश्रवणायालयुष्मद्वयवसितंविभो
॥ भण्यतांप्रायशःपुंभिर्धृतैःस्वार्थान्समीहते ॥૩૦॥ શ્રીશુક ० एवंभगवतापृष्टोवचसाऽमृतवर्षिणा ॥ गतकृमोऽब्रवीत्स्मैयथापूर्वमनुष्ठितं

સત થાઉંછું. મારે તું તારા શરીરને ફેડવામાં, ધણું દુખ આપે છે." ॥૨૦॥ ત્યારે તેણે, પ્રાણીઓને બધ ઉપસ કરનાર, પડિષ્ટ વરદાન સદાશિવ પાસે માગ્યું કે, "હું જેને જેને માથે હાથ મૂકું, તે મરી જાય." ॥૨૧॥ હે અરવંસી રાજ, તે સાંજગયાથી જાગવાનું સદાશિવ કયવાયલા જેવા થઈને; સાપને અમૃત દેવાની પેટે, હસીને; "સારું" એમ કહ્યું. ॥૨૨॥ પછી એ રીતનું વરદાન પામેલા તે દૈત્યે, પાર્વતીનું હસ્થ કરવાની સાલમથી; એ વરદાનની પરીક્ષા મારે, મદાદેવાના માથા ઉપર; હાથ મૂકવાનું આદેશીને, તે પાસે આવવા લાગ્યાથી બી-હેલા સદાશિવ; એ પોતે કરેલા કામચડી, ત્રાસ પામીને; ક્રુરતા, રવર્ગ અને પૃથ્વીના અંત સ્ત્રી તથા દિશાઓમાં; આ હેડાથી પેલા હેડા સ્ત્રી, હોડવા લાગ્યા. ॥૨૩-૨૪॥ ત્યારે તેના સામા ઉપાસને નહીં જાણનારા, દેવતાઓના અધિપતિઓ કયું ન બેલાવાથી; તે, પછીથી અંધકાર રહિત અને અત્યંત પ્રકા-શિત પૈકું લોકમાં ગયા. ॥૨૫॥ કે જ્યાં અતિ શાંત-અને સર્વને અભય દેનારા; અને પરમદંસ સન્યાસીઓના પરમગતિ રૂપ, સાક્ષાત તારાણુ મગવાનું રહે છે; અને જ્યાં મગવાને, ધણું રહ્યું પડ્યું નથી. ॥૨૬॥

ત્યારે સદાશિવને આરીતનું કટ પ્રાપ્ત થયેલ દેખી; સર્વનાં દુષ્ટોને મટાડનારા જાગવાને પોતે, પોતાની યોગમાયાને આશ્રય કરીને; એમલા-મુમર્શ-દંડ-અને કડાક્ષની માળા ધરનારા-દાસનાં ગ્રામ લઈવા-તથા તેજવડે અગ્નિ જેવા પ્રકાશતા; નવા પાટક રૂપે થઈ, દુરથી તે દૈત્યની સામા જઈને; વિનવવાની પેટે, તેને આદિશા-દનાં વચનો કહ્યાં કે; ॥૨૭-૨૮॥ -શ્રીભગવાન-હે શકુનના પુત્ર, તમે દુરથી આવવાથી, થાકેલા રમટ જ-લાઓછો; આ શરીર પુષ્ટોને સર્વ કામનાઓ પરિણું કરનાર હોવાથી, થેડીવાર પણ વિસામે તેવો પડિત છે. ॥૨૯॥ અને હે સમર્થ, તમારા ધારેલા સંગપાવાને, જે અમે યોગ્ય હોઈએ; તેને કહે. કેમકે પાતા-ઓની સલાહ લીધાથીજ, પુષ્ટો ધણું કરીને; પોતાના સ્વાર્થો સિદ્ધ કરના આવેલા છે. ॥૩૦॥ -શ્રીશુક-એ રીતે મગવાને અમૃત વરસાવનારી વાણીવડે, પૂજવાથી; થાક રહિત થયેલા તેણે, પોતે પ્રથમથી જે રીતે કર્યું હતું; તે સમયે તેમને કહ્યું. ॥૩૧॥ -શ્રીભગવાન-એ એમજ છે, તે દક્ષના પ્રાપ્ત પિતાયપણું પામેલા; અને એ પ્રેત તથા પિશાચોના અધિપતિનું વચન, આવજે અહા રાખવા જેવું નથીજ. ॥૩૨॥ હે દાગવોના

વૈકુંઠ ભગવાને જોતેલી એવી મંબીર વાણીથી, કેવળ થયેલ ભક્તિ અને ઉત્કંઠાથી; આપ્તોમાં આંસુ આવી મયેલા બુદ્ધિ, સંતોષ તથા શુભ પાંખોને; કાંઈને જોતી શક્યા નહીં. ॥૧૩॥ પછી હે રાજા, બ્રહ્મવાદી મુક્તિઓના સવર્ણ પાંખ જઈને, બુદ્ધિઓ; પોતે અનુભવ કરેલી, સર્વે વાતનું વણન કરી દેખાડ્યું. ॥૧૪॥ ત્યારે તે સર્વનું સાંભળવાથી; વિરમવ પામેલા, અને સંશય સંકિત થયેલા; તે મુનિઓએ, એ: જેના વિશે જ્ઞાનિ અને અભય રહેલ છે, તથા ધર્મ-અપરોક્ષ જ્ઞાન-પેરાની ગાળનો સંકિત વેરાગ્ય-આઠ મોટી સિદ્ધિઓ -અને મનના મેલને મટાડનારો પોતાનો વશ-સર્વેશ રહેલ છે; તેમજ ને, સર્વને અભય દેનારા-શાંત-સમ દર્શિયાન-અને અર્કિયન સાંતુ પુરોના પશ્ચ અતિરૂપ-કહેવાય છે; તે વિમ્બુનેજ, તેઓએ; ત્રણે દેવોમાં શ્રેષ્ઠ માન્ય. ॥૧૫-૧૬-૧૭૩૬ નેનું; સત્યજ્ઞ એ પ્રિય સ્વરૂપ છે-બ્રાહ્મણ જેના છટ્ટેવ છે-અને જેને નિષ્કામ, શાંત, તથા ઈપુલ્યુ બુદ્ધિના શોડા કાર છે-તથા જેની મુજોવાળી માયા થકીજ, ત્રણે પ્રકારનાં સ્વરૂપો (દેવ-

તાઓ-અસુરો-અને રાક્ષસો) અભય છે; અને વળી તેમાં પશુ સત્યજ્ઞી દેવતાઓજ, તેમનું પુરુષાર્થનું સ્વરૂપ; કહેવાય છે. ॥૧૮-૧૯॥ એ પ્રમાણે મરણવતિને કહે મેળા થયેલા બ્રાહ્મણોએ, મનુષ્યોનો સંશય મટાડવા સાઈ નિશ્ચય કરીને; પછી એ પુરૂષ ભગવાનના ચરણની મેલા કરવાડેજ, તેઓ સર્વે; ભગવન સ્વરૂપને પામી ગયા. ॥ ૨૦ ॥ -ચત-વેદ્યાસના પુત્ર શુક મુનિના મુખ કમળમાંથી નીકળતા-આ અંસાર થવારૂપ ભયને મટાડનારા-અને અમૃતસમાન સુગંધીવાળા-એ ઉત્તમ શ્લોક પુરૂષ ભગવાનના આ રીતના વશને, જે કાંઈ કાનરૂપ પડ્યાવડે વારંવાર પીએ છે; તેનો આ સંસારરૂપ માર્ગમાં, ભટકવાનો પરિશ્રમ મરી જાય છે. ॥ ૨૧ ॥ -શ્રીશુક-હે ભરતવંશી રાજા, એક દિવસે દારકામાં કાંઈ બ્રાહ્મણની ઓને જન્મેવો પુત્ર, પૃથ્વી ઉપર પડનાર મરણ પામ્યો. ॥૨૨॥ એટલે આતુર થયેલો અને રાંક મનવાળો તે બ્રાહ્મણ, તે જાળકનું મુડું રાજદારમાં લેઈ જઈને; વિલાપ કરતો. બોલ્યો કે; ॥૨૩॥ "બ્રાહ્મણોનો દેવ કરનારા-શક્તિ-

સ્તન્મંદ્રયાગિરા ॥ નિર્વૃત્તસ્તર્પિતસ્તૂર્ણાભક્ત્યુત્કંઠોઽશ્રુલોચન: ॥ ૧૩ ॥ પુનશ્ચસત્રમાઃ જ્યમુનીનાંબ્રહ્મવાદિનાં ॥ સ્વાનુભૂતમશેષેણરાજન્મૃગુરુવર્ણયત્ ॥ ૧૪ ॥ તન્નિશમ્યાથમુનયોવિસ્મિતામુક્તસંશયા: ॥ મૂયાંસંશ્રદ્ધુર્વિષ્ણુયત:શાંતિર્યતોઽભયં ॥ ૧૫ ॥ ધર્મ:સાક્ષાદ્યતોજ્ઞાનંવૈરાગ્યંચતદન્વિતં ॥ એશ્વર્યંચાધાયસ્માદશશ્ચાત્મમલાપહં ॥ ૧૬ ॥ મુનીનાંન્યસ્તદંડાનાંશાંતાનાંસમચેતસાં ॥ અર્કિચનાનાંસાધૂનાંપમાહુ:પરમાંગતિં ૧૭ ॥ સત્ત્વંચસ્યપ્રિયામૂર્તિર્બ્રાહ્મણાસ્તિષ્ઠદેવતા: ॥ મજંત્યનાશિષ:શાંતાયંવાનિપુણબુદ્ધય: ॥ ૧૮ ॥ ત્રિવિધાકૃતયસ્તસ્પરાક્ષસાઅસુરા:સુરા: ॥ ગુણિન્યામાયયાઃષ્ટા:સત્ત્વંતતીર્યસાધનં ॥ ૧૯ ॥ શ્રીશુકઃ ० એવંસારસ્વતાવિપ્રાનૃણાંસંશયનુતયે ॥ પુરુષસ્યપદાંમોજસેવયાતદ્વર્તિગતા: ૨૦ ॥ સૂનઃ ० હત્યેતન્મુનિતનયાસ્યપરઃગંધર્વીયૂષંભવમયમિત્પરસ્યપુંસ: ॥ સુશ્લોક્યંશ્રવણપુટૈ:પિવત્યમીક્ષણંપાંથોઽધ્વધ્રમણપરિશ્રમંજહાતિ ॥ ૨૧ ॥ શ્રીશુકઃ ० એકદાદ્વારવત્ ॥ તુવિપ્રપત્ન્યા:કુમારક: ॥ જાતમાત્રોભુવંસ્પૃષ્ઠામમારકિલભારતા ॥ ૨૨ ॥ વિપ્રોઽઘ્રીત્વામૃતકંરાજદ્વાર્યુપધાયસ: ॥ હૃદંપ્રોવાશવિલપન્નાતુરોદીનમાનસ: ॥ ૨૩ ॥ બ્રહ્મદ્વિષ:શઠધિયોલુબ્ધસ્યવિષયાત્મન: ॥ ક્ષત્રવંધો:કર્મદોષાત્યંચત્વમેગતોઽર્મક: ॥ ૨૪ ॥ હિંસાવિહારંનૃપતિદુ:શીલમજિતેંદ્રિયં ॥ પ્રજામજંત્ય સીદંતિવરિદાનિત્યદુ:સ્થિતા: ॥ ૨૫ ॥ એવંદ્વિતીયંવિપ્રર્ષિસ્તૃતીયંતેવમેવચ ॥ વિસૃજ્યસનૃપદ્વારિતાંગાથાંસમગાયત ॥ ૨૬ ॥ તામર્જુનઉપશ્રુત્યકર્હિચિત્કેશવાંતિકે ॥ પરેતેનવમેબાલેબ્રાહ્મણંસમભાષતા ॥ ૨૭ ॥ કિંસ્વિદ્બ્રહ્મંસ્તન્નિવાસેહનાસ્તિધનુર્ધર: ॥ રાજન્યંબંધુરેતેવૈબ્રાહ્મણા:સત્રમાસતે ॥ ૨૮ ॥ ધનદારાત્મજાપૃક્તાયત્રશોચંતિબ્રાહ્મણા: ॥ તેવૈરાજન્યવેષેણનટાજીવંત્યસુંમરા: ૨૯ ॥ અહંપ્રજાંવાંભગવન્નક્ષિપ્યેદીનયોરિહ ॥ અનિસ્તીર્ણપ્રતિજ્ઞોઽર્મિપ્રવેક્ષ્યેહતકલ્મષ: ॥ ૩૦ ॥ બ્રાહ્મણઃ ० સંકર્ષણોવામુદેવ:પ્રચુમ્નોધન્વિનાંવર: ॥ અનિરુદ્ધોઽપ્રતિરયોનવાતુંશક્તુવંતિયત્ ॥ ૩૧ ॥ તત્કથંનુભવાન્કર્મદુષ્કરંજગદીશ્વરે: ॥ ચિકીર્ષસિત્વંબાલિશ્યાત્તત્રશ્રદ્ધમહેવયં ॥ ૩૨ ॥ અર્જુનઃ ० નાહંસંકર્ષણોબ્રહ્મન્નકૃષ્ણ:કાર્પિણરેવચ ॥ અહંવાઅર્જુનોનામગાંડીવંચસ્યવૈધનુ: ॥ ૩૩ ॥ માવમંસ્થામમબ્રહ્મન્વીર્યંત્ર્યંબકતોષણં ॥ મૃત્યું

વાળા-લોભિયા-અને વિપ્રાદિકમાં મનવત્તા-ક્ષત્રીઓના કમોના દેખાડેજ, મારે આ જાળક મરી ગયો છે. ॥૨૪॥ એટલે દિસાને રમત માનનારા-દુષ્ટ આચરણવાળા-અને અહનેદ્રિય-એવા રાજાઓને ભગવાની, તેમની પ્રભાઓ ક્રમેશાંત; દરિદ્રી અને દુષ્ટી થઈને, સિદ્ધાય કરે છે." ॥૨૫॥ એ રીતેજ પછીથી જીવન તથા તીર્થ, (જન્મીને મરી ગયેલા) જાળકના મુડાને પશુ: તે બ્રાહ્મણે રાજના દરવાજા આગળ લાવી મૂકીને, તે એનીએજ માયા જોલેલો કલે, ॥૨૬॥ કાંઈકારે કેશવભગવાનની નજીકમાં બેઠેલા અર્જુને, એ બ્રાહ્મણને; તથા જાળકનું મુડું મૂકી જઈને, એ રીતે જોલેલાં સાંભળવાથી; તેણે બ્રાહ્મણને કહ્યું કે. ॥૨૭॥ "હે બ્રાહ્મણ તું રહે છે ત્યાં (દારકામાં), ધનુષ્યને ધરનારો કાંઈજ નથી શું? અને આ ગયા ક્ષત્રી પાદેવો, સત્ર માંડીને બેઠેલા બ્રાહ્મણના સરખાજ થયેલા છે કે શું? ॥૨૮॥ જ્યાં બ્રાહ્મણો શોક પામે છે, ત્યાંના ધન-શ્રી-અને પુત્રાદિકમાં પ્રાપ્તિ રાખનાર પેટ બરા ક્ષત્રીઓ નો, માત્ર રાજના વેશવડે આહવિશ મેળાવનારા નટોના સરખાજ છે. ॥૨૯॥ મારે હે બ્રાહ્મણ તમે બને રાંક શ્રી પુરૂષની પ્રભાનું, રક્ષણ દેજ કરીશ; અને જો મારી એ

પ્રતિજ્ઞાને, હું સભ્ય નહીં કરી શકતો; એ પાપ મટાડવાને માટે, હું અગ્નિમાં પ્રવેશ કરીશ." ॥૩૦॥ ત્યારે બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે, જેનું રક્ષણ કરવાને; સંકર્ષણ-વાસુદેવ-ધનુષ્ય ધરનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ પ્રવૃત્ત-અને અપતિ-રૂપ અનિરુદ્ધ પશુ, શક્તિમાન થતા નથી; એનું એ જન્મના છથરોએ કરવાને માટે પશુ અશક્ય કામ, તું આજ્ઞાન બુદ્ધિથી કરવાને કારે છે; તે કયે પ્રકારે કરી શકનાર છે? અને તો તેમાં શ્રદ્ધા આવતી નથી." ॥૩૧-૩૨॥ ત્યારે અર્જુને તેને ફરીથી કહ્યું કે; હે બ્રાહ્મણ, હું જળાશય-કમ્પ પશુમન-અને અનિરુદ્ધ નથી; પશુ જેની પાસે મોંડવ ધનુષ્ય છે, તે અર્જુન છું. ॥૩૩॥ મારે હે બ્રાહ્મણ, સદાશિવને પશુ સંતોષ પમાડનારા, મારા પરાકમની તારે અવગણના કરવી નહીં; હું ચતુરને પશુ મુદ્ધમાં છતીને, તારી પ્રભાને; લાવી આપીશજ." ॥૩૪॥ હે પરંતપ, (પરીક્ષિત), આ રીતે શત્રુને વિદ્યાસ બેસાડેલા તે બ્રાહ્મણ; અર્જુનનું પગકમ સાંભળવાથી, રાજ થઈને; પોતાને ધેર ચાલ્યો ગયો. ॥૩૫॥ પછી પોતાની બાંયોને જણવાનો સમય પ્રાપ્ત થયેથી, તે આતુર થયેલા ઉત્તમ બ્રાહ્મણે આવીને; અર્જુનને કહ્યું કે. "તમે મારી પ્રભાનું મૃત્યુ થકી રક્ષણ

કરે." ૧૧૧૧ સારે અર્થને પ્રવિત્ત બળને રૂપને કરી, સદાશિવને નમસ્કાર કર્યા; અને દિવ્ય અશ્વોનું સ્મરણ કરી, સભ્ય કરેલું ગાદિયે ધનુષ્ય હાથમાં લીધું. ૧૩૭ ॥ અને નાના પ્રકારનાં અશ્વો યદી જોડેલાં, આદ્ય-કેવલ-અને ગીચાં, બાહ્યો યદી; તે સુવાવડના પરને રૂપી લેઈ, અર્થને ગાદિયું પાંચરૂં જનારી દીધું. ૧૩૮ ॥ તે પછી વારંવાર રૂપો એ આકાશને દીકરો, અન્નનાંચતર; આકાશ મારે સરીર સદિત, આદ્યો જ્યાં યદી; તે તેમના જેવામાં પશુ ન આવે. ૧૩૯ ॥ સારે કશ્વની સ્થિતિમાં, તે આકાશ અર્થનેની નિહા કરીને બોલે છે: "તેજો આ નપુસંગના બોલના ઉપર અદ્ધા રાખી હતી, એજ માથા ચુડપણને તો બુદ્ધિ ॥૪૦॥ જેનું રૂપ, પ્રદુષ્ટ-અનિશ્ચ-રામ-અને કેશવ ભગવાન પશુ; કરી શકે, નહીં તેને બચાવી શકે, એજ સમયે જીવે કાશ્ય હોવ. ૧૪૧ ॥ મારે આ બુદ્ધિ બોલનારા, અને પોતાના ધનુષ્યને વખાણનારા અર્થને; વિષર છે. કે જે પોતે દુષ્ટ પ્રવિરે; દેવે ન રાખના કારણને પશુ, રાખવાની ઇચ્છા કરનાર છે.

૧૪૨ ॥ એ પ્રમાણે આકાશ મારો દેવા સામનાં, અર્થને વિચારો આશય કરીને; ભગવાન વમશાનો રહેવાની, "સંપત્તી" નામની પુરીમાં ઉતાર્યોજ તે મયો. ૧૪૩ ॥ અને ત્યાં આકાશને પુત્ર જેવામાં ન આવ્યાથી; દધિયાર ભગમેજો અર્થને, સાંધકીજ દીકરી પુરીમાં મયો; અને પછીથી અગ્નિની-નૈરિની-ચંદ્ર-માની-વાયુની-અને વરુણની પુરીઓમાં પશુ, અનુક્રમે મયા કરે; રસાતળ અને રવમેજો તથા બીજાં રથા-નકોમાં પશુ, તે કરે. ૧૪૪ ॥ પશુ કેલ દેશને એ આકાશને પુત્ર ન મળી શકવાથી, પોતાની પ્રતિજ્ઞા પાર પાડી શક્યો નહીં; એટલે પછી અગ્નિમાં પ્રવેશ કરાવે, તેપર મયો; સારે તે વખતે કશ્વે તેને અટકાવીને કહ્યું કે. ૧૪૫ ॥ "તમે પોતેજ, પોતાની અવગણના કરોમાં; દેવે હુંજ તમને એ આકાશના પુત્રો દેખાડું. જે યદી ભોડા તમારી વિભગ કરીને પૃથ્વી ઉપર રથાપન કરે." ૧૪૬ ॥ એ રીતે અર્થને કહીને, પછી એ હથેર ભગવાને; અર્થને સદિત પોતાના દિવ્ય રથમાં બેસી, પશ્ચિમ દિશા

વિજિત્યપ્રધને અને વ્યેતે પ્રજાં પ્રમો ॥૩૪॥ एवंविश्रंभितोविप्रःफाल्गुनेनपरंतप ॥ जगामस्वगृहं प्रीतः पार्थवीर्यैर्निशामयन् ॥३५॥ प्रसूतिका लआसन्नेभार्यायाद्विजसत्तम ॥ पाहिपाहिप्रजांत्योरित्याहार्जुनमातुरः ॥३६॥ सउपस्पृश्यशुच्यंभोनमस्कृत्यमहेश्वरं ॥ दिव्यान्पस्त्राणि संस्पृश्यसज्यं गार्हपत्यं दे ॥३७॥ न्यरुणत्सूतिकाऽगारंशैर्नानाऽस्त्रयोजितैः ॥ तिर्यगूर्ध्वमधः पार्थश्चक ॥३८॥ ततः कुमारः संजा तोऽवप्रपत्य ॥ दन्मुहुः ॥ सद्योऽदर्शनमापेदे सशरीरो बिहाय सा ॥३९॥ तदाहविप्रो विजयं विनिर्द ॥ ण सन्निधौ ॥ मौढ्यं पश्यतमयोऽहं श्रद्धे क्त्वा बकत्थनं ॥४०॥ न प्रद्युम्नो नानि रुद्धो न रामो न च केशवः ॥ यस्य शेकुः परित्रा ॥ दंतो ॥ दंत ॥ दितेश्वरः ॥४१॥ धिगर्जुनं मृषावा दं धिगात्मश्चाधि नोधनुः ॥ दबोपरं ॥ यो मौढ्या दानि नीपति दुर्मतिः ॥४२॥ एवं श ॥ तिविप्रैर्विद्यामास्थाय फाल्गुनः ॥ ययौ संयमनी माशुयवास्ते भगवान्य मः ॥४३॥ विप्रापत्य मचक्षाणस्तत ॥ ऐंद्री मगात्पुरीं ॥ आग्नेयीને ॥ ર્ત્તી સૌમ્યાં વાયવ્યાં ॥ રુણી મય ॥ રસાતલં નાક ॥ ધિષ્ણ્યાન્યન્યાન્યુદાયુ ધઃ ॥૪૪॥ તતો ॥ લબ્ધાદ્વિજસુતો ॥ હ્યનિસ્તીર્ણપ્રતિશ્રુતઃ ॥ અગ્નિવિવિશ્વઃ ॥ કૃષ્ણેન પ્રત્યુક્તઃ ॥ પ્રતિવેધતા ॥૪૫॥ દર્શયેદ્વિજસૂનું ॥ સ્તેમા ॥ ડવજ્ઞાત્માનમાત્મ ના ॥ યેતે ॥ દ્વિકીર્તિવિમલાં મનુષ્યાઃ ॥ સ્થાપયિષ્યંતિ ॥૪૬॥ ઇતિ સંભાષ્ય ભગવાનર્જુને ન સહેશ્વરઃ ॥ દિવ્યં સ્વરથમાસ્થાય પ્રતીર્ચી ॥ દિશમાવિશત્ ॥૪૭॥ સત્ત્વીપાન્સત્તસિંધૂન્સત્તસગિરીનથા ॥ લોકાલોકં તથા ॥ ડતીત્યવિવેશસુ ॥ ૪૮ ॥ તત્રાશ્વાઃ ॥ શૈવ્યસુગ્રીવમેઘપુષ્પવ ॥ હાહકાઃ ॥ તમસિ ॥ ષ્ટગ તયોર્વમુર્ભસ્તર્પમા ॥૪૯॥ તાન્દૃષ્ટ્વા ભગવાન્કૃષ્ણો મહાપાંગેશ્વરેશ્વરઃ ॥ સહસ્રાદિત્યસંકાશં સ્વચક્રં પ્રાહિણોત્પુરઃ ॥૫૦॥ તમઃ સુધોરંગહનં કૃતં મહ દ્વિરુદ્ધ ॥ દુરિતેરણરોચિષા ॥ મનોજવં નિર્વિવિશેસુદર્શનં ગુણચ્યુતો રામશરોચથાચમ્ ॥ ૫૧ ॥ દ્વોરેણ ચ ॥ નાનુપથે ન તતમઃ ॥ પરં પરં જ્યોતિરનં તપારં ॥ સમશ્નુવાનં પ્રસમીક્ષ્ય ફાલ્ગુનઃ ॥ પ્રતાહિતાક્ષો પિદધે ॥ ડક્ષિણી ડભે ॥ ૫૨ ॥ તતઃ પ્રવિષ્ટઃ ॥ સલિલં ન ભસ્વતાવલીયસૈજદ્દૂર્મિભૂષ ણં ॥ તવાદૃતં વૈભવનં યુમત્તમં ॥ બ્રાજ ॥ ણિસ્તં મસહસ્રશોભિતં ॥ ૫૩ ॥ તાંસ્મન્મ ॥ પ્રમીમનં તમદૃતં સહસ્રમૂર્ધન્યફળામણિશુભિઃ ॥ વિ

તરે પ્રમાણ ૧૪૭. ૧૪૮ ॥ અને સાતે હોપ-સાતે સમુદ-અને સાત સાત પવેનાને-તથા શોકાલોકને પશુ એ રીતેજ જોડેલી; તેજો વખાણ સારે અંધારમાં પેલા. ૧૪૮ ॥ સારે ત્યાંના અતિ અંધારમાં સંખ્ય-સુગ્રીવ-મેઘ પુષ્પ-અને ગણદક નામના, ભગવાનના રથના ચારે શોકાલોકની અતિ બંધ પડી ગઈ. ૧૪૯ ॥ તે જોઈને, શોકા જોડેલીના પશુ હથેર, એ કશ્વ ભગવાને; દંતરો સર્વના પ્રકાશવાળા, પોતાના ચક્રને આગળ બાંધ્યું. ૧૫૦ ॥ એટલે એ વશ્ય તેજરૂડે જાગરું; અને મન જેવા વેગવાળું; ભગવાનનું સુદર્શન ચક્ર, અત્યંત અંધાર પાસા અંધારનો નાશ કરી નાંખતું; પશુજ યદી હુડેલાં રામનાં બાજો, સામી સેનામાં પેસવાની પે-ટી; આગળ ચાલવા બાંધ્યું. ૧૫૧ ॥ એમ અર્થ કરી આપેલા રસ્તાયદી ચાલ્યા જતાં, તે મદાન અંધારની પેલી તરફ સપમે બાંધેલું અર્થને અને અપાર તેજ દેખાવારૂડે; અર્થનેની આંખો અંધ જવાથી, તેજે પો-તાની બંને આંખો આંધી દીધી. ૧૫૨ ॥ તે પછી ભગવાન પવનરૂડે મોટાં મોટાં ઉછળવાથી શોભતા જ-વાની અંદર, તેજો પેલા; ત્યાં હજારો મણિના ધોગધોગથી અત્યંત પ્રકાશતું, એક અદ્ભુત જૂવન (મકાન)

તેમજે દીધું ॥૫૩॥ તે રથને, માથા ઉપરના હજારો રૂપોમાંના મણિઓના પ્રકાશ યદી દીપ્તા-પોષા પવન જેવા દેખાતા-અને રૂણોના જેટલામાંજ અંધાર મળાં તથા છબો, અને તે યદી અગણી વિકરાળ આંખો-વાળા, વશ્યજ મોટા અને અદ્ભુત અર્થને ભગવાનને; તેમજે જોયા. ૧૫૪ ॥ તથા તે અર્થને ભગવાનના સરી-રનાજ સુખાસન ઉપર, મોટા પ્રભાવવાળા સમયે; અને અતિ કલમ શુંદર રેશમી વસ્ત્રો પેહેલા-અને શુંદર આંખોથી જોતા પ્રસન્ન મુખવાળા-તથા વરસના મેઘ જેવા, પુરુષોત્તમ ભગવાનને પશુ; તેમજે દીધા. ૧૫૫ ॥ તે વેળા એ ભગવાન, મોટા મણિઓના મુકૂટથી-તથા હુંડોળોના તેજની ચળકતા વાળના ગુચ્છાથી-મોટા અને શુંદર આઠ હાથથી-કોરતુમ સદિત શ્રાવણની શોભાથી-અને વિરાટલી વનમાળાવડે; અત્યંત શોભતા હતા. ૧૫૬ ॥ અને સુન્દર તથા નંદ વિગેરે પાંદોરો-દેવદારી યદને આવેલાં પોતાનાં ચક્ર વિગેરે આશુધો-અને પુદી, લદ્દી, કીર્તિ, તથા લઘ્યા વિગેરે સરવે સિદ્ધિઓ-ચકી સેવાતા; એ પોતાનાજ પરમ સ્વરૂપ, અર્થને અને આત્મેશ્વર ભગવાનને; તેમના દર્શનચકી સંજ્ઞમ પામેલા, અર્થને તથા અચુત ભગવાને,

ખમેએ; નમસ્કાર કર્યા. ॥૫૭॥ ત્યારે શામ જોડીને ઊભેલા, એ મનુષ્ય ભેડના પ્રવરણે; તે સમયે હસને મોઢે તેજશ્વર વાણીથી કહ્યું કે. ॥૫૮॥ “ધર્મનું રક્ષણ કર્યા માટે, પૃથ્વી ઉપર કળાઓ રૂપે આવતરેલા; તમે બને જણાયાં, ફાંસની કપ્પાળીઓ; બાહ્યના બાળકોને, મેં અડીયાં આગ્રેલા છે; ને હવે તમે બને, પૃથ્વી ઉપર સાર રૂપ ધનાશ અમુરોને મારીને; ઊતાવળાજ પાછા આવો: ॥૫૯॥ તમે બને નર અને નારાયણના અવતાર, તથા પૂર્ણ શામ છે. છતાં ભેદ સંગ્રહને અર્થેજ ધર્મમાં રિશ્તિ રાખીને, આવરણ કરી દેખાડો છો.” ॥૬૦॥ આ રીતે એ બને કપ્પણ (અર્ચુન અને વાસુદેવ) ને, એ પદમેથી (આત્મેશ્વર) ભગવાને કહેવાથી; ‘બહુ સાર’ એમ બોલી; તેમને નમસ્કાર કરી, બાહ્યના બાળકોને ભેદને; અર્થેજ રચેજ તેઓ પાછા, પૃથ્વી ઉપર આવ્યા. ॥૬૧॥ એમ; જ્યાંની પેઢેજ, પોતાના સ્થાનક દારકાંમાં આવીને; તેમણે સજી થઈ, બાહ્યભુજ; તેવા રહેવા દતા, તેવાજ

પથ તથા ઉપવાસ પુરવા; હતાજે કર્યા. ॥૬૨॥ ત્યારે એ રીતે વિશ્વનુ પરમધામ જોવાથી, વજ્રાનુ ચિત્રમ પામેલા અર્ચુને માન્યું કે; પુરુષોને તિશે, જે કોઈ રિશ્તિ પથ પુરુષાર્થે જગ્યાય છે; ને, એ કપ્પણ ભગવાનની દયાને લેખનેજ છે. ॥૬૩॥ એ પ્રમાણે અનેક પ્રકારનાં પરક્રમે દેખાડવાની સાથે, અતિ મોટા પડેપડે યજ્ઞ કરતાં; કપ્પણ ભગવાન આ લોકમાં, ગ્રામ્ય વિષયોને પથ (પોતે વિરક્ત રહીને,) જોયવના દતા. ॥૬૪॥ તથા બાહ્યો આદિ લેખને સર્વ પ્રવચ્છેતી, સમય સમયની સધળી કામનાઓને; રક્ષાદતી પેઢેજ, પરિપૂર્ણ કરવા સાડ; એ અતિ શ્રેષ્ઠ કપ્પણ ભગવાન, જોડતા પદાર્થો વિષે આપના દતા. ॥૬૫॥ તેમજ અર્ચુન આદિકને દાયે, અધર્મી રચ્છેતી વિષેરેના પાત કરવના દતા; તથા સુધિશિર આદિક સરળ પુરુષાર્થે, ધર્મનું સ્થાપન કરતા દતા. હર્ષિ થીં આગવને દશના રકષેતો નવ્યાસિમે; અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૮૯ ॥

આજમાનંદિગુણોલ્લેખણંસિતાચલાભશિતિકંઠજિહ્વં ॥ ૬૪ ॥ દર્શતદ્ભોગમુલાસનંવિભુંમહાનુભાવંપુરુષોત્તમોત્તમં ॥ સાંદાંબુદાભંસુ
પિશંગવાસસંપ્રસન્નવક્રંરુચિરાયતેક્ષણં ॥૫૫॥ મહામણિવ્રાતકિરીટકુંડલપ્રભાપરિક્ષિતસહસ્રકુંતલં ॥ પ્રલંબચાર્વણ્વજ્રમુજંસકૌસ્તુભંશ્રોવ
ત્સલક્ષ્મ્યાવનમાલયાવૃતં ॥૫૬॥ સુનંદનંદપ્રમુખૈઃસ્વપાર્ષદૈશ્વક્રાદિભિર્મૂર્તિધરૈર્નિજાયુધૈઃ ॥ પુષ્પાશ્રિયાકીર્ત્યજયાઽસ્થિલર્દિભિર્નિષેઘ્યમાણં
પરમેષ્ઠિનાંપતિં ॥૫૭॥ વવંદઆત્માનમનંતમચ્યુતોજિષ્ણુશ્વતદર્શનજાતસાધ્વસઃ ॥ તાવાહભૂમાપરમેષ્ઠિનાંપ્રભુર્બદ્ધાંજલીસસ્મિતમૂર્જયાગિરા
॥૫૮॥ દ્વિજાત્મજામેયુવયોર્દિદ્ધક્ષુણામયોપનીતાભુવિધર્મગુપ્તયે ॥ કલાઽવતીર્ણાવવનેર્ભરામુરાર્હત્વેહભૂયસ્ત્વરયેતમંતિમે ॥૫૯॥ પૂર્ણકામા
વપિયુવાંનરનારાયણાવૃધી ॥ ધર્મમાચરતાંસ્થિત્યૈરુષભૌલોકસંગ્રહં ॥૬૦॥ इत्यादिष्टोभगवतातौकृष्णोपरमेष्ठिना ॥ ओमित्यानम्यभू
मानमादायद्विजदारकान् ॥૬૧॥ न्यवर्ततांस्वकंधामसंप्रतृष्टौयथागतं ॥ विप्रायददतुःपुत्रानयथारूपंयथावयः ॥૬२॥ निशम्यवैष्णवं
ધામપાર્થઃપરમવિસ્મિતઃ ॥ યત્કિંચિત્પૌરુષંપુંસાંમેનેકૃષ્ણાનુકંપિતં ॥૬૩॥ इतीदृशान्यनेकानिवीर्याणीहप्रदर्शयन् ॥ बुभुजेविषयान्प्राप्त्या
નીજંચાત્યૂર્જિતૈર્મસૈઃ ॥૬૪॥ प्रववर्षाखिलान्कामान्प्रजासुब्राह्मणादिषु ॥ यथाकालंयथैवदोभगवान्श्रेष्ठमास्थितः ॥૬५॥ हत्वानृपानध
ર્મिष्ठान्घातयित्वाजुનાદિભિઃ ॥ અંજસાવર્તયામાસધર્મધર્મસુતાદિભિઃ ॥૬૬॥ इ०भा०म०द०उ०द्विजकुमारानयनंनामैकोननवतितमोध्या
યઃ ॥૮૧॥ श्रीशुक०सुखंस्वपुर्णानिवसन्धारकायांश्रियःपतिः ॥ सर्वसंपत्समृद्धायांजुष्टायांरुष्णिपुंगवैः ॥૧॥ स्त्रीभिश्चोत्तमवेपाभिर्नवयौ
વનકાંતિભિઃ ॥ કંદુકાદિભિર્હર્મ્યેપુક્રીડંતીભિસ્તદિદ્યુભિઃ ॥૨॥ नित्यंसंकुलमार्गायामदच्युद्भिर्मतंगजैः ॥ स्वलंकृतैर्भटैरश्वैरथैश्चकनका
જ્વલૈઃ ॥૩॥ उद्यानोपवनाद्यायांपुष्पितद्रुमराजिषु ॥ निर्विशद्वृंगविहगैर्नादितायांसमंततः ॥૪॥ रेमेषोडशसाहस्रपत्नीनामेकवल्लभः ॥ ता
વદ્વિચિત્રરૂપોઽસૌતદ્ગેહેષુમહર્ષિષુ ॥૫॥ प्रोत्कुल्लोत्पलकल्हारकुमुदांभोजरेणुभिः ॥ वासितामलतोयेषुकूजद्विजकुलेषुच ॥૬॥ विजहारवि
गाह्यांभोन्हदिनीषुमहोदयः ॥ कुचकुंकुमलितांगःपरिरव्यश्वयोपितां ॥૭॥ उपगीयमानोगंधैर्मृदंगपणवानकान् ॥ वादयद्भिर्मुदावीणांसू

અધ્યાય ૬૦ એ.—શ્રીશુક—મોટા યાદવાએ સેતેલી, અને સધળી સંપત્તિઓ તથા સમૃદ્ધિ-
ઓથી ભરેલી પોતાની દારકાંપુરીમાં; લક્ષ્મીપતિ ભગવાન, એ રીતે સુખથી વસતા દતા. ॥ ૧ ॥ સાં પિ-
લતી શુભાનીવાળી—લીપતી—અને ઉત્તમ ઘરેણાંવાળી ઓઝા, લીજળીઓની પેઢે મોટા મેહેકામાં દશ વિષેરેયકી
રમતી હતી. ॥૨॥ અને જોતા મારગે દમેશાં મદ કરતા મોટા હાથીઓથી, અને સેનાનાં કળ્પનાં ધરેણાં પાલેલા
પાળા—સપાર—અને રથોયકી; બીડવાળાજ રહેતા દતા. ॥૩॥ તથા પિત્રેશાં કૃત્રેણી યાકીઓનાં અને આ-
મેનાં ટૂંકાડોમાં, અહીં તહીં ભગવા અને પક્ષીઓ બેસીને; શબ્દ કરી રહેલાં દતા. ॥૪॥ એવી દારકાંમાં
સોળ હજાર પતિઓના પ્યારા એકજ ભગવાન, તેટલાંજ વિચિત્ર રચપોવાળા યજ્ઞને; તેમનાં મોટી સિદ્ધિ-
વાળાં ધરેશાં, રમણ કરતા દતા. ॥ ૫ ॥ ત્યાં ઉષ્ણેશાં ઉત્પલ—કદ્ધાર—અને કુમુદ વગેરે જાતોનાં કમળોની
રચયે સુગંધી યુગ થયેલ, અને રેણાવન પક્ષીઓની શબ્દ થયેલ મોટા પેશાવવા તજાએલા, જગતમાં

નદાતાં; રતન ઉપર ચોપડેલા કુમકુમવાળા શરીરમય, ઓઝા ભગવાનને બેસીને; ભગવાન પથ નેઓની સાથે
રમતા દતા. ॥૬॥—આ ત્યારે આનેક પામેલા જંધેલી, મૃદંગ—વજ્ર—આનક—અને વજ્રા વિષેરે વાજત વગાડીને;
ભગવાનનું ગાન કરતા દતા; તથા સૂત—માગધ—અને અદિકનો વખાણ કરતા દતા. ॥૭॥ તથા હસતી ઓઝા
પિયકારીઓયકી; યક્ષીઓથી બિંજવાતા પડોના પતિ કુમેરની પેઢે, ભગવાનને પલાળતાં; ભગવાન પથ
તેમને પલાળીને, રમતા દતા. ॥૮॥ ને વખત, એ ભગવાનને પલાળતી—વજ્રા બિંજવાથી સાથય અને રતોથી
ઉચાડી જેવી જણતી—પિયકારી યકી જગી જવાને, ભગવાનનેજ બેસી પડતી—કમ ઉત્પલ થવાથી સોળતા મુખ-
વાળી—અને ચોરસામાંથી ટુકો ખરી પડતી—ને ઓઝા; વજ્રજ શોભતી હતી. ॥૯॥ તથા પોતે પેઢેરેલી માળા-
ઓમાં, ઓઝાના રતનાં કેસર લાગીને; રમવાની આનર વાળતા જગ્યાને હલાવતા—ઓઝાને પલાળતા—અને તેમના
યકી પોતે પલાળતા—શબ્દ થત પથ; હાથથીઓની સાથે એક મોટા હાથીની પેઢે, રમતાં રમતાં દતા. ॥૧૦॥

અને આમ વગરનાથી મુનનામ સગવડ મળે, તમા નામનામિ વિનંતી, એકિડા કરનારાં વચ્ચે તથા પાંચે, કમ્બુ અને નેમની ઓઝો આપી દેતાં હતાં ॥૨૦॥ એ રીતે કમ્બુની રમતથી-ચાલ થઈ-એકવાળી-એક-વાળી-દમવાળી-દાસીથી-અને એકવાળી-ને ઓઝોની મુદ્દિ દરમિયાન હતી. ॥૧૩॥ અને એ કમ્બુને બગવાનનું ચિત્રવન કરવાપડે, ૪૨ અને કમ્બુન યતેથી ને; મુદ્દે બગવાનમાં એક નિશાળની ઓઝો; એ વચ્ચે ભાગી, ને તમે માથા થઈ માનવો ॥૧૪॥-શ્રીઓ-દે દિગ્દી, જગનમાં એમ તાવવાળા બગવાન, શરિમાં જ્યારે કહે છે; ભાગે, તું ન મૂતું નિશાળ કરીને નિશાળ બેગ કરે છે; માટે દે સખી, બગવાનના કિશર દાસ, અને શ્રીઓ સ્વરિત નિશાળી; તારા ઓઝો પછી, આપી પેઢી; અત્યંત એકાદ ગયું છે, કે થું. ૧

૥૧૪॥ દે મરતી, સતને વિશે પતિને ન દેખાવથી; તું કમ્બુની રીતે રેતી, આપીને ભાગે છે; રીતે એ અમ્બુન બગવાનના પગમાં રહેલી માળાને. મોટલામાં સમવાને હમ્બી; અમે દાસીઓની પેઢી, તું પછી તેની હમ્બી કરે છે કે થું. ૧ ॥૧૫॥ આપાસે કમ્બુકમ્બુ અદિકની પેઢી, લક્ષી અને કમ્બુના અદિક લાંબોથી દરમિયાન, અને કમ્બુ નથી રહીને કમ્બુના થવાથી દમેદાં અમે પાડતા; દે મમ્બુ, તને પછી આપાસે નેતી; ન મટે એની દશા પ્રમ્મ મધ છે કે થું. ૧ ॥૧૬॥ આપી પેઢી મોલવુ બધ કરેલા દે એ, તું થું બારે કમ્બુ રેતીની પકડકને કીચ થવાથી-કિંતુ બગવાનની રદમ્મ વાનો સંભારીને; તેની ચિ-તામાં મમ્મ થવાથી-પોતાની કિશોરવરે; આપાસે મગાડેના નથી કે કેમ? ॥૧૭॥ દે મગવાનના પાવન,

તમાગધવંદિભિઃ॥૮॥ સિચ્યમાનોઽચ્યુતસ્તાભિર્હસંતીભિઃસ્મરેચકૈઃ॥પ્રતિસિચન્વિચિક્રીડેયક્ષીભિર્યક્ષરાદિવ॥૯॥ તાઃકિન્નવસ્ત્રવિનૃતોરુકુ
ચપ્રદેશઃસિચંત્યુદ્દત્તદૃઢકવરપસૂનાઃ॥કાંતંસ્મરેચકજિહ્વારપયોપગુહ્યજાતસ્મરોત્સવલસદ્વદનાવિરેજુઃ॥૧૦॥ કૃષ્ણસ્તુતસ્તનવિવર્જિ
તકુંકુમસ્ત્રક્ક્રીડાઽભિર્વંગધુતકુંતલચંદ્રબંધઃ॥સિચન્મુહુર્યુવતિભિઃપ્રતિપિચ્યમાનોરમેકેરણુભિરિવેમપતિઃપરીતઃ॥૧૧॥ નટાનાંતર્તકીનાં
ચગીતવાદ્યોપજીવિનાં॥ક્રીડાલંકારવાસાંસિકૃષ્ણોઽદાત્તસ્યચસ્ત્રિયઃ॥૧૨॥ કૃષ્ણસ્મ્યેવંવિહરતોગત્યાલાપેક્ષિતસ્મિતૈઃ॥નર્મદ્વેલિપરિષ્વં
ગૈઃસ્ત્રીણાંકિલ્લક્ષ્મણિયઃ॥૧૩॥ ઊર્ચુર્મુકુંદૈકધિયોગિરુન્મત્તવજ્રંઽચિંતયંત્યોઽરવિંદાક્ષંતાનિમેગદતઃશૃણુ॥૧૪॥ મહિષ્યઃકુરરિવિ
લપસિત્વંવૌતનિદ્રાનશેષસ્વપિતિજગતિરાત્ર્યામીશ્વરોગુપ્તબોધઃ॥વયમિવસસ્વિકચ્છિદ્રાઢનિર્મિત્રચેતાનલિનનયનહાસોદારલીલેક્ષિતન૧૫
નેત્રેનિમીલયસિનનક્તમદૃષ્ટવંધુસ્થંરોરવીપિકરુણંબતચક્રવાકિઃ॥દાસ્યંગતાવયમિવાચ્યુતપાદજુષ્ઠાંકિવાસ્ત્રજંસ્પૃયસેકવરેણવોદું॥૧૬॥
ભોમોઃસદાનિષ્ઠનસેઽદન્વન્નલબ્ધનિદ્રોઽધિગતપ્રજાગરઃ॥કિંવામુકુંદાપહતાત્મલાંઘનઃપ્રાદાંક્ષાંત્વંત્વંતોદુરત્યયાં॥૧૭॥ ત્વંયક્ષમણાબ
લવતાઽસિગ્રહીતદ્વંદોક્ષીણસ્તમોનનિજદાધિતિભિઃક્ષિણોષિઃ॥કચ્છિન્મુકુંદગદિતાનિયથાવયંત્વંવિસ્મૃત્યભોસ્થગિતગીરુપલક્ષ્યમેનઃ॥૧૮
કિંત્વાચરિતમસ્માભિર્મલયાનિલતેઽપ્રિયં॥ગોવિંદાપાંગનિર્મિત્રેદ્દીરયસિનઃસ્મરં॥૧૯॥ મેઘશ્રીમંસ્ત્વમસિદધિતોયાદવેંદ્રસ્યનૂનંશ્રીવત્સાં
કંવયમિવમવાન્ધ્યાયતિપ્રેમબદ્ધઃ॥અત્યુત્કંઠઃત્વલહદયોઽસ્મદ્વિધોબાપ્પધારાઃસ્મૃત્વાસ્મૃત્વાવિસૃજસિમુહુર્દુઃસ્વદસ્તત્પ્રસંગઃ॥૨૦॥ પ્રિયરાવ
પદાનિભાષસેઽન્તસંજીવિકયાઽનયાગિરા॥કરવાણિકિમચ્યતેપ્રિયંવદમેવલિગતકંઠકોકિલ૨૧નચલસિનવદસ્યુદારબુદ્ધેક્ષિતિધરાચિંતય
સેમહાંતમર્થઃ॥અપિવતવસુદેવનંદનાંઘ્રિવયમિવકામયસેસ્તનૈર્વિધર્તુઃ॥૨૨શુષ્યઙ્ગદાઃકરશિતાબ્રતસિંધુપત્ન્યઃસંપ્રત્યપાસ્તકમલશ્રિયદ્વૃષ્ટર્તુઃ
॥યદ્વદ્યંયદુપતેઃપ્રણવાલોકમપ્રાપ્યમુષ્ટહદયાઃપુરુકર્શિતાઃસ્મૃત્૨૩હંસસ્વાગતમાસ્યતાંપિવપયોબ્રૂહંગશૌરેઃકથાંદુતંત્વાંનુવિદામકચ્છિદ
જિતઃસ્વસ્ત્યાસ્તુક્તપુરા॥કિંવાનશ્વલસૌહદઃસ્મરતિતંકસ્માઙ્ગામોવયંક્ષૌદ્રાલાપયકામદંશ્રિયમૃતેસૈવૈકનિષ્ઠાસ્ત્રિયાં॥૨૪॥ ઇતીદૃશેન
ભાવેનકૃષ્ણયોગેશ્વરેશ્વરે॥ક્રિયમાણેનમાધવ્યોલેભિરેપરમાંગતિઃ॥૨૫શ્રુતમાત્રોઽપિયઃસ્ત્રીણાંપ્રસહ્યાકર્ષતેમનઃ॥ઉરુગાયોરુગીતોવાપશ્યંતી

તારે અમે શું બતાવું છે. કે તું; બગવાનનાં નેમની આપીઓથી એકાવચ, આપાસે કમ્બુમાં કમ્બુને; કમ્બુ કરે છે. ॥૧૪॥ દે રૂપાળા મેઘ, શ્રીવત્સના-ચિન્દવાળા બગવાનને પ્યારે તું; આપી પેઢી, તેમના વારંવાર દુઃખ આપનારા પ્રેમ બંધનને; અતિ કેમળા હૃદયથી, અને કંઈકાંથી, સંભારીને; આપી પેઢી આપી પાસાઓ મુકે છે કે થું. ૧ ॥૧૫॥ દે શુર રાજવાળી કમ્બુ; મુનેલાને પછી છતાંનારી વાળીથી, તું આપે બગવાનનાં પદ બાંધે છે; માટે મોલ કે હું તારે શું પ્રિય કરું. ॥૧૬॥ દે મોટા અથને ચિત્રવનના કિશર મુદ્દિવાળા પવન; તું થું, આપી પેઢી, કમ્બુના ચરખાને; કેતાના સ્તન ઉપર ધારણ કરવાની હમ્બીની, કાંઈ મોલનો માલનો નથી કે કેમ. ॥૧૭॥ દે મમ્બુ પતિ નદીઓ, બગવાનના કૃપા કમ્બુ ન મળવાથી, હૃદય ચોરાઈ જતાપડે; ગદ્ગદ દુઃખની ક્ષેત્રી અમે સરખીન તમે પછી, કદ જરૂર (મેઘ) થઈ જવા ન સિવાયથી; કમ્બુ-મુકાવના થરા.

આપાળી-અને કમ્બોની શોભા વિનાની-ચપ્પાઓ કે કેમ. ૧ ॥૨૦॥ દે હંસ, તું હન છે, ને અમે બાપીએ છીએ; બાપે આપો, બેસ અને દૂધ પીધ; અને કમ્બુના સગાચાર કરે; એ અગ્નિશિવ તોદવાળા, અગ્નિત બગવાન, જ્યારે પોતાના પ્રથમના ભોલેલાને યાદ કરતા નથી; ભાગે લક્ષી શિવાય બીજી, અમે એક નિશાળની ઓઝોની કમ્બુ, નહીં પૂર્ણ કરનારા-અને કમ્બુ ક્રોડીની મિત્ર એકનારા-એમને; અમે શા માટે બહાજે. ૧ ॥૨૪॥-શ્રીશુક-એમ; એવો અને એ પ્રકારનો ભાવ, યોગેશ્વરના હમ્બર કમ્બુ વિશે કરવાયથી; માથા બગવાનની એ સખી ઓઝો, પરમ પતિને પામી મધ હતી. ॥૨૫॥ જેની વાળી કીર્તિ આપેન મળાય છે, ને માત્ર સાંભળવાથી; ઓઝોનાં મન બગવાનમાં ખેંચાઈ જાય છે; તો તેમને નજરથી જોનારીઓનાં મન ખેંચાય, એમાં તો કહેવું શું? ॥૨૬॥ એ જગત યુર બગવાનની; જરૂર મુદ્દિથી, એ રીતે પગ આપાય

આદિત્યે: પ્રેમથી સેવા કરનારીઓના તપનું પલ્લન, અમે કેટલું કરી શકીએ. ॥૨૭॥ એ પ્રમાણે એ સંપૂર્ણ-
 થિના ગતિરૂપ બગવાને, જેમાં કહેલા ધર્મનું આચરણ કરીને; ધર્મ-અર્થ-અને કામ, એ સમગ્ર મેળવવાનું
 સ્થાન, પર (ચુકર્યાશ્રમ)જ, હોવાનું; વારંવાર દેખાડ્યું છે. ॥૨૮॥ એમ ચુકર્યાના પરમ પરમને પાળતા થી
 કામ્યુને, મેળવનાર એકસેને આદિ સ્ત્રીઓ દર્શી. ॥૨૯॥ એ વળ, તેમાંની રૂઝમણી આદિક આદિ પટરાણીઓ-
 ના પુત્રો વિગેરે તો, એ પહેલાંજ અનુક્રમે કહેવ છે. ॥૩૦॥ એ અમોઘ ગતિવાળા ધર્મરૂપે, પોતાની સમગ્રી
 સ્ત્રીઓમાં; દરેકને દશ દશ પુત્રો કેટલું કર્યા હતા. ॥૩૧॥ તેમાં (પૈત્ર અગિરદને મળ્યાં) અદ્વારનો, અત્યંત
 પરાક્રમી મહારથી હતા; તે બેઠાર વસવાળાઓના નામ, ગામથી સાંભળો. ॥૩૨॥ પ્રધમન-અગિરદ-દિપ્તિમાન-
 બાનુ-સાંભ-મધુ-મૃદુલાનુ-ચિત્રબાનુ-ટક-અર-મ ॥૩૩॥ પુર-તેદ-પાદુ-સુતદેવ-સુતદન-ચિત્રપાદુ-વિર-પ-દિવ

-અને નવમી. ॥૩૪॥ એટલા બગવાનના પુત્રોમાં રૂઝમણી પુત્ર પ્રધુમન, પાળના સરખાજ અને સર્વ થકી શ્રેષ્ઠ
 હતા. ॥૩૫॥ એ મહારથી પ્રધુમન પોતાના મામા રૂઝમણી પુત્રીને પરણ્યા હતા; તેમાં દશકળર દાસીના બળવાળા
 પુત્ર અગિરદ જન્મ્યા હતા. ॥૩૬॥ અને એ રૂઝમણી દોહિત્ર અગિરદ, પશુ તેનીજ પૌત્રીને પરણ્યા હતા; જેમાં
 ચચેરા વજ્રનામ નામનો પુત્ર, મૂશળથી થયેલા નામમાં; અવશેષ રહ્યા હતા. ॥૩૭॥ એ વજ્રનામનો પ્રતિપાદુ,
 થયો. તેનો સુપાદુ, અને તેનો શાંતસેન; તથા તેની સનસેન નામે પુત્ર થયો હતો. ॥૩૮॥ એ કુળમાં જન્મેલાઓ
 કાલ, નિર્દન-યોડા હોકરાવાળા-યોડા આયુષ્યવાળા-યોડા પરાક્રમવાળા-કે આઠસોને ન માનનારા-એવા થયાજ
 નથી. ॥૩૯॥ હે રાજ, એ યાદવ કુળમાં જન્મેલા, વિખ્યાત કર્મવાળા પુરુષોની મહુત્રી; દશકળર વધીવડે પશુ,
 કરવાને શક્ય નથી. ॥૪૦॥ મદુકુળના અદ્યાસી દળર પાળકોની, ત્રણ કાઠી એટલે જ્યા હતા; અને તેમને બધા-

નાંકુત:પુન:॥૨૬॥ યા:સંપર્યચરન્મેષ્ણાપાદસંવાહનાદિભિ: ॥ જગદ્ગુરુમર્ત્યુબુદ્ધાતાસાંકિંવર્ણ્યતેતપ: ॥૨૭॥ एवंવેદોદિતંધર્મમનુતિષ્ઠન્સતાં
 ગતિ:॥ગૃહંધર્માર્થકામાનાંમુહુશ્વાર્ધશયત્પદં॥૨૮॥ આસ્થિતસ્યપરંધર્મકૃષ્ણસ્યગૃહમેધિનાં ॥ આસન્યોદશસાહસ્રંમહિષ્યશ્વશતાધિકં॥૨૯॥
 તાસાંસ્ત્રીરત્નભૂતાનામષ્ટોયા:પ્રાગુદાહતા: ॥ રુક્મિણીપ્રમુખારાજંસ્તપુત્રાશ્વાનુપૂર્વશ: ॥૩૦॥ એકૈકસ્યાંદશદશકૃષ્ણોડ્ગીજનદાત્મજાન્
 યાવત્યઆત્મનોભાર્યાઅમોઘગતિરીશ્વર: ॥૩૧॥ તેષામુદ્દામવીર્યાણામષ્ટાદશમહારયા: ॥ આસન્નુદારયશસસ્તેષાંનામાનિમેશૃણુ ॥૩૨॥ પ્રદ્યુ
 મ્નશ્ચાનિરુદ્ધશ્વદાસિમાન્માનુરેવચ ॥ સાંબોમધુર્બહદ્રાનુશ્ચિત્રભાનુર્વકોડરુણ: ॥૩૩॥ પુષ્કરોવેદવાહુશ્ચશ્રુતદેવ:સુનંદન: ॥ ચિત્રવાહુર્વિરૂપશ્ચ
 કવિર્ન્યગ્રોધવચ ॥૩૪॥ એતેષામપિરાજેંદ્રતનુજાનાંમધુદ્વિષ: ॥પ્રદ્યુમ્નઆસીત:પ્રદ:પિતૃવદ્ગુરુક્મિણીસુત: ॥૩૫॥ સરુક્મિણોદુહિતરમુપયમે
 મહારથ: ॥ તસ્માત્સુતોડનિરુદ્ધોમૂન્નાગાયુતબલાન્વિત: ॥૩૬॥ સચાપિરુક્મિણ:પૌત્રીદૌહિત્રોજગૃતેતત: ॥ વજ્રસ્તસ્યાભવદ્યસ્તુમૌસલાદ
 વશેષિત: ॥૩૭॥ પ્રતિબાહુરભૂતસ્માત્સુબાહુસ્તસ્યચાત્મજ: ॥સુબાહો:શાંતસેનોડમૂચ્છતસેનસ્તુતત્સુત: ॥૩૮॥ નહ્યેતસ્મિન્કુલેજાતાઅધના
 અબહુપ્રજા: ॥ અલ્પાયુષોડલ્પવીર્યાશ્ચઅબ્રહ્મણ્યાશ્ચજજિરે ॥ ૩૯ ॥યદુવંશપ્રસૂતાનાંપુંસાંવિરુચ્યાતકર્મણાં ॥ સંરુચ્યાનશક્યતેકર્તુમપિવર્ષા
 યુતૈર્નૃપ ॥૪૦॥ તિસ્ર:કોટ્ય:સહસ્રાણામષ્ટાશીતિશતાનિચ ॥ આસન્યદુકુલાચાર્યા:કુમારાણામિતિશ્રુતં ॥૪૧॥ સંરુચ્યાનંયાદવાનાંક:કરિ
 પ્યતિમહાત્મનાં યત્રાયુતાનામયુતલક્ષેણાસ્તેસઆહુક: ॥૪૨॥ દેવાસુરાહવહતાદૈતેયાયેસુદારુણા: ॥ તેચોત્પન્નામનુષ્યેષુપ્રજાદૃષ્ટાવવાધિરે ॥
 ૪૩॥ તન્નિગ્રહાયહરિણાપ્રોક્તાદેવાયદો:કુલે ॥ અવતીર્ણા:કુલશતંતેષામેકાધિકંનૃપ ॥૪૪॥ તેષાંપ્રમાણંભગવાન્પ્રભુત્વેનાભવદ્દરિ: ॥ યેચાનુ
 વર્તિનસ્તસ્યવૃધુ:સર્વયાદવા: ॥૪૫॥ શય્યાસનાટનાલાપક્રીડાસ્નાનાદિકર્મસુ ॥ નવિદુ:સંતમાત્માનંવૃણય:કૃષ્ણચેતસ: ॥૪૬॥ તીર્થચક્રે
 નૃપોનંયદજનિયદુષુસ્વ: સરિત્પાદશૌચંચિદ્વિદ્સ્ત્રિઘ્ધા:સ્વરૂપંયયુરજિતપરાશ્રીર્યદર્થેડન્યયત્ર: ॥ યત્રામામંગલઘ્નંશ્રુતમથગદિતંયત્કૃતોગોત્ર
 ધર્મ:કૃષ્ણસ્યૈતન્નચિત્રંક્ષિતિશ્રરહરણંકાલચક્રાયુધસ્ય ॥૪૭॥ જયતિજનનિવાસોદેવકીજન્મવાદોયદુવરપરિષત્સ્વૈદોંભિરમ્યત્રધર્મ ॥ મ્યિર

વનારા સેકડે: અધ્યાસી હતા, એમ સાંભળવામાં છે ॥૪૧॥ એમ મહાત્મા ઉપસેન સાથે રહેનાર હતાજે દળર
 અને સાંભો સાથે યાદવોની, મળુતરી કરનાર મળુ છે. ॥૪૨॥ દેવ અને દેવોની વચેના યુદ્ધમાં મૃતેલા, અનિ
 શરણુ દેવો: મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થયેને, અદ્ધકારથી પ્રભુઓને પીડતા હતા. ॥૪૩॥ તેમનો નિચક્ર કરવા માટે
 દરિ બગવાનની આજ્ઞાથી, વાદવાના કુળમાં દેવનાઓ: એકસેને એક કુળવડે, અવતરેલા હતા. ॥૪૪॥ અને
 ઇશ્વરનારડે, દરિ બગવાનજ તેઓને દેવ રૂપ હતા: તેથી બગવાને અનુસરનાર એ યાદવો, રૂઢિ પાળ્યા હતા.
 ॥૪૫॥ તથા એ કામ્યુનાંજ મળવાળા યાદવોને: સુતાં-મેસતાં-દરનાં-મેલતાં-રમનાં-નહાતાં-અને ધીળાં કામે
 કરતાં; પોતાના શરીરનું બાળ રેડેતું નહતું. ॥૪૬॥ જેણે યાદવોમાં ઉત્પન્ન થયેને, પોતાના સરણુની કીર્તિથી;
 ગંગાઆદિ તીર્થોને કામ પલ્લુ આપેલું છે-જેનામાં એક રાખનાર ઓળી પેડેજ, તેનો ઉપ કરનારો પશુ; એ

અનંત બગવાનના રવરૂપને પાળ્યા છે-અને જેનું નામ સાંભળવાથી અથવા બેસવાથી: તે, સર્વ અમંગળને
 નાશ કરનાર થાય છે એવા-તથા જેના થકીજ ઓગ અને ધર્મ થયેલ છે એવા-સદૃશી પશુ, પરાપશુ થકીને
 રહેલા-ધીળાઓએ ચલા કરેલા-અને પૃથ્વીના ભાર ઉતારવાને, કાળ ચક્રથી અપુષ્પ પરાનારા-કામ્યુ બગવા-
 નમાંજ એ સર્વ વાંતાં હોવામાં; કાંઈજ આશ્ચર્ય નથી. ॥૪૭॥ સર્વે કોઈ જેનામાં હોવાં હતાં, જે દેવકીથી
 જન્મેલા કહેવાય છે: અને જે સ્થાવર જગત સર્વનાં દુષો મટાડે છે: એવા પોતાના સુદર હતા અને શૈ-
 બતા મુખથી, પગથી અને નગરની સીઓને કામ વધારનારા; શ્રેષ્ઠ યાદવ કામ્યુ, પોતાને કાંઈ અધમનો નહીં
 કરીને જ્યા પામે છે. ॥૪૮॥ એમ રવધર્મનું રક્ષણ કરવાને વડે તેમાં શરીરો, લીલાથી ધરીને; તેને શરીરોના
 સરખું આચરણ કરનારા, શ્રેષ્ઠ યાદવ કામ્યુનાં; હોવામાં કર્મ બંધોને મટાડનારાં, કમોતું, તેમની સંરણુ સેવાને

પ્રજ્ઞા પુરુષો, અવશ્ય કરુણ જોઈએ. ૫૪૮૫૫ ની કમળાથી મોટા પુષ્પીનિ શબ્દોમાં રાજ્યાદિક તબ્બે, વનમાં મોઢા છે. ને મુકુંદ ભગવાનની શરૂ કર્યામાં, અવશ્ય-કીર્તન-અને ચિત્રવન કર્યામાં; રોજ વધેલી વાસ્તવ્યો, રાજ્યો ને રજો એવા કાળના વેળાએ અંત આજુનાર; મોઢા ગામના ભગવાનના ધામને, મનુષ્યો પામે છે. ૫૪૫૦૫ કવિથી. ૫૫૦૦ દશમસ્કંધના નેતુમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ૬૦

ચરવૃજિનમ્:સુસ્મિતશ્રીમુખેનવ્રજપુરવનિતાનાંવર્ધયન્કામદેવં॥૪૮॥
 હત્યંપરસ્યનિજવર્ત્મરિરક્ષયાતલીલાતનોસ્તદનુરૂપવિઙ્વનાનિ॥કર્મા
 નિકર્મકષણાનિયદૂત્તમસ્યશ્રૂયાદમુષ્યપદયોરનુવૃત્તિમિચ્છન્ ॥૪૯॥
 મર્ત્યસ્તયાડનુસર્વમધિતયામુકુંદશ્રીમત્કથાશ્રવણકીર્તનચિંત્ત્વૈતિ ॥
 તદ્દામદુસ્તરકૃતાંતજન્માપવર્ગીયામાદ્વનંક્ષિતિભુજોડપિયયુર્યદર્યા:॥૫૦॥
 હૃતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદશમસ્કંધેઉત્તરાર્ધે ડષ્ટાદશસાહસ્યાંસંહિ
 તાયાંવૈયાસિક્યાંશ્રીકૃષ્ણચરિતાનુવર્ણનંનામનવતિતમોડધ્યાય:॥૫૧॥
 સમાપ્તોડયંદશમસ્કંધ: ॥ શ્રીકૃષ્ણાર્પણમસ્તુ ॥

તા. ૧૭ મી મે સને ૧૮૪૫ ખ્રીસ્તી સંવત ૧૮૫૫ ના વૈશાક સુદી ૮ તુષી સાંજે પાંચ વાગે મુ.
 અમદાવાદમાં માંડવીની પેળમાં હરિકશનદાસ શેઠાની પેળમાં પર નં. ૫૨૩-૩માં મહામુનિ કમલ-ભગવત
 પ્રેરિત લખનાર દાસાનુદાસ ગિરધરભાઈ અમરનસાઈ ન્યાયા-શ્રી કમલાર્પણમસ્તુ.

શ્રી ૧૧

આર્ય લોકોને સર્વ માન્ય ધર્મ પુસ્તકો.

વાંચો અને જગદ્ગુરુ પરમાત્માને ઓળખો
 તથા અમુલ્ય મનુષ્યાવતારને શેકટમાં
 ન ગુમાવો.

નીચે સહી કરનારને ત્યાંથી તથા હરેક દેકાળાના પ્રસિદ્ધ બુકસે-
 લરોને ત્યાંથી નીચે લખેલી કીમતે નીચેનાં પુસ્તકો મળશે.

શ્રીમદ્ ભાગવત આરે સ્કંધ સંસ્કૃત સાથે છૂટાં પાંનાં. કી. રૂ. ૮-૦-૦
 " " " ગુજરાતી આંધેલું પુસ્તક. કી. રૂ. ૪-૦-૦
 " " દશમસ્કંધ સંસ્કૃત સાથે છૂટાં પાંનાં. કી. રૂ. ૩-૦-૦
 " " ગુજરાતી આંધેલું પુસ્તક. કી. રૂ. ૧-૮-૦
 " " એકાદશ અને દ્વાદશસ્કંધ સંસાથે છૂટાં પાં. કી. રૂ. ૨-૦-૦
 " " " ગુજરાતી આંધેલું પુસ્તક. કી. રૂ. ૧-૦-૦
 શ્રીમદ્ ભગવત ગીતા સંસ્કૃત સાથે. કી. રૂ. ૦-૮-૦
 " " ગુજરાતી. કી. રૂ. ૦-૪-૦

સદર પુસ્તકો; સાધુ સંન્યાસી, અને ભણનાર તથા કથા કહેનાર
 બ્રાહ્મણોને, તેઓ પૂરી કીમત આપવાને અશક્ત હોવાની અમારી ખા-
 તરી કરી આપેથી. સંસ્કૃત સાથેનાં પુસ્તકો અરધી સૂધી કમી કીમતે
 અને ગુજરાતી પુસ્તકો હંવટે મફત સૂધી પણ; આપી શકીશું. દેશાવ-
 રથી મ ગાવનારાઓને ટપાલ ખર્ચ આપવું પડશે

ગરીબોને મફત આપવાને માટે; જે કોઈ આ પુસ્તકોમાંના હરેક-
 ની, એક જાતનો ચાર કરતાં વધુ ખતો સામટી ખરાદશે. તેને ૩ કીમતે
 આપીશું.

તા. ૧ લી જુન સને ૧૮૪૫
 મુ. અમદાવાદમાં માંડવીની પેળમાં
 હરિકશનદાસ શેઠાની પેળ પર નં. ૫૨૩

ગિરધરભાઈ અમરનસાઈ
 ન્યાયા.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ अथ श्रीमद्भागवतं पञ्चाङ्गवर्त्मकं ब्राह्मणे ॥

મનાવા જેવું નથી. ૩૩૥ એ વાદનેને માટે આગ્રવ હોવાથી, વૈભવે પામેલા તેઓ; સર્વે કલ્પમગ્નપ્રભુથી વરને છે; અને તેમનો પરગણ, બીજા કોઈથી થઈ શકે તેમ નથી; માટે વાસનાં વનમાં, તેમાંથીજ ક્રિષ્ણ થતા અગ્નિની પેઠે; એ વાદવ કુળમાં, મહિમાવાંધે કલ્પઓ ક્રિષ્ણ કરાશેને; તેમનો નાશ કરી, પૃથ્વીનો બાર પૂર્ણચક્ર ઉતારીનેજ; હું સ્વધામમાં જઈશ. ” ૩૩૭ હે રાજ સહ સંકલ્પવાળા સમર્થ હંશર ભગવાને; એવો નિશ્ચય કરી; આજીવોના આપના ગિયથી, પોતાના વાદવકુળનો પશુ; સંદાર કર્યો. ૩૩૮ અને તે પછી એક માનની સંપૂર્ણ શુંદરતાવાળા પોતાના સ્વકુળથી, મેકાની આંખોને અતુલજ સજાને; તથા પૈને કરેલાં કર્મોનું વ્યષ્ટીવડે રમરણ કરનારા લોકના મનને વિશે, પોતાના ચરણ કમળને સ્થાપન કરીને; અને પોતાની અસંત વખાણ પામેલી કાંતિ; કે જેથી પાપી પુરોષ, પશુ, ઉતાવળાજ આ સંસારને તરે છે; તેનો, અદર્શના વિસ્તાર કરીને; એ હંશર ભગવાન, પોતાના પદ વૈકુંઠને વિશે પથારયા. ૩૩-૩૪-પરીક્ષિત-હે ઉત્તમ દિલ,

આહાએને માનનારા-મોટી સુદ્ધિવાળા-રહોની દમેશાં સેવા કરનારા-અને કશું ભગવાનને વિશેષ મન રાખનારા-એ વૃષ્ટી કુળના વાદવોને; આહાએએ આપ સા સાઈ દીધાં ? એ આપ કયાં નિમિત્તથી, અને કેવ પ્રકારનો થયો હતો; તથા એ એકચિત્તવાળાઓને, માહોમાંહે કહ્યો સાથી ઉત્પન્ન થયો; તે સહજું આપ મને કહો. ॥ ૮-૯ ॥-શ્રીશુક-સર્વ પ્રકારની સુંદરતા એકત્ર થયેલું, શરીર ખારણુ કરીને; તથા ઘરને વિશેષ રહાને, પોતાની, ઉદાર કીર્તિ પુરી ઉપર રાખવા સાઈ; ઉત્તમ અને મંગળ કર્મોનું આચરણ કરનારા, એ પૂર્વ કામ ભગવાને; વાદવ કુળનો પૂરે પૂરો નાશ કરી નાંખવાની, પ્રયત્ન કરી હતી; એ એકજ કારણ હતું. ॥ ૧૦ ॥ વસુદેવના ઘરમાં વસતા, કાળ સ્વરૂપ તથા કીર્તન કરવાથી કલિયુગના મેલરૂપ પાપોને મટાડનારા ભગવાનને; ઉત્તમ મંગળકારી, અને પુણ્ય ઉત્પન્ન કરનારાં, હજી તથા પૂર્વનાં કર્મો કસવવાની પ્રયત્નથી આવેલા; વિશ્વામિત્ર-અસિત-કણ-દુષ્યાસ-ભૃગુ-અંગિરા-કર્યપ-વામદેવ-અત્રિ-વસિષ્ઠ-અને નારદ વિગેરે મુનિઓ; “ પિઠારક ” નામના દેવતા, (એટલે હારકોની પાસે, જેમાં પિંડ તરે છે; એનું તળાવ છે, ત્યાં) આવી રહ્યા હતા. ॥ ૧૧ ॥

१३३

સાંભળીને, અને મુશળને પ્રત્યક્ષ દેખીને, વિરમય પામ્યા; તથા ભયને લીધે, તાસ પાતી મયા. ૧૨૦૫ પછી ઉમરેન તથા વસુદેવે, તે મુશળનું ચુરુ કરાવી નાંખીને, (પરી નાંખીને) ઉપરના શેષ રહેલા ભાગ સુદાંત સમુદ્રના પાણીમાં વહેવડાવી દીધું. ॥ ૨૧ ॥ સારે એ શેષ રહેલા શેદાના કડકાને, કાષ એક મગ્ગ મળી ગયા; અને ચુરુ થયેલું હતું, તે સમુદ્રના તરંગોથી તણાઈ બચ, (પ્રભાસ આગળ) કાંઠે લાગીને; તેની પાન, (એટલે સરકત જેવી એક પ્રકારની વનસ્પતિ) ઉપજ થઈ. ૧૨૨૧ પછી સમુદ્રમાંનાં બીજાં માછલીની સાથે તે મગ્ગને કાષ માછીએ પકડી, અને તેના પેટમાંથી નીકળેલા શેદાનું પારથીએ, તીરનું બાલુંડું જાયું. ૧૨૩૫ અને કાળ સ્વરૂપ હવર ભગવાન કામ્યુતી, આના સર્વ પરિણામને જાણતા હતા. તથા આજીવન આપને મ-દાયકને સમર્થ હતા; તેમણે તે આપને મિથ્યા કરવાની હચ્ચ ન કરી; અને એ સર્વ જેમ થાય,

દસિપરિમ્લાનમુશ્વશ્રિયઃ ॥ રાજાવેદયાંચક્રુઃસર્વયાદવસન્નિધૌ ॥૧૯॥ શ્રુત્વાડમોઘંવિપ્રશાપંદૃષ્ટ્વાચમુસલંનૃપ ॥ વિસ્મિતામયસંત્રસ્તા
વમૂવુર્હારકૌકસઃ ॥૨૦॥ તચ્ચર્ણપિત્વામુસલંયદુરાજઃસઆહુકઃ ॥ સમુદ્રસલિલેપ્રાસ્યલ્લોહંચાસ્યાવશેપિતં ॥૨૧॥ કશ્ચિન્મત્સ્યોડ્યસી
લ્લોહંચૂર્ણાનિતરલૈસ્તતઃ ॥ ઉદ્દમાનાનિવેલ્યાંલપ્રાન્યાસન્કિલૈરકાઃ ॥૨૨॥ મત્સ્યોઽગ્રીતોમત્સ્યઘ્નૈર્જાલિનાન્યૈઃસહાર્ણવે ॥ તસ્યોદરગતં
લોહંસહાલ્લેલુહ્ કોડકરોત્ ॥૨૩॥ ભગવાન્જ્ઞાતસર્વાર્થઈશ્વરોડપિતદન્યથા ॥ કર્તુનેચ્છદ્વિપ્રશાપંકાલરૂપ્યન્વમોદત ॥૨૪॥ ઇતિશ્રીમા
ગવતેમહાપુરાણેકાદશસ્કંધેવિપ્રશાપોનામપ્રથમોધ્યાયઃ ॥૧॥

શ્રીશુક ० ગોવિંદભુજગુપ્તાયાંદ્વારવત્યાંકરુદ્ધ ॥ અવાત્સીન્નારદોમીક્ષણં જ્ઞાપાસનલાલસઃ ॥૧॥ કોનુરાજન્નિદ્રિયવાન્મુકુંદચરણાંબુજં ॥
નભજેત્સર્વતોમૃત્યુરુપાસ્યમમરોત્તમૈઃ ॥૨॥ તમેકદાતુદેવર્ષિવસુદેવોઽગ્રહાગતં ॥ અર્ચિતંસુખમાસીનમભિવાદ્યેદમબ્રવીત્ ॥૩॥ વસુદેવ ० ભગવ
ન્મવતોયાત્રાસ્વસ્તયેસર્વદેહિનાં ॥ કૃપણાનાંયથાપિત્રોરુત્તમશ્લોકવર્ત્મનાં ॥૪॥ મૃત્વાલ્લેહરિતંદુઃસ્વાયચસુસ્વાયચ ॥ સુસ્વાયેવહિસાધૂનાંત્વા
દશામચ્યુતાત્મનાં ॥૫॥ મર્જંતિપેદ્યાદેવાદેવાઅપિતયૈવતાન ॥ હાપેવકર્મસચિવાઃસાધવોદીનવત્સલાઃ ॥૬॥ બ્રહ્મંસ્તથાડપિષ્ટછામોધર્મા
ન્માગવતાંસ્તવા ॥ યાન્શ્રુત્વાશ્રદ્ધયામત્યૌંમુચ્યતેસર્વતોભયાત્ ॥૭॥ અહંકિલપુરાડનંતંપ્રજાડયોંભુવિમુક્તિદં ॥ અપૂજયંનમોક્ષાયમોહિતોદેવમા
યયા ॥૮॥ યથાવિચિત્વ્યસનાદ્ભવદ્વિર્વિશ્વતોભયાત્ ॥ મુચ્યેમત્યંજસૈવાદાતથાનઃશાધિસુવ્રત ॥૯॥ શ્રીશુક ० રાજન્નેવંકૃતપ્રશ્નોવસુદેવેનધી
મતા ॥ પ્રીતસ્તમાહદેવર્ષિર્હેરેઃસંસ્મારિતોગુણેઃ ॥૧૦॥ નારદ ० સમ્યગેતદ્યવસિતંભવતાસાત્વતર્ષભ ॥ યત્પૃચ્છસેમાગવતાન્ધર્મોસ્ત્વંવિશ્વભાવના
ન્ ॥૧૧॥ શ્રુતોડનુપઠિતોધ્યાતઆદ્યતોવાનુમોદિતઃ ॥ સદ્યઃપુનાતિસદ્મોદેવવિશ્વદ્રુહોડપિહિ ॥૧૨॥ ત્વયાપરમકલ્પાણઃપુણ્યશ્રવણકીર્તનઃ
સ્મારિતોભગવાનદ્યદેવોનારાયણોમમ ॥૧૩॥ અત્રાપ્યુદાહરંતીમમિતિહાસંપુરાતનં ॥ આર્ષમાણાંચરંવાદંવિદેહસ્યમહાત્મનઃ ॥૧૪॥ પ્રિયવ્રતો
નામસુતોમનોઃસ્વાયંજસ્યયઃ ॥ તસ્યાગ્રીધસ્તતોનામિર્ઋષમસ્તત્સુતઃસ્મૃતઃ ॥૧૫॥ તમાર્વાસુદેવાંશંમોક્ષધર્મવિવક્ષયા ॥ અવતીર્ણમુતશતં

કામો પશુ, પ્રાણીઓને વખતે મુખ આપનારાં; અને વખતે દુખ આપનારાં, હોય છે; પરંતુ આપના
જેવા અમુન ભગવાનમાં મન રાખનારા, સાધુ પુરુષોનાં તે સંપન્નાં કામોઃ પ્રાણી માત્રના સુખને અર્થે
દુઃખ છે. ૪૫ ॥ પશુ પ્રમાણે પડાણો થવાની પેઠે, કમો પ્રમાણે ૪૫ આપનાર; ભગવાન તો, પ્રાણીઓ
જેટલું તેમને બળે છે; તે પ્રમાણમાં, તેમનું સાઈ કરે છે. અને સાધુ પુરુષો તો, હમેશાં રાંક પ્રાણીઓના
ઉપર, દયા કરવાનાં રચનાયંત્રો હોય છે. ૧૨૫ માટે હે બ્રહ્માણ, હું આપને “ભાગવત ધર્મ” વિશે પૂછું
છું; કે જેને અહીં સંક્ષિપ્ત સાંભળવાથી મનુષ્યો, સર્વ પ્રકારના ભય થઈ; મુક્ત થાય છે. ૧૭૩ મેં પશુ પૂર્વે
એ મુક્તિ આપનારા અને મોક્ષના આશ્રય, અને ભગવાનનું પૂજન; તે કર્યું હતું. પશુ એ ભગવાનની
આપાથી, મોઠ પામવાને લીધે મોક્ષને અર્થે નહીં કરતાં; પણ પ્રભુ પામવાને અર્થે, કર્યું હતું. ૧૮૩ માટે હે
સારો ત્રેતાયુગ, જે થઈ ગયો; વિવિધ પ્રકારનાં દુઃખોવાળાં, સંસાર થતા રૂપ ભવથી, ક્રોધાગ્રાણ મુક્ત

નેમળ થતા હોયું. ૧૨૪ ॥ ઇતિશ્રી ० ૧૩. અગિયારમા રહેવાદેવોને આજીવનનાં આપનામે પહેલો આ. સ. ૧૧૧
અધ્યાય ૨ એ. — શ્રીશુક — હે પરીક્ષિત, નારદ મુનિ; કામ્યુ ભગવાનની ઉપાસના કરવાની સાલચથી;
પારંતર એ ગોવિંદ ભગવાનની ભુજગોથી રક્ષણ થયેલી, હારકામાં આવતા હતા. ૧૧૫ કમો મોટા દેવતાઓ
આદિએ ઉપાસેલ, એ મુક્ત ભગવાનના ચરણ કમળને; આરે તરફ મોતથી ધેરાયેલો, કામ્યુ પુરુષ; દિવિવાદિ-
કની સંપત્તિઓ હોવા છતાં, ન બળે. ૧૨ ॥ એ દેવર્ષિ, એક દિવસે વસુદેવને ઘેર આવ્યા; સારે તેમનું
પૂજન કરીને, આસન આપવાથી મુખે શ્રેષ્ઠ પછી; વસુદેવે તેમને નમસ્કાર કરીને, પૂછ્યું કે. ૧૩ ॥ — વસુદેવ
— હે દેવર્ષિ, ઉત્તમશ્રેષ્ઠ ભગવાન સંખીજી કમો કરનારા, આપનું આપનું; રાંક પાળકોને ત્યાં તેમનાં
મા ગાપાનું આવતું થવાની પેઠે, સર્વ પ્રકારે તેમના બલને સાંજે થાય છે. ૧૪ ॥ વળી, ભગવાનનાં

ધર્મજી; એવો ઉપદેશ આપ આપને કરો. ૧૧૫ — શ્રીશુક — હે પરીક્ષિત, એ પ્રમાણે, ભુજગાન વસુદેવે પ્રભુ
કરવાથી; દેવર્ષિ નારદજીએ, હરિભગવાનનાં મુખેનું સ્પર્શ કરીને; પ્રીતિ સંકિત તેમને ઉત્તર આપ્યો. ૧૩
૧૧૦ — નારદ — હે સાત્યમેઘાં ઉત્તમ, એ સંપન્ન તમે સારી રીતે નિશ્ચય કરેલું છે; છતાં જનનાં બલને
અર્થે, તમે અને “ભાગવત ધર્મ” વિશે પૂછેલું છે. ૧૧૧ ॥ એ શ્રેષ્ઠ ભગવત ધર્મોનું અર્થ કરવાથી, પાઠ કરવા-
થી, ધ્યાન કરવાથી, આદર કરવાથી, અને અનુમોદન આપવાથી પશુ; આપના વિશ્વો દોઢ કરનારા મનુષ્યો,
તુર્તજ પવિત્ર થઈ જાય છે. ૧૧૨ ॥ અને એ થઈ, આજ તમે મને; પવિત્ર અર્થ અને શીતન વાળા, તથા
પરમ કરવાણ કરી દેવ, નારાયણ ભગવાનનું; સ્પર્શ આપ્યું છે. ૧૧૩ ॥ એ પાળતમાં, એક જૂનો ઉત્તરકાલ;
સ્વબહેવ ભગવાનના પુત્ર તથા મોક્ષદેવ, અને જનક રાજા પત્નીના સંવાદ રૂપે; નીચે મુજબનાં કહેવામાં આવે
છે. ૧૧૪ ॥ રચાયેલ મનુના પુત્ર, પ્રિયવ્રતના અભિષેક થતા હતા; અને તેમના પુત્ર નામિરાજ થઈ, સ્વબહેવ

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કહેવાય છે. ૧૧૫૫ ॥ એ રૂપભેદે ભગવાન વાસુદેવનો અંશ, અને મોક્ષ ધર્મનો ઉપદેશ કરવાને માટે અવતરેલા હતા. તેમને; સંપૂર્ણ વેદને જાણનારા, એ પુત્ર થયા હતા. ૧૧૫૬ ॥ તેઓમાં સૌથી મોટા ભરત, નારાયણ ભગવાનને પરાયણ કરતા; તેમના નામ ઉપરથી, આ અરજી અંત; ભરતખંડ. એ નામથી વિખ્યાત થયેલ છે. ૧૧૫૭ ॥ એ ભરત; સર્વ પ્રકારના ભોમ ભોમન્યા પછી, રાજ્યાધિકારને આગ કરીને, વનમાં ગયા હતા; અને ત્યાં પડે દરિદ્રાગ્રસ્તની ઉપાસના કરીને પ્રભુ ભગવાને, ભગવાનના પદને પાડ્યા હતા. ૧૧૫૮ ॥ તે પછીના નવ, આ ભરતખંડના નવ (કપદિય) મેટલા અધિપતિઓ થયા હતા; અને એકસો, કર્મ વિધાનો વિસ્તાર કરનારા, બ્રાહ્મણ થયા હતા. ૧૧૫૯ ॥ તથા કવિ-દરિ-અતરિક્ષ-પ્રયુદ્ધ-પિતૃભાવન-આવિહોત્ર-દ્રુમિલ-ચમસ-તથા કર ભાગ્યન; એ નામો વાળા નવ, પરમાર્થનું નિરૂપણ કરનારા આત્મજ્ઞાનને મારે, શ્રમ કરનારા; નવ, અને આત્મ વિદ્યામાં વિચાર, એવા યુનિઓ (યોગેશ્વર) થયા હતા. ૧૧૬૦ ॥ ૨૧ ॥ તેઓ આ સત્ અને અસત, ૨૫

વિધો; આત્મસ્વરૂપ ભગવાનથી, અભિન અને ભગવત સ્વરૂપ ભજુતા થયા; પૃથ્વી ઉપર રહતા હતા. ૧૧૨૨ ॥ અને કોઇથી ન અટકાવાય, એવી મતિ થઈ; દેવ-સિદ્ધ-સાધ્ય-અધર્મ-મક્ષ-મનુષ્ય-કિન્નર-નામ-યુનિ-નાશ્વ-જૂનનાથ અને વિદ્યાધર લોકમાં; તથા બ્રહ્મલોક, અને મણ્ડલોમાં પણ; તેઓ મુક્ત હોવા હતા, સ્વદેશથી જતા હતા. ૧૧૨૩ ॥ તે મહાત્માઓ, એક દિવસે યાત્રાથી; આ અનન્ય અંકમાં, રૂપિઓએ કસવાના; નિમિ સન્મતા યજ્ઞમાં; આવી ચઢ્યા. ૧૧૨૪ ॥ હે રાજ, સર્વના જેવા પ્રકાશિત, તે મહાત્માઓને દેખીને; યજ્ઞમાન નિમિરાજ, અગ્નિઓ, તથા બ્રાહ્મણો; સર્વે હતા થયા. ૧૧૨૫ ॥ અને એ વિદેહ રાજાએ, તેમને નારાયણ પરાયણ જાણીને; યોગ્ય રીતનું આસન, અને સ્થાન આપીને; તેમનું પૂજન કર્યું. ૧૧૨૬ ॥ પછી એ પોતાનાજ તેજથી સ્થાવતા, અને બધાના પુત્ર સનકાદિક જેવા; નવેને નમ્રતા સહિત નમેલા, નિમિરાજાએ; પ્રસન્નતાથી પૂજ્યું કે. ૧૧૨૭ ॥ વિદેહ-પ્રાણીઓને પવિત્ર કરવાને મારેજ, લોકને વિશે કરનારા, આપ નવેને; મધુ દેવે દેવ

તસ્યાસીદ્વેદપારગં ॥૧૬॥ તેષાંવૈભરતોજ્યેષ્ઠોનારાયણપરાયણઃ ॥ વિસ્ત્યાતંવર્ષમેતન્નામ્નાભારતમદ્રુતં ॥૧૭॥ સમુક્તમોગાંત્યક્ષેમાંનિર્ગતસ્તપસાહરિં ॥ ઉપાસીનસ્તત્પદવીલેભેવૈજન્મભિસ્ત્રિભિઃ ॥૧૮॥ તેષાંનન્દ્યદ્વીપપત્તયોઽસ્યસમંતતઃ ॥ કર્મતંવપ્રણેતારેકાશીતિર્દિજાતયઃ ॥૧૯॥ નવાભવન્મહાભાગામુનયાંદ્યર્થશંસિનઃ ॥ શ્રમણાવાતરજ્ઞાનાઆત્મવિદ્યાવિશારદાઃ ॥૨૦॥ કવિર્હરિરંતરિક્ષઃપ્રબુદ્ધઃપિણ્ડકપનઃ ॥ આવિર્હોત્રોઽથદ્રુમિલશ્વમસઃકરમાજનઃ ॥૨૧॥ એતેવૈભગવદ્વંપંચિન્ધંસદસદાત્મકં ॥ આત્મનોઽવ્યતિરેકેણપશ્યંતોઽચરન્મહી ॥૨૨॥ અવ્યાહતેષ્ટગતયઃસુરસિદ્ધમાધ્યગંધર્વયક્ષનરકિન્નરનાગલોકાન્ ॥ મુક્તાશ્વરંતિમુનિચારણભૂતનાથવિદ્યાધરદ્વિજગવાંભુવનાનિકામં ॥૨૩॥ ત એકદાનિમેઃસન્નમુપજગ્મુર્યદ્દૃષ્ટ્યા ॥ વિતાયમાનમૃષિભિરજનામેમહાત્મનઃ ॥૨૪॥ તાન્દૃષ્ટ્વાસૂર્યસંકાશાન્મહાભાગવતાન્નૃપ ॥ યજમાનોઽગ્ર યોવિપ્રાઃસર્વેએવોપતસ્થિરે ॥૨૫॥ વિદેહસ્તાનભિપ્રેત્યનારાયણપરાયણાન્ ॥ પ્રીતઃસંપૂજયાંચ આસનસ્થાન્યયાઽર્હતઃ ॥૨૬॥ તાન્રોચ માનાન્સ્વરુચાન્નપુત્રોપમાન્નવ ॥ પપ્ત્વપરમપ્રીતઃપ્રશ્રયાવનતોનૃપઃ ॥૨૭॥ વિદેહઃમન્યેભગવતઃસાક્ષાત્પાર્ષદાન્વોમધુદ્ધિષઃ ॥ વિષ્ણોર્મૂતા નિલોકાનાંપાવનાયચરંતિહિ ॥૨૮॥ દુર્લભોમાનુષોદેવોદેહિનાંક્ષણમંગુરઃ ॥ તત્રાપિદુર્લભમન્યેવૈકુંઠપ્રિયદર્શનં ॥૨૯॥ અતઆત્યંતિકંક્ષે મન્દ્રચ્છામોમવતોઽનઘાઃ ॥ સંસારેઽસ્મિન્ક્ષણાર્થોઽપિસત્સંગઃશેવધિર્નૃણાં ॥૩૦॥ ધર્માન્માગવતાન્બ્રૂતયદિનઃશ્રુતયેક્ષમં ॥ યેઃપ્રસન્નઃપપન્ના યદાસ્યત્યાત્માનમપ્યજઃ ॥૩૧॥ નારદઃ૦એવંતેનિમિનાપૃષ્ટાવસુદેવમહત્તમાઃ ॥ પ્રતિપૂજ્યાન્બ્રુવન્પ્રીત્યસ્તસ્તદ્સ્ત્વિજં પં ॥૩૨॥ કવિઃ૦મન્યેઽ કુતશ્ચિદ્વ્યમચ્યુતસ્યપાદાંબુજોપાસનમવનિત્યં ॥ ઉદ્ધિન્નબુદ્ધેરસદાત્મભાવાદિશ્વાત્મનાયત્રનિવર્તેતેભીઃ ॥૩૩॥ યેવૈભગવતાપ્રોક્તાઉપાયાહ્યા ત્મલબ્ધયે ॥ અંજઃપુંસામવિદુષાંવિદ્ધિમાગવતાન્હિતાન્ ॥૩૪॥ યાનાસ્યાદ્દારોજાન્નપ્રમાચેતકર્હિચિત્ ॥ ધાવન્નિમીલ્યવાનેત્રેનસ્સ્વલેન્ન પતેદિહ ॥૩૫॥ કાયેનવાચામનસેંદિયૈર્વાબુદ્ધ્યાત્મનાવાનુસૂતસ્વભાવાત્ ॥ કરોતિયદ્યત્સકંલપરસ્મૈનારાયણાયેતિસમર્પયેતત્ ॥૩૬॥

કરેલા, સાક્ષાત વિષ્ણુભગવાનના પાસંદો હોવાનું; હું માનું છું. ૧૨૮ ॥ પ્રાણીઓને, આ મનુષ્યદેહ ક્ષણભંર હોવા હતા; મળવો દુર્લભ છે. અને તેમાં વળી, વૈકુંઠ ભગવાનના પ્રિય સત્પુત્રોનું દર્શન થતું તો, અત્યંત દુર્લભ માનું છું. ૧૨૯ ॥ મનુષ્યોને આ સંસારમાં અરધા ક્ષણનો પણ સંસંગ થવો, એ મોટામાં મોટો ખતોના મળવા સરખું છે; મારે હે પણ નહિન પડે, હું આપને પૂછું કે. "અહીંયાં આલંકાર કદાચ ને છે. ૧૩૦ ॥ તે "ભાગવત ધર્મ;" એ અમને કહેવાનું આપ મોઝ પારો, તો આપ અમને રક્ષી સંભળાવો; કે જેથી અન્ના ભગવાન, પ્રસન્ન થઈને; શરણે આવનારને પોતાના આત્મસ્વરૂપનું જ્ઞાન આપે છે. ૧૩૧ ॥ નારદ-હે વસુદેવ, એ રીતે નિમિ રાજાએ; પૂછવાથી, પ્રસન્ન થયેલા તે મહાત્માઓએ; સલાહદો અને રૂતિને સહિત રાજાનો સામો સત્કાર કરીને, કહ્યું કે. ૧૩૨ ॥ કવિ-જ્યાં આત્મ સ્વરૂપ ચિત્રાવળા અસત્ પદાર્થોને વિશે, સર્વજ્ઞ વૈરાગ્ય બુદ્ધિ યાવ છે; અને જે થઈ ભય માત્રની નિરૂતિ થાય, એવા અચ્યુત ભગવાનના ચરણ ભગની, ઉપાસના હોય છે. ત્યાં કોઈ પણ પાત્રુઓથી ભય આવી સકતું નથી; એમ હું માનું છું.

૧૩૩ ॥ અને અવિદાન પુત્રોને સેહેજાંજ આત્મસ્વરૂપનું જ્ઞાન થવાનો ઉપાય પણ એજ હોવાનું; ભગવાને પોતેજ કહેલું છે; મારે એજ તમે " ભાગવત ધર્મ " જાણો. ૧૩૪ ॥ હે રાજા એ ધર્મોને વિશે, સ્થાપન થનાર મનુષ્યો; કદી પણ મોઢ પામતા નથી; અને આખો ગિચો, (એટલે શ્રુતિ અને સ્મૃતિ આદિક શાસ્ત્રોનું ઉલ્લેખન થવાની, ભીતિ નહોતે;) આ લોકમાં ચાલ્યા જવા હતા; તેઓ ઠેકર ખાતા નથી, અને પડી જતા પણ નથી; (એટલે તેમને જીવે જન્મ થતો નથી, તથા અધોગતિ પણ થતી નથી.) ૧૩૫ ॥ મારે સરીરથી-વાણીથી-મનથી-હૃદયથી-બુદ્ધિથી-અને પ્રાણથી, તથા સ્વાભાવિકપણે પણ; જે જે કંઈ થાય, તે તે સધળું; તે તે વખતેજ પરમાત્મા નારાયણ ભગવાનને અર્પણ કરીને, કરવાં જોઈએ. ૧૩૬ ॥ અને એ દેવ પદાર્થોદિકને સાચા માનવાની બુદ્ધિ વડે; અસક્તિ થવા થકીજ, ભય એટલે સંસાર થાય છે. તથા ધર્મ ભગવાન થકી વિમુખ મનુષ્યોનેજ, ભગવાનની માયાથી આત્મ સ્વરૂપનું વિરમણ થઈને; એ દેવ પદાર્થોદિકને વિશે આસક્તિ, અને સાચા માનવાની બુદ્ધિ થાય છે. એ કારણથી એ મોટામાં મોટા દેવ

આત્મચરણ સમયે ભગવાનને, ઐક્યનિક બંધન કરવા પડે; પુરુષમાન મનુષ્યો નિરતર બને છે. ૪૨૭ ॥ વળી, આ દેવ પદાર્થિક અરી રીતે, વિદ્યમાનજ નહોતો હોવા છતાં; તે, વિષય આદિકનું જ્ઞાન કરનારા મનુષ્યોની પુરુષો: સ્વભાવે થતા મનોરંજની પેટે, રક્ત દેખાવા માત્રજ રહે છે; એટલા માટે પુરુષમાન મનુષ્યોએ, કમોના સુકરપ અને વિહર કરનારા મનનેજ; ભગવાનના આત્મ સ્વરૂપમાં, રોજી રહેવું જોઈએ; એટલે પછી તેમને અભયનીજ (એટલે સસાર નિરતર ચાલીજ,) પ્રથમ થશે. ૪૨૮ ॥ અને જાણ તજીને, દાષમાં ચક્રને ધરનારા ભગવાનના જ્ઞાનો અને કમોના અર્થને સુચનારાં; જે નામો ભોક્ષમાં મથતાં હોય, તે નામોનું: અવધુ અને કીર્તન કરતા થકા, ભોક્ષને વિશે અસંગ થઈનેજ વિચરવું જોઈએ. ૪૨૯ ॥ આ પ્રકારનું આચરણ કરનારા મનુષ્યો, પોતાને વદાશ્વ ભગવાનનાં નામોનું એમ કીર્તન કરવા થકીજ; મન પિંચણી જઈને, અતિ પ્રેમથી ભોક્ષપદ્ધતિનો ભાગ કરીને; જૂત વગરજાની પેટે, ક્યારેક આત્મક દસે છે. ૪૩૦ ॥ એટલે-પુરો પાડે છે-માથ છે-અને નામે છે. ॥ ૪૦ ॥ તથા આકાશ-વાયુ-અગ્નિ-પાણી-તાપ-અને શ્રદ્ધે વિચેર-તથા પ્રાણીઓ-પદાર્થો-

અને, દિક્ષાઓ-ઝડો-નદીઓ-સમુદ્રો તથા જે કાંઈ ઉત્પત્ત થયેલું છે તે: સર્વધાનેજ દરિ ભગવાનનું સર્વેર જ્યોત્ષ્ણો; અનન્ય બાપથી પ્રણામ કરે છે. ૪૩૧ ॥ જેમ જમવા થકી, પ્રતેક કોણીએ તે જમનારને; તુટિ-પુટિ-અને જૂખો નાથ; એ ત્રણેવાનાં એકી વખતેજ, થતાં જાય છે; તે રીતેજ ભગવાનનું ભજન કરનારને પણ, ભક્તિ-આત્મ સ્વરૂપનો અનુભવ-અને સર્વ દેવ પદાર્થિક થકી વેગમ; એ ત્રણેવાનાં એકી વખતેજ સાચતાં; પ્રસંગે પ્રસંગે થતાંજ જાય છે. ૪૩૨ ॥ હે નિમિશજ, એ પ્રભાણે એક સરખી રીત થકી અચ્યુત ભગવાનના ચરણને ભજવાયી; ભગવતીએ, ભક્તિ-વેશજ-અને સ્વરૂપનું જ્ઞાન; પ્રાપ્ત થાય છે; અને પછી તેઓ થકીજ, તેમને કાંતિરૂપ પરમ પદની પધ્ધ; પામિ થાય છે. ॥ ૪૩ ॥ નિમિશજ-દેવ આજ મને કહે કે: ભગવાનને વાદાશ્વ, એ ભગવતીઓ; ભોક્ષને વિશે, કેવી રીતનો ધર્મ પાળનારા; અને કોના સરખા હોય ? તેઓ કેમ આચરણ કરે ? કેવું બોલે ? અને તેવાઓની નિશાની શી ? ॥ ૪૪ ॥ હુરિ-જે મનુષ્યો ભગવાનને, આત્મ સ્વરૂપને; સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકને વિશે રહેવાનું, જાણે છે; અને ભગવાનના આત્મ સ્વરૂપને

મયંદિતીયાભિનિવેશતઃસ્પાદીશાદપેતસ્યવિપર્યયોઽસ્મૃતિઃ ॥ તન્માયય ડ્તોબુધઆમજેતંમત્તયૈકપેશંગુરુદેવતાત્મા ॥૩૭॥ અવિદ્યમાનો ડ્પ્યવભાતિહિદ્વયોર્ધ્યાતુર્ધિયાસ્વપ્રમનોરથોયયા ॥ તત્કર્મસં ત્ત્વદેહલ્લ કંમનોબુધોનિરુધ્યાદભયંતતઃસ્પાત્ ॥૩૮॥ શૃણ્વન્સુભદ્રાણિરથાં ગપાણેર્જન્માનિકર્માણિચયાનિલો ॥ ગીતાનિનામાનિતદર્થકાનિગાયન્વિલજ્જોવિચરેદસંગઃ ॥૩૯॥ સ્વંવ્રતઃસ્વપ્રિયનામકીર્ત્યાજાતાનુરાગો દ્રુતચિત્તઽઽઽઽ ॥ હસત્યયોરોદિતિરોતિગાયત્પુન્માદવન્નૃત્યતિલોકવાદઃ ॥૪૦॥ સ્વંવાયુમગ્નિસલિલંમહીંચન્પોતીંષિસત્વાનિદિશોદ્રુમાદીન્ ॥ સરિત્સમુદ્રાંશ્વહરેઃશરીરંચર્તિકચમૂતંપ્રણમેદનન્યઃ ॥૪૧॥ ભક્તિઃશેશાનુભવોવિરક્તિરન્યત્રચૈષત્રિકપકકાલઃ ॥ પ્રપદ્યમાનસ્યયયાઽશ્ન તઃસ્યસ્તુષ્ટિઃપુષ્ટિઃક્ષુદ્રપાપોઽનુઘાસં ૪૨ ॥ સ્પચ્યુતાંધ્રિમજતોઽનુત્પાત્તિદૈરક્તિર્ભગવત્પ્રબોધઃ ॥ ભવંતિૈભાગવતસ્યરાજંસ્તતઃપરાંશાંતિમુ પૈતિસાક્ષાત્ ॥૪૩॥ રાજાઽઅથમાગવતંવ્રતયદ્ધર્મોયાદશોનૃણાં ॥ યથાચરતિયદ્વતેપૈર્લિંગૈર્ભગવત્પ્રિયઃ ॥૪૪॥ હરિઃસર્વભૂતેષુયઃપશ્યેદ્ધગ વદ્ધાવમાત્મનઃ ॥ મૂતાનિત્ત્વદ્ધાત્મન્યેષભાગવતોત્તમઃ ॥૪૫॥ ઈશ્વરેતદધાનેષુબાલિરેપુદ્ધિપ્તસુચ ॥ પ્રેમમૈત્રીકૃપોપેક્ષાયઃકરોતિસમધ્યમઃ ॥૪૬॥ અર્ચાયામેવહરયેપૂજાંયઃશ્રદ્ધયેહૃતે ॥ નત દેવુદ્ધાત્મ્યેઽનુભવઃ ॥૪૭॥ મક્તઃપ્રાકૃતઃસ્મૃતઃ ॥૪૮॥ ગૃહીત્વાર્પીંદિયૈરર્ચાન્યોનદ્વેષિનત્ત્વપ્યતિ ॥ વિષ્ણોર્માયામિદંપર ॥ દેવૈર્ગાવતોત્તમઃ ॥૪૯॥ દેહંદિયપ્રાણમનાધિયાંજન્માપ્યયક્ષુદ્ધયતર્પકૃચ્છ્રૈઃ ॥ સંસારધર્મેરવિમુદ્ધમાનઃસ્મૃત્પારેર્ભાગવ તપધાનઃ ॥૫૦॥ નકામકર્મવીજામાંયસ્યચેતસિસંભવઃ ॥ વાસુદેવૈકનિલયઃસર્વેભાગવતોત્તમઃ ॥૫૦॥ નયસ્યજન્મકર્માભ્યાંનવનાંમ જાતિભિઃ ॥ સજ્જતેઽસ્મિન્નહંભવોદેહેવૈસહરેઃપ્રિયઃ ॥૫૧॥ નયસ્યસ્વઃપરહૃતિવિત્તેષ્વાત્મનિવાભિદા ॥ સર્વભૂતસમઃશાંતઃસર્વેભાગવતોત્તમઃ ॥૫૨॥ સ્થિભુવનવિમવહેતવેઽપ્યકુંઠરતિરજિતાત્મસુરાદિમિર્વિમૃગ્યાત્ ॥ નચલતિમગવત્પદારવિંદાલ્લઘનિમિષાર્થમપિયઃસર્વેષ્ણવાચઃ ॥

વિશે: સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકને રહેવાનું પણ; જાણે છે; તે ઉત્તમ ભગવતીઓ છે. ૪૩૧ ॥ જેઓ, હજાર ભગવાન ઉપર પ્રેમ રાખે છે; ભગવાનના ભક્ત આદિકની સાથે, મિત્રતા રાખે છે; અને જીવન પુરુષવિનાના-ઓના ઉપર, દયા રાખે છે; તથા દેવ કરનારાઓની, ઉપેક્ષા કરે છે; તેઓ મધ્યમ ભગવતીઓ છે. ૪૩૨ ॥ જેઓ, અર્ચા એટલે ભગવાનની છબી અને મુર્તિ આદિકને વિશેજ; દરિ ભગવાન હોવાની શ્રદ્ધા રાખીને, તેનું પૂજનાદિક કરે છે; પણ ભગવાનના ભક્ત આદિકનું, તથા જીવન સર્વ પ્રાણી આદિકનું; પૂજન, (એટલે તેમને જરૂરિયાત પદાર્થ, અને સુખાદિક પોતાની શક્તિ પ્રમાણે આપવાનું) કરતા નથી; તેઓ પ્રાકૃત એટલે તીર્થી વર્ગીય. (એકડો કુટુંબાર જેવી શિદ્ધાત કરનારા) ભગવતીઓ કહેવાય છે. ૪૩૩ ॥ વળી જે મનુ-ઓ, સ્વાભાવિક રીતે પ્રાપ્ત થતા, ઉદ્ધિષ્ટદિકના વિષયોને; ઉદ્ધિષ્ટદિકવડે, મદણ કરે છે; પણ તેઓ થકી, હરખ પામતા નથી; અને તેઓએ દેવ પણ, કરતા નથી; (એટલે અનુક વિષયનું, હું મદણ નહીજ કરું; એવો આજેક રાખતા નથી;) અને એ સર્વને, વિષ્ણુ ભગવાનની માયા જાણે છે; તેઓ પણ, ઉત્તમ ભગવતીઓ

છે. ૪૩૪ ॥ અને જેઓ, દેહ-ઉદ્ધિઓ-પ્રાણ-મન-અને પુરુષના ધર્મો રૂપ; જ-મ-મરણ-જૂન-નરસ-નુષ્ણ-અને દુષો વિચેર, સંસારનાં કાષો થકી; દરિ ભગવાનના સ્વરૂપને, ભોક્ષ પામતા નથી; તેઓ પણ, ઉત્તમ ભગવતીઓજ કહેવાય છે. ૪૩૫ ॥ વળી જેઓ, એક વાસુદેવ ભગવાનનેજ આશ્રય કરવાથી; તેમના મનમાં કાંઈ જાતની કામનાનાં, અમર શાષ પ્રકારનું કર્મ કરવાનાં; જીવન ઉત્પત્ત થતાં નથી; તેવાઓ પણ, ઉત્તમ ભગવતીઓજ કહેવાય છે. ૪૩૬ ॥ તેમજ જેઓને, જ-મ-થકી-કર્મ-થકી-વર્ણ-થકી-આશ્રમ-થકી-અમર જનિ થકી; આ કીર્તિને વિશે, ઉત્તમપણ; આદિનો; અહંભાવ ઉત્પત્ત થતા નથી. તેઓ પણ, દરિ ભગવાનના પ્રિય એટલે ઉત્તમ ભગવતીઓજ છે. ૪૩૭ ॥ વળી જેઓને, ધનાદિકને વિશે, અને શરીરને વિશે; આ હું અને આ જીવો; તથા માંડ અને નાંડ, (જીવનનું) જેવી એક પુરુષ થતી નથી એવા; સર્વ પ્રાણી આદિકને વિશે સમદ્રષ્ટિયાન, અને સાત મનુષ્યો પણ; ઉત્તમ ભગવતીઓજ છે. ૪૩૮ ॥ દેવતાઓ પણ, જેની કમળા કરવા છતાં પામી શકતા નથી; એવી ભગવાનના ચરણકમળની, સર્વદા રચિત રહેવાને; જેઓ અરધા હણુ એટલી

અમરવાનગી માવાને; અમરવાની અમારી પ્રગ્લ છે. મારે અમરે એવાં આપ, તે અમરે કહે. મારે મનુ-
ષ્યોને મારે, તેમને સતા તાપેના અમર સમાન; આપનાં વચનેદ્દી, કર્મિઅમરની કથના અમરને પીતાં;
સંસારનાં દુષોષથી તપી અમેલા અમે, તમિ પામતા તથી. પ્રગ્લ-અમરદિશ-એ મહાશુભ, એટલે અને નાના
એવા સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદ્દને. એ સર્વતમા અમરવાને; મહાશુભોદ્દને, અમરદિશને ઉપજ કરીને; આત્મ તત્ત્વ
નામની, પોતાની માન્યપદે; તે સર્વની સિદ્ધિ કરેલી છે. પ્રગ્લ મારે એ રીતે અમરવા, વાંચ મહાશુભો વાગ્યા
પ્રાણી આદિને વિશે; આત્મ તત્ત્વની પ્રવેશ કરીને રહેલા, એ આત્મ તત્ત્વ અમરવાન; એક પ્રકારથી, (એટલે
હૃદયપદે,) અને દસ પ્રકારથી, (એટલે હૃદયપદિદરે,) વિચાર પામીને; શુભને એટલે સ્થિતિ; અમરવાને
છે. પ્રગ્લ એમ આત્મ તત્ત્વની પ્રકરણ થયેલી, તેને હૃદયપદિદરની પ્રમે; તેને સ્થિતિ આદિને, અમરે અમર
અમરવાન કર્તોપજના અનિચાર વિચાર અમરવાને છે; છતાં, તે સર્વની કથા પોતેજ હોવાનું. (એટલે એ સ્થિતિ-)

સમ કરનારા વરસાદના સમુદાયો, સો વરસ સુધી લાંબાની શું જોતી, જ્યારે ખાતજોતી વસે છે; નેપાં નિગટ,
(જેટલે જળી મયેલી પૃથ્વી અને તેના ઉત્તરનું સર્વ), જગ્યામાં લીન થઇ જાય છે. જારમ ત્યારે નિરાટ સરીરને પ્રકાશન
કરનારા પુરુષ જામવાન, નિરાટ સરીરને તણે; સાકાં વિનાના અગ્નિ સરખા, પોતાના સુકમ અને અત્યંત
સ્વરૂપજાન રહે છે. જારમ પછી વાયુશક્તિ, મંથનો નાશ થઇને, પૃથ્વી જગા રૂપ થઇ જાય છે; તથા તે
વાયુશક્તિજ, રસનો પશુ નાશ થઇને; જાણી, તેજ રૂપ થઇ જાય છે, જારમ તેજના અંધકારથી રસનો પશુ નાશ
થઇને, એ તેજ વાયુને વિશે લીન થઇ જાય છે; તથા રસનો, આકાશથી નાશ થઇને; એ વાયુ, આકાશ-
માં લીન થઇ જાય છે. જારમ તે પછી આકાશના સ્વરૂપ સુખનો, કાળશક્તિ નાશ થઇને; આકાશ તામસ
અંધકારમાં, બુદ્ધિ અને હિંદિયો રાજસ અંધકારમાં; અને મન તથા હિંદિયોના દેવતાઓ, સત્ત્વિક અંધકારમાં;
પ્રતેક કરે છે. તથા પોતાના ત્રણે સ્ત્રોત સહિત અંધકાર આત્મ સ્વરૂપમાં, પ્રતેક કરે છે. જારમ જે રાજ
ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને જાને કરનારી માપાતું; આ રીતે ત્રણે પ્રકારનું વર્ણન, જે નમારી વાસે ક્યું. હવે જીજ્ઞ

સુ નામજાતી તપાસી કમળ છે. ૥૧૧૦-નિમિરાજ-એ મોટા રૂપે, મન સહિત હૃદયોને નહીં છતાંત-
ઓથી, ન તરી સકાય, એવી ભગવાનની માયાને; સ્થુત શુદ્ધિયાઓ ક્રિયાયા તરી રહે, તેને ક્રિયાય;
અર્થે આપ અમને કહે. ૥૧૧૧-પ્રશ્ન-એ પુરુષનાં જોડાં થઈને; મનુષ્યે દુખને મટાડવાને, અને
સુખને મેળવવા સારે; કર્મના આરંભ કરે છે. છતાં, તેઓ પરિણામે ઉદ્ધતા રજો પાળતા જોવામાં આવે છે.
૥૧૧૨ વર્ણ અરિષ્ટર જોવાં, પર-સંતાન-સંતાન સંજ્ઞા-અને પશુઓ આદિક-ધન; મળવાથી પશુ, પ્રસન્ન
થવા જેવું તે નથી; કમરે એ સર્વે મળવાને અતિ મહાં કષ્ટ-કમેઠાં દુઃખજ આપનારાં-અને પોતાના
પુત્રુ સ્વરૂપ છે. ૥૧૧૩ તેમજ કર્મેષથી મળવાના પરલોક પશુ, નાશવંત-અને અંધારા રાજ્યોની પેઠે;
પોતાની ભગવાનનાં, તથા અધિકારીઓ સાથે; સર્વે અને હજાર થવાના, ભવવાળા-છે. ૥૧૧૪ એટલા
માટે, કમ્બાળને કમ્બનાર જનાસુ મનુષ્યોએ તે; આ મોક તથા પરલોકનાં સુખની, હિંજરોથી મરી રહેત
થઈને; વેદ તથા પરમજ્ઞના પારને પામેલા, તથા ઉપશમ પામેલા; એવા ઉત્તમ સુરતુજ શરણુ લેવું જોઈએ.

રમમાણાનાંદુઃસ્વહૃત્યેસુસ્વાયચ ॥ પશ્યેત્પાકવિપર્યાસંમિથુનીચારિણાંનૃણાં ૧૮॥ નિત્યાર્તિદેનવિત્તેનદુર્લભેનાત્મમૃત્યુના ॥ મૃદ્ધાપત્યાસ
પશુમિઃકાપ્રીતિઃસાધિતૈશ્વલેઃ ॥૧૯॥ એવંલોકંપરંવિદ્યાન્નશ્વરંકર્મનિર્મિતં ॥ સતુલ્યાતિશયધ્વંસંયથામંડલવર્તિનાં ॥૨૦॥ તસ્માદ્દુરંપપથે
તજિજ્ઞાસુઃશ્રેયઉત્તમં ॥ શાન્દેપેરેચનિષ્ણાતંબ્રહ્મણ્યુપશ્માશ્રયાં ॥૨૧॥ તત્ત્વભાગવતાન્ધર્માન્શિક્ષેદ્દુર્વાત્મદેવતઃ ॥ અમાયયાનુવૃત્ત્યાધૈસ્તુષ્યે
દાત્માત્મદોહરિઃ ॥૨૨॥ સર્વતોમનસોસંગમાદૌસંગંચસાધુષુ ॥ દયામૈર્વીપ્રશ્રયંચમૂતેષ્વદાયથોચિતં ॥૨૩॥ શૌચંતપસ્તિતિક્ષાંચમૌનંસ્વા
ધ્યાયમાર્જવં ॥ બ્રહ્મચર્યમહિંસાંચસમત્વંદ્વંદ્વસંજયોઃ ॥૨૪॥ સર્વત્વાત્મેશ્વરાન્વીક્ષાંકૈવલ્યમનિકેતતાં ॥ વિવિક્તચીરવસનંસંતોષોયેનકે
નચિત્ ॥૨૫॥ શ્રદ્ધાંભાગવતેશાસ્ત્રેડિંદામન્યત્રચાપિહિ ॥ મનોવાક્કર્મદંડંચસત્યંશમદમાવપિ ॥૨૬॥ શ્રવણંકીર્તનંધ્યાનંહરેરદ્ધુ
તકર્મણઃ ॥ જન્મકર્મગુણાનાંચતદર્થેડસ્થિલચેષ્ટિતં ॥૨૭॥ હૃદંદતંતપોજનંવૃતંતંચાત્મનઃપ્રિયં ॥ દારાન્સુતાન્મૃદ્ધાન્પ્રાણાન્યત્પરસ્મૈ
નિવેદનં ॥૨૮॥ એવંજ્ઞાત્મનાથેષુમનુષ્યેષુચસૌહદં ॥ પરિચર્યાંચોભયત્રમહત્સુનૃપુસાધુષુ ॥૨૯॥ પરસ્પરાનુકથનંપાવં મગવચ્ચશઃ ॥ મિથો
રતિર્મિથસ્તુષ્ટિર્નિવૃત્તિર્મિથઆત્મનઃ ॥૩૦॥ સ્મરંતઃસ્મારયંતશ્ચમિથોડઘૌઘહરંહરિઃ ॥ ભક્ત્યાસંજાત્યા ભક્ત્યાવિમ્લત્યુત્પલકાંતનું ॥૩૧॥ ક
ચિદ્દુદંત્યચ્યુતચિતયાકચિદ્સંતિનંદંતિવદંત્લૌકિકાઃ ॥ નૃત્યંતિગાયંત્યનુશીલયંત્યજંભવંતિતૂર્ણપરમેત્યનિર્વૃતાઃ ॥૩૨॥ ઇતિભાગવતા
ન્ધર્માન્શિક્ષન્મક્ત્યાતદુત્થયા ॥ નારાયણપરોમાયામંજસ્તરતિદુસ્તરાં ॥૩૩॥ રાજાંનારાયણાભિધાનસ્યબ્રહ્મણઃપરમાત્મનઃ ॥ નિષ્ઠામર્હથનો
જન્તુમુદ્ધિન્નલ્લવિત્તમાઃ ॥૩૪॥ પિપ્પલાયનંસ્થિત્યુદ્ગ્રવમલયંક્રુદ્ધુરેતુરસ્યયત્સ્વપ્રજાગરસુષુપ્તિષુસદ્વહિશ્ચ ॥ દેહોંદ્રયાસુહૃદગાનિચરંતિયેનસં
જીવિતાનિતદવેહિપરંનરેંદ્ર ॥૩૫॥ નૈતન્મનોવિશતિવાગુતચક્ષુરાત્માપ્રાણેંદ્રિયાણિચયથાડનલમર્ચિષઃસ્યાઃ ॥ શબ્દોડપિબોધકનિષેધતયાત્મ

સ્થાનમાં પડેલાં ચિયરાં, પાંડડાં, અને વઢકલા પેઢેરાં-પદ્મજાથી મળી આવે, તેથી સંતોષ રાખવો-૥૧૧૫॥
ભાગવત શાસ્ત્રમાં શ્રદ્ધા રાખવી-જીજ્ઞાસાઓની નિંદાનો સાગ કરવો-પ્રાણુપામગી મળે હંડ દેવો-મૈત્ર રાખવાથી
વાણીને દંડ દેવો-ભાગવાનો અર્થજી, કરીનેજ કર્મો કરવા વડે, કર્મને દંડ દેવો-સભ્ય એટલે યથાર્થ, પ્રિય લાગનાર, તથા
કેઈનું જીવું ન થાય, એવું વચન મોલવું-શમ એટલે વાસના રહિત મન કરવું-દમ એટલે હૃદયોને વશમાં રાખવી-
૥૧૧૬-આદ્યજ્ઞ કામો કરવાના, હરિ ભગવાનના ભક્ત, કર્મ, અને યજ્ઞો વિચેરેનું; શ્રવણ, શ્રાવણ, અને ધ્યાન કરવું;
તથા સવળી ક્રિયાઓ ભગવત અર્થજી કરવી. ૥૧૧૭-હૃદ એટલે યજ્ઞદિક કર્મ-દાન-તપ-અને વ્રત, તથા
પોતાને જે કાંઈ અતિ પ્રિય હોય તે; સ્ત્રી, સંતાન, ધર, અને પોતાના પ્રાણુ સુદાં પશુ; સર્વેનું પરમાત્મા
અથવાનને નિવેદન કરવું. ૥૧૧૮ એ પ્રકારે, પોતાના અને સર્વના શ્રદ્ધા, પરમાત્મા ભગવાનની સેવા; સ્થા-
વર જંગમ સર્વ પ્રાણીઓ, અને મનુષ્યોને વિશે સુદૃઢપણું રાખીને; તથા તેઓની યોગ રીતે, ગરદારત
રાખીને; કરવી જોઈએ; તથા મહત્તમા અને સાધુ પુરુષોને પ્રીતિથી મળીને, અને તેમના સમાગમમાં પોતે

૥૧૧૯ અને આ રહી, એ મારા દિવસ રૂપ યજ્ઞની કપટ સહિત સેવા કરીને, તેમજાથી "વાગવાન મમ"
શીખવા, કે જોઈ; આત્મ સ્વરૂપનું યાગ આપનારા; હરિ ભગવાન જેવે, પ્રસન્ન થાય છે. ૥૧૨૦ (કરે એ
ભાગવત ધર્મ શીખવાને માટે, સાધનભૂત; પોતે જેવું, આચરણુ વિચેરે રાખવું. તે ત્રિવિધાથી જનિસમા રજો
સુધીમાં, કહે છે.) સર્વે યજ્ઞી, મનને વિશે વેગજ રાખવો-સાધુ પુરુષોનીજ સોખન કરવી-પ્રાણીઓ કપર,
(પોતાથી ઉત્તમની સાથે નમ્રતા આદિ) ધૃષ્ટિત પ્રકારે દયા-મિત્રતા-અને નમ્રતા; રાખવી ૥૧૨૧ પવિત્રતા-
શુદ્ધ સ્વધર્મોચ્ચસ્થ રૂપ તપ-તિલ્કા એટલે સદગતા અથવા ક્ષમા-મૌન એટલે અશ્વલ અને જીજ્ઞાસે દુઃખ
થાય, એવું બોલવાનો ભાગ-સ્વાધ્યાય એટલે સાત્ત્વાત્મ-આર્જવ-અભય-અર્હિસા એટલે કાંઈ પ્રાણીને દુઃખ
ન થાય તેવું આચરણુ-દંડ નામથી કહેવાતા; સુખ દુઃખ, પાપ પુન્ય, સારું નરુનું, ખર્ચે મેરુનું, બહુ જીવું, મોટું
નાનું, પારકું પોતાનું, ટાડું જીવું; એ વિચેરે પામે જોરે બોલાવે છે તે; સપળાને વિશે સમપણું રાખવું. ૥૧૨૨
સર્વને વિશે આત્મ સ્વરૂપથી ભગવાન રહેવાનું જેવું-પોતાને માટે પર નહીં કરવા, એકાંતમાં રહેવું-નિર્લંબ

જનન; જે કાળનાથી નહીં થયેલ છતાં; જેનાથી આ વિશ્વની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને સ્વયં છે. તથા સ્વયંને વિશે ભક્તિને વિશે-અને સુખને વિશે-તથા એ ત્રણે સિવાયની બીધી અવસ્થા સમાધિ વિગેરેને વિશે પશુ; સત્ત્વે જે રહે છે. અને જેણે સહયત કરવાથી, આ દેહ-દેહિયો-પ્રાણ અને અતઃકરણો; પોતાનાં કામ કરવાને શક્તિવાન થયેલાં છે; તેને પરમ તત્ત્વ, એટલે નારાયણ નામથી કહેવાય; પરમાત્મા બ્રહ્મા. ૧૩૩૫૧ વળી અમિતી જવાણ, અને તથા પ્રાણો વિગેરે; જેમ અગ્નિને, બળી શકતાં નથી; તથા અમિતના સંબંધમાં, કાંઈ જવાણી પશુ શકતા નથી; તે રીતેજ, મન-વાણી-નજર-બુદ્ધિ-પ્રાણ-અને દ્રવિયો આદિ સધળાં; જે પરમ તત્ત્વને, બળી શકતાં નથી; તથા જવાણી શકતાં પશુ નથી. તેમજ શબ્દ પશુ ભોધ કરવાના અને નિષેધ કરવાના, સ્વભાવ વાળો હોવાથી; શબ્દ બ્રહ્મ એટલે વેદ પશુ, એ પરમ તત્ત્વના સંબંધમાં, માત્ર બાયાઈ પડેજ; બોલી શકે છે. કેમકે વેદ કરેલા નિષેધની સિદ્ધિ, એ પરમ તત્ત્વ પડેજ; થાય છે. (અર્થાત વેદ, પ્રથમ અનેક દેવતાઓનાં નામો પાતાવીને; પછી આ નહીં, આ નહીં, એમ કહેતાં કહેતાં; સધળાનો નિષેધ કરે છે. જેથી એ સર્વનો નિષેધ થતાં, અવધિ રૂપે જે શેષ રહે છે; અને જેને માટે, વેદ સ્વરૂપ રીતે, બોલી શકતા નથી; તેજ એ, પરમ તત્ત્વ છે.) ૧૩૬૧ સત્ (એટલે પાંચ ગદાબૂત રૂપ પ્રકૃતિઓ) અને અચત્ (એટલે તેઓ થઈ થયેલ કાંઈ રૂપ પદાર્થો

દિક) એમના થઈ પર, તથા ધણી શક્તિઓ વાળું; એ બ્રહ્મા નામનું પરમ તત્ત્વ, અદિકાલે; એકલ હતું. તે પરમ તત્ત્વજ; સત્ત્વ-રજ-અને તમ, એ ત્રણ યુગો વાળી પ્રકૃતિરૂપે-સત્ર અથવા મહત્ત્વ રૂપે-અદકાર રૂપે-અને જ્ઞાનેદ્રિયો તથા કર્મેદ્રિયો અને તેમના દેવતાઓ તથા અર્થો રૂપે-તેમજ એ સધળાને વિશે અદ્ભુત કરવા વડે, થયેલા છુવો રૂપે; પશુ થયેલાનું, આસમાન થવાનું; કહેવાય છે. ૧૩૭૧ આ રીતે દ્રવિયોના ગળથી અનેક રીતે કદવાનું છતાં, કેવળ ઉપલબ્ધિ માત્રજ, આત્મરૂપી પરમ તત્ત્વ; સર્વે સ્થળે અને સર્વ કાળ, વાણી, પેટે વિકાર સંકલિત રહેલું હોઈને; તે જન્મનું નથી, મરતું નથી, વધતું નથી, ઘટતું નથી, તથા એ સર્વ અવસ્થાઓમાં તે દૃષ્ટા રૂપેજ રહેવા થઈ; વિકાર પશુ પામતું નથીજ. ૧૩૮૧ અંકજ-જરાયુજ-કુદિજ-અને શેદજ એ ચાર પ્રકારના પ્રાણીઓમાં; એ આત્મ તત્ત્વ; સર્વજ અને સર્વ કાળ, રહેલાનું; તેમની ભક્ત અને સ્વમ અવસ્થાઓને વિશે, તેમના થઈ થતી દ્રવિયાદિકાની ક્રિયાઓ ઉપર-થી; તથા સુખિ એટલે ઉપમાં પશુ અનુભવાયલા સુખાદિકનું સ્મરણ, ઉપ પૂરી થયા પછી જન્મ્યા કે રથ ઉપરથી; જણાઈ આવે છેજ. ૧૩૯૧ અને કમો થઈ ઉત્પલ થયેલા, અતઃકરણના યુગો રૂપી મેલ; બ્યારે એ કમળનાજ ભગવાનના ચરણની ધણી છગાસા વાળી, ભક્તિ થઈ થિવાઈ ભય છે; સ્મરજ, તે શુદ્ધ થયેલા

મૂલમયોક્તમાહ્યદતેનનિષેધસિદ્ધિ: ॥૩૬॥ સત્ત્વંરજસ્તમ તિત્રિવૃદેકમાદૌસૂત્રંમહાનહમિતિપ્રવદંતિર્જીવં ॥ જ્ઞાનક્રિયાર્થફલરૂપતયોઃ શક્તિબ્રહ્મૈવમાતિસદસચ્ચતયો:પરંપત્ ॥૩૭॥ નાત્માજજાનનમરિપ્યતિનૈધતેડસૌનક્ષીયતેસવનવિદ્યાભિચારિણાંહિ॥સર્વત્રશશ્વદનપાપ્યુપલ બિમાત્ત્રપ્રાણોયથેંદ્રિયબલેનવિકલ્પિતંસત્ ॥૩૮॥ અંદેપુપેશિપુતરુષ્વવિનિશ્ચિતેષુપ્રાણોહિજીવમુપધાવતિતત્રતત્ર ॥ સન્નેપદિંદ્રિયગણેહમિચ પ્રસુતેકૂટસ્થઆશયમૃતેતદનુસ્મૃતિર્ન: ॥૩૯॥ યર્હબ્જનાભચરણૈષપ યોરુમક્ત્યાચેતોમલાનિવિધમેદુળકર્મજાનિ ॥ તસ્મિન્વિશુદ્ધપલ તઆત્મતત્ત્વંસાક્ષાદ્યથાડમલદ્વશો:સવિત્પ્રકાશ: ॥૪૦॥ રાજા૦કર્મયોગંવદતન:પુરુષોયેનસંસ્કૃત:॥ વિદ્યુપેહાશુકર્માણિનૈષ્કર્મ્યંવિંદતેપરં ॥૪૧॥ એવંપ્રશ્નમૃષીન્પૂર્વમપૃચ્છંપિતુરંતિકે ॥ નાબ્રુવન્બ્રહ્મણ:પુત્રાસ્તવકારણમુચ્યતાં ॥૪૨॥ આવિર્હોત્વ૦કર્માર્કર્મવિકર્મેતિવેદવાદોનલો કિક:॥ વેદસ્થચેશ્વરાત્મત્વાત્તત્રમુદ્યાંતિસૂરય: ॥૪૩॥ પરોક્ષવાદોવેદોડયંબાલાનામનુશાસનં॥ કર્મમોક્ષાયકર્માણિવિધત્તે યગદંયથા॥૪૪॥ ના ચરેદ્યસ્તુવેદોક્તંચમજ્ઞોડજિતેંદ્રિય:॥વિકર્મણાહ્યધર્મેણમૃત્યોર્મૃત્યુમુપૈતિસ:॥૪૫॥ વેદોક્તમેવકુર્વાણોનિ:સંગોડર્પિતમીશ્વરે ॥ નૈષ્કર્મ્યાલમતે સિદ્ધિરોચનાર્થાફલશ્રુતિ: ॥૪૬॥ યઆશુદ્વદયગ્રંથિનિર્જિહીર્ષુ:પરાત્મન: ॥ વિધિનોપચરેદેવંતંત્રોક્તેનચકેશવં ॥૪૭॥ લબ્ધાનુગ્રહઆચાર્યા તેનસંદર્શિતાગમ: ॥ મહાપુરુષમભ્યર્ચેન્મૂર્ત્યાડભિમતયાત્મન: ॥૪૮॥ શુચિ:સંમુખમાસીન:પ્રાણસંયમનાદિભિ: ॥ પિંડંવિશોધ્યસંન્યાસકૃતર ક્ષોડર્ચયેદરિં ॥૪૯॥ અર્ચાદૌત્વદયેચાપિયથાલબ્ધોપચારકૈ: ॥ દ્રવ્યક્ષિત્યાત્મલિંગાનિનિષ્પાદ્યપ્રોક્ષ્યચાસનં ॥૫૦॥ પાદ્યાદીનુપકલ્પ્યાથસ

મનમાં; નિર્ભય આંખો વાળાને, સૂર્યનો પ્રકાશ એવો જણાવાની પેરે; એ આત્મ તત્ત્વનું સાક્ષાત્ સ્વરૂપ, સ્વરૂપ રીતે દેખવામાં આવે છે. ૧૪૦ ॥ નિમિરાજ-દવે આપ અગને, કમં યોગ વિશે કહે: કે જેથી શુદ્ધ થયેલ પુરુષ, કમોના નાશ કરી નાંખી; કમં સંકલિત થઈને, ઉતાપળોજ પરમ પુરુષ ભગવાનને; પામે છે. ૧૪૧ ॥ અને મારા પિતા (દદ્યાક) ॥ સમક્ષમાં; બ્રહ્મ પુત્ર સનકદિકને મે, એજ પ્રમુખ પૂજ્યા છતાં; તેમણે કાંઈ જવાણ, અને આખો નહોતો; તેનું કારણ પશુ, આપ મને જણાવો. ૧૪૨ ॥ આ વિદ્યુત-કર્મ-અકર્મ-અને વિકર્મ એ, ભૌતિક એટલે ભૌતિકીનો વિષય નહીં છતાં; વેદનો વિષય છે. અને વેદ, હથેર ભગવાનની, પોતાની વાણી હોવાથી; તેમાં જ્ઞાનવાત પુરુષો પશુ, ભોધ પામી ભય છે. (અર્થાત કાન્તીકિમરના કારણથી મૃદવિષય સમજવાને, તમને અ-શક્ત જણાવે; તેમણે ઉત્તર આખો નહોતો.) ૧૪૩ ॥ અને વેદનાં વચનો, બુદ્ધિ વિનાના મનુષ્યોને પરાક્ષ રીતે ઉપદેશ આપનારાં હોવાથી; તેમાં, કમો છોડાવી દેવાને અર્થજ; એસડી પેરે, કમો કરવાનું જતાવેલું છે. ૧૪૪ ॥ જે કાંઈ અગાની અને અચ્છેદ્રિય મનુષ્યો, (કમં) વેદે કરવાને કરમાવેલાં કમોનું આચરણ કરતાં નથી; તેઓ; વેદમાં કરવાની ના પાડેલાં, વિગેરે કરવાના; અને કરવાની ના નહીં પાડેલાં કમો, યોગ રીતે; (એટલે ભગવદ અર્પણ કરીનેજ કરવા વિગેરે શુદ્ધ પજાથી;) નહીં કરવાના (અકર્મનાં); અધર્મ અમર હોવાને પામીને, વારંવાર જન્મ

મરણ પામે છે. ૧૪૫ ॥ માટે વેદની અંદર, કરવાની આજ્ઞા કરેલાં કમો, નિસંકળ પણે; કાંઈ ભગવાની કમના નહીં રાખતાં, અને ભગવાનને અર્પણ કરીનેજ; કરતાં જોઈએ. તથા એમ જણની ઇચ્છા વિનાજ, વેદે આજ્ઞા કરેલાં કમો કરવાથી; સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે. અને તેમાં જે ફળ શ્રુતિ કહેલ છે, તેનો; કેવળ, એ વૈદિક કમો કરવામાં, પ્રીતિ થવાને માટેજ; કહેલાનું જણાવે. ૧૪૬ ॥ વળી, જેઓ હૃદયની અચ્છેદ્રિયો, ઉતાવળે નાશ કરવાને ઇચ્છતા હોય, તેમણે તે; એ વેદમાં કહેલા, તથા શાસ્ત્રાદિક (નંત્રો)માં કહેલા; વિધિ થઈ, પરમાત્મા કેશવ ભગવાનનું પૂજન કરવુંજ જોઈએ. ૧૪૭ ॥ આચાર્યના અનુચ્છ મેળવીને તેમણે જણાવેલા શાસ્ત્રના વિધિથી, મહા પુરુષ ભગવાનના; પોતાને જે પ્રીય હોય તે સ્વરૂપનું, (એટલે અધમજ કહેવાઈ અર્થેલા, અગિયાર સ્વરૂપ; સૂર્ય-અગ્નિ-બ્રહ્મજ-ગાય-શક્ત-આકાશ-વાયુ-જળ-પૃથ્વી-પોતાનું હૃદય અને સર્વ પ્રાણી માત્ર; એમાંના કોઈનું પશુ,) પૂજન કરવું. (એટલે તેમનો ઘન, માન, અદિક થઈ; સર્વ પ્રકારે, સ્મરી રીતે સત્કાર કરવો.) ૧૪૮ ॥ વળી એ દરિ ભગવાનનું; (ભગવાનના પોતાને પ્રિય હોય તે, સ્વ-રૂપનું;) પૂજન, તેમની સન્મુખ પવિત્રતાથી ભેસીને; અને પ્રાણપામ વિગેરેથી, શરીરને શુદ્ધ કરીને; અને ન્યાસ વિગેરેથી, રક્ષા આદિક કરીનેજ; કરવાનું છે. ૧૪૯ ॥ જો અર્ચા એટલે પ્રતિમા આદિનું, પૂજન કરવાનું મનમાં

દેવતા; પ્રથમ દેવો-બ્રહ્મા-વેતાનું શરીર-પ્રતિમા અદિત્ય-અને અક્ષત્તઃ એમનું પ્રેક્ષણ કરવું; અને પાદ અદિત્ય દેવતા કરીને, તેમને પાસે જાવી મુકી; એને એક ચિત્ત યજ્ઞને, તથા હૃદયદિકા ન્યાસ કરીને; મળી આવેલા અદિત્યવર, મૂળ મત્ર એવીને; તેનું અર્ચન કરવું. ૪૫૦-૫૧૪ પછી પાદ-અર્ચ-આચમન આદિથી, અને સ્નાન-સ્નાન-પરેણા-મંત્ર-પૂજનાદિ-અર્ચન-માયા-મુખ-દીવા-અને એજન વિગેરે થઈ, મૂળ મંત્ર એવીને; આગ-કપાલ-અને પાસેથી સદિત તેને નમવાનના સ્વરૂપનું; વિધિ સદિત, સંપૂર્ણ રીતે પૂજન કરીને; તથા સ્નાનપરેણા સ્તુતિ કરીને; હરિ ભગવાનને, નમસ્કાર કરવા. ૫૧૨-૫૨૩ એમ એ આત્મ સ્વરૂપ હરિ ભગવાનના સ્વરૂપનું, સત્ત્વાર સદિત પૂજન કરી; તેમને સ્વધ્યાનને વિશે, પહેલાડીને; અને શેષ રહેવાને, માયા હરિ ચઢાવીને; પોતે તદાકાર થઈ, તેમનું ધ્યાન કરવું. ૫૨૪ આ પ્રકારથીજ, આત્મ સ્વરૂપ હરિ ભગવાનનું પૂજન; અગ્નિ-સૂર્ય-અનિલિ-અને હૃદય તથા અભાદિકને વિશે, જેઓ કરે છે; તેઓ યોગી વખતમાંજ,

મુકા થાય છે. ૫૨૫ ૬૦૦-૬૦૨ ૬૦૩ માયા, તે તરફનો કપાલ, બંધનું તરવ અને કમંચોત-નામેનો ત્રી. અ. સં. ૫૩૫ અધ્યાય ૪ થી -નિમિરાજ-હરિ ભગવાને સ્વધ્યાનથી જન્મ પામ્યું કરીને, જે છે કહ્યું કરવાં હોય-કરવાના હોય-અમર કરતા હોય-તે; આપ અમરે કહે. ૫૩૫-૬૦૩-જે કાલ અનંત ભગવાનના, અનંત મુલોને; કહેવાનો અર્થ કરે; તેને પાપ શુદ્ધિ એટલે અક્ષત અમરવેલ કારણ પૂજીના સ્વરૂપને તો, આદ્ય પુરુષ કહે કરીને, મળી સહે; પણ સર્વ શક્તિઓના સ્થાનક, ભગવાનના મુલોને તો; તે મળી સહેજ નહીં. ૫૩૫ અર્ચન હું પણ તે મુખ્ય મુખ્યજ કહી સહીય) સર્વના આદિ નાશયજ્ઞ ભગવાને; જ્યારે, પોતાના કૃપણ કરેલાં પાપ મહા જૂનો અદિત્યથી આ વિશદ શરીર રચ્યું; સ્વારજ તેમાં પોતાના અંક વડે, પેસવના કારણથી; તે "પુરુષ" એનું નામ પામેલા છે. ૫૩૫ એ; સ્થિતિ-સપ-અને હૃદયજ આદિના કર્તાનું, આ (વિશદ) શરીરજ; ત્યજે જુવનોનું એકત સ્વરૂપ છે. અને તેમના ક્ષત અને દિવ્યપાદિક વડેજ, પ્રાણીઓની જાનેદિયો તથા કમંચોતની કિયાઓ

ત્રિધાપ્યસમાહિતઃ ॥ તદાદિભિઃ કૃતન્યાસોમૂલમંત્રેણ ચાર્ચયેત્ ॥ ૫૧ ॥ સાંગોપાંગાં સપાર્ષદાંતાંતાં મૂર્તિસ્વમંવતઃ ॥ પાઞ્ચાઘ્યાં ચમનીયાયૈઃ સ્નાન વાસોવિભૂષણૈઃ ॥ ૫૨ ॥ ગંધમાલ્યાક્ષતસ્ત્રગ્નિર્મધૂપદીપોપહારકૈઃ ॥ સાંગંસંપૂજ્યવિધિવત્સ્તવૈઃ સ્તુત્વાનમેદરિં ॥ ૫૩ ॥ આત્માનંતનમયંધ્યાયન્મૂર્તિસં પૂજયેદરે ॥ શેષામાધાયશિરમિસ્વધામ્ન્યુદ્ધાસ્પસત્કૃતં ॥ ૫૪ ॥ એવમગ્ન્યં કર્તોયાદાવતિથૌહદ્યેચયઃ ॥ યજતીશ્વરમાત્માનમચિરાન્મુચ્યતેહિસઃ ॥ ૫૫ ॥ ૬૦ મા. ૦ મ. ૦ ૯. ૦ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૩ ॥ રાજા. ૦ યાનિયાનીહકર્માણિયૈર્યૈઃ સ્વચ્છંદજન્મભિઃ ॥ ચક્રેકરોતિકર્તાવાહરિસ્તાનિબ્રુવંતુનઃ ॥ ૧ ॥ દુમિલ. ૦ યોવાઅનંતસ્યપુણ્યદ્વંતાનનુક્રમિપ્યન્સતુબાલબુદ્ધિઃ ॥ રજાંસિભૂમેર્ગણેત્કયંચિત્કાલેનનૈવાસ્થિલશક્તિધામ્નઃ ॥ ૨ ॥ મૂર્તેર્ય વાર્ષચભિરાત્મસૃષ્ટેઃ પુરંવિરાજંવિરચન્તસ્મિન્ ॥ સ્વાંશેનવિષ્ટઃ પુરુષાભિધાનમવાપનારાયણઆદિદેવઃ ॥ ૩ ॥ યત્કાયણભુવનત્રયસન્નિવેશો યસ્યૈદ્રિયૈસ્તનુષ્ટતામુભયૈદ્રિયાણિ ॥ જ્ઞાનંસ્વતઃશ્વસનતોબલમોજઈ ॥ સત્વાદિભિઃ સ્થિતિલયોદ્ભવઆદિકર્તા ॥ ૪ ॥ આદાવભૂચ્છતઘૃતીરજસા સ્પસર્ગૈર્વિષ્ણુઃ સ્થિતોક્રતુપતિર્દિજધર્મસેતુઃ ॥ રુદ્રોઽપ્યયાપતમસાપુરુષઃ સઆગત્યુદ્ભવસ્થિતિલયાઃ સતતંપ્રજાસુ ॥ ૫ ॥ ધર્મસ્પદક્ષદુહિતર્યજ નિષ્ટમૂર્ત્યાનાસયણોનરઋષિપરઃ પ્રશાંતઃ ॥ નૈષ્કર્મ્યલક્ષણમુવાચચચારકર્મયોઽયાપિચાસ્ત્રઋષિવર્યનિષેવિતાંઘ્રિઃ ॥ ૬ ॥ ઇંદોવિશંકયમમ ધામજિષ્ણુક્ષતીતિકામંન્યયુંક્તસગળંસવદ્યુપાર્શ્વ્યં ॥ ગત્વાપ્સરોગણવસંતસુમંદવાતૈઃ સ્ત્રીપ્રેક્ષણેષુભિરવિધ્યદતન્મહિજ્ઞઃ ॥ ૭ ॥ વિજ્ઞાયશ ક્રાત્તમક્રમમાદિદેવઃ પ્રાહપહસ્પગતવિસ્મયપ્જમાનાન્ ॥ મામૈષ્ટમોમદનમારુતદેવવધ્યોગૃણ્હીતનોબલિમશૂન્યમિમંકુરુધ્વં ॥ ૮ ॥ ક્વથ્યં બ્રુવત્યમયદ. ૧૬ દેવાઃ સત્રીઢનમ્પ્રશિરસઃ સઘૃણંતમૂચુઃ ॥ નૈતદ્દિમોત્વયિપરેઽવિકૃતેવિચિત્રંસ્વારામધીરનિકરાનતપાદપરે ॥ ૯ ॥ ત્વાંસેવતાંસુરકૃતાબહ્વૌંસ્તરાયાઃ સ્વૌકોવિલંઘ્યપરમંબ્રજતાંપદંતે ॥ નાન્યસ્યબર્હિષિબલીન્દદતઃ સ્વભાગાન્ધતેપદંત્વમધિતાયદિવિઘ્નમૂર્ધ્નિ ॥ ૧૦ ॥ ક્ષુતૃત્વિકાલગુણમારુતજૈઙ્ગયશૈઙ્ગાનસ્માનપારજલધીનતિતીર્યકેચિત્ ॥ ક્રોધસ્યપાંતિવિફલસ્યવશંપદેગોર્મજાંતિદુશ્વરતપશ્વરુ

થાય છે; તથા તેમના પ્રાણ વાયુ વડેજ, પ્રાણીઓનાં શરીર નાશ-અને દિવ્ય નાશ-તથા મનનું નાશ-પ્રવતે છે. ૫૩૫ પ્રથમ સદિત થયા કાળે, એમના થકી; રમ્ભે મુખથી બહાર થાય છે. -રશ્મિ કાળે, એમના થકી; સ્નાન મુખથી કીર્તિ અને ધર્મનું રક્ષણ કરનારા, યજ્ઞપતિ વિશ્વનું થાય છે. -અને લપકાળે એમના થકીજ; તમે કહ્યુંથી રક્ષણ થાય છે; એમ જોવા થકી હમેશાંજ, પ્રજ્ઞાઓની વ્યવસ્થિતિ-વિચિતિ-અને લપ થયા કરે છે; તેજ અદિત્ય પુરુષ ભગવાન છે. ૫ ૫ ૫ પેતાના ચરણનું સેવન કરનારા વ્રતમ રૂપિ (નારદજી)ને, જેમણે નિષ્કામ કર્મ એવા કહેા હતા; તે અર્ચ સાંત અને રૂપિઓમાં શ્રેષ્ઠ, નર નારાયણ ભગવાન; દક્ષની પુત્રી મુનિને વિશે, ધર્મથકી જન્મેલા છે. ૫ ૬ ૬ જેઓ અઘાપિ સધી, તેવા નિષ્કામ કર્મ (સ્વધર્મ)ચરણ ૩૫ તથા) વૃંદવ આચરણ કરવા કરે છે; તેઓ પોતાનું પાપ શેષ લેશે, જેની ક્ષામ્પી; ઉદે કામદેવને પરિવાર સુદાં મોહકથી; એમના મહિમાને નહીં જાણનારા તે કામદેવે, તેમના મહરિસ્થાન નામના આશ્રમમાં જઈ; અપ્સરા તાં એવાં-મદમેદ વાયુનું વાયુ-અને વસ્ત્ર રૂપ-વિગેરે પોતાનાં આશ્રમવડે; તેમને વિષયા માંયા. ૫૩૫ ત્યારે

ઉદે કરેલા એ અપરાધને જાણેલા; આદિ દેવ ભગવાને, વિસ્મય નહીં પામતાં; હસીનેજ, એ ક્રમવા કાળેમાં સર્વને કહ્યું કે; હે મદન-પવન-અને અપ્સરાઓ, તમે કાલ પીડીતો નહીં. પણ અપારા આતિથ્યને, સ્વીકાર કરીને તમે; આ આશ્રમને અટકવ, એટલે પાવન કરો. ૫૩૫ હે શન્ય; અભય આપનારા ભગવાને, આ રીતે કહેવાથી; સાબ સદિત માયાં નમવેલા, તે દેવતાઓએ; કપામળી રીતે નારાયણ ભગવાનને કહ્યું કે; પ્રકૃતિથી પર-વિકાર સદિત-અને આભાશમ-ધીર પુરુષોએ ચરણ કમળમાં નમસ્કાર કરેલા-આપ સમર્થને વિશે આપ થવામાં; કાંઈજ નવાઈ નથી. ૫૩૫ આપની સેવા કરવામાં, દેવતાઓ થયાં વિશે નાંખવા હતાં; આપે રક્ષણ કરેલા આપના બંધનો, વિગેરે માથે પગ મૂકીને; સર્વને આદિક ભોક્તું હૃદયન કરી, આપના પરમ પદને વિશેજ; જાણ છે. પણ દેવતાઓને યજ્ઞાદિકના જામ આપવા ૩૫, કર આપનારાઓ; તે રીતે જઈ શકતા નથી. ૫૩૫ કેમકે તેવાઓ તો, આને (દેવતાઓએ) કરેલાં; જૂજ તરસ-કાળના ત્રણ મુલો એટલે તાઠ, નહકા, અને પરસાદ તથા પવન-જીવનો રસ-અને સ્થિતિનો રસ-એઓ ૩૫; અપાર મુખમાં, મુખીજ

અર્થ છે; અને બીજા, તેમાં નદી કુળી જતાંસેજો પશુ; પોતાનોજ નાશ કરતાં, કોપના વશમાં જઈને; માંખના પગના આગેથી સરખા તે, (કોપ) ગાંજી કુળે છે; અને તેથી ન થઈ શકે એવા આરે તપને, હાકરમાં નાંખી દે છે. ૥૧૧૩ ॥ એ પ્રમાણે શુભિ કરતા, તે દેવતાઓની આગળ; એ સમયે ભગવાને, અશ્વમેધ દેવાવવાથી-સેવા કરતી-અને શત્રુઓની ઓળખ; પોતેજ નિર્ભય કરીને, દેખાડી. ૥૧૨૧ ॥ સારે એ લક્ષ્મી જેવી, અત્યંત રૂપાળી ઓળખેને ગેવાથી; તે ઉદના અનુચરે, શોભા રહિત થયા; અને તે ઓળખના વેશ થઈ, મોઢ પામી ગયા. ૥૧૩૩ ॥ પછી તે મોઢા દેવતા દેવ ભગવાને, એ પગમાં પડેલાઓને; હસીને કહ્યું કે: “આમાંની, જે સ્વર્ગના ભુવણ રથ થયા સરખી, તમને સાચે; તેને તમે માગી લ્યો.” ૥ ૧૪ ॥ સારે તેનો સ્વીકાર કરીને, તે ઉદના અનુચરોએ; કર્વણી નામની અપ્સરાને, આગળ કરીને; તે ભગવાને નમસ્કાર કરી, તેઓ સ્વર્ગમાં આસ્થા ગયા. ૥૧૫૩ ॥ પછી સારે જઈ, તેમણે ઉદને નમ-

સ્કાર કરી: દેવતાઓની સગા સાંભળનાં, નાશવળ ભગવાનના ગળા વિશે, કહી સંભળાવ્યું; તેથી ઉદ નિરભય પામ્યો; અને ત્રાસી ગયો. ૥૧૨૨ ॥ એ અશ્વમેધ ભગવાનેજ; જગતનું કલ્યાણ અને પોષણ કરવા સારે, કળા-વડે અવતરીને; હંસ સ્વરૂપથી-દત્તાત્રય સ્વરૂપથી-સનતકુમાર સ્વરૂપથી-અને અમાશ પિતા ભગવાન રૂપ-દેવજના સ્વરૂપથી-આત્મ શાનનો ઉપદેશ આપેલ છે. અને હવેજ અવતારથી, મધુ દેવને મારીને; અઘાને, તે પાછા ભાવી આપેલા છે. ૥ ૧૭ ॥ નેમજેજ મત્યાવતારથી, મનુ-પૃથ્વી-અને આપધિઓનું પ્રજન થઈ, રક્ષણ કરેલું છે. અને વરાહ અવતારથી-પૃથ્વીનો જળમાંથી ઉપ્કાર કરનાં, કિરણાશ દેવને માર્યો છે; કચ્છાવતારથી, સમુદ્રનું મંથન કરીને અશ્વત્થ કાદનાં, મેર પર્વતને પોતાની પીઠ ઉપર, ધારણ કર્યો છે. અને હરિ નામના અવતારથી, પોતાને શરણે આવેલા મન્દોદરને; ગુરુ થઈ મૂકાવીને તેની પીઠ મઠાડી છે. ૥૧૮૩ ॥ તેમજ એ ભગવાનેજ, સમુદ્રમાં પડી જવાથી શુભિ કરતા; તપસ્વી વાલમિશ્ય રૂપિયેને-રવાસુરને

યોત્સૃજંતિ ॥૧૧॥ इतिप्रगृणतांतेषांस्त्रियोत्पद्भुतदर्शनाः ॥ दर्शयामासशुश्रूषांस्वर्चिताःकुवर्तीर्विभुः ॥१२॥ तेदेवानुचरादृष्टास्त्रियःश्री
रिवरूपिणीः ॥ गंधेनमुमुहुस्तासारूपौदार्यहतश्रियः ॥१३॥ तानाहदेवदेवेशःप्रणतान्प्रहसन्निव ॥ आसामेकतमांवृद्धध्वंसवर्णास्वर्गभूष
णां ॥१४॥ ओमित्यादेशमादायनत्वातंसुरबंदिनः ॥ उर्वशीमप्सरःश्रेष्ठांपुरस्कृत्यदिवंययुः ॥१५॥ इंद्रायानम्यसदसिदृष्वतांत्रिदिवौक
सां ॥ ऊचुर्तापणबलंशक्रस्तत्रासविस्मितः ॥१६॥ हंसस्वरूप्यवददच्युतआत्मयोगंदत्तः कुमारऋषभोभगवान्पितानः ॥ विष्णुःशि
वायजगतांकलयाऽवतीर्णस्तेनाहतामधुभिदाश्रुतयांहयास्ये ॥ १७॥ गुप्तोऽप्ययेमनुरिलौषधयश्चमात्स्येकौडेहतोदितिजउ रतांऽभसः
क्षमां ॥कौर्मेधृतोऽदिरमृतोन्मथनेस्वपृष्ठेग्रा त्पपन्नमिमराजममुं-दातै ॥१८॥ संस्तुन्वतोऽब्धिपतितान्छूमणान्प्रींश्चशक्रंचवृत्रवधतस्तम
सिप्रविष्टं ॥ देवस्त्रियोऽसुरगृहेपिहिताअनायासाः ॥दुरेंद्रमभयायसतान्नुसिंहे ॥१९॥ देवासुरेयुधिचदैत्यपतीन्सुरार्थेहत्वांस्तरेषुभुवनान्य
वधात्कलाभिः ॥ भूत्वाऽयवामनइमामहरद्वलेःक्षमांपाञ्चाउलेनसमदाददितेःसुतेभ्यः ॥२०॥ निःश्रवियामकृतगांचत्रिःसप्तकत्वोरामस्तु
हैहयकुलाज्यभार्गवाग्निः ॥ सोऽब्धिबबंधदशवक्रमहन्सलंकंसीतापतिर्जयतिलोकमलन्नकीर्तिः ॥२१॥ भूमैर्भरावतरणाययदुष्वजन्माजा
तःकरिष्यतिसुरैरपिदुष्कराणि ॥ वादैर्विमोहयतियज्ञकृतेऽतदर्हान्शूद्रान्कलौक्षितिभुजोन्यहनिष्यदंते ॥२२॥ एवंविधानिकर्माणिजन्मा
निचजगत्पतेः ॥ भूरीणिभूरियशसोवर्णितानिमहाभुज ॥२३॥ इ०भा०म०एकादशस्कंधेचतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ राजा०भगवंतंहरिंप्रायो
नभजंत्यात्मवित्तमाः ॥ तेषामशांतकामानांकानिष्ठाऽविजितात्मनां ॥१॥ चमस०मुखबाहूरूपादेभ्यःपुरुषस्याश्रमेःसह ॥ चत्वारोजज्ञिरे
वर्णागुणैर्विप्रादयःपृथक् ॥२॥ यएषांपुरुषंसाक्षादात्मप्रभवमीश्वरं ॥ नभजंत्यवजानंतिस्थानाद्भृष्टाःपतंत्यधः ॥३॥ दूरहरिकथाःकेचिदूरेचा
च्युतकीर्तनाः ॥ स्त्रियःशूद्रादयश्चैवतेऽनुकंप्याभवादृशां ॥४॥ विप्रोराजन्यवैश्यौचहरेःप्राप्ताःपदांतिकं ॥ श्रौतेनजन्मनाथापिमुह्यंत्याम्ना

મારવાથી, પાપમાં પડેલા ઉદને-અને અસુરોના ધરોમાં રૂપાળી દેવતાઓની ઓળખેને-અમલ આપેલ છે; તથા સતપુરુષો (પ્રહલાદ) ને અમલ આપવા સારે તૃસિંહરૂપ ધરીને, કિરણાશરણને માર્યો છે. ૥૧૧૩ ॥ વળી તેમજેજ, મન્વંતરોમાં કળા (જોડે અંશ) વડે; અવતારો ધારણ કરીને, દેવ અને દેવોના યુદ્ધમાં; દેવતાઓને મારે, મોઢા મોઢા દેવોને મારીને; લોકનું રક્ષણ કરેલું છે. તથા વામન રૂપે થઈને, બળી રાજ પાસેથી; કચ્છથી ભીષ્મ માગવાનો છળ કરી, પૃથ્વી લેઈને; તે, અદિતીના દીકરાઓને; આપી દીધી છે. ૥૧૨૧ ॥ હૈલય કુળનો નાશ કરનાર ભુવ કુળથી ઉત્પન્ન થયેલા, અમિ સરખા શરણુરામના રૂપથી; પૃથ્વીને એક-વીસ વાર ક્ષત્રીઓના બીજ પિનાની કરી છે; તથા જેજ, સમુદ્ર ઉપર સેતુ આંધનારા; અને લંકા સહિત દશ મોઢાંવાળા, રાવણનો નાશ કરનારા; અક્ષય શ્રીનિવળા સીતાપતિ રામચંદ્ર ભગવાન, લોકને વિશે જ્ય પામેલા છે. ૥૧૨૧ ॥ તથા પૃથ્વીનો ગાર ઉતારવાને માટે, યાદવ કુળમાં કમ્બુ અને જળદેવરો, જન્મ ધારણ કરેલા એ ભગવાન, દેવતાઓથી ન થઈ શકે એવાં, કામો કરે; અને ગુરુ આદિક સ્વરૂપથી; યત્નિકે કમો

કરવાને અગોચ એવા થતો કરનારા શ્રદ્ધા આદિને, કલિયુગમાં યાદવો મોઢ પમાડે; તથા કલિયુગને અંતે કલ્પી અવતારથી, દુષ્ટ રાજાઓ વિજેરોનો નાશ કરી નાંખે. ૥૧૨૨ ॥ હે મોઢા દાસવાળા રાજા, ધણા વશ-વાળા જગતના સ્વામી ભગવાનના; જેજ પ્રકારના ધણા ધણા, જન્મો અને કર્મોનું પલ્લનું; કરવામાં આવેલ છે. ૥૧૨૩ ॥ હિત શ્રી૦ ભાગવતે અગિયારમા સ્કંધનો વિનુના જન્મો અને કર્મો નામે ચોથો અધ્યાય સં. ૥૪૪ ॥ અધ્યાય ૫ મો.—નિમિરાજ—હે મોઢા આત્મજ્ઞાનીઓ, મન અને ઉદ્ધિવાદિકને પગમાં નહીં રાખનારા, અને કામનાઓથી શાંત નહીં થયેલા, મનુષ્યો; જેઓ ધણું કરીને કલિભગવાનને, જાજના નથી; તેવાઓની કેવી મનિ થાય છે, તે કહો. ૥ ૧ ॥ અમસ-નુદા બુદ્ધ સુજોવડે થનારી, આલ્મણ વિજેરે ચાર વર્ણો, અને ચાર આશ્રમો; એ પુરુષ ભગવાનનાં, યુગ-ગાદુ-કર-અને પમથઈ; જન્મ પામેલ છે. ૥૨ ॥ એ રીતે, જેવાથી પોતે ઉત્પન્ન થયેલ છે; તે સાક્ષાત્ હવે ભગવાનની અવગણના કરીને, તેમને જેઓ ભગવાન નથી; તેઓ પોતાના રવાન થઈ અદ્ય થઈને, અધિગમિને પામે છે. ૥૩ ॥ શ્રીઓ-શ્રદ્ધા-અને તેમના

સરખાજી પીળાઓ-જેવી આયુર બળવાનું કાવતું કરવાનું, તથા તેવી કથાઓ શ્રાવ્ય કરવાનું; પાતું
દર છે, તેવાઓને કપર તો; નમ સરખા સરખુરખેએ, કથા કરીજી થોજ છે. ૧૧૪ અને સાધ્વજો-સરખો-
તથા વેર્યો વિગેરે કહેતો તો, જેનાથી પેતે કપર થયેલા છે; તે સર્વવા સ્વામી, હરિભગવાનની કથાઓ
આદિક સાંભળવા વિગેરેથી; દરિયામગના પદના, સમિપપણને પાળી શકે; એવા છે. છતાં, તેઓ વેદ
આદિક શાસ્ત્રના વાદવિવાદમાં; મોદ પામી જાય છે. ૧૧૫ અને એ સ્વરૂપ-મૂર્તિ-પ્રકૃતિપણનું અભિમાન
રાખનારા-તથા કમો કરવાની આગતમાં, અવિદ્યાને લોકો; વેળી અંદરનાં, મોડાં લાગે એવાં; અને પ્રકૃત વૈદિક
કમો કરવામાં આવે કપર કરવાને માટેજ કહેવાં; જગ શ્રુતિનાં વચનોથી, મૂઢ જાનીઓને ઉત્સુકાથી; પ્રિય
એવાં સ્વર્ગદિનાં મુખો, અને વિદાર વિગેરે વાદવજી; તથા કરે છે. ૧૧૬ તથા એઓ, વનિગુણથી, ધોર
સંકલ્પ કરનારા-પણી કાળનાઓવાળા-સાથ જેવ કોથી-દંથી-માની-અને પાળી લોકો; અન્યુન ભગવાનના પ્રિય
બાકાદિકને તો, વસે છે; અને તેમના કોડી કરે છે. ૧૧૭ વળી તે એઓની કપાસના કરનારા લોકો, એકાંતના સાથે
મળીને; ધર સંપત્તિ-મૈથુનાદિકનાં મુખો સંપત્તિ-અને કામનાઓ સંપત્તિ-વાતો કરે છે; તથા તેઓ, યજ્ઞાદિક કમો;
કેવ પ્રકાર કરવાં તેને, અને પરમાત્માને નહીં જાણીને; સારી રીતની દક્ષિણા વિનાના-વિધિ વિનાના-અને
આશાદિકની આમથી વિનાના-વસ્ત્રો કરે છે; અને કદત આવાને અર્થેજ, પશુઓને મારે છે. ૧૧૮ તેમજ એ જગ લોકો

સંપત્તિ-અર્થ-કેવ કૃપામાં જન્મ-વિધા-દાન-સ્વ-પાત-અને કમો-આદિના અભિમાનથી, અંધ હુદિવાળા
થઈ જાય; હરિ ભગવાનની, તથા તેમના પ્રિય બાકાદિકની; અવગણના થયું કરે છે. ૧૧૯ અને વેદમાં; અનિ-
પ્રિય હથર ભગવાન, સર્વ દેહધારીઓને વિશે; આત્મ સ્વરૂપથી, અકાંક્ષાથી પેટે સર્વદા રહેલાનું; વર્ણવેલું છે.
તે તર તો એ વિષયસુખના મનોરથવાળા અજ્ઞાન લોકો, જેનાજ નથી; અને આશ્ચર્ય વિગેરે સંબંધના
પ્રવૃત્તિ માર્ગનું, વેદે પ્રતિપાદન કરેલાનું; તેઓ બંધ છે. ૧૨૦ આ લોકોને વિશે પ્રાણી માત્ર હમેશાંજ,
મિથુન-માંસ-અને મધ; એમનું સેવન કરનારા છે, માટે તેમને તેજ કમો કરવાની, આજ્ઞા કરવાનું કાચું
ન હોવાથી; વેદમાં તેવી આજ્ઞા કરેલી નથીજ. પણ એ જગ, લોકોને નિષ્ઠ કરવાની પારખાથી; વેદે, વિ-
વાદ-પત્ર-અને સુત્રામણિ નામના યજ્ઞમાં દેવતાઓનું સ્થાપન-એ ત્રણ પ્રસંગો; અનુક્રમે એ ત્રણ જાતનો
ઉપયોગ કરવાને માટે, મુકર કરીને; તેમની વ્યવસ્થા, એટલે સંકલ્પ માત્ર કરેલા છે. (અર્થાત એકદમ અધું
બંધ કરી દેવાથી, તેમ ન જાણી શકે; એજ સમયને કુદિતયા અટકાવે નાંખીને, પાંચે પાંચે સંકલ્પ કરતાં;
છેવટે તેમજ નિષ્ઠ કરવાનોજ હકદો, વેદે નાખેલા છે; મિથુન મધે ત્યારે અને મધે તેની સાથે થવાને,
અટકાવ કરીને; પોતાની પગલેથી આગળ, અને તેને રતુકાપ હોય ત્યારેજ, જૂર રાખવામાં આવી છે; જેથી
સંકલ્પ નાખી ટકા જેટલો, સંકલ્પ થાય છે. તેમજ માંસ પશુ; હરકદ વળે, હરકદ આવાનો; અને

યવાદિનઃ ॥૫॥ કર્મણ્યકોવિદાઃસ્તબ્ધામુર્ખાઃપંડિતમાનિનઃ ॥ વદંતિચાટુકાન્મૂઢાચામાધ્યાગિરોત્સુકાઃ ॥૬॥ રજસાધોરસંકલ્પાઃકામુ
કાઅહિમન્યવઃ ॥ દાંભિકામાનિનઃપાપાવિહસંત્યચ્યુતપ્રિયાન ॥૭॥ વદંતિતેડ્યોડ્યમુપાસિતસ્ત્રિયોગૃહેષુમૈથુન્યસુલ્લેષુચાશિષઃ ॥ યજંત્ય
સૃષ્ટાન્નવિધાનદક્ષિણંતૃત્યેપરંઘ્રંતિપશૂનતદ્વિદઃ ॥૮॥ શ્રિયાવિમૂલ્યાડમિજનેનવિદ્યાયાત્યાગેનરૂપેણબલેનકર્મણા ॥ જાતસ્મયેનાંધધિયઃસહૈશ્વ
રાન્સતોડવમન્યંતિહરિપ્રિયાન્વલાઃ ॥૯॥ સર્વેપુશશ્વત્તનુષ્ટુસ્વસ્થિતંયયાસ્વાત્માનમમીષ્ટમીશ્વરં ॥ વેદોપગીતંચનશૃણ્વતેબુધામનોરથા
નાંપ્રવદંતિવાર્તયા ॥૧૦॥ લોકેઽવગ્રાયામિષમઘસેવાનિત્યાસ્તુજંતોર્નહિતત્ત્વચોદના ॥ વ્યવસ્થિતિસ્તેષુવિવાહયજ્ઞસુરાગ્રહૈરાસુનિવૃત્તિરિ
ષ્ટા ॥૧૧॥ ધનંચધર્મૈકફલંયતોવૈજ્ઞાનંસવિજ્ઞાનમનુપશાંતિ ॥ ગૃહેષુયુજંતિકલેવરસ્યમૃત્યુનંપડ્યંતિદુરંતવીર્ય ॥૧૨॥ યદ્દ્યાણમક્ષોવિહિ
તઃસુરાયાસ્તથાપશોરાલમનંનર્હિસા ॥ એવંચવાયઃપ્રજયાનરત્યાદ્મંવિશુદ્ધંનવિદુઃસ્વધર્મ ॥૧૩॥ યેત્વનેવંવિદોડસંતઃસ્તબ્ધાઃસદમિમાનિનઃ
॥ પશુન્દુહાંતિવિસ્ત્રબ્ધાઃપ્રેત્યસ્વાદંતિતેચતાન્ ॥ ૧૪॥ દ્વિપંતઃપરકાયેષુસ્વાત્માનંહરિમીશ્વરં ॥ મૃતકેસાનુબંધેડસ્મિન્બદ્ધસ્નેહાઃપતંત્યધઃ
॥૧૫॥ યેકૈવલ્યમસંપ્રાપ્તાયેચાર્તીતાશ્ચમૂઢતાં ॥ ત્રૈવર્ગિકાદ્યક્ષણિકાઆત્માનંધાતયંતિતે ॥૧૬॥ એતઆત્મહનોડશાંતાઅજ્ઞાનેજ્ઞાનમાનિનઃ
॥ સીદંત્યકૃતકૃત્યાવેકાલધ્વસ્તમનોરથાઃ ॥૧૭॥ હિત્વાત્માયાસરચિતાગૃહાપત્યસુહચ્છ્રયઃ ॥ તમોવિશંત્યનિચ્છંતોવાસુદેવપરાડ્મુલ્લાઃ

તેને માટે પ્રાણીઓની થતી, દિસાને અટકાવ કરવાને માટે; પછી દક્ષિણાવાળો, યજ્ઞ કરે; ત્યારેજ, કદત એક
પશુને મારી શકે; અને જે રાજ હોય તેનેજ, અમુક શ્રાદ્ધાદિકના દિવસેએજ, તથા તેમાં ઉપયોગ થવા પૂરનાંજ,
અને તે પશુ અમુક પવિત્ર જાતિનાંજ, તથા માત્ર વનનાં પશુજ, ચારવાની છૂટ રાખવાથી; તેનો પશુ સે
કહે નવાણું ટકા જેટલો, અટકાવજ કરેલાનું; જમ્યાય છે. તેમજ મઘનો ઉપયોગ કરવાની આગતમાં પશુ,
સુત્રામણિ નામના યજ્ઞમાં, દેવતાઓનું સ્થાપન કર્યા પછીજ એટલે એ સ્થાપના તમામ પ્રસંગોને, બંધ કરવાથી;
તેટલેજ સંકલ્પ કરેલાનું; સમજવાનું છે. ૧૧૧ ધન મેળવવાનું જાણે એજ છે કે, જ્ઞાન અને વિજ્ઞાન મેળ-
વીને; પરમ કાંતિ એટલે ભગવત પદની પ્રાપ્તિ કરી લેવી. છતાં એવા ધનને, દેવતા અને ધરના એટલે કુદ-
આદિકના ઉપયોગ માટે; વાપરી નાંખનારા લોકો તો, અનંત પશુકામવાળા મુલુને; જાણતાજ નથી ૧૧૨ વળી
પશુને વિશે ધનવેલા મઘદિકનો ઉપયોગ, માત્ર મુંધવા પૂરેજ; કરવાનું કહેલું છે. પણ તે પીવા વિગેરેને
માટે, નથીજ; યજ્ઞમાં પશુનો વધ કરવાનો, તે માત્ર હોય કરવાને માટેજ કહેલ છે; પણ જાવાને માટે,
કહેલ નથી; તેવીજ રીતે મિથુન કરવાનું, તે માત્ર સંતાન કૃત્ત્વ કરવાને માટેજ કહેલું છે; પણ સ્તન સુખને
માટે, કહેલું નથી; (અર્થાત પોતાની કામના પૂર્ણ કરવાને માટે, એ ત્રણેવાનાં કરવાનાં નથી; પણ પરમાર્થ
અર્થેજ, કરવાનાં છે; અને તે પરમાર્થ થવામાંજ, યજ્ઞ સ્વાધીની પશુ પ્રાપ્તિ વદ્યછાથી થતી હોય તો; તેનો

લાભ કરવાનો, આગ્રહ રાખવા જરૂર પણ નથી.) એ રીતના અતિ શુદ્ધ ધર્મને, એવા લોકો જાણતાજ
નથી. ૧૧૩ આ શુદ્ધ ધર્મને નહીં જાણનારા-અને પોતે એટ હોવાનું અભિમાન રાખનારા-એ સ્વપ્ન
અને દુષ્ટ લોકો, પોતાને સ્વર્ગદિકનાં મુખો મળવા વિગેરેના વિશ્વાસથી; પશુઓને કોઈ કરે છે. તેવાઓને મુઠા
પછી તેજ પશુઓ આવે છે. ૧૧૪ આ રીતે જાણીતજ મરીજનાર એવા, પોતાના શરીરો વિશે; તથા તેની
પાછળ લાગેલાં, ધર-ધન-જી-અને પુત્રાદિકને વિશે પણ; સ્નેહ જાંખનારા, એ લોકો; પોતાના અને પારકા શરીરોને
વિશે રહેલા; આત્મ સ્વરૂપ હથર ભગવાનનોજ, દેવ કરવાથી; અધોગતિને પામે છે. ૧૧૫ એટલે આત્મ-
જાણી નહીં, એવા તે લોકો; ધર્મ-અર્થ-અને કામ-એ ત્રિવર્ગનાં કમોથી, એક કામુનો પણ અવકાસ
નહીં પામવાથી; પરમાત્માના કેવલ્ય પદને નહીં પામતાં, પોતેજ પોતાનો ધાત કરનારા થાય છે. ૧૧૬
એવા તે પોતેજ પોતાનો ધાત કરનારા-અજ્ઞાત-અને અજ્ઞાનેજ જ્ઞાન માનનારા-લોકો, કૃતાંથ થવાની અજા-
કર; તેમજ મનોરથોના નાશ, કાળ કરી નાંખે છે; તેથી તેઓ દુખજ પામ્યા કરે છે. ૧૧૭ અને તે, વાસુ-
દેવ ભગવાનથી પરંગમુખ લોકો; પોતે પછી મેહનતથી મેળવેલાં, ધર-સંતાન-સુલ્લ-અને ધનાદિકને; છોડી
દેવાની તેમજ દુઃખ નહીં છતાં પણ, છેવટે તેમને છોડી દે છે; અને નરકમાંજ પડે છે. ૧૧૮ નિઃશરણ-એ
ભગવાન કયે કાળે, કથા વર્ણના, કેના સરખા, અને કેવાં નામોવાળા કહેવાય છે; તથા કેવા વિધિથી તે અર્ધાંવા શ્રો-

વિવાર, કરે છે. ૧૨૫૥ ॥ વિનુ-યનુ-પૂજિર્ગભ-સવંદેવ-ઉરકમ-પ્રયાકપિ-જવંત-અને ઉરમાય-એ રીતનાં; અ-
નેક નામેયથી, ભગવાન તે કાળે બોલાય છે, ૧૨૬ ॥ દ્વાપરયુગમાં; ભગવાન, શ્વામ વર્ણના-પીળાં વસ્ત્રો-
વળા-પોતાનાં, યજ્ઞ વિગેરે આયુધો ધારણ કરેલા-શીવત્સ વગેરે લક્ષણોવાળા-અને કૌરુભ વિગેરે ધારણ
કરેલી ખદાર-ની નિશાનીઓવાળા હોયછે. ૧૨૭ ॥ હે રાજા, તે કાળમાં પરમાત્માને ભજવતી ઇચ્છાવાળા મનુષ્યો,
મહારાજાનાં ચિન્હ, છત્ર અને ચામર આદિકવાળા, પુરૂષ ભગવાનનું પૂજન; વેદના, તથા શાસ્ત્રોના, જ્ઞાને યા-
ગોત્રો; કરે છે. ૧૨૮ ॥ હું, વાસુદેવ ભગવાનને નમું છું-સંકર્ષણ ભગવાનને નમું છું-તથા પ્રહુમ અને અનિરૂદ્ધ
ભગવાનને નમું છું. ૧૨૯ ॥ નાસયણ રૂપિને-મહાત્મા પુરૂષ ભગવાનને-વિધતા પ્રથમ ભગવાનને-વિધત્રય
ભગવાનને-અને સર્વ પ્રાણી આદિના આત્મા ભગવાનને-હું નમસ્કાર કરું છું. ૧૩૦ ॥ એવી રીતે, અનેક નામેયથી;
એ દ્વાપર યુગમાં જગદીશ્વર ભગવાનની સ્તુતિ થાય છે; ૧૩૧ ॥ હવે કળિયુગમાં તેા, રક્ત અનેક શાસ્ત્રોનાજ વિધિ-

થી, તેમનું પૂજન આદિ જે રીતે થાયછે; તે પાત્વ નમે સાંભજો. ॥૩૨॥ કશિયુગમાં તે કાળાવર્ણુ વાળા-અકચકિત
કાંતિ વાળા-અને અંગ,કિપાંગ,અજો, નપા પાંચોડો વાળા હોય છે; અને તેમનું પૂજન, સારી બુદ્ધિ વાળા મનુષ્યો
ધણુ બાજો,તેમનાં જન્મ કર્મદિકનું કાંતન કરવા રૂપયજ્ઞ કરવા વગેરે,કરેછે. ॥૩૩॥ યજ્ઞી સર્વ કાળ ધ્યાન કરવા યોગ્ય-
વારંવાર થતા જન્મ મરણુને મરાડનારા-દુષ્ટિજન કામતાઓને પૂર્ણ કરનારા-સદાશિવ અને બ્રહ્મા વિગેરેથી રહુને
કરાયસા-સર્વના શરણુરૂપ-સેવકતાં દુષ્ટોને કાપનારા-શરણુગાનનુ રક્ષણ કરનારા-અને સંસાર સમુદ્રને તારનારા-
આપ મહા પુરુષ બ્રહ્મવતના સરજીવિતેનાં હું વંદન કરુંહું, ॥ ૩૩ ॥ ન તજ્ઞ શકાય જોવી, અને દેવતાઓ
પણુ દુષ્ટા કરે જોવી; રાજ્ય સદાસીનેા સ્થાગ કરીને, ધર્મ રાખવાને પિતાના વચનથી આરણ્યમાં જનારા; અને
પ્રિયાઓ દુષ્ટા કરવાથી, કપટથી ભ્રમ અનેકાની પાછળ દોડનારા; આપ મહા પુરુષ (રામચંદ્ર બ્રહ્મવત) ના

સણાવિદને, હું વંદના કરુંછું. ॥૩૪॥ હે રાજ, એ રીતે યુગે યુગમાં, તે તે યુગને અનુકૂળ નામોથી; તે તે યુગનાં મનુષ્યો, કથાસણી દૃષ્ટાથી; એનાએજ પ્રથમ જાગવાનું, જુદે જુદે પ્રકારે; પૂજન કરે છે. ॥૩૫॥ પશુ યુગને જાણનારા, અને સાર જાણતે ગૃહણ કરનારા; મહાત્માઓ તો; માત્ર કીર્તન કરવાયેજ, સર્વ પુરુષાર્થની પ્રાપ્તિ કરનારા કલિયુગનેજ; વળાણે છે. ॥૩૬॥ કેમકે જ્યેષ્ઠ જન મરણુનો નાશ થઈને, પરમ શાંતિ રૂપ પરમાત્માના પદની પ્રાપ્તિ થાય; તેના કરતાં મોટો લાભ, આ લોકમાં જન્મા કરતા પ્રાણીઓને મારે; બીજાને છેજ નહીં. ॥૩૭॥ હે રાજ, કૃત-ત્રેતા-અને દ્વાપર યુગનાં મનુષ્યો; કલિયુગમાં જનમ થવાને, હજી છે; કેમકે કલિયુગમાં નારાયણ જગવાનને પરમ આશ્વર્યપ માનનારા; મનુષ્યો થસાનું નકડી જાનેજ છે. ॥૩૮॥ હે મોટા રાજ, એવા મનુષ્યો, શીજે કેમકે તો કૃતચિન્ત જાય છે; પશુ દ્રવિડમાં, ધણા થાય છે; જ્યાં,

નામપદ્મી-કૃતમાળા-પદ્યરસ-કાવેરી-મદા નદી-અને બીજી કાવ્યમણી તરફ વહેનારી પવિત્ર નદીઓનાં
જળ પીવાનાં; નિર્મળ અંતઃકરણવાળાં શોકા, વિશેષ કરીને, વામુદેવ ભગવાનની ભક્તિજન્ય કરુણા; થાય છે.
૧૩૪-૪૦૫ એટલા માટે કે ગાન; દેવતાઓ-રવિઓ-વિષ્ણુઓ-મનુષ્યો-સમાજો-અને બીજા પ્રાણીઓ વિગેરેના,
તમે કંઈક નદી યનાં; આ પ્રકારે કર્તાપણનો ભાગ કરી, સર્વના સરજી રૂપ; મુકુંદ ભગવાનનું સરજી, સર્વ
ભાવથી સંકલ્પે; અનન્દમયી યજ્ઞ જાળો. ૧૪૧ ॥ એટલે વેદ આદિકમાં ૪૨૭૪ માટેમાં કર્તા, નદી કરતાં રૂપ,
ને કાંઈ પાપ થતું હતું; તેને પશુ; એ પરમાત્મા હજાર હરિ ભગવાન પોતે, હજારમાં સ્થાપન થયેલા હોવા-
થી; તમે અન્ય ભાવનો ભાગ કરીને, એ પ્રિય ભગવાનના ચરણને ભજવાવડે; ભગવાન પોતેજ ધોષ નાંખશે.
૧૪૨-૧૪૨૬-આ રીતના "ભાગવત ધર્મ" સાંભળ્યા પછી, પ્રસન્ન થયેલા મિથિલાના નિમિશ રાજાએ કપા-
લમાં સહિત; એ બંધનના પુત્ર, તમે યોગેશ્વર મુનિઓનું; પૂજન કરવું. ૧૪૩ ॥ પછી સર્વ શોકના દેખાતાં,

તે સિદ્ધ પુરોહિતો લાંચી, અનન્દાનંદ કદ મયા; અને નિમિશજી, એ બંનેનું આચરણ કરવા વડે; પરમ મનિને
પામ્યા. ૧૪૪ ॥ હે મહાભાગ વસુદેવ, તમે પશુ; એ "ભાગવત ધર્મ" સાંભળ્યા છે; તો હવે શ્રદ્ધા સંપન્ન,
તે પ્રમાણે આચરણ કરો; એટલે સર્વ ભય થઈ, મુકુંદ જન્મે; પરમ પદને પામશે. ૧૪૫ ॥ અને ૧૪૬ હરિ
ભગવાન જ્યારથી તમારા પુત્ર થયા છે, ત્યારથીજ તમે બંને એ પુરુષ(વસુદેવ અને દેવગી)ના વસ થઈ, તો,
આજુ બસત; બરાબ મહેલુજ છે. ૧૪૬ ॥ દર્શન-અભિગત-મેઘાવનું-સૂતું-આસન-અને બોજન-વિગેરેમાં,
કાશ્ય ભગવાનને વિશે; પુત્ર ભાવથી પશુ સ્નેહ કરવાને લીધેજ, તમે તમારા અંતઃકરણને; પવિત્ર કરેલું છે.
૧૪૭ ॥ શિશુપાળ-પૌંડ્ર-અને સાલ્ય વિગેરે રાજાઓ, વૈરભાવથી; સુતાં-મેસનાં-વિગેરે સહયોગ વખત, ભગ-
વાનની અતિ-વિશ્વાસ-અને જ્ઞેતું, વિગેરેનું ધ્યાન કરવાવાળી, બુદ્ધિ કરવાથી; ભગવાનની સાર્થક મુક્તિને પામી
મયા છે; તો તમે પ્રમદાળી બુદ્ધિવાળાંઓને માટે તો, પાંધેજ સાનો હોય. ૧૪૮ ॥ એટલા માટે, પરમાત્મા-

મુદેવેડમલાશયા: ॥૪૦॥ દેવર્ષિમૂતાસનૃણાંપિતૃણાંનર્કિકરોનાયમૃણીચરાજ. ॥ સર્વાત્મનાય:શરણંશરણ્યંગતોમુકુંદંપરિહૃત્યકર્તૃ॥૪૧॥
સ્વપાદમૂલંભજત:પ્રિયસ્યત્યક્તાન્યમાવસ્ય રિ:પરેશ: ॥ વિકર્મયજ્ઞોત્પતિતંકથંચિદુનોતિસર્વેહદિસન્નિવિષ્ટ: ॥૪૨॥ નારદ૦ધર્માન્ભાગવ
તાનિત્યંશ્રુત્વાથમિથિલેશ્વર: ॥ જાયંતેયાન્મુનીન્પ્રીત:સોપાધ: ॥૪૩॥ તતોડતર્દધિરેસિદ્ધા:સર્વલોકસ્યપદ્યત: ॥ રાજાધર્મા
નુપાતિષ્ઠન્નવાપરમાંગતિ ॥૪૪॥ ત્વમપ્યેતાન્મહાભાગધર્માન્ભાગવતાન્ચ્છુતાન્ ॥ આસ્થિત:શ્રદ્ધયાયુક્તોનિ:સંગોયાસ્યસેપરં॥૪૫॥ યુવયો:
સ્વલુદંપત્યોર્યે ॥સાપૂરિતંજગત્ ॥ વ્રતામગમચ્છાંભગવાનીશ્વરોહરિ: ॥૪૬॥ દર્શનાલિંગનાલાપૈ:શયનાસનભોજનૈ: ॥ આત્માવાંપાવિત:
કૃષ્ણપુવસ્ત્રેહંપ્રકુર્વતો: ॥૪૭॥ વૈરેણય: પતય:શિશુપાલપૌંડ્રશાલ્વાદયોગતિવિલાસવિલોકનાદૈ: ॥ધ્યાયંતઆકૃતાધિય:શયનાસનાદૌતસા
મ્યમાપુરનુરક્તધિયાંપુન:ર્કિ ॥૪૮॥ નામપદ્મી-કૃતમાળા-પદ્યરસ-કાવેરી-મદા નદી-અને બીજી કાવ્યમણી તરફ વહેનારી પવિત્ર નદીઓનાં
જળ પીવાનાં; નિર્મળ અંતઃકરણવાળાં શોકા, વિશેષ કરીને, વામુદેવ ભગવાનની ભક્તિજન્ય કરુણા; થાય છે.
૧૩૪-૪૦૫ એટલા માટે કે ગાન; દેવતાઓ-રવિઓ-વિષ્ણુઓ-મનુષ્યો-સમાજો-અને બીજા પ્રાણીઓ વિગેરેના,
તમે કંઈક નદી યનાં; આ પ્રકારે કર્તાપણનો ભાગ કરી, સર્વના સરજી રૂપ; મુકુંદ ભગવાનનું સરજી, સર્વ
ભાવથી સંકલ્પે; અનન્દમયી યજ્ઞ જાળો. ૧૪૧ ॥ એટલે વેદ આદિકમાં ૪૨૭૪ માટેમાં કર્તા, નદી કરતાં રૂપ,
ને કાંઈ પાપ થતું હતું; તેને પશુ; એ પરમાત્મા હજાર હરિ ભગવાન પોતે, હજારમાં સ્થાપન થયેલા હોવા-
થી; તમે અન્ય ભાવનો ભાગ કરીને, એ પ્રિય ભગવાનના ચરણને ભજવાવડે; ભગવાન પોતેજ ધોષ નાંખશે.
૧૪૨-૧૪૨૬-આ રીતના "ભાગવત ધર્મ" સાંભળ્યા પછી, પ્રસન્ન થયેલા મિથિલાના નિમિશ રાજાએ કપા-
લમાં સહિત; એ બંધનના પુત્ર, તમે યોગેશ્વર મુનિઓનું; પૂજન કરવું. ૧૪૩ ॥ પછી સર્વ શોકના દેખાતાં,
તે સિદ્ધ પુરોહિતો લાંચી, અનન્દાનંદ કદ મયા; અને નિમિશજી, એ બંનેનું આચરણ કરવા વડે; પરમ મનિને
પામ્યા. ૧૪૪ ॥ હે મહાભાગ વસુદેવ, તમે પશુ; એ "ભાગવત ધર્મ" સાંભળ્યા છે; તો હવે શ્રદ્ધા સંપન્ન,
તે પ્રમાણે આચરણ કરો; એટલે સર્વ ભય થઈ, મુકુંદ જન્મે; પરમ પદને પામશે. ૧૪૫ ॥ અને ૧૪૬ હરિ
ભગવાન જ્યારથી તમારા પુત્ર થયા છે, ત્યારથીજ તમે બંને એ પુરુષ(વસુદેવ અને દેવગી)ના વસ થઈ, તો,
આજુ બસત; બરાબ મહેલુજ છે. ૧૪૬ ॥ દર્શન-અભિગત-મેઘાવનું-સૂતું-આસન-અને બોજન-વિગેરેમાં,
કાશ્ય ભગવાનને વિશે; પુત્ર ભાવથી પશુ સ્નેહ કરવાને લીધેજ, તમે તમારા અંતઃકરણને; પવિત્ર કરેલું છે.
૧૪૭ ॥ શિશુપાળ-પૌંડ્ર-અને સાલ્ય વિગેરે રાજાઓ, વૈરભાવથી; સુતાં-મેસનાં-વિગેરે સહયોગ વખત, ભગ-
વાનની અતિ-વિશ્વાસ-અને જ્ઞેતું, વિગેરેનું ધ્યાન કરવાવાળી, બુદ્ધિ કરવાથી; ભગવાનની સાર્થક મુક્તિને પામી
મયા છે; તો તમે પ્રમદાળી બુદ્ધિવાળાંઓને માટે તો, પાંધેજ સાનો હોય. ૧૪૮ ॥ એટલા માટે, પરમાત્મા-

અનન્દ-મુદ્ધ અર્થવાળા-ગાવાળી મનુષ્ય થયેલા-અને સર્વના આત્મા-હજાર કાશ્ય ભગવાનને વિશે, તમે
હવે પુત્ર બુદ્ધિ કરીને નહીં. ૧૪૯ ॥ એ ભગવાન પૃથ્વીનો ભાર ઉતારવાને-અસુર રાજાઓની સેનાઓનો
નાશ કરવાને-સામુદ્રમાં રક્ષણ કરવાને-અને શોકને વિશે યજ્ઞનો વિસ્તાર કરવાને-માટેજ અવતરેલા છે. ૧૫૦-
શ્રીશુક-એટલું સાંભળીને, મદા ભાગ વસુદેવ તથા દેવગીએ અર્ચન વિરમત થઈ; પોતાની બુદ્ધિના અગ્રણ્યને તણ
કીધું. ૧૫૧ ॥ ને કાંઈ આ પવિત્ર ઇતિહાસનું, એક ચિત્તથી ધ્યાન કરે; તેનાં પાપ યાત્ર નાશવાળી બળને, તે બધા
સ્વરૂપ થાય. ૧૫૨ ॥ ૬૦ બી. ૭૦ ॥ ૨૬૦ અબજનાં અતિ અને વિષ્ણુનાં નામે આદિ ૦ પાં. ૭૦ સં. ૧૫ ॥
અર્થવા ૬ ઠે. -શ્રીશુક-પછીથી; મનુષ્યોના મનને આનંદ આપનાર કે શરીરથી, કાશ્ય ભગ-
વાને; સર્વ શોકના પાપનો નાશ કરનારા થયેલા વિસ્તાર, આ શોકમાં કરેલા હોય; ને શરીરને જોવાની છ-
મકથી, પોતાના પુત્રો સનકાદિક-દેવતાઓ-અને પ્રજાપતિઓથી વિરહાથ બહાર; હારકામાં આવ્યા. જૂન
મણીથી વિરહાથો બંધકર જોવાનાં હજાર, સદાશિવ આવ્યા. મહો અને અહિતિનાં પુત્રો આદિલ વિગેરે

સહિત, ભગવાન ૬૬ આવ્યા. તેમજ વસુઓ-અગ્નિ કુમારો-રજુ દેવતાઓ-અગ્નિ રવિ-રૂદ્રા-વિષ્ણુ દેવતાઓ-
સાધ્ય દેવતાઓ-અંધર્વે-અપ્સરાઓ-નાગ શોકા-સિદ્ધ શોકા-ચારણ્ય-પક્ષો-રવિઓ-વિષ્ણુઓ-વિદ્યાધરો-અને
કિમોરો વિગેરે સર્વે આવ્યા. ૧-૨-૩-૪ ॥ પશુ યોગી સમુદિઓ નવાં સિદ્ધિઓથી જાગતી હારકામાં,
અહમ્મત દર્શનવાળા કાશ્ય ભગવાનને જોવાથી; તેમની આંખો તૂટ થઈ નહીં. ૧ ॥ ૫ ॥ પછી એ વદુકામાં
કેદ કાશ્ય ભગવાનને, સ્વર્ગના બીજાનાં ધુલોથી હારીદેખને; વિવિધ પ્રકારનાં પદ અને અર્થવાળી વાળી-
થી, તેઓએ એ બળના છપ્પરની રુતિ કરી કે. ૧ ॥ ૬ ॥ દેવો-હે ભગવાન, મનુષ્ય કર્મપાત્રી હુટવાને
હમ્મનાર પુરુષોએ; પોતાના અંતઃકરણમાં ભાવથી ચિંતન કરેલા, આપના ચરણવિદેને; અને, બુદ્ધિ-હરિઓ
-પ્રાણ-મન-અને વાળીશરી; નગરકાર કરીએ છીએ. ૧ ॥ ૭ ॥ બનાવવાને અર્થ કદિયુ જોવા આ વિષયને,
તથા યજ્ઞવાળી ગાવાડે; તે યજ્ઞોનો આજ્ઞ કરીને, (એટલે બધા-વિષ્ણુ-અને રૂદ્ર રૂપે થઈને,) આપણ;
અને છા-પાળો છા-અને નાશ કરો છો; છતાં આત્મા અનુભવના મુખમાં વિનિયમ, અને રામ દેવતા ક

દિન લેવાથી; આપ અજ્ઞાન ભગવાન; તે કમોવડે; લેવાતા નથી. ॥ ૮ ॥ હે પૂજ્ય, અત્યુચ્છી પુદ્ગિલાના મનુષ્યોની; આપના વચન અવશ્યની બરપૂરતાથી સારી રીતે વધેલી શ્રદ્ધાવડે, જેથી શુદ્ધિ થાય છે; તેની શુદ્ધિ, દુષ્ટ મનવાળા મનુષ્યોની; વિદ્યા એટલે જ્ઞાન અથવા ઉપાસના-શાસ્ત્ર અથવા-અધ્યયન-જ્ઞાન-વપ-અને વચ્ચેથી કિયાઓ-વિગેરે થઈ પશ્ય; થતી નથીજ. ॥ ૯ ॥ જેને વિગેજેલા હૃદયથી મુનિઓ, કલ્યાણને માટે ચિંતે છે-બાકા લોકો; જેનાં આર પ્રકારનાં બુદ્ધિ એટલે વાસ્તવ, સંકર્ષ, પ્રવૃત્તિ, અને અનિરૂદ્ધ એ નામે લેઈને; રચનાદિકનું ઉદ્ધેધન કરી, આપની વિશ્વવિ રૂપ વૈકુંઠને પામવાને માટે; તેમના ચરણાર્ચનું સર્વકાળ પૂજન કરે છે-ફેટલાક વચ્ચેથી કમો કરનારાઓ, વેદ વિધિથી દાશમાં દવિષ્ણ લેઈ, દાશ ભેડીને; યજ્ઞના અગ્નિને વિશે આપના ચરણાર્ચનું ચિંતવન કરે છે-અને યોગીઓ આપની માયા રૂપ મિદિકાને પામવાને, અધ્યાત્મ યોગવડે, ચિંતે છે;-એ રીતનું મોટા ભગવતીઓથી સર્વ પ્રકારે પૂજનું, આપનું ચરણાર્ચનું; અગ્નિની

જ્વાળા સરખું, ધૂમકેતુ રૂપ થઈને; અગારી અશુભ વાસનાઓને, જાળી નાંખતે. ॥૧૦-૧૧॥ શોકની પેઠે લક્ષ્મીજીએ, રૂપધા કરાતી વનમાળાને; તે વાસી હોવા છતાં પણ, બકનોએ અર્ધજુ કરાવતીવા કરણ્યનીજ, આપ ધણી પ્રીતિથી ધારણ કરે છે; તે સમર્થ ભગવાનનું પવિત્ર ચરણાર્ચન, અગારી અશુભ વાસનાઓને, વારંવાર જાળી નાંખતે. ॥ ૧૨ ॥ આપ મહાત્માનું એ ચરણાર્ચન કે જે, જાળીશમના યજ્ઞમાં; ત્રણ વડ (પગલાં)માપતી વખતે, તેમાંથી પડતી ત્રણ ધારાઓરૂપ પનાકાઓ સદિન ધન્યોએ જેનું થઈને; અસુરોની સેનાને બધ આપનારું, અને દેવ સેનાને અબધ આપનારું; યજ્ઞ દત્ત. તેમજ માહુ પુરુષોને મોક્ષ પમાડનારું, અને અળ પુરુષોને નરક આપનારું પણ છે; તે ચરણાર્ચન, આપનું બળન કરનાર અમ લોકોનાં પાપોનો નાશ કરતે. ॥ ૧૩ ॥ માંહે માંહે એક બીજાની દુઃખી થતા, ઘસા પર્વત દેવધારીઓ; નાકમાં નાથેલા યજ્ઞદાની પેઠે, જેને વશ વરતે છે; તે કાળ સ્વરૂપ-પુરુષોત્તમ-પરમાત્મા-અને પ્રૃથિ થઈ પર-પુરુષ ભગવાનનું ચરણાર્ચન,

ત્વંમાયયાવિગુણયાત્મનિદુર્વિભાવ્યવ્યક્તસૃજસ્યવસિલુંપસિતદ્વુણસ્થઃ ॥ નૈતૈર્ભવાનજિતકર્મભિરજ્યતેવૈયત્સ્વેસુખેઽવ્યવહિતેઽભિરતોઽનવદ્યઃ ॥૮॥ શુદ્ધિર્નૃણાંનતુતથેહ્યદુરાશયાનાંવિદ્યાશ્રુતાધ્યયનદાનતપઃક્રિયાભિઃ ॥ સત્વાત્મનામૃષભતેયશસિપ્રદ્વસચ્છ્રદ્યાશ્રવણસંશ્રુતયાયથા સ્યાત્ ॥૯॥ સ્યાન્નસ્તવાંધિરશુભાશયધૂમકેતુઃક્ષેમાયયોમુનિભિરાદ્ર્વદોહ્યમાનઃ ॥ યઃસાત્વતૈઃસમવિભૂતયઆત્મવદ્વિવ્યૂહેઽર્ચિતઃસવનશઃ સ્વરતિક્રમાય ॥૧૦॥ યશ્ચિત્યત્પ્રજ્ઞપાણિભિરધ્વરામૌત્રવ્યાનિરુક્તવિધિનેશહવિર્ગૃહીત્વા ॥ અધ્યાત્મયોગઉતયોગિભિરાત્મમાયાંજિજ્ઞાસુ મિઃપરમભાગવતૈઃપરીષ્ઠઃ ॥૧૧॥ પર્યુષ્ટયાતવવિભોવનમાલયેયંસંસ્પર્ધિનીભગવતીપ્રતિપત્તિવચ્છ્રીઃ ॥ યઃસુપ્રણીતમમુયાઽર્હણમાદદન્નોભૂયા ત્સદાંધિરશુભાશયધૂમકેતુઃ ॥૧૨॥ કેતુસ્ત્રિવિક્રમયુતસ્ત્રિપત્ત્વતાદ્ગોયસ્તેભયાભયકરોઽસુરદેવચમ્વોઃ ॥ સ્વર્ગાયસાધુષુખલેષ્વિતરાયભૂમ ન્પાદઃપુનાતુભગવન્મજતામઘનઃ ॥૧૩॥ નસ્યોતગાવદ્વયસ્યવશેભવંતિબ્રહ્માદયસ્તનુષ્ટુતોમિથુર્યમાનાઃ ॥ કાલસ્યતેપ્રકૃતિપૂરુષયોઃપરસ્યશં નસ્તનોતુચરણઃપુરુષોત્તમસ્ય ॥૧૪॥ અસ્યાસિહેતુરુદયસ્થિતિસંયમાનામવ્યક્તર્જીવમહતામપિકાલમાહુઃ ॥ સોઽયંવિળાભિરલિપચયેપ વૃત્તઃકાલોગભીરરયઉત્તમપુરુષસ્ત્વં ॥૧૫॥ ત્વત્તઃપુમાન્સમધિગમ્યયયાઽસ્યવીર્યધતેમહાંતમિવગર્ભમમોઘવોર્યઃ ॥ સોઽયંતયાઽનુગતઆ ત્મનઆંડકોશંહેમંસસર્જબહિરાવરણૈરુપેતં ॥૧૬॥ તત્તસ્થુષશ્વજગતશ્ચમવાનધીશોયન્માયયોત્યગુણવિક્રિયયોપનીતાન્ ॥ અર્થાનુજુપન્ન પિહ્ણીકપતેનલિપ્તોયેઽન્યેસ્વતઃપરિહૃતાદપિવિભ્યતિસ્મ ॥૧૭॥ સ્માયાવલોકલવદર્શિતભાવહારિભ્રૂમંડલપ્રહિતસૌરતમંત્રશૌઢૈઃ ॥ પત્ન્ય સ્તુષોડશસહસ્રમનંગબાળૈર્યસ્યૈદ્રિયંવિમથિતુંકરણૈર્નવિભ્યઃ ॥૧૮॥ વિભ્યસ્તવામૃતકથોદવહાસ્ત્રિલોક્યાઃપાદાવનેજસરિતઃશમલનિહં તું ॥ આનુશ્રવંશ્રુતિભિરંધ્રિજમંગસંગૈસ્તીર્થદ્વયંશુચિષદસ્તઉપરશંતિ ॥૧૯॥ વાદરાયણિઽઇત્યભિપ્રૂયવિવૃધૈઃસેશઃશતધૃતિર્હરિઃ ॥ અ યમાપતગોવિંદંપ્રણમ્યાંવરમાશ્રિતઃ ॥૨૦॥ બ્રહ્માઽભૂમેર્ભારાવતારાયપુરાવિજ્ઞાપિતઃપ્રભો ॥ ત્વમસ્માભિરશેષાત્મસ્તત્તથૈવોપપાદિતં ॥૨૧॥

અગતે જ્ઞાનિ આપને. ॥૧૪॥ અગ્નિ-આત્મા-મહત્તત્ત-અને કાળ-આદિ નામેથી ઓક્તા, આપનાથીજ; આ જગતની, ઉત્પત્તિ-રિપતિ-અને લય-થયા કરે છે; અને સર્વના નાશને માટે પ્રવર્તનાર, ગંભીર વેમવાળા તથા ત્રણ વિશાળોવાળા કાળ રૂપે પણ; ઉત્તમ પુરુષ આપ ભગવાન પોતેજ છે. ॥૧૫॥ હે અમોઘ વીર-વાળા પુરુષ ભગવાન, આપના થઈજ માયા (પ્રકૃતિ) એ, વીર્ય ધારણ કરીને; મહત્તત્તરૂપ, અગ્નિ ધારણ કરેલ છે. એ રીતે આપ, આત્મ સ્વરૂપથી; માયાને વિશે અનુગત થવાથી, તેણે; જાહેરનાં આપરણે સહિત આ, સેના જેવા અંડકાશને; ઉત્પન્ન કરેલ છે. ॥ ૧૬ ॥ એ માયાના સુખે એટલે હ્રિવાદિકે, ઉત્પન્ન કરીને પ્રાપ્ત કરેલાં; વિષયાદિકનાં સુખોનો ત્યાગ કરવા છતાં પણ, બીજા યોગી વિગેરે નો તેવાથી બીજીતાજ રહે છે; પણ તે વિષયાદિકનાં પ્રાપ્ત થતાં સુખોને, હ્રિવાદિકવડે ભોગવવા છતાં; આપનો "હૃદીક પને" એટલે હ્રિયોના સ્વામી હોવાથી; તેઓ થઈ લેવાતા નથીજ. ॥૧૭॥ અને તેથીજ આપની સોજે હબર બીજો; તેમણે કરેલા મહાકાવ્ય સહિત શોભિનાં કરાક્ષ થઈ, જણાવતા અભિપ્રાયો-અને મનનું દરજી કરે એવા ભગવેથી જણાવતા

શક્તિ સંબંધી વિચારો-કે જેથી કામદેવને પણ મોહ થાય, તેનાં કામ કરાનાં સાધનોથઈ પણ; આપ ભગવાનના મનને શોભા પમાડવાને, સમર્થ થઈ શકતી નથી. ॥૧૮॥ તથા તે થઈજ, આપની કથાઓ રૂપી અશુભની, તથા આપના ચરણને લેવાના જળ(ગંગા)ની; ત્રણે લોકમાં વહેવારી નદીઓ રૂપ, અને પ્રકારનાં; અતિ પવિત્ર તીર્થો;કાનવડે અને શરીરવડે, રૂપથી કરવાથી; સ્વર્ગનાં પાપોનો નાશ કરી નાંખવાને સમર્થ થયેલાં છે. ॥૧૯॥ શ્રીશુક-આકાશમાં ઉભેલા દેવનાઓએ, એ રીતે સ્તુતિ કરવા થઈ સદાચિત્ત સહિત બ્રહ્માએ; એ મોર્ચિદ ભગવાનને કહ્યું કે; ॥૨૦॥ બ્રહ્મા-હે સમર્થ અને પૃથ્વીનો બાર ઉતારવાને માટે અવતરેલા આત્મ સ્વરૂપ ભગવાન, અમે પ્રથમ ત્રિગુણના કરવા પ્રમાણે; સર્વજ્ઞ કામ આપે સંપાદન કર્યું છે. ॥૨૧॥ સત્ત્વમાં પ્રીતિવાળા સત્પુરુષોને વિશે, આને ધર્મને સ્થાપન કર્યો છે; અને સર્વ લોકના પાપોનો નાશ કરવાથી, આપની શક્તિ; વિશાળમાં વિસ્તારી છે. ॥૨૨॥ તથા અતિ ઉત્તમ સ્વરૂપ ધારણ કરી, મહુના કુળમાં અવતરીને; જગતના દિતને માટે, વખાણવા બાધક યજ્ઞવાળાં કામે કર્યાં છે. ॥૨૩॥ હે હંધર, જેઓનું અવળ અને કીર્તન કરવાવડે, કલિયુગનાં મનુષ્યો

—શ્રીશુક—હે રાજા, એ પ્રમાણે વિનંતિ કરવાથી, દેવડી પુત્ર ભગવાને; પોતાના પ્રિય અને એકાંતિક હાસ, ઉદ્ધવને નીચે પ્રમાણે કહ્યું. ॥૫૦॥ કૃતિ શીંભાંઅં ૨કં તત્ત્વાને ઉદ્ધવ પ્રશ્ન તામે છઠો અં સં ॥૨૧॥
અધ્યાય ૭ મો.—શ્રીભગવાન—હે માહાભાગ, તમે જેમ કહો છો; તેમજ કરવાનું, મેં મારેલું છે; જહા—સદાશિવ—અને લોકપાળ દેવતાઓ—મારો વૈદુંદમાં વાસ થવાને; ઇચ્છે છે, જ ૧ જ જહાની પ્રાર્થનાથી, દેવતાઓનાં કાર્ય કરવાને મારે; મેં અંશુદેવ અવતાર ધરીને, અહીંયાં દેવતાઓનું સમર્થન કાર્ય; સંપાદન કર્યું છે. ૧૨જ અને શ્રાપથી બળી ગયેલું, આ માદવકુળ પણ; અન્ન-એ-અન્ના ઝમડાથી, નારા પામી જશેજ. અને આજથી સાતમે દિવસે આ દારિકાપુરીને, સમુદ્રભોળી નાંખશે. ૧૩જ તથા તે પછી હે સાધુ, આ રીતે મેં તનેલા; અને મંગળ રહિત થયેલા, આ લોકો; કલિયુગવડે, યોડા વખતમાંજ નહીં સરખા થઈ જશે. ૧૪જ મારે હે બદ્ધ (ઉદ્ધવ), મેં તણ દીધેલ આ પૃથ્વીના પૃથ્થ ઉપર, કલિયુગને વિશે અપરંપમાં રચીરાજા થયેલ લોકોની આદર;

તમારે પણ, અહીંયાં વસતું નહીં. મૃગ્ય તેથી; તમે સ્વચ્છ અને બંધુઓ ઉપરના, સર્વ પ્રકારના રોહને તજીને; તથા મારામાંજ, સંપૂર્ણ રીતે મન પરાયીને; અને સમ દૃષ્ટિ વાળા થઇ, પૃથ્વી ઉપર ફરતા ફરતે. મૃગ્ય વળી મન-વાણી-કાન-તથા આંખો વિગેરેથી, આ જગતમાં આવતું; મન થકીજ ઉપન થયેલું, અને માયામય જગત; કાલ્ય ભંચુર છે, એમ જાણ્યો. ૧૧૭૧ તથા વિશેષ પામેલા મન વાળા પુરુષોનેજ, આ અનેક પદાર્થ-દિક ૩૫ દેન પ્રપંચની અસ્તિ મનાવા ૩૫, ભમ થાય છે; અને શુષ્ક તથા દોષને કલ્પન કરનાર પણ, એ ભમજ છે; માટે એવા ભેદ બુદ્ધિવાળાઓનેજ, કર્મ-અકર્મ-અને વિકર્મના; શુષ્ક તથા દોષ લાગે છે. ૧૧૮૧ એટલા માટે, હથ-રોના હથર એવા, મારા આત્મ સ્વરૂપને વિશેજ; આ જગતને, એટ પ્રેત થયેલાનું; તમે સર્વ દૃષ્ટિયે તથા મનને વશમાં રાખીને, જુઓ. ૧૧૮૨ વળી જ્ઞાન તથા વિજ્ઞાનને પામેલા-સર્વ પ્રાણીઓને પેતા સમ્માન મણુનારા-અને આત્મ સ્વરૂપના અનુભવ થકીજ સંતોષ પામેલા મનુવાળા-મનુઓને; કાઇ પ્રકારના અંતરણો, નહીં સંકતાજ નથી. ૧૧૯૦ તેવાઓ તો, દોષના બધથી રહિત થયેલ બુદ્ધિ વાળા હોવાથી; નિષેધ કરેલાં કર્મો (વેદાદિક ના પાડેલાં વિકર્મ) થકી, નિવૃત્ત

જતા નથી; અને મુખ્યત્વે ખુદિ થઈ, વિદિત કરેલાં કર્મો; (વેદાદિક આચાર કરેલાં કર્મ;) કરતા પશુ નથી. પરંતુ બાળકની પેઠે, ઇચ્છા અને વાપનો લાગ કરીને; સ્વાભાવિક રીતે ષટ્ચર્યાથી થતાં કર્મો; કોષ્ટક જન તથા અનુસંધાન રહિત થઇનેજ, તેઓ કરે છે. ॥૧૧॥ એટલા માટે, તમે પશુ; સર્વ પ્રાણી અદિના સુદૃઢ જ્ઞાત-અને જ્ઞાન વિચારના નિશ્ચય વાળા-થઇને; આ આખા વિશ્વને, માટે ચેતાનુજ સ્વરૂપ જનજનને; એટલે ફરીથી જન-મ મરણ પામતા આદિ વિપતિને પામશેજ નહીં ॥ ૧૨ ॥ ક્ષીણુક-હે પરીક્ષિત, એ રીતે બાગવાને કહેવાથી; મહા ભયવતી કૃષ્ણજીએ, તત્ત્વજ્ઞાન પામવાની ઇચ્છાથી; એ અચ્યુત ભગવાનને પત્રે લાખીને કહ્યું કે. ॥૧૩॥ ઉદ્ધવ-હે યોગના સ્વામી-યોગના ખળના રૂપ-યોગ સ્વરૂપ-અને યોગને ક્રિયા કરવાસ-ભગવાન; આપે સપ્તમે તજ દેવારૂપ, લાગ કરવાનેજ; મારા કથાણુને ક્રિયા કર્યો. ॥૧૪॥ પશુ હે મહાત્મા, એ પ્રકારનો ત્યાગ કરવાનું, ને કે; સર્વને વિશે આત્મ સ્વરૂપથી આપ રહેલાનું, જનજનાસઓને તો સેહેલું હશે; પણ વિષવાદિકને વિશે મન લાગેલા, અને કામનાઓ વાળા; અબજા લોકોપણ તો, એવો ત્યાગ

કરતું, જનવાને અશક્ત છે; એવી માત્ર મતિ છે. ॥ ૧૫ ॥ મારે હું કે જે: આપની માયાએ રચેલા આ દેહ, અને તેની પાછળ લાગેલાં; શર-આ-પુત્ર-અને ધનદિકાને વિશે, " હું અને મારું: " એવી ૯૬ થઈ ગયેલી, મૂઠ પુદિ વાળો છું; તે, આપ જાગવાને કહેલાં તત્ત્વજ્ઞાને; જે રીતે સંદેશાદર્શી સમજી શકે, તે રીતે આપ પોતાના દાસ એવા; મને સમજાવો. ॥૧૬॥ હું હવે, સત્ ૨૩૩ અને રત્નસિદ્ધ જ્ઞાન-પાળા આપ થઈ, અન્ન રીતે ઉપદેશ કરનારો; દેવતાઓ આદિમાં પણ, હું કાંઈને દેખતો નથી; કારણ બ્રહ્મા પર્વત સર્વ દેહધારીઓ; એ આપની માયા થઈ, આ પ્રકારેજ મોઢ પામેલી પુદિ વાળા; અને બહિરદષ્ટિ વાળા છે. ૥૧૭૭ એટલા મારે, આ સંસારનાં દુષ્ટાથી તાપ પામીને, વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થયેલો હું; આપ, સર્વ પ્રકારના દેવથી રહિત-અનન-અપાર-સર્વજ્ઞ-હવે-પ્રતિજ્ઞ રહિત-અને વૈકુંઠમાં રહેનાર-તથા નરના સખા એવા; નારાયણ જાગવાનેજ શરણ થાઉં છું. ॥૧૮॥ શ્રીભગવાન-આ ભોક્ષે વિશે સંકેતની રીતભાન આ-દિનો વિશેષ રીતે તપાસ કરીને, જોનારા મનુષ્યોજ; પછી કરીને તો, અશુભ વાસનાઓ થઈ; પોતેજ પો-

તાનો ઉદાર કરનારા, થાય છે. (અર્થાત્ ઉપદેશ કરનારા યુગીન્દ્ર, જરૂર પડતી નથી. તો પછી સારા નરના ઉપદેશ કરનારા બદલનો, તો વિચારજ કરવાનો ક્યાં રહ્યો.) ॥૧૯॥ પ્રાણીઓ આદિક સર્વે, પોતેજ પોતાના ગુરુ થાય છે; (એટલે પણ પક્ષી વિગેરે સર્વ કાષ્ઠનાં, જાળક અતરંગનાં; તેમને કાંઈએ શીખવ્યા વિનાજ, આવા-પીચ-વિગેરેનું જ્ઞાન તેઓ પોતાની મેજેજ મેજેજ છે; અને પક્ષીઓ વિગેરે પોતાને રહેલા લાયક માળા જાંધવાનું અને ગરમાખીઓ મધપુડા જતાવવાનું; પોતાની મેજેજ જાણે છે.) તેમાં પણ, મનુષ્યોને મારે તો; એ વાત વિશેષે કરીને, લાગુ પડે છે. કારણ તેઓના પ્રલભ જોવાથી, અને અનુમાન કરવાથી; એમ એ પ્રકારે વડે, પોતાનું સંપૂર્ણ કલ્યાણ; મેજેજી શકે છે. ॥ ૨૦ ॥ અને ફક્ત એ મનુષ્ય શરીર થઈજ; હું, સાંખ્ય અને યોગને વિશે નિપુણ થયેલા, ધીર પુરુષોને; સર્વ પ્રકારની શક્તિઓના વધારાથી, સર્વજ વિસ્તાર પામેલો જાણીશ મા આજુકું. (અર્થાત્ જીવ પ્રાણીઓ, મને જાણી શકતાં નથી; પણ મનુષ્યજ, જાણે છે.) ॥ ૨૧ ॥ મારાં ઉત્પત્ત કરેલાં; એક પતનાં, એ પતનાં, ત્રણ પતનાં, ચાર પતનાં, બે પતનાં, અને પચાસનાં; એવાં

ન્યાયયાવિરચિતાત્મનિસાનુબંધે ॥ તત્ત્વંજસાનિગદિતંભવતાયથાહંસંસાધયામિભગવન્નનુશાધિશ્રુત્યં ॥ ૧૬ ॥ સત્યસ્યતેસ્વદશાત્મનઆત્મનોડન્યંવક્તારમીશવિબુધેષ્વપિનાનુચક્ષે ॥ સર્વેવિમોહિતધિયસ્તવમાયયેમેબ્રહ્માદયસ્તનુશ્રુતોબહિરર્થભાવાઃ ॥ ૧૭ ॥ તસ્માદ્ભવંતમનવદ્યમનંતપારંસર્વજ્ઞમીશ્વરમકુંઠવિકુંઠધિષ્ણ્યં ॥ નિર્વિણ્ણધીર્હુહુહુજિનામિતસોનારાયણંનરસર્વશરણંપ્રપદ્યે ॥ ૧૮ ॥ શ્રીભગ૦ પ્રાયેણમનુજાલોકેલોકતત્ત્વવિચક્ષણાઃ ॥ સમુદ્ધરંતિત્રાત્માનમાત્મનૈવાશુભાશયાત્ ॥ ૧૯ ॥ આત્મનોગુરુરાત્મૈવપુરુષસ્યવિશેષતઃ ॥ યત્પ્રત્યક્ષાનુમાનાજ્યાંશ્રેયોડસાવનુવિંદતે ॥ ૨૦ ॥ પુરુષત્વેચમાંધીરાઃસાંખ્યોગવિશારદાઃ ॥ અવિસ્તરાંપપશ્યંતિસર્વશક્ત્યુપબંહિતં ॥ ૨૧ ॥ એકદ્વિચિત્તુષ્પાદોવહુપાદસ્તયાડપદઃ ॥ ચક્રયઃસંતિપુરઃસૃષ્ટાસ્તાસાંમેપૌરુષીપ્રિયા ॥ ૨૨ ॥ અત્રમાંમાર્ગયંત્યદ્વાયુક્તાહેતુભિરીશ્વરં ॥ ગૃહમાર્ગૈર્ગુર્ગૈર્લિર્ગૈરગ્રાહ્યમનુમાનતઃ ॥ ૨૩ ॥ અત્રાપ્યુદાહરંતીમમિતિહાસંપુરાતનં ॥ અવધૂતસ્યસંવાદંપદોરમિતતેજસઃ ॥ ૨૪ ॥ અવધૂતંદ્વિજંકંચિચ્ચરંતમકુતોમયં ॥ કવિંનિરીક્ષ્યતરુણંયદુઃપ્રચ્છધર્મવિત્ ॥ ૨૫ ॥ યદુ૦ કુતોબુદ્ધિરિયંબ્રહ્મન્નકર્તુઃસુવિશારદા ॥ યામાસાચમર્વૌલ્લોકંવિદ્વાંશ્વરતિબાલવત્ ॥ ૨૬ ॥ પ્રાયોધર્માર્થકામેષુવિવિત્સાયાંચમાનવાઃ ॥ હેતુનૈવસમીહંતેઆયુષોયશસઃશ્રિયઃ ॥ ૨૭ ॥ ત્વંતુકલ્પઃકવિર્દક્ષઃસુભગોડમૃતભાષણઃ ॥ નકર્તાનેહસેકિંચિજ્ઞદોન્મત્તપિશાચવત્ ॥ ૨૮ ॥ જનેષુદહ્યમાનેષુકામલોભદવાગ્મિના ॥ નતપ્યસેડગ્નિનામુક્તોગંગાંડમસ્થદ્વદ્વિપઃ ॥ ૨૯ ॥ ત્વંહિનઃપૃચ્છતાંબ્રહ્મન્નાત્મન્યાનંદકારણં ॥ બ્રૂહિસ્પર્શવિહીનસ્યભવતઃકેવલાત્મનઃ ॥ ૩૦ ॥ શ્રીભગ૦ યદુનૈવંમહાભાગોબ્રહ્મણ્યેનસુમેધસા ॥ પૃષ્ઠઃસમાજિતઃપ્રાહપ્રશ્રયાવનતંનૃપં ॥ ૩૧ ॥ બ્રાહ્મણ૦ સંતિમેગુરવોરાજન્બહવોબુદ્ધ્યુપાશ્રિતાઃ ॥ યતોબુદ્ધિમુપાદાયમુક્તોડટામીહતાન્શૃણુ ॥ ૩૨ ॥ પૃથિવીવાયુરાકાશમાપોડગ્નિશ્વંદમારવિઃ ॥ કપોતોડજગરઃસિંધુઃપતંગોમધુકૃદ્વજઃ ॥ ૩૩ ॥ મધુહાહરિણોમીનઃપિંગલાકુરોડર્ધકઃ ॥ કુમારીશ

પક્ષી પ્રકારનાં, શરીર છે. તે સપ્તમાં; મનુષ્ય શરીરજ, મને અતિ પ્રિય છે. ॥૨૨॥ તેમાં; (એટલે અનેક પ્રકારનાં, એ શરીરો આદિ રૂપે હું વિસ્તાર ગામેલો છું, તે સપ્તમાંજોમાં) એકાદ મનથી જોનારા પુરુષો; પ્રલભ એટલે દેખવામાં આવે એવાં કારણો-મુજો-અને નિશાનીઓ-કપરથી, જાણીને; અને પરાક્ષ એટલે નહીં દેખવામાં આવતાં કારણો વિગેરેનું, અનુમાન કરીને; હું હવેરતે રહેલાનું સંપૂર્ણપણે, શોધી કાઢે છે. ॥૨૩॥ એ જાગતમાં; પણ પરાક્ષવાળા યદુ રાજા, અને અવધુત (યુગ દ્વાતવય) વચ્ચે; થયેલા સંવાદ રૂપે, એક જુનો ઇતિહાસ; નીચે પ્રમાણે કહેવાય છે. ॥ ૨૪ ॥ વિદ્વાન-યુવાન-અને અવધુત વેશી, એ દિવસે; સર્વજ નિર્ભયપણે કરતા દેખીને, ધર્મને જાણનારા યદુ રાજાએ; તેમને પૂછ્યું કે. ॥ ૨૫ ॥ હું બ્રાહ્મણ, આ રીતે કાંઈ પણ કામ નહીં કરવાની, સારી વિચારક પુદિ; આપને ક્યાંથી મળી છે. ? કે જેને પામીને, આપ વિદ્વાન છતાં; ભોક્ષે વિશે, જાળકની પેઠે વિચારો. ॥૨૬॥ મનુષ્યો વિશેષે કરીને, ધર્મ-અર્થ-અને કામ-એ ત્રિવર્તને સંપાદન કરવા સારું, આયુષ્ય-યજ્ઞ-અને ધનને; વધારવાનાં(જાણવા મેજાવાનાં)કહેવો, સારી રીતે કરે છે. ॥૨૭॥ અને આપ

તો, ૯૬ શરીરવાળા-વિદ્વાન-કાકાપણવાળા-રૂપાળા-અને અમૃત જેવી વાણી જોવાના-કેવા છતાં; જડ-ક-મન-અને પિશાચની પેઠે, જરા પણ કામ કરતા નથી; અને કશાને ઇચ્છતા પણ નથી. ॥૨૮॥ કામ અને ભોક્ષ ૨૫ કાચાનળથી ગળ્યા કરતા, આ ભોક્ષે વિશે તમે તો; મેળાતા જળની અંદર કંચેલા, દાધીની પેઠે; તે કાચા-નળથી મુક્ત થઈને, તાપને પામતાજ નથી. ॥ ૨૯ ॥ મારે હું બ્રાહ્મણ, વિષય જોવાદિકનાં મુખેથી રહિત, અને જો પુત્રાદિક વિનાના એકલાજ રહેનારા; આપના-મનના, આ આનંદનું કારણ; અમારા પૂજારી આપ કહી સમજાવો. ॥૩૦॥ શ્રીભગવાન-ક્ષત્ર પુદિવાળા-અને બ્રાહ્મણને માનનારા-તે યદુરાજાએ, આ પ્ર-માણે પૂછવાથી; નમ્રતાથી નમેલા, તે રાજાનાં વખાણ કરીને; એ મદા જાગ્યાથી બ્રાહ્મણ, તેમને કહ્યું કે. ॥૩૧॥ બ્રાહ્મણ-હે રાજા, પુદિવડે માનેલા; અમારા મુકો, પણ છે; જેમના થઈ પુદિ પામીને, હું આ ભોક્ષે વિશે મુક્ત થઈને; રહે છું તે સપ્તમાંજો, તમે સાંભળો. ॥૩૨॥ પૃથ્વી-વાયુ-આકાશ-જળ-અગ્નિ-ચંદ્રમા-સૂ-દેવો-અન્ન-સમુદ્ર-પતંગો-ગરમાખી, -દાધી મધ શેષ લેનારા વાવરી-કરણ-ગાંધર્વ-વિ-

મળા નામની વેશ્યા-ટિરીકે-પાણ-કે-મા-પાણ અનાવનારો-આપ-કરેમિનો-અને બગરી ॥ ૩૩-૩૪ ॥
એટલાં, એવીએ; મં શુર માનેલાં છે; આ એકને વિશે, તેઓની જ્ઞાતિમાં કપરથી, મં પોતાથી મેજેસ: સિ-
આમજી મેજવેલી છે. ॥ ૩૫ ॥ હે વપાનિ પુત્ર, જેની પાસેથી-જે રીતે-અને જેને શિખામણ-મં મેજવેલ
છે; તે સર્વ, હું તમને વધારીશ કહું છું; તે સાંભળો. ॥૩૬॥ પ્રાણીઓ યદી, અનિશ્ચય થયા છતાં પણ;
તેઓને દેવના વશમાં રહીને આજીવનમાં હોવાનું; જાણનારા પીર પુરુષો, પોતાના માર્ગે યદી; ડગતા નથી. એ
પુણીની જ્ઞાતિ યદી, હું શિખો છું. ॥ ૩૭ ॥ અને સાધુ પુરુષોનો જન્મ, ફક્ત પરાયણને અર્થે હોવાનું;
અને તેમની સર્વે કિષ્કો, સર્વે કાળ પરાયણને અર્થે થવાનું; હું પદેતોની અને ઝોડાની જ્ઞાતિ યદી,
શિખો છું. ॥ ૩૮ ॥ ૧ ॥ ઉદિયોની પ્રસવતા પુરના નદી, પણ જેટલાયદી જ્ઞાતો નાશ થયા
ન પામે; અને વાણી તથા મનને, વિકાર ન થાય; તેટલાજ, આકાશદિકથી; મુનિએ સંતોષવાળા થવાનું, હું
પ્રાણ વાયુની જ્ઞાતિયદી; શિખો છું. ॥૩૯॥ નાના પ્રકારના ધર્મોવાળા, સારા નરસા સર્વ વિષયાદિકમાં; સ-

મળી રીતે પતંગ છતાં, મુખ અને દોષ યદી રહિત બુદ્ધિવાળા યોગીએ; તેમના સારા નરસાવામાં, મન
નદી કાલકાનું; તથા જેમ અને પદાર્થોદિકને વિશે, પેશવા છતાં; વાયુ, તેના તેના જંબ આદિક મુખ
વાળો, થતો નથી; તે રીતનું, આત્મ સ્વરૂપ હોવાનું, યોગીએ જાણવાનું; હું અક્ષરના વાયુની જ્ઞાતિ યદી,
શિખો છું. ॥૪૦-૪૧-૪૨॥ જેમ જેમ અને વાયુની અનિએ પ્રેરેલા, તેજ-પાણી-અને પૃથ્વીનાં સ્વરૂપો-
આકાશને સ્પર્શ કરી શકતાં નથી; તે રીતે કાળે કાળ કરેલ, વિષય આદિકનો સ્પર્શ; પુરુષ (દેહરમા) ને,
નદી થવાનું; તથા જેમ સ્થાવર જંગમ સર્વને વિશે, આકાશ વ્યાપીને રહેલા છતાં; તે તે પદાર્થોદિક થકી,
પ્રતિબંધ રહિત, અને અસંગ રહે છે; એ રીતેજ, પરબ્રહ્મ; આત્મ સ્વરૂપને, સર્વે જ્ઞાત પ્રાણ યદી વ્યાપીને
રહેલા છતાં; તે તે શરીરોદિક થકી, બંધન રહિત અને અસંગ રહેવાનું, મુનિએ જાણવાનું; હું આકાશની
જ્ઞાતિ યદી શિખો છું. ॥૪૨-૪૩॥ ૩ ॥ સ્વાભાવિક પાણેજ સ્વરૂપ મનવાળા-સ્નેહાળા-મીઠા પ્રોક્ષા-અને મનુષ્યોને
પવિત્ર કરનારા-તથા કીર્તના કરવાથી-અકરવાથી-સ્પર્શ કરવાથી-અને મિત્રાઈ કરવાથી પણ; પાણીની પેઠે બુદ્ધિ

રકૃત્સર્પઙ્ગનાભિ:સુપેશકૃત્ ॥૩૪॥ એતમેગુરવોરાજંશ્વતુર્વિંશતિરાશ્રિતા: ॥ શિક્ષાવૃત્તિભિરેતેપામન્વશિક્ષમિહાત્મન: ॥૩૫॥ યતોયદનુ
શિક્ષામિપથાવાનાહુષાત્મજ ॥ તત્તથાપુરુષવ્યાગ્રનિબોધકથાયામિતે ॥૩૬॥ ભૂતેરાક્રમ્યમાણોપિધીરોદૈવશાનુગૈ: ॥ તદ્વિદ્વાન્નચલેન્માર્ગા
દન્વશિક્ષંક્ષિતેર્વતં ॥૩૭॥ શશ્વત્પરાર્થસર્વેહ:પરાર્થેકાંતસંભવ: ॥ સાધુ:શિક્ષેતભૂષ્ટતોનગશિષ્ય:પરાત્મતાં ॥૩૮॥ પ્રાણવૃત્ત્યેવસંતુષ્યેન્મુનિ
નૈવૈન્દ્રિયપ્રિયૈ: ॥ જ્ઞાનંયથાનનશ્ચેતનાવકીર્યેતવાહ્મન: ॥૩૯॥ વિપયેષ્વાવિશ્વયોગીનાનાધર્મેષુસર્વત: ॥ ગુણેદોષવ્યપેતાત્માનવિષજેતવા
યુવત્ ॥૪૦॥ પાર્થિવેષ્વિહદેહેષુપ્રવિષ્ટસ્તદ્ગુણાશ્રય: ॥ ગુણૈર્નયુજ્યતેયોગીર્ગર્ધૈર્વાયુરિવાત્મદક્ ॥૪૧॥ અંતર્હિતશ્ચસ્થિરજંગમેષુબ્રહ્માત્મભા
વેનસમન્વયેન ॥ વ્યાહ્યાવ્યવચ્છેદમસંગમાત્મનોમુનિર્નભસ્ત્વંવિતતસ્યભાવયેત્ ॥૪૨॥ તેજોઽવન્નમયૈર્ભાવૈર્મેધાચૈર્વાયુનેરિતૈ: ॥ નસ્ટશ્ય
તેનભસ્તદ્વકાલસૃષ્ટૈર્ગુણે:પુમાન્ ॥૪૩॥ સ્વચ્છ:પ્રકૃતિત:સ્નિગ્ધોમાધુર્યસ્તીર્યભર્નૃણાં ॥ મુનિ:પુનાત્યપાંમિત્રમીક્ષોપસ્પર્શકીર્તનૈ: ॥૪૪॥
તેજસ્વીતપસાદીષ્ઠાદુર્ધર્ષોદરભાજન: ॥ સર્વમક્ષોપિયુક્તાત્મનાદત્તેમલમશ્વિવત્ ॥૪૫॥ ક્વચિચ્છન્ન:ક્વચિત્સ્પષ્ટુપાસ્ય:શ્રેયઃકચ્છતાં ॥ મું
કેસર્વત્રદાતૃણાંદહન્પ્રાગુત્તરાશુભં ॥૪૬॥ સ્વમાયયાસૃષ્ટમિદંસદસલ્લક્ષણંવિભુ: ॥ પ્રવિષ્ટૈર્યતેતત્તત્સરૂપોઽગ્નિર્વિવેધસિ ॥૪૭॥ વિસર્ગા
દ્યા:શ્મશાનાંતામાવાદેહસ્યનાત્મન: ॥ કલાનામિવચંદસ્યકાલેનાવ્યક્તવર્ત્મના ॥૪૮॥ કાલેનહ્યોષવેગેનભૂતાનાંપ્રભવાપ્યયૌ ॥ નિત્યા
વપિનદૃશ્યેતેઆત્મનોઽગ્નૈર્યથાઽર્ચિષાં ॥૪૯॥ ગુણૈર્ગુણાનુપાદત્તેયથાકાલંવિમુંચતિ ॥ નતેષુયુજ્યતેયોગીર્ગોભિર્ગાઈવગોપતિ: ॥૫૦॥ બુદ્ધ્યતેસ્વેન
ભેદેનવ્યક્તિસ્થઈવતદ્ગત: ॥ લક્ષ્યતેસ્થૂલમતિભિરાત્માચાવસ્થિતોર્કવત્ ॥ ૫૧ ॥ નાતિસ્નેહ:પ્રસંગોવાકર્તવ્ય:ક્વાપિકેનચિત્ ॥ કુ
ર્વન્વિદેતસંતાપંકપોતઈવદીનધી: ॥૫૨॥ કપોત:કશ્વનારણ્યેકૃતનીડોવનસ્પતૌ ॥ કપોત્યાભાર્યયાસાઈમુવાસકતિચિત્સમા: ॥૫૩॥ ક

કરનારા, મુનિએ થવાનું; હું પાણીની જ્ઞાતિ થકી, શિખો છું. ॥૪૪॥ તેજસ્વી-તપપટ્ટી દીવના-પકડવાને
અશક-પેટ રૂપી એકજ વાસનાવાળા-સર્વે વસ્તુને ખાવા છતાં, મળ એટલે પાપને નદી કાળ કરનારા-કોષવર
સ્પષ્ટ-કોષવર મુખ:-કલ્યાણની કલ્યાણવાળા ઉપાસના કરવા યોગ્ય-અને આપનારાનું, જે આપે તે આપ લેખને;
તેનાં પાપોને યાળી નાંખનારા-યોગીએ, અગ્નિની પેઠે થવાનું; તથા પોતાની સાથાવડે ઉક્ત કરેલા, સત્ અને
અસત જગતને વિશે રહેલા આત્મા; લાકડાંમાં રહેલા અગ્નિની પેઠે, જે તે સ્વરૂપવાળો દેખાય છે; એજ;
યોગીએ જાણવાનું; હું અગ્નિની જ્ઞાતિ કપરથી, શિખો છું. ॥૪૫-૪૬-૪૭॥ તથા નદી જાણતી, અનિવાળા કાળ
યદીજ: દેહને ગભ ધારણ કરવાથી માર્ગને, મણું પર્યંતની અવસ્થાઓ; દ્વંદ્વગાની કળાઓનો વધારો ઘટારો થવાની
પેઠેજ, થાય છે; પણ, તે અવસ્થાઓ; આત્માને થતી નથી ॥૪૮॥ એ; તથા, અવિચ્છિન્ન ગતિવાળા કાળ-
યોગ, પ્રાણીઓનાં શરીરો; ન દેખાય તેવી રીતે, પહે પહે નવાં નવાં ઉક્ત થતો, નાશ પામી જવાનું; હમે-
શાજ તથા કરે છે; છતાં, તેમનો આત્મા તે; એનો એજ, વિકાર રહિત; અગ્નિની જગત્યાઓ, પહે પહે

નવી નવી થતો, નાશ પામી જવા છતાં; અગ્નિ તેના તેજ સદાય અવિકારી રહેવાની પેઠે; હમેશાં રહેલો,
મુનિએ જાણવાનું; હું ચંદ્રમાની જ્ઞાતિ કપરથી, શિખો છું. ॥૪૯-૫૦॥ સર્વ જેમ ઉદ્ભવે, જાગે શુદ્ધ
કરે છે; અને યોગ્ય કાળ (સમાયતું) પ્રાપ્ત થયેથી, આસક્તિ રહિત થતો, સર્વજ્ઞ નામી રહે; તેમજ
યોગીએ, ઉદ્ધિષ્ઠાદિકરૂઢે; મુખ જાળના વિષયોનું, અને પદાર્થોદિકનું; શુદ્ધ કરવામાં, અને યોગ્ય કાળ;
(પાત્ર મળી આવેથી;) તે તટ દેવામાં પણ, આસક્તિ રહિત થવાનું; તથા સર્વ જેમ એકજ છતાં, જુદા-
જુદા અનેક, પાણી અને કાચ આદિકનાં પાત્રોમાં; જુદાજુદા અનેક રૂપે રહેલા, જાણવાની પેઠે; સર્વે
જીવોનાં શરીરોમાં, રહેલો આત્મા; દરેક શરીરમાં નાખે નાખે હોવાનું, વાદી બુદ્ધિવાળાઓને જ-
ણવા છતાં; સર્વેના સર્વો એકજ હોવાનું, યોગીએ જાણવાનું; હું સૂર્યની જ્ઞાતિ કપરથી, શિખો છું. ॥૫૦-
૫૧॥ ૩ ॥ દેહમાં પણ, કાળની સાથે, ક્યારે એ; અતિસ્તેદ અથવા અતિશય વ્યવહાર આદિકનો પ્રસંગ, કરવા ન
વિધ્યે; અને કરેતો, તે આ દીન બુદ્ધિવાળા હોવાની પેઠે, સંતાપને પામે; એટલું, હું કોણ થકી, શિખો છું.

પાપના એક એક અવસ્થા, જલમાં નાચી જાયીને તેમાં એક દેવો, તેની જી હોયીની સાથે કેટલેક વખત થયાં, રહેતો હતો. ૥૫૩ ॥ અને યુદ્ધમાં ધર્મવાળાં, તથા રોદથી બંધાયલાં તે હોયો હોયી, નમરની સાથે નમરની-અમની સાથે અમની-તથા બુદ્ધીની સાથે બુદ્ધીની-બંધાય ગયાં હતાં. ૥૫૪ ॥ ત્રુ-મેસતુ-કા-કા રહેતુ-આકાશ પેઠે કરવી-રમતુ-અને જમતુ વિગેરે, સવયુગ; એક બીજાને વિષાસ રાખી, સાથે સાથે રહી, તથા વનને વિશે ફરીને; તેઓ કરતાં હતાં. ૥૫૫ ॥ હે રાજ, એમ ક્યાનું પાત્ર થયેલી, અને રાજ કરતી એ દેવી; જે જે વસ્તુને હસ્તી, તે તે વસ્તુ: એ અજ્ઞેદિય હોયો, દુષ્ણ વેદીને પણ; તેને છાતી હતો હતો. ૥૫૬ ॥ પછી તે સતી દેવીએ, પેઠેકો મળે વાસ્તુ કર્યો; અને સમય થયેથી, પોતાના રાગથી સગસ તેણીએ માળાની અંદર: હાંડે બધાં. ૥૫૭ ॥ અને તે દંડગોમાળી, દરીયામચની અકાશ શક્તિએ જનાવ-પાથી; વખત જતાં, કામગ અંગે અને આપવાવાળાં, તથા કુમળા નિમગ્નવાળાં; જ્યાં કેવળ થયાં ૥૫૮ ॥

પછી સંતાનો કેવર પ્રેમ રાખનારાં તે હોયો દેવી, પ્રતિપદે: જ્યાંઓનું પોષણ કરવા સાચાં અને તેમનું કાચા કાચા સ્વસ્થો મોદેલું, સંભળીને સુતોપ પામવા લાગ્યાં. ૥૫૯ ॥ તથા એ પશુનાં જ્યાંઓ; મુખમાં પિંછાથી-આગ ભાગી રમતથી-મોહવાથી-અને સામે આપવા વિગેરે થયો; તે માળાપ આનંદ પામતાં હતા. ૥૬૦ ॥ એ રીતે એક બીજા સાથે રોદતા બંધાપથી. બંધાવણો મનવાળાં, અને નિમગ્ની માણથી મોહ પામેલાં; તે રાંક બુદ્ધિવાળાં હોયો દેવી, પોતાનાં નાનાં જ્યાંઓ; પોષણ કરતાં હતાં. ૥૬૧ ॥ એક દિવસે એ જાને કુટુંબીઓ, જ્યાંઓ માટે અન્ન ભેવાને; વનમાં મયાં હતાં. લાં તેજ કાચ સાંકે રતાં, તેમને વણી વાર થઈ. ૥૬૨ ॥ અને અદિયાં, તેમના માળાની નજીકમાં રતાં, જ્યાંઓને: એ વનમાં રતાં કોઈ પારથીએ, યદ્યચ્છાથી રીસ; તેથી તેણે, લાં આમળ નળ પાશરીને; તેમને પકડી લીધાં. ૥૬૩ ॥ અને પોતાનાં જ્યાંઓ પોષણ કરવામાં સતેજ કેસાદ વાળાં, વનમાં ગયેલાં હોયો દેવી: લાંથી, આપનું લેહને:

પોતોસ્ત્રેહગુણિતહર્યોગ્દ્યધર્મિણો ॥ દૃષ્ટિદ્રષ્ટ્યાંગમંગેનબુદ્ધિબુદ્ધ્યાવંધનુ: ॥૫૪॥ શય્યાસનાટનસ્થાનવાર્તાક્રીડાશનાદિકં ॥ મિથુનીભૂ
યવિસ્ત્રવ્યોચેરતુર્વનરાજિપુ ॥૫૫॥ યંયંવાંછતિસારાજંસ્તર્પયંત્યનુકંપિતા ॥ તંતંસમનયત્કામંકૃચ્છ્રેણાપ્યજિતેન્દ્રિય: ॥૫૬॥ કપોતીપ્રથ
મંગર્ભેગૃહંતીકાલઆગતે ॥ અંડાનિસુષુવેનીડેસ્વપત્યુ:સન્નિધોસર્તી ॥૫૭॥ તેષુકાલેવ્યજાયંતરચિતાવયવાહરે: ॥ શક્તિમિર્દુર્વિભાવ્યા
ભિ:કોમલાંગતનૂરુહા: ॥૫૮॥ પ્રજા:પુપુષતુ:પ્રીતૌદંષતીપુત્રવત્સર્લો ॥ગૃષ્વંતૌકૂજિતંતાસાંનિર્વૃતૌકલભાપિતે: ॥૫૯॥ તાસાંપતત્રે:સુસ્પર્શૈ:
કૂજિતૈર્મુગ્ધચેષ્ટિતૈ: ॥ પ્રત્યુદ્ગમેરદીનાનાંપિતરૌમુદમાપતુ: ॥૬૦॥ સ્ત્રેહાદ્યહર્યાવન્યોડન્યંવિષ્ણુમાયયા ॥ વિમોહિતૌદીનધિયૌશિશૂંપુ
પુષતુ:પ્રજા: ॥૬૧॥ એકદાજગમનુસ્તાસામન્નાર્થૌતૈર્દુષ્ટુદિતૌ ॥ પરિત:કાનનેતસ્મિન્નર્થિનોચેરતુશ્ચિરં ॥ દૃષ્ટાતૌલ્લુબ્ધક:કશ્ચિદ્દૃષ્ટાતૌ
વનેચર: ॥ જગૃહેજાલમાતત્યચરત:સ્વાલયાંતિકે ॥૬૩॥ કપોતશ્ચકપોતીચપ્રજાપોપેસદોત્સુકૌ ॥ ગતૌપોષણમાદાયસ્વનીડમુપજગમતુ:
॥૬૪॥ કપોતીસ્વાત્મજાન્વીક્ષ્યકાલકાન્જાલસંવૃતાન્ ॥ તાનમ્યધાવત્ક્રોશંતીક્રોશતોમૃશદુ:સ્વિતા ॥૬૫॥ સાડસકૃત્સ્ત્રેહગુણિતાદીનાંચ
તાડજમાન્યા ॥ સ્વયંચાગ્રધ્યતશિચાવદાન્પશ્યંત્યપસ્મૃતિ: ॥૬૬॥ કપોતશ્ચાત્મજાન્વીદાનાત્મનોડપ્યધિકાન્પિયાન્ ॥ માર્યાંચાત્મસમાંદી
નોવિલલાપાતિદુ:સ્વિત: ॥૬૭॥ અહોમેપશ્યતાપાયમલ્પપુણ્યસ્યદુર્મતે: ॥ અતૃપ્તસ્યાકૃતાર્યસ્યગૃહસ્ત્રૈર્વાર્ગિકૌહત: ॥ ૬૮ ॥ અનુરૂપાનુ
કૂલાચપસ્યમેપતિદેવતા ॥ શૂન્યેગૃહેમાંસંત્યજ્યપુત્રૈ:સ્વર્યાતિસાધુભિ: ॥૬૯॥ સોડહંશૂન્યેગૃહેદીનોમૃતદારોમૃતપ્રજ: ॥ જિજીવિષેકિમર્થવા
વિધુરોદુ:સ્વજીવિત: ॥૭૦॥ તાંસ્તથૈવાતૃતાન્શિગ્મિર્મૃત્યુમ્મસ્તાન્વિચેષ્ટત: ॥ સ્વયંચકૃપણ:શિશુપશ્યન્નપ્યબુધોડપતત્ ॥૭૧॥ તંલબ્ધ્વાલુ
બ્ધક:ક્રૂર:કપોતંગૃહમેધિનં ॥ કપોતકાન્કપોતીંચસિદ્ધાર્ય:પ્રયયોગૃહં ॥૭૨॥ એવંકુટુંબ્યશાંતાત્માદ્વંદ્વારામ:પતન્નિવત્ ॥પુણ્ણન્કુટુંબકૃ: ૭૩ ॥ સા
નુબંધોડવસીદતિ ॥૭૩॥ ય:પ્રાપ્યમાનુબંલોકંમુક્તિદ્વારમપાવૃતં ॥ગૃહેષુસ્વગવત્સક્તસ્તમારુદચ્યુતંવિદુ: ॥૭૪॥ હ.મા.૧.સ્કં.સસમોડધ્યાય: ૭ ॥

પોતાના માળાની યાએ, આપ્યાં. ૥૫૪ ॥ ત્યારે પોતાનાં બાળક જ્યાંઓ, જાગ્યા વિરાહને ચીસો પાડતાં જો-
ધ: બહુ દુષ્ણ થયેલી હોલી અંશે પાડતી પાડતી, તેમના સામે દોડી. ૥૫૫ ॥ અને તે બંધાયજાઓને, જોવા
જતાં: અજ્ઞાના બચવાની માણથી, રમતજ બુદ્ધિને તે રાંક ચીનવાળી, તથા સંપૂર્ણપણે રોદથી
બંધાયેલી હોલી; પોતે પણ જાગમાં પકાઈ ગઈ. ૥૫૬ ॥ પછી, પોતાના શરીર સગાન ઝાંતે, અને પોતાનાં
પ્રાણપથી અધિક વધારાં જ્યાંઓને; બંધાય ગયેલાં દેખાને, થયો દુષ્ણ થયેલાં તે હોયો; રાંક થઈને, વિશાસ
કરવા લાગ્યો કે. ૥ ૫૭ ॥ " અરે, દુષ્ણ અને થોડા યુનવાળો દુ, કે જે અનુનાર્થ અને અનુમ: હું; તેનું
નિવર્તન એટલે ધર્મ-અર્થ-અને કામ: એમને સંપાદન કરનારા ધરતે; નાશ થઈ ગયો, ને વળ્યો. ૥૫૮ ॥
એમ કહે તેથી-અનુક્રાંતા સાચવનારી-અને દુ: રાગીને મગ્નતાન રચણ જાણનારી-એવી ને જો, અને આ
કેવડ વરમાં તહો; પોતાનાં ચારાં સંતાનો સાથે, રાગમાં ચાલી જાય છે. ૥ ૫૯ ॥ તેથી આ પ્રકારનો,
રાંક-વડે-કે-કોઈકાં મુરેકો-અને દુષ્ણ છવનર વાળો-દુ: અંદાસજ. આ કેવડ વરમાં છવવાની હસ્થ;

શાસાઈ કહે. ૥ ૭૦ ॥ એમ જોવોને તે રાંક અને અગાન હોયો, તેઓને જાગમાં વિરાહમાં, અને
મોતના ક્રાંતિયા રૂપ થયેલાં; જોવા જતાં પણ, પોતે જાગની અંદર જઈ પડ્યો. ૥૭૧ ॥ અને એ યુદ્ધ્ય હોયો
-દેવી-અને તેમનાં જ્યાંઓ-મગ્નવાળી, તે કૂર પારથી: અર્થ સિદ્ધ કરીને, પોતાને ઘેર ચાલ્યો મયો.
૥૭૨ ॥ એ પ્રમાણે અજાંત મનવાળો-દંડ એટલે સુખ દુ:ખ વિગેરે જોડના પદાર્થમાં આમગિયો-અને
કંઠાય થઈને, કુટુંબનું પોષણ કરતો-કુટુંબી માણસ; આ હોયોની પેઠે, પરિતર સદિત; અતિ દુ:ખી થાય છે.
૥૭૩ ॥ મુક્તિના ઉપદેશ દાર રૂપ, આ મનુષ્ય દેવ પામીને; જે કોઈ આ હોયોની પેઠે, વરને વિશે આમગિય
થઈ રહે; ને, સદીને પડ્યો, એમ જાણ્યું. ૥૭૪ ॥ "ઈતિ શ્રીભાગવત્ સર્વં કપોત કથા નામેસાંભવં સં. ॥૭ ॥
અધ્યાય ૮ મો.-આદ્યજુ-હે રાજ, પ્રાણીઓને જેમ દુ:ખ આવે છે, તેમજ: દૃષ્ટિયાદિનાં સુખ
અને સ્વર્ગ તથા નરક પણ; યદ્યચ્છાથી આવે છે: એટલા માટે; બુદ્ધિમાન મનુષ્યોએ, તેમને હસ્થનાં ન
લેઈએ. ૥૧ ॥ અને જાવાને માટે, થોડું અથવા થયું; અને સારા સ્વાદવાળું, કિંવા રસ વિનાનું; જે કાંઈ

પદ્મભાષીનું પ્રથમ થાય, તે આઠ દેવાનું; અને અગર ખાવાનું ગિરકુચ ન મળે, ત્યારે પણ; નક્ષિત્રને આવી ન, અને સ્ત્રી-મન-તથા દ્વિવિદિના અગવાનો ક્ષેત્ર છતાં; તે થઈ કાંઈ ક્રિયા ન કરતાં, નિદ્રા સ્થિત થઈ રહેતે, કથુ કમ ન કરવારા અગરથી પેટે; થયા દિવસે સંતી નહીં ખાતાં, અને ઉદય કર્યા વિના, થઈ રહેવાનું; હું અગરથી જ્ઞાતિ ઉપરથી, શિખો છું. ॥ ૨-૩-૪ ॥ ૬ ॥ પ્રસન્ન દેખાવા છતાં, મંત્રી-તથા રાસ કરવાને, અને અનિશ્ચય કરવાને, અગર-અનંત-અગર-ક્ષેત્ર ન પમાડાય એવા -અને નદીઓ આવી મળવાના થોડા થયા પછીથી, વધવટ નહીં થતાં, દરમ્યાન રહેવારા; સમુદ્રની પેટે, મુનિઓ કામનાઓ આદિ સમૃદ્ધિ મળતાં, દરમ્યાન નદી ઉચ્ચાવાનું; અને તે સમૃદ્ધિ આદિની ક્ષાણિક થયેથી નહીં કચવાતાં, નારાખ્ય અગવાનો અથવા રાખનારા થવાનું; હું સમુદ્રની જ્ઞાતિ ઉપરથી, શિખો છું. ॥ ૫-૬ ॥ ૧૦ ॥ અગવાનોની માથા રૂપ સ્ત્રીને જોઈ, તેના દાવબાવ આદિથી ક્ષેત્રાદિ, આંધળા થયેલા અછતેદિય પુરુષ, પતંગિઓ અગિમાં નહીં પડવાની પેટે; અગર નરકમાં નહીં પડે; તથા એ માથાએ જળાનેશાં સી

સેતુ-પરેશુનાં, અને વક્ષો વિગેરે દ્રવ્યોને વિશે, ઉપભોગ બુદ્ધિથી, મન લક્ષ્યાવાચકી; દષ્ટિ ક્ષીન થયેને, તે યદ, પતંગિયાની પેટે; નાશ પામી જાય છે; એટલું, હું પતંગિયાની જ્ઞાતિ થઈ, શિખો છું. ॥ ૮ ॥ ૧૧ ॥ શુદ્ધ-સ્થાપ્તિઓને છતાં નદી દેતાં, અને એકજ ઠેકણે ધણાં વખત નદી થે અતાં; દરેક સ્થળેથી, થોડું થોડું લેઈને; મુનિઓ અથુ મળીને પોતાના દેહનો નિર્વાદ બેટલા થઈ થાય તેટલું જ મેળવવાનું, તથા મધમાખી અને જમરા; જેમ નાનાં મોટાં સર્વ દુષ્કામાંથી, સાર સાર જુદાં કરે છે; તેમ કુશળ મનુષ્યોએ, નાનાં મોટાં સર્વ શાસ્ત્રોમાંથી; સાર સાર વસ્તુનું જુદાં કરવાનું, હું જમરા અને મધમાખીની જ્ઞાતિ થઈ શિખો છું. ॥ ૯-૧૦ ॥ તથા સંન્યાસી-ત્યાગી-અગર મુનિઓ; સમૃદ્ધ કરનારા નદી થતાં, સવારની બિલાથી મેળવેલું સાંજને માટે; અથવા જીવ દિવસની સવાર માટે, રાખી ન મૂકતાં; ફક્ત દાઢ અને પેટને જ વાસણ રૂપે રાખનારા, થયું જોઈએ; અને જો તેમ નહીં કરતાં તે સવારનું સાંજ માટે, અગર જીવ દિવસની સવાર માટે સમૃદ્ધ કરે તો; મધમાખીની પેટે, તે સમૃદ્ધ કરેલા પદાર્થ સદિત વિવશ પામે; એટલે સમૃદ્ધ કરનારા

બ્રાહ્મણ ॥ મુર્ખમૈદ્રિયકં રાજસ્વર્ગે નરત્વપ્દ ॥ દેહિનાં પથયાદુઃસ્વંતસ્માન્નેચ્છેતતદ્બુધઃ ॥ ૧ ॥ ગ્રાસં સુમૃદ્ધં વિરસં મહાંતં સ્તોકમેવવા ॥ યદ્દૃષ્ટ્યૈવાપતિતં ગ્રસેદાજગરો ક્રિયઃ ॥ શયીતાહાનિભૂરીણિ નિરાહારો ડ્વનુપક્રમઃ ॥ યદિ નોપનમેદ્વાસોમહાહિરિવદિષ્ટમુક્ ॥ ૩ ॥ ઓજઃસહોબલયુતં વિભ્રદેહમકર્મકં ॥ શયાનોવીતનિદશ્વનેહેતેંદ્રિયવાનપિ ॥ ૪ ॥ મુનિઃપ્રસન્નગંભીરોદુર્વિગાત્યોદુરત્યયઃ ॥ અનંતપારોત્યક્ષોભ્યઃસ્તિમિતોદિવાર્ણવઃ ॥ ૫ ॥ સમૃદ્ધકામોહીનોવાનારાયણપરોમુનિઃ ॥ માંત્સર્પેતનશુષ્પેતસરિદ્ધિરિવસાગરઃ ॥ ૬ ॥ દૃષ્ટ્વાસ્ત્રિપંદેવમાયાંતદ્વાવૈરજિતેંદ્રિયઃ ॥ પ્રલોભિતઃ પતત્યંધેતમસ્યગ્રોપતંગવત્ ॥ ૭ ॥ યોષિદ્ધિરપ્યામરણાંબરાદિદ્રવ્યેષુ હાણરચિતેષુ મૂઢઃ ॥ પ્રલોભિતાત્માત્યુપભોગબુદ્ધ્યાપતંગવદ્વ્રણ્યતિનષ્ટદૃષ્ટિઃ ॥ ૮ ॥ સ્તોકં સ્તોકં ગ્રસેદ્વાસંદેહોવર્તતયાવતા ॥ ગૃહાનર્હિસત્રાતિષ્ઠેદ્દૃતિમાધુર્કીમુનિઃ ॥ ૯ ॥ અણુભ્યશ્વમહશ્વશ્ચેત્સાસ્ત્રેભ્યઃકુશલોનરઃ ॥ સર્વતઃસારમાદ્યાત્પુષ્પેભ્યદ્વપટ્પદઃ ॥ ૧૦ ॥ સાયંતનંશ્વસ્તનંવાનસંગૃહીતમિક્ષિતં ॥ ગણિપાત્રોદરામત્રોમક્ષિકેવનસંગ્રહી ॥ ૧૧ ॥ સાયંતનંશ્વસ્તનંવાનસંગૃહીતમિક્ષુકઃ ॥ માક્ષિકાદ્વસંગૃહ્નન્સહતેનવિનશ્યતિ ॥ ૧૨ ॥ યદાવિયુવતોમિક્ષુર્નસ્પૃશ્યન્સપિ ॥ સ્પૃશન્કરીવવચ્ચેતકરિપ્યાઅંગસંગતઃ ॥ ૧૩ ॥ નાધિગચ્છેત્ત્રિયંપ્રાજ્ઞઃકર્હિચિન્મૃત્યુમાત્મનઃ ॥ બલાધિકૈઃસહન્યેતગર્જેરન્યૈર્ગજોયથા ॥ ૧૪ ॥ નદેયંનોપમોગ્યંચલુબ્ધૈર્યદુઃસ્વસંચિતં ॥ મુંકેતદપિતચ્ચાન્યોમધુહેવાર્થવિન્મધુ ॥ ૧૫ ॥ સુદુઃસ્વોપાર્જિતૈર્વિતૈરાશાસનાંગૃશિષઃ ॥ મધુહેવાગ્રતોમુંકેયતિર્વૈગૃહમેધિનાં ॥ ૧૬ ॥ ગ્રામ્યગોતંત્રગૃણુયાદ્યતિર્વનચરઃકચિત્ ॥ શિક્ષેત્તહરિણાદ્વાન્નગયોર્ગીતમોહિતાત્ ॥ ૧૭ ॥ નૃત્યવાદિવગીતાનિજુપન્ગ્રામ્યાણિયોષિતાં ॥ આસાંક્રીડનકલ્પ્યન્નગૃણુમૃગીસુતઃ ॥ ૧૮ ॥ જિહ્વાતિપ્રમાથિન્યાજનોરસવિમોહિતઃ ॥ મૃત્યુમૃચ્છત્યસદ્બુદ્ધિર્મોનસ્તુબદિશૈર્યથા ॥ ૧૯ ॥ ઇન્દ્રિયાણિજયંત્યાશુનિરાહારામનીષિણઃ ॥ વર્જયિત્વાતુરસનંતલ્પ્યન્નવર્ધતે ॥ ૨૦ ॥ તાવજિતેંદ્રિયોનસ્પાદિજિ

ન થવાનું પણ હું, એ મધમાખીની જ્ઞાતિ ઉપરથી; શિખો છું. ॥ ૧૧-૧૨ ॥ ૧૨ ॥ સંન્યાસી અથવા મુનિઓ સાકડાની સી (પુતળી)નો પણ, પણ વડેએ, રાસ કરવા ન જોઈએ; અને જો કરે તો દાઢપણીના અંગ સંગની લાક્ષણિકતા, મંથન પામતા દાઢીની પેટે; તે પણ અંધારું જાય છે. ॥ ૧૩ ॥ અને જ્ઞાનવાન મનુષ્યોએ, પોતાના જ મુખ રૂપ સ્ત્રીની સાથે, કદી પણ ચાલતું ન જોઈએ; કેમકે તેના દાઢી જીવ દાઢીઓથી, માર્યા જવાની પેટે; તે પણ જીવ અગવાન પુરુષોવાળી, માથો જાય છે; એ રીતે સ્ત્રીના સંગથી, દૂર રહેવાનું; હું, એ દાઢીની જ્ઞાતિ થઈ, શિખો છું. ॥ ૧૪ ॥ ૧૩ ॥ કોઈને પણ ન આપતાં, અને પોતે પણ ઉપભોગ ન કરતાં; દુખવડે સંચય કરેલા, લેખિયાના ધનને; મધમાખીએ એકલા કરી રાખેલા, મધને જાણનાર વાધરીની પેટે; જીવે જોઈ લેઈને, લેખે છે; અને વળી તેની પાસેથી પણ, લેખ લેનારા ત્રીજે; લેખે છે, વળી શુદ્ધ-સ્થાપ્તિઓએ, પર સંગથી મુખની ઇચ્છાથી; થયા દુખવડે, પેદા કરેલા વીતને; મધમાખીઓના મધનો ઉપભોગ મધમાખીઓએ લીધા પડેલાં, વાધરી કરે છે; તે રીતે; શુદ્ધસ્થાપ્તિઓએ ઉપભોગ લીધા અગા-

ઉપ; સંન્યાસી આદિક તેના ઉપભોગ લેનારા, થાય છે. (અર્થાત્ સાત્ર મર્પાદાથી, સંન્યાસીને અનાદિક આપત આપડ, શુદ્ધસ્થાપ્તિ ઉપભોગ કરી શકતા નથી.) તેથી વગર ઉદય કરે, પદ્મભાષી પણ; લેખાદિકની પ્રતિ થવાનું; હું, એ મધ લેખ લેનાર વાધરી, (તથા સંન્યાસી આદિ,)ની જ્ઞાતિ ઉપરથી, શિખો છું. ॥ ૧૫-૧૬ ॥ ૧૪ ॥ પાર્શ્વીના આપતથઈ મોઢ પામવાથી, દરિયુ અંધારું જાય છે; અને દરમ્યાન પુત્ર શૃંગી રૂપ પણ, સ્ત્રીઓનાં વિષય સંગથી આપત-નાચ-અને વાગ્ન વગાડવાં-વિગેરે સાંભળવાથી જ રમકડાની પેટે, તેમને વશ થઈ મથા દેતા; માટે વનમાં ફરનારા પતિઓએ સુખાં, વિષય સંગથી માણાં, કદી પણ નહીં સાંભળવાનું; હું, એ દરિયુની જ્ઞાતિ ઉપરથી, શિખો છું. ॥ ૧૭-૧૮ ॥ ૧૫ ॥ દેહાદિક અમત પદાર્થોને વિશે, મન રાખનારા મનુષ્યો; અતિ દુખ આપનાર જીવના રસથી મોઢ પામીને, માંછલાં મથ થઈ મરણ પામવાની પેટે; મરણ પામે છે. ॥ ૧૬ ॥ અને જુદા-માન મનુષ્યો, જીવ તમામ દ્વિવિદો; તે તે દ્વિવિદના વિષયનું, સેવન નહીં કરવાવડે; ક્રિયાજાળ જીવી શકે છે; પણ રસનાને તેઓ તે રીતે, જીવી શકતા નથી; એટલું નહીં, પણ તે તો ઉચ્ચ; રસનું સેવન ન કરવા

દેવતા, વધારે યજ્ઞ યજી જાય છે. ૧૨૦ ॥ એટલા માટે, બીજી સર્વ દેવિયોને છતાં જાણી, જ્યાં સુધી પુરુષ રસના દેવિયો ન હોય, ત્યાં સુધી તેને છોડેલો; કહી શકાય નથી. કેમકે એક રસવાને છતાં યજી, બીજી નવે દેવિયો એકલાથી છતાં જ. આ રીતે રસના દેવિ એકલાથી વધ ન થવાનું; હું એ માંછલાની રૂપિ કાપી, શિખોણું. ૧૨૧ ॥ ૧૨૧ ॥ હું રાગકુમાર, પૂર્વે વિદેહ રાગના નગરમાં, (મિથિલામાં,) પિત્રના નામની એક વેશ્યા રેડેલી હતી; તેના થડી પગ, હું કાંઈક શિખોણું; તે તમે સાંભળો. ૧૨૨ ॥ એ પોતાની નજરમાં આવે તેને, થડી કરનારી સ્ત્રી; સંકેતારે. થડી કરના પુરુષને આંદર મેં જ્યાં સાંદરે; ઉત્તમ રૂપ પારખ કરીને, પારખી ગયા; સંજ્યા કાળે સમયે, એકી હતી. ૧૨૩ ॥ અને એ જનની હૃદયવાળી, માર્ગમાં થઈને આવતા જતા પુરુષોને; જનવાન-મુઠ આપી શકે એવા-અને થડી કરવાને યોગ્ય હોવાનું; જાનતી હતી. ૧૨૪ ॥ અને આવેલા પુરુષો પાછા ગયા પછી પગ, તે સંકેત જણી છતાં; પારતી હતી કે. "હજી

પગ, મને વધારે વેશ્યા આવે એવો; થીએ કાંઈ જનવાન પુરુષ, કદાચ મારી પાસે આવશે." ૧૨૫ ॥ એ પ્રમાણેની દુષ્ટ આશાથી, તેની નિંદાનો નાશ થઈને; વારંવારે પારખાની અંદરથી વરમાં જતાં, અને વર-માથી ગદ્ય આવતાં; તેને મધ્યસનો સમય થઈ ગયો. ૧૨૬ ॥ ત્યારે જનની આશાથી, મેંદું કરતાવી; અને રાંક મનવાળી, તે વેશ્યાને; એ પ્રકારની ચિંતા કરતાવડે, મુખને કલ્પ કરે એવો; મોટો વેશ્યા પેદા થયો. ૧૨૭ ॥ પછી તેણીએ વેશ્યા પામેલા મનથી, જે રીતે માથું ઢાંચું; તે તમે મારા થડી સાંભળો. ૧૨૮ ॥ નિવેદ એટલે વેશ્યા-જન પુરુષના આશાથી પાસને; તરવારી પેડે, કાપી નાંખનારો છે. હું વદુરાગ નિવેદ પેદા થયા વિના; દેવના બંધનને છોડી દેવાની હૃદય, થઈ શકતી નથી. ૧૨૯ ॥ પિંગલા-અરે મનને વધ ન કરનારી, અને બુદ્ધિ વિનાની હુંના, મોદના વિસ્તારને તો જુઓ; કે અસત્ એવા પુરુષને, મેં થડી કરીને; કામની પ્રાપ્તિ કરવાની, હૃદય કરી છે. ૧૩૦ ॥ અને હમેશાં પાસે રહેલા-રતિમુખને આવનાર-અને જન આપનાર-એવા, આત્મ સ્વરૂપ જનવાનની

તાન્યેદિય:પુમાન ॥ નજયેદસનયાવજિતંસર્વજિતેરસે ॥૨૧॥ પિંગલાનામવેશ્યાસાંહિદેહનગરેપુરા ॥ તસ્યામેશિક્ષિતંકિંચિન્નિબોધનૃપનં
દન ॥૨૨॥ સાસ્વેરિણ્યેકદાકાંતંસંકેતઉપનેદયતી ॥ અમૂત્કાલેબહિર્દારિવિભ્રતીરૂપમુત્તમં ॥૨૩॥ માર્ગઆગચ્છતોવોદ્યપુરુષાનુપુરુષર્વમ
॥ તાનુલ્કદાન્વિતવત:કાંતાન્મેનેડ્યકામુકા ॥૨૪॥ આગતેષ્વપયાતેષુરાસંકેતોપજીવિની ॥ અપ્યન્યોવિત્તવાન્કોડપિમામુપેષ્યતિભૂરિદ:
॥૨૫॥ એવંદુરાશયાધ્વસ્તનિદ્રાદ્યાર્યવલંબતી ॥ નિર્મચ્છંતીપ્રવિશતીનિશીથંસમપદ્યત ॥૨૬॥ તસ્યાવિતાશયાશુણ્યદ્વક્રાયાદીનચેતસ: ॥
નિવેદ:પરમોજજ્ઞેચિંતાહેતુ:સુસ્વાવહ: ॥૨૭॥ તસ્યાનિર્વિણ્ણચિત્તાયાગીતંશૃણુયથામમ ॥ નિવેદઆશાપાશાનાંપુરુષસ્યયથાહ્વાસિ: ॥ નહંગા
જાતનિવેદોદેહવંધજિહાસતિ ॥૨૮॥ પિંગલાઽઅહોમેમોહવિતર્તિપશ્યતાવિજિતાત્મન: ॥ યાકાંતાદસત:કામકામયેયેનબાલિશા ॥૨૯॥
સંતંસમીપેરમણંરતિપ્રદંવિત્તપ્રદંનિત્યમિમાંવિહાય ॥ અકામદંતુ:સ્વમયાદિશોકમોહપ્રદંતુચ્છમહંભજેજ્ઞા ॥૩૦॥ અહોમયાત્માપરિતાપિતોવૃથા
સાંકેત્યવૃથાતિવિગર્થ્યવાર્તયા ॥ સ્ત્રેણાન્નરાદર્થતૃપ્તોડુનુશોચ્યાત્ક્રીતેનવિત્તંરતિમાત્મનેચ્છતી ॥૩૧॥ યદસ્થિભિર્નિર્મિતવંશવંદ્યસ્થૂળંત્વ
ચારોમનસૈ:પિનદં ॥ ક્ષરન્નવદ્ધારમગારમેતદ્વિષ્મૂત્રપૂર્ણમદુપૈતિકાડન્યા ॥૩૨॥ વિદેહાનાંપુરેત્યસ્મિન્ન,મેકૈવંમૂઢધી: ॥ યાડન્યમિચ્છંત્યસત્ય
સ્માદાત્મદાત્કામમચ્યુતાત્ ॥૩૩॥ મુતૃત્પેષ્ટતમોનાયઆત્માચાયંશરીરિણાંતંવિક્રીયાત્તનૈવાહંરમેડનેનયધારમા ॥૩૪॥ કિયત્પિયંતેવ્ય
ભજન્કામાયેકામદાનરા: ॥ આદ્યંતવંતોભાર્યાયાદેવાવાકાલવિદુતા: ॥૩૫॥ નૂનંમેભગવાન્પ્રીતોવિણ્ણુ:કેનાપિકર્મણા ॥ નિવેદોડ્યંદુરાશા
યાયન્મેજાત:સુસ્વાવહ: ॥૩૬॥ મૈવંસ્યુર્મદમાગ્યાયા:ક્રેશાનિવેદહેતવ: ॥ યેનાનુવંધંનિર્લેત્યપુરુષ:શમમૃચ્છતિ ॥૩૭॥ તેનોપકૃતમાદાયશિ
રસાગ્રામ્યસંગતા: ॥ ત્યક્ત્વાદુરાશા:શરણંબ્રજામિતમધીશ્વરં ॥૩૮॥ સંતુષ્ટાશ્રદ્ધત્યેતદ્યથાલાભેનર્જીવતી ॥ વિહરામ્યમુનેવાહમાત્મનારમ
ણેનવૈ ॥૩૯॥ સંસારકૂપેપતિતંવિષયૈર્મુપિતેક્ષણં ॥ પ્રસ્તંકાલાહિનાત્માનંકોડન્યસ્ત્રાતુમધીશ્વર: ॥૪૦॥ આત્મેવત્યાત્મનોગોષ્ઠાનિર્વિચેતયદા

સાથે, રમણ કરવાનું છોડીદેખો; આ રીતે કામનાઓને નહીં આપનારા-તથા દુષ્ટ, બધા, શોક, આદિકને આપ-નારા, મુખ્ય પુરુષોને; હું આગલી સેવું છું. ૧૩૦ ॥ વળી અવિદ્ય-જનના જાણ-અને શોક કરવાને યોગ્ય-એવા એ નરોને; રતિમુખની હૃદયથી તથા જનને માટે, મેં મારો દેહ વેચીને; તથા સંકેત જણિય અને નિર્લેપ આશ્ચર્યજનક થઈને; મારા આત્માને ફાકટમાં, પરિણામ આપેલો છે. ૧૩૧ ॥ નવ યજ્ઞ વધા કરના-વિદ્યા, મૂલ, વિદેશી બરાબરે ઉપર આમડી, ફેરાડાં અને નવ થડી મદાયલા-અને વળા વળી તથા આડસર વગેરે કાડાંગનાં જોવામાં આવે-એ પુરુષના શરીર રૂપી, ધરનું; હું વિના, બીજી કાંઈ સેવન કરે. ૧૩૨ ॥ આ વિદેહ રાગના નગરમાં, મૂલ બુદ્ધિ વાળી હું એકલું; કે જે, પોતાને હૃદય પદાર્થ આપનારા-આત્મ સ્વરૂપ-અચ્યુત જનવાનને પદાર્થ મૂકીને; થીજી અસત્ પુરુષો થઈ, કામને હૃદયું. ૧૩૩ ॥ આત્મ સ્વરૂપ જનવાન-જ, સર્વ દેહધારીઓના; સુદ્ધ-અતિપ્રિય-અને સ્વામીએ; માટે હું મારા શરીરને સાટે, તેમજ વેચાતા ભેષજ; અને થડી, થડીથી પેડે; હું તેમની સાથે, રમણ કરીશ. ૧૩૪ ॥ કાળ થડી નાશ પામનારા, અને આદિ

અંતવાળી કામનાઓને આપનારા; નરોએ, તથા દેવતાઓએ પગ; તેઓની કામના કરનારી, તથા બાર્યા પમેલી હું નું; શું બહુ કરેલું છે. ૧૩૫ ॥ મારા કાંઈ પગ પૂર્વ કર્મને લીધે, જગત વિષ્ટુ જનવાન; મારા કપર પ્રસન્ન થયા છે. કે જે થડી, આવી દુષ્ટ આશામાંથી; આ પ્રકારનો મુખને આપનારો, નિવેદ; મને પ્રાપ્ત થયો છે. ૧૩૬ ॥ નહીં તો, જેના પુટી પુટ; ધર આદિના બંધનને છોડીને, શાંતિને પામે છે; તેણે નિવેદ કલ્પ કરનારો કલેશ, હું મંદ બાળવાળીને; યાજ્ઞ નહીં. ૧૩૭ ॥ માટે જનવાને કરેલા, એ કપરને માથે મદારીને; તથા વિષય મુખના સંમતી, દુષ્ટ આશાઓનો ભાગ કરીને; એ હપરોના હપર જનવાનને, હું રમણ થાઉં છું. ૧૩૮ ॥ અને વદુરાગથી જે ભાગ થયા, તેમાં સંતોષ રાખીને, હું એ રમણ કરવા યોગ્ય, આત્મ સ્વરૂપ જનવાનની સાથે; શ્રદ્ધા સદિત વિદાર કરવા કરીશ. ૧૩૯ ॥ વિષયની હૃદયથી આંધળો થઈને, સંસાર રૂપી દુષ્ટમાં પડેલા; અને કાળ રૂપી સાપે કરેલા; આ આત્માને તારવાને માટે, એ હપર જનવાન વિના; બીજું કાંઈ સમર્થ છે. ૧૪૦ ॥ આ આત્મા જનવાને કાળ રૂપી સાપે કરેલું દેખીને, તે સમયા દૈન પદાર્થિક થઈ;

આપણે, આપણા અપ્રમત્ત યજ્ઞને, વૈશ્વંત્ર પામે; ભારે તે પોતેજ, પોતાનું તારણ કરનારો યજ્ઞ શરૂ છે. ॥૪૧॥—
આપણે—એ પ્રમાણે નિશ્ચયવાળી પુદ્ગિયા તેણીએ; ધણી કરવાની ઇચ્છાથી કૃત્ય થયેલી, પોતાની દુષ્ટ ઇચ્છાનો
નાશ કરી નાંખીને; ક્રાંતિને પારણ કરી. અને ધણી સુખેથી પિંચાના કપર જઈને, હાથી ગઈ. ॥૪૨॥ એ
રીતે ધણી કરવાની આજ્ઞા તજી દીધાથી, પિંચાના વેશ્યાને નિશાને ઉઘ આવી; આ રીતે એ પિંચાના વેશ્યાની,
એ જ્ઞાતિ ઉપરથી: “આજ્ઞા,” એ પરમ દુષ્ણ હોવાનું, અને “નિશાના,” એ પરમ સુખ હોવાનું; હું શિષ્યોએ.
૧૪૩૫ ૧૭૫ કૃતિથી ભાગ્યને અગિઆરમાં રહેવાનો યજ્ઞ દત્તાત્રય સંવાદ નામે આદ્યો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૮॥
અધ્યાય ૯ મો. —આપણે—એની પાસે (આંધ્રમાં) ગાંસ હતું, તે દિગ્દાગને, ગાંસ નિનાની ખીલ
ભગવાત પક્ષીઓ મારવા લાગતાં; તેણે જ્યારે ગાંસને તજ્યું, ભારે તે સુખી થયો. માટે વહાલામાં વહાલી
વસ્તુને પણ, પોતાની પાસે રાખતી; એજ મનુષ્યોને, દુષ્ણ થવાનું કારણ છે. અને એ જાણનારા અર્કિચન પુરો.

અનંત સુખને, ભોગને છે: એટલું હું એ દિગ્દાગની જ્ઞાતિ ઉપરથી, શિષ્યોએ પૂ. ૧૧-૨૧-૧૮૩ જે કોઈ
સુખ અથવા વડ હોય, તે; તથા ખીલે જે પ્રકૃતિના સુખો રૂપ, આ દૈત પદાર્થોદિક માત્રો ત્યાં કરીને;
પરમ પુરૂષ આત્મ સ્વરૂપને જાણનારો, જ્ઞાની હોય તે: એ એ જાણનાર, સર્વ પ્રકારે ચિંતા થઈ મુક્ત; અને
પરમ આનંદમાં મગ્ન રહેનારો, હોય છે; તેથી એ જાણનારની જ્ઞાતિ ઉપરથી, હું; માન અપમાનની, અને ધર
પુત્રાદિકની ચિંતાઓને તજીને; આત્મ સ્વરૂપમાં પ્રીતિવાળો થઈ, તે આત્મ સ્વરૂપ સાથેજ મગ્ન કરનારો
થઈને; આ લોકને વિશે કરતો કરવાનું, શિષ્યોએ પૂ. ૧૩-૪૧-૧૮૫ કોઈ એક કુવારી કન્યાનાં માખાપ વિ-
ગેરે બધુંજો, કોઈ કામ સાઈ જાદાર ગયેલાં કન્યા; ભારે તે કન્યાનું સગવળ કરવાને માટે, પરાજ્ઞાઓ આવ-
વવાથી; તેઓની સરમ્ભ કરવાનું, કામ તે કન્યા પોતેજ કરવા લાગી. ૧૧૫૫ પછી જે રાજ્ય, તેમને જાણનારો
સાઈ, તે કન્યાએ એકાંતમાં ડાંગેર ખાડવા ગાંડનાં, તેની હાથે પેહેરેલી ચૂડીઓનો; ધણી ખડખડ થવા લાગ્યો.

ડચિલાત્ ॥ અપ્રમત્તદ્વંદ્વપશ્યેદ્રસ્તંકાલાહિનાજગત્ ॥૪૧॥ બ્રાહ્મણ૦ એવંઘવસિતમતિર્દુરાશાંકાંતતર્પજાં ॥ છિત્વોપશમમાસ્થાયશય્યામુ
ધવિવેશસા ॥૪૨॥ આશાહિપરમંદુઃસ્વનૈરાશ્યંપરમંસુખં ॥ યથાસંછિદ્યકાંતાશાંસુખંસુખાપપિંગલા ॥૪૩॥ ૬૦મા૦મ૦૧૦૦પિંગલોપારૂપા
નેઅષ્ટમોડધ્યાય: ॥૮॥ બ્રાહ્મણ૦ પરિગ્રહોહિદુઃસ્વાયપદ્યત્પિયતમંનૃણાં ॥ અનંતંસુખમાપ્નોતિતદ્વિદ્વાન્યસ્ત્વર્કિંચન: ॥૧॥ સાં: હંદુદ્વંજધનુર્વ
લિનોયેનિરામિપા: ॥ તદામિપંપરિત્યજ્યસસુખંસમાર્વિદત ॥૨॥ નતેમાનાવમાનોસ્તોનચિંતાગેહપુત્રિણાં ॥ આત્મક્રીડાત્મરતિર્વિચરામી
હવાલવત્ ॥૩॥ દ્વાવેવચિંતયામુક્તોન્નિરાનંદઆહુતો ॥ યોવિમુઘ્ધોજડોબાલોયોગુણેભ્ય:પરંગત: ॥૪॥ ક્વચિત્કુમારીત્વાત્માનંદુણાનાન્યુહમા
ગતાન્ ॥ સ્વયંતાનર્હયામાસકાપિયાતેષુવંધુષુ ॥૫॥ તેષામભ્યવહારાર્થશાલીનરહસિપાર્થિવ ॥ અવગ્રંત્યા:પ્રકોષ્ઠસ્થાશ્વકુ:શંસ્વા:સ્વનંમહત્
॥૬॥ સાતજ્જુગુપ્સિતંમત્વામહતીવીરિડિતાતત: ॥ વમંજૈકૈકશ:શંસ્વાન્દ્વૌપાળ્યોરશેષયત્ ॥૭॥ ઉભયોરપ્યમૂઢોપોત્યવગ્રંત્યા:સ્મશંસ્વયો:
॥ તત્રાપ્યેકંનિરામિદદેકસ્માન્નાભવત્ધ્વનિ: ॥૮॥ અન્વશિક્ષમિમંતસ્પાઉપદેશમરિંદમ ॥ લોકાનનુચરન્નેતૌલ્લોકતત્ત્વવિવિત્સયા ॥૯॥ વાસે
બહૂનાંકલહોભવેદ્વાર્તાદ્યોરપિ ॥ એકએવચરેત્તસ્માત્કુમાર્યાદિવકંકણ: ॥૧૦॥ મનએકત્વસંયુજ્યાજિતશ્વાસોજિતાસન: ॥ વૈરાગ્યાશ્ચાસયો
ગેનધ્રિયમાણમતંદિત: ॥૧૧॥ યસ્મિન્મનોલબ્ધપદંયદેતચ્છનૈ:શનૈર્મુચતિકર્મરેણુન્ ॥ સત્ત્વેનવૃદ્ધેનરજસ્તમશ્ચવિધૂનિર્વાણમુપૈત્યર્નિધનં
॥૧૨॥ તદૈવમાત્મન્યવરુદ્ધચિત્તોનવેદર્કિંચિદ્દહિરંતરંવા ॥ યથેષુકારોનૃપતિર્બ્રજંતમિધોગતાત્માનદદર્શપાર્શ્વે ॥૧૩॥ એકચાર્યનિકેત:સ્થાદ
પ્રમત્તાંગુહાશય: ॥ અલક્ષ્યમાણઆચૌર્મુનિરેકોલ્પભાષણ: ॥૧૪॥ ગૃહારંભોતિદુઃસ્વાયવિફલશ્ચાધુવાત્મન: ॥ સર્વ:પરકૃતંવેશમપ્રવિશ્યસુ
સ્વમેઘતે ॥૧૫॥ એકોનારાયણોદે:પૂર્વસૃષ્ટસ્વમાયયા ॥ સંહત્યકાલ્પલ્પાદ્વલ્પાંતદ્વદમીશ્વર: ॥૧૬॥ એકએવાદિતીયોડમૂદાત્માધારોડ
ચિલાશ્રય: ॥ કાલેનાત્માનુભાવેનસામ્યંનીતાસુશક્તિષુ ॥ સત્ત્વાદિશ્વાદિપુરુષ:પ્રધાનપુરુષેશ્વર: ॥૧૭॥ પરાવરાણાંપરમઆસ્તૈકૈવલ્યસં

૧૧૫૫ ભારે એમ થયું, ખરાબ માનને લજવાયલી તેણે, પોતાને હાથે રક્ત જાણેજ જાડી રાખીને; બધી ચૂડીઓ,
એકએક કાઢી નાંખી. ૧૧૭૫ અને તે રીતીથી આંધ્ર લાગતાં, એ જાણે ચૂડીઓથી પણ શબ્દ થવા લાગ્યો; ભારે
તેઓમાંથી પણ અકેડી વેગળી કરી; એટલે પછી એકહાથે, અકેડાજ રહેવાથી; શબ્દ થયો નહીં. ૧૧૮૫ હે, અરિ-
શ્મ; સારી રીતે લોકની રીતમાત્રને તપાસીને જોનારા, હું લોકને વિશે કરનારાએ; એ કન્યાની જ્ઞાતિ ઉપરથી,
લીધેલી શિષ્યામણુ એવી છે કે. ૧૧૯૫ “ ધણાં જણા સાથે રહેવાથી, કજીઓ થાય; અને એ જણા સાથે
હોય, ભારે પણ વિવાદ થાય છે; માટે આ કુવારીકા કન્યાના, કંઠ્ય (ચૂડી) ની પેડે; એકજાણ, રહેતું
નેહીએ છીએ. ૧૧૯૫ ૨૦૫ એક તીર જનાવનારાનું મન, તીર જનાવવાના કામમાંજ લાગી જવાથી; તેના
પડખામાં ધઈને, રાજ્ય (આખી સવારી, એટલે હાથી ધોડા અને નગારાં નિશાંન સુધાં,) જવા છતાં; તેણે
તે કજી, દીકર નહીં; એ રીતે આજણ સંહિત થઈ, આસ તથા આસન છૂત જાતીને; યોગ અને વૈશ્વંત્રના અભ્યાસ
સાટે, મનને વશ કરી, તેને આત્મ સ્વરૂપમાં એકજ લગતી રહેતું. કે જોતી તેનું મન, ધીમે ધીમે કર્મની

વાસનાઓને તજીને; સત્ત્વયજ્ઞ વધવાથી, રજોયજ્ઞ તથા તમો યજ્ઞને નાંખી દેશે. અને દિગ્દાગનાં કર્મોયજ્ઞી,
સંહિત થઈને; રિશ્તર થઈ જાય છે. તથા એમ આત્મ સ્વરૂપમાં રહેતું મન, જાદારની કે અંદરની કશા ખી-
નાને; જાણી પણ શકતું નથી. એટલું, એ જાણુ ધડનારની જ્ઞાતિ ઉપરથી; હું શિષ્યોએ પૂ. ૧૧-૧૨-૧૩૫
૨૧૫ અમુક જીવતરવાળા પ્રાણીઓ, ધરદિકનો આરંભ કરે; તે કશું સંદિન અને અર્થ દુષ્ણ આપનાર
હોવાથી, સાપ ખીલે કરેલા ધરમાં પેસીને જેમ સુખથી વસે; તેમ મુનિએ પણ, ધર વિનાના-માણસના
સંહિત-સુખ રહેનાર-પોતાના આચરણની ખચર નહીં પડવા દેનારા-યોડું જોલનારા-અને એકજાણ કરનારા-થતું
જોઈએ; એટલું, હું એ સાપની જ્ઞાતિ ઉપરથી: શિષ્યોએ પૂ. ૧૧૪-૧૫૫૨૨૫ ધરનારાયણ ભગવાનજ; પો-
તાની માખાવડે, સજ્જા આ જગતને; કષ્ટને અને પોતાની કળાશ્ચ કાળ ધરી, પાછાં મળી જાય છે. ૧૧૬૫
અને પોતાના પ્રભાવ રૂપ, સમાન દૃષ્ટિવાળો તે કાળજ; સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકને, શક્તિ એટલે પ્રકૃતિમાં, લેઈ
જઈને; તે પ્રકૃતિને પણ, હાથર એવા પુરૂષ ભગવાનને વિશે; લાઈ જાય છે. પછી એ આદિ પુરૂષ-અખિલ

અન્યતઃ આત્મા-પોતે પોતાના આત્માથી રહેવાનું અને જેના અરખા બીજને કાઢ નથી એવા-એ બાગ-વાન પોતે, એકલા રહે છે. ૧૧૭૫ અને તે, પર એટલે મહાબૂતો વિગેરે કારણ; અને અવર એટલે તેઓ થઈ બનેલ, સર્વ પ્રાણી પદાર્થિક કાર્ય; થઈ બૂદ પ્રકારના-કેવાધિ વિનાના-કેવળ-અનુભવાતા આનંદના સમુદ્ર સરખા-અને પરમ તથા કૈવલ્ય નામથી કહેવાતા-બગવાન; પોતાના પ્રભાવ કાળગર, ત્રણે ગુણના સ્વભાવવાળી પોતાની માયાને; વિદ્યાર પમાડીને તેમાંથી, પ્રથમ સૂત્ર એટલે મહત્ત્વને સૂચે છે. ૧૧૮-૧૫૫ અને તે મહત્ત્વથી, ત્રણ ગુણોવર, અનેક પ્રકારના પ્રાણી પદાર્થની અક્તિઓ અભવ છે; એ ત્રણ ગુણો, આ આખા વિશ્વમાં જોત જોત થઈને; રહેલા છે; અને તેમના થઈને, પ્રકરને; સંસાર થયા કરે છે. ૧૨૦ આ રીતે કરોળિઓ જેમ, પોતાના પેટમાંથી; મોટી કાઢેલા તાર થઈ, બાજુ બનાવીને; તે સાથે રમીને પછી, પાછા તે જગતે મળી જાય છે; તેમ, મદાન ઇશ્વર; પોતા થઈ જમતને બનાવીને, તેનું પાત્ર કરી;

પછીથી પાછા, પોતે તેને મળી જાય છે; એ, હું કરોળિયાની રૂતિ ઉપરથી, શિખો છું. ૧૨૧-૧૨૩ હે રાજા, બમરીએ દરની અંદર પૂરેલા કીડો; બપ થઈ બમરીનું ધ્યાન કરવાવરે, પોતાના રૂપને તજીને; બમ-રીના સ્વરૂપને પામે છે. તેમજ સ્નેહથી-દેવથી-કેવા બમરી-પ્રાણીઓ, જેના જેના વિશે મનને એકાગ્ર કરે છે; તેના તેના સરખા સ્વરૂપને, પામી જાય છે; એ, હું આ બમરીએ પૂરેલા કીડાની રૂતિ ઉપરથી, શિ-ખો છું. ૧૨૨-૨૩-૨૪ હે સમર્થ યદુરાજ, એટલા (૨૪) ગુણો પાસેથી, એટલા પ્રકારની બુદિ-મે મેળવેલી છે. હવે મેં મારા પોતાના શરીર થઈને મેળવેલી બુદિવિશે હું કહું છું; તે તમે સાંભળો. ૧૨૪ માત્ર આ મનુષ્ય શરીર થઈને, તત્ત્વજ્ઞાન મેળવવાનું બની શકે છે; છતાં પણ, એ શરીર પાડાઓનું છે; એવો નિશ્ચય છે. અને તે સર્વ કાળ દુષ્ટોને જ ઉભય કરનાર-અને જન્મ મરણ વિગેરે વિકારોને પામનાર છે; છતાં તે થઈને વિવેક અને વૈરાગ્ય, અને પ્રાપ્ત થવાથી; હું, મારા પોતાના શરીરને પણ, મારા ગુરુ માનીને;

જ્ઞિતઃ ॥ કેવલાનુભવાનંદસંદોહોનિરુપાધિકઃ ॥૧૮॥ કેવલાત્માનુભાવેનસ્વમાયાંત્રિગુણાત્મિકાં ॥ સંજ્ઞોભયન્સૃજત્યાદૌતયાસૂત્રમારિંદ મ ॥૧૯॥ તામાહુસ્ત્રિગુણવ્યક્તિસૃજંતીંવિશ્વતોમુખં ॥ યસ્મિન્પ્રોતમિદંવિશ્વંયેનસંસરતેપુમાન્ ॥૨૦॥ યયોર્ણનાભિર્હૃદયાદૂર્ણાસંતત્યવક્રતઃ ॥ તયાવિહૃત્યભૂયસ્તાંગ્રસત્યેવંમહેશ્વરઃ ॥૨૧॥ યત્રયત્રમનોદેહીધારયેત્સકલંધિયા ॥ સ્નેહાદ્વેષાદ્વ્યાદ્યાપિયાતિતત્ત્સરૂપતાં ॥૨૨॥ કી ટઃપેશસ્કૃતંધ્યાયન્કુહ્યાતેનપ્રવેશિતઃ ॥ યાતિતત્સાત્મ્યતારાજન્પુર્વરૂપમસંત્યજન્ ॥૨૩॥ એવંગુરુભ્યએતેભ્યષામેશિક્ષિતામતિઃ ॥ સ્વાત્મેપ શિક્ષિતાંબુદ્ધિગુણમેવદતઃપ્રભો ॥૨૪॥ દેહોગુરુર્મમવિરક્તિવિવેકહેતુર્વિભ્રત્સમસત્ત્વનિધનંસતતાત્યુદર્ક ॥ તત્ત્વાન્યનેનવિમૃશામિયથાતયા પિપારક્યમિત્યવસિતોવિચરામ્યસંગઃ ॥૨૫॥ જાયાત્મજાર્થપશુભૃત્યગૃહાત્તવર્ગાન્પુષ્ણાતિયત્પિયચિકીર્ષયાવિતન્વન્ ॥ સ્વાંતેસકૃદ્છૂમવરુ ઢધનઃસદેહઃસૃષ્ટ્વાઽસ્પવીજમવસીદતિવૃક્ષધર્મઃ ॥૨૬॥ જિઘૈકતોઽમુમપકર્ષતિકર્હિતર્ષાશિશ્નોઽન્યતસ્ત્વગુદરંશ્રવણંકુતશ્ચિત્ ॥ ઘ્રાણોઽન્ય તથ્થપલઃકક્ષચકર્મશક્તિર્બઘ્નઃસપત્ન્યદ્વગેહપતિંલુનંતિ ॥૨૭॥ સૃષ્ટ્વાપુરાણિવિવિધાન્યજયાત્મશક્ત્યાવૃક્ષાન્સરીસૃપપશૂન્સ્વગદંશમત્યા ન્ ॥ તૈસ્તૈરતુષ્ટહૃદયઃપુરુષંવિધાયન્નહ્યાવલોકધિષણંમુદમાપદેવઃ ॥૨૮॥ લઙ્ઘ્યાસુદુર્લભમિદંબહુસંભવાંતેમાનુષ્યમર્થદમનિત્યમપીહધોરઃ ॥ તૂર્ણયતેતનપતેદનુમૃત્યુપાવન્નિઃશ્રેયસાયવિષયઃસ્વલુસર્વતઃસ્પાત્ ॥૨૯॥ એવંસંજાતૈરાગ્યોવિજ્ઞાનાલોકઆત્મનિ ॥ વિચરામિમહીમેતાંમુ ક્તસંગોનહંકૃતિઃ ॥૩૦॥ નન્દેકસ્માદુરોર્જ્ઞાનંસુસ્થિરંસ્પાત્સુપુષ્કલં ॥ બ્રહ્મૈતદદ્વિતીયંવૈગીયતેબહુધર્ષિભિઃ ॥૩૧॥ શ્રીભગ૦હૃત્યુક્તાસયદુર્વિ પ્રસ્તમામંત્ર્યગમીરધીઃ ॥ વંદિતોઽપ્યર્થિતોરાજ્ઞાયયૌપીતોયથાગતાં ॥૩૨॥ અવધૂતવચઃશ્રુત્વાપૂર્વેષાંનઃસપૂર્વજઃસર્વસંગવિનિર્મુક્તઃસમચિત્તો વમૂવહ ॥૩૩॥ ઇતિશ્રીમાગવતેમહાપુરાણેએકાદશસ્કંધેભગવતુદ્ધવસંવાદેદત્તોપાસ્યાનનામેનવમોઘ્યાયઃ ॥૧॥

સંગ રહિત થઈને, રહે છે. ૧૨૫ આ એ શરીરનું પ્રિય કરવાની ઇચ્છાથી, સ્ત્રી-પુત્ર-પત-પૃથુ-ચાકર-ધન-અને સંબંધીઓ વિગેરેના વર્ગોને વધારવાથી; રક્ષાના ધર્મની પેડે, ફરીથી દેહ થવાના બીજને નાંખીને; પછીથી પ્રાણીને, અંત (ગોત) થવાથી; આ રીતે થઈને દુષ્ટો વેળીને મેળવેલા, અને વધારેલા, ધનાદિક સંવિત; શરી-રને મહત્ત્વ મૂકીને જતાં, તે પોતે થઈને દુઃખી થાય છે. ૧૨૬ આ પછી શોકથી એકજ વરખળીને, જેમ અનેક તરફ ખેંચે; તેમ છતાં તેને, એક તરફ ખેંચે છે-અને તૃપ્તિ તથા સિદ્ધિ તરફ-તૃપ્તિ, ઉદર, અને શ્રવણ; ત્રીજી તરફ-તેમજ ધાણ, અને સ્વપ્ન આખો; બીજી તરફ-ખેંચે છે. અને વળી કમંચકિત્તો બૂદીજ તરફ-એમ સર્વે ઈદ્રિઓ અનેક તરફ ખેંચ્યા કરે છે. ૧૨૭ આ બગવાને પોતાની, બીજાથી ન છતાં એવી માયા સંકિતથી; ઝાડ-પેડે આવનારા છવ-મથુ-પક્ષી-દંડ કરનારા છવ-અને માંછલાં-વગેરે અનેક જાતનાં શરીરો; ઉત્પન્ન કર્યા પછી, તેમના થઈ મન સંતોષ નહીં પામવાથી; પછી, બ્રહ્મ સ્વરૂપને જાણ-વાની, સંકિતવળી; આ મનુષ્ય શરીરને, બધારે ઉત્પન્ન કર્યું; ભારે પોતાને સંતોષ થયો હતો. ૧૨૮ આ જમતમાં થઈ થઈ જન્મે થયા પછી છેવટે, મળવાને બિન દુઃખ એવો; અને અનિલ છતાં, પુષ્પાર્વતી

પ્રાપ્ત કરનારો; આ મનુષ્ય દેહ પામીને, ધીર પ્રકરે; તે અસકત થવા આગળ; તથા તેનું, મરણ થતા પેહેલાં; વિષયો કે જે, સર્વ સ્વપ્ન જન્મમાં, મળવાના છે; તેમની ઇચ્છા ન કરતાં, ઉતાવળાજ, પો-તાના કદાચને મારે; વત્ત કરવા થઈ છે. ૧૨૯ આ પ્રકારે વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થઈ, મનને વિશે વિજ્ઞાન રૂપી દીવો પ્રગટવાથી; હું, સ્વપ્ન સંગથી, મુક્ત થઈને; અને અહંકાર તજીને, પૃથ્વી ઉપર ફરતો ફરું છું. ૧૩૦ આ છતાં એ રીતના અદિતીય બ્રહ્મને, રૂપિઓએ; ધણા ધણા પ્રકારથી, વર્ણવેલું છે. (અર્થાત ધણા રૂપિઓએ, તેને બૂદી બૂદી રીતનું હોવાનું; અને કાંઈએ તો, એક બીજાથી ઉચ્ચ રીતે હોવાનું પણ; કહેલું છે.) મારે એકજ ગુરુ પાસેથી, ધણું-પુરુષ-તથા સારી રીતે રિચર થાય, એનું-જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે, એનું છેજ નહીં. ૧૩૧-શ્રીભગવાન-ગંબીર બુદિવાળા, તે બ્રાહ્મણ; (ગુરુ દત્તાત્રય); યદુરાજને, એ રીતે કહીને; અને તેમની પ્રાર્થના તથા વંદનને, સ્વીકારીને તથા રજા લેખને પ્રસન્ન થતા; જેવી રીતે આવ્યા હતા, તેવીજ રીતે; આવ્યા ગયા. ૧૩૨ આ અને અવધૂત દત્તાત્રયનાં, એ વચનો સાંભળીને; આપણા પૂર્વજ યદુરાજ પણ, સર્વ સંગ થઈ, મુક્ત થઈને; સગવિત્તવળા થઈ ગયા. ૧૩૩ હૃંચીંબાંઅ. રકં દત્તોપાસ્યાનનામે નવમો અં. ૧૫

અધ્યાય ૧૦ મો.— શ્રીભગવાન— એટલા માટે, તમે મારો આશ્રય રાખીને; મારા કહેવા પ્રમાણે સાવધાનપણથી, કાંઈપણ કામનાની ઉપજા નહીં કરતાં; સગજુદિ યદ્ય, વધુ—આશ્રય—અને આશર ૩૫ સ્વપ્નમાં આશરણ કરો ॥ ૧૫ ॥ અને વિષયોમાં, મન લાગેલા લોકોએ વિષયાદિકને તત્ત્વરૂપ, એટલે સાચાં જાણીને; કરતાં સર્વ ઉપયોગો, અવગત રૂપ થાય છે; તેને શુદ્ધ જુદિથી, એક પછી એક એમ; જોતા જાઓ. ૧૨૩ ॥ ઉપી મયેલાને; સ્વપ્નમાં વિષયોની પ્રાપ્તિ, અથવા અનેક મનોરથનું ધ્યાન, થાય છે; તે જગ, અર્થ છે; તેમ ભેદ જુદિયાળા મનુષ્યોને આ લોકમાં થતી વિષયાદિક સુખોની પ્રાપ્તિ, અને મનોરથો પશુ; વિદ્યુજગ છે, એમ જાણો. ૧૨૩ ॥ તમે નિશ્ચિત એટલે કામના વિનાનાં કર્યોનું, સેવન કરો; અને મારા સંબંધવિનાનાં, પ્રવૃત્ત કર્યોને તજો; તથા આત્મજ્ઞાન પામવાની છતાંસા થયા પછી તો, કર્યો કરવાની વેદ અને શાસ્ત્રોની આજ્ઞાઓનો પશુ; આદર ન રાખશો. ૧૨૪ ॥ યોગનું સર્વ કાળ સેવન કરો, અને મને સંબંધ રાખનારા નિયમોને પશુ, કૃત્રિમ કૃત્રિમ સેવજો; તથા મારામાં ચિત રાખનાર—શાંત—અને મને સારી રીતે

જાણનારા—યુક્તી ઉપાસના કરજો. ૧૨૫ ॥ તેમજ માનવિનાના—મત્સરવિનાના—વિચારવાન—માફ તારે નહીં કરનારા—સર્વને વિશે દૃઢપણે સુદૃઢપણે રાખનારા—પણી ક્રોધાવળ વિનાના—તત્ત્વાર્થ જાણવાની છતાંસાવાળા—સારમાં ખોટાનો આરોપ નહીં કરનારા—અને બોલ્યું અબોલ્યું નહીં કરનારા—થજો. ૧૨૬ ॥ સ્તી—સંતાન—પર—એ—તરાદિક—સ્વજન—અને ધન વિગેરે તો, પુરપત્રે હાલના સરખાંજ; સર્વ જનમાં, મળેજેજ. એમ જાણીને, તેઓ થકી ઉદાસીન, એટલે મમતા વિનાના થજો. ૧૨૭ ॥ અને વચર બળેલાં તથા બળેલાં, બંને પ્રકારનાં લોકમાં થકી; તે બંનેને પ્રકાશ કરનારો, અગ્નિ જેમ જુદો છે; તેમ સ્થૂલ અને સૂક્ષ્મ, બંને પ્રકારના દેહ થકી, તે બંનેને જાણનારા; સ્વયંપ્રકાશ આત્માને, વિલક્ષણ હોવાનું; તમે જાણજો. ૧૨૮ ॥ મરણ, જનમ, નાનું, મોટું, અને બીજા દેહને થનારા, અનેક વિકાર એટલે અવસ્થાઓને; એ દેહમાં રહેજો, અને દેહ તથા દેહના યુગ્માયથી પર, એવો દેહાત્મા; એ યુગ્માયથી રચાયેલા દેહને, પોતાશ્વ માનસવડેજ; ભોગવનારો થાય છે; અને તેથીજ, તેને સંસાર થવા ૩૫ બંધન, થાય છે; એમ જાણીને તત્ત્વાની પુરજો, એ બંધનને આત્મ

શ્રીભગ ૦ મયોદિતેષ્વવહિતઃસ્વધર્મેષુમદાશ્રયઃ ॥ વર્ણાશ્રમકુલાચારમકામાત્માસમાચરેત્ ॥ ૧ ॥ અન્વીક્ષેતવિશુદ્ધાત્માદેહિનાંવિષયાત્મનાં ॥ ગુણેષુતત્ત્વધ્યાનેનસર્વાંરંભવિપર્યયં ॥ ૨ ॥ સુત્તસ્યવિષયાલોકોધ્યાયતોવામનોરથઃ ॥ નાનાત્મકત્વાદ્વિફલસ્તથાભેદાત્મધીર્ગુણૈઃ ॥ ૩ ॥ નિવૃત્તંકર્મસેવેતપ્રવૃત્તંમત્પરસ્ત્યજેત્ ॥ જિજ્ઞાસાદ્યાંદ્રાણોતોનાદ્રિયેત્કર્મચોદનાં ॥ ૪ ॥ યમાનમીક્ષ્યંતેદેત્ નિયમાન્મત્પરઃકચિત્ ॥ મદમિહ્નંગુરંશાંતમુપાસીતમદાત્મકં ॥ ૫ ॥ અમાન્યમત્સરોદક્ષોનિર્મમોદ્દહસૌહદઃ ॥ અસત્વરોડર્યજિજ્ઞાસુરનસૂયુરમોઘવાક્ ॥ ૬ ॥ જાયાપત્યગૃહક્ષેત્રસ્વજનદ્રવિણાદિષુ ॥ ઉદાસીનઃસમંપદ્યન્સર્વેષ્વર્થમિવાત્મનઃ ॥ ૭ ॥ વિલક્ષણઃસ્થૂલસૂક્ષ્માદેહાદાત્મેક્ષિતાસ્વદૃક્ ॥ યથાગ્નિર્દારુણોદાહ્યાદાહકોડન્યઃપ્રકાશકઃ ॥ ૮ ॥ નિરોધોત્પત્ત્યણુબહુન્નાનાત્વંતત્કૃતાન્ગુણાન્ ॥ અંતઃપ્રવિષ્ટઆધત્તત્ત્વંદેહગુણાન્પરઃ ॥ ૯ ॥ યોડસૌગુણેર્વિરચિતોદેહોડયંપુરુષસ્યહિ ॥ સંસારસ્તન્નિબંધોડયંપુંસોવિદ્યાચ્છિદાત્મનઃ ॥ ૧૦ ॥ તસ્માજિજ્ઞાસ્યન્નાનાત્મસ્થંકેવલંપરં ॥ સંગમ્યનિરસેદેતદ્વસ્તુબુદ્ધિયથાક્રમં ॥ ૧૧ ॥ આચાર્યોડરણિરાધઃસ્યાદંતેવાસ્યુત્તરાડરણિઃ ॥ તત્સંધાનંપ્રવચનંવિદ્યાસંધિઃસુખાવહઃ ॥ ૧૨ ॥ વૈશારદીસાડતિવિશુદ્ધબુદ્ધિર્ધુનોતિમાયાંગુણસંપ્રસૂતાં ॥ ગુણાંશ્વસંદહ્યપદાત્મમેતત્સ્વયંચશામ્યત્યસમિદ્યથાડગ્નિઃ ॥ ૧૩ ॥ અયૈષાંકર્મકર્તૃણાંભોક્તૃણાંસુખદુઃખયોઃ ॥ નાનાત્વમથનિત્યત્વંલોકકાલાગમાત્મનાં ॥ ૧૪ ॥ મન્યસેસર્વભાવાનાંસંસ્થાહૃૌત્પત્તિકીયથા ॥ તત્તદાકૃતિભેદનજાયતેમિદ્યતેચધીઃ ॥ ૧૫ ॥ એવમપ્યંગસર્વેષાંદેહિનાંદેહયોગતઃ ॥ કાલાવયવતઃસંતિભાવાજન્માદયોડસકૃત્ ॥ ૧૬ ॥ અત્રાપિકર્મણાંકર્તુરસ્વાતંત્ર્યંચલક્ષ્યતે ॥ ભોક્તુશ્વદુઃખસુખયોઃકોન્વર્થોવિવશંભજેત્ ॥ ૧૭ ॥ નદેહિનાંસુખંકિંચિદ્વિદ્યતેવિદુષામપિ ॥ તથાચદુઃખંમૂઢાનાંવૃથાડહંકરણંપરં ॥ ૧૮ ॥ યદિપ્રાપ્તિવિઘાતંચજાનંતિસુખદુઃખયોઃ ॥ તેડપ્યદ્વાનવિદુર્યોગંમૃત્યુનંપ્રદેહ્ય ॥ ૧૯ ॥ કોન્વર્થઃસુખયત્યેનંકામોવામૃત્યુરંતિકે ॥ આઘાતંનીયમાનસ્યવધ્યસ્યે

જ્ઞાનની વિધાવડેજ; છેદનાંએ છે. ૧૦-૧૦ ॥ એટલા માટે તમે, અનુક્રમથી; આ જગતના સધળા દેહાદિક તથા વિષયાદિક પદાર્થોને; સતરૂપે માનવાની જુદિને, તજો; આત્મજ્ઞાનની છતાંસાથી, શરીરોને વિશે રહેજા; કેવળ અને પરમ આત્મ તત્ત્વનેજ; શોધી જો. ૧૧ ॥ અને પેહેલી એટલે ઉપલી અરણી, આચાર્યને કરીને; બીજી નીચલી અરણી, સિષ્યરૂપે, તમે પોતે યજો; તથા આચાર્યના ઉપદેશોને, યજોના સંધાન, એટલે ધોડાડપ કરીને; સુખને આપનારી આત્મજ્ઞાનની વિધાને, તમે પામો. ૧૨ ॥ એટલે એ અતિ નિપુણ તથા અતિ શુદ્ધ આત્મજ્ઞાનની વિધાથી; યુજોને ઉત્પન્ન કરનારી માયા, યુજો સદિન ગળા જરો; અને તેથી આ સધળું જનમ-ત, તમને હું ૩૫ જન્મવા લાગીને; સમિષ વિનાના અગ્નિની પેડે, તમારી તેથી જુદિ પશુ, છેવટે શાંત થઈ જશે. ૧૩ ॥ અને એ, સધળાં શરીરોમાં રહેલા, આત્માને; સર્વકાળ કર્યો કરનારો—સુખ દુખને ભોગવનારો—અનેક પ્રકારનો—લોક, કાળ, અને વેદના સરખા સ્વભાવવાળો—એટલે અનિત્ય, હોવાનું; તથા બીજા સર્વ પદા. યદિકી પેડે, તેની પશુ ઉત્પત્તિ અને મરણ થવાનું; જોએ માને છે. તેવાઓની જુદિ, તેમની પૂર્વ કાળની કરણીઓના ભેદથી, મોઢામાં મળે છે; એમ જાણજો. ૧૪-૧૫ ॥ દે ૬૬૧, સર્વ દેહીઓને આ રીતે

શરીરો સંબંધ થવાથીજ; જનમ આદિ અવસ્થાઓ કાળના અવયવોડે, થાય છે. ૧૧ ॥ અને તેવા કર્યો આદિના, કર્યા અને ભોક્તા થનારાઓને પશુ; સુખ દુખ ભોગવવામાંતો, અસ્વતંત્રપણુજ જોવામાં આવે છે. સારે એવી રીતના પરવશપણવાળા, ભોક્તાપણમાં પશુ; શો માલ છે. ૧ ॥ ૧૭ ॥ વળી એવા કર્મદિક કરવામાં કુશળ દેહીઓને પશુ, જરાએ સુખ મળતું નથી; અને તે કરવામાં મૂઢ એટલે અકુશળ પુરજોને પશુ, જરાએ દુખ થતું નથી; એમ થતું પશુ જોવામાં આવેજેજ. તેથી કર્યા અને ભોક્તાપણુનો, અદ્ભુત કારવો; એટલે તે બંનેનો સ્વીકાર કરવો; એ છેકજ વૃથા હોવાનું; જાણાય છે. ૧૨ ॥ અને કદાચ સુખની પ્રાપ્તિના, તથા દુખને મટાડવાના; ઉપાયોને જાણનારો તો, કોઈક હોષ શકે ખરા; તોએ પશુ તે, જે થકી મોતજ આવે નહીં, એવા ઉપાયને તો; જાણી શકતો નથીજ. ૧૩ ॥ તેથી કરીને, કોઈ મનુષ્યને મારી નાંખવાનો નહીં કરાય થયા પછી તેને મારી નાંખતા પેહેલાં, મળતા સુખ ભોગના પદાર્થો; જે રીતે સુખને આપી શકતા નથી. તો તે રીતેજ, જોએને માથે મોત નજીકમાં ચારકોર ભંખા કરે છે; એવા મરણ ધર્મવાળા સધળા મનુષ્યોને, મળનારાં વિષય ભોગાદિકનાં સુખો; તેમને સુખ આપવાને કેને પ્રકારે ઉપયોગી થઈ શકે

૧૩.૧ ૧૨૨૧ એ રીતે નરે દેખાતાં, આકાશનાં સુખ ભોગાદિક કથા છે; તેમજ, જ્યાં રૂપો-અથવા-સુખાદિકનો નાશ થવાનું-અને ધીમને મળતાં સુખ યેનાને ન મળવાથી થનાર દુઃખ, રહેલું છે એવાં-તથા ખેતીનાં પધાની પેડે, જે ભેગવવામાં ધણાં ધણાં વિદ્વોઆડે આવે છે એવાં-પરલોકનાં, કાને સાંભળેલાં; સુખ ભોગાદિકને પણ, નિષ્ક્રમણ બંધાવે. ૧૨૧૧ વળી કાંઈ પુરુષ, એ વિદ્વોયથી તાશ નહીં પામતાં, શુદ્ધ સ્વપ્નમનું આચરણ કરી શકે; તે નેથી મળવાના કહેવાતા, પરલોકમાં ગયા પછી પણ; તેનું કેવી રીતે થાય છે, તે તમે સાંભળો. ૧૨૨૧ એમ કહેવાય છે કે, થઈ કરનારા લોકો; આ લોકને વિશે યજ્ઞોપડે દેવતાઓ વિગેરેનું પૂજન કરીને, રવર્જલોકમાં જાય છે; અને ત્યાં, પોતાને પ્રાપ્ત થનારા દિવ્ય ભોગને દેવી પેડે, ભોગવે છે. ૧૨૩૧ તથા પોતાનાં પુણ્યે કરીને સર્વ સામગ્રીઓથી ભરપૂર, અને સ્વચ્છ વિમાનોમાં સારાં લગ્ન કરેલાં પેહેરેલી અપ્સરાઓની વચમાં બેસીને; અંધર્વેયથી માયન કરતા તેઓ વિદાર કરે છે. ૧૨૪૧ અને ધુવરીઓ આંધેલાં તથા હજી થાય ત્યાં પહોંચી જનારાં, વિમાનોમાં બેસીને, દેવતાઓને કિંડા કરવાનાં રથાનોમાં; સ્ત્રીઓ સ-

દિત, વિદાર કરવાનું સુખ ભોગવનાં; પોતાનું ત્યાં થકી પડવું થવાને તો, તેઓ જાણતાજ નથી. ૧૨૫૧ વળી એ પ્રમાણે પુણ્ય પહોંચતા સુધી સ્વર્ગમાં સુખોને, ભોગવ્યા પછી, પુણ્ય થઈ રહેથી; કાંઈ અજાણ્યાન કરેલા તેઓ, પોતાની હજી નહીં જતાં; નીચે પડી જાય છે. ૧૨૬૧ અને જેઓ, અંધર્મમાં પ્રાપ્તિ વાળા-કામ-નાઓની શુદ્ધિ વાળા-કૃપણ-લાલચુ-સ્ત્રીવશ-પ્રાણીઓની કિંડા કરનારા-અને દુષ્ટ પુરુષોની સોખતથી, અગર અજીવિપણથી, વિધિ રહિત પશુઓનાં જળીશનો આપીને, પ્રેત અને જૂનો આદિ ગણેનું પૂજન કરનારા-હોય છે; તેઓ તો, પરવશપણે નરકમાં પડે છે. અને તે પછી, ધણાં તીવ્ર દુઃખોને આપનારા, જીવંત-તુલા કિંવા સ્થાવરાકિંવા અવનારને પામે છે. ૧૨૭-૨૮૧ અને તે પછી તે દેહ થકી પણ, દુખને કાપન કરનારાં કમો કરીને; ફરીથી ધીમ દેહોને પામે છે. ત્યાં પણ એ મરણ ધર્મે વાળા પ્રાણીને, સુખ મળતુંજ નથી. ૧૨૯૧ એ પ્રમાણેજ, લોક માત્રને-કદ્ય પર્વત જીવનારા લોક પાળોને-અને જે પરાધના મોટા આયુષ્ય થકી આનંદ પામનારા જ્ઞાને-ગાયે પણ મરણનો છેજ. ૧૩૦૧ સત્-૨૦૧ અને તમ-એ શુભેએ, હિંદુઓને પ્રત-

વનતુષ્ટિદઃ ॥૨૦॥ શ્રુતંચદૃષ્ટવદુષ્ટંસ્પર્દાઽસ્યાઽત્યયવ્યયૈઃ ॥ બંકંતરાયકામત્વાત્કૃષિવિદ્યાપિનિષ્ફલં ॥૨૧॥ અંતરાયૈરવિહતોયદિધર્મઃસ્વનુ
ષ્ઠિતઃ ॥ તેનાપિનિર્જિતંસ્થાનંયથાગચ્છતિતચ્છણુ ॥૨૨॥ દૃષ્ટેહદેવતાયજ્ઞૈઃસ્વર્લોકંયાતિયાજ્ઞિકઃ ॥ મુંજીતદેવવત્તત્ત્રભોગાન્દિવ્યાત્રિજાર્જિ
તાન્ ॥૨૩॥ સ્વપુણ્યોપચિતેશુભ્રેવિમાનઉપગીયતે ॥ ગંધર્વૈર્વિહરન્મધ્યેદેવીનાંત્દ્યવેષધૃક ॥૨૪॥ સ્ત્રીભિઃકામગયાનેનર્કિકિણીજાલ
માલિના ॥ ક્રીડન્નૈવેદાત્મપાતંસુરાક્રીડેષુનિર્વૃતઃ ॥૨૫॥ તાવત્પમોદતેસ્વર્ગેયાવત્પુણ્યંસમાપ્યતે ॥ ક્ષીણપુણ્યઃપતત્યર્વાગનિચ્છન્કાલચા
લિતઃ ॥૨૬॥ યયધર્મરતઃસંગાદસતાંવાજિતેંદ્રિયઃ ॥ કામાત્માકૃપણોલુબ્ધઃસ્ત્રેણોભૂતવિર્હિસકઃ ॥૨૭॥ પશૂનવિધિનાલભ્યમેતભૂત
ગણાન્યજન્ ॥ નરકાનવશોજંતુર્ગત્વાયાત્યુલ્બળંતમઃ ॥૨૮॥ કર્માણિદુઃસ્વોદર્કાણિકુર્વન્દેહેનતૈઃપુનઃ ॥ દેહમાભજતેતત્રકિંસુખંમ
ર્ત્યધર્મિણઃ ॥૨૯॥ લોકાનાંલોકપાલાનાંયદ્રયંકલ્પજીવિનાં ॥ બ્રહ્મણોઽપિમયંમત્તોદ્વિપરાર્થપરાયુષઃ ॥૩૦॥ ગુણાઃસૃજંતિકર્માણિગુણોઽ
નુસૃજતેગુણાન્ ॥ જીવસ્તુગુણરંધ્રુજ્જોરંધ્રુન્કર્મફલાન્યસૌ ॥૩૧॥ યાવત્સ્યાદુર્ણવૈષમ્યંતાવન્નાનાત્વમાત્મનઃ ॥ નાનાત્વમાત્મનોયાવત્પારતં
ત્ર્યંતદેવહિ ॥૩૨॥ યાવદસ્યાત્તંત્રત્વંતાવદીશ્વરતોમયં ॥ યત્સમુપાસીરંસ્તેમુહ્યંતિશુચાઽર્દિતાઃ ॥૩૩॥ કાલઆત્માગમોલોકઃસ્વમા
વોધર્મૈવચ ॥ ઇતિમાંબહુધાપ્રાદુર્ગુણવ્યતિકરેસતિ ॥૩૪॥ ઉદ્ભવઃગુણેપુવર્તમાનોઽપિદેહજેષ્ઠનપાતૃતઃ ॥ ગુણૈર્નબદ્ધ્યતેદેહીબદ્ધ્યતેવાકથંવિ
મો ॥૩૫॥ કથંવર્તેતવિહરેત્કૈર્વાજ્ઞાયેતલક્ષણૈઃ ॥ કિંમુંજીતોતવિરજેચ્છયાતાસીતયાતિવા ॥૩૬॥ એતદચ્યુતમેવૃદ્ધિપ્રશ્નપ્રશ્નવિદાંવર ॥ નિ
ત્યમુક્તોનિલ ॥૩૭॥ એવતિમેમ્નમઃ ॥૩૮॥ ૬૦ મા ૦ મ ૦ ૯ ૦ મગવદુદ્ભવસંવાદેદશમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦ ૬ શ્રીમગ ૦ વદ્ધોમુક્તિતિવ્યાસ્યાગુણતોમે
નવસ્તુતઃ ॥ ગુણસ્યમાયામૂલત્વાન્નમેમોક્ષોનબંધનં ॥ ૧ ॥ શોકમોહૌસુખંદુઃસ્વંદેહોત્પત્તિશ્ચમાયયા ॥ સ્વપ્રોયયાત્મનઃસ્વાતિઃસંસૃતિર્નતુવાસ્ત

તાંવાધી; હિંદુઓની કમો થાય છે. જ્યાં હિંદુઓની સંયુક્ત થયેલો આમા, પોતે કર્તા અને ભોક્તાપણાનું અભિ-
માન કરવા પડેજ; હિંદુઓને કરેલાં કમોનાં રથોનો, ભોક્તા થાય છે. ૧૩૧૧ જ્યાં સુધી શુભોની એટલે જગતરૂપે
દેખાતા પદાર્થોની વિષમતા, આત્માને જણાય છે; ત્યાં સુધીજ, તેને અનેકપણું છે અને અનેકપણું છે, ત્યાં સ-
ધીજ તેને પરત્વેતા પણ છેજ. ૧૩૨૧ અને તેને જ્યાં સુધી પરત્વેતાપણું છે, ત્યાં સુધીજ તેને, ધર્મર એટલે કાળ
થકી થતો અપ કિંવા મૃત્યુ થવાપણું, પણ રહેછેજ. આ રીતે જેઓ સધળે વ્યાપેલા, આત્મ સ્વરૂપને પડવું
મુશ્કેલ; આ જગત રૂપે દેખાતા દૃત પદાર્થોને સર્વ માની, તેમજેજીવિપાસે છે; તેઓ શોકવાળા, તથા દુખી
થઈને; મોહને પામે છે. ૧૩૩૧ વળી સત્-૨૦૧-અને તમ-એ શુભોના વિદારપે, હું પોતેજ; કાળ-આત્મા
-વેદ વિગેરે શાસ્ત્ર-લોક-સ્વભાવ-અને ધર્મ; એ વિગેરે સર્વ રૂપે, ધણા પ્રકારનો થયેલો કહેવાઈ જુ-
. ૧૩૪ ૧-ઉદ્ભવ-હે સમર્થ, દેહ થકી ઉત્પન્ન થનારા શુભોને વિશે વર્તવા છતાં; તે શુભો થકી જે આત્મા
નંધાતો નથી, તે ક્યો અને તેમ શા કારણથી થાય છે. તથા અંધાય છે, તે ક્યો; અને તેમ પણ શા માટે
થતું હશે. ૧૩૫૧ અને તે એજ, કેવી રીતે વર્તે છે; કેવી રીતે, વિદાર કરે છે; કેવા, ભોગ ભોગવે છે;

કેવા ભોગ ભોગવવાનું, છોડી દે છે; કેવી રીતે, સ્વે છે; કેવી રીતે, બેસે છે; અને કેવી રીતે, ચાલે છે; તથા ક્યાં
લક્ષણોપડે, તેઓને નોખતોઆ જોળાળી શકાય છે. ૧૩૬૧ હે પ્રશ્નને સમજનારાઓમાં એજ, અચ્યુત ભગવાન;
મારા એ પ્રશ્નોના ઉત્તર, આપ આપો; કેમકે આત્મા એકજ હોવાથી, તે દ્રમેથી મુક્ત હોય તો; અંધનવાજો
કેમ થાય? અને અંધનવાજો થયા પછી, મુક્ત કેમ થઈ શકે? એ વાતમાં, મને જામ થયેલો છે. ૧૩૭ ૧
૬૦ મા ૦ ૨૦૦ ઉદ્ભવ પ્રત્યે ભગવત્કથિત આત્મ જ્ઞાન નામે દશમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૩૧૧

અધ્યાય ૧૧ મા.—શ્રીભગવાન-(મને) સર્વ વ્યાપક આત્માને વસ્તુતાએ અંધન થવાનું કિંવા મુક્ત
થવાનું તો, છેજ નહીં. છતાં, શુભોને કરીને અંધન થવાનું, અને મુક્ત થવાનું; કહેવામાં આવે છે. તથા
શુભોનું મૂળ માયા હોવાથી; (હું) સર્વ વ્યાપક આત્માને તો; મોહો થતો નથી, અને અંધને થતું નથી. ૧૧૧
તેમજ શોક-મોહ-સુખ-દુખ-દેહની ઉત્પત્તિ-અને મરણ-વિગેરે જીવિકારો થવા રૂપ, સંસાર થવાનું; તે વાર્તાવિક
રીતે દેહાત્માને પણ, નહીં હોવા છતાં; સ્વપ્નમાં જણાવાની પેઠેજ, તેને થયેલાનું માન; બેવામાં આવે છે.
૧૨૧ હે ઉદ્ભવ, શરીરોમાં રહેલા દેહાત્માને; મુક્ત કરનારી વિદ્યા, અને અંધન કરનારી અવિદ્યા; એ અને

માયાના પ્રકારો, પ્રથમથીજ એ (સર્વ આપક આત્માએ) નિર્માણ કરેલ, મારાંજ સ્વરૂપો છે; એમ તમે જાણો. ॥૩૩॥ હે પ્રેમી મુદિયાયા, સર્વ સ્થળે આપીને રહેનારા, હું આત્મ સ્વરૂપના અંશ દેહાત્માને; જેને જેને, એ અનાદિની અવિદ્યા માયાનો સંબંધ થાય છે; તે જીવ કહેવાયને, તેને બંધન થયેલાનું; કહેવાય છે. તથા જેને તેનો સંબંધ ન થતાં, અનાદિની વિદ્યા માયાનો સંબંધ થાય છે; તે મુક્ત હોવાનું, કહેવાય છે. ॥૪॥ હે તાત, હવે એ બંધન પામેલા (જીવ કહેવાતા દેહાત્મા) નાં; અને મુક્ત રહેલા (રામ કૃષ્ણાદીક અવતારી ઇશ્વર કહેવાતા દેહાત્મા)નાં; બુદ્ધાં બુદ્ધાં લક્ષણો, હું તમને કહું છું. ચદસ્થાથી સરખા સ્વભાવવાળાં જાડાં (છરીરા)ની અંદર, માથા કરીને રહેનારા; એ એ મિત્ર પક્ષીઓએ (જીવ અને ઇશ્વર દેહાત્માઓ)એ; જેઓ બીજી બધી વાતે એક સરખાજ સ્વભાવવાળા હોવા છતાં; માત્ર એક જાતનાં, એક જીવનથી ડભટા સ્વભાવવાળા છે. તેઓમાંનો એક, (જીવ દેહાત્મા,) તે જાડાનાં કોળાને (કર્મ ફળોને) ખાનારા છે; અને બીજો, (ઇશ્વર દેહાત્મા) તે ફળોને ખાનારા નથી; છતાં તે પેહેલાના (જીવ દેહાત્માના) કરતાં, સર્વ પ્રકારે અધિક જળવાન

છે. ॥૫-૨૥॥ અને એ જાડાનાં ફળોને નહીં ખાનારા, (ઇશ્વર દેહાત્મા,) પોતાને તથા બીજાને, (જીવ દેહાત્માને,) એમ બંનેને જળવનારા છે; ને બીજાને જાડાનાં ફળોને ખાનારા (જીવ દેહાત્મા) તો, પોતાને તેમજ બીજાને (ઇશ્વર દેહાત્માને) પણ, જળવી શકતો નથી. એ રીતે અવિદ્યા માયાથી મુક્ત થયેલો, એ (જીવ દેહાત્મા) હમેશાંનો બંધન પામેલોજ છે. તથા વિદ્યા માયાથી મુક્ત, બીજાને (ઇશ્વર દેહાત્મા) તો; હમેશાંનો મુક્તજ છે. જાણા અને એ વિદ્યા માયાના સંબંધવાળો, (ઇશ્વર દેહાત્મા,) સ્વપ્રમાથી જગી ઉડેલાની પેઠે; વિદ્યાન એટલે સર્વ જળવનાર છે. અને તે દેહને વિશે ઇંધાપથો છતાં પણ, નહીં ઇંધાપથ સરખોજ છે. તેમજ અવિદ્યા માયાના સંબંધવાળો, (જીવ દેહાત્મા,) તો; સ્વપ્રમા દેહાત્માને સાચું માનનારા જેવો અજ્ઞાન છે. અને તે દેહમાં નહીં ઇંધાપથો હોય, ત્યારે પણ; દેહમાં ઇંધાપથો જેવોજ છે. ॥૮॥ ઇંદ્રિયો, હૃદયોના વિષયોનું; અને શુદ્ધો, શુદ્ધોનું; બ્રહ્મ કરે છે; તેમાં એ વિદ્યા માયા થઈ મુક્ત (ઇશ્વર દેહાત્મા) પોને, કર્તા હોવાનો અહંકાર નહીં કરવાથી; વિકાર સંહિતજ રહે છે. ॥૯॥ અને દેવાધીન શરીરને વિશે ઇંધાપથો અવિદ્યા માયા થઈ મુક્ત અજ્ઞાની, (દેહાત્મા)

વી ॥૨॥ વિદ્યાઽવિદ્યેમમતનૂવિત્થ્યુદ્ધવશરીરિણાં ॥ મોક્ષબંધકરીઆદ્યેમાયયામેવિનિર્મિતે ॥૩॥ એકસ્યૈવમમાંશસ્યજીવસ્યૈવમહામતે ॥ બંધોઽસ્યાવિદ્યાનાદિર્વિદ્યાચતતથેતરઃ ॥૨૪॥ અથબદ્ધસ્યમુક્તસ્યવૈલક્ષણ્યંવદામિતે ॥ વિરુદ્ધધર્મિણોસ્તાતસ્થિતયોરેકધર્મિણિ ॥૫॥ સુપર્ણાવેતૌસદ્ગોસદ્ગોપૌસદ્ગોપૌતૌકૃતનીડૌચરુક્ષે ॥ એકસ્તયોઃસ્વાદિતિપિપ્પલાન્નમન્યોઽનિરન્નોઽપિબલેનમૂયાન્ ॥૬॥ આત્માનમન્યંચસવેદવિદ્વાનપિપ્પલાદોનતુપિપ્પલાદઃ ॥ યોઽવિદ્યાયાયુક્સતુનિત્યબદ્ધોવિદ્યામયોયઃસતુનિત્યમુક્તઃ ॥૭॥ દેહસ્થોઽપિનદેહસ્થોવિદ્વાન્સ્વપ્રાદ્યથોત્થિતઃ ॥ અદેહસ્થોઽપિદેહસ્થઃકુમતિઃસ્વપ્રદ્યથા ॥૮॥ ઇંદ્રિયૈરિંદ્રિયાર્થેષુગુણૈરપિગુણેષુચ ॥ ગૃહ્યમાણેષ્વહંકુર્યાન્નવિદ્વાન્સ્યસ્ત્વવિક્રિયઃ ॥૯॥ દૈવાધીનેશરીરેઽસ્મિન્ગુણભાવ્યેનકર્મણા ॥ વર્તમાનોઽબુદ્ધસ્તવકર્તાઽસ્મીતિનિબદ્ધયતે ॥૧૦॥ એવંવિરક્તઃશયનઆસનાટનમજ્જને ॥ દર્શનસ્પર્શનગ્રાણભોજનશ્રવણાદિષુ ॥૧૧॥ નતથાબદ્ધયતેવિદ્વાન્સ્ત્રસ્ત્રાદયન્ગુણાન્ ॥ પ્રકૃતિસ્થોઽપ્યસંસક્તોયથાસ્વસવિતાઽનિલઃ ॥૧૨॥ વૈશારદ્યેક્ષ્યાઽસંગશિતયાહિન્નસંશયઃ ॥ પ્રતિબુદ્ધવસ્વપ્રાન્નાનાત્વાદિનિવર્તતે ॥૧૩॥ યસ્યસ્યુર્વીતસંકલ્પાઃપ્રાણેંદ્રિયમનોધિયાં ॥ વૃત્તયઃસવિનિર્મુક્તોદેહસ્થોઽપિહિતદ્રુણૈઃ ॥૧૪॥ યસ્યાત્માર્હિસ્યતેર્હિસ્ત્રૈર્યેનકિંચિદ્દૃષ્ટ્યા ॥ અર્ચ્યતેવાક્કચિત્તત્રનવ્યતિક્રિયતેબુદ્ધઃ ॥૧૫॥ નસ્તુર્વાતનર્નિદેતકુર્વતઃસાધ્વમાધુત્રા ॥ વદતોગુણદોષાભ્યાંવર્જિતઃસમદૃઢ્મુનિઃ ॥૧૬॥ નકુર્યાન્નવદેત્કિંચિન્નૃપ્યાયેત્સાધ્વસાધુવા ॥ આત્મારામોઽનયાવૃત્ત્યાવિચરેજ્જડવન્મુનિઃ ॥૧૭॥ શબ્દબ્રહ્મણિનિષ્ઠાતોનનિષ્ણાયાત્પરેયદિ ॥ શ્રમસ્તસ્યશ્રમફલોદ્યધેનુમિવરક્ષતઃ ॥૧૮॥ ગાંદુગ્ધદોહામસર્તીચમાર્યદેહંપરાધીનમસત્પ્રજાંચ ॥ વિતંત્વતીર્થીકૃતમંગવાચંહીનાંમયારક્ષતિદુઃસ્વદુઃસ્વી ॥૧૯॥ યસ્યાંનમેપાવનમંગકર્મસ્થિત્યુદ્ધવપ્રાણનિરોધમસ્યા ॥ લીલાઽવતારેષ્વિતજન્મવાસ્થાદ્વંધ્યાંગિરંતાંબિભ્રુયાન્નધીરઃ ॥૨૦॥ એવંજિજ્ઞાસ્યાઽપોહ્યનાનાત્વશ્રમમાત્મનિ ॥

તો; ઇંદ્રિયાદિક શુદ્ધોથી થતાં કર્મોદિકનો કર્તા, પોતાને માનવાથી; બંધનનેજ પામેછે. ॥૧૦॥ વળી વિદ્યા માયાના સંબંધવાળો વિદ્યાન (ઇશ્વર દેહાત્મા) તો, આકાશ-સૂર્ય-અને પવનનીપેઠે; દેહાદિકને વિશે રહેવા છતાં, તેમાં આસક્તિ નહીં કરવાથી; ઇંદ્રિયાદિક શુદ્ધોપડે થતાં, સત્-મેસત્-પ્રજ્વ-નહાતું-જેતું-સ્પર્શ કરવો-સુખતું-આતું-અને સાંભળવું-વિગેરે કર્યોને વિશે; વિરક્તજ રહે છે. અને તેથીજ તે અવિદ્યા માયાથી મુક્ત (જીવ દેહાત્મા)ની પેઠે, બંધનને પામતો નથી. ॥૧૧-૧૨॥ તથા અસંગપડે તીક્ષ્ણ કરેલી, અને સારી રીતે નિપુણતાથી, તપાસ અને વિચાર કરવા રૂપી તરવારથી; તમામ સંશયોને, છેદી નાંખનારા તો; (ઇશ્વર દેહાત્મા) સ્વપ્રમાથી જાણેલાના સરખો, અનેકપણા થઈ; નિવૃત્ત થયેલોજ રહે છે. ॥૧૩॥ અને પ્રાણ-ઈંદ્રિય-મન-તથા યુદ્ધિની વૃત્તિઓના સંકલ્પોજ, તેને નહીં થતાં; દેહને વિશે તે રહેલો હોવા છતાં, દેહના શુદ્ધો વિગેરે થઈ; કેવળ મુક્ત થયેલોજ રહે છે. ॥૧૪॥ કાંઈ સ્થળે, હુખ આપનારા હુદ્ ભોડા વિગેરે થઈ; તેના દેહને, હુખ આપવાનું થાય; અથવા કાંઈક સ્થળે, કાંઈક તેનું પૂર્વ કરે; તો એ અને પ્રસંગે, તે જ્ઞાતવાન (ઇશ્વર દેહાત્મા) તે તો; વિકારજ ઉ-

ત્પન્ન થતો નથી. ॥૧૫॥ તેમજ એ સમદૃષ્ટિવાળો તથા શુદ્ધ અને દોષને તજેલો મુનિ, (ઇશ્વર દેહાત્મા,) એ સાદે નરસ કરનારાઓની રત્નિતિ અથવા નિંદા કરવાનાં વચનો પણ; જોલતો નથી. ॥૧૬॥ અને તે તેવજ જોતું, સાદે અથવા નરસ; કરવાનું-જોલવાનું-અને મનમાં લાવવાનું પણ-નહીં છે. અને એ પ્રકારની જ્ઞાતિ થઈ, એ આત્મારામ મુનિ; જડની પેઠે, પ્રયા કરે છે. ॥૧૭॥ કાંઈ પુરુષ, શબ્દશબ્દ એટલે વેદાદિક શા-અને વિશે, સંપૂર્ણ રીતે જાણનારા થવા છતાં; તેનું મન, જે પરમાત્માને વિશે લાગે નહીં; તો દુઃખ ન આપનારી, માથને રાખનારાની પેઠે; તેણે કરેલી મેહેનતનું ફળ, એ કેવળ મેહેનત રૂપેજ થયેલાનું; જાણતું જોઈએ. ॥૧૮॥ હે ઉદ્ધવ, દુઃખ ન દેનારી માથનું-અસતી સ્ત્રીનું-પરાધીન શરીરનું-દુષ્ટ ક્રિયા-નાનું-અતીર્થકૃત ધનનું-અને મારા થઈ હીન, એવી વાણીનું-જેઓ રક્ષણ કરનારા છે; તેઓ દુષ્ટિમારાઓમાં પણ દુષ્ટિમારા છે. ॥૧૯॥ હું (સર્વ આપક આત્મા) સ્વદશ્વથી જગતની ઉપતિ-રિષિતિ-અને લય-કરનારાનાં, લીલાપડે ધારણ કરેલ જન્મેનું, અને પવિત્ર કર્મો વિગેરેનું; જેમાં વર્ણન ન થતું હોય, તેની વાંચી

પાપુની પેર પુરવા; પારણ કરતા નથી. ૧૨૦૫ એટલા માટે, એ રીતની છતાંસામે: આત્મ સ્વરૂપને, અનેક-
પણું હોવાના શ્રમને, કાઢી નાંખીને: તમે તમારા શુદ્ધ ચયેલા નિર્મળ મનને, સર્વ પ્રકારે મારે વિશેષ અપેક્ષા કરીને
શાંતિ પામે. ૧૨૧૫ અને તે તમે એ પ્રમાણે મનને, પદચ્છેદને વિશે(મારે વિશે)નિશ્ચયપણે રાખવાને; અસ-
મંચ હો. તો, અપેક્ષા સહિત થઈને; સમયુક્તિવડે, સર્વ કામે મારે અર્થે કરો. (એટલે કાંઈ પણ કામ મને
પ્રથમથી અપેક્ષા કરીને, જગતી હનઝા સહિતજ કરતા જાઓ.) ૧૨૨૫ હે ઉદ્ધવ, ભોકને પાવન કરનારી; અને
ભુમંગળ, મારા જન્મ કમાદિકની કથાઓનેજ; શ્રદ્ધા સહિત વારંવાર, સાંભળનારા-માનારા-કીર્તન કરનારા-
અને અનુકરણ કરનારાઓ: તથા મારા આશ્રય રાખીને, મારે અર્થેજ; ધર્મ-અર્થ-અને કામનું આચરણ
કરનારાઓ, (એટલે સધળાં કામે કરનારાઓ,) હું સનાતન ભગવાનની નિશ્ચય ભક્તિને પામે છે. ૧૨૩-
૨૪૫ અને તે, મારી ભક્તિ સહિત ઉપાસના કરનારાઓને: મારા દેખાડવાથી, સત્પુરુષોનો સત્સંગ મળે છે;
તથા તેઓ ઉતાવળાજ, મારા પદને પામે છે. ૧૨૫૫-ઉદ્ધવ-હે પ્રભુ, આપ ઉત્તમ શ્લોક ભગવાનના, સર્વે

માન્ય કરેલા; માધુર્યો કેવા હોય છે. તથા સત્પુરુષોએ આદર કરેલી, આપને વિશે કરતાની વાતિન પચ્ચ,
કેવી રીતની હોય છે. ૧૨૬૫ હે પુરુષોમાં શ્રેષ્ઠ-શ્રેષ્ઠ ગાત્રમાં શ્રેષ્ઠ-અને જગતના પ્રભુ: આપને નમેલા-પ્રીતિ-
વાન-અને શરણાગત-એવા મને, આપ એટલું કહો. ૧૨૭૫ આપ, આકાશ સરખા-પરમાત્મા-પરમજ્ઞ-
પ્રકૃતિ થકી પર-અને સ્વધર્મજ્ઞથી અનેક શરીરોને પારણ કરનારા-પુરુષ ભગવાન પોતેજ, અવતરેલાછો. ૧૨૮૫
-શ્રીભગવાન-૧ સર્વ પ્રાણીઓના ઉપર દયા રાખનાર-૨ સર્વનો દ્રોહ નહીં કરનાર-૩ સર્વનું સદન કરનાર
-૪ સાચું બોલનાર-૫ હોય બુદ્ધિ સહિત-૬ સર્વના ઉપર ઉપકાર કરનાર-૭ સમભાવ રાખનાર-૮ કામનાઓ
વડે બુદ્ધિ નહીં હણાયલા-૯ વિવેકી-૧૦ કામળ મનવાળા-૧૧ મન તથા શરીરને સ્વચ્છ રાખનારા-૧૨
કશુ પણ પોતાનું માનીને પાસે નહીં રાખનારા-૧૩ કામના સહિત કર્મો નહીં કરનારા-૧૪ થોડું અને નિષ-
ગિત ખાનારા-૧૫ શાંત-૧૬ સ્વધર્મમાં રિશ્વર યયેલા-૧૭ માફજ શરણ લેનારા-૧૮ મુનિવ્રત રાખનારા;
એટલે અગ્રિય, તથા ખીલને દુખ થાય, એનું વચન નહીં બોલનારા-૧૯ આગસ વિનાના-૨૦ ગંભીર બુદ્ધિ-

ઉપારમેતવિરજંમનોમય્યર્પ્યસર્વમે ॥૨૧॥ યદ્યનીશોધારયિતુંમનોબ્રહ્મણિનિશ્ચલં ॥ મયિસર્વાણિકર્માણિનિરપેક્ષ:સમાચર ॥૨૨॥ શ્રદ્ધા
લુર્મેકયા:ગૃણ્વન્સુભદ્રાલોકપાવની: ॥ ગાયત્રીનુસ્મરન્કર્મજન્મચાભિનયન્મુહુ: ॥૨૩॥ મદર્થેધર્મકામાર્થાનાચરન્મદપાશ્રય: ॥ લભતંનિશ્ચ
લાંભક્તિમય્યુદ્ધવસનાતને ॥૨૪॥ સત્સંગલબ્ધયામક્તયામયિમાંસઉપાસિતા ॥ સર્વેમેદર્શિતંસદ્વિરંજસાવિંદતેપદં ॥૨૫॥ ઉદ્ધવ૦સાધુસ્ત
વોતમશ્લોકમત:કીદૃગ્વિધ:પ્રભો ॥ ભક્તિસ્ત્વય્યુપયુજ્યેતકીદૃશીસદ્વિરાદૃતા ॥૨૬॥ એતન્મેપુરુષાધ્યક્ષલોકાધ્યક્ષજગત્પ્રભો ॥ પ્રણતાયા
નુરક્તાયપ્રપન્નાયચકથ્યતાં ॥૨૭॥ ત્વંબ્રહ્મપરમંબ્યોપુરુષ:પ્રકૃતે:પર: ॥ અવતીર્ણોઽસિભગવન્સ્વેચ્છોપાત્તપૃથગ્વપુ: ॥ ૨૮ ॥ શ્રીમ
ગ૦ કૃપાલુરકૃતદોહસ્તિતિક્ષુ:સર્વદેહિનાં ॥ સત્યસારોઽનવદ્યાત્માસમ:સર્વોપકારક: ॥ ૨૯ ॥ કામૈરહતધીર્દાંતોમૃદુ:શુચિર
કિંચન: ॥ અનીહોમિતમુક્ષાંત:સ્થિરોમચ્છરણોમુનિ: ॥ ૩૦ ॥ અપ્રમત્તોગમીરાત્માઘૃતિમાન્જિતષડ્ગુણ: ॥ અમાનીમાનદ:કલ્પોમે
ત્ર:કારુણિક:કવિ:॥૩૧॥ આજ્ઞાયેવંગુણાન્દોષાન્મયાદિષ્ટાનપિસ્વકાન્ ॥ ધર્માન્સંત્યજ્યય:સર્વાન્માંભજેતસસત્તમ:॥૩૨॥ જ્ઞાત્વાઽજ્ઞાત્વાથ
યેવૈમાંયાવાન્યશ્ચાસ્મિયાદૃશ: ॥ ભજંત્યનન્યભાવેનતેમેભક્તતમામતા:॥૩૩॥ મલ્લિંગમદ્ભક્તજનદર્શનસ્પર્શનાર્ચનં ॥ પરિચર્યાસ્તુતિ:પ્રહ્લગુ
ણકર્માનુકીર્તનં॥૩૪॥ મત્કયાશ્રવણેશ્રદ્ધામદનુધ્યાનમુદ્ધવ ॥ સર્વલાભોપહરણંદાસ્યેનાત્મનિવેદનં॥૩૫॥ મજ્જન્મકર્મકથનંમમપર્વાનુમોદનં
॥ ગીતતાંડવવાદિત્રગોષ્ઠીભિર્મદૃહોત્સવ:॥૩૬॥ યાત્રાબલિવિધાનંચસર્વવાર્ષિકપર્વસુ ॥ વૈદિકીતાંત્રિકીદીક્ષામવીયવ્રતધારણં ॥૩૭॥ મમા
ર્ચાસ્થાપનેશ્રદ્ધાસ્વત:સંહત્યચોદયમ: ॥ ઉદ્યાનોપવનાક્રીડપુરમંદિરકર્મણિ॥૩૮॥ સંમાર્જનોપલેપાભ્યાંસેકમંડલવર્તનૈ: ॥ મૃદુશુશ્રૂષણંમહ્યં
દાસવદ્યદમાયયા ॥૩૯॥ અમાનિત્વમદંભિત્વંતસ્યાપરિકીર્તનં ॥ અપિદીપાવલોકંમેનોપયુંજ્યાન્નિવેદિતં ॥૪૦॥ યદ્યદિષ્ટતમંલોકેયચ્ચાતિ

વાળા-૨૧ ધૈર્યવાન-૨૨ મન સહિત છ દિવિયોને છતાનારા-૨૩ પોતાને માટે માનને નહીં છતાનારા-૨૪
ખીલજોને માન આપનારા-૨૫ ખીલજોને માન આપવા વિગેરેમાં સસક્ત-૨૬ સર્વના સુહૃદ-૨૭ કષ્ટવાન
-૨૮ કવિ એટલે વિદ્વાન ૧૨૯-૩૦-૩૧૫ એટલા બુદ્ધિવાળા: તથા બુદ્ધિ અને દોષો મેં પોતેજ, શાસ્ત્રાદિક
દારથી, પોતાનાઓને કહેલા છે: એમ જાણવા છતાં, એ સર્વ ધર્મને તજીને; જેઓ મનેજ ભજનારા છે. તે-
ઓ મારા ઉત્તમ ભક્ત (સાધુ) હોવાનું, કહેવાય છે. ૧૨૨૫ ૩૦ અને હું કેટલા-કેટલા-અને કેવા સરખાધું.
તે જાણીને, અથવા વગર જાણીને; જેઓ આત્મન્ય જાણવડે, મને ભજનારા છે; તેઓને પણ મારા ઉત્તમ
ભક્ત (સાધુ) હોવાનુંજ હું માનું છું. ૧૨૩ (૨૯ ભક્તિનાં લક્ષણો જતાને છે) મારાં (નીચે ૪૨ માં શ્લા-
કમાં કહેલાં આશિષાર) સ્વપોત્ત; દર્શન-સ્પર્શ-અર્ચન-સેવા-સ્તુતિ-અને ગુણ તથા કર્મોનું કીર્તન વિગેરે,
નમ્રતાથી કરવાં. ૧૨૪૫ મારી કથાઓ સાંભળવામાં, શ્રદ્ધા રાખવી-માફ વિંતવન કરવું-પોતાને મળેલું સર્વ,
મને અપેક્ષા કરવું-તથા પોતાનો દેહ પણ, મનેજ અપેક્ષા કરીને; મારા દાસ થવું. ૧૨૫૫ તથા મારાં પર્વના

દિવસોએ, મારા જન્મ-કર્મદિકની કથાઓ કરવી-અને શક્તિ હોય તો, ગાયન-નાચ-વાજાગાડવાં-અને સંભાષણ,
વિગેરે કરીને; મારાં સ્થાનોમાં ઓઘવ કરવા. ૧૨૬૫ અને સર્વ વાર્ષિક પર્વના દિવસોએ, યાત્રાઓ ભરીને; તથા
અનુકૃત પૂરવા, તથા વેદ અને શાસ્ત્રોમાં કલા પ્રમાણેની, દીક્ષાઓ લેઈને, મારાં વન કરવાં. ૧૨૭૫ તેમજ
પોતે એકલજેજ, અગર ખીલજો સાથે મળીને, મારી મૂર્તિ આદિકની સ્થાપના-દૂધપાડીઓ-ફળના
જળીયાઓ-ફિડાનાં સ્થાન-અને મંદિરો વિગેરે, શ્રદ્ધા સહિત કરવાં. ૧૨૮૫ તથા મારા મંદિરોમાં વાસિદું
વાળવાનું-લિપવાનું-જળા છાંટવાનું-અને મંડળ પૂરવાનું, વિગેરે કામે, કષ્ટ સહિત થઈને દાસની પેઠેજ,
કરવાં. ૧૨૯૫ માન તથા દંભ સહિત થવું-કરેલાં કામ પોતાને મોઢે કહેવાં નહીં-તથા મને અપેક્ષા કરેલ
પદાર્થ, દીવાસુદાં પણ; પોતાના ઉપયોગમાં (માલિકપણના ભાવથી) લેવાં નહીં. ૧૩૦૫ લોકને અને પોતાને પણ,
જેજ અતિપ્રિય વસ્તુ હોય, તે તે સર્વ; મનેજ અપેક્ષા કરવું; જેથી તે આત્મ જ્ઞા આપનાર થઈ. ૧૩૧૫
૧.સૂર્ય-૨.અગ્નિ-૩.બ્રહ્માણ્ડ-૪.ગાયો-૫.વૈશ્વદેવભક્ત એટલે સાધુ પુરુષો-૬.આકાશ-૭.વાયુ-૮.જળ-૯.પૃથ્વી-૧૦.આત્મા,

અધ્યાય ૧૨ મો.—શ્રીભગવાન—સર્વના સંગને તજીને સત્ત્વ કરવાનો, જેવો હું વધ માર્શિહું; તેવો, યોગથી—સાંખ્યથી—ધર્મથી—શાસ્ત્રાધ્યયનથી—તપથી—ત્યાગથી—છેદ અને પૂર્ત કર્મો કરવાથી—દક્ષિણાથી—વ્રતોથી—યજ્ઞોથી—વેદમંત્રોથી—તોચો કરવાથી—નિયમો પાળવાથી—અને યમોનું સેવન કરવાથી વધુ, થતો નથી. ૧૧-૨૥

ધ્યાય-અને સંન્યાસ-વિગેરે પ્રકારે વડે; બીજાંઓ યત્ન કરવા છતાં, પણ પામી શકતાં નથી. ॥ ૪ ॥
 ૨૨૪૬કના પુત્ર અકુર, બળરામ સહિત અને મયુરમાં લેઈ જતાં; મારામાં પ્રીતિ યુક્ત મનવાળી ગોપીઓ;
 આવ વડે અત્યંત અંધાઈ જવાથી, વિયોગ રૂપી તીવ્ર આવિથી; તેમણે હું વિના બીજા કશા પંદાર્યને; સુખકા-
 રી જોયો નહોતો. ॥૧૦॥ અને હે ઉદ્ધવ, હું પ્રિયતમની સાથે વંદાવનમાં ફરતાં, જે રાત્રીઓ તેમને અરંધ્રા
 ક્ષણ જોવી જણાઈ નતી; તેજ રાત્રીઓ પાછળથી, મારા વિના તેમને; કદપ જવડી મોટી અથ પડી હતી.
 ॥૧૧॥ તથા તેમની ખુદ મારા વિશે અંધાઈ જવાથી, સમાપિ કરેલા મુનિઓની પેઠે; તેઓ પોતાના દેહને-
 આ લોકને-અને પરલોકને પણ, નહીં જાણતાં; નાગ અને રૂપવાળી નદીઓ, જેમ સમુદ્રમાં પેસી જાય;
 તેમ, મારા સ્વરૂપને વિશેજ, હીન થઈ ગઈ હતી. ॥૧૨॥ એમ મારા પરમ સ્વરૂપને નહીં જાણનારી, તે
 સંકોચે અને હજારો અગણા સ્ત્રીઓ; મારે વિશે જાણનાથી, સ્મરણ કરવાની કામના વડેજ; મારા સ્વરૂ-

પને પામી મઠ હતી. ૧૧૩૥ એટલા માટે, હે ઉદય; તમે શ્રુતિ અને રશ્મિની આગાઓ-પ્રવૃત્ત અને નિવૃત્ત કર્મો-અને સાંભળેલું, તથા સાંભળવાનું-એ સવળાનોજ આગ કરીને; હું સર્વ દેહધારીઓના આત્મા, એક-લાનુંજ શરણ તમે પોતે સર્વ બાવ વડે; હોય; અને પછી સર્વ તરફથી બધ રહિત થઈને મારે વિશેજ રહો. ૧૪-૧૫ ॥-ઉદય-હે જોએશ્વરના ધર, જેથી મારા મનને અગ થયેલા છે; એવો મારા મનમાં ઉત્પન્ન થયેલો સંશય, આપનાં આ વચનો સાંભળવા થઈ; નિવૃત્ત થતો નથી. (માટે વધારે ખુલાસાથી કહો.) ૧૧૨૧-શ્રીભગવાન-જે સર્વ વ્યાપક આત્મ સ્વરૂપ ભગવાન, સ્ત્રીમતી અંદર રહેલા છે; તેજ ભગવાન પ્રથમ પ્રાણ વાયુના રૂપથી; નાદ સ્વરૂપે (માહેના ચક્રમાં) પ્રકટ થાય છે; પછી સૂક્ષ્મ મનો મય રૂપ થઈ, ઉચ્ચ ગદીને; માત્ર-સ્વર-અને વર્ણ એટલે જીવંતો રૂપે, મુખની અંદર થાય છે; અને એ રીતે અતિ મોટા સ્વરૂપવાળી સર્વ પ્રકારની વાણી રૂપે; પણ, તે પોતેજ થાય છે. ૧૧૨૭ જેમ આકાશમાં રહેતો અગ્નિ લાકડાંની અંદરથી; બજારી મંથન કરતા વડે, પત્તની સાહાયતા પામવાથી જીણા તણા રૂપે થાય છે; અને પછી સાધન મળેથી, આળી શકે એવો, (કાંઈક મોટો,) ગને છે; તથા તેમાં હવિષ્ય

પદાર્થો પડવાથી, બડકા રૂપે, થાય છે; તે રીતે હું પણ, આ સર્વ પ્રકારની વાણી રૂપે; દેખાતો થાય છું. ૧૮ ॥ આ રીતે, સર્વ પ્રકારની વાણીરૂપે થવાની પેટેજ; હું (હાથની વૃત્તિ) કર્મો રૂપે-(પગની વૃત્તિ) ગતિઓ રૂપે-(વાયુ અને ઉપરશ્વની વૃત્તિઓ) વિસર્જ રૂપે-(નાકની વૃત્તિ) સુંવાવારૂપે-(રસનાની વૃત્તિ) સ્વાદરૂપે-(આંખોની વૃત્તિ) જ્વેષારૂપે-(તચ્ચાની વૃત્તિ) સ્પર્શરૂપે-(કાનની વૃત્તિ) સાંભળવારૂપે-(મનની વૃત્તિ) સંકલ્પરૂપે-(બુદ્ધિ અને ચિત્તની વૃત્તિ) વિદ્યાનરૂપે-(અહમકારની વૃત્તિ) અભિમાન રૂપે-(પ્રકૃતિની વૃત્તિ) મદતત્વ રૂપે-અને (સત્વ, રજ, તમ એ ગુણોની વૃત્તિ) વિકાર, એટલે આ સર્વ દેહ પદાર્થાદિક રૂપ જગત રૂપે-પણ હું પોતેજ થાઉં છું. (એટલે સર્વ રૂપે) થયેલા હું છું. ૧૧૮૫ આ રીતે હું, આઘ-અબજા-શોકરૂપ-કાળના આશ્રય રૂપ-તથા તણુ ગુણોના પણ આશ્રય રૂપ-આત્મ સ્વરૂપ ભગવાનજ, કાળવડે માયા શક્તિના સંબંધને પામીને; એકજ પ્રકારનું બીજ, અનેક પ્રકારનાં ક્ષેત્રોમાં પડવાથી અનેક પ્રકારોવાળું થવાની પેટે; જહુ પ્રકારોવાળો, (એટલે દેહ પદાર્થાદિક જગત રૂપે,) અનેક રૂપે થયેલા જહુ હું છું. ૧૧૨૦ નાંતણા-ઓના વિસ્તારને વિશેજ જહુ જેમ જોત પ્રાત થઈને, રહેલું હોય છે; તે રીતેજ આત્મ સ્વરૂપ ભગવાનને

૧૧૩ ॥ તસ્માત્વમુદ્વોત્સૃજ્યચોદનાંપ્રતિચોદનાં ॥ પ્રવૃત્તંચનિવૃત્તંચશ્રોતવ્યંશ્રુતમેવચ ॥ ૧૪ ॥ મામેકમેવશરણમાત્માનંસર્વદેહિનાં ॥
યાહિસર્વાત્મભોવનમયાસ્યાહ્યકુતોભયઃ ॥ ૧૫ ॥ ઉદ્ભવંસંશયઃશૃણ્વતોવાચંતવયોગેશ્વરેશ્વર ॥ નનિવર્તતઆત્મસ્થોયેનબ્રામ્યતિમેમનઃ
૧૬ ॥ શ્રીભગ૦ સપ્ષજીવોવિવરપ્રસૂતિઃપ્રાણેનઘોષેણગુહાંપ્રવિષ્ટઃ ॥ મનોમર્યમૂક્ષમુપેત્યરૂપમાત્રાસ્વરોવર્ણઈતિસ્થિવિષ્ટઃ ॥ ૧૭ ॥
યથાનિલઃસ્વેનિલબંધુરુપ્માબલેનદારુણ્યધિમથ્યમાનઃ ॥ અણુઃપ્રજાતોહવિષાસમિત્થ્યતેતયૈવમેવ્યક્તિરિયંહિવાણી ॥૧૮॥ એવંગદિઃકર્મગ
તિર્વિસર્ગોઘ્રાણોરસોદક્ષસ્પર્શઃશ્રુતિશ્ચ ॥ સંકલ્પદિદ્વાઘ્રાભિમાનઃસૂવંરજઃસત્ત્વતમોવિકાર ॥૧૯॥ અયંહિજીવસ્તિવદ્ભયોનિરવ્યક્ત
કોવયસાસઆદ્યઃ વિશ્લિષ્ટશક્તિર્દુષ્ટદેહમાતિત્રીજાનિયોનિપ્રતિપદ્યદ્વત્ ॥૨૦॥ યસ્મિન્નિદંપ્રોતમશેષમોતંપટોયથાતંતુવિતાનસંસ્થઃ ॥ ય
ષસંસારતરુઃપુરાણઃકર્માત્મકઃપુષ્પફલેપ્રમૂતે ॥૨૧॥ દ્વેઅસ્યબીજેશતમૂલસ્ત્રિનાલઃપંચસ્કંધઃપંચરસપ્રસૂતિઃ ॥ દશૈકશાસ્ત્રોદ્વિસુપર્ણની
હસ્તિવલ્કલોદ્વિફલોડકૈપ્રવિષ્ટઃ ॥૨૨॥ અદંતિચૈકંફલમસ્યગૃધ્રાગ્રામેચરાણકમરણ્યવાસાઃ ॥ હંસાયણકંબહુરૂપમિજ્યૈર્માયામયંવેદસવેદવે
દં ॥૨૩॥ એવંગુરૂપાસનયૈવમત્તયાવિદ્યાકુઠારેણશિતેનધીરઃ ॥ વિવૃશ્ચ્યજોવાશયમપ્રમત્તઃસંપદ્યચાત્માનમથત્યજાસ્ત્રં ॥૨૪॥ ઇંમાંમં
એંમં દાનુદ્વ સંવાદેદ્વાદશોડધ્યાયઃ ॥૧૨॥ શ્રીભગ૦સત્ત્વંરજસ્ત્વગ્નિસ્તુષ્ણવૈશ્વદેવૈર્ચાત્મનઃ ॥ સત્ત્વેનાન્યતમૌહ્યપાત્તસ્ત્વંસ્ત્વેનચૈવહિ ॥૧॥
સત્ત્વાદ્ગૌભવેદ્દ્વાત્પુંસોમદ્રક્તિલક્ષણઃ ॥ સાલિકોપાસયાસત્ત્વંતતોધર્મઃપ્રવર્તતે ॥૨॥ ધર્મોરજસ્તમૌહ્યપાત્તસ્ત્વંસ્ત્વેનચૈવહિ ॥૧॥
તિતન્મુલોદ્યધર્મઃપ્રવર્તતે ॥૩॥ આગમોડપઃપ્રજાદેશઃકાલઃકર્મચર્ચ ॥ ધ્યાનંમંત્રોડયસંસ્કારોદશૈતેગુણહેતવઃ ॥૪॥ તત્તત્સાત્ત્વિ

વિશે, આ જગત પણ; સંપૂર્ણ પણે જોત પ્રાત થઈને, રહેલું છે; અને એ સંસાર રૂપી પુરાનું આડ, (વિષ) કર્મજો રૂપી પ્રલોને (એટલે પરલોક સંબંધી સુખ ભોજને) અને સુખ દુખાદિક ફોળે, (એટલે આ લોકનાં સુખ ભોજાદિકને) ઉત્પન્ન કરનાર છે. ૧૧૨૧ એ આડને એ, (પાપ અને પુન્ય) બીજ છે; સેંકડો (વારસનાઓ) મૂળીઓ છે; તણુ (ગુણો) થડ છે; પાંચ (મહાબૂતો) મોટી કાળો છે; પાંચ (શબ્દાદિક વિષયો) નામના રસો. તેમાંથી નીકળ્યા કરે છે; અગિયાર (મન સહિત ઈન્દ્રિયો) તેની કાળીઓ છે; એ પછીઓ દેહમાઓએ (જીવ અને ધર) તેમાં માથા કરતા છે; તેને તણુ (ચાત-પિત-અને કહ) છાલ છે; તે આડને એ (સુખ અને દુખ), ફોળા થાય છે; અને તે આડ સૂચકાણ સુધી વ્યાપીને, રહેલું છે. ૧૧૨૨ એ આડના ફોળને, (સુખ દુખને,) આત્મ વિષયોને ઇન્દ્રિયો, એક મૂળ પછી (જીવ દેહાત્મા) ખાય છે; અને બીજો અરણ્યમાં વસનારો, (એટલે આત્મ વિષયોને નહીં ઇન્દ્રિયો; હંસ પછી (ધર દેહાત્મા) તેનાં ફોળને માથા મથ જાય છે; તેથી પોતે તે ફોળને ખાતો નથી. પણ તે વડે, ઘણાં રૂપોવાળા (સર્વ વ્યાપક) આત્મ સ્વરૂપ ભગવાનનું પૂજન કરે; માટે એ તેનું સમજવું, અર્થ સમજવું છે. ૧૧૨૩ હે ઉદય, આ પ્રકારના આત્મજ્ઞાન રૂપી કોહવાડને,

ગુરૂની ઉપાસના વાળી ભક્તિ વડે; ધારવાળો કરીને, ધીર પુરૂષ એવા તમે; આજસ રહિત થઈને, આત્માના અધન રૂપ સિંહ સરીરને, છેદી નાંખો અને પછી પરમાત્માના સ્વરૂપને પામે; તથા એ અજ્ઞને પણ, તે પછી નાંખી દો. ૧૧૨૪ ૪૦ ૧૧૦ ૨૬૦ ભગવત્કથિત શુભ જ્ઞાન નામે. આરમ્ભો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૨૫ અધ્યાય ૧૩ મો.-શ્રી ભગવાન-સત્ત્વ-રજ-અને તમ, એ ગુણો બુદ્ધિના એટલે પ્રકૃતિના છે, આત્માના નથી; એ સત્ત્વ ગુણ વડે, બીજા ગુણોના તમે નાશ કરો; અને અતિદશા આદિ સત્ત્વ ગુણના ભાગનો પણ, ઉપશમ આદિ સત્ત્વ ગુણના ભાગવડેજ; નાશ કરો. ૧૧૨૬ સાત્ત્વિક પદાર્થોના સેવન થઈ, સત્ત્વ ગુણ વધે છે; અને તે વધવાથી, ધર્મની પ્રવૃત્તિ થાય છે; એટલે આ રીતે વધેલા સત્ત્વ ગુણથી, પુરૂષને; મારી ભક્તિ રૂપ ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. ૧૧૨૭ અને સત્ત્વ ગુણ વધવાથી, પ્રાત્ન થયેલા તે ધર્મ, રજ ગુણ અને તમો ગુણોના નાશ કરે છે; અને તે જાનેના નાશ થવાથી, તેમના થઈ ઉત્પન્ન થનારા અધર્મો; તુલેજ નાશ થાય છે. ૧૧૨૮ આગમ (શ્રુતિ)-જ્ઞાન-સાકાર-દેશ-કાળ-કર્મ-જ-ગ-ધ્યાન-મંત્ર-અને સંસ્કાર-એ દશી વાંતાં; તણુ ગુણો વાળાં છે. ૧૧૨૯ તેઓમાંનાં; જેને જેને વિદ્યાનોએ, વખાણેલાં છે; તે સાત્ત્વિક છે; જેની નિંદા કરેલી

છે, તે તાપસ છે; અને જેને માટે કાંઈ બોલ્યા નથી; તે રાજસ છે. ૧૫૫ ॥ સત્ય યુજની દૃષ્ટિ થવા માટે, પુ રૂપે એ સર્વે વાંતા; સત્વિકનુજ સેવન કરવું જોઈએ; કેમકે તેમ કરવાથી, ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે; અને તે ધર્મ થકી, આ જન્મત રૂપે દેખાતા, દેવ પ્રદાર્યદિકનું દેખાવા પશું મરી જાય; સર્વે વ્યાપક આત્મ સ્વરૂપનું દર્શન થવા રૂપ જ્ઞાન, પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૫૬ ॥ વાંસના માંદો માંદો ધસાવાથી કૃત્તવ્ય થયેલો અગ્નિ, તે વાંસના આખા વનને માળી નાંખીને; પછી પોતે પશુ શમી જાય છે; તે રીતેજ, આ દેહવડે કૃત્તવ્ય થયેલું તે જ્ઞાન, યુજી થકી કૃત્તવ્ય થનારા દેહને-યુજીને-અને સર્વને બાળી નાંખીને; પછીથી પોતે પશુ શમી જાય છે. ૧૫૭-ઉદ્ધવ-હે કૃષ્ણ, વિષયો પશું કરીને મનુષ્યોને દુખજ આપનારા છે, એમ જાણવા છતાં; મનુષ્યો તેમને, કુતરાં-મધેમાં-અને બકરાંની પેટે; વારંવાર કેમ ભોગવતા દશે. ૧૫૮ ॥-શ્રીભગવાન-પ્રમત પુરૂષોને બ્યારે અહંકાર રૂપ અવિવેકની બુદ્ધિ થાય છે; સારે તેમના હૃદયમાં, બંધાર રજે યુજ પ્રવેશ કરે છે; અને તે રજે યુજથી તેમનું મન, વિહાર પામે છે. ૧૫૯ ॥ પછી તે સંકેપ કરનાર રજે યુજવાળા મનથી, એ દુષ્ટ

બુદ્ધિવાળા પુરૂષોને, વિષવાદિક યુજીનું ધ્યાન થઈને; સદન ન થઈ શકે એવી કામનાઓ, ઉત્પન્ન થાય છે. ૧૬૦ ॥ એમ તે અજ્ઞોદિય પુરૂષ, ક્યોને દુખ આપનાર જાણ્યા છતાં; રજેયુજના વેશથી જોઈ પામીને, કામનાઓના વચમાં જવાયકીય: કર્યો કરે છે. ૧૬૧ ॥ આ રીતેજ રજેયુજ અને તમેયુજથી, વિદ્યોને પશુ, બુદ્ધિના વિષેય તે જાણ છે; પશુ તેઓ આગસ સંહત થઈને, વારંવાર મનને રોકવાથી; અને દિવસોને વિશે, દોષો હોવાનું; ફરી ફરીને જોવાયકી, તેઓને વિશે આસક્તિવાળા થતા નથી. ૧૬૨ ॥ અને આ રીતે, મનને જેઓ એકદમ રોકી ન શકે; તેઓએ તે વખતે વખત સાવધાનપણથી, જાણ તથા આસન છતાં થઈને; મનને ધીમે ધીમે, મારા સ્વરૂપમાં લાવીને; છેવટે તેમાંજ અર્પણ કરી દેવું. (એટલે પાશું નીકળવા ન પામે, તે રીતે તેમાં રાખવું.) ૧૬૩ ॥ સર્વ દેવ પ્રદાર્યદિક જન્મતા વિષયોમાંથી; મનને જેથી લેઈને, સંપૂર્ણપણે મારા સ્વરૂપમાં, પેસાડી દેવું; તેનેજ મારા શિષ્ય સનકાદિકે "યોગ" એવું નામ આપેલું છે. ૧૬૪ ॥-ઉદ્ધવ-હે કૃષ્ણ, આમે એ યોગનો ઉપદેશ; સનકાદિકે, મારે, અને કેવા સ્વરૂપથી,

કમેવેષાંયદ્વદ્વા:પ્રચક્ષતે ॥ નિંદંતિતામસંયત્તદ્રાજસંતદુપેક્ષિતં ॥૫॥સાત્વિકાન્યેવસેવતપુમાન્સત્ત્વવિદ્વદ્યે ॥ તતોધર્મસ્તતોજ્ઞાનંયાવત્સ્મૃતિરપોહનં ॥૬॥ વેણુસંધર્ષજોદ્વિહિર્દગ્ધ્વાશામ્યતિતદ્ધનં ॥ એવંગુણવ્યત્યયજોદેહ:શામ્યતિતત્ક્રિય: ॥૭॥ ઉદ્ધવ૦વિદંતિમર્ત્યાપ્રાગેવાવિષયાન્પદમાપદાં ॥ તથાડપિમુંજતેકૃણતત્કયંશ્વચરાજવત્ ॥૮॥ શ્રીભગ૦અહમિત્યન્યથાબુદ્ધિ:પ્રમત્તસ્યયથાહદિ ॥ ઉત્સર્પતિરજોઘોરંતતોવૈકારિકંમન: ॥૯॥ રજોયુક્તસ્યમનસ:સંકલ્પ:સવિકલ્પક: ॥ તત:કામોગુણધ્યાનાહુ:સહ:સ્થાદ્દિદુર્મતે: ॥૧૦॥ કરોતિકામવશગ:કર્માણ્યવિજિતેંદ્રિય: ॥ દુ:સ્વોદર્કાણિસંપશ્યન્રજોવેગાવિમોહિત: ॥૧૧॥ રજસ્તમોઽભ્યાંયદપિવિદ્વાન્ચિક્ષિતધી:પુન: ॥ અતંદ્રિતોમનોયુંજન્દોષદૃષ્ટિર્નસજ્જતે ॥૧૨॥ અપ્રમત્તોડનુયુંજીતમનોમય્યર્પયન્શનૈ: ॥ અનિર્વિણ્ણોપથાકાલંજિતશ્વાસોજિતાસન: ॥૧૩॥ એતાવાન્યોગઆદિષ્ઠોમચ્છિપ્યૈ:સનકાદિભિ: ॥ સર્વતોમનઆકૃપ્યમય્યદ્વાવેશ્યતેયથા ॥૧૪॥ ઉદ્ધવ૦યદાત્વંસનકાદિભ્યોપેનરૂપેણકેશવ ॥ યોગમાદિષ્ટવાનેતદ્રૂપમિચ્છામિવેદિતું ॥૧૫॥ શ્રીભગ૦પુત્રાહિરણ્યગર્ભસ્યમાનસા:સનકાદય: ॥પપ્રચ્છુ:પિતરંસૂક્ષ્માંયોગસ્યૈકાંતિકીર્તિં ॥૧૬॥ સનકાદય૦ગુણેષ્વાવિશતેચેતોગુણાશ્વેતસિચપ્રભો ॥ કથમન્યોડન્યસંત્યાગોમુમુક્ષોરતિતિતીર્થો: ॥૧૭॥ શ્રીભગ૦એવંપૃષ્ઠોમહાદેવ:સ્વયંભૂર્ભૂતભાવન: ॥ ધ્યાનમાન:પ્રશ્નર્બીજંનાભ્યષદ્યતકર્મધો: ॥૧૮॥સમામાર્ચિતયદેવ:પ્રશ્નપારતિતીર્પયા ॥ તસ્યાહંહંસરૂપેણસકાશમગમંતદા ॥૧૯॥ દૃષ્ટ્વામાંતપવ્રજ્યન્ત્વાપાદામિવંદનં ॥ બ્રહ્માણમગ્રત:કૃત્વાપપ્રચ્છુ:કોમવાનિતિ ॥૨૦॥ હ્યહંહંમુનિભિ:પૃષ્ઠસ્તત્ત્વજિજ્ઞાસુભિસ્તદા ॥ યદવોચમહંતેઽયસ્તદુદ્ધવનિબોધમે ॥૨૧॥ વસ્તુનોયદ્યનાનાત્વમાત્મન:પ્રશ્નઈદંશ: ॥ કથંઘટેતવોવિપ્રાવત્કુર્વામેકઆશ્રય: ॥૨૨॥ પંચાત્મકેપુમૂતેષુસમાનેષુચવસ્તુત: ॥ કોમવાનિતિવ:પ્રશ્નોવાચારંભોત્યનર્થક: ॥૨૩॥ મનસાવચસાદૃષ્ટાગૃહ્યતેડન્યૈરર્પીદિયૈ: ॥ અહમેવનમતોડન્ય

આપેલો છે; તે જાણવાને, હું છત્તું. ૧૫૫-શ્રીભગવાન-હિરણ્યગર્ભ બ્રહ્માનાં મનથી કૃત્તવ્ય થયેલા, પુત્રા સનકાદિક; પોતાના પિતાને, યોગની સૂક્ષ્મ અને એકાંતિક ગતિ વિશે પૂછવું હતું કે. ૧૫૬-સનકાદિક-હે સમર્થ, યુજી એટલે વિષયોને વિશે, ચિત્ત પ્રવેશ કરે છે; અને તે યુજી ચિત્તને વિશે પ્રવેશ કરે છે; તો, એ વિષયોનું કલંચન કરવાને ઇચ્છનારા, અને મોક્ષની ઇચ્છવાળાઓએ; તેઓને એક બીજાથી સાગ, કેવી રીતે કરાવે; એટલે વિષયો ચિત્તમાં પ્રવેશ ન કરે, તથા ચિત્ત વિષયો તરફ ન દોડે; એમ કયે પ્રકારે કરવું. ૧૫૭-શ્રીભગવાન-સર્વ પ્રાણી પ્રદાર્યદિકને સજ્જનારા, એ મોટા દેવ બ્રહ્માને; તેઓએ આ રીતે પૂછવાથી, તેમણે ધણો વિચાર કરવા છતાં; પોતે કયો કરવાની બુદ્ધિવાળા, (એટલે રજેયુજની સુખ્યતાવાળા) હોવાથી; એ પ્રશ્ન કૃત્તવ્ય થવાના કરણને, સમજી શક્યા નહીં. ૧૫૮ ॥ એટલે તે પ્રશ્નને પાર પાગવાની ઇચ્છાથી, તેમણે માંડે ચિંતવન કર્યું; તેથી હું તુર્તજ હંસનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને, તેઓની પાસે ગયો. ૧૫૯ ॥ સારે મને દેખી, તેઓએ બ્રહ્માને આગળ કરી; પાસે આવી, મારા પગમાં પડીને; વંદન કરી,

મને પૂછ્યું કે. "તમે કાણ છો." ૧૬૦ ॥ હે ઉદ્ધવ, તત્ત્વજ્ઞાનની ઇચ્છાવાળા, એ મુનિઓએ; મને આ પ્રમાણે પૂછવાથી, મેં તેમને જે કહ્યું; તે, તમે મારાથી, સાંભળો. ૧૬૧ ॥ "હે વિદ્યા જે વસ્તુનાંજ આત્માને, અનેકાણું નથી; તો તમારો આ પ્રશ્નનો, પૂછનાર અને જવાબ આપનાર એને બુદ્ધા જાણવાનારો પ્રશ્ન, તે બંને; હું એકજ આત્મ સ્વરૂપના, આશ્રય રૂપ હોવાથી; થયો ઘટ્યો નથી. ૧૬૨ ॥ અને (બીજી રીતે શરીરના સંબંધથી તમે પૂછ્યા છે તો,) સમજાં પ્રાણી આદિકનાં શરીરો, પાંચ મહાભૂતોનાંજ બનેલાં હોવાથી; તે સર્વે સમાન, એટલે એક સરખાંજ હોવાથી; પશુ, "તમે કાણ" એવો તમારો પ્રશ્ન, રજા બોલવા માત્ર; અને અર્થ સંહતજ દરે છે. ૧૬૩ ॥ માટે તમે, ઉતાવળાજ જાણી કે મનથી-વાણીથી-દૃષ્ટિથી-અને બીજી દિવ્યોથી પશુ, જે જે જાણવામાં આવે છે; તે તે સવળા રૂપે, હું પોતેજ છું. અને મારા શિષ્યાવત્, બીજું કાંઈ, છેજ નહીં. ૧૬૪ ॥ હે પુત્ર, યુજી એટલે વિષયોને વિશે, જે ચિત્ત જાય છે; અને તે ચિત્તને વિશે, જે વિષયો પેસે છે; તે, એટલે ચિત્ત અને વિષયો બંનેનું આત્મસ્વરૂપ જાણવાનાં

પ્રાતાનાં શરીર એટલે ૩૫ છે. ॥ ૨૫ ॥ એટલા માટે, ચિત્તમાંથી ઉત્પન્ન થનારા યુક્તિ, અને યુક્તિનું વારંવાર સેવન કરવાથી, યુક્તિને વિશે જ્ઞાન છે ચિત્ત; એ બંને મારાં સ્વરૂપોને, તમે તમે. ॥ ૨૬ ॥ એટલે, તમે યુક્તિથી થનારી યુક્તિની વૃત્તિઓ, જ્ઞાન-સ્વરૂપ-અને શુદ્ધિ, થકી વિશ્લેષણ, ચોથી સાક્ષી-પણાની અવસ્થાથી, જેનો નિશ્ચય થાય છે, તેજ આત્મ સ્વરૂપ છે. અને તેને એ યુક્તિની વૃત્તિઓથી, સંસાર ૩૫ બંધન થાય છે; માટે એ ચોથી સાક્ષીપણાની અવસ્થામાં રહેલા, આત્મ સ્વરૂપને વિશે; એ યુક્તિને અને ચિત્તની વૃત્તિઓને, નાંખી દેખો; તમે, આ સંસાર ૩૫ બંધનનો, નાશ કરો. ॥ ૨૭-૨૮ ॥ વળી એ પુરુષાર્થથી પાડી નાંખનારું બંધન, દેહાત્માને અહંકાર વડેજ થાય છે; એટલા માટે, એ વાતને જાણનાર વિદ્વાન પુરુષો, એ ચોથી અવસ્થાવાળા આત્મ સ્વરૂપને વિશેજ સ્થિર થાય છે; અને પછી સંસાર થવા સંબંધીની ચિંતાને, તેઓ તમે છે. ॥ ૨૯ ॥ જ્યાં સુધી પુરુષને, દેવ પદાર્થાદિક, સત્ મનાવા

૩૫ અનેકપણાની યુક્તિ; પ્રસન્ન-અનુમાન-દનિદાસ-અને શાન્ત; એ મારે પ્રકારનાં પ્રમાણો; ૩૫, સુક્રિઓથી નિર્વૃત્ત ન થાય; જ્યાં સુધી તે સ્વપ્નને વિશે જાણણું કરેલાના શરૂઓ; આ જ્ઞાન અવસ્થામાં પણ, સ્વપ્ન-નેજ જ્ઞાનરો છે. ॥ ૩૦ ॥ એટલે આ અસત સ્વભાવવાળાં શરીરો-અને તેમના સંબંધમાં થયેલ બેડ, ગતિઓ, અને હેતુઓ ૩૫, સમજાવું; સર્વ વ્યાપક આત્મ સ્વરૂપથી, ભિન્ન નહીં છતાં; માત્ર સ્વપ્ન જાણવાની પેઠેજ તેને સતરૂપે; નોખું જાણવામાં આવે છે. ॥ ૩૧ ॥ ક્ષણિક સ્વભાવવાળા વિષયોને, જ્ઞાન અવસ્થામાં જે સર્વ દ્રવ્યોથી જોખવે છે; પ્રથમ દીકરા સરખા વિષયોને, જે સ્વપ્ન અવસ્થામાં મનવડે જોખવે છે; અને સર્વ વેપારને જે સુખિ અવસ્થામાં બંધ કરે છે. એમ ત્રણે યુક્તિની વૃત્તિઓ ૩૫, એ ત્રણે અવસ્થામાં; જે જ્ઞાનરો; અને સ્વપ્ન સખનાર, અન્યવડે એકજ હોય છે; તેજ દ્રવ્યોદિકના કષ્ટર આત્મા છે. ॥ ૩૨ ॥ એમ અનુમાનો તથા સત્પુરુષોના ઉપદેશથી; તરવો નિશ્ચય મારે વિશેજ (એટલે સર્વત્ર વ્યાપેલા મારા

દિતિબુદ્ધધ્વમંજસા ॥૨૪॥ ગુણેષ્વાવિશતેચેતોગુણાશ્વેતસિચપ્રજાઃ ॥ જીવસ્યદેહુમયંગુણાશ્વેતોમદાત્મનઃ ॥૨૫॥ ગુણેષુચાવિશ્ચિત્ત મમીક્ષણંગુણસેવયા ॥ ગુણાશ્વચિત્તપ્રભવાન્દ્રૂપમયંત્યજેત્ ॥૨૬॥ જાગ્રત્સ્વપ્નઃસુષુપ્તંચગુણતોબુદ્ધિવૃત્તયઃ ॥ તાસાંવિલક્ષણોજીવઃસાક્ષિ ત્વેનવિનિશ્ચિતઃ ॥૨૭॥ યર્હિસંસૃતિબંધોડયમાત્મનોગુણવૃત્તિદઃ ॥ માંયતુર્યેસ્થિતોજહ્યાત્યાગસ્તદ્રુણચેતસાં ॥૨૮॥ અહંકારકૃતંબંધમાત્મ નોર્યવિપર્યયં ॥ વિદ્વાન્નિર્વિદ્યસંસારચિંતાંતુર્યેસ્થિતસ્યજેત્ ॥૨૯॥ યાવન્નાનાર્યધીઃપુંસોનિવર્તેતયુક્તિભિઃ ॥ જાગર્ત્યપિસ્વપ્નઃસ્વપ્રેજાગ રણંયથા ॥૩૦॥ અસત્વાદાત્મનોડ્યેષાંભાવાનાંતત્કૃતાભિદા ॥ ગતયોહેતવશ્વાસ્યમૃષાસ્વપ્રદશોયથા ॥૩૧॥ યોજાગરેબહિરનુક્ષણધર્મિણો ડર્યાન્મુંકેસમસ્તકરણેર્હદિતસદક્ષાન્ ॥ સ્વપ્રેસુષુપ્તપસંહરતેસેકઃસ્મૃત્યન્વયાત્રિગુણવૃત્તિદર્શિદ્રિયેશઃ ॥૩૨॥ એવંવિમૃશ્યગુણતોમનસ રૂપવસ્થામન્માયયામયિકૃતાઈતિનિશ્ચિતાર્થાઃ ॥ સંછિદ્યહાર્દમનુમાનસદુક્તિતીક્ષ્ણજ્ઞાનાસિનાભજતમાડિલસંશયાધિં ॥૩૩॥ ઇક્ષેતત્રિ શ્રમમિદંમનસોવિલાસંદૃષ્ટવિનષ્ટમતિલોલમત્પ્રતચક્રં ॥ વિજ્ઞાનમૈકમુરુધેવવિભાતિમાયાસ્વપ્રસ્ત્રિધાગુણવિસર્ગકૃતોવિકલ્પઃ ॥૩૪॥ દૃષ્ટિસ્તત્ પ્રતિનિવર્ત્યનિવૃત્તતૃષ્ણાસ્તૂર્ણાંભવેન્નિજસુખાનુભવોનિરીહઃ ॥ સંદૃશ્યતેકચયદીદમવસ્તુબુદ્ધ્યાત્યક્તંબ્રમાયનભવેત્સ્મૃતિરાનિપાતાત્ ॥૩૫॥ દેહંચનશ્વરમવસ્થિતમુલ્થિતંવાસિદ્ધોનપડ્યતિયતોડ્યગમત્સ્વરૂપં ॥ દૈવાદપેતમુતદૈવશાદુર્લભાદોયથાપરિકૃતં ॥ દિવ્યદાંધઃ ॥૩૬॥ દેહોડ પિદૈવવશગઃસ્વલુકર્મયાવત્સ્વારંભકંપ્રતિસમીક્ષતેવસાસુઃ ॥ તંસપ્રપંચમધિરુઢસમાધિયોગઃસ્વાપ્રપુનર્નભજતેપ્રતિબુદ્ધવસ્તુઃ ॥૩૭॥ મયૈતદુ કંત્રોવિપ્રાગુહંયત્સાંસ્વયોગયોઃ ॥ જાનીતમાગતંયજ્ઞંયુષ્મદ્ધર્મવિવક્ષયા ॥૩૮॥ અહંયોગસ્યસાંસ્વસ્યસત્યસ્યર્તસ્યતેજસઃ ॥ પરાયણંદ્વિજ શ્રેષ્ઠાઃશ્રિયઃકીર્તેર્દમસ્યચ ॥૩૯॥ માંમજંતિગુણાઃસર્વેનિર્ગુણનિરપેક્ષકં ॥ સુહૃદંપ્રિયમત્માનંસામ્યાસંગાદયોગુણાઃ ॥૪૦॥ ઇતિમેછિન્ન સંદેહામુનયઃસનકાદયઃ ॥ સમાજયિત્વાપરયામક્ત્યાડગૃણતસંસ્તવૈઃ ॥૪૧॥ તૈરહંપૂજિતઃસમ્યક્સંસ્તુતઃપરમર્ષિભિઃ ॥ પ્રત્યેયાયસ્વકંધા

આત્મ સ્વરૂપ સિવાય, બીજું કંઈજ સતરૂપે નથી; એ રીતે કરવા ૩૫, જ્ઞાન ૩૫ તરવારને તીક્ષ્ણ કરી- તે તેવડે; સર્વ સંસારો ઉત્પન્ન થવા ૩૫, દુખોના સ્થાનક અહંકારને; છેદી નાંખીને; અને મારી માવાના યુક્તિ- થકી, મનની એ ત્રણે અવસ્થાઓ થયેલાનું, વિચારીને; તમે મનેજ બને. ॥ ૩૩ ॥ અને વિજ્ઞાન સ્વરૂપ હું એકલોજ, માવાના યુક્તિથી કલ્યાણના ત્રણ પ્રકારના વિસર્ગ રૂપે થયેલાનું; ઉપાડિયાના અજ્ઞાવાળી પેડે, દેખવામાં આવેને નાશ પાળી જવાનું; અને મનથી ઉત્પન્ન થયેલ, એટલે સ્વપ્ન જાણવા સરખું; આ જગત રૂપે, ધણી પ્રકારથી, દેખાતો થયેલાનું; તમે જાણો. ॥ ૩૪ ॥ તથા એ સમજા દેવ પદાર્થાદિકથી, નજરને પાછી વાળો; અને તૃષ્ણા સહિત, તથા આત્મ સ્વરૂપના અનુભવના સુખથી શાંત; તેમજ કામનાવાળાં કંઈ નહીં કરનારા, થાઓ. એટલે વસ્તુ રૂપે નહીં હોવાનું માનેલા, અને તજી દીધેલા; આ જગત ૩૫ દેવ પદાર્થાદિક જાણું દેહન અથવા સ્વપ્ન; તમને દેહ પડી જતા સુધી કદી પણ, થશેજ નહીં. ॥ ૩૫ ॥ આ રીતે સ્વરૂપનું જ્ઞાન થયેલા સિદ્ધ પુરુષો; આ નાશ પાળી જનારો દેહ, એટલો હોય-કેવો હોય-દેવ ગતિથી ત્યાંથી ચાલીને

બીજો દેહાણે ગયો હોય-અથવા પાછો સાંજ આવેલો હોય-નેહી; મહિરાના મદથી આંધળા થયેલાએ, પે- હેરેલાં જુગડાંની પેઠે; તેને, અજરજ પડતી નથી. ॥ ૩૬ ॥ અને એ દૈવાધીન દેહ પણ, તેનાં પોતાનાં પ્રારબ્ધ કર્મો પૂરાં થઈ રહેતા સુધીજ; દિવિઓ અને પ્રાણ સહિત ચોળી રહે છે. તથા એ દેહાદિક, દેવ પદાર્થાદિક ૩૫ સ્વપ્નને; એ તરવો જાણનારો, અને સમાધિ થયેલ મોખને પહોંચેલો સિદ્ધ પુરુષ; કરીવાર બજતોજ નથી. ॥ ૩૭ ॥ હે બ્રાહ્મણ, મેં તમને આ રીતે સાંખ્ય અને યોગનું રહસ્ય કહી સંભળાવ્યું; અને હું યજ્ઞ પુરુષ બગવાન પોતેજ, તમને ધર્મ શિખવવા માટે; આવેલાનું, તમે જાણો. ॥ ૩૮ ॥ હે શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણ, યોગનું-સાંખ્યનું-સત્યનું-રતનું-તેજનું-સક્ષીનું-કીર્તિનું-અને દમનું પણ-પરમ આશ્વ સ્થાન હુંજ છું. ॥ ૩૯ ॥ અને સમદૃષ્ટિ તથા અસંમ વિષે સર્વ યુક્તિ, રૂપે પણ હું; નિયંત્ર-અપેક્ષા સહિત-સર્વેનો સુહૃદ-સર્વેનો પ્રિય-અને સર્વેનો આત્મા, પોતેજ છું; એમ જાણો. ॥ ૪૦ ॥ એ પ્રમાણે સંદેહ કાપી નાંખેલાં સન- કાદિક મુનિઓ; પડીથી પરમ બક્ષિ સહિત સ્વતંત્રરૂડે, મારી સ્તુતિ કરીને; મારો સત્કાર કર્યો. ॥ ૪૧ ॥ અને

અહ્યા સહિત એ મોટા રિપોઝિટો સ્તુતિ અને સંપૂર્ણ રીતે પૂર્ણ કરેલા; હું, તેમના બેતાં બેતાંમાં, પોતાના સ્વધામને વિશે પાછો ગયો. ૧૪૨૧૫૦૫૦૦ ૨૬૦ હંસસ્વરૂપે સનકાદિકને કહેલું જ્ઞાન નામે તેરમો અંક. ૧૧૩૩

અધ્યાય ૧૪ એ—હિંદુ-હે કાશ્ય, કલ્યાણનાં સાધનો પશું હોવાનું વેદવાદીઓ કહે છે; નો ને જાણી મુખ્ય છે; કે અમુકની જેરદાજીમાં, અમુક મુખ્ય મુખ્ય છે; અથવા એક બીજાથી ચલતાં હોયને, તેમાં કોઈ એક જ મુખ્ય છે; ને કહો; ૧૧૩૩ હે સ્વામી, જેથી સર્વના સંગને તજીને, આપના વિશેષ મનને પેસાડી દેવાનું થાય; એવો એક ભક્તિ યોગજ, બીજા કસાની અપેક્ષા નહીં રાખનાર હોવાનું; નો આપ કહી મયા છે. ૧૧૩૩—શ્રીભગવાન—જેમાં ધર્મ નામનું મારું સ્વરૂપ રહેલું છે, તે; કાલે કરીને પ્રથમ થતાં નાશ પામી ગયેલી વેદ વાણી શરીયાર બદલાએ તેમના પુત્રો મનુ અને ધન્યવનિઓને, જે પ્રથમ કહેલા પ્રમાણેની જ કહી હતી; અને તે બૃહુ આદિ પ્રગ્ન જ્ઞાતિઓ વિગેરે થકી, સાત મોટા અલ્પ રિપોઝિટોએ યુદ્ધ કરી હતી. ૧૧૪૩

અને તેઓ ગદ્યા તેમના પુત્રો, પિતૃઓ-દેવતાઓ-દાનવો-યક્ષો-મનુષ્યો-સિદ્ધો-નૅષવો-વિલાપશ-ચારણો-દિદેવ-કિનર-નાગ-રાક્ષસ-અને કિપુરુષ આદિ લેખને; સત્વશુભી, રન્ને શુભી, અને તમે શુભી પ્રકૃતિઓ સર્વેને; તે વેદવાણી લોકને વિશે, પ્રાપ્ત થયેલી છે. ૧૧૫-૬૩ તેથી એ ધણા પ્રકરના અર્થને સ્વચ્ચતારી, વેદ વાણીને અર્થ; પોત પોતાની મતિ પ્રમાણે અને પોત પોતાની પ્રકૃતિ મુજબ; સર્વે જણ, જુદો જુદો કરવા લાગેલા છે. ૧૧૭૩ એ પ્રમાણે પ્રકૃતિની વિચિત્રતાથી, માણસોની બુદ્ધિ ભેદ પામતી જાયને; કાલે કરીને; પરપરાથી, કેટલાએકની બુદ્ધિ, અવગે ગામે પાખંડ મનમાં પ્રવાર્તે છે. ૧૧૮૩ અને એટલા માટેજ, હે ઉદ્ધવ, મારી માયાથી મોઢ પામેલી, બુદ્ધિવાળા એ પુરુષો; પોત પોતાના પ્રારબ્ધકર્મવડે થતી, રૂચી મુજબ; કલ્યાણનાં સાધનો, અનેક હોવાનું; જતાવે છે. ૧૧૯૩ કોઈ લોકો (ગિમાંસકો) ધર્મને-બીજા (સાહિત્યવાળા)ઓ વશને- (વાતસાપનાદિક) કામને-યોગ શાસ્ત્રવાળા) સત્ય, દમ, અને શમને-(રાજાનીતિવાળા) ઐશ્વર્યને-તથા બીજાઓ,

મપશ્યતઃપરમેષ્ઠિનઃ ॥૪૨॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેएकादशस्कंधेहंसोक्तज्ञाननामेत्रयोदशोऽध्यायः ॥૧૩॥

उद्धव०वदंतिकृष्णश्रेयांसिबहूनिब्रह्मवादिनः ॥ तेषांविकल्पमाधान्यमुताहोएकमुच्यते ॥१॥ भवतोदाहृतःस्वामिन्भक्तियोगोऽनपेक्षितः॥ निरस्यसर्वतःसंगंयेनत्वय्यविशेन्मनः ॥२॥ श्रीभग०कालेननष्टाप्रलयेवाणीयंवेदसंज्ञिता॥मयादौब्रह्मणेप्रोक्ताधर्मोयस्यामदात्मकः॥३॥ तेनप्रोक्ताचपुत्रायमनवेपूर्वजायसा ॥ ततोभृग्वादयोऽगृह्णन्सप्तब्रह्ममहर्षयः॥४॥ तेभ्यःपितृभ्यस्तत्पुत्रादेवदानवगुह्यकाः मनुष्याःसिद्ध गंधर्वाःसविद्याधरचारणाः॥५॥ किंदेवाःकिन्नरानागारक्षःकिंपुरुषादयः॥ बह्व्यस्तेषांप्रकृतयोरजःसत्त्वतमोभुवः॥६॥ याभिर्भूतानिभिद्यंतैभू तानांमतयस्तथा॥ यथाप्रकृतिसर्वेषांचित्रावाचःस्त्रवंतिहि ॥७॥ एवंप्रकृतिवैचित्र्याद्भियंतैमतयोनृणां॥ पारंपर्येणकेषांचित्पा दंतः॥८॥ मन्मायामोहितधियःपुरुषाःपुरुषर्षभ॥ श्रेयोवदंत्यनेकांतंयथाकर्मयथारुचि॥९॥ धर्ममेकेयशश्चान्येकामंसत्यंदमंशमं॥अन्येवदंति स्वार्थंवाऐश्वर्यंत्यागभोजनं॥ केचिद्यज्ञतपोदानंव्रतानिनियमान्यमान्॥१०॥ आद्यंतवंतएवेषांलोकाःकर्मविनिर्मिताः॥ दुःखोदकास्तमोनि ष्ठाःक्षुद्रानंदाःशुचाऽर्पिताः॥११॥ मय्यर्पितात्मनःसंयनिरपेक्षस्यसर्वतः ॥ मयात्मनासुखंयत्तत्कुतःस्याद्विषयात्मनां ॥१२॥ अकिंचनस्य दांतस्यशांतस्यसमचेतसः॥मयासंतुष्टमनसःसर्वाःसुखमयादिशः॥१३॥ नपारमेष्ठ्यंनमहेंद्रधिष्ण्यंनसार्वभौमंनरसाधिपत्यं॥नयोगसिद्धीर पुनर्भवंवामय्यर्पितात्मेच्छतिमद्दिनाऽन्यत्॥१४॥ नतयामेप्रियतमआत्मयोनिर्नशंकरः ॥ नचरंद्दृष्टो नश्रीर्नैवात्माचयथाभवान् ॥१५॥ निरपेक्षमुनिंशांतंनिर्वैरंसमदर्शनं ॥ अनुब्रजाम्यहंनित्यंपूयेत्येत्तंघ्निर्रेणुभिः॥१६॥ निष्किंचनामय्यनुरक्तचेतसःशांतामहांतोऽखिलजीवव त्सलाः॥ कामैरनालब्धधियोजुषंतियत्तत्रैरपेक्ष्यंनविदुःसुखंमम ॥१७॥ बाह्यमानोऽपिहृदोर्द्वैरैरजितेंद्रियः॥ प्रायःप्रगल्भयामक्तयावि षयैर्नाभिभूयते ॥१८॥ यथाऽग्निःसुहृद्वाह्निःकरोत्येधांसिभस्मसात् ॥ तथामद्विषयामक्तिरुद्धवैर्नांसिकृत्स्नशः ॥१९॥ नसाधयतिमांयोगो

સ્વજનાદિકના લાગને-દાનને-વગર-નપતે-વ્રતને-નિયમોને-અને ધર્મોને પણ-પુરુષાર્થ આપનાર, એટલે કલ્યાણનાં સાધનોરૂપ હોવાનું; કહે છે. ૧૧૨૩ પણ એ સધળાંઓ થકી, મળવાના સ્વર્ગાદિક લોક; આદિ અંતરવાળા-કામો-વડે ઉત્પન્ન થયેલા-દુઃખોને ઉત્પન્ન કરનારા-મોઢ કામવનારા-અલ્પ આનંદવાળા-અને શોક આપનારાજ; છે. ૧૧૨૩ તેથી હે સભ્ય, સર્વગાંથી અપેક્ષા રહિત થઈને, મારામાંજ મન રાખેલા પુરુષોને; મારા આત્મ સ્વરૂપ થકી, જે સુખ મળે છે; તેનું સુખ, એ વિષયાદિકમાં બુદ્ધિવાળાઓને આંધીજ મળે ૧૧૨૩ વળી અર્કિચન-કલ્યાણવાળા-શુભદ્રિય-શાંત-સમ દૃષ્ટિવાળા-અને મારે વિશે મન રાખવાવડેજ સંતોષ પામેલા પુરુષોને તો, સર્વે દિશાઓ મુખમયજ હોય છે. ૧૧૩૩ તેમજ એ મારે વિશે મન રાખેલા પુરુષો, અલ્પાના પદને-ઉંચડના ઉંચડનને-ચક્રવર્તી રાજ્યને-પાતાળના રાજ્યને-યોગની સિદ્ધિઓને-જન્મ મરણ મટવાને-તથા મારા શિવાય બીજા કશાને પણ; ઇચ્છતાજ નથી. ૧૧૩૪ અને મને પણ, જેવા તમે અતિ પ્રિય છો, તેવા અલ્પા અને સદાશિવ પણ પ્રિય નથી; તેમજ મને સંકર્ષણ-લક્ષ્મીજ-અને મારો પેતાનો દેહ પણ; તેવો પ્રિય

નથીજ. ૧૧૫૩ કેમકે તે, અપેક્ષા વિનાના-મૌન વ્રતવાળા-શાંત-વૈર રહિત-અને સમદૃષ્ટિવાળા (તમ સરખા) પુરુષોની પાછળ પાછળ, તેના ચરણની રક્તથી પવિત્ર થવા માટે; હું, હમેશાંજ આશ્વા કરું છું. ૧૧૬૩ અને તે અર્કિચન-મારામાં લાગેલા મનવાળા-શાંત-મહાત્મા-સર્વ પ્રાણી ઉપર પ્રિતિવાળા-અને કામનાઓ થકી બુદ્ધિ નહીં બગડતાં, અપેક્ષા રહિત થયેલા, સત્પુરુષો પણ; મારા સ્વરૂપ શિવાય બીજા કશાને, સુખરૂપ જન્યુતાન નથી. ૧૧૭૩ અને જે મારી ભક્તિ કરનારા હોવા છતાં, શુભદ્રિય નથી હોતા; તેઓએ તો, વિષયાદિક થકી આશ થાય છે ખરો; પણ વિશેષ કરીને, મારી ભક્તિના પ્રભાવથીજ, તેમને; તે વિષયો, પરાજય પમાડી શકતા નથી. ૧૧૮૩ હે ઉદ્ધવ, મોટી જવાળાઓવાળો અગ્નિ; લાકડાંના મોટા ટગકાને બાળીને, રાખોડી કરી નાંખવાની પેટ, મારે વિશેની ભક્તિ; તેઓનાં સધળાં પાપોને. બાળી નાંખે છે. ૧૧૯૩ અને એ મારે વિશેની, વૃદ્ધિ પામેલી ભક્તિ થકી; હું જેવો, વશ થાઉં છું; તેવો, સાંખ્યથી-ધર્મથી-સ્વાધ્યાયથી-તપથી-અને લામથી પણ; વશ થતો નથીજ. ૧૨૦૩ હું શ્રદ્ધાવાળા સત્પુરુષોનો પ્રિય અને આત્મા; ૧૨૧

એક ભક્તિ થયીજ, વશ થઈ શકું; અને જન્મવડે થયેલા અંકાળ પણ, એવી મારે વિશે કરેલી ભક્તિ થયી; પવિત્ર થઈ જાય છે. ૧૧૨૧ ॥ પણ સભ અને દયા સહિત આચરેલાં ધર્મ, અને તપવડે પ્રેરેલું જ્ઞાન; એ વિશે કરુંએ, મારી ભક્તિ વિનાના મનુષ્યોને; સંપૂર્ણ પણ પવિત્ર કરવાને, સમર્થ થતાં નથી. ૧૧૨૨ ॥ વળી કવાડ: કલાં થાય-મન પિંગળી જાય-અને આનંદનાં આસુ આવે-એવી ભક્તિ પ્રાપ્ત થવાવિના, અંત:કરણ તે કેવી રીતે શુદ્ધ થાય? ૧૧૨૩ ॥ તથા મદ મદ વાણી બેલનારો-પ્રેમજેલા મનવાલો-અને કાષ્ટવાર રૂને, હસે, આશ, અને નામે, જેમ વારંવાર લાજ તણે કરનારો; મારી ભક્તિવાળો પુરુષ તો, શોક માત્રને પવિત્ર કરે છે. ૧૧૨૪ ॥ અને અગ્નિના તાપથી મેલ તણેલું સોનું, પોતાના અશ સ્વરૂપને પામે છે; તે રીતેજ મારો ભક્તિ યોગ કરનારો પુરુષની, કર્મ વાસનાઓ તો જળી જઈને; તે મારા આત્મ સ્વરૂપનેજ પામે છે. ૧૧૨૫ ॥ મન

જેમ જેમ, મારી પવિત્ર કથાઓના અવણ અને શીર્ષન થઈ, શુદ્ધ થતું જાય છે; તેમ તેમ, આંખમાં અંજન આંજીસાતી પેટે, સુદૃઢ વસ્તુરૂપ આત્મ સ્વરૂપને; તે જોતું જાય છે. ૧૧૨૬ ॥ અને એજ મન જેમ વિષયોનું ધ્યાન કરવા થકી વિષયોમાં આસક્ત થતું જાય છે, તેમ મારું ધ્યાન કરવા થકી મારે વિશે પણ તદ્દલીન જની જાય છે. ૧૧૨૭ ॥ એટલા માટે તમે, અસત્ અને સ્વપ્નના અનોર્થ સરખા, વિષયાદિકનો ત્યાગ કરીને; મારે વિશેની પ્રીતિ થઈ, પવિત્ર થયેલા જાનને; મારામાંજ સખે. ૧૧૨૮ ॥ અને હૃદિઆત એવા તમે, સ્ત્રીઓના તથા સ્ત્રી સંગીઓના સંગને: દુસ્થીજ તણે, અઠમકો વિનાના એકાંત સ્થાનમાં બેસી; આજમ રહિત થઈને, મારું ધ્યાન કરો. ૧૧૨૯ ॥ કેમકે પુરુષોને, જેવું જંબન અને કંથેશો; સ્ત્રીઓના અને સ્ત્રી સંગીઓના સંગથકી થાય છે, તેવું જીભ કસાથી પણ થતું નથી. ૧૧૩૦ ॥ -ઉદ્ધવ-હે કમળનેત્ર ભગવાન, આપના,

નસાંસ્વંધર્મઉદ્ભવ ॥ નસ્વાધ્યાયસ્તપસ્ત્યાગોયથાભક્તિર્મમોર્જિતા ॥૨૦॥ ભક્ત્યાહમેકયાગ્રાહ્ય:શ્રદ્ધયાત્માપ્રિય:સતાં ॥ ભક્તિ:પુનાતિમન્નિ
ષ્ટાશ્વપાકાનપિસંભવાત્ ॥૨૧॥ ધર્મ:સત્યદયોપેતોવિદ્યાવાતપસાન્વિતા ॥ મદ્ભક્ત્યાપેતમાત્માનંનસમ્યક્પુનાતિહિ ॥૨૨॥ કથંવિનારોમહર્ષ
દ્રવતાચેતસાવિના ॥ વિનાનંદાશ્રુકલયાશુદ્ધેદ્ભક્ત્યાવિનાશય: ॥૨૩॥ વાગ્મદ્ગદ્ગદાદવતેપસ્યચિત્તંરુદત્યમીક્ષ્ણંહસાતિક્કચિચ્ચ ॥ વિલજ્જડદ્વાય
તિનૃત્યતેચમદ્ભક્તિયુક્તોભુવનંપુનાતિ ॥૨૪॥ યથાઽગ્નિનાહેમમલંજહાતિધ્માતંપુન:સ્વંભજતેસ્વરૂપં ॥ આત્માચકર્માનુશયંવિધુષમદ્ભક્તિયોગે
નભજત્યયોમામ્ ॥૨૫॥ યથાયથાત્માપરિમૃજ્યતેઽસૌમત્પુણ્ણયાશ્રવણાભિધાનૈ: ॥ તથાતથાપશ્યતિવસ્તુસૂક્ષ્મંચક્ષુર્યથૈવાંજનસંપ્રયુક્તં ૨૬
વિષયાન્ધ્યાયતશ્ચિત્તંવિષયેષુવિષજ્જતે ॥ મામનુસ્મરતશ્ચિત્તંમય્યેવપ્રવિલીયતે ॥૨૭॥ તસ્માદસદમિધ્યાનંયથાસ્વપ્નમનોરથં ॥ દ્વિત્વામયિસ
માધત્સ્વમનોમદ્ભાવમાવિતં ॥૨૮॥ સ્ત્રીણાંસ્ત્રીસંગિનાંસંગંત્યક્તાદૂરતઆત્મવાન્ ॥ ક્ષેમેવિવિક્તઆસીનશ્ચિતયેન્મામતંદ્વિત: ॥૨૯॥ નતથાઽ
સ્યમંવેત્કેશોબંધશ્ચ ન્યપ્રસંગત: ॥ યોષિત્સંગાદ્યથાપુંસોયથાતત્સંગિસંગત: ॥૩૦॥ ઉદ્ભવંયથાત્વામરવિંદાક્ષયાદ્દશંવાયદાત્મકં ॥ ધ્યાયેન્મુ
મુક્ષુરેતન્મેધ્યાનંમેવક્તુમર્હસિ ॥૩૧॥ શ્રીભગ૦સમઆસનઅસીન:સમકાયોયથાસુખં ॥ હસ્તાવુત્સંગઆધાયસ્વનાસાઽગ્રકૃતેક્ષણ: ॥૩૨॥ પ્રા
ણસ્પશોધયેન્માર્ગેપૂરકુંભકરેચકૈ: ॥ વિપર્યયેનાપિશનૈરભ્યસેન્નિર્જિતેંદ્રિય: ॥૩૩॥ હૃદયવિચ્છિન્નમૌકારંઘંટાનાદંબિસોર્ણવત્ ॥ પ્રાણેનોદાર્ય
તત્રાથપુન:સંવેશયેત્સ્વરં ॥૩૪॥ એવંપ્રણવસંયુક્તંપ્રાણમેવસમભ્યસેત્ ॥ દશકૃત્વાસ્ત્રિષવણંમાસાદર્વાગ્જિતાનિલ: ॥૩૫॥ હૃત્પુંડરીકમંતસ્થમ્
ધ્વનાલમધોમુખં ॥ ધ્યાત્વોર્ધ્વમુખમુન્નિદ્રમષ્ટપત્રંસકર્ણિકં ॥૩૬॥ કર્ણિકાયાંન્યસેત્સૂર્યસોમાગ્રીનુત્તરોત્તરં ॥ વન્દિમધ્યેસ્મરેદૂપંમમૈતદ્વાન
મંગલં ॥૩૭॥ સમંપ્રશાંતંસુમુખંદીર્ઘચારુચતુર્ભુજં ॥ સુચારુસુંદરગ્રીવંસુકપોલંઘુચિરિમતં ॥૩૮॥ સમાનકર્ણવિન્યસ્તસ્ફુરન્મકરકુંડલં
॥ હેમાંબરંઘનશ્યામંશ્રીવત્સશ્રીનિકેતનં ॥૩૯॥ શંખચક્રગદાપદ્મવનમાલાવિભૂષિતં ॥ નૂપુરૈર્વિલસત્પાદંકૌસ્તુભપ્રભયાયુતં ॥૪૦॥ યુમ
ત્કિરીટકટકટિસૂત્રાંગદાયુતં ॥ સર્વાંગસુંદરંહૃદયંપ્રસાદસુમુખેક્ષણં ॥૪૧॥ સુકુમારમભિધ્યાયેત્સર્વાંગેષુમનોદધત્ ॥ ઇંદ્રિયાર્ણીંદ્રિયાર્થે

કેવા સ્વરૂપનું-કેવી રીતે-અને કેના સરખું ધ્યાન-સુગુણ શોકો કરે છે; તે અને કહેવાને આપ યોગ છે. ૧૧૩૧ ॥ -શ્રી-
ભગવાન-સરખા આસન ઉપર બેસીને; અને જે રીતે સુખથી બેસાય, એમ શરીરને સમાન રાખીને; બેઠે દાથ
બેળામાં થઈ, નજર પોતાના નાકની અણી સામે રાખવી. ૧૧૩૨ ॥ અને પૂરક-કુંભક-તથા રેગકના ક્રમથી,
આથવા એથી ઉલટા ક્રમથી: પ્રાણવાયુના માર્ગનું સૌધન કરતાં, હૃદયે થઈને; ધીમે ધીમે મારું ધ્યાન
કરવાનો, અભ્યાસ કરવો. ૧૧૩૩ ॥ કમળના નાળમાં રહેલ, છણા તંતુ સરખો; અને ઘંટડીના જેવા અવાજ
વાળો, અવિનિષ્ઠ આંકારનો નાદ, હૃદયને વિશે રહેલો છે; તે સ્વરને પ્રાણવાયુની સાથે, ઉપર તાળવા પર્વત
ચઢાવીને; અને સાંધી પાછો નીચે, શુદ્ધ પર્વત ઉતારીને; રીંછી હૃદયને વિશે લાવીને, સાં રચાવન કરવો.
૧૧૩૪ ॥ એ રીતે કરેલ સવાર-સાંજ-અને મધ્યાન-ત્રણે કાળ; દશકલવાર આંકર સહિત, પ્રાણ વાયુનો
અભ્યાસ, (પ્રાણાધ્યાસ) કરવાથી; પુરુષ એક થઈને, પ્રાણવાયુને જોઈ છે. ૧૧૩૫ ॥ (એ રીતે ધ્યાન કરવાની

રીતિ કહીને, હવે ધ્યાન કરવાનું સ્વરૂપ બતાવે છે.) હૃદયની અંદર રહેલા, ઉપર નાળ અને નીચે સુખવાળા
કમળનું; તે, ઉપર સુખ ઉપડીને, આદ પાદમાં તથા વચેની દોડી સહિત હોય; એમ ધ્યેતવન કરવું. ૧૧૩૬ ॥
અને તે વચેની દોડીમાં, પ્રથમ સૂર્ય-તેવા ઉપરને બાજે ચંદ્રના-અને તેનાથી ઉપરના બાજમાં અગ્નિનું-રચાવન
કરવું. અને તે અગ્નિની વચમાં, મારા નીચે પ્રમાણેના મંચળકારી સ્વરૂપને, રચાવન કરીને; તેનું ધ્યાન કરવું.
૧૧૩૭ ॥ એજ અવયવો વાળુ-અર્થિ સ્થાન-સારા મુખવાળું-સાંધા અને શોભતા ચાર દાથવાળું-સારા રૂપવાળું-
શુંદર મળુ, ગાલ, અને દસવાળું-૧૧૩૮ ॥ સરખાં અને અપ્રકૃતાં મહારૂપિત કુંડલોવાળું-સોના જેવાં પીળાં
વચ્ચે પેઢેરેલું-વસ્ત્રાદ જેવું રચાવ-અને શ્રીવત્સ તથા લક્ષ્મીના સ્થાનરૂપ-૧૧૩૯ ॥ શંખ, ચક્ર, ગદા, અને
વનમાળા ધારણ કરેલું-પગમાં મોઝાતાં ઝંઝરવાળું-ફેરતુઅણીથી પ્રકાશતું-૧૧૪૦ ॥ ચક્રકો મુખટ, કહાં, કંઠેરો,
અને બીજાં ધરણીથી સજ્જમારેલું-સર્વ અંગોથી શુંદર-મનને આનંદ પમાડનારું-અને પ્રસન્ન મુખ તથા આંખો-

પરે શોભતું-૧૪૧૧ એવા મારા સુકુમાર સ્વરૂપનું, સર્વ અંગોને વિશે મન લગાડીને; ધ્યાન કરું; એમ ખીર પુરૂષે જુદીની સહાયતાથી, ઉદ્ધવાદિને ઉદ્ધિયોના વિષયો થઈ, તથા મનને સર્વ યદી; આકર્ષણ કરીને, એટલે પાછાં જાણીને; તેવા મનને મારે વિશે, સ્થાપન કરું. ૧૪૨૧ પછી એ મારાં સર્વ અંગોમાં સ્થાપન થયેલા તે મનને, સાંધી એવી લેઈને; મારા સારી રીતે હસતા અને પ્રસન્નતાવાળા મુખમાં; એકત્રપણે, ધારણ કરીને; બીજા અંગોના ધ્યાનને, છોડી દેવું. ૧૪૩ ૥ એ રીતે તે સ્થાનમાં મન સ્થીર થવા પછી તેને, સાંધી પણ કાઢી લેઈને; આકાશ સરખા, મારા આત્મ સ્વરૂપ નિરાકાર તત્ત્વમાં તેને ધારણ કરું; અને પછીથી એ સ્વરૂપનો પણ, લાગ કરીને; મારા વિશેજ, સ્થાપન થઈ; કશાનું પણ, ચિંતનન કરું નહીં. ૧૪૪ ૥ એ રીતે એકાગ્ર જુદી થયેલો તે પોતેજ, જ્યોતિમાં જ્યોતિ ગળી ગયેલાની પેઠે; પોતાને વિશે મને જુએ છે. અને મારા વિશે, સર્વ પ્રાણી આદિકને; જુએ છે. ૧૪૫ ૥ આ રીતે સાહે તોત્રધ્યાન કરનારા, યોગીના મનમાં રહેલા; દ્રવ્ય-ગુણ-અને ક્રિયાત્રી જગ, નાશ પામીને; (એટલે પદાર્થાદિક દ્રવ્યો, તથા ગુણોદ્રિયોવડે ગુણથતું

તે, અને કર્મોદ્રિયોવડે ક્રિયાઓ થતી, તે; એ સર્વ જગ રૂપ દેખાતું, ગિથ્યા હોવાનુંજ સમાવડાને;) તે યોગી કનાવળાજ; મારા નિર્વાણ પદને પામે છે. ૧૪૬ ૥ છત્રીથી આઠ અંગ રહેલું કલ્યાણનું સંધન અને ધ્યાન કરવાનું સ્વરૂપ નામે યોગનો અધ્યાય સંપૂર્ણ ૧૪૭ ૥

અધ્યાય. ૧૫ એ-શ્રીશુક-એ રીતે મારે વિશે મન રાખનારા, અને ઉદ્ધિયો, મન તથા જાનને, જનનારા; યોગીની પાસે, સિદ્ધિઓ પોતાની મેળેજ, આવીને ઉભી રહે છે. ૧ ૥—ઉદ્ધવ-હે અમ્મન, સિદ્ધિઓ કેટલા પ્રકારની છે; અને કયા કયા પ્રકારની ધારણાઓવડે, કઈ કઈ સિદ્ધિઓ, યોગીઓની પાસે આવતીને ખડી થાય છે; તે સર્વ સિદ્ધિઓને આપનાર આપ, બગવાન; મને કહે. ૧૨ ૥—શ્રીશુકવાન-યોગની ધારણાઓથી પ્રાપ્ત થનારી, અગદ સિદ્ધિઓ કહેવ છે; તેમાંની આઠ તો નિશેષ કરીને, મારાસ્વરૂપ સાથે સંપૂર્ણ રાખનારી છે; અને પાડીની દશ, યુગોના હેતુ રૂપ; એટલે સત્તા પ્રયાણમાં, બીજા યોગી-ઓને પ્રાપ્ત થઈ શકે; એવી છે. ૧૩ ૥ “અભિમા”-“મહીમા”-અને-“લધિમા”-એ ત્રણ શરીર, નાદનું-મેહું

મ્યોમનસાકૃષ્યતન્મનઃ ॥ બુદ્ધ્યાસારથિનાધીરઃપ્રણયેન્મયિસર્વતઃ॥૪૨॥ તત્સર્વવ્યાપકંચિત્તમાકૃષ્યેકત્રધારયેત્ ॥ નાન્યાનિચિંતયેદ્ભૂયઃ સુસ્મિતંભાવયેન્મુખં ॥૪૩॥ તત્રલબ્ધપદંચિત્તમાકૃષ્યવ્યોમ્નિધારયેત્ ॥તત્ત્વત્કામદારોહોનર્કિંચિદપિચિંતયેત્ ॥૪૪॥ એવંસમાહિતમતિર્મામેવાત્માનમાત્માનિ ॥ વિચષ્ટેમયિસર્વાત્મન્જ્યોતિર્જ્યોતિષિસંયુતં ॥૪૫॥ ધ્યાનેનેત્યંસુર્તીત્રેણયુંજતોયોગિનોમનઃ ॥ સંયાસ્યત્યાગુનિર્વાણંદ્રવ્યજ્ઞાનક્રિયાશ્રમઃ ॥૪૬॥ ૬૦મા૦મ૦૬૦ભગવદુદ્ધવસંવાદેચતુર્દશોધ્યાયઃ ॥૧૪॥ શ્રીભગ૦જિતેંદિયસ્યયુક્તસ્યજિતસ્વાસસ્યયોગિનઃ ॥ મયિધારયતથ્વેતઉપતિષ્ઠતિસિદ્ધયઃ ॥૧॥ ઉદ્ધવ૦કયાધારણયાકાસ્વિત્કથંવાસિદ્ધિરચ્યુત ॥કતિવાસિદ્ધયોબ્રૂહિયોગિનાંસિદ્ધિદોભવાન્ ॥૨॥ શ્રીભગ૦સિદ્ધયોઽષ્ટાદશપ્રોક્તાધારણાયોગપારંગૈઃ ॥ તાસામષ્ઠૌમત્પધાનાદશૈવગુણહેતવઃ ॥૩॥ અણિમામહિમામૂર્તેર્લઘિમાપ્રાપ્તિરિંદિયૈઃ ॥ પ્રાકાશ્યંશ્રુતદૃષ્ટેષુશક્તિપ્રેરણમીશિતા ॥૪॥ ગુણેષ્વસંગોવશિતાયત્કામસ્તદવસ્યતિ ॥ એતામેસિદ્ધયઃસૌમ્યઅષ્ટાવૌત્પત્તિકામતાઃ ॥૫॥ અનૂર્મિમત્ત્વંદેહેઽસ્મિન્દૂરશ્રવણદર્શનં ॥ મનોજવઃકામરૂપંપરકાયપ્રવેશનં ॥૬॥ સ્વચ્છંદમૃત્યુર્દેવાનાંસહક્રીડાનુદર્શનં ॥ યથાસંકલ્પસંસિદ્ધિરાજ્ઞાઽપ્રતિહતાગતિઃ ॥૭॥ ત્રિકાલજ્ઞત્વમદ્વંદ્વંપરચિત્તાદ્યભિજ્ઞતા ॥ અંગ્યર્કીંબુવિષાદીનાંપ્રતિષ્ઠંભોઽપરાજયઃ ॥૮॥ એતાશ્રોહેશતઃ પ્રોક્તાયોગધારણાસિદ્ધયઃ ॥ યથાધારણયાયાસ્યાદ્યથાવાસ્યાન્નિબોધમે ॥૯॥ ભૂતસૂક્ષ્માત્માનિમયિતન્માત્વંધારયેન્મનઃ ॥ અણિમાનમવાપ્નોતિ તન્માત્રોપાસકોમમ ॥૧૦॥ મહત્યાત્મન્મયિપરેયથાસંસ્થંમનોદધત્ ॥ મહિમાનમવાપ્નોતિભૂતાનાંચપૃથક્પૃથક્ ॥૧૧॥ પરમાણુમયેચિતં ભૂતાનાંમયિરંજયન્ ॥ કાલસૂક્ષ્માર્થતાંયોગીલઘિમાનમવાપ્નુયાત્ ॥૧૨॥ ધારયન્મય્યદંતત્ત્વેમનોવૈકારિકેઽસ્થિલં ॥ સર્વેંદ્રિયાણામાત્મત્વંપ્રાપ્તિપ્રાપ્નોતિમન્મતાઃ ॥૧૩॥ મહત્યાત્માનિયઃસૂત્રેધારયેન્મયિમાનસં ॥પ્રાકાશ્યંપારમેષ્ઠ્યંમેવિંદતેવ્યક્તજન્મનઃ ॥૧૪॥ વિષ્ણૌત્ર્યધીશ્વરેચિતં

અને હથકુ-કરી નાખવા સંપૂર્ણી છે; “પ્રાપ્તિ”-એ સર્વની ઉદ્ધિયોનો સંધન કરવાની છે; પ્રાકાશ્ય એ પરલોક તથા આ લોકના ભોગ ભોગવવાનું સામર્થ્ય છે; “દશીના”-એ, શક્તિની પ્રેરણા કરવાનું સામર્થ્ય છે; ૪ ૥ “વસિતા” એ સર્વ યુગોનો અસંગ છે. અને “પ્રાકાશ્ય”-એ હચિત પ્રકારના સુખની સંપૂર્ણતા તે પામવાનું છે; હે ઉદ્ધવ, એ આઠ સિદ્ધિઓ; મારા સ્વરૂપની પ્રાપ્તિની સાથેજ, પ્રાપ્ત થનારી મારી સિદ્ધિઓ છે. ૧૫ ૥—“અનૂર્મિમાત્વ”-એ દેહની જૂન તરસાદિક ઉર્મીઓનો જન કરવાની છે; “દૂરશ્રવણ” (એટલે દૂર થતી વાત સાંભળવી.)-“દૂરદર્શન” (એટલે દૂર થતી ક્રિયાઓ આદિને જોવું.)-“મનોજવ”,-(એટલે મન સરખા વેગથી શરીર વડે પહોંચી જવું.)-“કામ રૂપ”-(એટલે હચિત સ્વરૂપ લેવું.)-“પરકાય પ્રવેશ”-(એટલે બીજા શરીરમાં પ્રવેશ કરવો.)-“સ્વચ્છંદ મૃત્યુ” (એટલે પોતાની હચ્છા થાય ત્યારેજ દેહનો લાગ કરવો.)-“ દેવાનું સહક્રીડા”-(એટલે દેવતાઓ અને અપ્સરાઓ સાથે ક્રીડા કરવાની શક્તિ મળવી.)-“સંકલ્પ સિદ્ધિ” (એટલે મનમાં થયેલ સંકલ્પ સિદ્ધ થવાની શક્તિ) “અપ્રતિ હતાતા”-(એટલે આજુબો જાગ નથતો.)-૧૫-૭ ૥ “ત્રિકાલ

ચત્વ” (એટલે ચતુર્થ-થવાનું-અને કાલ થતું સર્વ જાતનું.)-“અદંદ” (સુખ દુઃખ, શીત ગરમ વિગેરે જેટલા યુગોની અસર નથતી.) “પરચિત્તાદિભિજ્ઞતા”-(એટલે બીજાના મનની વાત જાણવી) પ્રતિષ્ઠંભ”-(એટલે અશિ, જળ, અને સૂર્યાદિક થઈ થતી હાનીની અસર પોતાને નથતી.) અને “અપરાજય”-(એટલે કદાચ થઈ પોતાનો ક્યારેય પરાજય નથતો.) ૧૮ ૥ એટલી સુખ્ય યોગ ધારણાની સિદ્ધિઓ છે. હવે કઈ ધારણાવડે, કઈ સિદ્ધિની કેવી રીતે, પ્રાપ્તિ થાય છે; તે તમે મારાથઈ સાંભળો. ૧૯ ૥ પાંચ મહાભૂતોની સૂક્ષ્મ તન્માત્રાઓરૂપ, મારાસ્વરૂપમાં; મનને ધારણ કરવાથી, એ તન્માત્રાઓરૂપે; મારી ઉપાસના કરનારો યોગી, “અભિમા” સિદ્ધિને પામે છે. ૧૨ ૥ જુદા જુદા પાંચ મહાભૂતોરૂપ; તથા મહત્ત્વ રૂપ, મારા મોટા સ્વરૂપને વિશે; મનને ધારણ કરવાથી, યોગીને મારી “મહીમા” સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૩ ૥ મહાભૂતોના પરમાણુને, સર્વ ભોગવવારૂપ; મારાઅતિ સૂક્ષ્મ કાળ સ્વરૂપને વિશે; મનને ધારણ કરનારો યોગી; મારી “લધીમા” સિદ્ધિને પામે છે. ૧૪ ૥ સાતિવક અહંકાર રૂપ, મારા સ્વરૂપને વિશે; સંપૂર્ણપણે મનને ધારણ કરવાવડે, મારામાં મન રાખનારો યોગી; સર્વ ઉદ્ધિયો રૂપ થવાની

મારી "પ્રાપ્તિ" સિદ્ધિને પામે છે. ૥૧૭૥ અવ્યક્ત એવી પ્રકૃતિથી; કલ્પત યનર મહત્ત્વ રૂપ મારા, જિના-
યુગ્મવાળા સ્વરૂપને વિશે; મનને ધારણ કરનારો યોગી, સર્વોત્કૃષ્ટ "પ્રાકાશ્ય" સિદ્ધિને પામે છે. ૥૧૪૬ શરીર
અને તેમાંના ક્ષેત્ર આત્માને પ્રેરણા કરનારા કાળવડે તેમનું રૂપાંતર કરનારા-અને ત્રણે યુગોના ઇષ્ટ-એવા મારા;
જગતનું પાલન કરનારા (વિષ્ણુ) સ્વરૂપમાં; મનને ધારણ કરનારો યોગી; મારી "હૃદય" સિદ્ધિને પામે
છે. ૥૧૫૬ એવા, એટલે વાસુદેવ ભગવાન એવા નામથી બોલાતા; મારા નારાયણ સ્વરૂપને વિશે; મનને,
ધારણ કરનારો યોગી, મારે વિશે રહેનારી "વક્ત્રિતા" સિદ્ધિને પામે છે. ૥૧૬૬ મારા નિર્ગુણ અને નિર્મળ
શ્વેત સ્વરૂપને વિશે, મનને ધારણ કરનારો યોગી; કામનાઓની સિદ્ધિ થવાની, "પ્રકાશ્ય" સિદ્ધિને પામીને;
પરમ આનંદ પામે છે. ૥૧૭૬ મારા શ્વેત હૃદયના સ્વામીના શુદ્ધ અને ધર્મમય-સ્વરૂપને વિશે, મનને ધારણ
કરનારો પુરુષ; શ્વેત એટલે શુદ્ધ પદ્માને પામીને, છ હિમ્મો રહિત થવારૂપ, "અનુભવ" સિદ્ધિને
પામે છે. ૥૧૮૬ સ્વર્ગના આકાશના વાયુમાં, નાદ સ્વરૂપથી વ્યાપેલ, મારા સ્વરૂપમાં; મનને ધારણ કરનારો
યોગી, આકાશમાંનાં સર્વ પ્રાણીઓની; વિવિધ વાણીઓને સાંભળવારૂપ, "દૂર શ્રવણ" સિદ્ધિને પામે છે.

૥૧૯૬ અક્ષમાં સૂર્યની, અને સૂર્યમાં અક્ષની ધારણ કરીને; તે બંનેમાં રહેલ મારા સ્વરૂપનું, મનવડે ધ્યાન કર-
નારો યોગી; હજીમાં હજી જોનારો, અને આખા વિશ્વને દેખનારો, થવારૂપ; "દૂરદર્શન" સિદ્ધિને પામે છે.
૥૨૦૬ વાયુરૂપ મારા સ્વરૂપને વિશે, પ્રથમ મનને લગાડીને; તે પછી દેહને લગાડી દેવાની, ધારણ કરનારો
યોગી; એ ધારણના પ્રભાવવડે, જ્યાં મન જાય, ત્યાં, શરીરવડે, પહોંચી જવારૂપ; "અનોભવ" સિદ્ધિને પામે
છે. ૥૨૧૬ જે જે સ્વરૂપ ધારણ કરવાની, હજી હોય; તે તે સ્વરૂપની ધારણ, મનવડે; મારા યોગ જળના
આશ્રયવાળા સ્વરૂપ વિશે, કરવાથી; યોગી પોતે, તે તે સ્વરૂપને ધારણ કરી શકે છે. (એટલે "કામરૂપ"
સિદ્ધિને પામે છે.) ૥૨૨૬ યોગી જ્યારે બીજા શરીરમાં પ્રવેશ કરવાને હજી, ત્યારે તેણે પોતાના આ-
ત્માની; તે બીજા શરીરમાં ધારણ કરીને, પછી પાનીયકી પોતાની શુદ્ધ દયાવીને; અનુક્રમથી પ્રાણવાયુને,
હૃદય-હાતી-કંઠ-અને માથાને વિશે, લેઈ જવો; અને ત્યાંથી તત્ત્વવાને માર્ગે, જાદાર કદીને; પોતાના
તે દેહનો, ત્યાગકરીને; તે પ્રાણવાયુ રૂપીજ; બમરો જેમ એક પૂતળાંથી કડીને, બીજા પૂતળાં જઈ એમે
છે; તેમ, પોતે હજી, બીજા શરીરમાં; તેણે પેસીજવું; તથા પોતાની હજી, દેહનો ત્યાગ કરવાને, તે

ધારયેત્કાલવિગ્રહે ॥ સર્વશિતમવાપ્નોતિ ક્ષેત્રક્ષેત્રજ્ઞચોદનાં ॥ ૧૫ ॥ નારાયણેતુરીયાસ્યેભગવદ્દશબ્દિતે ॥ મનોમય્યાદધ્યોગીમહર્મા
વશિતામિયાત્ ॥ ૧૬ ॥ નિર્ગુણેત્રહ્મણિમપિધારયન્વિશદંમનઃ ॥ પરમાનંદમાપ્નોતિ પત્રકામોવરીયતે ॥ ૧૭ ॥ શ્વેતદ્વીપપતૌચિત્તંશુદ્ધધર્મમયે
મયિ ॥ ધારયન્શ્વેતતાંયાતિષઢૂર્મિરહિતોનરઃ ॥ ૧૮ ॥ મય્યાકાશાત્મનિપ્રાણેમનસાઘોષમુદ્ગહન્ ॥ તત્ત્વોપલબ્ધામૂતાનાંહંસોવાચઃશૃણોત્યસૌ
॥ ૧૯ ॥ ચક્ષુસ્ત્વષ્ટરિસંયોજ્યત્વદ્ધારમપિચક્ષુષિ ॥ માંત્રમનસાધ્યાચન્દ્રિયંપશ્યતિસૂક્ષ્મદૃક્ ॥ ૨૦ ॥ મનોમયિસુસંયોજ્યદેહંતદનુવાયુના ॥
મદ્ધારણાન્નુભવેતતત્રાત્માયત્રવૈમનઃ ॥ ૨૧ ॥ યદામનુપાદાયયદ્યદ્દૂપંબુમૂષતિ ॥ તત્તદ્ભવેન્મનરૂપમધ્યોગબલમાશ્રયઃ ॥ ૨૨ ॥ પરકાર્યંવિશ
ન્સિદ્ધઆત્માનંતત્રમાવયેત્ ॥ પિંડંહિત્વાવિશેત્રાણોવાયુભૂતઃપડંધ્રિવત્ ॥ ૨૩ ॥ પાષ્ણ્યાપીઠ્યગુદંપ્રાણંહૃદુરઃકંઠમૂર્ધસુ ॥ આરોપ્યબ્રહ્મરંધ્રેણ
બ્રહ્મર્નાત્વોત્સૃજેત્તનું ॥ ૨૪ ॥ વિહરિવ્યન્સુરાક્રીડેમત્સ્યંસત્ત્વંવિભાવયેત્ ॥ વિમાનેનોપતિષ્ઠંતિસત્ત્વવૃત્તીઃસુરશ્રિયઃ ॥ ૨૫ ॥ યથાસંકલ્પયેદુ
ઘ્યાયદાવામત્પરઃપુમાન્ ॥ મયિસત્યેમનોયુજંસ્તથાતત્સમુપાશ્રુતે ॥ ૨૬ ॥ યૌવૈમદ્ભાવમાપન્નર્વશિતુર્વશિતુઃપુમાન્ ॥ કુતશ્ચિન્નવિહસ્યેતતસ્યચા
જ્ઞાયથામમ ॥ ૨૭ ॥ મદ્ગત્પાશુદ્ધસત્ત્વસ્યયોગિદોહારણાવિદઃ ॥ તસ્યત્રૈકાલિકીબુદ્ધિર્જન્મમૃત્યુર્લંહિતા ॥ ૨૮ ॥ અગ્ન્યાદિભિર્નહન્યેતમુનેર્યો
ગમયંવપુઃ ॥ મધ્યોગશ્રાંતચિત્તસ્યયાદસામુદકંયથા ॥ ૨૯ ॥ મદ્દિમૂતીરાભિધ્યાયન્દ્રીવત્સાત્ત્વવિમૂષિતાઃ ॥ ધ્વજાતપત્રવ્યજનૈઃસભવેદપરાજિ
તઃ ॥ ૩૦ ॥ ઉપાસકસ્યસામેવંયોગધારણયામુનેઃ ॥ સિદ્ધયઃપૂર્વકથિતાઉપતિષ્ઠંત્યેષતઃ ॥ ૩૧ ॥ જિતેન્દ્રિયસ્યદાંતસ્યજિતશ્વાસાત્મનોમુનેઃ
॥ મદ્ધારણાંધારયતઃકાસાસિદ્ધિઃસુદુર્લભા ॥ ૩૨ ॥ અંતરાયાન્વદંત્યેતાયુજંતોયોગમુત્તમં ॥ મયાસંપદ્યમાનસ્યકાલક્ષણહેતવઃ ॥ ૩૩ ॥ જન્મૌ

હજી, ત્યારે પણ, તેણે, એ મુજબ કરીને; પછી બીજા શરીરમાં, ત્યાં પેસતાં; હું પરમાત્માના શ્વેત સ્વરૂપ
માં, પ્રવેશ કરવો, ૥ ૨૩-૨૪ ॥ અને તેની હજી, અપસરાઓ સાથે જિજ્ઞાસ કરવાની હોય તો; ત્યારે પણ,
તેણે એ પ્રભાણે, ધારણઆદિ કરીને; દેહ ત્યાગ કરવો; એટલે સત્ત્વગુણની જીવવાળી દેવાંગનાઓ, વિમાનો
સહિત તેને લેવાને; સામી આવીને ઉભી રહેશે. ૥૨૫૬ (એ રીતે પરકાર્ય પ્રવેશ-સ્વરૂપે મૃત્યુ-અને દેવાનું
સંકલ્પ; એ ત્રણે સિદ્ધિઓ મળવાને મારે, એકજ પ્રકાર હોવાથી; તે કદીને, હવે "સંકલ્પ સિદ્ધિ" વિશે કહે
છે.) મારે વિશે પ્રીતિ રાખનારો પુરુષ, મારા સત્ત્વ સ્વરૂપને વિશે, મનની ધારણ કરીને; પછી પોતાની
બુદ્ધિવડે, તે; જે જે સંકલ્પ કરે છે, તે તે સંકલ્પ, સિદ્ધ થવારૂપ- "સંકલ્પ સિદ્ધિ" નામની સિદ્ધિને; તે પા-
મે છે. ૥૨૬૬ મારા, સર્વને વશ રાખનાર સર્વેશ્વર પદ્માની ભાવના, (ધારણ,) જે પુરુષ કરે; તેની આગળનો
ભંગ, મારી આગળની પેઠ; સર્વેશ્વર ન થવારૂપ, "અપ્રતિસ્તાપ" સિદ્ધિને; તે પામે છે. ૥૨૭૬ મારા શુદ્ધ
સત્ત્વગુણમય સ્વરૂપની, બહિષ્ સહિત ધારણ કરનારો યોગી; જન્મ અને મૃત્યુ થતા સુદાંતના વિસ્તારવાળી;
બુદ્ધિને વિશે, ત્રણે કાળનું જ્ઞાન થવારૂપ; "ત્રિકાળજ્ઞતા" સિદ્ધિને પામે છે. (અને બીજાના મનની વાત જા-
ણવારૂપ- "પરિચિતાભિજ્ઞતા" સિદ્ધિ પણ, આના બેગીજ આવી જાય છે.) ૥૨૮૬ અગ્નિ-સૂર્ય-ચંદ્ર-અને
ઝેર આદિના, તથા હંદમાત્રના ઉપધાતથી રહિત, મારા યોગમય સ્વરૂપને વિશે; મનને ધારણ કરનારો મુનિનું,
શરીર પણ, યોગમય થઈને; પાણીયકી, જળજનુઓને જેમ હરકત નથી થતી; તેમ, આ સર્વના ઉપધાત
થકી, તે રહિત થઈ જાય છે; એટલે તે મુનિ, એ વસ્તુઓના "પ્રતિષ્ઠા" નામની, અને "અહંક" નામની;
બંને સિદ્ધિઓને, પામે છે. ૥૨૯૬ શીવત્સ અને શંખચક્રાદિક અભ્રાથકી શબ્દગરાયણ, તથા ધ્વજ-છત્ર-ચા-
મર-અને જ્વળનઆદિ ધારણ કરેલા, મારા સ્વરૂપનું, ધ્યાન કરનારો યોગીનો; કોષાયકી પરાજય થવો નથી;
એટલે તે "અપરાજય" સિદ્ધિને પામે છે. ૥૩૦૬ ઉપર કહ્યા પ્રભાણેની યોગની ધારણાઓથી, મારી ઉપા-
સના કરનારા; યોગીયોની પાસે, ઉપર કહ્યા મુજબની, સિદ્ધિઓ; આવીને ઉભી રહેશે. ૥૩૧૬ અને તે જીતે-
દિય, તથા મન અને પ્રાણવાયુને જીતનારા, દાંત મુનિને; મારી, આવી ધારણાઓ કરવાવડે, કોઈ સિદ્ધિ
મળતી; દુર્લભ નથી. ૥૩૨૬ તો પણ ઉત્તમ યોગ કરનારો યોગીઓ, જે મને પ્રાપ્ત થવાને; હજીનારા છે;
તેઓને, મારી પ્રાપ્તિ થવામાં એ સર્વ સિદ્ધિઓ, અંતરાય રૂપ; હોવાનુંજ કહેવાય છે. ૥ ૩૩ ॥ વળી એ

જન્મૌ

સર્વ સિદ્ધિઓ જન્મ-મૌલિકિ-મંત્રો-અને તપશ્ચ, યોગ કરવા સિવાય, ખીન્ન કશા ઉપાયથી મળતી નથી. ૥૩૪૥ ॥ એ સર્વ સિદ્ધિઓનો સ્વામી, અને ઉત્પત્તિ સ્થાન; સમર્થ એવો હું, પોતેજ છું; તેમજ યોગ-સાંખ્ય-મર્મ-વેદ અને એ સર્વને કહેનારાઓનો પણ સ્વામી, અને ઉત્પત્તિ સ્થાન હુંજ છું. ૥૩૪૭ ॥ તથા સર્વ પ્રાણી પદાર્થની અંદર અને બહાર પાંચ મહાબૂત રહેલા છતાં જેમ તેમને તેઓનું લેખન થતું નથી; તે રીતેજ, સર્વ દેહધારીઓની માટે, તથા ગદાર, આત્મા સ્વરૂપરૂપે વ્યાપીને; હું પોતેજ રહેલો છતાં, તેઓને વિશે લેખાતો નથી ॥૩૫॥ કૃતિશીલ બાળ અગ્નિઆરમા રડે એ યોગ સિદ્ધિ વહું નામે પદરંગો અં સં ॥૧૫॥

અધ્યાય ૧૬ મો.—ઉદ્ભવ—સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકાં ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને ક્ષય કરનારા, આદિ અત વિનાના, અને લેખન રહિત, સાક્ષાત પરબ્રહ્મ; આપજો. ॥ ૧ ॥ અને અચુદ્ધ પુરુષોથી ન જાણી શકાઓ

એવા, આપ જાગવાન-ગી; ઉઠ્યા નીચા સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકાંને વિશે ઉપાસના, માત્ર બ્રહ્મજ્ઞોજ કરી જાણે છે. ૥૩૪૮ ॥ માટે કયા કયા પદાર્થોદિકાંને વિશે, અગ્નિ જાગ સહિત; આપની ઉપાસના કરવાયે, મોટા રૂપિઓ સિદ્ધિને પામે છે; તે આપ મને કહો. ૥૩૪૯ ॥ પ્રાણી પદાર્થોદિક સર્વ જીવનું રક્ષણ કરનારા આપ, તે સર્વને વિશે; આત્મ સ્વરૂપથી, વિચરોછો; અને તેમને જાણોછો; છતાં, મોઢ પામેલા તે સર્વ; આપને નથી જાણના. ૥૩૫૦ ॥ માટે તીર્થ સ્વરૂપ આપના ચરણમાં, હું નમસ્કાર કરુંછું; હે મોટી વિભૂતિઓવાળા, આપની જે જે વિ-ભૂતિઓ પૃથ્વીમાં-સ્વર્ગોદિક લોકમાં-તથા પાતાળો અને દિશાઓને વિશે પણ, હોય; તે સહજીજ, હું આપની ઉપાસના કરનારાને; આપ કહી સંભળાવો. ॥ ૫ ॥ શ્રીભગવાન-કુરુક્ષેત્રને વિશે, શત્રુઓ સાથે યુદ્ધ કરવાને ઇચ્છતા; અને પ્રશ્ન કરનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ, અચ્યુતે પણ; મને આ રીતનુંજ, પ્રશ્ન પૂછું હતું. ॥ ૬ ॥ તથા

ષધિતપોમંત્રૈર્યાવતીરિહસિદ્ધયઃ ॥ યોગેનાપ્રોતિતાઃ સર્વાનાન્યૈર્યોગગતિંવ્રજેત્ ॥૩૪॥ સર્વાસામપિસિદ્ધિનાંહેતુઃપતિરહંપ્રભુઃ ॥ અહંયોગસ્ય સાંસ્યસ્યધર્મસ્યજ્ઞવાદિનાં ॥૩૫॥ અહમાત્માત્રોવાત્યોડનાવૃતઃસર્વદેહિનાં ॥ યથાભૂતાનિભૂતેષુબહિરંતઃસ્વયંતથા ॥૩૬॥ इतिश्रीभा गवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेभगवदुद्धवसंवादेयोगसिद्धिर्नामपंचदशोऽध्यायः ॥ ૧૫ ॥
 ઉદ્ભવ૦ત્વંજન્મગુણસાક્ષાદનાયંતમપાવૃતં ॥ સર્વેષામપિભાવાનાંત્રાણસ્થિત્યપ્યયોદ્ભવઃ ॥૧॥ ઉપાવચેષુભૂતેષુદુર્જેયમગુતાત્મભિઃ ॥ ઉપાસ તેત્વાંભગવાન્યાધાતથ્યેનબ્રાહ્મણાઃ ॥૨॥ યેષુયેષુચભાવેષુભક્ત્યાત્વાંપરમર્ષયઃ ॥ ઉપાસીનાઃપ્રપદ્યંતેસંસિદ્ધિતદ્વદસ્વમે ॥૩॥ ગૂઢશ્વરસિમૂતા ત્માભૂતાનાંભૂતભાવન ॥ નત્વાંપશ્યંતિભૂતાનિપશ્યંતંમોહિતાનિતે ॥૪॥ યાઃકાશ્વભૂમૌદિવિવૈરસાયાંવિભૂતયોદિક્ષૂમહાવિભૂતે ॥ તામત્યમા સ્વ્યાત્યનુભાવિતાસ્તેનમામિતેતીર્થપદાંધ્રિપદ્માં ॥૫॥ શ્રીભગ૦એવમેતદહંપૃષ્ઠઃપ્રશ્નંપ્રશ્નવિદાંવરા ॥ યુયુત્સુનાવિનશનેસપત્નૈરર્જુનેનવૈ ॥૬॥ જ્ઞાત્વા જ્ઞાતિવધંગત્યમધર્મૈરાન્યહેતુકં ॥ તતોનિવૃત્તોહંતાહંહતોડ્યમિતિલૌકિકઃ ॥૭॥ સતદાપુરુષવ્યાધ્રોયુક્ત્યામેપ્રતિબોધિતઃ ॥ અમ્યમાષત મામેવંયથાત્વંરણમૂર્ધનિ ॥૮॥ અહમાત્મોદ્ભવામીષાંભૂતાનાંસુતૃદીશ્વરઃ ॥ અહંસર્વાણિભૂતાનિતેષાંસ્થિત્યુદ્ભવાપ્યયઃ ॥૯॥ અહંગતિર્ગતિમ તાંકાલઃકલયતામહં ॥ ગુણાનાંચાપ્યહંસામ્યંગુણિન્યૌત્પત્તિકોગુણઃ ॥૧૦॥ ગુણિનામપ્યહંસૂત્રંમહતાંચમહાનહં ॥ સૂક્ષ્માણામપ્યહંજીવો દુર્જયાનામહંમનઃ ॥૧૧॥ હિરણ્યગર્ભોવેદાનાંમંત્રાણાંપ્રણવસ્ત્રિવૃત્ ॥ અક્ષરાણામકારોડસ્મિપદાનિચ્છંદસામહં ॥૧૨॥ ઇંદ્રોડહંસર્વદેવાનાં વસૂનામસ્મિહૃવ્યવાટ્ ॥ આદિત્યાનામહંવિષ્ણુરુદ્રાણાંનીલલોહિતઃ ॥૧૩॥ બ્રહ્મર્ષીણાંભૃગુરહંરાજર્ષીણામહંમનુઃ ॥ દેવર્ષીણાંનારદોડહંહવિ ર્ધાન્યસ્મિધેનુષુ ॥૧૪॥ સિદ્ધેશ્વરાણાંકપિલઃસુપર્ણોડહંપતત્રિણાં ॥ પ્રજાપતીનાંદક્ષોડહંપિતૃણામહમર્યમા ॥૧૫॥ માંવિત્યુદ્ભવદૈત્યાનાંપ્રહ્લા દમસુરેશ્વરં ॥ સોમંનક્ષત્રૌષધીનાંધનેશંયક્ષરક્ષસાં ॥૧૬॥ ઐરાવતંગર્જેદ્રાણાંયાદસાંવરુણંપ્રભું ॥ તપતાંદ્યુમતાંસૂર્યમનુષ્યાણાંચભૂપતિં ॥૧૭॥ ઉચ્ચૈઃશ્રવાસ્તુરંગાણાંધાતૂનામસ્મિકાંચનં ॥ યમઃસંયમતાંચાહંસર્પાણામસ્મિવાસુકિઃ ॥૧૮॥ નાગેંદ્રાણામનંતોડહંમૃગેંદ્રઃશૃંગિદંષ્ટ્રિણાં ॥ આ

રાજાના કારણ માટે સંખ્યાઓનો ધાત કરવાનું કામ, નિહિત અને અધર્મનું જાણીને; તેમજ પોતે ખીન્નઓને મારનાર હોવાના, અને ખીન્નઓથી પોતે મરનાર હોવાના; લોકિક વિચારથી, તે, યુદ્ધ કરવા યકા; આટલી ગયા હતા. ॥ ૭ ॥ સારે તે શ્રેષ્ઠ પુરુષના પૃથ્વીથી, જે તેમને રણજીતિમાંજ, યુક્તિઓએ; આ, હવડાં તેમને કહું છું, તેજ ચાલ; આપું હતું. ॥ ૮ ॥ હે ઉદ્ભવ, પ્રાણી પદાર્થોદિક સર્વ જીવનો આત્મા;—સુદૃઢ-અને દૃઢ-હું છું; અને સર્વજીવરૂપે પણ, હું પોતેજ છું; તથા તેમની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને નાશ; મારાચકીજ થાય છે. (અર્થાત એ સર્વ, મારી વિભૂતિઓજ છે.) ॥૯॥ ગતિ વાળાઓની ગતિ, હું છું; રૂપાંતર પમાડનાર કાળ, તે હું છું; યુક્ષોની અંદર સમતા, તે હું છું; અને યુક્ષોવાળાઓમાં, સ્વાભાવિક યુક્ષોરૂપે પણ, હુંજ છું. ॥ ૧૦ ॥ યુક્ષોના કાર્યરૂપ પદાર્થોદિકમાં, ગદતત્વ તે હું છું; મોટાઓમાં મોટાપણું, તે હું છું; જીવ્યોમાં જીવો આત્મા, તે હું છું; નર્દાં જીતાવારાઓમાં મુખ્ય ગત, તે હું છું.

॥ ૧૧ ॥ વેદમાં મુખ્ય બ્રહ્મ, તે હું છું; મંત્રોમાં મુખ્ય ત્રણ માત્રાઓવાળો ઓંકાર, તે હું છું; અક્ષરોમાં ઓંકાર તે હું છું; અને ઉદ્દેશમાં ગાયત્રિ તે હું છું. ॥૧૨॥ સર્વ દેવોમાં મુખ્ય ઇંદ્ર તે હું છું; વસુઓમાં મુખ્ય હવ્યવાટ, તે હું છું; આદિત્યોમાં મુખ્ય વિશ્વુ તે હું છું; અને ઇંદ્રોમાં મુખ્ય નીલલોહિત, તે હું છું. ॥૧૩॥ બ્રહ્મર્ષિઓમાં મુખ્ય ભૃગુ તે હું છું; અને રાજર્ષિઓમાં મુખ્ય મનુ,—દેવર્ષિઓમાં મુખ્ય નારદ,—અને ગાયોમાં મુખ્ય હવિર્ષાની; એ પણ હુંજ છું. ॥૧૪॥ સિદ્ધોના ઇશ્વર કપિલ દેવ-પક્ષીઓમાં ગરુડ-પ્રજાપતિઓમાં દક્ષ—અને પિતૃઓમાં અર્ચમા—તે હું છું. ॥૧૫॥ હે ઉદ્ભવ, દૈત્યોમાં અસુરોનો રાજા પ્રહ્લાદ-નક્ષત્રો અને ઔપધી-ઓમાં ચંદ્રમા—અને યક્ષો તથા રાક્ષસોમાં કુબેરને; મારું સ્વરૂપ જાણો. ॥૧૬॥ હાથીઓમાં ઔરાવત-જગા ચ-રોમાં વરુણ—તપાવનારા અને પ્રકાશ કરનારાઓમાં સૂર્ય—તથા મનુષ્યોમાં રાજા;—એ મારાં સ્વરૂપ છે. ॥૧૭॥ યોદ્ધાઓમાં હવૈશ્રવા—ધાતુઓમાં સોનું—નિયમ ધારણ કરનારાઓમાં યમ—અને સાપોમાં વાસુકી; તે હુંજ છું.

૧૧૮૮ મેઘા નગેશ્વરે અનન-શિવજાળા અને દાદાવાળા પ્રાણીઓમાં સિદ્ધ-આત્મોમાં સંન્યાસ-અને વર-
ણોમાં, અઘ્નયુઃ તે હું છું. ॥ ૧૪ ॥ તીર્થો અને પ્રયાદોમાં ગંગા-સરોવરોમાં સમુદ્ર-આકૃષ્ટોમાં ધનુષ્ય-અને
ધનુષ્યોમાં, ત્રણ પુરોના નાશ કરનારા સદાશિવ: તે હું છું ॥ ૨૦ ॥ નિવાસનાં સ્થાનોમાં મેર-દુર્લભ સ્થા-
નોમાં દિગ્ગણ્ય-વનસ્પતિઓમાં પિપ્પલા-અને ઐરવિઓમાં જ્ય: તે હું છું. ॥ ૨૧ ॥ પુરોદિતોમાં વસિષ્ઠ-
બ્રહ્મણીઓમાં બૃહસ્પતિ-સેનાપતિઓમાં કાર્તિકેશ્વરી-અને અમ્બુઓમાં ભગવાન બ્રહ્મા: તે હું છું. ॥ ૨૨ ॥
યજ્ઞોમાં અબ્યવન-વેતોમાં અદ્વિસા-અને શુદ્ધિ કરનારા પદાર્થોમાં: વાયુ, આગ, સૂર્ય, જળ, વાયુ, અને
મન: એ અર્થે રૂપે, હું છું. ॥ ૨૩ ॥ યોગમાં મુખ્ય સમાધિ-જન્યને હ્રસ્વનારોમાં શુભ વિચાર અથવા
મંત્ર-દુશ્મતાઓમાં આન્વિક્ષિકિ-અને વાદ કરનારોમાં બોલવાનો વિકલ્પ: તે હું છું. ॥ ૨૪ ॥ સ્ત્રીઓમાં

શતરૂપા-પુરુષોમાં સ્વાયંભુ મનુ-મુનિઓમાં નારાયણ મુનિ-અને બ્રહ્મચારીઓમાં સનકુમાર: તે હું છું. ॥ ૨૫ ॥
ધર્મોમાં સંન્યાસ-કર્યાઓમાં આત્મનિષ્ઠા-જ્ઞાનાઓમાં સાચુ અને પ્રિય બોલવું, તથા મૌન રાખવું-અને મિથુ-
નોમાં અબન્ધા જેવું એટલે સ્વાયંભુ અને શતરૂપા: તે હું છું. ॥ ૨૬ ॥ આશ્વા કરનારોમાં, સંવત્સર-
-રૂપોમાં, વસંત-ગદિનાઓમાં, મામશર-અને નક્ષત્રોમાં, અભિજન: તે હું છું. ॥ ૨૭ ॥ કુળોમાં સનયુગ-
-ધીર પુરુષોમાં, દેવજ અને અસિત મુનિ-વ્યાસોમાં દેવાયન-અને વિદ્વાનોમાં શુદ્ધિમાં શુદ્ધિ: તે હું છું.
॥ ૨૮ ॥ ભગવાનાઓમાં વાસુદેવ-ભગવતીઓમાં તમેજ (કેદર)-કિપુરુષોમાં હનુમાન-અને વિદ્યધરોમાં
સુદર્શન: તે હું છું. ॥ ૨૯ ॥ રત્નોમાં પદ્મરાગ-શુદ્ધ પદાર્થોમાં કમળકાશ-દર્બની જનોમાં કુશ-અને દરિય
પદાર્થોમાં, ગાવતુ ધી તે હું છું. ॥ ૩૦ ॥ ચલિત પદાર્થોમાં લક્ષ્મી-કપટોમાં જળ-સદગતાઓમાં નિનિષ્ઠા-

શ્રમાણામહંતુર્યોવર્ણાનાં પ્રથમોડનઘ ॥ ૧૯ ॥ તીર્થાનાં સ્રોતસાંગંગાસમુદ્ર: સરસામહં ॥ આયુધાનાં ધનુરહં ત્રિપુરઘો ધનુષ્મતાં ॥ ૨૦ ॥ ધિષ્ણ્યા
નામસ્મ્યહં મેરુર્ગહનાનાં હિમાલય: ॥ વનસ્પતીનામશ્વત્યોપધીનામહંયવ: ॥ ૨૧ ॥ પુરોધસાંવસિષ્ઠોડહં બ્રહ્મિષ્ઠાનાં બૃહસ્પતિ: ॥ સ્કંદોડહં
સર્વસેનાન્યામગ્રણ્યાં ભગવાનજ: ॥ ૨૨ ॥ યજ્ઞાનાં બ્રહ્મયજ્ઞોડહં વ્રતાનામવિહિંસનં ॥ વાઘ્વગ્ન્યર્કીબુવાગાત્માશુચીનામપ્યહં શુચિ: ॥ ૨૩ ॥ યો
ગાનામાત્મસંરોધોમંત્રોડસ્મિવિજિગીષતાં આન્વીક્ષિકીકૌશલાનાં વિકલ્પ: સ્યાતિવાદિનાં ॥ ૨૪ ॥ સ્ત્રીણાં તુ શતરૂપાડહં પુંસાં સ્વાયંભુવોમનુ:
॥ નારાયણોમુનીનાં ચકુમારોબ્રહ્મચારિણાં ॥ ૨૫ ॥ ધર્માણામસ્મિસંન્યાસ: ક્ષેમાણામબર્હિમતિ: ॥ ગુત્યાનાં સૂનૃતં મૌનં મિથુનાનામજસ્ત્વહં ॥
॥ ૨૬ ॥ સંવત્સરોડસ્મ્યનિમિષામૃતૂનાં મધુમાધવો ॥ માસાનાં માર્ગશીર્ષોડહં નક્ષત્રાણાં તથાડમિજિત્ ॥ ૨૭ ॥ અહંયુગાનાં ચક્રતંધીરણાં દેવલોડ
સિત: ॥ દ્વેપાયનોડસ્મિવ્યાસાનાં કવીનાં કાવ્યઆત્મવાન્ ॥ ૨૮ ॥ વાસુદેવોભગવતાં તંતુભાગવતેષ્વ: ॥ કિંપૂરુષાણાં હનુમાન્વિદ્યાધ્રાણાં સુદ
ર્શન: ॥ ૨૯ ॥ રત્નાનાં પદ્મરાગોડસ્મિપદ્મકોશ: સુપેશસાં ॥ કુશોસ્મિદર્ભજાતીનાં ગવ્યમાજ્યં હવિ:ષ્વહં ॥ ૩૦ ॥ વ્યવસાયિનામહં લક્ષ્મી: કિ
તવાનાં હલગ્રહ: ॥ તિતિક્ષાસ્મિતિતિક્ષૂનાં સત્ત્વં સત્ત્વવતામહં ॥ ૩૧ ॥ ઔજ: સહોબલ્યતાં કર્માહં વિદ્વિસાત્ત્વતાં ॥ સાત્ત્વતાં નવમૂર્તિનામાદિમૂ
ર્તિરહં પર: ॥ ૩૨ ॥ વિશ્વાવસુ: પૂર્વચિતિર્ગેધર્વાપ્સરસામહં ॥ મૂધરાણામહં સ્થૈર્યં ગંધમાત્રમહં ભુવ: ॥ ૩૩ ॥ અપારસશ્વપરમસ્તોજિષ્ઠાનાં વિભાવ
સુ: ॥ પ્રભાસૂર્યેદુતારાણાં શબ્દોડહં નભસ: પર: ॥ ૩૪ ॥ બ્રહ્મણ્યાનાં ચલિરહં વીરાણામહમર્જુન: ॥ ભૂતાનાં સ્થિતિરુત્પતિરહં વૈપ્રતિસંક્રમ: ॥ ૩૫ ॥
ગત્યુક્ત્યુત્સર્ગોપાદાનમાનંદસ્પર્શલક્ષણં ॥ આસ્વાદશ્રુત્યવગ્નાણમહં સર્વેન્દ્રિયેન્દ્રિયં ॥ ૩૬ ॥ પૃથિવીવાયુરાકાશઆપોજ્યોતિરહં મહાન્ ॥ વિકા
ર: પુરુષોડવ્યક્તેરજ: સત્ત્વં તમ: પરં ॥ ૩૭ ॥ અહમેતત્પ્રસંખ્યાનં જ્ઞાનં તત્ત્વવિનિશ્ચય: ॥ મયેશ્વરેણ જીવેનગુણેનગુણિનાવિના ॥ સર્વાત્મનાપિ
સર્વેણ નભાવોવિદ્યતેકચિત્ ॥ ૩૮ ॥ સંખ્યાનં પરમાણૂનાં કાલેનક્રિયતેમયા ॥ નતથામેવિભૂતીનાં સ્મૃજતોડડાનિકોટિશ: ॥ ૩૯ ॥ તેજ: શ્રી:
કીર્તિરૈશ્વર્યદ્વીસ્ત્યાગ: સૌભગં ભગ: ॥ વીર્યં તિતિક્ષાવિજ્ઞાનં ચત્રયત્રસમેડશક: ॥ ૪૦ ॥ એતાસ્તેકીર્તિતા: સર્વા: સંક્ષેપેણ વિભૂતય: ॥ મનોવિકા

અને સત્ત્વવાળાઓમાં સત્ત્વ: તે હું છું. ॥ ૩૧ ॥ જળજાતોનું જળ અને ઈન્દ્રિયાદિકનું સામર્થ્ય-બાકોએ
કરવાનું કર્મ-અને ભગવાનની તવ મુક્તિઓમાં, વાસુદેવ: તે હું છું. ॥ ૩૨ ॥ ગંધર્વોમાં વિશાવસુ-આસરાઓમાં
પૂર્વચિતિ-પર્વતોમાં રિષરના-અને પૃથ્વીની ગંધમાત્રા: તે હું છું. ॥ ૩૩ ॥ જળની રસ માત્રા-તેજસ્વીઓમાં અગ્નિ,
સૂર્ય, ચંદ્ર, અને તારાઓનો, પ્રકાશ-તથા આકાશની સદૃશ માત્રા: તે હું છું. ॥ ૩૪ ॥ આકાશને ગાનાનાઓમાં,
જલ્દીરાગ-ધીર પુરુષોમાં અનુન-અને વારંવાર થતાં પ્રાણી આદિમાં હૃત્પતિ-રિષતિ-અને લય-તે પશુ હું છું.
॥ ૩૫ ॥ મનિ-બોલવું-મળ મૂત્ર તળવાં-આપવું ક્ષેત્ર-આનંદ-રાશિ-સ્વાદ-સાંભળવું-સુખવું-અને જેવું-એ
દસ લક્ષણે રૂપે, સર્વેન્દ્રિયનું ઈન્દ્રિયપણું: તે પશુ હું છું. ॥ ૩૬ ॥ તેમજ પૃથ્વી-વાયુ-આકાશ-જળ-તેજ-અને
મહત્ત્વ તથા તેના વિકારો-પુરુષ-અવ્યક્ત એટલે પ્રકૃતિ અથવા માયા-અને તેના સત્ત્વ-રજ-અને તમ, એ
શુભ: એ સધળા રૂપે પશુ, હું સોતેજ છું. ॥ ૩૭ ॥ અને તે સધળાની સંખ્યા રૂપે-ગાન રૂપે-તથા તરવાના

નિશ્ચય રૂપે-પશુ, હું છું. સર્વનો આત્મા અને સર્વ રૂપ-પુરુષ રૂપ-તથા શુભેતાઓરૂપ-અને દેહમાં રહેલા
આત્મા રૂપે પશુ હું સર્વત્ર વ્યાપેલા આત્મરૂપ વિના: ખીજું કંઈ પશુ વિચિત્રાન નથી. ॥ ૩૮ ॥ કાળે
કરીને પરમાણુઓની તો, ગણતરી કદાચ થઈ શકે: પશુ ગારાં જતાવેલાં, કરોડો અંડ (શરીરો) રૂપે: મારી
વિભૂતિઓની તો, ગણતરી નહીં થઈ શકે. ॥ ૩૯ ॥ એટલા માટે હુંકાળો, જેઓનામાં તેજ-જોખા-અર્થ-
કાર્તિ-મર્યાદા-ભાગ-શુદ્ધતા-ભાગ-તીર્થ-નિનિષ્ઠા-અને વિગ્નારૂપ ગારા અંશ વિશેષ દેખાય છે: એવી સંક્ષેપથી
કહેલી, આ સર્વે મારી વિભૂતિઓને: માત્ર મનના વિકારરૂપ, તથા વાણીના વિભાસ રૂપે: તમે જાણજાણે. (અર્થાત મન
રૂપે નહીં, પશુ માત્ર કલ્પિતજ જાણજાણે.) ॥ ૪૦-૪૧ ॥ એટલા માટે, તમે વાણીનો-મનનો-અને પ્રાણ વાયુનો
-તથા ઈન્દ્રિયોનો પશુ-નિષ્ઠ કરો: અને પેતાયજ્ઞનું શુદ્ધિને પશુ વશમાં રાખો: એટલે શરીરાર સંસારને
પામશે નહીં. ॥ ૪૨ ॥ જે યોગી શુદ્ધિરૂપે મન તથા વાણીને, સંપૂર્ણપણે વશમાં રાખે નહીં, તેનું મન-તપ-

અધ્યાય. ૧૭ મો.—ઉદ્ધવ-હે કમળાને જ ભગવાન, આપે પ્રયાગ કહ્યું છે કે: જેથી આપને વિશે ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય, તેજ ધર્મ કહેવાય છે; તે વર્ણ અને આશ્રમના પ્રમાણે, તથા યોગ સર્વ લોકોને કેવી રીતે સ્વધર્મોચ્ચરણ કરવાપટ્ટી, આપને વિશે ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે; તે સંપૂર્ણપણે, મને કહેવાને, આપજ્ઞ થોડું છે. ॥ ૧-૨ ॥ હે મોટા હાથચળા આધર ભગવાન, એ પદ્મ ધર્મ, આપે પૂર્વે: હંમના સ્વરૂપથી, અજ્ઞાને કલ્પે હતો; પણ તેને હમણાં સૂધીમાં ઘણો મોટો દાગ તરી નીકળ્યો, તે આપનો પ્રયાગ કહેલો ધર્મ; હાલ મનુષ્ય લોકને વિશે તરી સરખો ઘટ્ટ મથો છે. ॥ ૩-૪ ॥ અને હે અમ્બુન, જ્યાં આપ

राएवैतेयथावाचाभिधीयते ॥४१॥ वाचंयच्छमनोयच्छप्राणान्यच्छेन्द्रियाणिच ॥ आत्मानमात्मनायच्छनभूयःकल्पसेऽध्वने ॥४२॥ यो
वैवाङ्मनसीसम्यगसंयच्छन्धियायतिः ॥ तस्यव्रतंतपोज्ञानंस्त्रवत्यामघटांबुवत् ॥४३॥ तस्मान्मनोवचःप्राणान्नियच्छेन्मत्परायणः ॥ म
द्भक्तियुक्त्याबुद्ध्याततःपरिसमाप्यते ॥४४॥ इ०भा०म०ए०षोडशोऽध्यायः ॥१६॥ उद्भव०यस्त्वयाऽभिहितःपूर्वधर्मस्त्वद्भक्तिलक्षणः ॥ व
र्णाश्रमाचारवतांसर्वेषांद्विपदामपि ॥१॥ यथाऽनुष्ठीयमानेनत्वयिभक्तिर्नृणांभवेत् ॥ स्वधर्मेणारविंदाक्षतत्समारूपातुमर्हसि ॥२॥ पुराकि
लमहाबाहोधर्मपरमकंप्रभो ॥ यत्तेनहंसरूपेणब्रह्मणेऽभ्यास्यमाधव ॥३॥ सद्दानींसुमहताकालेनामित्रकर्शन ॥ नप्रायोभवितामर्त्यलो
केप्रागनुशासितः ॥४॥ वक्ताकर्तावितानान्योधर्मस्याच्युततेभुवि ॥ सभायामपिर्वैरिंच्यांयत्रमूर्तिधराःकलाः ॥५॥ कर्त्ताऽवित्राप्रवक्ताचभ
वतामधुसूदन ॥ त्यक्तेमहीतलेदेवविनष्टंकःप्रवक्ष्यति ॥६॥ तत्त्वंनःसर्वधर्मज्ञधर्मस्त्वद्भक्तिलक्षणः ॥ यथायस्यविधीयेततथावर्णयमेप्रभो
॥७॥ श्रीभग०धर्म्यएषतवप्रश्नोऽनैःश्रेयसकरोनृणां ॥ वर्णाश्रमाचारवतांतमुद्वनिबोधमे ॥८॥ आदौकृतयुगेवर्णोऽनृणांहंसइतिस्मृतः ॥
कृतकृत्याःप्रजाजात्यातस्मात्कृतयुगंविदुः ॥९॥ वेदःप्रणवएवाग्रेधर्मोऽहंवृषरूपधृक् ॥ उपासतेतपोनिष्ठाहंसंमांमुक्तकिल्बिषाः ॥१०॥
त्रेतामुखेमहाभागप्राणान्मेहृदयावपी ॥ विद्याप्रादुरभूतस्याअहमासंत्रितुन्मखः ॥११॥ विप्रक्षत्रियविट्शूद्रामुखबाहूरूपादजाः ॥ वैराजा
त्पुरुषाज्जातायआत्माचारलक्षणाः ॥१२॥ गृहाश्रमोजघनतोब्रह्मचर्यहृदोमम ॥ वक्षःस्थानाद्वनेवासोन्यासःशीर्षणिसंस्थितः ॥१३॥ व
र्णानामाश्रमाणांचजन्मभूम्यनुसारिणीः ॥ आसन्प्रकृतयोऽनृणांनीचैर्नीचोत्तमोत्तमैः ॥१४॥ शमोदमस्तपःशौचंसंतोषःक्षांतिरार्जवं ॥ म
द्भक्तिश्चदयासत्यंब्रह्मप्रकृतयस्त्विमाः ॥१५॥ तेजोबलंधृतिःशौर्यतितिक्षौदार्यमुद्यमः ॥ स्थैर्यब्रह्मण्यतैश्चर्यक्षत्रप्रकृतयस्त्विमाः ॥१६॥
आस्तिक्यंदाननिष्ठाचअदंभोब्रह्मसेवनं ॥ अतुष्टिरर्थोपचर्यैर्वैश्यप्रकृतयस्त्विमाः ॥१७॥ शुश्रूषणंद्विजगवांदेवानांचाप्यमायया ॥ तत्रल

(ક્રમ.)-^૧આર્ચવ (નવના રાદિત સરખાણું) -^૨મારી બાકી-^૩દાન (ખીનને થતા દુખની લાગણી થવી.)-^૪સલ (ખીનનું બુદ્ધ ન થાય એવું, પ્રિય, અને વપાર્થ વગન એત્રતું.)-એટલી, આહાબુની પ્રદ્નિઓ; એટલે આહાબુપણાના (૧૦) સ્વભાવો છે. ૥૧૫ ॥ ^૧તેજ (પગાવ.)-^૨ગળા (સામથ્યે)-^૩વૃત્તિ (ધૈર્ય)-^૪સૌમ્ય (યુદ્ધાદિકતો ઉત્સાહ.)-^૫વિતિક્ષા (સદનતા.)-^૬વ્યોદાર્ય (થયું આપવાની હઝા.)-^૭કૃપા (કામ વિતાના ન રહેતું.)-^૮સૈય (દંદના.)-^૯આહાબુતા (આહાબુને માનવાની યુદ્ધિ.)-અને ^{૧૦} અધર્મ (હચરના, અથવા ખીનઓને પોતાની આગ્રામાં સજાવવાની શક્તિ.)-એટલી, કાર્ત્તીની પ્રદ્નિઓ; એટલે કાર્ત્તી પણાના (૧૦) સ્વભાવો છે. ॥ ૧૬૬ ॥ ^૧અસ્તિકપણું (હચરને વિશે આરથા.)-^૨દાન તિષ્ઠા (ખીનઓને આપવાની યુદ્ધિ.)-^૩અંદા (હોય તેથી ખીન રીતે નહીં દેખાડવાની યુદ્ધિ.)-^૪આહાસેવન (પરમાત્મા અને આહાબુ આદિની સેવા.)-અને ^૫ધનાદિકતો સંયમ કરવામાં અસંતોષીપણું.-એટલી, વૈશ્યની પ્રદ્નિઓ; એટલે વૈશ્યપણાના (૫) સ્વભાવો છે. ॥ ૧૭૭ ॥ ^૧દિનિતી-માયેરી-અને દેવતાઓની-કપટ રહિત સેવા કરવી; અને ^૨તેનની સેવા કરવી

મહેસાણી, સતોત્ર સપ્તમે: એ, શુદ્ધી પ્રકૃતિઓ; એટલે શુદ્ધપણના (૨) સ્વભાવો છે. ૥૧૮॥ 'અશૌચ-અપવિત્ર-
ચોરી-નાશિતકપણ-પશુક વિગ્રહ (નિર્ધેક કણઓ.)' કામ-ક્રોધ-અને 'તુષ્ટિ-એટલા (૮) સ્વભાવો: ચાર
વર્ણ્યથી ગદ્યરના, અતિ નીચ શેકો: દેગ વિગેરે જેઓ, 'અદાર વચ્ચા' કહેવાય છે; તેઓના છે. ૥૧૯॥ અને
'આદિસા (પીઠને દુષ્પ ન ઉપર એવુ આચરણ)-સસ-ચોરી ન કરવી-અકામ-અક્રોધ-અવેશ-અને
'સર્વ પ્રાણીનુ દિન અને પ્રિય કરવાનો, હમેશાં ઉદાગ-એટલા, (૭) સર્વ વર્ણોવાળાઓએ આચરવાના; સાધારણ
ધર્મો છે. ૥૨૦॥ (૬) આશ્રમેના ધર્મો કહેવાનું, શિર કરતાં: પ્રથમ ઉપકૃત્ય અભ્યાસીના ધર્મ, કહે છે.)
સંસ્કારોના અનુક્રમથી, જગત્ દીપ્તિથી; પીઠ જગત્ પામેલા દિગે, (આદ્ય-ક્ષત્રો-અથવા વચ્ચે) વિવેકી
યજ્ઞો; શુદ્ધતા કુળમાં વસવું, અને શુદ્ધતા શિખવવાથી, વેદનું અધ્યયન; તેના અર્થ શિખવા સાથે, કરવું.
૥૨૧॥ અને ત્યાં તેણે મેખળા-મૃગચર્મ-લાકડી-સાક્ષી માળા-જગત્-અને કમંડલુ-તથા ડાબ-પાસે રાખવા;
માથે જટા રાખવી-જમીન ઉપર સ્વનું-અને ગરડે રાખવાનું આસન, રૂપાંધિનનું રાખવું. ૥૨૨॥ તેણે નહાતી

વેળા-જમતી વેળા-અને હોમ કરતી વેળા-તથા જાગે ઉઘાર કરતી વેળા-પાણીને નિયમમાં રાખવી; તથા
તપને, અને ગયો તથા ઉપરથી ઉપરનાં રૂપાંધિને; કપાવવાં નહીં. ૥૨૩॥ અને એ મન ધારીએ, વીધને
કદી પણ ખેરવું નહીં; તથા યદ્યદ્યથી, વીર્ય રખણિત થઇ જાય; ત્યારે પણ તેણે પાણીથી નહીને, પછી
પ્રાણાયામ કરી; ગાયત્રીનો જપ કરવો. ૥૨૪॥ તેમજ દરરોજ સવાર સાંજ, પવિત્ર થયે: તેણે પાણીને
નિયમમાં રાખીને, જપ કરવો; અને અગ્નિ-સૂર્ય-આચાર્ય-ગાયો-આદ્ય-ગુરુ એટલે પોતાથી શ્રેષ્ઠ હોય તે-
વ્રહ્મા-અને દેવતાઓ-એટલાની, તેણે એક ચિત્તથી; ઉપાસના કરવી. ૥૨૫॥ તથા આચાર્યને, માટે સ્વરૂપ
અર્પણને: તેની કદી પણ, અવગણના ન કરવી; અને એ સર્વ દેવમય ગુરૂની, મનુષ્ય બુદ્ધિ થકી નિંદા પણ
ન કરવી. ૥૨૬॥ વળી દરરોજ સવાર સાંજ, બિહા માગીને આબેહુ: તમની આગળ રજવું કરવું. અને તે ગુરુ, તે
અન્નાદિકનીજ, અગર પીઠની; આગ્રા આપેથી, જોટલાની આગ્રા આપે; તેટલુંજ, મનને વશમાં રાખીને;
પાછા લેવું. ૥૨૭॥ તથા તેમનાં વાહન-સઘના-આસન-અને રથાત-થકી, જગત્ છેટે; હાથ નેડી, કબા રહીને;

ધ્વેનસંતોષ: શૂદ્રપ્રકૃતયસ્તિવા: ॥૧૮॥ અશૌચમનૃતંસ્તેયંનાસ્તિક્યંશુષ્કવિગ્રહ: ॥ કામ:ક્રોધશ્વતર્પશ્વસ્વભાવોડનેવસાયિનાં ॥૧૯॥ અ
હિંસાસત્યમસ્તેયમકામક્રોધલોભતા ॥ ભૂતપ્રિયહિતેહાચધર્મોડયંસાર્વવર્ણિક: ॥૨૦॥ દ્વિતીયંપ્રાપ્યાનુપૂર્વ્યાજ્ઞમોપનયનંદ્વિજ: ॥ વસન્ગુ
રુકુલેદાંતોબ્રહ્માધીયીતચાહુત: ॥૨૧॥ મેખલાડજિનદંડાક્ષબ્રહ્મસૂત્રકમંડલૂન ॥ જટિલોડધૌતદ્વાસોડરક્તપીઠ:કુશાન્દધત્ ॥૨૨॥ સ્નાન
ભોજનહોમેષુજપોચ્ચારેચવાગ્યત: ॥ નચ્છિદ્યાન્નચ્ચરોમાણિકક્ષોપસ્થગતાન્યપિ ॥૨૩॥ રેતોનાવકિરેજાતુબ્રહ્મવ્રતધર:સ્વયં ॥ અવર્કાર્ણોડ
વગાહ્યાપ્સુપતાસુસ્ત્રિપર્દીજપેત્ ॥૨૪॥ અદ્યર્કાચાર્યગોવિપ્રગુરુવૃદ્ધસુરાન્શુચિ: ॥ સમાહિતઉપાસીતસંધ્યચયતવાગ્જપન્ ॥૨૫॥ આચા
ર્યમાવિજાનીયાન્નાવમન્યેતકર્હિચિત્ ॥ નમર્ત્યબુદ્ધ્યાડસૂયેતસર્વદેવમયોગુરુ: ॥૨૬॥ સાયંપ્રાતરુપાનીયમૈક્ષ્યંતસ્મૈનિવેદયેત્ ॥ યજ્ઞાન્યદ
પ્યનુજ્ઞાતમુપયુંજીતસંયત: ॥૨૭॥ શુશ્રૂષમાણઆચાર્યસદોપાસીતનીચવત્ ॥ યાનશય્યાસનસ્થાનૈર્નાતિદૂરેકૃતાંજલિ: ॥૨૮॥ એવંવૃતોગુરુ
કુલેવસેદ્ભોગવિવર્જિત: ॥ વિદ્યાસમાપ્યતેયાવદ્ધિશ્રદ્ધતમચંડિતં ॥૨૯॥ યદ્યસૌચંદસાંલોકમારોક્ષન્બ્રહ્મવિષ્ટપં ॥ ગુરુવેવિન્યસેદેહંસ્વાધ્યાયાર્યવૃ
હદ્રત: ॥૩૦॥ અગ્રૌગુરાવાત્મનિચસર્વભૂતેષુમાંપરં ॥ અપૃથગ્ધીરુપાસીતબ્રહ્મવર્ચસ્યકલ્મષ: ॥૩૧॥ સ્ત્રીણાંનિરીક્ષણસ્પર્શસંલીપંક્ષ્વેલનાદિકં ॥
પ્રાણિનોમિથુનીભૂતાનગૃહસ્થોડગ્રતસ્ત્યજેત્ ॥૩૨॥ શૌચમાચમનંસ્નાનંસંધ્યોપાસનમાર્જવં ॥ તીર્થસેવાજપોડસ્પૃશ્યાડમહ્યાડસંભાષ્યવર્જનં ॥
૩૩॥ સર્વાશ્રમપ્રયુક્તોડયંનિયમ:કુલનંદન ॥ મદ્ભાવ:સર્વભૂતેષુમનોવાક્કાયસંયમ: ॥૩૪॥ એવંવૃહદ્રતધરોબ્રાહ્મણોડગ્નિરિવજ્વલન્ ॥ મદ્ભક્તસ્તીવ્ર
તપસાદગ્ધકર્માશયોડમલ: ॥૩૫॥ અથાનંતરમાવેક્ષ્યથાજિજ્ઞાસિતાગમ: ॥ ગુરુવેદક્ષિણાંદત્વાસ્નાયાદુર્વનુમોદિત: ॥૩૬॥ ગૃહંવનંવોપ
વિશેત્પ્રવ્રજેદ્વાદ્વિજોત્તમ: ॥ આશ્રમાદાશ્રમંગચ્છેન્નાન્યથામત્પરશ્ચરેત્ ॥૩૭॥ ગૃહાર્યસદૃશીભાર્યામુદ્વહેદજુગુપ્સિતાં ॥ યર્વાયસીતુવયસાયાં

તથા નીચની પેડે, તેમની ઉપાસના કરવી. ૥૨૮॥ અને એ પ્રમાણેનાં આચરણ કરવાનું, આખંડિત મન રાખીને; તથા
સર્વ ભોગ માત્રનોભાગ કરીને; વિદ્યા સંપાદન કરતા સૂત્રી ગુરુને ઘેરજ રહેવું. ૥૨૯॥ (૬) નૈદિક અભ્યાસીના ધર્મો
કહે છે.) જેને અભ્યાસ રથાત, અભ્યાસ કોષમાં જવાની ઇચ્છા હોય; તેણે બૃહદ્રત, એટલે જનમપર્યંતનું અભ્યાસ
આરી મન, ધારણ કરવું; અને અભ્યાસ કરવાના ગદ્યરમાં, પોતાના દેહજ: ગુરુને આપણ કરી દેવો. ૥૩૦॥
પછી પાપ રહિત થઇને, અભ્યાસથી પ્રકાશતા; એ પુરુષે, બેદ બુદ્ધિ તજીને; અગ્નિ-ગુરુ-આત્મા-અને સર્વ
પ્રાણી પદાર્થોદિક-એમને વિશે: મારા પરગ સ્વરૂપની, ઉપાસના કરવી. ૥૩૧॥ તથા એ શુદ્ધસ્થાશ્રમ નહીં કર-
નારા, અભ્યાસીઓ; સ્ત્રીઓ સાથે, તથા સ્ત્રી પુરુષનાં જોડાં થઇને રહેનારાં, પ્રાણીઓ સાથે; જોવાનું-સ્પર્શ
કરવાનું-ભોજનવાનું-અને હાંસી હાહા આદિક-કરવાનું તે, પ્રથમથીજ તજવું જોઇએ. ૥૩૨॥ તેમજ હે ઉદ્ય, પવિત્રતા-આચમન-સ્નાન-સંધ્યા-આજ્ઞ-તીર્થાટન-અને-જપ એ સર્વ કરવું-તથા અપર્યાય અને અભક્ષ્ય વસ્તુનો
તથા અગોચ્ય ભોજનનો ભાગ કરવો-સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકને, હું રૂપ બાળવા-અને ગાન, વાણી, તથા શરીરનો
નિર્મલ રાખવો-એટલા નિયમો તેણે તેમજ પીઠ સર્વ આશ્રમોવાળાઓ પણ, એક સરખી રીતે પાળવાના છે.

૥૩૩-૩૪॥ એ રીતનું બૃહદ્રત ધારણ કરનારો અભ્યાસી, પોતાના તીવ્રતપવડે; લિંગ શરીરને, જાળી નાંખી-
ને; તથા તે મારો ભક્ત, અભ્યાસે બાળનારો થઇને; અગ્નિ જેવો તેજસ્વી થાય છે. ૥૩૫॥ (૬) ત્રણે વર્ણના
ઉપકૃત્ય અભ્યાસીઓ, ગુરુને ઘેર રહી, વિદ્યા (ગાન) સંપાદન કરવા પછી; કેવી રીતે આશ્રમ બદલવો,
તથા તે પછી કેવા ધર્મો પાળવા તે કહે છે.) ઉપકૃત્ય અભ્યાસીઓ, પોતાની ઇચ્છા મુજબ સાક્ષીનો અ-
ભ્યાસ કરી રથા પછી; ગુરુને દક્ષિણા આપી, તેમની સમિતિ મેળવીને; (અપર્યાય) સ્નાન કરવું. ૥૩૬॥ હે
દ્વિજોત્તમ ઉદ્ય, પછી મને પરણવું એવા તેણે; પ્રથમ શુદ્ધસ્થાશ્રમમાં-તે પછી વાનપ્રસ્થાશ્રમમાં-અને
તે પછી સંન્યાસ આશ્રમમાં-જવું; એમ અનુક્રમથી, આશ્રમોમાં જવું; પણ એ અનુક્રમ તજીને, આશ્રમ
બદલવા નહીં; તેમજ આશ્રમ રહિત પણ રહેવાનું, આચરણ કરવું ન જોઇએ. ૥૩૭॥ એમ શુદ્ધસ્થાશ્રમ
કરવાને ઇચ્છતા, એ નિવર્ણના અભ્યાસીઓ; પોતા પોતાના વર્ણની-પોતા પછી ઉમરે નાદાની-પોતાના સરખા
સ્વભાવોદિક વાળી-અને નિંદા પાત્ર નહીં થયેલી-એવી, સ્ત્રી પરણવી. ૥૩૮॥ 'યત્કદિક કરવા-વેદ આદિક શાસ્ત્રનું
અધ્યયન કરવું-અને 'દાન આપવું-એ ત્રણ ધર્મો, સર્વ (ત્રણે) દિગ વર્ણ વાળાઓએ; કરવાનાં છે; અને 'દાન

સેતું-પરેદ આદિક બાણવવા-તથા યજ્ઞાદિક કર્મો ખીજને કરાવનાં; એ ત્રણ કર્મો, ઉપરનાં ત્રણ કર્મોની સાથે એકલા બ્રાહ્મણોએ કરવાનાં; તેમની આજીવિકા મેળવવાના સાધન રૂપ છે. ॥૩૯॥ અને તેમાં પશુ, જે બ્રાહ્મણો: દાન લેવાના કર્મને, પોતાનું તપ-નેજ-અને યજ્ઞનો નાશ કરનાર ગાવના હોય; તેમણે તે આજીવનાં એ કર્મો વડેજ, પોતાની આજીવિકા ચલાવવાની છે; તથા તે એ કર્મો પશુ, દાણ વાળાં હોવાનું; જેઓ જાણે તેમણે તે શીલ અને કૃતિથી (એટલે બેટુને, એતરયાથી દાણા લેઈ લીધા પછી; સાં પડ્યા રહેલા દાણા, અને કણસલાં વિગેરે: તથા વેપારી વાણીયાની દુકાનમાં, આપ લે કરતાં; પુનઃમાં પડી ગયેલા દાણા તેણે વાસિદામાં કાઢી નાંખેલા હોય, તે; અને વગડાનાં નધણીયાનાં કાંડોનાં ફળો અને પાંદડાં વિગેરે પાછાને આગર સુકાઈને ખરી પડેલાં હોય તે; એ વિગેરે એકદું કરી લાવીને, તે વડેજ) પોતાની આજીવિકા ચલાવવાની છે. ॥૪૦॥ કેમકે આ લોકને વિશે બ્રાહ્મણનો દેહ, વિષાદિકનાં ક્ષુદ્ર સુખો, ભોગવવાને માટે નથી; પશુ અર્થમાં તપ કરવા આદિવડે, કષ્ટ સહન કરવાને; અને પરલોકમાં, અનંત સુખ ભોગવવાને: માટેજ છે. ॥૪૧॥ એ રીતે ધરને વિશે અતિ આસક્તિ વિનાજ રહેનારો-ગતને મારામાં અર્પણ કરનારો-અને શી-લોચ વૃત્તિની આજીવિકાથી મનને વિશે આનંદ ગાનનારો, નિર્ભય અને મોટા ધર્મ પાળનારો-ને બ્રાહ્મણ; સારી

રીતે શાંતિને, (મારા પદને,) પામે છે. ॥૪૨॥ એવા મને પરાયણ, અને દુખોને સહન કરનારો, બ્રાહ્મણને; દુષ્કર્મથી, જે કોઈ છોડાવશે: તેને સધળી આપદઓ થકી; હું, સમુદ્રમાં મળી આવતા વહાણની પેઠે; ઉતાવ-જોજ તારીશ. ॥૪૩॥ રાજ્યોને તે સર્વ પ્રબળોને પિતાની પેઠે, સર્વ દુખોથી, છોડાવતીજ નોંધે; તથા તેણે પોતે, તે પીર થઈને; જેમ મોટા હાથી, મારા આદિકની જગોમાંથી; ખીજ નાના હાથી વિગેરેને કા-ઢીને, પોતે પોતાથીજ નીકળે છે; તેમ, પોતે પોતાથીજ, દુ:ખ મુક્ત થવું જોઈએ છે. (અર્થાત રાજ્ય જો આવ્યા બ્રાહ્મણને તથા ખીજ આજીવિકા વિના પીડાતા લોકોને દુષ્કર્મ મુક્ત ન કરે તે, તે દોષવાન થાય છે.) ॥ ૪૪ ॥ આ પ્રમાણે પ્રબળોને દુષ્કર્મોથી છોડાવનારો રાજા, અહીયાનાં તેનાં સધળાં પાપોનો નાશ, તે વડેજ કરી નાંખીને: સર્વ સરખો તેજસ્વી થઈ, વિમાનમાં બેસીને; ઊંઘી સાથે આનંદ કરે છે. ॥ ૪૫ ॥ (હવે અહીયાં આપતકાળના ધર્મો કહીને પછી સર્વ વર્ણના લોકોએ કયે પ્રકારે વૈદિકકર્મો કરવાં તે કહેશે) બ્રાહ્મણે આપતકાળમાં, (સાતમા રક્ષણમાં નારદે કહેલ છે તેમ.) વૈશ્યની વેચવા સાટવા આદિની, એટલે ૧૭૯ રોટરપાળવાં-૩૦૫ પાર કરવો, અને ૧૦૫૦ ખાતું; એ ચાર પ્રકારની આજીવિકાથી; અથવા રાજાની અગ્ર ધારણ કરવાની વૃત્તિથી, એટલે ૧ લોકાનું રક્ષણ કરવું-૨૫૦૦૦ રૂપિયાનું સ્વામિત્વ રાખી, તેમાંથી સ્વાભાવિક

સર્વણામનુક્રમાત્ ॥૩૮॥ ઇન્ધ્યાધ્યયનદાનાનિસર્વેષાંચદ્વિજન્મનાં ॥ પ્રતિગ્રહોડધ્યાપનંચબ્રાહ્મણસ્યૈવયાજનં ॥૩૯॥ પ્રતિગ્રહમન્યમાનસ્ત પસ્તેજોપશોનુદં ॥ અન્યાભ્યામેવજીવેતશિલૈર્વાદોષદ્વતયો: ॥૪૦॥ બ્રાહ્મણસ્યહિદેહોડયંક્ષુદ્રકામાયનેપ્યતે ॥ કૃચ્છાયતપસેચેહપ્રેત્યાનંત સુખાયચ ॥ ૪૧ ॥ શિલોચ્છવૃત્ત્યાપરિતુષ્ટચિત્તોધર્મમહાંતંવિરજંજુષાણ: ॥ મય્યર્પિતાત્માગૃહૈવતિષ્ઠન્નાતિપ્રસક્ત:સમુપૈતિશાંતિં ॥ ૪૨ ॥ સમુદ્ધરંતિયેવિપ્રંસીદંતંમત્પરાયણં ॥ તાનુદ્ધરિપ્યેનચિરાદાપદ્યોનોરિવાર્ણવાત્ ॥૪૩॥ સર્વા:સમુદ્ધરેદ્રાજાપિતેવવ્યસનાત્મજા: ॥ આત્માનમા ત્મનાધીરોયથાગજપતિર્ગજાન્ ॥૪૪॥ એવંવિધોનરપતિર્વિમાનેનાર્કવર્ચસા ॥ વિધૂયેહાશુભંકૃત્સ્ત્રમિદ્રેણસહમોદતે ॥૪૫॥ સીદન્વિપ્રોવણિ ગૃત્ત્યાપણ્યૈરેવાપદંતરેત્ ॥ સ્વદ્દેનવાપદાક્રાંતોનશ્વૃત્ત્યાકથંચન ॥૪૬॥ વૈશ્યૃત્ત્યાતુરાજન્યોજીવેન્મૃગયયાપદિ ॥ ચરેદ્વાવિપ્રરૂપેણનશ્વૃ ત્યાકથંચન ॥૪૭॥ શૂદ્રૃત્તિંભજેદ્વૈશ્ય:શૂદ્ર:કારુકટક્રિયાં ॥ કૃચ્છ્રાન્મુક્તોનગર્હ્યેણૃત્તિંલિપ્સેતકર્મણા ॥૪૮॥ વેદાધ્યાયસ્વધાસ્વાહાબલ્ય ત્રાયૈર્યથોદયં ॥ દેવર્ષિપિતૃભૂતાનિમદૂપાણ્યન્વહંયજેત્ ॥૪૯॥ યદ્દચ્છયોપપન્નેનશુક્લેનોપાર્જિતેનવા ॥ ધનેનાપીડયન્મૃત્યાન્નયાયેનૈવહરેત્કતૂ ન્ ॥૫૦॥ કુટુંબેપુનસજ્જેતનપ્રમાચેત્કુટુંબ્યપિ ॥ વિપશ્ચિન્નશ્વરંપશ્યેદદૃષ્ટમપિદૃષ્ટવત્ ॥૫૧॥ પુત્રદારાસ્રબંધૂનાંસંગમ:પાંથસંગમ: ॥ અનુદે હંવિયંત્યેતેસ્વપ્નોનિદ્રાનુગોયથા ॥૫૨॥ ઇત્યંપરિમૃશન્મુક્તોગૃહેષ્વતિથિવદ્ધસન્ ॥ નગૃહૈરનુબध्येતનિર્મમોનિરહંકૃત: ॥૫૩॥ કર્મભિર્ગૃહેમધી યૈરિષ્ઠામામેવભક્તિમાન્ ॥ તિષ્ઠેદ્વનંવોપવિશેષ્વજાવાન્વાપરિવ્રજેત્ ॥૫૪॥ યસ્ત્વાસક્તમતિર્ગૈહેપુત્રવિત્તેષણાતુર: ॥ સ્ત્રૈણ:કૃપણધીર્મૂઢોમમા

રીતે ઉપજ થનાર વિગેરે પદાર્થો ઉપર કર લેવો-અને ૩૦૬ કાત આગર દાણ સેતું. એ ત્રણ પ્રકારની આ-જીવિકાથી; આગર બ્રાહ્મણનીજ સેવા વડે; પોતાના આપત કાળને તરી જવો. પશુ કદીએ કુતરા સરખી નીચશ્વ-વૃત્તિ, (પોતાના કરતાં કુતરાની વર્ણના પુરુષની) સેવા વડે; આજીવિકા મેળવીને તે, જીવવું નજ જોઈએ. ॥૪૨॥ રાજ્ય એટલે ક્ષત્રીએ પશુ ઉપર કહેલ ચાર પ્રકારની, વૈશ્યની (વૃત્તિથી) આજીવિકાથી; અથવા બ્રાહ્મણની ઉપર કલા મુજબની, ત્રણ પ્રકારની આજીવિકાથી; અને બ્રાહ્મણ તથા ક્ષત્રીની સેવા વડે; આજીવિકા સંપાદન ક-રીને, પોતાના આપતકાળને તરી જવો. પશુ તેણે, કુતરા સરખી નીચશ્વવૃત્તિ, (પોતા કરતાં કુતરાની વર્ણની) સેવા વડે; આજીવિકા મેળવવા વડે તે, કદીએ જીવવું નજ જોઈએ. ॥૪૩॥ વૈશ્યે આપત કાળમાં, શૂદ્રની (વૃત્તિ) આજીવિકાથી એટલે, બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રિ-અને વૈશ્ય એ દિગ્ગેની સેવા આદિ વડે આજીવિકા સંપાદન કરવી. (અર્થાત શૂદ્રની અને પ્રતિભોગ જાતિની સેવાને તજીને ખીજ સર્વ પ્રકારની આજીવિકા વડે આપદ-કાળને તરવો.) અને શૂદ્રે પશુ આપત કાળમાં સાદરી જનાવવા વિગેરે (પ્રતિભોગ જાતિ વાળાની) તથા ખીજ સર્વ કાંઈની આજીવિકાથી જીવવું; (અર્થાત તેને પશુ પોતાથી નીચ પ્રતિભોગ જાતિનાની સેવાને તજીને, ખીજ સર્વ પ્રકારની આજીવિકા વડે; આપદકાળને તરી જવાની છૂટ છે.) અને તે સધળી વર્ણો વાળાઓએ,

પોત પોતાનો આપત કાળ મટયા પછી; સારા સગયમાં, એ અયોગ્ય કર્મો વાળી આજીવિકા, ચલાવ્યા કર-વાને ઇચ્છવું નહીંજ. ॥ ૪૮ ॥ (હવે વર્ણોશ્રમ વાળાએ કરવાનાં કર્મો કહે છે) એ રીતે મેળવેલી આજીવિકાથી, આ રીતની વર્ણો વાળાઓએ; પોતપોતાનો જોવો ઉદય એટલે શક્તિ હોય, તે પ્રમાણે વેદાદિકનું અ-ધ્યયન કરીને; અને સ્વધાકાર તથા સ્વાધાકારથી, અભાદિકનાં જલી આપીને; ર્ષિઓ-પિતૃઓ-દેવતાઓ-અને સર્વ પ્રાણીઓ-૩૫; મારાં સ્વરૂપોનું, રોજ રોજ પૂજન કરવું. ॥૪૯॥ અને તે પશુ શુદ્ધ આજીવિકાથી સંપા-દન કરેલા, અથવા યદ્દચ્છથી મળેલા, ધનથી; પોતાના બૃત્ય વડેને, એટલે કુટુંબ પરિવાર અને નોકર ચાકરો તથા પશુઓ આદિક પોષણ કરવા યોગ્ય પ્રાણીઓને; દુ:ખ ન ઉપજે, તે રીતે ન્યાયને અનુસરીનેજ કરવાનું છે. એટલે યજ્ઞાદિક સધળાં કર્મો, એ રીતેજ કરવાં. ॥ ૫૦ ॥ તેમજ તે (ગૃહસ્થ) કુટુંબવાળાએ, આ લોકની પેઠેજ, પરલોકને પશુ નાશવંત જાણીને, તેનો વિચાર રાખવાવડે; એ કુટુંબને વિશે પશુ; પ્રમાદવાળા અને આસક્ત થવું નજ જોઈએ. ॥ ૫૧ ॥ કેમકે પુત્રો-સ્ત્રીઓ-સંબંધીઓ-અને ગંધુઓ-એમનું ભેળુ થવું; ધરને ચાલતાં, સંગાત થવા સરખું; અને નિદ્રાનો નાશ થતાં, સ્વપ્ન નાશ થવાની પેઠેજ; આ દેહનો નાશ થવાની સાથેજ, નાશ પાળી જનાર છે. ॥ ૫૨ ॥ આવો વિચાર રાખનારો-અનિચિતા સરખો-મુક્ત પણે

મળી નહીં. ॥૧૫॥ અને તેણે, દૃષ્ટિયે માળીને પગ મુક્યો—અચાનકે માળીને પાણી પીવું—સત્યથી માળીને વચન મોઢવું—અને અનવરતે માળીને સમદૃષ્ટિયણું આચરણ કરવું. ॥૧૬॥ હે ઉદ્ધવ, જેની પાસે વાણીના દંડ ૩૫, મૌનવત-શરીરના દંડ ૩૫, કામ્ય કર્મોનો લાભ—અને મનના દંડ ૩૫, પ્રાણીયાગ; એ ત્રણ દંડ, ધારણ કરેલા નથી હોતા; તે કંઈ વાંસની લાકડીઓ પાસે રાખવાયથીજ, (ત્રિદંડી,) સંન્યાસી થઈ શકતો નથી. ॥૧૭॥ સંન્યાસીએ, પતિત આદિક નિંદાનું પાત્ર ધરેલો લાભ કરીને; ચારે વર્ણમાંથી, પ્રથમથી સંકલ્પ નહીં કરેલાં; સાત ધરોની, શિક્ષા મારીને; તેયદી જેટલું મળે, તેટલાવડેજ સંતોષ રાખવો. ॥૧૮॥ તથા ગામ આદિકની બહારના જગાણય ઉપર જઈને; તેણે, વાણીને નિયમિત કરીને; તે મળેલા અજાદિકને, જગવડે પ્રેક્ષણ અને રપરી વિગેરેથી, પવિત્ર કરી, આચમન લેઈને; તથા તેમાંથી પ્રાણીઓ આદિકને યજ્ઞિન વિભાગ આપ્યા પછીજ, શેષ રહેલું પોતે, જરા પણ આકી નહીં રાખતાં; આઠ લેવું બેઠાં. ॥૧૯॥ તેણે આ પૃથ્વી ઉપર; સંગ રહિત—જનદ્રિય—આત્મ સ્વરૂપ સાથે ત્રિગ્ગ કરનારા—આત્મ સ્વરૂપમાં પ્રીતિવાળા—અને આત્મ જ્ઞાની—તથા સમદૃષ્ટિવાન—થઈને; એકલાજ ફરવું. ॥૨૦॥ તથા તેવા સંન્યાસીએ, બેઠ બુદ્ધિ તજીને; અડચણો વિનાના એકાંત સ્થાનનો

આશ્રય લેઈ, ચારી ભાવનાવડે નિર્મળ કરેલા અંતઃકરણથી; મારા આત્મ સ્વરૂપનું એકલાનુંજ, વિનવન કરવું. ॥૨૧॥ અને આત્મજ્ઞાનની બુદ્ધિયે; પોતાના બંધ અને મોક્ષને જાણવા. કે દૃષ્ટિશક્તિ વિકારવાન થાય, તેજ બંધછે; અને તેઓનો નિગ્રહ થાય, એજ મોક્ષ કહેવાય છે. ॥૨૨॥ આરીતે ચારે વિશે પ્રીતિ રાખવાવડે; કુચ્છ કામનાઓથી વિરક્ત થયેલો, અને મનમહિત છ હૃદયોના વગેરે નિગ્રહ કરીને પ્રવતારો તે મુનિ; ક્રાંત્ય મોટા આત્મજ્ઞ—પાતે પામે છે. ॥૨૩॥ તથા તેણે માત્ર બિદ્યાને અર્થેજ; પવિત્ર દેશે—નદીઓ—પર્વતો—વનો—અને આશ્રમોવાળી—પૃથ્વી ઉપરનાં, નગરો—ગામો—ગ્રામો—અને શંકોને વિશે પ્રવેશ કરવો; તથા ફરવું. ॥૨૪॥ શુદ્ધ સત્વગુણી અને શીથોન્ન જોવાં, પવિત્ર અજાદિકથી; મોહની નિવૃત્તી, ક્રિતાવળીજ થાય છે; અને મિદ્ધિની પ્રાપ્તિ પણ થાય છે; માટે એવા વાનપ્રસ્થોના આશ્રમોમાં, તેણે વારંવાર શિક્ષા કરવાને જવું. ॥૨૫॥ એ યદી તેને સંયજ્ઞા દૃશ્ય પદાર્થાદિક, વિનાશી અને અસત્ હોવાનું જણાવાયી; તેનું મન, તેઓમાં આસક્ત થતું નથી; એટલે આ લોકનાં સુખો મેળવવાનાં, તથા પરોક્ષનાં સુખો મેળવવાનાં; સવળાં કર્મો યદી, તે વિરામ પામે છે. ॥૨૬॥ અને મન—વાણી—તથા પ્રાણ યદી જણાવું, આ સત્ત્વ જગત; માયાએ, આત્મસ્વરૂપને વિશેજ, ક્રોધ

માતૃત્વં ॥૧૯॥ એકશ્વરેન્મહીમતાંનિઃસંગઃસંયતેન્દ્રિયઃ ॥ આત્મક્રીડાત્મરતઆત્મવાન્સમદર્શનઃ ॥૨૦॥ ત્રિવિક્તક્ષેમશરણોમદ્વાવિવિમલાશયઃ ॥ આત્માનંચિંતયેદેકમભેદેનમયામુનિઃ ॥૨૧॥ અન્વીક્ષેતાત્મનોબંધંમોક્ષંચજ્ઞાનનિષ્ઠયા ॥ બંધંદ્રિયવિક્ષેપોમોક્ષેષાંચસંયમઃ ॥૨૨॥ તસ્માન્નિયમ્યપદ્મર્ગમદ્વાવેનચરેન્મુનિઃ ॥ વિરક્તઃક્ષુલ્લકામેભ્યોલબ્ધ્વાત્મનિસુખંમહત્ ॥૨૩॥ પુરગ્રામવ્રજાન્સાર્થાન્મિક્ષાર્થંપ્રવિશંશ્ચરેત્ ॥ પુણ્યદેશસંચિચ્છૈલવનાશ્રમવર્તીમહી ॥૨૪॥ વાનપ્રસ્થાશ્રમપદેષ્વમીક્ષણંમૈક્ષ્યમાચરેત્ ॥ સંસિધ્યત્યાશ્વસંમોહઃશુદ્ધસત્તશિલાંધસા ॥૨૫॥ નૈતદ્વસ્તુતયાપડ્યેદૃશ્યમાનંવિનશ્યતિ ॥ અસક્તચિત્તોવિરમેદિહામુવચિકીર્ષિતાત્ ॥૨૬॥ યદેતદાત્મનિજગન્મનોવાકપ્રાણસંહતં ॥ સર્વમયેતિતર્કેણસ્વસ્થસ્ત્યક્તાનતત્સ્મરેત્ ॥૨૭॥ જ્ઞાનનિષ્ઠોવિરક્તોડવામદ્વક્તોવાડનપેક્ષકઃ ॥ સલિંગાનાશ્રમાંસ્ત્યક્તાચરેદવિધિગોચરઃ ॥૨૮॥ બુધોબાલકવત્ક્રીડેત્કુશલોજડવચ્ચરેત્ ॥ વદેદુન્મત્તવદ્વિદ્વાન્ગોચર્યાંનૈગમશ્ચરેત્ ॥૨૯॥ વેદવાદરતોનસ્પાત્રપાશ્વંડીનૈતુકઃ ॥ શ્રુષ્કવાદવિવાદેનકંચિત્પક્ષંસમાશ્રયેત્ ॥૩૦॥ નોદ્વિજેતજનાદીરોજનંચોદ્વેજયેન્નતુ ॥ અતિવાદાંસ્તિતિક્ષેતનાવમન્યેતકંચન ॥ દેહમુદિશ્યપશુવદ્દેરંકુર્યાન્નકેનચિત્ ॥૩૧॥ એકેવપરોહ્યાત્માભૂતેષ્વાત્મન્યવસ્થિતઃ ॥ યથેંદુરુદ્ધપાત્રેષુભૂતાન્યેકાત્મકાનિચ ॥૩૨॥ અલબ્ધ્યાનવિર્પાદેતકાલેકાલેડશનંકચિત્ ॥ લબ્ધ્વાનહણ્યેદ્વૃતિમાનુભયદૈવતંત્રિતં ॥૩૩॥ આહારાર્થંસમીહેતયુક્તંતત્પ્રાણધારણં ॥ તત્ત્વંવિમૃશ્યતેતેનતદ્વિજ્ઞાયવિમુચ્યતે ॥૩૪॥ યદ્દચ્છયોપપન્નાન્નમદ્યાચ્છેષ્ટમુતાપરં ॥ તથાવાસસ્ત્થાશય્યાંપ્રાપ્તંપ્રાપ્તંમજેન્મુનિઃ ॥૩૫॥ શૌચમાચમનંસ્નાનંનતુચોદનયાચરેત્ ॥ અન્યાંશ્વનિયમાન્જ્ઞાનીયથાડહંલીલયેશ્વરઃ ॥૩૬॥ નહિતસ્યવિકલ્પારૂપાયાચમદ્વીક્ષ્યાહતા આદેહાંતાત્કચિત્સ્થ્યા

કરેલાનો તક કરવાવડે; તે, એ સંયજ્ઞા યદી સ્વસ્થ થઈને; તેનો લાભ કરે છે, તથા પછીથી તેમનું સ્મરણ કરતો નથી. ॥૨૭॥ (એ રીતે બુદ્ધિયે (ત્રિદંડી) સંન્યાસીના ધર્મો કહીને, દૈવ પરમહંસ સંન્યાસીના ધર્મો કહે છે.) વૈરાગ્યની પ્રાપ્તિ સહિત મારી બક્તિ કરવાવડે, કોઈ જાતની અપેક્ષા નહીં રહેલા; અને આત્મ જ્ઞાનની નિષ્ઠા—વાળા; પરમહંસની દીક્ષા લીધેલા સંન્યાસીએ તો, આશ્રમોનો તેમની નિશાનીઓ સુદાં, લાભ કરીને; અને વિધિ નિષેધને પણ, પડ્યાં મૂકીને; હૃદિયાદિકની, સ્વાભાવિક રીતે પ્રવૃત્તિ થાય; તેમજ વિચરવું. ॥ ૨૮ ॥ એટલે તેણે બુદ્ધિમાન છતાં, જાણકની પેઠે; (કહેતાં, અક્ષય વિનાના અને માન અપમાન રહિતની પેઠે;) ક્રિડા કરવી—પડિત છતાં, ઉન્મત્તની પેઠે; (કહેતાં લોકને રાજ કરવાની અપેક્ષા રહિત થઈને;) વાણી બોલતી—નિપુણ છતાં, જાણી પેઠે; (એટલે સાદું નરસું ફળ થવાના અનુસંધાનને તજીને) ફરવું—અને રાજાદિકને જાણનારા છતાં, હૃદિયાદિકની સ્વાભાવિક વૃત્તિ પ્રમાણેજ, આચરણ કરવું. ॥૨૯॥ તેણે વેદ વચનોમાં પ્રીતિવાળા ન થવું—તેમજ પાશંડ ગતના ન થવું—અને કેવળ તકનુંજ ધીરણ પણ ન રાખવું—તથા કોઈ પણ એક પક્ષનો આશ્રય કરીને, શુદ્ધ વાદ વિવાદ કરવો નહીં. ॥૩૦॥ લોકને ઉદ્ધેગ ન પગાડતો—અને

પોતે ધીર થઈને, લોકો યદી કદેગ પામવો પણ નહીં—તથા કોઈની પણ અવગણના નહીં કરતાં; તેમનાં કંઈ વચનો વિગેરેનું સંકલન કરવું—અને પશુની પેઠે, શરીરના કારણથી; કોઈની સાથે, વેર બાંધવું નહીં. ॥૩૧॥ કેમકે એક સરખાજ સ્વભાવ વાળાં, પ્રાણીઓનાં શરીરોમાં; પ્રાણીનાં વાસજોમાં રહેલા ચંદના પ્રતિબિંબની પેઠે; આત્મ સ્વરૂપ, એકજ પરબ્રહ્મ રહેલા છે. ॥૩૨॥ તથા તેણે જ્યારે કદી કદી આવતું ન મળે, સારે ક્યવાનું નહીં; અને મળે, સારે રાજ પણ ન થવું; કેમકે એ અને રીતે થવાનું, દૈવત્વીન છે; માટે તે જાણીને, ધીરજ વાળાજ થવું. ॥૩૩॥ અને જે યદી, પ્રાણ રહી શકે; તેટલોજ આદાર સંપાદન કરવા પૂરતો, ઉદ્યોગ કરવો; કરણ પ્રાણ રહે, તોજ તત્ત્વનું શોધન કરી શકાય છે. અને તેથીજ તત્ત્વજ્ઞાન પામીને સુકત થવાય છે. ॥૩૪॥ તેણે પદ્મજાથી મળી આવેલું, સાદું અમર નરસું જાત; આઠ લેવું—અને લૂગડાં તથા મિઠાનું વિગેરે પણ, એ રીતે જેનું જેનું મળી આવે; તેનુંજ, ભોગવી લેવું. ॥૩૫॥ તથા તે જ્ઞાનવાન પરમહંસ સંન્યાસીએ, શૌચ—આચમન—સ્નાન—તથા ધીજ નિયમોનું આચરણ; વેદ આદિક શાસ્ત્રની આજ્ઞાઓ પાળવાને માટે કરવાનું નથી; પણ હું હવે લીલાવડે જોમ, આવડું છું; તેમ, ને નિયમાદિકને તેણે, (જે જાની આવે તે) પાળવાના છે. ॥૩૬॥ અને તેનું

શરીર પડી ગયા સ્વર્ગમાં, પોતાના દેહદિકન. પ્રતિતિ હોવા રૂપ; કાંઈક કાંઈક ચિત્તરૂપ, તેને જે જોવામાં આવે છે, તેની પ્રતિતિ પણ; તેને માટે જ્ઞાન થવા વડે, છેવટે મરી જાય છે; અને પછીથી, તે મને જ પામે છે. ૩૭૭ (હવે વૈરાગ્ય થયા છતાં, આત્મજ્ઞાનની નિષ્ઠા નહીં પામેલા અને પામવાને ઇચ્છનાર, યતિના ધર્મો કહે છે.) પણ, હું ખોતે કન્યક કરનારો કમોતે વિશે, વૈરાગ્ય થયા છતાં; મારા સ્વરૂપને જાણવાની જ, જેને ઇચ્છા હોય; તેવા સંન્યાસી (મુનિ) એ તો, મારા ધર્મોને પરાધર્મ એવા યુરુનું; શરણ લેવું ૥૩૮ ૥ અને બ્રહ્મ, એટલે આત્મસ્વરૂપનું જ્ઞાન, પોતાને થાય; ત્યાં સુધી તેણે, શ્રદ્ધાવાન અને આસુષા સંહિત યજ્ઞને; તે યુરુને વિશે, મારા પ્રમાણોને જ આદર રાખી; ભક્તિ બાવથી, તેની સેવા કરવી. ૥ ૩૯ ૥ કેમકે હું હિંદુઓના વર્ગને પશમાં નહીં રાખી શકવાથી; ગળવાન હિંદુઓ, વિષયવાદિક અર્થોને વિશે દોષગ્રસ્ત છે; માટે હિંદુ નિમિત્ત નહીં કરનારો અને આત્મજ્ઞાન તથા વૈરાગ્ય વિનાનો, સંન્યાસી તો; માત્ર ત્રણ વાંસની લાકડીઓના દંડને રાખી, તે વડે; પેટ બરતારો કહેવાય છે. ૥ ૪૦ ૥ અને એમ કરવાવડે, એ; ધર્મોના નાશ કરનારો; રામ દેવદિક નહીં જાણે; તથા દેવતા-

ઓતે-પોતાને-અને મને પણ-હમતારો છે; જેથી તે, આ લોક તથા પરલોક બંને થકી; બંટ થાય છે. ૥ ૪૧ ૥ (હવે સર્વ આશ્રમને માટે ટુંકામાં કહે છે.) આ પ્રમાણે; ૧ ઉપશમ, અને ૨ અહિંસા; એ સંન્યાસીના મુખ્ય (૨) ધર્મો છે. — ૧ તપ, અને ૨ યજ્ઞદિક કરવાં; એ વાન પ્રવ્રજના મુખ્ય (૨) ધર્મો છે. — ૧ પ્રાણી પદાર્થો-દિક સર્વનું રક્ષણ કરવું, અને ૨ યજ્ઞદિક કરવાં; એ ગૃહસ્થના મુખ્ય (૨) ધર્મો છે. — અને ૧ યુરુની સેવા કરવી; એ બ્રહ્મચારીના મુખ્ય (૧) ધર્મ છે. ૥ ૪૨ ૥ અને ૧ બ્રહ્મચર્ય-૨ તપ-૩ શૌચ-૪ સતોષ-૫ પ્રાણી માત્ર ઉપરનો સહભાવ-અને ૬ મારી ઉપાસના, એટલા (૬) ધર્મો; સર્વ આશ્રમવાળાઓના, સાધારણ છે; અને તેમાં, પણ ૩૭ કાળે ગૃહસ્થ પોતાની સ્ત્રી પાસે જવા છતાં; તેનું બ્રહ્મચર્ય કાયમ રહે છે; એવી છૂટ છે. ૥ ૪૩ ૥ આ રીતના સ્વધર્માચરણ વડે, અનન્ય બાવથી મને બરતારો પુરૂષ; યોગ વખતમાત્ર; સર્વ પ્રાણી પદાર્થો-દિકને વીશે, મારી બાવતા થવા રૂપ; મારી ભક્તિને પામે છે. ૥ ૪૪ ૥ અને હે ઉદ્ધવ, એવી અનપાવિતી ભક્તિ વડે; તે સર્વ લોકના મોટા સ્વર્ગી, અને ઉત્પત્તિ તથા નાશ જેવા થકી થાય છે; એવા, મારા બ્રહ્મ

તિસ્તતઃ સંપદ્યતે મયા ॥૩૭॥ દુઃખોદર્કેષુ કામેષુ જાતનિર્વેદાત્મવાન્ ॥ અજિજ્ઞાસિતમદ્ધર્મો ગુરુમુનિમુપાવ્રજન્ત ॥૩૮॥ તાવત્પરિચરેદ્ભક્તઃ શ્રદ્ધાવાનનસૂયકઃ ॥ યાવદ્બ્રહ્મવિજાનીયાન્મામેવગુરુમાદૃતઃ ॥૩૯॥ યસ્સ્વસંયતપદ્વર્ગઃ પ્રચંદેન્દ્રિયસારથિઃ ॥ જ્ઞાનવૈરાગ્યરહિતસ્ત્રિદંડમુપજીવતિ ॥૪૦॥ સુરાનાત્માનમાત્મસ્થં નિન્હુતમાંચધર્મહા ॥ અવિપક્કકપાયોઽસ્માદમુખ્યાન્નવિહીયતે ॥૪૧॥ ભિક્ષોર્ધર્મઃ શમોઽર્હિસાતપઙ્ગ્યાવનોકસઃ ॥ ગૃહિણોભૂતરક્ષેજ્યાદ્વિજસ્યાચાર્યસેવનં ॥૪૨॥ બ્રહ્મચર્યં તપઃ શૌચં સંતોષોભૂતસૌહદં ॥ ગૃહસ્થસ્યાપ્યૃતોગંતુઃ સર્વેષામદુપાસનં ॥૪૩॥ ઇતિ માંયઃ સ્વધર્મેણ ભજન્નિત્યમનન્યભાક્ ॥ સર્વભૂતેષુ મદ્ભાવો મદ્ભક્તિર્વિદતેઽહિંસા ॥૪૪॥ ભક્ત્યોદ્ધવાનપાયિન્યાસર્વલોકમહેશ્વરં ॥ સર્વોત્પત્યપ્યયં બ્રહ્મકારણં મોપયાતિસઃ ॥૪૫॥ ઇતિ સ્વધર્મનિર્ણિક્તસત્ત્વો નિર્જાતમદ્ભતિઃ ॥ જ્ઞાનવિજ્ઞાનસંપન્નો ન ચિરાત્સમુપૈતિમામ્ ॥૪૬॥ વર્ણાશ્રમવતાંધર્મં ઇષદાચારલક્ષણઃ ॥ સંપ્રવક્ત્યુતો નિઃશ્રેયસકરઃ પરઃ ॥૪૭॥ એતન્નેઽભિહિતં સાધો ભવાન્પૃચ્છતિયચ્ચમામ્ ॥ યથાસ્વધર્મસંયુક્તો ભક્તો માંસમિયાત્પરં ॥૪૮॥ ઇતિ શ્રીભાગવતે મહાપુરાણે એકાદશસ્કંધે અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ ॥૧૮॥

શ્રીભગ૦ યો વિદ્યાશ્રુતસંપન્ન આત્મવાન્નાનુમાનિકઃ ॥ માયામાત્રમિદં જ્ઞાત્વા જ્ઞાનં ચ મયિ સંન્યસેત્ ॥૧॥ જ્ઞાનિનસ્ત્વહમેવેષ્ટઃ સ્વાર્થો હેતુશ્ચ સંમતઃ ॥ સ્વર્ગશ્ચૈવાપવર્ગશ્ચ નાન્યોઽર્થો મદ્ભતે પ્રિયઃ ॥૨॥ જ્ઞાનવિજ્ઞાનસંસિદ્ધાઃ પદં શ્રેષ્ઠં વિદુર્મમ ॥ જ્ઞાની પ્રિયતમોઽતો મે જ્ઞાનેના સૌભિભર્તિમામ્ ॥૩॥ તપસ્તીર્થજપોદાનં પવિત્રાણીતરાણિ ચ ॥ નાલંકુર્વૈતિતાં સિદ્ધિયા જ્ઞાનં તલયાકૃતા ॥૪॥ તસ્માજ્ઞાનેન સાહિતં જ્ઞાત્વા સ્વાત્માનમુદ્ધવ ॥ જ્ઞાનવિજ્ઞાનસંપન્નો ભજમાં ભક્તિભાવતઃ ॥૫॥ જ્ઞાનવિજ્ઞાનયજ્ઞેન મામિષ્ટાત્માનમાત્મનિ ॥ સર્વયજ્ઞપતિર્માં વૈસંસિદ્ધિમુનયોઽગમન્ ॥૬॥ ત્વય્યુદ્ધવાશ્રયતિયસ્ત્રિવિધો વિકારો માયાંઽતરાપતતિનાદ્યપવર્ગયોર્યત્ ॥ જન્માદયોઽસ્ય યદમીતવતસ્યર્કિંસ્યુરાદ્યં તયોર્યદસતોઽસ્તિ તદેવમધ્યે ॥૭॥ ઉદ્ધવ ०

સ્વરૂપને વિશે જ જાય છે. ૥ ૪૫ ૥ એમ સ્વધર્મના સત્યને, નિર્ણય સહિત જાણનારો; — મારા સ્વરૂપને જાણેલો — અને જ્ઞાન વિજ્ઞાનથી સંપન્ન થયેલો — તે પુરૂષ; યોગ વખતમાત્ર મને પામે છે. ૥ ૪૬ ૥ આ મેં કહેલા ધર્મો; માત્ર વર્ણ અને આશ્રમ વાળાઓ વિષેનું, શુદ્ધ આચરણ થવાને માટે જ ઉપયોગી છે; પણ જે તે જ આચરણ, મારા ભક્તિભાવ સહિત કરવામાં આવેલું હોય તો તે, પરમ કલ્યાણને પ્રાપ્ત કરનાર; થઈ શકે છે. ૥ ૪૭ ૥ હે સાધુ ઉદ્ધવ, તમે મને પૂછ્યું હતું કે, કેવી રીતેના સ્વધર્મ પાળવાથી, ભક્તિભાવ પુરૂષે; મારા પરમ પદને, પામે છે; તે સધળું, મેં તમને; આ રીતે કહી સંભળાવ્યું છે. ૥ ૪૮ ૥ ધ. ૧૦ અ. ૨૩. અઠારમો અં. સં. ૧૨ ૥

અધ્યાય ૧૮ એ. — શ્રી ભગવાન — આ જગત કેવળ માયામાત્ર જ છે, એમ કહી અનુમાનથી જ નહીં પણ જ્ઞાને શ્રવણથી; અને આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન થવા વડે, સંપન્ન થયેલી યુદ્ધિ થકી પણ; જેણે જાણ્યું હોય. તેણે તો તેવા જ્ઞાનને પણ, પછીથી મારામાં જ નાંખી દેવું. ૥ ૧ ૥ અને એવા જ્ઞાનીને તો, તેના સર્વ સ્વાર્થના હેતુરૂપ-પ્રિય-અને ઇષ્ટ-હું એક જ છું; અને મારા વિના, સ્વર્ગ-મોક્ષ-તથા જીવન સંઘના, પુરૂષાર્થો; પ્રિય

નથી જ. ૥ ૨ ૥ આ રીતના જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનથી, સિદ્ધ થયેલાઓ; મારા શ્રેષ્ઠ પદને પામે છે; અને તેઓ એવા જ્ઞાનવડે, મારા વિશે જ વસે છે; માટે મને તેઓ અતિ પ્રિય છે. ૥ ૩ ૥ એવા જ્ઞાનના એક અંશવડે, જે સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે; તે પ્રાપ્તિને, તપ-તીર્થ-જળ-દાન-અને જીવન પવિત્ર કરનાર, કાષ્ઠપણ પદાર્થો-દિક; કરી શકે, એમ નથી. ૥ ૪ ૥ એટલા માટે, હે ઉદ્ધવ, તમે પણ આત્મ સ્વરૂપને જાણવા રૂપ, તત્ત્વ જ્ઞાન સહિત; જ્ઞાન વિજ્ઞાનથી, સંપન્ન થઈને; ભક્તિ બાવવડે, મને જ બળે. ૥ ૫ ૥ અને મુનિઓ પણ, સર્વ જ્ઞાનોના સ્વામી હું; આત્મ સ્વરૂપને વિશે જ, જ્ઞાન વિજ્ઞાનથી જ જાણ કરવાવડે જ; પૂજન કરીને, સિદ્ધિને પામી એલા છે. ૥ ૬ ૥ હે ઉદ્ધવ, તમારે વિશે આશ્રય કરેલા, એટલે કહેવામાં આવતા; જન્મ-સ્થિતિ-અને નાશ-એ ત્રણ વિકારો, માયાવડે કાપલ થયેલા છે; તેઓ આદિ અને અંત કાળમાં, ન હોવાથી; મધ્ય કાળમાં પણ નથી જ. માટે એ જન્માદિ વિકારો જેને થાય છે, તે દેહની સાથે, તમને; (એટલે તમારા આત્માને) કશો સંબંધ નથી; એમ જાણો. ૥ ૭ ૥ — ઉદ્ધવ-હે ત્રિશૂર્તિ, વિષ્ણુના ઇશ્વર; જે થકી વૈરાગ્ય અને વિજ્ઞાન સહિત એ પુરા-

તન, અને અતિ શુદ્ધ જ્ઞાન; પુરુષગુણો, પ્રાપ્ત થાય; એવો, અને મહાત્માઓએ ઇચ્છેલો, આપનો ભક્તિ ભોગ; આપ મને કહે. ॥૮૧॥ હે ઇશ્વર, આ સંસારના ઘેર માર્ગમાં, અધિ જૂન-અધિદેવ-અને અધ્યાત્મ-એ ત્રણ તાપ થકી તપીને, નાશ પામી જનારાઓને મારે: અમૃત પરસાવનારાં આપનાં એ ચરણ રૂપી છત્ર, શિવાય બીજું કંઈપણ શરણ હોવાનું; હું દેખતો નથી. ॥૮૨॥ મારે હે મહાનુભાવ, દુઃખ સુખોની તૃણ્યથી, આ સંસાર રૂપ ફવામાં પડેલા; અને કાળ નામના સાપે કરડેલા લોકનો, આપ; મોક્ષ આપનારાં વચનો રૂપ, અમૃતનું સિંચન કરીને; આપની કૃપા દિષ્ટિરૂપ, ઉદ્ધાર કરો; એટલે બહાર કાઢો. ॥ ૧૦ ॥—શ્રીભગવાન—પૂર્વે અજાતશત્રુ યુધિષ્ઠિરે, હું સદાં સર્વના સાંભળતાં; ધર્મને જાણનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ, બીજાને; એ પ્રમાણે, અને એટલુંજ, પૃથ્વું હતું. ॥ ૧૧ ॥ બારનનું યુદ્ધ થયું રક્ષા પછી; સુહોદનો નાશ થવાથી, વિકળ થયેલા તેમણે; ધન્યા ધર્મો સાંભળ્યા પછી, મોક્ષ ધર્મો પૃથ્વ્યા હતો. ॥૧૨॥ એ બીજાના સુખથી સાંભળેલા, જ્ઞાન-વૈરાગ્ય-વિજ્ઞાન-અને શ્રદ્ધા-એઓરડે, ભક્તિને વધારનારા ધર્મો હું તમને

કહું છું, તે સાંભળો. ॥૧૩॥ મહત્ત્વ—ત્રણ પ્રકારનો અહંકાર—અને પાંચ મહાભૂતો—મળીને નવ; મન—પાંચ જ્ઞાનદ્રિયો—અને પાંચ કર્મેન્દ્રિયો, મળીને અગિયાર; શબ્દ રૂપરસ-ગંધ-સ્પર્શ-અને ગંધ એ પાંચ તન્માત્રાઓ; અને સત્-રજ-તમા ત્રણ ગુણો; મળીને ચત્તાં એકંદર, અઠાવિંશ તત્ત્વો; સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકને વિશે છે; તે સધળાંઓમાં, તેમનાં સત્ત્વરૂપે; એક આત્મતત્ત્વ દેખાવાનું, જેવડે થાય છે; તેનેજ જ્ઞાન કહે છે; એવો મારો નિશ્ચય છે. ॥૧૪॥ અને ત્રણ ગુણોના સ્વભાવવાળાં, પ્રાણી પદાર્થોદિક સર્વ; જેવામાંજ નહીં આવતાં, એ સધળું જેને વિશે રહેલ છે; અને જેને વિશે, તેમની ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-અને લય-થાય છે; તે, (સર્વ વ્યાપક) આત્મતત્ત્વ એકજુન; સર્વત્ર અને સર્વદા જેવડે જેવામાં આવે છે, તે વિજ્ઞાન કહેવાય છે. ॥ ૧૫ ॥ વળી સ્વભાવના સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકને વિશે, આદિકાળમાં; અને તેમનાં રૂપાંતરો થવાના મધ્ય તથા અંત કાળમાં પણ; જે એકજ તત્ત્વ, વ્યાપેલું રહે છે; અને દરેક પ્રાકૃતિક પ્રલય થયા પછી પણ, જે અવશેષ રહે છે; તેજ સત્ અથવા આત્મતત્ત્વ, એટલે પરબ્રહ્મનું સ્વરૂપ છે. ॥૧૬॥ વળી આ સપળા વિકલ્પનો, એટલે જગત

જ્ઞાનંવિશુદ્ધિવિપુલંયથૈતદ્વૈરાગ્યવિજ્ઞાનયુતંપુરાણં ॥ આસ્થાહિવિશ્વેશ્વરવિશ્વમૂર્તેત્વદ્ભક્તિયોગંચમહદ્ભિમૃગ્યં ॥૮॥તાપત્રયેણાભિહતસ્યધોરેસં
તપ્યમાનસ્યભવાધ્વનીશ ॥ પશ્યામિનાન્યચ્છરણંતવાંઘ્રિદ્વંદ્વાતપત્રાદમૃતાભિવર્ષાત્ ॥૯॥ દણ્ડજનંસંપતિતંબિલેસ્મિન્કાલાહિનાક્ષુદ્રસુસ્થોરુ
તર્થ ॥ સમુદ્ધરેનંકૃપયાપવર્ગ્યૈર્વચોભિરાસિંચમહાનુભાવ ॥૧૦॥શ્રીભગ૦હૃત્યમેતત્પુરારાજામીષ્મંધર્મધૃતાવરં ॥ અજાતશત્રુઃપ્રપ્રચ્છસર્વેષાં
નોડનુશૃણ્વતાં ॥૧૧॥નિવૃત્તેભારતેયુદ્ધેસુહૃન્નિધનવિક્કલઃ ॥ શ્રુત્વાધર્માન્બહૂન્યશ્વાન્મોક્ષધર્માનપૃચ્છત ॥૧૨॥ તાનહંતેડમિધાસ્યામિદેવવ્રતમુ
સ્વાચ્છુતાન્ ॥ જ્ઞાનવૈરાગ્યવિજ્ઞાનશ્રદ્ધામત્ત્યુપબંહિતાન્ ॥૧૩॥ નવૈકાદશપંચત્રીન્ભાવાન્મૂતેષુયેનવૈ ॥ ર્દક્ષેતાથૈકમપ્યેષુતજ્ઞાનંમમનિ
શ્ચિતં ॥૧૪॥ એતદેવહિવિજ્ઞાનંનતથૈકેનયેનયત્ ॥ સ્થિત્યુત્પત્યપ્યયાન્પદ્યેદ્વાવાનાંત્રિગુણાત્મનાં ॥૧૫॥ આદાવંતેચમધ્યેચસૃજ્યાત્સૃજ્યં
દન્વિયાત્ ॥ પુનસ્તત્પ્રતિસંક્રામેયચ્છિષ્યેતતદેવસત્ ॥૧૬॥ શ્રુતિઃપ્રત્યક્ષમૈતિહ્યમનુમાનંચતુષ્ટયં ॥ પ્રમાણેઽદ્વૈતસ્યનાદ્વિકલ્પાત્સવિરજ્ય
તે ॥૧૭॥ કર્મણાંપરિણામિત્વાદાવિરિંચાદમંગલં ॥ વિપશ્ચિન્નશ્વરંપશ્યેદદૃષ્ટમપિદૃષ્ટવત્ ॥૧૮॥ ભક્તિયોગઃપુરૈવોક્તઃપ્રીયમાણાયતેડનઘ ॥
પુનશ્ચકથયિષ્યામિમદ્ભક્તેઃકારણંપરં ॥૧૯॥ શ્રદ્ધાડમૃતકથાયાંમેશશ્વન્મદનુકીર્તનં ॥ પરિનિષ્ઠાચપૂજાયાંસ્તુતિભિઃસ્તવનંમમ ॥૨૦॥ આ
દરઃપરિચર્યાયાંસર્વૈર્ગૈરભિવંદનં ॥ મદ્ભક્તપૂજાભ્યધિકાસર્વભૂતેષુમન્મતિઃ ॥૨૧॥ મદર્થેષ્વંગચેષ્ટાચવચસામદુષ્ણેરણં ॥ મર્યપર્પણંચમનસઃસ
ર્વકામવિવર્જનં ॥૨૨॥ મદર્થેડર્થપરિત્યાગોભોગસ્યચસુખસ્યચ ॥ ઇષ્ટંદત્તંહુતંજપ્તંમદર્થયદ્વતંતપઃ ॥૨૩॥ એવંધર્મેર્મનુષ્યાણામુદ્ધવાત્મનિવેદિ
નાં ॥ મયિસંજાયતેભક્તિઃકોડ્યોડ્યોડ્યાવાશિષ્યતે ॥૨૪॥ યદાત્મન્યર્પિતંચિત્તંશાંતંસર્વોપબંહિતં ॥ ધર્મજ્ઞાનંસવૈરાગ્યમૈશ્વર્યંચાભિપચતે
॥૨૫॥ યદર્પિતંતદ્વિકલ્પેદ્દિયેઃપરિધાવતિ ॥ રજસ્વલંચાસન્નિષ્ઠંચિત્તંવિદ્ધિવિપર્યયં ॥૨૬॥ ધર્મોમદ્ભક્તિકૃત્પ્રોક્તોજ્ઞાનંચૈકાત્મ્યદર્શનં ॥ ગુ

રૂપે દેખાતા, દૈત પદાર્થોદિક માત્રનો; શ્રુતિ—પ્રત્યક્ષ-ઈતિદાસ-અને અનુમાન; એ ચારે પ્રકારનાં પ્રમાણોરડે, વિચાર કરતાં પણ; આપ મધ્યમ થાઓ. મારે એવો વિચાર, રાખનારો પુરુષ; એ સધળા વિકલ્પ થકી; તેમજ તેના સરખાંજ કર્મોનાં રૂપોરૂપ, બ્રહ્મલોક પર્યંત સ્વર્ગોદિક લોકનાં સુખ ભોગોદિક સાહિલ્ય પણ; તેને અમંગળ અને નાશવંત જણાવે, તેઓ થકી પણ; (તે) વૈરાગ્યને પામે છે. ॥૧૭-૧૮॥ હે પાપ રહિત ઉદ્ધવ, જે થકી, મારે વિશે પરમ ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે; તે ભક્તિ યોગ વિશેનો, મેં તમને પ્રથમજ કહેલું છે; છતાં, તમે મારા પ્રીતિપાત્ર હોવાથી; ફરીથી પણ, કહું છું કે ॥૧૯॥ “મારી અમૃત જેવી કથાઓમાં અધ્યા રાખવી—મારી કથાઓનું વારંવાર ધાર્તન કરવું—સ્તોત્રોથી મારી સ્તુતિ કરવી અને—મારું પૂજન કરવામાં, સંપૂર્ણ નિષ્ઠા રાખવી. ॥૨૦॥ સર્વ અંગોરડે, અને નગરકાર કરવા—મારી સેવામાં પ્રેમ રાખવો—સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકને વિશે, મારી ભાવના રાખીને; તેમનું પૂજન કરવું—તેમાં પણ મારા ભક્તોને અધિક માનવા—॥૨૧॥ સર્વ અંગોની ક્રિયા, મારે અર્પે કરવી—મારા ગુણો આદિના સંવર્ધનની, વાણી બોલવી—અને સર્વ પ્રકારની કામનાઓ તજીને, મનને

મારા વિશે; અર્પણ કરવું—॥૨૨॥ મારે અર્પે પોતાના ઉપભોગના, તથા સુખના, સર્વ પદાર્થોદિકનો; ભાગ કરવો—અને યજ્ઞ, દાન, હોમ, જપ, મન, તથા તપ; એ સર્વ ક્રિયાઓ, મારે અર્પણ કરવી—” ॥૨૩॥ હે ઉદ્ધવ, આ રીતના પોતાનો દેહ સુધાં સર્વ, અર્પણ કરી દેવા રૂપ ધર્મનું; આચરણ કરવારડે, અનુષ્ઠાને મારે વિશે ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે; અને તે પછી, કાષ્ઠ ભ્રતનો પુરુષાર્થ સંપાદન કરવાનું, તેમને યાદી રહેતું નથી. ॥૨૪॥ અર્થાત ન્યારે શાંત, અને સત્ત્વી જુદ્ધિવાળું. થયેલું મન; મારા આત્મ સ્વરૂપને વિશેજ અર્પણ કરાય છે; ત્યારે, તે પુરુષને; ધર્મ—જ્ઞાન-વૈરાગ્ય-અને ઐશ્વર્યની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૨૫॥ તેમજ ઈન્દ્રિયોના વિષયોમાં દોડ્યા કરતું મન, ન્યારે રમેગુણની જુદ્ધિવાળું થઇને; એ આત્મ સ્વરૂપને વિશે નિષ્ઠાવાળું ન થતાં; વિકલ્પને વિશેજ નિષ્ઠાવાળું થાય છે; ત્યારે પુરુષને, એ થકી ઉલટાજ પરિણામો થાય છે; એમ જણા. ॥૨૬॥ હુંકામાં કહું છું, કે જે થકી મારે વિશે ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય, તેજ ધર્મ છે; સર્વત્ર એક આત્મ સ્વરૂપનું દર્શન થાય, તેજ જ્ઞાન છે; ગુણોનો એટલે દૈત પદાર્થોદિક માત્રનો અસંગ થાય તેજ વૈરાગ્ય છે; અને અણિમા આદિક સિદ્ધિઓ, તેજ ઐશ્વર્ય છે.

અને દેવના બેદની, અંતર દર્શિને છે. ત્યારે વિધિ માત્રનો ત્યાગ કરવાનું લક્ષણ, મનુષ્યોને કલ્યાણ પ્રાપ્ત કરનારું; કેવી રીતે થઈ શકે ? ॥૩૩॥ પિતૃ-દેવ-અને મનુષ્યોને; કલ્યાણ મેળવવાનાં સાધનોને, અને કલ્યાણ તરિકે મળવાના અર્થોને; જાણવા ૩૫ અશુ રૂપેનો, આપ હૃદય, (વેદ રૂપે), પોતેજ છે. ॥૩૪॥ આપના પોતાના કલ્યાણ કલેવામાં, અશુ દેવના બેદની, દર્શિ નહીં રાખવાનું થાય છે; છતાં, આપના પોતાના શાસ્ત્ર (વેદ)માં, તે ને છે; એ રીતે, આપના શાસ્ત્ર વેદમાં; બેદ દર્શિ ૩૫ અપચદ હોવાનો; મને બ્રમ થાય છે. (માટે તે બેદને આપ મટાડો) ॥૩૫॥ શ્રીભગવાન — કલ્યાણની છત્રાવાળાં મનુષ્યોને માટે, કર્મયોગ-જ્ઞાનયોગ-અને ભક્તિયોગ-એ ત્રણે પ્રકારના યોગ-ને પોતેજ કહેતા છે; અને એ શિવાય બીજી, કયાયજ એક કેમણે નથી. ॥૩૬॥ આ લોકનાં કર્મોને વિશે વૈરાગ્ય પામીને, ત્યાગ કરનારાઓને માટે; જ્ઞાનયોગ; અને તેવાં કર્મોને વિશે, વૈરાગ્ય નહીં પામેલા મન વાળા, અને અતિ આસક્તિવાળાઓને, માટે; કર્મયોગ; સિદ્ધિને આપનારા હોવાનું કહે છે. ॥૩૭॥ અને એ મનુષ્યોને મારી કષ્ટાઓ આદિમાં, યદ્યપ્યપી શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ હોય; તેવા વૈરાગ્ય નહીં પામેલા, અને અતિ

આસક્તિ વિનાનાઓને માટે; ભક્તિ યોગ સિદ્ધિને આપનારા છે. ॥૩૮॥ એટલે જ્યાં સુધી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન ન થાય, અને મારી કષ્ટાના અપણ આદિમાં, શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન ન થાય; ત્યાં સુધીજ કર્મો કરવાનાં છે. ॥૩૯॥ હે કલ્ક, આમુક રૂપ પામવાની છત્રા રાખ્યા વિના; યદ્યપિક કરીને, મારું પૂજન કરવા ૩૫, સ્વધર્મભ્રમણ કરવાનો પુરુષ; જો તે, બીજી રીતનાં દુષ્ટ કર્મો ન કરેતો; સ્વર્ગમાં અગર નરકમાં પણ, જાય નહીં. ॥૪૦॥ પરંતુ એ પાપ રહિત, અને પવિત્ર સ્વધર્મભ્રમણ કરનારો પુરુષ; આ લોકને વિજેજ, અતિ શુદ્ધ, જ્ઞાને પામે છે; અથવા તેને યદ્યપ્યપી, મારી ભક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૪૧॥ આત્મા, જ્ઞાન અને ભક્તિ પ્રાપ્ત થવાના સાધન ૩૫, આ મનુષ્ય લોકને; એ બંને વાનાં, જ્યાં સાધન થતું નથી; એવા સ્વર્ગના લોકો, તથા નરકના લોકો પણ; હવે છે. ॥ ૪૨ ॥ માટે વિચક્ષણ મનુષ્યોએ, સ્વર્ગમાં જવાને; કે નરકમાં જવાને છત્રું નહીં. તે-મજ આ લોકને વિજેજ રહેવાની, આકાંક્ષા પણ; રાખવી ન જોઈએ. કેમકે દેહને વિશે આસક્તિ થવાથી, મોઢ થાય છે. ॥ ૪૩ ॥ એ રીતે આ મનુષ્ય શરીરને; તે મરણ પામનાર હોવા છતાં પણ, પુરુષાર્થને અને

શવર:કાલાન્સર્ગનરકમેવચ ॥૨॥ ગુણદોષભિદાદૃષ્ટિમંતરેણવચસ્તવ ॥ નિ:શ્રેયસંકથંનૃણાંનિવેધવિધિલક્ષણં ॥૩॥ પિતૃદેવમનુષ્યાણાંવેદશ્ચક્ષુસ્તવેશ્વર ॥ શ્રેયસ્ત્વનુપલબ્ધેડ્યેસાધ્યસાધનયોરપિ ॥૪॥ ગુણદોષભિદાદૃષ્ટિર્નિગમાત્તેનહિસ્વત: ॥ નિગમેનાપવાદશ્ચભિદાયાદિતિહ્રમ: ॥૫॥ શ્રીમગંયોગાસ્ત્રયોમયાપ્રોક્તાનૃણાંશ્રયોવિધિત્સયા ॥ જ્ઞાનંકર્મચમક્તિશ્વનોપાયોડન્યોસ્તિકુત્રચિત્ ॥૬॥ નિર્વિણ્ણાનાંજ્ઞાનયોગોન્યાસિનામિહકર્મસુ ॥ તેષ્વનિર્વિણ્ણચિત્તાનાંકર્મયોગસ્તુકામિનાં ॥૭॥ યદૃચ્છયામત્કયાદૌજાતશ્રદ્ધસ્તુય:પુમાન્ ॥ નનિર્વિણ્ણોનાતિસક્તોભક્તિયોગોડસ્યસિદ્ધિદ: ॥૮॥ તાવત્કર્માણિકુર્વીતનનિર્વિચેતયાયતા ॥ મત્કયાશ્રવણાદૌવાશ્રદ્ધાપાવન્નજાયતે ॥૯॥ સ્વધર્મસ્યોયજન્યજૈરનાશી:કામડદવ ॥ નયાતિસ્વર્ગનરકૌયદ્યન્યન્નસમાચરેત્ ॥૧૦॥ અસ્મિંલ્લોકેવર્તમાન:સ્વધર્મસ્યોડનઘ:શુચિ:જ્ઞાનંવિશુદ્ધમાપ્રોતિમદ્ભક્તિવાયદૃચ્છયા ॥૧૧॥ સ્વર્ગિણોડપ્યેતમિચ્છંતિલોકંનિરયિણસ્તથા ॥ સાધકંજ્ઞાનમક્તિમ્યામુમયંતદસાધકં ॥૧૨॥ નનર:સ્વર્ગતિકાંક્ષેન્નારકીવાવિચક્ષણ: ॥ નેમંલોકંચકાંક્ષેતદેહાવેશાત્પ્રમાદ્યતિ ॥૧૩॥ એતદ્વિદ્વાન્પુરામૃત્યોરભવાયઘટેતસ: ॥ અપ્રમત્તદ્વદંજ્ઞાત્વામર્ત્યમપ્યર્થસિદ્ધિદં ॥૧૪॥ છિદ્યમાનંયમૈરેતૈ:કૃતનીડંવનસ્પતિં ॥ સ્વગ:સ્વકેતમુત્સૃજ્યક્ષેમંયાતિત્યલંપટ: ॥૧૫॥ અહોરાત્રૈશ્ચિદ્યમાનંબુદ્ધ્યાયુર્મયવેપથુ: ॥ મુક્તસંગ:પરંબુદ્ધવાનિરીહુપશામ્યતિ ॥૧૬॥ નૃદેહમાદ્યંસુલભંસુદુર્લભંપ્લવંસુકલ્પંગુરુકર્ણધારં ॥ મયાડનુકૂલેનમમસ્વતેરિતંપુમાન્મવાર્ધિનતરેસ્સઆત્મહા ॥૧૭॥ યદારંભેષુનિર્વિણ્ણોવિરક્ત:સંયતેંદ્રિય: ॥ અભ્યાસેનાત્મનોયોગીધારયેદચલંમન: ॥૧૮॥ ધાર્યમાળંમનોયર્હિશ્રામ્યદાશ્વનવસ્થિતં ॥ અતંદ્રિતોડનુરોધેનમાર્ગેનાત્મવશંનયેત્ ॥૧૯॥ મનોગતિંનવિસૃજંજિતપ્રાણોજિતેંદ્રિય: ॥ સત્ત્વસંપન્નયાબુદ્ધ્યાપ્નઃઆત્મવશંનયેત્ ॥૨૦॥ એવંપરમોયોગોમનસ:સંગ્રહ:સ્મૃત: ॥ ત્દદયજ્ઞત્વમન્વિચ્છન્દમ્યસ્યેવાર્વતોમુહુ: ॥૨૧॥ સાંસ્યેનસર્વભા

સિદ્ધિને આપનારું છે; એમ જાણીને, તેનું મરણ થવા અગાઉજ, એ સવળું જાણનાર પુરુષે આગસ તજીને મોઢને સાદું ઉધોગ કરવો યોગ છે. ॥૧૪॥ આ મનુષ્ય શરીર ૩૫ પોતે માગો કરેલા જાડને, વગ સરખા રત્નિ દિવસ ૩૫ કાળ તાગતા પક્ષીએ, કાપવા માટેનું હોવાથી; તેમાં આસક્તિ વિનાનો યદ્યપે: દેહાત્મા એ જાડ અને માગનાનો ત્યાગ કરે; ત્યારેજ તે કુશળતાને, એટલે પરમપદને પામે છે. ॥૧૫॥ એમ વિચ્છે અને રાત્રિઓથી ૩૫ તા, પોતાના અપુણને જાણીને; તથા સંગ માત્રનો ત્યાગ કરવા વડે, પરમપદને જાણીને; બધયકી ધુજનારો પુરુષ, જ્યારે સર્વે કામનાવાળાં કર્મો કરવાનું, છોડી દે છે; ત્યારેજ તે, જ્ઞાનને પામે છે. ॥૧૬॥ પ્રથમ તો મળવાને અતિ દુર્લભ એવું, આ મનુષ્ય શરીર ૩૫; સારાં સાધનોવાળું વડાણ, મલ્લું છે; તેની સાથેયુર ૩૫, સુધાતી એટલે માર્ગ દેખાડનારો પણ, છે; અને મારી અનુકૂળતા ૩૫, જોઈએ તેવા સારા પદ્મ પણ, મને છે; એટલું મળ્યા છતાં, પણ એ વડાણને; યોગ રીતે, નહીં હંકારીને; પુરુષ, આ સંસાર સમુદ્રને, સુવજ રીતે ન તરી જાય; તો, તે પોતેજ, પોતાનો ધાત કરનારો, જાણીતો. ॥૧૭॥ (એ રીતે નવ સ્લોક

વડે, કર્મયોગ કરીને; દને સાધનવ સ્લોકથી, જ્ઞાન યોગ કરે છે.) કર્મોના આરંભ માત્ર દુ:ખ ૩૫ જાણીને, જોને વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થયું હોય; તેવા યોગીએ જોનેદ્રિય યદ્યપે, મનને અચળપણે, આત્મ સ્વરૂપમાં ધારણ કરવાનો; અભ્યાસ કરવો. ॥ ૧૮ ॥ એ રીતે મનને આત્મ સ્વરૂપમાં ધારણ કરવા લાગતાં, ચંચળતાના સ્વભાવવાળું મન; જ્યારે ક્રિત્તવળું બની જવા લાગે, ત્યારે આગસ રહિત યદ્યપે; તેને ધીમે ધીમે, જ્યારે તે પોતાના ભાગી જવાના સ્વભાવને નજરે છેડે; ત્યારે, ધોડાના મનને જાણનારો, આમુક સ્વાર; જેમ તેની છત્રાને, થોડું થોડું અનુસરીને; વારંવાર ચક્રાવતાં, છેવટે; એ ધોડાને, પોતાની મરજ પ્રમાણેજ ચલાવે છે; એ રીતે, તે યોગીએ જોનેદ્રિય યદ્યપે; અને સત્ત્વગુણી શુદ્ધિ રાખી, પ્રાણવાયવડે મનને ધીરે ધીરે વધ કરીને; છેવટે તેને આત્મ સ્વરૂપમાં, ધારણ કરવું. એ રીતે મનનો નિયંત્ર કરવો, તેજ મોટામાં મોટો યોગ, (જ્ઞાન યોગ,) કહેવાય છે. ॥૨૦-૨૧॥ અને મન આત્મ સ્વરૂપમાં પૂરે પૂરે સ્થિર થતા સુધી; સર્વ

પ્રત્યક્ષિત્વે. તત્ત્વજ્ઞાન કલ્પના થતા રૂપ સિદ્ધિ મળેથી, અને નાશ થતા રૂપ અવગત કમળી; સાંખ્યના વિચારનું ધ્યાન, તેજી કરવા કરતું. ૥૨૨૥ ॥ એમ ચિંતન કરવા લાયક આત્મા તત્ત્વનું, વારંવાર ચિંતન કરવા વહેતું; તે કર્મો આદિને, દુષ્ટતા જાણનારા-વૈરાગ્ય પામેલા-અને જાણીએએ, ઉપદેશ કરેલા-પુરુષનું મન; પોતાના બાંધી જવાના, દુષ્ટ સ્વભાવને; તજી દેશે. ૥૨૩૥ ॥ યજ્ઞે વિજેરે યોગતા ગામૈર્થી-આન્વિશ્વશ્રી એટલે તત્ત્વ જાણી વિદ્યા થયી-આથવા મારાં સ્વરૂપોનું પુરુષ આદિ ઉપાસના કરવા થયી પશુ-એ મનવડે, સ્મરણ કરવાને યોગ્ય; મારે એ એક આત્મસ્વરૂપ છે; અને જીવનું કશું સ્મરણ કરવાને યોગ્ય છે નહીં. ૥૨૪૥ ॥ અને તેના યોગી થયી, પ્રભાવ વડે; એકાદુ નિંદાયુક્ત કર્મ, કદી થઈ જાય નહીં તેનું પાપ, તેજી એવો યોગ કરવા વહેતું; આજી નાંખવાનું છે; પણ તેને માટે, પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાનું કહેતું નથી. ૥૨૫૥ ॥ એ રીતનાં પોત પોતાના અધિકાર પ્રમાણનાં કર્મો; મનુષ્યોએ, શ્રદ્ધા સદિત કરવા; એ શુભ રૂપ છે. એટલે પાપ મારાડવાને માટે, પ્રાયશ્ચિત્ત રૂપ નિષ્કામ કર્મો પણ, આસક્તિવાળા પુરુષોએ; કરવાનાં છે. અને યોગી, એટલે જાણી તથા

જાણીને તે; જ્ઞાન અને બાહ્ય યોગ વહેતું, પાપના નાશ થઈ જાય છે; માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કર્મો કરવાની જરૂર, તેમને રહેતી નથી; તથા વેદ આદિક શાસ્ત્રોએ પણ, એ પાપ રૂપ કર્મોના સંગનો, એટલે તેમનાં દુષ્ટ-રૂપ કામનાઓનો, સાગ કરાવવાની ઠગ્ગણી; તેમને વિશે, શુભ અને દોષ જતાવીને; અને તેનાં પ્રાયશ્ચિત્તો કરવા રૂપ, અટકાવે નાંખી નાંખીને; તે કર્મો, ધણેલાએ એટલાં થાય; એવો ઉપાયજ, યોગીએ છે. (અર્થાત્ એશુભ-દોષ પાર, નહીં છતાં, ફક્ત જીવનું મોટું કામ સિદ્ધ કરવા માટે; પ્રસંગે વેદોને, પરાયણ દૃષ્ટિ કરેલું; તેથી વેદાદિકે વેદ બુદ્ધિનું નિરૂપણ કરેલાનું, માનવા જેવું નથી.) ૥૨૬ ॥ (કેવે નવ સ્થાવર, બહિષ્ત યોગ કહે છે) જેને, મારી કથાઓને વિશે, શ્રદ્ધા ઉપત્ત થઈ દોષ; અને સર્વ કર્મોને, દુષ્ટ આપવાના સ્વભાવવાળાં જન્મીને; જે તેઓ-થયી, નાસ પામ્યો હોય; છતાં, કામનાઓનો ત્યાગ કરી શકે તો હોય; તેના પુરુષે તે, એ નિદિત અને દુષ્ટોને ઉપત્ત કરનારાં; કામ્ય કર્મોનાં કર્મો, એટલે તે થયી ગયાનાં શુભ દુષ્ટો, કામ્યવાળાં સાધેજ, દૃઢ નિશ્ચયથી, શ્રદ્ધા અને પ્રીતિ સદિત; મારે વાજના કરવા કરતું. ૥૨૭-૨૮ ॥ જેથી, મારા કહેલા આ બહિષ્

વાનાંપ્રતિલોમાનુલોમતઃ ॥ ભવાપ્યયાવનુશ્યાયેન્મનોયાવત્પ્રસીદતિ ॥૨૨॥ નિર્વિણ્ણસ્યવિરક્તસ્યપુરુષસ્યોક્તવેદિનઃ ॥ મનસ્વજતિદૌરાત્મ્યંચિંતિતસ્યાનુચિંતયા ॥૨૩॥ યમાદિભિર્યોગપથૈરાન્વીક્ષિક્યાચવિદ્યાયા ॥ મમાર્જ્જોપાસનાભિર્વાનાન્યૈર્યોગ્યંસ્મરેન્મનઃ ॥૨૪॥ યદિકુર્યાત્પ્રમાદેનયોગીકર્મવિગર્હિતં ॥ યોગેનૈવદહેદંહોનાન્યત્તત્રકદાચન ॥૨૫॥ સ્વેસ્વેઽધિકારેયાનિષ્ઠાસગુણઃપરિકીર્તિતઃ ॥ કર્મણાંજાત્યશુદ્ધાનામનેનનિયમઃકૃતઃ ॥ ગુણદોષવિધાનેનસંગાનાંત્યાજનેચ્છયા ॥૨૬॥ જાતશ્રદ્ધોમત્કથાસુનિર્વિણ્ણઃસર્વકર્મસુ ॥ વેદદુઃસ્વાત્મકાન્કામાન્પરિત્યાગેઽપ્યર્નાશ્વરઃ ॥૨૭॥ તતોમજેતમાંપ્રીતઃશ્રદ્ધાલુર્હદનિશ્ચયઃ ॥ જુયમાણશ્વતાન્કામાન્દુઃસ્વોદર્કાશ્વગર્હયન્ ॥૨૮॥ પ્રોક્તનમ્ભક્તિયોગેનમજતોમાઽસકૃન્મુને ॥ કામાત્મદય્યાનશ્યંતિસર્વેમષિત્તદિસ્થિતે ॥૨૯॥ ભિદ્યતેહૃદયગ્રંથિઽઽચંતેસર્વમંશયાઃ ॥ ક્ષીયંતેચાસ્યકર્માણિમયિદૃષ્ટેઽસ્થિલાત્મનિ ॥૩૦॥ તસ્માન્મદ્ભક્તિયુક્તસ્યયોગિનોવૈમદાત્મનઃ ॥ નજ્ઞાનંનચૈરાગ્યંપ્રાયઃશ્રેયોભવેદિહ ॥૩૧॥ યત્કર્મભિર્યત્તપસાજ્ઞાનવૈરાગ્યતશ્ચયત્ ॥ યોગેનદાનધર્મેણશ્રેયોભિરિતરૈરપિ ॥૩૨॥ સર્વમદ્ભક્તિયોગેનમદ્ભક્તોલભતેઽજસા ॥ સ્વર્ગાપવર્ગમંદદામકયંચિદ્યદિવાંહતિ ॥૩૩॥ નર્કિંચિત્સાધવોધીરામક્તિર્નરપેશ્મસ્યમેભવેત્ ॥૩૪॥ નમર્યેકાંતમક્તાનાંગુણદોષોદ્ભવાગુણાઃ ॥ સાધૂનાંસમચિત્તાનાંબુદ્ધેઃપરમુપેયુષાં ॥૩૫॥ એવમેતાન્મયાદિષ્ટાનનુતિષ્ઠંતિમેપથઃ ॥ ક્ષેમંવિંદંતિમત્સ્થાનંયદ્વદ્વપરમંવિદુઃ ॥૩૬॥ ઇ.મા.મ.૯.વિંશતિતમોઽધ્યાયઃ ॥૨૦॥ શ્રીભગ૦વદેતાન્મત્પયોહિત્વામક્તિજ્ઞાનક્રિયાત્મકાન્ ॥ ક્ષુદ્રાન્કામાંશ્વલૈઃપ્રાણૈર્જુપંતઃસંસરંતિતે ॥૧॥ સ્વેસ્વેઽધિકારેયાનિષ્ઠાસગુણઃપરિકીર્તિતઃ ॥ વિપર્યયસ્તુદોષઃસ્યાદુભયોરેપનિશ્ચયઃ ॥૨॥ શુદ્ધશુદ્ધીવિધીયંતેસમાનેષ્વપિવસ્તુષુ ॥ દ્રવ્યસ્યવિચિકિત્સાર્યંગુણદોષોઽગુમાશુભૌ ॥

યોગવડે સંપૂર્ણપણે મારે બંધન કરનારા, એ મુનિના હૃદયમાં; હું સ્થાપન થતા થયીજ, તેના હૃદયમાં ઉત્પન્ન થનારી, સર્વ કામનાઓ; નાશ પામી જશે. ૥૨૪૥ ॥ અને અખિત્ત જ્ઞાનના આત્મા, હુંનું દર્શન થતા થયી; તે પુરુષનાં, કર્મ આવનાં; ક્ષય થઈ જશે; સર્વ સંશયો ક્ષેપ થશે; અને હૃદયની મોટી છત્રી જશે. ૥૨૫ ॥ એટલામાટે, મારામાંજ મન રાખીને મારી બહિષ્ કરનારા યોગીને તો, અહીંનાં વિશેષ કરીને કર્યાણ આપનારો; જ્ઞાન તથા વૈરાગ્ય પણ નથીજ. ૥૨૬ ॥ એમ જે કર્યાણ, તપથી-કર્મથી-જ્ઞાનથી-વૈરાગ્યથી-યોગથી-જાનથી-સ્વધર્મમાયસ્કથી-તથા ધ્યાનથી-પણ-પ્રાપ્ત થઈ શકે; તે સર્વને, અને સ્વયં તથા મોક્ષને; અને જે તેની ઇચ્છા હોય તો, મારા આગળ પણ; એ મારો ભક્ત, બહિષ્ત યોગ કરવાવડે, સેવકમાંજ પામે છે. ૥૨૭-૨૮ ॥ યજ્ઞે દુરીથી સંસાર ન થતા રૂપ, મારે કેવલ પદ હું તેમને આપવા માડું છું; છતાં એ સાડી-ધીર-અને મારે વિશે એકાંતિક બહિષ્તી નિષ્ઠાવાળા, મારા બંધો; કથાને પણ ઇચ્છતાજ નથી. ૥૨૯ ॥ નિર-વેશ થતું; એજ, અદ્ય નહીં એવું; અને મોટામાં મોટું, કર્યાણ કહેવાય છે. અને તેથી એવા અપેક્ષાનિ-

નામ-પુરુષો થયીજ, મારી નિષ્કામ બહિષ્ત થઈ શકે છે. ૥૨૫ ॥ તથા એવા સાધુ-સમચિત્તાવાળા-અને પરમ આત્મ તત્ત્વને વિશે મન લાગેલા-મારા એકાંતિક બંધોને; શુભ અને દોષપદો ઉત્પન્ન થનારા, શુભો એટલે પુન્ય થાય; પ્રાપ્ત થતા નથી. ૥૨૬ ॥ આ પ્રકારના મેં જતાવેલા મારાને વિશે, જેઓ કહે પછી પણ, સ્થાપન થશે; એટલે આ મારા કહેલા ધર્મોનું, આચરણ કરશે; તેઓ પરમશક્તિ નામની જ્ઞાનવાળાં આપના, મારા સ્થાનને; એટલે પરમ પદરૂપ કર્યાણનેજ પામશે. ૥૨૭ ॥ હાતિ શ્રી૦ જ્ઞાનવને અગિઆરમા રહેલા બહિષ્ત-જ્ઞાન-અને કર્મ-યોગનું સંક્ષેપ કથન મારે વીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૥૨૦ ॥ અધ્યાય ૨૧ મા. - શ્રીભગવાન - એ પ્રકારના બહિષ્તયોગ-જ્ઞાન યોગ-અને કર્મયોગ-રૂપ મારા માર્ગનો, જેઓ ત્યાગ કરે છે; અને નિપચાદિકાં કુદ્ર તથા નાશવાન કામનાઓનું, હૃદિવાદિકવડે, સેવના કરે છે; તેઓ સંસારને પામ્યા કરે છે. ૥૨૧ ॥ પોતપોતાના અધિકારકાળા યોગમાં, નિષ્ઠા રાખવી; તે શુભ, અને તે થઈ ઉસરી રીતે વર્તવું; તે દોષ કહેવ છે. એવા તેમને માટે નિશ્ચય છે. ૥૨૨ ॥ જે આત્મ, સર્વ સમાન

વસ્તુઓને વિશે; ગુણ અને દોષ, તથા શુભ અને અશુભ; અને શુદ્ધિ તથા અશુદ્ધિ, દ્રવ્યાદિકની ચિકિત્સાને માટે; કલ્પને, મેં પિતેન્દ્ર; ધર્મરૂપી પુરુષે આંધ્ર ઉપર લેખી વદન કરનારા સેકોને, ધર્મનું આચરણ કરનારા ઉપયોગ માટે; તેમજો વ્યવહાર ચલાવવાને માટે; અને તેઓની આશ્ચર્યજનક ચાલવાને માટે; તેઓને, દેખાડે છે. ॥૩-૪॥ કારણ સ્થાવરથી ગાંડીને, જ્ઞાપર્યત; સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકનાં, શરીરો; પૃથ્વી-પાણી-અગ્નિ-વાયુ-અને આકાશ-એ પાંચ ધાતુઓની ગનેલાં, અને આત્મતત્ત્વની સંયુક્ત થયેલાં; એવાં સરખાં છે ॥૫॥ છતાં, હે કલ્પ, એવા ભોકાના, (ઉપર પ્રમાણેના,) સ્વાર્થની સિદ્ધિને અર્થે; એ એકત્ર મૂળતત્ત્વોથી થયેલા, સમાન વસ્તુઓ આદિનાં, વેદાદિક સત્ શાસ્ત્રો; વિષય નામો, અને રૂપે આદિકની; કલ્પના કરેલ છે. ॥૬॥ એ રીતે, મેં પોતેન્દ્ર; દેશ અને કાળ આદિ, દાસ્યવડે ન ગ્રહણ થાય એવા જાતોને વિશેની; અને બીજા દાસ્યવડે ભેદ શકાય, એવા ભાવે એટલે વસ્તુઓ અને પ્રાણી પદાર્થોદિકને વિશેની પણ; ગુણ અને દોષની, કલ્પના કરીને; કમો આદિ કરવાનો, સંકલ્પ કરેલો છે. ॥૭॥ (૬-૭ સત્ શાસ્ત્ર દ્વારા પોતે કરેલી ગુણ દોષની કલ્પના કેવી રીતની છે; તે કહે છે.) જ્યાં જાણણોને માનતા ન હોય, તે સ્થાન-જ્યાં કાલિયાર મુગ ન હોય તે સ્થાન-જ્યાં

કાલિયાર મુગ હોવા છતાં, સત્પુરુષો વચ્ચે ન હોય; તે સ્થાન-કોઈક, એટલે અંગ વંગ અને કલિંગ વિગેરે દેશો-વગર સંસ્કાર થયેલા; એટલે જ્યાં છાંટવાવિનાની, સિંધાવિનાની, અને બીજી રીતે શુદ્ધ નદી કરેલી, બ્રૂમિ-તથા ખારે પ્રદેશ-એ સર્વે અશુદ્ધ સ્થાન છે. ॥૮॥ કમો આદિક કરવાને માટે, જેહવા પદાર્થો-આદિકની સમગ્ર હોય તેનો, અને પોતાના દેહાદિકની પણ સમગ્ર હોય તેનો કાળ, મુખ્યત્વે એટલે શુદ્ધ છે; અને જેથી કર્મોદિક અટકી પડે, એનો સમગ્રના વિનાનો કાળ; દોષરૂપ, એટલે અશુદ્ધિ ને કલ્પ કરનારો કહેલ છે. ॥૯॥ એ પદાર્થો આદિકની શુદ્ધિ અને અશુદ્ધિ પદાર્થોની-વચનથી-સંસ્કારથી-વચનથી-અને મોટાપણા કિંવા નાનાપણા થકી પણ; થાય છે. ॥૧૦॥ તથા શક્તિ અશક્તિના કારણથી-શુદ્ધિ પૂરક કરવા ન કરવાના કારણથી-અને સમૃદ્ધિ હોવા ન હોવાના કારણથી પણ-થાય છે. અને તે પણ સ્થાન અને આવરણ આદિને આનુસરીને; પુરુષો ગુણ અને દોષ, એટલે શુદ્ધિ અને અશુદ્ધિ, કલ્પન કરે છે. ॥૧૧॥ ધાત્યો-માકડાં-દાકડાં-તંતુઓ એટલે મુતર વિગેરે-તથા તેઓથી જોષ વચ્ચે-રસ એટલે ઘી, તેલ વિગેરે-તેજસ એટલે સોનું આદિ ધાતુઓ, તથા ઈંચે માટી વિગેરે-તથા આગ્રાં; એ સર્વની

॥૩॥ ધર્માર્થવ્યવહારાર્થયાત્રાર્થમિતિચાનઘ ॥ દર્શિતોડયંમયાચારોધર્મમુદ્રહતાંધુરં॥૪॥ ભૂમ્યંભવગ્ન્યનિલાકાશભૂનાનાંપંચધાતવઃ ॥ આ બ્રહ્મસ્થાવરાદીનાં શારીરા આત્મસંયુતાઃ ॥૫॥ વેદેનામરૂપાણિવિષમાનિસમેષ્વપિ ॥ ધાતુષૂદ્ધવકલ્પ્યંતંતેષાંસ્વાર્થસિદ્ધયં ॥૬॥ દેશકાલા દિભાવાનાંવસ્તુનાંમસત્તમ ॥ ગુણદોષોવિધીયેતેનિયમાર્થહિકર્મણાં॥૭॥ અકૃષ્ણસારોદેશાનામબ્રહ્મણ્યોડશુચિર્ભવેત્ ॥ કૃષ્ણસારોડપ્યસૌ વીરકીકટાસંસ્કૃતરિણં॥૮॥ કર્મણ્યોગુણવાન્કાલોદ્યતઃસ્વતઃપ્રવા ॥ યતોનિવર્તેતેકર્મસદોષોડકર્મકઃસ્મૃતઃ ॥૯॥ દ્રવ્યસ્યશુદ્ધશુદ્ધીચદ વ્યેણવચનેનચ ॥ સંસ્કારેણાયકાલેનમહત્વાલ્પતયાડયવા ॥૧૦॥ શક્ત્યાડશક્ત્યાડયવબુદ્ધ્યાસમૃત્થ્યાચયદાત્મને ॥ અધંકુર્વિતિહિયથાદેશા વસ્થાનુસારતઃ ॥૧૧॥ ધાન્યદાર્વસ્થિતંતૂનાંરસતૈજસર્ચમણાં ॥ કાલવાય્વશ્નિમૃતોયૈઃપાર્થિવાનાંયુતાયુતૈઃ ॥૧૨॥ અમેધ્યલિસંયદેનગંધંલે પંચપોહતિ ॥ મજતેપ્રકૃતિતસ્યતચ્છૌચંતાવદિષ્યતે ॥૧૩॥ સ્નાનદાનતપોડવસ્થાર્ચ્યસંસ્કારકર્મભિઃ ॥ મત્સૃત્યાચાત્મનઃશૌચંશુદ્ધઃકર્માચ રેદ્વિજઃ ॥૧૪॥ મંત્રસ્યચપરિજ્ઞાનંકર્મશુદ્ધિર્મદર્પણં ॥ ધર્મઃસંપદ્યતેવદ્ધિર્ધર્મસ્તુવિપર્યયઃ ॥૧૫॥ કચિદ્ગુણોડપિદોષઃસ્યાદ્દાંષોડપિવિધિનાગુણઃ ॥ ગુણદોષાર્થનિયમસ્તદ્ધિદામેવવાધતે ॥૧૬॥ સમાનકર્માચરણંપતિતાનાંનપાતકં ॥ ઔત્પત્તિકોગુણઃસંગોનશયાનઃપતત્યધઃ ॥૧૭॥ ય તોયતોનિવર્તેતવિમુચ્યેતતસ્તતઃ ॥ એષધર્મોનૃણાંક્ષેમઃશોકમોહભયાપહઃ ॥૧૮॥ વિષયેષુગુણાધ્યાસાત્પુનઃસંગસ્તતોભવેત્ ॥ સંગાત્તત્ત્વભવે ત્કામઃકામાદેવકલિર્નૃણાં ॥૧૯॥ કલેર્દુર્વિષહઃક્રોધસ્તમસ્તમનુવર્તેત ॥ તમસાગ્રસ્યતેપુંસશ્વેતનાવ્યાપિનીદ્રુતં ॥૨૦॥ તયાવિરહિતઃસાધોજંતુઃ શૂન્યાચકલ્પતે ॥ તતોડસ્યસ્વાર્થવિશ્રંશોમૂર્ચ્છિતસ્યમૃતસ્યચ ॥૨૧॥ વિષયાભિનિવેશેનનાત્માનંવેદનાપરં ॥ વૃક્ષર્જીવિકયાર્જીવન્વ્યર્થભ્રમ્

શુદ્ધિ, કાળ જવાથી-વાયુથી-અગ્નિથી-માટીથી-પાણીથી-અને પૃથ્વીના બીજા પદાર્થોદિક-તેઓમાંના એકથકી, અથવા કેટલાએકને એકઠાં કરવા થકીપણ; થાય છે. ॥૧૨॥ જ્યારે દોષ પદાર્થના ઉપર, અશુદ્ધ પદાર્થોથી ગમે હોય; ત્યારે તેનો ગ્રેષ અથવા લેપ, જોતો રહીને; તે પદાર્થ, પ્રથમના જેવો ફરીથી થાય; એટલીજ, તેની શુદ્ધિ કરવાની જરૂરિયાત કહેલી છે. ॥૧૩॥ પોતપોતાની આવરણ-શક્તિ-અને સંસ્કાર એમને આનુસરીને; દેશ વિગેરેએ, (એટલે શ્રદ્ધ શુદ્ધિએ,) સ્નાનદાન-તપ-સંધ્યા આદિ કર્મ-અને માંડે સ્મરણ વિગેરે-કરવાયે; પોતાના શરીરને, અને મનને પવિત્ર કરીને; શુદ્ધ એટલે નિષ્કામ કર્મોનું આ ચરણ કરવું; એજ કર્મની શુદ્ધિ છે. ॥૧૪॥ વિનિયોગ સદિત, સાંગોપાંગ મંત્રનું પરિપૂર્ણ જ્ઞાન થવું; એ મંત્રની શુદ્ધિ છે. અને, (ધર્મરૂપે) અર્પણ કરીને; કર્મ કરવાં; એ કર્મની શુદ્ધિ છે. એ રીતનાં, દેશ-કાળ-દ્રવ્યો-કર્ત્તા-મંત્ર-અને કર્મ; એ છએ વાંતા, શુદ્ધિવાળાં હોય; ત્યારેજ ધર્માચરણની, પ્રાપ્તિ થાય છે; અને અશુદ્ધિવાળાં હોય, તો તે થકી અધર્મના આવરણનીજ પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૧૫॥ વળી કાચિત કવચિત, ગુણજ દોષરૂપે માન્ય છે; અને દોષની પેરવાળી, દોષ ગુણરૂપ પણ, થઈ જાય છે. આ રીતે, કર્મો નિયમિતપણે ચલાવે માટે,

એટલે કર્મોનો સંકલ્પ કરવાને અર્થે કહેવાયલા, એ ગુણ અને દોષ છે; છતાં તે આત્માની પુરુષોને, ભેદ દૃષ્ટિના રૂપેજ આપ કરનારા થઈ પડે છે. ॥૧૬॥ જે આવરણથી, બીજાએને પાપ લાગે છે; તે આવરણજ, પતિત થયેલાનો પાપ ઉત્પન્ન કરી શકતું નથી; કારણ ધર્મી ઉપર સૂતેલાને, તેથી તોયે પડી જવાનું હોતુંજ નથી. જેમ કે સ્ત્રીસંગ કરેલો, એ શ્રદ્ધ સિવાયના આશ્રયીને; દોષ ઉત્પન્ન કરનાર હોતા છતાં, સત્તાન ઉત્પન્ન કરવાની ઇચ્છાથી; કનુકાળે પોતાની પરજોશી ઓળે, સંગ શ્રદ્ધ કરે તો; તે દોષરૂપ ન થતાં, કલેટા ગુણરૂપ થાય છે. તેજ પરજોશી ઓળી રતુકાળના સમયે માગણી છતાં, તેનો પુરુષ; તેણીના સંગ નકરે તો, તે દોષને ઉત્પન્ન કરનાર થઈ શકે છે. ॥૧૭॥ એટલા માટે, જેને થકી નિવૃત્તિ થતી જાય; તેનો તેનો, ત્યાગ કરતા જરૂં; એજ, શોક-ભેદ-અને બાકીના નાશ કરી નાંખનારો, અને મનુષ્યોને કલ્પાવુની પ્રાપ્તિ કરનારો; ધર્મ છે. ॥૧૮॥ પુરુષોને વિષયોનું ધ્યાન થવાથી, તેમનો સંગ થાય છે-સંગરૂટે તેની કામતાઓ થાય છે-અને કામતાઓનો સંગ થયા થકી, મનુષ્યોને કલ્પ થાય છે. ॥૧૯॥ એટલે એ કલ્પો થવાથી, નસદન થાય એવા દોષ ઉત્પન્ન થઈને; તે કલ્પરૂટે, આત્માન વ્યાપી જાય છે; અને તે આત્માજ, એ પુરુષના મનને વિશે વ્યાપેલી એના, એટલે રચિતો કલ્પ-

પુત્ર મળી ગય છે. ૧૨૦૧ હે ઉદય, પછીથી એ એના રહિત થયેલો, પુત્ર સ્વ સરખો થઈ ગય છે. અને તે થઈ એ મુઠ્ઠા પામીને, મરી ગયેલ સરખાને; પોતાના સ્વાર્થ થઈ બ્રહ્મ મનુ પડે છે. ૧૨૧૧ એમ વિપ્રાદિકને વિશે આસક્તિ થયેલી તે પુત્ર, પોતાને તથા બીજાઓને પણ, ભણતો નથી. અને ધમણી પેડે, વ્યર્થ આસક્તિ દેતો; તે વૃક્ષાદિકના જેવા, છતાં રવડે જીવે છે. ૧૨૨૧ માટે મનુષ્યોને શ્રેય આપનાર નહીં હોવા છતાં, વિશે કરીને વેદિક કર્મો કરવામાં રૂચી ઉત્પન્ન કરનાર; એ કૃષ્ણ જ્ઞાતિનાં વચનો; મનુષ્યોનું કલ્યાણ હજીએ જ, તેમણે રૂચી થવા માટે, વેદે કહેલાની માફક; પરોપકાર દૃષ્ટિથી, કહેવાયલાં છે. ૧૨૩૧ કારણ, પોતાના જ અનર્થના હેતુરૂપ એવાં; કામ્ય કર્મોને વિશે-ઈદ્રિયાદિકનાં સુખોને વિશે-અને સ્વર્ગનો આદિને વિશે-આસક્તિ થયેલા મનવાળા, અને પોતાના સ્વાર્થને નહીં ભણતાં દુષ્ટ રૂપ સંસારના માર્ગમાં ભટકતા, તથા નરકને વિશે પડી જતા, મનુષ્યોને; બુદ્ધિમાન વેદ આદિક સત શાસ્ત્રો, ફરી વાર પણ; તેજ આજી માર્ગે વપર, કેમજ દોરે, ? (અર્થાત એવાં કામ્ય કર્મો કરવાના ખોટા માર્ગે તે ભ્રમ જાય

નહીં જ.) ૧૨૪-૨૫૧ આ વાતને નહીં જાણીને કેટલા એક કુબુદ્ધિવાળા પુરોહિ, એ કૃષ્ણ જ્ઞાતિનાં, કેમ નથી મહેર સરખાં વચનોને; ખરેં એટલે વસ્તુ રૂપે માનવાનો નિશ્ચય કરે છે. પણ વેદને ધરાવર રીતે જાણનારો વેદશાસ્ત્ર વિચરેતો, તે પ્રકારે કહેનાર નથી. ૧૨૬૧ અને તેથીજ કામી-ક્રમાણ-સાધન-રૂપને વિશે કૃષ્ણની બુદ્ધિવાળા-અગ્નિના ધૂમાડાથી મૂર્ખ બનેલા-અને ધૂમ માર્ગે જનારા-એ, (કામ્ય કર્મો કરનારા,) શોક; મારા શોકને એટલે પરમ પદને, પામતાજ નથી. ૧૨૭૧ વળી હે ઉદય; એ, હથિઆરો ડાપાડીને, પ્રાણીઓની હિંસા કરવાવડે, તૃપ્ત થનારાઓ; અકળની અંદર આંખોવાડે, ન દેખી શકાતાની પેડે; જેના પડી આ જમત થયેલું છે, તથા જેને વિશે તે રહેલું છે; એવા સર્વના હૃદયને વિશે રહેલા, મને; તે ભણતાજ નથી. ૧૨૮૧ હિંસા કરવામાં પ્રીતિવાળાઓએ પણ; બ્યારે, તે થડ કરી શકે; ભારેજ, માત્ર એક પશુની, હિંસા કરી શકાય; એમ કહેવાથી, હિંસા કરવાની વેદે આજ્ઞા કરેલી નથી; પણ, એવો અટકાવજ કરેલો છે; છતાં, એ મારા પરોક્ષ કહેલા મનને, નહીં જાણીને; એ વિપ્રાદિકને વિશે મનવાળા-અને હિંસાને વિશે રમવારા-ખગ શોકો; પોતાના સુખની હજીએ જ

વયઃશ્વસન ॥૨૨॥ ફલશ્રુતિરિયંનૃણાંનશ્રેયોરોચનંપરં ॥ શ્રેયોવિવક્ષયાપ્રોક્તંયથાભૈષજ્યરોચનં ॥૨૩॥ ઉત્પત્યૈવહિકામેષુપ્રાણેષુસ્વજનેષુચ ॥ અસક્તમનસોમર્ત્યાઆત્મનોડનર્થહેતુષુ ॥૨૪॥ નતાનવિદુષઃસ્વાર્થંજાણ્યંતોત્તુજિનાધ્વનિ ॥ કથંયુંજ્યાત્પુનસ્તેષુતાંસ્તમોવિશતોબુધઃ ॥૨૫॥ એવંવ્યવસિતંકેચિદવિજ્ઞાયકુબુદ્ધયઃ ॥ ફલશ્રુતિકુસુમિતાંનવેદજ્ઞાવદંતિહિ ॥૨૬॥ કામિનઃકૃપણાલુબ્ધાઃપુષ્પેષુફલબુદ્ધયઃ ॥ અગ્નિ મુગ્ધાધૂમતાંતાઃસ્વંલોકંનવિદંતિતે ॥૨૭॥ નતેમામંગજાનાંતિહિદિસ્થંયદ્વદંયતઃ ॥ ઉકયશસ્ત્રાત્યનુત્તપોયથાનીહારચક્ષુષઃ ॥૨૮॥ તેમેમત વિજ્ઞાયપરોડક્ષંવિપયાત્મકાઃ ॥ હિંસાયાંયદિરાગઃસ્વાયજ્ઞાનવનચોદના ॥૨૯॥ હિંસાવિહારાત્યાલબ્ધૈઃપશુભિઃસ્વસુલ્લેચ્છયા ॥ યજંતેદેવ તાયજૈઃપિતૃભૂતપતીન્સલાઃ ॥૩૦॥ સ્વપ્રાપ્તમમુંલોકમસંતંશ્રવણપ્રિયં ॥ આશિષોત્તદિસંકલ્પ્યત્યજંત્યર્થાન્યથાવાણિક્ ॥૩૧॥ રજઃસત્ત્વ તમોનિષ્ઠારજઃસત્ત્વતમોજુષઃ ॥ ડપાસતેદંદ્રમુસ્યાન્દેવાદીન્નતથૈવમામ્ ॥૩૨॥ હૃદ્વેહદેવતાયજોગત્વારંસ્યામહેદિવિ ॥ તસ્પાંતદ્વહભૂયાઃસ્મમહા શાલામહાકુલાઃ ॥૩૩॥ એવંપુષ્પિતયાવાચાવ્યાક્ષિતમનસાંનૃણાં ॥ માનિનાંચાતિસ્તબ્ધાનાંમદ્વાર્તાડપિનરોચતે ॥૩૪॥ વેદાન્નહ્યાત્મવિ ષયાલ્લિકાંડવિપયાદ્વમે ॥ પરોડક્ષવાદાક્રુષ્ણયઃપરોડક્ષમમચપ્રિયં ॥૩૫॥ શબ્દબ્રહ્મસુદુર્બોધંપ્રાણેંદ્રિયમનોમયં ॥ અનંતપારંગંમોરંદુર્વિગાહ્યં સમુદ્રવત્ ॥૩૬॥ મયોપહંહિતંભૂમ્નાન્નહ્યણાડનંતશક્તિના ॥ ભૂતેષુઘોષરૂપેણવિસેષુર્ણેવલક્ષ્યતે ॥૩૭॥ યયોર્ણનાભિર્હદયાદૂર્ણામુદ્ભવતેમુલા ત્ ॥ આકાશાદોષવાન્પ્રાણોમન્દાસ્ત્વર્ણરૂપિણા ॥૩૮॥ છંદોમયોડમૃતમયઃસહસ્રપદવીંપ્રમુઃ ॥ ઔંકારાદ્યંજિતસ્પર્શસ્વરોષ્માંતસ્યમષિતાં ॥૩૯॥ વિચિત્રમાષાવિતતાંછંદોભિશ્વતુરુતરૈઃ ॥ અનંતપારાંહર્તાંસ્ટિજત્યાક્ષિપતેસ્વયં ॥૪૦॥ ગાયત્ર્યુષ્ણિગનુષ્ટુપ્ચત્તહર્તાંપંક્તિરેવચ ॥ ત્રિ ષ્ટ્વજગત્યતિછંદોહ્યત્યષ્ટયતિજગદ્વિરાટ્ ॥૪૧॥ કિંવિધતેકિમાચષ્ટેકિમનૂદ્યત્કલ્પયેત્ ॥ ઇત્યસ્યાહૃદયંલોકેનાન્યોમદ્વેદકશ્ચન ॥૪૨॥

મજોમાં, પશુઓને મારીને; તે વડે દેવતાઓ-પિતૃઓ-અને જીવોના પતિઓનું યજન કરે છે. ૧૨૪-૩૦૧ અને તેથી, માત્ર જાનને પ્રિય ભાગનાર-મનથી સંકલ્પ કરેલાં-અને સ્વાર્થની ઉપમા સરખાં-પરલોકનાં સુખ ભોગ્યાદિક ભોગવા જતાં; વેદાણુથી વેદારીની પેડે, સસાર સાગરમાં રૂચી લગ્ન; માંદાની મૂડીને પણ યુગા-વી દે છે. ૧૩૧૧ વળી એ રમેયુજ્યુ-સત્યુજ્યુ-અને તમેયુજ્યુની બુદ્ધિવાળા શોક; પોત પોતાના સરખાજ મુજોવાળા, ઇદ આદિ વેદને, બીજા દેવોનીજ ઉપાસના કરે છે; પણ એ રીતે, મારી ઉપાસના નથી કરતા, ૧૩૨૧ અને આ રીતે એવીમાં મજો થઈ દેવતાઓનું પૂજન કરવાવડે, સ્વર્ગમાં જઈ રમણ કરીશું; તથા સ્વર્ગના ભોમ ભોમની લીધા પછી, પાછા આવીયાં ખોટા કુળવાન અને શ્રામંત થમશું; એ રીતનાં પુણિત વચનોથી, વિલેપ પામેલા મનવાળા-અભિમાની-અને અતિ સ્તમ્ભ-એ શોકોને; મારી કથાઓ આદિક તેા રચાતીજ નથી. ૧૩૩-૩૪૧ આ ત્રયુ કાંડ, (કર્મ-દેવતા-અને બ્રહ્મ) રૂપ વેદનો વિષય, આજી બ્રહ્મ સ્વરૂપ હોવા બદલ; પરોક્ષ રીતે ભોજનાશ મંત્રો થાઓ છે; અને પરોક્ષ વાદજ, મને પ્રિય છે. ૧ ૩૫ ૧ પ્રાણમય-ઈદ્રિયામય-અને મનોમય;

એ પરબ્રહ્મ સ્વરૂપ વેદ; સમુદ્રની પેડે, અનંત-અપાર-અબીર-અને તજ રપર્શ કરવાને અશક્ય-હોવાથી; સમ-જ્ઞાતને માટે અત્યંત કઠિણ છે, ૧૩૬૧ હું, પરગણ-આજી-અને અનંત શક્તિઓવાળાનું, સર્વ પ્રાણીઓ આદિકને વિશે સ્થાપન થયેલું; સર્વ વ્યાપક સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ, કમળના નાળાના તંતુઓ સરખું; નાદ રૂપે, તેઓને વિશે ભણવામાં આવેલોજ. ૧૩૭૧ જેમ કરેલોજ પોતાના હૃદયમાંથી સુખવતે તાંતજીને બદાર કાઢીને દેલાવે છે; તેમ હું વેદમય અને અચૂરમય બમવાન, હૃદયકાશમાંથી કમ્યારવાળા વાયુરૂપ (પ્રાણીને) તાંતજી બદાર કાઢીને; મનની કલ્પનાવડે, આજર સદિત-સ્વર્ણ-સ્વર-ઉષ્મા-અને અંતરજ, એવા; અક્ષરો થઈ શબ્દગણથી; તથા ચાર ચાર અક્ષરોથી વધતા જતા-૨૪માત્રા-૨૮ઉષ્મીક-૩૨અનુષ્ટુપ-૩૬બૃહતી-૪૦પંક્તિ-૪૪ત્રીરુપ-૪૮જગતિ-૫૨અતિજગતિ-૫૬શકતિ-૬૦અતિશકતિ-૬૪અદિ-૬૮આસદિ-૭૨વિરાટ-અને ૭૬અતિવિરાટ-એ વિચેરે છંદો વાળી; અને વિચિત્ર પ્રકારની, ભાષાઓથી હમરો, પ્રકારે વિસ્તાર પામેલી; અનંત અને અપાર વાણીને, અનુષ્ટુપ; અને તે સપ્તમી વાણીને, ષષ્ઠી પોતેજ કરોળિ-આવી પેડે, મળી પણ જવડું ॥ ૩૮-૩૯-૪૦-૪૧ ॥ એ (વેદ) વાણી, કર્મકાંડનાં વિધિ

મનોધી, જાનું વિધાન કરે છે. ? કામચલાઉના મનોધારે, કોને બળ્યાને છે ? અને બ્રહ્માંડના મનોધી, અનુવાદ કરીને; વિકલ્પ ભાવનો નિષેધ કરતાં; અર્થાત્ રૂપી કોને, સેષ રાખીને ચૂન થઈ બળ છે. ? આ કોઈને વિશે વેદના અર્થ, આહાર, એટલે તાત્પર્યને બળ્યાનારો; મારા શિવાય, બીજાને કોઈ પણ છે નહીં. ૧૪૨૧ (તેથી હું કહું છું કે.) એ શબ્દબ્રહ્મ એટલે વેદ, મારું વિધાન કરે છે; મને બળ્યાને છે; અને શબ્દરૂપે બોલાતા સમજા માયામય બેદ એટલે વિકલ્પનો; અનુવાદ કરવારૂ, નિષેધ કરીને; જેવડે અર્થરૂપે રૂપે પણ, મને સમજી; પોતાના વ્યાપારને, બંધ કરે છે; સમજા વેદનો એટલે અર્થ છે. ૧૪૩૦ છતિ ૦ શ્રી ૦ ભાગવતે અગિઆરમા રક્ષિતો શુદ્ધિ અશુદ્ધિ પ્રકરણ નામે એકવિંશતી અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૪૩૧

અધ્યાય ૨૨ શ્રી.—ઉદ્ભવ—કે સમર્થ વિશેષર, તત્ત્વોની સંખ્યા રૂપિઓએ કટલી કહેલી છે ? નવ અગિયાર-પાંચ-અને ત્રણ, મળીને અઠ્ઠાવિંશ તત્ત્વો હોવાનું મેં આપણી સાંભળ્યું છે. ૧૪૩૨ કટલા એક, છતીસ અને બીજાઓ પચીસ તત્ત્વો કહે છે. અને વળી બીજાઓ સાત, નવ, છ, ચાર, અને અગિયાર

તત્ત્વો હોવાનું; પણ કહે છે. ૧૪૩૩ કટલાક સનર મોળ અને તેર તત્ત્વો પણ કહે છે. હું મોટા આપણવાન, એ રીતે જુદી જુદી સંખ્યાઓ રૂપિઓએ કયા હેતુ મારે કહી દશે. ? તે હેતુ આપ મારી પાસે કહેવાને, મોજ છે. ૧૪૩૪—શ્રીભગવાન—એ સંખ્યામાં બ્રહ્મણ્યોએ જે રીતે કહેલું છે, તે ઘટિતર છે; કારણ મારી માયાને પડે પડવાથી, સર્વ પ્રકારે બોલી શકાય, તેમજ છે. ૧૪૩૫ અને તેઓ એક બીજા સાથે વિવાદ કરીને કહે છે કે, “તમે કહો છો, તે યથાર્થિત નથી; પણ હું કહું છું, તેજ ખરું છે.” એવો વિવાદ થવાનું કારણ પણ, મારી પાર ન પગાય એવી; માયા શક્તિજ છે. ૧૪૩૬ પણ એ માયાના વિકાર રૂપ, અને વિવાદ કરનારાઓના બોલવાના વિષય રૂપ, વિકલ્પજ જ્યારે, રામ અને દમની પ્રાપ્તિ થવાથી; નાશ પામી જાય છે. ત્યારે તે વિકલ્પ રૂપાવાની પાછળજ, એ સમજે; વાદ પણ; શાંત થઈ જાય છે. ૧૪૩૭ હે ઉદ્ભવ, તત્ત્વો એક બીજામાં પ્રવેશ કરેલાં હોવાથી; પહેલાં કહેવા પ્રમાણે, અથવા પછીનાં કહેવા પ્રમાણે; જેમ કહેવાની જેમ છત્તા થાય; તેમ તત્ત્વોની સંખ્યા કહી શકાય છે. ૧૪૩૮ અને પહેલાં અથવા પાછલા એક તત્ત્વની અંદર; આટલાં

માંવિષત્તેઽભિધત્તાંવિકલ્પ્યાપોહ્યતેત્વહં ॥ એતાવાન્સર્વવેદાર્થઃશબ્દાસ્થાયમાંભિદાં ॥ માયામાત્રમનૂયાંતેપ્રતિષિદ્ધાપસીદતિ ॥ ૪૩ ॥
 इतिश्रीभागवतेमहापुराणेएकादशस्कंधेवेदार्थनिर्णयनामैकविंशोऽध्यायः ॥ ૨૧ ॥
 उद्भव०कतितत्त्वानिविश्वेशसंख्यातान्यृषिभिःप्रभो ॥ नवैकादशपंचत्रीण्यात्थत्वमिहशुश्रुम ॥ ૧ ॥ કેચિત્પદ્વિંશતિપ્રાહુરપરેપંચવિંશતિ ॥
 सप्तैकेनवषट्केचिच्चत्वार्येकादशापरे॥ ૨ ॥ કેચિત્સપ્તદશપ્રાહુઃષોડશૈકેત્રયોદશ ॥ એતાવત્ત્વં સંસ્થાનામૃપયોચદ્વિવક્ષ્યા ॥ ગાર્યંતિષ્ઠશ્રગા
 युष्मन्निदंनोवक्तुमर्हसि॥ ૩ ॥ શ્રીભગ૦યુક્તયઃસંતિસર્વત્રમાર્ષતેબ્રાહ્મણાયથા ॥ માયાંમદીયામુદૃશ્યવદતાંકિંનુદુર્વટં ॥ ૪ ॥ નૈતદેવંયથાત્થત્વંયદહં
 वचिमततया ॥ एवंविवदताहेतुंशक्तयोमेदुरत्ययाः ॥ ૫ ॥ યાસાંઽવ્યતિકરાદાસીદ્વિકલ્પોવદતાંપદં ॥ પ્રાપ્તેશમદમેઽપ્યેતિવાદસ્તમનુંશામ્યતિ
 ॥ ૬ ॥ પરસ્પરાનુપ્રવેશાત્તત્ત્વાનાંપુરુષર્ષભા ॥ પૌર્વાપર્યપ્રસંસ્થાનંયથાવક્તુર્વિવક્ષિતં ॥ ૭ ॥ એકસ્મિન્નપિદૃશ્યંતેપ્રવિષ્ટાનીતરાણિચ ॥ પૂર્વસ્મિન્વા
 परस्मिन्वातत्वेतत्त्वानिसर्वशः ॥ ૮ ॥ પૌર્વાપર્યમતોમીષાંપ્રસંસ્થાનમભીપ્સતાં ॥ યથાવિવિક્તંયદ્વક્રંમૃગ્મહીમોયુક્તિસંભવાત્ ॥ ૯ ॥ અનાદ્યવિદ્યા
 युक्तस्यपुरुषस्यात्मवेदनं ॥ स्वतोऽनसंभवादन्यस्तत्त्वज्ञोज्ञानदोभवेत् ॥ ૧૦ ॥ પુરુષેશ્વરયોરત્રનવેલક્ષણ્યમપ્યપિ ॥ તદન્યકલ્પનાપાર્થજ્ઞાનંચ
 प्रकृतेर्गुणः ॥ ૧૧ ॥ પ્રકૃતેર્ગુણસામ્યંવૈપ્રકૃતેર્નાત્મનોગુણાઃ ॥ સત્ત્વંરજસ્તમહૃતિસ્થિત્યુત્પર્યંતહેતવઃ ॥ ૧૨ ॥ સત્ત્વંજ્ઞાનંરજઃકર્મતમોઽજ્ઞાનમિ
 होच्यते ॥ गुणव्यतिकरःकालःस्वभावःसूत्रमेवच ॥ ૧૩ ॥ પુરુષઃપ્રકૃતિર્વ્યક્તમહંકારોનમ્નોઽનિલઃ ॥ જ્યોતિરાપઃક્ષિતિરિતિતત્ત્વાન્યુક્તાનિમેન
 वा ॥ ૧૪ ॥ શ્રોત્રંત્વગ્દર્શનંઘ્રાણોજિક્ષેતિજ્ઞાનશક્તયઃ ॥ વાક્પાણ્યુપસ્થપાદ્યંધ્રિઃકર્માણ્યંગોભયંમનઃ ॥ ૧૫ ॥ શબ્દઃસ્પર્શોરસોગંધોરૂપંચેત્યર્થ
 जातयः ॥ गत्युक्तयुत्सर्गशिल्पान्तिकर्मायतनसिद्धयः ॥ ૧૬ ॥ સર્ગાદૌપ્રકૃતિર્હ્યસ્યકાર્યકારણરૂપિણી ॥ મત્ત્વાદિભિર્ગુર્ધેતેપુરુષોઽવ્યક્તઈક્ષતે

બીજાં સર્વ તત્ત્વો પ્રવેશ કરેલાનું પણ; બોલામાં આવે છે. ૧૪૩૯ એટલા માટે તત્ત્વોની સંખ્યા કરનારાઓએ, એક તત્ત્વો બીજા તત્ત્વમાં સમાસ કરીને; અનેક રૂપિઓએ, અનેક પ્રકારની સંખ્યાઓ, જે રીતે કહેલી છે; તે તે સમજી ચુક્યા પૂરક, અને ઘટિતર કહેલાનું; હું માનું છું. ૧૪૪૦ અનાદિ કાળથી, અવિચલિત પુરુષને; અજ્ઞાન મરીને, પોતાથીજ આત્માજ્ઞાન થવાનો સંભવ, ન મળીને; જ્ઞાન આપનાર તત્ત્વને બળ્યાનારો, બીજાને મારી શકાય છે. ૧૪૪૧ પણ એ પુરુષ, (જીવ) અને છત્તર એકમાં જરા પણ વિવક્ષણપણું ન હોવાથી; અને જ્ઞાન થતું, એ પ્રકૃતિનોજ શુદ્ધ હોવાથી; જ્ઞાન આપનારો જુદો હોવાની કલ્પના, બર્થ એટલે નકા-મીજ છે. ૧૪૪૨ સ્થિતિ-ફલિતિ-અને અંતરતા હેતુ રૂપ; સત્ત્વ-રજઃ-અને તમ, એ શુદ્ધ, આત્માના નથી; પણ પ્રકૃતિવાજ છે; અને એ ત્રણે શુદ્ધિનું, એક જ સ્વરૂપ; તેજ પ્રકૃતિ છે. ૧૪૪૩ જ્ઞાન તે સત્ત્વશુદ્ધ, કર્મ તે રજે શુદ્ધ, અને અજ્ઞાન એ તમોશુદ્ધ, કહેવાય છે; અને એ શુદ્ધિને વિકાર પમાડનાર, તે કાળ કહેવાય છે; નવ, અનેક વિકાર થવાથી થનારાં તે, સ્વભાવ અને સુત આપણ મહત્ત્વ; કહેવાય છે. ૧૪૪૪ પુરુષ

(એટલે દેહાત્મા)—પ્રકૃતિ (એટલે ત્રણ શુદ્ધિનું એક જ સ્વરૂપ)—અક્ત (એટલે મહત્ત્વ)—અહંકાર—આકાશ—વાયુ—તેજ—જળ—અને પૃથ્વી, એ રીતનાં નવ તત્ત્વો હોવાનું પણ; હું યુક્ત માનું છું. ૧૪૪૫ તેમજ ધ્રાવ-તત્ત્વ—દમ—ધ્રાવ—અને જીવ—એ પાંચ જ્ઞાનેશ્વરો, વાણી—દાઘ—કવચ—વાયુ—અને પમ—એ પાંચ કમેશ્વરો, માર પ્રકારનું (ચિત-મન-બુદ્ધિ—અને અહંકાર એ રીતનું). અંતઃકરણ, શબ્દ—રૂપ—રસ—ગંધ—અને રૂપ—એ પાંચ અર્થ એટલે વિષયોની જાતિઓ, અને જાતિ—એકાદ્ય—મજાત્સર્ગ—મજાત્સર્ગ—અને શિષ્ય—એ પાંચ યજ્ઞરૂપે સિદ્ધ થનારા, કમેશ્વરોના વિષયો; એ રીતે કુલ ચોવીસ પ્રકૃતિનાં તત્ત્વોની સંખ્યાને પણ, હું યુક્તજ માનું છું. એમાં એક આત્માને કમેશ્વરતાં પચીસ, અને જ્ઞાન આપનાર જુદો મણીને એ કમેશ્વરતાં છતીસ, તત્ત્વો થાય છે. તથા આ-ત્માને એકજ મણીએ, ત્રણ શુદ્ધિને જુદાં તત્ત્વો મણીએ; પ્રકૃતિને જુદું તત્ત્વ ન મણીએ; અને ચાર પ્રકારનાં અંતઃ-કરણને, એકજ તત્ત્વ મણીએ તો એપણ ચોવીસનીજ સંખ્યા થાય છે. (માટે તે સમજી ચુક્યા છે.) ૧૪૪૫-૧૪૪૬ અર્થ (પ્રાણી પદાર્થોદિક સર્વ) અને કારણ (મહા જૂનો આદિ મૂળભૂતો) એમના અવરૂપાવાની પ્રકૃતિ; પ્રથમ

પદ્ધતિ સહિ થતા ઇચ્છા, સત્ય આદિ ગુણોને ધારણ કરે છે; અને અવ્યક્ત એવો પુરુષ માત્ર જોવા કરે છે. ૧૧૭૥ ॥ એક પુરુષના જોવાથી બધા પામેલા (પ્રકૃતિનાં સ્વરૂપો) મહત્ત્વ આદિ ધાતુઓ, એટલે જાતના; વિકાર પામીને પ્રકૃતિના જાતથી એકાં થઈ; અહીં એટલે પ્રાણી પદાર્થોદિકનાં શરીરોને ઉત્પન્ન કરે છે. ૧૧૮૦ ॥ સાત ધાતુઓ અથવા (તત્ત્વો) કહેવાય છે. તે ૧. આકાશ-૨. વાયુ-૩. તેજ-૪. જળ અને ૫. પૃથ્વી, - ૬. જ્ઞાન-તથા દેહ, ઈદ્રી અને પ્રાણ ના આધારે ૭. આત્મા; એ રીતનાં સાત છે. ૧૧૮૫ ॥ છ તત્ત્વો કહે છે, તે પશુ ચુકતજ છે; કેમકે તેમાં પશુ પાંચ મહા ભૂતો તથા છોડા; પોતાથી ઉત્પન્ન થનારા આ જાતને સ્વજાતે, તેમાં રહેનારો; સધળાથી પર એવો; પુરુષ (એટલે આત્માનેજ) ગણેલો છે. ૧૧૮૫ ॥ આઠ તત્ત્વો કહે છે. તે પશુ જાતનાર છે; કેમકે તેમાં ૧. તેજ-૨. જળ અને ૩. આત્મ-તથા જોનાથી અવયવોવાળા પ્રાણીઓ આદિક સર્વજીવ જાત જન્મ પામેલું છે, તે ૪. આત્માનેજ ગણેલો છે. ૧૧૮૬ ॥ સત્તરી સંખ્યામાં; પાંચ મહાભૂતો, પાંચ તન્માત્રાઓ, અને પાંચ ઈદ્રિયો, એક મન, તથા સત્તરમો આત્મા; ગણેલ છે. ૧૧૮૭ ॥ એ રીતેજ સોળા સંખ્યામાં, ગાને આત્માના બેનું ગણે છે; તથા તેની સંખ્યા-

માં, પાંચ મહાભૂતો; પાંચ ઈદ્રિયો; એક મન; અને જો આત્મા એટલે એક જીવાત્મા, અને બીજો તેનો જ્ઞાન આપનાર, ઇશ્વર, આત્મા; એ રીતે ગણેલ છે. ૧૧૮૭ ॥ અગિયારની સંખ્યામાં, પાંચ મહાભૂત; પાંચ ઈદ્રિયો, તથા એક આત્મા; એ રીતે છે. અને નવની સંખ્યામાં, પ્રથમ કહી ગયા પ્રમાણેનાં આઠ, એટલે ૧. પ્રકૃતિ કહેતાં ત્રણ ગુણોનું એકમસ્વરૂપ, - ૨. મહત્ત્વ-૩. અહંકાર-૪. આકાશ-૫. વાયુ-૬. તેજ-૭. જળ-અને ૮. પૃથ્વી તથા નવમો ૯. પુરુષ (આત્મા) નો ગણેલો છે. ૧૧૮૮ ॥ એ પ્રમાણે રૂપિઓએ કરેલી અનેક પ્રકારની તત્ત્વોની સંખ્યા-ઓ, સર્વે ન્યાય પ્રમાણે અને યુક્તિઓવાળી છે; વિદ્વાનો અધ્યયન શાસ્ત્રો એવે. ૧ ॥ ૧૨૫ ॥ - ઉદ્ભવ-દેહ પ્રાણ, પ્રકૃતિ અને પુરુષ સ્વભાવરૂપે તો વિશ્વક્ષણ છે; તોપણ અન્યો અન્યના આશ્રયતામાં જણાવના કારણથી, તેમનામાં બેદ દેખવામાં આવતો નથી. ૧૨૨૫ ॥ એટલે પ્રકૃતિને વિશે આત્મા, અને આત્માને વિશે પ્રકૃતિ રહેલાં જોવામાં આવે છે. અર્થાત આત્મા, દેહ (એટલે પ્રકૃતિ) વિના રહેલા દેખાતો નથી. તે હે કમળ નેત્ર સ્વરૂપ ભગવાન, આ રીતના મારા મનમાં, મોટા સંશયને આપ ન્યાયનાં નિપુણ વચનોથી, કાંઈ ના-

૧૧૭૬ ॥ વ્યક્તાદયોવિકુર્વાણાધાતવઃપુરુષેક્ષયા ॥ લબ્ધવીર્યાઃસૃજંત્યંડંસંહતાઃપ્રકૃતેર્બલાત્ ॥૧૮૦ ॥ સત્તૈવધાતવઃપ્રકૃતિતત્ત્વાર્થાઃપંચસ્વાદયઃ ॥ જ્ઞાનમાત્મોભયાધારસ્તતોદેહેન્દ્રિયાસવઃ ॥૧૯૧ ॥ ષડિત્યત્રાપિભૂતાનિપંચષ્ઠઃપરઃપુમાન્ ॥ તૈર્યુક્તઆત્મસંભૂતૈઃસૃષ્ટેદંસમુપાવિશત્ ॥૨૦ ॥ ચત્વાર્યેવેતિતત્રાપિતેજઆપોન્નમાત્મનઃ ॥ જાતાનિતૈરિદંજાતંજન્માવયવિનઃસ્વલુ ॥૨૧ ॥ સંસ્થાનેસપ્તદશકેભૂતમાત્રેન્દ્રિયાણિચ ॥ પંચપંચૈકમનસાઆત્માસપ્તદશઃસ્મૃતઃ ॥૨૨ ॥ તદ્વત્યોડશસંસ્થાનેઆત્મેવમનુચ્યતે ॥ ભૂતેન્દ્રિયાણિપંચૈવમનઆત્માત્રયોદશ ॥૨૩ ॥ એકાદશત્વમાત્માસૌમહાભૂતેન્દ્રિયાણિચ ॥ અષ્ટૌપ્રકૃતયશ્ચૈવપુરુષશ્ચનબેત્યથા ॥૨૪ ॥ ઇતિનાનાપ્રસંસ્થાનેતત્ત્વાનામૃષિભિઃકૃતં ॥ સર્વેન્યાય્યંયુક્તિમત્વાદ્વિદુષાંકિમશોભનં ॥૨૫ ॥ ઉદ્ભવઃપ્રકૃતિઃપુરુષશ્ચૌભૌયચપ્યાત્મવિલક્ષણૌ ॥ અન્યોડન્યાપાશ્રયાત્કૃણ્ણદૃશ્યતેનામિદાતયોઃ ॥૨૬ ॥ પ્રકૃતૌલક્ષ્યતેહ્યાત્માપ્રકૃતિશ્ચતયાત્મનિ ॥ એવંમેપુંડરીકાક્ષમહાંતંસંશયંહદિ ॥ હેતુમ્હર્ષસિર્મ્હવન્દોભિર્નયનૈપુનૈઃ ॥૨૭ ॥ ત્વત્તોજ્ઞાનંહિજીવાનાંપ્રમોષસ્તેડત્રશક્તિઃ ॥ ત્વમેવહ્યાત્મમાયાયાગર્તિવેત્યનચાપરઃ ॥૨૮ ॥ શ્રીમગ્પ્રકૃતિઃપુરુષશ્ચેતિવિકલ્પઃપુરુષર્ષભ ॥ એષવૈકારિકઃસર્ગોગુણવ્યતિકરાત્મકઃ ॥૨૯ ॥ મમાંગમાયાગુણમય્યનેકધાવિકલ્પબુદ્ધીશ્ચગુણૈર્વિધત્તે ॥ વૈકારિકિત્ત્રિવિધોડધ્યાત્મમેકમયાધિદૈવમધિભૂતમન્યત્ ॥૩૦ ॥ દૃગ્પ્રમાર્કૈવપુરત્રરંધ્રેપરસ્પરંસિદ્ધતિયઃસ્વતઃસ્વે ॥ આત્માયદેષામપરોયઆદ્યઃસ્વયાડનુભૂત્યાડસ્થિલસિદ્ધસિદ્ધિઃ ॥ એવંત્વગાદિઃશ્રવણાદિચક્ષુર્જિહ્વાદિનાસાદિચચિત્તયુક્તં ॥૩૧ ॥ યોડસૌગુણક્ષોભકૃતોવિકારઃપ્રધાનમૂલાન્મહતઃપ્રસૂતઃ ॥ અહંત્રિવૃન્મોહાવકલ્પહેતુર્વૈકારિકસ્તામસેન્દ્રિયશ્ચ ॥૩૨ ॥ આત્માપરિજ્ઞાનમયોવિવાદોહ્યસ્તીતિનાસ્તીતિભિદાડર્થનિષ્ઠઃ ॥ વ્યર્થોડપિનૈવોપરમેતપુંસાંમતઃપરાવૃત્તધિર્યાંસ્વલોકાત્ ॥૩૩ ॥ ઉદ્ભવઃતત્ત્વપરાવૃત્તધિયઃસ્વકૃતૈઃકર્મભિઃપ્રભો ॥ ઉચ્ચાવચાન્યથાદેહાન્ગૃહંતિવિસૃજંતિચ ॥૩૪ ॥ તન્મમાસ્ત્યાહિગો

ભવાને જોય છે. ૧૧૭૬ ॥ કારણ પ્રાણીઓને, જ્ઞાન આપના થકીજ થાય છે; અને અજ્ઞાન પણ, આપની માયા શક્તિથીજ થયેલું છે. આપની માયાની મતિને જાણનારા આપ એકજ છે; આપ વિના બીજો કોઈ તેને જાણનારો નથી. ૧૧૮૦ ॥ - શ્રી ભગવાન-હે ઉદ્ભવઃ ગુણોવડે વિકાર પામનારો સર્ગ તે પ્રકૃતિ છે; અને ગુણોવડે વિકાર નહીં પામનારો, તે આત્મા છે; એ રીતનો તેમની વચ્ચે બેદ છે. ૧૧૮૫ ॥ હે ઉદ્ભવ, આદિ ભૂત-અધિદેવ-અને અધ્યાત્મા એ ત્રણ પ્રકારોવાળા, અનેક જાતના ગુણોના (પદાર્થોદિકના) વિકલ્પને માનવાની બુદ્ધિ; મારી ગુણોમય માયા શક્તિજ, ધારણ કરે છે. ૧૧૮૦ ॥ દગ એ અધ્યાત્મ, રૂપ એ અધિભૂત, અને એ દગ ઈદ્રિયા રૂપ (એક) માં પેટેલા સૂક્ષ્મો અંશ, એ અધિદેવ; એ ત્રણ વાંનાં પરસ્પર એકાં ગળ્યાવિના તેઓ-માંનું કોઈ પણ એક; પોતાનું કાર્ય કરવાને, સમર્થ નથી; અને એ રીતે, શ્રવણ-છંદા-નાસિકા-અને ચિત્ત વિગેરે સર્વ ઈદ્રિયોને માટે પણ, જેનું; પણ આત્મા તો, એ સર્વથી ન્યારો-સ્વતઃ સિદ્ધ-સ્વયં પ્રકાશ-સર્વને કાર્ય કરવાનું સામર્થ્ય આપનાર-અને બીજાની મદદ વિનાજ કાર્ય કરવાના સામર્થ્યવાળો-છે. તથા સધ-

ળું કરનારો અને કરાવનારો પણ, એજ છે. ૧૧૭૬ ॥ વળી વિકાર પમાડનારા કાળથી, વિકાર પામેલી પ્રકૃતિમાંથી થયેલા, મહત્ત્વથી ઉત્પન્ન થનારો; સાતિક-તામસ-અને રાજસ- એવા ત્રણ પ્રકારોવાળો, અહંકારજ; એ સધળા વિકલ્પ રૂપ, મોહ થવાનું કારણ કહેવાય છે. ૧૧૮૨ ॥ તેમજ બેદ બુદ્ધિવાળાઓનો, એ બેદ એટલે વિકલ્પ; સત છે અને સત નથી, એ પ્રકારનો વિવાદ તેમને આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન થતા સુધી, રહ્યાજ કરે છે. તથા એ બેદ એટલે વિકલ્પ, મિથ્યા હોવા છતાં; આત્મ સ્વરૂપને નહીં જાણીને, બીજા દેવ વિશે લાગી ગયેલી બુદ્ધિવાળા; એ મત પુરુષોને, તે વિકલ્પ મટતોજ નથી. ૧૧૮૩ ॥ - ઉદ્ભવ-હે પ્રભુ, આપના સ્વરૂપ શિવાય, બીજામાં લાગેલી બુદ્ધિવાળાઓ; પોતાનાં કર્મોવડે, કેવા પ્રકારથી ઉચ્ચાલીયા દેહોને; ધારણ કરે છે, અને તજે છે; તે બુદ્ધિ વિનાનાઓની સમજવાને, અશક્ય પાતને; આપ મારી આગળ કહે; માયા થકી છેતરાઈ ગયેલા, આ લોકમાં ધણું કરીને; તેને જાણનાર જાણનારો, કોઈજ નહીં હોય. ૧૧૮૪-૩૫ ॥ શ્રી ભગવાન-મનુષ્યોનું પાંચ યાનેન્દ્રિયોવાળું કમળ મન; (અર્થ શરીર;) એક શરીરમાંથી, બીજા શરી-

સ્માં જાય છે; અને તે શરીર ન્યારો આત્મા, તેને અનુસરે છે. ॥૩૬॥ આ લોકના અને પરલોકના વિષયોનું એક પછી એક એમ ધ્યાન કરવા વડે; કર્મધીન થઇને, સુખ દુઃખ પામતું એ મન (લિંગ શરીર,) ન વિષયોના અભિનિવેશ વડે ક્રોધ એક કારણથી, એવું ધ્યાન કરવાનું પદ્યું મૂકીને; પછીથી પોતાના સ્થૂળ દેહનું સ્મરણ કરતું નથી; એમ તેની અપ્રત્યક્તિરૂપિત થવાને, દેહાત્માનું મૃત્યું કહે છે. ॥૩૭-૩૮॥ અને તે, (લિંગ શરીર,) પાછું સર્વ આવ વડે કરીને; સ્વપ્ના મનોધર્મી પેટે, ધણા ધણા વિષયોને પાછું સ્વીકારતું થાય; તેને પુરુષનો (દેહાત્માનો) જન્મ થયાનું કહેવાય છે. ॥૩૯॥ એમ સ્વપ્ના મનોધર્મ, પ્રથમનાનું અદર્શન થઇને; માત્ર નવિન દેહાયા કરવાની પેટે, તેને પ્રથમના સ્થૂળ દેહના વિષયાદિકનું સ્મરણ વિલક્ષ્ય નહીં થતાં; માત્ર નવિન જડમનુજ સ્મરણ રહે છે. ॥૪૦॥ તથા, મનુષ્યોને અસંગત પુત્રાદિકથી થતાં દુખોની પેટે; દ્વિધોએ ઉત્પન્ન કરેલાં, બહાર અને અંતરનાં; અધ્યાત્મ-અધિભૂત-અને અધિ દેવ-એ ત્રણ પ્રકારો

વાળાં દુખો, પોતાને થયેલાનું; તે ખરે ખરું જાને છે. ॥૪૧॥ હે ઉદ્ધવ, નહીં જણાય એવા કાળના વેગથી, દીવાની જ્યોત-પ્રવાહનાં પાણી-અને વનસ્પતિનાં ફોળોની પેટેજ; સર્વ પ્રાણી પદાર્થાદિક, હમેશાંજ પળે પળે; ઉત્પન્ન થઇ થઇને, નાશ પામી જવારૂ; તેઓની અવસ્થાઓ અને વય, થયાંજ કરે છે; પણ અતિ સૂક્ષ્મપણે લીધે, તે દેખવામાં આવતું નથી. ॥૪૨-૪૩॥ અને દીવાની જ્યોત તથા પ્રવાહનાં જળ, તેનાંજ દેવાની મનુષ્યોને; મિથ્યા બુદ્ધિ થઇને, એ રીતે મિથ્યાપણેજ બોલાય છે; તે પ્રમાણેજ, મિથ્યા અનુભવાળો પુરુષ પણ, તેમો તેજ દેવાનું; મિથ્યાજ કહેવાય છે. ॥૪૪॥ એમ જેને પોતાના કર્મથીજ વડે, જન્મવાનું અને મરવાનું નથી; એવો, અમર પુરુષ (આત્મા) ને તો; લોકોના સંબંધવાળા અમિતી પેટે, લિંગ દેહના સંબંધે કરીનેજ; પોતાને જન્મ્યાની અને મૂવાની માત્ર ઓતિજ થાય છે. ॥૪૫॥ પણ નિષેક એટલે જીવ મૂકવું-અર્થ-જન્મ થવો. ॥જાળપણ-પુત્રપ્રાપ્તિ-મૃત્યુવાની-અધ્યવય-જન્મ એટલે ધરડપણ-અને-સ્મરણ-એ રીતની

વિંદુદુર્વિભાવ્યમનાત્મભિઃ ॥ નહ્યેતત્પ્રાયશોલોકેવિદ્વાંસઃસંતિવંચિતાઃ॥૩૫॥ શ્રીમગ્નમનઃકર્મમયંનૃણામિદિયૈઃપંચભિર્યુતં ॥ લોકાલ્લોકં પ્રયાત્યન્યઆત્માતદનુવર્તેતે ॥૩૬॥ ધ્યાયન્મનોડનુવિષયાન્દૃષ્ટાન્વાડનુશ્રુતાનથ ॥ ઉચત્સીદત્કર્મતંતંવસ્મૃતિસ્તદનુશમ્યતિ ॥૩૭॥ વિષયાભિનિવેશેનનાત્માનંયત્સ્મરેત્પુનઃ ॥ જંતોર્વૈકસ્યચિદેતોર્મૃત્યુરત્યંતવિસ્મૃતિઃ ॥૩૮॥ જન્મત્વાત્મતયાપુંસઃસર્વભાવેનમૂરિદ ॥ વિષયસ્ત્વીકૃતિપ્રાહુર્યથાસ્વપ્નમનોરથઃ ॥૩૯॥ સ્વપ્નમનોરથંચેત્યંપ્રાક્તનંનસ્મરત્યસૌ ॥ તત્ત્વપૂર્વમિવાત્માનમપૂર્વેચાનુપદ્યતિ ॥૪૦॥ ઇન્દ્રિયાપનસૃષ્ટેદંત્રૈવિદ્યંભાતિવસ્તુનિ ॥ બહિરંતર્મિદાહેતુર્જનોડસજ્જનકૃદ્યથા ॥૪૧॥ નિત્યદાહંગભૂતાનિભવંતિનભવંતિચ ॥ કાલેનાલક્ષ્યવેગેનસૂક્ષ્મત્વાત્તદ્દૃશ્યતે ॥૪૨॥ યથાડર્ચિષાંત્રોતસાંચફલાનાંવાવનસ્પતેઃ ॥ તથૈવસર્વભૂતાનાંવયોડવસ્થાદયઃકૃતાઃ ॥૪૩॥ સોડયંદીપોડર્ચિષાંયદ્વત્ત્રોતસાંતદિદંજલં ॥ સોડયંપુમાનિતિર્નૃણામૃષાગોર્ધીર્મૃષાયુષાં ॥૪૪॥ માસ્વસ્યકર્મબીજેનજાયતેસોડપ્યયંપુમાન્ ॥ પ્રિયતેવામરોઽત્રાત્યાયથાડમિદાંરુસંયુતઃ ॥૪૫॥ નિષેકગર્ભજન્માનિબાલ્યકૌમારયૌવનં ॥ વયોમધ્યંજરામૃત્યુરિત્યવસ્થાસ્તનોર્નવ ॥૪૬॥ એતામનોરથમપીહ્યન્યસ્પોઞ્ચાવચાસ્તનૂઃ ॥ ગુણસંગાદુપાદત્તેકચિત્કશ્ચિજ્જહાતિચ ॥૪૭॥ આત્મનઃપિતૃપુત્રાભ્યામનુમેયૌભવાપ્યયૌ ॥ નમવાપ્યયવસ્તૂનામભિજ્ઞોદ્વયલક્ષણઃ ॥૪૮॥ તરોર્બીજવિપાકાભ્યાંયોવિદ્વાન્જન્મસંયમૌ ॥ તરોર્વિલક્ષણોદ્રષ્ટાએવંદ્રષ્ટાતનોઃપૃથક્ ॥૪૯॥ પ્રકૃતેરેયમાત્માનમવિવિચ્યાબુધઃપુમાન્ ॥ તત્ત્વેનસ્પર્શસંમૂઢઃસંસારંપ્રતિપદ્યતે ॥૫૦॥ સત્ત્વસંગાદૃષીન્દેવાન્રજસાસુરમાનુષાન્ ॥ તમસાભૂતતિર્યક્કંઘ્રામિતોયાતિકર્મભિઃ ॥૫૧॥ નૃત્યતોગાયતઃપશ્યન્યથૈવાનુકરોતિતાન્ ॥ એવંબુદ્ધિગુણાન્પશ્યનનનીહોડપ્યનુકાર્યતે ॥૫૨॥ યથાડમસાપ્રચલતાતરવોપિચલાઇત્ર ॥ ચક્ષુષાઘ્રામ્યમાણેનદૃશ્યતેઽમર્તાવભૂઃ ॥૫૩॥ યથામનોરથધિયોવિષયાનુભવોમૃષા ॥ સ્વપ્નદૃષ્ટાશ્વદાશાર્હતથાસંસારઆત્મનઃ ॥૫૪॥ અર્થેહ્યવિદ્યમાનેપિસંસૃતિર્નનિવર્તેત ॥ ધ્યાયતોવિષયાનસ્યસ્વપ્નેડનર્થાગમોયથા ॥૫૫॥ તસ્માદુદ્ભવમાંબુંદ્વવિષયાનસદિંદિયૈઃ ॥ આત્માગ્રહણનિર્ભાતંપશ્યવૈ

ને અવસ્થાઓ, શરીરનેજ થાય છે. ॥૪૬॥ એમ મિથ્યાપણેજ એ રીતની, એ મનોધર્મ જેવી અવસ્થાઓને, તથા જીવન ઉચનીય શરીરોને; શુભોના સંગવડે ધણાખરા પુરુષો ધારણ કરે છે; પણ તે શુભોના સંગના ત્યાગ કરનાર તો, ક્રોધજ હોય છે. ॥૪૭॥ પિતા અને પુત્રના ઉપરથી અનુમાનો, કરવાવડે, જન્મનાં અને મરણનાં એક પ્રકારનાં લક્ષણોને, જાણનારા પુરુષ (દેહાત્મા) ને તો; વસ્તુતાએ જન્મ અને મરણ કશુંજ છેજ નહીં. ॥૪૮॥ જેમ ઝાડના, જીવને-જન્મને-તેના પરિપક્વ થવાને-અને મરણને-પણ જોનારો; તે ઝાડથી જુદાજ પ્રકારનો હોવાની પેટેજ, પ્રથક પ્રથક શરીરોના દૃષ્ટા (દેહાત્મા) પણ; તે શરીરોથી જુદા પ્રકારનોજ હોય છે. ॥૪૯॥ વિષયાદિકને વિશે મૂઢ બનેલા અનુદ્ધ પુરુષ, (જવાત્મા) આ પ્રકારે પ્રકૃતિથીજ આત્માને તત્ત્વવડે જુદા નહીં જાણવાથીજ; સંસારને પામ્યા કરે છે. ॥૫૦॥ અને એમ બમતો તે; સત્યશુદ્ધિ કર્મોના સંગથી, રૂપિઓ અને દેવતાઓના; રમેશુદ્ધિ કર્મોના સંગથી, અનુરો અને મનુષ્યોના; અને તમેશુદ્ધિ કર્મોના સંગથી, જડ પદાર્થોના, અને પશુ પક્ષી આદિના દેહોને વિશે જાય છે. ॥૫૧॥ જેમ નાચનારો અને ચાનારો, જોનારો પણ; તેમના પ્રમાણેજ કરવા લાગે છે.

તે રીતેજ, પ્રકૃતિના શુભોને જોનારો અકર્તા (દેહાત્મા) પણ, તેમને અનુસરે છે. ॥૫૨॥ હે દાસાર્હ જેમ જળમાં ચાલ્યા જનારાને, ઝાડો ચાલતાં જેવાં દેખાય છે; આંખો જામી ગયેલાને, ધરતી જામી જતી દેખાય છે; અને સ્વપ્ન જોનારા મનોધર્મી બુદ્ધિ વાળાને, વિષયોના મિથ્યા અનુભવ થાય છે; તે રીતેજ આત્માને, સંસાર થવાનું પણ થાય છે. ॥૫૩-૫૪॥ એ રીતે વિષયોનું ધ્યાન કરનારા પુરુષને; વસ્તુતાએ અવિદ્યમાન હોવા છતાં પણ, સ્વપ્ના અનર્થેની પ્રાપ્તિ થવાની પેટે; સંસાર નિવર્ત થતોજ નથી. ॥૫૫॥ એટલા માટે હે ઉદ્ધવ, એ જોવામાં આવતો, વિકલ્પ રૂપી જ્ઞાન; દેહાત્માને, યંબ કરનાર હોવાનું જાણીને; તમે અસત્ દ્વિધો વડે, વિષયોને જોગવો નહીં. ॥૫૬॥ અને દુષ્ટ તથા અજ્ઞાનીશોકા તિરસ્કાર કરીને-અપમાન કરીને-કાંસી કરીને-ધર્ષા કરીને-મારીને-બાંધી મૂકીને-આહુતિકા બુદ્ધિ લેઇને-લિંટ અને મૂત્ર વિગેરે ઉપર નંખીને, તથા જીવન અનેક પ્રકારો વડે; કોપાળ્યા છતાં પણ, સર્વ દુઃખોનું સહન કરીને; તમ સદા કલ્યાણની ઇચ્છા વાળા પુરુષો એતો; પોતેજ પોતાનો ઉદ્ધાર કરવો જોઇએ. ॥૫૭-૫૮॥ ઉદ્ધવ-હે, જોનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ; આ વાતને,

દુઃખગર સમગ્ર શકું; તે રીતે કહીને આપ મને સમજાવો; કે વિષાદા, પ્રકૃતિ ધણી જાગવાન હોવાથી; દુઃખ લોકોએ, આ રીતનું પોતાનું અતિક્રમણ કરવાને તો; આપના ધર્મમાં પ્રીતિવાળા-શાંત-અને આપના ગરબો આપના લેનાર (મરતો) શિષ્યના ધીમ્ન જ્ઞાનવાન પુરુષોને માટે પણ, અત્યંત ન સહન થવા લાગે; હું માનું છું ૥૫૯-૬૦ ॥ પ્રતિશ્રી-આ-અ-૦૦૬૦ પ્રકૃતિ પુરુષ વિવેક નામે જાણસમેા અ-૦ સંપૂર્ણ ૥૨૨ ॥ અધ્યાય ૨૩ માં-શ્રીશુક-આ રીતે ભગવતીઓમાં શ્રેષ્ઠ કદવચ્છએ પૂછવાથી એ પોતાના દાસ-નાં વચનોને વખાણીને; સાંભળવા યોગ્ય પદ્યકથાવાળા, શ્રેષ્ઠ યાદવ, મુકુન્દ ભગવાન બોલ્યા કે. ॥ ૧ ॥-શ્રી ભગવાન-હે બૃહસ્પતિન શિષ્ય, દુઃખોએ કહેલાં દુઃખ વચનોથી; એકાદ જ્ઞાતા અંતરરખીને, જે સુખાપ્તી વાળું મનવાને, સમય થાય; એવા સાધુ પુરુષો તે, અદીયાં નથી. ૥૨૨ ॥ કારણ દુઃખ લોકોનાં અરણ્ય વચનો

રૂપી તીર, મમસ્થાનમાં પેરારીને; જેવી વેદના કરે છે, તેવી વેદના પુરુષને; સુકેમળ અંગમાં પેરારીને જેવી નાંખનારાં જાણેયકી પણ, સતી નથી. ૥૨૩ ॥ કે કદવ, એ જાગતમાં, એક ધણો પવિત્ર હનિકાસ કરવાય છે; તેનું, હું તમારી પાસે વર્ણન કરું છું; તે તમે સાવધાનપણથી સાંભળો. ॥ ૪ ॥ દુઃખોએ સંતાપેલા, અર્ધ એક સંપારીએ; ધીરજ રાખી, પોતાના કર્મના વિપાકને સંભારીને; એક ગીત ગમેલું છે. ॥ ૫ ॥ અર્ધિ (ઉચ્ચ) તમરીમાં, એક, ધણો પ્રાચીન-વૈશ્યની આશુવિકાતો-કંચુમ-કામી-લોખી-અને અનિ કોમી આ-કાણુ દતો. ૥૬ ॥ તે પોતાના દેહને પણ, યોગ્ય સમયે ધરિત સુખ નહીં આપનારાના, શન્ય જેવા ધરમાં; સગા-જાનું અને અનિયોજાનું, માત્ર વચનવડે પણ, સત્કાર કરવાય; પુજન થતું નહોતું. ૥ ૭ ॥ અને તે અરણ્ય આચરણવાળા, કંચુસનાં; ખેદ પામેલાં, યુવ-પાંચવ-ઝીઝો-દીકરીઓ અને ચાકરા વિગેરેના પણ, દોષ થવાથી;

કલ્પિકં ભ્રમં ॥ ૫૬ ॥ ક્ષિપ્તોઽવમાનિતો સદ્ગિઃ પ્રલબ્ધોઽસૂચિતોઽથવા ॥ તાઢિતઃ સન્નિવદ્ધો વાતૃત્ત્યાવાપરિહાપિતઃ ॥ ૫૭ ॥ નિષ્ઠિતો મૃત્રિતો વાઽજ્ઞં
 બંધુધૈવં પ્રકંપિતઃ ॥ શ્રેયસ્કામઃ કૃચ્છ્રગત આત્મનાત્માન મુદ્ધરેત્ ॥ ૫૮ ॥ ઉદ્ભવં યથૈવ મનુબુધ્યેયં વદનો વદતાં વર ॥ મુદુઃ સહમિમં મન્યે આત્મન્ય
 સદતિક્રમં ॥ ૫૯ ॥ વિદુષામપિ વિશ્વાત્મન્ય પ્રકૃતિર્હિ બલોયસી ॥ ઋતેત્વદર્મનિરતાન્શાંતાંસ્તે ચરણાલયન્ ॥ ૬૦ ॥ ઇ.મા.૯.દ્વા.અ. ॥ ૨૨ ॥
 બાદરાપણિ ૦ સપ્તમાશંસિત ઉદ્ભવેન ભાગવત મુરુચ્યેન દાશાર્હ મુરુચ્યઃ ॥ સમાજયન્મૃત્યુવચો મુકુન્દસ્તમાવભાષે શ્રવણીયવીર્યઃ ॥ ૧ ॥ શ્રીમગ ૦
 બાર્હસ્પત્યસવૈનાત્ર સાધુર્વૈદુર્જનેરિતૈઃ ॥ દુરુક્તૈર્ભિન્નમાત્માનંયઃ સમાધાતુમીશ્વરઃ ॥ ૨ ॥ નતથાતપ્યતે બદ્ધઃ પુમાન્વાણેઃ સુમર્મગૈઃ ॥ યથાતુદંતિમ
 મસ્થાહ્યસતાંપરુષેષવઃ ॥ ૩ ॥ કથયંતિ મહત્પુણ્યમિતિ હાસમિહોદ્ભવ ॥ તમહં વર્ણયિષ્યામિ નિબોધસુ સમાહિતઃ ॥ ૪ ॥ કેનચિદ્વિશુણાગીતં પરિ
 ભૂતેન દુર્જનેઃ ॥ સ્મરતાઢૃતિયુક્તેન વિપાકં નિજકર્મણાં ॥ ૫ ॥ અવંતિષુદ્વિજઃ કશ્ચિદાસીદાહ્યતમઃ શ્રિયા ॥ વાર્તાવૃત્તિઃ કદર્યસ્તુકામીલુબ્ધોઽ
 તિકોપનઃ ॥ ૬ ॥ જ્ઞાતયોઽતિથયસ્તસ્ય વાહ્માત્રેણાપિ નાર્ચિતાઃ ॥ શૂન્યાવસથા આત્માપિકાલેકામૈરનર્ચિતઃ ॥ ૭ ॥ દુઃશીલસ્ય કદર્યસ્ય દ્રુહ્યં
 તે પુત્રબાંધવાઃ ॥ દારાદુહિતરોષ્ટ્રત્યાવિષણ્ણાનાચરન્પ્રિયં ॥ ૮ ॥ તસ્યૈવંયક્ષવિત્તસ્ય ચ્યુતસ્યોભયલોકતઃ ॥ ધર્મકામવિહીનસ્ય ચુક્રધુઃપંચ
 ભાગિનઃ ॥ ૯ ॥ તદવધ્યાનવિસ્ત્રસ્તપુણ્યસ્કંધસ્ય મૂરિદઃ ॥ અર્થોઽપ્યગચ્છન્નિધનં બહ્યાયાસપરિશ્રમઃ ॥ ૧૦ ॥ જ્ઞાતયોઽજગૃહુઃ કિંચિત્કિંચિદસ્ય
 વડુદ્ભવ ॥ દૈવતઃ કાલતઃ કિંચિત્ત્વજ્રહ્યંધોર્નૃપાર્થિવાત્ ॥ ૧૧ ॥ સપ્તંદ્રવિળેનષ્ટે ધર્મકામવિવર્જિતઃ ॥ ઉપેક્ષિતશ્ચ સ્વજનૈશ્ચિતામાપદુરત્યયાં
 ॥ ૧૨ ॥ તસ્યૈવંધ્યાયતોર્દીર્ઘનષ્ટરાયસ્તપસ્વિનઃ ॥ સ્વિચ્ચતોબાળપ્રકંઠસ્ય નિર્વંદઃ સુમહાનભૂત્ ॥ ૧૩ ॥ સચાહેદમિદં કષ્ટં તથાત્મામેઽનુતાપિતઃ
 ॥ નધર્માયનકામાયયસ્યાર્થાયાસર્સદૃશઃ ॥ ૧૪ ॥ પ્રાયેણાર્થાઃ કદર્યાણાં ન સુખાયકદાચન ॥ ઇહચાત્મોપતાપાયમૃતસ્ય નરકાયચ ॥ ૧૫ ॥
 યજ્ઞોયજ્ઞસ્ત્રિનાં શુદ્ધં શ્લાઘ્યાયે ગુણિનાં ગુણાઃ ॥ લોભઃ સ્વલ્પોપિતાન્હંતિ શ્વિત્વોરૂપમિવેપ્સિતં ॥ ૧૬ ॥ અર્થસ્ય સાધને સિદ્ધઉત્કર્ષેરક્ષણે વ્યયે ॥
 નાશોપભોગઆપાસસ્ત્રાસશ્ચિતાભ્રમો નૃણાં ॥ ૧૭ ॥ સ્તેયં હિંસાઽનૃતં દંભઃ કામઃ ક્રોધઃ સ્મયો મદઃ ॥ ભેદો વૈરમવિશ્વાસઃ સંસ્પર્ધા વ્યસનામિચ

તે સુખમાં, તેને પ્રિય ભાગે એનું; આચરણ કરતાં નહતાં. ॥ ૮ ॥ તેથી એ યક્ષની પેઠે, ધન એકદું કરનારા-
 ધર્મ અને કામ થકી હીન-અને આ લોક પરલોકનાં સુખેથી શ્રેષ્ઠ યથેચા-ના ઉપર; ૨૬૬ કાર્ય ૧ ધર્મ કાર્ય
 ૨ મુક્તકાર્ય ૩ કુટુંબ કાર્ય, અને ૪ આશુવિકા સંપાદન કરવાનો ઉચ્ચ; એ પાંચે વિભાગ પામનારાઓનો; કાપ
 થયો. ૥ ૯ ॥ એટલે તેઓની અવગણના થવાથી, તેનું પૂર્વપુષ્પ નાશ પામી જઈને; તેનું કેટલુંક ધન, નાન
 અને સમા સંમંથી લેઈ મળ્યાં; કેટલુંક, દૈવથી એટલે અગ્નિ અને જળ થઈ. નાશ પામ્યું; કેટલુંક, કામથી
 એટલે અનાદિક સડી જવાથી, અને ધરતિક થડી જવા વિગેરેથી નાશ પામ્યું; કાંઈક, આજ્ઞાથી લેઈ મળ્યા;
 અને કાંઈક રાજ્યે તથા ધીમ્ન લોકોએ, લેઈ લીધું; એમ થઈને, તેનું સવળું ધન; નાશ પામી ગયું. ૥ ૧૦-
 ૧૧ ॥ ભારે એ ધર્મ તથા કામ થકી રહિત, અને સ્વલ્પોએ તજી દેનાર; પોતાનું ધન નાશ પામવાથી, મટાડી
 મટે નહીં એવી; ચિંતા ઉત્પન્ન થઈ. ૥ ૧૨ ॥ અને ધન નાશ પામવાથી તીર્ણ જઈ, તથા ખેદ પામીને, અને

આંશુથી મળું ભરાઈ જઈને; તે જ્ઞાતાઓના વિચાર કરવા ભાગનાં, છેવટે તેને ભારે અને મોટા, વૈરાગ્ય
 (નિર્વેદ) ઉત્પન્ન થયો. ૥ ૧૩ ॥ એટલે તે બોલ્યો કે: "જેનું આ પ્રકારના પ્રયાસવડે મેળવેલું ધન, ધર્મના
 અથવા સુખભોગના કાર્ય માટે, આવડું નથી; એવા મેં, પોતાના આત્માને; આ રીતે, તથા દુષ્પ
 આપીને પરિતાપ પમાડ્યો છે. ૥ ૧૪ ॥ ધન, કંચુસ મનુષ્યોને; ધણું કરીને, સુખ આપનાર થતું નથી; પણ
 તે, અદીયાં તેને પરિતાપ પમાડનાર; અને મૂવા પછી, નરકમાં નાખનાર થાય છે. ૥ ૧૫ ॥ કંચુસ સાધક
 રવરૂપનો, કદરવડે નાશ થઈ જવાથી પેટે; યશસ્વી પુરુષોના શુદ્ધ ધર્મને, અને શુભવાતોના વખાણના લાયક
 શુભોને; કિંચિત્ત ભાગ પણ, ધણી નાંખનારો થાય છે. ૥ ૧૬ ॥ ધનને સંપાદન કરવામાં-શુદ્ધ કરવામાં-વધાર-
 વામાં-રક્ષણ કરવામાં-અરજ કરવામાં-અને તેનો નાશ થતાં-તેમજ ઉપભોગ થતાં પણ-આપાસ (એટલે મહેનત)
 ત્રાસ-ચિંતા-અને ભગ-મનુષ્યોને થાય છે. ૥ ૧૭ ॥ ૨૬૬-૨૬૭-૨૬૮-૨૬૯-૨૭૦-૨૭૧-૨૭૨-૨૭૩-૨૭૪-૨૭૫-૨૭૬-૨૭૭-૨૭૮-૨૭૯-૨૮૦-૨૮૧-૨૮૨-૨૮૩-૨૮૪-૨૮૫-૨૮૬-૨૮૭-૨૮૮-૨૮૯-૨૯૦-૨૯૧-૨૯૨-૨૯૩-૨૯૪-૨૯૫-૨૯૬-૨૯૭-૨૯૮-૨૯૯-૩૦૦-૩૦૧-૩૦૨-૩૦૩-૩૦૪-૩૦૫-૩૦૬-૩૦૭-૩૦૮-૩૦૯-૩૧૦-૩૧૧-૩૧૨-૩૧૩-૩૧૪-૩૧૫-૩૧૬-૩૧૭-૩૧૮-૩૧૯-૩૨૦-૩૨૧-૩૨૨-૩૨૩-૩૨૪-૩૨૫-૩૨૬-૩૨૭-૩૨૮-૩૨૯-૩૩૦-૩૩૧-૩૩૨-૩૩૩-૩૩૪-૩૩૫-૩૩૬-૩૩૭-૩૩૮-૩૩૯-૩૪૦-૩૪૧-૩૪૨-૩૪૩-૩૪૪-૩૪૫-૩૪૬-૩૪૭-૩૪૮-૩૪૯-૩૫૦-૩૫૧-૩૫૨-૩૫૩-૩૫૪-૩૫૫-૩૫૬-૩૫૭-૩૫૮-૩૫૯-૩૬૦-૩૬૧-૩૬૨-૩૬૩-૩૬૪-૩૬૫-૩૬૬-૩૬૭-૩૬૮-૩૬૯-૩૭૦-૩૭૧-૩૭૨-૩૭૩-૩૭૪-૩૭૫-૩૭૬-૩૭૭-૩૭૮-૩૭૯-૩૮૦-૩૮૧-૩૮૨-૩૮૩-૩૮૪-૩૮૫-૩૮૬-૩૮૭-૩૮૮-૩૮૯-૩૯૦-૩૯૧-૩૯૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૦-૪૦૧-૪૦૨-૪૦૩-૪૦૪-૪૦૫-૪૦૬-૪૦૭-૪૦૮-૪૦૯-૪૧૦-૪૧૧-૪૧૨-૪૧૩-૪૧૪-૪૧૫-૪૧૬-૪૧૭-૪૧૮-૪૧૯-૪૨૦-૪૨૧-૪૨૨-૪૨૩-૪૨૪-૪૨૫-૪૨૬-૪૨૭-૪૨૮-૪૨૯-૪૩૦-૪૩૧-૪૩૨-૪૩૩-૪૩૪-૪૩૫-૪૩૬-૪૩૭-૪૩૮-૪૩૯-૪૪૦-૪૪૧-૪૪૨-૪૪૩-૪૪૪-૪૪૫-૪૪૬-૪૪૭-૪૪૮-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૧-૪૫૨-૪૫૩-૪૫૪-૪૫૫-૪૫૬-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯-૪૬૦-૪૬૧-૪૬૨-૪૬૩-૪૬૪-૪૬૫-૪૬૬-૪૬૭-૪૬૮-૪૬૯-૪૭૦-૪૭૧-૪૭૨-૪૭૩-૪૭૪-૪૭૫-૪૭૬-૪૭૭-૪૭૮-૪૭૯-૪૮૦-૪૮૧-૪૮૨-૪૮૩-૪૮૪-૪૮૫-૪૮૬-૪૮૭-૪૮૮-૪૮૯-૪૯૦-૪૯૧-૪૯૨-૪૯૩-૪૯૪-૪૯૫-૪૯૬-૪૯૭-૪૯૮-૪૯૯-૫૦૦-૫૦૧-૫૦૨-૫૦૩-૫૦૪-૫૦૫-૫૦૬-૫૦૭-૫૦૮-૫૦૯-૫૧૦-૫૧૧-૫૧૨-૫૧૩-૫૧૪-૫૧૫-૫૧૬-૫૧૭-૫૧૮-૫૧૯-૫૨૦-૫૨૧-૫૨૨-૫૨૩-૫૨૪-૫૨૫-૫૨૬-૫૨૭-૫૨૮-૫૨૯-૫૩૦-૫૩૧-૫૩૨-૫૩૩-૫૩૪-૫૩૫-૫૩૬-૫૩૭-૫૩૮-૫૩૯-૫૪૦-૫૪૧-૫૪૨-૫૪૩-૫૪૪-૫૪૫-૫૪૬-૫૪૭-૫૪૮-૫૪૯-૫૫૦-૫૫૧-૫૫૨-૫૫૩-૫૫૪-૫૫૫-૫૫૬-૫૫૭-૫૫૮-૫૫૯-૫૬૦-૫૬૧-૫૬૨-૫૬૩-૫૬૪-૫૬૫-૫૬૬-૫૬૭-૫૬૮-૫૬૯-૫૭૦-૫૭૧-૫૭૨-૫૭૩-૫૭૪-૫૭૫-૫૭૬-૫૭૭-૫૭૮-૫૭૯-૫૮૦-૫૮૧-૫૮૨-૫૮૩-૫૮૪-૫૮૫-૫૮૬-૫૮૭-૫૮૮-૫૮૯-૫૯૦-૫૯૧-૫૯૨-૫૯૩-૫૯૪-૫૯૫-૫૯૬-૫૯૭-૫૯૮-૫૯૯-૬૦૦-૬૦૧-૬૦૨-૬૦૩-૬૦૪-૬૦૫-૬૦૬-૬૦૭-૬૦૮-૬૦૯-૬૧૦-૬૧૧-૬૧૨-૬૧૩-૬૧૪-૬૧૫-૬૧૬-૬૧૭-૬૧૮-૬૧૯-૬૨૦-૬૨૧-૬૨૨-૬૨૩-૬૨૪-૬૨૫-૬૨૬-૬૨૭-૬૨૮-૬૨૯-૬૩૦-૬૩૧-૬૩૨-૬૩૩-૬૩૪-૬૩૫-૬૩૬-૬૩૭-૬૩૮-૬૩૯-૬૪૦-૬૪૧-૬૪૨-૬૪૩-૬૪૪-૬૪૫-૬૪૬-૬૪૭-૬૪૮-૬૪૯-૬૫૦-૬૫૧-૬૫૨-૬૫૩-૬૫૪-૬૫૫-૬૫૬-૬૫૭-૬૫૮-૬૫૯-૬૬૦-૬૬૧-૬૬૨-૬૬૩-૬૬૪-૬૬૫-૬૬૬-૬૬૭-૬૬૮-૬૬૯-૬૭૦-૬૭૧-૬૭૨-૬૭૩-૬૭૪-૬૭૫-૬૭૬-૬૭૭-૬૭૮-૬૭૯-૬૮૦-૬૮૧-૬૮૨-૬૮૩-૬૮૪-૬૮૫-૬૮૬-૬૮૭-૬૮૮-૬૮૯-૬૯૦-૬૯૧-૬૯૨-૬૯૩-૬૯૪-૬૯૫-૬૯૬-૬૯૭-૬૯૮-૬૯૯-૭૦૦-૭૦૧-૭૦૨-૭૦૩-૭૦૪-૭૦૫-૭૦૬-૭૦૭-૭૦૮-૭૦૯-૭૧૦-૭૧૧-૭૧૨-૭૧૩-૭૧૪-૭૧૫-૭૧૬-૭૧૭-૭૧૮-૭૧૯-૭૨૦-૭૨૧-૭૨૨-૭૨૩-૭૨૪-૭૨૫-૭૨૬-૭૨૭-૭૨૮-૭૨૯-૭૩૦-૭૩૧-૭૩૨-૭૩૩-૭૩૪-૭૩૫-૭૩૬-૭૩૭-૭૩૮-૭૩૯-૭૪૦-૭૪૧-૭૪૨-૭૪૩-૭૪૪-૭૪૫-૭૪૬-૭૪૭-૭૪૮-૭૪૯-૭૫૦-૭૫૧-૭૫૨-૭૫૩-૭૫૪-૭૫૫-૭૫૬-૭૫૭-૭૫૮-૭૫૯-૭૬૦-૭૬૧-૭૬૨-૭૬૩-૭૬૪-૭૬૫-૭૬૬-૭૬૭-૭૬૮-૭૬૯-૭૭૦-૭૭૧-૭૭૨-૭૭૩-૭૭૪-૭૭૫-૭૭૬-૭૭૭-૭૭૮-૭૭૯-૭૮૦-૭૮૧-૭૮૨-૭૮૩-૭૮૪-૭૮૫-૭૮૬-૭૮૭-૭૮૮-૭૮૯-૭૯૦-૭૯૧-૭૯૨-૭૯૩-૭૯૪-૭૯૫-૭૯૬-૭૯૭-૭૯૮-૭૯૯-૮૦૦-૮૦૧-૮૦૨-૮૦૩-૮૦૪-૮૦૫-૮૦૬-૮૦૭-૮૦૮-૮૦૯-૮૧૦-૮૧૧-૮૧૨-૮૧૩-૮૧૪-૮૧૫-૮૧૬-૮૧૭-૮૧૮-૮૧૯-૮૨૦-૮૨૧-૮૨૨-૮૨૩-૮૨૪-૮૨૫-૮૨૬-૮૨૭-૮૨૮-૮૨૯-૮૩૦-૮૩૧-૮૩૨-૮૩૩-૮૩૪-૮૩૫-૮૩૬-૮૩૭-૮૩૮-૮૩૯-૮૪૦-૮૪૧-૮૪૨-૮૪૩-૮૪૪-૮૪૫-૮૪૬-૮૪૭-૮૪૮-૮૪૯-૮૫૦-૮૫૧-૮૫૨-૮૫૩-૮૫૪-૮૫૫-૮૫૬-૮૫૭-૮૫૮-૮૫૯-૮૬૦-૮૬૧-૮૬૨-૮૬૩-૮૬૪-૮૬૫-૮૬૬-૮૬૭-૮૬૮-૮૬૯-૮૭૦-૮૭૧-૮૭૨-૮૭૩-૮૭૪-૮૭૫-૮૭૬-૮૭૭-૮૭૮-૮૭૯-૮૮૦-૮૮૧-૮૮૨-૮૮૩-૮૮૪-૮૮૫-૮૮૬-૮૮૭-૮૮૮-૮૮૯-૮૯૦-૮૯૧-૮૯૨-૮૯૩-૮૯૪-૮૯૫-૮૯૬-૮૯૭-૮૯૮-૮૯૯-૯૦૦-૯૦૧-૯૦૨-૯૦૩-૯૦૪-૯૦૫-૯૦૬-૯૦૭-૯૦૮-૯૦૯-૯૧૦-૯૧૧-૯૧૨-૯૧૩-૯૧૪-૯૧૫-૯૧૬-૯૧૭-૯૧૮-૯૧૯-૯૨૦-૯૨૧-૯૨૨-૯૨૩-૯૨૪-૯૨૫-૯૨૬-૯૨૭-૯૨૮-૯૨૯-૯૩૦-૯૩૧-૯૩૨-૯૩૩-૯૩૪-૯૩૫-૯૩૬-૯૩૭-૯૩૮-૯૩૯-૯૪૦-૯૪૧-૯૪૨-૯૪૩-૯૪૪-૯૪૫-૯૪૬-૯૪૭-૯૪૮-૯૪૯-૯૫૦-૯૫૧-૯૫૨-૯૫૩-૯૫૪-૯૫૫-૯૫૬-૯૫૭-૯૫૮-૯૫૯-૯૬૦-૯૬૧-૯૬૨-૯૬૩-૯૬૪-૯૬૫-૯૬૬-૯૬૭-૯૬૮-૯૬૯-૯૭૦-૯૭૧-૯૭૨-૯૭૩-૯૭૪-૯૭૫-૯૭૬-૯૭૭-૯૭૮-૯૭૯-૯૮૦-૯૮૧-૯૮૨-૯૮૩-૯૮૪-૯૮૫-૯૮૬-૯૮૭-૯૮૮-૯૮૯-૯૯૦-૯૯૧-૯૯૨-૯૯૩-૯૯૪-૯૯૫-૯૯૬-૯૯૭-૯૯૮-૯૯૯-૧૦૦-૧૦૧-૧૦૨-૧૦૩-૧૦૪-૧૦૫-૧૦૬-૧૦૭-૧૦૮-૧૦૯-૧૧૦-૧૧૧-૧૧૨-૧૧૩-૧૧૪-૧૧૫-૧૧૬-૧૧૭-૧૧૮-૧૧૯-૧૨૦-૧૨૧-૧૨૨-૧૨૩-૧૨૪-૧૨૫-૧૨૬-૧૨૭-૧૨૮-૧૨૯-૧૩૦-૧૩૧-૧૩૨-૧૩૩-૧૩૪-૧૩૫-૧૩૬-૧૩૭-૧૩૮-૧૩૯-૧૪૦-૧૪૧-૧૪૨-૧૪૩-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૬-૧૪૭-૧૪૮-૧૪૯-૧૫૦-૧૫૧-૧૫૨-૧૫૩-૧૫૪-૧૫૫-૧૫૬-૧૫૭-૧૫૮-૧૫૯-૧૬૦-૧૬૧-૧૬૨-૧૬૩-૧૬૪-૧૬૫-૧૬૬-૧૬૭-૧૬૮-૧૬૯-૧૭૦-૧૭૧-૧૭૨-૧૭૩-૧૭૪-૧૭૫-૧૭૬-૧૭૭-૧૭૮-૧૭૯-૧૮૦-૧૮૧-૧૮૨-૧૮૩-૧૮૪-૧૮૫-૧૮૬-૧૮૭-૧૮૮-૧૮૯-૧૯૦-૧૯૧-૧૯૨-૧૯૩-૧૯૪-૧૯૫-૧૯૬-૧૯૭-૧૯૮-૧૯૯-૨૦૦-૨૦૧-૨૦૨-૨૦૩-૨૦૪-૨૦૫-૨૦૬-૨૦૭-૨૦૮-૨૦૯-૨૧૦-૨૧૧-૨૧૨-૨૧૩-૨૧૪-૨૧૫-૨૧૬-૨૧૭-૨૧૮-૨૧૯-૨૨૦-૨૨૧-૨૨૨-૨૨૩-૨૨૪-૨૨૫-૨૨૬-૨૨૭-૨૨૮-૨૨૯-૨૩૦-૨૩૧-૨૩૨-૨૩૩-૨૩૪-૨૩૫-૨૩૬-૨૩૭-૨૩૮-૨૩૯-૨૪૦-૨૪૧-૨૪૨-૨૪૩-૨૪૪-૨૪૫-૨૪૬-૨૪૭-૨૪૮-૨૪૯-૨૫૦-૨૫૧-૨૫૨-૨૫૩-૨૫૪-૨૫૫-૨૫૬-૨૫૭-૨૫૮-૨૫૯-૨૬૦-૨૬૧-૨૬૨-૨૬૩-૨૬૪-૨૬૫-૨૬૬-૨૬૭-૨૬૮-૨૬૯-૨૭૦-૨૭૧-૨૭૨-૨૭૩-૨૭૪-૨૭૫-૨૭૬-૨૭૭-૨૭૮-૨૭૯-૨૮૦-૨૮૧-૨૮૨-૨૮૩-૨૮૪-૨૮૫-૨૮૬-૨૮૭-૨૮૮-૨૮૯-૨૯૦-૨૯૧-૨૯૨-૨૯૩-૨૯૪-૨૯૫-૨૯૬-૨૯૭-૨૯૮-૨૯૯-૩૦૦-૩૦૧-૩૦૨-૩૦૩-૩૦૪-૩૦૫-૩૦૬-૩૦૭-૩૦૮-૩૦૯-૩૧૦-૩૧૧-૩૧૨-૩૧૩-૩૧૪-૩૧૫-૩૧૬-૩૧૭-૩૧૮-૩૧૯-૩૨૦-૩૨૧-૩૨૨-૩૨૩-૩૨૪-૩૨૫-૩૨૬-૩૨૭-૩૨૮-૩૨૯-૩૩૦-૩૩૧-૩૩૨-૩૩૩-૩૩૪-૩૩૫-૩૩૬-૩૩૭-૩૩૮-૩૩૯-૩૪૦-૩૪૧-૩૪૨-૩૪૩-૩૪૪-૩૪૫-૩૪૬-૩૪૭-૩૪૮-૩૪૯-૩૫૦-૩૫૧-૩૫૨-૩૫૩-૩૫૪-૩૫૫-૩૫૬-૩૫૭-૩૫૮-૩૫૯-૩૬૦-૩૬૧-૩૬૨-૩૬૩-૩૬૪-૩૬૫-૩૬૬-૩૬૭-૩૬૮-૩૬૯-૩૭૦-૩૭૧-૩૭૨-૩૭૩-૩૭૪-૩૭૫-૩૭૬-૩૭૭-૩૭૮-૩૭૯-૩૮૦-૩૮૧-૩૮૨-૩૮૩-૩૮૪-૩૮૫-૩૮૬-૩૮૭-૩૮૮-૩૮૯-૩૯૦-૩૯૧-૩૯૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૦-૪૦૧-૪૦૨-૪૦૩-૪૦૪-૪૦૫-૪૦૬-૪૦૭-૪૦૮-૪૦૯-૪૧૦-૪૧૧-૪૧૨-૪૧૩-૪૧૪-૪૧૫-૪૧૬-૪૧૭-૪૧૮-૪૧૯-૪૨૦-૪૨૧-૪૨૨-૪૨૩-૪૨૪-૪૨૫-૪૨૬-૪૨૭-૪૨૮-૪૨૯-૪૩૦-૪૩૧-૪૩૨-૪૩૩-૪૩૪-૪૩૫-૪૩૬-૪૩૭-૪૩૮-૪૩૯-૪૪૦-૪૪૧-૪૪૨-૪૪૩-૪૪૪-૪૪૫-૪૪૬-૪૪૭-૪૪૮-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૧-૪૫૨-૪૫૩-૪૫૪-૪૫૫-૪૫૬-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯-૪૬૦-૪૬૧-૪૬૨-૪૬૩-૪૬૪-૪૬૫-૪૬૬-૪૬૭-૪૬૮-૪૬૯-૪૭૦-૪૭૧-૪૭૨-૪૭૩-૪૭૪-૪૭૫-૪૭૬-૪૭૭-૪૭૮-૪૭૯-૪૮૦-૪૮૧-૪૮૨-૪૮૩-૪૮૪-૪૮૫-૪૮૬-૪૮૭-૪૮૮-૪૮૯-૪૯૦-૪૯૧-૪૯૨-૪૯૩-૪૯૪-૪૯૫-૪૯૬-૪૯૭-૪૯૮-૪૯૯-૫૦૦-૫૦૧-૫૦૨-૫૦૩-

અન્ય-લોક-૧૦૬૨-૧૧ અવિશ્વાસ-૧૨૨૫-અને ૧૩૩૧, ૧૪૭૫, તથા ૧૫૬૩ એ ત્રણ વ્યક્તિઓ એ રીતના પંદર અનર્થો, અનુષ્ઠાનો; ધનના કારણથી થાય છે; માટે એ ધન નામથી બેઠાતા અનર્થો, શ્રેયની પ્રત્યાષાઓએ; દુસ્થીના તળેલાં બેઠાઓ. ૧૧૮-૧૧૯ એક કોડી જેટલા ધનને માટેજ, રોડવડે એકા રહેનારા આપણો-આપણો-માતાપ-સગાં-સંબંધીઓ-પિત્રે સુહૃદો, પણ એકાએક વૈરી થઈને; છૂટા પડી જાય છે. ૧૨૦ અને એટલા જુના ધનને સારું, તેઓ બેસમાં આવીને; તથા રીસે જાળીને, એક બીજાને ક્રોધાળી, તથા હેઠે; અને સ્પર્ધાવડે, સુહૃદપણ તજીને; એક બીજાનો, નાશ પણ કરે છે. ૧૨૧ એ રીતે; દેવતાઓએ પ્રત્યાષા થોડા અનુષ્ઠા દેદો, અને તેમાં પણ દિવ્યભાગે પામ્યા હતાં; તેનો અનાદર કરનારા લોકો, પોતાના સ્વાર્થનો નાશ કરી નાંખીને; અશુભ ગતિને પામે છે. ૧૨૨ એટલા માટે, એ અનર્થોના સ્થાનરૂપ ધનને વિશે, સ્વર્થ અને મોક્ષના કારણ; અનુષ્ઠા જનમ પામેલો, મરણ ધમત્તો કયો પુરૂષ; આ-

સકિયતો થાય. ૧ ૧૨૩ ૩ કે જેથી, દેવ-રૂપિ-પિતૃ-પ્રાપ્તિઓ-ગતિઓ-અંધુઓ-રિત્તે; વિવિધ પાપનાશ-ઓને, અને પોતાના દેહને પણ; વિવિધ નર્કો આપતાં, યજ્ઞની પેડે ધનને એકું કરતા હોય; પુરૂષ, અધ્યા-ગતિને પામે છે. ૧૨૪ મોહને લીધે ધન મેળવવાનો ઉદ્દેશ કરવામાં નેનાં; કુશળે પુરૂષને સિદ્ધિ પામવાનો સાધન રૂપ, ધન-અનુષ્ઠા-અને જાળ-પિત્રે તે, અર્થ જતાં રહે છે; તેના પુરૂષ પાછળથી થરડો થયા પછી, એ સાધન કરી શકવાનો છે. ૧ ૨૫ ૩ એ, સ્પર્ધાવડે જણાવા સરખું છે; છતાં, અધીનજ ઓછ એક માયા થઈ, મોહ પામેલા લોકો; ધન મેળવવાને માટેજ, સધળા અર્થ ઉઘો કરીને; કંઈકોને બેઠાને છે. ૧૨૬ મરણ, ગળવા માંડેલા અનુષ્ઠાને; ધનથી-ધન આપનારાઓથી-શુભ ભોગ થઈ-શુભ ભોગ આપનારાઓ થઈ-અને વારંવાર જનમ આપનાર કમો કરવા થઈ પણ-શું હાંસલ છે. ૧ ૧૨૭ માટે સર્વ દેવમય દરિ બાળ-વાન, મારા ઉપર નહીં મુશ્કાબાજ થયા છે; કે જેથી, મને આ દશામાં આપીને; તેમણે, મારે પોતાને

॥૧૮॥ एतेपंचदशानर्थार्थमूलामतानृणां ॥ तस्मादनर्थमर्थार्यश्रेयोऽर्थीदूरतस्त्यजेत् ॥१९॥ भिद्यंतेभ्रातरोदाराःपितरःसुहृदस्तथा ॥ एकास्त्रिंशःकाकिणिनासद्यःसर्वेऽरयःकृताः ॥२०॥ अर्थेनाल्पीयसाह्येतेसरंभ्यादीक्षमन्यवः ॥ त्यजंत्याशुस्पृधोघ्नंतिसहसोत्सृज्यसौह ॥२१॥ लब्ध्वाजन्मामरप्रार्थ्यमानुष्यंतद्विजाड्यतां ॥ तदनादृत्ययेस्वार्थघ्नंतियांत्यशुभांगतिं ॥२२॥ स्वर्गापवर्गयोर्द्वारंप्राप्यलोकमिमंपु मान् ॥ द्रविणेकोनुषज्जेतमर्त्योऽनर्थस्यधामनि ॥२३॥ देवर्षिपितृभूतानिज्ञातीन्बंधूंश्चभागिनः ॥ असंविभज्यचात्मानंयक्षवित्तःपतत्यधः ॥२४॥ व्यर्थयाऽर्थेहयावित्तंप्रमत्तस्यवगोहलं ॥ कुशलायेनसिध्यंतिजरठःकिंनुसाधये ॥२५॥ कस्मात्संक्लिश्यतेविद्वान्वयर्थयाऽर्थेहयाऽसकृ त्॥कस्यचिन्माययानूनलोकोऽयंसुविमोहितः॥२६॥ किंघनैर्घनदैर्वाकिंकामैर्वाकामदैरुत॥मृत्युनाग्रस्यमानस्यकर्मभिर्वीतजन्मदैः॥२७॥ नूनंमेभगवांस्तुष्टःसर्वदेवमयोहरिः ॥ येननीतोदशामेतांनिर्वेदश्चात्मनःश्रवः ॥२८॥ साहंकालावशेषेणशोषयिष्येऽगमात्मनः ॥ अप्रमत्तोऽखिलस्वार्थेयदिस्यात्सिद्धआत्मनि ॥२९॥ तत्रमामनुमोदेरन्देवास्त्रिभुवनेश्वराः ॥ मुहूर्तेनब्रह्मलोकंखट्वांगःसमसाधयत् ॥३०॥ श्रीभग ० इत्यभिप्रेत्यमनसाह्यावंत्योद्विजसत्तमः॥ उन्मुच्यहृदयग्रंथीन्शांतेभिक्षुरभून्मुनिः ॥३१॥ सचचारमहीमेतांसंयतात्मैद्रियानिलः ॥ भिक्षाऽ र्थनगरग्रामानसंगोऽलक्षितोऽविशत्॥३२॥ तैवंप्रवयसंभिक्षुमवधूतमसज्जनाः॥ दृष्ट्वापर्यभवन्मद्रवक्त्रीभिःपरिभूतिभिः ॥३३॥ केचिच्चिवेणुं जगृहुरेकेपात्रंकमंडलुं ॥ पीठंचैकेऽक्षसूत्रंचकंथांचीराणिकेचन ॥ प्रदायचपुनस्तानिदर्शितान्यददुर्मुनेः ॥३४॥ अन्नंचभैक्ष्यसंपन्नंभुंजान स्यसरित्ते ॥ मूत्रयंतिचपापिष्ठाःष्ठीवंत्यस्यचमूर्धनि ॥३५॥ यतवाचंचान्यंतिताडयंतिनवत्तिचेत् ॥ तर्जयंत्यपरेवाग्भिःस्तेनोऽयमिति वादिनः ॥३६॥ बघ्नंतिरज्ज्वातंकंचिद्वज्रतांवध्यतामिति ॥ क्षिपंत्येकेऽवजानंतपधर्मध्वजःशठः ॥३७॥ क्षीणवित्तइमांरुत्तिमग्रहीस्त्व जनोऽिज्ञितः ॥ अहोण्यमहासारोधृतिमान्गिरिराडिव ॥३८॥ मौनेनसाधयत्यर्थवकवदृढनिश्चयः ॥ इत्येकेविहसंत्येनमेकेदुर्वातयंतिच

(નરવાના) વડાણરૂપ, નિર્વેદ (એટલે વેરાગ્ય)ની, અને પ્રાપ્તિ કરી છે. ૧૨૮ ૥ તેથી અવશેષ રહેલા વખ તમાં, હું, પોતાના સધળા સ્વાર્થમાં અપ્રમત રહીને; મારાં અંગેને સકરી નાંખીને પણ, પોતાની સિદ્ધિને અર્થે, જેટલું કરી શકશે; તેટલું કરીશ. ૧૨૯ ૥ એ વાતમાં, ત્રણ જુવનોના હૃદય દેવતાઓ પણ; અને સમ્મતો (સહાયતા) આપો; કેમકે તે વડેજ, અટવાંમ રાજાએ; એક સુહૃત (એ કોડીવાર) માંજ, એક લોકની પ્રાપ્તિ કરી લીધી હતી. ૧ ૩૦ ૥—શ્રીભગવાન-પછીથી તે કલ્પના (કલ્પ દિવ) બ્રાહ્મણ; મન થઈ એમ વિચારીને, હૃદયની માંડોને છોડી નાંખી; શાંત અને મૌન વ્રતવાળો, સંન્યાસી થયો. ૧૩૧ ૥ અને સંગ રહિત થઈ, ઈંદ્રિયો-મન-તથા પ્રાણ-ચાણુ-નો નિવૃદ્ધ કરીને; આ પૃથ્વી ઉપરનાં નગરો, તથા ગામોમાં; ભિક્ષા કરવાને માટે, કોઈ ન જાણે તેમ; જ્યાં લાગ્યો. ૧ ૩૨ ૥ હે ઉદ્ધવ, પણ ત્યાં તો એ થરડા અવધૂત સંન્યાસીને બેઠો; દુષ્ટ લોકો, ધણાં ધણાં દુષ્ટો આપીને; તેની અવગણના કરવા લાગ્યા. ૧ ૩૩ ૥ અને કેટલેક તેના નિર્વેદ સેદ્ધ લેતું, તે બીજાઓ કમણું-ગરે રાખવાનું આસન-શ્રાદ્ધની માગા-; તથા કોઈક મૈત્રી

વિચારો જેની જુની ફાટલી ગોઠડી, કેમ લેતા હતા; અને વળી કેટલાક તો એ મૌન વ્રતવાળો; ને જાતુઓ દેખાડીને, આપ્યા પછી; પાછી પુચ્છી લેતા હતા. ૧ ૩૪ ૥ તથા એ પાળી શોકો, નિશાચી મજાલા તેમ જ અજાને, તે નદી કિનારે જઈ આવ્યા બેસતી વેળા; તેના માથા ઉપર મૂરતી હતા; અને વિંદ નાંખતા હતા. ૧૩૫ ૥ તથા તે મૌન વ્રતવાળો, પરાણે શ્રેયસ્વતા હતા; અને જ્યારે તે ન બોલે, ત્યારે કેટલાક કહેતા હતા; કે, એ તો ચોર છે, તથા બીજાઓ તેના તરફ આંગળી દેખાડતા; અને મારતા પણ હતા. ૧૩૬ ૥ અને કેટલાક તો, બાંધો-બાંધો, એથ બોલીને; લેતો દોરી વડે, નાંખતા હતા; તથા બીજાઓ, તેને ધમકાવજ અને શર કહીને; તિરસ્કાર તથા અવગણના કરતા હતા. ૧ ૩૭ ૥ અને બોલતા હતા, કે; " ધન જતું રહ્યું, ને સંબંધીઓએ તજી દીધા; ત્યારે એણે, આ આશ્ચર્ય મુઠ્ઠા કરેલી છે; એવો એટો દુદતાવાળો, અને પવિત્રતા જેવો ધીરજવાન છે. ૧ ૩૮ ૥ અને મૌન રાખવાના દૃઢ નિશ્ચયથી, બચવાની પેડે; પોતાનો અર્થ સાધનારો છે. " એટલામાં કોઈક તેની હાંસી કરવા લાગીને, તેનાં ઉપર અવેશાવુ મુકામ લાવતા હતા.

॥ ૩૮ ॥ આ પ્રકારે કરીને, તે દુષ્ક્રિયા રમવાના પક્ષીની પેઠે, તેને ખાંધી નથા રૂંધી મૂકના હતા; અને તે અધમ સોદા, આવાં આવાં દુષો આપીને; તેને સ્વધર્માચરણ થકી, યાદી નાંખવાનું કરતા હતા; ત્યારે સાત્વિકી ધીરજ રાખીને, તે સંન્યાસી; પોતાને થતાં ભૌતિક-દૈવિક-અને દેહિક દુષોને; પોતે ભોગવવાં જોઈએ; એમ વિચારીને સધળું સહન કરતો હતો; તથા આ પ્રમાણે માતો હતો કે. ॥૪૦-૪૧॥-**(બીજી-મને આ પ્રકારનાં દુષો થવાનું કારણ, મનુષ્યો-દેવતાઓ-આત્મા-ગૃહ-કર્મ-અને કાળ-એમાંનું એક નથી; પણ જોનાથકી, આ સંસાર ચક્ર ફરતા કરે છે; તે મન, (લિંગ દેહ,)જ; એ સુખ દુખ થવાનું મુખ્ય કારણ મનાય છે. ॥૪૨॥ એ બળવાન મન, (લિંગ દેહ)જ, યુગ્મોને ઉત્પન્ન કરે છે; અને તેઓથકી, યોગાં-સાતાંને કાળાં, એટલે સાત્વિક-રાજસ-અને તામસ-કર્મો થાય છે; તથા તે વિલક્ષણ કર્મોથકી, તેમના સરખાજ વલ્કુ-વાળાં; જન્મો થાય છે. ॥૪૩॥ મારો મિત્ર (દુશ્વર દેહાત્મા) તો, એ લિંગ દેહથકી થતાં, કર્મોનો સંગી થતો**

નથી; અને ક્રિયા સહિત રહીને, તે માત્ર દેહ; એટલે જોનારો છે; એટલે તે શુદ્ધ સોનારૂપ, વિદ્યા શક્તિથી સુકા, સુક્તજ રહે છે; અને હું (જીવાત્મા)તો એ મન, (લિંગ દેહ) થકી થતાં, કર્મોનો; તેમાં અહંકાર કરવાથી, સંગી થાઉં છું; તેથી કર્મ જોને ભોગવનારો, અને બંધન થાયેલોજ, રહું છું. ॥૪૪॥ દાન આપવાં-સ્વધર્માચરણ કરવું-યમ નિયમો સેવવા-શાસ્ત્ર જાવણ કરવું-સત્કર્મ કરવાં-અને સારાં વતો પાળવાં, એ સર્વ કરવાપડે, કરવાનું તે; એ મન (લિંગ દેહ) તો નિમદ થવા પૂરતુંજ છે; અને મનનો નિમદ થકીને, તે પરમાત્મામાં જાય; તેનેજ ચોમ તથા સમાધિ પણ કહે છે. ॥૪૫॥ જેનું મન જાંત અને વશ થયેલું છે, તેને દાન આદિ કર્મોથકી; કરવાનું કાંઈજ નથી; અને જેનું મન, બંદરતું તથા નહીં વશ થયેલું છે; તેને એ દાન આદિ તથા બીજાં કર્મો કરવાથકી; મળવાનું પણ, કાંઈજ નથી. ॥૪૬॥ એ મન વશ થાયથી, બીજા દેવો; (શ્રદ્ધિયોના દેવતાઓ;) વશ થાયછેજ; અને બીજા બધા દેવો વશ થવાથી પણ, મન વશ થતું નથી; મારે એ ન જાણ એવા,

॥૩૯॥ તંવંધુર્નિરુદ્ધુર્યથાક્રીડનકંદ્વિજં ॥ એવંસમૌતિકંદુઃસ્વદૈવિકંદૈહિકંચયત્ ॥૪૦॥ મોક્તવ્યમાત્મનોદિષ્ટપ્રાપ્તપ્રાપ્તમવુદ્યત ॥ પરિભૂ તદ્દમાંગાથામગાયતનરાધમૈઃ ॥ પાતયદ્વિઃસ્વધર્મસ્યોદ્યુતિમાસ્થાયસાત્વિકીં ॥૪૧॥ દ્વિજ૦નાયંજનોમેમુખદુઃસ્વહેતુર્નદેવતાત્માગ્રહકર્મકાલાઃ ॥ મનઃપરંકારણમામનંતિસંસારચક્રંપરિવર્તયેદ્યત્ ॥૪૨॥ મનોગુણાન્વૈસૃજતેબલીયસ્તતશ્વક્રમાંણિવિલક્ષણાણિ ॥ શુક્લાનિકૃષ્ણાન્યથલોહિતાનિતેજ્યઃસર્વર્ણાઃસૃતયોભવંતિ ॥૪૩॥ અનીહઆત્મામનસાસમીહતાહિરણ્મયોમત્સસ્વઉદ્વિચષ્ટે ॥ મનઃસ્વલિંગંપરિગૃહ્યાકામાન્જુષત્રિવદ્દોગુણસંગતોડસૌ ॥૪૪॥ દાનંસ્વધર્મોનિયમોયમશ્ચશ્રુતાનિકર્માણિચસદ્ગત્યાનિ ॥ સર્વેમનોનિગ્રહલક્ષણાંતાઃપરોહિયોગોમનસઃસમાધિઃ ॥૪૫॥ સમાહિતંયસ્યમનઃપ્રજ્ઞાંતંદાનાદિભિઃકિંવદતસ્યકૃત્યં ॥ અસંયતંતં સ્યમનોવિનિયેદાનાદિભિશ્ચેદપરંકિમેભિઃ ॥૪૬॥ મનોવશેડન્યેહ્યભવંસ્મદેવામનશ્ચનાન્યસ્યવશંસમેતિ ॥ મીષ્મોહિદેવઃસહસઃસહીયાન્યુંગ્યાદ્દશેતંસહિદેવદેવઃ ॥૪૭॥ તંદુર્જયંશત્રુમસહ્યવેગમરૂંતુદંતન્નવિજિત્યકેજિત્ ॥ કુર્વત્યસદ્વિગ્રહમત્તમર્ત્યૈર્મિત્રાણ્યુદાસીનરિપૂન્વિમૂઢાઃ ॥૪૮॥ દેહંમનોમાત્રમિમંઘૃહીત્વામમાહમિત્યંધાધિયોમનુષ્યાઃ ॥ એષોડ્દમન્યોડવમિતિભ્રમેણદુરંતપારેતમસિભ્રમંતિ ॥૪૯॥ જનસ્તુતેતુઃસુખદુઃસ્વયોશ્વેત્કિમાત્મનશ્ચાત્રહિમૌમયોસ્તત્ ॥ જિઢ્ઢાંકચિત્સંદશતિસ્વદ્દિગ્દેદનાયાંકતમાયકુપ્યેત્ ॥૫૦॥ દુઃસ્વસ્યહેતુર્યદિદેવતાસ્તુકિમાત્મનસ્તત્રવિકારયોસ્તત્ ॥ યદંગમંગેનનિહન્યતેકચિત્કુદ્યેતકસ્મેપુરુષઃસ્વદેહે ॥૫૧॥ આત્માયદિસ્યાત્સુખદુઃસ્વહેતુઃકિમન્યતસ્તત્રનિજસ્વભાવઃ ॥ નહ્યાત્મનોડન્યદ્યદિતન્મૃષાસ્યાત્કુદ્યેતકસ્માત્રમુખંનદુઃસ્વં ॥૫૨॥ ગ્રહાનિમિત્તંસુખદુઃસ્વયોશ્વેત્કિમાત્મનોડજસ્યજનસ્યતેવ ॥ ગ્રહેર્દેહસ્થવદ્દંતિપીઢાંકુદ્યેતકસ્મેપુરુષસ્તતોડન્યઃ ॥૫૩॥ કર્માસ્તુહેતુઃસુસ્વદુઃસ્વયોવૈકિમાત્મનસ્તદ્વિજડાજડત્વે ॥ દેહસ્થચિત્પુરુષોડયંસુપર્ણઃકુદ્યેતકસ્મેનાહિકર્મમૂલં ॥૫૪॥ કાલસ્તુહેતુઃસુખદુઃસ્વયોશ્વેત્કિમાત્મનસ્તત્રવતદાત્મકોડસૌ ॥ નાગ્રેહિતાપોનહિમસ્યતસ્યાત્કુદ્યેતકસ્મેન ॥૫૫॥ નકેનચિત્કાપિકથંચનાસ્યદ્વંદ્વોપરા

દેવતા દેવ મનનેજ હતો; એટલે બીજા દેવો, સેહેજમાંજ વશ થઈ જશે. ॥૪૩॥ એ દુઃખ-અસહ્ય વેગવાળા-અને યાજુ દુખ દેનારા-યજુ, મનને જીવાત્મા, કેટલાએક મૂઢ લોકો; મનુષ્યોને, યજુ-કેદાસીન-અને મિત્ર માનીને; તેમની સાથે દેહિક લદાઈએ કરે છે. ॥૪૪॥ અને મનુષ્યો, “હું અને મારું;” એવી અંધધુદિથી, માત્ર એ મનવડેજ, દેહાદિકને, આ તે હું, અને આ તે બીજું; એમ બ્રમવડે, ગૃહજ કરીને; અંત અને પારિવારના, સંસારને વિશે; બંદરે છે. ॥૪૫॥ સુખ દુખ થવાનું કારણ, મનુષ્યોને માનીએ તો; તેઓ મર્વેતાં સરીસે, પૃથ્વી આદિક (સરખાજ) પદાર્થોનાં બનેલાં હોવાથી; તેમાં આત્માને, કશો સંબંધ નથી; પોતાના કાંતપડે કદી જીમ કમચુપ, તો તેની વેદતા બદલ; કોના ઉપર કોણ કરવો, (અર્થાત કોણના ઉપર નહીં) કપવા દુખનું કારણ, દેવતાઓને માનીએતો; તેઓ સર્વ પ્રકૃતિના વિકાર હોવાથી, તેમાં પણ આત્માને, કશો સંબંધ નથી; પોતાના દેહના એક અંગથી, કોણ વચ્ચે બાજબ અંગને વાચે તો; તે બદલ પુરમે કોના ઉપર કોણ કરવાનો છે. ॥૫૧॥ સુખ દુખનું કારણ, આત્મા પોતેજ હોવાનું માનીએ તો; એ પ્રમાણેના તેના પોતા-

નાજ સ્વભાવને મારે, બીજું શું કરી શકાય; અને એ આત્માયકી અન્ય તો, સર્વ મિથ્યાજ છે; તો પછી સુખ અને દુખજ છે નહીં, ત્યારે કોણ જાને મારે કરવો પડે. ॥૫૨॥ મહેતા નિર્મમતથી, સુખ દુખ થવાનું માનીએ તો; જન્મ પામે એવા દેહનેજ, તેઓ આસર કરી શકે; પણ જાજન્મ આત્માને તો, કાંઈ કરી શકતાજ નથી; અને એ મહેતાવડે, પીડા તો ધરાદિકનેજ, થવાનું કહેવાય છે; તો તેઓયકી અન્ય, એવા પુરુષ (આત્મા)ને; શામાટે કોષ કરવો પડે? ॥૫૩॥ સુખ દુખનું કારણ, કર્મો હોવાનું માનીએ તો; એ જડ કર્મોની સાથે, જડતા રહિત આત્માને સંબંધ શો? કેમકે દેહ જડ હોવાથી, એ કર્મોનુંતો; મૂળજ નથી; ત્યારે ચેતન યુક્ત એવા, આત્માએ; કોષ શા સાઈ કરવો જોઈએ? ॥૫૪॥ સુખ દુખનું કારણ, કાળ હોવાનું માનીએ તો; અમિતો તાપ અમિતો, અને હીમની તાદ હીમને, નહીં સામવાની પેઠે એ કાળ પોતેજ, આત્માનું સ્વરૂપ હોવાથી; તેવાથી તો આત્માને, કાંઈજ થવાનું નહીં; ત્યારે એ બીજાથકી, સુખ દુખ ન થયેલાનું હોવા છતાં; કોષ શા સાઈ કરવો જોઈએ? ॥૫૫॥ એટલા મારે; લિંગ દેહને વિશે અહંકાર કરવાપડે, આ

સંસારનું મિથ્યા સ્વરૂપ દેખાવાની પેઠે; બીજા બીજાઓથી થયેલાનું, દેખવામાં આવતાં હંદ એટલે સુખ દુઃખાદિક; કાંઈ સ્થિતિ-કેંદ્ર કાંઈ-એને કાંઈનાયકી-મતાં નથી; એ રીતે જાણી મને એ હું, હવે પ્રાણીઓ આદિ થઈ; બીજીવાળા નથી. ॥૧૧॥ અને આ રીતની પરમતારને વિશે બુદ્ધિ રાખીને, તથા પ્રથમ થઈ મને મહાત્મા રૂપિએ આચરેલા માર્ગમાં રજા પાળ થઈને; મુક્ત બનવાના ચરણની સેવા કરવારે, એન અને પારકાના, આ અંધકારમય સંસારને; હું તરી નહીં. ॥૧૨॥ શ્રીભગવાન-પત નાશ પામવાથી, વૈરાગ્યથી પ્રાપ્તિ થવારે; સમગ્ર પરિશ્રમને છોડી દઈ, મૌનવ્રત રાખીને, પૃથ્વી ઉપર કરનારા એ સંન્યાસીને, નીચ લોકોએ, પશુ દુખ આપવા છતાં પણ; તે સ્વપર્મથક નહીં ડગતાં, એ પ્રમાણની માથા બોલ્યો હતો ॥૧૮॥ આ અગ્રણ્યરે કલા થયેલા સંસારમાં, આ તે મિત્ર-આ તે ઉદાસીન-અને આ તે શત્રુ; એ પ્રકારે પુરૂષને થતા,

શ્રમ શિવાય, સુખ દુખ ઉપન થવાનું; બીજું કાંઈ પણ કારણ છે નહીં. ॥૧૯॥ એટલા માટે, હે તાર (કલ્પ), બુદ્ધિરે મનને નિશ્ચય કરીને; તેને મારે વિશે, સર્વ આવરે સમાપ્તિ; એટલે જોગ કરવાનું કહેવ છે. ॥૨૦॥ આ પરબ્રહ્મને વિશે નિષ્ઠા (બુદ્ધિ) કરાવનારા, સંન્યાસીના બીજને; જે કાંઈ સાવધાન-જ્ઞાથી સાંભળે-ધ્યાનકરે-અથવા બીજાને સંભળાવે-તે, સુખ દુઃખાદિક દંડ થઈ; મુક્ત નહીં. ॥૨૧॥ ઇતિ શ્રી ભગવતે અગિયારમા સ્કંધનો બીજીગીત નામે ત્રેવિસમે અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૨૩॥

અધ્યાય ૨૪ મા. — શ્રીભગવાન — હવે હું તમને, પૂર્વે નિશ્ચય થયેલું; સાંખ્ય જ્ઞાન કહ્યું; કે જે જ્ઞાન-જ્ઞાથી પુરૂષ તરતજ, નિકટ રૂપી બ્રમને, તજ દે છે. ॥૨૪॥ અયુગે એટલે પ્રલય થઈ રહ્યા પછી, બપોરે વિશેષ થઈ નિપુણ બોકાવાળો, કૃતયુગ સ્થિત થયો; ભારે સમગ્રા નિકટ (દેવ પદાર્થાદિક ૩૫ જગત,) વિનાનું એક

ગઃપરતઃપરસ્ય ॥ યથાહમઃસંસૃતિરૂપિણઃસ્વાદેવંપ્રવુદ્ધોનવિમેતિભૂતૈઃ ॥૫૬॥ એતાંસમાસ્થાયપરાત્મનિષ્ઠામધ્યાસિતાંપૂર્વતમૈર્મહર્ષિભિઃ ॥ અહંતરિષ્યામિદુરંતપારંતમોમુકુંદાદિદિષેવયૈવ ॥૫૭॥ શ્રીભગ ० નિર્વિચનદ્વિવિષોઽત્તદ્વઃપ્રવ્રજ્યગાંપર્યટમાનહત્યં ॥ નિરાકૃતોઽસદ્ગિરપિ સ્વધર્માદિકંપિતોઽમૂનિરાહગાથાં ॥૫૮॥ સુખદુઃખપ્રદોનાન્યઃપુરુષસ્યાત્મવિભ્રમઃ ॥ મિત્રોદાસીનરિપવઃસંસારસ્તમસઃકૃતઃ ॥૫૯॥ તસ્માત્સર્વાત્મનાતાતનિગૃહાણમનોધિયા ॥ મઠ્યાવેશિતયાયુક્તેતાવાન્યોગસંગ્રહઃ ॥૬૦॥ યેતાંભિક્ષુણાગીતાંબ્રહ્મનિષ્ઠાંસમાહિતઃ ॥ ધારયન્શ્રાવયન્શૃણ્વન્દ્વૈર્નેવાભિભૂયતે ॥૬૧॥ ઇતિશ્રીભગવતેમહાપુરાણેઆદ્યપરવ્રજ્યગાંપર્યટમાનહત્યં ॥૬૨॥ આસીજ્ઞાનમથોદ્યત્યર્થકમેવાવિકલ્પિતં યદાવિવેકનિપુણાઆદૌકૃતયુગેઽયુગે ॥૨॥ તન્માયાફલરૂપેણકેવલંનિર્વિકલ્પિતં ॥ વાઙ્મનોગોચરંસત્યંદ્વિધાસમભવદ્બહુ ॥૩॥ તયોરેકતરો હ્યર્થઃપ્રકૃતિઃસોભયાત્મિકા ॥ જ્ઞાનસ્વન્યતમોભાવઃપુરુષઃસોઽભિધીયતે ॥૪॥ તમોરજઃસત્ત્વમિતિપ્રકૃતેરભવન્ગુણાઃ ॥ મયાપક્ષોભ્યમાણાયાઃ પુરુષાનુમતેનચ ॥૫॥ તેજઃસમભવત્સૂંમહાન્સૂત્રેણસંયુતઃ ॥ તતોવિકુર્વતોજાતોઽહંકારોયોવિમોહનઃ ॥૬॥ વૈકારિકસ્તૈજસશ્ચતામસશ્ચેત્યહંત્રિવૃત્ ॥ તન્માત્રેંદિયમનસાંકારણંચિદચિન્મયઃ ॥૭॥ અર્થસ્તન્માત્રિકાજ્ઞેતામસાદિદિયાણિચ ॥ તૈજસાદેવતાઆસન્નેકાદશચવૈકૃતાત્ ॥૮॥ મયાસંચોદિતાભાવાઃસર્વેસંહત્યકારિણઃ ॥ અંડમુત્પાદપામાસુર્મમાયતનમુત્તમં ॥૯॥ તસ્મિન્નંસમઃપ્રદેશલિલસંસ્થિતૌ ॥ મનાભ્યામભૂત્પદ્મંવિશ્વાસ્ત્યંતત્રચાત્મભૂઃ ॥૧૦॥ સોઽસૃજતપસાયુક્તોરજસામદનુગ્રહાત્ ॥ લોકાન્સપાલાન્વિશ્વાત્માભૂર્ભુવઃસ્વરિતિત્રિધા ॥૧૧॥ દેવાનામોકઆસીત્સ્વર્ભૂતાનાંચમુખઃપદ્મં ॥ મર્ત્યાદીનાંચભૂલોકઃસિદ્ધાનાંત્રિતયાત્પરં ॥ અધોઽસુરાણાંનાગાનાંભૂમેરોકોઽસૃજત્પ્રભુઃ ॥૧૨॥ ત્રિલોક્યાંગતયઃસર્વાઃકર્મણાંત્રિગુણાત્મનાં ॥ યોગસ્યતપસશ્ચૈવન્યાસસ્યગતયોઽમલાઃ ॥૧૩॥ મહર્જનસ્તપઃસત્યંભક્તિયોગસ્યમદ્વિતિઃ ॥ મયાકાલાત્મનાધાત્વાકર્મયુક્તમિદંજગત્ ॥ ગુણપ્રવાહૈતસ્મિન્નુન્મજ્જતિનિમજ્જતિ ॥૧૪॥ અણુર્બહુત્કુશઃસ્થૂલોઘોયોભાવઃપ્રસિત્થતિ

જ્ઞાનજ; (આત્મ તત્ત્વસ્વરૂપ) પરતુરે દત્ત. ॥૨॥ એ, વાણી અને મનથી અજોયર-સત્-મોહ-અને નિકટ રહિત-કેવળ સ્વરૂપ-પણીથી ગાળના સ્વરૂપ; એ પ્રકારનું થયું. ॥૩॥ તે એ મધેનું એક, જે અર્થ (એટલે પદાર્થાદિક) રૂપે છે; તે બંને પ્રકારની, (એટલે કારણ તથા કાર્યરૂપ,) પ્રકૃતિ છે; અને બીજા, જ્ઞાનરૂપ કૃતમ પદાર્થ છે, તે; પુરૂષ (આત્મા) જામથી કહેવાય છે. ॥૪॥ હું પુરૂષને, અનુસરેલી પ્રકૃતિ; મારા સ્વરૂપ કાળથીજ નિકાર પામીને; તમ-રજ અને સત્ત્વ; એ યુગો ઉત્પન્ન થયા. ॥૫॥ તેઓથી જ્ઞાન શક્તિ અને ક્રિયા શક્તિવાળું, મહત્ત્વ થયું; અને તે પણ નિકાર પામીને, મોહ કરનારા અંધકાર ઉત્પન્ન થયા. ॥૬॥ તથા તે, વૈકારિક-તૈજસ-અને તામસ ત્રણ પ્રકારના અંધકારથી, તેનાં કારણોને અનુસરતાં; પ્રકાશ અને જડતાવાળાં; દ્વિ-યોના દેવતા-દિદિયે-અને તન્માત્રાઓ થઈ. ॥૭॥ એટલે તામસ અંધકારથી, મહાશૂનો અને તન્માત્રાઓ થઈ; તૈજસથી, દિદિયે થઈ; અને વૈકારિકથી, અગિયાર દિદિયોના દેવતાઓ થયા. ॥૮॥ એ સમગ્રો ત-

ત્વોએ, મારી પ્રેરણાથી એકાં મળાને; મારે રહેવાનું કૃતમ સ્થાન, અંડ (શરીર,) ઉત્પન્ન કર્યું. ॥૯॥ પાણીને વિશે રહેલા, તે અંડ (શરીર)માં; હું પ્રકટ થયો. અને મારી પૃથ્વીમાંથી, ઉગેલા વિષ નામના કમળમાં; અક્ષા ઉત્પન્ન થયા. ॥૧૦॥ એ રજેયુથી અક્ષાએ સાવધાનપણે તપ કરીને હું વિશ્વાત્માના અનુચ્છદથી લોકપાળો સદિત; જુ-જુવર-અને સ્વર્ગ એ ત્રણે લોકોને, સ્ત્રાયા. ॥૧૧॥ સ્વર્ગ લોક, દેવતાઓનું સ્થાન થયું; જૂતાદિકનું સ્થાન, જુવર લોક થયું; અને જુલેક, મનુષ્યો આદિનું સ્થાન થયું; સિદ્ધ લોકોનું સ્થાન તે એ ત્રણે લોકથી શ્રેષ્ઠ, (જુદ) છે. અને એ સમયેજ, પૃથ્વીની નીચે; અસુરો તથા નાગ લોકોનું સ્થાન, સરજેલું છે. ॥૧૨॥ ત્રિયુગી કૌ કરનારા સમગ્રાઓની મતિ, એ ત્રિલોકીમાંજ થાય છે; યોગ કરનારા-તપ કરનારા-અને ભાગ કરનારા (સંન્યાસી)-એમની નિર્મળ મતિઓ, મહલોક-જન લોક-તપ લોક-અને સત્ત્વ લોક-પર્યંત થાય છે; તથા જ્ઞાન યોગ કરનારાઓની મતિ નો, મારે વિશેજ થાય છે; એ રીતે મારા સ્વરૂપ,

અને ક્રોધનાં રૂપ આપનારા, કાગડો. એ સર્વજ્ઞ, ક્રોધથી યુક્ત થયેલું જનન; યુગોના પ્રવાહ રૂપ, એટલા દોહને વિશે ઉપર ચઢે છે, અને નીચે પડે છે. ૧૧૩-૧૨૧ આજુ અથવા બુદ્ધત, અગર કૃષ્ણ કિતા રથુજ એટલે તરંગો કે મોટા, તથા ટુચો કે જાડો; જે જે જાય (એટલે પદાર્થોદિક) પ્રસિદ્ધ છે, તે તે, સર્વે પ્રકૃતિ અને પુરુષ, મંત્રથી સંયુક્ત છે. ૧૧૨૧ એ સધળાઓના આદિમાં તથા અંતમાં, જે છે, તેજ, અવધારને અર્થે થયેલાં, માત્રી અને સોનાના (વિકારો) પેટા; મધ્યકાળમાં પણ, હોયજે. ૧૧૨૧ એટલે વિકાર રૂપે થયેલા પદાર્થોના, પદેશ પહેલા સ્વરૂપને ચૂકવ કરતાં, જે આદિમાં હોય છે; તથા અંતમાં પણ, રહે છે; તેજ પરમ અને સત્ત્વ પરતુ, (આત્મા અથવા પુરુષ) કહેવાય છે. ૧૧૨૧ એ સધળા વિકારોનું મૂળ કારણ પ્રકૃતિ, તે; પ્રકૃતિનો આધાર અને નેતાયત્રી પર, એવો પુરુષ, તે; અને એ સધળાને ચેતન આપનારો કાળ, તે પણ; એ ત્રણે, હું પરમજ્ઞાનસ્વરૂપો છે. ૧૧૨૮ ન્યાં સુધી હું મહાત્માની નજર, યુગો

(પદાર્થોદિક દેવ માત્ર)ના વિસર્જનાં સંગ્રહમાં, હોય છે; ત્યાં સુધીજ, પરંપરાએ કરીને; વારંવાર તેમની સુ-દિ થવાનું-સ્થિતિ રહેવાનું-અને ક્ષય થવાનું-થયાં કરે છે. ૧૧૨૧ પછી જગત, લોકના ક્ષય અથવા વિક્ષયનો સમય, (એટલે પ્રત્યય) પ્રાપ્ત થાય છે; ત્યારે માર્ગે એ જુવનો સ્થિતિ વિરાટ સ્વરૂપ, (એટલે સધળું દેશ માત્ર જનન,) પાંચ મહાબૂત રૂપ; યથ જન્ય છે, (એટલે તાત્કાલ પામે છે) ૧૧૨૧ એથી અન્ય પરમવાળા પ્રાણીઓ, આદિનો અગ્નિ વિશે જ થાય છે; અગ્નિનો, જીવને વિશે જ થાય છે; અને જ્વલિ એટલે પૂરું, એમ માનવામાં અને એમ માના, જન્યમાં જ પામે છે; અને જન્ય, તેના ફેલાવાનું મૂલ્ય રસ માતાને વિશે, જ થાય છે; રસ માતા, તેજને વિશે જ પામે છે; અને તેજ, રૂપ તન્માત્રને વિશે; જ પામે છે. ૧૧૨૨ પછી રૂપ માતા વાયુમાં જ પામે છે; વાયુનો સ્પર્શ માત્રામાં જ થાય છે; સ્પર્શ માત્રા, આકાશમાં જ પામે છે; અને આકાશ, શબ્દ તન્માત્રમાં જ પામે છે; તથા શબ્દ તન્માત્ર, તેના કિપતિ સ્થાન તામસ અદ્ભરમાં; છ-

॥ સર્વોડ્વ્યુભયસંયુક્તઃપ્રકૃત્યાપુરુષેણચ ॥૧૫॥ યસ્તુયસ્યાદિરંતશ્ચસર્વેમધ્યંચતસ્યસન્ ॥ વિકારોવ્યવહારાર્થોયથાર્તજસપાર્થિવાઃ ॥૧૬॥ યદુપાદાયપૂર્વસ્તુભાવોવિક્રુતેપરં ॥ અદિરંતોયદાયસ્યતત્સત્યમભિધીયતે ॥૧૭॥ પ્રકૃતિર્હસ્યોપાદાનમાધારઃપુરુષઃપરઃ ॥ સતોડ્વિવ્યંજકઃ કાલોબ્રહ્મતત્તિતયંત્વહં ॥૧૮॥ સર્ગઃપ્રવર્તતેતાવત્પોર્વાપર્યેણનિત્યશઃ ॥ મહાન્ગુણવિસર્ગાર્થઃસ્થિત્યંતોયાવદીક્ષણં ॥૧૯॥ વિરાળમયાસાદ્યમાનો લોકકલ્પવિકલ્પકઃ ॥ પંચત્રાયવિશેષાયકલ્પતેભુવનૈઃસહ ॥૨૦॥ અન્નેપ્રલીયતેમર્ત્યમન્નંધાનાસુલીયતે ॥ ધાનાભૂમૌપ્રલીયંતેભૂમિર્ગંધેપ્રલીયતે ॥૨૧॥ અપ્સુપ્રલીયતેગંધાપશ્વસ્વગુણેરસે ॥ લીયતેજ્યોતિષિરસોજ્યોતીરુપેપ્રલીયતે ॥૨૨॥ રૂપંવાયૌસચસ્પર્શેલીયતેસોડ્વિપિચાંચરે ॥ અંબરંશબ્દતન્માત્રદ્વંદ્વિયાણિસ્વયોનિષુ ॥૨૩॥ યોનિર્વૈકારિકેસૌમ્પ્રલીયતેમનસીશ્વરે ॥ શબ્દોભૂતાદિમપ્યેતિભૂતાદિર્મહતિપ્રભુઃ ॥૨૪॥ સલીયતેમહાન્સ્ત્રેણુગુણેણુગુણસત્તમઃ ॥ તેડ્વ્યક્તેસંપ્રલીયંતેતત્કાલેલીયતેડ્વ્યયે ॥૨૫॥ કાલોમાયામયેર્જીવેર્જીવઆત્મનિમગ્નયજે ॥ આત્મા કેવલઆત્મસ્થોવિકલ્પાપાયલક્ષણઃ ॥૨૬॥ એવમન્વીક્ષમાણસ્તદ્વૈવલ્પિકોભ્રમઃ ॥ મનસોહદિતિષ્ઠેતવ્યોમ્નીવાર્કોદયેતમઃ ॥૨૭॥ એષસાંસ્યવિધિઃપ્રોક્તઃસંશયગ્રંથિમેદનઃ ॥ પ્રતિલોમાનુલોમાભ્યાંપરાવરદૃશામયા ॥૨૮॥ હૃંભાંમંમંએંચતુર્વિશોડ્ધ્યાયઃ ॥૨૯॥ શ્રી ભગ૦ગુણાનામસમિશ્રાણાંપુમાન્યેનયથાભવેત્ ॥ તન્મેપુરુષવર્યેદમુપધારયશંસતઃ ॥૧॥ શમોદમસ્તિતિક્ષેક્ષાતપઃસત્યંદયાસ્મૃતિઃ ॥ તુષ્ટિસ્ત્યાગોડ્વપ્તહાશ્રદ્ધાહ્નિર્દયાદિઃસ્વનિર્વૃત્તિઃ ॥૨॥ કામદ્વેહામદસ્તૃષ્ણાસ્તંભઆશોર્ભિદાસુખં ॥ મદોત્સાહોયશઃપ્રીતિર્હાસ્યંવીર્યંબલોચનઃ ॥૩॥ ક્રોધોલોભોડ્વનૃતંહિંસાયાજ્ઞચાર્દભઃક્રમઃકલિઃ ॥ શોકમોહોવિષાદાર્તોનિદ્રાશાભીરનુચ્ચમઃ ॥૪॥ સત્ત્વસ્યરજસશ્વેતાસ્તમસશ્ચાનુપૂર્વશઃ ॥ સ્વયયોવર્ણિતપ્રાચાઃસન્નિપાતમયોઘૃણુ ॥૫॥ સન્નિપાતસ્ત્વહમિતિમમેત્યુદ્ધવપામતિઃ ॥ વ્યવહારઃસન્નિપાતોમનોમાર્વેદિપાસુંભિઃ ॥૬॥ ધર્મે ચાર્થેચકામેચયદાડ્વસૌપરિનિષ્ઠિતઃ ॥ ગુણાનાસન્નિકર્ષોડ્વયશ્રદ્ધારતિધનાવહઃ ॥૭॥ પ્રવૃત્તિલક્ષણેનિષ્ઠાપુમાન્યર્હિગૃહાશ્રમે ॥ સ્વધર્મેચાનુ

દિષો, શબ્દ અદ્ભરમાં; અને હૃદયોના દેવતાઓ, વૈકારિક અદ્ભરમાં જ થાય છે, અને તે ત્રણે પ્રકારનો સમય અદ્ભર, ગદ્યતત્ત્વને વિશે; જ થાય છે. ૧૧૩-૨૪૧ હું યુગસત્તમ કહેવ; પછી તે ગદ્યતત્ત્વ, પોતાના કેરપતિ સ્થાન યુગોને વિશે; જ થાય છે. યુગો, પ્રકૃતિને વિશે જ થાય છે; અને પ્રકૃતિ, અન્ય એવા કાળને વિશે, જ થાય છે. ૧૧૨૫ તે કાળ, અવિદ્યા માયાયુક્ત દેહકાળને વિશે જ થાય છે; અને તે દેહકાળ, હું અનન્યા સર્વ વ્યાપકને વિશે; લીન થાય છે; અને તે અપાય (હાની) તથા વિકલ્પના લક્ષણથી સંદિત સર્વ વ્યાપક આત્મા, કેવળ એવા પોતાના સ્વરૂપને વિશે, સ્થિર રહે છે. ૧૧૨૬ એ રીતનો વિચાર, મનની અંદર કરનારાના હૃદયને વિશે, વિકલ્પ રૂપી ભ્રમઃ સર્વોત્ક્રમ હોય થયા પછી, આ-કાશમાં અંધારું નહીં રહેવાની પેટ; રહી શકેનાર નથી. ૧૧૨૭ એ પ્રમાણેના, સંશય રૂપી ગ્રંથોએને હે-નારે; સાંખ્યનો સિદ્ધિ, પર અને અવરને જાણનારા; મેં (તમને) સિદ્ધા, અને અવગા અનુક્રમથી પણ કહ્યો છે. ૧૧૨૮ જ્ઞેતિ શ્રી૦ જ્ઞાનત અભિજ્ઞાન રહેલો સાંખ્ય વિધિ નામે એવિસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૧૨૯

અધ્યાય રૂપ યો. — શ્રીજગન્નાથ — હું એટ પુરુષ, યુગોવડે, તથા તેમના મિશ્રપણવડે; યુગ એટલે પુરુષ (દેહકાળ), કેવા કેવા પ્રકારનો થાય છે; તે હું તમને કહું છું. તે તમે સાંભળો. ૧૧૨૧ સમ-દમ-નિ-તિક્ષા-ધક્ષ એટલે વિવેક-તપ એટલે સ્વધર્માચરણ-સત્ય-દયા-સ્મૃતિ-તુષ્ટિ-સાગ-અસ્પૃશ-અક્રા-સંભવ-અને આર્જવ વિગેરે-તથા આત્મ સ્વરૂપને વિશે સ્થિરતા-નાર-કામ-હ્રદ એટલે કામ કર્મો કરવા-મદ-તૃષ્ણા-સ્તંગ એટલે મર્વ-આલીસ એટલે જન પુત્રાદિકની પ્રવૃત્તિથી દેવાદિકનું પૂજન કરીને, વરદાનો મેળવ-વાને હચ્છવું તે-એટ પુદ્ધિ-સુખ-મદ-ક્રમાદ-નશ-પ્રીતિ-દાર-પરાક્રમ-ગયા-અને કંચન-ના કા-કેવ-સા-શ-શુદ્ધિ-દિ-સા-વાચના-દેવ-પદિ-મગ-કલ્પ-શ્રી-ક-મોદ-મેદ-દી-ગતા સદિન દુખ-ઉપ-અપ્પી આશા-મય-અને નિરદય-નારા એ રીતે, અનુક્રમથી જીવન શ્રેણીમાં, સત્યચક્ષુ-ની; ચોગમાં, રમેચક્ષુ-ની; અને આશામાં, તમેચક્ષુ-ની; વૃત્તિઓ, વિશેષે કરીને, વધુ કરી છે. હવે તેમના મિશ્રપણની વૃત્તિએ સંભળો. ૧૧૨૫ હું કહેવ, “ હું અને મારું ” એ પ્રકારની મતિ થતી, તે; તથા મન-હૃદયો-પ્રાણ-અને મહા બૂદ્ધિની તન્માત્રો

એમનો એક જ સ્વરૂપ થયો, તે પણ; યુક્તિના મિશ્રપણાની રૂપિયો છે. ૧૧૧ ॥ તેમજ, ધર્મ-અર્થ-અને કામ-ને વિશે: જ્યારે નિષ્ઠા થઈને, શ્રદ્ધા-રતિ-અને ધનની પ્રાપ્તિ થાય છે; ત્યારે તે પણ, એ યુક્તિના મિશ્રપણા-નીજ, રૂપિયો છે. ૧૧૨ ॥ પ્રવૃત્તિ લક્ષણવાળા શ્રદ્ધાશ્રવણને વિશે, નિષ્ઠાવાળો થઈને; પુરુષ સ્વધર્માચરણ કરના લાગે છે, તે પણ; યુક્તિના મિશ્રપણાનીજ રૂપિયો છે. ૧૧૩ ॥ યમ આદિક (જીવન શ્લોકમાં કહેલી) રૂપિયોવડે, પુરુષ સત્યગુણી હોવાનું; કામ આદિક (જીવન શ્લોકમાં કહેલી) રૂપિયોવડે, રક્ષેયગુણી હોવાનું; અને ક્રોધ આદિક (શોધાશ્લોકમાં કહેલી) રૂપિયોવડે, તમોગુણી હોવાનું; અનુગાન યદ્ય શકે છે. ૧૧૪ ॥ જ્યારે પુરુષ વિષાંત્રી અપેક્ષા રહિત થઈને; સ્વધર્માચરણનાં કર્મો કરવાવડે, શક્તિ સદિન મને બળે છે; ત્યારે તેમને સત્યગુણી પ્રકૃતિનાં બનેલા. ૧૧૫ ॥ અને જ્યારે સ્વધર્મનાં કર્મો કરીને, વરદાનો (સુખાદિક) પામવાની છ-રજાથી, મને બળે છે; ત્યારે તેમને રક્ષેયગુણી પ્રકૃતિનાં; અને જીવનને દુષ્કૃત કરવાની છરજાથી, મને બળે; તે, તમોગુણી પ્રકૃતિનાં; બનેલા. ૧૧૬ ॥ સત્ય-સ્વ-અને તમ; એ યુક્તિ પ્રાણીઓના ચિત્તમાં ઉત્પન્ન

થનારા, તથા તેમને વિશે આશક્ત થનારોને બંધન પમાડનારા છે; તેઓ (દુઃખ પ્રથમ દેહાત્મા શિશુજી આત્મ સ્વરૂપને તો) નથી; પણ, શ્વાત્માને (અવિદ્યામાયા યુક્ત, દેહમાં રહેનારા આત્માને,) તો છે. ૧૧૭ ॥ જ્યારે પ્રકાશવાન નિર્મેય અને કલ્યાણકારી-સત્યગુણ, જીવન એ યુક્તિના ઉપર ઇત મેળવે છે; ત્યારે તે, ધર્મ અને જ્ઞાન આદિને પ્રાપ્ત કરનાર, કર્મોને વિષે પુરુષને (દેહાત્માને) સુખ સદિન યોગે છે. ૧૧૮ ॥ જ્યારે જાણવાન-સંગવાળો-અને બેદ બુદ્ધિવાળો-અનેગુણ, તમોગુણ તથા સત્યગુણને ઇતે છે; ત્યારે તે, યશ તથા લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરનારાં, કર્મોને વિશે, પુરુષને (દેહાત્માને) દુષ્કૃત સદિન યોગે છે. ૧૧૯ ॥ જ્યારે મદ બુદ્ધિ કરનારો-જ્ઞાના-દિકનો નાશ કરનારો-અને બેદ, તમોગુણ; સત્ય ગુણ તથા રક્ષેયગુણને, ઇતે છે; ત્યારે તે, વિદ્યાના આશય વાળાં; કર્મોને વિશે, પુરુષને (દેહાત્માને) શોક-મોહ-અન કંઠ આદિ સદિન યોગે છે. ૧૨૦ ॥ જ્યારે ચિત્ત પ્રસન્ન રહે; હૃદયો નિવૃત્તિવાન થાય; શરીરને વિશે અવધાની પ્રાપ્તિ થાય; અને મન સંગ રહિત થાય; ત્યારે મારા સ્થાન રૂપ, સત્ય ગુણ આપેલો; બનેલો. ૧૨૧ ॥ જ્યારે પુરુષની બુદ્ધિ વિદ્યાર વાળી થઈને, તે કિયાઓ

તિષ્ઠેતગુણાનાંસમિતિર્હિસા ॥૮॥ પુરુષંસત્વસંયુક્તમનુમીયાચ્છમાદિભિઃ ॥ કામાદિભીરજોયુક્તંક્રોધાદ્યેસ્તમસાયુતં ॥૯॥ યદાભજતિમાં મક્ત્યાનિરપેક્ષઃસ્વકર્મભિઃ ॥ તંસત્વપ્રકૃતિંવિદ્યાત્પુરુષંસ્ત્રિયમેવચ ॥૧૦॥ યદાઆશિષઆશાસ્યમાંભજેતસ્વકર્મભિઃ ॥ તંરજઃપ્રકૃતિંવિદ્યાદિસામાશાસ્યતામસં ॥૧૧॥ સત્ત્વંરજસ્તમઃત્રિગુણાજીવસ્યનૈવમે ॥ ચિત્તજાયેસ્તુભૂતાનાંસજ્જમાનોનિબદ્ધતે ॥૧૨॥ યદેતરોજયેતસત્ત્વં માસ્વરંવિશદંશિવં ॥ તદાસુખેનયુજ્યેતધર્મજ્ઞાનાદિભિઃપુમાન્ ॥૧૩॥ યદાજયેતમઃસત્ત્વંરજઃસંગંભિદાબલં ॥ તદાદુઃસ્વેનયુજ્યેતકર્મણાય શસાશ્રિયા ॥૧૪॥ યદાજયેદ્રજઃસત્ત્વંતમોમૂઢલયંજઢં ॥ યુજ્યેદ્દુઃસ્વેનયુજ્યેતકર્મણાયશયા ॥૧૫॥ યદાચિત્તંપ્રસીદેતદ્દિવ્યાણાં ચનિર્વૃત્તિઃ ॥ દેહેડભયંમનોડસંગંતસત્ત્વંવિદિમત્પદાં ॥૧૬॥ વિકુર્વન્ક્રિયયાચાધોરનિર્વૃત્તિશ્ચચેતસાં ॥ ગાત્રાસ્વાસ્થ્યંમનોઞ્રાંતંરજણૈર્નિશા મય ॥૧૭॥ સીદન્નિર્વૃત્તિવિલીયેતચેતસોગ્રહણેડક્ષમં ॥ મનોનષ્ટંતમોગ્લાનિસ્તમસ્તદુપધારય ॥૧૮॥ ઇધમાનેગુણેસત્ત્વેદેવાનાંબલમેધતે ॥ અ સુરાણાંચરજસિતમસ્યુદ્ધવરક્ષસાં ॥૧૯॥ સત્ત્વાજ્ઞાગરણંવિદ્યાદ્રજસાસ્વપ્નમાદિશેત્ ॥ પ્રસ્વાપંતમસાજંતેસ્તુરીયંવિષુસંતતં ॥૨૦॥ ઉપર્યુ પરિગઠંતિસત્ત્વેનબ્રાહ્મણાજનાઃ ॥ તમાસાધોડધામુરુયાદ્રજસાંડતરચારિણઃ ॥૨૧॥ સત્ત્વેપ્રલીનાઃસ્વર્ધાતિનરલોકંરજોલયાઃ ॥ તમોલ યાસ્તુનિરયંયાંતિમામેવનિર્ગુણાઃ ॥૨૨॥ મદર્પણંનિષ્ફલંવાસાત્ત્વિકંનિજકર્મતત્ ॥ રાજસંફલસંકલ્પંહિંસાપ્રાપાદિતામસં ॥૨૩॥ કેવલ્યં સાત્ત્વિકંજ્ઞાનંરજોઐકલ્પિકંચયત્ ॥ પ્રાકૃતંતામસંજ્ઞાનંમન્નિષ્ઠંનિર્ગુણંસ્મૃતં ॥૨૪॥ વનંતુસાત્ત્વિકોવાસોગ્રામોરાજસઉચ્યતે ॥ તામસંદ્યુ તસદનંમન્નિકેતંતુનિર્ગુણં ॥૨૫॥ સાત્ત્વિકઃકારકોડસંગીરાગાંધોરાજસઃસ્મૃતઃ ॥ તામસઃસ્મૃતિવિષ્ણુનિર્ગુણોમદપાશ્રયઃ ॥૨૬॥ સા ત્ત્વિકયાધ્યાત્મિકીશ્રદ્ધાકર્મશ્રદ્ધાતુરાજસી ॥ તામસ્યધર્મેયાશ્રદ્ધામત્સેવાયાંતુનિર્ગુણા ॥૨૭॥ પથ્યંપૂતમનાયસ્તમાહાર્યસાત્ત્વિકંસ્મૃતં ॥ રા

કરવા લાગે; ચિત્ત નિવૃત્તિ વિનાનું થાય; શરીરનાં અંગો સ્વસ્થતા રહિત થાય, અને મનને વિશે આંતિ થાય; ત્યારે રતિ સ્વરૂપ, રક્ષેયગુણ વ્યાપેલો; બનેલો. ૧૨૨ ॥ જ્યારે ચિત્તને વિશે બેદ ઉત્પન્ન થઈને, તે લય પામી બેદ, કશુંપણ બળવાને સમર્થ ન રહે; તથા અજ્ઞાન અને ગ્લાનીએ કરીને, મન એટલે સંકલ્પ થવાનું પણ; નાશ પામે. ત્યારે તમોગુણ વ્યાપેલાનું; બનેલું. ૧૨૩ ॥ હે ઉદ્ધવ, સત્ય ગુણ વધે ત્યારે દેવતાઓનું; રક્ષે-યુગ્મ વધે, ત્યારે આશુરોનું; અને તમોગુણ વધે, ત્યારે રાક્ષસોનું; જગ વધી જાય છે. ૧૨૪ ॥ સત્ય ગુણને, પુરુષને (દેહાત્માને) બળવું બળે, રક્ષેયગુણને સ્વપ્ન અવસ્થા કહે, અને તમોગુણને માઠ નિદ્રા સમજે; એ ત્રણે અવસ્થામાં, જે સતત રહેલો છે; તે યોધો (આત્મા) છે. ૧૨૫ ॥ સત્ય ગુણ વડે, ઉપર ઉપર જઈના શોક પર્વત, મનુષ્યો ચડે છે; તમોગુણથી નીચે નીચે, સ્થાવરના અવનાર સ્પર્ધી અંગો મનને પામે છે. અને રક્ષેયગુણથી, વચેના રહેનારા મનુષ્ય, અને આશુરો આદિના અવનારને; પામે છે. ૧૨૬ ॥ એટલે સત્યગુણના વધારામાં લય પામેલાઓ, સ્વર્ગમાં જાય છે; રક્ષેયગુણમાં લય પામેલા, મનુષ્ય શોકને પામે છે; અને તમોગુણમાં

લય પામેલાઓ, નરકમાં જાય છે; તથા નિર્ગુણ મનુષ્યો, મારે વિશેષ પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૨૭ ॥ મને અર્થગુ કહેલું, અથવા ક્ષણી ઇચ્છા રહિત, યોગે કરેલું કર્મ; તે સાત્ત્વિક છે; ક્ષણના સંકલ્પ સદિન કરેલું કર્મ રાજસ છે; અને વિશેષ કરીને, વિદ્યાવાળું, એટલે કોઈને પણ દુષ્કૃત કરનારું કર્મ; તે તામસ છે. ૧૨૮ ॥ હૈન પદાર્થોદિકના સંબંધ રહિત કેવળ જ્ઞાન, તે સાત્ત્વિક છે. હૈન પદાર્થોદિક વિકલ્પના સંબંધનુજ્ઞ જ્ઞાન, તે રા-જસ છે, તથા પ્રકૃતિથીજ પ્રાપ્ત થનારું, એટલે આધાર નિદ્રા-મૈથુન-અને વાય; એ જાળક અને પશુ પક્ષીના સરણુ, જ્ઞાન; તે તામસ છે, અને મારે વિશે નિષ્ઠા કરાવનારું જ્ઞાન, તે નિર્ગુણ જ્ઞાન કહેવાય છે. ૧૨૯ ॥ જનમાં પસવું, તે સાત્ત્વિક છે; ગામમાં પસવું તે રાજસ છે; જુગારના સ્થાનમાં રહેવું, તે તામસ પાસ છે; અને મારા સ્થાનમાં રહેવું, તે નિર્ગુણ પાસ છે. ૧૩૦ ॥ સંગ રહિત કર્મો કરનારો, સાત્ત્વિક કર્તા છે; આસક્તિથી અંધ જનીને કર્મો કરનારો, રાજસ કર્તા છે; અને રક્ષિતો નાશ થઈને કર્મો કરનારો, તામસ કર્તા છે; તથા મારા આશ્રયવાળાં કર્મો કરનારો, નિર્ગુણ કર્તા છે. ૧૩૧ ॥ અધ્યાત્મ જ્ઞાનની શ્રદ્ધા, તે સાત્ત્વિક છે; કર્મોને વિશે

કલિપણાનું અભિમાન રાજનારા-અને પોતાના સ્વાર્થને નહીં જાણનારા-મને પિઠાર છે. ॥૧૩॥ કેમકે આદુ-
નિએ આપનારી, અભિની તુમિ નહીં થવાની પેડે; પશુ વરસો સુધી, હવેશીના અપરાધને સેવનાં; મારા
મને વિશે ઉપજ થતા કામની તુમિ, નજર થઈ. ॥૧૪॥ જોનાળ એઓએ દરિ હીથેલા મન વાળાઓને,
તે થકી છેડાવવાને સમર્થ; આત્મારામ-પ્રથમ-અને અપોક્ષમ એવા દરિભગવાન વિના જીવે કોણ હોય ?
॥૧૫॥ તે વખતેજ એ સ્ત્રી હવેશીએ, દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા કું અછતેદિયને; યથાર્થ વચનોવડે, સગમન્યો હતોજ;
પશુ મારા મનમાંનો મોહ, તે સમયે મટ્યો નહીં હતો. ॥૧૬॥ એટલે અછતેદિય, અને રમજી (દોરડી)
ના ખરા સ્વરૂપને નહીં જાણનારા; મેં, દોરડીનેજ સાંપ માન્યો હતો; તેમાં નેણીનો તો કશો અપરાધ ન-
થીજ. ॥૧૭॥ દુર્ગંધ આદિ સ્વાભાવિક, અપવિત્ર અને મલિન શરીરમાં; શું હોય ? અને તેમાં પુ-
ખાદિકાની સુગંધી વિચેરે, સારા થયો કામી આવે. ? પણ એ સમજીજ અવિદ્યાવડે અગાસયકીજ યાવ

છે. ॥૧૮॥ આ દેહના ઉપર સ્વામીપણું; માળાપ-એ અથવા સ્વામી-અભિ-કૃતરાં-મીધપક્ષી-આદ્યા-
અને સુહૃદો; એઓમાંથી, કેનું ગણવું; તે નકી થાય એમ નથીજ. ॥૧૯॥ મારે એ રીતની, ધણુઓની ભાવિ-
કાવાળું-અને અપવિત્ર સ્ત્રીનું (અથવા પતિનું) શરીર હોવા છતાં એ કેસ સુંદર નાકવાળું-સુંદર દસતા
મોહાવાળું-તથા મનોહર રૂપવાળું છે.-એ પ્રકારની તુમ્હ બુદ્ધિ થઈને, તેને વિશે આસક્તિ થાય છે ॥૨૦॥
તયા-માંસ-રોહી-નસો-મેદ-મજ્જા-અને હાડકાં; એઓથકી બનેલા, એ શરીરને વિશે રમનારાઓની અને
વિદ્યા-મૂલ-અને પદમાં રમનારા, કીડાઓની વચે અંતર કાંઈજ નથી. ॥૨૧॥ એટલા મારે, અર્થને જાણ-
નારા વિવેકી પુરુષોએ તો, સ્ત્રી વિશે અને સ્ત્રીસંગીઓ તથા સ્ત્રીવશ પુરુષો આદિને વિશે પશુ; આસ-
ક્તિવાળા; નજર થવું જોઈએ; કેમકે વિષય ઉદ્વિષ્ટતા સંગ્રામવડે, મન જેવું પિઠાર પામે છે; તેવું, જીવને કશા
થી વિકાર પાગવું નથી. ॥૨૨॥ અને તેને વગર દીકરા, તથા વગર સાંભળેલા, પદાર્થાદિકની; કામનાજ થતી

મનોહત ॥૧૨॥ સ્વાર્થસ્યાકોવિદંધિદ્મામૂર્ખપંડિતમાનિનં ॥યોહમીશ્વરતાંપ્રાપ્ત્સ્ત્રીભિર્ગોસ્ત્રવજ્જિતઃ ॥૧૩॥ સૈવતોવર્ષપૂગાન્મેઽર્ચયાઅ
ધરાસર્વં ॥ નતૃપ્યત્યાત્મભૂઃકામોવન્હિરાદુતિભિર્યથા ॥૧૪॥ પુંશ્વલ્યાડપહતંચિત્તંકોડન્વન્યોમોચિતુંપ્રમુઃ ॥ આત્મારામેશ્વરમૃતેમગર્વત
મધોડક્ષજં ॥૧૫॥ બોધિતસ્યાપિદેગમેસૂક્તવાક્યેનદુર્મતેઃ ॥ મનોગતોમહામોહોનાપયાત્યજિતાત્મનઃ ॥૧૬॥ કિમેતયામીડપકૃતંરજ્જ્વાલા
સર્પચેતસઃ ॥ રજ્જુસ્વરૂપાવિદુષોયોડહંચદજિતેંદ્રિયઃ ॥૧૭॥ કાયંમલીમર્સઃકાયોદૌર્ગંધ્યાદ્યાત્મકોડશુચિઃ ॥ ગુણાઃસૌમનસ્યાદ્યાદ્યા
ધ્યાસોડવિચયાકૃતઃ ॥૧૮॥ પિત્રોઃકિંસ્વંનુભાર્યાયાઃસ્વામિનોડમેશ્વરઘ્રયોઃ ॥ કિમાત્મનઃકિંસુહદામિતિયોનાવસીયતે ॥૧૯॥ તસ્મિન્કલે
વરેડમેધ્યેતુન્નિષ્ટેવિષજ્જતે ॥ અહોસુભદ્રંસુનસંસુસ્મિતંચમુખંસ્ત્રિઃ ॥ ૨૦॥ તદ્માસંરુધિરસ્ત્રાયુમેદોમજ્જાડસ્થિસંહતૌ ॥ વિષ્મૃતપૂર્વ
રમતાંક્રમીણાકિયદંતરં ॥૨૧॥ અથાડપિનોપરજ્જેતસ્ત્રીપુસ્ત્રેણેષુ ॥૨૨॥ વિષયેંદ્રિયસંયોગાન્મનઃક્ષુબ્ધતિનાન્યથા ॥૨૩॥ અદૃષ્ટાદ
શ્રુતાદ્વાવાન્નભાવપજાયતે ॥ અરંધ્રંહૃતઃપ્રાણાન્શામ્યતિસ્તિમિતંમનઃ ॥૨૪॥ તસ્માત્સંગોનકર્તવ્યઃસ્ત્રીપુસ્ત્રેણેષુચેંદ્રિયૈઃ ॥ વિદુષાંચા
પ્યવિશ્રબ્ધઃપદ્મર્ગઃકિમુમાદૃશાં ॥૨૫॥ શ્રીમગં ॥૨૬॥ દેવઃસર્વશીલોકમથોવિહાય ॥ આત્માનમાત્મન્યવગમ્યમાવૈઉપારમજ્ઞા
નવિધૂતમોહઃ ॥૨૬॥ તતોદુઃસંગમુત્સુજ્યસત્સુસજ્જેતબુદ્ધિમાન્ ॥ સંતપ્તસ્યહિંદંતિમનોવ્યાસંગમુક્તિભિઃ ॥૨૬॥ સંતોડનપક્ષામચ્ચિત્તાઃપ્ર
ણતાઃસમદર્શનાઃ ॥ નિર્મમાનિરહંકારાનિર્દ્વંદ્વાનિષ્પરિગ્રહાઃ ॥૨૭॥ તેષુનિત્યંમહામાગમહામાગેષુમત્કથાઃ ॥ સંભવંતિહિતાનૃણાંજુષતાંપ્રપુ
નંત્યયં ॥૨૮॥ તાયેગૃણંતિગાયંતિહ્યનુમોદંતિચાહતાઃ ॥ મત્પરાઃશ્રદ્ધધાનાશ્ચભર્ત્કિંવિંદંતિતેમયિ ॥૨૯॥ ભક્તિલબ્ધવતઃસાધોઃકિમન્યદવ
શિષ્યતે ॥ મય્યનંતગુણેબ્રહ્મણ્યાનંદાનુભવાત્મનિ ॥૩૦॥ યથોપશ્રયમાણસ્યભગવંતંવિભાવસું ॥ શીતંભયંતમોડપ્યેતિસાધૂન્સંસેવતસ્તથા
॥૩૧॥ નિમજ્જ્યોન્મજ્જતાંધોરેભવાબ્ધૌપરમાયનં ॥ સંતોબ્રહ્મવિદઃશાંતાનોદેહેવાપ્સુમજ્જતાં ॥૩૨॥ અન્નંહિપ્રાણિનાંપ્રાણઆર્તાનાંશરણંત્વ

નથી; જેથી ઉદ્વિષ્ટાદિકનો નિશ્ચય કરનારાઓનું મન, નિશ્ચય અને શાંતજ રહે છે. ॥૨૩॥ એટલા મારે, વિદ્યા-
નોએ પશુ, છ ઉદ્વિષ્ટોના વર્ણનો વિશ્વાસ નહીં રાખીને; તેઓવડે સ્ત્રીઓનો, અને સ્ત્રીસંગી તથા સ્ત્રીવશ
પુરુષો આદિકનો; સંગ કરવાનો નથી. તો પછી મારા સરખાને મારે તો પૂછવું શું ? ॥૨૪॥ શ્રીભગવાન
એ પ્રજાણે માનારા, એ રાજ્યોના રાજ્ય પુરુષાઓ; પછીથી હવેશીના કોઓને પશ્ચા સુધીને; તથા પોતાથકીજ
આત્મ સ્વરૂપને જાણીને; જાનવડે મોહનો નાશ કરી નાંખ્યો. અને તે મારે વિશેજ ઉપરામ (શાંતિ) પામ્યો.
॥૨૫॥ એટલા મારે, બુદ્ધિમાન પુરુષોએ દુષ્ટ સંગનો ભાગ કરીને; અસંગનાં વચનોવડે, મનના વિકારોને;
છેડી નાંખનારા, સત્પુરુષો (સંત) નોજ; સગાગમ કરતો જોઈએ. ॥૨૬॥ એવા સંતો (સત્પુરુષો) તો, અ-
પેક્ષા વિનાના-મારામાંજ મન રાખનારા-નશ્વરના-સમદૃષ્ટિવાળા-મમતારહિત-અહંકાર વિનાના-દૃઢ રહત-
અને પરિશદ રહિતજ હોય છે. ॥૨૭॥ હે હૃદય, એ મહાભાગ્યશાળી સંતોની અંદર, નિલ નિલ મારીજ
ક્યાઓ થયાં કરે છે; ને ક્યાઓ, તેમનું સેવન કરનારાઓને; પાપોથકી પવિત્ર કરે છે. ॥૨૮॥ અને જેઓ

અને પરાયણ રહીને, શ્રદ્ધા તથા આદર સહિત; એ ક્યાઓને, સાંભળે છે.-ગાય છે-અથવા વખાણે છે-તેમને;
મારે વિશેની ભક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૨૯॥ જેથી અનંતજીવોવાળા-પરબ્રહ્મ-અને આનંદના સમુદ્રરૂપ-મારા
આત્મ સ્વરૂપને વિશેજ; ભક્તિની પ્રાપ્તિ થયેલા; તે, સાધુ (સંત) પુરુષોને; મળવાને આજી એવું, કાંઈજ રહેતું
નથી. ॥૩૦॥ જાગવાન અભિનું સેવન કરવાથી, જેમ ટાહાડ-ખીલીક-અને અપાકે મારે છે. તે રીતેજ, સાધુ
પુરુષોના સેવન થકી પશુ; શીત એટલે કચો કરવારૂપ જડના, બાય એટલે સંસાર થવારૂપ જડમ મરણ
થવાની ધારતી, અને તમ એટલે અજ્ઞાન; એ ત્રણેવાનોના નાશ થઈ જાય છે. ॥૩૧॥ એ રીતે; આ બધેકર
સંસારમાં, નીચે જતા અને ઉપર આવતા મનુષ્યોને; પ્રાણીમાં કુળનારાને, મનુષ્ય વડાણ મળવાની પેડે;
શાંત અને પરબ્રહ્મને, જાણનારા સંતો (સત્પુરુષો)જ, પરમ આશ્રયરૂપ થાય છે. ॥૩૨॥ પ્રાણીઓને પ્રાણના
સાધનરૂપ શરણ, અન્ન છે; દુષિઆરાઓને શરણરૂપ, હું છું. મનુષ્યોને મૃત્યુ કેડના ધનરૂપ શરણ, ધર્મ છે.
અને અધોગતિ થવાથકી જીહ્વીત્રાઓને શરણરૂપ તો ફક્ત સંતો એટલે સત્પુરુષોજ છે. ॥૩૩॥ સર્વ તો ફક્ત

પાસાન્દ પ્રકાશ કરે છે, પણ સતોત્ર નો, પાદર તથા અંદર પણ પ્રકાશ કરનારો છે. દેવતાઓકરે, તથા જાણેતા
કર્મે, પણ સતોત્ર છે: અને સતોત્ર, આર્ય પોતાનું સર્જીત છે. ૧૮૪૧ એ રીતે કર્મશિલ્પે નેતાની ઇચ્છા થકી
નિરપ્રદ થયેલા, પુરસ્કાર મળતા: પછીથી સર્વ સમયકી, મુક્ત અને આત્મારામ થયેલ: આ પૃથ્વીને વિશે
દ્રવ્ય સામ્રાજ્ય. ૧૮૪૧ના દલિતી બાબ અગિયારમા સ્કંધનો જૈનગીત નામે છપિસમેા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૮૪૧

અધ્યાય. ૨૭ માં.—ઉદ્ભવ—હે પ્રેમ યાદવ, આપ સમયનું પુનઃ બકા લોકો દેશ પ્રકાર કરે છે, તે આપના આરોધન રૂપ ક્રિયા યોગનો પ્રકાર આપ મને કહો. તારા કેમકે ભગવાન ત્યાસ-નારદ-અને અગિયારમ પુત્ર આચાર્ય સ્વરૂપિ વિગેરે મુનિઓએ પણ; ગમુઓને કલ્યાણ આપનારો, એ ક્રિયા યોગ લેવાનું જ; વારંવાર કહેવું છે. તારા કે જે (ક્રિયાયોગ) આપના સુખ કમળમાંથી નીકળ્યા મુજબ, જહાળો પોતાના બુદ્ધિ આદિ પુત્રોને અને ભગવાન સ્વરૂપિને ઉપાદેશોને કહ્યા દત્તા. ૧ ૩ ૧ ૧ હે માન દેનારો, વળી એનોજ, સર્વ વર્ણો

—આશ્રમો—સ્કીઓ—નૃષા શૂદ્રો અધિકરને માટે ઉત્તમ કલ્યાણ રૂપ મળીને, સર્વ કોષએ માન્ય કરેલો છે. ૧૧૪૫ માટે હું વિધેના હથેરેના હથેર, કમળના પાંદડા જેવી આંખોવાળા બગવાન; એ, કર્મનાં બંધનો થકી છોડાવનારો કર્મચોગ, હું બક્ષ અને પ્રાંતિવાગાનો; આપ કહી સંજાગાવો. ૧૧૫ ૫૫ **શ્રીભગવાન**—હે ઉદય, અનંત અને અપાર કર્મકાંડોનો અંત્ય તો છેજ નહીં; માટે સચાર્ય અનુક્રમણી સંક્ષેપ વડે, હું તેનું વર્ણન કરી ચકીશ. ૧૧૬૧ વેદોક્ત-શાસ્ત્રોક્ત—અને (તે અને વડે) મિશ્ર, એ રીતના તબ્બ પ્રકારના વિધિ, પૂજન કરવાને માટે છે; તેમાંથી જેની ઇચ્છા હોય તે વિધિ વડે માફે પૂજન કરવું. ૧૧૭૧ પુરુષ અથરે મારા શાસ્ત્ર (વેદ)માં કલ્પ્ય પ્રમણ્ય, દિગ્વિપણને પામે; (એટલે તેને જગોષ દેવાનો સંસ્કાર થાય.) સાર્થીજ તેણે માફે પૂજન, શ્રદ્ધા અને બક્તિ સહિત કેવી રીતે કરવું; તે મારા થકી તમે સાંભળો. ૧૧૮૧ તેણે પદાર્થોવડે સર્વના શુદ્ધરૂપ હુંનું પૂજન કરત રહિત થઇને, બક્તિ બાવળી; નૃત્તિ-પૃષ્ઠી-અમિ-સૂર્ય-પાપ્ત્તી-અને હૃદય-અને બ્રાહ્મણ આદિ

ह ॥ धर्मो वित्तं नृणां प्रेत्य संतोऽर्वाग्बिभ्यतोरणं ॥ ३३ ॥ संतो दिशंति च क्षुंषि बहिरर्कः समुत्थितः ॥ देवतावां धवाः संतः संत आत्माऽहमेव च ॥
॥ ३४ ॥ वैतसेनस्ततोऽप्येवमुर्वश्यालोकनिस्पृहः ॥ मुक्तसंगो महीमेतामात्मारामश्चचारह ॥ ३५ ॥ इ. भा. म. ए. ऐलगीतं नाम पाद्विंशोऽध्यायः
॥ २६ ॥ उद्धव ० क्रियायोगं समाचक्ष्व भवदाराधनं प्रभो ॥ यस्मात्त्वायेयथार्चति सात्वताः सात्वतर्षभ ॥ १ ॥ एतद्वदंति मुनयो मुहुर्निःश्रेयसं नृणां
॥ नारदो भगवान्व्यास आचार्योऽगिरसः सुतः ॥ २ ॥ निःसृतं ते मुखांभोजाय दाह भगव न जः ॥ पुत्रेभ्यो भृगुमुख्येभ्यो देव्यै च भगवान्भवः ॥
३ ॥ एतद्वै सर्ववर्णानामाश्रमाणां च संमते ॥ श्रेयसामुत्तमं मन्ये स्त्रीशूद्राणां च मानद ॥ ४ ॥ एतत्कमलपत्राक्षकर्मबंधविमोचनं ॥ भक्ता
यचानुरक्ताय ब्रह्मविश्वेश्वरेश्वर ॥ ५ ॥ श्रीभग ० न ह्यंतोऽनंतपारस्य कर्मकांडस्य चोद्धव ॥ संक्षिप्तं वर्णयिष्यामि ॥ थावदनुपूर्वशः ॥ ६ ॥ वै
दिकस्तां त्रिकोमिश्र इति मे त्रिविधो मखः ॥ त्रयाणामीप्सितेनैव विधिना मांसमर्चयेत् ॥ ७ ॥ यदास्मनि गमेनोक्तं द्विजत्वं प्राप्य पुरुषः ॥ यथाय
जेत मां भक्त्या श्रद्धया तन्निबोध मे ॥ ८ ॥ अर्चायां स्थंडिलेऽग्नौ वा सूर्ये वाऽप्सु वा दिद्विजे ॥ द्रव्येण भक्तियुक्तोऽर्चेत्स्वगुरुं माममायया ॥ ९ ॥ पूर्वस्ना
नं प्रकुर्वीत धौतदंतोऽंगशुद्धये ॥ उभयैरपि च स्नानं मंत्रैर्मृद्रूपादिभिः ॥ १० ॥ संध्योपास्त्यादिकर्माणि वेदेनाचोदितानि मे ॥ पूजां तैः कल्पये
त्सम्यक्संकल्पः कर्मपावनी ॥ ११ ॥ शौलादारुमयौ लौहीलेप्यालेख्या च संकती ॥ मनोमयी मणिमयी प्रतिमाऽष्टविधा स्मृता ॥ १२ ॥ चला च
लेति द्विविधा प्रतिष्ठा जीवमंदिरं ॥ उद्धासावाहनेन स्तः स्थिरायामुद्धवार्चने ॥ १३ ॥ अस्थिरायां विकल्पः स्यात्स्थंडिले तु भवेद्द्वयं ॥ स्नपनं त्ववि
लेप्यायामन्यत्र परिमार्जनं ॥ १४ ॥ द्रव्यैः प्रसिद्धैर्मद्यागः प्रतिमादिष्वमायिनः ॥ भक्तस्य यथा लब्धैर्हृदि भावेन चैव हि ॥ १५ ॥ स्नानालंकरणं
प्रेष्ठमर्चायामेव तुद्धव ॥ स्थंडिले तत्त्वविन्यासो वन्हीवाज्यप्लुतं हविः ॥ १६ ॥ सूर्ये चाभ्यर्हणं प्रेष्ठं सलिले सलिलादिभिः ॥ श्रद्धयोपाहतं प्रेष्ठं भक्ते
नममकार्यपि ॥ १७ ॥ भूर्यप्यभक्तो पतनमेतोपायकल्पते ॥ गंधो धूपः सुमनसो दीपोऽन्नाद्यं च किंपुनः ॥ १८ ॥ शुचिः संभृतसंभारः प्राग्दर्भैः क

(મારાં સ્વપ્ન) ને વિશે કરું. માતા પ્રથમ અંગની શુદ્ધિને માટે ઘાતવ કરીને, પછી તેણે મંત્રો બધાંપણે તથા માટી આદિ લગાડી બંને પ્રકારથી સ્નાન કરવું; એટલે નદાનું. ॥ ૧૦ ॥ અને તે પછી સંધ્યા અને ઉપાસના વિગેરે, વેદે આજ્ઞા કરેલાં કર્યો કરવા કેરે; કંઈ માત્રને પાતન કરનારી મારી પૂજા, સંપૂર્ણપણે કરવાનો સંકલ્પ કરેલો ॥૧૧॥ પ્રતિભાગ્યા (મુક્તિઓ); ૧.યથસ્તી-૨.સ્વાકાન્તી-૩.ધ્યાનુતી-૪.માટી, ચંદન, અને રૂપ વિગેરેના લેપનથી બનાવેલી-ચિત્રની પેઠે આગમેલી-૫.રતી અગર માટીની બનાવેલી-૬.ગોત્રાય કલેવેલી-અને ૭.મુજીની એટલે હીરા, મોતી, ખાલેક, અને કાચ વિગેરેની બનાવેલી-એ રીતે આઠ પ્રકારની કહેવાય. ॥૧૨॥ બારે છે ઉદય, ૧અચળ એટલે સ્થિર, અને ૨ચળ એટલે અસ્થિર, અથવા ઉપાડીને ગમેતાં વારંવાર લવાય લેઈ જવાય એવી; એમ તેના એ પ્રકારે પણ કહેવાય છે. સ્થિર મુર્તિઓમાં, પ્રતિષ્ઠા કરવાયજા; તે મારા મંદિર રૂપ થાય છે. એટલે હું તેમાં યજ્ઞ છું. અને તેથીજ, પૂજન કરતાં; તેનું આવાહન, અને છેવટે ઉદ્યાહન, કરવાની; જરૂર નથી. ॥૧૩॥ અતે અસ્થિર મુર્તિઓમાં; આવાહન, અને ઉદ્યાહન, બંને કરાય છે,

અને નથી પણ કરતાં. પણ પૃથ્વીને વિશે પૂછવા કરતાં તો, જે બંને યાતાં; કરવાજ નોંધ્યો, એપ અને ચિત્તની મૂર્તિ-
ઓનું, માત્ર માર્ગન કરવું. અને તે શિવાયની ને, નવવસવાની. ॥ ૧૪ ॥ પછી બંકને, જ્યારે જ્યારે પ્રસિદ્ધ પદાર્થો આદિ
મળી આવે, સારે સારે તેઓષધો; અત્રે જ્યારે ન મળી આવે, સારે મનને વિશે તે સવંતી બાવના કરીને;
નિરકપટપણથી, પ્રતિષ્ઠા આદિ મારાં રેવરેણાનું પૂજન, કરવાનું છે. ॥ ૧૫ ॥ હૈ દિદ્વ, રત્નન અને કિરમ
અલંકારો ધરવાનું આદિતો મૂર્તિઓને આરેજ છે. પૃથ્વીને વિશે કરવાનું પૂજન તો, “તત્ત્વ વિન્યાસ ” (ગોરે
અંગો આદિકને વિશે દેવતાઓ આદિની કલ્પના, અત્રે વડે;) કરીનેજ, કરવું નોંધ્યો. અગ્નિમાં, પૂજન
કરવાનું; તે, ધીથી ભીગવેલું દાનિય અગ્નિમાં નાંખીને કરવું. ॥ ૧૬ ॥ તથા સૂર્ય અને જાગને
વિશે, પૂજન કરવાનું; તે પાણી આદિકથી અર્ધ આપીને, અને તર્પણ આદિ કરવાથીજ; થવાનું મને પ્રિય
છે; કેમકે બાકતરને, અદ્વાવડે અર્પણ કરેલું પાણી પણ, અને પ્રિય હોવાથી; હું તેને અંધિકાર કહું છું;
અને આબકત મનુષ્યોએ, અર્પણ કરેલાં ચણાં ચણાં; ગૌ-ગૌ-ગૌ-દીવા-અને અગ્નિક પણ, મને સંગ્રાપ

સિદ્ધ પુરુષોએ ધ્યાન કરેલી; ઔઞારના અંતમાં રહેલી, નાદરૂપ પરા નાગની અંતિ સૂક્ષ્મ; ચારી આત્મ કળાનું ધ્યાન કરતું. ૧૨૨૩૫ અને શરીરોમાં વ્યાપક થયેને રહેલા, આત્મ તત્વને વિશે; મનવરોજ તદ્દકાર થઈ જતું. તથા તે પછી આવાહન કરવાપરે, મુર્તિ આદિમાં; તેનુંજ સ્થાપન તથા ફરીથી ન્યાસ કર્યક કરે, માંડે પૂજન કરતું. ૧૨૨૪૫ (તે એ રીતે કે,) 'ધર્મ-શૂના-વૈરાગ્ય-અને 'જીવ્ય-એ ચાર પાઠ્યાવાળા; 'ધર્મ-અગ્નિ-અવૈરાગ્ય-અને 'અનેધર્મ-એ ચાર ધમ વ્રજનાંવાળા; અને 'નય-મુખેરૂપ પછી ભરેલા; અને તે નવે વાંમાં ઉપર, 'વિમળા-કેટકપંખી-શૂના-ક્રિયા-એઆ-પ્રદલી-ઉસલા-ઉસલા-અને 'અનુ-ગદા-એ નવે શક્તિઓને, સ્થાપન કરેલા; મારા આસન (પદ્મ) ની, કદળા કરીને; તે ઉપર વેદ તથા શાસ્ત્રો, બેઠી સિદ્ધ થવાને માટેજ; તેમના મંત્રોપરે, મારા ઉચ્ચગ, અને આઠ પાદમાં, તથા દોડી અને કેસરોઓ સરિત, કમળ સરખા રવરૂપનું સ્થાપન કરીને; તેનું, પાંચ-આથમન-અને અર્ધ-આદિક ઉપચારોપરે, પૂજન

કરંદાની કલ્પના કરવી. ૧૨૫-૨૬૫ તથા પછીથી, સુદર્શન ચક્ર-૨૫અબ શબ્ધ-૩ક્રમુદકો મદા-૪તરવાર-
૫ગાળો અને સારંગધનુષ-૬દશ અને મુસળ-૭કાન્તુભગવિષ્ણુ-૮વામાળા-૯શ્રીવક્ષ-એ નવખજોઃ-૧૦દે-૨સુનદ
૩ગર-૪પ્રયંડ-૫ચંડ-૬મહાગા-૭ગળ-૮કુમુદ-અને-૯કુમુદેશજી-એ નવ પાસંદો; તથા દુર્ગાદેવી-વિનાયક
વ્યાસ-વિશ્વકસેન-મુર-અને હેતવાઓ-એ સર્વેની પોતાપોતાના સ્થાનને વિશે કલ્પના કરીને; તેમનું પ્રોક્ષણ
તથા પૂજન આદિક, ઉપર કહેલા વિધિથી જ કરવું. ૧૨૭-૨૮-૨૯ પછી જે વૈભવ હોય તેા, નિત્ય નિત્ય, ચંદન-
અગર-વાળા-કપુર-અને કેસર-આદિક થકી, સુસાંત કરેલા બળથી; રવિપર્ણ નામનો અનુચક-મહાધુ-
રુપ નાગની વિદ્યા-પુરૂષ નામનું સુત્ર-અને સામ તથા સમ્પત્તિ, આદિકના મંત્રો-બધીને, મને સ્નાન
કરાવીને; તથા વજ્રો, ઉપવિત્ર, (જનોઇ.) ધરેણાં, તુલસી પત્ર, કૃષ્ણો માળા, અને સુગંધીનાં લેપનં, આદિ
ધારણ કરાવી નાનંજો ખની આવે તે, યથાયોગ ઉપચારો; મારા બકને, મને પ્રેમ સહિત અર્પણ કરવા.
|| ૩૦-૩૧ || આ અને જે બાની આને તેા, પાંચ-આયમન-ગંધ-કલ-અક્ષત-પૂષ્પ-દીપ; અને એ જગતનો

માટે; મેળા-થી-અને દુધ-સદિન અન્નો, દુધપાક-સુરાગી-ઢાકુ-ખીર-ચિત્રે બનાસીને; તેનાં તથા દહી;- અને દાળા ચિત્રેનાં, તેંવેઢ તૈવાર કરીને; અને જદા સદિન અપંચુ કરવાતે, માટે પૂજન કરું. ૥૩૩-૩૪૫ તથા અબંધ-મર્દન-દર્શણ-દાતણ-નદાવાનું-ખાવાના પદાર્થ-માપન-અને નાચ, રોજ રોજ કરવાં; અને પર્વ-શુનિ દિવસે તો, તે વધારે વધારે; અપંચુ કરવાં. ૥ ૩૫૫ (હવે અગ્નિમાં પૂજન કરવાની રીત કહે છે.) મેખલા-મર્ત-અને વેદી સદિન વિધિ પ્રમાણે બનાવેલા કુંડમાં, અગ્નિને સ્થાપન કરી; તેને સળગાવ્યા પછી, દાશવડે એકડો કરવો. ૥૩૬૫ પછી દર્બાદિકથી પ્રોક્ષણ કરીને, અગ્નિ પહેાગો કરવો; તે પછી પદાર્થો, તથા અગ્નિનું, પ્રોક્ષણ કરીને; વિધિ પ્રમાણે, અનાપાન કરવું; એટલે બ્રાહ્મિઓવડે, તેમાં સમિધ ચિત્રે નાંખવું; અને તે પછી તેને વિશે, ખારા નીચે પ્રમાણેના સ્વરૂપની; બાવના કરવી. ૥૩૭૫ તે ચાર સ્વરૂપ તથાવેલા સોના જેવું પ્રકાશિત છે; સંખ ચક્ર ગદા અનેકમળ ધરેલાં છે; ચાર ભુજવાણું, શાંત, અને કમળના કેસરા સરખાં ખીર્તાવલ્લોચથી શીભે છે. ૥૩૮૫ સુકટ, કડાં, કંટોરો, અને ઉત્તમ શાખાપંખ, જાગ્રી વ્યાં છે; અને વદ્ધસ્થગમાં શ્રીપત્ન્યા, ગળામાં

કરતુના આર્ત, તથા વનમાળાચર્યા, શેત્રેણે છે. ॥૩૬॥ એવા સ્વરૂપકુ ધ્યાન કરીને, લોકકાં-હવિષ્ય-અને
ધી વિગેરેનાં આત્મ્ય ભાવ, અને બે આધાર, (એટલે કરતું ધી રેડતું તે,) આપીને; અગ્નિમાં હવિષ્ય
હોમવાદ્ય, નામ મંત્રવડે; સોજે પ્રકારચર્યા, એક ચિત્તે માર્દ પૂજન કરતું, અને ધર્મ આદિક પાર્શ્વો વિગેરેનું
પણ, સિવદૃષ્ટ નામના મંત્રોથી; યથાન્યાય પૂજન કરતું. ॥૪૦-૪૧॥ તથા હું, પરબ્રહ્મ-નારાયણ-અને આત્મ
સ્વરૂપનું, સ્મરણ કરીને; મૂળ મંત્રો જપ કરવો; આ રીતે માર્દ પૂજન કરવા પછી, તમરકાર કરીને; પાર્શ્વો
વિગેરેને પણ, ગલી આપવાં. ॥૪૨॥ પછી આચમન આપીને, શેષ રહેલું હોય તે; મનવડેજ, વિશ્વકસેતને;
અપંચુ કરતું. ને પછીથી સુખવાસને અર્થે, સુમધીવાણુ તમેજા અપંચુ કરતું. ॥૪૩॥ તે પછી યોડીવાર અવકાશ
લેઈને, માયન-કીર્તન-અને નામ-વિગેરે કરીને; મારાં કર્માદિકનું સ્મરણ કરતું, અને મારી કથાઓ સાં-
ભળવી; તથા સંજાળાવવી. ॥૪૪॥ તે પછી વૈદનાં-પુરાણોનાં-અને પ્રાકૃત-નાનાં મોટાં સ્તોત્રો (ગાત્રો)

પ્રકાર; મારી પ્રાર્થનાકારી, મને દંડવત નગરકાર કરીને; કહેવું કે: “હે ભગવાન પ્રસન્ન થાને.” ૥૪૫૥ અને
 બંને હાથ બેગાકરી, મારા પગમાં માથું મૂકીને; કહેવું કે: “હે હૃદય મુઘુરૂષી જૂઠાણા, સંસાર સમુદયથી બી-
 ન્દેહવા; અને શરણ આવનારા હું તું, તમે રક્ષણ કરજો.” ૥૪૬૧ એ રીતે સઘળું કર્યા પછી, શેષ રહેલાને
 માઈ આપેલું બાણીને; તેના આદર સહિત સ્વીકાર કરવો; અને તે કેડે, ઉદવાદન કરવા સરખું હોય તો; જે રીતે
 એ જ્યોતિ સ્વરૂપને, સ્થાપન કર્યુ હોય; તેજ રીતે, તેનું ઉદવાદન કરવું. ૥૪૭૦ આ રીતે મૂર્તિ આદિક, મારા જે
 સ્વરૂપમાં; શ્રદ્ધા હોય; તેમાંજ માઈ પૂજન કરવાનું છે. કેમકે સર્વેના આત્મા હું, સર્વ પ્રાણી પદાર્થાદિકને ત્રિશે:
 આત્મ સ્વરૂપથી, રહેલોજીવું, ૥૪૮૧ એ રીતના કર્મયોગથી, વેદ વિધિ અને શાસ્ત્ર વિધિ, બંનેમાંથી; મમે
 તે માર્ગવડે, માઈ પૂજન કરનારો પુરુષ; ક્ષત્રિય સિદ્ધિને પામે છે. ૥૪૮૨ ॥ વળી સમર્થ પુરુષોએ તે નિત્ય
 અને પર્વતા દિવસોએ; પૂજા-આરાધો-અને કૃત્તવોને માટે-કેવળથી થાય, એવી રમણિક દૃઢવાડીઓ સદિત,

त्वाचाज्यप्लुतंहविः ॥४०॥ जुहुयान्मूलमंत्रेणषोडशर्चाऽवदानतः ॥ धर्मादिभ्योयथान्यायंमन्त्रैःस्विष्टकृतंबुधः ॥४१॥ अथयर्च्याथनमस्कृत्यपार्षदेभ्योबलिहरेत् ॥ मूलमंत्रंजपेद्ब्रह्मस्मरन्नारायणात्मकं ॥४२॥ दत्त्वाचमनमुच्छेर्षविष्वक्सेनायकल्पयेत् ॥ मुखवासंसुरभिस्तांबूलाद्यमथार्हयेत् ॥४३॥ उपगायन्गृणन्नृत्यन्कर्मोप्यभिनयन्मम ॥ मत्कथाःश्रावयन्गृणन्मुहूर्तक्षणिकोभवेत् ॥४४॥ स्तवैरुच्चावचैःस्तोत्रैःपौराणैःप्राकृतैरपि ॥ स्तुत्वाप्रसीदभगवन्निर्दिष्टं दंडवत् ॥४५॥ शिरोमत्पादयोःकृत्वाबाहुभ्यांचपरस्परं ॥ प्रपन्नंपाहिमामीशमीतंमृत्युग्रहार्णवात् ॥४६॥ इतिशेषामयादत्तांशिरस्पाधायसादरं ॥ उद्वासयेच्चेदुद्वास्यंज्योतिर्ज्योतिषितत्पुनः ॥४७॥ अर्चादिषुयदायत्रश्रद्धामांतवचार्चयेत् ॥ सर्वभूतेष्वात्मनिचसर्वात्माऽहमवस्थितः ॥४८॥ एवंक्रियायोगपथैःपुमान्वैदिकतांत्रिकैः ॥ अर्चन्नुभयतःसिद्धिमत्तोविंदत्यभीप्सितां ॥४९॥ मदर्चासंप्रतिष्ठाप्यमंदिरंकारयेद्दृढं ॥ पुष्पोद्यानादिभ्योऽपिपूजायात्रोत्सवाश्रितान् ॥५०॥ पूजादीनांप्रवाहार्थमहापर्वस्वयान्वहं ॥ क्षेत्रापणपुरग्रामान्दत्वामत्सार्ष्टितामियात् ॥५१॥ प्रतिष्ठयासार्वभौमंसद्वानामुवनत्रयं ॥ पुजादिनाब्रह्मलोकंत्रिभिर्मत्साम्यतामियात् ॥५२॥ मामेवनैरपेक्ष्येणभक्तियोगेनविंदति ॥ भक्तियोगंसलभतेएवंयःपूजयेतमाम् ॥५३॥ यःस्वदत्तांपरैर्दत्तांहरेतसुरविप्रयोः ॥ वृत्तिसजायतेविद्भुग्वर्षाणामयुतायुतं ॥५४॥ कर्तुंश्वसारथेर्हेतोरनुमोदितुरेवच ॥ कर्मणांभागिनःप्रेत्यभूयोभूयसितत्फलं ॥५५॥ इ० भा० ए० सप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥ श्रीमग० परस्वभावकर्माणिनप्रशंसन्नगर्हयेत् ॥ विश्वमेकात्मकंपश्यन्प्रकृत्यापुरुषेणच ॥१॥ परस्वभावकर्माणि यःप्रशंसतिनिंदति ॥ सआशुश्रयतेस्वार्थादसत्यभिनिवेशतः ॥२॥ तैजसेनिदयापत्रेपिंडस्योनष्टचेतनः ॥ मायांप्राप्नोतिमृत्युंवातद्वन्नानार्थदृक्पुमान् ॥३॥ किंभद्रंकिमभद्रंवाद्वैतस्यावस्तुनःकियत् ॥ वाचोदितंतदन्तंमनसाध्यातमेवच ॥४॥ छायाप्रत्याङ्गयाभासाह्यसंतोऽप्ययंकारिणः ॥ एवदेहादयोभावायच्छंत्यामृत्युतोभयं ॥५॥ आत्मैवतदिदंविश्वंसृज्यतेसृजतिप्रभुः ॥ वायतेवातिविश्वात्मान्हियतेहरतीश्वरः

મગ્ન્યુત સંદિરો બનાવિને; તેમાં મારી મૂર્તિ (પ્રતિમા)નું, સ્થાપન કરવું જોઈએ; તથા પૂજનાદિક યગ્યોગ્ય થવાનું ચાલુ રહેવા માટે; ખેતરો-દુકાનો-ગામો-અને નગરો; અર્પણ કરવાં જોઈએ; કારણ એ રીતે કરનારાને, મારા સરખાજી સૈશ્વર્યની પ્રાપ્તિ થાય છે. ૫૫૦-૫૧ ॥ પ્રતિમા આદિની પ્રતિષ્ઠા કરનારાને, ચક્રમૂર્તિ રાજ્ય મળે છે; સંદિર બંધાવવાની સાથે, તેમાં પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરનારાને; ત્રણે જુવનનું અધિપતિપણ મળે છે. અને પૂજન આદિ કરવા થકી, અઘલોકની પ્રાપ્તિ થાય છે. તથા એ ત્રણે વાંચાં કરનારાને, મારા સરખાજી સૈશ્વર્ય મળે છે. ૫ ૫૨ ॥ તેમજ એ પ્રકારનું પૂજન બંધીત બાવલડે, નિરોપેક્ષપણે કરનારાને તો, મારા અભિયોગનીજ પ્રાપ્તિ થાય છે. ૫ ૫૩ ॥ જે પુરૂષ પોતે આપેલીજ, અથવા બીજાએ આપેલી; દેવ અને આદિત્ય આદિની, આજીવિકાનું દ્રવ્ય કરે છે; તે લાખો લાખ વરસો યુધી, વિજ્ઞાને આનારો કીડે અવતરે છે ॥ ૫૪ ॥ તથા એ કામો કરવામાં, તેમજ આજીવિકાઓ તોડી નાંખવાની વ્યથાતામાં પણ; સદાવતા આપનારાને—પ્રેરણા કરનારાને—અને સમ્મતિ આપનારાને—એ; તે કામોના

કર્તાના સરખું જન, મૂવા પંજી; ભોગવવાને પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૫૫॥ છત્રી શ્રી ભાગવતે અમિયત્વના રકંબનો કર્મ યોગ નામે સત્તાવિશમો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૨૭॥

અધ્યાય ૨૮ મો. — પ્રકૃતિ અને પુરુષયકી બનેલું આખું વિશ્વ, એક સરખાજી સ્વભાવવાળું હોવાનું જાણીએ; તમે, શ્રીમજ્જોના સ્વભાવ અથવા કમોની; પ્રસંધા અથવા નિંદા કરશે નહીં. ૥૨૩ કમકે શ્રીમજ્જોના સ્વભાવ અમર કમોની. સ્તુતિ કેવાં નિંદા કરનારો પુરુષ, અસત્ (મિથ્યા પ્રાણી પદાર્થદિક દેવ માત્ર)ને વિશે અગિનિવેશ થવાને લીધે; ઉનાવળોના પોતાના સ્વાર્થયથી, બ્રહ્મ થાય છે. ૥૨૪ શરીરમાં રહેલો, જન્યન અવસ્થાનો આત્મા (તૈન્મસ); નિંદા પામવાથી, જ્ઞાન રહિત થઈ જઈને; માયારૂપ સ્વપ્નને, જ્યેમ પામે છે; તે-મજા દેવ પદાર્થદિકને જ્ઞેનારો (સત્ જ્ઞાનનારો,) પુરુષ; મૃત્યુને પામે છે. ૥૨૫ વાણીયકી મોસાવ છે, તથા મનવડે ધારણ થાય છે; તે સમજીજ, મિથ્યા છે; તો એવું વસ્તુરૂપે, સત્ત નહીં હોનારા; દેવ માત્રને વિશે, સાદું કીયું છે; અને નહાં કીયું છે. ૧ (અર્થાત સાદું નરણું કહેવા જેવું, કાંઈજ નથી) ૥૨૬ અથા (પડછાયા)

નિર્ગુણ-અને અગ્રય છે; તેથી તે દૃષ્ટરૂપ આત્માને તો, સંસાર થતો નથીજ; તેમજ લોકકાંના સરખો, જી-
તન સ્વિતજ દેહ છે; તેથી દૃષ્ટરૂપ એ દેહને પણ, સંસાર તો થતો નથીજ. અને જો સંસાર, અનાતમ સરખો
કોઈકને; યતો તો જ્ઞેયમાં આવેછેજ. સારે આપ મને કહો કે, અહીંયાં સંસાર કોને થાય છે. ॥૧૦-૧૧॥-શ્રીભ-
ગવાન-૦૪યાં સુધી દેહ-દ્વિધ-અને પ્રાણ આદિકની સાથે; આત્મા સંયમધમજો, (જેટલે અહમમત્વ કરનારો.)
હોય છે; ત્યાં સુધીજ, અહીં જ્ઞેતાં સંસાર નિરર્થક (મિથ્યા) હોવા છતાં પણ; તે અવિવેકીઓને તો, (સારાં માંદાં)
ક્યા આપનારો થાય છેજ. ॥ ૧૨ ॥ એમ સંસાર, મુળમાંજ વિદ્યમાન ન હોવા છતાં; તેમને (અવિવેકી-
ઓને) વિશેયોનું ધ્યાન કરનારાને, સ્વપ્ના અનર્થો પ્રાપ્ત થવાની પેઠે; નિવૃત્ત, થતોજ નથી. ॥ ૧૩ ॥ વળી
નહી જાગેલાને સ્વપ્ન જેમ, ધણા ધણા અનર્થો પ્રાપ્ત કરનાર થાયછે; તેમ તે જાગેલાને મોઢ ઉપજ કરી શકતું
નથી. ॥૧૪॥ તે રીતેજ, શોક-હર્ષ-ભય-ક્રોધ-લોભ-મોહ-અને રૂઝા આદિ, તથા જન્મ અને મૃત્યુ પણ; તે
અહમમત્વને લેખતેજ, દેખાયછે; પણ આત્માને તો દેખાતાં નથીજ. ॥૧૫॥ દેહ-દ્વિધ-અને પ્રાણ આદિકને વિશે
અભિમાન કરનાર, અને ગુણ તથા કર્મોથી જાગેલું; અંતઃકરણનું સ્વરૂપ, કે જે-^૧મન-^૨હૃદય-^૩સુષ્ક મદત,

કે. શુદ્ધ રૂપેણ હું. છતાં મધ્યકાળમાં, માત્ર બ્યહારને માટેજ; મારું અનેક પ્રકારનાં નામો, કલ્પાયલાં હોય છે. ॥ ૧૮ ॥ હે ઉદ્ધત, ત્રણ ગુણોમય કાણો, (મહાત્મો) -કાર્યો, (પદાર્થદિક) -અને કર્તાઓ, (ક્રિયાદિક ના દેવતાઓ) એમની ત્રણે અવસ્થાએને વિશે; જે અ-વય પણુથી, સગાન પણે કિવા, વ્યાપીને રહેત છે; તથા ત્રણે અવસ્થાઓ થકી ચોથી અવસ્થા રૂપે, જે તે સમજા થકી વ્યતિરિક્ત પણુ છે; અને જેની પહેલાં અથવા પાછળ, કશુંએ હોતુ નથી; તથા મધ્ય કાળમાં પણુ, પ્રસિદ્ધ પ્રાણી પદાર્થદિક રૂપે, જે હોય છે; તે, માત્ર કેહેવા પૂરતાંજ વ્યવહાર માટેનાં નામો; તેનાં પોતાનાંજ પહેલાં હોય છે. એ રીતનું એકજ-સત્ય -અને વ્યાપક-આત્મ સ્વરૂપ, સર્વકાળ અને સર્વત્ર હોવાનું જણવું; તે વિજ્ઞાત છે. એવી મારી મનિ છે. ૧૨૦-૨૧ આ રીતે, જે મુજેજ વિદ્યમાન નથી, એવો વૈકારિક-રાજસ-અને તામસ-સર્ગ (એટલે સદ્વિષે); એ સ્વયંએતિ અહ પોતેજ; દ્વિત્રિયો-વિષયો-મનઆદિ દ્વિત્રિયોન્ય દેવતાઓ-મહાત્મો-અને વિકારો એકલે પદાર્થદિક-એ સમજા રૂપે; વિચિત્ર પ્રકારો વાળા, થકને દેખાવાથીજ; ભાસમાન થાયછે. એમ જણે. ૧૨૨ આ રીતનાં સ્પષ્ટ કારણોથી, પર અહના વિવેકને પામેલો-દૈન માત્રને મિથ્યા જણુનારો-અને આત્મસ્વરૂપને

વિશેષ સતેત્વાત્મેષા-પુરુષ. જ્ઞાતાની વિશારદ બુદ્ધિવરે, પોતાના સર્વ સંદેહોને કાપી નાંખીને: સર્વ કામનાઓ થકી, વિરામ પામે છે. ॥૨૩॥ ઈદ્રિયો-ઈદ્રિયોના દેવતાઓ-વાયુ-મન-બુદ્ધિ-ચિત્-અહંકાર-પૃથ્વી-જ્ઞાન-વાયુ-આત્મિ-આત્મજ-અને તેમની ન-માત્રાઓ-એઓની સમાનતાથી જોડેલું: અને અજ્ઞાન દેશવર, કબી રહેનાર પૃથ્વીના વિકાર રૂપ, શરીર: તે આત્મા નથીજ. ॥ ૨૪ ॥ વાદમાં આવવા થકી, અને જતાં રહેવા થકી પણ, સૂર્યને અસર નહીં થવાની પેટેજ: મારા સ્વરૂપને, સારી રીતે જાણનારા પુરુષને: યુક્તોમાં લાગી જવાના સ્વભાવ વાળી ઈદ્રિયોને વશમાં રાખવા થકી, કાંઈ શુભ થતો નથી: તેમજ તે ઈદ્રિયોને વિશ્લેષ થવા થકી, કાંઈ દોષ પણ: થતો નથીજ. ॥ ૨૫ ॥ વાયુ-અગ્નિ-જ્ઞાન-અને પૃથ્વી-આદિના સ્વરૂપો, તથા રતુઓના યુક્તો: પોતાને વિશે, આવવા અને જવા છતાં: જેમ આકાશ, તેઓને વિશે, આસક્તિ વાળું થતું નથી: તે રીતેજ, અહં મતિ વાળા પુરુષને સંસાર ક્રમજ કરનાર યુક્તો, એટલે સત્ય-જ્ઞાન-અને તમશી પ્રેરોને વિશે;

પરમ અને અક્ષર આત્મા પણ આસક્તિ વાળો, થતોજ નથી. ॥૨૬॥ તેઓ પણ જ્યાં સૂર્યો, મારા દર બળિત થાયવડે: મનના રોગ રૂપ સ્વેદગુણ થકી, નિર્વૃત્ત થવાય: ત્યાં સૂર્યો માયાએ રચેલા યુક્તોનો, (એટલે પ્રાણી પદાર્થાદિક દેવતાઓ) સંગ તો: તન્નવોજ જોડેજ. ॥૨૭॥ મનુષ્યોના રોગો, જેમ સારી રીતે તેની ગિહિત્ત્વા નહીં થવાથી, ફરી ફરીને ક્રમજ થાયજે: તેમજ કાયા યોગીઓને, મનના પરિપક્વ નહીં થયેલા મેલ: અને કમો, તથા સર્વતો સંગ: ફરી ફરીને થતોજ, જોવામાં આવેજે. ॥૨૮॥ પણ એ કાયા યોગીઓને, એ પ્રકારના પ્રાણીઓ-મનુષ્યો-અને દેવતાઓએ ક્રમજ કરેલા, અનિશ્ચયો પ્રાપ્ત થવા છતાં: તેઓ પૂરે કમોના અજ્ઞાન-સત્ય જગ વડે: ફરીથી પણ, ચોર્મ માર્યને વિશેજ આવે છે: અને કર્મ માર્મ ને પકડતા નથીજ. ॥ ૨૯ ॥ પરંતુ તૃષ્ણા થકી નિર્વૃત્ત થયેલા, અને આત્મ સુખનો અનુભવ કરનાર, વિદ્વાન પુરુષ તો: કાંઈ એક (પૂરે કમના) કારણથી, દેહને વિશે રહેલા છતાં: તેનો દેહ, એ દેહનો નાશ થતા સૂર્યો

एवं सृष्ट्वा ह विवेकहेतुभिः परापवादेन विशारदेन ॥ छित्वात्मसंदेहमुपारमेतत्स्वानंदतुष्टोऽखिलकामुकैर्भ्यः ॥ २३ ॥ नात्मावपुः पार्थिवमिन्द्रियाणि देवा ह्यसुर्वायुजलं हुताशः ॥ मनोऽन्नमात्रं धिषणा च सत्त्वमहंकृतिः खंक्षितिरर्थसाम्यं ॥ २४ ॥ समाहितैः कः करणैर्गुणात्मभिर्गुणो भवेन्मत्सुविविक्तधाम्नः ॥ विक्षिप्यमाणैरुत किं नुदूषणं घनैरुपेतैर्विगतैरवेः किं ॥ २५ ॥ यथानभोवाय्वनलांबुभूगुणैर्गतागतैर्वर्तुगुणैर्न सज्जते ॥ तथाऽक्षरं सत्त्वरजस्तमोमलैरहंमतेः संसृतिहेतुभिः परं ॥ २६ ॥ तथापि संगः परिवर्जनीयोगुणेषु मायारचितेषु तावत् ॥ मद्भक्तियोगेन हृदेन यावद्भजो निरस्येत मनः कषायः ॥ २७ ॥ यथाऽमयोऽसाधुचिकित्सितो नृणां पुनः पुनः संतुदतिप्ररोहान् ॥ एवं मनोऽपक्वकषायकर्मकुयोगिनं विक्षति सर्वसंगं ॥ २८ ॥ कुयोगिनो ये विहितांतरायैर्भनुष्यभूतौ स्विदशोपसृष्टैः ॥ तेषां क्तनाभ्यामवलंबूयं जंतियोगं न तु कर्म तंत्रं ॥ २९ ॥ करोतिकर्मक्रियते च जंतुः केनाप्यसौ चोदित आनिपातात् ॥ न तव विद्वान्प्रकृतौ स्थितोऽपि निवृत्ततृष्णः स्वमुखानुभूत्या ॥ ३० ॥ तिष्ठंतमासीनमुत ब्रजंतं शयानमुक्षंतमदंतमन्नं ॥ स्वभावमन्यत्किमपीह मानमात्मानमात्मस्थमतिर्न वेद ॥ ३१ ॥ यदि स्मपश्यत्यसदिन्द्रियार्थनानाऽनुमानेन विरुद्धमन्यत् ॥ न मन्यते वस्तु तयामनीषी स्वाप्त्रं यथोत्थायतिरोदधानं ॥ ३२ ॥ पूर्वगृहीतंगुणकर्मचित्तमज्ञानमात्मन्यविविक्तमंग ॥ निवर्तंत तत्पुनरीक्षयै वनगृत्य तेनापि विसृज्य आत्मा ॥ ३३ ॥ यथा हि भानोरुदयो नृचक्षुषांतमेनिहन्यान्न तु सद्विधत्ते ॥ एवं समीक्षानिपुणा सती मेहन्यात्तमिस्त्रं पुरुषस्य बुद्धेः ॥ ३४ ॥ एष स्वयं ज्योतिरजोऽप्रमेयो महानुभूतिः सकलानुभूतिः ॥ एकोऽद्वितीयो वचसां विरामे येनेषिता वागसवश्चरन्ति ॥ ३५ ॥ एतावानात्मसंमोहो यदि तत्त्वास्तु केवले ॥ आत्मवृत्ते स्वमात्मानमवलंबोन यस्य हि ॥ ३६ ॥ यन्नामाकृतिभिर्ग्राह्यं पंचवर्णमबाधितं ॥ व्यर्थेनाप्यर्थवादोऽयं द्वयंपंडितमानिनां ॥ ३७ ॥ योगिनोऽपक्वयोगस्य युंजतः काय उत्थितैः ॥ उपसर्गैर्विहन्येत तत्रायं विहितो विधिः ॥ ३८ ॥ योगधारणया कांश्चिदासन्धैर्धारणान्वितैः ॥ तपोमंत्रौषधैः कांश्चिदुपसर्गान्विनिर्दहेत् ॥ ३९ ॥ कांश्चिन्ममानुध्यानेन नाम संकीर्तनादिभिः ॥ योगेश्वरानुवृत्त्या वाहन्याद

કરેજે, અને વિકારો પણ પામેજે: છતાં તે કશનેએ જાણતોજ નથી. ॥ ૩૦ ॥ એટલે આત્મ સ્વરૂપને વિશે મતિ વાળો તે, દેહમાં રહ્યા છતાં: દેહના કલા રહેવાને-જોડવાને-લાંથી ચાલીને બીજો દેશો જવાને-સવાને-મૂલરવાને-અલદિક આવાને-અને એ રીતેજ, સ્વાભાવિક રીતે થતી, બીજી ક્રિયાઓને પણ: તે જાણતોજ નથી. ॥ ૩૧ ॥ અને સ્વપ્નમાંથી જાગી ઉઠેલા મનુષ્યને, સ્વપ્ન મટવાની સાથે અદર્શ થયેલા વિષયો, પણ નહીં જાણવાની પેટેજ: દેખવામાં આવતા નાના પ્રકારના વિષયો, અનુમાનો વડે મિથ્યા તથા બાધિત થઈ ગયેલાજ: તેને સગળ્ય છે. ॥૩૨॥ હે ઉદ્ધવ, એ રીતે પૂરે: આત્મ સ્વરૂપનો અધિકેક થવાથી, પોતેજ શ્રદ્ધા કરેલા: વિચિત્ર પ્રકારે વાળા શુભ અને કમો રૂપી અજ્ઞાન થકી, પાછળથી આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન થવાવડે: નિવૃત્ત થતારે આત્મા તો, અંધનને પામનારો થતોજ નથી. અને સુકન થતારો પણ, થતો નથીજ. ॥૩૩॥ સૂર્યને ઉદય જોમ મનુષ્યોની આંખોના અંધકારને મટાડે છે, પણ સત્ વસ્તુમાં ફેરફાર કરતો નથી: તે રીતેજ, મારે સ્વરૂપ જાણવાની નિપુણ બુદ્ધિ: પુરુષોની (જ્ઞાતાત્માની) બુદ્ધિના

માત્ર અજ્ઞાનોજ હણી નાંખે છે. ॥૩૪॥ અને મારે, (સર્વ વ્યાપક) આત્મ સ્વરૂપ તો: સ્વયંપ્રકાશ-અજ્ઞાન-મા-અપ્રમેય-મેટી વિજ્ઞાનિઓ વાળુ-સર્વ વિજ્ઞાનિઓ વાળુ-એકજ-અદિતીય-જેને મારે, (વેદ) વાળી પણ બોલી શકતી નથી એવું-અને જેની પ્રેરણાથી, વાળી અને પ્રાણ આદિક, કર્મ કરીશકે છે: એવું-છે. ॥ ૩૫ ॥ જોમ સર્વ વિકલ્પનો અને પોતાનો પણ આશ્રય, એ આત્મ સ્વરૂપ શિવાય, બીજો છેજ નહીં: મારે, એ કવળ આત્મ સ્વરૂપને વિશે, વિકલ્પનું દેખાતું: એટલેજ, આત્મા (પુરુષ) તો સંમોદ છે. ॥ ૩૬ ॥ નામ અને આકૃતિ આદિકથી જાણવામાં આવતું, પાંચ બ્રુથી અનેકું, આ દેવ માત્ર: જ્યે અને બાધિત હોય છતાં, તે સત્ય હોવાનો, અને વેદે તેને સત્ય માનેજાનું કહેવાનો વાદ: પંડિતપણું માન રાખનારા (અજ્ઞાની) જોજ, કહે છે (અર્થાત આસાદિક વેદને બરાબર રીતે જાણનારા, જ્ઞાનીઓ તો તેમ કહેતા નથીજ.) ॥૩૭॥ કાયા રોડે: બીજોને યોગનું સાધન કરતાં, શરીરને વિશે ક્રમજ થતાં: દુષ્પ્રાદિકનો નાશ કરવાના, વિદિત (નિમાણ) કરેલા ઉપાયો, આ રીતે છે. ॥ ૩૮ ॥ ધાસ્ત્યુઓને જાણનારા યોગીઓ તો, આસનો સહિત યોગની ધા-

સ્થાપિતો; કેટલાં એક વિધાને મટાડે છે. અને પીત્ત દુષ્ણેના નાશ નપ-મંત્ર-અને ઔષધિઓ, આદિ-કથકી પણ કરે છે. ૥૩૬૫૥ પળી કેટલાંએક અશુભને આપનારાં દુષ્ણેના, મારા ક્ષાણકથી-મારાં નામે લેવા-વડે-મારાં યુગ્મ અને કમોઆદિનું, કીર્તન વિગેરે કરવાવડે-તથા મોજેશ્વરની સેવા કરવાવડે-પણ; તેઓ ધીમે ધીમે મટાડે છે. ૥૪૦૦૥ અને એવા વિધિવિધ ઉપાયોવડે, આ શરીરને સક્રિયસંપન્ન અને સ્થિર વધવાળું, (શુ-ભાનર), યાત્રી દેખે; પછી તે ધીર પુરુષો સિદ્ધિઓને વિશેષ, લાગી જાય છે. ૥૪૧૥ પણ વનરપતિનાં રજોની પેટે, છેવટે નાશ થનાર, આ શરીરની આયત્તા; તેમનાં એ સપ્તો પરિશ્રમ નિશ્ચય છે. અને તેથીજ કુશળ પુરુષો, એ વાતને; આદર આપતા નથી. ૥૪૨૥ આ થકી, યોગનું દમ્ભેશાં સેવન કરનારાં યોગીનું શરીર, કદાચ પર્વતનાં આયુષ્યવાળું થાય; તો પણ, એવા શરીરને વિશે શ્રદ્ધા રાખીને; મને પરાપણુ, બુદ્ધિમાન મનુષ્યોએ; આવા યોગને, આ રીતે, ફેડકટમાં ફેડી દેવા; નજ નેહ્યે. ૥૪૩૥ વળી, આ રીતે

યોગ કરનારો-મારા આશ્રય વાગો-નિરુદ્ધ-અને આત્મ સ્વરૂપના મુખનો, અનુભવ કરનારો-યોગી; અંરત્રો (દુષ્ણિક) થકી, તો નાશ પામતો નથીજ. ૥૪૪૥ છ. જા. અ. રકં. જાન યોગ નામે અ. અ. સંપૂર્ણ ૥૪૮૥
અધ્યાય ૨૬ મો-ઉદ્ધવ-કે અચ્યુત ભગવાન, મનને નહીં વશ કરી શકનારા પુરુષોની, આ પ્રકારની યોગચલા; ન જાની શકે એવી, તથા અતિ કઠિણ હેવાનું; હું માનું છું. માટે પુરુષોને, જે થકી સેવે-લધી સિદ્ધિ મળે; એવો ઉપાય આપ મને કહે. ૥૧૥ દે કમળોત્તમ ભગવાન, મનની નિશ્ચય કરનારાં યો-ગીઓ પણ; પશું કરીને, મનને યાગ્યર વશ નહીં કરી શકનાં યોગ કરનારાં એક પામી શકે. ૥૨૥ જેથી એ આપની માયાથી મોહ પામેલા, યોગ કરનારા અને કમો કરનારા અભિમાની લોકોને; મુખ્ય થનું નથી. અને એટલા માટેજ, આપ કમળોત્તમ ભગવાનના આનંદને દૂરનારાં ચરણ કમળો આશ્રય, જાન-વાન પુરુષો કરે છે. ૥૩૦૥ જેના ચરણ પીડમાં, અહાલિક દેવતાઓના પ્રશ્નના મુખે પસાવ્ય હતા; એવા

શુભદાન્શનૈઃ ॥૪૦॥ કેચિદ્દેહમિમંધીરાઃસુકલ્પંવયસિસ્થિરં ॥ વિધાયવિવિધોપાયૈરથયુંજંતિસિદ્ધયે ॥૪૧॥ નહિતત્કુશલાદ્યતંતદાયા સોહ્યપાર્થકઃ ॥ અંતવસ્ત્રાચ્છરીરસ્યફલસ્યેવવનસ્પતેઃ ॥૪૨॥ યોર્ગાનિપેવતોનિત્યંકાયશ્વેત્કલ્પતામિયાત્ ॥ તચ્છૂદ્ધ્યાત્રમતિમાન્યોગમુત્સુ જ્યમત્પરઃ ॥૪૩॥ યોગચર્યામિમાંયોગીવિચરન્મદ્યપાશ્રયઃ ॥ નાંતરાયૈર્વિહન્યેતનિઃસ્પૃહઃસ્વસુખાનુભઃ ॥૪૪॥ ઇ.મા.પ.સ્કં.અ.અ. ॥૨૮॥
ઉદ્ધવ૦સુદુસ્તરામિમાંમન્યેયોગચર્યામનાત્મનઃ ॥ યથાંડજાસાપુમાન્સિદ્ધેત્ત્વદ્ધૂર્જસાડ્યુત ॥૧॥ પ્રાપશઃપુંડરીકાક્ષયુંજંતૌયોગિનોમ નઃ ॥ વિપીદંત્યસમાધાનાન્મનોનિગ્રહકર્ષિતાઃ ॥૨॥ અથાતઆનંદદુઘંપદાંબુજંહેસાઃશ્રયેરન્નરવિંદલોચન ॥ સુખંનુવિશ્વેશ્વરયોગકર્મભિ સ્ત્વન્માયયાડમીવિહતાનમાનિનઃ ॥૩॥ કિંચિત્રમચ્યુતતવૈતદશેષબંધોદાસેષ્વનન્યશરણેષુયદાત્મસત્ત્વં ॥ યોડરાંચયન્સહમૃગૈઃસ્વયમીશ્વરા ણાંશ્રીમત્કિરીટતટપીઢિતપાદપીઠઃ ॥૪॥ તંત્વાડખિલાત્મદયિતેશ્વરમાશ્રિતાનાંસર્વાર્થદંસ્વકૃતવિદ્વિસૃજંતકોનુ ॥ કોવામજેત્કિમપિવિ સ્મૃતયેડનુમૂલ્યૈકિંવામવેન્નતવપાદરજોજુષાંનઃ ॥૫॥ નૈવોપયંત્યપાચિતિકવયસ્તવેશત્રહ્યાયુષાડપિકૃતમૃદમુદઃસ્મરંતઃ ॥ યોડતર્બહિસ્તનુમૃના મશુભંવિધુન્વન્નાચાર્યચૈત્યવપુષાસ્વગતિવ્યનક્તિ ॥૬॥ શ્રીશુક૦ઇત્યુદ્ધવેનાત્યનુરક્તચેતસાષ્ટષ્ટોજગત્ક્રીડનકઃસ્વશક્તિભિઃ ॥ ગૃહીતશક્તિ ત્વયૈશ્વરેશ્વરોજગાદસપ્રેમમનોહરસ્મિતઃ ॥૭॥ શ્રીભગ૦હંતેકથયિષ્યામિમમધર્માન્સુમંગલાન્ ॥ યાન્શ્રદ્ધયાચરન્મત્યોમૃત્યુંજયતિદુર્જયં ॥૮॥ કુર્યાત્સર્વાણિકર્માણિમદર્થશનકૈઃસ્મરન્ ॥ મય્યર્પિતમનશ્ચિત્તોમહર્માત્મમનોરતિઃ ॥૯॥ દેશાન્પુણ્યાન્સંશ્રયેતમદ્રકૈઃસાધુભિઃશ્રિતા ન્ ॥ દેવાસુરમનુષ્યેષુમદ્રક્તાચરિતાનિચ ॥૧૦॥ ઇત્યક્સવેણવામહૈર્પર્વયાત્રામહોત્સવાન્ ॥ કારયેદ્દીતનૃત્યાયૈર્મહારાજવિભૂતિભિઃ ॥૧૧॥ મામેવસર્વભૂતેષુવહિરંતરપાવૃતં ॥ ઈક્ષેતાત્મનિચાત્માનંયયાસ્વમમલા યઃ ॥૧૨॥ ઇતિસર્વાણિભૂતાનિમદ્ભાવેનમહાયુતે ॥ સમાજયન્મન્ય માનોજ્ઞાનંકેવલમાશ્રિતઃ ॥૧૩॥ બ્રાહ્મણેપુલ્કસેસ્તેનેત્રહ્રણ્યેડર્કેસ્ફુલિંગકે ॥ અકૂરેકૂરકેચૈવમમદ્વપંડિતોમતઃ ॥૧૪॥ નરેષ્વમીક્ષણંમ

સર્વનાં જન્મ અચ્યુત ભગવાન, (રામાવતારમાં) વાંદરાઓ સાથે સ્નેહ કરવામાં પણ, ગણ થયા હતા. એવા આપ, અત્યંત આશ્રય વાગો, પેતાના દામ લોકોને વશ લેઓ; તેમાં કાંઈ અપ્રત્યક્ષ નથી. ૥૪૫૥ માટે, આશ્રિ-તોને સર્વ અર્થ પ્રાપ્ત કરનારા-પ્રપન્-પ્રિય-અને અભિજ્ઞ બ્રહ્માડના આત્મા-આગના કરેલા ઉપકારોને નહીં સમજીને; અમે આપના ચરણની રમને, સેવનારાઓમાંના કોના પુરુષ; મોક્ષ અને પીછા, સુખાદિકની વિશુનિ-ઓને ધૃષ્ટીને; શ્રીજા કાંઈ (દેવાદિક)ને બજે. (અર્થાત તેમ નજ કરે.) ૥૪૫૬૥ હે હૃદય, જાન આપનારાં યુરુષે બહાર, અને ચૈતન્યરૂપે અંદર રહેલા આપ; આત્મસ્વરૂપનો પ્રકાશ કરવાવડે, દેહધારીઓનાં પાપોનો નાશ કરવારૂપ, કરેલા ઉપકારોને યદ્યો તો; તેનું સ્મરણ કરનારાં વિદ્વાન લોકોથકી પણ, અહ્યા જેટલા આયુષ્યવડેએ, વાળી સકાય તેમ નથીજ. ૥૪૫૭૥ શ્રીશુક-આ રીતે પ્રીતિયુક્ત મનવાળા ઉદ્ધવે પૂછ્યું; ત્યારે ત્રણ પ્રકારની ચક્રિતો, અહણ કર-નારા; અને તેવડે પેતાથકીજ, જગતરૂપ ક્રિષ્ણ કરનારા; એ હૃદયોના હૃદય, પ્રેમસહિત મનોહર રીતે હસતા હસતા બોલ્યા કે. ૥૪૫૮૥ શ્રીભગવાન-હે પ્રિય, હું તમને મારા અતિ મુગ્ધગત ભાગવન ધર્મો કહું છું; કે જેનું

શ્રદ્ધા સદિન આચરણ કરનાર, મરણ ધર્મોનો પુરુષ; દૂર્ગત મૃત્યુને છતી લેશે. ૥૪૫૯૥ માટે તમે પણ મારા એ ધર્મોને વિજેન્ન; મનથી, પ્રેમ સદિન બુદ્ધિ રાખીને; માર્ગજ રગરણ કરવાવડે, મનને, ધીમે ધીમે, મારા-માંજ અર્પણ કરી દેહો; સર્વ કમોદિકનું આચરણ, મારે અર્થેજ કરો. ૥૪૬૦૥ તથા જનાં મારા બકત, અને સાધુ પુરુષો વસતા હોય; લાંબા રહે; અને દેવ-અમુર-અને મનુષ્યોની અંદર થકં મળેલા, મારા બકતોનાં આચરણ પ્રમાણેજ; તમે આચરણ કરો. ૥૪૬૧૦૥ અને મહારાજાની વિશ્વનિઓવાળાં મારાં સ્વરૂપોની આગળ, પર્વને દહાડે-યાત્રાના દિવસોએ-અને મોટા ઓહના દિવસોએ-એકલાજ, અગર પીત્તઓ સાથે મળીને; કીર્તન-ગીત-અને નાચ વિગેરે કરો; તથા કરાવો. ૥૪૬૨૦૥ અને સર્વે પ્રાણી પદાર્થોદિકને વિશે, તથા પેતા વિશે પણ; બહાર અને અંદર, આકાશની પેટે સંગ સદિત મને રહેલાનું જુઓ. ૥૪૬૩૦૥ તેમજ હે યજ્ઞ પ્રભાવવાળા ઉદ્ધવ, તમે કેવળ જાનનાજ આશ્રય કરીને; સર્વે પ્રાણી પદાર્થોદિકને વિશે, મારી ભાવના રાખી; તેમનો સંપૂર્ણરીતે, (જાન માનાદિકથી,) સત્કાર કરો. ૥૪૬૪૦૥ આજણુને વિશે, અને દેહબંધીયાને વિશે-યોરી કરનારને વિશે અને બ્રાહ્મણોને માનનારને

વિશે-મુવેત વિશે અને અગિયો તપુષો. નથા પતંગિયાને વિશે-તેમજ કૂંતા વિનાનાને વિશે અને મદાકૂંતે વિશે પણ-જે સમદષ્ટિ થકીજ જોનારાં છે; તેઓજ પંડિત કહેવાય છે. ૥૧૪૫ અને એ રીતે, હમેશાંજ મનુષ્યાદિકને વિશે, મારી બાવના રાખનારા પુરુષનાં; અદેકાર સહિત સ્વર્ધા-અસ્યા-અને તિરસ્કાર-વિશેરે દોષો; થોડા વખતમાંજ, નાશ પામી જાય છે. ૥૧૪૬ તથા તમને તમારા દેહના સંબંધથી લાગતી લક્ષ્મ જે તમારા મિત્રો વિશેના બોલવા વિશેરથી થતી હોય; તેનો પણ સ્વાગ કરીને તમે; કુતરા-ચાંડાળ-ખગદ-અને ગધેડાં પર્યંત સર્વને દડવત પ્રણામ કરીને, પગે લાગતા જાઓ. ૥૧૪૭ અને જ્યાં સુધી, પ્રાણી પદાર્થાદિક સર્વને વિશે; મારો બાવ, અસાચર કપલ થાય નહીં; ત્યાં સુધી, વાણી-મન-અને શરીરની વૃત્તિઓપર; હું રૂપ એ સર્વની ઉપાસના, એ રીતેજ કરવા કરે. ૥૧૪૮ એટલે આ રીતની આત્મસ્વરૂપનું જ્ઞાન થવાની શુદ્ધિ, તમને થઈને; તમારા જોવામાં, સર્વ કંઈ અલક્ષ્યજ આપશે. અને તે પછી, સંસાર મુક્ત થયેલા તમે; એ સર્વ પ્રાણી પદાર્થાદિક દેવ થકી, વિરામ પામી જશો. ૥૧૪૯ આ પ્રમાણે સર્વ પ્રાણી પદાર્થાદિકને વિશે, મારો બાવ થઈને,

દ્વાવંપુંસોભાવયતોઽચિરાત્ ॥ સ્પર્ધાઽસૂયાતિરસ્કારાઃસાહંકારાવિયંતિહિ ॥૧૫॥ વિસૃજ્યસ્મયમાનાન્સ્વાનૃશંઘ્રીઙાંચદૈહિકીં ॥ પ્રણમે
ટંડવદ્રુમાવાશ્વચાંડાલગોસ્વરં ૧૬. યાવત્સર્વેષુભૂતેષુમદ્ભાવોનોપજાયતે॥તાવદેવમુપાસીતવાદ્મનઃકાયવૃત્તિભિઃ ॥૧૭॥ સર્વૈર્બ્રહ્માત્મકંતસ્ય
વિચયાત્મમનીષયા॥પરિપશ્યન્નુપરમેત્સર્વતોમુક્તસંશયઃ॥૧૮ અયંહિસર્વકલ્પાનાંસઘ્રીચીનોમતોમમામદ્ભાવઃસર્વભૂતેષુમનોવાક્યાવૃત્તિભિઃ
૧૯ નહંગોપક્રમેધ્વંસોમદ્ધર્મસ્યોદ્વાપ્નવપિ॥મયાવ્યવસિતઃસમ્યક્નિર્ગુણત્વાદનાશિષઃ॥૨૦॥યોયોમયિપરેધર્મઃકલ્પતેનિષ્ફલાયચેત્ ॥ત
દાયાસોનિરર્થઃસ્યાદ્ભયાદેરિવસત્તમ ॥૨૧॥ એવાબુદ્ધિમતાંબુદ્ધિર્મનીષાચમનીષિણાં ॥ યત્સત્યમનૃતેનેહગ્લેહાહોતિમામૃતં ॥૨૨॥ એષતેઽભિ
હિતઃકૃત્ત્નોબ્રહ્મવાદસ્યસંગ્રહઃ॥ સમાસવ્યાસવિધિનાદેવાનામપિદુર્ગમઃ॥૨૩॥ અમીક્ષણશસ્ત્રેગદિતંજ્ઞાનંવિસ્પૃષ્ટયુક્તિમત્ ॥ એતદ્વિજ્ઞાપમુચ્યે
તપુરુષોનષ્ટસંશયઃ॥૨૪॥ સુવિવિક્તંતવપ્રશ્નમયૈતદપિધારયેત્ ॥ સનાતનંબ્રહ્મગુહ્યંપરંબ્રહ્માધિગચ્છતિ ॥૨૫॥ યએતન્મમમકેષુસંપ્રદયાત્સુ
પુષ્કલં ॥ તસ્યાહંબ્રહ્મદાયસ્યદદામ્યાત્માનમાત્મના ॥૨૬॥ યએતત્સમધીયીતપવિત્રંપરમંશુચિ ॥ સપૂયેતાહરહર્માજ્ઞાનદીપેનદર્શયન્ ॥ ૨૭॥
યએતચ્છૂદ્ધયાનિત્યમવ્યગ્રઃશૃણુયાન્નરઃ ॥ મયિમક્તિપરાંકુર્વન્કર્મભિર્નસન્વત્યતે ॥૨૮॥ અપ્યુદ્ભવત્યાન્નરઃસત્સવસમવધારિતં ॥ અપિતેવિગતો
મોહઃશોકશ્વાસૌમનોમવઃ ॥૨૯॥ નૈતત્ત્વયાદાંભિકાયનાસ્તિકાયશઠાયચ ॥ અશુશ્રૂષોરમક્તાયદુર્વિનીતાયદીયતાં ॥૩૦॥ એતૈર્દોર્ષૈર્વિહીનાપ
બ્રહ્મણ્યાયપ્રિયાયચ ॥ સાધવેશુચયેન્નૂપાદ્ધિક્તિઃસ્યાચ્છૂદ્ધયોપિતાં ॥૩૧॥ નૈતદ્વિજ્ઞાયજિજ્ઞાસોર્જાતવ્યમવશિષ્યતે ॥ પીત્વાપીયૂષમમૃતંપાતવ્યંના
વશિષ્યતે ॥૩૨॥ જ્ઞાનેકર્મણિયોગેચવાર્તાયાંદંડધારણે ॥ યાવાનર્યોનૃણાંતાતતાવાંસ્તેઽહંચતુર્વિધઃ ॥૩૩॥ મત્યૌંયદાત્યક્તસમસ્તકર્માનિ
વેદિતાત્માવિચિકીર્ષિતોમે ॥ તદાઽમૃતત્વંપ્રતિપદ્યમાનોમયાત્મભૂયાયચકલ્પતેવૈ ॥૩૪॥ શ્રીશુકઃસએવમાર્શિતયોગમાર્ગસ્તદોત્તમશ્લો

રીતે-અને શુદ્ધિ સહિત, અહીંયાં કહેશે છે; કે જે જાણીને, મનુષ્યો સંસાર રહિત થઈને; મુક્ત થઈ જશે. ૥૧૪૫ આ તમારા પ્રજ્ઞાના, જે કરેલા સારી રીતના શુદ્ધાસાઓને; જે કંઈ ધારણ કરશે. તે સનાતન પર-
બ્રહ્મને, અને વેદના રહસ્યને; પણ જાણશે. ૥૧૪૬ અને મારો બકતાદિકને, આ પરબ્રહ્મને પમાડનારું જ્ઞાન; સારી રીતે અને પુરુષના, જે કંઈ આપશે; તેને હું મારું પોતાનું આત્મ સ્વરૂપ, આપીશ. ૥૧૪૭ આ જ્ઞાન-
રૂપી દીવાને દેખાડનાર, પરમ પવિત્ર અને શુદ્ધ આખ્યાનનો જે કંઈ રોજ પાઠ કરશે; તે પોતે પાપ રહિત થશે. ૥૧૪૮ અને જે પુરુષ શ્રદ્ધા રાખીને, અને અમૃતા તણને, મનથીજ આ આખ્યાનને નિહા સંભળશે; તે મારો પરમ
બક્ત થશે. અને કંઈના અંધનને નહીં પામે. ૥૧૪૯ હું ઉદ્ધવ, હું મિત્ર, તમારા મનમાં ઉત્પન્ન થયેલા મોહ અને શોક;
એ સર્વ નાશ પામ્યાં કે નહીં? અને પરબ્રહ્મ, તમારા સમજવામાં યથાર્થપણે, આપ્યું કે કેમ? ૥૧૪૯ આ જ્ઞાન તમે,
દામિકને-નાસ્તિકને-શૂદ્રને-સેવા નહીં કરનારાને-અબકને-અને વિનય વિનાનાને-આપશે નહીં. ૥૧૫૦ અને જે
એટલા દોષથી રહિત હોય, તેમને-બ્રાહ્મણોને માનનારાને-પવિત્ર-સંધુ-અને પ્રિય એવા બક્તિવાન પુરુષોને તથા

એટલે તેમને મારાંજ સ્વરૂપ બતાવીને, મન-વાણી-અને શરીરની વૃત્તિઓપર; તેમનો સત્કાર થવો; એટલુંજ
સર્વ શુદ્ધિમાનોએ, શોધત કરી કરીને નહીં કરેલું; તથા મારું પોતાનું પણ, મત છે. ૥૧૫૦ હું ઉદ્ધવ, જે
સંપૂર્ણ રીતે નહીં કરેલું છે કે; આ પ્રકારનો મારો શાગવત ધર્મ, લગભગ પણ આવરશે હોય નો; તે નિષ્કામ અને
નિર્ઘુણ હોવાના કારણથી; તેનો ઉચિત ભાગ પણ, નકામો થતો નથી. ૥૧૫૧ અને હું સત્તમ, મારાવિનાના,
(એટલે હું પરબ્રહ્મના આશ્રયવાળા શાગવત ધર્મ વિનાના,) જીજ્ઞા, જે જે ધર્મો કલ્પાયલા છે; તે સર્વ,
નિષ્ફળ, અને ભય આદિકને ઉત્પન્ન કરનારા છે; તથા તે સંબંધમાં લીધેલો પરિશ્રમ, નિરર્થક એટલે બર્થ
છે. ૥૧૫૨ શુદ્ધિમાન પુરુષોની શુદ્ધિનું ચાતુર્ય, અને વિવેકી પુરુષોનો વિવેક, એટલેજ છે કે; અસત્ અને
મરણ ધર્મવાળા, આ મનુષ્ય દેહપરે; સત્ અને અવિનાશી હું, આત્મ સ્વરૂપ ભગવાનની, પ્રાપ્તિ કરી લેવી.
૥૧૫૩ આ રીતનો, દેવતાઓને સમજવાને પણ, અસાધ્ય એવો; આ બ્રહ્મતત્ત્વો, સંપૂર્ણ સંપ્રદા; જે તમારી
પાસે, સંક્ષેપથી અને વિસ્તારથી; બંને પ્રકારે કહેા છે. ૥૧૫૪ એ જ્ઞાનનો ઉપદેશ, જે તમને વારંવાર-સ્વરૂપ

ઓજાને અને શુદ્ધો સુદાને પણ કહેશે. ૥૧૫૫ અત્યંત મીઠું અમૃત પીવા પછી, બીજું પીવાનું કાંઈજ આવશેજ રહેતું
નથી; તે રીતેજ, આ જ્ઞાન જાણ્યા પછી; જ્ઞાન મેળવવાની ઇચ્છાવાળો, બીજું કશું પણ, જાણવાનું જાણી રહેતું
નથી. ૥૧૫૬ હું ઉદ્ધવ, જ્ઞાનથી-કર્મો કરવા થકી-ભોગ કરવા થકી અને વાર્તા તથા દંડ ધારણ કરવાની
નીતિરૂપ સ્વધર્માચરણથી પણ; મનુષ્યોએ પામવાના ચારે પ્રકારના, ધર્મ-અર્થ-કામ-અને મોક્ષ, નામના લાભો-
રૂપે, હું પોતેજહું. ૥૧૫૭ મારે મરણ ધર્મવાળા મનુષ્યો, જ્યારે સર્વ કંઈનો સ્વાગ કરીને મારે વિશે મન
રાખી મારુંજ ચિંતન કરેછે; ત્યારે તેઓ મોક્ષ પામવાના અધિકારી થઈને, પછી મારા સ્વરૂપને પામે છે.
૥૧૫૮ શ્રીશુક-એ રીતે મોગ મારને જાણવાનારા, કૃતમશ્લોક ભાગવાનનાં વચનો સંભળીને; દામ
વેડીને કંઈલા ઉદ્ધવજી, આખ્યાનમાં આંસુ આવી જતાથી, અને મળુ રોકાઈ જતાથી; તે વખત નો, કશું
પણ જોતી શક્યા નહીં. ૥૧૫૯ પણ પછીથી, પ્રેમથી વિચાર પામેલા મનને શીરજથી યોગ્યતાને, તેમજે દામ
વેડી માર્યાપરે; સતતત રૂઝાજ ભગવાનના ચરણમાં સ્પર્શ કરીને, અને પોતાને કૃતાર્થ પામેલા માનીને; કશું કે.

॥૩૬॥ ઉદ્ધવ-હે બ્રહ્માયજી પણ પ્રથમ થયેલા, આપના સમિપપણા થકીજ, મારા વિશે રહેશે મોહરૂપી મોટા અધિકાર, ભાગી ગયો છે. કારણ અગ્નિના સમિપમાં જતાંને, તાદ-અંધારૂં-અને બધ-રહેતાંજ નથી. ॥૩૭॥ આપ દયાળુએ જ્ઞાનરૂપી દીવો, હું દાસને પાછો પ્રાપ્ત કર્યો છે, તે ભગવાનના ચરણ મુગરૂપ શરણને તળીને, કરેલા ઉપકારને બાલુનારો, કોણ પુરૂષ જીવનું શરણ લે. ॥૩૮॥ આપનીજ માયાએ સૃષ્ટિની રૂઢિ કરવા માટે દેશાવેશ રોહરૂપી પાસથી; હું, દાસાહ-રૂપથી-અંધક-અને સાતત આદિ કુળોના વાદવોને વિશે, દંડપણે બંધાઈ મર્યો હતો; તે પાસને, આત્મ સ્વરૂપનો સુબોધ આપવારૂપ દયિયારવડે, આપે કાપી નાંખ્યો છે. ॥૩૯॥ હે મોટા યોગી, હું આપને નમસ્કાર કરું છું; જેથી હું શરણાગતને, કદી પણ પાછળથી ખસેજ નહીં; એવી આપના ચરણ કમળને વિશે પ્રીતિ ઉપજાય, એવો ઉપદેશ; આપ હવે આપો. ॥૪૦॥ શ્રીભગવાન-હે ઉ-

દ્ધવ, ગદરી નામના મારા આશ્રમમાં, તમે મારા કહેવાથી જાઓ; અને ત્યાં મારા ચરણથી પવિત્ર થયેલા જાવડે, જ્ઞાન તથા આશ્રયન કરીને; પવિત્ર થાઓ. ॥૪૧॥ તથા અવકનંદા નદીના દર્શનથી, સર્વ પાપથકી મુક્ત થાવો, તમે શરીર ઉપર વડકલ વસ્ત્ર પેહેરજો; અને સુઆદિકથી નિરપૂર થાવો, વનના પદાર્થો ખાવો ॥૪૨॥ અને તમે ત્યાં સારા શીળવાળા-જીવેદ્રિય-શાંત-એકાગ્ર યુદ્ધિવાળા-અને જ્ઞાન વિજ્ઞાનથી મુક્ત થાવો; હંડ માવતે સદન કરજો. ॥૪૩॥ તથા ત્રણે યુગોની ગતિઓનું ઉલ્લેખન કરનારા-મન તથા વાણીને મારે વિશેજ રા-ખનારા-અને જે કહેલા, ભાગવત ધર્મમાં પ્રીતિવાળા-થાવો; એકાંત વસી, જે ઉપદેશ કરેલા, આ જ્ઞાનનું; વારંવાર તમે સ્મરણ કરજો. એટલે પછીથી તમે મારા પરમ સ્વરૂપનેજ; પામી જશો. ॥૪૪॥ શ્રીશુક-એ રીતે ભગવાને કહેવાથી, એ દરિ ભગવાનને વિશે મનવાળા, અને દ્વેષથી મુક્ત થયેલા, ઉદ્ધવજીએ; ભગવાનની પ્રશંસા કરી,

કવચોનિશમ્ય ॥ બદ્ધાંજલિઃપ્રત્યુપરુદ્ધકંઠોનર્કિચિદૂચેઽશ્રુપરિહુતાક્ષઃ ॥૩૫॥ વિષ્ણુચિત્તંપ્રણવાવધૂર્ણધૈર્યેણરાજન્વહુમન્યમાનઃ ॥ કૃતાંજલિઃપ્રાહ્યદુપવીરંશીર્ણાસ્પૃશંસ્તચ્ચરણારવિદં ॥૩૬॥ ઉદ્ધવઽવિદાવિતોમોહમહાંધકારોયઆશ્રિતોમેતવસન્નિધાનાત્ ॥ વિમાવસોઃકિંનુસર્માપાઽશીતંતમોમોઃપ્રભવંત્યજાદ્ય ॥૩૭॥ પ્રત્યર્પિતોમેભવતાઽનુકંપિનાશ્રુત્યાયવિજ્ઞાનમયઃપ્રદીપઃ ॥ હિત્વાકૃતજ્ઞસ્તવપાદમૂલંકોઽન્યત્સમીયાચ્છરણંતદીયં ॥૩૮॥ વૃક્ષશ્વમેસુહૃદઃસ્નેહપાશોદાશાર્હવૃષ્ણ્યંધકસાત્વતેષુ ॥ પ્રસારિતઃસૃષ્ટિવિદ્યેત્વયાસ્વમાયયાહ્યાત્મસુબોધહેતિના ॥૩૯॥ નમોસ્તુતેમહાયોગિન્પ્રદક્ષિણાપિમામ્ ॥ યથાત્વચરણાંભોજરતિઃસ્યાદનપાયિની ॥૪૦॥ શ્રીભગઽગ્રોદ્ધવમયાદિષ્ઠોબદર્યાસ્ત્યંમમાશ્રમં ॥ તત્રમત્પાદતીર્થોદેસ્નાનોપસ્પર્શનૈઃશુચિઃ ॥૪૧॥ ર્દશયાઽલકનંદાયાવિધૂતાશેષકલ્મષઃ ॥ વસાનોવલ્કલાન્યંગવન્યમુક્સુખનિસ્પૃહઃ ॥૪૨॥ તિતિશુદ્ધેદ્વમાત્રાણાંસુશીલઃસંયતેંદ્રિયઃ ॥ શાંતઃસમાહિતધિયાજ્ઞાનવિજ્ઞાનસંયુતઃ ॥૪૩॥ મત્તોઽનુશિક્ષિતંયત્તેવિવિક્તમનુભાવયન્ ॥ મય્યાવેશિતવાલ્કિચત્તોમદર્મનિરતોભવ ॥ અતિવ્રજ્યગતીસ્તિત્ત્વોમામેષ્યસિતતઃપરં ॥૪૪॥ શ્રીશુકઽસૅવમુક્તોહરિમેધસોદ્ધવઃપ્રદક્ષિણંતંપરિત્યજ્યાદયોઃ ॥ શિરોનિધાયાશ્રુકલાભિરાદ્રધીર્ન્યજિહ્વાદ્વપરોઽપ્યપક્રમે ॥૪૫॥ સુદુસ્ત્યજસ્તેવિયોગકાતરોનશક્રુવંસ્તંપરિહાતુમાતુરઃ ॥ કૃચ્છંયયૌમુર્ધનિભર્તૃપાદુકેબિશ્રન્નમસ્કૃત્યયૌપુનઃપુનઃ ॥૪૬॥ તતસ્તમંતર્હૃદિસંનિવેશ્યગતોમહાભાગવતોવિશાલાં ॥ યથોપદિષ્ટાંજગદેકબંધુનાતતઃસમાસ્થાયહરેરગાદ્ગતિં ॥૪૭॥ યત્પદાનંવસમુદ્રસંપ્રતંજ્ઞાનામૃતંભાગવતાયભાષિતં ॥ કૃષ્ણેનયોગેશ્વરસેવિતાંપ્રિણાસચ્છૃદ્યાસેવ્યજગદ્વિમુચ્યતે ॥૪૮॥ ભવમયમપહંતુંજ્ઞાનવિજ્ઞાનસારંનિગમકૃદુપજન્હેષ્ટંગવદ્વેદસારં ॥ અમૃતમુદધિતશ્ચપાયપદ્મત્યવર્ગાંપુરુષમૃષમમાયંકૃષ્ણસંજ્ઞંનતોઽસ્મિ ॥૪૯॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેएकादशस्कंधेएकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ ૨૯ ॥ રાજાઽતતોમહાભાગવતેઉદ્ધવેનિર્ગતેવનં ॥ દ્વારવત્યાંકિમકરોદ્ભગવાન્મૂતભાવનઃ ॥૧॥ બ્રહ્મશાપોપસંસૃષ્ટેસ્વકુલેયાદવર્ષમઃ ॥ પ્રેયસીંસર્વનેત્રાણાંતનુંસકથમત્યજત્ ॥૨॥ પ્રત્યાક્રષ્ટુંનયનમબલાયત્રલગ્નંનશેકુઃકર્ણાવિષ્ટંનસરતિતતોયત્સતામાત્મલગ્નં ॥ યચ્છ્રીર્વાચાંજનયતિરતિંકિંનુ

અને તેમજે પસારેલા પગમાં; પોતાનું માથું મુકાને, પિંગળી મથેલા હૃદયથી માંસુડાવને; ભગવાનને નવરાત્રી દીધા. ॥૪૪॥ અને તે પછી; તજવાને અશક્ત એવા સ્નેહપાત્ર ભગવાનનો વિશેષ થવાના કારણથી, રોકે બનેલા-અને સાગ ન કરી શકવાને લીધે આતુર બનેલા-તથા દુઃખી થયેલા-ઉદ્ધવજી; ભગવાનની પાવડીઓ, પોતાના મસ્તક ઉપર ધારણ કરીને; ભગવાનને નમસ્કાર કરી, ત્યાંથી જવા લાગ્યા; તથા ફરી શરીરને પાછા આવવા લાગ્યા. ॥૪૫॥ એમ કરતાં કરતાં પછી, છેવટે એ મહા ભગવતી ઉદ્ધવજી; ભગવાનનું સ્વરૂપ, પોતાના હૃદયમાં રાખીને; બંદરકાશ્રમમાં ગયા. અને જગત બધું ભગવાને આપેલા જ્ઞાનને વિશે, સારી રીતે રિશ્ત થઈને; તે, ભગવાનની ગતિને પામી ગયા. ॥૪૭॥ યોગેશ્વરેએ સેવેલા ચરણવાળા કૃષ્ણ ભગવાને, મહા ભગવતી ઉદ્ધવજીને કહેલા; આનંદની ભરતિથી ભરાયેલા સમુદ્ર જેવા, આ જ્ઞાન રૂપી અમૃતનું; જે પુરૂષ સારી રીતે શ્રદ્ધા રાખીને, સેવન કરશે; તે જગત એટલે સંસારથી મુક્ત થશે. ॥૪૮॥ આ સંસાર થવા

રૂપ, બધાનો નાશ કરનારા; અને જ્ઞાન વિજ્ઞાનના સાર રૂપ, તથા સધજેથી સારનું ચંદ્રજી કરનારા ભગવાની પેટે; વેદ આદિ શાસ્ત્રના કર્તા ભગવાને, વેદ રૂપ સમુદ્રનું મથન કરીને; તેમાંથી કહેલા સાર રૂપ, આ જ્ઞાન-મૃત; પોતાના દાસ એટલે ભકત વર્ગને પાનારા, કૃષ્ણ નામના આદિ પુરૂષ-પુરૂષોત્તમ ભગવાનને; હું (શુકદેવજી) નમસ્કાર કરું છું. ॥૪૯॥ ઇતિશ્રી ભાગવતે અગિયારમા સ્કંધને બાકિયોગ નામે એકાશ્રત્રિસમે અધ્યાય સંપારણા અધ્યાય ૩૦ માં-પરીક્ષિત-આ રીતે એ મહા ભગવતી ઉદ્ધવજી વાતમાં મથા કેડે, પ્રાણી મા-નનું પાલન કરનારા ભગવાને; હારકામાં રહીને શું કર્યું. ॥૧॥ તથા પોતાના કુળને બ્રાહ્મણોનો આપ વ્રતન કરનારા, સાતત રૂઝમ ભગવાને; પોતાનું, સર્વની આખોળે પ્રિય-જેમાં લાગી મથેલા પોતાની આખોળે, બીજો પાછી ખેંચી શકતી નહોતી એવું-સપુરૂષોના હૃદયમાં, જ્ઞાનના માર્ગથી પેલા પછી; પાણું નહીં નીકળ-નારૂં-કવિઓની વાણીને પ્રીતિ અને જ્ઞાન ઉપજાવનારી જોશાવાળું-તથા યુદ્ધને વિશે અર્જુનના સ્વરૂપને

એટલું દેખીને, લેનારોએ તેવાજ સ્વરૂપને, પામી ગયા હતા: એવું-(સેનાનું) સ્વરૂપ કંઈ રીતે તદ્દા દીધું. તે સધળું આપ મને કહો. ॥૨-૩૧-શ્રીશુક-આકાશ પૃથ્વી-અને અંતરિક્ષમાં મોટા મોટા કિપાત થતા લા-
ગેલા નેહીને; કામ્ય ભગવાને, સુધર્મા સભામાં એટલા; પાદપોને કહ્યું કે ॥૩૧-આભગવાન-હે શ્રેષ્ઠ પાદવે
જ્યા મરણને સુધર્માના મોટા અને બંધકર કિપાત થાય છે: તે દારકમાં, એક મુહૂર્ત પણ રહેવું ન જોઈએ.
॥૩૧-મોટા જીવો-પાણી-અને વૃક્ષોને, અદ્યાંથી જોવાકાર મેટમાં મોડકીને; આપણું સર્વે, જ્યાં સર-
સ્વતિ નદી પશ્ચિમ દિશામાં વહે છે; તે પ્રભાસ ક્ષેત્રમાં જઈએ. ॥૩૨-તથા ત્યાં જઈને, નદ્યાવાડે પવિત્ર
થઈ, આપવાસ કરીને: આપણે, દેવતાઓ આદિનું સ્નાન-પ્રધાદિકનું લેપન-અને પૂજાના વિચરેથી પૂજન કરીએ.
॥૩૩-અને મદાભાગ્યશાળી આલ્લો પાસે, સ્વપ્તીભક્ષ્ય કરાવીને; તેમને, ગાયો-પૃથ્વી-સોનું-લૂગડાં-દાથી-
ધોડા-રથ-અને ઘર વિગેરે આપવાવડે; તેમનું પણ પૂજન કરીએ. ॥૩૪-કેમકે એ રીતનો, દેવતા-આલ્લ-
અને ગાયોના પૂજનનો વિધિ, અદિષ્ટોનો નાશ કરનાર-પરંપ્ર મંગળ કારી-અને કલમ સ્થાનને પ્રાપ્ત કરનારો
-કહેવાય છે. ॥૩૫-શ્રીશુક-એ રીતે ભગવાને કહેલું સર્વે જણોએ આરી રીતે સાંભળીને, તેને તેમજે સ્ત્રીકાર ક-
ર્યો. અને યદુકુળના વૃક્ષો આદિ, પદાજોતરે શ્રેષ્ઠકાર મેટમાં જતરી ગયા; તથા જીવોએ ર્યો કપર મેટીને, પ્ર-
ભાસમાં ગયા. ॥૩૬-અને ત્યાં જઈને; પાદવાના દેવ ભગવાને સુધર્મા કરેલાં, સર્વે કલ્યાણકારી કર્યો; તેમજે પરંપ્ર
ભક્તિથી કર્યા. ॥૩૭-પછી દેવે જઈ કરેલી શુદ્ધિવાળા નેત્રોએ, મેરેવક નામની મદિરા(એટલે જવના આરા-
માંથી બનાવેલો દારૂ) ધણેજ પીધો; કે જે પ્રવાહી પદાર્થ પીવાથી, બુદ્ધિ ભંગી થાય છે. ॥૩૮-પછીથી
તે, ધણે દારૂ પીવાથી કન્યકા થયેલા-અદ્યકાર શુદ્ધ મનવાળા-અને કામ્ય ભગવાનની માયાથી મૂઠા જતેલા
-નીર પ્રયોગમાં; મોટા કટ્ટોએ કિપાત થયો. ॥૩૯-અને સમુદ્રના કિનારા કિપર, કેવે બરવલા નેત્રો: દશિ-
આરો ઉગાડીને, ધનુષ-તરવા-ગદા-તોગર-અને કૃષ્ણોથી, યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. ॥૪૦-પતના દા-

માનંકવીનાંદૃષ્ટાજિણોર્યુધિરયગતંયજ્ઞતત્સામ્યમીયુ: ॥૩॥ ઋષિ૦દિવિભુવંતરિક્ષેચમહોત્પાતાન્સમુત્થિતાન્ ॥ દૃષ્ટાસીનાન્સુધર્માયાંકૃષ્ણ:
પ્રાહ્યદૂનિદં ॥૪॥ શ્રીભગ૦એતેઘોરામહોત્પાતાદ્વાર્વત્યાંયમકેતવ: ॥ મુહૂર્તમપિનસ્થેયમત્રનોયદુપુંગવા: ॥૫॥ સ્ત્રિયોબાલાશ્વઘ્નશ્વશંખોદ્ધા
રંબ્રજંત્વિત: ॥વયંપ્રભાસંયામ્યામોષત્રપત્યક્સરસ્વતી ॥૬॥ તત્રાભિષિચ્યશુચયુપોહ્યસુસમાહિતા: ॥ દેવતા:પૂજયિષ્યામ:સ્ત્રપનાલેપનાર્હ
ણે: ॥૭॥ બ્રાહ્મણાંસ્તુમહાભાગાન્કૃતસ્વસ્ત્યનાવયં ॥ ગોભૂહિરણ્યવાસોભિર્ગજાશ્વરથવેશ્મભિ: ॥૮॥ વિધિરેપહ્યરિષ્ટોમંગલાયનમુતમમ્ ॥
દેવદ્વિજગવાંપૂજાભૂતેષુપરમોભવ: ॥૯॥ ઇતિસર્વેસમાકર્ણ્યયદુદ્ધામધુદ્વિપ: ॥તથેતિનોભિરુતીર્યપ્રભાસંપ્રયયરથે: ॥૧૦॥ તસ્મિન્ભગવતાદિષ્ટં
યદુદેવેનયાદવા: ॥ ચક્રુ:પરમથામક્ત્યાસર્વશ્રેયોપહંહિતં ॥૧૧॥ તતસ્તસ્મિન્મહાપાનંપપુર્મેરેયકમધુ ॥ દિષ્ટવિભ્રાંશિતધિયોયદ્વૈશ્ર્વશ્વતેમ
તિ: ॥૧૨॥ મહાપાનામિમતાનાંવીરાણાંદૃષ્ટચેતસાં ॥ કૃષ્ણમાયાવિમૂઢાનાંસંઘર્ષ:સુમહાનમૂત ॥૧૩॥ યુયુધ્વ:ક્રોધસંરઘાવેલ્યાયામાતતાયિન:
॥ ધનુર્ભિરસિમિર્ભલ્લેર્ગદામિસ્તોમરર્ષિભિ: ॥૧૪॥ પતત્પતાકૈરથકુંજરાદિભિ:સ્વરોષ્ટ્રગોભિર્મહિર્વૈર્નરૈરપિ ॥ મિથ:સમેત્યાશ્વતરૈ:સુદુર્મદાન્ય
હન્શરૈર્દદ્વિરિવદ્વિપાવને ॥૧૫॥ પ્રયુસ્નસાંવૌયુધિરુદ્ધમત્સરાવકૂરભોજાવનિરુદ્ધસાત્યકી ॥ સુમદસંગ્રામજિતૌસુદારુણૌગદૌસુમિત્રાસુરથૌ
સમીયતુ: ॥૧૬॥ અન્યેચયેનિશઠાલ્મુકાદય:સહસ્રજિચ્છતજિદ્વાનુમુર્ય: ॥ અન્યોઽન્યંમાસાદ્યમદાંધકારિતાજઘ્નુર્મુકુંદેનવિમોહિતા
શ્વશં ॥૧૭॥ દાશાર્હવૃષ્ણંધક્રમોજસાસ્વતામધ્વર્બુદામાથુરશૂરસેના: ॥ વિસર્જના:કુકુરા:કુંતયશ્વમિથસ્તતસ્તેઽથવિસૃજ્યસૌહદં ॥૧૮॥
પુત્રાઅયુધ્યન્પિતૃભિર્ભ્રાતૃભિશ્વસ્ત્રીયદૌહિત્રપિતૃવ્યમાતુલૈ: ॥મિત્રાણિમિત્રૈ:સુહદ:સુહદ્વિર્જાતીસ્ત્વહન્જાતયપ્વમૂઢા: ॥૧૯॥ શરેષુક્ષીય
માણેષુમન્યમાનેષુધન્વસુ ॥ શસ્ત્રેષુક્ષીયમાણેષુમુષ્ટિભિર્જન્હુરેરકા: ॥૨૦॥ તાવજ્વલ્લપાદ્ભવન્પરિધામુષ્ટિનામ્નતા: ॥ જઘ્નુર્દ્વિપસ્તૈ:કૃષ્ણે
નવાર્યમાણાસ્તુતંચતે ॥૨૧॥ પ્રત્યનીકંમન્યમાનાબલભદ્રંચમોહિતા: ॥હંતુંકૃતધિયોરાજન્નાપન્નાઆતતાયિન: ॥૨૨॥ અયતાવપિસંકુદાવુધ

થીઓ, દંતુસજવડે, લદવાની પેડે: એ દુષ્ટ મદવાળાઓ, પડી જતી ધન્યજોશાળી ર્યો-દાથીઓ-યથેડાં-કેટ-
બાદ-પાડા-મનુષ્યો-અને અચરો વિગેરેના કપર બેસીને, એક જીભની સામે જઈને; પરંપરને આજો આ-
રિક વડે, મારવા લાગ્યા. ॥ ૧૫ ॥ પ્રયુક્ત અને સાંપ; અકૂર અને કૃતપર્મા: અંતરિક્ષ અને સાલકિ; સુધર્મ
અને સંભ્રામજન; કામ્યુનો બાધ અને કામ્યુનો પુત્ર એમ બેકે મદ; સુમિત્ર અને અસુરથ; એ રીતે, અજે
જળ્યા: અત્યંત દારૂજ રચનાવાળા, અને મત્સરવાળા થઈને; તેઓ યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. ॥ ૧૬ ॥ અને જીભ
પણ નિશદ-કેમુક-સહસ્રજિચ્છત-શતજીત-તથા બાનુ વિગેરે મુખ્ય પાદવો; મુકુંદ ભગવાને ધણે મોઢ કિપન-
વાથી. અને મદ થઈ આંધળા જાળીને, એક જીભને મારવા લાગ્યા. ॥ ૧૮ ॥ તથા દાશાર્હ-વૃષ્ણી-અં-
ધક-બોલ-સાસ્વત-મધુ-વિસર્જન-કુકુર-કુંતય-અર્જુન-માયુર-અને સુરેશન વિગેરે કુળોના પાદવો, સુહદપણું
તંજીને; પરંપરનેજ, મારવા લાગ્યા. ॥ ૧૯ ॥ અને પુત્રો પિતાની સાથે; બાદ અધ્યક્ષ સાથે; મામા બાણેને
સાથે; દોહિત્રો વડવાઓ સાથે; અનિજનો કાકાઓ સાથે; અને મિત્રો મિત્રો સાથે, એમ યુદ્ધ કરવા લાગીને

તે મદ જતેલાઓ, સુહદો સુહદોને; તથા સગા સગાઓને પણ; મારવાને મંડી ગયા. ॥ ૨૦ ॥ અને જગારે,
જાણો ખુદી ગયાં, ધનુષ્યો ભાંગી ગયાં, અને જીભ શહેા ખાંધી ગયાં: ભારે તેઓએ મૂડીઓમાં; એરકા
એટલે સમુદ્ર કિનારે કચેલા-સરકટ જેવા, પાન નામથી બોલાના; એક જીભના પાસને પાસજુ કહ્યું. ॥ ૨૦ ॥
પછી મૂડીઓમાં પકડેલી તે પાન વળે જતી મગધુન, અને કોદાની ભુંગળો સમાન થઈ પડીને; ને વડે
તેઓ એક જીભને મારવા લાગ્યા. ભારે કામ્યુ તેઓને વારવા માંડનાં, કામ્યુને પણ; તેઓ
મારવા હોડ્યા. ॥ ૨૧ ॥ અને એ મોઢ પામેલાઓ, કામ્યુ તથા જળબદને પણ; સાગાવાળા માનવી
લાગીને, તેમને મારવાની બુદ્ધિવડે, દગિયારો કપાડીને; તેમની સામા થયા. ॥ ૨૨ ॥ હે કુડ નંદન,
ભારે કોષે બસવાલા, એ એ જળ્યા પણ; મૂડીઓમાં પાસજુ કરેલી ભુંગળો સમાન એરકાઓ કમાળીને, યુ-
દ્ધને વિશે મારવા થકા; મરવા લાગ્યા. ॥ ૨૩ ॥ એમ કામ્યુ ભગવાનની માયાથી, મોઢ પામેલી બુદ્ધિ-
વાળા અને આલ્લોનો શ્રાપ પામેલા; તે સજ્જાઓ, રથો અને કોષવડે; સાંસ થકી કિપાત થયેલા

અમિ, વનને ગળવાની પેઠે; નાશ થઈ ગયો. ॥ ૨૪ ॥ આ પ્રકારે સર્વે ભેદોનો, અને પોતાનાઓનો પશુ, નાશ થવાયે; કેવળ ભગવાને, અવશેષ રહેશે, પૃથ્વીનો બાર દિતથો; એમ માન્યું. ॥ ૨૫ ॥ બળશમે સમુદ્ર કિનારા ઉપર, પુરુષ ભગવાનનો યોગ કરીને; પોતાનો આત્મા, આત્મ સ્વરૂપમાં લગાડી દઈ, મનુષ્ય શરીરનો લાભ કર્યો. ॥ ૨૬ ॥ એમ બળશમનું પધારતું, (દેહત્યાગ,) જોયું; ત્યારે દેવકી પુત્ર ભગવાન શ્રી યજ્ઞને, પિંચળાને થયે; ધરતી ઉપરથી એસી ગયા. ॥ ૨૭ ॥ તે વખતે ધારણ કરેલું તેમનું, આર ભુલ્લોભાણું સ્વરૂપ; સૂર્યની પેઠે, ધુભાડા પિનાના અમિ સરખું; પોતાના પ્રકાસ વડેજ, દિશા-ઓને અધારા પિનાની કરતું હતું. ॥ ૨૮ ॥ અને શ્રીવત્સના ચિન્હવાળું ધન સ્વામ-તપાવેલા સોના જેવું યજ્ઞકુંડ-અને પીળાં રેશમી પલ્લા ધારણ કરનારો, ધણું મંગળકારી-દેખાતું હતું. ॥ ૨૯ ॥ તથા નીલાદંગના

વાળાના ચુસ્કથી, શુંદર લાગતું દસનું મુખકમળ; કમળ જેવી આંખોથી, અને મકરાડું કુડોથી, વચ-ચકિત લાગતું હતું. ॥ ૩૦ ॥ યજ્ઞી કંદારો-અનોધ-મુગટ-કાંઠા-ગાળુપાંચ-દાર-કાંઠર-વિંદીઓ-અને કૈરતુમ્ભ મણિથી, શોભાવમાન લાગતું હતું. ॥ ૩૧ ॥ અને વનમાળા પેઠેરેલું-તથા મૂર્તિમાન થઈ આવી ક્ષેત્રમાં, પોતાનાં આયુધોથી વિદ્યાવધુ-એ સ્વરૂપ; જમણા સાથળ ઉપર લાલ કમળ જેવો ડાબો ધમ રાખીને, બેઠેલું હતું. ॥ ૩૨ ॥ તેથી મૃગની આકૃતિવાળા, તે ચરણને; મૃગ સમજીને, મરણની આવશેપ રહેલી કંદારીના કરેલા આ-ણવડે; કાંઈ જરા નામના પારથીએ, વીંધી નાંખ્યું. ॥ ૩૩ ॥ પછીથી આર ભુલ્લવાળા, એ પુરુષ ભગવાનને દેખવાથી; અપરાધ થવાથી બી-હેશે, તે પારથી આવીને; ભગવાનના ચરણમાં પડ્યો. ॥ ૩૪ ॥ અને જોઈએ કે, હે નિષ્પાપ-ઉત્તમ સ્થાન-મધુસૂદન ભગવાન; આ કામ અન્યથા કરનારા, હું પાપીને; પાપની ક્ષમા કે-

મ્યકુરુનંદન ॥ એકામુષ્ટિપરિધોચરંતોજગ્નતુર્યુધિ ॥ ૨૩ ॥ બ્રહ્મશાપોપસૃષ્ટાનાંકૃષ્ણમાયાતૃતાત્મનાં ॥ સ્પર્ધાક્રોધઃક્ષયંનિન્યેવૈળવોઽગ્નિર્ધયા વનં ॥ ૨૪ ॥ એવંદ્રેષુસર્વેષુલોકેષુસ્ત્રેષુકેશવઃ ॥ અવતારિતોભુવોભારહતિમેનેઽવશેષિતઃ ॥ ૨૫ ॥ રામઃસમુદ્રવેલાયાંપોગમાસ્થાયપૌરુષં ॥ તત્યાજલોકંમાનુષ્યંસંયોજ્યાત્માનમાત્મનિ ॥ ૨૬ ॥ રામનિર્યાણમાલોક્યભગવાન્દેવકીસુતઃ ॥ નિપસાદધરોપસ્યેતૂષ્ણીમાસાદ્યપિપ્પલં ॥ ૨૭ ॥ વિશ્રજ્જતુર્ભુજંરૂપંધ્રાજિષ્ણુપ્રમયાસ્વયા ॥ દિશોવિતિમિરાઃકુર્વન્વિધૂમઙ્ગવપાવકઃ ॥ ૨૮ ॥ શ્રોવત્સાંકંધનશ્યામંતસહાટકવર્ચસં ॥ કોશે યાંચરયુગ્મેનપરિવીતંસુમંગલં ॥ ૨૯ ॥ સુંદરસ્મિતવક્રાબ્જંનીલકુંતલમંદિતં ॥ પુંડરીકાભિરામાક્ષસ્ફુરન્મકરકુંડલં ॥ ૩૦ ॥ કટિસૂત્રબ્રહ્મ સુવકિરીટકટકાંગદૈઃ ॥ હારનૂપુરમુદાભિઃકૌસ્તુભે-વિરાજિતં ॥ ૩૧ ॥ વનમાલાપરીતાંગમૂર્તિમદ્ભિર્નિજાયુધેઃ ॥ કૃત્વોરૌદક્ષિણેપાદમાસી નંપંકજારુણં ॥ ૩૨ ॥ મુસલાવશેષાયઃસ્વં-દ્રેષુલુ-વ્યવહાર ॥ મૃગાસ્પાકારંતચ્ચરણંવિવ્યાધમૃગશંકયા ॥ ૩૩ ॥ ચતુર્ભુજંતંપુરુષંદૃષ્ટ્વાસકૃ તકિલ્વિપઃ ॥ ભીતઃપપાતશિરસાપાદયોરસુરદ્વિષઃ ॥ ૩૪ ॥ અજાનતાકૃતમિદંપાપેનમધુસૂદન ॥ ક્ષંતુમર્હસિપાપસ્યુત્તમશ્લોકમેઽનય ॥ ૩૫ ॥ યસ્યાનુસ્મરણંનૃણામજ્ઞાનધ્વાંતનાશનં ॥ વદંતિતસ્યતેવિષ્ણોમયાઽસાધુકૃતંપ્રભો ॥ ૩૬ ॥ તમાશુજહિવૈકુંઠપાપ્માનંમૃગલુબ્ધકં ॥ યથા પુનરહંત્વેવંનકુર્પાસદતિક્રમં ॥ ૩૭ ॥ પસ્યાત્મયોગરચિતંનવિદુર્વિરિંચોરુદ્રાદયોઽસ્યતનયાઃપતયોગિરાંય ॥ ત્વન્માયયાપિહિતદૃષ્ટયેતદંજઃ કિંતસ્યતેવયમસદ્રતયોગૃણીમઃ ॥ ૩૮ ॥ શ્રીભગ૦માર્જેરત્વમુત્તિષ્ઠકામણ્યકૃતોહિમે ॥ યાહિત્વંમદનુજ્ઞાતઃસ્વર્ગસુકૃતિનાંપદં ॥ ૩૯ ॥ હ ત્યાદિષ્ઠોભગવતાકૃષ્ણેનેચ્છાશરીરિણા ॥ ત્રિઃપરિક્રમ્યતંનત્વાવિમાનેનદિવયંયો ॥ ૪૦ ॥ દારુકઃકૃષ્ણપદવીમન્વિચ્છન્નધિગમ્યતાં ॥ વાયુંતુ લસિકામોદમાઘ્રાયાભિમુખંયયો ॥ ૪૧ ॥ તંતવતિગ્મચુભિરાયુધૈર્વૃતંત્વશ્વત્યમૂલેકૃતકેતનંપતિં ॥ સ્નેહાહુતાત્માનિપપાતપાદયોરથાદવહુત્ય સવાપ્પલોચનઃ ॥ ૪૨ ॥ અપદ્યતસ્ત્વચ્ચરણાંબુજંપ્રમોદદિઃપ્રનઘાતમસિપ્રવિષ્ટા ॥ દિશોનજાનેનલભેચશાંતિંયથાનિશાયામુદુપેપનદ્રે ॥ ૪૩ ॥ ઇતિબ્રુવતિસૂતેવૈરથોગરુડલાંછનઃ ॥ સમુત્પપાતરાજેંદ્રસાશ્વધ્વજડીક્ષતઃ ॥ ૪૪ ॥ તમન્વગચ્છન્દિવ્યાનિવિષ્ણુપ્રહરણાનિચ ॥ તેનાતિવિ

રવાને આપ યોગ છે. ॥ ૩૫ ॥ જેનું માત્ર સ્મરણ પશુ, મનુષ્યોના અજ્ઞાન રૂપ અદકારનો નાશ કરનાર કહેવાય છે. તે સમયે વિષ્ણુ ભગવાન, આપનો હું અપરાધ કરનારો છું. ॥ ૩૬ ॥ એટલા માટે, હે કુંડ ભગવાન, હું મૃગિયાના લાલચ પાપીને; આપ ઉતાવળોગ શરીર તોળો; કે ફરીથી આ પ્રકારે, સત્પુરુષોનું નેકમણ, કરવા પામું નહીં. ॥ ૩૭ ॥ જેની પોતાની કરેલી યોગ રચનાને, આપની માયાથી દૃષ્ટિહીન વાણીના પતિઓ; બ્રહ્મા અને સદાશિવ આદિક, તથા તેમના પુત્રો આદિક પશુ; બાણી શકતા નથી. પ્રરો, આસત મનિને પામનારો; ઉતાવળો કેમજી જાણી શકું. ॥ ૩૮ ॥ શ્રીભગવાન-હે જરા, તું હાં; ઉડ, મારેજ એ કામ કરવાનું હતું; અને સૂકૃત કરનારાઓને પામવાના સ્થાનક, સ્વર્ગને વિશે તું કસવાથી, હવે જા. ॥ ૩૯ ॥ શ્રીશુક-સ્વપ્નમાંથી શરીર ધારણ કરનારા, કૃષ્ણ ભગવાને; તેને એ પ્ર-ત્યક્ષ, તે કૃષ્ણ ભગવાનને નમસ્કાર કરી, તણુ પ્રદક્ષિણાઓ ફરીને; વિમાનમાં એસી, સર્વામાં ગયો.

॥ ૪૦ ॥ એટલી વારમાં, કૃષ્ણ ભગવાનના રથાને શોષેનો દારુક સારથી; તુતરીના મંધવાળો વાયુ, જે નર-રથી આવતો હતો; તે તરફ ચાલતાં ચાલતાં ભગવાનની સામે આવીને, ક્રોધ રહ્યો. ॥ ૪૧ ॥ અને ભાં પ્ર-કાશવડે જમ જગતાં આયુધોથી વિદ્યાવધા, અને પિંચળાના થડે આદિગણ દેવને બેઠેલા, પોતાના સ્વામીને બે-હને; આંખોમાં આંસુ આવવાથી, સોદને લીધે મગ મગા મનનો થઈ હતો; તે રથ ઉપરથી હેંક ઉતરી પડી; ભગવાનના ચરણમાં પડ્યો. ॥ ૪૨ ॥ અને બોલ્યો કે, હે પ્રભુ; આપના ચરણ કમળને નહીં બેવાથી, મનિને વિશે એક નાશ પામવાથી થવાની પેઠે; મારી દૃષ્ટિનો નાશ થઈને, અંધકાર આવ-વાથી; મને દિશાઓ જાણતી નથી, અને શાંતિ પણ મળતી નથી. ॥ ૪૩ ॥ હે પરીક્ષિત, એ રીતે તે સારથી બેલતાંમાંનો; મરડતા ચિન્હની ધમતવાળો રથ; ધન અને લોડાઓ સુકાં, આકાશ માથે આજો ગયો. ॥ ૪૪ ॥ અને તે પછી વિષ્ણુનાં દિવ્ય આયુધો પશુ, આદ્યાં ગયાં; તે દેખવાથી અત્યંત વિરમય પામેલા

તે પો, જગતના બગવાનો પચ્ચીથી કહ્યું છે. ॥૪૫॥ 'હે સારથી, તું દારકાંમાં જઈને; સર્વ સગા સંબંધી-
મેક્ષાદેહાદિએ સદચથી મરણુ સ્વેચ્છાદિ; જળદામના દેહત્યાગની; અને મારી આ શિશનિની;—બધુએને,
જ્યાં છે. ॥૪૬॥ અને જીવનું કહેશે કે, મારી તજેલી દારકાંમાં, સમુદ્ર રેલશે; માટે તમે સર્વ પોતાના
માથાં (તેને) સંદિત, ત્યાં રહેશે નહીં. ॥૪૭॥ પણ, પોતપોતાનો સર્વ સરસામાન સાથે લેઈને; તથા આ-
સ્તમાતપિના આદિ, રૂઢોને સાથે રાખીને; અર્જુન યજ્ઞી રક્ષણુ થતાં, સર્વ જણાં, ઉદ્દયરથમાં જઈને. ૪૪૮॥
તે તું પોતે પણ, માન નિષ્ઠથી મારા (બાગવત) પર્વો પાળીને; અને આ સર્વ મારી માયાની રચના છે,
એમ જાણીને; તે સુધધાતી ઉપેક્ષા કરનામે યજ્ઞ, ઉપયગ એટલે શાંતિને પામજે. ॥૪૯॥ એ રીતે બગ-
વાને કહેચથી તે દાહક સાચી, બગવાનના અનુભુત પોતાના મનનક ઉપર ધરીને; અને વારંવાર નમસ્કાર
કરીને, તથા બગવાનની પત્ક્રમા કરીને; મનથી કચવાતો, પાછો દારકાંમાં ગયો. ॥ ૫૦ ॥ હનિશ્રી ૦

भानवो यत्तियादुमः यद्वतो यद्वतो यद्वतो यद्वतो यद्वतो यद्वतो यद्वतो यद्वतो यद्वतो यद्वतो ॥३०॥

અધ્યાય ૩૨ મો—શ્રીશુક—પછી ભગવાનનો, આ મનુષ્ય દેહનો ત્યાગ, જોવાની ક્ષમ્યથી; જાણી
-પાવતી સદિન સદાશિવ-હંદ વિગેરે દેવતાઓ—મુનિઓ—પ્રજ્ઞપતિઓ—પિતૃઓ—સદ્દે—મંથર્ષો—વિદ્યાધરો—મોઠા-
નામ—મારજી—યક્ષો—રક્ષો—કિજનો—અપ્સરાઓ—અને મૈત્રેયાદિક જ્ઞાતિઓ પણ, મોટા કિસાદ સદિન ત્યાં આવ્યા;
અને હે રાજ, પરમ ભક્તિવાળા એ કોણે, બગવાનના જન્મો તથા કર્મોનું; ગાયન અને કીર્તન કરવા લાગ્યા.
તથા વિમાનોની હારેથી, આકાશમાં સાંકડ થઈ ગઈ; અને તેઓ કૂષોનો વરસાદ કરવા લાગ્યા. ૥—૨—૩—૪
ત્યારે સમર્થ ભગવાને, પોતાનીજ વિષ્ણુ રૂપ જ્ઞાતા આદિના જ્ઞેતાંજ, પોતાની કમળા જેવી આંખો મિંચી જઈને
પોતાના દેહાત્મનો; સર્વ વ્યાપક આત્મ ગ્વરૂપનો, મેળવી દીધો. ૥પણ અને કોણેને આત્મનંદ અપાવતું, તથા
ધ્યાન અને ધારણા કરવાનું; પોતનું સુમેળજ ગનુષ્ય શરીર, મોગની ધારણાના અગ્નિ વરે; યાજી નોખાને,

रिमतात्मानं सूतमाह जनादेनः ॥४५॥ गच्छद्वारवतीं सूतज्ञातीनां निधनं मिथः ॥ संकर्षणस्य निर्याणं बंधुभ्यो ब्रूहि मद्दशां ॥४६॥ द्वारकायां च
नस्थेयं भवद्भिः स्वस्वबंधुभिः ॥ मया त्यक्तां यदुपुरीं समुद्रः श्लाघयिष्यति ॥४७॥ स्वं स्वं परिग्रहं सर्वे आदाय पितरौ च नः ॥ अर्जुनेनाविताः सर्वे इं
द्रप्रस्थं गमिष्यथ ॥४८॥ त्वंतु मर्द्धमास्थाय ज्ञाननिष्ठ उपेक्षकः ॥ मन्मायारचनामेतां विज्ञायोपशमं व्रज ॥४९॥ इत्युक्तस्तं परिक्रम्य नमस्कृ
त्य पुनः पुनः ॥ तत्पादौ शीर्ष्ण्युपाधाय दुर्मनाः प्रययौ पुरीं ॥५०॥ इ० भा० म० एकादशस्कंधे यदुकुलसंक्षयो नाम त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥
श्रीशुक० अथ तत्रागमद्वह्नाभवान्याचसमंभवः ॥ महेंद्रप्रमुखा देवामुनयः सप्रजेश्वराः ॥१॥ पितरः सिद्धगंधर्वा विद्याधरमहोरगाः ॥ चारणा य
क्षरक्षांसि किन्नराप्सरसो द्विजाः ॥२॥ द्रष्टुकामा भगवतो निर्याणं परमोत्सुकाः ॥ गायंतश्च गृणंतश्च शोरेः कर्माणि जन्म च ॥३॥ वटपुः पुष्पवर्षा
णि विमानावलिभिर्नभः ॥ कुर्वंतः संकुलं राजन्मत्तया परमया युताः ॥४॥ भगवन्पितामहं धीक्ष्य विभूतीरात्मनो विभुः ॥ संयोज्यात्मनि चात्मा
नं पद्मनेत्रे न्यमीलयत् ॥५॥ लोकाभिरामां स्वतनुं धारणाध्यानमंगलं ॥ योगधारणयाऽग्नेय्यादग्ध्वाधामा विशत्स्वकं ॥६॥ दिवि दुंदुभयो नेदुःपे
तुः सुमनसश्च स्वात् ॥ सत्यंधर्मो धृतिर्भूमेः कीर्तिः श्रीश्चानुतं ययुः ॥७॥ देवादयो ब्रह्मः पुष्ट्या न विशंतं स्वधामानि ॥ अविज्ञातगतिं कृष्णं ददृशुश्चाति
विस्मिताः ॥८॥ सौदामन्या यथा काशे यांत्या हित्वाऽभ्रमंडलं ॥ गतिर्न लक्ष्यते मर्त्ये स्तथा कृष्णस्य देवतैः ॥९॥ ब्रह्मरुद्रादपस्ते तु दृष्ट्वा योगगतिं
हरेः ॥ विस्मितास्तां प्रशंसंतः स्वं स्वं लोकं ययुस्तदा ॥१०॥ राजन्परस्य तनुभृज ननाप्ययेहामाया विडंबनमवो ह्येयथानटस्य ॥ सृष्ट्वात्मने दमनु
विश्य विहृत्य चांते संहृत्य चात्ममहिनो परतः स आस्ते ॥११॥ मर्त्येन योगुरु सुतं यमलोकनीतं त्वांचानपच्छरणदः परमास्त्रदग्धं ॥ जिग्येऽतकां
तकमपीशमसावनीशः किं स्वावने स्वरनयन्मृगयुंसदेहं ॥१२॥ तत्राप्यशेषस्थिति संभवाप्ययेष्वनन्यहेतुर्यदशेषशक्तिधृक् ॥ नैच्छत्प्रणेतुं
वपुर्त्रशेषितं मर्त्येन किं स्वस्य गतिं प्रदर्शयन् ॥१३॥ य एतां प्रातरुत्थाय कृष्णस्य पदवीं परां ॥ प्रयतः कीर्तयेद्भक्त्या तामेवाप्नोत्यनुत्तमाम् ॥१४॥

સ્વધામને વિશે વાચ્ય કર્યો. ॥૧૭॥ ત્યારે સ્વર્ગમાં દુર્લભી વાગ્યાં, અને આકાશમાંથી કૃત્તનો વરસાદ થયો; અને ભગવાનની પાછળ તુર્તજ, સત્-ધર્મ-ધીન્ન-કાર્તિ-અને લક્ષ્મી આદિ પશ્ય; પૃથ્વી ઉપરથી આદ્યાં ગયાં. ॥૧૮॥ ધ્વજા આદિ દેવતાઓને; નેત્રી ગતિની કોષ્ઠનેજ અપ્પર પડતી નથી, એવા કૃષ્ણ ભગવાનને; સ્વધામ પધારતાં નહોં. દેખવાથી, વજ્રો વિરમય થયો. ॥૧૯॥ જેમ વાદળમાં ઘેરાને તરુને, તીર્જણીને આવી જતાં; તેની અતિ મનુષ્યો જેઇ શકતાં નથી; તે રીતેજ કૃષ્ણ ભગવાનની ગતિ, દેવતાઓ આદિના જોવામાં આવી નહોં. ॥૨૦॥ ત્યારે એ પ્રમાણે હરિ ભગવાને, યોગ અતિ કરવાથી વિરમય પામેલા; ધ્વજા અને ૩૬ આદિ દેવો, પછીથી તેમની પ્રદક્ષા કરતા; પોત પોતાના ભોક્તાં ગયા. ॥ ૧૦ ॥ હે પરીક્ષિતઃ પોતાને વિશેજ, આ જગતને સ્મરુને; તેમાં રહેલા પોતેજ, તે જગતની સાથે પછીથી વિદાર કરે છે; અને અંતે, તેનો નાશ પણ કરે છે; છતાં પણ, તે થકી પરિવ્રજ રહે છે. એવા પરમાત્મા ભગવાનનું, આ મનુષ્ય શરીર ધારણ કરવા રૂપ; જન્મ, અને તે વડે કર્મો કરવાં; એવો, તરુની

પેટે: કેવળ માંધાવડે કંવાની, રતન માનજ છે; એમ તમે જાણ્યો. ॥૧૧॥ જેમણે મનુષ્ય દેહથીજ, પોતાના યુગના; યમ લોકમાં ગયેલા પુત્રને, પાછો લાવી આપ્યો હતો: પ્રહ્લાસથી ગળી જતાં, તમારૂં (પરીક્ષિતનું)જ રક્ષણ કર્યું હતું; મરણના પશુ મરણ રૂપ રૂઢને, બાણાસુર સાથેના યુદ્ધમાં છડા દત્તા; અને જરા નામના પારધીને, તેના પોતાના શરીરથીજ, સ્વર્ગમાં મોકલ્યો હતો; તે શું દેહનું રક્ષણ કરાવે, અમર-મર્થ દત્તા ? (અર્થાત તેમણે મનુષ્ય દેહનો લાભ, સ્વપ્રત્યાયીજ કર્યો છે.) ॥૧૨॥ પણ, એ સર્વ શક્તિમાન-અને સર્વની ઉત્પત્તિ સ્થિત, અને નાશ થવાના કારણ રૂપ: અખતને, આ મરણ ધર્મવાળું શરીર; અદીયાં ધણોકાળ રાખી મૂકવાથી, કાંઈજ શય નથી; એવી સ્વસ્થ ગતિ, (એટલે આ લોકને તત્ત્વવાનો શુદ્ધ પ્રકાર,) ધીનજ્યોને, સ્પષ્ટ રીતે દેખાડવા સાંજે; પોતાનું મનુષ્ય શરીર, અદીયાં આજી રહેવા દેવાની: પ્રત્યક્ષ કરેલી નથી. ॥૧૩॥ જે કોઈ સત્ત્વરમાં ઉડીને, બહિન સહિત એકાગ્રચિત્તે: કાશ્ય ભગવાનની આ પરમ ગતિનું પ્રાપ્ત કરશે; તે ઉત્તમ ગતિને પામશે. ॥૧૪॥ હવે, કાશ્ય ભગવાનથી વિખુટી પડેલો દારૂક સાચી, દારૂકમાં પડેલો-

અતાંગ; તેણે વસુદેવ અને ઉદ્દેસનતા પગમાં પડીને, તેમને આંસુનરૂં બિંબવી દીધા. ॥૧૫૪॥ હે રાજા, પછીથી માદેવેનાં મનસુ થવાની વાત, તેણે સંપૂર્ણ રીતે કહી: તે સાંભળીને, ખેદ પામેલા હૃદયવાળા; અને શોકથી મૂર્છા પામેલા; તેઓ, કાશ્યુ વિયોગથી વિહ્વળ થઈને; જ્યાં તે મરણ પામેલા સંઘર્ષીઓ, પડ્યા હતા: ત્યાં ઉતાવળાગર, માથાં કુટતા ગયા. ॥૧૬-૧૭॥ દેવકી-રોહિણી-અને વસુદેવ-એમને તે પોતાના પુત્રો, બળરામ અને કાશ્યુને નહીં દેખવાથી: મૂર્છાગર આવી ગઈ; અને પછી ભગવાનના વિરહથી આતુર થયેલાં, તેમણે પોતાના પ્રાણ તથા દીધા; અને હું તાત, બીજી સ્ત્રીઓએ, પોત પોતાના પતિઓનાં શયને, બેઠામાં લેઈને; ચિતાઓમાં, પ્રવેશ કર્યો. ॥૧૮-૧૯॥ બળરામની સ્ત્રીઓએ, બળરામના દેહને; વસુદેવની બીજી સ્ત્રીઓએ,

दारुकोद्वारकामेत्यवसुदेवोऽग्रसेनयोः ॥ पतित्वाचरणावस्रैर्न्यषिंचत्कृष्णविच्युतः ॥ १५ ॥ कथयामासनिधनंवृष्णीनांकृत्स्नशोन्प ॥ तच्छ्रुत्वा
द्विगहृदयाजनाः शोकविमूर्छिताः ॥ १६ ॥ तस्मत्स्मत्वरिताजग्मुः कृष्णविश्लेषविद्वलाः ॥ व्यसवः शेरतेयब्रह्मातयोघ्नंतआननं ॥ १७ ॥ देवकीरोहि
णीचैववसुदेवस्तथासुतौ ॥ कृष्णरामावपश्यंतः शोकार्ताविजहुः स्मृतिं ॥ १८ ॥ प्राणांश्चविजहुस्तत्रभगवद्विरहातुराः ॥ उपगुह्यपतीस्तातचि
तामारुहुः स्त्रियः ॥ १९ ॥ रामपत्न्यश्चतद्वहमुपगुह्याग्निमाविशन् ॥ वसुदेवपत्न्यस्तद्वात्रंप्रद्युम्नादीन्हरेः स्नुषाः ॥ कृष्णपत्न्योऽविशन्नभिरुक्मि
ण्याद्यास्तदात्मिकाः ॥ २० ॥ अर्जुनः प्रेयसः सख्युः कृष्णस्यविरहातुरः ॥ आत्मानंसांत्वयामासकृष्णगीतैः सदुक्तिभिः ॥ २१ ॥ बंधूनांनष्टगोत्रा
णामर्जुनः सांपरायिकं ॥ हतानांकारयामासयथावदनुपूर्वशः ॥ २२ ॥ द्वारकांहरिणात्यक्तांसमुद्रोप्लावयत्क्षणात् ॥ वर्जयित्वा महाराजश्रीमद्भ
गवदालयं ॥ २३ ॥ नित्यंसन्निहितस्तत्रभगवान्मधुसूदनः ॥ स्मृत्याऽशेषाशुभहरंसर्वमंगलमंगलं ॥ २४ ॥ स्त्रीबाळवृद्धानादायहतशेषान्धनंज
यः इंद्रप्रस्थंसमावेश्यवर्जंतवाभ्यषेचयत् ॥ २५ ॥ श्रुत्वासुहृद्वधंराजव्रजुनात्तेपितामहाः ॥ त्वांतुवंशधरं त्वाजग्मुः सर्वे महापथं ॥ २६ ॥ यएत
द्देवदेवस्यविष्णोः कर्माणिजन्मच ॥ कीर्तयेच्छ्रद्धयामर्त्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २७ ॥ इत्थं हरेर्भगवतोरुचिरावतारवीर्याणिबालचरितानिचशं
तमानि ॥ अन्यत्रचेहचश्रुतानिगृणन्मनुष्योभक्तिपरांपरमहंसगतौलभेत ॥ २८ ॥ इ० भा० म० एकादशस्कंधे एकत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३१ ॥

ખીલે દેકણે પણ, વહુનેલાં છે; તેનું અવજ્ઞ અને કીર્તન, જે અનુષ્ઠ કરશે; તે પરમ હસની ગતિ રૂપ, ભાગવાનની પરમ ગતિને; પામશે. ॥૨૮॥ ઇતિશ્રીં ભાગવતે અગિયારમા સ્કંધનો, કૃષ્ણનું સ્વધામ પદાર્થનું નામે એકત્રિસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ॥૩૧॥ ઇતિ અગિયારમો સ્કંધ સમાપ્ત. ॥૩૧॥

શ્રી ૧।

આર્ય લોકોને સર્વ માન્ય ધર્મ પુસ્તકો. વાંચો અને જગદ્ગુરુ પરમાત્માને ઓળખો તથા અમુલ્ય મનુષ્યાવતારને ફેકટમાં ન ગુમાવો.

નીચે સહી કરનારને ત્યાંથી તથા દરેક ટેકાણાના પ્રસિદ્ધ બુકસે-
લરોને ત્યાંથી નીચે લખેલી કીમતે નીચેનાં પુસ્તકો મળશે.

શ્રીમદ્ ભાગવત બારે સ્કંધ સંસ્કૃત સાથે છૂટાં પાંનાં.	કી. રૂ. ૮-૦-૦
„ „ „ ગુજરાતી બાંધેલું પુસ્તક.	કી. રૂ. ૪-૦-૦
„ „ દશમસ્કંધ સંસ્કૃત સાથે છૂટાં પાંનાં	કી. રૂ. ૩-૦-૦
„ „ „ ગુજરાતી બાંધેલું પુસ્તક.	કી. રૂ. ૧-૮-૦
„ „ „ એકાદશ અને દ્વાદશસ્કંધ સં. સાથે છૂટાં પાં.	કી. રૂ. ૨-૦-૦
„ „ „ „ ગુજરાતી બાંધેલું પુસ્તક.	કી. રૂ. ૧-૦-૦
શ્રીમદ્ ભગવત ગીતા સંસ્કૃત સાથે.	કી. રૂ. ૦-૮-૦
„ „ „ ગુજરાતી.	કી. રૂ. ૦-૪-૦

સદર પુસ્તકો; સાધુ સંન્યાસી, અને ભણનાર તથા કથા કહેનાર
બ્રાહ્મણોને, તેઓ પૂરી કીમત આપવાને અશક્ત હોવાની અમારી ખા-
તરી કરી આપેથી. સંસ્કૃત સાથેનાં પુસ્તકો અરધી સૂધી કમી કીમતે
અને ગુજરાતી પુસ્તકો છેવટે મફત સૂધી પણ; આપી શકીશું. દેશાવ-
રથી મંગાવનારાઓને ટપાલ ખર્ચ આપવું પડશે.

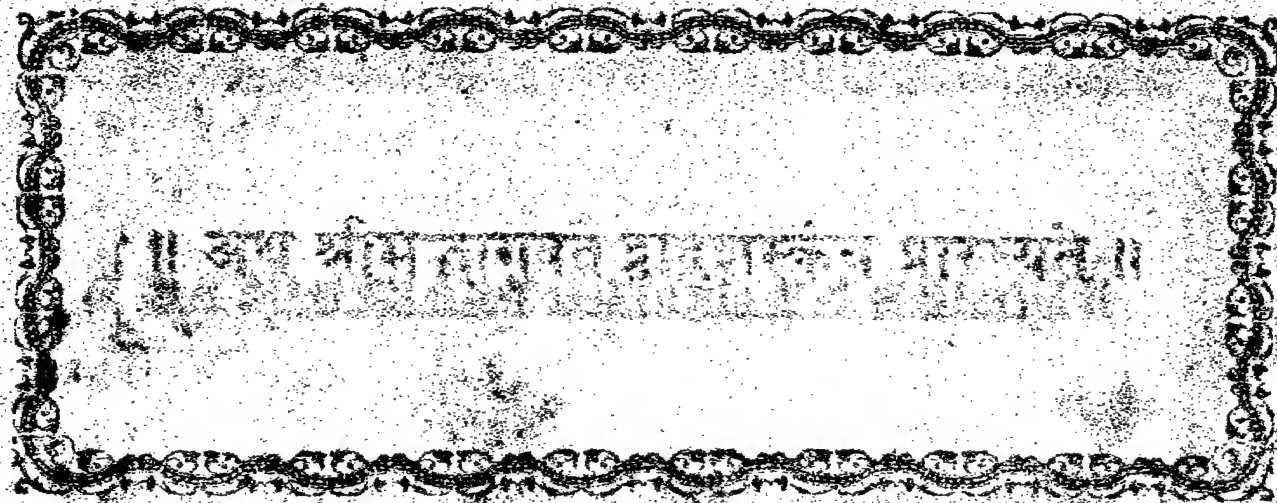
મરીબોને મફત આપવાને માટે; જે કોઈ આ પુસ્તકોમાંના દરેક-
ની, એક જાતની ચાર કરતાં વધુ પ્રતો સામગ્રી ખરીદશે. તેને ૧ કીમતે
આપીશું.

તા. ૧ લી જુન અને ૧૮૯૯
મુ. અમદાવાદમાં માંડવીની યોજના
દરિકશનાદાસ શેઠનીયોજા ધર નં. ૫૨૩

ગિરવરલાલ અમરનલાલ

ન્યાયા.

॥ इति श्रीमद्भागवते एकादशस्कंध समाप्यते ॥

॥ अथ श्रीमत्सुभाषितप्रकाशः ॥

અર્થઃ ૧ લેા:—પરીક્ષિત—હે મુનિ, વધુ કૃપા સમુપાર: કશું બાગવાન રવધામ ગયા પછી, પૃથ્વી ઉપર કાના કોના વશે આવ્યા; તે અપ મને કો: કશું—શ્રીકૃષ્ણ—અગત્યના વંશના પાછળ ચલાશ સમજાવેલા; હોયે સમ્યક પુરસ્ક્રમ નામનો વશે; તેનો અર્થ કુલક, પોતાના સ્વામી, પુરસ્ક્રમે મારી નાખીને પ્રસિદ્ધ નામના પોતાના પુત્રને, સમ્યક પનાવશે; એ પ્રસિદ્ધને પુત્ર, પાવક વશે; તેનો વિશામકુલ—તેનો સમ્યક—અને તેનો નંદીવર્ધન નામે, પુત્ર વશે; પ્રસિદ્ધ નામથી ઓળખાના, એ પાંચ રાજાઓ; એકસોને આર્યવશ વરસો સુધી પૃથ્વીનું રાજ્ય કરશે; તે પછી શિશુનામ નામનો રાજા વશે. તેનો દીકરો કાકવર્ણ—તેનો ક્ષેમધર્મા—તેનો ક્ષેમધર્મા—તેનો વિધિસાર—તેનો અન્નતથા—તેનો ક્ષેમધર્મા—તેનો અન્ન—તેનો નંદીવર્ધન—અને

તેનો મદાનદી વશે; એ શિશુનામના વંશના દસ રાજાઓ, ક્ષિપ્રપુત્રો; તથાએને કાક વરસ સુધી, પૃથ્વીને ભોગવશે. હે પરીક્ષિત, એ ચક્રવર્તીને, શ્રદ્ધાના પેટનો; કોઈ એક વર્ષ માત્ર મદા પડે જાયો. રવાષ્ટ્ર અને ક્ષત્રીઓનો નાશ કરનાર નંદ નામે પુત્ર વશે; લાક્ષ્મી રાજાઓ શ્રદ્ધા કરનાર અને અન્નપાત્રી વશે; એ નંદ અથવા મદા પડે રાજા, શ્રીમદ્ દુર્યુધાન જેવો વશે; અને તેની આશ્રય લેનાર, કોઈ નદી કડી કાકના; તે પૃથ્વીનું એક જન સાચન કરશે. (યજ્ઞતર્કી વશે,) ૧-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯ ॥ તેના પછી કુલક નિગેર તેના પુત્રો આદિ, આઠ રાજાઓ વશે; અને તેઓ સો વરસ સુધી, આ પૃથ્વીને ભોગવશે. ૧૦ ॥ એ પતિત થયેલા, નવનક રાજાઓના વંશનો; કોઈ એક આશ્રય નામનો આશ્રય, ઉમેદી નામનો; તેની

શ્રીકૃષ્ણાયનમઃ રાજોવાચ ॥ સ્વધામાનુગતેકૃષ્ણેયદુવંશવિભૂષણે ॥ કસ્યવંશોઽમવત્પૃથ્વીયામેતદાચક્ષ્વમેમુને ॥૧॥ શ્રીકૃષ્ણ ૦યોઽત્યઃપુરંજયોનામભવિષ્યોર્વાહદ્રથઃ ॥ તસ્યાસાત્યસ્તુશુનકોહત્વાસ્વામિનમાત્મજં ॥ પ્રયોતસંજરાજાતંકર્તાયત્પાલકઃ સુતઃ ॥૨॥ વિશાસ્વયૂપસ્તત્પુત્રોભવિતારાજકસ્તતઃ ॥ નંદિવર્ધનસ્તત્પુત્રઃપંચપ્રયોતનાદમે ॥૩॥ અષ્ટત્રિંશોત્તરશતંમોક્ષ્યંતિપૃથિવીનૃપાઃ ॥ શિશુનાગસ્તતોમાઘ્યઃકાકવર્ણસ્તુતસ્મુતઃ ॥ ક્ષેમધર્માતસ્યસુતઃક્ષેત્રજઃક્ષેમધર્મજઃ ॥૪॥ વિધિસારઃસુતસ્તસ્યાજાતશત્રુર્ભવિષ્યતિ ॥ દર્ભકસ્તત્સુતોભાવોદર્ભકસ્યાજયઃસ્મૃતઃ ॥૫॥ નંદિવર્ધનઆજેયોમહાનંદિઃસુતસ્તતઃ ॥ શિશુનાગાદશેધૈતેષષ્ટયુત્તરશતત્રયં ॥૬॥ સમામોક્ષ્યંતિપૃથિવીકુરુશ્રેષ્ઠકલોનૃપાઃ ॥ મહાનંદિસુતોરાજન્શૂદ્રોગર્ભોદ્ભવોવલો ॥૭॥ મહાપદ્મપતિઃકશ્ચિન્નંદઃક્ષત્રવિનાશકૃત્ ॥ તતોનૃપામભિષ્યંતિગૂણાસ્સ્વધાર્મિકાઃ ॥૮॥ સપ્તકચ્છત્રાપૃથિવીમનુહંધિતશાસનઃ ॥ શાસિષ્યતિમહાપદ્મોદ્વિતીયદ્વમાર્ગવઃ ॥૯॥ તસ્યચાષ્ટોભવિષ્યંતિસુમાલ્યપ્રમુખાઃસુતાઃ ॥ યદ્મામોક્ષ્યંતિમહીરાજાનઃસ્મશતંસમાઃ ॥૧૦॥ દ્વિતીયોદ્વિજઃકશ્ચિત્પપન્નાનુદ્ધરિષ્યતિ ॥ તેષામભાવેજગર્તીર્મૌર્યામોક્ષ્યંતિવૈકલો ॥૧૧॥ સપ્તચંદ્રગુપ્તૈવૈદ્વિજોરાજ્યેઽભિષેક્યતિ ॥ તત્પુત્રોવારિસારસ્તુતતશ્ચાશોકવર્ધનઃ ॥૧૨॥ સુયશામવિતાતસ્યસંગતઃસુયશઃસુતઃ ॥ શાલિગુકસ્તતસ્તસ્યસોમશર્માભવિષ્યતિ ॥૧૩॥ શતધન્વાતતસ્તસ્યભવિતાતદ્વહદથઃ ॥ મૌર્યાહોતેદશનૃપાઃસપ્તત્રિંશચ્છતોતરં ॥ સમામોક્ષ્યંતિપૃથિવીકલોકુરુકુલોદ્વહ ॥૧૪॥ અગ્નિમિત્રસ્તતસ્તસ્માત્સુજ્યેષ્ઠોઽયમભિષ્યતિ ॥ વસુમિત્રોભદ્રકશ્ચપુલિંદોભવિતાસુતઃ ॥૧૫॥ તતોયોપઃસુતસ્તસ્માદ્વજમિત્રોભવિષ્યતિ ॥ તતોભાગવતસ્તસ્માદેવભૂતિરિતિશ્રુતઃ ॥૧૬॥ શુંગાદશેતેમોક્ષ્યંતિભૂમિવર્ષશનાધિકં ॥ તતઃકાળ્વાનિયંભૂમિર્યાસ્યત્યલ્પગુણાનૃપ ॥૧૭॥ શુંગેહત્વાદેવભૂતિકળ્વોઽમાત્યસ્તુકાનિનં ॥ સ્વયંકરિષ્યતેરાજ્યંવસુદેવોમહામતિઃ ॥૧૮॥ તસ્યપત્રસ્તુભૂમિત્રસ્તસ્યનારાયણઃસુતઃ ॥ કાળ્વાયનાદમેભૂમિચત્વારિંશચ્છપંચચ ॥ શતાનિર્વાણિમોક્ષ્યંતિવર્ષાણાંચકલોયુગે ॥૧૯॥ હત્વાકાળ્વંસુશર્માણંતદ્વત્યોદ્વલોવલો ॥ ગાંમોક્ષ્યંત્યંધ્રજાતીયઃકંચિત્કાલમસતમઃ ॥૨૦॥ કૃષ્ણનામાઽયતદ્વાતામવિતાપૃથિવીપતિઃ ॥ શ્રીશાંતકર્ણસ્તત્પુત્રઃપૌર્ણમાસસ્તુતસ્મુતઃ ॥૨૧॥ લંબોદરસ્તુતત્પુત્રસ્તસ્માદિવિકલોનૃપઃ ॥ મેઘસ્વાતિશ્ચવિકલાદટમાનસ્તુતસ્યચ ॥૨૨॥ અ

તેનો નાશ થતાં, ક્ષિપ્રપુત્રો “મેર્ય” રાજાઓ, પૃથ્વીને ભોગવશે. ૧૧ ॥ અને તે ચાક્રકરે રાજાઓને કહેશે, ચંદ્રગુપ્ત રાજા વશે; તેનો પુત્ર આદિસાર—તેનો અન્નકરવન તેનો સુપ્રસા—તેનો સંગત—તેનો શાસિયુક—તેનો શોમશર્મા—તેનો શનવન્દ્યા—અને તેનો જુદદરથ નામે, પુત્ર વશે. હે પરીક્ષિત, મૌર્ય વંશના, એ દસ રાજાઓ; એકસો સાડત્રિસ વરસસુધી, ક્ષિપ્રપુત્રો પૃથ્વીને ભોગવશે. ૧૨-૧૩-૧૪ ॥ તે પછી, એ જુદદરથને મારનારા, પુષ્પગિરનો દીકરો, અગ્નિમિત્ર રાજા વશે. તેનો સુદેવ—તેનો વસુમિત્ર—તેનો બદ્ધ પુત્રો પુલિંદ—તેનો કોપ—તેનો વજ્રગિર—તેનો બાગવત—અને તેનો દેવકુનિ નામે પુત્ર વશે; એ રીતના દસ, ૧૫ વંશના રાજાઓએ, સો કરતાં કાંઈક અધિક વરસો સુધી, (એકસો આઠ વરસ,) પૃથ્વીનો ભોગવ્યા મર્યાદા મુજબની આ પૃથ્વી, કાલ્ય વંશના રાજાઓના તાપામાં કરશે. ૧૫-૧૬-૧૭ ॥ એ મુનિ

વંશના દેવકુનિ નામના હોવા આશ્ચર્ય રાજા, તેનો મોટી જુદિયારો કાલ્ય વંશનો મંત્રી વસુદેવ, મારી નાખશે; અને પછીથી, તે પોતેજ રાજ્ય કરશે. ૧૮ ॥ એ વસુદેવનો ભૂગિર—અને તેનો નારાયણ નામે પુત્ર વશે. એ કાલ્ય વંશના રાજાઓ, આ પૃથ્વીને ક્ષિપ્રપુત્રો, તથાએને પીયનાગિસ વરસો સુધી, ભોગવશે. તે વંશના હોવા સમ્યક, સુત્રમોને મારી નાખીને; તેનો કોઈ આકર, અને દુષ્ટ અંધ વનિનો “અર્ધ” નામનો શ્રદ્ધા; મોટો વપન પૃથ્વીને, ભોગવશે. ૧૯-૨૦ ॥ હે પરીક્ષિત તે પછી, તેનો કશું નામનો બાદ રાજા વશે. તેનો શ્રી સાંતકર્ણ—તેનો પૌર્ણ માસ—તેનો ક્ષેમેદર—તેનો વિક્રમ—તેનો મેઘપાતિ અને આટમાન નામે, એ પુત્રો વશે; એ આટમાનનો અનિષ્ટ કર્મ—તેનો હારેષ અને તેનો તત્ત્વ—એ તત્ત્વનો પુરંપ્રભીર—તેનો સુદેવ—તેનો ચક્રોદર—અને તેનો શિવચરિત; શ્રીજાઓની જરાપણ કમી નહીં એવો, થયો હતો. તેનો ભોગવે—

નિરુત્તર-તેનો મેદશિરા-તેનો શિવસ્કંદોયજ્ઞશ્રીસ્તત્સુતસ્તતઃ ॥ ૨૩ ॥ ચકોરોનવમોયત્રશિવસ્વાતિરરિંદમ ॥ તસ્યાપિ ગૌમર્તાપુત્રઃપુરીમાન્ભવિતાતતઃ ॥ ૨૪ ॥ મેદશિરાઃશિવસ્કંદોયજ્ઞશ્રીસ્તત્સુતસ્તતઃ ॥ વિજયસ્તત્સુતોમાવ્યશ્ચંદ્રવિજ્ઞઃસલોમધિઃ ॥ ૨૫ ॥ એતેત્રિંશન્નૃપતયશ્ચત્વાર્યબ્દશતાનિચ ॥ ષટ્પંચાશ્ચષ્ટથિર્વીમોક્ષ્યંતિકુરુનંદન ॥ ૨૬ ॥ સપ્તામીરાઆવશ્વત્યાદશગાર્દભિનોનૃપાઃ ॥ કંકાઃ પોઢશમૂપાલાભવિષ્યંતિચલોલુપાઃ ॥ ૨૭ ॥ તતોઘૈયવનામાવ્યાશ્વતુર્દશચપુષ્કસાઃ ॥ મૂયોદશગુરુંડાશ્વમૌનાએકાદશૈવતુ ॥ ૨૮ ॥ એતેમોક્ષ્યંતિષ્ટથિર્વીદશવર્ષશતાનિચ ॥ નવાધિકાંચનવર્તિમૌનાએકાદશક્ષિતિં ॥ ૨૯ ॥ મોક્ષ્યંત્યબ્દશતાન્યંગત્રીણિતેઃસંસ્થિતેતતઃ ॥ કિલિકિલાયાન્નૃપતયોભૂતનંદોડયવંગિરઃ ॥ ૩૦ ॥ શિશુનંદિશ્વતદ્વાતાયશોનંદિઃપ્રવીરકઃ ॥ હત્યેતેવૈવર્ષશતંભવિષ્યંત્યધિકાનિષટ્ ॥ ૩૧ ॥ તેષાંત્રયોદશસુતાભવિતારશ્વવાલ્હિકાઃ પુષ્પમિત્રોડયરાજન્યોદુર્મિત્રોડસ્યતથૈવચ ॥ ૩૨ ॥ એકકાલાદ્દમેમૂપાઃસપ્તાઘ્રાઃસપ્તકૌશલાઃ ॥ વૈદૂરપતયેભાવ્યાનૈષધાસ્તતૈવહિ ॥ ૩૩ ॥ માગધાનાંતુભવિતાવિશ્વસ્ફુર્જિઃપુરંજયઃ ॥ નરિષ્યત્યપરોવર્ણાન્પુલિંદયદુમદ્રકાન્ ॥ ૩૪ ॥ પ્રજાશ્વાન્નહ્મમૂયિષ્ઠાઃસ્થાપયિષ્યતિદુર્મતિઃ ॥ વીર્યવાન્ક્ષત્રમુત્સાદ્યપદ્મવત્યાંસવૈપુરિ ॥ અનુગંગામાપ્રયાગંગુક્તાંમોક્ષ્યંતિમેદિનીં ॥ ૩૫ ॥ સૌરાષ્ટ્રાવંત્યામીરાશ્વશૂદ્રાઅર્બુદમાલવાઃ ॥ વ્રાત્યાદ્વિજાભવિષ્યંતિશૂદ્રપ્રાયાજનાધિપાઃ ॥ ૩૬ ॥ સિંધોસ્તટંચંદ્રમાગાંકૌર્તીકાશ્મીરમંડલં ॥ મોક્ષ્યંતિશૂદ્રવ્રાત્યાદ્યામ્લેચ્છાશ્વાન્નહ્મવર્ચસઃ ॥ ૩૭ ॥ તુલ્યકાલાદ્દમેરાજન્મ્લેચ્છપ્રાયાશ્વમૂષ્ટતઃ ॥ એતેડધર્માન્નૃતપરાઃફલ્ગુદાસ્તીવ્રમન્યવઃ ॥ ૩૮ ॥ સ્ત્રીવાલગોદ્વિજઘ્નાશ્વપરદારધનાદૃતાઃ ॥ ઉદિતાસ્તમિતપ્રાયાઅલ્પસત્વાલ્પકાયુષઃ ॥ ૩૯ ॥ અસંસ્કૃતાઃક્રિયાહીનારજસાતમસાવૃતાઃ ॥ પ્રજાસ્તેમક્ષયિષ્યંતિમ્લેચ્છારાજન્યરૂપિણઃ ॥ ૪૦ ॥ તન્નાયાસ્તેજનપદાસ્તચ્છીલાચારવાદિનઃ ॥ અન્યોન્યતોરાજમિશ્વક્ષયંયાસ્યંતિપીડિતાઃ ॥ ૪૧ ॥ ઇતિશ્રીભાગવતેમહાપુરાણેદ્વાદશસ્કંધેકલિપશ્વાદ્માગધરાજાનોર્નામપ્રથમોડધ્યાયઃ ॥ ૧ ॥

શ્રીશુક૦તતશ્વાનુદિનંધર્મઃસત્યંશૌચંક્ષમાદયા ॥ કાલેનબ્રલિનારાજવ્રંક્ષ્યંત્યાયુર્બલંસ્મૃતિઃ ॥ ૧ ॥ વિતમેવકલૌનૃણાંજન્માચારગુણોદયઃ ॥ ધર્મન્ધાયવ્યવસ્થાયાંકારણંબલમેવહિ ॥ ૨ ॥ દાંપત્યેડમિરુચિર્હેતુર્માયૈવવ્યાવહારિકે ॥ સ્ત્રીત્વેપુંસ્ત્વેચહિરતિર્વિપ્રત્વેસૂ-મેવહિ ॥ ૩ ॥ લિંગમેવા

રીમાં, મૂત્તમંદ નામનો રાજા થશે. તેના પછી વંગિર-ને પછી તેનો બાઈ શિશુનંદો-ને પછી મોક્ષ્યંતી-અને તે પછી પ્રવિરક નામે રાજા થશે. તેઓ એકસોને છ વરસ યુધી, રાજ્ય કરશે. ॥૩૦-૩૧॥ પછીથી તેમના પાસિદક નામના તેર દીકરાઓ, રાજા થશે; અને તેમના પછી, પુષ્પમિત રાજા થશે; ત્યાર કરે, તેનો દીકરો દુર્મિત રાજા થશે. ॥૩૨॥ પછી સાત આંધ્ર દેશના અને સાત કૌશ્યા દેશના, તથા વિદર દેશના અને નિષધ દેશના રાજાઓ; એ સર્વે, એકી વળતેજ થશે. ॥૩૩॥ મગધદેશમાં, 'વિષ રદુરજ્જન પ્રવૃત્ત' એ નામનો રાજા થશે; તે બીજી વ-લ્લુને, પુલિંદ-વદુ-અને મદક-એવા પ્રેમલપ્રાય, કરીદેશે; અને એ દુષ્ટ બુદ્ધિવાળો, એવી પરચક્ષને નદી જળનારી (દિવ્યશિશ્યની), ગણેનું સ્થાપન કરીને; અને સ્ત્રીઓનો, તાણ કરી નાંખીને; પદમવાની નામની નમરીમાં રહી,

૬૨૬૨મી પ્રયાગ સુધીની પૃથ્વીનું રક્ષણ કરી પોતે ભોગવશે. ॥ ૩૪-૩૫ ॥ તે પછી, એક-માળવા-આ-ભિ-શક-અને અર્બુદ માળવા; દેશોમાં રહેનારા, દિગ્ને કપનપન, (ગર્ભા) ના સંસ્કાર વિનાના; અને રા-જાઓ, શક જેવા થઈ જશે. ॥ ૩૬ ॥ અને શિષુ તથા ચંદ્રમાગાના કાંદાના દેશોને, અને કૌતેય તથા કા-રિમર વિગેરે દેશોને પણ; જલનેજ વિનના મેનજો અને શ્વેતો આદિ ભોગવશે. ॥૩૭॥ હે પરીક્ષિત, એકજ સમયે કૃત્તવ થયેલા, તે અલ્પ સત્ત્વ તથા થોડા આયુષ્ય વાળા; અને કૃષ્ણને તુર્તેજ આચરી જનારા, પ્રેમજો જેવા રાજાઓ; અધર્મનું આચરણ કરનારા-જુદું ભોલનારા-થોડું આયનારા-ધણે કોષ કરનારા-અને સ્ત્રીઓ, બાળક, માથો, તથા દિગ્નેતે મારનારા-તથા પાંચી સ્ત્રીઓનું અને પરધનનું દરણ કરનારા-એવા થશે. ॥૩૮-૩૯॥ એ સંસ્કાર સંદેહ-ક્રિયાહીન અને રમેયુષ્ય તમેયુષ્યથી ઘેરાયલા-રાજાનુરૂપ ધારનારા મેનજો; એમ પ્રથમજોને

આજ જનારા, એકજે તેમનો નાશ કરી નાંખનારા, થશે. ॥૪૦॥ અને તેવા રાજાઓના રવામીપણા નીચે રહે-નારા, તેમના સરખાજ શીલ અને આચારવાળા; અને તેમના સરખુંજ ભોલનારા થોડા પણ; અન્યો અન્ય એક બીજાથી, તથા રાજાઓથી પીડા પામી પામીને; નાશ પામી જશે. ॥૪૧॥ ઇ. શા. પા. ૨૬ પે. અ. સં. ॥૩॥ અધ્યાય ૨ એ. -શ્રીશુક-હે રાજા, તે પછી રોજરોજ ધર્મ-સત્ય-શાય-ક્ષમા-દયા-આયુષ્ય-જ્ઞાન અને રક્ષિત-એમનો; ગળવાન કાળથઈ, નાશ થતો જશે. ॥૪૨॥ અને કલિયુગમાં મનુષ્યોનું; કુળવાનપણું-સારો આચાર-અને ગુણવાનપણું-એ સમણું બનાવક હોવા ઉપરથીજ, માત્ર મળ્યો. અને ધર્મની વ્યવસ્થામાં, ગળ એજ કારણરૂપ થશે. ॥૪૩॥ સ્ત્રી પુરુષનાં જોડાં થવામાં, એકબીજાના ઉપરની રમીજ, કારણરૂપ થશે. અને અપવાથેવા આદિ વ્યવહાર કરવામાં, મુખપતેકરીને કપટજ કરવામાં આવશે. સ્ત્રી અને પુરુષની ઉત્તમતા, માત્ર રતિ કરવાની કૃત્રિમતા.

તાવડેજ, મજુરો, અને બ્રાહ્મણપણું, માત્ર જનોઈ બાલવા ચક્રીજ: મનશે. ॥૩૩॥ એક બીજા આશ્રમવાળાનું અધિક પણું બચવાને માટે, આશ્રમને દેખાડનારી નિશાનીઓજ, માત્ર કારણરૂપ ચક્રીજે. લાંચ અધિક નહીં આપનારો, ત્યાંમાં દારી જશે. અને યહ્યો બોલનાજાજ, ખેડન કહેવાશે. ॥૩૪॥ નિધન પણું, અસાધુપણું કારણ થશે. દોમ કરનારઓ, સાધુ કહેવાશે. પરણવામાં, માત્ર મોટેથી સ્ત્રીકાર કરે; એજ કારણરૂપ થશે. અને નહાવું, એજ સણુઆર મજુરો. ॥૩૫॥ દુરનાં જગ્યાઓ, તીર્થ સ્થાન મજુરો. વાળ સાખચાંજ, કુંદરવા મજુરો. ઉદરનું પોષણ કરવું, તે પુરુષાર્થ મજુરો. અને વધુ દગવિધા કરશે, તેજ સાચો કહેવાશે. ॥૩૬॥ કુંદનું પોષણ કરવું, એજ ચતુરકથ કહેવાશે. ધર્મનું સેવન, માત્ર યશને અર્થેજ સોડા કરશે. અને એ પ્રમાણેની દુષ્ટ પ્રવૃત્તિઓ, આખી પૃથ્વી બારાઈ જશે. ॥૩૭॥ ત્યારે બ્રાહ્મણો-ક્ષત્રીઓ-વૈશ્યો-અને શૂદ્રો-એઓમાં જે બળવાન હશે, તે રાજા થઈ બેસશે. તથા એવા સોબી-નિદેવ-અને ચેર જેવા રાજાઓથી, બીઓનું અને

ધનનું હરણ થયેલી પ્રજાઓ; શાક-મૂળ-ગાંસ-ગધ-ફળ-ફલ-અને વીજ-ખાદ્યને રહેનારી ધણો; પવંતોમાં અને વગોમાં જઈ રહેશે. ॥ ૪૮ ॥ અને અનાદૃષ્ટિવડે-દુષ્કાળ પડનાથી-તથા કરો આકિકથા-પીડા પામીને; અને ટાક-વાયુ-તડકો-વરસાદ-તથા હીંગ-આદિથી તેમજ અગ્નિ અન્વયથી જળ, પીડા પામીને; પ્રજાઓનો નાશ થઈ જશે. ॥ ૧૦ ॥ એજ જૂળ તરસથી-બાષ્પિઓથી-સંતાપ થવાથી-અને યિત્ત-થઈ; મનુષ્યોનું મોટામાં મોટું અણુખ, કળિ કાળમાં ત્રીસથી ત્રીસ વરસો સંધીનું થઈ જશે. ॥ ૧૧ ॥ તેમજ કલિયુગના દોષોથી, મનુષ્યોનાં શરીરો નાંકનાં થઈ જશે. અને વધુ તથા આશ્રમ-વાળા મનુષ્યોના ધર્મ, અને વેદ માર્ગ; નાશ પામી જશે. ॥ ૧૨ ॥ ધર્મમાં, પાપકો ધણા વધી જશે. સ-વજા, ચેર જેવા થશે. અને મનુષ્યો, ચેરી-જૂઠા-અને દયા હિંસા-વાળી, અનેક પ્રકારની અણવિઘ્ન-વાળા; થઈ જશે. ॥૧૩॥ બધી વજા, શ્રદ્ધ સરખી થઈ જશે. માયો, બકરી જેવી થઈ જશે. બધા આશ્રમો,

શ્રમરૂપાતાવન્યોડન્યાપત્તિકારણં ॥ અવૃત્પાન્યાયદૌર્બલ્યંપાંડિત્યેચાપલંવચ: ॥૪॥ અનાદ્યતૈવાસાધુત્વેસાધુત્વેદંભવતુ ॥ સ્વીકારણવચો
દ્વાહેસ્ત્રાનમેવપ્રસાધનં ॥૫॥ દૂરેવાર્યયનંતીર્થલાવણ્યેકેશધારણં ॥ ઉદરંભરતાસ્વાર્થ:સત્યત્વેધાઈર્થમેવહિ ॥૬॥ દાક્ષ્યંકુટુંબમરણંયશૌર્થેધર્મસે
વનં ॥ એવંપ્રજાભિદુષ્ટાભિરાકીર્ણૌક્ષિતિમંડલે ॥૭॥ બ્રહ્મવિદ્ક્ષત્રશૂદ્રાણાંયોબલીમવિતાનૃપ: ॥ પ્રજાહિલુબ્ધેરાજન્યૈર્નિર્ઘૃણૈર્દસ્યુધર્મભિ: ॥૮॥
આચ્છિન્નદારદ્રવિણાયાસ્યંતિગિરિકાનનં ॥ શાકમૂલામિષક્ષોદ્રફલપુષ્પાષ્ટિમોજના: ॥૯॥ અનાદૃષ્ટયાવિનંદ્યંતિદુર્ભિક્ષકરપીડિતા: ॥ શી
તવાતાતપપ્રાદૃહિમેરન્યોન્યત:પ્રજા: ॥૧૦॥ ક્ષુત્તૃઙ્ખ્યાંબ્યાધિભિશ્ચૈવસંતાપેનચચિંતયા ॥ વિંશદ્વિંશતિવર્ષાણિપરમાયુ:કલૌનૃણાં ॥ ૧૧ ॥
ક્ષીયમાણેષુદેહેષુદેહિનાંકલિદોષત: ॥ વર્ણાશ્રમવતાંધર્મેનષ્ટેવદપથેનૃણાં ॥૧૨॥ પાલંડપ્રુરેધર્મેદત્તુપ્રપેદુરાજસુ ॥ ચૌર્યાનૃતૃથાહિંસાના
નાતૃત્તિષુવૈનૃષુ ॥૧૩॥ શૂદ્રપ્રાયેષુવર્ણેષુહાગપ્રાયસુધેનુષુ ॥ ગૃહપ્રાયેષ્વાશ્રમેષુયૌનપ્રાયેષુવંધુષુ ॥૧૪॥ અણુપ્રાયાસ્વોષધીષુશમીપ્રાયેષુસ્થાસ્તુ
ષુ ॥ વિદ્યુત્પ્રાયેષુમેધેષુશૂન્યપ્રાયેષુસદ્ગસુ ॥૧૫॥ કૃત્યંકલૌગતપ્રાયેજનેષુસ્વરધર્મિણિ ॥ ધર્મત્રાણાયસત્ત્વેનમગવાનવતરિષ્યતિ ॥૧૬॥ ચરા
ચરગુરોર્વિષ્ણોરીશ્વરસ્યાસ્થિલાત્મન: ॥ ધર્મત્રાણાયસાધૂનાંજન્મકર્માપનુત્તયે ॥૧૭॥ શંભલગ્રામમુરુચ્યસ્યબ્રાહ્મણસ્યમહાત્મન: ॥ ઇન્દ્રોવિ
ષ્ણુચક્રસ:કલિક:પ્રાદુર્ભવિષ્યતિ ॥૧૮॥ અશ્વમાશુગમારુદ્ધદેવદત્તંજગત્પતિ: ॥ અસિનાસાધુદમનમઘૈશ્વર્યંગુણાન્વિત: ॥૧૯॥ વિચરન્નાશુ
નાક્ષોપ્યાંહેયેનાપ્રતિમચ્યુતિ: ॥ નૃપલિંગચ્છદોદસ્યૂન્કોટિશોનિહનિષ્યતિ ॥૨૦॥ અયતેષાંભવિષ્યંતિમનાંસિવિશદાનિવૈ ॥ વાસુદેવાંગરાગા
તિપુણ્યગંધાનિલમ્પટશાં ॥ પૌરજાનપદાનાંવૈહતેષ્વસ્થિલદસ્યુષુ ॥૨૧॥ તેષાંપ્રજાવિસર્ગશ્ચસ્થવિષ્ટ:સંભવિષ્યતિ ॥ વાસુદેવેમગવતિસત્ત્વમૂર્તૌત્દ
દિસ્થિતે ॥૨૨॥ યદાવતીર્ણૌમગવાન્કલિકધર્મપતિર્હરિ: ॥ કૃતંભવિષ્યતિતદાપ્રજાસૂતિશ્ચસાત્વિકી ॥૨૩॥ યદાચંદ્રશ્ચસૂર્યશ્ચતથાતિષ્યદ
હસ્પતી ॥ એકરાશૌસમેષ્યંતિતદાભવતિતત્કૃતં ॥૨૪॥ યેડતીતાવર્તમાનાયેમવિષ્યંતિચપાર્થિવા: ॥ તેતઉદ્દેશત:પ્રોક્તાવંશીયા:સોમસૂર્યયો: ॥

ચક્રીજ જેવા થઈ જશે. અને સગાં સંબંધીઓનો સંબંધ, વહેવાઈઓના જેવો થઈ જશે. ॥૩૩॥ તમામ જનની યોગમિત્રો, આજુ સમાન થઈ જશે. બધાં વજા, ખીજડા જેવાં થઈ જશે. વરસાદ, વીજળીના સર-ખા થઈ જશે. અને સધળાં ધરો, શન્ય સરખાં થઈ જશે. ॥૩૫॥ એ પ્રકારના અનેક દોષોથી, મનુષ્યોને વિશે હિમ્મત કરવાના સ્વભાવનો, એ કળિયુગ. જ્યારે પૂરો થઈ રહેવા આવશે; ત્યારે ભગવાન, પોતાના સત્ત્વ સંહિત; ધર્મનું રક્ષણ કરવાને માટે, આવતાર લેશે. ॥૩૬॥ એ અખિલ બ્રહ્માંડના આત્મા-અને સ્થાવર અને જંતમ સર્વના ચુર-ચપર ભગવાનો જન્મ; ક્રમો થઈ, લોકોને હોડાવવા સારું; અને ધર્મનું તથા સૌંદર્ય પુરુષોનું રક્ષણ કરવાને સારું; થાય છે. ॥૩૭॥ સંગળ ગામના મુખી મહાત્મા વિરુપચક્ષ, નાગના બ્રાહ્મણના ધર્મમાં; પાંચુ લોકોનું દમન કરનારા, અને આઠે પ્રકારની સિદ્ધિઓ વાળા; કદી ભગવાન હિમ્મત થશે; અને આત્મા ધેડા કપર બેસીને, ને ધેડા થઈ, કિતવજાન પૃથ્વી કપર; ભગવાન સર્વોત્તમ તેજથી, દરશે.

તથા દેવતાઓએ લાવી આપેલી, તરવાર વડે; રાજાઓના વેશમાં છપાયલા, કરોડો ચોરોને હણી નાંખશે. ॥ ૧૮-૧૯-૨૦ ॥ એ રીતે સધળા ચોરો, મરી ગયા પછી; શહેરોના અને ગાંધડાઓના લોકોનાં મન, એ વાસુદેવ ભગવાનનાં અંગોથી, અતિ પવિત્ર સુગંધી યુક્ત થયેલા પવનનો સ્પર્શ થવાથીજ; અતિ શુદ્ધ થઈ જશે. ॥૨૧॥ અને એ સત્ત્વ મૂર્તિ વાસુદેવ ભગવાનનું સ્વરૂપ, તેઓના હૃદયને વિશે રહેવાથી; તેમનાં સંતાનોની સૃષ્ટિ, મોટી મોટી થતી જશે. ॥૨૨॥ એમ જ્યારે, ધર્મના પતિ હરિભગવાનનો કદી આવતાર થશે; ત્યારે સત્ત્વુગ વરતાશે. અને પ્રજાઓ સત્ત્વુગી આવતરતી જશે. ॥૨૩॥ જ્યારે ચંદ્ર-સૂર્ય-અને બૃહસ્પતિ એ ત્રણે મહો, એક રાશીમાં, (એટલે પુરુષ નક્ષત્રમાં,) આવશે; ત્યારે સત્ત્વુગ આડુ થશે. ॥૨૪॥ એ રીતે થઈ ગયેલા છે તે, તથા વર્તમાન કળમાં થતા, અને હવે થવાના; સૂર્ય અને ચંદ્ર વંશના, મુખ્ય મુખ્ય રાજાઓ વિશે, મેં તમને કહ્યું. ॥ ૨૫ ॥ તમે પરીક્ષિતના જન્મ થવાથી, નંદ રાજાનો અ-

૧૫ સુધીનાં પદ્યોમાં ૬૨ વચ્ચે આશરો ૧૨૫૫ આશરોમાં સ્તરવિધો છે છે, તેમાં પ્રથમ દેખાતા સ્તરોમાં અર્ધમાં, જે નક્ષત્ર સંક્રમણ દર્શાવે, વિશાળ, સગ પ્રદેશમાં રહેલું જણાય છે તે સ્તરથી ને-
જાને, વિશાળ સ્તરોમાં સ્તરી સમઘટિતો રહે છે; તે સમઘટિતો, નમારો જન્મ કાળે, તથા સ્તરો પશુ; મધ્ય
નક્ષત્રમાં છે. ૧૨૭-૨૨૫ સ્તરોમાં નામથી કહેવાતો, વિશાળ જાગવાનું સ્તર; જ્યારે અસ્તરોમાં, ત્યારે
લાંબાં વિશે કવિયુગમાં પ્રવેશ નો, થયો છે; કે જે કાળમાં, મનુષ્યોની ક્ષત્રી પાપને વિશે પ્રવેશ છે. ૧૨૬૫
પશુ જ્યાં સુધી એ સ્તરોના સ્તરોથી શ્રીકૃષ્ણ જાગવાનું, પોતાના ગરબુ કમળથી પૃથ્વીને સ્પર્શ કરતા હતા;
ત્યાં સુધી કવિયુગ પદ્યમાં કરી શક્યો નહોતો. ૧૩૦૫ જ્યારથી મધ્ય નક્ષત્રને વિશે સ્તરવિધો વિચરવા
લાગ્યા છે, ત્યારથી જ દેવતાઓમાં આસો વસોનો; કવિયુગ મેસી સુકો છે. ૧૩૧૫ અને એ સ્તરોમાં નક્ષ-

ત્રમાંથી, પદ્યમાં નક્ષત્રમાં સ્તર સ્તરીઓ આવશે; ત્યારથી એટલે નંદ સમગ્રના સમગ્ર કાળથી, કવિયુગ પદ્યો
રહી પામશે. ૧૩૨૫ જ્યારે સ્તરોમાં જાગવાનું સ્તરમાં પદ્યમાં, ત્યારે અને તે કદાચીત્, કવિયુગ આવશે
જન્મવાનું, પૂર્વ કાળમાં વિશાળ કહેશે. ૧૩૩૫ દેવતાઓમાં કદાચ વસો ગયા કે, કવિયુગ પૂર્વ થઈને;
મનુષ્યોના મનને, આત્મ જ્ઞાનને પ્રકાશ કરનારો, કૃત અર્થ સત્યુગ મેસશે. ૧૩૪૫ પૃથ્વી ઉપર મનુષ્ય
વંશના સમગ્રમાં સ્થિતિમાં, આ દેશમાં; જેવી રીતે, કદાચમાં આયા છે; જેવી રીતે, રેક યુગમાં,
થતા; વૈશ્વો-શ્વેત-અને બ્રહ્મજ્ઞાન વંશોની-સ્થિતિમાં પશુ, દેશમાં થયેલાં; જ્યારે જે સુધી નેજાએ. ૧૩૫૫
એ જોવાની, વાતો માત્ર આવશે સ્તરી છે; જોવા નામે અને નિશાનીઓમાં, મદતમાં પુરુષોની; કદાચી-
વિગ્ન, પૃથ્વી ઉપર રહેલી છે. ૧૩૬૫ મુદ્રા પેળમાં જગતમાં; સંતતુમાં જાગ દેશી, અને કવિયુગ વંશ

૧૨૬૫ આરમ્ભમવતો જન્મયાવત્રંદાભિષેચનં ॥ એતદ્વર્ષસહસ્રંતુ શતં પંચદશોત્તરં ॥ ૨૬ ॥ સપ્તર્ષીણાંતુ યૌ પૂર્વૌ દૃશ્યેતે ઉદિતૌ દિવિ ॥ તયોસ્તુમ
ધ્યેનક્ષત્રંદૃશ્યતેયત્સમં નિશિ ॥ ૨૭ ॥ તેનૈવઋપયોયુક્તાસ્તિષ્ઠંત્યદ્દશતાનિચ ॥ તેલદીપેદ્વિજાઃ કાલે અધુનાચાશ્રિતામઘાઃ ॥ ૨૮ ॥ વિષ્ણો
ર્ભગવતોભાનુઃ કૃષ્ણાસ્યોઽસૌ દિવંગતઃ ॥ તદાઽવિશત્કલિલોઽકંષાઽપ્યસ્તેજનઃ ॥ ૨૯ ॥ યાવત્સપાદપદ્માઽયાંસ્પૃશન્નાસ્તેરમાપતિઃ ॥ તાવત્ક
લિર્વૈપૃથિવીપરાક્રાંતું નચાશકત્ ॥ ૩૦ ॥ યદાદેવર્ષયઃ સપ્તમઘાસુવિચરંતિહિ ॥ તદાપ્રવૃત્તસ્તુ કલિર્દ્વાદશાબ્દશતાત્મકઃ ॥ ૩૧ ॥ યદામઘા
ઽયોયાસ્યંતિપૂર્વાપાદાં મહર્ષયઃ ॥ તદાનંદાત્પ્રભૃત્યેપકલિર્વૃદ્ધિગમિષ્યતિ ॥ ૩૨ ॥ યસ્મિન્કૃષ્ણોદિવંયાતસ્તસ્મિન્નૈવતદાઽહનિ ॥ પ્રતિપત્તંક
લિયુગમિતિપ્રાહુઃ પુરાવિદઃ ॥ ૩૩ ॥ દિવ્યાબ્દાનાં સહસ્રાંતે ચતુર્થેતુ પુનઃકૃતં ॥ મવિષ્યતિયદાનૃણાં મનઆત્મપ્રકાશકં ॥ ૩૪ ॥ इत्येपमानवो
वंशो यथा संख्यायते भुवि ॥ तथा विदूश्च विप्राणां तास्ता ज्ञेया युगे युगे ॥ ૩૫ ॥ एतेषां नाम लिङ्गानां पुरुषाणां महात्मनां ॥ कथामात्रावशिष्टानां
क्रीर्तिरेव स्थिता भुवि ॥ ૩૬ ॥ देवापि शंतनोर्भ्राता मरुश्चैश्वाकुवंशजः ॥ कलापग्राम आसाते महायोगबलान्वितौ ॥ ૩૭ ॥ ताविहैत्य कलेरंते
वासुदेवानुशिक्षितौ ॥ वर्णाश्रमयुतंधर्मपूर्ववत्प्रययिष्यतः ॥ ૩૮ ॥ कृतं त्रेताद्वापरंच कलिश्चेति चतुर्युगं ॥ अनेन क्रमयोगेन भुवि प्राणिषु वर्तते
॥ ૩૯ ॥ राजत्रेते मया प्रोक्तान् रवेवास्तथाऽपरे ॥ भूमौ मम त्वंकृत्वांस्ते हित्वेमां निधनंगताः ॥ ૪૦ ॥ कृमिविद्वद्भस्मसंज्ञांस्ते राजानां स्नोपियस्य
च ॥ भूतध्रुवतत्कृते स्वार्थं किं वेद निरयोपतः ॥ ૪૧ ॥ कथं सेषम खंडाभूः पूर्वमे पुरुषेर्धृता ॥ मत्पुत्रस्य च पौत्रस्य मत्पूर्वावंशजस्य च ॥ ૪૨ ॥
तेजोऽवन्नमयं कथं गृहीत्वाऽत्मतयाऽबुधाः ॥ महीं मम तथा चोभौ हित्वांस्ते दर्शनंगताः ॥ ૪૩ ॥ ये ये भूपतयो राजन्भुंजंति वसुमोजसा ॥ काले
न ते कृताः सर्वे कथमात्राः कथासुच ॥ ૪૪ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे द्वादशस्कंधे कलिमहात्म्यं च कल्किप्रादुर्भावो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ ૨ ॥
શ્રીશુકઃ કલ્પાત્મનિજવ્યગ્રાન્નૃપાન્હસતિભૂરિયં ॥ અહોમાં વિજિર્ગપંતિમૃત્યોઃ ક્રીડનકાન્તૃપાઃ ॥ ૧ ॥ કામપનરેદ્રાણાં મોઘઃ સ્યાદ્વિદુષામપિ
॥ યેન ફેનોપમં પિંડેયે ઽતિવિશ્રંભિતાન્તૃપાઃ ॥ ૨ ॥ પૂર્વનિર્જિત્યપદ્મર્ગજેપ્યામોરાજમંત્રિણઃ ॥ તતઃ સચિવપૌરાત્તકરીદાનસ્યકંટકાન્ ॥ ૩ ॥ एवं

માં જન્મેથી મરે; એ જે જન્મ, કલાપ ગામમાં રહેલા છે. ૧૩૭૫ કવિયુગને; અને થયેથી, એ જે જન્મ; એ
અહીં આવીને, વાસુદેવ જાગવાની શિખેલા, પશુ અને આશ્રમ વાળા, પૂર્વ પ્રમાણમાં વર્ણન, સ્થાપન કર-
શે. ૧૩૮૫ કૃત-ત્રેતા-દ્વાપર-અને કલિ-એ રીતના આર યુગો; પૃથ્વી ઉપર પ્રાણીઓને વિશે, એ રીતના અનુ-
ક્રમથી વરતે છે. ૧૩૯૫ જે રાગ, જે જે સંખ્યાવા તે, તથા સ્તરી પશુ રાગ; પૃથ્વીને વિશે, મનુષ્ય
કરીને; અને તેને નહોતે, મરણ પાળી મેળાવે છે. ૧૪૦૫ સગ નામથી કહેવાતા હતા, જીવ-વિદ્યા-કિ-
યા સંજોડી-અને, જેની સાથે છે; જેવા સરીત્થી; જે મધ્ય, નરકમાં પડતું પડે છે. તેને પ્રાણીઓનો
દોષ કરનાર તેઓ, શું સ્વાર્થને મેળવી મેળવે છે. ૧૪૧૫ આ પૃથ્વીને અનુદિનપણે માસ પૂર્વેલે, કેવી
રીતે પાશુ કરી હતી; અને તેજ રીતે, માસ પુત્ર-પૌત્ર-અને વંશોની પાસે; તે કદા પ્રકારથી, સ્તરી સર; એવી
મધ્ય મધ્ય, પૃથ્વીને પડકાર; અને અસ્તિ-સ્તિ-તથા અસ્ત મધ્ય-સરીતે; પોતા રૂપ માનવાની,

અહીં કરનાર; એ અનુદિનપણે પુરુષો, અને તે મેડો તેજ દેહને; અદર્શર થઈ મેળવે છે. ૧૪૨-૪૩૫ જે
પરીક્ષિત, એમ જે જે સમજો, જગતે પૃથ્વીને મેળવતા હતા; તે સંખ્યાઓનો તે રક્ષા, મરણોમાં એકલા
માનવ; કાળે કરી નાખેલા છે. ૧૪૪૫ કલિ-એ જાગ આરમાં રહેલો કલિ મદતમાં અને કદાચ અત્યાર
નામે જોઈને અર્ધમાં સંપૂર્ણ. ૧૪૫ ॥

અધ્યાય ૩ જો. — શ્રીશુક — એ રીતના સમજોને; પોતાને જીતી લેવાને મારે જગતમાંથી થતા
દેહોને, પૃથ્વી તેમને દર્શે છે કે. “આ મનુષ્યના રૂપમાં રૂપ રાગ, મને જગતને હજી છે. એ રાગ, મધ્ય
પશુ જુદામાં છે; તે પશુ તેમની એ કાળમાં, નિષ્કર્મ છે. મરણ રીતની કાળમાં અપાવ, એવા સરીતે
વિશે; તેઓ થયો વિશ્વાસ રાગમાં છે.” ૧૪૬૫ તેઓ વિચાર કરે છે કે, “અને પ્રથમ રાગ મંત્રિ-પદ્મી
શીખ પ્રમાણે-તે પદ્મી મોટા શેરેલા. આજેનાનો-પદ્મી સ્તરી થોડા તથા સંખ્યાઓ વિજેને-અને તે

બાપજીને પશ્ચ; મારે મારેજ; કહ્યા આપ છે. ૧૧જા તથા, 'હે મૂઠ આ સુખજીવ પૂરતી, મારી છે; અને તારી નથી;' એમ બોલતા, અને મારે મારેજ સ્પર્શ કરતા; તે રામજી એક જીવન; મારે છે; અને મારે છે. ૧૮૮૧ પૃથુ-પુરુષ-માર્ગી-નકુષ-ભરત-સદાશિવ-મંત્રિ-સમર-રામ-અકાંચ-પુત્ર-માર-સ્તુ-તુલસી-મયમતિ-શર્વાતિ-સાતન-મય-ભગીરથ-કુવલયાશ-કુત્ય-નૈષધ (નળરાજ)-દમ-હિરણ્યકશિપુ-દશમુર-લોક માનને રાવણનારા રાવણ-નમુનિ-રાજ-પૂત્રી પુત્ર નરકાસુર-હિરણ્યાસુ-નારકાસુર-અને બીજા પશ્ચ, પશુ એક મોટા જૈનધર્માળા રામજી અને દેવો આદિ; જેઓ સર્વગાન, સર્વ વિદ્યા આદિને જ્ઞાન-જ્ઞાન-શ્રદ્ધા-સર્વને જીતનારા-અને અજીત હતા; તે જણ, મારા વિશે પશ્ચી મગતા રાજવાસ મરણ ધર્મગાળાઓ; તેમના મનોમાં પશ્ચું નહીં કર્યા હતા, સમર્થ કાળે, (મળી જઈને,) ૧૪જા વાર્તાઓમાં કહેવા પૂરતા; એ રહેવા દીવેલા છે." ॥ ૯-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩ ॥ હે પરીક્ષિત, લોકને વિશે

ભાવવાળા-શાંત-વિવેકી-નિનિસાવાળા-આત્મારાગ- સમદષ્ટિ-અને ઇશ્વર સંબંધી જ્ઞાન થતા મારે, પરિશ્રમ કરનારા; હોય છે. ॥૨૮॥ ત્રેતાયુગમાં, અધર્મના; જ્ઞ-હિંસા-વિચલ-અને અસંતોષ-એ આર પાયાતરે; ધર્મના આરે પગનો ચોથો ચોથો ભાગ; ધીમે ધીમે, નાશ પામી જાય છે. ॥ ૨૦ ॥ હે રાજા, તે કાલે લોકો; ક્રિયા અને તપની નિષ્ઠા વાળા-અતિ હિંસા નહીં કરનારા-વિપચાદિકની ભાવ્ય પિનાત્ય-ધર્મ અર્થ, અને કામમાં પ્રીતિ વાળા-વેદોક્ત ધર્મ પાળનારા-અને વલ્લુમાં જાહાજીને મુખ્ય માનનારા; હોય છે. ॥ ૨૧ ॥ કાપર યુગમાં, અધર્મનાં લક્ષણવાળા હિંસા-અસંતોષ-જ્ઞ-અને દેવ-એ મનાયથી, ધર્મના આરે પગ; દયા-દાન-સત્ય-અને તપનો અડધો અડધો ભાગ; કમી થઈ જાય છે. ॥ ૨૨ ॥ તે કાલે, લોકો વચ્ચે-મોટા યુદ્ધ-શાહાને વિશે પ્રીતિયથી અભ્યાસ કરવાવાળા-ધનવાન-કુટુંબવાન-અને આનંદી તથા વલ્લુમાં ક્ષત્રીઓને ઉત્તમ માનનારા; હોય છે. ॥૨૩॥ અને કલ્પયુગમાં, તે અધર્મનાં કારણના વજારથી; ધર્મના પાયાઓનો ઘટારો થઈને, માત્ર ચોથો ચોથો ભાગજ; પાકી રહે છે;

ને પશુઃ કલિયુગના અંતમાં તેા નાશ પામી જાય છે. ૧૨૪૧ ॥ એ યુગની પ્રવચ્ચો, લેલી-દુશ્ચારી-
દિવ્ય-નિર્યેક વૈદ કરનારી-આત્મ વિનાની-વચ્ચી નૃસિંહવાળી-અને વચ્ચેમાં; શ્રદ્ધ તથા શ્રદ્ધ લોકોને, વિશેષે
કરીને, શ્રેષ્ઠ ગણનારીઃ હોય છે. ૧૨૪૨ ॥ તથા, કાળે પ્રેરણા કરેલા, સત્-રત્ન-અને તમ-એ મુજો; પુરોના
મનને વિશે, વિશેષ પ્રવર્તેલા, જોવામાં આવે છે. ૧૨૪૩ ॥ જ્યારે, ગત-યુદ્ધિ-અને ઇન્દ્રિયક્રિયાને વિશે સત્-
યુગ પ્રવર્તે છેઃ ત્યારે તે જ્ઞાન અને તપને વિશે રૂચી કેવળ કરનારા કાળને, સત્-યુગ જ્ઞાનુભવે. ૧૨૪૪ ॥ અને
હે યુદ્ધિમાન પરીક્ષિત, જ્યારે કામ્ય કર્મો કરવાને વિશે મનુષ્યો આદિ પ્રાણીઓ થાય છેઃ ત્યારે તે રમેયુ-
ક્તી વૃત્તિઓ કાળને, વિનાયુગ જ્ઞાનુભવે. ૧૨૪૫ ॥ જ્યારે લેખ-અસતોષ-ગાન-દંભ-અને મત્સર આદિમાં
તથા કામ્ય કર્મો કરવામાં, લોકો પ્રતિપાળા થાય છેઃ ત્યારે તે, રમેયુગ તથા તમેયુક્તી મિત્ર વૃત્તિઓ
કાળને, દાપરયુગ જ્ઞાનુભવે. ૧૨૪૬ ॥ અને જ્યારે કપટ-ઝૂઝ-આગ્રહ-ઝંઝ-હિંસા-ખેદ-રોદ-મોહ-અવ-અને

દીનતા-લોકોને વિશે આવે છેઃ ત્યારે તે, તમેયુક્તી વૃત્તિઓ કાળને, કલિયુગ કહેવો છે. ૧૨૪૭ ॥
એ કલિયુગમાં, લોકો લાંબી નજર વિનાના-અથવા ભાગ્યપાળા-પણું ખાનારા-કામી-અને નિર્ધન થશે.
અને ક્ષીણો, અસતી; તથા મરણ ચાહે તેને પશ્ચી કરનારી એટલે છીનવાશે થશે. ૧૨૪૮ ॥ દેશો, ચોરો
થઈ દુષ્પ પામનારા થશે. પાખંડ ધર્મોથી, વેદને દુષ્ણો લગાડાશે. રાગઓ, પ્રભના વિત આદિકને લેધ
લેનારા થશે. અને બ્રાહ્મણો ધિમ તથા કદરોગ તૃષ કરવાસ થશે. ૧૨૪૯ ॥ બ્રહ્મચારીઓ, અપવિત્ર અને બ્રહ્મ-
ચર્યેથી થશે. શુદ્ધ્યો, ભીષ માગનારા થશે. તપસ્વીઓ, મામમાં રહેશે. અને સંન્યાસીઓ, ધનના લોભી થશે.
૧૨૫૦ ॥ તેમજ સર્વ કાંઈ નાનાં સ્તરીરવાળાં-પણું ખાનારાં-વચ્ચાં છોકરાં કેવળ કરનારાં-લાગ વિનાનાં-સર્વદ કડું
ભોજનારાં-અને, ચોરી, કપટ, તથા સાદસ કરનારાં થશે. ૧૨૫૧ ॥ વેચવા સાદવાનો ધર્મો, નિત્ય વેચારીઓ
કપટ સહિતજ કરશે. અને સત્યરોએ પિત્રાર્થી આટવિકાઓ, આપતકાળ વિનાજ સંચાળાઓ રવીકારશે.

ક્ષયતિ ॥૨૪॥ તસ્મિન્લુધાદુરાચારાનિર્દયાઃશુષ્કવૈરિણઃ ॥ દુર્મગામૃતિર્પાશ્વશૂદ્રદાસોત્તરાઃપ્રજાઃ ॥૨૫॥ સત્ત્વરજસ્તમદ્વિતદ્શ્યંતેપુરુ
ષેગુણાઃ ॥ કાલસંચોદિતાસ્તેત્રેપરિવર્તેતઆત્મનિ ॥૨૬॥ પ્રમવંતિપદાસદ્દેહોદુર્ગુણિયાણિચ ॥ તદાકૃતયુગંવિદ્યાજ્ઞાનેતપસિયદ્વિચિઃ
॥૨૭॥ યદાકર્મસુકામ્યેષુમક્તિર્ભવતિદેહિનાં ॥ તદાવેત્તારજોવૃત્તિરિતિજાનાંહિબુદ્ધિમન્ ॥૨૮॥ યદાલોભસ્ત્વસંતોષોમાનોદંભોઽથમત્સ
રઃ ॥ કર્મણાંચાપિકામ્યાનાંદ્વાપરંતદ્રજસ્તમઃ ॥૨૯॥ યવામાયાઽનૃતંતંદામિદ્રાહિંસાવિષાદનં ॥ શોકોમોહોમયંદૈન્યંસકલિસ્તામસઃસ્મૃતઃ ॥
॥૩૦॥ યસ્માત્શુદ્રદશોમર્ત્યાઃશુદ્રભાગ્યામહાશનાઃ ॥ કામિનોવિત્તહીનાશ્ચત્વૈરિણ્યશ્ચસ્ત્રિયાંઽસતીઃ ॥૩૧॥ દસ્યૂત્ત્રાજનપદાવેદાઃપાશ્વંડદૂ
ષિતાઃ ॥ રાજાનશ્વપ્રજામક્ષાઃશિશ્નોદરપરાદ્વિજાઃ ॥૩૨॥ અબ્રતાવટવોઽશૌચમિક્ષવશ્ચકુટુંબિનઃ ॥ તપસ્વિનોગ્રામવાસાન્યાસિનોદ્યર્થલો
લુપ્તાઃ ॥૩૩॥ ન્હસ્વકાયમહાહારામૃયપત્યાગતન્દિયઃ ॥ શશ્વત્કટુકભાષિણ્યશ્ચૌર્યમાયોરુસાહસાઃ ॥૩૪॥ પળાયિષ્યંતિવૈશુદ્રાઃકિરીટાઃ
કૂટકારિણઃ ॥ અનાપવ્યપિમંસ્યંતેવાર્તાસાધુજુગુપ્સિતાં ॥૩૫॥ પતિત્યક્ષ્યંતિનિર્વચ્યંપ્રુત્યાઅપ્યસ્વિલોત્તમં ॥ પ્રુત્યંવિપત્નંપતયઃકૌલંગાશ્ચા
પયસ્વિનીઃ ॥૩૬॥ પિતૃભ્રાતૃસુહૃજ્ઞાતીન્હિત્વાસૌરતસૌહદાઃ ॥ નનાંદસ્ત્વસંવાદાદીનાઃસ્ત્રેણાઃકલૌનરાઃ ॥૩૭॥ શૂદ્રાઃપ્રતિગ્રહીષ્યંતિત
પોવેષોપર્જાવિનઃ ॥ ધર્મવક્ષ્યંત્યધર્મજ્ઞાઅધિરુદ્ધોત્તમાસનં ॥૩૮॥ નિત્યમુદ્વિગ્નમનસોદુર્ભિક્ષકરપીડિતાઃ ॥ નિરન્નેમૂતલેરાજન્નનાવૃષ્ટિમયા
તુરાઃ ॥૩૯॥ વાસોન્નપાનશયનવ્યવાયસ્નાનમૂષળેઃ ॥ હીનાઃપિશાચસંદર્શામવિષ્યંતિકલૌપ્રજાઃ ॥૪૦॥ કલૌકાકિણિકેઽપ્યર્થેવિગૃહ્ય
ત્યક્તસૌહદાઃ ॥ ત્યક્ષ્યંતિચપ્રિયાન્પ્રાણાન્હનિષ્યંતિસ્વકાનપિ ॥૪૧॥ નરક્ષિપ્યંતિમનુજાઃસ્થવિરોપિતરાવપિ ॥ પુત્રાન્સર્વાર્થકુશલાન્શુદ્રાઃ
શિશ્નોદરંભરાઃ ॥૪૨॥ કલૌનરાજન્નગતાંપરંગુરંત્રૈલોકપનાયાનતપાદપંકજં ॥ પ્રાપેણમર્ત્યાભગવંતમચ્યુતંયક્ષ્યંતિપાશ્વંડવિભિન્નચેતસઃ
॥૪૩॥ યન્નામધેયંપ્રિયમાણઆતુરઃપતન્સ્વલન્વાવિવશોમૃગ્ણપુમાન્ ॥ વિમુક્તકર્માર્ગલુત્તમાંગતિપ્રાપ્નોતિયક્ષ્યંતિનતંકલૌજનાઃ ॥૪૪॥ પુંસાં

૧૨૫૨ ॥ નિર્ધન થયેલા સર્વોત્તમ સ્વામીઓને, આકરે લાગ કરશે; અને વેપરપણના આકરે, અસજા થતાં;
તેમને, અને નહીં દુઝતી મારેલો, લાગઃ તેમના પશ્ચીઓ કરશે. ૧૨૫૩ ॥ તથા બાપ-માઇઓ-સુહૃદો-અને
બીજા સગા સંબંધીઓ-એમનો લાગ કરીને; અપેક્ષા અને દીન થયેલા, કલિયુગના લોકો; સુરત સંબંધી
સમપશુઓ, શાળા આદિકની સાથે; વાતચીત આદિ કરવામાં, આનંદ માનશે. ૧૨૫૪ ॥ તપસ્વીના જેવા વેશથી,
આક્રમિકા ચલાવનારા શૂદ્રા હતા તેથી, અને ધર્મને નહીં જાણનારાઓ, ઉત્તમ અપસને કાગર બેસીને ધર્મપદેશ કરશે.
૧૨૫૫ ॥ હે રાજા, દુષ્કાળ તથા કરો આદિથી પીડાયેલા; અનાદૃષ્ટિ વિગેરેથી આતુર થયેલા. અને પૃથ્વી તથા કાગર
અજ નહીં મળવાથી, હમેશાં મનમાં હ્રદય મારેલા; કલિયુગના લોકો, વચ્ચ-અજ-પીવાના પદાર્થ-ગિજાનું-પરેણું
-મંદાનું-અને ક્ષીણો આદિકથી-રહિત થઈ જશે; પિશાચ જેવા, જની જશે. ૧૨૫૬-૫૭ ॥ વળી કલિયુગને
વિશે લોકો, એક કોડી એટલા ધનને સાક સુદહાણું તજીને; દેશ કરી, પોતાનાઓ સુદાતને, મારશે-અને
પોતાના પ્યારા પ્રાણને પશુ, તજશે. ૧૨૫૮ ॥ અને એ શિશુ તથા કદરોગ તૃષ કરનારા, ભીષ લોકો; પોતાનાં

શરણ માગપણું, અને સર્વ અર્થરહે કુશળ પુત્રાદિકનું પશુ; રક્ષણ નહીં કરે. ૧૨૫૯ ॥ તથા હે પરીક્ષિત, એ
કલિયુગમાં વિશેષે કરીને, પાખંડથી ભેદ પામી મયેલી બુદ્ધિવાળા લોકો; જમતના પરમ શુર-અને જેના
ચરણ કમળમાં નજી લોકના અપિપતિઓ નમે છે; એવા-અમ્યુન ભગવાનનું પૂજન પશુ, નહીં કરે. ૧૨૬૦ ॥
એમ જેના નામનો કચાર માનજ; પડતો, કેસ વાગતો, વિગેરે પરવશ અવસ્થામાં; આતુર અનેકો મનુષ્ય, મ-
સ્વા ટાળે, કરવાથી; કમોના સમજા પ્રતિપક્ષ થઈ, મુક્ત થઈને; ઉત્તમ મતિને પામી જાય છે; તે ભગવાન-
નું કલિયુગના લોકો; પૂજનજ કરશે નહીં. ૧૨૬૧ ॥ પશુ કલિયુગને લીધે; પુરોના વિશે, પદાર્થ-સ્થાન-અને સ્તરી-
થઈ કેવળ થનારા; સમજા હોયેલો નાશ તે કાળે, તેમના મિત્રમાં રહેલા પુરોષોત્તમ ભગવાન, કરી નાંખે છે. ૧૨૬૨ ॥
તથા તે કાળે શ્રવણ-કીર્તન-ધ્યાન-પૂજન-તથા આદર કરવાયે પશુ; મનુષ્યોના હૃદયને વિશે, રહેલા ભગવાન; તેમ-
નાં હજારો જન્મેનાં, પાપોને ધોઈ નાંખે છે. ૧૨૬૩ ॥ એમ સોનાને વિશે થયેલ બીજા ધાતુઓના અરાગ સંગા-
દિકનો, નાશ અમિ કરે છે; તેમજ યોગીઓના મનને વિશે પ્રવેશ કરેલા વિશ્વ ભગવાન, તેમના મનના મેત્રોને;

નાશ કરી નાંખે છે. ૧૪૪૫ જેવી રીતે અનંત ભગવાન હૃદયને વિશે રહેવાથી, મનની અલંત શુદ્ધિ થયા છે; તેથી, વિદ્યા તથા પ્રાણનિરોધ-મૈત્રી-તીર્થદિકનાં સ્નાન-ત્રણ-દાન-અને જ્ઞાન-આદિક થઈ પાણ, થાલી નથી. ૧૪૪૬ એટલા માટે હે પરીક્ષિત, તમે પણ હવે મરતી વખતે એકાગ્ર ચિત્તથી; સર્વ પ્રકારની ખુદિ થઈ, હૃદયને વિશે કેવળ ભગવાનને જ રાખો; એટલે તેથી, પરમગતિને પામશો. ૧૪૪૭ હે રાજા, મંત્રી વખતે પરમેશ્વરનું ધ્યાન કરનારાને, સર્વના આત્મા-અને સર્વના આશ્રય રૂપ-ભગવાન, પોતાના પદથી, પ્રાપ્ત કરે છે. ૧૪૪૮ હે પરીક્ષિત, દોષોના બંડાર રૂપ, કવિયુગનામાં પણ, એક મણીજ મોટા ગુણ છે; તે એક, કમળ ભગવાનનું માત્ર કીર્તન કરવાવડે જ મનુષ્ય સર્વ સમ થઈ મુક્ત થઈને; પરમાત્માના પદને, પામી નવ છે. ૧૪૪૯ જે રાજા સતયુગમાં, વિદ્યુત ભગવાનનું ધ્યાન કરવાવડે; વેતાયુગમાં, યજ્ઞાદિક થઈ પ્રગ્ન

કરવાવડે; અને ૧૪૫૨ યુગમાં, પરિચયો એટલે સેવ કરવાવડે; પ્રાપ્ત થતું હતું. તે કળ, કલિયુગમાં તો; માત્ર હરિ ભગવાનનું કીર્તન કરવાવડે જ; મલી શકે છે. ૧૪૫૩ છત્રિથી, આ આશ્રય રક્ષકનો ત્રીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૧૪૫૪ અધ્યાય. ૪ થોડી શુક્ર-હે પરીક્ષિત, પરમાણુ થઈ પાડીને; બેપગધના અવધિ રૂપ કાળનું નામ યુગોનું પ્રમાણ તો, તે તમને ત્રીજી રક્ષકમાં; કણુ છે; હવે કદમનું, અને પ્રલયનું પ્રમાણ કહીશું; તે તમે સાંગે ૧૪૫૫ હે પૃથ્વીપતિ, આરે યુગો હજાર વાર થઈ નવ, તે અઘાનો દિવસ કહેવાય છે; અને તેને જ કદમ કહે છે; એટલા કાળમાં, પૃથ્વીનું પાશન કરનારા; જોઈ મનુષ્યો થઈ નવ છે. ૧૪૫૬ એ કદમને અંતે, તેના જેટલો જ, પ્રલય થાય છે. તે અઘાની રાત્રિ કહેવાય છે; જેને વિશે, આ ગણે ભોક્તા પ્રલય થવાની; કદમના થયેલ છે. ૧૪૫૭ તે પ્રલય " નૈગિતિક " પ્રલય કહેવાય છે; અને તે વખતે વિશ્વને ઉપજ કરનારા, તથા પોતે પોતા થઈ જ ઉપજ

કલિકૃતાન્દોષાન્દ્યદેશાત્મસંમવાન ॥ સર્વાન્હરતિચિત્તસ્થોભગવાન્પુરુષોત્તમઃ ॥૪૫॥ શ્રુતઃસંકીર્તિતોધ્યાતઃપૂજિતશ્વાદતોપિવા ॥ નૃણાં ધુનોતિભગવાન્હત્થોજન્માયુતાશુભં ॥૪૬॥ યથાદેમ્નિસ્થિતોવન્હિર્દુર્વર્ણંહંતિધાતુજં ॥ એવાત્મગતોવિષ્ણુર્યોગિનામશુભાશયં ॥૪૭॥ વિદ્યાતપઃપ્રાણનિરોધમૈત્રીતીર્થાભિષેકવ્રતદાનજપ્તૈઃ ॥ નાત્યંતશુદ્ધિલભતેન્નરાત્માયથાહદિસ્યેભગવત્પ્રનંતે ॥૪૮॥ તસ્માત્સર્વાત્મનાસ જન્હદિસ્યંકુરુકેશવં ॥ સ્થિયમાણોહ્યવહિતસ્તતોગ્રાસિપરાંગતિં ॥૪૯॥ સ્થિયમાણૈરભિધ્યેયોભગવાન્પરમેશ્વરઃ ॥ આત્મભાવંનયત્પંગસર્વા ત્માસર્વસંશ્રયઃ ॥૫૦॥ કલેદોપનિધેરાજન્નસ્તિદ્વેકોમહાન્ગુણઃ ॥ કીર્તનાદેવકૃષ્ણસ્યમુક્તસંગઃપરંવ્રજેત્ ॥૫૧॥ કૃતેયત્થ્યાયતોવિષ્ણુર્ત્રેતા યાંયજતોમસૈઃ ॥ દ્વાપરેપરિચર્યાયાંકલોતદરિકીર્તનાત્ ॥૫૨॥ હૃમામૃદ્વાસ્કંધંચતુર્યુગાન્ધર્મવર્ણનંનામતૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥૩॥ શ્રીશુકઃકાલસ્તેપરમાણ્વાદિર્દિપરાધ્યાવધિર્નૃપ ॥ કથિતોયુગમાનંચશૃણુકલ્પલયાવપિ ॥૧॥ ચતુર્યુગસહસ્રંચબ્રહ્મણોદિનમુચ્યતે ॥ સકલ્પોયત્તમનવશ્વતુર્દશવિશાંપતે ॥ તદંતેપ્રલયસ્તાવાન્બ્રાહ્મીરાત્રિરુદાહતા ॥ ત્રયોલોકાદિમેતન્નકલ્પંતેમલયાયહિ ॥૩॥ એષનૈમિત્તિકઃપ્રોક્તઃ પ્રલયોયત્રવિશ્વસૃક્ ॥ શેતેન્નંતાસનોવિશ્વમાત્મસાત્કૃત્યચાત્મભૂઃ ॥૪॥ દ્વિપરાધૈત્વતિકાંતેબ્રહ્મણઃપરમેષ્ઠિનઃ ॥ તદાપકૃતયઃસસકલ્પંતેપ્રલયાયવૈ ॥૫॥ એષપ્રાકૃતિકોરાજન્મલયોયત્રલીયતે ॥ આંડકોશસ્તુસંઘાતોવિઘાતોપસાદિતે ॥૬॥ પરજન્યઃશતવર્ષાણિભૂમૌરાજન્નવર્ષતિ ॥ તદાનિરત્રેહ્યન્યોઽન્યમક્ષમાણાઃક્ષુધાર્દિતાઃ ॥ ક્ષયંયાસ્યંતિશનકૈઃકાલેનોપદ્રુતાઃપ્રજાઃ ॥૭॥ સામુદ્દંદૈહિકંભૌમંરસંસાંવર્તકોરત્રિઃ ॥ રશ્મિભિઃ પિબતેધોરૈઃસર્વેનૈવવિમુંચતિ ॥૮॥ તતઃસંવર્તકોવન્હિઃસંકર્ષણમુલ્લોચિતઃ ॥ દહત્યનિલવેગોત્યઃશૂન્યાન્ભૂવિવરાનથ ॥૯॥ ઉપર્યધઃસમંતાશ્ચશિ સ્વાભિર્વન્હિસૂયયોઃ ॥ દહ્યમાનંવિભાત્યંડંદગ્ધગોમયપિંડવત્ ॥૧૦॥ તતઃપ્રચંડપવનોવર્ષાણામધિકંશતં ॥ પરઃસાંવર્તકોવાતિધૂમ્રંસ્વંરજસા વૃતં ॥૧૧॥ તતોમેઘકુલોન્યંગચિત્રવર્ણન્યનેકશઃશતંવર્ષાણિવર્ષતિનદંતિરભસસ્વનૈઃ ॥ તત્કોદકંવિશ્વંબ્રહ્માંડવિવરાંતરં ॥૧૨॥ તદાભૂમેર્મધગુણંપ્રસંત્યાપડહ્લવે ॥ ઘ્રસ્તગંધાતુપૃથિવીમલયત્વાયકલ્પતે ॥૧૩॥ અપારંસમથોતેજસ્તાલીયંતેઽયનીરસાઃ ॥ ઘ્રસતેતેજસોરૂપંવાયુસ્ત

મનારા, નારાયણ ભગવાન; આત્મા વિશ્વને પોતા વિશે, યમાધીને; અનંત એટલે શેષના ઉપર, પોદે છે. ૧૪૫૫ (હવે સોળ પ્રકારનાં, પ્રાકૃતિક પ્રલય વિશે કહે છે.) એ જ પરમેશ્વરી એટલે અઘાનો, અને પ્રસન્ન પૂર્ણ થાય છે; સારે, સાતે પ્રકારની પ્રકૃતિઓ, (જેમાં મહાભૂતો-અહાર અને ગહતવનો,) લય થવાની; કદમના થયેલ છે. ૧૪૫૬ અને હે રાજા, એ પ્રકૃતિઓના સંઘાત રૂપ, આ અઘાંડો લય થવાને જ; પ્રાકૃતિક પ્રલય કહે છે. ૧૪૫૭ તે વખતે, સો વરસો સુધી પૃથ્વી ઉપર વરસાદ નહીં વરસવાથી, અત્રિ પિતા ધીરેધીરે, ભૂમતી પીડાતી પ્રગ્નઓ આ-અને અંત ધીરને આવા લાગીને, દુખી થતાંથતાં; કાળે કરીને ક્ષય પામી જશે. ૧૪૫૮ સાંવર્તક એટલે પ્રલય કરનારો સર્વ, પોતાના બંધકર અને તીક્ષ્ણ કિરણો થઈ પૃથ્વીના-શરીરના-અને સમુદ્ર દિવા-રસને પીધ જશે; તથા તેમને પાછા મૂકશે નહીં. ૧૪૫૯ પછી શેષના મુખ થઈ ઉત્પલ થયેલો, નેક અગ્નિ; વાયુના વગેરે થઈ જશે, પાતાળો વિગેરે શુદ્ધ, શૂન્ય થયેલી પૃથ્વીને; બાળી નાંખશે.

૧૪૬૦ આરે એ રીતે સર્વ અને અગ્નિની જ્વળાઓ થઈ; ઉપર નીચે અને સર્વ તરફ જળવા લાગેલું અઘાંડ, જળી ગયેલા લાલ્લા સરખું; થઈ જશે. પછી સો કરતાં કોટક અગ્નિ વરસો સુધી મોટા અને પ્રચંડ સાંવર્તક વાયુ, રજ અને ધુમાડા થઈ ભરાયલા આકાશમાં; વાયુ કરશે. ૧૪૬૧ તે પછી વિચિત્ર અને અનેક પ્રકારના વર્ણ વાળા વરસાદ, સો વરસો સુધી મોટા અવાજ વાળા કડાકાઓ સહિત, વરસવા કરશે. જેથી આ અઘાંડ પાતાળો સહિત, જળમય થઈ જશે. ૧૪૬૨ આરે સપ્તર્ણુ પાણી મધ થઈ જતાં, પૃથ્વીના અંધ ગુણો; જળ મળી જશે. એટલે અંધ ગુણથી રહિત થયેલ, પૃથ્વીનો પ્રલય થયો સમજવો. ૧૪૬૩ તે પછી જળનો રસ ગુણ, તેજને વિશે લય, થવાથી; તે રસવિનાના જળનો પણ, પ્રલય થવાનું સમજવું. પછી તેજના રૂપ ગુણો, વાયુ મળી જશે. એટલે રૂપથી રહિત થયેલું તેજ, વાયુમાં લય પામી જશે. અને વાયુના ગુણ રૂપને, આકાશ મળી જવાથી; વાયુ આકાશમાં લય પામશે.

ની આકાશના મુખ સજ્જતે, તામસ અહંકાર ગળી જવાથી; આકાશ તામસ અહંકારમાં-ઈદ્રિયો રાજસ અહંકારમાં-અને ઈદ્રિયોના દેવતાઓ, વૈકારિક અહંકારમાં; જ્યાં પામી જશે. ॥૧૪-૧૫-૧૬॥ ૧૪ી સાત્ત્વિક-ઈદ્રિયો પ્રકારના એ અહંકારને, મદનત્વ ગળી જશે. અને કાળની પ્રેરણાથી, શુદ્ધ સ્વરૂપ મદનત્વને અ-આકૃત, (એટલે પરમ તત્ત્વ,) ગળી જશે. ॥૧૭॥ તે અવ્યક્તને વિશે કાળના વિભાગો વડે, વિદ્યાર થવા પહોં નથી; તે આદિ અત્યંત સ્વરૂપ છે; અને યળી તેના અવ્યક્ત-નિત્ય-કારણરૂપ-તથા અવ્યક્ત છે. ॥૧૮॥ તથા તેને વિશે, વાણી અને મન, તથા મદનત્વ-ઈદ્રિયો-સત્, રજ અને તમ, એ ત્રણ મુખોની-પ્રાણ, બુદ્ધિ, ઈદ્રિયો, અને ઈદ્રિયોના દેવતાઓની-તથા લોક આદિક વિષે, કથાની પણ; કથનાનો સંબંધ નથી. ॥૧૯॥ અને તેમાં: જ્ઞાત-સ્વપ્ન-સુષુપ્તિ-એ અવસ્થાઓ, તથા આકાશ-જળ-પૃથ્વી-વાયુ-અગ્નિ-અને સૂર્ય-પશુ નથી; જ્યાં તે તે; સૂર્ય રહેલા સરખું-ચન્દ્ર સરખું-અને તારાં પણ નહીં આવી શકે એવું; સખા વિષના મૂળ કારણ રૂપે, છે. ॥૨૦॥ આ પ્રકારથી, એ અવ્યક્ત પુરૂષ જેમાં શકિતો એટલે પ્રકૃતિઓ; પરત્વ-

પણે કાળની પ્રેરણાથી, જ્યાં પામે છે; તે પ્રાકૃતિક પ્રલય છે. ॥૨૧॥ (હવે આત્મિક પ્રલય વિશે કહે છે.) બુદ્ધિ-ઈદ્રિય-અને તન્માત્રાઓ-એટલે ઈદ્રિયોના દેવતા રૂપ કર્તાઓ; ઈદ્રિયો રૂપ સાધનો, અને દૃશ્ય પદાર્થો રૂપ અર્થો; એ સર્વેના આશ્રય રૂપ, એક જ્ઞાન સ્વરૂપ આત્મતત્ત્વ; જેવામાં આવે છે; કારણ તે સખાઓ, આદિ અંતવામાં, અને અધિત થતાં હોવાથી; સત્ વસ્તુ રૂપે નથી. ॥૨૨॥ જેમ દીવો-ચક્ષુ-અને રૂપ એ ત્રણ વાંતાં; તેમના મૂળ કારણ બોલેલ થઈ, જુદાં થઈ શકતાં નથી; તે રીતે, એ ઈદ્રિયોના દેવતાઓ-ઈદ્રિયો-અને તન્માત્રાઓ રૂપે સખા દૃશ્ય-એ તેમના મૂળ કારણ, જ્ઞાન સ્વરૂપ આત્મતત્ત્વ થઈ, જુદાં માનવા સરખું; નથી. ॥૨૩॥ અમન-સ્વપ્ન-અને શુષુપ્તિ, એ ત્રણ અવસ્થાઓ રૂપે, એક બુદ્ધિ કહેવામાં આવે છે; તે રીતે, આ માનવી માત્રા રૂપે જાણે, અનેકપણા વાળું જગત પણ; આત્મતત્ત્વ થઈ, જુદું છે નહીં. ॥૨૪॥ જે રીતે આકાશની અંદર, (વાણીથી ભરેલાં) વાદળો થાય છે; અને નાશ પામે છે. તે રીતે, જ્યાં સ્વરૂપ (વ્યાપક) આત્મતત્ત્વને વિશે: આ વિભાગોવાળું વિષ પણ; કદાચ પામે છે, અને

દહિતંતદા ॥૧૪॥ લીયતેચાનિલેતેજોવાયોઃસ્વંપ્રરત્નપુણં ॥ સર્વેવિશતિસ્વંરાજંસ્તતશ્વનમસોગુણં ॥૧૫॥ શબ્દંપ્રસતિભૂતાદિર્નમસ્તમનુલીય તે ॥ તેજસશ્રેંદ્રિગણ્યંપ્રત્તેવાલ્લકારિગોગુણૈઃ ॥૧૬॥ મહાન્પ્રસત્યહંકારંગુણાઃસત્વાદયશ્વતં ॥ પ્રસતેડ્યાકૃતંરાજન્ગુણાન્કાલેનનોદિતં ॥૧૭ નતસ્યકાલાવયવૈઃપરિણામાદયોગુણાઃ ॥ અનાનંતમવ્યક્તંનિત્યંકારણમયં ॥૧૮॥ નયત્રવાચોનમનોનસત્ત્વંતમોરજોવામહદાદયોડમી ॥ નપ્રાણબુદ્ધીંદ્રિયદેવતાવાનસન્નિવેશઃસ્વલુલોકકલ્પઃ ॥૧૯॥ નસ્વપ્રજાગ્રચત્સુપુષ્પંનસ્વંજલંભૂરનિલોડગ્નિરર્કઃ ॥ સંસુપ્તવચ્છૂન્યવદપ્રત વ્યતન્મૂલમૂતંપ્રદક્ષાઃ નંતિ ॥૨૦॥ લયઃપ્રાકૃતિકોહોષપુરુષાવ્યક્તયોર્યદા ॥ શક્તયઃસંપ્રલીયંતેવિવશાઃકાલવિદ્યુતાઃ ॥૨૧॥ બુદ્ધીંદ્રિયાર્થરૂપે જ્ઞાનંભાતિતદાશ્રયં ॥ શ્યત્વાવ્યતિરેકાભ્યામાયંતવદવસ્તુયત્ ॥૨૨॥ દીપશ્ચક્ષુશ્ચરૂપંચજ્યોતિષોનપૃથગ્ભવેત્ ॥ એવંધીઃસ્વાનિમાત્રાશ્વન સ્યુરન્યતમાદૃતાત્ ॥૨૩॥ બુદ્ધેર્જાગરણંસ્વપ્નઃપુસુપ્તિરિતિત્રોચ્યતે ॥ માયામાત્રમિદંરાજન્નાનાત્વંપ્રત્યગાત્મનિ ॥૨૪॥ યથાજલધરાઘોષ્ણિભ વંતિનભવંતિચ ॥ બ્રહ્મણીદંતથાવિશ્વમવયવ્યુદયાપ્યયાત્ ॥૨૫॥ સત્યંહ્યવયવઃપ્રોક્તઃસર્વાવયવિનાંમિહ ॥ વિનાયેનપ્રતીયેરન્યટસ્યેવાંગંતંતઃ ॥૨૬॥ યત્સામાન્યવિશેષાભ્યામુપલભ્યેતસમ્પ્રમઃ ॥ અન્યોન્યાપાશ્રયાત્સર્વમાયંતવદવસ્તુવત્ ॥૨૭॥ વિકારઃસ્વાયમાનોડપિપ્રત્યગાત્માન મંતરા ॥ નનિરૂપ્યોડસ્યણુરપિસ્યાન્નેચિત્સમઆત્મવત્ ॥૨૮॥ નહિસત્યસ્યનાનાત્વમવિદ્વાન્યદિમન્યતે ॥ નાનાત્વંચિદ્રયોર્યદ્વજ્યોતિષોર્વા તયોરિવ ॥૨૯॥ યથાહિરણ્યંબહુધાસમીયતેનૃભિઃક્રિયાભિર્વ્યવહારવર્ત્મસુ ॥ એવંચોભિર્ભગવાનધોક્ષજોવ્યાસ્વાયતેલૌકિકવૈદિકૈર્જનૈઃ ॥૩૦॥ યથાઘનોડર્કપ્રભવોર્કદર્શિતોત્યર્કીઠાભૂતસ્યચચક્ષુષસ્તમઃ ॥ એવંત્વંબ્રહ્મગુણસ્તદીક્ષિતોબ્રહ્માંશકસ્યાત્મનઆત્મવસ્તુનઃ ॥૩૧॥ ઘનોયદાડર્કમભવોવિદીર્યતેચક્ષુઃસ્વરૂપંરવિમીક્ષતેતદા ॥ યદાહ્યહંકારઉપાધિરાત્મનોજિજ્ઞાસયાનશ્યતિતર્હાનુસ્મરેત્ ॥૩૨॥ યદૈવમેતેનવિ

નાશ પણ પામી જાય છે. ॥૨૫॥ હવે પરીક્ષિત, જેમ, તાંત્રીઓ રૂપે અવયવોથી જાણે વજ્ર; તેના મૂળ કારણ તાંત્રીઓ રૂપે અવયવો, સિવાય, જેવામાં નહીં આવવાના કારણથી; તે વજ્ર, સત્ વસ્તુ રૂપે નથી કહેવાયું; પણ, તાંત્રીઓ સત્ વસ્તુ રૂપે, કહેવાય છે. તે રીતે, આ અવયવો વાળું, વિષ પણ; સત્ વસ્તુ રૂપે, નહીં હોય; તેના મૂળ કારણ રૂપે અવયવ, આત્મતત્ત્વ; સત્ વસ્તુ રૂપે છે. ॥૨૬॥ એ થઈ સામાન્યપણે, અને વિશેષપણે, પણ જે કાંઈ જેવામાં આવે છે; તે સખા, અન્યો અન્યના આશ્રય વાળું, અને આદિ અંત વાળું, હોવાથી; સત્ વસ્તુ રૂપે, નહીં હોય; માત્ર જ્યાં રૂપે, આત્મતત્ત્વની અંદર; તે સખા, દેખાવા પૂરતું છે. ॥૨૭॥ એ પ્રકારે, સ્વપ્નકાલ આત્મતત્ત્વ વિના, પીછું જે કાંઈ જેવામાં આવે છે; તે સખા, એ આત્મતત્ત્વ થઈ, તેના સરખું પ્રકાશિત થયેલું, હોવાના કારણથી; દેખવામાં આવે છે અર: પણ તે સખા, વિકાર રૂપ છે. અને તેના અસ્તિત્વ વિશે, અણુ માત્ર પણ, એવી શકાય તેમ નથી. ॥૨૮॥ યળી સત્ વસ્તુ રૂપ આત્મતત્ત્વમાં, અનેકપણું નહીં હોવા છતાં તે હો-

વાનું જે આવે છે; તે અવિદ્ય છે. કેમકે એ આત્મતત્ત્વનું, દેખવામાં આવતું અનેકપણું; માત્ર ઉપાધિ થઈ થયેલું-જહારના મદન આકાશ, અને મદની અંદર રહેલા આકાશની વચ્ચે, દેખાવા સરખું-આકાશના સૂર્ય અને આંખોની અંદર રહેલા સૂર્યની વચ્ચે, દેખાવા સરખું-તથા જહારના મદન વાયુ, અને શરીરોની અંદર રહેલા પ્રાણ વાયુની વચ્ચે, દેખાવા સરખું-માત્ર એકવા પૂરતું છે. ॥૨૯॥ જેમ એક જ સોનું, તેના ઘાટ ઘડાવા વડે; બ્યવહાર ગાર્ગમાં, અનેક નામો થઈ: (કડો-કુટંગ આદિ થઈ,) એવાય છે; તે રીતે, લૌકિક અને વૈદિક વાણી થઈ, લોકો અધીક્ષણ બગવાનનું; અનેક નામો વડે, વાપવાન કરે છે. ॥૩૦॥ સ્વે થઈ પેદા થયેલાં વાદળો, જે રીતે સર્વના અંશ યક્ષુને; સર્વનું દર્શન થવામાં, અટકાવ કરનારો થાય છે; તેમજ, જ્યાં અથવા આત્મતત્ત્વ થઈ, જ્યાં અથવા અહંકાર; એ જ્યાં અથવા આત્મતત્ત્વના અંશ દેહાત્માને; આત્મસ્વરૂપનું દર્શન થવામાં; એ રીતેના; અટકાવ કરનારો થાય છે. ॥૩૧॥ અને એ સૂર્ય થઈ ઉત્પન્ન થયેલાં વાદળો જ્યારે વેશાઈ જાય છે; ત્યારે સર્વના સ્વરૂપને યક્ષુ જેવા પામે છે. તેમજ, દે-

આત્માને ક્રિયામાં રૂપ થયેલો અહંકાર; તત્ત્વચિત્તાર વડે, તત્ત્વ પામી જાય છે; ત્યારે, તેને (દેહાત્માને) આત્મચરિત્તારી રૂપિત; પાછી આવે છે. ॥૩૨॥ અને હે રાજા, આ રીતનો વિચાર પ્રાપ્ત થતા રૂપ દર્શિતાર વડે; એ દેહાત્મા જ્યારે, પોતાને જાણ પમાડનારા; આ માયામય અહંકારને, હેટી નાંખે છે; અને અત્યુત સ્વરૂપ આત્મ તત્ત્વના અનુભવને વિશેષ, પોતે સ્થિર થાય છે. ત્યારે તેનો આત્મનિક પ્રલય થયેલાનું; કહેવાય છે. ॥૩૩॥ (હવે નિત્ય પ્રલય વિશે કહે છે.) હે પરંતપ, જ્યાં આદિ સર્વ પ્રાણી પદાર્થોદિકનાં, પ્રલય અને કલ્પિત; સર્વ કાળ એટલે દશેશાં, ક્ષણેક્ષણે થયા કરે છે; એમ કેટલાક સૂક્ષ્મ વાતોને જાણનારાઓ, કહેતા આવેલા છે. ॥૩૪॥ કાળના પ્રવાહમાં ઉતારવા વેગથી તથાક જતા; પદાર્થોદિકની દેખવામાં આવતી અવસ્થાઓ રૂપ પરિણામોને, તેમનો નિલ થનારો, અથવા ક્ષણિક, જન્મ અને પ્રલય; સમજવાનો છે. ॥૩૫॥ એટલે આદિ અંત રહિત, અને હંચર સ્વરૂપ કાળ થઈ; તેમની ક્ષણ ક્ષણની થતી અવસ્થાઓ; આકાશ-માન, સૂર્ય-ચંદ્ર-તારા-અને ગ્રહો આદિકની, થતી ક્ષણ ક્ષણની ગતિની પેઠે; દેખવામાં આવતી નથી. (અર્થાત

તેઓ અમુક વખત ગયેથી અમુક સ્થળ થઈ, અમુક સ્થળ સુધી ગયેલાનું; જણાય છે; તેમજ પ્રાણીઓ આ દિકની જન્મ-માન-કુમાર-શુભાની-પ્રકાશ-અને મરણ વિશે, સ્વપ્ન અવસ્થાઓ, દેખવામાં આવે છે.) ॥૩૬॥ આ પ્રકારની કાળની ગતિઓ રૂપ, નિલ-નૈમિત્તિક-પ્રાકૃતિક-અને આત્મનિક-પ્રલયો વિશે મેં તમને કહ્યું. ॥૩૭॥ હે શ્રેષ્ઠ દેવ, સર્વ સત્ત્વ એટલે પ્રાણી પદાર્થોદિકને વિશે રહેનારા, અને જન્મને ઉત્પન્ન કરનારા, નારાયણ જમવાનની લીલાઓ રૂપ કથાઓ, મેં તમને એ પ્રમાણે; સંક્ષેપથી કહી. વિસ્તાર સહિત સંપૂર્ણપણે, કહેવાને તો; જ્યાં પશુ શક્તિવાન થાય, તેમ નથી. ॥૩૮॥ અનેક પ્રકારનાં દુઃખ રૂપ કાળનાં પામી જમવાન પુરૂષને, અતિ દુસ્તર સંસાર સમુદ્ર તરી જવાને સારું; તેને, જમવાનની લીલાઓની કથાઓ રૂપ, અમૃતનું સિંચન કરવા શિવાય; બીજો કોઈ શુદ્ધ સકલા જોવો, ઉપાયજ નથી. ॥૩૯॥ આ પુરાણ સંદિપા (શ્રીમદ્ ભાગવત) પૂર્વે અધિકારી નારાયણ રૂપિએ, મારફતે કહી હતી. અને તેમણે, કાલ્યુ મુનિ એટલે દેવાવન અથવા વેદ જ્ઞાસને; કહી હતી. ॥૪૦॥ હે મોટા રાજા, આ વેદમાન્ય શ્રીમદ્ ભાગવત શાસ્ત્ર; એવું આદર-

વેકહેતિનામાયામયાહંકરણાત્મબંધનં॥ છિત્વાડ્યુતાત્માનુભવોઽવતિષ્ઠતેતમાહુરાત્યંતિકમંગસંહવાં॥૩૩॥ નિત્યદાસર્વભૂતાનાંજહ્યાદીનાંપ રંતપા॥ ઉત્પત્તિપ્રલયાવેકેસૂક્ષ્મજ્ઞાઃસંપ્રચક્ષતે॥૩૪॥ કાલસ્ત્રોતોજવેનાશુહિયમાણસ્યનિત્યદા॥ પરિણામિનામવસ્થાસ્તાજન્મપ્રલયહેતવઃ ॥૩૫॥ અનાદ્યંતવતાઽનેનકાલેનેશ્વરમૂર્તિના॥ અવસ્થાનેવદૃશ્યંતેવિયતિજ્યોતિષામિવા॥૩૬॥ નિત્યોનૈમિત્તિકશ્વેતયાપ્રાકૃતિકોલયઃ॥ આત્યંતિકશ્વકથિતઃકાલસ્યગતિરીદૃશી॥૩૭॥ एताःकुरुश्रेष्ठजगद्धिधातुर्नारायणस्याखिलसत्त्वधाम्नः॥ लीलादृष्ट्यात्तद्विधायिताःसमासतः कात्स्न्येननाजोप्यभिधातुमीशः॥३८॥ संसारसिंधुमतिदुस्तरमुत्तितीर्षोर्नान्यःश्रवोभगवतःपुरुषोत्तमस्य॥ लीलाकथारसनिषेवणमंतरेण पुंसोभवेद्विविधदुःखदवार्दितस्य॥३९॥ पुराणसंहितामेतामृषिर्नारायणोऽव्ययः॥ नारदायपुराणाहकृष्णद्वैपायनायसः॥४०॥ सवैमह्यंमहा राजभगवान्वादरायणः॥ इमांभागवतींप्रीतःसंहितांवेदसंमितां॥४१॥ एतांवक्ष्यत्यसौसूतक्रुषिभ्योनैमिषालये॥ दीर्घमत्रेकुरुश्रेष्ठसंपृष्टः शौनकादिभिः॥४२॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेद्वादशस्कंधेचतुर्थोऽध्यायः॥ ४॥ श्रीशुक०अत्रानुवर्ण्यतेऽर्भीक्ष्णंविश्वात्माभगवान्हरिः॥ यस्यप्रसादजोब्रह्मारुद्रःक्रोधसमुद्भवः॥१॥ त्वंतुराजन्मरिप्येतिपशुबुद्धिमिमांज हि॥ नजातःप्रागभूतोऽद्यदेहवत्त्वंननंदक्षयसि॥२॥ नभविष्यसिभूत्वात्वंपुत्रपौत्रादिरूपवान्॥ बीजांकुरवद्देहादेर्व्यतिरिक्तोयथाऽनलः॥३॥ स्वप्नयथाशिरश्छेदंपंचत्वाद्यात्मनःस्वयं॥ यस्मात्पश्यतिदेहस्यततआत्माह्यजोऽमरः॥४॥ घटेभिन्नेयथाकाशआकाशःस्याद्यथापुरा॥ ए वंदेहेमृतेजीवोब्रह्मसंपद्यतेपुनः॥५॥ मनःसृजतिवैदेहान्गुणान्कर्माणिचात्मनः॥ तन्मनःसृजतेमायांततोजीवस्यससृतिः॥६॥ स्नेहाधिष्ठानवर्त्यग्निसंयोगोयावदीयते॥ ततोदीपस्यदीपत्वमेवंदेहकृतोभवः॥ रजःसत्त्वतमोवृत्त्याजायतेऽथविनश्यति॥७॥ नतत्रात्मास्वयंज्यो

યજુ મુનિએ, મને પ્રસન્નતાથી કહેલું છે. ॥૪૧॥ હે કુરુ શ્રેષ્ઠ, નૈમિષારણ્યને વિશે, જાંબા કાળ સુધી આજે એવો; સત્ત્વ આદરજાતે એટલા, શૈત્ત્વકાદિક રૂપિઓને; આ સુત પુરાણિક તેમના પુણ્યથઈ એજ ભાગવત શાસ્ત્ર, કહી સંભળાવશે. ॥૪૨॥ હવેશ્રી ભાગવતે જ્યારે ૨૬૦ પ્રલયો તથા કલ્પાદિ નિરૂપણ નામે ચોથો અંક સંપૂર્ણ થયેલો છે. ॥૪૩॥ આ શ્રીમદ્ ભાગવતનાં જેના પ્રસાદથી અજન્મા થયા, અને કોઈ-કે, ઉત્પન્ન થયેલા છે; તેજ વિષાત્મા દરિ જમવાનને, વારંવાર વર્ણવેલા છે. ॥૪૪॥ હે પરિક્ષિત રાજા, "સરી જઈશ." એવી પશુ બુદ્ધિને, તમે છોડી દો; કેમકે દેહ આદિકની પેઠે, તમે; (દેહાત્મા) ॥૪૫॥ જોઈશ નથી, હાલ સ્થિતિમાન નથી, અને નાશ પામવાના પશુ, નથી. ॥૪૬॥ અને તમે, લાકડાંથઈ દુષ્ટાદિવરના અગ્નિ સરખા, હોવાથી; બીજા અને અંદરની પેઠે થનારા, પુત્ર અને પૌત્રોદિકનાં, શરીરોની વાંધાજનક નથી. અને થસતા પશુ નથીજ. ॥૪૭॥ જેમ સ્વપ્નને વિશે, પોતાનો શિરશ્છેદ થવાને; પોતે ને રીતેજ, પોતાના દેહનું, પંચ બૂતાત્મકપણું થવાને, એટલે મરણને પશુ; પોતે પિતાના અને પુત્ર-

ના, મરણ અને જન્મકાદિક ઉપરથી; અનુભવ કરવાવડે, જાણી શકેજે. એટલા માટે; આત્મા, અજર અને અમરજ છે. ॥૪૮॥ થઈ જાગી જવાથી, જેમ તે ઘડામાંનું આકાશ મોટા આકાશની સાથે, પૂર્વે દેહનું, તેમજ અણી જાય છે; તે રીતેજ, દેહ એટલે શરીરનું મરણ થવાથી; દેહાત્મા પશુ શરીરવર જ્યાં એટલે જ્યાંક આત્મસ્વરૂપનેજ પામે છે. ॥૪૯॥ જે મન અથવા લિંગ શરીરથઈ, આત્માને શરીર-શુદ્ધિ-અને કર્મો સરજાય છે; તથા જેથઈ, દેહાત્માને સંસાર થવાનું, લાગુ થાય છે; તે લિંગ શરીર, માયાથઈ સરજાય છે. ॥૫૦॥ જ્યાં સુધી, ધી-કાંડીયું-દીવેટ-અને અગ્નિ એ ચારેનો સંયોગ હોય છે; લાં સુધીજ, દીવાનું દીવપણું, જોવામાં આવે છે. તે રીતેજ, સત્ત્વગુણની વૃત્તિ રૂપ જીવ-રક્તેગુણની વૃત્તિ રૂપ કર્મો-તમેગુણની વૃત્તિ રૂપ અહંકાર-અને અધિષ્ઠાન રૂપે લિંગ દેહ, એ ચારે વાંતાનો, સંયોગ હોય છે; લાં સુધીજ જીવ દેહાત્માના જીવપણું રૂપ, સંસાર એટલે જન્મ અને મરણ થતાં; જોવામાં આવે છે. જાણા પશુ તે જન્મ મરણ થવાની સાથે, સ્વયં પ્રકાશ-તેમજ જ્યાં, (સ્વપ્ન શરીર) અને અજ્ઞાન, (અજ્ઞાન અથવા લિંગ શરીર) એ બેને સહી જુદા પ્રકાર-

પુ માત્રાઓના; ઓંકાર થયો જે અઘ્ન-સ્વરપ્રકાર-અને પરમાત્મા-પરબ્રહ્મ ભગવાનનું સ્વરૂપ છે. તથા તે, જ્યારે કાન બંધ કરવા પછી, થીજી કંઈ નથી સંભળાતું; ત્યારે સ્પષ્ટ થીતે, સાંભળવામાં અને તે આકાશથી પ્રથમ થયેલા, ઓંકારથી વાણી (વેદ), પ્રકાશમાન થયેલ છે. ॥૪૦॥ એ ઓં-મર્થ મંત્રોત્કૃ-ઉપનિષદોત્કૃ-અને વેદનું પશુ-સનાતન યીજ છે; તથા સાદાન પરમાત્મા બ્રહ્મનું, પોતાનું સ્વરૂપ છે. ॥૪૧॥ હે જુનુંવેલી શેનક, એ ઓંકારના; અ-ક-નેમ-એ તણ અકારેનું, તણ તણ પ્રકા-રુઓ-નામો-આથા-અને કૃતિઓને ધારણ કરે છે. ॥૪૨॥ અને અજ-મા ભગવાને, તે ઓંકારથીજ; અને દીર્ઘઆદિ લક્ષણોવાળા સ્વરો, તથા સ્વરો-અંતસ્થ-ને કૃપ્પા-વિગેરે અંબોનોના સમુદાયો; કૃત્યન વા છે. ॥૪૩॥ તથા તે સમર્થ પછીથી, આનુદોનઆદિ કૃષ્ણ કરાવવાને સાર; પોતાનાં ચાર મુખથી, ઓંકાર

અને બ્રાહ્મિઓ સંદિત ચારે વેદનો સમય એક વેદ; કૃત્યન કર્યો ॥૪૪॥ અને તે પછી તેમજેજ અઘ્નો ગા-જનારા, ચરિત્રિ વિગેરે પોતાના પુત્ર, અઘ્નરૂપિઓને; તે વેદ બાધ્યાઓ. ॥૪૫॥ અને તેમજે પશુ, એ રીતેજ પોતાના શિષ્યોઆદિને બાધ્યાવનાં; તેમજેવળી, તેમના શિષ્યોઆદિને બાધ્યાઓ. એમ પરંપરાથી આવનાં, હાપર યુગના આરંભમાં; મહારુપિએ, (વેદ-ગ્રામે) તેના વિદ્યાઓ કરેલા છે. ॥૪૬॥ પછીથી, યનારા ભેડા, કાને કરીને ઓંકાર આયુષ્યવાળા-ઓના સત્વવાળા-અને કમી બુદ્ધિવાળા-થતા દેખીને; એ અઘ્નરૂપિએ, પોતાના હૃદયમાં રહેલા; અન્યુત ભગવાનની પ્રેરણાથીજ, એમ વેદના વિદ્યાઓ કરેલા છે. ॥૪૭॥ હે મહાભાગ બ્રાહ્મણ, હાપર શિર યતાં, અઘ્ન અને સદાશિવ આદિ શોકપાત્રોએ, ધર્મનું રક્ષણ કરવાને યાચના કરવાથી; લોકનું પાલન કરનારા સમર્થ ભગવાને, પરાશર રૂપિ થઈ, સત્વરવિને વિશે; પોતાના સત્વશુભી અંશપરે, અવનરોને; એમ વેદો

દ્રવ્યક્રિયાકારકાસ્યંધૂત્વાયાંત્યપુનર્ભવં ॥૩૮॥ તતોઽભૂચિદ્દોંકારોયોઽવ્યક્તપ્રભવઃસ્વરાટ્ ॥યત્તલ્લિંગંભગવતોબ્રહ્મણઃપરમાત્મનઃ॥૩૯॥ ઘૃણોતિયદ્દમંસ્ફોટંસુતશ્રોત્રેચશૂન્યદૃક્ ॥ યેનવાગ્વ્યજ્ઞતેયસ્યવ્યકિરાકાશઆત્મનઃ ॥૪૦॥ સ્વધામ્નોબ્રહ્મણઃસાક્ષાદ્વાચકઃપરમાત્મનઃ ॥ સસર્વમંત્રોપત્રિષદ્દેવોર્જસનાતનં ॥૪૧॥ તસ્યહ્યાસંસ્ત્રયોર્વર્ણાઅકારાચાભ્રુગૂદ્દહ ॥ ધાર્યંતેયૈસ્ત્રયોભાવાગુણાનાર્થવૃત્તયઃ ॥૪૨॥ તતોઽક્ષરસમામ્નાયમસૃજદ્ભગવાનજઃ ॥ અંતસ્થોઽમસ્વરસ્પર્શહ્રસ્વદીર્ઘાદિલક્ષણં ॥૪૩॥ તેનાસૌચતુરોવેદાંશ્ચતુર્ભિર્વદનૈર્વિભુઃ ॥ સવ્યાહતિકાન્સોંકારાંશ્ચાતુર્દોત્રવિવક્ષયા ॥૪૪॥ પુત્રાનધ્યાપયત્તાંસ્તુબ્રહ્મર્ષિન્બ્રહ્મકોવિદાન્ ॥ તેતુધર્મોપદેષ્ટારઃસ્વપુત્રેભ્યઃસમાદિશન્ ॥૪૫॥ તેપરંપરયાપ્રાપ્તાસ્તત્તચ્છિષ્યૈર્ધૃતવ્રતૈઃ ॥ ચતુર્યુગેષ્વથવ્યસ્તાદ્વાપરાદૌમહર્ષિભિઃ ॥૪૬॥ ક્ષોણાયુષઃક્ષીણસત્વાન્દુર્મેધાન્વીક્ષ્યકાલતઃ ॥ વેદાન્બ્રહ્મર્ષયોવ્યસ્યન્હદિસ્થાચ્યુતનોદિતાઃ ॥૪૭॥ અસ્મિન્નપ્યંતરેબ્રહ્મન્ભગવાંલ્લોકમાવનઃ ॥બ્રહ્મેશાદ્યૈર્લોકપાલૈર્યાચિતોધર્મગુપ્તયે ॥૪૮॥ પરાશરાત્સત્યવત્યામંશાંશકલયાવિભુઃ ॥ અવતીર્ણોમહાભાગદેવંદ્ર્યદ્રેક્ષ્તુર્વિધં ॥૪૯॥ ઋગથર્વયજુઃસામ્નાંરાશીનુત્પૃત્યવર્ગશઃ ॥ ચતસ્રઃસંહિતાથક્રેમૈર્વૈર્મણિગણાદ્વ ॥૫૦॥ તાસાંસચતુરઃશિષ્યાનુપાદ્યુયમહામતિઃ ॥ એકૈકાંસંહિતાંબ્રહ્મત્રેકૈકસ્મૈદદૌવિભુઃ ॥૫૧॥ પૈલાયસંહિતામાઘ્યાંબઢ્ઢચાસ્યામુવાચહ ॥ વૈશંપાયનસંજ્ઞાયનિગદાસ્યંયજુર્ગણં ॥૫૨॥ રામ્નાર્જૈમિનયેપ્રાહતયાછંદોગસંહિતાં ॥ અથર્વાગિરસીનામસ્વશિષ્યાયસુમંતવે ॥૫૩॥ પૈલઃસ્વાંસંહિતામૂચદ્દ્રમમિતયેમુનિઃ ॥ વાપ્કલાયચસોપ્યાહશિષ્યેભ્યઃસંહિતાંસ્વકાં ॥૫૪॥ ચતુર્ધાવ્યસ્યબોધ્યાયયાજ્ઞવલ્ક્યાયભાર્ગવ ॥ પરાશરાયાશ્નિમિત્રેદ્દ્રમમિતિરાત્મવાન્ ॥ ૫૫ ॥ અધ્યાપયત્સંહિતાંસ્વાંમાંદુર્કેયમૃષિકર્વિં ॥ તસ્યશિષ્યોદેવમિત્રઃસૌભર્યાદિભ્યઃકુચિવાન્ ॥ ૫૬ ॥ શાકલ્યસ્તસ્મૃતસ્તાંતુપંચધાવ્યસ્યસંહિતાં ॥ વાત્સ્યમુદ્રાશાલીયગોસ્વલ્પશિશિરેષ્વધાત્ ॥ ૫૭ ॥ જાતૂકર્ણ્યશ્વતચ્છિષ્યઃસનિરુક્તાંસ્વસંહિતાં ॥ બલ્યકપૈજવેતાલવિરજેભ્યોદદૌમુનિઃ ॥ ૫૮ ॥ વાપ્કલિઃપ્રતિશાસ્ત્રાભ્યોવાલલિલ્પાવ્યસંહિતાં ॥ ચક્રેવાલાયનિર્ભગ્યકાશારશ્વેવતાંદધુઃ ॥૫૯॥ વઢ્ઢચાઃસંહિતાહ્યેતાઈભિર્બ્રહ્મર્ષિભિર્ધૃતાઃ ॥ શ્રુત્વૈતચ્છંદસાંવ્યાસંસર્વપાપૈઃપ્રમુચ્યતે ॥૬૦॥

ચાર પ્રકારનો કરેલો છે. ॥૪૮-૪૯॥ એટલે મંત્રો રૂપ, મણિઓના દમયામાંથી; વર્ગવાર મંત્રોને, જૂદા જૂદા એકત્ર કરીને; રૂપ-વસ્તુ-શબ્દ-અને અર્થવસ્તુ-એ રીત-થી, ચાર સંદિતાઓ કરી છે. ॥૫૦॥ પછી તે સમર્થ વેદ ગ્રામે, પોતાના મોટી બુદ્ધિવાળા, ચાર શિષ્યોને બોલાવીને; એકેકને, અકેકી સંદિતા તેમજે બાણી દલી ॥૫૧॥ રૂપેદ નામની પેહેલી સંદિતા પૈલને શિષ્યની; અને નિમદ નામની યજુર્વેદની સંદિતા, વૈશંપાયનને બાણી. ॥૫૨॥ હંદોગ નામની શામવેદની સંદિતા, જૈમિનિને કહી; અને અર્ચિરસિ નામની અપવેણ વેદની સંદિતા, પોતાના શિષ્ય સુમંતુને બાણી. ॥૫૩ ॥ પછી પૈલ મુનિએ પોતાની સંદિતા, દ્રમમિતિ અને પારશર નામના, પોતાના બે શિષ્યોને, શીખવી; અને તે પારશર, એ સંદિતાના ચાર વિભાગ કરીને; પોતાના ચાર શિષ્યો, યોધ્યા-વાપ્કલાય-પરાશર-અને અશ્નિમિત્ર-એમને, અકેકી બાણી; તેમજ બુદ્ધિમાન હ્રદમિતિએ, ચોતે શિષ્યેલી સંદિતા પોતાના વિદ્વાન શિષ્ય, ગાર્દેકવને શિષ્યની; અને તેજે પશુ, પોતાના

શિષ્યો દેવ મિત્ર અને સૌભરી આદિને; બાણી. ॥ ૫૪-૫૫-૫૬ ॥ અને ગાંડુકેવના દીકરા શાકર્યે, એ સંદિતાના પાંચ ભાગ કરીને; તે, વાત્સ્ય-મુદ્રમલ-શાલિય-ગોસ્વલ્પ-અને શિશિર એ નામોવાળા, શિષ્યોને બાધ્યાવ્યા. ॥૫૭॥ તેમના શિષ્ય અનુક્રમે (નરક, (એટલે વેદક સંબંધીની,) પોતાની સંદિતા, ગણક-પૈલ-વૈનાજ-અને વિરજ નામના મુનિઓને બાણી. ॥૫૮॥ પારશરના પુત્ર પારકલીએ, હાપર કહેલી સર્વ શાખા-ઓમાંથી, વાળખિલ નામની એક સંદિતા કરી; અને તે પોતાના શિષ્યો, બાલાયની-અન્ય-અને કાશાર, -એમને બાણી. ॥૫૯॥ એ રૂપવેદની સંદિતાઓને, એટલા રૂપિઓ, એ ધારણ કરીએ. એ વેદનો આ રીત-નો, વિસ્તાર સાંભળવાથી, મનુષ્ય સર્વ પાપો થઈ, મુક્તિ અપ છે. ॥૬૦॥ વૈશંપાયનની યજુર્વેદની સંદિતા-ના બાધ્યાનારા, તેમના શિષ્યો; જેઓએ પોતાના ગુરુને કાચેલી, અઘ્ન દલાના પાપનું નિવારણ કરવાનું મન, આચર્યુ હતું; તેથી તેઓ ચરકાપર્યુ, કહેવાય છે. યજુમાં અધ્યર્કની પદની, એ યજુર્વેદ બાધ્યાનારાઓનીજ છે.

૧૬૧૪ એ વૈષ્ણવચરણ (યુગ્મ) શિષ્ય માન્યકરે, બારે યુગે કહ્યું કે. જ્ઞે ભગવાન, એ અલ્પ દહતાવાળા બીજા સિધ્ધિએ, આ મત રાજાચી કાંઈ જાન નથી; માટે એ ન શકે એવું કત તે હું એકેએક, આચરિશ્ચ. ૧૬૨૧ સારે એ પ્રમાણે બોલવાથી, યુગે કાપ કરીને તેને કહ્યું કે; "હે મંદ બુદ્ધિવાળા, તું બ્રાહ્મણની અવગણના કરકરો શિષ્યનું, બારે કામ નથી; માટે મારી પાસેથી બહેલી, વિદ્યાનો અમ કરીને તું કતાવજોજ આવીથી જતો રહે." ૧૬૩૩ એટલે એ દેવસાનના દીકરા, માણવકરે; વયુવેદના મંત્રને બોધી કાઢ્યા, ને તે લાંબી જતા રહ્યા; પછીથી બીજા યુગિઓએ, તે મંત્રને દીધા. ૧૬૪૧ અને તે લેઈ લેવાથી ઇચ્છા થવાથી, તેમણે તેતર પાંચે કહ્યું; તે મંત્ર લેઈ લીધા. એ થઈ વયુવેદની, તેનિવિ નામની; મેરી અને બેટ લાખા થયેલ છે. ૧૬૫૧ હે બ્રાહ્મણો, પછી માણવકરે, એ વેદના મંત્રોનો અભ્યાસ કરવાને માટે; યુગનો સાધ કર-

તાં, યુગ ન મળી શકવાથી; નેમણે છેવટે સમર્થ સર્વ નાસવળુ દેવની, સ્તુતિ કરી કે. ૧૬૬૧-આશ્રમવૈકલ્ય-ને ભગવાન અગિય જમતના, બ્રાહ્મણી પાંડિતે સ્તન પર્વતના; બારે પ્રકારના પ્રાણી આદિના સરીકેની અન્ય; આશ્રમ સ્વરૂપથી રહેનારા છે. અને જાન્ય-વયુ-અને નિમેશવાળા, ધણા અવવેશથી મનાર, સમસ્તકામાં ધણાં વચ્ચેના સમુદાય થઈ; કળા રૂપથી બહાર પડ્યું, રહીને; જગાદિકનું કૈવલ્ય કરતાં, અને તે પાંચ મુક-વા; આદિયડે, એકેએક લોક માત્રની આશ્રવિકાઓને, કાપન કરનારા છે; જનાં આશ્રમી પેટે; એ સમ-જા થઈ; આસક્તિ વિનાના છે; તે આદિલ ભગવાને, હું નમસ્કાર કરું. ૧૬૭૧ હે તપાવનારા, અને ત્રણે કળા સ્તુતિ કરનારાઓનાં; પાપ-દુઃખ-અને અજ્ઞાનને, માળી નાંખનારા બ્રહ્મ દેવ સ્વર; આપનું જે આ મંડળ, દિવસે દિવસે તપે છે; તેનું અને સારી રીતે સન્મુખ થઈને, ધ્યાન કરીએ છીએ. ૧૬૮૧ અને પોતાના

વૈશંપાયનશિષ્યાવૈચરકાધ્વર્યવોઽભવન્ ॥ પચૈરુર્બ્રહ્મહૃત્યાંઽહઃક્ષપણંસ્વગુરોર્વ્રતં॥૬૧॥ યાજ્ઞવલ્ક્યશ્વતચ્છિષ્યઆહાહોભગવન્કિયત્ ॥ ચરિતેનાલ્પસારાણંચરિષ્યેઽહંસુદુશ્ચરં ॥૬૨॥ इत्युक्तोगुरुरप्याहकुपितोयाह्यलंत्वया॥ विप्रावमंवाशिष्येणमदधीतंत्यजाम्भिति ॥૬૩॥ देवरातसुतःसोपिछर्दितायजुषांगणं ॥ ततोगतोऽयमुनयोददृशुस्तान्यजुर्गणान् ॥૬४॥ यजुंपितितिराभूत्वातल्लोलुपतयाददुः॥ तैत्तिरीयाइति यजुःशाखाआसन्सुपेशलाः ॥૬५॥ याज्ञवल्क्यस्ततोब्रह्मच्छंदांस्यधिगवेषयत्॥ गुरोरविद्यमानानिसुपतस्यैऽर्कमीश्वरं॥૬६॥ याज्ञवल्क्य० औनमोभगवतेआदित्यायाखिलजगतामात्मस्वरूपेण कालस्य-पेणचतुर्विधभूतनिकायानां ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतानामंतर्लक्ष्येऽहोહિરપિચાકાશહવોપાધિના ડબ્બવધીયમાનોભવાનેકેવલક્ષણલવનિમેષાવયવોપચિતસંવત્સરગણેનાપામાદાનવિસર્ગાભ્યામિમાં લોકયાત્રામનુવહતિ॥ ૧૬૭યદુહવાવિવિધર્પભસવિતરદસ્તપત્યનુસવનમહરહરામ્નાયવિધિનોપતિષ્ઠમાનાનામસ્વિલદુરિતદૃજિ-દાહાદર્જનભગવતઃ સમભિધીમહિતપનમંડલં॥૬૮॥ यइहवावरिथरचरनिकराणांनिजनिकेतनानांमनरंदिषासुगणाननात्मनःस्वयमात्मांतर्यामीप्रचोदयति ॥૬९॥ यएवेमंलोकमतिकरालवदनांधकारसंज्ञाजगरग्रहगिलितंमृतकमिवविचेतनमवलोक्यानुकंपयापरमकारुणिकईक्षयैवोत्थाप्या हरहरनुमवनेश्रेयसिस्वधर्मरूपात्मावस्थानेप्रवर्तयत्यवनिपतिरिवासाधूनांभयमुदीरयन्नटति ॥૭૦॥ પરિતઆશાપાલૈસ્તત્રતત્રકમલકોશાંજલિભિરુપહતાર્હણઃ ॥૭૧॥ अयहभगवंस्तवचरणनलिनयुगलंत्रिभुवनगुरुभिर्वैदितमहमयातयामयजुःकामउपसरामीति॥૭२॥ सूत० एवंस्तुतःसभगवान्वाजिरूपधरोहरिः ॥ यजुंष्ययातयामानिमुनयेऽदात्मसादितः॥૭३॥ यजुर्भिरकरोच्छाखादशर्पचशतैर्विभुः॥ जगदुर्वाजसन्पस्ताःकाण्वमध्यंदिनादयः॥૭४॥ जैमिनेःसामगस्यासीत्सुमंतुस्तनयोमुनिः॥ सुन्वांस्तुतस्तुतस्ताभ्यामेकैकांप्राहसंहिता॥૭५॥ सुकर्माचापिताच्छिष्यःसामवेदतरोर्महान्॥ सहस्रंसंहिताभेदं चक्रे साम्नांततोद्विजः ॥૭६॥ हिण्यनाभःकौशल्यःपौष्यंजिह्वसुकर्मणः ॥ शिष्यौजगदुहनुश्चान्पआवंत्योब्रह्मवित्तमः ॥૭७॥ उदीच्याःसामगाःशिष्याआसन्पंचशतानिवै॥ पौष्यंज्यावंत्ययोश्चापितांश्चमाच्यान्प्रचक्षते॥૭८॥ लौगाक्षिमी

સ્થાન રૂપ, આ જમતનાં સ્થાવર અને જંગમ અનેક પ્રાણીઓના સમુદાયોનાં સરીકે—મન—ઈન્દ્રિયો—અને પ્રાણ—રૂપ જડ પદાર્થોને; પોતાના આત્મ સ્વરૂપથી સચેતન કરનારા, અંતર્યામિ પશુ; આપજ છે. ૧૬૯૧ નવા અત્યંત વિકરાળ મોહાવાળા (અજ્ઞાન) અંધકાર નામના, અજ્ઞાને મજેલા; અને જાગી પેટે બાન રહેલ ને પેટેલા, આ જમતને જોવાથી; દયાવડે પોતાનું દર્શન આપીને; ઉદાહરણ પશુ, આપજ મૂકા દયાળુ તથા પ્રત્યેક દિવસે, પોતાના કલ્યાણ રૂપ સ્વધર્મની નિષ્ઠામાં; સમયસર પ્રવર્તવાનારા પશુ, આપજ છે; દુટ લોકને રાજાની માફક, બધા ઉપજાવતા થકા કરના કરનારા પશુ, તમેજ છે. ૧૭૦૧ વળી આરે દિગ્દાશ દેવતાઓ પશુ, ઠેકાણે ઠેકાણે કમળના કોશવળી અંજળીઓથી; આપનેજ મુદ્ધ આપે છે. એ પ્રકારના આપ ભગવાનનાં; ત્રણે લોકના અધિપતિઓએ વંદન કરેલાં, એ ચરણે; હું ખીલ્યોએ લેલા, અને સાર થઈ મરેલા વયુવેદના મંત્રો; પામવાની ઇચ્છાથી, શરણ થાઉં છું. ૧૭૧૧-સૂત-

એ પ્રમણે સ્તુતિ કરાવ્યા, સર્વ ભગવાને; પ્રસન્ન થઈ, લોકાનું રૂપ મારણ કરીને; વાત વચ્ચે યુગિને, વયુ-વેદના મંત્રો; બાણાળા. ૧૭૩૧ એ સમર્થ વાગ્દત્કરે, પછી તે વયુવેદના મંત્રોને; એકેએકને પંદર શાખાઓ કરી. અને તે લોકાના રૂપથી કહેલા મંત્રો વાળી શાખાઓને, કાપવા-અને માધ્યંદિન-વિગેરે; બ્રાહ્મણોએ પા-રણ કરી. ૧૭૪૧ સામ વેદને બાણાળા જમિનિ યુગિએ, તેની એ શાખાઓ કરીને; પોતાના સમંતુ નામના યુગને, અને સંપાન નામના તેના યુગને; એકેક સંદિતા બાણાળી. ૧૭૫૧ અને તેમના સુકર્મા નામના એક બ્રાહ્મણ શિષ્યે, એ સામ વેદ નામના મોટા જાડના વિભાગો કરી; તેની હજાર શાખાઓ રૂપ, સંદિતાઓ મનાવી. ૧૭૬૧ એ સુકર્મા પાસેથી, કૌસલ-હિરણ્યનાભ-પૌષ્યંજ અને યજ્ઞને સારી રીતે બાણાળા એકઠીને આવડત નામના શિષ્ય, એ આર બાણાળે તે શાખાઓને, મૂકણ કરી. ૧૭૭૧ અને એ પૌષ્યંજ તથા આવડત વિગેરે માસેથી ઉતર દિશામાં રહેનારા, બીજા પાંચશે શિષ્યો એ સામ વેદની શાખાઓને, બધા; તેઓ પૂર્વ

રહેનારા હોવાનું પણ, કેટલાએક કહે છે. ૧૭૮૧ એ પૌરુષતા, સૌમ્યતા-ભાગ્ય-કુસિદ-અને
રે શિષ્યોએ, સોસો સહિતાઓ ધારણ કરી હતી. ૧૭૮૨ પછી તે હિરણ્યનામ, કુત નામના
પીશ સહિતાઓ ધારણ કરીને; તે પોતાના શિષ્યોને બધાની હતી; અને બાકીના સેવ રહેલી
એ પણ તે જ્ઞાની આવડે, પોતાના શિષ્યોને બધાની હતી. ૧૮૦૦ ૪૦ ભાગના. ૨૬. ૭. ૧૧. સં. ૧૧ ૬૧
અધ્યાય ૭ મો. — સૂત — અથર્વણ વેદને બધુનારા, સુમંતુ મુનિએ પોતાના શિષ્ય કંબરને એ સહિતા
પ્રાપ્તી અને તેણે એ વિભાગ કરીને, તે પોતાના પૃથ્વ અને વેદદશ; નામના શિષ્યોને બધાની. ૧૧૧ અથ-
સ્વેદ બધુનારા, એ વેદદશ; તેના શિષ્યો સૌદકાયની-અભિજિત-મોદાપ-અને પિષ્યપ્રાપ્તીને; તથા પૃથ્વે,
૧૧ શિષ્યો, કુમુદ-મુનિ-અને જ્ઞાનજીને; શિષ્યો બેટલાજી વિભાગ કરીને; એકને અકેશ સહિતા, બધાની.
૧૧ શુનકના યજ્ઞ અને સંધવાયન નામના એ શિષ્યો એ સહિતાઓને શિષ્યા હતા; અને બીજા સાવર્ણિ-

નક્ષત્રકલ્પ-શાંતિ- અને કશ્યપ-તથા આગિરસ વિગેરે પણ; અથર્વણ વેદના આખ્યાયો કહેવાય છે; હે મુનિ,
હે વેદ્યશિક્ષક વિશે કહેલું. ૧૧૩-૧૧૪ તથાશ્વિ-કશ્યપ-સાવર્ણિ-અનુતવર્ણ-વૈષ્ણવ-અને હારિત-એ ૭ પુરા
ણિક છે. ૧૧૫ આસના એ શિષ્યો પાસેથી, મારા પિતા રામકર્ણ્ય; એ દરેકની પાસેથી અકેશ; એમ એ
૭ સહિતાઓ શિષ્યા હતા; અને તેમના મુખ થઈ, હું તે છએને, શિષ્યો છું. ૧૧૬ ૧૧૪-૬-સાવર્ણિ-
અને હરશ્વરામનો શિષ્ય અનુતવર્ણ-એ ચાર બધાઓ-આસના શિષ્યો પાસેથી, ચાર મુખ સહિતાઓ શિષ્યો
હાએ. ૧૧૭ હે બ્રાહ્મણ, વેદ અને શાસ્ત્રોને અનુસરનારી બુદ્ધિવડે, અભિજિત-એ નિરપણ કરેલાં; પુરાણનાં
લક્ષણોને સાંભળો. ૧૧૮ ૧૧ સર્ગ-વિસર્ગ-ટતિ-રક્ષા-મન્વંતર-વંશ-વંશોમાં પાછળ ધમેલાનાં ચરિત્રો-સંસ્થા-
હેતુ-અને અપામ્બ-એ દશ લક્ષણો વાળું, પુરાણ હોવાનું વિદ્વાનો કહે છે. અને મોટા નાનાની વ્યવસ્થાવડે, મો-
ટામાં એ દશે; તથા નાનામાં, સર્ગ-વિસર્ગ-વંશ-વંશોમાં પાછળ ધમેલાનાં ચરિત્રો-અને મન્વંતર-એ પાંચમ,

ગલિ:કુલ્પ:કુશીવ:કુક્ષિરેવચ ॥ પૌર્ણ્યજિશિષ્યાજગૃહુ:સંહિતાસ્તેષાંશતં ॥ ૭૯ ॥ કૃતોહિરણ્યનામસ્પચતુર્વિંશતિસંહિતા: ॥ શિષ્યઊચેસ્વ
શિષ્યેભ્ય:શેષાઆવંત્યઆત્મવાન્ ॥ ૮૦ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे दशस्कंधे वेदशाखाप्रणयनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥
સૂત ૦ અથર્વવિત્સુમંતુશ્ચશિષ્યમધ્યાપયત્સ્વકાં ॥ સંહિતાંસોઽપિપથ્યાયવેદદર્શાયચોક્તવાન્ ॥ ૧ ॥ શૌલ્કાયનિર્બંહ્યબલિર્મોદોષ:પિષ્પલ
નિ: ॥ વેદદર્શસ્યાશિષ્યાસ્તેપથ્યશિષ્યાનયોશૃણુ ॥ કુમુદ:શુનકોબ્રહ્મજાજલિશ્ચાપ્યથર્વવિત્ ॥ ૨ ॥ બશ્ચુ:શિષ્યોઽયાંગિરસ:સૈંધવાયન
વચ ॥ અધીયેતાંસંહિતેદ્વેસાવર્ણ્યાઘાસ્તથાઽપરે ॥ ૩ ॥ નક્ષત્રકલ્પ:શાંતિશ્ચ ઋષ્યાંગિરસાદય: ॥ ૪ ॥ એતેઆથર્વણાચાર્યા:શૃણુપૌરાણિકા
ન્મુને ॥ ૫ ॥ ત્રય્યારુણિ:કશ્યપશ્ચસાવર્ણિરકૃતવ્રણ: ॥ વૈશંપાયનહારીતૌષઢૈપૌરાણિકાદમે ॥ ૬ ॥ અધીયંતવ્યાસશિષ્યાત્સંહિતાંમત્પિતુર્મુ
સ્વાત્ ॥ એકૈકામહમેતેષાંશિષ્ય:સર્વા:સમધ્યગાં ॥ ૭ ॥ કશ્યપોઽહંચસાવર્ણીરામશિષ્યોઽકૃતવ્રણ: ॥ અધીમહિવ્યાસશિષ્યાઞ્ચતસ્ત્રોમૂલસં
હિતા: ॥ ૮ ॥ પુરાણલક્ષણંબ્રહ્મર્ષિભિર્નિરૂપિતં ॥ શૃણુષ્વુદિમાશ્રિત્યવેદશાસ્ત્રાનુસારત: ॥ ૯ ॥ સર્ગોઽસ્યાથવિસર્ગશ્ચટ્ટિરક્ષાંતરાણિ
ચ ॥ વંશોવંશ્યાનુચરિતંસંસ્થાહેતુરપાશ્રય: ॥ ૧૦ ॥ દશભિર્લક્ષણૈર્યુક્તંપુરાણંતદ્વિદોવિદુ: ॥ કેચિત્પંચવિધંબ્રહ્મન્મહદલ્પવ્યવસ્થયા ॥ ૧૧ ॥
અવ્યાકૃતગુણક્ષોભાન્મહતસ્ત્રિહૃતોહમ: ॥ ભૂતસૂક્ષ્મેંદિયાર્થાનાંસંભવ:ર્ગઊચ્યતે ॥ ૧૨ ॥ પુરુષાનુગૃહીતાનામેતેષાંવાસનામય: ॥ વિસ
ર્ગોઽયંસમાહારોવીજાદ્વીજંચરાચરં ॥ ૧૩ ॥ યત્તિર્ભૂતાનિભૂતાનાંચરાણામચરાણિચ ॥ કૃતાસ્વેનનૃણાંતત્રકામાઞ્ચોદનયાઽપિચ ॥ ૧૪ ॥ ર
ક્ષાઽચ્યુતાવતારેહાવિશ્વસ્યાનુયુગેયુગે ॥ તિર્યકમર્ત્યર્ષિદેવેષુહન્યંતેયૈસ્ત્રયીદ્વિષ: ॥ ૧૫ ॥ મન્વંતરંમનુર્દેવામનુપુત્રા:સુરેશ્વર: ॥ ઋષયોઽશા
વતારશ્વહરે:ષઢ્વિધમુચ્યતે ॥ ૧૬ ॥ રાજાંબ્રહ્મપ્રસૂતાનાંવિંશસ્ત્રૈકાલિકોઽન્વય: ॥ વંશ્યાનુચરિતંતેષાંવૃત્તંવંશધરાશ્રયે ॥ ૧૭ ॥ નૈમિત્તિક:પ્રાકૃ
તિકોનિત્યઆત્યંતિકોલય: ॥ સંસ્થેતિકવિભિ:પ્રોક્તાચતુર્ધાઽસ્યસ્વભાવત: ॥ ૧૮ ॥ હેતુર્જીવોસ્થસર્ગાદેરવિદ્યાકર્મકારક: ॥ યંવાનુશયિ

લક્ષણો હોવાનું, કેટલાએક કહે છે. ૧૧૮-૧૧૯ આખ્યાય (એટલે કાળસ્વરૂપ ભગવાન) થઈ, શુભોનો શ્રેષ્ઠ
થઈને, મહત્ત્વ ધમેલું છે; તે થઈ ત્રણ પ્રકારનો અહંકાર ધમેલ છે; અને તે થઈ પાંચ મહાત્મ, ઇદ્રિયો,
અને ઇદ્રિયોના દેવતાઓ, ધમેલ છે; એને "સર્ગ" એટલે કારણોની સંધિ કહે છે. ૧૧૯ ૧૧૪ પુરુષ ભગવાન-
થઈ, એ સંધ્યાઓ અનુસર પામીને; તેઓ થઈ, વાસનાયમ સ્થાવર અને જંગમરૂપ: એક બીજામાંથી
બીજું થઈને, વળી તેમાંથી ત્રીજું; એમ થયા કરનારા, આ કાંઈપણ સવળા દૈવપદાર્થોદિક; જગતની કલ્પતિ
યામ છે; તે, "વિસર્ગ" કહેવાય છે. ૧૨૦ ૧૧૫ પ્રાણીઓની ટતિ એટલે આશ્વિકાકર, પ્રાણીઓએ છે; એટલે
સ્થાવરો, જંગમોની આશ્વિકા છે; તેમજ મનુષ્યો વિગેરેની આશ્વિકાઓ, સ્વાભાવિક કામનાઓ મુજબ અને
શાસ્ત્ર વચનોના આધારે; ભગવાને પોતેજ, જે રીતે નહીં કરેલી છે; તે, "ટતિ" કહેવાય છે. ૧૨૧ ૧૧૬ મુનેમુને
વિશે વેદવર્ણિત દેખ કરનારા દેવો આદિને; અસ્થુન ભગવાન, પશુ-પક્ષી-મનુષ્ય-રૂપિ-અને દેવતા આદિકના
અવતારો, ધારણ કરીને; મારા વિગેરે સાઈ, વિષયાં કરેલાં કામો આદિક; તે, "રક્ષા" કહેવાય છે. ૧૨૨ ૧૧૭ મનુ-

દેવતાઓ-મનુના પુત્રો-ઈદ્ર-સમર્ષિઓ-અને અંશાવતાર; એ રીતનાં હરિભગવાનનાં, ૭ પ્રકારનાં સ્વરૂપોનું; વર્ણન
અને તેમનો સમય; તે "મન્વંતર" કહેવાય છે. ૧૨૩ ૧૧૮ બ્રહ્મચરીજ, સિધિ લીટીએ કલ્પજ ધમેલા, ત્રણે કાળના રાજા-
ઓને; "વંશ" કહે છે; અને તેઓના તથા તેમના પુત્રોના, માદીપતિ રાજાઓનાં ચરિત્રોને, "વંશાનુચરિત" કહે છે.
૧૨૪ ૧૧૯ નૈમિત્તિક-પ્રાકૃતિક-અને આલ્પતિક-એ ચાર પ્રકારના પ્રયોગ; સ્થાવર કરીને થાય છે; તેને વિદ્વાનો
"સંસ્થા" કહે છે. ૧૨૫ ૧૨૦ જેને કેટલાએક અનુશાસી, એટલે પાછળથી દાખલ થનાર કહે છે; તથા બીજાઓ,
અવ્યાકૃત એટલે વિકાર નહીં પામનાર કહે છે; તે, દેહ માહેલા આત્માને, (દેહાત્માને) પોતેજ કાંઈકે કાંઈક
હોવા કહે, અહંકાર કરાવનારી અવિધા વડે જે અજ્ઞાનનું શુદ્ધ, થાય છે તે; અને તેથી, દેહાત્મા સર્વે આદિ
વિકારોવાળો, એટલે જન્માદિ પામનારો, થાય છે તે; તેમજ એ પ્રકારનું અજ્ઞાન મર્યાદી; તે, મુક્ત થાય છે;
અથવા પોતાના પંચ સ્વરૂપને પામે છે; એ સર્વે વર્ણનું જ્ઞાન થયું તેને; "હેતુ" કહે છે. ૧૨૬ ૧૨૧ જ્ઞાની માયામય
ટતિઓ જગત-સ્વપ્ન-અને શુષુપ્તિને વિશે, અન્યવડે વિચારી નેતાં; જે તે સર્વે થઈ જાય છે, તેજ

અંકશાય ૮ મા.—સૌનક—હે, અખર અંધકારરૂપ સંસારમાં બેઠકતા મનુષ્યોને, તેના પાર દેખાડનારા—અને બોલનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ-સાધુ મુનિ; તમે પણ જીવનારા થાઓ. ॥ ૧ ॥ શક્યતા દીક્ષા માકડેપરિ, ધણી લાંબા આયુષ્યવાળા હોવાનું; અને કષ્ટના અને જન્મતનો નાશ થતાં પણ, તે એકલાજ બાકી રહેતા હોવાનું; સોડા કહે છે. ॥ ૨ ॥ અને એ ભૂયુક્તગમાંના શ્રેષ્ઠ માકડેવ મુનિ, આ કષ્ટમાંજ આપારા કુશળાં ઉત્પન્ન થયેલાનું; તથા હમણાં સુધીમાં, આણીઓના નાશ કરનારા; કાષ્ઠ પ્રલય નહીં થયેલાનું, પણ કહેવાય છે.

॥ ૮ ॥ તેમજ સાંજ સવાર શિક્ષા યોગી લાવીને, ગુરૂને આપતા હતા. અને ગુરૂ આગ્રા આપે તેહજ વાણીને નિયમમાં રાખીને જમી લેતા હતા; તથા ગુરૂ કાંઈજ ન બોલે તો, ઉપવાસ પણ કરતા હતા. ૧૦ ॥ આ પ્રમાણે વેદાધ્યયન કરવારૂપ, ચરમ તપ હજારો વરસો સુધી, કરવાયડે; હાઈકેશ ભગવાનનું, અભયન કરવાથી; એ મુનિ દુર્લભ મૃત્યુને ભંતી મથા હતા ॥ ૧૧ ॥ જેથી બ્રહ્મા-ભૂત-સદાશિવ-ઈશ્વર-બ્રહ્માના પીઠ પુત્રો-મનુષ્યો-દેવતાઓ-પિતૃઓ-અને બીજા પ્રાણીઓ પણ, અતિ વિરમય પામ્યા ॥ ૧૨ ॥ એ રીતે, તપ રતાધ્યાય-અને સંયમ-સહિત બૃહદ્વ્રતને પારખ કરનારા; અને મનના સંયમના કલેશ નાશ પામેલા, તેઓ (ધાંકડે) ; અધીક્ષણ ભગવાનનું, ધ્યાન કરતા હતા ॥ ૧૩ ॥ મોટા યોગયડે મનને પકડ કરતા યોગીનો, છ મન્યંતર જેટલો મોટોકાળ, એમ કરતાં વધી ગયો. ॥ ૧૪ ॥ ત્યાર પછી આ સાતમા અવસ્થા ઉદ્ધરુરૂદે, તે જાણવાથી; તેમના તપ થકી સંકો લાગીને, તપનો ઘાત કરવાનો તેણે આરંભ્યો.

૧. અને મધ્યે-અપ્સરઓ-અમરે-વસ-તરુ-મલયાસળનો પતન-અને લેખ-તથા મે-એ સવેને:
મુનિની પામે મોહ્યા ॥ ૧૧ ॥ તેથી તે સપ્તમાં દિમાવણના ઉતર પડખમાં, જ્યાં મુખમાં નામ-
છે: અને ચિત્રાપ્પા નામની શિખા છે, તેના એ મુનિના આશ્રયમાં તેઓ આગ્યાં ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે એ
મોહ્યઅપ્સરના, પવિત્ર જડો તથા વેણીઓથી, યોગી રહેલું રતું; અને લાંબાં પવિત્ર અને નિર્મળ
આ, પવિત્ર પદ્મીઓનાં ટોળાંમાં થયા; બરેલાં ફળો ॥ ૧૮ ॥ મહોન્મત યોગેશ બ્રહ્મા, લાંબુ
પી કરતાં ફળો: કોપશો શબ્દ કરતી હતી; મોર નાચતા ફળો: અને બીજાં પદ્મીઓ પશુ, કુદાકુદ
કુવે રજાં ફળો. ॥ ૧૯ ॥ તેમાં ઝરલુના ફડા છાંટાઓ સ્વદત ફૂલોની મુગધી વાણા પવને
નાર કરીને વાવા વડે; અમરેવને ઉત્પન્ન કર્યો. ॥ ૨૦ ॥ અને ચંદ્રના ઉદય સહિત સિંહ થતી રાત્રિ
તથા કુમળાં પાદડાં અને મુન્દલવાળાં એક બીજા સાથે મળી મળેલાં જડ, તથા વેણીનાં જ્યાં સાચેની

વસંત રતુ પશુ; લાંબાં ઉપજા થઈ. ॥ ૨૧ ॥ એટલે માતા અને વાળાં વમાડના મધ્યે તથા અપ્સરો
ટોળા સહિત, ધનુષ્ય આણુ મારણુ કરેલાં તેમનો સરદાર: અમરેવ લાંબાં દેખાયા. ॥ ૨૨ ॥ અને એ સવે
અનુચરોએ તે અમરેવ તેજવાળા માર્કંડેય મુનિને બીજા અગ્નિ સમાન, અગ્નિમાં હેમ કરી આપ્યો મિ-
ધાનમાં બેઠેલા જ્યા. ॥ ૨૩ ॥ પછી અપ્સરઓએ તેમની સામે નાચ કર્યો, અને યુદ્ધ-વીર્ય-મુ-
તિરે વાળે મનોહર રીતે વમાડીને: મધ્યે માત્ર લાગ્યા. ॥ ૨૪ ॥ તથા તેજ સમયે, અમરેવે પોતાનું પશુ મુ-
ખવાળું અમ, ધનુષ્યમાં સાંધ્યું: અને વસંત તથા લેખ વિગેરે, ઇંદના બૂલો; ને મુનિના મનને કામવવા કમળા.
॥ ૨૫ ॥ તેમજ પોતાના સરીસ્તાજી બારથી લયકતી-વાગમાંથી મરી પડનાં કુચકળી-અને રેરેર
નજર કરતી મુન્દલકમળી નામની અપ્સરા, દડાની રમત કરવા લાગી; ત્યારે દડો પડવાને દોડવાળાં,
તેની કડી મેખળા (કોરો) પૂરી જઈને; તેના શીશુ વચ્ચે, વાધુએ ઉરાડી દીધું. ॥ ૨૬-૨૭ ॥

તેવેતદાશ્રમંજગમુર્હિમાદ્રે:પાર્શ્વઉત્તરે ॥ પુષ્પમદ્વલ્લિપ્તલિપ્તિસ્ત્વ ॥ ૧૭ ॥ તદાશ્રમપદંપુષ્યંપુષ્યદુમલતાંડર્ચિતં ॥ પુષ્પદ્વિજ્ઞ
લાકીર્ણિપુષ્યામલજલાશયં ॥ ૧૮ ॥ મત્તમ્રમરસંગીતંમત્તકોકિલકૂજિતં ॥ મત્તવર્હિનટાટોપંમત્તદ્વિજકુલાકુલં ॥ ૧૯ ॥ વાયુ:પ્રવિષ્ટાદાયહિ
નિર્ઘરશીકરાન્ ॥ સુમનોભિ:પરિષ્વક્તોવવાવુસંમયન્સ્મરં ॥ ૨૦ ॥ ઉદયચંદ્રમિશાવક્ર:પ્રવાલસ્તબ્ધગલિભિ: ॥ ગોપદુમલતાજાલેસ્તવાસીલુપ્ત
માકર: ॥ ૨૧ ॥ અન્વીયમાનોગંધર્વેર્ગીતવાદિત્રયૂયકૈ: ॥ અદૃશ્યતાત્તત્તપેષુસ્વ:સ્ત્રીયૂયપતિ:સ્મર: ॥ ૨૨ ॥ હૃત્વાગ્નિસમુપાસીનંદદશુશકકે
કરા: ॥ મીલિતાક્ષંદુરાધર્ષમૂર્તિમંતમિવાનલં ॥ ૨૩ ॥ નન્દતુસ્તસ્યપુરત:સ્ત્રિયોડયોગાયકાજયુ: ॥ સૃદંગવીણાપણવૈર્વાદ્યંચક્રુર્મનોરં ॥ ૨૪ ॥
સંવધેડ્ધસ્વધનુષિકામ:પંચમુસ્વંતદા ॥ મધુર્મનોરજસ્તોકદંબદ્વિત્યાભ્યકંપયન્ ॥ ૨૫ ॥ ગદ્ગદા:પુંજિકસ્થલ્યા:કંદુકેસ્તનગૌરવાત્ ॥ શમુ
દ્વિમ્મમધ્યાયા:કેશવિસ્ત્રંસિતસ્ત્રજ: ॥ ૨૬ ॥ ઇતસ્તતોમ્રમદૃષ્ટેશ્ચલંત્યાઅનુકંદુકં ॥ વાયુર્જહારતદ્વાસ:સૂક્ષ્મંત્રુદિતમેશ્વલં ॥ ૨૭ ॥ વિસસમ્રાજ
વાણંમત્વાતંસ્વજિતંસ્મર: ॥ સર્વેતત્રામવન્મોઘમનીશસ્પયયોદયમ: ॥ ૨૮ ॥ તદ્વિત્યમપકુર્વેતોમુનેસ્તત્તેજસામુને ॥ દક્ષમાનાનિવદ્વતુ:પ્રવીણ
હિમિવાર્ષકા: ॥ ૨૯ ॥ ઇતી ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ ૪૦ ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ ૪૫ ॥ ૪૬ ॥ ૪૭ ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥
૫૧ ॥ ૫૨ ॥ ૫૩ ॥ ૫૪ ॥ ૫૫ ॥ ૫૬ ॥ ૫૭ ॥ ૫૮ ॥ ૫૯ ॥ ૬૦ ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ ૬૮ ॥ ૬૯ ॥ ૭૦ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ ૭૩ ॥ ૭૪ ॥ ૭૫ ॥ ૭૬ ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ ૭૯ ॥ ૮૦ ॥ ૮૧ ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ ૮૪ ॥ ૮૫ ॥ ૮૬ ॥ ૮૭ ॥ ૮૮ ॥ ૮૯ ॥ ૯૦ ॥ ૯૧ ॥ ૯૨ ॥ ૯૩ ॥ ૯૪ ॥ ૯૫ ॥ ૯૬ ॥ ૯૭ ॥ ૯૮ ॥ ૯૯ ॥ ૧૦૦ ॥
૧૦૧ ॥ ૧૦૨ ॥ ૧૦૩ ॥ ૧૦૪ ॥ ૧૦૫ ॥ ૧૦૬ ॥ ૧૦૭ ॥ ૧૦૮ ॥ ૧૦૯ ॥ ૧૧૦ ॥ ૧૧૧ ॥ ૧૧૨ ॥ ૧૧૩ ॥ ૧૧૪ ॥ ૧૧૫ ॥ ૧૧૬ ॥ ૧૧૭ ॥ ૧૧૮ ॥ ૧૧૯ ॥ ૧૨૦ ॥ ૧૨૧ ॥ ૧૨૨ ॥ ૧૨૩ ॥ ૧૨૪ ॥ ૧૨૫ ॥ ૧૨૬ ॥ ૧૨૭ ॥ ૧૨૮ ॥ ૧૨૯ ॥ ૧૩૦ ॥ ૧૩૧ ॥ ૧૩૨ ॥ ૧૩૩ ॥ ૧૩૪ ॥ ૧૩૫ ॥ ૧૩૬ ॥ ૧૩૭ ॥ ૧૩૮ ॥ ૧૩૯ ॥ ૧૪૦ ॥ ૧૪૧ ॥ ૧૪૨ ॥ ૧૪૩ ॥ ૧૪૪ ॥ ૧૪૫ ॥ ૧૪૬ ॥ ૧૪૭ ॥ ૧૪૮ ॥ ૧૪૯ ॥ ૧૫૦ ॥ ૧૫૧ ॥ ૧૫૨ ॥ ૧૫૩ ॥ ૧૫૪ ॥ ૧૫૫ ॥ ૧૫૬ ॥ ૧૫૭ ॥ ૧૫૮ ॥ ૧૫૯ ॥ ૧૬૦ ॥ ૧૬૧ ॥ ૧૬૨ ॥ ૧૬૩ ॥ ૧૬૪ ॥ ૧૬૫ ॥ ૧૬૬ ॥ ૧૬૭ ॥ ૧૬૮ ॥ ૧૬૯ ॥ ૧૭૦ ॥ ૧૭૧ ॥ ૧૭૨ ॥ ૧૭૩ ॥ ૧૭૪ ॥ ૧૭૫ ॥ ૧૭૬ ॥ ૧૭૭ ॥ ૧૭૮ ॥ ૧૭૯ ॥ ૧૮૦ ॥ ૧૮૧ ॥ ૧૮૨ ॥ ૧૮૩ ॥ ૧૮૪ ॥ ૧૮૫ ॥ ૧૮૬ ॥ ૧૮૭ ॥ ૧૮૮ ॥ ૧૮૯ ॥ ૧૯૦ ॥ ૧૯૧ ॥ ૧૯૨ ॥ ૧૯૩ ॥ ૧૯૪ ॥ ૧૯૫ ॥ ૧૯૬ ॥ ૧૯૭ ॥ ૧૯૮ ॥ ૧૯૯ ॥ ૨૦૦ ॥ ૨૦૧ ॥ ૨૦૨ ॥ ૨૦૩ ॥ ૨૦૪ ॥ ૨૦૫ ॥ ૨૦૬ ॥ ૨૦૭ ॥ ૨૦૮ ॥ ૨૦૯ ॥ ૨૧૦ ॥ ૨૧૧ ॥ ૨૧૨ ॥ ૨૧૩ ॥ ૨૧૪ ॥ ૨૧૫ ॥ ૨૧૬ ॥ ૨૧૭ ॥ ૨૧૮ ॥ ૨૧૯ ॥ ૨૨૦ ॥ ૨૨૧ ॥ ૨૨૨ ॥ ૨૨૩ ॥ ૨૨૪ ॥ ૨૨૫ ॥ ૨૨૬ ॥ ૨૨૭ ॥ ૨૨૮ ॥ ૨૨૯ ॥ ૨૩૦ ॥ ૨૩૧ ॥ ૨૩૨ ॥ ૨૩૩ ॥ ૨૩૪ ॥ ૨૩૫ ॥ ૨૩૬ ॥ ૨૩૭ ॥ ૨૩૮ ॥ ૨૩૯ ॥ ૨૪૦ ॥ ૨૪૧ ॥ ૨૪૨ ॥ ૨૪૩ ॥ ૨૪૪ ॥ ૨૪૫ ॥ ૨૪૬ ॥ ૨૪૭ ॥ ૨૪૮ ॥ ૨૪૯ ॥ ૨૫૦ ॥ ૨૫૧ ॥ ૨૫૨ ॥ ૨૫૩ ॥ ૨૫૪ ॥ ૨૫૫ ॥ ૨૫૬ ॥ ૨૫૭ ॥ ૨૫૮ ॥ ૨૫૯ ॥ ૨૬૦ ॥ ૨૬૧ ॥ ૨૬૨ ॥ ૨૬૩ ॥ ૨૬૪ ॥ ૨૬૫ ॥ ૨૬૬ ॥ ૨૬૭ ॥ ૨૬૮ ॥ ૨૬૯ ॥ ૨૭૦ ॥ ૨૭૧ ॥ ૨૭૨ ॥ ૨૭૩ ॥ ૨૭૪ ॥ ૨૭૫ ॥ ૨૭૬ ॥ ૨૭૭ ॥ ૨૭૮ ॥ ૨૭૯ ॥ ૨૮૦ ॥ ૨૮૧ ॥ ૨૮૨ ॥ ૨૮૩ ॥ ૨૮૪ ॥ ૨૮૫ ॥ ૨૮૬ ॥ ૨૮૭ ॥ ૨૮૮ ॥ ૨૮૯ ॥ ૨૯૦ ॥ ૨૯૧ ॥ ૨૯૨ ॥ ૨૯૩ ॥ ૨૯૪ ॥ ૨૯૫ ॥ ૨૯૬ ॥ ૨૯૭ ॥ ૨૯૮ ॥ ૨૯૯ ॥ ૩૦૦ ॥ ૩૦૧ ॥ ૩૦૨ ॥ ૩૦૩ ॥ ૩૦૪ ॥ ૩૦૫ ॥ ૩૦૬ ॥ ૩૦૭ ॥ ૩૦૮ ॥ ૩૦૯ ॥ ૩૧૦ ॥ ૩૧૧ ॥ ૩૧૨ ॥ ૩૧૩ ॥ ૩૧૪ ॥ ૩૧૫ ॥ ૩૧૬ ॥ ૩૧૭ ॥ ૩૧૮ ॥ ૩૧૯ ॥ ૩૨૦ ॥ ૩૨૧ ॥ ૩૨૨ ॥ ૩૨૩ ॥ ૩૨૪ ॥ ૩૨૫ ॥ ૩૨૬ ॥ ૩૨૭ ॥ ૩૨૮ ॥ ૩૨૯ ॥ ૩૩૦ ॥ ૩૩૧ ॥ ૩૩૨ ॥ ૩૩૩ ॥ ૩૩૪ ॥ ૩૩૫ ॥ ૩૩૬ ॥ ૩૩૭ ॥ ૩૩૮ ॥ ૩૩૯ ॥ ૩૪૦ ॥ ૩૪૧ ॥ ૩૪૨ ॥ ૩૪૩ ॥ ૩૪૪ ॥ ૩૪૫ ॥ ૩૪૬ ॥ ૩૪૭ ॥ ૩૪૮ ॥ ૩૪૯ ॥ ૩૫૦ ॥ ૩૫૧ ॥ ૩૫૨ ॥ ૩૫૩ ॥ ૩૫૪ ॥ ૩૫૫ ॥ ૩૫૬ ॥ ૩૫૭ ॥ ૩૫૮ ॥ ૩૫૯ ॥ ૩૬૦ ॥ ૩૬૧ ॥ ૩૬૨ ॥ ૩૬૩ ॥ ૩૬૪ ॥ ૩૬૫ ॥ ૩૬૬ ॥ ૩૬૭ ॥ ૩૬૮ ॥ ૩૬૯ ॥ ૩૭૦ ॥ ૩૭૧ ॥ ૩૭૨ ॥ ૩૭૩ ॥ ૩૭૪ ॥ ૩૭૫ ॥ ૩૭૬ ॥ ૩૭૭ ॥ ૩૭૮ ॥ ૩૭૯ ॥ ૩૮૦ ॥ ૩૮૧ ॥ ૩૮૨ ॥ ૩૮૩ ॥ ૩૮૪ ॥ ૩૮૫ ॥ ૩૮૬ ॥ ૩૮૭ ॥ ૩૮૮ ॥ ૩૮૯ ॥ ૩૯૦ ॥ ૩૯૧ ॥ ૩૯૨ ॥ ૩૯૩ ॥ ૩૯૪ ॥ ૩૯૫ ॥ ૩૯૬ ॥ ૩૯૭ ॥ ૩૯૮ ॥ ૩૯૯ ॥ ૪૦૦ ॥ ૪૦૧ ॥ ૪૦૨ ॥ ૪૦૩ ॥ ૪૦૪ ॥ ૪૦૫ ॥ ૪૦૬ ॥ ૪૦૭ ॥ ૪૦૮ ॥ ૪૦૯ ॥ ૪૧૦ ॥ ૪૧૧ ॥ ૪૧૨ ॥ ૪૧૩ ॥ ૪૧૪ ॥ ૪૧૫ ॥ ૪૧૬ ॥ ૪૧૭ ॥ ૪૧૮ ॥ ૪૧૯ ॥ ૪૨૦ ॥ ૪૨૧ ॥ ૪૨૨ ॥ ૪૨૩ ॥ ૪૨૪ ॥ ૪૨૫ ॥ ૪૨૬ ॥ ૪૨૭ ॥ ૪૨૮ ॥ ૪૨૯ ॥ ૪૩૦ ॥ ૪૩૧ ॥ ૪૩૨ ॥ ૪૩૩ ॥ ૪૩૪ ॥ ૪૩૫ ॥ ૪૩૬ ॥ ૪૩૭ ॥ ૪૩૮ ॥ ૪૩૯ ॥ ૪૪૦ ॥ ૪૪૧ ॥ ૪૪૨ ॥ ૪૪૩ ॥ ૪૪૪ ॥ ૪૪૫ ॥ ૪૪૬ ॥ ૪૪૭ ॥ ૪૪૮ ॥ ૪૪૯ ॥ ૪૫૦ ॥ ૪૫૧ ॥ ૪૫૨ ॥ ૪૫૩ ॥ ૪૫૪ ॥ ૪૫૫ ॥ ૪૫૬ ॥ ૪૫૭ ॥ ૪૫૮ ॥ ૪૫૯ ॥ ૪૬૦ ॥ ૪૬૧ ॥ ૪૬૨ ॥ ૪૬૩ ॥ ૪૬૪ ॥ ૪૬૫ ॥ ૪૬૬ ॥ ૪૬૭ ॥ ૪૬૮ ॥ ૪૬૯ ॥ ૪૭૦ ॥ ૪૭૧ ॥ ૪૭૨ ॥ ૪૭૩ ॥ ૪૭૪ ॥ ૪૭૫ ॥ ૪૭૬ ॥ ૪૭૭ ॥ ૪૭૮ ॥ ૪૭૯ ॥ ૪૮૦ ॥ ૪૮૧ ॥ ૪૮૨ ॥ ૪૮૩ ॥ ૪૮૪ ॥ ૪૮૫ ॥ ૪૮૬ ॥ ૪૮૭ ॥ ૪૮૮ ॥ ૪૮૯ ॥ ૪૯૦ ॥ ૪૯૧ ॥ ૪૯૨ ॥ ૪૯૩ ॥ ૪૯૪ ॥ ૪૯૫ ॥ ૪૯૬ ॥ ૪૯૭ ॥ ૪૯૮ ॥ ૪૯૯ ॥ ૫૦૦ ॥ ૫૦૧ ॥ ૫૦૨ ॥ ૫૦૩ ॥ ૫૦૪ ॥ ૫૦૫ ॥ ૫૦૬ ॥ ૫૦૭ ॥ ૫૦૮ ॥ ૫૦૯ ॥ ૫૧૦ ॥ ૫૧૧ ॥ ૫૧૨ ॥ ૫૧૩ ॥ ૫૧૪ ॥ ૫૧૫ ॥ ૫૧૬ ॥ ૫૧૭ ॥ ૫૧૮ ॥ ૫૧૯ ॥ ૫૨૦ ॥ ૫૨૧ ॥ ૫૨૨ ॥ ૫૨૩ ॥ ૫૨૪ ॥ ૫૨૫ ॥ ૫૨૬ ॥ ૫૨૭ ॥ ૫૨૮ ॥ ૫૨૯ ॥ ૫૩૦ ॥ ૫૩૧ ॥ ૫૩૨ ॥ ૫૩૩ ॥ ૫૩૪ ॥ ૫૩૫ ॥ ૫૩૬ ॥ ૫૩૭ ॥ ૫૩૮ ॥ ૫૩૯ ॥ ૫૪૦ ॥ ૫૪૧ ॥ ૫૪૨ ॥ ૫૪૩ ॥ ૫૪૪ ॥ ૫૪૫ ॥ ૫૪૬ ॥ ૫૪૭ ॥ ૫૪૮ ॥ ૫૪૯ ॥ ૫૫૦ ॥ ૫૫૧ ॥ ૫૫૨ ॥ ૫૫૩ ॥ ૫૫૪ ॥ ૫૫૫ ॥ ૫૫૬ ॥ ૫૫૭ ॥ ૫૫૮ ॥ ૫૫૯ ॥ ૫૬૦ ॥ ૫૬૧ ॥ ૫૬૨ ॥ ૫૬૩ ॥ ૫૬૪ ॥ ૫૬૫ ॥ ૫૬૬ ॥ ૫૬૭ ॥ ૫૬૮ ॥ ૫૬૯ ॥ ૫૭૦ ॥ ૫૭૧ ॥ ૫૭૨ ॥ ૫૭૩ ॥ ૫૭૪ ॥ ૫૭૫ ॥ ૫૭૬ ॥ ૫૭૭ ॥ ૫૭૮ ॥ ૫૭૯ ॥ ૫૮૦ ॥ ૫૮૧ ॥ ૫૮૨ ॥ ૫૮૩ ॥ ૫૮૪ ॥ ૫૮૫ ॥ ૫૮૬ ॥ ૫૮૭ ॥ ૫૮૮ ॥ ૫૮૯ ॥ ૫૯૦ ॥ ૫૯૧ ॥ ૫૯૨ ॥ ૫૯૩ ॥ ૫૯૪ ॥ ૫૯૫ ॥ ૫૯૬ ॥ ૫૯૭ ॥ ૫૯૮ ॥ ૫૯૯ ॥ ૬૦૦ ॥ ૬૦૧ ॥ ૬૦૨ ॥ ૬૦૩ ॥ ૬૦૪ ॥ ૬૦૫ ॥ ૬૦૬ ॥ ૬૦૭ ॥ ૬૦૮ ॥ ૬૦૯ ॥ ૬૧૦ ॥ ૬૧૧ ॥ ૬૧૨ ॥ ૬૧૩ ॥ ૬૧૪ ॥ ૬૧૫ ॥ ૬૧૬ ॥ ૬૧૭ ॥ ૬૧૮ ॥ ૬૧૯ ॥ ૬૨૦ ॥ ૬૨૧ ॥ ૬૨૨ ॥ ૬૨૩ ॥ ૬૨૪ ॥ ૬૨૫ ॥ ૬૨૬ ॥ ૬૨૭ ॥ ૬૨૮ ॥ ૬૨૯ ॥ ૬૩૦ ॥ ૬૩૧ ॥ ૬૩૨ ॥ ૬૩૩ ॥ ૬૩૪ ॥ ૬૩૫ ॥ ૬૩૬ ॥ ૬૩૭ ॥ ૬૩૮ ॥ ૬૩૯ ॥ ૬૪૦ ॥ ૬૪૧ ॥ ૬૪૨ ॥ ૬૪૩ ॥ ૬૪૪ ॥ ૬૪૫ ॥ ૬૪૬ ॥ ૬૪૭ ॥ ૬૪૮ ॥ ૬૪૯ ॥ ૬૫૦ ॥ ૬૫૧ ॥ ૬૫૨ ॥ ૬૫૩ ॥ ૬૫૪ ॥ ૬૫૫ ॥ ૬૫૬ ॥ ૬૫૭ ॥ ૬૫૮ ॥ ૬૫૯ ॥ ૬૬૦ ॥ ૬૬૧ ॥ ૬૬૨ ॥ ૬૬૩ ॥ ૬૬૪ ॥ ૬૬૫ ॥ ૬૬૬ ॥ ૬૬૭ ॥ ૬૬૮ ॥ ૬૬૯ ॥ ૬૭૦ ॥ ૬૭૧ ॥ ૬૭૨ ॥ ૬૭૩ ॥ ૬૭૪ ॥ ૬૭૫ ॥ ૬૭૬ ॥ ૬૭૭ ॥ ૬૭૮ ॥ ૬૭૯ ॥ ૬૮૦ ॥ ૬૮૧ ॥ ૬૮૨ ॥ ૬૮૩ ॥ ૬૮૪ ॥ ૬૮૫ ॥ ૬૮૬ ॥ ૬૮૭ ॥ ૬૮૮ ॥ ૬૮૯ ॥ ૬૯૦ ॥ ૬૯૧ ॥ ૬૯૨ ॥ ૬૯૩ ॥ ૬૯૪ ॥ ૬૯૫ ॥ ૬૯૬ ॥ ૬૯૭ ॥ ૬૯૮ ॥ ૬૯૯ ॥ ૭૦૦ ॥ ૭૦૧ ॥ ૭૦૨ ॥ ૭૦૩ ॥ ૭૦૪ ॥ ૭૦૫ ॥ ૭૦૬ ॥ ૭૦૭ ॥ ૭૦૮ ॥ ૭૦૯ ॥ ૭૧૦ ॥ ૭૧૧ ॥ ૭૧૨ ॥ ૭૧૩ ॥ ૭૧૪ ॥ ૭૧૫ ॥ ૭૧૬ ॥ ૭૧૭ ॥ ૭૧૮ ॥ ૭૧૯ ॥ ૭૨૦ ॥ ૭૨૧ ॥ ૭૨૨ ॥ ૭૨૩ ॥ ૭૨૪ ॥ ૭૨૫ ॥ ૭૨૬ ॥ ૭૨૭ ॥ ૭૨૮ ॥ ૭૨૯ ॥ ૭૩૦ ॥ ૭૩૧ ॥ ૭૩૨ ॥ ૭૩૩ ॥ ૭૩૪ ॥ ૭૩૫ ॥ ૭૩૬ ॥ ૭૩૭ ॥ ૭૩૮ ॥ ૭૩૯ ॥ ૭૪૦ ॥ ૭૪૧ ॥ ૭૪૨ ॥ ૭૪૩ ॥ ૭૪૪ ॥ ૭૪૫ ॥ ૭૪૬ ॥ ૭૪૭ ॥ ૭૪૮ ॥ ૭૪૯ ॥ ૭૫૦ ॥ ૭૫૧ ॥ ૭૫૨ ॥ ૭૫૩ ॥ ૭૫૪ ॥ ૭૫૫ ॥ ૭૫૬ ॥ ૭૫૭ ॥ ૭૫૮ ॥ ૭૫૯ ॥ ૭૬૦ ॥ ૭૬૧ ॥ ૭૬૨ ॥ ૭૬૩ ॥ ૭૬૪ ॥ ૭૬૫ ॥ ૭૬૬ ॥ ૭૬૭ ॥ ૭૬૮ ॥ ૭૬૯ ॥ ૭૭૦ ॥ ૭૭૧ ॥ ૭૭૨ ॥ ૭૭૩ ॥ ૭૭૪ ॥ ૭૭૫ ॥ ૭૭૬ ॥ ૭૭૭ ॥ ૭૭૮ ॥ ૭૭૯ ॥ ૭૮૦ ॥ ૭૮૧ ॥ ૭૮૨ ॥ ૭૮૩ ॥ ૭૮૪ ॥ ૭૮૫ ॥ ૭૮૬ ॥ ૭૮૭ ॥ ૭૮૮ ॥ ૭૮૯ ॥ ૭૯૦ ॥ ૭૯૧ ॥ ૭૯૨ ॥ ૭૯૩ ॥ ૭૯૪ ॥ ૭૯૫ ॥ ૭૯૬ ॥ ૭૯૭ ॥ ૭૯૮ ॥ ૭૯૯ ॥ ૮૦૦ ॥ ૮૦૧ ॥ ૮૦૨ ॥ ૮૦૩ ॥ ૮૦૪ ॥ ૮૦૫ ॥ ૮૦૬ ॥ ૮૦૭ ॥ ૮૦૮ ॥ ૮૦૯ ॥ ૮૧૦ ॥ ૮૧૧ ॥ ૮૧૨ ॥ ૮૧૩ ॥ ૮૧૪ ॥ ૮૧૫ ॥ ૮૧૬ ॥ ૮૧૭ ॥ ૮૧૮ ॥ ૮૧૯ ॥ ૮૨૦ ॥ ૮૨૧ ॥ ૮૨૨ ॥ ૮૨૩ ॥ ૮૨૪ ॥ ૮૨૫ ॥ ૮૨૬ ॥ ૮૨૭ ॥ ૮૨૮ ॥ ૮૨૯ ॥ ૮૩૦ ॥ ૮૩૧ ॥ ૮૩૨ ॥ ૮૩૩ ॥ ૮૩૪ ॥ ૮૩૫ ॥ ૮૩૬ ॥ ૮૩૭ ॥ ૮૩૮ ॥ ૮૩૯ ॥ ૮૪૦ ॥ ૮૪૧ ॥ ૮૪૨ ॥ ૮૪૩ ॥ ૮૪૪ ॥ ૮૪૫ ॥ ૮૪૬ ॥ ૮૪૭ ॥ ૮૪૮ ॥ ૮૪૯ ॥ ૮૫૦ ॥ ૮૫૧ ॥ ૮૫૨ ॥ ૮૫૩ ॥ ૮૫૪ ॥ ૮૫૫ ॥ ૮૫૬ ॥ ૮૫૭ ॥ ૮૫૮ ॥ ૮૫૯ ॥ ૮૬૦ ॥ ૮૬૧ ॥ ૮૬૨ ॥ ૮૬૩ ॥ ૮૬૪ ॥ ૮૬૫ ॥ ૮૬૬ ॥ ૮૬૭ ॥ ૮૬૮ ॥ ૮૬૯ ॥ ૮૭૦ ॥ ૮૭૧ ॥ ૮૭૨ ॥ ૮૭૩ ॥ ૮૭૪ ॥ ૮૭૫ ॥ ૮૭૬ ॥ ૮૭૭ ॥ ૮૭૮ ॥ ૮૭૯ ॥ ૮૮૦ ॥ ૮૮૧ ॥ ૮૮૨ ॥ ૮૮૩ ॥ ૮૮૪ ॥ ૮૮૫ ॥ ૮૮૬ ॥ ૮૮૭ ॥ ૮૮૮ ॥ ૮૮૯ ॥ ૮૯૦ ॥ ૮૯૧ ॥ ૮૯૨ ॥ ૮૯૩ ॥ ૮૯૪ ॥ ૮૯૫ ॥ ૮૯૬ ॥ ૮૯૭ ॥ ૮૯૮ ॥ ૮૯૯ ॥ ૯૦૦ ॥ ૯૦૧ ॥ ૯૦૨ ॥ ૯૦૩ ॥ ૯૦૪ ॥ ૯૦૫ ॥ ૯૦૬ ॥ ૯૦૭ ॥ ૯૦૮ ॥ ૯૦૯ ॥ ૯૧૦ ॥ ૯૧૧ ॥ ૯૧૨ ॥ ૯૧૩ ॥ ૯૧૪ ॥ ૯૧૫ ॥ ૯૧૬ ॥ ૯૧૭ ॥ ૯૧૮ ॥ ૯૧૯ ॥ ૯૨૦ ॥ ૯૨૧ ॥ ૯૨૨ ॥ ૯૨૩ ॥ ૯૨૪ ॥ ૯૨૫ ॥ ૯૨૬ ॥ ૯૨૭ ॥ ૯૨૮ ॥ ૯૨૯ ॥ ૯૩૦ ॥ ૯૩૧ ॥ ૯૩૨ ॥ ૯૩૩ ॥ ૯૩૪ ॥ ૯૩૫ ॥ ૯૩૬ ॥ ૯૩૭ ॥ ૯૩૮ ॥ ૯૩૯ ॥ ૯૪૦ ॥ ૯૪૧ ॥ ૯૪૨ ॥ ૯૪૩ ॥ ૯૪૪ ॥ ૯૪૫ ॥ ૯૪૬ ॥ ૯૪૭ ॥ ૯૪૮ ॥ ૯૪૯ ॥ ૯૫૦ ॥ ૯૫૧ ॥ ૯૫૨ ॥ ૯૫૩ ॥ ૯૫૪ ॥ ૯૫૫ ॥ ૯૫૬ ॥ ૯૫૭ ॥ ૯૫૮ ॥ ૯૫૯ ॥ ૯૬૦ ॥ ૯૬૧ ॥ ૯૬૨ ॥ ૯૬૩ ॥ ૯૬૪ ॥ ૯૬૫ ॥ ૯૬૬ ॥ ૯૬૭ ॥ ૯૬૮ ॥ ૯૬૯ ॥ ૯૭૦ ॥ ૯૭૧ ॥ ૯૭૨ ॥ ૯૭૩ ॥ ૯૭૪ ॥ ૯૭૫ ॥ ૯૭૬ ॥ ૯૭૭ ॥ ૯૭૮ ॥ ૯૭૯ ॥ ૯૮૦ ॥ ૯૮૧ ॥ ૯૮૨ ॥ ૯૮૩ ॥ ૯૮૪ ॥ ૯૮૫ ॥ ૯૮૬ ॥ ૯૮૭ ॥ ૯૮૮ ॥ ૯૮૯ ॥ ૯૯૦ ॥ ૯૯૧ ॥ ૯૯૨ ॥ ૯૯૩ ॥ ૯૯૪ ॥ ૯૯૫ ॥ ૯૯૬ ॥ ૯૯૭ ॥ ૯૯૮ ॥ ૯૯૯ ॥ ૧૦૦૦ ॥

તેથી એ મુનિને, મોનાવણી છતાંવણા માનીને; તે વખતેજ અમરેવે પેલાનું પાશુ એકનું. પશુ આગ્યહિન
માન્યકેના, ઉદમની પેરે: તેમનો એ સપ્તો પરિશ્રમ, અર્થ મળે. ॥ ૨૮ ॥ એટલે આ રીતે માર્કંડેય મુનિનું
જડું કરનાં તે સર્વ, એ મુનિના તેજ્યા જગત લાંબાં. અને સાપને જ્યાડીને, જાણકો જાગી જ્યાડી
પેરે: તે સપ્તમાં પાછાં જ્યાં મળ્યાં. ॥ ૨૯ ॥ હે સોનક, એ રીતે ઇંદના મેવડાએ, તે મહામુનિને જગત માં
છતાં: કાંઈ કરી શક્યા નહીં: નો પશુ તે થઈ એ મહામુનિને, આદ્યમાય જગત થયો નહીં. મહાત્માઓને
એ રીતે થયામાં, કાંઈ આશ્ચર્ય નથીજ. ॥ ૩૦ ॥ પશુ એ રીતે મળ્યા સહિત અમરેવને નિરોજ થયેલા દેખીને,
તથા એ મહામુનિ પ્રભાવ સાંજીને; છંદને મોટા વિરમ થયો. ॥ ૩૧ ॥ પછીથી એ, તપ-સ્વાધ્યાય-
અને સવન વડે મનને આ રીતે વશ કરનાર મુનિ હવે, અનુચ્છ કરવાને હરિભજન

શ્રીમદ્ભાગવત મહાત્મ્ય.

શ્રીમદ્ભાગવતમઃ અધ્યાય ૧ લો. સર્વ પ્રકારનાં કર્મો કરવાથી મુક્ત થયેલા શુક્રાચાર્ય એકલાજ સાક્ષી તાં, વિરહથી વ્યાકુળ થયેલા વેદવ્યાસે; “હે પુત્ર” એમ સાંભળી અવાજથી, જ્યારે સાદ કર્યો; ત્યારે શુકમય થઈ ઓડીને તેમને સામે આવ્યા દીધો હતો. તે સર્વ પ્રાણી પદાર્થોના હૃદય રૂપ, શુક મુનિને; મારા પ્રણામ છે. નૈમિષારણ્યમાં આસન ઉપર બેઠેલા, મોટી પુદ્ગિ વાળા સૂતને અભિવંદન કરીને; કથા રૂપી અમૃત રસને, તેવામાં કુશળ; શૌનક મુનિના પ્રશ્નથી આ સંહિતાની શરૂઆત થાય છે. ૧૨૧-શૌનક-હે, આગળ રૂપી અમૃત નાશ કરવામાં, કરોડ સર્વ સરખા પ્રશ્નવાળા સૂત; આપ મારા કાનના રક્ષાપત્ર રૂપ, સારમાં સાર કથા; બાળાને. ૧૨૩-અક્ષિત-શ્રી-અને વેરાગ્ય થઈ, પ્રાપ્ત થયેલા વિવેક; કેવે પ્રકારે વધે છે, અને વૈશ્ણવ ઓટલે સાધુ

ગણેશાયનમઃ ॥ યંપ્રવ્રજંતમનુપેતમપેતકૃત્યંદ્વૈપાયનોવિરહકાતરઃ

મા ૧ ॥ નૈમિષેસૂતમાસીનમભિવાદ્યમહામતિ ॥ કથામૃતરસાસ્વાદ

મા ૨ ॥ સૂતારૂપાહિકથાસારંમમકર્ણરસાયનં ॥ ૩ ॥ ભક્તિજ્ઞાનવિરાગા

લૌપ્રાપ્તેજીવશ્ચાસુરતાંગતઃ ॥ ક્લેશક્રાંતસ્યતસ્યૈવશોધનેકિંપરાયતવિવેકોવર્દતેકથં ॥ માયામોહનિરાસશ્વવૈષ્ણવૈઃક્રિયતેકથં ॥ ૪ ॥ હ્રદયો

નંતદ્વદાધુના ॥ ૬ ॥ ચિંતામણિલોકસુખંસુરેંદ્રઃસ્વર્ગસંપદં ॥ પ્રયચ્છતિ

ર્યચ ॥ સર્વસિદ્ધાંતનિષ્પત્તિસંસારમયનાશનં ॥ ૮ ॥ મત્તયોઘવર્દનયગુરુઃપ્રીતોવૈકુંઠયોગિદુર્લભ ॥ ૭ ॥ સૂત ૦ પ્રીતિઃશૌનકચિત્તેતેયતોવચ્ચિમિ

વ્યાલમુખગ્રાસત્રાસનિર્નાશહેતવે ॥ શ્રીમદ્ભાગવતંશાસ્ત્રંકલોકીરેષ્ઠકૃષ્ણસંતોષહેતુકં ॥ તદહંતેઽભિધાસ્યામિસાવધાનતયાશૃણુ ॥ ૯ ॥ કા

યંતદ્વામાગવતંલભેત્ ॥ ૧૧ ॥ પરીક્ષિતેકથાંવક્તુસમાયાંસંસ્થિતેશુ

કુશલાઃસુરાઃ ॥ કથાસુધાંપ્રયચ્છસ્વગૃહીત્વૈવસુધામિમાં ॥ ૧૩ ॥ એવંકેસુધાકુંભંગૃહીત્વૈવદેવાસ્તત્રસમાગમન્ ॥ ૧૨ ॥ શુકંનત્વાવદન્સર્વેસ્વકા

૧૪ ॥ કસુધાક્કથાલોકેક્કકાચઃક્કમર્ણિર્મહાન ॥ બ્રહ્મરાતોવિચાર્યેવિનિમયેજાતેસુધારાજ્ઞાપીયતાં ॥ પ્રપાસ્યામોવયંસર્વેશ્રીમદ્ભાગવતામૃતં

મદ્ભાગવતીવાર્તાસુરાણામપિદુર્લભા ॥ ૧૬ ॥ રાજોમોક્ષંતયાવીક્ષ્યપતિતદાદેવાન્જહાસહ ॥ ૧૫ ॥ અભક્તાંસ્તાંશ્વવિજ્ઞાયનદદૌસકથામૃતં ॥ શ્રી

ઘૂન્યન્યાનિજાતાનિગૌરવેણદ્વદંમહત્ ॥ તદાક્રુષિગણાઃસર્વેવિસ્મ

ર્યોવૈકુંઠફલદાયકં ॥ ૧૯ ॥ સપ્તાહશ્રવણેનૈવસર્વથામુક્તિદાયકં ॥ પરમંયયુઃ ॥ ૧૮ ॥ મેનિરેભગવદ્દૂપંશાસ્ત્રંમાગવતંક્ષિતૌ ॥ પઠનાચ્છ્રૂવણા

પુરર્ષિણા ॥ સપ્તાહશ્રવણવિધિઃકુમારૈસ્તસ્યમાષિતઃ ॥ ૨૧ ॥ શૌનવ

સનકાયૈઃપુરાપ્રોક્તંનારદાયદર

૧૦ ॥ લોકવિગ્રહયુક્તસ્યનારદસ્યા

સ્યચ ॥ વિધિશ્રવેકુતઃપ્રીતિઃસંયોગઃ

૧૧ ॥ સાપના મુખના કાળિયા સમાન મનુષ્યોને, તેના થઈ થતો ત્રાસ કલિયુગમાં મટાડવાને મા

મુનિએ આ શ્રીમદ્ભાગવત શાસ્ત્ર, કહેલું છે. ૧૧૦ ॥ એ શ્રીમદ્ભાગવત કરતાં વધારે ઉત્તમ, અને

શુદ્ધ કરનાર; બીજું કશું પણ, છેજ નહીં; અને જેને પૂર્વ પુણ્ય હોય, તેનેજ એ ભાગવતની પ્રા

છે. ૧૧૧ ॥ પરીક્ષિતને એ કથા કહેવાને, જ્યારે શુકદેવજી એક હતો; ત્યારે અમૃતથી ભરેલા કળશ

, દેવતાઓ તે રથએ આવ્યા. ૧૧૨ ॥ અને પોતાનું કાર્ય સાધવામાં કુશળ, એ સર્વ દેવતાઓએ; શુક્રમુનિ

ગિરકાર કરીને કહ્યું કે, “ એ કળશમાં ભરેલું અમૃત લેઈને, તેના ગદહામાં કથા રૂપી અમૃત; અમ

તથા શકાદિક શોકો; માયાના મોહનો ત્યાગ, કેવી રીતે કરે છે; તે આપ કહો. ૧૧૩ ॥ આ ભયંકર કલિયુગ આવતાં, આસુરી ગતિને પામેલા; અને કલેશો થઈ, પીડા પામતા; જીવેને શુદ્ધ થવામાં પરમ આશ્રય રૂપ; શુ છે. ૧૧૪ ॥ હમણાં, પવિત્રો મધ્યે પવિત્ર, અને કથાઓ મધ્યે કથાઓ રૂપ; જે કાંઈ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનની પ્રાપ્તિ કરાવનાર; અને સર્વ કાળ સાધન રૂપ થનાર હોય; તે આપ આગને કહો. ૧૧૫ ॥ કેમકે, ચિંતાગણિ તો, માત્ર શોકોના સુખને; અને દિદાદિક દેવો, સ્વર્ગની સંપત્તિને; આપી શકે છે. પણ પ્રસન્ન થયેલા સુર તો, યોગીઓને પણ દુર્લભ, એવા વૈકુંઠની પ્રાપ્તિ કરે છે. ૧૧૬ ॥ સૂત-હે શૌનક મુનિ, તમે ભાવિક છો; માટે સંસાર થવાના ભયનો નાશ કરનારા ભક્તિના ઓળને વધા-રનાર-અને કૃષ્ણ ભગવાનની પ્રસન્નતાને પ્રાપ્ત કરનાર-એવું સર્વ સિદ્ધાંતોના વિચાર કરી કરીને જેનાં, અને જે જણાય છે; તે હું તમને કહું, માટે સાવધાન પણથી; તમે તે સાંભળો. ૧૧૭ ॥ કાળ

જુહાવ ॥ પુત્રેતિતન્મયતયાતરવોઽભિનેદુસ્તંસર્વભૂતહૃદયંમુનિમાનતોઽ

કુશલઃશૌનકોઽવ્રવીત્ ॥ ૨ ॥ શૌનક ૦ અજ્ઞાનધ્વાંતવિધ્વંસકોટિસૂર્યસમ

માયામોહનિરાસશ્વવૈષ્ણવૈઃક્રિયતેકથં ॥ ૪ ॥ હ્રદયો

નંતદ્વદાધુના ॥ ૬ ॥ ચિંતામણિલોકસુખંસુરેંદ્રઃસ્વર્ગસંપદં ॥ પ્રયચ્છતિ

ર્યચ ॥ સર્વસિદ્ધાંતનિષ્પત્તિસંસારમયનાશનં ॥ ૮ ॥ મત્તયોઘવર્દનયગુરુઃપ્રીતોવૈકુંઠયોગિદુર્લભ ॥ ૭ ॥ સૂત ૦ પ્રીતિઃશૌનકચિત્તેતેયતોવચ્ચિમિ

વ્યાલમુખગ્રાસત્રાસનિર્નાશહેતવે ॥ શ્રીમદ્ભાગવતંશાસ્ત્રંકલોકીરેષ્ઠકૃષ્ણસંતોષહેતુકં ॥ તદહંતેઽભિધાસ્યામિસાવધાનતયાશૃણુ ॥ ૯ ॥ કા

યંતદ્વામાગવતંલભેત્ ॥ ૧૧ ॥ પરીક્ષિતેકથાંવક્તુસમાયાંસંસ્થિતેશુ

કુશલાઃસુરાઃ ॥ કથાસુધાંપ્રયચ્છસ્વગૃહીત્વૈવસુધામિમાં ॥ ૧૩ ॥ એવંકેસુધાકુંભંગૃહીત્વૈવદેવાસ્તત્રસમાગમન્ ॥ ૧૨ ॥ શુકંનત્વાવદન્સર્વેસ્વકા

૧૪ ॥ કસુધાક્કથાલોકેક્કકાચઃક્કમર્ણિર્મહાન ॥ બ્રહ્મરાતોવિચાર્યેવિનિમયેજાતેસુધારાજ્ઞાપીયતાં ॥ પ્રપાસ્યામોવયંસર્વેશ્રીમદ્ભાગવતામૃતં

મદ્ભાગવતીવાર્તાસુરાણામપિદુર્લભા ॥ ૧૬ ॥ રાજોમોક્ષંતયાવીક્ષ્યપતિતદાદેવાન્જહાસહ ॥ ૧૫ ॥ અભક્તાંસ્તાંશ્વવિજ્ઞાયનદદૌસકથામૃતં ॥ શ્રી

ઘૂન્યન્યાનિજાતાનિગૌરવેણદ્વદંમહત્ ॥ તદાક્રુષિગણાઃસર્વેવિસ્મ

ર્યોવૈકુંઠફલદાયકં ॥ ૧૯ ॥ સપ્તાહશ્રવણેનૈવસર્વથામુક્તિદાયકં ॥ પરમંયયુઃ ॥ ૧૮ ॥ મેનિરેભગવદ્દૂપંશાસ્ત્રંમાગવતંક્ષિતૌ ॥ પઠનાચ્છ્રૂવણા

પુરર્ષિણા ॥ સપ્તાહશ્રવણવિધિઃકુમારૈસ્તસ્યમાષિતઃ ॥ ૨૧ ॥ શૌનવ

સનકાયૈઃપુરાપ્રોક્તંનારદાયદર

૧૦ ॥ લોકવિગ્રહયુક્તસ્યનારદસ્યા

સ્યચ ॥ વિધિશ્રવેકુતઃપ્રીતિઃસંયોગઃ

૧૧ ॥ સાપના મુખના કાળિયા સમાન મનુષ્યોને, તેના થઈ થતો ત્રાસ કલિયુગમાં મટાડવાને મા

મુનિએ આ શ્રીમદ્ભાગવત શાસ્ત્ર, કહેલું છે. ૧૧૦ ॥ એ શ્રીમદ્ભાગવત કરતાં વધારે ઉત્તમ, અને

શુદ્ધ કરનાર; બીજું કશું પણ, છેજ નહીં; અને જેને પૂર્વ પુણ્ય હોય, તેનેજ એ ભાગવતની પ્રા

છે. ૧૧૧ ॥ પરીક્ષિતને એ કથા કહેવાને, જ્યારે શુકદેવજી એક હતો; ત્યારે અમૃતથી ભરેલા કળશ

, દેવતાઓ તે રથએ આવ્યા. ૧૧૨ ॥ અને પોતાનું કાર્ય સાધવામાં કુશળ, એ સર્વ દેવતાઓએ; શુક્રમુનિ

ગિરકાર કરીને કહ્યું કે, “ એ કળશમાં ભરેલું અમૃત લેઈને, તેના ગદહામાં કથા રૂપી અમૃત; અમ

તે આપ કહો. - ૧૨૨૧-સૂત-એ આપનામાં શુક્રમુનિએ, મને તેમને એકાંતિક શિષ્ય સમજીને; અ
કાની પુષ્ટિ કરવાઈ, એક કથાનક એટલે વારતા, કહી હતી; તે હું તમને કહી સંભળાવું છું. ૧૨૩૧ એ
દેવસે નિમગ્ન એવા સારે સત્કાંદિક રૂપિએ સત્સંગને અર્થે, બદ્ધિકાગ્રયમા, આપ્યા હતા; ત્યાં તેમણે નારદજીને
હા; અને બોલ્યા કેસારજી-સત્કાંદિક-હે આશ્ચર્ય, તમે શંક મોહાવાળા કેમ હોશોએ? તમને વિંતા શી થા
વિનાયકા ક્યાં જાઓ? અને તમે ક્યાંથી આવ્યા? ૧૨૪૧ સંગયદી મુક્ત થયેલા તમને, નાણું નાશ પામેલ
ના સરખા; અન્યથાન થવું, ધરિત નથી; માટે એ બદલવું કારણ, જેમ હોય તેમ કહો. ૧૨૫૧ નારદ-હે
કપર આપ્યા હતા, અને પુષ્કર-પ્રવાળ-કારી-મોહાવરી-દરિદ્રા-કુરુક્ષેત્ર-શ્રાદ્ધ-અને સેતુબંધન-વિશે
ને, સર્વોત્તમ જાણી, અહીં નહીં કર્યો હતો; કવિના મિત્ર અધર્મે. હમણાં આ પૃથ્વીનો બાધ કરવાથી

મનને સંતોષ થાય, એવી શાંતિ મને કાઢજી રચીને; જોવામાં આવી નહીં. ૧૨૭-૨૮-૨૯૧ સંતો
નસ થયો છે; તપ-સૌચ-દયા-અને દાનપણ, વિધવાનજી નથી; મનુષ્યો પેટના-તુચ્છ-જૂઠા-મોહા-
આગસુ-અર્થન મંદ બુદ્ધિવાળા-બાગ્ય વિનાના-રોમાદિકથી ઉપદ્રવ પામેલા-અને પાપકર્મમાં પ્રાપ્તિ વાળા,
થઈ ગયા છે; તથા વિરકત થયેલા સંન્યાસી આદિક, પરિગ્રહ કરનારા થયા છે. ૧૩૦-૩૧૧ ધરોને વિશે
જીઓ સત્તાધારી થઈ છે; સાળાઓ બુદ્ધિ આપનારા થયા છે; કન્યાઓનો, નિકાય થાય છે; અને લેખના
કારણથી જી પુરો, માંડે માંડે કહ્યા કરે છે. ૧૩૩ ૧૧ તથા કલિકાળ નામના દાવામિત્રી, સખ-
ળાંજ સાધનો બળી જઈને; હમણાં કાષ્ઠ પશુ પુરુષ, સત્ક્રિયા કરનારા-ગાની-સિદ્ધ-અથવા ચોગી છેજ
નહીં. ૧૪૪ ૧૧ આ કલિકાળમાં પૃથ્વી ઉપરના દેશોમાં, રાષ્ટ્રોમાં અજ વેચાય છે; આઠણો વેદો વેચે છે;

નમમયત્પ્રોક્તરહઃશિષ્યંવિચાર્યચૌ ॥૨૩॥ એકદાતુવિશાલાયાંચત્વારઋ
તૃતૈઃસહ૥૨૨॥સૂત૦અત્રતેકીર્તયિષ્યામિભક્તિપુટંકથાનકં॥શુકથંબ્રહ્મન્દીનમુખઃકુતશ્ચિતાપરો
૧૦મલાઃ॥સત્સંગાર્થસમાયાતાદદૃશુસ્તત્રનારદં॥૨૪॥કુમાર૦અનોચિતંવદકારણં॥૨૬॥નાર
૧૨૫॥ઇદાનીંશૂન્યચિત્તોડસિગતવિતોયથાજનઃ॥તવેદંમુક્તસંગેરંગંસેતુબંધનં॥એવમાદિષુતીર્થેષુભ્રમમાણઇતસ્તતઃ॥૨૮॥નાપશ્યંકુત્ર
તં॥પુષ્કરંચપ્રયાગંચકાર્શીગોદવરીતથા॥૨૭॥હરિક્ષેત્રેકુરુક્ષેત્રંશ્રી૨૯॥સત્યંનાસ્તિતપઃશૌચંદયાદાનંનવિચિતે॥ઉદરંભરિણોજીવાવરાકાઃ
વેચ્છર્મમનઃસંતોષકારકં॥કલિનાડધર્મમિત્રેણધરેયંવાધિતાડધુનાનિરતાઃસંતોવિરક્તાઃસપરિગ્રહાઃ॥૩૧॥તરુણીપ્રભુતાગેહેશાલકોબુદ્ધિદા
ત્માપિણઃ॥૩૦॥મંદાઃસુમંદમતયોમંદભાગ્યાત્યુપદ્રુતાઃ॥પાલંડનૈરુદ્ધાસ્તીર્થાનિસરિતસ્તથા॥દેવતાયતનાન્યત્રદુષ્ટૈર્નૃપાનિભૂરિશઃ॥૩૩
કઃ॥કન્યાયાવિક્રયોલોભાદંપતીનાંચકલ્કનં॥૩૨॥આશ્રમાયજ્ઞસ્મતાંગતં॥૩૪॥અદૃશૂલાજનપદાઃશિવશૂલાદ્વિજાતયઃ॥કામિન્યઃકે
યોગીનૈવસિદ્ધોવાનજ્ઞાનીસક્રિયોનરઃ॥કલિદાવાનલેનાયસાધનંમહં॥યામુનંતટમાપન્નોયત્રલીલાહરેરભૂત્ ॥૩૬॥તત્રાશ્રયંમયાદૃષ્ટંશ્રૂય
શૂલિન્યઃસંભવંતિકલાવિહૃત્ ॥૩૫॥એવંપશ્યન્કલેદોષાન્પર્યટન્નવનીૃદ્ધૌપતિતૌપાર્શ્વેનિઃશ્વસંતાવચેતનો૥શુશ્રૂષંતીપ્રબોધંતીરુદંતીચતયોઃપુ
તિન્મુનીશ્વરાઃ॥એકાતુતરુણીતત્રનિપણ્ણાશિન્નમાનસા ॥૩૭॥દ્વૈર્ભિર્બોધ્યમાનામુહુર્મુહુઃ॥૩૯॥દૃષ્ટાદૂરાદ્વતઃસોડહંકૌતુકેનતદંતિકં॥માંદ
૧૩૮॥દશદિક્ષુનિરીક્ષંતીરક્ષિતારંનિજંવપુઃ॥વીજ્યમાનાશતસ્ત્રીંજંતિષ્ઠમર્ચિતામપિનાશય૥દર્શનંતવલોકસ્યસર્વથાઘહરંપરં॥૪૧॥બહુ
ચોત્થિતાબાલાવિહ્વાલાચાબ્રવીદ્વચઃ॥૪૦॥બાલો૦મોમોસાધોક્ષતદા॥૪૨॥નારદ૦કાસિત્વંકાવિમૌચેમાનાર્યઃકાઃપદ્મલોચનાઃ॥વદંદે
તવવાક્યેનદુઃસ્વશાંતિર્ભવિષ્યતિ॥યદાભાગ્યંભવેદ્ધૂરિભવતોદર્શન૯તાઇમૌમેતનયૌમતૌ॥જ્ઞાનવૈરાગ્યનામાનોકાલયોગેનર્જરૌ ॥૪૪॥ગં
સવિસ્તારંસ્વસ્યદુઃસ્વસ્યકારણં ॥૪૩॥બાલો૦અહંભક્તિરિતિસ્તુઃસુરૈરપિ ॥૪૫॥ઇદાનીંશૂણમદ્વાર્તીસર્ચિતસ્ત્વંતપોધના॥વાર્તીમેવિતતા
યાઃસરિતશ્રેમામત્સેવાર્થસમાગતાઃ॥તથાપિનચમેશ્રેયઃસેવિતાય

જી સહને બળિયાર કરનારી, જીઓ થયેલી છે. ૧૩૫૧ એ પ્રમાણે કલિકાળના દેશોને જોતા જોતા,
૧૧ ઉપર દરતાં; દરિ ભગવાને લીલા કરેલી, જમુના નદીને કિનારે આવી પહોંચ્યા. ૧૩૬૧ હે મુનીશ્વર,
એક આશ્ચર્ય એવું; તે તમે સાંભળો; તે રથજે એક ખેડ પામતી, અને મનમાં કચાવતી, જીની પાસે; તેના
માં, મૂંઝા પામેલા, અને શ્રાસ થયેલા, જે દુઃખ પુરો પડેલા હતા; અને તે જી, તેમની સેવા કરતી હતી;
કરતી હતી; તથા પોતાનું રક્ષણ કરવાને, દશે દિશાઓમાં, નિહાળતી હતી; તે જીને બીજા સેકડો જીઓ,
નાખતી હતીઓ, તથા વારંવાર તેને સગળાવતી હતીઓ. ૧૩૭-૩૮-૩૯૧ જી પ્રમાણે
કેતુદને લીધે હું તેમની પાસે ગયો; સારે મને દેખીને, તે પિન્દજ થયેલી જી કમી થઈ; અને વચન જો
૪૦૧-જી-હે સાધુ, તમે યોડી વાર, અહીંયાં ઉભાસે; અને મારી જિંતાને મટાડો; તમારું ઉત્તમ દર્શ
રથા શોકાનાં દુખોને મટાડનાર છે. ૧૪૧૧ મોહું બાગ્ય હોય, તેનેજ તમારું દર્શન થાય છે; માટે બ-

દુધા કરીને તેા નમારાં વચ્ચેથી મારા દુખની શાંતિ થશેજ. ૧૪૨૧-નારદ-હે કમળ સરખાં નેત્રવાળી તું
કાણ છે; આ બંને જણાઓ કાણ છે; અને આ બીજી જીઓ કાણ છે; હે દેવી, તમારા પોતાના દુખનું કા-
રણ વિસ્તારીને, તમે મને કહો. ૧૪૩૧-જી-હે બક્ષિ નામથી વિખવાત છું, અને આમે જણા, જ્ઞાન અને
વૈરાગ્ય નામના મારા દીકરા છે; તેઓ કાળના યોગથી, જનનરા થઈ ગયેલા છે. ૧૪૪૧ તથા આ ગંગા
આદિ નદીઓ, મારી સેવા કરવાને આવેલ છે; એ રીતે દેવતાઓએ મારી સેવા કરવા છતાં પણ, મને સુ-
ખ થતું નથી. ૧૪૫૧ હે તપોધન, મારી વાત હવે સાંભળો; વારતા લાંબી છે, તેણેજ તે સાંભળીને; મને
સુખ ઉપજે, એવો વિચાર તમે કરો. ૧૪૬૧ હું દ્રવિડ દેશમાં ઉત્પન્ન થઈને; કર્નાટકમાં, અને કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર
મહારાષ્ટ્રમાં, દુઃખ પામેલીછું; અને ગુજરાતમાં આવતાં છુંજી થઈ મહાછું. ૧૪૭૧ ત્યાં, ઘેર કલિકાળના યોગથી;
પાખંડોએ, મારાં અંગો બાળી નાંખવાથી; હું પુત્રો સ્ત્રિન નિર્ભય અને મંદ થઈ મહાછું. ૧૪૮૧ પછીથી

હમણાં વૃંદાવનમાં આવવાથી, હું પાછી નતીન જેવી; સારા રૂપવાળી; અને સંપૂર્ણ રીતે પ્યાર લાગે, એવા સ્વરૂપ વાળી; જુવાન થઈ છું. ॥૪૫॥ પણ આ મારા પુત્રો, કલેશ અને યાક પામવાને લીધે; આદર્શ પડેલા છે; અને તેમને ધરડપણ આવેલું છે. એ દુખથી દુખી થયેલી હું હવે આ સ્થાનને પણ તજીને, બીજે સ્થળે જવાને માફ છું. હું મા, જુવાન; અને મારા આ પુત્રો, વૃદ્ધ કેમ થાય? અગે ત્રણે જગ્યા, સાથે ફરનારાં છતાં; આ રીતનું વિપરિતપણું, ક્યાંથી થયું? કારણ મારા વૃદ્ધ અને દીકરાઓ જુવાન હોવાનુંજ, ઘટિત કહેવાય છે. ॥૫૦-૫૧-૫૨॥ એટલા માટે, હે બુદ્ધિમાન અને યોગના બંધાર નારદમુનિ. હું વિરગય વાળા મનથી, મારો પોતાનોજ શોક કરું; તો એ રીતે થવામાં, જે કારણ હોય; તે, આપ મને કહો. ॥૫૩॥ નારદ-હે નિષ્પાપ ભક્તિ, તારે ખેદ કરવો નહીં; હરિભગવાન, તને શાંતિ આપશે; અને તારાં એ સઘળાં કારણોને,

હું આત્મામાન વડે; જાણી શકીશ. ॥૫૪॥ એમ કહીને, એક ક્ષણવારમાં; તે સઘળું જાણી લેઈને, નારદમુનિ બોલ્યા કે; "હે શુંદરી, તમે સાવધાન પાળાથી સાંભળો; આ અતિ દારૂણ કલિયુગ આવેલો છે, તે થકી; સદાચાર-યોગમાર્ગ-અને તપ વિગેરેનો, નાશ થઈ જઈને; લોકો શકતા અને દુષ્ટ કર્મો કરનારા; તથા પાપરૂપ આક્રમિક વાળા, થઈ ગયેલા છે. ॥૫૫-૫૬॥ આ કાળમાં સંત લોકો, ખેદ પામે છે; અને અસાધુ પુરુષો, દરખાસ છે; માટે જે કોઈ ધૈર્ય રાખે, તેજ બુદ્ધિમાન-ધીર-અને પંડિત છે. ॥૫૭॥ આ પૃથ્વી ઉપર લગભગ પણ, મંગળ દેખાતું નથી; અને વરસો વરસ ક્રમે કરીને; એ પૃથ્વી રોપના ઉપર ભાર કરનારી, ન જોવા લાયક; અને રૂપરૂપ પણ નહીં કરવા લાયક થતી જાય છે. ॥૫૮॥ હમણાં, તારા તથા તારા દીકરાઓના, સઘળું પણ કોઈ જોતું નથી; એ રીતે વિષયોને વિશે પ્રીતિ થકી આંધળા થનારાઓએ, ઉપેક્ષા કરવાથી;

પ્યસ્તિતાંશ્રુત્વાસુખમાવહ ॥૪૬॥ ઉત્પન્નાદ્રવિડેસાઽહંવૃદ્ધિકર્નાટકેગતા ॥ ક્વચિત્ક્વચિન્મહારાટ્રેગુર્જરેજીર્ણતાંગતા ॥૪૭॥ તત્રઘોરકલેયોગા ત્પાશ્વડંઃસ્વંડિતાંગકા ॥ દુર્બલાહંચિરંયાતાપુત્રાભ્યાંસહમંદતાં ॥૪૮॥ વૃંદાવનંપુનઃપ્રાપ્યનવીનેવસુરૂપિણી ॥ જાતાહંયુવતીસમ્યક્પ્રેષ્ટરૂપાતુ સાંપ્રતં ॥૪૯॥ ઇમૌતુશપિતાવત્રસુતૌમેક્લિશ્યતઃશ્રમાત્ ॥ ઇદંસ્થાનંપરિત્યજ્યવિદેશંગમ્યતેમયા ॥૫૦॥ જરઠત્વંસમાયાતૌતેનદુઃસ્વેનદુઃસ્વિતા ॥ સાહંતુતરુણીકસ્માત્સુતૌવૃદ્ધાવિમૌકુતઃ ॥૫૧॥ ત્રયાણાંસહચારિત્વાદૈપરીત્યંકુતઃસ્થિતં ॥ ઘટતેજરઠામાતાતરુણૌતનયાધિતિ ॥૫૨॥ અતઃશોચામિચાત્માનંવિસ્મયાવિષ્ટમાનસાઃ ॥ વદયોગનિધેધોમન્કારણંચાત્રકિંભવેત્ ॥૫૩॥ નારદઃ જ્ઞાનેનાત્મનિપશ્યામિસર્વમેતત્તવાનધે ॥ નવિષાદસ્ત્વયાકાર્યોહરિઃશંતેકરિષ્યતિ ॥૫૪॥ સૂતઃ ક્ષણમાત્રેણતજ્ઞાત્વાવાક્યમૂચેમુનીશ્વરઃ નારદઃ શૃણુષ્વાવહિતાબાલેયુગોઽયંદારુણઃ કલિઃ ॥૫૫॥ તેનલુપ્તઃસદાચારોયોગમાર્ગસ્તપાંસિચ ॥ જનાઅઘાસુરાયંતેશાઠ્યદુષ્કર્મકારિણઃ ॥૫૬॥ ઇહસંતોવિષીદંતિપ્રત્લપ્યંતિહ્યસાધવઃ ॥ ધતેધૈર્યંતુયોધીમાન્સધીરઃપંડિતોઽથવા ॥૫૭॥ અસ્પૃશ્યાનવલોક્યેયંશેષભારકરીધરા ॥ વર્ષેવર્ષેક્રમાજ્ઞાતામંગલંનાપિદૃશ્યતે ॥૫૮॥ નત્વામપિસુતૈઃસાકંકોપિપશ્યતિસાંપ્રતં ॥ ઉપેક્ષિતાનુડરાગાંધૈર્જર્જરત્વેનસંસ્થિતા ॥૫૯॥ વૃંદાવનસ્યસંયોગાત્પુનસ્ત્વંતરુણીનવા ॥ ધન્યંવૃંદાવનંતેનભક્તિર્નૃત્યતિયત્રચ ॥૬૦॥ અત્રેમૌગ્રાહકાભાવાન્નજરામપિમુંચતઃ ॥ કિંચિદાત્મસુખેનેહપ્રસુપ્તિર્મન્યતેઽનયોઃ ॥૬૧॥ શ્રીભક્તિઃકથંપરીક્ષિતારાજ્ઞાસ્થાપિતોહ્યશુચિકલિઃ ॥ પ્રવૃત્તેતુકલૌસર્વસારઃકુત્રગતોમહાન્ ॥૬૨॥ કરુણાપરેણહરિણાપ્યધર્મઃકથમીક્ષ્યતે ॥ ઇમંમેસંશયંછિંધિત્વદ્વાચાસુખિતાસ્મ્યહં ॥૬૩॥ નારદઃયદિષ્ટસ્ત્વયાબાલેપ્રેમતઃશ્રવણંકુરુ ॥ સર્વેવક્ષ્યામિતેભદ્રેકશ્મલંતેગમિષ્યતિ ॥૬૪॥ યદામુકુંદોભગવાન્દ્વમાંત્યક્ત્વાસ્વપદંગતઃ ॥ તદ્દિનાત્કલિરાયાતઃસર્વસાધનવાધકઃ ॥૬૫॥ દૃષ્ટોદિગ્વિજયેરાજ્ઞાદીનવચ્છરણંગતઃ ॥ નમયામારણીયોઽયંસારંગઙ્ગવસારમુક્ ॥૬૬॥ યત્કલંનાસ્તિતપસાનયોગેનસમાધિના ॥ યત્કલંભક્તેસમ્યક્કલૌકેશવર્કીર્તનાત્ ॥૬૭॥ એકાકારંકલિંદૃષ્ટ્વાસારવત્સારનીરસં ॥ વિષ્ણુરાતઃસ્થાપિતવાન્કલિજાનાંસુખાયચ ॥૬૮॥ કુકર્માચરણાત્સારઃસર્વતોનિર્ગતોઽધુના ॥ પદાર્થઃસંસ્થિતાભૂમૌબીજહીનાસ્તુષાયથા ॥૬૯॥

તમે જનરો થયાં હતાં. ॥૫૪॥ તેમાંથી તું, પાછી વૃંદાવનમાં આવવાથી; ફરીથી નતીન, અને જુવાન થઈ છે; માટે જ્યાં ભક્તિ તારે છે, તે વૃંદાવનને ધન્ય છે. ॥૫૫॥ અને આ એ જગ્યાનો, આદર્શ પણ; કોઈ ક્ષોભ ન હોવાથી, તેઓ ધરડપણને તજતા નથી; પણ આત્મ સુખવડે, તેમને કોઈક ઉપ આવીશું. હું મનુષ્ય. ॥૫૬॥ ભક્તિ-આ પ્રકારના અપવિત્ર કલિને, પરીક્ષિત રાજ્યએ શા માટે સ્થાપન કર્યો? અને એ કલિની પ્રતિ થવાથી, સર્વ પ્રકારનો મોટો સાર, ક્યાં ગયો. ॥૫૭॥ વળી ધણુજ દયાળું હરિભગવાન પણ એવા અધર્મને; શામાટે જોયાં કરે છે? મારા એટલા સંશયને તમે કાપો, તમારાં વચનો થકી, મને સુખ થાય છે. ॥૫૮॥ નારદ-હે સ્ત્રી, તું મને પૂછે છે; તો પ્રેમ સહિત સાંભળ; હું એ સઘળું કહું; હે કલ્યાણી, તારું દુખ, તે થકી મરી જશે. ॥૫૯॥ મુકુંદ ભગવાન, જ્યારે પૃથ્વીને તજીને સ્વધામ ગયા; ત્યારે, સર્વ સાધનોને પાપ કરનારા કલિ આવેલો છે. ॥૬૦॥ ભગવાની મારક સાર વસ્તુનેજ મદલ કરનારા, પરીક્ષિત રાજ્યએ

દિવિજન્ય કરનાં; રાંકની પેટે કારણ થયેલા, કલિને જોઈને; તેમજે વિચાર્યું કે. "મારા થકી મારી નંખાવાને, એ કલિ યોગ્ય નથી. ॥૬૧॥ કારણ જેણે, તપથી-યોગથી-કિંવા સગાંધિ થકી પણ થતું નથી; તે સઘળુંજ, કલિકાળમાં માત્ર કેશવ ભગવાનનું કીર્તન કરનાથી; મળે છે. ॥૬૨॥ એમ, સાર વિનાના કલિને વિશે; એ, એક મોટો સાર જોવાથી; પરીક્ષિત રાજ્યએ, કલિયુગમાં થનારાં મનુષ્યોને સુખ થવાને માટેજ; તેને સ્થાપન કરેલો છે. ॥૬૩॥ હમણાં દુષ્ટ કર્મોના આચરણ વડે, સઘળી વસ્તુમાંથી સાર જતો રહ્યો છે; અને તેથી, આ પૃથ્વીને વિશે સર્વે પદાર્થો; બીજા વિનાનાં ફાતરાં જેવાંજ રહેલાં છે. ॥૬૪॥ બ્રહ્મજ્ઞો, અજ્ઞની લાલચથી; ઘેર ઘેર અને જણ જણની પાસે; ભાગવત આદિ કથાઓ કરે છે; તે થકી કથાનો સાર, જતો રહ્યો છે. ॥૬૫॥ અતિ ઉગ્ર અને ધણાં કર્મો કરનારા; નારિતક; અને જેવડાં નરકના અધિકારી લોક પણ, તીર્થોને વિશે વસવા લાગ્યા છે; તેથી તીર્થોનો સાર, જતો રહ્યો છે. ॥૬૬॥ કામ-ક્રોધ-અનિશ્ચય-અને તૃષ્ણા આદિથી

વ્યાધિ મનવળા લોકે પણ, તપ કરવા કાચ્યા છે; તેથી, તપનો સાર, જનો રહે છે. ૥૭૨॥ મન સદિત દ્રવિયદિકને નહીં છતવાથી—દાવાથી—પાખંડનો અશ્રય કરવાથી—અને સતશક્તિનો અભ્યાસ નહીં કરવાથી; તેમના સાર રૂપ ધ્યાન અને યોગનું ફળ નાશ પામ્યું છે. ૥૭૩॥ પુત્રદિક ઉપજ કરવામાં ઝાલા, અને મુક્તિનું સાધન કરવામાં મૂર્ખ; એવા પડિતો, પાડાઓની પેટ, સ્ત્રીઓની સાથે રમે છે. ૥૭૪॥ અને આગળ પડિતો સંપ્રદાયોને, ચલાવનારાઓ (આચાર્યો અદિ)માં; કોઈમાં પણ વૈષ્ણવપણું, એટલે સહુના જોવામાં આવતી નથી; એમ કેટલું કેટલું સર્વ પરતુ માત્રના સારનો, પ્રસય થઈ ગયો છે. ૥૭૫॥ એ રીતે બધુંજ, એ યુગના ધર્મ વડે થાય છે; અને તેથીજ, કમળનેજ ભગવાન પાસે હોવા છતાં પણ એ બધાને સદન કરે છે. ૥૭૬॥—સૂત—એવા નારદનાં વચનો સાંભળવાથી, અત્યંત વિરગય પામેલી બક્ષિઓ ફરીયા કરે છે; તે શાનક, તમે સાંભળો. ૥૭૭॥ “હે દેવરૂપિ તમને ધન્ય છે; બોલો વિશે; સર્વ મોટી સિદ્ધિઓને પ્રાપ્ત કરનારે,

આપ સાંકુ પુરુષનું દર્શન; મને; મારા કાચ્ય વડેજ થઈને; આપનો મને સમાગમ થયો છે. ૥૭૮॥ જેનાં, વચનોની રચના વડેજ; એક અને કેવળ ભગવાનને, પ્રહારે યોગાખીને; માયાને છતી હતી; તથા જેની કાપાથી ધ્રુવજી પણ, અચળ પદને પામ્યા હતા; એ રીતના સર્વ કથ્યાણીના રચનાક, અને બ્રહ્માના પુત્ર, આપ નારદ મુનિને; હું નમસ્કાર કરું છું.” ૥૭૯॥ દતિશ્રી ભાગવત મં. ૧૦ નો અધ્યાય ૧ લો સંપૂર્ણ. ૥૧૧॥

અધ્યાય ૨ જો, —નારદ—અરે સ્ત્રી, તું ચિંતાતુર થઈને, જ્યાં જોઈ શા સાઈ કરે છે, મોકલ્યું ભગવાનના ચરણકમળનું, સ્મરણ કરે; એટલે તારું દુખ મટશે. ૥૮૦॥ જેણે, કૌરવોના દુષ્ટ કર્મ થકી, દુષ્ટતાનું રક્ષણ કર્યું હતું; તથા ગોપ સ્ત્રીઓનું પણ, જેણે પાલન કર્યું હતું; તે કૌશ્ય ભગવાન, ક્યાંએ ગયેલા નથી. ૥૮૧॥ અને તું બક્ષિતો તેમને પ્રાણ થકી પણ; સર્વ કાળ, અધિક પ્યારી છે; તથા તારા બોલાવવાથી તે એ ભગવાન, નીચ મનુષ્યોના ઘરને વિશે પણ; પધારે છે. ૥૮૨॥ વળી સત-ત્રેતા-અને દ્વાપર યુગમાં તેજ સ્થાન

વિપ્રેર્માગવતીવાર્તાગેહેગેજનેજને ॥ કારિતાકળભેનકથાસારસ્તતોગતઃ ॥ ૭૦ ॥ અત્યુગ્મભૂરિકર્માણોનાસ્તિકારૌરવાજનાઃ ॥ તેપિતિષ્ઠંતિ તીર્થેષુતાર્થસારસ્તતોગતઃ ॥ ૭૧ ॥ કામક્રોધમહાલોભતૃષ્ણાવ્યાકુલચેતસઃ ॥ તેડપિતિષ્ઠંતિતપસિતપઃસારસ્તતોગતઃ ॥ ૭૨ ॥ મનસશ્વાજયાલ્હો માદ્દંભાત્પાસ્વંડસંશ્રયાત્ ॥ શાસ્ત્રાનભ્યસનાશ્વેવધ્યાનયોગફલંગતઃ ॥ ૭૩ ॥ પંડિતાસ્તુકલત્રેણરમંતેમહિષાદ્વ ॥ પુત્રસ્યોત્પાદનેદક્ષાઅદક્ષામુક્તિસાધને ॥ ૭૪ ॥ નહિવૈષ્ણવતાકુત્રસંપ્રદાયપુરઃસરા ॥ એવંપ્રલયતાંપ્રાપ્તૌવસ્તુસારઃસ્થલેસ્થલે ॥ ૭૫ ॥ અયંતુયુગધર્મોહિવતંતેકસ્યદૂષણં ॥ અતસ્તુપુંડરીકાક્ષઃસહતેનિકટેસ્થિતઃ ॥ ૭૬ ॥ સૂત ૦ ॥ ઇતિતદ્વચનંશ્રુત્વાવિસ્મયંપરમંગતા ॥ ભક્તિરુચેવચોભૂયઃશ્રૂયતાંતચ્ચશૌનક ॥ ૭૭ ॥ શ્રીમં ૦ ॥ સુરર્ષેત્વંચધન્યોડસિમદ્ભાગ્યેનસમાગતઃ ॥ સાધૂનાંદર્શનંલોકેસર્વસિદ્ધિકરંપરં ॥ ૭૮ ॥ જયતિજયતિમાયાંયસ્યકાયાધવસ્તેવચનરચનમેકં કેવલંચાકલય્ય ॥ ધ્રુવંપદમપિયાતોયત્કૃપાતોધ્રુવોડયંસકલકુશલપાવંબ્રહ્મપુત્રંનતાડસ્મિ ॥ ૭૯ ॥ ૬૦૫૦૩૦ મા ૦ મા ૦ પ્રથમોડધ્યાયઃ ॥ ૧૧ ॥ નારદ ૦ ॥ વૃથાસ્વેદાયસેવાલેઅહોચિંતાતુરાકથં ॥ શ્રીકૃષ્ણચરણાંભોજંસ્મરદુઃસ્વંગમિષ્યતિ ॥ ૧ ॥ દ્રૌપદીચપરિત્રાતાયેનકૌરવકશ્મલાત્ ॥ પાલિતાગોપસુંદર્યઃસકૃષ્ણઃક્રાપિનોગતઃ ॥ ૨ ॥ ત્વંતુભક્તેપ્રિયાતસ્યસતતંપ્રાણતોડધિકા ॥ ત્વયાહૂતસ્તુભગવાન્યાતિનીચગૃહેષ્વપિ ॥ ૩ ॥ સત્યાદિત્રિયુગેબોધવૈરાગ્યૌમુક્તિસાધકૌ ॥ કલૌતુકેવલંભક્તિર્બ્રહ્મસાયુજ્યકારિણી ॥ ૪ ॥ ઇતિનિશ્ચિત્યચિદ્રૂપઃસરૂપાંતાંસસર્જહ ॥ પરમાનંદચિન્મૂર્તિઃ સુદર્શીકૃષ્ણવલ્લભાં ॥ ૫ ॥ બધ્વાંજલિત્વયાપૃષ્ઠંકિંકરોમીતિચૈકદા ॥ ત્વાંતદાજ્ઞાપયત્કૃષ્ણામદ્ભક્તાન્પોષયેતિચ ॥ ૬ ॥ અંગીકૃતંત્વયાતદ્વૈપ્રસન્નોડ મૂઢરસ્તિદા ॥ મુક્તિંદાસીંદદૌતુભ્યંજ્ઞાનવૈરાગ્યકાવિમૌ ॥ ૭ ॥ પોષણંસ્વેનરૂપેણવૈકુંઠત્વંકરોષિચ ॥ ભૂમૌભક્તિવિપોષાયછાયારૂપંત્વયાકૃતં ॥ ૮ ॥ મુક્તિંજ્ઞાનંવિરક્તિંચસહકૃત્વાગતાભુવિ ॥ કૃતાદિદ્વાપરસ્યાંતંમહાનંદેનસંસ્થિતા ॥ ૯ ॥ કલૌમુક્તિઃક્ષયંપ્રાપ્તાપાસ્વંડામયપીડિતા ॥ ત્વદાજ્ઞયાગતા શીઘ્રંવૈકુંઠંપુનરેવસા ॥ ૧૦ ॥ સ્મૃતાત્ત્વયાપિચાત્રૈવમુક્તિરાયાતિયાતિચપુત્રીકૃત્યત્વયેમૌચપાર્શ્વેસ્વસ્યૈવરક્ષિતૌ ॥ ૧૧ ॥ ઉપેક્ષાતઃકલૌમંદૌવૃદ્ધૌ જાતૌસુતૌતવા ॥ તથાપિચિંતાંમુંચત્વમુપાયંચિંતયામ્યહં ॥ ૧૨ ॥ કલિનાસદૃશઃકોપિયુગોનાસ્તિવરાનને ॥ તાંસ્મસ્ત્વંસ્થાપયિષ્યામિગેહેગેજ

અને વૈરાગ્ય એ એ થકીજ, મુક્તિ થાય છે; છતાં કવિયુગમાં પરબ્રહ્મની સાયુજ્ય મુક્તિને પમાડનારી તો; તું (ભક્તિ) એકલીજ છે. ૥૭૮॥ અને એવા નિશ્ચય વડેજ, એ ચૈતન્ય સ્વરૂપ અને પરમ આનંદમય મુક્તિ કૃષ્ણ ભગવાને; તને પોતાના સરખાજી રૂપ વાળી, તથા પ્યારી સ્ત્રી રૂપે; સરજેલી છે. ૥૭૯॥ એક દિવસે હાથ લેતી ને, તેજ તેમને પૂછ્યું હતું કે:—“મારે શું કામ કરવું?” સારે કૌશ્ય ભગવાને, તને આજ્ઞા કરી હતી કે:—“તું મારા બંધનેનું, પોષણ કરે.” ૥૮૦॥ પછી તે તે આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરવાથી, એ હરિભગવાને પ્રસન્ન થઈને; તને એક મુક્તિ નામની, દાસી સોંપી; તથા જાન અને વૈરાગ્ય, એ સાથે રહેનારા આપ્યા છે. ૥૮૧॥ મારે વૈકુંઠમાં તું, પોતાનાજ સ્વરૂપથી રહીને; પોષણ કરે છે, અને આ પૃથ્વી ઉપર પોષણ કરવાને મારે; તે પોતાની જાણ સ્વરૂપ, બીજું રૂપ ધરે છે. ૥૮૨॥ પછી મુક્તિ-જ્ઞાન-અને વૈરાગ્યને, સાથે લેઈને; તું (તે છાયા સ્વરૂપથીજ) પૃથ્વી ઉપર આવેલી છે; અને સતયુગથી માંડીને, દ્વાપરના અંત સુધી; મોટા આનંદ સહિત રહેતી હતી.

૥૮૩॥ પછી કલિયુગમાં પાખંડ નામના રોગથી પીડાઈને, મુક્તિને ક્ષય રોગ થયો; તેથી તુલેજ તે તારી રજા લેઈને, વૈકુંઠમાં પાછી જતી રહી છે. ૥૮૪॥ પણ જ્યારે જ્યારે તું તેનું સ્મરણ કરે છે, સારે એ મુક્તિ અર્ધિયા આપીને હબી રહે છે; અને પાછી જાય છે; તથા આ જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય બંનેને, તે પોતાના પુત્રો કરી, પડખામાં રાખીને; તેમનું રક્ષણ કરે છે. ૥૮૫॥ કલિયુગમાં, લોકોએ તેમની ઉપેક્ષા કરવાથી; તારા એ બંને પુત્રો, વૃદ્ધ અને મંદ થઈ ગયા છે; તો પણ તું તેમની ચિંતા છોડીદે, તેના ઉપાચારો વિચાર કરીશ. ૥૮૬॥ હે સારા મોટા વાળી, કલિના સરખા, બીજને કોઈ યુગ નથીજ; મારે ઘેર ઘેર અને જ્યાં જ્યાં (વિશે, હું તારું સ્થાપન કરીશ. ૥૮૭॥ અને અન્ય ધર્મોના નિરરકાર કરાવીને, તથા મોટા ઉત્સાહને આગળ કરીને; જો હું લોકોને વિશે, તને પ્રવચનું નહીં; તો હું હરિભગવાનનો દાસજી ન બન્યો. ૥૮૮॥ આ કલિયુગમાં બક્ષિતવાન થયેલા, છતાં પાપી હશે; તે પણ નિર્ભય થઈને, કૌશ્ય ભગવાનના પદને; પામશે. ૥૮૯॥ જે નિ-

મંજ પુરુષોના ચિત્તમાં, સર્વકાળ પ્રેમવાળી બકિત વસે છે; તેઓ સ્વપ્નામાં પણ, મૃત્યુને જોતા નથી. ॥૧૧॥ બકિતયુક્ત મનવાળાઓનો સ્પર્શ કરવાને, પ્રેત-પિશાચ-રાક્ષસ-અસુરો-અથવા એમાંનું કોઈ પણ સમયે થતું નથી. ॥૧૨॥ દરિયાગવાન, તપ યજ્ઞ-વેદ યજ્ઞ-ગાન યજ્ઞ-અને કમો યજ્ઞ વશ નથી થતા; પણ માત્ર બકિત-થીજ, વશ થાય છે; તેનો દાખલો તો ઝોપીકાઓજ છે. ॥૧૩॥ દનરો વાર મનુષ્ય જન્મ થાય, સારે પુરુષને બકિતને વિશે પ્રીતિ ઉત્પન્ન થાય છે; તેથી કલિયુગમાં, એકલી બકિતજ મુખ્ય છે; અને બકિત વડેજ, કમણ ભગવાનની નજીકમાં રહેવાનું થાય છે. ॥૧૪॥ અને બકિતનો ટોલ કરનારા, ત્રણે લોકમાં દુષ્ટીજ થાય છે; પૂર્વે બકિતની નિંદા કરવા યજ્ઞોજ, દુર્વાસા મુનિ દુષ્ટ પાત્ર થતા. ॥૧૫॥ વ્રત-તીર્થ-યોગ-યજ્ઞ-અને સાનાદિ-ની કથાઓ કરતો એ વિગેરે સધયુજ, કશી ગણતરીમાં નથી; માત્ર એકલી બકિતજ મુક્તિને આપનારી છે.

॥૨૧॥-સૂત-આ પ્રમાણે નારદે નિર્ણય કરેલા, પોતાના મહાત્મ્યને સાંભળીને; સર્વે અંગેએ પુષ્ટ થયેલી બકિતને, નારદજીને કહ્યું કે. ॥૨૨॥-બકિત-હે નારદ, મારે વિશે, તમારી અવિચળ પ્રીતિ છે; મારે તમે ધન્ય છો; હું તમારા ચિત્તમાં, સર્વદા રહીશ; અને તમને કદીપણ છોડીશ નહીં. ॥૨૩॥ દયાળુ અને સાધુ પુરુષ આપે, થોડી વારમાંજ મારા દુષ્ટને મટાડે છે; હવે આ મારા એ પુત્રને, ચેતના નથી; તેથી તેમને તમે જાગૃત કરો. ॥૨૪॥-સૂત-તેનું એ વચન સાંભળી, નારદને દયા આવી; અને તેમણે પોતાના હાથના આગલા ભાગથી, તેઓનું મર્દન કરીને; તેમને જગાડવા માંડ્યા. ॥૨૫॥ અને કાનમાં મોડું ધાલી, ધોર કાઢીને; તે યોગવા લાગ્યા કે; “હે જ્ઞાન તું જાગ્ય, હે વૈરાગ્ય તું ઉતાવળો જાગ્ય.” ॥૨૬॥ વેદ અને વેદાંતના ઉચારોથી, તથા ગીતાના પાઠ સંભળાવવાથી; તેમને વારંવાર ઉઠાડવા માંડ્યા, સારે ધણી

નેજને ॥૧૩॥ અન્યધર્માસ્તિસ્કૃત્યપુસ્કૃત્યમહોત્સવાન્ ॥તદાનાહંહરેર્દાસોલોકેત્વાનપ્રવર્તયે ॥૧૪॥ તદન્વિતાશ્વયેજીવાભવિષ્યંતિકલા વિહ ॥પાપિનોડપિગમિષ્યંતિનિર્ભયાઃકૃષ્ણમંદિરં ॥૧૫॥ યેષાંચિત્તેવસેદ્ભક્તિઃસર્વદાપ્રેમરૂપિણી ॥નતેપશ્યંતિકીનાશંસ્વપ્નેપ્યમલમૂર્તયઃ ॥૧૬॥ નપ્રેતોનપિશાચોવારાક્ષસોવાસુરોપિવા ॥ભક્તિયુક્તમનસ્કાનાંસ્પર્શનેનપ્રભુર્ભવેત્ ॥૧૭॥ નતપોભિર્નવેદૈશ્વનજ્ઞાનેનાપિકર્મણા ॥હરિર્હિંસાધ્યતે ભક્ત્યાપ્રમાણંતત્રગોપિકાઃ ॥૧૮॥ નૃણાંજન્મસહસ્રેણભક્તૌપ્રીતિર્હિંજાયતે ॥કલૌભક્તિઃકલૌભક્તિર્ભક્ત્યાકૃષ્ણઃપુરઃસ્થિતઃ ॥૧૯॥ ભક્તિદ્રોહક રાયેચતેસીદંતિજગત્રયે ॥દુર્વાસાદુઃસ્વાપન્નઃપુરાભક્તવિનિંદકઃ ॥૨૦॥ અલંબ્રતૈરલંતીર્થૈરલંયોગૈરંમસ્વૈઃ ॥અલંજ્ઞાનકથાલાપૈર્ભક્તિરેકૈવમુક્તિ દા ॥૨૧॥ સૂત ૦ ॥ઈતિનારદનિર્ણીતંસ્વમાહાત્મ્યંનિશ્ચયસા ॥ સર્વાંગપુષ્ટિસંયુક્તાનારદંવાક્યમબ્રવીત્ ॥૨૨॥ શ્રીભક્તિ ૦ ॥અહોનારદધન્યોડસિ પ્રીતિસ્તેમયિનિશ્ચલા ॥ નકદાચિદ્વિમુંચામિચિત્તેસ્થાસ્યામિસર્વદા ॥૨૩॥ કૃપાલુનાત્વયાસાધોમદ્વાધાધ્વંસિતાક્ષણાત્ ॥ પુત્રયોશ્વેતનાનાસ્તિ તતોબોધયબોધય ॥૨૪॥ સૂત ૦ ॥તસ્યાવચઃસમાકર્ણ્યકારુણ્યંનારદોગતઃ ॥તયોર્બોધનમારેભેકરાગ્રેણવિમર્દયન્ ॥૨૫॥ મુખંસંયોજ્યકર્ણીતેશ વ્દમુઞ્ચૈઃસમુચ્ચરન્ ॥ જ્ઞાનપ્રવુદ્ધતાંશીઘ્રંરેવૈરાગ્યપ્રવુદ્ધતાં ॥૨૬॥ વેદવેદાંતઘોષૈશ્વગીતાપાઠૈર્મુહુર્મુહુઃ ॥બોધ્યમાનોતદાતેનકથંચિન્નોત્થિતૌબ લાત્ ॥૨૭॥ નેતૈરનવલોકંતૌજંઘંતૌસાલસાવુભૌ ॥બકવત્પતિતૌપ્રાયઃશુષ્કકાષ્ઠસમાંગકૌ ॥૨૮॥ ક્ષુલ્કામૌતૌનિરીક્ષ્યૈવપુનઃસ્વાપપરાયણૌ ઋષિશ્ચિંતાપરોજાતઃકિંવિધેયંમયેતિચ ॥૨૯॥ અહોનિંદ્રાકથંયાતિવૃદ્ધત્વંચમહત્તરં ॥ ચિંતયન્નિતિગોવિંદંસ્મારયામાસભાર્ગવ ॥૩૦॥ વ્યોમવા ણીતદૈવાભૂન્માઋષેશ્ચિદ્યતામિતિ ॥ ઉદયમઃસફલસ્તેતુભવિષ્યતિનસંશયઃ ॥૩૧॥ એતદર્થંતુસત્કર્મસુરર્થેત્વંસમાચર ॥ તત્તેકર્માભિધાસ્યંતિસા ધવઃસાધુભૂષણાઃ ॥૩૨॥ સત્કર્મણિકૃતેતસ્મિન્સનિદ્રાવૃદ્ધતાડનયોઃ ॥ ગમિષ્યતિક્ષણાદ્ભક્તિઃસર્વતઃપ્રસરિષ્યતિ ॥૩૩॥ ઇત્યાકાશવચઃસ્પષ્ટં તત્સર્વૈરપિવિશ્રુતં ॥નારદોવિસ્મયંલેભેનેદંજ્ઞાતમિતિબ્રુવન્ ॥૩૪॥ નારદ ૦ ॥અનયાડકાશવાળ્યાડપિગોપ્યત્વેનનિરૂપિતં ॥કિંવાતત્સાધ્વંજંજંજંજં નકાર્યંભવેત્તયોઃ ॥૩૫॥ ક્રમભવિષ્યંતિસંતસ્તેકથંદાસ્યંતિસાધનં ॥મયાત્રકિંપ્રવર્ત્યંયદુક્તંવ્યોમભાપયા ॥૩૬॥ સૂત ૦ ॥તત્રતાવપિસંસ્થાપ્યનિ

વારે તેઓ માંડ માંડ ઉઠ્યા. ॥૨૭॥ પણ આખો વડે નહીં જોતા-જગાસાં ખાતા-અને જગલાતી પેટે આ-જાસ મરોડના-એ અને જણા સૂકા લાકડા જેવાં અજોથી, પાછા પડી ગયા. ॥૨૮॥ ત્યારે જૂન વિગેરેથી, દુ-ખંજ થઈ ગયેલા, અને પાછા ઉઘી ગયેલા, તેમને દેખી; નારદજીને ચિંતા થઈ કે; “હવે મારે, આનો શો ઉપાય કરવો.” ॥૨૯॥ હે શાનક, પછી એ અતિ મોટી નિંદા અને વૃદ્ધપણું, કેમ મરે? તેનું ચિંતન કરતા, નારદજીએ યોગવિદ ભગવાનનું સ્મરણ કર્યું. ॥૩૦॥ ત્યારે આકાશ વાણી થઈ કે; “હે રૂપિ, તમે જેદ પામશે નહીં; તમારો ઉદય સફળ થશે; એમાં સંશય નહીં. ॥૩૧॥ પણ હે દેવરૂપિ, એને સાંઢ તમે સત્કર્મનું આ-ચરણ કરો; અને તે સત્કર્મ, સાધુપણું જોએને જૂનપણું રૂપ છે; એવા સાધુ પુરુષો, તમને કહી સંભળા-વશે. ॥૩૨॥ એ સત્કર્મ આચરવા યજ્ઞ; આ એ જણાનું વૃદ્ધપણું અને નિંદા જતી રહેશે; અને એક ક્ષણ વારમાંજ, બકિત સર્વત્ર પ્રકાશશે.” ॥૩૩॥ એ રીતની સ્પષ્ટ આકાશ વાણી, સર્વના સાંભળવામાં આવી;

પણ નારદજીને, તેથી વિસ્મય થયો; અને આમાં, કાંઈ સમજાતું નહીં; એમ કહીને, તે યોદ્યા કે. ॥૩૪॥ નારદ-આ આકાશ વાણીએ પણ, યુગ રીતેજ કહેલું છે; એવું સાધન શું કરવું, કે જેથી આગનું કાર્ય થાય? ॥૩૫॥ એવા સંત કોણ હશે? અને તેઓ કેવી રીતે સાધન જણાવશે? આકાશ વાણીએતો, જો કે એટલુંજ કહ્યું છે; પણ હવે મારે એ સંબંધમાં શીરીને કરવું? ॥૩૬॥-સૂત-એમ વિચાર કરી, તે એ જણાને લાંબ રહેવા દેખે; નારદ મુનિ લાંથી, ચાલી નીકળ્યા. અને તીર્થમાં ફરીને; માર્ગમાં, મુનિઓને પૂછવા લાગ્યા. ॥૩૭॥ ત્યારે સર્વજણએ, તેમનું વૃતાંત સાંભળ્યું ખરું; પણ કોઈ, કશો નિશ્રય કરીને કહી શક્યા નહીં; કેટલાએક યોદ્યા કે, એ તો અસાધ્ય છે; અને ધીમજીએ કહ્યું કે, એમાં કાંઈ સમજાતુંજ નથી. ॥૩૮॥ વળી ધીમ કેટલાક, કાંઈ યોદ્યાજ નહીં; અને કોઈ કોઈતો, જાગીજ ગયા; તથા તે યજ્ઞ ત્રણે લોકને; વિશે; મોટા વિરમય પમાડનારો, હાહાકાર થઈ રહ્યો. ॥ ૩૯ ॥ અને સોડા, કાનો કાન

વાતો કરવા લાગ્યા છે; જ્યારે વેદ અને વેદાંતના ધેયથી, તથા ગીતાના પાઠ કરવાપરે ઉદ્ઘાડવા છતાં; જ્ઞાન-અને વૈરાગ્ય એ ઉદ્ઘાટન નથી, સારે તેમને ઉદ્ઘાટવાને દરે જીને ઉપાય છેજ નહીં જેમાં નારદજી જેવા યોગીને પણ, સમગ્ર પડતી તથા; એવી જાગૃતમાં બેઠવાને માટે, જીન મનુષ્યો કે તે રીતે શક્તિ-વાન અર્થ શકે ? એ રીતે જ્ઞાનવાન કવિગણેએ પણ, એ વાત ન સમજાય એવીજ દેવાતો; નિર્ણય કરીને જણાવ્યું ॥૪૦-૪૨-૪૨॥ પછી ચિંતાનુર થયેલા, એ નારદજી બહારિ વનમાં ગયા; અને ત્યાં તે કરમ્મ સાથે તપ કરવાનો, તેમજ નિશ્ચય કર્યો. ॥૪૩॥ તે વખતેજ, કોડી સૂર્ય સરખા પ્રકાશવાળા સનકાદિક મુની શ્રેણે; સામે આવેલા, તેમજ કોડી; એટલે નારદજી બોલ્યા કે; ॥૪૪-નારદ-હે સનકાદિગણે, મોટા ભાગ્ય વડેજ અને દમણી તમારે સમાગમ થયો છે; માટે મારા ઉપર દયા કરીને, તમે ઉત્તરવાળા કહેજો.

॥૪૫॥ તમે જાણજ, યોગી-યુદ્ધિમાન-અદ્ભુત-પાંચ વરસના દેખાતા છતાં પૂર્વજોના પણ પૂર્વજ-વૈદુર્યાસી ભગવાનનું કીર્તન કરવામાં સદા તપર-તેમની લીલાઓ રૂપી અમૃત પીને ઉન્નત બનેલા-અને માત્ર કથાઓ રૂપીજી જીવન વળા છે. ॥૪૬-૪૭॥ તથા જેમના મુખમાંથી, “ હરિ ભગવાનને અને શરણ છીએ.” એ વચન હમેશાંજ, નીકળ્યા કરે છે; જેથી કાંઈ આજ્ઞા કરેલી જરા આવરણ, પણ તમને જાણ કરી શકતી નથી. ॥૪૮॥ અને જેઓની માત્ર ભગર હાલતા થકીજ, પૂર્વે હરિ ભગવાનના દારપાજો, (વચ-વિચર), તુરંજ પૃથ્વી ઉપર આવતરણ હતા; અને જેઓની કળા વડેજ પાછા, પરમ ગતિ પણ; પામેલા છે. ॥૪૯॥ એવા આપનું અર્હાંત દર્શન, અને નસિયાના યોગેજ થયેલું છે; માટે તમે મહા દયાળુઓએ, હું રોક ઉપર અનુચ્છ કરવો; જરૂર છે. ॥ ૫૦ ॥ આકાશ વાણીએ કહેલું સાધન, તે કીધું, અને તેનું

ર્ગતોનારદોમુનિ: ॥તીર્થતીર્થેવિનિષ્ક્રમ્યપૃચ્છન્માર્ગેમુનીશ્વરાન્ ॥૩૭॥વૃત્તાંત:શ્રૂયતેસર્વે:કિંચિન્નિશ્ચિત્યનોચ્યતે॥અસાધ્યંકેચનપ્રોચુર્દુર્જેય મિતિચાપરે ॥૩૮॥મૂકીભૂતાસ્તથાડ્યેતુકિયંતસ્તુપલાયિતા:॥હાહાકારોમહાનાસીચ્છેલોકયેવિસ્મયાવહ: ॥૩૯॥વેદવેદાંતઘોષેશ્વગીતાપાઠૈર્વિબોધિતાં॥ભક્તિજ્ઞાનવિરાગાનાંનોદતિષ્ટત્રિકંપદા ॥૪૦॥ઉપાયોનાપરોડસ્તીતિકર્ણેકર્ણેડજપન્જના:॥યોગિનાનારદેનાપિસ્વયંનજ્ઞાયતેતુય ત્ ॥૪૧॥તત્કથંશક્યતેવક્તુમિતરૈરિહમાનુષૈ:॥एवंऋषिगणै:दृष्टैर्निर्णीयोक्तुं दुरासदं ॥૪૨॥તતશ્ચિતાનુર:સોડથબદરીવનમાગત:॥તપશ્ચરા મિચાત્રેતિતદર્થકૃતનિશ્ચય: ॥૪૩॥તાવદ્દર્શપુરત:સનકાદીન્મુનીશ્વરાન્ ॥કોટિસૂર્યસમાભાસાનુવાચમુનિસત્તમ: ॥૪૪॥નારદ૦હિદાર્વી ભૂરિભાગ્યેનભવદ્ધિ:સંગમ:સ્થિત:॥કુમારાવદતાંશીઘ્રંકૃપાંકૃત્વામમોપરિ ॥૪૫॥ભવંતોયોગિન:સર્વેબુદ્ધિમંતોબહુશ્રુતા:॥પંચહાયનસંયુક્તા: પૂર્વેષામપિપૂર્વજા: ॥૪૬॥સદાવૈકુંઠનિલયાહરિકીર્તનતત્પરા:॥લીલામૃતરસોન્મતા:કથામાત્રૈકજીવિન: ॥૪૭॥હરિ:શરણમેવંહિનિત્યંયેષાં મુખેવચ:॥અત:કાલસમાદિષ્ટાજરાયુષ્માન્નબાધતે ॥૪૮॥યેષાંશ્રૂભંગમાત્રેણદ્વારપાલૌહરે:પુરા॥ભૂમૌનિપતિતૌસઘોયત્કૃપાત:પરંગતૌ ૪૯, અહોભાગ્યસ્યયોગેનદર્શનંભવતામિહ ॥અનુગ્રહસ્તુકર્તવ્યોમયિદીનેદયાપરૈ: ॥૫૦॥અશરીરગિરોક્તંયત્તિક્તિસાધનમુચ્યતાં॥અનુષ્ટેયંકથંતા વત્પબ્રુવંતુસવિસ્તરં ॥૫૧॥ભક્તિજ્ઞાનવિરાગાણાંસુખમુત્પદ્યતેકથાં॥સ્થાપનંસર્વવર્ણેષુપ્રેમપૂર્વપ્રવૃત્તનત: ॥૫૨॥કુમારા૦માર્ચિતાંકુરુદેવર્ષેહર્ષંચિત્તેસમાવહ ॥ઉપાય:સુખસાધ્યોડ્રવર્તંતેપૂર્વેવહિ ॥૫૩॥અહોનારદધન્યોડસિવિરક્તાનાંશિરોમણિ: ॥સદાશ્રીકૃષ્ણદાસાનામગ્રણીર્યોગમા સ્કર: ॥૫૪॥ત્વયિચિત્રંનમંતવ્યંભક્તયર્થમનુવર્તિનિ ॥ઘટતેકૃષ્ણદાસસ્યભક્તે:સ્થાપનતાસદા ॥૫૫॥ઋષિભિર્બહુલોલોકેપંથાન:પ્રકટીકૃતા: ॥શ્રમસાધ્યાશ્વતેસર્વેપ્રાય:સ્વર્ગફલપ્રદા: ॥૫૬॥વૈકુંઠસાધક:પંથા:પંથા:સતુગોપ્યોહિવર્તંતે ॥તસ્યોપદેષ્ટાપુરુષ:પ્રાયોભાગ્યેનલભ્યતે ૫૭, સ્વત્કર્મતવનિર્દિષ્ટંવ્યોમવાચાતુયત્પુરા ॥તદુચ્યતેશૃણુષ્વાદ્યસ્થિરચિત્ત:પ્રસન્નધી: ॥૫૮॥દ્રવ્યજ્ઞાસ્તપોયજ્ઞાયોગયજ્ઞાસ્તથાપરે ॥સ્વાધ્યાય જ્ઞાનયજ્ઞાશ્વતેતુકર્મવિસૂચકા: ॥૫૯॥સત્કર્મસૂચકોનૂનંજ્ઞાનયજ્ઞ:સ્મૃતોબુધૈ: ॥શ્રીમદ્ભાગવતાલાપ:સતુગીત:શુકાદિભિ: ॥૬૦॥ભક્તિજ્ઞાનવિ

આચરણ, મારે કેવી રીતે કરવું ? એ સમજાવજ, આપ અને વિસ્તાર સહિત કહી સંભળાવો. ॥૫૧॥ ભક્તિ-જ્ઞાન-અને વૈરાગ્યને, સુખ કષ્ટ પ્રકારે થાય; અને પ્રેમ પૂર્વક તથા પ્રયત્ન વડે, તેમનું સ્થાપન સર્વ વર્ણોને વિશે; કેવે પ્રકારે થઈ શકે ? ॥ ૫૨ ॥ સનકુમાર-હે દેવરૂપિ, તમે ચિંતા કરોમાં; મનમાં ઉભય રાખો; એ ઉપાય તો સહેજમાંજ થાય, એવા અને સર્વોત્તમ પણ છે. ॥૫૩॥ હે નારદજી તમે, વૈરાગ્ય વાળાઓના શિરેમણી-કશ્ય ભગવાનના હાસોમાં, સર્વદા અગ્રણી-અને યોગીઓ મધ્યે સૂર્ય સરખા હોવા થકી; ધન્યજી છે. ॥૫૪॥ ભક્તિના અર્થ માટે પ્રયત્ન કરનારા તમે વિશે, એ કાંઈ આશ્ચર્ય કહેવાય નહીંજ; કેમકે ભક્તિનું સર્વ કાળ સ્થાપન કરવું, એજ કશ્ય ભગવાનના હાસોને ધરિત છે. ॥૫૫॥ લોકને વિશે કશા ધણા પંથો, રૂપિઓએ પ્રકટ કરેલા છે; પણ તે સમજાવજ, વિશેષે કરીને, શ્રમ સાધ્ય અને માત્ર સ્વર્ગાદિક જીવનને; આપનારા છે. ॥૫૬॥ પરંતુ વૈકુંઠને સાધ્ય કરનારા માર્ગ તો, યુગપણેજ વરને છે; અને તેનો ઉપદેશ કરનારા

પુરુષો તો, ધણું કરીને; ભાગ્યના ઉદયનો યોગ હોય, સારેજ મળી આવે છે. ॥ ૫૭ ॥ માટે પૂર્વે આકાશ વાણીએ, તમને જણાવેલું સત્કર્મ; તે અને તમને, કહીએ છીએ; તો પ્રથમથીજ ચિત્ત ચિત્ત રાખીને, અને પ્રસન્ન મનથી, તમે સાંભળજો. ॥ ૫૮ ॥ દ્રવ્ય યજ્ઞ-યોગ યજ્ઞ-તપ યજ્ઞ-અને સ્વાધ્યાય વિગેરેના જીન પણ યજ્ઞો-સર્વે, કર્મનેજ સચવનારા છે. ॥ ૫૯ ॥ પણ ખરે ખરા સત્કર્મને સચવનારા જ્ઞાનયોગ તો, શુક્રમુનિ વિગેરેએ ગાયેલા, શ્રીમદ્ભાગવતના આલાપનેજ; યુદ્ધિમાન પુરુષોએ કહેલ છે. ॥ ૬૦ ॥ તેના શબ્દો સાંભળવાથીજ, ભક્તિ-જ્ઞાન-અને વૈરાગ્યને મોટું જળ આવે છે; એટલે તે થકી જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય બનેલું દુ:ખ જરૂર; તથા ભક્તિને પણ સુખ થશે. ॥૬૧॥ કળિયુગના સમજા હોયો, સિદ્ધતા શબ્દ થકી, નહારો ભાગી જવાની પેટે, શ્રીમદ્ ભાગવતના શબ્દો થકીજ, નાર પાઈ જશે. ॥૬૨॥ અને તે થકીજ, જ્ઞાન અને વૈરાગ્યથી સંયુક્ત થયેલી, અને પ્રેમના રસને ઉત્પન્ન કરનારી; ભક્તિ ઘેરઘેર, અને જગ જગને વિશે કિડા

કરતી થશે. ॥૧૩॥-નારદ-વેદ અને વેદાંતના યોગથી, તથા ગીતાના પાઠ આદિથી, ક્ષણિકા મોક્ષા છતાં; જ્યારે બક્તિને સુખ થયું નથી અને જ્ઞાન-વૈરાગ્ય-ક્રિયાં નથી; સારે જેના શ્લોકે શ્લોકે અને પદે પદે વેદનોજ અર્થ છે; એવા શ્રીમદ્ ભાગવતની કથાના આશ્રયથી; તેઓ કેમ કહેશે. ? ॥૧૪-૧૫॥ હે શરણાગતો વિરહ્યા કરનારાઓ, આપ સદૃશ દર્શનાવાળા છો; માટે, વિવ્રજ નહીં લગાડતાં, મારા એ સંશયનું, તમે તીવ્રરૂપ કરો. ॥૧૬॥-સનતકુમાર-વેદ અને ઉપનિષદોના સાર રૂપે, શ્રીમદ્ ભાગવતની કથા કિતવ્ય થઈ છે. માટે તે સંપન્ના થઈ, આપના ઝાડમાંથી જૂઠા નીકળી આવેલા ફળની જેડે એ કથાની ઉત્તિ, અતિ ઉત્તમ જોવામાં આવે છે. ॥૧૭॥ ઝાડના મૂળથી આગ પર્વત રસ રહેલા હોવા છતાં; તે સ્વાદ આપી શકતો નથી; પણ તેજ રસ ફળ રૂપે, જૂઠા અને એકત્ર, જ્યારે થાય છે; ત્યારેજ જગતને મનોહર થાય છે. ॥૧૮॥ જે-

રાગાણાંતદ્વોષેણચલંમહત્ ॥ વ્રજિષ્યતિદ્વયોઃકષ્ટંસુખંભક્તેર્ભવિષ્યતિ ॥૬૧॥ પ્રલયંહિગમિષ્યંતિશ્રીમદ્ભાગવતધ્વનેઃ ॥ કલિદોષાદ્દમેસર્વેસિંહશ
બદાદૃકાદૃવ ॥૬૨॥ જ્ઞાનવૈરાગ્યસંયુક્તાભક્તિઃપ્રેમરસાવહા ॥ પ્રતિગેહંભ્રતિજનંતતઃક્રીડાંકરિષ્યતિ ॥૬૩॥ નારદ૦વેદવેદાંતઘોષેશ્વર્ગીતાપાઠેઃ
પ્રબોધિતાં ॥ ભક્તિજ્ઞાનવિરાગાણાંનોદતિષ્ટત્રિકંચદા ॥૬૪॥ શ્રીમદ્ભાગવતલાપાત્તત્કથંબોધમેષ્યતિ ॥ તત્કથાસુતુવંદાર્થઃશ્લોકેશ્લોકેપદેપદે ॥
॥૬૫॥ ઊંદંતુસંશયંહ્યેનંભવંતોમોઘદર્શનાઃ ॥ વિલંબોનાત્રકર્તવ્યઃશરણાગતવત્સલાઃ ॥૬૬॥ કુમારા૦વેદોપનિષદાંસારાજ્ઞાતાભાગવતીકથા ॥
અત્યુત્તમાતતોભાતિપૃથગ્ભૂતાફલોન્નતિઃ ॥૬૭॥ આમૂલાઘ્રંરસસ્તિષ્ટન્નાસ્તેનસ્વાદતેયથા ॥ સંભૂયસપૃથગ્ભૂતઃફલેવિશ્વમનોહરઃ ॥૬૮॥ યથા
દુર્ગ્ધેસ્થિતંસર્પિર્નસ્વાદાયોપકલ્પતે ॥ પૃથગ્ભૂતંહિતદિવ્યંદેવાનાંરસવદ્નનં ॥૬૯॥ ઇશ્રૂણામપિમધ્યાંતંશર્કરાવ્યાપ્યતિષ્ઠતિ ॥ પૃથગ્ભૂતાચસામિ
ષ્ટાતથાભાગવતીકથા ॥૭૦॥ ઇદંભાગવતંનામપુરાણંબ્રહ્મસંમિતં ॥ ભક્તિજ્ઞાનવિરાગાણાંસ્થાપનાયપ્રકાશિતં ॥૭૧॥ વેદાંતવેદસુસ્નાતેગીતાયા
અપિકર્તેરિ ॥ પરિતાપવતિવ્યાસેમુહ્યત્યજ્ઞાનસાગરે ॥૭૨॥ તદાત્વયાપુરાપ્રોકંચતુઃશ્લોકસમન્વિતં ॥ તદીયશ્રવણાત્સયોઃનિર્વાધોવાદરાયણઃ
॥૭૩॥ તત્રતેવિસ્મયઃકેનયતઃપ્રશ્નકરોભવાન્ ॥ શ્રીમદ્ભાગવતશ્રાવેશોકદુઃસ્વવિનાશનં ॥૭૪॥ નારદ૦યદ્દર્શનંચવિનિહંત્યગુમાનિસચઃશ્રેય
સ્તનોતિભવદુઃસ્વદવાર્દિતાનાં ॥ નિઃશેષશેષમુશ્વગીતકથૈકપાનાઃપ્રેમપ્રકાશકૃતયેશરણંગતોઽસ્મિ ॥૭૫॥ ભાગ્યોદયેનબહુજન્મસમાર્જિતેન
સત્સંગમંચલભતેપુરુષોયદાવૈ ॥ અજ્ઞાનહેતુકૃતમોહમદાંધકારનાશંવિધાયહિતદોદયતેવિવેકઃ ॥૭૬॥ ઇ૦પ૦૩૦મા૦મા૦દ્વિતીયોઅ૦ ॥૨॥
નારદ૦જ્ઞાનયજ્ઞંકરિષ્યામિશુકશાસ્ત્રકથોજ્વલં ॥ ભક્તિજ્ઞાનવિરાગાણાંસ્થાપનાર્થપ્રયત્નતઃ ॥૧॥ યત્રકાર્યોમયાયજ્ઞઃસ્થલંતદ્વાચ્યતામિહ ॥ મ
હિમાશુકશાસ્ત્રસ્યવક્તવ્યોવેદપારગૈઃ ॥૨॥ કિયદ્ઘિર્દિવસૈઃશ્રાવ્યાશ્રીમદ્ભાગવતીકથા ॥ કોવિધિસ્તત્કર્તવ્યોમમેદંવદતામિતઃ ॥૩॥ કુમારા૦
શૃણુનારદવક્ત્ર્યામોવિનમ્રાયવિવેકિને ॥ ગંગાદ્વારસર્મીપેતુતટમાનંદનામકં ॥૪॥ નાનાઋષિગણૈર્જુષ્ટંદેવસિદ્ધિનિષેવિતં ॥ નાનાતરુલતાકીર્ણનવ
કોમલવાલુકં ॥૫॥ રમ્યમેકાંતદેશસ્થંહૈમપદ્મસુશોભિતં ॥ યત્સર્મીપસ્થજીવાનાંવૈરંચેતસિનસ્થિતં ॥૬॥ જ્ઞાનયજ્ઞસ્ત્વયાતત્કર્તવ્યોહ્યપ્રય

જ્ઞાનમાં તમનેજ વિરમ્ય કેમ થયો. ? કે જેથી તમે આ પ્રશ્ન કરો છો. ? ॥૭૧॥ નારદ-જેનાં દર્શન થઈજ, પણ મારનો તુલજ નાશ થાય છે; સંસાર રૂપી દુખના દાવાનળથી, જ્ઞાનનારઓને સુખ મળે છે-અને શેષતાં સર્વ મુખે થઈ કહેવાયલી, એ એકજ કથાનું જોગણું પાત કરેલું છે; એવા આપનું શરણું, હું પ્રેમી પ્રકાશ કરીને; લેક છું. ॥૭૨॥ પુરુષને ઘણા જન્મો વડે મેળવેલા ભાગ્યોદય વડે, જ્યારે સત્સંગ ની પ્રાપ્તિ થાય છે; ત્યારેજ અજ્ઞાનને હિમ્ન કરનાર મોહ, અને ગદ રૂપ અંધકાર; નાશ પામે છે; અને વિવેકનો ઉદય થાય છે. ॥૭૩॥ દ્વિતીય શ્રીમદ્ ભાગવત ગદ્યરૂપનો ૭૧જો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૨॥

અધ્યાય ૩ એ.-નારદ-હું હવે, બક્તિ જ્ઞાન અને વૈરાગ્યના સ્થાપનને અર્થે, શુક શાસ્ત્રની કથાને ઉત્તરવા જ્ઞાનપદ પ્રયત્ન વડે કરીશ. ॥ ૧ ॥ માટે એ યજ્ઞ ક્યાં કરવો, તે સ્થળ અને તેનો ગદિમા, આપેજ મને કહેવો. અને વેદના પારને પામેલા આપેજ, એ શુક શાસ્ત્રના વક્તા થયું. ॥ ૨ ॥ તથા એ ભાગવતની

ગ દૃષ્ટાં રહેલું થી, ધીના સ્વાદને આપનું નથી; પણ તેજ જૂઠું કાઢવા થઈ, દિવ્ય અને દેવતાઓને પણ ભવિક રસવાળું લાગે છે. ॥૧૪॥ શેરડીના મધ્યમાં, અને એક તરફના છેડાઓમાં, સાકર વ્યાપીનેજ રહેલી હોય છે. છતાં તે જૂદી કાઢવામાં આવે છે; ત્યારેજ; અતિ મીઠી લાગે છે; તે રીતેજ આ શ્રીમદ્ ભાગવતની કથા છે. ॥૭૩॥ અને શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણ, બક્તિ-જ્ઞાન-અને વૈરાગ્યના સ્થાપનને માટે, પરબ્રહ્મ પરમત્મા ભગવાનેજ સ્વીકાર કરેલું; અને પ્રકાશિત કરેલું; છે. ॥૭૪॥ વેદ વેદાંતના પારને પામેલા, અને ગીતાજ્ઞના કર્તા વેદ વ્યાસજ; જ્યારે મોહ પામવાથી, અજ્ઞાન સાગરમાં પડી; પરિતાપ કરવા લાગ્યા હતા; ત્યારે તમેજ, પૂર્વે ચાર શ્લોકનું ભાગવત, શ્રવણ કરાવવા વડે; એ આદરાયણ મુનિને, તુલજ મોહ રહિત કરવા હતા. ॥૭૫-૭૬॥ તે એ શ્રીમદ્ ભાગવતનું શ્રવણ-શોક અને હુમને મટાડનાર, હોવાની

કથા, કેટલા દિવસમાં સાંભળતી; અને તે સમયે, શો વિધિ કરવો; એ સંપૂર્ણ, આપ મને કહો. ॥ ૩ ॥ સનતકુમાર-હે તપ્રતાપાત અને વિવેકી નારદ, તમે આમાં કહેલું સાંભળો; ગંગાદાર (દરદાર)ની નજીક-માંજ, આનંદ નામનું એક તટ છે. ॥ ૪ ॥ એ, અનેક રૂપિગણો-દેવતાઓ-અને સિદ્ધાએ સેવેલું; અને ઘણા પ્રકારનાં ઝાડો, તથા વૈભવ થઈ, બરફર નદી તટ આવી મુકેમળ રેનીવાળું છે. ॥ ૫ ॥ તથા એ ર-ગણિક-એકાંત-અને સોનેરી કમળોથી શોભતા, તટની નજીકમાં રહેતારા, પ્રાણીઓના અંતઃકરણમાં; સ્વા-ભવિક વૈર પણ, રહી શકતું નથી. ॥ ૬ ॥ માટે એ સ્થળે પ્રયત્ન વડે, તમારે એ જ્ઞાનપદ કરવો; જેથી અપૂર્વ રસવાળી કથા, ત્યાં થશે. ॥૭॥ અને પોતાની પાસે રહેતારા, જરા થઈ છૂલું થયેલા તથા નિર્વળ શરીરો વાળા; જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય બંનેને આગળ કરીને, બક્તિ ત્યાં આવશે. ॥૮॥ જ્યાં જ્યાં, ભાગવતની કથા થતી હોય; ત્યાં, એ બક્તિ આદિક આવેજ; અને કથાનો શબ્દ સાંભળતાંજ. તેઓને જુનાની

આવી જાય છે. ॥ ૯ ॥—મૂત—એમ કહીને એ કથાનું પાત કરાવતા સાહે: સત્કુમારો: નારદ સુદા, એ
એનાના તટ ઉપર ઉતારવાજાગ થયા. ॥૧૦॥ એ તટ ઉપર જ્યારે તેઓ આવી પહોંચ્યા, ત્યારે બુલોકમાં—દો-
વસોકમાં—અને તેજ રીતે જાણ લોકમાં પણ ડાળાદળ થઈ રહ્યો. ॥ ૧૧ ॥ અને એ શ્રીમદ ગાયત્રીની
કથાના અમૃતનું પાત કરવાને માટે, એ રસની લાલચ વાળા; જેઓમાં વૈશ્વતે અગ્રણી હતા, એવા લોકો.
દોડા દોડ કરતા, ત્યાં આવ્યા. ॥૧૨॥ બ્રહ્મ—વસિષ્ઠ—વ્યવન—ગૌતમ—મેઘાતિથા—દેવળ—દેવરાન—પરશુરામ—વિશ્વામિત્ર
શાકલ્ય—મહર્ષિય—દ્વાપસા—વિષ્ણુશર—નવ યોજેશ્વર—ન્યાસ—પરશર—જાણ્યુક—જનકલી અને જનકુ વિગેરે સર્વ મુ-
નિઓ; પાતાના પુત્ર દ્રિષ્ટો અને ઝાંઝો વિગેરે સદિત, ધણા પ્રેમથી ત્યાં આવ્યા. ॥૧૩—૧૪॥ તે રીતે
વેદ—વેદાંગ—મંત્રો—તંત્રો—સત્તરે પુરાણો—અને હજારે શાસ્ત્રો પણ; શરીર ઘડી યદને, ત્યાં આવ્યાં. ॥૧૫॥

ગંધા આદિ નદીઓ-પુરુષર આદિ મહેશ્વરો-સર્વલોકો-અર્થ દિશાઓ-દંડક આદિ વનો-પર્વતો-અને તક્ષો; તથા દેવ-ગંધર્વ-અને કિન્નરો પણ ત્યાં આવ્યા; તથા જ્યાં મોટાપનો લીધે, નક્ષત્રા આવ્યા; તેમને સમાજનીને, બૃહદ્વિ શેષ આવ્યા. ૧૧૬-૧૭૧ પછી દીક્ષા લીધેલા નારદે આપેલાં, કતમ આવસનો ઉપર, એ બ્રાહ્મણ ભગવાનમોગ્ધ મનવાળા, અને સર્વે જગ્યાએ વંદન કરેલા; સનતકુમારો બેઠા. ૧૧૮૮૧ ત્યાં મુખ્ય ભાગમાં, સંધુ અને બકત વૈશ્વંત્રો-વૈશાખવાનો-સં-પાશ્વીઓ-અને બ્રહ્મચારીઓ, બેઠા; અને તેઓમાં પણ અશ્વત્થામે નારદજી બેઠા. ૧૧૯૪૧ એક ભાગમાં રૂપિઓ-પ્રીતનર્ગાં દેવતાઓ-ત્રીમળમાં વેદ અને ઉપનિષદ વિગેરે શાસ્ત્રો-ચોથામાં ત્રીયો વિગેરે-અને પાંચમા ભાગમાં સ્ત્રીઓ વિગેરે; બેઠાં. ૧૨૦૧૧ અને ત્યાં જય શબ્દ, તથા નમઃ શબ્દ, અને તે રીતેજ શબ્દનાદ થઈ રહ્યા; તથા અગ્નિત્ર-ગુરુત્ર-અક્ષત્ર અને દુષ્વનો, મોટો વરસાદ થયો. ૧૨૧૧૧ તથા

ततः॥ अपूर्वारसरूपाचकथातत्रभाविष्यति॥७॥ पुरस्थंनिर्वलं चैवजराजीर्णकलेवरां॥ तद्वयंचपुगस्कृत्यभक्तिस्तत्रगामिष्यति॥८॥ यत्रभागवती
वार्तानत्रभक्त्यादिकं ब्रजेत् ॥ कथाशब्दंसमाकर्ण्यतत्रिकंतरुणायते॥९॥ सूत० एवमुक्त्वाकुमारास्तेनारदेनसमंततः॥ गंगातटंसमाजग्मुःक
थापानायसत्वरः॥१०॥ यदायातास्तटंतेतुनदाकोलाहलोऽप्यभूत्॥ भूलोकेदेवलोकेचब्रह्मलोकेतथैवच॥११॥ श्रीभागवतपीयूषपानाय
रसलंपटाः॥ धावंतोप्याययुःसर्वेप्रथमंयेचवैष्णवाः॥१२॥ भृगुर्वसिष्ठश्चयवनश्चगौतमोमेधातिथिर्देवलदेवरातौ॥ रामस्तथागाधिसुतश्चशाक
लोमृकंडपुत्रोऽत्रिजपिप्पलादाः॥१३॥ योगेश्वराव्यासपराशरौचक्ष्याशुकोजाजलिजन्हुमुरुयाः॥ सर्वेऽप्यमीमुनिगणाःसहपुत्रशिष्याःस्व
स्त्रीभिराययुरतिप्रणयेनयुक्ताः॥१४॥ वेदांतानिचवेदाश्चमंत्रास्तंत्राःसमूर्तयः॥ दशसप्तपुराणानिषट्शास्त्राणितथाऽययुः॥१५॥ गंगाद्याःसरि
तस्तत्रपुष्करादिसरांसिच॥ क्षेत्राणिचदिशःसर्वादंडकादिवनानिच॥१६॥ नगादयोययुस्तत्रदेवगंधर्वकिन्नराः॥ गुरुत्वात्तत्रनायातान्भृगुः
संबोध्यचानयत्॥१७॥ दीक्षितानारदेनाथदत्तमासनमुत्तमं॥ कुमारावंदिताःसर्वैर्निपेदुःकृष्णतत्पराः॥१८॥ वैष्णवाश्चविरक्ताश्चन्यासिनो
ब्रह्मचारिणः॥ मुख्यभागेस्थितास्तेचतदग्रेनारदःस्थितः॥१९॥ एकभागेऋषिगणास्तदन्यत्रदिवौकसः॥ वेदोपनिषदोऽन्यत्रतीर्थोन्यत्रस्त्रि
योऽन्यतः॥२०॥ जयशब्देनमःशब्दःशंखशब्दस्तथैवच॥ चूर्णलाजाप्रसूनानानिक्षेपःसुमहानभूत्॥२१॥ विमानानिसमारुह्यकियंतोदेव
नायकाः॥ कल्पवृक्षप्रसूनानिसर्वास्तत्रसमाकिरन्॥२२॥ सूत० एवंतेष्वेकचित्तेषुश्रीमद्भागवतस्यच॥ माहात्म्यमूचिरेस्पष्टंनारदायमहा
त्मने॥२३॥ कुमारा० अथतेसंप्रवक्ष्यामोमहिमाशुकशास्त्रजः॥ यस्मैश्रवणमात्रेणमुक्तिःकरतलेस्थिता॥२४॥ सदासेव्यासदासेव्याश्रीमद्भा
गवतीकथा॥ यस्याःश्रवणमात्रेणहरिश्चित्समाश्रयेत्॥२५॥ ग्रंथोऽष्टादशसाहस्रोद्वादशस्कंधसंमितः॥ परीक्षिच्छुकसंवादःशृणुभागवतं
चतत्॥२६॥ तावत्संसारचक्रेस्मिन्भ्रमतेऽज्ञानतःपुमान्॥ यावत्कर्मागतानास्तिशुकशास्त्रकथाक्षणं॥२७॥ किंश्रुतैर्बहुभिःशास्त्रैःपुराणैश्च
भ्रमावहैः॥ एकंभागवतंशास्त्रंमुक्तिदानेनगर्जति॥२८॥ कथाभागवतस्यापिनित्यंभवतियद्गृहे॥ तद्गृहंतीर्थरूपंहिवसतांपापनाशनं॥२९॥
अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच॥ शुकशास्त्रकथायाश्चकलानार्हतिषोडशीं॥३०॥ तावत्पापानिदेहेऽस्मिन्निवसंतितपोधनाः॥ यावन्नश्रू

કેટલાએક મોટા દેવતાઓએ, વિમાનોમાંજ એકાં એકાં, કરાવજીતાં ધુલોવડે, ત્યાં એકાં અથવાં સર્વેને; વખા-
વ્યાં. ૧૧૨૨૫ મૂત-હે ગદાત્મા શૌભક, સચળા એ રીતે એક ચિત થયા; એટલે સતકાદિકે શ્રીમદ્વાગ-
વતનું ગદાત્મ્ય, અને તે પછી બાગવતની કથા, નારદજીને રાષ્ટ્ર રીતે કહી સંભળાવી. ૧૧૨૩ ॥
સાત્ક્રમાર-જેનું અવધુમાત્ર કરવાનીજ, મુક્તિ હથેલીમાં આવતો હતો રહે છે; એવા શ્રીમદ્ બાગવત
શાસ્ત્રનો મદિમા, હું તમને કહું છું ૧૧૨૪૫ શ્રીમદ્ બાગવતની કથાનું, તમે સદા અને સર્વદા, સેવન કરો;
કે જેનું પ્રકત અવધુ થવા ચક્રાન્ન, દરિ બગવાન મનને વિશે; રચાપન થાય છે. ૧૧૨૫૫ પરીક્ષિત અને શુક-
દેવજીના સંવાદ રૂપ, આર રૂપ અને આસદ દબર પ્રેક્ષકથી અનેલી એ બાગવતની કથાને, તમે સાંભળો. ૧૧૨૬૫
ત્યાં સુધી શ્રીમદ્ બાગવતની કથા એક લાગુ પણુ, કાવતરે સંભળાવ નર્દા; ત્યાં સુધીજ, પુરુષ અજ્ઞાન વડે

આ સંસાર ચક્રને વિશે, બામ્યા કરે છે. ૧૨૨૭ ॥ શ્રવ કૃત્યન કરનારાં વાણાં શાસ્ત્રો, અને પુરાણો શ્રવણ કરવા થઈ, કાંઈક જ્ઞાન નથી; પણ મુક્તિ આપવાને માટે તો, એકલું બાગવત શાસ્ત્ર જ ગર્વના કરનારું છે. ૧૨૨૮ ॥ જે ધન્યા નિત્ય બાગવતની કથા શ્રવ્ય છે, તે ધર તીર્થ જ્ઞ છે; અને તેમાં વસનારાં માન્યાં પાપોને તે નાશ કરનારું છે. ૧૨૨૯ ॥ દગ્ધર અશ્વમેધ અને સો વાજપેય યજ્ઞો, મળીને પણ; શ્રીમદ્ બાગવતની કથાના જ્ઞાનમાં બામ્યા ગરાગરી કરવા થોડા થતાં નથી. ૧૨૩૦ ॥ જે નપોષન, મનુષ્યો શ્રીમદ્ બાગવતને જ્યાં સુધી સંપૂર્ણ શ્રવણ ન કરે; ત્યાં સુધીજ તેમના દેહોને વિશે, પાપ રહી શકે છે. ૧૨૩૧ ॥ શ્રીમદ્ બાગવતની કથાના શ્રવણ જ્ઞાની ગરાગરી, ગંગા-મના-કાશી-પુશ્કર-અને પ્રયાગ વિગેરે પણ; કરી શકતાં નથી. ૧૨૩૨ ॥ જો પરમ ગતિની હચ્છા હોય; તો, રોજ સવારમાં ઉઠીને, સ્વમુખે બાગવતના અરધા કિંવા પાંચાકોનો પણ; પાઠ કરના

કરીને કહેલી છે. ॥૪૨॥ મન અને દિવ્યવિકિતો જન્મ-નિષ્પન્ન આશ્રય-અને દીક્ષા, એ સર્વ કરવાનું, સદને માટે કરી શકાયનું આશ્રય જન્મ્યાપાથી; સાત દિવસમાં જ સાંભળવાનું તેમણે કહેલું છે. ॥૪૩॥ માધ માસમાં શ્રદ્ધા સદિ નિત્ય સાંભળનારને, જે ક્ષણ થાય છે; તે જ ક્ષણ સાત દિવસમાં શ્રવણ કરનારાને પણ થવાનું; શુક્રેવશ્ય એ કહેલ છે, ॥૪૪॥ મન આદિનો જન્મ ન થવાથી; એથી; પુરોનો આયુષ્ય પ્રતિ જવાથી; અને કલિયુગના ખીમન ધણ દોષોથી પણ; તેમણે સાત દિવસમાં જ સાંભળી લેવાનું, કહેલ છે, ॥૪૫॥ જે ક્ષણ તપથી, યોગથી, કિંવા સંમિશ્રિથી નથી થતું; તે સાત દિવસમાં સાંભળવાથી અનાયાસે જ મળે છે. ॥૪૬॥ યજ્ઞદિક થકી પણ, સાત દિવસનું શ્રવણ, મળે છે; વ્રતોથી, તપથી, તીર્થોથી, યોગથી, ધ્યાનથી, અને જ્ઞાન થકી પણ; એનો સર્વકાર્ય વધારે અને વધારે જ, મળ્યા કરે છે; એની મળતી કરવાની વાત, શું કરી; એનો મળ્યા કરે છે, ને મળે.

જાણ કરે છે. ૫૫૧-૫૨૫--શૈલાનક--હે યોગને જ્ઞાનનારા સૂત, દાસમાં જન આદિક જમોની અગમજ્ઞાના કરીને, એકંતું બાગવત પુરાણુદયઃ પરચક્ષિને જ્ઞાનનારું, તથા મોક્ષદાતા હોવાનું, આપનું કહેવું; આશ્ચર્ય સંસ્થુ છે; તો એમ થવાનું કારણુ, જે હોય; તે આપ કહેા. ૫૫૩૫--સૂત-શ્રી કશ્યપ બ્રમવાન આ પૃથ્વીને ત-જીને, જ્યારે સ્વપામ ગયા; ત્યારે ઉદ્ધવજીએ એકાદશ રૂંધ સાંભળ્યા પછી, બ્રમવાનને કહ્યું કે; ૫૫૪૫--ઉદ્ધવ-અન્તેનું કાર્ય કરીને આપનો પધારોહો; પણ મારા મનની એક મોટી ચિંતાને આપ સાંભળો; અને અમને સુખીઆ કરો, ૫૫૫૫ આ ઘોર કલિ આવવાથી, પાછળ ખજ પુરૂષો થશે; અને તેમના સંચવડે, સંતો પણ જ્યારે ઉચ સ્વભાવ વાળા થશે; ત્યારે બાર ચક્રી પીઠાચક્રી ગાયના જેવી પૃથ્વી, કોને શરણે જશે; હે કમળ નેત્ર, આપ વિના પીળે કોઈ તેનું રક્ષણ કરનારો હં દેખતો નથી. ૫૫૬-૫૭૫ એટલા માટે, હે નિરાકાર અ-

ને ચેતનમય જનનાં પશુ ભક્તોને માટે સમુજ્ય થયેલા, ભક્તવત્સલ ભગવાન, સત્ પુરોના ઉપર દયા કરી; આપ દમજી પધારેમાં ॥૫૮॥ તમારે વિશેષ થયા પછી, તમારા ભક્તો પૃથ્વી ઉપર, કેવી રીતે રહી શકશે અને નિર્મુજ્ય ઉપાસના કરવામાં તેા, પશુજન કદા છે; માટે આપ કાંઈક વિચાર કરો. ॥૫૯॥-સુત-પ્રભાસમાં ઉદવત્તુ એ વચન સાંભળીને, દરિભગવાને વિચાર્યું કે, “ ભક્તોના આધારને માટે, મારે શો ઉપાય કરવો.” ॥૬૦॥ પછી તેમણે પોતાનું તેજ, શ્રીમદ્ ભાગવતમાં નાંખ્યું; એટલે પોતે અંતર્ધ્યાન થઈ, શ્રીમદ્ ભાગવત રૂપી સમુદ્રમાં પડ્યા. ॥૬૧॥ તેથી એ ભાગવત, દરિભગવાનની પ્રત્યક્ષ વાણીમય મૂર્તિજ છે; અને તેનું સેવન કરવાથી, શ્રવણથી, પાઠથી, અને દર્શનથી પશુ; તે પાપોને મટાડે છે. ॥૬૨॥ તેથી જ્ઞાત દિવસનું શ્રવણ, ધીમ સર્વના કરતા અધિક કહેલ છે, તથા ધીમનું સાધનના અવગણના કરીને કલિયુગમાં; એ એકલાનેજ

ધર્મ કહેલ છે. ॥ ૬૩ ॥ દુઃખ-દરિ-દુર્ભાગ્ય-અને પાપને; ધોષ નાંખવાને, તથા કામ અને ક્રોધને છૂટવાને માટે પશુ, કલિયુગમાં; એ એકલાનેજ ધર્મ કહેલ છે. ॥૬૪॥ દેવતાઓથી પશુ ન તગય, એવી ભગવાનની માયા; ધીજી રીતે ન તરી શકાયથી, પુરોષો તેને કેવી રીતે તરી શકશે; તેના વિચાર કરીને, તેના ઉપાય તરીકેજ, એ સાત દિવસનું શ્રવણ કહેલ છે. ॥૬૫॥ આ રીતે સનકાદિકાએ એના શ્રવણના ધર્મનો, ધણો પ્ર-કાશ કર્યો; ત્યારે ત્યાં એક આશ્ચર્ય થયું; તે હે શૌનક, હું તમને કહું છું, સાંભળો. ॥૬૬॥ શ્રીકૃષ્ણ-ગોવિંદ-કર-મુગરી-અને નાથ-એ નામો વારંવાર બોલતી, એકાંતિક ભક્તિ; તેના જીવાન થયેલા અને પૂત, જ્ઞાન અને વેદાભ્યને; સાથે લેઈને, ત્યાં એકા એક પ્રકટ થઈ. ॥૬૭॥ એ ભાગવતના અર્થ રૂપ ધરેણાં પેદરેલી, અને શુંદર વેશવાળીને; આવેલી દેખીને; એણે પ્રવેશ કરી રીતે કર્યો, અને આ મુનિઓના મધ્યમાં; તે કર્યા

ચિંતાતાં શ્રુત્વા સુખમાવહ ॥૬૫॥ આગતો ડયંકલિર્ધોરો ભવિષ્યંતિ પુનઃ સ્વલાઃ ॥ તત્સંગે નૈવ સંતો ડપિગમિષ્યંત્યુઃ ॥ તાંયદા ॥૬૬॥ તદા ભારવતીભૂ મિર્ગોરૂપેયંકમાશ્રયેત્ ॥ અન્યો ન દૃશ્યતેત્રાતાત્વતઃ કમલલોચનઃ ॥૬૭॥ અતઃ સત્સુદયાંકૃત્વા ભક્તવત્સલમાવ્રજા ॥ ભક્તાર્થસગુણો જાતો નિરા કારો ડપિચિન્મયઃ ॥૬૮॥ ત્વદ્વિયોગેન તે ભક્તાઃ કથં સ્થાસ્યંતિ ભૂતલે ॥ નિર્ગુણો પાસને કષ્ટમતઃ કિંચિદ્વિચારય ॥૬૯॥ હત્યુદ્ધવવઃ શ્રુત્વા પ્રભાસે ડચિંતયદ્ધરિઃ ॥ ભક્તાવલંબનાર્થાય કિંવિધેયં મયેતિચ ॥૬૦॥ સ્વકીયંયદ્ભવેતે જસ્તન્ન ભાગવતે ડદધાત્ ॥ તિરોધાય પ્રવિદ્યો ડશ્રીમદ્ભાગવતાર્ણવં ॥૬૧॥ તેનેયંવાદ્મયમૂર્તિઃ પ્રત્યક્ષાવર્તતે હરેઃ ॥ સેવનાચ્છૂવણાત્પાઠાદ્દર્શનાત્પાપનાશિની ॥૬૨॥ સપ્તાશ્રવણંતેન સર્વેભ્યો ડપ્પધિકંકૃતં ॥ સા ધનાનિતિરસ્કૃત્ય કલૌધર્મો ડયમીરિતઃ ॥૬૩॥ દુઃસ્વદારિદ્યદૌર્ભાગ્યપાપપ્રક્ષાલનાયચ ॥ કામક્રોધજયાર્થં હિકલૌધર્મોયમીરિતઃ ॥૬૪॥ અન્ય થાવૈષ્ણવીમાયાદેવૈરપિ સુદુસ્ત્યજા ॥ કથંત્યાજ્યા ભવેત્પુંભિઃ સપ્તાહોતઃ સ્ત્રીકીર્તિતઃ ॥૬૫॥ સૂતઃ ॥ એવંનગાહશ્રવણોરુધર્મે પ્રકાશ્યમાનેઋષિભિઃ સ ખાયાં ॥ આશ્ચર્યમેકંસમભૂતદાર્નીતદુચ્યતે સંશૃણુશૌનકત્વં ॥૬૬॥ ભક્તિઃ સુતૌતૌતરુણૌગૃહીત્વાપ્રેમૈકરૂપાસહસા ડવિરાસીત્ ॥ શ્રીકૃષ્ણગોવિં દહરેમુરારેનાથેતિનામાનિમુહુર્વદંતી ॥૬૭॥ તાંચાગતાં ભાગવતાર્થભૂષાંસુચારુવેષાંદદૃશુઃ સદસ્યાઃ ॥ કથંપ્રવિષ્ટાકથમાગતેયંમધ્યંમુનીનામિતિ તર્કયંતઃ ॥૬૮॥ ડચુઃકુમારાવચનંતદાર્નીકથાર્થતોનિષ્પતિતાધુનેયં ॥ એવંગિરઃસાસસુતાનિશમ્યસનત્કુમારંનિજગાદનમ્ત્રા ॥૬૯॥ ભક્તિઃ મવદ્ગિરયૈવકૃતાસ્મિપુષ્ટાકલિપ્રનષ્ટા ડપિકથારસેના ॥ ક્લાહંતુતિષ્ઠામ્યધુનાત્રુવંતુબ્રાહ્મયાંદંતાંગિરમૂચિરેતે ॥૭૦॥ ભક્તેષુગોવિંદુરુદ્ધધર્ત્રીપ્રેમૈ કકર્વીભવરોગહંવી ॥ સાત્વંચતિષ્ઠસ્વસુધૈર્યસંશ્રયાનિરંતરંવૈષ્ણવમાનસાનિ ॥૭૧॥ તતો ડપિદોષાઃ કલિજાઈમેત્વાંદ્રષ્ટુંનશક્તાઃ પ્રભવો ડપિલો કે ॥ એવંતદાજ્ઞા ડવસરે ડપિભક્તિસ્તદાનિષ્ણાહરિદાસચિત્તે ॥૭૨॥ સકલભુવનમધ્યેનિર્ધનાસ્તે ડપિધન્યાનિવસતિહદિયેષાંશ્રીહરેર્ભક્તિરેકા ॥ હરિરપિનિજલોકંસર્વથાતો ડવિહાયપ્રવિશતિહદિતેષાંભક્તિસૂત્રોપનંદઃ ७૩ ॥ બ્રૂમો ડયતેકિમધિકંમહિમાનમેવંબ્રહ્માત્મકસ્યભુવિભાગવતાભિ ધસ્ય ॥ યત્સંશ્રયાન્નિગદિતેલભતેસુવક્તાશ્રોતાપિકૃષ્ણસમતામલમન્ત્રધર્મેઃ ॥૭૪॥ ૬૦૫૦૩૦ મા.મા.૦૮૩૦ ડધ્યાયઃ ॥ ૩ ॥

પ્રકારે આવી; તેના સખાસદો, તર્ક કરવા સાગ્યા. ॥૬૮॥ ત્યારે તેમને, સનકાદિકાએ કહ્યું કે : “એ તો કથાના અર્થ વડેજ, ઉત્પન્ન થઈ છે;” એ તેમનું વચન સાંભળીને ભક્તિએ પોતાના પુત્રો સહિત નમ્રતા-થી, સનકાદિકાને કહ્યું કે : ॥૬૯॥-ભક્તિ-હે જ્ઞાતાના પુત્રો, કલિયુગથી નાશ પામેલ જેવી થયેલી, હું ને, હમણાંજ તમે કથા રસ વડે પુષ્ટ કરી છે; નેા દવે મારે, ક્યાં રહેવું; ને મને આપજી યતાવે. ॥૭૦॥ ત્યારે સનકાદિકે, તેને જવાબ આપ્યો કે : “હે ગોવિંદ ભગવાન સરખા શુંદર રૂપવાળી-એકાંતિક પ્રેમને ઉત્તમ કર-નારી-અને સંસાર થયા રૂપ રોગનો નાશ કરનારી-નું ભક્તિએઃ ધૈર્ય રાખીને; નિરંતર સાધુ ભક્ત અને વૈ-શ્વેશના મનમાંજ, રિશર થઈને, રહેવું ॥૭૧॥ એટલે શોક માત્રનો પરાગત કરનારા, કલિ થકી ઉત્પન્ન થ-નારા દોષો; તારા સાથું જોવાને પશુ સગર્થ નહીં થાય; “તેથી એ રીતની તેમની આજ્ઞાને અનુસરીને, ભ-ક્તિએ; ત્યારથીજ હરિ ભગવાનના ઘસ જનોના મનને વિશે; વાસ કરેલો છે. ॥૭૨॥ અને એ ભક્તિ રૂપ

દોરીથી બંધાર્થ થયેલા, હરિ ભગવાન પશુ, પોતાના વૈકુંઠ સેત્રમાં રહેવાની સાથેજ તેમના હૃદયને વિશે પશુ સર્વદા રહે છે; એમ હરિ ભગવાન અને ભક્તિ એકત્રપણે, જેમના હૃદયમાં વસે છે; તેઓ નિર્ધન હોય, તેપણુ ધન્ય છે. ॥૭૩॥ જેની કથાનો આશ્રય કરવાથી, કેહેનાર અને સાંભળનાર બંને; કાશ્વ ભગવાનના સમાન પણાને, પામે છે; અને જેની આગળ ધીમ ધર્મો, કરી ગણતીમાંજ નથી; એવા પરબ્રહ્મ સ્વરૂપે, આ પૃથ્વી ઉપર જોળાવાના શ્રીમદ્ ભાગવતનો; એ પ્રકારનો મહિમા છે; એથી અધિક તમને હું શું કહું. ॥૭૪॥ ઇતિશ્રીભાગવત મહાત્મનો ત્રીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥૩॥

અધ્યાય ૪ થી-સુત-પછી ભક્ત વત્સળ-વનમાળા ધરનારા-વનસ્થામ-ધીમા વત્સવાળા-મનોહર કટિ મેખળાના ઘેરાવથી શુંદર-શોભનાં કુંડળો અને મુકુટવાળા-ત્રિભંગથી દીપતા-શુંદર કેસરુખ ગણિથી શો-ભતા-કાટિ કામદેવ જેવા રૂપવાળા-હરિચંદનથી પૂજ્યથા-પરમાર્જ જેવા મૂર્તિ-અને મધુર મોરલીને ધરનારા-

અમવાને વૈકુંઠ લોકમાં રહેવાની સાથે જ વૈશ્વેની અલૌકિક બળિત જોઈને, તેમના નિમંત્રણ હૃદયને વિશે પશુ વાસ કર્યો. ૧૧-૨-૩-૪૫ અને વૈકુંઠવાસીઓ તથા ઉદ્ધવાદિક બંને પશુ; એ કથાનું અવધ્ય કરવા સાર, ત્યાં ગુપ્ત સ્વરૂપથી આવ્યા. ૧૫૫ તથા તે વખતે, ત્યાં જય શબ્દ; અલૌકિક રસની પુષ્ટિ; અગ્નિ, ગુલાબ, અને પુલ્કનો પરસાદ; તથા વારંવાર શંખનાદ; થવા લાગ્યા ૧૧૬૫ પછી એ સભામાં એકેકાએક, દેદ-પર તથા સ્વભાવદિ કર્ન સ્મરણ ન થતાં; તેમની તનય આવરણ યથેવાનું દેખી, નારદજી બોલ્યા કે, ૧૧૬૫ " હે મુનિશ્રેષ્ઠ સમાહને મહિમા, હું આજ અલૌકિક ભેદ છું; કે જે યદી, મદ-શા-અને પશુપક્ષી આદિ પશુ અત્યંત નિષ્પાપ થાય છે ૧૧૮૫ કલિયુગમાં ચિત્તને શુદ્ધ અને પવિત્ર કરનાર, તથા પાપના પુનરોત્થા (દયલાલો) નાશ કરનાર; આ પૃથ્વી ઉપર અનુષ્ઠ લોકને વિશે, આ ભાગવતની કથા સમાન; ખીજું કોઈ નથી, નથી, ને નથી ૧૧૮૫

૧૧૮૫ લોકના દિતનો વિચાર કરીને, આપ કૃપાળુઓ; આ કોઈ નવીન માર્ગનો પ્રકાશ કરેલો છે; તે એ સમાહની કથાના યમવડે, કોણ કોણ શુદ્ધ થઈ ગયા છે. તે આપ મને કહી સંભળાવો. ૧૧૮૫-સનત્કુમાર-સર્વદા પાપ કરનારા-દુરાચારીઓ સદા પ્રીતિવાળા-અવળે માર્ગે ચાલનારા-કોષામિતી બળના-અને કુટિલ તથા કામી, એવા લોકો પશુ, કલિયુગમાં, આ સમાહ પછી; પવિત્ર થઈ ગયા છે. ૧૧૯૫ મત્સ્ય વિનાના-માયાપને કલેક લગાડનારા-તૃપ્તિથી વ્યવૃત્ત-આશ્રયદિક ધર્મથી રહિત-દલિ-ક-મત્સરી-આને દિસા કરનારાઓ પશુ, આ સમાહ યમવડે, કલિયુગમાં, પવિત્ર થાય છે. ૧૧૯૫ પંચ મોટાં પાપ કરનારા-છગ અને કપટ કરનારા-કર-પિશાચ જેવા નિર્દય-આહ્વાનના ધનવડે પુષ્ટ થયેલા-અને વ્યભિચારીઓ પશુ; આ સમાહ યમવડે, પવિત્ર થઈ ગયા છે. ૧૧૯૫ મત્સ્ય વાણી, અને શરીરચકી, દૃષ્ટવડે

સૂત ૦ અથવૈષ્ણવચિત્તેષુદૃષ્ટામક્તિમલૌકિકીં ॥ નિજલોકં પરિત્યજ્ય કલાપરુચિરોલ્લસન્મુકુટકુંડલઃ ॥ ૨ ॥ વિભંગલલિતશ્ચારુકૌસ્તુભેન તિર્મધુરોમુરલીધરઃ ॥ આવિવેશસ્વભક્તાનાં હૃદયાન્યમલાનિચ ॥ ૪ ॥ તદાજયજયારાવોરસપુષ્ટિરલૌકિકી ॥ ચૂર્ણપ્રસૂનદૃષ્ટિશ્ચ દૃષ્ટાચતન્મયાવસ્થાનારદોવાક્યમબ્રવીત ॥ ૭ ॥ અલૌકિકોડયંમહિ ડત્રસર્વેપિનિષ્પાપતમાભવંતિ ॥ ૮ ॥ અતોનલોકેનનુનાસ્તિકિંચિન્નિ ચાન્યત ॥ ૯ ॥ કેકેવિશુદ્ધંતિવદંતુમહાંસપ્તાહયજ્ઞેનકથામયેન ॥ કૃપાલુ વાઃપાપકૃતસ્તુસર્વદાસદાદુરાચારરતાવિમાર્ગગાઃ ॥ ક્રોધાગ્નિદગ્ધા દૂષકાસ્તૃષ્ણાકુલાશ્ચાશ્રમધર્મવર્જિતાઃ ॥ યેદાંભિકામત્સરિણોડપિદિ ક્રૂરાઃપિશાચાઈવનિર્દયાશ્ચયે ॥ બ્રહ્મસ્વપુષ્ટાવ્યભિચારકારિણઃસપ્તા શઠાહઠેનયે ॥ પરસ્વપુષ્ટામલિનાદુરાશયાઃસપ્તાહયજ્ઞેનકલૌપુનંતિ નિઃપ્રજાયતે ॥ ૧૬ ॥ તુંગમદ્રાતટેપૂર્વમભૂતપત્તનમુત્તમં ॥ યત્રવર્ણાઃસ્વ શ્રૌતસ્માર્તેષુનિષ્ણાતોદ્વિતીયદ્વમાસ્કરઃ ॥ ૧૭ ॥ ભિક્ષુકોવિત્તવા ॥ ૨૮ ॥ લોકવાર્તારતાક્રૂરાપ્રાયશોબહુજલ્પિકા ॥ ગૂગચગૃહકૃત્યે કામાસ્તયોરાસન્નસુખાયગૃહાદિકં ॥ ૨૦ ॥ પશ્ચાદ્ધર્માઃસમારબ્ધા નાર્દધર્મમાર્ગેણતાપ્યાનીતંતથાડપિચ ॥ નપુત્રોનાપિવાપુત્રીતતાશ્વિ

મગવાન્મક્તવત્સલઃ ॥ ૧ ॥ વનમાલીઘનશ્યામઃપીતવાસામનોહરઃ ॥ કાંચી વિરાજિતઃ ॥ કોટિમન્મથલાવળ્યોહરિચંદનચર્ચિતઃ ॥ ૩ ॥ પરમાનંદચિન્મ કુંઠવાસિનોયેચવૈષ્ણવાઉદ્ધવાદયઃ ॥ તત્કથાશ્રવણાર્થેતેગૂઢરૂપેણસંસ્થિ મુહુઃશંસ્વરવોડપ્યમૂત ॥ ૬ ॥ તત્સમાસંસ્થિતાનાંચદેહેગૃહાત્મવિસ્મૃતિઃ ॥ મામુનીશ્વરાઃસપ્તાહજન્યોડયવિલોકિતોમયા ॥ મૂઢાઃશઠાયેપશુપક્ષિણો તસ્યશોધાયકલૌપવિત્રં ॥ અઘૌઘવિધ્વંસકરંતથૈવકથાસમાનંભુવિનાસ્તિ ભિલૌકહિતંવિચાર્યપ્રકાશિતઃકોપિનવીનમાર્ગઃ ॥ ૧૦ ॥ કુમારા ૦ યેમાન કુટિલાશ્ચકામિનઃસપ્તાહયજ્ઞેનકલૌપુનંતિતે ॥ ૧૧ ॥ સત્યેનહીનાઃપિતૃમાતૃ સકાઃસપ્તાહયજ્ઞેનકલૌપુનંતિતે ॥ ૧૨ ॥ પંચોગ્રપાપાચ્છલહૃદયકારિણઃ હયજ્ઞેનકલૌપુનંતિતે ॥ ૧૩ ॥ કાચેનવાચામનસાડપિપાતકંનિત્યંપ્રકુર્વતિ ૧૪ ॥ અત્રતેર્કાર્તયિષ્યામહિતિહાસંપુરાતનં ॥ યસ્યશ્રવણમાત્રેણપાપહા ધર્મેણસત્યસત્કર્મતત્પરાઃ ॥ ૧૬ ॥ આત્મદેવઃપુરેતસ્મિન્સર્વવેદવિશારદઃ ॥ લોકેતત્પિયાધુંધુલીસ્મૃતા ॥ સ્વવાક્યસ્થાપિકાનિત્યંસુંદરીસુકુલોદ્રવા ॥ કૃપણાકલહપ્રિયા ॥ ૧૯ ॥ એવંનિવસતોઃપ્રેમ્ણાદંપત્યોરમમાણયોઃ ॥ અર્થાઃ સ્તામ્યાંસંતાનહેતવે ॥ ગોમૂહિરણ્યવાસાંસિદીનેભ્યોચ્છતઃસદા ॥ ૨૧ ॥ ધ તુરોભૃશં ॥ ૨૨ ॥ એકદાસદ્વિજોદુઃસ્વાદૃહંત્યક્લાવનંગતઃ ॥ મધ્યાન્હેતુપિતો

નિમ્ન પાપ કરનારા-શદ-પારકા ધનાદિકથી પુષ્ટ થનારા-અને ગણિત તથા દૃષ્ટ અંતઃકરણ વાળાઓ પ કલિયુગમાં સમાહ યમવડે, પવિત્ર થઈ ગયા છે. ૧૧૮૫ આ જાગૃતમાં, જેના શ્રવણ માત્રથી પાપનો નાશ થાય છે; એવા એક પુરાતન દનિદાસ, અમે કહીએ છીએ. ૧૧૮૫ પેકેલાં તુંગમદ્રા નદીને કાંડે, એક ઉત્તમ નગર હતું; ત્યાંની સઘળી વસ્તી, સત્ય અને સત્કર્મમાં તત્પર રહીને, સ્વધર્મચરણ કરનારી હતી. ૧૧૮૫ એ નગરમાં ખીજા સર્વ જેવો-શ્રોત અને સ્માર્ત કર્મમાં નિષ્ણાત-સર્વ વેદને જાણનારા-અને લોકોમાં ધનવાન હોવા છતાં બિજાની જીવિતઓ; આત્મ દેવનામે, એક આજ્ઞા રહેતો હતો. તેને ધુપધી નામે, કહી હતી; એ સ્ત્રી ઉત્તમ કુળમાં કૃપણ થયેલી-હમેશાં પોતાનું બોલેલું ખર્ચ કરનારી-લોકની વાતો કરવામાં પ્રીતિવાળી-કર-ગાહ બોલનારી-ધર કામ કરવામાં શરી પૂરી-જોબી-અને વિશેષે કરીને દટો કરનારાઓ

ખુશી થનારી હતી. ૧૧૭-૧૮-૧૯ આ એ રીતનાં તે એક સ્ત્રી પુરુષ પ્રેમથી વસીને, રંગણ કરતાં હતાં; છતાં એ ધન-કામ અને ધર આદિક, તેને સુખ આપનાર થતાં નહોતાં; ૧૧૮૫ તેથી તેઆજ્ઞા પાછળથી, ધર્મ કર્મનો આરંભ કરીને; સંતાન થવાની દૃષ્ટાથી, ગાયો-જમીન-સોનું અને લૂગડાં વિગેરે; ગરીબોને સર્વદા આપવા માંડ્યું. ૧૨૧ આ એ રીતના ધર્મશર્ણમાં, તેનું અરજું ધન અપી ગયું; પશુ પુત્ર આગર પુત્રી થઈ નહીં; ત્યારે તે આજ્ઞા, ધણા ચિંતાતુર થયો. ૧૨૨ આ એક દિવસે તે ઘરને તજીને, વનમાં આશ્રય ગયો; અને ત્યાં મધ્યાન્હ સમયે, તરસો થવાથી; એક તળાવ ઉપર ગયો. ૧૨૩ આ રથે જળ પીધા પછી સંતાન નહોતાના કુખથી દુઃખો થયેલા તે; એ ધડીવાર એક પાગતો, ઉભો રહ્યો; એટલામાં કોઈ સંન્યાસી ત્યાં આવી અઢ્યો. ૧૨૪ આ તેને પાણી પીતો જોઈને, આજ્ઞા તેની પાસે ગયો; અને તેના ચરણમાં પડી

નમસ્કાર કરીને, નિસાસો મૂકી સામે બેસી રહેતા હતા. યતિ-હે બ્રાહ્મણ તું કેમ રહે છે. તને જાણતા શી છે. મને તું કોના પોતાના દુઃખનું કારણ જણાવ્યું. ॥ ૨૬ ॥ બ્રાહ્મણ-હે યતિ, મારા દુઃખનું કારણ શું છે? મેં પૂર્વે સત્ય કહેલા પાપથી, મારા પૂર્વજે કલ્પ અને જળ; ઉનાં ઉનાંજ (આપ્તેયોનાં) અર્થથી પામે છે. ॥૨૭॥ તથા દેવ અને દિવે મારા આપેલા, અન્નાદિકને પ્રીતિથી લેતા નથી; તેથી પ્રજના દુઃખ અન્યથા થયેલા છે. પ્રાણુ ત્યાગ કરવાને માટે; અહીંયાં આવેલું છે. ॥ ૨૮ ॥ સંતાન વિનાના, નરને ધિકાર છે; પ્રજા વિનાના, ધરને ધિકાર છે; સંતાન વિનાના ધરને ધિકાર છે; અને સંતાન વિના કુળને પણ ધિકાર છે. ॥ ૨૯ ॥ મેં પામેલી ગાય, ધણું કરીને પાંચણી રહે છે; અને મારે પાવેલું પણ, પાંચણુના થાય છે. ॥૩૦॥ તે માટે ઘેર આવેલું ફળ, તુલ્ય સુકાદિ ભાગ છે; માટે હોકારો

નાના અભાગિયા જીવનર થકી, મને શું ફળ છે. ॥૩૧॥ એ પ્રભાણે બેલી, દુઃખથી પીડાયલા તેણે; એ સંતા- રીના સમક્ષ માટે સાદે રડવાથી સંન્યાસીના મનમાં, ધણી દયા ઉત્પન્ન થઈ ॥૩૨॥ તેથી મોગને જાણનારા તેણે, એ બ્રાહ્મણના કષાગને તપાસી તેનું નુકીય જાણી લેવાને, પછી બ્રાહ્મણને; તે જાણું વિચારથી કહી સંભ- જાણ્યું કે. ॥૩૩॥ યતિ-કેમી મતિ જાણવાન છે, માટે પ્રજા રૂપ અજ્ઞાનને તું તજ દે; અને વિવેક રાખીને સંસારની વાસનાને ત્યાગ કર્ય. ॥૩૪॥ હે બ્રાહ્મણ, સંભળ; તારા પ્રારબ્ધનો; મેં દમણાંજ તપાસ કર્યો છે. તેમાં સાત જન્મ સુધી તને પુત્ર નથીને નથીજ. ॥ ૩૫ ॥ પૂર્વે સગર રાજા અને અંગરજ; સંતાન થકીજ દુઃખી થયા હતા, માટે તું કુટુંબની આરાધને મૂકી દે; સંન્યાસયકીજ સર્વદા સુખ છે. ॥૩૬॥ બ્રાહ્મણ- વિવેકથકી મને શો લાભ છે? જળ કરીને પણ; મને પુત્ર આપો; નહીં તો શેક થકી મરું છું. પામેલા છે

જાતસ્તદાગંસમુપેયિવાન ॥૨૩॥ પીત્વાજલંવિપણગતુપ્રજાદુઃખે
વિપ્રોયાતસ્તદંતિકં ॥ નત્વાચપદયોસ્તસ્થનિઃશ્વસન્સંસ્થિતઃપુરઃ ॥
સ્યદુઃખસ્યકારણં ॥૨૬॥ બ્રાહ્મણ ० કિંબ્રવીમિક્લષેદુઃખંપૂર્વપાપેન
ત્યાદેવાદિજાતયઃ ॥ પ્રજાદુઃખેનશૂન્યોઽહંપ્રાણાસ્ત્યક્તુમિહાગતઃ ॥
વકુલંસંતતિંવિના ॥૨૯॥ પાલ્યતેયામયાધેનુઃસાવંધ્યાસર્વથાભવેત
તદ્વિશુષ્યતિ ॥ નિર્ભાગ્યસ્યાનપત્યસ્યકિમતોર્જીવિતેનમે ॥૩૧॥
રીયસી ॥૩૨॥ તદ્બ્રાહ્મણ ० કિંબ્રવીમિક્લષેદુઃખંપૂર્વપાપેન
ર્મણોગતિઃ ॥ વિવેકંતુસમાસાદ્યત્યજસંસારવાસનાં ॥૩૪॥ શૃણુવિ
સંતતેઃસગરોદુઃખમવાપાંગઃપુરાતથા ॥ રેમુંચાદ્યકુટુંબાશાંસંન્યાસે
જામ્યહંપ્રાણાસ્ત્વદગ્રેશોકમૂર્છિતઃ ॥૩૭॥ પુત્રાદિસુખહીનોઽયંસં
પ્રાગ્રહંદૃષ્ટ્વાપ્રાબ્રવીત્સતપોધનઃ ॥ ચિત્રકેતુર્ગતઃકષ્ટંવિધિલેખાવિમ
ઽસિહ્યર્થિનંકિંવદામ્યહં ॥૪૦॥ તસ્યાગ્રહંસમાલોક્યફલમેકંસદ
કમુક્તંતુમોજનં ॥ વર્ષાવધિસ્ત્રિયાકાર્યંતેનપુત્રોઽતિનિર્મલઃ ॥૪૨॥
કુત્રચિત્ ॥૪૩॥ તરુણીકુટિલાતસ્યસરુપગ્રેચરુરોદહ ॥ અહોચિંત
તા ॥ સ્વલ્પભક્ષ્યંતતોઽશક્તિર્ગૃહકાર્યંકથંભવેત્ ॥૪૫॥ દેવાદ્વાદીંત્ર
તિર્યકચેદાગતોગર્ભસ્તદામેમરણંભવેત્ ॥ પ્રસૂતૌદારુણંદુઃખંસુકુમ

નકર્શિતઃ ॥ મુહૂર્તાદપિતત્રૈવસંન્યાસીકશ્ચિદાગતઃ ॥૨૪॥ દૃષ્ટ્વાપીતજલંતંતુ
૨૫॥ યતિ ० કથંરોદિષિવિપ્રત્વંકાતેચિંતાવલીયસી ॥ વદત્વંસત્વરંમહાંસ્વ
ચિંતિતં ॥ મદીયાઃપૂર્વજાસ્તોયંકવોષ્ણમુપમુંજતે ॥૨૭॥ મહત્તંનૈવગૃહંતિપ્રી
૨૮॥ ધિગ્જીવિતંપ્રજાહીનંધિગ્ગૃહંચપ્રજાવિના ॥ ધિગ્ધનંચાનપત્યસ્યધિ
યોમયારોપિતોવૃક્ષઃસોઽપિવંધ્યત્વમાશ્રયેત્ ॥૩૦॥ યત્ફલંમદ્રુદ્વાયાતંશીઘ્રં
ઇત્યુક્તાસરુરોદોઽષ્ટૈસ્તત્પાર્શ્વેદુઃખપીડિતઃ ॥ તદાતસ્યયતેશ્ચિત્તેકરુણાઽમૂઢ
વાયતિઃપશ્ચાદ્વિપ્રમુચેસવિસ્તરં ॥૩૩॥ યતિ ० મુંચાજ્ઞાનંપ્રજારૂપંબલિષ્ટાક
પ્રમયાતેદ્યપ્રારબ્ધંતુવિલોકિતં ॥ સપ્તજન્માવધિતવપુત્રોનૈવચનૈવચ ॥૩૫॥
સર્વથાસુખં ॥૩૬॥ બ્રાહ્મણ ० વિવેકેનભવેત્કિમેપુર્વંદેહિબલાદપિ ॥ નોચેત્ય
ન્યાસઃશુષ્કૈવહિ ॥ ગૃહસ્થઃસરસોલોકેપુત્રપૌત્રસમન્વિતઃ ॥૩૮॥ ઇતિવિ
ર્જનાત્ ॥૩૯॥ નયાસ્યસિસુખંપુત્રાદ્યથાદૈવહતોદ્યમઃ ॥ અતોહઠેનયુક્તો
તવાન્ ॥ ઇદંમક્ષયપત્ન્યાત્વંતતઃપુત્રોભવિષ્યતિ ॥૪૧॥ સત્યંશૌચંદયાદાનમે
વમુક્તાયયૌયોગીવિપ્રસ્તુગૃહમાગતઃ ॥ પત્ન્યાઃપાળૌફલંદત્વાસ્વયંયાતસ્તુ
મમોત્પન્નાફલંચાહંનમક્ષયે ॥૪૪॥ ફલમક્ષયેણગર્ભઃસ્પાદ્મર્મેણોદરવૃદ્ધિ
જદ્રામેપલાયેદ્દર્મિણીકથં ॥ શુકવન્નિવસેદ્દર્મસ્તંકુક્ષેઃકથમુત્સૃજેત્ ॥ ૪૬ ॥
રીકથંસહે ॥૪૭॥ મંદાયાંમયિસર્વસ્વંનનંદાસંહરેતદા ॥ સત્યશૌચાદિનિ

નો તમારી સામેજ પ્રાણુ ત્યાગ કરીશ. ॥૩૭॥ પુત્રાદિકના સુખ વિનાનો; સંન્યાસ તો સુકા છે; પણ પુત્ર અને પૌત્ર
દિકથી ભરપુર એવો ગૃહસ્થાશ્રમજ રસવાળો છે. ॥૩૮॥ ત્યારે એ રીતને તે બ્રાહ્મણનો આશ્રમ દેખી, તે તપસ
મોલ્યો કે; “વિધિના લેખનું કલંચન કરવાથી; ચિત્રકેતુ રાજપણુ દુઃખજ પામ્યો હતો. ॥૩૯॥ માટે દેવે ન
કરેલા ઉદયમીની પેટે તું રહ કરનારાને; પુત્ર થવા થકી પણ; શું સુખ મળવાનું છે; માટે
અર્થાને; હું હવે શું કહું.” ॥૪૦॥ પછી તેનો અભાગ્ય જોઈ, સંન્યાસીએ, તેને એક ફળ આપ્યું; અને કહ્યું
કે; “એ તારી આંત્રિ અવરાવજ, એટલે તે થકી તેને પુત્ર થશે.” ॥૪૧॥ અને સત્ય-શૌચ-દયા અને દાન
તથા એકવાર જગવું; એ રીતનું એક વરસ સુધી વ્રત રાખવા થકી, તે પુત્ર અતિનિર્મળ થશે. ॥૪૨॥
એટલું કહીને, તે યેગી આવેલ ગયો; અને બ્રાહ્મણ પોતાને ઘેર જઈને, ઓળા દાઢમાં ફળ આપ્યું; તથા

અર્થી વાત કહીને, તે કાઢ કામે બહાર ગયો. ॥ ૪૩ ॥ ત્યારે તેની જીવાન અને કુટિલ સ્ત્રીએ, સાહેલીની
પાસે રેવા લાગીને, કહ્યું કે; “ મનેતો આ થકી, ચિંતા ઉત્પન્ન થઈ છે; હું તો એ ફળ ખાનારી નથી.
॥૪૪॥ જળ ખાવાથી ગભ રહે-ગર્ભ થકી પેટ વધે અને થોડું ખવાય-તથા તેથી અસ્તક થવાથી મારાથકી
ધરનું કામકાજ થઈ શકે નહીં. ॥૪૫॥ કદાચ દેવ ઇચ્છાથી, ગામમાં ચોરનું ઘાડું પડે તો; ગર્ભવાળી સ્ત્રી
કેવી રીતે દોડીને નાસી જવાય? અને પાંચરામાંના પોપટની પેટે, પેટમાં રહેલા ગર્ભને; પછીથી કેવી રીતે
કાઢી શકાય. ॥૪૬॥ કદાચ ગર્ભ આડો આવે, તો તે થકી મારું મરણ પણ થાય; તેમજ જણી વખતે,
બારે દુખ થાય; તે; અતિ કામળ અંગવાળી હું, કેવી રીતે અગી શકું. ॥૪૭॥ વળી હું શક્તિ હીન થાઉં
ત્યારે નહુંદ આવીને, મારું સર્વસ્વ સેધ જાય; અને સત્ય-શૌચ-આદિ નિયમો પાળવાના કહે છે; તે

પણ, મારાથી ન પાળી શકાય; એવા અને તે જાણે છે. ૥૪૮॥ જલ્પી અને છોકરાંનું પાલન કરવામાં અને સ્વામીએ વિગેરેમાં પણ, ધણું જ દુખ છે; મારે હું તો માનું છું કે, વિધવાઓ અને વાંજણી સ્ત્રીઓનું સુખી છે. ૥૪૯॥ આ રીતના કુતરું કરીને, તેણે એ રૂળ ખાધું નહીં; અને તેના ધણીએ પૂછ્યું, ત્યારે તેણે (જુલું) કહ્યું કે; “મેં રૂળ ખાધું છે.” ૥૫૦॥ પછીથી એક દિવસે તેણીની બેઠેલ સ્વપ્નચત્રી; ત્યાં આવતાં; પોતે ને આ મોટી ચિંતા થવાની સર્વ વાત, તેણીએ તેની પાસે કહી. ૥૫૧॥ અને બોલીકે; “હું નાની બેઠેલ, આ દુઃખે દુખળી થતી બહુ; હવે કેમ કરું?” ત્યારે તેણે કહ્યું કે; “મને પણ ગર્ભ છે, તે હું જલ્પીત્વે તને આપીશ. ૥૫૨॥ તું એટલા વખત સુધી સગર્ભાની પેડે, ધરની અંદર ગુમપણાથી, સુખે રહે; અને મારા ધણીને, તું ધન આપશે; એટલે તે તને જાળક આપશે ૥૫૩॥ અને મારો જાળક, હું મહીનાનો થઈ

ને મરી ગયાની વાત; લોકોમાં ચાલશે; તથા તારે ઘેર રોજ આવીને હું એ જાળકનું પોષણ કરીશ; ૥૫૪॥ રૂળની પરીક્ષા નેના મારે, તું હમણાં જ એ રૂળ ગાયને ખવરાવજે. “પછી ધુધલીએ સ્ત્રી સ્વભાવ થકી, સંધ્યુ એ રીતે કર્યું ૥૫૫॥ અને તે પછી સમય થયો, ત્યારે ધુધલીની બેઠેલ જાળક જણ્યો; અને તેના બાપે જાનામાના લેહ બંધને, તે ધુધલીને આપ્યો; ૥૫૬॥ ત્યારે ધુધલીએ તેના ધણીને કહ્યું કે; “સુખ થકી જ પુત્ર જન્મ્યો છે.” તેથી આત્મદેવને આ રીતે છોકરાની પ્રત્ય થવાથી; લોકો રાજ થયા. ૥૫૭॥ અને આ આત્મદેવે જનકમનો સંસ્કાર કરીને, બાહ્યોને દાન આપ્યું; તથા તેને ઘેર ગીત અને વાજનરનો મોટો શબ્દ થઈ ને, મંગળ વસ્ત્રાઈ રહ્યું. ૥૫૮॥ પછી ધુધલીએ તેના સ્વામીને કહ્યું કે; “તેની બાઈઓમાં દૂધ નથી, તેથી દૂધ વિનાની હું, જીવન દૂધથી જાળકનું પોષણ કેવે પ્રકારે કરી શકીશ? ૥૫૯॥ મારી બેઠેલ જલ્પી જાળક

યમોદુરારાધ્ય:સદૃશ્યતે॥૪૮॥ લાલનેપાલનેદુ:સ્વપ્રસૂતાયાશ્વર્ત્તે
નૈવમક્ષિતં॥પત્યાપ્તફલંભુક્તંભુક્તંચેતિતયેરિતં ॥૫૦॥ એકદાભિ
દુર્બલાતેનદુ:સ્વેનહ્યનુજેકરવાણિકિં॥સાડ્બ્રવીન્મમગર્ભોડસ્તિતંદા
તેર્યચ્છસતેદાસ્યતિબાલકં ॥૫૨॥ પાપ્માસિકોમૃતોબાલહિતિલો
ધેન્વૈત્વંપરીક્ષાર્થંતુસાંપ્રતં॥તત્તદાચરિતંસર્વંતથૈવસ્ત્રીસ્વભાવત:॥૫૩॥
લીંદદૌ॥૫૬॥ તયાચકથિતંમર્ત્તેપ્રસૂત:સુખમર્મક:॥લોકસ્યસુખ
॥ગીતવાદિવધોષોડ્ભૂતદ્વારેમંગલંબહુ॥૫૮॥ મર્તુરગ્રેડ્બ્રવીદ્વાક્યં
મત્સ્વસાયા:પ્રસૂતાયામૃતોબાલસ્તુવર્તતે ॥ તામાકાર્યગૃહેરક્ષસાતે
રીતિનામમાત્રાપ્રતિષ્ઠિતં ॥૬૧॥ વિમાસેનિર્ગતેચાથસાધેનુ:સુખે
રાન્સ્વયમાદધે॥મત્વાશ્વર્યજના:સર્વેદિદૃક્ષાર્થંસમાગતા:॥૬૩॥ મા
કૌતુકં ॥૬૪॥ નજ્ઞાતંતદ્રહસ્યંતુકેનાપિવિધિયોગત:॥ગોકર્ણંચ
મૌ॥ગોકર્ણ:પંડિતોજ્ઞાનીધુંધુકારીમહાશ્વલ: ॥૬૬॥ સ્નાનશૌચ
ચોર:સર્વજનદ્વેષીપરવેશ્મપ્રદીપક:॥લાલનાયાર્મકાન્ધૃત્વાસય:કૃ
રતોનિત્યંપાશહસ્તશ્ચસંગત: ॥૬૯॥ તેનવેશ્યાકુસંગેનપૈત્ર્યંવિતં
પ્રોઞ્ઞૈર્ધનહીનોરુરોદહ॥વંધ્યત્વંતુસમીચીનંકુપુત્રોદુ:સ્વદાયક: ॥૭૦॥

૥૧॥ વંધ્યાવાવિધવાનારીસુખિનીચેતિમેમતિ:॥૪૯॥ એવંકુતર્કયોગેનતત્ફલં
નીતસ્યાસ્તદ્રહંસ્વેચ્છયાગતા॥તદગ્રેકથિતંસર્વંચિંતેયંમહતીહિમે ॥૫૧॥
યામિપ્રસૂતિત:॥૫૨॥ તાવત્કાલંસગર્ભેવગુપ્તાતિષ્ઠગૃહેસુખં॥વિતંત્વંમત્પ
કોવદિષ્યતિ॥તંબાલંપોષયિષ્યામિનિત્યમાગત્યતેગૃહે ॥૫૪॥ ફલમર્પય
૫૫॥ અથકાલેનસાનારીપ્રસૂતાબાલકંતદા॥ આનીયજનકોબાલંરહસ્યેધુંધુ
ત્પન્નમાત્મદેવપ્રજોદયાત્ ॥૬૭॥ દદૌદાનંદ્વિજાતિજ્યોજાતકર્મવિધાયચ
તન્યંનાસ્તિકુચેમમ ॥ અન્યસ્તન્યેનનિર્દુગ્ધાકથંપુષ્ણામિબાલકં ॥૫૯॥
ડર્મપોષયિષ્યતિ ॥૬૦॥ પતિનાતત્કૃતંસર્વંપુત્રરક્ષણહેતવે॥પુત્રસ્યધુંધુકા
ડર્મકં॥સર્વાંગસુંદરંદિવ્યંનિર્મલંકનકપ્રભં॥૬૨॥દૃષ્ટ્વાપ્રસન્નોવિપ્રસ્તુસંસ્કા
ર્યોદયોડધુનાજાતઆત્મદેવસ્યપશ્યત ॥ ધેન્વાબાલ: પ્રસૂતસ્તુદેવરૂપીતિ
મુતંદૃષ્ટ્વાગોકર્ણનામચાકરોત્ ॥૬૫॥ કિયત્કાલેનતૌજાતૌતરુણૌતનયાબુ
ધ્યાહીનોદુર્મક્ષીક્રોધસંયુત:॥દુષ્પરિગ્રહકર્તાચશવહસ્તેનમોજન:॥૬૭॥
કૃપનિપાતયત્ ॥૬૮॥ હિંસક:શસ્ત્રધારીચદીનાંધાનાંપ્રપીડક:॥ચાંડાલાભિ
પુનાશિતં ॥ એકદાપિતરૌતાડ્યપાત્રાણિસ્વયમાહરત્ ॥૭૦॥ તત્પિતાકૃપણ:
૭૧॥ ક્ષતિષ્ઠામિક્કગચ્છામિકોમેદુ:સ્વંવ્યપોહયેત્ ॥પ્રાણાંસ્ત્યજામિદુ:સ્વેનહા

મરી ગયું છે. મારે તેને એ કામ સાંઠે, આપણા ઘરમાં રાખો; એટલે જાળકનું પોષણ તે કરશે.” ૥૫૦॥
તેના સ્વામીએ પુત્રનું રક્ષણ થયા સાંઠે, તે પ્રમાણે કર્યું; અને તે છોકરાનું નામ ધુધુકારી પાડ્યું; ૥૫૧॥
પછી મહિને પેલી ગયે પણ, એક જાળકને જન્મ આપ્યો; તે જાળક સર્વ અંગો થકી રૂપાળો, અને દિવ્ય
સેનાજેનો પ્રકાશિત હતો. ૥૫૨॥ તેને જોવાથી પ્રસન્ન થયેલા, આત્મદેવે પોતે જ તેના પણ, સંસ્કાર કર્યા
અને એ આશ્રય થયેલું જાળકને, સર્વ લોકો; તેને ઘેર જોવા સાંઠે આવવા લાગ્યા. ૥૫૩॥ અને તેણે કહ્યું
લાગ્યા કે “હાલમાં આત્મદેવના જાગ્યેલો ઉદય થયો છે, કે જેથી ગયે પણ, દેવજેનો રૂપાળો જાળક
જન્મ્યો છે; આતો મોડું કૌતુક થયું છે. ૥૫૪॥ અને એ દેવગતિથી જાનેલી છાની વાતની કાંઈને ખબર
નહીં; એના કાન ગાયના સરખા હોવાથી, તેનું નામ ગોકર્ણ રાખવામાં આવ્યું. ૥૫૫॥ પછીથી કેટલો
વખત જતાં, એ અને પુત્ર જુવાન થયા; ગોકર્ણ પડિત અને માની થયો, તથા ધુધુકારી તો મહાબળ થયો.

૥૫૬॥ અને તે અબક્ષ વસ્તુઓને ખાનારો-કોધી-નકારાં દાન લેનારો-મુડદાના હાથમાં થકી ખાનારો-ચેરી
કરનારો-સર્વ લોકોનો દેવ કરનારો-પારકાં ઘરોમાં આગ લાગાડનારો-સ્નાન, શોચ અને ક્રિયા આદિથકી રહિત-
રમતાં જાળકોને પકડીને કૂવા આદિમાં નાંખી દેનારો-હિંસા કરનારો-હથિયાર જાંઘનારો-મરીખ અને આંધળા
આદિને પિડા કરનારો-અને હાથમાં પાશ લેકને નિત્ય અંડજોની સાથે જવામાં પ્રીતિયાજો, એવા થયો. ૥૫૭.
૬૮-૬૯॥ અને તેણે વેશ્યાઓનો સંગ કરીને, પિતાના ધનનો નાશ કર્યો; તથા એક દહાડે તો, તે પોતાના
માખાપને મારીને; ધરની અંદરનાં વાસણ કુસણ પણ લઇ ગયો. ૥૭૦॥ ત્યારે નિર્ધન થયેલા તેના રાંક જાપ મોટે ઘાટે
રોવા લાગ્યો કે. “આ દુઃખ દેનારા કુપુત્ર કરતાં તો, વાંછ્યાપણું ધણું જ સાંઠે હતું. ૥૭૧॥ હવે હું ક્યાં બહુ
અને ક્યાં રહું; મારે દુઃખ કોણ મટાડે? મને આ કષ્ટ ઉત્પન્ન થયું છે, તેથી જ મારા પ્રાણ જશે.” ૥૭૨॥
ત્યારે જાનવાન ગોકર્ણે આવીને પિતાને વેરાજ દેખાડીને, બોધ કર્યો કે. “આ સંસાર, દુઃખ રૂપ-મોહને

ઉપન કરનાર-અને અસર છે; દીકરા કોનો છે ! અને ધન પણ કોનું છે ! માટે તેમને વિષે રોડે રાખનારાઓ અદરનીય ગણાવ કરે છે. ૧૭૩-૭૪૫ છંદને તમા અકર્તિ રાગનો આદિને પણ, લગ્ન-સુખ નથી; પણ સુખનો. એકાંતમાં રહેતાં વૈરાગ્યવાન સુખીઓને છે. ૧૭૫૫ માટે આ પ્રગટિત અગાડી ને તજીને, તમે સર્વનો ભાગ કરી, વનમાંજ આજ્યા જાઓ; કેમકે આ પ્રકારનાં મોઢાં થઈ તો, શરીર પૂરે ગયા પછી, નરકમાંજ પડાય છે. ૧૭૬૫ તેનું એ વચન સાંભળી, વનમાં જવાની ઇચ્છા કરીને, તેણે તેવું, કહ્યું કે. "હે ભાઈ વનમાં જઈને, મારે શું કરવું; તેનું તત્ત્વ, તું મને વિસ્તારથી કહે. ૧૭૭૫ હે દયાળી-પાંચજો-શહે-અને રોહતા પાંચ થકી બંધાયેલા-હું, મારાં કમો વડેજ, અંધારા કૂતરામાં પડ્યો છું; તેને તું મારે કાઢજ;" ૧૭૮૫-ગોકર્ણ-આ કાઢકો-ગાંસ-અને લોહીથી શરેલા શરીરનું, અભિમાન તજીને; અને ર

કષ્ટમમસંસ્થિતં ॥૭૨॥ તદાનીતુસમાગત્યગોકર્ણોજ્ઞાનસંયુતઃ ॥૭૩॥ અસારઃ સ્વલુપસંસારોદુઃસ્વરૂપી
વિમોહકઃ ॥ સુતઃ કશ્યપનંકસ્યસ્ત્રેહવાન્જ્વલતેઽનિશં ॥૭૪॥ નચેદ્ર
॥૭૫॥ મુંચાજ્ઞાનં પ્રજારૂપં મોહતો નરકે ગતિઃ ॥ નિપતિપ્યતિદેહોઽ
કિંકર્ત્તવ્યં વનેતાતતત્ત્વં વદસવિસ્તરં ॥૭૬॥ અંધકૂપેસ્ત્રેહપાશૈર્બદ્ધઃ
માંસરુધિરેઽભિમતિં ત્યજત્વં જાયાસુતાદિપુસદામમતાં વિમુંચા ॥૭૭॥ પશ્યા
ભજસ્વસતતં ત્યજલોકધર્માન્સેવસ્વસાધુપુરુષાન્જહિકામતૃષ્ણાં ॥૭૮॥ અ
એવં સુતોક્તિવશતોઽપિગૃહં વિહાયયાતો વનં સ્થિરમતિર્ગતપષ્ટિવર્ષઃ ॥૭૯॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखंडे श्रीभागवतमाहात्म्ये विप्रमोक्षो नाम चतु
सूत ० पितर्युपरते तेन जननीताडिताभृशं ॥ कवितंतिष्ठते ब्रह्महिनि
तोरात्रौ तेन सानिधनंगता ॥ २ ॥ गोकर्णस्तार्थयात्रार्थनिर्गतो योगसा
पण्यवधूतः ॥ अत्युग्रकर्मकर्त्ता च तत्पोषणविमूढधीः ॥ ४ ॥ एकदा क
रन् ॥ ५ ॥ यतस्ततश्च संहृत्य वित्तं वेदमपुनर्गतः ॥ ताभ्यो यच्छत्सुवस्त्रा
र्थं करोत्यसौ नित्यमतो राजाग्रहीष्यति ॥ ७ ॥ वित्तं हत्वा पुनश्चैनं मार
गृहीत्वाऽर्थं यास्यामो यत्र कुत्रचित् ॥ इति तानि श्रयंकृत्वा मुत्सંસंबद्ध
सौचित्या युक्तास्तदाऽभवन् ॥ १ ० ॥ तप्तांगारसमूहांश्च तन्मुखे हि विचि
प्रायः साहसिकाः स्त्रियः ॥ न ज्ञातं तद्रहस्यं तु केनापीदंतथैव च ॥ १ २ ॥

અધ્યાય ૫ મા.-સનતકુમાર-પિતા આજ્યા ગયા પછી, ધુંધુકારીએ માને ધણીજ ભારી; અને કહ્યું કે "ધન ક્યાં છે તે જાતાવ; નહીં તો લાવેલાને મારીશ." ૧૧૧ આ રીતે ભોલતાથી ત્રાસ પામેલી તેણીએ, એ પુત્રના દુખથી; ગતની વખતે જઈને, કૂવામાં પડતું મૂક્યું; તેથી તે ગરજ પામી. ૧૧૨ આને જોને સુખ અને દુખ, તથા વેરી અને બાંધવ દતાજ નહીં; એવો યોગી ગોકર્ણ પણ, તીર્થ યાત્રા કરવાને આજ્યા ગયો ૧૧૩ તથા પાંચ વેશ્યાઓને રાખીને, તેમના પોષણ માટે મૂઢ બુદ્ધિ થયેલો, ધુંધુકારી અતિ ઉમ્મ કમો કરતો, ધરગાજ રહ્યો. ૧૧૪ અને એ કુટલા આજ્યાએ ઇચ્છ્યાં આજ્યાએ આદિ મેળવવાને માટે, ધરગાથી નીકળેલો તે, કામ થકી અંધ થઈને; એક દિવસે પોતાના મરણને પણ, જીલી ગયો. ૧૧૫ અને જ્યાં લાંથી નાણું લઈ આવ્યો, પાછો થેર આવી; તે આજ્યાને કુટલાક વચ્ચે અને ધરેણાં, તેણે આપ્યાં. ૧૧૬ ત્યારે ધનનો ધણો સંયમ થયેલો જોઈને, તે આજ્યાએ

પુત્રદિકની, મમતાનો ભાગ કરીને; તથા આ જન્મ સર્વ કાળ સંપૂર્ણગુરુ છે, એમ જાણીને; તમે ભવંદા વૈરાગ્યને વિશે પ્રાનિયાળા થાઓ. અને સ્મિત કથાઓ તથા શક્તિ વિશેષ નિશ્ચિ રાખો. ૧૧૭ અને વિષવાદિકની તુષ્ટિને તજીને, તથા લૌકિક ધર્મોનો ભાગ કરીને; સાધુ પુરુષોની સેવા કરવા રૂપ ધર્મનુંજ, સર્વ કાળ આ-ચરણ કરો; તથા જીમ્મણોના શુભ અને દોષના ચિંતનને છોડી દઈને; કિતાવળાજ ભગવાનની કથાઓનું, સેવન કરનારા થાઓ; અને તેનાજ રસને રાતદિવસ પીધા કરો. ૧૧૮-સનતકુમાર-એ રીતે દીકરાએ કહેવાથી પરવશ થયેલો, અને સાદ વરસનો તે આત્મદેવ, ધરને તજીને, રિથર બુદ્ધિથી વનમાં આજ્યા ગયો; અને જીનેદ્રિય થઈ દરિ ભગવાનની સેવા રૂપ, દશમસ્કંધનો પાઠ નિયમિત રીતે કરવા વડે; શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના પદને, પામી ગયો. ૧૧૯ ઇતિ શ્રી ભાગવત મહાત્મ્યનો આજ્યા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ૪ ॥

ધયામાસજનકંવૈરાગ્યં પરિદર્શયન્ ॥૭૩॥ અસારઃ સ્વલુપસંસારોદુઃસ્વરૂપી
સ્યસુખંકિંચિત્રસુખંચક્રવર્તિનઃ ॥ સુખમસ્તિવિરક્તસ્યમુનેરેકાંતજીવિનઃ ॥
સર્વત્યક્તાવનં વ્રજ ॥૭૬॥ તદ્વાક્યં તુ સમાકર્ણ્યં ગંતુકામઃ પિતાઽબ્રવીત્ ॥
પુરુહં કથઃ ॥ કર્મણા પતિતો નૂનં મામુદ્ગદયા નિધે ॥૭૮॥ ગોકર્ણ ૦ દેહેઽસ્થિ
નિશં જગદિદંક્ષણભંગાનિષ્ટં વૈરાગ્યરાગરસિકો ભવભક્તિનિષ્ઠઃ ॥૭૯॥ ધર્મ
ન્યસ્યદોષગુણચિંતનમાશુમુક્તાસેવાકથારસમહોનિતરાં પિવત્વં ॥૮૦॥
યુક્તો હરેરનુદિનં પરિચર્યયાસૌ શ્રીકૃષ્ણમાપનિયતં દશમસ્ય પાઠાત્ ॥૮૧॥
ર્થોઽધ્યાયઃ ॥૪॥
ચલત્યાનચેત્ ॥૧॥ ઇતિ તદ્વાક્યસંત્રાસાજ્ઞાનન્યાપુત્રદુઃસ્વતઃ ॥ કૂપપાતઃ કૃ
ત્યતઃ ॥ નદુસ્વં સુસ્વં તસ્ય ન વૈરીનાપિ બાંધવઃ ॥૩॥ ધુંધુકારીગૃહેઽતિષ્ઠત્પંચ
લટાસ્તાસ્તુ ભૂષણાન્યભિલિપ્સવઃ ॥ તદર્થં નિર્ગતો ગેહાત્કામાંધો મૃત્યુમસ્મ
ભૂષણાનિકિયંતિચ ॥૬॥ બહુવિત્તચયંદૃષ્ટ્વા રાત્રૌ નાર્યો વિચારયન્ ॥ ચૌ
યિપ્યતિનિશ્ચિતં ॥ અતોઽર્થગુપ્તયેગૂઢમસ્માભિઃ કિં ન હન્યતે ॥૮॥ નિહત્યૈનં
પરશ્મિભિઃ ॥૯॥ પાશંકંઠે નિધાયાસ્યતન્મૃત્યુમુપચક્રમુઃ ॥ ત્વરિતં ન મમારા
ક્ષેપુઃ ॥ અગ્નિજ્વાલાતિદુઃસ્વેન વ્યાકુલો નિધનંગતઃ ॥૧૧॥ તંદેહં મુચુર્ગતે
ઠોકેઃ પૃષ્ઠાવદંતિસ્મદૂરંયાતઃ પ્રિયો હિ નઃ ॥ આગમિષ્યતિવર્ષેઽસ્મિન્વિત્તલોભ

રાત્રે વિચાર કર્યો કે "એ નિત્ય ચેરી કરે છે, તેથી એને રાગ પડકશે. ૧૧૩ અને પછી ધન લેઈ લઈને, એને મારી નાંખશે; એ નિશ્ચય છે; માટે ધનના જાવાય સાંઝે. આપણેજ એને છાની રીતે, કેમ મારી ન નાંખવો. ૧૧૪ અને એને મારી નાંખ્યા પછી, ધન લેઈને; આપણે દરકોઈ દેસાએ જતાં રહીશું." એવો દ્રાવ કરીને, તેણે સુતેલા ધુંધુકારીને; દારીઓ થકી બાંધ્યા. ૧૧૫ અને ગળામાં શંસો નાંખીને તેને મારી નાંખવા માંડ્યા; તે કિતાવળો ન મળ્યો, ત્યારે તેણે ચિંતાતુર થઈઓ. ૧૧૬ પછી તેમણે ધગધગતા અં-ગારા, તેના મોઢાંમાં નાંખ્યા; તેથી અગ્નિની જાળથી, અતિશય દુખી, તથા બાકુળ થઈને; તે મરણ પામ્યો. ૧૧૭ પછી વિશેષ કરીને, સાદસ કર્મ કરનારી તે આજ્યાએ; તેના શરીરને, ખાડામાં ઘટી દીધું; તથા એ યુગ વાત, કાઢના ભણવામાં ન આવી; અને લોકોએ પૂછ્યું ત્યારે તે આજ્યાએ કહ્યું કે; "એ અમારા

ધ્યોત, ધનના ભોજની દર દેશ ગયો છે; તે વચ્ચે દિવસમાં પાછો આવશે. ૧૧૨-૧૩૥ ગાંઠે મનેલી
સુદાંત સ્ત્રીઓ, બુદ્ધિમાનોએ વિશ્વાસ કરવો યોગ્ય નથી: કેમકે તેમનો વિશ્વાસ કરનારા, મૂઠા બુદ્ધિ ભોજો;
દુષ્ટો થઈને પિડાય છે. ૧૧૪૫ જંગની વાણી અમૃત જેવી, અને કામી પુરુષોને તે સ વધારનારી છે; છતાં
દુઃખ તો અસ્તરની ધાર જેવું, તીક્ષ્ણ છે; એવી સ્ત્રીઓને પ્રિય, કાંઈ નથી. ૧૧૫૫ પછી વળી વળી કરનારી
તે કુલટા સ્ત્રીઓ, ત્યાંથી ધન ભેદને; જતી રહીઓ; અને એ ધુંધુકારી પોતાનાં દુષ્ટ કર્મોના યોગથી મોટા પ્રેન થયો.
૧૧૬૫ તથા વાણું રૂપ ધરેશો, તે જીવ્યો નરરયો; અને તાડ નડકાથી દુર્ગા થયો; દશે દિશાઓમાં
સર્વ કાળ દોડવા લાગ્યો. ૧૧૭૫ અને “અરે દેવ,” એમ વારંવાર બોલતો, તે કાંઈપણ સ્થળે, સ્થિર થવાને
પામતો નહતો; તે પછી કેટલોક વખત ગયા કેડે, ગોઠ્યું, તેને મરી ગયેલાની વાત; ભોજને મોટેથી સાંભળી.

૧૧૮૫ ત્યારે તેને આનાથ બાળીને, ગોઠ્યું તેનું ગયા શ્રાદ્ધ કર્યું; અને જેને તીર્થમાં તે ગયો, ત્યાં તેનું શ્રાદ્ધ
તે કરવા લાગ્યો. ૧૧૯૫ એમ કરતો કરતો, ગોઠ્યું પોતાના ગાયમાં એક દેવડો રાતની વેળાએ આવ્યો;
અને બીજા ભોજને ખચર નહીં છતાં, ધરના આંગણમાં, તે સુધ્ધ ગયો. ૧૨૦૫ ત્યારે પોતાના બાળને ત્યાં
સુતેલો દેખીને, મદાબચંકર રૂપથી; ધુંધુકારી મધ્યરાત્રે, ત્યાં દેખાયો. ૧૨૧૫ તે એકવાર, ઘેટા-એકવાર દાથી-
અને એકવાર પાડો થયો; અને પછી વળી, એકવાર ઠેક-એકવાર અગ્નિ-અને પછી પુરુષ થયો. ૧૨૨૫ ધૈર્ય-
વાન ગોઠ્યું, આ રીતનું વિખરિત દેખી, એ કાંઈ અવગતિઓ છે; એવો નિશ્ચય કરીને, તેને પૂછ્યું કે. ૧૨૩૫
“અરે રાતની વખતે, મદાબચંકર તું કાણ છે? અને આ દશા, શાથી પામ્યો છે? તું પ્રેન-પિશાચ-અથવા
સક્ષસ વિગેરે કાણ છે? ને મને કહે.” ૧૨૪૫-સત્ત્વક્રમાર-એ રીતે તેણે પૂછવાથી, વચન બોલવાને માટે

વિકર્ષિત: ૧૧૩૫ સ્ત્રીણાં નૈવતુ વિશ્વાસો મૃતાનાં કારયે બુદ્ધ: ॥ વિશ્વાસેય: સ્થિતો મૂઠ: સદુ: સ્વૈ: પરિભૂયતે ॥ ૧૪૫ ॥ સુધામયં વચો યાસાં કામિનાં
સવર્ધનં ॥ હૃદયં કુરધારાભં પ્રિય: કોનામયોષિતાં ॥ ૧૫૫ ॥ સંહત્ય વિતંતા યાતા: કુલટા બહુ ભર્તૃકા: ॥ ધુંધુકારી વમ્ભૂવાથ મહાન્પેત: કુકર્મત: ॥ ૧૬૫ ॥
વાત્યારૂપધરો નિત્યં ધાવન્દશદિશોં સ્તરં ॥ શીતાતપપરિક્ષિષ્ટો નિરાહાર: પિપાસિત: ॥ ૧૭૫ ॥ નલેભેશરણં કુત્રહાદૈવેતિ મુહુર્વદન્ ॥ કિયત્કાલેન
ગોકર્ણો મૃતં લોકાદ્બુદ્ધયત ॥ ૧૮૫ ॥ અનાથં તં વિદિત્વૈવ ગયાશ્રાદ્ધમર્ચીકરત્ ॥ યસ્મિન્સ્તીર્થેતુસંયાતિતત્ર શ્રાદ્ધમવર્તયન્ ॥ ૧૯૫ ॥ એવંભ્રમન્સગોકર્
ણ: સ્વપુરંસમુપેયિવાન્ ॥ રાત્રૌ ગૃહાંગણે સ્વપ્તુમાગતોડલક્ષિત: પરૈ: ॥ ૨૦૫ ॥ તત્ર સુપ્તં સવિજ્ઞાય ધુંધુકારી સ્વબાંધવં ॥ નિશીથેદર્શયામાસ મહારૌદતરં
વપુ: ॥ ૨૧૫ ॥ સકૃન્મેષ: સકૃદ્વસ્તી સકૃદ્વમહિષોડમવત્ ॥ સકૃદિન્દ્ર: સકૃદ્વાગ્નિ: પુનશ્ચ પુરુષોડમવત્ ॥ ૨૨૫ ॥ વૈપરીત્યમિદં દૃષ્ટ્વા ગોકર્ણો ધૈર્યસંયુત:
॥ અયંદુર્ગતિક: કોડપિનિશ્રિત્યાથ તમબ્રવીત્ ॥ ૨૩૫ ॥ ગોકર્ણ ० કસ્વમુગ્રતરો રાત્રૌ કુતો યાતોદશામિમાં ॥ કિંવાપ્રેત: પિશાચો વારાક્ષસોડસી
તિશંસન: ॥ ૨૪૫ ॥ સૂત ० એવં પૃષ્ઠસ્તદાતેન રુરોદોઞ્ચૈ: પુન: પુન: ॥ અશક્તો વચનોઞ્ચારે સંજ્ઞામાત્રં ચકારહ ॥ ૨૫૫ ॥ તતોંડજલોં જલં કૃત્વા ગોકર્ણસ્તમુ
દીરયત્ ॥ તત્સેકાદ્ગતપાપોમૌ પ્રવક્તુમુપચક્રમ ॥ ૨૬૫ ॥ પ્રેત ० અહં ભ્રાતાત્વદીયોડસ્મિધુંધુકારીતિનામત: ॥ સ્વકીયેનૈવદોષેણ બ્રહ્મત્વં નાશિતં મ
યા ॥ ૨૭૫ ॥ કર્મણોનાસ્તિ સંરૂપામેમહાડજ્ઞાને વિવર્તિન: ॥ લોકાનાં હિંસક: સોડહં સ્ત્રીભિર્દુ: સ્વેનમારિત: ॥ ૨૮૫ ॥ અત: પ્રેતત્વમાપન્નોદુર્દશાં ચ વહા
મ્યહં ॥ વાતાહારેણ જીવામિદૈવાધીનફલોદયાત્ ॥ ૨૯૫ ॥ અહોવંધો કૃપાસિંધો ભ્રાતર્મામા ગુમોચય ॥ ગોકર્ણો વચનં શ્રુત્વા તસ્મેવાત્કત્તમથાબ્રવીત્
॥ ૩૦૫ ॥ ગોકર્ણ ० ત્વદર્થેતુગયાપિંડોમયાદતો વિધાનત: ॥ તત્કથં નૈવમુક્તોડસિમમાશ્ચર્યમિદં મહત્ ॥ ૩૧૫ ॥ ગયાશ્રાદ્ધાન્નમુક્તિશ્ચેદુપાયોનાપરસ્તિ
હ ॥ કિંવિધેયં મયાપ્રેતતત્ત્વં વદસવિસ્તરં ॥ ૩૨૫ ॥ પ્રેત ० ગયાશ્રાદ્ધશતેનાપિમુક્તિર્મેનભવિષ્યતિ ॥ ઉપાયમપરંકિંચિત્તદ્વિચારયસાંપ્રતં ॥ ૩૩૫ ॥ इति
तद्वाक्यमाकर्ण्य गोकर्णो विस्मयंगतः ॥ शतश्राद्धैर्नमुक्तिश्चेदसाध्यं मोचनंतवा ॥ ३४॥ इदानींतु निजं स्थानमातिष्ठ प्रेतनिर्मयः ॥ त्वन्मुक्तिसाध
कं किंचिदाचरिष्ये विचार्य च ॥ ३५॥ धुंधुकारी निजं स्थानं तेनादिष्टस्ततो गतः ॥ गोकर्णश्चित्तयामास तारात्रिनतदध्यगात् ॥ ३६॥ प्रातस्तमा
गतं दृष्ट्वा लोकाः प्रीत्या समागताः ॥ तत्सर्वं कथितं तेन यज्जातं च यथानिशि ॥ ३७॥ विद्वांसो योगनिष्ठाश्च ज्ञानिनो ब्रह्मवादिनः ॥ तन्मुक्तिर्नैवप

ને અશક્ત હેવાથી: તેણે માત્ર નીશાનીજ દેખાડી, અને ફરીફરીને તે ઉઠે સ્વરે રોવા લાગ્યો. ૧૨૫ ॥
ત્યારે જંગની આગળી બરીને, ગોઠ્યું તેના ઉપર છરી; એટલે તે વાણી વડે, તેનું પાપ મટવાથી; તે બો-
લ્યો કે. ૧૨૬૫-પ્રેત-હું નગરો બાહ્ય ધુંધુકારી; ને મારું અલગપણું, પોતાના દેવધર્મના નાશ પામે-
લું છે. ૧૨૭ ॥ હું ભોજની હિંસા કરનાર, અને મોટા અજાણથી વર્તનારનો, દુષ્ટ કર્મોના આકોશ નથી; મને
સ્ત્રીઓએ દુઃખ દેહને. મારી નાંખેલો છે. ૧૨૮૫ તેથી પ્રેનપણું પામીને, હું આ દુર્દશા બોલું છું. અને દૈવને
આધીન થકને, વક્તુમ આદાર ઉપર જીવું છું. ૧૨૯૫ અરે બાહ, હું કૃપાસિંધુ, હું આધન, મને કિતા-
વમ્ભૂત હોવાથી, એ પ્રમાણે સાંભળવાથી, તેને ગોઠ્યું કહ્યું કે. ૧૩૦૫-ગોઠ્યું-મે તારે અર્થ, ગયાશ્રમાં
વિધિ સહિત પિંડદાન કરેલ છે; છતાં, તું કેમ મુક્ત ન થયો? એ મને મોટું આશ્ચર્ય લાગે છે. ૧૩૧૫

ગયાશ્રાદ્ધથી, એ તારી મુક્તિ ન થઈ; તો પછી તેનો, બીજા ઉપાયજ નથી, માટે, મારે હવે શું કરવું;
તે તું પૂરેપૂરું મને કહે. ૧૩૨૫-પ્રેન-મારી મુક્તિ, સો ગયા શ્રાદ્ધ વડે પણ થાય, એમ નથી; માટે બીજા
કાંઈપણ ઉપાયનો વિચાર તમે હમણાંજ કરો. ૧૩૩૫-સત્ત્વક્રમાર-તેનું એ વચન સાંભળવાથી, ગોઠ્યું નિ-
શ્ચય પામ્યો; અને બોલ્યો કે: “સો ગયા શ્રાદ્ધથી પણ, ને મુક્તિ ન થાય; તો તારો છૂટકારો થવાનું,
અસાધ્ય છે. ૧૩૪૫ તોપણ હું પ્રેન, હમણાં તો તું, પોતાના સ્થાનમાં નિર્ભયપણે રહે; તારી મુક્તિના સા-
ધનો વિચાર કરીને, હું કાંઈપણ રીતે; ને ફરીશ.” ૧૩૫૫ તેથી ધુંધુકારી તેના કહેવાથી, પછી પોતાને
ઠેકાણે ગયો; અને ગોઠ્યું એ રાત્રીમાં, એ અદસ ઘણો વિચાર કર્યો; પણ કાંઈ ઉપાય નહોતો. ૧૩૬૫
પછી સવારમાં ગોઠ્યુંને આવેલા બાળી, ભોજા પ્રાપ્તિને લીધે ત્યાં એકદા થયા; ત્યારે એને બેસી વાત, એ-

કહ્યું તેમને સધળા કહી. ॥૩૭॥ તેથી વિદ્વાનો-જ્ઞાનીઓ-યોગીઓ-તથા વેદને જાણનારાઓઃ એમણે શાસ્ત્રોનાં ધણાં ધણાં, યોગોં યોગોં દેશી લેયાં; પણ એની મુક્તિનો ઉપાય, તેમને જાણ્યો નહીં. ॥૩૮॥ ત્યારે સધળાઓએ નક્કી કર્યું કેઃ એની મુક્તિનો ઉપાય, સૂર્ય નારાયણ કહે તે ખરો; તેથી એકલું, એ વખતેજ, સૂર્યના વેશને યંભાવ્યો. ॥૩૯॥ અને કહ્યું કેઃ “હે જગતના સાક્ષી, હું તમને નગરકાર કહું છું; તમેજ મને આ પ્રેતની મુક્તિનો ઉપાય જતાવો.” ॥૪૦॥ સૂર્યનારાયણે તે સાંભળીને, દુઃખથીજ રૂપ-રૂપિણી કહ્યું કેઃ “શ્રીમદ્ બાગવતની કથાથી, એની મુક્તિ થશે; મારે સાત દિવસમાંજ, એ કથા વાંચી.” ॥૪૧॥ એ રીતનું સૂર્યદેવનું ધર્મરૂપ વચન સધળાએ સાંભળીને, કહ્યું કેઃ એ તો મહેલમાંજ થાય એવું છે; છતાં આપણે તે પ્રયત્ન સારવ કરીશું. ॥૪૨॥ એવો નિશ્ચય કર્યા પછી; એ કથા વાંચવાને એકલુંજ પ્રયત્ન થયા; અને તે સાંભળવાને સારું, દેશના અને ગામના લોકો; ભાંડ આવવા લાગ્યા. ॥૪૩॥ અને પાપ મરડા-

વાને મારે, ત્યાં પામળા-આંધળાં-ધરડાં-નથા માંડા વિગેરે પણ આવવાથી; દેશનાઓ પણ વિરગા-પામે, એવો મોટો સમાજ; તે સ્વયં એકઠો થયો. ॥૪૪॥ અને ત્યારે આસન ઉપર બેસીને, એકલું કથાનો આરંભ કર્યો; ત્યારે એ પ્રેત પણ, ભાંડ આવ્યા; અર્ધા નર્તી રથના શોધનાં; ત્યાં ઉભેલા સાત માંડો વાગો, એક પાસે વાંસ લેછો; તેના મૂળમાંના છિદ્રની વાટે, તે તેમાં પેસી ગયો; અને શ્રવણ કરવા લાગ્યો. ॥૪૫-૪૬॥ એ રીતે તે વાયુરૂપ હોવાથી, બહાર કોઈપણ ડોકણે દિયર ન થઈ શકવાથી; એ વાંસની અંદર પેટાં; પછી એકલું એક વૈશ્વ આલ્મજીને મુખ્ય શ્રવણ કરનાર કરાવ્યો. ॥૪૭॥ પછી તે ગાયના પૂત્ર, પ્રથમ રક્ષકથી રાસટ રીતે કથા કહેતાં; પહેલા દિવસને આંખે કથા વાંચી રાખી, ત્યારે ભાંડ એક આશ્ચર્ય થયું કેઃ ॥૪૮॥ સત્પુરોના દેવ-તાંત્ર, એ વાંસની એક માંડ ફાટી; અને તેનો મોટો શબ્દ થયો; અને તેજ પ્રમાણે; બીજા દિવસની સાંજે પણ, બીજી માંડ ફાટી; ॥૪૯॥ ત્રીજે દિવસે સાંજે એ રીતેજ; ત્રીજી માંડ ફાટી; એમ સાત દિવસમાં, એ

શ્યંતિપશ્યંતઃશાસ્ત્રસંચયાના॥૩૮॥ તતઃસર્વેઃસૂર્યવાક્યંતન્મુક્તૌસ્થાપિતંપરં॥ ગોકર્ણઃસ્તંભનંચક્રેસૂર્યવેગસ્યવૈતદા॥૩૯॥ તુભ્યંનમોજગત્સાક્ષિન્બ્રહ્મિમેમુક્તિહેતુકં॥૪૦॥ તચ્છ્રુત્વાદૂરતઃસૂર્યઃસ્ફુટમિત્યભ્યભાષત॥ શ્રીમદ્બાગવતાન્મુક્તિઃસપ્તાહેવાચનંકુરુ ॥૪૧॥ ઇતિસૂર્યવચઃસર્વૈર્ધર્મરૂપંતુવિશ્રુતં॥ સર્વેઽબ્રુવન્પ્રયત્નેનકર્તવ્યંમુકરંત્વિદં॥૪૨॥ ગોકર્ણોનિશ્ચયંકૃત્વાવાચનાર્થેપ્રવર્તિતઃ॥તત્રસંશ્રવણાર્થાયદેશગ્રામોજ્જનાયયુઃ ॥૪૩॥ પંચધ્વજમંદાશ્વતેપિપાપક્ષયાયવૈ॥ સમાજસ્તુમહાન્જાતોદેવવિસ્મયકારકઃ ॥૪૪॥ યદૈવાસનમાસ્થાયગોકર્ણોઽકથયત્કથાંસપ્રેતોઽપિતદાયાતઃસ્થાનંપશ્યન્નિતસ્તતઃ॥૪૫॥ સપ્તગ્રંથિયુતંતત્રાપશ્યત્કીચકમુચ્છ્રુતં॥ તન્મૂલછિદ્રમાવિશ્યશ્રવણાર્થેસ્થિતોહ્યસૌ ॥૪૬॥ વાતરૂપીસ્થિતિકર્તુમશક્તોવંશમાવિશત્ ॥ વૈષ્ણવંબ્રાહ્મણંમુરુચ્યંશ્રોતારંપરિકલ્પ્યસઃ॥૪૭॥ પ્રથમસ્કંધતઃસ્પષ્ટમાર્યાનાંધેનુજોઽકરોત્ ॥દિનાંતેરક્ષિતાગાથાતદાચિત્રંબભૂવહ ॥૪૮॥ વંશૈકગ્રંથિભેદોઽમૂલસશબ્દંપશ્યતાંસતાં॥દ્વિતીયેન્હિતથાસાયંદ્વિતીયગ્રંથિભેદનં॥૪૯॥ તૃતીયેન્હિતથાસાયંતૃતીયગ્રંથિભેદનં ॥ એવંસપ્તદિનેર્વંશસપ્તગ્રંથિવિભેદનં॥૫૦॥ કૃત્વાપિદ્વાદશસ્કંધશ્રવણાત્પ્રેતતાંજહૌ ॥ દિવ્યરૂપધરોજાતસ્તુલસીદામમંડિતઃ ॥૫૧॥ પીતવાસાઘનશ્યામોમુકુટીકુંડલાન્વિતઃ ॥ નનામધ્રાતરંસયોગોકર્ણમિતિચાન્નવીત ॥૫૨॥ ત્વયાહંમોચિતોબંધોકૃપયાપ્રેતકશ્મલાત્ ॥ ધન્યાભાગવતીવાર્તાપ્રેતપીઢાવિનાશિની ॥૫૩॥ સપ્તાહોઽપિતથાધન્યઃકૃણ્ણલોકફલપ્રદઃ ॥ કંપંતેસર્વપાપાનિમપ્તાહશ્રવણેસ્થિતે ॥૫૪॥ અસ્માકંપ્રલયંસદ્યઃકથાચેયંકરિષ્યતિ ॥ આર્દ્રેશુષ્કંલઘુસ્થૂલંવાહ્નનઃકર્મભિઃકૃતં ॥૫૫॥ શ્રવણંવિદંહત્પાપંપાવકઃસામિધોયથા ॥ અસ્મિન્વૈભારતેવર્ષેસૂરિભિર્વેદસંસદિ ॥૫૬॥ અકથાશ્રાવિણાંપુંસાંનિષ્ફલંજન્મકીર્તિતં ॥કિંમોહતોરક્ષિતેનસુપુષ્ટેનબલીયસા ॥૫૭॥ અધ્રુવેણશરીરેણશુકશાસ્ત્રકથાંવિના ॥ આસ્થિસ્તંભંસ્નાયુબદ્ધંમાંસશોણિતલેપિતં ॥૫૮॥ ચર્માવનદ્વંદુર્ગંધપાત્રંમૂત્રપુરીપયોઃ ॥જરાશોકવિષાકાર્ત્તરોગમંદિરમાતુરં ॥૫૯॥ દુષ્પૂરંદૂર્ધરંદુષ્ટંસદોષંક્ષણભંગુરં ॥કૃમિવિટ્ભસ્મસંજ્ઞાતંશરીરમિતિવર્ણિતં ॥૬૦॥ અસ્થિરેણસ્થિરંકર્મકૃતોઽયંસા

વાંસની સાને માંડો ફાટી ગયો. ॥૪૦॥ અને આ પ્રમાણે, ત્યારે રક્ષકનું શ્રવણ કરવાથી; એ ધુધુકારી, પ્રેતપણાથી મુક્ત થઈને, દિવ્ય સ્વરૂપ ધારણ કરનારો-તુલસીની ગાળાઓથી શોભતો-બીજાં વસ્ત્ર પહે-રેલો-ધન સ્વામ-અને મુકુટ તથા કુંડળો પહેરેલો-થઈ ગયો; તથા તે ઉત્તાવજોજ પોતાના બધાં એકલુંજ, પત્રે લાગીને બોલ્યો કેઃ “હે બાપ, તમે કૃપા કરીને, મને પ્રેતપણાના દુઃખથી છોડાવ્યો છે. પ્રેતની પિડાનો નાશ કરનારી, બાગવતની કથાને ધન્ય છે. ॥૪૧-૪૨-૪૩॥ બાગવતના લોક (વૈકુંઠ) ને રજાએ આપવાની, સમાધાની કથાને ધન્ય છે; કે જેનું શ્રવણ કરવાને એસનાંજ, સર્વે પાપો કંપવા લાગે છે કે ॥૪૪॥ આ કથા દર્શાવનાર અગાશે નાશ કરી નાંખશે; વાણી ગયા, અને શરીરથી કરેલાં, નાનાં અને મોટાં સૂચકોં પાપ, એ કથાના શ્રવણથી; અક્ષિથી લીલાં સૂચક તમામ લોકોં અગવાની પેટેજ, જાળી જાય છે. ॥૪૫॥ આ વાચનખંડોં વેદ સંખંથી ચર્યા કરનારી, દેવતાઓની સગામાં વિદ્વાનોએ નિશ્ચય કરેલો છે કેઃ “શ્રીમદ્ બાગવતની કથા નહીં સાંભળનારાઓનો, જન્મ નિષ્ફળ ગયેલો કહેવાય છે; એવા પુરુષે મોઢ પામીને, આ

અધ્રુવ શરીરવડે; શ્રીમદ્ બાગવતની કથા નહીં સાંભળનાં, તેનું સારી રીતે રક્ષણ કરીને, તેને ધણું જાણુ અને જાણવાનું કરવાથી; કોઈજ લાભ મેળવેલો જાણવાનો નથી. ॥૪૬-૪૭॥ અને તેમાં હાડકાંના થાંભલા છે-સાધુઓના ગંધ આવેલા છે-માંસ તથા શોદીના થર કરેલા છે-ચામડીયથી ગટેલું છે-મૂત્ર અને વિષા-યથી બરેલું; તથા એક દુર્ગંધના વાસણ સરખું છે-વરડાણે અને શોકથી પાકી જઈને, દુખી તથા આતુર થનારું છે-રોગોનું રથાન છે-કઠી પૂર્ણ ન થાય એવું છે-રક્ષણ કરવાને અશક્ય છે-દુષ્ટ દોષથી બરેલું છે-ક્ષણભંગુર છે-અને અંતે છોડા, રાખોડી, કિંવા વિષા રૂપન; થનારું છે; એ રીતનું તેનું વર્ણન કરેલું છે ॥૪૮॥-૪૯-૫૦॥ મારે એવા અસ્થિર શરીરથી, આ રીતના સ્થિર કરનું સાધન કરી લેવામાં, શા મારે ચૂકવું લેછો; સવારમાં સરકાર કરેલું એટલે રાંધેલું આન. સાંજ થતાં નિતશ પામે છે. (એટલે જગતી જાય છે) એ આ અગાજના રમણી પુષ્ટ થયેલ શરીરને વિશે, નિતપણું કેવળ કેમ? આ લોકને વિશે શકન સમાધાની કથાનું શ્રવણ કરવાથીજ, હરિ જગવાનું સાંખ્ય મળે છે; મારે દોષ માત્રને મટાડવાને સારું,

એ એક સાધન છે; ને એ કથાનું શ્રવણ નહીં કરનારાઓ તો, પાણીમાંના પરોરા, અને માંડમાં એક જાંતુઓની, પેડે જાંતુની જાંતુને મરી જનારાઓ છે. ॥૬૧-૬૨-૬૩॥ જ્યારે એ યદી સમ અને જડના વાસની ગાંઠો છૂટે છે; ત્યારે એ કથાનું શ્રવણ થવાથી, મનુષ્યના મનની ગાંઠો બેઠાં જાય, એમાં તો આશ્ચર્ય થઈ ॥૬૪॥ સમાધાની કથાનું શ્રવણ કરવાથી, હૃદયની પ્રથિઓ, બેઠાં જાય છે. સર્વે સંશયો, બેઠાં જાય છે; અને કર્મ માત્ર ક્ષીણ થઈ જાય છે. ॥૬૫॥ પુદ્ગિયાન પુદ્ગિઓ કહેલું છે કે; “સંસાર રૂપી કાદવના લેપને, ઘોષ નાંખવાને સમર્થ; એ કથા રૂપી તીર્થ, મનને વિશે સ્થિર થાય; તેનેજ મુક્તિ કહે છે.” ॥૬૬॥ એ પ્રમાણે તેઓ મોક્ષતા હતા, ત્યાં દિવ્ય મંડળોથી ચળકતું વિગ્ન લેકને; વૈકુંઠવાસી (પાર્શદો) ત્યાં આગ્યા. ॥૬૭॥ અને સર્વ લોકના દેવતાં, પુષ્પધારી તે વિગ્નમાં બેઠાં; ત્યારે વિગ્નમાંના પાર્શદો તરફ જોઈને

ગોકર્ણ કહ્યું કે; ॥૬૮॥-ગોકર્ણ-અહીંમાં મારી કહેલી નિર્મળ કથાને સાંભળનારા તો, ધણા છે; ને સધળાને માટે તમે, વિગ્નને કેમ લાગ્યા નથી; શ્રવણ તો સધળાઓને, એક રીતેજ થયું છે; છતાં ફળ થવામાં, ભેદ કેમ થયો છે; તેનું કારણ તમે દરિ બગવાનના પ્રિય પાર્શદો કહે; ॥૬૯-૭૦॥-હરિદાસ-શ્રવણને ભેદ, શ્રવણમાં ભેદ થવાના કારણથીજ થયો છે; સધળાઓએ શ્રવણ તો કર્યું છે, પણ એના સંખ્યું મનના કરેલું નથી. ॥૭૧॥ હે ધીમને માન આપનારા, બગવાનના તરણતથી પણ, ફળનો ભેદ થાય. એ પ્રેને તો સાત રત્ન સુધી આપવાસ કરીનેજ, શ્રવણ કરેલું છે. ॥૭૨॥ અને તેણે સ્થિર ચિત્તથી મનના આદિક વારંવાર કરેલું છે. અદ-દપણથી જાગનો નાશ થાય છે, અને પ્રમાદ યદી શ્રવણનો નાશ થાય છે. ॥૭૩॥ સદેહવાઓ મંત્ર, નાશ પામેલાઓ છે; વ્યગ્રચિત્તથી કરેલા જપ, નાશ પામેલા છે; બકનો વિગ્નનો દેશ, નાશ પામેલા છે; અને આપ-

ધયેન્નહિ॥ યત્રાતઃસંસ્કૃતંચાન્નસાંયંતચ્ચવિનશ્યતિ॥૬૧॥ તદીયરસસંપુષ્ટકાચેકાનામનિત્યતા॥સપ્તાહશ્રવણાલ્લોકેપ્રાપ્યતેનિકટેહરિઃ॥૬૨
અતોદોષનિવૃત્ત્યર્થમેતદેવહિસાધનં॥ બુહુદાહવતોયેપુમશકાહવજંતુષુ॥ જાયંતેમરણાયૈવકથાશ્રવણવર્જિતાઃ॥૬૩॥ જહસ્યશુષ્કવંશસ્યયત્ર
ગ્રંથિવિભેદનં॥ ચિત્રંકિમુતદાચિત્તગ્રંથિભેદઃકથાશ્રવાત્ ॥૬૪॥ મિથ્યતેત્વદ્યગ્રંથિશ્ચિંચંતેસર્વસંશયાઃ॥ ક્ષીયંતેચાસ્યકર્માણિસપ્તાહશ્રવણે
કૃતે॥૬૫॥ સંસારકર્મમાલેપપ્રક્ષાલનપટીયસિ ॥ કથાતીર્થેસ્થિતેચિત્તેમુક્તિરેવબુધૈઃસ્મૃતા॥૬૬॥ એવંબ્રુવતિવૈતસ્મિન્વિમાનમગમત્તદા॥વૈકુંઠ
વાસિભિર્યુક્તંપ્રસ્ફુરદ્દીપ્તિમંડલં॥૬૭॥ સર્વેષાંપશ્યતાંભેજેવિમાનંધ્રુંધુલીસુતઃ॥ વિમાનેવૈષ્ણવાન્વીક્ષ્યગોકર્ણોવાક્યમન્નવીત્ ॥૬૮॥ ગોકર્ણં
અત્રૈવબહવઃસંતિશ્રોતારોમમનિર્મલાઃ॥ આનીતાનિવિમાનાનિનતેષાંયુગપત્કુતઃ॥૬૯॥ શ્રવણંસમમાગેનસર્વેષામિહદૃશ્યતે॥ફલભેદઃકુતોજા
તઃપ્રબ્રુવંતુહરિપ્રિયાઃ॥૭૦॥ હરિદાસાં શ્રવણસ્યવિભેદેનફલભેદોપિસંસ્થિતઃ॥ શ્રવણંતુકૃતંસર્વેર્નતથામનનંકૃતં ॥૭૧॥ ફલભેદસ્તતોજા
તોભજનાદપિમાનદા॥ સપ્તરાત્રમુપોષ્યૈવપ્રેતેનશ્રવણંકૃતં॥૭૨॥ મનનાદિતથાતેનસ્થિરચિત્તેકૃતંભૃશં॥ અદૃઢંવહતંજ્ઞાનંપ્રમાદેનહતંશ્રુતં ૭૩
સંદિગ્ધોહિહતોમંત્રોવ્યગ્રચિત્તોહતોજપઃ॥ અવૈષ્ણવોહતોદેશોહતંશ્રાદ્ધમપાત્રકં॥૭૪॥ હતમશ્રોત્રિયેદાનમનાચારહતંકુલં ॥ વિશ્વાસોગુરુવા
કપેષુસ્વસ્મિન્દીનત્વભાવના॥૭૫॥ મનોદોષજયશ્ચૈવકથાયાંનિશ્ચલામતિઃ॥ એવમાદિકૃતંચેત્સ્યાત્તદાવૈશ્રવણેફલં ॥૭૬॥ પુનઃશ્રવાંતેસર્વેષાંવૈ
કુંઠેવસતિધ્રુવં॥ગોકર્ણતવગોવિંદોગોલોકંદાસ્યતિસ્વયં ॥૭૭॥ એષમુક્ત્વાયયુઃસર્વેવૈકુંઠંહરિકીર્તનાઃ॥ શ્રાવણેમાસિગોકર્ણઃકથામુચેતથાપુ
નઃ॥૭૮॥ સપ્તરાત્રવર્તીભૂયઃશ્રવણંતૈઃકૃતંપુનઃ॥કથાસમાપ્તૌયજ્ઞાત્વંશ્રૂયતાંતચ્ચનારદ ॥૭૯॥ વિમાનેઃસહમકૈશ્વહરિરાવિર્વભૂવહ ॥જયશબ્દા
નમઃશબ્દાસ્તત્રાસન્વહવસ્તદા॥૮૦॥ પાંચજન્યધ્વનિંચક્રેહર્ષાત્તત્ત્વસ્વયંહરિઃ॥ગોકર્ણંતુસમાલિંગ્યાકરોત્ત્વસદૃશંહરિઃ॥૮૧॥ શ્રોતૃનન્યાન્ય
નશ્યામાન્પીતકૌશેયવાસસઃ॥કિરીટિનઃકુંડલિનસ્તથાચક્રેહરિઃક્ષણાત્ ॥૮૨॥ તદ્રામેયેસ્થિતાજીવાઆશ્વચાંડાલજાતયઃવિમાનેસ્થાપિતા
સ્તેપિગોકર્ણકૃપયાતદા ॥૮૩॥ પ્રેપિતાહરિલોકેતેયત્રગચ્છંતિયોગિનઃ॥ગોકર્ણેનસગોપાલોગોલોકંગોપવલ્લભં ॥૮૪॥ કથાશ્રવણતઃપ્રીતો
નિર્ધર્યોભક્તવત્સલઃ॥અયોધ્યાવાસિનઃપૂર્વેયથારામેણસંગતાઃ॥૮૫॥ તથાકૃષ્ણેનતેનીતાગોલોકંયોગિદુર્લભં ॥ યત્સૂર્યસ્યસોમસ્યસિદ્ધાનાં

ત્રને આપેલું શ્રાદ્ધ, નાશ પામેલું છે. ॥૭૪॥ અશ્રોત્રિયને આપેલું દાન નાશ પામેલું છે; અનાચાર વાળું ફળ, નાશ પામેલું છે; ગુરુના વચનમાં વિશ્વાસ, અને પોતાનામાં દીનપણની ભાવના; મનના દોષનો જપ; અને કથાને વિશે નિશ્ચળ યુદ્ધિ; હલાદિક કરે; ત્યારેજ શ્રવણનું ફળ થાય છે. ॥૭૫-૭૬॥ માટે તમે કીરીથી, એ રીતનું શ્રવણ, કરાવશે; ત્યારે સર્વનો અચિત વૈકુંઠવાસ થશે; હે ગોકર્ણ, તમને તો ગોવિંદ બગવાન, ગો લોક-માંજ વાસ આપશે. ॥૭૭॥ એમ કહીને, તે પાર્શદો વૈકુંઠમાં આદ્યા ગયા; અને ગોકર્ણ, કીરીથી શ્રાવણ મા-સમાં, એ સમાધાની કથાકરી; ત્યારે એ કથાનું ધીજવાર શ્રવણ, લોકોએ એ રીતે કરવાથી; એ કથાની સમાપ્તિ વખતે જે બન્યું, તે હે નારદ, તમે સાંભળો. ॥૭૮-૭૯॥ બકનો સહિત વિગ્નમાંના બેસીને દરિગગવાન, અહુ અહુ; જપ શબ્દ, અને તમા શબ્દ, થતાં ત્યાં આવીને, તે વખતે પ્રકટ થયા. ॥૮૦॥ અને ત્યાં આવેલા,

દરિગગવાને આનંદથી પંચ જન્ય શંખ વગાડ્યો; તથા ગોકર્ણને બેસીને, તેને પોતાના સમાન કર્યો. ॥૮૧॥ તેમજ ધીમ સાંભળનારાઓને પણ, કાણુ માત્રમાં; એ રીતેજ બગવાને ધનશ્યામ-પીળાં વસ્ત્ર ધારી-અને કીરીટ તથા કુંડોવાળા કર્યા. ॥૮૨॥ એ ગામમાં રહેલાં કુતરાં અને ચંડાળ પર્વત, સધળા છુલેને ગોકર્ણની કૃપાથી; બગવાને વિગ્નમાંના બેસાડીને, ગોગીયેને જવાના રથાન; દરિગગવાનના લોકમાં, મોડલી દીધા. ॥૮૩॥ અને એ કથાના શ્રવણથી પ્રસન્ન થયેલા; બકતવત્સળ બગવાન પણ ગોકર્ણને સાથે લેઈને, ગોપલોકને પ્રિય, એવા પોતાના ગોલોકમાં પધાર્યો. ॥૮૪॥ પહેલાં રાગચંદ્ર બગવાનના સંબંધથી, અયોધ્યાવાસીઓનું થયું હતું; તેમજ ચો-ગીઓને પણ દુર્લભ એવી ગોલોકની મતિ; તેમને આપી; કે જ્યાં સૂર્ય-ચંદ્રમા-કે સિદ્ધ લોકોની પણ, મતિનથી; એવા તે ગોલોકને વિશે, શ્રીમદ બાગવનની કથા સાંભળવાથી, તે સધળાઓ ગયા. ॥૮૫-૮૬॥ સમાધાની કથાથી

પતા-ઉત્તમ રૂપની, અને તમારી પાસે આજ સી વાન કરીએ; જેમણે કાનવડે, એ ગોકર્ણની કથાના અર્થ
રોનું પાન કર્યું; તેઓ ફરીથી ગર્ભાસન પાડ્યા નથી. ૥૮૭ ॥ જે અતિ સમાદાની કથા સાંભળનારો મળે
છે. તે વાયુ-રૂપ-અને પાંદડાં આકાર; દેહનું શોષણ કરવા રૂપ, પશુ કાળ સુધી ઉત્તમ કરવાથી અને
ચોમ કરવાથી પણ; મળતી નથી. ૥૮૮ ॥ અજ્ઞાનથી ભરપૂર શાંડીય મુનીશ્વર, ચિત્રકૂટને વિશે રહીને, આ
પવિત્ર દત્તિકાસનો પાઠ કરવા કરે છે. ૥૮૯ ॥ આ પરમ પવત્ર આખ્યાનનું, એકવાર પણ શ્રવણ કરવાથી
પાવના પુનઃ જાણી જાય છે; આદ્યને વિશે એનો પાઠ કરવાથી, પિતૃઓ તૃપ્ત થાય છે; અને નિત્ય પાઠ કર-
વાથી, જન્મ મરણ મટે છે. ૥૯૦ ॥ ઇતિ શ્રીમદ્ ભાગવત મહાત્મ્યનો પાંચમો અંક સં. ૧૫ ॥

અધ્યાય. ૬ ઠા - સનતકુમાર-દેવે અને તમને સમાદાની કથા શ્રવણ કરવાનો વિધિ કહીએ છીએ; તે

પણ ફરીને જાન્યોની સહાયતાથી, અને પન થકી, જે શકે છે; એમ કહેલું છે. ૥૧૧ ॥ વિવાહિકને વિશે,
જેની રીતે પતની યોજના કરી પડે છે, તે રીતની જ યોજના કરીને, પ્રયત્નથી બેનિષ્ઠ જાણનારને જોસા-
વીને, મુક્ત પછડું. ૥૧૨ ॥ શ્રાવણ-આસો-કારતક-મામસર-અમાડ-અને વાદરતો-એ મહિના કયાનો અમર
કરવાને માટે, સાંભળનારાઓના મોક્ષને સચવાતો છે. ૥૧૩ ॥ જે મહિનાઓનાં નામે, (ઉપરના મ્લોકમાં)
આપેલાં નથી, તેમનો સર્વથા ત્યાગ કરવો; અને આ કામમાં સદાય કરનારા, સાશ ઉચ્ચગીઓને રાખવા.
૥૧૪ ॥ તથા એ પ્રમાણે, દેશ વિદેશે “ આ કથા અહીંયાં થશે. માટે મને કુટુંબ સહિત પધારવું.” એમ
લખીને, પત્નિ પડે દંકાતરીઓ મોકલાવવી. ૥૧૫ ॥ કે જેથી, કુટુંબક ઓઝો તથા શ્વેતો આદિક, જેઓને
અચ્યુત ભગવાનના કીર્તનવાળી હરિ કથા, અતિ દૂર છે; તેઓને પણ, એ થકી જાનતી પ્રાપ્તિ થાય. ૥૧૬ ॥

ગતિઃ કદા ॥ તંલોકં હિ ગતાસ્તે નુશ્રીમદ્ભાગવતશ્રવાત્ ॥ ૮૬ ॥ વ્રમોઽયતે કિં ફલત્વંદમુજ્જ્વલં સપ્તાહયજ્ઞેન કથાસુ સંચિતં ॥ કર્ણેન ગોકર્ણકથાક્ષ-
રં ચ ॥ પીતં ચ તે ગર્ભગતાનભૂયઃ ॥ ૮૭ ॥ વાતાં વૃષ્ણાં શનદેહશોષણે સ્તપોભિરુગ્રેશ્ચિરકાલસંચિતે ॥ યોગેશ્વરસંયાંતિનતાંગતિવૈસપ્તાહગાથાશ્રવણે-
નયાંતિયાં ॥ ૮૮ ॥ ઇતિ હાસમિમં પુણ્યશાંદિલ્યોઽપિ મુનીશ્વરઃ ॥ પઠતે ચિત્રકૂટસ્થો બ્રહ્માનંદપરિણુતઃ ॥ ૮૯ ॥ આરુપ્યાનમેતત્પરમં પવિત્રં શ્રુતં સકુ-
દ્ધૈવિદહેદઘૌઘં ॥ શ્રાદ્ધે પ્રયુક્તં પિતૃતૃપ્તિમાવહેન્નિત્યં સુપાઠાદપુનર્મવંચ ॥ ૯૦ ॥ ૬૦ પં. ૩૦ મા. ૦ મ. ૦ ગોકર્ણવર્ણનં નામ પંચમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫ કુમાર. ૦
અથ તે સંપ્રવક્ષ્યામઃ સપ્તાહશ્રવણે વિધિં ॥ સહાયૈર્વસુભિશ્ચૈવ પ્રાયઃ સાધ્યૌ વિધિઃ સ્મૃતઃ ॥ ૧ ॥ દૈવજંતુસમાહૂયમહૂર્તેષ્ટચ્છયયત્નતઃ ॥ વિવાહયાદ્દર્શ-
વિતંતાદ્દર્શં પરિકલ્પયેત્ ॥ ૨ ॥ નમસ્ય આશ્વિનોર્જૌ ચ માર્ગશીર્ષઃ શુચિર્નમઃ ॥ એતે માસાઃ કથારંભે શ્રોતૃણાં મોક્ષસૂચકાઃ ॥ ૩ ॥ માસાનાં વિગ્રહેયાનિ
તાનિ ત્યાજ્યાનિ સર્વથા ॥ સહાયાશ્વતરે ચાત્રકર્તવ્યાઃ સોચમાશ્રયે ॥ ૪ ॥ દેશે દેશે તથા સેયં વાર્તાપ્રેષ્યા પ્રયત્નતઃ ॥ ભવિષ્યતિકથાચાત્ર આગંતવ્યં
કુટુંબિભિઃ ॥ ૫ ॥ દૂરે હરિકથાઃ કેચિદૂરે ચાચ્યુતકાર્તનાઃ ॥ સ્ત્રિયઃ શૂદ્રાદયો ચેતેષાં વોધાયતો ભવેત્ ॥ ૬ ॥ દેશે દેશે વિરક્તાયૈવૈષ્ણવાઃ કીર્તનોત્સુકાઃ
॥ તેષ્વેવ પત્રપ્રેષ્યં ચ તલ્લેખનમિતીરિતં ॥ ૭ ॥ સતાં સમાજો ભવિતા સન્નરાત્રં સુદુર્લભઃ ॥ અપૂર્વસરૂપૈવ કથાચાત્ર ભવિષ્યતિ ॥ ૮ ॥ શ્રીભાગવતપી-
યૂષપાનાયરત્નલંકાઃ ॥ મવંતશ્ચ તથા શીઘ્રમાયાતપ્રેમતત્પરાઃ ॥ ૯ ॥ આવકાશઃ કદાચિન્નદિનમાત્રં તથા પિતુ ॥ સર્વથા ગમનં કાર્યક્ષણોઽવૈવસુ-
દુર્લભઃ ॥ ૧૦ ॥ એવમાકારણં તેષાં કર્તવ્યં વિનયેન ચ ॥ આગંતુકાનાં સર્વેષાં વાસસ્થાનાનિ કલ્પયેત્ ॥ ૧૧ ॥ તીર્થે વાપિ વને વાપિ ગૃહે વા શ્રવણં મતં ॥
વિશાલાવસુધાયત્રકર્તવ્યં તત્કથાસ્થલં ॥ ૧૨ ॥ શોધનં માર્જનં ભૂમેલેપનં ધાતુમંડનં ॥ ગૃહોપસ્કરમુદ્વૃત્ય ગૃહકોણે નિવેશયેત્ ॥ ૧૩ ॥ અર્વાકપંચા-
હતોપત્નાદાસ્તીર્ણાનિ પ્રમેલયેત્ ॥ કર્તવ્યો મંડપઃ પ્રોચૈઃ કદલીચંદ્રમંડિતઃ ॥ ૧૪ ॥ ફલપુષ્પદલૈર્વિષ્વવિવતાનેન વિરાજિતઃ ॥ ચતુર્દિક્ષુધ્વજારોપો-
બહુસંપદિરાજિતઃ ॥ ૧૫ ॥ ઊર્ધ્વસપ્તૈવ લોકાશ્ચ કલ્પનીયાઃ સવિસ્તરં ॥ તિષ્ઠુ વિપ્રાવિરક્તાશ્ચ સ્થાપનીયાઃ પ્રબોધ્ય ચ ॥ ૧૬ ॥ પૂર્વતેષામાસનાનિકર્ત-
વ્યાનિયયોત્તરં ॥ વક્તૃશ્ચાપિતદાદિવ્યમાસનં પરિકલ્પયેત્ ॥ ૧૭ ॥ ૩૦ પં. ૩૦ મા. ૦ મ. ૦ પ્રાહ્મુખો ભવેદ્વક્તા શ્રોતાવૈ પ્રાહ્મુખસ્તદા ॥ પ્રાહ્મુખશ્ચ દ્વેદ્વક્તા શ્રોતા ચોદ-

દેશ દેશના વૈશ્યજાન પુરોહિત-વૈશ્ય જાતો અને સાધુઓને-તથા જેઓ હરિ ભગવાનના કીર્તનને વિશે
હૃદયપૂર્વક હોય; તેમને, સર્વને એ રીતની દંકાતરીઓ, મોકલીને; તેમાં લખી જણાવવું કે: “અહીંયાં સાત
દિવસ સુધી સત્પુરોહિતો અતિ દુર્લભ સમાજ બેઠો થશે; અને તેમાં અપૂર્વ રસવાળી કથા થશે. ૥૧-૮૮ ॥
માટે શ્રીમદ્ ભાગવત રૂપી અચ્યુત રસનું પાન કરવાની લાલચવાળા, અને પ્રેમમાં તત્પર આપ લોકો;
ઉત્તાપાળવ પધારવો. ૥૮૯ ॥ અને જે કદાચ આવકાશ ન મળે, એક દિવસે તે જરૂર પધારવો; કેમકે એ-
નો એક ક્ષણ પણ અત્યંત દુર્લભ છે.” ૥૯૦ ॥ એ પ્રમાણે વિનય થકી, તે સર્વને આમંત્રણ કરવા; અને આ-
મેલાઓ સર્વને, ઉત્તર તથા જગાઓ આપવી. ૥૯૧ ॥ એ કથા કરવાનું રથાન, તીર્થને વિશે-તમને વિશે-
આદ્ય મને વિશે, બધાં વિશાળ પૃથ્વી એટલે જગા આદિની છૂટ હોય, ત્યાં મુકર કરવાનું કહેલું છે. ૥૯૨ ॥
તે જ નીચેનાં બાળી કહીને, તથા પાણી કાંડીને લિપવી; અને પાણી આદિથી સજ્જારવી; અને ધરતી સ-

રસમાન આદિક, એક ખુણે રાખી દેવો ૥૯૩ ॥ પાંચ દિવસ અગાઉથી વાન કરીને, બીજાની વિગેરે એકાં
કરવા; તથા કેળતા ધેન વડે; ઉચો મંડપ બનાવવો. ૥૯૪ ॥ અને રૂપ-કૃત્ય પાંદડાં વિગેરેથી, અને આ-
રે તરફથી ફરતા ઉચેય વિગેરે બાંધીને; તથા ચારે વિશાળ ધન્યો ઉભી કરીને, તેને બહુ બહુ સુવિધે-
થી શોભિતો કરવો. ૥૯૫ ॥ અને તેના ઉપર ઉંચે ઉંચે સાત મોકળી, કપના કરવી; તથા ત્યાં બાજુઓને
અને વૈશ્યજાનઓને, સમજાવીને આગળ બેસાડવા. ૥૯૬ ॥ તથા પડેસેથી જ કથાઓ આસનો વિગેરેથી,
કથાના કરી રાખવી; તેમજ કથા કહેનારા પડતાનું, દિવ્ય આરાન, તે વખતે જ રચાવવું કરવું. શ્રોતાઓ પૂર્વે
મોઢે બેસે, તે પડતાએ ઉતરશે મોઢે બેસવું, અને પડતા પૂર્વે મુખે બેસે, શ્રોતાઓએ ઉતરશે મુખે
બેસવું. ૥૯૭ ॥ અથવા (જ્યાં એ રીતે ન જાણી શકે ત્યાં) શ્રોતાઓએ પૂર્વ અને પૂર્વનિર્ણયી સમયમાં,
પૂર્વ દિશામાં બેસવું, દેશ કાળ આદિકને જાણનારા વિદ્વાનોએ શાઓમાં કહેલું છે. ૥૯૮ ॥ વૈશ્યજાન-

વૈશ્વ ઓટથે વિષ્ણુ ભગવાનનો ભક્ત-વેદ અને શાસ્ત્રાદિકની શુદ્ધિ કરનારો-આશ્વિ-દેવતા કુશલ અને ધીર તથા નિરપેદ, એવા પુરુષને વક્તા ઓટથે કથા કહેનારો દર્શાવે. ॥૨૦॥ અને ધર્મની પ્રાપ્તિ-વાળો-શ્રી વશ-પામેડ વિશે વાદ કરનારો-તથા શાસ્ત્રની કથાનો વચાર કરવામાં અશક્ત, -એવો ક્રોધ, પંડિત હોય; તોપણ તેને વક્તા દર્શાવે નહીં. ॥૨૧॥ તથા વક્તાને પડખે, તેને સહાય કરનારો પીળો એક; તેણે સરખોળ પંડિત-સંશયોને છેદનારો-અને જ્ઞાન આપવામાં કૃત્સાદવળો મુકર કરવો. ॥૨૨॥ વક્તાએ પૂનઃ ધારણ કરવાને પેહેલે દિવસેજ દગ્ગમત કરાવી લેવી; અને રોજ સૂર્યનો કથ થતા પેહેલાં, શૈલ અને સ્વર્ણ વિશે કરી લેખને, નિર્વૃત્તિવાળા થવું જોઈએ. ॥૨૩॥ તથા તેણે નિલ સંધ્યા આદિક સંક્ષેપવડે, પ્રયત્ન સંહિત કરી લેવું; અને કથામાં આવતાં વિદ્વાં મટાડતા સાહે, ગણપતિનું પૂજન કરવું. ॥૨૪॥ તેમજ પિતૃઓનું

તપણ કરીને શુદ્ધિને અર્થે પ્રત્યક્ષિત પણ કરવું; તથા મંડળ બનાવીને તેમાં હરિ ભગવાનનું સ્થાપન કરવું. ॥૨૫॥ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના ઉદ્દેશથી, શ્રગ સહિત પૂજનો વિધિ મેંનાવડે કરવો; અને પૂજનને અંતે નગરકાર તથા પ્રદક્ષિણા, કરીને, સ્તુતિ કરવી કે. ॥૨૬॥ હે કૃષ્ણ નિધિ, સંસાર સાગરમાં ખુડેલા-રંધ-અને મોહ વડે કળે. થકી પકડાઈ ગયેલા શરીરવાળા મને, સંસાર સમુદ્રમાંથી તને બહાર કાઢો. ॥૨૭॥ તે પછી શ્રીમદ્ ભગવતની પણ, ધૂપ-અને દીવા સહિત પ્રયત્ન વડે, વિધિ પૂર્વક પૂજ કરવી. ॥૨૮॥ પછી શ્રીશ્રગ ધરાવીને નગરકાર કરવા; અને કેવળ પ્રસન્ન મનથી સ્તુતિ કરવી કે; ॥૨૯॥ હે નાથ, આ બવસાગરમાંથી મુક્ત થવાને અર્થે, મેં શ્રીમદ્ ભગવત નામના પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો, સ્તીકાર કરેલો છે. ॥૩૦॥ હે કેશવ ભગવાન, હું તમારા દાસનો આ મનોર્થ, સૂર્યથા નિર્વિઘ્ન પણ,

હ્રમુસ્વસ્તદા ॥૧૮॥ અથવા પૂર્વદિક્ષેયા પૂજ્ય પૂજકમધ્યતઃ ॥ શ્રોતૃણામાગમે પ્રોક્તદેશકાલાદિકો વિદેઃ ॥૩૧॥ વિરક્તો વૈષ્ણવો વિશ્વો વેદશાસ્ત્ર વિ શુદ્ધિકૃત્ ॥ દૃષ્ટાંતકુશલો ધીરો વક્તા કાર્યોતિ નિસ્પૃહઃ ॥૨૦॥ અનેકધર્મવિભ્રાંતાઃ સ્ત્રેણાઃ પાશંડવાદિનઃ ॥ શુકશાસ્ત્રકથોચ્ચારેત્યાજ્ઞાસ્તેયદિપં ઢિતાઃ ॥૨૧॥ વક્તુઃ પાર્શ્વે સહાયાર્થમન્યઃ સ્થાપ્યસ્તથા વિધઃ ॥ પંડિતઃ સંશયચ્છેત્તાલોકબોધનતત્પરઃ ॥૨૨॥ વક્ત્રાક્ષૌરં ગ્રહ્યત્ત્વં દિનાદર્વાગ્વ્રતાસ્ય યો ॥ અરુણોદયે સૌ નિર્વર્ત્ય શૌચં સ્નાનં સમાચરેત્ ॥૨૩॥ નિત્યં સંક્ષેપતઃ કૃત્વા સંધ્યાદ્યં સંપ્રયત્નતઃ ॥ કથા વિઘ્ન વિધાતાય ગણનાથં પ્રપૂજયેત્ ॥૨૪॥ પિતૃન્સંતર્પ્ય શુદ્ધર્થપ્રાયશ્ચિત્તં સમાચરેત્ ॥ મંડલં ચ પ્રકર્ત્વ્યં તત્ર સ્થાપ્યો હરિસ્તથા ॥૨૫॥ કૃષ્ણમુદ્દિશ્ય મંત્રેણ ચરેત્ પૂજાવિધિક્રમાત્ ॥ પ્રદક્ષિણાનમસ્કારાન્પૂજાંતે સ્તુતિમાચરેત્ ॥૨૬॥ સંસારસાગરે મગ્નં દીનં માંકરુણા નિધો ॥ કર્મમોહગૃહીતાંગં મામુદ્ધરભવાર્ણવાત્ ॥૨૭॥ શ્રીમદ્ભાગવત સ્થાપિતતઃ પૂજાપ્રયત્નતઃ ॥ કર્તવ્યા વિધિના પ્રીત્યા ધૂપદીપસમન્વિતા ॥૨૮॥ તતસ્તુ શ્રીફલં ધૃત્વા નમસ્કારં સમાચરેત્ ॥ સ્તુતિઃ પ્રસન્નચિત્તે ન કર્તવ્યા કેવલં તદા ॥૨૯॥ શ્રીમદ્ભાગવતારૂપો યં પ્રત્યક્ષઃ કૃષ્ણ એવહિ ॥ સ્વીકૃતો ઽસિમયાનાથ મુક્તયર્થભવસાગરે ॥૩૦॥ મનોરથો મદીયો યં સફલઃ સર્વથા તથા ॥ નિર્વિઘ્ને નૈવ કર્તવ્યો દાસો હં તવ કેશવ ॥૩૧॥ એવં દીનત્રયઃ પ્રોક્તાવક્તારં ચાથ પૂજયેત્ ॥ સંભૂષ્ય વસ્ત્રભૂષાભિઃ પૂજાંતે તં ચ સંસ્તવેત્ ॥૩૨॥ શુકરૂપપ્રબોધજ્ઞ સર્વશાસ્ત્રવિશારદ ॥ એતત્કથાપ્રકાશેન મદજ્ઞાનં વિનાશય ॥૩૩॥ તદગ્રે નિયમઃ પશ્યાત્કર્તવ્યઃ શ્રેયસે મુદા ॥ સપ્તરાત્રં પથાશક્ત્યા ધારણીયઃ સ એવહિ ॥૩૪॥ વરણં પંચવિપ્રાણાં કથાભંગાનિવૃત્તયે ॥ કર્તવ્યં તૈર્હરેર્જાપ્યં દ્વાદશાક્ષરવિદ્યાયા ॥૩૫॥ બ્રાહ્મણાન્વૈષ્ણવાંશ્ચાન્યાં સ્તથા કીર્તનકારિણઃ ॥ નત્વા સંપૂજ્ય દતાજ્ઞઃ સ્વયમાસનમાવિશેત્ ॥૩૬॥ લોકવિત્તધનાગારપુત્રર્ચિતાં વ્યુદસ્ય ચ ॥ કથાચિત્તઃ શુદ્ધમતિઃ સલભેત્ફલમુત્તમં ॥૩૭॥ આસૂર્યોદયમારક્ષ્યસાર્દેત્રિપ્રહરાંતિકં ॥ વાચનીયા કથાસમ્યક્ધીરકંઠં સુધીમતા ॥૩૮॥ કથાવિરામઃ કર્તવ્યો મધ્યાન્હેષ ટિકાદ્વયં ॥ તત્કથામનુકાર્યં વૈકીર્તનં વૈષ્ણવેસ્તદા ॥૩૯॥ મલમૂત્રજયાર્થં હિલઘ્વાહારઃ સુખાવહઃ ॥ હવિષ્યાન્નેન કર્તવ્યો હોત્કવારં કથાર્થિના ૪૦ ॥ ઉપોષ્ય સપ્તરાત્રં વૈશક્તિશ્ચેચ્છળુયાત્તદા ॥ ઘૃતપાનં પયઃ પાનં કૃત્વા વૈશ્ણુયાત્સુખં ॥૪૧॥ ફલાહારેણ વાશ્રાવ્યમેકભુક્તેન વાપુનઃ ॥ સુખસાધ્યં ભવે

તમેજ સરળ કરજો. ॥૩૧॥ તે પછી મુખ્ય શ્રોતાએ પણ, પેતાની શક્તિને અનુસરીને સજી ખુશીયા ક-લ્યાણને માટે; વક્તાની સામેજ એ રીતનોજ નિયમ ધારણ કરવો; અને એ રીતનોજ દીન વચનો બોલીને, તથા લગડાં અને ધરણી આદિથી શબ્દગારીને, વક્તાની પૂજા કરીને તેની સ્તુતિ કરવી કે “ હે શુક્રમુનિ સમાન-અક્ષ સ્વરૂપને બાલુનારા-અને સર્વ સાક્ષીમાં પ્રવિષ્ટ-તમે આ કથાના પ્રકાશ વડે, મારા અજ્ઞાનનો નાશ કરજો. ॥૩૨-૩૩-૩૪॥ તથા કથામાં ભંગ ન થવા સાહે, પાંચ આશ્લેષાનું વરણ કરવું; તે વેગની પાસે હરિ ભગવાનના નામનો, દાદશ અક્ષરના મંત્રનો, જપ કરાવવો; ॥૩૫॥ એટલું કર્યા પછી, અક્ષેષાને-શકતોને-અને બીજા કીર્તન કરનારા આદિ સર્વને નગરકાર કરી; તેમનું પૂજન કર્યા પછી, તેમની આજ્ઞા માનીને; તેણે પેતાના આસન ઉપર બેસવું. ॥૩૬॥ યોક્તી-ધનની-ધરની-અને પુત્રો આદિકની ચિંતાને તણવો; જેઓ શુદ્ધ બુદ્ધિથી કથામાંજ મન રાખે છે; તેઓ ઉત્તમ રૂપને પામે છે.

॥૩૭॥ કથા સૂર્યોદયથી શરૂ કરીને સાડાત્રણ પહેર પૂજા થતા સુધી સારી બુદ્ધિવાળા વક્તાએ; ધીમા કંટથી વાંચવી. ॥૩૮॥ અને મધ્યાન્હે વચમાં એ ઘડી વાર વિરામ લેવો; અને તે વિરામ લેતી વખતે, તથા કથાને અંતે; દરરોજ વૈશ્ણવો આદિએ કીર્તન કરવું. ॥૩૯॥ આ કથાના અર્થોએ, ગજ મૂત્રને જીવવાને માટે હવિષ્ય અન્નનો થોડો અને સુખકારી, આહાર એક વારજ લેવો. ॥૪૦॥ જો શક્તિ હોયતો, સાને દિવસના ઉપવાસ કરીનેજ; અથવા ધી અગર દૂધ પીધનેજ; કિવા જળાદિકનો આહાર કરીને; કે એકવાર જમીનેજ; કથા સાંભળવી; અથવા (જરૂર લાગેતો,) બીજાવાર આપને પણ, કથા સુમેથી સાંભળવી જોઈએ; એ સધ-જામાંથી, જે રીતે કરવું; પેતાને સુખસાધ્ય હોય, તેમ કરીને પણ; કથા સાંભળવીજ જોઈએ. ॥૪૧-૪૨॥ જો ઉપવાસ કરવાથી, કથાના અવધુમાં વિદ્યા થાય તો; એના કરતાં જેથી કથાનું શ્રવણ સારી રીતે થઈ શકે; એવું, બોજન કરવું; એજ ઉત્તમ માનેલું છે. ॥૪૩॥ હે નારદ, સપ્તાદની કથા સાંભળનારાઓના નિ-

યમો દુઃકરે કહું છું; તે તમે સાંભળો, જેમને વિનુની દીક્ષા નથી, તેમને એ કથા સાંભળવાનો અધિકાર નથી. ૧૪૪૫ ॥ કથાનું પ્રત રાખનારાએ, અહ્યયં રાખવું: જમીન ઉપર સુવું: પત્રાવળીમાં જમવું, અને કથાની સમાપ્તિ થયેથી, નિત્ય જમવું. ૧૪૪૫ ॥ એ કહીયાં વાળાં માન્ય, (એટલે મન-મન-પુવર-સાંગ-ઓળ-વાલ અણા અને વટાણા વિગેરે, તથા મધ-નેલ-શારે અથવા મિષ્ટ અન્ન-એમનો; બાવ થઈ દુષ્ટ થયેલા જમનો, અને વાસી અમનો; પણ કથાનું પ્રત રાખનારાએ, ત્યાગ કરવો. ૧૪૪૬ ॥ અને કામ-ક્રોધ-મદ-માન-મત્સર-લોભ-દંબ-અને મોહ તથા દેવ એ સર્વે કથાના પ્રતધારીએ, દુર કરવા. ૧૪૪૭ ॥ તથા એ કથાનું પ્રત રાખનારાએ વેદની-વૈશ્વ એટલે શકનાદિકની-અઘ્નિ-ગુરુ-અને ગાયોની; વૃત્તિની નિંદા ન કરવી; તેમજ તેણે અમિત-રામની-અને મહાત્માઓની નિંદાનો પણ ત્યાગ કરવો જોઈએ. ૧૪૪૮ ॥

અને એ કથાનું પ્રત રાખતાં સુધી રજવળા સાથે-અંતરંગ સાથે-ગદગદ સાથે-પતિત સાથે-સંકારો થયા વિનાનાની સાથે-દિનિનો દેવ કરનારા સાથે-અને વેદ ધર્મનું ઉદ્ધવન કરનારા સાથે બોલવું નહીં જોઈએ. ૧૪૪૯ ॥ તથા એ કથાનું પ્રત રાખેલા વખતમાં, તેણે સત્ય-સૌમ્ય-દયા-મૌન-આર્જવ-અને વિનય, એઓનું ઉદાર મનથી આચરણ રાખવું. ૧૫૦ ॥ દરિદ્રીએ-ક્ષય રોગ થયેલાએ-રોગીએ-અભાગિઆએ-પાપીએ-સંતાન વિનાનાએ-અને મોક્ષની હઠ્ઠાવળાએ પણ આ કથાનું જ શ્રવણ કરવું જોઈએ. ૧૫૧ ॥ જેને રજ (ઓપરી) આવતી ન હોય; તેણે-જેને એક સંતાન થયા પછી બીજું સંતાન ન થતું હોય; તેણે-વાંઝણી હોય તેણે-છોકરાં જ-મીને મરી જતાં હોય તેણે-અને જેના માથા મળી જતા હોય, તેણે-એ પ્રકારની સર્વ અમિત-એ પણ, પ્રયત્નવડે આ કથા સાંભળવી જોઈએ. ૧૫૨ ॥ આ અતિ ઉત્તમ-દિવ્ય-અને કોટિ યશનું રૂપ આપનારી

દ્યુતકર્તવ્યશ્રવણાયત્ ॥૪૨॥ ભોજનંતુવરંમન્યેકથાશ્રવણકારકં ॥ નોપવાસોવર:પ્રોક્ત:કથાવિગ્નકરોપદિ ॥૪૩॥ સપ્તાહવ્રતિનાંપુંસાંનિ
યમાન્શૃણુનારદા ॥ દિષ્ટુલેક્ષાવિહીનાનાંનાધિકાર:કથાશ્રવે ॥૪૪॥ બ્રહ્મચર્યમધ:સુતિ:પત્રાવળ્યાંચભોજનં ॥ કથાસમાપ્તોભુક્તિચકુર્યાન્નિત્યં
કથાવ્રતી ॥૪૫॥ દ્વિદલંમધુતૈલંચગરિષ્ઠાન્નંતથૈવચ ॥ ભાવદુષ્ટંપર્મુપિતંજહ્યાન્નિત્યંકથાવ્રતી ॥૪૬॥ કામંક્રોધંમદં:દંબંદંભમેવચ ॥ દંભં
મોહંતથાદ્વેપંદુરયેચ્ચકથાવ્રતી ॥૪૭॥ વેદવૈષ્ણવવિપ્રાણાંગુરુગોવ્રતિનાંતથા ॥ સ્ત્રીરાજમહતાંનિદાં:કથાવ્રતી ॥૪૮॥ રજસ્વલાંત્યજમ્લે
છપતિતવ્રાતકૈસ્તથા ॥ દ્વિજદ્વિવેદબાહ્યૈશ્વનવદેય:કથાવ્રતી ॥૪૯॥ સત્યંશૌચંદયાંમૌનમાર્જવંવિનયંતથા ॥ ઉદારમાનસંતદ્વદેવંકુર્યાત્કથા
વ્રતી ॥૫૦॥ દરિદ્રશ્વક્ષર્યારોગીનિર્ગામ્ય:પાપકર્મવાન્ ॥ અનપત્યોમોક્ષકામ:શૃણુયાચ્ચકથામિમાં ॥૫૧॥ અપુષ્પાકાકવંધ્યાચવંધ્યાયાચમૃતા
ર્ભકા ॥ સ્ત્રવદ્ગર્ભાચયાનારીતયાશ્રાવ્ય:પ્રયત્નત: ॥૫૨॥ એતેષુવિધિનાશ્રાવેતદક્ષ્યતરંભવેત ॥ અત્યુત્તમાકથાદિવ્યાકોટિ:પ્રદા ૫૩
એવંકૃત્વાવ્રતવિધિમુદ્યપનમથાચરેત ॥ જન્માષ્ટમીવ્રતમિવકર્તવ્યંફલકાંક્ષિભિ: ॥૫૪॥ અર્કિચનેષુભક્તેષુપ્રાયોનોદ્યાપનાગ્રહ: ॥ શ્રવણેનૈવપૂ
તાસ્તેનિષ્કામાવૈષ્ણવાયત: ॥૫૫॥ એવંનગાહયજ્ઞેસ્મિન્સમાપ્તેશ્રોત્ત્વમિસ્તદા ॥ પુસ્તકસ્યચવક્તુશ્ચપૂજાકાર્યાતિભક્તિ: ॥૫૬॥ પ્રસાદતુલસી
માલા:શ્રોત્ત્વમ્પ્રશ્નદીયતાં ॥ મૃદંગતાલલલિતંકર્તવ્યંકીર્તનંતત: ॥૫૭॥ જયશબ્દંનમ:શબ્દંશંખશબ્દંચકારયેત ॥ વિપ્રેભ્યોઽપચકેમ્યશ્વ
વિત્તમન્નંચદીપ્તાં ॥૫૮॥ વિરક્તશ્વેદ્ભવેચ્છોતાગીતાવાચ્યાપરેઽહ્નિ ॥ ગૃહસ્થશ્વેતદાહોમ:કર્તવ્ય:કર્મશાંતયે ॥૫૯॥ પ્રતિશ્લોકંચજુહુયાદ્વિધિ
નાદશમસ્યચ ॥ પાયસંમધુસર્પિશ્ચતિલાત્રાદિકસંયુતં ॥૬૦॥ અભવાહવનંકુર્યાદ્વાયત્ર્યાસુસમાહિત: ॥ તન્મયત્વાત્પુરાણસ્યપરમસ્યચતત્ત્વત:
॥૬૧॥ યોમાશક્તૌબુધોહૌમ્યંદયાત્તત્ફલસિદ્ધયે ॥ નાનાહિદ્રનિરોધાર્થન્યૂનતાધિકતાસ્યયો: ॥૬૨॥ દોષયો:પ્રશમાર્થેચપઠેન્નામસહસ્રકં ॥
તેનસ્યાત્સફલંસર્વેનાસ્ત્યસ્માદધિકંયત: ॥૬૩॥ દ્વાદશબ્રાહ્મણાન્પશ્ચાદ્ગોજયેન્મધુપાયસૈ: ॥ દયાત્સુવર્ણધેનુંચવ્રતપૂર્ણત્વહેતવે ॥૬૪॥ શક્તૌપ
સ્ત્રાદિત્ત્વર્ણસિંહંવિધાયચ ॥ તત્રાસ્યપુસ્તકંસ્થાપ્યંલિખિતંલલિતાક્ષરં ॥૬૫॥ સંપૂજ્યાવાહનાદૈસ્તદુપચારૈ:સદક્ષિણાં ॥ વસ્ત્રભૂષણગંધાયૈ:

કથા એ પ્રમાણેના વિધિ સહિત સાંભળવાથી તે અત્યંત અને અક્ષય ફળ આપે છે. ૧૫૩ ॥ ફળની પ્રમાણ વાળાએ, આ પ્રમાણે પ્રત રાખવાનો વિધિ પાળીને: જ-માણીના પ્રતની પેડેજ, આનું પણ ઉદ્ધાપન કરવું. ૧૫૪ ॥ પણ નિષ્કિંચન શકનાદિકને માટે નો, વિશેષે કરીને ઉદ્ધાપનનો આશ્રદ નથીજ; કેમકે તેવા નિષ્કામ જમનો તો, માત્ર શ્રવણ કરવા વડેજ; પવિત્ર થાય છે. ૧૫૫ ॥ એ પ્રમાણેના આ સમાદ યજ્ઞની સમાપ્તિ વખતે, એટલા જમનોએ; પુસ્તકની અને વક્તાની પણ, અત્યંત ભક્તિ બાવથી પૂજા કરવી. ૧૫૬ ॥ અને (બેળા થયેલા,) કોડોને, પ્રસાદ તથા તુળસીની માળાઓ આપવી; તથા મૃદંગ અને તાલ વિગેરે સહિત શુંદર કીર્તન કરવું. ૧૫૭ ॥ જ્યારે જમણ-નમ:સંપદ-અને સંખનાદ-કરવા; તથા શ્રાદ્ધજ્ઞાને, અને માગજ્ઞાને; ધન અને અનાદિક આપવાં. ૧૫૮ ॥ મુખ્ય એટલાને (વરત હોય તો, તેણે આદ્યે દિવસે (એટલે સમાદની કથા પૂરી થયા પછી બીજે દિવસે) ગીતાજ્ઞનો પાઠ કરવો; અને શુંદર હોયતો, તેણે કર્મની શુંદર

માટે, તે દિવસે હોમ કરવો. ૧૫૯ ॥ અને જમના દરેક મ્યોકે વિધિ સહિત, અનાદિકથી મુખ તલ-દૂધપાક-મધ-અને ઘી દોઢવું. ૧૬૦ ॥ અથવા સારી રીતે એકાગ્રચિત્તથી માયત્રી મંત્રો વડેજ હોમ કરવો. કેમકે પરમાત્માનું અને પુરાણનું તત્ત્વ ગાયત્રી મંત્રજ છે. ૧૬૧ ॥ હોમ કરવાની જગી સક્તિ નહોત, તેણે એ હોમવાની વસ્તુઓનું દાન ફળની સિદ્ધિને અર્પે કરવું અને અનેક જલ ચૂકને તથા ન્યુનાધિકના દોષને મટાડવાને સાહે; તેણે વિનુ સહજ નામનો પાઠ કરવો; એટલે તે થઈજ સર્વ ફળયજ્ઞે કેમકે તે થઈ અધિક બીજુ કાંઈજ નથી. ૧૬૨-૬૩ ॥ અને પાછળથી પણ બાર શ્રાદ્ધજ્ઞાને મધ અને દૂધપાક થઈ જમાડવા; તથા પ્રતની પૂર્ણતાને માટે, તેમને સોનાનાં અને ગાયોનાં; દાન આપવાં. ૧૬૪ ॥ અને વધુ શક્તિવાન હોય, તેણે બાર તોલા સોનાનો સિંહ બનાવશવીને તથા શુંદર અક્ષરોથી લખેલું પુસ્તક, તે ઉપર મૂકીને; પછી આવાહન આદિ ઉપચારોવડે, તેનું પૂજન કરીને; તેનુંજ; વસ્ત્ર-અલંકાર-અને અંદનાદિકથી પૂજેલા, કથા કહેનાર

વૈરાગ્ય એ વચ્ચે, સર્વ પ્રાણીઓનાં મન આકર્ષાય, એવી જીવાની તથા ઉત્તમ પ્રકારની પુષ્ટતા પ્રાપ્ત થઈ. ॥૫૨॥ અને નારદ પશુ સર્વ અંગે થકી રોમાંચિત-અને પરમાર્થ વડે ભરપૂર થઈને; પોતાના મનોર્થ સિદ્ધ થવાથી કૃતાર્થ થયા. ॥ ૭૩ ॥ એ રીતની કથા સાંભળીને ભગવાનના પ્રિય નારદજી, હાથ જોડીને પ્રેમથી ગળગળી વાણીથી, તેમના પ્રત્યે બોલ્યા કે-॥૫૪॥ નારદ-આપ પરમ કથાજ્ઞે, મારા ઉપર અનુગ્રહ કરીને, સર્વ પાપને હરનારા હરિભગવાનની, મને આજે પ્રાપ્તિ કરી છે; તેથી હું ધન્ય છું. ॥૫૫॥ હે તપસ્વીઓ, હું અવચ્ચે, સર્વ ધર્મ થકી ઉત્તમ માર્ગધું; કેમકે અવચ્ચ થકીજ, વૈકુંઠમાં રહેલા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની, પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૫૬॥-મૂત-વૈશ્વેશ્યાનાં શ્રેષ્ઠ નારદજી, એ રીતે બોલતાંમાં તે; યોગેશ્વર શુકદેવજી ફરતા ફરતા, તે સ્થળે આવી ચઢ્યા. ॥૫૭॥ સોળ વરસની ઉંમરના જણુતા, અને જ્ઞાન

૨૫૧
 રૂપી મહા સમુદ્રના ચંદ્રમાળેવા; એ બ્યાસ પુત્રને, આત્મ સ્વરૂપના લાભથીજ, પરિપુર્યું હોવા છતાં પ્રમથી, ધીમે સ્વરે ભાગવતનો પાઠ કરતા; એ કથાની સમર્પિત ટાણે, આવેલા દેખવાથી, સર્વ સભાકેદોએ તુર્તજ દબા થઇને, એ ધણી તેજવાળા શુક મુનિને, મોટું આસન આપ્યું; અને નારદજીએ પ્રેમ સહિત તેમનું પૂજન કર્યું. ત્યારે સ્વસ્થપણે એટલા, તેમણે કહ્યું કે; નિર્મળવાણી સાંભળો. ॥૭૮-૭૯॥-શ્રીશુક-વેદરૂપ કલ્પ વૃક્ષનાં અશ્વત્ત રસથી બારેલાં, અને શુકના મુખધક્ષી પૃથ્વી ઉપર પડેલાં, આ ભાગવત નામના રસમય રૂળનું; હે રસિક અને ભાવિક લોકો; તમે વારંવાર, પાન કરો. ॥ ૮૦ ॥ મહામુનિ વેદ બ્યાસે કરેલા, આ શ્રીમદ્, ભાગવતમાં; મત્સર રહિત-અને સાધુ પ્રરેષાને ફળની ઇચ્છા વિનાનો, પરમ ધર્મ વર્ણવેલો છે; જેથી તેમાં, ત્રણે પ્રકારના તાપને, મૂળમાંથી ઉખેડી નાંખનાર, અને કલ્યાણકારી, વસ્તુ (જેટલે પરમાત્મ તત્વ.) તેના ખરા રૂપે જાણવામાં આવે છે; તથા એ ભાગવતનું સેવન કરવા વડે; તે

સેવન કરનારના હૃદયમાં પ્રાંત ધર પરમાત્મા, તેજ સણે સ્થાપન થાય છે. ॥૮૧॥ જેમાં શાન-વૈરાગ્ય-અને ભક્તિ સહિત નિષ્કાંચ કર્મો કરવાનીજ, રપહતા કરેલી છે; એવા આ વૈશ્વેશના ધનરૂપ, અને પુરાણો મધ્યે નિલક રૂપ, શ્રીમદ્ ભાગવતને ર્ચિત્તે; પરમહંસએ મેળવવાનું, ઉત્તમ અને નિર્મળ શ્યામ ગાયે-લું છે; તેનું પરમ ભક્તિવરે, જે કાષ્ઠ શ્રવણ-પાઠ-અમર મનન કરે; તે પુરૂષો મુક્ત થઇ જાય છે. ॥ ૮૨ ॥ રવર્ગમાં-સૂર્ય લોકમાં-કૈલાસમાં-અને વૈકુંઠમાં પણ, જે નથી; એવા આ રસને, હે ભાગ્યશાળીએ તમે પી-ધાંજ કરો; અને કદી પણ તેને છોડતા નહીં. ॥૮૩॥ સૂત-એ પ્રમાણે શુકદેવજી બોલતા હતા, એટલામાંજ પ્રહ્લાદ-ગાંધી-ઉદય-અને અર્ચુન આદિથી વિંદાયલા હરિભગવાન તે સમાના મધ્યમાંજ પ્રકટ થયા; એટલે નારદજીએ, તે સર્વનું પૂજન કર્યું. ॥૮૪॥ પછી પ્રસન્નતાથી મોટા આસન ઉપર બીરાજેલા, ભગવાનને દેખીને તે સધળાએ, તેમની સામે કીર્તન કર્યું; સારે ભવાની સહિત સદાસિવ, અને બ્રહ્માજી પણ, તેકીર્તન બોલા

સારું: ત્યાં આવ્યા. ૥૮૫ ॥ પ્રદાદે તણ લીધી-કહેવે કાંસીનેડાં લીધાં-નારદજીએ વીણા લીધી-અને રવરની કુજાવતીથી અર્ચુન રાગ કર્તા થયા (એટલે માતા લાગ્યા) હંદ મુદંગ વગડતા લાગ્યા; સનકદિક તે દીર્ઘનગાં જ્ય જ્ય શબ્દ ઉચારવા લાગ્યા; તથા શુક્રદેવજી, રમણી રચનાના વાવ કહેવા લાગ્યા. ૥૮૬ ॥ અને તે સંભા-ના મધ્યમાં, તેમજથી ભક્તિ આદિ ત્રણે જણાએ; એટલે માન વેરાગ્ય અને ભક્તિએ; નટની પેડે નાચ કર્યો; સારે આ રીતનું અદ્વૈતિક કીર્તન નેમને, પ્રસન્ન થયેલા હરિભગવાન ગોણ્યા કે. ૥૮૭ ॥ “હે ભગવતીઓ, હમણાં હું આ કથા અને કીર્તન વડે, પ્રસન્ન થયેા છું. મારે તમે તમારી હજી પ્રમાણે, વરદાન માગો, “ એ વચન સાંભળવાથી, અનિરાધ પ્રસન્ન થયેલા, અને પ્રેમવડે મન પિંગળી ગયેલા; તેઓએ હરિભગવનને, કહ્યું કે. ૥૮૮ ॥ “જ્યાં જ્યાં, સમાહતી કથા થાય; ત્યાં ત્યાં આ ગર્વ બાકો સહિત, પ્રગલ્ભ કરીને આપે પધારવું; એટલેજ આગરે ગતાર્ય છે; તે આપ પરિણુ કરો. ” ત્યારે તથારતુ કહીને, અન્યુત ભગવાન;

ત્યાંથી અંતર્ધ્યાન થઈ ગયા. ૥૮૯ ॥ પછી નારદજીએ, તે સનકાદિક વિગેરેના-શુક્રદેવજીના-અને ભીખ તપસવીઓ આદિના ચરણમાં નગરકાર કર્યા; સાર કેડે કથારૂપી અમૃતને પીધેલા-મોદનો નાશ થયેલા-અને આનંદ પામેલા તેઓ સર્વેજણા; ત્યાંથી ગયા. ૥૯૦ ॥ અને ભક્તિને તો, તેના જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય નામના બંને પુત્રો સહિત; શુક્રદેવજીએ, પોતાના શાસ્ત્રમાં એટલે શ્રીમદ્ ભાગવતમાંજ; સ્થાપન કરી; જેથી એ ભાગવતનું સેવન કરનાર, બાકોના ચિત્તમાંજ, હરિભગવાન ભક્તિ સહિત પધારે છે; ૥૯૧ ॥ હરિદ્ર અને દુષ્ટોરૂપી તાવથી જળતા-અને માયા નામની વિશાયણીએ મર્દન કરી નાખેલા-તથા સંસાર સમુદ્રમાં પડીને યુદ્ધી ગયેલા,- સર્વ લોકનું કલ્યાણ કરવા સારું: આ શ્રીમદ્ ભાગવત મર્જના કરે છે. ૥૯૨ ॥-શૌનક-શુક્રદેવજીએ પરીક્ષિતને, આ શ્રીમદ્ ભાગવત ક્યારે કહ્યું, એકલે પ્રેમને, ક્યારે કહી સંભળાવ્યું. અને પછી સનકાદિકે, નારદજીને ક્યારે સંભળાવ્યું ? એ મારા સંશયને, આપ કાપો, ॥ ૯૩ ॥-સુત-શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સ્વધામ

કીર્તનેતેકુમારાયત્રાગ્રેભાવવક્તારસવિરચનયાવ્યાસપુત્રોવભૂવા. ૮૬ ॥ નનર્તમધ્યેત્રિકમેવતત્રભક્ત્યાદિકાનાંનટવત્સુતેજસાં ॥ અલૌકિકંકીર્ત-
નમેતદીક્ષ્યહરિ:પ્રસન્નોડપિવચોડવ્રવીતત ॥ ૮૭ ॥ મતોવરંભાગવતાવૃણુધ્વંપ્રીત:કથાકીર્તનતોડસ્મિસાંપ્રતં ॥ શ્રુત્વેતિતદ્વાક્યમતિપ્રસન્ના:પ્રેમા-
ર્દચિત્તાહરિમૂચિરેતે ॥ ૮૮ ॥ નગાહગાથાસુચસર્વભક્તૈરેભિસ્ત્વયાભાવ્યમતિપ્રયત્નાત ॥ મનોરથોયંપરિપૂર્ણીયસ્તથેતિચોક્તાંતરધીયતાચ્યુત:
॥ ૮૯ ॥ તતોડનમતચ્ચરણેષુનારદસ્તથાશુકાદીનપિતાપસાંશ્વ ॥ અથપ્રહૃષ્ટા:પરિનટમોહા:સર્વેયયુ:પીતકયામૃતાસ્તે ॥ ૯૦ ॥ ભક્તિ:સુતાભ્યાંસહ-
રક્ષિતાસાશાસ્ત્રેસ્વકીયેડપિતદાશુકેના ॥ અતોહરિર્ભાગવતસ્યસેવનાચ્ચિત્તંસમાયાતિહિવૈષ્ણવાનાં ॥ ૯૧ ॥ દારિદ્ર્યદુ:ખચ્ચરદાહિતાનાંમાયાપિશા-
ચીપરિમર્દિતાનાં ॥ સંસારસિંધૌપરિપાતિતાનાંક્ષેમાયવેભાગવતંપ્રગર્જતિ ॥ ૯૨ ॥ શૌનક ૦ શુકેનોક્તંકદારાજ્ઞેગોકર્ણેનકદાપુન: ॥ સુરર્ષયેક-
દાબ્રાહ્મૈશ્ચિધિમેસંશયંત્વિમં ॥ ૯૩ ॥ સૂત ૦ આકૃષ્ણનિર્ગમાર્ચિંશદ્વર્પાધિકગતેકલૌ ॥ નવમીતોનમસ્યેચકથારંભંશુકોડકરોત્ ॥ ૯૪ ॥ પરીક્ષિ-
ચ્છૂવણાંતેચકલૌવર્ષશતદ્વયે ॥ શુદ્દેશુચૌનવમ્યાંચધેનુજોડકથયત્કથાં ॥ ૯૫ ॥ તસ્માદપિકલૌપ્રાપ્તેવિંશદ્વર્ષગતેસતિ ॥ ઊચુર્જૈસિતેપક્ષેનવ-
મ્યાંબ્રહ્મણ:સુતા: ॥ ૯૬ ॥ इत्येतत्तेसमाख्यातंयत्पृष्ठोडहंत्वयाडनघ ॥ कलौभागवतीवार्ताभवरोगविनाशिनी ॥ ९७ ॥ कृष्णप्रियंसकलकइमल-
गशनंचमुत्तपेकेतुमिहभक्तिविलासकारि ॥ संत:कथानकमिदंपिबतादरेणलोकेहितार्थपरिशीलनसेवयाकिं ॥ ९८ ॥ स्वपुरुषमभिर्वीक्ष्यपाशह-
स्तंवदतियम:कलितस्यकर्णमूले ॥ परिहरभगवत्कथासुमत्तान्भुरहमन्यनृणांनवैष्णवानां ॥ ९९ ॥ असारेसंसारेविषयविषसंगाकुलधिय:क्ष-
णाद्विक्षेमार्थंपिबतशुकगाथातुलसुत्रांकिमर्थव्यर्थंभोव्रजतकुपथेकुत्सितकथेपरीक्षितसाक्षीयच्छूवणगतमुक्तयुक्तिकथने ॥ १०० ॥ रह:प्रवाहसं-
स्थेनश्रीशुकनेरिताकथा कंठेसंबद्धतेयेनसवैकुंठप्रभुर्भवेत् ॥ १०१ ॥ इतिचपरमगुह्यंसर्वसिद्धांतसिद्धंसपदिनिगदितंतेशास्त्रपुंजविलोक्य ॥ ज-
गतिशुककथातोनिर्मलंनस्तिकिंचित्पिबपरमुखहेतोर्द्वादशस्कंधसारं ॥ १०२ ॥ एतांयोनिंयततयाशुणोतिभक्तयायश्चैनांकथयतिशुद्धवैष्णवा-
ग्रे ॥ तौसम्यग्विधिकरणात्फलंलभेतेयाथार्थ्यान्नहिमुवनेकिमप्यसाध्यं ॥ १०३ ॥ इ ० भा ० मा ० षष्ठो अ ० ॥ ६ ॥ श्रीभागवतमाहात्म्यसमाप्त ॥ ॥

મયા પછી, ત્રીસઘડી કાંઈક અધિક વરસે, કલિયુગમાં; બાદરવા માસની નોમના દિવસથી, શુક્રદેવજીએ, એ સમાહતી કથાનો, આરંભ કર્યો હતો. ॥ ૯૪ ॥ એ પરીક્ષિતે સાંભળ્યા, કેડે, ગમે વરસે: કલિયુગમાંજ, અસાડ શુદ્ધી નોમના દિવસથી એકલું, એ કથા કહી હતી. ॥ ૯૫ ॥ અને તે પછી પશુ ત્રીસ વરસે ગયે કેડે, કલિયુગમાંજ; કારતક માસની શુદ્ધ નોમના દિવસથી, આ બ્રહ્માના પુત્ર સનકાદિકેએ, કથા કહી હતી. ॥ ૯૬ ॥ હે પાપ સંહન શૌનક, તમે મને જે પૂછ્યું હતું; તેને સમજું, મેં તમને કહ્યુંએ; આ કલિકાળમાં, સંસાર રૂપી રામને મટાડનારી, શ્રીમદ્ ભાગવતની કથા છે. ॥ ૯૭ ॥ હે સત્પુરૂષો, ભગવાનને પ્રિય-સર્વ દોષને મટાડનાર-એકે યુક્તિનાજ હેતુરૂપ-અને ભક્તિનો વિશાસ કરનાર-આ શ્રીમદ્ ભાગવતની કથાને આદર સહિત પાત્ર કરો; લોકને વિશે હિત અને ધન પ્રાપ્ત કરનાર, ભીખ સાધનોનું: સેવન કરવાથી, થું વળશે. ॥ ૯૮ ॥ હાથમાં પ્રશંષણા પોતાના હતોને યગરાજ કાનમાં કહેછે કે; “હું વૈશ્વ એટલે વિશ્વ ભગવાનના બાકો શિવાય ભીખ મનુષ્યોનોજ પ્રભુ છું; મારે ભાગવતની કથાઓમાં પ્રગાદ કરનારાઓનેજ તમે અર્ચામાં લેઈ આવવો.”

॥ ૯૯ ॥ મારે હે વિપ્રોરૂપી ડેરના સંગથી વ્યાકુળ થયેલી યુદ્ધિયાળાઓ, આ સાર વિનાના સંસારમાં; મોક્ષને સારું ઓછામાં ઓછો, અરધો લાભ પશુ; આ અતુલ્ય અમૃતરૂપ, શ્રીમદ્ ભાગવતની કથાનું, તમે પાત્ર કરો; નીચવાર્તાઓ વાળા કુમારોમાં, શા સારું જાઓ છે; અને ભાગવતના અવલુ થકી મુક્તિ મેળવી સાક્ષિની પરીક્ષિત ગળ્ગજ છે. ॥ ૧૦૦ ॥ આ શુક્રદેવજીએ કહેલી કથાના પ્રવાદમાં રહેલ રહસ્યને જે કોઈ પોતાના ગળા સાથે ધાંધે; તે વૈકુંઠનો પ્રભુ થાય. (અર્થાત્ ભગવાનના સમાન થાય. ॥ ૧૦૧ ॥ સર્વ શાસ્ત્રને વિચારીને સર્વ પ્રકારના મિદાનો વડે, સિદ્ધ કરેલું, પરમ શુભ તત્ત્વ તમને મેં આ પ્રમાણે કહ્યું: આ જગતમાં શ્રીમદ્ ભાગવતની કથાથી અધિક નિર્મળ બીજું કશું નથીજ; મારે પરમ સુખને અર્થે, સાર રૂપ બારે રકુંધનું, તમે પાત્ર કરોજ. ॥ ૧૦૨ ॥ આ કથા ભક્તિપૂર્વક અને છનેદ્રિયપણા સહિત, જે કોઈ સાંભળે અથવા શુદ્ધ વૈશ્વને સંભળાવે; તો તે એક જણા સંપૂર્ણ વિધિ કરવાથી, યથાથ શ્રવાને પામે છે; અને તેમને ત્રણે લોકમાં કશું પશુ, અસાધ્ય રહેતું નથી. ॥ ૧૦૩ ॥ હિતશ્રીમદ્ ભાગવત ગદાત્મ્યે અવલુવિધિ નામનો છડો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૬ ॥ હિતશ્રી ભાગવત ગદાત્મ્ય સમાપ્ત. ॥ તા. ૨૧ મીફેબ્રુઆરી સને ૧૮૯૮

